BEDİÜZZAMAN SAİD NURSİ

İLK DÖNEM ESERLERİ

RİSALE-İ NUR KULLİYATINDAN

1.0

Nur'un İlk Kapısı

Bediüzzaman Said Nursî

Nur'un İlk Kapısı

[Bu risalenin felsefeye vurduğu tokat, beşere zararlı ve dine zıt olan felsefe kısmıdır. Beşere menfaatli ve diyanete dost olan felsefe değildir. Hem "ecnebi kâfirler" tâbiri, İslâmiyet ve din aleyhinde çalışanlara aittir.]

Mukaddeme

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1]

1. Her türlü noksan sıfatlardan yüce olan Allah'ın adıyla.

Gayet acip ve garip ve beni gayet hayrette bırakan bir hâdise-i Nuriyeyi beyan edeceğim.

Risale-i Nur'un birinci medresesi ve tarlası olan Barla karyesine, yirmi beş senelik bir mufarakattan sonra, aynen meskat-ı re'sim Nurs karyesine karşı olan sıla-i rahimden daha ziyade bir sâikle geldim. Gördüm ki:

Aynen Nurs Köyü vaziyetindeki o eski medresem gibi ve Nurs'taki babamın aynı hanesi gibi ve hakikî meskat-ı re'sim Nurs'a gelmişim gibi, gayet hazin ve lezzetli bir haleti hissettim. Birden ruhuma baktım ki, Eski Said'in ve Yeni Said'in tarz-ı hayatını ve tarik-i hakikatteki tarz-ı hareketlerini ve Risale-i Nur'un telif olunan merkezlerini bilmek için, Risale-i Nur'un telifine merkez ve dershane olmuş olan yerleri gezdim.

Sonra, gayet zevkli ve neşeli bir halet içinde iken, sekiz

sene hiç gücendirmeden mükemmel bana hizmet eden Sıddık Süleyman bana bir kitap getirdi. Açtım, baktım ki, Eski Said ile Yeni Said'in birbiriyle münazara edip nefs-i emmareyi susturan ve şuhud derecesindeki hakikatleri ihtiva eden on üç dersler olup, bu on üç dersin doğrudan doğruya Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyânın âyetlerinden aynelyakîne yakın bir sûrette Yeni Said'e ders olduğunu ve bütün bu derslerde doğrudan doğruya birinci muhatap Said olduğunu gördüm. *Küçük Sözler*'in ve bazı mühim Sözlerin çekirdeklerini ve bir kısmının tam izahlarını içinde gördüm.

Hususan, bu risalenin âhirinden bir parça evvel, risalet-i Ahmediyeye (a.s.m.) ait olan On Dokuzuncu Söz, gayet kısa olduğu halde, gayet büyük ve gayet kuvvetli olduğu için, bu çekirdek olan risaleye aynen girmiş. Demek o Söz, gayet ehemmiyetli olduğu içindir ki, aynen Nurun bu çekirdeğine girdiği gibi, Nur mecmualarında da mükerreren neşredilmiş.

Bu eser bana çok ehemmiyetli geldi. Aslâ ve kat'a hatırıma gelmemişti. Bütün bütün bu eseri unutmuştum. Vücudunu hiç bilmiyordum. Sıddık Süleyman'ın sekiz sene sadakatli hizmetinin tam bir yadigârı nev'inden, onun gayet büyük bir hizmeti hükmünde kabul ettim, bin bârekâllah dedim.

İşte, şimdi, Risale-i Nur'un bir fihristesi ve bir listesi ve bir çekirdeği olan bu risalenin içindeki hakikatler gerçi hem *Küçük Sözler*'de, hem başka Sözlerde bir derece

yazılıdır; fakat Said'e karşı Kur'ân'ın birinci dersi ve tam ilmelyakîn ve aynelyakîn derecesinde bir meşhudatı tarzında olmasından, telifindeki acemîlikten gelen içindeki kusurata ve tekrarata bakmayıp, Nur şakirtleri onu neşretseler, inşaallah çoklar istifade edecekler.

Said Nursî

وَبِهِ نَسْتَعِينُ[1]

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ وَالصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلٰى
خَيْرِ خَلْقِهِ مُحَمَّدٍ وَاٰلِهِ وَصَحْبِهِ اَجْمَعِينَ، اٰمِينَ[2]

Birinci ders

اِنَّ اللّٰهَ اشْتَرٰى مِنَ الْمُؤْمِنِينَ اَنْفُسَهُمْ وَاَمْوَالَهُمْ بِاَنَّ لَهُمُ الْجَنَّةَ[3]

---

1. Rahmân ve Rahîm olan Allah'ın adıyla. Ve sadece Ondan yardım diliyoruz.
2. Rahmân ve Rahîm olan Allah'ın adıyla. Ve Onun yardımıyla. Ezelden ebede hertürlü hamd ve övgü, şükür ve minnet, Âlemlerin Rabbi olan Allah'amahsustur. Salât ü Selâm, mahlukâtın en hayırlısı olan Hz. Muhammed'in(a.s.m.) ve onun bütün âl ve ashâbının üzerine olsun. Âmin.
3. "Allah mü'minlerden canlarını ve mallarını, karşılığında Cenneti onlara vermek sûretiyle satın almıştır." Tevbe Sûresi, 9:111.

Ey insan! Nedendir ki şu azîmticarete girmiyorsun? Rabb-i Kerim, senin yanında emaneten koyduğu mülkünü senden satın almak istiyor—tâ ki zayi olmaktan muhafaza etsin. Hem bin derece kıymeti yükselsin. Hem bedeline büyük bir fiyat veriyor. Hem istifaden için senin elinde

bırakıyor. Hem külfet-i idaresini kendisi deruhte ediyor. İşte sana beş mertebe kâr içinde kâr!

Hâlbuki, ey gafil, Ona satmadığından, emanette hıyanet ettin. Hem bütün bütün kıymetten düşürttün. Hem bilâ-faide senin elinde zayi olacak. Hem o yüksek fiyat elinden gidecek. Hem senin zimmetinde, günahıyla tekâlif-i idaresi ve âlâmı ile zahmet-i muhafazası kalacak. İşte, beş müthiş derecede hasaret içinde hasaret!

Şu muameledeki vaziyetinle öyle miskin bir adama benzersin ki, o adam bir dağda bulunur. O dağda öyle bir zelzele var ki, bütün emsalini sırayla derin derelere atıp, ellerinde olan herşeyi parça parça ediyor. Nöbet, o adama gelmek üzeredir. Hâlbuki o adamın elinde bir emanet var. O emanet, öyle bir makine-i murassaa-i acibedir ki, o makine içindeki hesapsız mizanlar ve âletlerle, nihayetsiz faydalar ve semereler verebilir.

O elîm halette iken, gördü ki, makinenin hakikî maliki tarafından gelen bir adam der ki:

Seyyidim senden bu emaneti satın almak ister. Ta ki bu dereye sukutunla faydasız kırılmasın, muhafaza etsin. Ve sen dereden çıktıktan sonra, kırılmayacak bir sûrette yine sana teslim edecek.

Hem o âletleri ve mizanları, geniş bostanlarında ve kıymettar maden ve hazinelerinde istimal edeceği için, o âletler ve o mizanlar gayet kıymettar neticeler ve çok ücret ve semereler verirler ki, bütün o kârı sen alırsın. Şayet

satmazsan, kıymetsiz ve âdi birer âlet olarak kalacak. O acip ve nâzik âletleri gayet daracık evinde ve küçücük haşin tarlanda istimal edip kıracaksın, ateşe atacaksın.

Hem sana büyük bir fiyat verecek. Hem dağda bulundukça senin elindekalacaktır. Yalnız yukarı kulpunu, yukarıdan indirdiği bir zincirlebağlamak ister. Ta ki sıkletini senden alıp sana ağırlık vermesin. Külfeti seni tâciz etmesin. Eğer bey'i kabul edersen, seyyidimin hesabıyla, onun namıyla ve onun izni dairesinde güzelce tasarruf et. Ne hüzün çek ve ne de havf et. Nasıl bir nefer atını devlete satar. Kendi de asker olur. Atının üzerine biner. Masârıfı devlete ait; keyif ve safasını o nefer çeker. Eğer ölse, "Devletimin canı sağ olsun" der.

Şayet bu beş derece kârlı bey'i kabul etmezsen, beş derece hasaret içinde emanete hıyanet edeceksin; zâyi olunca, mes'uliyeti kazanacaksın.

İşte temsili anladın. Şimdi hakikate bak:

Evet, o dağ, arzdır. Miskin adam da, fakir insandır. Zelzele de, zeval ve firaktır. Dere de, kabirle âlem-i berzahtır. O makine havas ve cihazat ve letâif âletleriyle mücehhez, senin vücud-u hayattarındır. Görüyorsun ki, bunlar bozuluyorlar, faydasız gidiyorlar. Satın almak isteyen, senin Hâlıkındır. O Hâlıkın, Resulü vasıtasıyla der ki: "Şu emanetimi, güya senin malın imiş gibi Bana sat, ta zâyi olmasın. Hem zararlı bir sûrette fena bulmasın. Sen bâki ve meyvedar bir sûrette o malına tekrar kavuşabilesin. Hem o hayat içindeki cihazat ve letâif

Benim namım ve hesabımla istimal edildiği vakit, nihayetsiz kıymettar ve hadsiz semerat-ı bâkiye verecek."

İşte o mizanlar ve âletler ise, letâifve havass-ı insaniyedir. Meselâ, göz, Allah hesabına istimal edilse, şu kitab-ı kebir-i kâinatın bir mütalâacısı ve şu müzeyyenmevcudatın bir seyircisi ve şu masnuatın çiçeklerinin bir arısı olarak ibret ve mârifet ve muhabbet şehdinden, yani balından, nur-u şehadeti kalbe akıtıyor. Eğer nefis hesabına istimal edilse; zâil, fâni bazı mehasini seyretmekle, heves ve şehvetin âdi bir hizmetkârı olur.

Meselâ, lisândaki kuvve-i zâika satılsa, Rahmanü'r-Rahîm'in hazâin-i rahmetinin nâzırı ve matbaha-i nimetinin bir müfettiş-i âlisi hükmünde bir vazifedardır. Satılmazsa, mide tavlasının bir kapıcısı hükmüne sukut eder.

Meselâ, akıl satılsa, bütün künuz-u esmâ-i İlâhiyenin miftahı ve kâinatın hakaikinin keşşafı hükmünde bir cevher-i âli ve gàli olur. Satılmazsa, mâzinin âlâm-ı hazinânesini ve müstakbelin ehvâl-i muhavvifanesini bîçare beşerin başına yükleten meş'um bir âlet hükmüne düşer.

İşte, bütün âlât ve cihazat-ı beşeriyeyi bunlara kıyas et. Eğer o âlât ve cihazat Allah'a verilse, bâki birer elmas olurlar. Eğer verilmezse, fâni birer şişe olurlar.

Elhasıl: Cenâb-ı Hak sana verdiği kendi mülkünü, senden gàli bir kıymetle satın alıyor. Yine senin için

muhafaza ediyor.

Ey beşer, bak: İki sadâ senin kulağına geliyor. Biri Kur'ân-ı Hakîmin sada-yı semâvîsidir. Der ki: Sat, kârlısın. [1] اِنَّ الدَّارَ الْاٰخِرَةَ لَهِيَ الْحَيَوَانُ diyor. Diğeri, küffarın, felsefe-i medeniyesinin vesvesesidir ki, "Sen kendine mâliksin" der. Seni [2] اِنْ هِيَ اِلَّا حَيَاتُنَا الدُّنْيَا diyenlerden etmek ister. Bu münevver hüdâ ile, şu müzevver dehânın mâbeynlerindeki farkı gör; ta kör olmayasın.

---

1. "Asıl hayata mazhar olan, elbette âhiret yurdudur." Ankebut Sûresi, 29:64.
2. "Hayat, sadece şu bizim dünya hayatıdır." En'âm Sûresi, 6:29; Mü'minûn Sûresi, 23:37.

وَمَنْ كَانَ فِى هٰذِهٖ اَعْمٰى فَهُوَ فِى الْاٰخِرَةِ اَعْمٰى وَاَضَلُّ سَبِيلاً [1]

اَللّٰهُمَّ اهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ صِرَاطَ الَّذِينَ اَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلاَ الضَّالِّينَ اٰمِينَ [2]

---

1. "Kim bu dünyada hakka karşı körlük ederse, işte o âhirette de kördür ve yolca daha şaşkındır." İsrâ Sûresi, 17:72.
2. Allah'ım! "Bizi doğru yola ilet. Kendilerine nimet ve ihsanda bulunduğunpeygamberlerinin ve onlara tâbi olan sâlih kullarının yolunailet-gazabına uğrayanların ve sapıtmış olanların yoluna değil." Âmin.

İkinci ders

وَاُزْلِفَتِ الْجَنَّةُ لِلْمُتَّقِينَ وَبُرِّزَتِ الْجَحِيمُ لِلْغَاوِينَ[1]

1. "O gün Cennet, takvâ sahiplerinin gözleri önüne getirilir. Cehennem de azgınlara gösterilir." Şuarâ Sûresi, 26:90-91.

Ey insan-ı gâfil! Ey dünya için dinini ihmâl eden! Şu temsilîbir hikâyeyi dinle. Ta dinsiz dünyanın hakikatini göresin.

Eski zamanda iki kardeş vardı. Bu iki kardeş seyahate çıktılar. Git gide, ta yol ikileşti. O iki yolun başında bir adamı gördüler. O adam onlaradedi ki:

"Sağ yolda kanun ve nizama tebaiyet var. Ve o tebaiyet külfeti içinde, bir emniyet ve saadet var. Sol yolda ise, bir serbestiyet ve bir hürriyet var. Ve o serbestiyet ve hürriyet içinde bir tehlike ve şekâvet var. İstediğiniz yola gidebilirsiniz."

Güzel huylu kardeş sağ yola "Tevekkeltü alâllah" deyip gitti. Ve o hafif külfeti ve nizam ve kanunu kabul etti. Sû-i hulk sahibi, âzâde-ser kardeş, serbestlik için sol yolu tercih etti. Zâhiren hafif, mânen gayet ağır bir vaziyette gitti. Biz

de hayalen bunu takip ediyoruz.

İşte, dağ ve sahrâdan gide gide, ta hâli bir sahrâya dahil oldu. Birden müthiş bir sada işitti. Baktı ki: Dehşetli bir arslan meşelikten çıkıp, kendisine hücum etti. O da kaçıp altmış arşın derinliğinde susuz bir kuyuya rastgeldi. Havfından kendini içine attı. Yarısına kadar inmekle kuyunun duvarında göğermiş bir ağaca rastgeldi. O ağacı tuttu. Gördü ki: O ağacın iki kökü var.Biri siyah renkte, diğeri beyaz renkte iki fare, o iki köke musallatolup kesiyorlar.

Yukarı baktı, arslan kuyunun başında nöbetçi gibi bekliyor. Aşağıya baktı,dehşetli bir ejderha kuyunun içindedir. Başını kaldırmış, otuz arşın yukarıda ayağının yakınına kadar gelmiş. Ağzının genişliği ise bi'rin, yani kuyunun ağzına benzer, kuyunun duvarına bakar. Isırıcı, muzır haşerat etrafını sarmışlar.

Ağacın başına baktı, gördü ki, incir ağacıdır. Lâkin hârikadan olarak, cevizden nara kadar çok muhtelifağaçların meyveleri ve yemişleri var. Sû-i fehminden ve sû-i tali'inden bu dehşetli hâlâtın âdi ve kendi kendine olmuş birşey olmadığını anlamadı. Ve bu ince iş içinde iş olduğuna intikal etmedi. Kalb ve ruhu ve akıl ve letâifi bu elîm ve dehşetli vaziyetten feryat ve figan ederken, nefs-i emmâresi tegafül ile tecahül etti. Kalb ve ruhun âh ve enin ve fizarından kulağını kapayıp, kendi kendini aldatarak bir bostanda bulunuyor gibi o meyveleri yemeye başladı. Fakat o meyvelerin bir kısmı zehirli ve

muzır idi. Bir hadis-i kudsîde Cenâb-ı Hak buyurdu ki:

اَنَا عِنْدَ ظَنِّ عَبْدِی بِی[1] Yani, "Kulum Beni nasıl tanırsa, ona öyle muamele ederim."

---

1. *Buharî,* Tevhid: 15, 35; *Müslim,* Tevbe: 1, Zikr: 2, 19; *Tirmizî,* Zühd: 51, Daavât: 131; *İbni Mâce,* Edeb: 58; *Dârimî,* Rikak: 22; *Müsned,* 2:251, 315, 391, 412, 445, 482, 516, 517, 524, 534, 539, 3:210, 277, 491, 4:106.

Şu bedbaht adam da sû-i zannıyla gördüğünü hakikat telâkki etti. Öyle muamele gördü ve görüyor. Ne ölür ki kurtulsun ve ne de elemsiz kalır ki yaşasın. Şu miskin ahmak, fehmetmedi ki, bu tılsımlı ve acip işlerde tesadüf mümkün olmaz.

Biz de şu meş'umu şu azapta bırakıp döneceğiz. Mübarek ve yümünlü diğer kardeşin arkasından gideriz.

İşte, şu zât, hüsn-ü sîretinden nâşi, hüsn-ü zannıyla ünsiyet ederek yolunda gidiyor. Bak, nasıl hüsn-ü nazarıyla, kardeşinin mahrum kaldığı bostandan istifade ediyor. Şu bostanda çiçek ve yemişlerle beraber, murdar ve müstakzer şeyler de bulunur. Bu kardeş ise, bu güzel şeylerden istifade etti. Mülevvesata bakmadı. İstirahat etti.

Evvelki meş'um kardeşi ise, murdar şeylerle meşgul oldu. Midesini bulandırdı.

Sonra, bu güzel huylu arkadaş da, git gide öteki kardeşi gibi bir sahrâ-yı azîme dahil oldu. Birden hücum eden bir arslanın sesini işitti, korktu. Lâkin kardeşinden daha az korkmuştu. Zira, o arslanın, sahrâ sultanının bir memuru

olduğu ihtimali kendisine tesellî verdi. Lâkin yine kaçtı. Altmış arşınlık derinliğinde bir bi'r-i muattalaya, yani susuz bir kuyuya rastgeldi, kendini içine attı. Ortasında duran bir ağacı tuttu. O da kardeşi gibi gördü ki, iki mahlûk, o ağacın iki kökünü de kesiyorlar.

Sonra baktı, yukarıda arslan, aşağıda büyük bir yılan var. Yılan geniş ağzını açmış, ayağına takarrüb etmiş olduğunu gördü. Bîçare o da havfından tedehhüş etti. Lâkin onun dehşeti kardeşinin dehşetinden çok derece daha hafifti. Çünkü, güzel hüsn-ü zannıyla ve fehmiyle bu umur-u acîbeyi birbiriyle alâkadar ve bir emirle hareket eder gibi görmekle anladı ki, bu işlerde bir tılsım var. Bunlar bir hâkimin emriyle dönerler. O hafî hâkim, ona bakıyor, tecrübe ediyor, onu bir maksat için davet ediyor. Şu tatlı havftan bir merak neş'et etti. Merakı da, "Acaba beni tecrübe edip ve kendini bana tanıttırmak isteyen ve bu acip yol ile böyle acip bir maksada beni sevkeden kimdir?"

İşte şu merak-ı mârifetten, sahib-i tılsımın muhabbeti neş'et etti. Ağacın başına baktı, gördü ki, incir ağacıdır. Lâkinmeyveleri ayrı ayrı çok ağaçların meyveleridir. O vakit tamamen korkusuzail oldu ve o vakit anladı ki, bunda bir tılsım var. O tılsım bunlara hükmediyor. Zira, mümkün değil, bu incir ağacı böyle çok ağacın meyvesini versin. Belki o ağaç, liste ve fihristedir. Gizli olan hâkimin bostanına, hem o melik-i kerîmin misafirlerine ihzar ettiği çeşit çeşit et'imeye işaret eder. Ve o taamların numuneleridirler.

Onun bu muhabbetinden, tılsımı açmak talebi ve tılsım sahibini razı etmek arzusu neş'et etti. Birden miftah ona ilham edildi. O da nida etti ki: "Sana itimat ediyorum ve herşeyi senin için terk ediyorum ve yalnız seninim ve seni istiyorum" dedi.

Birden kuyu duvarı yarıldı. Şâhâne ve nezihbir bahçeye bir kapı açıldı. Arslan ve yılan da iki mutî hizmetkâra dönüp, onu o bahçeye girmek için davet ettiler. Hatta o arslan kendisine musahhar bir at mesabesine döndü.

İşte, ey hayal arkadaşım, bu iki kardeşin vaziyetlerini muvazeneet:

Evvelki bedbaht, her vakit yılanın ağzına girmeye muntazırdır. Şu bahtiyar ise, meyvedar ve revnaktar bir bahçeye davet edilir.

Hem evvelki bedbahtın, elîm bir dehşette ve azîm bir korku içinde kalbi parçalanıyor.

Bu bahtiyar ise, leziz bir ibret, tatlı ve mahbub bir havf ve şevk ve mârifet içinde garaibi seyrediyor.

Hem o bedbaht, vahşet ve yeis içinde azap çekiyor. Şu bahtiyar ise, ünsiyet ve ümit ve iştiyak içinde telezzüz ediyor.

Hem o bedbaht, vahşi canavar düşmanların hücumlarına maruz bir mahpus hükmündedir. Şu bahtiyar bir aziz misafirdir ki, misafir olduğu melik-i kerîmin acip hizmetkârlarıyla ünsiyet ediyor.

Hem o bedbaht, zehirli leziz yemişleri yemekle azabını tâcil ediyor. Zira o meyveler asıllarına müşteri olmak için numunelerdir. Tatmaya izin var; hayvan gibi yemeye izin yoktur. Şu bahtiyar ise, tadar, işi anlar, yemesini tehir eder. Ve intizar ile telezzüz eder.

Eğer bedbaht kardeş olmamak ve bahtiyar kardeş olmak istersen, Kur'ân'ı dinle, mutî ol, ona yapış ve itaat et.

Eğer şu hikâye-i temsiliyedeki dekaiki fehmettinse, hakikati ona tatbik et. Mühimlerini ben söyleyeceğim; incelerini de sen istihrac et.

Bak: O iki kardeş, ruh-u mü'minle ruh-u kâfirdir; kalb-i salihle kalb-i fâsıktır. O iki tarik ise, tarik-i Kur'ân ve iman ile tarik-i isyan ve tuğyandır. O yoldaki bostan ise, cemiyet-i beşeriye içinde muvakkat hayat-ı içtimaiyedir ki, şer ve hayır, çirkin ve güzel karışıktır. O sahrâ ise, arz ve dünyadır. O arslan ise, ölüm ve eceldir. O bi'r (kuyu) ise, beden-i insan ve hayattır. O altmış arşın derinlik ise, vasatî ve ömr-ü galibi olan altmış seneye işarettir. O ağaç ise, müddet-i ömürdür. O beyaz ve siyah iki fare ise, gece ve gündüzdür. O ejderha yılan ise, ağzı kabir olan âlem-i berzaha giden yoldur. O haşerat-ı muzırra ise, beliyeler ve musibetlerdir. O ağaçtaki yemişler ise, niam-ı dünyeviyedir ki, niam-ı uhreviyenin listesi ve ihzar edici müşabihleri, müşterileri meyve-i Cennete davet eden nümuneleridir. O ağaç, birliğiyle beraber başka başka yemişler vermesiyle, sikke-i kudrete ve hâtem-i rububiyete ve turra-i ulûhiyete

işarettir. Çünkü, birşeyden herşeyi yapmak, bir topraktan, bütünmeyveleri yapmak; bir sudan bütün hayvanları halketmek, bir basitgıdadan bütün cihazat-ı hayvaniyeyi icadetmek; hem herşeyi birşey yapmak, bir zihayatın yediği gayet mütebayin taamlardan bir lâhm-ı mahsus ve bir cild-i basit nescetmek gibi san'atlar, ehad ve samed olan Sultan-ı Ezel ve Ebedin sikke-i hassasıdır, hâtem-i mahsusasıdır, taklit edilmez bir turrasıdır. O zehirli bir kısım meyveler ise, lezaiz-i muharremedir. O tılsım ise, sırr-ı iman ile açılan sırr-ı hikmet-i hilkattir. O miftah ise, يَا اَللّٰهُ لاٰ اِلٰهَ اِلاَّ هُوَ الْحَيُّ [2] veاَللّٰهُ, لاٰ اِلٰهَ اِلاَّ اللّٰهُ[1] الْقَيُّومُkelimeleridir.

---

1. Ey Allah! Kendisinden başka İlâh olmayan Allah.

2. "Allah O'dur ki; Ondan başka ibâdete lâyık hiçbir ilâh yoktur. O Hayydır,ezelî ve ebedî hayat sahibidir. O Kayyûmdur, varlığı için hiçbir sebebeihtiyacı olmadığı gibi, bütün eşya Onun yaratmasıyla ve tedbiriyle devam eder ve vücutta kalır, bekà bulur." Bakara Sûresi, 2:255.

O su'ban ağzının, yani yılan ve ejderha ağzının bostan kapısına inkılâbı, kabre işarettir ki, kabir, ehl-i dalâlet ve tuğyana, vahşet-i nisyan içinde, zindan gibi bir berzah ve su'ban batnı gibi dar bir mezara açılan bir kapı olduğu halde, ehl-i Kur'ân ve imana, dehliz-i cinandan rahmet-i Rahmân'a ve zindan-ı dünyadan bostan-ı bekaya açılan bir kapıya döner. Ve o müthiş arslanın mûnis bir hizmetkâra ve musahhar bir ata dönmesi ise, mevte işarettir ki, mevt ile ehl-i dalâlet bütün mahbubatından elîm bir firak-ı ebedî içinde, kendi cennet-i kâzibe-i dünyeviyelerinden ihraç; ve

vahşet ve infirad içinde zindan-ı mezara ithal olundukları halde; ehl-i hidayetve Kur'ân için, o mevt müştak oldukları ahbaplarına visal ve hakikî vatanlarına vusûl; ve zindan-ı dünyadan bostan-ı cinana davet ve Hannân, Mennân, Deyyân ve Rahmân'ın rahmetinin fazlından, hizmetlerine mukabil ahz-ı ücret etmelerine vesiledir.

Elhasıl: Hayat-ı fâniyeyi esas maksat yapan, zahiren cennet içinde olsa da, mânen cehennemdedir. Hayat-ı bakiyeye müteveccih olan zât ise, saadet-i dâreyne mazhardır.

اَللّٰهُمَّ اجْعَلْنَا مِنْ اَهْلِ السَّعَادَةِ وَالْقُرْاٰنِ وَالْاِيمَانِ. اٰمِينَ[1]

---

1. Allah'ım! Bizi saadet, Kur'an, ve iman ehlinden kıl. Âmin.

Üçüncü ders

فَلاَ تَغُرَّنَّكُمُ الْحَيٰوةُالدُّنْيَا وَلاَ يَغُرَّنَّكُمْ بِاللّٰهِ الْغَرُورُ[1]

---

1. "Sakın dünya hayatı sizi aldatmasın. O çok aldatıcı şeytan da Allah ile (yaniAllah'ın azâbını unutturup sadece affına güvendirerek) sizi aldatmasın(isyana sürüklemesin.)" Lokman Sûresi, 31:33.

Ey gururlu, mağrur gafil! Sana ne olmuş ki, Müslümanları ecanib tarzında hayat-ı dünyeviyeye davet edersin? O hayat, uyku içinde bir lû'b ve hevâ içinde bir lehivden başka birşey değildir.

Hem ne oluyorsun ki, keyiflerine kâfi gelen helâl ve tayyibat dairesinden huruca teşvik ederek, dinin ihmaline veya dinin bazı şeairinin terkine sebebiyet veriyorsun? Ve muharremat ve habisat dairesinde duhule teşcî ediyorsun?

Ey müvesvis! Bilir misin, misâlin neye benzer? O derece belâhet kesbetmiş bir sarhoşa benzer ki, arslanı attan, darağacını salıncaktan, cerahatli yarayı kırmızı gülden fark etmez.

Hem öyle zannettiği halde, mürşidvaziyetini alır, muslih tavrını takınır, müthiş bir vaziyete düşmüş bîçare bir adama ders verir. Bazı müzahrafatı ve aldatıcı hevesatı ve

bazı lehviyatı irae etmekle o bîçare adamı baştan çıkarmak ister. Çare-i necat taharrî etmez.

İşte o adam, şöyle bir vaziyettedir: Arkasında, her an ona hücuma müheyyâ bir arslan duruyor. Önünde, bir darağacı dikilmiş onu bekliyor. Sağ tarafında, derin bir yara açılmış. Sol cânibinde, müz'iç bir çıban, cerahat akıttırıyor. Şu vaziyetle beraber, mühim bir sefere sevk ediliyor. Şu adam ise, bu müvesvisin tamamen zıddı olan bir hayırhah zâtın irşadıyla iki ilâcı elde etmiş. Eğer güzelce istimal etse, o iki cerahat, iki adet râyihalı gül olur.

Hem o mübarek zâtın işaretiyle iki tılsım bulmuş, kalb ve lisânına takmış. Eğer güzelce istimal etse, o müthiş arslan, musahhar bir ata döner ve ona biner, bir Kerîm-i Rahîmin ziyafetine gider. O darağacının ipi dahi, seyir ve tenezzühe âlet ve salıncak olur.

Hâlbuki, şeytan, onu sarhoş etmek ister. O müthiş vaziyette iken, şeytan-ı insî o adama der ki: "Bırak bu tılsımları, at bu ilâçları, gel keyf edelim. Beraber oynayalım. Şu lezaiz ve güzel sûretlerden istifade edelim, ömrümüzü hoş geçirelim."

Diğer mübarek zât kendine diyor ki: "Ey çare-i necatı bulmuş musibetzede adam! Şu boşboğaza de ki: İlâçların hıfzı ve tılsımların muhafazası lâzım. Kerîm-i Rahîmin müsaade ettiği daire-i meşrua keyfime kâfi, lezzet-i hayatıma vâfidir. Hem hakikî lezzet ve saadet şu daire haricinde mümkün değildir.

"Hem de ki: Bu ölüm arslanını öldürmek ve firakve

zevali izale etmek ve acz ve fakr yaralarını beşerden kaldırmak çaresini bulmuşsan, yani dünyayı Cennete ve arz-ı fâniyeyi arz-ı bakiyeye tebdil ve acz-ı mutlak-ı beşeriyi bir iktidar-ı mutlakaya tahvil ve nihayetsiz fakr-ı beşeriyi bir gına-yı mutlakaya kalb etmek çaresi varsa, söyle dinleyelim. Yoksa çare-i necatını bırakıp sana aldanacak, senin gibi bir sarhoş lazım ki, gülmeyi ağlamaktan, bekayı fenadan, derdi dermandan, hevâyı hüdâdan fark ve temyiz etmez olsun. Ben ise, o mübarek zâtın sözünü dinlerim.

حَسْبُنَا اللّٰهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ[1] der, tılsım ve ilâçları hıfzederim ve hırz-ı can ederim."

---

1. "Allah bize yeter; O ne güzel vekildir (koruyucu sahiptir)." Âl-i İmrân Sûresi, 3:173.

Eğer şu temsilin sırrını anlayıp hakikatin sûretini görmek istersen, dinle:

Şu dalâlet-âlûd ve sefahetperver medeniyetin şakirtleri ve idlâl edici sakîm felsefenin talebeleri, acip ihtirasat ve pek garip tefer'unlukla sarhoş olmuşlar. Sonra gelip, desiselerle, Müslümanları, ecnebîlerin âdâtına davet ve terk-i şeair-i İslâmiyeye teşvik ediyorlar. Hâlbuki, her şeairde nur-u İslâma bir şuur ve bir iş'ar vardır.

Kur'ân-ı Hakîmin tilmizleri ise, bunlara mukabele edip derler ki: "Ey dalâlete dalmış gafiller! Dünyadan mevti, insandan acz ve fakrı kaldırmak çaresi varsa, dinden ve dinin şeairlerinden istiğna edebilirsiniz. Yoksa susunuz! Zira, ölüm, acz, zeval, fakr, sefer gibi âyât-ı tekviniye,

yüksek sadalarıyla, dinin lüzumuna ve şeairin iltizamına davet ediyorlar.

فَلَا تَغُرَّنَّكُمُ الْحَيٰوةُ الدُّنْيَا[1] وَاِذَا قُرِئَ الْقُرْاٰنُ فَاسْتَمِعُوا لَهٗ[2]

âyetlerini kıraat ediyorlar. Ve beşerin başında dört-beş cihette, her biri birer melek-i ra'd gibi naralarıyla beşeri ikaz edip Kur'ân'a davet ederlerken, sizin vesveseleriniz bunlara nisbeten sivrisinek sadâsı gibi kalır."

---

1. "Sakın dünya hayatı sizi aldatmasın." Lokman Sûresi, 31:33.
2. "Kur'ân okunduğu zaman onu dinleyin." A'râf Sûresi, 7:204.

Evet, hakikat-bîn göz sahibi böyle mukabele eder. Der ki: "Arkama bakıyorum, görüyorumki, ecel arslanı arkamda duruyor. Daima beni tehdit ediyor. Eğer imankulağıyla Kur'ân sadasını dinlesem, o arslan güzel bir ata, o firak ise buraka dönerler. Beni rahmet-i Rahmân'a vusule ve Seyyid-i Kerîmimin huzuruna îsâle vasıta olurlar. Yoksa, yırtıcı birer canavar ve beni bütün sevdiklerimden ebedî firakla tefrik edici birer esed hükmünde kalırlar.

Sonra önüme bakıyorum, görüyorum ki: Gece-gündüz dönmesinden, fenave zevalin âlâtı sallanıyor.

Hem o fusul ve usurun emvacından firaklar ve helâketten zevaller temevvüc ediyor. Şu âletler, beni ve hem bütün sevdiklerimi mahvetmek için dikilmiş bir darağacı görünüyor. Eğer sem-i îkanile irşad-ı Kur'ânîyi

dinlesem, o müthiş âletler, salıncak ve merakibe ve seyir ve tenezzühe dönerler ki, dünya denizinde, zaman seylinde, hayal ve akl-ı beşer onlara biner. Cenâb-ı Kadîr-i Zülcelâlin tecelliyat-ı şuunat-ı san'atını müşahede ederler.

Evet, Kur'ân gösterir ki, şu mevcudat-ı seyyale, Hâlık-ı Zülcelâlin esmâ-i hüsnâsının âyineleri ve kalem-i kudretinin elvah-ı mütehavvilesidir. Bunların tahvilinden, teceddüd-ü san'at-ı Rabbaniye ve cilve-i cemâl-i mücerred-i esmâ-i İlâhî müşahede edilir. Merâyânın tebeddülünde, cemâl-i esmâ tazelenir.

Sonra sağ tarafıma bakıyorum, görüyorum ki: Nihayetsiz bir fakr ve hadsiz bir ihtiyaçtan dehşetli bir çıban duruyor. Zira, en âciz bir hayvandan daha âciz ve bütün hayvanattan daha fakir olduğum halde, dünya kadar ihtiyacatım var. İktidarım ise, bir serçe kuşunun faaliyetinden çok aşağıdır. Eğer Kur'ân-ı Kerîmin şifa-i kâfisine itimat ederek tedavi etsem, o elîm müz'iç fakr, rahmetin ziyafetinden gelen leziz bir şevke ve semeratından gelen lâtif bir iştaha döner. Şu acz ve fakrın lezzeti, istiğna ve kuvvetten gelen lezzetin fevkinde bir lezzet verir. Yoksa o fakr, gayet müz'iç elemli zillet ve tezellüle vasıta bir yara olarak kalır.

Sonra sol tarafıma bakıyorum, görüyorum ki: Nihayetsiz bir acz ve o hadsiz aczden neş'et eden derin bir yaram var ki, o mutlak aczimle, kalb ve ruhumun ve aklımın cihetinden hadsiz darbeler bana vurulabilir. Şu elem ise, lezzet-i hayat-ı dünyeviyeyi cidden izale eder. Eğer

teslimiyetle Kur'ân-ı Kerîmin dersini dinlesem, o aczim, bir tezkereye döner. Beni, sırr-ı tevekkül ile, öyle bir Kadîr-i Mutlaka istinada davet eder. Ve öyle bir nokta-i istinadı buldurur ki, o noktada bütün a'dâdan emn ü emânı temin eder. Evet, emr-i *kün feyekûn*'e mâlik ve bütün eşya ona musahhar ve hâdim olan bir Sultan-ı Cihana acz tezkeresiyle istinad eden adam, ne gibi şeyden perva eder? Yoksa müthiş aczimle, merhametsiz ve hadsiz düşmanlar içinde pek çok ıztırap çekmeye mecbur kalacağım.

Hem halime bakıyorum, görüyorum ki: Ben misafirim; uzun bir sefere sevk ediliyorum. Yolum kabir, berzahve haşir üstünden geçip ebedü'l-âbâda kadar gider. O karanlık yolda, zâd ile ziya ister. Hâlbuki, Kur'ân haricinde hiçbir akıl ve hikmet ve hiçbir ilim ve felsefe, o yolun zulümatını izale edecek bir nur ve o uzun sefere zâd olacak bir rızk vermiyor. Ancak onu ışıklandıracak yalnız şems-i Kur'ân'dan iktibas edilen ziyadır. Ve o sefere zâd olacak yalnız hazine-i Rahmân'dır. Ve delâlet-i Kur'ân ile ahzedilen gıdadır.

Ey gafilve sarhoş! Eğer bu mecburî seferden beni halâs edecek bir çare bulmuşsan, söyle. Fakat bulduğun çare kàtiüttariklik olmasın. Çünkü inkâr ve dalâlet, ancak kabrin ağzında zulümat-ı adem-âbâdda sukutu kabul demek olduğundan, şu kàtiüttariklik çok defa uzun seferden daha müthiş ve daha korkunçtur. Madem çaresi yok, öyleyse sus! Ta Kur'ân-ı Hakim dediğini desin...

Acaba, bu beş müthiş azap kapılarını Kur'ân-ı Hakîmin

beş saadet kapısına tahvilinden neş'et eden lezzet ve saadet-i mâneviyeye mukabil gelecek, dünyada bir lezzet ve saadet var mıdır? Meselâ, firak-ı ebediye kapısının visal-i hakikiye kapısına inkılâbı, her lezzetin fevkindedir.

İşte kitab-ı âlemin bu âyât-ı hamsesinin her biri, her bir beşerin başında bu hakikatleri okuyor.

فَلاَ تَغُرَّنَّكُمُ الْحَيٰوةُ الدُّنْيَا وَلاَ يَغُرَّنَّكُمْ بِاللّٰهِ الْغَرُورُ[1]

---

1. "Sakın dünya hayatı sizi aldatmasın. O çok aldatıcı şeytan da Allah ile (yaniAllah'ın azâbını unutturup sadece affına güvendirerek) sizi aldatmasın(isyana sürüklemesin.)" Lokman Sûresi, 31:33.

İşte bu beş hatibin yüksek ikazlarını dinleyen, nasıl sana tâbi olacaktır ve sözüne uyacaktır?

Evet, ey gururlu ve mağrur adam! Senin meşrebini ihtiyar edecek öyle bir sarhoş lâzım ki, ya şarâb-ı siyaset veya hırs-ı şöhret veya rikkat-i cinsiye veya zındıka-i felsefe veya sefahet-i medeniyet veya gurur ve enaniyet veya derd-i maişet gibi müskirat-ı mâneviyeyle zarar ve nef'ini fark etmeyecek derecede sarhoş olsun. Hâlbuki, insanın başına inen müthiş darbeler ve beliyyat ve beşerin yüzünü tokatlayan şu ehvâl ve musibât elbette şu sekri, beşerden kaçırıp, beşerin aklını başına toplattıracaktır.

Ey fasık ve sefih! Demek ki, "Ben de firenk gibi olacağım." Dikkat et, sen firenk gibi olamazsın. Zira, bir firenk, Peygamberimizi (a.s.m.) kabul etmezse de İsa (a.s.) ve Musa (a.s.) ve sair enbiyaları bir derece kabul edebilir.

Ruhunda, maâliyâta medar kendince bir esas kalabilir. Fakat, sen, Peygamber-i Âhirzamanın (a.s.m.) derslerini terk ettiğin dakikada, senin ruhunda nihayetsiz bir tahribat, bir boşluk, bir karanlık peyda olacaktır ki, hiçbir kemâlât ve ahvâl-i âliyeye ve mes'udiyete yer kalmayacaktır —meğer insaniyetini söndüresin ve zaman-ı hâl ile mukayyet sırf bir hayvan olasın ve hayvan gibi bir muvakkat muzahraf lezzeti göresin! Hâlbuki, insan, müstakbelin ehvâli ve mâzinin ahzanı ile giriftar olmuştur. Bu ikisi, onu pek ciddî düşündürür. Başını mütemadiyen döverler. İnsanı bu havf ve hüzünden kurtarıcı tek bir medetkâr var; o da Kur'ân-ı Azîmüşşandır.

Eğer bütün hayvanattan daha şakî, daha zelil, daha ahmak kalmamak istersen, sükût et. İmanın kulağıyla, Kur'ân'ın beşaretini ve şu ilânlarını dinle:

اَلاَ اِنَّ اَوْلِيَاءَ اللّٰهِ لاَ خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلاَ هُمْ يَحْزَنُونَ ۞ اَلَّذِينَ اٰمَنُوا وَكَانُوا يَتَّقُونَ ۞ لَهُمُ الْبُشْرٰى فِى الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا وَفِى الْاٰخِرَةِ لاَ تَبْدِيلَ لِكَلِمَاتِ اللّٰهِ ذٰلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ[1]

1. "Bilin ki, Allah'ın dostları için ne bir korku vardır, ne de onlar mahzunolurlar. Onlar iman eden ve Allah'ın emir ve yasaklarına karşı gelmekten sakınan takvâ ehlidir. Dünya hayatında da, âhirette de onlar için müjde vardır. Allah'ın sözlerinde değişiklik olmaz. En büyük kurtuluş iştebudur." Yûnus Sûresi, 10:62-64.

Üçüncü dersin zeyli

Ey Said-i kàsır, âciz ve fakir! Bilmelisin ki, senin mahiyet-i nefsinde nihayetsiz bir kusur, nihayetsiz bir acz, nihayetsiz bir fakr, nihayetsiz bir ihtiyaç, nihayetsiz âmâl derc edilmiş. Cenâb-ı Fâtır-ı Hakîm, nasıl ki açlık ve susuzluğu midene vermiş, ta ihsanatını ve lezaiz-i nimetini tanıyasın. Onun gibi, seni kusur ve fakr ve ihtiyaçtan terkip etmiş, ta mirsad-ı kusurunla Fâtır-ı Zülcelâlin, seradikat-ı cemâl ve kemâline; ve mikyas-ı fakrınla, derecat-ı gına ve rahmetine; ve mizan-ı aczinle, meratib-i iktidar ve kibriyasına; ve fihriste-i ihtiyacatın tenevvüü ile envâ-ı niam ve ihsanatına bakabilesin ve tanıyasın ve vazife-i hilkatini eda edesin.

Bundan bil ki, gaye-i fıtratın, ubudiyettir. Ve ubudiyetodur ki, sen, Fâtır-ı Zülcelâlin dergâh-ı rahmetinde *Estağfirullah* ve *Subhanallah* ile kusurunu ve *Hasbünallah* ve *Elhamdü lillâh* ile fakrını, ve *Allahu ekber* ve لاَ حَوْلَ وَلاَ قُوَّةَ اِلاَّ بِاللّٰهِ[1] ile ve istimdatla aczini ilân etmek ve âyine-i ubudiyetinle cemâl-i rububiyetini izhar etmektir.

---

1. Havl ve kuvvet ancak Ondandır.

Dördüncü ders

اِنَّ الْاَبْرَارَ لَفِی نَعِیمٍ وَاِنَّ الْفُجَّارَ لَفِی جَحِیمٍ[1]

1. "İhlâs ile kulluk edenler, nimetlerle dolu Cennet içindedir. Günaha dalankâfirler ise Cehennem ateşindedir." İnfitar Sûresi, 82:13-14.

Ey Said-i gâfil! Herkes için şu hayat denilen sür'atli seferde, kabre iki yol vardır. O iki yol, uzun ve kısalıkta müsavidirler. Lâkin birisinde zararsız olmakla beraber, bir menfaat-i azîme olduğu, mütevatir ehl-i şuhud ve ihtisasın şehadet ve icmâlarıyla sabittir. O yolun on yolcusundan dokuzu o menfaat-i azîmeye nail olduğu, yine ehl-i şuhudun tevatürüyle sabittir.

İkinci yol ise, ittifaken menfaatsiz olduğu halde, pek azîm bir zararı olduğu, ehl-i hibre ve şuhudun icmâıyla sabittir. Bu ikinci yolda, onda dokuz ihtimal-ı zarar vardır. Şu tehlikeli yolu ihtiyar edenler bedbaht ve eblehlerdir ki, zâhirî bir hafiflik için, silâh ve zâdı beraber kaldırmıyorlar. Vâkıa bir batman ağırlıktan kurtuluyorlar; lâkin bilmiyorlar ki, kalbleri yüz batman minneti kaldırıyor. Kantarlarla ehval ve mehavifi ruhlarına yüklüyorlar. Temsil mâkul şeyleri mahsus gösterdiği için, şu hakikati bir misâlle izah

ve beyan edelim.

Meselâ, sen istiyorsun ki, şu şehirden İstanbul'a gideceksin veyahut ona gönderiliyorsun.

Fakat yolunu sen ihtiyar edeceksin.

İşte, İstanbul'a giden yolun biri sağda, diğeri solda. Bu iki yol, uzun vekısalıkta müsavidir. Bu iki yolun birisinde menfaat ve zâhirî bir külfet var; diğerinde, zarar ve surîbir hiffet var. Sağ taraftaki yoldan gitsen, bilittifak, zararsızdır. Ehl-i ihtisasın icmâıyla, bir menfaat-i azîmeyi kazanacaksın. Yalnız her düşmana mukabele edecek, her gıdanın hülâsasını câmi dört kıyyelik bir çanta ve iki kıyyelik bir silâh ki, mecmuu bir batman ağırlığı kaldıracaksın. Lâkin ruh ve kalbin, minnet ve haşyet sıkletlerinden kurtulacak. Herkese dilenci ve herşeyden çekinmekten kurtulacaksın.

Sol taraftaki yol ise, milyonlar ehl-i şuhudun şehâdetiyle, azîmzararlı olduğunu ve muvafik ve muhalifin ittifakıyla, menfaatsiz olduğunu; ve bu yola gitsen, yalnız bir hiffet-i zâhiri ve bir surî serbestlik var. Ve o lâzım olan silâhı almayacaksın; ve o elzem olan zâd-ı lezizi terk edeceksin. Lâkin bu zâhiri hiffetin, sana gayet ağıra mal olur ki, ruhunun omuzuna yükleyeceği iki kıyyelik silâh bedeline, korkudan gelen kantarlarla ağırlığı taşıyorsun. Ve zahrına yükleyeceğin dört kıyyelik zâda bedel, yüzer batman minneti o kalbine yükletirsin.

Böyle yollarda, âdi bir muhbirin zayıf bir ihbarı nazar-ı

itibara alınır. Hâlbuki, tevatür derecesinde, kâmil şâhit sadıklar ihbar ediyorlar ki, yümn-ü imanla yemin cihetinde gidenler, müddet-i seferlerinde emn ü emandadırlar. Şehre yetiştiklerinde, on yolcudan dokuzuna, herhalde, bir nef-i azîm vardır.

Hem ihbarediyorlar ki, dalâlet ve batalet ve belâhet şu'muyla (uğursuzluğuyla) sol yolda gidenler, müddet-i seferlerinde, açlık ve korkudan azîm bir ıztırap çekiyorlar. Herşeyden titriyorlar. Çünkü, aczleri içinde zayıftırlar. Herşeye tezellül ederler. Çünkü, fakirlikleri içinde muhtaçtırlar. Şehre yetiştiklerinde, bir-iki tanesi müstesna, ya hapis veya katledilirler.

Şimdi, ednâ bir aklı olan, ihtimal-i zarar bulunan yolu, zararsız yola, bir hiffet-i zâhirî için tercih etmez. Nasıl oluyor ki, kendini mükemmel ve âkıl zannettiği halde, öyle bir yolu tercih eder ki, o yolda, yüzde doksan dokuz âzam-ı zararihtimali vardır. Hem öyle bir yolu terk eder ki, yüzde doksan dokuz âzamü'n-nef' ihtimali o yolda vardır. Acaba, niçin bunu terk, onu tercih ederler? Sırf tembellik için, yalnız sûreten cüz'î bir hiffet-i zâhirî için. Hâlbuki, külliyetli bir sıkleti çekerler.

İşte, misâli anladın. Hakikati şudur ki:

Misafir, sensin. İstanbul, âlem-i âhiretve berzahtır. Sağ yol tarik-i Kur'ân'dır ki, imandan sonra, salâta, yani namaza emreder. Sol yol, tarik-i ehl-i fısk ve tuğyandır. Ehl-i şuhud dediğimiz ehl-i hibre, enbiya ve evliyadır. Çünkü, hakikî velî, zevk-i şuhudî sahibidir. Âmînin itikad ettiği gaybî

şeyleri bazan velî, aynı şeyi gözüyle veyahut kalble görüyor. Silâh ve zâd ise, iman-ı billâhtan neş'et eden tevekkül ve itimattır ki, bütün mehalik ve hâcâta karşı bir nokta-i istinad ve bir nokta-i istimdattır.

Evet, bir Kadîr-i Hafîz-i Alîme ve bir Ganiyy-i Kerîm-i Rahîme tevekkületmekte öyle bir nokta-i istinad ve bir nokta-i istimdat bulunuyor ki, o noktalar, kelime-i tevhidin zımnında münderiç, o da namazda mündemiç, o da ubudiyetin içinde, o da teklifin zımnındadır.

Demek, ubudiyeti iltizam eden derecesine göre tenezzülve tezellülden kurtulur. Herşeye tezellül, herşeye dilenci olmaktan necat bulur. Çünkü, *Lâ ilâhe illallâh* kelime-i kudsiyesi ifade eder ki, nef' ve zarar verici ancak Allah'tır. Ve hem zarar ve nef' de Onun izniyledir.

Beşinci ders

وَمَا هٰذِهِ الْحَيٰوةُ الدُّنْيَا اِلاَّ لَهْوٌ وَلَعِبٌ وَاِنَّ الدَّارَ الْاٰخِرَةَ لَهِيَ الْحَيَوَانُ[1]

1. "Bu dünya hayatı bir oyun ve oyalanmadan başka birşey değildir. Asıl hayata mazhar olan ise âhiret yurdudur." Ankebut Sûresi, 29:64.

Ey ihtiyarsız sür'atle kabre, haşre, ebede giden Said-i şakî! Bil ki:

Uzun ve kısalığı nisbetinde iki hayatın levazımatını tahsil etmek için, Mâlik-i Kerîm sana bir sermaye-i ömür verdiği halde, sen o sermayenin kısm-ı âzamını hayat-ı bakiyeye nispeti bir bahrin bir katre seraba nispeti gibi olan şu hayat-ı faniye katresinde zayi ettin. Eğer aklın varsa, elde kalan kısmının yarısını veya üçte birini, veya lâakal onda birisini deniz gibi hayat-ı bakiyeye sarf et. Yoksa, "Eyvahlar olsun" diyeceğin bir zaman gelecek. Acaiptendir ki, senin gibi ahmaklara âkıl ve zîfünun deniliyor. Şu temsili dinle:

Meselâ, şu bir hizmetçi kuldan daha ahmak görünüyorsun ki, onun seyyid-i kerîmi, ona yirmi dört altın

veriyor. Onu Burdur'dan Antalya'ya, oradan da Şam'a ve Yemen'e gönderiyor. Ve emrediyor ki:

"O altınları, levazım-ı seferinde sarf et. Lâkin Antalya'ya kadar, cebren iki gün yayan gideceksin. Hem, bir nev'i ihtiyarın var. O altınları birşeyde sarf etsen de, etmesen de yine gideceğin yere yetişebilirsin. Lâkin Antalya'dan sonraki sair menzillere gitmekte, bir cihette ihtiyar senin elindedir. Eğer bir vesika veya bir bilet alabilir ve bir vapura veya bir trene veya bir tayyareyebinebilirsen, bir aylık mesafeyi bir günde kat edebilirsin. Yoksa, hemyayan, hem yalnız, hem mütehayyir, hem matrud bir sûrette yoluna devam edeceksin."

Hâlbuki, o ebleh, ahmak yolcu, yirmi üç altınını iki günlük mesafede sarf etti. Ona denildi ki:

"Şu bâki kalanbir altını, o uzun yolun için, bir zâd ve bir bilete ver. Ümit edilir ki, seyyidin sana merhamet eder, rahatla gidersin."

O dedi ki:

"Yok, lezzet-i hâzıramı terk etmem. Bir ihtimal var ki, fayda vermez."

Ona denildi:

"Acaba bu derece belâhet olur mu ki, senin aklın sana nasıl fetvâ veriyor? Yarı malını, bin adam iştirak eden bir piyango kumarınaatarsın. Hâlbuki o kumarda, bin ihtimalden bir ihtimalle, belki binlirayı kazanabilirsin.

“Hem nasıl oluyor ki, şu menfaatperest aklın sana fetvâ vermiyor ki, yirmi dört parça malından tek bir cüz’ünü verirsen, binde dokuz yüz doksan dokuz ihtimalle, tükenmez hazinelere zafer bulacağın, milyonlar ehl-i hibre ve ehl-i ihtisasın şehâdâtıyla kat’iyet kesb etmiştir? Hâlbuki, böyle cesîm menfaatler için, birtek âminin ihbarı dahi nazar-ı itibara alınır. Hâlbuki, muhbirler, nev-i beşerin şumus ve nücumu hükmünde mütevatir ehl-i şuhuddurlar ki; o müsbitlerden ikisi, binler ehl-i nefiy ve münkirlere tercih edilir. Çünkü, hilâl-i Ramazanın rüyetini dâvâ eden iki şahit, binler nâfî fikirlerin hükmünü ıskat eder. Şöyle ehl-i şuhudun ihbârâtı, nasıl oluyor ki, sana tesir etmiyor? Cehalet ve gafletin ne kadar kalınlaşmış?”

Ey târiküssalât! Misâli anladınsa, hakikati dinle:

O abd-i misafirsensin. Burdur, dünyadır; Antalya, kabir. Şam, berzah ve haşirdir.

Yemen, mâbâ’de’l-haşirdir. Yirmi dört lira da, yirmi dört saattir. Sen, o yirmi dört saatin yirmi üçünü, şu hayat-ı fâniyeye bilâtereddüt ve bilâperva sarf ediyorsun. Pek uzun seferin için elzem-i zâd olan beş vakit namazın edasına, bir saatin sarfında tehavün gösteriyorsun. Yani, ağır davranıyorsun. Hatta sarf ettiğin vakitte bir hisse de dünyaya çıkarıyorsun ki, namaz içinde dünyanı da düşünüyorsun.

Hallâk-ı Kerîmin bu kadar az birşeyle şu kadar büyük şeyleri sana verdiği halde senyapmazsan, senin bu insafsızlığınla Cehennem sana lâyık olmaz mı ve senona

müstehak olmaz mısın, ey gafilve ey târiküssalât?

عَجِّلُوا بِالصَّلاَةِ قَبْلَ الْفَوْتِ وَبِالتَّوْبَةِ قَبْلَ الْمَوْتِ[1]

---

1. Vakti çıkmadan namaz kılmakta; ölüm gelmeden tevbe etmekte acele edin!

Altıncı ders

مَا اَصَابَكَ مِنْ حَسَنَةٍ فَمِنَ اللّٰهِ وَمَا اَصَابَكَ مِنْ سَيِّئَةٍ فَمِنْ نَفْسِكَ[1]

1. "Sana her ne iyilik erişirse Allah'tandır. Sana her ne kötülük gelirse, o dakendi kusurun sebebiyledir." Nisâ Sûresi, 4:79.

Ey zaafıyla beraber mağrur ve işlemediği şeyle müftehir bîçare Said! Senin fahir ve gurura hiç hakkın yok. Çünkü, senin nefsinde, kusur ve şerden başka yoktur. Eğer hayır olsa, o hayır da, cüz-ü ihtiyarın gibi cüz'îdir. Lâkin, deme ki "Şerrim de cüz'îdir." Hayır, sen, o cüz-ü ihtiyarınla bir şerr-i küllîyi işleyebilirsin. Çünkü, sen, işlediğin bir kusurla, senin maksuduna müteveccih olan sair esbabın semerat-ı sa'ylerini hükümden iskat ederek bir hasaret-i külliyeye sebep ve bir hacalet-i dâimîye müstehak olursun. Hakikat böyle iken, şeytanın bir cihette şakirdi olan nefsin, kaziyenin aksine olarak hayrı küllî, şerri cüz'î tasavvur eder; firavunlaşırsın. Bilir misin, misâlin neye benzer?

Mağrur ahmak bir adam, bir gemiyle ticaret eden bir cemaate şerik olur. O cemaatin her biri bir kısım sermaye verip, gemide bir vazifeyi deruhte eder. Herkes kendi

vazifesini ifa eder.Yalnız o mağrur, hareket-i sefineye medar olan vazifesini terk ederek, geminin garkına sebebiyet verir. O cemaatin hepsi bin lira zarar ederler. Ona denildi:

"Hak olan odur ki, bütün hasareti sen çekeceksin. Çünkü, bizim sa'yimizi de heba ettin."

O dedi:

"Yok kabul etmem. Belki bu hasaret taksim edilerek hissem miktarınca çekebilirim."

Sonra, ikinci seferde, o dahi onlar gibi vazifesini ifa etti. Bin lira kâr ettiler. Dediler ki:

"Hasaret vazifeye bakar. Kâr, re'sülmâle bakar. Öyleyse, re'sülmâl nispetinde taksim edelim."

O mağrur dedi ki:

"Yok, belki bütün kâr benimdir. Çünkü, çendan evvelce 'Hasaret sana racidir' demiştiniz. Ben kabul etmemiştim. Öyleyse, bütün kâr da bana olmalı."

O vakit ona denildi:

"Ey cahil nâdan! Birşeyin vücudu, bütün ecza ve şeraitinin vücuduna tevakkuf eder. Öyleyse vücudun semeresi, bütün esbab-ı vücuda verilir. Kâr ise, vücudun semeresidir. Hasaret ise, ademin semeresidir. Hâlbuki, birşeyin ademi, bir cüz-ü vahidin ademiyle veya bir şartın fıkdanıyla oluyor. Öyleyse, ademin semeresi, in'idamın

sebebine verilecektir."

Elhasıl: Yâ Said—aslahakellah—senin, fahre ve gurura hakkın yoktur. Çünkü:

Evvelen: Şer, senden; hayır ise, gayrıdandır.

Saniyen: Şerrin küllî, hayrın cüz'îdir.

Salisen: Sen, amel-i hayrın ücretini, amelden evvel almışsın. Belki bütün hasenatın, seni insan-ı müslim yapan Mün'imin in'âmına karşı, öşr-ı mi'şâr-ı aşrına da, yani onda birin onda birinin onda birine de mukabil gelmez. Öyleyse, daha gururun nedendir? Fahrın ne içindir? İşte bu sırdandır ki, Cennete girmek mahz-ı fazıldır. O dehşetli Cehennem, ceza-yı amel ve ayn-ı adildir. Çünkü, beşer bir şerr-i cüz'îyle, bir cinayet-i külliye-i daimeyi işleyebilir.

Rabian: Hayır, o vakit hayır olur ki Allah için ola... Eğer Allah için olsa, o vakit kat'î Onun izniyledir. Tevfik Onundur. Minnet Onadır. Senin hakkın, şükürdür fahir değildir. Çünkü fahir, irae, yani gösteriş ve riya iledir. Riya ise, hayrı şer eder. Şerle iftihar edersen et! İşte bu hakikati bilmediğindendir ki, nefsinden mağrur, gayrıya da gururlu oldun.

Hem sen, bir cemaatin hasenatını tutuyorsun. O hasenatı, müteneffiz bir şahsa vermekle, tefer'una vasıta ve vesile oluyorsun. Belki, Allah'ın malını ve ef'alini, esbaba ve tağutlara taksim ediyorsun.

Hem, şu cehildendir ki, nefsinle sana âidiyeti olan

seyyiatı kadere vererek mes'uliyetten kaçıyorsun.

Hem, nass ile sabit olan Fâtırın sırf feyz-i fazlından olan hasenatı kendi nefsine veriyorsun—tâ işlemediğin şeylerle medholunasın. Şu edeb-i Kur'ân ile edeplen. Kur'ân-ı Kerim diyor ki:

مَا اَصَابَكَ مِنْ حَسَنَةٍ فَمِنَ اللّٰهِ وَمَا اَصَابَكَ مِنْ سَيِّئَةٍ فَمِنْ نَفْسِكَ[1]

Malına sahip ol; başkasının malını gasbetme.

Hem Kur'ân-ı Kerîm diyor ki:

مَنْ جَاءَ بِالْحَسَنَةِ فَلَهُ عَشْرُ اَمْثَالِهَا وَمَنْ جَاءَ بِالسَّيِّئَةِ فَلاَ يُجْزٰى اِلاَّ مِثْلَهَا[2]

---

1. "Sana her ne iyilik erişirse Allah'tandır. Sana her ne kötülük gelirse, o da kendi nefsindendir." Nisâ Sûresi, 4:79.

2. "Kim Allah'ın huzuruna bir iyilikle gelirse, kendisine on kat sevap vardır.Kim bir kötülükle gelirse, o da ancak o kötülüğün misliylecezâlandırılır;" En'âm Sûresi, 6:160.

Madem ki hasene on misline çıkar. Seyyie, nefsinde, birde münhasır kalır. Sen de haseneden neş'et eden muhabbeti, muhsinden, muhsinin müteallikatına teşmil et. Uyûbundan iğmâz-ı ayn et. Seyyieden neş'et eden adavet-i müsi'den, musi'in akaribine veya sair güzel sıfatlarına tecavüz ettirme. Bu edeb-i illiye-i âdile-i Kur'âniyeyle edeplen. Kur'ân'ın edebiyle edeplenmeyen, zamanın

sillesiyle tedip olunacağı muhakaktır.

Yedinci ders

وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَ الْاِنْسَ اِلاَّ لِيَعْبُدُون مَ ۞ ا اُرِيدُ مِنْهُمْ مِنْ رِزْقٍ وَمَا اُرِيدُ اَنْ يُطْعِمُون ۞ اِنَّ اللّٰهَ هُوَ الرَّزَّاقُ ذُو الْقُوَّةِ الْمَتِينُ[1]

1. "Cinleri ve insanları ancak Bana iman ve ibadet etsinler diye yarattım. Benonlardan bir rızık istemiyorum; Beni doyurmalarını da istemiyorum.Şüphesiz ki rızık veren, mutlak kudret ve kuvvet sahibi olan Allah'tır." Zâriyat Sûresi, 51:56-58.

Ey Said-i gâfil! Nedendir ki vazifeni terkedip, Hâlıkının vazifesiyle fuzuli iştigal ediyorsun? Zalûm ve cehûl vasfına liyâkat kesb ediyorsun ki, daire-i iktidarında olan hafif ubudiyet vazifesini terk ediyorsun. Hâlbuki, zayıf beline, tahammülsüz başına, takatsiz kalbine, Hâlık ve Rezzakına mahsus vazife-i rububiyeti yükletiyorsun. Saadet ve istirahat istersen, vazifene sahip ol, Hâlıkın vazifesini Ona tefviz et. Yoksa sen, şakî bir âsi, fuzulî bir hâin olursun. Bilir misin, neye benzersin? Misâlin bir nefer asker gibidir ki, o nefer, iki vazife karşısındadır.

Biri: Vazife-i asliyedir ki, o da tâlim ve cihaddır. Sultan

ise, şu vazifede ona muavenet eder, levazımatını ihzar eder.

İkinci vazife: Sultana mahsus vazifedir ki, o neferin erzakını ve tayınatını, libasını ve silâhını, atını ve devasını vermektir. Lâkin, bazan neferi, şu vazife-i şâhânede istihdam eder ki, o hizmeti de devlet hesabına yapar. Şu sırdandır ki, taamı pişiren veya karavanayı yıkayan nefere denilse, "Arkadaş, ne yapıyorsun?"

O nefer der: "Hükûmet ve devletin angaryasını çekiyorum." Demiyor, "Rızkım için çalışıyorum." Zira bilir ki, o vazife-i asliyesi değil; belki rızkı devlete aittir. Hatta hasta olsa, ağzına lokmayı koymaya kadar devlete aittir.

İşte şöyle bir nefer, rızkını tedarik niyetiyle ticaretle iştigal etse, cahil bir şakî olur. Tezyif olunur, tedip edilir. Tâlim ve cihadı terk ettiği için hain ve âsi olur. Tânif ve darb edilir.

Ey Said-i şakî! Misâli anladınsa dinle: Sen o nefersin. Salât ve ibadatın, tâlimattır. Terk-i kebairle, nefis ve şeytanla mücaheden harptir. Senin vazife-i fıtratın budur. Fakat, Cenâb-ı Hak, senin vazifende muvaffık ve muindir.

Amma, rızkın ve hayatın idamesi, emval ve evlâdın muhafazası, Hâlıkına aittir. Fakat bazan seni şu vazifede istihdam eder ki, hazain-i rahmetinin kapılarını kavl ve hâl ve fiil ve sualle dakk-ı bab etmek ile ubudiyet sûretinde hizmet edersin.

Hem, nimetlerinin matbahlarına vasıl edecek yollarda sülûk etmekle seni istimal eder. Ta ki, ya istidat veya

ihtiyaç veya fiil veya kal lisânıyla, sen, kaderle tâyin olunan tayınatını ve levazımatını alasın. Bununla beraber, ne derece bir cehle düştüğünü anla ki, ihtiyarsız ve iktidarsız olduğun tufuliyet zamanında en leziz rızkı sana ve hem rızkını tedarik edemeyen bütün zayıf hayvanlara erzaklarını ihsan eden Rezzak-ı Hakikîyi itham ediyorsun ki, ol Rezzak her bir duayı işitir ve her bir hacatı bilir ve her birşeye kudreti erişir. Öyle bir ganidir ki, yeryüzünü, yaz zamanında, zîhayat olan misafirlerine bir matbaha-i Rabbaniye yapar ki, her bir bostan bir kazandır. Ve her bir müsmir meyveli ağaç, bir kaptır. Bütün onları, feyiz ve rahmetinden, et'ime-i lezize ile doldurur. İncecik sicim gibi iplerle indirip bizlere ikram ediyor.

Madem iş böyledir; vazife-i asliyeni yaptıktan sonra, seni istimal ettiği vakit, Onun hesabıyla çalış, Onun namıyla başla. İzin verdiği dairede amel et. Eğer vazife-i asliyen olan ubudiyetle vazife-i ârıziye muaraza etseler, sen vazifene bak. Ötekini, sahib-i hakikî olan Cenâb-ı Hakka tefviz et. Ve

نِعْمَ الْمَوْلٰى وَنِعْمَ النَّصِيرُ[1]

حَسْبُنَا اللّٰهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ[2]de.

---

1. "O ne güzel sâhip ve O ne güzel yardımcıdır." Enfâl Sûresi, 8:40.

2. "Allah bize yeter; O ne güzel vekildir (koruyucu sahiptir)." Âl-i İmrân Sûresi, 3:173.

Sekizinci ders

وَاِذَا سَاَلَكَ عِبَادِى عَنِّى فَاِنِّى قَرِيبٌ اُجِيبُ دَعْوَةَ الدَّاعِ اِذَا دَعَانِ[1]

اُدْعُونِى اَسْتَجِبْ لَكُمْ[2]

قُلْ مَا يَعْبَؤُا بِكُمْ رَبِّى لَوْلاَ دُعَاؤُكُمْ[3]

---

1. "Kullarım senden Beni sordukları vakit de ki, muhakkak Ben çok yakınım. Bana duâ ettiği zaman, duâ edenin duâsına cevap veririm." Bakara Sûresi, 2:186.

2. "Bana dua edin, size cevap vereyim." Mü'min Sûresi, 40:60.

3. "De ki: Eğer duanız olmasa Rabbim katında ne ehemmiyetiniz var?" Furkan Sûresi, 25:77.

Şu âyetler, duanın, mühim bir esas-ı ubudiyet olduğunu gösteriyor.

Ey hakikat-i hâlden gâfil müddei! Dâvâ ediyorsun ki: "Dua ediliyor, cevap verilmiyor. Âyet ise, âmmdır."

Evvelen: Cevap vermek ayrıdır, kabul etmek ayrıdır. Belki cevap vermek daimîdir. Fakat is'âf-ı hâcet, mücîbin hikmetine tâbidir. Meselâ, sen tabibi çağırıyorsun. Dersin

ki: "Ey hekim!"

O da cevaben, "Lebbeyk" der.

Sonra dersin, "Bana şu taamı veyahut şu dermanı ver."

Hekim bazan münasip gördüğü matlubu aynen verir; bazan istediğinden daha âlâsını verir; bazan da, senin hastalığına zarar olduğu için, cevap verdiği halde sana birşey vermez.

Dua, bir nev'i ibadet olduğu için, hâlis olmak gerektir, ta ki kabul olunsun. İbadetin semeratı ise uhrevîdir. Dünyevî işler, o ibâdâtın evkat-ı mahsusalarıdır. Meselâ, yağmursuzluk, yağmur namazının vaktidir. Namaz, yağmur yağması için vaz edilmemiştir. Umur-u dünyeviye niyet edilse, o ibadet olan dua halis olmadığı için kabule lâyık olmaz.

Evet, nasıl ki gurub, mağrib namazının vaktidir. Ay ve güneşin tutulmaları da, salâtü'l-küsuf ve'l-husuf denilen iki ibâdât-ı mahsusanın vaktidir. Yoksa gaye değil ki, namaz kılmakla, ta güneş ve kamer açılsınlar. Çünkü, güneş ve kamerin açılmaları zamanı muayyendir. Fâtır-ı Zülcelâl, bu iki âyât-ı azîmin nikabı zamanında, yani perdelendikleri zamanda, ibâdını, ibadete davet eder.

Onun gibi, yağmursuzluk da, yağmur namazının vaktidir; yağmurun gelmesinin gayesi değil. Yağmursuzluk devam ettikçe, ol veçhile Allah'a ibadet devam eder. Yağmur geldiği vakit, vakti kaza olur.

Onun gibi, zâlimlerin tasallutu ve beliyelerin nüzulü

zamanları, bazı ed'ıye-i mahsusanın evkatıdır. Belki de o beliyeler, o duaları söylettirmek içindir. Yoksa o dualar, sırf o beliyelerin def'i için değildir. Belki, bir nev'i ubudiyet olan o dualar, o beliyyelerin devamı müddetince devam ederler. Eğer duaların berekâtıyla beliyeler def' ve ref' olunsalar, nurun alâ nur. Şayet ref' olunmazlarsa, denilemez ki, "Dua kabul olunmadı." Belki, "Duanın vakti bitmedi" denilir.

Dokuzuncu ders

وَالتِّينِ وَالزَّيْتُون ۞ وَطُورِ سِينِينَ ۞ وَهٰذَا الْبَلَدِ
الْاَمِينِ ۞ لَقَدْ خَلَقْنَا الْاِنْسَانَ ف ۞ ى اَحْسَنِ تَقْوِيمٍ
ثُمَّ رَدَدْنَاهُ اَسْفَلَ سَافِلِينَ[1]

1. "Rahman ve Rahîm olan Allah'ın adıyla. Yemin olsun incire ve zeytine. Ve SînâDağına. Ve bu emniyetli beldeye. Muhakkak ki Biz insanı en güzel birşekilde yarattık. Sonra da onu en aşağı seviyeye indirdik." Tîn Sûresi,95:1-5.

Ey insan! Senin önünde iki yol var. Birisinden gitsen, kâinatın esfel-i sâfilînine gidersin. Diğer yoldan gidersen, âlâ-yı illiyyîn-i şerefe çıkabilirsin. Şu hakikati dokuz mukaddeme ile beyan ederiz.

BİRİNCİ MUKADDEME: İnsanın, en cüz'îbir küçük cüzden, ta en küllî bir küll-ü ekbere kadar alâkat ve hâcâtı intişar ettiğinden, o insana lâyık değil ki, herşeyin melekûtu elinde, herşeyin hazâini yanında, hiçbir mekânda olmadığı ve hiçbirşey Onun yanında bulunmadığı halde her mekânda ve herşeyin yanında olan Zât-ı Zülcelâlden başka şeylere ibadet etsin. Zira, nihayetsiz hâcât-ı insaniyeyi ifaya muktedir, ancak nihayetsiz bir kudret ve

nihayetsiz bir ilim sahibi olabilir. Öyle de, ubudiyete şayan dahi yalnız Odur.

İKİNCİ MUKADDEME: İnsanda iki cihet var.

Birinci cihet: Vücut ve icad, hayır ve fiil cihetidir.

İkinci cihet: Naks ve kusur cihetidir.

İnsan, birinci cihette karınca ve arıdan daha aşağı, ankebut ve sivrisinekten daha zayıftır. Fakat ikinci cihette adem ve tahrip, şer ve infial cihetinde, semâvât ve arz ve cibalden daha büyüktür. Meselâ, iyilik ettiği vakitte, yalnız vüs'ati nispetinde eli ulaşır; kuvveti yettiği miktarınca iyilik edebilir. Fakat fenalık ettiği vakitte, fenalığı tecavüz ve intişar eder.

İşte, küfürbir seyyiedir. Fakat, mecmu-u kâinatın tahkirini tazammun eder. Çünkü, şu mevcudatı ve şu mektubât-ı Rabbâniyeyi derecelerinden ve kıymetlerinden düşürüp, abesiyet ve tesadüfün oyuncağı ve zeval ve firakla sür'atle mütegayyir mevadd-ı vâhiye derekesine ve hiçliğe sukut ettirir. Ve insan denilen ve esma-i kudsiye-i İlâhiyenin cilvelerini ilân eden ve bir kaside-i mevzune-i manzume-i hikmet ve bir şecere-i bâkiyenin cihazatını câmi olan mu'cize-i kudret bir çekirdeği; ve haml-i emanetle, âzam-ı mevcudata tefevvuk eden bir halife-i arzı, en zelil bir hayvan-ı fani-i zâilden daha zelil ve daha zayıf, daha âciz, daha fakir ve seriü'z-zeval ve't-tahavvül bir levha derekesine indirir.

Demek nefs-i emmare, şer cihetinde nihayetsiz cinayet

işleyebilir. Hayır ve vücutta iktidarı pek cüz'îdir. Fakat enaniyeti bırakıp hayrı, vücudu ve tevfiki Allah'tan istese, şerden ve tahripten ve itimad-ı nefisten içtinap edip istiğfar ederek tam bir abd olsa, [1] يُبَدِّلُ اللّٰهُ سَيِّاٰتِهِمْ حَسَنَاتsırrınca, nihayetsiz kabiliyet-i şer, nihayetsiz kabiliyet-i hayra inkılâp eder; âlâ-yı illiyyîne çıkar.

---

1. "Allah onların kötülüklerini iyiliklere çevirir." Furkan Sûresi, 25:70.

ÜÇÜNCÜ MUKADDEME: İnsanda iki vecih var. İnsan, şu hayata nazır birinci veçhiyle öyle bir mahlûktur ki, ona, ihtiyardan bir şa're (yani, saç gibi cüz'î), iktidardan bir zerre, hayattan bir şule, ömürden bir dakika, mevcudiyetten bir cüz-ü cüz'î verilmiş ki, tabakat-ı kâinatta serilmiş hadsiz envâdan, adetsiz efrattan küçük, nazik, zayıf bir ferttir.

Fakat ubudiyete nâzırikinci veçhiyle, hususan acz ve fakr cihetinde pek büyük bir vüs'ati var. Çünkü, mahiyet-i mâneviye-i insanîde, nihayetsiz azîm bir acz, hadsiz cesîm bir fakr münderiçtir ki, bu cihetle, kudreti nihayetsiz bir Kadîrin, gınası nihayetsiz gani bir Zâtın hadsiz tecelliyatına câmi geniş bir âyine olmuştur.

DÖRDÜNCÜ MUKADDEME: İnsan, hayat-ı hayvaniye-i maddiye-i dünyeviyecihetinde öyle bir çekirdeğe benzer ki, kudretten mühim cihazlar, kaderden dakik programlar insana verilmiş. Ta ki insan, toprak altında dar âlemden çıkıp, geniş olan âlem-i fezada bir ağaç olmasını

Hâlıkından o istidat lisânıyla istesin. Hâlbuki o insan, sû-i mizacından, o cihazatı ve o programları bazı mevadd-ı muzırra-i vâhiyenin celbine sarf edip, o dar yerde, cüz'î bir telezzüz içinde, kısa bir zamanda faydasız tefessüh ettirir. Mes'uliyet-i mâneviyeyi yüklenip gider. Fakat insan, hayat-ı mâneviye-i ubudiyet cihetinde âmâlinin dalları ebede uzanmış bir şecere-i bâkiyenin makinesi ve şu şecere-i kâinatın bir münevver meyvesidir

BEŞİNCİ MUKADDEME: İnsanın fiil ve sa'y-i maddî cihetiyle daire-i tasarruf ve malikiyeti, bir hayvan-ı zayıf ve âcizin daire-i tasarruf ve malikiyetinden daha dardır. Çünkü insan, elini uzatsa ona yetişir. Fakat insan, infial ve dua ve sual cihetinde şu misafirhane-i dünyada, bir misafir-i azizdir. Hem öyle bir Kerîm'e misafirdir ki, o Kerîm, bütün hazain-i rahmetini insana açmış ve bedayi-i san'atını ona musahhar etmiş. Hem öyle bir daire-i azîmeyi onun tenezzühüne müheyya etmiş ki, nısf-ı kutru, medd-i nazarı kadar kılmış. Yani, gözü gidinceye kadar geniştir. Belki hayaliningittiği yere kadar kabiliyet vermiş, belki daha geniş kılmış.

ALTINCI MUKADDEME: İnsan, hayat-ı hayvaniyelezzetinde ve kemâlinde ve selâmetinde ve metanetinde, serçe kuşundan üç derece aşağıdır. Zira, geçmiş zamanın hüzünleri, gelecek zamanın korkuları, insanın her bir lezzetinde bir elem izi bırakıyor. Hayvanda ise o yok. Lezzeti, elemsizdir. Fakat insan, sermaye cihetinde çok derece en âlâ kuştan daha âli, daha zengindir. Zira, cihazat-ı mâneviyesi pek çok. Ve akıl

vasıtasıyla, hassalarında bir inkişaf, bir tafsil, bir vüs'at var. Ve kesret-i hâcât vasıtasıyla, hayvanda bulunmayan fevkalâde bir tenevvü-ü hissiyat ve camiiyet-i fıtrat içinde kesret-i makasıd ve vezaif vasıtasıyla inbisat-ı âlât ve enva-i ibâdâta müstaid; ve her bir tohuma câmi istidadatında, ekser-i meratib peyda olmuş.

İnsandaki şu tarz-ı zenginlik gösteriyor ki, insanın vazife-i asliyesi, aczini ve fakrını ve kusurunu derk ederek ubudiyetle ilân etmek; ve hâcâtının celbi için dua etmek; ve mevcudatın tesbihatını görüp müşahede ederek şehadet etmek; ve nimetleri görüp tefekkür içinde şükretmek; ve ibret içinde bakmaktır. En edna aklı olan anlar ki, şu cihazat, şu hayat-ı faniyenin idamesi için verilmemiştir. Belki bir hayat-ı bâkiyenin sermayesidir. Temsil, hakikati fehme takrip eder. Meselâ:

Bir zât, bir hâdimine on altın verdi. Ta mahsus güzel bir kumaştan kendine bir kat libas satın alsın. O hâdim gitti, o kumaşın en âlâsından mükemmel bir libas aldı. Sonra o zât, diğer bir hâdimine bin altın verdi. Bir kâğıt içinde bazı şeyler yazdı, cebine koydu, bir ticarete gönderdi. Her aklı başında olan bilir ki, o sermaye, bir kat libas almak için değil... Zira evvelki hâdim, on altınla en âlâ kumaştan bir kat libas almış. Bu bin altın bir kat libasa sarf edilmez. Şayet bu hâdim, kâğıdı okumayıp, evvelki hâdime bakarak bütün parayı bir kat libasa verse, hem o kumaşın en çürüğünden, hem evvelkinin daha ednâsından alsa, elbette böyle yapan ahmak hâdim şiddetle tâzip ve hiddetle tedip edilecektir.

Ey Said! Aklını başına topla. Sermaye-i ömrünü ve hayat-ı istidadını, hayvan gibi, belki hayvandan daha aşağı şu hayat-ı fâniye-i maddiyeye sarf ve hasretme. Yoksa, en âlâ hayvandan yüz derece yüksek olduğun halde, en ednâ hayvandan yüz derece aşağı düşersin.

YEDİNCİ MUKADDEME: İnsan, bir nazik, nazenin çocuğa benzer. Zaafında büyük bir kuvvet, aczinde büyük bir kudret vardır. Eğer zaafını anlayıp dua etse, aczını bilip istimdat etse, metalibine öyle muvaffak olur ve makasıdı ona öyle musahhar olur ki, iktidar-ı zâtîsiyle, öşr-ı mi'şarına muvaffak olamaz. Nasıl ki, nazdar bir çocuğun ağlamasıyla matlubuna öyle muvaffak olur ve öyle kavîler ona musahhar olurlar ki, bin defa kendi kuvvetçiğiyle onlara yetişemez. Demek ki, saltanat-ı insaniyet, celb ve gasp etmekle ve galip olmakla değildir. Belki insana bu derece musahhariyetin sebebi, şefkat ve rahmet ve hikmet-i Hâlıktır ki, eşyayı insana musahhar etmiş. Bir gözsüz akrep ve bir ayaksız yılan gibi haşarata mağlûp olan insana, bir kurttan ipeği giydiren ve bir böcekten balı yediren, zaafının semeresi olan teshir-i Rabbânîdir. Yoksa netice-i iktidarı değildir.

Ey Said! Madem ki iş böyledir; gurur ve enâniyeti bırak. Dergâh-ı ulûhiyetinde, acz ve zaafını, fakr ve fâkatını istimdat ve lisân-ı tazarru ve ubudiyetle ve duayla ilân et. Ve de: حَسْبُنَا اللّٰهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ[1]

---

1. "Allah bize yeter; O ne güzel vekildir (koruyucu sahiptir)." Âl-i İmrân Sûresi, 3:173.

SEKİZİNCİ MUKADDEME: Evet insan, çendan nefsinde ve sûretinde hiçtir ve hiç hükmündedir. Fakat vazife ve mertebe noktasında, şu kâinat-ı muhteşemenin seyircisi ve şu mevcudatın lisân-ı nâtıkı ve şu kitab-ı âlemin mütâlaacısı ve şu müsebbih ve âbid mahlûkatın nâzırı ve ustabaşısı hükmündedir.

Evet insan, şu dünyaya bir misafir olarak gönderilmiş. Ve insana mühim istidâdâtve o istidâdâta göre mühim vezâif tevdi edilmiş. Hem insan, insan olmak için, kendine göre bir derece bu gayeye çalışmalıdır. Bu gayeler ise:

Evvelen: Şu kâinatta saltanat-ı rububiyetini tasdikle, mehasin-i kemâlâtına nezaret etmektir.

Sâniyen: Esmâ-i kudsiye-i İlâhiyenin nukuş-u bedayikârânelerini birbirine gösterip dellâllık etmektir.

Sâlisen: Künuz-u mahfiye olan esmâ-i Rabbaniyenin cevherlerini mizan-ı idrakle tartmak ve kıymet vermektir.

Râbian: Kalem-i kudretin mektubatını mütâlaa ile tefekkür etmektir.

Hâmisen: Fıtratın letâif ve müzeyyenatını temâşa etmekle, Fâtırın mârifetine ve rüyetinin temaşasına iştiyak göstermektir.

Sadisen: Sâni-i Zülcelâlin san'atının mu'cizeleriyle kendini tanıttırmasına ve bildirmesine mukabil, iman ve mârifetle mukabele etmektir.

Sabian: Rahîm-i Kerîmin semerat-ı rahmetinin

müzeyyenatıyla kendini teveddüd sûretinde sevdirmesine mukabil, Ona hasr-ı muhabbet ve taabbüd ile tahabbüb etmektir.

Saminen: Mün'im-i Hakikînin, maddî ve mânevî nimetlerin lezaiziyle insanı perverde etmesine mukabil, fiil ve hâl ve kal ile, hatta elinden gelse bütün havassı ve letâifiyle O Mün'im-i Hakikîye şükür ve hamd etmektir.

Tasian: Celîl-i Mutlakın (celle celâlühü) ve Cemîl-i Mutlakın (azze cemâlühü) kâinatın mezahirinde ve mevcudatın âyinelerinde kibriya ve kemâlini, celâl ve cemâlini izhar etmesine mukabil, tekbir ve tesbihle ve mahviyet içinde ubudiyetle ve hayret ve muhabbet içinde secdeyle mukâbele etmektir.

Aşiren: O Rahmân'ın rahmetinin derece-i vüs'atini ve servetinin derece-i kesretini ve ittikan ve intizam içinde cûd-u mutlakını göstermesine mukâbil, tahmid ve tâzim içinde iftikar ile sual etmektir.

Hem, san'atının letâifve antikalarını sath-ı zeminde teşhir etmesine mukabil, takdir ve tahsin ve istihsanla mukabele etmektir. Hem, şu kasr-ı kâinatta, taklit edilmez sikkeleriyle ve Ona mahsus hâtemleriyle ve Ona münhasır turralarıyla ve Ona has fermânlarıyla bütün mevcudata damga-i vahdet koymasına ve âyât-ı tevhidi nakşetmesine ve aktâr-ı âfâkta bayrak-ı vahdaniyetini ilân etmesine mukabil; tasdikle, iman ve tevhidle, iz'an ve şehadet ve ubudiyetle mukabele etmektir.

İşte, bunlar gibi vücuh-u ibâdâtve tefekküratla insan

hakikî insan olur. Ahsen-i takvimde olduğunu gösterir. Yümn-ü imanla emanete mâlik emin bir halife-i arz olur.

DOKUZUNCU MUKADDEME: İnsan, cismaniye-i nebatiye ve maddiye-i hayvaniye cihetinde sağîr bir cüz'î, hakîr bir cüz, fakir bir mahlûk, zayıf bir hayvandır ki, mevcudat-ı dehhaşe-i seyyale-i mütemevvicenin dalgaları içinde çalkanıp gidiyor. Fakat muhabbetullahı tazammun eden imanın nuruyla münevver olan İslâmiyetin terbiyesiyle tekemmül eden insaniyet cihetinde, ubudiyeti içinde bir sultan; ve cüz'iyeti içinde bir küllî; hakareti içinde makamı pek büyük ve daire-i nezareti pek geniş bir nâzırdır ki, diyebilir: "Dünya, hânemdir; güneş, lâmbamdır; bu nebatat ve hayvanat, hatta insanlar, şu hanemin levazımatı ve müzeyyenatıdır." Eğer ubudiyetinde tam bu kasra malik olsa, sultanlar ve güneşler, onun kasrının ecza ve ahcârı hükmüne girerler.

İşte şu sırdandır ki, bazı böyle fakir bir kimse kendini, kendinden çok mertebe âlâ olandan âlâ görür. Nasıl ki, bir adam, elindeki bir âyineyi güneşle mütele'le' olan, yani parlayan bir denize mukâbil tutsa, hem deniz, hem güneş, hem dağlar âyinesinin içine girer. Eğer, aşk veya istiğrakla bir nev'i sekri de varsa, avucundaki âyinesini, denizden daha büyük tevehhüm eder. Hem her makamın bazı zılleri bulunur. Zıllı, asıl zannetse, şatahata düşer.

Şu tahkikattan anlaşıldı ki, insanın önünde iki yol var. O yoldan birinde nefsi ve şeytanı dinleyip gitse, esfel-i sâfilîne düşer. Diğerinde, hak ve Kur'ân'ı dinleyip gitse,

âlâ-yı illiyyîne çıkar, kâinatın bir takvim-i zîşanı olur.

Onuncu ders

اِنَّ اَصْحَابَ الْجَنَّةِ الْيَوْمَ فِى شُغُلٍ فَاكِهُونَ ۞ هُمْ وَاَزْوَاجُهُمْ فِى ظِلَالٍ عَلَى الْاَرَائِكِ مُتَّكِؤُنَ ۞ لَهُمْ فِيهَا فَاكِهَةٌ وَلَهُمْ مَايَدَّعُونَ ۞ سَلَامٌ قَوْلاً مِنْ رَبٍّ رَحِيمٍ ۞ وَامْتَازُوا الْيَوْمَ اَيُّهَا الْمُجْرِمُونَ ۞ اَلَمْ اَعْهَدْ اِلَيْكُمْ يَابَنِى اٰدَمَ اَنْ لاَ تَعْبُدُوا الشَّيْطَانَ اِنَّهُ لَكُمْ عَدُوٌّ مُبِينٌ ۞ وَ اَنِ اعْبُدُونِى هٰذَا صِرَاطٌ مُسْتَقِيمٌ[1]

---

1. “O gün Cennet ehli büyük bir zevk ve safâ içindedir. Kendileri ve eşlerigölgeliklerdeki koltuklara kurulurlar. Orada onlar için meyveler vediledikleri herşey bulunur. Rahmet sahibi Rablerinden onlara selâmvardır. Sizler, ayrılın, ey mücrimler! Ben size emretmedim mi, eyÂdemoğulları, ‘Şeytana kulluk etmeyin, o sizin ap açık düşmanınızdır.Bana kulluk edin; doğru yol işte budur’ diye.” Yâsin Sûresi, 36:55-61.

Şu âyetin hazinesinden bir cevherine temsil ile bir işarettir.

Ey nefsini unutmuş, vazife-i hayatını anlamamış ve hilkat-i insanın hikmetinden gaflet etmiş ve şu masnuat-ı müzeyyenede Sâni-i Hakîmin tevdi ettiği ve şu kitab-ı

kebirde nakşettiği âyâtına cahil kalmış Said-i bîçare! Şu temsili güzel dinle. Bu âlemin halk ve binası ve insanı içine ithal etmesi, bunun misâli şuna benzer ki:

Bir zaman bir sultan varmış. Onun çok hazineleri varmış. O hazinelerde her çeşit cevahir bulunurmuş. Hem o sultanın gizli mühim kenzleri varmış. Hem sanayi-i garibede mehareti, hem hesapsız fünun-u acîbeye mârifeti ve ihatası, hem nihayetsiz ulûm-u bediaya ilim ve ıttılaı varmış. Her cemâl ve kemâl sahibi, kendi cemâl ve kemâlini görüp göstermek istemesi sırrınca, o sultan dahi istedi ki, bir meşher açsın. Enzâr-ı nâsta saltanatının haşmetini, servetinin şâşaasını, san'atının harikalarını, mârifetinin garibelerini izhar edip göstersin. Ta kendi cemâl ve kemâl-i mânevîsini iki vecihle müşahede etsin: Biri, bizzat nazar-ı dekaik-âşinâsıyla baksın. Diğeri, başkaların nazarlarıyla baksın.

İşte, bu hikmete binaen, gayet cesîm ve gayet geniş bir kasrı yapmaya başladı. O kasrı öyle şâhâne bir sûrette dairelere ve menzillere taksim etti. Ve o menzilleri hazinelerinin envâ-ı murassaatıyla tezyin etti. Ve san'atının en lâtif, en güzel eserleriyle süslendirdi. Ve fünun-u hikmetinin en dakikleriyle tanzim ve ulûmunun âsâr-ı mu'cizekârâneleriyle tersim ve tekmil etti.

Sonra, her taam ve nimetlerin bütün envâından en lezizlerini câmi sofralar kurdu. Herkese lâyık bir sofra tayin etti. Gayet sahavetkârâne ve san'atperverane bir sûrette, her bir lokma, yüz sanayi-i lâtifenin eseriyle vücut bulmuş

gibi musannâ bir ziyafet-i âmme ihzar ettirip, aktar-ı memleketindeki raiyetini seyre, tenezzühe, ziyafete davet etti.

Sonra, bir üstad-ı alîmtayin etti. Ta kasrın sâniini kasrın müştemilâtıyla nâsa tarif etsin. Ve kasrın nakışlarının remizlerini ve san'atlarının işaretlerini ve murassaatının manzumelerini ve nukuşunun mevzunelerini ve ne olduklarını ve ne cihetlerle kasrın sahibinin kemâlâtına ve hünerlerine delâlet ettiklerini seyircilere tâlim etsin. Hem, âdâb-ı duhulü ve seyri ve sultana karşı marziyatı dairesinde teşrifatı tarif etsin.

İşte o üstad, her bir dairede bulunan aveneleri içinde ve büyük dairede şakirtleri içinde durmuş. Bütün seyircilere şöyle bir tebliğatta bulunuyor. Diyor ki:

"Ey ahali! Şu kasrın meliki, bu şeylerin izharıyla, kendini sizlere tanıttırmak istiyor. Siz de onu tanıyınız. Hem bu tezyinatıyla kendini size sevdirmek istiyor. Siz dahi takdir ve istihsanla kendinizi ona sevdiriniz. Hem şu ihsanatıyla size muhabbetini gösteriyor. Siz dahi ona muhabbet ediniz. Hem bu in'amlar ve ikramlarla, size şefkat ve rahmetini gösteriyor. Siz dahi ona şükürle hürmet ediniz. Hem şu âsâr-ı kemâlâtıyla, cemâl-i mânevîsini size göstermek istiyor. Siz de rüyetine iştiyakınızı gösteriniz. Hem bütün gördüğünüz masnuat ve müzeyyenat üstünde birer sikke, birer hatem, birer turra koymakla, herşey ona has ve kendisinin tek olduğunu ve istiklâl ve infiradını size göstermek istiyor. Siz de onu, tek ve yekta ve misilsiz

tanıyınız ve kabul ediniz." Daha bunlar gibi o sultana münasip ve o makama lâyık sözleri seyircilere söyledi.

Sonra, o kasra dâhil olanlar iki güruha ayrıldılar.

Bir güruh: Kendini tanımış aklı başında olanlardır. Kasr içindeki acaibe baktılar, dediler ki: "Bunda büyük bir iş var." Ve o acaibin beyhude olmadığını anladılar. Merak ettiler. "Acaba nedir?" dediler. Birden o üstad-ı muallimin bahsettiğimiz nutkunu işittiler. Anladılar ki, bütün esrarın miftahı ondadır. Ona müteveccih oldular. Dediler: "Esselâmü aleyke yâ üstad! Şöyle bir kasrın, senin gibi bir muarrifi lâzım ki, seyyidimiz, sana ne bildirmişse, bize de bildir." O da, onun evvelce bahsettiğimiznutkunu onlara dedi. Onlar da dinlediler. Kabul edip istifade ettiler. Melikin marziyyatı dairesinde amel ettiler.

Onların şu edepli muameleleri melikin hoşuna gitti. Melik de, has ve yüksek ve tavsif edilmez diğer bir kasra onları davet etti. Öyle bir cevad-ı melike lâyık ve öyle mutî ve edepli misafirlere has ve öyle âli bir kasra lâyık bir tarzda onlara ikramlar etti.

İkinci güruh ise: Kasra girdikleri vakit, nefislerine mağlûp oldukları için, et'ime-i lezizeden başka birşeye iltifat etmediler. Mehasinden gözlerini kapadılar.

İrşadat ve ikazattan kulaklarını tıkadılar. Uykuya daldılar. Bazı şeyler için ihzar edilmiş olan ve içilmeyen iksirlerden içtiler. Sarhoş olup öyle bağırdılar ki, seyirci misafirleri bütün tâciz ettiler. Sahib-i kasrın askerleri de

onları tutup, öyle edepsizlere lâyık olan hapislere attılar.

Ey Said! Biliyorsun ki, o melik, bu kasrı, şu mezkûr maksatlar için bina etmiştir. Şu makasıdın husûlü ise, iki şeye mütevakkıftır.

Biri: Şu gördüğümüz üstadın vücududur. Çünkü o üstad olmazsa, maksat beyhude olur.

İkincisi: İnsanların onun sözlerini kabul edip dinlemesidir.

Demek vücud-u üstad, vücud-u kasrın dâisi, istimâ-ı nas, kasrın bekàsının sebebidir. Öyleyse, denilebilir ki: "Eğer şu üstad olmasaydı, melik, şu kasrı bina etmezdi. Hem o üstad-ı mübelliğin talimatını raiyet dinlemediği vakit, o kasır tahrip ve tebdil edilir."

Ey Said-i gâfil! Eğer şu temsilin sırrını anladınsa, bak, hakikatin yüzünü de gör. O kasır, şu âlemdir ki, sakfı, mütebessim misbahlarla tenvir edilmiş semâ yüzüdür. Zemini, gûna-gûn çiçeklerle tezyin edilmiş zemin yüzüdür. O melik ise, ezel ve ebed Sultanı olan öyle bir Zât-ı Mukaddestir ki, yedi kat semâvât ve arz ve onlarda olan herşey elsine-i mahsusalarıyla Onu takdis ve tesbih ediyorlar.

Hem o melik, öyle bir Meliktir ki, semâvâtve arzı altı günde halk ederek, arş-ı rububiyetinde kâim gece ve gündüzü birbirinin arkasında döndürür. Şems ve kamer ve nücum emrine musahhar, zîhaşmet ve zîkudret bir Zâttır. O kasrın menazili ise, şu on sekiz bin âlemdir ki, her biri

kendine lâyık bir tarz ile tezyin ve tanzim edilmiş. Kasırda gördüğün sanayi-i garibe ise, şu âlemdeki kudretin mu'cizeleridir. Orada gördüğün et'ime ise, rahmetinin semerat harikalarına işarettir. Oradaki tandır ve mutfak ise, burada, arz ve sath-ı arzdır. Orada gördüğün künuz-u mahfiye cevherleri ise, burada, esmâ-i kudsiyeye ve cilvelerine misâldir. Oradaki nukuş ve o nukuşun rumuzları ise, burada, manzume ve mevzune olan masnuatın, Nakkaşlarının esmâsına delâletlerine misâldir.

Amma üstad ve muallim ve aveneleri ve tilmizleri ise, Seyyidimiz Muhammedüni'l-Mustafa ve sair enbiyalar *aleyhi ve aleyhim efdalu's-salevâti ve's-salâm* ve evliya (radıyallahü anhüm) hazaratına misâldirler. Kasırdaki melikin hizmetkârları ise, melâike aleyhimüsselâma işarettir. Seyir ve ziyafete davet edilen misafirler ise, cin ve insan ve insanlara hizmetkâr olan hayvanlara işarettir. O iki fırka ise: Birisi, ehl-i iman ve kitab-ı kâinatın âyâtlarının müfessir-i âlişanı olan Kur'ân-ı Hakîmin tilmizleridir. Diğer fırka ise, ehl-i küfür ve tuğyan, nefis ve şeytana tâbi ve yalnız hayat-ı dünyeviyeyi tanıyan ve hayvan gibi, belki daha aşağı, صُمٌّ بُكْمٌ[1](sağır-dilsiz) olan mağdub ve dâllîn güruhudur.

---

1. Bakara Sûresi, 2:18.

Birinci kâfile olan süedâ ve ebrar, zülcenaheyn olan üstadı dinlediler. O üstad, hem abddir; ubudiyet noktasında, Cevşenü'l-Kebîr ve emsaliyle Rabbini tavsif ve

tarif eder. Hem resuldür; risaletnoktasında, Rabbinin ahkâmını Kur'ân vasıtasıyla tebliğ eder.

Şu fırka, resulü dinleyip Kur'ân'a kulak vermekle kendilerini, çok makamat-ı âliye içinde, çok vezaif-i lâtifeyle mütelebbis gördüler.

Evvelen: Saltanat-ı rububiyetin mehasinini temaşager makamında tekbir ve tesbih vazifesini eda ettiler.

Saniyen: Esmâ-i kudsiye cilvelerinin bedâyiine dellâllık makamında, takdis ve tahmid vazifesini ifa ettiler.

Salisen: Rahmetin hazinelerindeki müddeharâtı zâhir ve batın hassalarıyla tartıp fehmetmek makamında, şükür ve sena vazifesini edaya başladılar.

Rabian: Esmâ-i mütecelliye-i İlâhiyenin definelerindeki cevherleri, cihazat-ı mâneviyelerinin mizanlarıyla tartıp bilmek makamında, tenzih ve takdis ve medih vazifesine başladılar.

Hamisen: Mistar-ı kader üstünde kalem-i kudretle yazılan mektubat-ı Rabbaniyeyi mütalâa makamında, tefekkür ve istihsan vazifesine başladılar.

Sadisen: Fıtrat ve san'atındaki lâtif incelikleri ve güzellikleri temaşa ile tenzih makamında, Fâtır-ı Zülcelâllerine ve Sâni-i Zülcemâllerine muhabbet ve iştiyak vazifesine girdiler.

Sonra, Sâni-i Hakîmin san'atının mu'cizeleriyle kendini tanıttırmasına karşı, hayret içinde, mârifetle mukabele

ettiler. Dediler ki: سُبْحَانَكَ[1] "Ey Sübhanımız! Seni, hakk-ı mârifetinle nasıl tanıyabiliriz? Senin tarif edicilerin, bütün masnuatındaki mu'cizelerindir."

---

1. Şüphesiz Sen bütün mükemmel sıfatların sahibisin ve bütün kusurlardan, noksan sıfatlardan, acz ve şerikten münezzehsin!

Sonra, rahmetinin meyvelerinin müzeyyenleriyle kendini sevdirmesine karşı, aşk ve muhabbetle mukabele ettiler.

Sonra, nimetinin lezizleriyle terehhum ve taattufunu göstermesine karşı, şükür ve hamd ile dediler ki: سُبْحَانَكَ "Ey Sübhanımız! Senin hakk-ı şükrünü nasıl eda ederiz?" diyerek, bütün kâinattaki bütün ihsanatın fasih lisân-ı hâlleriyle ettikleri şükür ve senalarını, hem çarşı-yı âlemde dizilmiş ve zeminin yüzüne serpilmiş bütün nimetlerin ilânatıyla yaptıkları hamd ve medihlerini, hem rahmet ve nimetin semerat-ı manzume ve mevzunelerinin cûd ve keremine şehadetleriyle ettikleri şükürlerini kendi namlarına enzar-ı mahlûkat önünde eda ederler.

Sonra, şu kâinatın mezahirinde ve şu mevcudât-ı seyyalenin âyinelerinde cemâl ve celâl ve kemâl-i kibriyâsının izharına karşı, mahviyet içinde muhabbet ve hayretle secde edip mukâbele ettiler.

Sonra servetinin kesretini ve rahmetinin vüs'atini irae etmesine karşı, fakr ve hâcetlerini izhar ve sual etmekle mukabele ettiler.

Hem, san'atının lâtifelerini ve hârikalarını ve antikalarını sergilerle meşhergâh-ı enamda teşhir etmesine karşı, takdir ve istihsan ve müşahede ve şehadet ve işhad ile mukabele ettiler.

Hem, kâinatın aktarında rububiyetinin saltanatını ilân etmesine karşı tevhid, tasdik, itaat ve inkiyad ile mukabele ettiler.

Hem, izhar-ı rububiyetine karşı, zaafları içinde aczlerini, hâcetleri içinde fakrlarını ilân olan ubudiyetle mukabele ettiler. Daha bunlar gibi çeşit çeşit çok vezaifle şu dâr-ı dünyada vazife-i hayatlarını eda edip ahsen-i takvim sûretini aldılar. Ve bütün mahlûkat üstünde öyle bir mertebeye çıktılar ki, yümn-ü iman ve emanetle mücehhez emin birer halife-i arz oldular.

Şu meydan-ı tecrübe ve şu destgâh-ı imtihandan sonra Rabb-ı Kerîm, onları saadet-i ebediyeye ve dârüsselâma dâvet ederek onlara öyle bir sûrette ikramlar etti ki, hiç gözler görmemiş ve kulaklar işitmemiş ve kalb-i beşere hiç hutur etmemiş gayet parlak ikramlarla onları rahmetine mazhar etti.

Evet, ebedîve sermedî bir cemâlin seyirci müştakı ve âyinedar âşıkı, elbette bâki kalıp ebede gidecektir. İşte hizbü'l-Kur'ân'ın âkıbeti öyledir, inşaallahu tealâ.

Amma, füccar ve eşrar olan güruh ise, şu kasr-ı âleme girdikleri vakit, bütün delail-i vahdaniyete karşı küfür ve bütün nimetlere karşı küfran ile mukabele edip, bütün

mevcudatı kıymetsizlikle kâfirane bir itham ile tahkir ettiler. Bütün esmâ-i İlâhiyenin tecelliyatına karşı red ile mukabele ettiklerinden, mütenâhi bir vakitte gayr-ı mütenâhi bir cinayet işlediler; gayr-ı mütenâhi bir ikaba müstehak oldular.

Ey miskinSaid! Ayâ, zannediyor musun ki, senin vazife-i hayatın yalnız terbiye-i medeniyeyle güzelce muhafaza-i nefsine veya—ayıp olmasın—batnın hizmetlerine mi münhasırdır? Veyahut zannediyor musun ki, makine-i hayatında derc olunan şu letâif ve mâneviyatın ve şu âzâ ve âlâtın ve şu cevarih ve cihâzâtın ve şu havas ve hissiyatın gaye-i yegânesi, şu hayat-ı faniyede nefs-i rezile ve deniyenin hevesat-ı süfliyesinin tatmini için istimaline mi münhasırdır? Hâşâ ve kellâ! Belki senin vücudunda bunların hikmet-i derci ve fıtratında gaye-i ithali iki esastır.

Biri: Cenâb-ı Mün'im-i Hakikî(amme nevâluhu) bütün nimetlerinin çeşit çeşit envâını sana ihsas etmekten ve ettirmekten ibarettir. Sen de hissedip şükür ve ibadetini etmelisin.

İkincisi: Âleme tecellî eden esmâ-i kudsiyesinin bütün aksâm-ı tecelliyâtını birer birer sana o cihazatla tanıttırmaktır. Sen de zevkle tanıyıp iman getirmelisin ki, bu iki esas üzerinde senin kemâlât-ı insaniyen neşvünemâ bulsun.

Evet, senin hayatın ve hayatındaki cihazatın gayelerinin icmâli dokuz emirdir.

Birincisi: Vücudunda derc olan mizanlarla rahmetin

hazinelerindeki müddaharâtı tartmaktır.

İkincisi: Fıtratındaki cihazatın anahtarlarıyla, esmâ-i kudsiyenin gizli definelerini açmaktır.

Üçüncüsü: Kardeşlerin olan diğer mevcudatın enzarında, esmâ-i İlâhiyenin garip cilvelerinin numunelerini hayatınla teşhir ve izhar etmektir.

Dördüncüsü: Hâl ve kâlin ile, dergâh-ı rububiyetinde ubudiyeti ilân etmektir.

Beşincisi: Bir padişahtan çeşit çeşit nişanlar almış ve o nişanlarını takıp, padişahının nazarında görünmek gibi; sen de, esmâsının cilvelerinin verdikleri murassaatla süslenmiş olduğunu bilerek, Şâhid-i Ezelînin nazar-ı şuhud ve işhadına görünmektir.

Altıncısı: Zevilhayatların tezahürat-ı hayatları olan tahiyyatlarıyla ve tesbihatları olan rumuzât-ı hayatlarıyla, Vâhibü'l-Hayata arz-ı ubudiyetlerini fehmedip müşahede ederek görüp göstermektir.

Yedincisi: Hayatına verilen ilim ve kudretve irade gibi sıfat ve hallerinden cüz'î nümuneleri mikyas ederek, Hâlıkın sıfât-ı mutlakasını ve şuûn-u mukaddesesini fehmetmektir. Meselâ, nasıl ben, cüz'î ilim ve irade ve iktidarımla bu evi böyle muntazam yaptımsa, bu kasr-ı âlemin bânisi de, kasr-ı âlemin büyüklüğü nispetinde kadîr ve alîm ve hakîmdir.

Sekizincisi: Şu mevcudatın her birinin kendine mahsus

bir lisânla söylediği tevhid ve rububiyet-i Sanie dair kelimatını fehmetmektir.

Dokuzuncusu: Aczve fakr derecelerinin emsaliyle, kudret-i Sâniin ve gınâ-yı İlâhiyenin derecat-ı tecelliyatını anlamaktır. Nasıl ki açlığın dereceleri nispetinde ve ihtiyacatın envâi miktarınca lezzet-i taamın envâ-ı derecâtı anlaşılıyor. Öyle de, gayr-ı mütenâhi acz ve fakrınla, Sâniin gayr-ı mütenâhi kudret ve gınâsının derecatını fehmetmektir.

Hem senin gaye-i hayatın bunlar olduğu gibi, mâhiyet-i hayatında şunlardır:

1. Âsâr-ı esmâ-i İlâhiyenin garaibinin fihristesi.

2. Şuunve sıfât-ı İlâhiyenin fehmine bir mikyas.

3. Âfâkî âlemlere bir mizan.

4. Âlem-i kebîrin bir enmuzeci.

5. Kâinatın bir haritası.

6. Şu kitab-ı kebîrin bir fezlekesi.

7. Defain ve künuz-u mahfiyeyi açacak anahtarların mahzenidir. İşte mahiyet-i hayatın budur.

Hayatın sûreti ise şudur: Hayatın, bir kelime-i mektubeve hem mesmuadır. Esmâü'l-Hüsnâya delâlet eder.

Hakikat-i hayatın da budur: Tecellî-i ehadiyete âyinelik

etmektir. Hayatın saadet ve kemâli ise, hayatın âyinesine temessül edene karşı, şuurla muhabbet ve şevkle ibadet etmektir.

Ey Said-i bîçare! Hayat, böyle gâyâta müteveccih olduğu halde, ne akıl ve ne insafla hayatını hiç ender hiç hükmünde olan huzuzat-ı nefsaniyeye sarf ediyorsun? Sair zevilhayat, hatta nebâtat dahi, bahsettiğimiz gayelerin bazısında sana şeriktirler. Evet, nar, elma ve dut gibi musannâ meyveler birer kelime-i kudrettirler. Esmâ-i İlâhiyeyi ilân edip okutturuyorlar. Onların hayatlarının gayeleri bu gibi emirlerdir. Yoksa, bu meyvelerin sûretlerinin gayeleri olan yenilmek, gaye-i hayatları değildir. Ancak, gaye-i mevtleri olabilir. Yani ölümlerinin bir gayesidir. Fakat sair zevilhayat, bütün gayelerde sana müsavi olamaz. Çünkü, câmi âyine sendedir. Sen dahi, senden çok aşağı olanlardan daha aşağı olma. Mü'minin kıymetini ilân eden şu hadis-i kudsî sana kâfidir.

لاَيَسَعُنِى اَرْضِى وَلاَ سَمَائِى وَلٰكِنْ يَسَعُنِى قَلْبُ عَبْدِىَ الْمُؤْمِنِ[1]

Ve hem yine bu beyte nazar et.

مَنْ نَكُنْجَمْ دَرْ سَمٰوَاتُ زَمِين اَزْ عَجَبْ كُنْجَمْ بِقَلْبِ مُؤْمِنِينَ[2]

---

1. "Ben göklere ve yere sığmam, fakat mü'minkulumun kalbine sığarım." el-Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ,* 2:165; İmam-ı Gazâlî, *İhyâ u Ulûmi'd-Dîn*, 3:14.

2. Bu beyit yukarıdaki hadis-i kudsînin Farsça ifadesidir.

On birinci ders

وَالَّيْلِ اِذَا يَغْشٰى وَالنَّهَارِ اِذَا تَجَلّٰى ۞ وَمَا خَلَقَ الذَّكَرَ وَالْاُنْثٰى ۞ اِنَّ سَعْيَكُمْ لَشَتّٰى ۞ فَاَمَّا مَنْ اَعْطٰى وَاتَّقٰى ۞ وَصَدَّقَ بِالْحُسْنٰى ۞ فَسَنُيَسِّرُهٗ لِلْيُسْرٰى ۞ وَاَمَّا مَنْ بَخِلَ وَاسْتَغْنٰى ۞ وَكَذَّبَ بِالْحُسْنٰى ۞ فَسَنُيَسِّرُهٗ لِلْعُسْرٰى[1]

---

1. "Rahmân ve Rahîm olan Allah'ın adıyla. Yemin olsun kaplayan geceye. Ve parlayan güneşe. Ve erkeği ve dişiyi yaratana. Sizin işiniz türlü türlüdür. Kimbağışta bulunur, günahtan kaçınır ve (dinin) en güzelini tasdik ederse,Biz de ona hayır ve kolaylık yolunu kolaylaştırırız. Kim cimrilik eder,kendisini (âhiret nimetlerine) muhtaç hissetmez ve (dinin en güzelini)yalanlarsa, Biz de ona kötülüğün ve Cehennem gibi zorlu bir âkıbetinyolunu kolaylaştırırız." Leyl Sûresi, 92:1-10

Ey Avrupa! Sen, sağ elinle, sakîm ve mudill (yani dalâlete sevk eden) bir felsefeyi, sol elinle sefih ve muzır bir medeniyeti tutup, "Beşerin saadeti bu iki şeyledir" deyip dâvâ edersin ve beşeri bunlara dâvet edersin. Senin bu iki elin kırılsın. Senin bu iki hediyen, senin başını yesin!

Ey nâşir-i küfr-ü küfran! Ayâ, hiç câiz olur mu ki, bir

adamın akıl ve kalbi ve vicdan ve ruhu müthiş bir derecede musibet içinde olduğu hâlde, cismen zâhirî bir derece refah ve ziynet içinde bulunmasıyla o adama mesut denilsin ve saadetine hükmedilsin? Görüyoruz ki, bir adam, inkisar-ı hayale uğrasa veya bir emel-i vehmîden meyus olsa veya bir emr-i cüz'îden ümidi kesilse, nasıl dünya ona darlaşır. Onun tatlı şeyleri, ona nasıl acı gelir… Acaba, bütün âlâmın menşei ve bütün âmâlin hâdimi (هَادِم[2]) olan senin bu şeametin ve bu dalâletinle hasta olup yeis ve yetimlikle mânevî bir cehenneme düşen bir kalb ve bir ruh sahibi, nasıl bir cennet-i kâzibe-i zâile içinde mesut olabilir?

2. Yıkan, yok eden, mahveden.

Ey beşeri ifsad eden müfsid Avrupa! Beşerin başına getirdiğin binler belâlardan birtekini söylüyorum, dinle! Ve onu izah eden bu temsile bak:

Ey felsefe-i Avrupatilmizi! Seninle ikimiz, şimdi, tenezzüh için bir seyahate çıkıyoruz. İşte, önümüzde iki yol var. Gel, bak:

Biz, şu gafilmedenîlerin gittikleri yola gidiyoruz. İşte, şurada burada her yerde, hattâ gözümüzün yetiştiği yerlerde, belki bütün seyahatimiz müddetince böyle göreceğiz ki, her adım başında bir âciz adam duruyor. Bir kısım kavî ve galip insanlar o bîçareye hücum edip, öyle bir sûrette mal ve hayvanatını gasp ediyorlar ve hanesini tahrip ediyorlar ve bazan onu öyle bıçaklayıp cerh

ediyorlar ki, hâline semâ ağlıyor. İşte, her nereye baksan bu hâl taammüm etmiş. Her yerde, zâlimlerin velvelelerinden ve mazlumların vaveylâlarından başka birşey işitilmiyor. Bütün yol boyunca bir matemhane-i umumî şeklini alan bu hâl devam ediyor. Madem ki insanız; insan, insaniyeti cihetiyle başkasının elemiyle müteellim olur. Bu hadsiz âlâm-ı beşere nasıl tahammül ederiz? Vicdan nasıl bu hâle dayanabilir? Yalnız şu azab-ı vicdaniyeden bizi kurtaracak iki çaremiz var.

Birisi: Gayet sarhoş olmalıyız.

Diğeri: İnsaniyetten tecerrüd edip vahşi, hodendiş bir kalbi taşımalıyız ki, selâmetimiz için bu iki çare bize bütün halkın helâketini unuttursun ve bizi müteessir etmesin. Hem, bir parça ahmak da olmalıyız ki, bütün halka şâmil bir belâdan kendimizi hariç zannetmeliyiz!

Ey Avrupa! Senin, bir gözü kör dehanla ruh-u beşere hediye ettiğin şu cehennemî hâleti sen de anladın. Sen, şu müthiş derde bir derman aradın. Bu derde şifa ve ilâç olan hüdâ-i Kur'ân'dan gözünü yumdun. Muvakkaten elemi hissetmemek için câzibedar lehviyatı, parlak ve okşayıcı hevesatı ilâç olarak buldun. Ve bunlarla beşerin hissini iptal ettin. Senin bulduğun bu derman, senin başını yesin ve yiyecek!

Ey hayal arkadaşım! Elbette anladın, şu yol, hayat yoludur ki, ehl-i gaflet ve dalâleto yolda giderler. Bütün zîhayat onların nazarında o bîçare adama benzer. Mevt ve musibetler, o zâlimlere benzer. Daha başka noktaları sen

tatbik edebilirsin.

Ey yoldaş ve ey tilmiz-i Avrupa! Gel, diğer yoldan, Kur'ân'ın talebelerinin arkalarından gidiyoruz. İşte bak:

Her menzilde, her yerde, her adım başında, bütün yol boyunca birer asker, herkulübecik önünde vazife başında nöbet bekliyor. İşte, bak, kanun zâbitleri geliyorlar. Herkese terhis tezkereleri veriyorlar. İşte, her yerde bir sürurdur kopuyor. O memurlar, terhis olunan neferlerden silâhlarını, varsa atlarını ve mîrî libaslarını alıyorlar. Neferlerden, ameliyata muhtaç olanlar varsa, ameliyat-ı cerrahiye yapıyorlar. Sonra, terhis tezkeresini veriyorlar. Bu neferler, çendan ülfet ettikleri eşyalarından ayrılmak için zahiren bir hüzün gösteriyorlar; fakat bâtınen mesrur oluyorlar. Zira, o vazifenin külfet ve mes'uliyetinden kurtuluyorlar. Hem ettikleri hizmetlerine mukabil mükâfatlarını almak için vatan-ı aslîlerine dönüyorlar. Hem sultanlarına kavuşuyorlar. İşte, bak: O memurlar, bazan acemi ve kaba bir nefere rastgeliyorlar. Nefere, "Silâhını, atını teslim et. Sana izin vereceğiz" diyorlar. Nefer onlara diyor: "Ey efendiler! Sizi tanımıyorum. Ben devletin askeriyim,padişahın hizmetindeyim. Sonra huzuruna çıkacağım, yanına döneceğim.Eğer onun izin ve rızasıyla gelmişseniz, baş ve göz üstüne. Yok,cesaretimi tecrübe için emretmiş de rızası yoksa, yanlış geldiniz.Bendeki emanetini muhafaza ve sultanımın haysiyetini himaye yolunda bütün kuvvetimle sizinle müdafaa edeceğim."

İşte, bu yolda, baştan başa hâl bu minval üzere gidiyor.

Her taraftan sürur ve şenlik sadası geliyor. Bir taraftan sürur içinde tahşidat-ı askeriye tekbir ve tehlil ile başlamış. Evet, hayvanat cinsindeki bütün tevellüdat, tahşidata benzer. Diğer taraftan yine sürurla terhisat-ı askeriye bir velvele-i tekbir ve teşekkür içinde başlamış. Evet, zîhayatcinsindeki bütün vefiyat bu terhisata benzer.

İşte Kur'ân-ı Hakîm, beşere böyle bir hediye getirmiştir. Eğer beşer bu hediyeyi kabul edip güzelce istimal etse, hayat-ı dünyevîde cennet-i mâneviyeyi andıran bu ikinci yoldan gidecektir. Ne geçmişten hüzün eder ve ne de gelecekten havf ve perva eder.

Ey Avrupa! Evvelki cehennemî yol, senin açtığın yol olduğu, senin desatirinle sabittir. Çünkü, senin nazarında hayatın düsturu, "Her zîhayat kendi nefsine maliktir ve kendi zâtı için çalışır, lezzeti için say'eder; bir hakk-ı hayatı vardır. Hayatının gayesi kendisine aittir" dersin. Ve "Netice-i himmeti, hıfz-ı bekà ve temin-i hayata münhasırdır. Ve kuvvetine güvenmelidir. Zira, medâr-ı hayat olan, düstur-u cidaldir. Belki hayat cidaldir" diye hükmediyorsun. Daha bunlar gibi çok esasat-ı bâtıla ile beşeri evvelki yola sevk ettin. Acaba, medar-ı hayat olan düstur-u teavün ezharun mine'ş-şems (güneşten daha zahir) olduğu hâlde, nasıl kör oldun, görmüyorsun? Evet, şems ve kamerden tut, ta nebatatın, hayvanatın imdadına; ve hayvanatın, insanların imdadına; ve mevadd-ı gıdaiyenin, semeratın imdadına; hatta taamın zerratı, hüceyrat-ı bedenin tegaddîsi için kemâl-i intizamla koşmaları, bir Rabb-i Kerîmin emriyle bir vazife-i

muavenet ve teavün ve uhuvvet olduğunu ve kavînin zaife musahhariyeti olduğunu, kör olmayan görür.

Amma, düstur-u cidal ise, bir kısım hayvanat-ı zâlimenin sû-i istimallerinden neş'et eden bir düstur-u cüz'î gayr-ı fıtrîdir. Mesela, âkilüllâhm canavarların vazifeleri, sıhhiye neferleri gibi hayvanatın cenazelerini toplamak, ber ve bahrin yüzünü temizlemektir. Onların, sağ olan hayvanları yemeleri, sû-i istimaldir gayr-ı meşrûdur; cezasını çekeceklerdir.

Bu düsturun çürüklüğünü gördün. Şimdi, "Her zîhayat nefsine maliktir" diye olan düsturun mahiyetini gör:

Zîhayatiçinde en eşref ve ihtiyarca en geniş olan insandır. Hâlbuki, insanın, ef'âl-i ihtiyariyesi içinde en hafifi ve en zâhiri, söz söylemesi ve yemek ve içmesi ve düşünmesidir. Hâlbuki, insanın bunlarda dest-i ihtiyarının müdahalesi ne kadar az olduğu, azıcık düşünmekle anlaşılır. Hâlbuki, mahlûkatın en eşrefi olan insanın eli, tasarruf-u hakikîden bu derece bağlı olsa, başka hayvanat ve cemadat, sırf birer memlûktan ve Hâlıkın hesabıyla dönen ve çalışan birer mahlûk-u musahhardan başka birşey değillerdir.

Sair esasatın, bu iki esasın gibi esassızdırlar. Seni bu hatâya düşüren, senin yek-çeşm dehândır. Çünkü sen Rabbini unuttun. Hikmet-i san'at-ı Rabbaniyeye "kör tabiat" namını taktın. Âsâr-ı rahmeti, o mevhum tabiata istinad ederek, esbaba isnat ettin, küfrana başladın. Allah'ın malını bazı şeytan tağutlara taksim ettin, küfre

girdin. İşte bu dalâletindendir ki, senin nazarında her bir insan, belki her bir hayvan, nihayetsiz hâcâtının tahsili için, hesapsız düşmanlarına karşı tek başıyla mücadele ve musaraa etmeye muztardır. Fakat neyle, hangi silâhla?

Evet, zerre gibi bir iktidar, saç gibi bir ihtiyar, zevale mâruz lem'a gibi bir şuur, intifaya mâruz şule gibi bir hayat, kısalıkta, dakika gibi bir ömürle musaraa etmek lâzım gelir. Hâlbuki, bütün elinde olanı sarf etsen, hadsiz metalibinden birisini de tahsile kâfi değil. Bir musibete düşsen, kör, sağır esbabdan istimdat edersin. İşte karanlıklı dehân, beşerin edyân-ı semâvî nuruyla gündüz rengini almış ömrünü geceye tebdil etti. Yalnız o muzlimgeceyi, yalancı ve müstehzî bazı ışıklarla tenvir etmişsin.

İşte her bir zîhayat, evvelki yolda gördüğümüz bîçare adama benzer ki, sahipsiz ve âciz oldukları halde, hadsiz merhametsiz zâlimlerin hücumuna mâruzdur. Bütün dünya bir matemhane-i umumî, yani zikirhane olan dünyayı, bir matemhane şeklinde gösterdin. Tesbihat olan asvâtı, elîm firak ve zeval vaveylâları tarzında işittiriyorsun.

Şimdi, senin felsefen tilmizleriyle Kur'ân-ı Hakîmin tilmizlerinin muvazenelerine bak:

Senin hâlistilmizin, bir firavundur. Fakat, menfaati için en hasis birşeye de ibadet eder bir firavun-u zelildir. Her nâfi şeyi kendine rab tanır.

Kur'ân'ın hâlistilmizi ise abddir. Fakat âzam-ı mahlûkata da ibadete tenezzül etmez. Ve âzam-ı menfaat olan

Cenneti, gaye-i ibadet kabul etmez bir abd-i azizdir.

Hem senin tilmizin, mütemerrid ve muanniddir. Fakat, bir lezzet için nihayet zilleti kabul eden ve bir menfaat-i hasise için şeytan gibi şahısların ayağını öpmekle zillet gösteren bir miskin-i zelildir.

Kur'ân'ın tilmizi ise, mütevazi, heyyin, yani âsân ve leyyin, yani yumuşaktır. Fakat, Fâtırının gayrına, daire-i izni haricinde tezellüle tenezzül etmez.

Hem senin tilmizin, cebbar ve mağrurdur. Fakat kalbinde nokta-i istinad bulmadığı için, zâtında gayet aczle âciz bir cebbar-ı hodfuruştur.

Kur'ân'ın tilmizi ise fakir ve zayıftır; fakr ve zaafını bilir. Fakat onun Malik-i Kerîmi ona iddihar ettiği servetle müstağnidir. Seyyidinin nihayetsiz kudretine istinad ettiği için kavîdir.

Hem senin tilmizin menfaatperest ve hodendişliktir ki, o tilmizin gaye-i himmeti, nefis ve batnın hevesatını tatmindir. Ve menfaat-i şahsiyesini—bazan—kavminin menfaati içinde kavminin menfaati namıyla; ve menfaat-i nefsini, menfaat-i millet namıyla arar. Ya rikkat-i cinsiye eleminden kurtulmak ister; veya hırsını veya gururunu veya hubb-u cahını o milliyetperverlik cihetinde teskin eder. Elhasıl, nefsinden başka hakikî hiç birşeye muhabbet etmez. Herşeyi kendi nefsine feda eder.

Kur'ân'ın tilmizi ise, yalnız liveçhillah ve rıza-yı İlâhî için ve fazilet için o derece nefsinin menfaatinden tecerrüd

eder ki, Cennet-i ebediyeyi dahi hakikî maksat ve gaye-i ibadet yapmaz. Nerede kaldı ki, bu dünya-yı zailenin fâni olan menafii onu, hakikî maksat ve gayesinden çevirsin.

İşte, o iki halistilmizin himmetlerinin birbirinden ne derece mütefavit ve mugayir olduğu bununla anlaşılır.

Evet, Kur'ân'ın tilmizi, en büyük şeyleri, arş ve şems gibi mevcutları birer memur, birer mahlûk, musahhar birer âciz tanır. Ruhunda, bütün ehl-i semâvât ve arz salihlerine karşı öyle bir alâka-i şedide-i uhuvvetkârane hisseder ki, ehl-i beytine dua ettiği gibi, an samimi'l-kalb onlara da dua edip, saadetleriyle mes'ut olduğunu gösterir.

Bu iki tilmizin mürüvvetlerinin derece-i farkına bak ki:

Senin tilmizin, nefsi için kardeşinden kaçar. Kur'ân'ın tilmizi ise, bütün ibadı, belki bütün mahlûkatı kendine kardeş görür.

Kur'ân-ı Kerimin, tilmizlerine verdiği ulviyet ve kıymet bununla anlaşılır ki:

Bu küçük insan, küçük bir mikroba mağlûp ve ednâ bir kerb ile yere düştüğü ve o kadar zayıf olduğu halde; Kur'ân-ı Kerimin feyiz ve irşadıyla o derece yükseklenir ve o derece letâifi inbisat eder ki, dünya mevcudatını ve zerrat-ı kâinatı tesbih tanesi edip, Mâbudunu o adetle zikreder. Hatta bir kısımları bunları da az görüp, Mâbud-u Zülcelâlin liyakatini göstermek için gayr-ı mütenâhi adetle, gayr-ı mütenâhi tesbihle Mâbud-u Zülcemâli zikrediyorlar. Dünya zerratının virdlerine kâfi bir tesbih olmadığını ve

nakıs olduğunu gören ve Cenneti zikirlerine gaye tanımayan ulüvv-ü himmet sahibi o tilmizler, kendi nefislerini en ednâ bir mahlûk-u İlâhîden efdal görmediklerini gösteren bir hâlle, nihayet derecede tevazu ve mahviyet gösteriyorlar. O şecere-i tuba-i Kur'âniyenin had ve hesaba gelmez münevver meyvelerinden Kutb-u Geylânî, Rüfaî, Şâzelî gibi zâkirleri dinle. Nasıl, tesbih tanelerine bedel zerrat-ı kâinatın silsilelerini ellerinde tutmuşlar, öylece Mabudun zikrini çekiyorlar!

Ey Avrupanın ruh-u habisi! Felâket-i mâneviye-i beşeriyenin sebebi olan desatirinden bazılarını sabıkan zikrettik. Şimdi, beşerin saadet-i mâneviyesine menşe olan desatir-i Kur'âniyenin yalnız bir-ikisine işaret edeceğiz:

Evet, hüdâ-yı Kur'ânîböyle insana hitaben der: Ey insan! Senin elinde olan hayatın ve vücudun ve nefsin ve malın emanettir. Onlar, herşeye kadîr ve herşeye alîm bir Mâlik-i Kerîmin mülküdür. O Mâlik-i Kerîm ve Rahîm, kemâl-i kereminden, sende emanet olan kendi mülkünü senden satın almak istiyor. Ta senin için muhafaza etsin. Senin elinde beyhude zâyi olmasın. Sonunda, sana büyük fayda versin. Sen bir memursun, asker gibi muvazzafsın. Öyleyse, onun namıyla çalış, onun hesabıyla sa'y et. Muhtaç olduğun bütün şeyleri sana bahşeden ve rızkını veren, muktedir olmadığın şeylerden seni hıfzeden Odur. Senin gaye-i hayatın, Mâbudun tecelliyatına ve esmâ ve şuûnâtına mazhariyettir. Sana bir musibet geldiği vakit de ki: اِنَّا لِلّٰهِ "Ben, Onun hizmetindeyim. Ey musibet! Eğer

Rabbimin izin ve rızasıyla gelmişsen, merhaba, safa geldin.

وَاِنَّا اِلَيْهِ رَاجِعُونَ[1] Biz Ona gideriz ve onun rüyetine müştakız. Günün birinde elbette bizi hayatın vazife ve tekâlifinden âzâd edecektir. Ne var, o azatlık bugün olsun. Hem, ey musibet, senin elinde olsun. Yok, eğer Rabbimin irade ve emriyle beni tecrübe ve imtihan için gelmişsen, fakat Rabbimin beni azat etmeye izin ve rızası yoksa, kuvvetim yettikçe ben, emaneti emin olmayana teslim etmeyeceğim. Haydi git, ey zâlim musibet!"

---

1. Bakara Sûresi, 2:156.

Ey hayalî arkadaşım! Hakikat-i hal, iki tarafta bu minval üzeredir. Lâkin, hidayet ve dalâlette derecat-ı insan mütefavittir. Meratib-i gaflette insanlar muhteliftir. Şu zamanın gafleti o derecede kalınlaşmış ve öyle uyutucu bir tarzda iptal-i his etmiş ki, medenîler, evvelki yolun elîm elemini hissetmiyorlar. Lâkin, hassasiyet-i ilmiyenin tezayüdü ile ve mevt-âlûd inkılâbatın ikazatıyla şu perde-i gaflet parçalanacaktır.

Binlerle veyl o Müslüman evlâtlarına ki, ecnebîlerin tağutlarına ve felsefelerine aldanıp, Kur'ân-ı Kerimin dersini unutur.

Ey gençler ve ey İslâm evlâtları! Avrupa'nın size karşı olan merhametsiz zulüm ve adavetine ve batıl efkârına ne akılla muhabbet edip onları taklit ediyorsunuz ve onlara ittibaen sefahetlerine iştirak ve saflarına iltihakla mukabele

ediyorsunuz? Onları taklit ve onlara ittibâ ile beraber dâvâ-yı hamiyet yalandır. Milleti istihfaf ve milliyetle istihzadır!

Cenâb-ı Hakbizi de, sizi de tarik-i müstakimden ayırmayıp hidayette kılsın. Âmin.

On ikinci ders

كَمْ مِنْ فِئَةٍ قَلِيلَةٍ غَلَبَتْ فِئَةً كَثِيرَةً بِإِذْنِ اللّٰهِ[1]

1. "Nice az topluluklar, nice kalabalık topluluklara Allah'ın izniyle galip gelmişlerdir." Bakara Sûresi, 2:249.

Ey birader! Küffar ve ehl-i dalâletin kesret-i adediyle beraber bazı hakaik-i imaniyenin inkârlarında ittifakları seni sarsmasın. Çünkü kıymet, kesrette değildir. Zira insan, insan olmadığı vakit, şeytan bir hayvan olur. Ecnebîler gibi ihtirasat-ı hayvaniyede terakki ettikçe hayvaniyeti şiddetlenir, daha ziyade hayvan olur. Hayvanatın kemiyetçe kesreti; ve insanın, hayvanata nisbeten kılleti malûm... Hâlbuki hayvanat, insan için halk olunmuştur.

Küffarın tarifi ise: Küffar, hayvanat-ı İlâhîden bir nev'i habistirler ki; imaret-i dünyaya ve hem mü'minlere derecat-ı niam-ı İlâhiyeyi anlamaya bir vâhid-i kıyasî olmak için halk edilmişler ve imhal edilmişlerdir. Şu küffar denilen bu nev'i hayvanatın, hakkı inkâr edip nefyetmekte ittifakları kuvvetsizdir.

Evet, küfür, çendan ispat sûretinde de olsa, nefiydir, inkârdır, cehildir, ademdir. Binler ehl-i nefiy ve inkârın iki

ehl-i ispata karşı sözleri bâtıldır, sukut eder.

Meselâ, bütün bir şehrin ahalisi, Ramazan ayına bakıyorlar. Binler insan, "yok" diye nefiy ve inkâr etseler, iki adam da ispat edip şehadet etse, bütün inkâr edenlerin sözleri hiçe iner. Acaba, kâr-ı akıl mıdır ki, sen desen: "Bu kadar binlerle insanların tevatürlerini kabul ederim, o iki adamın şehadetlerini reddederim"?

Aynen bunun gibi, biri çıksa dese, "Koca Avrupa'nın bu kadar hükeması şu hakikat-i imaniyeyi inkâr ediyorlar. Bizim iki hocamızın sözü nasıl tercih ediliyor?"

Ey bîçare nâdân! Mesele hiç öyle değil. Bu söze hiç hakkın yok. Belki bu mesele, hiç ehil olmadıkları meselelerde nâ-ehil birkaç fuzulînin hadsiz ehl-i ihtisasa karşı söz söylemesidir.

Bir iki hoca dediğin, milyarlar beşerin güneşleri hükmünde olan Şeyh Geylânî, İmam-ı Gazalî, Muhyiddin-i Arabî, Şâh-ı Nakşibend, İmam-ı Rabbanî gibi ehl-i ihtisasın icmâlarıdır ki, o hakikati görmüşler, gösteriyorlar. Koca Avrupa hükeması dediğin, maddeperest, akılları gözlerine sukut etmiş, mâneviyattan uzaklaşmış, şems-i hakikatten ve hilâl-i haktan âmileşmiş, hakkı görmedikleri için hakkı nefyeden, haddinden tecavüz etmiş san'atkârlardır.

قَدْ يُنْكِرُ الْعَيْنُ ضَوْءَ الشَّمْسِ مِنْ رَمَدٍ
وَيُنْكِرُ الْفَمُ طَعْمَ الْمَاءِ مِنْ سَقَمٍ[1]

Yani, bazı gözü hasta olan kimse, güneşin ziyasını; ve vücudu hasta olan kimse de, suyun tadını inkâr ediyorlar.

---

1. Kaside-i Bürde'den.

On üçüncü ders

وَمَنْ يُؤْتَ الْحِكْمَةَ فَقَدْ اُوتِيَ خَيْراً كَثِيراً[1]

1. "Kime hikmetverilmişse, işte ona pek çok hayır verilmiştir." Bakara Sûresi, 2:269.

Ey serab-ı gururu, şarab-ı tahur zanneden Said-i hodfuruş! Hikmet, hayr-ı kesir olduğunu işittin. Fakat yanlış yola gitmiştin. Şu kitab-ı kâinatın hikmetini, maanisinde aramadın. Gittin, nukuşunda taharri ettin. Hikmet-i kudsiye-i Kur'âniyeyle hikmet-i felsefe-i insanın farklarını görmek istersen, şu temsile güzel bak:

Bir zaman dindar, san'atkâr bir hâkim, Kur'ân'ı acip bir tarzda yazmış. Bazı hurufatını elmas ve zümrütle, bir kısmını altun ve gümüşle, bir kısmını daha kıymettar cevherlerle yazıp öyle müzeyyen ve münakkaş etmişti ki, o Kur'ân'ı, kıraatini bilen ve bilmeyen herkes temaşa edip istihsan ederdi. Fakat o Kur'ân'ın mânâsındaki ziynet ve güzellik, zâhirî ziynetinden milyon mertebe daha âli, daha gàlî, belki nispet kabul etmez derecededir.

O hâkim, şu musannâve murassâ Kur'ân-ı Hakîmi, bir ecnebî feylesofa ve bir Müslüman âlime gösterdi. Ve

emretti ki, “Her biriniz buna dair birer eser yazınız.”

Her biri, o Kur’ân’a dâir birer kitap telif etti. Fakat feylesofun kitabı, yalnız hurufun nakışlarından ve münasebetlerinden ve vaziyetlerinden ve cevherlerinin hâsiyetlerinden ve târifatından bahseder. Mânâsına hiç ilişmez. Zira o ecnebî adam, Arapça okumasını hiç bilmez. Hatta o müzeyyen Kur’ân’ın kitap olduğunu bilmiyor. Ve ona, münakkaş bir antika nazarıyla bakıyor. Lâkin o ecnebî feylesof, her ne kadar Arapça bilmiyor, fakat iyi bir mühendistir, güzel bir musavvirdir, mâhir bir kimyagerdir, sarraf bir cevhercidir.

Amma Müslüman âlim ise, ona baktığı vakit, “O Kitab-ı Mübîndir, Kur’ân-ı Hakîmdir” anladı. Tezyinat-ı zahîrisine ehemmiyet vermedi. Hurufunun nakışlarıyla iştigal etmedi. Belki öyle birşeyle meşgul oldu ki, ötekinin meselelerinden milyon mertebe daha âli ve daha gàlî, daha lâtif, daha şerif, daha nâfi, daha câmi. Çünkü o Müslüman âlim, o Kur’ân’ın perde-i nukuşu altında olan hakaik-i kudsiyesinden ve envar ve esrarından bahsederek bir güzel tefsir yazdı.

Sonra, ikisi de eserlerini hâkime takdim ettiler. Hâkim, evvel feylesofun eserine baktı. Gördü ki, o hodpesent, tabiatperest adam çok çalışmış; fakat hiç hikmetini ve mânâsını anlamamış. Belki karıştırmış. Ona karşı hürmetsizlik, belki edepsizlik etmiş. Mânâsız nukuş zannederek, kıymetsizlikle tahkir etmiş. Hâkim dahi eserini başına vurdu. O feylesofu huzurundan çıkardı.

Sonra öteki âlimin eserine baktı. Gördü ki, gayet güzel

nâfi bir tefsirdir ve hakîmane ve mürşidâne bir teliftir. “Âferin!” dedi. “İşte âlim ve hakîm buna derler. Öteki, haddinden tecavüz etmiş bir san’atkârdır.”

Eğer temsilî fehmettinse, bak, hakikati gör.

Amma o müzeyyenKur’ân ise, şu musannâ kâinattır. O Hâkim ise, Hakîm-i Ezelîdir. O iki adam ise, birisi, yani ecnebîsi, ilm-i felsefedir ve hükemasıdır. Diğeri, Kur’ân ve tilmizleridir. Kur’ân-ı Hakîm, şu Kur’ân-ı azîm-i kâinatın bir müfessiridir, bir tercümanıdır.

Evet, Furkan-ı Hakîmdir ki, şu sahaif-i kâinatta kalem-i kudretle yazılan âyât-ı tekviniyeyi beşere ders verir. Mevcudata, mânâ-yı harfiyle bakar. “Ne güzel yapılmış, ne güzel delâlet ediyor” der. Kâinatın hakikî güzelliğini gösterir.

İlm-i hikmetdedikleri felsefe ise, sahaif-i kâinatın hurufunun tezyinat ve münasebatına dalmış, sersemleşmiş. Hurufata, mânâ-yı harfiyle bakmak lâzım gelirken, mânâ-yı ismiyle bakmış. “Ne güzel yapılmış” diyecek yerde, “Ne güzeldir” deyip çirkinleştirmiş. Kâinatı tahkir edip, kendisine müştekî etmiştir.

وَمَنْ يَتَوَكَّلْ عَلَى اللّٰهِ فَهُوَ حَسْبُهُ[1]

1. “Allah’a tevekküledene Allah kâfidir.” Talâk Sûresi, 65:3.

Ey Said! Saadet istersen, tevekkül et. Fakat tevekkül, esbabı bütün bütün reddetmek değildir. Belki, müsebbebatı

ve netaicini Hâlıktan istemektir.

Esbaba teşebbüs, bir nevi dua-yı fiilîdir. Vesait ise, perde-i dest-i kudrettir.

Evet, tevekkületsen, dünyada istirahatin, âhirette istifaden kat'îdir. Mütevekkil ile, sözü anlamayan gayr-ı mütevekkilin misâlleri şu hikâyeye benzer ki:

İki adam, bellerine ve başlarına ağır yükler yükletip bir sefineye bilet alıp girdiler. Birisi, girer girmez yükünü gemiye bıraktı, üstünde oturdu, nezaret etti. Diğeri, hem ahmak, hem mağrur, yükünü yere bırakmadı.

Ona denildi: "Şu ağır yükünü gemiye bırak, rahat et."

O dedi: "Yok, ben kuvvetliyim. Yükümü, hem belimde, hem başımda muhafaza ederim."

Ona denildi: "Bizi ve seni kaldıran şu gemi daha kuvvetlidir; daha güzelmuhafaza eder. Hem gittikçe kuvvetten düşen belin ve akılsız başın, şugittikçe ağırlaşan yüklere takat getiremeyecek. Hem dahi, gemi kaptanı seni böyle görse, ya 'Divanedir' der, seni tard eder; ya 'Haindir' der, 'Gemimizi ithamediyor ve bizimle istihza ediyor, hapsediniz' der, seni hapsettirir. Hem herkese de maskara olursun. Çünkü, zaafiyetini gösteren tekebbürünle, aczini gösteren gururunla, riyayı gösteren tasannuunla kendine mudhike yaparsın. Herkes sana gülecek."

O bîçarenin aklı başına geldi. Yükünü yere koydu, üstünde oturdu. "Oh! Allah senden razı olsun. Zahmetten

ve hapisten ve maskaralıktan kurtuldum” dedi.

On dördüncü ders

اَللّٰهُ خَالِقُ كُلِّ شَیْءٍ وَهُوَ عَلٰی كُلِّ شَیْءٍ وَكِیلٌ ۞ لَهُ مَقَالِیدُ السَّمٰوَاتِ وَ الْاَرْضِ[1]

فَسُبْحَانَ الَّذِی بِیَدِهِ مَلَكُوتُ كُلِّ شَیْءٍ[2]

وَاِنْ مِنْ شَیْءٍ اِلاَّ عِنْدَنَا خَزَآئِنُهُ وَمَا نُنَزِّلُهُ اِلاَّ بِقَدَرٍ مَعْلُومٍ[3]

مَامِنْ دَابَّةٍ اِلاَّ هُوَ اٰخِذٌ بِنَاصِیَتِهَا اِنَّ رَبِّی عَلٰی صِرَاطٍ مُسْتَقِیمٍ[4]

---

1. “Allah herşeyin yaratıcısıdır. O herşey üzerinde hakkıyla görüp gözeticidir.Göklerin ve yerin tedbir ve tasarrufu Ona aittir.” Zümer Sûresi,39:62-63.

2. “Şânı ne yücedir Onun ki, herşeyin hüküm ve tasarrufu elindedir.” Yâsin Sûresi, 36:83.

3. “Hiçbirşey yoktur ki, hazineleri Bizim yanımızda olmasın. Herşeyi Biz belirli birmiktar ile indiririz.” Hicr Sûresi, 15:21.

4. “Hiçbir canlı yoktur ki, Allah onu alnından tutup kudretine boyun eğdirmişolmasın. Şüphesiz ki benim Rabbim hak ve adâlet üzeredir.” Hûd Sûresi,11:56.

Tevhid-i hakikinin hâlisgüneşinden on dört lem'adır, yani, on dört lâmbadır.

BİRİNCİ LEM'A

Ey gafilesbabperest insan! Esbab bir perdedir. Çünkü izzet ve azamet öyle ister. Fakat iş gören, kudret-i Samedaniyedir. Çünkü tevhid ve celâl öyle ister. Sultan-ı Ezelînin memurları, saltanat-ı rububiyetinin icraatçıları değildirler, belki dellâlları ve nâzırlarıdırlar. Çünkü, memurlar ve vesaitler, izzet-i kudretini ve haşmet-i rububiyetini izhar içindirler. Yoksa, sultan-ı insanî gibi acz ve ihtiyacı için, memurlarını saltanatına şerik etmiş değildir. Esbab, haksız şekvâlar Âdil-i Mutlaka tevcih edilmemek için vaz edilmiştir.

Evet, izzetve azamet ister ki, esbab, perdedar-ı dest-i kudret olsun aklın nazarında. Tevhid ve celâl ister ki, esbab-ı dâmenkeş, ellerini çeksin tesir-i hakikîden.

İKİNCİ LEM'A

Evet, Sâni-i Zülcelâlin, her masnuüstünde bir Hâlık-ı Külli Şeye has bir sikkesi; her mahlûku üstünde bir Sâni-i Külli Şeye mahsus bir hatemi; ve kalem-i kudretinin menşuru üstünde taklit kabul etmez mükemmel bir turra-i garrâsı vardır. Meselâ, hesapsız sikkelerinden hayat üstünde koyduğu sikkeye bak ki: Birşeyden herşeyi yapar, hem herşeyden birşey yapar.

Evet, bir içilen sudan, hesapsız âzâ ve cihazat-ı hayvaniyeyi yapar. Hem ekl edilen bütün muhtelif

et'imeden, hayvanî olsun, nebatî olsun, bir cism-i has ve belki bir cild-i mahsus, belki bir cihaz-ı basit yapar. Evet, sen de aklın varsa anlarsın ki, birşeyden herşeyi yapmak ve herşeyden birşey yapmak, herşeyin Sâniine has ve Hâlık-ı Külli Şeye mahsus bir sikkedir.

ÜÇÜNCÜ LEM'A

Hem meselâ, zîhayatüstünde koyduğu hâteme bak. O zîhayat, âdetâ kâinatın bir misâl-i musağğarı ve şecere-i âlemin bir semeresi ve şu âlemin bir çekirdeği gibi, envâ-ı âlemin ekserî nümunelerini câmi. Güya o zîhayat, gayet hassas mizanlarla, mecmuu kâinattan süzülmüş bir katredir. Demek, şu zîhayatı halk etmek için bütün kâinatı kabza-i tasarrufunda tutmak lâzım gelir.

İşte, aklın varsa anlarsın ki, birşeyi, meselâ balarısını ekserеşyaya bir nev'i fihriste yapmak; birşeyde, meselâ insanda, şu kitab-ı kâinatın hemen bütün mesailini yazmak; birşeyde, meselâ küçücük incir çekirdeğinde koca incir ağacının programını ve kalb-i beşerde şu âlem-i kebirin bir nev'i programını ve kuvve-i hâfızada hâdisât-ı kevniyenin mufassal fihristesini derc etmek, elbette Hâlık-ı Küll-i Şeye has ve bu kâinatın Rabbine mahsus bir hatemdir.

DÖRDÜNCÜ LEM'A

İhyâüstünde koyduğu turrasına bak: Meselâ, güneş, her bir şeffaf üstünde, seyyarattan tut, ta katarata, ta zerrat-ı zücaciyeye ve tereşşuhatına kadar her biri üstünde cilve-i

misâliyesini gösteren turrası olduğu gibi; Şems-i Sermedin ve tecellî-i ehadiyetin ihyâ cihetinde her bir zîhayat üstünde öyle bir turrası vardır ki, faraza bütün esbab toplansa, yine o turranın taklidini yapamaz.

Nasıl ki katrelerde görünen güneşin timsalleri güneşin tecellîsine verilmediği vakit, her bir katrede ve ziyaya mâruz her bir cam parçasında ve her bir zerre-i şeffafede, tabiî ve hakikî bir güneşin vücudunu bil'asâle kabul etmek lâzım gelir. Bu hal ise, belâhetin nihayetsiz derekesidir. Öyle de, Şems-i Ezelînin şuaları olan ve esmâsının nokta-i mihrakiyesi hükmünde olan her bir zîhayat üstündeki tecellî-i ehadiyeti, Ehad ve Samed olan Zât-ı Akdese verilmediği vakit, her bir zîhayatta, hatta sinekte ve çiçekte, nihayetsiz bir kudret-i fâtıra, bir ilm-i muhit, bir irade-i mutlaka, hem Vâcibü'l-Vücuda mahsus sair sıfatları o zîhayatın içinde kabul etmek; ve âdetâ o zîhayatın her bir zerresine bir ulûhiyet vermek gibi dalâletin en eblehcesini kabul etmek lâzımdır. Zira zerrelere, hususan tohum zerreleri olsa, öyle bir vaziyet verilmiş ki, o zerreler, cüz olduğu zîhayata, belki o zîhayatın nev'ine, belki muhtaç olduğu bütün mevcudata karşı öyle bir mevki alıyorlar ki, eğer o zerrelerin nispeti Kadîr-i Mutlaktan kesilse, o vakit, o zerrelerin her birine, herşeyi görür bir göz, herşeyi muhit bir şuur vermek lâzım gelir.

Elhasıl: Nasıl ki katrelerde olan güneşçikler, güneşin cilvesine verilmezse, nihayetsiz güneşleri kabul etmek lâzım geliyor. Öyle de, herşeyi Kadîr-i Mutlaka vermezsek, gayr-ı mütenâhi ilâheleri kabul etmek lâzım gelir.

BEŞİNCİ LEM'A

Evet, nasıl ki, bir kitap olsa, hususan o kitap yazma olsa, o kitabı yazmak için bir kalem kâfidir. Eğer o kitap, basma veya matbu olsa, hurufatı adedince kalemler, yani demir harfler lâzım ki, tab edilebilsin. Şayet o kitabın bazı harflerinde ince hatla kitabın ekseri yazılmışsa, bütün o demir harflerin küçücükleri, o tek harfe lâzım; ta o kitap tab edilebilsin.

Aynen öyle de, şu kitab-ı kâinatı, kalem-i kudretin, Zât-ı Ehadin mektubu desen, vücubderecesinde suhulet ve mâkuliyet yoluna gidersin. Eğer tabiata isnad etsen, imtinâ ve muhal derecesinde bir suubet ve hiçbir vehmin kabul etmeyeceği bir hurafat yoluna gidersin. Çünkü, tabiat için her bir cüz toprakta ve suda ve havada, milyarlarla madenî matbaalar, fabrikalar bulunması lâzım ki, hesapsız ezhar ve esmârın teşekkülâtına mazhar olabilsin. Zira, her bir cüz toprak, ekser nebatata menşe olabilir. Hususan meyveli olsalar, çiçekli olsalar, teşekkülâtları o kadar muntazam, o kadar mevzun, o kadar mümtaz, o kadar ayrıdır ki; her birisi için yalnız ona mahsus birer ayrı fabrika veya ayrı birer matbaa lâzımdır. Demek tabiatın herbirşeyde, her birşeyin makinelerini bulundurmaya mecburdur.

İşte şu hurafeden, hurafeciler dahi utanıyorlar.

ALTINCI LEM'A

Elhasıl: Nasıl bir kitabın her bir harfi, kendi nefsini ve kendi vücudunu bir harf kadar gösterir ve bir vecihle kendi

nefsine ve vücuduna delâlet eder. Lâkin kâtibini on kelimeyle tarif eder ve birkaç vecihle gösterir. Öyle de, şu kitab-ı kebîr-i âlemin her bir harfi, kendi vücuduna cirmi kadar delâlet eder ve gösterir. Fakat Nakkaş-ı Ezelînin esmâsını bir kaside kadar tarif eder, gösterir. Demek hem kendini, hem bütün kâinatı inkâr eden bir ahmak, yine Sâniin inkârına gitmemelidir.

YEDİNCİ LEM'A

Nasıl ki, her bir mahlûk-u cüz'îüstünde ehadiyetin sikkesi olduğu gibi; her bir nev'i üstünde, her bir küll üstünde, ta mecmuu âlem üstünde sikke-i ehadiyet ve hâtem-i vahidiyet ve turra-i vahdet gayet parlak bir sûrette vaz edilmiştir. İşte bak, sath-ı arzın sahifesinde, bahar mevsiminde, Nakkaş-ı Ezelî, en ekal üç yüz bin nebatat ve hayvanat envâını haşir ve neşreder. Nihayetsiz ihtilât ve karışıklık içinde, nihayet derecede imtiyaz ve intizamla bunları iade edip haşrediyor. Çendan bir kısmını aynen iade etmiyor. Fakat ayniyet derecesinde bir müşabehet ve bir misliyetle iade ediyor.

Demek haşr-i bahar, tevhide sikke olduğu gibi, haşr-i kıyamete dahi tamamen misâl olabilir. Demek baharda, ihyâ-yı arz içinde üç yüz bin haşrin nümunelerini kemâl-i intizamla icad edip, sahife-i arzda karışık bir halde üç yüz bin muhtelif envâı hiç hatâsız ve hiç sehivsiz ve hiç karıştırmadan, gayet mevzun ve muntazam ve manzum olarak yazmak, nihayetsiz kudret ve ilim ve iradeye mâlik bir Zât-ı Zülcelâlin sikke-i mahsusası olduğunu her

zîşuurun derk etmesi lâzım gelir. Kur'ân-ı Kerim fermân ediyor ki:

فَانْظُرْ اِلٰى اٰثَارِ رَحْمَتِ اللّٰهِ كَيْفَ يُحْيِى الْاَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا اِنَّ ذٰلِكَ لَمُحْيِى الْمَوْتٰى وَهُوَ عَلٰى كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ[1]

1. "Şimdi bak Allah'ın rahmet eserlerine: Yeryüzünü ölümünün ardından nasıldiriltiyor! Bunu yapan, elbette ölüleri de öylece diriltecektir; Oherşeye hakkıyla kàdirdir." Rum Sûresi, 30:50.

Evet, ihyâ-yı arziçinde üç yüz bin haşrin nümunelerini birkaç gün zarfında yapan kudret-i fâtıraya, insanın haşri, elbette gayet hafif gelir. Sübhan Dağını bir işaretle kaldıran bir zâta, "Bu kaleyi nasıl kaldıracak?" demek, belâhettir.

SEKİZİNCİ LEM'A

Evet, yeryüzündeki gayet basîrâne ve hakîmâne şu tasarruf-u azîm içinde gayet âşikâre bir hâtem-i vâhidiyet görünüyor ki, vüs'at-i mutlaka içindeki, sür'at-i mutlaka içindeki, sehavet-i mutlaka içindeki intizam-ı mutlak ve hüsn-ü san'at ve mükemmeliyet-i hilkat, her bir fert için öyle bir hâtemdir ki, bu hâtem, ancak gayr-ı mütenâhi bir ilim ve bir kudret sahibine mahsustur.

Evet görüyoruz ki, bütün yeryüzünde, bir vüs'at-ı mutlaka içinde bir sür'at-ı mutlaka, hem o sür'at ve vüs'at-i mutlakaiçinde bir suhulet-i mutlaka, hem o suhulet ve sür'at ve vüs'at-i mutlakayla beraber bir cûd ve sehavet-i mutlaka içinde, nev'ilerde olduğu gibi, her bir fertte görülen gayet mükemmel bir intizam-ı mutlak ve gayet

mümtaz bir hüsn-ü san'at ve gayet mükemmeliyet-i hilkat, hem bir anda ve her yerde ve bir tarzda, her fertte müşahede edilen bir san'at-ı harika, elbette ve elbette öyle bir Zâtın hâtemidir ki, o Zât-ı Akdes, hiçbir yerde olmadığı halde her yerde hazırdır. Ve hiçbir şey Ondan gizlenemediği gibi, hiçbir şey Ona ağır gelemez. Zerreler ve yıldızlar, Onun kudretine nisbeten müsavidirler.

DOKUZUNCU LEM'A

Evet, nasıl ki sahife-i arz üstünde Ehad ve Samedin hâtemlerini görebiliyorsun. Bak, kitab-ı kâinat üstünde de, büyüklüğü nispetinde bir vuzuh ile hâtem-i vahdet okunuyor. Çünkü, şu mevcudat, bir fabrikanın ve bir kasrın ve bir muntazam şehrin eczaları gibi birbirine karşı muavenet ellerini uzatmış, birbirinin sual-i hâcetlerine "lebbeyk" derler. El ele verip, bir intizamla çalışırlar. Baş başa verip, zevilhayata hizmet ederler. Omuz omuza verip, bir gayeye müteveccihen, bir Müdebbire itaat ederler.

Evet, şems ve kamerden, gece ve gündüzden, kış ve yazdan tut, ta nebatat hayvanların imdadına, hayvanlar insanların imdadına, zerrat-ı gıdaiye semeratın imdadına, mevadd-ı taamiye, hüceyrat-ı bedenin imdadına koşup gelmelerine kadar câri olan düstur-u teavünle bütün mevcudat, Kerîm bir Mürebbinin emriyle hareket ettiklerini gösteriyorlar.

İşte, şu kâinatiçinde câri olan bu tesanüd, bu teavün, bu tecavüb, bu teânuk, bu musahhariyet, bu intizam, bir tek Müdebbirin terbiyesiyle idare ve bir tek Mürebbînin

tedbiriyle sevk edildiğine kat'iyen şehadet eden bu meşhudumuz hikmet-i âmme içindeki inayet-i tâmme ve o inayet içindeki rahmet-i vasia ve o rahmetiçindeki rızk-ı âmm ve her müterezzika lâyık bir tarzda rızık vermek, öyle parlak bir hâtem-i tevhiddir ki, bütün bütün kör olmayan görür.

ONUNCU LEM'A

Evet, nasıl ki bir tarlada ekilen bir nev'i tohum, o tarlanın, tohum sahibinin taht-ı tasarrufunda olduğunu; ve o tohum da, tarla mutasarrıfının taht-ı tasarrufunda olduğunu gösterir. Öyle de, şu anasır denilen mezraa-i masnuatın, vâhidiyet ve besatet ile beraber külliyet ve ihataları; ve şu mahlûkat denilen semerat-ı rahmet ve mu'cizat-ı kudret ve kelimat-ı hikmetin, mümaselet ve müşabehetleriyle beraber çok yerlerde intişarları, ve her tarafta bulunup tavattun etmeleri, bir Sâni-i Mu'ciznümânın taht-ı tasarrufunda olduklarını gösterir. Güya her bir çiçek her bir semere, her bir hayvan, o Sâniin birer sikkesidir, birer hâtemidir, birer turrasıdır. Her nerede bulunurlarsa bulunsunlar, lisân-ı hâlle derler ki: "Biz kimin sikkesiyiz, bu yerler dahi onundur."

En ednâ bir mahlûka rububiyet, bütün anasırı kabza-i tasarrufunda tutan Zâta mahsustur. En basit bir unsuru tedbir ve tedvir etmek, bütün hayvanat ve nebatatı ve masnuatı kabza-i rububiyetinde terbiye edene has olduğunu, kör olmayan görür.

Her bir fert misliyetlisâsıyla der: "Kim bütün nev'ime

malik ise, bana malik olabilir. Yoksa olamaz."

Her nev'i, intişarları lisânıyla der: "Kim bütün sath-ı arza malik ise, bize malikolabilir, yoksa olamaz."

Arz, tesanüd lisânıyla der: "Kim bütün kâinata malik ise, bana öyle malik olabilir; yoksa olamaz."

ON BİRİNCİ LEM'A

Cüz'de, cüz'îde, küllde, küllîde, bütün âlemde, hayatta zîhayatta, ihyâda olan sikkelerden, hâtemlerden bazılarına işaret ettik. Şimdi, nev'ilerdeki hesapsız sikkelerden bir sikkeye işaret edeceğiz.

Evet, nasıl meyvedar bir ağacın hesapsız semereleri bir terbiyeyle ve bir kanun-u vahdetle bir merkezden idare edildiklerinden, o ağacın terbiye ve idaresindeki külfet ve meşakkat ve masraf o kadar suhulet peyda eder ki, şirket ve kesretle terbiye edilen tek bir meyveye müsavi olurlar. Demek, şirket-i kesret ve taaddüd-ü merkez, her meyve için kemiyetçe, yani adetçe bütün ağaç kadar külfet, masraf ve cihazat ister. Fark, yalnız keyfiyetçedir. Nasıl ki, birtek nefere lâzım olan teçhizat-ı askeriyeyi yapmak için orduya lâzım bütün fabrikalar kadar fabrikalar lâzımdır. Demek, iş vahdetten kesrete geçse, kemiyet cihetiyle, efrad adedince külfet ziyadeleşir. İşte, her nev'ide bilmüşahede görülen suhulet-i fevkalâde, vahdetten ve tevhidden gelen bir yüsr ve suhuletin eseridir.

Elhasıl: Bir cinsin bütün envâının ve bir nev'in bütün efradının âzâ-yı esasîde muvafakat ve müşabehetleri nasıl

ispat eder ki, tek bir Sâniin masnularıdırlar. Çünkü vahdet-i kalem ve ittihad-ı sikke öyle ister. Öyle de, bu meşhud suhulet-i mutlaka ve külfetsizlik, vücub derecesinde icap eder ki, bir Sâni-i Vâhidin eserleri olsun. Yoksa, imtinâ derecesine çıkan bir suubet, o cinsi ve o nev'i in'idama, ademe götürecekti.

Velhasıl, bütün eşya Cenâb-ı Hakka isnad edilse, birtek şey kadar suhulet peyda eder. Eğer esbaba isnad edilse, her birşey, bütün eşya kadar suubet peyda eder. Kâinatta fevkalâde ucuzluk ve mebzuliyet, sikke-i vahdeti güneş gibi gösterir.

ON İKİNCİ LEM'A

Cemâlliolan hayat nasıl bir burhan-ı ehadiyettir, celâlli olan memat dahi bir burhan-ı vâhidiyettir.

Evet, nasıl ki güneşe karşı parlayan büyük bir nehr-i cârinin kataratı ve yeryüzünün müteceddid şeffafatı güneşin misâlî ışığını göstermekle güneşe şehadet ediyorlar. Esbab-ı zahirîleriyle birlikte zevale gitmeleriyle ve gurub ve uful ve fena ve mevtleriyle beraber, arkalarında gelenlerin üstünde yine cilvelerinin devamı, tecellî-i ziyanın istimrarına kat'iyen şehadet ederler ki, o misâlî güneşcikler bir bâkî, âlî, dâimî müstemirrü't-tecellî, tek bir güneşin cilveleridir. Zuhurlarıyla güneşin vücudunu, guruplarıyla güneşin beka ve devamını gösteriyorlar.

Öyle de, şu mevcudat-ı seyyâle, vücutlarıyla, Vâcibü'l-Vücudun vücub-u vücuduna şehadet ettikleri gibi;

zevalleriyle ezeliyetine, sermediyetine ve ehadiyetine şehadet ederler. Zira, gece ve gündüzün, kış ve yazın, asırlar ve devirlerin değişmesiyle gurub ve uful ile teceddüd eden masnuat-ı cemileve mevcudat-ı lâtife âlî, sermedî, daimü't-tecellî bir cemâl-i mücerredin vücudunu ve bekâsını ve vahdetini gösteriyorlar. Hem, müsebbabatıyla beraber zeval bulan esbab-ı süfliyenin hiçliğini gösteriyorlar. Belki bütün san'atlar, bütün esmâsı kudsiyye ve cemile olan Cemîl-i Mutlak Zât-ı Zülcelâlin müteceddid san'atları, mütehavvil nakışları, müteharrik aynaları, müteakip sikkeleri, mütebeddil hâtemleri olduklarını gösteriyorlar.

ON ÜÇÜNCÜ LEM'A

Evet, herşey, zerrattan ta seyyarata, ta şumusa kadar, acz-i zâtîsiyle, Hâlıkın vücub-u vücuduna şehadet ettiği gibi; o acz-i mutlakla beraber nizam-ı umumîde hayret verici vezaifi deruhte etmeleri, o Vacibü'l-Vücudun vahdetine şehadet eder.

Hem bununla beraber, kâinatın bütün eczaları, her bir cüzelli beş lisânla Zât-ı Ehad ve Samede şehadet eder. Kur'ân-ı Hakîmden fehmettiğim o elsineleri icmalen *Katre* namında bir Risale-i Arabîde beyan etmişim. İstersen ona müracaat et.

Hem o Hâlık-ı Zülcelâlin vücubve vahdeti gibi, bütün evsaf-ı kemâliyesine ve cemâliye ve celâliyesine şu mevcudat şehadet ettikleri gibi; kusursuz, noksaniyetsiz kemâl-i zâtîsini de ispat ederler. Çünkü, eserde kemâl, fiilin

kemâline; fiilin kemâli, ismin kemâline; ismin kemâli, sıfatın kemâline; sıfatın kemâli, şe'nin kemâline; şe'nin kemâli, zâtın kemâline, hadsen, zarureten, bedahaten delâlet eder.

Meselâ, nasıl ki kusursuz bir kasrın mükemmel nukuş ve tezyinatı, arkalarındaki ef'âlin mükemmeliyetini gösterir. O ef'âlin mükemmeliyeti, fâilin esmâsının mükemmeliyetini gösterir. Esmânın mükemmeliyeti, sıfâtın mükemmeliyetini gösterir. Sıfâtın mükemmeliyeti, müsemmânın şuûn-u zâtiyesinin mükemmeliyetini gösterir. Şuûnun mükemmeliyeti, o nakkaşın zâtının mükemmeliyetini gösterir.

Aynen öyle de, şu kusursuz, fütursuz âsâr-ı meşhudedeki kemâl, bilmüşahede Müessirin kemâl-i ef'âline delâlet eder. Kemâl-i ef'âl ise, bilbedahe fâilin kemâl-i esmâsına; kemâl-i esmâ ise, bizzarure müsemmânın, kemâl-i sıfâtına; kemâl-i sıfât ise, bilyakîn Mevsufun kemâl-i şuûnuna; kemâl-i şuûn ise, bihakkılyakîn Zîşuûnun kemâl-i zâtına delâlet eder. Âmenna ve saddaknâ.

ON DÖRDÜNCÜ LEM'A

"On Dört Reşha"yı tazammun eder.

BİRİNCİ REŞHA

Rabbimizi bize tarif eden üç büyük, küllîmuarrif var: Birisi kitab-ı kâinattır ki, bir nebze şehadetini işittin. Birisi şu kitab-ı kebîrin âyet-i kübrâsı olan Hâtemü'l-Enbiyâ

Aleyhissalâtü Vesselâmdır. Birisi de Kur'ân-ı Azîmüşşandır. Şimdi, biz şu ikinci burhan-ı nâtıkı Aleyhissalâtü Vesselâmı tanımalıyız ve dinlemeliyiz.

Evet, bak! Sath-ı arz bir mescid, Mekke bir mihrap, Medine bir minber; Peygamberimiz (a.s.m.), bütün ehl-i imana imam, bütün insana hatip, bütün enbiyaya reis, bütün evliyaya seyyid, bütün enbiya ve evliyadan mürekkep bir halka-i zikrin serzâkiri; bütün enbiya hayattar kökleri, bütün evliya tarâvettar semereleri bir şecere-i nuraniyedir ki, her bir dâvâsını, mu'cizatlarına istinat eden bütün enbiya ve kerametlerine itimat eden bütün evliya tasdik edip imza ediyorlar.

Zira, o burhan-ı nâtık Aleyhissalâtü Vesselâm *Lâ ilâhe illâllah* der, dâvâ eder. Bütün sağ ve sol, mazi ve müstakbel taraflarında saf tutan o nuranî zâkirler, aynı kelimeyi tekrar ederek, icmâ ile, mânen *Sadakte ve bilhakkı natakte* derler.

Hangi vehmin haddi var ki, böyle hesapsız imzalarla teyid edilen bir iddeâya parmak karıştırsın?

İKİNCİ REŞHA

Evet, şu nuranîburhan-ı tevhid, nasıl ki iki cenâhın icmâ ve tevatürüyle teyid ediliyor. Öyle de, Tevrat, İncil gibi kütüb-ü semâvinin işârâtı ve irhâsâtın rumuzâtı ve hâtiflerin beşârâtı ve kâhinlerin şehâdâtı ve şakk-ı kamer gibi binler mu'cizâtının delâlâtı ve şeriatının hakkaniyeti ile teyid ve tasdik edildiği gibi, zâtındaki gayet kemâlde ahlâk-ı hamîdesi ve vazifesindeki secâyâ-yı âliyesi ve

kemâl-i emniyeti ve kuvvet-i imanı ve gayet itminanı ve nihayet vüsukunu gösteren fevkalâde takvâsı ve fevkalâde ubudiyeti ve fevkalâde ciddiyeti ve fevkalâde metaneti, şu burhan-ı natıkın, dâvâsında sadık olduğunu âşikâre gösteriyorlar.

ÜÇÜNCÜ REŞHA

Eğer istersen, gel, Asr-ı Saadete, Ceziretü'l-Araba gidelim. Hayalen olsun, o Zâtı vazife başında görüp ziyaret edelim.

İşte, bak: Hüsn-ü sîretve cemâl-i sûretle mümtaz bir zâtı görüyoruz ki, elinde mu'ciznümâ bir kitap tutmuş, lisânında hakaik-âşinâ bir hitap ile bütün benî Âdeme, belki cin ve ins ve meleğe, belki bütün mevcudata karşı bir hutbe-i ezeliyeyi tebliğ ediyor. Sırr-ı hilkat-i âlemin muammâ-i acibânesini hall ve şerh edip, sırr-ı hikmet-i kâinatın tılsım-ı muğlâkını fetih ve keşfediyor. Bütün mevcudattan sorulan ve bütün ukûlü hayret içinde meşgul eden şu üç müşkül ve müthiş sual-i azime ki, "Necisin? Ne yerden geliyorsun? Ve ne yere gidiyorsun?" suallerine mukni ve makbul cevab-ı savab veriyor.

DÖRDÜNCÜ REŞHA

O burhan-ı nâtık, öyle bir ziya-yı hakikat neşreder ki, âdetâ kâinatın şeklini değiştiriyor. İşte onu dinlemediğin vakit bak: Kâinat, bir matemhane-i umumî hükmünde; mevcudatı birbirine ecnebî, belki düşman; câmidâtı dehşetli cenazeler; bütün zevilhayatı zeval ve firakın

sillesiyle ağlayıcı yetimler hükmünde görürsün.

Şimdi o zâtın neşrettiği nur ile bak, o matemhane-i umumî, şevk ve cezbe içinde bir zikirhaneye inkılâp etti. O ecnebî, düşman mevcudat, birer dost, birer kardeş şekline girdi. O câmidât-ı meyyite-i sâmite, birer mûnis memur, birer musahhar hizmetkâr vaziyetini aldı. O ağlayıcı, şekvâ edici, kimsesiz yetimler, birer tesbih içinde zâkir veya vazife paydosundan şâkir sûretini giydi. Ve kâinattaki harekât ve tenevvüât ve tagayyürât, mânâsızlıktan ve abesiyet ve tesadüf oyuncaklığından çıkıp, birer mektubat-ı Rabbaniye, birer sahife-i âyât-ı tekviniye, birer merâyâ-yı esma-i İlâhiyeve âlem dahi, bir kitab-ı hikmet-i samedaniye mertebesine çıktılar.

İnsanı, bütün hayvanatın madununa düşüren, insanın hadsiz zaaf ve aczi, fakr ve ihtiyacı, hem insanı bütün hayvanlardan daha bedbaht hâle getiren, vasıta-i nakl-i hüzün ve elem-i havf ve gam olan insanın aklı o nur ile nurlandığı vakit; insan, bütün hayvanat, bütün mahlûkat üstünde, o nurlanmış acz ve fakr ve akıl ile, niyaz ile, nâzenin bir sultan; ve fizar ile, nazdar bir halife-i zemin olur. Demek, o muarrif burhan-ı natık olmazsa, kâinat da, insan da, hatta herşey de hiçe iner. Elbette böyle bir bedi' kâinatta, böyle bir muarrif zât elzemdir. Yoksa kâinat ve eflâk olmamalıdır.

BEŞİNCİ REŞHA

İşte o zât, bir saadet-i ebediyenin muhbiri, müjdecisi; bir rahmet-i bînihayenin kâşifi, ilâncısı; ve saltanat-ı

rubûbiyetin mehasininin dellâlı, seyircisi; ve künuz-u hafiyye-i esma-i İlâhiyenin keşşafı, göstericisi olduğundan; böyle baksan, Onu; bir burhan-ı hak, bir sırac-ı hakikat, bir şems-i hidayet, bir vesile-i saadet görürsün. Şöyle baksan, onu; bir misâl-i muhabbet, bir timsal-i rahmet, bir şeref-i insaniyet, en nuranî bir semere-i şecere-i hilkat görürsün. İşte bak, nasıl berk-i hâtıf gibi Onun nuru şark ve garbı tuttu. Nısf-ı arz ve hums-u beşer, Onun getirdiği hediye-i hidayeti kabul edip, hırz-ı can etti. Bizim nefisve şeytanımıza ne oluyor ki, böyle bir zâtın bütün dâvâlarını, hem dâvâlarının esası olan *Lâ ilâhe illâllah* kelime-i kudsiyesini bütün meratibiyle kabul etmesin?

ALTINCI REŞHA

İşte bak, şu cezire-i vasiada, vahşi ve âdetlerine müteassıb, inatçı muhtelif akvamın, ne çabuk âdât ve ahlâk-ı seyyie-i vahşiyanelerini büsbütün def'aten kal' ve refetti. Ve onları, bütün ahlâk-ı hasene ile techiz edip, bütün âleme muallim ve medenî ümmetlere üstad eyledi. Bak, hem zâhirî bir tasallut ile değil; belki akıllarını, ruhlarını, kalblerini, nefislerini feth ve teshir ederek; hem kendisi mahbub-u kulûb, hem muallim-i ukûl, hem mürebbi-i nüfus, hem sultan-ı ervâh oldu.

YEDİNCİ REŞHA

Bilirsin ki, sigara gibi küçük bir âdeti, küçük bir kavimden, büyük bir hâkim, büyük bir himmetle ancak daimî kaldırabilir. Hâlbuki bak bu zât (a.s.m.) çok büyükâdetleri, hem inatçı, müteassıb büyük kavimlerden,

küçük bir kuvvetle,küçük bir himmetle az bir zamanda ref' edip; yerlerine, öyle bir secaya-yı âliyeyi dem ve damarlarına karışmış olarak vaz' ve tesbit eyliyor. Bunlar gibi daha pek çok harika icraatı yapıyor. İşte şu asr-ı saadeti görmeyenlere, Ceziretü'l-Arabı gözlerine sokuyoruz. Yüz filozofu alsınlar oraya getirsinler, yüz sene çalışsınlar, O zâtın (a.s.m.) o zamana nisbeten bir senede yaptığı icraat-ı âliyenin yüzde birisini acaba yapabilirler mi?

SEKİZİNCİ REŞHA

Hem bilirsin ki; küçük bir adam, küçük bir haysiyetle, küçük bir cemaatte, küçük bir meselede, münazaralı bir dâvâda, hicapsız, pervâsız, küçük fakat hacâlet-âver bir yalanı, düşmanları yanında hilesini hissettirmeyecek derecede teessür ve telâş göstermeden söyleyemez.

Şimdi bak bu zâta (a.s.m.); pek büyük bir vazifede, pek büyük bir vazifedar olarak, pek büyük bir haysiyetle, pek büyük bir emniyete muhtaç olduğu bir hâlde, pek büyük bir cemaatte, pek büyük husumet karşısında, pek büyük meselelerde, pek büyük bir dâvâda, büyük bir serbestiyetle, bilâpervâ, bilâtereddüt, bilâhicap, telâşsız, samimî bir safvetle, büyük bir ciddiyetle, hasımlarının damarlarına dokunduracak şedit ve ulvî bir sûrette söylediği sözlerinde hiç hilâf bulunabilir mi? Hiç hile karışması mümkün müdür? Kellâ!

[1] اِنْ هُوَ اِلاَّ وَحْىٌ يُوحٰى Evet, hak aldatmaz, hakikatbîn

aldanmaz. Hak olan mesleği hileden müstağnîdir. Hakikatbînin gözüne hayalin ne haddi var ki hakikat görünsün, aldatsın?

---

1. "Bu Kur'ân, kendisine vahyolunandan başka birşey değildir." Necm Sûresi, 53:4.

DOKUZUNCU REŞHA

İşte, bak, ne kadar merak-âver, ne kadar cazibedar, ne kadar lüzumlu, ne kadar dehşetli hakaiki gösteren mesâili ispat eder. Bilirsin ki, en ziyade insanı tahrik eden meraktır. Hatta, eğer sana denilse, "Yarı ömrünü, yarı malını versen, Kamer'den, Müşteri'den biri gelecek; Kamer'de, Müşteri'de ne var, ne yok, sana haber verecek. Hem doğru olarak senin istikbalini ve senin başına ne geleceğini gösterecek." Elbette bilâ-tereddütvereceksin. Bak şu zâta ki (a.s.m.), her haber verdiği şeyleri, ehl-i şuhud ve ehl-i ihtisas olan bütün enbiya (a.s.) ve evliya imza edip, icma ve tevatür ile tasdik ediyorlar.

Hem o zât (a.s.m.), öyle bir sultanın haberlerini doğru olarak söylüyor ki, o sultanın memleketinde Kamer, bir sinek gibi, bir pervane etrafında döner. Arz olan o pervane ise, bir lâmba etrafında pervaz eder. Güneş olan o lâmba ise, o Sultanın binler menzillerinden bir misafirhanesinde, yüz binler misbahları içinde bir lâmbasıdır.

Hem öyle bir acaip bir âlemden hakikî olarak bahseder, öyle bir inkılâptan haber verir ki, binler küre-i arz bomba olsa, patlasalar, o kadar acip olmaz. Bak, onun lisânından

اِذَا الشَّمْسُ كُوِّرَتْ[1] اِذَا السَّمَاءُ انْفَطَرَتْ[2] اَلْقَارِعَةُ[3] gibi sûreleri işit.

---

1. "Güneş dürülüp doplandığında." Tekvir Sûresi, 81:1.
2. "Gök çatlayıp yarıldığı zaman." İnfitar Sûresi, 82:1.
3. O Kaaria, o şiddetli ses çıkararak çarpan!

Hem öyle bir istikbalden doğru olarak haber verir ki, şu dünyevî istikbal, ona nisbeten bir katre serap hükmündedir.

Hem öyle bir saadetten pek ciddi olarak haber verir ki, bütün saadet-i dünyeviye ona nisbeten bir berk-i zâilin bir şems-i sermede nisbeti gibidir.

ONUNCU REŞHA

Evet, böyle acip ve muammâ-âlûd şu kâinatın perde-i zahiriyesi altında, elbette ve elbette böyle acaip bizi bekliyor. Böyle acaibi haber verecek, böyle harika, fevkalâde mu'ciznümâ bir zât (a.s.m.) lâzımdır.

Bu zâtın (a.s.m.) gidişatından görünüyor ki, o görüyor, sonra gördüğünü söylüyor.

Hem bizi ve bu dünyamızı halkeden ve bizi nimetleriyle perverde eden şu semâvâtve arzın İlâhı bizden ne istiyor, marziyâtı nedir? Pek sağlam olarak bize ders veriyor.

Hem, daha bunlar gibi pek çok merak-âver, lüzumlu hakaiki ders veren bu zâta (a.s.m.) karşı herşeyi bırakıp ona koşmak, onu dinlemek lâzım gelirken, ekser insanlara

ne olmuş ki, sağır olup kör olmuşlar, belki divane olmuşlar ki bu hakkı görmüyorlar ve hakikati işitmiyorlar, anlamıyorlar?

ON BİRİNCİ REŞHA

İşte, şu zât (a.s.m.) vahdâniyetin, hakkaniyetderecesinde hak bir burhan-ı nâtıkı ve bir delil-i sâdıkı olduğu gibi, haşrin ve saadet-i ebediyenin dahi bir burhan-ı katıı, bir delil-i sâtııdır. Evet, nasıl ki o zât (a.s.m.) hidayetiyle saadet-i ebediyenin sebeb-i husulü ve vesile-i vusulüdür; öyle de, duasıyla, niyazıyla o saadetin sebeb-i vücudu ve vesile-i icadıdır.

İşte, bak: O Zât (a.s.m.), öyle bir salât-ı kübrâda dua ediyor ki, güya bu cezire, belki arz, onun azametli namazıyla namaz kılar, niyaz eder.

Bak, hem öyle bir cemaat-i uzmâda niyaz ediyor ki, güya benî Âdemin, Âdem'den asrımıza ve kıyamete kadar bütün nuranî, kâmil insanlar, ona ittibâ ediyorlar, iktidâ ediyorlar. Duasına "âmin" diyorlar.

Bak, hem öyle bir hâcet-i âmmeiçin dua ediyor ki, değil ehl-i arz, belki ehl-i semâvât, belki bütün mevcudat, niyazına, "Evet, yâ Rabbenâ, ver, biz de istiyoruz" diyorlar.

Hem öyle fakirâne, öyle hazinâne, öyle mahbubâne, öyle müştakâne, öyle tazarrukârâne dua ediyor ki, bütün kâinatı ağlattırıyor, duasına iştirak ettiriyor.

Bak, hem öyle bir maksat, öyle bir gaye için dua ediyor

ki, insanı ve âlemi, belki bütün mahlûkatı esfel-i sâfilîne sukuttan, kıymetsizlikten, faydasızlıktan kurtarıp, âlâ-yı illiyyîne, kıymete, bekaya, ulvî vazifeye çıkarıyor.

Bak, hem öyle yüksek bir fizâr-ı istimdatkârâne ve öyle tatlı bir niyaz-ı istirhamkârâne ile istiyor, yalvarıyor ki, güya bütün mevcudata, semâvât ve Arşa işittirip, onları vecde getirip, duasına "Âmin, Allahümme âmin" dedirtiyor.

Bak, hem öyle Semî, Kerîmbir Kadîr'den, hem öyle Basîr, Rahîm bir Alîm'den hâcetini istiyor ki, bilmüşahede, en hafî bir zîhayatın en hafî bir hâcetini, en hafî bir niyazını işitir, görür, kabul eder, merhamet eder. Çünkü istediğini, velev lisân-ı hâl ile bile olsa verir. Hem öyle bir sûret-i hakîmâne, basîrâne, rahîmânede verir ki, bu terbiye ve tedbir öyle Semî ve Basîr'e ve öyle Kerîm ve Rahîm'e has olduğundan şüphe bırakmaz.

ON İKİNCİ REŞHA

Acaba bütün benî Âdemi arkasına alıp, arz üstünde durup, Arş-ı Âzama müteveccihen el kaldırıp dua eden şu şeref-i nev-i insan ve ferîd-i kevn-ü zaman ve fahr-i kâinat (a.s.m.) ne istiyor?

Bak, saadet-i ebediyeistiyor. Beka istiyor. Lika istiyor. Cennet istiyor. Bu merâyâ-yı mevcudatta cemâllerini gösteren bütün esmâ-i kudsiye-i İlâhiye ile beraber istiyor. Hatta, eğer rahmet, inâyet, hikmet, adalet gibi hesapsız o matlubun esbab-ı mucibesi olmasaydı, şu zâtın (a.s.m.) tek duası, baharımızın icadı kadar kudretine hafif gelen şu

Cennetin binasına sebebiyet verecekti.

Nasıl ki onun risaleti şu dâr-ı imtihanın açılmasına sebebiyet verdi. Acaba ehl-i akıl ve ehl-i tahkike [1] لَيْسَ فِى الْاِمْكَانِ اَبْدَعُ مِمَّا كَانَ dedirten şu meşhud intizam-ı fâik, şu rahmet içinde kusursuz hüsn-ü san'at ve misilsiz cemâl-i Rububiyet, hiç böyle bir çirkinliği ve böyle bir merhametsizliği ve böyle bir intizamsızlığı kabul eder mi ki, en cüz'î bir mahlûkundan, en ehemmiyetsiz arzuları ve sesleri ehemmiyetle işitip ifa etsin; en ehemmiyetli mahlûkundan, en ehemmiyetli, en lüzumlu arzuları ehemmiyetsiz görüp işitmesin, anlamasın, yapmasın? Hâşâ ve kellâ, yüz bin defa hâşâ! Böyle bir cemâl, böyle bir çirkinliği kabul etmez, çirkin olmaz.

---

1. "İmkân dairesinde, şu varlık âleminden daha mükemmeli, daha üstünü yoktur." (İmam-ı Gazalî)

ON ÜÇÜNCÜ REŞHA

Gel arkadaş şimdilik kâfi, geri gidelim. Yoksa, yüz sene şu zamanda, şu cezirede kalsak, o zâtın garaib-i icraatının, acaib vezâifinin, yüzde birisini tamamen ihata edemeyiz ve temâşâsından doyamayız. Şimdi, gel, üstünde döneceğimiz her asra birer birer bak. Nasıl o asırlar, o şems-i hidayetten aldıkları feyizle çiçek açmışlar; Ebû Hanife, Şâfiî, Ebû Yezid-i Bistâmî, Cüneyd-i Bağdâdî, Şeyh-i Geylânî, Muhyiddin-i Arabî, İmam-ı Gazâlî, Ebu'l-Hasan-ı Şazelî, Şah-ı Nakşibend, İmam-ı Rabbânî gibi milyonlar münevver

meyveleri veriyor.

Meşhudâtımızın tafsilâtını başka vakte tâlik edip, o zâta bir salâvat getirmeliyiz.

[1] عَلٰى مَنْ اُنْزِلَ عَلَيْهِ الْفُرْقَانُ الْحَكِيمُ مِنَ الرَّحْمٰنِالرَّحِيمِ مِنَ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ، سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ اَلْفُ اَلْفِصَلَاةٍ وَاَلْفُ اَلْفِ سَلَامٍ بِعَدَدِ حَسَنَاتِ اُمَّتِهِ.

عَلٰى مَنْ بَشَّرَ بِرِسَالَتِهِ التَّوْرَاةُ وَالْاِنْجِيلُ وَالزَّبُورُوَبَشَّرَ بِنُبُوَّتِهِ الْاِرْهَاصَاتُ وَهَوَاتِفُ الْجِنِّوَاَوْلِيَاءُ الْاِنْسِ وَكَوَاهِنُ الْبَشَرِ وَانْشَقَّ بِاِشَارَتِهِالْقَمَرُ.. سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ اَلْفُ اَلْفِ صَلَاةٍ وَسَلَامٍ بِعَدَدِ حَسَنَاتِ اُمَّتِهِ.

عَلٰى مَنْ جَآءَتْ لِدَعْوَتِهِ الشَّجَرُ، وَنَزَلَ سُرْعَةً بِدُعَائِهِالْمَطَرُ، وَاَظَلَّتْهُ الْغَمَامَةُ مِنَ الْحَرِّ، وَشَبَعَ مِنْ صَاعٍ مِنْ طَعَامِهِ مِاْتٌ مِنَ الْبَشَرِ، وَنَبَعَ الْمَآءُ مِنْ بَيْنَاَصَابِعِهِ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ كَالْكَوْثَرِ، وَاَنْطَقَ اللّٰهُ لَهُالضَّبَّ وَالظَّبْيَ وَالْجِذْعَ وَالذِّرَاعَ وَالْجَمَلَ وَالْجَبَلَوَالْحَجَرَ وَالْمَدَرَ صَاحِبِ الْمِعْرَاجِ وَمَا زَاغَ الْبَصَرُ..

سَيِّدِنَا وَشَفِيعِنَا مُحَمَّدٍ اَلْفَ اَلْفِ صَلاَةٍ وَسَلاَمٍ بِعَدَدِ كُلِّ اْلحُرُوفِ اْلمُتَشَكِّلَةِ فِي اْلكَلِمَاتِ اْلمُتَمَثِّلَةِ بِاِذْنِ الرَّحْمَنِ فِي مَرَايَا تَمَوُّجَاتِ الْهَوَاءِ عِنْدَ قِرَاءَةِ كُلِّ كَلِمَةٍ مِنَ الْقُرْاٰنِ مِنْ كُلِّ قَارِئٍ مِنْ اَوَّلِ النُّزُولِ اِلَى اٰخِرِ الزَّمَانِ وَاغْفِرْ لَنَا وَارْحَمْنَا يَا اِلٰهَنَا بِكُلِّ صَلاَةٍ مِنْهَا . اٰمِينَ.

---

1. Rahmânü'r-Rahîmden, Arş-ı Âzamdan gelen Furkan-ı Hakîmin kendisine indiği EfendimizMuhammed'e, ümmetinin hasenatı adedince milyonlar salât ve milyonlarselâm olsun. Risaleti Tevrat, İncil ve Zebur'da müjdelenen; nübüvveti irhâsâtla, cinlerinhâtifleriyle, insanlık âleminin evliyalarıyla, beşerin kâhinleriylemüjdelenen; bir işaretiyle ay parçalanan Efendimiz Muhammed'e, ümmetinin hasenâtı adedince milyonlar salât ve selâm olsun. Davetine ağaçlarınkoşup geldiği, duâsıyla yağmurun hemen iniverdiği, sıcaktan korumak için bulutların ona gölge yaptığı, bir ölçek taamıyla yüzlerce insanındoyduğu, parmaklarının arasından üç defa kevser gibi suların çağladığı,onun hürmetine Allah'ın, kertenkeleyi (keleri), ceylânı, ağaç kütüğünü,zehirli keçinin kolunu, deveyi, dağı, taşı ve toprağı konuşturduğu,Miracın sahibi ve gözünün asla şaşmadığı o mucize-i kübrâda ruyetullahamazhar olan Efendimiz ve Şefiimiz Muhammed'e, Kur'ân'ın bidâyet-inüzulünden zamanın nihayetine kadar onu okuyan her bir okuyucununokuduğu her bir kelimenin temevvücât-ı havâiye aynalarında Rahmân'ınizniyle temessül eden bütün kelimelerinin bütün harfleri adedince,milyonlar salât ve selâm olsun. Bütün bu salâvatlardan her birihürmetine bizi mağfiret et, ey İlâhımız, bize merhamet et. Âmin.

ON DÖRDÜNCÜ REŞHA

Şuâât-ı Mârifeti'n-Nebî namındaki Türkçe bir risalede delâil-i nübüvvet-i Ahmediyeyi (a.s.m.) beyan etmişim. Hem onda Kur'ân-ı Hakîmin vücuh-u i'câzını icmâlen zikretmişim. Yine Lemeât namında Türkçe bir risalede Kur'ân'ın kırk vecihle mu'cize olduğunu beyan edip, kırk

vücuh-u i'câzına işaret etmişim. O kırk vecihten yalnız nazmındaki belâgati, *İşârâtü'l-İ'câz* namında bir tefsir-i Arabîde, yüz yirmi sayfa içinde yazmışım. Eğer ihtiyacın varsa şu üç kitaba müracaat edebilirsin.

Birinci burhan-ı tevhidin müfessiri, ikinci burhan-ı natıkın musaddıkı olan üçüncü burhanımız, Kur'ân-ı Hakîmdir.

Geçmiş derslerden anlarsın ki, Rabbimizden gelen ve Rabbimizi bize tarif eden Kur'ân,

şu kitab-ı kebir-i kâinatın tercüme-i ezeliyesi,

şu sahâif-i arz ve semâda müstetirkünûz-u esmâ-i İlâhiyenin keşşafı,

şu sutûr-u hâdisâtın altında muzmer hakaikın miftâhı,

şu âlem-i şehadetperdesi arkasındaki âlem-i gayb cihetinden gelen iltifâtât-ı Rahmâniye ve hitâbât-ı ezeliyenin hazinesi,

şu avâlim-i mâneviye-i İslâmiyenin güneşi, temeli, hendesesi, âlem-i uhreviyenin haritası,

Zât ve sıfât ve esma ve şuûn-u İlâhiyenin kavl-i şârihi, tefsir-i vâzıhı, burhan-ı kàtıı, tercüman-ı sâtıı,

şu âlem-i insaniyetin mürebbîsi, hikmet-i hakikîsi, mürşidi, hâdîsi,

İnsana; hem bir kitab-ı hikmet,

hem bir kitab-ı şeriat,

hem bir kitab-ı dua ve ubudiyet,

hem bir kitab-ı emir ve davet,

hem bir kitab-ı zikir,

hem bir kitab-ı fikirgibi,

insanın bütün hâcât-ı mâneviyesine karşı birer kitap,

hem bütün muhtelif ehl-i mesâlik ve meşârib olan evliya ve sıddıkînin, asfiya ve muhakkikînin her birinin meşreplerine lâyık birer risale ibraz eden bir kütüphane-i mukaddestir.

Tekraratındaki lem'a-i i'câza bak ki: Kur'ân kitab-ı zikir, kitab-ı dua, kitab-ı dâvet olduğundan, içinde tekrar müstahsendir, belki elzemdir, belki eblâğdır. Zira, zikrin şe'ni, tekrar ile tenvirdir. Duanın şe'ni, terdad ile takrirdir. Emir ve davetin şe'ni, tekrar ile tekittir.

Hem herkes her vakit bütün Kur'ân'ı okumaya muktedir olamaz veya muvaffakolmaz, fakat bir sûreye galiben muktedir olur. Onun için, mühimmakasıd-ı Kur'âniye ekseruzun sûrelerde derc edilerek, her bir sûre birer küçük Kur'ân hükmüne geçmiş. Demek, hiç kimseyi mahrum etmemek için, kıssa-i Mûsâ (a.s.) gibi bazı maksatlar tekrar edilmiş.

Hem cismânî ihtiyacat gibi, mânevî hâcât dahi muhteliftir. Bazısına insan her nefes ona muhtaç olur:

cisme hava, ruha *Hû*gibi. Bazısına her saat, *Bismillâh* gibi ve hâkezâ... Demek, tekrar-ı âyât, tekerrür-ü ihtiyaçtan ilerigelmiş. O ihtiyaca işaret etmek, hem ihtiyacı uyandırıp teşvik etmek,hem iştiyakı ve iştahı tahrik etmek için, Kur'ân'da bazı kıssalar tekerrür ediyor.

Hem Kur'ân müessistir, bir din-i mübînin esasatıdır ve şu âlem-i İslâmiyetin temelleridir ve içtimaât-ı beşeriyeyi değiştirip muhtelif tabakatın mükerrer suallerine cevaptır. Müessise, tesbit için tekrar lâzımdır. Tekit için terdad lâzımdır. Teyit için takrir, tahkik, tekrir lâzımdır.

Hem öyle mesâil-i azîmeden ve hakaik-i dakikadan bahsediyor ki, umumun kalblerinde yerleştirmek için, çok defa muhtelif sûretlerde tekrar lâzımdır.

Bununla beraber, sûretentekrardır. Fakat, mânen her bir âyette, her bir kıssada çok maâni, çok fevaid, çok vücuh, çok tabakat vardır. Her bir makamda ayrı ayrı mânâ ve fayda ve maksat için zikrediliyor.

Kur'ân'ın, mesâil-i kevniyenin bazısında ipham ve icmâli ise, irşadî bir lem'a-i i'cazdır.

Eğer desen: "Acaba neden Kur'ân-ı Hakîm, mevcudattan, felsefenin bahsettiği gibi bahsetmiyor? Bazı mesâili mücmel, müphem bırakıyor; bazısını, nazar-ı umumîyi okşayacak, hiss-i âmmeyi rencide etmeyecek, fikr-i avamı tâciz edip yormayacak bir sûret-i basitâne ve zahirânede söylüyor."

Cevaben deriz ki: Felsefe hakikatin yolunu şaşırmış.

Geçmiş derslerden anladın ki, Kur'ân-ı Hakîm şu kâinattan bahseder, ta Zât ve sıfât ve esmâ-i İlâhiyeyi bildirsin. Yani, bu kitab-ı kâinatın maânîsini anlatıp, ta Hâlıkı tanıttırsın. Demek Kur'ân, mevcudata kendileri için değil, Mûcidleri için bakıyor. Hem umuma hitap ediyor. İlm-i hikmet ise mevcudata mevcudat için bakıyor. Hem, havassa ve ehl-i fenne hitap ediyor. Öyleyse, madem ki Kur'ân-ı Hakîm mevcudatı delilyapıyor, burhan yapıyor; delil zahir olmak ve nazar-ı umumîde çabukanlaşılmak gerektir. Hem madem ki Kur'ân-ı Mürşidbütün tabakat-ı beşere hitap ediyor. Kesretli tabaka ise tabaka-i avamdır. İrşad ister ki, lüzumsuz şeyleri ipham ile icmal etsin; dakik şeyleri temsil ile takrib etsin. Mağlatalara düşürmemek için, nazar-ı zahirîlerinde bedihî olan şeyleri lüzumsuz, belki zararlı bir sûrette tağyir etmesin.

Meselâ güneşe der, "Döner bir siracdır, bir lâmbadır." Zira, güneşten, güneş için ve mahiyeti için bahsetmiyor. Belki bir nev'i intizamın zembereği ve merkezi ve intizam ve nizam ise Sâniin âyine-i marifeti olduğundan bahsediyor.

Evet, [1] وَالشَّمْسُ تَجْرِىder. Yani, "Güneş döner." Bu "döner" tabîriyle, kış ve yazın, gece ve gündüzün deverânındaki muntazam tasarrufât-ı kudreti ihtar ile azamet-i Sânii ifham eder. Bu "dönmek" hakikati ne olursa olsun, maksud olan, mensuc, meşhud intizama tesir etmez.

Hem [2] وَجَعَلَ الشَّمْسَ سِرَاجًاder. Şu tabir ile, bu

âlemin bir kasır sûretinde olduğunu, içinde olan eşyanın, insana ve zîhayata ihzar edilmiş müzeyyenat ve mat'ûmat ve levazımat ve güneş dahi musahhar bir mumdar olduğunu ihtar ile rahmet ve ihsan-ı Hâlıkı ifham eder.

Şimdi bak, şu sersem, geveze felsefe ne der? Diyor ki: "Güneş bir kütle-i azîme-i mâyia-i nâriyedir. Ondan fırlamış olan seyyârâtı etrafında döndürür, cesâmetibu kadardır, mahiyeti böyledir, şöyledir" der. Ruha, muvahhiş birdehşetten ve bir hayretten başka, bir kemâl-i ilmî vermiyor. Güneşin enmühim olan vazifesinden, en büyük, en güzel, en tatlı bir hakikat-ı ilmiyeyi ruha veren bahs-i Kur'ân gibi bahsetmiyor.

---

1. Yâsin Sûresi, 36:38.
2. "Güneşi bir kandil yaptı." Nuh Sûresi, 71:16.

Buna kıyasen, bâtınenkof, zâhiren mutantan felsefî meselelerin ne kıymette olduğunu anla. Onun şaşaa-i surisine aldanıp Kur'ân'ın gayet âli ve fehme gayet karib olan beyan-ı mu'ciznümâsına karşı hürmetsizlik etme.

فَلاَ تَغُرَّنَّكُمُ الْحَيٰوةُ الدُّنْيَا وَلاَ يَغُرَّنَّكُمْ بِاللّٰهِ الْغَرُورُ[1]

HAŞİYE-1 Ey birader! Düşman hariçte olsa, insan, silâhsız o düşmanla geçinebilir. Fakat düşman kal'á içinegirse ve gizlense, o vakit o düşmana karşı silâhlanmak, zırh giymek vegayet dikkat etmek, hem pek ciddi sebat etmek lâzımdır. Ta ki hayat-ı ebedîsini hafî darbelerden kurtarabilsin.

---

1. "Sakın dünya hayatı sizi aldatmasın. O çok aldatıcı şeytan da Allah ile (yaniAllah'ın azâbını unutturup sadece affına güvendirerek) sizi aldatmasın(isyana sürüklemesin.)" Lokman Sûresi, 31:33.

Haşiye-1 Bu kısım, üçüncü dersten ta sekizinci dersin nihayetine kadar, tafsilen yazıldığı hâlde ehemmiyeti için, burada bir hülâsası tekrar yazılması münasiptir.

Ey kardeş! Zırh ve silâh, namaz ve takvadır. Kur'ân'ın zincirini muhkemtut. Onun sözüne kulak ver. Başkaları seni aldatmasın. Şu zamanın gafil sarhoşları içinde seni, terk-i şeaire ve medeniyet-i dünyaya davet edenlere de ki: "Hey sersem gafiller! Benim halim sizi dinlemeye müsait değil. Zira benim arkamda, takulağımın dibine kadar yakınlaşan ecel arslanı beni tehdit ediyor. Veönümde bir darağacı dikilmiş ki, gece-gündüzün dönmesinden, zeval ve firak ağacı tesmiye edilen bu firak-ı elîm, benimle bütün sevdiklerimi asıp mahvetmektedir. Ve sağ tarafımda, ciğerlerime kadar işleyen bir acz yarası var. Nihayetsiz zaaf

ve aczimle, nihayetsiz düşman ve mehalikin hücumuna maruzum. Sol tarafımda, kalbimin içine kadar girmiş bir fakr yarası var. Nihayetsiz fakr ve iflâsa ve nihayetsiz hâcât ve âmâle müptelâyım. En zelil hayvandan daha âciz, daha zayıf iken, dünya kadar metalibe ve makasıda muhtacım. Bunlarla beraber, öyle bir yolcuyum ki, önümde ebedü'l-âbâda giden uzun bir yol var. Bu uzun yolda birinci menzilim dünya, ikinci menzilim kabirdir. Bu yolda zâd ister, ziya ister. İşte, mukaddes Kur'ân, bana bu dehşetleri izale ediyor. Helakete, âlâma açılan bu beşkapıyı, saadete, rahmete açılacak beş kapıya tebdil edecek iki tılsım-ıimanîyi ve iki ilâc-ı İslâmîyi ve bir nur-u Kur'ânîyi Kur'ân bizevermiştir.

O tılsım-ı imanînin biri, o müthiş ecel arslanını, musahhar bir atadöndürür ve üzerine bizi bindirir. Ve bizi, zindan-ı dünyadan kurtarır,huzur-u Rahmana götürür, cennet-i bakiyeye koydurur.

İkinci olan tılsım-ı imanî ile o darağacını, yani zeval ve firakın ellerini tutup, tazelenen güzel manzaralar üstünde yapılmışbir salıncak hükmüne getirir. Yani, nehr-i zaman ve bahr-i dünyadatazelenen elvah-ı san'at-ı Rabbaniyeyi seyretmek için, bir merkeb-i seyr ve tenezzüh olur.

Kur'ân-ı Hakîmin bir ilâcıyla o aczyarası, tevekkül gülüne ve teslim çiçeğine döner. Bütün ağırlıklarımı, beni kaldıran tevekkül sefinesine koyup, aczin iz'âcatından beni kurtarıyor. Emr-i *kün-feyekûn*'e mâlik olan bir sultan-ı cihana, acz tezkeresiyle istinad eden bir insana, ne gibi

birşey ağır olabilir?

Kur'ân-ı Kerimin ikinci ilâcı, fakryarasını, vesile-i rızık ve rahmet-i bînihayeye ve iştiha-i lezzet-i nimet-i bîgayeye tebdil ve tashih eder.

Evet, nihayetsiz semerat-ı rahmete aç olan ruh ve letâif-i beşer, o nihayetsiz semerat-ı rahmete fakr ve ihtiyacını hissettikçe, lezzet-i saadeti tezayüd eder. Böyle fakire, fakir nâmı ağır gelebilir, fakat اَلْفَقْرُ فَخْرِى[1] bu sırra işaret eder.

---

1. Fakrım, iftiharımdır.

Hem, Kur'ân-ı Kerimin verdiği zâd ve takva ile ve nûr-u hidayetle, zulümat-ı berzah ve ehval-i haşir âsân olur. Ve o vesika-i Kur'âniye ile insan, bin senelik bir yolu bir günde kat eder.

Ey gafil! Eğer ölümü öldürebilirsen, zevali dahi dünyadan izale edebilirsen ve aczve fakrı beşerden kaldırabilirsen ve katiüttariklik yapmak için zihayatın, hususan insanın ebede giden yolunu seddedecek bir çare bulmuşsan, dinden istiğna ve dinin şeairini terk etmeye insanları davet edebilirsin.

Yoksa ey sersem! Sus! Kur'ân-ı Azimüşşanın dediğini dinle.

Evet, bu beş emir, beş âyât-ı uzmâdır. Ra'd gibi müthiş sadalarıyla

فَلاَ تَغُرَّنَّكُمُ الْحَيٰوةُ الدُّنْيَا وَلاَ يَغُرَّنَّكُمْ بِاللّٰهِ الْغَرُورُ[1]

âyetini okuyorlar. Ve

وَاِذَا قُرِئَ الْقُرْاٰنُ فَاسْتَمِعُوا لَهُ وَاَنْصِتُوا لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ[2]

âyetinin hakikatine hükmediyorlar.

---

1. "Sakın dünya hayatı sizi aldatmasın. O çok aldatıcı şeytan da Allah ile (yaniAllah'ın azâbını unutturup sadece affına güvendirerek) sizi aldatmasın(isyana sürüklemesin.)" Lokman Sûresi, 31:33.

2. "Kur'ân okunduğu zaman onu dinleyin ve susun ki, rahmete erişesiniz." A'râf Sûresi, 7:204.

İşte bu sadalara karşı vesvese-i medeniyet olan senin medeniyetçi sözlerin, sivrisineğin vızıltısı kadar da olmuyor. Öyleyse ihtiyarıyla, Kur'ân'ın tılsım ve ilâçlarını terk edip seninle dalâlet yoluna gidecek, ancak senin gibi bir sarhoş lâzım ki, ya heves-i nefsî veya hırs-ı şöhret veya zındıka-i felsefe veya sefahet-i medeniyet veya derd-i maişet veya kin ve intikam veya gurur gibi bir müskiratla o derece sarhoş olmalı ki, herşeye kendini muktedir ve mâlik bilsin ve herşey benimdir desin ve kendini lâyemut tahayyül etsin.

Hem sen "Ben de Frenk gibi olacağım" diyemezsin ve Frenk gibi olamazsın. Çünkü bir Frenk, Muhammed (a.s.m.) Hazretlerini kabul etmezse de İsâ ve Mûsâ Aleyhimesselâmı veya sâir enbiyaların birini bir derece her nasılsa kabul eder. Sen ise, Nebiy-yi Âhirzaman Aleyhissalâtü Vesselâm Hazretlerinin zincirinden çıktığın

ve derslerini terk ettiğin dakikada, senin ruhunda nihayetsiz bir tahribat, bir boşluk, bir karanlık peyda olacak. Ve senin ruhunda hiçbir kemâlât ve ahlâk-ı âliyeye yer kalmayacak. Meğer insaniyetini söndürüp, zaman-ı hâl ile mukayyed sırf bir hayvan olabilesin.

Hâlbuki insan, müstakbelin korkusuna, mâzinin hüznüne giriftardır. Bu ikisi insanı pek ciddi düşündürür. İnsanın başını mütemadiyen döver. İnsanı, bu havf ve hüzünden kurtaracak ancak bir tek medetkâr var, o da Kur'ân-ı Azimüşşandır ki, ilân eder.

اَلاٰ اِنَّ اَوْلِيٰٓاءَ اللّٰهِ لاَ خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلاَ هُمْ يَحْزَنُونَ[1]

der, beşaret verir.

Bu kısım, ehl-i dalâletin sahife-i zulmâniyesini tasvireden levhadır.

Beni dünyaya çağırma,
Demâ gaflet hicab oldu;
Bütün eşya u mevcudat,
Vücut desen, onu giydim,
Hayat desen onu tattım,
Akılayn-ı ikab oldu,
Ömür ayn-ı hevâ oldu,
Amel ayn-ı riya oldu,
Visal nefs-i zevâl oldu,
Bu envarzulümat oldu,
Bu savtlar nây-ı mevt oldu,
Ulûmevhâma kalb oldu,
Lezzet ayn-ı elem oldu,
Habibdesen onu buldum,

Ona geldim fenâ gördüm.
Ve nur-u Hak nihan gördüm.
Birer fâni muzır gördüm.
Ah, ademdi, çok belâ gördüm.
Azap-ender azap gördüm.
Bekàyı bir belâ gördüm.
Kemâl ayn-ı heba gördüm.
Emel ayn-ı elem gördüm.
Devâyı ayn-ı dâ gördüm.
Bu ahbabı yetim gördüm.
Bu ahyâyı mevat gördüm.
Hikemde bin sekam gördüm.
Vücutta bin adem gördüm.
Ah, firakta çok elem gördüm.

---

1. "Bilin ki, Allah'ın dostları için ne bir korku vardır, ne de onlar mahzun olurlar." Yûnus Sûresi, 10:62.

Bu sahife, ehl-i hidayetin sahife-i nuraniyesini tasvir eden levhadır.

Demâ gaflet zevâl buldu,
Vücut, burhan-ı Zât oldu,
Akıl, miftah-ı kenz oldu,
Kemâlin lem'ası söndü,
Zevâlayn-ı visal oldu,
Ömür nefs-i ameloldu,
Zalâmzarf-ı ziya oldu,
Bütün eşya enîs oldu,
Bütün zerrat-ı mevcudat,
Fakrı kenz-i gınâbuldum,
Eğer Allah'ı buldunsa
Eğer Mâlik-i Mülke memlûkisen
Eğer hodbin ve kendi nefsine mâliksen
Bilâ-haddin azaptır, tad,

Ve nur-u Hak ayan gördüm.
Hayat, mir'ât-ı Haktır, gör.
Fenâ, bâb-ı bekàdır, gör.
Fakat şems-i cemâl var, gör.
Elem, ayn-ı lezzettir, gör.
Ebed ayn-ı ömürdür, gör.
Bu mevtte, hak hayat var, gör.
Bütün asvat zikirdir, gör.
Birer zâkir, müsebbih gör.
Aczde tam kuvvet var, gör.
Bütün eşya senindir, gör.
Onun mülkü senindir, gör.
Bilâ-addin belâdır, gör,
Belâ gayet ağırdır, gör.

Zâilim, zâil olanı istemem!
Fâniyim, fâniolanı istemem!
Âfilim, âfil olanı istemem!
Âcizim, âcizolanı istemem!
Ruhumu Rahmân'a teslim eyledim; gayr istemem!
İsterim, fakat bir yâr-ı bâki isterim!
Zerreyim, fakat bir şems-i sermed isterim!
Hiç ender hiçim, fakat bu mevcudatı birden isterim!

Maraz-ı Vesveseye Müptelâ Olanlara Derstir

Ey maraz-ı vesvese ile müptelâ! Bilir misin vesvesen neye benzer? Musibete benzer. Sen ona ehemmiyet verdikçe şişer, ehemmiyet vermezsen söner.Demek büyük nazarla baksan büyür, küçük görsen küçülür. Korksan,ağırlaşır, hasta eder. Korkmasan, hafif olur, hafî kalır. Mahiyetini bilmesen devam eder, bilsen gider. Öyleyse, bu marazın devasından "Beş Vechini" beyan edeceğim. Belki, sana da şifa olur. Zira cehil onu dâvet eder. İlim onu tardeder.

Birinci vecih: Şeytan, şüpheyi kalbe atar. Eğer kalb kabul etmezse, o şüpheden, şetme döner. Hayale karşı, şetme benzer bazı hâtıraları ve bazı münafi-i edeb çirkin halleri tasvir eder. Kalbe "eyvah!" dedirtir, ye'se düşürttürür. Vesveseli adam zanneder ki, kalbi Rabbisine karşı sû-i edepte bulunuyor. Müthiş bir helecan hisseder. Bundan kurtulmak için huzurdan kaçar, gaflete dalmak ister.

Ey bîçare, telâş etme! Çünkü o, şetm değil, belki tahayyüldür. Tahayyül-ü küfür, küfür olmadığı gibi,

tahayyül-ü şetm dahi şetm değildir. Zira şetm, hükümdür. Tahayyül, hüküm değildir. Hem onunla beraber, o sözler, senin kalbin sözleri değil. Çünkü kalbin o sözlerden müteessir ve müteessiftir. Belki o sözler, kalbe yakın olan lümme-i şeytanîden gelen sözlerdir. Bunun zararı, yalnız tevehhüm-ü zararla mütezarrır olmaktır. Çünkü tahayyülü, hakikat tevehhüm eder. Şeytanın işini kalbine mâl eder. Zarar diye anlar, zarara düşer. Şeytanın dahi istediği odur.

İkinci vecih: Budur ki; mânâlar, kalbden çıktıkları vakit, çıplak olarak çıkarlar ve çıplak olarak hayale girerler. Sûretleri, hayalde giyerler. Hayal ise, her vakit bir sebep tahtında bir nev'i sûretleri dokur. Ehemmiyet verdiği şeylerin sûretlerini yol üstünde bırakır. Hangi mânâ geçse, ona giydirir. Ya takar, ya bulaştırır ya perde eder. Eğer mânâlar münezzehve temiz iseler, sûretler mülevves ve rezil ise, giymek yoktur; fakat temas vardır. Vesveseli adam, teması telebbüsle iltibas eder: "Eyvah" der. "Kalbim ne kadar bozulmuş. Bu hisset-i nefis beni matrud eder."

Bu yaranın merhemi ise, ey bîçare! Bak, nasıl ki namazın edeb-i nezihanesinin vesilesi olan zâhirî taharete, batnın bâtınındaki necaset tesir etmez. Öyle de, maâni-i mukaddesenin suver-i mülevveseye mücavereti zarar etmez. Meselâ, sen, âyât-ı İlâhiyeyi tefekkür ediyorsun. Birden bir maraz veya bir iştah veya bevl gibi müheyyiç bir hal şiddetle senin hissine dokunur. Elbette hayalin, deva-yı illet ve kaza-yı hacet levazımatını görecek ve onlara münasip süfli sûretleri nescedecek. O süfli sûretlerin ortalarından geçecek olan maâni-i mukaddeseye ne

televvüsü var, ne zararı var, ne hatarı var ve ne de beis var. Yalnız hatâ, hasr-ı nazardır. Zann-ı zarardır.

Üçüncü vecih: Eşya mabeynlerinde bazı münâsebât-ı hafiyye bulunur. Hiç ümit etmediğin şeyler içinde münasebet ipleri bulunur. Ya bizzat bulunur, veya senin hayalin o ipleri yapmış, onları birbiriyle bağlamış olur. Bu sırrın münasebatındandır ki; bazan bir mukaddes şeyi görmek, bir mülevves şeyi hatıra getirir.

Fenn-i beyanda beyan olunduğu gibi: "Hariçte uzaklık sebebi olan zıddiyet, hayalde sebeb-i kurbiyettir." Yani iki zıddın sûretlerinin cem'ine vasıta, bir münasebet-i hayaliyedir. Bu münasebetle olan tahattura, tedai-i efkâr tâbir edilir. Meselâ, sen namazda, münâcâtta, Kâbe karşısında, huzur-u Rab'de iken, şu tedai-i efkâr seni tutup en uzak mâlâyaniyat-ı rezileye sevk eder. Sen, intibaha geldiğin anda dön. "Aman ne kusur ettim" deyip tetkikle meşgul olup durma!

Ta zayıf münasebet, senin dikkatinle kuvvet peyda etmesin. Zira sen, teessür gösterdikçe ve ehemmiyet verdikçe o tahattur, bir melekeye döner; bir maraz-ı hayalî olur. Korkma, maraz-ı kalbî değildir. Şu nev'i tahattur ise, galiben ihtiyarsızdır. Hassas asabilerde daha galiptir.

Şu yaranın merhemi ise, nasıl ki şeytan ile melek-i ilhamın kalb taraflarında mücaveretleri ve füccar ile ebrarın karabetleri ve bir meskende durmaları zarar vermez. Öyle de, tedai-i efkâr saikasıyla istemediğin sevimsiz pis hayalâtın nezih efkârlarının içine girmesi zarar

vermez. Meğer kasten ola veya zarar zanniyle onunla meşgul olasın.

Dördüncü vecih: Amelin en iyi sûretini taharriden neş'et eden bir vesvesedir ki, takva zanniyle teşeddüd ettikçe hal ona şiddetlenir. Hatta öyle bir dereceye varır ki, o amelin daha evlâsını ararken harama girer. Bazan bir sünnetin araması, bir vacibi terk ettirir. Bu gibi, vesvese, ehl-i itizale lâyıktır. Çünkü onlar derler ki: "Eşyanın zâtında hüsnü var. Sonradan, o hüsne binaen emredilmiş. Eğer kubhu varsa, sonradan o kubha binaen nehyedilmiş."

Demek, eşyada hüsün ve kubh zâtîdir. Emir ve nehy-i İlâhî ona tâbidir. Bu mezhebe göre insana, her işlediği amelde bir vesvese gelebilir. "Acaba amelim, nefsü'l-emirdeki güzel sûretle yapılmış mıdır?" diyebilir.

Amma, mezheb-i hakolan ehl-i sünnet velcemaat derler ki: "Cenâb-ı Hak, birşeye emreder, sonra hüsün olur; nehyeder, sonra kabih olur." Demek emir ile güzellik, nehiy ile çirkinlik tahakkuk eder. Demek hüsün ve kubuh, mükellefin ıttılaına bakar. Meselâ sen, namaz kıldın veya abdest aldın. Hâlbuki namazını ve abdestini fesada verecek bir sebep nefsü'l-emirde varmış. Lâkin sen, ona hiç muttali olmadın. Senin namazın ve abdestin hem sahihtir, hem hasendir. Hakikatta senden kabul edilir. Çünkü mazursun.

Öyleyse, zahirenşeriata muvafık işlediğin ameline "Acaba sahih olmuş mu?" deyip vesvese etme. Fakat, "Kabul olmuş mu?" de, gururlanma, ucbe girme. Madem

ki, dinde harec yoktur; madem ki dört mezheb haktır; öyleyse, istiğfara müncer olan derk-i kusur, gurura incirar eden rü'yet-i hüsn-ü amele müreccahtır. Yani, böyle vesveseli adam, amelini güzel görüp gurura düşmektense; kusurunu görse, istiğfar etse daha evlâdır. Sen vesveseyi at. Şeytana de ki, "Şu hâl, harecdir. Yüsr-ü dine münafidir. Hakikat-ı hâle muttali olmak güçtür. En ekal bu amelim, bir mezheb-i hakka muvafıktır. Ben, lâyık-ı vechiyle eda-yı ibadette aczimi itiraf ederek istiğfar ile, tazarru ile, merhamet-i İlâhiye dehalet ediyorum. Aczim, kusurumun af olunmasını, ve kàsır amelimin kabul olunması için bir vesilem olur" de.

Beşinci vecih: Şüphe sûretinde gelen vesvesedir. Bîçare vesveseli, bazı tahayyülî halâtı, taakkulî halat ile iltibas eder. Hayale gelen şüpheyi, akla gelen bir şüphe tevehhüm edip, itikadına halel gelmiş zanneder. Bazan, tevehhüm ettiği şüpheyi, şek zanneder. Bazan, tasavvur ettiği şüpheyi, bir tasdik-i aklî zanneder. Bazan, bir emr-i küfrîde, tefekkürü, hilâf-ı iman zanneder. "Eyvah! Kalbim bozulmuş" der.

Hâlbuki; tahayyül, tevehhüm, tasavvur, tefekkür; tasdik-i aklîden, iz'an-ı kalbîden ayrıdırlar, başkadırlar. Tahayyül, tevehhüm, tasavvur, tefekkür, şüphe ve tereddüt değildirler. Lâkin tekerrür edip istikrar peyda etseler, bazan bir nev'i şüphe-i hakiki onlarda tevellüd eder.

Şu nev'i vesvesenin en mühimmi budur ki: Vesveseli adam, imkân-ı zâtî ile imkân-ı zihnîyi iltibas eder. Yani,

birşey zâtında mümkünse, onu zihnen, ilmen mümkün ve meşkûk olduğunu tevehhüm eder. Hâlbuki, imkân-ı zâti yakîn-i ilmîye ve zaruret-i zihnîye münafi değildir. Meselâ, bu dakikada, zâtında, Karadeniz'in yere batması mümkündür, muhtemeldir. Hâlbuki, yakînen, yerinde olduğunu hükmediyoruz. O ihtimal ve o imkân-ı zâtî bize bir şek vermez.

Meselâ, güneş mümkündür ki, bugün gurub etmesin, veya yarın tulû etmesin. Hâlbuki bu imkân ve bu ihtimal, ilm-i yakinimize zarar vermez. Demek, bazı hakaik-i imaniyede, yani hayat-ı dünyeviyenin gurubu ve hayat-ı uhreviyenin tulûu gibi imkân-ı zâtî cihetinde gelen evham, yakîn-i imanîye zarar vermez. Bütün bunlarla beraber asıl vesvese, teyakkuza sebeptir. Taharriye dâidir, ciddiyete vesiledir. Lâkaytlığı atar, tehavünü defeder. O şart ile ki; ifrata varmasın, galebe çalmasın.

(On üçüncü lem'anın on ikinci işaretinden)

DÖRDÜNCÜ SUAL: Ehl-i dalâletin kazandıkları muvaffakiyet ve gösterdikleri kuvvet ve ehl-i hidayete galebeleri gösteriyor ki, onlar bir kuvvete ve bir hakikate istinad ediyorlar. Demek ya ehl-i hidayette zaaf var veya onlarda bir hakikat var.

Elcevap: Hâşâ! Ne onlarda hakikat var, ne ehl-i hakta zaaf vardır. Fakat, maatteessüf, kàsırünnazar, muhakemesiz bir kısım avam tereddüde düşüp vesvese ediyorlar, akidelerine halel geliyor. Çünkü diyorlar: "Eğer ehl-i hakta tam hak ve hakikat olsaydı, bu derece mağlûbiyet ve zillet olmamak lâzımdı. Çünkü hakikat kuvvetlidir. [1] اَلْحَقُّ يَعْلُو وَلاَ يُعْلٰى عَلَيْهِolan kaide-i esasiye ile, kuvvet haktadır. Eğer ehl-i hakka mukabil galibâne gelen ehl-i dalâletin hakikî bir kuvveti ve bir nokta-i istinadı olmasaydı, onlarda bu derece galibiyet ve muvaffakiyet olmamak lâzım gelecekti."

---

1. "Hakdaima üstün gelir; hakka galebe edilmez." Bu hakikatin *Buharî,* Cenâiz: 79'daki rivayeti şu şekildedir: اَلْاِسْلاَمُ يَعْلُو وَلاَ يُعْلٰى

Elcevap: Ehl-i hakkın mağlûbiyeti kuvvetsizlikten, hakikatsizlikten gelmediği, sabık işaretlerle kat'î ispat

edildiği gibi, ehl-i dalâletin galebesi de kuvvetlerinden ve iktidarlarından ve nokta-i istinad bulduklarından gelmediği, yine o işaretlerde kat'î ispat edildiğinden, bu sualin cevabı, sabık işaretlerin heyet-i mecmuasıdır. Yalnız burada desiselerinde, istimal ettikleri bir kısım silâhlarına işaret edeceğiz. Şöyle ki:

Ben kendim mükerreren müşahede etmişim ki, bu zamanda yüzde on ehl-i fesat, yüzde doksan ehl-i salâhatı mağlûp ediyor. Hayretle merak ettim. Tetkik ederek kat'iyen anladım ki, o galebe kuvvetten ve kudretten gelmiyor, belki fesattan ve alçaklıktan ve tahripten ve ehl-i hakkın ihtilâfından istifade etmelerinden ve içlerine ihtilâf atmaktan ve zaif damarları tutmaktan ve aşılamaktan ve hissiyat-ı nefsaniyelerini ve ağrâz-ı şahsiyelerini tahrik etmekten ve insanın mahiyetinde muzır madenler hükmünde bulunan fena istidatları işlettirmekten ve şan ve şeref namıyla, riyâkârâne nefsin firavuniyetini okşamaktan ve vicdansızca tahribatlarından herkesin korkmasından ileri geliyor. Ve o misillu şeytanî desiseler vasıtasıyla muvakkaten ehl-i hakka galebe ederler. Fakat وَالْعَاقِبَةُ[1] لِلْمُتَّقِينَ sırrıyla, اَلْحَقُّ يَعْلُو وَلاَ يُعْلٰى عَلَيْهِ[2] düsturuyla, onların o muvakkat galebeleri, menfaat cihetinde onlar için ehemmiyetsiz olmakla beraber, Cehennemi kendilerine ve Cenneti ehl-i hakka kazandırmalarına sebeptir.

1. "Gerçek sonuç takvâ sahiplerinindir." A'râf Sûresi, 7:128.
2. "Hak daima üstün gelir; hakka galebe edilmez." Bu hakikatin *Buharî,*Cenâiz: 79'daki rivayeti şu şekildedir: اَلْاِسْلاَمُ يَعْلُو وَلاَ يُعْلٰى

İşte, dalâlette, iktidarsızların muktedirgörünmeleri ve ehemmiyetsizlerin şöhret kazanmaları içindir ki, hodfuruş, şöhretperest, riyâkâr insanların ve az birşeyle iktidarlarını göstermek ve ihâfe ve ızrar cihetinde bir mevki kazanmak için ehl-i hakka muhalif vaziyete girerler. Ta görünsünler ve nazar-ı dikkat onlara celb olunsun. Ve iktidar ve kudretle olmayan, belki terk ve atâletle sebebiyet verdiği tahribat onlara isnad edilip onlara bahsedilsin. Nasıl ki böyle şöhret divanelerinden birisi namazgâhı telvis etmiş, ta herkes ondan bahsetsin. Hattâ telvis edenden lânetle de bahsedilmiş de, şöhretperestlik damarı kendisine bu lânetli şöhreti hoş göstermiş diye darbımesel olmuş.

(On üçüncü lem'anın on üçüncü işaretininüçüncü noktasından)

Şeytanın bu desisesine benzer diğer bir desise ile, insanın selâmet-i fikrini ifsad ediyor, hakaik-i imaniyeye karşı sıhhat-ı muhakemesini bozuyor ve istikamet-i fikrini ihlâl ediyor. Şöyle ki:

Bir hakikat-i imaniyeye dair yüzer delâil-i ispatiyenin hükmünü, nefyine delâlet eden bir emâre ile kırmak ister. Hâlbuki, kaide-i mukarreredir ki, "Bir ispat edici, çok nefyedicilere tereccuh ediyor." Bir dâvâya müsbit bir şahidin hükmü, yüzler nâfîlere râcih oluyor. Bu hakikate bu temsil ile bak. Şöyle ki:

Bir saray, yüzer kapalı kapıları var. Birtek kapının açılmasıyla o sarayagirilebilir, öteki kapılar da açılır. Eğer bütün kapılar açık olsa, biriki tanesi kapalı olsa, o saraya girilemeyeceği söylenemez.

İşte, hakaik-i imaniyeo saraydır. Her bir delil, bir anahtardır; ispat ediyor, kapıyı açıyor. Bir tek kapının kapalı kalmasıyla o hakaik-i imaniyeden vazgeçilmez ve inkâr edilmez. Şeytan ise, bazı esbaba binaen, ya gaflet veya cehalet vasıtasıyla kapalı kalmış bir kapıyı gösterir; ispat

edici bütün delilleri nazardan iskat ediyor. “İşte bu saraya girilmez. Belki bu saray değildir, içinde birşey yoktur” der, kandırır.

İşte, ey şeytanın desiselerine müptelâ olan bîçare insan! Hayat-ı diniyenin, hayat-ı şahsiyenin ve hayat-ı içtimaiyenin selâmetini dilersen ve sıhhat-i fikir ve istikamet-i nazar ve selâmet-i kalb istersen, muhkemât-ı Kur’âniyenin mizanlarıyla ve Sünnet-i Seniyyenin terazileriyle a’mâl ve hâtırâtını tart! Ve Kur’ân’ı ve Sünnet-i Seniyyeyi rehber yap! Ve اَعُوذُ بِاللّٰهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ[1] de, Cenâb-ı Hakka iltica et!

---

1. Kovulmuş şeytanın şerrinden Allah’a sığınırım.

BİR NUR TALEBESİNİN ÜSTAD HAZRETLERİNİNDÂR-I BEKÂYA İRTİHALLERİNDEN EVVEL RİSALE-İ NUR VE ÜSTAD HAKKINDAKİ BİR TAKRİZİDİR.

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ وَاِنْ مِنْ شَىْءٍ اِلاَّ يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ[1]

اَلسَّلاَمُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللّٰهِ وَبَرَكَاتُهُ اَبَداً دَائِمًا[2]

---

1. Her türlü noksan sıfatlardan yüce olan Allah'ın adıyla. "Hiçbirşey yokturki Allah'ı hamd ile tesbih etmesin." İsrâ Sûresi, 17:44.

2. Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi ebediyen, dâima üzerinize olsun.

Çok şefkatli, pek kerîm, hayatımdan çok azizÜstadım Efendim Hazretleri!

Mübtedi ve pek acemî bir çocuğun, üstadından aldığı dersi tekrarı misillû, cehl-i mürekkeb içerisinde pûyan olan şu âciz talebenize Risale-i Nur'un feyz-i nâmütenahîsinden süzülen iksir-i hayât, ruh ve kalbimi, akıl ve idrak ve şuurumu, hissiyât-ı sefihenin istilâsından vikaye ederek, en mübarek bir mürşid-i âzam gibi himmet-i nâmütenahîsiyle,

en mühim bir kuvve-i dâfia olarak, vücud mülkünden nefs-i emmâre ve hevâ şerlerini def ve tardederek, aşılmaz ve yıkılmaz bir sedd-i Kur'ânî ve bir sedd-i imanı te'sis ediyor.

Risale-i Nur, nebâtatın hatta cemâdatın dahi lisân-ı hâlleriyle olan tesbihatını, kâinatın medâr-ı mefhareti olan lisân-ı Âdemle beyan ederek Hâlık-ı Kâinata takdim etmesinden Risale-i Nur bütün mahlukât ve bütün zîruh ile de yakînen alâkadar ve münâsebettardır.

Bu kadar ihatalı, câmi, mânidar bir hayat-ı nâmütenahînin feyyaz nurlarıyla kâinatlar ışıklanırken, zulümatlar dağılırken, asırlar yıkanırken, gözleri felsefe bataklığının çamurlarıyla kapalı, kalbleri mühürlü, beşer çehreli mütemerridlerin, كَالْاَنْعَامِ بَلْ هُمْ اَضَلُّ[1] sırrının mazharı o zavallı dâllîn güruhunun hakaik-i Kur'âniyeye karşı kör, sağır, gâfil olarak Hâlık-ı Kâinata isyanları, hiç şüphesiz, kâinatı emsalsiz bir gadapla gadaplandırıyor; تَكَادُ تَمَيَّزُ مِنَ الْغَيْظِ[2] sırrıyla Cehennemi çileden çıkarıyor; mevcudata, lisân-ı hâliyle: "Yaşasın azâb-ı Cehennem!" dedirtiyor.

---

1. "Hayvan gibi, hattâ daha da aşağıdırlar." A'râf Sûresi, 7:179.
2. "Neredeyse öfkeden parçalanacak!" Mülk Sûresi, 67:8.

Risale-i Nur bütün mizanlarıyla ve riyâzî kat'iyyetiyle, her türlü hakaiki tam ispat etmesiyle; maddî ilim ve firavunane düşüncelerin neticesi ruhları zifiri karanlıkta olan bu zümrelerin mes'uliyetleri, geçen asırlardaki

mütemerrid küfre nisbetle daha katmerli bir sûrette eşed bir azaba inkılâp edeceği sarahatle tezahür ediyor. Zira bu dehşetli asrın zındıkları, itiraz veya inkâr ettikleri hakâikin riyâzî kat'iyyetini, iki kerre iki dört eder derecesinde bir kat'iyyetle, Risale-i Nur'da bizzat müşahede ettiklerinden ve onlar daha dünyada iken teslime mecbur olduklarından, sırf bir küfr-ü inadî ile küfrü iltizam etmelerinden, iblise tâbî bu bedbaht iblis hizmetçilerinin azabını, küfürleri gibi, eşedd-i azaba lâyık kılmaktadır.

Risale-i Nur tebşiratıyla, ihbar-ı gaybîleriyle, geçmiş asırların sâkinlerinin nazarlarını gıpta ve tahsin ile asrımıza baktırmaktadır. Verâset-i Nebevî yoluyla pek ulviyeti haiz ve ümmetin en mübecceli olan ve birinci safını teşkil eden Ashab-ı Kiramın, hususiyle Hazret-i Ali'nin (r.a.) kerâmet-i Aleviyeleri ve daha sonra muhakkikînin ve asfiyanın serfirazı Hazret-i Gavs'ın (k.s.) kerâmet-i Gavsiyeleriyle ve Necmeddîn-i Kübrâ ve Muhyiddîn-i Arabî (k.s.) gibi kümmelînin kendilerinden sonraki asırlara ait işaretlerinin emsalsiz sarahatlarıyla, ziyanın güneşi ve hararetin ateşi göstermesi gibi, Risale-i Nur'dan en kat'î ve en sarih ve en ziyadar bir sûrette tebşiratlarıyla ve ihbârât-ı gaybîyeleriyle beyanları; ihsânât-ı İlâhiye'nin emsalsiz hamd ve senaya lâyık bir ikramıdır.

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ هٰذَا مِنْ فَضْلِ رَبِّى[1]

1. Allah'a hamd olsun ki, bu Rabbimin bir ihsânıdır.

Risale-i Nur malûm Sözleriyle ve bütün eczalarıyla

cadde-i kübrâ-yı Kur'âniyeyi göstermesi itibariyle, kemâlin hadd-i kusvasına îsale vesile olduğu gibi; mâyesi harc-ı Kur'ânî ile müzeyyen, müsenna, muazzam, muhteşem olan Risale-i Nur'a lâkaytlık etmek, temerrüd ve inkârda bulunmak, insanı âlâ-yı illiyyînin mukabili olan esfel-i safilîne düşürür.

Üstadım Efendim Hazretleri! Kásır fehmim, nakıs ifadem, çok mahdut ihatamla; iman ve irfan ağacının en son ve en nefis meyvesi Risale-i Nur'un teşrihi ve izahını ben yapamıyorum. Zaten onu tam hakikatıyla sekene-i arzın hiçbiri ve hiçbir unsuru, mükemmel yapamaz. O semâvî ilham mecmuasının tarifi ve teşrihi ve izahı; kendisinin kendisine has, mümtaz ve serapa sehl-i mümteni olan selasetli, haşmetli, ziyadar, münakkaş, müzeyyen olan ifade ve beyanlarında nümayan ve orada ziyabahş ve nur-efşandır.

Ey Risale-i Nur, ey mu'cize-i Kur'ân!
Müftehir seninle ins ü cin, zemin ü zaman,
Işıklandı kalpler, doldu nurunla cihan,
Binler selâm sana ey mu'cize-i Kur'ân!
Ey Risale-i Nur, ey dertlilere derman!
Yangın gönüllere âb-ı kevser sen oldun,
Âşık bîçarelere vird-i seher sen oldun,
Gönüllere takılı inci cevher sen oldun,
Müftehir seninle ins ü cin, zemin ü zaman,
Binler selâm sana ey mu'cize-i Kur'ân!
Yanık gönüllere sanki zemzem pınarı,

Cennet-misâl ortası, bağ-ı Firdevs kenarı,
Ruşen âlem, nurunla ey hidâyet serdarı!
Müftehir seninle ins ü cin, zemin ü zaman,
Binler selâm sana ey mu'cize-i Kur'ân!

Çok müşfik, çok kerîmÜstadım Efendim,

Huzur-u Hazretinizde, mânen rahle-i tedrisinizde, irfanınıza müştak, feyzinizle serab şu fakir, şu âciz talebenizin, Nur'un derslerinden aldığı intibah ile, hakaik-i Kur'âniyenin i'cazkâr ve nâmütenahî ulvî hakikatlarından ve mübarek feyzinizin tereşşuhatı olarak şöyle bir hakikat kalbime geldi:

Kur'ân-ı Azîmüşşân'dan dersimi okurken Sûre-i Lokman'daki

وَمَنْ يُسْلِمَ وَجْهَهُ اِلَى اللّٰهِ وَهُوَ مُحْسِنٌ فَقَدِ السْتَمْسَكَ[1]

âyetini kıraat ederken—gayr-ı ihtiyarî—kalbim, ruhum, aklım bu kudsi kelâmın pek derin, pek ulvîmânasına saplandı. Başta asr-ı pâk-i Muhammedî (a.s.m.) olduğu hâlde bütün asırlarla konuşan bu âyet-i kerime, asrımıza da elbette bakmaktadır. Hususiyle bu âyet-i celilenin asrımızdaki tam mâsadaki olacak bir mânevî zâta şifreli mükâlemesi ve hitabı var diyerek şiddetli bir ihtarın sâikıyla baktım. O kudsi cümle-i Kur'âniye فَقَدِ[2] السْتَمْسَكَnazm-ı celiline kadar, Risale-i Nur müellifinin

doğduğu tarihe veya Risale-i Nur'un mukaddematını tahsiline başladığı tarihe, makam-ı cifrîsiyle parmak basmaktadır.

---

1. "İyi davranışlar içinde kendini bütünüyle Allah'a veren kimse, (gerçekten en sağlam kulpa) yapışmıştır." Lokman Sûresi, 31:22.
2. "Yapışmıştır." Lokman Sûresi, 31:22.

وَمَنْ يُسْلِمَ وَجْهَهُ اِلَى اللّٰهِ وَهُوَ مُحْسِنٌ فَقَدِ السْتَمْسَكَ

(1292) ediyor. یharfi iki defa sayılırsa, (1302) ediyor. Dört 24و, dört 160م, iki 100ن, bir 10ی, dört 240س, dört 120ل, bir 3ج, dört 20ه, üç 3ا, bir 8ح,

bir 80ف, bir 100ق, bir 4د, bir 20ك, bir 400ت. Yekûn 1292 ederek müellifin doğum tarihini göstermektedir.

یiki defa sayıldığı takdirde (1302) tarihi eder ki; bu tarih, Risale-i Nur müellifinin tahsile, yani Nur'un basamaklarına başladığı zamanı gösteriyor. İleride Kur'ân'a yapılacak taarruzlarda Nur şakirtleri Kur'ân'ın emsalsiz elmas kılıcı Risale-i Nur ile yapılacak mücahededе, müellifin küfrü te'dip için lüzumlu Kur'ânî cephane ve teçhizatı taallüm ve iddihar ile meşgul bulundukları tarihe parmak basıyor. [1] بِالْعُرْوَةِ الْوُثْقٰى nazm-ı celili pek latîf bir tevafuk eseri olarak makam-ı cifrîsi (1347) ederek, tam tamına Risale-i Nur müellifinin beyn-el avam ve beyn-el

İslâm en çok kullanılan ism-i mübareki olan “Üstad Bediüzzaman” ismine parmak bastığından وَلاَ رَطْبٍ وَلاَ يَابِسٍ اِلاَّ فِى كِتَابٍ مُبِينٍ[2] nazm-ı celili ile, herşeyi câmi olan Kur’ân-ı Azîmü’l-Beyan, elbette ve elbette gerek işarî mânâsıyla ve gerek hesab-ı cifrîsiyle, Risale-i Nur müellifinin doğum tarihine veya tahsile başladığı tarihe ve isimlerine işaret etmektedir. Risale-i Nur cüzlerinde, Sûre-i Bakara’daki لاَ اِكْرَاهَ فِى الدِّينِ[3] ilâ âhir âyet-i kerimesinin hakikatli, hikmetli, muhteşem tefsiri; işarî mânâ ve hesab-ı cifrîsiyle beyan edildiğinden, o hakîkatlı ve haşmetli tefsirin Risale-i Nur’a ve mübarek müellifine latîf işaretleri arasında بِالْعُرْوَةِ الْوُثْقٰى nazm-ı celil-i Sübhanîsi, cifirce (1347) rakamını göstererek, “Üstad Bediüzzaman” ismine cifren tevafuku gösteriyor ki, bu âyetin Sûre-i Lokman’daki âyetle münâsebeti ve iki yerde bu hakikatın tekrarı, Risale-i Nur’a çok kuvvetli bir işaret ve imâ teşkil etmektedir.

---

1. “En sağlam kulpa..” Lokman Sûresi, 31:22.
2. “Yaş ve kuru ne varsa hepsi apaçık bir kitaptadır.” En’am Sûresi, 6:59.
3. “Dinde zorlama yoktur.” Bakara Sûresi, 2:256.

Risale-i Nur kendi şakirtleriyle kopmaz bir zincir, bir hablü’l-metin vasfına tam lâyık olarak, bu dehşetli asrın savletli bid’alarına karşı emsalsiz bir kahramanlıkla göğüs gererek pişva-yı âlem-i İslâm olmuş ve Kur’ân-ı Azîmin dellâlı sıfatıyla aktâr-ı İslâmiyenin her yerinde, hatta küre-i

zeminde meş'ale-i imanı, Kur'ân'ın ezelî ve ebedî ışığıyla parlatmış olması, elhak bu vasfa tam lâyık olduğunu nice burhanlarla te'yid etmiş bulunuyor.

Bu kudsiâyetlerin tafsilâtlı tefsiri Risale-i Nur Külliyatında beyan edilmiş bulunduğundan, bu yüksek hakaikı ona havale ederek dersime hâtime veriyorum.

Çok mübareküstadım efendim! Haddimin milyon kere fevkinde olan bir mes'elede küçüklüğüme, nihayetsiz aczime, sonsuz fakrime ve cehlime bakmayarak, cür'etli hareketimden dolayı bendenizi affediniz. Yalnız şurasını tekraren arzedeyim ki: Rahle-i tedrisinizde ahz-ı mevki ettim; huzur-u irfanınıza baş koydum.

Ey tabib-i hazıkım, ey *mübarek Üstadım!* Beni affediniz. Derece-i kemâldeki şefkatinizden ve ikramınızdan ancak af dilerim. En büyük edep ve hürmetlerimle mübarek ellerinizden öper, mübarek dualarınızı istirham eylerim efendim hazretleri...

اَلْبَاقِی هُوَ الْبَاقِی[1]

Pek kusurlu, duanıza muhtaç talebeniz

Mehmed

---

1. Bâkî olan sadece Odur.

(Evvelce bir bayram tebriki olarak arz edilen şu nazmın mevzu ile alâkasından dolayı buraya derci münâsip olur kanaatıyla tekrar takdim edilmiştir.)

Burc-u enversin efendim, kâl'a-i İslâma sen.
Nail olmuşsun bugün Kur'ân ile ikrama sen.

Sensin ol dellâl-ı Kur'ân, yoluna canlar feda,
İltifât-ı Şah-ı Merdan ile sensin mukteda.

Vasfını resmetmeye yok takatim, gelmez dile.
Sen müeyyedsin efendim, ol kerâmât-ı Gavs ile.

Sensin ol Nur naşiri, feyzin demâdem aşikâr.
Oldu mülhidler tahassüngâhı, seninle tar ü mar.

Kıl keremler bendene kim, çar u nâçâr söyledim.
Sen müceddid-i kâriban hâtemisin seyyidim.

Lütfunu bekler gedâyım, affedip hüddamını,
Aldı feyzinden bu Mehmed, dâima ilhamını.

Fırka-i nâciyeyiz biz, râh-ı tevhidcephemiz.
Pişva-yı âlem-i İslâmsensin şüphesiz.

Günlerin olsun mübarek, hatırın bulsun safa,
İsm-i pâk-i hakkı içün Ahmed-i Muhammed Mustafa.

(a.s.m.)

Ankara Üniversitesinde okunan bir konferanstır

Risale-i Nur'un dersiyle ve azizve kıymetli Üstadım Bediüzzaman'ın himmetiyle yazılabilen bu konferans, Risale-i Nur hakkında tatlı ve zevkli birsohbettir. Risale-i Nur'un kıymet ve ehemmiyetini ifade etmek değildir,buna cesaretim yoktur. Zira ben Risale-i Nur'un en mübtedi, en âciz bir talebesiyim. Milletler içinde şöhret kazanmış bir şaheserin değerini anlatmaya kültürüm kifayetsizdir. Bu büyük şeref Risale-i Nur'un münevver, idrâkli ve takdirkâr okuyucularına mahsustur.

Ben, Risale-i Nur'a kavuşuncaya kadar matbuatımızda ve kitaplarımızda Kur'ân-ı Kerimin kıymetini anlatan tek bir yazıokumamıştım. Sonradan anladım ki, Kur'ân-ı Kerimi yarım asırdanfazladır, bizde yetişen ediplerden ziyade, ecnebi büyükleri takdir ediyorlarmış. Amerika'da Beyaz Saray'da bütün dünyanın ve kâinatın güneşi olan Kur'ân-ı Hakîm yeşil ipekliler arasında lâyık olduğu yüksek mevkie konuyormuş. Mucitler, feylesoflar, psikologlar, sosyologlar, pedagoglar Kur'ân-ı Kerimi esas tutarak yazılmış olan eserleri okuyorlar; o şahsiyetler bu

mukaddes kitaptan aldıkları malûmat ile eserler yazarak dünya çapında şöhret kazanıyorlar. İnsanlığa, milletlerine hizmet ediyorlarmış. İsveç, Norveç ve Finlandiya'da en büyük ilim adamlarından müteşekkil bir heyet meydana getirmişler, gençlerin kurtuluşunu sağlayacak halâskâr bir kitabı senelerce aramışlar, nihayet gençliği en yüksek ahlâk ile ahlâklandırmak ve dünyada açık fikirli, müstakim ilim adamı yapmak için Kur'ân-ı Kerimi okutmanın yegâne çare olduğu neticesine varmışlar.

İslâmiyeti ve Kur'ân'ı takdireden yabancılar çoktur, daha birçok misâller vermek mümkündür.

İşte Müslüman olmayan kimseler, İslâm kitabının kıymetini takdiredip istifade ederlerse, uyanık Müslüman Türk gençliği acaba daha fazla durabilir mi? Kat'a ve aslâ duramaz ve uyuyamaz.

Ma'bûd-u Zîşanımız olan Cenâb-ı Hak, gençliğimizin en ulvî ve en kudsî ihtiyaçlarına tam cevap verecek bir ilm-i hakikat hazinesini yirminci asırda da meydana getirmiştir. İşte bu zengin define-i ilmiye, Kur'ân-ı Kerimin hakikî ve parlak bir tefsiri olan Risale-i Nur'dur. Bu eserler, Kur'ân-ı Hakîmden tereşşuh etmiş ve onun esasları dairesinde yazılmıştır. Eseri telif eden Bediüzzaman'dır. Bütün hakikî ilim adamları müttefikan Risale-i Nur'un bu muhteşem müellifinin "Bediüzzaman" denmeye lâyık bir şahsiyet olduğunu tasdik etmişlerdir. Risale-i Nur eserlerinin millet ve gençliği dalâlet ve sapkınlık girdaplarından kurtaracak bir tefsir-i Kur'ân olduğunu takdir ve tahsinlerle tasdik

etmişlerdir. Böyle olduğu hâlde bu kadar büyük bir şâheserin müellifini bugün herkes tam tanımıyor denilebilir.

Evet arkadaşlar, içimizde on beş-yirmi senedir komünistler ve din düşmanı cereyanlar çoklukla çalışıyorlarmış. Böyle dâhilerimizi tanıtmak şöyle dursun, türlü türlü isnadlarla kötülemişler, buna muvaffak olmak için de bütün imkânlardan istifade etmeye çalışmışlar, hakiki ve mücahid ilim adamlarımızı millete fena göstermek için bütün gayretlerini sarf etmişler. Bu feci hâlin böyleolduğunu, demokrasinin memleketimizde şu yıllarda gelişmeye başlamasısayesinde anlamış bulunuyoruz. Meğer aldanmışız ve aldatılmışız. Şimdiye kadar din adamlarımız hakkında bize yapılan uydurma telkinatları ve yalan yanlış propagandaları bu hakikatlara vâkıf olduktan sonra kafamızdan çıkarabildik. Menfî intibalarımızı sildik, hakiki münevverlerin istifade ettikleri kudsî kitabımız Kur'ân'a sarıldık ve Kur'ân-ı Hakimin bu asırda yüksek bir tefsiri olan Risale-i Nur'dan Kur'ân ve iman hakikatleriyle münevver olmaya başladık.

Evet, Abdülkadir-i Geylânî, İmam-ı Gazâlîve Mevlânâ Celâleddin-i Rumî gibi İslâmiyetin birer güneşi olan dâhî büyüklerimizin eserlerini ve hakiki kıymetlerini bugünkü gençlik nasıl bilemiyorsa, Bediüzzaman Said Nursî gibi misilsiz bir müfessir-i Kur'ân'ı da tam tanıyamamıştır. Esasen gizli ve aşikâr din düşmanlarının birtakım kasd-ı mahsuslarıyla tanınmasına meydan verilmemiştir. Fakat böyle büyük bir müfessirin ve bir İslâm dâhîsinin bu asırda

da mevcut olduğunu şahsî gayretleriyle öğrenenler Bediüzzaman'ın tarihî ve cihanşumül değerini derhal idrâk etmekte ve eserlerinden faydalanmak için can atmaktadırlar.

Evet, arkadaşlar! Kat'î ve kâmil bir kanaatla diyebiliriz ki: Bu asırdaki insanları saadete kavuşturacak, onları aklen ve kalben ikna edecek eser ancak Risale-i Nur'dur. Bu hüküm Nur Risalelerini okuyan münevverlerin kat'î bir hükmüdür. Hem bu kanaatın isabetini Risale-i Nur'daki ilmî kudret ve orijinallik açıkça göstermektedir.

Arkadaşlar!

Nasıl Kur'ân-ı Kerime sarılanların dünya ve âhiretleri mâmur olursa, onun parlak bir tefsiri olan Risale-i Nur'u okuyup amel edenler de hakikîsaadete erişeceklerdir. Bu imanî eserleri okuyan gençlerin imanı kuvvetlenecek, istikballeri parlayacak, ilim ve irfan sahibi olacaklardır. Hem vatana, hem millete, hem anne ve babalarınafaydalı, yüksek ahlâka sahip gençler olarak temayüz edeceklerdir.Allah'ın halis bir kulu, Peygamberin hakiki bir ümmeti hâline gelmek bahtiyarlığına nâil olacaklardır.

Risale-i Nur hakkında bilgi soran arkadaşlarımıza gelince; bu hususta bir fikir edinebilmek için hiçbir yerden izahat almaya lüzum yoktur. Siz bu feyyaz eserleri okuyun, bizzat kendi cehd ve şahsî gayretinizle onu anlamaya ve tanımaya çalışın. O ilim ve irfan hazinesine bizzat giriniz, işte ancak o zaman arzu ettiğiniz malûmatı hakkıyla elde etmiş olacaksınız.

Evet, Risale-i Nur'u okudukça, Kur'ân nuru içinize dolacak, o Kur'ânî hakikatler aklınızı ve kalbinizi tenviredecek ve imanınızı inkişaf ettirip kuvvetlendirecektir. Nur Risalelerini okudukça İlâhî bir feyiz, ruh ve mâneviyat âleminizi kaplayacaktır. Hayatta, sizlere büyük bir huzur ve saadetin refahı içinde yaşayabilmenin kapıları açılacaktır. Dünyanın bir âhiretmezraası olduğunu ve bu fâni dünyaya, ebedî bir hayatın kazanılması için geldiğinizi bu eserlerden öğrenecek ve bu iman cihetinden dünyanın cennetten daha zevkli olduğunu hissedeceksiniz. İşte böyle sonsuz ve mânevî bir şevk ve aşkla dünyayı, şu geçici hayat için değil, ebedî bir hayatı ve bâkî bir saadeti kazanmak için seveceksiniz.

Hem namaz kılmanın ve ibadetin büyük ve kudsîbir zevk olduğunu bir kat daha anlayacaksınız. Namazda Rabb-i Rahîmimizin, Allah'ımızın huzurunda durmaktan o kadar derin ve ilâhî bir zevk duymaya başlayacaksınız ki; namazsız geçen günleriniz ıztırap ve sıkıntılarla dolacak; en sevinçli, en mesut anlarınızı Allah'a ibadet ve taatta bulacaksınız.

Arkadaşlar,

Risale-i Nur, yirminci asrın Müslümanlarını ve bütün insanları koyu fikir karanlıklarından ve müthiş dalalet yollarından kurtarmak için müellifin kendi ihtiyariyle değil, bir ihsan-ı İlâhî olarak yazılmış olan ilhamî bir eserdir. İşte insan üzerindeki tesiri pek büyük olan böyle bir eseri

devamlı olarak teenni ile ve lûgatların mânâlarını öğrenerek, dikkatle okuyabilseniz, geceli gündüzlü çalışanbirçok Nur talebeleri gibi siz de büyük bir huzur ve saadete kavuşursunuz. Hem gayet cevval ve faal bir hâle gelirsiniz. O kudsî eserleri günlerce okuyabilmenin ilâhî hazzı ile çırpınırsınız. Bu gibi kıymeti ölçüye sığmayan eserlerle meşgulolabilmek için beş dakikayı bile boşa geçirmezsiniz. Ve hem daimacebinizde, çantanızda Nurları taşımak, okumak, daima okumak içinzamanlarınızı büyük bir kıymetle kıymetlendireceksiniz. Nurları okumaksevgisiyle, Nurları okumak heyecanıyla, Nurları okumak ihtiyacıylayanacaksınız.

Evet arkadaşlar, Risale-i Nur öyle câzibedar bir eserdir ki; Risale-i Nur'la Kur'ân'a ve imana hizmet etmenin kudsiyet ve büyüklüğünü anladıkça, dünyada iken sizleri Cennete dâvet etseler, böyle mukaddes bir vazifeyi, böyle ulvî bir saadeti şimdi bırakıp gitmek istemeyeceksiniz. İman cihetiyle ve imanı kurtarmak dâvâsına hizmet etmek gayesiyle dünyanın bir mânevî cennet hükmünde olduğunu hissedeceksiniz.

Risale-i Nur'a çalışanlar, iman ve İslâmiyet hizmeti uğrunda öyle bir feragat ve fedakârlığa sahip olmuşlar ki, onlarda menfaat-i şahsiye denilen âdi ve bayağı maksatlar yer bulamamış ve tutunamamıştır. Zira Nur talebelerinde en birinci maksat ve en büyük gaye rıza-i İlâhîdir. Allah'a hadsiz şükürler olsun Risale-i Nur'a çalışmanın, mukaddes kitabımız Kur'ân-ı Azîmüşşana hizmet olduğunu öğrenen uyanık ve kıymettar ve fedakâr arkadaşlarımız milyonları

geçmiştir. Aklı yerinde olanlar için pek âşikâr olarak görünen bu hakikati hiçbir ferd inkâr edememektedir. Allah için bir çalışma olan Risale-i Nur faaliyetlerinde, İlâhî bir aşk ve şevkle, kalbî ve ruhî bir sevgiyle gece uykularını dahi feda edenler olmaktadır.

Bakınız! Risale-i Nur'a hizmet eden Nur'un öyle hakikitalebeleri var ki, onlardan birisine denilse, "Risale-i Nur yerine şu kitapları istinsah et de Amerikalı milyarder Ford'un servetini sana verelim" Risale-i Nur'un satırlarından kaleminin ucunu bile kaldırmadan o bahtiyar talebe şöyle cevap verecektir:

"Dünyayı servetiyle ve saltanatıyla verseniz kabul etmem. Çünkü, Cenâb-ı Hak, bize Risale-i Nur'un mütalâası ve hizmetiyle tükenmez, bâkî bir hazine verecektir. Acaba sizin o dünyevî servetiniz beni mes'ut edecek midir? Bu şüphelidir, fakat Rabbimizin ihsan edeceği bâkî servet ile hakiki bir saadete kavuşacağımızda şek ve şüphe yoktur."

Kıymetli kardeşlerim,

Risale-i Nur'un yüksek değerini anlamakta veya onu işitip tanımakta birazgecikmiş olan gençler içleri sızlaya sızlaya şöyle demektedirler: "Şugeç uyanan kıymettargençliğimi fâni, geçici şeylerle zayi etmeyeceğim. Ancak ve ancak Kur'ân'a ve imanahizmet uğrunda, sevgili Allah'ım ve sevgili Peygamberimin emirlerineitaat yolundaki hizmetlere vakfedeceğim. Ancak böylelikle, bu muvakkat gençliğimde bâkî bir gençliği elde etmiş

olacağım.

Risale-i Nur'a bu kadar bağlanıldığını görünce dünyadan alâkamızın kesildiği zannına varılmasın. Bilâkis, bu cihet şu hatt-ı hareketimizle tebarüz eder: Mücerred isek işlerimizi, talebe isek derslerimizi, memur isek vazifemizi, tüccar isek ticaretimizi yapıyoruz. Dünyevî meşgalemiz ne kadar fazla bulunursa bulunsun, ders ve imtihanlarımız ne derecesıkı olursa olsun Risale-i Nur'a çalışmaya ve hizmete yine vakitbuluyoruz ve bulabiliriz; zaman ayırıyoruz ve ayırabiliriz. Zira nasıl ki, hergün ekmek, su ve havaya ihtiyaç var. Aynen öyle de bunlardan daha fazla olarak hergün Kur'ân ve iman hakikatlarından mânevî gıdalarımızı almaya muhtacız.

Evet, Risale-i Nur'la olan iştigalimiz, iş ve derslerimizdeki muvaffakiyeti kat kat arttırarak bize kuvvet ve heves veriyor. Bizde dünyaya din için çalışmak fikrini uyandırıyor. Bize vaktin kıymetini idrâk ettiriyor, takvim yapraklarının geri dönmeyeceğini kalb ve aklımıza tesirli bir sûrette ihtar ederek, ömür sermayesi olan zamanımızı kıymetlendirmek şevk ve azmini veriyor. Çalışma saatlerinde şurada burada boşu boşuna veya lüzumlu zannına kapıldığımız ve fakat bizce faydasız şeylerle vakitlerimizi öldürmekten bizi kurtarıyor. Hatta istirahat zamanlarında dahi iman hakikatlarına çalışma sevgisini husule getirerek rahmet-i İlâhînin hareket içine dercettiği faaliyet zevkini tattırıyor, böylece fâni bir ömürde bâkî bir hayatı kazanmanın yolunda yürütüyor.

Kıymetli kardeşlerim,

Risale-i Nur'un yüksek değerini tam beyan etmek mümkün değildir. Onun kıymeti, onu daimî ve sadakatla okuyanların ruhunu o kadar sarıyor, o kadar kendine râm ve meftûn ediyor ki, tahkikî iman mertebelerinde terakki eden o fedakârlardan birinin başına bütün din düşmanları toplanıp Risale-i Nur'dan vazgeçirmeye çalışsalar yine muvaffak olamazlar ve olamadılar.

Ben ki, Risale-i Nur'u telifle vazifelendirilen ve istihdam edilen Üstadın hizmetçisi olmayı en büyük bir nimet bilirim. Hizmetçisinin hizmetçiliğini yapmayı bir şeref addederim. Bu kalbî ve samimî bağlılığı çok görenler olabilir, fakat hiç de fazla bulmamalıdır. Meselâ, kıymetli bir eser okuruz, müellifine karşı içimizde az çok bir takdir hissi belirir. Molière'in, Hugo'nun, Goethe'nin eserlerine bir hayranlık duyarız. Acaba İslâm dininin rehberi olan Kur'ân-ı Hakimi tefsir eden bir İslâm dâhisinin şahsına karşı bağlılığın derecesi nasıl olmalıdır? O meşhurlardan birinin eseri kâğıda yazılırsa, Bediüzzaman Said Nursî'nin Kur'ân tefsiri olan Nur Risalelerini altun sayfalara nakşetmek lâzımdır. Dine muarız olmayan müstakim bir filozofun eserini tetkik için saatlerce çalışılırsa, iki cihanın saadetini ders veren Bediüzzaman'ın eserlerini okumak için uykularımızı terketmek gerektir. Evet, dünyevî bir kitaba beş lira ödersek, Risale-i Nurgibi dünya ve âhirette insanı mes'ud kılan ve en yüksek bir mevki ve şerefe nâil olan bir tefsir-i Kur'ân'a yüz lira veririz ve veriyoruz. İcap ederse onun neşri uğrunda servetimizi de feda etmek

İslâm cengâverlerinin torunları olan biz gençlere lâzım ve elzemdir arkadaşlar!

Öyleyse geliniz kardeşlerim,

Nurların dersinde diz dize, hizmetinde el ele, cihad-ı diniyede omuz omuza verelim, Nurlardan Nur almaya, imanî derslerinden dersalmaya şiddetle muhtaç olduğumuz Nur Risalelerine beraberce çalışalım,görüşelim, konuşalım. Allah yolunda, din yolunda koşalım. Dinsizlerekarşı mücadele bayrağını açarak cihad-ı diniye meydanlarında, hizmet-i imaniyemuhitlerinde tatlı canlarımızı feda edelim.

Kıymetli kardeşlerim,

Risale-i Nur'da çok üstün meziyet ve hususiyetler vardır. O mümtaz ve müstesna hâsiyetler şimdiye kadar telif edilmiş olan hiçbir eserde görülmüyor. Ömrünüokumakla geçiren hakiki ilim adamlarından Risale-i Nur'u okuyanlar bu hakikatı izhar ediyorlar. Ve o kadirşinas ve üstün şahsiyetler bu zamanda yaşayan insanların, ilmi ne kadar zengin olursa olsun Risale-i Nur'u okumaya muhtaç oldukları kanaatına varıyorlar. Enaniyet ve ilmî kıskançlık gibi hastalıklara müptela olmaktan korkan faziletli âlim ve münevverler Risale-i Nur'a derhal sarılıyorlar. Bazıları altmış-yetmiş yaşlarındaolduğu halde yine Nur Risalelerine talebe olmak şeref ve nimetini kazanmaya çalışıyorlar.

Bediüzzaman Said Nursî Hazretleri diyor ki: "Risale-i Nur başka kitaplar gibi yalnız ilimvermiyor, onun mânevi

dersi de vardır." İşte bu mânevî dersin tesiridirki, Risale-i Nur'u okuyanların ruh ve kalbleri, vicdan ve lâtifeleri o feyyazdersten hisselerini ve gıdalarını alıyorlar. Bu mânevî dersin nüfuzu değil midir ki, Nur Risalelerini okuyanların mânevî âlemleri İlâhî Nurlarla yıkanıyor. Ve İlâhî bir câzibe ve ilâhî bir tesirle iman hakikatlarına müsahhar ve meftun ve meclûp bir hale gelerek Allah ve Resulullah yolunda yükseliyorlar. İlm-i iman âşıkları Risale-i Nur okuyor. Dinî malûmat meraklıları Risale-i Nur okuyor. Hakikat arayıcıları Risale-i Nur okuyor. Mücadeleci mücahid fıtratlar Risale-i Nur okuyor. Hamâset, bahadırlık ve kahramanlığın şâhikasına erişmek isteyen kabiliyetler Risale-i Nur okuyor. Milliyetçiler, Risale-i Nur okuyor. Fen ve san'at erbabı, Risale-i Nur okuyor. Müsbet ilimhayranları, Risale-i Nur okuyor. Ehl-i tasavvuf, Risale-i Nur okuyor. Edebiyat meraklıları, Risale-i Nur okuyor. Demek her bir tabaka-i insaniye, Risale-i Nur'a, ruhunda büyük bir ihtiyaç duymakta ve ondan istifade etmektedirler.

Arkadaşlar,

Risale-i Nur'u okuyanların ikna kabiliyeti artar, akıl ve mantığı işler ve kuvvet bulur. Herhangi bir mevzuu, seviyesi nisbetinde muknî bir sûrette ifade edebilmek meziyetine sahip olur. Zira o Nurcu baştanbaşa aklî, mantıkî ve muknî bir şâheserin şâhâne dersleriyle tenevvür ve tefeyyüz etmektedir.

Hakiki medeniyetin ve yüksek içtimaiyatın, insanlık

kanunlarının menbaı ve esası Kur'ân'dır. Kur'ân umum nev-i beşere hitap eden bir hatîb-i umumîdir. Kur'ân-ı Hakimin hakiki ve berrak ve parlak bir tefsiri olan Risale-i Nur'da aradığınız imanî ve İslâmî, aklî ve fikrî, kalbî ve ruhî birçok ihtiyaçlarınızın tatmin edildiğini göreceksiniz. Kafanızdaki bir kısım istifhamların tam ikna edici bir tarzda cevaplandırıldığını büyük bir hayranlık ve şükran hisleri içinde müşahede edecek ve Risale-i Nur'un kendinize hitap eden İlâhî hakikatlar mecmuası olduğuna kani olarak sonsuz bir huzur içinde mes'ûdâne bir hayat yaşamaya başlayacaksınız. O Nurları defalarca ve hatta birömür boyunca okumak zevk ve sevgisinden kendinizi kurtaramayacaksınız.

Risale-i Nur mevzuunu büyük bir alâka ile takip eden uyanık arkadaşlarım,

Kur'ân-ı Kerimin mânâsı bilinmese de, okunduğu ve dinlendiği zaman ruhlarda nasıl ki mânevî ve derunî bir tesir husule gelir. Zira kelâm, Allah kelâmıdır. Bu Kelâmullahtaki ve İslâmiyetteki mânânın kudsiyetidir ki, Türkler İslâmiyetle cihangir oldular, kıtalar, beldeler fethettiler. Bin seneden beri İslâmiyetinbayraktarlığını yapmaktadırlar. Aynen öyle de, Kur'ân'ın bu asırdayüksek bir tefsiri olan Risale-i Nur'daki bazı bahisleri başlangıçta tamamen anlayamazsanız da onun mânevî tesiri ve mânevî feyzi, ruh ve kalbinize nüfuz eder; mânâ âleminizi istilâ eder, kat'iyen istifadesiz kalmazsınız ve kalmıyoruz. Hem insan yalnız akıldan ibaret değildir; kalb, ruh, sır ve vicdan gibi mânevî lâtife ve cihazata da mâliktir. Aklınız,

her bir mesele-i imaniyeyi birinci okuyuşta hakkıyla kavrayamasa da kalb ve ruh ondan hissesini alır. Risale-i Nur'un bu mânevî tesiridir ki, Risale-i Nur'un ilk telifi zamanında sekiz-on Nur talebesi varken, şimdi milyonlar olmuştur. Dünya fikir cereyanları içinde en kuvvetli bir iman cereyanı olarak Anadolu'yu istilâ etmiş; Avrupa, Amerika, Asya kıtalarına kadar varlığını ve kuvvetini kabul ettirmiş, dindüşmanlarını dehşete düşürerek mağlubiyete dûçar etmiş, iman veİslâmiyete hayat ve hareket vermiş, nesl-i cedidi ihtizaza getirmiş ve kahraman ve cengâver fıtratları inkişaf ettirerek cihad-ı İslâmiye meydanlarında herşeyini iman uğrunda feda ettirecek derecede koşturmuştur ve koşturmaktadır. Nihayet dünyanın ve âlem-i İslâmın fevkalâde takdir ve hayranlığına mazhar olmuş ve olmaktadır.

Bunun için, devamlı okumaya hergün devam ediniz. Kendini tekrar tekrar, zevkle ve şevkle okutan bu şâheser külliyatını okudukça anlayışınız ziyadeleşecektir; anlamanın tek çaresi; Nurlarla başbaşa kalıp zihnî cehd sarf ederek tekrar tekrar okumak sevgisiyle pâyidar olmaktır.

Muhterem arkadaşlarım,

Risale-i Nur'un üslûbu emsalsizve hiçbir üslûpla kabil-i kıyas olmayan câzip bir üslûptur. Bediüzzaman Said Nursî bir müfessir-i Kur'ân olmakla beraber asrımızın en büyük edibi ve kuvvetli bir beliğidir. Fakat lâfzın gösteriş ve tantanasına değer veren ediplerden değildir. Bilâkis en

fazla mânâya ehemmiyet ve kıymet verip lâfzın hatırı için mânâdan fedakârlık yapmayan, elbise için vücuddan kesmeyen bir müelliftir. O, zâtına has ve gayet müessir ve gayet cazibedar bir üslûb-u beyana sahiptir. Bunun için Nur Risalelerinde, Kur'ân ve iman hakikatları en berrak ve en mükemmel, en câzip ve en müessir bir tarzda izah ve ispat edilmiştir.

Risale-i Nur câmihakikatlar ve veciz sözler hazinesidir. Bir cümlede bir sahifelik, bir sahifede on sahifelik, bir risalede bir kitaplık mânâ ifade eden ve câmiülkelim hususiyetine mâlik olan bir şâheserdir. Bunun içindir ki, dersleri çok tesirlidir ve gayet nâfizdir. Mütehassıs zâtlarca malûmdur ki, imanî meselelerde fazla tafsilât, dersin tesir ve tefhimini zorlaştırabilir. O derslerin kanaat verici ve tatminkâr olmasında çok defa faydalı bir netice elde edilemez. Bu hakikate binaen, bilhassa imanî hakikatların mücmel olarak ders verilmesi daha tesirli ve daha verimli ve daha anlayışlı olur ve olmaktadır. Bu düstura istinaden Risale-i Nur tafsilâta ve teferruata dalmamıştır. Zihni teferruatla dağıtmamak metodunu esas tutmuştur.

İman ilmine müştak arkadaşlarım,

Bediüzzaman Said Nursî, İhlâs Risalesinin sonunda bizlere çok büyük bir müjde veriyor. O kadar harika bir kolaylığı beşere takdim edebilmek asrımıza kadar hiçbir müellifte görülmemiştir kanaatındayız.

Diyor ki: "Bu Risaleleri anlayarak ve kabul ederek bir sene okuyan, bu zamanın hakikatlı bir âlimi olabilir."

Evet, fen bütün hızıyla ilerlemektedir. Mâneviyatta yükselmek de, bununla muvazidir. Maddî alanda bir saatlik yolun bir saniyeye indirildiği bir devri yaşıyoruz. Mâneviyat sahası ise daha sür'atli ve daha vüs'atlidir. Eski zamanda yarım asırda elde edilebilen ilm-i hakikat, şimdi kısa bir zamanda kazanılabiliyor. Belki de daha az bir müddette aynı semere ve netice hâsıl oluyor. Cenâb-ı Hakkın rahmet ve keremiyle bu asır Müslümanlarına ve insanlarına lûtuf buyurduğu bu kadar selâmetli ve kolay elde edilebilecek İslâmî bir maarifin, imani bir neticenin mevcudiyetini işiten ve aklı başında olan her insan, hususan her Müslüman, bu zengin servete mâlik olmak için Nur Risalelerine büyük bir sadakat ve sevgi ile çalışmaktan nasıl geri kalabilir?

Gayretli arkadaşlarım,

O kadar değerli, o kadar kıymettarbir eser külliyatını bir an evvel okumak ve onlardan hergün imanî ve İslâmî gıdalarınızı almak için bütün himmet ve varlığınızla çalışacağınızdan eminim, böyle olmanızı temenni ediyorum. Zira gençlik gidiyor, ömür geçiyor, zamanlar geri gelmiyor.

Evet, biz ne muallimlerimizden bir medet ve ne de peder ve validelerimizden bir teşvik beklemiyoruz ve beklemeyiz. Biz ancak Allah'ın inayetiyle kendi kendimizi yetiştirmek zaruret ve sebatındayız. İnşaallah devam ve sadakatla çalışarak mutlaka yükseleceğiz. Ta iman ve İslâmiyet meratibinin zirvesine ulaşacağız. Kalbimizi Nur-u

Kur'ân'la, kafamızı ilm-i imanla aydınlatacağız. Kalb ve aklımızı çalıştıracağız. Allah'ın has ve hâlis, fakat mücahid bir kulu, Resulullahın ihlâslı, fedakâr ve cengâver bir ümmeti olmak yolunda Nur Risaleleriyle yürüyeceğiz ve ilerleyeceğiz.

Risale-i Nur'dan eskimez yazı öğrenmeye gelince; Kur'ân yazısıyla olan NurRisalelerini yazmaktaki kazancımız çok büyüktür. Eskimez yazıyı kısa bir zamanda öğreniyoruz, hem yazarken malûmatelde ediyoruz. Hem Risale-i Nur eczalarını çoğaltmakla imana ve Kur'ân'a hizmet edildiği için pek büyük mânevikazançlar elde ediyoruz. Hem yazılarak edinilen bilgi hâfızaya dahaesaslı yerleşiyor. Bunun için şimdiye kadar binlerce genç Risale-i Nur'u yazarak Kur'ân yazısını öğrenmiş ve öğrenmektedir.

Kıymetli kardeşlerim,

Risale-i Nur'un birçok meziyet ve hususiyetlerinden bir kaçını daha sizlere nakledeceğim: Risale-i Nur'daki hârikulâde ilmî kuvvet, taklidî imanı tahkikî imana çeviriyor; insanı salâbetli ve kuvvetli bir Müslüman, ilmiyle amel eden bir mü'min-i kâmil olmaya doğru götürüyor. Menhus, pis zevklerden nefret ettirip vazgeçiriyor. En ulvî ve en temiz, ebedî ve sermedî zevk ve hazlar verecek hareketlere sevk ediyor. İnsana hayatı sevdiriyor. Bedbinlikten kurtarıp imanlı bir nikbinlik veriyor. Uyuşuk ve tembelleri cevval yapıyor; ruhî bir cevelân insanın iç âleminde hüküm-ferma oluyor. Orta halli değil, en ileri veen yüksek bir insan olmak hevesini uyandırıyor. Gurur

ve kibir gibi kötü ahlâkları kaldırıyor. İnsanı, tevazu, mahviyet ve vakar gibi faziletlerle değerlendiriyor. Hasım tarafları barıştırıyor. Fenalığa, fenalıkla değil, iyilikle mukabele etmek dersini veriyor. Siz gibi temiz ve terbiyeli gençleri fena bir muhitin fena görenekleriyle ahlâksız hale düşmek felâketinden muhafaza ediyor.

İşte bunun içindir ki, Risale-i Nur'u sadakatve devamla okuyan hakikî bir Nur talebesi, ahlâken düşük insanlar arasında kalsa da ahlâkınıbozmadan onlardan uzaklaşıp kendini kurtarıyor. Hem ahlâk ve terbiyesini yükseltmek için nefis mücadelesine girişiyor. Risale-i Nur'dan aldığı malûmat ve imanî kuvvetle muvaffak oluyor. Hem kendini o bozuk cemiyete ve kimselere kaptırmıyor; bilakis Risale-i Nur'u neşrederek imanî esasların zayıflaması neticesi olarak bozulan o cemiyeti ikna ve ıslah etmek cehdine sahip oluyor. İçtimaî yüksek esaslarla mücehhez bir ıslahatçı gibi gaye ve prensibinde terakkiler kaydediyor. Dâvâsını yürütmekte ve yerleştirmekte âdetâ zaferden zafere koşmaya başlıyor.

Evet arkadaşlar!

Bugün, içtimaîdert ve yaralarımızı halledip tedavi edecek en esaslı ve en tesirli faktör ve nizamı hâvi olan bir hakikat kaynağı vardır. O da, Risale-i Nur'dur. Bunun içindir ki, hakikatı idrâk edebilen hakikî münevverler ve uyanık mektepliler büyük bir çoğunlukla Risale-i Nur'a sarılmaktadırlar.

Evet, düşüncemiz daima terakki etmekte olacaktır. Bu

muvakkat dünyanın, ebedî saadeti kazanmak için bir ticarethane olduğunu Risale-i Nur bize ders veriyor. Biz de, bütün hakikî ilimlerin madeni, esası, nuru ve ruhu olan iman ilmini tahsil ve iktisab etmek için ve mukaddes dâvâmızda muvaffak ve kudsî mücadelemizde muzaffer olmak için aza kanaat etmeyeceğiz. Daima yükselmek, daima ilerlemek, daima terakki etmek için Nur Risalelerine çalışacağız ve çalıştıracağız.

1947 KonyaNur talebeleri namına

Zübeyir Gündüzalp

Hasta, mübarek üstadımız, bütün kardeşlerimizin hem Leyle-i Kadirlerini, hem bayramlarını tebrik ediyorlar.

Çok hasta üstadımızın hizmetinde bulunan

Bayram, Ceylan, Zübeyir, Tahirî, Sıddık Süleyman

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ وَاِنْ مِنْ شَىْءٍ اِلاَّ يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ[1]

اَلسَّلاَمُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللّٰهِ وَبَرَكَاتُهُ اَبَداً دَائِمًا[2]

---

1. Her türlü noksan sıfatlardan yüce olan Allah'ın adıyla "Hiçbirşey yoktur ki Allah'ı hamd ile tesbih etmesin." İsrâ Sûresi, 17:44.

2. Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi ebediyen, dâima üzerinize olsun.

Aziz, sıddıkkardeşlerim,

Âlem-i İslâmda Leyle-i Kadirtelâkki edilen bu Ramazan-ı Şerifin yirmi yedinci gecesinde bir nev'i tesemmümle şiddetli bir mide hastalığı içinde sinirlerimi ve vicdan ve kalbimiistilâ eder gibi bir diğer dehşetli hastalık hissettim. Bu maddî vemânevî iki dehşetli hastalık içerisinde şefkat hissiyle bütün zîhayatların elemleri hâtıra geldi. Şahsî hastalığımdan daha ziyade elîm bir hâlet-i ruhiyeyi hissettim. Bununla beraber seksen küsur seneye varan ömrümün sonundaseksen sene mânevî bir ibadeti

kazandıran en son Leyle-i Kadre lâyıkçalışamayacağım diye, sabık iki dehşetli hastalıktan daha şiddetli, hazîn bir meyusiyet içinde âsâba gelen ve nefs-i emmarenin vazifesini gören bir elîm his beni ezdiği aynı zamanda, Âyet-i Hasbiyenin bir sırrı imdadıma yetişti. Bu üç hastalığı izale edip, Cenâb-ı Hakka hadsiz şükür olsun ki, hilâf-ı me'mul bir tarzda dayandım. Bu üç hastalığıma da böyle üç merhem sürüldü. Maddî hastalığın—Hastalar Risalesinde isbat edildiği gibi—bir saat hastalık, sâbir ve mütevekkil insanlara, hiç olmazsa on saat ibadet ve Leyle-i Kadirde ise daha ziyade ibadet hükmüne geçtiği gibi, benim de bu Leyle-i Kadirdeki hastalığım, iktidarsızlığımla yapamadığım Leyle-i Kadirdeki hizmetin yerine geçmesiyle, tam şifa verici bir merhem oldu. Ve bütün zîhayatın hastalık ve elemlerinden şefkat sırrıyla bana gelen teellüm marazını birden rahîmiyet-i İlâhiyenin tecellîsi ile, yani, mahlûkları yaratanın şefkat ve rahîmiyeti ve rahmeti tam kâfi olmasından, onların elemlerini onlar için bir nev'i lezzete veya mükâfata çevirdiğinden, o rahmet-i İlâhiyeden daha ileri şefkati sürmek mânâsız ve haksız olduğundan, şefkatten gelen elemi, bir mânevî sürura ve lezzete çevirdi. Yalnız merhem değil, belki şifa da verdi.

Ve en son ömrümde en ziyade kıymettarmânevî bir hazineyi kaybetmekteki mânevî eleme karşı, Nur'un has şakirtlerinin her birisi şirket-i mâneviye sırrıyla umum namına dahi dua ile ve amel-i sâlihle çalıştıklarından, hem el-Hüccetü'z-Zehra'da, hem Nur Anahtarı'nda izah edilen;

teşehhüdde ve Fatihada bütün mevcudat ve zîhayat cemaatinin dualarına ve tevhiddeki dâvâlarına iştirak sûretiyle, hususan toprak, hava, su ve nur unsurları birer dil olmasıyla, topraktan çıkan bütün hayat hediyeleri ve sudan mübârekât ve tebrikât ve havadan şükür ve ibadetin temessülleri ve nur unsurundan maddî-mânevî tayyibatlar, güzellikler tarzında, teşehhüdde ve Fatihada, kâinattaki bütün nimetlerden gelen şükürler ve hamdler ve bütün mahlûkatın, hususan zîhayatların küllî ibadetleri ve bütün istiâneleri ve doğru yolda giden bütün ehl-i hakikate ve ehl-i imanın yolundan gidenlere, mânevî refakat etmekle onların dualarına ve dâvâlarına tasdik sûretinde âminlerle iştirak ederek, âmin demekle hissedar olmanın küllî sırrı o gece imdadıma geldi. Gayet hasta, zaif, meyus bir halde, cüz'î bir hizmet edememekteki mânevî elîm hastalığıma öyle bir tiryâk oldu ki, ben hakikaten en sağlam hallerimde ve en genç zamanlarımda, en zevkli ve lezzetli evradımda bulamadığım bir mânevî sürüru hissettim. Ve hadsiz şükür edip, o dehşetli hastalığıma razı oldum.

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ بِعَدَدِ عَاشِرَاتِ دَقَائِقِ شَهْرِ رَمَضَانَ فِى كُلِّ زَمَانٍ[1]

dedim.[HAŞİYE-1]

اَلْبَاقِى هُوَ الْبَاقِى[2]

Kardeşiniz

1. Her zamanda gelen bütün Ramazan aylarının âşireleri adedince Allah'a hamd olsun.

Haşiye-1 Üstadımız diyorlar ki: "Benim kanaatim var ki, benim âfiyetim için mübarek kardeşlerimin ettikleri dualarının makbuliyetinin bir neticesidir ki, böyle acib bir hâl, garip bir tarzda döndü."

Bu mübarekramazan-ı şerifin mübarek bir hediyesi olan bu mübarek risalenin hâtimesine, mübarek üstadımızın Leyle-i Kadirdeki elemli ve ızdıraplı hastalıklarına ait bu mektubun ilhakı münâsip görülerek ilâve edilmiştir.

Hüsrev

2. Bâkî olan sadece Odur.

Ecnebî Filozofların Kur'ân'ı Tasdiklerine Dair Şehadetleri

(Bu filozofların Kur'ân hakkındaki senalarının bir hülâsası küçük Tarihçe-i Hayat'ta ve Nur Çeşmesi Mecmuasında yazılmıştır.)

Prens Bismarck'ın Beyanatı

Sana muasır bir vücut olamadığımdan müteessirim, ey Muhammed (a.s.m.)

Muhtelif devirlerde, beşeriyeti idare etmek için taraf-ı Lâhutîden geldiği iddia olunan bütün münzel semavî kitapları tam ve etrafıyla tetkik ettimse de, tahrif olundukları için, hiçbirisinde aradığım hikmet ve tam isabeti göremedim. Bu kanunlar değil bir cemiyet, bir hane halkının saadetini bile temin edecek mahiyetten pek uzaktır. Lâkin Muhammedîlerin (a.s.m.) Kur'ân'ı, bu kayıttan âzâdedir. Ben, Kur'ân'ı her cihetten tetkik ettim, her kelimesinde büyük hikmetler gördüm. Muhammedîlerin (a.s.m.) düşmanları, bu kitap Muhammed'in (a.s.m.) zâde-i tab'ı olduğunu iddia

ediyorlarsa da, en mükemmel, hattâ en mütekâmil bir dimağdan böyle harikanın zuhurunu iddia etmek, hakikatlere göz kapayarak kin ve garaza âlet olmak mânâsını ifade eder ki, bu da ilim ve hikmetle kabil-i telif değildir. Ben şunu iddia ediyorum ki, Muhammed (a.s.m.) mümtaz bir kuvvettir. Destgâh-ı kudretin böyle ikinci bir vücudu imkân sahasına getirmesi ihtimalden uzaktır.

Sana muasır bir vücut olamadığımdan dolayı müteessirim, ey Muhammed (a.s.m.)! Muallimi ve nâşiri olduğun bu kitap, senin değildir; o Lâhutîdir. Bu kitabın Lahutî olduğunu inkâr etmek, mevzu ilimlerin butlanını ileri sürmek kadar gülünçtür. Bunun için, beşeriyet senin gibi mümtaz bir kudreti bir defa görmüş, bundan sonra göremeyecektir. Ben, huzur-u mehabetinde kemal-i hürmetle eğilirim.

Prens Bismarck

En temiz ve en doğru din, Müslümanlıktır

Meşhur muharrir, müsteşrik, edebiyat-ı Arabiye mütehassısı ve Kur'ân-ı Kerimin mütercimi Doktor Maurice şöyle diyor:

Bizans Hıristiyanlarını, içine düştükleri bâtıl itikatlar girîvesinden, ancak Arabistan'ın Hıra Dağında yükselen ses kurtarabilmiştir. İlâhî kelimeyi en ulvî makama yükselten ses, bu ses idi. Fakat Rumlar bu sesi dinleyememişlerdi. Bu ses, insanlara en temiz ve en doğru dini tâlim ediyordu. O yüksek din ki, onun hakkında, Gundö Firey Hesin gibi muhakkik bir fâzıl, şu sözleri pek haklı olarak söylüyor: "Bu dinde mukaddes sular, şâyân-ı teberrük eşya, esnâm ve azizler, yahut a'mâl-i sâlihadan mücerred imanı müfit tanıyan akideler, yahut sekerat-ı mevt esnasında nedametin bir fayda vereceğini ifade eden sözler, yahut başkaları tarafından vuku bulacak dua ve niyazların günahkârları kurtaracağına dair ifadeleri yoktur. Çünkü bu gibi akideler, onları kabul edenleri alçaltmıştır."

Zamanlar geçtikçe, Kur'ân'ın ulvî sırları inkişaf ediyor

Doktor Maurice, Le Parler Française Roman ünvanlı gazetede, Kur'ân'ın Fransızca mütercimlerinden Selman Runah'ın

tenkidatına verdiği cevapta diyor ki:

Kur'ân nedir? Her tenkidin fevkinde bir fesahat ve belâgat mucizesidir. Kur'ân'ın, 350 milyon Müslümanın göğsünü haklı bir gururla kabartan meziyeti, onun, her mânâyı hüsn-ü ifade etmesi itibarıyla, münzel kitapların en mükemmeli ve ezelî olmasıdır. Hayır, daha ileri gidebiliriz:

Kur'ân, kudret-i ezeliyenin, inayetle insana bahşettiği kütüb-ü semaviyenin en güzelidir. Beşeriyetin refahı nokta-i nazarından Kur'ân'ın beyanatı, Yunan felsefesinin ifâdâtından pek ziyade ulvîdir. Kur'ân, arz ve semanın Hâlıkına hamd ve şükranla doludur. Kur'ân'ın her kelimesi, herşeyi yaratan ve herşeyi hâiz olduğu kabiliyete göre sevk ve irşad eden Zât-ı Kibriyanın azametinde mündemiçtir.

Edebiyatla alâkadar olanlar için, Kur'ân, bir kitab-ı edebdir. Lisan mütehassısları için Kur'ân, bir elfaz hazinesidir. Şâirler için Kur'ân, bir âhenk menbaıdır. Bundan başka bu kitap, ahkâm ve fıkıh namına bir muhit-i maariftir.

Davud'un (a.s.) zamanından, Jan Talmus'un devrine kadar gönderilen kitapların hiçbiri, Kur'ân-ı Kerimin âyetleriyle muvaffakiyetli bir şekilde rekabet edememiştir.

Bundan dolayıdır ki, Müslümanların yüksek sınıfları, hayatın hakikatini kavramak nokta-i nazarından ne kadar tenevvür ederlerse, o derece Kur'ân ile alâkadar oluyorlar ve ona o kadar tazim ve hürmet gösteriyorlar.

Müslümanların Kur'ân'a hürmetleri daima tezayüd

etmektedir. İslâm muharrirleri, Kur'ân âyetlerini iktibasla yazılarını süslerler ve o yazılar o âyetlerden mülhem olurlar. Müslümanlar, tahsil ve terbiye itibarıyla yükseldikçe, fikirlerini o nisbette Kur'ân'a istinad ettiriyorlar. Müslümanlar, kitaplarına âşıktırlar ve onu, kalblerinin bütün samimiyetiyle mukaddes tanırlar. Halbuki, kütüb-ü İlâhiyeye nâil olan diğer milletler, ne kitaplarına ehemmiyet verirler ve ne de onlara hürmet gösterirler.

Müslümanların Kur'ân'a hürmetlerinin sebebi, bu kitap pâyidar oldukça, başka bir dinî rehbere arz-ı ihtiyaç etmeyeceklerini anlamalarıdır. Filhakika, Kur'ân'ın fesahat, belâgat ve nezahet itibarıyla mümtaziyeti, Müslümanları başka belâgat aramaktan vareste kılmaktadır. Edebî dehâların ve yüksek şâirlerin Kur'ân huzurunda eğildikleri bir vâkıadır. Kur'ân'ın hergün daha fazla tecellî etmekte olan güzellikleri, hergün daha fazla anlaşılan, fakat bitmeyen esrarı, şiir ve nesirde üstad olan Müslümanları, üslûbunun nezahet ve ulviyeti huzurunda diz çökmeye mecbur etmektedir. Müslümanlar, Kur'ân'ı tâ rûz-u haşre kadar pâyidar kalacak kıymet biçilmez bir hazine addeylerler ve onunla pek haklı olarak iftihar ederler. Müslümanlar, Kur'ân'ı, en fasih sözlerle, en rakik mânâlarla coşan bir nehre benzetirler.

Şayet Monsieur Renaud İslâm âlemiyle temas etmek fırsatını elde edecek olursa, münevver ve terbiyeli Müslümanların, Kur'ân'a karşı en yüksek hürmeti perverde ettiklerini ve onun evamir-i ahlâkiyesine fevkalâde

riayetkâr olduklarını ve bunun haricine çıkmamaya gayret ettiklerini görürdü.

Yeni nesiller ve asrî mekteplerin mezunları da, Kur'ân'a ve Müslümanlığa karşı müstehziyane bir cümlenin sarfına tahammül etmemektedirler. Çünkü Kur'ân, iki sıfatla bu ehliyeti hâizdir.

Bunların birincisi: Bugün ellerde tedavül eden Kur'ân'ın Hazret-i Muhammed'e (a.s.m.) vahyolunan kitabın aynı olmasıdır. Halbuki, İncilile Tevrat hakkında birçok şüpheler ileri sürülmektedir.

İkincisi: Müslümanlar, Kur'ân'ı, Arapçanın en kuvvetli muhafızı ve esasat-ı diniyenin amelî bir mahiyet almasının en kuvvetli menbaı telâkki ederler.

Binaenaleyh, Monsieur Renaud eserini tashih edecek olursa, bu tercümesiyle, insanları tenvir hususunda insanlığa büyük bir muavenette bulunur ve bâtıl itikadların hudutlarını tarümar etmeye hâdim olur.

Doktor Maurice

[Nur Çeşmesi'nde ve Risale-i Nur'da yazılan bu nevi filozoflardan kırk altıncısıdır.]

Zat-ı Kibriya hakkındaki âyetlerin ulviyeti veKur'ân'ın kudsî nezaheti

Mister John Davenport, "Hazret-i Muhammed (a.s.m.) ve Kur'ân-ı Kerim" ünvanlıeserinde Kur'ân-ı Kerimden bahsederken şu sözleri söylüyor:

Kur'ân'ın sayısız hususiyetleri içinde bilhassa ikisi fevkalâde mühimdir.

1. Zât-ı Kibriyayı ifade eden âyâtın âhengindeki ulviyettir. Kur'ân-ı Kerim, beşerî zaaflardan herhangi birisini Zat-ı Kibriya'ya isnaddan münezzehtir.

2. Kur'ân, başından sonuna kadar, gayr-ı beliğ, gayr-ı ahlâkî, yahut terbiyeye muhalif fikirlerden, cümlelerden ve hikâyelerden tamamen münezzehtir.

Halbuki bütün bu nakîsalar, Hıristiyanların ellerindeki muharref Kitab-ı Mukaddeste mebzuliyetle vardır.

John Davenport

Kur'ân, serapa samimiyet ve hakkaniyetle doludur

Carlyle şöyle diyor:

Kur'ân'ı bir kere dikkatle okursanız, onun hususiyetlerini izhara başladığını görürsünüz. Kur'ân'ın güzelliği, diğer bütün edebî eserlerin güzelliklerinden kabil-i temyizdir. Kur'ân'ın başlıca hususiyetlerinden biri, onun asliyetidir.

Benim fikir ve kanaatime göre, Kur'ân, serapa samimiyet ve hakkaniyetle doludur. Hazret-i Muhammed'in (a.s.m.) cihana tebliğ ettiği davet, hak ve hakikattır.

Carlyle

Müslümanlık, tecessüd ve teslis akîdesini reddeder

İngiltere'nin en meşhur ve en büyük müverrihlerinden Edward Gibbon Roma İmparatorluğunun İnhitat ve Sukutu adlı eserinde şöyle diyor:

Ganj Nehriile, Bahr-i Muhit-i Atlasî (Atlas Okyanusu) arasındaki memleketler, Kur'ân'ı, bir kanun-u esasî ve teşrîî hayatın ruhu olarak tanımışlardır. Kur'ân'ın nazarında, satvetli bir hükümdarla, zavallı bir fakir arasında fark yoktur. Kur'ân, bu gibi esaslar üzerinde öyle bir teşrî vücuda getirmiştir ki, dünyada bir nazîri yoktur.

Müslümanlığın esasatı, teslisiyet ve Allah'ın tecessüdiyetini ve vahdet-i vücut akidesini reddetmektedir. Bu mutasavvifâne akideler üç kuvvetli ulûhiyetin mevcudiyetini ve Mesih'in, Allah'ın oğlu—hâşâ! —olduğunu öğretmektedir. Fakat bu akideler, ancak mutaassıp Hıristiyanları tatmin edebilir. Halbuki Kur'ân, bu gibi karışıklıklardan, iphamlardan âzâdedir.

Kur'ân, Allah'ın birliğine en kuvvetli delildir. Feylesofane bir dimağa mâlik olan bir muvahhid, İslâmiyetin nokta-i nazarını kabul etmekte hiç tereddüt

etmez. Müslümanlık, belki bugünkü inkişaf-ı fikrimizin seviyesinden daha yüksek bir dindir.

Edward Gibbon

Hâlıkın hukukuyla mahlûkatın hukukunu en mükemmel surette ancak Müslümanlık tarif etmiştir

Kur'ân'ın telkin ve Hazret-i Muhammed'in (a.s.m.) tebliğ ettiği esâsâttan mükemmel bir ahlâk mecellesi vücut bulur. Esasat-ı Kur'âniyenin muhtelif memleketlerde insanlığa ettiği iyiliği ve ettikten sonra da Allah'a takarrub etmek isteyen insanları Cenab-ı Hakka raptettiğini inkâr etmek mümkün değildir.

Hâlıkın hukuku ile mahlûkun hukuku, ancak Müslümanlık tarafından mükemmel bir surette tarif olunmuştur. Bunu yalnız Müslümanlar değil, Hıristiyanlar da, Mûseviler de itiraf ediyorlar.

Marmaduke Pickthall

Kur'ân ile kavanin-i tabiiye arasında tam bir âhenk vardır

Yeni keşfiyatın veyahut ilim ve irfanın yardımıyla hallolunan, yahut halline uğraşılan mesail arasında bir mesele yoktur ki İslâmiyetin esasâtıyla taarruz etsin. Bizim, Hıristiyanlığı, kavanin-i tabiiye ile telif için sarf ettiğimiz mesaiye mukabil, Kur'ân-ı Kerim ve Kur'ân'ın tâlimiyle kavanin-i tabiiye arasında tam bir âhenk görülmektedir. Kur'ân, her hürmete şâyân olan eserdir.

Levazaune

Kur'ân, bütün iyilik ve fazilet esaslarını muhtevîdir; insanı, her türlü dalâletlerden korur

Kur'ân, insanlara hukukullahı tanıtmış, mahlûkatın Hâlıktan ne bekleyeceğini, mahlûkatın Hâlıkla münâsebâtını en sarih şekilde öğretmiştir. Kur'ân, ahlâk ve felsefenin bütün esasatını câmidir. Fazilet ve rezilet, hayır ve şer, eşyanın mahiyet-i hakikiyesi, hülâsa her mevzu Kur'ân'da ifade olunmuştur. Hikmet ve felsefenin esası olan adalet ve müsavatı öğreten ve başkalarına iyilik etmeyi, faziletkâr olmayı talim eden esaslar, bunların hepsi Kur'ân'da vardır. Kur'ân, insanı iktisat ve itidale sevk eder, dalâletten korur, ahlâkî zaafların karanlığından çıkarır, teâli-i ahlâk nuruna ulaştırır, insanın kusurlarını, hatalarını i'tilâ ve kemâle kalb eyler.

Müsteşrik Sedio

Kur'ân, öyle bir Peygamber sesidir ki, onu bütün dünya dinleyebilir. Bu sesin aksi, saraylarda, çöllerde, şehirlerde, devletlerde çınlar.

Kur'ân şiir midir? Değildir. Fakat onun şiir olup olmadığını tefrik etmek müşkildir. Kur'ân, şiirden daha yüksek birşeydir. Maamafih, Kur'ân ne tarihtir, ne tercüme-i haldir, ne de İsa'nın (a.s.) dağda irad ettiği mev'ize gibi bir mecmua-i eş'ardır. Hattâ Kur'ân, ne Buda'nın telkinatı gibi bir mâba'd e't-tabiiye, yahut mantık kitabı, ne de Eflâtun'un herkese irad ettiği nasihatler gibidir.

Bu, bir Peygamberin sesidir. Öyle bir ses ki, Onu, bütün dünya dinleyebilir. Bu sesin aksi, saraylarda, çöllerde, şehirlerde, devletlerde çınlar. Bu sesin tebliğ ettiği din, evvelâ nâşirlerini bulmuş, sonra teceddütperver ve îmar edici bir kuvvet şeklinde tecellî etmiştir. Bu sâyededir ki, Yunanistan ile Asya'nın birleşen ışığı, Avrupa'nın zulümat-âbad olan karanlıklarını yarmış ve bu hâdise, Hıristiyanlığın en karanlık devirlerini yaşadığı zaman vuku bulmuştur.

Kur'ân'ın cihanşümul hakikati: Kur'ân, Allah'ın birliğine inanmak hakikat-i kübrâsını ilân eder

İngilizce-Arapça, Arapça-İngilizce lügatlerin muharriri Doktor City Youngest Kur'ân hakkında şu sözleri söylüyor:

Kur'ân, insanların yed-i istifadesine geçen eserlerin en büyüklerinden biridir. Kur'ân'da, büyük bir insanın hayal ve seciyesi, en vâzıh şekilde görülmektedir.

Carlyle"Kur'ân'ın ulviyeti, onun cihan-şümul hakikatindedir" dediği zaman, şüphesiz, doğru söylemişti.

Muhammed'in (a.s.m.) doğruluğu, faaliyeti, hakikatı taharride samimiyeti, sarsılmayan azmi, imanı, kendisini dinlemek istemeyenlere ezelî hakikati dinletmek yolundaki sebatı, bana kalırsa, onun, o cesur ve azimkâr Peygamberin hâtem-i risalet olduğunun en kat'î ve en emîn delilleridir.

Kur'ân, akaid ve ahlâkın, insanlara hidayet ve hayatta muvaffakiyet temin eden esasatın mükemmel mecellesidir. Bütün bu esasatın üssü'l-esası, âlemin bütün mukadderatını yed-i kudretinde tutan Zât-ı Kibriyaya imandır.

Allah'ın birliğine iman etmek hakikat-i kübrâsını ilân ediyorken, Kur'ân, lisan-ı belâgatin en yükseğine ve nezahetin şâhikasına varır. Kur'ân, Allah'ın iradesine itaati, Allah'a isyanın neticelerini izah ederken, insanların muhayyilesini elektrikleyen en seyyal lisanı kullanır. Resul-i Kibriyaya tesellî vermek ve onu teşvik etmek, yahut halkı sair Peygamberlerin ahvâliyle, milletlerinin âkıbetiyle korkutmak icap ettiği zaman, Kur'ân'ın lisanı, en kat'î ciddiyeti almaktadır.

Mâdem ki Kur'ân'ın birbirine düşman kabileleri, yekdiğeriyle mücadele eden unsurları derli toplu bir millet haline getirdiğini, onları eski fikirlerindendaha ileri bir seviyeye yükselttiğini görüyoruz; o halde, belâgat-iKur'âniyenin mükemmeliyetine hükmetmeliyiz. Çünkü, Kur'ân'ın bu belâgati, vahşî kabileleri medenî bir millet haline getirmiş, dünyanın eski tarihine yeni birkuvvet ilâve etmiştir. Zaman ve mekân itibarıyla birbirinden çok uzakoldukları gibi, fikrî inkişaf itibarıyla da birbirinden çok farklı insanlara harikulâde bir hassasiyet ilham eden ve muhalefeti hayrete ve istihsana kalb eden Kur'ân, en şâyan-ı hayret eser tanınmaya lâyıktır. Kur'ân, beşerin mukadderatıyla meşgul âlimler için tetebbua şayan en faydalı mevzu sayılır.

Doktor City Youngest

Kur'ân'ın lisanı, nezahet ve belâgat itibarıyla nazirsizdir. Kur'ân, bizatihî muhteşem bir mucizedir.

Kur'ân'ın mutaassıp münekkidi ve mütercimi Corselle diyor ki:

Kur'ân Arapçanın en mükemmel ve pek mevsuk bir eseridir. Müslümanların itikadı veçhile bir insan kalemi, bu i'câzkâr eseri vücuda getiremez. Kur'ân, bizatihî daimî bir mucizedir; hem öyle bir mucize ki, ölüleri diriltmekten daha yüksektir. Bu mukaddes kitabın ta kendisi, menşeinin semavî olduğunu ispata kâfidir. Muhammed (a.s.m.), bu mucizeye istinaden, bir peygamber olarak tanınmasını istemiştir. Arabistan'ın çıplak ve kısır çöllerini aydınlatan, şair ve hatiplere meydan okuyan Kur'ân, bir âyetine bir nazire istemiş; hiçbir kimse bu tahaddîye karşı gelememişti. Burada yalnız bir misal irad ederek, bütün büyük adamların Kur'ân'ın belâgatine baş eğdiklerini göstermek isterim.

Hazret-i Muhammed'in (a.s.m.) zamanında, Arabistanşâirlerinin şehriyarı, şair Lebid idi. Lebid, muallâkattan birinin nâzımıdır. O zaman putperest olan Lebid, Kur'ân'ın belâgati karşısında lâl kalmış, bu belâgati

en güzel sözlerle ifade etmişti. Kur'ân'ın belâgati karşısında hayran kalan Lebid, Müslümanlığı kabul etmiş, Kur'ân'ın ancak bir Peygamber lisanından duyulacağını söylemiştir.

Kur'ân'ın lisanı, beliğ ve harikulâde seyyaldir. Cenab-ı Hakkın şan ve celâletini azamet sıfatlarını ifade eden âyetlerin ekserîsi, müstesna bir güzelliği hâizdir. Kur'ân'ı bîtarafane tercümeye gayret ettimse de, kàrilerim, Kur'ân'ın metnini sadakatkârâne bir ifadeye muvaffak olamadığımı göreceklerdir. Bu kusuruma rağmen, kàriler tercümemde bahis mevzuu ettiğim muhteşem âyetlerin birçoklarını okuyacaklardır.

Corselle

Kur'ân, beşeriyete ilâhî bir lütuftur. Kur'ân, muzaffer cumhuriyetler meydana getirmiştir.

Kur'ân âyetlerini nüzul tarihine göre tercüme ve tertip eden İngiltere'nin en mutaassıp papazlarından Rodwell, şu hakikatleri itiraf ediyor:

Kur'ân, Arabistan'ın basit bedevîlerini öyle bir istihaleye uğratmıştır ki, bunların âdetâ meşhur olduklarını zannedersiniz. Hıristiyanların telâkkisine göre Kur'ân'ın

nâzil olmuş bir kitap olduğunu söyleyecek olsak bile, Kur'ân putperestliği imha; Allah'ın vahdaniyet akîdesini tesis; cinlere, perilere, taşlara ibadeti ilga; çocukları diri diri gömmek gibi vahşî âdetleri izale; bütün hurafeleri istîsal; taaddüd-ü zevcatı tahdit ile, bütün Araplar için İlâhî lütuf ve nimet olmuştur.

Kur'ân bütün kâinatı yaratan, gizli ve âşikâr herşeyi bilen Kadîr-i Mutlak sıfatıyla Zât-ı Kibriyayı takdis ve tebcil ettiğinden, her sitayişe şayandır. Kur'ân'ın ifadesi veciz ve mücmel olmakla beraber, en derin hakikati, en kuvvetli ve mülhem hikmeti takrir eden elfaz ile söylemiştir. Kur'ân, devamlı memleketler değilse de, muzaffer cumhuriyetler vücuda getirmeye hâdim olacak esasları muhtevî olduğunu ispat etmiştir. Kur'ân'ın esaslarıyladır ki, fakr ve sefaletleri ancak cehaletleriyle kabil-i kıyas olan, susuz ve çıplak bir yarımadanın sekenesi, yeni bir dinin hararetli ve samimî sâlikleri olmuşlar, devletler kurmuşlar, şehirler inşa etmişlerdir. Filhakika Müslümanların heybetidir ki, Füsdat, Bağdat, Kurtuba, Delhi, bütün Hıristiyan Avrupa'yı titreten bir azamet ve haşmet ihraz etmişlerdir.

Rodwell

Müslümanlık, dünyanın kıvamı olan bir dindir; cihan medeniyetinin istinad ettiği temelleri muhtevîdir

Fransa'nın en maruf müsteşriklerinden Gaston Care, 1913 senesinde Le Figaro Gazetesinde, yeryüzünden Müslümanlık kalkacak olursa, müsalemetin muhafazasına imkân olup olmadığı hakkında makaleler silsilesi yazmış ve o zaman bu makaleler Şark gazeteleri tarafından tercüme olunmuştu. Fransız müsteşriki diyor ki:

Yüz milyonlarca insanın dini olan Müslümanlık, bütün sâliklerine nazaran, dünyanın kıvamı olan bir dindir. Bu aklî dinin menbaı ve düsturu olan Kur'ân, cihan medeniyetinin istinad ettiği temelleri muhtevîdir. O kadar ki, bu medeniyetin, İslâmiyet tarafından neşrolunan esasların imtizacından vücut bulduğunu söyleyebiliriz.

Filhakika, bu âlî din, Avrupa'ya, dünyanın imarkârâne inkişafı için lâzım olan en esaslı kaynakları temin etmiştir. İslâmiyetin bu fâikiyetini teslim ederek, ona medyun olduğumuz şükranı tanımıyorsak da, hakikatın bu merkezde olduğunda şek ve şüphe yoktur.

Fransız muharriri, daha sonra, Kur'ân'ın umumî müsalemeti

muhafaza hususundaki hizmetini bahis mevzuu ederek diyor ki:

İslâmiyet, yeryüzünden kalkacak ve bu suretle hiçbir Müslüman kalmayacak olursa,barışı devam ettirmeye imkân kalır mı? Hayır buna imkân yoktur!

Gaston Care

Kur'ân bütün dinî kitaplara fâiktir

Alman âlimlerinden ve müsteşriklerinden Jochahim du Rulpp Kur'ân'ın sıhhate verdiği ehemmiyetten bahsederken şu sözleri söylüyor:

İslâmiyetin, şimdiye kadar Avrupamuharrirlerinden hiçbirinin nazar-ı dikkatini celb etmeyen bir safhasını bahis mevzuu etmek istiyorum. İslâmiyetin bu safhası, onun sıhhati muhafaza için vuku bulan emirleridir. Evvelâ şunu itiraf etmek lâzımdır: Kur'ân, bu nokta-i nazardan bütün dinî kitaplara fâiktir. Kur'ân'ın tarif ettiği basit, fakat mükemmel sıhhî kaideleri nazar-ı dikkate alırsak, bu mukaddes kitap sayesinde, bütün dünyanın bazı kısımlarıyla, haşarat mahşeri olan Asya'nın müthiş bir tehlike olmaktan kurtulduğunu görürüz. Müslümanlık nezafeti, temizliği, nezaheti bütün sâliklerine farz etmekle, birçok tahripkâr mikropları imha etmiştir.

Jochahim

Kur'ân âyetleri İslâmiyetin muhteşem bünyesinde altın bir kordon gibi işlenmiştir

Sembires Encyclopedia namıyla intişar eden İngilizce muhitü'l-maarifte, Müslümanlıktan şu suretle bahsolunmaktadır:

İslâm Peygamberinin seciyesini aydınlatan Kur'ân âyetleri, son derece mükemmel ve son derece müessirdir. Bu kısım âyetler, Müslümanlığın ahlâkî kaidelerini ifade eder. Fakat bu kaideler, bir iki sûreye münhasır değildir. Bu âyetler, İslâmiyetin muhteşem bünyanında, altından bir kordon gibi işlenmiştir. İnsafsızlık, yalancılık, hırs, israf, fuhuş, hıyanet, gıybet, bunların hepsi Kur'ân tarafından en şiddetli surette takbih olunmuş ve bunlar reziletin ta kendisi tanınmıştır.

Diğer taraftan, hüsn-ü niyet sahibi olmak, başkalarına iyilik etmek, iffet, haya, müsamaha, sabır ve tahammül, iktisat, doğruluk, istikamet, sulhperverlik, hakperestlik herşeyden fazla Cenab-ı Hakka itimad ve tevekkül, Allah'a itaat, Müslümanlık nazarında hakikî iman esasları ve hakikî bir mü'minin başlıca sıfatları olarak gösterilmiştir.

Resul-i Ekrem idrak ve şuur timsâlidir

Profesör Edward Monte, "Hıristiyanlığın İntişarı ve Hasmı Olan Müslümanlar" ünvanlı eserinin 17 ve 18'inci sayfalarında diyor ki:

Rasyonalizm, yani "akliye" kelimesinin müfadını ve tarihî ehemmiyetini tevsi edebilirsek, Müslümanlığın aklî bir din olduğunu söyleyebiliriz. Akıl ve mantık mısdâkıyla akaid-i diniyeyi muhakeme eden mektep, rasyonalizm kelimesinin, İslâmiyete tamamıyla mutabık olduğunu teslim etmekte tereddüt etmez.

Resul-i Ekrem şuur ve idrak timsâli olduğu, dimağının iman ışıkları ve kâmil bir yakîn ile pür-nur olduğu muhakkaktır. Resul-i Ekrem, muasırlarını aynı heyecanla alevlemiş, bu sıfatlarla teçhiz etmiştir. Hazret-i Muhammed (a.s.m.), başarmak istediği ıslahatı, İlâhî bir vahiy olarak takdim etmiştir. Bu, İlâhî bir vahiydir. Hazret-i Muhammed'in (a.s.m.) dini ise, akıl kaidelerinin ilhamlarına tamamıyla muvafıktır.

Ehl-i İslâma göre İslâmiyetin esas akaidi, şu suretle hülâsa olunabilir:

Allah birdir; Muhammed (a.s.m.) Onun Peygamberidir.

Filhakika, İslâmiyetin esaslarını sükûnetle ve derin bir teemmülle tetkik ettiğimiz zaman, bunların, Allah'ın birliğine ve Muhammed'in (a.s.m.) risaletine, sonra haşir ve neşre ve itikada müntehi olduklarını görürüz. Bizzat dinin esasları tanınan bu iki akide, bütün dindar insanlarca akıl ve mantığa müstenid telâkki olunmakta ve bunlar Kur'ân'ın akidelerinin hülâsası bulunmaktadır.

Kur'ân'ın ifadesindeki sadelik ve berraklık, Müslümanlığın intişar ve i'tilâsını bilâ-tevakkuf temâdi ettiren sâik kuvvet olmuştur. Resul-ü İslâm tarafından tebliğ olunan mukaddes talimatın cihanşümul terakkisine rağmen, Müslümanların ilham kaynağı ve en kuvvetli ilticagâhı Kur'ân olmuştur. En takdiskâr ve kanaat-bahş bir lisanla, başka bir kitab-ı münzelin tefevvuk edemeyeceği bir ifade ile takrir eden kitap, Kur'ân'dır. Bu kadar mükemmel ve esrarengiz, her insanın tetkikine bu kadar açık olan bir din, muhakkak, insanları kendisine meclûb eden i'câzkâr kudreti hâizdir. Müslümanlığın bu kudreti hâiz olduğunda şüphe yoktur.

Edward Monte

Daha bu çeşit meşhur çok feylezoflar var. Kur'ân'ı tam tasdik ve takdir etmişler.

Nokta Risalesi

Bediüzzaman Said Nursî

Nokta

مِنْ نُورِ مَعْرِفَةِ اللّٰهِ جَلَّ جَلَالُهُ[1]

[Çok kıymetlidir.][2]

İfade-i Meram

---

1. Marifetullahın (c.c.) nurundan (bir nokta).
2. Bu risalenin ilk baskı tarihi 1337 (1921)'dir.

Bir bahçeye girsem iyisini intihab ederim. Koparmasından zahmet çeksem hoşlanırım. Çürüğünü, yetişmemişini görsem "Huz mâ safâ" derim. Muhataplarımı da öyle arzu ederim. Derler:

"Sözlerin iyi anlaşılmıyor?"

Bilirim ki, kâh minare başında, kâh kuyu dibinde konuşuyorum. Neyleyeyim, zuhurat öyle. *Şuâât* ve şu kitapta mütekellim, âciz kalbimdir. Muhatap, âsi nefsimdir. Müstemi, müteharrî-i hakikat bir Japondur. Temâşâ eden bunu düşünmeli. Gayetü'l-gâyât olan mârifetullahın bir burhanı olan mârifetü'n-Nebîyi *Şuâât*'ta bir nebze beyan ettik. Şu risalede maksud-u bizzat olan tevhidin lâyühad berâhininden yalnız dört muazzam burhanına işaret edeceğiz. Hem nazar-ı aklîyi hads-i kalbiyle birleştirmek için, melâike ve haşrin bir kısım delâiline imâ ederek, imanın altı rüknünden dördünün birer lem'asını, fehm-i kàsırımla göstermek isterim.

اٰمَنْتُ بِاللّٰهِ وَمَلٰئِكَتِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ وَالْيَوْمِ الْاٰخِرِ وَبِالْقَدَرِ
خَيْرِهِ وَشَرِّهِ مِنَ اللّٰهِ تَعَالٰى وَالْبَعْثُ بَعْدَ الْمَوْتِ حَقٌّ
اَشْهَدُ اَنْ لاٰ اِلٰهَ اِلاَّ اللّٰهُ وَاَشْهَدُ اَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللّٰهِ[1]

---

1. Allah'a, meleklerine, kitaplarına, peygamberlerine, âhiret gününe, kadere, hayır ve şerrin Allah Teâlâdan geldiğine iman ettim. Ölümden sonra dirilişhaktır. Allah'tan başka ilâh olmadığına şahitlik ederim. Muhammed'in,Allah'ın resulü olduğuna da şahitlik ederim.

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ وَالصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلٰى
مُحَمَّدٍ خَاتَمِ النَّبِيِّينَ وَعَلٰى اٰلِهِ وَصَحْبِهِ اَجْمَعِينَ[1]
اَللّٰهُ لَا اِلٰهَ اِلَّا هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ[2]

maksudumuzdur, matlubumuzdur. Gayr-ı mütenahi berâhininden dört burhan-ı küllîyi îrad ediyoruz.

---

1. Hamd, Âlemlerin Rabbi olan Allah'a mahsustur. Peygamberlerin hâtemi olan Muhammed'e ve bütün âl ve ashabına salât ve selâm olsun.
2. "Allah Teâlâ ki, Ondan başka ibâdete lâyık hiçbir ilâh yoktur. O Hayydır, O Kayyûmdur." Bakara Sûresi, 2:255.

Birinci burhan: Muhammed Aleyhissalâtü Vesselâmdır. Şu burhan-ı neyyirimiz *Şuâât*'ta tenevvür ettiğinden, tenvir-i müddeâmızda münevver bir mir'attır.

İkinci burhan: Kitab-ı kebîr ve insan-ı ekber olan kâinattır.

Üçüncü burhan: Kitab-ı mu'cizü'l-beyan, Kelâm-ı Akdestir.

Dördüncü burhan: Âlem-i gayb ve şehadetin nokta-i iltisakı ve berzahı ve iki âlemden birbirine gelen seyyârâtın mültekası, vicdan denilen fıtrat-ı zîşuurdur. Evet, fıtrat ve

vicdan akla bir penceredir; tevhidin şuâını neşrederler.

BİRİNCİ BURHAN: Risalet ve İslâmiyetle mücehhez olan hakikat-ı Muhammediyedir ki, risalet noktasında en muazzam icmâ ve en vâsi tevatür sırrını ihtiva eden mecmû-u enbiyânın şehadetini tazammun eder. Ve İslâmiyet cihetiyle vahye istinad eden bütün edyân-ı semâviyenin ruhunu ve tasdiklerini taşıyor. İşte, bütün enbiyanın şehadetiyle ve bütün edyânın tasdikiyle ve bütün mu'cizatının teyidiyle musaddak olan bütün akvaliyle, vücud ve vahdet-i Sânii beşere gösteriyor. Demek şu dâvada ittihad etmiş bütün efâzıl-ı beşer nâmına o nuru gösteriyor. Acaba bu kadar tasdiklere mazhar, büyük, derin, durbîn, sâfi, keskin, hakaik-aşina bir gözün gördüğü hakikat, hakikat olmamak hiç ihtimali var mı?

İKİNCİ BURHAN: Kâinat kitabıdır. Evet, şu kitabın bütün hurufu ve bütün noktaları, efrâden ve terekküben Zât-ı Zülcelâlin vücud ve vahdetini, elsine-i mahsusaları kıraatla وَاِنْ مِنْ شَيْءٍ اِلاَّ يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ[1]'yi tilâvet ediyorlar. Cemî zerrat-ı kâinat, birer birer, zât ve sıfât ve saire vücuh ile hadsiz imkânat mabeyninde mütereddit iken, birden bire bir ciheti takip, muayyen bir sıfatla ittisaf, mahsus bir keyfiyetle tekeyyüf ederek hayret-bahşâ hikemi intaç ettiğinden, Sâniin vücub-u vücuduna şehadetle, avâlim-i gaybiyenin enmuzeci olan lâtife-i Rabbâniye içinde ilân-ı Sâni eden misbah-ı imanı ışıklandırıyorlar. Evet, bir nefer, nefsinde ve takımda ve bölükte, taburda ve orduda gibi; her bir zerre de, kendi başıyla zât, sıfât, keyfiyetindeki

imkânat cihetiyle Sânii ilân ettiği gibi, tesâvir-i mütedahileye benzeyen mürekkebat-ı müteşâbike-i mütesâide-i kâinatın her bir makamında ve her bir nisbetinde ve her bir dairesinde, her bir zerre, muvâzene-i cereyan-ı umumîyi muhafaza; ve her nisbetinde ve her takımında ayrı ayrı vazifeyi ifa ve hikmeti intaç ettiklerinden, Sâniin kast ve hikmetini izhar ve vücut ve vahdetinin âyâtını kıraat ettikleri için, Sâni-i Zülcelâlin berâhini, zerrattan kat kat ziyade olur. Demek [1] اَلطُّرُقُ اِلَى اللّٰهِ بِعَدَدِ اَنْفَاسِ الْخَلاَئِقِ hakikattir, mübalâğa değil; belki nâkıstır.

---

1. "Hiçbirşey yoktur ki Onu övüp Onu tesbih etmesin." İsrâ Sûresi, 17:44.
1. Allah'a giden yollar, mahlukâtın nefesleri sayısıncadır.

S: Neden aklıyla herkes göremiyor?

C: Kemâl-i zuhurundan ve zıddın ademinden.

تَأَمَّلْ سُطُورَ الْكَائِنَاتِ فَإِنَّهَا مِنَ الْمَلإِ الْاَعْلٰى اِلَيْكَ رَسَائِلُ

Yani, "Sahife-i âlemin eb'âd-ı vâsiasında Nakkaş-ı Ezelînin yazdığı silsile-i hâdisâtın satırlarına hikmet nazarıyla bak ve fikr-i hakikatle sarıl. Ta ki mele-i âlâdan uzanan şu selâsil-i resâil, seni âlâ-yı illiyyîn-i tevhide çıkarsın."

Şu kitabın heyet-i mecmuasında öyle parlak bir

nizamvar ki, nazzâmı güneş gibi içinde tecellî ediyor. Her kelimesi, her harfi birer mu'cize-i kudret olan bu kitab-ı kâinatın te'lifinde öyle bir i'câz var ki, bütün esbab-ı tabiiye, farz-ı muhal olarak muktedir birer fâil-i muhtar olsalar, yine kemâl-i acz ile o i'câza karşı secde ederek

سُبْحَانَكَ لاَ قُدْرَةَ لَنَا اِلَّا اَنَّكَ اَنْتَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ [1]

diyeceklerdir. Her bir kelimesi bütün kelimatıyla münasebettardır. Ve her harfi, bâhusus zîhayat bir harfi, bütün cümlelere karşı müteveccih birer yüzü, nâzır birer gözü var olan bu kitabın öyle bir muzâaf iştibak-ı tesânüd-ü nazmı vardır ki, bir noktayı yerinde icad etmek için, bütün kâinatı icad edecek bir kudret-i gayr-ı mütenahi lâzımdır. Demek sivrisineğin gözünü halk eden, güneşi dahi o halk etmiştir. Pirenin midesini tanzim eden, manzume-i şemsiyeyi de o tanzim etmiştir.

---

1. Sen her türlü noksandan münezzeh ve uzaksın. Bizim hiç bir kudretimiz yoktur. Şüphesiz ki Sen Azîzsin, Senin kudretin herşeye galiptir;Hakîmsin, Senin her işin hikmetiledir.

Sünuhat'ın dokuzuncu sahifesinde [1] مَاخَلْقُكُمْ وَلاَ بَعْثُكُمْ اِلاَّ كَنَفْسٍ وَاحِدَةٍ âyetinin sırrına müracaat et. Yalnız şu kitabın küçük bir kelimesi olan balarısını gör: Nasıl şehd-i şehadet o mu'cize-i kudretin lisânından akıyor! Veyahut şu kitabın bir noktası olan hurdebini bir huveynat ki, çok defa büyülttükten sonra görünür. Dikkat et: Nasıl mu'ciznümâ, hayret-fezâ bir misâl-i musağğar-ı kâinattır!

Sûre-i Yâsin, sûret-i lâfz-ı "Yâsin" de yazıldığı gibi, cezâletli, mûciz bir nokta-i câmiadır. Onu yazan, bütün kâinatı da o yazmıştır. Eğer insafla dikkat etsen, şu küçücük hayvanın ve huveynatın sûreti altında olan makine-i dakika-i bedîa-i İlâhiyenin şuursuz, kör, mecrâ ve mahrekleri tahdid olunmayan ve imkânâtından evleviyet olmayan esbab-ı basîta-i câmide-i tabiiyeden husulünü, muhal-ender-muhal göreceksin

---

1. "Sizin yaratılmanız da, diriltilmeniz de, tek bir kişinin yaratılıp diriltilmesi gibidir." Lokman Sûresi, 31:28.

Eğer her bir zerrede hükemâ şuuru, etibbâ hikmeti, hükkâmın siyaseti bulunduğunu ve her bir zerre de sair zerratla vasıtasız muhabere ettiğini itikad edersen, belki nefsini kandırıp o muhali de itikad edebilirsin. Hâlbuki, o zîhayat makinede öyle bir mu'cize-i kudret, öyle bir harika-i hikmet vardır ki, ancak bütün kâinatı, bütün şuûnâtını icad eden, tanzim eden bir Sâniin sun'u olabilir. Yoksa kör, az, basit imkân tereddüdüyle ayak atamaz. Esbab-ı tabiîden olamaz. Bâhusus o esbab-ı tabiîyenin üssü'l-esası hükmünde olan cüz-ü lâyetecezzâdaki kuvve-i câzibe ve kuvve-i dâfianın içtimâlarının hortumu üzerinde, bir muhaliyet damgası var. Fakat câizdir ki, her birşeyin esası zannettikleri olan cezb, def, hareket, kuvâ gibi emirler, âdâtullahın kanunlarına birer isim olsun. Lâkin kanun, kaidelikten tabiîliğe ve zihnîlikten hâricîliğe ve itibarîden hakikate ve âletiyetten müessiriyete geçmemek şartıyla kabul ederiz.

Suâl: Ezeliyet-i madde ve harekât-ı zerrattan teşekkül-ü

envâ gibi umur-u bâtılaya neden ihtimal veriliyor?

Cevap: Sırf başka şey ile nefsini ikna etmek sadedinde olduğu için, o umurun esas-ı fasidesini tebeî bir nazarla derk etmediğinden neş'et ediyor. Eğer nefsini ikna etmek sûretinde, kasten ve bizzat ona müteveccih olursa, muhaliyetine ve mâkul olmadığına hükmedecektir. Faraza kabul etse de, tegafül-ü ani's-Sâni sebebiyle hasıl olan ıztırar ile kabul edilebilir. Dalâlet ne kadar aciptir. Zât-ı Zülcelâlin lâzım-ı zarurîsi olan ezeliyeti ve hassası olan icadı aklına sığıştırmayan, nasıl oluyor ki gayr-ı mütenâhî zerrâta ve âciz şeylere veriyor?

Evet, meşhurdur ki, hilâl-i îde bakarlardı. Kimse birşey görmedi. İhtiyar bir zât yemin etti: "Hilâli gördüm." Hâlbuki gördüğü hilâl, kirpiğinin takavvüs etmiş beyaz bir kılı idi. Kıl nerede, kamer nerede? Harekât-ı zerrat nerede, sebeb-i teşkil-i envâ nerede?

İnsan fıtratenmükerrem olduğundan hakkı arıyor. Bazan bâtıl eline gelir, hak zannederek koynunda saklar. Hakikati kazarken ihtiyarsız dalâlet başına düşer; hakikatzannederek başına giydiriyor.

Suâl: Nedir şu tabiat, kavânin, kuva ki, onlarla kendilerini aldatıyorlar?

Cevap: Tabiat, âlem-i şehadet denilen cesed-i hilkatin anâsır ve âzâsının ef'âlini intizam ve rapt altına alan bir şeriat-ı kübrâ-yı İlâhiyedir. İşte şu şeriat-ı fıtriyedir ki, "sünnetullah" ve "tabiat" ile müsemmâdır. Hilkat-i kâinatta

câri olan kavânin-i itibariyesinin mecmû ve muhassalasından ibarettir. Kuvâ dedikleri şey, her biri şu şeriatın birer hükmüdür. Ve kavânin dedikleri şey, her biri şu şeriatın birer meselesidir. Fakat o şeriattaki ahkâmın yeknesak istimrârına istinaden vehim, hayal tasallut ederek tazyik edip, şu tabiat-ı hevâiye tevazzu' ve tecessüm edip mevcud-u haricî ve hayalden hakikat sûretine girmiştir. Hayali, hakikat sûretinde gören, gösteren, nüfusun istidat-ı şûresinden, fâil-i müessir sûretini takmıştır. Hâlbuki, kör, şuursuz tabiat, kat'iyen kalbi ikna edecek ve fikre kendini beğendirecek ve nazar-ı hakikat ona ünsiyet edecek hiçbir mülâyemet ve münasebet yok iken ve masdar olmaya kabiliyeti mefkud iken, sırf nefy-i Sâni farzından çıkan bir ıztırar ile veleh-resan-ı efkâr olan kudret-i ezeliyenin âsâr-ı bâhiresinin tabiattan suduru tahayyül edilmiş.

Hâlbuki tabiatmisâlî bir matbaadır, tâbi' değil; nakıştır, nakkaş değil; kàbildir, fâil değil; mistardır, masdar değil; nizamdır, nâzım değil; kanundur, kudret değil; şeriat-ı iradiyedir, hakikat-i hariciye değil. Meselâ, yirmi yaşında bir adam birden bire dünyaya gelse, hâli bir yerde, muhteşem ve sanayi-i nefîsenin âsârıyla müzeyyen bir saraya girse, hem farz etse, kat'iyen hariçten gelme hiçbir fâilin eseri değil. Sonra içindeki eşya-yı muntazamaya sebep ararken, tanziminin kavâninini câmibir kitap bulsa, onu mâkes-i şuur olduğundan, bir fâil, bir illet-i ıztırarî kabul eder. İşte, Sâni-i Zülcelâlden tegafül sebebiyle, böyle gayr-ı mâkul, gayr-ı mülâyim bir illet-i ıztırarî olan tabiat

ile kendilerini aldatmışlar.

Şeriat-ı İlâhiyeikidir:

Biri: Sıfat-ı kelâmdan gelen bir şeriattır ki, beşerin ef'âl-i ihtiyariyesini tanzim eder.

İkincisi: Sıfat-ı iradeden gelen ve "evâmir-i tekviniye" tesmiye edilenşeriat-ı fıtriyedir ki, bütün kâinatta câri olan kavânin-i âdâtullahın muhassalasından ibarettir. Evvelki şeriat nasıl kavânîn-i akliyeden ibârettir; tabiat denilen ikinci şeriat dahi, mecmu-u kavânin-i itibariyeden ibarettir. Sıfat-ı kudretin hassası olan tesir ve icada mâlik değillerdir.

Sabıkan, sırr-ı tevhid beyanında demiştik: Herşey herşeyle bağlıdır. Birşey herşeysiz yapılmaz. Birşeyihalk eden, herşeyi halk etmiştir. Öyleyse, birşeyi yapan Vâhid, Ehad, Ferd, Samed olmak zarurîdir.

Şu ehl-i dalâletin gösterdikleri esbab-ı tabiiye, hem müteaddit, hem birbirinden haberi yok, hem kör, iki elinde iki kör olan tesadüf-ü a'mâ ve ittifakıyet-i avrânın eline vermiştir.

قُلِ اللّٰهُ ثُمَّ ذَرْهُمْ فِى خَوْضِهِمْ يَلْعَبُونَ[1]

1. "(Resûlüm) sen 'Allah' de, sonra bırak onları saplandıkları batakta oynayadursunlar." En'âm Sûresi, 6:91.

Elhâsıl: İkinci burhanımız olan kitab-ı kebir-i kâinattaki nazm ve nizam, intizam ve telifindeki i'câz güneş gibi gösteriyor ki, bir kudret-i gayr-ı mütenahi, bir ilm-i

lâyetenâha, bir irâde-i ezeliyenin eserleridir.

S: Nazmve nizam-ı tâmme neyle sabittir?

Elcevap: Nev-i beşerin havâs ve cevâsisi hükmünde olan fünun-u ekvan, istikrâ-i tâmme ile o nizamı keşfetmişlerdir. Çünkü, her bir nev'e dair bir fen ya teşekkül etmiş veya etmeye kabildir. Her bir fen, külliyet-i kaide hasebiyle, kendi nev'indeki nazm ve intizamı gösteriyor. Zira, her bir fen kavaid-i külliye desatirinden ibarettir. Demek, şahsın nazarı, nizamı ihata etmezse, cevâsis-i fünun vasıtasıyla görür ki, insan-ı ekber, insan-ı asgar gibi muntazamdır. Her birşey, hikmet üzere vaz edilmiştir. Faidesiz, abes yoktur. Şu**HAŞİYE-1*** burhanımız değil yalnız erkânı ve âzâsı, belki bütün hüceyratı, belki bütün zerratı birer lisân-ı zâkir-i tevhid olarak büyük burhanın sadâ-yı bülendine iştirak ederek *Lâ ilâhe illâllah* diye zikrediyorlar.

Haşiye-1 *Delâletçe siması bir *Hu* lafzına benzer ki, o *Hû*'nun her bir cüz'ü küçük *Hû* 'lardan, her bir küçük *Hû*'da küçücük *Hû* 'lardan teşekkül etmiştir.

ÜÇÜNCÜ BURHAN: Kur'ân-ı Azîmüşşandır. Şu burhan-ı nâtıkın sinesine kulağını yapıştırsan işiteceksin ki, "Allahü Lâ İlâhe İllâ Hû"yu tekrar ediyor. Hem gayet mükemmel semerâtıyla, meyvedar bir ağacın menba-ı hayatı olan cürsûme olmazsa veya kökü bozuk ise, semere vermez. Şu burhanımız dallarında meyve-i hak ve hakikato kadar çoktur ve o kadar doğrudur ki, şüphe bırakmaz ki, cürsûmesinde olan mesele-i tevhid, hiç vehim bırakmaz derecede kuvvetli, doğru bir hak ve hakikati tazammun ediyor. Hem şu burhanın âlem-i şehadet tarafına tedellî

etmiş olan ahkâma dair dalı, bütün sıdk ve hak ve hakikat olduğu gibi, bizzarure âlem-i gayb tarafına uzanan tevhide ve gayba dair gusn-u azamı yine sabit hakaikle meyvedardır.

Hem derince şu burhan tersim edilse anlaşılır ki, onu gösteren zât, neticesi olan mesele-i tevhidde o kadar emindir ki, hiçbir şaibe-i tereddüt hiçbir tarafında ihsas edilmiyor. Hem o neticeyi bütün hakaike esas addederek, müselleme ve zaruriye olduğunu bütün kuvvet-i beyanıyla ve ısrarıyla ona giydiriyor. Ve başka şeyleri ona ircâ ediyor. Temel taşı gibi o şedit kuvvet, sun'î olamaz. Hem de, üstündeki sikke-i i'câz her ihbarını tasdik eder, tezkiyeden müstağni kılar. Âdeta ihbaratı binefsihâ sâbit umurlardandır. Evet, şu burhan-ı münevverin altı ciheti de şeffaftır. Üstünde i'câz, altında mantık ve delil, sağında aklı istintak, solunda vicdanı istişhad, önünde, hedefinde hayır ve saadet, nokta-i istinadı vahy-i mahzdır. Vehmin ne haddi var ki girebilsin!

Mârifet-i Sânidenilen kemâlât arşına uzanan miracların usulü dörttür.

Birincisi: Tasfiyeve işrâka müesses olan muhakkikîn-i sufiyenin minhacıdır.

İkincisi: İmkânve hudûsa mebnî mütekellimînin tarîkidir.

Bu iki asıl, çendan Kur'ân'dan teşâub etmişlerdir. Lâkin fikr-i beşer başka sûrete ifrağ ettiği için uzunlaşmış ve müşkilleşmiş. Evhamdan masun kalmamışlar.

Üçüncüsü: Şübehat-âlûd hükemâ mesleğidir.

Dördüncüsü ve en birincisi: Belâgat-ı Kur'âniyenin ulvî mertebesini ilân etmekle beraber, cezâlet cihetiyle en parlağı ve istikamet cihetiyle en kısası ve vuzuh cihetiyle beşerin umumuna en eşmeli olan mirac-ı Kur'ânîdir.

Hem o arşa çıkmak için dört vesile vardır: İlham, tâlim, tasfiye, nazar-ı fikrî.

Tarîk-i Kur'ânîiki nev'idir.

Birincisi: Delil-i inayetve gayettir ki, menâfi-i eşyayı tâdât eden bütün âyat-ı Kur'âniye bu delili nesc ve şu burhanı tanzim ediyorlar. Bu delilin zübdesi, kâinatın nizam-ı ekmelinde ittikan-ı san'at ve riayet-i mesâlih ve hikemdir. Bu ise, Sâniin kast ve hikmetini ispat ve tesadüf vehmini ortadan nefyediyor. Zira ittikan ihtiyarsız olmaz. Evet, nizamın şahitleri olan bütün fünun-u ekvan, mevcudatın silsilelerindeki halkalardan asılmış mesâlih ve semeratı ve inkılâbât-ı ahvâlin katmer ve düğümleri içinde saklanmış hikem ve fevaidi göstermekle, Sâniin kast ve hikmetine kat'î şehadet ediyorlar. Ezcümle:

Fenn-i hayvanat, fenn-i nebatat, iki yüz bini mütecâviz envâın büyük peder ve âdemleri hükmünde olan mebdelerinin her birinin hudûsuna şehadet ettiği gibi; mevhum ve itibarî olan kavânin, kör ve şuursuz olan esbab-ı tabiiye ise bu kadar hayret-fezâ silsileler ve bu silsileleri teşkil eden ve efrad denilen dehşet-engiz birer makine-i acîbe-i İlâhiyenin icad ve inşasına adem-i

kabiliyetleri cihetiyle her bir fert, her bir nev'i müstakillen Sâni-i Hakîmin dest-i kudretinden çıktıklarını ilân ve izhar ediyorlar. Kur'ân-ı Kerîm [1] فَارْجِعِ الْبَصَرَ هَلْ تَرَى مِنْ فُطُورٍ der.

Kur'ân'dan delil-i inayet, vücuh-u mümkinenin en mükemmelveçhi ile bulunuyor. Kur'ân kâinatta tefekküre emir verdiği gibi, fevâidi tezkâr ve ni'metleri tâdât eden âyâtın fevâsıl ve hâtimelerinde galiben akla havale ve vicdanla müşaverete sevk etmek için

[2] اَفَلاَ يَعْلَمُونَ [3] اَفَلاَ يَعْقِلُونَ [4] اَفَلاَ تَتَذَكَّرُونَ [5] فَاعْتَبِرُوا اَوَلاَ

gibi o burhan-ı inayeti ezhanda tesbit ediyor.

---

1. "Haydi, çevir gözünü: En küçük bir kusur görüyor musun?" Mülk Sûresi, 67:3.
2. "Onlar bilmiyorlar mı ki?" Bakara Sûresi, 2:77.
3. "Hiç düşünmüyorlar mı?" Yâsin Sûresi, 36:68.
4. "Hiç düşünmez misiniz?" Yûnus Sûresi, 10:3.
5. "İbret alınız." Haşir Sûresi, 59:2.

İkinci delil-i Kur'ânî: Delil-i ihtirâdır. Hülâsası:

Mahlûkatın her nev'ine, her ferdine ve o nev'e ve o ferde mürettep olan âsâr-ı mahsusasını müntiç ve istidad-ı kemâline münasip bir vücudun verilmesidir. Hiçbir nev'i müteselsil-i ezelî değildir. İmkân bırakmaz. İnkılâb-ı hakikat olmaz. Mutavassıt nev'in silsilesi devam etmez. Tahavvül-ü esnaf inkılâb-ı hakaikin gayrısıdır. Madde dedikleri şey, sûret-i mütegayyire, hem harekât-ı

mütehavvile-i hâdiseden tecerrüd etmediğinden hudûsu muhakkaktır. Kuvvet ve sûretler, a'râziyetleri cihetiyle envâdaki mübâyenet-i cevheriyeyi teşkil edemez. A'râz cevher olamaz. Demek envâının fasîleleri ve umum a'râzının havâss-ı mümeyyizeleri bizzarure adem-i sırftan muhteradırlar. Silsilede tenâsül, şerait-i âdiye-i itibariyedendir.

Feyâ acaba! Vâcibü'l-Vücudun lâzime-i zaruriye-i beyyinesi olan ezeliyetini zihinlerine sığıştıramayan, nasıl oluyor da, her bir cihetten ezeliyete münâfi olan maddenin ezeliyetini zihinlerine sığıştırabilirler? Hem dest-i tasarruf-u kudrete karşı mukavemet edemeyen koca kâinat, nasıl oldu da küçücük ve nâzik zerratların (öyle dehşetli salâbet bulmuş ki) kudret-i ezeliyenin yed-i îdamına karşı dayanıyor? Hem nasıl oluyor ki, kudret-i ezeliyenin hassası olan ibdâ ve icadı, hiçbir münasebet-i mâkule olmadan en âciz ve en bîçare esbaba isnad ediliyor?

İşte Kur'ân-ı Kerim, şu delili, halkve icaddan bahseden âyâtı ile ezhanda tanzim ediyor. Müessir-i hakikî yalnız Allah'tır. Tesir-i hakikî esbabda yoktur. Esbab, izzet ve azamet-i kudretin perdesidir—tâ ki, aklın nazar-ı zahirîsinde, dest-i kudret umur-u hasîse ile mübaşir görünmesin. Birşeyde iki cihet var:

Biri, mülk—âyinenin mülevven vechi gibi, ezdat ona vârid oluyor; çirkin olur, şer olur, hakîr olur, azîm olur, ilâ âhir. Esbab bu cihette vardır; izhar-ı azamet ve izzet-i

kudret öyle ister.

İkinci cihet, melekûtiyet cihetidir: Âyinenin şeffaf vechi gibi. Şu cihet herşeyde güzeldir. Şu cihette esbabın tesiri yoktur. Vahdet öyle ister. Hatta hayat ve ruh ve nur ve vücut, iki vecihleri şeffaf ve güzel olduğundan, mülken ve melekûten vasıtasız dest-i kudretten çıkıyorlar.

DÖRDÜNCÜ BURHAN: Vicdan-ı beşer denilen fıtrat-ı zîşuurdur. Şu burhanda dört nükteyi nazar-ı dikkate al.

Birincisi: Fıtratyalan söylemez. Meselâ, Bir çekirdekteki meyelân-ı nümüvv der ki: "Sümbülleneceğim, meyve vereceğim." Doğru söyler. Meselâ, yumurtada bir meyelân-ı hayat var. Der: "Piliç olacağım." Biiznillâh olur. Doğru söyler. Meselâ, bir avuç su incimad ile meyelân-ı inbisatı der: "Fazla yer tutacağım." Metin demir onu yalan çıkaramaz; sözünün doğruluğu, demiri parçalar. İşte şu meyelânlar, irade-i İlâhiyeden gelen evâmir-i tekviniyenin tecellîleridir, cilveleridir.

İkincisi: Beşerin havâssü'l-hams-ı zâhire ve bâtınadan başka, âlem-i gayba karşı açılan pek çok pencereleri var. Gayr-ı meş'ur pek çok hisleri var. Hiss-i sâmia, bâsıra, zâika olduğu gibi, bir hiss-i sâdise-i sâdıka olan sâika vardır. Hem bir hiss-i sâbia-i bârika olan şâika var. O şevk ve sevk yalan söylemez. Yanlış gidemez.

Üçüncüsü: Mevhum birşey hakikat-i hariciyeye mebde' olamaz. Fıtrat ve vicdanda nokta-i istinad ile nokta-i istimdad, iki hakikat-ı zaruriyedir. Hilkatin safveti ve en

mükerremi olan ruh-u beşer, o iki nokta olmazsa en süflî, en berbat bir mahlûk olur. Hâlbuki, kâinattaki hikmet ve nizam ve kemâl bu ihtimali reddeder.

Dördüncüsü: Akıl tâtil-i eşgal etse de, nazarını ihmal etse, vicdan Sânii unutamaz. Kendi nefsini inkâr etse de onu görür. Onu düşünür. Ona müteveccihtir.

Hads—ki, şimşek gibi sür'at-i intikaldir—daima onu tahrik eder. Hadsin muzaafı olan ilham, onu daima tenvir eder. Meyelânın muzâafı olan arzu ve onun muzaafı olan iştiyak ve onun muzaafı olan aşk-ı İlâhî, onu daima mârifet-i Zülcelâle sevk eder. Şu fıtrattaki incizap ve cezbe, bir hakikat-i câzibedarın cezbiyledir.

Bu nükteleri bildikten sonra, şu burhan-ı enfüsî olan vicdana müracaat et. Göreceksin ki, kalb bedenin aktarına neşr-i hayat ettiği gibi, kalbdeki ukde-i hayatiye olan mârifet-i Sânidir ki, istidâdât-ı gayr-ı mahdude-i insaniyeyle mütenasip olan âmâl ve müyûl-ü müteşâibeye neşr-i hayat eder. Lezzeti içine atar ve kıymet verir ve bast ve temdid eder.

İşte, nokta-i istimdad ve kavga ve müzâhemetin meydanı olan dağdağa-i hayata hücum gösteren âlemin binlerce musibet ve müzâhemelere karşı yegâne nokta-i istinad, yine mârifet-i Sânidir. Evet, herşeyi hikmet ve intizam ile işleyen bir Sâni-i Hakîme itikad etmezse ve ale'l-amyâ kör tesadüflere havale ederse ve o beliyyâta karşı elindeki kudretin adem-i kifayetini düşünse, ister istemez tevahhuş, dehşet, telâş, havftan mürekkep bir

hâlet-i cehennem-nümûn ve ciğer-şikâfe düşecektir. O ise, eşref ve ahsen-i mahlûkat olan ruh-u insaniyetin herşeyden ziyade perişan olduğunu istilzam eder. O ise, intizam-ı kâmil-i kâinattaki nizam-ı ekmele zıt oluyor. Şu nokta-i istimdat ve nokta-i istinad ile bu derece nizam-ı âlemde hükümfermâlık, hakikat-ı nefsü'l-emriyenin hassa-i münhasırası olduğu için, her vicdanda iki pencere olan şu iki noktadan Sâni-i Zülcelâl mârifetini kalb-i beşere daima tecellî ettiriyor. Akıl gözünü kapasa da, vicdanın gözü daima açıktır. Sâni-i Zülcelâlbu dört burhan-ı azîmin kat'î şehadetleriyle Vâcibü'l-Vücud, Ezelî, Vâhid, Ehad, Ferd, Samed, Alîm, Kadîr, Mürid, Semî', Basîr, Mütekellim, Hayy, Kayyum olduğu gibi, bütün evsâf-ı celâliye ve cemâliye ile muttasıftır. Zira mukarrerdir ki, masnudaki feyz-i kemâl, Sâniin zıll-i tecellîsiden muktebestir. Demek, kâinatta ne kadar hüsün, cemâl, kemâl varsa, umumundan lâyühad derecede yüksek tabakada evsaf-ı cemâliye ve kemâliye ile Sâni-i Zülcelâl muttasıftır. Zira, ihsan servetin, icad vücudun, icab vücubun, tahsin hüsnün, tenvir nurun fer'i ve delili olduğu gibi; bütün kâinattaki bütün kemâl ve cemâl, Sâni-i Zülcelâlin kemâl ve cemâline bir zıll-ı zalîldir ve burhanıdır.

Hem de, Sâni-i Zülcelâl cemî nekaisten münezzehtir. Zira, nevâkis mahiyet-i maddiyatın istidatsızlığından neş'et eder. Zât-ı Zülcelâl maddiyattan mücerrettir, münezzehdir. Hem kâinatın mâhiyât-i mümkinesinden neş'et eden evsaf ve levâzımatından mukaddestir.

لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ جَلَّ جَلَالُهُ .. سُبْحَانَ مَنِ اخْتَفَى[1]
لِشِدَّةِ ظُهُورِهِ .. سُبْحَانَمَنِ اسْتَتَرَ لِعَدَمِ ضِدِّهِ .. سُبْحَانَ
مَنِ احْتَجَبَ بِالْاَسْبَابِ لِعِزَّتِهِ

---

1. Onun benzeri hiçbirşey yoktur. Münezzehtir o Zât ki, şiddet-i zuhurundanihtifâ etmiştir. Münezzehtir o Zât ki, zıddı ve rakibi olmadığı içinistitar etmiştir. Münezzehtir o Zât ki, esbabı izzetine perde yapmıştır.

S: Vahdetü'l-vücudu nasıl görüyorsun?

Elcevap: Tevhidde istiğraktır. Ve nazara sığmayan bir tevhid-i zevkîdir. Esasen tevhid-i rububiyet ve tevhid-i ulûhiyetten sonra tevhidde zevken şiddet-i istiğrak, vahdet-i kudret, yani لاَ مُؤَثِّرَ فِى الْكَوْنِ اِلاَّ اللّٰهُ[1] sonra vahdet-i idare, sonra vahdetü'ş-şühud, sonra vahdetü'l-vücud, sonra yalnız bir vücudu, sonra yalnız bir mevcudu görünceye müncer oluyor. Muhakkıkîn-i sufiyenin müteşabihat hükmünde olan şatahatıyla istidlâl edilmez. Daire-i esbabı yırtıp çıkmayan ve tesirinden kurtulmayan bir ruh, vahdetü'l-vücuddan dem vursa, haddinden tecavüz eder. Dem vuranlar, Vâcibü'l-Vücuda o kadar hasr-ı nazar etmişlerdir ki, mümkinattan tecerrüd ederek, yalnız bir vücudu, belki bir mevcudu görmüşler.

---

1. Mükevvenatta Allah'tan başka müessir yoktur.

Evet, delil içinde neticeyi görmek, âlemde Sânii müşahede etmek, tarîk-i istiğrakkârâne cihetiyle cedâvil-i ekvanda cereyan-ı tecelliyat-ı İlâhiyeyi ve melekûtiyet-i

eşyada sereyan-ı füyuzatı ve merâyâ-yı mevcudatta tecellî-i esmâ ve sıfâtı, yalnız zevken anlaşılır birer hakikat iken, dîk-ı elfaz sebebiyle ulûhiyet-i sâriye ve hayat-ı sâriye tabir ettiler. Ehl-i fikir, o hakaik-i zevkiyeyi nazarın mekayisine sıkıştırdığından, çok evham-ı bâtılaya menşe oldu. Maddeperver hükemâ ve zaîfü'l-itikad ehl-i nazarın vahdetü'l-vücudu ile evliyanın vahdetü'l-vücudu, tamamen birbirinin zıddıdır. Beş cihetten fark vardır:

Birincisi: Muhakkikîn-i sofiye, Vâcibü'l-Vücuda o kadar hasr-ı nazar etmiş ve müstağrak olmuş ve ehemmiyet vermişler ki, onun hesabına kâinatın vücudunu inkâr etmişler. Hükemâ ve zaîfü'l-itikad olanlar, maddeye o kadar hasr-ı nazar etmişler ve müstağrak olmuşlar ki, fehm-i ulûhiyetten uzaklaştılar. Ve o derece maddeye kıymet verdiler ki, herşeyi maddede görmek, hatta ulûhiyeti onda mezcetmek, hatta kâinat hesabına ulûhiyetten istiğnâ etmek derecede meslek-i müteassifeye girmişlerdir.

İkincisi: Muhakkikîn-i sofiyenin vahdet-i vücudu, vahdetü'ş-şuhudu tazammun eder. İkincilerin, vahdetü'l-mevcudu tazammun eder.

Üçüncüsü: Birincilerin mesleği zevkîdir. İkincilerin nazarîdir.

Dördüncüsü: Birinciler, evvelen ve bizzat Hakka, nazar-ı tebeî olarak halka bakarlar. İkinciler, evvelen ve bizzat halka bakarlar.

Beşincisi: Birinciler, Hudâperesttirler. İkinciler,

hodperesttiler.

اَيْنَ الثَّرٰى مِنَ الثُّرَيَّا وَاَيْنَ الضِّيَاءُ السَّاطِعُ مِنَ الظُّلْمَةِ الدَّامِسَةِ[1]

---

1. Serâ nerede, Süreyyâ nerede? Herşeyi gösteren ışık nerede, herşeyi örtüp saklayan zulmet nerede?

Tenvir

Meselâ, küre-i arz rengârenk muhtelif ve küçük küçük cam parçalarından farz olunursa, herbiri başka hasiyetle levnine ve cirmine ve şekline nispetle şemsden bir feyiz alacaktır. Şu hayalî feyiz ise, ne güneşin zâtı ve ne de ayn-ı ziyasıdır. Hem de ziyanın temâsili ve elvân-ı seb'asının tesâviri ve güneşin tecellîsi olan şu gûna-gûn ve rengârenk çiçeklerin elvânı faraza lisana gelseler, herbiri "Güneş benim gibidir" veyahut "Güneş benim" diyeceklerdir.

آنْ خَيَالَاتِی كِه دَامِ اَوْلِيَاسْت عَكْسِ مَهْرُويَانِ بُوسْتَانِ خُدَاسْت[1]

Fakat ehl-i vahdetü'ş-şuhudun meşrebi fark ve sahvdır. Ehl-i vahdetü'l-vücudun meşrebi mahv ve sekirdir. Sâfi meşrep ise, meşreb-i ehl-i fark ve sahvdır.

تَفَكَّرُوا فِی اٰلَاءِ اللّٰهِ وَلَا تَفَكَّرُوا فِی ذَاتِهِ فَاِنَّكُمْ لَنْ تَقْدِرُوا[2]

حَقِيقَةُ الْمَرْءِ لَيْسَ الْمَرْءُ يُدْرِكُهَا فَكَيْفَ كَيْفِيَّةُ الْجَبَّارِ

ذِی الْقِدَمِ هُوَ الَّذی اَبْدَعَ الْاَشْیاءَ وَاَنْشَأَهَا فَکَیْفَ یُدْرِکُهُ مُسْتَحْدَثُ النَّسَمِ[3]

---

1. Evliyaya tuzak olan hayaller, ilâhîbahçelerin ay yüzlü güzellerinin akisleridir.

2. "Allah'ın nimetlerini tefekkür edin; Onun zâtını tefekkür etmeyin. Çünkü buna güç yetiremezsiniz." El-Münâvî, *Feyzü'l-Kadîr*, 3:262-263.

3. "İnsan, kendi hakikatini dahi idrak etmekten âciz iken, herşeyden önce var olan ve herşeyi ceberutiyet-i mutlaka ile hükmü altında tutan Zâtı nasılidrak edebilir? O Cebbâr-ı Zîkıdem ki, herşeyi ilk olarak yoktanyaratmış ve inşa etmiştir; sonradan var olup can bulanlar Onu nasılidrak etsin?" İmam-ı Ali'ye (r.a.) ait olduğu rivayet edilmektedir. bk. *Dîvân u İmamı Ali,* Beyrut.

İfade[1]

1. Üstad Bediüzzaman *Mesnevî-i Nuriye*'de *Nokta Risalesi*'nin bundan sonraki bölümleri için şu açıklamayı yapmış ve oraya almıştır: "*Nokta*'nın ikinci kısmı, haşir ve melâike ve bekâ-yı ruha ait olduğundan, buhakikatleri kerametli Yirmi Dokuzuncu Söz ve Onuncu Söz gayet parlak bir surette izah ettiğinden, onlara havale edilerek buraya derc edilmedi.Üçüncü kısım ise, on dört dersten ibaret *Nurun İlk Kapısı*namıyla ayrıca neşredildi.

Said Nursî"

Evliyâullah demişler: اَلطُّرُقُ اِلَى اللّٰهِ بِعَدَدِ اَنْفَاسِ الْخَلاَئِقِ Yani, mârifetullahın burhanları nefesler kadar hadsizdir.

Mârifet-i Nebinin burhanları dahi nüfûs-u mü'minînkadar muhtelif şahsiyetler ile tezahür eder. Demek şu enfâs-ı halâik miktarında ve bu nüfûs-u ehl-i iman adedinde layuad burhanların netice-i yegânesidir.

Evet muvaffak bir nazar, kainatın her zerresinin her hâlinden vücud-u Sânii, hem Peygamberin her bir hâl, kâl, fiilinden sıdk-ı nübüvvetin şuâını görür.

Bir şahıs bir şahsa tamamen benzemediği gibi, fehim dahi fehme benzemez. Delil bir olsa da, tarz-ı telâkki ve tarik-i tefehhüm ayrı ayrıdır.

İşte şu risalede kelime-i şehâdetin iki kelâmındaki tevhidve nübüvvete dair tarz-ı tefehhüm ve tarik-i telâkkimi Japonun eski bir suali münâsebetiyle yalnız meslek-i nazar noktasında mûcez bir icmal ile yazdım. O maksad-ı âliyeye uzanan mi'râc-ı zevkî-i işrâkî ve minhâc-ı hadsî-i ilhamî ise tabire sığışmaz. İşârâtü'l İ'câz'da يَا أَيُّهَا النَّاسُ اعْبُدُوا[2] ilâahir... وَاِنْ كُنْتُمْ فِى رَيْبٍ مِمَّا نَزَّلْنَا[3] ilâahir...

2. "Ey insanlar, ibadet ediniz." Bakara Sûresi, 2:21.

3. "Eğer indirdiklerimizden herhangi bir şüphe içindeyseniz." Bakara Sûresi, 2:23.

وَبِالْاٰخِرَةِ هُمْ يُوقِنُونَ[1] ilâahir... âyetleri beyanında yine Kur'ân'dan istifaza ettiğim aynı fehmimi Arabî olarak yazmıştım.

Şu kelime-i şehâdetteki cevher-i imanbir nurdur. Allah (c.c.) istediğinin kalbine atar. Kayyumu hidayet-i İlâhiyedir. Burhan ise bir mücahiddir, düşmanını tard eder, süpürgecidir evhamdan tehzib eder.

Peşinen derim; Türkçe güzel ifade edemiyorum. Mânâyı düşündükçe lâfzı düşünemiyorum. Kâri'den ricam odur ki, lafzın perişaniyetini görüp mânâya karşı ihtiramsızlık, lâkaytlık göstermesin.

وَمِنْ اللّٰهِ التَّوْفِيقُ[2]

1. "Onlar, âhirete de kesin olarak iman etmiş kimselerdir." Bakara Sûresi, 2:4.

2. Muvaffakiyet sadece Allah'tandır.

Melâike Tasdiki, İmanın Bir Rüknüdür

Medhal

Dört Nükteye Dikkat!

BİRİNCİ NÜKTE: Madde asıl değil, tâbi'dir. Mahdum değil, hâdimdir. Hâkim değil, mahkûmdur. Lüb, esas, müstekar değil; yarılmaya, erimeye, yırtılmaya müheyyâ bir kışırdır, zebeddir, sûrettir.

Zira âlet-i mükebbireile binler defa büyütülen sonra görünen bir mikroba dikkat edilse görünür ki, maddenin tesâguru nisbetinde âsâr-ı hayat nur-u ruh tezâyüd eder, teşeddüd eder.

Madde inceleştikçe bizden uzaklaşınca, ruh âlemine hayat âlemine yaklaşıyor gibi hararet-i ruh, nur-u hayatdaha şiddet ile tecellî ediyor.

Bak o hurdebînî huveynenin havassına! Ne kadar keskindirler ki, âzâsını, rızkını görür. Kardeşinin sesini işitir, ilâahir... Demek havassı ve kuvvaları binler defa bizimkilerden şediddir, keskindir, hassastırlar.

Hem madde-i meşhureden başka pek çok menâbiin tereşşuhatı, lemaatı, semeratı âlem-i mülkte vardır ki, katiyyen maddeye ve hareketine irca' ile izah edilmez. Demek âlem-i mülk ve şehadet, âlem-i melekût ve ervâh üstünde tenteneli bir perdedir...

Herşey, hatta meyvelerin içi dışından, batnı zahirinden daha muntazam, daha lâtif, daha san'atkâraneolduğu gösterir ki; hüküm melekûtundur.

Esbâb-ı maddiyebahanedir, tâbidirler. Yoksa zâhiri daha mükemmmel olmak lâzım gelirdi. Maddeden azîm bir kütleyi nasıl bir ruh istihdam eder, bir zerreyi de istihdam edebilir. Ona istinad ile âlem-i misâlde müzehher bir şahıs olur. Âlem-i turabda bir çekirdek âlem-i havada ondan bir şecer-i meyvedâr gibi.

İKİNCİ NÜKTE: Hayat herşeyin başında ve esasındadır. Hayat herşeyi herşeye mâleder. Onun ile birşey der: "Herşey malımdır. Dünya hanemdir. Kâinat mülkümdür."

Ziya, ecsâmın keşşafı ve elvanın sebeb-i vücudu olduğu gibi; hayat dahi mevcudatın keşşafı; ve cüz'ü küll gibi belki daha büyük yapmak; ve küllü cüz'e sıkıştırmak ve iştirak ve ittihad ettirmek gibi kemâlât-ı vücudun sebebidir. "Hayat kesrette bir çeşit tecellî-i vahdettir."

Bak! Hayatsız bir cisim, dağ dahi olsa yetimdir, münferittir, garibdir. Münasebeti yalnız oturduğu mekân ve ona karışan şeyle var. Başka ne varsa ona nisbeten

mâdumdur.

Şimdi bak küçücük bir cisme! Meselâ bal arısınahayat girdiği anda, bütün kâinatla öyle münasebat tesis eder, bütün taifeleri ile öyle bir ticaret akdediyor ki, diyebilir: "Âlem bahçemdir. Güneşim parlıyor." Sâika ve şâikayı ihtiva eden havass-ı aşeresiyle; dünyanın ekser envâı ile ihtisas, ünsiyet, mübadele ve tasarrufa başlar.

Bak! Hayat tabaka-i insaniyeye çıktıkça öyle inbisat ve inkişaf ve tenevvür eder ki; ziyâ-yı akılla menzilindeki odaları gezer gibi, avâlim-i ulviye ve ruhiye ve cismâniyede gezer. O, o avâlime misafir gittiği gibi, onlar dahi onun mir'ât-ı ruhuna misafir oluyorlar. Hayat, Zât-ı Zülcelâlin en parlak bir burhan-ı vahdeti ve en büyük bir nimeti ve tecellî-i merhameti ve en hafî, dakik, bilinmez bir nakş-ı nezihidir.

Bak! Envâ-ı hayatın en ednâsı olan hayat-ı nebat ve onun en birinci derecesi olan çekirdekteki ukde-i hayatiyenin tenebbühü, o derece zuhur, kesret, mebzuliyet, ülfetle zaman-ı Âdem'den beri hikmet-i beşer nazarından gizli kalmış. Hakikati keşfedilememiş. Hem o kadar nezihdir ki, dest-i kudret ile onun arasında sebeb-i zahirî vaz edilmemiş. Zira mülk ve melekûtu, iki vechi temiz, pak, şeffaftır. Nazar-ı zahirîde umur-u hasise ile perdesiz mübaşeretinden teâlî eden izzet-i kudret, esbab-ı zâhiriye yalnız mülk cihetinde bulunmasını başka şeyde ister, bunda istemez. Hattâ denilebilir; "hayat olmazsa vücud vücud değildir. Hayat ruhun ziyasıdır."

Mademki, hayat bu derece ehemmiyetlidir. Madem âlemde bir intizam-ı kâmil var. Bir itkan-ı muhkem var. Madem bu bîçare perişan küremiz, bu kadar zevi'l-ervâh ile dolmuştur. Öyle ise bir hads-i sâdıkla hükmolunur ki; şu kusûr-u semâviye ve şu burûc-u sâmiyenin dahi kendilerine münasip sükkânı vardır. Nar nuru yakmaz. Nurânî dahi şemste yaşar (Balık suda gibi.)

Madem Kudret-i Ezeliyeâdi ve en kesif bir maddeden zevi'l-ervâhı halkeder. Elbette nur gibi, esir gibi ruha yakın sair seyyâlât-ı lâtife maddelerini ihmal etmez, meyyit bırakmaz.

Temsil: Melâikeyi, ruhaniyâtı tasdiketmeyen; vahşi bir adama benzer ki; büyük muhteşem bir medenî şehre gidiyor. Şehrin uzak köşesinde pis, perişan, küçük bir bir haneye rast gelir ki, sefil insanlarla dolu. Etrafı da zevi'l-ervâh ile memlu. Onlara mahsus şerait-i hayatiye vardır ki; bazısı âkilü'n-nebat, bazısı âkilü's-simaktir.

Sonra uzaktan binlerce müzeyyenkusûr-u âliye görüyor ki, mâbeynlerinde geniş tenezzühgâh meydanları var. Uzaklıktan veya kasr-ı nazarından veya onların gizlenmesinden, o insanlar ona görünmediği ve şurada gördüğü şerâit-i hayat o kasırlarda görünmediği için itikat ediyor ki; o kasırlar sakininden hâlidir.

Hem melâikeyi tasdikeden zât, o vahşinin arkadaşı olan, nimbedevî bir adama benzer ki; şu küçük, hakir haneyi gördü ki, zîruhla dolu. Ve ihtiyar ve hikmete delâlet eden şehrin intizamını gördüğünden cezm eder ki; o

kusûr-u müzeyyenenin bazı sükkânları var ki, onlar onlara münasip, onlar ona muvafıktırlar. Kendilerine mahsus şerait-i hayatiyeleri vardır. Uzaklık veya gözün kabiliyetsizliği veya tesettürlerine binaen görünmemeleri olmamalarına delil olamaz. "Adem-i rü'yet, adem-i vücuda delâlet etmez."

Demek, küre-i arzın hakaret ve kesafetiyle beraber bu kadar zevi'l-ervâhın vatanı olması ve en hasis, hattâ müteaffin cüzleri menbâ-ı hayat kesilmesi bittarîki'l-evlâ, hem intizam-ı muttaride mebni olan kıyas-ı hafî-yi hadsiye müesses olan kıyas-ı evlevî ile delâlet eder ki; şu feza-yı lâyetenâhî burûcuyla, nücûmuyla zîşuur, zevi'l-ervâh ile doludur. Nurdan, nardan ve seyyâlâtlardan mahlûk olan o zevi'l-ervâha şeriat; "melâike ve cân" der. Melâike ise ecnas-ı muhtelifedir. Cin dahi öyle.

ÜÇÜNCÜ NÜKTE: Bütün ukalâ, turuk-u tabirde ihtilâflarıyla beraber melâikenin mânâ ve hakikatinin vücuduna icmâ-ı mânevî ile ittifak etmişlerdir. Hattâ meşşâiyyun, melâikeyi "envâın mahiyât-ı mücerrede-yi ruhaniyeleri" ile tâbir etmişlerdir. İşrâkiyyun: "ukûl-u aşere, erbâbu'l-enva" diye tevsim etmişler. Ehl-i edyan "melekü'l-cibal, melekü'l-bihar, melekü'l-emtar" namlarıyla tesmiye etmişler. Hattâ akılları gözlerinde olan maddiyyun ve tabiiyyun dahi mânâ-yı melâikeyi inkâra mecâl bulamamışlar. Belki nevâmis-i fıtratta "kuvâ-yı sâriye" diye bir cihette tasdike muztar olmuşlar.

Evet madem ki, hayatmevcudatın keşşafıdır. Belki

neticesi, zübdesidir. Nasıl şu feza-yı vâsia sakinînden ve şu semâvât-ı lâtife mutevattinînden hâli olabilir?

S: Acaba şu hilkatte cârî olan nevâmis ve kavânin, kâinatın irtibat ve hayeviyetine kâfi değil midir?

C: Bu nevâmis-i câriyeve şu kavânin-i sâriye umur-u itibâriyedir, vehmiyedirler. Ki hem mümessilâtı, hem meâkisi, hem dizginlerini tutan melâikeler olmazsa, onlara bir vücud taayyün etmez. Bir hüviyet teşahhus edemez. Bir hakikat-ı hâriciye olmaz. Hem de ehl-i hikmetle ehl-i din ve akıl ile nakil ittifak etmişler ki; teşekkül-ü ervâha nâmuvafık, câmid, zâhir olan "âlem-i şehâdet"e mevcudat münhasır değildir. Ve vücud ona inhisar etmemiştir. Belki daha çok tabakât-ı vücud var. Deniz balığa münasebeti gibi, ervâha muvafık ve o ervâhla dolu bir âlemü'l-gayb ve avâlimü'l-ervâh dahi bulunur. Madem ki bütün bu umur, mânây-ı melâikenin vücuduna şehâdet eder. Onların vücudunun en ahsen sûreti ve ukûl-u selime kabul edecek ve istihsan edecek keyfiyeti odur ki, şeriat şerh etmiştir. Der: "Melâike, ibâd-ı mükerremdir. Emre muhalefet etmezler, ecsâm-ı lâtife-i nûrâniyedirler. Envâ-ı muhtelifeye münkasımdırlar. Melâike bir ümmettir ki, sıfat-ı iradeden gelen şeriat-ı tekvîniyenin hamelesi ve mümessili ve mümtesilidirler. Müessir-i hakikî olan Kudret-i Fâtıranın ve İrade-i Ezeliyenin emrine tâbi bir nevi ibadullahtır."

DÖRDÜNCÜ NÜKTE: Mesele-i melâike, o mesâildendir ki, bir cüz'ün vücuduyla küllün tahakkuku bilinir. Bir şahsın rü'yetiyle nev'in vücudu malûm olur. Zira

kim inkâr ederse, küllü inkâr eder.

Ey birader bak! Görmüyor musun, işitmiyor musun ki; bütün ehl-i edyân, bütün asırlarda zamân-ı Âdem'den şimdiye kadar melâikenin vücuduna ittifak ve insanın taifeleri birbirinden bahsi gibi, onlarla muhavere edilmesine ve onların müşahedesine ve onlardan rivayet etmesine icma etmişler. Acaba hiçbir fert onlardan görünmese, hem bizzarure bir şahıs veya eşhasın vücudu kat'î bilinmezse, hem onların bilbedahe vücutlarını hissetmezse, hiç mümkün müdür; böyle müsbet ve vücûdî bir emirde müstemirren ittifak devam etsin? Bununla beraber muhaldir ki, itikad-ı umumînin müvellidi olan mebâdi-i zaruriye olmadan, böyle bir vehim bütün inkılâbât-ı beşeriyede, akaid-i beşerde istimrar etsin, bekà bulsun.

Öyle ise şu icmâın senedi bir hads-i kat'îdir ki, emarat-ı müteferrikadan tevellüd etmiştir. O emarât çok vâkıâtın müşahedâtından neş'et etmiştir. O vâkıât, kat'iyen bazı mebadi-i zaruriyeye istinad etmiştir. Öyle ise bu itikad-ı umumînin sebebi, tevatür-ü mânevî kuvvetini ifade eden pek çok kerrat ile müşahede ve rü'yetlerinden hâsıl olan mebadi-i zaruriyedir, esâsât-ı kat'iyedir.

Hâlbuki tek bir ruhânînin vücudu, tek bir zamanda tahakkuk etse, şu nev-i muhtelifü'l-esnaftahakkuk eder. Madem şu nev' tahakkuk ediyor, sûret-i tahakkukun en ahseni, en mâkulü, en makbulü şeriatın şerh ettiği gibidir, Kur'ân'ın gösterdiği gibidir, Sahib-i Miracın gördüğü gibidir.

İşte medhal dört nüktesiyle bitti.

Eğer buraya kadar kalben çıkmış isen, maksadın hakâikını görmek istersen, hazır ol! Tahir ol!

İşte âlem-i Kur'ân kapıları açıktır. İşte cennet-i Furkan, Müfettehatü'l-ebvabdır. Gir, bak! Melâikeyi içinde iyi gör! Onlarla tanış!

Sûre-i Kadirde: تَنَزَّلُ الْمَلٰئِكَةُ وَالرُّوحُ فِيهَا بِاِذْنِ رَبِّهِمْ[1]; hem,

عَلَيْهَا مَلٰئِكَةٌ غِلاَظٌ شِدَادٌ لاَ يَعْصُونَ اللّٰهَ مَا اَمَرَهُمْ وَيَفْعَلُونَ مَا يُؤْمَرُونَ[2]

hem,

سُبْحَانَهُ بَلْ عِبَادٌ مُكْرَمُونَ ۞ لاَ يَسْبِقُونَهُ بِالْقَوْلِ وَهُمْ بِاَمْرِهِ يَعْمَلُونَ[3]

Eğer istersen Sûre-i قُلْ اُوحِيَ اِلَيَّ اَنَّهُ اسْتَمَعَ نَفَرٌ مِنَ الْجِنِّ[4]'ye gir! Cinlerle de görüş!

---

1. "Melekler ve Cebrâil o gecede Rablerinin izniyle yeryüzüne iner." Kadir Sûresi, 97:4.

2. "O ateşin başında, Allah'ın emrine karşı gelmeyen ve verilen emri yerinegetiren haşin ve şiddetli melekler vardır." Tahrim Sûresi, 66:6.

3. "O, evlât edinmekten ve her türlü kusurdan münezzehtir. Melekler ise,Allah'ın ikramda bulunduğu kullardır. Allah emretmedikçe bir

sözsöylemezler; ancak Onun emriyle hareket ederler." Enbiyâ Sûresi,21:26-27.
4. "De ki: Cinlerden bir topluluğun Kur'ân'ı dinledikleri bana vahyolundu." Cin Sûresi, 72:1.

Haşir

وَالْبَعْثُ بَعْدَ الْمَوْتِ حَقٌّ[1]

1. Ölümden sonra diriliş hak ve gerçektir.

Medhal

Şu mes'eleye dair Kur'ân'ın işârâtından fehmettiğim bir miktarını Arabî olarak *İşârâtü'l-İ'câz*'da yazmıştım. Burada vazifem, hükm-ü Kur'ân'ı güzel telâkki etmek için zemini ihzar etmektir.

İşte kalbe kabiliyet-i kabul verecek ve vicdanı iz'ana ihzar edecek dört esas var ki:

Muktazimevcuttur.

Fâilmuktedirdir.

Mahal kâbildir.

Mâni yoktur.

Birinci Makam

Saadet-i Ebediyeye muktazivardır. O muktazinin

vücuduna burhan, on menâbiden süzülen ve tehallub eden bir hadsdir

Birincisi: İşte kâinatta bir nizam-ı ekmel-i kasdîvar. Her cihette reşahat-ı ihtiyar, lemeât-ı kasd görünüyor. Herşeyde bir nur-u kasd, her şe'nde bir ziyâ-yı irade, her harekette bir lem'a-yı ihtiyar, her terkipte bir şû'le-i hikmet, nazar-ı dikkate çarpıyor.

Evet saadet-i ebediyeolmazsa, "nizam" bir sûret-i zaife-i vâhiyeden ibaret kalır. Yalancı bir nizam olur. Nizamın ruhu olan mâneviyat ve revâbıt ve niseb hebâ olur. Demek nizamın nazzâmı saadet-i ebediyedir.

İkinci Menba: Hilkatte bir hikmet-i tâmme var. Evet inâyet-i ezeliyenin timsâli olan hikmet-i İlâhiye kâinattaki riayet-i mesâlih ve iltizam-ı hikem lisâniyle saadet-i ebediyeyi ilân eder. Zira saadet-i ebediye olmazsa, kâinatta bilbedahe sâbit olan hikem ve fevâidi mükâbere ile inkâr etmek lâzım gelir.

Üçüncü Menba: Akıl ve hikmet ve istikrâın şehâdetleriyle sabit olan hilkatteki adem-i abesiyet; hem Sâniin fıtratta, herşeyde en kısa yolu ve en yakın ciheti ve en hafif sûreti ve en güzel keyfiyeti ihtiyar ve intihab etmesiyle sâbit olan adem-i israf, saadet-i ebediyeye işaret eder. Zira adem-i sırf herşeyi abes eder.

Fıtratta, ezcümle insanda fenn-i menâfiu'l-âzâ şehâdetiyle sâbit olan adem-i israf gösterir ki; insanda olan istidâdât-ı mâneviye ve âmâl ve efkâr ve müyûlât dahi

israf edilmeyecektir. O meyl-i tekemmül, bir kemâlin vücudunu ve o meyl-i saadet, bir saadet-i ebediyeye namzed olduğunu kat'î olarak ilân eder. Öyle olmazsa, insanın mâhiyet-i hakikiyesini teşkil eden mâneviyat ve âmâl kurur, hebaen gider.

Acaba kıymettar bir cevherin kılıfına o derece dikkat ve itina edilse ki, gubarın konulmasına da müsaade etmeyen sahibi, nasıl ve ne sûretle o cevher-i yegâneyi kırıp mahveder.

Şu üç menbadaki üç şahidi tezkiye eden her birinin mevzuunun nev'indeki nizamına şâhid-i sâdık olan cemî-i fününun istikrâ-i tâmmesidir. Ki o intizam-ı kâmili ihtilâlden halâs eden, meyl-i tekemmülü tatmin eden yalnız saadet-i ebediyedir.

Dördüncü Menba: Pek çok envâda yevm ve sene gibi, hattâ insanın şahıslarında bir çok kıyâmet-i mükerrere-i nev'iye vardır ki; bir kıyamet-i kübrânın tahakkukunu ihsas ediyor.

Evet, mârufsaatin sâniye, dakika, saat, eyyâmını sayan çarklarına benzeyen Allah'ın büyük saatindeki yevm, sene, ömr-ü beşer, deverân-ı dünya birbirine mukaddeme olarak döner, işler. Geceden sonra sabahı, kışdan sonra baharı işledikleri gibi; mevtten sonra subh-u kıyamet o destgâhdan, o saat-ı uzmâdan çıkacağını haber veriyorlar.

Bir şahsın müddet-i ömründe başına geçen bir çok kıyametçeşitleri geçmiştir. Beş altı senede bilittifak bütün

zerrâtını değiştirmiş. Belki bir senede iki defa tedricî bir kıyamet görmüş. Hem bazı envâ-ı hayvanatta bazı vakitte bir kıyamet-i nev'iye müşahede ediyoruz.

İnsanın bir şahsı, başkasının nev'i hükmündedir. Zira nur-u fikir, onun âmâline öyle bir vüs'at vermiş ki; ezmine-i selâseyi yutsa tok olmaz. Sair nev'ilerdeki ferdlerin mâhiyeti cüz'î, kıymeti şahsî, nazarı mahdut, kemâli mahsur, lezzet ve elemi ânîdir. Beşerin ise mâhiyeti ulvî, kıymeti gâlî, nazarı âmm, kemâli hadsiz, lezzeti, elemi kısmen daimîdir.

Öyle ise, çok nevilerde olan birer çeşit kıyamet-i mükerrere-i nev'iyede, insan için bir kıyamet-i şahsiye-i umumiyeye remz vardır.

Beşinci Menba: Beşerin cevher-i ruhundaki gayr-ı mahsur istidâdât ve o istidâdâtda mündemiç olan gayr-ı mahdut kabiliyât; ve o kabiliyâttan neş'et eden hadsiz müyûlât; ve o müyûlâtdan hâsıl olan lâyetenâhî âmâl; ve o âmâlden tevellüd eden gayr-i mütenâhî efkâr ve tasavvurât; şu âlem-i şehâdetin mâverâsında olan saadet-i ebediyeye elini uzatmış medd-i nazar ederek o tarafa müteveccih olmuştur. Hattâ ruhun bir şâir san'atkârı olan hasse-i hayale denilse: "Sana dünya bir milyon ömür ile verilecektir. Fakat sonun adem-i sırf, hiçlik olacaktır." Hayal, derinden derine—bunu alkışlamak yerine—teessüf edecektir. Bir hizmetkârı tatmin etmeyen şu dünya, sultan-ı ruhu nasıl tatmin edebilir? İşte hiç yalan söylemeyen fıtrattaki şu kat'î, şedid, sarsılmaz, meyl-i saadet-i ebediye;

saadet-i ebediyenin tahakkukuna bir hads-i kat'î veriyor.

Altıncı Menba: Errahmânirrahîm olan Sâni-i Zülcelâlin rahmetidir. Evet nimeti nimet eden, nimeti nıkmetlikten halâs eden; ve kâinatı firâk-ı ebedîden hâsıl olan vaveylalardan kurtaran saadet-i ebediye, o rahmetin şe'nindendir ki beşerden esirgemesin. Zira bütün nimetlerin reisi, re'si, neticesi olan saadet-i ebediye verilmezse, bütün nimetler nıkmetlere tahavvül eder. O tahavvül ise, bilbedahe ve bizzarure ve umum kâinatın şehâdetiyle muhakkak olan Rahmet-i İlâhiyeyi inkâr etmek lâzım gelir. Hâlbuki rahmet, en vâzıh ve güneşten daha parlak bir hakikattir.

Bak rahmetin cilvelerinden olan "Muhabbetve aşk ve şefkat" nimetlerine dikkat et! Eğer firâk-ı ebedî ve hicrân-ı lâyezalîye incirar etse; görürsün ki, o muhabbet, en büyük musibet olur. Şefkat en büyük maraz olur. Akıl en büyük belâ olur. Demek rahmet, rahmet olduğu için hicrân-ı ebedîyi muhabbet-i hakikiyeye karşı çıkarmaz.

Yedinci Menba: Kâinattaki bütün letâif, bütün mehâsin, bütün kemâlât, bütün incizâbât ve iştiyâkât ve terehhumât birer mezmundur ki, Sâniin lûtf-u merhametinin, ihsan ve kereminin cilvelerini bizzarure ve bilbedâhe kalbe gösteriyor. Madem bir hakikat var. Bilbedahe hakiki rahmet var. Madem hakiki rahmet var, saadet-i ebediye olacaktır..

Sekizinci Menba: Fıtrat-ı zîşuur olan vicdandır. Kim

kendi uyanık vicdanını dinlese: “Ebed! ebed!” sesini işitecektir. Demek o, onun için mahlûktur. Demek bu incizab bir gaye-i hakiki ve hakikat-ı cazibedârın yalnız cezbiyle olabilir.

Dokuzuncu Menba: Sâdık, masdûk, musaddak olan Muhammed Aleyhissalâtü Vesselâmın ihbarıdır. Evet onun sözleriyle saadet-i ebediyenin kapıları açılmış. Ve ona karşı kelâmları birer penceredir. Zaten bütün kuvvetiyle bütün davaları tevhidden sonra o noktada temerküz ediyor.

Onuncu Menba: On üç asırda yedi vecihle i’câzını muhafaza eden Kur’ân-ı Mu’cizü’l-Beyânın ihbârât-ı kat’iyesidir. Evet nefs-i ihbârı, haşr-i cismânînin keşşâfı ve şu remz-i hikmetin miftâhıdır. Hem tazammun ettiği ve mükerreren tefekküre emrederek nazara vaz ettiği berâhin binlerdir.

Ezcümle: Bir kıyas-ı temsilîyi tazammun eden وَقَدْ خَلَقَكُمْ اَطْوَارًا[1] ve قُلْ يُحْيِيهَا الَّذِى اَنْشَأَهَا اَوَّلَ مَرَّةٍ[2] hem bir delil-i adlîye işaret eden وَمَا رَبُّكَ بِظَلَّامٍ لِلْعَبِيدِ[3] gibi pek çok âyât-ı kesîre ile haşr-i cismânîdeki saadet-i ebediyeye nâzır pek çok dürbünleri nazar-ı beşere vazetmiştir.

---

1. “O sizi halden hale sokarak yaratmıştır.” Nuh Sûresi, 71:14.
2. “De ki: Onu ilk önce kim yaratmışsa tekrar O diriltecek.” Yâsin Sûresi, 36:79.
3. “Rabbin, kullarına haksızlık edecek değildir.” Fussılet Sûresi, 41:46.

Birinci Kıyasın Hülâsası

Bak vücud-u insantavırdan tavıra geçtikçe acib, muntazam inkılâbâtı geçiriyor. Nutfeden alakaya, alakadan mudgaya, mudgadan azm ve lahme, azm ve lahmeden halk-ı cedide intikal, gayet dakîk desatire tâbidir. Her bir tavrın öyle kavânin-i mahsusa, ve öyle nizâmât-ı muayyene, ve öyle harekât-ı muttaridesi vardır ki; cam gibi altında kasd, irade, ihtiyar, hikmetin cilvelerini gösterir. İşte vücud itibariyle böyle her sene libasını değiştiren o vücudun bekàsı, inhilâlin yerini dolduran bir terkibe muhtaçtır.

İşte o hüceyrâtın yıkılmasıyla tamir etmek zarureti, bir madde-i lâtife ister ki, âzânın hâcâtı nisbetinde Rezzâk-ı Hakikî bir kanun-u mahsus ile taksim ediyor. İşte o madde-i latîfenin etvarına bak! Göreceksin ki; o kâfile-i zerrat, küre-i havada, toprakta münteşir iken, bir hareket-i kasdiyeyi işmam eden bir keyfiyetle toplanıyorlar. Güya her bir zerre bir vazife ile muvazzaf, bir mekân-ı muayyeneye gitmek için memurdur gibi toplanır. Bir Sâik-i Muhtarın kanun-u mahsusuyla âlem-i mevâlide girer. Nizâmât-ı muayyene ile, hareket-i muttaride ile, desâtir-i mahsusa ile bedende dört matbahda pişirildikten sonra, dört inkılâb-ı acibeyi geçirdikten sonra, dört süzgeçten süzüldükten sonra aktâr-ı bedende intişar ederek, bütün muhtaç olan âzâların derece-i ihtiyaçlarına göre Rezzâk-ı Hakikînin inâyetiyle inkısam eder.

İşte o zerrattan her bir zerreye bir nazar-ı hikmetle

baksan göreceksin ki; kör ittifak, kör tesadüf hiç ona karışamaz. Her biri hangi tavra girmiş ise, kavânin-i muayyenesiyle güya ihtiyaren amel ediyor. Hangi tabakaya sefer etmiş ise, öyle muntazam ayak atıyor ki, bilbedahe bir Sâik'in emriyle gidiyor.

İşte böyle tavırdan tavıra, tabakadan tabakaya gitgide hedef-i maksadından ayrılmayarak, makam-ı lâyıkına girer oturur. İşte bu hâl gösteriyor ki; evvelen o zerreler muayyendiler, muvazzafdılar. O makamlar için namzettiler. İşte şu neş'e-i ûlayı gören, neş'e-i uhrayı istib'ad ile istinkâr etmemek gerektir.

Mesalâ, bir taburun askerleri istirahat izniyle dağılıp boru ile çağrılsa birden tabur bayrağı altında toplanmaları, yeniden bir taburu teşkil etmekten çok çok esheldir. Bir vücudda imtizaç ile ünsiyet ve münasebet peyda eden zerrât, sûr-u İsrâfil ile Hâlıkı'nın emrine lebbeykzen olmaları aklen birinci îcaddan daha sehil, daha mümkündür. Hem nüveler hükmünde olan eczâ-i asliye, ikinci neş'e için bir esâs-ı kâfidir.

İkinci Kıyasın Hülâsası

Şu âlemde çok görüyoruz ki; zâlim, fâcir, gaddar gayet refah ve rahat ile ömür geçiriyor. Hâlbuki, görüyoruz ki; mazlum, fakir, mütedeyyin, hüsn-ü hulk sahibi, zahmet ve zillet ve mazlumiyette hayatını geçiriyor. Sonra mevt gelir, ikisini müsâvî kılar. Eğer şu müsavat, nihayetsiz ise zulüm görünür. Hâlbuki, zulümden tenezzühü kâinatın

şehâdetiyle sabit olan adalet ve hikmet-i İlâhiye, bir mecma-ı âher iktiza eder ki; birincisi cezasını, ikincisi mükâfatını görsün.

Hem şu perişan beşer, sair ihvanı olan kâinat-ı muntazama gibi tanzim edecek ve istidâdıyla mütenasip tecziye ve mükafat edecek bir mahkeme-i kübrâ ister. Ta adâlet-i mahza tecellî etsin. Şu dar dünya beşerin ruhunda mündemiç olan istidâdât-ı gayr-ı mahdudenin sünbüllenmesine müsaid değildir. Demek başka âleme gönderilecektir.

İnsanın cevheri büyüktür. Ebede namzettir. Mahiyeti âliyedir. Cinayeti dahi azimdir, intizamı da mühimdir. Sair kâinata benzemez, intizamsız olamaz. Mühmel kalamaz. Abes olamaz. Fenâ-yı mutlak ile mahkûm olamaz. Adem-i sırfa kaçamaz. Cehennem ağzını, Cennet dahi âğuş-u nazendârânesini açıp bekliyorlar.

Şu âyetler gibi, çok berâhîn-i lâtifeyi tazammun eden âyât-ı sâireyi kıyas eyle, tetebbu et! İşte bu Menâbi-i aşere muktazînin vücuduna kat'iyen delâlet eder.

İkinci Makam

Fâilmuktedirdir. Kudrette noksan yoktur. Âzam ve asgar ona nisbeten birdirler. Evet bir Kadîr ki; âlem bütün güneşleri, yıldızları, avâlimi, zerratı, cevahiri gayr-ı mütenahî lisânlar ile azametine, kudretine şehâdet eder. Hiçbir vehim ve vesvesenin hakkı var mıdır ki, haşr-i cismanîyi o kudretten istib'âd etsin?

Şurada yalnız deriz: En çok ve en büyük şey, en basit ve en küçük şeye nispeten kudrete daha ağır gelemez.

مَاخَلْقُكُمْ وَلاَ بَعْثُكُمْ اِلاَّكَنَفْسٍ وَاحِدَةٍ[1]

1. "Sizin yaratılmanız da, diriltilmeniz de, tek bir kişinin yaratılıp diriltilmesi gibidir." Lokman Sûresi, 31:28.

İşte şu sırrı *Sünûhat*'ta yazmıştım. Makamın münasebetiyle naklediyorum:

İşte Kudretzâtiyedir. Acz tahallûl edemez. Melekûtiyete taallûk eder. Mevâni tedahül edemez. Nisbeti kanunîdir. Cüz' külle müsâvî, cüz'î küllî hükmüne geçer.

Birinci Nokta: Kudret-i Ezeliye, Zât-ı Akdesin lâzıme-i zâruriye-i nâşie-i zâtiyedir. Öyle ise zıddı olan "acz", onun

melzumu olan zâta bilbedahe ârız olamaz. Madem acz zâta ârız olamaz, tahallül edemez. Madem tahallül edemez, bilbedahe kudrette merâtip olamaz. Zira meratibin vücudu ezdâdın tedâhülüyledir.

Meselâ, hararette merâtip, bürûdetin tahallüliyledir. Hüsündeki derecât, kubhun tedâhüliyledir. İlh... Mümkünatta hakikî, tabiî lüzum-u zâtî olmadığından kainatta ezdâd birbirine girebilmiş. Merâtip tevellüd ederek ihtilâfât ile tagayyürat neş'et etmiştir..

Madem ki, kudrette merâtipolamaz. Makdûrat dahi bizzarure kudrete nisbeti bir olur. En büyük en küçüğe müsâvî ve zerrat yıldızlara emsal olur.

İkinci Nokta: Sabıkan geçtiği gibi, kâinatın ayna gibi iki ciheti var. Biri mülk, biri melekûtiyet.

Mülk cihetiezdâdın cevelangâhıdır. Hüsn-kubh, hayır-şer, sığar-kiber, sa'b-sehl gibi umurun mahall-i tevarüdüdür. Onun için vesait ve esbab vaz edilmiş. Ta dest-i kudret zahiren umur-u hasise ile mübaşir görünmesin. Azamet ve izzet öyle ister. Fakat hakikî tesir vermemiş. Vahdet öyle ister.[HAŞİYE-1] Melekûtiyet ciheti ise, herşeyde şeffâfedir. Teşahhusât karışmaz. O cihet vasıtasız Hâlikına müteveccihtir. Terettüb, teselsülü yoktur. İlliyet, maluliyet giremez. İ'vicacâtı yoktur. Avâik müdahale edemez. Zerre şemse kardeş olur.

Haşiye-1 Eğer vasıta hakikî olsa idi ve hakikî tesir verilse idi; hem bir şuur-u küllî verilmek lâzım idi. Hem bizzarure eser-i itkan, kemâl-i san'at muhtelif olacaktı. Hâlbuki en âdiden en âlîye, en küçükten en büyüğe itkan derece-i

kemâlde, mâhiyetin kameti nisbetindedir.

Evet Kudret, hem basit, hem nâmütenahî, hem zâtî... Mahall-i taalluk-u kudret, hem vasıtasız, hem lekesiz, hem isyansızdır. Büyük küçüğe tekebbürü yok, cemaat ferde rüchânı yok. Küll cüz'e nisbeten kudrete karşı fazla nazlanması olamaz.

Üçüncü Nokta: لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ[1] وَ لِلّٰهِ الْمَثَلُ الْاَعْلٰى[2]

---

1. "Onun hiçbir benzeri yoktur." Şûrâ Sûresi, 42:11.
2. "En yüce sıfatlar Allah'ındır (En yüce misaller Allah'a ve Onun sıfatlarına aittir.)" Nahl Sûresi, 16:60.

Temsil, tasvirve tasavvuru teshil ettiğinden şu gamız noktayı altı temsil ile işaret edeceğiz.

İşte şeffâfiyet, mukabele, muvazene, intizam, tecerrüd, itaatin sırlarını birden zihinde mezc edebilsen; vesvesesiz bu noktayı anlayacaksın.

Sakın mikyasyapma! Âciz mümkinâtın zaif, küçücük mikyasları Kadîr-i Ezelînin tasarrufatına şebîh olamaz. Tanzîr edemez. Yalnız şu emrin imkânının fehmini teshîl eder.

Birinci Temsil: Şemsin feyz-i tecellîsi olan timsali, denizin mecmu'sathında, denizin her bir katresinde aynı hüviyeti gösteriyor. Küre-i Arz perdesiz güneşe karşı muhtelif cam parçalarından olsa; timsal-i şems her bir parçada ve umum sath-ı arzda müzahametsiz, tecezzîsiz,

tenakussuz bir olur. İşte **şeffâfiyet** sırrı.

Faraza şems muhtar olsaydı, o feyizden biri daha rahat, diğeri daha zahmet olamazdı.

İkinci Temsil: Noktalardan terekküb eden bir daire-i azîmenin nokta-i merkeziyesinin elinde bir mum ve muhitteki noktaların ellerinde birer ayna farzedilse; nokta-i merkeziyenin muhît aynalarına verdiği feyz; muzahemetsiz, tecezzisiz, tenâkussuz nispeti birdir. İşte **mukabele** sırrı.

Üçüncü Temsil: Hakiki bir mizanın iki gözünde iki güneş; veya iki yıldız; veya iki dağ; veya iki yumurta; veya iki cevher-i ferd, herhangisi bulunsa, sarf olunacak aynı kuvvetle o hassas, azîmterazinin bir kefesi Süreyyâya bir kefesi seraya inebilir. İşte **muvazene** sırrı.

Dördüncü Temsil: En azîmbir gemi en küçük bir oyuncak çevrilmesi gibi çevrilebilir. İşte **intizamın** sırrı.

Beşinci Temsil: Bir mahiyet-i mücerrede, bütün cüz'iyyatına en asğarından en ekberine yorulmadan, tenâkus etmeden, tecezzî etmeden bir bakar, girer. Teşahhusat-ı mülkiye cihetindeki hususiyât müdahale edip şaşırtmaz, nazarını tağyir etmez. İşte **tecerrüdün** sırrı.

Altıncı Temsil: Bir kumandan "Arş" emriyle bir neferi tahrik ettiği gibi, bir orduyu dahi tahrik eder.

Herşeyin bir nokta-i kemâli var. Ve o noktaya bir meyli var. Muzaaf meyil ihtiyaçtır. Muzaaf ihtiyaç iştiyaktır.

Muzaaf iştiyak incizaptır. Bunlar emr-i tekvinînin mâhiyât-ı eşya tarafından birer habbe ve nüve-i imtisalidir. Mâhiyât-ı mümkinâtın mutlak kemâli, mutlak vücuttur. Hususî kemâli, istidâdâtını bilfiile çıkaran ona mahsus vücuddur. Bütün kâinatın كُنْ[1] emrine itaati bir nefer hükmünde olan bir zerrenin itaati gibidir. İrade-i Ezeliyeden gelen كُنْ emr-i ezelîsine mümkinin itaat ve imtisâlinde, yine iradenin tecellîsi olan meyil ve ihtiyaç ve şevk ve incizab birden mümtezic, mündemiçtirler. İşte **itaat** sırrı.

Şu temsilât-ı sitte nâkıs, mütenâhî, zaîf, hakiki tesiri yok olan kuvvet-i mümkünatta müşahede ile görünüyor. Öyle ise gayr-ı mütenahî, ezelî, ebedî, bütün kâinatı adem-i sırftan îcad eden ve bütün ukûlü hayrette bırakan âsâr-ı azamet ile tecellî eden Kudret-i Ezeliyeye nisbeten herşey müsâvîdir. Hiçbirşey ağır gelemez.

---

1. Ol!

Gaflet olunmaya; şu esrar-ı sitte olan küçücük mizanlarla o Kudret-i Ezeliye tartılmaz. Belki hiç münasebete giremez. Yalnız istib'âdı def için zikredilir.

İşte şu üç noktayı ve üçüncü noktadaki altı sırrıylamülk ve mümkin cânibinde değil, belki melekûtiyet ve Kudret-i Ezeliye cihetinde nazar edilse, istinkâra incirar eden istib'âd zâil ve nefis mutmain olur.

Netice

Madem ki, Kudret-i Ezeliyegayr-ı mütenahiyedir. Hem lâzıme-i zaruriyedir. Hem herşey lekesiz, perdesiz cihet-i melekûtiyeti ona müteveccihtir. Hem ona mukabildir. Hem tesavî-i tarafeyn olan imkân itibarıyla mütevazinü't-tarafeyndir. Hem şeriat-ı fıtriye-i kübrâ olan "nizam"a mutidir. Hem avâik ve hususiyât-ı mütenevviadan cihet-i melekûtiyet mücerreddir. Öyle ise küll-i âzam, cüz-ü asğara nisbeten kudrete karşı ziyâde nazlanmaz, mukavemet etmez. Öyle ise, haşirde bütün zevi'l-ervâhın ihyâsı, mevt-âlûd bir nevm ile kışta uyuşmuş bir sineği baharda ihyâ ve in'âşından kudrete daha ağır olamaz. Öyle ise;

مَا خَلْقُكُمْ وَلاَ بَعْثُكُمْ اِلاَّ كَنَفْسٍ وَاحِدَةٍ[1] mübâlağasızdır, mücâzefesizdir, doğrudur, haktır, hakikattir.

İşte müddeâmız ki, "Fâilmuktedirdir... o cihette hiçbir mâni yoktur" tahakkuk etti.

---

1. "Sizin yaratılmanız da, diriltilmeniz de, tek bir kişinin yaratılıp diriltilmesi gibidir." Lokman Sûresi, 31:28.

Üçüncü Makam

Mahal kabildir... Şurada dört nokta var. Âlemin imkân-ı mevti ve vukuu, tamir ve ihyâsının imkânı ve vukuu.

Birinci Nokta: Kâinatın imkân-ı mevtine delil: Birşey kanun-u tekâmüle dâhil ise, o şeyde neşvünemâ var. Neşvünemâ varsa, ona bir ömr-ü tabiî var. Ömr-ü tabiî varsa, ona bir ecel-i fıtrî var. Vâsi bir istikrâ ile sâbittir ki, pençe-i mevtten kendini kurtaramaz. Nasıl ki, insan küçük bir âlemdir, yıkılmaktan kurtulamaz. Âlem dahi büyük bir insandır, o da ölümün pençesinden kurtulamaz, o da ölecek. Sonra dirilecek. Veya yatıp sonra subh-u haşir ile gözünü açacaktır.

Hem nasıl ki, kâinatın bir nüsha-i musağğarası olan bir şecere tahrip ve inhilâlden başını kurtaramaz. Öyle de şecere-i hilkatten olan silsile-i kâinat tamir ve tecdid için tahripten kendini kurtaramaz. Eğer ecel-i fıtrîden evvel irade-i ezeliyenin izniyle bir maraz-ı haricî veya bir hâdise-i muharrib olmazsa ve Sânii daha evvel onu bozmazsa, her halde, hatta fennî bir hesapla, bir gün gelecek ki;

اِذَا الشَّمْسُ كُوِّرَتْ ۞ وَاِذَا النُّجُومُ انْكَدَرَتْ ۞ وَاِذَا

الْجِبَالُ سُيِّرَتْ[1]

اِذَا السَّمَاءُ انْفَطَرَتْ ۞ وَاِذَا الْكَوَاكِبُ انْتَثَرَتْ ۞ وَاِذَا الْبِحَارُ فُجِّرَتْ[2]

sırları Kadîr-i Ezelînin izniyle tezahür edip o büyük insanın sekeratı da acib bir hırhıra ve müthiş bir savt ile fezayı dolduracak, bağırıp ölecek, sonra dirilecek.

---

1. "Güneş dürülüp toplandığında, yıldızlar döküldüğünde; dağlar yürütüldüğünde." Tekvir Sûresi, 81:1-3.

2. "Gök çatlayıp yarıldığı zaman; yıldızlar saçıldığı zaman; denizler kaynayıp fışkırdığı zaman." İnfitar Sûresi, 82:1-3.

Dakik Bir Nükte: Nasıl ki su, kendi zararına incimad eder. Buz buzun zararına temeyyü' eder. Lübb, kışır zararına kuvvetlenir. Lâfz, mânâ zararına kalınlaşır. Ruh, cesed hesabına zayıflaşır. Cesed, ruh hesabına inceleşir... Öyle de âlem-i kesif, âlem-i lâtif hesabına şeffâflanır. Kudret-i Fâtıra—tâbir caiz ise—hummalı bir faaliyetle ecza-i meyyite-i hâmide-i camide-i kesifede her tarafta iş'âl-i nur-u hayat ettiği bir remz-i kudrettir ki; âlem-i lâtif hesabına âlem-i kesifi eritiyor, yandırıyor, ışıklandırıyor. Hakikat ne kadar zayıf ise de ölmez. Belki teşahhusatta seyr ü sefer eder. Hakikat büyür, inkişaf eder, gençleşir. Kışır ve sûret eskilenir, incelenir, parçalanır. Daha güzel olarak tazelenir.

Ziyâde-noksan noktasında ma'kusen mütenasiptir. Şu kanun, bütün kanun-u tekâmüle dâhil olan eşyaya şâmildir.

Demek bir zaman gelecektir ki; hakikat-ı uzmâ-yı kâinatın kışır ve sûreti olan âlem-i şehâdet Allah'ın izni ile parçalanacak, daha güzel, daha lâtif bir sûrette tazelenecektir, يَوْمَ تُبَدَّلُ الْاَرْضُ غَيْرَ الْاَرْضِ[1] sırrı tahakkuk edecektir.

---

1. "O gün yeryüzü başka bir şekle girer." İbrahim Sûresi, 14:48.

İkinci Nokta: Şu mevtin vukuudur. Buna delil; cemî'-i edyân-ı semâviyenin icmaıdır. Bütün fıtrat-ı selîmenin şehâdetidir. Ve kâinatın tahavvül ve tebeddül ve tagayyürünün işaretidir.

Şu sekeratı zihninde temessül etmek istersen bak! Şu kâinat; dakik, ulvî bir nizam ile birbirine bağlanmış. Hafi, nâzik, latîf bir birbiriyle tutunmuş!.. Ve ecram-ı ulviyeden bir cirim "kün!" veya "mihverinden çık!" hitabına mazhar olunca sekerata başlar. Nücûm tesâdüme, ecram telâtuma; fezâ-yı gayr-ı mütenâhî, gülleleri küreler gibi büyük, milyonlar top sadalarının muhassalıyla vâveylâya başlar. Birbirine çarpışarak, küremiz büyüklüğünde kıvılcımlar saçacak!

İşte şu mevtile dest-i kudret, kâinatı çalkalar. Kâinat tasaffî ile ayrılmaya başlar. Cehennem aşireti ve maddesiyle bir tarafa çekilir; Cennet anâsırı ve letâifiyle başka yerde tecellî eder.

Üçüncü Nokta: Ölecek âlemin dirilmesi mümkündür. Zira Birinci Makamda geçtiği gibi, kudrette noksan yok,

gayet kavî muktazî var. Mesele ise mümkinattandır.

Evet, kâinatta dikkat edilse görünür ki; içinde iki unsur-u esasî var, her tarafa uzanmış. İki kök var ki; tahassul ve temerküz ile ebedîleşse, Cennet-Cehennem olacaklardır. Cennet-Cehennem ise, şecere-i hilkatten ebed tarafına tedellî eden dalının iki meyvesidir. Ve silsile-i kâinatın iki neticesidir. Ve seyl-i şuûnâtın iki mahzenidir. Ve ebede karşı cereyan eden mütemevvic mevcudatın iki havzıdır. Ve lütuf ve kahrın iki tecellîgâhıdır. Ki dest-i kudret, bir hareket-i şedide ile kâinatı çalkaladığı vakit, o iki havz mevadd-ı münâsibiyle dolacaktır.

Hakîm-i Ezelî, inayetve hikmet-i ezeliyesinin iktizâsıyla şu dünyayı tecrübe ve imtihana meydan olmak için yarattı. Tecrübe ve imtihan neşvünemâya sebeptir. O neşvünemâ, istidâdâtın inkişafına sebeptir. O inkişâf, kabiliyatın tezahürüne sebepdir. O tezahür, hakâik-i nisbiyenin zuhuruna sebeptir. O hakâik-i nisbiye, ahirette hakâik-i hakikiyeye inkılâb ettiği gibi; dünyada da bütün kâinatın revabıtı ve tutkalı hükmünde olan meratib-i nisbiyenin takarruruna sebeptir.

İşte bu sırr-ı imtihan ve sırr-ı teklif iledir ki, cevahir-i âliye, hazefât-ı sâfileden tasaffi eder. Vaktâ ki bunun gibi çok hikem-i dakika için âlemi bu sûrette irade etti. Şu âlemin tagayyür ve tahavvülünü de irade etti. Şu tahaavvül ve tagayyür için ezdadı birbirine karıştırdı. Mazarratı menafia mezc, darrı nef'a derc; şurûru hayrata mütedahil, mekàbihi mehasinle müçtemi halk ederek; şu ezdadı dest-i

kudret yoğurarak kâinatı kanun-u tebeddül ve tagayyüre ve namus-u tahavvül ve tekâmüle tâbi kıldı.

Vaktâ ki, meclis-i imtihan kapandı. Vakt-i tecrübe bitti. İnâyet-i ezeliye te'bid için ezdâdın tasfiyesini istedi. Hulûd için esbab-ı tagayyürü ve mevadd-ı ihtilâfı tefrik etmek istedi. İşte bu tasfiyenin neticesinde, Cehennem bir cism-i muhkem ile, aşiretiyle meşhun olarak hitab-ı وَامْتَازُوا الْيَوْمَ اَيُّهَا الْمُجْرِمُونَ[1] 'ye mazhar oldu. Hem Cennet bir cism-i müebbed-i müşeyyed ile kendi esasatıyla tecellî ederek taifesi فَادْخُلُوهَا خَالِدِينَ[2] hitab-ı teşrifîyeye mazhar oldu. Münasebet, şart-ı intizamdır. İntizam, sebeb-i devamdır. Hakîm-i Ezelî iki menzilin sâkinlerine kudret-i kâmilesiyle öyle bir vücud-u müstekar verir ki, hiç inhilâl ve tegayyüre mâruz kalamaz. Zira inkıraza müncer olan tegayyürün esbabı bulunmaz. Esbab-ı tagayyürbulunsa da, vâridat ve masârif mabeynindeki nisbet, müstekardır. Hâlbuki şu dünyada inkırâza müncer olan tegayyürün sebebi; bedendeki terekküb ve tahlil mabeynindeki nisbet, istikrarsız olduğu içindir.

---

1. "Ayrılın bir tarafa bugün, ey suçlular!" Yâsin Sûresi, 36:59.
2. "Daimî kalmak üzere Cennete giriniz." Zümer Sûresi, 39:73.

Dördüncü Nokta: Şu mümkinvâki olacaktır. Başta Kur'ân-ı Kerim bütün kütüb-ü semâviye bunda müttefiktir. Zât-ı Zülcelâlin evsâf-ı celâliye ve cemâliyesi bunun vukuuna tecelliyâtıyla delâlet ederler.

Dördüncü Makam

Ruh kat'iyen bâkidir.

Bence şu mesele o kadar kat'îdir ki; fazla beyan abes olur. Âlem-i berzah ve âlem-i ervâhdaki âhirete gitmek için bekleyen hadsiz ervâh-ı bâkiye kâfileleriyle bizim mabeynimizdeki mesafe o kadar ince, dakikdir ki; burhan ile göstermeye lüzum kalmaz. Yalnız vesveseleri izâle için hads-i kalbînin menâbiine işaret edeceğiz. İşte şuradaki hadsin dört madeni var.

Birinci Maden: Enfüsîdir ki, her ruh kaç sene yaşamış ise, o kadar belki ondan fazla beden değiştirdiği hâlde, yine bilbedâhe aynen bâki kalmıştır. Öyle ise, mevt ile çıplak olmak dahi bekâsına tesir etmez. Yalnız burada tedricî libas değiştiriyor. Mevtte birden soyunuyor.

Gayet kat'î bir hads ile sâbittir ki; cesed ruhla kâimdir. Ruh, binefsihi kâim ve hâkim olduğundan cesed istediği gibi dağılsın, toplansın istiklâliyetine sebep vermez. Belki cesed, hanesi ve yuvasıdır. Libası ise bir derece sâbit ve letâfetçe ona münasip bir gılâf-ı latîfi var. Öyle ise mevtte bütün bütün çıplak olmaz.

İkinci Maden: Âfâkîdir ki; müşâhedât-ı mükerrereye incirar eden bir nev'i hükm-ü tecrübîdir.

Evet, tek bir ruhun ba'delmevtbekâsı bilbedahe anlaşılsa, şu nev'in külliyetiyle bekâsını istilzam eder. Zira mantıkça zâtî bir hassa bir ferdde görünse, bütün efradda dahi vücuduna hükmedilir. Çünkü zâtîdir. İşte şu meselede mucibe-i cüz'iye, mucibe-i külliyeyi istilzam eder, denilir. Hâlbuki değil bir ferdbelki o kadar hadsiz, o kadar hasra gelmez müşahedâta istinad eden âsâr, o derece kat'îdir ki; bizde nasıl Yeni Dünya var, orada insanlar var; vücudlarına hiç vehim hatıra gelmez. Öyle de vesvese kabul etmez ki, şimdi âlem-i melekût ve ervâhda ölmüş insanların ervâhları vardır. Hem hads-i kat'î ile insanda ba'del-mevt esaslı bir cihet bâkîdir. O esas ise ruhdur. Zaten tahrip ve inhilâl, kesret ve terkibin şe'nidir. Basit ve vahdete ârız olmaz.

Sabıkan beyan ettik ki; hayat kesrette vahdeti temin eder. Ve şuur, ruhun ziyâsıdır. Öyle ise ruhun fenâsı, ya tahrib ve inhilâl iledir. O ise vahdet ve besatet bırakmaz. Veya idam iledir. O ise Cevâd-ı Mutlak Celle Celâlühûnun merhameti, cûdu bırakmaz ki, verdiği nimet-i vücudu geri alsın.

Üçüncü Maden: Dikkat edilse; mâruz-u tegayyür olan bütün envâda bir hakikat-ı sâbite bütün tegayyürat ve etvar içinde yuvarlanarak, sûretler değiştirip ölmeyerek, yaşayarak geliyor, bâki kalıyor.

İşte şahs-ı insânî—sabıkan geçtiği gibi—tasavvurat ve

şuur-u küllî ile bir şahıs iken, bir nev' hükmüne geçiyor. Öyle ise onun hakikat-ı zîşuuru ve unsur-u zîhayatı olan ruhu dahi Allah'ın izniyle daima bâkîdir.

Dördüncü Maden: Ruha—masdar itibariyle—bir derece müşabih ve yalnız vücud-u hissî olmayan, envâda hükümran olan kavânine dikkat edilse görünür ki; şayet o kanun vücud-u hâricî giyse idi; o nev'in birer ruhu olurdu. Hâlbuki dâima bâki, dâima müstemir, hiçbir tegayyürat onların vahdetine tesir etmez. Ruh ise, âlem-i emirden gelen bir kanun-u zîşuur, bir nâmus-u zîhayattır ki; Kudret-i Ezeliye ona vücud-u hâricîyi giydirmiş. Demek nasıl ki sıfat-ı iradeden ve âlem-i emirden gelen şuursuz kavânin, dâima bâki kalıyor. Aynen onların kardeşi ve onlar gibi Sıfat-ı iradenin tecellîsi olan, âlem-i emirden gelen ruh; bekâya mazhar olmak daha ziyâde lâyıktır. Çünkü zîvücud ve zîhakikat-ı hâriciyedir. Daha kavîdir, çünkü zîşuurdur. Daha dâimîdir, çünkü hayydır, zîhayattır.

Ey birader! Zihni iz'âna, kalbi kabule ihzar etmek için şu dört makamdaki nükâtı fehmetmiş isen; işte bak maksada giriyoruz!

İşte Kur'ân-ı Kerim ve Furkân-ı Hakîmin cennetine gir! Bak haşr-i cismânîyi kemâl-i vuzuhile ve Cennet ve Cehennemin ahvâlini Beyân-ı Mu'ciz ile sana gösteriyor. Kimsenin haddi yoktu; o beyândan sonra beyâna kalkışsın!

لَيْسَ بَعْدَ بَيَانِ الْقُرْاٰنِ بَيَانٌ![1]

نَعَمْ، اِذَا طَلَعَتِ الشَّمْسُ اِخْتَفَتِ النُّجُومُ وَانْطَفَتِ السُّرُجُ![2]..

---

1. Kur'ân'ın beyânından sonra artık beyânyoktur.
2. Evet, Güneş doğduğu zaman yıldızlar gizlenir, kandiller söner!

Bak menzilgâh-ı dünyada a'sârnişîn olan ecyâlin sufûfuna hitaben kâinatı zelzeleye getiren şu hutbe-i ezeliyeyi dinle!

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

اِذَا زُلْزِلَتِ الْاَرْضُ زِلْزَالَهَا ۞ وَ اَخْرَجَتِ الْاَرْضُ[1] اَثْقَالَهَا ۞ وَقَالَ الْاِنْسَانُ مَالَهَا ۞ يَوْمَئِذٍ تُحَدِّثُ اَخْبَارَهَا ۞ بِاَنَّ رَبَّكَ اَوْحٰى لَهَا ۞ يَوْمَئِذٍ يَصْدُرُ النَّاسُ اَشْتَاتاً لِيُرَوْا اَعْمَالَهُمْ ۞ فَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ خَيْراً يَرَهُ ۞ وَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ شَرًّا يَرَهُ

وَبَشِّرِ الَّذِينَ اٰمَنُو وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ اَنَّ لَهُمْ[2] جَنَّاتٍتَجْرِى مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهَارُ كُلَّمَا رُزِقُوا مِنْهَا مِنْثَمَرَةٍ رِزْقاً قَالُوا هٰذَا الَّذِى رُزِقْنَا مِنْ قَبْلُ وَاُتُوابِهِ مُتَشَابِهًا وَلَهُمْ فِيهَا اَزْوَاجٌ مُطَهَّرَةٌ وَهُمْ فِيهَاخَالِدُونَ

---

1. "Ne zaman ki yer müthiş bir sarsıntıyla sarsılır. Ve yeryüzü bütünağırlıklarını

dışarı çıkarır. Ve insan 'Ne oluyor buna?' der. O günyeryüzü, üzerinde herkesin ne iş yaptığını haber verir. Çünkü Rabbin ona konuşmasını emretmiştir. O gün insanlar yaptıklarının karşılığınıgörmek için hesap yerinden bölük bölük dönerler. Kim zerre kadar biriyilik yaparsa onun mükâfatını görür. Kim zerre kadar bir kötülükyaparsa onun cezasını görür." Zilzâl Sûresi, 99:1-8.

2. "İman eden ve güzel işler yapanları müjdele: Altlarından ırmaklar akanCennetler onlarındır. O Cennetlerden rızık olarak bir meyveyediklerinde, 'Bu daha önce yediğimiz rızıktandır' derler. Rızıkları,dünyadakine benzer şekilde kendilerine sunulur. Orada onlar için tertemiz kadınlar vardır. Onlar orada ebedî olarak kalacaklardır." BakaraSûresi, 2:25.

Şuâât

Bediüzzaman Said Nursî

اَشْهَدُ اَنْ لاَ اِلٰهَ اِلاَّ اللّٰهُ وَاشْهَدُ اَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللّٰهِ[1]

Bu kelime-i âliyeüssü'l-esas-ı İslâmiyet olduğu gibi; kâinat üstünde temevvüc eden İslâmiyetin en nurânî ve en ulvî bayrağıdır. Evet misâk-ı ezeliye ile peyman ve yeminimiz olan iman, bu menşur-u mukaddesde yazılmıştır. Evet âb-ı hayat olan İslâmiyet ise, bu kelimenin aynü'l-hayatından nebean eder. Evet, ebede namzed olan nev-i beşer içinde saadet-saray-ı ebediyeye tayin ve tebşir olunanın ellerine verilmiş bir fermân-ı ezelîdir. Evet şu kelime, kalb denilen avâlim-i gayba karşı olan penceresinde kurulmuş olan lâtife-i Rabbâniyenin âyinesine in'ikas eden Sultan-ı Ezelî'nin tecellîsini ilân eden bir harita-i nurâniyesidir ve tercüman-ı beliğidir. Evet, vicdanın esrarengiz olan nutk-u beliğânesini cemiyet-i kâinata karşı vekâleten inşad eden vicdanın hatib-i fasihi ve kâinata Hâkim-i Ezelîyi ilân eden imanın mübelliğ-i beliği olan lisânın elinde bir menşur-u lâyezalîdir.

---

1. Ben şehâdet ederim ki, Allah'tan başka hiçbir ilâh yoktur, yine ben şehadet ederim ki, Muhammed (a.s.m.) Allah'ın kulu ve peygamberidir.

Bu kelime-i şehâdetin iki kelâmı birbirine şâhid-i sâdıktır. Ve birbirini tezkiye eder. Evet ulûhiyet, nübüvvete burhan-ı limmîdir. Muhammed AleyhisselâmSâni-i Zülcelâle zâtiyle ve lisânıyla burhan-ı innîdir. Kelime-i şehâdetin birinci kelâmına birinci burhanı, ikinci kelâmıdır.

Sual: **HAŞİYE-1**Sâniin vücud ve vahdetine en vâzıh delil nedir?

Cevap: En parlak burhanı Muhammed'dir (a.s.m.). Ve Nübüvvet-i Ahmediyyenin en metin burhanı, nübüvvet-i mutlakadır.

Kâinatta bir hakikatvarsa, nübüvvet vardır. Hilkatte nizam varsa, nübüvvet zaruridir.[HAŞİYE-2]

Haşiye-1 Sual eden Japon'dur.
Haşiye-2 Karıncayı emirsiz, arıyı ya'subsuz bırakmayan Kudret-i Fâtıra, beşeri nebîsiz bırakmaz.

Zîrâ insanın vehm-âlud nazarına istikamet; ve tecavüzkâr kuvâ-yı selâsesine itidal; ve istidâdât-ı mâneviyesine inkişaf verecek İlâhî bir mürşid olabilir. O ise Nebîdir.

Dünyada bundan doğru ne haber olabilir ki; yüzbinler enbiyayüzbinler mu'cizat ile nübüvveti iddia etmişler. Mu'cizat ile isbat etmişler.

Nokta-i nübüvvette müttefik, selef halefe mübeşşir, halef selefe musaddık, asl-ı dinde müttehiddirler.

Öyle ise, cemi-i enbiyanın cemi-i mu'cizatı Hazret-i Muhammed'in (a.s.m.) bir mu'cizesi hükmündedir. Çünkü medar-ı nübüvvetve enbiyaya "nebî" dedirttiren esaslar, Hazret-i Ahmed'de (Aleyhisselâm) daha ekmel bulunur.

Dünyada nebîvarsa, o da nebîdir.

اَللّٰهُمَّ صَلِّ عَلٰى مُحَمَّدٍنِالَّذِى دَلَّ عَلٰى وُجُوبِ وُجُودِكَ

Evet, sirâc-ı vehhac, burhan-ı katı' odur.

Öyle ise onu tanımalıyız. Ve o zât ne derece ulvî, parlak olduğunu bunun ile kıyas edilir ki; اَلسَّبَبُ[2] كَالْفَاعِلِ sırrınca bütün ümmetinin bütün hasenâtının bir misli onun kefe-i hasenâtına ilâve edilmiştir.

---

1. Allah'ım! Senin Vücub-u Vücuduna delâlet eden Muhammed'e (a.s.m.) salât ve selâm et.
2. Birşeye sebep olan onu yapan gibidir.

Mânevî bir cazibe-i umumîyi andıran hidayet ve irşadından her bir fert ne kadar feyz ve nur almışsa, bir misli o Zât-ı Şerife in'ikas etmiştir.

İşte derece-i kemâlâtgayr-i mütenahî, onun ruhundaki istidat ve kabiliyet nihayetsiz, muhit-i enfüsî olan zâtından başka, ümmetinin âfâkından gelen esbâb-ı inkişaf hadsiz olduğundandır ki; Hakikat-ı Muhammediye (a.s.m.) âlem-i imkânda en râsih, en râcih hakikat olduğunu ehl-i keşf ittifak etmişlerdir. Nasıl bazen cüz'î bir tereşşuh, uzak menbadan suyun gelmesine delil ve sakatlık olmadığına şahid olur. Öyle de küçük bir emare, büyük bir hakikati ihsas edebilir. Madem ki hadsiz ehl-i kemâl onun minhâc-ı cedvelinden zülâl-i hayatı içmişlerdir. Bizzarure gösterir ki; nurdan yapılmış o boru ve hakikatta kazılmış o ark, doğru menbâdan gelir. İnhiraf ve sakatlık yoktur. Şimdi o zâtı bize tanıttıracak pek çok sâdık muhbirler vardır.

Birincisi: Enbiyameclis-i sâmîsidir.

İkincisi: Huluk-u azîmmerkezi olan Zât-ı Nûrânîsidir.

Üçüncüsü: Zaman-ı mâzidir.

Dördüncüsü: Asr-ı Saadettir.

Beşincisi: Başta Şeriatolarak zaman-ı müstakbeldir.

Altıncısı: Başta Kur'ân olarak mu'cizâtıdır.

Öyle ise haber almak için bunlara birer birer müracaat edeceğiz.

Hatta eğer mu'cizâtı noktasında mevcudatı istintak etsek; görecek ve işiteceğiz ki; âlem, enva ve ecnasıyla onun risaletine şehâdet ve mu'cizelerine delâlet ve hazine-i gaybdan getirdiği metâ-ı âlîye dellâllık ediyor. Güya âleme teşrif ettiğinde, her bir nev' kendi lisân-ı mahsusuyla alkışladığı gibi; Sultan-ı Ezel, zemin ve âsumanın evtarını intak edip, her bir tel başka lisân ile mu'cizâtının nağamatını inşâd etmekle, o sadâ-yı şirin bu kubbe-i mînada ilelebed tanînendaz etmiştir.

Güya[HAŞİYE-1] âsuman, kendi mirac ve melek ve kamerin elsine-i semâviyesiyle risaletini tebrik ediyor.

Haşiye-1 Şu müselsel beyan, mu'cizat-ı Ahmediyenin (a.s.m.) envaına işarettir.

Ve zemin, kendi hacer ve şecer ve hayvanın dilleriyle mu'cizelerine senâhan oluyor.

Ve cevv-i feza, kendi cin ve bulutun işaretiyle nübüvvetine beşaret verir ve sâyebanlık ediyor.

Ve zaman-ı mâzî, enbiya ve kütüb ve kâhinlerin rumuz

ve telvihâtıyla, o Şems-i Hakikatin fecr-i sâdıkını göstererek müjdeci oluyor.

Ve zaman-ı hâl, yani Asr-ı Saadet lisân-ı hâliyle; tabiat-ı Araptaki inkılâb-ı azîmin ve bedeviyet-i sırfdan medeniyet-i mahzanın defaten tevellüdünü şahid göstererek nübüvvetini isbat ediyor.

Ve zaman-ı müstakbel, kendi vukuat ve fününun etvar-ı müdakkikane ile onun mevkib-i ikbâlini istikbâl, ve lisân-ı hakîmâne ile irşadatına teşekkür ediyor. Nev-i beşer, kendi muhakkikleriyle bahusus hatib-i beliği ki; şems gibi kendi kendine burhan olan Muhammed'in (a.s.m.) lisân-ı fasihânesiyle hakdan geldiğini ilân ediyor. Ve Zât-ı Zülcelâl, kendi Kur'ân'ının lisân-ı beliğânesiyle ol Nebiy-yi Ümmînin fermân-ı risaletini cin ve inse işittiriyor.

Hangi kuvvet vardır ki, bu icmâın hükmünü reddetsin? Kimin haddi var, şu ittifaka karşı muhalefet etsin? Hangi şüphe var ki, tevatür-ü mevcudata karşı dayanabilsin?

Birinci Şuâ

Enbiya Meclisine Müracaat

İşte enbiyanın lisân-ı hâlleri şehâdet, lisân-ı kalleri beşaret veriyor.

BİRİNCİSİ

Eğer sahife-i itibar-i âlemde menkuş olan âsâr-ı enbiyayı nazar-ı mütâlaaya alsan; ve tarihin lisânından nübüvvete dair cereyan eden ahvallerini dinlersen; ve cihetü'l-vahdet-i nübüvveti zaman ve mekânın tesirat-ı hususiyeden tecrid edebilsen, göreceksin ki, enbiyaya "nebî" dedirtmiş ve nübüvvetlerine medar olmuş olan esaslar ki, her bir nebî, iddia-yı nübüvvet ve mu'cizeyi izhar; ve düstur-u hareketi Hukukullah ve hukuk-u ibadı muhafaza; ve terk-i menafi-i şahsiye; ve ümeme karşı keyfiyet-i muameleleri; ve ümmetin onlara karşı keyfiyet-i telâkkisi; ve zâtlarındaki sebeb-i temayüz olan meziyyât gibi medar-ı nübüvvet olan esaslar evlâd-ı beşerin en âhir üstadı olan Muhammed-i Hâşimîde (a.s.m.) daha ekmeli ve daha azheri bulunur. Demek oluyor ki; yakîni ifade eden nev'-i vahiddeki istikra, hususan kıyas-ı hadsî-i hafî

ianesiyle ve kıyas-ı evleviyenin te'yidiyle, mu'cizatlarının lisânıyla vahdet-i Sâniin bir burhan-ı bâhiresi olan Muhammed'in (a.s.m.) sıdk-ı nübüvvetine şehâdet ederler.

İşte bu sırdandır ve nübüvvet-i Muhammediyeye (a.s.m.) mukaddeme olmasındandır ki, Kur'ân-ı Hakîm ahvâl-i enbiyayı kesretle zikrediyor.

İKİNCİSİ

Enbiyanın Nübüvvet-i Ahmediyeye (a.s.m.) işârât ve beşaretleridir. Kütüb-ü Münzele pek çok tahrif ve tağyir olmakla beraber, ehl-i tetkik pek çok işârât ve beşaretlerini nakletmişlerdir.[HAŞİYE-1] Ezcümle Hüseyn-i Cisrî, risalesinde yüz delil kadar tâdat ediyor. Burada iktisaren ehline havale ediyoruz.

Haşiye-1 Hazret-i İsâ, "İbn-i insan"dan mükerreren bahsediyor. İbn-i insan, Hazret-i Ahmed olmak gerektir.

İkinci Şuâ

Zât-ı Nûrânîsine Müracaat

Mukaddeme

Delil-i sıdk, hârika olmak lâzım değildir. Resul-ü Ekremin her bir fiilinde ve her bir hâlinde, her bir kâlinde sıdk lemeân eder. Fakat her hâli hârika olmak lâzım değildir. Zira hârika izharı, tasdik-i müddea içindir. Hacet olmadığı veya münasip olmadığı vakitte cereyan-ı umumiyeye mutâbaatla âdatullahın kavâninine destedâd-ı teslim oluyor. Ve öyle olmak gerektir.

Evet, Peygamberin delil-i sıdkı, her bir hareket, her bir hâlidir. Nebiyy-i Kureyşî'nin her bir hâli ve hareketi mazbut-u ümmettir. Çünkü menabi-i şeriattır. Evet her bir hareketinde adem-i tereddüd; ve muterizlere adem-i iltifat; ve muarızlara adem-i mübâlât; ve muhalif olanlardan adem-i tahavvufu "sıdkını" ve ciddiyetini gösteriyor. Hem de evamirinde hakikatin ruhuna olan isabeti, hakkıyetini gösterir.

Elhâsıl: Hileyi ve adem-i vüsûku ve itminansızlığı îma

eden tahavvuf ve tereddüt ve telaş ve mübâlât gibi umurlardan müberra iken, bilâperva ve kuvvet-i itminanla en hatarlı makamlarda olan hareketi ve nihayette olan "isabeti" ve iki âlemde semere verecek olan zîhayat kaideleri harekatıyla tesis ettiğine binaen; her bir fiil ve her bir tavrının iki taraftan, yani bidayet ve nihayetten ciddiyeti ve sıdkı nazar-ı ehl-i dikkate arz-ı didar ediyor. Bahusus mecmu-u harekâtının imtizacından ciddiyet, hakkıyet şu'le-i cevvale gibi; ve in'ikasatından ve muvâzenatından sıdk ve isabet berk-i lâmi' gibi tezahür ve tecelli ediyor.

Şimdi mesele-yi âliye-i zâtiyeyi temaşa ve ziyaret etmekten evvel, dört nükteyi bilmek lâzımdır.

Birincisi: لَيْسَ الْكَحْلُ كَالتَّكَحُّلِ[1] kaidesine binaen sun'î ve tasannuî olan birşey ne kadar mükemmel olsa da, tabiî yerini tutmadığından; hey'atının feletâtını, muzahrefiyetini imâ edecektir.

---

1. Fıtrî karagözlülük, sunî (yapma) karagözlülük gibi değildir.

İkincisi: Ahlâk-ı âliyenin, hakikatin zeminiyle olan rabıta-i ittisali ciddiyettir. Ve deveran-ı dem gibi hayatlarını idame eden ve imtizaçlarından tevellüd eden haysiyet, kuvvet veren ve heyet-i mecmuasına intizam veren yalnız sıdktır.

Evet, şu rabıta olan sıdk ve ciddiyet kesildiği anda, o ahlâk-ı âliye kurur ve hebaen gidiyor.

Üçüncüsü: Umur-u mütenasibede temayül ve tecâzüb;

ve eşya-yı mütezadda tenafür ve tedâfü kâide-i meşhûresi maddiyatta nasıl cereyan ediyor, mâneviyat ve ahlâkta dahi cereyan eder.

Dördüncüsü: [1] لِلْكُلِّ حُكْمٌ لَيْسَ لِكُلٍّ Mecmuda bir kuvvet ve hasiyet var ki, eczada bulunmaz.

1. Bütünde bulunan hüküm, o bütünün hiç bir ferdinde tek başına yoktur.

Şimdi gelelim maksada: İşte âsâr ve siyer ve tarih-i hayatı, hattâ a'dânın şehâdetleriyle Zât-ı Peygamberde vücudu muhakkak olan ahlâk-ı âliyenin kesret ve ihata ve tecemmu-u imtizacından tevellüd eden, izzet ve haysiyetten neşet eden şeref ve vakar ve kibr-i nefs ile—melekler, şeytanların ihtilat ve iştiraklarından tenezzühleri gibi—sırr-ı tezada binaen, o ahlâk-ı âliye dahi hile ve kizbden tereffu' ve tenezzüh ve teberri ederler. Hem de hayat ve mayeleri makamında olan sıdk ve hakkıyeti tazammun ettiklerinden, şûle-i cevvâle gibi nübüvveti lemean ediyor.

Hazret-i Âişe demiş: [1] خُلُقُهُ الْقُرْاٰنُ. Kur'ân demiş: [2] وَاِنَّكَ لَعَلٰى خُلُقٍ عَظِيمٍ

1. "Onun ahlâkı Kur'ân idi."*Müslim,* Salâtü'l-Müsâfirîn: 139; *Ebû Dâvud,* Tatavvu': 26; *Nesâi,* Tetavvu': 2; *Müsned,* 6:54, 91, 163, 188, 216; el-Münâvî, *Feyzü'l-Kadîr,* 5:170; İbni Hibban, *Sahih,* 1:345, 4:112.
2. "Hiç şüphesiz sen pek büyük bir ahlâk üzerindesin." Kalem Sûresi, 68:4.

Düşmana da şâmil bir tevatür ve icmâ ile sâbittir ki,

bütün ahlâk-ı hamîdenin en ekmeline mâliktir.

Ey birader! Görüyorsun ki; bir adam yalnız şecaatla meşhur olursa, o şöhret, ona verdiği haysiyeti ihlâl etmemek için kolaylıkla yalana tenezzül etmez. Nerede kaldı ki, cemi-i ahlâk-ı âliye birden tecemmu ede. Evet mecmuda bir hüküm bulunur, ferdde bulunmaz.

Netice: Tarih ve siyer ve âsâr nokta-i nazarında dikkat olunursa; Muhammed Aleyhisselâm dört yaşından kırk yaşına kadar, lasiyyema hararet-i gariziyenin şiddet-i iltihabı zamanında kemâl-i istikametle ve kemâl-i metanetle ve tamam-ı ıttırad-ı ahvâl ile ve müsâvat ve muvazenet-i etvar ile ve nihayet iffet ile ve hiçbir hileyi imâ etmemekle beraber yaşadığı[HAŞİYE-1] nazara alınırsa, sonra istimrar-ı ahlâkın zamanı olan kırk seneden sonra o inkılâb-ı azîm nazara alınırsa; Hak'tan geldiğini ve hakikat olduğunu tasdik etmez ise, nefsine levm etsin. Zira zihninde bir sofestai gizlenmiş olacaktır.

Hem de en hatarlı makamlarda (Gârda gibi[HAŞİYE-2]) tarik-i halâsı mefkud iken; ve haytü'l-emel bihasebi'l-âdet kesilir iken; gayet metanet ve kemâl-i vüsûk ve nihayet itminan ile olan hareket ve hâl ve tavrı, nübüvvet ve ciddiyetine şâhid-i kâfidir. Ve hak ile temessük ettiğine delildir.

Haşiye-1 Hile, mestûriyetini öyle ehl-i inada karşı muhafaza edemez.

Haşiye-2 لَاتَخَفْ اِنَّ اللّٰهَ مَعَنَا "Korkma! Allah bizimle beraberdir." demiş.

Üçüncü Şuâ

Zaman-ı Mâziye Müracaat

Yani, sahife-i ûlâ zaman-ı mâzidir. İşte şu sahifede dört nükteyi nazar-ı dikkate almak lâzımdır.

Birincisi: Bir fende veyahut kasasda, bir adam esaslarını ve ruh ve ukdelerini ahzederek müddeasını ona bina ederse, o fende hazakat ve maharetini gösterir.

İkincisi: Ey birader! Eğer tabiat-ı beşere arif isen bak; küçük bir haysiyetle, küçük bir dâvâda, küçük bir kavimde, küçük bir hilâfın suhulet ve serbestiyetle irtikab olunmadığına nazar edersen; gayet büyük bir haysiyetle, nihayet cesim bir dâvâda, hasra gelmeyen bir kavimde, hadsiz bir inada karşı, her cihetten ümmîliğiyle beraber, hiçbir cihetiyle akıl müstakil olmayan meselelerde; tam serbestiyetle, bilâperva ve kemâl-i vüsûk ile alâ ruûsi'l-eşhad zikr ve naklinden güneş gibi sıdk tulû edeceğini göreceksin.

Üçüncüsü: Bedevilere nisbeten çok ulûm-u nazariye vardır; medenilere nisbeten lisân-ı âdât ve ef'âlin telkinâtıyla ulûm-u mütearife hükmüne geçmişlerdir.

Bu nükteye binaen; bedevilerin hâllerini muhakeme için kendini o bâdiyede farzetmen gerektir.

Dördüncüsü: Bir ümmî, ulema meyanında mütedavil bir fende beyan-ı fikir ederse, ittifak noktalarda muvafık olarak ve muhtelefun fîhâ olan noktalarda muhalefet edip musahhihane olan sözü, onun tefevvuku kesbî olmadığını ispat eder.

Şu nüktelere binaen deriz ki: Resul-u Ekremin (a.s.m.) malûm olan ümmiyetiyle beraber, güya gayr-ı mukayyed olan ruh-u cevvâle ile tayy-ı zaman ederek, mâzinin a'mâk-ı hafâsına girerek hazır ve bizzat görmüş ve görüyor gibi Enbiya-yı Sâlifenin ahvallerini ve esrarlarını teşrih etmesiyle; bütün enzâr-ı âleme karşı öyle bir dâvâ-yı azîmede—ki bütün ezkiya-yı âlemin nazarlarını dikkate celbeder—bilâperva ve nihayet vüsûk ile müddeasına mukaddeme olarak o esrar ve ahvâlin ukad-i hayatiyeleri hükmünde olan esaslarını zikretmek ile beraber, Kütüb-ü Sâlifenin ittifak noktalarında musaddık ve ihtilâf noktalarında musahhih olarak, kasas ve ahvâl-i enbiyayı ve ümemi bize hikâyet etmesi, sıdk ve nübüvvetini intaç eder.

وَالَّذِى قَصَّ عَلَيْهِ الْقَصَصَ لِلْحِصَصِ وَسَيَّرَ رُوحَهُ فِى
اَعْمَاقِالْمَاضِى وَفِى شَوَاهِقِ الْمُسْتَقْبَلِ فَكَشَفَ لَهُ
الْاَسْرَارَمِنْ زَوَايَا الْوَاقِعَاتِ اِنَّ نَظَرَهُ النَّقَّادَ اَدَقُّ مِنْ اَنْ
يُدَلَّسَ عَلَيْهِ وَمَسْلَكَهُ الْحَقَّ اَغْنٰى مِنْ اَنْ يُدَلِّسَعَلَى

النَّاسِ[1]

Evet, onun nur-u nazarına hayâl kendini hakikatgösteremez! Ve hak olan mesleği telebbüsden müstağnîdir.

---

1. Ona bu kıssaları hikâye ederek ruhunu mâzinin derinliklerinde ve geleceğin şahikalarında gezdiren ve olayların karanlık köşelerindeki esrar perdesini onun için kaldırana yemin olsun ki, onun keskin gözükendisini şaşırtmayacak kadar dikkatlidir. Ve onun hak olan mesleği iseinsanları aldatmaktan uzaktır.

Dördüncü Şuâ

Asr-ı Saadete Müracaat

Yani, zaman-ı hâlin (yani, Asr-ı Saadetin) sayfasında dört nükte, bir noktayı nazar-ı dikkate almak gerektir.

Birincisi: Küçük bir âdet, küçük bir kavimde; veya zayıf bir haslet, kalil bir taifede; büyük bir hâkimin büyük bir himmetle kolaylıkla kaldırmadığını nazara alır isen; acaba gayet çok, tamamen müstemirre, nihayet derecede me'lûfe, çok da mütenevvia, tamamen râsiha olan âdât ve ahlâkı, nihayet kesir ve me'lûfâtına gayet müteassıb ve şedîdü'ş-sekîme olan bir kavmin a'mak-ı ervâhından (emrin azametine nisbeten) az fedâkârlıkla, kısa bir zamanda kal' ve ref ettiğini; ve o âdât-ı seyyienin yerine başka âdât ve ahlâk fidanlarını gars etmesi ve defaten nihayet derecede tekemmül ettiklerini nazara alırsan ve dikkat edersen; hârikulâde olduğunu tasdik etmezsen, seni sofestaî defterinde yazacağım.

İkincisi: Şahs-ı mânevîhükmünde olan bir devletin nümüvv-ü tabiîsi hükmünde olan teşekkülü mütemehhildir. Ve devlet-i atikaya galebesi—ki ona inkıyad, tabiat-ı sâniye

hükmüne girdiği için—tedricîdir. Öyle ise maddeten ve mânen hâkim, hem de gayet cesim bir devleti kısa bir zamanda teşkili, hem de düvel-i râsihaya def'î gibi galebe etmesi, mâneviyat ve ahvâlde câri olan âdâtın hârıkıdır.

Üçüncüsü: Tahakküm-ü zâhirî, kahr ve cebir ile mümkündür. Fakat efkâra galebe etmek, hem de ervâha tahabbüb ve tebayia tasallut, hem de hakimiyetini vicdanlar üzerine daima muhafaza etmek, hakikatin hassa-i fârikasıdır. Bu hassayı bilmez isen, hakikatten bigânesin.

Dördüncüsü: Hakikatsiztergîb veya terhib hilesiyle, yalnız sathî bir tesir ve akla karşı sedd-i turuk edilir. Hükmü devam edemez. Ruha nüfuz edemez. Şu halde a'mâk-ı kulûbe nüfuz ve erakk-ı hissiyatı tehyic ve şükûfe-misâl olan istidâdâtı inkişaf ettirmek ve kâmine ve nâime olan seciyeleri îkaz ve tenbih ve cevher-i insaniyeti feverana getirmek ve kıymet-i nâtıkıyeti izhar etmek, şuâ-ı hakikatin hassasıdır.

Evet, kasavet-i mücessemenin misâl-i müşahhası olan "ve'd-i benat"[HAŞİYE-1] gibi umurlardan kalblerini taskîl; ve rikkat ve letâfetin lem'ası olan hayvanata merhamet; hatta karıncaya şefkat gibi umur ile tezyin etmesi öyle bir inkılâb-ı azîmdir, hususan öyle akvam-ı bedevîde—ki hiçbir kanun-u tabiiyeye tevfik olmadığından—hârikulâde olduğu musaddak-gerde-i erbâb-ı basirettir.

Haşiye-1 Kızını diri olarak defnetmek.

İslâmiyetinden bir saat evvel Ömer, İslâmiyetinden

sonra Ömer ile muvazene edilse; bir hurma çekirdeği, bir meyvedar hurma ağacı nisbeti nazara çarpar.

Vahşi bir bedevî sahradan gelir, kelime-i şehâdetten sonra sohbet-i nebeviyenin iksiriyle birdenbire başkalaşır. Kendi kendine benzemez. Başka kavme gider, muallim-i hikmet olurdu.

Beşincisi: Noktayı dinle!

İşte tarih-i âlemşehâdet eder ki; dâhî odur: Umumda bir veya iki hissin ve seciyenin ve istidadın inkişafına ve îkazına ve feverana getirmesine muvaffak olsun. Zira öyle bir hiss-i nâim îkaz edilmezse, sa'y hebaen gider ve muvakkat olur.

İşte en büyük dâhî, ancak âmmede bir veya iki hiss-i umumînin îkazına muvaffak olabilmiştir. Ezcümle: Hiss-i hürriyet ve seciye-i hamiyet ve fikr-i milliyet ve muhabbet-i vataniye ve uhuvvet-i insaniye gibi.

Bu noktaya binaen, Ceziretü'l-Arabsahrâ-yı vesîasında olan akvâm-ı bedevîde kâmine ve nâime ve mestûre olan hissiyât-ı âliye, secâyâ-yı sâmiye—ki binlere bâliğdir—birden inkişaf, birden îkaz, birden feveran ve galeyana getirmek; şems-i hakikatin ziya-yı şûlefeşanının hassasıdır. Bu noktayı aklına sokmayan, biz Cezîretü'l-Arab'ı gözüne sokacağız. İşte Cezîretü'l-Arab, on üç asr-ı beşerin terakkiyatından sonra, en mükemmel feylesoflardan yüz taneyi göndersin. Yüz sene kadar çalışsın! Acaba bu zamana nisbeten o zamana nisbet; yaptığının yüzde birini

yapabiliyor mu?

Noktanın Zeyli

Peygamber muvaffaktır.

Kim tevfik isterse, kâinatta câri olan âdatullaha âşinalık etmek ve nevâmis-i fıtrata dostluk etmek gerektir. Yoksa fıtrat tevfiksizlikle bir cevab-ı red verecektir.

Cereyan-ı umumî ise, muhalif harekette bulunanları, adem-âbad, hiçahiçe atacaktır. İşte buna binaen temaşa et, göreceksin ki; hilkatte câri olan kavânin-i amîka-i dakîka—ki hurdebîn-i akıl ile görülmez—hakâik-ı şeriat ne derece onları müraat ve onlar ile muarefet ve münasebette bulunmuşlardır ki, o kavânin, hilkatin muvazenesini muhafaza etmiştir.

Evet şu asâr-ı tavîlede, şu musademat-ı azîme içinde hakâikını muhafaza, belki daha ziyade inkişafa[HAŞİYE-1] getirdiğinden gösterir ki; Resul-i Ekrem Aleyhisselâmın mesleği hiçbir vakit mahvolmayan hak üzerine müessestir.

Haşiye-1 Hatta medeniyet nazarında, Şeriatın en ziyade tenkide maruz olan mesâili, keşşaf zaman gösterdi ki; hayat-ı içtimaiyeye en ziyade lâzım o esaslardır. Meselâ ribâ, kumar, müskirin hurmeti; talak, taaddüd-ü zevcatın cevazı; mesturiyet-i nisvan ve zekâtın vücûbu; unsuriyetten gelen fikr-i milliyeti ve hevesin serbestiyetini red ve men'i gibi mesail.
Sûretlerin tahriminde hikmet bir değil! Acaba hased, gurur, riya, şehvet-âlûd şimdiki beşerin hırçın ruhunda tesavir(*) denilen küçücük cenazelerin rolünü

ve derece-i tesirini yine zaman göstermeyecek midir?
(*) Memnu' heykel, ya bir zulm-ü mütehaccir veya bir riya-yı mütecessiddir.

Şu nükte ve noktaları bildikten sonra; geniş ve muhakemeli ve müdakkik bir zihinle dinle ki: Muhammed-i Hâşimî Aleyhisselâm ümmiyeti ve adem-i kuvvet-i zâhiresi ve adem-i hâkimiyeti; ve adem-i meyl-i saltanat ile beraber gayet hatarlı mevakide kemâl-i vüsukla teşebbüs ederek efkâra galebe etmekle; ervâha tahabbüb ve tabayı'a halavetle tasallut; gayet kesire ve müstemirre ve râsiha ve me'lufe olan âdât ve ahlâk-ı vahşiyâneyi esasıyla hedmederek, onların yerine ahlâk-ı âliyeyi gayet metin bir esas ile lahm ve demlerine karışmış gibi tesis etmek ile beraber, zâviye-i vahşette hâmid olan bir kavimdeki kasavet-i vahşiyeyi ihmad ve hissiyat-ı dakikayı tehyîc ve secaya-yı âliyeyi îkaz ve cevher-i insaniyetlerini izhar etmekle beraber evc-i medeniyete bir zaman-ı kasîrde is'ad ederek, şark ve garbda oturmuş maddî ve mânevî bir devlet-i cesimeyi bir zaman-ı kalilde teşkil edip, ateş-i cevval gibi, belki nur-u nevvar gibi veyahut Asâ-yı Mûsâ gibi sair devletleri bel' ve imha derecesine getirdiğinden; basar-ı basîreti kör olmayanlara sıdkını ve nübüvvetini ve hak ile temessükünü göstermiştir.

Beşinci Şua

Sahife-i müstakbelde rub'-u nev-i beşerin ruhunda hükümran olmuş mesele-i şeriatı mütalaa edeceğiz. Öyle ise dört nükteyi nazar-ı dikkatten dûr etmemelisin!

Birincisi: Bir şahıs, dört veya beş fende meleke sahibi mütehassıs olmaz. Meğer hârika ola...

İkincisi: Mesele-i vâhideiki mütekellimden sudur eder. Birisi mebde ve müntehasını ve siyak ve sibaka mülâyemetini ve ahavatiyle nisbetini ve mevzi-i münasibde istimâlini, yani münbit bir zeminde sarfını nazara aldığı için o fende olan meharetine ve melekiyyetine ve ilmine delâlet ettiği halde; öteki mütekellim, şu noktaları ihmal ettiği için, sathiyetine ve taklidiyetine delâlet eder. Hâlbuki kelâm, yine o kelâmdır.

Üçüncüsü: İki asır evvel hârika sayılan keşif, bu zamana kadar mestur kalsaydı; tekemmül-ü mebadî cihetiyle bir çocuk da keşfedebildiğini nazara al! Sonra on üç asır geriye git! O zamanların tesiratından kendini tecrid et! Dehşet-engiz olan Ceziretü'l-Arab'da otur; dikkatle temaşa et! Görürsün ki; ümmî, tecrübe görmemiş, zaman ve zemin yardım etmemiş, tek bir adam—ki yalnız zekâya

değil, belki gayet kesir tecârübün mahsulü olan—fününun kavâniniyle öyle bir nizam ve adaleti tesis ediyor ki, istidad-ı beşerin kàmeti, netaic-i efkârı teşerrübünden tekebbür ederse; O şeriatdahi tevessü ederek ebede teveccüh eder. Kelâm-ı Ezelîden geldiğini ilân etmekle beraber, iki âlemin saadetini temin eder. İnsaf eder isen; yalnız o zamanın insanlarının değil, belki nev-i beşerin tavkı haricinde göreceksin. Meğer evham-ı seyyie, senin şu tarafa müteveccih olan fıtratının tarfını çürütmüş ola...

Dördüncüsü: Cumhurun istidad-ı efkârı derecesinde şeriatın irşad etmesidir. Şöyle ki; Cumhurun âmiliği için hakâik-i mücerredeyi, me'lufları vasıta olmaksızın adem-i telâkkileri sebebiyle, müteşabihât ve teşbihat ve istiarat ile tasvir etmesidir. Hem de fünun-u ekvanda cumhurun hiss-i zâhir sebebiyle; hilâf-ı vakii, zarurî telâkki etmekle beraber; mebadî basamakları adem-i in'ikad ve tekemmülünden mağlataların vartalarına düşmemek için Şeriat, öyle mesailde ibham etti ve mutlak bıraktı. Lâkin hakikati îmadan hâlî bırakmadı.

Beşincisi:

Bir nokta: Tevatür-ü kat'î ile sabittir ki; Nebiy-yi Kureyşî getirdiği dine, tebliğ ettiği şeriata herkesten ziyade mu'tekid, evamirine sırren ve cehren herkesten ziyade mümtesil, nevahisinden herkesten ziyade müctenip, mevaîdine herkesten ziyade mutmein, vaîdlerine herkesten ziyade mü'min ve müttakî ve ihbaratına herkesten ziyade musaddık ve Kur'ân'a herkesten ziyade

muazzim ve ibadete herkesten ziyade âşık ve mehafetullaha herkesten ziyade münkad ve likaullah'a herkesten ziyade müştak olmuştur. Bütün ahvâl ve etvarı kemâl-i imanına ve nihayet derecede itminanına ve gayet rasîh itikadına delâlet ediyordu. Dünyada hiçbir sebep böyle bir zâtı ittiham edemez.

İşte Neticeye Giriyoruz: Bak ey birader! Fünun ve ulûmun zübde-i hakikiyesi, berâhin-i akliye üzerine müesses olan diyanet ve şeriat-ı İslâmiye; öyle fünunları tazammun etmiştir:

Ezcümle: Fenn-i tehzib-i ruh ve riyazetü'l-kalb ve terbiyetü'l-vicdan ve tedbirü'l-cesed ve tedvirü'l-menzil ve siyasetü'l-medine ve nizâmâtü'l-âlem ve fennü'l-hukuk vesaire. Lüzum görülen yerlerde tafsil. Ve lüzûm olmayan veya ezhânın veya zamanın müstaid veya müsaid olmadığı yerlerde birer fezleke ile kavaid-i esasiyeyi vaz ederek, tenmiye ve tefriini ukûlûn meşveret ve istinbatatına havale etmiştir, ki bu fününun mecmuuna değil, belki ekalline on üç asr-ı terakkiden sonra en medenî yerlerde, en hârika zekâ ile mevsuf olanlar, tâkat-ı beşerin haricinde—bahusus o zamanda—olduğunu tasdikten vicdan-ı münsıfâne seni men edemiyor. Geothe ve Carlyle gibi…

Eğer desen: Her bir fende yalnız bir fezlekeyi bilmek bir adam için mümkündür?

Elcevap: Neam, (Lâ!). Zira öyle bir fezleke ki; hüsn-ü isabet ve mevki-i münasibde ve münbit bir zeminde

istimal gibi, sabıkan mezkûr sair noktalar ile cam gibi maverasından ıttıla-ı tam ve melekeyi gösteren fezlekeler mümkün değildir.

Evet, kelâm-ı vâhidiki mütekellimden çıkar ise; birinin cehline ve ötekinin ilmine bazı umur-u mermuze-i gayr-ı mesmua ile delâlet eder.

Ey benim ile[HAŞİYE-1] hayalen seyr ü sefer eden birader-i vicdan! Geniş bir nazar ve muvazene ile, kendi hayalinde muhakeme etmek için sevabik, levâhikden bir meclis-i âliyeyi teşkil ve gelecek on üç kaideler ile müşavere et!..

Haşiye-1 Şimdikinden az günahkâr, ziyade safvetkâr Eski Said'in şu makamlardaki ibârâtını tağyir etmek istemedim.

İşte bir şahıs, çok fünunda mütehassıs ve meleke sahibi olmaz. Hem de bir kelâm iki mütekellimden mütefâvittir, başkalaşır; ve hem de fünun, mürûr-u zaman ile telâhuk-u efkârın neticesidir. Hem de müstakbeldeki bedihî birşey, mâzide nazarî olabilir. Hem de mâziyi müstakbele kıyas etmek bir kıyas-ı hâdi-i müsebbittir. Hem de ehl-i veber ve bâdiyetin besatatı ise, ehl-i meder ve medeniyetin hile ve desaisine mütehammil değildir (Evet hile, medeniyetin perdesi altında tesettür edebilir). Hem de pek çok ulûm, âdât ve ahval ve vukuatın telkinatıyla teşekkül edebilir. Hem de beşerin nur-u nazarı müstakbele nüfuz edemez, müstakbele mahsus olan şeyleri göremez. Hem de beşerin kanunu için bir ömr-ü tabii vardır. Nefs-i beşer gibi o da inkıta eder. Hem de muhit-i zaman ve mekânın nüfusun ahvalinde büyük bir tesiri vardır. Hem de eskide

hârikulâde olan şeyler, şimdilik âdi sırasına geçebilir. Mebadi tekemmül etmişler. Hem de zekâ eğer çendan harika olsa, bir fennin tekmiline kâfi değildir. Nasıl çok fenlerde kifayet edecektir.

İşte ey birader! Şu zâtlar ile müşavere et! Sonra da müfettişlik sıfatıyla nefsini tecrid et, hayalat-ı muhitiye ve evham-ı zamaniyenin elbiselerini çıkart, çıplak ol! Bahr-ı bîkeran-i zamana şu asrın sahilinden içine gir, ta olan adaya çık! İşte herşeyden evvel senin nazarına çarpacak ve tecellî edecek şudur ki; vahîd ve nâsırı yok, saltanatı mefkud, tek bir şahıs; umum âleme karşı mübareze eder. Ve küre-i zeminden daha büyük bir hakikati omuzuna almış. Ve bütün nev-i beşerin saadetine tekeffül eden bir şeriatı—ki o şeriat, fünun-u hakikiye ve ulûm-u İlâhiyenin zübdesi olarak—istidad-ı beşerin nümüvvü derecesinde tevessü edip iki âlemde semere vererek, ahvâl-i beşeri güya bir meclis-i vâhid, bir zaman-ı vâhidin ehli gibi tanzim eden öyle bir adaleti tesis eder ki; eğer o şeriatın nevâmisinden sual edersen:

“Nereden geliyorsunuz? Ve nereye gideceksiniz?”

Sana şöyle cevap verecekler ki:

“Biz Kelâm-ı Ezelîden gelmişiz. Nev-i beşerin selâmeti için ebedin yolunda refakat için ebede gideceğiz. Şu dünya-yı fâniyeyi kestikten sonra bizim sûrî olan irtibatımız kesilir ise de, daima mâneviyatımız beşerin rehberi ve gıda-yı rûhanîsidir.

Şeriatın Ferde, Neve, Medeniyete Karşı Birkaç Nüktesi

Birinci Nükte: Vicdanın anasır-ı erbaası ve ruhun dört havassı olan "İrade, Zihin, His, Lâtife-i Rabbâniye" her birinin bir gâyâtü'l-gâyâtı vardır.

İradenin ibadetullahtır.

Zihnin mârifetullahtır.

Hissin Muhabbetullahtır.

Lâtifenin müşehadetullahtır.

İbadet-i kâmiledördünü tazammun eder. Şeriat; şunların itidal ve muvazenetlerini muhafaza ve gâyâtü'l-gâyâtına sevkettiği gibi, nefsin fıtraten serbest bırakılmış olan kuva-ı selâsesini ifrat ve tefritten kurtarıp hikmet, iffet, şeceâtı tazammun eden adalet noktasına sevkeder.

İkinci Nükte: Ümmet, şeriata temessükü nisbetinde terakki ve tesahülü nispetinde tedennisi hakâik-i tarihiyedendir.

Üçüncü Nükte: Medeniyet-i hazıra ile Şeriat-ı İslâmiye esas itibariyle muvazene:

İşte “medeniyet-i hâzıra”, beş menfi esas üzerine teessüs etmiştir.

Nokta-ı istinadı kuvvettir. O ise şe’ni tecavüzdür.

Hedef-i kasdı, menfaattir. O ise şe’ni tezahumdur.

Hayatta düsturu cidâldir. O ise şe’ni tenazudur.

Kitleler mabeynindeki rabıtası, aheri yutmakla beslenen unsuriyet ve menfi milliyettir. O ise şe’ni müdhiş tesadümdür.

Câzibedar hizmeti, hevâ ve hevesi teşcî ve arzularını tatmin ve metalibini teshildir. O hevâ ise şe’ni insaniyeti derece-i melekiyeden dereke-i kelbiyete indirmektir. İnsanın mesh-i mânevîsine sebep olmaktır.

Şeriat-ı İslâmiyeise; onun menfi esasları yerine müsbet esaslar vaz eder.

İşte nokta-yı istinad, kuvvetebedel haktır ki; şe’ni adalet ve tevazündür.

Hedefte menfaat yerine fazilettir ki; şe’ni muhabbet ve tecazübdür.

Cihetü’l-vahdette unsuriyet ve milliyet yerine; rabıta-yı dinî, vatanî, sınıfîdir ki; şe’ni samimî uhuvvet ve müsâlemet ve haricin tecavüzüne karşı yalnız tedafüdür.

Hayatta düstur-u cidal yerine, düstur-u teavündür ki; şe’ni ittihad ve tesanüddür.

Hevâyerine hüdâdır ki; şe’ni insaniyeten terakki ve

ruhen tekamüldür. Hevâyı tahdid eder. Nefsin hevesat-ı sefîlesinin teshiline bedel, ruhun hissiyat-ı ulviyesini tatmin eder.[HAŞİYE-1]

Haşiye-1 Bu sözler garip bir rüyada, acib bir hitabenin parçasıdır. Tahayyül ediyorum, halkın ilmi dimağındadır. Musluğu açılsa rahatla akıyor. Hafızam sönüyor, yardım etmiyor. Benimki kuyu gibi kalbimdedir. Çıkması güçtür. Çok yazamıyorum, vakıf malı olan mesaili veya bizzat kalbime mal olmayan mebahisi nakletmek istemem. Kendi eski kalbimden ve eski eserlerimden aynen naklediyorum.

Hem medeniyet-i hazırada serbest hevânın tahakkümüyle havâic-i gayr-ı zaruriye; havâic-i zaruriye hükmüne geçmişlerdir.

Bir bedevi yalnız dört şeye muhtaç iken; medeniyet yüz şeye muhtaç ve fakir etmiştir. Sa'y masrafa kâfi gelmediğinden hileye harama sevketmekle ahlâkın esasını şu noktadan ifsad etmiştir. Cemaate, nev'e verdiği servet, haşmete bedel; ferdi, şahsı fakir, ahlâksız etmiştir. Kurûn-u ûlânın mecmu-u vahşetini bu medeniyet bir defada kustu. Âlem-i İslâmın şu medeniyete karşı istinkâfı cây-ı dikkattir. Zira istiğna ve istiklâliyet hassasiyle mümtaz olan şeriattaki İlâhî hidayet, medeniyetin esası olan Roma felsefesinin dehâsıyla aşılanmaz.

Medeniyet, nev-i beşerden yüzde onu müzahref bir saadete çıkarmış, sekseni meşakkate sefalete atmıştır. Saadet odur ki; umuma veya eksere saadet ola! Nev-i beşere rahmet olan Kur'ân-ı Kerim ancak umumun, lâakal ekseriyetin saadetini tazammun eden bir medeniyeti kabul eder.

Altıncı Şuâ

Mu'cizat-ı hissiyeden süzülen şuâât-ı istişhaddır

Birincisi: Kur'ân-ı mu'cizdir. Evet Kur'ân mu'cizedir. Zira misliyoktur.

فَأْتُوا بِسُورَةٍ مِنْ مِثْلِهِ[1] tahaddi kamçısıyla on üç asırdan beri mütemadiyen a'danın kafasına vurmakla galeyana getirdiği arzu-yu muaraza, hem de câzibedar letâfetiyle heyecana getirdiği şevk-i taklid âmmede hükümrân olmakla beraber, meydanda olan milyonlar kütüb-u Arabiye ile muvazene edilse; hattâ en âmî adam dahi diyecektir ki: "Bu bunlara benzemez." Öyle ise ya en aşağıdadır, bu ise bütün dünyanın ittifakıyla battaldır. Veya umumun fevkindedir ki, o ihtiyac-ı şedîd ve aşk-ı şedîdin ısrar ve tahrikiyle de takat-ı beşer, mislinden âciz kalmıştır. Ümmet i'cazında ittifak etmiştir. Mütenafi olmayan vücuh-u i'cazda ayrı ayrı gitmişler.

---

1. "Kur'ân'ın mislinden bir sûre getiriniz." Bakara Sûresi, 2:23.

Muarazadan men-i İlâhî, sarf-ı kuvâ, ümmîden zuhuru,

cem-i hakâik, garabet-i üslûb, belâgat-ı nazm, ihbar-ı guyub gibi.

Bir sâil-i misâlîbana demişti:

"İ'caz-ı Kur'ân'ı îcaz ile beyan et!" Ben de "Rumuz"da böyle cevap vermiştim:

Cevap: İ'caz-ı Kur'ân yedi menabi-i külliyeden tecellî ve yedi anâsırdan terekküb eder.

Birinci Menba: Lâfzın fesahatından, nazmın cezaletinden, mânânın belâgatından, mefhumların bedaatından, mazmunların beraatından, üslûbların garabetinden tevellüd eden nakş-ı acîbdir.

İkinci Unsur: Umur-u kevniyedeki gaybdan, hakaik-i İlâhiyedeki gaybdan, mâzideki gaybdan, müstakbeldeki gaybdan terekküb eden ilmü'l-guyubdur.

Üçüncü Menba: Lâfzı cihetiyle pek çok; ve usûl-ü Arabiyece sahih; ve nazar-ı belâgatte müstahsen; ve hikmet-i teşri'iyeye münasib pek vâsi vücûh ve ihtimâlâtın şümulünden; ve mânâ cihetiyle meşarib-i evliya, ezvak-ı ârifîn, mezâhib-i sâlikîn, mesâlik-i fukehâ, turuk-u mütekellimîn ihatasından; ve ahkâm cihetiyle hakâik-i ahval, desatir-i saadet-i dareyn, vesail-i terbiye, revabıt-ı hayat-ı içtimaiyenin istiabından; ve ilmi cihetiyle ulûm-u kevniye, ulûm-u İlâhiyeye istiğrakından; ve makasıd cihetiyle muvazenet ve ıttırad ve desâtir-i fıtrata mutabakatından neş'et eden câmiiyet-i hârikulâdedir.

Dördüncü Unsur: Her asrın derece-i fehim ve edebine ve her asırdaki tabakâtın derece-i istidat ve kabiliyetine ifaze-i nur; her bir asırda ve her asırdaki her bir tabakaya kapısı küşâde ve her birisini irzâ etmekle hasıl olan hârikulâde tazeliğiyle ihatasıdır.

Beşinci Menba: Nakil cihetiyle; ahbar-ı evvelîn ve âhirîn, hakâik-i gayb ve şehâdet, serair-i İlâhiye; revabıt-ı kevniyeye dair hikâyatıdır ki; ne vâki, ne akıl ve mantık onu kabul etmese de, tekzib edememiş. Kütüb-ü sabıkanın ittifakından musaddıkâne, ihtilâflı yerlerde musahhihane hikâyâtından neş'et eden ihbârât-ı sâdıkasıdır.

Altıncı Unsur: Tazammun ettiği ve te'sis ettiği Din-i İslâmdır ki, onun misline ne mâzi muktedir olmuş, ne müstakbel muktedir olabilir.

Yedinci Menba: Şu altı menbadan çıkan envar-ı sittenin imtizacından tevellüd eden, hüsn-ü hakikiden hasıl olan zevk-i i'câzıdır, ki hadsen bilinir. Tabirine lisân ve fikir kâsırdır.

Şimdi o yedi menabiden yalnız birinci menbadan ikinci cüz'ü olan belâgat-i nazm noktasında duhât-ı belâgat olan Abdulkâhir-i Cürcânî, Zemahşerî, Sekkâkî, Câhız üç tarik ile i'câzın vücuduna katiyyen hükmetmişlerdir.

Birincisi: Kavm-i Arab bedevî, ümmî, kendilerine münasib bir muhit-i acibde uzanmışken; beşerdeki inkılâbat-ı azîme onları uyandırmış. Divanları şiir, ilimleri belâgat, medar-ı müfaharetleri fesahat olmuş. Akvamın en

zekisi, cevelân-ı zihne en muhtacı olduğu bir mevsim-i bahar zamanında Kur'ân, haşmet-i belâgatıyla Kureyş meşrıkından tulû etti. Cidâr-ı Kâbe'de altun ile yazılmış olan temasil-i belâgatlarından Muallâkat-ı Seb'ayı sildi, söndürdü. İ'câzı iddia ve muarazaya davet ederek; o umera-yı belâgat ve hükkâm-ı fesahat ashabı, şedîdü'ş-şekîme kavmin şiddetle âsâbına dokundurdu. Damar-ı asabiyetini tahrik ve izzet-i nefislerini levm ve tesfih ve terzil ile kırdı. En hassas hiss-i mezhebîlerini tadlille galeyana getirdiği halde; uzun bir zamanda tahaddî ile meydan okuyordu. O mağrur, mütekebbir, izzet-i nefisleri yaralanmış büleğa muaraza edemediler. Eğer iktidarları dahilinde olsa idi, bizzarure sükût etmez idiler. Demek istediler; aczi hissettiler, sustular. Öyle ise onların aczi i'câz-ı Kur'ân'ın delilidir.

İkinci Tarik: Kelâmın havassına ve mezâyâ ve letâifine âşinâ olan ehl-i tetkik ve tenkid, Kur'ân'ı sûre be sûre, aşır be aşır, âyet be âyet, kelime be kelime cadde-i tetkikten geçirdikten sonra, bilittifak şehâdet veriyorlar ki; Kur'ân öyle mezâyâ, letâif, hakâika câmidir ki, kelâm-ı beşerde olamaz. Bu şâhid, binlerce binlerdir. Bu şahidlerin sıdkına şâhid şudur ki; Kur'ân beşer âleminde öyle bir tahavvül-ü azîm ve bir inkılâb-ı cesîm îka'; ve yetiştirdiği milyonlar evliya ve insan-ı kâmil olan semerâtıyla hakikatinin pek kuvvetli olduğuna delâlet eden; ve mürur-u zaman ile vicdana hâkimiyeti devam eden bir diyanet-i vâsiayı tesis etmiştir ki; zaman ihtiyarlandıkça o gençleşir ve ulûmunun

menbaı olan Kur'ân tekerrür ettikçe tatlılaşır. Öyle ise: اِنْ[1] هُوَ اِلاَّ وَحْىٌ يُوحٰى

---

1. "O (Kur'ân) ancak kendisine vahyolunan bir vahiydir." Necm Sûresi, 53:4.

Üçüncü Tarîk: İptâl-i dâvâ-yı Nebîde, büleğâ-yı muânidîn, hâsidîniçin iki yol vardı.

Birincisi: Sehl, selîm; eğer mümkün olsa idi اَلْمُعَارَضَةُ بِالْحُرُوفِ[1] lisân kullanmak.

---

1. Sözle muhalefet etmek.

İkinci Yol: Akıbeti meşkuk, belâları çok, hem uzun, hem tehlikeli. O da مُقَارَعَةٌ بِالسُّيُوفِ yani kılınç kullanmak.

Şimdi onlar ikinci yola sülûk ettiler ki; mal ve ruh ve evlâtlarını mehlekede bıraktı. Onlar ise ya sefihdiler. Hâlbuki, ba'de'l-İslâm siyaset-i alemi idare eden zekâ-yı siyasîye mâlik öyle bir kavim ne sefih olabilir, ne de en fenâ yolu, en iyi yola tercih eder. Demek ki, ıztırârî olarak tarîk-ı evvelden kat'iyen âciz düşüp, ikinci yola sülûk etmiştir.

S: Belki muaraza mümkündü, lâkin edilmedi?

C: Eğer mümkün olsa idi, herkesin damarına dokunduğu için bazı nâs teşebbüs edecekti. Eğer teşebbüs

olsa idi, şiddet-i ihtiyaç için işleyeceklerdi. Eğer işlese idiler, zuhurun kesret-i esbâbı ve şiddet-i rağbet için tezâhür edecekti. Eğer tezâhür etse idi, her mezhebi iltizam ve müdafaa edecek bir kısım insan bulunması gibi, onun dahi mültezim ve mutaassıbları bulunacaktı. Eğer çendan taassubla da olsa müdâfîleri bulunsa idi, mesele mühim olduğu için iştihar edecekti. Eğer iştihar etseydi, pek nâhoş şeyleri—Müseylime'nin hezeyânâtı gibi—nakleden tevarih, onları da nakledecekti. Demek muaraza mümkün olmamış, onun için edilmemiş. Öyle ise mu'cizdir. Çünkü Kelâmullahtır.

Zeyl

Ehl-i raybın bütün şübehâtı üç esasa râcidir.

Birincisi: Der: "Kur'ân'ın mâbihi'l-imtiyazı ve vuzuh-u ifade üzerine müesses olan belâgata münâfîdir ki; vücud-u müteşâbihat ve müşkilâttır."

İkincisi: Şeriatın maksud-u hakikisi olan irşad ve talime münafidir ki; fünun-u ekvanda ibham ve ıtlâkâtıdır.

Üçüncüsü: Tarîk-ı Kur'ân olan tahkik ve hidayete muhaliftir. İşte o da bazı zevâhiri, delil-i aklînin hilâfına imâle edip hilâf-ı vâkıa ihtimalidir.

Ey muteriz! Ben de derim: Sebeb-i noksan gösterdiğin şu üç nokta tevehhüm ettiğin gibi değildir. Belki üçü de i'caz-ı Kur'ân'ın en sâdık şâhidleridir.

Birinci Noktaya Cevap: Şöyle ki: Nâsın ekseri, cumhur-u avamdır. Nazar-ı Şâri'de ekall, eksere tâbidir. Zira avama müvecceh olan bir hitabı, havas fehmeder ve istifade eder. Bilâkis olursa olamaz. Cumhur-u avam melûf ve mütehayyelâtından tecerrüd edip hakâik-ı mücerrede ve mâkulât-ı sırfeye temaşa edemezler. Meğer

mütehayyelâtlarını dürbin gibi tevsît etseler.

Meselâ, kâinattaki tasarruf-u İlâhîyi, sultanın serîr-i saltanatında olan tasarrufunun sûretinde temaşa edebilirler.

اَلرَّحْمٰنُ عَلَى الْعَرْشِ اسْتَوٰى[1] gibi. İşte hissiyat-ı cumhur, şu merkezde olduklarından elbette irşad ve belâgat iktiza eder ki, onların hissiyatı riayet ve ihtiram edilsin. Ve efkârları dahi bir derece mümaşat ve riayet edilsin. İşte riayet ve ihtiram اَلتَّنَزُّلاٰتُ اْلاِلٰهِيَّةُ اِلٰى عُقُولِ الْبَشَرِile tesmiye olunur. Evet o tenezzülât te'nis-i ezhân içindir. Bu sırdandır ki; hakaik-ı mücerredeye temaşa etmek için hissiyat ve hayal-âlud cumhurun nazarlarını okşayan suver-i müteşabiheden birer dürbin vaz edilmiştir.

---

1. "O Rahmân ki, hükümranlığı Arşı kaplamıştır." Tâhâ Sûresi, 20:5.

Şu cevabı teyid eden maanî-i amîka veya müteferrikayı bir sûret-i sehl ve basitede tasavvur veya tasvir etmek için nâsın kelâmında kesretle istiârat bulunmasıdır. Demek müteşabihat dahi istiârâtın en ağmaz kısmıdır. Zira, en hafî hakaikın suver-i misaliyesidir. Demek işkâl, mânânın dikkatindendir. Lâfzın iğlâkından değildir.

Ey muteriz! İnsafla bak, fikr-i beşerden bahusus avamın fikrinden en uzak olan hakaikı şöyle bir tarik ile takrib etmek, aynı belâgat değil midir? Zira belâgat, muktezâ-yı hâle mutabakat ve makamın tahammülü nisbetinde

kemâl-i vuzuh ile ifade etmektir.

İkinci Noktaya Cevap: Âlemde mündemiç olan; meylü'l-istikmâlin dalı olan insandaki meylü't-terakkinin semeratı, fünun-u müterettibedir ki, pek çok tecârüb ile telâhuk-u efkârın netâicinden teşekkül etmişlerdir ki, terakki için bir nerdibanın basamaklarıdır. Aşağısı takarrür etmezse, yukarısına ayak atılmaz. Demek mukaddem fen, ulûm-u mütearife hükmüne geçecek, sonra müteahhir fenne mukaddeme olabilir. Bu sırra binaen: Şu zamanda efkârın çok çalkalanmasıyla yetişmiş, pişmiş bir fenni, faraza, on asır evvel bir adam tefhim ve talimine çalışsa idi; mağlata ve safsataya düşürmekten başka birşey yapamaz idi. Meselâ, denilse idi: "Şemsin sükunuyla[HAŞİYE-1] arzın hareketine ve bir katre suda bir milyon hayvanatın bulunduklarına temaşa edin! Ta Sâni'in azametini bilesiniz!"

Haşiye-1 "Tefsirimde böyle yazmıştım:

قَدْ سُنِحَ لِي فِي سَنَةِ ١٣٣٣ فِي الْمَرَضِ بَيْنَ النَّوْمِ وَالْيَقَظَةِ فِي ﴿وَالشَّمْسُ تَجْرِيلِمُسْتَقَرٍّ لَهَا﴾ هٰذَاالْمَعْنٰى، اَىْ فِي مُسْتَقَرٍّ لَهَالِاِسْتِقْرَارِ مَنْظُومَتِهَا اَىْ جَرَيَانُهَا بِاِذْنِ اللّٰهِلِتَوَلُّدِ جَاذِبَتِهَا النَّظَّامَةِ لِلْمَنْظُومَةِ الشَّمْسِيَّةِ. وَلَوْ سَكَنَتْ وَسَكَتَتْ لَتَنَاثَرَتْ.

Yani, kendi mustakarrında mihveri üzerinde Allah'ın emriyle cereyanı, manzumesini tanzim eden cazibesinin tevlidi içindir. Eğer şems silkinmese meyveleri düşecek. Silkinse yemişleri olan seyyaratın istikrarları temin edilir.

Cumhur-u avam ise, hiss-i zâhir veya galat-ı hissin sebebiyle hilâflarını zarurî bildikleri için, ya tekzib veya nefislerine mugâlata veya mahsus olan şeye mükâbere

etmekten başka ellerinden birşey gelmez idi. Teşviş ise—bahusus onuncu asra kadar—minhac-ı irşada büyük bir vartadır. Ezcümle: Sathiyet-i arz, ve deveran-ı şems, onlarca bedihiyat-ı hissiyeden sayılır idi.

Şu gibi meseleler müstakbeldeki nazariyata kıyasolunmaz. Zira müstakbele ait olan şeylere hiss-i zâhir taalluk etmediği için iki ciheti de muhtemeldir, itikad olunabilir. İmkân derecesindedir, itminan kâbildir.

Onun hakk-ı sarîhi tasrihdir. Lâkin hîna ki, hissin galatı bizim mâ nahnü fîhimizi imkân derecesinden bedahete, yani cehl-i mürekkebe çıkardı. Onun nazar-ı belâgatte hiç inkâr olunmaz olan hakkı ise, ibham ve ıtlaktır. Ta ezhan, müşevveş olmasınlar. Fakat hakikate telvih ve remz ve îma etmek gerektir. Efkâr için kapıları açmak, duhule davet etmek lâzımdır. Nasıl ki, Şeriat-ı Garrâ öyle yapmıştır. Hem de istikrarsız, mütegayir ve mütegayyir, birbirine mükezzib fen ve felsefe nazariyatı; tarik ve menbaca ayrı olan vahyin nususuna ayar olamaz, mehenk olamaz.

Yahu insaf mıdır, taharri-i hakikat böyle midir ki; sen irşad-ı mahz ve ayn-ı belâgat ve hidayetin mağzı olan şeyi, irşada münâfi ve mübayin tevehhüm edesin! Ve belâgatça ayn-ı kemâl olan şeyi noksan tahayyül edesin! Acaba senin zihn-i sakîminde belâgat o mudur ki; ezhanı tağlit ve efkârı teşviş ve muhitin müsaadesizliği ve zamanın adem-i i'dadından ezhan müstaid olmadıkları için, ukûle tahmil edilmeyen şeyleri teklif etmek midir? Kellâ!

كَلِّمِ النَّاسَ عَلٰى قَدَرِ عُقُولِهِمْ[1] bir düstur-u hikmettir.

1. İnsanlarla anlayış seviyelerine göre konuş.

Üçüncü Noktaya Cevap: Şâriin irşâd-ı cumhurdan maksud-u aslîsi; isbat-ı Sâni-i Vahid ve nübüvvet ve haşir ve adalete münhasırdır. Öyle ise Kur'ân'daki zikr-i ekvân, istidrâdî ve istidlâl içindir. Cumhurun efhâmına göre san'atta zâhir olan nizam-ı bedî ile nezzam-ı hakikî olan Sâni-i Zülcelâlin evsaf-ı celâl ve cemâline istidlâl etmek içindir. Hâlbuki san'atın eseri ve fıtratın nizamı herşeyden tezahür eder. Keyfiyet-i teşekkül nasıl olursa olsun, maksad-ı aslîye taallûk etmez.

Mukarrerdir ki; delil müddeadan evvel malûm olması gerektir. Bunun içindir ki, bazı nususun zevâhiri ittizah-ı delil ve isti'nâs-ı efkâr için cumhurun mu'tekadât-ı hissiyelerine imâle olunmuştur. Fakat delâlet etmek için değildir. Zira Kur'ân, âyâtının telâfifinde öyle emârât ve karâini nasb etmiştir ki; o sadeflerdeki cevahiri ve o zevâhirdeki hakikatleri ehl-i tahkike parmakla gösterir ve işaret eder.

Evet Kelimetullaholan Kitâb-ı Mübînin bazı âyâtı, bazısına müfessirdir; karine olabilir ki, mânâ-yı zâhirî murad değildir. Eğer istidlâlin makamında denilse idi ki: "Elektiriğin acaibini ve câzibe-i umumiyenin garâibi ve küre-i arzın yevmiye ve seneviye olan hareketi ve yetmişten ziyade olan anâsırın imtizâc-ı kimyeviyelerini ve şemsin istikrârıyla beraber sûriye olan hareketini nazara

alınız, ta Sânii bilesiniz." İşte o vakit delil olan san'at, mârifet-i Sâni olan neticeden daha hafî ve daha gamız ve kâide-i istidlâle münâfî olduğundan, bazı zevâhiri efkâra göre imâle olunmuştur. İmâle delâletiçin değil, belki vuzuh-u delil içindir. Bu ise ya müstetbeatü't-terâkip kabilesinden veya kinâî nevindendir.

Meselâ قَالَlâfzındaki elif eliftir, hafiftir. Aslı وَاوْolsa كَافْolsa, ne olursa olsun tesir etmez.

Ey birader! İnsaf ile dikkat edilse, bütün asırlarda bütün insanların irşatları için nâzilolan Kur'ân'ın i'câzının lemeâtı üç noktanın arkasında görülmeyecek midir?

Neam:

وَالَّذِى عَلَّمَ الْقُرْاٰنَ الْمُعْجِزَ اِنَّ نَظَرَ الْبَشِيرِ النَّذِيرِوَبَصِيرَتَهُ النَّقَّادَةَ اَدَقُّ وَاَجَلُّ وَاَجْلٰى وَاَنْفَذُ مِنْاَنْ تَلْتَبِسَ اَوْتَشْتَبِهَ عَلَيْهِ الْحَقِيقَةُ بِالْخَيَالِوَاِنَّ مَسْلَكَهُ اَلْحَقَّ اَغَنُّ وَاَنْزَهُ وَاَرْفَعُ مِنْ اَنْيُدَلِّسَ اَوْ يُغَالِطَ عَلَى النَّاسِ[1]

Evet, hayalin ne haddi vardır ki; nurefşanolan nazarına karşı kendini hakikat gösterebilsin? Evet mesleği nefs-i hak ve mezhebi ayn-ı sıdkdır. Hak ise tedlis ve tağlit etmekten müstağnidir.

İkincisi: Mu'cize-i Muhammedî, ayn-ı Muhammeddir

(a.s.m.). Zât-ı Zülcelâl(Celle Celâlühü) ona demiş: [2] وَاِنَّكَ لَعَلٰى خُلُقٍ عَظِيمٍ

1. Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyânı öğretene and olsun ki, beşîr ve nezîr olan zâtın nazarı ve herşeyi inceden inceye tetkik eden basireti, hakikati hayale karıştırmak veya benzetmekten yüce, dakik ve parlak; hakolan mesleği ise, insanları aldatmak veya yanıltmaktan müstağni, münezzeh ve yücedir.
2. "Hiç şüphesiz sen pek büyük bir ahlâk üzerindesin." Kalem Sûresi, 68:4.

Bütün ümmet hattâ düşmanları da dâhil olduğu halde icmâ etmişler ki, bütün ahlâk-ı haseneye câmidir.

Nübüvvetten evvel ondaki ahlâk-ı hamîdenin kemâline tercüman olan "Muhammedü'l-Emin" unvanıyla iştihar etmiştir.

Hazret-i Âişe (r.anha)her vakit derdi: [1] خُلُقُهُ الْقُرْاٰنُ. Demek Kur'ân'ın tazammun ettiği bütün ahlâk-ı haseneye câmi' idi. İşte o zât-ı kerîmde icmâ-ı ümmetle, tevâtür-ü mânevî-i kat'îyle sâbittir ki: *İnsanların sîreten ve sûreten en cemîli ve en halîmi ve en sâbiri ve en şâkiri ve en zâhidi ve en mütevâzıı ve en afîfi ve en cevâdı ve en kerîmi ve en rahîmi ve en âdili; herkesten ziyade mürüvvet, vakar, afv, sıhhat-ı fehim, şefkat gibi ne kadar secâyâ-yı âliye varsa en mükemmel bir fihriste-i nûranîsidir.* Bunların içindeki nokta-yı i'câz şudur ki: Ahlâk-ı hasene çendan birbirine mübâyin değil, fakat derece-i kemâlde birbirine müzahamet eder. Biri galebe çalsa öteki zaifleşir.

Meselâ, kemâl-i hilmile kemâl-i şecaat. Hem kemâl-i

tevâzu ile kemâl-i şehâmet. Hem kemâl-i adalet ile kemâl-i merhamet ve mürüvvet. Hem tam iktisat ve itidâl ile tamam-ı kerem ve sehâvet. Hem gayet vakar ile nihayet hayâ. Hem gayet şefkat ile nihayet اَلْبُغْضُ فِى اللّٰهِ.[2] Hem gayet afv ile nihayet izzet-i nefis, hem gayet tevekkül ile nihayet içtihad gibi mecâmi-i ahlâk-ı mütezahime birden derece-i âliyede bir zâtta içtimâı, müzayakasız inkişafları mu'cizelerin mu'cizesidir.

---

1. Onun (a.s.m.) ahlâkı Kur'ân idi.
2. Allah için buğz etmek.

Nebiyy-i Hâşimînin sımâ-yı mânevîsinin cemâlve ulviyetine dair كمال(Kemâl) hoş demiştir:

Sen ol mahbub-u âlemsin / Ki zülf ü ebrûvanındır,
Nitâk-ı Ka'be-i Ulyâ / Revâk-ı Mescidü'l-Aksâ.

Sen ol Nur-u Cemâlullahsın / Kim hüsn-ü aşkındır,
Çerağ-ı Leyle-i İsrâ / Sirâc-ı kurb-i ev ednâ.

Acep bir Ka'be-i İsmetsin / Ey ruh-u behişti kim,
Olur hâk-i harîmin / Secdegâh-ı Âdem ü Havva.

Acep bir Mushaf-ı hikmetsin / Ey feyz-i İlâhî kim,
Eder her nakş-ı hüsnün / Şerh-i râz-ı alleme'l-esmâ.

Kitâb-ı hüsnünher safhası / Bir sûre-i i'câz,
Hatt-ı ruhsârının her noktası / Bir âyet-i kübrâ.

Üçüncüsü: İnşikak-ı kamerdir ki; şu mu'cize-i kübrâ, kamer gibi zulmet-i evhamı dağıtır. Zira hiçbir kuvve-i arziye semâvâta tesir edemez. Güya kalb-i semâ olan kamer, mübarek kalbiyle inşikakta bir münasebet peyda etmek için sîne-i sâf ve berrakını, şehâdet parmağının işaretiyle iştiyâkan şakk ve çâk etmiştir.

İnşikâk-ı kamer, mütevâtir-i bilmânadır. وَانْشَقَّ الْقَمَرُ[1] olan âyet-i kerime ile o inşikâk vâki olduğu katiyen sâbittir. Zira Kur'ân'ı inkâr eden mülhidler dahi bu âyetin mânâsına ilişememişler. Katî olmasa idi, öyle münkirlere en büyük sermaye-yi itiraz olurdu. İtimada şayan olmayan bir tevil-i zayıftan başka, zahirden tahvil edilmemiştir. İnşikak, hem ânî, hem gece, hem vakt-i gaflet, hem şu zaman gibi âsumana adem-i tarassud, hem vücud-u sehâb, hem ihtilâf-ı metali' cihetiyle bütün âlemin görmeleri lâzım gelmez ve lâzım değildir. Hem de hem-matla' olan yerlerde sabittir ki görülmüştür.

---

1. "Ay yarıldı." Kamer Sûresi, 54:1.

Dördüncüsü: Miracdır. Evet inşikak-ı kamer, âlem-i şehâdette olan âdemîlere bir mu'cize-i kübrâ olduğu gibi; Mirac dahi, bir mu'cize-i kübrâ-i Muhammedîdir ki âlem-i ervahda olan ruhâniyât ve melâikeye karşı nübüvvetinin

velâyeti bu keramet-i bâhire ile ispat edilmiştir.

Andelib-i aşk olan Câmî güzel terennüm etmiştir:

وَصَلَّى اللّٰهُ عَلٰى نُورٍ كِه زُو شُدْ نُورهَا پَيْدَا [1]

زَمِينْ اَزْ حِلْمِ اُو سَاكِنْ فَلَكْ اَزْ عِشْقِ اُوشَيْدَا

دُوچَشْمِ نَرْگَسِينَ اشْ، رَاكِه ﴿مَازَاغَ الْبَصَرُ﴾ خَوَانَدْ

دُو زُلْفِ عَنْبَرِينَ اشْ رَاكِه ﴿وَالَّيْلِ اِذَا يَغْشٰى﴾

زِسِرِّ سِينَه أَشْ جَامِى ﴿اَلَمْ نَشْرَحْ لَكَ﴾ بَرْ خَوَانَدْ

زِمِعْرَاجَشْ خَبَرْ دَادَنْدْ كِه ﴿سُبْحَانَ الَّذِى اَسْرٰى﴾

(مَلَأْ جَزِيرِى يِى كُردِى چِه خَوشْ گُوتِيَه:)

مِيْمْ مَطْلَعِ شَمْسَا اَحَدْ اٰيِينَه صِفَتْ كِرْ [2]

لاٰمعْ ژِعَرَبْ بَرْقِى لِفَخَّارِ عَجَمْ دَا

1.

Bütün nurların onun nurundan meydana geldiği Peygambere salât olsun.
Zemin onun hilmi ile sâkin, gökkubbe onun aşkıyla coşkun.
İki negiz gözlerin ki "Gözü şaşırıp kaymadı" âyetini okudu.
Anber kokulu zülüfleri ki "kararan geceye ond olsun" âyetini okudu.
Ey Câmi, "biz senin göğsünü açmadık mı?" âyetinin okunması, onun göğsünün sırrına işaret eder.
"Sübhânellezî esrâ" âyeti ona işaret eder.

2. Molla Cezîrî-i Kürdî ne güzel söylemiş:

Ehadiyet güneşine ayna kıldı Muhammed adını,
Acemde gösterdi Arap diyarında parlayan nurun tecellîsini.

Mukaddeme

Bunlardan başka ki mu'cizat, çendan bazı efradı mütevâtir değildir. Cinsi mutlak, belki çok envaı katiyyen ve yakînen mütevâtir-i bilmânadır. O havârik birkaç nev'dir. İşte bir nev'i irhâsât-ı mütenevviadır. Güya o dürr-i yetim ile hâmile olan o asır, Peygamberden istifaza ile istifade ederek keramet sahibi olmuş. Kalb-i hassasından hiss-i kablelvukua binaen irhâsâtıyla Fahr-i Âlemin (a.s.m.) geleceğini ihbar etmiştir.

Bir nev'i dahi; gaybdan olan ihbârât-ı kesîredir. Güya tayyar olan Ruh-u münevveri; zaman ve mekânın kaydlarını kırmış ve hudud-u mâziye ve müstakbeleyi çiğnemiş geçmiş; her tarafını görerek bize söylemiş ve göstermiştir.

Bir kısmı dahi; tahaddi vaktinde müteferrikan, hatta bazen tek bir adam için izhar olunan havârık-ı hissiyedir. Bine karib ta'dat olunmuştur. Hattâ meşâhir-i enbiyanın meşâhir-i mu'cizatlarının nezâiri içindedir. Efradı âhâdî de olsa, mecmuu mütevâtir-i bilmânadır.

Birisi: Rivâyât-ı sahiha-ı sâbite ile mükerreren mübarek parmaklarından suyun nebeanıdır. Güya mâden-i sehâvet

olan yed-i mübarekesinden mâye-i hayat olan suyun nebeanı ile; menba-ı hidâyet olan lisânında mâye-i ervâh olan zülâl-i hidâyetin feverânını hissen tasvir ediyor.

Diğeri: Rivâyât-ı sahiha-ı sâbite ile mükerreren vuku bulan tekellüm-ü hacer ve şecer ve hayvandır. Güya hidâyetindeki hayat-ı mâneviye cemadat, hayvanata sirayet ederek nutka getirmiştir. Minber-i Şerifindeki ciz'in hanîni, yani o ağacın ağlaması mütevâtir-i bilmânadır.

Bir kısmı da; az bir taamı teksirdir ki; rivâyet-i sahiha-yı meşhûreile sâbittir. Pek çok defa az bir taam, bir cemaat-i azîmeyi işbâ ederek, âdeta noksan olmamış gibi kalıyormuş.

Bir kısmı da; İhyâ-yı emvat, hastaları teşfiyeye aittir. Bunun gibi pek çok aksâmı esânîd-i sahiha ile kütüb-ü muhakkikîn tamamıyla beyan etmişlerdir. Onun için iktisar ettik. Kâdı İyaz *Şifâ-i Şerif'*inde, Kastalânî *Mevâhib-i Ledünniye'*de mu'cizatı güzel tafsil etmişlerdir.

جَزَاهُمُ اللّٰهُ خَيْرًا[1]

Ey kâri-i müteharri-i hakikat!Geniş bir fikir ile, müteyakkız bir nazar ile yedi şuââtı birden muhît bir daire veya müstedir bir sur gibi nazara al, Nübüvvet-i Ahmediyeyi içinde merkez gibi temaşa et! Ta ki bir taraftan hücum eden evhâmı, mütecâvib olan cevânib-i sâire defedebilsin. İşte şu hâlde Japonların suâli olan:

مَا الدَّلِيلُ الْوَاضِحُ عَلٰى وُجُودِ وَوَحْدَةِ اْلاِلٰهِ الَّذِى

تَدْعُونَنَا اِلَيْهِ[2]

’ye karşı cevâben derim. İşte:

---

1. Allah onların mükâfatını en güzel şekilde versin.
2. Bizi, kendisine iman etmeye çağırdığınız “Allah’ın varlığına ve birliği”ne delâlet eden açık delil nedir?

Birinci Burhan: Muhammed Aleyhissalâtü Vesselâm.

İkincisi: İşte bütün kâinatzerratıyla:

تَاَمَّلْ سُطُورَ الْكَائِنَاتِ فَاِنَّهَا مِنَ الْمَلَاِ الْاَعْلٰى اِلَيْكَ رَسَائِلُ[1]

Kitab-ı âlemin evrakıdır eb’âd-ı nâmahdûd
Sutûr-u hâdisât-ı dehrdir âsâr-ı nâma’dûd.
Basılmış destgâh-ı levh-i mahfuz-u hakikatte
Mücessem lâfz-ı mânidârıdır âlemde her mevcûd.

Tahsin

وَفِى كُلِّ شَىْءٍ لَهُ اٰيَةٌ تَدُلُّ عَلٰى اَنَّهُ وَاحِدٌ[2]

Üçüncüsü: Kur’ân’dır.

لَوْ كَانَ فِيهِمَا اٰلِهَةٌ اِلَّا اللّٰهُ لَفَسَدَتَا[3] tevhide kat’î bir burhan-ı neyyirdir.

İşte Sûre-i İhlâs, bütün envâ’-ı şirki reddeder. Ve yedi merâtib-i tevhidi kâinata ilân ediyor.

[4] قُلْ هُوَ ıtlâk ile taayyün, tevhid-i şuhûda işarettir.

[5] اَیْ: لاَ مَشْهُودَ بِنَظَرِ الْحَقِیقَةِ اِلاَّ هُوَ

---

1. Kâinatın satırlarını dikkatle mütalâa et. Zira onlar, Mele-i Âlâdan sana gönderilmiş mektuplardır.
2. Herşeyde Allah'ın birliğini gösteren bir delil vardır.
3. "Eğer göklerde ve yerde Allah'tan başka ilâhlar olsaydı, ikisi de harap olup giderdi." Enbiyâ Sûresi, 21:22.
4. "De ki: O…" İhlâs Sûresi, 112:1.
5. Yani: Hakikat nazarıyla bakıldığında âlemde görünen herşey Ondandır ve ancak Ona delâlet eder.

[1] اَللّٰهُ اَحَدٌ Tevhid-i ulûhiyete tasrihdir.

[2] اَیْ: لاَ مَعْبُودَ اِلاَّ هُوَ

[3] اَللّٰهُ الصَّمَدُ Tevhid-i rububiyete remizdir.

[4] اَیْ: لاَ خَالِقَ وَلاَ رَبَّ اِلاَّ هُوَ

ve tevhid-i ceberûta telvihdir.

[5] لَمْ یَلِدْ Tevhid-i celâle telmihdir. Şirkin envâını reddeder.

Yani: tağayyürveya tecezzî veya tenasül eden ilâh olamaz. Ukûl-u aşere, veya melâike, veya Îsâ, veya Üzeyr'in velediyetini dava eden şirkleri reddeder.

وَلَمْ يُولَدْ[6] İsbat-ı Ezelîyet ile tevhiddir. Esbabperest, nücumperest, sanemperest, tabiatperestin şirkini reddeder. Yani, hâdis veya bir asıldan munfasıl veya bir maddeden mütevellid ilâh olamaz.

وَلَمْ يَكُنْ لَهُ كُفُوًا اَحَدٌ[7] câmi bir tevhiddir. Yani, zâtında, sıfâtında ef'âlinde nazîri, şerîki, şebîhi yoktur.

لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ وَهُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ[8]

---

1. "Allah birdir." İhlâs Sûresi: 112:1.
2. Yani: Aslâ Ondan başka mâbud yoktur.
3. "Allah Samed'dir; herşey Ona muhtaçtır, O ise hiçbirşeye muhtaç değildir." İhlâs Sûresi: 112:2.
4. Yani: Aslâ Ondan başka Hâlık ve Rab yoktur.
5. "O doğurmamıştır." İhlâs Sûresi, 112:3.
6. "O doğmamıştır." İhlâs Sûresi, 112:3.
7. "Ve hiçbirşey Onun dengi değildir." İhlâs Sûresi, 112:4.
8. "Onun hiçbir benzeri yoktur. O herşeyi hakkıyla işiten, herşeyi hakkıyla görendir." Şûrâ Sûresi, 42:11.

Şu sûrede yedi merâtib-i tevhidi tazammun eden altı cümle mütenâticedir. Her biri ötekinin burhanıdır.

Tevhidin Tenviri

Kâinattaki teşabüh-ü âsâr ve etrafı birbiriyle muânaka ve elele tutmuş birbirine arz-ı intizam; ve birbirinin suâline karşı cevâb-ı savap; ve birbirinin nidâ-yı ihtiyacına lebbeyk ile mukâbele etmek; ve bir nokta-yı vâhideye temaşa etmek; ve bir mihver-i nizam üzerinde deveran etmek cihetiyle Sâni-i Zülcelâlin tevhidine telvih, belki Hâkim-i

Ezelin vahdâniyetine tasrih ediyor.

Evet, karıncanın gözünü, midesini halkeden zât; aynen Odur ki; şemsi ve bütün kâinatı da halketmiştir.

Çünki kâinat, müteşâbik birbirine girmiş. Herşey, herşey ile murtâbıttır. Demek küre-i arz ile bütün yıldız ve güneşleri tesbih taneleri gibi kaldıracak ve çevirecek derecede kuvvetli bir ele mâlik olmayan kimse; kâinatta dâvâ-yı halk, hiçbirşeyde iddia-yı îcad edemez.

Sun'îtasarrufât-ı beşeriye ise, fıtratta câri nevâmis-i İlâhiyenin sereyanlarını keşf ile tevfik-i hareket edip, kendi lehinde yalnız istimal etmektir. Îcad değildir.

Bidayette mevzumuz ve müddeamız kelime-i şehâdet idi. Şimdi netice-i burhan-ı bâhirimiz dahi ilmelyakîn ile:

اَشْهَدُ اَنْ لاَ اِلٰهَ اِلاَّ اللّٰهُ وَاَشْهَدُ اَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللّٰهِ[1]

---

1. Ben şehâdet ederim ki, Allah'tan başka bir ilâh yoktur, yine ben şehadetederim ki, Muhammed (a.s.m.) Allah'ın kulu ve peygamberidir.

Rumûz

Bediüzzaman Said Nursî

İfade

Herkes insanlarla meşgul; ben insanlardan usandım. Misâlîlerle mübâhase daha hoşuma gidiyor; çünkü munsıftırlar.

Gariptir ki, bir-iki senedir, uyanık iken zihnimde bir karanlık oluyor. Bazan nisyan-ı mutlakbasar. Âlem-i menâma girdikçe bir vuzuh geliyor, daha iyi görüyorum. İşte, iki gece âlem-i menamda iki suale maruz oldum. Birinci gecede cevaba hazırlanırken uyandım. İkinci gecede cevabı verdim, daha itmam etmeden uyandım.

Birinci sual: "İ'câz-ı Kur'ân'ı icâzile beyan et."

Cevap: İ'câz-ı Kur'ânyedi menabi-i külliyeden tecellî ve yedi anasırdan terekküp eder.

Birinci menba: Lâfzın fesâhatinden, nazmın cezaletinden, mânânın belâgatından, mefhumların bedâatinden, mazmunların beraatinden, üslûpların garabetinden tevellüd eden nakş-i aciptir.

İkinci unsur: Umur-u kevniyedeki gaybdan, hakaik-i İlâhiyedeki gaybdan, mâzideki gaybdan, müstakbeldeki gaybdan terekküp eden ilmü'l-guyûbdur.

Üçüncü menba:

Lâfzı cihetiyle pek çok ve usul-ü Arabiyece sahih, nazar-ı belâgatte müstahsen, hikmet-i teşriiyeye münasip pek vâsi vücuh ve ihtimâlâtın şümulünden;

ve mânâ cihetiyle meşârib-i evliya, ezvak-ı ârifîn, mezâhib-i sâlikîn, mesalik-i fukahâ, turuk-u mütekellimînin ihâtasından;

ve ahkâmcihetiyle hakaik-i ahvâl, desatir-i saadet-i dâreyn, vesâil-i terbiye, revabıt-ı hayat-ı içtimaiyenin istiâbından;

ve ilmi cihetiyle ulûm-u kevniye, ulûm-u İlâhiyeye istiğrakından;

ve makasıd cihetiyle muvazenet ve ıttırad ve desatir-i fıtrata mutabakatından neş'et eden câmiiyet-i hârikulâdedir.

Dördüncü unsur: Her asrın derece-i fehim ve edebine ve her asırdaki tabakatın derece-i istidat ve kabiliyetine ifâza-i nur, her bir asra ve her asırdaki her bir tabakaya kapısı küşâde, ve her birisini irzâ etmekle hasıl olan hârikulâde tazeliğiyle ihatasıdır.

Beşinci menba: Nakil cihetiyle ahbar-ı evvelîn ve âhirîn, hakaik-i gayb ve şehadet, serâir-i İlâhiye, revabıt-ı kevniyeye dâir hikâyâtıdır—ki, ne vâki, ne akıl ve mantık onu kabul etmese de, tekzip edememiş—kütüb-ü sabıkanın ittifakından musaddıkane, ihtilâfî yerlerde musahhihâne hikâyâtından neş'et eden ihbârât-ı sadıkasıdır.

Altıncı unsur: Tazammun ettiği ve tesis ettiği dîn-i İslâmdır ki, onun misline ne mazi muktedir olmuş, ne müstakbel muktedir olabilir.

Yedinci menba: Şu altı menbadan çıkan envâr-ı sittenin imtizacından tevellüd eden hüsn-ü hakikîden hasıl olan zevk-i i'câzdır ki, hadsen bilinir; tâbirine lisân ve fikir kasırdır.

Eğer desen: "Tasvirden anlaşılır ki, taaddüd-ü mesalik ve ihtilâf-ı turuk matluptur."

Cevap: Evet, matluptur. Hem zarurîdir. Eğer hodgâmlıktan neş'et eden inhisar zihniyetiyle başkaların reddine kalkışırsa, el-buğzu fillâhı sû-i istimal ederse, o vakit ihtilâf zarardır. Yoksa el-hubbu fillah düsturunu esas tutsa, tekâmülde teâvün kanununu bilse, şeriatın vüs'atini, tabipliğini düşünse, ihtilâf imtizaca sebep olur.

Elhasıl: Herkes kendi mesleğine "Hüve hakkun" demeli, "Hüve'l-hakk" dememeli. Veyahut "Hüve'l-ahsen" demeli, "Hüve'l-hasen" dememeli.

Ey sâil-i misâlî! Cevab-ı mûcezistedin, ben de mücmel cevap verdim. İzahı istersen, birçok mücelled lâzım gelir. İşte şu anasır-ı seb'anın yalnız birinci unsurun ikinci cüz'ü olan nazmın cezaletini beyan etmek için, *İşârâtü'l-İ'câz* namındaki tefsirimi irâe ediyorum. Zira bütün o tefsir, ancak nazmın cezaletinin bir kısmını şerh edebilmiştir.

İkinci sual—ki cevabı, yarısı beyaz, yarısı siyahtır—Dedi ki: "Burhanınıza şekk-i itiraz geldikçe imanınız sarsılmaz mı? Bu ma'reke-i evham olan istidlâliyatla taharrî zarar vermez mi?"

Elcevap: Eğer neticeyi burhan ile bağlı, onunla ikame ve

ispat sûretiyle olsa ve tahakkuk-u hakaike ayar tutmakla adem-i delilden adem-i medlûlü tevehhüm etse zarar olur. Hâlbuki iman incecik bir burhana yüklenmez. Belki öyle bir hadse bina ve istinad eder ki, o hads öyle menâbiden kuvvet ve öyle meâdinden ışık alır ki, söndürülmesi, kâinatın söndürülmesidir.

Birinci menba: En azîm icmâ sırrını ve en vâsi tevatürün mânâsını tazammun eden milyonlar ehl-i hakikatin ittifakıdır.

Sırr-ı icmâve sırr-ı tevatür noktasından tecellî eden bir hads-i mukni ile o netice zihinde karar kılmıştır. Zira her bir muhakkikin bir burhanı var. Ve o burhanın mahiyeti teşhis edilmese de, vücudu kat'iyen mâlumdur.

Acaba dünyada hangi itiraz ve şüphe vardır ki, milyarlar huyut-u berahinden teşekkül etmiş şu habl-i metini kesebilsin? Çünkü derim: Vahdete dair şu netice, hasra gelmez ehl-i tahkikin her biri bir burhan veya berâhin ile hakikat olarak görmüşler. Demek, onların bütün burhanları sarsılmaz bir burhandır. Çünkü o burhanları tanımasa da, vücutlarını bilir. Hadsin zengin bir menbaıdır.

İkinci menba: Kâinatın bütün şehâdâtıdır.

Üçüncü menba: Vicdandaki fıtrattır. Bunlar gibi daha çok menbalar vardır.

İşte bu hads, bütün menâbii söndürülmezse sönmez. Şüphe bir delili, yüz delili atsa da, medlûle iras-ı zarar edemez. Çünkü o kubbe-i âliye yalnız bir direk üstünde

kaim değildir.

Zihnin cüz'iyeti hasebiyle, müşteri nazarıyla ispatına çalışmak hatardır. Belki bu istidlâlâtve berâhînin vazifesi menfîdir. Matlabı tavzih eder, tasfiye eder. Bazan da takviye eder.

Tetkik iki çeşittir: Biri gittikçe nûrun alâ nur tenevvür eder; diğeri gittikçe şübehâtın zulümatına düşer. Meselâ, bir tatlı suyun menbaı var. O menbadan binlerce cedâvil ve cetvellerden şûbeler teferrû ederek çok yerlerde dolaşıp, bazı eczâ-i âharle bulaşmış. İşte bir adam menbaı gördü, tattı, hakkalyakînle tatlılığını anlamış. Teşaubâtın ittisâlini derk etmiş. Sonra hangi cetvele, yahut herhangi fer'e rastgelse, ednâ bir emare tatlılığına dair ona kanaat verir–tâ aksi kat'î bir delille tebeyyün edinceye kadar. O vakit "Başka madde karışmış" der. Bu nev'i nazar ve tetkik, imanın kuvvet ve inkişafına yardım eder.

İkinci nazar: Menbadan aşağı inmeye bedel, aşağıda gezer. Bu ise hangi fer'e rastgelse, acılığına bir emare görse, şüpheye düşer, tatlılık için delil-i kat'î arzu eder. Heyhât! Her yerde burhan ele gelmez. Böyle incecik bir fer'e cesîm bir neticeyi bindirmek ister. Git gide şüphe, emniyetsizlik tezayüd eder. Hem de akl-ı nazar penceresiyle eşyaya bakar. Hâlbuki mahall-i iman olan kalb, hads ve ilham gibi isimlerle tâbir edilen bir hiss-i sâdise-i bâtıniye ile hakaike bakar ki, enbiyada vahiy o hisse göredir.

Nazar-ı aklî kendi desatiriyle çok fakirdir ve dardır. Pek

çok hakaike karşı kasır olur. Kavrayamadığından, “Hakikat değil” der, reddeder.

Bir insî tarafından soruldu: “اَلْحَقُّ يَعْلُو وَلاَ يُعْلٰى[1] عَلَيْهِ Hâlbuki kâfir Müslümana galebe eder.”

---

1. “Hak daima üstün gelir; hakka galebe edilmez” Bu hadis-i şerifin *Buharî,* Cenâiz: 79’daki rivayeti şu şekildedir: اَلْاِسلاَمُ يَعْلُو وَلاَيُعْلٰى

**Elcevap:* Sıfat-ı kelâmdan gelen evâmir-i teşriiyeye karşı itaat ve isyan olduğu gibi, sıfat-ı iradeden gelen evâmir-i tekviniyeye karşı da itaat ve isyan vardır. Evvelkide mükâfat ve mücazat galiben âhirette olur; ikincisinde ağlebi dünyada olur.

Meselâ, sabrın mükâfatı zaferdir. Ataletin mücazatı sefalettir. Sa’y ve sebatın sevabı, servet ve galebedir. Şu halde, kâfirin evamir-i tekviniyeye karşı itaati, Müslümanın evamir-i tekviniyeye karşı isyanına galebe etmiştir. Bir müslim, her bir sıfatı Müslüman olmak lâzım gelmediği gibi, bir kâfirin her bir sıfatı kâfir olmak ve küfründen neş’et etmek lâzım değildir. Veyahut galebesi ona istidraçtır, Müslümana tathîrdir.

“Şu âlemin ihtilâli nedir?”

“Sa’yin sermaye ile mücadelesidir.”

“Acaba ikisini barıştırmak çaresi yok mudur?”

“Evet, vücub-u zekâtve hurmet-i ribâ, karz-ı hasen

şerâit-i sulhiyedir. Şu ribâ taşını altından çeksen, şu zâlim medeniyet kasrı çökecektir.”

“Gâvurlardaki iki cereyanları nasıl görüyorsun?”

“Şimdilik biri necis, biri encestir. Tâhir-i mutlak yalnız desatir-i İslâmiyettir.”

“Öyleyse iki cereyana da lânet!”

“Evet. Lâkin bize bulaşmış olan encesin temizliği hesabına, onun izalesine çalışan necise necis demekle onu da kendimize sıçratmak, maslahat olmasa gerektir. Meselâ, bir hınzır seni boğuyor. Bir ayı da onu boğuyor. Ayının bağrına dürtmekle kendine musallat etmek, akıldan ziyade cünundur. Zaten bir cinnet-i müstevliye dünyaya dağılmıştır.”

“Küfrün inşikakından ne görüyorsun?”

“İttihad-ı İslâm.”

“İttihad-ı İslâmnedir?”

“İttihad-ı İslâm, şarktan garba, cenuptan şimale mümted bir meclis-i nurânîdir ki, el’an üç yüz milyondan fazla bulunur ki, gafletlerinden nâşi gayr-ı meş’ûr bir sûrete girmiş olan bir rabıta-i metin ile birbiriyle merbutturlar. Misak-ı ezeliye ile, peyman ve yeminimiz olan iman ile o cemiyete dahil olmuşuz, ehl-i tevhidiz, ittihada memuruz. Şu cemiyetin şubeleri bütün mesacid ve medaris ve tekâyâ ve zevâyâdır. Ve şu cemiyetin reisi, Resul-i Ekremdir (a.s.m.). Kanun-u esasîsi, Kur’ân-ı Azîmüşşândır.

Bütün efradmâbeynindeki rabıta-i nuraniyeyi şuurî bir sûrette ihtizaza getirmekle bütün o şubelere ifaza-i nur etmek zamanı gelmiştir.

İşte kâbe-i saadetimiz olan ittihad-ı münevver-i İslâmın haceru'l-esvedi Kâbe-i Mükerremedir. Ve dürretü'l-beyzâsı Ravza-i Mutahharadır. Mekke-i Mükerremesi Ceziretü'l-Arap'tır. Medine-i medeniyet-i münevveresi, Devlet-i Osmâniyedir.

Bir zaman, İslâmiyetin secâyâ, revâbıt, mehâsin-i ahlâkına işareten rumuz tarikiyle şöyle demiştim:

Eğer şu Kâbe'nin ziynetve nakşını görmek istersen, işte bak: Hayâ ve hamiyetten neş'et eden civanmerdâne humret; hürmet ve rahmetten tevellüd eden mâsumâne tebessüm; cezâlet ve melâhattan hasıl olan ruhânî halâvet; aşk-ı şebâbîden, şevk-i baharîden neş'et eden semâvî neşe; hüzn-ü gurubîden, ferah-ı seherîden vücuda gelen melekûtî lezzet; hüsn-ü mücerredden, cemâl-i mücellâdan tecellî eden mukaddes ziynet birbiriyle imtizaç edip, ondan çıkan levn-i nurânî, o şark ve garbın kab-ı kavseyni olan kâbe-i saadetteki tâk-ı muallâsındaki, kavs-ı kuzahındaki elvân-ı seb'anın lâcivert ve yeşil levninin timsâlini göreceksin. Lâkin ittihad cehl ile olmaz. İttihad, imtizac-ı efkârdır; imtizac-ı efkâr marifetin şuaıyla olur.

Yüksekten bakmak isteyen dessas bir papaza cevap

Bir adam seni çamurda düşürmüş, öldürüyor. Ayağını

senin boğazına basmış olduğu halde istifham-ı istihfafıyla sual ediyor ki: “Mezhebin nasıldır?” Buna cevab-ı müskit, küsmekle sükût edip yüzüne tükürmektir. Tükürün laînin o hayâsız yüzüne!

Ona değil, hakikatnamına şudur:

1. **S** - Din-i Muhammednedir?

C - Kur’ân’dır.

2. **S** - Fikir ve hayata ne verdi?

C - Tevhidve istikamet.

3. **S** - Mezâhimin devası nedir?

C - Hurmet-i ribâve vücub-u zekâttır.

4. **S** - Şu zelzeleye ne der?

C -

وَالَّذِينَ يَكْنِزُونَ الذَّهَبَ...[1] وَاَنْ لَيْسَ لِلاِنْسَانِ اِلاَّ مَاسَعٰى[2]

---

1. “Altın ve gümüşü yığıp da onları Allah yolunda harcamayanlar yok mu, işteonlara elem verici bir azabı müjdele!” Tevbe Sûresi, 9:34.
2. İnsan için ancak çalıştığının karşılığı vardır.” Necm Sûresi, 53:39.

Mücahid bir hayvan mersiyesi

وَمَا يَعْلَمُ جُنُودَ رَبِّكَ اِلاَّ هُوَ[1]

1. "Rabbinin ordularını Ondan başkası bilemez." Müddessir Sûresi, 74:31.

İşte o cünuddan bir gazi-i şehid,
Nev-i hayvandaki meymun-u saîd.
Ey maymun-u meymun! Mü'minleri memnun,
Kâfirleri mahzun, Yunan'ı da mecnun eyledin.
Öyle bir tokat vurdun ki, siyaset çarkını bozdun.
Lloyd George'u kudurttun.
Venizelos'u geberttin.
Mizan-ı siyasette pek ağır oturdun ki, küfrün ordularını, zulmün leşkerlerini bir hamlede havaya fırlattın.
Başlarındaki maskelerini düşürüp maskara ederek, bütün dünyayı güldürdün.
Cennetle mübeşşer olan hayvanların isrine gittin.
Cennette saîdsin; çünkü gazi hem şehidsin.

Mühim bir nokta

İslâm gafletedip küstü. Hıristiyanlık dini fen ve medeniyeti kendine mal edip, iki silâhla galebe çaldı. Şimdi şarkta müthiş bir silâh imal ediliyor. Bunun hak kısmına sahip olmalı. Yoksa yine küssek, onu da Hıristiyanlık İslâmiyet aleyhinde istimal edecektir. Buna karşı dayanılmaz.

Cumhur-u avama müteveccih olan bir fikir, bir kudsiyet almazsa söner. O desatire kudsiyet verecek iki muazzam rakîb din var. Şu keskin fikir, gözünü açtığı vakit hasmını ve hasmınınelindeki silâhını Hıristiyanlık dini bulmuştur. Öyleyse o fikir kudsiyet almak için İslâmiyete dehalet etmeye mecburdur.

İşârât

Bediüzzaman Said Nursî

İfade

Bundan altı sene evvel, şu zelzelenin bidayetinde *İşârâtü'l-İ'câz* tefsirini yazarken, وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنْفِقُونَ[1] beyanı sadedinde, şu risaledeki fehmimi aynen yazmıştım. Zaman fehmimi teyid ettiğinden neşrediyorum. Zeyli perakende hakikatlerden bir âşuredir.

وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنْفِقُونَ

Şu cümle-i âliyenin itnâbında bir îcâz-ı i'câzîvar. Çünkü يَتَصَدَّقُونَ[2] veya يُزَكُّونَ[3] gibi kısa bir cümleye bedel bunu ihtiyar etmesinden, sadakanın şerait-i makbuliyetini fehme ihsas ve nükât-ı hüsnünü ihsan ediyor. Sadaka beş şartla tam sadaka olabilir.

---

1. "Kendilerine rızık olarak verdiklerimizden Allah yolunda bağışta bulunurlar." Bakara Sûresi, 2:3.
2. Sadakaverirler.
3. Tezkiye ederler (temizlerler).

Birincisi:

Sadakaya muhtaç olacak derecede tasaddukta israfetmemektir.

Şu şarta imâen, مِمَّا'daki min-i teb'îziyeyi menar etmiştir.

İkincisi:

Kendi malından vermeli; yoksa Ali'den alıp Veli'ye vermemeli. Şuna işareten, hasrı ifade eden مِمَّا رَزَقْنَاهُمْ[1] 'deki takdimi ayar etmiştir.

Üçüncüsü:

Minnet etmemektir. Buna remzen, رَزَقْنَا[2] 'deki hakiki mâlik kim olduğunu ve sadaka veren yalnız vasıta olduğunu göstermekle, şu şarta medar etmiştir.

Dördüncüsü:

Tıyb-ı nefisile, rıza-i kalb ile olmalı; havf-ı fakr ile olmamalı. Şuna telvihan, رَزَقْنَا'daki nun-u azametle اَنَا[3] الرَّزَّاقُ ذُو الْقُوَّةِ الْمَتِينُmânâsını remzedip şu şarta emâre etmiştir.

Beşincisi:

Sadakayı alan sefahatte değil, belki nafakasında ve hâcât-ı zaruriyesinde sarf etmeli. Şuna telmîhan, يُنْفِقُونَ[4] 'un maddesini alâmet etmiştir.

---

1. "Kendilerine rızık olarak verdiklerimizden." Bakara Sûresi, 2:3.
2. Rızık olarak verdik.
3. "Şüphesiz ki rızık veren, mutlak kudret ve kuvvet sahibi olan ancak Benim (Allah)." (Ayrıca bk. Zâriyat Sûresi, 51:58.)
4. "Bağışta bulunurlar." Bakara Sûresi, 2:3.

Altıncısı:

Şart-ı kemâldir. Mala hasredilmemeli. Zira tasaddukmalda olduğu gibi, ilimde, fikirde, fiilde de olur. Şu tâmime, lâfzındaki umum ile ima ve يُنْفِقُونَ'deki ıtlak ile işaret etmiştir. Çünkü, makam-ı hıtâbide ıtlak, ta'mimdir.

İslâmiyetin bir rükn-ü mühimmi olan zekât, beşerin hayat-ı nev'iyesi için ehemmiyeti şudur:

Hadiste var: [1] اَلزَّكَاةُ قَنْطَرَةُ الْاِسلاَمYani, "Zekât bir köprüdür ki, Müslüman, kardeşi olan Müslümana muavenet için ondan geçer." Zira me'mûrü'n-bih olan teavün, o vasıta iledir. Ve nev-i beşerin heyet-i içtimaiyedeki nizamın sırâtu'l-müstakîmi odur. İnsanlar içinde madde-i hayatın cereyanına rabıta odur. Terakkiyat-ı beşerdeki zehirlere tiryak odur.

---

1. el-Münzirî, *et-Terğîb ve't-Terhîb,* 1:517.

Evet, zekâtın vücub-u kat'îsinde ve onun kabilesi olan sadakaya ve karz-ı hasene davet-i Kur'ânîde ve ribânın vesailiyle beraber hurmet-i şedidesinde azîm bir hikmet, âlî bir maslahat, vâsi bir rahmet vardır.

Eğer sahife-i âlemde tarihî bir nazarla dikkat ve cemiyet-i beşeriyenin mesavisinin esasları teftiş edilse, görülecektir ki, bütün ihtilâlât ve fesadın asıl ve madeni ve bütün ahlâk-ı rezilenin mahrek ve menbaı, tek iki

kelimedir. O iki kelimenin imtizacından, bomba gibi küre-i arz patladı; ve izdivacından, medenî insanlardan canavarlar doğdu.

Birinci kelime: "Ben tok olsam, başkası açlıktan ölse bana ne?"

İkinci kelime: "İstirahatim için zahmet çek; sen çalış, ben yiyeyim."

Merhametsiz nefisperestolan birinci kelime-i gaddaredir ki, âlem-i insanı zelzeleye getirip, kıyameti kopmak üzeredir. Şu kelimenin ırkını kesecek tek bir devası var ki, o da zekâttır ve zekâtın mükemmili olan sadakattır. Ve onun mütemmimi olan karz-ı hasendir.

Haris, hodgâm, zâlim olan ikinci kelimedir ki, beşerin terakkiyatını öyle sarsıyor ki, hercümerc ateşine atmak üzeredir.

Şu dâhiye-i dehyânın tek bir devası var. O da hurmet-i ribâdır ve faizin bütün vesailini hayat-ı içtimaiyeden ref etmektir. Hodgâm ellerde servetin inhisarına vesile olan ribâ kapları, bankaları seddir. Evet, bu kaplarla servet ve temellük kalil adamlarda toplanır. Bu iki düsturla tevzi edilmezse gasp edilecektir.

Evet, heyet-i içtimaiyedeki intizamın şartı, tabakat-ı beşer birbirinden uzaklaşmamak, tabaka-yı havas tabaka-ı avamdan, taife-i ağniya taife-i fukaradan ayrılmasın ki, sıla-i rahim kopmasın. Hâlbuki, ribânın hayatı ve zekâtın mevtiyle geniş bir mesafe açılmış, öyle bir uzaklık olmuş

ki, hayt-ı vasıl kopmuş.

Tabaka-i süflâdan, tabaka-yı ulyâya karşı ihtiram, itaat, tahabbüb yerine, yalnız ihtilâl sedası, haset sayhası, kin enîni, nefret velvelesi, intikam feryadı yükselip işitilir.

Tabaka-i ulyadan, tabaka-i süflâya merhamet, ihsan ve taltife bedel, yalnız zulmün ateşi, tahakkümün sâikası, tahkirin ra'dı iniyor.

İşte bu hâlet-i ruhiyedendir ki, sebeb-i tevazuve terahhum olan havastaki meziyet, tekebbür ve gurura sebep olmuştur. Şefkate, acımaya ve yardıma sebep olan fukara aczi, avamın fakrı, esaretlerine, sefaletlerine sebep olmuştur.

Eğer şahit istersen, âlem-i medenînin fesat ve rezaletine bak; zaman çok şahitleri gösterecektir.

Elhasıl, tabakatın musalâhası, birbirine yakınlaştırmasının çare-i yegânesi, erkân-ı İslâmiyetten olan zekâtı, heyet-i içtimaiyenin tedvirine vâsi, âli düstur ittihaz etmektir.

İslâmiyette en büyük kebîre olan ribâyı, vesâiliyle ilga etmektir. Adalet-i Kur'âniye âlem kapısında durup, ribâya "Yasaktır, girmeye hakkın yoktur" der.

Zaman ihtiyarlandıkça Kur'ân gençleşiyor, rumuzu, tavazzuh ediyor.

Meselâ, اِنْ يَكُنْ مِنْكُمْ عِشْرُونَ[1] ilâ ahir.

Meselâ, [2] تَجْرِى فِى الْبَحْرِilâ ahir.

Meselâ, [3] قُتِلَ أَصْحَابُ الْاُخْدُودilâ ahir. Meselâ, meselâ... ilâ ahir.

---

1. “Eğer sizden (sabırlı) yirmi (kişi) bulunursa (iki yüz kişiye gâlip gelir.Sizden sabreden yüz kişi olsa, kâfirlerden bin kişiye gâlip gelir. Çünkü onlar anlayıştan mahrum bir topluluktur.)” Enfâl Sûresi, 8:65.

2. “Denizde akıp giden gemilerde...” Bakara Sûresi, 2:164; İbrahim Sûresi, 14:32; Hac Sûresi, 22:65; Lokman Sûresi, 31:31.

3. “Uhdud Ashâbına lânet olundu. (Tutuşturdukları ateşin karşısına oturur,mü’minlere yaptıkları işkenceleri seyrederlerdi.)” Bürûc Sûresi, 85:4.

•••

س: مَنْ اَنْتَ؟ أَ اَنْتَ اَنْتَ بَعْدَ مَوْتِكَ؟ وَهَلْ لِخَرَابِ الْبَدَنِ تَاْثِيرٌ فِى وَحْدَةِ الرُّوحِ؟

ج: اَنَا تَوَلَّدْتُ اْلاٰنَ مُتَلَخِّصًا مِنْ ثَمَانِينَ سَعِيداً تَمَخَّضُوا فِى اَرْبَعِينَ سَنَةً بِقِيَامَاتٍ مُسَلْسَلَةٍ وَاسْتِنْسَاخَاتٍ مُتَسَلْسِلَةٍ فَهٰذَا السَّعِيدُ حَيٌّ نَاطِقٌ مَيِّتُونَ... لَوْ بِاْلَانْجِمَادِ تَمَاسَكَ مَاءُ الزَّمَانِ وَتَمَثَّلَ اُولٰئِكَ السَّعِيدُونَ وَتَرَاأَوْا لَمَّا تَعَارَفُوا.

تَدَحْرَجْتُ عَلَيْهِمْ فِى اْلاَطْوَارِ فَتَفَرَّقَ مِنِّى مَازَانَ

وَاَخَذْتُمِنْهُمْ مَاشَانَ فَكَمَا اَنَّ اَنَا اْلاٰنَ هُوَ اَنَا فِى هَاتِيكَاْلْمَرَاحِلِ كَذٰلِكَ اَنَا اَنَا فِيمَا يَأْتِى بِمَوْتِى مِنَ الْمَنَازِلِ اِلاَّ اَنَّهُ فِى كُلِّ سَنَةٍ بِمُهَاجَرَةِاثْنَتَيْنِ لِسَاكِنِى تِلْكَ الْبِلاَدِ يَجَدِّدُ اَنَا لِبَاسَهُفَيَلْبَسُ السَّعِيدَ الْجَدِيدَ وَيَخْلَعُ الْعَتِيقَ.

Türkçesi

S - Kimsin? Ölsen yine sen misin? Bedenin inhilâli ruhun şahsiyetine tesir etmez mi?

C - Ben bu anda, seksen Said'den telhis ile tezahür etmişim. Onlar müselsel şahsî kıyametler ve müteselsil[HAŞİYE-1] istinsahlar ile çalkalanıp şu zamana beni fırlatmışlar.

Haşiye-1 Müstensih kalem-i kudrettir.

Şu "Said" yetmiş dokuz meyyit, bir hayy-ı nâtıkın fihristesidir. Eğer zamanın suyu donup dursa, mütemessil olan o Said'ler birbirlerini görseler, şiddet-i tehalüften birbirlerini tanımayacaklardır. Ben onların üstünde yuvarlandım; hasenat, lezzat dağıldı kaldı. Seyyiat, âlâm toplandı, yüklendi. Nasıl ki şimdi o merhalelerde daima ben benim. Öyle de, mevtimle gelecek menzillerde de yine ben benim. Lâkin her senede şu menzilhanelerdeki zerrat, iki muhaceret-i umumî yaptığından, ene dahi libasını

değiştirir, yırtılmış Said'i atar, Yeni Said'i giyer.

İn'ikâs[HAŞİYE-1] ya hüviyeti veya hüviyetle hâsiyeti, veya hüviyetle mahiyeti tutar.

Birbirinden eltafve eşeff, kudretin çok âyineleri vardır. Camdan suya, sudan havaya, havadan esire, esirden âlem-i misâle, hatta zamana, hatta fikre, ilâ âhir, tenevvü ediyor. Suda kesifin aksi, aslın aynı değilse, nuranîde gayrı da değil... Havada aynıdır. Hava aynasında bir kelime milyonlar kelimat olur. Kudretin şu matbaasında sırr-ı tenasülü, kalem-i sun-u İlâhî acip istinsah ediyor.

فَتَبَارَكَ اللّٰهُ اَحْسَنُ الْخَالِقِينَ[1]

Haşiye-1 *Tuluât*'ın âhirine dikkat.

1. "Yaratıcılık mertebelerinin en güzelinde olan Allah'ın şânı ne yücedir!" Mü'minûn Sûresi, 23:14.

Misleyn telâkki edilen zıddeyn

Zevkî olan sofiye vahdetü'l-vücudu, Allah hesabına kâinatı inkârdır.

Fikrîolan felsefe ve zaifü'l-itikadların lisânında olan vahdetü'l-vücud ise—hâşâ—kâinat hesabına Allah'ı inkârdır.

Biri vahdetü'ş-şuhud, diğeri vahdetü'l-mevcudu tazammun eder. *Eyne's-serâ mine's-Süreyyâ*.

Nazarmesele-i zevkiyede tasarruf etse bozar. Zevkî, keşfî olan emir, nazar-ı fikir mizanıyla tartılmaz; ona inse katılaşır, çirkinleşir.

Meselâ, toprak altında bir çekirdek; havada ondan çiçekli bir sümbül var. Âlem-i turabda nazar, çekirdeğe dikkat etse, ince esasatı görür. Hava âlemindeki müzehher sümbülü onlara irca ile izah edemez. Çekirdek içine sıkıştıramaz. İşte zevk burada bakar, nazar orada... Rüyet değişir.

Bîçare hakikatler, kıymetsiz ellerde kıymetsiz olur.

Demişler:[1] سُبْحَانَ مَنِ اخْتَفٰى لِشِدَّةِ ظُهُورِهِ

Ben de derim:

نَعَمْ وَسُبْحَانَ مَنِ اخْتَفٰى لِعَدَمِ ضِدِّهِ وَلَوْلاَ الْجَنَّةُ وَالزَّمْهَرِيرُ لَمَا عَذَّبَتْ جَهَنَّمُ وَلاٰ اَحْرَقَتْ[2]

Cennet olmasa, Cehennem tâzip etmez. Zemherir olmasa, ihrak etmez.

---

1. Her türlü kusurdan münezzehtir o Zat ki, şiddet-i zuhurundan gizlenmiştir.

2. Evet, adem-i zıttı olmadığından istitar etmiş olan Zât-ı Akdes her türlünoksandan münezzehtir. Cennet olmasa, Cehennem tâzip etmez. Zemherir olmasa, yakmaz.

Nefisperestlerin nazar-ı dikkatine

HAŞİYE-1 Bir lokma kırk paraya; bir lokma on kuruşa... Ağza girmeden, boğazdangeçtikten birdirler. Yalnız birkaç saniye, ağızda bir fark var. Müfettiş ve kapıcı olan zaikayı taltif ve memnun etmek için birden ona gitmek, israfın en sefihidir.

Eskide, ekserİslâm aç değildi; tereffühe ihtiyar vardı. Şimdi açtır; telezzüze ihtiyar yoktur.

Haşiye-1 Mugaddîlikte ikisi bir iken, hevesî san'atlar birinin kıymetine vergiler ilâve ediyor.

Lezzetperestlerin nazar-ı dikkatine

İnsan eski zamanını düşünse, ya lisânı veya kalbi, ya "Âh! Âh!" veya "Oh! Oh!" tahattur veya telâffuz edecektir.

"Âh!" müstetirelemin tercümanıdır. "Oh!" ruhta muzmer bir lezzet ve nimetin muhbiridir.

"Âh!"ı dedirten, lezaiz-i mâziyenin tasavvur-u zevalidir.

Çünkü zeval-i elem, lezzet olduğu gibi, zeval-i lezzet de elemdir. Şairlerin divanları, tasavvur-u zeval-i lezzetten gelen bir elem-i fikrînin birer feryadıdır.

"Oh!" yani "Elhamdü lillâh" dedirttiren, âlâm-ı mâziyenin tasavvur-u zevali, verdiği lezzet-i ruhaniyenin unvanıdır. Demek muvakkat lezzetten ziyade, muvakkat eleme tebessüm etmeli, hoşgeldin demeli.

Evlenmeli

Bekârlık, bîkârların kârıdır.

Bâkire, iki sülüs kadın, bir sülüs erkektir. Bekâr iki sülüs erkek, bir sülüs çocuktur. İzdivaç, tasfiye, tehzip eder.

S - Hangi cemiyettensin? Neden muhalefeti şiddetle tenkit ediyorsun?

C - Şühedacemiyetindenim. Tek bir velîyi inkâr veya istihfaf etmek, meş'umdur. Öyleyse, iki milyon evliyaullah olan şühedayı inkâr etmek ve kanlarını heder saymak, meş'umların en meş'umudur.

Zira muhalefetder: "Haksız olarak harbe girildi; hasmımız haklı idiler. Cihad değildi." İşte şu hüküm, iki milyon şühedanın şehadetini inkârdır.

Bence en çok duamız bu olmalı:

اَللّٰهُمَّ لاَ تَجْعَلْ بَأْسَنَا بَيْنَنَا[1]

---

1. Allah'ım aramıza düşmanlık verme, bizi birbirimize düşürme!

Bir hakikatvar ki, en bedevî ve hatta vahşi insanlar dahi, o hakikate karşı serfüru bürde-i itaat ve ihtiramdırlar. Bir

aşiretten mütehasım iki kabile, hariç bir hasım zuhur etse, sevk-i tabiî ile dâhilî husumet tâtil edilir. Şâyân-ı istiğrabdır ki, medenî, münevver telâkki edilenler, o vahşilerden çok aşağıdırlar. Husumet-i hariciyenin zuhuruyla, dahilî husumeti teşdit ederler. Eğer medeniyet ve fen böyle ise, insanın saadeti vahşet-i cehalettedir.

Âlim-i mürşidkoyun olmalı, kuş olmamalı. Şu kuzusuna süt, bu yavrusuna kay verir.

Bâtıl şeyleri tasvir, sâfi zihinleri idlâldir ve cerhdir. Ba'dehu cerh ve red ile tedavi, ya olur, ya olmaz.

Bîçare İstanbul, mütebayin, dâhiyâne prensiplerin telkinat-ı musırraneleriyle kabiliyet-i telkîhasını kaybetmiştir. Zihni âlûfte olmuştur.

Nisyan bir nimettir, yalnız her günün âlâmını çektirir, müterakimi unutturur.

Derecat-ı hararet gibi, her musibette bir derece-i nimet vardır. Daha büyüğünü düşünüp, küçükteki derece-i nimeti görüp, Allah'a şükretmeli. Yoksa isti'zam ile üflense şişer, merak edilse ikileşir. Kalbdeki misâli, hakikate inkılâp eder.

Zulmet-i münevvere

Efkâr-ı hâzırada cehl-i basiti cehl-i mürekkebe kalb eden en mühim sebep, meçhul birşeye parlak bir isim takmakla, anladım zannetmek ve meçhul şeyler ona irca ile izah ettim zannetmektir. Hâlbuki tarif ya had, ya resim ile olur. Yoksa vâzıı câhil ve müsemmâya mümas olan veçhi muzlim ve göze çarpan veçhi, şeffaf bir ism-i camid ile olmaz: manyetizma, telepati, kuvve-i mıknatısiye gibi.

İhyâ-yı din, ihyâ-yı millettir.

Hayat-ı din, nur-u hayattır.

Ümmet şeriata temessükü nisbetinde terakki, tesahülü nisbetinde tedennîsi hakaik-i tarihiyedendir.

Sünûhat

Bediüzzaman Said Nursî

Mukaddime

Bu *Sünuhat Risalesi*, Hazret-i Üstad'ın "Eski Said" tabirettiği zamanında *Risale-i Nur'*dan evvel telif ettiği eserlerinden olmakla beraber tazeliğini daima muhafaza etmekte ve *Risale-i Nur'*daki bazı meselelerin hülasalarını ihtiva etmektedir.

Bediüzzaman Said NursîHazretleri sonradan yazdığı bir mektubunda bu risaleden bahisle şöyle izahatta bulunmaktadır.

"Hürriyet'in bidayetinde *Risale-i Nur'*dan çok evvel kuvvetli bir ümit ve itikad ile ehl-i imanın meyusiyetlerini izale için; "İstikbalde bir ışık var, bir nur görüyorum." diye müjdeler veriyordum. Hattâ Hürriyet'ten evvel de talebelerime beşaret ederdim. *Tarihçe-i Hayat*'ımda merhum Abdurrahman'ın yazdığı gibi, *Sünuhat* misillü risalelerde dahi; "Ben bir ışık görüyorum." diye dehşetli hâdisata karşı o ümit ile dayanıp mukabele ederdim. Ben de herkes gibi o ışığı siyaset âleminde ve hayat-ı içtimaiye-i İslâmiyede ve çok geniş bir dairede tasavvur ederdim. Hâlbuki hâdisat-ı âlem beni o gaybî ihbarda ve beşarette bir derece tekzip edip ümidimi kırardı.

Birden bir ihtar-ı gaybî ile kat'î kanaat verecek bir surette kalbime geldi. Denildi ki: Ciddi bir alâka ile senin eskiden beri tekrar ettiğin "Bir ışık var, bir nur göreceğiz." diye müjdelerin te'vili ve tefsiri ve tâbiri sizin hakkınızda, belki îman cihetiyle, âlem-i İslâm hakkında dahi en

ehemmiyetlisi *Risale-i Nur'*dur. Bu ışıktır ki, seni şiddetle alâkadar etmişti. Ve bu nurdur ki, eskide de tahayyül ve tahminin ile geniş dairede belki siyaset âleminde gelecek mes'udane ve dindirane hâletlerin ve vaziyetlerin mukaddemesi ve müjdecisi iken, bu muaccel ışığı o müeccel saadet tasavvur ederek eski zamanda siyaset kapısıyla onu arıyordun."

Bir mektubunda da aynı bahse temasla şu beyanda bulunuyor:

"Bu Osmanlı ülkesinde büyük bir parlak nur çıkacak. Hattâ Hürriyet'ten evvel pek çok defa talebelere teselli vermek için "Bir nur çıkacak, gördüğümüz bütün fenalıklara karşı bu vatana saadet temin edecek." diyordu. İşte kırk sene sonra *Risale-i Nur* o hakikati kör gözlere de gösterdi. İşte *Nur'*un zâhiren, kemiyeten dar cihetine bakmayarak hakikat cihetinde keyfiyeten geniş ve fevkalâde menfaatini hissetmesi suretiyle; hem de siyaset nazariyle bütün memleket-i Osmaniye'de olacak gibi ifade etmiş. Çünkü *Risale-i Nur* îmânı kurtarması cihetiyle o dar dairesi, madem hayat-ı bâkiye ve ebediyeyi îmânla kurtarıyor; bir milyon talebesi bir milyar hükmündedir. Yani bir milyon değil, belki bin insanın hayat-ı ebediyesini temine çalışmak, bir milyar insanın hayat-ı fâniye-i dünyeviye ve medeniyetine çalışmaktan daha kıymettar ve mânen daha geniş olması, Eski Said'in o rüya-yı sâdıka gibi olan hiss-i kable'l-vuku ile o dar daireyi bütün Osmanlı memleketini ihâta edeceğini görmüş. Belki inşaallah o görüş, yüz sene sonra Nurlar'ın ektiği

tohumların sümbüllenmesiyle aynen o geniş daire, Nur dairesi olacak.”

Hem yine hiss-i kable’l-vuku ile istikbâlden haber verdiği müjdelere dair *Hutbe-i Şâmiye*’nin haşiyesinde diyor: “Eski Said, hiss-i kable’l-vuku ile bin üç yüz yetmiş birde—başta Arap devletleri—âlem-i İslâmın ecnebî esaretinden ve istibdadından kurtulup İslâmî devletler teşkil edeceklerini, kırk beş sene evvel haber vermiş. İki harb-i umumî ve otuz kırk sene istibdadı-ı mutlakı düşünmemiş. Bin üç yüz yetmişte olan vaziyeti bin üç yüz yirmi yedide olacak gibi müjde vermiş, tehirinin sebebini nazara almamış.”

Eskiden neşrettiği makâlatına dair şöyle söylemektedir:

“Bütün kuvvetimle derim ki:

Gazetelerde neşrettiğim umum makâlatımdaki umum hakaikte nihayet derecede musırrım. Şayet zaman-ı mâzi cânibinden, Asr-ı Saadet mahkemesinden adaletnâme-i Şeriatla dâvet olunsam; neşrettiğim hakaikı aynen ibraz edeceğim. Olsa olsa, o zamanın ilcaatının modasına göre bir libas giydireceğim.

Şayet müstakbel tarafından üç yüz sene sonraki tenkidât-ı ukalâ mahkemesinden tarih celpnamesiyle celp olunsam, yine bu hakikatleri, tevessü ve inbisat ile çatlayan bazı yerlerini yamamakla beraber, taze olarak orada da göstereceğim.

Demek, hakikattahavvül etmez, hakikat haktır. [1] اَلْحَقُّ يَعْلُوا وَلاَ يُعْلٰى عَلَيْهِ

---

1. "Hak daima üstün gelir; hakka galebe edilmez." Bu hadis-i şerifin *Buharî,* Cenâiz: 79'daki rivayeti şu şekildedir: اَلْاِسلاَمُ يَعْلُو وَلاَ يُعْلٰى

Hem bu *Sünûhat Risalesi*'nde "Kur'ân'ın hâkimiyet-i mutlakası" bahsinde, cemaat-ı İslâmiyenin nazarını Kur'ân'a çevirmek, bu suretle muharrik-i vicdan olan kudsiyeti temin ile kalplere meleke-i hassasiyet gelerek, dinin emirlerine ve îmânın ihtaratına karşı lakayt ve sağır kalmamak gibi bazı hususlara dair izahlar var.

Zaman gösterdi ki; bu risalede Hazret-i Üstad'ın ehemmiyetle üzerinde durduğu ve Müslümanların doğrudan doğruya okudukları tefsir kitaplarından Kur'ân'a müteveccih olmaları, şiddetli bir rağbet ve alâkayla Kur'ân'ı dinlemeleri, Kur'ân'dan ders almaları gibi hususlar, *Risale-i Nur*'da tecelli etmiştir.

Zamanın hastalığını teşhis eden ve o hastalığa devayı gösteren zât, Cenâb-ı Hakkın ona ihsan ettiği Nur Külliyatıyla, bu pek ehemmiyetli hizmeti, âlem-şümûl bir vüs'atle ifâ etmiştir.

Evet, bahsettiği, "Şeriat kitapları birer şeffaf cam mahiyetinde olmak lâzım." dediği hakikat, *Risale-i Nur*'la zuhura gelmiş ve meydan-ı istifadeye arz edilmiş bulunuyor. Şimdi başta Anadolu olarak âlem-i İslâm ve

insaniyette Kur'ân'ın bu yeni dersi, *Risale-i Nur*, asrın ihtiyaçlarına cevap veren en müessir bir eser olarak benimsenmekte, yeni nesillerin istifadesine sunulmaktadır.

İfade-i Meram

Bazı âyâtı düşünürken, bazı nükteler kalbime hutur ederek nota sûretinde kaydettim. Elfazca zengin değilim, israfı da sevmem, teşrifatçı elfâzı beğenmem, îcâzımdan darılma. خُذْ مِنْ كُلِّ شَيْءٍ أَحْسَنَهُ[1] kaidesiyle, sana hoş gelen şeyleri al; sana hoş görünmeyeni bana bırak, ilişme!.

Said

اَلَّذِينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ[2] HAŞİYE-1

---

1. Her şeyin en güzelini ve hoş olan yönünü al.
Haşiye-1 Yalnız ıtlakın nüktesini beyan eder.
2. "İmân edip güzel işler yapanlar." Ra'd Sûresi, 13:29.

Kur'ân, *sâlihat*'ı mutlak, müphem bırakıyor. Çünkü ahlâk ve faziletler, hüsün ve hayır çoğu nisbîdirler. Nev'den nev'e geçtikçe değişir. Sınıftan sınıfa nâzil oldukça ayrılır. Mahalden mahalle tebdil-i mekân ettikçe başkalaşır. Cihet muhtelif olsa muhtelif olur. Fertten cemaate, şahıstan millete çıktıkça mâhiyeti değişir.

Meselâ, cesaret, sehavet, erkekte gayret, hamiyet ve muavenete sebeptir. Kadında, nüşuza, vakahate, zevc

hakkına tecavüze sebep olabilir.

Meselâ, zayıfın kavîye karşı izzet-i nefsi, kavîde tekebbür olur. Kavînin zayıfa karşı tevazuu, zayıfta tezellül olur.

Meselâ, bir ulü'l-emir, makamındaki ciddiyeti vakar, mahviyeti zillettir. Hânesinde ciddiyeti kibir, mahviyeti tevazudur.

Meselâ, tertib-i mukaddematta tefviz, tembelliktir. Terettüb-ü neticede tevekküldür. Semere-i sa'yine, kısmetine rıza kanaattir; meyl-i sa'yi kuvvetlendirir. Mevcuda iktifa, dûnhimmetliktir.

Meselâ, fert, mütekellim-i vahdeolsa; müsamahası, fedakârlığı, amel-i sâlihtir. Mütekellim-i maa'l-gayr olsa hıyanet olur.

Meselâ, bir şahıs, kendi namına hazm-ı nefs eder, tefahur edemez. Millet namına tefahur eder, hazm-ı nefs edemez.

Her birinde birer misâl gördün; istinbat et.

Madem ki, Kur'ân, bütün tabakata, bütün a'sârda, kâffe-i ahvâlde şâmil bir hitab-ı ezelîdir. Hem nisbî hüsün, hayır çoktur. *Sâlihât*'taki ıtlakı, beliğâne bir îcâz-ı mutnebdir. Beyanda sükûtu, geniş bir sözdür.

وَاِنَّ الْفُجَّارَ لَفِی جَحِیمٍ[1] Âkıbet, ikaba delildir; hadsen onu gösteriyor. Mâsiyetin ekseriya dünyada olan âkıbeti bir emâre-i hadsiyedir ki, cezasında bir ikab vardır. Çünkü herkes hususî bir tecrübeyle hadsen görüyor ki, hiçbir münasebet-i tabiiye olmadığı halde, mâsiyet bir netice-i seyyieye müncer olur. Bu kadar kesret ve vüs'atle tesadüf olamaz. Eğer şu umum muhtelif hususî tecrübeler nazara alınırsa, görünür ki, nokta-i iştirak yalnız tabiat-ı mâsiyettir ki, cezayı istilzam ediyor. Demek ceza, mâsiyetin lâzım-ı zâtîsidir.

---

1. "Günaha dalan kâfirler ise Cehennem ateşindedir." İnfitar Sûresi, 82:14.

Madem ki dünyada filcümle bu lâzım, sırf tabiat-ı mâsiyet için terettüp ediyor. Elbette, bu dârda terettüp etmeyen, başka dârda terettüp edecektir. Acaba kim vardır ki, küçücük bir tecrübe geçirmemiş ve dememiş ki, "Filân adam fenalık etti, belâsını buldu."

وَجَعَلْنَاكُمْ شُعُوبًا وَقَبَائِلَ لِتَعَارَفُوا[1]

أَىْ لِتَعَارَفُوا فَتَعَاوَنُوا فَتَحَابُّوا لاَ لِتَنَاكَرُوا فَتَعَانَدُوا فَتَعَادُّوا[2]

Bir nefer takımda, bölükte, taburda, fırkada birer rabıtası, birer vazifesi olduğu gibi, herkesin heyet-i içtimaiyede müteselsil, revabıt ve vezaifi vardır. Halita şeklinde gayr-ı muayyen olsa, tearüf ve teavün olmaz.

Unsuriyetin intibahı ya müsbettir ki, şefkat-i cinsiyeyle intiaşa gelir ki, tearüfle teavüne sebeptir. Veya menfidir ki, hırs-ı ırkî ile intibaha gelir ki, tenakürle teanüdün sebebidir. İslâmiyet bunu reddeder.

---

1. "Birbirinizi tanıyıp kaynaşasınız ve aranızdaki münasebetleri bilesiniz diye, sizimilletlere ve kabilelere ayırdık." Hucurât Sûresi, 49:13.

2. Yoksa, sizi kabile kabile yaptım ki, yekdiğerinize karşı inkârla yabanî bakasınız, husumet ve adavet edesiniz değildir.

وَمَا مِنْ دَآبَّةٍ فِى ٱلاَرْضِ اِلاَّ عَلَى اللّٰهِ رِزْقُهَا[1]

1. "Yeryüzünde hareket eden hiçbir canlı yoktur ki, onun rızkını vermek Allah'a ait olmasın." Hûd Sûresi, 11:6.

Rızık, hayat kadar, kudretnazarında ehemmiyetlidir. Kudret çıkarıyor, kader giydiriyor, inayet besliyor. Kudret-i ezeliye dehşetli bir faaliyetle âlem-i kesifi, âlem-i lâtife kalb; ve zerrat-ı kâinatı hayattan hissedar etmek için, ednâ bir sebeple, bir bahaneyle kemâl-i ehemmiyetle hayatı verdiği gibi, aynı derece ehemmiyetle mebsûten mütenasip, rızkı dahi ihzar ediyor.

Hayat; muhassal-ı mazbuttur, görünür. Rızık gayr-ı muhassal; tedrici, münteşirdir, düşündürür. Bir nokta-i nazarda denilebilir. “Açlıktan ölmek yoktur.” Zira şahm ve sair sûrette iddihar olunan gıda bitmeden evvel ölüyor. Demek terk-i âdetten neş’et eden maraz öldürür, rızıksızlık değil.

وَاِنَّ الدَّارَ الْاٰخِرَةَ لَهِيَ الْحَيَوَانُ[1] HAŞİYE-1

1. “Asıl hayata mazhar olan ise âhiret yurdudur.” Ankebut Sûresi, 29:64.
Haşiye-1 Hayat-ı hakikiye ancak âlem-i âhiretin hayatıdır. Hem o âlem ayn-ı hayattır.Hiçbir zerresi mevat değildir. Demek, dünyamız da bir hayvandır.

Küremiz hayvana benziyor, âsâr-ı hayatı gösteriyor. Acaba yumurta kadar küçülse, bir nev'i hayvan olmayacak mıdır? Veya bir mikrop küre kadar büyüse, ona benzemeyecek mi?

Hayatı varsa, ruhu da vardır. İnsan-ı ekberolan âlem, tazammun ettiği manzume-i kâinat o derece hassasiyet ve âsâr-ı hayat gösteriyor ki, bir cesetteki âzâ, eczâ, zerrat, izhar ettikleri tesanüd, tecazüb, teavünden daha ziyade muntazam, muttarid, mükemmel âsârı gösteriyor. Acaba âlem insan kadar küçülse, yıldızları zerrat ve cevahir-i fert hükmüne geçse, o da bir hayvan-ı zîşuur olmayacak mıdır?

Şu âyet dehşetli bir sırrı telvih eder. Kesretin mebdei vahdettir, müntehâsı da vahdettir. Bu bir düstur-u fıtrattır.

Kudret-i ezeliyenin feyz-i tecellîsî ve eser-i ibdâı olan kâinattaki kuvvetten umum zerrata, her bir zerreye birer zerre-i câzibe halk ve ihsan ederek ve ondan kâinatın rabıtası olan müttehid, müstakil, muhassal cazibe-i

umumiyeyi inşa ve icad etmiştir. Nasıl ki, zerratta reşahat-ı kuvvet olan cazibelerin muhassalası bir cazibe-i umumiye vardır. O da kuvvetin ziyasıdır. İzabesinden neş'et eden bir istihale-i lâtifesidir.

Kezalik, kâinata serpilmiş katarat ve lemeat-ı hayatın dahi muhassalı bir hayat-ı umumiye var olmak gerektir. Hayat varsa ruh da vardır. Öteki gibi müntehâ-i ruh bir mebde-i ruhun cilve-i feyzidir. O mebde-i ruh dahi, hayat-ı ezeliyenin tecellîsidir ki, lisân-ı tasavvufta "hayat-ı sâriye" tesmiye ederler.

İşte, ehl-i istiğrakın iştibahının sebebi ve şatahatın menşei, şu zılli, asla iltibas etmeleridir.

وَلاَ تَقُولُوا لِمَنْ يُقْتَلُ فِي سَبِيلِ اللّٰهِ اَمْوَاتٌ بَلْ اَحْيَاءٌ[1] وَلٰكِنْ لاَ تَشْعُرُونَ

أَيْ: لٰكِنَّهُمْ يَشْعُرُونَ اَنَّهُمْ أَحْيَاءٌ مَا مَاتُوا[2]

Şehid kendini hayybilir.[HAŞİYE-1] Feda ettiği hayatı sekeratı tatmadığından, gayr-ı münkatı ve bâki görüyor. Yalnız daha nezih olarak buluyor. Başka meyyite nispeti şuna benzer ki:

İki adam rüyada lezaizin envâına câmi bir bahçede geziyorlar. Biri rüya olduğunu bilir, ehemmiyet vermez. Diğeri ise yakaza bilir, hakikî mütelezziz olur.

Âlem-i rüya, âlem-i misâlin zılli ve o da âlem-i berzahın zılli olduğundan, desatirleri mütemâsildir.

---

1. "Allah yolunda öldürülenlere ölü demeyin. Doğrusu onlar diridirler; lâkin siz farkına varmazsınız." Bakara Sûresi, 2:154.

2. Yani: Onlar kendilerini ölmemiş diriler olarak hissederler.

Haşiye-1 Acip bir vâkıa şu mânâya bana kat'î kanaat vermiştir.

مَنْ قَتَلَ نَفْسًا بِغَيْرِ نَفْسٍ اَوْ فَسَادٍ فِى الْاَرْضِ[1] فَكَاَنَّمَاقَتَلَ النَّاسَ جَمِيعًا وَمَنْ اَحْيَاهَا فَكَاَنَمَّآ اَحْيَا النَّاسَ جَمِيعًا

---

1. "Kim bir cana kıymamış veya yeryüzünde fesat çıkarmamış birisini öldürürse,bütün insanları öldürmüş gibidir. Kim de birisini diriltirse, bütüninsanları diriltmiş gibi olur (Yani, kim bir canı kurtarırsa, bütüninsanları kurtarmış gibi olur)" Mâide Sûresi, 5:32.

Şu âyet haktır, akla münâfi olamaz, hakikattir. Mücâzefe, mübalâğa, içinde bulunamaz. Hâlbuki zahir düşündürür.

BİRİNCİ CÜMLE: Adalet-i mahzânın en büyük düsturunu vaz ediyor. Der ki: Bir mâsumun hayatı, kanı, hatta umum beşer için olsa da, heder olmaz. İkisi nazar-ı kudrette bir olduğu gibi, nazar-ı adalette de birdir. Cüz'iyatın küllîye nispeti bir olduğu gibi, hakkın dahi mizan-ı adâlete karşı aynı nispettir. O nokta-i nazardan, hakkın küçüğü büyüğü olamaz.

Lâkin, adalet-i izafiye, cüz'ü külle feda eder. Fakat muhtar cüz'ün sarihen veya zımnen ihtiyar ve rıza vermek şartıyla. *Ene*'ler *nahnü*'ye inkılâp edip mezci, cemaat ruhu tevellüt ederek, külle feda olmak için fert zımnen rızadâde

olabilir.

Bazan nur, nar göründüğü gibi şiddet-i belâgat da mübalâğa görünür. Şurada nükte-i belâgat üç noktadan terekküp ediyor.

Birincisi: Beşerin fıtratındaki istidad-ı isyan ve tehevvür, gayr-ı mahdut olduğunu göstermektir. Hayra olduğu gibi, şerre dahi insanın kabiliyeti nâmütenâhi gibidir. Hodgâmlıkla öyle insan olur ki, heves ve ihtirasına mâni herşeyi, hatta elinden gelirse dünyayı harap ve nev-i beşeri mahvetmek ister.

İkincisi: İstidad-ı fıtrînin hariçte derece-i kuvvetini izharla, mümkünü vâki sûretinde göstererek, nefsi zecr eder. Demek, o damar-ı gadir ve isyan çekirdeği, güya bilkuvveden bilfiile çıkıp, imkânatı vukuata inkılâp ederek, müstaid olduğu semeratı verip, bir şecere-i zakkum sûretinde hayalin nasbü'l-aynına vaz eder—tâ matlub olan teneffür ve inzicarı, nefsin dibine kadar işletilsin. İrşadî belâgat böyle olur.

Üçüncüsü: Kaziye-i mutlaka, bazan külliye; ve kaziye-i vaktiye-i münteşire, bazan daime sûretinde görünür. Hâlbuki bir fert, bir zamanda hükme mazhar olsa kaziyenin mantıkan sıdkına kâfidir. Ehemmiyetli bir kemiyet olsa, örfen dahi doğrudur. Nasıl ki, her mâhiyette bazı hârikulâde efrad veya o nev'in nihayet derecede tekemmül etmiş bir fert veya her fert için acip şeraiti câmi harika bir zaman bulunur ki, sair efrad ve ezmine o ferde veya o zamana nisbeten zerreler kadar, küçücük balıklar balina

balığına nispeti gibidir.

Bu sırra binaen cümle-i ûlâ çendan zahiren külliye ise, fakat daime değildir. Fakat beşere katlin zaman cihetiyle en müthiş ferdini nazara vaz ediyor.

Öyle zaman olur ki, bir kelime bir orduyu batırır; bir gülle otuz milyonun mahvına sebep olur. Nasıl ki oldu da... Öyle şerait tahtında olur ki, küçük bir hareket insanı âlâ-yı illiyyîne çıkarır. Öyle hal olur ki, küçük bir fiil, insanı esfel-i sâfilîne indirir.

Böyle kaziye-i mutlakada veya münteşire-i zamaniyede böyle haller, büyük bir nükte için nazara alınır. Böyle acip fertler ve acip zamanlar ve haller mutlak müphem bırakılır.

Meselâ, insanlarda veli, Cumada dakika-i icabe, Ramazan'da Leyle-i Kadir, Esmâü'l-Hüsnada İsm-i Âzam, ömürde ecel meçhul kaldıkça, sair efrad dahi kıymettar kalır, ehemmiyet verilir. Taayyün ettikçe, sairleri rağbetten düşer. Yirmi sene müphem bir ömür, nihayeti muayyen bin seneye müreccahtır. Zira vehim, ebediyete ihtimal verdiğinden müphemde nefsi kandırır. Muayyende ise, yarısı geçtikten sonra, darağacına tedricen takarrüp gibidir.

Tenbih

Bazı âyât ve ehâdis vardır ki, mutlakadır; külliye telâkki edilmiş. Hem öyleler vardır ki, münteşire-i muvakkatedir; daime zannedilmiş. Hem mukayyed var; âmm hesap edilmiş.

Meselâ, demiş, “Bu şey küfürdür.” Yani, o sıfatimandan neş’et etmemiş; o sıfat kâfiredir. O haysiyetle, o zât küfür etti, denilir. Fakat mevsufu ise, mâsume ve imandan neş’et ettikleri gibi, imanın tereşşuhatına da hâize olan başka evsafa malik olduğundan, o zât kâfirdir, denilmez. İllâ ki, o sıfat küfürden neş’et ettiği, yakînen biline... Zira başka sebepten de neş’et edebilir. Sıfatın delâletinde şek var; imanın vücudunda da yakîn var. Şek ise yakînin hükmünü izale etmez. Tekfire çabuk cüret edenler düşünsünler!

İKİNCİ CÜMLE: [1] اَیْ: مَنْ اَحْیاَهَا فَکَاَنَّمَا اَحْیَا النَّاسَ جَمِیعًا

İhyâ, mânâ-yı zâhirî-yi mecazi itibarıyla, hasenatın gayr-ı mahdut tezauf düsturunu gösterir. Mânâ-yı aslî itibarıyla halk ve icadda şirk ve iştiraki, esasıyla hedmeden

bir burhana remizdir. Zira bu cümleyle beraber,

مَا خَلْقُكُمْ وَلاَ بَعْثُكُمْ اِلاَّ كَنَفْسٍ وَاحِدَةٍ[2]

tarafeyndeki teşbih, iktidar mânâsını ifham ettiğini dahi nazara alınsa, mantıkan aks-i nakîz kaidesiyle istilzam ediyor ki,

مَنْ لاَ يَقْتَدِرُ عَلٰى اِحْيَاءِ النَّاسِ جَمِيعًا لاَ يَقْتَدِرُ عَلٰى اِحْيَاءِ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ[3]

demek, işareten delâlet ediyor.

---

1. Yani: Kim de birisini diriltirse, bütün insanları diriltmiş gibi olur.

2. "Sizin yaratılmanız da, diriltilmeniz de, tek bir kişinin yaratılıp diriltilmesi gibidir." Lokman Sûresi, 31:28.

3. Kim bütün insanları diriltmeye muktedirolamazsa; bir tek nefsi de diriltmeye muktedir olamaz.

Madem ki insanın, mümkinatın kudreti, bilbedahe semâvâtın, küre-i arzın halkına, icadına muktedir değildir. Bir taşın, hiçbirşeyin halkına da muktedir olamaz.

Demek, arzı ve bütün nücum ve şümusu tesbih taneleri gibi kaldıracak, çevirecek kuvvetli bir ele mâlik olmayan kimse, kâinatta dâvâ-yı halk ve iddia-yı icad edemez.

Sun'î tasarrufat-ı beşeriye ise, fıtratta câri olan nevâmîs-i İlâhînin sereyanlarını keşif ile, tevfik-i hareket edip, lehinde istimal etmektir.

İşte bu derece burhanda vuzuh, parlaklık, Kur'ân'ın

rumuz-u i'câzındandır. Gelecek âyet bunu ispat edecektir.

مَا خَلْقُكُمْ وَلاَ بَعْثُكُمْ اِلاَّ كَنَفْسٍ وَاحِدَةٍ[1]

1. "Sizin yaratılmanız da, diriltilmeniz de, tek bir kişinin yaratılıp diriltilmesi gibidir." Lokman Sûresi, 31:28.

Zira kudret zâtiyedir. Acz tahallül edemez. Melekûtiyete taallûk eder. Mevâni tedahül edemez. Nispeti kanûnîdir. Cüz ve küll, cüz'î ve küllî hükmüne geçer.

BİRİNCİ NOKTA: Kudret-i ezeliye, Zât-ı Akdese lâzıme-i zaruriye, nâşie-i zâtiyedir. Acz, zıddı olduğundan, bizzarure, zaruriye-i zâtiyeyle, zıddının melzumu olan zâta ârız olmaz.

Madem zâta ârız olamaz; kudrete bizzarure tahallül edemez.

Madem ki tahallül edemez; kudrette meratip, bizzarure, olamaz. Zira meratibin vücudu, ezdadın tedahuliyledir. Meselâ, hararette meratip, burudetin tahallülüyledir. Hüsündeki derecat, kubhun tedahüliyledir. وَهَلُمَّ جَرًّا[1]

1. Ve sâire… Diğerlerini de buna kıyas et!

Mümkinatta hakikîlüzum-u zâti-i tabiî olmadığından, kâinatta ezdad birbirine girebilmiş. Meratip tevellüd edip, ihtilâfatla tağayyürat neş'et etmiştir.

Madem ki kudrette meratip olamaz; makdurat dahi bizzarure kudrete nispeti bir olur. En büyük, en küçüğe

müsavi; zerrat yıldızlara emsâl olur.

İKİNCİ NOKTA: Kâinatın iki ciheti var—aynanın iki vechi gibi: Biri mülk, biri melekûtiyet. Mülk ciheti ezdadın cevelangâhıdır. Hüsün-kubh, hayır-şer, sağîr-kebîr gibi umurun mahall-i tevarüdüdür. Onun için vesait ve esbab vaz edilmiş, ta dest-i kudret zahiren umur-u hasise ile mübaşir olmasın. Azamet, izzet öyle ister. Hakikî tesir verilmemiş; vahdet öyle ister.

Melekûtiyetciheti ise, mutlaka şeffafedir; teşahhusat karışmaz. O cihet vasıtasız Hâlıka müteveccihdir. Terettüp, teselsül yoktur. İlliyet, mâlûliyet giremez. İ'vicâcâtı yoktur. Avâik müdahale edemez. Zerre, şemse kardeş olur.

Kudrethem basit, hem nâmütenâhi, hem zâtî; mahall-i taallûk-u kudret hem vasıtasız, hem lekesiz, hem isyansızdır. Büyük küçüğe tekebbürü, cemaat ferde rüçhanı, küll cüz'e nisbeten kudrete karşı fazla nazlanması olamaz.

ÜÇÜNCÜ NOKTA:

لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ[1] وَ لِلّٰهِ الْمَثَلُ الْاَعْلٰى[2]

---

1. "Onun hiçbir benzeri yoktur." Şûrâ Sûresi, 42:11.
2. "En yüce sıfatlar Allah'a mahsustur." Nahl Sûresi, 16:60.

Temsil, tasviri teshil ettiğinden, temsilâtla bu gàmız noktayı tefhime çalışacağız.

Meselâ, şemsin feyz-i tecellîsi olan timsali, deniz

sathında, denizin katresinde aynı hüviyeti gösteriyor. Meselâ, kâinat, hailsiz şemse müteveccih olmak şartıyla, mütefavit cam parçalarından farz edilse, timsal-i şems zerrede, sath-ı arzda, umumda müzahametsiz, tecezzîsiz, tenakuzsuz bir olur. İşte *şeffafiyet* sırrı.

Meselâ, noktalardan terekküp eden bir daire-i azîmin nokta-i merkeziyenin elinde bir mum ve muhitteki noktaların ellerinde birer ayna farz edilse, nokta-i merkeziyenin verdiği feyiz, müzahametsiz, tecezzîsiz, tenakuzsuz, nispeti birdir. İşte *mukabele* sırrı.

Meselâ, hakikîbir mizanın iki gözünde iki şems, iki yıldız, iki dağ, iki yumurta, iki cevher-i fert, hangisi bulunursa bulunsun, sarf olunacak aynı kuvvetle, hassas terazinin bir kefesi Süreyyaya, bir kefesi serâya inebilir. İşte *muvazene* sırrı.

Meselâ, en azîmbir gemiyi, bir çocuk dahi oyuncağını çevirdiği gibi çevirir. İşte *intizamın* sırrı.

Meselâ, bir mâhiyet-i mücerrede bütün cüz'iyyâtına, en asğarına, en ekberine, yorulmadan, tenakus etmeden, tecezzîsiz bir bakar. Mülk cihetindeki teşahhusat, hususiyat müdahale edip tağyir edemez. İşte *tecerrüdün* sırrı.

Meselâ, bir kumandan arş emriyle bir neferi tahrik, bir orduyu tahrik eder. İşte *itaat* sırrı.

Zira herşeyin bir nokta-i kemâli ve o noktaya bir meyli var. Muzaaf meyil ihtiyaç, muzaaf ihtiyaç aşk, muzaaf aşk incizaptır. Mâhiyât-ı mümkinatın mutlak kemâli, mutlak

vücuttur. Hususî kemâli, istidadatını bilfiile çıkaran has vücuttur. Bütün kâinatın *kün* emrine itaati, bir zerre neferin itaati gibidir. *Kün* emr-i ezelîsine mümkinin itaat ve imtisalinde, meyil ve ihtiyaç ve şevk ve incizap mümteziç, mündemiçtir. Nukat-ı selâse, hususan Üçüncü Noktadaki esrar-ı sitte ile, mülk ve mümkin canibinde değil, melekûtiyetve kudret-i ezeliye cihetinde nazar edilse, istinkâra incirar eden istib'ad zâil ve nefis mutmainne olur. Şöyle:

Madem ki, kudret-i ezeliyegayr-ı mütenâhiyedir, zâtiyedir, zaruriyedir. Herşeyin lekesiz, perdesiz cihet-i melekûtiyeti ona müteveccihtir, ona mukabildir. İmkân itibarıyla mütesavi, mütevazinü't-tarafeyndir. Şeriat-ı fıtriye-i kübrâ olan nizama mutîdir. Avâik ve hususiyat-ı mütenevviadan cihet-i melekûtiyet mücerrettir. Küll-ü âzam, cüz-ü asğara nispeten, kudrete karşı ziyade nazlanmaz, mukavemet etmez. Haşirde bütün zevi'l-ervâh ihyası, mevt-âlûd bir nevm ile kışta uyuşmuş bir sineği baharda ihyâ ve in'âşından kudrete daha ağır olamaz. Mezkûr üç nokta dikkat-i nazara alınsa görünür ki, مَا[1] خَلْقُكُمْ وَلاَ بَعْثُكُمْ اِلاَّ كَنَفْسٍ وَاحِدَةٍmübalâğasız, mücazefesiz doğrudur, haktır, hakikattir.

---

1. "Sizin yaratılmanız da, diriltilmeniz de, tek bir kişinin yaratılıp diriltilmesi gibidir." Lokman Sûresi, 31:28.

وَلاَ يَتَّخِذْ بَعْضُنَا بَعْضًا أَرْبَابًا مِنْ دُونِ اللّٰهِ[1]

1. "Allah'ı bırakıp da birbirimizi rab edinmeyelim." Âl-İ İmrân Sûresi, 3:64.

Binler nüktesinden bir nükte:

Sofiye meşrebinden kat-ı nazar, İslâmiyet vasıtayı red, delili kabul ve vesileyi nefiy, imamı ispat eder. Başka din vasıtayı kabul eder.

Bu sırra binaendir ki, Hıristiyanda servet ve rütbece yüksek olanlar, ziyade dindardır. İslâmiyette avam ise, servet ve rütbece yüksek olanlardan ziyade dine merbuttur. Zira bir zîrütbe enaniyetli bir Hıristiyan, ne derece dinde mütesallip ise, o derece mevkiini muhafaza ve enaniyeti okşar, kibrinde imtiyazından fedakârlık etmez. Belki kazanır.

Bir müslimne derece dine mütemessik ise, o derece kibrinden, gururundan, hatta izzet-i rütebîden fedakârlık etmek gerektir.

Öyleyse, kendini havas zanneden zâlimlere mazlûmîn ve avamın hücumuyla, Hıristiyanlık havassın tahakkümüne yardım ettiğinden parçalanabilir. İslâmiyet ise, dünyevî havastan ziyade avamın malı olduğundan esasat itibarıyla

müteessir olmamak gerektir.

يُخْرِجُ الْحَيَّ مِنَ الْمَيِّتِ وَيُخْرِجُ الْمَيِّتَ مِنَ الْحَيِّ[1]

1. "Ölüden diriyi, diriden de ölüyü O çıkarıyor." Rum Sûresi, 30:19.

Pek çok desatir-i külliyeve bir kısım desatir-i ekserîyi tazammun eder. Ferde, cemaate, nev'e, mesleğe şâmildir. Yalnız ekseri düsturların mâsadakından bir iki misâl zikredeceğiz.

Lâkayt Emevîlik, nihayet sünnet cemaate, salâbetli Alevîlik, nihayet Râfizîliğe dayandı. Hem zâlime karşı miskinliği esas tutan Hıristiyanlık, nihayat tecellüd; cebbarlıkta ve zâlime karşı cihad, izzet-i nefsi esas tutan İslâmiyet—eyvah!—nihayet miskinlikte karar kıldı.

Hem mebdei, taassup derecesinde azîmet olsa, nihayeti müsaheleye, ruhsata taraftarsa, nihayeti salâbete müncer olur. Bir kısım Hanbelî, Hanefî gibi. Hatta en garibi, bir kısım mutaassıplar, mesleklerinin zıddına olarak, küffara karşı müsamaha dostluk ve lâkayt Jönler husumet ve salâbet taraftarı çıktılar. Güya mebde-i Hürriyetteki mevkilerini becayiş ettiler.

İki âlim, bazan nâkısın oğlu kâmil, kâmilin oğlu nakıs oluyor. Güya bakiye-i iştiha-i şevki, tevarüsle velede

geçiyor. Öteki kazâ-i vatar ettiğinden, veledine ilme karşı açlık hissini uyandırmıyor. Şu emsilelerdeki sırr-ı düstur şudur:

Beşerde meyl-i teceddüd var. Halef selefi kâmil görse, tezyid eylemese, meylinin tatminini başka tarzda arar, bazan aksülâmel yapar.

وَلاَ تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ اُخْرٰى[1] İşte siyaset-i şahsiye, cemaatiye, milliyeye dair en âdil bir düstur-u Kur'ânî. اِنَّهُ كَانَ ظَلُومًا جَهُولاً[2] İşte mâhiyet-i insaniyede dehşetli kabiliyet-i zulüm. Sırrı şudur:

---

1. "Hiçbir günahkâr başkasının günahını yüklenmez." En'âm Sûresi, 6:164; İsrâSûresi, 17:15; Fâtır Sûresi, 35:18; Zümer Sûresi, 39:7.
2. "Gerçekten o (insan), çok zâlim ve çok câhildir." Ahzâb Sûresi, 33:72.

Beşerde, hayvanın aksine olarak, kuvâ ve müyul fıtraten tahdit edilmemiş. Meyl-i zulüm, hubb-u nefis dehşetli meydan alıyor.

Evet, ene ve enaniyetin eşkâl-i habîsesi olan hodgâmlık, hodbinlik, hodendişlik, gurur ve inat o meyle inzimam etse, öyle ekberü'l-kebâiri icad eder ki, daha beşer ona isim bulmamış. Cehennemin lüzumuna delil olduğu gibi, cezası da yalnız Cehennem olabilir.

Evvelâ: Şahıs itibarıyla, bir şahıs çok evsafa câmidir. Onların içinde bir sıfat, adaveti celb etse, birinci âyetteki kanun-u İlâhî iktiza eder ki, adavet o sıfata inhisar etsin, mecma-i evsaf-ı masume olan şahsına yalnız acısın ve tecavüz etmesin.

Hâlbuki o zalûm-u cehûl, tabiat-ı zâlimaneyle, bir câni sıfatiçin, o evsaf-ı mâsumenin hakkına da tecavüz edip, mevsufa da husumet, hatta onda da iktifa etmiyor; akrabasına da, hatta meslektaşına da zulmünü teşmil eder. Birşeyin müteaddit esbabı olduğundan; olabilir, o câni sıfat da kalbin fesadından değil, belki hariç bir sebebin neticesidir. O halde sıfat caniye değil, kâfire de olsa, o zât câni olamaz.

Cemaatitibarıyla görüyoruz ki, bir şahs-ı muhteris, bir intikamla veya muntakim bir muhalefetle, arzuyu tazammun eden bir fikirle demiş ki, "İslâm parçalanacak veyahut hilâfet mahvolacak." Sırf o meş'um sözünü doğru göstermek, gururiyetini, enaniyetini, tatmin etmek için, İslâmın perişaniyetini-el'iyazübillah-uhuvvet-i İslâmiyenin boğulmasını arzu eder. Hasmın zulm-ü kâfiranesini, hayale gelemez cerbezeli tevillerle adalet sûretinde göstermek ister.

Medeniyet-i hazıraitibarıyla görüyoruz ki, şu medeniyet-i meş'ume öyle gaddar bir düstur-u zulüm beşerin eline vermiş ki, bütün mehasin-i medeniyeti sıfıra indiriyor. Melâike-i kiramın,

أَتَجْعَلُ فِيهَا مَنْ يُفْسِدُ فِيهَا وَيَسْفِكُ الدِّمَاءَ[1]

'deki endişelerinin sırrını gösteriyor.

---

1. "Yeryüzünde fesat çıkarıp kan dökecek birisini mi yaratacaksın?" Bakara Sûresi, 2:30.

İşte, bir köyde bir hain bulunsa, o köyü mâsumeleriyle imhâ etmek veya bir cemaatte bir âsi bulunsa, o cemaati çoluk çocuğuyla ifnâ etmek veya Ayasofya gibi milyarlara değer mukaddes bir binaya, kanun-u zâlimanesine serfurû etmeyen birisi tahassun etse, o binayı harap etmek gibi, en dehşetli vahşetlere şu medeniyet fetvâ veriyor.

Acaba, bir adam, kardeşinin günahıyla hak nazarındames'ul olmadığı halde, nasıl oluyor ki, bir karyenin veya bir cemaatin binlerle mâsumları, hiçbir zaman fena tabiatlı ihtilâlciden hâli kalmayan bir şehirde veya bir mahallede bulunan bir serkeş adamın isyanıyla, hiç münasebet olmadığı halde, o mâsumlar mes'ul, belki ifnâ ediliyor?

وَاعْتَصِمُوا بِحَبْلِ اللّٰهِ جَمِيعًا وَلاَ تَفَرَّقُوا[1]

الم ذٰلِكَ الْكِتَابُ لاَ رَيْبَ فِيهِ هُدًى لِلْمُتَّقِينَ[2]

Kur'ân'ın hâkimiyet-i mutlakası

1. "Allah'ın ipine hep birlikte sımsıkı sarılın; ayrılığa düşüp dağılmayın." Âl-i İmrân Sûresi, 3:103.

2. "Elif lâm mim. Şu yüce kitap ki, onda asla şüphe yoktur. O, Allah'ın emir veyasaklarına karşı gelmekten sakınanlar için bir yol göstericidir."Bakara Sûresi, 2:1-2.

Ümmet-i İslâmiyenin ahkâm-ı diniyede gösterdiği teseyyüp ve ihmalin bence en mühim sebebi şudur:

Erkân ve ahkâm-ı zaruriye—ki yüzde doksandır—bizzat Kur'ân'ın ve Kur'ân'ın tefsiri mâhiyetinde olan sünnetin malıdır. İçtihadî olan mesail-i hilâfiye ise, yüzde on nispetindedir. Kıymetçe mesail-i hilâfiye ile erkân ve ahkâm-ı zaruriye arasında azîm tefavüt vardır. Mesele-i içtihadiye altın ise, öteki birer elmas sütundur. Acaba doksan elmas sütunu on altının himayesine vermek, mezc edip tâbi kılmak caiz midir?

Cumhûru, burhandan ziyade, me'hazdeki kudsiyet imtisale sevk eder. Müçtehidînin kitapları vesile gibi, cam

gibi Kur'ân'ı göstermeli; yoksa vekil, gölge olmamalı.

Mantıkça mukarrerdir ki, zihin, melzumdan tebeî olarak lâzıma intikal eder ve lâzımın lâzımına tabiî olarak etmez. Etse de, ikinci bir teveccüh ve kasıtla eder. Bu ise gayr-ı tabiîdir.

Meselâ, hükmün me'hazı olan şeriat kitapları melzum gibidir. Delili olan Kur'ân ise, lâzımdır. Muharrik-i vicdan olan kudsiyet, lâzımın lâzımıdır. Cumhurun nazarı kitaplara temerküz ettiğinden, yalnız hayal meyal lâzımı tahattur eder. Lâzımın lâzımını nâdiren tasavvur eder. Bu cihetle, vicdan lâkaytlığa alışır, cumudet peyda eder.

Eğer zaruriyat-ı diniyede doğrudan doğruya Kur'ân gösterilseydi, zihin tabiî olarak müşevvik-i imtisal ve mûkız-ı vicdan ve lâzım-ı zâtî olan kudsiyete intikal ederdi. Ve bu sûretle kalbe meleke-i hassasiyet gelerek, imanın ihtaratına karşı asamm kalmazdı.

Demek, şeriatkitapları, birer şeffaf cam mâhiyetinde olmak lâzım gelirken, mürur-u zamanla, mukallitlerin hatâsı yüzünden paslanıp hicap olmuşlardır. Evet bu kitaplar, Kur'ân'a tefsir olmak lâzımken, başlı başına tasnifat hükmüne geçmişlerdir.

Hâcât-ı diniyede cumhurun enzarını doğrudan doğruya, câzibe-i i'câz ile revnakdar ve kudsiyetle hâledar ve daima iman vasıtasıyla vicdanı ihtizaza getiren hitab-ı Ezelînin timsali bulunan Kur'ân'a çevirmek üç tarikledir:

1. Ya müellifînin bihakkın lâyık oldukları derin bir

hürmeti, emniyeti tenkitle kırıp o hicabı izale etmektir. Bu ise tehlikedir, insafsızlıktır, zulümdür.

2. Yahut, tedricî bir terbiye-i mahsusa ile kütüb-ü şeriatı şeffaf birer tefsir sûretine çevirip, içinde Kur'ân'ı göstermektir: Selef-i Müçtehidînin kitapları gibi, *Muvatta, Fıkh-ı Ekber* gibi. Meselâ, bir adam İbni Hacer'e nazar ettiği vakit, Kur'ân'ı anlamak ve Kur'ân'ın ne dediğini öğrenmek maksadıyla nazar etmeli. Yoksa İbni Hacer'in ne dediğini anlamak maksadıyla değil. Bu ikinci tarik de zamana muhtaçtır.

3. Yahut cumhurun nazarını, ehl-i tarikatın yaptığı gibi, o hicabın fevkine çıkararak, üstünde Kur'ân'ı gösterip, Kur'ân'ın hâlis malını yalnız ondan istemek ve bilvasıta olan ahkâmı vasıtadan aramaktır. Bir âlim-i şeriatın va'zına nisbeten, bir tarikat şeyhinin va'zındaki olan halâvet ve câzibiyet bu sırdan neş'et eder.

Umur-u mukarreredendir ki, efkâr-ı âmmenin birşeye verdiği mükâfat, gösterdiği rağbet ve teveccüh, ekseriya o şeyin kemâline nisbeten değildir; belki ona derece-i ihtiyaç nispetindedir. Bir saatçinin bir allâmeden ziyade ücret alması bunu teyid eder.

Eğer cemaat-i İslâmiyenin hâcât-ı zaruriye-i diniyesi bizzat Kur'ân'a müteveccih olsa idi, o Kitab-ı Mübin, milyonlarca kitaplara taksim olunan rağbetten daha şedit bir rağbete, ihtiyaç neticesi olan bir teveccühe mazhar olur ve bu sûretle nüfus üzerinde bütün mânâsıyla hâkim ve nâfiz olurdu. Yalnız tilâvetiyle taberrük olunan bir mübarek

derecesinde kalmazdı.

Bununla beraber, zaruriyat-ı diniyeyi, mesail-i cüz'iye-i fer'iye-i hilâfiye ile mezc edip, ona tâbi gibi kılmakta büyük bir hatar vardır. Zira Musavvibenin[HAŞİYE-1] muhalifi olan Tahtiecilerden biri der ki: "Mezhebim haktır; hatâ ihtimali var. Başka mezhep hatâdır; sevaba ihtimali var."

Hâlbuki cumhur-u avam, mezhepte imtizaç etmiş olan zaruriyatı, nazariyat-ı içtihadiyeden vâzıhan temyiz etmediğinden, sehven veya vehmen Tahtieyi filcümle teşmil edebilir. Bu ise, hatar-ı azîmdir. Bence, Tahtîeci, hubb-u nefisten neş'et eden inhisar zihniyeti illetiyle malûldür. Ve Kur'ân'ın câmiiyetinden ve umum tabakat-ı beşere şümul-ü hitabından gafletle mes'uldür.

Haşiye-1 "Dört mezhep de haktır. Füruatta hak taaddüd eder" diyenlere ilm-i usul ıstılahınca Musavvibe denir.

Hem Tahtîecilik fikri, sû-i zan ve tarafgirlik hissinin menbaı olduğundan, İslâmda lâzım olan tesanüd-ü ervâh, tevhid-i kulûb, tehâbbüb ve teâvüne büyük rahneler açmıştır. Hâlbuki hüsn-ü zanla, muhabbet ve vahdetle memuruz.

Bu meseleyi yazdıktan biraz zaman sonra, bir gece rüyada Cenâb-ı Peygamber Sallâllahu Aleyhi ve Sellem

Efendimizi gördüm. Bir medresede, huzur-u saadette bulunuyordum. Cenâb-ı Peygamber bana Kur'ân'dan ders vereceklerdi. Kur'ân'ı getirdikleri sırada, Hazret-i Peygamber Sallâllahu Aleyhi ve Sellem Efendimiz, Kur'ân'a ihtiramen kıyam buyurdular. O dakikada, şu kıyamın, ümmeti irşad için olduğu birden hatırıma geldi.

Bilâhare bu rüyayı suleha-yı ümmetten bir zâta hikâye ettim. Şu sûretle tabir etti: "Bu büyük bir işaret ve beşarettir ki, Kur'ân-ı Azîmüşşan lâyık olduğu mevki-i muallâyı bütün cihanda ihraz edecektir."

وَأَمْرُهُمْ شُورٰى بَيْنَهُمْ[1] وَشَاوِرْهُمْ فِي الْأَمْرِ[2]

HAŞİYE-1 Tarih bize gösteriyor ki, İslâm ne derece dine temessük etmişse terakki etmiş, ne vakit dinde zaaf göstermişse tedennî etmiştir. Başka dinde, bilâkis, kuvveti zamanında vahşet, zaafı zamanında temeddün hâsıl olmuştur.

---

1. "Onların işleri, aralarında yaptıkları istişare iledir." Şûrâ Sûresi, 42:38.
2. "İşlerinde onlarla istişare et." Âl-i İmrân Sûresi, 3:159.
Haşiye-1 Bidayet-i Hürriyette şu fikri Jön Türklere teklif ettim, kabul etmediler. On iki sene sonra tekrar teklif ettim, kabul ettiler. Lâkin Meclis feshedildi. Şimdi âlem-i İslâmın mütemerkiz noktasına tekraren arz ediyorum.

Cumhur-u enbiyanın şarkta bi'seti, kader-i ezelînin bir remzidir ki, şarkın hissiyatına hâkim, dindir. Bugün âlem-i İslâmdaki tezahürat da gösteriyor ki, âlem-i İslâmı uyandıracak, şu mezelletten kurtaracak, yine o histir.

Hem de sabit oldu ki, bu devlet-i İslâmiyeyi bütün öldürücü müsademata rağmen, yine o his muhafaza etmiştir. Bu hususta garba nispetle ayrı bir hususiyete malikiz; onlara kıyas edilemeyiz.

Saltanat ve hilâfet gayr-ı münfek, müttehid-i bizzattır. Cihet muhteliftir. Binaenaleyh, bizim Padişahımız hem sultandır, hem halifedir ve âlem-i İslâmın bayrağıdır.

Saltanat itibarıyla otuz milyona nezaret ettiği gibi, hilâfet itibarıyla üç yüz milyonun mâbeynindeki rabıta-i nuraniyenin mâkes ve istinatgâh ve medetkârı olmak gerekir. Saltanatı sadaret, hilâfeti meşihat temsil eder.

Sadaret üç mühim şûrâya bizzat istinat ediyor, yine kifayet etmiyor. Hâlbuki böyle inceleşmiş ve çoğalmış münasebat içinde, içtihadattaki müthiş fevzâ, efkâr-ı İslâmiyedeki teşettüt, fâsid medeniyetin tedahülüyle ahlâktaki müthiş tedenniyle beraber, meşihat cenahı bir şahsın içtihadına terk edilmiş.

Fert tesirat-ı hariciyeye karşı daha az mukavimdir. Tesirat-ı hariciyeye kapılmakla çok ahkâm-ı diniye feda edildi.

Hem nasıl oluyor ki, umurun besateti ve taklit ve teslim câri olduğu zamanda, velev ki intizamsız olsun, yine meşihat bir şûrâya, lâakal kazaskerler gibi, mühim şahsiyetlere istinat ederdi. Şimdi iş besatetten çıkmış, taklit ve ittibâ gevşemiş olduğu halde, bir şahıs nasıl kifayet eder?

Zaman gösterdi ki, hilâfeti temsil eden şu meşihat-ı İslâmiye, yalnız İstanbulve Osmanlılara mahsus değildir. Umum İslâma şâmil bir müessese-i celiledir. Bu sönük vaziyetle, değil koca âlem-i İslâmın, belki yalnız İstanbul'un irşadına da kâfi gelmiyor. Öyleyse, bu mevki öyle bir vaziyete getirilmelidir ki, âlem-i İslâm ona itimat edebilsin. Hem menba, hem mâkes vaziyetini alsın. Âlem-i İslâma karşı vazife-i diniyesini hakkıyla ifa edebilsin.

Eski zamanda değiliz. Eskiden hâkimbir şahs-ı vâhid idi. O hâkimin müftüsü de, onun gibi münferit bir şahıs olabilirdi, onun fikrini tashih ve tâdil ederdi. Şimdi ise, zaman cemaat zamanıdır. Hâkim, ruh-u cemaatten çıkmış, az mütehassis, sağırca, metin bir şahs-ı mânevîdir ki, şûrâlar o ruhu temsil eder.

Şöyle bir hâkimin müftüsü de ona mücanis olup, bir şûrâ-yı âliye-i ilmiyeden tevellüd eden bir şahs-ı mânevî olmak gerektir. Ta ki, sözünü ona işittirebilsin. Dine taallûk eden noktalardan, sırat-ı müstakîme sevk edebilsin. Yoksa, fert dâhi de olsa, cemaatin ferd-i mânevîsine karşı sivrisinek kadar kalır. Şu mühim mevki, böyle sönük kalmakla, İslâmın ukde-i hayatiyesini tehlikeye mâruz bırakıyor.

Hattâ diyebiliriz, şimdiki zaaf-ı diyanet ve şeair-i İslâmiyetteki lâkaytlık ve içtihadattaki fevzâ, meşihatın zaafından ve sönük olmasından meydan almıştır. Çünkü, hariçte bir adam reyini, ferdiyete istinat eden meşihata karşı muhafaza edebilir. Fakat böyle bir şûrâya istinat eden bir şeyhülislâmın sözü, en büyük bir dâhiyi de, ya içtihadından vazgeçirir, ya o içtihadı ona münhasır bırakır.

Her müstaid, çendan içtihad edebilir. Lâkin içtihadı o vakit düsturü'l-amel olur ki, bir nev'i icmâ veya cumhurun tasdikine iktiran ede. Böyle bir şeyhülislâm mânen bu sırra mazhar olur. Şeriat-ı garrâda daima icmâ ve rey-i cumhur medâr-ı fetvâ olduğu gibi, şimdi de fevzâ-i ârâ için, böyle bir faysala lüzum-u kat'î vardır.

Sadaret, meşihat, iki cenahdır. Şu devlet-i İslâmiyenin bu iki cenahı mütesâvi olmazsa, ileri gidilmez. Gidilse de, böyle bir medeniyet-i faside için mukaddesatından insilâh eder.

İhtiyaç her işin üstadıdır. Şöyle bir şûrâya ihtiyaç şedittir. Merkez-i Hilâfette tesis olunmazsa, bizzarure başka yerde teşekkül edecektir. Bu şûranın bazı mukaddematı olan cemaat-i İslâmiye teşkilâtı ve evkafın meşihata ilhakı gibi umurun daha evvel tahakkuku münasip ise de, baştan başlansa, sonra mukaddemat ihzar edilse, yine maksat hasıl olur. Daire-i intihabiyeleri hem mahdut, hem muhtelit olan âyan ve mebusanın vazife-i resmiyeleri itibarıyla bilvasıta ve dolayısıyla bu işe tesiri olabilir. Hâlbuki vasıtasız, doğrudan doğruya bu vazife-i uzmâyı deruhte edecek, hâlis İslâm bir şûra lâzımdır.

Birşey mâ vudia lehinde istihdam edilmezse atâlete uğrar, matlup eseri göstermez. Binaenaleyh, mühim bir maksat için tesis edilen Dârü'l-Hikmeti'l-İslâmiyeyi, şimdiki âdi bir komisyon derecesinden çıkarıp, meşihattaki devairin rüesasıyla beraber şûrânın âzâ-yı tabiiyesi addetmek ve hariçteki âlem-i İslâmdan, şimdilik on beş, yirmi kadar İslâmın dinen, ahlâken itimadını kazanmış müntehap ulemasını celb eylemek, bu mesele-i uzmânın esasını teşkil eder.

Vehham olmamalıyız. Korkmakla din rüşvet verilmez. Dinin zaafiyeti bahanesine olan müzahraf medeniyete lânet! Havf ve zaaf tesirat-ı hariciyeyi teşcî eder.

Muhakkak maslahat, mevhum mazarrata feda edilmez. *Ve minallahi't-tevfîk.*

Rüyada bir hitabe

Meâli ve hatırda kalan elfazı aynendir.

1335 senesi Eylül'ünde, dehrin hadisatının verdiği yeisle, şiddetle muztarip idim. Şu kesif zulmet içinde bir nur arıyordum. Mânen rüya olan yakazada bulamadım. Hakikaten yakaza olan rüya-yı sâdıkada bir ziya gördüm. Tafsilâtı terk ile, yalnız bana söylettirilmiş noktaları kaydedeceğim. Şöyle ki:

Bir Cuma gecesinde nevm ile âlem-i misâle girdim. Biri geldi, dedi:

"Mukadderat-ı İslâmiçin teşekkül eden bir meclis-i muhteşem seni istiyor."

Gittim, gördüm ki, münevver, emsalini dünyada görmediğim, Selef-i Salihînden ve a'sârın meb'uslarından her asrın meb'usları içinde bulunur bir meclis gördüm. Hicap edip kapıda durdum. Onlardan bir zât dedi ki:

"Ey felâket, helâket asrının adamı, senin de reyin var. Fikrini beyan et!"

Ayakta durup dedim:

“Sorun, cevap vereyim.”

Biri dedi: “Bu mağlûbiyetin neticesi ne olacak; galibiyette ne olurdu?”

Dedim: “Musibet şerr-i mahz olmadığı için, bazan saadette felâket olduğu gibi, felâketten dahi saadet çıkar. Eskiden beri i’lâ-yı kelimetullah ve bekâ-yı istiklâliyet-i İslâm için, farz-ı kifaye-i cihadı deruhte ile kendini yekvücut olan âlem-i İslâma fedaya vazifedar ve hilâfete bayraktar görmüş olan bu devlet-i İslâmiyenin felâketi, âlem-i İslâmın saadet-i müstakbelesiyle telâfi edilecektir. Zira şu musibet, maye-i hayatımız ve âb-ı hayatımız olan uhuvvet-i İslâmiyenin inkişaf ve ihtizazını hârikulâde tacil etti. Biz incinirken âlem-i İslâm ağlıyor. Avrupa ziyade incitse, bağıracaktır. Şayet ölsek, yirmi öleceğiz, üç yüz dirileceğiz. Harikalar asrındayız. İki-üç sene mevtten sonra meydanda dirilenler var. Biz bu mağlûbiyetle bir saadet-i âcile-i (عَاجِلَه) muvakkate kaybettik. Fakat bir saadeti âcile-i (اٰجِلَه) müstemirre bizi bekliyor. Pek cüz’î ve mütehavvil ve mahdut olan hâli, geniş istikballe mübadele eden kazanır.”

Birden meclis tarafından denildi: “İzah et.”

Dedim: “Devletler, milletler muharebesi, tabakat-ı beşer muharebesine terk-i mevki ediyor. Zira beşer esir olmak istemediği gibi, ecîr olmak da istemez. Galip olsaydık, hasmımız ve düşmanımız elindeki cereyan-ı

müstebidaneye, belki daha şedîdâne kapılacak idik. Hâlbuki o cereyan hem zâlimâne, hem tabiat-ı âlem-i İslâma münâfi, hem ehl-i imanın ekseriyet-i mutlakasının menfaatine mübayin, hem ömrü kısa, parçalanmaya namzettir. Eğer ona yapışsaydık, âlem-i İslâmı fıtratına, tabiatına muhalif bir yola sürükleyecektik. Şu medeniyet-i habise ki, biz ondan yalnız zarar gördük. Ve nazar-ı şeriatta merdud ve seyyiatı hasenatına galebe ettiğinden, maslahat-ı beşer fetvâsıyla mensuh ve intibah-ı beşerle mahkûm-u inkıraz, sefih, mütemerrid, gaddar, mânen vahşi bir medeniyetin himayesini Asya'da deruhte edecektik."

Meclisten biri dedi: "Neden şeriatşu medeniyeti[HAŞİYE-1] reddeder?"

Haşiye-1 Bizim muradımız, medeniyetin mehasini ve beşere menfaati bulunan iyiliklerdir. Yoksa, medeniyetin günahları, seyyiatları değil ki, ahmaklar o seyyiatları, o sefahetleri mehasin zannedip taklit edip, malımızı harap ettiler. Medeniyetin günahları, iyiliklerine galebe edip, seyyiatı hasenatına racih gelmekle, beşer iki Harb-i Umumi ile iki dehşetli tokat yeyip, o günahkâr medeniyeti zîr ü zeber edip öyle bir kustu ki, yeryüzünü kanla bulaştırdı. İnşaallah, istikbaldeki İslâmiyetin kuvvetiyle, medeniyetin mehasini galebe edecek, zemin yüzünü pisliklerden temizleyecek, sulh-u umumîyi de temin edecek.
(Müellif-i muhteremi sonradan ilâve etmiştir.)

Dedim: "Çünkü, beş menfi esas üzerine teessüs etmiştir. Nokta-i istinadı kuvvettir. O ise, şe'ni tecavüzdür. Hedef-i kastı menfaattır. O ise, şe'ni tezahumdur. Hayatta düsturu, cidaldir. O ise, şe'ni tenazudur. Kitleler mabeynindeki rabıtası, âhari yutmakla beslenen unsuriyet ve menfî milliyettir. O ise, şe'ni böyle müthiş tesadümdür. Cazibedar hizmeti, hevâ ve hevesi teşcî ve arzularını tatmin ve

metalibini teshildir. O hevâ ise, şe'ni insaniyeti derece-i melekiyeden, dereke-i kelbiyete indirmektir. İnsanın mesh-i mânevîsine sebep olmaktır. Bu medenîlerden çoğu, eğer içi dışına çevrilse, kurt, ayı, yılan, hınzır, maymun postu görülecek gibi hayale gelir.

"İşte, onun için bu medeniyet-i hazıra, beşerin yüzde seksenini meşakkate, şekâvete atmış; onunu mümevveh saadete çıkarmış; diğer onu da, beyne beyne bırakmış. Saadet odur ki, külle, ya eksere saadet ola. Bu ise, ekall-i kalilindir ki, nev-i beşere rahmet olan Kur'ân, ancak umumun, lâakal ekseriyetin saadetini tazammun eden bir medeniyeti kabul eder.

"Hem serbest hevânın tahakkümüyle, havâic-i gayr-ı zaruriyehavâic-i zaruriye hükmüne geçmişlerdir. Bedavette bir adam dört şeye muhtaç iken, medeniyet yüz şeye muhtaç ve fakir etmiştir. Sa'y, masrafa kâfi gelmediğinden, hileye, harama sevk etmekle, ahlâkın esasını şu noktadan ifsad etmiştir. Cemaate, nev'e verdiği servet, haşmete bedel, ferdi, şahsı fakir ahlâksız etmiştir. Kurûn-u ûlânın mecmu vahşetini, bu medeniyet bir defada kustu!

"Âlem-i İslâmın şu medeniyete karşı istinkâfı ve soğuk davranması ve kabulde ıztırabı câ-yı dikkattir. Zira istiğna ve istiklâliyet hassasıyla mümtaz olan şeriattaki İlâhî hidayet, Roma felsefesinin dehâsıyla aşılanmaz, imtizaç etmez, bel' olunmaz, tâbi olmaz.

"Bir asıldan tev'em olarak neş'et eden eski Roma ve Yunan iki dehâları, su ve yağ gibi mürur-u a'sâr ve

medeniyet ve Hıristiyanlığın temzicine çalıştığı halde, yine istiklâllerini muhafaza, âdetâ tenasuhla o iki ruh şimdi de başka şekillerde yaşıyorlar. Onlar tev'em ve esbab-ı temzic varken imtizac olunmazsa, şeriatın ruhu olan nur-u hidayet, o muzlim medeniyetin esası olan Roma dehâsıyla hiçbir vakit mezc olunmaz, bel' olunmaz."

Dediler: "Şeriat-ı garrâdaki medeniyet nasıldır?"

Dedim: "Şeriat-ı Ahmediyenin (a.s.m.) tazammun ettiği ve emrettiği medeniyet ise ki, medeniyet-i hazıranın inkişâından inkişaf edecektir. Onun menfi esasları yerine, müspet esaslar vaz' eder.

"İşte nokta-i istinad, kuvvete bedel haktır ki, şe'ni adalet ve tevazündür. Hedef de, menfaat yerine fazilettir ki, şe'ni muhabbet ve tecazüptür. Cihetü'l-vahdet de unsuriyet ve milliyet yerine, rabıta-i dinî, vatanî, sınıfîdir ki, şe'ni samimî uhuvvet ve müsalemet ve haricin tecavüzüne karşı yalnız tedâfüdür. Hayatta düsturu, cidal yerine düstur-u teavündür ki, şe'ni ittihad ve tesanüttür. Hevâ yerine hüdâdır ki, şe'ni insaniyeten terakkî ve ruhen tekâmüldür. Hevâyı tahdit eder; nefsin hevesat-ı süfliyesinin teshiline bedel, ruhun hissiyat-ı ulviyesini tatmin eder.

"Demek, biz mağlûbiyetle ikinci cereyana takıldık ki, mazlumların ve cumhurun cereyanıdır. Başkalarından yüzde seksen fakir ve mazlumsa, İslâmdan doksan, belki doksan beştir.

"Âlem-i İslâmşu ikinci cereyana karşı lâkayt veya

muarız kalmakla hem istinatsız, hem bütün emeğini heder, hem onun istilâsıyla istihaleye mâruz kalmaktan ise, âkılâne davranıp onu İslâmî bir tarza çevirip, kendine hâdim kılmaktır. Zira düşmanın düşmanı, düşman kaldıkça dosttur. Nasıl ki, düşmanın dostu, dost kaldıkça düşmandır.

"Şu iki cereyan birbirine zıt, hedefleri zıt, menfaatleri zıt olduğundan; birincisi dese "Öl!" diğeri diyecek "Diril!" Birinin menfaati zarar, ihtilâf, tedennî, zaaf, uyumamızı istilzam ettiği gibi; ötekinin menfaati dahi kuvvetimizi, ittihadımızı bizzarure iktiza eder.

"Şark husumeti, İslâm inkişafını boğuyordu; zâil oldu ve olmalı. Garp husumeti, İslâmın ittihadına, uhuvvetin inkişafına en müessir sebeptir; bâki kalmalı."

Birden o meclisten tasdik emareleri tezahür etti.

Dediler: "Evet, ümitvar olunuz. Şu istikbal inkılâbı içinde, en yüksek gür sada İslâmın sadası olacaktır!"

Tekrar biri sordu: "Musibet, cinayetin neticesi, mükâfatın mukaddemesidir.

Hangi fiilinizle kadere fetvâ verdirdiniz ki, şu musibetle hükmetti? Musibet-i âmme ekseriyetin hatâsına terettüp eder. Hazırda mükâfatınız nedir?"

Dedim: "Mukaddemesi üç mühim erkân-ı İslâmiyedeki ihmalimizdir: salât, savm, zekât.

"Zira, yirmi dört saatten yalnız bir saati, beş namaz için Hâlık Teâlâbizden istedi. Tembellik ettik; beş sene yirmi

dört saat talim, meşakkat, tahrikle bir nev'i namaz kıldırdı. Hem senede yalnız bir ay oruç için nefsimizden istedi. Nefsimize acıdık; kefâreten beş sene oruç tutturdu. Ondan, kırktan yalnız biri, ihsan ettiği maldan zekât istedi. Buhl ettik, zulmettik, O da bizden müterakim zekâtı aldı.

اَلْجَزَآءُ مِنْ جِنْسِ الْعَمَلِ[1]

---

1. Verilecek cezâ yapılan iş ve davranışın türüne göredir.

"Mükâfat-ı hâzıramız ise: Fâsık, günahkâr bir milletten, humsu olan dört milyonu velâyet derecesine çıkardı; gazilik, şehadetlik verdi. Müşterek hatâdan neş'et eden müşterek musibet, mâzi günahını sildi."

Yine biri dedi: "Bir âmir, hata ile felâkete atmışsa?"

Dedim: "Musibetzede mükâfat ister. Ya âmir-i hatâdarın hasenatı verilecektir; o ise hiç hükmünde. Veya hazine-i gayp verecektir. Hazine-i gaybda böyle işlerdeki mükâfatı ise, derece-i şehadet ve gaziliktir."

Baktım, meclis istihsan etti. Heyecanımdan uyandım. Terli, elpençe yatakta oturmuş, kendimi buldum. O gece böyle geçti.

Aynı gün, pür-ümit, başka ve dünyevî bir meclise gittim. Dünyevîler dediler:

"Neden geldin geleli siyasete karışmıyorsun? "

Dedim: اَعُوذُ بِاللّٰهِ مِنَ الشَّيْطَانِ وَالسِّيَاسَةِ[1]

1. Şeytanın ve siyasetin şerrinden Allah'a sığınırım.

"Evet, İstanbul siyaseti, İspanyol hastalığı gibi bir hastalıktır. Fikri hezeyanlaştırır. Biz müteharrik-i bizzat değiliz, bilvasıta müteharrikiz. Avrupa üflüyor, biz burada oynuyoruz. O tenvim ile telkin eder, biz kendimizden hayal edip, asammâne tahribimizde eser-i telkini icra ederiz.

"Madem ki menba Avrupa'dadır. Gelen cereyan ya menfî veya müspettir. Menfîye kapılan harf gibi: دَلَّ عَلٰى[1] لاَيَدُلُّ عَلٰى مَعْنًى فِى نَفْسِ غَيْرِهِ[2] yahut مَعْنًى فِى نَفْسِهِ tarif edilir. Demek bütün harekâtı, bizzat hariç hesabına geçer. Çünkü iradesi hükümsüzdür. Hulûs-u niyeti fayda vermez. Bahusus, menfî iki cihet-i zaafla hariç cereyanın kuvvetine bir âlet-i laya'kıl olur.

"Diğer müspet cereyan ise ki, dahilden muvafık şeklini giyer. İsim gibi دَلَّ عَلٰى مَعْنًى فِى نَفْسِهِ[3]'dir. Hareketi kendinedir. Tebei haricedir. Lâzım-ı mezhep, mezhep olmadığından, belki muahez değil. Bahusus iki cihetle kuvveti, hariç cereyanın müspet ve zaafına inzimam etse, harici kendine âlet-i lâyeş'ur edebilir."

1. Mânâsı kendisinden başkasına delâlet eder.
2. Mânâsı kendisine delâlet etmez.
3. Mânâsı kendisine delâlet eder.

Dediler: "Dinsizliği görmüyor musun, meydan alıyor. Din namına meydana çıkmak lâzım."

Dedim: “Evet, lâzımdır. Fakat kat’î bir şart ile ki, muharrik, aşk-ı İslâmiyet ve hamiyet-i diniye olmalı. Eğer muharrik veya müreccih, siyasetçilik veya tarafgirlik ise, tehlikedir. Birincisi hatâ da etse, belki ma’fuvdur. İkincisi isabet de etse, mes’uldür.”

Denildi: “Nasıl anlarız?”

Dedim: “Kim fasık siyasetdaşını, mütedeyyin muhalifine, sû-i zan bahaneleriyle tercih etse, muharriki siyasetçiliktir. Hem umumun mâl-ı mukaddesi olan dini, inhisar zihniyetiyle kendi meslektaşlarına daha ziyade has göstermekle, kavî bir ekseriyette dine aleyhdarlık meyli uyandırmakla nazardan düşürmek ise, muharriki tarafgirliktir.

“Meselâ, iki adam dövüşürler. Biri, zayıf düşeceğini hissederken, elindeki Kur’ân’ı kavîye uzatmakla himayesini davet edip, kavî bir ele vermek lâzımdır. Ta beraber çamura düşmesin, Kur’ân’amuhabbetini, hürmetini göstersin, Kur’ân’ı, Kur’ân olduğu için sevsin.Eğer kavînin karşısına siper etse, himayet damarını tahrik etmeye bedel, hiddetini celb eder. Kur’ân’ı kavî bir hâdimden mahrum bırakmakla, zayıf bir elde beraber yere düşerse, o Kur’ân’ı kendi nefsi için sever demektir.

“Evet, dine imale etmek ve iltizama teşvik etmek ve vazife-i diniyelerini ihtar etmekle dine hizmet olur. Yoksa “Dinsizsiniz” dese, onları tecavüze sevk etmektir. Din dahilde menfi tarzda istimal edilmez. Otuz sene halife olan bir zât, menfi siyaset namına istifade edildi zannıyla şeriata

gelen tecavüzü gördünüz. Acaba şimdiki menfi siyasetçilerin fetvâlarından istifade edecek kimdir, bilir misin? Bence İslâmın en şedit hasmıdır ki, hançerini İslâmın ciğerine saplamıştır."

Dediler: "İttihada şedit bir muarızdın. Neden şimdi sükût ediyorsun?"

Dedim: "Düşmanların onlara şiddet-i hücumundan. Düşmanın hedef-i hücumu, onların hasenesi olan azim ve sebattır ve İslâmiyet düşmanına vasıta-i tesmim olmaktan feragatıdır.

"Bence yol ikidir: mizanın iki kefesi gibi. Birinin hiffeti, ötekinin sıkletine geçer. Ben tokadımı Antranik ile beraber Enver'e, Venizelos ile beraber Said Halim'e vurmam. Nazarımda vuran da sefildir."

Dediler: "Fırkacılık lâzım-ı Meşrutiyettir."

Dedim: "Bizdekilerde hutut-u efkârtelâki için mütemayilen imtidada bedel, münharifen gittiğinden, nokta-i telâki vatanda, belki kürede görülmüyor. Vücut-adem gibi, birinin vücudu ötekinin ademini ister.

"İnat, bazan müfrit fırka müteassıplarına, dalâl ve batılı iltizam ettirir. Şeytan birisine yardım etse, melek der, rahmet okutur. Ötekinde melek görse, libasını değiştirmiştir der, lânet eder. Sû-i zan ve hüsn-ü zan nazarıyla, dürbünün iki tarafı gibi leh, aleyhtar... Vâhi emareyi burhan, burhanı vâhi emare görür.

“İşte şu zulümdür [1] إِنَّ ٱلْإِنْسَانَ لَظَلُومٌ sırrını gösterir. Zira, hayvanın aksine olarak, kuvâ ve meyilleri fıtraten tahdit edilmemiş; meyl-i zulüm hadsizdir. Lâsiyyemâ, *ene*’nin eşkâl-i habisesi olan hodgâmlık, hodfikirlik, hodbinlik, hodendişlik, gurur ve inat o meyle inzimam etse, öyle ekberü’l-kebâiri icad eder ki, daha beşer ona isim bulmamış. Cehennemin lüzumuna delil olduğu gibi, cezası da yalnız Cehennem olabilir.

---

1. “İnsan ise, şüphesiz ki, çok zâlimdir.” İbrahim Sûresi, 14:34.

“Meselâ, birisinin bir sıfatından darılsa, mecma-ı evsaf-ı mâsumeolan şahsına, hatta ehibbâsına, hatta meslektaşına zulmünü teşmil eder.

[1] وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ أُخْرَىٰ’ya karşı temerrüd eder.

“Meselâ, muhteris bir intikam veya müntakim bir hilâfla bir kere demiş: ‘İslâm mağlûp olacak, kalbi parçalanacak.’ Sırf o mürâi ruhtan gelen, yalancı fikirden çıkan meş’um sözünü doğru göstermek için, İslâm mağlûbiyetini, İslâm perişaniyetini arzu eder, alkışlar, hasmın darbesinden mütelezziz olur. İşte şu alkışı ve gaddar telezzüzüdür ki, mecruh İslâmı müşkül mevkide bırakmış. Zira hançerini İslâmın ciğerine saplamış olan hasım, ‘Sükût et’ demiyor. ‘Alkışla, mütelezziz ol, beni sev’ diyor, onları misâl gösteriyor.

“İşte size dehşetli bir günah ve zulüm ki, ancak haşirdeki mizan tartabilir.

”وَقِسْ عَلَيْهَا“[2]

---

1. “Hiçbir günahkâr başkasının günahını yüklenmez.” En’âm Sûresi, 6:164; İsrâSûresi, 17:15; Fâtır Sûresi, 35:18; Zümer Sûresi, 39:7.
2. Ve buna kıyas et.

Denildi: “Mağlûbiyet mâlûmdu, biz bilirdik. Bilerek bizi belâya attılar.”

Dedim: “Acaba Hindenburg gibi dehşetli insanlar nazarına nazarî kalmış olan gaye-i harp, sizin gibi acemîlere nasıl malûm ve bedihî olabilir? Acaba fikir dediğiniz şey—el’iyazü billâh—arzu olmasın? Bazan zâlimâne intikam-ı şahsî, arzuya fikir sûretini giydirir.

“Yahu, pis bir çamura düşmüşsünüz, misk ü anber diye yüzünüze gözünüze bulaştırmaya ne mânâ var?”

İşte misâlîlerin münevvergece meclisinde ve dünyevîlerin muzlim gündüz mahfelinde akıldan akma değil, kalbden çıkan beyanatım: İstersen kabul et, istersen etme—anlamak şartıyla.

İster al gûş-i kabul-i câne, ister hiddet et!

Rüyanın zeyli

Rüya hacda sükût etti. Çünkü, haccın ve ondaki hikmetin ihmali, musibeti değil, gazap ve kahrı celb etti. Cezası da keffâretü'z-zünub değil, kessâretü'z-zünub oldu. Haccın bahusus taarüfle tevhid-i efkârı, teavünle teşrik-i mesaiyi tazammun eden içindeki siyaset-i âliye-i İslâmiye ve maslahat-ı vâsia-i içtimaiyenin ihmalidir ki, düşmana milyonlarla İslâmı, İslâm aleyhinde istihdama zemin ihzar etti.

İşte Hint, düşman zannederek, hâlbuki pederini öldürmüş, başında oturmuş bağırıyor.

İşte Tatar, Kafkas, öldürülmesine yardım ettiği şahıs, bîçare valideleri olduğunu, "ba'de harabi'l-Basra" anlıyor. Ayak ucunda ağlıyorlar.

İşte Arap, yanlışlıkla kahraman kardeşini öldürüp, hayretinden ağlamayı da bilmiyor.

İşte Afrika, biraderini tanımayarak öldürdü, şimdi vâveylâ ediyor.

İşte âlem-i İslâm, bayraktar oğlunu gafletle bilmeyerek öldürmesine yardım etti, valide gibi saçlarını çekip âh ü

fîzar ediyor.

Milyonlarla ehl-i İslâm, hayr-ı mahzolan sefer-i hacca şedd-i rahl etmek yerine, şerr-i mahz olan düşman bayrağı altında dünyada uzun seyahatlar ettirildi. *Fa'tebirû*.

كَمَا أَنَّ الضَّرُورَاتِ تُبِيحُ الْمَحْظُورَاتِ كَذٰلِكَ تُسَهِّلُ الْمُشْكِلَاتِ[1]

korkaklıkta darb-ı mesel hükmünde olan tavuk, çocukları yanında iken şefkat-i cinsiyesiyle câmusa saldırır. İşte dehşetli bir cesaret...

---

1. Zaruretler, yasakları mübah kıldığı gibi zorlukları da kolaylaştırır.

Hem darb-ı mesel olmuş, keçi, kurttan havfı, ıztırar vaktinde mukavemete inkılâp eder; boynuzuyla kurdun karnını deldiği vâkidir. İşte harika bir şecaat...

Fıtrîmeyelan, mukavemet-sûzdur. Bir avuç su, kalın bir demir gülle içine atılsa, kışta soğuğa mâruz bırakılsa, meyl-i inbisat demiri parçalar.

Evet, şefkatli tavuk cesareti, hamiyetli keçi ıztırarî şecaati gibi fıtrî bir heyecan, demir güllede su gibi zulmün burudetli husumet-i kâfiranesine maruz kaldıkça herşeyi parçalar. Rus mojikleri buna şahittir.

Bununla beraber imanın mahiyetindeki hârikulâde şehamet, izzet-i İslâmiyenin tabiatındaki âlempesent şecaat, uhuvvet-i İslâmiyenin intibahıyla her vakit

mu'cizeleri gösterebilir.

Birgün olur elbette doğar şems-i hakikat
Hiç böyle müebbedmi kalır zulmet-i âlem?

Birkaç vecizeler

Hevesat-ı nefsaniyeyle erkeklerin karılaşması, karıların hayasızlıkla erkekleşmesine sebeptir.

Merak, ilmin hocasıdır.

İhtiyaç, medeniyetin üstadıdır.

Sıkıntı, sefahetin muallimidir.

Acz, muhalefetin menşeidir.

Zaaf, gururun madenidir.

Sığar-ı nefs, tekebbürün menbaıdır.

Tenasüp, tesanüdün esasıdır.

Temasül, tezadın sebebidir.

Müsavatsız adalet, adalet değildir.

Gayr-ı meşrumuhabbetin âkıbeti, mükâfatı, mahbubun gaddârâne adavetidir.[HAŞİYE-1]

Haşiye-1 Avrupa'ya muhabbetimiz gibi.

Bundan yedi sene evvelbir risaleme yazdığım zeyldir

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذى قَالَ: ﴿وَلاَ يَغْتَبْ بَعْضُكُمْ بَعْضًا﴾ وَالصَّلاَةُ عَلٰى مُحَمَّدٍ الَّذى قَالَ: ﴿مَنْ قَالَ هَلَكَ النَّاسُ هَلَكَ النَّاسُ فَهُوَ اَهْلَكُهُمْ﴾ اَمَّا بَعْدُ[1]

---

1. "Birbirinizi gıybet etmeyin (arkadan çekiştirmeyin)!"**(*)** buyuran Allah'a hamd olsun. Salât da "Kim ki insanlar helâk oldu,insanlar helâk oldu derse, o kimse onların en fazla helâk olanıdır."buyuran Muhammed'e olsun.**(**)**
(*)[Hucurât Sûresi, 49:12]
(**)*Müslim,* Birr: 139; *Ebû Dâvud,* Edeb: 77; *Muvatta',* Kelâm: 2; *Müsned,* 2:272, 342, 465, 517.

Şu zamanın medenî engizisyonu müthiş bir vesileyle, bazı ezhanı telkih ile, bir kısım nâmeşru evlâdını vücuda getirip, İslâmiyete karşı kinini ve hiss-i intikamını icra eder. Diyanetsizliğe veya lâubaliliğe veya Hıristiyanlığa temayüle veya İslâmiyetten şüpheyle soğutmaya bir kapı açmak ister.

İşte o desise şudur: "Ey Müslüman, bak nerede bir müslim varsa binnisbe fakir, gafil, bedevîdir. Nerede

Hıristiyan varsa, bir derece medenî, mütenebbih ehl-i servettir, demek...” İlâ âhir.

Ben de derim ki:

Ey Müslüman! Biri maddî, biri mânevî, Avrupa rüçhanının iki sebebinin şu netice-i müthişiyle, o neticenin tesir-i muharribanesine karşı, mevcudiyetimizin hâmisi olan İslâmiyetten elini gevşetme, dört elle sarıl. Yoksa mahvolursun!

Evet, biz aşağıya iniyoruz, onlar yukarıya çıkıyor. Bunun iki sebebi vardır.

Biri maddî, biri mânevîdir.

BİRİNCİ SEBEP: Umum Hıristiyanın kilisesi ve mâden-i hayatı olan Avrupa’nın vaziyet-i fıtriyesidir. Zira dardır, güzeldir, demir madenidir, girintili çıkıntılıdır. Deniz ve enharı bağırsaklarıdır, bâriddir.

Evet, Avrupaküre-i zeminin hums-u öşrü iken, nev-i beşerin bir rub’unu letâfet-i fıtriyesiyle kendine çekmiş. Hikmeten sabittir ki, efrad-ı kesirenin içtimâı, ihtiyacatı intaç eder. Görenek gibi çok esbabla tekessür eden hâcât, zeminin kuvve-i nâbitesine sığışmaz. İşte şu noktadan ihtiyaç, san’ata ve merak ilme ve sıkıntı vesait-i sefahete hocalık edip tâlime başlarlar.

Evet, fikr-i san’at, meyl-i mârifet, kesretten çıkar. Avrupa’nın darlığı ve deniz ve enharı olan vesait-i tabiiye-i münakale içinde dolaşması sebebiyle, tearüf ticareti,

teavün iştirak-i mesaiyi intaç ettikleri gibi, temas dahi telâhuk-u efkârı, rekabet de müsâbakatı tevlit ederler. Ve bütün sanayiinin mâderi olan demir madeni, kesretle içinde bulunduğundan, o demir, medeniyetlerine öyle bir silâh-ı kuvvet vermiştir ki, dünyanın bütün enkaz-ı medeniyetlerini gasp ve garat edip gayet ağır bastı, mizan-ı zeminin muvazenetini bozdu.

Hem de herşeyi geç almak, geç bırakmak şanından olan burudet-i mutedilâne, sa'ylerine sebat ve metanet verip, medeniyetlerini idame etmiştir. Hem de ilme istinatla devletlerinin teşekkülü, mütekabil kuvvetlerinin tesadümü, gaddarane istibdatlarının iz'âcâtı, engizisyonane taassuplarının aksülâmel yapan tazyikatı, mütevazi unsurlarının rekabetle müsabakatı, Avrupalıların istidatlarını inkişaf ettirip, mezâyâ ve fikr-i milliyeti uyandırdı.

İKİNCİ SEBEP: Nokta-i istinattır. Evet her bir Hıristiyanbaşını kaldırıp, müteselsil ve mütedahil maksatların birine el atsa, arkasına bakar ki, istinat edecek, kuvve-i mâneviyesine daima imdat edip hayat verecek, gayet kavî bir nokta-i istinat görür. Hatta en ağır ve büyük işlere karşı mübarezeye kendinde kuvvet bulur.

İşte, o nokta-i istinat, her taraftan ellerini uzatan dindaşlarının uruk-u hayatına kuvvet vermeye ve İslâmların en can alacak damarlarını kesmeye her vakit âmade ve dessas, medenî engizisyon taassubuyla, maddiyunun dinsizliğiyle yoğrulmuş ve medeniyetlerinin

galebesiyle mest-i gurur olmuş bir müsellâh kitlenin kışlası veya büyük bir kilisesi olan Avrupa'nın medeniyetidir.

Görülmüyor mu ki, en hürriyetperver maskesini takan, (İ.G.) elini uzatıp arıyor. Nerede Hıristiyan bulsa hayat veriyor. İşte Habeş, Sudan. İşte Tayyar, Artuşi. İşte Lübnan, Huran. İşte Malsor ve Arnavut. İşte Kürt ve Ermeni, Türk ve Rum, ilâ âhir...

Elhasıl: Onları canlandıran emeldir ve bizi öldüren yeistir. Meşhurdur ki, biri demiş: "Eğer bir nokta-i istinat bulsam, küre-i zemini yerinden oynatırım." Bu faraziyede acip bir nokta vardır. Demek, bu küçücük insan, nokta-i istinat bulsa, küre gibi büyük işleri çevirebilir.

Ey ehl-i İslâm! İşte, küre-i zemin gibi ağır ve âlem-i İslâmiyete çökmüş olan mesâib ve devâhiye karşı nokta-i istinadınız, muhabbetle ittihadı, mârifetle imtizac-ı efkârı, uhuvvetle teavünü emreden nokta-i İslâmiyettir.

Bak, âlem-i İslâmın şu büyük dairenin nokta-i uzmâsından tut, ta en küçük dairenin—meselâ medrese talebelerinin—birer ukde-i hayatiyesi vardır. Heyet-i içtimaiyenin efrad ve revabıtı birbirine istinadı gibi, o ukdeler dahi birbirine merbut, müteselsilen o nokta-i uzmâya müstenittir. Demek, bütün o ukde-i hayatiyelerini boğmak değil, belki tenebbüh ve neşvünemâ vermekle İslâm tenebbüh edip, terakkiye başlayabilir.

Yoksa, biri Avrupa'nın mehasinini mesâvimizle ve telâhuk-u efkârın semeratını bizim bir şahsın semere-i sa'yi

ile, insafsızca, aldatıcı cerbeze ile muvazene etmekle, Hıristiyanlığın malı olmayan medeniyeti ona mal etmek, İslâmiyetin düşmanı olan tedennîyi ona dost göstermek, feleğin ters dönmesine delildir.

Avrupa'ya şedit bir meftuniyet ve milletine karşı amik bir nefret hissiyle, kendini Avrupa'nın veled-i nâmeşruu gösterdiği gibi, fikr-i ihtilâl ve meyl-i tahrip ve aldatıcı cerbezenin neticesi olan hicv-i âsiyane, müfteriyane, namus-şikenane ile, kendi firavniyetini ve zımnen medih ve gururiyetini ve bilmediği halde İslâma düşmanlığını göstermekle beraber, fir'avniyet, enaniyet, gurur hükmüyle, milletine karşı şer'an, aklen, hikmeten mükellef olduğu hiss-i şefkat yerine hiss-i tahkir, meyl-i incizab yerine meyl-i nefret, meyelân-ı muhabbet yerine irade-i istihfaf, temayül-ü ihtiram yerine meyelân-ı teçhil, arzu-yu merhamet yerine arzu-yu taazzum, seciye-i fedakârî yerine temayül-ü infiradı ikame edip, hamiyetsizliğini, asılsızlığını gösterdiğinden, nazar-ı hakikatte öyle bir câni ve menfur olur ki, meselâ, birisi Paris'te, sefahet âleminde bir âlüfte madamın kametinde istihsan ettiği bir libası, camide muhterem bir hocaya giydirmeye çalışmak gibi bir hareket-i ahmakâne ve câniyanede bulunur. Zira hamiyet ise, muhabbet, hürmet, merhametin netice-i zaruriyesidir. Onsuz olmaz ve illâ yalandır, sahtekârlıktır. Nefret, hamiyetin zıddıdır.

Mutaassıplara hücum eden Avrupa'nın kâselisleri, her biri yüz mutaassıp kadar meslek-i sakîminde mutaassıptır. Bunlardan birisi Shakespeare medhinde ettiği ifratı, şayet

bir hoca o ifratı Şeyh Geylânî medhinde etseydi, tekfir olunacaktı.

Heyhat! Bunların neresinde millete muhabbet ve millet için hamiyet?

Esefâ! Heyet-i içtimaiyeyi faaliyet ve harekete götüren çok ukde-i hayatiyelerden, bizde inkişafa başlayan yalnız fikr-i edebiyat, bahusus şâirâne, müfritâne, edepşikenâne, hodpesendâne olan fikr-i hiciv ve arzu-yu tahkirdir.

وَلاَ يَغْتَبْ بَعْضُكُمْ بَعْضًا[1] te'dib-i hakikîye karşı edepsizliktir ki, birbirine saldırıyor. Fakat millete ve İslâmiyete karşı olan târizat-ı zımniyelerini o kâselislerin yüzlerine çarpmakla beraber, onlar birbirine karşı dinsizcesine hiciv ve terzilleri ise, kimbilir belki müstehaktırlar düşünüp, deyip geçmekle iktifa ederiz.

---

1. "Birbirinizi gıybet etmeyin (arkadan çekiştirmeyin)!" Hucurât Sûresi, 49:12.

Ben zannederim ki, bu milletin perişaniyetine, fazla cehaletten ziyade, nur-u kalb ile müterafik olmayan fazla zekâvet-i betrâ tesir etmiştir. Bence en müthiş maraz asabîliktir. Zira herşeyi haddinden geçirmekle aksülâmel yaptırır.

Ey birader! Âlem-i Hıristiyanın rüçhanına sebebiyet veren ihtiyarlaşmış olan esbaba tekabül edecek, genç, dinç esbab bizde inkişafa başlamıştır. Başka kitapta tafsil etmişim. Bir hikâye: **HAŞİYE-1**

Haşiye-1 Bu kitabın birinci tab'ından yedi sene geçmiştir. Demek, on sene

evvel, yani Rumî 1326 (1910) senesinde.

Bundan on sene evvel Tiflis'e gittim. Şeyh Sanan Tepesine çıktım, dikkatle temaşa ediyordum. Bir Rus yanıma geldi. Dedi: "Niye böyle dikkat ediyorsun?

Dedim: "Medresemin plânını yapıyorum."

Dedi: "Nerelisin?"

"Bitlisliyim" dedim.

Dedi: "Bu Tiflis'tir."

Dedim: "Bitlis, Tiflis, birbirinin kardeşidir."

Dedi: "Ne demek?"

Dedim: "Asya'da, âlem-i İslâmda üç nur, birbiri arkası sıra inkişafa başlıyor. Sizde birbiri üstünde üç zulmet inkişafa başlayacaktır. Şu perde-i müstebidane yırtılacak, takallüs edecek. Ben de gelip burada medresemi yapacağım."

Dedi: "Heyhat! Şaşarım senin ümidine."

Dedim: "Ben de şaşarım senin aklına. Bu kışın devamına ihtimal verebilir misin? Her kışın bir baharı, her gecenin bir neharı vardır."

Dedi: "İslâm parça parça olmuş."

Dedim: "Tahsile gitmişler. İşte Hindistan, İslâmın müstaid bir veledidir; İngiliz mekteb-i idadîsinde çalışıyor. Mısır, İslâmın zeki bir mahdumudur; İngiliz mekteb-i

mülkiyesinden ders alıyor. Kafkas ve Türkistan, İslâmın iki bahadır oğullarıdır; Rus mekteb-i harbiyesinde talim alıyor, ilâ âhir.

"Yahu, şu asılzade evlât, şehadetnamelerini aldıktan sonra, her biri bir kıt'a başına geçecek, muhteşem âdil pederleri olan İslâmiyetin bayrağını âfâk-ı kemâlâtta temevvüc ettirmekle, kader-i Ezelînin nazarında, feleğin inadına, nev-i beşerdeki hikmet-i ezeliyenin sırrını ilân edecektir."

İşte hikâyemin yarısı bu kadar.

Neme lâzım ve nefsî nefsîdediren halet-i ruhiyeyi, bir temsille beyan edeceğim.

Felekzede, perişan, fakat asil bir aşiretten bir cesur adamla, talihi yaver, feleği müsait, diğer bir aşiretten bir korkakla bir yerde rastgelirler. Müfahare, münazara başlar.

Evvelki adam başını kaldırır, aşiretinin zelil olduğunu görür, izzet-i nefsine yediremez. Başını indirir, nefsine bakar, bir derece ağır görür. Eyvah, o vakit "Neme lâzım, işte ben, işte ef'âlim" gibi şahsiyatla yaralanmış gururu feryada başlar. Veyahut o aşiretten çekilip veya asılsızlık gösterip, başka aşirete intisap eder.

İkinci adam başını kaldırdıkça aşiretinin mefahiri gözünü kamaştırır, hiss-i gururunu kabartır. Nefsine bakar, gevşek görür. İşte o vakit, hiss-i fedakârî, fikr-i milliyet uyanır! "Aşiretime kurban olayım" der.

Eğer bu temsilin remzini anladınsa, şu müsabaka ve

mücadele meydanı olan bu cihan-ı ibrette, bir müslim, meselâ bir Hıristiyan veya bir Kürt, bir Rum ile mânen hissiyatları mübareze-i hamiyette mukabele ve muvazeneyle tezahür etse, temsilin sırrını göreceksin. Lâkin şu tefavüt, herkesin zannettiği gibi değildir. Belki zahirperestlik ve sathîlik ve galat-ı histen gelmiştir.

Ey Müslüman, aldanma, başını indirme! Paslanmış bîhemtâ bir elmas, daima mücellâ cama müreccahtır. Zahiren olan İslâmiyetin zaafı, şu medeniyet-i hazıranın, başka dinin hesabına hizmet etmesidir. Hâlbuki şu medeniyet sûretini değiştirmesi zamanı hulûl etmiştir. Sûret değişirse, kaziye bilâkis olur. Nasıl şimdiye kadar bidayetinde söylenildiği gibi, nerede Müslüman varsa, Hıristiyana nispeten bedevî, medeniyete karşı müstenkif ve soğuk davranır ve kabulünde ıztırap çeker, sûret değişse başkalaşır.

كُلُّ اٰتٍ قَرِيبٌ[1] اِنَّ مَعَ الْعُسْرِ يُسْراً[2]

---

1. "Her gelecek şey yakındır." *Ibni Mâce,* Mukaddeme: 7.
2. "Gerçekten zorlukla beraber bir kolaylık vardır." İnşirah Sûresi, 94:6.

Tuluât

Bediüzzaman Said Nursî

İfade

Telepati nev'inden, ruhumla şiddet-i alâkası olan bir şahs-ı meçhul, muhtelif ve birbirinden uzak mevzulara dair, birdenbire kibrit yakmak gibi seri sualler soruyor. Ratb ve yâbis karışıyor.

İntihap, kariin arzusuna tabidir.

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِى قَالَ: (وَلاَ تَنَازَعُوا فَتَفْشَلُوا وَتَذْهَبَ رِيحُكُمْ وَاصْبِرُوا ...)[1]

Sual: Âlem-i İslâm ulemasının ortasındaki müthiş ihtilâfata ne dersin ve reyin nedir?

Cevap:

Evvelâ: **HAŞİYE-1** Âlem-i İslâma gayr-ı muntazam veya intizamı bozulmuş bir meclis-i meb'usan ve encümen-i şûrâ nazarıyla bakıyorum. Şeriattan işitiyoruz ki, rey-i cumhur budur, fetvâ bunun üzerinedir. İşte şu, bu meclisteki rey, ekseriyetin naziresidir. Rey-i cumhurdan mâadâ olan akval, eğer hakikat ve mağzdan hâli ve boş olmazsa, istidadâtın reylerine bırakılır. Ta her bir istidat, terbiyesine münasip gördüğünü intihap etsin.

---

1. Allah'a hamd olsun ki, şöyle buyurmuştur: "İhtilâfa düşmeyin; sonra cesaretiniz kırılır, kuvvetiniz de elden gider. Sabredin..." Enfâl Sûresi, 8:46.
Haşiye-1 Bir zaman böyle demiştim.

Lâkin, burada iki nokta-i mühimme vardır:

Birincisi: Şu istidadın meyelânı ile intihap olunan ve bir derece hakikati tazammun eden ve ekalliyette kalan kavl, nefsülemirde mukayyed ve o istidat ile mahsus olduğu halde, sahibi ihmal edip mutlak bıraktı; etbâı iltizam edip tamim etti. Mukallitleri taassup edip, o kavlin hıfzı için muhaliflerin red ve hedmine çalıştılar. Şu noktadan müsademe, müşağabe, cerh ve red o derece meydan aldı ki, ayakları altından çıkan toz ve ağızlarından feveran eden duman ve lisânlarından püsküren berkler, şimşekli ve bazan rahmetli bir bulut şems-i İslâmiyetin tecellîsine bir hicap teşkil etmiştir. Lâkin ziya-yı şemsten tefeyyüz etmesine istidat bahşeden rahmetli bulut derecesinde kalmadı. Yağmuru vermediği gibi, ziyayı dahi men etmektedir.

İkinci nokta: Ekalliyette kalan kavl, eğer içindeki hakikat ve mağz, onu intihap eden istidatlardaki heves ve hevâ ve mevrus ayineye ve mizacına galebe çalmasa, o kavl bir hatar-ı azîmde kalır. Zira istidat onunla insibağ edip, onun muktezasına inkılâp etmek lâzımken, o onu kendine çevirir ve telkih eder, kendi emrine musahhar eder. İşte şu noktadan hüdâ hevâya tahavvül ve mezhep mizaçtan teşerrüb eder. Arı su içer, bal akıtır. Yılan su içer, zehir döker.

Fakat kaviyyen ümit ederim ki, kâinatta şu meclis-i âli, şu meczup sergerdan küre şehrinde millet-i insaniyede ve âdem kavminde, ulema-i İslâm âlemi, bir meclis-i meb'usan-ı mukaddese hükmüne geçecektir. Selef ve halef, asırlar üstünden birbirine bakıp, mabeynlerinden bir

encümen-i şûrâ teşkil edeceklerdir.

S - Nasraniyet, İslâmiyetin inkişafına bundan sonra mâni olmayacak mıdır?

C - Nasraniyetya intıfa veya ıstıfa ile terk-i silâh edecektir. Zira birkaç defa yırtıldı, Protestanlığa geldi. Protestanlık da yırtıldı, tevhide yaklaştı; tekrar yırtılmaya hazırlanıyor. Ya intıfa bulup sönecek, veyahut doğrudan doğruya hakikî Hıristiyanlığın esasına câmi olan hakaik-i İslâmiyeyi karşısında görecektir.

Beşer dinsiz olamaz.

İşte bu sırr-ı azîme Hazret-i Peygamber (a.s.m.) işaret etmiştir ki, "Hazret-i İsa gelecek, ümmetimden olacak, ayn-ı şeriatımla amel edecektir."

Saniyen: Sebeb-i ihtilaf-ı muzır, "Bu haktır" düsturu yerine "Yalnız hak budur"; ve "En güzeli budur" hükmü yerine, "Güzeli budur" hükmü ikame edilmiştir.

*El-hûbbu fillah*esas-ı merhamet-kârı yerine, *el-buğzu fillah* ikame edilmiştir. Kendi mesleğinin muhabbeti yerine, başka meslekten nefret harekâtında hâkim kılınmıştır. Hakikate muhabbet yerine, ene tarafgirliği müdahale etmiştir. Vesail ve delâil, makasıd ve gàyât yerine ikame edilmiştir. Hâlbuki, fasit bir delil ile, hak bir netice zihinde ikame edilir; bâtıl bir vesile ile hak bir gaye, fikirde tespit edilir. Madem gaye ve maksat haktır; delil ve vesilelerdeki fesat, böyle inşikak-ı kulûba sebebiyet vermemeli.

Salisen: Sebeb-i ihtilâf, hâkim-i zâlim olan cerbezedir. Fikr-i tenkit ve bedbinliğe istinad eden cerbeze, daima zâlimdir.

S - O sâil-i meçhul, tekrar der: Cerbeze nedir?

C [HAŞİYE-1]Müteferrik büyük işlerde yalnız kusurları görmek cerbezeliktir; aldanır ve aldatır. Cerbezenin şe'ni, bir seyyieyi sümbüllendirerek hasenata galip etmektir.[HAŞİYE-2]

Haşiye-1 Bir zaman aşiretlere böyle cevap vermiştim.

Haşiye-2 Çirkin emirler, çirkin şeylerle tasvir edilir. Gelecek temsillerde kusura bakma.

Meselâ, bir aşiretin her bir ferdi bir günde attığı balgamı, cerbeze ile, vehmen tayy-ı mekân ederek, birden bir şahısta o muhassalı temsil edip, başka efradı ona kıyas ederek, o nazar ile baksa...

Veyahut bir sene zarfında birisinden gelen râyiha-i keriheyi, cerbeze ile tayy-ı zaman ederek, bir dakika-i vâhidede, o şahs-ı hazırda sudurunu tasavvur etse, acaba evvelki adam ne derece mustakzer, ikinci adam ne derece müteaffin... Hatta, hayal gözünü kapasa, vehim dahi burnunu tutsa, mağaralarından kaçsalar, akıl onları tevbih etmeye hakkı olmayacaktır.

İşte, şu cerbezenin tavr-ı acîbi, zaman ve mekânda müteferrik şeyleri toplar, bir yapar. O siyah perde ile herşeyi temaşa eder. Hakikaten, cerbeze, envaiyle garaibin makinesidir.

Görülmüyor ki, cerbeze-âlûd bir âşıkın nazarında umum kâinat birbirine muhabbetle müncezip, rakkasâne hareket edip gülüşüyor. Veyahut çocuğunun vefatıyla matem tutan bir vâlidenin cerbeze-âlûd me'yusiyeti nazarında umum kâinat hüzün-engizâne ağlaşıyor. Herkes, istediği ve haline münasip gördüğü meyveyi koparır.

Bu makamda size bir temsil: Meselâ, sizden yorulmuş yolcu bir adam, yalnız bir saat tenezzüh etmeküzere, gayet müzeyyen ve müzehher bir bahçeye girse, nakaisten müberra olmak, cinan-ı Cennetin mahsusatından ve her kemâle bir noksanı karıştırmak, şu âlem-i kevn ve fesadın mukteziyatından olmakla, şu bahçenin müteferrik köşelerinde bazı pis ve murdar şeyler bulunduğu için, inhiraf-ı mizaç sevki ve emriyle, yalnız o taaffunâtı taharri ve o murdar şeylere idame-i nazar eder. Güya, onda yalnız o var. Hülyânın hükmüyle fena hayal tevessü ederek, o bostanı bir selhhâne ve mezbele sûretinde gösterdiğinden midesi bulanır ve istifrağ eder, kemâl-i nefretle kaçar. Acaba, beşerin lezzet-i hayatını gussedar eden böyle bir hayale hikmet ve maslahat rû-yi rıza gösterebilecek midir?

Güzel gören güzel düşünür. Güzel düşünen hayatından lezzet alır.

S - Herkes, zaman ve dehirden şikâyet ediyor. Acaba

Sâni-i Zülcelâlin san'at-ı bedîine itiraz çıkmaz mı?

C - Hayır, asla! Belki mânâsı şudur: Güya şikâyetçi der ki, istediğim emir ve arzu ettiğim şey ve teşehhî ettiğim hal, hikmet-i ezeliyenin düsturuyla tanzim olunan âlemin mahiyeti mustaid değil; ve inâyet-i ezeliyenin pergeliyle nakşolunan feleğin kanunu müsait değil; ve meşiet-i ezeliyenin matbaasında tab olunan zamanın tabiatı muvafık değil; ve mesâlih-i umumiyeyi tesis eden hikmet-i İlâhî râzı değildir ki, şu âlem-i imkân, Feyyaz-ı Mutlakın yed-i kudretinden şu ukûlümüzün hendesesiyle ve tehevvüsümüz iştahıyla istediğimiz semeratı koparsın... Verse de tutamaz, düşse de kaldıramaz.

Evet, bir şahsın tehevvüsü için, büyük bir daire-i muhita, hareket-i mühimmesinden durdurulmaz.

Elhasıl: Cerbeze bir hâkimdir. Yalnız seyyiat tarafını konuşturmamalı; onun hasmı olan hasenatı da dinlemeli, sonra muvazene edip, mizan-ı haşirdeki hükm-ü âdilâne gibi râcih gelene muhabbetle hak vermelidir.

S - Efkâr-ı hâzırada cerbeze nasıl bir tesir etmiştir?

C - Bak, o seyyiedir ki, Ararat Dağı kadar bize zulüm ve tahkir eden ecnebî bir devleti, ne safsatalı bahanelerle, bilmem hangi tarihte Kırım'da bize yardım etmiş gibi

yavelerle, bize dost olabilecek sûrette gösteriyorlar.

Hem Sübhan Dağıkadar İslâmiyetin izzet ve şerefine çalışan gürûh-u mücahidîni, acip bahanelerle en fena derekesine indirip, millete düşman gibi gösteriyorlar.

Hem de Avrupa'nın terbiyesinin neticesi olarak خُذْ مِنْ كُلِّ شَيْءٍ اَحْسَنَهُ kaidesiyle herşeyin en iyi cihetini nazara almak maslahat iken, en fena ciheti nazara alıp mütemadiyen milleti ye'se sevk ederek, ruh-u cemaati öldürüyor.

1. Herşeyin en güzel ve hoş olan yönünü al!

Hem yine cerbeze seyyiesine zaaf-ı akide inzimam etmesiyle, mesail-i diniyede en zayıf tarafını irae ederek dinsizliğe zemin ihzar ediyor.

Hem yine onun netaicidir ki, mukteza-yı beşeriyet olan, beynesselef cereyan eden tenkidat-ı rakipkârâne veya hakperestaneyi, sofestaicesine bir cerbeze ile, her birinin hakkında başkalarının tenkidatını irae edip, eâzım-ı ümmet hakkında hürmetsizlik ve emniyetsizliği telkin ederek o vasıta ile ezhandaki İslâmiyetin kudsiyetini sarsıyor.

İşte, bunlar gibi çok mazarrat-ı azîme, şu nev'i

cerbezeden tevellüd ediyor.

İstanbul'u düşündükçe, iki karış kadar dili uzanmış, sair âzâsı neşvünemâdan mahrum kalmış ihtiyar bir çocuğun timsâli zihnime geliyor.

S - Anadolu aleyhinde çıkmış olan fetvâya ne dersin?[HAŞİYE-1]

Haşiye-1 Câ-yı dikkattir ki, merkez-i Hilâfet uleması ve Dârü'l-Hikmet ve zâbıta-i ahlâkiye ile fuhuş, işret, kumar gibi kebairi izale değil, tevkif edemediler. Anadolu hükûmetinin bir emriyle, bütün işret, kumar gibi kebairler men edildi. Demek, desatir-i hikmet nevamis-i hükûmetle; kavanîn-i hak revabıt-ı kuvvetle imtizaç etmezse, cumhur-u avamda müsmir olamaz.

Cevap: Fetvâ-yı mahz değil ki, itiraz edilmesin. Belki kazayı tazammun eden bir fetvâdır. Çünkü, Fetvânın kazadan farkı, mevzuu âmmdır, gayr-ı muayyendir; hem mülzim değil. Kaza ise, muayyen ve mülzimdir. Şu fetvâ ise, hem muayyendir; kim nazar etse bizzarure muradı anlar. Hem mülzim olmuştur; çünkü, avam-ı müslimîni onlar aleyhinde sevk etmekte esbabın en âhiridir.

Madem ki şu fetvâ, kazayı tazammun ediyor; kazada iki hasmı dinletmek zaruridir. Anadolu da söylettirilmeliydi, netice-i müddeayatlarını aleyhlerinde olan dâvâlarla, siyasiyun ve ulemadan bir heyet tarafından maslahat-ı İslâmiye noktasında muhakeme edildikten sonra fetvâ

verilebilirdi.

Zaten şimdi bazı hakaikte bir inkılâp var. Ezdad isimlerini değiştirip mübadele etmişler. Zulme adalet, cihada bağy, esarete hürriyet nâmı veriliyor.

S - Neden bu kadar İ.g.z.'den nefret ediyorsun, musalâhasını da istemiyorsun?

C - Sebep bir değil, bindir. Bana en ziyade şedid görünen, mânen ahlâkımıza vurduğu darbedir. Çekirdek halinde olan secâya-yı seyyieyi içimizde inkişaf ettirdi. Hayatın yarası iltiyam bulur; izzet-i İslâmiye, namus-u millînin yarası pek derindir.

Edirne Camiinde, bir İslâm hocasının lisânıyla, Venizelos gibi şeytan zâlime dua ettirdi. Merkez-i Hilâfette, Müslümanlar lisânıyla hizbüşşeytan olan İ.g.z., Yunan askerlerini halâskâr, tathirci ilân ve karşısındaki gürûh-u mücahidîni câni, zâlim söylettirdi.

Acaba, bir vâlide o dereceye getirilse ki, çocuğunu kendi eliyle öldürerek, müteessir olmayarak parça parça etse, hiç mümkün müdür ki, onda hissiyat-ı âliye ve ahlâk-ı sâmiye intifa etmesin?

S - Neden bu kadar İ.g.z. siyaseti galip çıkar?

C - Siyasetinin hassa-i mümeyyizesi, fitnekârlık, ihtilâftan istifade, menfaat yolunda her alçaklığı irtikâp etmek, yalancılık, tahripkârlık, hariçte menfiliktir.

Bir adam, kocaman bir binayı bir günde harap eder, bir

taburu ihtilâle verir. Şu alçak siyasettir ki, K.T.T.'yi zahirentel'in ettiği halde, gizlice dehalet ediyor. Fenalık ve ahlâk-ı seyyie, siyasetine vasıta olduğu için, her yerde ahlâk-ı seyyieyi himâye ederek teşci eder. Şimdiki İstanbul hâli şahittir.

S - Anadolu'da pek çok zulüm ediliyor ve pek çok Müslümanlar idam ediliyor. Neden böyle yapıyorlar?

C - Evet, maatteessüf pek feci şeyler oluyor. Fakat asıl sebep, mel'un mim'siz medeniyet, öyle zâlimâne bir silâh, şu harb-i vahşiyaneye vermiştir ki, o silâhın karşısında dayanmak, onun naziriyle mukabele etmek lâzım gelir. Şişhane ile mitralyoza mukabele edilmez. İşte o silâh, o düstur ki, medeniyet harbin eline vermiştir. Bence kendi gözümle Grandük Nikoloviç'in namına iki emri gördüm.

Der: "Askerimize bir köyden bir tüfek açılsa, çoluk çocuğu ile imha edilecektir." İkinci emri de: "Bir cemaatte bir adam, cephe zararına bize hiyanet etse, çoluk çocuğu ile imha edilecektir."

İşte böyle azlembir düstur ile İ.g.z. Anadolu'ya hücum ediyor.

S - Âlem-i İslâmdaki ihtilâfı tâdil edecek çare nedir?

C - *Evvelâ:* Müttefekun aleyh olan makasıd-ı âliyeye nazar etmektir. Çünkü, Allah'ımız bir, Peygamberimiz bir, Kur'ân'ımız bir... Zaruriyat-ı diniyede umumumuz müttefik... Zaruriyat-ı diniyeden başka olan teferruat veya tarz-ı telâkki veya tarik-i tefehhümdeki tefavüt, bu ittihad ve vahdeti sarsamaz, râcih de gelemez. *El-hubbu fillah* düstur tutulsa, aşk-ı hakikat harekâtımızda hâkim olsa—ki zaman dahi pek çok yardım ediyor-o ihtilâfat sahih bir mecrâya sevk edilebilir.

Esefâ, gaye-i hayalden tenâsi veya nisyan olmakla, ezhan ene'lere dönüp etrafında gezerler. İşte gaye-i hayal, maksad-ı âli bütün vuzuhuyla meydana atılmıştır.

Zulmün şedit bir nev'i

Dünyaca havas tanılan insanlardaki meziyet, sebeb-i tevazu ve mahviyet iken, tahakküm ve tekebbüre sebep olmuştur. Fukara aczi, avamın fakrı, sebeb-i merhamet ve ihsan iken, esarete, mahkûmiyetlerine müncer olmuştur.

Bir işte mehâsinve şeref hasıl oldukça, havassa peşkeş edilir, seyyiat olsa, avama taksim edilir.

Mesela, bir tabur galebe çalsa, şan ve şeref kumandana verilir, taksim edilmez. Mağlûp olduğu vakit, seyyie tabura taksim edilir. Meselâ bir aşiret namuskârane bir iş etse, "Aferin Hasan Ağa" derler. Fenalık ettikleri vakit, "Tuh! Ne pis aşiretmiş" diyecekler.

وَاِذَا تَكُونُ كَرِيهَةٌ اُدْعٰى لَهَا وَاِذَا يُحَاسُ الْحَيْسُ يُدْعٰى جُنْدُبُ [1]

kavl-i meşhuru, şu acip zulmün tercümanıdır.

---

1. Musibet geldikçe bana bağırıyorlar. Tatlı yendikçe Cündüp çağrılıyor.

Hem de şu içtimâi sistemdeki damar-ı zulmün bir mecrâsı da şudur: Yüksek tabakadaki birinin

öldürülmesiyle, çok seneler matem tutulur. Hâlbuki, onun cinayetiyle tabaka-i avamda yüzer, belki binler kişi telef olsa, bir iki günde unutulur. Şu ise, adalet-i Kur'âniyeye zıttır. Bir şah, bir gedayı öldürse, şeriat kısasa hükmeder, ikisini bir görür.

Müstehak bir ceza

Şeriatın اَلْقَاتِلُ لاَ يَرِثُ[1] düstur-u âdilânesi, şeriat-ı fıtriye olan kavanin-i kadere muntabıktır ki, tarik-i gayr-ı meşru ile bir maksadı takip eden, maksudunun zıddıyla ceza görüyor. Wilson, Klemanso, Venizelos gibi...

Şuna bir misâl: Bidayet-i inkılâbımızdan beri, sevâb-ı âhiretin vesilesini dinsizcesine şan ve şerefe vasıta yapanlar, müthiş bir rezaletle neticelendi. Muvakkat bir şan ve şereften sonra, elîm bir sukut takip etti. Lisân-ı hâlleri لَيْتَنِى كُنْتُ نَسْيًا مَنْسِيًّا[2] tilâvet ediyor.

---

1. "Katil miras alamaz." *Tirmizî,* Ferâiz: 17; *Ebû Dâvud,* Diyât: 18; *Dârimî,*Ferâiz: 41; *İbn-i Mâce,* Ferâiz: 8: , Diyât: 14; *Müsned,* 1:49.

2. Keşke tamamen unutulmuş olaydım.

Fıtrat-ı insanbir mezraa hükmündedir ki, secayâ-yı hasene temâyülât-ı şerriye ile beraber, taneler gibi dest-i kaderle içinde ekilmiştir. Bu tanelerneşvünemâ bulmak için bir suya muhtaçtır. Hevâdan gelse, şer tanelerineşvünemâ bulur: Şimdiki şu medeniyet-i habisenin heyet-i içtimaiyeye verdiği tesir gibi... Fıtraten, çendan hayır ciheti galiptir; fakat sümbüllenmiş, semere

vermiş on çekirdek, yüz değil, bin kurumuş çekirdeğe galebe eder. İşte şunun çaresi, o bab-ı fitneyi kapatmakla suyu hûdâ tarafından vermek lâzımdır.

S - Taaddüd-ü zevcat ve abd gibi bazı mesaili, ecnebîler serrişte ederek, medeniyet nokta-i nazarında, şeriata bazı evham ve şübehatı irad ediyorlar.

C - İslâmiyetin ahkâmı iki kısımdır.

Birisi: Şeriatona müessestir. Bu ise, hüsn-ü hakikî ve hayr-ı mahzdır.

Birisi dahi: Şeriatmuaddildir. Yani, gayet vahşi ve gaddar bir sûretten çıkarıp, ehvenüşşer ve muaddel ve tabiat-ı beşere tatbiki mümkün ve tamamen hüsn-ü hakikiyeye geçebilmek için zaman vezeminden alınmış bir sûrete ifrağ etmiştir. Çünkü, birden tabiat-ı beşerde umumen hükümfermâ olan bir emri, birden ref' etmek, tabiat-ı beşeri birden kalb etmek iktiza eder.

Binaenaleyh, şeriat vâzı-ı esaret değildir. Belki en vahşi bir sûretten, böyle tamamen hürriyete yolaçacak ve geçebilecek bir sûrete indirmiştir, tâdil etmiştir.

Hem de dörde[HAŞİYE-1]kadar taaddüd-ü zevcat, tabiata, akla, hikmete muvafakatiyle beraber, şeriat bir taneden

dörde çıkarmamış, belki sekizden, dokuzdan dörde indirmiştir. Bahusus taaddüde öyle şerait koymuştur ki, ona müraat etmekle, hiçbir mazarrata müeddi olmaz. Bazı noktada şer olsa da, ehvenüşşerdir. Ehvenüşşer ise, bir adalet-i izafiyedir. Heyhat! Âlemin her halinde hayr-ı mahz olamaz.

Haşiye-1 Erkek galiben yüz yaşına kadar telkih eder. Karı, yarı vakti hayız olduğu halde elliye kadar telekkuh eder.

S - Dârü'l-Hikmeti'l-İslâmiye neden hizmet edemedi?

C - En büyük hizmeti, adem-i hizmetidir. En büyük hareketi, hareketsizliğidir. Çünkü, buradaki hâkim olan kuvvet-i ecnebiye, lehinde olmayan her bir hareketi boğuyor. Hareket edenleri gördük: Mukaddes camilerde gâvurlara dua ettirildi ve mücahidlerin cevaz-ı katline fetvâ verdirildi... İşte Dârü'l-Hikmet, bu fırtına içinde âlet ettirilmedi. En büyük mâni olan ecnebî kuvvet, bütün kuvvetiyle ahlâksızlığı himaye ve teşci ediyordu.

İkinci derecede sebep:

Dârü'l-Hikmeteczaları, kabil-i imtizac, belki de ihtilât değil. Şahsî meziyetleri vardır. Cemaat ruhu tevellüd etmedi. Ene'ler kavîdir, delinmedi ki, bir "nahnü" olsun. *Ben, biz* olmadı. Mesailerinde teşarük düsturuyla işe girişildi, teavün düsturu ihmal edildi.

Teşarük, maddiyatta eseri azîmleştirir, fevkalâde yapar. Mâneviyat ve efkârda âdileştirir, belki çirkinleştirir.

Teavün düsturu bunun tamamen aksidir. Maddiyatta

cemaate nisbeten pek küçük, fakat yalnız bir şahsa nisbeten büyük eserlere vasıta olur. Mâneviyatta ise, eseri hârikulâde derecesine is'âd eder.

Hem de tenkitleri çok keskinleşmiştir, karşısına çıkan fikir parçalanır, söner. Ehakkı aramakla bazan hakkı da kaybeder. Hakta ittifak, ehakta ihtilâf olduğundan, bence çok defa hak, ehaktan ehaktır. Ehakkın müddet-i taharrîsi zamanında, bâtılın vücuduna bir nev'i müsamaha var. Yani, bazan hasen, ahsenden ahsendir.

S - Biri dese, "Bu hadisi kabul etmem" nasıldır?

C - Bazen adem-i kabul, kabul-ü ademle iltibas olunur. Çok hatiata müncer olur. Hâlbuki, adem-i kabul, adem-i delil-i sübut onun delilidir. Kabul-ü adem, delil-i adem ister. Biri şek, biri inkârdır. Meselâ, bir hadisin kabulü, adem-i kabulü, kabul-ü ademi vardır.

Birincisi: Burhanî bir câzibe ister.

İkincisi: Kaziye-i tasdikîdeğil, belki cehldir.

Üçüncüsü: Red ve inkâr olduğundan, burhan ve ispat ister. O nefiydir. Nefiy kolayca ispat edilmez. Belki butlan-ı mânâ ile binefsihî müntefi olur.

S - Tenkidi nasıl görüyorsun? Hususan umur-u

diniyede...

C - Tenkidin sâiki, ya nefretin teşeffisidir, veya şefkatin tatminidir. (Dostun veya düşmanın ayıbını görmek gibi.)

Sıhhat ve fesada muhtemel birşeyde kabule temayül ve tercih şefkatten; redde temayül ve tercih—vesvese olmazsa—nefretten geldiğine ayardır.

وَعَيْنُ الرِّضَا عَنْ كُلِّ عَيْبٍ كَلِيلَةٌ وَلٰكِنَّ عَيْنَ السُّخْطِ تُبْدِى الْمَسَاوِيَا[1]

Sâik-i tenkit, aşk-ı hak ve arzu-yu tenzih-i hakikat olmalı. Selef-i Salihînin tenkitleri gibi...

S - Zâlim gâvurların bu kadar propagandalarına nasıl mukabele edilmeli?

C - Propaganda, sabıkan tezyif ettiğim zâlim cerbezenin veled-i nâmeşruudur. Ona mukabele, o yalancı silâhla olmamalı, belki sıdk ve hak ile olmalı. Bir tane sıdk, bir harman yalanı yakar.

قُلِ اللّٰهُ ثُمَّ ذَرْهُمْ فِى خَوْضِهِمْ يَلْعَبُونَ[2] اِنَّمَا الْحِيلَةُ فِى تَرْكِ الْحِيَلِ[3]

Maziye, mesaibe kader nazarıyla ve müstakbele, maâsiye teklif noktasından bakmak lâzımdır.

Çaresi bulunan şeyde acze, çaresi bulunmayan şeyde

cez'a iltica etmemek elzemdir.

---

1. "Rıza gözü, ayıplara karşı kördür. Kem göz ise kusurları araştırır." Ali Mâverdî, *Edebü'd-Dünyâ ve'd-Dîn,*s.10; *Dîvânü'ş-Şâfiî,* s.91.

2. "(Resûlüm) sen 'Allah' de, sonra bırak onları saplandıkları batakta oynayadursunlar." En'âm Sûresi, 6:91.

3. Gerçek hile, hileleri terk etmektir.

Hadsî bir hakikat

S - Hazret-i Azrail birdir, bir anda, her yerde eceli gelenlerin ruhunu kabzeder. Hazret-i Cebrail, Sidretü'l-Müntehâda sûret-i hakikiyesinde olduğu anda, Dıhye veya başkasının sûretinde, meclis-i Nebevîde iman ve İslâmın erkânını soruyor veya tebliğ eder. Daha, yalnız Allah bilir, kaç yerlerde bulunuyor. Hazret-i Peygamber (a.s.m.) demiş:

مَنْ رَاٰنِى فِى الْمَنَام فَقَدْ رَاٰنِى حَقًّا [1] şu sırrına binaen, avam-ı ümmetten binlere, bir anda menâmen ve havassa yakazaten ve keşfen temessülü ve umum ümmetin salâvatının istimâı ve âhirette umumla görüşmesi ve şefaati; hem de bir velî, bir anda pek çok yerlerde müşahedesi gibi sırların miftahı nedir?

---

1. "Beni rüyada gören, hakikaten beni görmüştür." *Buharî,* İlim: 38; *Müslim,* Rüya: 10-11; *Tirmizî,* Rü'ya: 4.

C - Bir nurânînin timsali, onun hâsiyetine maliktir; hem gayrı değildir. Şu âleme karşı açılan âlem-i suver ve misâlin bir penceresi olan ecsam-ı şeffafeden âyineler, ecsam-ı kesifenin hâssasız şeklini alır; fakat, nurânînin timsaliyle beraber hâssa-i zâtiyesini de alır.

Meselâ, bir adam, binler ayna ortasında dursa, her bir aynada aynı şahısbulunur; fakat, ruhsuz, hissiz, fikirsiz birer şahıstır.

Lâkin şems binler aynada temessül etse, her bir timsalçendan şemsin azamet-i mahiyetine ve mertebe-i kemâline mâlik değilse de, lâkin şemsin hissi hükmünde olan harareti, hayatı hükmünde olan ziyası, aklı hükmünde olan tenviri, havass-ı selâseyi camidir. Nurânînin timsali hayy-ı murtabittir. Kesifin timsali, meyyit-i müteharriktir. Ruh, en münevver bir nurdur. Tahdidi kabul etmeyen âlem-i misâlin pencerelerinde temâşâger bir ruhun gayr-ı mahsûr timsalleri de birer ruh-u mütecessittir. Havassına maliktir, onun gayrı değillerdir.

Hutuvât-ı Sitte

Bediüzzaman Said Nursî

Takdim

Bu *Hutuvât-ı Sitte* adlı eser, Üstad Bediüzzaman Said Nursî tarafından 1920-1923 yıllarında İstanbul'un işgali sırasında yazılıp işgalcilere karşı gizliceneşredilmiş ve el altından dağıtılmıştır.

Eser, aynı zamanda Arapça olarak da "Evkâf-ı İslâmiye Matbaası"nda 1336 Rumîve 1338 Hicrî 1920 yılında tabedilen *Sünûhat* adlı eserin son kısmına konularak neşredilmiştir.

O dehşetli günlerde Anadolu'nun dört bir yanı işgalci kuvvetlerle sarıldığıbir sırada, başta İngiliz olarak istilacıların yüzlerine tükürürcesine matbaa lisânıyla, İslâmın izzet ve şerefini haykıran ve şehâmet-i imaniyesini çekinmeden izhar eden kahraman Üstadın, binler mehasin-i ulviye ve hizmet-i âliyesine yalnız şu küçük kitap dahi bir parlak âyinedir.

Bu tarihten sonra başta Anadolu ve âlem-i İslâmda ve ta âlem-i insaniyetin her tarafında iman ve Kur'ân hakikatlerini delâil-i akliye ve mantıkiyeile ispat ve izah eden ve "Kur'ân-ı Hakîmin bu asrın fehmine bir dersi olan Risale-i Nur'u telif ve neşredecek olan Hazret-i Bediüzzaman'ın, bu Hutuvât-ı Sitte'yi telifinden evvel, Birinci Harb-i Umumî'ye şarkta talebeleriyle birlikte gönüllü alay kumandanı olarak iştirak edip, Rus ve Ermenilere karşı çetin muharebeler yapıp, talebelerinin kısm-ı âzamını şehid verdikten ve iki sene kadar Rusya'da

esir kaldıktan sonra esaretten dönüp İstanbul'da Erkân-ı Harbiye Riyasetinin iş'arıyla Dârü'l-Hikmeti'l-İslâmiye azalığında bulunup ve bu arada, Arapça Mesnevî-i Nuriye'de cem edilen Arabî risalelerini, Türkçe, manzum Lemeat ve Nokta gibi risaleleri telif ve neşrettikten sonra, bilahâre bu Hutuvât-ı Sitte eserini işgalcilere karşı gizlice tab ve neşretmiştir.

Hazret-i Üstad, hayatının son senelerinde yanına gelen bilhâssa resmî zevattan ziyaretçilere ve bazı mebuslara, Risale-i Nur hizmetinde müsbet hizmet dersini verirken, Eski Said hayatından bahisle, tek başıyla dört cebbar kumandanlara mukabele ettiğini ifade ve beyan ederdi. Ve o zamandaki harika cesaret ve şehâmetini zikretmesiyle, şimdiki Risale-i Nur neşriyatı ve hizmeti ve Nur Talebeleri câmiasıyla yaptığı müsbet harekete, o günkü tavrını kıyas ederek delil gösterirdi. Meselâ, EmirdağLâhikasının en sonunda derc edilen, talebelerine en son dersinde:

"Bizim vazifemiz müsbet hareket etmektir. Menfî hareket değildir. Rıza-yı İlâhîye göre sırf hizmet-i imaniyeyi yapmaktır, vazife-i İlâhiyeye karışmamaktır. Bizler âsâyişi muhafazayı netice veren müsbet iman hizmeti içinde her bir sıkıntıya karşı sabırla, şükürle mükellefiz.

"Meselâ, kendimi misâlalarak derim: Ben eskiden beri tahakküme ve terzile karşı boyun eğmemişim. Hayatımda tahakkümü kaldırmadığım, birçok hâdiselerle sabit olmuş. Meselâ, Rusya'da kumandana ayağa kalkmamak, Divan-ı

Harb-i Örfîde idam tehdidine karşı mahkemedeki paşaların suallerine beş para ehemmiyet vermediğim gibi, dört kumandanlara karşı bu tavrım, tahakkümlere boyun eğmediğimi gösteriyor. Fakat bu otuz senedir müsbet hareket etmek, menfî hareket etmemek ve vazife-i İlâhiyeye karışmamak hakikati için, bana karşı yapılan muamelelere sabırla, rıza ile mukabele ettim. Cercis Aleyhisselâm gibi ve Bedir, Uhud muharebelerinde çok cefa çekenler gibi, sabır ve rıza ile karşıladım..." demektedir.

Hem Emirdağ Lâhikası mektuplarından birinde bu Hutuvât-ı Sitte'den bahisle:

"...*Salisen:* Dünkü gün yanıma gelen mühim bir resmî memura böyle söyledim ki: Eski Said'in sergüzeşte-i hayatından harika üç vakıa, şimdi tahakkuk etmiş ki, ileride çıkacak Risale-i Nur'un kerameti imiş. Şöyle ki:

"31 Mart hâdisesinde Hareket Ordusunun Başkumandanı Mahmud Şevket Paşabana karşı fazla hiddetli iken ve Divan-ı Harb-i Örfîde beni muhakeme ettikleri gün, on beş adam karşımda darağacında asılı bir vaziyette Divan-ı Harb-i Örfî Reisi Hurşid Paşa benden sordu: 'Sen şeriatı istedin mi? İşte şeriatı isteyenler böyle asılırlar.'

"Ben de 'Şeriatın bir meselesine bin ruhum olsa feda ederim' dediğim hâlde ve beni mahkûm etmeye pek çok esbap—muhbirlerin iftiralarıyla—varken, benim müstesna bir sûrette müttefikan beraatime karar vermeleri..

“Hem eski Harb-i Umumînin nihayetinde, İstanbul’da İngilizlerin Başkumandanının eline benim İngilizaleyhine şiddetli yazdığım *Hutuvât-ı Sitte* ve Başpapazına tahkirkârâne sözlerim eline geçtiği hâlde, beni mahvetmek yüzde yüz ihtimali varken, hiddetini geri alıp ilişmemesi...

“Hem Ankara’da, divan-ı riyasetinde pek çok meb’uslar varken Mustafa Kemâl şiddetli bir hiddetle divan-ı riyasetine girip, bana karşı bağırarak: ‘Seni buraya çağırdık ki, bize yüksekfikir beyan edesin. Sen geldin, namaza dair şeyler yazıp içimize ihtilâf verdin.’ Ben de onun hiddetine karşı dedim: ‘Namaz kılmayan haindir, hainin hükmü merduddur.’ Dehşetli bir put kırdım.

“Hazır mebus dostlarım telâş ettikleri ve herhalde beni ezeceklerini tahminettikleri sırada, bana karşı bir nev’i tarziye verip o mecliste hiddetini geri alması, âdetâ dehşetli bir kuvveti ve hakikati hissedip geri çekilmesi, ikinci gün hususî riyaset odasında, *Hücumat-ı Sitte*’nin Birinci Desise içinde bulunan ‘Meselâ, Ayasofya Camii ehl-i fazl ve kemâlden, ilâ âhir...’ cümlesinden başlayan, ta İkinci Desiseye kadar, bir saat tamamen ona söyledim.

“Bütün hissiyatını ve prensibini rencide ettiğim hâlde bana ilişmemesi, hatta taltifime çok çalışması, kat’iyen bu üç cebbar kumandanların bu üç acip hâletleri, âdeta Eski Said’den korkmaları, şüphesiz ki Risale-i Nur’un, ileride kahraman şakirtlerin şahs-ı mânevîsinin harika bir kuvveti ve Risale-i Nur’un parlak bir kerametidir.”

“Harb-i Umumîde mağlûbiyetimizden dolayı fazla müteessir olduğunuzu görüyoruz” diyenlere cevaben,

“Ben kendi elemlerime tahammül ettim; fakat, ehl-i İslâmın eleminden gelen teellümat beni ezdi. Âlem-i İslâma indirilen darbelerin en evvel kalbime indiğini hissediyorum. Onun için bu kadar ezildim. Fakat bir ışık görüyorum ki, o elemlerimi unutturacak inşaallah” diyerek tebessüm eylerdi.

İstanbul’da en büyük ve en ehemmiyetli ve tesirli hizmet-i vataniye ve milliyesinden birisi de *Hutuvât-ı Sitte* adlı eseriyle gaddar zâlimlerin yüzlerine tükürüp, izzet-i diniyeyi ve şeref-i İslâmiyeyi muhafaza etmesidir. İstanbul’un yabancılar tarafından işgali sıralarında, İngiliz Anglikan Kilisesinin, Meşihat-i İslâmiyeden sorduğu altı sualine, altı tükürük mânâsında verdiği mâkul ve sert cevapları, onun derece-i cesaret ve kemâlât ve şecaatını fiilen göstermektedir.

...İngilizBaşkumandanına bu eser gösterilir ve Bediüzzaman’ın bütün kuvvetiyle aleyhte bulunduğu kendisine ihbar edilir. O cebbar kumandan, idam kararıyla vücudunu ortadan kaldırmak istedi ise de, fakat kendisine, Bediüzzaman idam edilirse bütün Şarkî Anadolu İngiliz’e ebediyen adavet edeceği ve aşiretler her ne pahasına

olursa olsun isyan edecekleri söylenmesi üzerine birşey yapamaz.

İstanbul'da, İngilizler desiseleriyle Şeyhülislâmı ve diğer bazı ulemayı lehlerine çevirmeye çalışmalarına mukabil, Bediüzzaman, *Hutuvât-ı Sitte* adlı eseri ve İstanbul'daki faaliyetiyle İngiliz'in, âlem-i İslâm ve Türkler aleyhindeki müstemlekecilik siyasetini ve entrikalarını, tarihî düşmanlığını etrafa neşrederek, Anadolu'daki Millî Kurtuluş Hareketini desteklemiş, bu hususta en büyük âmillerden birisi olmuştu.

Bu hizmetine dair kendi ifadesinden bir parça:

"Bir zaman İngilizdevleti, İstanbul Boğazının toplarını tahrip ve İstanbul'u istilâ ettiği hengâmda, o devletin en büyük daire-i diniyesi olan Anglikan Kilisesinin Başpapazı tarafından, Meşihat-ı İslâmiyeden dinî altı sual soruldu. Ben de o zaman, Dârü'l-Hikmeti'l-İslâmiye'nin âzâsı idim. Bana dediler: 'Bir cevap ver. Onlar, altı suallerine altı yüzkelime ile cevap istiyorlar.' Ben dedim: 'Altı yüz kelime ile değil,altı kelime ile değil, hatta bir kelime ile değil, belki bir tükürüklecevap veriyorum. Çünkü o devlet, işte görüyorsunuz, ayağını boğazımızabastığı dakikada, onun papazı mağrurane üstümüzde sual sormasına karşı yüzüne tükürmek lâzım geliyor... Tükürün o ehl-i zulmün o merhametsiz yüzüne!' demiştim."

İşte muhtevası küçük fakat zaman ve zemindeki neşri ve zuhuru itibariyle gayet ehemmiyetli ve Hazret-i Üstad Bediüzzaman'ın bu millet ve memleket-i İslâmiyenin

müdafaa, muhafaza, istiklâl ve istikbali için feveran eden hamiyet-i âliyesini göstermesi noktasından büyük olan bu *Hutuvât-ı Sitte* eserini, yaşayan ebedî bir tarih mânâsıyla yeni nesillerin nazar-ı dikkatine arz ediyoruz.

Hizmetinde bulunan talebeleri

Hutuvât-ı Sitte

اَعُوذُ بِاللّٰهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ

وَلاَ تَتَّبِعُوا خُطُوَاتِ الشَّيْطَانِ[1]

1. “Şeytanın izini takip etmeyin.” Bakara Sûresi, 2:168, 208; En’âm Sûresi, 6:142.

Her bir zamanın insî bir şeytanı vardır. Şimdi beşerde insan sûretinde şeytanın vekili olan ruh-u gaddar, fitnekârane siyasetiyle cihanın her tarafına kundak sokan el-hannas, altı hutuvâtıyla âlem-i İslâmı ifsad için insanlarda ve insan cemaatlerindeki habis menbaları ve tabiatlarındaki muzır madenleri, fiilî propaganda ile işlettiriyor, zayıf damarları buluyor.

Kimi(nin) hırs-ı intikamını, kimi(nin) hırs-ı câhını, kimi(nin) tamahını, kimi(nin) humkunu, kimi(nin) dinsizliğini, hatta en garibi, kimi(nin) de taassubunu işletip siyasetine vasıta ediyor.

BİRİNCİ HATVESİ: Der veya dedirir:

“Siz kendiniz de dersiniz ki: Musibete müstehak

oldunuz. Kader zâlim değil, adalet eder. Öyleyse, size karşı muameleme razı olunuz."

Şu vesveseye karşı demeliyiz: Kader-i İlâhi isyanımız için musibet verir. Ona rızadâde olmak, o günahtan tevbe demektir. Sen ey mel'un! günahımız için değil, İslâmiyetimiz için zulmettin ve ediyorsun. Ona rıza veya ihtiyarla inkıyad etmek—neûzü billâh—İslâmiyetten nedamet ve yüz çevirmek demektir.

Evet aynı şeyi—hem musibettir—Allah verir, adalet eder. Çünkü günahımıza, şerrimize zecren ondan vazgeçirmek için verir. O şeyi aynı zamanda beşer verir, zulmeder. Çünkü, başka sebebe binaen ceza verir. Nasıl ki düşman-ı İslâm, aynı şeyi bize icra ediyor. Çünkü Müslümanız.

İKİNCİ HATVESİ: Der (ve dedirtir):

"Başka kâfirlere dost olduğunuz gibi bana da dost ve taraftar olunuz. Neden çekiniyorsunuz?"

Şu vesveseye karşı deriz:

Muavenet eli(ni) kabul etmek ayrıdır. Adavet eli(ni) öpmek de ayrıdır. Bir kâfirin her bir sıfatı kâfir olmak ve küfründen neş'et etmek lâzım olmadığından, İslâmın eski ve mütecaviz bir düşmanını def' için, bir kâfir muavenet eli(ni) uzatsa, kabul etmek İslâmiyete hizmettir.

Senin ise, ey kâfir-i mel'un, senin küfründen neş'et eden teskinkabul etmez husumet elini öpmek değil, temas

etmek de İslâmiyete adavet etmek demektir.

ÜÇÜNCÜ HATVESİ: Der (veya dedirtir):

"Şimdiye kadar sizi idare edenler fenalık ettiler, karıştırdılar. Öyleyse bana razı olunuz."

Bu vesveseye karşı deriz:

Ey el-hannas! Onların fenalıklarının asıl sebebi de sensin. Âlemi onlara darlaştırdın, damar-ı hayatı kestin, evlâd-ı nâmeşruunu onlara karıştırdın. Dinsizliğe sevk ederek dini rüşvet isterdin. Onlara bedel seni kabul etmek, yalnız müteneccis su ile necis olmuş bir libası, hınzırın bevliyle yıkamak demektir. Sen yalnız hayvancasına muvakkat bir hayat-ı sefilâneyi bize bırakıyorsun; insanca, İslâmca hayatı öldürüyorsun. Biz ise heminsancasına, hem Müslümancasına yaşamak istiyoruz. Senin rağmına yaşayacağız!

DÖRDÜNCÜ HATVESİ: Der (veya dedirtir):

"Sizi idare eden ve bana muhâsım vaziyetini alanlar—ki Anadolu'daki sergerdeler(i)dir—maksatları başkadır. Niyetleri din ve İslâmiyet değildir."

Şu vesveseye karşı deriz:

Vesilelerde niyetin tesiri azdır. Maksadın hakikatini tağyir etmez. Çünkü maksut, vesilenin vücuduna terettüp eder; içindeki niyete bakmaz.

Meselâ, ben bir define veya su bulmak için bir kuyu

kazıyorum. Biri geldi, kendini saklamak veya orada muzahrafatını defnetmek için, bana yardım ederek kazdı. Suyun çıkmasına ve define bulunmasına niyeti tesir etmez. Su, fiiline, kazmasına bakar, niyetine bakmaz. Bunun gibi, onlar bizi Kâbe'ye götürüyorlar.

Kur'ân'ı yüksek tutmak istiyorlar. Bütün felâketimizin menbaı olan Avrupa muhabbetine bedel, husumetini esas tutuyorlar. Niyetleri ne olursa olsun, bu maksatların hakikatini tağyir edemez.

BEŞİNCİ HATVESİ: Der:

"İrade-i Hilâfet, siyasetimin lehinde çıktı."

Şu vesveseye karşı deriz:

Bir şahsın arzu-yu zâtîsi ve emr-i hususîsi başkadır, ümmet namına emin olarak deruhte ettiği emanet-i Hilâfetten hasıl olan şahsiyet-i mâneviyenin iradesi bambaşkadır. Bu irade bir akıldan çıkıp, bir kuvvete istinad ederek, âlem-i İslâmın maslahatını takip eder. Aklı ise, şûrâ-yı ümmettir; senin vesvesen değil. Kuvveti müsellâh ordusu, hür milletidir; senin süngülerin değildir. Maslahat da muhitten merkeze nazar edip İslâm için faide-i uzmâya tercih etmektir. Yoksa, aksine olarak merkezden muhite bakmakla âlem-i İslâmı bu devlete, bu devleti de Anadolu'ya, Anadolu'(yu) da İstanbul'a, İstanbul'u da hânedân-ı Saltanata tearuz vaktinde feda etmek gibi hod-endişâne fikir ve irade, değil Vahdeddin gibi mütedeyyin bir zât, hatta en fâcir bir adam da, yalnız ism-i

hilâfeti taşıdığı için ihtiyarıyla etmez. Demek, mükrehtir. O halde ona itaat, adem-i itaattir.

ALTINCI HATVESİ: Der ki:

"Bana karşı mukavemetiniz beyhudedir. Müttefikiniz beraberken yapamadığınız şeyi şimdi nasıl yapacaksınız?"

Şu vesveseye karşı deriz:

En ziyade hileve fitne kuvvetiyle ayakta duran azametli kuvvetin bizi ye'se düşürmüyor.

Evvelâ: Hile ve fitne, perde altında kaldıkça tesir eder. Zâhire çıkmakla iflâs eder, kuvveti söner. Perde öyle yırtılmış ki, senin yalan, hile, fitne(n) hezeyana, maskaralığa inkılâp edip akim kalıyor. Bu defaki Anadolu'ya karşı..... gibi...

Saniyen: O kof kuvvetin yüzde doksanı sana karşı itilâf kabul etmez. Muhâsım bir cereyan, atâlete mahkûm ediyor. Fazla kalan kuvvetinle dert ve dermanda müşterek olan âlem-i İslâmı susturacak, depretmeyecek derecede eski(si) gibi bir istibdat altında tutmaya ihtimal versen, şeytan iken eşeğin eşeği olursun![HAŞİYE-1*]

**Haşiye-1 ***Hey ekpekü'l-küpekâ! Köpekten tekepküp etmiş köpek!

Salisen: Madem ki öldürüyorsun. Ölmek iki sûretledir:

Birinci sûret: Senin ayağına düşmek, teslim olmak sûretinde ruhumuzu, vicdanımızı ellerimizle öldürmek, cesedi de güya ruhumuza kısasen sana telef ettirmektir.

İkinci sûret: Senin yüzüne tükürmek, gözüne tokat vurmakla ruh ve kalbimiz sağ kalır, ceset de şehit olur. Akide faziletimiz tahkir edilmez; İslâmiyetin izzetiyle istihza edilmez.

Elhasıl: İslâmiyet muhabbeti, senin husumetini istilzam eder. Cebrail, şeytan ile barışamaz.

Siyasetimizde en acınacak, en ebleh bir akıl varsa, o da öylelerin aklıdır ki, (...) milletinin ihtiras ve menfaatini, İslâmiyetin menfaat ve izzetiyle kabil-i tevfik görüyor. Burada en sefil ve en ahmak kalb, öylelerin kalbidir ki, hayatı onun himayeti altında kabul eder. Hayatımızı onun himayeti altında kàbil görüyor.**HAŞİYE-2**** Çünkü, öyle bir şarta hayatımızı tâlik ediyor ki, muhal ender muhaldir.

Haşiye-2 ** Allah kimseyi şaşırtmasın, şaşırtırsa süründürmesin, süründürürseçektirmesin, çektirirse rezil etmesin, rezil ederse perişan etmesin,perişan ederse sersem, âvâre etmesin.

Der: "Yaşayınız. Fakat bir tek adam bana hıyânet etse yakarım, yıkarım!"

Şayet bir adam hakka sadakatnamına onun kâfirane zulmüne karşı hıyânet etse, Ayasofya'ya iltica etse, milyarlara değer o mukaddes binayı harap eder. Veyahut, bir köyde ona bir hain bulunsa, çoluk çocuğuyla mahvetmek, veya bir cemaatte ona muzır biri varsa cemaati ifnâ etmek, her vakit kendinde selâhiyet görüyor. Lânet o medeniyete ki, ona o salâhiyeti vermiş! Acaba, bütün millet bir kalbde—hem münafık, hançer-i zulmünden mütelezziz olacak ahmak bir kalbde

—ittifakından daha muhal ne var?

Şeytan gibi hasis hisleri, fena ahlâkları teşci ve himaye eder, iyi hisleri söndürür. Hem insanî, İslâmî hayatı men etmekle beraber, muvakkat hayvanî bir hayatı, iki genc-i mücehhez, pençeli; ekseriyeti kazanmak için, imhayı esas program yapmış, iki kelbi iki ciğerimize musallat ederek bizi silâhtan tecrit ediyor. İşte onun himayeti, işte hayatımız!

O hasım, gösterdiği kin ve husumet harpten neş'et etme değildir. Harpten olsaydı, tabiî mağlûbiyetimizle sairlerin husumeti gibi sükûnet bulurdu. Hem hasmın, uzakta çirkin yüzündeki riyakârane çizgileri güzel zannedilirdi. Yakında görenler, inşaallah daha aldanmaz.

كَمَا اَنَّ الضَّرُورَاتِ تُبِيحُ الْمَحْظُورَاتِ كَذٰلِكَ تُسَهِّلُ الْمُشْكِلَاتِ[1]

1. Zaruretler, yasakları mübah kıldığı gibi zorlukları da kolaylaştırır.

Korkaklıkta darb-ı mesel hükmünde olan tavuk, çocukları yanında iken şefkat-ı cinsiye sebebiyle camusa saldırır. İşte dehşetli bir cesaret...

Hem darb-ı meselolmuş: "Keçi kurttan havfı, ıztırar vaktinde mukavemete inkılâp eder. Boynuzu ile kurdun karnını deldiği vâkidir. İşte harika bir şecaat…

Fıtrîmeyelân mukavemetsûzdur. Bir avuç su, kalın bir demir gülle içinde atılsa, kışta soğuğa maruz bırakılsa,

meyl-i inbisat demiri parçalar.

Evet, şefkatli tavuk cesareti, hamiyetli keçi ıztırarî şecaati gibi, fıtrî bir heyecan demir güllede su gibi, zulmün burudetli husumet-i kâfirânesine maruz kaldıkça herşeyi parçalar. Rus mojikleri buna şahittir.

Bununla beraber, imanın mahiyetindeki hârikulade şehâmet, izzet-i İslâmiyetin tabiatındaki âlem-pesend şecaat, uhuvvet-i İslâmiyenin intibahıyla her vakit mu'cizeleri gösterebilir.

Divan-ı Harb-i Örfî

Bediüzzaman Said Nursî

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1]

1. Her türlü noksan sıfatlardan yüce olan Allah'ın adıyla.

Yarım asır evvel tabedilen bu müdafaayı, şimdi bu asra daha muvafık gördük. Güya o zamandan elli sene sonra bir hiss-i kablelvuku ile bir nev'i ihbar-ı gaybî olarak hayat-ı içtimaiyeyi alâkadar eden çok hakikatlere temas ettiğinden neşredildi.

Eserin kırk beş sene evvel (1327) tab'ındaki

İfade-i Nâşir

Ahmed Râmizder:

ÜÇ YÜZ YİRMİ ÜÇ senesi zarfında idi ki, Şarkın yalçın, sarp, âhenîn mâverâ-i şevâhik-i cibalinde tulû etmiş Said Nursî isminde nevâdir-i hilkatten mâdud bir ateşpâre-i zekânın İstanbul âfâkında rüyet edildiği haberi etrafa aksetmiş ve fıtraten mütecessis olan bazı kimseler o harika-i fıtratı peyapey gördükçe, mâder-i hilkatin hazâin-i lâ-tefnâsındaki sehaveti bir türlü hazmedemeyenler, Şarkî Anadolu kıyafetinde, o şal ve şalvar altında öyle bir kanun-u dehânın ihtifa edebileceğini bir türlü anlayamayarak, bir kısım adamlar ona, "mecnun" demişlerdi.

Said Nursî, filvâki ifrat-ı zekâ itibarıyla hudud-u cünunda idi. Fakat, öyle bir cünun ki, "Onun ulvî ruh ve

kemâl-i aklına işarettir" diye bir zât şu mısralarında tercüman-ı zîşanı olmuştur:

Cünun, başımda yanar ateş-i maâlîdir,
Cünun, başımda benim bir zekâ-i âlîdir.
Benim cünunuma rehber ziya-yı ulviyet,
Benim cünunumu bekler azîm bir niyet.

Evet, Said Nursî İstanbul'a, şûrezâr vilâyât-ı şarkiyenin maarifsizlikle öldürülmek istenilen Yıldız siyasetlerine istikamet vermek azmiyle gelmişti. Daha İstanbul'a gelmeden, Van'dan, Bitlis'ten, Mardin'den defaatla nefyolmasından, İstanbul'a gelmesiyle beraber, merhum Sultan Abdülhamid tarafından sûret-i ciddiyede tarassut altına aldırıldı. Birkaç kere tevkif edildi. Nihayet birgün geldi, Said Nursî'yi Üsküdar'a, Toptaşına yolladılar. Çünkü hapishanede ikaz edilecek kimseler bulunmak muhtemeldi. Tımarhaneden ikide bir çıkartılıyor; maaş, rütbe tebşir ediliyor; Hazret-i Said, "Ben memleketimde mektep-medrese açtırmak üzere geldim, başka bir dileğim yoktur. Bunu isterim, başka birşey istemem" diyordu. Tâbir-i âharle, Bediüzzaman iki şey istiyordu: Vilâyat-ı şarkıyenin her tarafında mektepler, medreseler açtırmak istiyor ve başka birşey almamak istiyordu.

Arş-ı kanaat oldu behişt-i gına bize,
Biz etmeyiz zemîn-i müdârâya ol emin.
Mansıbların, makamların en bülendidir,
Hizmet-i imanile âsâyiş ve saadeti temin.

Şehzadebaşında şemâtetle konferans verildiği gece,

kemâl-i mehabetle sahneye çıkıp irad ettiği nutk-u beliğ-i bîtarafane, Said'in ihata-i ilmiyesi kadar hamaset ve fedakârlıkta da ileri olduğunu teyid eder. Gerek o gece, gerek menhus 31 Mart'ta cihandeğer nasihatleriyle ortaya atılan hoca-i dânâya, böyle tehlikeli bir anda vücud-u kıymetdarının sıyaneti, nefean lil'umum elzem olduğu halde ve ihtar edildiği zaman, "En büyük ders, doğruluk yolunda ölümünü istihkar dersi vermektir"; "Yerinde ölmek için bu hayat lâzımdır" fikrine karşı,

Aşinayız, bize bîgânedir endişe-i mevt.
Adl ü hak uğruna nezreylemişiz cânımızı.
Olur bize âb-ı hayat, ateş-i seyyâl-i memat.

mısrâı ile mukabele ederdi.

Said-i hüşyârın safvet-i ruhunu, besalet ve şecaatini, fedakârlığındaki nihayetsizliğini anlamak ve ona bağlanmak için, lisân-ı hamasetinden bu mezkûr mısrâı dinlemek kifayet eder.

Bediüzzaman'a zurafâdan biri bir gün irfanıyla mütenasip bir esvap iktisaı lüzumundan bahseder. Müşarün ileyh de, "Siz Avusturya'ya güya boykot yapıyorsunuz; hem onun yolladığı kalpakları giyiyorsunuz. Ben ise bütün Avrupa'ya boykot yapıyorum;[HAŞİYE-1] onun için yalnız memleketimin maddî ve mânevî mâmulâtını giyiyorum" buyurmuştur.

Haşiye-1 Otuz sene cebirve işkenceler altında sıkıştırıldığı halde, hiçbir defa Avrupa şapkasını başına koymadı.

Elyevm, Said Nursî memleketine döndü. Karışmış İstanbul'un havâ-i gıll ü gışından ve tezviratından ve bedraka-i efkâr olmak lâzım gelen gazetecilerin bazılarının bütün fenalıklara bâdî ve bütün felâketlerin müvellidi olduklarını görerek, bu derece açık cinayetlere tahammül edemeyerek meyus ve müteessir, vahşetzâr fakat mûnis, vefakâr ve nâmusperver olan dağlarına döndü. İsabet etti. Kim bilir, belki en büyük icraatından biri de budur.

Nâşiri

Ahmet Râmiz

(Rahmetullahi aleyh)

Kırk altı sene evvel tab' edilen[1]

İki Mekteb-i Musibetin Şehadetnamesi

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[2] وَاِنْ مِنْ شَىْءٍ اِلاَّ يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ[3]

Mukaddime

---

1. Bu tarih 1954 senesine aittir.
2. Her türlü noksan sıfatlardan yüce olan Allah'ın adıyla.
3. "Hiçbir şey yoktur ki Allah'ı hamd ile tesbih etmesin." İsrâ Sûresi, 17:44.

VAKTÂ Kİ HÜRRİYET divanelikle yâd olunurdu; zayıf istibdat tımarhaneyi bana mektep eyledi. Vaktâ ki itidal, istikamet; irtica ile iltibas olundu; Meşrutiyette şiddetli istibdat, hapishaneyi mektep yaptı.

Ey şu şehadetnamemi temaşa eden zevat! Lütfen ruh ve hayalinizi misafireten, yeni medeniyete karışmış asabî bir bedevî talebenin hâl-i ihtilâlde olan ceset ve dimağına gönderiniz. Ta tahtie ile hatâya düşmeyiniz.

31 Mart Hâdisesinde Divan-ı Harb-i Örfîde dedim ki:

Ben talebeyim. Onun için herşeyi mizan-ı şeriatla

muvazeneediyorum. Ben milliyetimizi, yalnız İslâmiyet biliyorum. Onun için herşeyi de İslâmiyet nokta-i nazarından muhakeme ediyorum.

Ben hapishane denilen âlem-i berzahın kapısında dururken ve darağacı denilen istasyonda âhirete giden şimendiferi beklerken, cemiyet-i beşeriyenin gaddarane hallerini tenkit ederek, değil yalnız sizlere, belki bu zamandaki nev-i benî beşere irad ettiğim bir nutuktur. Onun için, يَوْمَ تُبْلَى السَّرَائِرُ [4] sırrınca, kabr-i kalbden hakaik çıplak çıktı; nâmahrem olan kimseler nazar etmesin. Âhirete kemâl-i iştiyak ile müheyyayım. Bu asılanlarla beraber gitmeye hazırım. Nasıl ki, bir bedevî garaipperest, İstanbul'un acaip ve mehasinini işitmiş, fakat görmemiş; nasıl kemâl-i hâhişle görmeyi arzu eder! Ben de ma'rez-i acaip ve garaip olan âlem-i âhireti, o hâhişle görmek istiyorum. Şimdi de öyleyim. Beni oraya nefyetmek, bana ceza değil! Sizin elinizden gelirse, beni vicdanen tâzib ediniz! Ve illâ başka sûretle azap, azap değil, benim için bir şandır!

---

1. "O gün ki, bütün sırlar ortaya serilir." Târık Sûresi, 86:9.

Bu hükûmet zaman-ı istibdatta akla husumet ederdi. Şimdi de hayata adavet ediyor. Eğer hükûmet böyle olursa, yaşasın cünun! Yaşasın mevt! Zâlimler için de yaşasın Cehennem! Ben zaten bir zemin istiyordum ki, efkârımı onda beyan edeyim. Şimdi bu Divan-ı Harb-i Örfî iyi bir zemin oldu.

Bidayetlerde herkesten sual olunduğu gibi, Divan-ı Harpte bana da sual ettiler: “Sen de şeriatı istemişsin.”

Dedim: Şeriatın bir hakikatine bin ruhum olsa feda etmeye hazırım. Zira, şeriat, sebeb-i saadetve adalet-i mahz ve fazilettir. Fakat ihtilâlcilerin isteyişi gibi değil.

Hem de dediler: “İttihad-ı Muhammediyeye (a.s.m.) dahil misin?”

Dedim: Maaliftihar! En küçük efradındanım. Fakat, benim târif ettiğim vecihle... Ve o ittihaddan olmayan, dinsizlerden başka kimdir, bana gösterin.

İşte o nutku şimdi neşrediyorum. Ta ki, Meşrutiyeti lekeden ve ehl-i şeriatı meyusiyetten ve ehl-i asrı tarih nazarında cehil ve cünundan ve hakikati evham ve şüpheden kurtarayım. İşte başlıyorum:

Dedim: Ey paşalar, zabitler!

Hapsimi iktiza edencinayetlerin icmali:

اِذَا مَحَاسِنِیَ اللَّاتِی اَدِلُّ بِهَا كَانَتْ ذُنُوبِی فَقُلْ لِی كَیْفَ اَعْتَذِرُ

Yani, “medar-ı iftiharım olan mehasinim, şimdi günah sayılıyor. Artık nasıl itizar edeyim, mütehayyirim.”

Mukaddime olarak söylüyorum: Mert olan cinayete tenezzül etmez. Şayet isnadolunsa cezadan korkmaz. Hem de haksız yere idam olunsam, iki şehidsevabını kazanırım.

Şayet hapiste kalsam, böyle hürriyeti lâfızdan ibaret bulunan gaddar bir hükûmetin en rahat mevkii hapishane olsa gerektir. Mazlumiyetle ölmek, zâlimiyetle yaşamaktan daha hayırlıdır. Bunu da derim ki:

Siyaseti dinsizliğe âlet yapan bazı adamlar, kabahatini setriçin başkasını irtica ile ve dinini siyasete âlet yapmakla itham ederler. Şimdiki hafiyeler eskisinden beterdirler. Bunların sadakatine nasıl itimad olunur? Adalet onların sözlerine nasıl bina olunur?

Hem de cerbeze ile, insan adalet yaparken zulme düşüyor. Zira insan kusursuz olmaz. Fakat uzun zamanda ve efrad-ı kesîre içinde ve tahallül-ü mehasinle tâdil olunan müteferrik kusurları cerbeze ile cem edip bir zaman-ı vâhidde bir şahs-ı vahidden sudurunu tevehhüm ederek şedid cezaya müstehak görür. Hâlbuki bu tarz, bir zulm-ü şedîddir.

Şimdi gelelim on bir buçuk cinayetlerimin tâdâdına:

BİRİNCİ CİNAYET: Geçen sene bidayet-i Hürriyette elli-altmış telgraf umum şark aşiretlerine Sadâret vasıtasıyla çektim. Meâli şu idi:

"Meşrutiyetve kanun-u esasî işittiğiniz mesele ise, hakikî adalet ve meşveret-i şer'iyeden ibarettir; hüsn-ü telâkki ediniz. Muhafazasına çalışınız. Zira dünyevî saadetimiz Meşrutiyettedir. Ve istibdattan herkesten ziyade biz zarardîdeyiz."

Her yerden bu telgrafların cevabı, müspet ve güzel

olarak geldi. Demek vilâyat-ı şarkiyeyi tenbih ettim, gafil bırakmadım. Ta yeni bir istibdat onların gafletinden istifade etmesin. "Neme lâzım" demediğimden cinayet işledim ki, bu mahkemeye girdim.

İKİNCİ CİNAYET: Ayasofya'da, Bayezid'de, Fatih'te, Süleymaniye'de umum ulema ve talebeye hitaben müteaddit nutuklarla şeriatın ve müsemmâ-yı meşrutiyetin münasebet-i hakikiyesini izah ve teşrih ettim. Ve mütehakkimane istibdadın şeriatla bir münasebeti olmadığını beyan ettim. Şöyle ki:

سَيِّدُ الْقَوْمِ خَادِمُهُمْ[1] hadisinin sırrıyla, şeriat âleme gelmiş, ta istibdadı ve zâlimâne tahakkümü mahvetsin.

---

1. "Milletin efendisi, onlara hizmet edendir." el-Mağribî, *Câmiu'ş-Şeml,* 1:450, hadis no: 1668, el-Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ,* 2:463.

Herhangi bir nutuk irad ettimse, her bir kelimesine kimsenin bir itirazı varsa, burhan-ı kat'î ile ispata hazırım. Ve dedim ki: Asl-ı şeriatın meslek-i hakikîsi, hakikat-i meşrutiyet-i meşrûadır.

Demek meşrutiyeti, delâil-i şer'iyeile kabul ettim. Başka medeniyetçiler gibi taklîdî ve hilâf-ı şeriat telâkki etmedim. Ve şeriatı rüşvet vermedim. Ve ulema ve şeriatı, Avrupa'nın zünun-u fâsidesinden iktidarıma göre kurtarmaya çalıştığımdan cinayet ettim ki, bu tarz muamelenizi gördüm.

ÜÇÜNCÜ CİNAYET: İstanbul'da yirmi bine yakın

hemşehrilerimi, hamal ve gafilve safdil olduklarından, bazı particiler onları iğfal ile vilâyât-ı şarkiyeyi lekedar etmelerinden korktum. Ve hamalların umum yerlerini ve kahvelerini gezdim. Geçen sene anlayacakları sûretle meşrutiyeti onlara telkin ettim. Şu mealde:

İstibdat, zulüm ve tahakkümdür. Meşrutiyet, adalet ve şeriattır. Padişah, Peygamberimizin emrine itaat etse ve yoluna gitse halifedir. Biz de ona itaat edeceğiz. Yoksa, Peygambere tâbi olmayıp zulmedenler, padişah da olsalar haydutturlar. Bizim düşmanımız cehalet, zaruret, ihtilâftır. Bu üç düşmana karşı san'at, marifet, ittifak silâhıyla cihad edeceğiz. Ve bizi bir cihette teyakkuza ve terakkiye sevk eden hakikî kardeşlerimiz Türklerle ve komşularımızla dost olup el ele vereceğiz. Zira husumette fenalık var, husumete vaktimiz yoktur. Hükûmetin işine karışmayacağız. Zira, hikmet-i hükûmeti bilmiyoruz.

İşte o hamalların, Avusturya'ya karşı, benim gibi bütün Avrupa'ya karşı[HAŞİYE-1]boykotajları ve en müşevveş ve heyecanlı zamanlarda âkılâne hareketlerinde bu nasihatin tesiri olmuştur. Padişaha karşı irtibatlarını tâdil etmeye ve boykotajlarla Avrupa'ya karşı harb-i iktisadî açmaya sebebiyet verdiğimden, demek cinayet ettim ki, bu belâya düştüm.

Haşiye-1 Bediüzzaman'a zurafâdan biri, birgün, irfanıyla mütenasip bir esvap giymesi lüzumundan bahseder. Müşarün ileyh de: "Siz Avusturya'ya güya boykot yapıyorsunuz; hem onun gönderdiği kalpakları giyiyorsunuz. Ben ise bütün Avrupa'ya boykot yapıyorum. Onun için yalnız memleketimin maddî ve mânevî mamulâtını giyiyorum" buyurmuştur.

DÖRDÜNCÜ CİNAYET: Avrupa, bizdeki cehalet ve taassup müsaadesiyle, şeriatı—hâşâ ve kellâ—istibdada müsait zannettiklerinden, nihayet derecede kalben üzülmüştüm. Onların zannını tekzip etmek için, Meşrutiyeti herkesten ziyade şeriat namına alkışladım. Lâkin yine korktum ki, başka bir istibdat tekrar o zannı tasdik eder diye, ne kadar kuvvetim varsa Ayasofya Camiinde meb'usana hitaben feryad ettim. Ve söyledim ki:

Meşrutiyeti, meşruiyet unvanı ile telâkki ve telkin ediniz. Ta yeni ve gizli ve dinsiz bir istibdat, pis eliyle o mübareği ağrazına siper etmekle lekedar etmesin. Hürriyeti, âdâb-ı şeriatla takyid ediniz. Zira câhil efrad ve avam-ı nas kayıtsız hür olsa, şartsız tam serbest olsa, sefih ve itaatsiz olur. Adalet namazında kıbleniz dört mezhep olsun. Ta ki namaz sahih ola. Zira, hakaik-i meşrutiyetin sarahaten ve zımnen ve iznen dört mezhepten istihracı mümkün olduğunu dâvâ ettim.

Ben ki, bir âdi talebeyim. Ulemaya farz olan bir vazifeyi omuzuma aldım. Demek cinayet ettim ki bu tokadı yedim.

BEŞİNCİ CİNAYET: Gazeteler iki kıyas-ı fâsidcihetiyle ve haysiyet kırıcı bir neşriyatla ahlâk-ı İslâmiyeyi sarstılar. Ve efkâr-ı umumiyeyi perişan ettiler. Ben de gazetelerle onları reddeden makaleler neşrettim. Dedim ki:

Ey gazeteciler! Edipler edepli olmalı; hem de edeb-i İslâmiye ile müteeddib olmalı. Ve onların sözleri, kalb-i umumî-i müşterek-i milletten bîtarafane çıkmalı. Ve matbuat nizamnamesini, vicdanınızdaki hiss-i diyanet ve

niyet-i hâlisa tanzim etmeli. Hâlbuki, siz iki kıyâs-ı fâsidle, yani taşrayı İstanbul'a ve İstanbul'u Avrupa'ya kıyas ederek efkâr-ı umumiyeyi bataklığa düşürdünüz. Ve şahsî garazları ve fikr-i intikamı uyandırdınız. Zira, elifba okumayan çocuğa felsefe-i tabiiye dersi verilmez. Ve erkeğe tiyatrocu karı libası yakışmaz. Ve Avrupa'nın hissiyatı, İstanbul'da tatbik olunmaz. Akvâmın ihtilâfı, mekânların ve aktârın tehâlüfü, zamanların ve asırların ihtilâfı gibidir. Birisinin libası, ötekinin endamına gelmez. Demek Fransız büyük ihtilâli, bize tamamen hareket düsturu olamaz. Yanlışlık, tatbik-i nazariyat ve muktezâ-yı hâli düşünmemekten çıkar.

Ben ki ümmî bir köylüyüm; böyle cerbezeli ve muğalâtalı ve ağrazlı muharrirlere nasihat ettim. Demek cinayet işledim.

ALTINCI CİNAYET: Kaç defa büyük içtimalarda heyecanları hissettim. Korktum ki, avam-ı nas siyasete karışmakla asayişi ihlâl etsinler. Türkçeyi yeni öğrenen köylü bir talebenin lisânına yakışacak lâfızlarla heyecanı teskin ettim. Ezcümle, Bayezid'de talebenin içtimasında ve Ayasofya mevlidinde ve Ferah Tiyatrosundaki heyecana yetiştim. Bir derece heyecanı teskin ettim. Yoksa bir fırtına daha olacaktı.

Ben ki bedevî bir adamım. Medenîlerin entrikalarını bildiğim halde işlerine karıştım. Demek cinayet ettim.

YEDİNCİ CİNAYET: İşittim: İttihad-ı Muhammedî(a.s.m.) namıyla bir cemiyet teşekkül etmiş.

Nihayet derecede korktum ki, bu ism-i mübarekin altında bazılarının bir yanlış hareketi meydana gelsin. Sonra işittim: Bu ism-i mübareki bazı mübarek zevât, (Süheyl Paşa ve Şeyh Sâdık gibi zâtlar) daha basit ve sırf ibadete ve Sünnet-i Seniyyeye tebaiyete nakletmişler. Ve o siyasî cemiyetten kat-ı alâka ettiler, siyasete karışmayacaklar. Lâkin tekrar korktum, dedim: Bu isim umumun hakkıdır, tahsis ve tahdit kabul etmez. Ben nasıl ki dindar müteaddit cemiyete bir cihetle mensubum. Zira maksatlarını bir gördüm. Kezâlik, o ism-i mübareke intisap ettim. Lâkin tarif ettiğim ve dahil olduğum ittihad-ı Muhammedînin (a.s.m.) tarifi budur ki:

Şarktan garba, cenuptan şimale uzanan bir silsile-i nuranî ile merbut bir dairedir. Dahil olanlar da bu zamanda üç yüz milyondan ziyadedir. Bu ittihadın cihetü'l-vahdeti ve irtibatı, tevhid-i İlâhîdir. Peyman ve yemini, imandır. Müntesipleri, kàlû belâdan dahil olan umum mü'minlerdir. Defter-i esmâları da Levh-i Mahfuzdur. Bu ittihadın nâşir-i efkârı, umum kütüb-ü İslâmiyedir. Günlük gazeteleri de, i'lâ-i kelimetullahı hedef-i maksat eden umum dinî gazetelerdir. Kulüp ve encümenleri, câmi ve mescidler ve dinî medreseler ve zikirhanelerdir. Merkezi de Haremeyn-i Şerifeyndir. Böyle cemiyetin reisi, Fahr-i Âlemdir. Ve mesleği, herkes kendi nefsiyle mücahede, yani ahlâk-ı Ahmediye (a.s.m.) ile tahallûk ve sünnet-i Nebeviyeyi ihyâ ve başkalara da muhabbet ve—eğer zarar etmezse—nasihat etmektir. Bu ittihadın nizamnâmesi sünnet-i Nebeviyeve kanunnamesi evamir ve nevâhî-i şer'iyedir. Ve

kılıçları da berâhin-i katıadır. Zira, medenîlere galebe çalmak ikna iledir, icbar ile değildir. Taharrî-i hakikat, muhabbet iledir. Husumet ise, vahşet ve taassuba karşı idi. Hedef ve maksatları da, ilâ-yı kelimetullahtır. Şeriat da, yüzde doksan dokuz ahlâk, ibadet, âhiret ve fazilete aittir. Yüzde bir nispetinde siyasete müteallikti r; onu da ulü'l-emirlerimiz düşünsünler.

Şimdiki maksadımız, o silsile-i nurânîyi ihtizaza getirmekle, herkesi bir şevk ve hâhiş-i vicdaniye ile tarik-i terakkîde kâbe-i kemâlâta sevk etmektir. Zira, ilâ-yı kelimetullahın bu zamanda bir büyük sebebi, maddeten terakki etmektir.

İşte ben bu ittihadın efradındanım. Ve bu ittihadın tezahürüne teşebbüs edenlerdenim. Yoksa, sebeb-i iftirakolan fırkalardan, partilerden değilim.

Elhasıl: Sultan Selim'e biat etmişim. Onun ittihad-ı İslâmdaki fikrini kabul ettim. Zira, o vilâyât-ı şarkiyeyi ikaz etti. Onlar da ona bîat ettiler. Şimdiki şarklılar, o zamanki şarklılardır. Bu meselede seleflerim, Şeyh Cemâleddîn-i Efganî, allâmelerden Mısır müftüsü merhum Muhammed Abduh, müfrit âlimlerden Ali Suâvi, Hoca Tahsin ve ittihad-ı İslâmı hedef tutan Namık Kemal ve Sultan Selim'dir ki, demiş:

İhtilâf u tefrikaendişesi
Kûşe-i kabrimde hatta bîkarar eyler beni.
İttihadken savlet-i a'dâyı def'a çaremiz,
İttihadetmezse millet, dağ-dar eyler beni.

Yavuz Sultan Selim

Ben zahirenbuna teşebbüs ettim, iki maksad-ı azîm için:

Birincisi: O ismi tahdit ve tahsisten halâs etmek ve umum mü'minlere şümulünü ilân etmek. Ta ki tefrika düşmesin ve evham çıkmasın.

İkincisi: Bu geçen musibet-i azîmeye sebebiyetveren fırkaların iftirakının, tevhid ile önüne set olmaktı. Vâ esefâ ki, zaman fırsat vermedi. Sel geldi, beni de yıktı. Hem derdim: Biryangın olsa, bir parçasını söndüreceğim. Fakat hocalık elbisem de yandı. Ve uhdesinden gelemediğim bir yalancı şöhret de maalmemnuniye ref' oldu.

Ben ki âdi bir adamım. Böyle meclis-i meb'usan ve a'yan ve vükelânın en mühim vazifelerini düşündürecek bir emri uhdeme aldım. Demek cinayet ettim.

SEKİZİNCİ CİNAYET: Ben işittim ki, askerler bazı cemiyetlere intisapediyorlar. Yeniçerilerin hâdise-i müthişesi hatırıma geldi. Gayet telâş ettim. Bir gazetede yazdım ki:

Şimdi en mukaddescemiyet, ehl-i iman askerlerinin cemiyetidir. Umum mü'min ve fedakâr askerlerin mesleğine girenler, neferden seraskere kadar dahildir. Zira,

ittihad, uhuvvet, itaat, muhabbet ve ilâ-yı kelimetullah, dünyanın en mukaddes cemiyetinin maksadıdır. Umum mü'min askerler tamamıyla bu maksada mazhardırlar. Askerler merkezdir. Millet ve cemiyet onlara intisap etmek lâzımdır. Sair cemiyetler, milleti, asker gibi mazhar-ı muhabbet ve uhuvvet etmek içindir.

Amma ittihad-ı Muhammedî(a.s.m.) ki, umum mü'minlere şâmildir, cemiyet ve fırka değildir. Merkezi ve saff-ı evveli gaziler, şehidler, âlimler, mürşidler teşkil ediyor. Hiçbir mü'min ve fedakâr asker-zâbit olsun, nefer olsun-hariç değil ki, ta intisaba lüzum kalsın. Lâkin bazı cemiyet-i hayriye, kendine ittihad-ı Muhammedî diyebilir. Buna karışmam.

Ben ki âdi bir talebeyim. Böyle büyük ulemanın vazifelerini gasp ettim. Demek cinayet ettim.

DOKUZUNCU CİNAYET: Mart'ın otuz birinci gününde dehşetli hareketi, iki-üç dakika uzaktan temaşa ettim. Müteaddit metalibi işittim. Fakat yedi renk sür'atle çevrilirse yalnız beyaz göründüğü gibi, o ayrı ayrı matlaplardaki fesadâtı binden bire indiren ve avamı anarşilikten kurtaran ve efrad elinde kalan umum siyaseti mu'cize gibi muhafaza eden lâfz-ı şeriat yalnız göründü. Anladım iş fena, itaat muhtel, nasihat tesirsizdir. Yoksa, her vakit gibi yine o ateşin söndürülmesine teşebbüs edecektim. Fakat avam çok; bizim hemşehriler gafil ve safdil; ben de bir şöhret-i kâzibe ile görünüyorum. Üç dakikadan sonra çekildim. Bakırköyüne gittim. Tabeni

tanıyanlar karışmasınlar. Rastgelenlere de karışmamak tavsiyeettim. Eğer zerre miktar dahlim olsaydı, zaten elbisem beni ilân ediyor, istemediğim bir şöhretde beni herkese gösteriyordu. Bu işte pek büyük görünecektim. Belki, Ayastefanos'a kadar tek başıma olsun, Hareket Ordusuna karşı mukabele ederek ispat-ı vücut edecektim. Merdane ölecektim. O vakit dahlim bedîhî olurdu, tahkike lüzum kalmazdı.

İkinci günde bir ukde-i hayatımız olan itaat-i askeriyeden sual ettim: Dediler ki: "Askerlerin zabitleri asker kıyafetine girmiş. İtaat çok bozulmamış." Tekrar sual ettim: Kaç zabit vurulmuş? Beni aldattılar, dediler: "Yalnız dört tane. Onlar da müstebit imişler. Hem şeriatın âdap ve hududu icra olunacak"

Bir de gazetelere baktım; onlar da o kıyamı meşru gibi tasvir ediyorlardı. Ben de bir cihette sevindim. Zira, en mukaddes maksadım, şeriatın ahkâmını tamamen icra ve tatbiktir. Fakat itaat-i askeriyeye halel geldiğinden, nihayet derecede meyus ve müteessir oldum. Ve umum gazetelerle askere hitaben neşrettim ki:

Ey askerler! Zabitleriniz bir günah ile nefislerine zulmediyorlarsa, siz o itaatsizlikle otuz milyon Osmanlı ve üç yüz milyon nüfus-u İslâmiyenin haklarına bir nev'i zulmediyorsunuz. Zira, umum İslâm ve Osmanlıların haysiyet, saadet ve bayrak-ı tevhidi, bu zamanda bir cihette sizin itaatinizle kaimdir.

Hem de şeriatistiyorsunuz; fakat itaatsizlikle şeriata

muhalefet ediyorsunuz.

Ben onların hareketini ve şecaatlarını okşadım. Zira efkâr-ı umumiyenin yalancı tercümanı olan gazeteler, nazarımıza hareketlerini meşru göstermişlerdi. Ben de takdirle beraber nasihatimi bir derece tesir ettirdim. İsyanı bir derece bastırdım. Yoksa böyle âsân olmazdı.

Ben ki, bilfiiltımarhaneyi ziyaret etmiş bir adamım. "Neme lâzım, böyle işleri akıllılar düşünsün" demediğimden cinayet ettim.

ONUNCU CİNAYET: Harbiye Nezaretindeki askerler içine Cuma günü ulema ile beraber gittim. Gayet müessir nutuklarla sekiz tabur askeri itaate getirdim. Nasihatlerim tesirini sonradan gösterdi. İşte nutkun sûreti:

Ey asakir-i muvahhidîn! Otuz milyon Osmanlı ve üç yüz milyon İslâmın nâmusu ve haysiyeti ve saadeti ve bayrak-ı tevhidi, bir cihette sizin itaatinize vabestedir. Sizin zabitleriniz bir günah ile kendi nefsine zulmetse, siz bu itaatsizlikle üç yüz milyon İslâma zulmediyorsunuz. Zira bu itaatsizlikle uhuvvet-i İslâmiyeyi tehlikeye atıyorsunuz. Biliniz ki, asker ocağı cesîm ve muntazam bir fabrikaya benzer. Bir çark itaatsizlik etse, bütün fabrika hercümerc olur. Asker neferatı siyasete karışmaz. Yeniçeriler şahittir. Siz şeriat dersiniz, hâlbuki şeriate muhalefet ediyorsunuz. Ve lekedar ediyorsunuz. Şeriatla, Kur'ân ile, hadîs ile, hikmet ile, tecrübe ile sabittir ki; sağlam, dindar, hakperest ulü'l-emre itaat farzdır. Sizin ulü'l-emriniz, üstadınız, zabitlerinizdir. Nasıl ki, mâhir mühendis, hâzık tabip bir

cihette günahkâr olsalar, tıp ve hendeselerine zarar vermez. Kezâlik, münevverü'l-efkâr ve fenn-i harbe âşinâ, mektepli, hamiyetli, mü'min zabitlerinizin bir cüz'î nâmeşru hareketi için itaatinize halel vermekle Osmanlılara İslâmlara zulmetmeyiniz. Zira, itaatsizlik yalnız bir zulüm değil, milyonlarca nüfusun hakkına bir nev'i tecavüz demektir. Bilirsiniz ki, bu zamanda bayrak-ı tevhid-i İlâhî sizin yed-i şecaatinizdedir. O yedin kuvveti de itaat ve intizamdır. Zira bin muntazam ve mutî asker, yüz bin başıbozuğa mukabildir. Ne hâcet, yüz sene zarfında otuz milyon nüfusun vücuda getirmediği böyle pek çok kan döktüren inkılâpları siz itaatinizle, kan dökmeden yaptınız.

Bunu da söylüyorum ki: Hamiyetli ve münevverü'l-fikir bir zâbiti zâyi etmek, mânevî kuvvetinizi zâyi etmektir. Zira şimdi hükümfermâ, şecaat-i imaniye ve akliye ve fenniyedir. Bazan bir münevverü'l-fikir, yüze mukabildir. Ecnebîler size bu şecaatle galebeye çalışıyorlar. Yalnız şecaat-i fıtriye kâfi değil...

Elhasıl: Fahr-i Âlemin fermânını size tebliğ ediyorum ki, itaat farzdır. Zabitinize isyan etmeyiniz. Yaşasın askerler! Yaşasın meşruta-i meşrua!

Demek ki ben, bu kadar âlim varken, böyle mühim vazifeleri deruhte ettiğimden cinayet ettim.

ON BİRİNCİ CİNAYET: Ben vilâyât-ı şarkiyede aşiretlerin hâl-i perişaniyetini görüyordum. Anladım ki, dünyevî bir saadetimiz, bir cihetle fünun-u cedide-i medeniye ile olacak. O fününun da gayr-ı müteaffin bir

mecrâsı ulema ve bir menbaı da medreseler olmak lâzımdır. Ta ulemâ-i din, fünun ile ünsiyet peyda etsin.

Zira, o vilâyatta nim-bedevî vatandaşların zimâm-ı ihtiyarı, ulema elindedir. Ve o saik ile Dersaadete geldim. Saadet tevehhümü ile o vakitte-şimdi münkasim olmuş, şiddetlenmiş olan-istibdatlar, merhum Sultan-ı mahlûa isnad edildiği halde, onun Zaptiye Nâzırı ile bana verdiği maaş ve ihsan-ı şahanesini kabul etmedim reddettim. Hatâ ettim. Fakat o hatam, medrese ilmi ile dünya malını isteyenlerin yanlışlarını göstermekle hayır oldu. Aklımı feda ettim, hürriyetimi terk etmedim. O şefkatli Sultana boyun eğmedim. Şahsî menfaatimi terk ettim.

Şimdiki sivrisinekler beni cebirle değil, muhabbetle kendilerine müttefik edebilirler. Bir buçuk senedir burada memleketimin neşr-i maarifi için çalışıyorum. İstanbul'un ekserisibunu bilir.

Ben ki bir hamalın oğluyum. Bu kadar dünya bana müyesser iken kendi nefsimi hamal oğulluğundan ve fakr-ı hâlden çıkarmadım. Ve dünya ile kökleşemediğim ve en sevdiğim mevki olan vilâyât-ı şarkıyenin yüksek dağlarını terk etmekle millet için tımarhaneye, tevkifhaneye ve Meşrutiyet zamanında işkenceli hapishaneye düşmeme sebebiyet veren öyle umurlara teşebbüs etmekle büyük bir cinayet eyledim ki, bu dehşetli mahkemeye girdim.

YARI CİNAYET: Şöyle ki: Daire-i İslâmın merkezi ve rabıtası olan nokta-i hilâfeti elinden kaçırmamak fikriyle ve sabık Sultan merhum Abdülhamid Han Hazretleri sabık

içtimaî kusuratını derk ile nedamet ederek kabul-ü nasihate istidat kesbetmiş zannıyla ve "Aslâh tarik musalâhadır" mülâhazasıyla, şimdiki en çok ağraz ve infiâlâta mebde ve tohum olan bu vukua gelen şiddet sûretini daha ahsen sûrette düşündüğümden, merhum Sultan-ı sâbıka ceride lisânıyla söyledim ki:

Münhasif Yıldızı darülfünun et, ta Süreyya kadar âli olsun. Ve oraya seyyahlar, zebânîler yerine ehl-i hakikat melâike-i rahmeti yerleştir, ta cennet gibi olsun. Ve Yıldız'daki milletin sana hediye ettiği servetini, milletin baş hastalığı olan cehaletini tedavi için büyük dinî darülfünunlara sarf ile millete iade et. Ve milletin mürüvvet ve muhabbetine itimad et. Zira, senin şahane idarene millet mütekeffildir. Bu ömürden sonra sırf âhireti düşünmek lâzım. Dünya seni terk etmeden vvel sen dünyayı terk et. Zekâtü'l-ömrü ömr-ü sâni yolunda sarf eyle.

Şimdi muvazeneedelim: Yıldız eğlence yeri olmalı veya darülfünun olmalı? Ve içinde seyyahlar gezmeli veya ulema tedris etmeli? Ve gasp edilmiş olmalı veyahut hediye edilmiş olmalı? Hangisi daha iyidir? İnsaf sahipleri hükmetsin.

Ben ki bir gedayım, bir büyük padişaha nasihat ettim. Demek yarı cinayet ettim.

Cinayetin öteki yarısını söylemek zamanı gelmedi.[HAŞİYE-1]

Haşiye-1 O yarının zamanı, on beş sene sonra yirmi sekiz senedir müellifin

sebeb-i hapsi olan Siracü'n-Nur'un âhirindeki bahse bakınız. Tam o yarı cinayeti bileceksiniz.

Yazık! Eyvahlar olsun! Saadetimiz olan meşrutiyet-i meşrûâ, bir menba-ı hayat-ı içtimaiyemiz ve İslâmiyete uygun olan maarif-i cedideye millet nihayet derecede müştak ve susamış olduğu halde, bu hâdisede ifratperver olanlar Meşrutiyete garazlar karıştırmakla ve fikren münevver olanlar da dinsizce harekât-ı lâubaliyâne ile milletin rağbetine karşı maatteessüf set çektiler. Bu seddi çekenler, ref etmelidirler; vatan namına rica olunur.

Ey paşalar, zabitler!

Bu on bir buçuk cinayetin şahitleri binlerle adamdır. Belki bazılarınaİstanbul'un yarısı şahittir. Bu on bir buçuk cinayetin cezasına rıza ile beraber, on bir buçuk sualime de cevap isterim. İşte bu seyyiatıma bedel bir hasenem de var. Söyleyeceğim:

Herkesin şevkini kıran ve neş'esini kaçıran ve ağrazlar ve taraftarlıklar hissini uyandıran ve sebeb-i tefrika olan ırkçılık cemiyat-ı akvamiyeyi teşkiline sebebiyet veren ve ismi meşrutiyet ve mânâsı istibdat olan ve İttihad ve Terakki ismini de lekedar eden buradaki şube-i müstebidaneye muhalefet ettim.

Herkesin bir fikri var. İşte sulh-u umumî, aff-ı umumî ve

ref-i imtiyaz lâzım.

Ta ki, biri bir imtiyaz ile başkasına haşerat nazarıyla bakmakla nifak çıkmasın. Fahr olmasın, derim: Biz ki hakikî Müslümanız; aldanırız, fakat aldatmayız. Bir hayat için yalana tenezzül etmeyiz. Zira, biliyoruz ki,

اِنَّمَا الْحِيلَةُ فِى تَرْكِ الْحِيَلِ[1] Fakat, meşru, hakikî meşrutiyetin müsemmâsına ahd ü peyman ettiğimden, istibdat ne şekilde olursa olsun, meşrutiyet libası giysin ve ismini taksın, rastgelsem sille vuracağım.

---

1. Gerçek hile, hileleri terk etmektedir.

Fikrimce meşrutiyetin düşmanı, meşrutiyeti gaddar, çirkin ve hilâf-ı şeriat göstermekle meşveretin de düşmanlarını çok edenlerdir. "Tebeddül-ü esmâ ile hakaik tebeddül etmez." En büyük hatâ, insan kendini hatâsız zannetmek olduğundan, hatâmı itiraf ederim ki, nâsın nasihatini kabul etmeden nâsa nasihati kabul ettirmek istedim. Nefsimi irşad etmeden başkasının irşadına çalıştığımdan, emr-i bilmârufu tesirsiz etmekle tenzil ettim.

Hem de tecrübe ile sabittir ki, ceza bir kusurun neticesidir. Fakat bazan o kusur, işlenmemiş başka kusurun sûretinde kendini gösterir, o adammâsum iken cezaya müstehakolur. Allah musibet verir, hapse atar, adalet eder. Fakat hâkim ona ceza verir, zulmeder.

Ey ulû'l-emir! Bir haysiyetim vardı, onunla İslâmiyet milliyetine hizmet edecektim; kırdınız. Kendi kendine

olmuş istemediğim bir şöhret-i kâzibem vardı, onunla avama nasihatımı tesir ettiriyordum; maalmemnuniye mahvettiniz. Şimdi usandığım bir hayat-ı zaifim var; kahrolayım eğer idama esirgersem! Mert olmayayım, eğer ölmeye gülmekle gitmezsem! Sûretâ mahkûmiyetim, vicdanen mahkûmiyetinizi intaç edecektir. Bu hal bana zarar değil, belki şandır. Fakat millete zarar ettiniz. Zira nasihatimdeki tesiri kırdınız.

Sâniyen: Kendinize zarardır. Zira, hasmınızın elinde bir hüccet-i kàtıa olurum. Beni mihenk taşına vurdunuz. Acaba fırka-i hâlisa dediğiniz adamlar böyle mihenge vurulsalar, kaç tanesi sağlam çıkacaktır? Eğer meşrutiyet bir fırkanın istibdadından ibaretse ve hilâf-ı şeriathareket ise, فَلْيَشْهَدِ الثَّقَلاَنِ اَنِّى مُرْتَجِعٌ **HAŞİYE-1**

Haşiye-1 Yani, bütün dünya, cin ve ins şahit olsun ki ben mürteciim.

Zira yalanlarla ittihad yalandır. Ve ifsadat üzerine müesses olan ism-i meşrutiyet, fâsittir. Müsemmâ-i meşrutiyet hak, sıdk, muhabbet ve imtiyazsızlık üzerine bekà bulacaktır. Maatteessüf bunu kemâl-i telâş ve teessüfle ihtar ediyorum ki: Meselâ, bir âlim-i zîtehevvür ki, sıfat-ı ilim kendini fesat ve fenalıktan men etmişken, daima onun sıfat-ı tehevvüründen vücuda gelen fesat ve fenalığın zikri vaktinde onu âlimlikle yâdetmek ve sıfat-ı ilme ilişmek, nasıl ilme husumet ve adaveti ima eder. Kezalik, şeriat-ı mutahharanın ve ittihad-ı Muhammedînin ism-i mukaddesi ki, fırkaların ağrâz-ı şahsiye ve hilâf-ı

şeriat ile ektikleri tohum-u fesadı bir milyon fişek havaya atıldığı ve umum siyaset ve âsâyiş efrad elinde kaldığı ve ortalık anarşist gibi olduğu halde, o müthiş fırtına mucize-i şeriatla kansız, hafif geçtiği halde, o mübarek nâm ile o müthiş fesadı binden bir dereceye indirmekle beraber, daima o ismi garaz sahiplerine siper göstermek pek büyük bir tehlikeli noktaya, belki ukde-i hayatiyeye ilişmektir ki, dehşetinden her bir vicdan-ı selim titriyor, dağ-dâr-ı teessüf oluyor.

Süreyyayı süpürge yapmaya, üfürmekle şemsi söndürmeye ihtimal veren, belâhetini ilân eder. Mesela, Ağrı Dağı ile Sübhan Dağı, ikisini tartacak dehşetli bir terazinin birer kefesine konulsalar ve cevv-i semâda, Zuhalde duran bir melek de o terazinin ucunu tutsa; Ağrı Dağı üzerine bir dirhem ilâve olunsa Sübhan Dağı âsumâna, Ağrı Dağı zemine geldiğini görenlerden fikri kısa olanlar, kıymet ve sıkleti tamamen o ilâveye verecekler.

İşte haysiyet-i askeriye ve hamiyet-i İslâmiye ve şeriat-ı Muhammediye, o cesîm dağlara benzer. Esbâb-ı hariciye bir dirhem kıymetindedir. Bu kıymetsiz esbabı esas tutmak, insaniyetin ve İslâmiyetin kıymetini bilmemek ve tenzil etmektir.

Hakkın hatırını kırmayacağım, hakikati söyleyeceğim. Zira Hakkın hatırı âlidir; hiçbir hatıra feda edilmez. Kimin hatırı kırılırsa kırılsın, yalnız hak sağ olsun. Şöyle ki:

31 MartHâdisesi denilen o sâika ve müthiş fırtına, âdi sebepler tahtında öyle bir istidad-ı tabiîyi müheyya etmişti

ki, neticesi hercümerc olduğu halde, min indillâh ehl-i kıyamın lisânına daima mu'cizesini gösteren ism-i şeriat geldi. O fırtınayı gayet hafif geçirdiğinden Nisan'ın nısfından sonraki gazeteleri indallah mahkûm ediyor. Zira, o hâdiseye sebebiyet veren yedi mesele ve onunla beraber yedi hal nazar-ı mütâlâaya alınsa, hakikat tezahür eder. Onlar da bunlardır:

1. Yüzde doksanı İttihad ve Terakkinin aleyhinde, hem onların tahakkümü ve istibdadı aleyhinde bir hareket idi.

2. Fırkaların meydan-ı münakaşâtı olan vükelâyı tebdil idi.

3. Sultan-ı mazlûmu sukut-u musammemden kurtarmaktı.

4. Hissiyat-ı askeriyenin ve âdâb-ı dindaranelerinin muhalif telkinatın önüne set olmaktı.

5. Pek çok büyütülen Hasan Fehmi Beyin kâtilini meydana çıkarmaktı.

6. Kadro haricine çıkanları ve alay zabitlerini mağdur etmemekti.

7. Hürriyeti, sefahete şumulünü men ve âdâb-ı şeriatla tahdit ve avamın siyaset-i şer'î bildikleri yalnız kısas ve kat-ı yed haddini icra idi.

Fakat zemin bataklık ve dam ve plân serilmişti. Mukaddes olan itaat-i askeriye feda edildi. Üssü'l-esas esbab, fırkaların taraftarane ve garazkârane münakaşatı ve

gazetelerin belâgat yerine mübalâğat ve yalan ve ifratperverane keşmekeşleri idi. Bu metâlib-i seb'ada, nasıl ki yedi renk çevrilse yalnız beyaz görünür, bunda da yalnız ziya-yı şeriat-ı beyzâ tecellî etti, fesadın önüne set çekti.

Elhasıl: Sekiz-dokuz ayda gazetelerin heyecan verici neşriyatıyla ve fırkaların cemiyetlere fedai yazmakla ve inkılabı vücuda getiren zevatın tahakkümatıyla ve itaat-i askeriyeye münafi olan hürriyet-i mutlaka efrada sirayetle ve âdâb-ı diniyeye muhalif zannettikleri şeyleri bazı dikkatsizlerin efrada telkinatıyla ve itaat bozulduktan sonra müstebitler, cahil mutaassıplar, dinde hassas, muhakeme-i akliyede noksan olanlar, iyilik zannıyla o bataklık zeminde tohum ekmeye başlamasıyla ve devletin umum siyaseti cahil efradın elinde kalmakla ve bir milyona yakın fişek havaya atılmakla ve dahil ve hariç müddeîler parmak vurmakla ortalık anarşistlik haline girdiğinden, bu hâdisenin istidad-ı tabiîsi, hercümerc ve müdahale-i ecnebî iken, min indillâh, ism-i şeriat, o müteaddit sebeplerden çıkan ervâh-ı habîse ve münteşireyi yuvalarına irca ile, on üç asırdan sonra bir mu'cize daha gösterdi.

Hem geçen inkılâb-ı azîmde ordu ve ulemanın "Meşrutiyetşeriata müsteniddir" diye yükselen sadâsı, umum ehl-i İslâmın vicdanlarını manyetizmalandırdı. O inkılâp, inkılâpların kaide-i tabiîyesini hark ile şeriatın tesir-i mu'cizânesini gösterdi. Ve daima da gösterecektir. Nisan'ın nısf-ı âhirinde çıkan gazetelerin esas-ı fikirlerine muterizim. Şöyle ki:

Hayat onun yoluna feda edilen ve hayattan bin derece

daha yüksek olan haysiyet ve itaat-i askeriyeyi, hayata feda edilen ve ehl-i vicdan nazarında gayet hasis olan âmâl-i nâmeşruaya feda etmeye ihtimal verdiler. Hem de hakaik ve ahval onun cazibesine tâbi ve o merkeze merbut olan şems-i şeriat, saltanata veya hilâfete veya başka siyasete tâbî ve âlet tevehhümüyle, bir şems-i münîri, münkesif bir yıldıza peyk ve câzibesine tâbi itikad etmek gibi göstermekle tarik-i dalâlete sülûk ettiler.

Bütün kuvvetimle derim ki: Terakkimiz, ancak milliyetimiz olan İslâmiyetin terakkisiyle ve hakaik-i şeriatın tecellîsiyledir. Yoksa, "Yürüyüşünü terk etti, başkasının da yürüyüşünü öğrenmedi" diye olan darb-ı mesele mâsadak olacağız.

Evet, hem şan ve şeref-i millet-i İslâmiye, hem sevab-ı âhiret, hem cemiyet-i milliye, hem hamiyet-i İslâmiye, hem hubb-u vatan, hem hubb-u din ile mütehassis olmalıyız. Zira müsennâ daha muhkemdir.

Ey paşalar, zabitler!

Cinayetlerime ceza ve şimdi suallerime de cevap isterim. İslâmiyet ise, insaniyet-i kübrâ; ve şeriatise, medeniyet-i fuzla (en faziletli) olduğundan, âlem-i İslâmiyet, medine-i fazilet-i Eflâtuniye olmaya sezâdır.[HAŞİYE-1]

Haşiye-1 Bu sualler kırk-elli masum mahpusun tahliyelerine sebep oldu.

Birinci sual: Gazetelerin aldatmalarıyla meşrubilerek buradaki görenek ve âdete binaen cereyan-ı umumîye

kapılan safdillerin cezası nedir?

İkinci sual: Bir insan yılan sûretine girse yahut bir velîhaydut kıyafetine girse veyahut meşrutiyet, istibdat şekline girse, ona taarruz edenlerin cezası nedir? Belki, hakikaten onlar yılandırlar, haydutturlar ve istibdattırlar.

Üçüncü sual: Acaba müstebit yalnız bir şahıs mı olur? Müteaddit şahıslar müstebit olmaz mı? Bence kuvvet kanunda olmalı, yoksa istibdat münkasım olmuş olur. Ve komitecilikle tam şiddetlenir.

Dördüncü sual: Bir mâsumu idam etmek mi, yoksa on câniyi affetmek mi daha zarardır?

Beşinci sual: Maddî tazyikler, ehl-i meslek ve fikre galebe etmediği gibi daha ziyade nifak ve tefrika vermez mi?

Altıncı sual: Bir mâden-i hayat-ı içtimaiyemiz olan ittihad-ı millet, ref-i imtiyazdan başka ne ile olur?

Yedinci sual: Müsavatı ihlâl ve yalnız bazıları tahsis ve haklarında kanunu tamamıyla tatbik etmek, zahiren adalet iken, bir cihette acaba müsavatsızlıkla zulüm ve garaz olmaz mı? Hem de tebrie ve tahliye ile mâsumiyetleri tebeyyün eden ekser mahbusînin, belki yüzde sekseni mâsum iken, acaba ekseriyet nokta-i nazarında bu hal hükümfermâ olsa, garaz ve fikr-i intikam olmaz mı? Divan-ı harbe diyeceğim yok, ihbar edenler düşünsünler.

Sekizinci sual: Bir fırkakendisine bir imtiyaz taksa, herkesin en hassas nokta-i asabiyesine daima dokundura

dokundura zorla herkesi meşrutiyete muhalif gibi gösterse ve herkes de onların kendilerine taktığı ism-i meşrutiyet altında olan muannid istibdada ilişmiş ise, acaba kabahat kimdedir?

Dokuzuncu sual: Acaba bahçıvan bir bahçenin kapısını açsa, herkese ibaha etse, sonra da zâyiat vuku bulsa, kabahat kimdedir?

Onuncu sual: Fikir ve söz hürriyeti verilse, sonra da muahaze olunsa, acaba bîçare milleti ateşe atmak için bir plân olmaz mı? Böyle olmasaydı, başka bahaneyle mevki-i tatbike konulacağı hayale gelmez miydi?

On Birinci sual: Herkes meşrutiyete yemin ediyor. Hâlbuki ya müsemmâ-yı meşrutiyete kendi muhalif veya muhalefet edenlere karşı sükût etse, acaba kefaret-i yemin vermek lâzım gelmez mi? Ve millet yalancı olmaz mı? Ve mâsum olan efkâr-ı umumiye yalancı, bunak ve gayr-ı mümeyyiz addolunmaz mı?

Elhasıl: Şedit bir istibdat ve tahakküm, cehalet cihetiyle şimdi hükümfermâdır. Güya istibdat ve hafiyelik tenâsuh etmiş. Ve maksat da Sultan Abdülhamid'den istirdad-ı hürriyet değilmiş. Belki hafif ve az istibdadı, şiddetli ve kesretli yapmakmış!

Yarım sual: Nazik ve zayıf bir vücut ki, sivrisineklerin ve arıların ısırmasına tahammül edemediği için, gayet telâş ve zahmetle onları def'e çalışırken, biri çıksa, dese ki: Maksadı sivrisinekleri, arıları def etmek değil, belki büyük

arslanı ikaz edip kendine musallat etmek ister. Acaba böyle demekle hangi ahmağı kandıracaktır?

Sualin diğer yarısı çıkmaya izin yoktur.

Ey paşalar, zabitler! Bütün kuvvetimle derim ki:

Gazetelerde neşrettiğim umum makalâtımdaki umum hakaikte nihayet derecede musırrım. Şayet zaman-ı mâzi cânibinden, Asr-ı Saadet mahkemesinden adaletnâme-i şeriatla davet olunsam; neşrettiğim hakaiki aynen ibraz edeceğim. Olsa olsa, o zamanın ilcaatının modasına göre bir libas giydireceğim.

Şayet müstakbel tarafından üç yüz sene sonraki tenkidât-ı ukalâ mahkemesinden tarih celp namesiyle celp olunsam, yine bu hakikatleri, tevessü ve inbisat ile çatlayan bazı yerlerini yamalamakla beraber, taze olarak orada da göstereceğim.[HAŞİYE-1]

Demek, hakikattahavvül etmez; hakikat haktır. [1] اَلْحَقُّ يَعْلُوا وَلاَ يُعْلٰى عَلَيْهِMillet uyanmış; mugalâta ve cerbeze ile iğfal olunsa da devam etmeyecektir. Hakikat telâkki olunan hayalin ömrü kısadır. Feveran eden efkâr-ı umumiye ile o aldatmalar ve mugalâtalar dağılacaktır. Ve hakikat meydana çıkacaktır, inşaallah.

بَسْ كُنَمْ چُونْ زِيرَ كَانْرَا اِينْ بَسْ أَسْتْ

بَانْكِ دِهْ كَرْدَمْ اَگَرْ دَرْدِهْ كَسْ أَسْتْ[2]

Sizin işkenceli hapishanenin hali, zaman müthiş, mekân muvahhiş, mahbusîn mütevahhiş, gazeteler mürcif, efkâr müşevveş, kalbler hazin, vicdanlar müteessir ve meyus, bidayet-ı hâlde memurlar şemâtetli, nöbetçiler müz'iç olmakla beraber, vicdanım beni tâzip etmediği için, o hal bana eğlence gibi idi. Musibetlerin tenevvüü, musikinin nağmelerinin tenevvüü gibi bana geliyordu.

Hem de geçen sene tımarhanede tahsil ettiğim dersi, şimdi bu mektepte itmam ettim.[HAŞİYE-2] Musibet zamanının uzunluğundan, uzun dersler gördüm. Dünyanın ruhanî lezzeti olan hüzn-ü mâsumâne ve mazlumâneden, zayıfa şefkat, ve gadre şiddet-i nefret dersini aldım.

Haşiye-1 Şimdi Üstad Bediüzzaman bu kırk beş senedeki dehşetli mahkemelerinde, aynenbu on bir buçuk cinayetlerini ve on bir buçuk suallerini o divan-ı harb-i örfîdeki gibi tekrar etmiştir ve etmektedir.

Nur talebeleri namına
Hüsrev

1. "Hak daima üstün gelir; hakka galebe edilmez." Bu hadis-i şerifin *Buharî,* Cenâiz: 79'daki rivayeti şu şekildedir: اَلْاِسلاَمُ يَعْلُو وَلاَ يُعْلٰى

2. Akıllı olanlara bu dediklerim yeterlidir. Ben köyü çağırdım—eğer köyde kimseler varsa.

Haşiye-2 Üstad Bediüzzaman Said Nursî Hazretleri kırk beş sene evvel tımarhane hükmündeki mahkeme-i zâlimanede aldıkları dersi, şimdi bu gaddarane hazır mektepte imtihan vermişler ve böylece iki şehadetname almışlardır.

Nazif, Hüsrev

Ümidim kavîdir ki: Çok mâsumların kalblerinden hararet-i hüzünle tebahhur eden "ay," "vay" ve "ah"lar,

rahmetli bir bulut teşkil edecektir. Ve âlem-i İslâmda yeni yeni İslâm devletlerinin teşekkülleriyle, o rahmetli bulut teşekküle başlamıştır.

Eğer medeniyet böyle haysiyet kırıcı tecavüzlere ve nifak verici iftiralara ve insafsızcasına intikam fikirlerine ve şeytancasına mugalâtalara ve diyanette lâübâlicesine hareketlere müsait bir zemin ise, herkes şahit olsun ki, o saadet-saray-ı medeniyet tesmiye olunan böyle mahall-i ağrâza bedel, vilâyat-ı şarkiyenin, hürriyet-i mutlakanın meydanı olan yüksek dağlarındaki bedeviyet ve vahşet çadırlarını tercih ediyorum. Zira bu *mim*'siz medeniyette görmediğim hürriyet-i fikir ve serbesti-i kelâm ve hüsn-ü niyet ve selâmet-i kalb, şarkî Anadolu'nun dağlarında tam mânâsıyla hükümfermadır.

Bildiğime göre, edipler edepli olurlar. Edepsiz bazı gazeteleri nâşir-i ağrâz görüyorum. Eğer edep böyleyse ve efkâr-ı umumî böyle karma karışık olsa, şahit olunuz, böyle edebiyattan vazgeçtim.Bunda da dahil değilim. Vatanımın yüksek dağlarında, yani, Başit başındaki ecram ve elvâh-ı âlemi, gazetelere bedel mütalâa edeceğim.

Muarrâdır fezâ-yı feyzimiz şeyn-i temennâdan,
Bize dâd-ı ezeldir zîrden bâlâdan istiğnâ.
Çekildik neşve-i ümitten, tûl-i emellerden,
Öyle mecnunuz ki, ettik vuslat-ı Leylâdan istiğnâ.

وَلَوْلاَ تَكَالِيفُ الْعُلٰى وَمَقَاصِدُ عَوَالٍ وَاَعْقَابُ الْاَحَادِيثِ [1]

فِي غَدٍ

لَاَعْطَيْتُ نَفْسِي فِي التَّخَلِّي مُرَادَهَا وَذَاكَ مُرَادِي مُذْ نَشَأْتُ وَمَقْصَدِي

وَاَكْتُمُ اَشْيَاءً وَلَوْ شِئْتُ قُلْتُهَا وَلَوْ قُلْتُهَا لَمْ اُبْقِ لِلصُّلْحِ مَوْضِعًا

---

1. Eğer ulvî mes'uliyetler, yüce gayeler ve bir de hâdiselerin yarın ne getireceği belli olmasaydı, nefsimin benden istedikleriniyerine getirirdim. Zira çocukluktan beri takip ettiğim gayem budur.Söyleyeceğim bazı şeyleri gizliyorum. Çünkü söylersem, sulh için bir zemin bırakmamış olurum.

Tenbih: MEDENİYETTEN İSTİFAM, sizi düşündürecek. Evet, böyle istibdat ve sefahete ve zilletle memzuç medeniyete, bedeviyeti tercih ediyorum. Bu medeniyet, eşhası fakir ve sefih ve ahlâksız eder. Fakat hakikî medeniyet, nev-i insanın terakki ve tekemmülüne ve mahiyet-i nev'iyesinin kuvveden fiile çıkmasına hizmet ettiğinden, bu nokta-i nazardan medeniyeti istemek, insaniyeti istemektir.

Hem de mânâ-yı meşrutiyete iptilâ ve muhabbetimin sebebi şudur ki: Asya'nın ve âlem-i İslâmın istikbalde terakkisinin birinci kapısı meşrutiyet-i meşrua ve şeriat dairesindeki hürriyettir. Ve talih ve taht ve baht-ı İslâmın anahtarı da meşrutiyetteki şûrâdır. Zira, şimdiye kadar üç yüz yetmiş milyon İslâm ecanibin istibdad-ı mânevîsi

altında eziliyordu. Şimdi hâkimiyet-i İslâmiye, âlemde, bahusus bundan sonra Asya'da hükümfermâ olduğu halde, her bir ferd-i Müslüman hâkimiyetin bir cüz-ü hakikîsine mâlik olur. Ve hürriyet üç yüz yetmiş milyon İslâmı esaretten halâs etmeye bir çâre-i yegânedir. Farz-ı muhal olarak, burada yirmi milyon nüfus, tesis-i hürriyette çok zarardîde olsalar da, feda olsunlar. Yirmiyi verir, üç yüzü alırız.

Yazık! Eyvahlar olsun! Bizdeki unsurlar, ırklar, hava gibi muhtelittir. Su gibi memzuç olmamışlar. İnşaallah, elektrik-i hakaik-i İslâmiyetle imtizaç ederek, ziya-yı maarif-i İslâmiye hararetiyle kuvvet tevlid ederek bir mizâc-ı mutedile-i adalet vücuda gelecektir.

Yaşasın meşrutiyet-i meşrua! Sağ olsun hakikat-i şeriatterbiyesinden tam ders alan neyyir-i hürriyet!

İstibdadın Garibüzzamanı,

Meşrutiyetin Bediüzzamanı,

Şimdikinin de Bid'atüzzamanı:

Said Nursî

Hâtime

VATANDAŞLARIMA ve kardeşlerime burada birkaç söz söylemezsem, bence bahis nâtamam kalır.

Ey eski çağların cihangir Asya ordularının kahraman askerlerinin ahfâdı olan vatandaşlarım ve kardeşlerim! Beş yüz senedir yattığınız yeter. Artık uyanınız, sabahtır. Yoksa, sahrâ-yı vahşette yatmakla gaflet sizi yağma edecektir.

Hikmetdenilen makine-i âlemin nizamı ve telgraf hattı gibi umum âleme uzanan ve dal budak salan kanun-u nurânî-yi İlâhiyenin müessisi olan hikmet-i İlâhiye, ufk-u ezelden kaderin parmağını kaldırmış, size emrediyor ki: Tefrika ile müteferrik su gibi katre katre zâyi olan hamiyet ve kuvvetinizi fikr-i milliyetle, yani İslâmiyet milliyetiyle tevhid ve mezc ederek, zerratın câzibe-i cüz'iyeleri gibi bir cazibe-i umumî-i vatanî teşkil ile kütle-i azîmi küre gibi tedvir ederek şems-i şevket-i İslâmiyenin cemahir-i müttefika-i İslâmiyenin mevkibinde bir kevkeb-i münevver gibi câzibesine ittibâ ile muvazene ve âheng-i umumiyeyi muhafaza ediniz.

Hem de hürriyet-i şer'iye denilen yüksek bir hakikat-i içtimaiye, Sübhan ve Ağrı dağları gibi istikbalin cibâl-i

şâhikasının tepesinde ayağa kalkmış ve esaret-i nefis altına girmeyi yasak etmiş ve gayra tecavüzü tecviz etmeyerek şeriata istinad etmiş olan sultan-ı hürriyet, yüksek sadâ ile sizin gibi mâzinin en derin derelerinde gafilve müteferrik insanlara "Fen, san'at silâhıyla cehalet ve fakra hücum ediniz" emrini veriyor.

Hem de ihtiyaç denilen medeniyetin pederi ve terakkiyatın müessisi olan üstad-ı ihtiyaç, sillesini kaldırmış, size hükmediyor ki, ya hayat-ı hürriyetinizi bu sahrâ-yı vahşette yağmacılara vereceksiniz, veyahut meydan-ı medeniyette fen ve san'at balonuna, şimendiferine binerek istikbali istikbal ve o ecnebî ellerine geçen o emval-i müttefikayı istirdad ederek kâbe-i kemâlâta koşacaksınız.

Hem de İslâmiyet milliyeti denilen mâzi derelerinde ve hal sahrâlarında ve istikbal dağlarında hayme-nişin olan ve Salâhaddin-i Eyyubî ve Celâleddin-i Harzemşah ve Sultan Selim ve Barbaros Hayreddin ve Rüstem-i Zal gibi ecdatlarınızdan emsalleri gibi dâhi kahramanlarla bir çadırda oturan bir aile gibi, herkesi başkasının haysiyet ve şerefiyle şereflendiren ve hayat-ı ulviyenin enmuzeci olan İslâmiyet milliyeti size emr-i kat'î ile emrediyor ki: Ta her biriniz umum İslâmın mâkes-i hayatı ve hâmi-i saadeti ve umum millet-i İslâmın ferdî bir misâl-i müşahhası olunuz. Zira, maksadın büyümesiyle himmet de büyür. Ve hamiyet-i İslâmiyenin galeyanı ile ahlâk da tekemmül ve teâlî eder.

Hem de meşrutiyet-i meşruadenilen dünyada beşer

saadetinin bir sebebi ve hâkimiyet-i milliyeyi temin ile makine-yi hayatın buharı olan hürriyetteki irade-i cüz'iyeyi istibdat ve tahakkümün belâsından kurtaran meşveret-i şer'iyenin mayasıyla mayalandıran meşrutiyet-i meşrua sizi herkes gibi imtihana davet ediyor ki, sinn-i rüşde bülûğunuzu ve vasîye adem-i ihtiyacınızı görmek istiyor. İmtihana hazırlanınız. Mevcudiyetinizi ittihadla gösteriniz ve hamiyet-i diniye-i millî ile fikir ve vicdan-ı şahsiyenizi milletin kalb ve akl-ı müştereki gibi gösteriniz. Yoksa, sıfır çekecek ve şahadetnâme-i hürriyeti elinize vermeyecektir.

Evet, mâzinin sahrâlarında keşmekeşliğinize sebebiyet veren her birinizdeki meylü'l-ağalık ve fikr-i hodserâne ve enaniyet, şimdi istikbalin saadet-saray-ı medeniyetinde fikr-i icada ve teşebbüs-ü şahsiyeye ve fikr-i hürriyete inkılâp edecektir, inşaallah.

Hatta diyebilirim ki: Ey şark vilâyetlerindeki vatandaşlarım! Başkalarının sükûtî medreselerine nispeten sizin gürültülü olan medreseleriniz bir meclis-i meb'usan-ı ilmiyeyi gösteriyor.

Hem Şâfiîolduğunuzdan ve imam arkasında kıraat-ı Fatiha ile semâvî ve ruhanî vızıltılarınız sizi mezheben ve medreseten ve fitraten [1] وَاَنْ لَيْسَ لِلْاِنْسَانِ اِلاَّ مَا سَعٰى'nın başka bir unvanı olan teşebbüs-ü şahsiyeye teşvik ediyor.

---

1. "İnsan için ancak çalıştığının karşılığı vardır." Necm Sûresi, 53:39.

Hem de her bir kemâlin müessis ve hâmîsi olan cesaret ve nâmus-u millet-i İslâmiye sizlere emrediyor ki: Nasıl ki, şimdiye kadar dimağdan kalbe mecrâ açmakla, aklı kuvvete mezc ederek maarifinizi kılıçlarınızın hutut-u cevherinden öğrenmekle şecaat-i maddiyede terakki ettiniz. Şimdi ise, kalbden fikre karşı menfez açınız. Kuvveti aklın imdadına ve hissiyatı efkârın arkasına gönderiniz. Ta ki, şecaat-i akliye-i medeniyet meydanında namus-u millet-i İslâmiye pâyimal olmasın. Kılıçlarınızı, fen ve san'at ve tesanüd-ü hikmet-i Kur'âniye cevherinden yapmalısınız.

اَلْبَاقِى هُوَ الْبَاقِى[1]

BediüzzamanSaid Nursî

---

1. Bâkî olan sadece Odur.

Yaşasın Şeriat-ı Ahmedî

(Aleyhissalâtü Vesselâm)

5 Mart 1325 (18 Mart 1909)

Dinî Ceride, no. 77

Şeriat-ı garrâ, kelâm-ı ezelîden geldiğinden, ebede gidecektir. Nefs-i emmarenin istibdad-ı rezilesinden selâmetimiz, İslâmiyete istinad iledir. O hablü'l-metine temessük iledir. Ve haklı hürriyetten hakkıyla istifade etmek, imandan istimdad iledir. Zira, Sâni-i Âleme hakkıyla abd ve hizmetkâr olanın, halka ubudiyete tenezzül etmemesi gerektir. Herkes kendi âleminde bir kumandan olduğundan, âlem-i asgarında cihad-ı ekber ile mükelleftir. Ve ahlâk-ı Ahmediye (aleyhissalâtü vesselâm) ile tahallûk ve sünnet-i Nebeviyeyi ihyâ ile muvazzaftır.

Ey evliya-i umûr! Tevfik isterseniz, kavânin-i âdetullaha tevfik-i hareket ediniz. Yoksa tevfiksizlik ile cevab-ı red alacaksınız. Zira, mâruf umum enbiyanın memâlik-i İslâmiye ve Osmaniyeden zuhuru, kader-i İlâhînin bir işaret ve remzidir ki; bu memleket insanlarının makine-i tekemmülâtının buharı diyanettir. Ve bu Asya ve Afrika tarlasının ve Rumeli bostanının çiçekleri ziya-yı İslâmiyet

ile neşvünemâ bulacaktır.

Dünya için din feda olunmaz. Gebermiş istibdadı muhafaza için, vaktiyle mesâil-i şeriat rüşvet verilirdi. Dinin meseleleri terk ve feda edilmesinden, zarardan başka ne faydası görüldü? Milletin kalb hastalığı zaaf-ı diyanettir. Bunu takviye ile sıhhat bulabilir.

Bizim cemaatımizin meşrebi, muhabbete muhabbet ve husumete husumettir. Yani, beyne'l-İslâm muhabbete imdat; ve husumet askerini bozmaktır.

Mesleğimiz ise, ahlâk-ı Ahmediye(aleyhissalâtü vesselâm) ile tahallûk ve sünnet-i Peygamberîyi ihyâ etmektir. Ve rehberimiz şeriat-ı garrâ ve kılıcımız da berahin-i kàtıa ve maksadımız ilâ-yı kelimetullahtır. Cemaatimize her bir mü'min mânen müntesiptir. Sûreten intisap ise, Sünnet-i Nebeviyeyi kendi âleminde ihyaya azm-i kat'î iledir. En evvel mürşid-i umumî ulema ve meşâyih ve talebeyi, şeriat namına ittihada dâvet ederiz.

Said Nursî

İhtar-ı mahsus

Gazeteci denilen huteba-i umumîiki kıyas-ı fâsidle milleti bataklığa düşürtmüştür.

Birincisi: Vilâyâtı, İstanbul'a kıyas ederek... Hâlbuki elifbâyı okumayan çocuklara felsefe dersi verilse sathî olur.

İkincisi: İstanbul'u Avrupa'ya kıyas etmişler. Hâlbuki, bir erkek, kadının kametinden istihsanettiği libası giyinse maskara ve rezil olur.

Said Nursî

Hakikat

26 Şubat 1324 (Mart 1909)

Dinî Ceride, No. 70

Biz kâlû belâdan cemiyet-i Muhammedîde (a.s.m.) dâhiliz. Cihetü'l-vahdet-i ittihadımız tevhiddir. Peymân ve yeminimiz imandır. Madem ki muvahhidiz, müttehidiz. Her bir mü'min i'lâ-yı kelimetullah ile mükelleftir. Bu zamanda en büyük sebebi maddeten terakki etmektir. Zira, ecnebîler fünun ve sanayi silâhıyla bizi istibdad-ı mânevîleri altında eziyorlar. Biz de, fen ve san'at silâhıyla i'lâ-yı kelimetullahın en müthiş düşmanı olan cehil ve fakr ve ihtilâf-ı efkârla cihad edeceğiz.

Amma cihad-ı haricîyi şeriat-ı garrânın berahin-i kàtıasının elmas kılınçlarına havale edeceğiz. Zira medenîlere galebe çalmak ikna iledir, söz anlamayan vahşiler gibi icbar ile değildir. Biz muhabbet fedaileriyiz; husumete vaktimiz yoktur. Cumhuriyet ki,[HAŞİYE-1] adalet ve meşveret ve kanunda inhisar-ı kuvvetten ibarettir. On üç asır evvel şeriat-ı garrâ teessüs ettiğinden, ahkâmda Avrupa'ya dilencilik etmek, din-i İslâma büyük bir cinayettir. Ve şimale müteveccihen namaz kılmak gibidir.

Kuvvet kanunda olmalı. Yoksa, istibdat tevzi olunmuş olur.

اِنَّ اللّٰهَ هُوَ الْقَوِىُّ الْمَتِينُ [1] hâkim ve âmir-i vicdanî olmalı. O da mârifet-i tam ve medeniyet-i âmm veyahut din-i İslâm namıyla olmalı. Yoksa istibdat daima hükümfermâ olacaktır.

Haşiye-1 O zaman Meşrutiyet; şimdi o kelime yerine Cumhuriyetkonulmuş.
1. Şüphesiz ki Allah, mutlak kuvvet ve kudret sahibidir.

İttifak hüdâdadır, hevâda ve heveste değil.

İnsanlar hür oldular, ama yine abdullahtırlar. Herşey hür oldu; şeriatda hürdür, meşrutiyet de. Mesail-i şeriatı rüşvet vermeyeceğiz. Başkasının kusuru insanın kusuruna senet ve özür olamaz.

Yeis, mâni-i herkemâldir. “Neme lâzım, başkası düşünsün!” istibdadın yadigârıdır. Bu cümlelerin mabeynini raptedecek olan mukaddematı, Türkçe bilmediğim için mütaliînin fikirlerine havale ediyorum.

Said Nursî

Sadâ-yı Hakikat

27 Mart 1909

Tarîk-i Muhammedî (aleyhissalâtü vesselâm) şüphe ve hileden münezzeh olduğundan, şüphe ve hileyi îmâ eden gizlemekten de müstağnidir. Hem o derece azîm ve geniş ve muhit bir hakikat, bahusus bu zaman ehline karşı hiçbir cihetle saklanmaz. Bahr-i umman nasıl bir destide saklanacak?

Tekraren söylüyorum ki: İttihad-ı İslâmhakikatinde olan İttihad-ı Muhammedînin (aleyhissalâtü vesselâm) cihet-i vahdeti tevhid-i İlâhîdir. Peymân ve yemini de imandır. Encümen ve cemiyetleri, mesacid ve medaris ve zevâyâdır. Müntesibîni, umum mü'minlerdir. Nizamnamesi, Sünen-i Ahmediyedir (aleyhissalâtü vesselâm). Kanunu, evâmir ve nevâhî-i şer'iyedir. Bu ittihad, âdetten değil, ibadettir.

İhfâ ve havf riyadandır. Farzda riya yoktur. Bu zamanın en büyük farz vazifesi ittihad-ı İslâmdır. İttihadın hedef ve maksadı, o kadar uzun, münşaib ve muhit ve merakiz ve meabid-i İslâmiyeyi birbirine rapt ettiren bir silsile-i nuranîyi ihtizaza getirmekle, onunla merbut olanları ikaz ve tarîk-i terakkiye bir hâhiş ve emr-i vicdanî ile sevk

etmektir.

Bu ittihadın meşrebi muhabbettir. Husumeti ise, cehalet ve zaruret ve nifakadır. Gayr-ı müslimler emin olsunlar ki, bu ittihadımız, bu üç sıfata hücumdur. Gayr-ı müslime karşı hareketimiz iknâdır. Zira onları medenî biliriz. Ve İslâmiyeti mahbup ve ulvî göstermektir. Zira onları munsif zannediyoruz. Lâubaliler iyi bilsinler ki, dinsizlikle kendilerini hiçbir ecnebîye sevdiremezler. Zira mesleksizliklerini göstermiş olurlar. Mesleksizlik, anarşilik sevilmez. Ve bu ittihada tahkik ile dahil olanlar, onları taklit edip çıkmazlar. İttihad-ı Muhammedî (aleyhissalâtü vesselâm) olan İttihad-ı İslâmın efkâr ve meslek ve hakikatini efkâr-ı umumiyeye arz ederiz. Kimin bir itirazı varsa etsin, cevaba hazırız.

جُمْلَه شِيرَانِ جِهَانْ بَسْتَئِه اِينْ سِلْسِلَه اَنْد [1]

رُوبَه اَزْحِيلَه جِه سَانْ بِكُسَلَدْ اِينْ سِلْسِلَه رَا

---

1. Cihanın bütün arslanlarının bağlandıkları bir zinciri hilekâr bir tilkinin koparmasına imkân var mıdır?

Neşrettiğim fihriste-i makasıddan terk ettiğim bir fıkradır. Şöyle ki:

Zahiren hariçten cereyan eden maarif-i cedidenin bir mecrâsı da bir kısım ehl-i medrese olmalı. Ta gıll ü gıştan tasaffi etsin.

Zira, bulanıklığıyla başka mecrâdan taaffün ile gelmiş.

Ve atâlet bataklığından neş'et ve istibdat sümumu ile teneffüs eden ve zulüm tazyikiyle ezilen efkâra bu müteaffin su, bazı aksü'l-âmel yaptığından, misfat-ı şeriat ile süzdürmek zarurîdir. Bu da ehl-i medresenin dûş-u himmetine muhavveldir.

(Vesselâmü alâ meni't-tebea'l-hüdâ)

Said Nursî

Kırk beş sene evvel[1] Dinî Ceridelerde neşredilen Eski Said'in o dindar meb'uslara hitaben bir makalesidir.

1. Bu tarih 1954 senesine aittir.

Yaşasın Kur'ân-ı Kerîmin Kanun-u Esasîleri

26 Şubat 1324 (11 Mart 1909)

Dinî Ceride, No. 73

Ey Meb'usan! Uzunluğu ile beraber gayet mûcez bir tek cümle söyleyeceğim. Dikkat ediniz, zira itnâbında îcaz var. Şöyle ki:

Cumhuriyet ve demokrat mânâsındaki meşrutiyet ve kanun-u esasî denilen adalet ve meşveret ve kanunda cem-i kuvvet, bu unvan ile beraber, asıl mâlik-i hakikî ve sahib-i unvan-ı muhteşem olan (1), ve müessir ve adâlet-i mahzâyı mutazammın bulunan (2), ve nokta-i istinadımızı temin eden (3), ve meşrutiyeti ve cumhuriyeti bir esas-ı metine istinad ettiren (4), ve evham ve şükûk sahibini varta-i hayretten kurtaran (5), ve istikbal ve âhiretimizi tekeffül eden (6), ve menafi-i umumiye olan hukukullahı izinsiz tasarruftan sizi tahlis eden (7), ve hayat-ı

milliyemizi muhafaza eden (8), ve umum ezhanı manyetizmalandıran (9), ve ecanibe karşı metanetimizi ve kemâlimizi ve mevcudiyetimizi gösteren (10), ve sizi muahaze-i dünyeviye ve uhreviyeden kurtaran (11), ve maksat ve neticede ittihâd-ı umumîyi tesis eden (12), ve o ittihadın ruhu olan efkâr-ı âmmeyi tevlid eden (13), ve çürük mesâvi-i medeniyeti hudud-u hürriyet ve medeniyetimize girmekten yasak eden (14), ve bizi Avrupa dilenciliğinden kurtaran (15), ve geri kaldığımız uzun mesafe-i terakkiyi sırr-ı i'câza binaen, bir zaman-ı kasırda tayyettiren (16), ve Arap ve Turan ve İran ve Sâmileri, yani beraber olanları tevhid ederek az zaman içinde bize bir büyük kıymet verdiren (17), ve şahs-ı mânevî-i hükûmeti Müslüman gösteren (18), ve kanun-u esasînin ruhunu ve on birinci maddeyi muhafaza ile sizi hıns-ı yeminden kurtaran (19), ve Avrupa'nın eski zann-ı fasidlerini tekzip eden (20), Muhammed Aleyhissalâtü Vesselâmın hâtemü'l-Enbiya ve şeriatının ebedî olduğunu tasdik ettiren (21), ve muharrib-i medeniyet olan ve anarşiliğe yol açan dinsizliğe karşı set çeken (22), ve zulmet-i tebâyün-ü efkârı ve teşettüt-ü ârâyı safha-i nuranîsi ile ortadan kaldıran (23), ve umum ulema ve vâizleri ittihad ve saadet-i millete ve icraat-ı hükûmeti, meşruta-i meşruaya hâdim eden (24), ve adalet-i mahzâsı merhametli olduğundan anâsır-ı gayr-ı müslimeyi daha ziyade telif ve rapt eden (25), ve en cebîn ve âmi adamı en cesur ve en has adam gibi hiss-i hakikî-i terakki ile ve fedakârlık ve hubb-u vatanla mütehassis eden (26), ve hàdim-i medeniyet olan sefahet ve israfattan ve havayic-i gayr-ı

zaruriyeden bizi halâs eden (27), ve muhafaza-i âhiretle beraber imâr-ı dünya etmekle sa'ye neşat veren (28), ve hayat-ı medeniye olan ahlâk-ı hasene ve hissiyat-ı ulviyenin düsturlarını öğreten (29), ve her birinizi, ey meb'uslar, elli bin kişinin takazasını, yani haklarını sizden dâvâ etmelerini hakkınızda tebrie eden (30), ve sizi icma-ı ümmete küçük bir misâl-i meşru gösteren (31), ve hüsn-ü niyete binaen âmâlinizi ibadet gibi ettiren (32), ve üç yüz milyon Müslümanın hayat-ı mâneviyesine suikast ve cinayetten sizi tahlis eden (33), ol Kur'ân-ı mukaddesin düsturları unvanıyla gösterseniz ve hükümlerinize me'haz edinseniz ve düsturlarını tatbik etseniz, acaba bu kadar fevaid ile beraber ne gibi birşey kaybedeceksiniz? Vesselâm…

Yaşasın Kur'ân'ın Kanun-u Esasîleri!

Said Nursî

Hürriyete Hitap

EY HÜRRİYET-İ ŞER'Î! Öyle müthiş ve fakat güzel ve müjdeli bir sadâ ile çağırıyorsun, benim gibi bir şarklıyı tabakat-ı gaflet altında yatmışken uyandırıyorsun. Sen olmasaydın, ben ve umum millet, zindan-ı esarette kalacaktık. Seni ömr-ü ebedî ile tebşir ediyorum. Eğer aynü'l-hayat şeriatı menba-ı hayat yapsan ve o cennette neşvünemâ bulsan, bu millet-i mazlumenin de eski zamana nispeten bin derece terakki edeceğini müjde veriyorum. Eğer hakkıyla seni rehber etse, ağrâz-ı şahsî ve fikr-i intikam ile sizi lekedar etmezse [1] اَلْعَظَمَةُ لِلّٰهِ وَالْمِنَّةُ لَهُki bizi kabr-i vahşet ve istibdattan ihraç ve cennet-i ittihad ve muhabbet-i milliyeye davet etti.

Yâ Rab! Ne saadetli bir kıyamet ve ne güzel bir haşir ki, [2] وَالْبَعْثُ بَعْدَ الْمَوْتhakikatinin küçük bir misâlini bu zaman bize tasvir ediyor. Şöyle ki:

Asya'nın ve Rumeli'nin köşelerinde medfun olan medeniyet-i kadîme hayata başlamış ve menfaatini mazarrat-ı umumiyede arayan ve istibdadı arzu edenler, [3]

يَالَيْتَنِى كُنْتُ تُرَابًا demeye başladılar. Yeni hükûmet-i meşrutamız mu'cize gibi doğduğu için, inşaallah bir seneye kadar, [4] تَكَلَّمَ فِى الْمَهْدِ صَبِيًّا sırrına mazhar olacağız. Mütevekkilâne, sabûrâne tuttuğumuz otuz sene Ramazan-ı sükûtun sevabıdır ki, azapsız, cennet-i terakki ve medeniyet kapılarını bize açmıştır. Hâkimiyet-i milliyenin beraat-i istihlâli olan kanun-u şer'î hâzin-i cennet gibi bizi duhule davet ediyor. Ey mazlum ihvan-ı vatan! Gidelim, dahil olalım. Birinci kapısı, şeriat dairesinde ittihad-ı kulub; ikincisi, muhabbet-i milliye; üçüncüsü, maarif; dördüncüsü, sa'y-i insanî; beşincisi, terk-i sefahettir. Ötekilerini sizin zihninize havale ediyorum. Zira davete icabet vâciptir.

---

1. Azametve büyüklük Allah'a mahsustur. Ve yalnız Ona boyun eğilir.
2. Ölümden sonra diriliş haktır.
3. "Ne olurdu, keşke toprak olaydım!" Nebe' Sûresi, 78:40.
4. Beşikte çocuk iken konuştu.

Bu inkılâb-ı azîmin fatihası mu'cizegibi başladığı için bir fâl-i hayırdır ki, hâtimesi de pek güzel olacaktır. Şöyle ki:

Bu inkılâp, fikr-i beşerin ağır zincirlerini parça parça ve istidâd-ı terakkiye karşı setleri zîr ü zeber ederek, hükûmeti varta-yı mevtten tahlis ve bu millet-i mazlumede cevahir-i insaniyeti izhar ve âzâde olarak kâbe-i kemâlâta doğru gönderdiği gibi, hatimesi de, yani otuz sene kadar rengârenk sefahet ve isrâfat ve hevesat ve lezaiz-i nâmeşrua gibi seyyiat-ı medeniyet, devlet-i medeniyeti, hükûmet-i müstebide gibi inkıraza sevk eden umurlar maddeten zararını ihsas edeceğinden, o muzlim ve kesif

olan sehab, arzu-yu umumî ile münkeşif olduğundan, şems-i şeriat ve mâkesi olan kamer-i medeniyet, berrak ve saf ve esâsatta Asya'yı ve Rumelini tenvir ve mutazammın olduğu istidad-ı kemâlin tohumları hürriyetin yağmuru ile neşvünemâ bularak rengârenk elvan ile tezyin edeceğini, bu fâl-i hayır bize müjde veriyor.

Bir mu'cize-i Peygamberîdir (a.s.m.) ve bu millet-i mazlumeye bir inayet-i İlâhîdir ve cemiyet-i milliyenin niyet-i hâlisânesinin bir kerametidir ki, bu maden-i saadet ve hürriyet olan şeriat dairesindeki ittihad-ı kulûb ve muhabbet-i millî elimize meccanen girdi. Milel-i saire, milyonlarla cevahir-i nüfus feda etmekle kazandılar. Ölmüş olan hissiyat ve âmâl ve müyülât-ı âliye-i milliyemizi ve ahlâk-ı hasene-i İslâmiyemizi bu küre-i arz denilen, cezbe tutmuş mevlevî gibi meczup cevvâlin simâhında tanin-endâz ve umum milleti sürur ile bir garip ihtizaza getiren sadâ-yı hürriyet ve adalet nefh-i sûr-u İsrâfil gibi hayatlandırıyor.

Sakın, ey ihvân-ı vatan! Sefahetlerle ve dinde lâubaliliklerle tekrar öldürmeyiniz. Ve bütün efkâr-ı fâsideye ve ahlâk-ı rezileye ve desais-i şeytaniyeye ve tabasbusata karşı şeriat-ı garrâ üzerine müesses olan kanun-u esâsî Azrâil hükmüne geçti, onları öldürdü.

Ey hamiyetli ihvân-ı vatan! İsrâfât ve hilâf-ı şeriat ve lezaiz-i nâmeşrua ile tekrar ihya etmeyiniz.

Demek, şimdiye kadar mezarda idik, çürüyorduk. Şimdi bu ittihâd-ı milletve meşrutiyet ile rahm-ı mâdere geçtik,

neşvünemâ bulacağız. Yüz bu kadar sene geri kaldığımız mesafe-i terakkiden, inşaallah mu'cize-i Peygamberî (a.s.m.) ile, şimendifer-i kanun-u şer'iye-i esasiyeye amelen ve burak-ı meşveret-i şer'iyeye fikrenbineceğiz. Bu vahşet-engiz sahrâ-yı kebiri zaman-ı kàsırada tekemmül-ü mebâdi cihetiyle tayyetmekle beraber, milel-i mütemeddine ile omuz omuza müsabaka edeceğiz. Zira onlar kâh öküz arabasına binmişler, yola gitmişler; biz birden bire şimendifer ve balon gibi mebâdiye bineceğiz, geçeceğiz. Belki câmi-i ahlâk-ı hasene olan hakikat-ı İslâmiyenin ve istidad-ı fıtrînin, feyz-i imanın ve şiddet-i cû'un hazma verdiği teshil yardımıyla fersah fersah geçeceğiz. Nasıl ki vaktiyle geçmiştik.

Talebeliğin bana verdiği vazife ile ve hürriyetin fermân-ı mezuniyetiyle ihtar ediyorum ki:

Ey ebnâ-yı vatan! Hürriyeti sû-i tefsir etmeyiniz; ta elimizden kaçmasın ve müteaffin olan eski esareti başka kapta bize içirmekle bizi boğmasın. [HAŞİYE-1]Zira hürriyet, mürâât-ı ahkâm ve âdâb-ı şeriat ve ahlâk-ı hasene ile tahakkuk ve neşvünemâ bulur. Sadr-ı evvelin, yani Sahabe-i Kiramın o zamanda, âlemde vahşet ve cebr-i istibdat hükümferma olduğu halde, hürriyet ve adalet ve müsavatları bu müddeâya bir burhan-ı bâhirdir. Yoksa, hürriyeti sefahet ve lezaiz-i nâmeşrua ve israfat ve tecavüzat ve hevâ-i nefse ittibâda serbestiyet ile tefsir ve amel etmek, bir padişahın esaretinden çıkmakla ve alçakların istibdadı ve esaret-i rezilesinin altına girmekle beraber, milletin çocukluk istidadını ve sefih olduğunu

gösterdiğinden, paralanmış olan eski esarete lâyık ve hürriyete adem-i liyâkatini gösterir. Zira sefih mahcurdur. Geniş ve muşa'şa' olan yeni hürriyet-i şer'iyeye adem-i liyâkat—zira çocuğa geniş olmaz—şanlı olan ittihad-ı millîyi bozulmuş ve müteaffin olan hâlât ile fena bir hastalığa hedef edecektir. Zira ehl-i takvâ ve vicdanın tefsiri böyle değil. Mezhebi de muhalif olacaktır. Biz millet-i Osmaniye erkeğiz. Kâmet-i merdane-i istidad-ı milliyemize kadınların libası gibi süslü sefahet ve hevesat ve israfat yakışmıyor. Binaenaleyh, aldanmayalım.

خُذْ مَا صَفَا دَعْ مَا كَدَرْ[1] kâidesini düsturu'l-amel yapalım. Şöyle ki:

Haşiye-1 Evet, daha dehşetli bir istibdat ile, pek acı ve zehirli bir esareti bize içirdiler.

1. Duru olanı al; bulanık olanı bırak!

Ecnebiyede terakkiyat-ı medeniyeye yardım edecek noktaları (fünun ve sanayi gibi) maalmemnuniye alacağız.

Amma medeniyetinzünub ve mesavîsi olarak bazı âdât ve ahlâk-ı seyyie ki, ecnebîlerde mehasin-i medeniye-i kesiresiyle muhat olduğu için çirkinliğini o kadar göstermiyor. Biz ise, aldığımız vakit sû-i tâlih cihetiyle ve sû-i intihap tarikiyle müşkilü't-tahsil mehasin-i medeniyeti terk edip, çocuk gibi hevâ ve hevese muvafık zünub-u medeniyet kesb ettiğimizden, muhannes gibi veya müterecile gibi oluruz. Kadın, erkek gibi giyinse maskara olur. Erkek, kadın gibi süslense muhannesliktir, yakışmaz.

Mert ve âlihimmet, zîb ü zîverle muzahraf cilveli hanım gibi olmamalı.

Elhasıl: Zünub ve mesâvî-i medeniyeti, hudud-u hürriyet ve medeniyetimize girmekten seyf-i şeriatla yasak edeceğiz. Ta ki, medeniyetimizin gençliği ve şebabeti, zülâl-i aynü'l-hayat-ı şeriatla muhafaza olsun. Kesb-i medeniyette Japonlara iktida bize lâzımdır ki, onlar Avrupa'dan mehasin-i medeniyeti almakla beraber, her kavmin mâye-i bekàsı olan âdât-ı milliyelerini muhafaza ettiler. Bizim âdât-ı milliyemiz İslâmiyette neşvünema bulduğu için, iki cihetle sarılmak zaruridir.

Ey hamiyetli ebnâ-yı vatan! Cemiyet-i millî ruhlarını feda etmekle saadetimize yol açtılar. Biz de, bazı lezaizimizi terk ile onlara yardım edeceğiz. Zira o sofra-yı nimete beraber oturuyoruz. Efkâr-ı fâside sahibi, yani hürriyet altında istibdadı ve mezâlimi arzu edenler, mevt-i ebedîye mazhar olan ve zaman-ı mâzinin çukurunda medfun olan istibdâdâtı veyahut seyl-i hurûşân-ı zaman içinde yuvarlanmış olan mezâlimi, bir daha temaşa etmemek için, tarih-i hayat-ı hürriyetin beyanıyla, mâzi ve hâl meyanında delinmez bir sedd-i âhenin çekmek istiyorum. Şöyle ki:

Bu inkılâp, doğurduğu hürriyeti, eğer meşveret-i şer'iyenin terbiyesine verse, bu milletin eski satvet ve kuvvetini ihyâ edecektir. Eğer vebâ-yı âğraz-ı şahsiyeye müsadif olsa, istibdâd-ı mutlaka dönecek, o çocuk ölecek. Hürriyet tam zamanında doğdu. Ahval ve ilcaat-ı zaman

tam terbiyesine hizmet ister. Sun'î ve ihtiyarî değil; ta ki çok külfete muhtaç olsun. Eski zaman gibi bu kadar tazyikatın tesiriyle meyusiyet ve mahvolmak şanından olmayan hamiyet-i İslâmiye o kadar galeyana gelmiş ki, güya hürriyet rahm-ı mâderde tekmil yaşa kadar gelmiş. Kadem-nihâde-i saha-i vücut olduğu anda hükümfermâlığını ilân ve hiçbir müsademata karşı tezelzüle ve delmeye uğramayacak bir sedd-i âhenin gibi veyahut taht-ı Belkısî gibi beş hakaik-i sabite üzerine teessüs edecek.

Birinci hakikat: Mecmuda bir kuvvet bulunur; hiçbir fert o kuvvete mâlik olamaz: bir kalın şerit ile eczasından kalın bir telin kuvveti gibi... Veyahut efkâr-ı umumiyeyi mutazammın yeni hükûmetimiz ve eski hükûmetimiz gibi. Ey millet, biz şimdi kalın şeridiz. Her kim muhalefet ile veyahut hodserane ile bunu zayıf etse, umumun hakkına affolunamaz bir cinayettir.

İkinci hakikat: Zaman-ı sâlifte, yani galebe-i vahşet vaktinde âlemde hükümfermâ, vahşetin mahsulü ve tedennî ve inkırazın mahkûmu olan kuvvet ve cebrin saltanatı idi. Herhangi devletin deverân-ı demmi yerine girmişse, öyle devletlerin sahâif-i tarihiyeleri baykuşların âşiyâneleri gibi satırları inkırazlarını çağırıyorlar, bağırıyorlar.

Tasallut-u medeniyetin zamanında âlemin hükümranı ilim ve marifettir. Müvellidi medeniyet; ve şânı tezayüd; ve ömrü ebedî olduğundan herhangi devletin hayat ve

müdebbiri olmuşsa, o hükûmeti kendi gibi kayd-ı ömr-ü tabiîden ve ecel-i inkırazdan tahlis ve küre-i arz kadar yaşamasına istidat vermiş. Kitab-ı Avrupa sahâifi bunu alenen gösteriyor.

Eğer denilse: Şimdiye kadar bu hükûmet-i zaifeyi âdi adamlar idare edebilirlerdi. Fakat bu kadar metin ve dehşetli, kaviyen emel ettiğimiz yeni hükûmeti omuzunda taşıyacak harika ve dâhi adamlar lâzımken, Asya ve Rumeli tarlası acaba öyle mahsulât verecek mi?

Buna cevap: Eğer başka inkılâplar başa gelmezse, evet.

Ve *üçüncü hakikate*dikkat et. Şöyle ki:

Bu zaman-ı mâzide insan istidad-ı gayr-ı mütenâhîye mâlik iken, o kadar dar ve mahdut daire içinde hareket ediyordu ki, güya insan iken hayvan gibi yaşadığından, efkâr ve ahlâkı o daire nispetinde tedennî etmiş ve mahsur kalmıştı. Şimdi bu şer'î hürriyet-i âdilâne eğer yaşasa ve bozulmazsa, fikr-i beşerin ağır zincirlerini paralamakla ve istidad-ı terakkiye karşı setleri hercümerc ederek o küçük daireyi dünya kadar tevsi edebilir. Hatta benim gibi bir köylü adam, Süreyya kadar ulvî olan idare-i umumîyi nazara alacak, âmâl ve müyûlâtın filizlerini orada bağlayacak. Ve her bir fiil ve tavrının orada bir ihtizaz ile zîmedhal bulunacağından, himmet Süreyya kadar teâlî ve ahlâkı o derece tekemmül ve efkârı memalik-i Osmaniye kadar tevessü edeceğinden, Eflâtun'ları, İbn-i Sina'ları ve Bismarck'ları, Dekart'ları ve Taftazanî'leri inşaallah geri bırakacak. Bu kuvvetli Asya ve Rumeli tarlası çok şübban-ı

vatan mahsulü vereceğinden kaviyen ümitvarız.

Lâsiyyema: Şu memalik-i Osmaniye umum enbiyanın mahall-i zuhuru ve devlet-i mütemeddine-i sâlifenin mehd-i teşekkülü ve şems-i İslâmiyetin maşrık-ı tulûu olduğundan, insanların fıtratlarında ektikleri bu üç istidâdât-ı kemâl bu hürriyetin yağmuru ile neşvünemâ bulsa, herkesin istidadı ve fikr-i münevverinin dal ve budakları şecere-i tûbâ gibi her tarafa açacaktır. Ve Şarkın Garba nispetini, seherin guruba nispeti gibi edecektir—eğer sist-i atâletle ve sümum-u ağrâz ile kurutulmazsa.

Dördüncü hakikat: Şeriat-ı garrâkelâm-ı ezelîden geldiğinden, ebede gidecektir. Zira şecere-i meylü'l-istikmâl-i âlemin dalı olan insandaki meylü't-terakkinin mahsul ve semeresi olan istidadın telâhuk-u efkârla hasıl olan netâicinin teşerrub ve tegaddî ile büyümesi nispetinde, şeriat-ı garrâ aynen maddî zihayat gibi tevessü ve intibak edeceğinden, ezelden gelip ebede gideceğine burhan-ı bâhirdir. Asr-ı Saadet olan sadr-ı evvelin hürriyet ve adalet ve müsâvâtı, bâhusus o zamanda delil-i kat'îdir ki, şeriat-ı garrâ müsâvâtı ve adaleti ve hakikî hürriyeti cemî revabıt ve levâzımâtıyla câmidir. İmam-ı Ömer (r.a.), İmam-ı Ali (r.a.) ve Salâhaddin-i Eyyubîâ'sârı bu müddeâya delil-i alenîdir. Buna binaen, kat'iyen hükmediyorum: Şimdiye kadar noksaniyetimiz ve tedenniyatımız, sû-i ahvâlimiz dört sebepten gelmiş:

1. Şeriat-ı garrânın adem-i mürâât-ı ahkâmından,

2. Bazı müdâhinlerin keyfemâyeşâ sû-i tefsirinden,

3. Zâhirperest âlim-i câhilin veyahut câhil-i âlimin taassubat-ı nâ-bemahallinden,

4. Sû-i tâlih cihetiyle ve sû-i intihap tarikiyle müşkilü't-tahsil olan Avrupa mehasinini terk ederek, çocuk gibi hevâ ve hevese muvafık zünub ve mesâvî-i medeniyeti tuti gibi taklittendir ki, bu netice-i seyyie zuhur ediyor. Memurîn hakkıyla vazifesini ifa etse, memur olmayan ilcaat-ı zamana muvafık sa'y etse, sefahete vakit bulamayacaktır. Bu iki kısmın herhangisinde bir fert, sefahete inhimak gösterdiyse, bu, heyet-i içtimaiye içinde muzır bir mikrop sûretine giriyor.

Beşinci hakikat: Zaman-ı sabıkta revâbıt-ı içtimâ ve levazım-ı taayyüş ve fevaid-i medeniyet o kadar tekessür ve teşaub etmediğinden, bazı kalil adamların fikri, devletin idaresine yarı kâfi gibi idi. Amma bu zamanda revabıt-ı içtima o kadar tekessür etmiş ve levazım-ı taayyüş o derece taaddüt etmiş ve semerat-ı medeniyet o kadar tefennün etmiş ki, ancak yalnız kalb-i millet hükmünde olan meclis-i meb'usan ve fikr-i ümmet makamında olan meşveret-i şer'î ve seyf ve kuvvet-i medeniyet menzilinde bulunan hürriyet-i efkâr o devleti taşıyabilir ve idare ve terbiye edebilir. Bu hakikate misâl, eski hükûmet-i müstebide, yeni hükûmet-i meşrutadır.

Üçüncü Hakikatin bana verdiği vazife ile ve hürriyetin fermân-ı mezuniyetiyle, üç şey ihtar ediyorum.

Birincisi: Bir cisim birden zerrattan tahallül ve yeni

zerrattan teşekkül eylemesi muhal olacağından, cism-i devletin birden memurîni ref' ve yenilerini ikame eylemesi, muhal olmasa da, müteazzirdir. Binaenaleyh, istidad-ı habis ve kabil-i ıslâh olmayan adamları zaten cism-i devlet def-i tabiî ile ifraz edecektir. Amma kabil-i ıslah olanlar, zaten güneş garptan tulû etmediğinden, tevbenin kapısı açıktır. Bunların tecrübelerindenistifade etmeli. Bunların yerini dolduracak, kırk sene lâzım. Yoksa, umumu aleyhinde itâle-i lisân ve terzil etmek, bu şanlı olan ittihad-ı milleti–bozulmuş bazı efkâr ve ahlâklarına binaen–bir hastalığa hedef edecektir.

İkincisi: Ben şarkın dağlarında büyümüş idim. Merkez-i Hilâfeti güzel tahayyül ediyordum. Vaktâ ki, bundan yedi-sekiz ay mukaddem Dersaadete geldim. Gördüm ki, İstanbul, tevahhuş ve tenafur-u kulûb sebebiyle medenî libası giymiş vahşi bir adama benzerdi. Şimdi, ittihad-ı millî sebebiyle, medenî adam, fakat yarı medenî, yarı vahşi libasında bize arz-ı dîdâr ediyor. Evvel şarkta fenalığın sebebi, şarkın uzvu hastalanmış zannediyordum. Vaktâ ki, hasta olan İstanbul'u gördüm, nabzını tuttum, teşrih ettim. Anladım ki, kalbindeki hastalıktır, her tarafa sirayet eder. Tedavisine çalıştım;bir divanelikle taltif edildim.

Hem de gördüm ki, medeniyet-i hakikiyeyi teşkil eyleyen İslâmiyet, maddî cihetinde medeniyet-i hâzıradan geri kalmış; güya İslâmiyet sû-i ahlâkımızdan darılmış, mâzi tarafına dönüp gidiyor. Zaman-ı Saadete bizi şikâyet edecektir. Bunun en büyük sebebi, istibdattan sonra, mürşid-i umumî üç büyük şubenin ki, "Cümlenin maksudu

bir amma rivayet muhtelif," veyahut

عِبَارَاتُنَا شَتّٰى وَحُسْنُكَ وَاحِدٌ وَكُلٌّ اِلٰى ذَكَ الْجَمَالِ يُشِيرُ[1]

beytinin mâsadakı olan ehl-i medrese ve ehl-i mektep ve eh-i tekkenin, tebayün-ü efkâr ve tehâlüf-ü meşâribidir.

---

1. İbarelerimiz ayrı ayrı ise de, güzelliğin birdir. Hepsi de o güzelliğe işaret ediyorlar.

Bu tebayün-ü efkârahlâk-ı İslâmiyenin esasını sarsmış, ittihad-ı milleti çatallaştırmış. Terakkiyat-ı medeniyeden geri bırakmıştır. Zira biri ifrat ile diğerini tekfir ve tadlil ediyor; öteki tefrit ile onu teçhil ve gayr-ı mutemed addediyor. Bunun çaresi, tevhid ile ve efkârlarının mabeyninde teyid ile münasebet ile musalâhadır. Ta itidal noktasında musafaha ile birleşmeli ki, âheng-i terakkîyi ihlâl etmesinler.

Üçüncüsü: Ben vaizleri dinledim; nasihatleri bana tesir etmedi. Düşündüm. Kasâvet-i kalbimden başka üç sebep buldum:

Birincisi: Zaman-ı hâzırayı zaman-ı sâlifeye kıyas ederek yalnız tasvir-i müddeâyı parlak ve mübalâğalı gösteriyorlar. Tesir ettirmek için ispat-ı müddeâ ve müteharrî-i hakikati iknâ lâzım iken, ihmal ediyorlar.

İkincisi: Birşeyi tergib veya terhib etmekle ondan daha mühim şeyi tenzil edeceklerinden, muvazene-i şeriatı

muhafaza etmiyorlar.

Üçüncüsü: Belâgatın muktezası olan, hale mutabık, yani ilcaat-ı zamana muvafık, yani teşhis-i illete münasip söz söylemezler. Güya insanları eski zaman köşelerine çekiyorlar, sonra konuşuyorlar.

Hâsıl-ı kelâm: Büyük vaizlerimiz hem âlim-i muhakkik olmalı, ta ispat ve iknâ etsin. Hem hakîm-i müdakkik olmalı, ta muvazene-i şeriatı bozmasın. Hem beliğ-i muknî olmalı, ta muktezâ-yı hâl ve ilcaat-ı zamana muvafık söz söylesin. Ve mizan-ı şeriatle tartsın. Ve böyle olmaları da şarttır.

Yaşasın şeriat-ı garrâ! Yaşasın adalet-i İlâhî! Yaşasın ittihad-ı millî! Ölsün ihtilâf! Yaşasın muhabbet-i millî!.. Gebersin ağrâz-ı şahsiye ve fikr-i intikam! Yaşasın şecaat-ı mücessem askerler! Yaşasın satvet-i muşahhas ordular! Yaşasın akıl ve tedbir-i mücessem dindar cemiyet-i ahrâr ve Nur talebeleri.**HAŞİYE-1**

Said Nursî

Haşiye-1 Medar-ı ibret ve hayrettir ki, kırk üç sene evvel Hürriyetin üçüncü gününde, İstanbul'da, hem sonra Selânik'te Meydan-ı Hürriyette binler siyasîlere karşı dâvâ ettiği ve bütün kuvvetiyle şeriatı istediği ve hürriyeti ve meşrutiyeti şeriata hizmetkâr yaptığı ve sonra 31 Mart'ta Hareket Ordusu gayet dehşet ve şiddetle şeriat isteyenleri mes'ul ettikleri zamanda Divan-ı Harb-i Örfî'de Said'in bu münteşir nutuklarından tam beraat verildiği halde; şimdi ise, siyaseti otuz seneden beri bıraktığı ve o nutuklarına nispeten siyasete pek az teması için 27 sene dinsizlik hesabına işkenceler ve gaddarane azap ve cezalar verenler, elbette din namına zulmettiklerini ve engizisyonlardan daha zâlim olduklarını ispat eder.
Said Nursî

RİSALE-İ NUR KÜLLİYATINDAN

Münâzarat

Bediüzzaman Said Nursî

Azametli Bahtsız Bir Kıt'anın, Şanlı Tali'siz Bir Devletin, Değerli Sahipsiz Bir Kavmin Reçetesi

Veyahut

BEDİÜZZAMAN'IN MÜNÂZARAT'I

[Şarktaki aşiretlerin suallerine cevap olarak hazırlanıp H. 1329 (M. 1911)'de neşredilen bu eser, bilâhare Müellif Bediüzzaman Said Nursî tarafından tekrar gözden geçirilerek neşredilmiştir.]

İfade-i Meram ve Uzunca Bir Mazeret

Yâ eyyühe'n-nâzır!

Hasenâtı seyyiâtına, sevâbı hatâsına tereccüh edenler, mağfiret ve affa müstehaktırlar.

İşte, iki inkılâp beni iki telif-i müşevveşe mecbur etti; iki rıhlet dahi, iki kitabı ilhâm ettirdi. Şu eserlerden her birisi Kürt olduğugibi, aynı halde Türk, aynı vakitte Araptır. Güya her bir eser Arap abasını iktisâ ve Türk pantolonu giymiş külahlı bir Kürttür. Böyle acîbü'ş-şekil bir telif, telif kanununa muhâlefetle muâheze olunmamak gerektir.

Evet, benim hakkım sükût idi; zira âcizim. Bilirim, âsârım rağbete şâyân değildir. Fakat Sâdi'nin:

غَرْضْ نَقْشِيتْ كِه اَزْمَابَاَزْمَانَنْدْ كِه هَسْتِيرَانَمِى يَابَمْ

بَقَايِى[1]

1. Yazmaktan maksat, bizden bir nakşın bâki kalmasıdır. Çünkü varlığımızda bekâ yoktur.

olan mâtemâlûd ve hikmetâmiz kelâmının verdiği himmet, hem de benim gibi iktidarsızların mahcubiyetlerini izâle ile meydan-ı hamiyete çıkmaya cesâret vermek için nümûne-i imtisâl olmaya olan arzu, hem de eserin bizzat rağbete şâyân olmasa da, benim gibi me'mûl olmayan birisinden küçük bir eser dahi bir nevi antikalık rağbetine şâyân olmasına olan ümit, beni eser yazmaya cesâret vermişlerdir. Yoksa ben bilmez değilim ki, eserlerim bâzan hem hakikatşiken, hem nazmşiken, hem üslûpşiken, hem hayalşiken, hem hisşiken, hem ifratâlûddur. Lâkin, ne yapayım, başka türlü de olamazdı. Zira, tam bir asrı bir seneye sıkıştıran ve yedinci asırdan on üçüncü asra kadar benim gibi kurûn-u vustâ adamlarının hayâlini yuvarlandırmakla; her bir asır bir his ve bir tesiri karıştırıp birinci eserimi ilhâm eden Temmuz'un inkılâb-ı mes'ûdunun teşvikiyle; hem de bütün devâir ve tabakât-ı mütedâhile-i mütesâfileyi karıştıran ve istibdadın tazyik-i mecnunânesiyle vücuda atılan ve doktorların tokatıyla ademden tımarhâne kapısıyla dışarıya fırlayan cinnet hâtırâtı olan eserimi tekmil edip, İki Mekteb-i Musibet Şehâdetnâmesi'ni ibrâza beni mecbur eden Mart ve Mayıs, meş'um ve müthiş olan ihtilâl ve inkılâbının verdiği heyecan ile; hem de gâyet mütenevvia ve muhtelife tabâyi' ve hissiyâtı tazammun eden ve şu iki reçeteyi vücuda

getiren üssü'l-esâs-ı mesleğim elmas-misâl olan İslâmiyet hissinin sadefi ve Kürtlükle memzûc olan milliyet fikrinin verdiği ders ile şöyle eserleri intâc etti. Demek, her bir eserim birkaç asrın fezlekesi ve Kürt tâifelerinin tabiatlarının enmûzeci ve gâyet muhtelife etvârımın nümûnesi olduğundan, hakikî intizamı onda aramak abestir.

Evet, edebin değil, belki edebiyatın kanununa karşı âsârımı muhâlefete sevk eden yedi esbabdır:

Evvelâ: Sabâvetimden beri kâh kuyu dibinde, kâh minâre başında gibi fehmen istidatlarda bulunuyorum; kâh gâyet dakîk bir hakikat dâvetsiz elime geliyor; kâh gâyet tanışım, dostum olmuş bir hakikat ecnebî olup tanımıyorum. Hatta bir günde kâh gâyet câhil, kâh tecrübeli bir siyasî gibi işe karışmak isterim.

Sâniyen: Meşrutiyetin fecr-i sâdıkına kadar inşâ ve kitâbette tamamen hem ümmî, hem acemi idim. Her ne ki inşâ ettimse, üstâdımız olan meşrutiyetten öğrendim. Cinân-ı cenânda yemişler kemâle ermemiş iken kopardım. Eğer size ekşi gelirse, yüzünüzü ekşitip abûs, kamtarîr olmayınız.

Sâlisen: Müstehak olmadığım teveccüh-ü âmmeden neş'et eden bir şöhret-i kâzibe, bana tahmîl ettiği vazife-i mühimme ile, aczden neş'et eden atlamakla, nümâyişe, sahte ehliyetle ehil olmadığım birşeye girişmeye mecbur oldum.

Râbian: Fıtraten bendeki gurur, milliyeten bendeki

fahriye, mesleken bendeki tahdis-i nimet, meşreben bendeki meyl-i tefevvuk, kavmiyeten bendeki meyl-i tecellüd ve meyl-i nümâyiş, şâş adama eserlerimde hakikatten fazla bir enâniyet gösteriyor. Evet, enâniyet var; benim değil, milletimin enâniyetidir. Benlik var; benim değil, sınıfım olan melâik-i medârisin izzetidir.

Hâmisen: Ben, Kürtçe düşünürüm, Türkçe ve Arapça yazıyorum. Matbaa-i hayaldeki mütercim acemi; ya kalbin sözünü iyi anlamıyor veya lisânın diline âşinâ değildir. Hem, Türkçenin sarf nahivini bilmediğimden, mânâya giydirdiğim üslûbun düğmeleri pek karışık oluyor. Hatta "evet, işte, şimdi, hem de, zira, olan, şu, bu" tekrarları, sizin gibi beni de usandırıyor. Başkasının tashihine de katiyen râzı olamıyorum. Zira, külahıma püskül takmak gibi, başkasının sözü sözlerimle hiç münâsebet ve ülfet peydâ etmiyor. Sözlerimden tevahhuş eder.

Sâdisen: Tabiatımdaki ifrat cihetiyle düşündüğümden, mütercim-i hayâlînin tercümesinde, hattatın imlâsında, tâbiin tâbında, mütâliin fehminde bâzan yanlış düşmekle, güzel bir hakikat çirkinleşiyor.

Sâbian: Şu "Saykâl-ı İslâmiyet" ve "Ekrad Reçetesi" olan iki eser, o dehşetli dağ ve dere ve sahrâların kuvve-i münbitesi fevkalâde neşvünemâ vererek, kırk elli gün zarfında hem yeşillendi, hem cesim bir şecere oldu, hem meyve verdi. Evet, öyle bir vakitte vücuda geldi ki, dağlar beni derelerin yed-i haşînine fırlatıyordu. Onlar da, beni sahrâların yüzlerine çarpıyordu. Sonra, hamiyet-i milliye ve

hamiyet-i İslâmiye şu iki sınıf meyveleri dağ başından koparıp ve bâzan rüzgâr vurup, derenin dibine düşmüş meyveleri ilâç için toplayıp, medine-i medeniyetin çarşısına getirdiler. Hatta bir kısmı Bâşid Dağının yemişidir, bir tâifesi Ferrâşîn Ovasının meyvesidir, bir miktarı Beytüşşebap Deresinde, kırmızılanmış semeresidir. İşte, şu iki eseri yazdığım vakit, zaman kısa, mekân vahşi, ben seyyah, zihin müşevveş, vücut yarım hasta, yazmak acele olduğundan, elbette müşevveş olur.

Ey ehl-i insaf! Mâzeretim bu. Kabul ederseniz, insafın şe'nidir; etmezseniz, emin olunuz, size minnet etmem, hiç de kabul etmeyiniz. Sizin minnetiniz dağ başında olsun. Size beğendirmek için değil, belki hakka hizmet için yazdım, vesselâm.

Şu eserin nağamâtını dinlemek için, bir Kürt cesedini giymek, bir vahşi hayâlini başına takmak gerektir. Yoksa ne istimâ helâl, ne semâ tatlı olur.

Ebû Lâşey

Said

وَالصَّلٰاةُ عَلٰى سَيِّدِ الْعَالَمِينَ[1]

1. Âlemlerin efendisine salât ve rahmet olsun.

Emmâ ba'd, ehl-i hamiyetin nazarına arz ediyorum ki:

Vaktâ Meşrutiyetin ikinci yaşında, İstanbul'un temsil ettiği asırdan tarihvârî bir nazar ile göçüp, kurûn-u vustâya karşı aşağıya inmekle, aşâir-i Ekradın içinde cevelân ile bahardan güze bir rıhlet-i sayfiye, güzden bahara bilâd-ı Arabiyeden bir rıhlet-i şitâiye ettim. Dağ ve sahrâyı bir medrese ederek meşrutiyeti ders verdim. Birden bana göründü ki, meşrutiyeti gâyet garip bir sûrette telâkki etmişler. Her tarafın şüphe ve sualleri ağleb bir dereden gelmiş gibi gördüm. İşte, teşhis-i maraz için miftâh-ı kelâmı onlara verdim.

Dedim: "Siz sual ediniz, ben de ona göre cevap vereyim."

Onlar istihsan ettiler. Zira Kürtlerin tabiat-ı meşrutiyet-perverânelerine binâen, dersi münâzara ve münâkaşa sûretinde okuyorlar. Onun içindir ki, medreseleri küçük bir meclis-i mebusân-ı ilmiyeyi andırıyor. İşte, tâmimen lilfâide, suallerini cevaplarımla musâfaha ettirerek şu kitabı

yazdım; ta birbirine muâvenette bulunsun. Hem de, görmediğim Ekrad ve emsâline, şu kitap, bana bilvekâle onlarla konuşarak cevap versin; hem de, lisânları kalblerine tercümanlık edemeyenlere bedelen sual etsin.

Elhâsıl: Şu kitap, tarafımdan cevap, onların cânibinden sual etmek vazifesiyle mükelleftir. Hem de siyaset tabiblerine, teşhis-i illete dâir hizmet ile muvazzaftır.

Ey ehl-i hamiyet, anlayınız! Kürt ve emsâli, fikren meşrutiyetperver olmuş ve oluyorlar. Lâkin, bazı memurun fiilen meşrutiyetperver olması müşküldür. Hâlbuki, akılları gözlerinde olan avama ders veren fiildir.

İmdi, sual ve cevaba başlıyorum

Sual: Ey Seyda! İstanbul'a gittin. Bu inkılâb-ı azîmi gördün. Mühim işler içine girdin. Bize ne getirdin?

Cevap: Müjde getirdim.

Sual: Müjde ne demek? Bazılar bize "Sizin için fenalık var" diyorlar.

Cevap: Nurdan zarar gelmez; gelirse, huffâşa gelir, murdar şeylere gelir. Size, cemî kuvvetimle, yalnız Kürdistan'a değil, belki âleme işittirecek tarzda bağırarak müjde veriyorum ki; umum İslâmın, lâsiyyemâ Osmânîlerin, bâhusus Ekradın saadetinin fecr-i sâdıkının geldiğini, hatta Bâşid başında görüyorum.

رَغْماً عَلٰى اَنْفِ اَبِى الْعَلاَءِ الْمَعَرِّى[1]

---

1. Ümitsizlik ve karamsarlığın sembolü olan Arap filozof ve şâiri Ebû Alâi'l-Maarrîye rağmen.

Faraza, şu devletin yarı milleti, pahasında verilse idi gene erzân ve zulmetle beraber yansa idi gene ucuz!

Sual: Biz öyle işitmedik.

Cevap: Şeytanın arkadaşları çoktur...

Sual: Öyle ise zihnimize gelen şüpheleri ve sualleri hallet.

Cevap: Elbette; fakat müşteri olmadan, istemeden malımı satmam.

Sual: "İstibdat nedir? Meşrutiyet nedir?" Diğeri: "Ermeniler ağa oldular. Biz sefil kaldık." Başkası: "Dînimize zarar yok mu?" Daha başkası: "Jön Türkler şöyledirler, böyledirler, bizi de zarardîde edecekler." Diğeri: "Gayr-i müslim, nasıl asker olacak?" İlâ âhir...

Cevap: Yahu, şu gürültülü, karma karışık, sizin gibi intizamsızsuallerinize nasıl cevap vereceğim?

Sual: Kâide-i suali sen göster?

Cevap: Meşrutiyet kanunuyla sual ediniz. Yani içinizden bir iki zekî adamı intihapediniz; ta size vekil olarak müşteri olup, sual etsin. Siz dedinleyiniz.

Onlar: Peki, peki...

Sual: İstibdat nedir; meşrutiyet nedir?

Cevap: İstibdat tahakkümdür, muâmele-i keyfiyedir, kuvvete istinad ile cebirdir, rey-i vâhiddir, sû-i istimâlâta gâyet müsâit bir zemindir, zulmün temelidir, insâniyetin mâhisidir. Sefâlet derelerinin esfel-i sâfilînine insanı tekerlendiren ve âlem-i İslâmiyeti zillet ve sefâlete düşürttüren ve ağrâz ve husûmeti uyandıran ve İslâmiyeti

zehirlendiren, hatta herşeye sirâyet ile zehrini atan, o derece ihtilâfâtı beyne'l-İslâm îkâ edip, Mutezile, Cebriye, Mürcie gibi dalâlet fırkalarını tevlid eden, istibdattır.

Evet, taklidin pederi ve istibdad-ı siyasînin veledi olan istibdad-ı ilmîdir ki, Cebriye, Râfiziye, Mûtezile gibi İslâmiyeti müşevveş eden fırkaları tevlid etmiştir.

Sual: "İstibdat bu derece bir semm-i katil olduğunu bilmezdik. Lehü'l-hamd, parçalandı. Onu esâsiyle tedâvi edecek olan tiryâk-ı meşrutiyeti bize târif et."

Cevap: Bâzı memurların ef'ali, adem-i ülfetten dolayı size yanlış ders gösterdiği ve şiddetten neş'et eden müşevveşiyetle hâl-i hazırdan fehmettiğiniz meşrutiyeti tefsir etmeyeceğim. Belki hükûmetin hedef-i maksadı olan meşrutiyet-i meşrûâyı beyân edeceğim:

İşte, meşrutiyet

وَشَاوِرْهُمْ فِي الْاَمْرِ[1] وَاَمْرُهُمْ شُورٰى بَيْنَهُمْ[2]

âyet-i kerîmelerinin tecellîsidir ve meşveret-i şer'iyedir. O vücud-u nûrânînin kuvvete bedel, hayatı haktır, kalbi mârifettir, lisânı muhabbettir, aklı kanundur, şahıs değildir.

---

1. "Ve işlerde onlarla istişare et." Âl-i İmrân Sûresi, 3:159.
2. "Onların işleri, aralarında yaptıkları istişare iledir." Şûrâ Sûresi, 42:38.

Evet, meşrutiyethâkimiyet-i millettir; siz dahi hâkim oldunuz. Umum akvâmın sebeb-i saadetidir; siz de saadete gideceksiniz. Bütün eşvâk ve hissiyât-ı âliyeyi uyandırır;

uyku bes, siz de uyanınız. İnsanı hayvanlıktan kurtarır; siz de tam insan olunuz. İslâmiyetin bahtını, Asya'nın tâliini açacaktır. Size müjde. Bizim devleti ömr-ü ebedîye mazhar eder. Milletin bekâsıyla ibkâ edecek; siz daha me'yus olmayınız. Bir ince tel gibi her tarafa hevâ ve hevesin tehyîci ile çevrilmeye müstaid olan rey-i vâhid-i istibdâdı lâyetezelzel bir demir direk gibi, lâyetefellel bir elmas kılınç gibi olan efkâr-ı âmmeye tebdil eder; siz de, sefine-i Nuh gibi emniyet ediniz. Herkesi bir padişah hükmüne getiriyor; siz de hürriyetperverlikle padişah olmaya gayret ediniz. Esâs-ı insâniyet olan cüz'-ü ihtiyârı temin eder, âzâd eder; siz de câmid olmaya râzı olmayınız. Üç yüz milyondan ziyade ehl-i İslâmı bir aşîret gibi birbirine rapteder; siz de o râbıtayı muhâfaza ediniz. Zira meşveret perdeyi attı; milliyet göründü, harekete geldi. Milliyet içinde İslâmiyet ışıklandı, ihtizâza geldi. Zira, milliyetimizin rûhu İslâmiyettir; hakiki ve nisbî ve izâfîden mürekkeptir. Başka millete benzemiyor.

Sual: İstibdadın çirkinliğine, meşrutiyetin bu derece iyiliğine delilin nedir?

Cevap: Siz avam olduğunuzdan hayâlinizle tefekkür, gözünüzle taakkul ettiğinizden, temsil size bürhân-ı nazarîden daha ziyade muknîdir. İşte, ikisinin mâhiyetlerini misâlle tasvir edip göstereceğim.

İşte, biliniz:

Hükûmet hekim gibidir; millet hastadır. Farzediniz, ben

şu çadırda oturmuş birhekimim. Şu etraftaki her bir köyde, Allah etmesin, birer ayrı hastalıkvar.

Ben o hastalıkları teşhis etmemişim, hem de tâcizimi istemeyen müdâhenecilerden, yalancılardan başka kimseyi görmemişim. Şu halde, şu köylere,tanımadığım bir hastalığa, görmediğim bir hastaya gönderdiğim reçetesiz; mîzansız bir ilâcı istimâl eden, acaba şifâ mı bulur veyahut ölür?

Evet, مُوتُوا قَبْلَ اَنْ تَمُوتُوا[1] sırrına, şunun sâye-i muzlimânesinde mazhar oldunuz. İşte her köye böyle ilâç göndermek, hatta dâü'l-cû ile karın ağrısına müptelâ olan emsâlinize hazım ilâcı hükmünde olan iâne toplamak, yahut eşkiyâlık ve husûmet derdiyle mültehap bulunan o vücuda, iltihâbı tezyid eden Hamidîlik icrâ etmek ve ilâ âhirihi, acaba tedâvi mi, yoksa tesmîm midir, melekü'l-mevte yardım etmek midir?

---

1. Ölmeden önce ölünüz.

İşte mâhiyet-i istibdadın timsâli budur. Zira, sâbıkta, Padişah kendi yerinde mahpus gibi oturuyordu, bîçare milletin hâlini anlamıyordu, yahut zaaf-ı kalb ve kuvvet-i vehim ile anlamak istemiyordu, yahut mütehevvisâne ve mütekeyyifâne ve mütekalkıl olan tabiatı, anlattırmaya müsâit değildi. İşte hükûmetteki istibdada, herşeydeki istibdadı kıyas ediniz. Hatta, taklidi tevlid eden ilmin istibdadı dahi böyledir.

Ammâ, bizzarûre hükûmet-i İslâmiyenin hedef-i

maksadı olan meşrutiyet-i meşrûanın timsâlini isterseniz, farzediniz ben bir hekimim. Şu çadır dahi eczahânedir; içindeyim. Umum köylerde veyahut evlerde çeşit çeşit hastalıkları teşhis etmiş, reçetesini yazmış bir müntehap adam, yanıma geliyor, reçetesini ibrâz ediyor ki; "Dâü'l-cehl ile baş ağrısı var" yazılıdır. Ben dahi, fen afyonunu iptidâ onların lisânlarının zarfında, sonra da lisân-ı resmiyeye ifrağ ederek veriyorum. Bir başkasının reçetesini gösteriyor ki; kalb hastalığı olan zaaf-ı diyânet var. Ben de, fünunu maarif-i İslâmiye ile mezc ederek bir mâcun yapıyorum, müderrislerin ellerine veriyorum, gönderiyorum. Diğerinde dâü'l-husûmet ile ihtilâl sıtması var. Ben de fikr-i milliyeti uyandırarak, ışıklandırarak, tiryâk-misâl adalet ve muhabbeti o nur ile mezc ettirerek, sulfato-misâl bir ilâç veriyorum. İşte böyle bir hekimdir ki, vatan hastahânesinde, bîçare etfâli helâktan halâs eder. Hâ, hükûmet-i meşrutanın timsâl-i nûrânîsi

كُلُّكُمْ رَاعٍ وَكُلُّكُمْ مَسْئُولٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ[1]

sırrınca, her bir büyük adam, bu düsturu nazara almak gerektir.

Sual: Derman, dermandır; neden zehir olsun?

Cevap: Bir derdin dermânı başka bir derde zehir olabilir. Bir derman hadden geçse, dert getirir.

Sual: Ne diyorsun? اِسْتَحْسَنْتَ ذَا وَرَمٍ[2] Hâl-i hâzırın

eskisi gibi çok fenalığı var, bize zulmeder; hem de zaafta, kuvvetsizlikte eskisine benzer. Demek, târif ettiğin meşrutiyet daha bize selâm etmemiş; ta ki, biz de "Ehlen ve sehlen" desek?

لاٰ بَلِ اسْتَسْقَيْتُ أُسْكُوبًا وَاسْتَسْعَيْتُ
يَعْبُوبًاوَاسْتَحْسَنْتُ حَوْرَاءَ وَمَدَحْتُ حُرِّيَّةً حُرَّةً حُورِيَّةً[3]

---

1. "Hepiniz çobansınız ve hepiniz idâreniz altındakilerden mes'ulsünüz." *Müslim,*İmâre: 20.

2. Veremli (hastalıktan şişmiş) birini övüyorsun.

3. Hayır! Aksine, ben bir nehirden su almak istedim. Bir bulutun bolca yağmurindirmesini arzu ettim. Ahu gözlü bir güzel beğendim ve hûri gibi güzel, hür bir hürriyeti methettim.

Cevap: Fakat, sizin dîvâneliğinizden korkmuş, gelememiş. Zulüm, meşrutiyetin hatâsı değil, belki kafanızdaki cehâletin zulmetindendir. Siz dîvânelikle kısa yolu uzun yapıyorsunuz. Küdân ve Mâmehurân aşiretleri, daha asker gelmeden, alâküllihâl vermeye mecbur olan emvâl-i emiriyeyi hazır etse idiler, şu kadar zulüm olmayacaktı. Evet, bir millet cehâletle hukukunu bilmezse, ehl-i hamiyeti dahi müstebit eder.

Siz diyorsunuz: "Şimdiki hükûmet eskisi gibi zayıftır."

Evet; kuvvetsizlikte, dokuz yaşındaki çocuk, doksan yaşındaki ihtiyara benzer. Fakat, o kabre müteveccihen iner, eğilir, girer; şu ise, doğrulur, şebâbe doğru yükselir.'

Sual: Neden böyle bulanıktır, sâfî olmuyor?

Cevap: Yüz seneden beri harâba yüz tutan birşey,

birden yapılamaz. Size bir misâl söyleyeceğim. Bir belâğbaşı, çok zaman taaffün ve tesemmüm etmiş, içine çok pislik düşmüş, sonra da onu tasfiye için o pislikleri içinden çıkarılırsa ve bir havuz gibi yapılırsa,acaba pınarın suyu bir zaman bulanık olarak gelmeyecek mi? Fakat meraketmeyiniz; âkıbet berrak olacaktır.

Sual: Tarif ettiğin meşrutiyetin ne miktarı bize gelmiş ve ne için bütün gelmiyor?

Cevap: Ancak on kısımdan bir kısmı size gelebilmiş. Zira sizin şu vahşetengiz, cehâletperver husumetefzâ olan sarp dağ ve derelerinizdeki vahşet ayılarından, cehâlet ejderhasından, husûmet kurtlarından bîçare meşrutiyet korkar, kolaylıkla gelmeye cesâret edemez. Eğer siz tembel kalıp daonun yolunu yapmazsanız, tembellik etseniz, yüz sene sonra tamamen cemâlini göreceksiniz. Zira sizinle İstanbul arasındaki mesâfe bir aylıktır; fakat sizinle ehl-i meşrutiyet arasındaki mesâfe bin aydan fazladır. Zira eski zamanın adamlarına benzersiniz. O nâzik meşrutiyet, İstanbul havâlisindeki yılanlardan kurtulsa, şu uzun mesâfeden geçmekle, cehâlet gibi müthiş bataklığı, fakr gibi mütevahhiş kıraçları, husûmet gibi gâyet keyşer dağları katetmekle beraber, eşkiyaya rast geçecektir.

Ezcümle: Bazı cezâ-yı sezâsını hazmetmeyen, bir kısım da başkasının etini yemekten dişi çıkarılan ve bazı bir meşhur bektâşi gibi mânâ verenler, yol üzerine çıkıp, gasp ve garet ediyorlar. Daha onların öte tarafında da bir kısım gevezelervardır; bazı bahane ile, parça parça etmek

istiyorlar. Öyle ise, ona bir yol veyahut bir balon yapınız.

Sual: Biz me'yus olduk; daha ne vakit bize gelecektir?

Cevap: Yeis, aczden gelir. Yeis, mâni-i herkemâldir. Hamiyet ise, şiddet-i mevânia karşı şiddetle metânet etmektir. Hâlbuki şu zaman, mümteniât-ı âdiyeyi mümkün derecesine indiriyor. Çabuk yeise inkılâp eden hamiyet, hamiyet değildir. Ben, sizi tembellikten kurtarmak için, kabahatlerinizi gösteririm. Ona çabuk gelmek istiyorsanız, işte mârifetve faziletten demiryolunu yapınız! Ta ki, meşrutiyet, medeniyet denilen şimendifer-i kemâlâta binip ve terakkiyât tohumlarını bindirerek, kısa bir zamanda mânilerden kurtulup geçereksize selâm etsin. Siz ne kadar yolu acele ile yapsanız, o da o dereceacele ile gelecektir.

Sual: İnşaallah, tâliimiz varsa biz de göreceğiz. Bize tevekkül kâfi değil midir?

Cevap: Bîçare tâliinize siz de yardım etmelisiniz. Bağdat tarrarları gibi olmayınız. Sizin atâlet bahanesi olan şu teşebbüssüz tevekkülünüz, nizâm-ı esbâbı reddettiğinden, kâinatı tanzîm eden meşîete karşı temerrüd demektir. Şu tevekkül döner, nefsini nakzeder.

Sual: Şimdi fenalığı da görüyoruz, iyiliği de görüyoruz. Meşrutiyetin âsârı hangisi, ötekisinin âsârı hangisidir?

Cevap: Ne kadar iyilik var, meşrutiyetin ziyasındandır; ne kadar fenalık var, ya eski istibdadın zulmetinden, yahut meşrutiyet nâmıyla yeni bir istibdadın zulmündendir. Geri

kaldı; ta tâziyeden sonra vedâ edip, pederini takip etsin. Fakat, emin olunuz, ziya galebe çalacaktır.

Sual: Meşrutiyeti pek çok i'zâmediyorsun. Eskide rey-i vâhid idi, milletten sual yok idi; şimdi meşverettir, milletten sual edilir. Millet, "Ne için?" der; ona, "Ne istersin?"denilir, işte bu kadar. Daha nedir, o kadar ilâveyi takıyorsun?

Cevap: Zaten şu nokta bütün cevaplarımı tazammun etmiş. Zira meşrutiyet hükûmete düştüğü vakit, fikr-i hürriyet meşrutiyeti her vecihle uyandırır. Her nev'ide, her tâifede onun san'atına ait bir nevi meşrutiyeti tevlid eder. Hatta ulemâda, medâriste, talebede bir nev'i meşrutiyeti intâc eder. Evet, her tâifeye ona mahsus bir meşrutiyet, bir teceddüt ilhâm olunuyor. İşte, şu arkasında şems-i saadeti telvih eden ve temâyül ve incizap ve imtizâca yüz tutan lemeât-ı meşverettir ki, bana meşrutiyet hükûmetini bu kadar sevdirmiştir. Bence taklidin temelini atıp ihtilâfâtı çıkarmakla, Mûtezile, Cebriye, Mürcie, Mücessimegibi dalâlet fırkalarını İslâmiyetten intâc eden mesâil-i diniyedeki istibdad-ı ilmîdir ve nefsü'l-emirde mukayyed olan şeyde ıtlaktır.[HAŞİYE-1] Meşrutiyet-i ilmiye hakkıyla teessüs etse, meyl-i taharri-i hakikatin imdâdıyla, fünun-u sâdıkanın muâvenetiyle, insafın yardımıyla şu fırak-ı dâlle Ehl-i Sünnet ve Cemaate dahil olacakları kaviyyen me'mûldür. Şu fırkalar, eğer, çendan bir hizip olarak görünmüyor, fakat efkârda tahallül ederek münteşiredir. Herkesin dimâğında onların meylettiği mesleğe meyelân

bulunabilir. Hatta, eğer bir dimağ büyütülse, maânî tecsim edilir ise, şu fırak sinematografvârî[HAŞİYE-2] o dimağda temessül ettiği görülecektir. Şu kıssa, uzundur, makamı değil; siz suallerinizi ediniz.

Haşiye-1 Dikkat lâzımdır.
Haşiye-2 Kürtlere medeniyetin garâbetini zikrettiğim sırada sinematografı târif etmiştim.

Sual: Şu meşrutiyet, büyüklerimizi, beylerimizi kırdı; fakat bazıları da müstehakidi. Hem de, maddeten birşey görmeden yalnız meşrutiyetin nâmını işitmekle, kendi kendilerine düştüler. Bunun hikmeti nedir?

Cevap: Mânen her bir zamanın bir hükmü ve hükümrânı vardır. Sizin ıstılâhınızca, o zamanın makinesini çeviren bir ağa lâzımdır. İşte, zaman-ı istibdadın hâkim-i mânevîsi kuvvet idi; kimin kılıncı keskin, kalbi kâsî olsa idi, yükselirdi. Fakat, zaman-ı meşrutiyetin zenbereği, rûhu, kuvveti, hâkimi, ağası hak'tır, akıl'dır, mârifet'tir, kanun'dur, efkâr-ı âmme'dir; kimin aklı keskin, kalbi parlak olursa, yalnız o yükselecektir. İlim yaşını aldıkça tezâyüd, kuvvet ihtiyarlandıkça tenâkus ettiklerinden, kuvvete istinad eden kurûn-u vustâ hükûmetleri inkırâza mahkûm olup, asr-ı hâzır hükûmetleri ilme istinad ettiklerinden, Hızırvârî bir ömre mazhardırlar.

İşte ey Kürtler! Sizin bey ve ağa, hatta şeyhleriniz dahi, eğer kuvvete istinadile kılınçları keskin ise, bizzarûre düşeceklerdir; hem de müstehaktırlar. Eğer akla istinad ile, cebr yerine muhabbeti istimâl ve hissiyâtı, efkâra tâbî ise,

o düşmeyecek, belki yükselecektir.

Sual: "Neden, şu inkılâb-ı hükûmet, herşeyde bir inkılâp getirdi?"

Cevap: [1] اَلنَّاسُ عَلٰى سُلُوكِ مُلُوكِهِمْ sırrınca, istibdat herkesin damarlarına sirâyet etmişti, çok nâm ve sûretlerde kendini gösteriyordu, çok dâm ve plânlar istimâl ediyordu. Hatta benim gibi bir adam, ilmi vâsıta edip, tahakküm ediyor idi veyahut sehâvet-i milliyeyi sû-i istimâl ederdi. Veyahut şu şeyh gibi, necâbeti sebebiyle herkes onun hatırını tutarak, tutmakla mükellef bildiğinden tahakküm ve istibdat ediyordu.

---

1. "İnsanlar kendi idârecilerinin yolunda giderler." *Keşfü'l-Hafâ,* 2:311.

Sual: Demek, öldürmemize, hükûmetin istibdadına yardım eden başka istibdatlar da varmış?

Cevap: Evet, cehâletimizin silâhıyla, asıl bizi mahveden, içimizdeki, garip nâmlar ile hüküm süren parça parça istibdatlar idi ki, hayatımızı tesmîm etmiş idi. Fakat, yine kabahat, o küçük istibdatların pederi olan istibdad-ı hükûmete aittir.

Sual: Beyler, ağalar, müteşeyyihler iki kısımdır; farkları nedir?

Cevap: İstibdat ile meşrutiyet kadar farkları vardır. Ben dahi meşrutiyet ve istibdadı müşahhas olarak size göstermek istediğimden, şu iki kısmı timsâl olarak beyân

ediyorum.

Sual: Nasıl?

Cevap: Eğer, büyük adam, istibdat ile kuvvete veya hileye veya kendisinde olmayan, tasannûen kuvve-i mâneviyeye istinâden, halkı isti'bâd ederek havf ve cebrin tazyiki ile tutup, insanı hayvanlığa indirmiş; daima o milletin şevkini kırar, neşelerini kaçırır. Eğer, bir nâmus olursa, yalnız o şahs-ı müstebitte görünür; denir ki, "Falan adam şöyle yaptı." Eğer bir seyyie olursa, kabahat bîçare etbâa taksim olunur. İşte şu mâhiyetteki büyük, hakikaten büyük değildir, küçüktür; milletini küçüklettiriyor. Zira, milletin her sa'yi suhre gibi işliyor, hatır için gibi yapıyor, iyilik etse de riyâ karıştırıyor, müdâhene ve yalana alışıyor, daima aşağıya iniyor. Zira, sa'y-i insânînin buharı hükmünde olan şevk, müntafî oluyor. Ağaları ve büyükleri, omuzlarına biner, ta yalnız görünsün, onların etlerinden yer, ta büyüsün. O milletin gonca-misâl istidâdâtı üzerine o reis perde olup ziyayı göstermiyor. Belki, yalnız o neşvünemâ bulur, inkişaf eder, açılır. Eğer müşahhas istibdadı görmek arzu ediyorsanız, işte size şu...

Sual: Aman, bu kadar istibdadın fenabir zehiri varken, acîbdir ki, biz bu kadar kalmışız!

Cevap: Acîb değildir. İhtilâftan bâzan istifâde olunur. O pis istibdadın taaddüdü için, birbirinin kuvvetini bir derece kırar, tâdil ederdi; yoksa işiniz fena idi.

Sual: İkinci kısım nasıldır?

Cevap: Bir büyük adam, hakka isnad ile aklı istimâl edip muhabbetle milletini kendisine rabt, zîrdostânının omuzları üstüne çıkmaz, altına girer, yükseltir, şevklerini uyandırır, bir iyilik olursa mânen millete tevzî eder, herkese bir parça nâmus düşmekle şevki artırır, hak yerini bulmak için milletini ziya-i mârifete karşı tutar, gonca-misâl olan o milletin hissiyâtına zülâl-i muhabbet ve aklı gönderir, neşvünemâ verirse, سَيِّدُ الْقَوْمِ [1] خَادِمُهُمْhadîs-i şerifte meşrutiyetli reise misâl-i müşahhas olur.

---

1. "Milletin efendisi, onlara hizmet edendir." el-Mağribî, *Câmiu'ş-Şeml,* 1:450, hadis no: 1668; el-Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ,* 2:463.

Meşrutiyeti gözle görmek istiyorsanız, işte şu aynaya bakınız.

Sual: Demek "büyük" o değil ki, kılıncı keskin olsun, milleti kendine fedâ etsin; belki odur ki, aklı keskin olsun, kalbi millet için fedâkâr olsun.

Cevap: Hâ, şimdi bir ışık buldunuz. Elbette bir doğru şeyhin müridleri, yahut eski âdil beylerin mensuplarıyla, müstebit bir ağa hizmetkârlarının cihet-i irtibatta farklarını bulursunuz.

Maatteessüf, büyüklerdeki meziyet, sebeb-i tevâzu iken, vâsıta-i tahakküm oluyor; avamdaki zayıf bir damar, câlib-i şefkat iken, vesile-i esâret oluyor.

Sual: Şu pis istibdat ne vakitten beri başlamış, geliyor?

Cevap: İnsanlar hayvanlıktan çıkıp geldiği vakit, nasılsa bunu da beraber getirmiştir.

Sual: Demek şu istibdat hayvaniyetten gelmedir?

Cevap: Evet... Müstebit bir kurt, bîçare bir koyunu parça parça etmek, daima kavî, zayıfı ezmek, hayvanların birinci düstur ve kavânîn-i esâsiyesindendir.

Sual: Sonra?

Cevap: Şeriat-ı Garrâ zemine nüzûl etti; ta ki, zeminin yüzünü temiz ve insanın yüzünü ak etsin, şu insâniyetin siyah lekesini izâle etsin; hem de, izâle etti. Fakat, vâesefâ ki, muhît-i zamânî ve mekânînin tesiriyle, hilâfet saltanâta inkılâp edip, istibdat bir parça hayatlandı. Ta Yezid zamanında, bir derece kuvvet bularak, başını kaldırdığından, İmam-ı Hüseyin Hazretleri hürriyet-i şer'iye kılıncını çekti, başına havâle eyledi. Fakat, ne çare ki, istibdadın kuvveti olan cehil ve vahşet, cevânib-i âlemde zaynâb gibi Yezid'in istibdadına kuvvet verdi.

Sual: Şimdiki meşrutiyet, istibdat nerede? Onların harekâtı nerede? Hilâfet, saltanat nerede? Nasıl tatbik ediyorsun? Yekdiğerine musâfaha ve temas ettiriyorsun, aralarında karnlar ve asırlar var?

Cevap: Meşrutiyetin sırrı, kuvvet kanundadır, şahıs hiçtir. İstibdadın esâsı, kuvvetşahısta olur, kanunu kendi keyfine tâbî edebilir, hak kuvvetin mağlûbu.Fakat, bu iki

ruh her zamanda birer şekle girer, birer libas giyer. Bu zamanın modası böyle giydiriyor. Zannolunmasın, istibdat galebe ettiği vakit tamamen hükmünü icrâ etmiş, meşrutiyet mağlup olduğu vakit mahvolmuş. Kellâ! Kâinatta gâlib-i mutlak hayır olduğundan, pekçok envâ ve şuubât-ı heyet-i içtimâiyede meşrutiyet hükümfermâ olmuştur. Cidâl berdevam, harb ise sicaldir.

Sual: Bazı adam, "Şeriata muhâliftir" diyor?

Cevap: Ruh-u meşrutiyet, şeriattandır; hayatı da ondandır. Fakat ilcâ-i zarûretle teferruat olabilir, muvakkaten muhâlif düşsün. Hem de, her ne hâl ki, meşrutiyet zamanında vücuda gelir! Meşrutiyetten neş'et etmesi lâzım gelmez. Hem de, hangi şey vardır ki, her cihetle şeriata muvâfık olsun; hangi adam var ki, bütün ahvâli şeriata mutâbık olsun? Öyle ise şahs-ı mânevî olan hükûmet dahi mâsum olamaz; ancak Eflâtûn-i İlâhînin medîne-i fâzıla-i hayaliyesinde mâsum olabilir. Lâkin, meşrutiyet ile sû-i istimâlâtın ekser yolları münsed olur; istibdatta ise açıktır.

Sual: İtiraz ettiğin şeye nasıl cevap veriyorsun?

Cevap: Ben libâsa ilişiyordum. Hükûmet iyi bir adamdır. Pislerin libâsını giymişti. Biz o libâsı yırtmak ve yıkamak istiyorduk, olamadı. Zamana bıraktık; ta yavaş yavaş yırtılsın. Evet, namazı kılıyordu, kıbleyi tanımıyordu; sonra tanıdıveya tanıyacaktır. Ehvenüşşerreyn, bir adalet-i izâfiyedir. Fakat kemâl-i telehhüf ile bağırıyorum ki,

şiddete inkılâp eden fikr-i intikâmın tedâhülü ve heyecânâtı intâc eden tecrübesizlik, üzerimize emri şiddetlendirdi, pahalaştırdı. Muvakkaten, bir nevî karanlık çöktü. Emin olunuz ki, çekilecektir.

Sual: Neden makine-i ahvâl güzelce işlemiyor?

Cevap: Zira tecrübe, hamiyet, nûr-u kalb ve nûr-u fikri cem' edenler, vezâife kifayet etmezler. Bazı ehl-i gayret ve hamiyette de meyl-i tahrip meleke olmuş; tâmire pek alışık değildir. Bazı ehl-i tecrübe ve tâmir ise, eskisine bir derece meyil ile, istidatları pek müsâit değildir. Demek, bize bir nesl-i cedîd lâzımdır.

Bunu da cidden söylüyorum: Eğer, meşveret şeriattan bir parmak müfârakat ederse, eski hâl yüz arşın ayrılmıştır.

Sual: Neden?

Cevap: Bir ince teli, rüzgâr her tarafa çevirebilir. Fakat içtimâ ve ittihat ile hâsıl olan hablü'l-metin ve urvetü'l-vüskâ değme şeylerle tezelzül etmez. İcmâ-ı ümmet, şeriatta bir delil-i yakînîdir. Rey-i cumhur, şeriatta bir esastır. Meyelân-ı âmme şeriatta mûteber ve muhteremdir.

İşte, bakınız: Eski padişahların iradesini, Ermenirüzgârı veya ecnebî havası veya vehmin vesvesesi esmekle çevirebilirdi. O da, sükûta rüşvet-i mâneviye olarak, birçok ahkâm-ı şeriatı feda ediyordu. Şimdi kapı açıldı; fakat, tamamı ileride. Üç yüz ârâ-i mütekâbile ve efkâr-ı

mütehâlife hak ve maslahattan başka birşey ile musâlâha etmez veya sükût etmezler. Hak ve maslahat ise, şeriatta esastır. Fakat [1] اِنَّ الضَّرُورَاتِ تُبِيحُ الْمَحْظُورَاتِ kâide-i şer'iyesince bâzan haram bildiğimiz şey, ilcâ-i zarûretle vâcip olur. Taaffün etmiş parmak kesilir; ta el kesilmesin. Selâmet-i millet, cevher-i hayata tevakkuf etse, vermekten tevakkuf edilmez; nasıl ki, edilmedi. Dünyada en acîb, en garibi, rûhunu iftiharla selâmet-i millete fedâ edenlerden, bâzan garazında menfaat-i cüz'iye-i gurûriyesinde buhl eder, vermiyor.

---

1. Zarûretler haramları mübah kılar.

Demek, şeriatı isteyenler iki kısımdır: Biri, muvâzeneile zarûreti nazara alarak, müdakkikâne meşrutiyeti şeriata tatbik etmek istiyor. Diğeri de, muvâzenesiz, zâhirperestâne, çıkılmaz bir yola sapıyor.

Sual: Meclis-i Mebusanda Hıristiyanlar, Yahudiler vardır; onların reylerinin şeriatta ne kıymeti vardır?

Cevap: *Evvelâ:* Meşverette hüküm ekserindir. Ekser ise, Müslümandır, altmıştan fazla ulemâdır. Mebus hürdür, hiçbir tesir altında olmamak gerektir. Demek, hâkim İslâmdır.

Sâniyen: Saati yapmakta veyahut makineyi işletmekte, san'atkâr bir Haço ve Berham'ın reyi mûteberdir; Şeriat reddetmediği gibi, Meclis-i Mebusandaki mesâlih-i siyasiye ve menâfi-i iktisâdiye dahi ekserî bu kâbilden

olduğundan, reddetmemek lâzım gelir. Ammâ ahkâm ve hukuk ise, zaten tebeddül etmez; tatbikat ve tercihâttır ki, meşverete ihtiyaç gösterir. Mebusların vazifesi, o ahkâm ve hukuku sû-i istimâl etmemek ve bazı kadı ve müftülerin hilelerine meydan vermemek için bazı kanunları yapmak, etrâfına sur etmektir. Aslın tebdiline gitmek olamaz; gidilse, intihardır.

Sual: "Adalettir" diyorsun. Neden tekâlif-i devlet, fukarâ üstünde hafifleşmedi?

Cevap: Bir fark vardır: Eskide vâridât zâyi olur giderdi, şimdi millet rakîbdir. Demek, evvel suya ve şûristana atılır idi, şimdi tarlaya atılıyor veya atılacaktır. İşte, bir nev'i hafiflik...

Sual: Şu hükûmet ve Türkler nasıl olsalar, biz rahat edemiyoruz, yükselemiyoruz. Başımızı kaldırıp onların üzerinden âleme temâşâ etmek ve ellerimizi onlarla beraber sâfi suya uzatmak, kendimizi de bir kavim olduğumuzu göstermek nâsıldır? Zira hükûmet ve İstanbul daha bulanıktır.

Cevap: Meşrutiyethâkimiyet-i millettir. Yani efkâr-ı âmmenizin misâl-i mücessemi olan mebusân hâkimdir; hükûmet, hâdim ve hizmetkârdır. Öyle ise kendinizden teşekkî ediniz; her kabahati hükûmet ve Türklere atmakla çok aldanırsınız.

Size bir misâl söyleyeceğim:

Her tarafa şubeler salmış bir büyük çeşme başında bir

tegayyürât olursa, her tarafa da sirâyet eder. Fakat yüz pınarın ortasında büyük bir havuz olursa, o havuz pınarlara bakar ve onlara tâbîdir. Faraza, o havuz tamamen tagayyür ederse veyahut Allah etmesin bozulursa da, çeşmelere tesir etmez. Eğer pınar, pınar olursa.

İşte, bakınız: İstibdadın hükmünce, İstanbul ve hükûmet belâğbaşı idi; şikâyette hakkınız vardı. Şimdi ise hakikat itibariyle bilkuvve, İstanbul göldür, hükûmet havuzdur, Türk zaynâbdır veya öyle olmak lâzımdır. Pınar bizlerdedir veya bizde olmak gerektir.

Ey Kürtler! Görüyorum ki, bizde pınar yoktur. Onun için, uzaktan gelen taaffün eden bir suyu içiyoruz. Eskisi gibi istibdadı görüyoruz. Öyle ise, gayret ediniz, çalışınız; sebeb-i saadetimiz olan meşrutiyeti takviye için, fikr-i milliyeti haffâr yapıp, mârifet ve fazileti eline veriniz. Şu yerlerde de bir küngân atınız; ta bir kemâlât pınarı bizde de çıksın. Yoksa daima dilenci olacaksınız, ya susuzluktan öleceksiniz. Hem de, dilencilik para etmez. İnsan dilenci olursa,nefsine olsun. Bence merhamet dilencileri ya haksız veya tembeldirler.Eğer siz insan olsanız, hükûmet ve İstanbul ve Türkler nasıl olsalar olsunlar, size fenalıkları dokunmaz, fakat iyilikleri gelir.

Sual: Neden iyilik gelsin, fenâlık gelmesin? İkisi arkadaştır.

Cevap: Yahu! Dedik: Şimdi, hükûmet ve İstanbulçukurda bir havuzdur veya öyle olacaktır. Havuz

ise, aşağıdadır. Fenalık sakîldir, yukarıya yuvarlanmaz (Cehâletle cezb etmemek şartıyla). İyilik nurdur, yukarıya akseder.

Sual: Dine zarar olmasın, ne olursa olsun?

Cevap: İslâmiyet güneş gibidir, üflemekle sönmez. Gündüz gibidir; göz yummakla geceolmaz. Gözünü kapayan, yalnız kendine gece yapar. Hem de, mağlûp bîçare bir reise yahut müdahin memurlara veyahut mantıksız bir kısım zabitlere itimat edilirse ve dinin himayesi onlara bırakılırsa mı daha iyidir; yoksa efkâr-ı âmme-i milletin arkasındaki hissiyat-ı İslâmiyenin mâdeni olan,—herkesin kalbindeki şefkat-i imaniye olan—envâr-ı İlâhînin lemeâtının içtimalarından ve hamiyet-i İslâmiyenin şerârât-ı neyyirânesinin imtizacından hasıl olan amûd-u nuranînin ve o seyf-i elmasın hamiyetine bırakılırsa mı daha iyidir? Siz muhakeme ediniz.

Evet, şu amûd-u nuranî,[HAŞİYE-1] dinin himayetini, şehametinin başına, murakabenin gözüne, hamiyetinin omuzuna alacaktır. Görüyorsunuz ki, lemeât-ı müteferrika, tele'lüe başlamış. Yavaş yavaş incizab ile imtizaç edecektir. Fenn-i hikmette takarrur etmiştir ki: Hiss-i dinî, bâhusus din-i hakk-ı fıtrînin sözü daha nâfiz, hükmü daha âlî, tesiri daha şedittir.

Haşiye-1 Risale-i Nur'u hissetmiş ki, üç sayfa ile cevap veriyor. Fakat siyaset perdesi başka renk vermiş.

Elhasıl: Başkasına itimat etmeyen nefsiyle teşebbüs

eder. Size bir misâl söyleyeceğim: Siz göçersiniz. Göçerin malı koyundur; o işi bilirsiniz.Şimdi her biriniz, bazı koyunları bir çobanın uhdesine vermişsiniz.Hâlbuki çoban tembel ve muavini kayıtsız, köpekleri değersizdir. Tamamıyla ona itimat etseniz, rahatla evlerinizde yatsanız, bîçare koyunları müstebit kurtlar ve hırsızlar ve belâlar içinde bıraksanız daha mı iyidir; yoksa onun adem-i kifayetini bilmekle nevm-i gafleti terk edip, hanesinden her biri bir kahraman gibi koşsun, koyunların etrafında halka tutup, bir çobana bedel bin muhafız olmakla, hiçbir kurt ve hırsız cesaret etmesin, daha mı iyidir? Acaba Mâmehuran hırsızlarını tevbekâr ve sofî eden şu sır değil midir? Evet, ruhları ağlamak istedi, biri bahane oldu, ağladılar.

Evet, evet, neam, neam. Sivrisinek tantanasını kesse, balarısı demdemesini bozsa, sizin şevkiniz hiç bozulmasın, hiç teessüf etmeyiniz. Zira, kâinatı nağamatıyla raksa getiren hakaikin esrarını ihtizaza veren musika-i İlâhiye hiç durmuyor; mütemadiyen güm güm eder.

Padişahların padişahı olan Sultan-ı Ezelî, Kur'ân denilen musika-i İlâhiyesi ile umum âlemi doldurarak kubbe-i âsumanda şiddetli ses getirmekle, sadef-i kefh-misâl olan ulema ve meşâyih ve hutebânın dimağ, kalb ve femlerine vurarak, aks-i sadâsı onların lisânlarından çıkıp seyir ve seyelân ederek, çeşit çeşit sadâlarla dünyayı güm güm ile ihtizaza getiren o sadânın tecessüm ve intibaıyla; umum kütüb-ü İslâmiyeyi bir tanbur ve kanunun bir teli ve bir şeridi hükmüne getiren ve her bir tel, bir nev'iyle onu ilân eden o sadâ-yı semâvî ve ruhânîyi kalbin kulağıyla

işitmeyen veya dinlemeyen; acaba o sadâya nispeten, sivrisinek gibi bir emîrin demdemelerini ve karasinekler gibi bir hükûmetin adamlarının vızvızlarını işitecek midir?

Elhasıl: İnkılâb-ı siyasî cihetiyle dininden havf eden adamın, dinde hissesi, beytü'l-ankebut gibi zayıf düşmüş cehalettir, onu korkutur; taklittir, onu telâşa düşürttürür. Zira itimad-ı nefsin fıkdanı ve aczin vücudu cihetiyle, saadetini yalnız hükûmetin cebinden zannettiğinden; kalbini, aklını da hükûmetin kesesinden tahayyül eder, korkar.

Sual: Bazı adam, dediğiniz gibi demiyor. Belki, "Mehdîgelmek lâzımdır" der. Zira; dünya şeyhuhet itibariyle müşevveşedir; İslâmiyet ağrazın teneffüsü ile mütezelziledir.

Cevap: Eğer Mehdîacele edip gelse, baş-göz üstüne, hemen gelmeli. Zira güzel bir zemin müheyya ve mümehhed oldu. Zannettiğiniz gibi çirkin değildir. Güzel çiçekler, baharda vücudpezir olur. Rahmet-i İlâhî şânındandır ki, şu milletin sefaleti, nihayetpezir olsun. Bununla beraber, kim dese, "Zaman bütün berbât oldu," eskisine temayül gösterse, bilmediği halde İslâmiyetin muhalefetinden neş'et eden eski seyyiatı, bazı ecnebîlerin zannı gibi İslâmiyete isnat etmektir.

Sual: Efkârı teşviş eden, hürriyet ve meşrutiyeti takdir etmeyen kimlerdir?

Cevap: Cehalet ağanın, inat efendinin, garaz beyin,

intikam paşanın, taklit hazretlerinin, mösyö gevezeliğin taht-ı riyasetlerinde insan milletinden menba-ı saadetimiz olan meşvereti inciten bir cemiyettir.

Benî beşerde ona intisap eden, bir dirhem zararını bin lira milletin menfaatine fedâ etmeyen, hem de menfaatini ızrar-ı nâsta gören, hem de muvazenesiz, muhakemesiz mânâ veren, hem de meyl-i intikam ve garaz-ı şahsîsini feda etmediği halde mağrurane millete ruhunu feda etmek dâvâsında bulunan, hem de beylik veya tavâif-i mülûk mukaddemesi olan muhtariyet veya istibdad-ı mutlak mânâsıyla bir cumhuriyet gibi gayr-ı mâkul fikirlerde bulunan, hem de zulüm görmüş, kin bağlamış, hürriyet ve meşrutiyetin birinci ihsanı olan af ve istirahat-i umumiyeyi fikr-i intikamına yediremediğinden, herkesin âsâbına dokundurmakla, ta heyecana gelip terbiye görmekle teşeffi isteyenlerdir.

Sual: Neden bunların umumuna fena diyorsun? Hâlbuki hayırhâhımız gibi görünüyorlar.

Cevap: Hiçbir müfsid ben müfsidim demez. Daima sûret-i haktan görünür. Yahut bâtılı hak görür. Evet, kimse demez ayranım ekşidir. Fakat siz mihenge vurmadan almayınız. Zira çok silik söz ticarette geziyor. Hatta benim sözümü de, ben söylediğim için hüsn-ü zan edip tamamını kabul etmeyiniz. Belki ben de müfsidim. Veya bilmediğim halde ifsad ediyorum. Öyleyse, her söylenen sözün kalbe girmesine yol vermeyiniz. İşte, size söylediğim sözler hayalin elindekalsın, mihenge vurunuz. Eğer altın çıktıysa

kalbde saklayınız. Bakır çıktıysa, çok gıybeti üstüne ve bedduayı arkasına takınız, bana reddediniz, gönderiniz.

Sual: Neden hüsn-ü zannımıza sû-i zan edersin? Eski padişahlar ve eski hükûmetler seni haktan çeviremedi. Jön Türkler sizi kendilerine râm ve müdaheneci edemediler. Zira seni hapis ettiler, asacaklardı; sen tezellül etmedin. Merdane çıktın. Hem sana büyük maaş vereceklerdi, kabul etmedin. Demek sen onların taraftarlığı için demiyorsun. Demek hak taraftarısın.

Cevap: Evet, hakkı tanıyan, hakkın hatırını hiçbir hatıra feda etmez. Zira, hakkın hatırı âlidir; hiçbir hatıra fedâ edilmemek gerektir. Fakat şu hüsn-ü zannınızı kabul etmem. Zira bir müfside, bir dessasa da hüsn-ü zan edebilirsiniz. Delil ve âkıbete bakınız!

Sual: Nasıl anlayacağız? Biz câhiliz, sizin gibi ehl-i ilmi taklit ederiz.

Cevap: Çendan câhilsiniz, fakat âkılsınız. Hanginizle zebib, yani üzümü paylaşsam, zekâvetiyle bana hile edebilir. Demek cehliniz özür değil... İşte, müştebih ağaçları gösteren semereleridir. Öyleyse, benim ve onların fikirlerimizin neticelerine bakınız. İşte birisinde istirahat ve itaattir. Ötekisinde ihtilâf ve zarar saklanmıştır.

Size bir misâldaha söyleyeceğim:

Şu sahrâda bir nar görünür. Ben derim nurdur; nar olsa da, eski nardan kalma zayıf, yukarı tabakasıdır. Geliniz,

etrafına halka tutup temâşâ edelim. İstifaza edip, ta tabaka-i nâriye yırtılsın, istifade eyleyelim. Eğer dediğim gibi nur ise, zaten istifade edeceğiz. Eğer onların dedikleri gibi nar olsa, karıştırmadık ki bizi yaksın. Onlar diyorlar ki: "Ateş-i sûzandır." Eğer, nur olursa kalb ve gözlerini kör eder. Eğer nar dedikleri nur-u saadet[HAŞİYE-1] dünyanın hangi tarafına çıkmış ise, milyonlarla insanın tulum gibi kansuyu üzerine boşaltılmış ise söndürülmemiş. Hatta bu iki senedirmülkümüzde iki-üç defa söndürülmesine teşebbüs edildi. Fakat söndürmek isteyenler kendileri söndüler.

Haşiye-1 Burada dahi Risale-i Nur'u hissetmiş; fakat siyaset perdesiyle bakmış, hakikatin şekli değişmiş.

Sual: Sen dedin ateş değil; şimdi ateş nazarıyla bakıyorsun.

Cevap: Evet, nur, fenalara nardır.

Sual: O fırkadan ehl-i fazlkısmına ne diyeceğiz? Onlar iyi adamlardır.

Cevap: Çok iyiler var ki, iyilik zannıyla fenalık yapıyorlar.

Sual: Nasıl iyilikten fenalık gelir?

Cevap: Muhali talep etmek, kendine fenalık etmektir. Zerrâtı günahkârlardan mürekkep bir hükûmet tamamıyla mâsum olamaz. Demek, nokta-i nazar, hükûmetin hasenâtı, seyyiâtına tereccuhudur. Yoksa, seyyiesiz

hükûmet muhal-i âdidir. Ben öyle adamlara anarşist nazarıyla bakıyorum. Zira onlardan birisi—Allah etmesin—bin sene yaşayacak olsa, âdetâ mümkün hükûmetin hangi sûretini görse, hülya ile yine razı olmayacak. Şu hülyanın neticesi olan meylü't-tahrip ile, o sûreti bozmaya çalışacak. Şu halde, böylelerin fena zannettikleri Jön Türklerin nazarlarında dahi, mel'un, anarşist ve iğtişaşçı fırkasından addolunurlar. Meslekleri ihtilâl ve fesattır.

Sual: Belki onlar eski hali istiyorlar?

Cevap: Size kısa bir söz söyleyeceğim; ezber edebilirsiniz: İşte, eski hâl muhal; ya yeni hâl veya izmihlâl...

Sual: Acaba daha Sultan Hamidgibi padişah tahta çıkmayacak mıdır? Eski hâl hiç olmayacak mıdır?

Cevap: Acaba sizin şu siyah çadırınız parça parça edilip yandırılırsa, külü havayasavrulursa, o külden yeniden çadır edip içinde oturmak kâbil midir?

Sual: Neden?

Cevap: Zira eskiden bin adamdan yalnız onu mütenebbih iken, istibdat o dehşetli kuvvetiyle karşısında duramadı, parçalandı. Şimdi, istibdadın kuvveti binden bire indi; tenebbüh ve iltihâb-ı ezhân birden bine çıktı.

Sual: İstibdat o kadar fena birşey iken, niçin herkes bir çeşit ile onu irtikâb ederdi?

Cevap: İçinde tefer'unun lezzet-i menhûsesi ve tahakküm ve tehevvüs-ü nemrudâne vardı.

Sual: Şimdi çok hilâf-ı şeriat şeyler yapılıyor

Cevap: Bence, muhâlif-i hakikat-i şeriatolan şeyler meşrutiyete dahi muhâliftir, ya günahlarıdır veya ilcâ-i zarûrettir. Farzediniz, şu siyaset muhâlif olsun, yine telâşa mahâl yoktur. Zira, Şeriat-ı Garrânın bin kısmından bir kısmıdır ki, siyasete taallûk eder. O kısmın ihmâliyle, şeriat ihmâl olunmaz.

Evet, imtisâletmemek, inkâr etmek demek değildir. Hem de, Devlet-i Osmâniyeye tâbî olan İslâmların on beş misli İslâmlar, sırf siyaset-i ecânib altındadırlar. Onların dinlerine zarar gelmez; nerede kaldı ki, şu hükûmette—ki; kendisi İslâm, millet-i hâkimesi İslâm; üssü'l-esas-ı siyaseti de şu düsturdur: Bu devletin dini, din-i İslâmdır; şu esası vikaye etmek vazifemizdir. Çünkü, milletimizin maye-i hayatiyesidir.

Sual: Demek hükûmet bundan sonra da İslâmiyet ve din için hizmet edecek midir?

Cevap: Hayhay! Bazı akılsız dinsizler müstesna olmak şartıyla, hükûmetin hedef-i maksadı—velev gizli ve uzak olsa bile—uhuvvet-i imaniye sırrıyla üç yüz milyonu bir vücut eden ve nurânî olan İslâmiyetin silsilesini takviye ve muhafaza etmektir. Zira, nokta-i istinad ve nokta-i istimdad yalnız odur. Yağmurun kataratı, nurun lemeatı dağınık ve yayılmış kaldıkça çabuk kurur, çabuk söner. Fakat

sönmemek ve mahv olmamak için, Cenâb-ı Feyyaz-ı Mutlak bize لَاتَتَفَرَّقُوا[1] ve لَاتَقْنَطُوا[2] ile ezel cânibinden nidâ ediyor. Evet, şeş cihetten nağme-i لَاتَقْنَطُوا eyler hurûş.

Evet, zarurat ve incizab ve temayül ve tecarüb ve tecavüb ve tevatür, o katarat ve lemeatı musafaha ettirerek, ortalarındaki mesafeyi tayyedip bir havz-ı âb-ı hayatı ve dünyayı ışıklandıracak bir elektrik-i nevvareyi teşkil edecektir. Zira, kemâlin cemâli dindir. Hem, din saadetin ziyasıdır, hissin ulviyetidir, vicdanın selâmetidir.[HAŞİYE-1]

---

1. "Bölünmeyin, ayrılığa düşmeyin." Şûrâ Sûresi, 42:13.
2. "Ümidinizi kesmeyin." Zümer Sûresi, 39:53.
Haşiye-1 Acele etme! Yani şifre gibi işârâtı var.

Sual: Şimdi hürriyet bahsini sual edeceğiz. Nedir şu hürriyet ki, o kadar tevilât onda birbiriyle çekişiyorlar? Ve hakkında acip, garip rüyalar görülür?

Cevap: Yirmi seneden beri onu, hatta rüyalarda bile takip eden ve o sevda ile herşeyi terk eden birisi, size güzel cevap verebilir.

Sual: Hürriyeti bize çok fena tefsir etmişler. Hatta âdetâ hürriyette insan her ne sefahet ve rezalet işlerse, başkasına zarar vermemek şartıyla birşey denilmez, diye bize anlatmışlar. Acaba böyle midir?

Cevap: Öyleleri hürriyeti değil, belki sefahet ve

rezaletlerini ilân ediyorlar ve çocuk bahanesi gibi hezeyan ediyorlar. Zira, nâzenin hürriyet, âdâb-ı şeriatla müteeddibe ve mütezeyyine olmak lâzımdır. Yoksa, sefahet ve rezaletteki hürriyet, hürriyet değildir. Belki hayvanlıktır, şeytanın istibdadıdır. Nefs-i emmâreye esir olmaktır.

Hürriyet-i umumî, efrâdın zerrât-ı hürriyâtının muhassalıdır. Hürriyetin şe'ni odur ki, ne nefsine, ne gayrıya zararı dokunmasın.

عَلٰى اَنَّ كَمَالَ الْحُرِّيَّةِ اَنْ لاَ يَتَفَرْعَنَ وَاَنْ لاَ يَسْتَهْزِئَ[1] بِحُرِّيَّةِ غَيْرِهِ اِنَّ الْمُرَادَ حَقٌّ لٰكِنَّ الْمُجَاهَدَةَ لَيْسَتْ فِى سَبِيلِهَا

HAŞİYE-1

1. Hürriyetin kemâli, firavunluk taslamamak ve başkasının hürriyetini hafife almamaktır. Murad haktır; fakat mücahede o yolda değil...
Haşiye-1 Acele etme, yani Mizan ceridesinin sahibi Murad haklıdır. Taninmuharriri Hüseyin Cahid yanlış ve hatâ ediyor.

Sual: Bazı nâs, senin gibi mânâ vermiyorlar. Hem de bazı Jön Türklerin a'mâl ve etvârı pis tefsir ediliyor. Zira bazı Ramazan'ı yer, rakı içer, namazı terk eder. Böyle, Allah'ın emrinde hıyanet eden, nasıl millete sadakat edecektir?

Cevap: Evet, neam, hakkınız var. Fakat hamiyet ayrı, iş ayrıdır. Bence bir kalb ve vicdan fezâil-i İslâmiye ile mütezeyyin olmazsa, ondan hakikî hamiyet ve sadakat ve adalet beklenilmez. Fakat iş ve san'at başka olduğu için,

fâsık bir adam güzel çobanlık edebilir. Ayyaş bir adam, ayyaş olmadığı vakitte iyi saat yapabilir. İşte, şimdi salâhat ve mehareti, tâbir-i âharla fazileti ve hamiyeti, nur-u kalb ve nur-u fikri cem edenler vezaife kifayet etmezler. Öyleyse, ya maharettir veya salâhattir. San'atta maharet ise müreccahtır. Hem de o sarhoş namazsızlar Jön Türk değiller, belki şeyn Türktürler. Yani fena ve çirkin Türktürler. Genç Türklerin râfızîleridirler. Herşeyin bir râfızîsi var. Hürriyetin râfızîsi de süfehâdır.

Ey Türkler ve Kürtler! İnsaf ediniz. Bir râfızîbir hadîse yanlış mânâ verse veya yanlış amel etse, acaba hadîsi inkâr etmek mi lâzımdır, yoksa o râfızîyi tahtie edip nâmûs-u hadîsi muhafaza etmek mi lâzımdır? Belki hürriyet budur ki: Kanun-u adalet ve tedipten başka, hiç kimse kimseye tahakküm etmesin. Herkesin hukuku mahfuz kalsın, herkes harekât-ı meşruasında şâhâne serbest olsun.

لاَيَجْعَلْ بَعْضُكُمْ بَعْضًا اَرْبَاباً مِنْ دُونِ اللّٰهِ[1] nehyinin sırrına mazhar olsun.

Sual: **HAŞİYE-1** Demek biz eskiden beri hürriyetimize mâlik idik. Hürriyetimiz tev'em olarak bizimle doğmuş. Öyleyse başkalar keyiflensin, bize ne?

---

1. "Allah'ı bırakıp da birbirinizi rab edinmeyin." Âl-i İmrân Sûresi, 3:64.

Haşiye-1 Hayme-nişinler tarafından yani göçebe, siyah çadırlı bedevîlerin sualidir.

Cevap: Evet, zaten o sevdâ-yı hürriyettir ki, sizi

tahammül-sûz meşakkatlere mütehammil kılmış. Ve medeniyetin muşa'şâ bu kadar mehasininden, sizin anka-i meşrebâneniz sizi müstağnî etmiştir. Fakat, ey göçerler, sizde olanı yarı hürriyettir. Diğer yarısı da başkasının hürriyetini bozmamaktır. Hem de kut-u lâyemût ve vahşet ile âlûde olan hürriyet, sizin dağ komşularınız olan hayvanlarda da bulunuyor. Vâkıa, şu bîçare vahşi hayvanların bir lezzeti ve tesellîsi varsa, o da hürriyetleridir. Lâkin güneş gibi parlak, her ruhun mâşukası ve cevher-i insaniyetin küfvü o hürriyettir ki, saadet-saray-ı medeniyette oturmuş ve mârifet ve fazilet ve İslâmiyet terbiyesiyle ve hulleleriyle mütezeyyine olan hürriyettir.

Sual: Ne diyorsun? Şu senâ ettiğin hürriyet hakkında denilmiştir:

حُرِّيَّةٌ حَرِّيَّةٌ بِالنَّارِ لِاَنَّهَا تَخْتَصُّ بِالْكُفَّارِ[1]

Cevap: O bîçare şair, hürriyeti bolşevizm mesleği ve ibâha mezhebi zannetmiş. Hâşâ! Belki insana karşı hürriyet, Allah'a karşı ubudiyeti intaç eder. Hem de çok adamlar görmüşüm, Sultan Abdülhamid'e Ahrardan ziyade hücum ederdi ve derdi: "Hürriyeti ve Kanun-u Esâsîyi otuz sene evvel kabul ettiği için fenadır." İşte, yahu, Sultan Abdülhamid'in mecbur olduğu istibdadını hürriyet zanneden ve Kanun-u Esasînin müsemmâsız isminden ürken adamın sözünde ne kıymet olur? Hem de, yirmi senelik İslâmiyetin bir fedaisi de demiştir:

[2] حُرِّيَّةٌ عَطِيَّةُ الرَّحْمٰنِ اِذْ اَنَّهَا خَاصِّيَّةُ الْاِيمَانِ **HAŞİYE-1***

1. Hürriyet, ateşe lâyıktır, çünkü o ancak kâfirlere hastır.
**Haşiye-1 ***Güzel târif.
2. Hürriyet Rahmân'ın ihsânıdır, zira o imanın bir hassası ve seçkin bir özelliğidir.

Sual: Nasıl hürriyet imanın hassasıdır?

Cevap: Zira, rabıta-i imanile Sultan-ı Kâinata hizmetkâr olan adam, başkasına tezellül ile tenezzül etmeye ve başkasının tahakküm ve istibdadı altına girmeye o adamın izzet ve şehamet-i imaniyesi bırakmadığı gibi; başkasının hürriyet ve hukukuna tecavüz etmeyi dahi, o adamın şefkat-i imaniyesi bırakmaz. Evet, bir padişahın doğru bir hizmetkârı, bir çobanın tahakkümüne tezellül etmez. Bir bîçareye tahakküme dahi o hizmetkâr tenezzül etmez. Demek iman ne kadar mükemmel olursa, o derece hürriyet parlar. İşte Asr-ı Saâdet...

Sual: Bir büyük adama ve bir veliye ve bir şeyhe ve bir büyük âlime karşı nasıl hür olacağız? Onlar, meziyetleri için bize tahakküm etmek haklarıdır. Biz onların ve faziletlerinin esiriyiz.

Cevap: Velâyetin, şeyhliğin, büyüklüğün şe'ni tevazu ve mahviyettir, tekebbür ve tahakkümdeğildir. Demek, tekebbür eden sabiyy-i müteşeyyihtir. Siz de büyük tanımayınız.

Sual: Neden tekebbürküçüklük alâmetidir?

Cevap: Zira, her bir insan için, içinde görünecek ve

onunla nâsı temâşâ edecek bir mertebe-i haysiyet ve şöhret vardır. İşte, o mertebe eğer kamet-i istidadından daha yüksek ise; o, o seviyede görünmek için tekebbür ile ona uzanıp tetavül ve tekebbür edecektir. Şayet kıymet ve istihkakı daha bülend ise, tevazu ile tekavvüs edip ona eğilecektir.

Sual: Pekâlâ, kabul ettik ki hürriyet iyidir, güzeldir. Fakat şu Rum ve Ermenilerin hürriyeti çirkin görünüyor, bizi düşündürür. Reyin nedir?

Cevap: *Evvelâ:* Onların hürriyeti, onlara zulmetmemek ve rahat bırakmaktır. Bu ise, şer'îdir. Bundan fazlası, sizin fenalığınıza, divaneliğinize karşı bir tecavüzleridir, cehaletinizden bir istifadeleridir.

Sâniyen: Farz ediniz ki, hürriyetleri bildiğiniz gibi size fena olsun. Lâkin, yine biz ehl-i İslâm zararlı değiliz. Çünkü, içimizdeki Ermeniler üç milyon olmadığı gibi, gayr-ı müslimler dahi on milyon yoktur. Hâlbuki bizim milletimiz ve ebedî kardeşlerimiz üç yüz milyondan ziyade iken, bunlar üç müthiş kayd-ı istibdat ile mukayyed olup, ecnebilerin istibdad-ı mânevîlerinin taht-ı esaretlerinde ezilirler. İşte hürriyetimizin bir şubesi olan gayr-ı müslimlerin hürriyeti, bizim umum milletimizin hürriyetinin rüşvetidir. Ve o müthiş istibdad-ı mânevînin[HAŞİYE-1] dâfiidir. Ve o kayıtların anahtarıdır. Ve ecnebîlerin, bizim dûşümüze çöktürdükleri müthiş istibdad-ı mânevînin râfiidir. Evet, Osmanlıların hürriyeti, koca Asya tali'inin keşşafıdır; İslâmiyetin bahtının

miftahıdır; ittihad-ı İslâm sûrunun temelidir.

Haşiye-1 Kırk dört sene sonra söylemesi lâzım gelen sözleri, o zaman söylemiş.

Sual: Nedir o üç kayıt ki, istibdad-ı mânevî onunla âlem-i İslâmiyeti kayd etmiştir?

Cevap: Meselâ, Rus hükûmetinin istibdadı, bir kayıttır. Rus milletinin tahakkümü de diğer bir kayıttır. Âdât-ı küfriye ve zâlimânelerinin tagallübü de üçüncü bir kayıttır. İngiliz hükûmeti, gerçi zahiren müstebid değilse de, milleti mütehakkimedir. Âdâtı dahi mütegallibedir. İşte size Hindistan bir burhan ve Mısır yarı burhandır. Binaenaleyh, milletimiz ya üç veya bir buçuk kayıt ile mukayyeddir. Buna mukabil, bizim gayr-ı müslimlerin ayaklarında yalnız bir yalancı kaydımız vardı. Ona bedelen çok nazlarını çektiğimiz gibi, onlar neslen ve serveten ziyadeleştiler; biz, bir nev'i hizmetkârlık olan memuriyet ve askerlik cihetiyle servet ve nesilce aşağıya düştük. Bence onlar eskiden beri hürdürler. Fikr-i milliyet, hürriyetin pederidir. Yine esir Ekrad ve Etrak idi. İşte o yalancı kaydı, üç veya on milyonun ayağında açıyoruz. Ta ki, üç kayıt ile mukayyed üç yüz milyon İslâmın hürriyetine meydan açılsın.[HAŞİYE-1] Elbette âcilen (عَاجِلاً) üçü veren ve âcilen (اٰجِلاً) üç yüzünü kazanan, hasaret etmiyor.

وَسَيَاْخُذُ الْاِسْلَامُ بِيَمِينِهِ مِنَ الْحُجَّةِ سَيْفاً صَارِمًا [1]
جَزَّارًا مُهَنَّدًا وَبِشِمَالِهِ مِنَ الْحُرِّيَّةِ لِجَامَ فَرَسٍ

عَرَبِيٍّ مُشْرِقِ اللَّوْنِ فَالِقًا بِفَأْسِهِ وَقَوْسِهِ رُؤُسَ الْاِسْتِبْدَادِ الَّذِي بِهِ انْدَرَسَ بَسَاتِينُنَا[HAŞİYE-2]

Haşiye-1 Elhamdü lillâh, şimdi açılmaya başladı.
1. Sağlam, keskin ve bilenmiş hüccetten kılıcı sağ eline ve hürriyeti de, parlak renkli Arap atının dizgini gibi sol eline alacak olan İslâm, bağ ve bahçelerimizin kökünü kurutan istibdadın başını parçalayacaktır.
Haşiye-2 Yine bak, maşaallah, hem Nurun Zülfikar ve Hüccetullahi'l-Bâliğa gibi mecmualarını, hem Yemen, Mısır, Cezayir, Hind, Fas, Kafkas, Fars ve Arap gibi İslâm milletlerini haber verir gibi şifreli bir fıkradır.

Sual: Heyhât! Nasıl, hürriyetimiz umum âlem-i İslâmın hürriyetinin mukaddimesi ve fecr-i sâdıkı olur?

Cevap: İki cihetle:

Birincisi: Bizde olan istibdat, Asya'nın hürriyetine zulmanî bir set çekmişti. Ziya-yı hürriyet o muzlim perdeden geçemezdi ki, gözleri açsın, kemâlâtı göstersin. İşte bu seddin tahribiyle, fikr-i hürriyet Çin'e kadar yayıldı ve yayılacaktır. Fakat Çin ifrat edip komünist oldu. Âlemdeki terazinin hürriyet gözü ağır geldiğinden, birden bireterazinin öteki gözünde olan vahşet ve istibdadı kaldırdı, git gidekalkacak. Eğer siz sahife-i efkârı okusanız, tarîk-i siyaseti görseniz, huteba-i umumî olan, doğru konuşan cerâidi dinleseniz, anlayacaksınız ki: Arabistan, Hindistan, Cava, Mısır, Kafkas, Afrika ve emsallerinde o derece fikr-i hürriyetin galeyanıyla, âlem-i İslâmın efkârında öyle bir tahavvül-ü azîm ve inkılâb-ı acip ve terakkî-i fikrî ve teyakkuz-u tam intaç etmiştir ki, bahasına yüz sene verseydik yine ucuzdu. Zira hürriyet, milliyeti

gösterdi. Milliyet sadefinde olan İslâmiyetin cevher-i nuranîsi tecellîye başladı. İslâmiyetin ihtizazını ihbar etti ki, her bir müslim, cüz-ü fert gibi başıboş değildir. Belki her biri, mürekkebât-ı mütedahile-i mütesaideden bir cüzdür. Sair eczalarla câzibe-i umumiye-i İslâmiye noktasında birbiriyle sıla-i rahimleri vardır. Şu ihbar bir kavî ümit verir ki, nokta-i istinad, nokta-i istimdad gayet kavî ve metindir. Şu ümit, yeisle öldürülen kuvve-i mâneviyemizi ihyâ etti. Şu hayat, âlem-i İslâmdaki galeyan eden fikr-i hürriyetten istimdad ederek, umum âlem-i İslâm üzerine çökmüş olan istibdad-ı mânevî-i umumînin perdelerini parça parça edecektir.[HAŞİYE-1]

عَلٰى رَغْمِ اَنْفِ اَبِى الْيَاْسِ[1]

Haşiye-1 Lillâhilhamd, kırkbeş sene sonra parça parça etmeye başladı.
1. Ümitsizliğin babasının burnu yere sürtmesine rağmen...

İkinci cihet: Şimdiye kadar ecnebîler bahane-mahane tutarlardı. Milletimizi eziyorlardı. Şimdi ise, ellerinde uruk-u insaniyetkârânelerine veya damar-ı müteassıbânelerine veya âsâb-ı dessasânelerine dokunduracak, ellerinde serrişte-i bahane olacak öyle nokta bulamazlar. Bulsalar da tutamazlar. Bâhusus medeniyet, hubb-u insaniyeti tevlid eder.

Sual: Heyhât! Bize tesellî veren şu ulvî emeli ye'se inkılâp ettiren ve etrafımızda hayatımızı zehirlendirmek ve devletimizi parça parça etmek için ağızlarını açmış olan o müthiş yılanlara nediyeceğiz?[HAŞİYE-1]

Cevap: Korkmayınız. Medeniyet, fazilet, hürriyet âlem-i insaniyette galebe çalmaya başladığından, bizzarure terazinin öteki yüzü şey'en feşey'en hafifleşecektir. Farz-ı muhal olarak, Allah etmesin, eğer bizi parça parça edip öldürseler, eminolunuz, biz yirmi olarak öleceğiz, üç yüz olarak dirileceğiz. Başımızdan rezâil ve ihtilâfatın gubarını silkip, hakikî münevver ve müttehid olarak kervân-ı benî beşere pîşdârlık edeceğiz. Biz, en şedit, en kavî ve en bâkî hayatı intaç eden öyle bir ölümden korkmayız. Biz ölsek de İslâmiyet sağ kalır. O millet-i kudsiye sağ olsun; فَكُلُّ اٰتٍ قَرِيبٌ[1]

Haşiye-1 Dehşetli ve hakikatlı bir sual.
1. "Her gelecek (uzak da olsa) yakındır." *İbn Mâce*, Mukaddime, 7:46.

Sual: Gayr-ı müslimlerle nasıl müsavi olacağız?

Cevap: Müsavat ise, fazilet ve şerefte değildir, hukuktadır. Hukukta ise şah ve gedâ birdir. Acaba bir şeriat, "karıncaya bilerek ayak basmayınız" dese, tâzibinden men etse, nasıl benî Âdem'in hukukunu ihmâl eder? Kellâ... Biz imtisal etmedik. Evet, İmam-ı Ali'nin (r.a.) âdî bir Yahudi ile muhakemesi ve medâr-ı fahriniz olan Salâhaddin-i Eyyûbî'nin miskin bir Hıristiyan ile mürafaası, sizin şu yanlışınızı tashih eder zannederim.[HAŞİYE-1]

Haşiye-1 Eski Said, Nur'un parlak hâsiyetinden gelen kuvvetli ümit ve tam teselli ile siyaseti İslâmiyete âlet etmek fikriyle hararetle hürriyete çalışırken diğer bir hiss-i kablelvuku ile dehşetli ve lâdini bir istibdâd-ı mutlakın geleceğini bir hadis-i şerifin mânâsından anlayıp elli sene evvel haber vermiş. Said'in tesellî haberlerini o istibdad-ı mutlak yirmi beş sene bilfiil tekzib edeceğini hissetmiş ve otuz seneden beri "Eûzü billâhi mineşşeytâni

vessiyâse" deyip siyaseti bırakmış, Yeni Said olmuştur.

Sual: "Ermeniler zimmîdirler. Ehl-i zimmet, zimmettarlarıyla nasıl müsâvi olur?"

Cevap: Kendimizi dev aynasında görmemeliyiz. Kabahat bizde. Tamamen zimmetimize alamadık, bihakkın adalet-i şeriatı gösteremedik. Şeriat dairesinde, hukuklarını istibdadın sünnet-i seyyiesiyle muhâfaza edemedik; sonra da istedik, kuvvetimiz kalmadı. Ben şimdi Ermenilere bir nev'i zimmî-i muâhid nazarıyla bakıyorum.

Sual: "Ermeniler bize düşmanlık edip, hile ve hıyânet ediyorlar. Nasıl dostluk üzerinde ittifak edeceğiz?"

Cevap: Düşmanlığın sebebi olan istibdat öldü. İstibdadın zevâliyle dostluk hayat bulacak. Size bunu katiyen söylüyorum ki, şu milletin saadeti ve selâmeti Ermenilerle ittifak ve dost olmaya vâbestedir. Fakat mütezellilâne dost olmak değil, belki izzet-i milliyeyi muhafaza ederek, musâlaha elini uzatmaktır.

Birşey söyleyeceğim: Eğer mümkündür; Ermeniler birden sahîfe-i vücuttan silinsin, olabilir, yalnız size husûmetin bir faydası olsun. Yoksa mutlaka husûmet zarardır. Hâlbuki Âdem zamanından yolda arkadaşlık eden, bizimle gelmiş büyük bir unsurun zevâli değil.. Belki küçük bir kavmin mahvı dahi [1] دُونَهُ خَرْطُ الْقَتَادِ'dır. "Ömer Dilân" kabilesi bin senedir yine Ömer Dilân'dır. Hem de onlar uyanmışlar siz uykudasınız. Rüyâ görüyorsunuz. Hem de fikr-i

milliyette müttefik ve kavîdirler, siz ihtilâfla şimdilik boşsunuz. Hem de galebe etmek istiyorsanız; onlar, sizi mağlûb ettiği silâh ile, yani akıl ile, fikr-i milliyet ile, meyl-i terakki ile, temâyül-ü adalet ile mağlûb edebilirsiniz. Bence şimdi kılınç vuran, o kılıncın aksidöner yetimlerine dokunur. Şimdi galebe kılınç ile değildir. Kılınçolmalı, lâkin aklın elinde... Hem de dostluğun sebebi vardır, zirakomşudurlar. Komşuluk, dostluğun komşusudur. Hem de onlar uyandılar.Dünyaya yayıldılar. Terakkiyat tohumlarını topladılar. Vatanımızda ekecekler. Bizi medeniyete mecbur, terakkîye îkaz, bizdeki fikr-i milliyeti hüşyâr ediyorlar.

---

1. "Önünde dikenli bir ağacın kabuğunu soymak kadar güç engeller var." Arap Atasözü.

İşte şu noktalara binâen onlarla ittifak etmek lâzımdır. Hem de bizim düşmanımız ve bizi mahveden cehalet ağa ve oğlu zarûret efendi ve hafîdi husûmet beydir. Ermeniler bize düşmanlık etmişlerse, şu üç müfsidin kumandası altında yapmışlar.

Sual: Rumve Ermenilerin hürriyeti bizi teşviş ediyor. Bir kere tecavüze başlıyorlar; bir kere "Hürriyet ve meşrutiyet bizimdir, biz yaptık." diyorlar, bizi meyûs ediyorlar.

Cevap: Zannediyorum, tecavüzleri, eskiden sizden tahayyül ettikleri tecavüze karşı bir teşeffî-i gayz ve bundan sonra sizden tevehhüm ettikleri tecavüze karşı bir nümayiş gibidir. Eğer tamamıyla iman etseler ki tecavüz sizden olmaz, adalete kanaat edeceklerdir. Şayet adalete

kanaat etmezlerse, hak, hakkın kuvvetiyle burunlarını kırıp iknâ ettirecektir. Hem de "Meşrutiyeti biz istihsal ettik" olan sözleri yalandır. Hürriyet ve meşrutiyet; askerimizin süngüsüyle, cemiyet-i milliyenin kalemiyle sahife-i vücuda geldi. Öyle herzegûların arzuları, beylik ve muhtariyetin ammizâdesi olan adem-i merkeziyet-i siyasiye idi. Sonra da yüzde doksan bize ittibâ ettiler. Beşi geveze, birkaç tanesi de zevzeklik edip eski hülyalarından vazgeçmek istemiyorlar.

Sual: Yahudive Nasara ile muhabbetten Kur'ân'da nehiy vardır.

لاَ تَتَّخِذُوا الْيَهُودَ وَالنَّصَارٰى اَوْلِيَآءَ [1] Bununla beraber nasıl dost olunuz dersiniz?

---

1. "Yahudileri ve Hıristiyanları dost edinmeyin." Mâide Sûresi, 5:51.

Cevap: *Evvelâ:* Delil kat'iyyü'l-metîn olduğu gibi, kat'iyyü'd-delâlet olmak gerektir. Hâlbuki tevil ve ihtimalin mecâli vardır. Zira, nehy-i Kur'ânî âmm değildir, mutlaktır; mutlak ise, takyid olunabilir. Zaman bir büyük müfessirdir; kaydını izhar etse, itiraz olunmaz. Hem de hüküm müştak üzerine olsa, me'haz-ı iştikakı, illet-i hüküm gösterir. Demek bu nehiy, Yahudi ve Nasara ile Yahudiyet ve Nasraniyet olan âyineleri hasebiyledir.

Hem de bir adam zâtı için sevilmez. Belki muhabbet, sıfatveya san'atı içindir. Öyleyse her bir Müslümanın her bir sıfatı Müslüman olması lâzım olmadığı gibi, her bir

kâfirin dahi bütün sıfat ve san'atları kâfir olmak lâzım gelmez. Binaenaleyh, Müslüman olan bir sıfatı veya bir san'atı, istihsan etmekle iktibas etmek neden câiz olmasın? Ehl-i kitaptan bir haremin olsa elbette seveceksin!

Sâniyen: Zaman-ı Saadette bir inkılâb-ı azîm-i dinî vücuda geldi. Bütün ezhânı nokta-i dine çevirdiğinden, bütün muhabbet ve adaveti o noktada toplayıp muhabbet ve adavet ederlerdi. Onun için, gayr-ı müslimlere olan muhabbetten nifak kokusu geliyordu. Lâkin, şimdi âlemdeki bir inkılâb-ı acîb-i medenî ve dünyevîdir. Bütün ezhânı zapt ve bütün ukûlü meşgul eden nokta-i medeniyet, terakki ve dünyadır. Zaten onların ekserisi, dinlerine o kadar mukayyed değildirler. Binaenaleyh, onlarla dost olmamız, medeniyet ve terakkilerini istihsan ile iktibas etmektir. Ve her saadet-i dünyeviyenin esası olan asayişi muhafazadır. İşte şu dostluk, kat'iyen nehy-i Kur'ânîde dahil değildir.

Sual: Bir kısım Jön Türkder: "Demeyiniz Hıristiyanlara hey kâfir! Zira ehl-i kitaptırlar." Neden kâfir olana kâfir demeyeceğiz?

Cevap: Kör adama, hey kör demediğiniz gibi... Çünkü eziyettir. Eziyetten nehiy var.[1] مَنْ اٰذٰى ذِمِّيّاً...الخ

---

1. "Kim zimmî olan birine eziyet ederse..." Hadis-i şerifin devamı فَاَنَا خَصْمُهُ şeklindedir. Yani, "Ben onun hasmı olurum." el-Münâvî, *Feyzü'l-Kadîr:* 6:19, hadis no: 8270.

Saniyen: Kâfirin iki mânâsı vardır:

Birisi ve en mütebadiri: Dinsiz ve münkir-i Sâni demektir. Şu mânâ ile ehl-i kitaba ıtlak etmeye hakkımız yoktur.

İkincisi: Peygamberimizi ve İslâmiyeti münkir demektir. Şu mânâ ile onlara ıtlak etmek hakkımızdır. Onlar dahi razıdırlar. Lâkin örfen evvelki mânânın tebâdüründen, bir kelime-i tahkir ve eziyet olmuştur.

Hem de daire-i itikadı, daire-i muamelâta karıştırmaya mecburiyet yoktur. Kabildir, o kısım Jön Türklerin muradı bu olsun.

Sual: Çok fena şeyleri işitiyoruz. Bâhusus gayr-ı müslimler de güya bir İslâm kızını almışlar, filân yerde böyle olmuş, diğer yerde şöyle olmuş. Olmuş, olmuş, olmuş, ilââhir...

Cevap: Evet, maatteessüf, daha yeni ve bulanık bir devlette ve cahil ve perişan bir millette, şöyle fena ve pis şeylerin vukuu zarurî gibidir. Eskiden daha berbadı vardı; fakat şimdi görünüyor. Bir dert görünürse, devâsı âsândır. Hem de büyük işlerde yalnız kusurları gören, cerbezelik ile aldanır veya aldatır. Cerbezenin şe'ni, bir seyyieyi sümbüllendirerek hasenata galip etmektir.

Meselâ, şu aşiretin her bir ferdi bir günde attığı balgamı, cerbeze ile, vehmen tayy-i mekân ederek, birden bir şahısta tahayyül edip, başka efrâdı ona kıyas ederek, o nazar ile baksa veyahut bir sene zarfında birisinden gelen

râyiha-i kerîheyi, cerbeze ile, tayy-ı zaman tevehhümüyle, birden dakika-i vâhidede o şahıstan sudurunu tasavvur etse, acaba ne derecede evvelki adam müstakzer, ikinci adam müteaffin olur? Hatta, hayal gözünü kapasa, vehim dahi burnunu tutsa, mağaralarından kaçsalar hakları var. Akıl onları tevbih etmeyecektir.

İşte şu cerbezenin tavr-ı acîbi, zaman ve mekânda müteferrik şeyleri toplar, bir yapar. O siyah perde ile herşeyi temâşâ eder. Hakikaten cerbeze, envaıyla garâibin makinesidir. Görünüyor ki, cerbeze-âlûd bir âşıkın nazarında umum kâinat birbirine muhabbetle müncezip ve rakkasâne hareket ediyor ve gülüşüyor. Çocuğunun vefatıyla mâtem tutan bir validenin nazarında, umum kâinat hüzn-engizâne ağlaşıyor. Herkes istediği ve haline münasip gördüğü meyveyi koparır. Bu makamda size bir temsil irad edeceğim. Meselâ, sizden bir adam yalnız bir saat tenezzüh etmek üzere gayet müzeyyen ve müzehher bir bahçeye girse, nekaisten müberrâ olmak cinân-ı Cennetin mahsûsâtından ve her kemâle bir noksanı karıştırmak şu âlem-i kevn ü fesâdın mukteziyatından olmakla, şu bahçenin müteferrik köşelerinde de bazı pis ve murdar şeyler bulunduğu için, inhirâf-ı mizac sevki ve emriyle, yalnız o taaffünatı taharrî ve o murdar şeylere idame-i nazar eder. Güya onda yalnız o var! Hülyanın hükmüyle fena hayal tevessü ederek o bostanı bir selhâne ve mezbele sûretinde gösterdiğinden, midesi bulanır ve istifrağ eder, kemâl-i nefretle kaçar. Acaba beşerin lezzet-i hayatını gussedâr eden böyle bir hayale, hikmet ve

maslahat rû-yi rıza gösterir mi?

Güzel gören güzel düşünür, güzel düşünen güzel rüya[HAŞİYE-1]görür. Güzel rüya gören hayatından lezzet alır.

Haşiye-1 Mevtbir nevmdir.

Sual: Ermeni fedâileri o kadar fenalık ettikleri halde, şimdi en mûteber onlar oldular. Zehirlerine tiryak nazarıyla bakıldı.

Cevap: Zira, fenalıkları iyiliğe yardım etti. Eğer meylü't-tahripten vazgeçerlerse, müfsitlikten çıktılar deriz. Yoksa, maraz muzmer olsa, daha muzırdır. Buhar, menfez bulmadıkça zelzele verir. Hayırdan bâzan şer tevellüd ettiği gibi, şerden de bâzan hayır doğar. Çok şerîr var ki, şerleri ahyârın maksadına hizmet ettiği için, ahyâr sûretinde görünür ve şerri alkışlanır. Sen evini tâmir için tahrip eylediğin vakit, başkası sirkat için delerse, bir cihetten sana muâvenet etmiş olur. Fakat, tâmirde ihtiyatlı bulun!

Sual: Gayr-ı müslimin askerliği nasıl caizolur?

Cevap: Dört vecihle:

Evvelâ: Askerlik kavga içindir. Dünkü gün siz o dehşetli ayı ile boğuştuğunuzvakit karılar, çingeneler, çocuklar, itler size yardım ettiklerindensize ayıp mı oldu?

Sâniyen: Peygamber Aleyhissalâtü Vesselâmın, Arap müşriklerinden muâhid ve halifleri vardı. Beraber kavgaya giderlerdi. Bunlar ise, ehl-i kitaptır. Orduda toplu olmayıp

müteferrik olduklarından, bizdeki ekseriyet ve kuvvet-i hissiyat, mazarrat-ı mütevehhimeye karşı set çeker.

Salisen: Düvel-i İslâmiyede velev nadiren olsun gayr-ı müslim, askerlikte istihdam olunmuştur. Yeniçeri ocağı buna şahittir.

Râbian: Neslen ve serveten tedennîmize ve gayr-ı müslimlerin terakkîsine sebep, askerliğin bizde münhasır olması idi. Zira bundan kaç asır evvel şu devletin nüfus-u İslâmiyesi kırk milyondan fazla idi. Ve şimdilik, içimizdeki o gayr-ı müslimler, o vakitte yalnız beş altı milyon idi. Servet ve ticaret elimizde idi. Hâlbuki biz yirmiye yuvarlandık, fakr bataklığına düştük; onlar, fakrın ayağı altından çıkıp servetin başına binerek, on milyona çıktılar. Bunun en mühim sebebi: Meselâ, senin dört oğlun varsa, askerlik mülâhazasıyla evlenmezler. Şâyet evlenseler, memuriyet ilcâsıyla kedi yavrusu gibi her tarafta gezdirerek, mahsül-ü hayatını zâyi edecektir. Delil istersen Van'a git; bir Ermeni kapısını, bir İslâm dergâhını aç, bak. Göreceksin ki, Ermeni evi on sağlam delil gösterecek, İslâmın evi iki zayıf burhanı nazar-ı ibrete arz edecektir.

Sual: Eskiden İslâmlar zengin, onlar fakirdiler. Şimdi her yerde kaziye bilâkistir. Hikmeti nedir?

Cevap: İki sebebi biliyorum:

Birincisi: [1] لَيْسَ لِلْاِنْسَانِ اِلاَّ مَاسَعٰى olan fermân-ı Rabbânîden müstefâd olan meyelân-ı sa'y ve [2] اَلْكَاسِبُ

حَبِيبُ اللّٰهِolan fermân-ı Nebevîden müstefâd olan şevk-i kesb—bazı telkinat ile o meyelân kırıldı ve o şevk de söndü. Zira ilâ-yı kelimetullah şu zamada maddeten terakkiye mütevakkıf olduğunu bilmeyen; ve dünya [3] مِنْ حَيْثُ هِيَ مَزْرَعَةُ الْاٰخِرَةِcihetiyle kıymetini takdir etmeyen; ve kurûn-u vüstâ ile kurûn-u uhrânın ilcaatını tefrik eylemeyen; ve birbirinden gayet uzak, biri mezmum ve biri memduh olan tahsil ve kisbde olan kanaatiyle, mahsul ve ücretteki kanaatı temyiz etmeyen; ve birbirinden nihayet derecede baîd, hatta biri tembelliğin unvanı, diğeri hakikî ihlâsın sadefi olan iki tevekkülü—ki, biri, meşietin muktezâsı olan esbab arasındaki nizama karşı temerrüd hükmünde olan, tertib-i mukaddemattaki bir tevekkül-ü tembelâne; diğeri, İslâmiyetin muktezâsı olan, netice itibarıyla gerdendâde-i tevfik olarak vazife-i İlâhiyeye karışmamakla terettüp-ü neticede mü'minâne tevekküldür. İkisini birbiriyle iltibas eden ve "Ümmetî! Ümmetî!" sırrını teferrüs etmeyen ve [4] خَيْرُ النَّاسِ مَنْ يَنْفَعُ النَّاسَhikmetini anlamayan bazı adamlar ve bilmeyen bir kısım vâizlerdir ki, o meyelânı kırdılar, o şevki de söndürdüler.

---

1. "İnsan için ancak çalıştığının karşılığı vardır." Necm Sûresi, 53:39.

2. Çalışıp kazanan, Allah'ın sevdiği bir kuldur.

3. Âhiretin tarlası olması...

4. "İnsanların en hayırlısı onlara en faydalı olandır." el-Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ,*2:463; el-Münâvî, *Feyzü'l-Kadîr,* 3:481, hadis no: 4044.

İkinci sebep: Biz, gayr-ı tabiî ve tembelliğe müsait ve gururu okşayan imâret maişetine el atıp belâmızı bulduk.

Sual: Nasıl?

Cevap: Maîşetiçin tarik-ı tabiî ve meşru ve zîhayat, san'attır, ziraattir, ticarettir. Gayr-ı tabiî ise, memuriyet ve her nev'iyle imârettir. Bence imâreti, ne nâm ile olursa olsun, medâr-ı maişet edenler bir nev'i cerrar ve aceze ve seeledir—fakat hilebaz kısmında... Bence memuriyete veya imarete giren, yalnız hamiyet ve hizmet için girmelidir. Yoksa, yalnız maişet ve menfaat için girse, bir nev'i çingenelik eder.[HAŞİYE-1] İşte, memuriyet filcümle ve askerlik bilcümle bizde olduğu için, servetimizi israf eline verip neslimizi etrafa saçıp zâyi ettik. Eğer öyle gitseydi, biz de elden giderdik. İşte onların asker olması, zarurete yakın bir maslahat-ı mürseledir. Hem de mecburuz. Mesâlih-i mürsele ise, İmam-ı Mâlik mezhebinde bir illet-i şer'iye olabilir.

Haşiye-1 Ey memurlar, Eski Said'in kırk beş sene evvel söylediği bu sözünden gücenmeyiniz.

Sual: Şimdi Ermenilerkaymakam ve vali oluyorlar. Nasıl olur?

Cevap: Saatçi ve makineci ve süpürgeci oldukları gibi... Zira, meşrutiyet, hâkimiyet-i millettir. Hükûmet hizmetkârdır. Meşrutiyetdoğru olursa, kaymakam ve vâli, reis değiller, belki ücretli hizmetkârlardır. Gayr-ı müslim reis olamaz, fakat hizmetkâr olur. Farz ediniz ki, memuriyet

bir nev'i riyaset ve bir ağalıktır. Gayr-ı müslimlerden üç bin adamı ağalığımıza, riyasetimize şerik ettiğimiz vakitte, millet-i İslâmiyeden aktâr-ı âlemde üç yüz bin adamın riyasetine yol açılıyor. Biri zayi edip bini kazanan, zarar etmez.

Sual: Şeriatın bazı ahkâmı, meselâ valilerin vazifelerine taallûku var.

Cevap: Bundan sonra bizzarure hilâfeti temsil eden Meşîhat-ı İslâmiye ve Diyanet dairesi, hem âli, hem mukaddes, hem ayrı, hem nezzâre olacaktır. Şimdi hâkim, şahıs değil, efkâr-ı âmme olduğu için, onun nev'inden şahs-ı mânevî bir fetvâ emîni ister. İşte şu hâkimin fetvâ emînisi, Meşîhatta mezâhib-i erbaadan kırk elli ulemâ-i muhakkik bir meclis-i mebusân-ı ilmiye teşkiliyle şahs-ı mânevîleri, öteki şahs-ı mânevîye fetvâ emînlik edecektir. Yoksa, hâkim ve müfti bir cinsten olmazsa, birbirinin lisânını anlamazlar. Zira şahs-ı vâhid; şahs-ı mânevîyi kandıramaz ve tenvir edemez.

Sual: Eskiden beri işitiyoruz ki: "Bazı Jön Türklermasondurlar, dine zarar ediyorlar."

Cevap: İstibdat, kendini ibka etmek için şu telkinatı vermiştir. Bazı lâubâlilik dahi şu vehme kuvvet veriyor. Fakat emin olunuz ki, onların masonluğa girmeyen kısmının maksatları dine zarar değildir. Belki, milletin selâmetini temin etmektir. Fakat bazıları, dine lâyık olmayan bârid taassuba müfritâne ilişiyorlar. Demek,

hürriyete ve meşrutiyete hizmetleri sebkat eden veyahut kabul eyleyenleri Jön Türk tesmiye ediyorsunuz. İşte onların bir kısmı, İslâmiyet fedâileridir. Bir kısmı da, selâmet-i millet fedâileridir. Onların ukde-i hayatiyelerini teşkil eden, mason olmayan ekseri, İttihad ve Terakkidir. Ve sizin şu aşâiriniz kadar ulema ve meşâyih, Jön Türkler meyanında mevcuttur. Vakıa onlarda birtakım edepsiz, çok sefih masonlar dahi bulunur; lâkin yüzde ondur. Yüzde doksanı sizin gibi mu'tekid müslimlerdir. Ve'l-hükmü li'l-ekser.

بِقَاعِدَةِ اَنَّ زَيْنَ عَيْنِ الرِّضَا حُسْنُ النَّظَرِ بِاللُّطْفِ وَالشَّفْقَةِ وَاَنَّ نُورَ الْفُؤَادِ بِالرِّفْقِ وَالرَّحْمَةِ وَلَقَدْ سَمٰى عَلَى الْحَقِّ بِاَقْدَامِ التَّوْفِيقِ وَسَعِدَ مَنِ اخْتَارَ الْاِسْتِضَآءَ بِمِصْبَاحِ (اَنَا عِنْدَ ظَنِّ عَبْدِى بِى)[1]

HAŞİYE-1

---

1. Şu kaideye binaendir ki: Hoşgören gözün ziyneti, lütuf ve şefkatle hüsn-ünazar etmekte ve kalbin nuru dahi rıfk ve rahmettedir. Hakka tevfikle(başarı ihsanıyla) çıkılır. "Kulum Beni nasıl tanırsa, onunla öylemuamele ederim." *(Buharî,*Tevhid: 15, 35; *Müslim,* Tevbe: 1) misbahıyla aydınlanmayı ihtiyar eden, saadete erişir.

Haşiye-1 Tekrar temâşâ et, çünkü bu Arabî fıkra şifrelidir, işârâtı var.

Hüsn-ü zanediniz. Sû-i zan hem size, hem onlara zarar verir.

Sual: Neden sû-i zannımız onlara zarar versin?

Cevap: Onların bir kısmı sizin gibi tahkiksiz, taklit ile

İslâmiyetin zevâhirini bilirler. Taklit ise, teşkikât ile yırtılır. O halde bazılarına—bâhusus dinde sathî, felsefe ile mütevaggıl olursa—dinsiz dediğiniz vakit, ihtimal ki tereddüde düşüp, mesleği İslâmiyetten hariçmiş gibi vesveselerle "Herçi-bâd-âbâd" diyerek, meyûsâne, belki muannidâne İslâmiyete münâfi harekâta başlar. İşte, ey bîinsaflar! Gördünüz, nasıl bazı bîçarelerin dalâletine sebep oluyorsunuz. Fena adama iyisin iyisin denilse iyileşmesi ve iyiadama fenasın denildikçe fenalaşması çok vuku bulmuştur.

Sual: Neden?

Cevap: Faraza, bazılarının altında büyük fenalıkları varsa da, hücum edilmemekgerektir. Zira çok fenalık vardır ki, iyilik perdesi altında kaldıkça ve perde yırtılmadıkça ve ondan tegafül edildikçe, mahdut ve mahsur kaldığı gibi, sahibi de perde-i hicap ve hayâ altında kendisinin ıslahına çalışır. Lâkin, vakta ki perde yırtılsa, hayâ atılır; hücum gösterilse, fenalık, fena tevessü eder. Ben 31 Mart hâdisesinde şuna yakın bir hâl gördüm. Zira İslâmiyetin meşrutiyetperver ve hamiyetli fedâileri cevher-i hayat makamında bildikleri nimet-i meşrutiyeti şeriata tatbik edip ehl-i hükûmeti adalet namazında kıbleye irşad ve tam mukaddes şeriatı, meşrutiyet kuvvetiyle ilâ; ve meşrutiyeti, şeriat kuvvetiyle ibka; ve bütün seyyiat-ı sabıkayı muhalefet-i şeriat üzerine ilka etmek için bazı telkinatta ve teferruatın tatbikatında bulundular. Sonra, sağını solundan fark edemeyenler—hâşâ!—şeriatı, istibdada müsait

zannederek tûti kuşları taklidi gibi “Şeriat isteriz” demekle, hakikî maksat ortada anlaşılmaz oldu. Zaten plânlar serilmişti. İşte o zaman yalan olarak hamiyet maskesini takınan bazı herifler, o ism-i mukaddese tecavüz ettiler. İşte câ-yı ibret bir nokta-i siyah!

وَلَقَدْ قَعَدَتِ الْهِمَّةُ بِتِلْكَ النُّقْطَةِ وَلَمْ تَقْتَدِرْ عَلَى[1] النُّهُوضِ. وَلَقَدْ شَوَّشَتْ طَنْطَنَةُ الْاَغْرَاضِ صَدَاءَ مُوسِيقَةِ الْحُرِّيَّةِ. وَلَقَدْ تَقَلَّصَتِ الْمَشْرُوطِيَّةُ مُنْحَصِرَةً سِمًا عَلٰى قَلِيلِينَ فَتَفَرَّقَتْ عَنْهَا حُمَاةُ ذِمَارِهَا

HAŞİYE-1

1. Himmet bu noktada kaldı, mukavemete güç yetiremedi. Garazların tantanası dahi hürriyet musikisinin sadasını müşevveş etti. Meşrutiyet ise, isme münhasır olarak, ekalliyetin üzerine kaldı ve baştan beri onun şeref ve haysiyetini müdafaa edenler ondan ayrıldılar.

Haşiye-1 Gitme, dikkat et. Âlihimmet olanlar, o hâdisede sükût ettiler. Garazkâr cerideler hakikî hürriyetin sadâsını susturdular. Meşrutiyet pek az adamların üstüne münhasır kaldı. Fedakârları da dağıldılar.

Sual: Neden dinsiz zannettiğimiz bazılarından bize zarar gelsin?

Cevap: Hayal perdesi üstünde size bir timsalmanzarasını göstererek mazarratını anlatacağım:

İşte, şu sahrâda gayet muhteşem bir bostan içinde bir kasır var. Kasrın bir köşesinde sizin Beytüşşebab Kaplıcası gibi bir kaplıca olduğunu tahayyül ediniz. Siz, dışarıda burudetin tazyikiyle, karın tokadıyla, rüzgârın sillesiyle,

ihtiyaren veya ıztıraren saray içine girmeye mecbursunuz. Lâkin, kapıda bir-iki kör ve havuziçinde bazı çıplak adamları görmüş veya işitmişsiniz. Bundan tevehhümediyorsunuz ki, o saray, körhâne veya çıplakhânedir. Siz girdiğinizde, onlar gibi olmak için taat libasını çıkarıyorsunuz; ve onların avretini görmemek için, akide denilen hakikat gözünü kapatıyorsunuz. Hâlbuki, onlar muhteşem odalarda gözleri açık ve avretleri mestur olarak mütefekkirâne meşveret ve bazı köşelerdeki kör ve çıplakların setr ve tedavisine hizmet ediyorlar. İşte sen, şu sûret-i vahşiyâne ve eblehânede avretin açık, gözün kapalı olarak içlerine girsen, acaba bundan daha büyük maskaralık ve zarar olabilir mi? Hakikaten, bence, bir Müslüman neslinden gelen bir adamın, akıl ve fikri İslâmiyetten tecerrüt etse bile, fıtratı ve vicdanı hiçbir vakit İslâmiyetten vazgeçemez. En ebleh, en sefih bile, sedd-i rasîn-i istinadımız olan İslâmiyete bütün mevcudiyetiyle taraftardır—lâsiyyema siyasetten haberdar olanlar...

Hem zaman-ı saadetten şimdiye kadar hiçbir tarih bize bildirmiyor ki, bir Müslüman muhakeme-i akliyesiyle başka bir dini, İslâmiyete tercih etmiş olsun ve delil ile başka bir dine dahil olmuş olsun. Dinden çıkanlar var, o başka mesele... Taklit ise, ehemmiyetsizdir. Hâlbuki edyân-ı saire müntesipleri mutlaka fevc fevc, muhakeme-i akliye ile ve burhan-ı kat'î ile daire-i İslâmiyete dahil olmuşlar ve olmaktadırlar. Eğer biz doğru İslâmiyeti ve İslâmiyete lâyık doğruluğu ve istikameti göstersek, bundan sonra onlardan fevc fevc dahil olacaklardır.

Hem de tarih bize bildiriyor ki, ehl-i İslâmın temeddünü, hakikat-i İslâmiyete ittibaları nispetindedir. Başkaların temeddünü ise, dinleriyle mâkûsen mütenasiptir.

Hem de hakikatbize bildiriyor ki, mütenebbih olan beşer, dinsiz olamaz. Lâsiyyema, uyanmış, insaniyeti tatmış, müstakbele ve ebede namzet olmuş adam dinsiz yaşayamaz. Zira uyanmış bir beşer, kâinatın tehacümüne karşı istinad edecek ve gayr-ı mahdud âmâline neşvünemâ verecek ve istimdatgâhı olacak noktayı, yani din-i hak olan dâne-i hakikati elde etmezse yaşamaz. Bu sırdandır ki, herkeste din-i hakkı bulmak için bir meyl-i taharrî uyanmıştır. Demek istikbalde nev-i beşerin din-i fıtrîsi İslâmiyet olacağına beraatü'l-istihlâl vardır.

Ey insafsızlar! Umum âlemi yutacak, birleştirecek, besleyecek, ziyalandıracak bir istidadda olan hakikat-i İslâmiyeti, nasıl dar buldunuz ki, fukaraya ve mutaassıp bir kısım hocalara tahsis edip, İslâmiyetin yarı ehlini dışarıya atmak istiyorsunuz? Hem de, umum kemâlâtı câmi, bütün nev-i beşerin hissiyat-ı âliyesini besleyecek mevaddı muhît olan o kasr-ı nurânî-yi İslâmiyeti, ne cür'etle mâtem tutmuş bir siyah çadır gibi bir kısım fukaraya ve bedevîlere ve mürtecilere has olduğunu tahayyül ediyorsunuz? Evet, herkes âyinesinin müşâhedatına tâbidir. Demek sizin siyah ve yalancı âyineniz size öyle göstermiştir.

Sual: İfrat ediyorsun, hayali hakikatgösteriyorsun. Bizi de teçhil ile tahkir ediyorsun. Zaman âhirzamandır, gittikçe

daha fenalaşacak.[HAŞİYE-1]

Haşiye-1 Muhtemeldir ki, o zamanda orada bulunan büyük bir veliEski Said'in Risale-i Nur'un dar dairesini gayet geniş ve siyasî bir daire olarak bir hiss-i kablelvuku ile kırk beş sene evvel hissetmesinden ve bu risaledeki çok cevapları o histen neş'et ettiğinden, o veli yalnız bu noktada itiraz etmiş.

Cevap: Neden dünya herkese terakki dünyası olsun da, yalnız bizim için tedennî dünyası olsun? Öyle mi? İşte, ben de sizinle konuşmayacağım. Şu tarafa dönüyorum; müstakbeldeki insanlarla konuşacağım:

Ey üç yüz seneden sonraki yüksek asrın arkasında gizlenmiş ve sâkitâne Nurun sözünü dinleyen ve bir nazar-ı hafî-i gaybî ile bizi temâşâ eden Said'ler, Hamza'lar, Ömer'ler, Osman'lar, Tâhir'ler, Yûsuf'lar, Ahmed'ler ve saireler! Sizlere hitap ediyorum. Başlarınızı kaldırınız, "Sadakte" deyiniz. Ve böyle demek sizlere borç olsun. Şu muâsırlarım, varsın beni dinlemesinler. Tarih denilen mazi derelerinden sizin yüksek istikbalinize uzanan telsiz telgrafla sizinle konuşuyorum. Ne yapayım, acele ettim, kışta geldim; sizler cennet-âsâ bir baharda geleceksiniz. Şimdi ekilen nur tohumları, zemininizde çiçek açacaktır. Biz, hizmetimizin ücreti olarak sizden şunu bekliyoruz ki: Mazi kıt'asına geçmek için geldiğiniz vakit, mezarımıza uğrayınız; o bahar hediyelerinden birkaç tanesini medresemin[HAŞİYE-1] mezartaşı denilen ve kemiklerimizi misafir eden ve Horhor toprağınınkapıcısı olan kalenin başına takınız. Kapıcıya tenbih edeceğiz; biziçağırınız. Mezarımızdan [1] هَنِيئًا لَكُم sadâsını işiteceksiniz.

وَلَوْ مِنَ الشَّاهِدِ عَلٰى طَيْفِ الضَّيْفِ[2] Şu zamanın memesinden bizimle süt emen ve gözleri arkada maziye bakan ve tasavvuratları kendileri gibi hakikatsiz ve ayrılmış olan bu çocuklar, varsınlar, şu kitabın[HAŞİYE-2] hakaikini hayal tevehhüm etsinler. Zira ben biliyorum ki, şu kitabın mesâili hakikat olarak sizde tahakkuk edecektir.

Haşiye-1 Medresetü'z-Zehrâ'nın Van'daki nümunesi olan ve vefat eden Horhor Medresesinin mezartaşı hükmünde bulunan Van Kalesi demektir.
1. Ne mutlu size!
2. Misafirin hayali üzerinden yapılan müşahede kabilinden olsa bile...
Haşiye-2 İstikbalde telif edilecek Risale-i Nur Külliyatını hiss-i kablelvuku ile haber veriyor.

Ey muhataplarım! Ben çok bağırıyorum. Zira asr-ı sâlis-i aşrın (yani on üçüncü asrın) minaresinin başında durmuşum; sûreten medenî ve dinde lâkayt ve fikren mazinin en derin derelerinde olanları camie dâvet ediyorum.

İşte ey iki hayatın ruhu hükmünde olan İslâmiyeti bırakan iki ayaklı mezar-ı müteharrik bedbahtlar! Gelen neslin kapısında durmayınız. Mezar sizi bekliyor, çekiliniz! Ta ki, hakikat-i İslâmiyeyi hakkıyla kâinat üzerinde temevvüc-sâz edecek olan nesl-i cedid gelsin!

Sual: Eskiler bizden âlâ veya bizim gibi. Gelenler bizden daha fena gelecekler.

Cevap - Ey Türklerve Kürtler! Acaba şimdi bir miting yapsam, sizin bin sene evvelki ecdadınızı ve iki asır sonraki evlâtlarınızı şu gürültühâne olan asr-ı hâzır

meclisine dâvet etsem; acaba sağ tarafta saf tutan eski ecdadınız demeyecekler mi:

"Hey mirasyedi yaramaz çocuklar! Netice-i hayatımız siz misiniz? Heyhât! Bizi akim bir kıyas ettiniz, bizi kısır bıraktınız."

Hem de sol tarafında duran ve şehristân-ı istikbâlden gelen evlâtlarınız, sağdaki ecdatlarınızı tasdik ederek demeyecekler mi ki:

"Ey tembel pederler! Siz misiniz hayatımızın suğrâ ve kübrâsı? Siz misiniz şu şanlı ecdadımızla bizi rapt eden rabıtamızın hadd-i evsatı? Heyhât! Ne kadar hakikatsiz ve karıştırıcı ve müşağabeli bir kıyas oldunuz!"[HAŞİYE-1]

İşte, ey bedevî göçerler ve ey inkılâp softaları![HAŞİYE-2*] Manzara-i hayal[HAŞİYE-3] üstünde gördünüz ki, şu büyük mitingte iki taraf da sizi protesto ettiler.

Haşiye-1 Fenn-i mantıkın tâbiratı, o zaman ilm-i mantık dersini alan talebeleri o mecliste bulunmasından öyle söylemiş.
**Haşiye-2 ***Sonradan ilâve edilmiştir.
Haşiye-3 Hayal dahi bir sinematoğraftır.

Sual: Bu kadar tahkire müstehak değiliz. Biz eslâfın ezyalini tutmakla beraber, ahlâfın teşebbüsatından dahi geri kalmamaya söz veriyoruz.

فَفَتَحْنَا السَّمْعَ لِكَلَامِكَ فَمَرْحَباً بِهِ[1]

Cevap: Nedamet ettiğinizden, vazifeniz olan suale avdet edebilirsiniz.

Sual: Ulema-i eslâfistibdadın fenalığından bahsetmişler mi?[HAŞİYE-1]

---

1. Sözüne kulağımızı açtık. Hoş geldi safâ geldi.
Haşiye-1 Bu suâl-cevap dahi her zaman yaşayabileceğinden, o kırk sene evvelki ders şimdi dahi lüzumludur, yaşar.

Cevap: Bin kere evet. Zira ağleb-i şuarâ kasidelerinde, çok müellifler kitaplarının dibacelerinde zamandan şikâyet ve dehre itiraz ve feleğe hücum etmiş ve dünyayı ayak altına alıp çiğnemişler.Eğer kalb kulağıyla ve akıl gözüyle dinleyip baksanız, göreceksiniz ki: Bütün itirazat okları, mazinin muzlim perdesine sarılan istibdadın bağrına gider. Ve işiteceksiniz ki, bütün vâveylâlar istibdat pençesinin tesirinden gelir. Gerçi istibdat görünmüyordu ve ismi belli değildi; lâkin herkesin ruhu istibdadınmânâsıyla tesemmüm ederdi. Ve bir zehir atanı bilirdi. Bazı kuvvetlidâhiler nefes aldıkça amîk ve derin bir feryat koparırlardı. Fakat akıl onu güzelce tanımazdı. Çünkü karanlıkta ve toplanmamış idi.

Vaktâ ki o mânâ-yı istibdadı, def'i muhal bir belâ-yı semâvî zannettiler; zamana hücum ve dehrin başına tokat ve feleğin bağrına oklar atmaya başladılar. Çünkü bir kaide-i mukarreredir: Birşey cüz-i ihtiyarînin dairesinden ve cüz'iyetten çıkıp külliyet dairesine girse, veyahut bihasebil'âde def'i muhal olsa, zamana isnat edilir ve kabahat dehre atılır. Taşlar feleğin kubbesine vurulur. Eğer iyi temâşâ etsen göreceksin ki, feleğe atılan taşlar, döndüğü vakit bir yeis olarak kalbde tahaccür eder.

اُنْظُرْ كَيْفَ اَطَالُوا فِيمَا لاَيَلْزَمُ وَكُلَّمَا اَضَائَتْ[1] لَهُمُالسَّعَادَةُ اَثْنَوْا عَلٰى مَنْ سَادَهُمْ وَكُلَّمَا اَظْلَمَعَلَيْهِمْ شَتَمُوا الزَّمَانَ[HAŞİYE-1]

---

1. Bak, gereksiz şeylerin içinde nasıl da kalakaldılar. Ne zaman saadet önlerini aydınlatsa reislerini överler; ne zaman da üzerlerine karanlık çökse zamanı kötülerler.

Haşiye-1 Dur, geçme, anla. Yani iyilikleri reislere, fenalıkları zamana verip şetimle şekvâ ederler.

Sual: Acaba şu zaman ve dehrin şikâyetinden Sâni-i Zülcelâlin san'at-ı bedîine itiraz çıkmaz mı?

Cevap: [HAŞİYE-1]Hayır, asla! Belki mânâsı şudur: Güya şikâyetçi der ki: İstediğim emir ve arzu ettiğim şey ve teşehhî ettiğim hâl ise, hikmet-i ezeliyenin düsturu ile tanzim olunan âlemin mahiyeti müstaid ve inayet-i ezeliyenin pergârıyla nakşolunan feleğin kanunu müsait ve meşîet-i ezeliyenin matbaasında tab olunan zamanın tabiatı muvafik ve mesâlih-i umumiyeyi tesis eden hikmet-i İlâhî razı değillerdir ki, şu âlem-i imkân, Feyyaz-ı Mutlakın yed-i kudretinden şu ukûlümüzün hendesesiyle ve tehevvüsümüzün iştahasıyla istediğimiz semeratı koparsın. Verse de tutamaz, düşse de kaldıramaz. Evet, bir şahsın tehevvüsü için büyük bir dâire-i muhîta hareket-i mühimmesinden durdurulmaz.

Sual: Çok âlim ve şairler, zamanlarında büyük hâkimleri ifratla senâ etmişler. Hâlbuki o hâkimlerin çoğuna müstebid nazarıyla bakıyorsun? Demek iyi

etmemişler.

Cevap:

وَلَوْلاَ خِلاَلٌ سَنَّهَا الشِّعْرُ مَادَرٰى بُنَاةُ الْمَعَالِى كَيْفَ تُبْنٰى الْمَكَارِمُ[1]

kâidesince, onların niyetleri ümerâyı seyyiattan lâtif bir hile ile vazgeçirmek ve onlara hasenat arkasında müsabaka için garip bir bahşiş-i şairâneyi ortaya koymak... Lâkin o bahşiş koca bir milletin sırtından alındığından, istibdatkârâne hareket etmişlerdir. Demek çendan niyette iyi etmişler, lâkin amelde yanlış gitmişler.

Haşiye-1 Çok ehemmiyetli bir cevaptır.

1. Şiirin koyduğu o kaide ve yollar olmasaydı, yüce şeyleri yapan ustalar o şeylerin nasıl yapılacağını bilemezlerdi (Suriyeli Ebû Temâm).

Sual: Neden?

Cevap: Zira, kasideve bazı teliflerinde büyük bir kavmin mehâsinini mânen garat edip, bir müstebide verip ve ondan gösterdiklerinden şu noktadan bilmeyerek istibdadı alkışlamışlar.

Sual: Biz Türkler ve Kürtler, bizde kalbimizin dolusu, belki cesedimiz mâlâmâl, belki inbisat edip şu derelerde dağ olarak tahaccür etmiş kalemiz olan bir şecaat vardır. Ve başımızın dolusu zekâvetimiz var. Ve sinemizi mâlâmâl edecek gayret vardır. Ve bedenimizi ve âzâlarımızı dolduracak itaat vardır. Ve dereleri hayatlandıracak ve

dağları müzeyyen edecek efradımız var.[HAŞİYE-1] Neden böyle sefil ve müflis ve zelil kaldık ki, hem yol üstünde de kaldık. Terakkiye binenler bizi çiğneyip istikbale doğru koşup gidiyorlar. Komşumuz olan milletler bizden az iken, kuvvetleri bizden çok kısa iken, üzerimize tetavül ediyorlar?[HAŞİYE-2]

اِنَّ رِكْسَهُمْ يَغْلِبُ طَاهِرَنَا[1]

Haşiye-1 Demek kuvve-i mâneviyeleri kırılmamış.

Haşiye-2 İstersen dikkat et. O zaman Ermenimeb'usu Vartakis ve Hakkâri meb'usu Seyyid Molla Tâhir'e işaret eder.

1. Onların kirlisi, bizim temizimize (Tahir'e) galebe ediyor.

Cevap: Hîn-i meşrutiyette tevbenin kapısı açıktır ve tevbe edenler çoktur. Şimdiki rüesâya tevbih ve ta'nifte hakkım yoktur. Ben taşımı sabıka atıyorum. Bazılarının hatırı kırılsa da mâzur tutulsun. Yalnız hakkın hatırı kırılmasın. Zira, milletin hatırı, onların hatırından daha âli, daha galîdir.

İşte o tedennînin mühim bir sebebi: Bazı rüesâ ile haksız olarak millete fedakârlık iddia eden sahtekâr hamiyet-furuşlar veya velâyeti dâvâ eden ehliyetsiz bazı müteşeyyihlerdir. Fakat, sünnet-i seniyeye muhalif olan bu sünnet-i seyyie, yine istibdadın seyyiatındandır.

Sual: Nasıl?

Cevap: Zira, her bir millet için, o milletin cesaret-i milliyesini teşkil eden ve namus-u milliyesini muhafaza eden ve kuvveti onda toplanacak bir mânevî havuz vardır.

Ve sehâvet-i milliyesini teşkil eden ve menâfi-i umumiyesini temin eden ve fazla kalan malları onda tahazzün edecek bir hazine-i mâneviyesi vardır. İşte o iki kısım reisler, bilerek veya bilmeyerek, o havuzun ve o hazinenin etrafında delik-melik açtılar. Mâye-i bekàyı ve madde-i hayatı çektiler. Havuzu kurutup hazineyi boş bıraktılar. Böyle gitse, devlet milyarlar borç altında kalıp düşecek. Nasıl bir adamın kuvve-i gadabiyesi olan dâfiası ve kuvve-i şeheviye olan cazibesi olmazsa, ölmüş olmuş olur ve hayy iken meyyittir. Hem de, bir şimendiferin buhar kazanı delik-melik olsa, perişan ve hareketten muattal kalır. Hem de bir tesbihin ipi kırılsa dağılır. Öyle de, bir şahs-ı mânevî olan bir milletin kuvvet ve malının havuzu ve hazinesini boşaltan başlar, o milleti serseri, perişan ve mevcudiyetsiz edip, fikr-i milliyetin ipini kesip, parça parça ederler. Evet, حَقِيقَتْ كَتْمْ نَمِى كُنَمْ بَرَاىِ دلْ عَامِى چَنْدْ "Bazı avamın hâtırı için hakikatın hâtırını kırmayacağım."

Sual: Şu makam, nihayet derecede tafsile değer bir makamdır. Mücmel ve müphem bırakma.

Cevap: Zaman-ı sabık, vahşet ve cehaletinizi istihdam ederek pis bir tarik ile ve müheyyâ ettiği plânlarla, bir kısım büyükler cebir kuvvetiyle o menbaı ve o mâdeni delip, zülâl-i hayatı kumistan ve şûristan sahrasına akıttılar. Bazı tembel ve cerrarlar yeşillendi. Hatta onlar servet-i dünyadan tenfir yolunda pençesini küçük bir sayd'a atan

bîçarelerin hassas ve zayıf damarlarını tutarlardı. Ta pençeleri o sayddan açılsın, onlar o avı kaçırsınlar.

Evet, her milletin, o milletin menfaatı için bir miktar malı ile fedakârlık edip bir sehâveti vardır. İşte, bizdeki sehâvet-i milliye sû-i istimal edildi. Başka milletin sehâvet-i milliyesi zeynâb gibi içine girer, milletin cevfinde hazine tutar. Ulûm ve maarif, altına su verir. Hem de zaman-ı sabıkta bir kısım büyükler namus-u milleti muhafaza eden cesaret-i milliyeyi sû-i istimal edip, zemin-i ihtilâf olan kumistana atıp kaybettiler. Her biri o kuvvetin bir zarfını (tarafını) başkasının boynuna vurup kırdılar ve kırıldı. Hatta beş yüz bin kahraman ile namus-u milleti muhafaza etmeye müstaid olan bir kuvvet-i azîmeyi mâbeynlerinde sarf edip ihtilâfat zemininde mahvettiklerinden, kendilerini terbiyeye müstahak ederlerdi. Eğer meşrutiyetten ve hürriyet-i şer'iyeden istifade edip, o delikleri kapatıp veya zeynâb sûretine çevirseniz, o kıymettar kuvveti harice sarf etmek için devletimizin eline verseniz, bahasına merhamet ve adalet ve medeniyeti kazanacaksınız.

Eğer isterseniz sizinle becayiş olacağım. Ben sorayım siz cevap veriniz.

Cevap: [1] فَاسْئَلْ وَلاَ تَجِدْ بِهِ خَبِيرًا

Sual: Ermeni milleti sizden daha cesur olabilir mi?

HAŞİYE-1

---

1. Sor, fakat ondan haberdâr olanı bulamazsın.

Haşiye-1 ve Kürtler şecâat fenninde allâme olduklarından, ben sâil, onlar

mucip olabilirler.

Cevap: Hayır, asla! Olmamış ve olamaz.

Sual: Neden onların bir fedaisini yandırıp parça parça ederlerdi, esrarını ve arkadaşını izhar etmezdi. Hâlbuki sizin bir yiğitinize bir bıçak vurulsa, bütün esrarını kanıyla beraber fışkırtarak döker. Bu, şecaatçe büyük bir tefavüttür. Sebebi nedir?

Cevap: Biz asıl sebebini teşhis edemiyoruz. Fakat biliriz ki, zerreyi dağ gibi eder ve arslanı tilkiye mağlûp ettirir bir nokta vardır.

Sual: Senin vazifeni kaldıramıyoruz. Vücudunu bildik, mahiyetini sen şerh et.

Cevap: Öyleyse dinleyiniz ve kulaklarınızı beş açınız. İşte fikr-i milliyetle uyanmış bir Ermeninin himmeti, mecmu-u milletidir. Güya onun milleti küçülmüş, o olmuş. Veya onun kalbinde yerleşmiş. Onun ruhu ne kadar tatlı ve kıymettar olsa da, milletini daha ziyade tatlı ve büyük bilir. Bin ruhu da olsa feda etmeye iftihar eder. Çünkükendince yüksek düşünür. Hâlbuki, şimdikilere demiyorum, lâkin sizineskiden bir yiğidiniz uyanmamış, nura girmemiş, İslâmiyet milletinin namusunu bilmemiş, yalnız bir menfaat veya bir garaz veya bir adamın veya bir aşiretin namusunu mülâhaza eder, kısa düşünürdü. Elbette tatlı hayatını öyle küçük şeylere herkes feda etmez. Faraza, İslâmî fikr-i milliyetle[HAŞİYE-1] onlar gibi temâşâ etseydiniz, kahramanlığınızı âleme tasdik ettirip yüksek tabakalara

çıkacaktınız. Eğer Ermeniler sizin gibi sathî ve kısa düşünseydiler nihayette korkak ve sefil olacaklardı. Hakikaten sizin hârikulâde şecaate istidadınız vardır. Zira bir menfaat veya cüz'î bir haysiyet veya itibarî bir şeref için veya "Filân yiğittir" sözlerini işitmek gibi küçük emirlere hayatını istihfaf eden veya ağasının namusunu isti'zam için kendini feda eden kimseler, eğer uyansalar, hazinelere değer olan İslâmiyet milliyetine, yani üç yüz milyon İslâmın uhuvvetlerini ve mânevî yardımlarını kazandıran İslâmiyet milliyetine, binler ruhu da olsa, acaba istihfaf-ı hayat etmezler mi? Elbette hayatını on paraya satan, on liraya binler şevkle satar.

Haşiye-1 Milliyetimiz bir vücuttur; ruhu İslâmiyet, aklı Kur'ân ve imandır.

Maatteessüf, güzel şeylerimiz gayr-ı müslimler eline geçtiği gibi, güzel olan ahlâklarımızı da yine gayr-ı müslimler çalmışlar. Güya bir kısım içtimaî ahlâk-ı âliyemiz yanımızda revaç bulmadığından, bize darılıp onlara gitmiş. Ve onların bir kısım rezâili, kendileri içinde çok revaç bulmadığından cehaletimizin pazarına getirilmiş.

Hem, büyük bir taaccüple görmüyor musunuz ki, terakkiyat-ı hâzıranın üssü'l-esası ve belki din-i hakkın muktezâsı olan "Ben ölürsem devletim, milletim ve ahbaplarım sağdırlar" gibi kelime-i beyzave haslet-i hamrâyı gayr-ı müslimler çalmışlar? Çünkü onların bir fedâisi der: "Ben ölürsem milletim sağ olsun; içinde bir hayat-ı mâneviyem vardır." Ve bütün sefaletin ve şahsiyatın esası olan "Ben öldükten sonra dünya ne olursa

olsun. İsterse tûfan olsun” veyahut [1] وَاِنْ مِتُّ عَطَشًا فَلاَ نَزَلَ الْقَطْرُ olan kelime-i hamkâ ve seciye-i avra, himmetimizin elini tutmuş, rehberlik ediyor. İşte, en iyi haslet ki, dinimizin muktezasıdır: Biz ruhumuzla, canımızla, vicdanımızla, fikrimizle ve bütünkuvvetimizle demeliyiz ki: “Biz ölsek, milletimiz olan İslâmiyet haydır, ilelebed bâkîdir. Milletim sağ olsun. Sevâb-ı uhrevî bana kâfidir. Milletin hayatındaki hayat-ı mâneviyem beni yaşattırır; âlem-i ulvîde beni mütelezziz eder.

[2] وَالْمَوْتُ يَوْمُ نَوْرُوزِنَا” deyip, nurun ve hamiyetin nurlu rehberlerini kendimize rehber etmeliyiz.”

Sual: Biz kuvvetimizi nasıl toplayıp namus-u İslâmiye-i milliyeyi muhafaza edeceğiz? **HAŞİYE-1**

---

1. Ben susuzluktan ölürsem, tek damla yağmur bile yağmasın!
2. Ölüm, Nevruz günümüzdür, baharımızdır.
Haşiye-1 Kırk beş sene evvel bedevî aşâire olan bu dersler, şimdi Nurun şakirtlerine de bir ders olabilir diye kalbime ihtar edildi.

Cevap: Fikr-i milliyetle, milletin cevfinde havz-ı kevser gibi bir havz-ı mârifet ve muhabbet yapınız. Altındaki suyunu çeken delikleri maarif ile kapatınız. İçine su akıtan yukarıdaki mecrâları fazilet-i İslâmiye ile açınız. Büyük bir çeşme var, şimdiye kadar sû-i istimal ile şûristana dağılıp bazı seele ve acezeye neşvünemâ verdi. Bu çeşmeye güzel bir mecrâ yapınız, mesâi-yi şer’iye ile şu havuza dökünüz. Sonra da bostan-ı kemâlâtınıza su veriniz. Bu, hiç bitmez

ve tükenmez bir menbadır.

Sual: Nedir o çeşme?

Cevap: Zekât. Sizler Hanefî ve Şâfiîsiniz.

Sual:

حَبَّذَا وَنِعْمَتْ اِنْ لَمْ تَذْهَبْ غَائِضَةً بَلْ فَاضَتْ اِلٰى تِلْكَ الْخَزِينَةِ[1]

Cevap: **HAŞİYE-1**

اِنَّ فِيكُمْ ذَكَاوَةً اِنَّمَا تَتَزَاهَرُ بِالزَّكَاةِ[2]

---

1. Eğer o su çekilip gitmez de, bu hazineye dökülüp taşarsa ne âlâ!
Haşiye-1 Darılma, şu kelâm zekâtın postunu giymiş.
2. Sizde öyle bir zekâ var ki, ancak zekât ile çiçek açar.

Sual: Nasıl?

Cevap: Eğer, ezkiya zekâvetlerinin zekâtını ve ağniya, velev zekâtın zekâtını milletin menfaatine sarf etseler, milletimiz de başka milletlere yolda karışabilir.

Sual: Daha başka?

Cevap: İanât-ı milliye-i İslâmiye denilen nüzur ve sadakât, zekâtın ammizâdeleridirler. Asabiyetini çekerler, hizmette yardım edecekler.

Sual: Neden çok âdât-ı müstemirremizi tezyif ediyorsun?**HAŞİYE-2**

Haşiye-2 Bazı sualler komşu görünüyor; lâkin ortalarında büyük bir dere var. Hayal bir balona binse ve eline bir dürbün alsa, ancak vatanlarını bulabilir.

Cevap: Her bir zamanın bir hükmü vardır. Şu zaman, bazı ihtiyarlanmış âdâtın mevtine ve neshine hükmediyor. Mazarratlarının menfaatlerine olan tereccuhu, idamına fetvâ veriyor.

Sual: Herşeyden evvel bize lâzım olan nedir?

Cevap: Doğruluk.

Sual: Daha?

Cevap: Yalan söylememek.

Sual: Sonra?

Cevap: Sıdk, ihlâs, sadâkat, sebat, tesanüd.

Sual: Yalnız...

Cevap: Evet...

Sual: Neden?

Cevap: Küfrün mahiyeti yalandır. İmanın mahiyeti sıdktır. Şu burhan kâfi değil midir ki, hayatımızın bekası, imanın ve sıdkın ve tesanüdün devamıyladır?

Sual: En evvel rüesâmız ıslah olunmalı.

Cevap: Evet, reisleriniz malınızı ceplerine indirip hapsettikleri gibi, akıllarınızı da sizden almışlar veya dimağınızda hapsetmişler. Öyleyse, şimdi onların

yanındaki akıllarınızla konuşacağım:

Eyyühe'r-ruûs ve'r-ruesâ! Tekâsülî olan tevekkülden sakınınız. İşi birbirinize havale etmeyiniz. Elinizdeki malımızla ve yanınızdaki aklımızla bize hizmet ediniz. Çünkü, şu mesâkini istihdam ile ücretinizi almışsınız. İşte hizmet vaktidir.

فَعَلَيْكُمْ بِالتَّدَارُكِ لِمَاضَيَّعْتُمْ فِى الصَّيْفِ[1]

Sual: Bir-iki senedir herkeste bir arzu-yu diyanet ve meyelân-ı hak uyanmıştır. Hattâ bizim Gevedan, Mamhuran hırsızları da Şeyh Ahmed'in bir nasihatı ile sofî olmuşlar.

وَقَدْ قَطَعَ الطَّرِيقَ عَلَى الشَّقَاوَةِ هٰذَا الْمَيَلاَنُ[2]

Cevap: Reşâdet-penâh meşrutiyet ve şeyh-i Risale-i Nur[HAŞİYE-1] sayesindedir.

---

1. Vakit geçmiş değil, eskiden kaybettiklerinizi şimdi tadârik edin.

2. İşte bu meyelân, şakîliğin yolunu kesmiştir.

Haşiye-1 Madem Nurcular Mâmehuraniçine girmişler, şeyh-i meşrutiyet yerine ahrar perdesi ve hamiyet-i İslâmiye ve milliye ve elbette ittihâd-ı Muhammedî dairesinde olan şeyh-i Risale-i Nur denilmeli.

Zira, meşrutiyet-i şer'iyetaht-ı efkâra çıktı, hablü'l-metîn-i milliyeti ihtizaza getirdi, nuranî urvetü'l-vüska olan İslâmiyet ihtizaza geldi. Her bir müslim anladı ki, başıboş değil. Menfaat-i müştereke ile ve hiss-i mücerred ile başkalarıyla bağlıdır. Umum İslâm bir aşiret gibi birbiriyle merbuttur. Nasıl bir aşiretten bir adam bir iyilik etse,

umum aşiret bu namus ile iftihar eder, hissedar olur. O namus bir olarak kalmaz. Binlerle aynada görünen bir mum gibi, binler olur. O aşiretin rabıta-i hayatiyesine nur ve kuvvet verir. Eğer birisi bir cinayet işlese, bütün efrad-ı aşiret onunla bir derece müttehem sayılır. Meselâ, şu mecliste olan adamlar birbiriyle bağlı olursa,birisi kendini çamura atsa, arkadaşlarını ya beraber düşürecek veyatahrik ile tâciz edecek. Binaenaleyh, şimdi bir günah bir'likte kalmaz, bine çıkar. Bir hayır

كَمَثَلِ حَبَّةٍ اَنْبَتَتْ سَبْعَ سَنَابِلَ فِى كُلِّ سُنْبُلَةٍ مِائَةُ حَبَّةٍ[1]

hükmüne geçer.

---

1. "Bir daneye benzer ki, ondan yedi başak sümbüllenir; her bir başakta da yüz dane bulunur." Bakara Sûresi, 2:261.

İşte şu nüktedir ki, ya fikren veya ruhen uyanmışlara, ağlamaya hâhiş vermiştir. Bir bahane ile ağlarlar, tevbekâr olurlar. Lâkin, minare başında olan akıl, kalîb-i kalb dibinde bulunan sebebini iyi göremiyor.

Elhasıl: İslâm uyandı ve uyanıyor.[HAŞİYE-1] Fenalığı fena, iyiliği iyi olarak gördüler. Evet, şu dereler aşâirini tevbekâr eden, işte bu sırdır. Hem de bütün İslâm yavaş yavaş bu istidadı almakta ve kesb etmektedir. Lâkin, sizler bedevî olduğunuzdan ve fıtrat-ı asliyeniz, oldukça bozulmamış olduğundan, İslâmiyetin kudsî milliyetine daha yakınsınız.

Sual: [HAŞİYE-2]Misafirperverlik müstahsen bir âdetimiz olduğunu bilirken, neden kimseye misafir

olmuyorsun?Talebelerinizi de, ekmeğimizi yemekten, hediyemizi almaktan menediyorsun. Hâlbuki size iyilik etmek borcumuzdur. Ve hakkınızdır.

İşte şu âdetimiz, قَدْ اَكَلَ الدَّهْرُ عَلَيْهَا وَشَرِبَ [1] neden şu âdet-i müstemirreyi tezyif ediyorsun?

Haşiye-1 Evet, kırk beş sene sonra Pakistan, Arabistanaşâiri dahi hâkimiyet ve istiklâllerini kazandılar. Eski Said'i bu derste tasdik ediyorlar ve daha edecekler.

Haşiye-2 Şu birbirinden uzak suallerden senin hayalin atlamakla cimnastiğe alışır.Lâkin dikkat et; birşey ayağına dolaşıp düşürttürüp ayağın kırılmasın.Yani: Savcılar gibi yanlış mânâ verme.

1. Zaman, işte şu âdetin sırtından yiyip içti.

Cevap: *Evvelâ:* İlim azizdir, zelil etmek istemem. Hem de size göstermek isterim ki: Bir kısım ehl-i ilim vardır ki, dünyaya tenezzül etmez ve san'at-ı ilmi medâr-ı maişet etmez. Talebe ise, cerrar ve seeleden ayrıdır.

Saniyen: Vazifelerinde ihmal ile kanaat gösteren ve maaşlarıyla kanaat etmeyen, harcırahları ellerini misafirlikten çektirmemiş olan bazı memurlara fiilen nasihat etmek isterim.

Salisen: Varidat-ı zulmiyeleri kesilmiş olan bazı büyüklere, zulümât-ı zulme sapıp pek geniş açtığı masârıfın kapısının seddine yol gösteriyorum.

Rabian: Millet içinde seyahat edenler, acaba millet için mi, veyahut keyif için midir? Bir mizan göstermekle hile ve hamiyete bir mihenk gösteriyorum.

Sual: Sen halkın ihsanına mâni oluyorsun. Acaba

bundan sehâvetin tezyifi çıkmaz mı?

Cevap: İhsan, ihsandır. Eğer nev'e olsa veya muhtaca ve fakire olsa, sehâvet o vakit tam sehâvettir. Eğer millet için olsa, yahut milleti tazammun eden bir ferde olsa güzeldir. Şayet muhtaç olmayan şahsa olsa, şahsı tembel eder, çingeneliğe alıştırır. Elhasıl, millet bâkîdir, fert fânî...

اَلْمِلَّةُ بَاقِيَةٌ وَمَا اَمَدَّهَا؛ وَالْفَرْدُ فَانٍ وَمَا يَتَمَثَّلُهُ[1]

Sual:

مَا تَقُولُ فِي الْاِحْسَانَاتِ الشَّخْصِيَّةِ فِي السَّلَفِ
اُمَنَآءِالْاُمَّةِ وَرُشَدَائِهَا وَسُيُوفِ الدَّوْلَةِ وَصَلَاحِهَا
تَجَلَّتِالْعُبُوسِيَّةُ بِمكَارِمِهَا بِاِهْدَاءِ عَشَرَةِ دَنَانِيرَ لِشِعْرٍ
لَايُوَازِنُ شَعِيرَةً[2]

---

1. Millet ve millete destek veren şey bâkîdir. Birey ve bireyi temsil eden şey de fânîdir.

2. Ümmetin emin ve reşid kişileri, devletin de kılıç ve salâhı olan selefin, birarpa tanesi etmeyen bir şiire on dinar bağışta bulunmak gibi ihsanat-ı şahsiyelerinde ortaya çıkan ekşi duruma ne dersin?

Cevap: **HAŞİYE-1**

فِيهِ مَا فِيهِ... مَعَ اَنَّهَا بِالنِّهَايَةِ قَد انْجَرَّتْ اِلَى النَّوْعِ
وَالْمِلَّةِلِاَنَّ اللِّسَانَ الَّذِى خَدَمَهُ الشِّعْرُ خَيْطُ الْمِلِّيَّةِ

مَعَانَّ هٰذَا الزَّمَانَ هُوَ الَّذِی کَشَفَ عَنْ اِحْتِیَاجِالْمِلِّیَّةِ وَفَتَحَ الْبَابَ لِهٰذَا الْمَقْصَدِ الْعَالِی[1]

Haşiye-1 Şu ibare, kendine hediye olunan ve mevzuun fabrikasından çıkan yerli bir üslûbu giymiştir.

1. Buna bakmak lâzım... Bununla beraber bu bağışlar, nev'e ve millete döner;çünkü şiirin hizmet ettiği lisân, milliyetin ipidir. Nitekim bu zaman,milliyet ihtiyacını ortaya çıkarmış ve bu maksad-ı âlinin kapısınıaçmıştır.

Sual: Mütegallip başlar, kendi kendilerine düştüler. Zulmün kapısı, onların yüzlerineyüzüne karşı kapatıldı. Düşenlere ayak vurulmaz. Sekeratta olanları bırak kendi haline; sekeratını tamam etsin.

Cevap: İsterim ki, meşrutiyet ve hürriyet-i şer'iyenin sünnetini onlara ezber ettireyim. Eğer ölmedilerse temessül etsinler. Evet, yalnız istibdadın kuvvetiyle terbiye olan başlar, bil'istihkak düştüler. Lâkin, içlerinde gayet hamiyetli adamlar var; onlara teşekkür ederiz. Bazı mütekâsil var; onlardan şikâyet ederiz. Bazı mütehayyir, müteredditvar; onları irşad etmek isteriz. Bazı ölmüşler var; miraslarını muhafaza etmek isteriz. Ta yeni çıkmalar almasınlar.

نَعَمْ اَنَّ بَیْنَهُمْ حُمَاةً لِلْمِلِّیَّةِ فَنَشْکُرُهُمْ،وَمُتَکَاسِلِینَ فَنَشْکُوهُمْ، وَمُتَحَیِّرِینَ فَنُرْشِدُهُمْ،وَاَمْوَاتًا فَنُحَافِظُ عَلٰی مِیرَاثِهِمْ لِئَلاَّ یَاْخُذَهُ مَنْ...[1]

1. Bu Arapça ibarenin tercümesi üst paragraftaki "Lâkin..." kelimesinden

itibaren sonuna kadardır.

Sual: Ne demek?

Cevap: Korkuyorum; ehliyetsizlikle beraber, teşeyyuh veya necâbeti dâvâ edenler, aşâir içinde o rüesâlara kardeşlik dâvâ ederek miraslarını alsınlar, iki başlı bir belâ kesilsinler. Zira sizdeki cehâlet-i avrâ ve itaat-i amyâ, ağaiyet ve tahakküme tenâsuh hükmünü verir. Güya ağaiyet sûretiyle ölse, efendilik kalıbıyla veyahut teşeyyuh cismiyle veya asilzâdelik şekliyle hayatlanacaktır. İşte, benim maksadım; o meylü'l-ağalık ve meyl-i tahakküm ve meyl-i riyâseti öyle öldüreceğim, kıyâmete kadar haşrolmasın.

Sual: Sen eskiden umum mürşid şeyhlere muhabbet, hatta müteşeyyihlere de hüsn-ü zan ederdin. Neden şimdi bid'aya düşmüş bir kısım müteşeyyihlere hücum ediyorsun?

Cevap: Bazan adavet, şiddet-i muhabbetten gelir. Evet, nefsim için onları ne kadar severdim; nefs-i İslâmiyet için bin derece daha ziyade onlara âşıktım.

وَلَقَد انْتَقَشَ فِي سُوَيْدَاءِ قُلُوبِهِم الطَّاهِرَةِ[1]
الصِّبْغَةُالرَّبَّانِيَّةُ وَفِي خَلَدِهِمْ ضِيَاءُ الْحَقِيقَةِ[HAŞİYE-1]

نَدِيمَانْ بَادَهَا خُورْدَنْدْ رَفْتَنْدْ تَهِي خُمْخَانْهَا
كَرْدَنْدُورَفْتَنْدْ[2]

1. Gerçekten onların temiz kalblerinin merkezine sıbğa-i Rabbâniye ve gönüllerine de hakikatin ziyası nakşolunmuştur.
Haşiye-1 Şu üslûp, bir silsilenin mübarek hırkalarının parçalarından dikilmiştir. Yani, Şâh-ı Nakşibend, İmam-ı Rabbânî, Hâlid Ziyâeddin, Seyyid Tâhâ, Seyyid Sıbğatullah ve Seyda gibi evliyaya işaret var.
2. Âşıklar şarabı içip gittiler; şarap mahzenini boşaltıp gittiler.

Lâkin, onların asl-ı esas-ı mesleği, kulûbun tenviri ve raptı, yani fazilet-i İslâmiye üzerine sülûk, yani hamiyet-i İslâmiye ile tehattüm, yani İslâmiyet için hayatta zühd ve ravhı terk, yani ihlâs için terk-i menafi-i şahsî, yani, tesis-i muhabbet-i umumiyeye teveccüh, yani ittihad-ı İslâmiyeye hizmet ve irşad...

فَتَأَسَّفًا قَدْ اَسَائُوا مُتَّكِئِينَ وَتَكَاسَلُوا فِى خِدْمَتِهِمْ
فَحِينَئِذٍ اُرِيدُ تَحْوِيلَ هِمَمِهِمْ اِلٰى مَجْرٰيهَا الْحَقِيقِىِّ
الْقَدِيمِ[1]

1. Maatteessüf, onlar oturmakla kötülük ettiler ve hizmetlerinde tembellik gösterdiler. Şimdi ben onların himmetlerini eski ve hakikî mecrâsına yöneltmekistiyorum.

Sual: Dâima İttihad-ı İslâmdan bahsedersin. Sen bize tarif et.

Cevap: İki Mekteb-i Musibet Şehadetnamesiismindeki eserimde tarif etmişim. Şimdi ileride o kasr-ı muallânın bir taşını, bir nakşını göstereceğim. İşte, kâbe-i saadetimiz olan ittihad-ı münevver-i İslâmın Hacerül-Esved'i, Kâbe-i Mükerremedir; ve dürret-i beyzâsı, Ravza-i Mutahharadır; Mekke-i Mükerremesi, Ceziretü'l-Araptır; medine-i

medeniyet-i münevveresi, tam hürriyet-i şer'iyeyi tatbik eden Devlet-i Osmâniyedir. Eğer İslâmiyet milliyetini ve İttihad-ı İslâmın taşını ve nakşını istersen, işte bak:

Hayâ ve hamiyetten neş'et eden civanmerdâne humret;

hürmetve merhametten tevellüd eden mâsumane tebessüm;

fesâhatve melâhattan hasıl olan ruhânî halâvet;

aşk-ı şebabîden, şevk-i bahârîden neş'et eden semâvî neşe;

hüzn-ü gurûbîden, ferah-ı seherîden vücuda gelen melekûtî lezzet;

hüsn-ü mücerredden, cemâl-i mücellâdan tecellî eden mukaddes ziynet;[HAŞİYE-1] birbiriyle imtizaç edip, ondan çıkan levn-i nuranî ancak o şark ve garbın kab-ı kavseyni olan kâbe-i saadetinin tâk-ı muallâsının kavs-ı kuzahının elvan-ı seb'asının lâcivert levninin timsali, belki şu levnin manzarası bir derece irae edilebilir. Lâkin ittihad, cehl ile olmaz. İttihad, imtizac-ı efkârdır. İmtizâc-ı efkâr, mârifetin şuâ-ı elektrikiyle olur.

Haşiye-1 Şu müselsel üslûptaki fıkralar, her biri İslâmiyetin bir şuâına, bir hüsnüne, bir seciyesine, bir râbıtasına, bir temeline işarettir.

Sual: Neden eskiden sükût ettin?

Cevap:

[1] لِاَنَّ اْلاِسْتِبْدَادَ كَانَ مَانِعًا لِلْاِتِّحَادِ فَكُنْتُ سَكَتُّ عَلٰى

جَمْرِ الْغَضٰى[HAŞİYE-1]

Sual: Bid'alara düşen şeyhlere hücum hatardır. İçlerinde evliya bulunur.

اَلاَ تَخَافُ اَنْ تُصِيبَهُمْ بِجَهَالَةٍ فَتُصْبِحَ عَلٰى مَا فَعَلْتَ مِنَ النَّادِمِينَ[2]

Cevap:

اِنَّ الْمَوْلٰى جَلَّ جَلاَلُهُ قَدْ وَسَمَ بِقُدْرَتِهِ عَلٰى[3] جِبَاهِهِمِالرَّفِيعَةِ نَقْشَ الْحَقِيقَةِ وَمُرَادِى اَنْ اُرْشِدَ مَنْ طَاشَفَهْمُهُ مِنْ ذٰلِكَ النَّقْشِ[HAŞİYE-2]

---

1. Çünkü istibdad, ittihada mâni idi. Ben de kor üstünde duruyor ve sükût ediyordum!

Haşiye-1 Lisân-ı Arabînin elzemiyetini düşündüğüm vakitte söylemişim.

2. Cahillikle onlara dokunup da yaptığına pişman olmaktan hiç korkmaz mısın?

3. Mevlâ (celle celâluhu) onların yüksek alınlarına nakş-ı hakikatiresmetmiştir. Benim muradım ise, bu nakşın mânâsını anlamakta zorlanankimseleri irşad etmektir.

Haşiye-2 Mürşidler şu tekkede, yani bu ibarede toplanmışlar. Ziyaret etmeden geçme. Yani hem Mevlevî, hem Kadirî, hem Nakşî, hem Bektaşîye işaret var.

Evet, benim hücumum onların aleyhinde değil, lehlerindedir. Ta ki onların sûretiyle kendini gösteren bazı ehliyetsiz, onların kıymetini tenzil etmesin.

Beni tehdit ile vazgeçiremezler. Azm-i kat'î ile,

maksadımın yoluna tesadüf eden her bir mehâlike gireceğim. Şu hayat-ı dünyeviyeyi ednâ bir Ermeni, milleti için feda ettiği halde; ben ki, şu hayat ile alâkam pek zayıf; bâhusus yedi defadır şu hayat elimden uçacaktı, emaneten elimde bırakılmış; bunu vermekten minnet etmek hakkım değildir. O ruh, kafesten ağaca uçmak, akıl re'sten yeise kaçmak istedikleri halde, ileride feda için ibka edildi. Bu hayat ile tehdit etmek hiçtir. Kaldı ki, hayat-ı uhreviye ile tehdit ediyorlar. Ondan da hiç minnet çekmem. Şimdiki nâr-ı teessüfle muhterik bir ruh olsun, onların bedduasıyla Cehennemde yansın; o teessüf ateşini içinden çıkarmakla vicdan, maksattan bir firdevs tazammun ettiği gibi, hayal dahi emelden bir cenneti teşkil edecektir. Umumun malûmu olsun ki: İki elimde iki hayatımı tutmuşum, iki hasım için iki meydan-ı mübarezede iki harp ile meşgulüm. Tek hayatlı olan adam meydanıma çıkmasın.

Sual: Şimdiki şeyhlerden ne istersin?

Cevap: Daima onların demdemelerinin mevzuu olan ihlâsı; hem de tekke denilen mânevîleşmiş kışlalarda, tarikat denilen ruhânîleşmiş askerlikte ona murabıt oldukları cihad-ı ekberi ve terk-i iltizam-ı nefsi; hem de onların şiârı olan, zühdün mânâsı olan terk-i menâfi-i şahsiyeyi; hem de dâima iddiasında bulundukları ve mizac-ı İslâmiyet'in mayası olan muhabbeti isterim. Zira onlar, bizi istihdam ederek ücretlerini almışlar. Şimdi bize hizmet etmek borçlarıdır.

Sual: Nasıl olsunlar?

Cevap: Ya başlarımızdan kalksınlar, yahut inat, gıybetve taraftarlığı mabeynlerinden kaldırsınlar. Zira, bir kısım dalâlet ve bid'at fırkalarının teşekkülüne bazı bid'atkâr müteşeyyihler sebebiyet vermiştir.

Sual: Nasıl birbiriyle ittihadve ittifak edecekler? Hâlbuki bazıları bazılarını münkirdir. Onların düsturlarındandır ki, münkirile muhabbet, belki ünsiyet dahi haramdır. İnkâr meselesi mühimdir.

Cevap: Öyleyse size şöyle bir hitap etmek hakkımdır:

Ey divaneler! İşitmediniz mi, anlamamış mısınız ki, [1] اِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ اِخْوَةٌbir namus-u İlâhîdir? Veya körleşmiş misiniz ki, görmüyor musunuz ki,

لاَ يُؤْمِنُ اَحَدُكُمْ حَتّٰى يُحِبَّ لاَخِيهِ مَا يُحِبُّ لِنَفْسِهِ [2]

bir düstur-u Nebevîdir? Acaba şu sıdk ve kizb mabeyninde müterediddit olan inkâr meselesi, nasıl oldu şu iki esas-ı lâzım ve metine nâsih olabildi, bu inkâr meselesi doğru olsun? Allah'ın kelâmı değil ki, mensuh olmasın. İşte zaman onu nesheder. Zararı faidesine galebesi, neshine fetvâ verir. Mensuh ile amel câiz değildir.

---

1. "Mü'minler ancak kardeştirler." Hucurât Sûresi, 49:10.

2. "Sizden hiçbiriniz kendisi için istediğini din kardeşi için istemedikçe tam iman etmiş olamaz." *Müslim,*İman: 71, 72; *Buharî,* İman: 7; *Tirmizî,* Kıyâme: 59; *Nesâî,* İman: 19, 33; *İbn-i Mâce,* Mukaddime: 9, Cenâiz: 1; *Dârimî,* İsti'zân: 5, Rikâk: 29; *Müsned,* 1:89, 3:176, 206, 251, 272, 278, 289.

Sual: Belki birbirleriyle adavetleri, birbirinden

gördükleri nâmeşrû bazı ef'al içindir?

Cevap: Acaba ne cihetle, ne insafla, ne sûretle, Sübhan Dağı kadar ağır ve büyük olan iman ve İslâmiyet ve insaniyet ve cinsiyet sebebiyle hasıl olan muhabbet, şöyle çocuğun bahanesiyle bazı nâmeşrû harekât vesilesinden mütehassıl olan adavete karşı hafif ve mağlûp olmuştur? Evet, muhabbeti iktiza eden İslâmiyet ve insaniyet, Cebel-i Uhud gibidir. Adaveti intaç eden esbab, bazı küçük çakıl taşları gibidir. Muhabbeti adavete mağlûp ettiren adam, nazar-ı hakikatte Cebel-i Uhudu bir çakıl taşından aşağı derecesine indirmek kadar ahmakâne hareket etmiştir. Adavetle muhabbet, ziya ile zulmet gibi, içtima edemez. Adavet galebe çalsa, muhabbet mümâşaata inkılâp eder. Muhabbet galebe çalsa, adavet terahhum ve acımaya inkılâp eder. Benim mezhebim, muhabbete muhabbet etmektir, husumete husumet etmektir. Yani dünyada en sevdiğim şey muhabbet; ve en darıldığım şey de husumet ve adavettir.

Sual: Veliolan şeyhin, müddeî olan müteşeyyih ile farkları nedir?

Cevap: Eğer hedef-i maksadı, İslâmın ziya-yı kalb ve nur-u fikriyle ittihad; ve mesleği muhabbet; ve şiârı terk-i iltizâm-ı nefis; ve meşrebi mahviyet; ve tarikati hamiyet-i İslâmiye olsa; kabildir ki, bir mürşid ve hakikî şeyh olsun. Lâkin, eğer mesleği, tenkîs-i gayr ile meziyetini izhar ve husumet-i gayr ile muhabbetini telkin ve inşikak-ı âsâyı istilzam eden hiss-i taraftarlık ve meyelân-ı gıybeti intaç

eden kendine muhabbeti başkasına olan husumete mütevakkıf gösterilse; o bir müteşeyyih-i müteevviğdır, bir zi'b-i müteganimdir. Din ile dünyanın saydına gider. Ya bir lezzet-i menhuse veya tehevvüs-ü süflî bir içtihad-ı hatâ onu aldatmış; o da kendisini iyi zannedip büyük meşâyihe ve zevât-ı mübarekeye sû-i zan yolunu açmıştır.

Sual: Sözlerin iyi, fakat dinleyen nerede? Mesleğin âli, ittibâ edenler aşağıdır.

Cevap:

اِنَّمَا اْلاَعْمَالُ بِالنِّيَاتِ[1] مَالاَ يُدْرَكُ كُلُّهُ لاَ يُتْرَكُ كُلُّهُ[2]

اَلْمَلاَمُ عَلٰى مَنِ اتَّبَعَ الْهَوٰى وَالسَّلاَمُ عَلٰى مَنِ اتَّبَعَ الْهُدٰى[3]

---

1. "Ameller niyetlere göredir." *Buharî,*Bed'ü'l-Vahy: 1, İman: 41, Nikâh: 5, Talâk: 11, Menâkıbu'l-Ensâr: 45, Itk: 6, İman: 23, Hıyel: 1; *Müslim,* İmâra: 155; *Ebû Dâvud,* Talâk: 11; *Tirmizî,* Fedâilü'l-Cihâd: 16; *Nesâî,* Tahâra: 50, Talâk: 24, Eymân: 19; *İbn-i Mâce,* Zühd: 26; *Müsned:* 1:25, 43.

2. Birşey bütünüyle elde edilmezse, tamamen de terk edilmez.

3. Bütün levm ve itâb ve nefret, hevâ ve hevese tâbi olanlara olsun. Selâm ve selâmet, hüdâya tâbi olanlar üstüne olsun.

Sual: Âlem-i İslâmulemasının ortalarındaki müthiş ihtilâfata ne dersin? Reyin nedir?

Cevap: Ben âlem-i İslâmiyete gayr-ı muntazamveya intizamı bozulmuş bir meclis-i meb'usan ve bir encümen-i şûrâ nazarıyla bakıyorum. Şeriattan işitiyoruz ki, rey-i cumhur budur, fetvâ bunun üzerinedir. İşte şu, bu

meclisteki rey-i ekseriyetin nazîresidir. Rey-i cumhurdan mâadâ olan akval, eğer hakikat ve mağzdan hâli ve boş olmazsa, istidâdâtın reylerine bırakılır. Ta, her bir istidad, terbiyesine münasip gördüğünü intihap etsin. Lâkin burada iki nokta-i mühimme vardır: **HAŞİYE-1**

Haşiye-1 Şu iki noktaya dikkatle bak; kıymet versen fenâ olmaz.

Birincisi: Şu istidadın meyelânı ile intihap olunan ve bir derece hakikati tazammun eden ve ekalliyette kalan "kavl", nefsülemirde mukayyet ve o istidad ile mahsus olduğu halde, sahibi ihmal edip mutlak bıraktı. Etbâı iltizam edip tâmim etti. Mukallidi taassup edip, o kavlin hıfzı için muhaliflerin hedmine çalıştılar. Şu noktadan müsademe, müşâğabe, cerh ve red, o derece meydan aldı ki, ayakları altından çıkan toz ve ağızlarından feveran eden duman ve lisânlarından püsküren berkler, şimşekli ve bazan rahmetli bir bulut, şems-i İslâmiyetin tecellîsine bir hicap teşkil etmiştir. Lâkin ziya-yı şemsten tefeyyüz etmesine istidât bahşeden rahmetli bulut derecesinde kalmadı. Yağmuru vermediği gibi, ziyayı dahi men etmektedir.

İkincisi: Ekalliyette kalan "kavl", eğer içindeki hakikat ve mağz, onu intihap eden istidatlardaki heves ve hevâ ve mûris aynaya ve mizacına galebe çalmazsa, o "kavl" bir hatar-ı azîmde kalır. Zira, istidat onunla insibağ edip onun muktezasına inkılâp etmek lâzımken; o, onu kendine çevirir ve telkih eder, kendi emrine musahhar eder. İşte şu noktada hüdâ hevâya tahavvül ve mezhep dahi mizaçtan

teşerrüb eder. Arı su içer bal akıtır, yılan su içer, zehir döker.

Sual: Acaba kâinatta, şu meclis-i âli-i İslâm, şu sergerdan küre şehrinde bir intizamı daha bulamayacak mıdır?

Cevap: İman ederim ki, umum âlem-i İslâm, millet-i insaniyede ve Âdem kavminde bir meclis-i meb'usan-ı mukaddese hükmüne geçecektir. Selef ve halef, asırlar üzerinde birbirine bakıp mabeynlerinde bir encümen-i şûrâ teşkil edeceklerdir. Fakat, birinci kısım olan ihtiyar babalar, sâkitane ve sitayişkârane dinleyeceklerdir.

Sual: [HAŞİYE-1]Taaddüd-ü zevcat ve esir ve köle gibi bazı mesâili, bazı ecnebîler serrişte ederek, medeniyet nokta-i nazarında şeriata bazı evham ve şübehâtı irad ediyorlar.

Haşiye-1 Bir Arnavuttarafından vuku bulan sualdir.

Cevap: Şimdilik mücmelen bir kaide söyleyeceğim. Tafsilini müstakil bir risale ile beyan etmek fikrindeyim.

İşte, İslâmiyetin ahkâmı iki kısımdır:

Birisi: Şeriat ona müessestir, bu ise hüsn-ü hakikî ve hayr-ı mahzdır.

İkincisi: Şeriat muaddildir. Yani, gayet vahşi ve gaddar bir sûretten çıkarıp, ehven-i şer ve muaddel ve tabiat-ı beşere tatbiki mümkün ve tamamen hüsn-ü hakikîye geçebilmek için zaman ve zeminden alınmış bir sûrete

ifrağ etmiştir.

Çünkü, tabiat-ı beşerde umumen hükümferma olan bir emri birden ref etmek, bir tabiat-ı beşeri birden kalb etmek iktiza eder. Binaenaleyh, şeriat vâzı-ı esaret değildir; belki en vahşi sûretten böyle tamamen hürriyete yol açacak ve geçebilecek sûrete indirmiştir, tâdil etmiştir.

Hem de, dörde kadar taaddüd-ü zevcattabiata, akla, hikmete muvafık olmakla muvâfakatla beraber; şeriat bir taneden dörde çıkarmamış, belki sekiz-dokuzdan dörde indirmiştir. Bâhusus taaddütte öyle şerait koymuştur ki, ona müraat etmekle hiçbir mazarrata müeddî olmaz. Bazı noktada şer olsa da, ehven-i şerdir. Ehven-i şer ise bir adalet-i izafiyedir.

Heyhât! Âlemin her halinde hayr-ı mahz olamaz.

Sual: [HAŞİYE-1] İnkılâptan on sene evvel, hükûmete nihayet derecede mûteriz olduğun halde, hükûmete hücum edenlere dahi îtiraz ederdin. Hatta selâtin-i Osmâniyeyi ifratla senâ ederdin; hatta derdin: 'Muhtemeldir, Abdülhamid, muktedir değil ki dizgini gevşetsin, milletin saadetine yol versin. Veyahut hatâ bir içtihad ile olabilir, bir gayr-i makbul özrü kendine bulsun. Veyahut avanelerinin ve vehminin elinde mahpus gibidir.' Sonra birden bütün kabahati ona attın. Neden hem îtiraz, hem hücum ederdin; hem de bazılara karşı müdâfaa ederdin?

Haşiye-1 Şu sual maalcevap ehemmiyetsizlikle beraber, cevapta bir iki mühim nokta vardır.

Cevap: İnkılâptan on altı sene evvel, Mardincihetlerinde, beni hakka irşad eden bir zâta rast geldim. Siyasetteki muktesit mesleği bana gösterdi. Hem, ta o vakitte, meşhur Kemâl'in "Rüyâ"sıyla[1] uyandım. Lâkin, maatteessüf, sû-i tesadüfle hükûmete itiraz edenlerden ehl-i ifrat ve ehl-i tefrite rast geldim. Ehl-i ifratın bir kısmı, Araptan sonra İslâmiyetin kıvâmı olan Etraki tadlil ediyorlardı. Hatta bir kısmı o derece tecavüz etti ki, ehl-i kanunu tekfir ederdi. Otuz sene evvel olan kanun-u esâsîyi ve Hürriyetin ilânını tekfire delil gösterdi, [2] وَمَنْ لَمْ يَحْكُمْ بِمَا اَنْزَلَ اللّٰهُilâ âhir hüccet ederdi. Bîçare bilmezdi ki:

مَنْ لَمْ يُصَدِّقْ [4] bilmânâ وَمَنْ لَمْ يَحْكُمْ [3]'dır. Acaba sabık istibdadı hürriyet zanneden ve Kanun-u Esâsîye itiraz eden adamlara nasıl itiraz etmeyeceğim? Çendan onlar hükûmete itiraz ederlerdi. Lâkin onlar, istibdadın dahadehşetlisini istediler. Bunun için onları reddederdim. İşte şimdi ehl-i hürriyeti tadlil eden şu kısımdandır.

---

1. Namık Kemal'in 1908'de Mısır'da neşrolmuş *"Rüya"*adlı risalesi.

2. "Her kim Allah'ın indirdiğiyle hükmetmezse (yani tasdik etmezse, işte onlarkâfirlerin ta kendisidir.)" Mâide Sûresi, 5:44.

3. Her kim hükmetmezse.

4. Her kim tasdik etmezse.

İkinci kısım olan ehl-i tefriti gördüm; dini bilmiyorlar, ehl-i İslâma insafsızca itiraz ediyorlar, taassubu delil gösteriyorlardı. İşte şimdi Osmanlılıktan tecerrüd edip, tam tamına Avrupa'ya temessül etmek fikrinde bulunanlar

şu kısımdandır. Bununla beraber, istibdat kendini muhafaza etmek için herkese vesvese verdiği gibi, beni de inkılâptan on sene evvel aldattı ki, ehl-i ihtilâlin ekseri masondur. Lillahilhamd, o vesvese bir iki sene zarfında zâil oldu. Ta o vakitte anladım; bizim ekser ahrarımız, mûtekid Müslümanlardır.

Elhasıl: Hükûmete hücum edenlerin, bazıları "Haydo, Haydo" derlerdi. Bazıları"Haydar Ağa, Haydar Ağa" derlerdi; ben "Haydar" derdim. Şimdi de"Haydar" diyorum, vesselâm…

Eyyühe'l-avam! Şimdi Allahaısmarladık, siz durunuz; havas ile konuşulacak bir dâvâm var. Hükûmet ve eşraf ve İttihad-Terakkîye mason olmayan kısmına karşı bir mühim meselem var.

Ey tabaka-i havâss! Biz, avam ve ehl-i medrese, sizden hakkımızı isteriz.

Sual: Ne istersin?

Cevap: Sözünüzü, fiiliniz tasdiketmek. Başkasının kusurunu kendinize özür göstermemek. İşi birbirine atmamak. Üzerinize vâcip olan hizmetimizde tekâsül etmemek. Vasıtanızla zâyi olan mâfâtı telâfi etmek. Ahvâlimizi dinlemek, hâcetimizle istişare etmek, bir parça keyfinizi terk etmek ve keyfimizi sormak istiyoruz.

Elhasıl: Vilâyât-ı şarkiye ve ulemâsının istikbalini temin etmek istiyoruz. İttihad ve Terakki mânâsındaki hissemizi

isteriz. Üzerinizde hafif, yanımızda çok azîm birşey isteriz.

Sual: Maksadını müphem bırakma, ne istersin?

Cevap: Câmiü'l-Ezher'in kızkardeşi olan, "Medresetü'z-Zehrâ" namıyla dârülfününu mutazammın pek âli bir medresenin Bitlis'te ve iki refikasıyla Bitlis'in iki cenahı olan Van ve Diyarbakır'da tesisini isteriz. Emin olunuz, biz Kürtler başkalara benzemiyoruz. Yakînen biliyoruz ki, içtimaî hayatımız Türklerin hayat ve saadetinden neş'et eder.

Sual: Nasıl? Ne gibi? Niçin?

Cevap: Ona bazı şerait ve varidat ve semerat vardır.

Sual: Şeraiti nedir?

Cevap: Sekizdir.

Birincisi: Medrese-nâm melûf ve menus ve cazibedar ve şevk-engiz itibarı olduğu halde büyük bir hakikati tazammun ettiğinden, rağabatı uyandıran o mübarek medrese ismiyle tesmiye.

İkincisi: Fünun-u cedideyi, ulûm-u medaris ile mezc ve derc; ve lisân-ı Arabî vâcip, Kürdî câiz, Türkî lâzım kılmak.

Sual: Şu mezcde ne hikmet var ki, o kadar taraftarsın, daima söylüyorsun?

Cevap: Dört kıyas-ı fâsit[HAŞİYE-1]ile hâsıl olan safsatanın zulmünden muhakeme-i zihniyeyi halâs etmek, meleke-i

feylesofanenin taklid-i tufeylâneye ettiği mugalâtayı izâle etmek...

Haşiye-1 İşte o kıyaslar: Mâneviyatı maddiyata kıyas edip Avrupa sözünü onda dahi hüccet tutmak. Hem de bazı fünun-u cedideyi bilmeyen ulemanın sözünü ulûm-u diniyede dahi kabul etmemek. Hem de fünun-u cedidede mahareti için gurura gelip, dinde de nefsine itimad etmek. Hem de, selefi halefe, maziyi hâle kıyas edip haksız itirazda bulunmak gibi fasit kıyaslardır.

(Birader-i Ebu Lâşey)
Abdülmecid

Sual: Ne gibi?

Cevap: Vicdanın ziyası, ulûm-u diniyedir. Aklın nuru, fünun-u medeniyedir. İkisinin imtizacıyla hakikat tecellî eder. O iki cenah ile talebenin himmeti pervaz eder. İftirak ettikleri vakit, birincisinde taassup, ikincisinde hile, şüphe tevellüd eder.

Üçüncü şart: Zülcenaheyn ve Kürtlerin ve Türklerin mûtemedi olan Ekrad ulemasını veya istinâs etmek için lisân-ı mahallîye aşina olanları müderris olarak intihap etmektir.

Dördüncüsü: Ekradın istidatları ile istişare etmek, onların sabavet ve besatetlerini nazara almaktır. Zira çok libas var; bir kamete güzel, başkasına çirkin gelir. Çocukların talimi, ya cebirle, ya hevesatlarını okşamakla olur.

Beşinci şart: Taksimü'l-a'mâl kaidesini bitamamihâ tatbik etmek—tâ şubeler birbirine medhal ve mahreç olmakla beraber, her bir şubeden mütehassıs çıkabilsin.

Altıncı şart: Bir mahreç bulmak ve müdavimlerin

tefeyyüzünü temin etmek; hem de mekâtib-i âliye-i resmiyeye müsavi tutmak ve imtihanları, onların imtihanları gibi müntiç kılmak, akîm bırakmamaktır.

Yedinci şart: Dâru'l-muallimîni muvakkaten şu dârülfünun dairesinde merkez kılmak, mezc etmektir. Ta ki, intizam ve tefeyyüz ondan buna geçsin ve fazilet ve diyanet, bundan ona geçsin; tebâdül ile her biri ötekine bir kanat verip zülcenaheyn olsun.

Sekizinci şart: Kürdistan'da âdet-i müstemirre olan talim-i infiradiyi halka ve daireye tebdil etmek.

اِنَّ هٰذِهِ عَادَةٌ دَرَسَ عَلَيْهَا الدَّهْرُ وَدَرَبَ[1]

---

1. Şüphesiz bu (tek eğitimciye dayalı eğitim sistemi) zamanın imha edip yerle bir ettiği bir âdettir.

Sual: Varidatı nedir?

Cevap: Hamiyet ve gayret.

Sual: Sonra?

Cevap: Şu medrese, çekirdek gibi bilkuvve bir şecere-i tûbâyı tazammun eyliyor. Eğer hamiyet ve gayretle yeşillense, tabiatıyla maddî hayatını cezb ile sizin kuru kesenizden istiğna edecektir.

Sual: Ne cihetle?

Cevap: Çok cihetle.

Brincisi: Evkaf, hakkıyla intizama girse, şu havuza

tevhid-i medâris tarikiyle bir mühim çeşmeyi akıtacaktır.

İkincisi: Zekâttır. Zira biz hem Hanefî, hem Şâfiîyiz. Bir zamandan sonra o Medresetü'z-Zehrâ İslâmiyete ve insâniyete göstereceği hizmetle, şüphesiz bir kısım zekâtı bilistihkak kendine münhasır edecektir. Bâhusus, zekâtın zekâtı da olsa kâfidir.

Üçüncüsü: Şu medrese neşredeceği semeratla, tamim edeceği ziya ile, İslâmiyete edeceği hizmetle ukûl yanında en âlâ bir mektep olduğu gibi, kulûb yanında en ekmel bir medrese, vicdanlar nazarında en mukaddes bir zaviyeyi temsil edecektir. Nasıl medrese, öyle de mektep, öyle de tekke olduğundan; İslâmiyetin iânât-ı milliyesi olan nüzur ve sadakât kısmen ona teveccüh edecektir.

Dördüncüsü: Mezkûr tebâdül için dârü'l-muallimîn ile imtizaç ettiğinden, darü'l-muallimînin varidatı bir derece tevsi ile muvakkaten ve âriyeten—eğer mümkünse—verilse, bir zaman sonra istiğna edecek, o âriyeyi iade edecektir.

Sual: Bunun semeratı nedir ki, on, belki elli beş seneden beri bağırıyorsun?

Cevap: İcmali: [HAŞİYE-1]Kürt ve Türk ulemâsının istikbalini temin. Ve maarifi, Kürdistan'a medrese kapısıyla sokmak. Ve Meşrutiyetin ve hürriyetin mehasinini göstermek ve ondan istifade ettirmektir.

Haşiye-1 Şu Medresetü'z-Zehrâ'ya dair mebâhisi, Hürriyetin üçüncü senesinde nutuk sûretiyle Bitlis'te, Van'da, Diyarbakır'da, daha birçok yerlerde ahaliye ders verdim. Umumen dediler: "Hakikattir, hem mümkündür." Demek

diyebilirim ki, ben bu meselede onların tercümanıyım.

Sual: İzah etsen fena olmaz.

Cevap: *Birincisi:* Medârisin tevhid ve ıslâhı...

İkincisi: İslâmiyeti, onu paslandıran hikâyat ve İsrailiyat ve taassubat-ı bârideden kurtarmak. Evet, İslâmiyetin şe'ni metanet, sebat, iltizam-ı hak olan salâbet-i diniyedir. Yoksa cehilden, adem-i muhakemeden neş'et eden taassup değildir. Bence taassubun en dehşetlisi, bazı Avrupa mukallitlerinde ve dinsizlerinde bulunur ki, sathî şüphelerinde muannidane ısrar gösteriyorlar. Burhan ile temessük eden ulemânın şânı değildir.

Üçüncüsü: Mehâsin-i meşrutiyeti neşir için bir kapı açmaktır. Evet, aşâirde Meşrutiyeti incitecek niyet yoktur. Fakat istihsan edilmezse istifade edilmez; o daha zararlıdır. Hasta tiryakı zehir-alûd zannetse, elbette istimal etmez.

Dördüncüsü: Maarif-i cedideyi medârise sokmak için bir tarik ve ehl-i medresenin nefret etmeyeceği saf bir menba-ı fünun açmaktır. Zira, mükerreren söylemişim: Fena bir tefehhüm, meş'um bir tevehhüm şimdiye kadar set çekmiştir.

Beşincisi: Yüz defa söylemişim, yine söyleyeceğim: Ehl-i medrese, ehl-i mektep, ehl-i tekkenin musalâhalarıdır. Tâ, temayül ve tebadül-ü efkârıyle lâakal maksatta ittihad eylesinler. Teessüfle görülüyor ki, onların tebâyün-ü efkârı, ittihadı tefrik ettiği gibi; tehâlüf-ü meşâribi de terakkiyi tevkif etmiştir. Zira her biri mesleğine taassup, başkasının

mesleğine sathiyeti itibarıyla tefrit ve ifrat ederek, biri diğerini tadlil, öteki de berikini teçhil eyliyor.

Elhasıl: İslâmiyet hariçte temessül etse, bir menzili mektep, bir hücresi medrese, bir köşesi zaviye, salonu dahi mecmaü'l-küll, biri diğerinin noksanını tekmil için bir meclis-i şûrâ olarak, bir kasr-ı meşîd-i nuranî timsalinde arz-ı dîdar edecektir. Ayna kendince güneşi temsil ettiği gibi, şu Medresetü'z-Zehrâ dahi o kasr-ı İlâhîyi haricen temsil edecektir.

Eyyühe'l-eşraf! Biz size hizmet ettiğimiz gibi, siz de bize hizmet ediniz. Yoksa, ey bize vesayete muhtaç çocuk nazarıyla bakan ehl-i hükûmet, size itaat ettiğimiz gibi, saâdetimizi temin ediniz. Ve illâ, ey Kürt ve Türkün cemiyyet-i milliye vazifesini bilistihkak omuzunuza alan eski İttihad ve Terakki! İyi ettiniz mezcettiniz. İyi etseniz iyi; ve illâ [1] فَرُدُّوا الْاَمَانَاتِ اِلٰى اَهْلِهَا **HAŞİYE-1**

---

1. Emanetleri ehline verin.

Haşiye-1 İhtar: Ey kendini havass zanneden ehl-i siyaset ve ehl-i hükûmet! Ye'si kırmak için avama ders ve hitap olan şu kitabı senet tutup tesellî etmeyiniz. Zira sizin sû-i istimâliniz onların sû-i tefehhümünden daha ziyade sû-i tesir eder. Size bir ders vermek için zamanı tevkil eyledim. Dersini dinlemediniz, dehşetli tokadını yediniz.

Sual: Ulemâya pek çok itab edilir, hatta...

Cevap: Büyük, hem pek büyük bir insafsızlık!

Sual: Neden?

Cevap: Ademin kabahatine vücut vermek kadar

ahmaklıktır.

Sual: Ne demek?

Cevap: Bir zâtta ilim, adem-i hilim ile iktiranı cihetiyle, adem-i hilimden neş'et eden kabahati ile ilmi mahkûm etmek ne derece eblehliktir. Öyle de, İslâmın kudsiyetini daima telkin eden ve ahkâm-ı diniyeyi iktidarlarınca tebliğ eden ve şimdi millet-i İslâmiye mabeyninde en ziyade hürmet ve muhabbet ve merhamete müstehak olan bîçare ulemâyı, zamana yakışacak ulemanın adem-i vücudundan neş'et eden kabahati ve günahıyla mahkûm etmek ve o kabahat ve o günahı o bîçarelere haml etmek ahmaklık değildir de ya nedir?

Evet, vücutlarından zarar gelmemiş, istediğimiz ulemanın ademinden gelmiştir. Zira zekîler galiben mektebe gittiler. Zenginler, medresenin maişetine tenezzül etmediler. Medrese de—intizam ve tefeyyüz ve mahreç bulunmadığından—zamana göre ulemayı yetiştiremedi. Sakınınız! Ulemaya buğzetmek bir hatardır.[HAŞİYE-1]

Sual: Niyeti hâlis olanlar azdır. Senin niyetin hâlis olsa muvaffak olacaksın. Niyetine bak.

Cevap: Lillâhilhamdve lâ fahr...[HAŞİYE-2] İhlâs niyetini ihlâl eden ve anâsır-ı garaz olan nesep ve nesil ve tamah ve havf beni bilmiyorlar. Ben de onları tanımıyorum veya tanımak istemiyorum. Zira, meşhur bir nesebim yok ki, mazisini muhafazaya çalışayım. Ben ebu lâşey olduğumdan bir neslim de yoktur ki, istikbalini temin

edeyim... Öyle bir cünunum var ki, Divan-ı Harp dehşet ve tahvifiyle tedavisine muktedir olamadı. Öyle bir cehaletim var ki, beni ümmî edip, dinar ve dirhemin nakşını okuyamıyorum.

Haşiye-1 Ehl-i medaris, meyus olmayınız. Şimdi ilim ve fen hâkimdir. Her nev'iyle teâli edilecek, en âlâsı en âlî tabakaya çıkacak.

Haşiye-2 Şeyhin kerameti şeyhten rivayet; lâkin tahdis-i nimet dahi bir şükürdür.

Kaldı, ticaret-i uhrevî... Öyle bir ahd etmişim ki, re'sü'l-mâli de kaybetsem mesleğimden dönmeyeceğim. Şimdiden hasâret ediyorum, çok günaha düşüyorum.

Birşey kaldı, o da şöhret-i kâzibedir. İşte ben ondan usandım, kaçıyorum. Zira uhdesinden gelmediğim çok vazifeyi bana yükletiyor.

Sual: Neden meşrutîhükûmete ve dinsiz olmayan Jön Türklere mümkün olduğu kadar hüsn-ü zan ediyorsun?

Cevap: Mümkün olduğu derecede sû-i zan ettiğiniz için, ben hüsn-ü zan ederim. Eğer öyleyse zaten iyi; yoksa, ta öyle olsunlar, yol gösteriyorum.

Sual: İttihad ve Terakkihakkında reyin nedir?

Cevap: Kıymetlerini takdirle beraber, siyasiyunlarındaki şiddete muterizim.[HAŞİYE-1] Lâkin onların iktisadî ve maarifî olan—bâhusus şarkî vilâyetlerdeki—şubelerini bir derece istihsan ve tebrik ederim.

Haşiye-1 Adaletin tevziinde adalet olmazsa zulümgörünür. Bir hatır için bin hatır kırılmaz. Şiddet ayrı, hamiyet ayrıdır. Bir hod-pesend hakkı iltizam etse, çokları haksızlığa sevk eder, belki mecbur eder.

Sual: Zindan-ı atâlete düştüğümüzün sebebi nedir?

Cevap: Hayat bir faaliyet ve harekettir. Şevk ise matiyyesidir. İşte, himmetiniz şevke binip mübareze-i hayat meydanına çıktığı vakit, en evvel düşman-ı şedîd olan yeis rastgelir. Kuvve-i mâneviyesini kırar. Siz o düşmana karşı [1] لاَ تَقْنَطُوا kılıncını istimal ediniz.

Sonra müzahemetsiz olan hakkın hizmetinin yerini zapteden meylüttefevvuk istibdadı hücuma başlar. Himmetin başına vurur, atından düşürttürür. Siz كُونُوا [2] لِلّٰهِ hakikatini o düşmana gönderiniz.

Sonra da ilel-i müteselsiledeki terettübü atlamakla müşevveş eden aculiyet çıkar, himmetin ayağını kaydırır. Siz, [3] اِصْبِرُوا وَصَابِرُوا وَرَابِطُوا'yu siper ediniz.

Sonra da, medeni-i bittab olduğundan ebnâ-yı cinsinin hukukunu muhafazaya ve hakkını onlar içinde aramaya mükellef olan insanın âmâlini dağıtan fikr-i infiradî ve tasavvur-u şahsî karşı çıkar. Siz de, [4] خَيْرُ النَّاسِ اَنْفَعُهُمْ

لِلنَّاسِolan mücahid-i âlî-himmeti mübarezesine çıkarınız.

Sonra, başkasının tekâsülünden görenek fırsat bulup, hücum edip belini kırar. Siz de, [5] (عَلَى اللّٰهِ(لاَ غَيْرِه فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُتَوَكِّلُونَolan hısn-ı hasîni himmete melce ediniz.

---

1. "Ümidinizi kesmeyin." Zümer Sûresi, 39:53.
2. Allah için olunuz.
3. "İbadette, musibette ve günahtan kaçınmakta sabırlı olun; sabır yarışındadüşmanlarınızı geride bırakın; her an cihada hazırlıklı bulunun vemurabıt olun." Âl-i İmrân Sûresi, 3:200.
4. "İnsanların en hayırlısı onlara faydalı olandır." el-Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, 2:463; el- Münâvî, *Feyzü'l-Kadîr,*3:481, no: 4044.
5. "Tevekkül etmek isteyenler, sadece Allah'a tevekkül etsinler (başkalarına değil)." İbrahim Sûresi, 14:12.

Sonra da aczve nefsin itimatsızlığından neş'et eden ve işi birbirine bırakmak olan düşman-ı gaddar geliyor. Himmetin elini tutup oturtturur. Siz de, [1] لاَ يَضُرُّكُمْ مَنْ ضَلَّ اِذَا اهْتَدَيْتُمْolan hakikat-i şâhikayı üzerine çıkarınız. Tâ, o düşmanın eli o himmetin dâmenine yetişmesin.

Sonra, Allah'ın vazifesine müdahale etmek olan dinsiz düşman gelir; himmetin yüzünü tokatlar, gözünü kör eder. Siz de, [2] اِسْتَقِمْ كَمَا اُمِرْتَ[3] وَلاَ تَتَاَمَّرْ عَلٰى سَيِّدِكَolan kâr-aşina ve vazifeşinas olan hakikati gönderiniz. Ta onun haddini bildirsin.

Sonra, umum meşakkatin anası ve umum rezaletin

yuvası olan meylürrahat geliyor. Himmeti kaydeder, zindan-ı sefalete atar. Siz de, [4] لَيْسَ لِلْاِنْسَانِ اِلاَّ مَاسَعٰى olan mücâhid-i âlicenabı o cellâd-ı sehhara gönderiniz. Evet, "Size meşakkatte büyük rahat var. Zira, fıtratı müteheyyiç olan insanın rahatı yalnız sa'y ve cidaldedir."

[5] اِنَّ لَكُمْ فِى الْمَشَقَّةِ لَرَاحَةً اِنَّ الْاِنْسَانَ الْمُتَهَيِّجَةَ فِطْرَتُهُ رَاحَتُهُ فِى السَّعْىِ وَالْجِدَالِ [HAŞİYE-1]

---

1. "Siz doğru yolda oldukça, sapıtmış olanlar size zarar veremez." Mâide Sûresi, 5:105.
2. Efendine efendi olmaya çalışma.
3. "Emrolunduğun gibi dos doğru ol." Şûrâ Sûresi, 42:15.
4. "İnsan için ancak çalıştığının karşılığı vardır." Necm Sûresi, 53:39.
5. Üsteki cümle bu Arapça ibarenin tercümesidir.
Haşiye-1 Şimdi anlıyorum ki, ne dediğimi anlamıyorsunuz. Zira ben siz oluyorum, anlamıyorum. Şunun büyük kardeşi olan ulemâreçetesi (Muhâkemât) daha müphem konuşuyor. Demek beraber gezmekliğim lâzım. İşte ben de hayâlimi terfik ettim.

Seyahatimde beni tanımayanlar kıyafetime bakıp, beni tâcir zannedip derlerdi ki:

Sual: Sen tâcir misin?

Cevap: Evet, tâcirim, hem de kimyagerim.

Sual: Nasıl?

Cevap: İki madde var, mezc ettiriyorum. Bir tiryak-ı şâfi, bir elektrik-i muzî tevellüd eder.

Sual: Nerede bulunur?

Cevap: Medeniyet ve faziletçarşısında, cephesinde insan yazılan ve iki ayak üstünde olan sandık içindeki, üstüne kalbyazılan siyah ve pırlanta gibi parlak olan bir kutudadır.

Sual: İsimleri nedir?

Cevap: İman, muhabbet, sadâkat, hamiyet.

Ceride-i Seyyare,

Ebu Lâşey,

İbnüzzaman,

Ehu'l-Acâib,

İbn-u Ammi'l-Garâib,

Said Nursî

Bediüzzaman

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1]

1. Her türlü noksan sıfatlardan yüce olan Allah'ın adıyla.

Azizkardeşlerim,

Eski Said'in matbueski eserlerinden birisi elime geçti. Merak ve dikkatle baktım. Bu gelen fıkra kalbe geldi. Münasipse Mektubat âhirinde yazılsın.

Evvelâ: Hürriyetin üçüncü senesinde aşâirler arasında meşrutiyet-i meşruayı aşâire tam bildirmek ve kabul ettirmek için Ertuş aşâiri içinde hususan Küdan ve Mamhuran'a verdiği ders ve 1329'da Matbaa-i Ebüzziya'da tab edilen, kırk bir sene evvel tab edilmiş, fakat maatteessüf yirmi otuz seneden beri arıyordum, bulamamıştım. Bu defa birisi bir nüsha bulup bana göndermiş. Ben de Eski Said kafasını alıp ve Yeni Said'in sünuhatıyla dikkatle mütalâa ettim. Anladım ki, Eski Said acip bir hiss-i kablelvuku ile, otuz kırk sene sonra şimdi vukua gelen vukuat-ı maddiye ve mâneviyeyi hissetmiş. Ve bedevî Ekrad aşâiri perdesi arkasında, bu zamanın medenî perdesini kendilerine maske yapan ve vatanperverlik perdesi altında dinsiz ve hakikî bedevî ve hakikî mürteci, yani, bu milleti, İslâmiyetten evvelki âdetlerine sevk eden

hainleri görmüş gibi, onlarla konuşup başlarına vuruyor.

Saniyen: O matbu eserin yüz beşinci sahifeden ta yüz dokuza kadar parçaya dikkatle baktım. O zamanda aşâire ders verdiğim o sualler ve cevaplar vaktinde, mühim bir veli içlerindebulunuyormuş. Benim de haberim yok. O makamda şiddetli itiraz etti.Dedi:

"Sen ifrat ediyorsun, hayali hakikat görüyorsun, bizi de tahkir ediyorsun. Âhir zamandır. Gittikçe daha fenalaşacak."

O vakit ona karşı matbukitapta böyle cevap vermiş:

Herkese dünya terakkî dünyası olsun; yalnız bizim için mi tedennî dünyasıdır? Öyle mi? İşte, ben de sizinle konuşmayacağım. Şu tarafa dönüyorum; müstakbeldeki insanlarla konuşacağım:

Ey yüzden ta üç yüz seneden sonraki yüksek asrın arkasında gizlenmiş, sâkitâne benim sözümü dinleyen ve bir nazar-ı hafiyy-i gaybî ile beni temâşâ eden Said, Hamza, Ömer, Osman, Yusuf, Ahmed, v.s. Size hitap ediyorum.

Tarih denilen mâzi derelerinden sizin yüksek istikbalinize uzanan telsiz telgrafla sizinle konuşuyorum. Ne yapayım, acele ettim, kışta geldim. Siz inşaallah cennet-âsâ bir baharda gelirsiniz. Şimdi ekilen nur tohumları zemininizde çiçek açacaklar. Sizden şunu rica ederim ki, mâzi kıt'asına geçmek için geldiğiniz vakit mezarıma uğrayınız. O çiçeklerin birkaç tanesini,

mezartaşı denilen, kemiklerimi misafir eden toprağınkapıcısının başına takınız. Yani, İhtiyar Risalesinin On Üçüncü Ricasında beyan ettiği gibi, Medresetü'z-Zehranın mekteb-i iptidaîsi ve Van'ın yekpare taşı olan kal'asının altında bulunan Horhor medresemin vefat etmesi ve Anadolu'da bütün medreselerin kapatılmasıyla vefat etmelerine işaret ederek, umumunun bir mezar-ı ekberi hükmünde olmasına bir alâmet olarak, o azametli mezara azametli Van Kal'ası mezartaşı olmuş. "Ey yüz sene sonra gelenler! Şu kal'anın başında bir medrese-i Nuriye çiçeğini yapınız. Cismen dirilmemiş, fakat ruhen bâki ve geniş bir heyette yaşayan Medresetü'z-Zehrayı cismanî bir sûrette bina ediniz" demektir. Zaten Eski Said ekser hayatı o medresenin hayaliyle gitmiş ve o matbu risalenin 147'nci sahifeden ta 157'nci sahifeye kadar Medresetü'z-Zehranın tesisine ve fâidelerine dair ehemmiyetli hakikatleri yazmış.

Bir fa'l-i hayırdır ki, yirmi beş senelik dehşetli ve medreseleri öldüren istibdadın kırılmasıyla, Maarif Vekili Tevfik, Van'da Şark Üniversitesi namında Medresetü'z-Zehrayı inşa etmesine karar vermesi ve ümidin haricinde Reis Celâl, dahi mühim meseleler içinde Tevfik'in fikrine iştirak etmesi, Eski Said'in kırk sene evvelki sözü ve ricası doğru çıkacağını gösteriyor.

Şimdi kırk beş sene evvelki cevabının izahında üç hakikatbeyan edilecek.

Birincisi: Eski Saidbir hiss-i kablelvuku ile iki acip

hâdiseyi hissetmiş, fakat rüya-yı sadıka gibi tabire muhtaç imiş. Nasıl bir kırmızı perde ile beyaz veya siyah birşeye bakılırsa kırmızı görünür. O da siyaset-i İslâmiye perdesiyle o hakikate bakmış. Hakikatin sûreti bir derece şeklini değiştirmiş. O hazır büyük veli dahi o yanlışını görüp o cihette şiddetle itiraz etmiş. İşte o hakikatiki kısımdır:

Birincisi: Bu Osmanlı ülkesinde büyük bir parlak nur çıkacak. Hatta Hürriyetten evvel pek çok defa talebelere teselli vermek için, "Bir nur çıkacak, gördüğümüz bütün fenalıklara karşı bu vatana saadet temin edecek" diyordu. İşte, kırk sene sonra Risale-i Nur o hakikati kör gözlere dahi gösterdi.

İşte Nurun zahiren, kemiyeten dar cihetine bakmayarak, hakikat cihetinde keyfiyeten geniş ve fevkalâde menfaatini hissetmesi sûretiyle, hem de siyaset nazarıyla bütün memleket-i Osmaniyede olacak gibi ifade etmiş. O büyük veli, onun dar daireyi geniş tasavvurundan ona itiraz etmiş. Hem o zât haklı, hem Eski Said bir derece haklıdır. Çünkü Risale-i Nur imanı kurtarması cihetiyle odar dairesi madem hayat-ı bâkıye ve ebediyeyi imanla kurtarıyor. Birmilyon talebesi bir milyar hükmündedir. Yani bir milyon değil, belki bin insanın hayat-ı ebediyesini temine çalışmak, bir milyar insanın hayat-ı fâniye-i dünyeviye ve medeniyetine çalışmaktan daha kıymettar ve mânen daha geniş olması, Eski Said'in o rüya-yı sadıka gibi olan hiss-i kablelvuku ile o dar daireyi bütün Osmanlı memleketini ihata edeceğini görmüş. Belki, inşaallah, o görüş, yüz sene

sonra nurların ektiği tohumların sümbüllenmesiyle aynen o geniş daire Nur dairesi olacak, onun yanlış tâbirini sahih gösterecek.

İkinci hakikat: Kırk sene evvel Eski Said bu matbu kitabetlerinde, *İşârâtü'l-İ'câz*'ın baştaki ifade-i meramında ve sair eserlerinde musırrane ve mükerreren talebelerine diyordu ki: "Hem maddî, hem mânevî büyük bir zelzele-i içtimaî ve beşerî olacak. Benim dünya terkiyle inzivamı ve mücerret kalmamı gıpta edecekler" diyordu. Hatta Hürriyetin birinci senesinde İstanbul'da Câmiü'l-Ezher'in Reis-i Uleması olan Şeyh Bahid Hazretleri (r.a.) İstanbul'da Eski Said'e sordu:

مَا تَقُولُ فِي حَقِّ هٰذِهِ الْحُرِّيَّةِ الْعُثْمَانِيَّةِ وَالْمَدَنِيَّةِ الْاَوْرُبَائِيَّةِ ؟

Said cevaben demiş:

إِنَّ الْعُثْمَانِيَّةَ حَامِلَةٌ بِدَوْلَةٍ اَوْرُوبَائِيَّةٍ فَسَتَلِدُيَوْمًا مَا وَالْاَوْرُبَا حَامِلَةٌ بِالْاِسْلَامِيَّةِ فَسَتَلِدُيَوْمًا مَا

Yani, "Osmanlı hükûmetindeki hürriyete ne diyorsun ve Avrupahakkında fikrin nedir?"

O vakit Eski Saiddemiş: "Osmanlı hükûmeti Avrupa ile hâmiledir; Avrupa gibi bir hükûmeti doğuracak. Avrupa da İslâmiyete hâmiledir; o da bir İslâm devleti doğuracak" Şeyh Bahid'e söylemiş.

O allâmezât demiş: “Ben de tasdik ediyorum.” Beraberinde gelen hocalara dedi: “Ben bununla münazara edip galebe edemem.”

Birinci tevellüdü gözümüzle gördük. Bir çeyrek asır Avrupa’dan daha dinden uzak...

İkinci tevellüd de inşaallah yirmi otuz sene sonra çıkacak. Çok emarelerle, hem şarkta, hem garpta Avrupa içinde bir İslâm devleti çıkacak.

Üçüncü hakikat: Hem Eski Said, hem Yeni Said, hem maddî, hem mânevî büyük bir hâdise Osmanlı memleketinde büyük ve dehşetli ve tahribatçı bir zelzele-i beşeriye Osmanlı memleketinde olacak diye, hiss-i kablelvuku ile Eski Said mükerrer ve musırrane haber veriyordu. Hâlbuki o his ile Nur meselesinin aksiyle gayet geniş daireyi dar görmüş. Zaman onu ikinci Harb-i Umumî ile tam tasdik ettiği halde, onun o çok geniş daireyi Osmanlı memleketinde gördüğünü şöyle tâbir ediyor ki:

İkinci Harb-i Umumîbeşere ettiği tahribat-ı azîme gerçi çok geniştir. Fakat hayat-ı dünyeviyeye ve bekasız medeniyete baktığı cihetinde, Osmanlıdaki tahribata nisbeten dardır. Osmanlıdaki mânevî zelzele hayat-ı ebediye ve saadet-i bâkiyenin zararına bir tahribat ve bir zelzele-i mâneviye-i İslâmiye mânen o ikinci Harb-i Umumîden daha dehşetli olmasından, Eski Said’in o sehvini tashih ediyor ve rüya-yı sadıkasını tam tâbir ediyor ve o hiss-i kablelvukuunu gözlere gösteriyor. Ve o muteriz ehl-i velâyeti zahiren haklı, fakat hakikaten Eski Said’in o

hissi daha haklı olduğunu ispatla, o veli zâtın itirazını tam reddediyor.

Said Nursî

Risale-i Nur mektuplarından bu mektubunuzun bendeki tesirlerini hülâsaten arz edeyim:

Sıhhat ve âfiyetinizin devamı, şükrümü; bu gibi mesâilin hallini isteyenlerin vücudu, ümidimi; nazarımda ilim sayılacak herşeyi sizden öğrendiğim için, bu vesileyle hakikat sahasındaki malûmâtımı; hasbe'l-beşeriye fütur hâsıl oluyorsa, şevkimi; hasta bir talebeniz olduğumdan Kur'ân'ın eczahanesinden verdiğiniz bu ilâçlarınızla sıhhatimi, matbaha-i Kur'ân'dan intihap buyurduğunuz bu gıdalarla bütün hasselerimin kuvvetini; hayatın beş derecesini de tâlim, mevtin itibârî bir keyfiyet olduğunu tefhim, idam-ı ebedînin mutasavver olamayacağına kalbimi takvîm buyurduktan sonra, Allah için muhabbetin herhalde bu hayat derecelerinde de devam ederek hayat-ı bâkiyede bâki meyvesini vereceğini işaret buyurmakla müddet-i hayatımı nihayetsiz arttırmaya sebep olmuştur.

Risale-i Nur'la ihdâ buyurduğunuz dualar, zaten hergün sevgili Üstadı düşünmeye kâfi gelmektedir. Kur'ân'ın nihâyetsiz füyuzâtından, tükenmez hazinesinden inayet-i Hak'la edindiğiniz ve tebliğe mezun olduğunuz mânâları, cevherleri göstermekle, bildirmekle de bu bîçare ve müştak talebe ve kardeşinize sonuna kadar ders vermek istediğinizi izhar ediyorsunuz ki, bu sûretle de ebeden ve

teşekkürle gözümün önünden, hayalimden ayrılmamaklığınız temin edilmiş olunuyor.

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ هٰذَا مِنْ فَضْلِ رَبِّى[1]

Hulûsi

---

1. Elhamdü lillah, bu Rabbimin bir ihsânıdır.

Muvasalatımın ilk gecesi pederimin misafirlerine tahsis eylediği odaya devam eden zevâta, mütevekkilen alâllah, akşamla yatsı arasında Risale-i Nur'u okumaya başladım.

Sevgili Üstadım,

Evvelce arzettiğim veçhile, ben artık birşey için yaşadığımı zannediyorum. O da, Üstadım olan dellâl-ı Kur'ân'ın vazife-i memure-i mâneviyesini ifâda kendilerine pek cüz'î bir yardım ve Kur'ân hesabına cüz'î bir hizmetkârlıktan ibarettir. Orada bulunduğunuz müddetçe Hazret-i Kur'ân'dan hakikat-i iman ve İslâm hesabına vaki olacak istihraç ve tecelliyattan mahrum bırakılmamaklığımı hassaten istirham ediyorum.

İnşaallah, müstecap olan duanızla Allahü Zülcelâl, Risale-i Nur hizmetinde ümit ve arzu ettiğim neticeye vasıl, merhum ve mağfur Abdurrahman gibi âhir nefeste iman ve

tevfik ve saadet-i bâkiyede iki cihan serveri Nebiyy-i Ekremimiz Muhammedeni'l-Mustafa (sallâllahu teâlâ aleyhi ve sellem) Efendimize ve siz muhterem Üstadımın arkasında ve yakınında komşuluk vermek sûretiyle âmâl-i hakikiyeye nâil buyurur.

Risale-i Nur gerçi zahirensizin eserinizdir. Fakat nasıl ki, Kur'ân-ı Mübîn Allah'ın kelâmı iken Seyyid-i Kâinat, Eşref-i Mahlûkat Efendimiz nâsa tebliğe vasıta olmuştur; siz de bu asırda yine o Furkan-ı Azîmin nurlarından bugünün karma karışık sarhoş insanlarına emr-i Hak'la hitap ediyorsunuz. Öyleyse, O Hakîm-i Rahim, size bu eseri yaptırtan o Nurları ayak altında bıraktırmaz. Elbette ve elbette fânilerden, belki de hiç ümit edilmediklerden sahipler, hafızlar, ikinci, üçüncü, hatta onuncu derecede mübelliğler, naşirler halk buyurur itikadındayım.

Hulûsi

Evet, İslâmiyet gibi bir âli tarîkım, acz ve fakrı Allah'a karşı bilmek gibi bir meşrebim, Seyyidü'l-Mürselîn gibi bir rehberim, Kur'ân-ı Azîmüşşan gibi bir mürşidim, bir dakikada mertebe-i velâyete erişmek gibi ulvî bir netice almak mümkün olan askerlik gibi bir mesleğim var.

Üstadım bana ve dinleyen her zevi'l-ukûle, "Tarikat zamanı değil, imanı kurtarmak zamanıdır. Beş vakit namazını hakkıyla edâ et; namazın nihayetindeki tesbihleri yap; ittibâ-ı sünnet et; yedi kebâiri işleme" dersini vermiştir. Ben gerek bu derse, gerek Risaletü'n-Nur'laverilen derslere, Kur'ân'dan istinbat buyurarak

gösterdiği hakikatlere karşı Allah'ın tevfikiyle can ü dilden belî dedim, tasdik ettim ve bana böylece hakikat dersini veren bu zâta da ömrümde ilk defa olarak Üstad dedim. Hatâ etmedim, isabet ettim.

Hulûsi

Gönül isterdi ki, o muazzam*Sözler*'e sönük yazılarımla biraz uzun cevap yazayım. Fakat buna muvaffak olamıyorum. Kabiliyetimin azlığı, istidadımın kısalığı, iktidarımın noksanlığıyla beraber uhdeme verilmiş olan birkaç maddî vazifelerin taht-ı tesirinde dimağım meşgul ve adeta meşbû olduğundan, o mübarek cevherlerinize mukabil âdi boncuk bile ibraz edemeyeceğim.

Biliyorsunuz ki, çok ifadelerimde sizi taklit ettiğim birinci sebebi, merbutiyet-i hâlisânemin; ikinci sebebi, kudret-i kalemiyemin kifayetsizliğidir. Fakat mübarekYirmi Dördüncü Sözde misâli geçen fakir gibi, ben de derim: Ey sevgili Üstadım, gücüm yetişse, elimden gelse bütün o nurlu *Sözler* ayarında kelimelerden mürekkep cümlelerle size mâruzatta bulunmak isterim. Fakat biliyorsunuz ki, yok. Niyetime göre muamele buyurunuz.

Hulûsi

Hutbe-i Şâmiye

Bediüzzaman Said Nursî

Bu Hutbe-i Şâmiyeeseri, Üstad Bediüzzaman Said Nursî Hazretlerinin otuz beş yaşında iken, Şam'da, Şam ulemasının ısrarı üzerine Câmi-i Emevîde irad ettiği bir hutbedir. Çok büyük bir ehemmiyeti haiz olması hasebiyle, o zaman Şam'da bir hafta içinde iki defa tab edilmiştir. Bilâhare müellif Bediüzzaman Said Nursî tarafından tercümesi neşredilmiştir.

Arabî Hutbe-i Şâmiye'nin Mukaddemesidir

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1] وَاِنْ مِنْ شَىْءٍ اِلاَّ يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ[2]

اَلسَّلاَمُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللّٰهِ وَبَرَكَاتُهُ اَبَدًا دَائِمًا[3]

---

1. Her türlü noksan sıfatlardan yüce olan Allah'ın adıyla.
2. "Hiçbirşey yoktur ki Allah'ı hamd ile tesbih etmesin." İsrâ Sûresi, 17:44.
3. Allah'ın selâmı üzerinize olsun.

Aziz, sıddıkkardeşlerim,

Kırk sene evvel Şam'daki Cami-i Emevîde, Şamulemasının ısrarıyla, içinde yüz ehl-i ilim bulunan on bin adama yakın bir azîm cemaate verilen bu Arabî ders risalesindeki hakikatleri, bir hiss-i kablelvuku ile Eski Said hissetmiş, kemâl-i kat'iyetle müjdeler vermiş ve pek yakın

bir zamanda o hakikatler görünecek zannetmiş. Hâlbuki iki harb-i umumî ve yirmi beş sene bir istibdad-ı mutlak, o hiss-i kablelvukuun kırk-elli sene tehirine sebep olmuş; ve şimdi o zamandaki verdiği haberlerin aynen tezahürleri âlem-i İslâmiyette başlamış. Demek, bu pek ehemmiyetli ders, zamanı geçmiş eski bir hutbe değil, belki doğrudan doğruya, 1327'ye (Rumî 1911) bedel 1371'de ve Cami-i Emevî yerine âlem-i İslâm camiinde, üç yüz yetmiş milyon bir cemaate hakikatli ve taze bir ders-i içtimaî ve İslâmîdir diye, tercümesini neşretmek zamanıdır tahmin ederim.

Said Nursî

Gayet mühim bir suale verilen çok ehemmiyetli bir cevabı burada yazmaya münasebet geldi. Çünkü kırk sene evvel Eski Said, o dersinde bir hiss-i kablelvuku ile Risale-i Nur'un harika derslerini ve tesiratını görmüş gibi bahsediyor. Onun için o sual-cevabı yazacağız. Şöyle ki:

Çoklar tarafından hem bana, hem bazı Nur kardeşlerime sual etmişler ve ediyorlar: "Neden bu kadar muarızlara karşı ve muannid feylesoflara ve ehl-i dalâlete mukàbil Risale-i Nur mağlûp olmuyor? Milyonlar kıymettar hakiki kütüb-ü imaniye ve İslâmiyenin intişarlarına bir derece sed çekmekle ve sefahet ve hayat-ı dünyeviyenin lezzetleriyle çok bîçare gençleri ve insanları hakaik-i imaniyeden mahrum bırakıyorlar. Hâlbuki en şiddetli hücum ve en gaddarâne muamele ve en ziyade yalanlarla ve aleyhinde yapılan propagandalarla Risale-i Nur'u kırmak, insanları ondan ürkütmek ve vazgeçirmeye çalıştıkları halde, hiçbir

eserde görülmediği bir tarzda Risale-i Nur'un intişarı, hatta çoğu el yazmasıyla altı yüz bin nüsha risalelerinden kemâl-i iştiyakla perde altında intişar etmesi ve dahil ve hariçte kemâl-i iştiyakla kendini okutturmasının hikmeti nedir? Sebebi nedir?" diye bu mealde çok suallere karşı el-cevap deriz ki:

Kur'ân-ı Hakîmin sırr-ı i'câzıyla hakikîbir tefsiri olan Risale-i Nur, bu dünyada bir mânevî cehennemi dalâlette gösterdiği gibi, imanda dahi bu dünyada mânevî bir cennet bulunduğunu ispat ediyor. Ve günahların ve fenalıkların ve haram lezzetlerin içinde mânevî elîm elemleri gösterip hasenat ve güzel hasletlerde ve hakaik-i Şeriatın amelinde cennet lezaizi gibi mânevî lezzetler bulunduğunu ispat ediyor. Sefahet ehlini ve dalâlete düşenleri o cihetle, aklı başında olanlarını kurtarıyor. Çünkü, bu zamanda iki dehşetli hal var.

Birincisi: Âkıbeti görmeyen, bir dirhem hazır lezzeti ileride bir batman lezzetlere tercih eden hissiyat-ı insaniye akıl ve fikre galebe ettiğinden, ehl-i sefaheti sefahetten kurtarmanın çare-i yegânesi, aynı lezzetinde elemi gösterip hissini mağlûp etmektir. Ve يَسْتَحِبُّونَ الْحَيٰوةَ الدُّنْيَا[1] âyetinin işaretiyle, bu zamanda âhiretin elmas gibi nimetlerini, lezzetlerini bildiği halde, dünyevî kırılacak şişe parçalarını onlara tercih etmek, ehl-i iman iken ehl-i dalâlete o hubb-u dünya ve o sır için tâbi olmak tehlikesinden kurtarmanın çare-i yegânesi, dünyada dahi

cehennem azabı gibi elemleri göstermekle olur ki, Risale-i Nur o meslekten gidiyor. Yoksa, bu zamandaki küfr-ü mutlakın ve fenden gelen dalâletin ve sefahetteki tiryakiliğin inadı karşısında, Cenâb-ı Hakkı tanıttırdıktan sonra ve Cehennemin vücudunu ispat ile ve onun azabıyla insanları fenalıktan, seyyiattan vazgeçirmek yoluyla ondan, belki de yirmiden birisi ders alabilir. Ders aldıktan sonra da, "Cenâb-ı Hak Gafûrü'r-Rahîmdir, hem Cehennem pek uzaktır" der, yine sefahetine devam edebilir. Kalbi, ruhu hissiyatına mağlûp olur.

---

1. "Onlar dünya hayatını seve seve (ahirete) tercih ederler." İbrahim Sûresi, 14:3.

İşte, Risale-i Nur ekser muvazeneleriyle küfür ve dalâletin dünyadaki elîm ve ürkütücü neticelerini göstermekle, en muannid ve nefisperest insanları dahi o menhus, gayr-ı meşru lezzetlerden ve sefahetlerden bir nefret verip, aklı başında olanları tevbeye sevkeder. O muvazenelerden, Altıncı, Yedinci, Sekizinci Sözlerdeki kısa muvazeneler ve Otuz İkinci Sözün Üçüncü Mevkıfındaki uzun muvazene, en sefih ve dalâlette giden adamı da ürkütüyor, dersini kabul ettiriyor. Meselâ, Âyet-i Nurda, seyahat-i hayaliye ile hakikat olarak gördüğüm vaziyetleri gayet kısaca işaret edeceğiz. Tafsilini isteyen Sikke-i Gaybiyenin âhirine baksın.

Ezcümle: O seyahat-i hayaliyede, rızka muhtaç hayvanat âlemini gördüğüm vakit, maddî felsefe ile baktım; hadsiz ihtiyacat ve şiddetli açlıklarıyla beraber zaaf ve aczleri, o

zîhayat âlemini bana çok acıklı ve elîm gösterdi. Ehl-i dalâlet ve gafletin gözüyle baktığımdan feryad eyledim. Birden hikmet-i Kur'âniye ve imanın dürbünüyle gördüm ki, *Rahmân* ismi, *Rezzâk* burcunda parlak bir güneş gibi tulû etti. O aç, bîçare zîhayat âlemini rahmet ışığıyla yaldızladı.

Sonra hayvanat âlemi içinde, yavruların zaaf ve acz ve ihtiyaç içinde çırpındıkları hazin, elîm ve herkesi rikkat ve acımaya getirecek bir karanlık içinde diğer bir âlemi gördüm. Ehl-i dalâletin nazarıyla baktığıma eyvah dedim. Birden iman bana bir gözlük verdi. Gördüm ki, *Rahîm* ismi şefkat burcunda tulû etti. O kadar güzel ve şirin bir sûrette o acı âlemi sevinçli âleme çevirip ışıklandırdı ki, şekvâ ve acımak ve hüzünden gelen gözyaşlarımı, sevinç ve şükrün lezzetlerinden gelen damlalara çevirdi.

Sonra sinema perdesi gibi insan âlemi bana göründü. Ehl-i dalâletin dürbünüyle baktım. O âlemi o kadar karanlıklı, dehşetli gördüm ki, kalbimin en derinliklerinden feryad ettim, eyvah dedim. Çünkü, insanlarda ebede uzanıp giden arzuları, emelleri ve kâinatı ihâta eden tasavvurat ve efkârları ve ebedî bekà ve saadet-i ebediyeyi ve Cenneti gayet ciddî isteyen himmetleri ve fıtrî istidatları ve had konulmayan ve serbest bırakılan fıtrî kuvveleri ve hadsiz maksatlara müteveccih ihtiyaçları ve zaaf ve aczleriyle beraber hücumlarına mâruz kaldıkları hadsiz musibet ve a'dâları ile beraber gayet kısa bir ömür, hergün ve her saat ölüm endişesi altında, gayet dağdağalı bir hayat, yaşamak için gayet perişan bir maişet içinde kalbe,

vicdana en elîm ve en müthiş hâlet olan mütemâdi zevâl ve firak belâsını çekmek içinde, ehl-i gaflet için zulümat-ı ebediye kapısı sûretinde görülen kabre ve mezaristana bakıyorlar, birer birer ve taife taife o zulümat kuyusuna atılıyorlar gördüm.

İşte, bu insan âlemini bu zulümatiçinde gördüğüm anda, kalb ve ruh ve aklımla beraber bütün letâif-i insaniyem, belki bütün zerrât-ı vücudum feryatla ağlamaya hazırken, birden Kur'ân'dan gelen Nur ve kuvvet-i iman o dalâlet gözlüğünü kırdı, kafama bir göz verdi. Gördüm ki, Cenâb-ı Hakkın *Âdil* ismi *Hakîm* burcunda, *Rahmân* ismi *Kerîm* burcunda, *Rahîm* ismi *Gafûr* burcunda, yani mânâsında, *Bâis* ismi *Vâris* burcunda, *Muhyî* ismi *Muhsin* burcunda, *Rab* ismi *Mâlik* burcunda birer güneş gibi tulû ettiler. O karanlıklı ve içinde çok âlemler bulunan insan âleminin umumunu birden ışıklandırdılar, şenlendirdiler. Cehennemî hâletleri dağıtıp, nuranî âhiret âleminden pencereler açıp, o perişan insan dünyasına nurlar serptiler. Zerrât-ı kâinat adedince, *"Elhamdü lillâh, eşşükrü lillâh"* dedim. Ve aynelyakîn gördüm ki, imanda mânevî bir cennet ve dalâlette mânevî bir cehennem bu dünyada da vardır, yakînen bildim.

Sonra küre-i arzın âlemi göründü. O seyahat-i hayaliyemde dine itaat etmeyen felsefenin karanlıklı kavânin-i ilmiyeleri, hayalime dehşetli bir âlem gösterdi. Yetmiş defa top güllesinden daha sür'atli hareketiyle, yirmi beş bin sene mesafeyi bir senede gezip devreden ve her vakit dağılmaya ve parçalanmaya müstaid (kàbil) ve içi

zelzeleli, çok ihtiyar ve çok yaşlı küre-i arz içinde ve o dehşetli gemi üstünde kâinatın hadsiz boşluğunda seyahat eden bîçare nev-i insan vaziyeti bana pek vahşetli bir karanlık içinde göründü, başım döndü. Gözüm karardı. Felsefenin gözlüğünü yere vurdum, kırdım. Birden hikmet-i Kur'âniye ve imaniye ile ışıklanmış bir gözle baktım, gördüm ki, Hâlık-ı Arz ve Semâvâtın *Kàdir, Alîm, Rab, Allah* ve *Rabbü's-Semâvâti ve'l-Ard* ve *Müsahhirü'ş-Şemsi ve'l-Kamer* isimleri, rahmet, azamet, rububiyet burçlarında güneş gibi tulû ettiler. O karanlıklı, vahşetli, dehşetli âlemi öyle ışıklandırdılar ki, o hâlette, benim imanlı gözüme küre-i arz gayet muntazam, musahhar, mükemmel, hoş, emniyetli, herkesin erzakı içinde bir seyahat gemisi ve tenezzüh ve keyif ve ticaret için müheyyâ edilmiş ve zîruhları güneşin etrafında, memleket-i Rabbâniyede gezdirmek ve yaz ve bahar ve güzün mahsulâtını rızık isteyenlere getirmek için bir gemi, bir tayyare, bir şimendifer hükmünde gördüm. Küre-i arzın zerrâtı adedince "*Elhamdü lillâhi alâ ni'meti'l-iman*" dedim.

İşte, buna kıyasen, Risale-i Nur'da pekçok muvazenelerle ispat edilmiştir ki, ehl-i sefahet ve dalâlet, dünyada dahi bir mânevî cehennem içinde azap çekerler; ve ehl-i iman ve salâhat, dünyada dahi bir mânevî cennet içinde, İslâmiyet ve insaniyet midesiyle ve imanın tecelliyat ve cilveleriyle, mânevî bir cennet lezzetleri tadabilir, belki derece-i imanlarına göre istifade edebilirler. Fakat, bu fırtınalı zamanın hissi iptal eden ve beşerin nazarını âfâka dağıtan ve boğan cereyanlar, iptal-i his

nev'inden bir sersemlik vermiş ki, ehl-i dalâlet mânevî azabını muvakkaten tam hissedemiyor; ehl-i hidâyete dahi gaflet basıyor, hakikî lezzetini tam takdir edemiyor.

Bu asırda ikinci dehşetli hal: Eski zamanda küfr-ü mutlak ve fenden gelen dalâletler ve küfr-ü inadîden gelen temerrüd, bu zamana nisbeten pek azdı. Onun için, eski İslâm muhakkiklerinin dersleri, hüccetleri o zamanlarda tam kâfi olurdu küfr-ü meşkûkü çabuk izale ederlerdi. Allah'a iman umumî olduğundan, Allah'ı tanıttırmakla ve Cehennem azabını ihtar etmekle çokları sefahetlerden, dalâletlerden vazgeçebilirlerdi. Şimdi ise, eski zamanda bir memlekette bir kâfir-i mutlak yerine, şimdi bir kasabada yüz tane bulunabilir. Eskide, fen ve ilimle dalâlete girip inat ve temerrüd ile hakaik-i imana karşı çıkana nisbeten şimdi yüz derece ziyade olmuş. Bu mütemerrid inatçılar, firavunluk derecesinde bir gurur ile ve dehşetli dalâletleriyle hakaik-ı imaniyeye karşı muaraza ettiklerinden, elbette bunlara karşı,atom bombası gibi, bu dünyada onların temellerini parça parça edecek bir hakikat-i kudsiye lâzımdır ki, onların tecavüzatını durdursun ve bir kısmını imana getirsin.

İşte, Cenâb-ı Hakka hadsiz şükürler olsun ki, bu zamanın tam yarasına bir tiryak olarak Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyânın bir mu'cize-i mâneviyesi ve lemeatı bulunan Risale-i Nur, pek çok muvazenelerle, en dehşetli muannid, mütemerridleri, Kur'ân'ın elmas kılıcıyla kırıyor. Ve kâinat zerreleri adedince vahdâniyet-i İlâhiyeye ve imanın hakikatlerine hüccetleri, delilleri gösteriyor ki, yirmi beş

seneden beri en şiddetli hücumlara karşı mağlûp olmayıp galebe etmiş ve ediyor.

Evet, Risale-i Nur'da, iman ve küfür muvazeneleri ve hidayetve dalâlet mukayeseleri, bu mezkûr hakikatleri bilmüşahede ispat ediyor. Meselâ, Yirmi İkinci Sözün iki makamının burhanlarına ve lem'alarına ve Otuz İkinci Sözün Birinci Mevkıfına ve Otuz Üçüncü Mektubun pencerelerine ve Asâ-yı Mûsâ'nın on bir hüccetine, sair muvazeneler kıyas edilse ve dikkat edilse anlaşılır ki, bu zamanda küfr-ü mutlakı ve mütemerrid dalâletin inadını kıracak, parçalayacak Risale-i Nur'da tecelli eden hakikat-i Kur'âniyedir.

İnşaallah, nasıl Tılsımlar Mecmuasında, dinin mühim tılsımlarını ve hilkat-ı âlemin muammalarını keşfeden parçalar, o mecmuada toplanmış. Aynen öyle de ehl-i dalâletin dünyada dahi cehennemlerini ve ehl-i hidâyetin dünyada lezâiz-i cennetlerini gösteren ve iman, Cennetin bir mânevî çekirdeği ve küfür ise Cehennem zakkumunun bir tohumu olduğunu gösteren Nurun o gibi parçaları, kısacık bir tarzda, bir mecmuacık olarak yazılacak, inşaallah neşredilecek.

Arabî Hutbe-i Şâmiye eserinin tercümesi

Bütün zîhayatlar hayatlarının lisân-ı hâlleriyle Hâlıklarına takdim ettikleri mânevî hediyelerini ve lisân-ı hâlle hamdve şükürlerini, o Zât-ı Vacibü'l-Vücuda biz de takdim ediyoruz ki, demiş:

لاَ تَقْنَطُوا مِنْ رَحْمَةِ اللّٰهِ [1] Yani, "Rahmet-i İlâhiyeden ümidinizi kesmeyiniz." Hem hadsiz salât ve selâm ol Peygamberimiz Muhammed Mustafa Aleyhissalâtü Vesselâm üzerine olsun ki, demiş:

جِئْتُ لِأُتَمِّمَ مَكَارِمَ الْاَخْلَاقِ [2] Yani, "Benim insanlara Cenâb-ı Hak tarafından bi'setim ve gelmemin ehemmiyetli bir hikmeti, ahlâk-ı haseneyi ve güzel hasletleri tekmil etmek ve beşeri ahlâksızlıktan kurtarmaktır."

---

1. Zümer Sûresi, 39:53.

2. *Muvatta*, Hüsnü'l-Hulûk: 8; *Müsned*, 2:381; Beyhakî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*,10:192.

Hamd ve salâttan sonra: Ey bu Cami-i Emevîde bu dersi dinleyen Arap kardeşlerim! Ben haddimin fevkinde, bu minbere ve bu makama irşadınız için çıkmadım. Çünkü size ders vermek haddimin fevkindedir. Belki içinizde yüze yakın ulema bulunan cemaate karşı benim misâlim,

medreseye giden bir çocuğun misâlidir ki, o sabî çocuk sabahleyin medreseye gidip, okuyup, akşamda babasına gelip, okuduğu dersini babasına arz eder. Ta doğru ders almış mı, almamış mı? Babasının irşadını veya tasvibini bekler. Evet, bizler size nispeten çocuk hükmündeyiz ve talebeleriniziz. Sizler bizim ve İslâm milletlerinin üstadlarısınız. İşte, ben de aldığım dersimin bir kısmını, sizler gibi üstadlarımıza şöyle beyan ediyorum:

Ben bu zaman ve zeminde, beşerin hayat-ı içtimaiye medresesinde ders aldım ve bildim ki: Ecnebîler, Avrupalılar terakkide istikbale uçmalarıyla beraber; bizi maddî cihette kurun-u vustâda durduran ve tevkif eden, altı tane hastalıktır. O hastalıklar da bunlardır:

Birincisi: Ye'sin, ümitsizliğin içimizde hayat bulup dirilmesi.

İkincisi: Sıdkın hayat-ı içtimaiye-i siyasiyede ölmesi.

Üçüncüsü: Adavete muhabbet.

Dördüncüsü: Ehl-i imanı birbirine bağlayan nuranîrabıtaları bilmemek.

Beşincisi: Çeşit çeşit sarî hastalıklar gibi intişar eden istibdat.

Altıncısı: Menfaat-i şahsiyesine himmeti hasretmek.

Bu altı dehşetli hastalığın ilâcını da, bir tıp fakültesi hükmünde, hayat-ı içtimaiyemize, eczahane-i Kur'âniye'den ders aldığım "altı kelime" ile beyan

ediyorum. Mualecenin esasları onları biliyorum.

BİRİNCİ KELİME: "El-emel." Yani, rahmet-i İlâhiyeye kuvvetli ümit beslemek.

Evet, ben kendi hesabıma aldığım dersime binaen, ey İslâm cemaati, müjde veriyorum ki: Şimdiki âlem-i İslâmın saadet-i dünyeviyesi, bâhusus Osmanlıların saadeti ve bilhassa İslâmın terakkisi onların intibahıyla olan Arabın saadetinin fecr-i sadıkının emâreleri inkişafa başlıyor. Ve saadet güneşinin de çıkması yakınlaşmış. Ye'sin burnunun rağmına olarak[HAŞİYE-1] ben dünyaya işittirecek derecede kanaat-i kat'iyemle derim:

Haşiye-1 Eski Said hiss-i kablelvuku ile 1371'de, başta Arap devletleri, âlem-i İslâmın ecnebî esaretinden ve istibdadından kurtulup İslâmî devletler teşkil edeceklerini, kırk beş sene evvel haber vermiş. İki Harb-i Umumî ve 30-40 sene istibdad-ı mutlakı düşünmemiş. 1370'de olan vaziyeti 1327'de olacak gibi müjde vermiş, tehirinin sebebini nazara almamış.

İstikbal, yalnız ve yalnız İslâmiyetin olacak. Ve hâkim, hakaik-i Kur'âniye ve imaniye olacak. Öyleyse, şimdiki kader-i İlâhî ve kısmetimize razı olmalıyız ki, bize parlak bir istikbal, ecnebîlere müşevveş bir mâzi düşmüş.

Bu dâvâma çok burhanlardan ders almışım. Şimdi o burhanlardan mukaddematlı bir buçuk burhanı zikredeceğim. O burhanın mukaddematına başlıyoruz:

İşte, İslâmiyetin hakaiki hem mânen, hem maddeten terakki etmeye kabil ve mükemmel bir istidadı var.

Birinci cihet olan mânen terakki ise: Biliniz, hakikî vukuatı

kaydeden tarih, hakikate en doğru şahittir. İşte, tarih bize gösteriyor. Hatta, Rus'u mağlûp eden Japon Başkumandanının İslâmiyetin hakkaniyetine şehadeti de şudur ki:

Hakikat-i İslâmiyetin kuvveti nispetinde, Müslümanlar o kuvvete göre hareket etmeleri derecesinde ehl-i İslâm temeddün edip terakki ettiğini tarih gösteriyor. Ve ehl-i İslâmın hakikat-i İslâmiyede zaafiyeti derecesinde tevahhuş ettiklerini, vahşete ve tedennîye düştüklerini ve hercümerc içinde belâlara, mağlûbiyetlere düştüklerini tarih gösteriyor. Sair dinler ise bilâkistir. Yani, salâbet ve taassuplarının zaafiyeti nispetinde temeddün ve terakki ettikleri gibi, dinlerine salâbet ve taassuplarının kuvveti derecesinde de tedennî ve ihtilâllere maruz kaldıklarını tarih gösteriyor. Şimdiye kadar zaman böyle geçmiş.

Hem Asr-ı Saadetten şimdiye kadar hiçbir tarih bize göstermiyor ki, bir Müslümanın muhakeme-i akliye ile ve delil-i yakinî ile ve İslâmiyete tercih etmekle, eski ve yeni ayrı bir dine girdiğini tarih göstermiyor. Avamın delilsiz, taklidî bir sûrette başka dine girmesinin bu meselede ehemmiyeti yok. Dinsiz olmak da başka meseledir. Hâlbuki, bütün dinlerin etbâları ise—hatta en ziyade dinine taassup gösteren İngilizlerin ve eski Rusların —muhakeme-i akliye ile İslâmiyete dahil olduklarını ve günden güne, bazı zaman takım takım, kat'î burhanile İslâmiyete girdiklerini tarihler bize bildiriyorlar.[HAŞİYE-1]

Haşiye-1 İşte, bu mezkûr dâvâya bir delil şudur ki: İki dehşetli harb-i umumînin ve şiddetli bir istibdad-ı mutlakın zuhuruyla beraber, bu dâvâya kırk

beş sene sonra şimalin İsveç, Norveç, Finlandiya gibi küçük devletleri Kur'ân'ı mekteplerinde ders vermek ve kabul etmek ve komünistliğe, dinsizliğe karşı set olmak için kabul etmeleri; ve İngilizin mühim hatiplerinin bir kısmı Kur'ân'ı İngilize kabul ettirmeye taraftar çıkmaları; ve küre-i arzın şimdiki en büyük devleti Amerika'nın bütün kuvvetiyle din hakikatlerine taraftar çıkması ve İslâmiyetle Asya ve Afrika'nın saadet ve sükûnet ve musalâha bulacağına karar vermesi ve yeni doğan İslâm devletlerini okşaması ve teşvik etmesi ve onlarla ittifaka çalışması, kırk beş sene evvel olan bu müddeayı ispat ediyor, kuvvetli bir şahit olur.

Eğer biz ahlâk-ı İslâmiyenin ve hakaik-i imaniyenin kemâlâtını ef'âlimizle izhar etsek, sair dinlerin tâbileri, elbette cemaatlerle İslâmiyete girecekler; belki küre-i arzın bazı kıt'aları ve devletleri de İslâmiyete dehâlet edecekler.

Hem nev-i beşer, hususan medeniyet fenlerinin ikazatıyla uyanmış, intibaha gelmiş, insaniyetin mahiyetini anlamış. Elbette ve elbette dinsiz, başıboş yaşamazlar. Ve olamazlar. En dinsizi de dine iltica etmeye mecburdur. Çünkü, acz-i beşerî ile beraber hadsiz musibetler ve onu inciten hâricî ve dahilî düşmanlara karşı istinat noktası; ve fakrıyla beraber hadsiz ihtiyâcâta müptelâ ve ebede kadar uzanmış arzularına medet ve yardım edecek istimdad noktası, yalnız ve yalnız Sâni-i Âlemi tanımak ve iman etmek ve âhirete inanmak ve tasdik etmekten başka, uyanmış beşerin çaresi yok...

Kalbin sadefinde din-i hakkın cevheri bulunmazsa, beşerin başında maddî, mânevî kıymetler kopacak ve hayvanatın en bedbahtı, en perişanı olacak.

Hâsıl-ı kelâm: Beşer bu asırda harplerin ve fenlerin ve dehşetli hâdiselerin ikazatıyla uyanmış ve insaniyetin

cevherini ve câmi istidadını hissetmiş. Ve insan, acip cemiyetli istidadıyla yalnız bu kısacık, dağdağalı dünya hayatı için yaratılmamış.

Belki ebede meb'ustur ki, ebede uzanan arzular mahiyetinde var. Ve bu dar, fâni dünya, insanın nihayetsiz emel ve arzularına kâfi gelmediğini herkes bir derece hissetmeye başlamış.

Hatta insaniyetin bir kuvâsı ve hâdimi olan kuvve-i hayaliyeye denilse, "Sana dünya saltanatı ile beraber bir milyon sene ömür olacak; fakat sonunda hiç dirilmeyecek bir sûrette bir idam senin başına gelecek." Elbette hakikî insaniyetini kaybetmeyen ve intibaha gelmiş o insanın hayali, sevinç ve beşarete bedel, derinden derine teessüf ve eyvahlarla saadet-i ebediyenin bulunmamasına ağlayacak.

İşte bu nükte içindir ki, herkesin kalbinde derinden derine bir din-i hakkı aramak meyli çıkmış. Herşeyden evvel, ölüm idamına karşı din-i haktaki bir hakikati arıyor ki kendini kurtarsın. Şimdiki hal-i âlem bu hakikate şehadet eder.

Kırk beş sene sonra, tamamıyla beşerin bu ihtiyac-ı şedîdini, dinsizliğin zuhuruyla küre-i arzın kıt'aları ve devletleri birer insan gibi hissetmeye başlamışlar. Hem âyat-ı Kur'âniye başlarında ve âhirlerinde beşeri aklına havale eder, "Aklına bak" der. "Fikrine, kalbine müracaat et, meşveret et, onunla görüş ki bu hakikati bilesin" diyor.

Meselâ, bakınız, o âyetlerin başında ve âhirlerinde diyor

ki: “Neden bakmıyorsunuz? İbret almıyorsunuz? Bakınız ki, hakikati bilesiniz.” “Biliniz” ve “Bil” hakikatine dikkat et. “Acaba neden beşer bilemiyorlar, cehl-i mürekkebe düşüyorlar? Neden taakkul etmiyorlar, divaneliğe düşerler? Neden bakmıyorlar, hakkı görmeye kör olmuşlar? Neden insan sergüzeşt-i hayatında, hâdisat-ı âlemden tahattur ve tefekkür etmiyor ki, istikamet yolunu bulsun? Neden tefekkür ve tedebbür ve aklen muhakeme etmiyorlar, dalâlete düşüyorlar? Ey insanlar, ibret alınız! Geçmiş kurunlardan ibret alıp gelecek mânevî belâlardan kurtulmaya çalışınız” mânâsında gelen âyetlerin bu cümlelerine kıyasen, çok âyetlerde, beşeri, aklına, fikriyle meşverete havale ediyor.

Ey bu Câmi-i Emevîdeki kardeşlerim gibi âlem-i İslâmın cami-i kebirinde olan kardeşlerim! Siz de ibret alınız. Bu kırk beş senedeki bu dehşetli hadisattan ibret alınız. Tam aklınızı başınıza alınız, ey mütefekkirve akıl sahibi ve kendini münevver telâkki edenler!

Hâsıl-ı kelâm: Biz Kur’ân şakirtleri olan Müslümanlar, burhana tâbi oluyoruz, akıl ve fikir ve kalbimizle hakaik-i imaniyeye giriyoruz. Başka dinlerin bazı efradları gibi ruhbanları taklit için burhanı bırakmıyoruz. Onun için akıl ve ilim ve fen hükmettiği istikbalde, elbette burhan-ı aklîye istinat eden ve bütün hükümlerini akla tespit ettiren Kur’ân hükmedecek.

Hem de İslâmiyet güneşinin tutulmasına, inkişafına ve beşeri tenvir etmesine mümanaat eden perdeler açılmaya

başlamışlar. O mümanaat edenler çekilmeye başlıyorlar. Kırk beş sene evvel o fecrin emâreleri göründü. Yetmiş birde fecr-i sâdıkı başladı veya başlayacak. Eğer bu fecr-i kâzip de olsa, otuz-kırk sene sonra fecr-i sâdık çıkacak.

Evet, hakaik-i İslâmiyetin mâzi kıt'asını tamamen istilâsına sekiz dehşetli mânialar mümanaat ettiler.

Birinci, ikinci, üçüncü mâniler: Ecnebîlerin cehli ve o zamanda vahşetleri ve dinlerine taassuplarıdır. Bu üç mâni, mârifet ve medeniyetin mehasini ile kırıldı, dağılmaya başlıyor.

Dördüncü ve beşinci mâniler: Papazların ve ruhanî reislerin riyasetleri ve tahakkümleri ve ecnebîlerin körü körüne onları taklit etmeleridir. Bu iki mâni dahi fikr-i hürriyetve meyl-i taharrî-i hakikat nev-i beşerde başlamasıyla, zeval bulmaya başlıyor.

Altıncı, yedinci mâniler: Bizdeki istibdat ve şeriatın muhalefetinden gelen sû-i ahlâkımız mümanaat ediyordular. Bir şahıstaki münferid istibdat kuvveti şimdi zeval bulması, cemaat ve komitenin dehşetli istibdadlarının otuz-kırk sene sonra zeval bulmasına işaret etmekle ve hamiyet-i İslâmiyenin şiddetli feveranı ile sû-i ahlâkın çirkin neticeleri görülmesiyle bu iki mâni de zeval buluyor ve bulmaya başlamış. İnşaallah tam zeval bulacak.

Sekizinci mâni: Fünun-u cedidenin bazı müspet mesâili, hakaik-i İslâmiyenin zahirî mânâlarına muhalif ve muarız tevehhüm edilmesiyle, zaman-ı mazideki istilâsına bir

derece set çekmiş. Meselâ, küre-i arza emr-i İlâhî ile nezarete memur "Sevr" ve "Hût" namlarında iki ruhanî melâikeyi dehşetli cismânî bir öküz, bir balık tevehhüm edip, ehl-i fen ve felsefe hakikati bilmediklerinden, İslâmiyete muarız çıkmışlar.

Bu misâlgibi yüz misâl var ki, hakikati bilindikten sonra, en muannid feylesof da teslim olmaya mecbur oluyor. Hatta Risale-i Nur, Mu'cizat-ı Kur'âniye risalesinde, fennin iliştiği bütün âyetlerin her birisinin altında Kur'ân'ın bir lem'a-i i'câzını gösterip, ehl-i fennin medar-ı tenkit zannettikleri Kur'ân-ı Kerîmin cümle ve kelimelerinde fennin eli yetişmediği yüksek hakikatleri izhar edip en muannid feylesofu da teslime mecbur ediyor. Meydandadır, isteyen bakabilir. Ve baksın, bu mâni, kırk beş sene evvel söylenen o sözden sonra nasıl kırıldığını görsün.

Evet, bazı muhakkıkîn-i İslâmiyenin bu yolda telifatları var. Bu sekizinci dehşetli mânianın zîr ü zeber olacağına emareler görünüyor.

Evet, şimdi olmasa da, otuz-kırk sene sonra fen ve hakiki mârifet ve medeniyetin mehasini, bu üç kuvveti tam teçhiz edip, cihazatını verip, o sekiz mânileri mağlûp edip dağıtmak için taharrî-i hakikat meyelânını ve insafı ve muhabbet-i insaniyeti, o sekiz düşman taifesinin sekiz cephesine göndermiş. Şimdi onları kaçırmaya başlamış. İnşaallah, yarım asır sonra onları darma dağın edecek.

Evet, meşhurdur ki: "En kat'î fazilet odur ki, düşmanları dahi o faziletin tasdikine şehadet etsin." İşte yüzer

misâllerinden iki misâl:

Birincisi: On dokuzuncu asrın ve Amerikakıt'asının en meşhur feylesofu Mister Carlyle, en yüksek sadasıyla, çekinmeyerek, feylesoflara ve Hıristiyan âlimlerine neşriyatıyla bağırarak böyle diyor, eserlerinde şöyle yazmış:

"İslâmiyet gayet parlak bir ateş gibi doğdu. Sair dinleri kuru ağacın dalları gibi yuttu. Hem bu yutmak İslâmiyetin hakkı imiş. Çünkü sair dinler—fakat Kur'ân'ın tasdikine mazhar olmayan kısmı—hiç hükmündedir."

Hem Mister Carlyleyine diyor:

"En evvel kulak verilecek sözlerin en lâyıkı Muhammed'in aleyhissalâtü vesselâmsözüdür. Çünkü, hakikî söz, onun sözleridir."

Hem yine diyor ki:

"Eğer hakikat-i İslâmiyette şüphe etsen, bedihiyat ve zaruriyat-ı kat'iyede iştibah edersin. Çünkü, en bedihî ve zarurî bir hakikat ise İslâmiyettir."

İşte bu meşhur feylesof, İslâmiyet hakkında bu şehadetini, eserinde müteferrik yerde yazmış.

İkinci misâl: Avrupa'nın asr-ı âhirde en meşhur bir feylesofu Prens Bismarck diyor ki:

"Ben bütün kütüb-ü semâviyeyi tetkik ettim. Tahrif olmalarına binaen, beşerin saadeti için aradığım hakikî

hikmeti bulamadım. Fakat Muhammed'in (aleyhissalâtü vesselâm) Kur'ân'ını umum kütüplerin fevkinde gördüm. Her kelimesinde bir hikmet buldum. Bunun gibi beşerin saadetine hizmet edecek bir eser yoktur. Böyle bir eser, beşerin sözü olamaz. Bunu Muhammed'in (aleyhissalâtü vesselâm) sözüdür diyenler, ilmin zaruriyatını inkâr etmiş olurlar. Yani, Kur'ân Allah kelâmı olduğu bedihidir."

İşte Amerikave Avrupa'nın zekâ tarlaları Mister Carlyle ve Bismarck gibi böyle dâhi muhakkikleri mahsulât vermesine istinaden, ben de bütün kanaatimle derim ki:

Avrupave Amerika İslâmiyetle hamiledir; günün birinde bir İslâmî devlet doğuracak. Nasıl ki Osmanlılar Avrupa ile hamile olup bir Avrupa devleti doğurdu.

Ey Cami-i Emevîdeki kardeşlerim ve yarım asır sonraki âlem-i İslâm camiindeki ihvanlarım! Acaba baştan buraya kadar olan mukaddemeler netice vermiyor mu ki, istikbalin kıt'alarında hakikî ve mânevî hâkim olacak ve beşeri dünyevî ve uhrevî saadete sevk edecek yalnız İslâmiyettir ve İslâmiyete inkılâp etmiş ve hurafattan ve tahrifattan sıyrılacak İsevîlerin hakikî dinidir ki Kur'ân'a tâbi olur, ittifak eder.

İkinci cihet: Yani, maddeten İslâmiyetin terakkisinin kuvvetli sebepleri gösteriyor ki, maddeten dahi İslâmiyet istikbale hükmedecek. Birinci cihet, mâneviyat cihetinde terakkiyatı ispat ettiği gibi; bu ikinci cihet dahi maddî terakkiyatını ve istikbaldeki hâkimiyetini kuvvetli gösteriyor. Çünkü âlem-i İslâmın şahs-ı mânevîsinin

kalbinde, gayet kuvvetli ve kırılmaz “beş kuvvet” içtima ve imtizaç edip yerleşmiş.[HAŞİYE-1]

Haşiye-1 Evet, Kur’ân’ın üstadiyetinden ve dersinin işârâtından fehmediyoruz ki: Kur’ân, mu’cizat-ı enbiyayı zikretmesiyle, beşer, istikbalde terakki edeceğini, o mu’cizatın nazireleri istikbalde terakki ile vücuda geleceğini beşere ders verip teşvik ediyor: "Haydi, çalış, bu mu'cizatın nümunelerini göster. Süleyman Aleyhisselâm gibi iki aylık yolu bir günde git. İsâ Aleyhisselâm gibi en dehşetli hastalığın tedavisine çalış. Hazret-i Mûsâ'nın asâsı gibi taştan ab-ı hayatı çıkar, beşeri susuzluktan kurtar. İbrahim Aleyhisselâm gibi ateş seni yakmayacak maddeleri bul, giy. Bazı enbiyalar gibi şark ve garpta en uzak sesleri işit, sûretleri gör. Dâvud Aleyhisselâm gibi demiri hamur gibi yumuşat, beşerin bütün san'atına medâr olmak için demiri balmumu gibi yap. Yusuf Aleyhisselâm ve Nuh Aleyhisselâmın birer mu'cizesi olan saat ve gemiden nasıl çok istifade ediyorsunuz. Öyle de, sair enbiyanın size ders verdiği mu'cizelerden dahi o saat ve sefine gibi istifade ediniz, taklitlerini yapınız." İşte, buna kıyasen, Kur'ân her cihetle beşeri, maddî, mânevî terakkiyata sevk etmek için ders veriyor, üstad-ı küll olduğunu ispat ediyor.

Birincisi: Bütün kemâlâtın üstadı ve üç yüz yetmiş milyon nefisleri birtek nefis hükmüne getirebilen ve hakikî bir medeniyetle ve müspet ve doğru fenlerle teçhiz edilmiş olan ve hiçbir kuvvet onu kıramayacak bir mahiyette bulunan hakikat-i İslâmiyettir.[1]

İkinci kuvvet: Medeniyet ve san’atın hakikîüstadı ve vesilelerin ve mebâdilerin tekemmülüyle cihazlanmış olan şedid bir ihtiyaç ve belimizi kıran tam bir fakr, öyle bir kuvvettir ki, susmaz ve kırılmaz.

Üçüncü kuvvet: Yüksek şeylere müsabaka sûretinde beşere yüksek maksatları ders veren ve o yolda çalıştıran ve istibdâdâtı parça parça eden ve ulvî hisleri heyecana getiren ve gıpta ve hased ve kıskançlık ve rekabetle ve tam uyanmakla ve müsabaka şevkiyle ve teceddüd meyliyle ve

temeddün meyelânıyla teçhiz edilen üçüncü kuvvet, yalnız hürriyet-i şer'iyedir. Yani, insaniyete lâyık en yüksek kemâlâta olan meyil ve arzu ile cihazlanmış olmak.

Dördüncü kuvvet: Şefkatle cihazlanmış şehamet-i imaniyedir. Yani tezellül etmemek, haksızlara, zâlimlere zillet göstermemek, mazlumları da zelil etmemek. Yani, hürriyet-i şer'iyenin esasları olan müstebitlere dalkavukluk etmemek ve bîçarelere tahakküm ve tekebbür etmemektir.

Beşinci kuvvet: İzzet-i İslâmiyedir ki, i'lâ-yı kelimetullahı ilân ediyor. Ve bu zamanda i'lâ-yı kelimetullah, maddeten terakkiye mütevakkıf; medeniyet-i hakikiyeye girmekle i'lâ-yı kelimetullah edilebilir. İzzet-i İslâmiyenin iman ile kat'î verdiği emri, elbette âlem-i İslâmın şahs-ı mânevîsi, o kat'î emri istikbalde tam yerine getireceğine şüphe edilmez.

Evet, nasıl ki eski zamanda İslâmiyetin terakkisi, düşmanın taassubunu parçalamak ve inadını kırmak ve tecavüzatını def etmek, silâh ile, kılıç ile olmuş. İstikbalde silâh, kılıç yerine hakikî medeniyet ve maddî terakki ve hak ve hakkaniyetin mânevî kılıçları düşmanları mağlûp edip dağıtacak.

Biliniz ki: Bizim muradımız, medeniyetin mehasini ve beşere menfaati bulunan iyilikleridir. Yoksa medeniyetin günahları, seyyiatları değil ki, ahmaklar o seyyiatları, o sefahetleri mehasin zannedip, taklit edip malımızı harap ettiler. Ve dini rüşvet veripdünyayı da kazanamadılar. Medeniyetin günahları iyiliklerine galebe edip seyyiatı

hasenatına racih gelmekle, beşer iki harb-i umumî ile iki dehşetli tokat yiyip o günahkâr medeniyeti zîr ü zeber edip öyle bir kustu ki, yeryüzünü kanla bulaştırdı. İnşaallah, istikbaldeki İslâmiyetin kuvvetiyle medeniyetin mehasini galebe edecek, zemin yüzünü pisliklerden temizleyecek, sulh-u umumîyi de temin edecek.

Evet, Avrupa'nın medeniyeti faziletve hüda üstüne tesis edilmediğinden, belki heves ve hevâ, rekabet ve tahakküm üzerine bina edildiğinden, şimdiye kadar medeniyetin seyyiatı hasenatına galebe edip ihtilâlci komitelerle kurtlaşmış bir ağaç hükmüne girdiği cihetle, Asya medeniyetinin galebesine kuvvetli bir medar, bir delil hükmündedir. Ve az vakitte galebe edecektir.

Acaba istikbale karşı ehl-i iman ve İslâm için böyle maddî ve mânevî terakkiyata vesile ve kuvvetli, sarsılmaz esbab varken ve demiryolu gibi istikbal saadetine yol açıldığı halde, nasıl meyus olup ye'se düşüyorsunuz ve âlem-i İslâmın kuvve-i mâneviyesini de kırıyorsunuz? Ve yeis ve ümitsizlikle zannediyorsunuz ki "Dünya herkese ve ecnebilere terakki dünyasıdır. Fakat, yalnız bîçare ehl-i İslâm için tedennî dünyası oldu" diye pek yanlış bir hatâya düşüyorsunuz.

Mâdem meylü'l-istikmal(tekâmül meyli) kâinatta fıtrat-ı beşeriyede fıtraten derc edilmiş. Elbette, beşerin zulüm ve hatasıyla başına çabuk bir kıyamet kopmazsa, istikbalde hak ve hakikat, âlem-i İslâmda nev-i beşerin eski hatîatına kefaret olacak bir saadet-i dünyeviyeyi de gösterecek

inşaallah.

Evet, bakınız, zaman hatt-ı müstakimüzerine hareket etmiyor ki, mebde ve müntehâsı birbirinden uzaklaşsın. Belki küre-i arzın hareketi gibi bir daire içinde dönüyor. Bazan terakki içinde yaz ve bahar mevsimi gösterir. Bazan tedennî içinde kış ve fırtına mevsimini gösterir. Her kıştan sonra bir bahar, her geceden sonra bir sabah olduğu gibi, nev-i beşerin dahi bir sabahı, bir baharı olacak inşaallah. Hakikat-i İslâmiyenin güneşiyle, sulh-u umumî dairesinde hakikî medeniyeti görmeyi rahmet-i İlâhiyeden bekleyebilirsiniz.

Dersin başında, bir buçuk burhanı dâvâmıza şahit göstereceğiz demiştik. Şimdi bir burhanmücmelen bitti. O dâvânın yarı burhanı da şudur ki:

Fenlerin casus gibi tetkikatıyla ve hadsiz tecrübelerle sabit olmuş ki, kâinatın nizamında galib-i mutlak ve maksud-u bizzat ve Sâni-i Zülcelâlin hakikî maksatları, hayır ve hüsün ve güzellik ve mükemmeliyettir. Çünkü kâinata ait fenlerden her bir fen, küllî kaideleriyle bahsettiği nev' ve taifede öyle bir intizam ve mükemmeliyet gösteriyor ki, ondan daha mükemmel, akıl bulamıyor. Meselâ, tıbba ait teşrih-i beden-i insanî fenni ve kozmoğrafyaya tabi manzume-i şemsiye fenni, nebatât ve hayvanâta ait fenler gibi bütün fenlerin her birisi, küllî kaideleriyle o bahsettiği kısımda Sâni-i Zülcelâlin o nev'ideki nizamında mucizat-ı kudretini ve hikmetini ve [1]

اَحْسَنَ كُلَّ شَيْءٍ خَلَقَهُhakikatını gösteriyor.

1. "O (Allah) ki, yarattığı herşeyi çok güzel yaptı." Secde Sûresi, 32:7.

Hem istikra-i tâmmeve tecrübe-i umumî gösteriyor, netice veriyor ki: Şer, kubh, çirkinlik, bâtıl, fenalık, hilkat-i kâinatta cüz'îdir. Maksut değil, tebeîdir ve dolayısıyladır. Yani, meselâ çirkinlik, çirkinlik için kâinata girmemiş; belki güzelliğin bir hakikati çok hakikatlere inkılâp etmek için, çirkinlik bir vâhid-i kıyasî olarak hilkate girmiş. Şer, hatta şeytan dahi, beşerin hadsiz terakkiyatına müsabaka ile vesile olmak için beşere musallat edilmiş. Bunlar gibi, cüz'î şerler, çirkinlikler, küllî güzelliklere, hayırlara vesle olmak için kâinatta halk edilmiş.

İşte, kâinatta hakikîmaksat ve netice-i hilkat, istikra-i tâmme ile ispat ediyor ki, hayır ve hüsün ve tekemmül esastır ve hakikî maksut onlardır. Elbette beşer, bu kadar zulmî küfriyatlarıyla zemin yüzünü mülevves ve perişan ettikleri halde, cezasını görmeden ve kâinattaki maksud-u hakikîye mazhar olmadan dünyayı bırakıp ademe kaçamayacak, belki Cehennem hapsine girecek.

Hem istikrâ-i tâmmeile ve fenlerin tahkikatıyla sabit olmuş ki, mahlûkat içinde en mükerrem, en ehemmiyetli beşerdir. Çünkü beşer, hilkat-i kâinattaki zahirî esbab ve neticelerinin mabeynindeki basamakları ve teselsül eden illetlerin ve sebeplerin münasebetlerini aklıyla keşfedip san'at-ı İlâhiyeyi ve muntazam hikmeti icadat-ı Rabbaniyenin taklidini san'atçığıyla yapmak ve ef'âl-i

İlâhiyeyi anlamak için ve san'at-ı İlâhiyeyi bilmek ve cüz'î ilmiyle ve san'atlarıyla anlamak için bir mizan, bir mikyas kendi cüz'î ihtiyarıyla işlediği maddelerle, Halık-ı Zülcelâlin küllî, muhît ef'âl ve sıfatlarını bilerek kâinatın en eşref, en ekrem mahlûku beşer olduğunu ispat ediyor.

Hem İslâmiyetin kâinata ve beşere ait hakikatlerinin şehadetiyle mükerrem beşer içinde en eşref ve en âlâsı, ehl-i hak ve hakikat olan ehl-i İslâmiyet, hem istikrâ-i tâmme ile, tarihlerin şehadetiyle, en mükerrem beşer içindeki en müşerref olan ehl-i hakkın içinde dahi bin mu'cizatı ve çok yüksek ahlâkının ve İslâmiyet ve Kur'ân hakikatlerinin şehadetiyle en efdal, en yüksek olan Muhammed Aleyhissalâtü Vesselâmdır.

Madem bu yarı burhanın üç hakikati böyle haber veriyor. Acaba hiç mümkün müdür ki, nev-i beşer, şekâvetiyle bu kadar fenlerin şehadetini cerh edip, bu istikrâ-i tâmmeyi kırıp, meşiet-i İlâhiyeye ve kâinatı içine alan hikmet-i ezeliyeye karşı temerrüd edip, şimdiye kadar ekseriyetle yaptığı gibi, o zâlimâne vahşetinde ve mütemerridâne küfründe ve dehşetli tahribatında devam edebilsin? Ve İslâmiyet aleyhinde bu halin devam etmesi hiç mümkün müdür?

Ben bütün kuvvetimle, hadsiz lisânım olsa, o hadsiz lisânlarla kasem ederim ki, âlemi bu nizam-ı ekmel ile, bu kâinatı zerreden seyyarata kadar, sinek kanadından semâvât kandillerine kadar nihayet bir hikmet-i intizam ile halkeden Hakîm-i Zülcelâle ve Sâni-i Zülcemâle o hadsiz

lisânlarla kasem ediyoruz ki, beşer hiçbir cihetle bütün enva-i kâinata muhalif olarak ve küçük kardeşleri olan sair tâifelere zıt olarak kâinattaki nizama, küllî şerleriyle muhalefet edip nev-i beşerde şerrin hayra galebesine binler senede sebep olan o zakkumları yiyip hazmetmesi mümkün değil.

Bunun imkânı ancak ve ancak bu farz-ı muhal ile olabilir ki, beşer bu âleme emanet-i kübrâ mertebesinde ve halife-i rû-yi zemin makamında sair envâ-ı kâinata büyük ve mükerrembir kardeş olduğu halde en edna, en berbat, en perişan, en muzır ve ehemmiyetsiz, hırsızcasına ve dolayısıyla bu kâinat içine girmiş, karıştırmış. Bu farz-ı muhal, hiçbir cihetle kabul olunamaz.

Bu hakikatiçin, elbette bu yarım burhanımız netice veriyor ki, âhirette cennet ve cehennemin zarurî vücutları gibi hayır ve hak din istikbalde mutlak galebe edecektir. Ta ki, nev-i beşerde dahi sair nevi'ler gibi hayır ve fazilet galib-i mutlak olacak. Ta beşer de sair kâinattaki kardeşlerine müsâvi olabilsin ve sırr-ı hikmet-i ezeliye nev-i beşerde dahi "takarrur etti" denilebilsin.

Elhasıl: Madem mezkûr kat'î hakikatlarla bu kâinatta en müntehap netice ve Halıkın nazarında en ehemmiyetli mahlûk beşerdir. Elbette ve elbette ve hayat-ı bakiyede cennet ve cehennemi, bilbedahe, beşerdeki şimdiye kadar zâlimane vaziyetler cehennemin vücudunu; ve fıtratındaki küllî istidâdât-ı kemâliyesi ve kâinatı alâkadar eden hakaik-i imaniyesi, cenneti bedahetle istilzam ettiği gibi,

her halde iki harb-i umumî ile ettiği ve kâinatı ağlattıran cinayetleri ve yuttuğu zakkum şerleri hazmetmediği için kustuğu ve zeminin bütün yüzünü pislendirdiği vaziyetiyle, beşeriyeti en berbat bir dereceye düşürüp bin senelik terakkiyatını zîr ü zeber etmek cinayetini beşer hazmetmeyecek. Her halde çabuk başında bir kıyamet kopmazsa, hakaik-i İslâmiye beşeri esfel-i safilîn derece-i sukutundan kurtarmaya ve ru-yi zemini temizlemeye ve sulh-u umumiyi temin etmeye vesile olmasını Rahmân-ı Rahîmin rahmetinden niyaz ediyoruz ve ümid ediyoruz ve bekliyoruz.

İKİNCİ KELİME: Ki, müddet-i hayatımda tecrübelerimle fikrimde tevellüd eden şudur:

Yeis en dehşetli bir hastalıktır ki, âlem-i İslâmın kalbine girmiş. İşte o yeistir ki bizi öldürmüş gibi, garpta bir-iki milyonluk küçük bir devlet, şarkta yirmi milyon Müslümanları kendine hizmetkâr ve vatanlarını müstemleke hükmüne getirmiş. Hem o yeistir ki, yüksek ahlâkımızı öldürmüş, menfaat-i umumiyeyi bırakıp menfaat-ı şahsiyeye nazarımızı hasrettirmiş. Hem o yeistir ki, kuvve-i mâneviyemizi kırmış. Az bir kuvvetle, imandan gelen kuvve-i mâneviye ile şarktan garba kadar istilâ ettiği halde, o kuvve-i mâneviye-i harika meyusiyetle kırıldığı için, zâlim ecnebîler dört yüz seneden beri üç yüz milyon Müslümanı kendilerine esir etmiş. Hatta bu yeisle, başkasının lâkaytlığını ve füturunu kendi tembelliğine özür zannedip neme lâzım der, "Herkes benim gibi berbattır" diye şehamet-i imaniyeyi terk edip hizmet-i İslâmiyeyi

yapmıyor.

Madem bu derece bu hastalık bize bu zulmü etmiş, bizi öldürüyor. Biz de o kàtilimizden kısasımızı alıp öldüreceğiz.

لاَ تَقْنَطُوا مِنْ رَحْمَةِ اللّٰهِ[1] kılıcıyla o yeisin başını parçalayacağız.

مَالاَ يُدْرَكُ كُلُّهُ لاَيُتْرَكُ كُلُّهُ[2] hadisinin hakikatiyle belini kıracağız inşaallah.

Yeis, ümmetlerin, milletlerin "seretan" denilen en dehşetli bir hastalığıdır. Ve kemâlâta mâni ve اَنَا عِنْدَ ظَنِّ عَبْدِى بِى[3] hakikatine muhaliftir; korkak, aşağı ve âcizlerin şe'nidir, bahaneleridir. Şehamet-i İslâmiyenin şe'ni değildir. Hususan Arap gibi nev-i beşerde medar-ı iftihar yüksek seciyelerle mümtâz bir kavmin şe'ni olamaz. Âlem-i İslâm milletleri Arabın metanetinden ders almışlar. İnşaallah, yine Araplar ye'si bırakıp, İslâmiyetin kahraman ordusu olan Türklerle hakikî bir tesânüd ve ittifak ile el ele verip Kur'ân'ın bayrağını dünyanın her tarafında ilân edeceklerdir.

---

1. "Rahmet-i İlâhiyeden ümidinizi kesmeyiniz." Zümer Sûresi, 39:53.

2. Birşey bütünüyle elde edilmezse, bütünüyle de terk edilmez.

3. "Ben kulumun zannı üzereyim (yani kulum Beni nasıl tanırsa, ona öyle muamele ederim)."*Buharî,* Tevhid: 15, 35; *Müslim,* Tevbe: 1, Zikr: 2, 19; *Tirmizî,* Zühd: 51, Daavât: 131; *İbni Mâce,* Edeb: 58; *Dârimî,* Rikak: 22; *Müsned,* 2:251, 315, 391, 412, 445, 482, 516, 517, 524, 534, 539, 3:210, 277, 491, 4:106.

ÜÇÜNCÜ KELİME: Ki, bütün hayatımdaki tahkikatımla ve hayat-ı içtimaiyenin çalkamasıyla, hülâsave zübdesi bana kat'î bildirmiş ki: Sıdk, İslâmiyet'in üssü'l-esasıdır ve ulvî seciyelerinin rabıtasıdır ve hissiyat-ı ulviyesinin mizacıdır. Öyleyse, hayat-ı içtimaiyemizin esası olan sıdkı, doğruluğu içimizde ihya edip onunla mânevî hastalıklarımızı tedâvi etmeliyiz.

Evet sıdk ve doğruluk İslâmiyetin hayat-ı içtimaiyesinde ukde-i hayatiyesidir. Riyakârlık, fiilî bir nev'i yalancılıktır. Dalkavukluk ve tasannu, alçakça bir yalancılıktır. Nifak ve münafıklık, muzır bir yalancılıktır. Yalancılık ise, Sâni-i Zülcelâlin kudretine iftira etmektir.

Küfür, bütün envâıyla kizbdir, yalancılıktır. İman sıdktır, doğruluktur. Bu sırra binaen, kizb ve sıdkın ortasında hadsiz bir mesafe var; Şark ve Garp kadar birbirinden uzak olmak lâzım geliyor. Nar ve nur gibi birbirine girmemek lâzım. Hâlbuki, gaddar siyaset ve zâlim propaganda birbirine karıştırmış, beşerin kemâlâtını da karıştırmış.[HAŞİYE-1]

Haşiye-1 Ey kardeşlerim! Kırk beş sene evvel Eski Said'in bu dersinden anlaşılıyor ki, o Said siyasetle, içtimaiyat-ı İslâmiyeile ziyade alâkadardır. Fakat sakın zannetmeyiniz ki, o, dini siyasete âlet veya vesile yapmakmesleğinde gitmiş. Hâşâ, belki o bütün kuvvetiyle siyaseti dine âletediyormuş. Ve derdi ki: "Dinin bir hakikatini bin siyasete tercih ederim." Evet, o zamanda kırk-elli sene evvel hissetmiş ki, bazı münafık zındıkların siyaseti dinsizliğe âlet etmeye teşebbüs niyetlerine ve fikirlerine mukabil, o da bütün kuvvetiyle siyaseti İslâmiyetin hakaikine bir hizmetkâr, bir âlet yapmaya çalışmış. Fakat o zamandan yirmi sene sonra gördü ki: O gizli münafık zındıkların garplılaşmak bahanesiyle siyaseti dinsizliğe âlet yapmalarına mukabil, bir kısım dindar ehl-i siyaset, dini siyaset-i İslâmiyeye âlet etmeye çalışmışlardı. İslâmiyet güneşiyerdeki ışıklara âlet ve tâbi olamaz. Ve âlet yapmak,

İslâmiyetinkıymetini tenzil etmektir, büyük bir cinayettir. Hatta, Eski Said o çeşit siyaset tarafgirliğinden gördü ki: Bir sâlih âlim, kendi fikr-i siyasîsine muvafık bir münâfıkı hararetle senâ etti ve siyasetine muhalif bir salih hocayı tenkit ve tefsik etti. Eski Said ona dedi: "Birşeytan senin fikrine yardım etse rahmet okutacaksın. Senin fikr-i siyasiyene muhalif bir melek olsa lânet edeceksin." Bunun için, Eski Said "اَعُوذُ بِاللّٰهِ مِنَ الشَّيْطَانِ وَالسِّيَاسَةِ(Şeytan ve siyasetten Allah'a sığınırım.)" dedi. Ve otuz beş seneden beri siyaseti terk etti.

[Siyaseti Yeni Saidbütün bütün terk ettiği için bakmadığından, Esk Said'in siyasete temas eden *Hutbe-i Şâmiye* dersinin (onun yerine) tercümesi yazıldı].

Said Nursî

HAŞİYENİN HAŞİYESİ Hem Üstadımızın yirmi yedi senelik hayatı ve yüz otuz parça kitabı vemektupları, üç mahkeme (Şimdi yüz mahkeme) ve hükûmet memurlarıtarafından tam tetkik edildiği ve aleyhinde çalışan zâlim mürted ve münafıklara karşı mecbur da olduğu halde, hatta idamı için gizli emir verildiği halde, dini siyasete âlet ettiğine dair en ufak bir emâre bulamamaları, dini siyasete âlet etmediğini kat'î ispat ediyor. Ve hayatını yakından tanıyan biz Nur şakirtleri ise, bu fevkalâde hale karşı hayranlık duymakta ve Risale-i Nur dairesindeki hakikî ihlâsa bir delil saymaktayız.

Nur şakirtleri

Bu sıdk ve kizb, küfür ve iman kadar birbirinden uzak. Asr-ı Saadette sıdk vasıtasıyla Muhammed Aleyhissalâtü Vesselâmın âlâ-yı illiyyîne çıkması ve o sıdk anahtarıyla hakaik-i imaniye ve hakaik-i kâinat hazinesi açılması sırrıyla, içtimaiyat-ı beşeriye çarşısında sıdk en revaçlı bir mal ve satın alınacak en kıymetli bir metâ hükmüne geçmiş. Ve kizb vasıtasıyla Müseylime-i Kezzabın emsâli, esfel-i sâfiline sukut etmiş. Ve kizb o zamanda küfriyat ve hurafatın anahtarı olduğunu o inkılâb-ı azîm gösterdiğinden, kâinat çarşısında en fena, en pis bir mal olup, o malı satın almak değil, herkes nefret etmesi hükmüne geçen kizb ve yalana, elbette o inkılâb-ı azîmin saff-ı evveli olan ve fıtratlarında en revaçlı ve medâr-ı

iftihar şeyleri almak ve en kıymetli ve revaçlı mallara müşteri olmak fıtratında bulunan Sahabeler, elbette, şüphesiz bilerek ellerini yalana uzatmazlar. Kizb ile kendilerini mülevves etmezler. Müseylime-i Kezzaba kendilerini benzetemezler. Belki, bütün kuvvetleriyle ve meyl-i fıtrîleriyle en revaçlı mal ve en kıymettar metâ ve hakikatlerin anahtarı, Muhammed Aleyhissalâtü Vesselâmın âlâ-yı illiyyîne çıkmasının basamağı olan sıdk ve doğruluğa müşteri olup, mümkün olduğu kadar sıdktan ayrılmamaya çalıştıklarından, ilm-i hadisçe ve ulema-i şeriat içinde bir kaide-i mukarrere olan, "Sahabeler daima doğru söylerler. Onlardaki rivayet, tezkiyeye muhtaç değil. Peygamberden (aleyhissalâtü vesselâm) rivayet ettikleri hadisler, bütün sahihtir" diye, ehl-i şeriat ve ehl-i hadisin ittifakına kat'î hüccet, bu mezkûr hakikattir.

İşte, Asr-ı Saadetteki inkılâb-ı azîm, sıdk ile kizb, iman ile küfür kadar birbirinden uzak iken, zaman geçtikçe, gele gele birbirineyakınlaştı. Ve siyaset propagandası bazan yalana ziyade revaç verdi. Fenalık ve yalancılık bir derece meydan aldı. İşte bu hakikat içindir ki, Sahabelere kimse yetişemez. Yirmi Yedinci Sözün zeyli olan Sahabeler hakkındaki risaleye havale edip kısa kesiyoruz.

Ey bu Câmi-i Emevîdeki kardeşlerim! Ve kırk-elli sene sonra âlem-i İslâmmescid-i kebirindeki dört yüz milyon ehl-i iman olan ihvanımız! Necat yalnız sıdkla, doğrulukla olur. Urvetü'l-vuska sıdktır. Yani, en muhkem ve onunla bağlanacak zincir, doğruluktur.

Amma maslahatiçin kizb ise, zaman onu neshetmiş.

Maslahat ve zaruret için bazı âlim "muvakkat" fetvâsı vermişler. Bu zamanda o fetvâ verilmez. Çünkü, o kadar sû-i istimal edilmiş ki, yüz zararı içinde bir menfaati olabilir. Onun için hüküm maslahata bina edilmez.

Meselâ, seferde namazı kasretmenin sebebi, meşakkattir. Fakat illet olamaz. Çünkü muayyen bir haddi yok; sû-i istimale düşebilir. Belki illet, yalnız sefer olabilir. Aynen öyle de, maslahat dahi yalan söylemeye illet olamaz. Çünkü muayyen bir haddi yok; sû-i istimâle müsait bir bataklıktır. Hükm-ü fetvâ ona bina edilmez. Öyleyse, اِمَّا الصِّدْقُ وَاِمَّا السُّكُوتُ[1] Yani, yol ikidir, üç değildir. Ya doğru, ya yalan, ya sükût değildir.

---

1. Ya doğruyu söylemek, ya da sükût etmek.

İşte şimdi beşerin ortadaki dehşetli yalancılığıyla ve tezviratlarıyla emniyet-i umumiyenin ve rû-yi zemin âsâyişlerinin zîr ü zeber olması, kizble ve maslahatın sû-i istimaliyle olmasından, elbette o üçüncü yolu kapatmaya beşeri mecbur ediyor ve kat'î emir veriyor. Yoksa, bu yarım asırda gördükleri umumî harpler ve dehşetli inkılâplar ve sukutlar ve tahribatlar, başlarına bir kıyameti koparacak.

Evet, her söylediğin doğru olmalı; fakat her doğruyu söylemek doğru değil. Bazan zarar verse sükût etmek... Yoksa yalana hiç fetvâ yok. Her söylediğin hak olmalı; fakat her hakkı söylemeye senin hakkın yok. Çünkü hâlis olmazsa sû-i tesir eder, hak, haksızlıkta sarf olur.

DÖRDÜNCÜ KELİME: Bütün hayatımda, hayat-ı

içtimaiye-i beşeriyeden kat'î bildiğim ve tahkikatların bana verdiği netice şudur ki:

Muhabbete en lâyık şey muhabbettir; ve husumete en lâyık sıfat husumettir. Yani, hayat-ı içtimaiye-i beşeriyeyi temin eden ve saadete sevk eden muhabbet ve sevmek sıfatı, en ziyade sevilmeye ve muhabbete lâyıktır. Ve hayat-ı içtimaiye-i beşeriyeyi zîr ü zeber eden düşmanlık ve adavet, herşeyden ziyade nefrete ve adavete ve ondan çekilmeye müstahak ve çirkin ve muzır bir sıfattır. Bu hakikat Risale-i Nur'un Yirmi İkinci Mektubunda izahıyla beyan edildiğinden burada kısa bir işaret ediyoruz. Şöyle ki:

Husumet ve adavetin vakti bitti. İki harb-i umumî adavetin ne kadar fena ve tahrip edici ve dehşetli zulüm olduğunu gösterdi. İçinde hiçbir fayda olmadığı tezahür etti. Öyleyse, düşmanlarımızın seyyiatı—tecavüz olmamak şartıyla—adavetinizi celb etmesin. Cehennem ve azab-ı İlâhî kâfidir onlara...

Bazan insanın gururu ve nefisperestliği, şuursuzolarak, ehl-i imana karşı haksız olarak adavet eder; kendini haklı zanneder. Hâlbuki, bu husumet ve adavetle, ehl-i imana karşı muhabbete vesile olan iman, İslâmiyet ve cinsiyet gibi kuvvetli esbabı istihfaf etmektir, kıymetlerini tenzil etmektir. Adavetin ehemmiyetsiz esbablarını, muhabbetin dağ gibi sebeplerine tercih etmek gibi bir divâneliktir.

Madem muhabbetadavete zıttır; ziya ve zulmet gibi hakikî içtima edemezler. Hangisinin esbabı galip ise, o

hakikatiyle kalbde bulunacak; onun zıddı hakikatıyla olmayacak. Meselâ, muhabbet hakikatiyle bulunsa, o vakit adavet şefkate, acımaya inkılâp eder. Ehl-i imana karşı vaziyet budur. Yahut adavet hakikatiyle kalbde bulunsa, o vakit muhabbet, mümaşat ve karışmamak, zahiren dost olmak sûretine döner. Bu ise tecavüz etmeyen ehl-i dalâlete karşı olabilir.

Evet, muhabbetin sebepleri, iman, İslâmiyet, cinsiyet ve insaniyet gibi nuranî, kuvvetli zincirler ve mânevî kal'alardır. Adavetin sebepleri, ehl-i imana karşı küçük taşlar gibi bir kısım hususî sebeplerdir. Öyle ise, bir Müslümana hakikî adavet eden, o dağ gibi muhabbet esbablarını istihfaf etmek hükmünde büyük bir hatâdır.

Elhasıl: Muhabbet, uhuvvet, sevmek, İslâmiyetin mizacıdır, rabıtasıdır. Ehl-i adavet, mizacı bozulmuş bir çocuğa benziyor ki, ağlamak ister; birşey arıyor ki onunla ağlasın. Sinek kanadı kadar ehemmiyetsiz birşey, ağlamasına bahane olur. Hem insafsız, bedbîn bir adama benzer ki, sû-i zan mümkün oldukça hüsn-ü zan etmez. Bir seyyie ile on haseneyi örter. Bu ise, seciye-i İslâmiye olan insaf ve hüsn-ü zan bunu reddeder.

BEŞİNCİ KELİME: Meşveret-i şer'iyeden aldığım ders budur: Şu zamanda bir adamın bir günahı, bir kalmıyor. Bazan büyür, sirayet eder, yüz olur. Birtek hasenebazan bir kalmıyor. Belki bazan binler dereceye terakki ediyor. Bunun sırr-ı hikmeti şudur:

Hürriyet-i şer'iye ile meşveret-i meşrua,

hakikîmilliyetimizin hâkimiyetini gösterdi. Hakikî milliyetimizin esası, ruhu ise İslâmiyettir. Ve Hilâfet-i Osmaniye ve Türk Ordusunun o milliyete bayraktarlığı itibarıyla, o İslâmiyet milliyetinin sadefi ve kal'ası hükmünde Arap ve Türk hakikî iki kardeş, o kal'a-i kudsiyenin nöbettarlarıdırlar.

İşte, bu kudsî milliyetin rabıtasıyla, umum ehl-i İslâm birtek aşiret hükmüne geçiyor. Aşiretin efradı gibi, İslâm taifeleri de birbirine uhuvvet-i İslâmiye ile mürtebit ve alâkadar olur. Birbirine mânen—lüzum olsa maddeten—yardım eder. Güya bütün İslâm taifeleri bir silsile-i nuraniye ile birbirine bağlıdır.

Nasıl ki bir aşiretin bir ferdi bir cinayet işlese, o aşiretin bütün efradı, o aşiretin düşmanı olan başka aşiretin nazarında müttehem olur. Güya her bir fert o cinayeti işlemiş gibi, o düşman aşiret onlara düşman olur. O tek cinayet, binler cinayet hükmüne geçer. Eğer o aşiretin bir ferdi, o aşiretin mahiyetine temas eden medar-ı iftihar bir iyilik yapsa, o aşiretin bütün efradı onunla iftihar eder. Güya her bir adam, aşirette o iyiliği yapmış gibi iftihar eder.

İşte bu mezkûr hakikat içindir ki, bu zamanda, hususan kırk-elli sene sonra, seyyie, fenalık işleyenin üstünde kalmaz. Belki milyonlar nüfus-u İslâmiyenin hukuklarına tecavüz olur. Kırk-elli sene sonra çok misâlleri görülecek.

Ey bu sözlerimi dinleyen bu Cami-i Emevîdeki kardeşler ve kırk-elli sene sonra âlem-i İslâm camiindeki ihvân-ı

Müslimîn! “Biz zarar vermiyoruz, fakat menfaat vermeye iktidarımız yok. Onun için mazuruz” diye böyle özür beyan etmeyiniz. Bu özrünüz kabul değil. Tembelliğiniz ve neme lâzım deyip çalışmamanız ve ittihad-ı İslâm ile, milliyet-i hakikiye-i İslâmiye ile gayrete gelmediğiniz, sizler için gayet büyük bir zarar ve bir haksızlıktır.

İşte, seyyie böyle binlere çıktığı gibi, bu zamanda hasene—yani İslâmiyetin kudsiyetine temas eden iyilik—yalnız işleyene münhasır kalmaz. Belki o hasene, milyonlar ehl-i imana mânenfayda verebilir. Hayat-ı mâneviye ve maddîyesinin rabıtasına kuvvet verebilir. Onun için, neme lâzım deyip kendini tembellik döşeğine atmak zamanı değil!

Ey bu camideki kardeşlerim ve kırk-elli sene sonraki âlem-i İslâm mescid-i kebirindeki ihvanlarım! Zannetmeyiniz ki, ben bu ders makamına size nasihat etmek için çıktım. Belki buraya çıktım, sizden olan hakkımızı dâvâ ediyoruz. Yani, küçük taifelerin menfaati ve saadet-i dünyeviyeleri ve uhreviyeleri, sizin gibi büyük ve muazzam taife olan Arap ve Türk gibi hâkim üstadlarla bağlıdır. Sizin tembelliğiniz ve füturunuzla, biz bîçare küçük kardeşleriniz olan İslâm taifeleri zarar görüyoruz. Hususan, ey muazzam ve büyük ve tam intibaha gelmiş veya gelecek olan Araplar, en evvel busözlerle sizinle konuşuyorum. Çünkü, bizim ve bütün İslâm taifelerinin üstadlarımız ve imamlarımız ve İslâmiyetin mücahidleri sizlerdiniz. Sonra muazzam Türk milleti o kudsî vazifenize tam yardım ettiler.

Onun için tembellikle günahınız büyüktür. Ve iyiliğiniz ve haseneniz de gayet büyük ve ulvîdir. Hususan kırk-elli sene sonra, Arap taifeleri, Cemahir-i Müttefika-i Amerika gibi en ulvî bir vaziyete girmeye, esarette kalan hâkimiyet-i İslâmiyeyi eski zaman gibi küre-i arzın nısfında, belki ekserisinde tesisine muvaffak olmanızı rahmet-i İlâhiyeden kuvvetle bekliyoruz. Bir kıyamet çabuk kopmazsa, inşaallah nesl-i âti görecek.

Sakın kardeşlerim, tevehhüm, tahayyül etmeyiniz ki, ben şu sözlerimle siyasetle iştigal için himmetinizi tahrik ediyorum. Hâşâ! Hakikat-i İslâmiye bütün siyâsâtın fevkindedir. Bütün siyasetler ona hizmetkâr olabilir. Hiçbir siyasetin haddi değil ki, İslâmiyeti kendine âlet etsin.

Ben kusurlu fehmimle şu zamanda, heyet-i içtimaiye-i İslâmiyeyi, çok çark ve dolapları bulunan bir fabrika sûretinde tasavvur ediyorum. O fabrikanın bir çarkı geri kalsa, yahut bir arkadaşı olan başka bir çarka tecavüz etse, makinenin mihanikiyeti bozulur. Onun için, ittihad-ı İslâmın tam zamanı gelmeye başlıyor. Birbirinizin şahsî kusurlarına bakmamak gerektir.

Bunu da teessüf ve teellümle size beyan ediyorum ki: Ecnebîlerin bir kısmı, nasıl kıymettar malımızı ve vatanlarımızı bizden aldılar, onun bedeline çürük bir fiyat verdiler. Aynen öyle de, yüksek ahlâkımızı ve yüksek ahlâkımızdan çıkan ve hayat-ı içtimaiyeye temas eden seciyelerimizin bir kısmını da bizden aldılar, terakkilerine medar ettiler. Ve onun fiyatı olarak bize verdikleri, sefihane

ahlâk-ı seyyieleridir, sefihane seciyeleridir.

Meselâ, bizden aldıkları seciye-i milliye ile, bir adam onlarda der: “Eğer ben ölsem milletim sağ olsun. Çünkü milletimin içinde bir hayat-ı bakiyem var.” İşte, bu kelimeyi bizden almışlar ve terakkiyatlarında en metin esas da budur. Bizden hırsızlamışlar. Bu kelime ise, din-i haktan ve iman hakikatlerinden çıkar. O bizim, ehl-i imanın malıdır. Hâlbuki, ecnebîlerden içimize giren pis ve fena seciye itibarıyla bir hodgâm adam bizde diyor: “Ben susuzluktan ölsem, yağmur hiçbir daha dünyaya gelmesin. Eğer ben görmezsem bir saadeti, dünya istediği gibi bozulsun.” İşte bu ahmakane kelime dinszlikten çıkıyor, âhireti bilmemekten geliyor. Hariçten içimize girmiş, zehirliyor.

Hem o ecnebîlerin bizden aldıkları fikr-i milliyetle, bir ferdi, bir millet gibi kıymet alıyor. Çünkü, bir adamın kıymeti himmeti nispetindedir. Kimin himmeti milleti ise, o kimse tek başıyla küçük bir millettir. Bazılarımızdaki dikkatsizlikten ve ecnebîlerin zararlı seciyelerini almamızdan, kuvvetli ve kudsî İslâmî milliyetimizle beraber, herkes “Nefsî, nefsî” demekle ve milletin menfaatini düşünmemekle, menfaat-i şahsiyesini düşünmekle, bin adam, bir adam hükmüne sukut eder.

مَنْ كَانَ هِمَّتُهُ نَفْسَهُ فَلَيْسَ مِنَ الْاِنْسَانِ لِاَنَّهُ مَدَنِيٌّ بِالطَّبْعِ

Yani, kimin himmeti yalnız nefsi ise, o insan değil.

Çünkü, insanın fıtratı medenîdir. Ebnâ-yı cinsini mülâhazaya mecburdur. Hayat-ı içtimaiye ile hayat-ı şahsiyesi devam edebilir. Meselâ, bir ekmeği yese, kaç ellere muhtaç ve ona mukabil o elleri mânen öptüğünü ve giydiği libasla kaç fabrikayla alâkadar olduğunu kıyas ediniz. Hayvan gibi bir postla yaşayamadığından, ebnâ-yı cinsiyle fıtraten alâkadar olduğundan ve onlara mânevî bir fiyat vermeye mecbur bulunduğundan, fıtratıyla medeniyetperverdir. Menfaat-i şahsiyesine hasr-ı nazar eden, insanlıktan çıkar, mâsum olmayan câni bir hayvan olur. Birşey elinden gelmese, hakikî özrü olsa, o müstesna...

ALTINCI KELİME: Müslümanların hayat-ı içtimaiye-i İslâmiyedeki saadetlerinin anahtarı, meşveret-i şer'iyedir. [1] وَأَمْرُهُمْ شُورٰى بَيْنَهُمْ âyet-i kerimesi, şûrâyı esas olarak emrediyor.

---

1. "Onların yönetimi, aralarında yaptıkları istişare iledir." Şûrâ Sûresi, 42:38.

Evet, nasıl ki, nev-i beşerdeki telâhuk-u efkâr unvanı altında asırlar ve zamanların tarih vasıtasıyla birbiriyle meşvereti, bütün beşeriyetin terakkiyatı ve fününun esası olduğu gibi, en büyük kıt'a olan Asya'nın en geri kalmasının bir sebebi, o şûrâ-yı hakikiyeyi yapmamasıdır.

Asyakıt'asının ve istikbalinin keşşafı ve miftahı şûrâdır. Yani, nasıl fertler birbiriyle meşveret eder; taifeler, kıt'alar dahi o şûrâyı yapmaları lâzımdır ki, üç yüz, belki dört yüz milyon İslâmın ayaklarına konulmuş çeşit çeşit

istibdatların kayıtlarını, zincirlerini açacak, dağıtacak, meşveret-i şer'iye ile şehamet ve şefkat-i imaniyeden tevellüd eden hürriyet-i şer'iyedir ki, o hürriyet-i şer'iye, âdâb-ı şer'iye ile süslenip garp medeniyet-i sefihanesindeki seyyiatı atmaktır.

İmandan gelen hürriyet-i şer'iye iki esası emreder:

نَ لاَيُذَلِّلَ وَلاَيَتَذَلَّلَ

مَنْ كَانَ عَبْدًا لِلّٰهِ لاَ يَكُونُ عَبْدًا لِلْعِبَادِ

لاَ يَجْعَلْ بَعْضُكُمْ بَعْضًا اَرْبَابًا مِنْ دُونِ اللّٰهِ

نَعَمْ: اَلْحُرِّيَّةُ الشَّرْعِيَّةُ عَطِيَّةُ الرَّحْمٰنِ

Yani,

İman bunu iktiza ediyor ki, tahakkümve istibdat ile başkasını tezlil etmemek ve zillete düşürmemek, ve zâlimlere tezellül etmemek...

Allah'a hakikîabd olan, başkalara abd olamaz.

Birbirinizi, Allah'tan başka kendinize Rabyapmayınız. Yani, Allah'ı tanımayan, herşeye, herkese nispetine göre bir rububiyet tevehhüm eder, başına musallat eder.

Evet, hürriyet-i şer'iyeCenâb-ı Hakkın *Rahmân, Rahîm* tecellîsiyle bir ihsanıdır ve imanın bir hassasıdır.

فَلْيَحْيَا الصِّدْقُ وَلاَ عَاشَ الْيَأْسُ فَلْتَدُمِ الْمَحَبَّةُ
وَالتَّقْوٰىوَالشُّورٰى وَالْمَلاَمُ عَلٰى مَنِ اتَّبَعَ الْهَوٰى وَالسَّلاَمُ
عَلٰى مَنِ اتَّبَعَ الْهُدٰى

Yaşasın sıdk! Ölsün yeis! Muhabbet devam etsin! Şûrâ kuvvet bulsun! Bütün levm ve itâb ve nefret, hevâ hevese tâbi olanlara olsun. Selâm ve selâmet, hüdâya tâbi olanlar üstüne olsun. Âmin.

Eğer denilse: Neden şûrâya bu kadar ehemmiyet veriyorsun? Ve beşerin, hususan Asya'nın, hususan İslâmiyetin hayatı ve terakkisi nasıl o şûrâ ile olabilir?

Elcevap: Nurun Yirmi Birinci Lem'a-i İhlâsında izah edildiği gibi, haklı şûrâ ihlâs ve tesanüdü netice verdiğinden, üç *elif,* yüz on bir olduğu gibi, ihlâs ve tesanüd-ü hakiki ile, üç adam, yüz adam kadar millete fayda verebilir. Ve on adamın hakikî ihlâs ve tesanüd ve meşveretin sırrıyla, bin adam kadar iş gördüklerini, çok vukuat-ı tarihiye bize haber veriyor. Madem beşerin ihtiyacatı hadsiz ve düşmanları nihayetsiz, ve kuvveti ve sermayesi pek cüz'î; hususan dinsizlikle canavarlaşmış, tahribatçı, muzır insanların çoğalmasıyla, elbette ve elbette, o hadsiz düşmanlara ve o nihayetsiz hâcetlere karşı, imandan gelen nokta-i istinad ve o nokta-i istimdad ile beraber hayat-ı şahsiye-i insaniyesi dayandığı gibi, hayat-ı içtimaiyesi de yine imanın hakaikinden gelen şûrâ-yı şer'î ile yaşayabilir, o düşmanları durdurur, o

hâcetlerin teminine yol açar.

Arabî Hutbe-i Şâmiye'nin zeylinin kısa bir tercümesi

(Teşhisü'l-İllet)

Hutbe-i Şâmiye'nin Arabî zeylinde, gayet lâtif bir temsille imandan gelen mânevî ve kırılmaz bir kahramanlık gösteriyor. Bu meselemiz münasebetiyle bir hülâsasını beyan ediyoruz:

Hürriyetin başında Sultan Reşad'ın Rumeli'ye seyahati münasebetiyle, vilâyat-ı şarkiye namına ben de refakat ettim. Şimendiferimizde iki mektepli mütefennin arkadaşla bir mübahase oldu. Benden sual ettiler ki: "Hamiyet-i diniye mi, yoksa hamiyet-i milliye mi daha kuvvetli, daha lâzım?" O zaman dedim:

Biz Müslümanlar, indimizde ve yanımızda din ve milliyet bizzat müttehiddir. İtibarî, zahirî, ârızî bir ayrılık var. Belki din, milliyetin hayatı ve ruhudur. İkisine birbirinden ayrı ve farklı bakıldığı zaman, hamiyet-i diniye avam ve havassa şâmil oluyor. Hamiyet-i milliye, yüzden birisine (yani, menâfi-i şahsiyesini millete feda edene) has kalır. Öyleyse, hukuk-u umumiye içinde hamiyet-i diniye

esas olmalı. Hamiyet-i milliye, ona hâdim ve kuvvet ve kal'ası olmalı. Hususan, biz şarklılar, garplılar gibi değiliz. İçimizde kalblere hâkim hiss-i dinîdir. Kader-i ezelî ekser enbiyayı Şarkta göndermesi işaret ediyor ki, yalnız hiss-i dinî Şarkı uyandırır, terakkiye sevk eder. Asr-ı Saadet ve Tâbiîn bunun bir burhan-ı kat'îsidir.

Ey bu hamiyet-i diniye ve milliyeden hangisine daha ziyade ehemmiyet vermek lâzım geldiğini soran bu şimendifer denilen medrese-i seyyarede ders arkadaşlarım! Ve şimdi, zamanın şimendiferinde istikbal tarafına bizimle beraber giden bütün mektepliler! Size de derim ki:

"Hamiyet-i diniye ve İslâmiyet milliyeti, Türk ve Arap içinde tamamıyla mezc olmuş ve kabil-i tefrik olamaz bir hale gelmiş. Hamiyet-i İslâmiye, en kuvvetli ve metin ve Arştan gelmiş bir zincir-i nuranîdir. Kırılmaz ve kopmaz bir urvetü'l-vüskadır. Tahrip edilmez, mağlûp olmaz bir kudsî kal'adır" dediğim vakit, o iki münevver mektep muallimleri bana dediler: "Delilin nedir? Bu büyük dâvâya büyük bir hüccet ve gayet kuvvetli bir delil lâzım. Delil nedir?"

Birden, şimendiferimiz tünelden çıktı. Biz de başımızı çıkardık, pencereden baktık. Altı yaşına girmemiş bir çocuğu şimendiferin tam geçeceği yolun yanında durmuş gördük. O iki muallim arkadaşlarıma dedim:

İşte bu çocuk, lisân-ı hâliyle sualimize tam cevap veriyor. Benim bedelime o mâsum çocuk bu seyyar medresemizde üstadımız olsun. İşte, lisân-ı hâli bu gelecek

hakikati der:

Bakınız, bu dabbetü'l-arz, dehşetli hücum ve gürültüsü ve bağırmasıyla ve tüneldeliğinden çıkıp hücum ettiği dakikada, geçeceği yolda bir metreyakınlıkta o çocuk duruyor. O dabbetü'l-arz tehdidiyle ve hücumununtahakkümüyle bağırarak tehdit ediyor. "Bana rastgelenlerin vay haline!"dediği halde, o mâsum, yolunda duruyor. Mükemmel bir hürriyet ve harika bir cesaret vekahramanlıkla, beş para onun tehdidine ehemmiyet vermiyor. Budabbetü'l-arzın hücumunu istihfaf ediyor ve kahramancıklığıyla diyor: "Ey şimendifer! Sen ra'd ve gök gürültüsü gibi bağırmanla beni korkutamazsın." Sebat ve metanetinin lisân-ı hâliyle güya der: "Ey şimendifer, sen bir nizamın esirisin. Senin gemin, senin dizginin, seni gezdirenin elindedir. Senin bana tecavüz etmen haddin değil. Beni istibdadın altına alamazsın. Haydi yolunda git, kumandanının izniyle yolundan geç."

İşte ey bu şimendiferdeki arkadaşlarım ve elli sene sonra fenlere çalışan kardeşlerim! Bu mâsum çocuğun yerinde Rüstem-i İrânî ve Herkül-ü Yunanî, o acip kahramanlıklarıyla beraber, tayy-ı zaman ederek o çocuk yerinde burada bulunduklarını farz ediniz. Onların zamanında şimendifer olmadığı için, elbette şimendiferin bir intizamla hareket ettiğine bir itikadları olmayacak. Birden bu tünel deliğinden, başında ateş, nefesi gök gürültüsü gibi, gözlerinde elektrik berkleri olduğu halde, birden çıkan şimendiferin dehşetli tehdit hücumuyla Rüstem ve Herkül tarafına koşmasına karşı, o iki

kahraman ne kadar korkacaklar,ne kadar kaçacaklar! O harika cesaretleriyle bin metreden fazlakaçacaklar. Bakınız, nasıl bu dabbetü'l-arzın tehdidine karşıhürriyetleri, cesaretleri mahvolur. Kaçmaktan başka çare bulamıyorlar.Çünkü onlar, onun kumandanına ve intizamına itikad etmedikleri için, mutî bir merkep zannetmiyorlar. Belki gayet müthiş, parçalayıcı vagon cesametinde yirmi arslanı arkasına takmış bir nev'i arslan tevehhüm ederler.

Ey kardeşlerim ve ey elli sene sonra bu sözleri işiten arkadaşlarım! İşte, altı yaşına girmeyen bu çocuğa o iki kahramandan ziyade cesaret vehürriyet veren ve çok mertebe onların fevkinde bir emniyet ve korkmamak hâletini veren, o mâsumun kalbinde hakikatin bir çekirdeği olan şimendiferin intizamına ve dizgini bir kumandanın elinde bulunduğuna ve cereyanı bir intizam altında ve birisi onu kendi hesabıyla gezdirmesine olan itikadı ve itminanı ve imanıdır. Ve o iki kahramanı gayet korkutan ve vicdanlarını vehme esir eden, onların, onun kumandanını bilmemek ve intizamına inanmamak olan câhilâne itikatsızlıklarıdır.

Bu temsilde, o mâsum çocuğun imanından gelen kahramanlık gibi, bin senede İslâm taifelerinin birkaç aşiretinin (Türk ve Türkleşmiş milletin) kalbinde yerleşen iman ve itikad cihetiyle, rû-yi zeminde yüz mislinden ziyade devletlere, milletlere karşı imanından gelen bir kahramanlıkla, İslâmiyet ve kemâlât-ı mâneviyenin bayrağını Asya ve Afrika'da ve yarı Avrupa'da gezdiren ve

“Ölsemşehidim, öldürsem gaziyim” deyip ölümü gülerek karşılamakla beraber,dünyadaki müteselsil düşman hadisatlara kadar beşerin küllî istidadına karşı da düşmanlık vaziyetini alan o dehşetli şimendiferlerin tehditlerine karşı imanın kahramanlığıyla mukabele edip korkmayan; kaza ve kader-i İlâhiyeye karşı imanın teslimiyetiyle korkmak, dehşet almak yerinde, hikmet ve ibret ve bir nev’i saadet-i dünyeviyeyi kazanan, başta Türk ve Arap taifeleri ve bütün Müslüman kabileleri, o mâsum çocuk gibi fevkalâde bir mânevî kahramanlık gösterdikleri gösteriyor ki, istikbalin hâkim-i mutlakı, âhirette olduğu gibi, dünyada da İslâmiyet milliyetidir.

O iki temsilde, o iki acip kahramanın pek acip korku ve telâşlarına ve elemlerine sebep, onların adem-i itikadları ve cehaletleri ve dalâletleri olduğu gibi; Risale-i Nur’un yüzer hüccetlerle ispat ettiği bir hakikati ki, bu risalenin mukaddemesinde bir iki misâli söylenmiş, mesele şudur ki:

Küfürve dalâlet, bütün kâinatı ehl-i dalâlete binler müthiş düşmanlar taifeleri ve silsileleri gösteriyor. Kör kuvvet, serseri tesadüf, sağır tabiat elleriyle, manzume-i şemsiyeden tut, ta kalbdeki verem mikroplarına kadar binler taife düşmanlar bîçare beşere hücum ettiklerini ve insanın câmi mahiyeti ve küllî istidadatı ve hadsiz ihtiyacatı ve nihayetsiz arzularına karşı mütemadiyen korku, elem, dehşet ve telâş vermesiyle, küfür ve dalâlet bir cehennem zakkumu olduğunu ve bu dünyada da sahibini bir cehennem içine koyduğunu; din ve imandan hariç binler fen ve terakkiyat-ı beşeriye o Rüstem ve

Herkül'ün kahramanlıkları gibi beş para fayda vermediğini, yalnız iptal-i his nev'inden muvakkaten o elîm korkuları hissetmemek için sefahet ve sarhoşlukla şırınga ediyor.

İşte, iman ve küfrün muvazenesi âhirette Cennet ve Cehennem gibi meyveleri ve neticeleri verdiği gibi, dünyada da iman bir mânevî cenneti temin ve ölümü bir terhis tezkeresine çevirmesini, ve küfür dünyada dahi bir mânevî cehennem ve hakikî saadet-i beşeriyeyi mahvetmesi ve ölümü bir idam-ı ebedî mahiyetine getirmesini kat'î bir his ve şuhuda istinad eden Risale-i Nur'un yüzer hüccetlerine havale edip kısa kesiyoruz.

Bu temsilin hakikatini görmek isterseniz, başınızı kaldırınız, bu kâinata bakınız. Ne kadar şimendifer misilli balon, otomobil, tayyare, berriye ve bahriye gemiler, karada, denizde havada kudret-i Ezeliyenin nizam ve hikmetle halk ettiği yıldızların kürelerine ve kâinatecramına ve hâdisatın silsilelerine ve müteselsil vakıatlarına bakınız.

Hem âlem-i şehadette ve cismanî kâinatta bunların vücudu gibi, âlem-i ruhanî ve mâneviyatta kudret-i ezeliyenin daha acip müteselsil nazîreleri var olduğunu, aklı bulunan tasdik eder, gözü bulunan çoğunu görebilir.

İşte, kâinatiçinde maddî ve mânevî bütün bu silsileler, imansız ehl-i dalâlete hücum ediyor, tehdit ediyor, korku veriyor, kuvve-i mâneviyesini zîr ü zeber ediyor. Ehl-i imana değil tehdit ve korkutmak, belki sevinç ve saadet, ünsiyet ve ümit ve kuvvet veriyor. Çünkü ehl-i iman, iman

ile görüyor ki, o hadsiz silsileleri, maddî ve mânevî şimendiferleri, seyyar kâinatları mükemmel intizam ve hikmet dairesinde birer vazifeye sevk eden bir Sâni-i Hakîm onları çalıştırıyor. Zerre miktar vazifelerinde şaşırmıyorlar, birbirine tecavüz edemiyorlar. Ve kâinattaki kemâlât-ı san'ata ve tecelliyat-ı cemâliyeye mazhar olduklarını görüp kuvve-i mâneviyeyi tamamıyla eline verip, saadet-i ebediyenin bir nümunesini iman gösteriyor.

İşte, ehl-i dalâletin imansızlıktan gelen dehşetli elemlerine ve korkularına karşı hiçbirşey, hiçbir fen, hiçbir terakkiyat-ı beşeriye buna karşı bir tesellî veremez, kuvve-i mâneviyeyi temin edemez. Cesareti zîr ü zeber olur. Fakat muvakkat gaflet perde çeker, aldatır.

Ehl-i iman, iman cihetiyle değil korkmak ve kuvve-i mâneviyesi kırılmak, belki o temsildeki mâsum çocuk gibi, fevkalâde bir kuvvet-i mâneviye ve bir metanetle ve imandaki hakikatle onlara bakıyor. Bir Sâni-i Hakîmin hikmet dairesinde tedbir ve iradesini müşahede eder, evham ve korkulardan kurtulur. "Sâni-i Hakîmin emri ve izni olmadan bu seyyar kâinatlar hareket edemezler, ilişemezler" deyip anlar. Kemâl-i emniyetle, hayat-ı dünyeviyesinde de derecesine göre saadete mazhar olur. Kimin kalbinde imandan ve din-i haktan gelen bu hakikat çekirdeği vicdanında bulunmazsa ve nokta-i istinadı olmazsa, bilbedahe, temsildeki Rüstem ve Herkül'ün cesaretleri ve kahramanlıkları kırıldığı gibi, onun cesareti ve kuvve-i mâneviyesi muzmahil olur ve vicdanı tefesüh eder. Ve kâinatın hadisatına esir olur. Herşeye karşı korkak

bir dilenci hükmüne düşer. İmanın bu sırr-ı hakikatini ve dalâletin de bu dehşetli şekavet-i dünyeviyesini Risale-i Nur yüzer kat'î hüccetlerle ispat ettiğine binaen, bu pek uzun hakikati kısa kesiyoruz.

Acaba en ziyade kuvve-i mâneviyeye ve teselliye ve metanete ihtiyacını hissetmiş bu asırdaki beşer, bu zamanda o kuvve-i mâneviyeyi ve tesellîyi ve saadeti temin eden ve İslâmiyet ve imandaki nokta-i istinad olan hakaik-i imaniyeyi bırakıp, garplılaşmak unvanıyla, İslâmiyet milliyetinden istifade yerine, bütün bütün kuvve-i mâneviyeyi kırıp ve teselliyi mahveden ve metanetini kıran dalâlet ve sefahete ve yalancı politika ve siyasete dayanmak, ne kadar maslahat-ı beşeriyeden ve menfaat-i insaniyeden uzak bir hareket olduğunu, pek yakın bir zamanda intibaha gelmiş, başta İslâm olarak, beşer hissedecek. Dünyanın ömrü kalmışsa Kur'ân'ın hakaikine yapışacak.

İşte, sabık temsil gibi, eski zamanda, Hürriyetin başında bazı dindar mebuslar, Eski Said'e dediler:

"Sen her cihette siyaseti, dine, şeriata âlet ediyorsun ve dine hizmetkâr yapıyorsun ve yalnız şeriathesabına hürriyeti kabul ediyorsun. Ve meşrutiyeti de meşruiyet sûretinde beğeniyorsun. Demek, hürriyet ve meşrutiyet şeriatsız olamaz. Bunun için seni de 'Şeriat isteriz' diyenlerin içine Otuz Bir Mart'ta dahil ettiler."

Eski Said onlara demiş ki:

Evet, millet-i İslâmiyenin sebeb-i saadeti yalnız ve

yalnız hakaik-i İslâmiye ile olabilir. Ve hayat-ı içtimayesi ve saadet-i dünyeviyesi şeriat-ı İslâmiye ile olabilir. Yoksa adalet mahvolur. Emniyet zîr ü zeber olur. Ahlâksızlık, pis hasletler galebe eder. İş yalancıların, dalkavukların elinde kalır. Size bu hakikati ispat edecek binler hüccetten bir küçük nümune olarak, bu hikâyeyi nazar-ı dikkatinize gösteriyorum:

Bir zaman bir adam, bir sahrâda, bedevîler içinde ehl-i hakikat bir zâtın evine misafir olur. Bakıyor ki, onlar mallarının muhafazasına ehemmiyet vermiyorlar. Hatta ev sahibi, evinin köşesinde paraları oralarda açıkta bırakmış. Misafirhane sahibine dedi:

"Hırsızlıktan korkmuyor musunuz, böyle malınızı köşeye atmışsınız?"

Hane sahibi dedi: "Bizde hırsızlık olmaz." Misafir dedi:

"Biz paralarımızı kasalarımıza koyduğumuz ve kilitlediğimiz halde çok defalar hırsızlık oluyor."

Hane sahibi demiş: "Biz emr-i İlâhî namına ve adâlet-i şer'iye hesabına hırsızın elini kesiyoruz."

Misafir dedi: "Öyleyse çoğunuzun bir eli olmamak lâzım gelir."

Hane sahibi dedi: "Ben elli yaşına girdim, bütün ömrümde bir tek el kesildiğini gördüm."

Misafir taaccüp etti, dedi ki: "Memleketimizde hergün elli adamı hırsızlıkettikleri için hapse sokuyoruz. Sizin

buradaki adaletinizin yüzde birikadar tesiri olmuyor.”

Hane sahibi dedi: “Siz büyük bir hakikatten ve acip ve kuvvetli bir sırdan gaflet etmişsiniz, terk etmişsiniz. Onun için adaletin hakikatini kaybediyorsunuz. Maslahat-ı beşeriye yerine adalet perdesi altında garazlar, zâlimâne ve tarafgirâne cereyanlar müdahale eder, hükümlerin tesirini kırar. O hakikatin sırrı budur:

“Bizde bir hırsız elini başkasının malına uzattığı dakikada hadd-i şer’înin icrasını tahattur eder. Arş-ı İlâhîden nâzil olan emir hatırına gelir. İmânın hassasıyla, kalbin kulağıyla, kelâm-ı ezelîden gelen ve hırsız elinin idamına hükmeden اَلسَّارِقُ وَالسَّارِقَةُ فَاقْطَعُوا[1] اَيْدِيَهُمَاâyetini hissedip işitir gibi iman ve itikadı heyecana ve hissiyat-ı ulviyesi harekete gelir. Ruhun etrafından, vicdanın derin yerlerinden, o sirkat meyelânına hücum gibi bir hâlet-i ruhiye hâsıl olur. Nefis ve hevesten gelen meyelân parçalanır, çekilir. Git gide, o meyelân bütün bütün kesilir. Çünkü, yalnız vehim ve fikir değil, belki mânevî kuvveleri (akıl, kalb ve vicdan) birden o hisse, o hevese, hücum eder. Hadd-i şer’îyi tahattur ile ulvî zecr ve vicdanî bir yasakçı o hissin karşısına çıkar, susturur.

---

1. “Hırsız erkeğin ve hırsız kadının elini kesin.” Mâide Sûresi, 5:38.

“Evet, iman, kalbde, kafada daimî bir mânevî yasakçı bıraktığından, fena meyelânlar histen, nefisten çıktıkça ‘yasaktır’ der, tard eder, kaçırır.

“Evet, insanın fiilleri kalbin, hissin temayülâtından çıkar. O temayülât, ruhun ihtisasatından ve ihtiyacatından gelir. Ruh ise, iman nuru ile harekete gelir. Hayır ise yapar, şer ise kendini çekmeye çalışır. Daha kör hisler onu yanlış yola sevk edip mağlûp etmez.

“*Elhasıl:* Had ve ceza, emr-i İlâhî ve adalet-i Rabbaniye namına icra edildiği vakit, hem ruh, hem akıl, hem vicdan, hem insaniyetin mahiyetindeki lâtifeleri müteessir ve alâkadar olurlar. İşte bu mânâ içindir ki, elli senede bir ceza, sizin hergün müteaddit hapsinizden ziyade bize fayda veriyor. Sizin adalet namı altındaki cezalarınız, yalnız vehminizi müteessir eder. Çünkü biriniz hırsızlığa niyet ettiği vakit, millet, vatan maslahatı ve menfaati hesabına cezaya çarpılmak vehmi gelir. Yahut insanlar eğer bilseler ona fena nazarla bakarlar. Eğer aleyhinde tebeyyün etse, hükûmet de onu hapsetmek ihtimali hatırına geliyor. O vakit yalnız kuvve-i vâhimesi cüz’î bir teessür hisseder. Hâlbuki nefis ve hissinden çıkan—hususan ihtiyacı da varsa—kuvvetli bir meyelân galebe eder. Daha o fenalıktan vazgeçmek için o cezanız fayda vermiyor. Hem de emr-i İlâhî ile olmadığından, o cezalar da adalet değil. Abdestsiz, kıblesiz namaz kılmak gibi battal olur, bozulur. Demek, hakikî adalet ve tesirli ceza odur ki, Allah’ın emri namıyla olsun. Yoksa tesiri yüzden bire iner.

“İşte bu cüz’îsirkat meselesine sair küllî ve şümullü ahkâm-ı İlâhiye kıyas edilsin. Ta anlaşılsın ki, saadet-i beşeriye dünyada adaletle olabilir. Adalet ise, doğrudan doğruya Kur’ân’ın gösterdiği yol ile olabilir.”

Hikâyenin hülâsası bitti.

Eğer beşer çabuk aklını başına alıp adalet-i İlâhiye namına ve hakaik-i İslâmiye dairesinde mahkemeler açmazsa, maddî ve mânevî kıyametler başlarına kopacak, anarşilere, Ye'cüc ve Me'cüclere teslim-i silâh edecekler diye kalbe ihtar edildi.

İşte bu hikâyeyi o zamandaki bazı dindar meb'uslara Eski Said söylemiş. Ve iki defa tab edilen Arabî *Hutbe-i Şâmiye*'nin zeylinde kırk beş sene evvel yazılmış.**HAŞİYE-1**

Şimdi bu hikâye ile evvelki temsil, o zamandan ziyade tam bu zamanın dersi olmasından, berâ-yı malûmathakikî dindar meb'usların nazarına medar-ı ibret için gösteriyoruz.

Said Nursî

Haşiye-1 *Hutbe-i Şâmiye*namında matbu Arabî risaleyi, Arabî bilmediğimiz için Üstadımızdan rica ettik ki, bize bir-iki gün ders ver. Birkaç gün zarfında söylediği dersin takririni kaleme aldık. Üstadımız dersi verdiği vakit, bazı cümlelerini zihnimizde tam yerleştirmek için tekrar ederdi. Âhirdeki temsil ve hikâyeyi izahlı bulduğumuzdan, en evvel onları üniversitelilerin ve dindar meb'usların nazarlarına göstermemizin sebebi: Üstadımız derse başladığı vakit "Eski zamanda şimendiferde mektepli o iki muallim yerine sizleri; ve bana şeriat hakkındaki sual soran kırk beş sene evvelki mebuslar yerine, şimdiki hakikî dindar meb'usları kabul ve tasavvur edip öylece konuşuyorum" dediği için, biz de ehl-i maarif ve dindar mebuslara, berâ-yı mâlûmat bu dersimizi gösteriyoruz. Sonra isterlerse *Hutbe-i Şâmiye*'den bütün dersimizi göstereceğiz. Münasip görülse neşir de edeceğiz. Âlem-i İslâmdaki siyaset-i İslâmiyeye dair Üstadımızdan bir ders almak isterdik. Hâlbuki otuz beş seneden beri siyaseti terk ettiğinden Eski Said'in siyaset-i İslâmiyeye temas eden bu *Hutbe-i Şâmiye* tercümesi Eski Said hesabına bir derstir.
Tahirî, Zübeyir, Bayram, Ceylân, Sungur, Abdullah, Ziya, Sadık, Salih, Hüsnü, Hamza

Hutbe-i Şâmiye'nin Zeylinin Zeyli

Kırk iki sene evvel[1] *Dinî Ceridelerde neşredilen Said'in makalesidir.*

Yaşasın Şeriat-ı Garrâ

26 Şubat 1324 (11 Mart 1909)

Dinî Ceride, no. 73

Ey Meb'usan! Uzunluğu ile beraber gayet mûcez bir tek cümle söyleyeceğim. Dikkat ediniz, zira itnâbında îcaz var. Şöyle ki:

Cumhuriyetve demokrat mânâsındaki meşrutiyet ve kanun-u esasî denilen adalet ve meşveret ve kanunda cem-i kuvvet, bu unvan ile beraber, asıl mâlik-i hakikî ve sahib-i unvan-ı muhteşem olan (1), ve müessir ve adâlet-i mahzâyı mutazammın bulunan (2), ve nokta-i istinadımızı temin eden (3), ve meşrutiyeti ve cumhuriyeti bir esas-ı metine istinad ettiren (4), ve evham ve şükûk sahibini varta-i hayretten kurtaran (5), ve istikbal ve âhiretimizi

tekeffül eden (6), ve menafi-i umumiye olan hukukullahı izinsiz tasarruftan sizi tahlis eden (7), ve hayat-ı milliyemizi muhafaza eden (8), ve umum ezhanı manyetizmalandıran (9), ve ecanibe karşı metanetimizi ve kemâlimizi ve mevcudiyetimizi gösteren (10), ve sizi muahaze-i dünyeviye ve uhreviyeden kurtaran (11), ve maksat ve neticede ittihâd-ı umumîyi tesis eden (12), ve o ittihadın ruhu olan efkâr-ı âmmeyi tevlid eden (13), ve çürük mesâvi-i medeniyeti hudud-u hürriyet ve medeniyetimize girmekten yasak eden (14), ve bizi Avrupa dilenciliğinden kurtaran (15), ve geri kaldığımız uzun mesafe-i terakkiyi sırr-ı i'câza binaen, bir zaman-ı kasırda tayyettiren (16), ve Arap ve Turan ve İran ve Sâmileri, yani beraber olanları tevhid ederek az zaman içinde bize bir büyük kıymet verdiren (17), ve şahs-ı mânevî-i hükûmeti Müslüman gösteren (18), ve kanun-u esasînin ruhunu ve on birinci maddeyi muhafaza ile sizi hıns-ı yeminden kurtaran (19), ve Avrupa'nın eski zann-ı fasidlerini tekzip eden (20), Muhammed Aleyhissalâtü Vesselâmın hâtemü'l-Enbiya ve şeriatının ebedî olduğunu tasdik ettiren (21), ve muharrib-i medeniyet olan ve anarşiliğe yol açan dinsizliğe karşı set çeken (22), ve zulmet-i tebâyün-ü efkârı ve teşettüt-ü ârâyı safha-i nuranîsi ile ortadan kaldıran (23), ve umum ulema ve vâizleri ittihad ve saadet-i millete ve icraat-ı hükûmeti, meşruta-i meşruaya hâdim eden (24), ve adalet-i mahzâsı merhametli olduğundan anâsır-ı gayr-ı müslimeyi daha ziyade telif ve rapt eden (25), ve en cebîn ve âmi adamı en cesur ve en has adam gibi hiss-i hakikî-i terakki ile ve fedakârlık ve hubb-u vatanla mütehassis

eden (26), ve hàdim-i medeniyet olan sefahet ve israfattan ve havayic-i gayr-ı zaruriyeden bizi halâs eden (27), ve muhafaza-i âhiretle beraber imâr-ı dünya etmekle sa'ye neşat veren (28), ve hayat-ı medeniye olan ahlâk-ı hasene ve hissiyat-ı ulviyenin düsturlarını öğreten (29), ve her birinizi, ey meb'uslar, elli bin kişinin takazasını, yani haklarını sizden dâvâ etmelerini hakkınızda tebrie eden (30), ve sizi icma-ı ümmete küçük bir misâl-i meşrugösteren (31), ve hüsn-ü niyete binaen âmâlinizi ibadet gibi ettiren (32), ve üç yüz milyon Müslümanın hayat-ı mâneviyesine suikast ve cinayetten sizi tahlis eden (33), ol Kur'ân-ı mukaddesin düsturları unvanıyla gösterseniz ve hükümlerinize me'haz edinseniz ve düsturlarını tatbik etseniz, acaba bu kadar fevaid ile beraber ne gibi birşey kaybedeceksiniz? Vesselâm…

Yaşasın Kur'ân'ın Kanun-u Esasîleri!

Said Nursî

---

1. Bu tarih 1951 senesine aittir.

Yaşasın Şeriat-ı Ahmedî

(Aleyhissalâtü Vesselâm)

5 Mart 1325 (18 Mart 1909)

Dinî Ceride, no. 77

Şeriat-ı garrâ, kelâm-ı ezelîden geldiğinden, ebede gidecektir. Nefs-i emmarenin istibdad-ı rezilesinden selâmetimiz, İslâmiyete istinad iledir. O hablü'l-metine temessük iledir. Ve haklı hürriyetten hakkıyla istifade etmek, imandan istimdad iledir. Zira, Sâni-i Âleme hakkıyla abd ve hizmetkâr olanın, halka ubudiyete tenezzül etmemesi gerektir. Herkes kendi âleminde bir kumandan olduğundan, âlem-i asgarında cihad-ı ekber ile mükelleftir. Ve ahlâk-ı Ahmediye (aleyhissalâtü vesselâm) ile tahallûk ve sünnet-i Nebeviyeyi ihyâ ile muvazzaftır.

Ey evliya-i umûr! Tevfik isterseniz, kavânin-i âdetullaha tevfik-i hareket ediniz. Yoksa tevfiksizlik ile cevab-ı red alacaksınız. Zira, mâruf umum enbiyanın memâlik-i İslâmiye ve Osmaniyeden zuhuru, kader-i İlâhînin bir işaret ve remzidir ki; bu memleket insanlarının makine-i tekemmülâtının buharı diyanettir. Ve bu Asya ve Afrika tarlasının ve Rumeli bostanının çiçekleri ziya-yı İslâmiyet

ile neşvünemâ bulacaktır.

Dünya için din feda olunmaz. Gebermiş istibdadı muhafaza için, vaktiyle mesâil-i şeriat rüşvet verilirdi. Dinin meseleleri terk ve feda edilmesinden, zarardan başka ne faydası görüldü? Milletin kalb hastalığı zaaf-ı diyanettir. Bunu takviye ile sıhhat bulabilir.

Bizim cemaatımizin meşrebi, muhabbete muhabbet ve husumete husumettir. Yani, beyne'l-İslâm muhabbete imdat; ve husumet askerini bozmaktır.

Mesleğimiz ise, ahlâk-ı Ahmediye(aleyhissalâtü vesselâm) ile tahallûk ve sünnet-i Peygamberîyi ihyâ etmektir. Ve rehberimiz şeriat-ı garrâ ve kılıncımız da berahin-i kàtıa ve maksadımız ilâ-yı kelimetullahtır. Cemaatimize her bir mü'min mânen müntesiptir. Sûreten intisap ise, Sünnet-i Nebeviyeyi kendi âleminde ihyaya azm-i kat'î iledir. En evvel mürşid-i umumî ulema ve meşâyih ve talebeyi, şeriat namına ittihada dâvet ederiz.

Said Nursî

İhtar-ı mahsus

Gazeteci denilen huteba-i umumîiki kıyas-ı fâsidle milleti bataklığa düşürtmüştür.

Birincisi: Vilâyâtı, İstanbul'a kıyas ederek... Hâlbuki elifbâyı okumayan çocuklara felsefe dersi verilse sathî olur.

İkincisi: İstanbul'u Avrupa'ya kıyas etmişler. Hâlbuki, bir erkek, kadının kametinden istihsanettiği libası giyinse maskara ve rezil olur.

Said Nursî

Hakikat

26 Şubat 1324 (Mart 1909)

Dinî Ceride, No. 70

Biz kâlû belâdan cemiyet-i Muhammedîde (a.s.m.) dâhiliz. Cihetü'l-vahdet-i ittihadımız tevhiddir. Peymân ve yeminimiz imandır. Madem ki muvahhidiz, müttehidiz. Her bir mü'min i'lâ-yı kelimetullah ile mükelleftir. Bu zamanda en büyük sebebi maddeten terakki etmektir. Zira, ecnebîler fünun ve sanayi silâhıyla bizi istibdad-ı mânevîleri altında eziyorlar. Biz de, fen ve san'at silâhıyla i'lâ-yı kelimetullahın en müthiş düşmanı olan cehil ve fakr ve ihtilâf-ı efkârla cihad edeceğiz.

Amma cihad-ı haricîyi şeriat-ı garrânın berahin-i kàtıasının elmas kılınçlarına havale edeceğiz. Zira medenîlere galebe çalmak ikna iledir, söz anlamayan vahşiler gibi icbar ile değildir. Biz muhabbet fedaileriyiz; husumete vaktimiz yoktur. Cumhuriyet ki,[HAŞİYE-1] adalet ve meşveret ve kanunda inhisar-ı kuvvetten ibarettir. On üç asır evvel şeriat-ı garrâ teessüs ettiğinden, ahkâmda Avrupa'ya dilencilik etmek, din-i İslâma büyük bir cinayettir. Ve şimale müteveccihen namaz kılmak gibidir.

Kuvvet kanunda olmalı. Yoksa, istibdat tevzi olunmuş olur.

اِنَّ اللّٰهَ هُوَ الْقَوِىُّ الْمَتِينُ [1] hâkim ve âmir-i vicdanî olmalı. O da mârifet-i tam ve medeniyet-i âmm veyahut din-i İslâm namıyla olmalı. Yoksa istibdat daima hükümfermâ olacaktır.

Haşiye-1 O zaman Meşrutiyet; şimdi o kelime yerine Cumhuriyetkonulmuş.
1. Şüphesiz ki Allah, mutlak kuvvet ve kudret sahibidir.

İttifak hüdâdadır, hevâda ve heveste değil.

İnsanlar hür oldular, ama yine abdullahtırlar. Herşey hür oldu; şeriatda hürdür, meşrutiyet de. Mesail-i şeriatı rüşvet vermeyeceğiz. Başkasının kusuru insanın kusuruna senet ve özür olamaz.

Yeis, mâni-i herkemâldir. "Neme lâzım, başkası düşünsün!" istibdadın yadigârıdır. Bu cümlelerin mabeynini raptedecek olan mukaddematı, Türkçe bilmediğim için mütaliînin fikirlerine havale ediyorum.

Said Nursî

Sadâ-yı Hakikat

27 Mart 1909

Tarîk-i Muhammedî (aleyhissalâtü vesselâm) şüphe ve hileden münezzeh olduğundan, şüphe ve hileyi îmâ eden gizlemekten de müstağnidir. Hem o derece azîm ve geniş ve muhit bir hakikat, bahusus bu zaman ehline karşı hiçbir cihetle saklanmaz. Bahr-i umman nasıl bir destide saklanacak?

Tekraren söylüyorum ki: İttihad-ı İslâmhakikatinde olan İttihad-ı Muhammedînin (aleyhissalâtü vesselâm) cihet-i vahdeti tevhid-i İlâhîdir. Peymân ve yemini de imandır. Encümen ve cemiyetleri, mesacid ve medaris ve zevâyâdır. Müntesibîni, umum mü'minlerdir. Nizamnamesi, Sünen-i Ahmediyedir (aleyhissalâtü vesselâm). Kanunu, evâmir ve nevâhî-i şer'iyedir. Bu ittihad, âdetten değil, ibadettir.

İhfâ ve havf riyadandır. Farzda riya yoktur. Bu zamanın en büyük farz vazifesi ittihad-ı İslâmdır. İttihadın hedef ve maksadı, o kadar uzun, münşaib ve muhit ve merakiz ve meabid-i İslâmiyeyi birbirine rapt ettiren bir silsile-i nuranîyi ihtizaza getirmekle, onunla merbut olanları ikaz ve tarîk-i terakkiye bir hâhiş ve emr-i vicdanî ile sevk

etmektir.

Bu ittihadın meşrebi muhabbettir. Husumeti ise, cehalet ve zaruret ve nifakadır. Gayr-ı müslimler emin olsunlar ki, bu ittihadımız, bu üç sıfata hücumdur. Gayr-ı müslime karşı hareketimiz iknâdır. Zira onları medenî biliriz. Ve İslâmiyeti mahbup ve ulvî göstermektir. Zira onları munsif zannediyoruz. Lâubaliler iyi bilsinler ki, dinsizlikle kendilerini hiçbir ecnebîye sevdiremezler. Zira mesleksizliklerini göstermiş olurlar. Mesleksizlik, anarşilik sevilmez. Ve bu ittihada tahkik ile dahil olanlar, onları taklit edip çıkmazlar. İttihad-ı Muhammedî (aleyhissalâtü vesselâm) olan İttihad-ı İslâmın efkâr ve meslek ve hakikatini efkâr-ı umumiyeye arz ederiz. Kimin bir itirazı varsa etsin, cevaba hazırız.

جُمْلَه شِيرَانِ جِهَانْ بَسْتَئِه اِينْ سِلْسِلَه اَنْد [1]

رُوبَه اَزْحِيلَه جِه سَانْ بِگُسَلَدْ اِينْ سِلْسِلَه رَا

---

1. Cihanın bütün arslanlarının bağlandıkları bir zinciri hilekâr bir tilkinin koparmasına imkân var mıdır?

Neşrettiğim fihriste-i makasıddan terk ettiğim bir fıkradır. Şöyle ki:

Zahirenhariçten cereyan eden maarif-i cedidenin bir mecrâsı da bir kısım ehl-i medrese olmalı. Ta gıll ü gıştan tasaffi etsin.

Zira, bulanıklığıyla başka mecrâdan taaffün ile gelmiş.

Ve atâlet bataklığından neş'et ve istibdat sümumu ile teneffüs eden ve zulüm tazyikiyle ezilen efkâra bu müteaffin su, bazı aksü'l-âmel yaptığından, misfat-ı şeriat ile süzdürmek zarurîdir. Bu da ehl-i medresenin dûş-u himmetine muhavveldir.

(Vesselâmü alâ meni't-tebea'l-hüdâ)

Said Nursî

Reddü'l-Evham

(31 Mart 1909)

İttihad-ı Muhammedî (aleyhissalâtü vesselâm) cemaatine isnad ettikleri dokuz evham-ı fâsideyi reddedeceğim.

Birinci vehim: Böyle nazik bir zamanda din meselesini ortaya atmak münasip görülmüyor.

Elcevap: Biz dini severiz. Dünyayı da yine din için severiz.

لاَ خَيْرَ فِى الدُّنْياَ بِلاَ دِينٍ[1]

1. Dinsiz dünyada hayır yoktur.

Saniyen: Madem ki Meşrutiyette hâkimiyet millettedir. Mevcudiyet-i milleti göstermek lâzımdır. Milletimiz de yalnız İslâmiyettir. Zira Arap, Türk, Kürt, Arnavut, Çerkez ve Lâzların en kuvvetli ve hakikatli revâbıt ve milliyetleri İslâmiyetten başka birşey değildir. Nasıl ki az ihmal ile tevâif-i mülûk temelleri atılmakta ve on üç asır evvel ölmüş olan asabiyet-i cahiliyeyi ihyâ ile fitne ikaz olunmaktadır. Ve oldu gördük...

İkinci vehim: Bu unvan, tahsisiyle, müntesip olmayanları vehim ve telâşa düşürüyor.

Elcevap: Evvel de söylemiştim. Ya mütalâa olunmamış veya sû-i tefehhüme uğramış olduğundan, tekrarına mecbur oldum. Şöyle ki:

İttihad-ı İslâm olan İttihad-ı Muhammedî (aleyhissalâtü vesselâm) dediğimiz vakit, umum mü'minlerin mabeyninde bilkuvve veya bilfiil sabit olan ittihad murattır. Yoksa, İstanbul ve Anadolu'daki cemaat murad değildir. Amma bir katre su da, sudur. Bu unvandan tahsis çıkmaz. Tarif-i hakikîsi şöyledir:

Esas temeli, şarktan garba, cenuptan şimale mümted ve merkezi Haremeyn-i Şerifeyn ve cihet-i vahdeti tevhid-i İlâhî; peyman ve yemini iman; nizamnamesi, sünnet-i Ahmediye(aleyhissalâtü vesselâm); kanunnamesi, evâmir ve nevâhî-i şer'iye; kulüp ve encümenleri, umum medâris, mesâcid ve zevâyâ; o cemaatin ilelebed ve muhalled naşir-i efkârı, umum kütüb-ü İslâmiye ve her vakit nâşir-i efkârı başta Kur'ân ve tefsirleri (ve bu zamanda bir tefsiri, Risale-i Nur) ve i'lâ-yı kelimetullahı hedef ve maksat eden umum dinî ve müstakim ceraiddir. Müntesibîni, umum mü'minlerdir. Reisi de Fahr-i Âlemdir (aleyhissalâtü vesselâm).

Şimdi istediğimiz nokta, mü'minlerin teveccühleri ve teyakkuzlarıdır. Teveccüh-ü umumînin tesiri inkâr edilmez. İttihadın hedefi ve maksadı i'lâ-yı kelimetullah ve mesleği de kendi nefsiyle cihâd-ı ekber ve başkalarını da irşaddır.

Bu mübarek heyetin yüzde doksan dokuz himmeti siyaset değildir. Siyasetin gayrı olan hüsn-ü ahlâk ve istikamet ve saire gibi makasıd-ı meşruaya masruftur. Zira bu vazifeye müteveccih olan cemiyetler pek az, kıymet ve ehemmiyeti ise pek çoktur. Ancak yüzde biri, siyasiyyûnu irşad tarîkiyle siyasete taallûk edecektir. Kılınçları, berâhin-i kat'iyedir. Meşrepleri de muhabbet olduğu gibi beyne'l-mü'minîn uhuvvet çekirdeğinde mündemiç olan muhabbete şecere-i tûba gibi neşvünemâ vermektir.

…

Beşinci vehim: Ecnebîlerin bundan tevahhuş etmek ihtimali var.

Elcevap: Bu ihtimale ihtimal verenler mütevahhiştir. Zira merkez-i taassuplarında İslâmiyetin ulviyetine dair konferanslarla[HAŞİYE-1] takdis etmeleri bu ihtimali reddeder. Hem de düşmanlarımız onlar değil; asıl bizi bu kadar düşürüp i'lâ-yı kelimetullaha mâni olan ve cehalet neticesi olan muhalefet-i şeriattır. Ve zaruret ve onun semeresi olan sû-i ahlâk ve harekettir ve ihtilâf ve onun mahsulü olan ağraz ve nifaktır ki, ittihadımız bu üç insafsız düşmana hücumdur.

Haşiye-1 Bismarckve Mister Carlyle gibilerin malûm beyanatlarına işaret eder.

Amma ecnebîlerin vahşi oldukları kurun-u vustada, İslâmiyet vahşete karşı husumet ve taassuba mecbur olduğu halde adalet ve itidalini muhafaza etmiş. Hiçbir vakit engizisyon gibi etmemiş. Ve zaman-ı medeniyette

ecnebîler medenî ve kuvvetli olduklarından, zararlı olan husumet ve taassup zâil olmuştur. Zira din nokta-i nazarından medenîlere galebe çalmak ikna iledir, icbar ile değildir. Ve İslâmiyeti, mahbup ve ulvî olduğunu, evâmirine imtisalen ef'al ve ahlâk ile göstermek iledir. İcbar ve husumet, vahşilerin vahşetine karşıdır.

Altıncı vehim: Bazıları, "Sünnet-i Nebeviyeyi hedef-i maksat eden ittihad-ı İslâm, Hürriyeti tehdit eder ve levâzım-ı medeniyeye münâfidir" diyorlar.

Elcevap: Asıl mü'min hakkıyla hürdür. Sâni-i Âleme abdve hizmetkâr olan, halka tezellüle tenezzül etmemek gerektir. Demek, ne kadar imana kuvvet verilse, hürriyet de o kadar kuvvet bulur.

Amma hürriyet-i mutlakise, vahşet-i mutlakadır, belki hayvanlıktır. Tahdid-i hürriyet dahi insaniyet nokta-i nazarından zarurîdir.

…

Salisen: Bazı sefih ve lâubaliler hür yaşamak istemediklerinden, nefs-i emmarenin esaret-i rezilesi altına girmek istiyorlar.

Elhasıl: Şeriat dairesinden hariç olan hürriyet, ya istibdat veya esaret-i nefis veya canavarcasına hayvanlık veya vahşettir. Böyle lâubaliler ve zındıklar iyi bilsinler ki, dinsizlikle ve sefahetle sahib-i vicdan hiçbir ecnebîye kendilerini sevdiremezler ve benzetemezler. Zira mesleksiz ve sefih sevilmez. Ve bir kadına yakışır, istihsan ettiği

libası, erkek giyse maskara olur.

Yedinci vehim: İttihad-ı İslâm cemaati, sair cemiyet-i diniye ile şakku'l-âsâdır. Rekabet ve münaferatı intaç eder.

Elcevap: Evvelâ umur-u uhreviyede haset ve müzahamet ve münakaşa olmadığından, bu cemiyetlerden hangisi münakaşaya, rekabete kalkışsa, ibadette riya ve nifak etmiş gibidir.

Saniyen: Muhabbet-i din saikasıyla teşekkül eden cemaatlerin iki şartla umumunu tebrik ve onlarla ittihad ederiz.

Birinci şart: Hürriyet-i şer'iyeyi ve âsâyişi muhafaza etmektir.

İkinci şart: Muhabbetüzerinde hareket etmek, başka cemiyete leke sürmekle kendisine kıymet vermeye çalışmamak; birinde hatâ bulunsa, müfti-i ümmet olan cemiyet-i ulemâya havale etmektir.

Salisen: İ'lâ-yı kelimetullahı hedef-i maksat eden cemaat, hiçbir garaza vasıta olamaz. İsterse de muvaffak olamaz. Zira nifaktır. Hakkın hatırı âlidir, hiçbirşeye feda olunmaz. Nasıl Süreyya yıldızları süpürge olur veya üzüm salkımı gibi yenilir? Şems-i hakikate "püf, üf" eden, divaneliğini ilân eder.

Ey dinî cerideler! Maksadımız, dinî cemaatlar maksatta ittihad etmelidirler. Mesalikte ve meşreplerde ittihad mümkün olmadığı gibi, caiz de değildir. Zira taklit yolunu

açar ve “Neme lâzım, başkası düşünsün” sözünü de söylettirir.

Sekizinci vehim: Ehl-i İttihad-ı İslâm olan buradaki cemaate, mânen gibi sûreten de intisap edenlerin ekserisi avam, bir kısmı da meçhulü’l-hal olduğundan, fitne ve ihtilâfı imâ ediyor.

Elcevap: Belki, ağraza adem-i müsaadesine binaendir. Hem de, madem maksadı ittihad ve ilâ-yı kelimetullahtır; teşebbüsat ve harekâtı da ibadettir. İbadet camiinde şah ve gedâ birdir. Müsavat hakikî düsturdur. İmtiyaz yoktur. Zira en ekrem, en müttakîdir. Ve en müttakî, en mütevâzidir. Binaenaleyh, mânen asıl hakikat, ittihada intisap ile beraber sûreten onun nümunesi olan bu uhrevî ve sırf dinî cemaate intisap ile teşerrüf edecek. Yoksa şeref vermeyecektir. Bir katre, bahr-i ummanı tezyid edemez. Hem de, bir günah-ı kebire ile imandan çıkmadığı gibi; şems garptan tulû etmediğinden, tevbenin kapısı da açıktır. Bir desti müteneccis su, bir denizi tencis etmediği gibi, kendi de temizlendiğinden, şimdi bu nümune-i ittihada intisap eden adama şartımız olan sünnet-i Nebeviyeyi (aleyhissalâtü vesselâm) ihyâ ve evâmirine imtisal ve nevâhîden içtinap ve asâyişe ilişmemek, elinden gelse azm-i kat’î ile dahil olan bazı meçhulü’l-hal olanlar, bu hakikat-i âliyeyi lekedar etmez. Zira kendi lekedar olsa da, imanı mukaddestir. Rabıta da imandır. Bu unvan-ı mukaddese böyle bahaneyle leke sürmek İslâmiyetin kıymet ve ulviyetini bilmemekle beraber, kendini ahmaku’n-nas ilân etmektir. Nümune-i ittihad olan

cemaatimize—sair cem'iyât-ı dünyeviyeye kıyasen—leke sürmeyi, târiz etmeyi cemî kuvvetimizle reddederiz. İstifsar tarikiyle bir itirazları olursa, cevaba hazırız. İşte meydan!

Benim dahil olduğum cemaat, burada tafsil ettiğim İttihad-ı İslâmdır. Yoksa muterizlerin bâtıl tevehhüm ettikleri cemiyet-i mütehayyile değildir. Bu dinî heyet efradı, şarkta olsa, garpta olsa, cenupta olsa, şimalde olsa beraberiz.

Sual: Sen imzanı bazen "Bediüzzaman" yazıyorsun. Lâkap medhi imâ eder.

Cevap: Medih için değildir. Kusurlarımı, sened-i özrümü, mazeretimi bu unvan ile ibraz ediyorum. Zira bedi, garip demektir. Benim ahlâkım, sûretim gibi ve üslûb-u beyanım, elbisem gibi gariptir, muhaliftir. Görenekle revaçta olan muhakemat ve esalibi, benim üslûp ve muhakematımla mikyas ve mihenk itibar yapmamayı bu unvanın lisân-ı hâliyle rica ediyorum. Hem de muradım, "bedî," acip demektir.

اِلَىَّ لَعُمْرِى قَصْدُ كُلِّ عَجِيبَةٍ

كَاَنِّى عَجِيبٌ فِى عُيُونِ الْعَجَائِبِ[1]

masadak oldum. Bir misâli budur: Bir senedir İstanbul'a geldim, yüz senenin inkılâbatını gördüm.

وَالسَّلَامُ عَلٰى مَنِ اتَّبَعَ الْهُدٰى[2]

Cemîmü'minlerin lisânıyla insanların adedi kadar deriz: Yaşasın Şeriat-ı Ahmedî! (aleyhissalâtü vesselâm).

Bediüzzaman Said Nursî

Biraderim Başmuharrir Beye,

Edipler edepli olmalıdırlar. Hem de edeb-i İslâmiye ile müteeddip olmalıdırlar. Matbuat nizamnamesini vicdanlarındaki hiss-i diyanet tanzim etsin. Zira bu inkılâb-ı şer'iye gösterdi ki, vicdanlarda hükümferma, nuru'n-nur olan hamiyet-i İslâmiyedir. Hem de anlaşıldı ki, ittihad-ı İslâm umum askere ve umum ehl-i imana şâmildir. Hariç kimse yoktur.

Said Nursî

---

1. Ömrümün hakkı için, her bir acayip şey beni kastediyor, beni buluyor. Acayibinkendi gözünde bile ben acayip bir şey gibiyim.

2. Selâm, hidâyete erenler üzerine olsun.

Hutbe-i Şâmiye'nin birinci zeylinin zeylinden son parçadır

(31 Mart Hâdisesinde isyan eden sekiz taburu itaate getiren ve musibeti yüzden bire indiren iki derstir ki dinî ceridelerde 1325'de neşredilmiştir. Milâdî 1909)

Kahraman askerlerimize

Ey şanlı asakir-i muvahhidîn! Ve ey bu millet-i mazlumeyi ve mukaddes İslâmiyeti iki defa büyük vartadan tahlis eden muhteşem kahramanlar!

Cemâlve kemâliniz, intizam ve inzibattır. Bunu da hakkıyla en müşevveş bir zamanda gösterdiniz. Ve hayatınız ve kuvvetiniz itaattir. Bu meziyet-i mukaddeseyi en ufak âmirinize karşı bile irae ediniz. Otuz milyon Osmanlı ve üç yüz milyon İslâmın nâmusu artık sizin itaatinize bağlıdır. Sancak ve tevhid-i İlâhî sizin yed-i şecaatinizdedir. Sizin o mübarek elinizin kuvveti de itaattir. Sizin zabitleriniz, müşfik pederlerinizdir. Kur'ân ve hadis ve

hikmet ve tecrübe ile sabittir ki, haklı âmire itaat farzdır.

Malûmunuzdur ki, otuz üç milyon nüfus, yüz sene zarfında böyle iki inkılâbı yapamadı. Sizin o itaatten neş'et eden hakikî kuvvetiniz, umum millet-i İslâmiyeyi medyun-u şükran etti. Bu şerefi hakkıyla teyid etmek, zabitlerinize itaatledir. İslâmiyetin namusu da o itaattedir. Biliyorum ki, müşfik pederleriniz olan zabitlerinizi mes'ul etmemek için işe karıştırmadınız. Şimdi ise iş bitti. Zâbitlerinizin âğuş-u şefkatlerine atılınız. Şeriat-ı garrâ böyle emrediyor. Zira zabitler ûlülemirdirler. Vatan ve millet menfaatinde, hususan nizam-ı askerîde ulü'l-emre itaat farzdır. Şeriat-ı Muhammedînin (aleyhissalâtü vesselâm) muhafazası da itaat iledir.

Said Nursî

Asakire Hitap

(*Dinî Ceride*, numara 110, 30 Nisan 1909)

Ey asakir-i muvahhidîn! Fahr-i Âlemin (aleyhissalâtü vesselâm) fermânını size tebliğ ediyorum ki, şeriat dairesinde ulü'l-emre itaat farzdır. Ulü'l-emriniz ve üstadlarınız, zabitlerinizdir. Askerlik ocağı cesîm ve muntazam bir fabrikaya benzer. Çarkların biri intizam ve itaatte serkeşlik etmekle, bütün fabrika hercümerc olur.

Sizin o muntazamve kuvvetli fabrika-i askeriyeniz, otuz milyon Osmanlı ve üç yüz milyon nüfus-u İslâmiyenin nokta-i istinadı ve mâden-i istimdadıdır.

Sizin iki müthiş istibdadı kansız ve def'aten öldürmeniz hârikulâde olduğundan ve şeriat-ı garrânın iki mu'cize-i garrâsını izhar ettiğinizden, zaifü'l-akide olanlara hamiyet-i İslâmiyenin kuvvetini ve şeriatın kudsiyetini iki burhan ile izhar eylediniz. Bu iki inkılâbın pahasına binler şehit verseydik, ucuz sayacaktık. Lâkin itaatinizden binde bir cüz'ü feda olunsa, bize pek çok pahalı düşer. Zira itaatinizin tenakusu, ukde-i hayatiye veya hararet-i gariziyenin tenakusu gibi, mevti intaç eder.

Tarih-i âlemserâpâ şehadet ediyor ki, asker neferatının siyasete müdahaleleri devletçe ve milletçe müthiş zararları intaç etmiştir. Elbette hamiyet-i İslâmiyeniz böyle sizi uhdenizde olan hayat-ı İslâmiyeye zarar verecek noktalardan men edecektir. Siyaset düşünenler, sizin kuvve-i müfekkireniz hükmünde olan zabitleriniz ve ûlülemirlerinizdir.

Bazen zarar zannettiğiniz şey, siyaseten büyük zararı def ettiği için ayn-ı maslahatolduğundan, zabitleriniz tecrübeleri hasebiyle görüyor ve size emir veriyor. Sizde de tereddüt câiz değildir. Ef'âl-i hususiye-i nâmeşrua, san'attaki meharet ve hazakate münafi değildir ve san'atı menfur etmez. Nasıl ki bir tabib-i hâzık ve bir mühendis-i mâhirin nâmeşrû harekâtı için, onların tıp ve hendeselerinden mani-i istifade olamaz. Kezalik, fenn-i harpte tecrübeli ve o san'atta mahir ve hamiyet-i İslâmiye ile münevverü'l-fikir zabitlerinizin bazılarının cüz'î nâmeşrû harekâtı için itaatinize halel vermeyiniz. Zira fenn-i harp mühim bir san'attır. Hem de sizin kıyamınız,

şeriat-ı garrâ, yed-i beyzâ-i Mûsâ gibi, sair sebeb-i tefrika ve teşettüt-ü efkâr olan cemiyetleri bel' etti. Sahirleri de secdeye mecbur eyledi. Harekâtınız bu inkılâpta ilâç gibiydi ki, fazla olsa zehre münkalip olur. Ve hayat-ı İslâmiyeyi fena bir hastalığa hedef eder. Hem de himmetinizle bizdeki istibdat şimdilik mahvoldu. Lâkin, terakkiler için Avrupa'nın istibdad-ı mânevîsi altındayız. Nihayet derecede ihtiyat ve itidal lâzımdır.

Yaşasın şeriat-ı garrâ! Yaşasın askerler!

Said Nursî

Cemiyetlere ihtar-ı mühim

Şimdi cemiyetimiz bir hükûmet-i meşruta-i meşruadır. Hükûmet içinde hükûmetin zararı görüldü. Seviye-i irfanbir olmadığından, fırkalarda husumet, taassup ve taraftarlık intaç eder. Tabiî o kuvveti istimal ile siyasete karışacak ve umumî idarede herkesçe lezzetli olan tahakkümatı yapacak sahib-i ağraza müsait bir zemin olur. Binaenaleyh, bizdeki fırkaların şimdiki hâl ile devamı gayet muzırdır. Lâkin bir şirkette veya münevverü'l-fikir ve bîtaraf mabeyninde tenkidat-ı siyasetten veya ehl-i ilim mabeyninde nasihat ve irşaddan menfaat olabilir. Şimdi hükûmet-i meşruamız asıl büyük cemiyettir.

Bediüzzaman

Said Nursî

Hakikat Çekirdekleri

Otuz beş sene evvel tab edilen Hakikat Çekirdeklerinamındaki risaleden vecizelerdir.

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ وَالصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلٰى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ وَعَلٰى اٰلِهِ وَصَحْبِهِ اَجْمَعِينَ[1]

1. Her türlü hamd ve övgü, medih ve minnet, Âlemlerin Rabbi olan Allah'amahsustur. Salât ve selâm ise, Efendimiz Muhammed'in ve bütün âl veashabının üzerine olsun.

1. Mariz bir asrın, hasta bir unsurun, alîl bir uzvun reçetesi, ittibâ-ı Kur'ân'dır.

2. Azametli, bahtsız bir kıt'anın; şanlı, tali'siz bir devletin; değerli, sahipsiz bir kavmin reçetesi, ittihad-ı İslâmdır.

3. Arzı ve bütün nücum ve şümusu tesbih taneleri gibi kaldıracak ve çevirecek kuvvetli bir ele mâlik olmayan kimse, kâinatta dâvâ-yı halk ve iddiayı icad edemez. Zira herşey herşeyle bağlıdır.

4. Haşirde bütün zevil'ervâhın ihyâsı, mevt-âlûdbir

nevm ile kışta uyuşmuş bir sineğin baharda ihyâ ve inşasından kudrete daha ağır olamaz. Zira kudret-i ezeliye zâtiyedir; tagayyür edemez, acz tahallül edemez, avâik tedahül edemez. Onda merâtib olamaz; herşey ona nisbeten birdir.

5. Sivrisineğin gözünü halk eden, güneşi dahi o halk etmiştir.

6. Pirenin midesini tanzim eden, manzume-i şemsiyeyi de o tanzim etmiştir.

7. Kâinatın telifinde öyle bir i'câz var ki, bütün esbab-ı tabiiye, farz-ı muhal olarak, muktedir birer fâil-i muhtar olsalar, yine kemâl-i acz ile o i'câza karşı secde ederek, سُبْحَانَكَ لاَ قُدْرَةَ لَنَا اِنَّكَ اَنْتَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ[1] diyeceklerdir.

---

1. Sen her türlü kusurdan münezzehsin. Bizim hiçbir kudretimiz yok; nihayetsiz izzetve hikmet sahibi olan muhakkak Sensin.

8. Esbaba tesir-i hakikî verilmemiş; vahdet ve celâl öyle ister. Lâkin, mülk cihetinde, esbab dest-i kudrete perde olmuştur; izzet ve azamet öyle ister—tâ, nazar-ı zâhirde, dest-i kudret mülk cihetindeki umur-u hasise ile mübaşir görülmesin.

9. Mahall-i taallûk-u kudretolan herşeydeki melekûtiyet ciheti, şeffaftır, nezihdir.

10. Âlem-i şehadet, avâlimü'l-guyûbüstünde tenteneli

bir perdedir.

11. Bir noktayı tam yerinde icad etmekiçin, bütün kâinatı icad edecek bir kudret-i gayr-ı mütenâhi lâzımdır. Zira, şu kitab-ı kebîr-i kâinatın her bir harfinin, bahusus zîhayat her bir harfinin, her bir cümlesine müteveccih birer yüzü, nâzır birer gözü vardır.

12. Meşhurdur ki, hilâl-i îde bakarlardı. Kimse birşey görmedi. İhtiyar bir zât yemin ederek "Hilâligördüm" dedi. Hâlbuki gördüğü hilâl değil, kirpiğinin takavvüs etmişbeyaz bir kılıydı. O kıl nerede, kamer nerede? Harekât-ı zerrat nerede, fâil-i teşkil-i envâ nerede?

13. Tabiatmisâlî bir matbaadır, tâbi' değil. Nakıştır, nakkaş değil. Kàbildir, fâil değil. Mistardır, masdar değil. Nizamdır, nâzım değil. Kanundur, kudret değil. Şeriat-ı iradiyedir, hakikat-i hariciye değil.

14. Fıtrat-ı zîşuurolan vicdandaki incizap ve cezbe, bir hakikat-i cazibedarın cezbesiyledir.

15. Fıtratyalan söylemez. Bir çekirdekteki meyelân-ı nümüvv der: "Ben sümbülleneceğim, meyve vereceğim." Doğru söyler. Yumurtada bir meyelân-ı hayat var. Der: "Piliç olacağım." Biiznillâh olur, doğru söyler. Bir avuç su, meyelân-ı incimad ile der: "Fazla yer tutacağım." Metin demir onu yalan çıkaramaz; sözünün doğruluğu demiri parçalar. Şu meyelânlar, iradeden gelen evâmir-i tekviniyenin tecellîleridir, cilveleridir.

16. Karıncayı emirsiz, arıyı yâsupsuz bırakmayan

kudret-i ezeliye, elbette beşeri nebîsiz bırakmaz. Âlem-i şehadetteki insanlara inşikak-ı kamer bir mucize-i Ahmediye (a.s.m.) olduğu gibi, Mi'rac dahi âlem-i melekûttaki melâike ve ruhaniyâta karşı bir mu'cize-i kübrâ-yı Ahmediyedir ki, nübüvvetinin velâyeti bu keramet-i bâhire ile ispat edilmiştir ve o parlak zât, berk ve kamer gibi melekûtta şûlefeşân olmuştur.

17. Kelime-i şehadetin iki kelâmı birbirine şahittir. Birincisi ikincisine burhan-ı limmîdir; ikincisi birincisine burhan-ı innîdir.

18. Hayat, kesrette bir çeşit tecellî-i vahdettir. Onun için ittihada sevk eder. Hayat, birşeyi herşeye mâlikeder.

19. Ruh, bir kanun-u zîvücud-u haricîdir, bir namus-u zîşuurdur. Sabit ve daim fıtrîkanunlar gibi, ruh dahi âlem-i emirden, sıfat-ı iradeden gelmiş, kudret ona vücud-u hissî giydirmiştir, bir seyyâle-i lâtifeyi o cevhere sadef etmiştir.

Mevcutruh, mâkul kanunun kardeşidir. İkisi hem daimî, hem âlem-i emirden gelmişlerdir. Şayet nev'ilerdeki kanunlara kudret-i ezeliye bir vücud-u haricî giydirseydi, ruh olurdu. Eğer ruh, şuuru başından indirse, yine lâyemut bir kanun olurdu.

20. Ziya ile mevcudat görünür; hayat ile mevcudatın varlığı bilinir. Her birisi birer keşşaftır.

21. Nasraniyet ya intıfâ veya ıstıfâ edip İslâmiyete karşı terk-i silâh edecektir. Nasraniyet birkaç defa yırtıldı, Protestanlığa geldi. Protestanlık da yırtıldı, tevhide

yaklaştı. Tekrar yırtılmaya hazırlanıyor. Ya intıfâ bulup sönecek veya hakikî Nasraniyetin esasını câmi olan hakaik-i İslâmiyeyi karşısında görecek, teslim olacaktır. İşte bu sırr-ı azîme Hazret-i Peygamber Aleyhissalâtü Vesselâm işaret etmiştir ki, "Hazret-i İsâ nâzil olup gelecek, ümmetimden olacak, şeriatımla amel edecektir."[1]

22. Cumhur-u avamı, burhandan ziyade, me'hazdaki kudsiyet imtisâle sevk eder.

---

1. *Buhârî*, Enbiyâ, 49; *Müslim*, İman, 242-247; *Tirmizî*, Fiten, 62; *Müsned*, 4:226.

23. Şeriatın yüzde doksanı (zaruriyat ve müsellemât-ı diniye) birer elmas sütundur. Mesâil-i içtihadiye-i hilâfiye, yüzde ondur. Doksan elmas sütun, on altının himayesine verilmez. Kitaplar ve içtihadlar Kur'ân'a durbîn olmalı, âyine olmalı; gölge ve vekil olmamalı.

24. Her müstaid, nefsi için içtihadedebilir, teşri' edemez.

25. Bir fikre davet, cumhur-u ulemanın kabulüne vâbestedir. Yoksa davet bid'attır, reddedilir.

26. İnsan fıtraten mükerremolduğundan, hakkı arıyor. Bazan bâtıl eline gelir; hak zannederek koynunda saklar. Hakikati kazarken, ihtiyarsız, dalâletbaşına düşer; hakikat zannederek kafasına giydiriyor.

27. Birbirinden eşeff ve eltaf, kudretin çok âyineleri vardır; sudan havaya, havadan esire, esirden âlem-i misâle, âlem-i misâlden âlem-i ervâha, hatta zamana, fikre tenevvü ediyor. Hava âyinesinde, bir kelime milyonlar

kelimat olur; kalem-i kudret, şu sırr-ı tenasülü pek acip istinsah ediyor. İn'ikâs, ya hüviyeti veya hüviyetle mahiyeti tutar. Kesifin timsalleri birer meyyit-i müteharriktir. Bir ruh-u nuranînin kendi âyinelerinde olan timsalleri, birer hayy-ı murtabıttır; aynı olmasa da, gayrı da değildir.

28. Şems, hareket-i mihveriyesiyle silkinse, meyveleri düşmez. Silkinmezse, yemişleri olan seyyarat düşüp dağılacaktır.

29. Nur-u fikir, ziya-yı kalble ışıklanıp mezc olmazsa, zulmettir, zulüm fışkırır. Gözün muzlim nehar-ı ebyazı, muzî[HAŞİYE-1] leyle-i süveydâ ile mezc olmazsa basarsız olduğu gibi, fikret-i beyzâda süveydâ-i kalb bulunmazsa, basiretsizdir.

Haşiye-1 Meâli: Gözün gündüze benzeyen beyazı, geceye benzeyen siyahlığıyla beraber olmazsa, göz, göz olmaz.

30. İlimde iz'ân-ı kalb olmazsa cehildir. İltizam başka, itikad başkadır.

31. Bâtıl şeyleri iyice tasvir, sâfi zihinleri idlâldir.

32. Âlim-i mürşid koyun olmalı, kuş olmamalı. Koyun kuzusuna süt, kuş yavrusuna kay verir.

33. Birşeyin vücudu, bütün eczasının vücuduna vâbestedir. Ademi ise, bir cüz'ünün ademiyle olduğundan, zayıf adam, iktidarını göstermek için tahrip taraftarı oluyor, müsbet yerine menfice hareket ediyor.

34. Desatir-i hikmet, nevâmis-i hükûmetle; kavânin-i

hak, revâbıt-ı kuvvetle imtizaç etmezse, cumhur-u avamda müsmir olamaz.

35. Zulüm, başına adalet külâhını geçirmiş. Hıyanet, hamiyet libasını giymiş. Cihada, bağy ismi takılmış. Esarete hürriyet namı verilmiş. Ezdad, sûretlerini mübadele etmişler.

36. Menfaat üzerine dönen siyaset canavardır.

37. Aç canavara karşı tahabbüb, merhametini değil, iştihasını açar. Hem de diş ve tırnağının kirasını da ister.

38. Zaman gösterdi ki, Cennet ucuz değil; Cehennem dahi lüzumsuz değil.

39. Dünyaca havas tanınan insanlardaki meziyet, sebeb-i tevazu ve mahviyet iken, tahakküm ve tekebbüre sebep olmuştur. Fukaranın aczi, avamın fakrı, sebeb-i merhamet ve ihsan iken, esaret ve mahkûmiyetlerine müncer olmuştur.

40. Birşeyde mehâsinve şeref hâsıl oldukça, havassa peşkeş ederler. Seyyiat olsa, avama taksim ederler.

41. Gaye-i hayalolmazsa veyahut nisyan veya tenâsi edilse, ezhan enelere dönüp etrafında gezerler.

42. Bütün ihtilâlât ve fesadın asıl madeni ve bütün ahlâk-ı rezilenin muharrik ve menbaı, tek iki kelimedir.

Birinci kelime: "Ben tok olsam, başkası açlıktan ölse bana ne."

İkinci kelime: "İstirahatim için zahmet çek; sen çalış, ben yiyeyim."

Birinci kelimenin ırkını kesecek tek bir devâsı var ki, o da vücub-u zekâttır. İkinci kelimenin devâsı hurmet-i ribâdır. Adalet-i Kur'âniyeâlem kapısında durup, ribâya "Yasaktır, girmeye hakkın yoktur" der. Beşer bu emri dinlemedi, büyük bir sille yedi. Daha müthişini yemeden dinlemeli.

43. Devletler, milletler muharebesi, tabakat-ı beşer muharebesine terk-i mevki ediyor. Zira, beşer esir olmak istemediği gibi, ecîr olmak da istemez.

44. Tarik-i gayr-ı meşruile bir maksadı takip eden, galiben maksudunun zıddıyla ceza görür. Avrupa muhabbeti gibi gayr-ı meşru muhabbetin âkıbetinin mükâfâtı, mahbubun gaddârâne adavetidir.

45. Maziye, mesâibe kader nazarıyla; ve müstakbele, meâsîye teklif noktasında bakmak lâzımdır. Cebir ve İtizal, burada barışırlar.

46. Çaresi bulunan şeyde acze, çaresi bulunmayan şeyde cezaa iltica etmemek gerektir.

47. Hayatın yarası iltiyam bulur. İzzet-i İslâmiyenin ve namusun ve izzet-i milliyenin yaraları pek derindir.

48. Öyle zaman olur ki, bir kelime bir orduyu batırır, bir gülle otuz milyonun mahvına sebep olur.[HAŞİYE-1] Öyle şerâit tahtında olur ki, küçük bir hareket, insanı âlâ-yı illiyyîne

çıkarır. Ve öyle hâl olur ki, küçük bir fiil, insanı esfel-i sâfilîne indirir.

Haşiye-1 Sırpbir neferin Avusturya Veliahdine attığı bir tek gülle, eski Harb-i Umumîyi patlattırdı, otuz milyon nüfusun mahvına sebep oldu.

49. Bir tane sıdk, bir harman yalanları yakar. Bir tane hakikat, bir harman hayalâta müreccahtır.

لاَيَلْزَمُ مِنْ لُزُومِ صِدْقِ كُلِّ قَوْلٍ قَوْلُ كُلِّ صِدْقٍ

"Her sözün doğru olmalı; fakat her doğruyu söylemek doğru değil."

50. Güzel gören güzel düşünür. Güzel düşünen, hayatından lezzet alır.

51. İnsanları canlandıran emeldir, öldüren yeistir.

52. Eskiden beri i'lâ-yı kelimetullahı ve bekà-yı istiklâliyeti ve İslâm için farz-ı kifaye-i cihadı deruhte ile kendini, yekvücut olan âlem-i İslâma fedaya vazifedar ve hilâfete bayraktar görmüş olan bu devlet-i İslâmiyenin felâketi, âlem-i İslâmın saadet ve hürriyet-i müstakbelesiyle telâfi edilecektir. Zira şu musibet, maye-i hayatımız olan uhuvvet-i İslâmiyenin inkişafını hârikulâde tâcil etti.

53. Hıristiyanlığın malı olmayan mehâsin-i medeniyeti ona mal etmek ve İslâmiyetin düşmanı olan tedennîyi ona dost göstermek, feleğin ters dönmesine delildir.

54. Paslanmış bîhemtâ bir elmas, daima mücellâ cama

müreccahtır.

55. Herşeyi maddede arayanların akılları gözlerindedir. Göz ise mâneviyatta kördür.

56. Mecaz, ilmin elinden cehlin eline düşse, hakikate inkılâp eder, hurâfâta kapı açar.

57. İhsan-ı İlâhîden fazla ihsan, ihsandeğildir. Herşeyi olduğu gibi tavsif etmek gerektir.

58. Şöhret, insanın malı olmayanı dahi insana mal eder.

59. Hadîs, maden-i hayatve mülhim-i hakikattir.

60. İhyâ-yı din, ihyâ-yı millettir. Hayat-ı din, nur-u hayattır.

61. Nev-i beşere rahmet olan Kur'ân, ancak umumun, lâakal ekseriyetin saadetini tazammun eden bir medeniyeti kabul eder. Medeniyet-i hazıra, beş menfi esas üzerine teessüs etmiştir:

1. Nokta-i istinadı kuvvettir. O ise, şe'ni tecavüzdür.

2. Hedef-i kastı menfaattir. O ise, şe'ni tezâhumdur.

3. Hayatta düsturu cidaldir. O ise, şe'ni tenâzudur.

4. Kitleler mâbeynindeki rabıtası, âhari yutmakla beslenen unsuriyet ve menfi milliyettir. O ise, şe'ni müthiş bir tesâdümdür.

5. Cazibedar hizmeti, hevâ ve hevesi teşcî ve arzuları tatmindir. O hevâ ise, insanın mesh-i mânevîsine sebeptir.

Şeriat-ı Ahmediyenin (a.s.m.) tazammun ettiği ve emrettiği medeniyet ise:

Nokta-i istinadı, kuvvete bedel, haktır ki, şe'ni adaletve tevâzündür.

Hedefi de, menfaat yerine fazilettir ki, şe'ni muhabbetve tecâzüptür.

Cihetü'l-vahdetde, unsuriyet ve milliyet yerine, rabıta-i dinî ve vatanî ve sınıfîdir ki, şe'ni samimî uhuvvet ve müsalemet ve haricin tecavüzüne karşı yalnız tedâfüdür.

Hayatta, düstur-u cidal yerine düstur-u teâvündür ki, şe'ni ittihad ve tesanüttür.

Hevâyerine hüdâdır ki, şe'ni insaniyeten terakki ve ruhen tekâmüldür.

Mevcudiyetimizin hâmisi olan İslâmiyetten elini gevşetme, dört elle sarıl. Yoksa mahvolursun.

62. Musibet-i âmme, ekseriyetin hatasından terettüp eder. Musibet, cinayetin neticesi, mükâfâtın mukaddimesidir.

63. Şehid, kendini hayybilir. Feda ettiği hayatı, sekerâtı tatmadığından, gayr-ı münkatı' ve bâki görüyor; yalnız, daha nezih olarak buluyor.

64. Adalet-i mahzâ-yı Kur'âniye, bir mâsumun hayatını ve kanını, hatta umum beşer için de olsa heder etmez. İkisi nazar-ı kudrette bir olduğu gibi, nazar-ı adalette de birdir.

Hodgâmlık ile, öyle insan olur ki, ihtirasına mâni herşeyi, hatta elinden gelirse dünyayı harap ve nev-i beşeri mahvetmek ister.

65. Havf ve zaaf, tesirat-ı hariciyeyi teşcî eder.

66. Muhakkak maslahat, mevhum mazarrata feda edilmez.

67. Şimdilik İstanbulsiyaseti, İspanyol hastalığı gibi bir hastalıktır.

68. Deli adama "İyisin, iyisin" denilse iyileşmesi, iyi adama "Fenasın, fenasın" denilse fenalaşması nadir değildir.

69. Düşmanın düşmanı, düşman kaldıkça dosttur. Düşmanın dostu, dost kaldıkça düşmandır.

70. İnadın işi: Şeytan birisine yardım etse, "Melektir" der, rahmetokur. Muhalifinde melek görse, "Libasını değiştirmiş şeytandır" der, lânet eder.

71. Bir derdin dermanı, başka bir derde zehir olabilir. Bir derman, haddinden geçse, dert getirir.

72.

اَلْجَمْعِيَّةُ الَّتِى فِيهَا التَّسَانُدُ اٰلَةٌ خُلِقَتْ لِتَحْرِيك السَّكَنَاتِ،وَالْجَمَاعَةُ الَّتِى فِيهَا التَّحَاسُدُ اٰلَةٌ خُلِقَتْ لِتَسْكِينِالْحَرَكَاتِ[1]

73. Cemaattevahid-i sahih olmazsa, cem ve zam, kesir darbı gibi küçültür.[HAŞİYE-1]

---

1. Tesanüd içindeki bir cemiyet, atâleti harekete tebdil eden bir vasıtadır. Birbirlerini kıskanma içindeki bir cemaatise, hareketi atâlete çevirmeye vasıtadır.

Haşiye-1 Hesapta malûmdur ki, darb ve cem ziyadeleştirir. Dört kere dört, on altı olur. Fakat kesirlerde, darb ve cem, bilâkis küçültür. Sülüsü sülüs ile darb etmek, tüsu' olur, yani dokuzda bir olur. Aynen onun gibi, insanlarda sıhhat ve istikamet ile vahdet olmazsa, ziyadeleşmekle küçülür, bozuk olur, kıymetsiz olur.

74. Adem-i kabul, kabul-ü ademle iltibas olunur. Adem-i kabul: Adem-i delil-i sübut, onun delilidir. Kabul-ü adem, delil-i adem ister. Biri şek, biri inkârdır.

75. İmanîmeselelerde şüphe, bir delili, hatta yüz delili atsa da, medlûle iras-ı zarar edemez. Çünkü binler delil var.

76. Sevâd-ı âzama ittibâ edilmeli. Ekseriyete ve sevâd-ı âzama dayandığı zaman, lâkayt Emevîlik, en nihayet Ehl-i Sünnet cemaatine girdi. Adetçe ekalliyette kalan salâbetli Alevîlik, en nihayet az bir kısmı Râfızîliğe dayandı.

77. Hakta ittifak, ehakta ihtilâf olduğundan, bazan hak, ehaktan ehaktır; hasen, ahsenden ahsendir. Herkes kendi mesleğine "Hüve hakkun" demeli, "Hüve'l-Hakku" dememeli. Veyahut "Hüve hasen" demeli, "Hüve'l-Hasen" dememeli.

78. Cennet olmazsa, Cehennem tâzip etmez.

79. Zaman ihtiyarlandıkça Kur'ân gençleşiyor, rumûzu

tavazzuh ediyor. Nur, nar göründüğü gibi, bazan şiddet-i belâgat dahi mübalâğa görünür.

80. Hararetteki merâtip, burudetin tahallülü iledir. Hüsündeki derecat, kubhun tedahülü iledir. Kudret-i ezeliye zâtiyedir, lâzımedir, zaruriyedir. Acz tahallül edemez, merâtip olamaz, herşey ona nisbeten müsavidir.

81. Şemsin feyz-i tecellîsi olan timsali, denizin sathında ve denizin katresinde aynı hüviyeti gösteriyor.

82. Hayat, cilve-i tevhiddendir; müntehâsı da vahdet kesb ediyor.

83. İnsanlarda velî, Cumada dakika-i icabe, Ramazan'da Leyle-i Kadir, Esmâ-i Hüsnâda İsm-i Âzam, ömürde ecel meçhul kaldıkça, sair efrad dahi kıymettar kalır, ehemmiyet verilir. Yirmi sene müphem bir ömür, nihayeti muayyen bin sene ömre müreccahtır.

84. Dünyada mâsiyetin âkıbeti, ikab-ı uhrevîye delildir.

85. Rızk, hayat kadar kudret nazarında ehemmiyetlidir. Kudret çıkarıyor, kader giydiriyor, inâyet besliyor. Hayat, muhassal-ı mazbuttur, görünür. Rızk, gayr-ı muhassal, tedricî münteşirdir, düşündürür. Açlıktan ölmek yoktur. Zira bedende şahm ve saire sûretinde iddihar olunan gıda bitmeden evvel ölüyor. Demek, terk-i âdetten neş'et eden maraz öldürür; rızıksızlık değil.

86. Âkilüllâhm vahşilerin helâl rızıkları, hayvânâtın hadsiz cenazeleridir. Hem rû-yi zemini temizliyorlar, hem

rızıklarını buluyorlar.

87. Bir lokma kırk paraya, diğer bir lokma on kuruşa... Ağıza girmeden veboğazdan geçtikten sonra birdirler. Yalnız birkaç saniye ağızda bir fark var. Müfettiş ve kapıcı olan kuvve-i zâikayı taltif ve memnun etmek için birden ona gitmek, israfın en sefîhidir.

88. Lezâiz çağırdıkça, "Sanki yedim" demeli. "Sanki yedim"i düstur yapan Sankiyedim namındaki bir mescidi yiyebilirdi, yemedi.

89. Eskiden ekserİslâm aç değildi; tereffühe ihtiyar vardı. Şimdi açtır; telezzüze ihtiyar yoktur.

90. Muvakkat lezzetten ziyade, muvakkat eleme tebessüm etmeli, hoşgeldin demeli. Geçmiş lezâiz, ah vah dedirtir. *Ah,* müstetir bir elemin tercümanıdır. Geçmiş âlâm, oh dedirtir. O *oh,* muzmer bir lezzet ve nimetin muhbiridir.

91. Nisyan dahi bir nimettir. Yalnız hergünün âlâmını çektirir, müterâkimi unutturur.

92. Derece-i hararet gibi, her musibette bir derece-i nimet vardır. Daha büyüğünü düşünüp, küçükteki derece-i nimeti görüp, Allah'a şükretmeli. Yoksa, isti'zâm ile üflense şişer, merak edilse ikileşir; kalbdeki misâli, hayali, hakikate inkılâp eder, o da kalbi döver.

93. Her adam için, heyet-i içtimaiyede görmek ve görünmek için mertebe denilen bir penceresi vardır. O

pencere kamet-i kıymetinden yüksek ise, tekebbürletetâvül edecek. Eğer kamet-i kıymetinden aşağı ise, tevazu ile takavvüs edecek ve eğilecek, ta o seviyede görsün ve görünsün. İnsanda büyüklüğün mikyası küçüklüktür, yani tevazudur. Küçüklüğün mizanı büyüklüktür, yani tekebbürdür.

94. Zayıfın kavîye karşı izzet-i nefsi, kavîde tekebbür olur. Kavînin zayıfa karşı tevazuu, zayıfta tezellül olur. Bir ulü'l-emrin makamındaki ciddiyeti vakardır mahviyeti zillettir; hanesindeki ciddiyeti kibirdir, mahviyeti tevazudur. Fert mütekellim-i vahde olsa, müsamahası ve fedakârlığı amel-i salihtir; mütekellim-i maalgayr olsa hıyanettir, amel-i tâlihtir. Bir şahıs kendi namına hazm-ı nefis eder, tefahur edemez; millet namına tefahur eder, hazm-ı nefis edemez.

95. Tertib-i mukaddematta tevfiz tembelliktir; terettüb-ü neticede tevekküldür. Semere-i sa'yine ve kısmetine rıza kanaattir, meyl-i sa'yi kuvvetlendirir; mevcuda iktifâ, dûn-himmetliktir.

96. Evâmir-i şer'iyeye karşı itaat ve isyan olduğu gibi, evâmir-i tekviniyeye karşı da itaat ve isyan vardır. Birincisinde mükâfat ve mücâzâtın ekseri âhirette, ikincisinde ağlebi dünyada olur. Meselâ, sabrın mükâfâtı zaferdir; atâletin mücâzâtı sefalettir; sa'yin sevabı servettir; sebatın mükâfâtı galebedir. Müsavatsız adalet, adalet değildir.

97. Temasültezadın sebebidir. Tenasüp tesanüdün

esasıdır. Sıgar-ı nefis tekebbürün menbaıdır. Zaaf gururun madenidir. Acz muhalefetin menşeidir. Merak ilmin hocasıdır.

98. Kudret-i fâtıra, ihtiyaç ile, hususan açlık ihtiyacıyla, başta insan, bütün hayvânâtı gemlendirip nizama sokmuş. Hem âlemi hercümercten halâs edip, hem ihtiyacı medeniyete üstad ederek terakkiyâtı temin etmiştir.

99. Sıkıntı sefahetin muallimidir. Yeis dalâlet-i fikrin, zulmet-i kalb ruh sıkıntısının menbaıdır.

100. اِذَا تَاَنَّثَ الرِّجَالُ بالتَّهَوُّسِ تَرَجَّلَ النِّسَاءُ بِالتَّوَقُّحِ[1] Bir meclis-i ihvâna güzel bir karı girdikçe riyâ, rekabet, haset damarı intibah eder. Demek, inkişaf-ı nisvandan, medenî beşerde ahlâk-ı seyyie inkişaf eder.

---

1. Erkekler hevâ ve hevesle kadınlaşırsa, kadınlar da hayasızlıkla erkekleşir.

101. Beşerin şimdiki seyyiat-âlûd hırçın ruhunda, mütebessim küçük cenazeler olan sûretlerin rolü ehemmiyetlidir.

102. Memnu heykel, ya bir zulm-ü mütehaccir, ya bir heves-i mütecessim veya bir riyâ-yı mütecessiddir.

103. İslâmiyetin müsellemâtını tamamen imtisal ettiği cihetle bihakkın daire-i dahiline girmiş zâtta, meylü't-tevsi, meylü't-tekemmüldür. Lâkaytlıkla hariçte sayılan zâtta, meylü't-tevsi, meylü't-tahriptir. Fırtına ve zelzele zamanında, değil, içtihad kapısını açmak, belki

pencerelerini de kapatmak maslahattır. Lâubâliler ruhsatlarla okşanılmaz; azîmetlerle, şiddetle ikaz edilir.

104. Bîçare hakikatler, kıymetsiz ellerde kıymetsiz olur.

105. Küremiz hayvana benziyor, âsâr-ı hayat gösteriyor. Acaba yumurta kadar küçülse, bir nev'i hayvan olmayacak mıdır? Veya bir mikrop küremiz kadar büyüse, ona benzemeyecek midir? Hayatı varsa, ruhu da vardır. Âlem, insan kadar küçülse, yıldızları zerrat ve cevâhir-i ferdiye hükmüne geçse, o da bir hayvan-ı zîşuur olmayacak mıdır? Allah'ın böyle çok hayvanları var.

106. Şeriatikidir.

Birincisi: Âlem-i asgarolan insanın ef'âl ve ahvâlini tanzim eden ve sıfat-ı kelâmdan gelen bildiğimiz şeriattır.

İkincisi: İnsan-ı ekberolan âlemin harekât ve sekenâtını tanzim eden, sıfat-ı iradeden gelen şeriat-ı kübrâ-yı fıtriyedir ki, bazan yanlış olarak "tabiat" tesmiye edilir. Melâike bir ümmet-i azîmedir ki, sıfat-ı iradeden gelen ve şeriat-ı fıtriye denilen evâmir-i tekviniyesininhamelesi ve mümessili ve mütemessilleridirler.

107.

اِذَا وَازَنْتَ بَيْنَ حَوَاسِّ حُوَيْنَةٍ خُرْدَبِينِيَّةٍ وَحَوَاسِّ ٱلْاِنْسَانِ، تَرٰى سِرّاً عَجِيبًا: اِنَّ ٱلْاِنْسَانَ كَصُورَةِ يٰس كُتِبَ فِيهَا سُورَةُ يٰس[1]

1. Hurdebinî bir hayvanın hasseleri insanın hasseleriyle muvazene edildiğinde, acipbir sır görürsün: İnsan, içinde Yâsin Sûresi yazılmış bir Yâsin sûreti (يٰس) gibidir.

108. Maddiyyunluk mânevî tâundur ki, beşere şu müthiş sıtmayı tutturdu, gazab-ı İlâhîye çarptırdı. Telkin ve tenkit kàbiliyeti tevessü ettikçe, o tâun da tevessü eder.

109. En bedbaht, en muztarip, en sıkıntılı, işsiz adamdır. Zira, atâlet ademin biraderzadesidir. Sa'y, vücudun hayatı ve hayatın yakazasıdır.

110. Ribânın kap ve kapıları olan bankaların nef'i, beşerin fenası olan gâvurlara ve onların en zâlimlerine ve bunların en sefihlerinedir. Âlem-i İslâma zarar-ı mutlaktır; mutlak beşerin refahı nazara alınmaz. Zira gâvur harbî ve mütecaviz ise, hürmetsiz ve ismetsizdir.

111. Cumada hutbe, zaruriyat ve müsellemâtı tezkirdir; nazariyâtı talim değildir. İbare-i Arabiye daha ulvî ihtar eder. Hadis ile âyet muvazene edilse görünür ki, beşerin en beliği dahi, âyetin belâgatine yetişemez, ona benzemez.

Said Nursî

Hutbe-i Şâmiye'nin İkinci Zeylinin İkinci Kısmı Sûre-i İhlâs'ın bir remzi

اَلْحَمْدُ للهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ وَالصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلٰى مُحَمَّدٍ سَيِّدِ الْمُرْسَلِينَ

قُلْ هُوَ[1] : Itlak ile tayini, tevhid-i şuhuda işarettir.

اَىْ: لاَ مَشْهُودَ بِنَظَرِ الْحَقِيقَةِ اِلاَّ هُوَ[2]

اَللّٰهُ اَحَدٌ[3] : Tevhid-i ulûhiyete tasrihtir.

اَىْ: لاَ مَعْبُودَ اِلاَّ هُوَ[4]

اَللّٰهُ الصَّمَدُ[5]: Tevhid-i rububiyete remizdir.

اَىْ: لاَ خَالِقَ وَلاَ رَبَّ اِلاَّ هُوَ[6] Ve tevhid-i ceberuta telvihtir.

---

1. "De ki, O…"

2. Yani: Hakikat nazarıyla bakıldığında şahit olunan herşey Ondandır ve ancak Ona delâlet eder.

3. "Allah birdir."
4. Yani: Asla Ondan başka mâbud yoktur.
5. "Allah Sameddir (Yani herşey Ona muhtaçtır, O ise hiçbirşeye muhtaç değildir.)"
6. Yani: Asla Ondan başka Hâlık ve Rab yoktur.

اَیْ: لاَ قَیُّومَ وَلاَ غَنِیَّ عَلَی الْاِطْلاَقِ اِلاَّ هُوَ

[1]لَمْ یَلِدْ: Tevhid-i celâle telmihtir. Şirkin envaını reddeder. Yani tegayyür veya tecezzî veya tenasül eden, ilâh olamaz. Ukûl-ü aşere veya melâike veya İsâ veya Üzeyr'in velediyetini dâvâ eden şirkleri reddeder.

[2]وَلَمْ یُولَدْ : İspat-ı ezeliyet ile tevhiddir. Esbabperest, nücumperest, sanemperest, tabiatperestin şirkini reddeder. Yani hâdis veya bir asıldan münfasıl veya bir maddeden mütevellid olan ilâh olamaz.

[3]وَلَمْ یَکُنْ لَهُ کُفُوًا اَحَدٌ: Câmi bir tevhiddir. Yani, zâtında, sıfatında, ef'âlinde naziri, şeriki, şebihi yoktur.

[4]لَیْسَ کَمِثْلِهِ شَیْءٌ وَهُوَ السَّمِیعُ الْبَصِیرُ

Şu sûre, bütün envâ-ı şirki reddeder. Ve yedi meratib-i tevhidi tazammun eden altı cümlesi mütenaticedir. Her biri ötekinin hem neticesi, hem burhanıdır.

1. "Doğurmamıştır."
2. "Doğmamıştır."
3. "Hiçbirşey Onun dengi değildir."
4. "Onun hiçbir benzeri yoktur. O herşeyi hakkıyla işiten, herşeyi hakkıyla görendir." Şûrâ Sûresi, 42:11.

Muvahhid-i ekberve tevhidin burhan-ı muazzamı olan kâinat, değil yalnız erkân ve âzâsı, belki bütün hüceyratı, belki bütün zerratı birer lisân-ı zâkir-i tevhid olarak bu büyük burhanın sadâ-yı bülendine iştirak ederek, hep birden *Lâ ilâhe illallah* diye mevlevî-vari zikrediyorlar.

Tevhidin burhan-ı nâtıkı olan Kur'ân'ın sinesine kulağını yapıştırırsan işiteceksin ki, kalbinde derinden derine, gayet ulvî, nihayet derecede ciddî, gayet samimî, nihayet derecede mûnis ve muknî ve burhan ile müceehhez bir sadâ-yı semâvî işiteceksin ki, اَللّٰهُ لاَ اِلهَ اِلاَّ هُوَ[1] zikrini tekrar ediyor.

1. "Allah Teâlâ ki, Ondan başka hiçbir ilâh yoktur." Bakara Sûresi, 2:255.

Evet, şu burhan-ı münevverin altı ciheti de şeffaftır. Üstünde sikke-i i'câz, içinde nur-u hidayet, altında mantık ve delil, sağında aklı istintak, solunda vicdanı istişhad, önünde hayır, hedefinde saadet-i dareyn, nokta-i istinadı vahy-i mahzdır. Vehmin ne haddi var, girebilsin?

Vicdanın anâsır-ı erbaası ve ruhun dört havassı olan

“irade, zihin, his, lâtife-i Rabbaniye” her birinin bir gayetü’l-gàyâtı var:

İradenin ibadetullahtır. Zihnin, mârifetullahtır. Hissin, muhabbetullahtır. Lâtifenin, müşahedetullahtır. Takvâdenilen ibadet-i kâmile, dördünü tazammun eder. Şeriat, şunları hem tenmiye, hem tehzip, hem bu gayetü’l-gàyâta sevk eder.

Eğer icaddaki vasıta hakikî olsaydı ve hakikî tesir verilseydi, hem bir şuur-u küllî verilmek lâzımdı; hem de bizzarure eserde ittikan-ı kemâl-i san’at muhtelif olacaktı. Hâlbuki, en âdiden en âliye, en küçükten en büyüğeittikan; derece-i kemâlde, mahiyetin kameti nispetindedir. Demek Müessir-i Hakikîden bazı karîb, bazı baîd, kısmen vasıtasız, kısmen vasıta ile, kısmen vesait ile değildir. İnsanın ihtiyarî eserindeki adem-i kemâl, cebri nefy, ihtiyarı ispat eder.

Câ-yı dikkattir ki: Cüz’î bir ihtiyarın tavassutu ile eser-i akıl bir insan şehri, intizamca semere-i vahiy bir arı kovanındaki cemaate yetişmez. Ve arıların meşher-i san’atı bir petek hüceyrat şehri, bir nar ve gülnardan intizamca geridir. Demek kâinattaki câzibe-i umumiye hangi kalemden akmışsa, cüz-ü lâyetecezzâdaki küçücük cazibeler o kalemin noktalarıdır.

İslâmiyet der: [1] لاَ خَالِقَ اِلاَّ هُوَ; hem vesait ve esbabı, müessir-i hakikî olarak kabul etmez. Vasıtaya mânâ-yı harfi nazarıyla bakar. Akide-i tevhid ve vazife-i teslim ve tefviz öyle ister. Tahrif sebebiyle şimdiki Hıristiyanlık esbab ve vesaiti müessir bilir, mânâ-yı ismî nazarıyla bakar. Akide-i velediyet ve fikr-i ruhbaniyet öyle ister, öyle sevk eder. Onlar azizlerine mânâ-yı ismiyle birer menba-ı feyiz ve güneşin ziyasından bir fikre göre istihale etmiş lâmbanın nuru gibi birer mâden-i nur nazarıyla bakıyorlar. Biz ise evliyaya mânâ-yı harfiyle, yani ayine güneşin ziyasını neşrettiği gibi birer mâkes-i tecellî nazarıyla bakıyoruz.[HAŞİYE-1]

---

1. Ondan başka hiçbir Yaratıcı yoktur.
Haşiye-1 Nakşibendi rabıtası bu sırra bina edilmiştir.

Bu sırdandır ki bizde sülûk tevazudan başlar, mahviyetten geçer, fenâ fillâh makamını görür, gayr-ı mütenahi makamatta sülûke başlar. Ene ve nefs-i emmare kibriyle, gururuyla söner. Hakikî Hıristiyanlık değil, belki tahrif ve felsefe ile sarsılmış Hıristiyanda "ene" levazımatıyla kuvvetleşir. Enesi kuvvetli, müteşahhıs, rütbeli makam sahibi bir adam Hıristiyan olsa mütesallib olur. Fakat Müslüman olsa lâkayt olur.

Kuvveden fiile geçmek olan faaliyetteki şedit ve

mütenevvi lezzet, tegayyür-ü âlemin mâyesi ve kanun-u tekâmülün nüvesidir. Zindandan bostana çıkmak, daneden sümbüle geçmek, aynı lezzettir. Faaliyet istihaleyi tazammun etse, lezzet tezayüd ederek taşar. Vazifedeki külfeti taşıttıran o taddır. Zîşuura nispeten gayetteki kemâl ne kadar câzibedarsa, "lâ müdrike"ye nispeten nefs-i faaliyet öyle de cazibedardır, sa'ye sevk eder. Bu sırdandır ki, rahat zahmettir, zahmet rahattır.

Hırs ile aculiyet, sebeb-i haybettir. Zira mürettep basamaklar gibi fıtrattaki tertibe, teselsüle tatbik-i hareket etmediğinden, harîs muvaffak olamaz. Olsa da, tertib-i câlisi bir basamak kadar seyr-i fıtrîden kısa olduğundan, ye'se düşüp gaflet bastıktan sonra kapı açılır. Allah kalbin bâtınını iman ve mârifet ve muhabbeti için yaratmıştır. Kalbin zahirini sair şeylere müheyyaetmiştir. Cinayetkâr hırs kalbi deler, sanemleri içine idhal eder. Allah darılır, maksudunun aksiyle mücazat eder.

Hırs cihetiyle, siyaset efkârını İslâmiyet akaidinin yerlerine kadar isal eden herifler, şan ve şeref değil, belki

şeyn ve şenaate mazhar oldular. Nefsânî aşklardaki felâketler, haybetler bu sırdandır. O çeşit âşıkların bütün divanları birer feryad-ı matemdir.

Gece kalben nevmi merak edersin, bakiyesini de kaçırıp uyanık kalırsın.

İki dilenci: biri musırr-ı muhteris, biri müstağnî-i muhteriz. İkincisine vermeyi daha ziyade arzu etmekliğin, şu geniş kanunun bir nümunesidir.

En müthiş maraz ve musibetimiz, cerbeze ve gurura istinad eden tenkittir. Tenkidi eğer insaf işletirse, hakikati rendeçler. Eğer gurur istihdam etse, tahrip eder, parçalar. O müthişin en müthişidir ki, akaid-i imaniyeye ve mesail-i diniyeye girse! Zira iman hem tasdik, hem iz'an, hem iltizam, hem teslim, hem mânevî timsaldir. Şu tenkit, imtisali, iltizamı, iz'anı kırar. Tasdikte de bitaraf kalır. Şu zaman-ı tereddüt ve evhamda iz'an ve iltizamı tenmiye ve takviye eden nuranî sıcak kalblerden çıkan müspet efkârı ve müşevvik beyanatı hüsn-ü zan ile temaşa etmek gerektir. "Bîtarafane muhakeme" dedikleri şey, muvakkat bir dinsizliktir. Yeniden mühtedî ve müşteri olan yapar.

وَالَّذِى عَلَّمَ الْقُرْاٰنَ الْمُعْجِزَ اِنَّ نَظَرَ الْبَشِيرِ

النَّذيرِوَبَصيرَتَهُ النَّقَّادَةَ اَدَقُّ وَاَجَلُّ وَاَجْلٰى وَاَنْفَذُ مِنْاَنْ يَلْتَبِسَ اَوْتَشْتَبِهَ عَلَيْهِ الْحَقيقَةُ بِالْخَيَالِوَاِنَّ مَسْلَكَهُ الْحَقَّ اَغَنُّ وَاَنْزَهُ وَاَرْفَعُ مِنْ اَنْيُدَلِّسَ اَوْ يُغَالِطَ عَلَى النَّاسِ[1]

1. Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyânı öğretene and olsun ki, beşîr ve nezîr olan zâtınnazarı ve herşeyi inceden inceye tetkik eden basireti, hakikati hayalekarıştırmak veya benzetmekten yüce, dakik ve parlak; hak olan mesleğiise, insanları aldatmak veya yanıltmaktan müstağni, münezzeh ve yücedir.

Zira hakikat-bingöz aldanmaz; hakperest kalb aldatmaz.

Gıybetin derece-i şenaati, Kur'ân der:

اَيُحِبُّ اَحَدُكُمْ اَنْ يَاْكُلَ لَحْمَ اَخِيهِ مَيْتاً[2]

2. "Sizden biri, ölü kardeşinin etini yemekten hoşlanır mı?" Hucurât Sûresi, 49:12.

Altı kelime ile, altı derece şiddetle gıybeti takbih ediyor. Yani, *hemze* ile der:

Aklına bak, böyle şeye cevaz verir mi? Müstakimaklın yoksa kalbine bak, böyle şeye muhabbet eder mi? Selim kalbin yoksa vicdanına bak, böyle dişinle kendi etini parçalamak gibi hayat-ı içtimaiyeyi bozmaya rıza gösterir mi? Vicdan-ı içtimaiyen olmazsa insaniyetine bak, böyle

canavarvarî iftirasa iştah gösterir mi? Mânen insaniyetin olmazsa, rikkat-i cinsiye ve karabet-i rahmiyene bak, böyle kendi belini kıracak harekete meyleder mi? Rikkat-i cinsiyen olmazsa hiç sağlam tabiatın yok mu ki, ölüyü dişlerinle parçalıyorsun?

Demek akıl, kalb, vicdan, insaniyet, rikkat-i cinsiye, tabiat, şeriat nazarında gıybet merduttur, matruddur.

اِنَّ الْاِنْسَانَ الَّذی لاَیُدْرِكُ سِرَّ التَّعَاوُن لَهُوَ اَجْمَدُمِنَ الْحَجَرِ اِذْ مِنَ الْحَجَرِ مَا یَتَقَوَّسُ لِمُعَاوَنَةِ اَخیهِ اِذ الْحَجَرُ مَعَ حَجَرِیَّتِهِ اِذَا خَرَجَ مِنْ یَدِ الْمُعَقَّدِالْبَانِی فِی السَّقْفِ الْمُحَدَّبِ یَمِیلُ وَیَخْضَعُ رَأْسَهُ لِیُمَاسَّ رَاْسَ اَخیهِ لِیَتَمَاسکَا عَنِ السُّقُوطِ[1]

---

1. Teavün ve yardımlaşma sırrını idrak edemeyen insan gerçekten taştan dahacamiddir. Çünkü bir taş, taşlığıyla birlikte kardeşine muavenet içineğilip bükülür. Eğimli bir binânın dam ve kubbesinde mahir bir ustanın elinden çıkar çıkmaz, kardeşinin başına yaslamak için başını eğer, sımsıkı sarılır tâ ki, düşme tehlikesinden kurtulsunlar. (İşârâtü'l-İ'câz, sh. 66)

Yani, kubbelerde taşlar başbaşa vururlar, ta düşmesinler.

Cüz-ü lâyetecezzazerresinden insana, insandan şems-i şumusa müteselsil mahrutî silsilenin vasatındaki cevher-i feridi, insan-ı mükerremdir.

İnsanın meşhur havassından başka havassı vardır. Zaika gibi bir hiss-i saika, hem bir hiss-i şaika vardır. Hem insanda gayr-ı meş'ur hisler çoktur.

Bazan arzu fikirsûretini giyer. Şahs-ı muhteris, arzu-yu nefsaniyesini fikir zanneder.

Gariptir ki, bazı adam pis bir çamura düşer, kendini aldatmak için misk ü anber diye yüzüne gözüne bulaştırır.

Şehidvelidir. Cihad farz-ı kifaye iken farz-ı ayn olmuştur. Belki muzaaf bir farz-ı ayn hükmüne geçmiştir. Hac ve zekât gibi, cihadda da niyetin tasarrufu azdır. Hatta adem-i niyet dahi asıl nokta-i nazarından niyet hükmündedir. Demek zıdd-ı niyet yakînen tebeyyün etmezse, cihad şahadet-i hakikiyeyi intaç eder. Zira vücub tezâuf etse taayyün eder. İhtiyarı tazammun eden niyetin tesiri azalır. Şu günahkâr millete, birden bire on binler evliya inkişaf ve tezahür etse, az bir mükâfat değildir.

Bizde biri fasık olsa, galiben ahlâksız ve vicdansız olur. Zira arzu-yu mâsiyet, vicdandaki imanın sadasını susturmakla inkişaf edebilir. Demek vicdanını ve mâneviyatını sarsmadan, istihfaf etmeden tam ihtiyar ile şerri işlemez. Onun için, İslâmiyet, fâsıkı hain bilir, şehadetini reddeder. Mürtedi zehir bilir, idam eder. Hıristiyan bir zimmîyi ve kâfir muahidi ibka eder. Hanefî mezhebi zimmînin şehadetini kabul eder.

İcrâ-yı adalet, din namına olmalı, ta akıl ve kalb ve ruh müteessir olsunlar, imtisal etsinler. Yoksa yalnız vehim müteessir olur. Yalnız hükûmetin cezasından korkar—eğer tahakkuk etse. Nâsın itabından çekinir—eğer tebeyyün etse.

Bir câni yüzünden çok mâsumları ihtiva eden bir gemi batırılmaz. Bir câni sıfat yüzünden, çok evsaf-ı mâsumeyi muhtevî bir mü'mine adavet edilmez.

Lâsiyyema, sebeb-i muhabbet olan iman ve tevhid, Cebel-i Uhud gibidir. Sebeb-i adavet olan şeyler çakıl taşları gibidir. Çakıl taşlarını Cebel-i Uhud'dan daha ağır telâkki etmek ne kadar akılsızlıksa, mü'minin mü'mine adaveti, o kadar kalbsizliktir. Mü'minlerde adavet, yalnız acımak mânâsında olabilir.

Elhasıl: İman muhabbeti, İslâmiyet uhuvveti istilzam

eder.

اَلْكَلاَمُ كَالْمَالِ لاَ يَجُوزُ فِيهِ الْاِسْرَافُ[1]

Said Nursî

---

1. Söz mala benzer, onda yapılan israf câiz olmaz.

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1] اَلسَّلاَمُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللّٰهِ وَبَرَكَاتُهُ اَبَداً دَائِمًا[2]

---

1. Her türlü noksan sıfatlardan yüce olan Allah'ın adıyla.
2. Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi ebediyen, daima üzerinize olsun.

Aziz, sıddıkkardeşlerim,

Evvelâ: Hem geçmiş, hem gelecek, hem maddî, hem mânevî bayramlarınızı ve mübarek gecelerinizi bütün ruh u canımla tebrik ve ettiğiniz ibadet ve duaların makbuliyetini rahmet-i İlâhiyeden bütün ruh u canımızla niyaz edip, isteyip, o mübarek dualara âmin deriz.

Saniyen: Hem çok defa mânevî, hem çok cihetlerden ehemmiyetli iki suallerine mahremce cevap vermeye mecbur oldum.

Birinci Sualleri: Niçin eskiden Hürriyetin başında siyasetle hararetle meşgul oluyordun, bu kırk seneye yakındır ki bütün bütün terk ettin?

Elcevap: Siyaset-i beşeriyenin en esaslı bir kanun-u esasîsi olan, "Selâmet-i millet için fertler feda edilir. Cemaatin selâmeti için eşhas kurban edilir. Vatan için

herşey feda edilir” diye, bütün nev-i beşerdeki şimdiye kadar dehşetli cinayetler bu kanunun sû-i istimalinden neş’et ettiğini kat’iyen bildim. Bu kanun-u esasî-yi beşeriye, bir hadd-i muayyenesi olmadığı için çok sû-i istimale yol açılmış. İki Harb-i Umumî, bu gaddar kanun-u esasînin sû-i istimalinden çıkıp bin sene beşerin terakkiyatını zîr ü zeber ettiği gibi, on câni yüzünden doksan mâsumun mahvına fetvâ verdi. Bir menfaat-i umumî perdesi altında şahsî garazlar, bir câni yüzünden bir kasabayı harap etti. Risale-i Nur bu hakikati bazı mecmua ve müdafaatında ispat ettiği için onlara havale ediyorum.

İşte, beşeriyet siyasetlerinin bu gaddar kanun-u esasîsine karşı, Arş-ı Âzamdan gelen Kur’ân-ı Mu’cizü’l-Beyandaki bu gelen kanun-u esasîyi buldum. O kanunu da şu âyet ifade ediyor:

وَلاَ تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ اُخْرٰى[1]

مَنْ قَتَلَ نَفْسًا بِغَيْرِ نَفْسٍ اَوْ فَسَادٍ فِى الْاَرْضِ فَكَاَنَّمَا قَتَلَ النَّاسَ جَمِيعًا[2]

---

1. En'âm Sûresi, 6:164; İsrâ Sûresi, 17:15; Fâtır Sûresi, 35:18; Zümer Sûresi, 39:7.
2. Mâide Sûresi, 5:32.

Yani, bu iki âyet, bu esası ders veriyor ki: “Bir adamın cinayetiyle başkaları mes’ul olmaz. Hem bir mâsum, rızası olmadan, bütün insana da feda edilmez. Kendi ihtiyarıyla, kendi rızasıyla kendini feda etse, o fedakârlık bir şehadettir

ki, o başka meseledir" diye, hakikî adalet-i beşeriyeyi tesis ediyor. Bunun tafsilâtını da Risale-i Nur'a havale ediyorum.

İkinci sual: Sen eskiden Şarktaki bedevî aşâirde seyahat ettiğin vakit, onları medeniyet ve terakkiyata çok teşvik ediyordun. Neden kırk seneye yakındır medeniyet-i hâzıradan "*mim*'siz" diyerek hayat-ı içtimaiyeden çekildin, inzivaya sokuldun?

Elcevap: Medeniyet-i hâzıra-i garbiye, semâvî kanun-u esasîlere muhalif olarak hareket ettiği için seyyiatı hasenatına, hatâları, zararları, fâidelerine râcih geldi. Medeniyetteki maksud-u hakikî olan istirahat-i umumiye ve saadet-i hayat-ı dünyeviye bozuldu. İktisat, kanaat yerine israf ve sefahet; ve sa'y ve hizmet yerine tembellik ve istirahat meyli galebe çaldığından, bîçare beşeri hem gayet fakir, hem gayet tembel eyledi. Semâvî Kur'ân'ın kanun-u esasîsi,

كُلُوا وَاشْرَبُوا وَلاَ تُسْرِفُوا[1] لَيْسَ لِلْإِنْسَانِ إِلاَّ مَا سَعَىٰ[2]

fermân-ı esasîsiyle, "beşerin saadet-i hayatiyesi, iktisat ve sa'ye gayrette olduğunu ve onunla beşerin havas, avam tabakası birbiriyle barışabilir" diye Risale-i Nur bu esası izaha binaen, kısa bir iki nükte söyleyeceğim:

---

1. "Yiyin, için, fakat israf etmeyin." A'râf Sûresi, 7:31.
2. "İnsan için ancak çalıştığının karşılığı vardır." Necm Sûresi, 53:39.

Birincisi: Bedevîlikte beşer üç dört şeye muhtaç oluyordu. O üç dört hâcâtını tedarik etmeyen, on adette

ancak ikisiydi. Şimdiki Garp medeniyet-i zâlime-i hâzırası, sû-i istimâlât ve israfat ve hevesatı tehyiç ve havâic-i gayr-ı zaruriyeyi, zarurî hâcatlar hükmüne getirip görenek ve tiryakilik cihetiyle, şimdiki o medenî insanın tam muhtaç olduğu dört hâcâtı yerine, yirmi şeye bu zamanda muhtaç oluyor. O yirmi hâcâtı tam helâl bir tarzda tedarik edecek, yirmiden ancak ikisi olabilir; on sekizi muhtaç hükmünde kalır. Demek, bu medeniyet-i hâzıra insanı çok fakir ediyor. O ihtiyaç cihetinde beşeri zulme, başka haram kazanmaya sevk etmiş. Bîçare avam ve havas tabakasını daima mübarezeye teşvik etmiş. Kur'ân'ın kanun-u esasîsi olan "vücub-u zekât, hurmet-i ribâ" vasıtasıyla avamın havassa karşı itaatini ve havassın avama karşı şefkatini temin eden o kudsî kanunu bırakıp burjuvaları zulme, fukaraları isyana sevk etmeye mecbur etmiş. İstirahat-i beşeriyeyi zîr ü zeber etti.

İkinci nükte: Bu medeniyet-i hâzıranın harikaları, beşere birer nimet-i Rabbaniye olmasından, hakikî bir şükür ve menfaat-i beşerde istimali iktiza ettiği halde, şimdi görüyoruz ki, ehemmiyetli bir kısım insanı tembelliğe ve sefahete sevk ve sa'yi ve çalışmayı bırakıp istirahat içinde hevesatı dinlemek meylini verdiği için, sa'yin şevkini kırıyor. Ve kanaatsizlik ve iktisatsızlık yoluyla sefahete, israfa, zulme, harama sevk ediyor.

Meselâ, Risale-i Nur'daki Nur Anahtarının dediği gibi, radyo büyük bir nimetiken, maslahat-ı beşeriyeye sarf edilmekle bir mânevî şükür iktiza ettiği halde, beşte dördü hevesata, lüzumsuz, mâlâyâni şeylere sarf edildiğinden,

tembelliğe, radyo dinlemekle heveslenmeye sevk edip sa'yin şevkini kırıyor. Vazife-i hakikiyesini bırakıyor.

Hatta çok menfaatli olan bir kısım harika vesait, sa'y ve amel ve hakikî maslahat-ı ihtiyac-ı beşeriyeye istimali lâzım gelirken, ben kendim gördüm, ondan bir ikisi zarurî ihtiyâcâta sarf edilmeye mukabil, ondan sekizi keyif, hevesat, tenezzüh, tembelliğe mecbur ediyor. Bu iki cüz'î misâle binler misâller var.

Elhasıl: Medeniyet-i garbiye-i hâzıra, semâvî dinleri tam dinlemediği için, beşeri hem fakir edip ihtiyacatı ziyadeleştirmiş. İktisat ve kanaat esasını bozup israf ve hırs ve tamahı ziyadeleştirmeye, zulüm ve harama yol açmış.

Hem beşeri vesait-i sefahete teşvik etmekle, o bîçare muhtaç beşeri tam tembelliğe atmış, sa'y ve amelin şevkini kırıyor. Hevesata, sefahete sevk edip ömrünü fâidesiz zayi ediyor.

Hem o muhtaç ve tembelleşmiş beşeri, hasta etmiş. Sû-i istimal ve israfatla yüz nev'i hastalığın sirayetine, intişarına vesile olmuş.

Hem üç şiddetli ihtiyaç ve meyl-i sefahet ve ölümü her vakit hatıra getiren kesretli hastalıklar ve dinsizlik cereyanlarının o medeniyetin içlerine yayılmasıyla intibaha gelip uyanmış beşerin gözü önünde ölümü idam-ı ebedî sûretinde gösterip her vakit beşeri tehdit ediyor, bir nev'i cehennem azâbı veriyor.

İşte bu dehşetli musibet-i beşeriyeye karşı Kur'ân-ı Hakîmin dört yüz milyon talebesinin intibahıyla ve içinde semâvî, kudsî kanun-u esasîleriyle bin üç yüz sene evvel gösterdiği gibi, yine bu dört yüz milyonun kendi kudsî esasî kanunlarıyla beşerin bu üç dehşetli yarasını tedavi etmesini; ve eğer yakında kıyamet kopmazsa, beşerin hem saadet-i hayat-ı dünyeviyesini, hem saadet-i hayat-ı uhreviyesini kazandıracağını; ve ölümü, idam-ı ebedîden çıkarıp âlem-i nura bir terhis tezkeresi göstermesini; ve ondan çıkan medeniyetin mehasini, seyyiatına tam galebe edeceğini; ve şimdiye kadar olduğu gibi dinin bir kısmını, medeniyetin bir kısmını kazanmak için rüşvet vermek değil, belki medeniyeti ona, osemâvî kanunlara bir hizmetkâr, bir yardımcı edeceğini, Kur'ân-ıMu'cizi'l-Beyânın işârât ve rumuzundan anlaşıldığı gibi, rahmet-i İlâhiyeden şimdiki uyanmış beşer bekliyor, yalvarıyor, arıyor.

اَلْبَاقِى هُوَ الْبَاقِى[1]

Said Nursî

---

1. Bâkî olan sadece Odur.

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[2]

2. Her türlü noksan sıfatlardan yüce olan Allah'ın adıyla.

Çok aziz, çok mübarek, çok müşfik, çok sevgili Üstadımız Hazretleri,

Risale-i Nur'u, himmet ve dualarınızla, dikkat ve tefekkürle okudukça, bu muazzam eser külliyatının tılsım-ı kâinatın muammâsını keşf ve halleden bir keşşaf olduğunu, hâl ve istikbalin bir mürşid-i ekberi ve bir rehber-i âzamı olduğunu, yine dua ve himmetinizle idrak ediyoruz. Evet, Üstadımız Hazretleri Risale-i Nur'u okuyan her idrak sahibi anlıyor ki, Risale-i Nur, gerek bu asrın, gerekse önümüzdeki asrın beşeriyetini fikir karanlıklarından kurtarıp, tenvir ve irşad edecektir.

Risale-i Nur, yalnız bu vatan ve millet için değil, âlem-i İslâmve bütün beşeriyetin ihtiyacına cevap verecek bir külliyat olarak telif edilmiştir. Bugün, tarihte hiç görülmemiş bir fecaat ve felâket içerisinde çırpınan beşeriyet için, halâskâr olarak Risale-i Nur'a sarılmaktan ve ne pahasına olursa olsun, Risale-i Nur'un nuranî ve parlak eczalarını elde edip dikkat ve tefekkürle okumaktan başka bir kurtuluş çaresi yoktur. Risale-i Nur'u okuyan

herkes, bu hakikati idrak etmiş ve etmektedir. Eğer biz muktedir olsak, bu hakikati, kâinata nazır bir mahalle çıkıp, bütün kâinata ilân edeceğiz. Fakat madem ki buna muvaffak olamıyoruz ve mademki Risale-i Nur'un cihanşümul kıymetini bu derece Üstadımızın himmetiyle idrak etmişiz; şu halde o nur ve feyiz hazinesi, irfan ve kemâlât menbaı olan Risale-i Nur'u, bir dakikamızı bile boş geçirmeden, mütemadi ve devamlı bir şekilde hergün ve her saat okuyacağız ve bu uğurdageceli gündüzlü çalışacağız inşaallah. Fakat, her an bütün işlerimizdeolduğu gibi, bunda da büyük Üstadımızın dua ve himmetiyle muvaffak olabileceğiz.

Hem şu hakikatzahir ve bâhirdir ki: Bir kimse allâme dahi olsa, Risale-i Nur'un ve müellifinin talebesidir, Risale-i Nur'u okumak zaruret ve ihtiyacındadır. Eğer gaflet ederse, kendisini aldatan enaniyetine boyun eğip Risale-i Nur Külliyatını okumazsa, büyük bir mahrumiyete dûçar olur. Fakat biz, idrak ettiğimiz bu muazzam hakikat karşısında, beşeriyetin halâskârı ve milyarlarca insanların fevkinde olan bir memur-u Rabbanîye nasıl minnettar ve medyun olduğumuzu tarif edemiyoruz. Yine dua ve himmetinizle idrak etmişiz ki, Kur'ân-ı Kerimin bir mu'cize-i mâneviyesi olan harika Risale-i Nur Külliyatının bir satırından ettiğimiz istifadenin, bir miktar-ı mukabilini dahi ödemeye gücümüz yetişmez. Bunun için, ancak Cenâb-ı Hakka şöyle yalvarmaya karar verdik:

"Yâ Rab! Bizi ebedî haps-i münferidden kurtarıp bâkive sermedî bir âlemin saadetine nâil edecek bir hakaik

hazinesinin anahtarını Risale-i Nur gibi nazirsiz bir eseriyle bahşeden sevgili ve müşfik Üstadımızı, zâlimlerin ve düşmanların suikastlarından muhafaza eyle, Kur'ân ve iman hizmetinde daima muvaffak eyle. Ona sıhhat ve âfiyetler, uzun ömürler ihsan eyle" diye dua ediyoruz.

Evet, Üstadımız Hazretleri, Risale-i Nur'u dikkat ve tefekkürle okumak nimet-i uzmâsına nail olan biz bir kısım üniversite gençliği, bir hüsn-ü zan veya bir tahmin ile değil, tahkikî ve tetkikî bir sûrette, sarsılmaz ve sarsılmayacak olan ilmelyakîn bir kuvvet-i imaniye ile inanıyoruz ki, zemin yüzünün bu asra kadar görmediği bir vahşet ve dehşetin sebebi olan dinsizlik ve ilhadı, Bediüzzaman ortadan kadırmaya inayet-i Hak ile muvaffak olacaktır.

Bizim bu kanaatimiz, safdilâne veya tahminle değildir; ilmî ve delile müstenid bir tahkik iledir. Bunun için, muarız olan dahi bu hakikati kalben tasdik edecektir. Dua ve şefkat buyurun, Kur'ân ve iman hizmetinde fedâi olalım. Risale-i Nur'u, bir dakikamızı bile kaybetmeden okuyalım, yazalım, ihlâs-ı tamme muvaffak olalım.

Üniversite Nur talebeleri namına

Abdülmuhsin

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1]

Çok mübarekÜstadımız Hazretleri,

Evvelâ: Geçenlerde alınan Nur eczalarının hepsi dağıldı; Nurun müştakları sürur içinde kaldılar. Nurdan kısmeti olanlar, birer birer çıkıp ona koşuyorlar. Nur arayan sineler مَنْ طَلَبَ وَجَدَّ وَجَدَ[2] hakikatince buluyorlar. Bu sefer Ziya kardeşimizin getirdiği otuz dört adet *Sözler* kapışıldı. *Asâ-yı Mûsâ*'lar Ankara'ya ve Anadolu'nun muhtelif yerlerine dağılıyor...

---

1. Her türlü noksan sıfatlardan yüce olan Allah'ın adıyla.
2. Ciddî olarak arayan, aradığını bulur.

Risale-i Nur'un perde arkasındaki parlaklığını görmeyenler dahi ona taraftardırlar. Risale-i Nur'un Medresetü'z-Zehrâsı Anadoluçapında ve âlem-i İslâm ölçüsünde genişleyeceğini, Risale-i Nur'daki hakikatin yüksekliğinden ve dikkat ve tefekkürle okuyan mü'minlerin ve ehl-i ilmin arasında vücuda gelen sarsılmaz uhuvvet ve kardeşlikten anlıyoruz. Medresetü'z-Zehrânın bu muazzam faaliyetleri, zemin yüzünde bahar mevsiminde olan İlâhî ve muazzam neşir gibi sessiz, gürültüsüz, şâşaasız, gösterişsiz

ve mütevazi, fakat muazzam birşekilde cereyan etmektedir. Fıtraten acûl olan insanoğlu, âlemde hâkimolan kanun-u İlâhîyi düşünmeyerek, her meselenin istediği vakitte hallolunmasını istiyor;küçük dairelerdeki vazifelerini atlayıp, büyük dairelere sapıyor.

Tohumları atılmış ve sümbül vaktine gelmiş olan Risale-i Nur'un yetiştirdiği hakikîimanlı zâtlar, inşaallah yakın zamanda âlem-i İslâma birer nümune-i imtisal olup nur-u hidayeti göstereceklerdir.

AnkaraÜniversitesi Nur talebeleri namına

Abdullah

Muhâkemât

Bediüzzaman Said Nursî

Risale-i Nur Külliyatı'ndan

Muhâkemât

Bediüzzaman
Said Nursî

İstanbul - 2007

MUHÂKEMÂT

Copyright © Şahdamar Yayınları, **2007**
Bu eserin tüm yayın hakları Işık Ltd. Şti.'ne aittir.
Eserde yer alan metin ve resimlerin, Işık Ltd. Şti.'nin önceden yazılı izni olmaksızın, elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılması, yayımlanması ve depolanması yasaktır.

ISBN
978-975-9090-81-4

Yayın Numarası
71

Basım Yeri ve Yılı
Çağlayan Matbaası
Sarnıç Yolu Üzeri No:7 Gaziemir / İZMİR
Tel: **(0232) 252 20 96**
Ekim **2007**

Genel Dağıtım
Gökkuşağı Pazarlama ve Dağıtım
Merkez Mah. Soğuksu Cad. No: **31**
Tek-Er İş Merkezi Mahmutbey/İSTANBUL
Tel: **(0212) 410 50 00** Faks: **(0212) 444 85 96**

Şahdamar Yayınları
Emniyet Mahallesi Huzur Sokak No: 5
34676 Üsküdar/İSTANBUL
Tel: (0216) 318 42 88 Faks: (0216) 318 52 20
www.sahdamaryayinlari.com

İçindekiler

Mukaddime 7

[Birinci Makale]

Unsuru'l-Fakihat

Birinci Mukaddime 9

İkinci Mukaddime 11

Üçüncü Mukaddime 13

Dördüncü Mukaddime 16

Beşinci Mukaddime 18

Altıncı Mukaddime 19

Yedinci Mukaddime 22

Sekizinci Mukaddime 24

Dokuzuncu Mukaddime 28

Onuncu Mukaddime 31

On Birinci Mukaddime 34

On İkinci Mukaddime 35

- Birinci Mesele 40
- İkinci Mesele 42

Üçüncü Mesele 45
Dördüncü Mesele 47
Beşinci Mesele 51
Altıncı Mesele 52
Yedinci Mesele 54
Sekizinci Mesele 55

[İkinci Makale]

Unsuru'l-Belâgat

Birinci Mesele 63
İkinci Mesele 65
Üçüncü Mesele 66
Dördüncü Mesele 68
Beşinci Mesele 69
Altıncı Mesele 71
Yedinci Mesele 75
Sekizinci Mesele 76
Dokuzuncu Mesele 76
Onuncu Mesele 79
On Birinci Mesele 79
On İkinci Mesele 80

[Üçüncü Makale]

Unsuru'l-Akide

Mukaddime 86
Mukaddime 87

Birinci Maksat 87
İkinci Maksat 100
Mukaddime 100
Mukaddime 106
Birinci Meslek 107
İkinci Meslek 109
Üçüncü Meslek 110
Dördüncü Meslek 113
Beşinci Meslek 120
Üçüncü Maksat 124
Mukaddime 124
Birinci Maksat 124
İkinci Maksat 126
Fihrist 127

Muhâkemat

Marîz Bir Asrın, Hasta Bir Unsurun, Alîl Bir Uzvun

Reçetesi

veyahut

Saykalü'l-İslâmiyet

veyahut

Bediüzzaman'ın Muhâkemât'ı

Kostantiniyye
Matbaa-yı Ebu'z-Ziya
1327 (1911)

بِسْـــمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

Cümle tahiyyât, ol Hâkim-i Ezel ve Hakîm-i Ezelî ve Rahmân-ı Lemyezelî'ye elyaktır ki, bizi İslâmiyet ile serfiraz ve şeriat-ı garrâ ile sırat-ı müstakîme hidayet etmiştir.

Öyle bir şeriat ki, akıl ve nakil, dest-bedest ittifak vererek ol şeriatın hakâikinin hakkaniyetini tasdik etmişlerdir.

Öyle hakâik ki, kökleri hakikat zemininde rüsuh ile beraber dal ve budakları kemâlâtın göklerine yükselip, intişar edip..

Öyle fürûat ki, meyveleri saadet-i dâreyndir; ve bizi Kur'ân-ı Mu'ciz ile irşad eylemiş…

Öyle kitap ki, kaideleriyle hilkat-i âlemin kitabından dest-i kader ve kalem-i hikmet ile mektup ve cârî olan kavânîn-i amîka-yı dakika-yı ilâhiyeyi izhar ettiğinden, ahkâm-ı âdilânesiyle nev-i beşerin nizam ve muvâzenet ve terakkisine kefil-i mutlak ve üstad-ı küll olmuştur.

Salavât-ı bînihaye, ol Server-i Kâinat ve Fahr-i Âlem'e hediye olsun ki; âlem, envâ ve ecnâsıyla onun risaletine şehadet ve mu'cizelerine delâlet ve hazine-i gayptan getirdiği metâ-ı âlîye dellâllık ediyor.

Güya âleme teşrif ettiğinden, her bir nevi, kendi lisân-ı mahsusuyla alkışladığı gibi, Sultan-ı Ezel, zemin ve âsumânın evtârını intak edip her bir tel başka lisanla mu'cizatının nağamâtını inşâd etmekle, o sadâ-yı şîrîn bu kubbe-i minâda ilelebed tanîn-endaz etmiştir.

Güya âsuman, kendi miraç ve melek ve kamerin elsine-i semaviyesiyle risaletini tebrik..

Ve zemin, kendi hacer ve şecer ve hayvanın dilleriyle mu'cizelerine senâhân..

Ve cevv-i feza, kendi cin ve bulutların işârâtıyla nübüvvetine beşaret ve sâyebân..

Ve zaman-ı mâzi, enbiyâ ve kütüp ve kâhinlerin rumuz ve telvihatıyla o şems-i hakikatin fecr-i sâdıkını göstererek müjdeci..

Ve zaman-ı hal, yani asr-ı saadet, lisân-ı hâliyle tabiat-ı Arap'taki inkılâb-ı azîmin ve bedeviyet-i sırftan medeniyet-i mahzanın def'aten tevellüdünü şahit göstererek nübüvvetini isbat..

Ve zaman-ı müstakbel, kendi vukuat ve fünûnunun etvâr-ı müdakkikanesiyle O'nun mevkib-i ikbalini istikbal ve lisân-ı hakimâneyle irşadâtına teşekkür..

Nev-i beşer kendi muhakkikleriyle, bâhusus hatîb-i beliği ki; şems gibi kendi kendine burhan olan Muhammed'in *(aleyhissalâtü vesselâm)* lisân-ı fasîhânesiyle haktan geldiğini ilân..

Ve Zât-ı Zülcelâl kendi Kur'ân'ının lisân-ı beliğanesiyle ol Nebiyy-i Ümmî'nin ferman-ı risaletini kıraat ediyorlar ve okuyorlar.

Beyit:

جُمْلَه شِيرَانِ جِهَانْ بَسْتَهْ اِينْ سِلْسِلَه اَنْد

رُوبَه اَزْحِيلَه جِه سَانْ بِگُسَلَدْ اِينْ سِلْسِلَه رَا[1]

Emmâ ba'd: Şu fakir, garip Nursî ki, "Bid'atüzzaman" lâkabıyla müsemmâ olmaya lâyık iken, haberi olmadan "Bediüzzaman" ile meşhur olan bîçâre, tedennî-i milletten ciğeri yanmış gibi feryad ü figan ederek, "Ah!.. Ah!.. Ah!.. Vâ esefâ!.." der ki:

İslâmiyet'in mağz ve lübbünü terk ederek kışrına ve zâhirine vakf-ı nazar ettik ve aldandık... Ve sû-i fehim ve sû-i edep ile İslâmiyet'in hakkını ve müstehak olduğu hürmeti îfâ edemedik. Tâ, o da bizden nefret ederek evham ve hayâlâtın bulutlarıyla sarılıp tesettür eyledi...

Hem de hakkı var: Zira biz İsrailiyâtı usûlüne ve hikâyâtı akaidine ve mecazâtı hakâikine karıştırarak kıymetini takdir edemedik. O da ceza olarak bizi dünyada tedip için zillet ve sefalet içinde bıraktı. Bizi kurtaracak, yine onun merhametidir.

Öyleyse, ey ihvan-ı müslimîn!.. Geliniz, ona tarziye vereceğiz. Elbirliğiyle dest-i sadakati uzatacağız, biat edeceğiz. Onun hablü'l-metinine sarılacağız.

---

[1] Cihanın bütün arslanlarının bağlandıkları bir zinciri hilekâr bir tilkinin koparmasına imkân var mıdır?

Hem de bilâ-perva olarak ilân ederim: Beni geçmiş asırların efkârına karşı mübârezeye heyecan ve şecaate getiren ve yüzer senelerden beri sevkü'l-ceyş ile kuvvet bulan hayâlât ve evhamın müdafaasına beni gayrete getiren itikadım ve yakînimdir ki:

Hak neşv ü nema bulacaktır eğer çendan toprakta gizlense... Ve taraftar ve mültezimleri muzaffer olacaklardır eğer çendan zaman ve zeminin merhametsizliğinden az ve zayıf olsalar...

Hem de itikadımdır ki:

İstikbale hüküm sürecek ve her kıtasında hâkim-i mutlak olacak, yalnız hakikat-i İslâmiyet'tir. Evet, saadet-saray-ı istikbalde taht-nişîn hakâik ve maarif yalnız İslâmiyet olacaktır. Onu fethedecek yalnız odur; emareler görünüyorlar…

Zira mâzi kıtasında, vahşet-âbâd sahralarında hayme-nişîn taassup ve taklit; veyahut cehlistan ülkesinde menzil-nişîn müzahrefat ve istibdat olanlara, şeriat-ı garrânın galebe-i mutlak ve istilâ-yı tâmmına sed ve mâni olan sekiz emir, üç hakikatle zîr ü zeber olmuşlardır ve oluyorlar.

O mâniler ise:

Ecnebilerde: Taklit ve cehalet ve taassup ve kıssîslerin riyâseti…

Ve bizdeki mâni ise: İstibdad-ı mütenevvi ve ahlâksızlık ve müşevveşiyet-i ahvâl ve atâleti intaç eden ye'stir ki, şems-i İslâmiyet'in küsufa yüz tutmasına sebep olmuşlardır.

Sekizinci ve en birinci mâni ve belâ budur: Biz ile ecnebiler, bazı zevahir-i İslâmiyet ve bazı mesâil-i fünûn ortasında hayal-i bâtıl ile tevehhüm eylediğimiz müsâdemet ve münâkazâttır.

Aferin maarifin himmet-i feyyâzânesine ve fünûnun himmet-i merdânesine ki; meyl-i taharrî-i hakikat ve muhabbet-i insaniyet ve meyl-i insaf olan hakâiki teçhiz ederek o mânilere gönderip zîr ü zeber etmiş ve ediyor.

Evet, en büyük sebep ki, bizi dünya rahatından ve ecnebileri âhiret saadetinden mahrum eden, şems-i İslâmiyet'i münkesif ettiren, sû-i tefehhüm ile tevehhüm-ü müsâdemet ve muhalefettir. Feyâ le'l-aceb!.. Köle efendisine, hizmetkâr reisine ve veled pederine nasıl düşman ve muarız olabilir? *Hâlbuki İslâmiyet fünûnun seyyidi ve mürşidi ve ulûm-u hakikiyenin reis ve pederidir.*

Fakat, vâ esefâ, bu sû-i tefehhüm ve şu tevehhüm-ü bâtıl, şimdiye kadar hükmünü icra ederek vesvesesiyle ye'si ilka edip bâb-ı medeniyet ve maarifi Ekrad ve emsâllerine kapattırdı. Zira bazı zevâhir-i diniyeyi fünûnun bazı mesâiline muarız tahayyül ederek ürktüler.

Ezcümle: Küreviyet-i arz ki, fünûnun en birinci derecesi olan coğrafyanın en birinci basamağıdır. İleride gelecek altı meseleye münâfi zannettiklerinden, bu bedîhî meselede mükâbere etmekten çekinmediler.

Ey benim şu kitabıma im'ân-ı nazarla nazar eden zat!.. Mâlûmun olsun, bu kitapla istediğim hizmet budur:

İslâmiyet'te olan tarik-i müstakîmi göstermekle ehl-i tefrit olan âdâ-yı dinin teşkîkâtını red ve yüzlerine vurmakla beraber; tarik-i müstakîmin öteki cânibini ve sadîk-ı ahmak unvanına lâyık olan ehl-i ifrat ve zâhir-perestlerin tevehhümlerini tard ve asılsızlığını göstermek ve asıl rehber-i hakikat ve âlem-i İslâmiyet'in ikbal ve istikbaline yol açan ve sırat-ı müstakîmde kemâl-i ümid-i zaferle çalışan muhakkikîn-i İslâm ve âkıl sıddıklara yardım etmek ve kuvvet vermektir.

Elhâsıl: Maksadım, ol elmas kılıca saykal vurmaktır.

Eğer sual edersen: Senin bu telâşın ve ulûm-u müteârife hükmüne geçen şeylere burhan getirmeye ne lüzum vardır? Zira telâhuk-u efkâr ve tecârübün keşfiyâtıyla meydan-ı bedahete gelen mesâile burhan getirmek, mâlûmu i'lâm demektir.

Cevaben derim: Maatteessüf, benimle şu zamanın kıtasında iştirak eden cümlesi, eğer çendan sureten on üçüncü asrın evlâdıdırlar, fakat fikir ve terakki cihetiyle kurun-u vustânın yâdigârlarıdırlar. Güya muasırlarımız üçüncü asrın nihayetinden on üçüncü asra kadar geçmiş olan asırların fihristesi veyahut enmûzeci veyahut melez bir kavimdirler. Hatta bu zamanın çok bedîhiyatı, onlarca mevhumât sayılır.

Mukaddime

Bu kitap üç makale ile üç kitap üzerine müretteptir.

Birinci Makale, unsuru'l-hakikatin veyahut bazı mukaddimât ve mesâille İslâmiyet'e saykal vurmanın beyanındadır.

İkinci Makale, unsuru'l-belâgatı keşfeder.

Üçüncüsü, unsur'l-akîde ile ecvibe-i Japoniye beyanındadır.

Kitaplar ise, Kur'ân'da işaret bulunan ilmü's-sema ve ilmü'l-arz ve ilmü'l-beşeri tahkik ile bir nevi tefsirdir.

[Birinci Makale]

Unsuru'l-Hakikat

Maksada uruç etmek için mukaddimelerden istimdat etmek, ehl-i tahkikin düsturlarındandır. Öyleyse, biz de on iki basamaklı bir merdiven yapacağız.

Birinci Mukaddime

Takarrur etmiş usûldendir: Akıl ve nakil teâruz ettikleri vakitte, akıl asıl itibar ve nakil tevil olunur. Fakat o akıl, akıl olsa gerektir.

Hem de tahakkuk etmiş: Kur'ân'ın her bir tarafında intişar eden makâsıd-ı esasiye ve anâsır-ı asliye dörttür. Onlar da:

- ✓İsbat-ı Sani-i Vâhid,
- ✓ve nübüvvet,
- ✓ve haşr-i cismanî,
- ✓ve adalettir.

Yani, hikmet tarafından kâinata îrad olunan suallere –şöyle: "Ey kâinat, nereden, ve kimin emriyle geliyorsunuz? Sultanınız kimdir? Delil ve hatibiniz kimdir? Ne edeceksiniz? Ve nereye gideceksiniz?.."– kat'î cevap verecek, yalnız Kur'ân'dır. Öyleyse, Kur'ân'da makâsıddan başka olan kâinat bahsi istidrâdîdir. Tâ sanatın intizamıyla Sani-i Zülcelâl'e istidlâl yolu gösterilsin.

Evet, intizam görünür ve kemâl-i vuzuh ile kendini gösterir. Sani'in vücud ve kast ve iradesine katiyen şehadet eden intizam-ı sanat, kâinatın her cihetinde boynunu kaldırarak her cânibinden lemeân eden hüsn-ü hilkati nazar-ı hikmete gösteriyor. Güya her bir masnû birer lisan olup Sani'in hikmetini tesbih ediyor; ve her bir nev parmağını kaldırarak, şehadet ve işaret ediyor.

Madem maksat budur ve madem kâinatın kitabından intizama olan rumuz ve işârâtını taallüm ediyoruz. Ve madem netice bir çıkar. Teşekkülât-ı kâinat, nefsü'l-emirde nasıl olursa olsun, bize bizzat taalluk etmez. Fakat o meclis-i âlî-i Kur'ânî'ye girmiş olan kâinatın her ferdi, dört vazife ile muvazzaftır.

Birincisi: İntizam ve ittifak ile Sultan-ı Ezel'in saltanatını ilân...

İkincisi: Her biri birer fenn-i hakikînin mevzu ve müntehabı oldukların-dan, İslâmiyet fünûn-u hakikiyenin zübdesi olduğunu izhar...

Üçüncüsü: Her biri birer nev'in numûnesi olduklarından, hilkatte cârî olan kavânîn ve nevâmis-i ilâhiyeye İslâmiyet'i tatbik ve mutâbık olduğunu isbat.. tâ o nevâmis-i fıtriyenin imdadıyla İslâmiyet neşv ü nema bulsun. Evet, bu hâsiyetle, din-i mübin-i İslâm, sair hevâ ve heves içinde muallâk ve medetsiz, bazen ışık ve bazen zulmet veren ve çabuk tagayyüre yüz tutan dinlerden mümtaz ve serfirazdır.

Dördüncüsü: Her biri birer hakikatin numûnesi olduklarından, efkârı hakâik cihetine tevcih ve teşvik ve tenbih etmektir.

Ezcümle: Kur'ân'da kasemle temeyyüz etmiş olan ecrâm-ı ulviye ve süfliyeyi tefekkürden gaflet edenleri daima ikaz ederler. Evet, kasemât-ı Kur'âniye, nevm-i gaflette dalanlara kar'u'l-asâdır.

Şimdi tahakkuk etmiş, şu şöyledir. Öyleyse, şek ve şüphe etmemek lâzımdır ki, mu'ciz ve en yüksek derece-i belâgatta olan Kur'ân-ı mürşid, esâlib-i Arab'a en muvâfıkı ve tarik-i istidlâlin en müstakîm ve en vâzıhı ve en kısasını ihtiyar edecektir. Demek, hissiyat-ı âmmeyi tefhim ve irşad için bir derece ihtiram edecektir. Demek, delil olan intizam-ı kâinatı öyle bir vecih ile zikredecek ki, onlarca mâruf ve akıllarına me'nûs ola… Yoksa delil, müddeâdan daha hafî olmuş olur. Bu ise, tarik-i irşada ve meslek-i belâgata ve mezheb-i i'câza muhaliftir.

Meselâ, eğer Kur'ân dese idi:

"Yâ eyyühennas! Fezada uçan meczup ve misafir ve müteharrik olan küre-i zemine ve cereyanıyla beraber müstakarrında istikrar eden şemse ve ecrâm-ı ulviyeyi birbiriyle bağlayan câzibe-i umumiyeye ve feza-yı gayr-i mütenâhîde dal ve budakları münteşir olan şecere-i hilkatten, anâsır-ı kesîreden olan münasebât-ı kimyeviyeye nazar ve tedebbür ediniz; tâ Sâni-i âlem'in azametini tasavvur edesiniz."

Veyahut:

"O kadar küçüklüğüyle beraber bir âlem-i hayvanât-ı hurdebîniyeyi istîâb eden bir katre suya, aklın hurdebîni ile temaşa ediniz tâ Sâni-i kâinat'ın her şeye kâdir olduğunu tasdik edesiniz."

Acaba, o hâlde delil müddeâdan daha hafî ve daha muhtâc-ı izah olmaz mı idi? Hem de onlarca muzlim bir şeyle, hakikati tenvir etmek veyahut onların bedahet-i hislerine karşı muğâlata-yı nefis gibi bir emr-i gayr-i mâkule teklif olmaz mıydı? Hâlbuki i'câz-ı Kur'ân pek yüksek ve pek münezzehtir ki, onun safî ve parlak dâmenine ihlâl-i ifham olan gubar konabilsin.

Bununla beraber Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan, âyât-ı beyyinatın telâfifinde maksad-ı hakikîye telvih ve işaret ettiği gibi, bazı zevâhir-i âyâtı –kinayede olduğu gibi– maksada menâr etmiştir.

Hem de usûl-ü mukarreredendir: Sıdk ve kizb, yahut tasdik ve tekzîb, kinayât ve emsâllerinde, fenn-i beyanda "maânî-i ûlâ" tâbir olunan suret-i mânâya râci değildirler. Ancak "maânî-i sânevî" ile tabir olunan maksat ve garaza teveccüh ederler. Meselâ: "Filânın kılıcının bendi uzundur."[1] denilse, kılıcı olmazsa da, fakat kameti uzun olursa, yine hüküm doğrudur, yalan değildir. Hem de, nasıl kelâmda bir kelime, istiâreye karîne-i mecazdır. Öyle de, kelime-i vahid hükmünde olan kelâmullah'ın bir kısım âyâtı, sair ihvanının hakikat ve cevherlerine karîne ve rehnümâ ve komşularının kalblerindeki sırlara delil ve tercüman oluyorlar.

Elhâsıl: Bu hakikati pîş-i nazara getiremeyen ve âyetleri muvâzene ve doğru muhakeme edemeyen, meşhur Bektaşi gibi ki, namazın terkinde taallül yolunda demiş: "Kur'ân diyor لَا تَقْرَبُوا الصَّلٰوةَ[2] ilerisine de hafız değilim." nazar-ı hakikate karşı maskara olacaktır.

İkinci Mukaddime

Mâzide nazarî olan bir şey, müstakbelde bedihî olabilir. Şöyle tahakkuk etmiştir: Âlemde meylü'l-istikmal vardır.[3(Hâşiye)] Onun ile hilkat-i âlem, kanun-u tekâmüle tâbidir. İnsan ise, âlemin semerât ve eczasından olduğundan, onda dahi meylü'l-istikmalden bir meylü't-terakki mevcuttur. Bu meyil ise telâhuk-u efkârdan istimdat ile neşv ü nema bulur. Telâhuk-u efkâr ise, tekemmül-ü mebâdi ile inbisat eder. Tekemmül-ü mebâdi ise, fünûn-u ekvânın tohumlarını sulb-ü hilkatten zamanın terbiye-gerdesi bir zemine ilka ile telkih eder. O tohumlar ise tedricî tecrübelerle büyür ve neşv ü nema bulur.

---

1 Bkz.: el-Cürcânî, *Delâilü'l-i'câz* 1/66, 69, 203; ez-Zemahşerî, *el-Müstaksâ* 1/406; el-Kazvînî, *el-İzâh* 1/301; el-Hamevî, *Hizânetü'l-edeb* 2/263; 265.

2 "…namaza yaklaşmayın." (Nisâ sûresi, 4/43)

3 (Hâşiye) Bizim bir Kürt demiştir:

Her zerrede temayül ayândır tekâmüle
Her soyda füyûz, hüveyda-nümâ ile
Bir nokta-yı kemâle şitab üzre kâinat,
Ol noktaya teveccüh ile yükselir hayat.

Kahriyat

Buna binaendir: Bu zamanda bedîhiye ve ulûm-u âdiye sırasına girmiş pek çok mesâil var; zaman-ı mâzide gayet nazarî ve hafî ve burhana muhtaç idiler. Zira görüyoruz: Şimdilik coğrafya ve kozmoğrafya ve kimya ve tatbikat-ı hendesiyeden çok mesâil var ki, mebâdî ve vesâitin tekemmülüyle ve telâhuk-u efkârın keşfiyatıyla bu zamanın çocuklarına dahi meçhul kalmamışlardır. Belki oyuncak gibi onlarla oynuyorlar. Hâlbuki İbni Sina ve emsâline nazarî ve hafî kalmışlardır. Hâlbuki hikmetin bir pederi hükmünde olan İbni Sina, şiddet-i zekâ ve kuvvet-i fikir ve kemâl-i hikemiye ve vüs'at-i karîha noktasında bu zamanın yüzlerce hükemâsıyla muvâzene olunsa, tereccüh edip ve ağır gelecektir. Noksaniyet İbni Sina'da değil; çünkü ibn-i zamandır. Onu nâkıs bırakan zamanın noksaniyeti idi.

Acaba bedîhî değil midir ki, Kolomb-u zûfünûn'un sebeb-i iştiharı olan yeni dünyanın keşfi, faraza bu zamana kadar kalmış olsaydı, hiç kaptan arasında kıymeti olmayan bir kayık sahibi de Yeni Dünya'yı eski dünyaya komşu etmeye muktedir olacaktı. Evvelki keşşâfın tebahhur-u fikrine ve mehâlik-i iktihamına bedel, bir küçük sefine ile bir pusula kifayet edecekti.

Fakat, bununla beraber, şimdi gelecek bir hakikati nazar-ı dikkate almak lâzımdır. Şöyle ki: Mesâil iki kısımdır:

Birisinde, telâhuk-u efkâr tesir eder. Belki ona mütevakkıftır. Nasıl ki, maddiyatta büyük bir taşı kaldırmak için teâvün lâzımdır…

Kısm-ı diğerîde, esas itibarıyla telâhuk ve teâvün tesirsizdir. Bin de, bir de birdir. Nasıl ki, hariçte bir uçurum üzerinde atlamak veyahut bir dar yerde geçmekte küll ve küll-ü vâhid birdir. Teâvün fayda vermez.

Bu kıyasa binaen fünûnun bir kısmı, büyük taşın kaldırılması gibi teâvüne muhtaçtır. Bunların ekserisi, ulûm-u maddiyedendir. Diğer bir kısmı ikinci misale benzer. Tekemmülü def'î, yahut def'î gibi olur. Bu ise, ağlebi mâneviyat veya ulûm-u ilâhiyedendir. Lâkin, eğer çendan telâhuk-u efkâr bu kısm-ı sâninin mahiyetini tağyir ve tekmil ve tezyid edemez ise de, burhanların mesleklerine vuzuh ve zuhur ve kuvvet verir.

Hem de nazar-ı dikkate almak lâzımdır ki: *Kim bir şeyde çok tevaggul etse, galiben başkasında gabîleşmesine sebebiyet verir. Bu sırra binaendir ki, maddiyatta tevaggul eden, mâneviyatta gabileşir ve sathî olur.* Bu noktaya nazaran, maddiyatta mahareti olanın mâneviyatta hükmü hüccet olmasına sebep olmadığı gibi, çok defa sözü dahi şâyân-ı istimâ değildir. Evet, bir hasta, tıbbı hendeseye kıyas ederek, tabibe bedelen mühendise

müracaat edip gösterdiği ilâcı istimâl ederse, akrabasına tâziye vermeye davet ve kendisi için kabristan-ı fenanın hastahanesine nakl-i mekân etmek için bir raporu istemek demektir.

Kezâlik, hakâik-i mahza ve mücerredât-ı sırfeden olan mâneviyatta, maddiyyûnun hükümlerine müracaat ve fikirleriyle istişare etmek, âdetâ latîfe-i rabbâniye denilen kalbin sektesini ve cevher-i nurânî olan aklın sekeratını ilân etmek demektir. *Evet, her şeyi maddiyatta arayanların akılları gözlerindedir. Göz ise mâneviyatı göremez.*

Üçüncü Mukaddime

İsrâiliyatın bir tâifesi ve hikmet-i Yunaniye'nin bir kısmı, daire-i İslâmiyet'e duhul etmeleriyle, din süsüyle görünerek, efkârı ihtilâle verdiler. Şöyle ki:

O necip kavm-i Arap, zaman-ı cahiliyette bir ümmet-i ümmiye idi. Vaktâ ki içlerinden hak tecelli edip istidad-ı hissiyatları uyandı da, meydanda yol açan din-i mübîni gördüklerinden, umum rağabât ve meyilleri, yalnız dinin mârifetine inhisar eylediler. Fakat kâinata olan nazarları teşrihat-ı hikemiye nazarıyla değil, belki istidrâden, yalnız istidlâl için idi. Onların o hassas zevk-i tabiîlerine ilham eden, yalnız onların fıtratlarına münasip olan geniş ve ulvî muhitleri ve safî ve müstaid olan fıtrat-ı asliyeleri tâlim ve terbiye eden yalnız Kur'ân idi.

Bundan sonra kavm-i Arap, sair akvamı bel' ettiği gibi, milel-i sairenin mâlûmatları dahi Müslüman olmaya başladığından, muharrefe olan İsrailiyat ise, Vehb, Kâ'b gibi ulemâ-yı ehl-i kitabın İslâmiyet'lerinin cihetiyle Arapların hazâin-i hayâlâtına bir mecrâ ve menfez bularak o efkâr-ı safiyeye karıştılar. Hem sonra da ihtiram dahi gördüler. Zira ulemâ-yı ehl-i kitaptan İslâmiyet'e gelenler, İslâmiyet şerefiyle gayet celâlet ve tekemmül ettiklerinden, malûmât-ı müzahrefe-i sabıkaları makbule ve müselleme gibi oldular, reddedilmedi. Çünkü İslâmiyet'in usûlüne musâdim olmadığından, hikâyât gibi rivayet olunurken, ehemmiyetsizliği için tenkitsiz dinlenirlerdi. Fakat hayfâ! Sonra hak olarak kabul edildiler, çok şübeh ve şükûkâta sebebiyet verdiler.

Hem de, vaktâ ki şu İsrailiyat, kitap ve sünnetin bazı îmâatlarına merci ve bazı mefâhimlerine bir münasebetle me'haz olabilirlerdi fakat âyât ve hadisin mânâları değil.

Belki, faraza doğru olsalardı, mâsadak ve efradından olmaları mümkün olduğundan, sû-i ihtiyarlarıyla başka bir me'hazı bulmayan veya atf-ı nazar etmeyen zâhir-perestler, bazı âyât ve ehâdîsi o hikâyat-ı İsrailiyeye tatbik ederek tefsir eylediler. Hâlbuki, Kur'ân'ı tefsir edecek, yine Kur'ân ve hadis-i sahihtir. Yoksa, ahkâmı mensuh olduğu gibi, kasası dahi muharrefe olan İncil ve Tevrat değildir.

Evet, mâsadak ile mânâ ayrıdırlar. Hâlbuki, mâsadak olmaya mümkün olan şey, mânâ yerine ikame olundu. Çok da imkânât vukuata karıştırıldı.

Hem de, vaktâ hikmet-i Yunaniyeyi Müslüman etmek için Me'mun'un asrında tercüme olundu. Fakat pek çok esâtîr ve hurâfâtın menbaından çıkan o hikmet, bir derece müteaffine olduğundan, safiye olan efkâr-ı Arab'ın içlerine tedâhül ettiğinden, bir derece efkârları karıştırdığı gibi, tahkikten taklide bir yol açtı.

Hem de âb-ı hayat olan İslâmiyet'ten karîha-yı fıtriyeleriyle istinbat etmeye kabil iken, o hikmetin telemmüzüne tenezzül ettiler.

Evet, nasıl ki ihtilât-ı Âcâm ile kelâm-ı Mudarî'nin melekesi fesada yüz tutmakla muhakkikîn-i ulemâ o melekeyi muhafaza etmek için ulûm-u Arabiye'nin kavâidini tedvin ettiler. Öyle de, şu hikmet ve İsrailiyat dahi, daire-i İslâmiyet'e duhulleriyle beraber, bazı nakkâd-ı muhakkikîn-i İslâm temyiz ve tasfiyelerine teşebbüs ettiler. Fakat hayfâ! Tamamıyla muvaffak olamadılar.

İş bu kadar da kalmadı. Çünkü tefsir-i Kur'ân'a sarf-ı himmet edildiği vakit, bazı ehl-i zâhir, Kur'ân'ın nakliyâtını bazı İsrailiyat'a tatbik ve bir kısım akliyâtını dahi hikmet-i mezbureye tevfik ettiler. Çünkü gördüler ki, Kur'ân mâkul ve menkule müştemildir. Hadis de öyle... Sonra kitap ve sünnetin bazı nakliyât-ı sâdıkalarıyla ve bazı muharref İsrailiyat'ın ortasında bir mutabakat ve münasebet istinbat ettiler. Hem de hakikî olan akliyâtlarıyla mevhum ve mümevveh olan şu hikmet arasında bir müşabehet ve muvafakat tevehhüm eylediklerinden, şu mutabakat ve müşabeheti kitap ve sünnetin mânâlarına tefsir ve maksatlarına beyan zannedip hükmeylediler.

Kellâ, sümme kellâ! Zira Kitab-ı Mu'cizü'l-Beyan'ın misdakı, i'câzıdır. Müfessiri eczasıdır. Mânâsı içindedir. Sadefi de "dürr"dür, "meder" değildir. Faraza, bu mutabakatı izhar etmekten maksat, o şahid-i sâdıkın tezkiyesi için olsa da, yine abestir. Zira Kur'ân-ı Mübîn, ona mekâlid-i inkıyadı teslim eden öyle akıl ve naklin tezkiyelerinden pek yüksek ve ganîdir. Çünkü o, onları tezkiye etmezse, şehadetleri mesmû olamaz. Evet, Süreyya'yı serâda değil,

semada aramak gerektir. Kur'ân'ın mâanîsini de esdâfında ara! Yoksa, karmakarışık olan senin cebinden arama; zira bulamıyorsun. Bulsan da, sikke-i belâgat olmadığından, Kur'ân kabul etmez.

Zira mukarrerdir: Asıl mânâ odur ki, elfaz onu sımahta boşalttığı gibi, zihne nüfuz ederek vicdan dahi teşerrüb etmekle, ezâhîr-i efkârı feyizyâb eden şeydir. Yoksa, başka şeyin kesret-i tevaggulünden senin hayaline tedahül eden bazı ihtimalât, veyahut hikmetin ebâtîlinden ve hikâyâtın esâtîrinden sirkat edip cepte doldurarak sonra âyât ve ehâdisin telâfifinde gizletmek, çıkartmak, elde tutmak, çağırmak ki: "Budur mânâ, geliniz, alınız." dediğin vakit alacağın cevap şudur: "Yahu! İşte senin mânân siliktir. Sikkesi taklittir; nakkâd-ı hakikat reddeder. Sultan-ı i'câz dahi onu darb edeni tard eder. Sen âyet ve hadisin nizamlarına taarruz ettiğinden, âyet şikâyet edip hâkim-i belâgat senin hülyanı senin hayalinde hapsedecektir. Ve müşteri-i hakikat dahi senin bu metâını almayacaktır. Zira diyecek: Âyetin mânâsı "dürr"dür. Bu ise "meder"dir. Hadisin mefhumu "mühec", bu "hemec"dir."

Tenvir için bir darb-ı mesel:

Kürtlerin emsâl-i edebiyesindendir: Bir adamın ismi Alo imiş. Bal hırsızlıyordu. Ona denildi: "Hırsızlığın tebeyyün edecektir." O da aldatmak için bir boş petekte yabancı arıları doldurup balı başka yerden hırsızlar, küvarda saklıyor idi. Biri sual etseydi, derdi: "Bu, bal mühendisi olan arılarımın sanatıdır." Sonra da arılarıyla konuştuğu vakit, müşterek bir lisan ile ڤِظْ ڤِظْ ژِوَه هِنْگِڤِينْ ژِمِنْ (Vız vız.. jive hingivîn jimin) derdi. Yani, "Tanin sizden, bal benden..."

Ey teşehhî ve hevesle tevil edici efendi! Bu teşbih ile teselli etme. Zira bu teşbih, temsildir. Senin mânân bal değil, zehirdir. O elfaz arılar değil, belki kalb ve vicdana ervah-ı hakâiki vahyeden o kitab-ı kâmilin kelimâtı, melâike gibidirler. *Hadis, maden-i hayat ve mülhim-i hakikattir.*

Elhâsıl: *İfrat gibi tefrit de muzırdır, belki daha ziyade. Fakat ifrat, tefrite sebep olduğundan, daha kabahatlidir.*

Evet, ifratla müsamahanın kapısı açıldı. Çürük şeyler o hakâik-i âliyeye karıştığından, ehl-i tefritle insafsız olan ehl-i tenkit, gayet haksızlık olarak, şu çürük şeylerin yüzer misline olan hakâik-i âliye içinde gördüklerinden ürktüler, nefret ettiler. Hâşâ, lekedar ve kıymetsiz zannettiler. Acaba defineye hariçten girmiş bir silik para bulunsa veyahut bir bostanda başka yerden düşmüş

olan çürük ve acı bir elma görünse, hak ve insaf mıdır ki, umum defineyi kalp ve umum elmaları acı zannedip vazgeçmekle lekedar edilsin?

Hâtime

Bu mukaddimeden maksadım: *Efkâr-ı umumiye bir tefsir-i Kur'ân istiyor. Evet, her zamanın bir hükmü var. Zaman dahi bir müfessirdir. Ahvâl ve vukuat ise, bir keşşâftır. Efkâr-ı âmmeye hocalık edecek, yine efkâr-ı âmme-i ilmiyedir. Bu sırra binaen ve istinaden isterim ki*:

Müfessir-i azîm olan zamanın taht-ı riyâsetinde, her biri bir fende mütehassıs, muhakkikîn-i ulemâdan müntehap bir meclis-i meb'usan-ı ilmiye teşkiliyle, meşveretle bir tefsiri telif etmekle sair tefâsirdeki münkasım olan mehâsin ve kemâlâtı mühezzebe ve müzehhebe olarak cem etmelidirler. Evet, meşrûtiyettir; her şeyde meşveret hükümfermâdır. Efkâr-ı umumiye dahi dîdebândır. İcmâ-ı ümmetin hücciyeti buna hüccettir.

Dördüncü Mukaddime

Şöhret, insanın malı olmayanı da insana mal eder. Şöyle ki:

Beşerin seciyelerindendir; garip veya kıymettar bir şeyi asilzâde göstermek için, o kıymettar şeylerin cinsiyle müştehir olan zata nisbet ve isnad etmektir. Yani, sözleri revaç bulmak ve tekzip olunmamak veyahut başka ağraz için, zalimâne ve istibdadkârâne, bir milletin netaic-i efkârını veya mehasin-i etvârını bir şahısta görüp ondan bilirler. Hâlbuki, o adamın şanındandır, o hediye-i müstebidaneyi reddede...

Zira güzel bir sıfat veya ulvî bir sanatla meşhur olan bir adam, hüsn-ü sûrînin mâverâsını görmek şanından olan nazar-ı sanat-perverânesine haksız olarak ona isnad olunan emir arz edilip gösterilirse, "Senin dest-i hattındır." denilirse; o emir, sanatın tenasüp ve muvâzenesinden nâşi olan güzelliğini ihlâl ettiği için, reddedip îraz ve teberrî edecektir. "Hâşâ ve kellâ!" diyecektir. Bu seciyeye bina ile meşhur kaideye –"Bir şey sâbit olsa, levâzımıyla sâbit olur."[1]– istinaden insanlar o şahs-ı meşhurda tahayyülâtlarına bir nizam verdirmek için muztardırlar ki: Çok kuvvet ve azamet ve zekâ gibi levazım-ı hârikulâdeyi isnad etsinler, tâ o şahsın cümle mensubatına merciiyeti mümkün olabilsin. O hâlde, o adam bir ucûbe olarak zihinlerinde tecessüm eder.

---

1 Bkz.: el-Bâbertî, *el-İnâye fî şerhi'l-Hidâye* 5/495; İbnü'l-Hümâm, *Şerhu Fethu'l-kadîr* 4/366.

Eğer istersen hayâlât-ı acemâne içinde perverde olan Rüstem-i Zâl'in timsâl-i mânevîsine bak, gör, ne ucûbedir! Zira, şecaatle müştehir olduğundan ve hiç İranîler tazyikatından kurtulamayan istibdad sırrıyla ve şöhret kuvvetiyle İranîlerin mefâhirini gasp ve gârât ederek büyülttü. Hayallerde büyüyüp şişti. Yalan, yalana mukaddime olduğu için, şu harikulâde şecaat, harikulâde bir ömür ve dehşetli bir kamet ve onların levâzım ve tevâbileri olan çok emirleri toplayıp, içinde o hayal-i hâil nara vurarak "Ben, nev'ün münhasırün fi'ş-şahs'ım." der. Gulyabânî gibi hurâfâtı arkasına takarak dillerin destanlarında dönüyor. Emsâline dahi meydan açar.

Ey hakikati çıplak görmek isteyen zat! Bu mukaddimeye dikkat et; zira hurâfâtın kapısı bu yerden açılır. Ve bab-ı tahkik dahi bununla sed olur. Hem de kıssadan hisse ve meylü't-terakki ile mütekaddimînin esasları üzerine bina ve seleflerin mevrusâtında tasarruf ve ziyadeye cesaret bu şûristanda mahvolur.

Eğer istersen, meşhur Molla Nasreddin Efendi'ye de: "Bu garip sözler umumen senin midir?" Elbette sana diyecektir: "Şu sözler ciltleri dolduruyor. Epeyce ömür ister. Zira bütün sözlerim nevadirden değildir. Ben hocayım. Onların zekâtını da bana verseler razıyım ve kâfidir. Fazlasını istemem. Zira zarâfetimi tabiîlikten çıkarıp tasannûya kalbeder."

Yahu, bu kökten, hurâfât ve mevzuat biter ve tenebbüt eder ve doğru şeyin kuvvetini bitirir!

Hâtime

İhsan-ı ilâhîden fazla ihsan, ihsan değildir. Bir dâne-i hakikat bir harman hayâlâta müreccahtır. İhsan-ı ilâhî ile tavsifte kanaat etmek farzdır. Cemiyete dahil olan, cemiyetin nizamını ihlâl etmemek gerektir. Bir şeyin şerefi neslinde değildir, zatındadır. Bir şeyin aslını gösteren semeresidir. Birinin malına başka mal –velev kıymetli de olsa– karışırsa, malını kıymetsiz ettiği gibi, haczetmesine dahi sebep olur. Şimdi bu noktalara istinaden derim ki:

Tergîb veya terhib için avâm-perestâne terviç ve teşvikle bazı ehâdis-i mevzuayı İbni Abbas gibi zatlara isnad etmek, büyük bir cehalettir. Evet, hak müstağnîdir. Hakikat ise, zengindir. Tenvir-i kulûba ziyaları kâfidir. Müfessir-i Kur'ân olan ehâdis-i sahiha bize kifayet eder. Ve mantığın mizanıyla tartılmış olan tevârih-i sahihaya kanaat ederiz.

Beşinci Mukaddime

Mecaz, ilmin elinden cehlin eline düşse, hakikate inkılâp eder, hurâfâta kapı açar. Şöyle ki:

Mecâzât ve teşbihât, ne vakit cehlin yesâr-ı muzlimanesi, ilmin yemin-i nurânîsinden kaçırıp gasp etse veyahut mecaz ile teşbih bir uzun ömür sürseler, hakikate inkılâp ederek, taravet ve zülâlinden boş olup, şarap iken serap; ve nazenîn ve hasnâ iken acûze-i şemtâ ve kocakarı olur.

Evet, mecaz şeffafiyetiyle şule-i hakikat ondan telemmû eder. Fakat hakikate inkılâbıyla kesif olup, hakikat-i asliyeyi münkesif eder. Lâkin, bu tahavvül bir kanun-u fıtrîdir.

Buna şahit istersen lugatin teceddüd ve tağyiratın ve iştirak ve terâdüfün sırlarına müracaat et. İyi kulak versen, işiteceksin ki:

Selefin zevklerine giden çok kelimâtı veya hikâyâtı veya hayâlâtı veya maânî, ihtiyar ve ziynetsiz olduklarından halefin heves-i şebâbânelerine tevafuk etmediklerinden, meyl-i teceddüde ve fikr-i icada ve cür'et-i tağyire sebep olmuşlardır. Bu kaide, lugatte gibi, hayâlât ve maânî ve hikâyatta dahi cereyan eder. Öyleyse, her şeye zâhire göre hükmetmemek gerektir. *Muhakkikin şe'ni, gavvas olmak, zamanın tesiratından tecerrüt etmek, mâzinin âmâkına girmek, mantığın terazisiyle tartmak, her şeyin menbaını bulmaktır.*

Bu hakikate beni muttali eden. Bir vakit sabâvetimde ay tutuldu. Vâlidemden sual ettim. Dedi ki: "Yılan ayı yutmuş." Dedim: "Neden daha görünüyor?" dedi ki: "Âsumanın yılanı nim-şeffaftır."

İşte, bak: Nasıl teşbih hakikat olup haylûletiyle hakikat-i hali münhasif etmiştir. Zira mâil-i kamer, mıntakatü'l-büruc ile re's ve zenebde tekâtu' ettiklerinden, o iki daire-i mevhumeden iki kavsi, yılanın müradifi olan tinnîn ile –ehl-i hey'et bir teşbihe binaen– tesmiye eylediler. Zaten ay, re's veya zenebe ve güneş dahi ötekisine gelirse, arzın haylûletiyle inhisaf vuku bulur…

Ey benim şu müşevveş sözlerimden usanmayan zat! Bu mukaddimeye dahi dikkat et. Bir hurdebîn ile bak. Zira, bu asıl üzerine pek çok hurafât ve hilâfât tevellüd ederler. Mantığı ve belâgatı rehber etmek gerektir.

Hâtime

Mânâ-yı hakikînin bir sikkesi olmak gerektir. O sikkeyi teşhis eden, makâsıd-ı şeriatın muvâzenesinden hâsıl olan hüsn-ü mücerreddir. Mecazın cevazı ise, belâgatın şerâiti tahtında olmak gerektir. Yoksa, mecazı hakikat ve hakikati mecaz suretiyle görmek, göstermek, cehlin istibdadına kuvvet vermektir.

Evet, her şeyi zâhire hamlettire ettire, nihayet zâhiriyyûn meslek-i müteassifesini tevlid etmek şanında olan meylü't-tefrit ne derece muzır ise, öyle de, her şeye mecaz nazarıyla baktıra baktıra, nihayette batınıyyûnun mezheb-i bâtılasını intaç etmek şanında olan hubb-u ifrat dahi çok derece daha muzırdır.

Hadd-i evsatı gösterecek, ifrat ve tefriti kıracak yalnız *felsefe-i şeriatla belâgat ve mantıkla hikmettir*. Evet, hikmet derim, çünkü hayr-ı kesirdir. Şerri vardır, fakat cüz'îdir. Usûl-ü müsellemedendir ki: Şerr-i cüz'î için hayr-ı kesiri tazammun eden emri terk etmek, şerr-i kesiri işlemek demektir. Ehvenü'ş-şerri ihtiyar elzemdir.

Evet, eski hikmetin hayrı az, hurâfâtı çok, ezhan istidatsız, efkâr taklit ile mukayyed, cehil avâmda hükümfermâ olduklarından, Selef bir derece hikmetten nehyettiler. Fakat şimdiki hikmet ona nisbeten maddî cihetinde hayrı çok, yalanı az; efkâr dahi hür, mârifet hükümfermadır. Zaten her zamanın bir hükmü olmak gerektir.

Altıncı Mukaddime

Meselâ, tefsirde mezkûr olan her bir emir, tefsirden olmak lâzım gelmez. *İlim ilme kuvvet verir. Tahakküm etmemek şarttır.*

Şöyle müsellemattandır ki: Hendese gibi bir sanatta mahir olan zat, tıp gibi başka sanatta âmî ve tufeylî ve dahîl olabilir.

Ve kavâid-i usûliyedendir ki: Fakih olmayan, velev ki usûlü'l-fıkıhta müçtehid olsa, icmâ-ı fukahada muteber değildir. Zira o, onlara nisbeten âmîdir.

Hem de hakâik-i tarihiyedendir ki: *Bir şahıs çok fenlerde meleke sahibi ve mütehassıs olamaz. Ancak ferid bir adam, dört veya beş fenlerde mütehassıs olabilir. Umuma el atmak, umumu terk etmek demektir.* Bir fende meleke, o fennin suret-i hakikiyesidir. Onunla temessül

etmek gerektir. Zira bir fende mütehassıs ve mâlûmat-ı sairesini mütemmime ve medet verici etmezse, mâlûmat-ı perişanından bir suret-i acîbe temessül edecektir.

Tenvir için bir latîfe-i faraziyedir:

Nasıl ki, başka âlemden bu küreye gelen tasvirci bir nakkaş farz olunsa: Hâlbuki, ne insanı ve ne insanın gayrısı, tam suretini görmemiş; belki her birisinden bazı âzasını görmekle insanın tasviri veyahut gördüğü eşyanın umumundan bir sureti tasvir etmek isterse; meselâ, insandan gördüğü bir el, bir ayak, bir göz, bir kulak, yarı yüz ve burun ve amâme gibi şeylerin terkibiyle bir insanın timsâli; yahut nazarına tesadüf eden atın kuyruğu, devenin boynunu, insanın yüzünü, arslanın başı bir hayvanın sureti yapsa; nasıl ki imtizaçsızlıkla kabil-i hayat olmadığı için şeriat-ı hayat böyle ucûbelere müsait değildir diyecekler ve nakkaşı müttehem edecekler… Şimdi bu kaide, fenlerde aynen cereyan eder.

Çaresi odur ki: Bir fenni esas tutup sair mâlûmatını avzen ve zenav gibi yapmaktır.

Hem de âdât-ı müstemirredendir ki, kitab-ı vahidde ulûm-u kesîre tezahüm eder. Zira ulûm birbirini intaç ve birbirinin elini tutmakla teânuk ve tecavüb ettiklerinden, o derecede iştibak hâsıl olur ki, bir fende telif olunan bir kitapta, o fennin mesâili, o kitabın muhteviyatına nisbeti, ancak zekâtı çıkabilir. Bu sırdan gaflet iledir ki, bir şeriat veya bir tefsir kitabında istidraden derc olunmuş bir meseleyi gören bir zâhir-perest veya muğâlatacı bir adam der ki: "Şeriat ve tefsir böyle der." Eğer dost olsa diyecek: "Bunu kabul etmeyen Müslüman değildir." Şayet düşman olsa, o bahaneyle der: "Şeriat veya tefsir -hâşâ!- yanlış."

Ey ifrat ve tefrit sahipleri! Tefsir ve şeriat başkadır; tefsir ve şeriatte telif olunan kitap yine başkadır. Zira kitap daha geniştir. O dükkânda cevherden başka kıymetsiz şeyler dahi bulunur. Eğer bunu fehmedebildin; hayse beyseden kurtulacaksın.

Dikkat et: Nasıl ki bir evin levâzım-ı mütenevviası yalnız bir sanatkârdan alınmaz. Belki her bir hâcette, o sanatta mütehassıs olana müracaat olmak gerektir. Öyle de, saadet-saray-ı kemâlâtta, o kanuna tatbik-i hareket etmek gerektir. Acaba görülmüyor mu ki, birinin saati kırılsa, terziye "Saatimi dik." dese, "Yuha!"dan başka cevap var mıdır?

İşaret

Bu mukaddimenin üssü'l-esası budur ki: Sâni-i Zülcelâl'in hilkat-i âlemde câri ve taksimü'l-a'mâl kaidesinden akan kanun-u tekemmül ve terakkîde mündemiç olan rıza ve işaretinin imtisâli farz iken, itaat tamam edilmemiştir. Şöyle:

Kaide-i taksimü'l-a'mâli muktazi olan hikmet-i ilâhiyenin dest-i inâyetiyle beşerin mahiyetinde ekmiş olduğu istidâdât ve müyûlâtla şeriat-ı hilkatin farzü'l-kifayesi hükmünde olan fünûn ve sanayiin edasına bir emr-i mânevî vermişken, sû-i istimâlimizle o istidattan tevellüd eden meyle kuvvet ve medet verici olan şevki, bu hırs-ı kâzip ve şu re's-i riyâ olan meylü't-tefevvuk ile zayi edip söndürdük. Elbette, isyan eden, cehenneme müstehak olur. Biz de, bu hilkat denilen şeriat-ı fıtriyenin evâmirine imtisâl edemediğimizden, cehennem-i cehl ile muazzeb olduk. Bu azaptan bizi kurtaracak, taksimü'l-a'mâl kanunuyla amel etmektir. Zira, seleflerimiz taksimü'l-a'mâlin ameliyle cinân-ı ulûma dahil olmuşlardır.

Hâtime

Bir gayr-i müslim, yalnız mescide girmekle Müslüman olmasına kâfi olmadığı gibi, tefsirin veya şeriatın kitaplarına, hikmet veya coğrafya veya tarih gibi bir fennin meselesi girmesiyle, tefsir veya şeriat olamaz. *Hem de bir müfessir veya fakih, mütehassıs olmak şartıyla, hükmü yalnız nefs-i şeriat ve tefsirde hüccettir.* Yoksa, tufeylî olarak izinsiz tefsir, şeriat kitaplarına girmiş emirlerde hüccet değildir. Zira onlarda tufeylî olabilir. Nâkile itab yoktur. Evet, bir fende sözü hüccet olanın sair fenlerde nakil veya dâvâ cihetiyle hükmünü hüccet tutmak, taksimü'l-mehâsin ve tefrikü'l-mesai olan kanun-u ilâhîsine vech-i rıza göstermemek demektir.

Hem de mantıkça müsellemdir ki: Hüküm, mevzu ile mahmulün yalnız vech-i mâ ile tasavvurlarını iktiza eder. Ve onların teşrihat-ı sairesi ise, o fenden değildir. Başka fennin mesâilinden olmak gerektir.

Hem de mukarrerdir ki: Âmm, hâssa delâlât-ı selâsenin hiçbirisiyle delâlet etmez. Meselâ, Tefsir-i Beyzâvî'de [1] بَيْنَ الصَّدَفَيْنِ olan âyetinde Ermeniye ve Azerbaycan Dağlarının mabeyninde olan teviline nazar-ı kat'î ile bakmak, en

---

1 "İki dağın arası." (Kehf sûresi, 18/96)

büyük mantıksızlıktır. Zira esasen nakildir. Hem de, tayini Kur'ân'ın medlûlü değildir; tefsirden sayılmaz. Zira o tevil, âyetin bir kaydının başka fenne istinaden bir teşrihidir. Binaenaleyh, o müfessir-i celîlin tefsirdeki meleke-i râsihasına böyle zayıf noktaları bahane tutmak, şüpheleri îras etmek, insafsızlıktır. İşte, asıl hakâik-i tefsir ve şeriat meydandadır; yıldızlar gibi parlıyor. O hakâikteki vuzuh ve kuvvettir, benim gibi bir âcize cesaret veriyor. Ben de dâvâ ederim:

Tefsirin ve şeriatın ne kadar hakâik-i esasiyesi varsa, birer birer nazar-ı tetkike getirilse görülür ki; hakikatten çıkıp, hikmetle tartılıp, hak olarak hakka munsariftir. Ne kadar şüpheli noktalar varsa, umumen cerbezeli zihinlerden çıkıp sonra da onlara karışmış. Kimin asl-ı hakikatlerine bir şüphesi varsa, işte meydan, kendini izhar etsin!

Yedinci Mukaddime

Mübalâğa ihtilâlcidir. Şöyle ki:

Beşerin seciyelerindendir; telezzüz ettiği şeyde meylü't-tezeyyüd ve vasfettiği şeyde meylü'l-mücâzefe ve hikâye ettiği şeyde meylü'l-mübalâğa ile, hayali hakikate karıştırmaktır. Bu seciye-i seyyie ile iyilik etmek, fenalık etmek demektir. Bilmediği hâlde, tezyidinden noksan, ıslahından fesat, medhinden zemm, tahsininden kubh tevellüd eder. Zira muvâzenet ve tenasüpten nâşi olan hüsnü, [1] مِنْ حَيْثُ لَا يَشْعُرُ ihlâl eder. Nasıl ki, bir ilâcı istihsan edip izdiyad etmek, devayı dâe inkılâp etmektir. Öyle de, hiçbir vakit hak ona muhtaç olmayan mübalâğalı tergîb ve terhib ile, gıybeti katle müsavi; veya ayakta bevletmek, zina derecesinde göstermek; veya bir dirhemi tasadduk etmek, hacca mukabil tutmak gibi muvâzenesiz sözler, katil ve zinayı tahfif ve haccın kıymetini tenzil ediyorlar.

Bu sırra binaen, vâiz hem hakîm, hem muhakemeli olmalıdır. Evet, muvâzenesiz vâizler, çok hakâik-i neyyire-i diniyenin husufuna sebep olmuşlardır. Meselâ, inşikak-ı kamer olan mu'cize-i mütevâtire-i bâhireyi,[2] meylü'l-mücâzefe ile, "arza nüzûl ile Peygamber'in cebine girip çıkmış." olan ilâve, o güneş-misal mu'cizeyi Süha yıldızı gibi, mahfî ve kamer-misal olan burhan-ı nübüvveti münhasif ettiği gibi münkirlerinin bahanelerine kapılar açtı.

---

1 Durumun farkında, idrakinde olmaksızın…

2 Buhârî, *menâkıb* 27, *menâkıbü'l-ensâr* 36, *tefsîru sûre (54)* 1; Müslim, *münâfikîn* 43-45.

Hâsıl-ı kelâm: Her muhibb-i dine ve âşık-ı hakikate lâzımdır: *Her şeyin kıymetine kanaat etmek ve mücâzefe ve tecavüz etmemektir. Zira, mücâzefe, kudrete iftiradır. Ve "Daire-i imkânda daha ahsen yoktur."*[1] *olan sözü İmam Gazalî'ye dediren, hilkatteki kemâl ve hüsne adem-i kanaattir ve istihfaf demektir.*

Ey muhatap efendi! Bazen burhanın hizmetini temsil de görüyor. Öyleyse, bak: Nasıl elmas, altın, gümüş, rasas, hadîd, ilâ âhir.. her birinin birer kıymet ve hâsiyet-i mahsusası vardır ve mütehaliftir. Öyle de, dinin makâsıdı, kıymet ve edillece mütefâvittir. Birinin yeri hayal olsa, ötekinin vicdandır. Beriki, sırrın sırrındadır. Evet, ticarette bir fels veya on para yerinde bir elmas veya bir altını verse, nasıl sefahetine hüküm ve tasarruftan haczolunur. Aks-i kaziyye ile olsa, pek yerinde "Yuha!" işitecek. Ve tüccar olmaya bedel, hayyal bir maskara olduğu gibi; kezâlik, hakâik-i diniyeyi temyiz etmeyen.. ve her birisine müstehak olduğu hak ve itibarı vermeyen.. ve her hükümde şeriatın sikkesini tanımayan.. hatta o fabrika-yı muazzamadaki eczalar, her biri mihveri üzerinde hareketine sekte veren gayr-i mümeyyizler, her biri bir acemî adama benzer ki, gayet muntazam ve cesîm bir makine içinde küçük ve latîf bir çarkı görüyor ki, hareket ve vaziyette büyük çarklara nazar-ı sathîsince münasip görünmediğinden, makine fenninde behresizliğiyle beraber, gurur-u nefis, nazar-ı sathîsini iğfal ile aldatarak, ıslah niyetiyle vaz-ı muntazamadan tağyire teşebbüs edip, bilmediği hâlde fabrikayı herc ü merc eder, başını yer.

Elhâsıl: Şeriatın her bir hükmünde Şâri'in bir sikke-i itibarı vardır. O sikkeyi okumak lâzımdır. Sikkenin kıymetinden başka, o hüküm her şeyden müstağnîdir. Hem de lafız-perdâzâne ve mübalâğa-cûyâne ve ifrat-perverânelerin tezyin ve tasarruflarından bin derece müstağnîdir. Dikkat olunsun ki, böyle mücâzifler, nasihat ettikleri vakitte nazar-ı hakikatte ne derece çirkin oluyorlar!

Ezcümle: Bunlardan birisi bir mecma-ı azîmde müskirattan tenfir yolunda zecr-i şer'î ile kanaat etmeden öyle bir şey demiş ki, yazmasından ben hicap ettim; yazdıktan sonra çizdim. Ey herif! Bu sözlerinde şeriata adavet ediyorsun. Faraza sadîk olsan, sadîk-ı ahmak olursun. Adüvvü'd-dinden daha muzırsın.

---

[1] Bkz.: el-Gazâlî, *İhyâu ulûmi'd-dîn* 4/258; İbni Arabî, *el-Fütûhâtü'l-Mekkiyye* 1/53, 4/154, 6/392, 7/82, 8/221.

Hâtime

Ey hariçten ve uzaktan İslâmiyet'i tenkit etmeye çalışan insafsızlar! Aldanmayın. Muhakeme edin. Nazar-ı sathî ile iktifa etmeyiniz… Zira şu sizin bahanelerinize sebep olanlar, lisân-ı şeriatta ulemâu's-sû ile müsemmâdırlar. Onların muvâzenesizlik, zâhir-perestliklerinden neşet eden hicabın mâverâsına bakınız. Göreceksiniz ki, her bir hakikat-i İslâmiye, necm-i münîr gibi burhan-ı neyyirdir. Nakş-ı ezel ve ebed, üzerinde görünüyor.

Evet, kelâm-ı ezelîden gelen, ebede gidecektir. Fakat esefa! Hubb-u nefis ve taraftar-ı nefis ve acz ve enaniyetten neşet eden teberrî-i nefisle kendi kabahatini başkasına atıyor. Şöyle yanlışa muhtemel olan sözünü veya hataya kabil olan fiilini, bir büyük zata veyahut muteber bir kitaba, hatta bazen dine, çok defa hadise, en nihayet kadere isnad etmekle, kendini teberrî etmek istiyor. Hâşâ, sümme hâşâ! Nurdan zulmet gelmez. Kendi aynasında görülen yıldızları setretse de, semadaki yıldızları setredemez. Fakat kendi göremez.

Ey mûteriz ağa! Ağlamak isteyen çocuk gibi veya intikam isteyen kînedar düşman gibi bahane-mahane aramakla hilâf-ı şeriatla vücuda gelen ahvâli ve sû-i tefehhümden neşet eden şübehâtı senet tutmak, İslâmiyet'e leke getirmek, pek büyük insafsızlıktır. Zira, bir Müslimin her bir sıfatı İslâmiyet'ten neşet etmek lâzım gelmez.

Sekizinci Mukaddime

(Temhid)

Şu gelen uzun mukaddimeden usanma. Zira nihayeti, nihayet derecede mühimdir. Hem de şu gelen mukaddime her kemâli mahveden ye'si öldürür. Ve her bir saadetin mayası olan ümidi hayatlandırır. Ve mâzi başkalara ve istikbal bize olacağına beşaret verir. Taksime razıyız.

İşte mevzuu, ebnâ-yı mâzi ile ebnâ-yı müstakbeli muvâzene etmektir. Hem de mekâtib-i âliyede *elif ve bâ* okunmuyor. Mahiyet-i ilim bir dahi olsa, suret-i tedrisi başkadır. Evet, mâzi denilen mekteb-i hissiyatla, istikbal denilen medrese-i efkâr bir tarzda değildir.

Evvelâ: "Ebnâ-yı mâzi"den muradım, İslâmların gayrısından onuncu asırdan evvel olan kurûn-u vusta ve ûlâdır. Amma millet-i İslâm, üç yüz seneye kadar mümtaz ve serfiraz ve beş yüz seneye kadar filcümle mazhar-ı kemâldir. Beşinci asırdan on ikinci asra kadar ben "mâzi" ile tabir ederim, ondan sonra "müstakbel" derim.

Bundan sonra, mâlumdur ki, insanda müdebbir-i galip, ya akıl veya basardır. Tâbir-i diğerle, ya efkâr veya hissiyattır. Veyahut ya haktır veya kuvvettir. Veyahut ya hikmet veya hükûmettir. Veyahut ya müyûlât-ı kalbiyedir veya temayülât-ı akliyedir. Veyahut ya hevâ veya hüdâdır. Buna binaen görüyoruz ki: Ebnâ-yı mâzinin bir derece sâfî olan ahlâk ve halis olan hissiyatları galebe çalarak gayr-i münevver olan efkârlarını istihdam ederek şahsiyat ve ihtilâfât meydanı aldı. Fakat ebnâ-yı müstakbelin bir derece münevver olan efkârları, heves ve şehvetle muzlim olan hissiyatlarına galebe ederek emrine musahhar eylediğinden, hukuk-u umumiyenin hükümferma olacağı muhakkak oldu. İnsaniyet bir derece tecellî etti. Beşaret veriyor ki: Asıl insaniyet-i kübrâ olan İslâmiyet, sema-yı müstakbelde ve Asya'nın cinanı üzerinde bulutsuz güneş gibi pertev-efşan olacaktır.

Vaktâ ki mâzi derelerinde hükümferma olan garaz ve husûmet ve meylü't-tefevvuku tevlid eden hissiyat ve müyûlât ve kuvvet idi. O zamanın ehlini irşad için iknaiyât-ı hitabiye kâfi idi. Zira hissiyatı okşayan ve müyûlâta tesir ettiren, müddeâyı müzeyyene ve şâşaalandırmak veyahut hâile veya kuvve-i belâgatla hayale me'nus kılmak, burhanın yerini tutardı. Fakat bizi onlara kıyas etmek, hareket-i ric'iye ile o zamanın köşelerine sokmak demektir. Her bir zamanın bir hükmü var. Biz delil isteriz; tasvir-i müddeâ ile aldanmayız.

Vakta ki, hâl sahrasında istikbal dağlarına daima yağmur veren hakâik-i hikmetin maden-i tebahhurâtı efkâr ve akıl ve hak ve hikmet olduklarından ve yeni tevellüde başlayan meyl-i taharrî-i hakikat ve aşk-ı hak ve menfaat-i umumiyeyi menfaat-i şahsiyeye tercih ve meyl-i insaniyetkârâneyi intaç eyleyen berâhin-i kâtıadan başka isbat-ı müddea bir şeyle olmaz… Biz ehl-i haliz, namzed-i istikbaliz. Tasvir ve tezyin-i müddeâ, zihnimizi işbâ etmiyor. Burhan isteriz.

Biraz da iki sultan hükmünde olan mâzi ve istikbalin hasenat ve seyyiatlarını zikredelim.

Mâzi ülkesinde ekseriyetle hükümfermâ kuvvet ve hevâ ve tabiat ve müyûlât ve hissiyat olduğundan; seyyiatından biri, her bir emirde –velev filcümle olsun– istibdad ve tahakküm var idi.

Hem de meslek-i gayra husûmete, kendi mesleğine iltizam ve muhabbetten daha ziyade ihtimam olunur idi.

Hem de bir şahsa husûmetin, başkasının muhabbeti suretinde tezahürü idi.

Hem de keşf-i hakikate mâni olan iltizam ve taassup ve taraftarlığın müdahaleleri idi.

Hâsıl-ı kelâm: Müyûlât muhtelife olduklarından, taraftarlık hissi, her şeye parmak vurmakla ihtilâfâtla ihtilâl çıkarıldığından, hakikat ise kaçıp gizlenirdi.

Hem de istibdad-ı hissiyatın seyyielerindendir ki: Mesâlik ve mezâhibi ikame edecek, galiben taassup veya tadlil-i gayr veya safsata idi. Hâlbuki üçü de nazar-ı şeriatta mezmum ve uhuvvet-i İslâmiye'ye ve nisbet-i hemcinsiyeye ve teâvün-ü fıtrîye münafidir. Hatta o derece oluyor, bunlardan biri taassup ve safsatasını terk ederek nâsın icmâ ve tevâtürünü tasdik ettiği gibi, birden mezhep ve mesleğini tebdil etmeye muztar kalıyor. Hâlbuki, taassup yerinde hak; ve safsata yerinde burhan; ve tadlil-i gayr yerinde tevfik ve tatbik ve istişare ederse, dünya birleşse, hak olan mezhep ve mesleğini bir parça tebdil edemez.

Nasıl ki, zaman-ı saadette ve selef-i salihîn zamanlarında hüküm-fermâ hak ve burhan ve akıl ve meşveret olduklarından, şükûk ve şübehâtın hükümleri olmazdı.

Kezâlik görüyoruz ki: Fennin himmetiyle, zaman-ı hâlde filcümle, inşaallah istikbalde bitamamihî hükümfermâ, kuvvete bedel hak; ve safsataya bedel burhan; ve tab'a bedel akıl; ve hevâya bedel hüdâ; ve taassuba bedel metanet; ve garaza bedel hamiyet; ve müyûlât-ı nefsaniyeye bedel temayülât-ı ukul; ve hissiyata bedel efkâr olacaklardır; karn-ı evvel ve sanî ve salisteki gibi ve beşinci karna kadar filcümle olduğu gibi. Beşinci asırdan şimdiye kadar kuvvet hakkı mağlup eylemiş idi.

Saltanat-ı efkârın icrâ-yı hasenesindendir ki: Hakâik-i İslâmiyet'in güneşi, evham ve hayâlât bulutlarından kurtulmuş, her yeri tenvire başlamıştır. Hatta dinsizlik bataklığında taaffün eden adamlar dahi o ziya ile istifadeye başlamışlardır.

Hem de meşveret-i efkârın mehasinindendir ki: Makâsıd ve mesâlik, burhan-ı kâtı' üzerine teessüs ve her kemâle mümid olan hakk-ı sabitle hakâiki rapteylemesidir. Bunun neticesi: Batıl, hak suretini giymekle efkârı aldatmaz.

Ey ihvan-ı Müslimîn!.. Hal, lisân-ı hâl ile bize beşaret veriyor ki: Sırr-ı وَقُلْ جَاءَ الْحَقُّ وَزَهَقَ الْبَاطِلُ[1] boynunu kaldırmış, el ile istikbale işaret edip, yüksek sesle ilân ediyor ki: Dehre ve tabâyi-i beşere, dâmen-i kıyâmete kadar hâ-

[1] "Şunu da ilan et: Hak geldi ve bâtıl yok olup gitti." (İsrâ sûresi, 17/81)

kim olacak, yalnız âlem-i kevnde adalet-i ezeliyenin tecellî ve timsâli olan hakikat-i İslâmiyet'tir ki, asıl insaniyet-i kübrâ denilen şey odur.

İnsaniyet-i suğrâ denilen mehâsin-i medeniyet, onun mukaddimesidir. Görülmüyor mu ki: Telâhuktan neşet eden tenevvür-ü efkâr ile toprağa benzeyen evham ve hayâlâtı, hakâik-i İslâmiye'nin omuzu üzerinden hafifleştirmiştir. Bu hâl gösteriyor ki, nücûm-u semâ-yı hidayet olan o hakâik tamamen inkişaf ve tele'lü ve lem'a-nisar olacaktır. عَلٰى رَغْمِ أُنُوفِ الْأَعْدَاءِ[1]

Eğer istersen, istikbal içine gir, bak: Hakikatlerin meydanında hikmetin taht-ı nezaret ve murakabesinde, teslis içinde tevhidi arayanlar, safsata ederek asıl tevhid-i mahz ve itikad-ı kâmil ve akl-ı selim kabul ettiği akîde-i hak ile mücehhez ve seyf-i burhan ile mütekallid olanlarla mübâreze ve muharebe ederse, nasıl birden mağlûp ve münhezim oluyor!..

Kur'ân'ın üslûb-u hakimânesine yemin ederim ki: Nasârâyı ve emsâlini havalandırarak dalâlet derelerine atan, yalnız aklı azil ve burhanı tard ve ruhbanı taklit etmektir. Hem de İslâmiyet'i daima tecellî ve inbisat-ı efkâr nisbetinde hakâiki inkişaf ettiren; yalnız İslâmiyet'in hakikat üzerinde olan teessüs.. ve burhan ile takallüdü.. ve akıl ile meşvereti.. ve taht-ı hakikat üstünde bulunması.. ve ezelden ebede müteselsil olan hikmetin desâtirine mutabakat ve muhakâtıdır. Acaba görülmüyor: Âyâtın ekser fevâtih ve havâtiminden nev-i beşeri vicdana havale ve aklın istişaresine hamlettiriyor. Diyor: أَفَلَا يَنْظُرُونَ[2] ve أَفَلَا تَتَدَبَّرُونَ[3] ve فَانْظُرُوا[4] ve أَفَلَا يَتَدَبَّرُونَ[5] ve أَفَلَا تَتَذَكَّرُونَ[6] ve تَتَفَكَّرُوا فَاعْتَبِرُوا يَا أُولِي الْأَبْصَارِ[11] ve يَعْلَمُونَ[10] ve لَا يَعْقِلُونَ[9] ve يَعْقِلُونَ[8] ve مَا يَشْعُرُونَ[7]

---

1 Düşmanların engellemelerine rağmen.

2 "Bakmazlar mı?" (Ğâşiye sûresi, 88/17)

3 "Görüp inceleyin!" (Âl-i İmran sûresi, 3/137; Nahl sûresi, 16/36; Neml sûresi, 27/69; Ankebût sûresi; 29/20; Rûm sûresi, 30/42)

4 "Kur'ân'ı gereği gibi düşünmeyecekler mi?" (Nisâ sûresi, 4/82)

5 "Halâ düşünüp ders almayacak mısınız?" (En'âm sûresi, 6/80; Secde sûresi, 32/4)

6 "Düşünün!" (Sebe sûresi, 34/46)

7 "Farkında değiller." (Bakara sûresi, 2/9; Âl-i İmran sûresi, 3/69; En'âm sûresi, 6/26, 123; Nahl sûresi, 16/2; Neml sûresi, 27/65)

8 "Akledip anlıyorlar." (Bakara sûresi, 2/164; Ra'd sûresi, 13/4; Nahl sûresi, 16/12, 67; Hac sûresi, 22/46; Furkan sûresi, 25/44; Ankebût sûresi, 29/35; Rûm sûresi, 30/24, 28; Câsiye sûresi, 45/5)

9 "Hiç akletmez, akıllarını gerektiği gibi kullanmazlar." (Bakara sûresi, 2/170, 171; Mâide sûresi, 5/58, 103; Enfâl sûresi, 8/22; Yûnus sûresi, 10/42, 100; Ankebût sûresi, 29/63; Zümer sûresi, 39/43; Hucurât sûresi, 49/4; Haşir sûresi, 59/14)

10 "Biliyorlar." (Bakara sûresi, 2/26, 75, 102; Âl-i İmran sûresi, 3/75, 78, 135; En'âm sûresi, 6/97; …)

11 "Bundan ibret alın, *ey* basiret sahipleri!" (Haşir sûresi, 59/2)

Ben dahi derim: فَاعْتَبِرُوا يَا أُولِي الْأَلْبَابِ[1]

Hâtime

فَاعْتَبِرُوا يَا أُولِي الْأَلْبَابِ Zâhirden ubûr ediniz. Hakikat sizi bekliyor. Fakat gördüğünüz vakit incitmeyiniz. Esah ve lâzım...

Dokuzuncu Mukaddime

Akl-ü selime yanında muhakkaktır ki:

Hilkatte hayır asıl, şer ise tebeîdir. Hayır küllî, şer cüz'îdir. Şöyle görünüyor ki:

Âlemin her bir nev'ine dair bir fen teşekkül etmiş ve etmektedir. Fen ise, kavâid-i külliyeden ibarettir. Külliyet-i kaide ise, o nevide olan hüsn-ü intizamına keşşaftır. Demek cemî fünûn, hüsn-ü intizama birer şahid-i sâdıktır.

Evet, külliyet intizama delildir. Zira bir şeyde intizam olmazsa, hüküm külliyetiyle cereyan edemez. Çok istisnaâtıyla perişan oluyor. Bu şahitleri tezkiye eden nazar-ı hikmetle istikrâ-yı tâmdır. Fakat bazen intizam görülmüyor. Çünkü dairesi ufk-u nazardan daha geniş; tamamen tasavvur ve ihata olunmadığı için, nizamın tasvir-i bîmisali kendini gösteremiyor.

Binaenaleyh, umum fünûnun şehadetleriyle ve nazar-ı hikmetten neşet eden istikrâ-yı tâmmın tasdikiyle sabittir ki: Hilkat-i âlemde maksud-u bizzat ve galib-i mutlak, yalnız hüsün ve hayır ve hak ve kemâldir. Amma şer ve kubuh ve bâtıl ise, tebeiye ve mağlûbe ve mağmûredirler. Eğer çendan savlet etseler de, muvakkattır.

Hem de sabittir ki:

Ekrem-i halk benîâdemdir. İstidadı ve sanatı buna şahittir. Hem de benîâdemin en eşrefi, ehl-i hak ve hakikat olan doğru müslümanlardır. Hakâik-i İslâmiyet buna şehadet ettiği gibi, istikbalin vukuatı da tasdik edecektir.

Hem de sabittir ki:

Ekmel-i küll, Muhammed'dir *(aleyhissalâtü vesselâm).* Mu'cizatı ve ahlâk-ı kâmilesi şehadet ettiği gibi, muhakkikîn-i nev-i beşer de tasdik ederler. Hatta âdâsı da teslim ediyorlar ve etmeye mecburdurlar.

---

[1] Bundan ibret alın, ey akıl sahipleri!

Vaktâ ki bu böyle, şu şöyle ve o öyledir. Acaba nev-i beşer şekavetiyle o fünûnların şehadetini cerh ve istikra-yı tâmmı nakz ve iptal ve meşiet-i ilâhiyesinin karşısında temerrüd, taannüde muktedir olacak mıdır? Kellâ, muktedir olmaz ve olamaz. Âdil ve Hakîm-i Mutlak'ın Rahmân ve Rahîm ismine kasem ederim: Nev-i beşer, şer ve kubuh ve bâtılı, zahmetsiz, yani "biselâmeti'l-emr" ile hazmedemeyecektir. Hem de hikmet-i ilâhiye müsaade etmeyecektir.

Evet, hukuk-u umumiye-i kâinata cinayet eden affolunmaz, râh-ı adem verilmez. Evet, binler sene şerrin galebesi yalnız bu dünyada en ekall bin sene mağlûbiyet-i mutlaka ile netice verecektir. Âlem-i uhrâda hayır, şerri idam-ı ebedî ile mahkûm edecektir. Yoksa, âlemin muntazama ve mükemmele ve evâmir-i ilâhiyeye mutîa olan sair envâ ve ecnâs, bu perişan ve şekavetçi olan nev-i beşeri kendileri içinde kabul etmeyerek, hukuk-u vücuttan iskat ve zulmethane-i ademe nefiy ve vazife-i hilkatten tardetmek, iktiza ve arz-ı hâl edeceklerdir. Bu ise, bütün istidâdât-ı beşeriyeyi ve âlemde saltanat sürmek ve âhirette saadet-i ebediyeye mazhar olmak için mücehhez edilen kabiliyâtı ve müyûlâtı abes ve beyhude olmaklığı istilzam eder. Abes ise, istikrâ-yı tamme münâkız olduğu gibi, Sâni-i Hakîm'in hikmetine dahi muârız ve Nebiyy-i Sâdık'ın hükmüne de muhaliftir. Evet, istikbal bu dâvâların bir kısmını tasfiye edecektir. Fakat tamam-ı tasfiyesi ise, âhirette görülecektir. Şöyle:

Eşhastan kat-ı nazar, nev'î ve umumî hüsün ve hakkın meydan-ı galebesi istikbaldir. Biz ölsek, milletimiz bâkidir. Kırk sene ile razı değiliz; en ekall bin sene galebeyi isteriz. Lâkin hem şahsî, hem umumî, hem cüzî, hem küllî olan hüsün, hak ve hayır ve kemâlin meydan-ı galebesi ve mahkeme-i kübrâsı; ve beşeri, sair ihvanı olan kâinat-ı muntazama gibi tanzim ve istidadıyla mütenasip tecziye ve mükâfat veren, yalnız dâr-ı âhirettir. Zira, onda hak ve adalet-i mahza tecellî edecektir.

Evet, bu dar dünya, beşerin cevherinde mündemiç olan istidâdât-ı gayr-i mahduda ve ebed için mahlûk olan müyûlât ve arzularının sümbüllenmesine müsait değildir; beslemek ve terbiye için başka âleme gönderilecektir. İnsanın cevheri büyüktür, mahiyeti âliyedir, cinayeti dahi azîmdir. İntizamı da mühimdir; sair kâinata benzemez, intizamsız olamaz. Evet, ebede namzet olan büyüktür; mühmel kalamaz, abes olamaz. Fena-yı mutlakla mahkûm olamaz. Adem-i sırfa kaçamaz. Cehennem ağzını, cennet dahi âguş-u nazen-dârânesini açıp bekliyorlar.

Hâtime

İslâm'ın ve Asya'nın istikbali, uzaktan gayet parlak görünüyor. Çünkü Asya'nın hâkim-i evvel ve âhiri olan İslâmiyet'in galebesi için dört-beş mukavemet-sûz kuvvetler ittifak ve ittihat etmektedirler.

Birinci kuvvet: Maarif ve medeniyetle mücehhez olan İslâmiyet'in kuvvet-i hakikiyesidir.

İkincisi: Tekemmül-ü mebâdî ve vesaitle mücehhez olan ihtiyac-ı şeddidir.

Üçüncüsü: Asya'yı gayet sefalette, başka yerleri nihayet refahette görmekten neşet eden tenebbüh-ü tâm ve teyakkuz-u kâmil ile mücehhez olan gıpta ve rekabet ve kîn-i muzmerdir.

Dördüncüsü: Ehl-i tevhidin düsturu olan tevhid-i kelime.. ve zeminin hâsiyeti olan itidal ve tâdil-i mizaç.. ve zamanın ziyası olan tenevvür-ü ezhan.. ve medeniyetin kanunu olan telâhuk-u efkâr.. ve bedeviyetin lâzımı olan selâmet-i fıtrat.. ve zaruretin semeresi olan hafiflik ve cüret-i teşebbüs ile mücehhez olan istidad-ı fıtrîdir.

Beşincisi: Bu zamanda maddeten terakkiye mütevakkıf olan îlâ-yı kelimetullah, İslâmiyet'in emriyle ve zamanın ilcââtıyla ve fakr-ı şedidin icbarıyla ve her arzuyu öldüren ye'sin ölmesiyle hayat bulan ümit ile mücehhez olan arzu-yu medeniyet ve meyl-i tecedduttür. Ve bu kuvvetlere yardım etmek için ecânib içine ihtilâl veren ve medeniyetleri ihtiyarlandıran mesâvi-i medeniyetin mehâsinine galebesidir. Ve sa'yin sefahete adem-i kifayetidir. Bunun iki sebebi vardır:

Birincisi: Din ve fazileti düstur-u medeniyet etmemeklikten neşet eden müsaade-i sefahet ve muvafakat-ı şehvet-i nefistir.

İkincisi: Hubbü'ş-şehevat ve diyanetsizliğin neticesi olan merhametsizlikten neşet eden maişetteki müthiş müsâvâtsızlıktır.

Evet, şu diyanetsizlik Avrupa medeniyetinin içyüzünü öyle karıştırmış ki, o kadar fırâk-ı fesadiyeyi ve ihtilâliyeyi tevlid etmiş. Faraza hablü'l-metin-i İslâmiye ve Sedd-i Zülkarneyn gibi şeriat-ı garrânın hakikatine iltica ve tahassun edilmezse, bu fırak-ı fesadiye, onların âlem-i medeniyetlerini zîr ü zeber edeceklerdir. Nasıl ki şimdiden tehdit ediyorlar.

Acaba hakikat-i İslâmiye'nin binler mesâilinden yalnız zekât meselesi düstur-u medeniyet ve muavenet olursa, bu belâya ve yılanın yuvası olan

maişetteki müthiş müsavatsızlığa devâ-yı şâfî olmayacak mıdır? Evet, en mükemmel ve bozulmaz bir deva olacaktır.

Eğer denilse: "Şimdiye kadar Avrupa'yı galip ettiren sebep, bundan sonra neden etmesin?"

Cevap: Bu kitabın mukaddimesini mütalâa et. Sonra buna da dikkat et: Sebeb-i terakkîsi, her şeyi geç almak ve geç de bırakmak ve metanet etmek şe'ninde olan burudet-i memleket.. ve mekân ve meskenin darlığı.. ve sakinlerin kesretinden neşet eden fikr-i mârifet ve arzu-yu sanat.. ve deniz ve maden ve sair vesâitin müsaadesiyle hâsıl olan teâvün ve telâhuk idi. Fakat şimdi tekemmül-ü vesait-i nakliye ile, âlem bir şehr-i vahid hükmüne geçtiği gibi, matbuat ve telgraf gibi vesait-i muhabere ve müdâvele ile, ehl-i dünya, bir meclisin ehli hükmündedir. Velhâsıl, onların yükleri ağır, bizimki hafif olduğundan, yetişip geçeceğiz, eğer tevfik refik ola.[1(*)]

Hâtimenin hâtimesi

Asya'nın bahtını, İslâmiyet'in talihini açacak yalnız meşrûtiyet ve hürriyettir fakat şeriat-ı garrânın terbiyesinde kalmak şartıyla…

Tenbih

Mehâsin-i medeniyet denilen emirler, şeriatın başka şekle çevrilmiş birer meselesidir...

Onuncu Mukaddime

Bir kelâmda, her fehme gelen şeylerde mütekellim muahaze olunmaz. Zira mesûk-u lehü'l-kelâmdan başka mefhumlar iradeyle deruhte eder. İrade etmezse, itab olunmaz. Fakat garaz ve maksada mutlaka zâmindir. Fenn-i beyanda mukarrerdir: Sıdk ve kizb, mütekellimin kast ve garazının arkasında gidiyorlar. Demek maksut ve mesâk-ı kelâmda olan muâhaze ve tenkit, mütekellime aittir. Fakat "kelâmın müstetbeâtı" tabir olunan telvihât ve telmihâtında ve "suver-i maânî" ve "tarz-ı ifade" ve "maânî-i ûlâ" tabir olunan vesâil ve uslûp garazında olan günah ve muâhaze, mütekellimin zimmetinde değil, belki örf ve âdete ve kabul-ü umumiye aittir. Zira, tefhim

---

1 (*) Ey nur kardeşlerim! Sevgili Üstadın o zamandaki hitap ettiği hizbu'l-Kur'ân muhatapları, bugün nur talebeleri olarak tezahür etti. Dikkat edin!.. Bu sayfalar bize hitap ediyor. Fen ve medeniyeti İslâm'a hâdim yapıp cihana İslâm medeniyetini ilan etmelisiniz.

M. S.

için, kabul-ü umumî ve örf ihtiram olunur. Hem de eğer hikâye ise, halel ve hata mahkiyyun anh'a aittir.

Evet, mütekellim suver ve müstetbeâtta muâhaze olunmaz. Zira onlara el atmak, semeratını almak için değildir. Belki daha yukarı makâsıdın dallarına çıkmak içindir. Eğer istersen, kinâî şeylere dikkat et. Meselâ, "Filânın kılıcının bendi uzundur."[1] ve "Ramâdı çoktur."[2] denildiği vakit, o adam uzun ve sahî ola... Ramâd ve kılıcı hiç olmazsa da kelâm sâdıktır. Eğer istersen, misal ve müsül-ü faraziyeye dikkat et. Göreceksin: İştihardan neşet eden kıymet ve kuvvet ile müdavele-i efkâr ve akıllar arasında sefârete müstaid oluyorlar. Hatta Mesnevî sahibi ve Sâdi-i Şirâzî gibi en doğru müellif ve en muhakkik hakîm, o müsül-ü faraziyeyi istihdam ve istimâl etmelerinden, müşâhhat görmemişlerdir. Eğer bu sır sana göründü ve ışıklandı; mumunu ondan yandır, kıssat ve hikâyetin köşelerine git. Zira cüzde cârî olan, bazen küllde dahi cârî olabilir…

Tenbih

Üçüncü Makale'de müşkilât ve müteşabihât-ı Kur'âniye'ye dair bir kaide gelecektir. İktiza-yı makamla şimdilik bir nebzesini zikredeceğiz. Şöyle:

Vaktâ ki, Kitab-ı Hakîm'den maksud-u ehem, ekseriyeti teşkil eden cumhurun irşadı idi. Çünkü havas, avâmın mesleğinden istifade edebilirler. Fakat avâm ise, havassa hitap olunan kelâmı hakkıyla fehmedemezler. Hâlbuki, cumhur ise, ekseri avâm.. ve avâm ise, me'lûfât ve mütehayyelâtından tecerrüt edip hakikat-i mahza ve mücerredât-ı sırfayı çıplak olarak göremezler. Fakat görmekleri temin edecek, yalnız zihinlerinin te'nisi için, me'lûf olan ziyy ve libas ile mücerredat arz-ı endam etmektir. Tâ mücerredâtı, suver-i hayaliye arkasında temaşa etmekle görüp tanısın. Öyleyse, hakikat-i mahza, me'lûflarını giyecektir. Fakat surete hasr-ı nazar etmemek gerektir.

Bu sırra binaendir: Esâlîb-i Arap'ta ukul-u beşere olan tenezzülât-ı ilâhiyye tâbir olunan müraat-ı efham ve mümâşât-ı ezhan, Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan'da cereyan etti.

---

1 Bkz.: el-Cürcânî, *Delâilü'l-i'câz* 1/66, 69, 203; ez-Zemahşerî, *el-Müstaksâ* 1/406; el-Kazvînî, *el-Îzâh* 1/301; el-Hamevî, *Hizânetü'l-edeb* 2/263, 265.

2 Bkz.: el-Cürcânî, *Delâilü'l-i'câz* 1/316; el-Hamevî, *Hizânetü'l-edeb* 2/263; 265; el-Mevsılî, *el-Meselü-'s-sâir* 2/188; el-Esfehânî, *el-Eğânî* 3/77.

Ezcümle:

ثُمَّ اسْتَوٰى عَلَى الْعَرْشِ[1] ve يَدُ اللهِ فَوْقَ أَيْدِيهِمْ[2] ve جَاءَ رَبُّكَ[3] ve emsâli... Hem وَالشَّمْسُ تَجْرِي لِمُسْتَقَرٍّ لَهَا[5] ve تَغْرُبُ فِي عَيْنٍ حَمِئَةٍ[4] de ve eşbâhı... Hem de ne-zâiri bu üslûba birer mecradır.

ذٰلِكَ الْكِتَابُ لَا رَيْبَ ۛ فِيهِ[6]

Hâtime

Sa'b olan bir kelâmın, ığlak ve işkâli, ya lafız ve uslûbun perişanlığından neşet eder; bu kısım Kur'ân-ı Vâzıhü'l-Beyan'a yanaşmamıştır. Veyahut mânânın dakik, derin veyahut kıymettar veyahut gayr-i me'lûf, gayr-i mebzul olduğundan, güya fehme karşı nazlanmak ve şevki arttırmak için kendini göstermemek ve kıymet ve ehemmiyet vermek ister. Müşkilât-ı Kur'âniyye bu kısımdandır.

Tenbih

Hadis-i şerifte varid olduğu gibi, her âyetin birer zâhir ve bâtın.. ve her zâhir ve bâtının birer had ve muttalaı.. ve her had ve muttalaın çok şücûn ve gusûnu vardır.[7] Ulûm-u İslâmiye buna şahittir. Bu merâtibin her birinin birer derecesi, birer kıymeti, birer makamı vardır; temyiz lâzımdır. Lâkin tezâhum yoktur. Fakat iştibak iştibahı intaç eder. Nasıl daire-i esbap daire-i akaide karıştırılsa, ya tevekkül namıyla bir betâlet veya müraat-ı esbap namıyla bir i'tizali intaç eder. Öyle de, devâir ve merâtip tefrik olunmazsa, böyle neticeleri verir.

---

1 "Sonra da Arşı üzerine hükümran oldu." (A'râf sûresi, 7/54; Yûnus sûresi, 10/3; Ra'd sûresi, 13/2; Furkan sûresi, 25/59; Secde sûresi, 32/4; Hadîd sûresi, 57/4)

2 "Allah'ın Eli, onların ellerinin üstündedir." (Fetih sûresi, 48/10)

3 "Rabbin, (kudret ve azametiyle perdesiz) tecelli eder." (Fecr sûresi, 89/22)

4 "(Nihayet Batıya ulaştığında), güneşi âdeta kara bir balçıkta batar vaziyette (buldu)." (Kehf sûresi, 18/86)

5 "Güneş, kendisi için takdir edilmiş bir yörüngede akıp gitmektedir." (Yâsîn sûresi, 36/38)

6 "İşte (eşsiz, mu'cize) Kitap: Onun (Allah tarafından indirildiği ve baştan sona hakikatler mecmuası olduğu) hakkında hiçbir şüphe yoktur." (Bakara sûresi, 2/1, 2)

7 Bkz.: Abdurrezzak, *el-Musannef* 3/358; Ebû Ya'lâ, *el-Müsned* 9/278; et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-evsat* 1/236.

On Birinci Mukaddime

Kelâm-ı vahidde ahkâm-ı müteaddide olabilir. Bir sadef, çok cevahiri tazammun edebilir. Zevi'l-elbâbca mukarrerdir: Kaziyye-i vâhide, müteaddit kazâyâyı tazammun eder. O kaziyyelerin her biri ayrı birer madenden çıktığı gibi, ayrı ayrı birer semere de verir. Birbirinden fark etmeyen, haktan bîgâne kalır.

Meselâ: Hadiste denilmiş: أَنَا وَالسَّاعَةُ كَهَاتَيْنِ[1] Yani, "Ben ve kıyâmet, bu iki parmak gibiyiz. Mâbeynimizde tavassut edecek peygamber yoktur." Veya hadisin muradı ne ise haktır.

Şimdi bu hadis üç kaziyyeyi mutazammındır:

Birincisi: "Bu kelâm Peygamber'in *(aleyhissalâtü vesselâm)* kelâmıdır." Bu kaziyye ise, tevâtürün –eğer olsa– neticesidir.

İkincisi: "Kelâmın mânâ-yı muradı hak ve sâdıktır." Bu kaziyye ise, mu'cizelerden tevellüd eden burhanın neticesidir.

Bu ikisinde ittifak etmek gerektir. Fakat birincisini inkâr eden, mükâbir, kâzip olur. İkincisini inkâr eden adam dalâlete gider, zulmete düşer.

Üçüncü kaziyye: "Bu kelâmda murat budur. Ve bu sadefte olan cevher budur; ben gösteriyorum." Bu kaziyye ise, teşehhî ile değil, içtihadın neticesidir. Zaten müçtehid olan başka müçtehidin taklidine mükellef değildir.

Bu üçüncü kaziyyede ihtilâfât feveran ederler. Kâl u kîl buna şahittir. Bunu inkâr eden adam, eğer içtihad ile olsa, ne mükâbirdir ve ne küfre gider. Zira âmm, bir hâssın intifâsıyla müntefî değildir. Binaenaleyh, her eve kendi kapısıyla gitmek lâzımdır. Zira her evin bir kapısı var. Ve her kilidin bir anahtarı vardır…

Hâtime

Bu üç kaziyye hadiste cereyanı gibi, âyette de cereyan eder. Zira umumîdir. Fakat kaziyye-i ûlâda bir fark-ı dakik vardır. Ve bundan başka, bir kelâmda çok ahkâm-ı zımniye bulunur. Fakat hususîdir. Her biri ayrı bir asıl, ayrı bir semeresi olabilir.

---

[1] Buhârî, *tefsîru sûre (79)* 1, *talâk* 25, *rikak* 39; Müslim, *fiten* 132; Tirmizî, *fiten* 39.

Tenbih

İltizam-ı hilâf ve taassub-u bârid ve meylü't-tefevvuk ve hiss-i taraftarlık ve vehmini bir asla ircâ ile kendine özür göstermek, arzusuna muvâfık olan zayıf şeyleri kavî görmek ve gayrın tenkîsiyle kendi kemâlini göstermek ve gayrı tekzip veya tadlil etmekle kendi sıdk ve istikametini ilân etmek gibi sefil ve süflî emirlerin menşei olan hubb-u nefis ile böyle makamlarda muğâlata ederek çok bahaneler bulabilir.

وَإِلَى اللهِ الْمُشْتَكٰى[1]

On İkinci Mukaddime

Lübbü bulmayan, kışır ile meşgul olur. Hakikati tanımayan, hayâlâta sapar. Sırat-ı müstakîmi göremeyen, ifrat ve tefrite düşer. Muvâzenesiz ve mizansız olan çok aldanır, aldatır.

Zâhir-perestleri aldatan bir sebep, kıssanın hisseyle münasebeti ve mukaddimenin maksutla zihinde mukâreneti, vücud-u haricîde olan mukârenet ile iltibas olunmasıdır. Bu noktaya dikkat et, sonra muhtaç olacaksın.

Hem de ihtilâlâtı tevlid eden, ihtilâfâtı îka eden, hurâfâtı icad eden, mübalâğâtı intaç eden esbâbın birisi ve belki en birincisi, hilkatte olan hüsün ve azamet ve ulviyete adem-i kanaattir. Hâşâ, zevk-i fâsidesiyle istihfaf-ı nizam etmektir. Hâlbuki, akıl ve hikmet nazarlarında her biri kudretin en bâhir mu'cizelerinden olan hakâik-i âlemde olan hüsn-ü intizam ve kemâl ve ulviyet, o derece dest-i hikmet ile nakşolmuş ki, bütün hayal-perestlerin ve mübalâğacıların hülyalarından geçmiş olan harikulâde hüsün ve kemâle nisbet olunsa, o harikulâde hayaller gayet âdi ve o âdâtullah gayet harikulâde bir hüsün ve haşmet gösterecektir. Fakat cehl-i mürekkebin hemşiresi ve nazar-ı sathînin annesi olan ülfet, mübalâğacıların gözlerini kapatmıştır. Böyle gözleri açmak içindir: Me'lûf olan âfâk ve enfüste dikkat-i nazara, Kitab-ı Hakîm emreder.

Evet, gözleri açan, yalnız nücûm-u Kur'âniye'dir. Öyle nücum-u sâkıbedirler ki: Cehlin zulmünü ve nazar-ı sathînin zulümâtını defettikleri gibi; âyât-ı beyyinat, yed-i beyzâyla, ülfet ve sathiyetin hicaplarını ve zâhir-perest-

[1] Yegâne şikâyet merciimiz Cenab-ı Hak'tır.

liğin perdesini parça parça ederek, ukulü, âfâk ve enfüsün hakâikine tevcih edip irşad etmişlerdir.

Hem de meylü'l-mübalâğâtı tevlid eden, beşerin kendi meylini kuvveden fiile çıkarmasına meyelân-ı fıtriyesidir. Zira, meyillerinden birisi, hayret verecek acip şeyleri görmeye ve göstermeye ve teceddüde ve icada olan meylidir. Buna binaen, vaktâ beşer, nazar-ı sathî ile kâinat kaplarında ülfet kapağı altında olan gıdâ-yı ruhânîyi zevk edemediğinden, kabı ve kapağı yalamakla usanmak ve kanaatsizlik ve harikulâdeye meyil ve hayâlâta iştihadan başka netice vermediğinden, meyl-i harikulâdeyle ya teceddüd veya terviç için meylü'l-mübalâğa tevellüd eder. O mübalâğa ise, dağ tepesinde bir kartopu gibi yuvarlamakla tâ hayalin yüksek zirvesinden lisana kadar tekerlense, sonra lisandan lisana yuvarlanıp giderken kendi hakikatinin çok parçalarını dağıtmakla beraber, her lisandan meylü'l-mübalâğa ile çok hayâlâtı kendine toplar, şâpe gibi büyür. Hatta kalbe değil, belki sımahta, belki hayalde bile yerleşemiyor. Sonra bir nazar-ı hak gelir; onu tecrit etmekle çıplak ederek tevâbiini dağıtıp aslına ircâ eder. "Hak gelir, bâtıl ölür."[1] sırrı da zâhir olur.

Ezcümle: Bugünlerde bir hikâye buna misal olabilir: Fahir olmasın, zaman-ı sabâvetimden beri üssü'l-esas-ı meslekim, ifrat ve tefritle hakâik-i İslâmiyet'e sürülen lekeleri temizlemek ve o elmas gibi hakikatlerine saykal vurmak idi. Bu mesleğime tarih-i hayatım, pek çok vukuatıyla şehadet eder. Bununla beraber, bugünlerde küreviyet-i arz gibi bedihî bir meseleyi zikrettim. O meseleye temas eden mesâil-i diniyeyi tatbik ve tevfik ederek düşmanların itirâzâtını ve muhibb-i dinin vesveselerini defeyledim. Nasıl ki mesâilde mufassalan gelecektir…

Sonra, gulyabânî gibi hayâlâta alışan zâhir-perestlerin dimağları kabul etmeyecek gibi göründüler. Fakat asıl sebep, başka garaz olmak gerektir. Güya göz yummakla gündüzü gece, veya üflemekle güneşi söndürmeye ihtimal vermek gibi bir hareket-i mecnunanede bulundular. Güya onların zannınca, küreviyet-i arza hükmeden, dinde çok mesâile muhalefet ediyor! Onu bahane ederek büyük bir iftirayı ettiler. O derecede kalmadı. Vesveseli ezhanı, iftiranın büyümesine müsait bir zemin bulduklarından, iftirayı o derece büyüttüler ki, ehl-i diyanetin hakikaten ciğerlerini dâğ-dâr ve ehl-i hamiyeti İslâm terakkiyatından me'yus ettiler.

---

1 Bkz.: İsrâ sûresi, 17/81.

Lâkin bu hâl büyük bir derstir. Beni ikaz etti ki: *Cahil dost, düşman kadar zarar verebilir.* Öyleyse, şimdiye kadar yalnız düşmanın tarafına bakıp, eldeki elmas kılıçla onların tefritlerini kırardım. Fakat şimdi mecburum: Öyle dostların terbiyeleri için, onların avâm-perestâne ve ifratkârâne olan hayâlâtlarına, o kılıcı bir derece iliştireceğim. Eğer çendan böyle şahsî şeylerin böyle mebâhisatta zikirleri lâzım değildir. Fakat şahsiyette kalmadı, medreselerin hayatlarına taalluk eder bir mesele-i umumî hükmüne geçti. O zâhir-perestler emin olsunlar ki, sa'yleri beyhudedir. Şimdiye kadar böyle avâm-perestâne safsatalarla bizi cahil bıraktılar. Bundan sonra bizi cahil bırakmakla cehlimizden istifade etmek istiyorlar. Olmaz ve olamaz; medreseler hayatlanacaktır vesselâm…

Hem de zâhiriyyûnun efkârını teşviş eden ve hayâlâtını intizamdan çıkaran sıdk-ı enbiyânın delâili yalnız harikulâdelerde münhasır olduklarını itikat etmeleridir.

Hem de Peygamberimiz'in *(aleyhissalâtü vesselâm)* cümle hali veya ekseriyeti, harika olmak itibar etmeleridir. Bu ise, vücut müsaade etmediği için, mütehayyelâtları intizam bulamıyor. Hâlbuki, böyle itikat, sırr-ı hikmet-i ilâhiyeden ve hilkat-i âlemde cârî olan kavânîn-i ilâhiyeye peygamberlerin *(aleyhimüsselâm)* teslim ve ittibâlarından gaflet, pek büyük bir gafletin neticesidir. Evet, Peygamberimiz'in *(aleyhissalâtü vesselâm)* her bir hâl ve hareketi, sıdkına delâlet ve hakka temessüküne şehadet etmekle beraber; Peygamber de *(aleyhissalâtü vesselâm)* âdâtullaha ittiba ve inkıyad ediyor… Makale-i Sâlise'de bu sırra tenbih edilecektir.

Hem de harikulâdenin izharı tasdik-i nübüvvet içindir. Tasdik ise, zâhir olan mu'cizatıyla, ekmel-i vecih ile hâsıl olabilir. Eğer hâcetten fazla harika olsa, ya abestir veya sırr-ı teklife münâfidir. Zira, teklif, nazarî olan şeyde bir imtihandır. Bedîhiyat veya bedahete yakın olan şeylerde, ednâ, âlâ ile müsâvi olabilir. Veyahut cereyan-ı hikmetin sırrına teslim ve itaate muhaliftir. Hâlbuki, peygamberler *(aleyhimüsselâm)* herkesten ziyade ubudiyet ve teslime mükelleftirler.

Ey şu perişan sözlerime nazar eden tâlib-i hak!.. Senin mahiyetinde ekilmiş olan müyûlât, şu On İki Mukaddime'de, sükûnuyla beraber cereyan eden şems-i hakikatin ziyasıyla neşv ü nema bulup çiçekler açacaktır…

Hâtime

Seyyid olmayan "Seyyidim." ve seyyid olan "Değilim." diyenler, ikisi de günahkâr; ve duhul ile huruç haram oldukları gibi, hadis ve Kur'ân'da dahi ziyade veya noksan etmek memnûdur. Fakat ziyade etmek, nizamı bozduğu ve vehme kapı açtığı için, daha zararlıdır. Noksana cehil bir derece özür olur. Fakat ziyade etmek, ilimle olur. Âlim olan mâzur değildir. Kezâlik, dinden bir şeyi fasl veya olmayanı vasl etmek, ikisi de caiz değildir. Belki hikâyâtın bakırları ve İsrailiyat'ın müzahrafâtı ve teşbihâtın mümevvehâtı elmas-ı akîdede, cevher-i şeriatta, dürer-i ahkâmda idhal etmek, kıymetini daha ziyade tenzil ve müteharrî-i hakikat olan müşterisini daha ziyade tenfir ve pişman eder.

Hâtimenin hâtimesi

Bir adam müstaid ve kabil olduğu şeyi terk ve ehil olmayan şeye teşebbüs etmek, şeriat-ı hilkate büyük bir itaatsizliktir. Zira şanı odur ki, istidadı, sanatta intişar ve tedâhül; ve sanatın mekâyisine ihtiram ve muhabbet; ve nevâmisine temessül ve imtisâl, elhâsıl; fena fi's-sanat olmaktır. Vazife-i hilkat bu iken, bu yolsuzlukla sanatın suret-i lâyıkasını tağyir eder. Ve nevâmisini incitir. Ve asıl müstaid olduğu sanata olan meyliyle, teşebbüs ettiği gayr-i tabiî sanatın suretini çirkin eder. Zira, bilkuvve olan meyil ve bilfiil olan sanatın imtizaçsızlığı için bir keşmekeş olur.

Bu sırra binaen, pek çok adam meylü'l-ağalık ve meylü'l-âmiriyet ve meylü't-tefevvuk ile mütehakkim geçinmek istediğinden, ilmin şanında olan teşvik ve irşad ve nasihat ve lutfu terk edip, kendi istibdad ve tefevvukuna vesile-i cebir ve tânif eder. İlme hizmete bedel, ilmi istihdam eder. Buna binaen, vezâif ehil olmayanın ellerine geçti. Bâhusus medâris bununla indirasa yüz tuttu. Buna çare-i yegâne, daire-i vahidenin hükmünde olan müderrisleri, darülfünûn gibi çok devaire tebdil ve tertip etmektir. Tâ, herkes sevk-i insanîsi ile hakkına gitmekle, hikmet-i ezeliyenin emr-i mânevîsini, meyl-i fıtrîsiyle imtisâl edip kaide-i taksimü'l-a'mâle tatbik edilsin.

Tenbih

Ulûm-u medârisin tedennîsine ve mecrâ-yı tabiîden çevrilmesine bir sebeb-i mühim budur:

Ulûm-u âliye (اٰلِيَه) maksud-u bizzat sırasına geçtiğinden, ulûm-u âliye (عَالِيَه) mühmel kaldığı gibi, libas-ı mânâ hükmünde olan ibare-i Arabiye'nin

halli, ezhanı zaptederek, asıl maksut olan ilim ise tebeî kalmakla beraber ibareleri bir derece mebzul olan ve silsile-i tahsile resmen geçen kitaplar evkat, efkârı kendine hasredip harice çıkmasına meydan vermemeleridir.

Ey birader-i vicdan!.. Zannediyorum, şimdi şu mukaddimât üzerine terettüp edecek olan kütüb-ü selâseyi, ne mahiyette olduklarını görmek istiyorsun. Fakat daha sabret. Şimdilik sana bir mevzu söyleyeceğim ki, o kütübün bir zemin-i icmâlîsini, tabir-i diğer ile küçük bir fotoğrafını veya icmâlî bir haritasını teşkil eder. Hem de o kütüpte sekiz-dokuz meseleyi, acele edip sana takdim edeceğim. Üçüncü Makale'den sonra eğer meşiet-i ilâhiye taalluk etse ve tevfik-i rabbânî refik olsa, tafsilâtını zikretmek fikrindeyim.

İşte mevzu ve zemin budur: Kur'ân'ın gösterdiği vesail ile, doğru hikmetin kuvvetiyle, bir seyr-i rûhânî olarak semâvâtın ulûmlarına çıkacağım. Tâ, oradan temaşa edip göreceğiz ki, küre-i arz hol veya top veya fırfıra veya sapan taşı gibi, Sâni-i Hakîm dest-i kudret ile döndürüp, atmakla çeviriyor. Tâ, parça parça ederek daha iyisine tebdil edeceğine nazar-ı hikmet ile göreceğiz. Sonra da semavattan asılıp, cevvden geçeceğiz. Tedricen, beşiğimiz olan ve beşerin yatıp ve istirahat eylemesi için Hâlık-ı Rahmân, sathını serip müheyyâ ve mümehhed etmiş olan küre-i arza ineceğiz. Sonra da beşer, çocukluğundan çıktığı gibi, beşiğini atıp harap etmek ile beşeri saadet-saray-ı ebediyeye gönderilmesine nazar-ı dikkatle temaşa edeceğiz.

Bunu tamamen temaşa ettiğimizden sonra, zaman ve mekân ile mukayyed olmayan seyr-i ruhanî ile zaman-ı mâzi kıtasına girip, ebnâ-yı cinsimiz olan, ebnâ-yı mâzi ile seyyâle-i berkiye-i tarihiyeyle muhabere edeceğiz. O mağrib-i ihtifânın köşesinde vukua gelen hadisatı öğrenip, ondan fikir için bir şimendiferi yapacağız. Sonra dönüp gelmek üzere olan ebnâ-yı cinsimizi ziyaret ve istikbal için saadetin fecr-i sâdıkını uzaktan görmek ve göstermek ile maşrık-ı istikbale müteveccih olarak, şimendifer-i terakkîye ve tevfik denilen sefine-i sa'ye bindiğimizle beraber, ellerimizde olan burhanın misbahıyla, o bidayeti karanlık görülen, fakat arkası gayet parlak olan zamana dahil olacağız. Tâ ebnâ-yı müstakbelle musafaha edip saadetlerini tebrik edeceğiz.

İşte bu küçük fotoğrafta öyle bir güzel resim mündemiçtir ki, ileride tahrir ile sana görünecektir. Şimdi bu zeminde kütüb-ü mezbûrenin şecereleri tenebbüt ve makalât-ı selâsenin cedâviliyle sulanacaktır.

Ey birader!.. Senin elini tutup hazine-i hakâike götürmekten evvel, vaad ettiğim birkaç mesele ile acele edip basar-ı basiretinize gışavet ve perde olan

hayâlâtı defedeceğim. Öyle hayâlât, gulyabânî gibi elleriyle senin gözünü kapar, göğsüne vurur, seni tahvif eder. Faraza gösterse de, nuru nar, dürrü meder gibi gösterir. O hayâlâttan sakın!.. Senin vesveselerinin en büyük menşei, küreviyete taalluk eden birkaç meseledir.

Ezcümle: Sevr ve Hût[1] ve Kaf Dağı[2] ve Sedd-i Zülkarneyn[3] ve cibâlin evtâdiyetleri[4] ve yer altında cehennemin yerini[5] tayin etmek ve دَحْيِهَا[6] ve وَيُنَزِّلُ مِنَ السَّمَآءِ مِنْ جِبَالٍ فِيهَا مِنْ بَرَدٍ[9] ve وَالشَّمْسُ تَجْرِي لِمُسْتَقَرٍّ لَهَا[8] ve سُطِحَتْ[7] gibi mesâildir. Hakikatlerini beyan edeceğim; tâ, dinin düşmanlarının gözleri kapatılsın. Ve dostlarının gözleri dahi açılsın. İşte başlıyorum:

Birinci Mesele

Senin munsıf olan zihnine mâlûmdur ki: Küreviyet-i arz ve yerin yuvarlaklığına, muhakkikîn-i İslâm –eğerçi ittifak-ı sükûtî ile olsa– ittifak etmişlerdir.

Eğer bir şüphen varsa, Makâsıd[10] ve Mevâkıf'a[11] git. Maksada vukuf ve ıttıla peyda edeceksin ve göreceksin: Sa'd ve Seyyid, top gibi küreyi ellerinde tutmuşlar, her tarafına temaşa ediyorlar.

Eğer o kapı sana açılamadı; Mefâtîhü'l-ğayb olan, İmam Râzî'nin geniş olan tefsirine gir[12] ve serir-i tedriste o dâhî imamın halka-yı dersinde otur, dersini dinle.

Eğer onun ile mutmain olamadın; arzı, küreviyet kabına sığıştıramadın. İbrahim Hakkı'nın arkasına düş,[13] Hüccetü'l-İslâm olan İmam Gazâlî'nin yanına git, fetva iste. De ki: "Küreviyette müşâhhat var mıdır?" Elbette diyecek:

---

1 et-Taberî, *Câmiu'l-beyân* 1/153, 194, 21/72; el-Hâkim, *el-Müstedrek* 4/636; İbni Abdilberr, *et-Temhîd* 4/9.

2 Bkz.: İbn Arabî, *el-Fütûhâtü'l-Mekkiyye* 5/109.

3 Bkz.: Kehf sûresi, 18/92-98; Enbiyâ sûresi, 21/95-96.

4 Bkz.: Nebe sûresi, 78/7.

5 Bkz.: Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned* 2/370, 4/287; İbn Ebî Şeybe, *el-Musannef* 3/55; el-Beyhakî, *Şuabü'l-îmân* 1/331, 1/357, 4/334; el-Hâkim, *el-Müstedrek* 4/612.

6 "Yeri (iskâna hazır hale getirmek için) yumurta biçiminde yaydı." (Nâziât sûresi, 79/30)

7 "(Yer) yayılıp, iskâna hazırlanmış." (Ğâşiye sûresi, 88/20)

8 "Güneş, kendisi için takdir edilmiş bir yörüngede akıp gitmektedir." (Yâsîn sûresi, 36/38)

9 "O, gök tarafından dağlar gibi kar yüklü bulutlardan dolu indirir." (Nûr sûresi, 24/43)

10 Bkz.: et-Teftâzânî, *Şerhu'l-Makâsıd* 3/177-189.

11 Bkz.: el-Cürcânî, *Şerhu'l-Mevâkıf* 7/145-147.

12 Bkz.: er-Râzî, *Mefâtîhu'l-ğayb* 31/48.

13 Bkz.: İbrahim Hakkı, *Mârifetnâme* s.43-57.

"Kabul etmezsen müşâhhat vardır." Zira, tâ zamanından beri şöyle bir fetva göndermiş: "Kim küreviyet-i arz gibi burhan-ı kat'î ile sabit olan bir emri, dine himayet bahanesiyle inkâr ve reddetse, dine cinayet-i azîm etmiş olur. Zira bu sadakat değil, hıyanettir."

Eğer ümmîsin, fetvayı okuyamıyorsun; bizim hem-asrımız ve fikren biraderimiz olan Hüseyin Cisrî'nin sözünü[1] dinle!.. Zira, yüksek sesle münkir-i küreviyeti tehdit ettiği gibi, hakikat kuvvetiyle pervasız olarak der: "Kim dine istinad ile, himayet yolunda müdevveriyet-i arzı inkâr ederse, sadîk-ı ahmaktır, adüvv-ü şedidden daha ziyade zarar vermiş olur."

Eğer bu yüksek sesle senin yatmış olan fikr-i hakikatin uykudan kalkmadıysa ve gözün de açılamadı; İbni Hümam[2] ve Fahrü'l-İslâm gibi zatların ellerini tut, İmam Şafiî'ye git,[3] istiftâ et. De ki:

"Şeriatta vardır: Bir vakitte beş vaktin namazı kılınır. Hem de bir kavim vardır, yatsı namazlarının vakti bazı vakitte yoktur. Hem de bir kavim vardır, güneş çok günlerde gurub ve çok gecelerde tulû etmez. Nasıl oruç tutacaklar?"

Hem de istifsar et ki: "Şartın târif-i şer'îsi olan, sair erkâna mukarin olan şeydir. Nasıl namazda şart olan istikbal-i kıbleye intibak eder? Hâlbuki, yalnız kıyam ve yarı kuudda mukârenet vardır."

Emin ol, İmam Şafiî mesele-i ûlâyı şarktan ve garptan geçen dairenin müdevveriyeti ile tasvir edecektir. İkinci ve üçüncü meseleyi dahi, cenuptan şimale mümted olan dairenin mukavvesiyetiyle tatbik edecektir. Burhan-ı aklî gibi cevap verecektir. Hem de kıble meselesinde diyecek:

"Kıble ve Kâbe öyle bir amûd-u nurânîdir ki, semavatı Arş'a kadar takmış ve nazm edip, küre-i arzın tabakâtını Ferş'e kadar delerek kâinatın muntazam bir amûd-u nurânîsi olmuştur. Eğer gıtâ ve perde keşfolunsa, hatt-ı şâkul ile senin gözünün şuâı, namazın her bir hareketinde ayn-ı kıbleyle temas ve musafaha edecektir."

Ey birader!.. Eğer sen zannettiğim adamlardansan, acip hülyaların âlem-i hayalden başka bir yer bulamadığından, bir kıymeti yoktur, tâ kalbe girebilsin. Sen de inanmıyorsun, nefsini kandıramıyorsun; fakat sapmışsın. Eğer o hayâlâta açık ve hakikate kapalı olan kalbinizde pek çok defa mütehayyilenizden daha küçük olan küre-i arz yerleşmez ise, tevsi-i zihin için nazarın ufkunu

---

1 Bkz.: Hüseyin Cisrî, *Risâle-i Hamîdiye (Türkçe terceme)* s.365-367.

2 Bkz.: İbnü'l-Hümâm, *Fethu'l-kadîr* 1/224.

3 Bkz.: en-Nevevî, *el-Mecmû* 3/49.

genişlettir. Bir meclis hükmünde geçinen arzın sakinlerini gör, sual et. Zira, ev sahibi evini bilir. Onlar umumen müşahede ve tevâtür ile bir lisanla sana söyleyecekler: "Yahu! Bizim beşiğimiz ve feza-yı âlemde şimendiferimiz olan küremiz o kadar divane değildir. Ecrâm-ı ulviyede câri olan kaide ve kanun-u ilâhîden şüzuz ve serkeşlik etsin." Hem de delâil-i mücesseme-i musattaha olarak haritaları ibraz edecektir.

İşaret

Nizam-ı hilkat-i âlem denilen şeriat-ı fıtriye-i ilâhiye; mevlevî gibi cezbe tutan meczup ve misafir olan küre-i arza, güneşe iktida eden safbeste yıldızların safında durup itaat etmesini farz ve vacip kılmıştır. Zira zemin, sema ile beraber [1] أَتَيْنَا طَآئِعِينَ demişlerdir. *Taat ise, cemaat ile daha efdal ve daha ahsendir.*

Elhâsıl: Sâni-i âlem, arzı istediği gibi ve hikmeti iktiza ettiği gibi yaratmıştır. Sizin, ey ehl-i hayal, teşehhî ile istediğiniz gibi yaratmamıştır, akıllarınızı kâinata mühendis etmemiştir.

Tenbih

Zaaf-ı akîdeye veyahut sofestâî mezhebine olan meyle; veyahut daha almamış, yeni müşteri olmasına işaret eden umûrun biri de, "Bu hakikat dine münafidir." olan kelime-i hamkâdır. Zira burhan-ı kat'î ile sabit olan bir şeyi hak ve hakikat olan dine muhalif olduğuna ihtimal veren ve münâfâtından havf eden adam, hâlî değil, ya dimağında bir sofestâî gizlenmiş, karıştırıyor; veyahut kalbini delerek bir müvesvis saklanmış, ihtilâl ediyor; veyahut yeniden dine müşteri olmuş, tenkit ile almak istiyor…

İkinci Mesele

Pûşide olmasın, Sevr ve Hût'un kısas-ı meşhuresi, İslâmiyet'in dahîl ve tufeylîsidir. Râvisi ile beraber Müslüman olmuştur. İstersen, Mukaddime-i Sâlise'ye git, göreceksin, hangi kapıdan daire-i İslâmiyet'e dahil olmuştur.

Amma, İbni Abbas'a olan nisbetin ittisali ise: Dördüncü Mukaddime'nin aynasına bak; o ilhakın sırrını göreceksin. Bundan sonra mervîdir: "Arz, Sevr ve Hût üzerindedir."[2] hadis olarak rivayet ediliyor.

---

1 "Gönüllü olarak geldik ve emrine boyun eğdik!" (Fussilet sûresi, 41/11)

2 Bkz.: et-Taberî, *Câmiu'l-beyân* 1/153, 194, 21/72; el-Hâkim, *el-Müstedrek* 4/636; İbni Abdilberr, *et-Temhîd* 4/9; el-Heysemî, *Mecmeu'z-zevâid* 8/131 (Bezzar'dan naklen).

Evvelâ: Teslim etmiyoruz ki, hadistir. Zira, İsrailiyat'ın nişanı vardır.

Sâniyen: Hadis olsa da zaaf-ı ittisal için yalnız zannı ifade eden âhâddandır. Akîdeye dahil olmaz. Zira yakîn şarttır.

Sâlisen: Mütevâtir ve kat'iyyü'l-metin olsa da, kat'iyyü'd-delâlet değildir. Eğer istersen, Beşinci Mukaddime'ye müracaat ile, On Birinci Mukaddime ile müşavere et! Göreceksin, nasıl hayâlât, zâhir-perestleri havalandırmış; bu hadisi, mahâmil-i sahihadan çevirmişlerdir. İşte vücuh-u sahiha üçtür:

Nasıl "Sevr" ve "Nesr" ve "İnsan" ve diğeriyle müsemmâ olan "Hamele-i Arş", melâikedir. Bu Sevr ve Hût dahi, öyle iki melâikedir.[1] Yoksa, Arş-ı Âzam'ı melâikeye; küreyi, küre gibi himmete muhtaç olan bir öküze tahmil etmek, nizam-ı âleme münafidir. Hem de lisân-ı şeriatte işitiliyor: Her bir nev'e mahsus ve o nev'e münasip bir melek-i müekkel vardır. Bu münasebete binaen o melek o nev'in ismiyle müsemmâ, belki âlem-i melâikede onun suretiyle mütemessil oluyor…

Hadis olarak işitiliyor: "Her akşamda güneş Arş'a gider, secde eder. İzin alıyor, sonra geliyor."[2] Evet, şemse müekkel olan melek; ismi Şems, misali de şemstir. Odur gider, gelir.

Hem de hükema-yı ilâhiyyûn nezdinde, her bir nevi için hayy ve nâtık ve efrada imdat verici ve müstemiddi bir mahiyet-i mücerrede vardır. Lisân-ı şeriatta "melekü'l-cibâl" ve "melekü'l-bihar" ve "melekü'l-emtar" gibi isimlerle tabir edilir.[3] Fakat tesir-i hakikîleri yoktur. Müessir-i Hakikî, yalnız Zât-ı Akdes'tir. إِذْ لَا مُؤَثِّرَ فِي الْكَوْنِ إِلَّا اللهُ[4]

Esbab-ı zâhiriyenin vaz'ındaki hikmet ise: İzhar-ı izzet ve saltanat tabir olunan dest-i kudret, perdesiz daire-i esbaba mün'atıf olan nazara karşı, zâhiren umûr-u hasîse ile mübâşeret ve mülâbeseti görülmemektedir. Fakat daire-i akîde denilen hak ve melekûtiyette her şey ulvîdir. Dest-i kudretin perdesiz mübaşereti izzete münasiptir… ذٰلِكَ تَقْدِيرُ الْعَزِيزِ الْعَلِيمِ[5]

İkinci mahmil: Sevr, imaret ve ziraat-i arzın en büyük vasıtası olan öküz-

---

1 Bkz.: et-Taberî, *Câmiu'l-beyân* 1/153, 194, 21/72; el-Hâkim, *el-Müstedrek* 4/636; İbni Abdilberr, *et-Temhîd* 4/9; el-Heysemî, *Mecmeu'z-zevâid* 8/131 (Bezzar'dan naklen).

2 Buhârî, *bed'ü'l-halk* 4; Müslim, *îmân* 250; Tirmizî, *fiten* 22.

3 Bkz.: el-Îcî, *Kitâbü'l-Mevâkıf* 1/292, 293, 2/700.

4 "Kâinatta Allah'tan başka Müessir-i Hakiki yoktur." Bkz.: el-Îcî, *Kitâbü'l-Mevâkıf* 3/46, 90, 335.

5 "Bütün bunlar, Azîz (mutlak izzet ve ululuk sahibi, her işte üstün ve mutlak galip,) ve Alîm (her şeyi hakkıyla bilen)in takdiridir." (En'âm sûresi, 6/96; Yâsîn sûresi, 36/38; Fussilet sûresi, 41/12)

dür. Hût ise, ehl-i sevâhilin, belki pek çok nev-i beşerin medar-ı maîşeti olan balıktır.

Nasıl biri sual ederse: "Devlet ne şey üstündedir?" Cevap verilir: "Kılıçla kalem üstündedir." Veyahut: "Medeniyet neyle kaimdir?" "Mârifet ve sanat ve ticaret ile.." cevap verilir. Veyahut "Nev-i beşer, ne şey üzerinde bekâ bulur?" Cevap ise: "İlim ve amel üstünde bekâ bulur."

Kezâlik, –Allahu a'lem– Fahr-i Kâinat *(aleyhissalâtü vesselâm)* buna binaen cevap vermiş. Şöyle sual eden zat –İkinci Mukaddime'nin sırrıyla– böyle hakâike zihni istidat kesbetmediğinden vazifesi olmayan bir şeyden sual ettiği gibi, Peygamberimiz de *(aleyhissalâtü vesselâm)* asıl lâzım olan şöyle cevap buyurdu ki: "Yer, sevr üstündedir."[1] Zira, yerin imareti nev-i beşer iledir. Nev-i beşerden olan ehl-i kurânın menba-ı hayatları, ziraat iledir. Ziraat ise, öküzün omuzu üstündedir ve zimmetindedir. Kısm-ı diğeri olan ehl-i sevâhilin âzam-ı maişetleri, belki ehl-i medeniyetin büyük bir maden-i ticaretleri, balığın cevfinde ve hûtun üstündedir. كُلُّ الصَّيْدِ فِي جَوْفِ الْفَرَى[2] meselesine mâsadaktır. Bu latîf bir cevaptır. Mizah da olsa haktır. Zira mizah etse de yalnız hak söyler. Faraza, sâil keyfiyet-i hilkatten sual etmişse, fenn-i beyanda olan تَلَقَّى السَّامِعُ بِغَيْرِ الْمُتَرَقَّبِ[3] kaidesinin üslûb-u hakimânesiyle, lâzım ve istediği cevabı vermiştir. Yoksa, hasta olan sail iştiha-yı kâzibi ile istediği cevabı vermemiştir. يَسْئَلُونَكَ عَنِ الْأَهِلَّةِ قُلْ هِيَ مَوَاقِيتُ لِلنَّاسِ[4] bu hakikate bir beraatü'l-istihlâldir.

Üçüncü mahmil: Sevr ve Hût, arzın mahrek-i senevîsinde mukadder olan iki burçtur. O burçlar, eğer çendan farazî ve mevhumedirler. Asıl ecrâmı nazm ve rapt ile yüklenmiş olan âlemde câri ve lafzen ve ıstılahen "câzibe-i umumîye" ile müsemmâ olan âdâtullahın kanunu o burçlarda temerküz ve tahassul ettiğinden, "Arz burçlar üstündedir." olan tâbir-i hakimâne caizdir. Bu mahmil, hikmet-i cedide nokta-yı nazarındadır. Zira, hikmet-i atika, burçları semada; hikmet-i cedide ise, medâr-ı arzda farz etmişlerdir. Bu tevil, yeni hikmetin nazarında büyük bir kıymeti tazammun eder.

---

1 Bkz.: et-Taberî, *Câmiu'l-beyân* 1/153, 194, 21/72; el-Hâkim, *el-Müstedrek* 4/636; İbni Abdilberr, *et-Temhîd* 4/9; el-Heysemî, *Mecmeu'z-zevâid* 8/131 (Bezzar'dan naklen).

2 "Bütün av, yaban eşeğinin karnındadır. (Yani onu yakalayanın başka bir şeye ihtiyacı kalmaz.)" el-Kalkaşendî, *Subhu'l-a'şâ* 1/529, 2/48; Amr İbni Bahr, *el-Beyân ve't-Tebyîn* 1/220; el-Esfehanî, *el-Eğânî* 6/360; el-Meydânî, *Mecmeu'l-emsâl* 2/136.

3 Dinleyici beklediğinden farklı bir şeyi işitti.

4 "(Ey Rasûlüm,) sana hilâllerden soruyorlar. De ki: "Onlar, insanlara vakitleri, (bir de Hac zamanlarını) bildirir." (Bakara sûresi, 2/189)

Hem de mervîdir: Sual taaddüd etmiş. Bir kere "Hût üstündedir"; demek bir aydan sonra "Sevr üstündedir." denilmiştir. Yani, feza-yı gayr-i mahdudenin her tarafında münteşir olan mezbur kanunun huyût ve eşi'alarının nokta-yı mihrakiyesi olan Hût burcunda temerküz ettiğinden, küre-i arz Delv burcundan koşup Hût'taki tedellî eden kanunu tutup, şecere-i hilkatin bir dalı ile semere gibi asıldı. Veyahut kuş gibi kondu. Sonra tayyar olan yer, yuvasını burc-u Sevr üstünde yapmış demektir.

Bunu bildikten sonra, insafla dikkat et!.. Beşinci Mukaddime'nin sırrıyla ehl-i hayalin ihtirâ-kerdesi olan kıssa-yı acîbe-i meşhurede acaba hikmet-i ezeliyeye isnad-ı abesiyet ve sanat-ı ilâhiyede isbat-ı israf ve burhan-ı Sâni olan nizam-ı bedîi ihlâl etmekten başka ne ile tevil olunacaktır? Nefrin, hezârân nefrin, cehlin yüzüne!

Üçüncü Mesele

Kaf Dağı'dır.[1]

İşaret

Malûmdur, bir şeyin mahiyetinin keyfiyetini bilmek başkadır; o şeyin vücudunu tasdik etmek yine başkadır. Bu iki noktayı temyiz etmek lâzımdır. Zira çok şeylerin asıl vücudu yakîn iken, vehim onda tasarruf ederek, tâ imkândan, imtinâ derecesine çıkarıyor. İstersen Yedinci Mukaddime'den sual et; sana "neam" cevabı verecektir. Hem de çok şeylerin metinleri kat'î iken, delâletlerinde zunûn tezâhum eylemişlerdir. Belki, "Murad nedir?" olan sualinin cevabında, efham mütehayyir olmuşlardır. İstersen On Birinci Mukaddime'nin sadefini aç. Bu cevheri bulacaksın.

Tenbih

Vaktâ ki bu böyledir. "Kaf"a işaret eden kat'iyyü'l-metinlerden, yalnız قٓ وَالْقُرْاٰنِ الْمَجِيدِ[2]'dir. Hâlbuki, caizdir: Kaf, sâd gibi olsun. Dünyanın şarkında değil, belki ağzın garbındadır. Şu ihtimal ile delil yakiniyetten düşer. Hem de kat'iyyü'd-delâlet bundan başka olmadığının bir delili, şer'in müçtehidlerinden olan Karafî'nin لَا أَصْلَ لَهُ[3] demesidir. Lâkin, İbni Abbas'a isnad olunan

---

1 Bkz.: İbn Arabî, *el-Fütûhâtü'l-Mekkiyye* 5/109.

2 "Kâf. Şanlı şerefli Kur'ân hakkı için." (Kaf sûresi, 50/1)

3 "Aslı yoktur." Bkz.: İbn Hacer el-Heytemî, Tuhfetü'l-muhtâc 1/427; el-Âlûsî, Rûhu'l-meânî 26/171, 172.

keyfiyet-i meşhuresi,[1] Dördüncü Mukaddime'ye bak. Vech-i nisbeti sana temessül edecektir. Hâlbuki, İbni Abbas'ın her söylediği sözü, hadis olması lâzım gelmediği gibi, her naklettiği şeyi de onun makbulü olmak lâzım gelmez. Zira İbni Abbas gençliğinde İsrailiyat'a, bazı hakâikin tezahürü için, hikâyet tariki ile bir derece atf-ı nazar eylemiştir.

Eğer dersen: "Muhakkikîn-i sofiye, 'Kaf'a dair pek çok tasviratta bulunmuşlardır?"[2]

Buna cevaben derim: Meşhur olan âlem-i misal, onların cevelângâhıdır. Biz elbisemizi çıkardığımız gibi, onlar da cesetlerini çıkarıp seyr-i ruhanî ile o ma'razgâh-ı acâibe temaşa ediyorlar. "Kaf" ise, o âlemde onların târif ettikleri gibi mütemessildir. Bir parça aynada, semavat ve nücum temessül ettikleri gibi, bu âlem-i şehadette velev küçük şeyler de olsa –çekirdek gibi– âlem-i misalde tecessüm-ü maânînin tesiri ile bir büyük ağaç oluyor. Bu iki âlemin ahkâmları birbirine karıştırılmaz. Muhyiddin-i Arabî'nin mağz-ı kelâmına muttali olan, bunu tasdik eder.

Amma avâmın yahut avâm gibi adamların mabeynlerinde müştehir olan keyfiyeti ki, "Kaf yere muhittir ve müteaddittir; her ikisinin ortasında beş yüz senedir; ve zirvesi semanın ketfine mümastır, ilâ âhiri hayâlâtihim…" bunu, ne kıymette olduğunu bilmek istersen, git Üçüncü Mukaddime'den fenerini yak; sonra gel, bu zulümâta gir. Belki âb-ı hayat olan belâgatını göreceksin.

Eğer bizim bu meselede olan itikadımızı anlamak istersen, bil ki, ben "Kaf"ın vücuduna cezmederim; fakat keyfiyeti ise havale ederim. Eğer bir hadis-i sahih ve mütevâtir, keyfiyetin beyanında sabit olursa, iman ederim ki, murad-ı Nebî, sâdık ve doğru ve haktır. Fakat murad-ı nebevî üzerine! Yoksa, nâsın mütehayyelleri üzerine değildir. Zira bazen fehmolunan şey, muradın gayrısıdır.

Bu meselede mâlûmumuz budur:

Kaf Dağı, ekser şarkı ihata eden ve eski zamanda bedevî ve medenîlerin aralarında fâsıl olan ve âzam-ı cibâl-i dünya olan Çamular'ının annesi olan Himalaya silsilesidir. Bu silsilenin ırkından cibâl-i dünyanın ekserisi teşâub eyledikleri denilir. Bu hâl öyle gösteriyor ki, "Kaf"ın dünyaya meşhur olan ihatanın fikir ve hayali bu asl-ı teşâubdan neşet etmiş olmak gerektir.

---

1 Bkz.: İbni Kesîr, *Tefsîru'l-Kur'ân* 4/222; es-Suyûtî, *ed-Dürru'l-mensûr* 7/589; eş-Şevkânî, *el-Fethu'l-kadîr* 5/73.

2 Bkz.: İbn Arabî, *el-Fütûhâtü'l-Mekkiyye* 5/109.

Ve sâniyen: Âlem-i şehadete, suretiyle ve âlem-i gayba mânâsıyla müşabih ve ikisinin mabeyninde bir berzah olan âlem-i misal, o muammâyı halleder. Kim isterse, keşf-i sâdık penceresi ile veya rüya-yı sâdık menfeziyle veya şeffaf şeyler dürbünüyle ve hiç olmazsa, hayalin verâ-yı perdesi ile o âleme bir derece seyirci olabilir. Bu âlem-i misalin vücuduna ve onda maânînin tecessüm etmelerine pek çok delâil vardır. Binaenaleyh, bu kürede olan Kaf, o âlemde zi'l-acaip olan Kaf'ın çekirdeği olabilir.

Hem de Sâni'in mülkü geniştir; bu sefil küreye münhasır değildir. Feza ise, gayet vâsi, Allah'ın dünyası gayet azîm olduğundan, zü'l-acaip olan Kaf'ı istiab edebilir. Fakat eyyâm-ı ilâhiye ile beş yüz sene bizim küreden uzak olmakla beraber, mevc-i mekfuf olan semaya[1] temas etmek, imkân-ı aklîden hâriç değildir. Zira "Kaf" sema gibi şeffaf ve gayr-i mer'î olmak caizdir.

Ve râbian: Neden caiz olmasın ki, Kaf, daire-i ufuktan tecelli eden silsile-i âzamdan ibaret ola?.. Nasıl ufkun ismi de Kaf'a me'haz olabilir. Zira devair-i mütedahile gibi nereye bakılırsa, silsilelerden bir daire görülür. Gide gide nazar kalır, hayale teslim eder. En nihayet hayal ise, selâsil-i cibâlden bir daire-i muhiti tahayyül eder ki, semânın etrafına temas ediyor. Küreviyet sırrıyla, beş yüz sene de uzak olursa, yine muttasıl görünür.

Dördüncü Mesele

Sedd-i Zülkarneyn'dir.

Nasıl bildin ki, bir şeyin vücudunu bilmek, o şeyin keyfiyet ve mahiyetini bilmekten ayrıdır. Hem de bir kaziyye çok ahkâmı tazammun eder. O ahkâmın bazısı zarurî ve bazısı dahi nazarî ve muhtelefün fîhâdır.

Hem de mâlûmdur: Bir müteannid ve mukallid bir sâil, imtihan cihetiyle, bir kitapta gördüğü bir meseleyi –eğerçi bir derece de muharref olsa– bir adamdan sual etse, tâ gaybda olan mâlûmuna cevap verse, o cevap iki cihetle doğrudur: Ya doğrudan doğruya cevap verse; veyahut sâil-i müteannidin mâlûmuna ya bizzat veya tevil ile cevab-ı muvâfık veriyor. İkisi de doğrudur. Demek bir cevap, hem vâkii razı eder, zira haktır; hem sâili ikna eder. Zira eğerçi murat değilse, mâlûmuna tatbik eder. Hem makamın hatırını dahi kırmıyor. Zira cevapta ukde-i hayatiyeyi derceder ki, makâsıd-ı kelâm ondan istimdad-ı hayat eder.

---

[1] Bkz.: Tirmizî, *tefsîru sûre (57)* 1; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 2/370; et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-evsat* 6/15.

İşte cevab-ı Kur'ân dahi böyledir. Bundan sonra zarurî ve gayr-i zarurîyi tefrik edeceğiz. İşte, cevab-ı Kur'ânî'de mefhum olan zarurî hükümler ki, inkârı kabul etmez, şudur:

Zülkarneyn, "müeyyed min indillâh" bir şahıstır. Onun irşad ve tertibiyle, iki dağ arasında bir sed bina edilmiştir; zâlimlerin ve bedevîlerin def-i fesatları için... Ve Ye'cüc-Me'cüc, iki müfsit kabiledirler. Emr-i ilâhî geldiği vakit sed harap olacaktır, ilâ âhirihî…[1]

Bu kıyas ile, ona Kur'ân delâlet eden hükümler, Kur'ân'ın zaruriyatındandırlar. Bir harfin inkârı dahi kabil değildir. Fakat o mevzuat ve mahmulâtın keyfiyatlarının teşrihatları ve mahiyetlerinin hududu ise, Kur'ân onlara kat'iyyü'd-delâlet değildir. Belki "Âmm hâssa, delâlet-i selâseden hiçbirisiyle delâlet etmez."[2] kaidesiyle ve mantıkta beyan olunduğu gibi, "Bir hüküm, mevzu ve mahmulün vech-i mâ ile tasavvur etmek, kâfi olduğu.."nun düsturuyla sabittir ki, Kur'ân onlara delâlet etmez. Fakat kabul edebilir. Demek o teşrihat, ahkâm-ı nazariyedendir. Başka delâile muhavveldir. İçtihadın mazannesidir. Onda tevil için mecal vardır. Muhakkikînin ihtilâfâtı, nazariyetine delildir.

Fakat vâ esefâ!.. Cevabın suale her cihetle lüzum-u mutabakatın tahayyülü ile, sualdeki halele ehemmiyet vermeyerek, cevabın zarurî ve nazarî olan hükümlerini, birden me'haz-i sâilden ve menbit-i sualden hûşeçîn olup, alıp müfessir oldular. Yok, belki müevvil, yok belki mâsadakı mânâ yerine mânâ gösterdiler. Yok, belki mâsadakı olmak caiz ve bir derece mümkün olan şeyi, medlûl ve mefhum olarak tevil ettiler. Hâlbuki, Üçüncü Mukaddime'nin sırrıyla zâhir-perestler kabul ederek ve muhakkikîn dahi hikâyat gibi ehemmiyetsiz olduğundan tenkitsiz şu tevili dinlediler. O teşrihatı, muharref olan Tevrat ve İncil'de olduğu gibi kabul ederse, akîde-i Ehl-i Sünnet ve Cemaat'te olan mâsumiyet-i enbiyâya[3] muhalefet oluyor. Kıssa-yı Lût ve Davud *(aleyhimesselâm)*, buna iki şahittir.

Vaktâ ki, keyfiyette içtihad ve tevilin mecali vardır. Ben de bitevfikillâh derim: İtikad-ı câzim, Hüdâ ve Peygamberimiz'in muradlarına katiyen vaciptir; zira zaruriyât-ı diniyedendir. Fakat murad hangisidir, muhtelefün fîhtir. Şöyle:

---

1 Bkz.: Kehf sûresi, 18/92-98; Enbiyâ sûresi, 21/95-96.

2 Bkz.: ed-Dimeşkî, *et-Takrîr ve't-tahbîr* 1/161.

3 Bkz.: el-Îcî, *Kitâbü'l-Mevâkıf* 3/415, 425; Aliyyülkârî, *Şerhu kitabi'l-Fıkhi'l-ekber* s.100.

Zülkarneyn, İskender demem; zira isim bırakmaz. Bazı müfessir melik (*lâm*'ın kesriyle), bazı melek (lâm'ın fethiyle), bazı nebî, bazı velî, ilâ âhir.. demişlerdir. Herhalde Zülkarneyn, müeyyed min indillâh ve seddin binasına mürşid bir şahıstır.

Amma sed ise: Bazı müfessir "sedd-i Çin" ve bazı müfessir "Başka yerde cebelleşmiş" ve bazı müfessir "Sedd-i mahfîdir; inkılâp ve ahvâl-i âlem setreylemiştir.." ve bazı ve bazı, demişlerdir, demişlerdir... Herhalde müfsidlerin def-i şerleri için bir redm-i azîm ve cesîm bir duvardır.

Amma Ye'cüc-Me'cüc: Bazı müfessir, "veled-i Yafes'ten iki kabile.." ve bazı diğer, "Moğol ve Mançur.." ve bazı dahi, "akvam-ı şarkiye-i şimalî.." ve bazı dahi, "benîâdemden bir cemiyet-i azîme, dünya ve medeniyeti herc ü merc eden bir tâife.." ve bazı dahi, "mahlûk-u ilâhîden yerin zahrında veyahut batnında âdemî veya gayr-i âdemî bir mahlûktur ki, kıyâmete, böyle nev-i beşerin herc ü mercine sebep olacaktır.."; bazı ve bazı ve bazı dediklerini dediler... Nokta-yı kat'iye ve cihet-i ittifakî budur: Ye'cüc ve Me'cüc, ehl-i garet ve fesat ve ehl-i hadâret ve medeniyete, ecel-i kaza hükmünde iki tâife-i mahlûkullahtır.

Amma harabiyet-i sed: Bazı, kıyâmette.. ve bazı, kıyâmete yakın.. ve bazı, emaresi olmak şartıyla uzaktır.. ve bazı, harap olmuştur. Fakat dekk olmamış… Kıyle'ler çok. Herhalde nokta-yı ittifak; seddin inhidamı, yerin sakalına bir beyaz düşmek ve oğlu olan nev-i beşer de ihtiyar olmasına bir alâmettir. Eğer bu müzakeratı muvâzene ve muhakeme etmişsen caizdir, tecviz edesin; sedd-i Kur'ân, sedd-i Çindir ki, çok fersahlar ile uzun ve acaib-i seb'a-yı meşhureden bir "müeyyed min indillâhın" irşadıyla bina olunmuş, o zamanın ehl-i medeniyeti, ehl-i bedeviyetin şerlerinden temin eylemiştir.

Evet, o vahşilerden Hun kabilesi Avrupa'yı herc ü merc ettiği gibi, onlardan Moğol tâifesi de Asya'yı zîr ü zeber eylemiştir. Sonra seddin harabiyeti kıyâmete alâmet olur. Bâhusus "dekk", ondan başkadır. Peygamber, "Eşrât-ı saattenim. Ben ve kıyâmet bu iki parmak gibiyiz."[1] dese, neden istiğrab olunsun ki, harabiyet-i sed, zaman-ı saadetten sonra alâmet-i kıyâmet olsun?..

Hem de seddin inhidamı, ömr-ü arza nisbeten, yerin yüzünde ihtiyarlıktan bir buruşukluktur. Belki, tamam-ı nehara nisbeten vakt-i ısfırar gibidir. Eğerçi binler sene de fâsıl olsa...

---

[1] Buhârî, *tefsîru sûre (79)* 1, *talâk* 25, *rikak* 39; Müslim, *fiten* 132; Tirmizî, *fiten* 39.

Kezâlik Ye'cüc ve Me'cüc'ün ihtilâlleri, nev-i beşerin şeyhûhetinden gelme bir hummâ ve sıtması hükmündedir.

Bundan sonra On İkinci Mukaddime'nin fatihasında bir tevil-i âhar sana feth-i bab eder. Şöyle:

Kur'ân, hısas için kasası zikrettiği gibi, ukad-ı hayatiye hükmünde ve makâsıd-ı Kur'âniye'den bir maksadına münasip noktaları intihap ve rapt-ı maksada ittisal ettiriyor. Eğerçi hariçte ve husulde birbirinin narı veya nuru birbiriyle görünmediği hâlde, zihinde ve üslûpta teânuk ve musâhabet edebilirler. Hîhâ ki, kıssa hisse içindir. Sana ne lâzım teşrihatı nasıl olursa olsun, sana taalluk edemez. Kendi hisseni al, git. Hem de Onuncu Mukaddime'den istizhar et. Göreceksin: Mecaz mecaza kapı açar, [1] تَغْرُبُ فِي عَيْنٍ حَمِئَةٍ zâhir-perestleri dışarıya sürüyor.

Malûm olsun ki, esâlîb-i Arap'ta tecelli eden hüccetullahın miftahı, yalnız istiâre ve mecaz üzerine müesses ve asl-ı i'câz olan belâgattır. Yoksa, şöhret sebebiyle yalancı hads ile lakîta olunan ve rızaları olmadığı hâlde esdâf-ı âyâtta saklanan boncuklar değildir. İstersen Onuncu Mukaddime'nin Hâtimesi'ni istişmam ile zevk et. Zira, hitamı misktir. Ve içinde baldır. Hem de caizdir ki, meçhulü'l-keyfiyet olan sed, başka yerde sair alâmât-ı kıyâmet gibi mestur ve kıyâmete kadar bakî ve bazı inkılâbâtıyla meçhul kalarak kıyâmette harap olacaktır.

İşaret

Malûmdur: Mesken, sakinlerinden daha ziyade yaşar. Kale, ehl-i tahassundan daha ziyade ömrü uzundur. Sükûn ve tahassun, vücudunun illetidir, bekâ ve devamına değildir. Bekâ ve devamına olsa da, istimrar ve adem-i hulüvvü iktiza etmez. Bir şeydeki garazın devamı, belki terettübü, o şeyin devamının zaruriyatından değildir. Pek çok binalar süknâ veya tahassun için yapılmışken, hâvî ve hâlî olarak ortada muallâk kalıyor. Bu sırrın adem-i tefehhümünden, tevehhümlere yol açılmıştır.

Tenbih

Şu tafsilden maksat; tefsiri te'vilden.. kat'îyi zannîden.. vücûdu keyfiyetten.. hükmü etrafın teşrihatlarından.. mânâyı mâsadaktan.. vukuu imkândan temyiz ve tefrik ile bir yol açmaktır.

---

[1] "(Nihayet Batıya ulaştığında), güneşi âdeta kara bir balçıkta batar vaziyette (buldu)." (Kehf sûresi, 18/86)

Beşinci Mesele

Meşhurdur: "Cehennem yer altındadır."[1] Fakat biz Ehl-i Sünnet ve Cemaat, kat'an ve yakînen yerini tayin edemeyiz. Lâkin zâhir olan, tahtiyettir. Ve yeraltında olmasıdır.

Buna binaen derim:

Şecere-i tûbâ gibi olan hilkat-i âlemin, sair nücumları gibi bizim küremiz dahi bir semeresidir. Semerenin altı, o ağacın umum ağsanı altına şâmil olur. Buna binaen, cehennem yeraltında, o dallar içindedir. Nerede olsa yeri vardır. Tahtiyetin mesafesi uzun ve ittisali iktiza etmez. Hikmet-i cedidenin nokta-yı nazarında ateş, ekser kâinata müstevlîdir. Bu hâl arka tarafında gösterir ki, bu ateşin asıl ve esası ve nev-i beşerle beraber ebede giden ve yolda refâkat eden cehennem, birgün perdeyi yırtacak, "Hazır olun!" diyecek, meydana çıkacaktır. Bu noktada dikkat isterim…

Sâniyen: Kürenin tahtı ve altı, merkezi ve dahilîsidir. Bu noktaya binaen, küre-i arz şecere-i zakkum-u cehennemin çekirdeği ile hamiledir. Günün birinde doğacaktır. Belki fezada tayeran eden arz öyle bir şeyi yumurtlayacaktır ki, o yumurtada cehennem tamamıyla olunmaz ise, başı veya diğer bir âzası matvî olarak tazammun etmiş ki, yevm-i kıyâmette derekât ve âzâ-yı sairesiyle birleşecek, dev-i acîb-i cehennem, ehl-i isyana hücum edecektir.

Yahu, kendin cehenneme gitmezsen, hesap ve hendese seni oraya kadar götürebilir. Her otuz üç metrede takriben bir derece-i hararet tezayüd eylediğinden, merkeze kadar iki yüz bin dereceye yakın hararet mevcut oluyor. Bu nar-ı merkeziyenin bizim galiben bin dereceye baliğ olan ateşimizle nisbeti iki yüz defa olduğu gibi, meşhur hadisteki, "Cehennem ateşi ateşimizden iki yüz defa daha şedittir."[2] olan nisbetin aynını isbat eder.

Hem de cehennemin bir kısmı zemherirdir.[3] Zemherir ise, burudetiyle yandırır. Hikmet-i tabiiyede sabittir ki, ateş bir dereceye gelir ki, suyu buz eder. Hararet def'aten bel' ettiği için, burudetle ihrak eder. Demek, umum merâtibi ihtiva eden ateşin bir kısmı da zemherirdir.

---

1 Bkz.: Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned* 2/370, 4/287; İbn Ebî Şeybe, *el-Musannef* 3/55; el-Beyhakî, *Şuabü'l-îmân* 1/331, 1/357, 4/334; el-Hâkim, *el-Müstedrek* 4/612.

2 Bkz.: Buhârî, *bed'ü'l-halk* 10; Müslim, *mesâcid* 180-187; Tirmizî, *salât* 5; Ebû Dâvûd, *salât* 5.

3 Buhârî, *mevâkît* 9, *bed'ü'l-halk* 10; Müslim, *mesâcid* 185; Tirmizî, *cehennem* 9; İbni Mâce, *zühd* 38; Dârimî, *rikak* 119; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 2/276, 394, 503.

Tenbih

Malûm olsun ki, ebede namzet olan âlem-i uhrevî, fena ile mahkûm olan bu âlemin mekayisi ile mesâha ve muâmele olunmaz. Muntazır ol; Üçüncü Makale'nin âhirinde âhiret bir derece sana arz-ı didar edecektir...

İşaret

✓Umum fünûnun gösterdiği intizamın şehadetiyle,

✓ve hikmetin istikrâ-yı tâmmının irşadıyla,

✓ve cevher-i insaniyetin remzi ile,

✓ve âmâl-i beşerin tenâhisizliğinin imâsı ile,

✓yevm ve sene gibi çok envâda olan birer nevi kıyâmet-i mükerrerenin telmihi ile,

✓ve adem-i abesiyetin delâleti ile,

✓ve hikmet-i ezeliyenin telvihi ile,

✓ve rahmet-i bîpâyân-ı ilâhiyenin işareti ile,

✓ve Nebiyy-i Sâdık'ın lisân-ı tasrihi ile,

✓ve Kur'ân-ı Mu'ciz'in hidayeti ile,

✓cennet-âbâd olan saadet-i uhreviyeden nazar-ı aklın temaşası için sekiz kapı, iki pencere açılır.

Altıncı Mesele

Muhakkaktır ki, tenzilin hâssa-yı cazibedarı i'câzdır. İ'câz ise, belâgatın yüksek tabakasından tevellüd eder. Belâgat ise, hasâis ve mezâyâ, bâhusus istiâre ve mecaz üzere müessesedir. Kim istiâre ve mecaz dürbünü ile temaşa etmezse, mezâyâsını göremez. Zira ezhan-ı nâsın te'nîsi için esâlîb-i Arap'ta yenâbî-i ulûmu isâle eden tenzîlin içinde, tenezzülât-ı ilâhiye tabir olunan müraat-ı efham ve ihtiram-ı hissiyat ve mümaşât-ı ezhan vardır.

Vaktâ ki bu böyledir. Ehl-i tefsire lâzımdır:

Kur'ân'ın hakkını bahş; ve kıymetini noksan etmesin. Ve belâgatın tasdik ve sikkesi olmayan bir şey ile Kur'ân'ı tevil etmesinler. Zira her hakikatten daha zâhir ve daha vâzıh tahakkuk etmiş ki, Kur'ân'ın mânâları

hak oldukları gibi, tarz-ı ifade ve suret-i mânâsı dahi beliğane ve ulvidir. Cüz'iyatı o madene ircâ ve teferruatı o menbaa ilhak etmeyen, Kur'ân'ın ifâ-yı hakkında mutaffifînden oluyor. Bir-iki misal göstereceğiz; zira nazarı celb eder.

Birinci misal: وَالْجِبَالَ أَوْتَادًا[1] –Allahu a'lemü bimuradihî– caizdir; işaret olunan mecaz, böyle bir tasavvuru îmâ eder ki: Sefine gibi olan küre, bahr-i muhit-i havâînin içinde tahtelbahir bir gemisi; ve umman gibi fezada direk veya demir gibi dağlarıyla irsâ ve ta'mid ederek havayla iştibak ettiğinden, muvâzeneti muhafaza olunmuştur. Demek, dağlar o geminin demir ve direkleri hükmündedirler.

Sâniyen: İnkılâbât-ı dahiliyeden ihtizazat o dağlarla iskât olunurlar. Zira dağlar yerin mesâmâtı hükmündedir. Dahilî bir heyecan olduğu vakit, arz dağlar ile teneffüs ettiğinden, gazabı ve hiddeti sükûnet bulur. Demek arzın sükûn ve sükûneti dağlar iledir.

Sâlisen: İmaret-i arzın direği beşerdir. Hayat-ı beşerin direği dahi, menâbi-i hayat olan mâ ve türab ve havanın istifadeye lâyık sureti ile muhafazalarıdır. Hâlbuki, şu üç şerâit-i hayatın kefili dahi dağlardır. Zira dağ ve cibâl mehâzin-i mâ olduğu gibi, cezb-i rutubet hâsiyeti ile havaya meşşâta oluyor… Hararet ve bürudeti tâdil ettiği gibi, havaya mahlût olan muzır gazların teressübüne ve havanın tasfiyesine sebep olduğu gibi, toprağa da terahhum ediyor. Çamurluk ve bataklık ve bahrin tasallutundan muhafaza eder.

Râbian: Belâgatça vech-i münasebet ve müşabehet budur: Faraza bir adam hayal balonuyla küreden yüksek yere uçarsa, dağların silsilelerine baksa, acaba tabaka-yı türabiyeyi direkler üstüne serilip atılmış bedevî haymeler gibi tahayyül ederse ve münferit dağları da bir direk üstünde kurulan bir çadıra benzetilse, acaba tabiat-ı hayale muhalefet olur mu? Faraza sen o silsileleri müstakil dağlar ile beraber sath-ı arza keyfiyet-i vaziyeti bir bedevî Arab'ın karşısında tasvir tarzında tahayyül ve tahyil edersen, şöyle: "Bu silsileler Arab-ı bedeviyenin haymeleri gibi arz sahrasında kurulmuş ve taraf taraf da çadırlar tahallül etmiş." desen, Arapların hayalî olan uslûplarından uzak düşmüyorsun…

---

1 "Dağları da arzı tutan birer destek (yapmadık mı)?" (Nebe sûresi, 78/7)

Hem de eğer vehimle bu kasr-ı müşeyyed-i âlemden tecerrüt edip uzaktan hikmet dürbünü ile mehd-i beşer olan yere ve sakf-ı merfû olan semaya temaşa edersen, sonra silsile-i cibâlde temessül ve etraf-ı semaya temas eden daire-i ufuk ile mahdud olan semayı, bir fustat gibi yerin üstüne vaz ve cibâl evtâdıyla raptolunmuş bir çadır kubbesini tahayyül ve tevehhüm edersen, müttehem edemezler. Sekizinci Mesele'nin tenbihinde bir-iki misal daha gelecektir.

Yedinci Mesele

Kur'ân'da zikrolunan, [1]دَحٰيهَا ve [2]سُطِحَتْ ve [3]فَرَشْنَاهَا ve تَغْرُبُ فِي عَيْنٍ [4]حَمِئَةٍ ve emsâlleri gibi, bazı ehl-i zâhir, tağlit-i ezhan için onlarla temessük ederler. Lâkin müdafaaya biz muhtaç değiliz. Zira müfessirîn-i izam, âyâtın zamâirindeki serâirleri izhar eylemişlerdir. Bize hâcet bırakmamışlar, fakat bir ders-i ibret vermişler ve sermeşk yazmışlar.

وَلٰكِنْ بَكَوْا قَبْلِي فَهَيَّجُوا لِيَ الْبُكَاءَ وَهَيْهَاتَ ذُو رَحْمٍ يَرُقُّ لِبُكَائِي[5]

Malûmdur: Mâlûmu îlâm –bâhusus müşahed olursa– abestir. Demek, içinde bir nokta-yı garabet lâzımdır; tâ onu abesiyetten çıkarsın.

Eğer denilse: "Bakınız, nasıl arz, küreviyeti ile beraber musattaha ve size mehd olmuştur; denizin tasallutundan kurtulmuş."

Veyahut "Nasıl şems, istikrar ile beraber tanzim-i maişetiniz için cereyan ediyor."

Veyahut "Nasıl binler sene ile uzak olan şems, ayn-ı hamiede gurub ediyor."

Maânî-i âyât kinâyetten sarahate çıkmış oluyor… Evet, şu garabet noktaları, belâgat nükteleridir.

---

1 "Yeri (iskâna hazır hale getirmek için) yumurta biçiminde yaydı." (Nâziât sûresi, 79/30)

2 "(Yer) yayılıp, iskâna hazırlanmış." (Ğâşiye sûresi, 88/20)

3 "Yeri döşeyip düzenledik." (Zâriyât sûresi, 51/48)

4 "(Nihayet Batıya ulaştığında), güneşi âdeta kara bir balçıkta batar vaziyette (buldu)." (Kehf sûresi, 18/86)

5 Fakat benden önce ağladılar, ağlamak için beni heyecana getirdiler. Benim ağıtlarıma acıyan merhamet sahipleri nerede?

Sekizinci Mesele

İşaret

Ehl-i zâhiri hayse beyse vartalarına atanlardan birisi, **belki en birincisi**, imkânâtı, vukuâta karıştırmak ve iltibas etmektir. Meselâ diyorlar: "Böyle olsa, kudret-i ilâhiyede mümkündür. Hem ukulümüzce azametine daha ziyade delâlet eder. Öyleyse bu vâki olmak gerektir."

Heyhat! Ey miskinler! Nerede aklınız kâinata mühendis olmaya liyâkat göstermiştir? Bu cüz'î aklınızla hüsn-ü küllîyi ihata edemezsiniz. Evet, bir zirâ kadar bir burun altından olsa, yalnız ona dikkat edilse, güzel gören bulunur!

Hem de onları hayrette bırakan tevehhümleridir ki: İmkân-ı zatî, yakîn-i ilmîye münâfidir. O hâlde yakîniye olan ulûm-u âdiyede tereddüt ettiklerinden, lâ edrî'lere yaklaşıyorlar. Hatta utanmıyorlar ki, mesleklerinde lâzım gelir: Van Denizi, Sübhan Dağı gibi bedihî şeylerde tereddüt edilsin. Zira onların mesleğince mümkündür, Van Denizi düşâb ve Sübhan Dağı da şekerle örtülmüş bala inkılâp etsin.

Veyahut o ikisi, bazı arkadaşımız gibi küreviyetten razı olmayarak sefere gittiklerinden, ayakları sürçerek umman-ı ademe gitmeleri muhtemeldir. Öyleyse, deniz ve Sübhan, eski halleriyle bakî olduklarını tasdik etmemek gerektir!

Elâ! Ey mantıksız miskin!.. Neredesiniz? Bakınız: Mantıkta mukarrerdir, mahsûsattaki vehmiyat bedîhiyattandır. Eğer bu bedaheti inkâr ederseniz, size nasihate bedel tâziye edeceğim. Zira ulûm-u âdiye sizce ölmüş ve safsata dahi hayat bulmuş derecesindedir.

Dördüncü belâ ki; ehl-i zâhiri teşviş eder; imkân-ı vehmîyi, imkân-ı aklî ile iltibas ettikleridir. Hâlbuki, imkân-ı vehmî, esassız olan ırk-ı taklitten tevellüd ile safsatayı tevlid ettiğinden, delilsiz olarak her biri bedîhiyatta bir "belki," bir "ihtimal," bir "şekke" yol açar. Bu imkân-ı vehmî, galiben muhakemesizlikten, kalbin zaaf-ı âsâbından ve aklın sinir hastalığından ve mevzu ve mahmulün adem-i tasavvurundan ileri gelir. Hâlbuki, imkân-ı aklî ise, vacip ve mümteni olmayan bir maddede, vücut ve ademe bir delil-i kat'îye dest-res olmayan bir emirde tereddüt etmektir. Eğer delilden neşet etmiş ise makbuldür; yoksa muteber değildir.

Bu imkân-ı vehmînin ahkâmındandır ki, bazı vehhamlar diyor: "Muhtemeldir, burhanın gösterdiği gibi olmasın. Zira akıl her bir şeyi derk edemez. Aklımız da buna ihtimal verir."

Evet, yok; belki ihtimal veren vehminizdir. Aklın şe'ni burhan üzerine gitmektir. Evet, akıl her bir şeyi tartamaz; fakat böyle maddiyatı ve en küçük hâdimi olan basarın kabzasından kurtulmayan bir emri tartar. Faraza tartmaz ise, biz de o meselede çocuk gibi mükellef değiliz.

Tenbih

Ben "zâhir-perest" ve "nazar-ı sathî sahibi" tâbiri ile yad ettiğim ve tevbih ve tânif ile teşhir ettiğim muhatab-ı zihniyem, ağleb-i hâlde ehl-i tefrit olan ve cemâl-i İslâm'ı görmeyen ve nazar-ı sathî ile uzaktan İslâmiyet'e bakan hasm-ı dindir. Fakat, bazen ehl-i ifrat olan, iyilik bilerek fenalık eden dinin cahil dostlarıdır.

Beşinci belâ: Ehl-i tefrit ve ifrat olan bîçârelerin ellerini tutarak zulümâta atan birisi de, her mecazın her yerinde taharrî-i hakikat etmektir. Evet, mecazda bir dane-i hakikat bulunmak lâzımdır ki, mecaz ondan neşv ü nema bularak sümbüllensin. Veyahut hakikat, ışık veren fitildir; mecaz ise, ziyasını tezyid eden şişesidir. Evet, muhabbet kalbde ve akıl dimağdadır; elde ve ayakta aramak abestir…

Altıncı belâ: Nazarı tams eden ve belâgatı setreden, zâhire olan kasr-ı nazardır. Demek, ne kadar akılda hakikat mümkün ise, mecaza tecavüz etmezler. Mecaza gidilse de meâli tutulur. Bu sırra binaendir: *Âyet ve hadisin tefsir veya tercümesi, onlardaki hüsün ve belâgatı gösteremez.* Güya onlarca karine-i mecaz, aklen hakikatin imtinâıdır. Hâlbuki, karine-i mânia, aklî olduğu gibi, hissî ve âdî ve makamî.. daha başka çok şeyler ile de olabilir. Eğer istersen, Cennetü'l-Firdevs gibi olan Delâilü'l-İ'câz'ın iki yüz yirmi birinci kapısından gir. Göreceksin, o koca Abdülkahir, gayet hiddetli olarak böyle müteassifleri yanına çekmiş, tevbih ve tekdir ediyor.[1]

Yedinci belâ: Muarrefi münekker eden biri de, hareke gibi bir arazı, zâtiye ve eyniyeye hasrettiklerinden, "gayr-i men hüve leh" olan vasf-ı cârîyi inkâr etmek lâzım geldiğinden, şems-i hakikat tarz-ı cereyanından çıkarılmıştır. Acaba böyleler Arapların uslûplarına hiç nazar etmemişlerdir ki, nasıl diyorlar: "Dağlar bize rast geldi. Sonra bizden ayrıldı. Başka bir dağ başını çıkardı.

---

1 Bkz.: el-Cürcânî, *Delâilü'l-i'câz* s.289-301.

Sonra gitti, bizden mufarakat eyledi. Deniz dahi güneşi yuttu, ilâ âhir...” Miftah-ı Sekkâkî'de beyan olunduğu gibi, pek çok yerlerde sanat-ı beyaniyeden olan kalb-i hayali, esrar-ı beyaniye için istimâl etmektedirler. Bu ise, deveran sırrıyla mağlata-yı vehmiye üzerine müesses bir letafet-i beyaniyedir.

Şimdi sermeşk olarak iki misal-i mühimmeyi beyan edeceğim. Tâ ki o minval üzerine işleyesin. Şöyle:

وَيُنَزِّلُ مِنَ السَّمَاءِ مِنْ جِبَالٍ فِيهَا مِنْ بَرَدٍ[1] ، وَالشَّمْسُ تَجْرِي لِمُسْتَقَرٍّ لَهَا[2]

Şu iki âyet gayet şayan-ı dikkattirler. Zira zâhire cümud, belâgatın hakkını cühud demektir. Zira birinci âyette olan istiâre-i bedîa o derece hararetlidir ki, buz gibi olan cümudu eritir. Ve bulut gibi zâhir perdesini berk gibi yırtar. İkinci âyette belâgat o kadar müstakar ve muhkem ve parlaktır ki, seyri için güneşi durdurur.

Evvelki âyet: قَوَارِيرَ مِنْ فِضَّةٍ[3] nazîresidir. O da onun gibi bir istiâre-i bedi-ayı tazammun eylemiştir. Şöyle ki:

Cennetin evânîleri şişe olmadığı gibi, gümüş dahi değildir. Belki şişenin gümüşe olan mübayeneti, bir istiâre-i bedîanın karinesidir. Demek şişe şeffafiyetiyle, “fidda” dahi beyaz ve parlaklık hasebiyle, güya cennetin kadehlerini tasvir etmek için iki numûnedirler ki; Sâni-i Rahmân bu âleme göndermiş, tâ nefis ve mallarıyla cennete müşteri olanların rağabâtını tehyiç ve iştahlarını açsın.

Aynen bunun gibi, مِنْ جِبَالٍ فِيهَا مِنْ بَرَدٍ[4] bir istiâre-i bedîa ondan takattur ediyor. O istiârenin zemini ise, zemin ve âsuman mabeyninde hükm-ü hayalle tasavvur olunan müsabakat ve rekabetin tahayyülü üzerine müessestir. Mezraası şöyledir ki; zemin kar ve bered ile tezemmül veya taammüm eden dağlarıyla ve rengârenk besatîni ile süslendiği gibi, güya ona rekabeten ve inaden, âsuman dahi cibâl ve besatîni andıran rengârenk ile teşekkül eden ve dağlara nazireler yapmak için, parça parça dağılan bulutlarıyla sarılıp cilveger oluyor. O dağ gibi parça parça bulutlar, sefineler, veyahut dağlar, veyahut develer, veyahut bostan ve dereler denilse, teşbihte hata edilmemiş olur. O

---

1 “O, gök tarafından dağlar gibi kar yüklü bulutlardan dolu indirir.” (Nûr sûresi, 24/43)

2 “Güneş, kendisi için takdir edilmiş bir yörüngede akıp gitmektedir.” (Yâsîn sûresi, 36/38)

3 “Gümüşî renkte billûr kupalar.” (Dehr sûresi, 76/16)

4 “(O, gök tarafından) dağlar gibi kar yüklü bulutlardan dolu (indirir).” (Nûr sûresi, 24/43)

cevdeki seyyarelerin çobanı ra'ddır. Kamçı gibi, berkini başları üzerine silkeleyip dolaştırıyor. O musahhar sâbihalar ise, o bahr-i muhit-i havâîde seyir ve cereyan etmek ile, mahşere tesadüf etmiş dağları andırırlar. Güya sema, su buharının zerratını ra'd ile silâh başına davet ettiği gibi, "Rahat olun!" emri ile herkes yerine gider, gizlenir.

Evet, çok defa bulut dağın libasını giydiği gibi, heykeliyle teşekkül etmekle beraber, bered ve karın beyazıyla televvün ve rutubet ve burudeti ile tekeyyüf eder. Öyleyse, bulut ve dağ komşu, arkadaştırlar. Birbirine levâzımatını âriye vermeye mecburdurlar. Bu uhuvvet ve mübâdeleti, Kur'ân'ın çok yerleri gösterir. Zira bazen onu, onun libasında ve ötekini berikinin suretinde bize gösterir. Hem de tenzilin pek çok menâzilinde dağ ve bulut birbirinin elini tutup musâfaha ettikleri vardır. Nasıl kitab-ı âlemin bir sayfası olan zeminde muânaka ve musâfahaları şahittir. Zira umman-ı havada iskele hükmünde olan dağ tepesinde lenger-endaz olduklarını görüyoruz.

İkinci âyet: [1]وَالشَّمْسُ تَجْرِي لِمُسْتَقَرٍّ لَهَا Evet, [2]تَجْرِي bir üslûba işaret ettiği gibi, [3]لِمُسْتَقَرٍّ lafzı ile şöyle bir uslûba işaret olsun. Şöyle:

Şems, demiri altından yapılmış mühezzeb, müzehheb, zırhlı bir sefine gibi esirden olan ve "mevc-i mekfûf"[4] tâbir olunan umman-ı semada seyahat ve yüzüyor. Eğer çendan müstakarrında lenger-endâzdır. Lâkin o bahr-i semada o zeheb-i zâib cereyan ediyor. Fakat o cereyan arazî ve tebeî ve tefhim için mürâat ve ihtiram olunan nazar-ı hissî iledir. Fakat hakikî iki cereyanı vardır. Olmaz ise de olur. Zira maksat beyan-ı intizamdır. Esâlîb-i Arap'ta olduğu gibi tebeî ise veya zatî ise, nizamın nokta-yı nazarında birdir.

Sâniyen: Şems müstakarrında, mihveri üzerinde müteharrik olduğundan, o erimiş altın gibi eczaları dahi cereyan ediyor. Bu hareke-i hakikiye evvelki hareke-i mecaziyenin danesidir, belki zembereğidir.

Sâlisen: Şemsin müstakarrı denilen tahtıravanıyla ve seyyarat denilen asâkir-i seyyaresi ile göçüp sahrâ-yı âlemde seyr ü seferi, mukteza-yı hikmet görünüyor. Zira kudret-i ilâhiye her şeyi hayy ve müteharrik kılmıştır ve

---

1 "Güneş, kendisi için takdir edilmiş bir yörüngede akıp gitmektedir." (Yâsîn sûresi, 36/38)

2 "Akıp gitmektedir."

3 "Kendisi için takdir edilmiş bir yörüngede, sisteminin istikrarı adına, kendisi için tayin edilmiş bir sona ve durma noktasına doğru..."

4 Bkz.: Tirmizî, *tefsîru sûre (57)* 1; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 2/370; et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-evsat* 6/15.

sükûn-u mutlakla hiçbir şeyi mahkûm etmemiştir. Mevtin biraderi ve ademin ammizadesi olan atâlet-i mutlak ile, rahmeti bırakmamış ki kaydedilsin. Öyleyse, şems de hürdür. Kanun-u ilâhiye itaat etmek şartıyla serbesttir, gezebilir. Fakat başkasının hürriyetini bozmamak gerektir ve şarttır. Evet şems, emr-i ilâhîye temessül eden ve her bir hareketini meşiet-i ilâhiyeye tatbik eden bir çöl paşasıdır.

Evet, cereyan hakikî ve zatî olduğu gibi arazî ve hissî de olabilir. Nasıl hakikîdir, öyle de mecazîdir. Bu mecazın menarı تَجْرِي 'dir. Üslûbun ukde-i hayatiyesine telvih eden lafız لِمُسْتَقَرٍّ 'dir.

Elhâsıl: Maksad-ı ilâhîsi, nizam ve intizamı göstermektir. Nizam ise, şems gibi parlıyor. [1] كُلِ الْعَسَلَ وَلَا تَسَلْ kaidesine binaen, nizamı intaç eden hareket-i şems veyahut deverân-ı arz, hangisi olursa olsun, asıl maksadı ihlâl etmediği için, sebeb-i aslînin taharrîsine mecbur değiliz. Meselâ, قَالَ nin "elif"iyle hiffet hâsıldır. Aslı ne olursa olsun, "vav"a bedel "kaf" dahi olsa fark etmez. Yine "elif", "elif" ve hafiftir.

İşaret

Bu tasviratla beraber, hiss-i zâhire istinaden, zâhir mutaassıbane bir cümûd-u bâridi göstermek, nasıl ki belâgatın hararet ve letafetine münafidir. Öyle de, delil-i Sâni olan nizam-ı âlemin esası olan hikmetullahın şahidi olan istihsan-ı aklîye cârih ve muhaliftir. Şöyle:

Meselâ, Sübhan Dağı'na çok fersahla uzak bir mesafeden müteveccih olsan ve istesen ki, Sübhan senin cihât-ı erbaana mukabil gelse, veyahut her cihete mukabil olarak görmüşsün. Bu tebeddüle lâzım olan rahat bir sebebi olan kaç hareket-i vaz'iye ile birkaç adım atmak gibi en kısa yolu terk ve Sübhan Dağı gibi dehşetli bir cirm-i azîmi seni hayrette bırakacak bir daire-i azîmeyi kat etmesini tahayyül veya teklif etmek gibi gayet uzun bir yolu ve israf ve abesiyete acip bir misali nizam-ı âleme esas tutmak, bence nizama cinayet etmektir. Şimdi insaf ile nazar-ı hakikat ile bu taassub-u bârideye bak: Nasıl istikra-yı tâmmın şehadetiyle sabit olan bir hakikat-i bâhireye muaraza ediyor. O hakikat ise budur:

Hilkatte israf ve abes yoktur. Ve hikmet-i ezeliye, kısa ve müstakîm yolu terk etmez. Uzun ve müteassif yolu ihtiyar etmez. Öyleyse, acaba istikrâ-yı

[1] Balı ye, kaynağını sorma.

tâmmın mecaza karîne olmasından ne mâni tasavvur olunur ve neden câiz olmasın?..

Tenbih

Eğer istersen Mukaddimât'a gir. Birinci Mukaddime'yi, suğrâ ve Üçüncü Mukaddime'yi kübrâ yap. Sana netice verecektir ki: Ehl-i zâhirin zihinlerini teşviş eden, felsefe-i Yunaniyeye incizaplarıdır. Hatta o felsefeye fehm-i âyette bir esas-ı müselleme nazarıyla bakıyorlar. Hatta oğlu ölmüş bir kocakarıyı güldürecek derecede bir misal budur ki: Bazılar öyle bir zatın kelâmındaki fülûs-u felsefeyi, cevher-i hakikatten temyiz etmeyecek dereceden pek çok derecede âlî olan o zat-ı nakkâd, Kürtçe demiş ki: [1]عَنَاصِرْ چِهَارِنْ زِوَانِنْ مَلَكْ Hâlbuki, bu söz ile hükemanın mezhebi olan ki, "Melâike-i kiram maddeden mücerreddirler."[2] red yolunda tasrih ediyor ki, "Melâike-i kiram anâsırdan mahlûk ecsam-ı nurâniyedirler."

Onlar fehmetmişler ki, anâsır dört oldukları İslâmiyet'tendir. Acaba?.. Dörtlüğü ve unsuriyeti ve besâteti, hükema ıstılahatından ve müzahref olan ulûm-u tabiiyenin esaslarındandır. Hiç usûl-ü İslâmiye'ye taallukları yoktur. Belki zâhir müşahedet ile hükmolunan bir kaziyyedir.

Evet, dine teması olan her şey, dinden olması lâzım gelmiyor. Ve İslâmiyet ile imtizaç eden her bir madde İslâmiyet'in anâsırından olduğunu kabul etmek, unsur-u İslâmiyet'in hâsiyetini bilmemek demektir. Zira "kitap" ve "sünnet" ve "icmâ" ve "kıyas" olan anâsır-ı erbaa-yı İslâmiye, böyle maddeleri terkip ve tevlit etmez.

Elhâsıl: Unsuriyet ve besâtet ve erbaiyet, felsefenin bataklığındandır; şeriatın maden-i safîsinden değildir. Fakat felsefenin yanlışı seleflerimizin lisanlarına girdiğinden, bir mahmil-i sahih bulmuştur. Zira selef "Dörttür." dediklerinden murat, zâhiren dörttür. Veyahut hakikaten ecsam-ı uzviyeyi teşkil eden müvellidülmâ ve müvellidülhumûza ve azot ve karbon, yine dörttür.

Eğer hür fikirsen, bu felsefenin şerrine bak: Nasıl ezhanı esaretle sefalete atmıştır. Aferin hürriyet-perver olan hikmet-i cedidenin himmetine ki, o müstebid hikmet-i Yunaniye'yi dört duvarıyla zîr ü zeber etmiştir. Demek muhakkak oldu ki: Âyâtın delâil-i i'câzının miftahı ve esrar-ı belâgatın keşşafı, yalnız

---

1 Unsurlar dört tane olup melekler de onlardan (nur unsurundan) yaratılmışlardır.

2 Bkz.: el-Îcî, *Kitâbü'l-Mevâkıf* 3/455; et-Teftâzânî, *Şerhu'l-Makâsıd* 5/63.

belâgat-ı Arabiye'nin madenindendir. Yoksa, felsefe-i Yunaniye'nin destgâhından değildir.

Ey birader!.. Vaktâ ki keşf-i esrar merakı bizi şu makama kadar getirdi. Biz de seni beraber çektik, seni tâciz ettik. Hem senin çok yorgunluğunu dahi biliriz. Şimdi Unsuru'l-Belâgat ve i'câzın miftahı olan İkinci Makale'nin içerisine seni gezdirmek istiyorum. Sakın o makalenin iğlâk-ı uslûbu ve içinde cilveger olan mesâilin elbiselerinin perişaniyeti seni temaşasından müteneffir etmesin. Zira iğlâk eden, mânâsındaki dikkat ve kıymettir. Ve perişan eden ve ziynet-i zâhiriyeden müstağnî eden, mânâsındaki cemâl-i zâtiyesidir.

Evet, nazlanan ve istiğnâ gösteren nazeninlerin mehirleri dikkattir. Ve menzilleri dahi kalbin süveydasıdır. Bunlara giydirdiğim elbise, zamanın modasına muhaliftir. Zira Şarkî Anadolu mektebi denilen yüksek dağlarda büyümüş olduğumdan, alaturka terziliğe alışamadım. Hem de şahsın üslûb-u beyanı, şahsın timsâl-i şahsiyetidir. Ben ise, gördüğünüz veya işittiğiniz gibi, halli müşkül bir muammâyım.

تَمَّ.. تَمَّ...[1]

[1] Bu kadar yetsin…

[İkinci Makale]

Unsuru'l-Belâgat

بِسْـــمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

اَلطَّيِّبَاتُ لِلّٰهِ وَالصَّلَوَاتُ عَلٰى نَبِيِّهِ[1]

İkinci Makale, belağatın ruhuna taalluk eden birkaç meselenin beyanındadır.

Birinci Mesele

Tarih lisân-ı teessüfle bize ders veriyor ki: Saltanat-ı Arab'ın câzibesi ile Âcam, Araplara muhtelit olduklarından, kelâm-ı Mudarî'nin melekesi denilen belâgat-ı Kur'âniye'nin madenini müşevveş ettikleri gibi; öyle de, Acemlerin ve acemîlerin belâgât-ı Arabiye'nin sanatına girdiklerinden, fikrin mecrâ-yı tabiîsi olan nazm-ı maânîden, zevk-i belâgatı nazm-ı lafza çevirmişlerdir. Şöyle ki:

Efkâr ve hissiyatın mecrâ-yı tabiîsi nazm-ı maânîdir. Nazm-ı maânî ise mantıkla müşeyyeddir. Mantıkın üslûbu ise, müteselsil olan hakâike mütevecciihtir. Hakâike giren fikirler ise, karşısında olan dekâik-i mâhiyatta nâfizdirler. Dekaik-i mahiyat ise, âlemin nizam-ı ekmeline mümid ve müstemmiddirler. Nizam-ı ekmelde her bir hüsnün menbaı olan hüsn-ü mücerred mündemiçtir. Hüsn-ü mücerred ise, mezâyâ ve letâif denilen belâgat çiçeklerinin bostanıdır. Çiçeklerin bostanı, cinân-ı hilkatte cilveger olan, ezhara perestiş eden ve şair denilen bülbüllerin nağamâtıdır. Bülbüllerin nağamâtına âheng-i rûhanî veren ise, nazm-ı maânîdir.

Hal böyle iken, Arap'tan olmayan dahîl ve tufeylî ve acemîler, belâgat-ı Arabiye'de üdebâ sırasına geçmeye çalıştıklarından, iş çığırdan çıktı. Zira bir milletin mizacı o milletin hissiyatının menşei olduğu gibi, lisân-ı millîsi de hissiyatının mâkesidir... Milletin emziceleri muhtelif olduğu gibi, lisanlarındaki istidad-ı belâgat dahi mütefâvittir lasiyyemâ Arabî lisanı gibi nahvî bir lisan olsa...

---

[1] Bütün tahiyyeler; yani hayat sahibi varlıkların hayatlarıyla sundukları ibadetler Cenâb-ı Hakk'a olsun. Salâvât, yani dualar da O'un Habibi Hazreti Muhammed'e olsun.

Bu sırra binaen, cereyan-ı efkâra mecrâ ve belâgat çiçeklerine çimengâh olmaya çok derece nâkıs ve kısa ve kuru ve kır'av olan nazm-ı lafız; mecrâ-yı tabiîsi olan nazm-ı mânâya mukabele ederek belâgatı müşevveş etmiştir…

Zira acemîler, sû-i ihtiyar veya sevk-i ihtiyaç ile lafzın tertip ve tahsinine ve maâni-i luğaviyenin tahsiline daha ziyade muhtaç olduklarından ve elfaz, mecrâ olmak ciheti ile daha âsân ve daha zâhir ve nazar-ı sathîye daha mûnis ve hevam gibi avâmın nazarlarını daha cazibedar ve avâm-perestâne nümayişlere daha müstait bir zemin olduğundan, elfaza daha ziyade sarf-ı himmet etmişlerdir…

Yani, ne kadar bir mesafe kat ederse, önlerine çok muşâşâ sahralar kendilerini göstermek şanında olan tertib-i maânide olan tagalgulden zihinlerini çevirip, elfaz arkasına koşup, dolaşıyorlar. Maânînin tasavvurlarından sonra elfazın arkasına gitmek ile fikirleri çatallaşmıştır. Gide gide elfaz mânâya galebe etmek ile istihdam ederek, "lafız, mânâya hizmet etmek" olan kaziyye-i tabiiye aksine çevrildiğinden, tabiat-ı belâgattan böyle lafız-perest mutasallıfların sanatına kadar, yok belki, tasannularına uzun bir mesafe girmiştir.

Eğer istersen, Harîrî gibi bir dâhiye-i edebin Makamat'ına gir, gör! O dâhiye-i edep nasıl hubb-u lafza mağlûp olarak, lafız-perestlik hevesi o kıymettar edebini lekedar ettiği gibi, lafız-perestlere de bast-ı özür etmiştir ve numûne-i imtisâl olmuştur. Onun için, o koca Abdülkahir bu hastalığı tedavi etmek için Delâil-i İ'câz ve Esrârü'l-Belâgat'ın bir sülüsünü onun ilâçlarından doldurmuştur. *Evet, lafız-perestlik bir hastalıktır; fakat bilinmez ki hastalıktır.*

Tenbih

Lafız-perestlik nasıl bir hastalıktır; öyle de, suret-perestlik, üslûp-perestlik ve teşbih-perestlik ve hayal-perestlik ve kafiye-perestlik, şimdi filcümle, ileride ifrat ile, tam bir hastalık ve mânâyı kendine feda edecek derecede bir maraz olacaktır. Hatta bir nükte-i zarâfet için veya kafiyenin hatırı için çok edip, edepte edepsizlik etmeye şimdiden başlamışlardır.

Evet, lafza ziynet verilmeli, fakat tabiat-ı mânâ istemek şartıyla..

Ve suret-i mânâya haşmet vermeli, fakat meâlin iznini almak şartıyla..

Ve üslûba parlaklık vermeli, fakat maksudun istidadı müsait olmak şartıyla..

Ve teşbihe revnak vermeli, fakat matlubun münasebetini göze almak ve rızasını tahsil etmek şartıyla..

Ve hayale cevelân ve şâşaa vermeli, fakat hakikati incitmemek ve ağır gelmemek ve hakikate misal olmak ve hakikatten istimdat etmek şartıyla gerektir..

İkinci Mesele

Kelâmın hayatlanması ve neşv ü nema sı, mânâların tecessümü ile ve cemâdâta nefh-i ruh etmek ile bir mükâleme ve mubahaseyi içlerine atmaktır. Şöyle:

"Deveran" ile tabir olunan, vücutta ve ademde iki şeyin mukârenetiyle biri ötekisine illet ve me'haz ve menşe zannolunması olan itikad-ı örfî üzerine müesses olan mağlata-yı vehmiye üstüne mebnî olan, kuvve-i hayalden neşet eden sihr-i beyanıyla, sehhar gibi cemâdâtı hayatlandırır, birbiriyle söyletir. İçlerine ya adaveti veya muhabbeti atar. Hem de mânâları tecessüm ettirir, hayat verir, içinde hararet-i gariziyeyi derceder.

Eğer istersen, "gürültülü menzil" ıtlakına şâyeste olan bu beyte gir:

يُنَاجِينِيَ الْإِخْلَافُ مِنْ تَحْتِ مَطْلِهِ وَتَخْتَصِمُ الْاٰمَالُ وَالْيَأْسُ فِي صَدْرِي[1]

Yani, "Mumâtala-yı hak perdesi altında hulfü'l-vaad benimle konuşuyor. Der: Aldanma! Onun için, sînemde ümitlerim ye's ile kavgaya başladılar; o mütezelzil hane olan sadrımı harap ediyorlar."

Göreceksin, nasıl şair-i sâhir emel ve ye'si tecsim etmekle hayatlandırarak, nemmâm olan ihlâfın fitnesi ile bir muharebe ve muhâsamayı temsil eyledi. Güya sinematoğraf gibi bu beyit senin aklına rüya görünüyor. Evet, bu sihr-i beyanî bir nevi tenvim eder.

Veyahut yerin yağmur ile muâşaka ve şekvasını dinle! İşte:

تَشَكَّى الْأَرْضُ غَيْبَتَهُ إِلَيْهِ وَتَرْشُفُ مَاءَهُ رَشْفَ الرُّضَابِ

Yani, "Yağmurun geç gelmesini ona teşekkî eder. Mahbubun ağız suyu gibi suyunu emer."

Acaba yeri Mecnun, sehâbı Leylâ hâletlerinde bu şiir sana tahyil etmiyor mu?!

---

[1] el-Cürcânî, *Delâilü'l-i'câz* s.1/74; el-Kazvînî, *el-İzâh fî ulûmi'l-belâğa* s.274

Tenbih

Bu şiiri güzel gösteren, içindeki hayalin hakikate bir derece müşâbehetidir. Zira yağmur gecikse, sonra gelse, toprak vız vız gibi bir savtı çıkartarak suyunu çeker. Bu hali gören, geçliğine ve şiddet-i ihtiyacına intikal ettiğinden, meşhur deveranın sırrıyla ve tevehhümün tasarrufatıyla bir muâşaka ve mükâleme suretine ifrağ eder.

İşaret

Herbir hayalde bu çiznök gibi bir dane-i hakikat bulunmak şarttır...

Üçüncü Mesele

Kelâmın elbise-i fâhiresi veyahut cemâli ve sureti, üslûp iledir. Yani, kalıb-ı kelâm iledir. Şöyle ki:

Ya dikkat-i nazar veya tevaggul veya mübâşeret veya sanatın telâkkuhuyla hayalde tevellüd eden temayülâtın hususiyatından teşekkül eden suretlerden terekküp eden istiare-i temsiliyenin parçaları telâhuk ettiklerinden tenevvür ve teşerrüb ve teşekkül eden üslûp, kelâmın kalıbı olduğu gibi, cemâlin mâdeni ve hulel-i fâhirenin destgâhıdır.

Güya aklın borazanı denilmeye şayan olan irade ses etmekle, kalbin karanlık köşelerinde yatan mânâlar çıplak, yalın ayak, baş açık olarak çıktıklarından, mahall-i suver olan hayale girerler. O hazinetü'l-hayalde buldukları sureti giyerler. En ekal bir yazmayı sarar. Veya bir pabucu giyer. Lâakal bir nişanla çıkar. Hiç olmazsa bir düğmeyle veya bir kelimeyle, kendinin nerede terbiye olduğunu gösterir.

Eğer bir kelâmın –fakat tabiattan çıkmış bir kelâmın– üslûbunda im'ân-ı nazar edersen, kendi sanatı içinde işleyen mütekellimi o ayna-misal üslûbun içinde göreceksin. Hatta nefsini nefesinden ve sesinden, mahiyetini nefsinden (üfürmesinden) tevehhüm; ve mizaç ve sanatını kelâmıyla mümteziç tahayyül etsen, Hayaliyyûn mezhebinde muâteb olmuyorsun. Eğer tereddütle senin hayalin hastalığı var ise kaside-i Bürde'den olan

وَاسْتَفْرِغِ الدَّمْعَ مِنْ عَيْنٍ قَدِ امْتَلَأَتْ مِنَ الْمَحَارِمِ وَالْزَمْ حِمْيَةَ النَّدَمِ[1]

olan bîmarhaneye git, gör: Nasıl Hakîm-i Busayrî, istifrağla ve nedametin perhiziyle sana reçete yazar!

---

[1] Haramla dolmuş olan gözlerinden gözyaşı akıt ve pişmanlık perhizine sarıl.

Eğer iştahın açılmasıyla üslûp denilen hakikatin şişesindeki zülâl-i mânâ nasıl kendine muvâfık ve nasıl imtizaç etmesini seyretmek ve o zülâli içmeye iştihan varsa, meyhaneye git ve de: "Ey meyhaneci, kelâm-ı belîğ nedir?"

Elbette onun sanatı onu şöyle söylettirecek: *"Kelâm-ı belîğ, ilim denilen çömleklerde pişirilen ve hikmet denilen büyük küplerde duran ve fehim denilen süzgeç ile süzülen âb-ı hayat gibi bir mânâyı, zürefâ denilen sâkiler, döndürüp efkâr içer; esrarda temeşşî etmekle, hissiyatı ihtizaza getiren kelâmdır."*

Eğer böyle sarhoşların sözlerinden hoşlanmıyorsan, suyun mühendisi olan hüdhüd-ü Süleyman'ın Sebe'den getirdiği nebe' ve haberi dinle! Nasıl inzâl-i Kur'ân ve ibdâ-ı semavat ve arz eden Zülcelâl'in tavsifini etmiştir. Hüdhüd diyor: "Bir kavme rast geldim. Zemin ve âsumandan mahfiyâtı çıkaran Allah'a secde etmiyorlar..."[1] Bak, evsaf-ı kemâliye içinde hüdhüdün hendesesine telvih eden, yalnız vasf-ı mezburu ihtiyar eyledi.

İşaret

Üslûptan muradım, kelâmın kalıbıdır ve suretidir. Başkalar başka diyorlar. Ve belâgatça faydası, kıssatın tefârıkını ve perişan olan parçalarını iltiham ve bitiştirmektir. Tâ kaide-i "Bir şey sabit olursa levâzımıyla sabittir."[2] sırrıyla bir cüzü tahrik etmekle kıssatın küllünü ihtizaza getirmektir. Güya mütekellim, üslûbun bir köşesini muhataba gösterse, muhatap kendi kendine velev bir derece karanlık olsa da tamamını görebilir.

Bak, nerede olursa olsun, "mübâreze" lafzı, pencere gibi, meydan-ı harbi, içinde harp olarak sana gösterir.

Evet, çok böyle kelimeler vardır. Hayalin sinematografisi denilse câizdir.

Tenbih

Üslûp merâtibi pek mütefâvittir. Bazen o kadar latîf ve rakiktir ki, nesîm-i seherden daha âheste eser. Bazen o kadar gizli oluyor ki, bu zamanın harbinin diplomatlarının desâis-i harbiyelerinden daha mesturdur. Bir diplomatın kuvve-i şâmmesi lâzımdır, tâ istişmam edebilsin.

---

1 Bkz.: Neml sûresi, 27/22-26.

2 Bkz.: el-Bâbertî, *el-İnâye fî şerhi'l-Hidâye* 5/495; İbnü'l-Hümâm, *Şerhu Fethu'l-kadîr* 4/366.

Ezcümle: Yâsin sûresinde مَنْ يُحْيِ الْعِظَامَ وَهِيَ رَمِيمٌ[1] şive-i ifadeden, Zemahşerî مَنْ يَبْرُزُ إِلَى الْمَيْدَانِ[2] üslûbunu istişmam etmiştir. Evet, insan isyanla Hâlık'ın emrine karşı mânen müdafaa ve mübâreze eder…

Dördüncü Mesele

Kelâmın kuvvet ve kudreti ise, kelâmın kuyûdâtı birbirine cevap vermek ve keyfiyatı birbirine muavenet etmekle, umumen karınca kaderince, asıl garaza işaret ve her biri parmağını maksat üzerine bırakmak ile,

عِبَارَاتُنَا شَتّٰى وَحُسْنُكَ وَاحِدٌ وَكُلٌّ إِلٰى ذَاكَ الْجَمَالِ يُشِيرُ[3]

düsturuna timsâl olmaktır. Demek, kuyûdât zenav gibi veyahut dereler gibi, maksat ise ortalarından istimdat edici bir havuz gibi olmak gerektir.

Elhâsıl: Zihnin şebekesi üstünde tersim olunan ve nazar-ı akıl ile alınan suret-i garaz, müşevveş olmamak için, tecâvüb ve teâvün ve istimdat lâzımdır.

İşaret

Bu noktadan intizam neşet etmekle tenasüp tevellüd edip hüsün ve cemâl parlar. Eğer istersen, Rabb-i İzzet'in kelâmına teemmül et…

Ezcümle: Zerresi büyük bir taş kadar büyük olan azaptan tahvif ve insanı, kalâk ve tahammülsüz olduklarını gösermek için sevkedilen وَلَئِنْ مَسَّتْهُمْ نَفْحَةٌ مِنْ عَذَابِ رَبِّكَ[4] olan âyete bak. Nasıl ki, "şeyi zıddından in'ikâs ettirmek" olan kaide-i beyaniyeye binaen, tehvil ve tahvif için azabın bir parçasının derece-i tesirini göstermek istediğinden, kıllet olan esas-ı maksada, nasıl kelâmın her tarafı elini oraya uzatıp kuvvet veriyor. Şöyle:

[5]إِنْ lafzındaki teşkik ile tahfif;

ve [6]مَسَّتْ 'teki yalnız temas;

---

1 "Çürümüş vaziyetteki o kemikleri kim diriltecek!" (Yâsîn sûresi, 36/78).

2 Cesareti olan çıksın ortaya, işte meydan!

3 "Söylediğimiz sözler ayrı ayrı ise de, senin hüsnün birdir. Bütün sözlerimiz, o hüsn-ü cemâle işaret ediyorlar." (el-Âlûsî, *Rûhu'l-meânî* 12/169; *ez-Zerkeşî*, *el-Burhân* 2/160).

4 "Eğer onlara Rabbinin azabından bir esinti bile dokunsa..." (Enbiyâ sûresi, 21/46)

5 "Eğer…"

6 "Dokunsa."

ve نَفْحَةٌ[1] maddesinde ve sîgasında ve tenkirindeki taklil ve tahkir;

ve مِنْ[2] 'deki teb'iz;

ve nikâle bedel عَذَابِ[3] zikrindeki tehvin;

ve رَبِّكَ[4] 'deki îmâ-yı rahmet, umumen taklili göstermekle, azabı nihayet derecede tâzîm ve tehvil eder. Zira azı böyle olursa, çoğundan Allah esirgesin!..

Tenbih

Bu sana sermeşktir; yazabilirsen meşk et. Zira bütün âyât-ı Kur'âniye bu intizam ve tenasüp ve hüsne mazhardırlar. Fakat makâsıd bazen mütedâhilen müteselsildir. Her birinin tevâbii ötekiyle mukarin olur, fakat muhtelit olmaz. Dikkat etmek gerektir. Zira nazar-ı sathî böyle yerlerde çok halt eder.

Beşinci Mesele

Kelâmın servet ve vüs'ati ise nasıl suret-i terkip, nefs-i maksadı gösterir. Öyle de müstetbeâtının telmihâtıyla ve esâlibin işârâtıyla garazın levâzım ve tevâbiini göstermek ve ihtizaza getirmektir. Zira telmih ve işaret ise, sakin olan hayâlâtı ihtizaza ve sâkit olan cevânibini söylettirmekle, kalblerin en uzak köşelerindeki istihsanı ve alkışlamayı tehyiç etmeye büyük bir esastır. Evet, telmih ve işaret ise, yolun etrafını temaşa ile tenezzüh etmek içindir. Kast ve talep ve tasarruf için değildir. Demek, mütekellim onda mesul olmaz. Eğer istersen, bu beyitlerin içlerine gir. Bir derece seyre şayan noktalar vardır:

İşte çal olan atına binmiş, nazenin karşısında gençlenmek isteyen ihtiyar babanın sakalının içine bak, belağatın çok anahtarlarını bulacaksın. Al, kapıları aç. İşte:

قَالَتْ كَبِرْتَ وَشِبْتَ قُلْتُ لَهَا هٰذَا غُبَارُ وَقَايِعِ الدَّهْرِ[5]

Yani: Dedi: "İhtiyar oldun." Dedim: "Değildir; belki mesâib-i dehrin gürültüsünden ayakları altından çıkıp sakalıma konmuş bir beyaz gubardır."

---

1 "Bir esinti."

2 "(Azab)ından."

3 "Azab."

4 "Senin Rabbin."

5 İbnü'l-Mu'tezz'e ait bu beyit için bkz.: İbni Kays, *Kıra'd-dayf* 2/419.

Hem de,

وَلَا يُرَوِّعْكِ إِيمَاضُ الْقَتِيرِ بِهِ فَإِنَّ ذَاكَ ابْتِسَامُ الرَّأْيِ وَالْأَدَبِ[1]

Yani, "Sakalımın beyazlanmakla parlaması seni korkutmasın. Zira, nur-u mütecessim gibi dimağdan erimiş sakaldan mecrâ bulup kendini gösteren fikir ve edebin tebessümüdür."

Hem de,

وَعَيْنِي قَدْ نَامَتْ بِلَيْلِ شَبِيبَتِي وَلَمْ تَنْتَبِهْ إِلَّا بِصُبْحٍ مَشِيبِ[2]

Yani, "Gece gibi gençlikte gözün nevm-i gaflette dalmış, ancak subh-misal olan sakalın beyazıyla uyanabildi."

Hem de,

وَكَأَنَّمَا لَطَمَ الصَّبَاحُ جَبِينَهُ فَاقْتَصَّ مِنْهُ وَخَاضَ فِي أَحْشَائِهِ[3]

Yani, "Ciriti istemek yolunda, sabah, atımın yüzüne yed-i beyzâsıyla bir tokat vurdu. Atım dahi kısasını almak için tayyar olan subha erişti, yere vurdu, içinde dört ayağıyla gezindi. Demek atım çal'dır."

Hem de,

كَأَنَّ قَلْبِي وُشَاحَاهَا إِذَا خَطَرَتْ وَقَلْبَهَا قُلْبُهَا فِي الصَّمْتِ وَالْخَرَسِ

Yani, "Kalbim mâşukumun kemeri gibi hareket ve hışhış etmekte; onun kalbi ise onun bileziği gibi sükûn ve sükûttadır."

Demek beli ince, bileği kalın olduğu gibi, kalbim müştâk, onun kalbi müstağnîdir. Demek, hüsün ve aşkı ve istiğnâyı ve iştiyakı bir taş ile vurmuştur.

Hem de,

وَأَلْقٰى بِصَحْرَاءِ الْغَبِيطِ بَعَاعَهُ نُزُولَ الْيَمَانِيِّ ذِي الْعِيَابِ الْمُحَمَّلِ[4]

Yani, "Tâcir-i Yemenî gibi yağmurdan gelen sel, yüklerini, eskallerini gabît sahrâsına attı."

Nasıl ki bir tüccar akşamda bir köye gelse, gecede köylüler rengârenk

---

1 Bu beyit, Ebû Temmâm'a aittir.

2 Bkz.: Ebu'l-Abbas el-Mukri', *Nefhu't-tayyib* 4/342, 7/280.

3 Bkz.: İbni Kays, *Kıra'd-dayf* 2/462; el-Hamevî, *Hizânetü'l-edeb* 1/388.

4 İmruu'l-Kays'a ait bu beyit için bkz.: el-Askerî, *Cemheretü'l-emsâl* 1/174.

eşyalarını satın alsalar; sabahleyin herkes bir renkle süslenmiş olduğu hâlde evinden çıkıyor. Hatta köyün çobanı dahi kırmızı bir mendili bağlıyor. Öyle de, sel sahrâya yükünü attığı gibi, ticaret-i hafiyeye benzer imtizâcât-ı kimyeviyeyle çiçeklerin nazeninlerine güya rengârenk elbise alınır, dikilir. Hatta çiçeklerin çobanı ıtlakına şayan olan kefne[1(*)] başını kırmızılaştırıyor.

Hem de,

غَارَ الْوَفَاءُ وَفَاضَ الْغَدْرُ وَانْفَرَجَتْ مَسَافَةُ الْخُلْفِ بَيْنَ الْقَوْلِ وَالْعَمَلِ

Yani, "Vefa, gavr-ı in'idama çekildi. Tufan-ı gadir feverana başladı. Kavl ve amel ortasında uzun bir mesafe açıldı..."

Uzağa gitmek istemiyorsan, bu makalenin bir parça mâkabline nazar et. Bu meseleye numûne olmak için çok parçaları bulacaksın.

Ezcümle: "Âyâtın delâil-i i'câzının miftahı ve esrar-ı belâgatının keşşâfı yalnız belâgat-ı Arabiye'dir. Felsefe-i Yunaniye değildir."

Veyahut makale-i ûlâda olan mesele-i ûlânın hâtimesindeki işarete bak. İşte:

"Hilkat denilen şeriat-ı fıtriye, meczup ve misafir olan küre-i arza farz etmiştir ki: Şemse iktida eden yıldızların safında durmak, şüzûz etmemek... Zira, zemin zevciyle beraber أَتَيْنَا طَائِعِينَ[2] demişlerdir. Tâat ise cemaatle daha ahsendir."

Şimdi teemmül et! Bu misaller, karşı ve arkalarından öyle makamatı gösterir ki, arkalarından başka makamat hayal-meyal gibi başını çıkarıyor.

Altıncı Mesele

Kelâmın semeratı ise, tabakat-ı muhtelifede, suver-i müteaddidede teşekkül eden maânîdir. Şöyle:

Kimyaya âşinâ olanlara mâlûmdur: Bir maddeyi, meselâ altın gibi bir unsuru istihsal edildiği vakit, makine veya fabrika ile müteaddit borular ile, muhtelif teressübâtıyla, mütenevvi teşekkülât ile, tabakât-ı mütefâvitede geçer. En nihayet, ondan bir kısım tahassul eder.

---

1 (*) Dikenli, ihrak edilir bir dağ mahsulüdür.

2 "Gönüllü olarak geldik ve emrine boyun eğdik!" (Fussilet sûresi, 41/11)

Kelâm denilen maâni-i mütefâvitenin fotoğrafıyla alınmış muhtasar bir haritanın istiab ettiği gibi mefâhim-i mütefâvitenin suret-i teşekkülü budur ki:

Tesirat-ı hariciyeden kalbin bir kısım ihtisasatı ihtizaza gelmekle müyülât tevellüt eder. Ondan hevaî mânâlar bir derece aklın nazarına ilişmekle aklı kendine müteveccih eder. Sonra, o buhar halindeki mânâ bir kısmı tekâsüf etmekle, temâyülât ve tasavvurâtın bir kısmı muallâk kalıp, bir kısım dahi takattur ettiğinden, akıl ona rağbet gösterir. Sonra mâyi halindeki kısımdan bir kısım tasallüp ve tahassul ettiğinden, akıl onu kelâm içine alıyor. Sonra o mütesallipten bir resm-i mahsus ile temessül ve tecellî ettiğinden, akıl onun kametine göre, bir kelâm-ı mahsus ile onu gösterir.

Demek, müteşahhıs olanı, kelâmın suret-i mahsusası içine alıyor. Ve tasallub etmeyeni fehvanın eline verir. Ve tahassul etmeyeni işaret ve keyfiyet-i kelâma yükler. Ve takattur etmeyeni kelâmın müstetbeâtına havale eder. Ve tebahhur etmeyeni üslûbun ihtizazatına ve kelâm ile refâkat eden mütekellimin etvârıyla rapteder.

İşte bu silsilenin borularından ismin müsemmâsı ve fiilin mânâsı ve harfin medlûlü ve nazmın mazrufu ve heyetin mefhumu ve keyfiyatın mermuzu ve müstetbeâtın müşarün ileyhleri, hitabı teşyi eden etvârın muharrikleri, hem de "Dâllün bi'l-ibare"nin maksudu ve "dâllün bi'l-işaret"in medlûlü ve "dâllün bi'l-fehvâ"nın mefhum-u kıyasîsi ve "dâllün bi'l-iktizâ"nın mânâ-yı zarurîsi ve daha başka mefâhim, umumen bu silsilenin birer tabakasından in'ikad eder ve şu madenden çıkar.

Eğer seyretmek istersen, kendi vicdanına bak, şu merâtibi göreceksin. Şöyle:

Senin mahbubun, vaktâ gözünüzün penceresinden şuâ ve berk-i hüsnünü vicdanınıza ilka ederse, o aşk denilen nâr-ı mûkade birden yandırmaya başladığından, hissiyat iltihaba başlamakla, âmâl ve müyûlât dahi heyecana gelip birden o âmâller, üst kattaki hayalin tabanını deler. İmdat istediklerinden, o hazinetü'l-hayalde safbeste-i hareket ve mahbubun mehasinini ellerinde tutmuş veyahut onun mehasinini hatıra getirmekle tasvir eden, başkasının mehasiniyle işbâ olunmuş olan hayâlât ise o âmâlin imdadına koşarlar; beraber hücum edip hayalden lisana kadar inmekle beraber, zülâl-i visale olan meyli arkalarında ve firaktan olan teellümü sağda ve tâzim ve tedip ve iştiyakı sola, ve terahhum ve lutfu iktiza eden mahbubun mehasinini önlerine, ve hediye olarak medihanın gerdanını ve senânın dürlerini ellerine almakla

beraber o, اَلنَّارُ الْمُوقَدَةُ عَلَى الْأَفْئِدَةِ[1] ıtlakına şayan olan o ateşi söndürmek için zülâl-i visali celbeden tavsif-i bi'l-fezâil ile arz-ı hâcet ederler.

İşte bak, kaç tabakâtta bildiğin mânâdan başka ne kadar maânî başlarını çıkarıp görünüyor. Eğer korkmuyorsan, İbni Farıd'ın veya Ebû Tayyib'in gözlerinden müthiş olan vicdanlarına bak. Ve vicdanın tercümanı olan,

غَرَسْتُ بِاللَّحْظِ وَرْدًا فَوْقَ وَجْنَتِهَا حَقٌّ لِطَرْفِي أَنْ يَجْنِيَ الَّذِي غَرَسَا[2]

Hem de,

فَلِلْعَيْنِ وَالْأَحْشَاءِ أَوَّلَ هَلْ أَتَى تَلَا عَائِدِيَ الْاٰسِي وَثَالِثَ تَبَّتِ[3]

Hem de,

صَدٌّ حَمَا ظَمَائِي لُمَاكَ لِمَاذَا وَهَوَاكَ قَلْبِي صَارَ مِنْهُ جُذَاذًا[4]

Hem de,

حُشَايَ عَلَى جَمْرٍ ذَكِيٍّ مِنَ الْغَضَا وَعَيْنَايَ فِي رَوْضٍ مِنَ الْحُسْنِ تَرْتَعُ[5]

gör ve dinle ki; çendan gözleri cennette tenezzüh eder; fakat vicdanlarındaki cehennem tazip eder. Öyle de, mehâsinine işaret ve istiğnâsına remiz ve teellüm-ü firaka îmâ ve şevke tasrih ve taleb-i visale telvih ve terahhumunu celbeden hüsnüne tansis etmekle beraber, hissiyatını tahrik eden heyet-i etvârıyla çok hayâlât-ı rakikayı göstermişlerdir.

İşaret

Nasıl bir hükûmetin intizamında, her memura istidadı nisbetinde, vazife derecesinde, hizmet miktarınca ücret vermek lâzımdır. Öyle de, böyle merâtib-i mütefâviteden ihtilât eden mânâlar ise, garaz-ı küllî olan mesûk-u lehü'l-kelâmın merkezine kurbiyet nisbetinde ve maksuda hizmet derecesinde,

---

1 Tutuşturulmuş bir ateş ki, kalbe kadar işler.

2 Göz ucuyla yanaklara bir gül diktim, diktiği gülü koparmak gözümün hakkıdır.

3 Beni ziyaret eden doktor, göz ve iç organlarım için "Hel etâ" sûresinin birinci âyetiyle[*1] "Tebbet" sûresinin üçüncü âyetini[*2] okudu.

[*1] Dehr sûresi, 76/1.

[*2] Tebbet sûresi, 111/3.

4 Niçin dudağındaki koyu renk, benim seni şiddetle sevmeme engel oldu. Hâlbuki aşkından kalbim param parça olmuştur.

5 İç organlarım dikenli ağaçtan tutuşmuş ateş koru üzerindedir. Gözlerim ise güzellikten oluşan bir bahçede dolaşmaktadır.

her birine inayet ve ihtimamda hisse ve nasiplerini taksim-i âdil ile tefrik etmek gerektir. Tâ ki o muâdeletle intizam ve o intizamdan tenasüp ve tenasüpten hüsn-ü vifak ve o hüsn-ü vifaktan hüsn-ü muâşeret ve o hüsn-ü muâşeretten kelâmın kemâline bir mizanü't-ta'dil çıkabilsin. Yoksa vazifesi hizmetkârlık ve tabiatı çocukluk olanlar, büyük rütbeye girmekle tekebbür eder. Tekebbür etmekle tenasübünü bozup muâşereti teşviş eder. Demek, kuyûdât-ı kelâmın istidatlarını nazara almak gerektir.

Evet, her şeyi istidadı nisbetinde terfi etmek lâzımdır. Zira görünüyor ki, göz, burun gibi bir âzâ ne kadar güzel olursa, hatta altından olursa, haddinden büyük olduğu hâlde sureti çirkin eder.

Tenbih

Nasıl bazen en küçük bir nefer bir hizmete, meselâ düşman ordusuna keşf-i râze gider, müşir gidemez. Veyahut bir küçük talebe yaptığı işi büyük bir âlim yapamaz. Çünkü büyük adam her şeyde büyük olmak lâzım gelmez. Herkes kendi sanatında büyüktür. Kezâlik, o maâni-i mütezâhime içinde bazen bir küçük mânâ riyâset eder; o kıymettar oluyor. Zira onun vazifesi şimdi gelecek bir esbap ile ehemmiyetlidir.

Buna işaret eden ve kıymetine menar olan sarih hüküm ve lâzım-ı karîbinin adem-i salâhiyetidir ki, onun hatırası için irsâl-i lafız ve sevk-i hitap edilsin ve kelâm dahi postacılık etsin.

Zira ya bedîhî ve mâlûmdur, görünüyor; veyahut hafif ve zayıftır, asıl garazda ehemmiyeti yoktur.

Veyahut onu hüsn-ü telâkki ve kabul edecek ve ona kulak verecek muhatap yoktur.

Veyahut mütekellimin haline muvafakat ve tekellüme dâi olan arzuya hizmet edemez.

Veyahut muhatabın şe'n ve haysiyetine imtizaç, istimzaç edemez.

Veyahut kelâmın makamında ve müstetbeatın tevabiinde ecnebî görünüyor.

Veyahut garazın muhafazasına ve levazımın tedarikine müstaid değildir.

Demek, her bir makamda bu esbablardan yalnız birinin sözü dinlenir. Fakat umumen ittihat etseler, kelâmı en yüksek tabakaya çıkartıyorlar.

Hâtime

Bazı maâni-i muallâka vardır ki, bir şekl-i muayyenesi ve bir vatan-ı hususiyesi yoktur. Müfettiş gibi her bir daireye girer. Bazı kendine hususî bir lafız takıyor. Bu muallakâtın bir kısmı ise harfiye ve hevâiye gibidir. Başka kelime onu derûnuna çeker. Bazen bir cümleye, belki bir kıssate nüfuz eder. Ne vakit o cümleyi ezdirirsen, ruh gibi o mânâ takattur eder. Meselâ hasret ve iştiyak ve temeddüh ve teessüf, ilâ âhir.. gibi mânâlardır…

Yedinci Mesele

Belâgatın ukde-i hayatiyesi, tâbir-i diğer ile beyanın felsefesi veyahut şiirin hikmeti ise, hariciyatın nevâmisi ve mekayisini temessül etmektir. Şöyle:

Hakâik-i hariciyedeki kanunları kıyas-ı temsilî cihetiyle ve deveran tarikiyle ve vehmin tasarrufuyla şairâne olan mâneviyat ve ahvâlde yerleştirmektir. Demek ayna gibi hariçten in'ikâs eden hakikatin şualarını temessül eder. Güya kendi sanat-ı hayaliyesiyle ve nakş-ı kelâmîsiyle hilkat ve tabiatı taklit ve muhâkât eder.

Evet, kelâmda hakikat olmaz ise de, en ekal şebih ve nizamından istimdat etmek ve onun danesi üzerinde sümbüllenmek gerektir. Fakat her danenin mahsus bir sümbülü vardır. Bir buğday bir ağaç kadar sümbüllenmez. Felsefe-i beyan nazara alınmaz ise, belâgat hurâfât gibi, hayal gul gibi, –sâmie– hayretten başka bir fayda vermez.

İşaret

Felsefe-i beyaniyeye müşâbih, nahvin dahi bir felsefesi vardır. O felsefe ise, vâzıın hikmetini beyan eder. Kütüb-ü nahivde mezkûr olan münâsebât-ı meşhûre üzerine müessestir. Meselâ bir mâmule iki âmil dahil olmaz. Ve "هَلْ=hel" lafzı fiili gördüğü gibi sabretmez, visal ister. Hem fail kuvvetlidir, kavî olan zammeyi kendine gasp eder. "Meselâ" hariç ve kâinatta câri olan kanunların birer aks-i misâlîsidir.

Tenbih

Bu münasebât-ı nahviye ve sarfiye olan hikmet-i vâzıh ise, felsefe-i beyan derecesinde olmaz ise de, pek büyük bir kıymeti vardır.

Ezcümle: İstikrâ ile sabit olan ulûm-u nakliyeyi ulûm-u akliyenin suretlerine çeviriyor.

Sekizinci Mesele

Maâni-i beyaniyenin aşılaması ve telkihi ve mânâların becayiş ve inkılâpları.. kelimenin mânâ-yı hakikîsi, ya garaz veyahut mânâ-yı muallâkadan birisini teşerrüb ve içine cezbetmektir. Zira, içine girdiği vakit, sahibü'l-beyt olan hakikate ve esasa dönüyor. Ve asıl lafzın sahibi olan mânâ ise, bir suret-i hayatiyeye dönüyor, ona medet verir. Ve müstetbeattan istimdat eder. Bu sırdandır ki, kelime-i vahidenin maâni-i müteaddidesi oluyor. Ve becayiş ve telkihat bundan çıkar. Bu noktadan gaflet eden, büyük bir belâgatı kaybeder.

İşaret

Bir şey merkep ve binilmiş ise, عَلٰى lafzına müstehak olduğu gibi, zarf gibi içine aldığından, فِي lafzını ister. [1] تَجْرِي فِي الْبَحْرِ gibi. Hem de bir şey âlet olduğundan, بَاء lafzını ister. [2] صَعَدْتُ السَّطْحَ بِالسُّلَّمِ gibi. Ve mekân ve merkep olduğundan, فِي ve عَلٰى lafızları dahi ister.

Hem de gaye olduğundan, إِلٰى ve حَتّٰى lafızlarını ister. İllet ve zarf olduğundan, لَامْ ve فِي lafızları dahi ister. [3] وَالشَّمْسُ تَجْرِي لِمُسْتَقَرٍّ لَهَا gibi. İşte sermeşk; sen de kıyas edebilirsen et.

Tenbih

Bu mütedahil mânâların hangisi daha ziyade senin garazına temas eder; ve maksada sıla-yı rahim vardır; ileriye sür ve izhar et. Bakileri ona teşyî edici yaptır. Yoksa, senin tarz-ı ifaden haşmet ve ziynet-i beyaniyeden çıplak olacaktır.

Dokuzuncu Mesele

İrade-i cüz'iyeyi ve tasavvur-u basiti âciz bırakan kelâmın yüksek tabakası şudur ki:

---

1 "Denizde (gemiler) akıp gitmekte." (Bakara sûresi, 2/164; İbrahim sûresi, 14/32; Hac sûresi, 22/65; Lokman sûresi, 31/31)

2 Dama merdivenle çıktım.

3 "Güneş, kendisi için takdir edilmiş bir yörüngede akıp gitmektedir." (Yâsîn sûresi, 36/38)

Mütedâhilen müteselsil olan makâsıdın taaddüdü ve mütenâsilen murtabıt olan metâlibin teselsülü ve netice-i vahideyi tevlid eden asılların içtimâı ve her biri ayrı ayrı semere veren fürû-u kesirenin istinbatına istidad veya tazammunu iledir. Şöyle ki:

Maksadü'l-makâsıd olan en uzak ve yüksek hedef-i garazdan ayrılıp gelmekte olan maksatlar birbirine murtabıt ve birbirinin noksaniyetini tekmil ve komşuluk hakkını eda etmekle kelâma vüs'at ve azamet verir. Güya birini vaz' etmekle öteki ve diğeri ve başkasını ve daha başkasını vaz' eder. Ve sağ ve solda ve her cihetin nisbetini gözetmekle birden o makâsıdı, kelâmın kasr-ı müşeyyedesine kuruyor. Güya çok akılları kendi aklına muâvenet etmek için istiâre etmiş, istihdam ediyor. Sanki o mecmû-u makasıtta her bir maksat tesâvir-i mütedahileden müşterekün fîh bir cüzdür. Nasıl mütedahil tasvirlerde siyah bir noktayı bir ressam koysa; o nokta birinin gözü, ötekisinin yüzünün hali, berikisinin burnunun deliği, başkasının ağzı olduğu gibi, kelâm-ı âlîde dahi öyle noktalar vardır.

İkinci nokta: Kıyas-ı mürekkep ve müteşa'ab sırrıyla metâlib tenasül edip teselsül etmektir. Güya mütekellim o metâlibin bekâ ve tenâsülünün bir tarih-i tabiîsine işaret eder. Meselâ, âlem güzeldir. Demek Sani'i, hakîm'dir; abes yaratmaz, israf etmez, istidâdâtı mühmel bırakmaz. Demek, intizamı daima tekmil edecek. Ciğer-şikâf ve tahammülsûz ve emel öldürücü bütün kemâlâtı zîr-ü zeber eden hicran-ı ebedî olan ademi, insana musallat etmez. Demek, saadet-i ebediye olacaktır. Üçüncü Makale'nin İkinci Şehadeti'nin Mukaddimesi'nde nübüvvet-i mutlakanın mebhasinde, insanın hayvandan üçüncü cihet-i farkı, buna iyi bir misaldir.

Üçüncü nokta: Netice-i vahideyi tenâtüc eden usûl-ü müteaddideyi cem ve zikretmektir. Zira her bir aslın yüksek neticeyle kasten ve bizzat irtibatı olmazsa, lâakal bir derece ihtizaza ve inkişafa getirir. Güya usûl denilen mezâhir ve aynaların ihtilâfıyla ve netice ve mütecellînin vahdetiyle maksadın tecerrüdüne ve ulviyetine ve hayat-ı âlem denilen deveran-ı umumî tesmiye olunan hayat-ı külliye ile yad edilen hakikatiyle kelâmın kuvve-i hayatiyesinin ittisaline işarettir. Üçüncü Makale'nin âhirindeki Üçüncü Maksat'ta olan Birinci Maksat buna bir derece misaldir. Hem de Üçüncü Makale'de Dördüncü Mesele ve Meslekten olan işaret ve irşad ve tenbih ve muhakeme buna misaldir.

فَانْظُرْ إِلٰى كَلَامِ الرَّحْمٰنِ الَّذِي عَلَّمَ الْقُرْاٰنَ فَبِأَيِّ اٰيَاتِ رَبِّكَ لَا تَتَجَلّٰى هٰذِهِ الْحَقِيقَةُ فَوَيْلٌ حِينَئِذٍ لِلظَّاهِرِيِّينَ الَّذِينَ يَحْمِلُونَ مَا لَا يَفْهَمُونَ عَلَى التَّكْرَارِ[1]

Evet, Rabb-i İzzet'in kelâmına dikkat edilse bu hakikat her yerde nur gibi parlar. Evet, nur gibi köşelerinde ve makâtı'larında ictimâ edip zülâl-i belâgat fışkırıyor. Nefrin o zâhir-perestlere ki, bu hakikatten gaflet edip tekrara hamlediyorlar!

Dördüncü nokta: Kelâmı öyle ifrağ etmek ve istidad vermektir ki, pek çok fürûların tohumlarını mutazammın ve pek çok ahkâma me'haz ve pek çok maânîye ve vücuh-u muhtelifeye delâlet etmektir. Güya bu istidadı tazammun ile kelâmın kuvve-i namiyesinin kuvvetine telvih eder. Ve hâsılâtının kesretini gösterir. Sanki o fürû ve vücuhların mahşeri olan meselede cem eder, tâ ki mezâyâ ve mehasinini muvâzenet edip her bir fer'i bir garaza sevk ve her bir vechi bir vazifeye tayin eder.

فَانْظُرْ إِلٰى قِصَّةِ مُوسٰى فَإِنَّهَا أَجْدٰى مِنْ تَفَارِيقِ الْعَصَا أَخَذَهَا الْقُرْاٰنُ بِيَدِهِ الْبَيْضَاءِ فَخَرَّتْ سَحَرَةُ الْبَيَانِ سَاجِدِينَ لِبَلَاغَتِهِ[2]

Evet, kıssa-yı Mûsâ meşhur darb-ı meseldeki tefâriku'l-asâdan[3] daha nâfidir. Nasıl o asa ne kadar parçalansa yine bir işe yarar. Kıssa-yı Mûsâ dahi öyledir. Bu hâsiyetine binaendir ki, Kur'ân yed-i beyzâ-yı mu'cizü'l-beyanıyla o kıssayı aldı ve suver-i müteaddidede gösterdi. Her bir ciheti hüsn-ü istimâl etti. Fenn-i beyanın seharesi, belâgatına secde-ber zemin-i hayret ve muhabbet ettiler.

Ey birader! Bu meselede olan hayal-meyal belâgat, bu esâlib ile sana öyle bir şecereyi tersim eder ki, cesîm urûku müteşâbike.. uzun boğumları, mütenâsika.. ve müteşâib, dalları müteânika.. meyve ve semerâtı mütenevvia olan bir şecere-i hakikat sana tasvir eder. Eğer istersen Altıncı Mesele'ye temaşa et. Zira çendan müşevveş ise, bir derece bu meselenin bir parçasına misal olabilir.

---

1 Kur'ân'ı öğreten Rahmân'ın kelâmına bir bak: Rabbinin âyetlerinden hangi biri var ki, bu hakikat onda tecellî etmesin? Yazıklar olsun o zâhir-perestlere ki, anlamadıkları şeyi tekrara hamlederler.

2 Kıssa-yı Mûsâ'ya bir bak. Bu kıssanın tamamında, onun her birinden daha büyük bir kuvvet vardır ki, Kur'ân onu yed-i beyzâsına aldığı vakit, ilm-i beyanın sâhirleri, onun belâgati karşısında secdeye varmışlardır.

3 Bkz.: ez-Zemahşerî, *el-Müstaksâ* 1/26; el-Meydânî, *Mecmeu'l-emsâl* 1/37; Amr İbn Bahr, *el-Beyân ve't-Tebyîn* 1/414.

Tenbih ve İtizar

Ey birader! Bilirim ki şu makale sana gayet muğlâk görünüyor. Fakat ne çare mukaddimenin şe'ni icmal ve i'câzdır. Kütüb-ü Sâlise'de sana tecellî edecektir.

Onuncu Mesele

Kelâmın selâseti ise: Bir derece hissiyattan tafralık ve iştibak etmemek.. ve tabiatı taklit.. ve harice temessül.. ve mesîl-i garazda sedad.. ve maksat ve müstekarrın temeyyüzüdür. Şöyle ki:

Kelâmda hissiyat da tamam olmadan çifte atmak, başkasıyla mezcetmek, selâsetini tağyir eder.

Ve nizamsız iştibaktan tevakki ve maâni-i müteselsilede tederrüç lâzımdır.

Hem de sanat-ı hayaliyesiyle tabiata şâkirtlik etmek gerektir. Tâ tabiatın kavânîni onun sanatında in'ikâs edebilsin.

Hem de tasavvurâtını öyle hariciyata muhâkî ve müşâkil etmek lâzımdır. Farazâ tasavvuratı dimağdan kaçıp hariçte tecessüm etseler, hariç onları istilhak; ve neseplerini inkâr etmesin.. ve desin: "Onlar benim." veyahut كَأَنَّهُ[1] veyahut "Benim veledimdir."

Hem de garazın mesîlinde ve kastın mecrasında teferruk etmemek için sedad etmek, çeleçepe temayül etmemektir. Tâ canipler garazın kuvvetini teşerrüb etmekle ehemmiyetsiz etmesin. Belki köşeler, tazammun ettikleri taravet ve letafetiyle zenav gibi garaza imdat ve kuvvet vermek gerektir.

Hem de kastın müstekarrı temeyyüz ve ağrazın mültekası taayyün etmek selâsetin selâmetine lâzımdır.

On Birinci Mesele

Beyanın selâmet ve sıhhati ise, hükmü, levazım ve mebâdisiyle ve âlât-ı müdafaasıyla isbat etmektir. Şöyle ki:

Bir hükmün levazımını ihlâl etmemek, rahatlığını bozmamak ve nazara almak ve mebâdîsinden istimdad-ı hayat etmek için müracaat etmek ve hücum eden evhamın itirazatına mukabele edecek sual-i mukaddere cevap olan

---

1 Benim sayılır.

kuyudatıyla tekallüt etmek gerektir. Demek, kelâm meyvedar bir ağaçtır. Cinayet ve ictinâdan himayet etmek için dikenleri ve süngüleri dizilmişler.

Güya o kelâm, birçok münazaratın neticesi ve pek çok muhâkematın zübdesi olduğundan, gayet ulvî olarak evhamın şeyatîni, istirâk-ı sem' edemezler, eğri nazar ile bakamazlar. Güya mütekellim altı cihetini nazara alıp etrafına bir sur çekmiştir. Yani, mevzu veyahut mahmulün takyidiyle, veyahut tavsifle, veyahut başka cihetle vehmin hücumuna müsait noktalarda birer müdafi müheyya ederek, baştan aşağıya kadar mukadder suallere cevap hükmünde olan kuyudatıyla mücehhez etmektir.

Eğer buna misal istersen, şu kitap bitamamihî buna uzunca bir misaldir. Lâsiyyema, Makale-i Sâlise en parlak bir misaldir.

On İkinci Mesele

Kelâmın selâmet ve rendeçlenmesi ve itidal-i mizacı ise, her kaydın istihkak ve istidadına göre inâyeti taksim ve hil'at-ı üslûbu tevzi ve giydirmektir. Hem de hikâyet de olursa, mütekellim kendini mahkiyyun anh yerinde farzetmek gerektir. Şöyle:

Eğer başkasının hissiyat ve efkârının tasvîrinde ise mahkiyyun anh'a hulûl etmek ve onun kalbinde misafir olmak ve lisanıyla tekellüm etmek gerektir. Eğer kendi malında tasarruf etse, alâmet-i kıymet olan itibar ve ihtimamın taksiminde her kaydın istihkak ve istidad ve rütbesini nazara almak ile taksiminde adalet ve üslûplarda istidadın kametine göre kesmektir. Tâ her bir maksat onun münasibinde olan üslûptan cilveger olabilsin.

Zira üslûbun esasları üçtür:

Birincisi: Üslûb-u mücerrettir. Seyyid Şerif'in ve Nasıruddîn-i Tûsî'nin sade olan ma'raz-ı kelâmları gibi…

İkincisi: Üslûb-u müzeyyendir. Abdülkahir'in Delâilü'l-İ'câz ve Esrârü'l-Belâga'sındaki müşa'şa ve parlak kelâmı gibi…

Üçüncüsü: Üslûb-u âlîdir. Sekkâkî ve Zemahşerî ve İbni Sina'nın bazı muhteşem kelâmları gibi… Veyahut şu kitabın mealindeki Arabiyyü'l-ibare, lâsiyyema Makale-i Sâlise'deki müşevveş, fakat muhkem parçaları gibi. Zira mevzuun ulviyeti, şu kitabı üslûb-u âlîye ifrağ etmiştir. Yoksa benim sanatımın tesiri cüz'îdir.

Elhâsıl: Eğer ilâhiyat ve usûlün bahis ve tasvirinde isen, şiddet ve kuvvet ve heybeti tazammun eden üslûb-u âlîden ayrılmamak gerektir.

Eğer hitabiyat ve iknaiyatta isen, ziynet ve parlaklık ve tergîb ve terhibi tazammun eden üslûb-u müzeyyeni, elinden gelirse elden bırakma. Fakat gösteriş ve tasannu ve avâm-perestâne nümayiş etmemek gerektir.

Eğer muamelât ve muhaverat ve âlet olan ilimlerde isen, vefa ve ihtisar ve selâmet ve selâset ve tabiîliği tekeffül eden ve sadeliğiyle cemâl-i zatiyeyi gösteren üslûb-u mücerrede iktisar et.

Bu meselenin hâtimesi: Kelâmın kanaat ve istiğnâsı ve asabiyeti ise, makamın haricinde üslûbu aramamaktır. Şöyle ki:

Mânânın kametine göre bir üslûbu kestirmek istediğin vakit, dahil-i makamda olan menbadan ve mevzuun fabrikasından, lâakal kelâmın tazammun ettiği mevzuun veya kıssâtın veya sanatın levâzımının parça-parçasından ve tevâbiinin kıta-kıtasından bir üslûbu dikmek, zaruret olmadan harice medd-i nazar etmemek, tâbir hata olmasa, harice boykotaj etmek ile, elbette kelâmın kuvveti tezayüd ettiği gibi, servetin dağılmamasına en büyük esastır. Demek, mânâ ve makam ve sanat ise, kelâmın delâlet-i vaz'iyesine yardım edebilir. Nasıl kelâm, delâlet-i vaz'iye ile mânâyı gösterir, öyle de, böyle üslûp ise tabiatıyla mânâya işaret eder. Eğer bir numûne istersen, Dokuzuncu Mesele'deki Arabî parçalarına bak. İşte:

فَانْظُرْ إِلٰى كَلَامِ الرَّحْمٰنِ الَّذِي عَلَّمَ الْقُرْاٰنَ فَبِأَيِّ اٰيَاتِ رَبِّكَ لَا تَتَجَلّٰى هٰذِهِ الْحَقِيقَةُ فَوَيْلٌ حِينَئِذٍ لِلظَّاهِرِيِّينَ الَّذِينَ يَحْمِلُونَ مَا لَا يَفْهَمُونَ عَلَى التَّكْرَارِ. فَإِنْ شِئْتَ فَانْظُرْ إِلٰى قِصَّةِ مُوسٰى فَإِنَّهَا أَجْدٰى مِنْ تَفَارِيقِ الْعَصَا أَخَذَهَا الْقُرْاٰنُ بِالْيَدِ الْبَيْضَاءِ فَخَرَّتْ سَحَرَةُ الْبَيَانِ مَحَبَّةً وَحَيْرَةً سَاجِدِينَ لِبَلَاغَتِهٖ[1]

Eğer istersen, ulûm-u âliyenin (اٰلِيه) kitaplarının dibâcelerine bak. Eğer çendan o dibacelerde şu sanat-ı belâgat çok dakik ve latîf olmazsa da, fakat ondaki berâatü'l-istihlâl bu hakikate bir berâatü'l-istihlâldir.

---

[1] Kur'ân'ı öğreten Rahmân'ın kelâmına bir bak: Rabbinin âyetlerinden hangi biri var ki, bu hakikat onda tecellî etmesin? Yazıklar olsun o zâhir-perestlere ki, anlamadıkları şeyi tekrara hamlederler. Bu hakikati görmek istersen, kıssa-yı Mûsâ'ya bak. Bu kıssanın tamamında, onun her birinden daha büyük bir kuvvet vardır ki, Kur'ân onu yed-i beyzâsına aldığı vakit, ilm-i beyanın sâhirleri, onun belâgatine hayran kalmış ve muhabbetle secdeye varmışlardır.

Hem de şu kitabın dibâcesinde mu'cizâta işaret yolunda Peygamberimiz'in zâtı, nübüvvetine mu'cize gösterilmiştir.

Hem de Üçüncü Makale'nin dibâcesinde kelime-i şahadetin iki cümlesi birbirine şahit gösterilmiştir.

Hem de Yedinci Mukaddime'de, inşikak-ı kamere, yere inmeyi ilâve edenlere denilmiş: Mu'cizenin kamerini münhasif ve şems gibi burhan-ı nübüvveti Süha gibi mahfî olmasına sebep oldunuz.

Buna kıyasen, şu hakikate, şu kitapta birçok numûne bulabilirsin. Zira bu kitabın mesleği, benim gibi harice boykotajdır. Hatta, zaruret olmazsa, efkâr ve mesâilde ve misallerde ve esalibde harice boykotaj etmektir. Fakat tevafuk-u hâtır olabilir. Zira hakikat birdir. Hangi kapıyla girsen, aynını göreceksin.

Hâtime

"Söylenene bak, söyleyene bakma!" söylenilmiştir… Fakat ben derim: *Kim söylemiş? Kime söylemiş? Ne içinde söylemiş? Ne için söylemiş? Söylediği sözü gibi dikkat etmek, belâgat nokta-yı nazarından lâzımdır, belki elzemdir.*

İşaret

Malûm olsun ki, fenn-i maânî ve beyanın mezâyâsının belâgatça mühim bir şartı, kasten ve amden garazın cihetine emârât ile işaret ve alâmâtın nasbıyla kast ve amdini göstermektir. Zira onda tesadüf bir para etmez.

Fenn-i bedîin ve tezyinât-ı lafziyenin şartı ise, tesadüf ve adem-i kasttır. Veyahut tesadüfî gibi tabiat-ı mânâya yakın olmaktır.

Telvih

Pûşîde olmasın ki; tabiata ve hakikat-i hariciyeye delâlet eden ve hükm-ü zihnîyi kanun-u haricî ile rapteden, tâbir câizse perdeyi delen, altındaki hakkı gösteren âletlerin en sekkâbı إِنَّ -i tahkîkiyedir. Evet şu إِنَّ 'nin şu hâsiyetine binaendir ki, Kur'ân'da kesretle istimâl olunmuştur.

Tenbih

Ey birader! Bu makaledeki kavânîn-i latîfe şu perişan esâlibden teberrî ve nefret etmesi seni tağlit etmesin. Meselâ, "Eğer bu kanunlar iyi olsaydılar,

onları vaz' edene iyi bir ders-i belâgatı vereceklerdi. Hem de güzel bir üslûbu giyeceklerdi. Hâlbuki, onları vaz' eden ise ümmîdir. Üslûpları dahi perişandır." gibi bir vehme zâhip olma. Yahu, bu vehme ehemmiyet verme. Zira bir fende her bir ilim sahibi onda sanatkâr olmak lâzım gelmez.

Hem de ile'l-merkeziye olan kuvve-i câzibe, ani'l-merkeziye olan kuvve-i dâfiaya galiptir. Çünkü; kulağın dimağa karâbeti ve akılla sıla-yı rahmi vardır. Hâlbuki mâden-i kelâm olan kalb ise, lisandan uzak ve ecnebîdir. Ve hem de çok defa lisan kalbin dilini tamamen anlamıyor. Lâsiyyema, kalb bazen meselenin derin yerlerinden, –kuyu dibinde gibi– bir tıntın ederse, lisan işitemez; nasıl tercümanlık edecektir?

Elhâsıl: Fehim ifhamdan daha esheldir, vesselâm.

İtizar

Ey şu dar ve ince ve karanlık olan yolda benimle arkadaşlık eden sabırlı ve metanetli zat! Zannediyorum, bu İkinci Makale'de yalnız hayretle seyirci oldun, müstemi olmadın. Çünkü anlamadın. Hakkınız var. Zira, mesâil gayet derin ve ırkları uzun ve ibare ise gayet muhtasar ve muğlak ve Türkçem de epeyce noksan ve müşevveş, ve vaktim dahi dar, ben de acele, sıhhatim muhtel, başım nezlelidir. Şu karışık zeminde ancak şöyle bir varakpâre çıkabilir.

وَالْعُذْرُ عِنْدَ كِرَامِ النَّاسِ مَقْبُولٌ[1]

Ey birader! Unsur-u Hakikat'i, kübrâ gibi ve Unsur-u Belâgatı suğra gibi mezcet. Elektrik şuâı gibi olan hads-i sâdıkı geçir. Tâ gayet hararetli ve parlak ziyalı olan Unsur-u Akîde'yi netice vermek için senin zihnine istidâdât verebilsin.

İşte, Unsur-u Akîde'yi Üçüncü Makale'de arayacağız.

İşte başlıyorum: "Nahu…"

[1] Kerîm insanlar nezdinde mazeret kabul görür.

[Üçüncü Makale]

Unsuru'l-Akîde

بِسْـــمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلٰهَ إِلَّا اللهُ وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللهِ[1]

Bu kelime-i âliye, üssü'l-esas-ı İslâmiyet olduğu gibi, kâinat üstünde temevvüc eden İslâmiyet'in en nurânî ve en ulvî bayrağıdır.

Evet, misak-ı ezeliye ile peyman ve yeminimiz olan iman, bu menşur-u mukaddeste yazılmıştır.

Evet, âb-ı hayat olan İslâmiyet ise, bu kelimenin aynü'l-hayatından nebean eder.

Evet, ebede namzet olan nev-i beşer içinde saadet-saray-ı ebediyeye tayin ve tebşir olunanın ellerine verilmiş bir ferman-ı ezelîdir.

Evet, kalb denilen avâlim-i gayba karşı olan penceresinde kurulmuş olan latîfe-i rabbâniyenin fotoğrafıyla alınan timsâl-i nurâni ile Sultan-ı Ezel'i ilân eden harita-yı nuraniyesidir ve tercüman-ı beliğidir.

Evet, vicdanın esrarengiz olan nutk-u beliğanesini cemiyet-i kâinata karşı vekâleten inşâd eden hatib-i fasîhi ve kâinata Hâkim-i Ezel'i ilân eden imanın mübelliğ-i beliği olan lisanın elinde bir menşur-u lâyezâlîdir.

İşaret

Bu kelime-i şehadetin iki kelâmı birbirine şahid-i sâdıktır ve birbirini tezkiye eder. Evet, ulûhiyet nübüvvete burhan-ı limmîdir. Muhammed *(aleyhisselâm)*, Sâni-i Zülcelâl'e zâtıyla ve lisanıyla burhan-ı innîdir.

Tenbih

Hakâik-i akaid-i İslâmiye, bütün teferruatıyla kütüb-ü İslâmiye'de mufassalan müberhene ve musarrahadır, görünebilir. Ve görülen şeyi göstermek, zâhirin hafâsına veya muhatabın gabavetine işaret ve techil olduğundan, akîdenin yalnız üç-dört unsurunu beyan edeceğim. Diğer hakâikini fuhûl-ü ulemânın kitaplarına havale ederim. Zira bana hâcet bırakmamışlar.

---

[1] "Şehâdet ederim ki Allah'tan başka ilâh yoktur; yine şehâdet ederim ki Hz. Muhammed (sallallâhu aleyhi ve sellem) Allah'ın resûlüdür." (Müslim, *salât* 60; Tirmizî, *salât* 216; Ebû Dâvûd, *salât* 178; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 1/292)

Mukaddime

Ehl-i dikkatin mâlûmudur ki: Makâsıd-ı Kur'âniye'nin fezlekesi dörttür:

✓Sâni-i Vâhid'in isbatı,

✓ve nübüvvet,

✓ve haşr-i cismânî,

✓ve adldir.

Birinci maksat: Delâil-i Sâni beyanındadır. Bir burhanı da Muhammed'-dir *(aleyhisselâm).* Sâni'in vücut ve vahdeti, isbata ihtiyaçtan müstağnidir. Lâsiy-yemâ, Müslümanlara karşı çok derece eclâ ve azhardır. Binaenaleyh, hitabı-mı ecânibe, bâhusus Japonya'ya tevcih eyledim. Zira onlar eskide bazı sual-ler etmişti; ben de cevap vermiştim. Şimdi ihtisar ile yalnız bir-iki suallerine müteallık o cevabın bir parçasını söyleyeceğim...

Onlardan bir sual:

مَا الدَّلِيلُ الْوَاضِحُ عَلٰى وُجُودِ الْإِلٰهِ الَّذِي تَدْعُونَنَا إِلَيْهِ

وَالْخَلْقُ مِنْ أَيِّ شَيْءٍ، أَمِنَ الْعَدَمِ أَوِ الْمَادَّةِ أَوْ ذَاتِهِ

إِلٰى اٰخِرِ سُؤَالَاتِهِمُ الْمُرَدَّدَةِ؟[1]

Yani, vücud-u Sâni'e delil-i vâzıh nedir?

İşaret

Gayr-i mütenahi olan mârifetullah, böyle mahdut olan kelâma sığışmaz. Binaenaleyh, kelâmımdaki iğlâkın mâzur tutulması mercûdur.

Tenbih

Bervech-i âtî kelâmdan maksat, muhakeme ve muvâzenenin tarikini göstermektir. Tâ ki, mecmuunda hakikat tecellî etsin. Yoksa zihnin cüz'iyeti sebebiyle, o mecmuun her bir cüzünde neticenin tamamını taharrî etmek, kuvve-i vâhimenin tasallut ve tereddüdüyle hakikati evham içinde setret-mektir.

---

[1] Bizi, kendisine iman etmeye çağırdığınız Allah'ın varlığına delâlet eden açık delil nedir? Mahlukat neden yaratılmıştır? Yoktan mı? Maddeden mi? Yoksa Yaratıcı'nın zâtından mı? Ve diğer şüpheli sorular...

Mukaddime

Hakikatin keşfine mâni olan arzu-yu hilâf ve iltizam-ı muhalif ve taraftar-ı nefis cihetiyle asılsız evhamını bir asla ircâ etmekle kendini mâzur göstermek; ve müşterinin nazarı gibi yalnız meâyibi görmek; ve çocuk tabiatı gibi bahane ile mahane tutmak gibi emirlerden nefsini tecrit ile şartıma mürâat edebilirsen, huzur-u kalble dinle:

Birinci Maksat

Cemî zerrat-ı kâinat, birer birer zât ve sıfât ve sair vücuh ile gayr-i mahdude olan imkânat mabeyninde müteredditiken, bir ciheti takip, hayret-bahşâ mesâlihi intaç etmekle Sâni'in vücub-u vücuduna şehadetle, avâlim-i gaybiyenin enmuzeci olan latîfe-i rabbâniyeden ilân-ı Sâni eden itikadın misbahını ışıklandırıyorlar.

Evet, her bir zerre kendi başıyla Sâni'i ilân ettiği gibi, tesâvir-i mütedahileye benzeyen mürekkebât-ı müteşâbike-i mütesâide-i kâinatın her bir makam ve her bir nisbetinde her bir zerre muvâzene-i cereyan-ı umumîyi muhafaza ve her nisbette ayrı ayrı mesâlihi intaç ettiklerinden, Sani'in kast ve hikmetini izhar ve kıraet ettikleri için, Sani'in delâili, zerrattan kat kat ziyadedir.

Eğer desen: Neden herkes aklıyla görmüyor?

Elcevap: Kemâl-i zuhurundan... Evet, şiddet-i zuhurdan görünmemek derecesine gelenler vardır: Cirm-i şems gibi.

تَأَمَّلْ سُطُورَ الْكَائِنَاتِ فَإِنَّهَا مِنَ الْمَلَأِ الْأَعْلٰى إِلَيْكَ رَسَائِلُ[1]

Yani: "Eb'âd-ı vâsia-yı âlemin sayfasında Nakkaş-ı Ezelî'nin yazdığı silsile-i hâdisatın satırlarına hikmet nazarıyla bak ve fikr-i hakikatle sarıl. Tâ ki mele-i âlâdan gelen selâsil-i resâil, seni âlâ-yı illiyyîn-i yakîne çıkarsın."

İşaret

Kalbinde nokta-yı istimdat, nokta-yı istinat ile vicdan-ı beşer Sâni'i unutmamaktadır. Eğer çendan dimağ tâtil-i eşgal etse de, vicdan edemez. İki vazife-i mühimme ile meşguldür. Şöyle ki:

---

[1] İbni Kayyim, *Medâricü's-sâlikîn* 3/356; İbni Kayyim, *Bedâiu'l-fevâid* 4/971.

Vicdana müracaat olunsa –kalb bedenin aktarına neşr-i hayat ettiği gibi– kalb gibi kalbdeki ukde-i hayatiye olan mârifet-i Sâni dahi, ceset gibi istidadât-ı gayr-i mahdude-i insaniye ile mütenasip olan âmâl ve müyûl-ü müteşâibeye neşr-i hayat eder; lezzeti içine atar ve kıymet verir ve bast ve temdid eder. İşte nokta-yı istimdat...

Hem de bununla beraber, kavga ve müzahametin meydanı olan dağdağa-yı hayata peyderpey hücum gösteren âlemin binler musibet ve mezâhimlere karşı yegâne nokta-yı istinat, mârifet-i Sâni'dir…

Evet, her şeyi hikmet ve intizamla gören Sâni-i Hakîm'e itikat etmezse ve ale'l-amyâ tesadüfe havale ederse ve o beliyyata karşı elindeki kudretin adem-i kifayetini düşünse, tevahhuş ve dehşet ve telâş ve havftan mürekkep bir halet-i cehennem-nümûn ve ciğer-şikâfta kaldığından, eşref ve ahsen-i mahlûk olan insan, her şeyden daha perişan olduğundan, nizam-ı kâmil-i kâinatın hakikatine muhalif oluyor. İşte nokta-yı istinat...

Evet, melce, yalnız mârifet-i Sâni'dir.

Demek, şu iki nokta ile bu derece nizam-ı âlemde hükümfermâlık, hakikat-i nefsü'l-emriyenin hâssa-yı münhasırası olduğu için, her vicdanda iki pencere olan şu iki noktadan vücud-u Sâni tecellî ediyor. Akıl görmezse de fıtrat görüyor… Vicdan, nazzârdır; kalb, penceresidir.

Tenbih

Arş-ı kemâlât olan mârifet-i Sâni'in miraçlarının usûlü dörttür:

Birincisi: Tasfiye ve işraka müesses olan muhakkikîn-i sofiyenin minhacıdır.

İkincisi: İmkân ve hudûsa mebnî olan mütekellimînin tarikidir.

Bu iki asıl, filvaki Kur'ân'dan teşâub etmişlerdir. Lâkin, fikr-i beşer başka surete ifrağ ettiği için, tavîlü'z-zeyl ve müşkülleşmiştir.

Üçüncüsü: Hükemânın mesleğidir.

Üçü de taarruz-u evhamdan masûn değildirler…

Dördüncüsü ki: Belâgat-ı Kur'âniye'nin ulüvv-ü rütbesini ilân eden ve istikamet cihetiyle en kısası ve vuzuh cihetiyle beşerin umumuna en eşmeli olan mirac-ı Kur'ânî'dir. İşte biz dahi bunu ihtiyar ettik. Bu da iki nevidir:

BİRİNCİSİ: **Delil-i inâyettir** ki; menâfi-i eşyayı tâdat eden bütün âyât-ı Kur'âniye bu delile îmâ ve şu burhanı tanzim ediyorlar. Bu delilin zübdesi, kâinatın nizam-ı ekmelinde riayet-i mesâlih ve hikemdir. Bu ise, Sâni'in kast ve hikmetini isbat; ve tesadüf vehmini ortadan nefyediyor.

Mukaddime: Eğer çendan her adam âlemdeki riayet-i mesâlih ve intizamda istikrâ-yı tâm edemez. Ve ihata edemez. Fakat nev-i beşerdeki telâhuk-u efkâr sayesinde, kâinatın her bir nev'ine mahsus kavâid-i külliye-i muntazamadan ibaret olan bir fen teşekkül etmiş ve etmektedir.

Bununla beraber, bir emirde intizam olmazsa, hüküm külliyetiyle cereyan edemediği için; kaidenin külliyeti, nev'in hüsn-ü intizamına delildir. Demek, cemî fünûn-u ekvan, kaidelerin külliyetlerine binaen, istikrâ-yı tâm ile nizam-ı ekmeli intaç eden birer burhandırlar.

Evet, fünûn-u kâinat bitamamihâ mevcudatın silsilelerindeki halkalardan asılmış olan mesâlih ve semeratı ve inkılâbât-ı ahvâlin telâfifinde saklanmış olan hikem ve fevaidi göstermek ile Sâni'in kast ve hikmetine parmakla şehadet ve işaret ettikleri gibi, şeyâtîn-i evhama karşı birer necm-i sâkıptır.

İşaret

Cehl-i mürekkebi intaç eden, nazar-ı sathîyi tevlid eden ülfetten tecrid-i nazar etsen ve akla karşı sedd-i turuk eden evhamın âşiyânı olan mümâresât-ı ilzamiyattan nefsini tahliye etsen, hurdebinî bir hayvanın sureti altında olan makine-i dakika-yı bedia-yı ilâhiyenin şuursuz, mecrâ ve mahrekleri tahdit olunmayan ve imkânâtında evleviyet olmayan esbab-ı basita-yı camide-i tabiiyeden husul-pezir ve o destgâhın masnûu olduğunu, kendi nefsini kandırıp mutmain ve ikna edemezsin. Meğer her bir zerrede Eflâtun kadar bir şuur ve Calinos kadar bir hikmeti isbat ettikten sonra, zerrât-ı saire ile vasıtasız muhabereyi itikat ve esbab-ı tabiiyenin üssü'l-esası hükmünde olan cüz-ü lâyetecezzâdaki kuvve-i cazibe ve kuvve-i dâfianın içtimalarının hortumu üzerindeki muhâliyetin damgasını kaldırabilsen...

Eğer nefsin bu muhâlâta ihtimal verse, seni insaniyet defterinden sildirecektir. Fakat caizdir ki, her bir şeyin esası zannettikleri olan cezb ve def ve hareket, âdâtullahın kanunlarına birer isim olsun. Fakat kanun, kaidelikten tabiîliğe ve zihnîlikten haricîliğe ve itibardan hakikate ve âletiyetten müessiriyete gelmemek şartıyla kabul ederiz.

Tenbih

فَارْجِعِ الْبَصَرَ هَلْ تَرٰى مِنْ فُطُورٍ[1]

"*Nazarını âleme gezdir. Hangi yerinde noksaniyeti görebilirsin?*" Kellâ, gören görmez; meğer kör ola veya kasr-ı nazar illetiyle müptelâ ola. İstersen Kur'ân'a müracaat et. Delil-i inâyeti vücuh-u mümkinenin en ekmel vechiyle bulacaksın. Zira Kur'ân, kâinatta tefekküre emir verdiği gibi, fevaidi tezkâr ve nimetleri tâdad eder. İşte o âyât, şu burhan-ı inâyete mezâhirdir. İcmali budur, tut. Tafsili ise; eğer meşiet-i ilâhiye taalluk ederse, âyât-ı âfâkiye ve enfüsiyeyi tefsir tarikinde, sema ve beşer ve arzın ilimlerine ma'kud olan kütüb-ü selâsede tefsir edilecektir. O vakit şu burhan tamam-ı suretiyle sana görünecektir.

İKİNCİ DELİL-İ KUR'ÂNÎ: Delil-i ihtirâdır. Bunun hülâsası:

Mahlûkatın her nev'ine, her ferdine ve o nev'e ve o ferde mürettep olan âsâr-ı mahsusasını müntiç ve istidad-ı kemâline münasip bir vücudun verilmesidir. Zira hiçbir nev-i müteselsil, ezelî değildir. "İmkân" bırakmaz. Hem de bizzarure bazının "hudûs"u, nazarın müşahedesiyle ve sairleri dahi aklın hikmet nazarıyla görülür.

Vehim ve Tenbih

İnkılâb-ı hakikat olmaz. Nev-i mütevassıtın silsilesi devam etmez. Tahavvül-ü esnaf, inkılâb-ı hakâikin gayrısıdır.

İşaret

Her bir nev'in bir âdemi ve bir büyük pederi olduğundan, silsilelerdeki tenasülden neşet eden vehm-i bâtıl o âdemlerde, o evvel pederlerinde tevehhüm olunmaz. Evet hikmet, fenn-i tabakatü'l-arz ve ilm-i hayvanât ve nebatât lisanıyla, iki yüz bini mütecaviz olan envâın âdemleri hükmünde olan mebde-i evvellerinin her birinin müstakillen hudûsuna şehadet ettiği gibi mevhum ve itibarî olan kavânîn ve şuursuz olan esbab-ı tabiiye ise:

Bu kadar hayret-feza silsileler ve bu silsileleri teşkil eden ve efrad denilen dehşet-engiz hadsiz makine-i acîbe-i ilâhiyenin tasnî ve icadına adem-i kabiliyetleri cihetiyle, her bir fert ve her bir nevi, müstakillen Sani-i Hakîm'in yed-i kudretinden çıktığını ilân ve izhar ediyor. Evet, Sâni-i Zülcelâl her şeyin cephesinde hudûs ve imkân damgasını koymuştur.

---

[1] Mülk sûresi, 67/3.

Tenbih

Ezeliyet-i madde ve hareket-i zerrattan teşekkül-ü envâ gibi umûr-u bâtılaya ihtimal vermek, sırf başka şeyle nefsini ikna etmek sadedinde olduğu için, o umûrun esas-ı fasidesini tebeî nazarıyla adem-i derkinden neşet eder. Evet, nefsini ikna etmek suretinde müteveccih olursa, muhâliyet ve adem-i mâkuliyetine hükmedecektir. Faraza kabul etse de, tegâfül-ü ani's-Sâni sebebiyle hâsıl olan ıztırar ile kabul edebilir.

Tenbih

Mükerrem olan insan, insaniyetin cevheri itibarıyla daima hakkı satın almak istiyor ve daima hakikati arıyor ve daima maksadı saadettir. Fakat bâtıl ve dalâl ise, hakkı arıyorken haberi olmadan eline düşer. Hakikatin madenini kazarken, ihtiyarsız, bâtıl onun başına düşer. Veyahut hakikati bulmaktan muztar veya tahsil-i haktan hâib oldukça, asıl fıtratı ve vicdanı ve fikri, muhâl ve gayr-i mâkul bildiği bir emri, nazar-ı sathî ve tebeî ile kabulüne mecbur oluyor.

İşte bu hakikati pîş-i nazara al!.. Göreceksin ki, bütün nizam-ı âlemden eser-i gaflet olarak tevehhüm ettikleri ezeliyet-i madde ve hareket.. ve şu bütün akılları hayrette bırakan nakış ve sanat-ı bedîada tahayyül ettikleri tesadüf-ü amyâ.. ve bütün hikemin şehâdâtına rağmen esbab-ı camideden itikat ettikleri tesir-i hakikî.. ve nefislerine muğâlata edip vehmin –istimrara istinaden– iğvâsıyla tecessüm ve tahayyül olunan tabiat-ı mevhumeyi merci yapmakla tesellî ettikleri.. elbette fıtratları reddeder. Fakat yalnız hakka teveccüh ve hakikate kastettikleri için, şu evham-ı bâtıla davetsiz olarak yolun cânibinden taarruz ettikleri için, elbette hedef-i garazına nazarını dikmiş olan adam, o evhama tebeî ve sathî bir nazarla bakıyor. Onun için, müzahref olan içine nüfuz edemez. Fakat ne vakit rağbet ve kast ve satın almak nazarıyla baksa, almaya değil, belki iltifat etmeye ve bakmaya tenezzül etmez!

Evet, şu kadar çirkin bir şeyi vicdan ve akıl muhâl görüyor. Kalb dahi kabul etmez. İllâ ki müşâgabe ile safsata edip her bir zerreye hükemanın akıllarını ve hükkâmın siyasetlerini verip, tâ her bir zerre ehavâtıyla ittifak ve intizam meselesinde müşavere ve muhabere etsinler. Evet, bu surette bir mesleği insan değil, hayvan dahi kabul etmez. Fakat ne çare, mesleğin lâzım-ı beyyini meslektendir. Şu meslek ise, bu suretten başka bir şey ile tasvir edilmez. Evet, bâtılın şe'ni şöyledir: Ne vakit tebeî bir nazar ile bakılırsa, sıhhatine bir ihtimal verilir. Fakat im'ân-ı nazar eyledikçe, ihtimal-i sıhhat bertaraf olur.

İşaret

Madde dedikleri şey ise, suret-i mütegayyire, hem de hareket-i zâile-i hâdiseden tecerrüt etmez. Demek hudûsu muhakkaktır. Feyâ acaba! Sâni-i Vâcibu'l-vücûd'un lâzıme-i zaruriye-i beyyinesi olan ezeliyeti, zihinlerine sığıştıramayan, nasıl oldu da, her bir cihetten ezeliyete münafi olan maddenin ezeliyetini zihinlerine sığıştırabilirler? Hakikaten cây-ı taaccüptür... Evet, insan düşündükçe, cemî sıfât-ı kemâliye ile muttasıf olan Sâni'den istiğrap ve istinkâr ettikleri, şu hayret-efza masnuâtı tesadüf-ü amyâya ve hareket-i zerrata isnad ettikleri için, insanı insaniyetten pişman eder.

Telvih

Harekât-ı zerrattan husulü dâvâ olunan kuvvet ve suretler, araziyetleri cihetiyle envâdaki mübayenet-i cevheriyeyi teşkil edemez. Âraz, cevher olamaz. Demek, bütün envâın fasılları ve umum ârazın havâss-ı mümeyyizeleri, adem-i sırftan muhterâdırlar. Tenasül, teselsülde şerâit-i âdiye-i itibariyedendir. İşte delil-i ihtirâînin icmali...

Eğer açık olarak mufassalan istersen, Kur'ân'ın firdevsine gir. Zira hiçbir ratb ve yâbis yoktur ki, o tenezzühgâhta ya çiçek veya gonca halinde bulunmasın. Eğer ecel müsait ve meşiet taalluk ve tevfik refik olursa, elfâz-ı Kur'âniye'nin esdafında şu burhanı tezyin eden cevherleri, gelecek kütüpte tafsil edilecektir.

Vehim ve Tenbih

Eğer sual etsen: "Nedir şu tabiat ki daima onunla tın tın ediyorlar? Nedir şu kavânîn ve kuvâ ki daima onlarla mütedemdimdirler?"

Cevap vereceğiz ki: Âlem-i şehadet denilen, cesed-i hilkatin anâsır ve âzâsının ef'âllerini intizam ve rapt altına alan şeriat-ı fıtriye-i ilâhiye vardır. İşte şu şeriat-ı fıtriyedir ki, "tabiat" veya "matbaa-yı ilâhiye" ile müsemmâdır.

Evet, tabiat, hilkat-i kâinatta cârî olan kavânîn-i itibariyesinin mecmû ve muhassalasından ibarettir.

İşte, kuvâ dedikleri şey, her biri şu şeriatın birer hükmüdür. Ve kavânîn dedikleri şey, her biri şu şeriatın birer meselesidir. Fakat o şeriattaki ahkâmın istimrarına istinaden, hem de hayali hakikat suretinde gören ve gösteren nüfusun istidatları bir zemin-i şûre müheyya etmesiyle vehim ve hayal tasallut ederek tazyik edip, şu tabiat-ı hevaiye tevazzu ve tecessüm edip mev-

cud-u haricî ve hayalden misal suretine girmiştir. Evet, şunun gibi, vehmin çok hileleri vardır…

İşaret

Şu tabiat ve kuvâ-yı umumiye tesmiye ettikleri emirler, katiyen aklı ikna edecek ve fikre kendini beğendirecek ve nazar-ı hakikat ona ünsiyet edecek hiçbir mülâyemet ve münasebet yok iken ve şu kâinata illet ve masdar olmaya kabiliyeti mefkud iken, mahza Sâni'den tegâfül ve intizamın ilcâından tevellüd eden yalnız ıztırar ile veleh-resân-ı ukul olan kudretin âsârını şu matbaa-misal olan tabiatın sanatından görmek, tabiatı mistar iken mastar tahayyül etmek, "lâzım-ı eamm"ın vücuduyla, "melzum-u ehass"ın vücudunu intaca çalışan akîm bir kıyasın neticesidir. Evet, şu kıyas-ı akîm, dalâlet ve hayret vadilerine çok yolları açmıştır…

Tenvir

Ef'âl-i ihtiyariyenin nazzâmı olan şeriat ve kanun, şu kadar hark ve muhalefetle beraber birçok cühhâl-i vahşiye, âdetâ şeriatı bir hâkim-i rûhânî ve nizamı bir sultan-ı mânevî tevehhüm edip, bir tesiri tahayyül eder. Evet, bir taburun veya askerin muttarid olan harekâtını ve yeknesak olan etvârlarını ve birbiriyle raptolunan ahvâllerini müşahede eden vahşî bir adam, şu efrad-ı adîdeyi veyahut heyet-i askeriyeyi, mânevî bir iple merbut zannederse, acaba garip görünecek midir? Veyahut bir bedevî veya bir şairü't-tab', nâsı bir vaz-ı hasende ifrağ eden ve mabeynlerini telif eden nizamı bir mevcud-u mânevî ve şeriatı bir halife-i ruhanî temessül ederse, çok görünecek midir? Öyleyse, kâinatın ahvâline taalluk eden ve tabiat tesmiye olunan ve tasdik-i enbiyâ veya tekrim-i evliyadan başka hark olunmayan ve müstemirre olan şu şeriat-ı fıtriye-i ilâhiye, evhamda tecessüm etsin, neden taaccüp olunsun?..

Vehim ve Tenbih

İnsanın zihni ve lisanı ve sem'i, cüz'î ve teâkubî oldukları gibi, fikri ve himmeti dahi cüz'îdir. Ve teâkub tarikiyle yalnız bir şeye taalluk eder ve meşgul kalır.

Hem de insanın kıymet ve mahiyeti, himmeti nisbetindedir. Himmetin derecesi ise, maksat ve iştigal ettiği şeyin nisbetindedir.

Hem de insan teveccüh ve kastettiği şeyde, güya fena fi'l-maksat oluyor. İşte şu noktaya binaen, hasis bir emir veya pek cüz'î bir şey, büyük

bir adama isnad olunmaz. Zira tenezzül etmez. Ve himmetini o küçük şeye sığıştıramaz. Himmeti ağır, o şey gayet hafif olduğundan, güya muvâzenet bozulur.

Hem de insan hangi şeye temaşa ederse, elbette mekayisini ve esaslarını kendi nefsinde arayacaktır. Eğer bulmazsa, etrafında ve ebnâ-yı cinsinde arayacaktır. Hatta, hiçbir cihetten mümkinata benzemeyen Vâcibu'l-vücûd'u tefekkür etse, yine kuvve-i vahimesi şu vehm-i seyyii düstur ve dürbün yapmak istiyor. Hâlbuki, Sâni-i Zülcelâl, şu nokta-yı nazarda temaşa edilmez. Kudretine inhisar yoktur. Ziya-yı şems gibi, kudret ve ilim ve iradesi şâmile ve âmmedir; münhasır olmaz, muvâzeneye gelmez. En büyük şeye taalluk ettiği gibi, en küçük ve en hasis şeye dahi taalluk eder. Mikyas-ı azameti ve mizan-ı kemâli, mecmû-u âsârıdır; her bir cüzü mikyas olamaz.

İşte, Vâcibu'l-vücûd'u mümkinata kıyas etmek, kıyas-ı maalfârıktır. Mezbur vehm-i bâtıl ile muhakeme etmek hata-yı mahzdır. İşte şu hata-yı bîedebâne ve şu vehm-i bâtılın netice-i seyyiesidir ki:

Tabiiyyûn, esbâbı müessir-i hakikî olduklarına..

ve Mutezile hayvanları ef'âl-i ihtiyariyelerine hâlık olduklarına..

ve hükema, cüz'iyatta ilm-i ilâhînin nefyine..

ve Mecusîler, halk-ı şer başkasının eseri olduğuna itikat ettiler.

Güya onlarca, Sâni o kadar azametiyle beraber, nasıl şöyle umûr-u hasiseye ve cüz'iyeye tenezzül edip iştigal etsin? Yuf onların akıllarına ki, şöyle bir vehm-i bâtılın hükmüne esir oldular.

Ey birader! Şu vehim itikat tarikiyle olmazsa da, vesvese cihetiyle bazen müminlere musallat oluyor.

İşaret

Eğer desen: "Delil-i ihtirâî, îtâ-yı vücuddur. Îtâ-yı vücud ise, idam-ı mevcudun refikidir. Hâlbuki, adem-i sırftan vücudu ve vücud-u mahzdan adem-i sırfı, aklımız tasavvur edemiyor."

Cevaben derim: Yahu! Sizin bu istis'âbınız ve şu meselenin tasavvurundaki istiğrabınız, bir kıyas-ı hâdi'in netice-i vahîmesidir. Zira icad ve ibdâ-yı ilâhîyi, abdin sanat ve kisbine kıyas edersiniz. Hâlbuki abdin elinden

bir zerreyi imâte veyahut icad etmek gelmez. Belki yalnız umûr-u itibariye ve terkibiyede bir sanat ve kisbi vardır. Evet, bu kıyas aldatıcıdır; insan kendini ondan kurtaramıyor.

Elhâsıl: İnsan kâinatta mümkinatın öyle bir kuvvet ve kudretini görmemiş ki, icad-ı sırf ve idam-ı mahz etsin. Hâlbuki, hükm-ü aklîsi de daima üssü'l-esası, müşâhedâttan neşet eder. Demek, âsâr-ı ilâhiyeye mümkinat tarafından bakıyor. Hâlbuki, hayret-efza âsârıyla müspet olan kudret-i Sâni'in cânibinden temaşa etmek gerektir. Demek, ibâdın ve kâinatın umûr-u itibariyeden başka tesiri olmayan kuvvet ve kudretlerin cinsinden olan bir kudret-i mevhume içinde Sâni'i farz ederek, o noktadan şu meseleye temaşa ediyor. Hâlbuki Vâcibu'l-vücûd'un cânibinden, kudret-i tâmmesi nokta-yı nazarından bu meseleye temaşa etmek gerektir.

İşaret

Birinin âsârı muhakeme olunursa, onun hâssasını nazara almak lâzımdır. İşte şu meselede edilmemiştir. Zira bu meseleye, acz-i abdin arkasında, kudret-i mümkinatın tarafında, kıyas-ı temsilînin perdesi altında temaşa ediyor. Hâlbuki tekvin-i âlemde bir kısmını maddesiz ibdâ ve bir kısmı dahi maddeden inşâ ile şu kadar hayret-feza âsâr-ı mu'cize ile kudret-i kâmile-i ilâhiyeyi göstermekle beraber, ondan sarf-ı nazar etmek, gaibi şahit suretinde görmek olan kıyas-ı hâdi' ile ve ebnâ-yı cinsini muhakeme ettiği gibi, bir kaide-i mahdude ile Vâcibu'l-vücûd'a nazar ederler. Hatta çok meseleyi akl-ı selim mâkul gördüğü hâlde, onlar gayr-i mâkul tevehhüm ederler.

Tenbih

Muhtereâttan kat-ı nazar, masnuâtın en zâhir ve münevver ve "ziya" dedikleri olan nur-u ayn-ı âlemin kavânîn-i acîbesi; ve onun semeresi ve misal-i musaggarı olan nur-u basarın nevâmîs-i bediasıyla münevver ve musavver olan kemâl-i kudret-i ilâhiyenin cânibinde, muvâzene nokta-yı nazarında gayr-i mâkul ve uzak tevehhüm olunan mesâile temaşa edilirse, me'nus ve ayn-ı akıl kirpikleri ortasında görülecektir.

Tenbih

Nasıl ki, zaruriyattan nazariyat istintac olunur. Öyle de âsâr-ı Sâni'in zaruriyatı, mahfiyat-ı sanatına burhandır. İkisi beraber bu meseleyi isbat eder.

Telvih

Acaba nizam-ı âlemdeki sanattan daha dakik, daha acîb, daha garip, cins-i kudret-i mümkinattan daha uzak, akıl tasavvur edebilir mi? Elbette edemez. Zira fünûn, gösterdikleri fevaid ve hikem ile bizzarure Sâni'in kast ve sanat ve hikmetine şehadet ettiklerinden ukulü kabul etmeye muztar etmişlerdir. Yoksa, bu bedihiyattan en küçük bir hakikati, akıl kendi kendine kalsaydı, kabul etmezdi.

Evet, zemin ve âsumânı hamleden ve muallâkta tutan ve ecrâm-ı kâinatı istihdam eden ve nizamında idhal ile hiçbir emrine isyan edilmeyen Zat-ı Akdes'ten neden istiğrap olunsun ki, ondan derecâtla eshel ve ehaf olanı hamletsin. Evet, bir dağı kaldıran, bir hokkayı kaldırabilmekten tereddüt etmek, sırf safsata etmektir.

Elhâsıl: *Nasıl Kur'ân'ın bazısı bazısına müfessirdir; kezâlik, kâinat kitabı dahi, bazı sutûru, arkalarındaki sanat ve hikmeti tefsir eder…*

İşaret

Eğer desen: Bazı mutasavvıfın kelâmından ittisal ve ittihat ve hulûl zâhir oluyor. Ve ondan tevehhüm edilir ki, bazı maddiyyûnun mesleği olan vahdetü'l-vücuda bir münasebet gösterir.

Elcevap: Müteşabih hükmünde olan muhakkikîn-i sofiyenin şatahatını ki; vücud-u Akdes'e hasr-ı nazar ve istiğrak ve mümkinattan tecerrüt cihetiyle matmah-ı nazar ettikleri delil içinde neticeyi görmek, yani, âlemden Sâni'i müşahede etmek tarikiyle takip ettikleri meslek olan cedâvil-i ekvanda cereyan-ı tecelliyatı ve melekûtiyet-i eşyada sereyan-ı füyuzatı ve merâyâ-yı mevcudata tecellî-i esmâ ve sıfâtı ise, dîku'l-elfaz sebebiyle "ulûhiyet-i sâriye" ve "hayat-ı sâriye" tâbir ettikleri hakâiki başkalar anlamadılar… Sû-i tefehhüm ile, kendi istidad-ı şûrelerinden zuhur eden evham-ı vâhiyeye, muhakkikînin kelimât ve şatahatını tatbik ettiler.

Yuha onların akıllarına!.. Süreyya derecesinde olan muhakkikînin efkâr-ı mücerredeleri, serâ derekesinde olan mukallidîn-i maddiyyûnun efkâr-ı sefîlesinden binler derece uzaktır. Evet, şu iki fikrin tatbikine çalışmak, şu zaman-ı terakkide akl-ı beşerin dûçâr-ı sekte olduğunu ve varta-yı mevte düştüğünü izhar etmektir ki, insaniyet müteessifane nazar ederek ve istidad-ı tahkik ve terakki lisanıyla

كَلَّا وَاللهِ أَيْنَ الثَّرى مِنَ الثُّرَيَّا وَأَيْنَ الضِّيَاءُ السَّاطِعُ مِنَ الظُّلْمَةِ الطَّامِسَةِ[1]

demeye mecbur oluyor.

İşaret

Şunlar, ehl-i vahdetü'ş-şuhûddurlar. Fakat vahdetü'l-vücûd ile mecazen tâbir edilebilir. Fakat hakikaten vahdetü'l-vücûd, bazı hukema-yı kadîmenin meslek-i bâtılasıdır.

Tenbih

Şu mutasavvifînin reis ve kebîri demiş ki: İttisali veya ittihadı veya hulûlü iddia eden, mârifet-i ilâhiyeden hiçbir şey istişmam etmemiştir. Evet, mümkin, vacip ile nasıl ittisal ve ittihat edecek? Kellâ!.. Evet, mümkinin ne kıymeti vardır; ta ki vacip onda hulûl ede? Hâşâ!.. Neam, mümkinde füyuzat-ı ilâhiyeden bir feyiz tecellî eder. İşte bunların mesleği ötekilerin mesleğine münasebet ve temas edemez. Zira maddiyyûnun mesleği maddiyata hasr-ı nazar ve istiğrak ettiklerinden, efkârları fehm-i ulûhiyetten tecerrüt edip uzaklaştılar. O derece maddeye kıymet verdiler ki, her şeyi maddede görmek, hatta ulûhiyeti onda mezcetmek gibi bir meslek-i müteassifeye girmişlerdir.

Fakat ehl-i vahdetü'ş-şuhûd olan muhakkikîn-i sofiyye o derece Vâcib'e hasr-ı nazar etmişler ki, mümkinatın hiçbir kıymeti kalmamıştır; "Bir vardır." derler. El-insaf!.. Serâ-Süreyya kadar birbirinden uzaktır. Maddeyi cemî envâ ve eşkâliyle halkeden Hâlık-ı Zülcelâl'e kasem ederim ki; dünyada şu iki mesleğin temasını intaç eden rey-i ahmakaneden daha kabih ve daha hasis ve daha sahibinin mizac-ı aklının inhirafına delil olacak bir rey yoktur.

Tenvir

Küre-i arz küçük, parça parça ve rengârenk ve mütehalif cam parçalarından farz olunursa, her biri başka çeşitle levnine ve cirmine ve şekline nisbetle şemsten bir feyiz alacaktır. Şu hayalî feyiz ise, ne güneşin zâtı ve ne ayn-ı ziyasıdır. Hem de ziyanın temâsili ve elvan-ı seb'asının tesâviri ve güneşin tecellîsi olan şu gûnâgûn ve rengârenk çiçeklerin elvânı, faraza lisana gelirse, her biri, "Güneş benim gibidir." veyahut "Güneş benim." diyeceklerdir.

---

[1] Allah'a yemin olsun ki hayır! Serâ nerede, Süreyyâ nerede? Herşeyi gösteren ışık nerede, herşeyi örtüp saklayan zulmet nerede?

اَنْ خَيَالَاتِي كِه دَامِ أَوْلِيَاسْتْ عَكْسِ مَهْرُويَانِ بُوسْتَانِ خُدَاسْتْ[1]

Fakat ehl-i vahdetü'ş-şuhûdun meşrebi, fark ve sahvdır. Ehl-i vahdetü'l-vücudun meşrebi mahv ve sekirdir. Safî meşrep ise, meşreb-i ehl-i fark ve sahvdır.

حَقِيقَةُ الْمَرْءِ لَيْسَ الْمَرْءُ يُدْرِكُهَا فَكَيْفَ كَيْفِيَّةُ الْجَبَّارِ ذِي الْقِدَمِ

هُوَ الَّذِي أَبْدَعَ الْأَشْيَاءَ وَأَنْشَأَهَا فَكَيْفَ يُدْرِكُهُ مُسْتَحْدَثُ النَّسَمِ[2]

Tenbih

İşte vücud-u Sâni'in delâil-i icmâlîsi... Tafsili ise kütüb-ü selâsede gelecektir.

Eğer desen: "Delâil-i tevhidin burada velev icmalen olsun beyanını isterim."

Derim ki: Delâil-i tevhid, o kadar müştehire ve çoktur ki, bu kitapta zikirden müstağnîdirler.

İşte لَوْ كَانَ فِيهِمَا اٰلِهَةٌ إِلَّا اللّٰهُ لَفَسَدَتَا[3] âyetinin sadefinde meknûn olan *burhanü't-temânü*, bu minhaca bir menar-ı neyyirdir. Evet, istiklâl, ulûhiyetin hâsse-i zâtiyesidir. Ve lâzıme-i zaruriyesidir.

Tenvir

Kâinattaki teşâbüh-ü âsâr ve etrafı birbiriyle muânaka ve el ele tutmuş, birbirine arz-ı intizam ve birbirinin sualine karşı cevab-ı savap ve birbirinin nida-yı ihtiyacına lebbeyk cevabı vermek ve bir nokta-yı vahideye temaşa etmek ve bir mihver-i nizam üzerinde deveran etmek cihetiyle Sâni'in tevhidine telvih, belki Hâkim-i Ezel'in vahdâniyetine tasrih ediyor. Evet, bir makinenin sânii ve muhterîî bir olur.

---

1 "Evliyâullaha tuzak olan o hayaller ise, Hudâ bahçesinin ay yüzlülerinin cemâllerinin yansımasından ibarettir." (Mevlânâ Celâleddin Rumî, *Mesnevî-i Şerîf (terc. Şefik Can)* 1/26)

2 "İnsan, kendi hakikatini dahi idrak etmekten âciz iken, her şeyden önce var olan ve her şeyi ceberûtiyet-i mutlaka ile hükmü altında tutan Zât'ı nasıl idrak edebilir? O Cebbâr-ı zîkıdem ki, her şeyi ilk olarak yoktan yaratmış ve inşâ etmiştir; sonradan var olup can bulanlar O'nu nasıl idrak etsin?" (Ali b. Ebî Talib, *Dîvân-ı İmam Ali* s.185)

3 "Eğer gökte ve yerde, Allah'tan başka ilâhlar bulunsaydı oraların nizamı bozulurdu." (Enbiyâ sûresi, 21/22)

وَفِي كُلِّ شَيْءٍ لَهُ اٰيَةٌ تَدُلُّ عَلٰى أَنَّهُ وَاحِدٌ[1]

Kitab-ı âlemin evrakıdır eb'ad-ı na-mahdud,

Sutûr-u kâinat-ı dehrdir âsâr-ı na-mâdud.

Basılmış destgâh-ı levh-i mahfuz-u hakikatte,

Mücessem lafz-ı mânidardır âlemde her mevcud.

Hoca Tahsin'in "na-mâdud" ve "na-mahdud"dan muradı nisbîdir; hakikî lâyetenâhilik değildir.

İşaret

Sani-i Zülcelâl, ne kadar evsaf-ı kemâliye varsa, onlarla muttasıftır.

Zira mukarrerdir ki: *Masnûda olan feyz-i kemâl, Sâni'in kemâlinden iktibas edilmiş bir zıll-i zalîlidir.*

Demek, kâinatta ne kadar hüsün ve cemâl ve kemâl varsa, umumundan lâyuhad derecede yüksek tabakada evsaf-ı cemâliye ve kemâliye ile Sâni muttasıftır. Evet ihsan, servetin; icad, vücudun; icap vücubun; tahsin hüsnün fer'idir ve delilidir.

Hem de Sâni-i Zülcelâl, cemî nekâisten münezzehtir. Maddiyatın mahiyatının istidatsızlığından neşet eden nekâisten müberradır. Kâinatın mahiyât-ı mümkinesinden neşet eden evsaf ve levâzımâtından mukaddestir.

﴿لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ[2]﴾ جَلَّ جَلَالُهُ

---

1 "Bütün her şeyde Allah'ın varlık ve birliğini gösteren bir âyet (işaret) vardır." (Bkz.: el-Esfehanî, *el-Eğânî* 4/39; el-Kalkaşendî, *Subhu'l-a'şâ* 12/413; el-Übşeyhî, *el-Müstatraf* 1/16, 2/280)

2 "O'nun benzeri hiçbir şey yoktur." (Şûrâ sûresi, 42/11)

İkinci Maksat

Mukaddime

Eğer desen: Dibacede demiş idin: Kelime-i şehadetin ikinci kelâmı birincisine şahit ve meşhuddur.

Elcevap: Neam, evet. Mârifetullah denilen kâbe-i kemâlâta giden minhacların en müstakîm ve en metini, Sahib-i Medine-i Münevvere'nin *(aleyhissalâtü vesselâm)* yaptığı tarik-i hadîd-i beyzâsıdır ki, ruh-u hidayet hükmünde olan Muhammed *(aleyhissalâtü vesselâm)*, avâlim-i gaybın mişkât ve zücâcesi hükmünde olan kalbinin mâkes ve tercümanı makamında olan lisân-ı sâdıkı, berâhîn-i Sâni'in en sâdık bir delil-i zîhayat ve bir hüccet-i nâtıka ve bir burhan-ı fasihtir.

Evet, hem Zât'ı, hem lisanı birer burhan-ı neyyirdir. Neam, hilkat tarafından Zât-ı Muhammed burhan-ı bâhirdir. Hakikat cânibinden lisanı, şahid-i sâdıktır.

Evet, Muhammed *(aleyhissalâtü vesselâm)* hem Sâni'e, hem nübüvvete, hem haşre, hem hakka, hem hakikate bir hüccet-i katıadır. Tafsili gelecektir.

Tenbih

"Devir" lâzım gelmez. Zira, sıdkının delâili, Sâni'in delâiline tevakkuf etmez…

Temhid

Peygamberimiz (aleyhissalâtü vesselâm), Sâni'in bir burhanıdır. Öyleyse, şu burhanın isbat-ı sıdkını ve intâcını ve sureten ve maddeten sıhhatini isbat etmek gerektir… Nahu:

بِسْـــمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

اَللّٰهُمَّ صَلِّ عَلٰى مُحَمَّدٍ الَّذِي دَلَّ عَلٰى وُجُوبِ وُجُودِكَ[1]

Emmâ ba'dü!.. Ey hakikatin âşıkı!.. Eğer vicdanımı mütalâa etmekle hakikatleri rasad etmek istersen, kalb dedikleri latîfe-i rabbâniyenin pası ve

[1] Allah'ım, Senin Vücub-u Vücuduna delâlet eden Muhammed'e *(aleyhissalâtü vesselâm)* salât ve selam et.

zengârı hükmünde olan arzu-yu hilâf.. ve iltizam-ı taraf-ı muhalif.. ve mâzur tutulmak için kendi evhamına bir hak vermek.. ve bir asla ircâ etmek.. ve mecmûun neticesini her bir fertten istemek ki; zaafiyeti sebebiyle neticenin reddine bir istidad-ı seyyie verilir.[1(Hâşiye)]

Hem de bahaneli çocukluk tabiatı.. hem de mahaneli düşman seciyesi.. hem de yalnız ayıbı görmek şanında olan müşteri nazarı gibi emirlerden o mir'âtı, taskîl ve tasfiye et. Muvâzene ve mukabele eyle, ekser emârâtın imtizacından tezahür eden hakikatin şule-i cevvalesini karine-i münevvire et; tâ ekaldeki evham-ı muzlimeyi tenvir ve def edebilesin. Hem de munsıfane ve müdakkikane ile dinle, kelâm tamam olmadan itiraz etme. Nihayete kadar bir cümledir, bir hükümdür. Tamam olduktan sonra bir vehmin kalırsa söyle…

Tenbih

Şu burhanın suğrâsı, nübüvvet-i mutlakadır. Kübrası ise, nübüvvet-i Muhammed'dir *(aleyhissalâtü vesselâm).* İşte başlıyoruz:

İşaret

Sâni'in hikmeti ve ef'âlindeki adem-i abesiyet ve kâinattaki en hasis ve en kalîl şeyde nizamın mürâatı ve adem-i ihmali ve nev-i beşerin mürşide olan ihtiyac-ı zarûrîsi, nev-i beşerde vücud-u nübüvvet, kat'an istilzam ederler…

Eğer desen: "Bu icmaldeki mânâyı anlamadım, tafsil et."

Derim: İşte dinle: Görüyorsun ki, maddiyye ve mâneviyye olan nev-i beşerdeki nizâmâtın, hem de hâsiyet-i aklın kuvvetiyle taht-ı tasarrufuna alınan çok envâın ahvâline verildiği intizâmâtın merkezi ve madeni hükmünde olan nübüvvet-i mutlakanın burhanı, insanın hayvaniyetten üç noktada olan terakkisidir:

Birincisi: "Fikrin evveli amelin âhiri, amelin evveli fikrin âhiri" olan kaidesinin zımnındaki sırr-ı acîptir. Şöyle:

Nur-u nazarla ilel-i müterettibe-i müteselsilenin meyanında olan terettübü keşfederek umum kemâlât-ı insaniyenin tohumu hükmünde olan mürekkebâtı, besâite tahlil ve ircâ etmekle hâsıl olan kabiliyet-i ilim.. ve terkip dedikleri kavânîn-i câriyeyi istimâl edip, sanatıyla tabiatı muhâkât olan kabiliyet-i sanattan nazarının kusurunu ve evhamın müzahameti ve sevk-i insaniyetin

1 (Hâşiye) Dikkat lâzımdır.

adem-i kifayeti cihetiyle bir mürşid-i nebîye ihtiyaç gösteriyor; tâ âlemdeki nizam-ı ekmelin muvâzenesi muhafaza olunsun.

İkincisi: Gayr-i mütenahi olan beşerin istidadı, gayr-i mahsur olan âmâl ve müyûlâtı ve gayr-i mazbut olan tasavvurat ve efkârı, gayr-i mahdut olan kuvve-i şeheviye ve gazabiyesidir…

İşaret

Bir adama milyonlarca sene ömür ile bütün lezâiz-i dünyeviye ve her cihetten tasallut-u tâm verildiği hâlde, istidadındaki lâyetenâhîliğin hükmünce bir "Ah.. ah, leyte!"yi çekecektir. Güya o adem-i rızayla remiz ve işaret ediyor ki; insan ebede namzettir ve saadet-i ebediye için halkolunmuştur. Tâ gayr-i mütenahi bir zamanda, gayr-i mahdut ve geniş bir âlemde, gayr-i mahsur olan istidâdâtını bilfiile çıkarabilsin.

Tenbih

Adem-i abesiyet ve hakâik-i eşyanın sübûtiyetleri îmâ ediyor ki: Bu dar ve mahsur ve her bir lezzetinde çok ârazın müzahametiyle keşmekeş ve tehâsüdden hâlî olmayan şu dünya-yı deniyye içinde kemâlât-ı insaniye yerleşmez. Belki geniş ve müzahametsiz bir âlem lâzımdır. Tâ insan, hakkıyla sümbüllensin ve ahvâl ve kemâlâtına nizam vermekle, nizam-ı âleme hem-dest-i vifak olabilsin…

Tenbih ve İşaret

İstitradî olarak haşre îmâ olundu. İleride zaten burhan-ı kat'î ile isbat edilecektir.

Fakat burada istediğim nokta: İnsandaki istidat ebede nâzırdır. Eğer istersen insaniyetin cevherine ve natıkıyetin kıymetine ve istidadın muktezasına teemmül ve tetkik et. Sonra da o cevher-i insaniyetin en küçük ve en hasis hizmetkârı olan hayale bak, gör, yanına git ve de: "Ey hayal ağa!.. Beşaret sana!.. Dünya ve mâfîhânın saltanatı, milyonlar sene ömürle beraber sana verilecektir. Fakat âkıbetin dönmemeksizin fenâ ve ademdir." Acaba hayal sana nasıl mukabele edecek? Âyâ, istibşar ve sürur veyahut telehhüf ve tahassürle cevap verecektir? Ecel, neam, evet, cevher-i insaniyet âmâk-ı vicdanın dibinde enîn ve hanîn edip bağıracak: "Eyvah, vâ hasretâ saadet-i ebediyenin fıkdânına!.." diyecektir. Hayale zecir ve ta'nif ederek, "Yahu! Bu dünya-yı faniye ile razı olma!"

İşte ey birader, hînâ bu saltanat-ı faniye, sultan-ı insaniyetin en hakîr hizmetkârı veyahut şairi veyahut sanatkâr ve tasvircisini işbâ ve razı edemezse, nasıl o hayal gibi çok hizmetkârların sahibi olan sultan-ı insaniyeti işbâ edebilir? Kellâ!.. Neam, onu işbâ edecek, yalnız haşr-ı cismânînin sadefinde meknûn olan saadet-i ebediyedir.

Üçüncüsü: İnsanın itidal-i mizacı ve letafet-i tab'ı ve ziynete olan meylidir. Yani, insanın insaniyete lâyık bir suret-i taayyüşe olan meyl-i fıtrîsidir. Neam. İnsan hayvan gibi yaşamamalıdır. Ve yaşamaz. Belki şeref-i insaniyete münasip bir kemâl ile yaşamak gerektir. Binaenaleyh, beşer mesken ve melbes ve me'keli, sanayi-i kesîre ile taltif etmesine muhtaçtır. Bu sanatlarda yalnızca kudretinin adem-i kifayetine binaen ebnâ-yı cinsi ile imtizaç etmek.. o da iştirak etmek.. o da teâvün etmek.. o da sa'yin semeratını mübadele etmesini iktiza etmekle beraber, kuvâ-yı insaniyedeki inhimak ve tecavüz sebebiyle adalete ihtiyaç.. o da her aklın adalete adem-i kifayetine binaen, onu muhafaza edecek kavânîn-i külliyenin vaz'larına ihtiyaç.. o da tesirini muhafaza etmek için icra edecek bir mukannine.. o mukannin dahi zâhiren ve bâtınen hâkimiyetini muhafaza etmek için maddeten ve mânen tefevvuka.. hem de Sâni-i âlem'in tarafından bazı umûrla muhassas olmasıyla bir imtiyaz ve kuvvet-i nisbete.. hem de evâmirine olan itaati temin ve tesis eden azamet-i Sâni'in tasavvurunu zihinlerde idâme edecek bir müzekkire-i mükerrere olan ibadete muhtaçtır. O ibadet dahi Sâni'in cânibine efkârı tevcih eder. O tevecküh ise, inkıyadı tesis, o inkıyad dahi nizam-ı ekmele îsal eder. O nizam-ı ekmel dahi, sırr-ı hikmetten tevellüd eder. Sırr-ı hikmet dahi ademü'l-abesiyeti ve Sâni'in hikmeti, masnûdaki teennuku kendine şahit gösterir.

İşte, eğer insanın hayvandan şu cihat-ı selâse ile olan temayüzünü derk edebildin; bizzarure netice veriyor ki:

Nübüvvet-i mutlaka, nev-i beşerde kutup, belki merkez ve bir mihverdir ki, ahvâl-i beşer onun üzerine deveran ediyor. Şöyle ki:

Cihet-i ûlâda dikkat et. Bak, nasıl sevkü'l-insaniyet ve meyl-i tabiînin adem-i kifayeti ve nazarın kusuru ve tarik-i akıldaki evhamın ihtilâtı, nasıl nev-i beşeri eşedd-i ihtiyaçla bir mürşid ve muallime muhtaç eder. O mürşid, peygamberdir…

İkinci cihette tedebbür et. Şöyle: İnsandaki lâyetanâhîlik ve tabiatındaki meylü't-tecavüz ve kuvâ ve âmâlindeki adem-i tahdid ve âlemdeki meylü'l-istikmalin dalı hükmünde olan insandaki meylü't-terakkinin semeresi hükmünde olan kamet-i nâmiye-i istidad-ı insanîsine intibak etmeyen, belki camid

ve muvakkat olan kanun-u beşer ki, tedricen tecârüb ile hâsıl olan netâic-i efkârın telâhukuyla vücuda gelen o kavânîn-i beşer, şu semere-i istidadın çekirdeklerinin terbiye ve imdadına adem-i kifayetinin sebebiyle maddeten ve mânen iki âlemde saadet-i beşeri temin edecek, hem de kamet-i istidadının büyümesiyle tevessü edecek, zîhayat ve ebediye bir şeriat-ı ilâhiyeye ihtiyaç gösterir. İşte, şeriatı getiren, peygamberdir…

Eğer desen: "Biz görüyoruz ki: Dinsizlerin veya sahih bir dini olmayanların ahvâlleri muaddele ve munazzemedirler."

Elcevap: O adalet ve intizam, ehl-i dinin ikazât ve irşadâtıyladır. Ve o adalet ve faziletin esasları, enbiyânın tesisleriyledir. Demek enbiyâ, esas ve maddeyi vaz' etmişlerdir. Onlar da o esas ve fazileti tutup, onda işlediklerini işlediler. Bundan başka nizam ve saadetleri, muvakkattır. Bir cihetten kaime ve müstakîme ise, çok cihâttan mâile ve münhaniyedir. Yani, ne kadar sureten ve maddeten ve lafzen ve maâşen muntazamadır; fakat sîreten ve mâneviyaten ve mânen faside ve muhtelledir.

Ey birader!.. İşte sıra **üçüncü cihete** geldi. İyi tefekkür et. Şöyle:

Ahlâktaki ifrat ve tefrit ise, istidâdâtı ifsat ediyor. Ve şu ifsat ise, abesiyeti intaç eder. Ve şu abesiyet ise, kâinatın en küçük ve en ehemmiyetsiz şeylerinde mesâlih ve hikemin riayetiyle âlemde hükümfermalığı bedihî olan hikmet-i ilâhiyeye münâkızdır.

Vehim ve Tenbih

"Meleke-i mârifet-i hukuk" dedikleri her fenalığın maddeten zararını ihsas ede ede ve efkâr-ı umumiyeyi ikaz etmekle hâsıl olan "meleke-i riayet-i hukuk" dedikleri emri, şeriat-ı ilâhiyeye bedel olarak dinsizlerin tasavvuru ve şeriatten istiğnâları bir tevehhüm-ü bâtıldır. Zira dünya ihtiyarlandı. Öyle bir şeyin mukaddimâtı da zâhir olmadı. Bilâkis, mehasinin terakkisiyle beraber mesâvî dahi terakki edip daha dehşetli ve aldatıcı bir şekle giriyor.

Evet, nasıl ki nevâmis-i hikmet, desâtir-i hükûmetten müstağni değildir. Öyle de, vicdana hâkim olan kavânîn-i şeriat ve fazilete eşedd-i ihtiyaçla muhtaçtır. İşte, şöyle mevhume olan meleke-i tâdil-i ahlâk, kuvâ-yı selâseyi hikmet ve iffet ve şecaatta muhafaza etmesine kâfi değildir. Binaenaleyh insan bizzarure vicdan ve tabiatlara müessir ve nâfiz olan mizan-ı adalet-i ilâhiyeyi tutacak bir nebîye muhtaçtır.

İşaret

Binlerce enbiyâ, nev-i beşerde nübüvveti iddia ederek binlerce mu-'cizatla müddeayı isbat etmişlerdir. İşte, o enbiyânın cemi mu'cizatları li-sân-ı vâhid ile nübüvvet-i mutlakayı ilân eder. Bizim şu suğrâmıza dahi bir burhan-ı kâtı'dır. Buna tevâtür-ü bilmânâ veya ne tâbirle diyorsanız deyiniz, metin bir delildir.

Tenbih

Şu muhâkemat'ın cihetü'l-vahdeti budur ki: Eğer cemî fünûn ele alınır-sa.. ve fünûnların kavâidinin külliyetleriyle keşfettikleri ittisak ve intizama te-maşa edilirse.. hem de mesâlih-i cüz'iye-i müteferrikanın mayası ve ukde-i hayatiyesi hükmünde olan bir lezzeti veya bir muhabbeti veya bir emr-i âharı içine atılmakla –ekl ve nikâhtaki gibi– perişan olan umûr ve ef'âl o maya ile irtibat ve ittisal ettiklerini, inâyet-i ilâhiye nokta-yı nazarında nazar-ı dikkate alınırsa.. hem de hikmetin şehadetiyle sabit olan adem-i abesiyet ve adem-i ihmali mütâlaaya alınırsa.. istikrâ-yı tâmla netice veriyor ki:

Mesâlih-i külliyenin kutup ve mihveri ve maden-i hayatı hükmünde olan nübüvvet, nev-i beşerde zarurîdir… Faraza olmazsa, perişan olan nev-i beşer, güya muhtel bir âlemden şu muntazam âleme düşüp cere-yan-ı umumînin ahengini ihlâl ettiği kabul olunursa, biz insanlar sair kâinata karşı ne yüzümüz kalacaktır?

Tenbih

Ey birader!.. Eğer burhan-ı Sâni'in suğrâsı senin sayfa-yı zihninde intikaş etmişse, hazır ol. Kübrâsı olan nübüvvet-i Muhammed'in bahsine geçiyoruz.

İşaret ve İrşad

Kübrâ sâdıktır. Zira sayfa-yı itibar-ı âlemde menkuş olan âsâr-ı enbiyâyı mütâlaa etsen ve lisân-ı tarihte cereyan eden ahvâllerini dinlersen ve hakikati, yani cihetü'l-vahdeti tesir-i zaman ve mekân ile girdiği suretlerden tecrit ede-bilirsen göreceksin ki: İnayet-i ilâhiyenin ziyası olan mehâsin-i mücerredenin şulesi olan hukukullah ve hukuk-u ibadı, enbiyâ düstur-u hareket ettiklerini ve nev-i beşer tarafından enbiyâya karşı keyfiyet-i telâkkileri ve ümeme karşı suret-i muameleleri ve terk-i menâfi-i şahsiye ve sair umûrlar ki, onlara nebî dedirmiş ve nübüvvete medar olmuş olan esaslar ise, evlâd-ı beşerin sinn-i tekemmül ve kühûlette olan üstadı ve medrese-i Ceziretü'l-Arap'ta menba-ı

ulûm-u âliye ve muallimi olan Zât-ı Muhammed'de daha ekmel ve daha azhar bulunur.

Demek oluyor ki, istikrâ-yı tâm ile, hususan nev-i vahidde, lâsiyyema intizam-ı muttarid üzerine müesses olan kıyas-ı hafînin iânesiyle ve kıyas-ı evlevînin teyidiyle nübüvvet-i Muhammed'i netice vermekle beraber tenkihü'l-menat denilen hususiyattan tecrit nokta-yı nazardan, cemî enbiyâ, lisân-ı mu'cizâtlarıyla, vücud-u Sâni'in bir burhan-ı bâhiresi olan Muhammed'in *(aleyhissalâtü vesselâm)* sıdkına şehadet ederler.

İtizar

Kısa cümlelerle söylemiyorum; muğlâkça oluyor. Zira şu hakâik her tarafa derin köklerini attıklarından, mesele uzunlaşıyor. Suret-i meseleyi bozmak ve parça parça etmek ve hakikati incitmek istemiyorum. Hem de hakikatin etrafına bir daireyi çekmek istiyorum, tâ hakikat mahsur kalıp kaçmasın. Ben tutmazsam başkası tutsun. Beni mâzur tutsanız, febihâ... Ve illâ hürriyet var; tahakküm yoktur. Keyfinize...

Mukaddime

Peygamberin delil-i sıdkı, her bir hareket, her bir hâlidir… Evet, her bir hareketinde adem-i tereddüt ve mûterizlere adem-i iltifat ve muarızlara adem-i mübâlât ve muhalif olanlardan adem-i tahavvüfü, sıdkını ve ciddiyetini gösteriyor. Hem de evâmirinde hakikatin ruhuna olan isabeti, hakkıyetini gösterir.

Elhâsıl: Tahavvüf ve tereddüt ve telâş ve mübâlât gibi hile ve adem-i vüsûku ve itmînansızlığı îmâ eden umûrlardan müberrâ iken, bilâ-perva ve kuvvet-i itmînanla en hatarlı makamlarda olan hareketi ve nihayette olan isabeti ve iki âlemde semere verecek olan zîhayat kaideleri, harekâtıyla tesis ettiğine binaen, her bir fiil ve her bir tavrının iki taraftan, yani bidayet ve nihayetten ciddiyeti ve sıdkı, nazar-ı ehl-i dikkate arz-ı dîdar ediyor. Bâhusus mecmû-u harekâtının imtizacından ciddiyet ve hakkıyet şule-i cevvale gibi.. ve in'ikâsâtından ve muvâzenâtından sıdk ve isabet, berk-i lâmî gibi tezahür ve tecellî ediyor.

İşaret

Zaman-ı mâzi ve zaman-ı hal, yani, asr-ı saadet ve zaman-ı istikbal tazammun ettikleri berâhin-i nübüvvet, lisân-ı vahid ile maden-i ahlâk-ı âliye

olan Zât-ı Muhammed'de *(aleyhissalâtü vesselâm)* dâî-yi sıdkı ve dellâl-ı nübüvveti olan burhan-ı zâtînin nidasına cevap ve hem-dest-i vifak olarak nübüvvetini îlâ ve ilân ettiklerini kör olmayanlara gösterdiler. Şu hâlde, kitab-ı âlemden olan fasl-ı zamanın sayfa-yı selâsesini mütâlaa edeceğiz. Hem de o kitaptan mesele-i uzmâ ve münevvere olan Zât-ı Muhammed'i *(aleyhissalâtü vesselâm)* temaşa ve ziyaret edeceğiz. Müddeâmız olan burhanın kübrasını onunla isbat edeceğiz.

İşte, bu noktaya binaen, mesalik-i nübüvvet dörttür. Beşincisi meşhur ve mesturdur:

Birinci Meslek

Yani, **mesele-i âliye-i zâtiyeyi** temaşa etmekte dört nükteyi bilmek lâzımdır:

Birincisi: [1] لَيْسَ الْكَحْلُ كَالتَّكَحُّلِ kaidesine binaen sun'î ve tasannuî olan şey, ne kadar mükemmel olsa da, tabiî yerini tutmadığından, heyetinin feletâtı, muzahrefiyeti îmâ edecektir.

İkincisi: Ahlâk-ı âliyenin, hakikatin zemini ile olan rabıta-yı ittisali ciddiyettir. Ve deveran-ı dem gibi hayatlarını idâme eden ve imtizaçlarından tevellüd eden haysiyete kuvvet veren, heyet-i mecmuasına intizam veren yalnız sıdktır. Evet, şu rabıta olan sıdk ve ciddiyet kesildiği anda o ahlâk-ı âliye kurur ve hebâen gidiyor.

Üçüncüsü: Umûr-u mütenasibede temayül ve tecazüb.. ve mütezâdde olan eşyalarda tenâfür ve tedafü kaide-i meşhuresi, maddiyatta nasıl cereyan ediyor; mâneviyat ve ahlâkta dahi cereyan eder.

Dördüncüsü: [2] لِلْكُلِّ حُكْمٌ لَيْسَ لِكُلٍّ Şimdi gelelim maksada: İşte âsâr ve siyer ve tarih-i hayatı... Hatta âdânın şehadetleri ile, Zât-ı Peygamber'de vücudu muhakkak olan ahlâk-ı âliyenin kesret ve ihata ve tecemmû ve imtizacından tevellüd eden izzet ve haysiyetten neşet eden şeref ve vakar ve izzet-i nefis ile ferişteler, devlerin ihtilât ve istiraklarından tenezzühleri gibi sırr-ı tezada binaen, o ahlâk-ı âliye dahi hile ve kizbden tereffû ve tenezzüh ve teberrî

---

1 "Fıtrî karagözlülük, sun'î (yapma) karagözlülük gibi değildir." Bkz.: İbn Kays, *Kıra'd-dayf* 1/249; İbnü'l-Mukri', *Nefhu't-tayyib* 2/352; el-Hamevî, *Hızânetü'l-edeb* 1/189.

2 Mecmûda bulunan bir kuvvet ve hasiyet var ki, eczâda bulunmaz. Yani, cemaatte bulunan kuvvet fertte yoktur.

ederler. Hem de hayat ve mayaları makamında olan sıdk ve hakkıyeti tazammun ettiklerinden, şule-i cevvâle gibi nübüvveti aleniyete çıkarıyor.

Tenbih

Ey birader! Görüyorsun ki, bir adam yalnız şecaatle meşhur olursa, o şöhret ona verdiği haysiyeti ihlâl etmemek için, kolaylıkla yalana tenezzül etmez. Nerede kaldı ki, cemî ahlâk-ı âliye birden tecemmû ede…

Evet, mecmûda bir hüküm bulunur, fertte bulunmaz.

İşaret ve Tenbih

Görüyoruz: *Bu zamanda sıdk ve kizbin mabeynleri ancak bir parmak kadar vardır. Bir çarşıda ikisi de satılır. Fakat her bir zamanın bir hükmü var. Hiçbir zamanda asr-ı saadet gibi sıdk ve kizbin ortasındaki mesafe açılmamıştır.* Şöyle ki:

Sıdk kendi hüsn-ü hakikîsini kemâl-i haşmetle izhar ve onunla temessük eden Muhammed'i *(aleyhissalâtü vesselâm)* âlâ-yı illiyyîn-i şerefe îlâ ve âlemde inkılâb-ı azîmi îka ettiğinden şarktan garba kadar kizbden bu'd derecesini göstermekle kıymet-i âliyesini îlâ etmek cihetiyle sûku ve metâını gayet nâfık ve râic etmiştir.[1(Hâşiye)]

Ve kizb ise, teşebbüsât-ı azîmeyi murdarların lâşeleri gibi ruhsuz bıraktığı için, nihayet kubhunu izhar ve onun ile temessük eden Müseylime ve emsâli esfel-i sâfilîn-i hissete düşürdüğü cihetle, metâ-ı zehr-âlûdu ve sûku gayet muattal ve kesat etmiştir.[2(Hâşiye)]

İşte, ehl-i izzet ve tefahur olan kavm-i Arab'ın tabiatlarındaki meylü'r-râic sâikasıyla müsabaka ederek, o kâsid kizbi terk edip ve râic sıdk ile tecemmül ederek adaletlerini âleme kabul ettirmişlerdir. İşte sahabelerin aklen olan adaletleri bu sırdan neşet eder.

İrşad ve İşaret

Tarih ve siyer ve âsâr nokta-yı nazarından dikkat olunursa, Muhammed *(aleyhissalâtü vesselâm)*, dört yaşından kırk yaşına kadar, lâsiyyema şe'ni; ahlâkı ve hileyi dışarıya atmakta olan hararet-i gariziyenin şiddet-i iltihabı zamanında

1 (Hâşiye) Şimdiki hürriyet gibi.
2 (Hâşiye) Menfur casusluk gibi.

kemâl-i istikametle ve kemâl-i metanetle ve tamam-ı ıttırad-ı ahvâl ile ve müsavat ve muvâzenet-i etvâr ile ve nihayet-i iffet ile ve hiçbir hali mestûriyeti muhafaza etmeyen –lâsiyemma öyle ehl-i inada karşı– bir hileyi îmâ etmemek ile beraber, yaşadığı nazara alınırsa, sonra istimrar-ı ahlâkının zamanı olan kırk seneden sonra o inkılâb-ı azîm nazara alınırsa, haktan geldiğini ve hakikat olduğunu tasdik etmezse, nefsine levmetsin… Zira zihninde bir sofestâî gizlenmiş olacaktır.

Hem de, en hatarlı makamlarda –Gâr'da gibi[1]– tarik-i halâsı mefkud iken ve haytu'l-emel bihasebi'l-âde kesilirken, gayet metanet ve kemâl-i vüsuk ve nihayet-i itminan ile olan hareket ve hâl ve tavrı, nübüvvet ve ciddiyetine şahid-i kâfidir ve hak ile temessük ettiğine delildir.

İkinci Meslek

Yani, **sayfa-yı ûlâ**, **zaman-ı mâzi**dir.

İşte şu sayfada dört nükteyi nazar-ı dikkate almak lâzımdır:

Birincisi: Bir fende, veyahut kasasta, bir adam esaslarını ve ruh ve ukdelerini ahz ederek müddeâsını ona bina ederse, o fende hazâkat ve maharetini gösterir.

İkincisi: Ey birader!.. Eğer tabiat-ı beşere ârif isen, küçük bir haysiyetle, küçük bir dâvâda, küçük bir kavimde, küçük bir hilâfın serbestiyetle irtikâb olunmadığına nazar edersen; gayet büyük bir haysiyetle, nihayet cesîm bir dâvâda, hasra gelmeyen bir kavimde, hadsiz bir inada karşı, her cihetten ümmîliğiyle beraber, hiçbir cihetle akıl müstakil olmayan meselelerde tam serbestiyetle bilâ-perva ve kemâl-i vüsuk ile alâ ruûsi'l-eşhâd zikir ve nakilden güneş gibi sıdkın tulû edeceğini göreceksin.

Üçüncüsü: Bedevîlere nisbet çok ulûm-u nazariye vardır; medenîlere nisbeten, lisân-ı âdât ve ef'âlin telkinatıyla, ulûm-u müteârifenin hükümlerine geçmişlerdir. Bu nükteye binaen, bedevîlerin hallerini muhakeme etmek için, kendini o bâdiyede farzetmek gerektir. Eğer istersen, İkinci Mukaddime'ye müracaat et; zira şu nükteyi izah etmiştir.

Dördüncüsü: Bir ümmî, ulemâ meyanında mütedavil bir fende beyan-ı fikir ederse, ittifak noktalarda muvâfık olarak ve muhtelefün fîhâ olan

---

1 Bkz.: Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 1/348; Abdurrezzak, *el-Musannef* 5/389.

noktalarda muhalefet edip, musahhihane olan söylemesi, onun tefevvukunu ve kisbî olmadığını isbat eder.

Şu nüktelere binaen deriz ki: *Resûl-i Ekrem (aleyhissalâtü vesselâm), mâlûm olan ümmiyetiyle beraber, güya gayr-i mukayyed olan ruh-u cevvâle ile tayy-ı zaman ederek, mâzinin âmâk-ı hafâsına girerek, hazır ve müşahid gibi enbiyâ-yı sâlifenin ahvâllerini ve esrarlarını teşrih etmesiyle, bütün enzar-ı âleme karşı öyle bir dâvâ-yı azimede –ki bütün ezkiyâ-yı âlemin nazarlarını dikkate celb eder– bilâ perva ve nihayet vüsuk ile müddeasına mukaddime olarak, o esrar ve ahvâlin ukad-ı hayatiyeleri hükmünde olan esaslarını zikretmekle beraber, kütüb-ü sâlifenin ittifak noktalarında musaddık ve ihtilâf noktalarında musahhih olarak kasas ve ahvâl-i enbiyâyı bize hikâye etmesi, sıdk ve nübüvvetini intaç eder.*

Teznib

Cemî enbiyânın (aleyhimüsselâm) delâil-i nübüvvetleri, sıdk-ı Muhammed'e (aleyhissalâtü vesselâm) delildir ve cemî mu'cizatları, Muhammed'in bir mu'cize-i mâneviyesidir. Bunda dikkat edersen anlayacaksın.

İşaret

Ey birader!.. Bazen kasem, burhanın yerini tutar. Zira burhanı tazammun eder. Öyleyse:

وَالَّذِي قَصَّ عَلَيْهِ الْقَصَصَ لِلْحِصَصِ وَسَيَّرَ رُوحَهُ فِي أَعْمَاقِ الْمَاضِي وَفِي شَوَاهِقِ الْمُسْتَقْبَلِ فَكَشَفَ لَهُ الْأَسْرَارَ مِنْ زَوَايَا الْوَاقِعَاتِ إِنَّ نَظَرَهُ النَّقَّادَ أَدَقُّ مِنْ أَنْ يُدَلِّسَ عَلَيْهِ وَمَسْلَكَهُ الْحَقَّ أَغْنَى مِنْ أَنْ يُدَلِّسَ عَلَى النَّاسِ[1]

Evet, neam… O'nun nur-u nazarına, hayal, kendini hakikat gösteremiyor ve hak olan mesleği telbisten müstağnidir.

Üçüncü Meslek

Yani; **zaman-ı halin, yani asr-ı saadetin sayfasında** dört nükte, bir noktayı nazar-ı dikkate almak gerektir:

---

[1] Ona bu kıssaları hikâye ederek ruhunu mâzinin derinliklerinde ve istikbalin şahikalarında gezdiren ve hadisatın karanlık köşelerindeki esrar perdesini onun için kaldırana yemin olsun ki; onun keskin gözü kendisini şaşırtmayacak kadar dikkatli, onun hak olan mesleği ise insanları aldatmaktan uzaktır.

Birincisi: Küçük bir âdet, küçük bir kavimde veya zayıf bir haslet kalîl bir tâifede, büyük bir hâkimin, büyük bir himmetle kolaylıkla kaldıramadığını nazara alırsan; acaba gayet çok, tamamen müstemirre, nihayet derecede me'lûf ve çok da mütenevvia, tamamen râsiha olan âdât ve ahlâk, nihayet kesir ve me'lûfâtına gayet mutaassıp ve şedidü'ş-şekîme olan bir kavmin âmâk-ı ervahından az fedakârlıkla, kısa bir zamanda kal' ve ref' ettiğini ve o âdât-ı seyyienin yerine başka âdât ve ahlâk fidanlarını gars etmesi ve def'aten nihayet derecede tekemmül ettiklerini nazara alırsan ve dikkat edersen, harikulâde olduğunu tasdik etmezsen, seni sofestâî defterinde yazacağım.

İkincisi: Şahs-ı mânevî hükmünde olan bir devletin nümüvv-ü tabiîsi hükmünde olan teşekkülü ise mütemehhildir. Ve devlet-i atîkaya galebesi –ki, ona inkıyad, tabiat-ı sâniye hükmüne girdiği için– tedricîdir. Öyleyse, maddeten ve mânen hâkim, hem de gayet cesîm bir devleti kısa bir zamanda teşkili, hem de düvel-i râsihaya def'î gibi galebe etmesi, mâneviyat ve ahvâlde cârî olan âdâtın bizzarure harikulâde olduğunu görmezsen, körler defterinde yazılacaksın.

Üçüncüsü: Tahakküm-ü câhirî, kahır ve cebir ile mümkündür. Fakat efkâra galebe etmek, hem de ervaha tahabbüb ve tabâyia tasallut, hem de hâkimiyetini vicdanlar üzerine daima muhafaza etmek, hakikatin hassa-yı farikasıdır. Bu hassayı bilmezsen, hakikatten bîgânesin.

Dördüncüsü: Tergîb veya terhib hilesiyle ancak yalnız bir tesir-i sathî edip ve akla karşı sedd-i turuk edecektir. Şu hâlde âmâk-ı kulûba nüfuz ve erakk-ı hissiyatı tehyiç ve şükûf-misal olan istidadâtı inkşaf ettirmek ve kâmine ve nâime olan seciyeleri ikaz ve tenbih ve cevher-i insaniyeti feverana getirmek ve kıymet-i natıkıyeti izhar etmek, şuâ-ı hakikatin hâssasıdır.

Evet, kasavet-i mücessemenin misal-i müşahhası olan "ve'd-i benât"[1] gibi umûrlardan kalblerini taskîl etmesi ve rikkat-i letafetin lem'ası olan hayvanâta merhamet, hatta karıncaya şefkat gibi umûr ile tezyin etmesi, öyle bir inkılâb-ı azîmdir –hususan öyle akvam-ı bedevîde– ki, hiçbir kanun-u tabiiyeye tevfik olmadığından, hârikulâde olduğu musaddak-kerde-i esbab-ı basirettir. Basiretin varsa tasdik edeceksin.

Şimdi Nokta'yı dinle: İşte tarih-i âlem şehadet eder ki: *En büyük dâhi odur ki; bir veya iki hissin ve seciyenin ve istidadın inkişafına ve ikazına*

---

[1] Bkz.: En'âm sûresi, 6/140, 151; Nahl sûresi, 16/58-59; İsrâ sûresi, 17/31; Tekvir sûresi, 81/8-9; Dârimî, *mukaddime* 1.

ve feverana getirmesine muvaffak olsun. Zira öyle bir hiss-i nâim ikaz edilmezse, sa'y hebâen gider ve muvakkat olur. İşte en büyük dâhi ancak bir veya iki hissin ikazına muvaffak olabilmiştir. Ezcümle; hiss-i hürriyet ve hamiyet ve muhabbet…

Bu noktaya binaen, Ceziretü'l-Arap sahrâ-yı vesîasında olan akvam-ı bedevîde kâmine ve nâime ve mesture olan hissiyat-ı âliye –ki, binlere bâliğdir– birden inkişaf, birden ikaz, birden feveran ve galeyana getirmek, şems-i hakikatin, ziya-yı şule-feşanın hassasıdır. Bu Nokta'yı aklına sokmayanın, biz Ceziretü'l-Arab'ı gözüne sokacağız. İşte Ceziretü'l-Arap… On üç asır beşerin terakkiyatından sonra, en mükemmel filozoflardan yüz taneyi göndersin, yüz sene kadar çalışsın; acaba bu zamana nisbeten o zamana nisbet yaptığının yüzde birini yapabilir mi?..

İşaret

Kim tevfik isterse, âdetullah ve hilkat ve fıtrat ile âşinalık etmek ve dostluk etmek gerektir. Yoksa, fıtrat tevfiksizlikle bir cevab-ı red verecektir. Cereyan-ı umumî ise, muhalif harekette bulunanları adem-âbâd hîçâ-hîçe atacaktır.

İşte buna binaen temaşa et. Göreceksin ki; hilkatte cârî olan kavânîn-i amîka-yı dakika –ki hurdebîn-i akılla görülmez– hakâik-i şeriat ne derecede mürâat ve muârefet ve münasebette bulunmuşlardır ki, o kavânîn-i hilkatin muvâzenesini muhafaza etmiştir. Evet, şu âsâr-ı tavîlede şu müsâdemât-ı azîme içinde hakâikini muhafaza, belki daha ziyade inkişafa getirdiğinden gösterir ki, Resûl-i Ekrem'in *(aleyhisselâm)* mesleği, hiçbir vakit mahvolmayan hak üzerine müessestir.

Şu nükte ve noktaları bildikten sonra, geniş ve muhakemeli ve müdakkik bir zihinle dinle ki:

Muhammed-i Hâşimî *(aleyhissalâtü vesselâm)* ümmiyeti ve adem-i kuvvet-i zâhiresi ve adem-i hâkimiyeti ve adem-i meyl-i saltanat ile beraber, gayet hatarlı mevakide kemâl-i vüsuk ile teşebbüs ederek efkâra galebe etmekle, ervaha tahabbüp ve tabâyie tasallut, gayet kesire ve müstemirre ve râsiha ve me'lûfe olan âdât ve ahlâk-ı vahşiyâneyi esasıyla hedmederek, onların yerine ahlâk-ı âliyeyi gayet metin bir esas ile, lâhm ve demlerine karışmış gibi tesis etmekle beraber, zâviye-i vahşette hâmid olan bir kavimdeki kasâvet-i vahşiyeyi ihmad ve hissiyat-ı dakikayı tehyiç…

Evet, hissiyat-i âliyeyi ikaz ve cevher-i insaniyetlerini izhar etmekle beraber evc-i medeniyete bir zaman-ı kasîrde is'ad ederek, şark ve garpta oturmuş bir devlet-i cesîmeyi bir zaman-ı kalilde teşkil edip, ateş-i cevval gibi, belki nur-u nevvar gibi veyahut asâ-yı Mûsâ gibi sair devletleri bel' ve imha derecesine getirdiğinden, basar-ı basireti kör olmayanlara sıdkını ve nübüvvetini ve hak ile temessükünü göstermiştir. İşte eğer sen görmezsen, seni insanların defterinden sildirecektir.

Dördüncü Meslek

Sayfa-yı müstakbelden, lâsiyyema mesele-i şeriattır.

İşte dört nükteyi nazar-ı dikkatten dûr etmemelisin:

Birincisi: Bir şahıs dört veya beş fende meleke sahibi ve mütehassıs olmaz. Meğer harika ola...

İkincisi: Mesele-i vahide, iki mütekellimden sudur eder. Birisi, mebde ve müntehası ve siyak ve sibaka mülâyemetini ve ehavâtıyla nisbetini ve mevzi-i münasipte istimâlini, yani; münbit bir zeminde sarfını nazara aldığı için, o fende olan maharetine ve melekesine ve ilmine delâlet ettiği hâlde, öteki mütekellim şu noktaları ihmal ettiği için sathiyetine ve taklidiyetine delâlet eder. Hâlbuki kelâm yine o kelâmdır. Eğer aklın bunu fark etmezse, ruhun hisseder.

Üçüncüsü: İkinci Mukaddime'de geçtiği gibi bir-iki asır evvel harika sayılan keşif bu zamana kadar mestur kalsaydı, tekemmül-ü mebâdi cihetiyle bir çocuk da keşfedebildiğini nazara al.. on üç asır geri git.. o zamanların tesiratından kendini tecrit et.. dehşet-engiz olan Ceziretü'l-Arap'ta otur.. dikkatle temaşa et. Görürsün ki; ümmî, tecrübe görmemiş, zaman ve zemin yardım etmemiş tek bir adam ki, yalnız zekâya değil, belki gayet kesîr tecarübün mahsulü olan fünûnun kavânîniyle öyle bir nizam ve adaleti tesis ediyor ki, istidad-ı beşerin kameti, netâic-i efkârı teşerrübünden tekebbür ederse, o şeriat dahi tevessü ederek ebede teveccüh eder. Kelâm-ı ezelîden geldiğini ilân etmekle beraber, iki âlemin saadetini temin eder. İnsaf edersen, bu ise yalnız o zamanın insanlarının değil, belki nev-i beşerin tavk-ı haricinde göreceksin. Meğer evham-ı seyyie, senin şu tarafa müteveccih olan fıtratının tarfını[1(Hâşiye)] çürütmüş ola...

---

1 (Hâşiye) Dikkat lâzımdır.

Dördüncüsü: Onuncu Mukaddime'de geçtiği gibi, hem de ikinci nokta-yı itirazın cevabında da geleceği gibi şudur ki: Cumhurun istidad-ı efkârı derecesinde şeriatın irşad etmesidir. Şöyle ki:

Cumhurun âmîliği için, hakâik-i mücerredeyi, me'lûfları vasıta olmaksızın adem-i telâkkileri sebebiyle, müteşabihat ve teşbihat ve istiârât ile tasvir etmesidir. Hem de fünûn-u ekvanda cumhurun, hiss-i zâhir sebebiyle hilâf-ı vakii zarurî telâkki etmekle beraber, mebâdi basamakları adem-i in'ikad ve tekemmülünden, mağlataların vartalarına düşmemek için, şeriat öyle mesâilde ibham etti ve mutlak bıraktı; lâkin hakikati îmâdan hâlî bırakmadı.

Vehim ve Tenbih

Resûl-i Ekrem'in her bir fiil ve her bir halinde sıdk lemean eder. Fakat her fiili ve her hali harika olmak lâzım değildir. Zira izhar-ı harika, tasdik-i müddeâ içindir. Hâcet olmadığı veya münasip olmadığı vakitte, cereyan-ı umumiyeye mütâbaat ile, kavânîn-i âdâtullaha destedâd-ı teslim oluyor. Hem de öyle olmak gerektir.

Ey birader!.. Şu tenbih, Birinci Mesleğin Mukaddimesi'nin tâifesindendir. Nisyanın hatasıyla yolunu şaşırmakla yerini kaybedip şuraya girmiştir. İyice şu nükteleri tut. İşte neticeye giriyoruz:

Bak, ey birader! Fünûn ve ulûmun zübde-i hakikiyesi berâhin-i akliye üzerine müesses olan diyanet ve şeriat-i İslâmiye öyle fünûnları tazammun etmiştir…

Ezcümle: Fenn-i tehzib-i ruh ve riyâzetü'l-kalb ve terbiyetü'l-vicdan ve tedbirü'l-ceset ve tedvirü'l-menzil ve siyasetü'l-medeniye ve nizamatü'l-âlem ve fennü'l-hukuk ve saire… Lüzum görülen yerlerde tafsil ve lüzum olmayan veya ezhanın veya zamanın müstait ve müsait olmadığı yerlerde birer fezleke ile kavâid-i esasiyeyi vaz' ederek tenmiye ve tefriini ukulün meşveret ve istinbâtâtına havale etmiştir ki, bu fünûnun mecmuuna değil, belki ekalline, on üç asır terakkiden sonra, en medenî yerlerde, en harika zekâ ile mevsuf olanlar, tâkat-i beşerin haricinde –bâhusus o zamanda– olduğunu tasdikten vicdan-ı munsıfâne seni men edemiyor.

İşte, fazl odur ki, âdâ ona şehadet ede. Yeni dünyanın en meşhur filozofu olan Carlyle, Almanya'nın meşhur bir hakîminden ve rical-i siyasiyesinden naklen diyor ki: "O tetkikâtından sonra kendi kendine sual ederek demiş:

İslâmiyet böyle olursa acaba medeniyet-i hâzıra hakâik-i İslâmiyet'in dairesinde yaşayabilir mi?" Kendisi kendine "Evet." ile cevap veriyor. Şimdiki muhakkikler o daire içinde yaşamaktadırlar. Evvelki filozof dahi diyor ki: "Hakâik-i İslâmiyet çıktıkları zaman, âteş-i cevval gibi hatabın parçalarına benzeyen sair efkâr ve edyânı bel' etti. Hem de hakkı vardır. Zira başkaların safsatiyâtından bir şey çıkmaz, ilâ âhirihî..."

Evet, on üç asırdan beri o kadar dehşetli müsademâta karşı hakâikini muhafaza etmiştir. Belki bu müsademe, keşmekeş, hakikat-i İslâmiyet'in omuzu üstünden türab-ı hafâyı terkik ve tahfif ediyor. Neam, vücut ve hal-i âlem buna şahittir. Makale-i Ûlâ'daki mukaddimâtı nazara almak gerektir.

Vehim ve Tenbih

Eğer desen: Her bir fende yalnız bir fezlekeyi bilmek bir adam için mümkündür…

Elcevap: Neam, lâ! Zira öyle bir fezleke ki, hüsn-ü isabet ve mevki-i münasipte ve münbit bir zeminde istimâl gibi, sabıkan mezkûr sair noktalar ile cam gibi, maverasından ıttıla-ı tam ve melekeyi gösteren fezlekeler mümkün değildir. Evet, kelâm-ı vahid iki mütekellimden çıkarsa, birinin cehline ve ötekisinin ilmine, bazı umûr-u mermûze-i gayr-i mesmûa ile delâlet eder.

İşaret ve İrşad ve Tenbih

Ey benimle şu kitabın evvel-i menâzilinden hayaliyle seyr ü sefer eden birader-i vicdan!.. Geniş bir nazar ile nazar et ve muvâzene et. Kendi hayalinde muhakeme etmek için bir meclis-i âliyeyi teşkil et. Sonra da Mukaddimât-ı İsnâ Aşer'den müntehabâtını davet et, hazır olsunlar. Sonra da şu kaidelerle müşâvere et!.. İşte:

Bir şahıs çok fünûnda mütehassıs ve meleke sahibi olmaz.

Hem de bir kelâm iki mütekellimden, mütefâvittir, başkalaşır.

Ve hem de fünûn, mürûr-u zaman ile telâhuk-u efkârın neticesidir.

Hem de müstakbeldeki bedihî bir şey, mâzide nazarî olabilir.

Hem de medenîlerin mâlûmu, bedevîlere meçhul olabilir.

Hem de mâziyi müstakbele kıyas etmek, bir kıyas-ı hâdi-i müşebbittir.

Hem de ehl-i veber ve bâdiyenin besâteti ise, ehl-i meder ve medeniyetin hile ve desâisine mütehammil değildir. Evet, neam… Hile medeniyetin perdesi altında tesettür edebilir.

Hem de pek çok ulûm, âdât ve ahvâl ve vukuatın telkinatıyla teşekkül edebilir.

Hem de beşerin nur-u nazarı, müstakbele nüfuz edemez. Müstakbele mahsus olan şeyleri göremez.

Hem de beşerin kanunu için bir ömr-ü tabiî vardır; nefs-i beşer gibi o da inkıtâ eder.

Hem de muhit-i zaman ve mekanın, nüfusun ahvâlinde büyük bir tesiri vardır.

Hem de eskide harikulâde olan şeyler, şimdi âdi sırasına geçebilir. Zira mebâdi tekemmül etmişler.

Hem de zekâ eğer çendan harika olsa da bir fennin tekmiline kâfi değildir. Nasıl çok fenlerde kifayet edecektir?

İşte, ey birader! Şu zatlarla müşavere et. Sonra da müfettişlik sıfatıyla nefsini tecrit et. Hayâlât-ı muhîtiye ve evham-ı zamaniyenin elbiselerini çıkart, çıplak ol. Bahr-i bîkerân-ı zaman olan şu asrın sahilinden, içine gir. Tâ asr-ı saadet olan adaya çık. İşte, her şeyden evvel senin nazarına çarpacak ve tecellî edecek şudur ki:

Vahîd, nâsırı yok, saltanatı mefkud, tek bir şahıs, umum âleme karşı mübâreze eder. Ve küre-i zeminden daha büyük bir hakikati omuzuna almış ve bütün nev-i beşerin saadetine tekeffül eden bir şeriatı ki; o şeriat, fünûn-u hakikiye ve ulûm-u ilâhiyenin zübdesi olarak, istidad-ı beşerin nümüvvü derecesinde tevessü edip iki âlemde semere vererek, ahvâl-i beşeri güya bir meclis-i vahid, bir zaman-ı vahidin ehli gibi tanzim eden öyle bir adaleti tesis eder.

Eğer o şeriatın nevâmisinden sual edersen ki: "Nereden geliyorsunuz? Ve nereye gideceksiniz?"

Sana şöyle cevap verecekler ki: "Biz kelâm-ı ezelîden gelmişiz. Nev-i beşerin selâmeti için ebedin yolunda refâkat için ebede gideceğiz. Şu dünya-yı faniyeyi kestikten sonra, bizim sûrî olan irtibatımız kesilirse de, daima mâneviyatımız beşerin rehberi ve gıda-yı rûhânîsidir."

Hâtime

Şübehât ve şükûkun üç menbaları vardır. Şöyle:

Eğer maksud-u Şâri'den ve efkârın istidatları nisbetinde olan irşaddan tecâhül edip, bütün evham-ı seyyienin yuvası hükmünde olan şöyle bir mağlata ile itiraz edersen ki, şeriatın başı olan **Kur'ân'da üç nokta vardır**:

Birincisi: Kur'ân'ın mâbihi'l-imtiyazı ve vuzuh ve ifade üzerine müesses olan belâgata münafidir ki; vücud-u müteşabihat ve müşkilâttır.

İkincisi: Şeriatın maksud-u hakikîsi olan irşad ve tâlime münafidir ki; fünûn-u ekvanda bir derece ipham ve ıtlâkâtıdır.

Üçüncüsü: Tarik-i Kur'ân olan tahkik ve hidayete muhaliftir. İşte o da bazı zevâhiri, delil-i aklînin hilâfına imâle edip, hilâf-ı vâkıa ihtimalidir.

Ey birader!.. Tevfik Allah'tandır. Ben de derim ki: *Sebeb-i noksan gösterdiğin olan şu üç nokta tevehhüm ettiğin gibi değildir. Belki üçü de i'câz-ı Kur'ân'ın en sâdık şahitleridir.* İşte:

Birinci noktaya cevap: Zaten iki defa şu cevabı zımnen görmüşsün. Şöyle ki: Nâsın ekseri cumhur-u avâmdır. Nazar-ı Şâri'de ekal, eksere tâbidir. Zira, avâma müvecceh olan hitabı, havas fehim ve istifade ediyorlar. Bilâkis olursa, olamaz. İşte, cumhur-u avâm ise, me'lûf ve mütehayyelâtından tecerrüt edip hakâik-i mücerrede ve mâkulât-ı sırfeyi temaşa edemezler meğer mütehayyelâtları dürbün gibi tevsit etseler... Fakat mütehayyelâtın suretlerine hasır ve vakf-ı nazar etmek, cismiyet ve cihet gibi muhâl şeyleri istilzam eder. Lâkin nazar, o suretlerden geçerek hakâiki görüyor. Meselâ, kâinattaki tasarruf-u ilâhîyi sultanın serîr-i saltanatında olan tasarrufunun suretinde temaşa edebilirler: اَلرَّحْمٰنُ عَلَى الْعَرْشِ اسْتَوٰى[1] gibi...

İşte, hissiyat-ı cumhur şu merkezde olduklarından, elbette irşad ve belâgat iktiza eder ki, onların hissiyatı riayet ve ihtiram edilsin ve efkârları dahi bir derece mümaşât ve ihtiram edilsin. İşte, riayet ve ihtiram, ukul-ü beşere karşı olan "tenezzülât-ı ilâhiye" ile tesmiye olunur. Evet, o tenezzülât, te'nis-i ezhan içindir. Onuncu Mukaddime'ye müracaat et.

İşte bunun içindir ki, hakâik-i mücerredeye temaşa etmek için hissiyat ve hayal-âlûd cumhurun nazarlarını okşayan suver-i müteşabiheden birer dürbün

---

1 "O'dur Rahmân: Rububiyet Arşına kurulan, kâinata hükümrân." (Tâhâ sûresi, 20/5)

vaz' edilmiştir. İşte şu cevabı teyid eden maânî-i amîka veya müteferrikayı bir suret-i sehil ve basitada tasavvur veya tasvir etmek için, nâsın kelâmında istiârât-ı kesireyi irad ederler. Demek, müteşabihat dahi istiârâtın en ağmaz olan kısmıdır. Zira en hafî hakâikin suver-i misaliyesidir. Demek, işkâl ise, mânânın dikkatindendir, lafzın iğlâkından değildir.

Ey mûteriz! İnsafla nazar et ki; fikr-i beşerin, bâhusus avâmın fikirlerinden en uzak olan hakâiki şöyle bir tarik ile takrip etmek, acaba tarik-i belâgat olan mukteza-yı halin mutabakatına muvâfık ve makamın nisbetinde kemâl-i vuzuh ve ifadeye mutâbıktır; yahut tevehhüm ettiğin gibidir? Hakem sen ol…

İkinci noktaya cevap: İkinci Mukaddime'de mufassalen geçmiştir. Âlemde meylü'l-istikmalin dalı olan insandaki meylü't-terakkinin semeratı ve tecârüb-ü kesire ile ve netâic-i efkârın telâhukuyla teşekkül eden merdiven-i terakkinin basamakları hükmünde olan fünûn ise, müterettibe ve müteâvine ve müteselsiledirler. Evet, müteahhirin in'ikadı, mütekaddimin teşekkülüne vabestedir. Demek, mukaddem olan fen, ulûm-u mütearifenin derecesine gelecek; sonra müteahhirine mukaddime olabilir.

Bu sırra binaendir ki, şu zamanda temehhuz-u tecârüb ile satha çıkıp ve tevellüd etmiş olan bir fennin faraza on asır evvel bir adam tefhim ve tâlimine çalışsaydı, mağlata ve safsataya düşürmekten başka bir şey yapamazdı. Meselâ, denilseydi, "Şemsin sükûnuyla arzın hareketine ve bir katre suda bir milyon hayvanâtın bulunduklarına temaşa edin, tâ Sâni'in azametini bilesiniz." Cumhur-u avâm ise, hiss-i zâhir veya galat-ı hissin sebebiyle hilâflarını zarurî bildikleri için, ya tekzip veya nefislerine mugalata veya mahsûs olan şeye mükâbere etmekten başka ellerinden birşey gelmezdi. Teşviş ise, bâhusus onuncu asra kadar, minhâc-ı irşada büyük bir vartadır. Ezcümle, sathiyet-i arz ve deveran-ı şems onlarca bedihiyat-ı hissiyeden sayılırdı.

Tenbih

Şu gibi meseleler, müstakbeldeki nazariyata kıyas olunmaz. Zira müstakbele ait olan şeylere hiss-i zâhir taalluk etmediği için, iki ciheti de muhtemeldir, itikat olunabilir; imkân derecesindedir, itminan kabildir. Onun hakk-ı sarihi, tasrih etmektir. Lâkin hînâ ki, hissin galatı bizim "mâ nahnü fîh"imizi imkân derecesinden bedahete, yani cehl-i mürekkebe çıkardı. Onun nazar-ı belâgatta hiç inkâr olunmaz olan hakkı ise, ibham ve ıtlaktır, tâ ezhan müşev-

veş olmasınlar. Fakat hakikate telvih ve remiz ve îmâ etmek gerektir. Efkâr için kapıları açmak, duhule davet etmek lâzımdır. Nasıl ki, şeriat-ı garrâ öyle yapmıştır.

Yahu, ey birader! İnsaf mıdır, taharrî-i hakikat böyle midir ki; sen irşad-ı mahz ve ayn-ı belâgat ve hidayetin mağzı olan şeyi irşada münâfi ve mübâyin tevehhüm edesin? Ve belâgatça ayn-ı kemâl olan şeyi noksan tahayyül edesin?..

Yâ eyyühe'l-hoto! Acaba senin zihn-i sakîminde belâgat o mudur ki; ezhanı tağlit ve efkârı teşviş ve muhitin müsaadesizliği ve zamanın adem-i i'dadından ezhan müstaid olmadıkları için ukule tahmil edilmeyen şeyleri teklif etmektir? Kellâ…

كَلِّمِ النَّاسَ عَلٰى قَدَرِ عُقُولِهِمْ[1] bir düstur-u hikmettir. İstersen Mukaddimât'a müracaat et... Bâhusus Birinci Mukaddime'de iyi tefekkür et!

İşte bazı zevâhiri, delil-i aklînin hilâfına göstermek olan ***üçüncü noktaya cevap:*** Birinci Mukaddime'de tedebbür et, sonra bunu da dinle ki:

Şâri'in irşad-ı cumhurdan maksud-u aslîsi, isbat-ı Sani-i Vahid ve nübüvvet ve haşir ve adalette münhasırdır. Öyleyse, Kur'ân'daki zikr-i ekvan, istitrâdî ve istidlâl içindir. Cumhurun efhamına göre sanatta zâhir olan nizam-ı bedî ile nezzam-ı hakikî olan Sâni-i Zülcelâl'e istidlâl etmek içindir. Hâlbuki, sanatın eseri ve nizamı her şeyden tezahür eder. Keyfiyet-i teşekkül nasıl olursa olsun, maksad-ı aslîye taalluk etmez.

Tenbih

Mukarrerdir ki; delil, müddeâdan evvel mâlûm olması gerektir. Bunun içindir ki, bazı nusûsun zevâhiri, ittizah-ı delil ve istînâs-ı efkâr için cumhurun mu'tekadât-ı hissiyelerine imale olunmuştur. Fakat delâlet etmek için değildir. Zira Kur'ân, âyâtının telâfifinde öyle emârat ve karâini nasbetmiştir ki, o sadeflerdeki cevahiri ve o zevahirdeki hakikatleri ehl-i tahkike parmakla gösterir ve işaret eder. Evet, "kelimetullah" olan Kitab-ı Mübîn'in, bazı âyâtı, bazısına müfessirdir. Yani, bazı âyâtı, ehavâtının "mâ fi'z-zamirlerini" izhar eder. Öyleyse, bazıları diğer bir ba'za karine olabilir ki, mânâ-yı zâhirî murat değildir.

---

[1] İnsanlarla anlayış seviyelerine göre konuş.

Vehim ve Tenbih

Eğer istidlâlin makamında denilseydi ki: "Elektriğin acâibi ve cazibe-i umumiyenin garâibi ve küre-i arzın yevmiye ve seneviye olan hareketi ve yetmişten ziyade olan anâsırın imtizac-ı kimyeviyelerini ve şemsin istikrarıyla beraber sûriye olan hareketini nazara alınız, tâ Sâni'i bilesiniz!"

İşte o vakit, delil olan sanat, mârifet-i Sâni olan neticeden daha hafî ve daha gamız ve kaide-i istidlâle münafi olduğundan, bazı zevahiri, efkâra göre imâle olunmuştur. Bu ise, ya müstetbeü't-terâkip kabilesinden veya kinâî nev'inden olduğu için, medar-ı sıdk ve kizb olmaz. Meselâ, قَالَ lafzındaki elif elif'tir. Aslı vav olsa, kâf olsa, ne olursa olsun tesir etmez.

Ey birader!.. İnsaf et!.. Acaba şu üç nokta-yı itiraz cemî âsârda cemî insanların irşadları için inzal olunan Kur'ân'ın i'câzına en zâhir delil değil midir?.. Evet…

وَالَّذِي عَلَّمَ الْقُرْاٰنَ الْمُعْجِزَ إِنَّ نَظَرَ الْبَشِيرِ النَّذِيرِ وَبَصِيرَتَهُ النَّقَّادَةَ أَدَقُّ وَأَجَلُّ وَأَجْلٰى وَأَنْفَذُ مِنْ أَنْ يَلْتَبِسَ أَوْ يَشْتَبِهَ عَلَيْهِ الْحَقِيقَةُ بِالْخَيَالِ وَإِنَّ مَسْلَكَهُ الْحَقَّ أَغْنٰى وَأَعْلٰى وَأَنْزَهُ وَأَرْفَعُ مِنْ أَنْ يُدَلِّسَ أَوْ يُغَالِطَ عَلَى النَّاسِ[1](Hâşiye)[2]

Neam, hayalin ne haddi vardır ki, nurefşan olan nazarına karşı kendini hakikat gösterebilsin. Evet, mesleği nefs-i hak ve mezhebi ayn-ı sıdktır. Hak ise, tedlis ve tağlit etmekten müstağnîdir.

Beşinci Meslek

Mârufe ve meşhure olan **havarık-ı zâhire ve mu'cizât-ı mahsusa**dır.

Siyer ve tarihin kitapları onlarla meşhundur. Ulemâ-yı kiram *(cezâhumullâhu hayran)* hakkıyla tefsir ve tedvin etmişlerdir. Mâlûmun tâlimi lâzım gelmemek için, biz tafsilinden kat-ı nazar ettik.

İşaret

Şu havarık-ı zâhirenin her bir ferdi –eğer çendan– mütevâtir değildir, mutlaka cinsleri, belki çok envâı katiyen ve yakînen mütevâtir-i bilmânâdır. **O havârık birkaç nev üzerindedir. İşte**:

---

1 (Hâşiye) Şu Arabiyyü'l-ibare, iki mezheb-i bâtılın reddine işarettir.

2 Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyânı öğretene and olsun ki, beşîr ve nezîr olan zâtın bakışı ve herşeyi inceden inceye tetkik eden basireti, hakikati hayale karıştırmak veya benzetmekten yüce, dakik ve parlaktır; hak olan mesleği ise, insanları aldatmak veya yanıltmaktan müstağni, münezzeh ve yücedir.

Bir nev'i: İrhasât-ı mütenevviadır. Güya o asır, Peygamber'den *(aleyhissalâtü vesselâm)* istifade ve istifâza ederek, keramet sahibi olduğundan, kalb-i hassâsından hiss-i kablelvukua binaen irhâsâtla Fahr-i Âlem'in geleceğini ihbar etmiştir.

Bir nev'i dahi: Gayptan olan ihbârât-ı kesîresidir.[1] Güya tayyar olan ruh-u mücerredi, zaman ve mekân-ı muayyenin kayıtlarını kırmış ve hudud-u mâziye ve müstakbeleyi çiğnemiş, her tarafını görerek bize söylemiş ve göstermiştir.

Bir kısmı dahi: Tahaddî vaktinde izhar olunan havârık-ı hissiyedir. Bine karib tâdad olunmuştur.[2] Demek, söylediğimiz gibi, her bir ferdi âhâdî de olursa, mecmûu mütevâtir-i bilmânâdır.

Birisi: Mübarek olan parmaklarından suyun nebeânıdır.[3] Güya maden-i sehavet olan yed-i mübarekesinden mâye-i hayat olan suyun nebeânıyla, menba-ı hidayet olan lisanından, mâye-i ervah olan zülâl-i hidayetin feveranını hissen tasvir ediyor.

Biri de: Tekellüm-ü şecer[4] ve hacer[5] ve hayvandır.[6] Güya hidayetindeki hayat-ı mâneviye, cemâdât ve hayvanâta dahi sirayet ederek nutka getirmiştir.

Biri de: İnşikak-ı kamerdir. Güya kalb-i semâ hükmünde olan kamer, mübarek olan kalbiyle inşikakta bir münasebet peyda etmek için, sine-i saf ve berrakını mübarek parmağın işaretiyle iştiyaken şak ve çâk etmiştir.

---

1 Kisrâ ve Kayser'in definelerinin İslâm eline geçmesi,[*1] Rumların mağlûp edilmesi,[*2] Mekke'nin fethi,[*3] Kostantiniye'nin alınması[*4] gibi.

[*1] Bkz.: Buhârî, *cihâd* 157; Müslim, *fiten* 75-78.

[*2] Bkz.: Buhârî, *fezâilü'l-Medîne* 5, *cizye* 15; Müslim, *hac* 496, 497; İbni Mâce, *fiten* 25; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 6/22, 25, 27.

[*3] Bkz.: Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 3/484, 4/67; İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef* 7/361; et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* 7/307.

[*4] Bkz.: Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 4/335; et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* 2/38; el-Hâkim, *el-Müstedrek* 4/468; el-Buhârî, *et-Târîhu'l-kebîr* 2/81.

2 Bkz.: el-Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvve* 1/10; ez-Zemahşerî, *el-Keşşâf* 1/382; en-Nevevî, *Şerhu Sahîh-i Müslim* 1/2.

3 Bkz.: Buhârî, *menâkıb* 25, *meğâzî* 35; Müslim, *fezâil* 6, 7, *imâre* 72, 73.

4 Bkz.: el-Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvve* 2/228; el-Kurtubî, *el-Câmi' li ahkâmi'l-Kur'ân* 16/216. Ayrıca bkz.: Buhârî, *menâkıbü'l-ensâr* 32; Müslim, *salât* 153.

5 Bkz.: Tirmizî, *menâkıb* 6; Dârimî, *mukaddime* 4; el-Hâkim, *el-Müstedrek* 2/677.

6 Bkz.: Buhârî, *enbiyâ* 54, *fezâilü ashâb* 5, 6; Müslim, *fezâilü's-sahâbe* 13; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 3/83.

Tenbih

İnşikak-ı kamer mütevâtir-i bilmânâdır.[1] وَانْشَقَّ الْقَمَرُ[2] olan âyet-i kerîme ile sabittir. Zira, hatta Kur'ân'ı inkâr eden dahi bu âyetin mânâsına ilişmemiştir. Hem de ihtimal vermeye şayan olmayan bir tevil-i zayıftan başka tevil ve tahvil edilmemiştir.

Vehim ve Tenbih

İnşikak; hem âni.. hem gece.. hem vakt-i gaflet.. hem şu zaman gibi âsumana adem-i tarassut.. hem vücud-u sehab.. hem ihtilâf-ı metâli cihetiyle bütün âlemin görmeleri lâzım gelmez ve lâzım değildir. Hem de, hem-matla olanlarda sabittir ki, görülmüştür. Birisi ve en birincisi ve en kübrâsı olan Kur'ân-ı Mübîn'dir.

İşte sabıkan bir nebzesine îmâ olunan yedi cihetle i'câzı müberhendir, ilâ âhirihî... Sair mu'cizatı kütüb-ü mûtebereye havale ediyorum.

Hâtime

Ey benim kelâmımı mütalâa eden zevat!..

Geniş bir fikir ile ve müteyakkız bir nazar ile ve muvâzeneli bir basiret ile, mecmû-u kelâmımı, yani mesalik-i hamseyi muhit bir daire veya müstedîr bir sur gibi nazara alınız. Muhammed'in *(aleyhissalâtü vesselâm)* nübüvvetine merkez gibi temaşa ediniz. Veyahut sultanın etrafına halka tutmuş olan asâkir-i müteâvinenin nazarıyla bakınız. Tâ ki bir taraftan hücum eden evhamı, mütecâvibe ve müteâvine olan cevânib-i sâire def edebilsin. İşte şu hâlde Japonların suali olan, مَا الدَّلِيلُ الْوَاضِحُ عَلٰى وُجُودِ الْإِلٰهِ الَّذِي تَدْعُونَنَا إِلَيْهِ[3] 'ye karşı derim:

İşte Muhammed *(aleyhissalâtü vesselâm)*...

İşaret ve İrşad ve Tenbih

Vaktâ kâinat tarafından, hükûmet-i hilkat cânibinden müstantık ve sâil sıfatıyla gönderilen fenn-i hikmet, istikbale teveccüh eden nev-i beşerin talîalarına rast gelmiş; birden fenn-i hikmet şöyle birtakım sualleri irad etmiş ki:

---

1 Bkz.: el-Gazâlî, *Fedâihu'l-bâtıniyye* 1/139-141; el-Âmidî, *Ğâyetü'l-merâm* 1/356-357; el-Îcî, *Kitâbü'l-Mevâkıf* 3/405; et-Teftâzânî, *Şerhu'l-Makâsıd* 5/17.

2 "...Ay bölündü." (Kamer sûresi, 54/1)

3 Bizi, kendisine iman etmeye çağırdığınız Allah'ın varlığına delâlet eden açık delil nedir?

"Ey insan evlâtları!.. Nereden geliyorsunuz?.. Kimin emriyle, ne edeceksiniz?.. Nereye gideceksiniz?.. Mebdeiniz nereden?.. Ve müntehanız nereyedir?.."

O vakit, nev-i beşerin hatip ve mürşid ve reisi olan Muhammed *(aleyhissalâtü vesselâm)* ayağa kalkarak, hükûmet-i hilkat cânibinden gelen fenn-i hikmete şöyle cevap vermiştir ki:

"Ey müstantık efendi! Biz meâşir-i mevcudat, Sultan-ı Ezel'in emriyle, kudret-i ilâhiyenin dairesinden memuriyet sıfatıyla gelmişiz. Şu hulle-i vücudu bize giydirerek ve şu sermaye-i saadet olan istidâdâtı veren, cemî evsaf-ı kemâliye ile muttasıf ve Vâcibu'l-vücûd olan Hâkim-i Ezel'dir. Biz meâşir-i beşer dahi, şimdi saadet-i ebediyenin esbâbını tedarik etmekle meşgulüz. Sonra, birden ebede müteveccihen şehristân-ı ebedü'l-âbâd olan haşr-ı cismânîye gideceğiz."

İşte ey hikmet, haltetme ve safsata yapma!.. Gördüğün ve işittiğin gibi söyle.

Üçüncü Maksat

Haşr-i cismanîdir. Evet, hilkat onsuz olmaz ve abestir. Neam, haşir haktır ve doğrudur. Burhanın en vâzıhı, Muhammed'dir *(aleyhissalâtü vesselâm).*

Mukaddime

Kur'ân-ı Mübîn, haşr-i cismânîyi o derece izah etmiştir ki, ednâ bir şüpheyi bırakmamış. İşte, biz de kuvvetimize göre onun berâhinini bir derece tefsir için birkaç makâsıd ve mevâkıfına işaret edeceğiz.

Birinci Maksat

Evet;

- kâinattaki nizam-ı ekmel..
- hem de hilkatteki hikmet-i tâmme..
- hem de âlemdeki adem-i abesiyet..
- hem de fıtrattaki adem-i israf..
- hem de cemî fünûn ile sabit olan istikrâ-yı tâm..
- hem de yevm ve sene gibi çok envâda olan birer nevi kıyâmet-i mükerrere..
- hem de istidad-ı beşerin cevheri..
- hem de insanın lâyetenâhi olan âmâli..
- hem de Sâni-i Hakîm'in rahmeti..
- hem de Resûl-i Sâdık'ın lisanı..
- hem de Kur'ân-ı Mu'ciz'in beyanı.. haşr-i cismânîye sâdık şahitler ve hak ve hakikî burhanlardır.

Mevkıf ve İşaret

1– Evet, saadet-i ebediye olmazsa, nizam, bir suret-i zaife-i vâhiyeden ibaret kalır. Cemî mâneviyat ve revâbıt ve niseb, hebâen gider. Demek, nazzâmı, saadet-i ebediyedir.

2– Evet, inâyet-i ezeliyenin timsâli olan hikmet-i ilâhiye, kâinattaki riayet-i mesâlih ve hikem ile mücehhez olduğundan, saadet-i ebediyeyi ilân eder. Zira saadet-i ebediye olmazsa, kâinatta bilbedahe sabit olan hikem ve fevâide karşı mükâbere edilecektir.

3– Neam, akıl ve hikmet ve istikrânın şehadetleriyle sabit olan hilkatteki adem-i abesiyet, haşr-i cismânîdeki saadet-i ebediyeye işaret, belki delâlet eder. Zira adem-i sırf, her şeyi abes eder.

4- Evet, fıtratta, ezcümle âlem-i suğrâ olan insanda, fenn-i menâfiü'l-âzânın şehadetiyle sâbit olan adem-i israf gösterir ki: İnsanda olan istidadât-ı mâneviye ve âmâl ve efkâr ve müyûlâtının adem-i israfını isbat eder. O ise, saadet-i ebediyeye namzet olduğunu ilân eder.

5– Evet, öyle olmazsa, umumen kurur, hebaen gider. Feyâ le'l-aceb!.. Bir cevher-i cihan-bahânın kılıfına nihayet derecede dikkat ve itina edilirse, hatta gubarın konmasından muhafaza edilirse, nasıl ve ne suretle o cevher-i yegâneyi kırarak mahvedecektir?.. Kellâ!.. Ona itina, onun hatırası içindir.

6- Evet, sabıkan beyan olunduğu gibi, cemî fünûnla hâsıl olan, istikrâ-yı tâmla sabit olan intizam-ı kâmil, o intizamı ihtilâlden halâs eyleyen ve tekemmül ve ömr-ü ebedîye mazhar eden haşr-i cismânînin sadefinde olan saadet-i ebediyeyi bizzarure iktiza eder.

7– Evet, saatin saniye, dakika ve saat ve günleri sayan çarklarına benzeyen yevm ve sene ve ömr-ü beşer ve deveran-ı dünya, birbirine mukaddime olarak döner, işler. Geceden sonra sabahı, kıştan sonra baharı işledikleri gibi, mevtten sonra kıyâmet dahi o destgâhtan çıkacağını haber veriyorlar. Evet, insanın her ferdi birer nevi gibidir. Zira nur-u fikir onun âmâline öyle bir vüsat vermiş ki, bütün ezmanı yutsa tok olmaz. Sair envâın efratlarının mahiyeti, kıymeti, nazarı, kemâli, lezzeti, elemi ise, cüz'î ve şahsî ve mahdut ve mahsur ve ânîdir. Beşerin ise, ulvî, küllî, sermedîdir. Yevm ve senede olan çok nevilerde olan birer nevi kıyâmet-i mükerrere-i nev'iye ile insanda bir kıyâmet-i şahsiye-i umumiyeye remiz ve işaret, belki şehadet eder.

8– Neam, beşerin cevherinde gayr-i mahsur istidadâtında mündemiç olan gayr-i mahdut olan kabiliyâttan neşet eden müyulâttan hâsıl olan lâyetenâhi âmâlinden tevellüd eden gayr-i mütenahî efkâr ve tasavvuratı, mâverâ-yı haşr-ı cismânîde olan saadet-i ebediyeye elini uzatmış ve medd-i nazar ederek o tarafa müteveccih olmuştur.

9– Neam, Sâni-i Hakîm ve Rahmânü'r-Rahîm'in rahmeti ise, cemî niamı nimet eden ve nikmetlikten halâs eden ve kâinatı firâk-ı ebedîden hâsıl olan vaveylâlardan halâs eyleyen saadet-i ebediyeyi nev-i beşere verecektir. Zira, şu her bir nimetin reisi olan saadet-i ebediyeyi vermezse, cemî nimetler nikmete tahavvül ederek, bizzarure ve bilbedahe ve umum kâinatın şehadetiyle sabit olan rahmeti inkâr etmek lâzım gelir.

İşte, ey birader!.. Mütenevvi olan nimetlerden yalnız muhabbet ve aşk ve şefkate dikkat et. Sonra da firâk-ı ebedî ve hicran-ı lâyezâlîyi nazara al. Nasıl o muhabbet, en büyük musibet olur!.. Demek hicran-ı ebedî, muhabbete karşı çıkamaz. İşte, saadet-i ebediye, o firâk-ı ebediyeye öyle bir tokat vuracak ki, adem-âbâd hîçâ-hîçe atacaktır.

10– Neam, sabık olan beş mesleğiyle sıdk ve hakkaniyeti mübürhen olan Peygamberimiz'in lisanı, haşr-i cismânînin definesindeki saadet-i ebediyenin anahtarıdır.

11– Neam, yedi cihetle on üç asırda i'câzı musaddak olan Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan, haşr-i cismânînin keşşafıdır ve fettahıdır ve besmele-keşidir.

İkinci Maksat

Kur'ân'da işaret olunan haşre dair iki delilin beyanındadır. İşte:

نَحْوُ بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ[2]...[1(Hâşiye)]

---

1 (Hâşiye) Bu risalenin müellifi, Üstad Bediüzzaman Hazretleri, bu risalenin telifinden otuz sene sonra telif ettiği Risale-i Nur Külliyatı'ndan Dokuzuncu Şuâ'nın başında diyor ki:

"Latîf bir inâyet-i rabbâniyedir ki: Bundan otuz sene evvel, Eski Said yazdığı tefsir mukaddimesi 'Muhakemat' namındaki eserin âhirinde: 'İkinci Maksat: Kur'ân'da haşre işaret eden iki âyet[*1] tefsir ve beyan edilecek. نَحْوُ بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ' deyip durmuş. Daha yazamamış. Hâlık-ı Rahîm'ime delâil ve emârat-ı haşriye adedince şükür ve hamd olsun ki, otuz sene sonra tevfik ihsan eyledi."

[*1] Birinci âyet, Rûm sûresi, 30/50; ikinci âyet, Rûm sûresi, 30/17-27.

2 Öyle ise: Rahman ve Rahîm Allah'ın adıyla...

Fihrist

Giriş bölümü sayabileceğimiz bu kısımda bu kitabın yazılma sebebi ve faydaları anlatılmaktadır.

Mukaddime 7

Bu eser üç makale üzerine tertip edilmiştir:

Birinci Makale: Unsuru'l-Hakikat

İkinci Makale: Unsuru'l-Belâgat

Üçüncü Makale: Unsuru'l-Akîde

BİRİNCİ MAKALE: UNSURU'L-HAKİKAT 8

On iki mukaddime ile sekiz meseleden ibarettir.

Birinci Mukaddime 9

Bu mukaddimede Kur'ân'ın esas maksatları sayılmakta ve bu maksatlardan ayrı olan ay, güneş, yıldızlar gibi kâinatla alâkalı bahislerin, Kur'ân'da ne gibi gayelerle zikredildiği anlatılmaktadır.

İkinci Mukaddime 11

Bu mukaddimede insanların maddî bilgilerinde telâhuk-u efkâr ve tedricî tecrübeler sayesinde bir meylü't-terakki olduğu izah edilmekte; ayrıca maddî ilimlerle mânevî ilimler arasındaki fark ortaya konmakta dır.

Üçüncü Mukaddime 13

Bu mukaddimede de, İsrailiyât ve Yunan felsefesinin bir kısmının, bazı İslâmî ilimlerin içine nasıl girdiği ve din süsüyle görünerek fikirleri nasıl ihtilâle verdiği gayet mânidar bir şekilde tahlil edilmiştir.

Dördüncü Mukaddime 16

Şöhretin, insanın malı olmayan şeyi insana nasıl mal ettiği; bu yüzden de ne gibi hurâfât kapıları açıldığı etraflıca izah edilmektedir.

Beşinci Mukaddime 18

Bu mukaddimede, mecaz ve teşbihlerin. Zamanla hakikate inkılâp edip hurâfâta nasıl kapı açtığı ve bunun sebepleri beyan edilmektedir.

Altıncı Mukaddime 19

Tefsirde zikredilen her bir meselenin ve malûmatın tefsirden olması lâzım gelmediği; bir tefsir kitabında tefsir veya âyetin asıl mânâsından başka sair fenlere ait bazı meselelerin de olabileceği; o fenlere ait malûmatın yanlış olmasının, âyetin veya tefsirin yanlışlığına delil sayılamayacağı izah edilmektedir.

Yedinci Mukaddime 22

İnsanların muzır seciyelerinden olan tezâyüd, mücâzefe ve mübalâğa meyilleri ve bu meyillerin ne gibi zararlara sebep olduğu beyan edilmektedir.

Sekizinci Mukaddime 24

Müellifin ifadesiyle "her kemâli mahveden ye'si öldürmek ve her saadetin mayası olan ümidi canlandırmak" için yazılmıştır. Mâzinin insanları ile, hâl ve istikbalin insanlarının mukayesesi yapılmaktadır.

Dokuzuncu Mukaddime 28

Hilkat-i âlemde maksud-u bizzat ve galib-i mutlak yalnız hüsün, hayır, hak ve kemâl olduğu; şer ve kubuh ve batılın ise tebeiye ve mağlube oldukları, hakka galib gelseler bile muvakkat olduğu anlatılmaktadır.

Onuncu Mukaddime 31

Bu mukaddimede; mütekellimin, söylediği sözünde muâheze edilip edilemeyeceği noktaların neler olduğu anlatılmaktadır.

On Birinci Mukaddime 34

Bu mukaddimede tek bir kelâmda ve sözde birden fazla hükümler olabileceği misallerle anlatılmaktadır.

On İkinci Mukaddime 35

Bu mukaddimede de, zâhir-perestleri aldatan noktalarla, mübalâğalı netice veren sebebler üzerinde durulmuş; ayrıca mübalâğa meylinin ne gibi gariplikleri netice verdiği izah edilmiştir.

Birinci Mesele 40

Küre-i arzın yuvarlak olduğunu ispata dairdir. Bu meselede sükûtî icma olduğu bildirilmekte ve bazı muhakkikînin eser ve sözlerine havaleler yapılmaktadır.

İkinci Mesele 42

Bu meselede "Arz, öküz ile balık üzerindedir." şeklinde rivayet edilen hadisin tahkiki yapılmakta ve tazammun ettiği mânâlar mânidar bir şekilde anlatılmaktadır.

Üçüncü Mesele 45

Kaf Dağı[1] hakkındadır. Bu güne kadar bu hususta ileri sürülen görüşlerin tenkit ve tahkiki yapılmaktadır.

Dördüncü Mesele 47

Bu meselede Zülkarneyn ve Seddi, Ye'cüc Mecüc ve Seddin harabiyeti hususları üzerinde durulmaktadır.

Beşinci Mesele 51

Cehennemin yerinin nerede olduğuna dairdir.

Altıncı Mesele 52

Kur'ân'ın irşad mesleğinin ne gibi hususiyetler taşıdığı ve ehl-i tefsire bu bakımdan düşen vazifelerin neler olduğu beyan edilmektedir.

Yedinci Mesele 54

Ehl-i zâhirin ileri sürdükleri bazı âyetler zikredilmekte ve o âyetlerin mânâsının, onların zâhirine istinaden tutundukları şekilde olmadığı belirtilmektedir.

Sekizinci Mesele 55

Ehl-i zâhiri, ulum-u âdiyede bile tereddüde sevkeden hususlar anlatılmaktadır.

---

1 Bkz.: İbn Arabî, *el-Fütûhâtü'l-Mekkiyye* 5/109.

İKİNCİ MAKALE: UNSURU'L-BELÂGAT 62

Belâgatın ruhuna taalluk eden, on iki meseledir.

Birinci Mesele 63

Bu meselede; Arap olmayanların, Arapça'nın belagatıyla meşgul olmaya başlamalarıyla zevk-i belagatı, fikrin mecra-yı tabiîsi olan nazm-ı meâniden nazm-ı lafza nasıl çevirdikleri anlatılıyor.

Tenbih 64

Lafız, üslûp, teşbih, hayal ve kafiye gibi unsurların kelâm içinde ne kadar yer alması lâzım geldiği anlatılıyor.

İkinci Mesele 65

Bu meselede; kelâmın canlılık ve hareket kazanmasının nasıl mümkün olacağı anlatılıyor.

Üçüncü Mesele 66

Bu meselede; bir mânâyı herkesin kendi sanat ve mesleğine uygun üslûplarla ifade etmesinin sırrı izah ediliyor.

Dördüncü Mesele 68

Bu meselede; bir kelâmı meydana getiren harf ve kelimelerin, o kelâmın umumî maksadına müteveccih olup yardım etmesi için nasıl tanzim edilmesi gerektiği anlatılıyor.

Beşinci Mesele 69

Bu meselede; kelâmın müstetbeatındaki telmihlerin ve üslûbundaki işaretlerin insanın kalbini, hayalini ve diğer duygularını nasıl ihtizaza getirip coşturduğu anlatılıyor.

Altıncı Mesele 71

Bu meselede; bir memurun hükûmet işinde kendi kabiliyetine göre bir vazife alması gibi, kelâmın meyvedar olması için kelâm içinde mânâların nasıl tanzim edilmesi gerektiği anlatılıyor.

Yedinci Mesele 75

Bu meselede; Beyan'ın felsefesinin ne olduğu ve bunun belâgata olan büyük tesiri anlatılıyor.

Sekizinci Mesele 76

Bu meselede; Beyan ilmindeki mânaların tesiriyle bir tek kelimenin nasıl müteaddit mânâlar ifade ettiği anlatılıyor.

Dokuzuncu Mesele 76

Bu meselede; kelâmı en yüksek derece-i belâgat'a çıkaran dört husus gayet ilmî ve yüksek bir ifade ile izah ediliyor.

Onuncu Mesele 79

Bu meselede; bir kelâmın selis ve akıcı olması için hangi hususiyetlere sahip olması lâzım geldiği anlatılıyor.

On Birinci Mesele 79

Bu meselede; kelâmın dört başı mâmur ve hiçbir itiraza mahal kalmayacak şekilde selâmetli ve sıhhatli olması için dikkat edilmesi icap eden hususlar anlatılıyor.

On İkinci Mesele 80

Bu meselede; kelâmın tam kıvamında ve mutedil olması için, kelâmın kayıtlarına nasıl bir nizam vermek icap ettiği anlatılıyor.

Sonra, üslûpların çeşitleri, hususiyetleri ve kullanılacağı yerler izah ediliyor.

Bir Hatime ve İşaret'le Belâgat'ın çok mühim iki noktasına işaret ediliyor.

Tenbih'de de bir şeyin âlimi olmakla, sanatkârı olmak arasındaki ince fark anlatılıyor.

ÜÇÜNCÜ MAKALE: UNSURU'L-AKÎDE 84

İşaret 85

Kelime-i şehadetin iki kelâmının birbirinin doğruluğuna nasıl şehadet ettiği anlatılıyor.

Mukaddime 86

Kur'ân'ın esas maksadı dörttür: Sâni-i Vâhid'in isbatı, Nübüvvet, Haşr-i Cismânî ve Adalet.

Birinci Maksat 86

Delâil-i Sâni' beyanındadır.

Mukaddime 87

BİRİNCİ MAKSAT 87

Burada, Cenâb-ı Hakk'ın vücud ve vahdetini isbat eden delillerin kâinattaki zerrelerden kat kat fazla olduğu hâlde neden herkesin aklıyla göremediği hususu izah ediliyor.

İşaret 87

Nokta-yı istinat ve nokta-yı istimdadın Sâni'in vücud ve vahdetini isbat vecihleri beyan ediliyor.

Tenbih 88

Mârifetullaha ulaşmanın yolları sayılıyor, bilhassa mirac-ı Kur'ânî yolu üzerinde durulup bunun iki nevi olan delil-i inayet ve delil-i ihtirâ anlatılıyor.

Vehim ve Tenbih 92

Burada bir sual üzerine tabiat, kavânîn ve kuvânın mahiyetleri anlatılıyor.

Vehim ve Tenbih 93

Burada, tabiiyyûnun, Mu'tezile'nin, felsefeciler'in ve Mecûsîler'in, Cenâb-ı Hak hakkında İslâm akâidine muhalif olan batıl itikatlara niçin saptıkları bildiriliyor.

İşaret 94

Burada, delil-i ihtirâ hakkında akla gelebilecek bazı vehimleri izale edici izahlar yapılıyor ve cevaplar veriliyor.

İşaret 96

Burada mutasavvifînin mesleğiyle maddiyyûnun mesleğinin mukayesesi yapılıyor.

İKİNCİ MAKSAT 100

Mukaddime 100

Burada, kelime-i şahadetin iki rüknünden biri olan Hazret-i Muhammed'in *(aleyhissalâtü vesselâm)* Cenâb-ı Hakk'ın vücud ve vahdetine delil oluşu anlatılıyor.

Bunun için evvelâ Resûl-i Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselâm)* doğruluğu isbat ediliyor. Bundan evvel de nübüvvet-i mutlakanın zarureti isbat ediliyor. Çünkü nübüvvet Sani'in vücud ve vahdetinin delilidir. Bu delilin suğrası nübüvvet-i mutlaka; kübrası ise nübüvvet-i Muhammed'-dir *(aleyhissalâtü vesselâm).*

İşaret 101

Burada, bürhanın suğrası olan nübüvvet-i mutlakanın insanlık için neden zarurî olduğu izah ve isbat ediliyor.

İşaret ve İrşad 105

Burada da, bürhanın kübrası olan nübüvvet-i Muhammed'in *(aleyhissalâtü vesselâm)* sıdkının isbatı yapılıyor.

Mukaddime 106

Resûl-i Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselâm)* doğruluğuna ve peygamber oluşuna delil olan bazı hususların beş "meslek" hâlinde isbat olunacağı beyan edilmektedir.

Birinci Meslek 107

Burada Resûl-i Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselâm)* güzel ahlâk ve seciyelerinin O'nun nübüvvetine nasıl delil olduğu izah ediliyor.

İkinci Meslek 109

Burada, mâzinin yani asr-ı saadetten evvelki zamanın Resûl-i Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselâm)* sıdk-ı nübüvvetine nasıl delil olduğu anlatılmaktadır.

Üçüncü Meslek 110

Burada halin yani asr-ı saadetteki icraatının nübüvvetinin hakkaniyetine nasıl delil olduğu anlatılmaktadır.

Dördüncü Meslek 113

Burada da, istikbalin Resûl-i Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselâm)* doğruluk ve haklılığına nasıl delil olduğu izah edilmektedir.

Hatime 117

İslâm düşmanlarının Kur'ân-ı Kerîm hakkında yaydıkları üç itiraza fevkalâde muknî cevaplar verilmektedir.

Beşinci Meslek 120

Burada da Resûlullah'ın *(aleyhissalâtü vesselâm)* mu'cizeleri hakkında mühim bir ölçü zikredilerek bu ölçü dahilinde altı nevi mu'cize sıralanmaktadır.

Tenbih..... 122

Burada Şakk-ı Kamer mu'cizesine yöneltilen bir itiraza cevap verilmektedir.

ÜÇÜNCÜ MAKSAT 124

Bu maksat Kur'ân'ın dört maksadından haşr-i cismanîye dairdir.

Mukaddime..... 124

Burada ise haşr-i cismanî hakkındaki deliller on bir madde halinde hülâsa edilmektedir.

بِسْـــمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

يَا اَللّٰهُ يَا رَحْمٰنُ يَا رَحِيمُ يَا فَرْدُ يَا حَيُّ يَا قَيُّومُ يَا حَكَمُ يَا عَدْلُ يَا قُدُّوسُ[1]

İsm-i Âzam'ın hakkına ve Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyân'ın hürmetine ve Resûl-i Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselâm)* şerefine, bu mecmuayı bastıranları ve mübarek yardımcılarını cennetü'l-firdevs'te saadet-i ebediyeye mazhar eyle, âmîn.

Ve hizmet-i îmâniye ve Kur'âniye'de daima muvaffak eyle, âmîn.

Ve defter-i hasenatlarına Muhâkemât'ın her bir harfine mukabil bin hasene yazdır, âmîn.

Ve Nur'ların neşrinde sebat ve devam ve ihlâs ihsan eyle âmîn.

Yâ Erhamerrâhimîn! Umum Risâle-i Nur Şâkirtleri'ni iki cihanda mesut eyle, âmîn.

İnsî ve cinnî şeytanların şerlerinden muhafaza eyle, âmîn.

Ve bu âciz ve bîçâre Said'in kusuratını afveyle, âmîn...

Umum Nur Şâkirtleri Nâmına
Said Nursî

---

[1] Yâ Allah, yâ Rahmân: Ey Zâtı itibarıyla merhametli olan! Yâ Rahim: Ey rahmetiyle mahlûkatına merhamet eden! Yâ Ferd: Ey eşi ve benzeri olmayan! Yâ Hayy: Ey her zaman var olan, diri olan, ezelî ve ebedî hayat sahibi olan! Yâ Kayyûm: Ey kendi Zât'ı ile var olup, zeval bulmayan ve bütün varlıkları varlıkta tutup onları yöneten! Yâ Hakem: Ey hükmü geçersiz kılınmayan Hâkim! Yâ Adl: Ey tam adalet sahibi! Yâ Kuddûs: Ey her şeyi tertemiz yapan ve kendisi bütün eksiklerden uzak ve yüce Zât!

İşârâtü'l-İ'câz

Bediüzzaman Said Nursî

Risale-i Nur Külliyatı'ndan

إِشَارَاتُ الْإِعْجَازِ

فِي

مَظَانِّ الْإِيجَازِ

İşârâtü'l-İ'câz

(Türkçe Tercümesi)

Mütercimi: Abdülmecid Nursî

Bediüzzaman

Said Nursî

İstanbul - 2007

İŞÂRÂTÜ'L-İ'CÂZ

Copyright © Şahdamar Yayınları, 2007
Bu eserin tüm yayın hakları ***Işık Ltd. Şti.****'ne aittir.*
Eserde yer alan metin ve resimlerin, Işık Ltd. Şti.'nin önceden
yazılı izni olmaksızın, elektronik, mekanik, fotokopi yâ da herhangi bir kayıt
sistemi ile çoğaltılması, yayımlanması ve depolanması yasaktır.

ISBN
978-975-9090-87-6

Yayın Numarası
77

Basım Yeri ve Yılı
Çağlayan Matbaası
Sarnıç Yolu Üzeri No:7 Gaziemir / İZMİR
Tel: (0232) 252 20 96
Ekim 2007

Genel Dağıtım
Gökkuşağı Pazarlama ve Dağıtım
Merkez Mah. Soğuksu Cad. No: 31
Tek-Er İş Merkezi Mahmutbey/İSTANBUL
Tel: (0212) 410 50 00 Faks: (0212) 444 85 96

Şahdamar Yayınları
Emniyet Mahallesi Huzur Sokak No: 5
34676 Üsküdar/İSTANBUL
Tel: (0216) 318 42 88 Faks: (0216) 318 52 20
www.sahdamaryayinlari.com

İçindekiler

Tenbih..... 1

Nur Talebelerinin Takrizi..... 3

İfadetü'l-Meram 5

Kur'ân Nedir? Tarifi Nasıldır? 7

Fâtiha Sûresi

Besmele 11

Hamdin Manası ve Rab Kelimesi 15

Alemlerden Maksat ve Din Günü 17

İbadet ve İstiâne 19

Hidayet ve Sırat-ı Müstakîm 21

Kendilerine Nimet Verilenler 23

Gazaba Uğrayanlar ve Dalâlete Düşenler..... 25

Bakara Sûresi

BAKARA SÛRESİ (1-5. Âyetler)

Hurûf-u Mukatta 31

Kur'ân'ın Büyüklüğü 35

Gayba İman 41

Namazın Ehemmiyeti 43

İnfak Etmenin Ehemmiyeti 45

Semavî Kitaplara İman 47

Hâtemü'l-Enbiya (aleyhissalâtü vesselâm) 49

Haşrin Delilleri 51

Ehl-i Hidayet 59

BAKARA SÛRESİ (6. Âyet)

Küfrün Mahiyeti 65

BAKARA SÛRESİ (7. Âyet)

Kader ve Cüz-ü İhtiyarî 73

Kalbin Mühürlenmesi 77

BAKARA SÛRESİ (10. Âyet'ten)

Kizbin Mahiyeti 83

BAKARA SÛRESİ (21-22. Âyetler)

İbadetin Hakikati 85

Tevhidin İsbatı 87

İbadetin Hakikati 99

İsbat-ı Sâni 103

BAKARA SÛRESİ (23-24. Âyetler)

Nübüvvetin Tahkiki 107

İ'câz-ı Kur'ân..... 119

BAKARA SÛRESİ (25. Âyet)

Kıyamet ve Ahiret 143

Cennet Bahsi 149

BAKARA SÛRESİ (26-27. Âyetler)

İ'câz Nükteleri 159

Kur'anî Temsiller 163

Teklif-i Beşerdeki Hikmet 167

Fıskın Menşei 169

İ'câz Nükteleri 171

Hüsrana Uğrayanlar 177

BAKARA SÛRESİ (28. Âyet)

İhya-yı Emvât 179

BAKARA SÛRESİ (29. Âyet)

Yer ve Göklerin Yaratılışı 189

BAKARA SÛRESİ (30. Âyet)

Meleklerin Varlığını İsbat 199

Halifelik Sırrı 201

BAKARA SÛRESİ (31-33. Âyetler)

Talim-i Esmâ 209

Talim-i Esmâ ve Halifelik 211

ECNEBİ FİLOZOFLARIN ŞEHADETLERİ 215

BİR MÜDAFAA 227

İşâratü'l-İ'câz

بِسْـــمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَبِهِ نَسْتَعِينُ[1]

Tenbih

İşârâtü'l-İ'câz tefsiri, eski Harb-i Umumî'nin birinci senesinde, cephe-i harpte, me'hazsiz ve kitap mevcut olmadığı hâlde telif edilmiştir. Harp zamanının zaruretinden başka, dört sebebe binaen gayet muhtasar ve îcazlı bir tarzda yazılmış; Fatiha ve nısf-ı evvel, daha mücmel, daha muhtasar kalmıştır.

Evvelâ: O zaman, izaha müsaade etmiyordu. Eski Said, îcazlı ve kısa tabiratla ifade-i meram ediyordu.

Sâniyen: Gayet zekî olan kendi talebelerinin derece-i fehimlerini düşünüyordu, başkaların anlamalarını düşünmüyordu.

Sâlisen: Eski Said, en dakik ve en ince olan nazm-ı Kur'ân'daki îcazlı olan i'câzı beyan ettiği için, kısa ve ince düşmüştür. Fakat şimdi ise, Yeni Said nazarıyla mütalâa ettim: El-hak, Eski Said'in bütün hatîâtıyla beraber, şu tefsirdeki tetkikât-ı âliyesi, onun bir şaheseridir. Yazıldığı vakit daima şehid olmaya hazırlandığı için, hâlis bir niyetle ve belâgatın kanunlarına ve ulûm-u Arabiye'nin düsturlarına tatbik ederek yazdığı için, hiçbirini cerh edemedim. Belki Cenâb-ı Hak, bu eseri ona keffaret-i zünub yapacak ve bu tefsiri de tam anlayacak adamları yetiştirecek inşaallah…

Eğer Birinci Harb-i Umumî gibi mâniler olmasaydı, tefsirin şu birinci cildi, i'câz vücûhundan olan i'câz-ı nazmîyi beyan ettiği gibi, diğer cüzler ve mektuplar da müteferrik hakâik-i tefsiriyeyi içine alsaydı, Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan'a güzel bir tefsir-i câmi olurdu. Belki, inşâallah, şu cüz-ü tefsir ve altmış altı adet, belki yüz otuz adet Sözler ve Mektubat risaleleriyle beraber me'haz olursa, ileride bahtiyar bir heyet öyle bir tefsir-i Kur'ânî yazsın, inşâallah…

Said Nursî

---

1 Ancak O'ndan yardım dileriz.

Hâşiye: Bu harika tefsirde, münafıklar hakkında olan on üç âyet ile muannit kâfirler için olan iki âyetin izahat ve tafsilâtının içinde bazı çok münasebât-ı belâgatı çoklar anlamayacak ve istifade etmeyecek ehemmiyetsiz nüktelerinin zikredilmesinin sırrı ve diğer âyetlerdeki tahkike ve izaha muhalif olarak mahiyet-i küfriyenin tafsilâtına ve ehl-i nifakın temessük ettikleri şüphelerine pek az temas edilmesinin hikmeti ve yalnız elfaz-ı Kur'âniye'nin ince ince işârât ve delâletlerinin ehemmiyetle beyan edilmesinin sebebi üç nüktedir:

Birinci Nükte: Bidayet-i zuhur-u İslâmiyet'te muannit ve kitapsız kâfirlerin ve nifaka giren eski dinlerin münafıkları gibi, aynen bu zaman-ı âhirde bir nazîresi çıkacağını ders-i Kur'ânî'den gelen bir sünûhat ile Eski Said hissetmiş. Münafıklar hakkındaki âyetleri izah ile en ince nükteleri beyan etmiş; fakat mütalâacıların zihnini bulandırmamak için mahiyet-i mesleklerini ve istinat noktalarını mücmel bırakmış, izah etmemiş. Zaten *Risale-i Nur'un mesleği odur ki zihinlerde bir iz bırakmamak için, sair ulemâya muhalif olarak, muarızların şüphelerini zikretmeden öyle bir cevap verir ki, daha vehim ve vesveseye yer kalmaz.* Eski Said, bu tefsirde, Risale-i Nur gibi, zihinleri bulandırmamak için yalnız belâgat noktasında lafzın delâletine ve işârâtına ehemmiyet vermiş.

İkinci Nükte: Madem Kur'ân-ı Hakîm'in her harfinin okunmasıyla öyle bir kıymeti olur ki bir harf; on, yüz, bin ve binler sevabı[1] ve bâki meyve-i uhrevîyi verecek mahiyettedir. Elbette Eski Said'in bu tefsirinde bir saç gibi, bir zerre gibi, Kur'ân'ın kelimâtına temas eden nükteleri izah etmesi israf değil, ehemmiyetsiz değil; belki göz kapaklarının kirpikleri ve belki gözbebeğinin zerreleri gibi kıymetli olduğunu hissetmiş ki, o dehşetli harp içinde bu incecik saç gibi münasebetleri yazmaktan ve düşünmekten, avcı hattında düşman gülleleri onu şaşırtmamış, ondan vazgeçirmemiş.[2(Hâşiye)]

Üçüncü Nükte: Türkçe'ye tercümesi, Arapça'daki cezâlet, belâgat ve harika kıymetini muhafaza edememiş, bazen de muhtasar gitmiş. İnşallah, Arabî tefsir, bu tercümenin âhirinde bir mâni olmazsa neşredilecek; tercümedeki noksanlarını izale edecek. Fakat Arabî tefsirde tevafukun envâından çok harikalar vardır; beşer ihtiyarı karışmamıştır. Onun için, o matbuun aynı tarzında –imkânı varsa– mümkün olduğu kadar çalışmak lâzımdır ki alâmet-i makbuliyet olan o harikalar kaybolmasın.

Said Nursî

---

1 Kur'ân okurken her bir harfine on sevap verileceğine dair bkz.: Tirmizî, *fezâilü'l-Kur'ân* 16; Dârimî, *fezâilü'l-Kur'ân* 1; İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef* 6/118.

2 (Hâşiye) Acaba böyle bir adam, hiç mümkün müdür ki dini, siyasete, dünyaya alet etsin? Bu ittihamı yapanların ne derece adaletten hariç bir zulüm ettikleri anlaşılır.

Nur talebelerinden

Zübeyir, Bayram

وَبِهِ نَسْتَعِينُ[1]

Kırk sene evvel, Harb-i Umumî'de, cephede, avcı hattında, bazen at üstünde telif edilen bu İşârâtü'l-İ'câz tefsirinin bir kısmını Üstadımızdan ders aldık. İlm-i belâgatı ve kavâid-i Arabiye'yi bilmediğimiz hâlde, aldığımız ders ile bundaki bir sırr-ı azîmi fehmettik ki bu İşârâtü'l-İ'câz tefsiri, hakikaten harikadır. Bu tefsir, Kur'ân'ın vücûh-u i'câzından yalnız nazmındaki i'câzı harika bir tarzda göstermesi münasebetiyle dört noktayı beyan ediyoruz:

Birincisi: Madem Kur'ân kelâmullahtır; umum asırlar üzerinde ve arkasında oturan muhtelif, tabaka tabaka olarak dizilmiş bütün nev-i beşere hitap ediyor, ders veriyor. Hem bu kâinat Hâlık-ı Zülcelâl'inin kelâmı olarak rubûbiyetin en yüksek mertebesinden çıkıp, bu binler muhtelif tabaka muhataplarla konuşuyor, umumunun bütün suallerine ve ihtiyaçlarına cevap veriyor. Elbette manaları küllî ve umumîdir. Beşer kelâmı gibi mahsus bir zamana, muayyen bir tâifeye ve cüz'î bir manaya inhisar etmiyor. Bütün cin ve insin binler muhtelif tabakada olan efkâr ve ukûl ve kulûb ve ervahının her birisine lâyık gıdaları veriyor, dağıtıyor…

İkincisi: Kelâm-ı ezelîden gelen ve bütün asırları ve bütün tavâif-i nev-i beşeri muhatap ittihaz eden Kur'ân-ı Hakîm'in gayet küllî mânâlarının cevherlerinin sadefi hükmünde olan lafz-ı Kur'ânî, elbette küllîdir. Yalnız kıraatinde her bir harfinin on, yüz, bin ve binler ve eyyam-ı mübarekede otuz bine kadar sevab-ı uhrevî ve meyve-i cennet veren hurûf-u Kur'âniye'nin her birinde mevcudiyeti kat'î olan i'câzın bir kısmını bu tefsirde gördük.

Üçüncüsü: Bir şeyin hüsün ve cemâli, o şeyin mecmuunda görünür. Cüzlere ayrıldığı vakit, mecmuunda görünen hüsün ve cemâl, parçalarında görünmez. O şeyin umumunda tezahür eden nakış ve güzellik, her bir kısmında aranmaz. Görünmediği vakit, görünmemesi, onun sebeb-i kusuru tevehhüm edilmez. Böyle olmasına rağmen, Kur'ân-ı Hakîm'in sûre ve âyetlerinde görünen mu'cize-i nazm, hey'ât ve keyfiyât itibarıyla tahlil edildiği vakit, başka bir tarzda yine kendini ehl-i tetkike gösteriyor. İşte bu İşârâtü'l-İ'câz Arabî tefsiri, i'câz-ı Kur'ân'ın yedi menbaından bir menbaı olan nazmındaki cezâleti, en ince esrarına kadar beyan ve izhar ediyor. Kur'ân-ı Hakîm'in on, yüz,

---

1 Ancak O'ndan yardım dileriz.

bin ve binler ve eyyam-ı mübarekede otuz bine kadar semere-i uhrevî veren hurûfatının[1] her birine ait, İşârâtü'l-İ'câz'ın âzamî ihtimamla onlardaki i'câzı göstermeye çalışması, elbette israf değil, ayn-ı hakikattir.

Dördüncüsü: Kur'ân-ı Hakîm'in kelâm-ı ezelîden gelmesi ve bütün asırlardaki bütün tabakât-ı beşere hitap etmesi hasebiyle, manasında bir câmiiyet ve külliyet-i harika vardır. İnsandaki akıl ve lisan gibi, bir anda yalnız bir meseleyi düşünmek ve yalnız bir lafzı söylemek gibi cüz'î değil, göz misillü muhît bir nazara sahip olmak gibi, kelâm-ı ezelî dahi bütün zamanı ve bütün tâife-i insaniyeyi nazara alan bir külliyette bir kelâm-ı ilâhîdir. Elbette onun manası, beşer kelâmı gibi cüz'î bir manaya ve hususi bir maksada münhasır değildir. Bu sebepten, bütün tefsirlerde görünen ve sarahat, işaret, remiz, îmâ, telvih, telmih gibi tabakalarla müfessirînin beyan ettikleri manalar, kavâid-i Arabiye'ye ve usûl-ü nahve ve usûl-ü dine muhalif olmamak şartıyla, o manalar, o kelâmdan bizzat muraddır, maksuddur.

Tâhirî, Zübeyir, Sungur, Ziya, Ceylân, Bayram

---

1 Gece namazında on ayet okuyana yüz sevap[*1], günde yüz defa İhlâs sûresini okuyana bin beş yüz sevap[*2], Kadir gecesinde ise otuz bin sevap[*3] verilmesi gibi...

[*1] İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef* 7/202; Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliyâ* 4/6.

[*2] Ebû Ya'lâ, *el-Müsned* 6/103.

[*3] Kadir sûresi, 97/3.

İfadetü'l-Meram

Kur'ân-ı Azîmüşşân; bütün zamanlarda gelip geçen nev-i beşerin tabakalarına, milletlerine, fertlerine hitaben, Arş-ı Âlâ'dan îrad edilen ilâhî ve şümûllü bir nutuk ve umumî ve rabbânî bir hitabe olduğu gibi bilinmesi bir ferdin veya küçük bir cemaatin iktidarından hariç olan, bilhassa bu zamanda, dünya maddiyâtına ait pek çok fenleri, ilimleri câmîdir. Bu itibarla; zamanca, mekânca, ihtisasça, daire-i ihatası pek dar olan bir ferdin fehminden, karîhasından çıkan bir tefsir, bihakkın Kur'ân-ı Azîmüşşân'a tefsir olamaz...

Çünkü Kur'ân'ın hitabına muhatap olan milletlerin, insanların ahvâl-i ruhiyelerine, maddiyâtına ve câmî bulunduğu ince fenlere, ilimlere bir fert vâkıf ve sahib-i ihtisas olamaz ki ona göre bir tefsir yapabilsin. Maahâzâ; bir ferdin mesleği, meşrebi, taassuptan hâli olamaz ki hakâik-i Kur'âniye'yi görsün, bîtarafâne beyan etsin. Maahâzâ ferdin fehminden çıkan bir dâvâ, kendisine has olup, başkası o dâvânın kabulüne davet edilemez. Meğer ki bir nevi icmâın tasdikine mazhar ola.

Binaenaleyh, Kur'ân'ın ince manalarının ve tefsirlerde dağınık bir surette bulunan mehâsininin ve zamanın tecrübesiyle fennin keşfi sayesinde tecelli eden hakikatlerinin tesbitiyle, her biri birkaç fende mütehassıs olmak üzere, muhakkikîn-i ulemâdan yüksek bir heyetin tetkikâtıyla, tahkikâtıyla bir tefsirin yapılması lazımdır. Nitekim kanunî hükümlerin tanzim ve ıttıradı, bir ferdin fikrinden değil, yüksek bir heyetin nazar-ı dikkat ve tetkikâtından geçmesi lâzımdır ki umumî bir emniyeti ve cumhur-u nâsın itimadını kazanmak üzere millete karşı bir kefalet-i zımniye husule gelsin ve icma-ı ümmet, hücceti elde edebilsin.

Evet, Kur'ân-ı Azîmüşşân'ın müfessiri, yüksek bir deha sahibi ve nâfiz bir içtihada mâlik ve bir velâyet-i kâmileyi hâiz bir zat olmalıdır. Bilhassa bu zamanda bu şartlar, ancak yüksek bir azîm bir heyetin tesanüdüyle telâhuk-u efkârından ve ruhlarının tenasübüyle birbirine yardım etmekten ve hürriyet-i fikirle taassuptan âzâde olmakla tam ihlâslarından doğan dâhî bir şahs-ı mânevîde bulunur; ve o şahs-ı mânevî, Kur'ân'ı tefsir edebilir. Çünkü "Cüzde bulunmayan, külde bulunur." kaidesine binaen, her fertte bulunmayan bu gibi şartlar, heyette bulunur.

Böyle bir heyetin zuhurunu çoktan beri bekliyorken, hiss-i kable'l-vuku kabîlinden, memleketi yıkıp yakacak büyük bir zelzelenin arifesinde bulunduğumuz zihne geldi.[1(Hâşiye-1)]

"Bir şey tamamıyla elde edilmediği takdirde tamamıyla terk etmek caiz değildir." kaidesine binaen, acz ve kusurumla beraber, Kur'ân'ın bazı hakikatleriyle, nazmındaki i'câzına dair bazı işaretleri tek başıma kaydetmeye başladım. Fakat Birinci Harb-i Umumî'nin patlamasıyla Erzurum'un, Pasinler'in dağlarına ve derelerine düştük. O kıyametlerde, o dağ ve tepelerde fırsat buldukça, kalbime gelenleri birbirine uymayan ibarelerle o dehşetli ve muhtelif hâllerde yazıyordum. O zamanlarda, o gibi yerlerde müracaat edilecek tefsirlerin, kitapların bulunması mümkün olmadığından; yazdıklarım, yalnız sünuhât-ı kalbiyemden ibaret kaldı. Şu sünuhâtım eğer tefsirlere muvâfık ise, nurun alâ nur; şayet muhalif cihetleri varsa, benim kusurlarıma atfedilebilir.

Evet, tashihe muhtaç yerleri vardır; fakat hatt-ı harpte, büyük bir ihlâsla, şehidler arasında yazılıp giydirilen o yırtık ibarelerin tebdiline –şehidlerin kan ve elbiselerinin tebdiline cevaz verilmediği gibi– cevaz veremedim ve kalbim razı olmadı. Şimdi de razı değildir; çünkü hakikat-i ihlâs ile baktım, tashih yerini bulamadım. Demek, sünuhât-ı Kur'âniye olduğundan i'câz-ı Kur'âniye onu yanlışlardan himaye etmiş.

Maahâzâ, kaleme aldığım şu *İşârâtü'l-İ'câz* adlı eserimi, hakikî bir tefsir niyetiyle yapmadım. Ancak ulemâ-yı İslâmdan ehl-i tahkikin takdirlerine mazhar olduğu takdirde, uzak bir istikbalde yapılacak yüksek bir tefsire bir örnek ve bir me'haz olmak üzere, o zamanların insanlarına bir yâdigâr maksadıyla yaptım.

1 (Hâşiye-1) Evet Van'da, Horhor Medresemizin damında, esnâ-yı derste büyük bir zelzelenin gelmekte olduğunu söyledi. Hakikaten söylediği gibi az bir zaman sonra Harb-i Umumî başladı.

Hamza, Mehmed Şefik, Mehmed Mihrî

Kur'ân Nedir? Tarifi Nasıldır?

Kur'ân;

✓Şu kitab-ı kebir-i kâinatın bir tercüme-i ezeliyesi...

✓Ve âyât-ı tekviniyeyi okuyan mütenevvi dillerinin tercüman-ı ebedîsi...

✓Ve şu âlem-i gayb ve şehâdet kitabının müfessiri...

✓Ve zeminde ve gökte gizli esmâ-yı ilâhiyenin mânevî hazinelerinin keşşâfı...

✓Ve sutûr-u hâdisatın altında muzmer hakâikin miftahı...

✓Ve âlem-i şehâdette âlem-i gaybın lisanı...

✓Ve şu âlem-i şehâdet perdesi arkasında olan âlem-i gayb cihetinden gelen iltifâtât-ı ebediye-i rahmâniye ve hitâbât-ı ezeliye-i sübhâniyenin hazinesi...

✓Ve şu İslâmiyet âlem-i mânevîsinin güneşi, temeli, hendesesi...

✓Ve avâlim-i uhreviye'nin mukaddes haritası...

✓Ve zât ve sıfât ve esmâ ve şuûn-u ilâhiyenin kavl-i şârihi, tefsir-i vâzıhı, bürhân-ı kâtıı, tercüman-ı sâtıı...

✓Ve şu âlem-i insâniyetin mürebbîsi...

✓Ve insâniyet-i kübrâ olan İslâmiyet'in mâ ve ziyâsı...

✓Ve nev-i beşerin hikmet-i hakikiyesi..

✓Ve insâniyeti saadete sevk eden hakikî mürşidi ve hâdisi...

✓Ve insana hem bir *kitab-ı şeriat*, hem bir *kitab-ı dua*, hem bir *kitab-ı hikmet*, hem bir *kitab-ı ubûdiyet*, hem bir *kitab-ı emir ve davet*, hem bir *kitab-ı zikir*, hem bir *kitab-ı fikir*...

✓Hem bütün insanın bütün hâcât-ı mâneviyesine mercî olacak çok kitabları tazammun eden tek, câmi bir *kitab-ı mukaddes*'tir.

✓Hem bütün evliya ve sıddıkîn ve urefâ ve muhakkikînin muhtelif meşreblerine ve ayrı ayrı mesleklerine, her birindeki meşrebin mezâkına lâyık ve o meşrebi tenvir edecek ve her bir mesleğin mesâkına muvâfık ve onu tasvir edecek birer risâle ibraz eden mukaddes bir kütüphane hükmünde bir *kitab-ı semâvî*dir.

Kur'ân, Arş-ı Âzam'dan, ism-i âzamdan, her ismin mertebe-i âzamından geldiği için, "*On İkinci Söz*"de beyan ve isbat edildiği gibi;

✓ **Kur'ân**; bütün âlemlerin Rabbi itibarıyla Allah'ın kelâmıdır.

✓ Hem bütün mevcudatın İlâh'ı unvanıyla Allah'ın fermanıdır.

✓ Hem bütün semâvât ve arzın Hâlık'ı nâmına bir hitaptır.

✓ Hem rubûbiyet-i mutlaka cihetinde bir mükâlemedir.

✓ Hem saltanat-ı âmme-i sübhâniye hesabına bir hutbe-i ezeliyedir.

✓ Hem rahmet-i vâsia-yı muhîta nokta-yı nazarında bir defter-i iltifâtât-ı rahmâniyedir.

✓ Hem ulûhiyetin azamet-i haşmeti haysiyetiyle, başlarında bazen şifre bulunan bir muhabere mecmuasıdır.

✓ Hem ism-i âzam'ın muhîtinden nüzûl ile Arş-ı Âzam'ın bütün muhatına bakan ve teftiş eden hikmetfeşan bir *kitab-ı mukaddes*'tir.

Ve şu sırdandır ki, "kelâmullah" unvanı, kemâl-i liyâkatla Kur'ân'a verilmiş ve daima da veriliyor.

Kur'ân'dan sonra sair enbiyânın kütüb ve suhufları derecesi gelir. Sair nihayetsiz kelimât-ı ilâhiyenin ise bir kısmı dahi has bir itibarla, cüz'î bir unvan ile, hususî bir tecelli ile, cüz'î bir isim ile ve has bir rubûbiyet ile ve mahsus bir saltanat ile ve hususî bir rahmet ile zâhir olan ilhamât sûretinde bir mükâlemedir. Melek[1] ve beşer[2] ve hayvanâtın[3] ilhamları, külliyet ve hususiyet itibarıyla çok muhteliftir.

Kur'ân; asırları muhtelif bütün enbiyânın kütüblerini ve meşrebleri muhtelif bütün evliyânın risâlelerini ve meslekleri muhtelif bütün asfiyânın eserlerini icmâlen tazammun eden.. ve cihat-ı sittesi parlak.. ve evhâm u şübehâtın zulümâtından musaffa.. ve nokta-yı istinadı, bilyakîn vahy-i semâvî ve kelâm-ı ezelî.. ve hedefi ve gayesi, bilmüşâhede saadet-i ebediye.. içi, bilbedahe hâlis hidâyet.. üstü, bizzarûre envâr-ı îmân.. altı, biilmelyakîn delil ve bürhân.. sağı, bittecrübe teslim-i kalb ve vicdan.. solu, biaynelyakîn teshir-i akıl ve iz'an.. meyvesi, bihakkalyakîn Rahmet-i Rahmân ve dâr-ı cinân.. makamı ve revâcı, bi'l-hadsi's-sâdık makbûl-ü melek ve ins ü cân bir kitab-ı semâvîdir.

Said Nursî

---

1 Cenab-ı Hakk'ın meleklere vahyettiğine dair bkz.: Enfâl sûresi, 8/12.

2 Hazreti Mûsâ'nın *(aleyhisselâm)* annesine vahyedildiğine dair bkz.: Tâhâ sûresi, 20/38-39.

3 Bal arısına vahyedildiğine dair bkz.: Nahl sûresi, 16/68.

Sûre-i Fâtiha

بِسْـــمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

اَلرَّحْمٰنُ ۞ عَلَّمَ الْقُرْاٰنَ ۞ خَلَقَ الْإِنْسَانَ ۞ عَلَّمَهُ الْبَيَانَ[1]

فَنَحْمَدُهُ مُصَلِّينَ عَلٰى نَبِيِّهِ مُحَمَّدٍ الَّذِي أَرْسَلَهُ رَحْمَةً لِلْعَالَمِينَ وَجَعَلَ
مُعْجِزَتَهُ الْكُبْرٰى الْجَامِعَةَ بِرُمُوزِهَا وَإِشَارَاتِهَا لِحَقَائِقِ الْكَائِنَاتِ بَاقِيَةً
عَلٰى مَرِّ الدُّهُورِ إِلٰى يَوْمِ الدِّينِ وَعَلٰى اٰلِهِ عَامَّةً وَأَصْحَابِهِ كَافَّةً.[2]

Evvelâ: Şu İşârâtü'l-İ'câz adlı eserden maksadımız, Kur'ân'ın nazmına, lafzına ve ibaresine ait i'câz işaretlerini ve remizlerini beyan etmektir. Çünkü i'câzın mühim bir vechi, nazmından tecelli eder ve en parlak i'câz Kur'ân'ın nazmındaki nakışlardan ibarettir.

Sâniyen: Kur'ân'daki anâsır-ı esasiye ve Kur'ân'ın takip ettiği maksatlar **tevhid**, **nübüvvet**, **haşir**, **adalet ile ibadet** olmak üzere dörttür. Bu dört unsuru beyan edeceğiz.

Suâl: Kur'ân'ın, şu dört hedefe doğru yürüdüğü neden malûmdur?

Cevap: Evet, benîâdem, büyük bir kervan ve azîm bir kafile gibi mâzinin derelerinden gelip, vücûd ve hayat sahrâsında misafir olup, istikbalin yüksek dağlarına ve müzeyyen bağlarına müteveccihen kafile kafile müteselsilen yürümekte iken, kâinatın nazar-ı dikkatini celbetti. "Şu garip ve acîb mahlûklar kimlerdir? Nereden geliyorlar? Nereye gidiyorlar?" diye ahvâllerini anlamak üzere hilkat hükûmeti, fenn-i hikmeti karşılarına çıkardı ve aralarında şöyle bir muhavere başladı:

---

1 "Rahmân, Kur'ân'ı öğretti (insanlığa ve cinlere); insanı yarattı; ona konuşmayı tâlim etti." (Rahman sûresi, 55/1-4)

2 Biz dahi, kâinat hakaikine dair rümuz ve işârâtıyla câmi –aradan geçen bunca asırlara rağmen kıyamete kadar bâki kalacak– mu'cize-i kübrâsı olan Kur'ân-ı Hakîm-i Mu'cizü'l-Beyân'ı ile âlemlere rahmet olarak gönderdiği şanlı peygamberi Hazreti Muhammed'e, O'nun bütün âl ve ashabına salât ü selâm ederek o Rahmân'a hamdederiz.

Hikmet: "Nereden geliyorsunuz? Nereye gidiyorsunuz? Bu dünyada işiniz nedir? Reisiniz kimdir?

Bu suale, benîâdem namına, emsâli olan büyük peygamberler gibi, *Muhammed-i Arabî (aleyhissalâtü vesselâm)*, nev-i beşere vekâleten karşısına çıkarak şöyle cevapta bulundu:

"Ey hikmet! Bu gördüğün insanlar, Sultan-ı Ezelî'nin kudretiyle, yokluk karanlıklarından, ziyadar varlık âlemine çıkarılan mahlûklardır. Sultan-ı Ezelî, bütün mevcudatı içinde biz insanları seçmiş ve emanet-i kübrâyı bize vermiştir. Biz, haşir yoluyla saadet-i ebediyeye müteveccihen hareket etmekteyiz. Dünyadaki işimiz de o saadet-i ebediye yollarını temin etmekle re'sü'l-malımız olan istidatlarımızı nemalandırmaktır. Ve şu azîm insan kervanına, bundan sonra Sultan-ı Ezelî'den risalet vazifesiyle gelip riyâset eden benim. İşte o Sultan-ı Ezelî'nin risalet beratı olarak bana verdiği Kur'ân-ı Azîmüşşân elimdedir. Şüphen varsa al, oku!"

Muhammed-i Arabî'nin *(aleyhissalâtü vesselâm)* verdiği şu cevaplar, Kur'ân'dan muktebes ve Kur'ân lisanıyla söylenildiğinden, Kur'ân'ın anâsır-ı esasiyesinin şu dört maksatta temerküz ettiği anlaşılıyor.

Suâl: Şu makasıd-ı erbaa, Kur'ân'ın hangi âyetlerinde bulunuyor?

Cevap: O anâsır-ı erbaa, Kur'ân'ın hey'et-i mecmuasında bulunduğu gibi, Kur'ân'ın sûrelerinde, âyetlerinde, kelâmlarında, hatta kelimelerinde bile sarahaten veya işareten veya remzen bulunmaktadır. Çünkü Kur'ân'ın küllü, cüzlerinde göründüğü gibi, cüzleri de Kur'ân'ın küllüne aynadır. Bunun içindir ki Kur'ân, "müşahhas olduğu halde, efrad sahibi olan küllî" gibi tarif edilir.

Suâl: بِسْمِ اللّٰهِ[1] ve اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ[2] gibi âyetlerde makasıd-ı erbaaya işaretler var mıdır?

Cevap: Evet, قُلْ kelimesi, Kur'ân'ın çok yerlerinde mezkûr veya mukadderdir. Bu mezkûr ve mukadder olan قُلْ kelimelerine esas olmak üzere بِسْمِ اللّٰهِ 'tan evvel قُلْ kelimesi mukadderdir. Yani, "Yâ Muhammed! Bu cümleyi insanlara söyle ve tâlim et." Demek besmelede ilâhî ve zımnî bir emir var. Binaenaleyh, şu mukadder olan قُلْ emri, risalet ve nübüvvete işarettir.

---

1 "Allah'ın adıyla…" (Fâtiha sûresi, 1/1)

2 "Bütün hamdler, övgüler Allah'adır." (Fâtiha sûresi, 1/2; En'âm sûresi, 6/1; A'râf sûresi, 7/43; Yûnus sûresi, 10/10; İbrahim sûresi, 14/39; Nahl sûresi, 16/75;)

Çünkü resûl olmasaydı, tebliğ ve tâlime memur olmazdı. Kezâlik, hasrı ifade eden câr ve mecrûrun takdimi, tevhide îmâdır.

Ve kezâ, اَلرَّحْمٰنِ nizam ve adâlete, اَلرَّحِيمِ de haşre delâlet eder.

Ve kezâ اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ 'taki ل, ihtisası ifade ettiğinden tevhide işarettir. رَبِّ الْعَالَمِينَ[1] adaletle nübüvvete remizdir. Çünkü terbiye, resûller vasıtasıyla olur.

مَالِكِ يَوْمِ الدِّينِ[2] zaten sarahaten haşir ve kıyamete delâlet eder.

Ve kezâ إِنَّا أَعْطَيْنَاكَ الْكَوْثَرَ[3] sadefi de o makasıd-ı erbaa cevherlerini tazammun etmiştir.

بِسْمِ اللّٰهِ[4]

Bu kelâm, güneş gibidir. Yani, güneş başkalarını gösterdiği gibi, kendini de gösterir, başka bir güneşe ihtiyaç bırakmaz.

بِسْمِ اللّٰهِ başkalarına yaptığı vazifeyi, kendisine de yapıyor; ikinci bir بِسْمِ اللّٰهِ daha lâzım değildir.

Evet بِسْمِ اللّٰهِ öyle müstakil bir nurdur ki bu nur, hiçbir şeye bağlı değildir. Hatta bu nurun câr ve mecrûru bile hiçbir şeye muhtaç değildir. Ancak ب harfinden müstefad olan أَسْتَعِينُ[5] veya örfen malûm olan أَتَيَمَّنُ[6] veyahut mukadder olan قُلْ[7] 'ün istilzam ettiği اِقْرَأْ[8] fiillerinden birine müteallliktir.

İhtar: بِسْمِ اللّٰهِ 'taki câr ve mecrûra müteallik olarak mezkûr olan fiiller, Besmele'den sonra takdir edilir ki; hasrı ifade etmekle ihlâs ve tevhidi tazammun etsin. İsim; Cenâb-ı Hakk'ın *zâtî isimleri* olduğu gibi, fiilî isimleri de vardır. Bu *fiilî isimlerin,* Gaffar ve Rezzak, Muhyî ve Mümît gibi pek çok nevileri vardır.

---

1 "Âlemlerin Rabbi..." (Fâtiha sûresi, 1/2)
2 "Din gününün, hesap gününün tek hâkimidir." (Fâtiha sûresi, 1/4)
3 "Biz sana verdik Kevser'i." (Kevser sûresi, 108/1)
4 "Allah'ın adıyla…" (Fâtiha sûresi, 1/1)
5 Yardım istiyorum.
6 Yümün ve bereket umarak başlıyorum..
7 Yâ Muhammed! Bu cümleyi insanlara söyle ve tâlim et.
8 Oku!

Suâl: Bu fiilî isimlerinin kesretle tenevvüü neden meydana geliyor?

Cevap: Kudret-i ezeliyenin, kâinattaki mevcudatın nevilerine, fertlerine olan nisbet ve taallukundan husule gelir. Bu itibarla, بِسْمِ اللهِ kudret-i ezeliyenin taalluk ve tesirini celbeder. Ve o taalluk, abdin kesbine ve işine yardım edici bir ruh gibi olur. Öyleyse, hiç kimse, hiçbir işini besmelesiz bırakmasın![1]

اللهُ lafza-yı celâli, bütün sıfât-ı kemâliyeyi tazammun eden bir sadeftir. Çünkü lafza-yı Celâl, Zât-ı Akdes'e delâlet eder; Zât-ı Akdes de, bütün sıfât-ı kemâliyeyi istilzam eder. Öyleyse, o lafza-yı mukaddese, delâlet-i iltizamiye ile, bütün sıfât-ı kemâliyeye delâlet eder.

> **İhtar**: Başka ism-i haslarda bu delâlet yoktur. Çünkü başka zâtlarda sıfât-ı kemâliyeyi istilzam etmek yoktur.

اَلرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ[2]

Bu iki sıfatın lafza-yı Celâl'den sonra zikirlerini icap eden münasebetlerden

Birisi şudur ki: Lafza-yı Celâl'den, celâl silsilesi tecelli ettiği gibi, bu iki sıfattan dahi cemâl silsilesi tecelli ediyor.

Evet, her bir âlemde emir ve nehiy.. sevap ve azap.. terğib ve terhib.. tesbih ve tahmid.. havf ve recâ gibi pek çok füruât, celâl ve cemâlin tecellisiyle teselsül edegelmektedir.

İkincisi: Cenâb-ı Hakk'ın ismi, Zât-ı Akdes'ine ayn olduğu cihetle, lafza-yı Celâl, sıfât-ı ayniyeye işarettir.

اَلرَّحِيمِ de, fiilî olan sıfât-ı gayriyeye îmâdır. اَلرَّحْمٰنِ dahi, ne ayn ne gayr olan sıfât-ı seb'aya remizdir. Zira Rahmân, "Rezzak" manasınadır. Rızık, bekaya sebeptir. Beka, tekerrür-ü vücûddan ibarettir. Vücûd ise, birincisi mümeyyize, ikincisi muhassısa, üçüncüsü müessire olmak üzere, "*ilim*, *irade*, *kudret*" sıfatlarını istilzam eder.

---

1 Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)* Efendimiz, besmele ile başlanmayan her işin bereketsiz olacağını, devam etmeyip güdük kalacağını buyurmaktadır. (İbni Mâce, *nikâh* 19; Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned* 2/359)

2 "Rahmân ve Rahîm" (Fâtiha sûresi, 1/3)

Beka dahi, semere-i rızık mahsulü olduğu için, "*basar*, *sem'*, *kelâm*" sıfatlarını iktiza eder ki merzuk, istediği zaman ihtiyacını görsün, istediği zaman işitsin, aralarında vasıta bulunduğu takdirde o vasıta ile konuşsun.

Bu altı sıfat, şüphesiz, birinci sıfatı olan "hayat"ı istilzam ederler.

Suâl: *Rahmân* büyük nimetlere, *Rahîm* küçük nimetlere delâlet ettikleri cihetle, *Rahîm*'in, *Rahmân*'dan sonra zikri, yukarıdan aşağıya inmek mânâsına olan "sanatü't-tedellî" kaidesine dahildir. Bu ise, belâgatça makbul değildir.

Cevap: Evet, kaşlar göze, gem ata mütemmim oldukları ve onların noksanlarını ikmal ettikleri gibi, küçük nimetler de büyük nimetlere mütemmimdirler. Bu itibarla, mütemmim olan, haddizatında küçük de olsa, faydayı ikmal ettiğinden, büyükten daha büyük olması icap eder.

Ve kezâ, büyükten beklenilen menfaat küçüğe mütevakkıf ise, o küçük, büyük sırasına geçer; o büyük dahi küçük hükmünde kalır. Kilit ile anahtar, lisan ile ruh gibi.

Ve kezâ, bu makam, nimetlerin tâdâdı veya nimetler ile imtinan makamı değildir. Ancak, insanları, gizli ve küçük nimetlere tenbih ve ikaz etmek makamıdır. Evvelki makamlardaki "tedellî" şu tenbih makamında "terakki" sayılır. Çünkü gizli ve küçük nimetleri insanlara göstermek ve insanları onların vücuduna ikaz etmek, daha lâyık ve daha lâzımdır. Bu itibarla, şu meselemizde tedellî değil, terakki vardır.

Suâl: Mebde ve me'haz itibarıyla "rikkatü'l-kalb" mânâsını ifade eden bu iki sıfatın Cenâb-ı Hak hakkında kullanılması caiz değildir. Eğer mânâ-yı hakikatlerinin lâzımı ve neticesi olan in'am ve ihsan kastedilirse, mecazda ne hikmet vardır?

Cevap: Bu iki sıfat –"yed" gibi– mâna-yı hakikîleriyle Cenâb-ı Hak hakkında kullanılması muhâl olan müteşabihattandır. Müteşabihatta, mânâ-yı mecazînin, mânâ-yı hakikînin lafzıyla, üslûbuyla gösterilmesindeki hikmet, insanların me'luf ve malûmları olmayan mânâları ve hakikatleri zihinlerine yakınlaştırıp kabul ettirmekten ibarettir. Meselâ "yed"in mânâ-yı mecazîsi insanlara me'nus olmadığından, mânâ-yı hakikînin şekliyle, lafzıyla gösterilmesi zarureti vardır.

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ[1]

Evvelâ: Bu kelimeyi mâkabline bağlattıran cihet-i münasebet, *Rahmân* ve *Rahîm*'in delâlet ettikleri nimetlerin hamd ve şükürle karşılanması lüzumundan ibarettir.

Sâniyen: Şu اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ cümlesi, her biri niam-ı esasiyeden birine işaret olmak üzere, Kur'ân'ın dört sûresinde tekerrür etmiştir.[2] O nimetler de, *"neş'et-i ûlâ ile neş'et-i ûlâda beka, neş'et-i uhrâ ile neş'et-i uhrâda beka"* nimetlerinden ibarettir.

Sâlisen: Bu cümlenin Kur'ân'ın başlangıcı olan Fatiha sûresi'ne fatiha, yani başlangıç yapılması neye binaendir?

Cevap: Kâinatın ve dolayısıyla insanların hilkatindeki hikmet ve gaye, وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ[3] ferman-ı celîlince, ibadettir. *Hamd ise, ibadetin icmâlî bir sureti ve küçük bir nüshasıdır.* اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ 'ın bu makamda zikri, hilkatin gayesini tasavvur etmeye işarettir.

Râbian: Hamdin en meşhur mânâsı, sıfât-ı kemâliyeyi izhar etmektir. Şöyle ki:

Cenâb-ı Hak, insanı, kâinata câmi bir nüsha ve on sekiz bin âlemi hâvi şu büyük âlemin kitabına bir fihrist olarak yaratmıştır. Ve esmâ-yı hüsnâdan her birisinin tecelligâhı olan her bir âlemden bir örnek, bir numûne, insanın cevherinde vedîa bırakmıştır.

Eğer insan, maddî ve mânevî her bir uzvunu Allah'ın emrettiği yere sarfetmekle hamdin şubelerinden olan şükr-ü örfîyi îfâ ve şeriate imtisâl ederse, insanın cevherinde vedîa bırakılan o örneklerin her birisi, kendi âlemine bir pencere olur. İnsan, o pencereden, o âleme bakar ve o âleme tecelli eden sıfatla o âlemden tezahür eden isme bir mir'ât ve bir ayna olur. O vakit insan, ruhuyla, cismiyle âlem-i şehadet ve âlem-i gayba bir hülâsa olur ve her iki

---

1 "Bütün hamd, Allah içindir." (Fâtiha sûresi, 1/2)

2 En'âm sûresi, 6/1; Kehf sûresi, 18/1; Sebe sûresi, 34/1; Fâtır sûresi, 35/1.

3 "Ben cinleri ve insanları sırf Beni tanıyıp yalnız Bana ibadet etsinler diye yarattım." (Zâriyât sûresi, 51/56)

âleme tecelli eden, insana da tecelli eder. İşte bu cihetle, insan, sıfât-ı kemâliye-i ilâhiyeye hem mazhar olur, hem muzhir olur. Nitekim Muhyiddin-i Arabî, كُنْتُ كَنْزًا مَخْفِيًّا فَخَلَقْتُ الْخَلْقَ لِيَعْرِفُونِي[1] hadis-i şerifinin beyanında, "Mahlûkatı yarattım ki Bana bir ayna olsun ve o aynada cemâlimi göreyim." demiştir.

لِلّٰهِ

ل burada ihtisas içindir. Hamdin Zât-ı Akdes'e has ve münhasır olduğunu ifade eder. Bu ل 'ın mütealliki olan ihtisas hazf olduktan sonra ona intikal etmiştir ki ihlâs ve tevhidi ifade etsin.

> **İhtar**: Müşahhas olan bir şeyin umumî bir mefhumla mülâhaza edildiğine binaen, Zât-ı Akdes de müşahhas olduğu halde, Vâcibu'l-vücûd mefhumuyla tasavvur edilebilir.

رَبِّ

Yani, her bir cüzü bir âlem mesabesinde bulunan şu âlemi bütün eczasıyla terbiye ve yıldızlar hükmünde olan o cüzlerin zerratını kemâl-i intizamla tahrik eder.

Evet, Cenâb-ı Hak, her şey için bir nokta-yı kemâl tayin etmiştir ve o noktayı elde etmek için o şeye bir meyil vermiştir. Her şey, o nokta-yı kemâle doğru hareket etmek üzere, sanki mânevî bir emir almış gibi muntazaman o noktaya müteveccihen hareket etmektedir. Esna-yı harekette onlara yardım eden ve mânilerini defeden, şüphesiz, Cenâb-ı Hakk'ın terbiyesidir.

Evet, kâinata dikkatle bakıldığı zaman, insanların tâife ve kabileleri gibi, kâinatın zerratı, münferiden ve müçtemian Hâlık'larının kanununa imtisâlen, muayyen olan vazifelerine koşmakta oldukları hissedilir. Yalnız bedbaht insanlar müstesna!

---

[1] el-Cürcânî, *et-Ta'rîfât* s.218; es-Sehâvî, *el-Makâsıdü'l-hasene* s.326; es-Suyûtî, *ed-Düreru'l-müntesira* s.15.

اَلْعَالَمِينَ

Bu kelimenin sonundaki ينَ yalnız i'rab alâmetidir, ثَلَاثِينَ[1] ، عِشْرِينَ[2] gibi. Veya cem alâmetidir; çünkü âlemin ihtiva ettiği cüzlerin her birisi bir âlemdir. Veyahut, yalnız manzume-i şemsiyeye münhasır değildir. Cenâb-ı Hakk'ın, şu gayr-i mütenahi fezada çok âlemleri vardır. Evet,

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ كَمْ لِلّٰهِ مِنْ فَلَكٍ تَجرِي النُّجُومُ بِهِ وَالشَّمْسُ وَالْقَمَرُ[3]

رَأَيْتُهُمْ لِي سَاجِدِينَ[4] 'de olduğu gibi, burada da ukalâya mahsus cem sîgasıyla gayr-i ukalâ cemlendirilmiştir. Bu ise, kavâide muhaliftir?

Evet, âlemin ihtiva ettiği uzuvların birer âkıl, birer mütekellim suretinde tasavvur edilmesi, belâgatın en makbul bir prensibidir. Zira, kâinatın âlem ile tesmiyesi, kâinatın Sâni'ine olan delâleti, şehadeti, işareti içindir. Binaenaleyh, kâinatın uzuvları da Sâni'e olan delâletleri, şehadetleri için birer âlem olmaları icap eder. Öyleyse, Sâni'in o uzuvları terbiyesinden ve o uzuvların da Sâni'i ilâm etmelerinden anlaşılır ki o uzuvlar; birer hayy, birer âkıl, birer mütekellim suretinde tasavvur edilmiştir. Binaenaleyh, bu cemde kavâide muhalefet yoktur.

اَلرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ[5]

Mâkabliyle bu iki sıfatın nazmını icap eden şöyle bir münasebet vardır ki:

Biri menfaatleri celp, diğeri mazarratları defetmek üzere terbiyenin iki esası vardır. "Rezzak" mânâsına olan اَلرَّحْمٰنِ birinci esasa, "Gaffar" mânâsını ifade eden اَلرَّحِيمِ 'de ikinci esasa işaretleri için birbiriyle bağlanmıştır.

---

1 Otuz.

2 Yirmi.

3 Hamd olsun Allah'a. Allah'ın tayin ettiği nice yörüngeler vardır ki, yıldızlar, güneş ve ay o yörüngelerde akıp gider.

4 "(Ben, rüyamda on bir yıldızla güneşi ve ayı) bana secde ederlerken gördüm." (Yûsuf sûresi, 12/4)

5 "Rahmân ve Rahîm" (Fâtiha sûresi, 1/3)

مَالِكِ يَوْمِ الدِّينِ[1]

Mâkabliyle şu sıfatın nazmını iktiza eden sebep şudur ki:

Şu sıfat, rahmeti ifade eden mâkabline neticedir. Zira, kıyametle saadet-i ebediyenin geleceğine en büyük delil, rahmettir. *Evet, rahmetin rahmet olması ve nimetin nimet olması, ancak ve ancak haşir ve saadet-i ebediyeye bağlıdır.* Evet, saadet-i ebediye olmasa, en büyük nimetlerden sayılan aklın, insanın kafasında yılan vazifesini görmekten başka bir işi kalmaz. Kezâlik, en latîf nimetlerden sayılan şefkat ve muhabbet, ebedî bir ayrılık düşüncesiyle, en büyük elemler sırasına geçerler.

Suâl: Cenâb-ı Hakk'ın her şeye mâlik olduğu bir hakikat iken, burada haşir ve ceza gününün tahsisi neye binaendir?

Cevap: Şu âlemin, insanlarca hakir ve hasis sayılan bazı şeylerine kudret-i ezeliyenin bizzat mübaşereti, azamet-i ilâhiyeye münasip görülmediğinden, vaz edilen esbab-ı zahiriyenin o gün ref'iyle; her şeyin şeffaf, parlak içyüzüyle tecelli edip Sâni'ini, Hâlık'ını vasıtasız göreceğine işarettir.

يَوْمِ[2] tâbiri ise, haşrin vukuunu gösteren emarelerden birine işarettir. Şöyle ki:

Saniye, dakika, saat ve günleri gösteren haftalık bir saatin millerinden birisi devrini tamam ettiği zaman, behemehal ötekiler de devirlerini ikmal edeceklerine kanaat hâsıl olur. Kezâlik, yevm, sene, ömr-ü beşer ve ömr-ü dünya içinde tayin edilen manevî millerden birisi devrini tamam ettiğinde, ötekilerin de –velev uzun bir zamandan sonra olsun– devirlerini ikmal edeceklerine hükmedilir.

Ve kezâ, bir gün veya bir sene zarfında vukua gelen küçük küçük kıyametleri, haşirleri gören bir adam, saadet-i ebediyenin –haşrin tulû-u fecriyle, şahsı bir nev hükmünde olan– insanlara ihsan edileceğine şüphe edemez.

دِينْ kelimesinden maksat ya cezadır; çünkü o gün hayır ve şerlere ceza verilecek bir gündür.. veya hakâik-i diniyedir; çünkü hakâik-i diniye o gün tam mânâsıyla meydana çıkar. Ve daire-i itikadın, daire-i esbaba galebe edeceği bir gündür.

---

1 "Din gününün, hesap gününün tek hâkimidir." (Fâtiha sûresi, 1/4)

2 Gün.

Evet, Cenâb-ı Hak, müsebbebâtı esbaba bağlamakla, intizamı temin eden bir nizamı kâinatta vaz etmiş. Ve her şeyi, o nizama mürâat etmeye ve o nizamla kalmaya tevcih etmiştir. Ve bilhassa insanı da o daire-i esbaba mürâat ve merbutiyet etmeye mükellef kılmıştır. Her ne kadar dünyada, daire-i esbap daire-i itikada galip ise de âhirette hakâik-i itikadiye tamamen tecelli etmekle, daire-i esbaba galebe edecektir.

Buna binaen, bu dairelerin her birisi için ayrı ayrı makamlar, ayrı ayrı hükümler vardır. Ve her makamın iktiza ettiği hükme göre hareket lâzımdır. Aksi takdirde, daire-i esbapta iken tabiatıyla, vehmiyle, hayaliyle daire-i itikada bakan Mûtezile olur ki tesiri esbaba verir. Ve kezâ, daire-i itikatta iken, ruhuyla, imanıyla daire-i esbaba bakan da esbaba kıymet vermeyerek Cebriye mezhebi gibi tembelcesine bir tevekkülle nizâm-ı âleme muhalefet eder.

إِيَّاكَ نَعْبُدُ[1]

[2]كَ **zamirinde iki nükte vardır**:

Birincisi: Mâkablinde zikredilen sıfât-ı kemâliyenin كَ zamirinde müstetir ve mutazammın olduğuna işarettir. Çünkü o sıfatların birer birer tâdadından hâsıl olan büyük bir şevkle, gayptan hitaba; yani ism-i zâhirden şu كَ zamirine iltifat ve intikal olmuştur. Demek كَ zamirinin mercii, geçen sıfât-ı kemâliye ile mevsuf olan Zât'tır.

İkincisi: Elfaz okunurken mânâlarını düşünmek, belâgat mezhebinde vâcip olduğuna işarettir. Çünkü mânâlar düşünülürse, nâzil olduğu gibi okunur. Ve o okuyuş, tabiatıyla, zevkiyle hitaba incirar eder. Hatta إِيَّاكَ نَعْبُدُ 'yu okuyan adam, sanki [3]أُعْبُدْ رَبَّكَ كَأَنَّكَ تَرَاهُ cümlesindeki emre imtisâlen okuyor gibi olur.

Cem sîgasıyla zikredilen [4]نَعْبُدُ 'deki zamir, üç tâifeye işarettir:

---

1 "(Haydi öyleyse deyiniz): Yalnız Sana ibadet ederiz." (Fâtiha sûresi, 1/5)

2 Sana.

3 "Rabbine, sanki O'nu görüyormuş gibi ibadet et." (İbni Receb, *Câmiu'l-ulûmi ve'l-hikem* s.36.) Ayrıca bkz.: Buhârî, *îmân* 50; *tefsîru sûre (31)* 2; Müslim, *îmân* 1, 8, 9; Tirmizî, *îmân* 4.

4 "(Allah'ım! Ancak Sana) ibadet ederiz." (Fâtiha sûresi, 1/5)

Birincisi, insanın vücudundaki bütün âzâ ve zerrâta râcidir ki bu itibarla şükr-ü örfîyi eda etmiş olur.

İkincisi, bütün ehl-i tevhidin cemaatlerine aittir; bu cihetle şeriata itaat etmiş olur.

Üçüncüsü, kâinatın ihtiva ettiği mevcudata işarettir. Bu itibarla, şeriat-ı fıtriye-i kübrâya tâbi olarak hayret ve muhabbetle kudret ve azametin arşı altında sâcid ve âbid olmuş olur.

Bu cümlenin mâkabliyle vech-i nazmı:

نَعْبُدُ[1] 'nun اَلْحَمْدُ[2] 'ye tefsir ve beyanı olmakla مَالِكِ يَوْمِ الدِّينِ[3] 'de bir netice ve bir lâzım olmasıdır.

> **İhtar**: إِيَّاكَ[4]'nin takdimi, ihlâsı vikâye etmek içindir. Ve zamir-i hitap da ibadetin sebep ve illetine işarettir. Çünkü hitaba incirar eden, geçen sıfatla muttasıf olan Zât, elbette ibadete müstehaktır.

وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ[5]

نَسْتَعِينُ[6] 'de müstetir zamir, نَعْبُدُ 'nun fâili gibi, o üç cemaatten her birine râcidir. Yani, "Bizim vücudumuzun zerratı veya ehl-i tevhid cemaatı veyahut kâinat mevcudatı, bütün hâcat ve maksatlarımıza, bilhassa en ehem olan ibadetimize, Senden iâne ve tevfik istiyoruz."

إِيَّاكَ kelimesinin tekrarlanmasındaki hikmetin,

Birincisi, hitap ve huzurdaki lezzetin arttırılmasına;

İkincisi, ayân makamının burhan makamından daha yüksek olduğuna;

Üçüncüsü, huzurda sıdk olup kizbin ihtimali olmadığına;

Dördüncüsü, ibadetle istiânenin ayrı ve müstakil maksatlar olduklarına işarettir.

---

1 "(Allah'ım! Ancak Sana) ibadet ederiz." (Fâtiha sûresi, 1/5)

2 "Bütün hamd, (Allah içindir.)" (Fâtiha sûresi, 1/2)

3 "Din gününün, hesap gününün tek hâkimidir." (Fâtiha sûresi, 1/4)

4 "Yalnız Sana (ibadet eder, yalnız senden medet umarız)." (Fâtiha sûresi, 1/5)

5 "Yalnız senden medet umarız." (Fâtiha sûresi, 1/5)

6 "(Ancak, Sen'den) yardım bekler ve dileniriz." (Fâtiha sûresi, 1/5)

Bu iki fiili birbiriyle bağlayan münasebet, ücretle hizmet arasındaki münasebettir. Zira ibadet, abdin Allah'a karşı bir hizmetidir. İâne de o hizmete karşı bir ücret gibidir. Veya mukaddime ile maksud arasındaki alâkadır. Çünkü iâne ve tevfik, ibadete mukaddimedir.

إِيَّاكَ[1] kelimesinin takdiminden doğan hasr, abdin, Cenâb-ı Hakk'a karşı yaptığı ibadet ve hizmetle, vesait ve esbaba olan tezellülden kurtuluşuna işarettir. Lâkin, esbâbı tamamen ihmal ve terk etmek iyi değildir. Çünkü o zaman Cenâb-ı Hakk'ın hikmet ve meşietiyle kâinatta vaz edilen nizama karşı bir temerrüd çıkar.

Evet, daire-i esbapta iken tevekkül etmek, bir nevi tembellik ve atâlettir.

اِهْدِنَا[2]

Hidayeti talep etmekle iâneyi istemek arasında ne münasebet vardır?

Evet biri sual, diğeri cevap olduklarından birbiriyle bağlanılmıştır. Şöyle ki:

نَسْتَعِينُ[3] ile iâne talep edilirken makam iktizasıyla "Ne istiyorsun?" diye varid olan mukadder sual, اِهْدِنَا ile cevaplandırılmıştır. اِهْدِنَا ile istenilen şeylerin ayrı ayrı ve müteaddit olması اِهْدِنَا mânâsının da ayrı ayrı ve müteaddit olmasını icap eder. Sanki اِهْدِنَا dört masdardan müştâktır. Meselâ, bir mümin hidayeti isterse, اِهْدِنَا sebat ve devam mânâsını ifade eder. Zengin olan isterse, ziyade mânâsını, fakir olan isterse i'tâ mânâsını, zayıf olan isterse iâne ve tevfik mânasını ifade eder.

Ve kezâ, "Her şeyi halk ve hidayet etmiştir." mânâsında bulunan أَعْطٰى كُلَّ شَيْءٍ خَلْقَهُ ثُمَّ هَدٰى[4] hükmünce, zâhirî ve bâtınî duygular.. âfâkî ve hâricî deliller.. enfüsî ve dahilî burhanlar.. peygamberlerin irsaliyle, kitapların inzali

---

1 "Yalnız Sana (ibadet eder, yalnız senden medet umarız)." (Fâtiha sûresi, 1/5)

2 "Bizi (Dosdoğru Yol'a) hidayet et." (Fâtiha sûresi, 1/6)

3 "(Ancak, Sen'den) yardım bekler ve dileniriz." (Fâtiha sûresi, 1/5)

4 Tâhâ sûresi, 20/50.

gibi vasıtalar itibarıyla da hidayetin mânâsı taaddüt eder.

İhtar: En büyük hidayet, hicabın kaldırılmasıyla hakkı hak, bâtılı bâtıl göstermektir.

اَللّٰهُمَّ أَرِنَا الْحَقَّ حَقًّا وَارْزُقْنَا اتِّبَاعَهُ وَأَرِنَا الْبَاطِلَ بَاطِلًا وَارْزُقْنَا اجْتِنَابَهُ، اٰمِينَ[1]

اَلصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ[2]

Sırat-ı müstakîm; şecaat, iffet, hikmetin mezcinden ve hülâsasından hâsıl olan adl ve adalete işarettir. Şöyle ki:

Tagayyür, inkılâp ve felâketlere mâruz ve muhtaç şu insan bedeninde iskân edilen ruhun yaşayabilmesi için üç kuvvet ihdas edilmiştir. Bu kuvvetlerin,

Birincisi, menfaatleri celp ve cezb için kuvve-i şeheviye-i behimiye..

İkincisi, zararlı şeyleri def için kuvve-i sebuiye-i gadabiye..

Üçüncüsü, nef' ve zararı, iyi ve kötüyü birbirinden temyiz için kuvve-i akliye-i melekiyedir.

Lâkin, insandaki bu kuvvetlere şeriatça bir had ve bir nihayet tayin edilmiş ise de fıtraten tayin edilmemiş olduğundan, bu kuvvetlerin her birisi, *tefrit, vasat, ifrat* namıyla üç mertebeye ayrılırlar.

Meselâ, **kuvve-i şeheviyenin** tefrit mertebesi humuddur ki; ne helâle ve ne de harama şehveti, iştihası yoktur. İfrat mertebesi fücurdur ki; namusları ve ırzları pâyimal etmek iştihasında olur. Vasat mertebesi ise iffettir; helâline şehveti var, harama yoktur.

İhtar: Kuvve-i şeheviyenin yemek, içmek, uyumak ve konuşmak gibi füruâtında da bu üç mertebe mevcuttur.

Ve kezâ, **kuvve-i gadabiyenin** tefrit mertebesi cebânettir ki; korkulmayan şeylerden bile korkar. İfrat mertebesi tehevvürdür ki; ne maddî ve ne mânevî hiçbir şeyden korkmaz. Bütün istibdadlar, tahakkümler, zulümler bu mertebenin mahsulüdür. Vasat mertebesi ise şecaattir ki, hukuk-u diniye ve dünyeviyesi için canını feda eder, meşrû olmayan şeylere karışmaz.

---

1 Allah'ım bize hakkı hak olarak gösterip onun ittibâıyla, bâtılı da batıl olarak gösterip onun içtinabıyla rızıklandır, âmîn!

2 "(Bizi) Dosdoğru Yol'a (hidayet et.)" (Fâtiha sûresi, 1/6)

İhtar: Bu kuvve-i gadabiyenin füruâtında da şu üç mertebenin yeri vardır.

Ve kezâ, **kuvve-i akliyenin** tefrit mertebesi gabâvettir ki; hiçbir şeyden haberi olmaz. İfrat mertebesi cerbezedir ki; hakkı bâtıl, bâtılı hak suretinde gösterecek kadar aldatıcı bir zekâya malik olur. Vasat mertebesi ise hikmettir ki; hakkı hak bilir, imtisâl eder; bâtılı bâtıl bilir, içtinap eder.

وَمَنْ يُؤْتَ الْحِكْمَةَ فَقَدْ أُوتِيَ خَيْرًا كَثِيرًا[1]

İhtar: *Bu kuvvetin şu üç mertebeye inkısamı gibi, füruâtı da o üç mertebeyi hâvidir. Meselâ, halk-ı ef'âl meselesinde Cebr mezhebi ifrattır ki; bütün bütün insanı mahrum eder. İtizal mezhebi de tefrittir ki; tesiri insana verir. Ehl-i Sünnet mezhebi vasattır. Çünkü bu mezhep, beyne-beynedir ki; o fiillerin bidayetini irade-i cüz'iyeye, nihayetini irade-i külliyeye veriyor.*

Ve kezâ, itikatta da ta'til ifrattır, teşbih tefrittir, tevhid vasattır.

Hülâsa:

Şu dokuz mertebenin altısı zulümdür, üçü adl ve adalettir. Sırat-ı müstakîmden murad, şu üç mertebedir.

صِرَاطَ الَّذِينَ أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ[2]

Kur'ân'ın inci gibi lafızlarının dizilmesi bir hayta, bir çeşide, bir nakşa münhasır değildir. Belki, zuhurca, hafâca, yakınlıkça, uzaklıkça mütefâvit çok tenasüplerden hâsıl olan pek çok nakışlar üzerine dizilmişlerdir, nazmedilmişlerdir. Zaten i'câzın esası, ihtisardan sonra ancak böyle nakışlardadır.

Evet, صِرَاطَ الَّذِينَ أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ ile mâkablindeki her bir kelime arasında bir münasebet vardır.

Meselâ, اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ[3] ile münasebeti vardır; çünkü nimet, hamde delil ve karinedir.

---

1 "Kime hikmet nasip edilmişse doğrusu, büyük bir hayra mazhar olmuştur." (Bakara sûresi, 2/269).

2 "Nimet ve lütfuna mazhar ettiklerinin yoluna ilet." (Fâtiha sûresi, 1/7)

3 "Bütün hamdler, övgüler Allah'adır."

رَبِّ الْعَالَمِينَ[1] ile münasebettardır. Çünkü terbiyenin kemâli, nimetlerin tevâli ve teâkubu ile olur.

اَلرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ[2] ile alâkadardır; çünkü اَلَّذِينَ[3] 'den irade edilen "enbiyâ, şühedâ, sulehâ, ulemâ" rahmettirler.

مَالِكِ يَوْمِ الدِّينِ[4] ile alâkası vardır; çünkü nimet-i kâmile, ancak dindir.

نَعْبُدُ[5] ile alâkası var; çünkü ibadette imamlar bunlardır.

نَسْتَعِينُ[6] ile var; çünkü tevfike ve iâneye mazhar bunlardır.

اِهْدِنَا[7] ile var; çünkü hidayette muktedâ-bih onlardır.

اَلصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ[8] ile vardır; çünkü doğru yol ancak onların mesleğidir.

صِرَاطْ kelimesinin tercihi; mesleklerinin etrafı mahdut ve işlek bir cadde olduğuna ve o caddeye girenlerin bir daha çıkmamalarına işarettir. طَرِيقْ veya سَبِيلْ kelimelerine

Mâhud ve malûm olan şeylerde kullanılması usul ittihaz edilen esmâ-yı mevsûleden اَلَّذِينَ tabiri, onların zulümat-ı beşeriye içinde elmas gibi parladıklarına işarettir ki onları taharrî ve talep etmeye ve aramaya lüzum yoktur. Onlar, herkesin gözü önünde hazır olduklarını temin eden bir ulüvv-ü şâna maliktirler.

Cem sîgasıyla اَلَّذِينَ 'nin zikri, onlara iktida ve tâbi olmak imkânının mevcudiyetine ve onların mesleklerinde butlan olmadığına işarettir. Çünkü ferdî olmayan bir meslekte tevâtür vardır; tevâtürde butlan yoktur.

Mâzi sîgasıyla أَنْعَمْتَ[9] 'nin zikri, tekrar nimeti talep etmeye bir vesile oldu-

---

1 "(Bütün hamdler, övgüler) âlemlerin Rabbi Allah'adır." (Fâtiha sûresi, 1/2)
2 "Rahmân ve Rahîm" (Fâtiha sûresi, 1/3)
3 "O kimseler ki..." (Fâtiha sûresi, 1/7)
4 "Din gününün, hesap gününün tek hâkimidir." (Fâtiha sûresi, 1/4)
5 "(Allah'ım! Ancak Sana) ibadet ederiz." (Fâtiha sûresi, 1/5)
6 "(Ancak, Sen'den) yardım bekler ve dileniriz." (Fâtiha sûresi, 1/5)
7 "Bizi (Dosdoğru Yol'a) hidayet et." (Fâtiha sûresi, 1/6)
8 "(Bizi) Dosdoğru Yol'a (hidayet et.)" (Fâtiha sûresi, 1/6)
9 "Nimet verdin" (Fâtiha sûresi, 1/7)

ğuna ve Allah'a râci olan zamiri de bir yardımcı ve bir şefaatçi vazifesini gördüğüne işarettir. Yani, "Ey Rabbim! Madem ki in'am Senin fiilindir ve evvelce de in'âmı yapmışsın; istihkakım olmadığı halde in'âmı tekrarlamak, Senin şe'nindir."

[1]عَلَيْهِمْ 'deki عَلٰى enbiyâya yükletilen risalet ve teklif yükünün pek ağır olduğuna ve sahraları faydalandırmak için yağmur, kar ve fırtınaların şedâidine mâruz kalan yüksek dağlar gibi, peygamberlerin de ümmetlerini feyizlendirmek için risalet zahmetlerine mâruz kaldıklarına işarettir.

İhtar: Başka bir sûrede zikredilen فَأُولٰئِكَ مَعَ الَّذِينَ أَنْعَمَ اللهُ عَلَيْهِمْ مِنَ النَّبِيِّينَ وَالصِّدِّيقِينَ وَالشُّهَدَاءِ وَالصَّالِحِينَ[2] olan âyet-i kerîme, buradaki أَلَّذِينَ أَنْعَمَ اللهُ عَلَيْهِمْ[3] âyet-i celîlesini beyan eder. Zaten Kur'ân'ın bir kısmı, bir kısmını tefsir eder.

Suâl: Peygamberlerin meslekleri birbirine uymadığı gibi, ibadetleri de birbirine muhaliftir. Bunun esbâbı nedir?

Cevap: İtikad ve amelde, usûl ve ahkâm-ı esasiyede peygamberlerin hepsi daimdirler, sabittirler, müttehittirler. İhtilâf ve tefavütleri, ancak füruâttadır. Zaten zamanların tebeddülüyle füruâtın da tebeddül ve tagayyürü tabiî bir şeydir.

Evet, mevâsim-i erbaada tedavi ve telebbüs gibi çok şeyler tebeddüle uğrar. Meselâ, kışın giyilen kalın elbise yazın tebeddüle uğrar veya kışın güzel tesiri olan bir ilâcın, yazın fena tesiri olur, kullanılmaz. Kezâlik, kalb ve ruhların gıdası olan ahkâm-ı diniyenin füruâtı da, ömr-ü beşerin devreleri itibarıyla tebeddüle uğrar.

---

1 "Kendilerine..." (Fâtiha sûresi, 1/7)

2 "(Kim Allah'a ve (o şanı yüce) Resûl'e gerektiği şekilde itaat ederse) onlar, Allah'ın kendilerini (tam hidayet) nimetiyle serfiraz kıldığı şu seçkin insanlardan (en azından biriyle) beraberdirler (ve cennette de onlarla beraber olacaklardır): nebîler, bütün duygu, düşünce, inanç ve davranışlarında dosdoğru ve Allah'a karşı tam bir sadakat içinde bulunan özü sözü bir kimseler (sıddîklar), başkalarının inandığı gaybî gerçekleri bizzat tecrübe eden ve onların doğruluğuna hayatlarıyla şehadet edenler (şahitler) ve inanç, düşünce, söz ve davranışları itibarıyla doğru yolda, sağlam, bozgunculuktan uzak, ıslah ve tamir gayesi güdenler (salihler)." (Nisâ sûresi, 4/69)

3 "Allah'ın kendilerini (tam hidayet) nimetiyle serfiraz kıldığı şu seçkin insanlar" (Nisâ sûresi, 4/69)

غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّالِّينَ[1]

Havf ve firar makamı olan şu sıfatın mâkablindeki makamlarla münasebâtı ise, bu makamın hayret ve dehşet nazarıyla celâl ve cemâl ile muttasıf olan makam-ı rubûbiyete baktırması; ve iltica ve dehâlet nazarıyla [2]نَعْبُدُ 'deki makam-ı ubudiyete baktırması ve acz nazarıyla [3]نَسْتَعِينُ 'deki tevekkül makamına baktırması; ve teselli nazarıyla refik-ı daimîsi olan makam-ı recâya baktırmasıdır. Çünkü korkunç bir şeyi gören adam, korku ve hayret içinde kalır, sonra firar etmeye meyleder. Âciz olduğu takdirde tevekkül eder, sonra teselli yollarını arar.

Suâl: Cenâb-ı Hak Ganiyy-i Mutlak'tır. Âlemde bu kadar dalâletleri ve pek çirkin, fena şeyleri yapan nev-i beşerin yaratılışında ne hikmet vardır?

Cevap: Kâinatta maksud-u bizzat ve küllî ve şümûllü olarak yaratılan, ancak kemâller, hayırlar, hüsünlerdir. Şerler, kubuhlar, noksanlar ise hüsünlerin, hayırların, kemâllerin arasında görülmeyecek kadar dağınık ve cüz'iyât kabîlinden tebeî olarak yaratılmışlardır ki; hayırların, hüsünlerin, kemâllerin mertebelerini, nevilerini, kısımlarını göstermeye vesile olsunlar ve hakâik-i nisbiyenin vücuduna veya zuhuruna bir mukaddime ve bir vâhid-i kıyasî olsunlar.

Suâl: Hakâik-i nisbiyenin ne kıymeti var ki onun için şerler istihsan edilecek?

Cevap: Hakâik-i nisbiye denilen şeyler, kâinatın eczası arasında bulunan râbıtalardır. Ve kâinattaki nizam, ancak hakâik-i nisbiyeden doğmuştur. Ve hakâik-i nisbiyeden kâinatın envâına bir vücud-u vâhid in'ikâs etmiştir. Hakâik-i nisbiye, büyük bir ölçüde hakâik-i hakikiyeden çoktur. Hatta bir zâtın hakâik-i hakikiyesi yedi ise, hakâik-i nisbiyesi yedi yüzdür. Binaenaleyh, kubuh ve şerde şer varsa da kalildir.

Malûmdur ki; şerr-i kalil için hayr-ı kesir terk edilmez. Terk edilirse, şerr-i kesir olur. Zekât ve cihadda olduğu gibi.[4]

---

1 "Üzerlerine gazap hak olmuş bulunanların ve dalâlette olanlarınkine değil." (Fâtiha sûresi, 1/7)

2 "(Allah'ım! Ancak Sana) ibadet ederiz," (Fâtiha sûresi, 1/5)

3 "(Ancak, Sen'den) yardım bekler ve dileniriz." (Fâtiha sûresi, 1/5)

4 Bkz.: er-Râzî, *el-Mahsûl* 6/223; el-Îcî, *Kitâbü'l-Mevâkıf* 3/253, 261, 264.

Evet, إِنَّمَا الْأَشْيَاءُ تُعْرَفُ بِأَضْدَادِهَا[1] meşhur kaziyyeden maksat, bir şeyin zıddı, o şeyin hakâik-i nisbiyesinin vücûd veya zuhuruna sebeptir. Meselâ kubuh olmasaydı ve hüsünlerin arasına girmeseydi, hüsnün gayr-i mütenahi olan mertebeleri tezahür etmezdi.

Suâl: أَنْعَمْتَ[2] fiil, مَغْضُوبِ[3] ism-i mef'ul, ضَالِّينَ[4] ism-i fâil olarak zikirlerinde ve kezâ, üçüncü fırkanın sıfatını ve ikinci fırkanın sıfatına terettüp eden âkıbetini ve birinci fırkanın unvan-ı sıfatını aynen zikretmekte ne gibi bir hikmet vardır?

Cevap: "Nimet" unvanı, nefsin daima meylettiği bir lezzet olduğundan ihtiyar edilmiştir. Fiil-i mâzi olarak zikrindeki sebep, evvelce beyan edilmiştir.

İkinci fırka ise; kuvve-i gadabiyenin galebe ve tecavüzüyle tecavüz ederek ahkâmın terkiyle zulüm ve fıska düşmüşlerdir: Yahudilerin temerrüdü gibi.

Zulüm ve fıskta hasis ve hayırsız bir lezzet görüldüğünden, onlardan nefis teneffür etmez. Kur'ân-ı Kerîm, o zulmün âkıbeti olan gazab-ı ilâhîyi zikretmiştir ki nefisleri o zulüm ve fısktan tenfir ettirsin.

İstimrar ve devam şe'ninde olan isimlerden ism-i mef'ul olarak zikredilmesi ise, şer ve isyanların devam edip, tevbe ve af ile inkıta etmedikleri takdirde kat'îleşeceğine ve silinmez bir damga şekline geçeceğine işarettir.

Üçüncü fırka ise; vehim ve hevâ-yı nefsin akıl ve vicdanlarına galebesiyle, bâtıl bir itikada tâbi olarak nifaka düşen bir kısım Nasârâdır. Dalâlet, nefisleri tenfir ve ruhları inciten bir elem olduğundan, Kur'ân-ı Kerîm, o fırkayı aynı o sıfatla zikretmiştir.

Ve ism-i fâil olarak zikrindeki sebep ise, dalâletin dalâlet olması, devam etmesine mütevakkıf olup, inkıtaa uğradığı zaman affa dahil olacağına işarettir.

Ey arkadaş! Bütün lezzetler imanda olduğu gibi, bütün elemler de

---

1 "Her şey zıddıyla bilinir." (et-Taberî, *Câmiu'l-beyân* 19/19. Ayrıca bkz.: el-Gazâlî, *İhyâu ulûmi'd-dîn* 4/321; İbni Kayyim, *Medâricü's-sâlikîn* 3/188)

2 "Nimet verdin" (Fâtiha sûresi, 1/7)

3 "Üzerlerine gazap hak olmuş bulunanlar" (Fâtiha sûresi, 1/7)

4 Dalâlette olanlar" (Fâtiha sûresi, 1/7)

dalâlettedir. Bunun izahı ise:

Bir şahıs, kudret-i ezeliye tarafından, adem zulümatından şu korkunç dünya sahrasına atılırken gözünü açar, bakar. Bir lütuf beklediği zaman, birdenbire –düşmanlar gibi– hastalıklar, elemler, belâlar hücum etmeye başlarlar. Bir medet, bir yardım için müsterhimâne tabiata ve anâsıra baktığı vakit, kasâvet-i kalble, merhametsizikle karşılaşır. Ecrâm-ı semâviyeden istimdat etmek üzere başını havaya kaldırır. O ecrâm, atom bombaları gibi dehşetli ve heybetli halleriyle gözüne görünür. Hemen gözünü yumar, başını eğer, düşünmeye başlar. Bakar ki hayatî hâcetleri bağırıp çağırmaya başlarlar. Bütün bütün tevahhuş ederek hemen kulaklarını tıkar, vicdanına iltica eder.

Bakar ki vicdanı, binler âmâl (emeller) ve emanî ile dolu gürültülerinden cinnet getirecek bir hale gelir. Acaba, hiçbir cihetten hiçbir teselli çaresini bulamayan o zavallı şahıs, mebde ile meâdı, Sâni ile haşri itikat etmezse, onun o vaziyetinden cehennem daha serin olmaz mı?

Evet, o bîçâre, havf ve heybetten, acz ve ra'şetten, vahşet ve gönül darlığından, yetimlikle meyusiyetten mürekkep bir vaziyet içinde olup, kudretine bakar; kudreti âciz ve nâkıs.. hâcetlerine bakar; defedilecek bir durumda değildir. Çağırıp yardım istese, yardımına gelen yok. Her şeyi düşman, her şeyi garip görür. Dünyaya geldiğine bin defa nedamet eder, lânet okur.

Fakat o şahsın, sırat-ı müstakîme girmekle kalbi ve ruhu nur-u imanla ışıklanırsa, o zulmetli evvelki vaziyeti nuranî bir hâlete inkılâp eder. Şöyle ki:

O şahıs, hücum eden belâları, musibetleri gördüğü zaman, Cenâb-ı Hakk'a istinad eder, müsterih olur.

Yine o şahıs, ebede kadar uzanıp giden emellerini, istidatlarını düşündüğü zaman, saadet-i ebediyeyi tasavvur eder. O saadet-i ebediyenin mâü'l-hayatından bir yudum içer, kalbindeki emellerini teskin eder.

Yine o şahıs, başını kaldırıp semâya ve etrafa bakar, her şeyle ünsiyet peyda eder.

Yine o şahıs, semâdaki ecrâma bakar; hareketlerinden dehşet değil, ünsiyet ve emniyet peyda eder ve onların o hareketlerini ibret ve hayretle tefekkür eder.

Yine o şahıs, ecrâm-ı ulviye ile öyle bir kesb-i muarefe eder ki hangi bir cirme bakarsa baksın, o cirmlerden "Ey arkadaş, bizden tevahhuş etme. Hareketlerimizden korkma. Hepimiz bir Hâlık'ın memurlarıyız." diye, me'nus ve emniyet verici sesleri kalben işitmeye başlar.

Hülâsa: O şahıs, evvelki vaziyetinde, vicdanındaki o dehşetli ve vahşetli ve korkunç âlâm-ı şedideden kurtulmak için, tesellilerle hissini iptal ve sarhoşlukla o halleri unutmak ister. İkinci hâletinde ise, ruhunda yüksek lezzetleri ve saadetleri hisseder; kalbini ikaz, vicdanını tahrik edip ruhunu ihsas ettikçe o saadetler ziyadeleşir ve ona mânevî cennetlerin kapıları açılır.

اَللّٰهُمَّ بِحُرْمَةِ هٰذِهِ السُّورَةِ ، اِجْعَلْنَا مِنْ أَهْلِ الصِّرَاطِ الْمُسْتَقِيمِ، اٰمِينَ[1]

[1] Allah'ım, bizi Fâtiha sûresinin hürmetine sırât-ı müstakîm ehlinden eyle, âmîn!

Sûre-i Bakara

Suâl: Îcâz ile i'câz sıfatlarını hâvi Kur'ân-ı Azîmüşşân'da,

بِسْـــمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

فَبِأَيِّ اٰلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ[1] ، وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِلْمُكَذِّبِينَ[2]

gibi pek çok âyetler tekerrür etmektedir. Hâlbuki bu tekrarlar, belâgate münafidir, usanç veriyor.

Cevap: Ey arkadaş! Her parlayan şey, yakıcı ateş değildir. Evet, tekrar ve tekerrür bazen usanç veriyor, fakat umumî değildir. Her yere, her kelâma ve her kitaba şâmil değildir. Usanç verici addedilen pek çok zâhirî tekrarlar, belâgatçe istihsan ve takdir edilmektedir.

Evet, insanın yediği yemekler; biri gıda, diğeri tefekküh (meyve) olmak üzere iki kısımdır:

Birinci kısım; tekerrür ettikçe memnuniyet verir, kuvvet verir, kat kat teşekkürlere sebep olur.

İkinci kısmın tekerrüründe usanç, teceddüdünde lezzet vardır.

Kezâlik, kelâmlar da iki kısımdır:

Bir kısmı ruhlara kut, fikirlere kuvvet verici hakikatlerdir ki tekerrür ettikçe güneşin ziyası gibi, ruhlara, fikirlere hayat verir. Meyve kabîlinden iştihayı açan kısımda tekerrür makbul değildir, istihsan edilmez.

Buna binaen Kur'ân, hey'et-i mecmuasıyla kalblere kut ve kuvvet olup, tekrarı usanç değil, halâvet ve lezzet verdiği gibi, Kur'ân'ın âyetlerinde de

---

1 "Şu halde (ey insanlar ve cinler), Rabbinizin hangi nimetini inkâr edebilirsiniz?" (Rahman sûresi, 55/13, 16, 18, 21, 23, 25, 28, 30, 32, 34, 36, 38, 40, 42, 45, 47, 49, 51, 53, 55, 57, 59, 61, 63, 65, 67, 69, 71, 73, 75, 77)

2 "Hakkı yalan sayanların o gün vay hâllerine!" (Mürselât sûresi, 77/15, 19, 24, 28, 34, 37, 40, 45, 47, 49; Mutaffifîn sûresi, 83/10)

öyle bir kısım vardır ki, o kuvvetin ruhu hükmünde olup tekerrür ettikçe daha ziyade parlar, hak ve hakikat nurlarını saçar.

هُوَ الْمِسْكُ مَا كَرَّرْتَهُ يَتَضَوَّعُ[1]

Ezcümle: بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ gibi âyetlerde bulunan ukde-i hayatiye ve nuranî esaslar, tekerrür ettikçe iştihaları açar; misk gibi, karıştırıldıkça kokar. Demek tekerrür zannedilen, hakikatte tekerrür değildir. Ancak وَأُتُوا بِهِ مُتَشَابِهًا[2] kabîlinden, o ayrı ayrı hikmetleri, nükteleri, gayeleri ifade eden tekrarlı kelâmlar, yalnız ibarece, lafızca birbirine benzedikleri için tekrar zannedilir. Hatta Kıssa-yı Mûsâ, çok meziyetleri ve hikmetleri müştemildir. Her makamda o makama münasip bir vecihle zikredilmesi, ayn-ı belâgattir.

Evet, Kur'ân-ı Azîmüşşân, o kıssa-yı meşhureyi, gümüş iken, yed-i beyzâsına alarak altın şekline ifrağıyla öyle bir nakş-ı belâgate mazhar etmiştir ki bütün ehl-i belâgat, onun belâgatına hayran olmuşlar, secdeye varmışlardır.

Ve kezâ, teyemmün, teberrük ve istiâne gibi çok vecihleri hâvi; ve tevhid, tenzih, senâ, celâl ve cemâl ve ihsan gibi çok makamları tazammun; ve tevhid ve nübüvvet, haşir ve adalet gibi makasıd-ı erbaaya işaret eden Besmele, zikredilen yerlerin her birisinde bu vecihlerden, bu makamlardan biri itibarıyla zikredilmiş ve edilmektedir. Maahâza, hangi sûrede tekerrür varsa, o sûrenin ruhuyla münasip olan bir vecih bizzat kasdedilmekle öteki vecihlerin istitradî ve tebeî zikirleri, belâgate münafi değildir.

الٓمٓ[3]

Sûrelerin başlarında bulunan hurûf-u mukattaaya ait izahatı dört mebhasta zikredeceğiz.

Birinci Mebhas

الٓمٓ ile, sûrelerin evvellerinde bulunan hurûf-u mukattaadan teneffüs eden i'câz hakkındadır. İ'câz, inci gibi incecik letâif-i belâgatın parıltılarının imtizaç ve

1 el-Âlûsî, *Rûhu'l-meânî* 1/203, 334.

2 "Oysa bu, onların aynısı olmayıp, benzeri olarak kendilerine sunulur." (Bakara sûresi, 2/25)

3 "Elif, Lâm, Mîm." (Bakara sûresi, 2/1)

içtimaından tecelli eden bir nurdur. Bu mebhasta, bu nuru, birkaç letâif zımnında izah etmekle parlatacağız. Fakat her bir latîfe ince ve ziyası az ise de letâifin heyet-i mecmuasından hâsıl olan tam bir ziya ile fecr-i sadık çıkacaktır.

1. Hece harflerinin adedi –elif-i sâkine hariç kalmak şartıyla– yırmi sekiz harftir. Kur'ân-ı Azîmüşşân, sûrelerin başında bu harflerin yarısını zikretmiş, yarısını da terk etmiştir.

2. Kur'ân'ın almış olduğu nısıf, terk ettiği nısıftan daha ziyade kesîrü'l-istimâldir.

3. Kur'ân, sûrelerin başında zikrettiği kısım içinde lisan üzerine daha sühuletli olan *elif, lâm*'ı çok tekrar etmiştir.

4. Kur'ân, aldığı harfleri, hece harflerinin adedince sûrelere tevzi etmiştir.

5. Hece harflerinin mehmûse, mechûre, şedîde, rihve, müsta'liye, münhafıza, mutbaka, münfetiha gibi çiftli cinslerinin her birisinden yine nısıf almıştır.

6. Çifti, yani eşi olmayan (evtar) kısmında sakilden azı, hafiften çoğu almıştır: Kalkale, zellâka gibi.

7. Kur'ân-ı Azîmüşşân'ın, sûrelerin başındaki hurûf-u mukattaanın zikredilen minval üzerine tansifleri hakkında ihtiyar ettiği tarîk, 504 ihtimalden intihap edilmiştir. Ve intihap edilen şu tarikten başka hiçbir ihtimalle mezkûr tansif mümkün değildir. Çünkü taksimler pek çok birbirine girmiş ve çok mütefâvittir.

Bu gibi i'câz lem'alarından hisse alamayan, zevkine levm ve itab etsin!

İkinci Mebhas

Bu mebhasta da birkaç letâif vardır:

1. الٓمٓ ile emsâlinde göze çarpan garabet, bu harflerin pek garip ve acîb bir şeyin mukaddimesi ve keşif kolları olduklarına işarettir.

2. Bu sûrelerin başlarındaki taktî-i huruf ile isimleri hecelemek, müsemmânın me'hazine ve neden neşet ettiğine işarettir.

3. Bu harflerin taktîi, müsemmânın vâhid-i itibarî olup, terkib-i mezcî olmadığına işarettir.

4. Bu harflerin taktî ile tâdadı, sanatın madde ve me'hazini muhataba göstermekle muarazaya talip olanlara karşı meydan okuyarak, "İşte, i'câz-ı

sanatı, şu gördüğünüz harflerin nazım ve nakışlarından yaptım. Buyurunuz meydana!" diye, onların tahkirane tebkitlerine (tekdirlerine) işarettir.

5. Mânâdan soyulmuş şu hece harflerinin zikri, muarızları hüccetsiz bırakmaya işarettir.

Evet, Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan, şu mânâsız harflerin lisân-ı hâliyle ilân ediyor ki: "Ben sizden beliğ mânâları, hükümleri, hakikatleri ifade eden yüksek hutbeleri ve nutukları istemiyorum. Yalnız şu tâdâd ettiğim harflerden bir nazîre yapınız velev iftira ve hikâyelerden ibaret bile olursa olsun!"

6. Harfleri tâdâd ile hecelemek, yeni kıraate ve kitabete başlayan mübtedilere mahsustur. Bundan anlaşılıyor ki Kur'ân, ümmî bir kavme ve mübtedi bir muhite muallimlik yapıyor.

7. د ، ل ، ا gibi harfleri, meselâ, *elif, lâm, dal* gibi isimleriyle tabir ve zikretmek, ehl-i kıraat ve erbab-ı kitabetin ittihaz ettikleri bir usuldür. Bundan anlaşılıyor ki; hem söyleyen, hem dinleyen ümmî olduklarına nazaran, bu tabirler, söyleyenden doğmuyor ve onun malı değildir; ancak, başka bir yerden ona geliyor.

Ey arkadaş! Bu letâifin ince iplerinden dokunan yüksek nakş-ı belâgatı göremeyen adam, belâgat ehlinden değildir. Erbab-ı belâgate müracaat etsin.

Üçüncü Mebhas

الٓمٓ i'câzın esaslarından, îcâzın en yüksek ve en ince derecesine bir misaldir. Bunda da birkaç letâif vardır.

1. الٓمٓ üç harfiyle üç hükme işarettir. Şöyle ki: *Elif,* [1] هٰذَا كَلَامُ اللهِ الْأَزَلِيُّ hükmüne ve kaziyyesine; *lâm,* [2] نَزَلَ بِهِ جِبْرِيلُ hükmüne ve kaziyyesine; *mim,* [3] عَلٰى مُحَمَّدٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ hükmüne ve kaziyyesine remzen ve îmâen işarettir.

Evet, nasıl ki Kur'ân'ın hükümleri uzun bir sûrede, uzun bir sûre kısa bir sûrede, kısa bir sûre bir âyette, bir âyet bir cümlede, bir cümle bir kelimede, o kelime de *sin, lâm, mim* gibi hurûf-u mukattaada irtisam eder, görünür.

---

1 Bu, Allah'ın ezelî olan kelâmıdır.

2 Bunu Cebrâil *(aleyhisselâm)* indirmiştir.

3 Hazreti Muhammed'e *(aleyhissalâtü vesselâm).*

Kezâlik, الٓمٓ 'in her bir harfinde mezkûr hükümlerden biri temessül etmiş görünüyor.

2. Sûrelerin başlarındaki hurûf-u mukattaa, ilâhî bir şifredir. Beşer fikri ona yetişemiyor. Anahtarı, ancak Hazreti Muhammed'dedir *(aleyhissalâtü vesselâm).*

3. Şifrevari şu hurûf-u mukattaanın zikri, Hazreti Muhammed'in *(aleyhissalâtü vesselâm)* fevkalâde bir zekâya malik olduğuna işarettir ki Muhammed *(aleyhissalâtü vesselâm)*, remizleri, îmâları ve en gizli şeyleri sarih gibi telâkki eder, anlar.

4. Şu harflerin taktîi, harf ve lafızların hâvi oldukları kıymet, yalnız ifade ettikleri mânâlara göre olmayıp, ilm-i esraru'l-hurûfta beyan edildiği gibi, adet ve sayılar misillü harflerin arasında fıtrî münasebetlerin bulunduğuna işarettir.[1](Hâşiye)

5. الٓمٓ taktîiyle, bütün harflerin esas mahreçleri olan "halk, vasat, şefe" mahreçlerine işarettir. Ve zihinlerin nazar-ı dikkatini şu mahreçlere çeviriyor ki zihinler, gerek bu üç mahreçte, gerek bunlara bağlı küçük küçük mahreçlerde lafızların ve harflerin nasıl vücuda geldiklerini hayret ve ibretle mütalâa etsinler.

Ey zihnini belâgatın boyasıyla boyayan arkadaş! Bu letâifi sıkacak olursan, هٰذَا كَلَامُ اللّٰهِ[2] içinden çıkacaktır.

Dördüncü Mebhas

الٓمٓ emsâliyle beraber, terkip şeklinden taktî' suretinde zikirleri, bu şeklin müstakil olup hiçbir imama tâbi olmadığına ve hiç kimseyi taklit etmiş olmadığına ve üslûpları acîb, çeşitleri garip, yeni saha-yı vücuda gelen bir bedîa olduğuna işarettir. Bu mebhasta da birkaç letâif vardır.

1. Hatip ve beliğlerin âdetindendir ki mesleklerinde daima bir misale tâbi oluyorlar ve bir örnek üzerine nakış dokuyorlar ve işlenmiş bir yolda yürüyorlar. Hâlbuki, bu harflerden anlaşıldığına nazaran, Kur'ân hiçbir misale tâbi olmamıştır ve hiçbir nakş-ı belâgat örneği üzerine nakış yapmamıştır ve işlenmemiş bir yolda yürümüştür.

2. Kur'ân, baştan aşağıya kadar, nâzil olduğu heyet üzerine bâkidir. Bu kadar Kur'ân'ı taklit etmeye müştâk olan dostlar ve mütehâcim düşmanlara

---

1 (Hâşiye) Kırk sene sonra Risale-i Nur, bu lem'a-yı i'câzı körlere dahi göstermiştir.

2 Bu, Allah'ın kelâmıdır.

rağmen, şimdiye kadar Kur'ân'ın ne taklidi yapılmış ve ne de bir misali gösterilmiştir.

Evet, Kur'ân, milyonlarca Arabî kitaplarla mukayese edilirse, benzeri bulunamaz. O halde, Kur'ân, ya hepsinin altındadır; bu ise muhâldir. Öyleyse hepsinin fevkindedir; öyleyse Allah'ın kelâmıdır.

3. Beşerin sanatı olan bir şey, bidayette çirkin ve gayr-i muntazam olur, sonra yavaş yavaş intizama sokulur. Kur'ân ise, ilk zuhurunda gösterdiği halâveti, güzelliği, gençliği şimdi de öylece muhafaza etmektedir.

Ey belâgat letâfetinin kokusunu koklayan arkadaş!

Zihnini şu mebâhis-i erbaaya gönder ki, bal arısı, أَشْهَدُ أَنَّ هٰذَا كَلَامُ اللّٰهِ[1] balını çıkarsın!

ذٰلِكَ الْكِتَابُ لَا رَيْبَ ۛ فِيهِ ۛ هُدًى لِلْمُتَّقِينَ[2]

Arkadaş! Kelâmların hüsnünü artıran ve güzelliğini fazlaca parlatan belâgatın esaslarından biri de şudur ki: Bir havuzu doldurmak için etrafından süzülen sular gibi, beliğ kelâmlarda da zikredilen kelimelerin, kayıtların, heyetlerin tamamen o kelâmın takip ettiği esas maksada nâzır olmakla onun takviyesine hizmet etmeleri, belâgat mezhebinde lâzımdır.

Birinci Misal

وَلَئِنْ مَسَّتْهُمْ نَفْحَةٌ مِنْ عَذَابِ رَبِّكَ[3] olan âyet-i kerîme nazar-ı dikkate alınırsa görülür ki; bu kelâmdaki maksat ve esas, *pek az bir azapla fazla korkutmaktır*. Ve bu kelâmda olan mezkûr kelimeler ve kayıtlar, tamamen o maksadı takviye için çalışıyorlar.

---

1 Bunun Allah'ın kelâmı olduğuna şehadet ederim.

2 "İşte (eşsiz, mu'cize) Kitap: Onun (Allah tarafından indirildiği ve baştan sona hakikatler mecmuası olduğu) hakkında hiçbir şüphe yoktur; o, müttakîler (Allah'a gönülden saygı besleyip isyandan kaçınan, din ve hayat kanunları olarak koyduğu bütün emir ve yasaklara hakkıyla riayet edenler) için baştan sona bir hidayet kaynağıdır." (Bakara sûresi, 2/2)

3 "Eğer onlara Rabbinin azabından bir esinti bile dokunsa..." (Enbiyâ sûresi, 21/46)

Ezcümle, şek ve ihtimali ifade eden إِنْ[1] şartiye olup, azabın azlığına ve ehemmiyetsizliğine işarettir.

Ve kezâ نَفْحَةٌ[2] sîgasıyla ve tenviniyle azabın ehemmiyetsizliğine îmadır.

Ve kezâ مَسَّ[3] kelimesi, azabın şedit olmadığına işarettir.

Ve kezâ, teb'îzi ifade eden مِنْ[4]

ve şiddeti gösteren نَكَالْ[5] kelimesine bedel, hiffeti îma eden عَذَابِ[6] kelimesi,

ve رَبِّ[7] kelimesinden îmâ edilen şefkat, hepsi de azabın kıllet ve ehemmiyetsizliğine işaret etmekle, şu şiiri, lisân-ı hâlleriyle temessül ediyorlar.

عِبَارَاتُنَا شَتَّى وَحُسْنُكَ وَاحِدٌ وَكُلٌّ إِلَى ذَاكَ الْجَمَالِ يُشِيرُ[8]

Yani, "İbarelerimiz ayrı ayrı ise de hüsnün birdir. Hepsi de o hüsne işaret ediyorlar."

İkinci Misal

الٓمٓ ۝ ذٰلِكَ الْكِتَابُ لَا رَيْبَ ۛ فِيهِ ۛ هُدًى لِلْمُتَّقِينَ[9] olan âyet-i kerîmedir.

Bu âyette maksad-ı esas, *Kur'ân'ın yüksekliğini göstermektir*. Ve bu maksadı takviye eden الٓمٓ – ذٰلِكَ – اَلْكِتَابُ – لَا رَيْبَ فِيهِ kayıtlarıdır. Evet, bu kayıtlar, istinad ettikleri pek ince ve gizli delillerine işaret etmekle beraber, o maksadın takviyesine koşuyorlar.

Ezcümle, الٓمٓ kasem olduğu cihetle, Kur'ân'ın azametine ve altında müstetir, gizli o mezkûr letâif cihetiyle de dâvânın isbatına işaret eder.

---

1 "Eğer.." (Enbiyâ sûresi, 21/46)
2 "Bir esinti.." (Enbiyâ sûresi, 21/46)
3 "Dokunsa.." (Enbiyâ sûresi, 21/46)
4 "…den, …dan" anlamında
5 İbret verici ceza, azap.
6 "Azap.." (Enbiyâ sûresi, 21/46)
7 "Rabbi(nin).."
8 el-Âlûsî, *Rûhu'l-meânî* 12/169; ez-Zerkeşî, *el-Burhân* 2/160.
9 "Elif, Lâm, Mîm. İşte (eşsiz, mu'cize) Kitap: Onun (Allah tarafından indirildiği ve baştan sona hakikatler mecmuası olduğu) hakkında hiçbir şüphe yoktur; o, müttakîler (Allah'a gönülden saygı besleyip isyandan kaçınan, din ve hayat kanunları olarak koyduğu bütün emir ve yasaklara hakkıyla riayet edenler) için baştan sona bir hidayet kaynağıdır." (Bakara sûresi, 2/1, 2)

Ve kezâ, ذٰلِكَ zât ile sıfatı gösteren bir işaret olması itibarıyla hem Kur'ân'ın azametine, hem azameti isbat eden sıfât-ı kemâliyeye işaret eder.

Ve kezâ, ذٰلِكَ işaret-i hissiyeye mahsus iken, işaret-i akliyede kullanılması, tâzim ve ehemmiyeti ifade ettiği gibi, mâkul olan Kur'ân'ı, mahsus suretinde göstermesi, Kur'ân'ı, ezhan ve enzârın nazar-ı dikkatine arz etmekle tesettürü icap eden hile, zâfiyet ve sair çirkin şeylerden münezzeh olduğunu izhar ve itiraf ettirmektir.

Ve kezâ ذٰلِكَ 'nin ل vasıtasıyla ifade ettiği bu'd, Kur'ân'ın kemâline delâlet eden ulüvv-ü rütbesine işarettir.

Ve kezâ اَلْكِتَابُ 'deki اَلْ hasr-ı örfîyi ifade ettiğinden, Kur'ân'ın azametine ve başka kitapların mehâsinini cemetmekle onların fevkinde olduğuna işarettir.

Ve kezâ كِتَابْ tabiri, ehl-i kıraat ve kitabetten olmayan bir ümmînin mahsulü olmadığına işarettir.

Ve kezâ لَا رَيْبَ فِيهِ zamirinin her iki ihtimaline binaen Kur'ân'ın kemâlini isbat veya tekid eder.

Ve kezâ, istiğrâkı ifade eden لَا Kur'ân'ın her köşesinde rekz ve her yerinde zikredilen deliller, burhanlar, hücuma gelen şek ve şüpheleri def ile, Kur'ân'ın o gibi lekelerden münezzeh olduğunu ilân eder. Ve lisân-ı hâliyle şu şiiri okutur:

وَكَمْ مِنْ عَائِبٍ قَوْلًا صَحِيحًا وَاٰفَتُهُ مِنَ الْفَهْمِ السَّقِيمِ[1]

Yani, "Kur'ân'da ta'yib edilecek hiçbir nokta yoktur. Kur'ân gibi sahih kavilleri ta'yib etmek, ancak fehimlerin sekametinden ileri geliyor."

Ve kezâ, zarfiyeti ifade eden فِي tâbiri, Kur'ân'ın sathına ve zâhirine konan şek ve şüphe varsa, içerisindeki hakâik ile defedilebileceğine işarettir.

Arkadaş! Tahlil vasıtasıyla terkibin kıymetini ve küll ile cüzler arasındaki farkı idrak edebildiysen, bu misallerdeki kuyud ve hey'âta dikkat et. Ve o

---

[1] İbni Kays, *Kıra'd-dayf* 1/258; el-Bâkıllânî, *İ'câzü'l-Kur'ân* 1/300; İbni Kesîr, *Tefsîru'l-Kur'ân* 2/73; el-Hamevî, *Hızânetü'l-edeb* 1/192.

kelimelerden nebean eden zülâl-i belâgatı ve kevser-i fesahati doyuncaya kadar iç, "Elhamdülillâh" de.

Suâl: الٓمٓ ۝ ذٰلِكَ الْكِتَابُ لَا رَيْبَ ۛ فِيهِ ۛ هُدًى لِلْمُتَّقِينَ[1] âyet-i kerîmesinin cümleleri, atıf ile birbiriyle bağlanmamış olması neye binaendir?

Cevap: O cümleler arasındaki şiddet-i ittisal, bağlılık ve sarılmaktan bir ayrılık yoktur ki birbiriyle bağlanmaya lüzum olsun. Zira, o cümlelerin her birisi, arkadaşlarına hem babadır, hem oğul; yani, hem delildir, hem neticedir.

Evet, الٓمٓ lisân-ı hâliyle hem muarazaya meydan okur, hem mu'ciz olduğunu ilân eder.

ذٰلِكَ الْكِتَابُ[2] hem bütün kitaplara fâik olduğunu tasrih eder, hem müstesna ve mümtaz olduğunu izhar eder.

لَا رَيْبَ فِيهِ[3] hem Kur'ân'ın şek ve şüphe yeri olmadığını tasrih eder, hem müstesna ve mümtaz olduğunu izhar eder.

هُدًى لِلْمُتَّقِينَ[4] hem tarik-i müstakîmi irâe etmekle muvazzaf olduğunu gösterir, hem mücessem bir nur-u hidayet olduğunu ilân eder.

İşte bu cümlelerden her birisi, ifade ettiği birinci mânâsıyla arkadaşlarına delil olduğu gibi, ikinci mânâsıyla da onlara neticedir.

Sonra bu âyetin şu cümleleri arasında i'câza menba, belâgate medar olan on iki münasebet, alâka ve bağlılık vardır. Bunlardan misal olarak üç taneyi zikir, ötekileri de sana havale ederim.

1. الٓمٓ bütün muarızları, muarazaya dâvet eder. Öyleyse, en yüksek bir kitaptır. Öyleyse, bir yakîn sadefidir. Zira kitabın kemâli, yakîn iledir. Öyleyse, nev-i beşer için mücessem bir hidayettir.

---

1 "Elif, Lâm, Mîm. İşte (eşsiz, mu'cize) Kitap: Onun (Allah tarafından indirildiği ve baştan sona hakikatler mecmuası olduğu) hakkında hiçbir şüphe yoktur; o, müttakîler (Allah'a gönülden saygı besleyip isyandan kaçınan, din ve hayat kanunları olarak koyduğu bütün emir ve yasaklara hakkıyla riayet edenler) için baştan sona bir hidayet kaynağıdır." (Bakara sûresi, 2/1, 2)

2 "İşte (eşsiz, mu'cize) Kitap…" (Bakara sûresi, 2/2)

3 "Onun (Allah tarafından indirildiği ve baştan sona hakikatler mecmuası olduğu) hakkında hiçbir şüphe yoktur…" (Bakara sûresi, 2/2)

4 "O, müttakîler (Allah'a gönülden saygı besleyip isyandan kaçınan, din ve hayat kanunları olarak koyduğu bütün emir ve yasaklara hakkıyla riayet edenler) için baştan sona bir hidayet kaynağıdır." (Bakara sûresi, 2/2)

2. ذٰلِكَ الْكِتَابُ yani, emsâline tefevvuk etmiştir. Öyleyse, müstesnadır. Çünkü şek ve şüphe yeri değildir. Çünkü müttakîlere doğru yolu gösterir. Öyleyse mu'cizedir.

3. هُدًى لِلْمُتَّقِينَ yani, tarik-i müstakîme irşad eder. Öyleyse yakîniyattandır. Öyleyse mümtazdır. Öyleyse mu'cizdir.

Ey arkadaş, şu هُدًى لِلْمُتَّقِينَ cümlesindeki nur-u belâgat ve hüsn-ü kelâm, dört noktadan tezahür etmiştir.

1. Bu cümlede "mübteda" mahzuftur. Bu hazf, cümleyi teşkil eden "mübteda" ile "haber" arasındaki ittihat öyle bir dereceye varmış ki sanki "mübteda" hazf olmayıp "haber"in içerisine girmiş. Haricen ikisi müttehid oldukları gibi, zihnen de müttehid olduklarına işarettir.

2. [1]هَادِي yerinde [2]هُدًى yani, ism-i fâil mevkiinde masdarın kullanılması, tecessüm eden nur-u hidayetten cevher-i Kur'ân'ın husule geldiğine işarettir.

3. هُدًى 'deki tenvin-i tenkirden anlaşılıyor ki, hidayet-i Kur'ân öyle ince bir dereceye varmıştır ki, hakikati idrak edilemez ve öyle geniş bir sahayı işgal etmiştir ki, ihatası ilmen kabil değildir. Çünkü "ma'rife"nin zıddı olan "nekre," ya şiddet-i hafâdan olur veya kesret-i zuhurdan neşet eder. Buna binaendir ki "Tenkir bazen tahkiri, bazen tâzimi ifade eder." denilmiştir.

4. Müteaddit kelimelere bedel ism-i fâil sîgasıyla ihtiyar edilen مُتَّقِينَ kelimesiyle yapılan îcaz, hidayetin semeresine ve tesirine işaret olduğu gibi, hidayetin vücuduna da bir delil-i innîdir.

Suâl: Gayet mahdut, az birkaç noktadan beşerin tâkatinden hariç denilen i'câzın doğması ihtimali var mıdır?

Cevap: Maddî ve mânevî her şeyde yardımın ve içtimaın büyük kuvvet ve tesiri vardır. Evet, in'ikâs sırrıyla, üç şeyin hüsnü içtima ederse, beş olur. Beş içtima ederse on olur. On içtima ederse kırk olur. Çünkü her şeyde bir nevi in'ikâs ve bir nevi temessül vardır. Nasıl ki birbirine mukabil tutulan iki aynada çok aynalar görünüyor; kezâlik, iki-üç nükte veya iki-üç hüsün içtima ettikleri zaman pek çok nükteler, pek çok hüsünler tevellüt eder. Bu sırra bina-

1 Hidayete erdiren.
2 Hidayet.

endir ki her hüsün sahibinin ve her bir sahib-i kemâlin emsâliyle içtima etmeye fıtrî bir meyli vardır ki, içtimaları zamanında hüsünleri, kemâlleri bir iken iki olur. Hatta bir taş, taşlığıyla beraber, kubbeli binalarda ustanın elinden çıkar çıkmaz başını eğer, arkadaşıyla birleşmeye meyleder ki, sukut tehlikesinden kurtulsunlar. Maalesef, insanlar teavün sırrını idrak edememişler. Hiç olmazsa taşlar arasındaki yardım vaziyetinden ders alsınlar!

Suâl: Belâgat ve hidayetten maksat, hakikati vâzıh bir şekilde gösterip fikirleri ve zihinleri ihtilâflardan kurtarmak iken, müfessirlerin bu gibi âyetlerde yaptıkları ihtilâfat, gösterdikleri ihtimaller, beyan ettikleri ayrı ayrı, birbirine uymayan vecihler altında hak ve hakikat ne suretle görülebilir?

Cevap: Malûmdur ki; Kur'ân-ı Azîmüşşân, yalnız bir asra değil, bütün asırlara nâzil olmuştur. Hem bir tabaka insanlara mahsus değil, bütün tabakât-ı beşere şümûlü vardır. Hem bir sınıf insanlara ait değil, bütün beşerin sınıflarına râcidir. Binaenaleyh, herkes, her tabaka, her zaman, fehmine, istidadına göre Kur'ân'ın hakâikinden hisse alabilir ve hissedardır. Hâlbuki nev-i beşer derece itibarıyla muhtelif ve zevk cihetiyle mütefâvit; ve kezâ meyil, istihsan, lezzet, tabiat itibarıyla birbirine uymuyor. Meselâ bir tâifenin istihsan ettiği bir şey, öteki tâifenin zevkine muhaliftir. Bir kavmin meylettiği bir şeyden öteki kavim nefret ediyor. Bu sırra binaendir ki, Kur'ân-ı Kerîm, günahların cezası veya hayırların mükâfatı hakkında zikrettiği âyetlerde tahsisat yapmamış, âmm bir şekilde bırakmıştır ki, herkes zevkine göre fehmetsin.

Hülâsa: Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan, âyetlerini, cümlelerini öyle bir şekilde nazmetmiş ve vaz etmiştir ki, her cihetten ihtimal yolları bulunsun ki, muhtelif fehimler ve istidatlar, zevklerine göre hisselerini alabilsinler. Binaenaleyh, ulûm-u Arabiyenin kaidelerine muvâfık ve belâgatın prensiplerine uygun ve ilm-i usule mutâbık olmak şartıyla, müfessirlerin birbirine muhalif olan beyanatı ve ihtimalleri, zamanlara, tabakalara ve fehimlere göre murad ve câizdir diye hükmedilebilir.

Bu nükteden anlaşıldı ki, Kur'ân'ın i'câz vecihlerinden biri odur ki, nazmı öyle bir üslûptadır ki, bütün asırlara, tabakalara intibak edebilir.

اَلَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِالْغَيْبِ[1]

Bu cümlenin evvelki cümle ile nazmını icap ettiren münasebet vecihleri ise:

Bu cümle müminleri medheder, evvelki cümle de Kur'ân'ı medheder. Şu her iki medih arasında bir insibab (dökülmek) vardır ki, o onu ister, o onu ister. Çünkü ikinci medih, birinci medhin neticesidir ve birinci medhe bir bürhan-ı innîdir ve hidayetin semeresi ve şahididir. Ve aynı zamanda hidayete bir yardımcı vazifesi görüyor. Çünkü müminleri medhetmekte imana gelmek için bir teşvik vardır. Teşvik ise bir nevi hidayettir. اَلَّذِينَ ile اَلْمُتَّقِينَ arasındaki münasebete gelince:

Bunların biri tahliye (تَخْلِيَه) diğeri tahliye (تَحْلِيَه)dir.

Tahliye (تَخْلِيَه), tathir etmek ve temizlemektir.

Tahliye (تَحْلِيَه) ise, tezyin etmek ve süslendirmek mânâsınadır. Bunlar birbiriyle arkadaş olup, burada olduğu gibi, daima birbirini takip ediyorlar. Onun için kalb, takvâ ile seyyiattan temizlenir temizlenmez, hemen onun ardında imanla tezyin edilmiş ve süslendirilmiştir.

Kur'ân-ı Kerîm, takvâyı üç mertebesiyle zikretmiştir:

- ✓ Birincisi, şirki terk,
- ✓ İkincisi, maâsiyi terk,
- ✓ Üçüncüsü, mâsivâullahı terk etmektir.

Tahliye (تَحْلِيَه) ise, hasenat ile olur. Hasenat da ya kalble olur veya kalıp ve bedenle olur veyahut malla olur.

- ✓ A'mâl-i kalbînin şemsi, imandır.
- ✓ A'mâl-i bedeniyenin fihristesi, namazdır.
- ✓ A'mâl-i mâliyenin kutbu, zekâttır.

Suâl: اَلَّذِينَ يُؤْمِنُونَ[2] hâl iktizasına göre îcaz ise de aynı mânâyı ifade eden اَلْمُؤْمِنُونَ kelimesine nazaran itnabdır (uzundur). Evet, اَلْ harfi اَلَّذِينَ

---

1 "O müttakîler ki görünmeyen âleme inanırlar." (Bakara sûresi, 2/3)

2 "Onlar ki (görünmeyen âleme) inanırlar." (Bakara sûresi, 2/3).

ile, مُؤْمِنُونَ kelimesi يُؤْمِنُونَ fiiliyle tebdil edilmiştir. Bu itnabın, îcâza tercih sebebi nedir?

Cevap: اَلَّذِينَ esmâ-yı mübhemeden olduğundan, onu tayin ve temyiz eden yalnız sılasıdır. Demek bütün kıymet, sılasına aittir; başka sıfatlarında hiç kıymet yoktur. Bu ise, burada sılası olan imana büyük bir azamet vermekle insanları iman etmeye teşvik eder.

Amma مُؤْمِنُونَ kelimesine bedel fiil sîgasıyla يُؤْمِنُونَ 'nin tercihi; iman fiilini hayal nazarına gösterip keyfiyetin tasvir edilmesine, dahilî ve haricî delillerin tecellisiyle imanın istimrar ve devam ile teceddüt etmesine işarettir. Evet, delâilin zuhuru nisbetinde iman ziyadeleşir, teceddüt eder.

بِالْغَيْبِ Yani, nifaksız, ihlâs-ı kalb ile iman ediyorlar. Veya iman edilen şeyler gayb olmakla beraber iman ediyorlar. Veyahut gaibe veya âlem-i gayba iman ediyorlar.

İman, Resûl-i Ekrem'in (aleyhissalâtü vesselâm) tebliğ ettiği zaruriyat-ı diniyeyi tafsilen ve zaruriyatın gayrısını icmalen tasdik etmekten hâsıl olan bir nurdur.

Suâl: Avâm-ı nâstan, hakâik-i diniyeyi tabir eden ancak yüzde birdir.

Cevap: Tabir etmemesi, bilmemesine delil olamaz. Evet, çok defa lisan, insanın tasavvurâtından incelerini tabirden âciz olduğu gibi, kalbindeki ve vicdanındaki inceler de akla görünmez. Hatta belâgat dâhilerinden Sekkâkî gibi bir zât, İmruu'l-Kays veya başka bir bedevînin ibraz ettiği belâgat incelerini kavramamıştır.

Maahâzâ, imanın var olup olmadığı sorguyla anlaşılır. Meselâ, âmî bir adama, bütün cihetleriyle, eczasıyla kudretinde ve tasarrufunda bulunan Sâni'in yarattığı bu âlemin bir cihette Sâni olup olmadığı hakkında bir sorgu yapıldığı zaman, "Hiçbir cihette değildir! Olamaz!" dese kâfidir. Çünkü nefiy cihetinin yani Sâni'siz olamayacağının onun vicdanında sabit olduğuna delâlet eder.

İman, Sa'd-ı Teftazânî'nin tefsirine göre; *"Cenâb-ı Hakk'ın, istediği kulunun kalbine, cüz-ü ihtiyarının sarfından sonra ilka ettiği bir nurdur."* denilmiştir. Öyleyse, iman, Şems-i Ezelî'den vicdan-ı beşere ihsan edilen bir nur ve bir şuadır ki, vicdanın içyüzünü tamamıyla ışıklandırır. Ve bu sayede, bütün kâinatla bir ünsiyet, bir emniyet peyda olur ve her şeyle kesb-i muarefe eder.

Ve insanın kalbinde öyle bir kuvve-i maneviye husule gelir ki, insan, o kuvvet ile her musibete, her hâdiseye karşı mukavemet edebilir. Ve öyle bir vüs'at ve genişlik verir ki, insan o vüs'atle geçmiş ve gelecek zamanları yutabilir.

Ve kezâ, iman, Şems-i Ezelî'den ihsan edilmiş bir nur olduğu gibi, saadet-i ebediyeden de bir parıltıdır. Ve o parıltıyla, vicdanında bulunan bütün emel ve istidatlarının tohumları bir şecere-i tûbâ gibi neşv ü nemaya başlar, ebed memleketine doğru hareket eder, gider.

وَيُقِيمُونَ الصَّلٰوةَ[1]

Bu cümlenin evvelki cümle ile bağlılığı ve münasebeti gün gibi âşikârdır. Lâkin bedenî ibadet ve taatlerden namazın tahsisi, namazın bütün hasenata fihrist ve örnek olduğuna işarettir. *Evet, nasıl ki Fâtiha Kur'ân'a, insan kâinata fihristedir; namaz da hasenata fihristedir.* Çünkü namaz; savm, hac, zekât ve sair hakikatleri hâvi olduğu gibi, idrakli ve idraksiz mahlûkatın ihtiyarî ve fıtrî ibadetlerinin numûnelerine de şâmildir. Meselâ secdede, rükûda, kıyamda olan melâikenin ibadetlerini, hem taş, ağaç ve hayvanların o ibadetlere benzeyen durumlarını andıran bir ibadettir.

Suâl: يُقِيمُونَ 'nin fiil sîgasıyla zikrinde ne hikmet vardır?

Cevap: Ruha hayat veren namazın o geniş hareketini ve âlem-i İslâm'a yayılmış olan o intibah-ı ruhanîyi muhataba ihtar edip göstermektir. Ve o güzel vaziyeti ve o muntazam haleti hayale götürüp tasvir etmekle sâmi'lerin namaza meylini ikaz edip artırmaktır.

Evet, dağınık bir vaziyette bulunan efradı büyük bir sevinçle içtimaa sevkettiren malûm âletin sesi gibi, âlem sahrasında dağılmış insanları cemaate dâvet eden ezan-ı Muhammedî'nin *(aleyhissalâtü vesselâm)* o tatlı sesiyle, ibadete ve cemaate bir meyil, bir şevk husule gelir.

Suâl: يُصَلُّونَ kelimesine bedel, itnablı يُقِيمُونَ الصَّلٰوةَ 'nin zikrinde ne hikmet vardır?

Cevap: Namazda lâzım olan tâdil-i erkân, müdavemet, muhafaza gibi "ikame"nin mânâlarını mürâat etmeye işarettir.

---

1 "O müttakîler, namazı bütün şartlarına riayet ederek, vaktinde ve aksatmadan kılarlar." (Bakara sûresi, 2/3)

Arkadaş! *Namaz, kul ile Allah arasında yüksek bir nisbet ve ulvî bir münasebet ve nezih bir hizmettir ki, her ruhu celb ve cezbetmek namazın şe'nindendir.* Namazın erkânı, Fütuhat-ı Mekkiye gibi eserlerin şerh ettiği gibi, öyle esrarı hâvidir ki, her vicdanın muhabbetini celbetmek, namazın şe'nindendir. Namaz, Hâlık-ı Zülcelâl tarafından her yirmi dört saat zarfında tayin edilen vakitlerde manevî huzuruna yapılan bir dâvettir. Bu dâvetin şe'nindendir ki, her kalb, kemâl-i şevk ve iştiyakla icabet etsin ve mi'raçvâri olan o yüksek münâcâta mazhar olsun.

Namaz, kalblerde azamet-i ilâhiyeyi tesbit ve idame ve akılları ona tevcih ettirmekle adalet-i ilâhiyenin kanununa itaat ve nizam-ı rabbânîye imtisâl ettirmek için yegâne ilâhî bir vesiledir. Zaten insan, medenî olduğu cihetle, şahsî ve içtimaî hayatını kurtarmak için, o kanun-u ilâhîye muhtaçtır. O vesileye mürâat etmeyen veya tembellikle namazı terk eden veyahut kıymetini bilmeyen, ne kadar cahil, ne derece hâsir, ne kadar zararlı olduğunu bilâhare anlar, ama iş işten geçer.

وَمِمَّا رَزَقْنَاهُم يُنْفِقُونَ[1]

Bu kelâmın mâkabliyle nazmını îcab ettiren münasebet ise:

Namaz عِمَادُ الدِّينِ[2] yani dinin direği ve kıvamı olduğu gibi, zekât da İslâm'ın kantarası, yani köprüsüdür.[3] Demek, birisi dini, diğeri âsâyişi muhafaza eden ilâhî iki esastırlar. Bunun için birbiriyle bağlanmışlardır.

Zekât ile sadakanın lâyık oldukları mevkilerini bulmak için birkaç şart vardır:

1. Sadakayı vermekte israf olmaması.

2. Başkasından alıp başkasına vermek suretiyle halkın malından olmayıp kendi malından olması.

3. Minnetle in'âmın bozulmaması.

---

1 "Kendilerine rızık olarak (mal, güç, zekâ, bilgi; …) ne lutfetmişsek, onun bir miktarını (Allah rızası için ve kimseyi minnet altında koymadan ihtiyaç sahiplerine geçimlik olarak) verirler." (Bakara sûresi, 2/3)

2 el-Hakîm et-Tirmizî, *Nevâdiru'l-usûl* 3/135, 136; el-Beyhakî, *Şuabü'l-îmân* 3/39. Yakın lafızlar için ayrıca bkz.: Tirmizi, *îmân* 8; Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned* 5/231, 237.

3 et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-evsat* 8/380; el-Beyhakî, *Şuabü'l-îmân* 3/20, 196; el-Kudâî, *Müsnedü'ş-Şihâb* 1/183.

4. Fakir olmak korkusuyla sadakanın terk edilmemesi.

5. Sadakanın yalnız mala ve paraya münhasır olmadığı bilinmesiyle, ilim, fikir, kuvvet, amel gibi şeylerde de muhtaç olanlara sadakanın verilmesi.

6. Sadakayı alan adam, o sadakayı sefahette değil, hâcât-ı zaruriyesinde sarf etmesi lâzımdır.

Kur'ân-ı Kerîm bu şartları, bu nükteleri insanlara sadaka olarak ihsan ve ihsas etmek için يُزَكُّونَ veya يَتَصَدَّقُونَ veyahut يُؤْتُونَ الزَّكٰوةَ gibi îcazlı bir ifadeyi terk edip, [1] وَمِمَّا رَزَقْنَاهُم يُنْفِقُونَ gibi itnablı bir cümleyi ihtiyar etmiştir.

1. Teb'îzi ifade eden مِنْ israfın reddine…

2. مِمَّا 'nın takdimi, sadakanın kendi malından olduğuna…

3. رَزَقْنَا minnetin olmamasına (çünkü veren Allah'tır, kul ise bir vasıtadır)…

4. Rızkın نَا 'ya olan isnadı, fakirlikten korkulmamasına…

5. Rızkın âmm ve mutlak olarak zikredilmesi, sadakanın ilim ve fikir gibi şeylere de şâmil olmasına…

6. نَفَقَ maddesi, alanın sefahete değil, hâcât-ı zaruriyesine sarfetmesine işaretlerdir.

Bütün muavenet ve yardım nevilerini hâvi olan zekât hakkında, sahih olarak Resûl-i Ekrem'den *(aleyhissalâtü vesselâm)* [2] اَلزَّكَاةُ قَنْطَرَةُ الْإِسْلَامِ hadis-i şerifi mervidir. Yani, müslümanların birbirine yardımları, ancak zekât köprüsü üzerinden geçmekle yapılır. Zira yardım vasıtası zekâttır. İnsanların heyet-i içtimaiyesinde intizam ve âsâyişi temin eden köprü, zekâttır. Âlem-i beşerde hayat-ı içtimaiyenin hayatı, muavenetten doğar. İnsanların terakkiyâtına engel olan isyanlardan, ihtilâllerden, ihtilâflardan meydana gelen felâketlerin tiryakı, ilâcı, muavenettir.

Evet, zekâtın vücûbu ile ribânın hurmetinde büyük bir hikmet, yüksek bir maslahat, geniş bir rahmet vardır.

---

1 "Kendilerine rızık olarak (mal, güç, zekâ, bilgi; …) ne lutfetmişsek, onun bir miktarını (Allah rızası için ve kimseyi minnet altında koymadan ihtiyaç sahiplerine geçimlik olarak) verirler." (Bakara sûresi, 2/3)

2 "Zekât, İslâm'ın köprüsüdür." (et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-evsat* 8/380; el-Beyhakî, *Şuabü'l-îmân* 3/20, 196; el-Kudâî, *Müsnedü'ş-Şihâb* 1/183)

Evet, eğer tarihî bir nazarla sayfa-yı âleme bakacak olursan ve o sayfayı lekelendiren beşerin mesâvisine, hatalarına dikkat edersen, heyet-i içtimaiyede görünen ihtilâller, fesatlar ve bütün ahlâk-ı rezilenin iki kelimeden doğduğunu görürsün.

Birisi: "Ben tok olayım da, başkası açlığından ölürse ölsün, bana ne!"

İkincisi: "Sen zahmetler içinde boğul ki, ben nimetler ve lezzetler içinde rahat edeyim."

✓ Âlem-i insaniyeti zelzelelere maruz bırakmakla yıkılmaya yaklaştıran birinci kelimeyi sildiren ancak zekâttır.

✓ Nev-i beşeri umumî felâketlere sürükleyen ve bolşevikliğe sevkedip terakkiyâtı, âsâyişi mahveden ikinci kelimeyi kökünden kesip atan, hurmet-i ribâdır.

Arkadaş! Heyet-i içtimaiyenin hayatını koruyan intizamın en büyük şartı, insanların tabakaları arasında boşluk kalmamasıdır. Havas kısmı avâmdan, zengin kısmı fukaradan hatt-ı muvasalayı kesecek derecede uzaklaşmamaları lâzımdır. Bu tabakalar arasında muvasalayı temin eden zekât ve muavenettir. Hâlbuki vücûb-u zekât ile hurmet-i ribâya mürâat etmediklerinden, tabakalar arası gittikçe gerginleşir, hatt-ı muvasala kesilir, sıla-yı rahim kalmaz. Bu yüzdendir ki, aşağı tabakadan yukarı tabakaya ihtiram, itaat, muhabbet yerine ihtilâl sadâları, haset bağırtıları, kin ve nefret vâveylâları yükselir. Kezâlik, yüksek tabakadan aşağı tabakaya merhamet, ihsan, taltif yerine zulüm ateşleri, tahakkümler, şimşek gibi tahkirler yağıyor.

Maalesef, tabaka-yı havastaki meziyetler, tevazu ve terahhuma sebep iken, tekebbür ve gurura bâis oluyor. Tabaka-yı fukaradaki acz ve fakirlik, ihsan ve merhameti mûcip iken, esaret ve sefaleti intac ediyor. Eğer bu söylediklerime bir şahit istersen âlem-i medeniyete bak, istediğin kadar şahitler mevcuttur.

Hülâsa: *Tabakalar arasında musalahanın temini ve münasebetin tesisi, ancak ve ancak erkân-ı İslâmiye'den olan zekât*[1] *ve zekâtın yavruları olan sadaka ve teberruâtın heyet-i içtimaiyece yüksek bir düstur ittihaz edilmesiyle olur.*

---

[1] Bkz.: Buhârî, *îmân* 37 *(50)*, *tefsîru sûre (31)* 2; Müslim, *îmân* 1, 5, 7; Tirmizî, *îmân* 4; Ebû Dâvûd, *sünnet* 16; Nesâî, *îmân* 5, 6; İbn Mâce, *mukaddime* 9; Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned* 1/27, 51, 2/107, 2/426; İbn Hibbân, *es-Sahîh* 1/398.

وَالَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِمَا أُنْزِلَ إِلَيْكَ وَمَا أُنْزِلَ مِنْ قَبْلِكَ ۚ وَبِالْاٰخِرَةِ هُمْ يُوقِنُونَ[1]

Kur'ân-ı Kerîm, bu âyet gibi çok âyetlerde terkiplerin, kelâmların muhtemel bulundukları ihtimallerden, vecihlerden bir ihtimalini veya bir vechini bir emare ile tayin etmemekle, nazm-ı kelâmı, mürsel ve mutlak bırakmıştır. Bu da i'câzı intac eden îcâza menşe olarak latîf bir sırdır. Şöyle ki:

Belâgat, muktezâ-yı hale mutabakattan ibarettir. Kur'ân'ın muhatapları, muhtelif asırlarda mütefâvit tabakalardır. Bu tabakalara mürâaten, muhavere ve mükâlemeyi o asırlara teşmil etmek üzere, çok yerlerde tâmim için hazf yapıyor, çok yerlerde nazm-ı kelâmı mutlak bırakıyor ki, ehl-i belâgat ve ulûm-u Arabiyece güzel görünen vecihler, ihtimaller çoğalsın ki, her asırda her tabaka, fehimlerine göre hissesini alsın.

Bu âyeti mâkabliyle nazm ve rapteden münasebet:

Kur'ân-ı Kerîm, evvelki âyetle tâmim yaptıktan sonra, bu âyet ile tahsis yapmıştır. Evet, bu âyet, ehl-i kitaptan iman edenleri tahsisle şereflerini ilân; ve imana gelmeyenleri imana teşvik ediyor. Abdullah İbni Selâm ele alınarak diğerlerinin Abdullah İbni Selâm gibi olmaları için yapılan teşvik gibi.

Vekezâ, Kur'ân-ı Kerîm'in bütün ümmetlere ve Risalet-i Muhammediye'nin bütün milletlere şâmil olduklarını tasrih etmek üzere, her iki اَلَّذِينَ ile مُتَّقِينَ 'nin her iki kısmına tansis edilmiştir.

Ve kezâ, يُؤْمِنُونَ بِالْغَيْبِ[2] sadefinde bulunan imanın rükünlerini beyan etmek için, icmalden sonra tafsile geçmiştir. Çünkü bu âyet; kitaplara, kıyamete sarahaten; rusül ve melâikeye zımnen delâlet eder.

Kur'ân-ı Azîmüşşân burada وَالْمُؤْمِنُونَ بِالْقُرْاٰنِ[3] gibi îcazlı ifadeleri terk edip, وَالَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِمَا أُنْزِلَ إِلَيْكَ[4] ile itnabı ihtiyar etmiştir. Şu itnab, bu makamı yüksek nükte ve letâifle tezyin etmek için ihtiyar edilmiştir.

1. Esmâ-yı mevsûle ve mübhemeden bulunan اَلَّذِينَ burada hükmün medârı ve maksadın esası, iman sıfatı olduğuna ve mevsûfu ile sâir sıfatları iman sıfatına tâbi ve altında görünmez bir durumda olduklarına işarettir.

---

1 "Yine o müttakîler, Sana indirilen Kur'ân'a ve Senden önce indirilen (Kitaplara ve Sahifelere) de inanırlar. Âhirete de şüphe götürmez bir kesinlikle iman ederler onlar." (Bakara sûresi, 2/4)

2 "O (müttakîler), sürekli yenilenir ve kuvvet kazanır bir imanla gaybe inanırlar…" (Bakara sûresi, 2/3)

3 Kur'ân'a iman edenler.

4 "Yine o müttakîler, Sana indirilene inanırlar." (Bakara sûresi, 2/4)

2. Yalnız bir zamanda sübutu ifade eden مُؤْمِنُونَ kelimesine bedel, fiil sîgasıyla يُؤْمِنُونَ tabiri, nüzûl ve zuhur tekerrür ettikçe imanın teceddüt ettiğine işarettir.

3. İphamı ifade eden مَا iman-ı icmâlînin kâfi geldiğine ve imanın, "hadis" gibi bâtınî ve "Kur'ân" gibi zâhirî vahiylere şâmil olduğuna işarettir.

4. أُنْزِلَ maddesi itibarıyla, Kur'ân'a iman, Kur'ân'ın Allah'tan nüzûlüne iman demek olduğunu gösteriyor. Kezâlik, Allah'a iman, Allah'ın vücuduna iman; âhirete iman, âhiretin gelmesine iman demektir.

5. أُنْزِلَ mâziye delâlet eden heyeti itibarıyla, henüz nâzil olmayanın nüzûlü, nâzil olanın nüzûlü kadar muhakkak olduğuna işarettir. Maahâzâ, يُؤْمِنُونَ 'deki istikbâl, أُنْزِلَ 'nin mâziliğinden neşet eden noksanı telâfi eder. Yani henüz nâzil olmayan kısım أُنْزِلَ 'nin şumulü dahilinde değilse de, يُؤْمِنُونَ 'nin şumulü altındadır. Bu tenzil meselesi, Kur'ân'ın çok yerlerinde vuku bulmuştur. Bazen mâzi, istikbale misafir gider; bazen de muzari; mâzinin memleketine gelir. Bunda, çok latîf bir belâgat vardır. Şöyle ki:

Bir adam, kendisine göre henüz geçmemiş bir şeyi mâziye delâlet eden bir sîga ile işittiği zaman, zihni heyecana gelir, ayılır. Anlar ki, muhatap yalnız o değildir. Belki, arkasında muhtelif mesafelerde pek çok ayrı ayrı tâifeler, saflar bulunmakla, kendisine tevcih edilen hitapları, nidaları, ilâhî hitabeleri, arkasında bulunan bütün o tâifeler işitir gibi zihnine gelir.

عَلَيْكَ 'ye bedel إِلَيْكَ 'nin zikri, Resûl-i Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselâm)* teklif edilen risalet vazifesini cüz-ü ihtiyarîsiyle haml ve kabul etmiş olduğuna ve bu hizmet Cibril tarafından görüldüğünden, Resûl-i Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselâm)* daha yüksek olduğuna işarettir. Çünkü عَلٰى 'da ihtiyar olmadığı gibi, vasıtayı nüzûlün daha yüksek olduğuna delâlet eder. إِلَيْكَ 'deki zamirin ism-i zâhire tercih sebebi, Kur'ân ve Kur'ân'a ait hususat hususunda Hazreti Muhammed *(aleyhissalâtü vesselâm)* yalnız muhatap olup, kelâm, Allah'ın kelâmı olduğuna işarettir. Bu kelâmın îcaz derecesi, şu zikredilen letâiften anlaşıldı.

وَمَآ أُنْزِلَ مِنْ قَبْلِكَ[1] : Bu gibi sıfatlarda bir teşvik vardır. Ve o teşvikten sâmi'leri imtisâle sevkeden emirler ve nehiyler doğuyor.

---

1 "Ve Senden önce indirilen (Kitaplara ve Sahifelere) de inanırlar." (Bakara sûresi, 2/4)

Bu cümlenin mâkabliyle nazmına dair "dört letâif" vardır:

1. Bu cümlenin mâkabline atfı, medlûlün delile olan bir atfıdır. Şöyle ki:

"Ey insanlar! Kur'ân'a iman ettiğiniz gibi, kütüb-ü sâbıkaya da iman ediniz. Çünkü Kur'ân, onların sıdkına delil ve şahittir."

2. Yahut o atıf, delilin medlûle olan atfıdır. Şöyle ki:

"Ey ehl-i kitap! Geçmiş olan enbiyâ ve kitaplara iman ettiğiniz gibi, Hazreti Muhammed *(aleyhissalâtü vesselâm)* ile Kur'ân'a da iman ediniz. Zira onlar, Hazreti Muhammed'in *(aleyhissalâtü vesselâm)* gelmesini tebşir ettikleri gibi, onların ve kitaplarının sıdkına olan deliller, hakikatiyle, ruhuyla Kur'ân'da ve Hazreti Muhammed'de *(aleyhissalâtü vesselâm)* bulunmuştur. Öyleyse, Kur'ân Allah'ın kelâmı ve Hazreti Muhammed *(aleyhissalâtü vesselâm)* de resûlü olduğunu tarik-i evlâ ile kabul ediniz ve etmelisiniz."

3. Zaman-ı Saadette Kur'ân'dan neşet eden İslâmiyet, sanki bir şeceredir. Kökü Zaman-ı Saadette sabit olmakla, damarları o zamanın âb-ı hayat menbalarından kuvvet ve hayat alarak her tarafa intişar ettikleri gibi, dal ve budakları da istikbal semâsına kadar uzanarak âlem-i beşere maddî ve mânevî semereleri yetiştiriyor.

Evet, İslâmiyet, mâzi ile istikbali kanatları altına almış, gölgelendirerek, istirahat-i umumiyeyi temin ediyor.

4. Kur'ân-ı Kerîm, o cümlede ehl-i kitabı imana teşvik etmekle, onlara bir ünsiyet, bir sühulet gösteriyor. Şöyle ki:

"Ey ehl-i kitap! İslâmiyet'i kabul etmekte size bir meşakkat yoktur; size ağır gelmesin. Zira, size bütün bütün dininizi terk etmenizi emretmiyor. Ancak, itikadatınızı ikmal ve yanınızda bulunan esasat-ı diniye üzerine bina ediniz diye teklifte bulunuyor. Zira Kur'ân, bütün kütüb-ü sâlifenin güzelliklerini ve eski şeriatlerinin kavâid-i esasiyelerini cem etmiş olduğundan usûlde muaddil ve mükemmildir. Yani, tâdil ve tekmil edicidir. Yalnız, zaman ve mekânın tagayyür etmesi tesiriyle tahavvül ve tebeddüle maruz olan füruât kısmında müessistir. Bunda aklî ve mantıkî olmayan bir cihet yoktur.

Evet, mevasim-i erbaada giyecek, yiyecek ve sair ilâçların tebeddülüne lüzum ve ihtiyaç hâsıl olduğu gibi, bir şahsın yaşayış devrelerinde, talim ve terbiye keyfiyeti tebeddül eder. Kezâlik, hikmet ve maslahatın iktizası üzerine, ömr-ü beşerin mertebelerine göre ahkâm-ı fer'iyede tebeddül vardır. Çünkü fer'î hükümlerden biri, bir zamanda maslahat iken, diğer bir

zamana göre mazarrat olur. Veya bir ilâç, bir şahsa devâ iken, şahs-ı âhere dâ' olur. Bu sırdandır ki, Kur'ân, fer'î hükümlerden bir kısmını neshetmiştir. Yani vakitleri bitti, nöbet başka hükümlere geldi, diye hükmetmiştir."

[1] مِنْ قَبْلِكَ : Kur'ân'da hiçbir kelime bulunmuyor ki, mevkiiyle münasebettar olmasın veyahut mevkiinin başka bir kelimeye münasebeti daha çok olsun. Evet, Kur'ân'ın herhangi bir yerinde bulunan bir kelime, o mevkiin başında bir tâc-ı zerrîn gibi görünür. Ve aralarındaki münasebetlerden dolayı, aralarında geçimsizlik yeri yoktur.

Ezcümle, مِنْ قَبْلِكَ kelimesine bak. Bu âyetin her tarafından uçup bu kelimenin başına konan letâifi gör. Zira bu âyet, nübüvvet hakkındadır. Nübüvvet meselesinde beş maksat vardır. Bu maksatlar, beş nükte ve letâiften in'ikâs etmiştir. Bu beş letâif, مِنْ قَبْلِكَ 'nin sadefindedir. Maksatlar ise:

1. Hazreti Muhammed *(aleyhissalâtü vesselâm)*, resûldür.

2. Ekmelü'r-Rusül'dür.

3. Hâtemü'l-enbiyâ'dır.

4. Risaleti, âmmedir.

5. Şeriati, sâir şeriatlerin mehâsinini cem ile onların nâsihidir.

Birinci maksadın مِنْ قَبْلِكَ 'den vech-i in'ikâsı:

Meslekleri ve yolları bir olan bir cemaat, مِنْ قَبْلِكَ kelimesinden îmâen fehmolunur. Binaenaleyh, Hazreti Muhammed'in *(aleyhissalâtü vesselâm)* مِنْ قَبْلِكَ 'deki zamire merci olması, o cemaatten mâdud olmasını iktiza eder. Ve onların meslekleri olan nübüvvetlerine ve kitaplarının sıdkına olan bütün deliller, Hazreti Muhammed'in *(aleyhissalâtü vesselâm)* risaletine ve Kur'ân'ın Allah'tan nâzil olduğuna bir hüccet-i katıa olduğu gibi, onların mu'cizeleri de Hazreti Muhammed'in *(aleyhissalâtü vesselâm)* dâvâsına bir mu'cize hükmüne geçer.

İkinci maksadın vech-i in'ikâsı, üç kaideden tezahür eder:

1. Sultanlar daima halkın, cemaatin, ordunun sonunda çıkarlar.

2. Nev-i beşerde tekemmül vardır. Bu tekemmül kanunu, ikinci mürebbînin ve ikinci mükemmilin, evvelki mürebbîlerden daha ekmel olmasını iktiza eder.

---

[1] "Senden önce..." (Bakara sûresi, 2/4)

3. Ale'l-ekser, halefin mahareti, selefinden daha ziyadedir.

İşte bu üç kaideden, Hazreti Muhammed'in *(aleyhissalâtü vesselâm)* ekmel-i enbiyâ olduğu tezahür eder.

Üçüncü maksadın vech-i in'ikâsı:

Meşhur bir kaidedir ki, bir vâhid çoğalsa, teselsül eder, gittikçe gider, bir yerde durmaz. Fakat çoklar ve kesir olanlar ittihat etse, kuvvetlenir, istikrar peyda eder, yerinde kalır, daha değişmez. Demek, Muhammed *(aleyhissalâtü vesselâm)*, Hâtemü'l-enbiyâ'dır. Mefhum-u muhalifiyle işmam eder ki, ondan sonra peygamber gelmez; hâtemiyetine hâtem ve imza basar.

Dördüncü maksadın vech-i in'ikâsı:

مِنْ قَبْلِكَ kelimesinin ifade ettiği gibi, Hazreti Muhammed *(aleyhissalâtü vesselâm)*, onların halefidir ve onlar, tamamen o Hazretin selefleridir. Binaenaleyh, halefin, selefe ait vazifeyi tamamıyla üzerine alarak onların yerine kaim olması, o Hazretin bütün seleflerine nâip ve bütün ümmetlerine resûl olduğunu iktiza eder.

Evet, bu kaide, hükmüne uygun fıtrî bir kaidedir. Zira, Zaman-ı Saadetten evvel insan âleminin ihtiva ettiği ümmetler, milletler arasında maddeten ve mânen, istidaden ve terbiyeten pek muhtelif ve geniş mesafeler vardı. Bunun içindi ki, terbiye-i vâhide ve dâvet-i münferide kâfi gelmiyordu. Vakta ki âlem-i insaniyet Zaman-ı Saadetin şems-i saadetiyle uyandı ve müdavele-i efkâr ile, an'anelerinin terkiyle, tebdiliyle ve kavimlerin birbirine ihtilâtlarıyla ittihada meyil gösterdi ve aralarında münakale ve muhabere başladı; hatta küre-i arz bir memleket, belki bir vilâyet, belki bir köy gibi oldu; bir dâvet ve bir nübüvvet umum insanlara kâfi görüldü.

Beşinci maksadın vech-i in'ikâsı

مِنْ قَبْلِكَ 'deki مِنْ[1] ibtidâ mânâsını ifade eder. İbtidâ ise, bir intihâya bakar. İntihâ, adem-i ihtiyaca delâlet eder. Öyleyse, o Hazret, Hâtemü'l-enbiyâ'dır[2] ve âlem-i insaniyetin başka bir resûle ihtiyacı yoktur.

مِنْ قَبْلِكَ kelimesinin bu beş letâife mâkes ve mazhar olmasına nazar-ı belâgatçe delâlet eden emare şudur ki: Bu beş maksat, bir nehir gibi şu âyetlerin altında cereyan etmekle, âyetten âyete intikal neticesinde مِنْ قَبْلِكَ havuzunda içtima etmiştir.

---

1 "…den, …dan" anlamında

2 Bkz.: Ahzâb sûresi, 33/40.

Evet, kelimenin sathında görünen bir tereşşuh, bir yaşlık, kelimenin altında havuzun bulunduğuna delâlet ve îmâ eder. Maahâzâ, bu maksatların beyanına ayrı ayrı âyetler tahsis edilmiştir.

وَبِالْاٰخِرَةِ هُمْ يُوقِنُونَ[1] : Bu âyet, haşir meselesine işarettir. Haşrin isbatı hakkında feyz-i Kur'ân'dan fehmettiğim ve başka bir risalede tafsilâtıyla zikrettiğim on burhanın hülâsasına burada işaret edeceğiz. Şöyle ki:

Kast ve iradeden doğan bir nizam-ı ekmel vardır. Hilkat ve yaratılışta tam bir hikmet hükümfermâdır. Âlemde abes yok, fıtratta israf yok. Bu şahitleri tezkiye eden, istikrâ-ı tamdır ki, her fen, mevzuu bulunduğu nev'in nizamına bir şahid-i âdildir.

✓Ve kezâ, yevm ve sene vesaire gibi her nevide, nev'î bir kıyamet-i mükerrere vardır.

✓Ve kezâ, beşerdeki istidat, kıyamete bir remizdir.

✓Ve kezâ, beşerin gayr-i mütenahi meyil ve emelleri, kıyameti ister.

✓Ve kezâ, Sâni-i Hakîm'in rahmet hazinesinin mahall-i sarfı, ancak kıyamet ve haşirdir.

✓Ve kezâ, sıdk ve emanetle maruf Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)*, sarahaten ilân ediyor.

✓Ve kezâ, Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan

وَمَا رَبُّكَ بِظَلَّامٍ لِلْعَبِيدِ[2] ، وَقَدْ خَلَقَكُمْ أَطْوَارًا[3]

âyetleriyle ve bu âyetlerin emsâliyle haşrin vukuunu kat'iyetle isbat ediyor.

İşte, tam ona baliğ olan şahitler, saadet-i ebediyenin anahtarı olup, o cennetin kapılarını açarlar.

Birinci Burhan

Evet kâinat, saadet-i ebediyeyi intac etmese, akılları hayrette bırakan kâinatta görünen en bâriz, en mükemmel şu nizam, aldatıcı zayıf bir suretten ibaret kalır. Ve bütün mâneviyat ve alâkalar, rabıtalar ve nisbetler hep hebâ olur. Öyleyse, o nizamın nizam olması, ancak ve ancak saadet-i ebediyeyi intac

1 "Âhirete de şüphe götürmez bir kesinlikle iman ederler onlar." (Bakara sûresi, 2/4)

2 "Rabbin, kullarına asla zulmetmez." (Fussilet sûresi, 41/46)

3 "O'dur sizi merhale merhale, şekilden şekle geçirerek yaratan." (Nûh sûresi, 71/14)

etmekle olur. Yani, o nizamdaki mâneviyat ve nükteler, ancak âlem-i âhirette sümbüllenecektir. Yoksa, bütün mâneviyat söner, rabıtalar kesilir, nisbetler darma dağınık olur, nizam da berhava olur. Hâlbuki o nizamda bulunan kuvvet, bütün kuvvetiyle o nizamın berhava edilmeyeceğini ilân ediyor.

İkinci Burhan

Her bir nevide, her bir fertte hikmetlere, maslahatlara riayet eden ve inâyet-i ezeliyenin timsâli olan hikmet-i tâmme, saadet-i ebediyenin gelmesini tebşir ediyor. Çünkü aksi halde, bedahetle ikrar ve tasdik ettiğimiz şu hikmetleri ve faydaları inkâr etmemiz lâzım gelir. Çünkü o faydaların, o hikmetlerin, o maslahatların her birisi zıddına inkılâp ederler. Bu hâl ise safsatadır.

Üçüncü Burhan

İkinci burhanı tefsir eder. Fennin de şehadet ettiği gibi, Sâni-i Hakîm, her şeyde en kısa yolu, en yakın ciheti, en güzel ve en hafif sureti ihtiyar etmiştir. Bu ihtiyar, kâinatta abesiyetin bulunmadığına delâlet eder. Bu ise ciddiyete delâlet eder. Ciddiyet ise, saadet-i ebediyenin gelmesiyle olur; yoksa bu varlık adem sayılır ve her şey abesiyete tehavvül eder. Hâlbuki abes ve israf gibi bâtıldan pâk ve münezzeh olduğunu şu رَبَّنَا مَا خَلَقْتَ هٰذَا بَاطِلًا سُبْحَانَكَ[1] kelâmıyla i'lâm ve tâlim eden Zât-ı Zülcelâl, sözüne nasıl muhalefet eder?

Dördüncü Burhan

Üçüncü burhanı izah eder. Bütün fenlerin şehadetiyle, fıtratta israf yoktur. Eğer insan-ı ekber denilen âlemdeki hikmetleri idrakten âciz isen, âlem-i asgar denilen insandaki nüktelere, hikmetlere dikkat et.

Evet, fenn-i menâfiü'l-a'zânın şerh ve beyan ettiği vecihle, insanın cisminde, her birisi bir menfaat için takriben iki yüz küsûr kemik vardır. Ve her birisi bir fayda için altı bin damar vardır. Ve hüceyrata hizmet eden yüz yirmi dört bin mesâme ve pencere vardır. O hüceyratta *câzibe*, *dâfia*, *mümsike*, *musavvire*, *müvellide* namıyla, her birisi bir maslahat için beş kuvvet çalışıyor.

Âlem-i asgar böyle olsa, insan-ı ekber ondan geri kalır mı? Ruha nisbeten ehemmiyetsiz olan ceset bu derece israftan uzak bulunsa, ne suretle cevher-i ruhla âsârında, emellerinde, efkârında ve mâneviyatında israf olur. Çünkü

---

[1] "Rabbimiz!" derler, "Sen, (iki ayrı bölgeli bir memleket gibi duran ve her şeyiyle birliğe işaret eden) bu kâinatı boş yere, sebepsiz, gayesiz yaratmadın." (Âl-i İmran sûresi, 3/191)

saadet-i ebediye olmasa, bütün maneviyat kurur. O hakikatler, israf memleketine kaçarlar. Acaba dünya kadar kıymetli olan bir cevhere mâlik olmakla, hem daima onun zarfını ve gılâfını muhafaza ettikten sonra, o cevheri birdenbire yere vurup kırmak ihtimali var mıdır? Hangi akıl kabul eder?

Hem bir şahsın bünyesindeki kuvvet, âzâsındaki sıhhat, istidadındaki kabiliyet, o şahsın yaşayışına ve tekemmülüne delil olduğu gibi, kâinatın ruhuna kadar nüfuz eden hakikat-i sâbite ve devam ile yaşayışını îmâ eden intizamındaki kuvvet-i kâmile ve tekemmülüne giden nizamındaki kemâl acaba haşr-i cismanî yoluyla saadet-i ebediyeye delil olmaz mı? Zira intizamını ihtilâlden ve bozulmaktan kurtaran, saadet-i ebediyedir. Ve tekemmüle vasıta olur. Ve o kuvveti inkişaf ettiren odur.

Beşinci Burhan

Evet, her nevi mahlûkatta bir nevi kıyametin ve bir çeşit haşrin tekrarla vukua gelmekte olduğu, büyük kıyametin vukuuna ve geleceğine işarettir. Buna bir misal:

Evet, haftalık saate bak. O saatte saniyeleri, dakikaları, saatleri, günleri sayan ibrelerden ve millerden saniyeleri sayan ibre, dakikaları sayan ibrenin hareketini ihbar ediyor. Dakikaları sayan ibre, saatleri sayan ibrenin hareketini ilân ediyor. Saatleri sayan ibre de, günleri gösteren ibrenin hareketini husule getiriyor ve îlâm ediyor. İşte, birincinin hareketinin tamam olması, ikincisinin de hareketinin tamam olacağına ve ikincinin tamam-ı hareket etmesi, üçüncünün de itmam-ı hareket edeceğine işarettir.

Kezâlik, Sâni-i Hakîm'in kâinat denilen büyük bir saati vardır. Bu saatin milleri, feleklerin çeşit çeşit deveranından ibarettir. İşte bu deveranlar günleri, seneleri, ömr-ü beşeri, dünyanın beka müddetini gösteriyorlar. Binaenaleyh, her geceden sonra sabahın, her kıştan sonra baharın gelmesi gibi, haşrin sabahı, o büyük saatten doğacağına delil ve işarettir.

Suâl: Kâinatta görünen şu nev'î kıyametlerde eşya aynıyla iade edilmiyor. Hâlbuki büyük kıyamette neden ecsam aynıyla iade edilir?

Elcevap: İnsanın bir ferdi, başka mahlûkatın bir nev'i gibidir. Zira insandaki o nur-u fikir, emellerine, ruhuna öyle bir inkişaf, öyle bir inbisat vermiştir ki, bütün zamanları yutsa doymaz. Zira ondaki o yüksek fikir, insanın mahiyetini ulvî, kıymetini umumî, nazarını küllî, kemâlini gayr-i mahsur, lezzet ve elemini daimî kılmıştır. Başka nevilerin fertleri ise böyle değildir. Onların

mahiyetleri cüz'î, kıymetleri şahsî, nazarları mahdut, kemâlleri mahsur, lezzet ve elemleri ânidir. Bundan anlaşılıyor ki, insanın bir ferdi, sair mahlûkatın bir nev'i hükmündedir. Binaenaleyh, o nevilerde görünen şu kıyametlerin ve haşir ve neşirlerin keyfiyetleri nasılsa, efrad-ı insaniye de öyledir.

Altıncı Burhan

Saadet-i ebediyeye işaret eden burhanlardan biri de, insandaki gayr-i mütenahi istidatlardır.

✓ Evet, Cenâb-ı Hak tarafından mükerrem kılınan insanın cevher-i ruhunda ekilen ve rakamlara sığmayan istidatlar var.

✓ Bu istidatların altında, hesaba gelmeyen kabiliyetler var.

✓ Ve bunlardan neşet eden, hadde gelmeyen meyiller var.

✓ Ve bunlardan husule gelen gayr-i mütenahi efkâr ve tasavvurât var.

İşte bunların her birisi haşr-i cismanînin arkasındaki saadet-i ebediyeye, şehadet parmaklarını uzatarak gösteriyorlar.

Yedinci Burhan

Evet, Rahmân ve Rahîm olan Sâni-i Hakîm'in rahmeti, rahmetlerin en büyüğü olan saadet-i ebediyenin geleceğini tebşir ediyor. Zira rahmet, ancak saadet-i ebediye ile rahmet olur. Ve nimet, ancak o saadetle nimet olur.

Evet, bütün nimetleri nikmetlere çeviren ebedî ayrılmaktan doğan ve umumî matemlerden yükselen o belâlardan kâinatı, bilhassa şuurlu olan mahlûkatı kurtaran şey, saadet-i ebediyenin gelmesidir. Çünkü bütün nimetlerin, rahatların, lezzetlerin ruhu olan saadet-i ebediye gelmezse, umum kâinatın şehadetiyle sabit olan ve güneş gibi parlayan rahmet ve şefkat-i ilâhiyenin bedâhetine karşı mükâbere ile inkâr lâzım gelir.

Ey Habib-i Şefik ve ey Şefik-i Habib! Ey Said-i Mecid ve ey Mecid-i Said! Rahmet-i ilâhiyenin en latîfi, en zarifi, en lezizi olan muhabbet ve şefkatine bakınız. O muhabbet ve şefkati, firâk-ı ebedî ve hicran-ı lâyezâlî ile karşıladığınız takdirde, vicdan, hayal ve ruh ne hale gireceklerdir? O muhabbet ve o şefkat en büyük, en tatlı bir nimet iken, en azîm bir musibete, bir belâya inkılâb eder.

Acaba göz önünde bilbedahe görünen rahmet-i ilâhiye, firâk-ı ebedînin muhabbet ve şefkat aleyhine hücum etmesine müsaade eder mi? لَا وَاللهِ = Vallahi hayır!

Ancak o rahmetin şe'nindendir ki, firâk-ı ebedîyi hicran-ı lâyezâlîye, hicran-ı lâyezâlîyi firâk-ı ebedîye ve adem-i mutlakı da her ikisine musallat eder ki, o firakların, o hicranların kökleri ortadan kalksın.

Sekizinci Burhan

Bütün âlemce her hususta sıdkı ve doğruluğu malûm ve müsellem olan Hazreti Muhammed-i Arabî *(aleyhissalâtü vesselâm)*, parmağıyla kameri şak ettiği gibi, lisanıyla da saadet-i ebediyenin kapılarını açmıştır. Ve bütün enbiyâ-yı izâmın bu hakikat üzerine icmaları, bir hüccet-i katıadır.

Dokuzuncu Burhan

On üç asırdan beri yedi vecihle i'câzı tasdik edilen Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan'ın haşir hakkındaki beyanatı, saadet-i ebediyenin geleceğine kâfi bir delil değil midir? Başka bir delile ihtiyaç var mıdır?

Onuncu Burhan

Bu burhan, binlerce burhanları müctemîdir. Bu burhanları, çok âyetler tazammun etmişlerdir.

Evet, Kur'ân-ı Kerîm, çok âyetlerinden haşre nâzır pencereler açmıştır.

Ezcümle, وَقَدْ خَلَقَكُمْ أَطْوَارًا[1] âyetiyle, saadet-i ebediyeye yol açan bir kıyas-ı temsilîye işaret etmiştir.

Kezâlik, وَمَا رَبُّكَ بِظَلَّامٍ لِلْعَبِيدِ[2] âyet-i kerîmesiyle, o saadeti gösteren bir kıyas-ı adlîye işaret etmiştir.

Birinci âyetle işaret edilen kıyas-ı temsilî:

Evvelâ insanın vücuduna bak. Nasıl tavırdan tavıra; yani nutfeden alâkaya.. alâkadan mudğaya.. mudğadan et ve kemiğe.. et ve kemikten insan suretine bir kast, bir irade ve bir ihtiyar altında mahsus kanunlarla, muayyen nizamlarla, muntazam hareketlerle intikal ettiğini ve kalıptan kalıba girip çıktığını gör.

Sonra insanın bekasına dikkat et. İnsan, bu vücut libasını her sene değiştirir. Bu vücut değişmesi, bedendeki hüceyratın yıkılıp yapılmasıyla olur. Bu tamirat da, bütün âzânın erzak mahzeni hükmünde olan Cenâb-ı Hakk'ın bir kanun-u mahsusla ihzar ettiği o madde-i latîfeden alınan ecza ile yapılır.

---

1 "O'dur sizi merhale merhale, şekilden şekle geçirerek yaratan." (Nûh sûresi, 71/14)

2 "Rabbin, kullarına asla zulmetmez." (Fussilet sûresi, 41/46)

Sonra o madde-i latîfenin ahvâline bak. Nasıl âzânın ihtiyaçlarına göre muayyen bir kanunla taksim edilir ve bedenin her tarafına mahsus bir nizamla muntazaman dağıtılır.

Yine şâyân-ı dikkattir ki; o madde-i latîfe, dört mutfakta pişirildikten sonra ve dört inkılâptan geçtikten sonra ve dört süzgeçten tasfiye edildikten sonra rızık olarak taksim edilir.

Hem yine şâyân-ı dikkattir ki; o madde-i latîfe, yemeklerin ruhu ve hülâsasıdır. O yemekler âlem-i anâsırda dağınık menbalardan muntazam bir düsturla, mahsus bir nizamla cem tahsil edilirler.

İşte bütün bu nizamlar, bu kanunlar, bu intizamlar, hep bir kast, bir irade, bir hikmetten çıkıyor. Evet, meselâ Habib'in gözünde yerleşen bir zerrenin, unsur-u havadan veya unsur-u türâbdan o garip, acîb tavırlarda, inkılâplarda yaptığı muntazam hareketinden anlaşılır ki; o zerre, toprakta iken Habib'in gözüne tayin edilmiş ve bir memur gibi mahall-i memuriyetine muntazaman i'zam kılınmıştır (yükseltilmiştir).

Evet, fennî bir nazarla dikkat edilirse anlaşılır ki; o zerrenin hareketi, körü körüne, tesadüf eseri değildir. Çünkü o zerre, hangi mertebeye girerse, o mertebenin nizamına tâbi olur. Ve hangi bir tavra intikal etmişse, onun muayyen kanunuyla amel etmiştir. Ve hangi bir tabakaya misafir gitmişse, muntazam bir hareketle sevkedilmiştir.

Hülâsa: Neş'et-i ûlâya dikkat edenin, neş'et-i uhrâ hakkında tereddüdü kalmaz. Peygamber'in *(aleyhissalâtü vesselâm)* emrettiği gibi, "Neş'et-i ûlâyı gören adam, neş'et-i uhrâyı inkâr edebilir mi?"[1] Çünkü ikinci teşekkül, yani ikinci yapılış, birinci teşekkülden daha kolaydır. Bunu yapan, onu daha kolay yapar.

Meselâ, bir fırka askerin ilk teşekkülünde, efradın birbiriyle ünsiyetleri, muarefeleri olmadığından ve talim ve terbiye görmemeleri yüzünden yontulmamış taşlar gibi olduklarından, o efrad, o fırkanın bünyesinde yerleştirilinceye kadar çok zahmetler vardır. Fakat ba'de't-teşekkül terhis edilip de bir daha taht-ı silâha dâvet edildiği zaman, pek kolay içtima eder ve fırkayı teşkil ederler. Bu teşekkül, evvelki teşekkülden daha kolay olur.

Kezâlik, birbiriyle ülfet peyda eden ve her birisi yerini tanıyan ve bir derece yontulmuş taşlar gibi kesb-i letafet eden bedenin zerratı, ölümle dağıldıktan sonra, haşirde, Hâlık'ın izniyle, İsrafil'in borusuyla o zerrat-ı asliye ve

---

1 el-Kurtubî, *el-Câmi' li ahkâmi'l-Kur'ân* 17/217; el-Âlûsî, *Rûhu'l-meânî* 27/148.

esasiye içtimaa dâvet edildikleri zaman, pek kolay içtima ederler ve beden-i insanîyi yine eskisi gibi teşkil ederler. Maahâzâ, kudret-i ezeliyeye nisbeten en büyük, en küçük gibidir; hiçbir şey o kudrete ağır gelemez.

Arkadaş! *Zâhire nazaran, haşirde, ecza-yı asliye ile ecza-yı zâide birlikte iade edilir. Evet, cünüp iken tırnakların, saçların kesilmesi mekruh ve bedenden ayrılan her bir cüzün bir yere gömülmesi sünnet olduğu*[1]*, ona işarettir. Fakat tahkike göre, nebatâtın tohumları gibi "acbü'z-zeneb" tabir edilen bir kısım zerreler, insanın tohumu hükmünde olup, haşirde o zerreler üzerine beden-i insanî neşv ü nema ile teşekkül eder.*[2]

İkinci âyet ile işaret edilen delil-i adlî ise:

Evet, görüyoruz ki; ale'l-ekser, gaddar, fâcir zâlimler lezzetler, nimetler içinde pek rahat yaşıyorlar. Yine görüyoruz ki; mâsum, mütedeyyin, fakir mazlumlar; zahmetler, zilletler, tahkirler, tahakkümler altında can veriyorlar. Sonra ölüm gelir, ikisini de götürür. Bu vaziyetten bir zulüm kokusu gelir. Hâlbuki kâinatın şehadetiyle, adalet ve hikmet-i ilâhiye zulümden pâk ve münezzehtirler. Öyleyse, adalet-i ilâhiyenin tam mânâsıyla tecelli etmesi için haşre ve mahkeme-i kübraya lüzum vardır ki, biri cezasını, diğeri mükâfatını görsün.

Bu cümledeki kelimelerin arasında bulunan nazm ve nizam: وَبِالْاٰخِرَةِ هُمْ يُوقِنُونَ[3] :

1. Bu cümlenin mâkabliyle bağlanmasını ifade eden وَ bu rükn-ü imaniyenin burada sarahaten zikredilmesi için, âmm olarak zikredilen evvelki cümleden bu cümlenin tahsis lüzumuna binaen atıf yapılmıştır.

2. Takdimiyle hasrı ifade eden بِالْاٰخِرَةِ kelimesi, bazı ehl-i kitabın iman ettikleri âhiret, hakikî bir âhiret olmadığına târizdir. Çünkü onların لَنْ تَمَسَّنَا النَّارُ إِلَّا أَيَّامًا مَعْدُودَةً[4] âyet-i kerîmesinin hikâye ettiği gibi, "Cehennem ateşi, bizi daima yakacak değil ya! Ancak birkaç gün yakacaktır." gibi sözleriyle ve bir cihette lezâiz-i cismaniyeyi nefiy ve inkâr ettiklerinden anlaşıldığına göre, bildikleri âhiret, mecazî bir âhiret imiş.

---

1 İbn Ebî Şeybe, *el-Musannef* 5/241; et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* 22/32; el-Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ* 1/23.

2 Bkz.: Buhârî, *tefsîru sûre (39)* 3, *(78)* 1; Müslim, *fiten* 141-143; Ebû Dâvûd, *sünnet* 22; Nesâî, *cenâiz* 117; İbn Mâce, *zühd* 32; Muvatta, *cenâiz* 48; Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned* 2/322.

3 "Âhiret'e de şüphe götürmez bir kesinlikle iman ederler onlar." (Bakara sûresi, 2/4)

4 Bakara sûresi, 2/80.

3. Malûm ve mâhut olan şeye işaret için vaz edilen اَلْ edatı, bütün kütüb-ü semâviyenin lisanlarında deveran eden mâhut âhirete işarettir. Veyahut mezkûr delâil-i fıtriye ile akılların gözleri önünde hazır olan ve âhiret ile anılan hakikate işarettir.

4. Mukadder bulunan neş'etin sıfatına âhiret tabiri, zihinleri neş'et-i ûlâya çevirip, ondan neş'et-i uhrâya bi'l-intikal, imkân yolunu göstermek için ihtiyar edilmiştir.

5. Yakîn ile beraber tasdiki birlikte ifade eden يُؤْمِنُونَ[1] kelimesine bedel يُوقِنُونَ[2] tabiri, haşir meselesi şek ve şüphelere bir mahşer ve bir mecma olduğu için, tasdikten fazla îkan ve yakîn daha ehemmiyetli olduğuna işarettir. Veya ehl-i kitabın iddia ettikleri iman, yakînden hali olduğundan, onların imanı, iman olmadığına işarettir.

أُولَٰئِكَ عَلَىٰ هُدًى مِنْ رَبِّهِمْ[3]

Bu cümledeki nüktelere işaret eden me'hazler şunlardır:

1- Evvelki cümle ile bu cümlenin nazmı.

2- أُولَٰئِكَ[4] ile işaret-i hissiye.

3- أُولَٰئِكَ 'deki uzaklık.

4- عَلَىٰ[5] 'daki ulviyet.

5- هُدًى[6] 'deki tenkir.

6- مِنْ[7]

7- رَبِّهِمْ[8] 'deki terbiyeden ibaret yedi me'hazdir.

---

1 İnanırlar.

2 Şüphe götürmez bir kesinlikle iman ederler.

3 "İşte o (kutlu) zâtlar, (Kur'ân şeklinde tecelli eden hidayet kaynağına dayalı imanlarının neticesi olarak) Rabbilerinden gelen tam bir hidayet üzerinde (âdeta yükselebilecekleri son noktaya doğru seyahat ediyor gibi)dirler;" (Bakara sûresi, 2/5)

4 İşte o (kutlu) zâtlar.

5 Üzerinde.

6 Hidayet.

7 "…den, …dan" anlamında.

8 Rabbilerinden.

Birincisi

Bu cümleyi mâkabliyle bağlayan münasebetlerdir:

Birinci münasebet: Bu cümle mâkablinden neşet eden üç suale cevaptır.

Birincisi: Hidayetten neşet eden o güzel vasıfarı lâbis olarak hidayet tahtı üstünde oturan o şahısları görmek isteyen sâile cevaptır.

İkincisi: "O adamların hidayete istihkak ve ihtisasları nedendir?" diye sual eden sâmie cevaptır. Yani illet, sebep, أُولَٰئِكَ ile işaret edilen vasıflardır.

Suâl: Sâbıkan mezkûr vasıfların tafsilen zikirlerini أُولَٰئِكَ kelimesindeki icmalden daha vâzıh bir surette sebebi gösteriyor.

Cevap: İcmal, bazen tafsilden daha vâzıh olur. Bilhassa matlup, birkaç şeyden mürekkep olduğu zaman, sâmiin gabaveti veya nisyanı dolayısıyla, o mürekkebin eczasını mezcetmekle sebebi çıkarmak müşkül olur.

Üçüncüsü: "Hidayetin neticesi, semeresi ve hidayetteki lezzet ve nimet nedir?" diye sual eden sâile cevaptır. Yani, hidayette saadet-i dâreyn vardır. Hidayetin neticesi, nefs-i hidayettir. Hidayetin semeresi, ayn-ı hidayettir. Zira, hidayet haddizatında büyük bir nimettir ve vicdanî bir lezzettir ve ruhun cennetidir. Nasıl ki dalâlet ruhun cehennemidir; öyle de, وَبِالْاٰخِرَةِ âhiretin felâh ve saadetini intac eder.

İkinci Me'haz

أُولَٰئِكَ ile yapılan işaret-i hissiye, bir şeyin müteaddit sıfatlarını zikretmek, o şeyin zihinlerde tecessüm etmesine ve akılda hazır ve hayalde mahsus olmasına sebep olduğuna işarettir. Maahâzâ, sâbıkan zikirlerinden bir mâhudiyet çıkar. Bu mâhudiyet-i zikriye mâhudiyet-i hariciyelerine kapı açar. Haricî olan mâhudiyetlerinden, mümtaz ve müstesna insanlar oldukları tebarüz eder ki, nev-i beşer içinde gözünü açıp bakanların gözlerine en evvel onların parıltıları çarpar.

Üçüncü Me'haz

Uzaklığı ifade eden أُولَٰئِكَ onların filcümle yakın oldukları halde uzak gösterilmeleri, ulüvv-ü mertebelerine mecazî bir işaret olduğuna işarettir. Çünkü uzakta bulunanlara bakıldığı zaman, boyca en uzunları görünür. Maahâzâ, zamanî

ve mekânî olan bu'd, hakikî kastedilirse, belâgate daha uygun olur. Çünkü bütün asırlar asr-ı saadet gibi bu âyeti zikrediyorlar. Öyleyse, أُولَٰئِكَ ile yapılan işaret, safların evvellerine işarettir. Ve bu itibarla bu'd, hakikî olur, mecazî değildir. Binaenaleyh, onların hakikaten zaman ve mekânca uzak oldukları halde işaret-i hissiye ile gösterilmeleri, azametlerine ve ulüvv-ü mertebelerine işarettir.

Dördüncü Me'haz

Ulviyeti ifade eden عَلٰى kelimesidir.

Arkadaş! Eşya ve şeyler arasında öyle münasebetler vardır ki, onları ayna gibi yapıyor. Her birisi, ötekisini gösteriyor. Birisine bakıldığı zaman, ötekisi görünür. Meselâ bir parça cam büyük bir sahrayı gösterdiği gibi, bazen olur ki, bir kelime, uzun ve hayalî bir macerayı sana gösterir. Bir kelime, pek acîb bir vukuatı senin gözünün önüne getirir, temessül ettirir. Yahut bir kelâm, zihnini alır; misalî âlem-i misallere kadar götürür, gezdirir.

Meselâ, بَارَزَ kelimesi muharebe meydanını; ثَمَرَةٌ kelimesi büyük bir meyve bahçesini insanın fikrine getirir. Buna binaen, buradaki عَلٰى kelimesi, temsilî bir üslûba pencere açar, gösterir kastıyla zikredilmiştir. Şöyle ki: Sanki hidayet-i ilâhî, bir burak olup müminlere gönderilmiştir. Müminler tarik-i müstakîmde ona binerek arş-ı kemâlâta yürürler.

Beşinci Me'haz

هُدًى 'deki tenkirdir. Bir nekre, ma'rife olarak mükerreren zikredilirse, o ma'rife, o nekrenin aynı olur. Fakat o nekre, nekre olarak zikredildiği takdirde, ale'l-ekser birbirinin aynı olamaz. Bu kaideye göre, nekre olarak tekerrür eden هُدًى evvelki هُدًى 'nin aynı değildir. Ancak, evvelki هُدًى masdardır; ikincisi hâsıl-ı bilmasdardır ve birincisinin semeresi hükmünde mahsus ve sâbit bir sıfattır.

Altıncı Me'haz

Hidayetin Allah'tan olduğunu ifade eden مِنْ[1] kelimesinden burada bir cebir hissedilmekteyse de, hakikatte cebir değildir. Çünkü onların cüz-ü ihti-

1 "…den, …dan" anlamında

yarlarıyla hâsıl-ı bilmasdar olan hidayete yürümeleri üzerine, Cenâb-ı Hak, o sıfat-ı sâbite olan hidayeti halk ve ihsan etmiştir. Demek ihtida, yani hidayete doğru yürümek, onların kesb ve ihtiyarları dahilindedir; fakat sıfat-ı sâbite olan hidayet, Allah'tandır.

Yedinci Me'haz

Terbiyeyi ifade eden رَبِّ kelimesidir. Bu kelimenin burada ihtiyar edilmesi; onların rızık ile terbiyeleri, rubûbiyetin şe'ninden olduğu gibi, hidayetle de tagaddîleri rubûbiyetin şe'ninden olduğuna işarettir.

وَأُولَٰئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ[1]

Bu cümledeki nüktelerin me'hazleri:

1. و ile atıf.

2. أُولَٰئِكَ 'nin tekrarı.

3. Zamîrü'l-fasl olan هُمْ.

4. اَلْ edatı.

5. Felâh yollarının adem-i zikriyle مُفْلِحُونَ 'nin âmm ve mutlak bırakılması gibi beş me'hazden ibarettir.

Birincisi

و ile yapılan atıf, her iki cümle arasında bulunan münasebete binaen yapılmıştır. Zira birinci أُولَٰئِكَ saadet-i âcile (عَاجِلَه) olan hidayet semeresine işarettir. İkinci أُولَٰئِكَ hidayetin semere-i âcilesine (اٰجِلَه) işarettir.

Evet, her bir أُولَٰئِكَ mâkabline bir fezleke, bir icmaldir. Fakat erkân-ı İslâmiye me'haz tutulmakla, birinci أُولَٰئِكَ 'nin birinci اَلَّذِينَ 'ye raptı; ikincisinin de ümmî müminlere tahsisi ve kezâ erkân-ı imaniye ile yakîn me'haz tutulmakla ikinci أُولَٰئِكَ 'nin ikinci وَالَّذِينَ 'ye raptı ve ikisinin de ehl-i kitap müminlere ircâı daha evlâdır.

---

1 "İşte bunlardır felâh bulanlar." (Bakara sûresi, 2/5)

İkincisi

أُولَٰئِكَ 'nin tekrarı, her iki saadetin gerek hidayete, gerek onların medih ve senâlarına müstakil ve ayrı ayrı gayeler ve sebepler olduklarına işarettir. Fakat ikinci أُولَٰئِكَ 'nin hükmüyle beraber, birinci أُولَٰئِكَ 'ye işareti daha evlâdır.

Üçüncüsü

Zamîrü'l-fasl olan هُمْ ehl-i kitaptan olup Hazreti Muhammed'e *(aleyhissalâtü vesselâm)* iman etmeyenlere bir târiz olmak üzere bu cümle ile yapılan hasrı tekid etmekle beraber, güzel bir nükteyi tazammun etmiştir. Şöyle ki:

Müpteda ile haber arasında bulunan هُمْ zamiri, müptedayı, çok haberlere müpteda yapar. Ve bu gibi haberlerin tayinini de hayale havale eder. Yani haberlerin mahdut ve muayyen olmadığını hayale arz etmekle, hayali, münasip haberleri taharrî etmeye teşvik eder.

Nasıl ki Zeyd'i ele almakla "Zeyd âlimdir, Zeyd fâzıldır, Zeyd güzeldir." gibi Zeyd'in sıfatlarından çok hükümleri dizebilirsin. Kezâlik أُولَٰئِكَ 'den sonra gelen هُمْ zamiri hayali harekete getirmekle "Onlar ateşten kurtulurlar.", "Onlar cennete girerler.", "Onlar rü'yete mazhar olurlar." ve daha bu gibi sıfatlarına münasip çok hükümleri ve cümleleri hayale yaptırır.

Dördüncüsü

اَلْمُفْلِحُونَ kelimesindeki اَلْ hakikati tasvire işarettir. Sanki lisân-ı hâliyle diyor ki: "Eğer müflihlerin hakikatini görmek istersen, أُولَٰئِكَ 'nin aynasına bak, sana temessül edecektir." Yahut onların tayin ve temyizlerine işarettir. Sanki diyor: "Ehl-i felâh olanları tanımak istersen, أُولَٰئِكَ 'ye bak, içindedirler." Veya hükmün zâhir ve bedihî olduğuna işarettir.

Beşincisi

Felâh ve necat yollarını tayin etmeyen اَلْمُفْلِحُونَ kelimesindeki ıtlak, tâmim içindir. Şöyle ki:

Kur'ân'a muhatap olan, matlupları ve istekleri muhtelif pek çok tabakalardır ki, bir kısmı ateşten necat istiyorlar, bir kısmı cennete girmek istiyorlar, bir kısmı rü'yete mazhar olmak istiyorlar. Ve bunlar gibi o tabakaların pek çok dilekleri vardır. Kur'ân-ı Kerîm, اَلْمُفْلِحُونَ kelimesini âmm ve mutlak bırakmıştır ki, herkes istediğini takip etsin.

إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا سَوَآءٌ عَلَيْهِمْ ءَأَنْذَرْتَهُمْ أَمْ لَمْ تُنْذِرْهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ[1]

Bu cümlenin mâkabliyle cihet-i nazmı:

Arkadaş! Cenâb-ı Hakk'ın sıfât-ı ezeliye âleminde biri celâlî, diğeri cemâlî, iki türlü tecellisi vardır.

Celâl ile cemâlin sıfât-ı ef'âl âleminde tecellisinden lütuf ve kahır, hüsün ve heybet tezahür eder.

Ef'âl âlemine tecelli edince, tahliye (تَحْلِيَه) ile tahliye (تَخْلِيَه), tezyin ile tenzih doğar.

Âsâr ve a'mâl âleminden âlem-i âhirete intıbâ edince, lütuf cennet ve nur olarak, kahır da cehennem ve nar olarak tecelli eder.

Sonra âlem-i zikre in'ikâs edince, biri hamd, diğeri tesbih olmak üzere iki kısma ayrılır.

Sonra âlem-i kelâmda tecelli edince, kelâmın emir ve nehye taksimine sebep olur. Sonra âlem-i irşada intikal edince, irşadı terğib ve terhib, tebşir ve inzara taksim eder.

Sonra vicdana tecelli edince, recâ ve havf husule gelir.

Sonra irşadın iktizasındandır ki; havf ile recâ arasındaki müvazene devamla muhafaza edilsin ki, recâ ile doğru yollara sülûk edilsin, havf ile de, eğri yollara gidilmesin; ne Allah'ın rahmetinden me'yus, ne de azabından emin olunsun.

İşte böylece teselsül eden şu hikmetten dolayı, Kur'ân-ı Kerîm, –ale'd-devam– terğibden sonra terhib; ve ebrârı medhettikten sonra füccârı zemmetmiştir.

Suâl: Bu cümle ile إِنَّ الْأَبْرَارَ لَفِي نَعِيمٍ ۞ وَإِنَّ الْفُجَّارَ لَفِي جَحِيمٍ[2] cümlesi arasında ne gibi bir fark vardır ki, orada atıf var, burada yoktur?

---

1 "(İman etmeleri için kendini helâk edecek derecede gösterdiğin hırs ve iştiyaka rağmen) şu küfürde diretenlere gelince: (âkıbetleri hususunda uyarmak vazifen olup, sen de bu vazifeni elbette yerine getiriyorsun. Ne var ki,) onları ister uyarmışsın, ister uyarmamışsın, onlar için fark etmez, çünkü iman edecek değillerdir." (Bakara sûresi, 2/6)

2 "Kâmil iyilik ve fazilet ehli, hiç şüphesiz nimetler içinde, içinde nimetlerin kaynadığı cennettedir. Günaha dadanmış hayasızlar ise Kızgın Alevli Ateş'te." (İnfitâr sûresi, 82/13-14)

Cevap: Atfın hüsnü, münasebetin hüsnüne bakar. Hüsn-ü münasebet, her iki cümleden takip edilen garaz ve maksadın bir olmasına mütevakkıftır. Hâlbuki oradaki maksat, burada yoktur. Burada birinci cümledeki maksat, Kur'ân'ın medhine incirar eden müminlerin medhidir. İkinci cümleden maksat, yalnız tahvif ve terhib için kâfirlerin zemmidir. Bu ise Kur'ân'ın medhiyle alâkadar değildir.

Sonra bu cümlenin ihtiva ettiği eczanın nazmında tezahür eden letâif cihetine bakalım:

إِنَّ ile اَلَّذِينَ mevkilere göre ifade ettikleri nüktelerden maada, belâgatçe kıymetli sayılan iki nükteyi daha tazammun etmişlerdir ki, Kur'ân, pekçok yerlerinde إِنَّ ile اَلَّذِينَ 'yi mükerreren zikretmiştir.

Tahkiki ifade eden إِنَّ 'deki nükte şöyle tasvir edilebilir ki:

إِنَّ herhangi bir cümlede bulunursa, o cümlenin damını deler, hakikate nüfuz eder. Ve o dâvâyı veya hükmü aşağıya indirir. Hakikate yapıştırmakla, o hükmün hayalî veya zannî veya mevzû veya hurafe hükümlerden olmadığını ve ancak hakâik-i sâbiteden olduğunu isbat eder.

Bu cümlede إِنَّ 'nin hususî nüktesi:

Bu âyetin muhatabı olan Hazreti Muhammmed'e *(aleyhissalâtü vesselâm)* şek ve inkâr bulunmadığı halde şek ve inkârı ref etmek şe'ninde olan إِنَّ ile karşılanması, onların iman etmesi için Peygamber'in *(aleyhissalâtü vesselâm)* şiddet-i hırsına işarettir.

اَلَّذِينَ kelimesi ise, göze görünmezden evvel akla görünen garip ve yeni hakikatlere bir vasıta-yı işarettir. Bunun içindir ki, hakikatleri tebdil ve tecdid eden ve inkılâpları tasvir için kullanılan işaret ve vasıtalardan en çok kullanılan اَلَّذِينَ ve emsâlidir.

Kur'ân'ın tecellisiyle çok neviler silindi, hakikatler yıkıldı. Onlara bedel, yeni yeni neviler, hakikatler teşekkül etti. Evet, zaman-ı cahiliyete bak: O zamanda bütün neviler millî rabıtalar üzerine teşekkül ettiği gibi, içtimaî hakikatler de taassub-u kavmî üzerine bina edilmişti. Kur'ân'ın tecellisiyle o rabıtalar kesildi, o hakikatler tahrip edildi. Onlara bedel, dinî rabıtalar üzerine yeni neviler ve hakikatler ihdas edildi.

Evet, şems-i Kur'ân'ın tulûu ile, bazı kalbler, onun ziyasıyla tenevvür etti. Ve müminlerin nev'ini temyiz ve tayin eden bir hakikat-i nuraniye meydana geldi. Kezâlik, o keskin ziya karşısında, mezbeleye benzeyen bazı pis kalbler de yanıp kömür oldular. Ve o kâfirlerin nev'ini ilân eden zehirli bir hakikat-i küfriye husule geldi. İşte bu hakikat-i küfriyeye işaret için اَلَّذِينَ zikredilmiştir.

Maahâzâ, her iki اَلَّذِينَ arasında tam bir münasebet vardır. Çünkü her birisi birbirine zıt olan bir hakikate işarettir.

Ve kezâ, harf-i tarif olan اَلْ 'in ifade ettiği beş mânâyı اَلَّذِينَ de ifade ediyor. O mânâların en meşhuru, "ahd"dir. Yani, gerek اَلْ 'den, gerek اَلَّذِينَ 'den, mâhut ve malûm bir şey kasdedilir. Binaenaleyh, Ebûcehil, Ebûleheb, Ümeyye İbni Halef ve saire gibi mâhut ve meşhur büyük kâfirlere اَلَّذِينَ ile işaret edilmiş olduğu ihtimali pek kavîdir. Bu ihtimale binaen, şu âyet, gayptan ihbar eden âyetlerden biri olur. Çünkü onlar küfür üzerine ölmüşlerdir. Ve aynı zamanda, i'câz-ı mânevînin dört nev'inden bir nev'i, şu gaybî ihbarlardan tezahür eder.

Suâl: Kur'ân, zaruriyat-ı diniyedendir. Zaruriyatta ihtilâf olamaz. Hâlbuki müfessirlerce verilen ayrı ayrı mânâların bir kısmı birbirine muhaliftir.

Cevap: Azizim! Kur'ân'ın her bir kelâmı, üç kaziyyeyi müştemildir:

Birincisi: Bu, Allah'ın kelâmıdır.

İkincisi: Allah'ca murad olan mânâ, haktır.

Üçüncüsü: Mânâ-yı murad, budur.

Eğer Kur'ân'ın o kelâmı, başka bir mânâya ihtimali olmayan muhkemattan olursa veya Kur'ân'ın başka bir yerinde beyan edilmişse, birinci ve ikinci kaziyyeleri aynen kabul etmek lâzımdır ve inkârları da küfürdür. Şayet Kur'ân'ın o kelâmı, başka bir mânâya ihtimali olan bir nass veya zâhir olursa, üçüncü kaziyyeyi kabul etmek lâzım olmadığı gibi, inkârı da küfür değildir. İşte, müfessirlerin ihtilâfları, ancak ve ancak şu kısma aittir.

> **İhtar**: Mütevâtir hadisler de, bu hususta, âyetler gibidir. Yalnız birinci kaziyye, teemmül yeridir. Çünkü هٰذَا ile işaret edilen hadisin hakikaten hadis olup olmadığında tereddüt yeri vardır.

Suâl: Küfür, cehildir. Hâlbuki kâfirler, Hazreti Muhammed'i *(aleyhissalâtü vesselâm)* evlâtları kadar tanıyorlardı.

Cevap: Küfür iki kısımdır: Bir kısmı, bilmediği için inkâr eder; ikincisi, bildiği halde inkâr eder. Bu da, birkaç şubedir. Birincisi, bilir, lâkin kabul etmez. İkincisi, yakîni var, lâkin itikadı yoktur. Üçüncüsü, tasdiki var, lâkin vicdanî iz'ânı yoktur.

Suâl: Şeytanın kalbinde mârifet var mıdır?

Cevap: Yoktur. Çünkü sanat-ı fıtriyesi iktizasınca, kalbi daima idlâl ile telkin için, fikri, daima küfrü tasavvur etmekle meşgul olduğundan, kalbinde veya fikrinde boş bir yer mârifet için kalmıyor.

Suâl: Küfür, kalbe ait bir sıfattır. Kalbde o sıfat bulunmadığı takdirde, zünnar bağlanmasından veya ona kıyas edilen şapkanın giyilmesinden niçin küfür hâsıl olsun?

Cevap: Gizli olan umûra, şeriat, emarelere göre hükmeder. Hatta illet olmayan esbab-ı zahirîyi, illet yerine kabul eder. Binaenaleyh itmâm-ı rükûa mâni olan bir kısım zünnarların bağlanması ve secdenin ikmâline mâni olan bazı şapkaların giyilmesi, ubudiyetten istiğnâ ve küfre teşebbüh etmeye emarelerdir. Gizli olan o sıfat-ı küfriyenin yok olduğuna kat'iyetle hükmedilemediğinden, bu gibi emarelere göre hükmedilir.

Suâl: İnzar yapılmadıkça teklif nasıl yapılır?

Cevap: İnzar yapılmadığı takdirde teklif de yapılmazsa, adem-i tecziyelerine bir hüccet olur. Zira, "Biz ne yapalım? Ne tebliğat yapıldı ve ne tekliften haberimiz var." diye mücâzâttan kurtuluşlarına bir medar olur.

Suâl: Cenâb-ı Hakk'ın onların küfür ve temerrüdlerinden yaptığı ihbar, onların imana gelmelerini imtinâ derecesine çıkarıyor. Mümteni ve muhâl bir şey teklif edilir mi?

Cevap: Cenâb-ı Hakk'ın ihbarı, ilmi ve iradesi, sebepten kat-ı nazarla yalnız küfürlerine taalluk etmez. Ancak ihtiyarlarıyla küfürlerine birlikte taalluk eder. Bu ise ihtiyarlarını nefyetmez ki, teklif-i bilmuhâl olsun. Bu bahsin tafsilâtı gelecektir.

Suâl: İman etmeyeceklerini ifade eden لَا يُؤْمِنُونَ ve emsâli âyetlere, onları iman etmeye dâvet etmekten, adem-i imana iman çıkıyor. Bu ise, muhal-i aklîdir.

Cevap: Onlara teklif edilen iman, icmalîdir, tafsilî değildir. "Her bir âyete, her bir hükme ayrı ayrı, birer birer iman ediniz." diye teklif yapılmıyor ki bu mahzur lâzım gelsin.

Sonra, küfürlerini sîga-yı mâzi ile zikretmek, Hakk'ın izhar ve isbatından evvel onların, küfrü kucaklayıp kabul etmelerine işarettir. Bunun içindir ki, onlara karşı inzarın adem-i inzar gibi faydasız kaldığına, سَوَآءٌ kelimesiyle işaret yapılmıştır.

Sonra, fevkaniyeti ifade eden عَلَيْهِمْ 'deki عَلٰى onların yüzleri yere yapışmış gibi, başlarını kaldırıp âmirlerinin sözünü dinleyemediklerine işarettir.

Ve kezâ mânâya bir zarar ve bir halel îras etmeyen ve terkine tercih edilen عَلَيْهِمْ 'in zikri, Hazreti Muhammed'e *(aleyhissalâtü vesselâm)* nazaran, inzarın, adem-i inzar gibi olmadığına işarettir. Zira inzarda ecir ve sevap vardır. ءَأَنْذَرْتَهُمْ أَمْ لَمْ تُنْذِرْهُمْ[1] cümlesindeki hemze ile أَمْ müsavatı ifade ettiğinden سَوَآءٌ kelimesine tekiddir. Yahut سَوَآءٌ kelimesinden müsavatın bir mânâsı, hemze ile أَمْ 'den ikinci mânâsı irade edilir. Çünkü müsavatın medarı ya adem-i faydadır veya mûcibin adem-i vücududur.

Suâl: İstifham şekliyle müsavatı ifade etmekte ne mânâ vardır?

Cevap: Yapmış olduğu fiilinde bir faydası olmayan muhatabın fiilinin faydasız olduğuna latîf ve mukniâne bir vecihle ikaz edilmesi ancak istifham ile olur ki, muhatap, fiilini düşündükten sonra, kötü neticesini nazara alarak kalbi mutmain olsun.

Suâl: سَوَآءٌ kelimesi inzar ve adem-i inzardan mecaz ise, aralarındaki alâka nedir?

Cevap: İstifhamın müsavatı tazammun etmesidir. Zira istifham eden adamın bilgisine göre vücûd ile adem mütesâvidir. Maahâzâ bu gibi istifhamlara verilen cevaplar, ale'l-ekser şu müsavât-ı zımniye ile verilir.

---

1 "(Ne var ki,) onları ister uyarmışsın, ister uyarmamışsın, (onlar için fark etmez)" (Bakara sûresi, 2/6)

Suâl: Mâzi sîgasıyla inzardan yapılan tabir neye işarettir?

Cevap: İkinci ve üçüncü inzarlara lüzum kalmadığına işarettir. Yani "Yaptığın inzar fayda vermedi, bundan sonra da faydasız kalır."

Suâl: İnzar etmemekte faydanın bulunmaması zâhirdir. أَمْ لَمْ تُنْذِرْهُمْ[1] kaydında ne fayda vardır?

Cevap: Sükût etmek, bazen muhatabın insafa gelip matlup işe muvafakatına sebep olur.

Suâl: Kur'ân-ı Kerîm, başka makamlarda terhibden sonra terğib de yaptığı halde, burada terğibi terketmiştir. Esbâbı nedir?

Cevap: Küfür makamına, ancak terhib ve tahvif münasiptir. Hem de küfür gibi mazarratları defetmek, cenneti kazanmak gibi menfaatlerin celbinden daha evlâ ve daha tesirlidir. Maahâzâ, buradaki terhib, terğibi de andırıyor. Çünkü inzar ve adem-i inzarı gören hayal, zıddiyet münasebetiyle, derhal tebşir ve adem-i tebşire intikal eder.

Azizim! Her bir hükmün başka şeylere hizmet eden çok mânâları olduğu ve her bir hükümden takip edilen gizli maksatlar bulunduğu ve bu kelâmın da Hazreti Muhammed'e *(aleyhissalâtü vesselâm)* işaret eden mânâları olduğu gibi, küfrü takbih etmek maksadıyla büyük bir ölçüde tenkiratta bulunmuştur.

Ezcümle; Peygamber'in *(aleyhissalâtü vesselâm)* görmekte olduğu zahmetlerin tahfifine ve göstermekte olduğu hırs ve şiddetin tehvinine medar olmak için, mânâ-yı harfî kabîlinden bazen îmâlarda bulunmuş ve eski resûllerin hallerini nazara alarak, onlara iktida ile teselli yollarını göstermişse de, bu bir kanun-u fıtrîdir, tahammül ve inkıyad lâzımdır diye lisân-ı hâl ile ilân etmiştir.

Bu âyet وَلَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ[2] cümlesine kadar bütün eczasıyla küfrü takbih ve tenfir ile nehyeder. Ve ehl-i küfrü, tehdit ve tahvifle küfürden terhib eder. Ve kezâ, bütün kelimâtıyla, küfrün büyük bir musibet olmakla beraber, lezzeti yok, elemi var; nimeti yok, nikmeti var diye ilân eder. Ve kezâ, bütün cümleleriyle küfrün her şeyden zararlı olduğunu tasrih eder.

---

1 "İster uyarmamışsın, (onlar için fark etmez)" (Bakara sûresi, 2/6)

2 "Çok büyük ve dehşetli bir azaptır onların hakkı." (Bakara sûresi, 2/7)

Evet, onlar iman etmediklerinden ve cevher-i ruhu ifsat ve bütün elemleri içine alan küfür musibetine maruz kaldıklarından لَمْ يُؤْمِنُوا[1]'ya bedel كَفَرُوا tabiriyle işaret edilmiştir. Ve kezâ لَا يَتْرُكُونَ الْكُفْرَ[2] kelimesine bedel لَا يُؤْمِنُونَ tabiriyle, onların büyük musibete maruz kaldıkları gibi, pırlanta gibi cevher-i imanîyi de kaybettiklerine işarettir.

Ve kezâ, خَتَمَ اللّٰهُ عَلٰى قُلُوبِهِمْ[3] cümlesiyle, kalb ile vicdan, nur-u iman sayesinde hakâik-i ilâhiyenin tecellisine mazhar olmakla menba-ı kemâlât, hayattar ve ziyadar oldukları halde; küfrün ihtiyar edilmesiyle zulmetli, ıssız haşarât-ı muzırra yuvasına inkılâp ettikleri için mühürlenmiş, kilitlenmiş ki, o korkunç yuvadaki akreplerden veya yılanlardan içtinap edilmesine işaret edilmiştir.

Ve kezâ وَعَلٰى سَمْعِهِمْ[4] kelimesiyle, küfür sebebiyle kulağa ait pek büyük bir nimeti kaybettiklerine işaret edilmiştir. Hatta kulaktaki zar, nur-u iman ile ışıklandığı zaman, kâinattan gelen mânevî nidaları işitir. Lisân-ı hâl ile yapılan zikirleri, tesbihatları fehmeder. Hatta o nur-u iman sayesinde rüzgârların terennümâtını, bulutların nâralarını, denizlerin dalgalarının nağamâtını ve hâkezâ.. yağmur, kuş ve saire gibi her neviden rabbânî kelâmları ve ulvî tesbihatı işitir. Sanki kâinat, ilâhî bir musikî dairesidir. Türlü türlü avazlarla, çeşit çeşit terennümâtla kalblere hüzünleri ve rabbânî aşkları intiba ettirmekle kalbleri, ruhları, nuranî âlemlere götürür, pek garip misalî levhaları göstermekle o ruhları ve kalbleri lezzetlere, zevklere garkeder.

Fakat o kulak, küfürle tıkandığı zaman, o leziz, mânevî, yüksek savtlardan mahrum kalır. Ve o lezzetleri îras eden âvazlar, mâtem seslerine inkılâp eder. Kalbde, o ulvî hüzünler yerine, ahbabın fıkdanıyla ebedî yetimlikler, mâlikin ademiyle nihayetsiz vahşetler ve sonsuz gurbetler hâsıl olur.

Bu sırra binaendir ki; şeriatça bazı savtlar helâl, bazıları da haram kılınmıştır. Evet, ulvî hüzünleri, rabbânî aşkları îras eden sesler helâldir. Yetimâne hüzünleri, nefsânî şehevâtı tahrik eden sesler haramdır. Şeriatın tayin etmediği kısım ise, senin ruhuna, vicdanına yaptığı tesire göre hüküm alır.

---

1 İmân etmediler.

2 Küfrü terk etmezler.

3 "Allah, onların kalblerini mühürlemiştir." (Bakara sûresi, 2/7)

4 "(Allah, onların) kulaklarını (mühürlemiştir.)" (Bakara sûresi, 2/7)

وَعَلٰى أَبْصَارِهِمْ غِشَاوَةٌ[1] : Bu cümle ile rüyete, yani göze ait büyük bir nimet-i basariyenin küfürle kaybolduğuna işaret edilmiştir. Zira, gözün nuru, nur-u imanla ışıklanırsa ve kavîleşirse, bütün kâinat gül ve reyhanlarla müzeyyen bir cennet şeklinde görünür. Gözün gözbebeği de, balarısı gibi, bütün kâinat safhalarında menkuş gül ve çiçek gibi delillerinden, burhanlarından alacağı ibret, fikret, ünsiyet gibi usâre ve şıralarından vicdanda o tatlı imanlı balları yapar.

Eğer o göz küfür zulmetiyle kör olursa, dünya, genişliğiyle beraber bir hapishane şekline girer. Bütün hakâik-i kevniye, nazarından gizlenir. Kâinat ondan tevahhuş eder. Kalbi ahzân ve ekdâr ile dolar.

وَلَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ[2] cümlesiyle, küfür şeceresinin âhirete ait zakkum gibi semeresine işaret edilmiştir. لَا يُؤْمِنُونَ kelimesi ise, inzar ile adem-i inzar arasındaki müsavâta nassederek سَوَاءٌ kelimesine tekiddir.

1 "Gözleri üzerinde de bir perde vardır." (Bakara sûresi, 2/7)

2 "Çok büyük ve dehşetli bir azaptır onların hakkı." (Bakara sûresi, 2/7)

خَتَمَ اللّٰهُ عَلٰى قُلُوبِهِمْ وَعَلٰى سَمْعِهِمْ ۖ وَعَلٰٓى أَبْصَارِهِمْ غِشَاوَةٌ ۖ وَلَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ[1]

Mukaddime

Bu âyetin üzerinde durmak icap ediyor. Ehl-i İ'tizal, Ehl-i Cebir, Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat gibi ehl-i kelâmın şu âyet-i azîmenin altında yaptıkları muharebe-i ilmiyelerini dinleyelim. Zira, bu gibi fikrî harpler, ehl-i nazarı dikkate dâvet eder. Binaenaleyh, onların bu âyette takip ettikleri cihetleri kontrol lâzımdır.

Evet, Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat'in sırat-ı müstakîm üzerine olduğunu, ötekilerin ya ifrata veya tefrite maruz kaldıklarını isbat için, bazı münasebetlerin zikri lâzımdır.

Birincisi: Tahakkuk etmiş hakâiktendir ki; tesir-i hakikî, yalnız ve yalnız Allah'ındır. Öyleyse, Ehl-i İ'tizal'in abde verdiği tesir-i hakikî hilâf-ı hakikattir.

İkincisi: Allah Hakîm'dir; öyleyse, sevap ve ikab abes değildir, ancak istihkaka göredir. Öyleyse ıztırar ve cebir yoktur.

Üçüncüsü: Her şeyin biri mülk, diğeri melekût, yani biri dış, diğeri iç olmak üzere iki ciheti vardır.

Mülk ciheti, bazı şeylerde güzeldir, bazı şeylerde de çirkin görünür. Aynanın arka yüzü gibi.

Melekût ciheti ise, her şeyde güzeldir ve şeffaftır. Aynanın dış yüzü gibi. Öyleyse, çirkin görünen şeyin yaratılışı, çirkin değildir, güzeldir. Ve aynı zamanda o gibi çirkinlerin yaratılışı, mehasini ikmal içindir. Öyleyse, çirkinin de bir nevi güzelliği vardır. Binaenaleyh, bu hususta Ehl-i İ'tizal'in "Çirkin şeylerin halkı Allah'a ait değildir." dedikleri safsataya mahal kalmadı.

Dördüncüsü: Meselâ darp ve katle terettüp eden elem ve ölüm gibi "hâsıl-ı bilmasdar" ile tabir edilen şey, mahlûk ve sabit olmakla beraber, câmiddir. İlm-i sarfta malûmdur ki; câmidlerden ism-i fâil gibi sıfatlar yapılamaz. Ancak kisbî, nisbî, itibarî olan mânâ-yı masdarîden yapılabilir. Öyleyse, ölümün halkı katl değildir. Öyleyse, Ehl-i İ'tizâl'in hatalarına, hata nazarıyla bakılmalıdır.

---

[1] "Allah, onların kalblerini ve kulaklarını mühürlemiş olup, gözleri üzerinde de bir perde vardır. Çok büyük ve dehşetli bir azaptır onların hakkı." (Bakara sûresi, 2/7)

Beşincisi: İnsanın katl gibi zahirî ve ihtiyarî olan fiilleri, nefsin meyelânına intihâ eder. Cüz-ü ihtiyarî denilen şu nefis meyelânı üzerine münazaalar deveran eder.

Altıncısı: Âdetullah üzerine, irade-i külliye-i ilâhiye, abdin irade-i cüz'iyesine bakar. Yani, bunun bir fiile taallukundan sonra, o taalluk eder. Öyleyse cebir yoktur.

Yedincisi: İlim, malûma tâbidir. Bu kaziyyeye göre, malûm, ilme tâbi değildir; çünkü devir lâzım gelir. Öyleyse, bir insan, amelen yaptığı bir fiilin esbâbını kadere havale etmekle taallül ve bahaneler gösteremez.

Sekizincisi: Ölüm gibi hâsıl-ı bilmasdar denilen şey, kesb gibi bir masdara mütevakkıftır. Yani, âdetullah üzerine, o hâsıl-ı bilmasdarın vücuduna şart kılınmıştır. Kesb denilen masdarda, çekirdek ve ukde-i hayatiye meyelândır. Bu düğümün açılmasıyla, meseledeki düğüm de açılır.

Dokuzuncusu: Cenâb-ı Hakk'ın ef'âlinde tercih edici bir garaza, bir illete ihtiyaç yoktur. Ancak tercih edici, Cenâb-ı Hakk'ın ihtiyarıdır.

Onuncusu: Bir emrin, behemehal bir müessirin tesiriyle vücuda gelmesi lâzımdır ki, tereccüh bilâ-müreccih lâzım gelmesin. Amma itibarî emirlerde tahsis edici bir şey bulunmasa bile muhâl lâzım gelmez.

On birincisi: Bir şey, vücudu vâcip olmadıkça vücuda gelmez. Evet, irade-i cüz'iyenin taallukuyla irade-i külliyenin taalluku bir şeyde içtima ettikleri zaman, o şeyin vücudu vacip olur ve derhal vücuda gelir.

On ikincisi: Bir şeyin vücudunu bilmekle, mahiyetini bilmek lâzım gelmez. Ve bir şeyi bilmemekle, o şeyin adem-i vücudu lâzım gelmez. Binaenaleyh, cüz-ü ihtiyarînin mahiyetinin tabir edilememesi, vücudunun kat'iyetine münâfi değildir.

Nazar-ı dikkatinize arz ettiğim şu esasları tam mânâsıyla anladıktan sonra, şu maruzatımı da dinleyiniz:

Biz Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat, Ehl-i İ'tizal'e karşı diyoruz ki: Abd, kesb denilen masdardan neşet eden, hâsıl-ı bilmasdar olan esere hâlık değildir. Abdin elinde ancak ve ancak kesb vardır. Zira Allah'tan başka müessir-i hakikî yoktur. Zaten tevhid de öyle ister.

Sonra Ehl-i Cebr'e döner söyleriz ki: Abd, bir ağaç gibi bütün bütün ıztırar ve cebir altında değildir. Elinde küçük bir ihtiyar vardır. Çünkü Cenâb-ı Hak, Hakîm'dir, cebir gibi zulümleri intac eden şeylerden münezzehtir.

Suâl: Cüz-ü ihtiyarî denilen şey nedir? Ne kadar etrafı kazılırsa, altından cebir çıkıyor! Bu nasıl bir şeydir?

Cevap:

Birincisi: Fıtrat ile vicdan, ihtiyarî emirleri, ıztırarî emirlerden tefrik eden gizli bir şeyin vücuduna şehadet ediyorlar. Tayin ve tabirine olan acz, vücuduna halel getirmez.

İkincisi: Abdin bir fiile olan meyelânı, Eş'arîlerin mezhebi gibi mevcut bir emir ise de, o meyelânı bir fiilden diğer bir fiille çevirmekle yapılan tasarruf, itibarî bir emir olup abdin elindedir.

Eğer Mâturidîlerin mezhebi gibi o meyelânın bizzat bir emr-i itibarî olduğuna hükmedilirse, o emr-i itibarînin sübut ve tayini, kendisinin bir illet-i tâmme olduğunu istilzam etmez ki, irade-i külliyeye ihtiyaç kalmasın. Çünkü çok defalar meyelânın vukuunda fiil vâki olmaz.

Hülâsa: Âdetullahın cereyanı üzerine hâsıl-ı bilmasdarın vücudu, masdara mütevakkıftır. Masdarın esası ise meyelândır. Meyelân veya meyelândaki tasarruf mevcudattan değildir ki, bir müessire ihtiyacı olsun. Mâdum da değildir ki, hâsıl-ı bilmasdar gibi mevcut olan bir şeyin vücuduna şart kılınmasına veya sevap ve ikaba sebep olmasına cevaz olmasın.

Suâl: İlm-i ezelînin veya irade-i ezeliyenin bir fiille taallukları ihtiyara mahal bırakmıyor.

Cevap:

Birincisi: Abdin ihtiyarından neşet eden bir fiile ilm-i ezelînin taalluku, o ihtiyara münafi ve mâni değildir. Çünkü müessir, ilim değildir, kudrettir. İlim, malûma tâbidir.

İkincisi: İlm-i ezelî, muhit olduğu için, müsebbebâtla esbâbı birlikte abluka eder, içine alır. Yoksa ilm-i ezelî, zannedildiği gibi uzun bir silsilenin başı değildir ki, esbaptan tegafül ile, yalnız müsebbebât o mebdee isnad edilsin.

Üçüncüsü: Malûm nasıl bir keyfiyet üzerine olursa, ilim öylece taalluk eder. Öyleyse, malûmun mekayisi ve esbâbı, kadere isnad edilemez.

Dördüncüsü: Zannedildiği gibi, irade-i külliyenin bir defa müsebbebe, bir defa da sebebe ayrı ayrı taalluku yoktur. Ancak, müsebbeple sebebe bir taalluku vardır.

Bu mezheplerin nokta-yı nazarlarını bir misal ile izah edelim:

Bir adam, bir âletle bir şahsı öldürse, sebebin mâdum olduğunu farz edersek, müsebbebin keyfiyeti nasıl olur?

Ehl-i Cebr'in nokta-yı nazarları: "Ölecekti." Çünkü onlarca taalluk ikidir. Ve sebeple müsebbeb arasında inkıta câizdir.

Ehl-i İ'tizalce: "Ölmeyecekti." Çünkü onlarca muradın iradeden tahallüfü câizdir.

Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaatçe, bu misalde sükût ve tevakkuf lâzımdır. Çünkü irade-i külliyenin sebeple müsebbebe bir taalluku vardır. Bu itibarla, sebebin ademi farz edilirse, müsebbebin de farz-ı ademi lâzım gelir. Çünkü taalluk birdir. Cebir ve İ'tizal, ifrat ve tefrittir.

İkinci Bir Mukaddime

Ehl-i tabiat, esbaba hakikî bir tesir veriyor.

Mecusîler, biri şerre, diğeri hayra olmak üzere iki hâlıka itikat ediyorlar.

Ehl-i İ'tizal de, "Ef'âl-i ihtiyariyenin hâlıkı abddir." diyor. Bu üç mezhebin esası, bâtıl bir vehm-i mahz, bir hata ve huduttan tecavüzdür. Bu vehmi izale için, birkaç meseleyi dinlemek lâzımdır.

Birincisi: İnsanın dinlemesi, konuşması, düşünmesi cüz'î olduğu için, teâkub suretiyle eşyaya taalluk ettiği gibi, himmeti de cüz'îdir; nöbetle eşya ile meşgul olabilir.

İkincisi: İnsanın kıymetini tayin eden, mahiyetidir. Mahiyetin değeri ise, himmeti nisbetindedir. Himmeti ise, hedef ittihaz ettiği maksadın derece-i ehemmiyetine bakar.

Üçüncüsü: İnsan hangi bir şeye teveccüh ederse, onunla bağlanır ve onda fâni olur. Bu sırra binaendir ki, insanlar, hasis ve cüz'î şeyleri büyük adamlara isnad etmezler, ancak esbaba ve vesâile atfederler. Sanki, hasis insanlarla iştigal onların vakarına münasip olmadığı gibi, cüz'î şeyler de onların azîm himmetlerini işgal etmeye lâyık değildir!

Dördüncüsü: İnsan, bir şeyin ahvâlini muhakeme ettiği zaman, o şeyin rabıtalarını, esbâbını, esaslarını evvelâ kendi nefsinde, sonra ebnâ-yı cinsinde, sonra etraftaki mümkinâtta taharrî eder. Hatta hiçbir suretle mümkinâta müşabeheti olmayan Cenâb-ı Hakk'ı düşünecek olursa, kuvve-i vâhimesi

ile bir insanın mekayisini, esasatını, ahvâlini mikyas yaparak Cenâb-ı Hakk'ı düşünmeye başlar. Hâlbuki, Cenâb-ı Hakk'a bu gibi mikyaslarla bakılamaz. Zira, sıfâtı inhisar altında değildir.

Beşincisi: Cenâb-ı Hakk'ın kudret, ilim, iradesi, şemsin ziyası gibi bütün mevcudata âmm ve şâmil olup, hiçbir şeyle muvâzene edilemez; Arş-ı Âzam'a taalluk ettikleri gibi, zerrelere de taalluk ederler. Cenâb-ı Hak, şems ve kameri halkettiği gibi, sineğin gözünü de O halketmiştir. Cenâb-ı Hak, kâinatta vaz' ettiği yüksek mizan gibi, hurdebînî hayvanların bağırsaklarında da pek ince ve latîf bir nizam vaz' etmiştir. Semâdaki ecrâmı birbiriyle rapteden cazibe-i umumî kanunu gibi, cevahir-i ferdi de, yani zerratı da o kanunun bir misliyle nazmetmiştir. Sanki bu zerrat âlemi, o semâvî âleme küçük bir misaldir. Hülâsa, aczin müdahalesi ile kudret mertebeleri ayrılır. Aczi mümteni olan kudretçe, büyük-küçük birdir.

Altıncısı: Kudret-i ezeliye, en evvel eşyanın melekût, yani içyüzüne taalluk eder. Bu yüz ise, ale'l-umum güzel ve şeffaftır. Evet, şems ve kamerin yüzleri parlak olduğu gibi, gecenin ve bulutların da iç yüzleri ziyadârdır.

Yedincisi: Beşerin zihni ve fikri, Cenâb-ı Hakk'ın azametine bir mikyas, kemâlâtına bir mizan, evsafının muhakemesine bir vasıta bulmak vüs'atinde değildir; ancak cemi' masnuatından ve mecmu-u âsârından ve bütün ef'âlinden tahassul ve tecelli eden bir vecihle bakılabilir. Evet, zerre mir'ât olur, fakat mikyas olamaz.

Bu meselelerden tebarüz ettiği vecihle, Cenâb-ı Hakk'ın mümkinâta kıyas edilmesi ve mümkinâtın O'nun şuunatına mikyas yapılması, en büyük cehalet ve hamakattir. Çünkü aralarındaki fark, yerden göğe kadardır.

Evet, vâcibi mümkine kıyas etmekten, pek garip ve gülünç şeyler çıkar. Meselâ;

Ehl-i tabiat, o aldatıcı kıyas ile, tesir-i hakikîyi, esbaba;

Ehl-i İ'tizal, halk-ı ef'âli, abde;

Mecusîler, şerri, ikinci bir hâlıka isnad etmeye mecbur olmuşlardır. Güya zuumlarınca Cenâb-ı Hak, azamet-i kibriya ve tenezzühü dolayısıyla, bu gibi hasis ve çirkin şeylere tenezzül etmez! Demek, akılları vehimlerine esir olanlar, bu gibi gülünç şeyleri doğururlar.

> **İhtar**: Müminlerden de, vesvese cihetiyle bu vehme maruz kalanlar vardır; dikkat etmek lâzımdır.

Bu âyetin kelimeleri arasında nazmı icap eden münasebetlere gelelim:

خَتَمَ 'nin لَا يُؤْمِنُونَ ile irtibatı ve onun arkasında zikredilmesi, cezanın cürme terettübü kabilindendir. Yani onlar vaktâ ki cüz-ü ihtiyarîlerini ifsat etmekle imana gelmediler; kalblerinin hatmiyle tecziye edildiler.

خَتَمَ tabiri, onların dalâletlerini tasvir eden temsîlî bir üslûba işarettir. Şöyle ki:

Kalb gözü, sanki cevahire bir hazine olmak üzere Cenâb-ı Hak tarafından yapılan bir binadır. Vaktâ ki sû-i ihtiyarlarıyla ifsada uğradı ve cevherlere yapılan yerler, yılanlar ve akreplerle doldu; kapısı hatmedildi ki, o sârî hastalıktan başkaları mutazarrır olmasın.

اَللّٰهُ: Zamir-i mütekellimin yerine ism-i zâhirin gelmesi, tekellümden gaybete iltifattır. Ve bu iltifatta latîf bir nükte vardır. Şöyle ki:

لَا يُؤْمِنُونَ 'den sonra بِاللّٰهِ mukadder ve menvî (maksut) olduğuna nazaran, sanki nur-u mârifet onların kalblerinin kapılarına geldiği zaman kalblerini açıp kabul etmediklerinden, Allah da gazaba gelerek kalblerini hatmetti.

عَلٰى: خَتَمَ, fiil-i müteaddî olduğu halde عَلٰى ile zikredilmesi, hatmedilen kalbin dünyaya bakan kapısı değil, ancak âhirete nâzır olan kapısı seddedilmiş olduğuna işarettir..

Ve kezâ hatmin alâmet-i mânâsını ifade eden vesm'i (damga) tazammun ettiğine işarettir. Sanki o hatim, o mühür, kalblerinin üstünde sâbit bir damgadır ve silinmez bir alâmettir ki, daima melâikeye görünür.

Suâl: Bu âyette kalbin sem' ve basara takdimindeki hikmet nedir?

Cevap: Kalb, imanın mahalli olduğu gibi, en evvel Sâni'i arayan ve isteyen ve Sâni'in vücudunu delâiliyle ilân eden, kalb ile vicdandır. Zira kalb, hayat malzemesini düşünürken, en büyük bir acze maruz kaldığını hisseder etmez, derhal bir nokta-yı istinadı; kezâlik, emellerinin tenmiyesi (nemalandırmak) için bir çare ararken, derhal bir nokta-yı istimdadı aramaya başlar. Bu noktalar ise, iman ile elde edilebilir. Demek, kalbin sem' ve basara hakk-ı takaddümü vardır.

İhtar: Kalbden maksat, sanevberî (çam kozalağı) gibi bir et parçası değildir. Ancak, bir latîfe-i rabbâniyedir ki, mazhar-ı hissiyatı vicdan, mâkes-i efkârı dimağdır. Binaenaleyh, o latîfe-i rabbâniyeyi tazammun eden o et parçasına *kalb* tabirinden şöyle bir letafet çıkıyor ki, o latîfe-i rabbâniyenin insanın maneviyatına yaptığı hizmet, cism-i sanevberînin cesede yaptığı hizmet gibidir.

Evet, nasıl ki bütün aktar-ı bedene mâü'l-hayatı neşreden o cism-i sanevberî, bir makine-i hayattır ve maddî hayat onun işlemesiyle kaimdir; sekteye uğradığı zaman cesed de sukuta uğrar.

Kezâlik, o latîfe-i rabbâniye a'mâl ve ahvâl ve mâneviyatın hey'et-i mecmuasını hakikî bir nur-u hayat ile canlandırır, ışıklandırır; nur-u imanın sönmesiyle, mahiyeti, meyyit-i gayr-i müteharrik gibi bir heykelden ibaret kalır.

وَعَلٰى سَمْعِهِمْ[1] de عَلٰى 'nın tekrarı, kalb ile sem'a vurulan hatemlerin her birisi müstakil bir nevi delâile ait olduğuna işarettir.

Evet, kalbin hatmi, delâil-i kalbiye ve vicdaniyeye aittir. Sem'in hatmi, delâil-i nakliye ve hariciyeye aittir. Ve kezâ, her iki hatmin bir cinsten olmadığına bir remizdir.

Suâl: *Kalb* ile *basar*'ın cem sîgasıyla, *sem*'in müfred suretinde zikirlerinde ne gibi bir hikmet vardır?

Cevap: Kalb ile basarın taalluk ettikleri şeyler mütehalif, yolları mütebayin, delilleri mütefâvit, talim ve telkin edicileri mütenevvidir. Sem' ise, kalb ve basarın hilâfına, masdardır. İşittiren ferttir. Cemaatin işittikleri, ferttir. İşiten fert, fert olur. Bunun için müfred olarak iki cem'in arasına düşmüştür.

Suâl: Kalbden sonra tercihen sem'in zikredilmesi neye binaendir?

Cevap: Melekât ve malûmât-ı kalbiye, ale'l-ekser kulak penceresinden kalbe girerler. Bu itibarla, sem', kalbe yakındır. Ve aynı zamanda, cihât-ı sitteden malûmât aldığı cihetle kalbe benziyor. Zira göz, yalnız ön ciheti görür. Bunlar ise her tarafı görürler.

وَعَلٰى أَبْصَارِهِمْ غِشَاوَةٌ[2] 'de, üslûbun tağyiriyle, cümle-i fiiliyeye tercihen cümle-i ismiyenin ihtiyar edilmesi, basar ile görünen delillerin sabit oldukla-

---

1 "(Allah, onların kalblerini) ve kulaklarını (mühürlemiş olup, gözleri üzerinde de bir perde vardır.)" (Bakara sûresi, 2/7)

2 "Gözleri üzerinde de bir perde vardır." (Bakara sûresi, 2/7)

rına, kalb veya sem' ile alınan deliller ise müteceddit ve gayr-i sabit olduklarına işarettir.

Suâl: خَتَمَ[1] ile غِشَاوَةٌ[2] arasında ne fark vardır ki, خَتَمَ اللّٰهُ[3] isnad edilmiştir. غِشَاوَةٌ isnadsız bırakılmıştır?

Cevap: خَتَمَ اللّٰهُ Allah tarafından onların kesblerine bir cezadır. غِشَاوَةٌ ise, Allah tarafından olmayıp, onların meksûbudur. Ve kezâ, mebde itibarıyla rü'yette bir ıztırar vardır; sema'da, tahatturda ihtiyar vardır. Evet, gözün açılmasıyla eşyayı görmemek mümkün değildir. Fakat mesmuâtı dinlemekte veya hâtıratı tahattur etmekte bu ıztırar yoktur. غِشَاوَةٌ tâbiri, gözün yalnız ön cihete hâkim ve nâzır olduğuna işarettir ki, eğer bir perde ile o cihetten alâkası kesilse, bütün bütün kör kalır.

Tenkiri ifade eden غِشَاوَةٌ 'deki tenvin, onların gözleri üstündeki perde, malûm olmayan bir yerde olup, ondan sakınmak onlar için mümkün olmadığına işarettir.

Câr ve mecrûrun غِشَاوَةٌ üzerine takdim edilmesi, en evvel nazar-ı dikkati onların gözlerine çevirtmekle, kalblerindeki sırları göstermek içindir. Zira göz, kalbin aynasıdır.

وَلَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ[4] : **Bu cümlenin mâkabliyle cihet-i münasebeti şudur ki**:

Evvelki cümledeki kelimât ile, şecere-i küfriyenin dünyaya ait acı semerelerine işaret edilmiştir. Bu cümle ile, o mel'un şecerenin âhirette vereceği semeresi zakkum-u cehennemden ibaret olduğuna işaret yapılmıştır.

Suâl: Üslûbun mecrâ-yı tabiîsi وَعَلَيْهِمْ عِقَابٌ شَدِيدٌ[5] cümlesi iken, üslûbun muktezası olan şu cümlenin terkiyle وَلَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ cümlesi ihtiyar edilmiştir. Hâlbuki bu cümledeki kelimeler, nimet ve lezzetler hakkında kullanılan kelimelerdir.

---

1 Mühürlemek.
2 Perde.
3 "Allah mühürlemiştir." (Bakara sûresi, 2/7)
4 "Çok büyük ve dehşetli bir azaptır onların hakkı." (Bakara sûresi, 2/7)
5 Ahirette ise onları şiddetli bir ikâb kuşatacaktır.

Cevap: Şu güzel kelimeleri hâvi olan şu cümlenin onlara karşı zikredilmesi, bir tehekkümdür (istihza), bir tevbihtir, yüzlerine gülmektir. Yani, onların menfaatleri, lezzetleri ve büyük nimetleri ancak ikabdır.

Menfaat ve faydayı ifade eden وَلَهُمْ 'deki ل lisân-ı hâl ile, "Amelinizin faydalı olan ücretini alınız!" diye yüzlerine gülüyor.

"Tatlı" mânâsını tazammun eden عَذَابٌ lafzı, onların küfür ve musibetleriyle istilzaz ettiklerini tezkir ile, sanki lisân-ı hâl ile, "Tatlı amelinizin acısını çekin!" diye tevbih ediyor.

Ale'l-ekser büyük nimetlere sıfat olan عَظِيمٌ kelimesi, cennette nimet-i azîm sahiplerinin hallerini o kâfirlere tezkir ettirmekle, kaybettikleri o nimet-i azîmeye bedel, elîm elemlere düştüklerini ihtar ediyor.

Sonra عَظِيمٌ kelimesi, tâzimi ifade eden عَذَابٌ 'deki tenvine tekiddir.

Suâl: Bir kâfirin mâsiyet-i küfriyesi, mahduttur, kısa bir zamanı işgal ediyor. Ebedî ve gayr-i mütenahi bir ceza ile tecziyesi adalet-i ilâhiyeye uygun olmadığı gibi, hikmet-i ezeliyeye de muvâfık değildir; merhamet-i ilâhiye müsaade etmez.

Cevap: O kâfirin cezası gayr-i mütenahi olduğu teslim edildiği takdirde, kısa bir zamanda irtikâb edilen o mâsiyet-i küfriyenin, gayr-i mütenahi bir cinayet olduğu altı cihetle sabittir:

Birincisi: Küfür üzerine ölen bir kâfir, ebedî bir ömür ile yaşayacak olursa, o gayr-i mütenahi ömrünü behemehal küfürle geçireceği şüphesizdir. Çünkü kâfirin cevher-i ruhu bozulmuştur. Bu itibarla, o bozulmuş olan kalbin gayr-i mütenahi bir cinayete istidadı vardır. Binaenaleyh, ebedî cezası, adalete muhalif değildir.

İkincisi: O kâfirin mâsiyeti mütenahi bir zamanda ise de, gayr-i mütenahi olan umum kâinatın, vahdâniyete olan şehadetlerine gayr-i mütenahi bir cinayettir.

Üçüncüsü: Küfür, gayr-i mütenahi nimetlere küfran olduğundan, gayr-i mütenahi bir cinayettir.

Dördüncüsü: Küfür, gayr-i mütenahi olan zât ve sıfât-ı ilâhiyeye cinayettir.

Beşincisi: İnsanın vicdanı, zâhiren mütenahi ise de, bâtınen ebede bakıyor ve ebedi istiyor. Bu itibarla, gayr-i mütenahi hükmünde olan o vicdan, küfürle mülevves olarak mahvolur, gider.

Altıncısı: Zıt, zıddına muânid ise de, çok hususlarda mümasil olur. Binaenaleyh iman, lezâiz-i ebediyeyi ismar ettiği gibi, küfür de âlâm-ı elîmeyi ve ebediyeyi âhirette intac etmesi, şe'nindendir.

Bu altı cihetten çıkan netice ve gayr-i mütenahi olan bir ceza, gayr-i mütenahi bir cinayete karşı ayn-ı adalettir.

Suâl: Kâfirin o cezasının adalete uygun olduğunu teslim ettik. Fakat azapları intac eden şerlerden hikmet-i ezeliyenin ganî olduğuna ne diyorsun?

Cevap: Kavâid-i esasiyedendir ki, "*Ara sıra vukua gelen şerr-i kalil için hayr-ı kesir terk edilmez; terk edildiği takdirde şerr-i kesir olur.*" Binaenaleyh, hakâik-i nisbiyenin sübutunu izhar etmek, hikmet-i ezeliyenin iktizasındandır. Bu gibi hakâikin tezahürü, ancak şerrin vücuduyla olur. Şerden, haddi tecavüz etmemek için, terhib ve tahvif lâzımdır. Terhibin vicdan üzerine tesiri, terhibi tasdik etmekle olur. Terhibin tasdiki ise, haricî bir azabın vücuduna mütevakkıftır. Zira vicdan, akıl ve vehim gibi haricî ve ebedî hakikat hükmüne geçmiş bir azaptan yapılan terhible müteessir olur. Öyleyse, dünyada olduğu gibi, âhirette de ateşin vücudundan yapılan terhib, tahvif, ayn-ı hikmettir.

Suâl: Pekâlâ, o ebedî ceza hikmete muvâfıktır; kabul ettik. Amma merhamet ve şefkat-i ilâhiyeye ne diyorsun?

Cevap: Azizim! O kâfir hakkında iki ihtimal var. O kâfir, ya ademe gidecektir veya daimî bir azap içinde mevcut kalacaktır. Vücudun –velev cehennemde olsun– ademden daha hayırlı olduğu vicdanî bir hükümdür. Zira adem, şerr-i mahz olduğu gibi, bütün musibet ve mâsiyetlerin de merciidir. Vücûd ise, velev cehennem de olsa, hayr-ı mahzdır. Maahâzâ, kâfirin meskeni cehennemdir ve ebedî olarak orada kalacaktır.

Fakat kâfir, kendi ameliyle bu duruma kesb-i istihkak etmişse de, amelinin cezasını çektikten sonra, ateşle bir nevi ülfet peyda eder ve evvelki şiddetlerden azade olur. O kâfirlerin dünyada yaptıkları a'mâl-i hayriyelerine mükâfâten, şu merhamet-i ilâhiyeye mazhar olduklarına dair işârât-ı hadisiye vardır.

Maahâzâ, cinayetin lekesini izale veya hacaletini tahfif, veyahut icrâ-yı adalete iştiyak için cezayı hüsn-ü rıza ile kabul etmek, ruhun fıtrî olan şe'nidir.

Evet, dünyada, çok namus sahipleri, cinayetlerinin hicabından kurtulmak için, kendilerine cezanın tatbikini istemişlerdir.. ve isteyenler de vardır.

Münafıklar hakkındaki on üç âyetin tefsiri, umumî değil hususî bir ders olduğundan; bilâhare neşredilmek üzere buradan çıkarılmış olup, o bahisten yalnız kizb hakkındaki aşağıdaki parça alınmıştır.

Yedinci cümleyi teşkil eden بِمَا كَانُوا يَكْذِبُونَ[1]'nin vech-i irtibatı:

Münafıkların mezkûr cinayetleri arasında عَذَابٌ kelimesinin yalnız kizbe ta'lik edilmesi, kizbin şiddet-i kubh ve çirkinliğine işarettir. Bu işaret dahi, kizbin ne kadar tesirli bir zehir olduğuna bir şahid-i sadıktır.

- ✓ Zira kizb, küfrün esasıdır.
- ✓ Kizb, nifâkın birinci alâmetidir.
- ✓ Kizb, kudret-i ilâhiyeye bir iftiradır.
- ✓ Kizb, hikmet-i rabbâniyeye zıttır.
- ✓ Ahlâk-ı âliyeyi tahrip eden, kizbdir.
- ✓ Âlem-i İslâm'ı zehirlendiren, ancak kizbdir.
- ✓ Âlem-i beşerin ahvâlini fesada veren, kizbdir.
- ✓ Nev-i beşeri kemâlâttan geri bırakan, kizbdir.
- ✓ Müseylime-i Kezzab ile emsâlini âlemde rezil ve rüsvây eden, kizbdir.

İşte bu sebeplerden dolayıdır ki, bütün cinayetler içinde tel'ine, tehdide tahsis edilen, kizbdir.

Bu âyet, insanları, bilhassa müslümanları dikkate dâvet eder.

Suâl: Bir maslahata binaen kizbin caiz olduğu söylenilmektedir. Öyle midir?

Cevap: Evet, kat'î ve zarurî bir maslahat için mesağ-ı şer'î vardır. Fakat hakikate bakılırsa, maslahat dedikleri şey bâtıl bir özürdür. Zira usûl-ü şeriatta takarrur ettiği veçhile, mazbut ve miktarı muayyen olmayan bir şey, hükümlere illet ve medar olamaz; çünkü miktarı bir had altına alınmadığından sû-i istimâle uğrar. Maahâzâ, bir şeyin zararı menfaatine galebe ederse, o şey mensuh ve gayr-i muteber olur. Maslahat, o şeyi terk etmekte olur.

---

[1] "Sürekli yalan söyleyip durdukları için (onların hakkı sadece çok acı bir azaptır.)" (Bakara sûresi, 2/10)

Evet, âlemde görünen bu kadar inkılâplar ve karışıklıklar, zararın, özür telâkki edilen maslahata galebe etmesine bir şahittir.

Fakat kinaye veya târiz suretiyle, yani gayr-i sarih bir kelimeyle söylenilen yalan, kizbden sayılmaz.

Hülâsa, yol ikidir: Ya sükût etmektir; çünkü söylenilen her sözün doğru olması lâzımdır… Veya sıdktır; çünkü İslâmiyet'in esası, sıdktır.

✓ İmanın hâssası, sıdktır.

✓ Bütün kemâlâta îsal edici, sıdktır.

✓ Ahlâk-ı âliyenin hayatı, sıdktır.

✓ Terakkiyâtın mihveri sıdktır.

✓ Âlem-i İslâm'ın nizamı, sıdktır.

✓ Nev-i beşeri kâbe-i kemâlâta îsal eden sıdktır.

✓ Ashab-ı kiramı bütün insanlara tefevvuk ettiren, sıdktır.

✓ Muhammed-i Hâşimî'yi *(aleyhissalâtü vesselâm)* merâtib-i beşeriyenin en yükseğine çıkaran, sıdktır.

يَا أَيُّهَا النَّاسُ اعْبُدُوا رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُمْ وَالَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ ۝ الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ الْأَرْضَ فِرَاشًا وَالسَّمَاءَ بِنَاءً وَأَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَخْرَجَ بِهِ مِنَ الثَّمَرَاتِ رِزْقًا لَكُمْ ۖ فَلَا تَجْعَلُوا لِلَّهِ أَنْدَادًا وَأَنْتُمْ تَعْلَمُونَ[1]

Yani, "Ey insanlar! Sizi ve sizden evvelkileri yaratan Rabbinize ibadet ediniz ki, takvâ mertebesine vâsıl olasınız. Ve yine Rabbinize ibadet ediniz ki, arzı size döşek, semâyı binanıza dam yapmış ve semâdan suları indirmiş ki, sizlere rızık olmak üzere yerden meyve ve sair gıdaları çıkartsın. Öyleyse, Allah'a misil ve şerik yapmayınız. Bilirsiniz ki, Allah'tan başka mâbud ve hâlıkınız yoktur."

Mukaddime

Akaidî ve imanî hükümleri kavî ve sabit kılmakla meleke haline getiren, ancak ibadettir. Evet, Allah'ın emirlerini yapmaktan ve nehiylerinden sakınmaktan ibaret olan ibadetle, vicdanî ve aklî olan imanî hükümler terbiye ve takviye edilmezse, eserleri ve tesirleri zayıf kalır. Bu hale, âlem-i İslâm'ın hâl-i hazırdaki vaziyeti şahittir.

Ve kezâ, ibadet, dünya ve âhiret saadetlerine vesile olduğu gibi, meâş ve meâda, yani dünya ve âhiret işlerini tanzime sebeptir ve şahsî ve nev'î kemâlâta vasıtadır ve Hâlık ile abd arasında pek yüksek bir nisbet ve şerefli bir rabıtadır.

İbadetin dünya saadetine vesile olduğunu izah eden cihetler:

Birisi: İnsan, bütün hayvanlardan mümtaz ve müstesna olarak, acîb ve latîf bir mizaçla yaratılmıştır. O mizaç yüzünden, insanda çeşit çeşit meyiller, arzular meydana gelmiştir. Meselâ, insan, en müntehap şeyleri ister, en güzel şeylere meyleder, ziynetli şeyleri arzu eder, insaniyete lâyık bir maişet ve bir şerefle yaşamak ister.

Şu meyillerin iktizası üzerine, yiyecek, giyecek ve sair hâcetlerini istediği gibi, güzel bir şekilde tedarikinde çok sanatlara ihtiyacı vardır. O sanatlara vukufu olmadığından, ebnâ-yı cinsiyle teşrik-i mesai etmeye mecbur olur ki, her birisi, semere-i sa'yiyle arkadaşına mübadele suretiyle yardımda bulunsun ve bu sayede ihtiyaçlarını tesviye edebilsinler.

---

1 Bakara sûresi, 2/21-22.

Fakat insandaki "kuvve-i şeheviye", "kuvve-i gadabiye", "kuvve-i akliye" Sâni tarafından tahdit edilmediğinden ve insanın cüz-ü ihtiyarîsiyle terakkîsini temin etmek için bu kuvvetler başıboş bırakıldığından, muamelâtta zulüm ve tecavüzler vukua gelir. Bu tecavüzleri önlemek için, cemaat-i insaniye, çalışmalarının semerelerini mübadele etmekte adalete muhtaçtır.

Lâkin her ferdin aklı, adaleti idrakten âciz olduğundan, küllî bir akla ihtiyaç vardır ki, fertler, o küllî akıldan istifade etsinler. Öyle küllî bir akıl da ancak kanun şeklinde olur. Öyle bir kanun, ancak şeriattır.

Sonra, o şeriatın tesirini, icrasını, tatbikini temin edecek bir merci, bir sahip lâzımdır. O merci ve o sahip de ancak peygamberdir.

Peygamber olan zâtın da, zahiren ve bâtınen halka olan hâkimiyetini devam ettirmek için, maddî ve mânevî bir ulviyete ve bir imtiyaza ihtiyacı olduğu gibi, Hâlık ile olan derece-i münasebet ve alâkasını göstermek için de bir delile ihtiyacı vardır. Böyle bir delil de ancak mu'cizelerdir.

Sonra, Cenâb-ı Hakk'ın emirlerine ve nehiylerine itaat ve inkıyadı tesis ve temin etmek için, Sâni'in azametini zihinlerde tesbit etmeye ihtiyaç vardır. Bu tesbit de, ancak akaid ile, yani ahkâm-ı imaniyenin tecellisiyle olur. İmanî hükümlerin takviye ve inkişaf ettirilmesi, ancak tekrarla teceddüd eden ibadet ile olur.

İkincisi: İbadet, fikirleri Sâni-i Hakîm'e çevirttirmek içindir. Abdin Sâni-i Hakîm'e olan teveccühü, itaat ve inkıyadını intac eder. İtaat ve inkıyad ise, abdi intizam-ı ekmel altına idhal eder. Abdin intizam altına girmesiyle ve nizama ittibâ etmesiyle, hikmetin sırrı tahakkuk eder. Hikmet ise, kâinat sayfalarında parlayan sanat nakışlarıyla tebarüz eder.

Üçüncüsü: İnsan, santral gibi, bütün hilkatin nizamlarına ve fıtratın kanunlarına ve kâinattaki nevâmis-i ilâhiyenin şualarına bir merkezdir. Binaenaleyh, insanın, o kanunlara intisab ve irtibat etmesi ve o namusların eteklerine yapışıp temessük etmesi lâzımdır ki, umumî cereyanı temin etsin. Ve tabakât-ı âlemde deveran eden dolapların hareketlerine muhalefetle o dolapların çarkları altında ezilmesin. Bu da, ancak o emir ve nevâhîden ibaret olan ibadet ile olur.

Dördüncüsü: Emirleri imtisâl, nehiylerden içtinap etmek sayesinde, bir fert, heyet-i içtimaiyede çok mertebeler ile nisbet peyda eder ve alâkadar olur. Bilhassa ahkâm-ı diniye ve mesalih-i umumiye hususunda, bir fert, bir

nevi hükmüne geçer. Yani, pek çok hukuklar, haysiyetler, irşadlar, tâlimler, ıslahlar gibi vazifeler, bir şahsa yüklenir. Eğer o emri imtisâl, nevâhîden içtinap eden o şahıs olmasa, o vazifeler tamamen pâyimâl olur.

Beşincisi: İnsan, İslâmiyet sayesinde, ibadet sâikasıyla bütün müslümanlara karşı sabit bir münasebet peyda eder ve kavî bir irtibat ve bağlılık elde eder. Bunlar ise, sarsılmaz bir uhuvvete, hakikî bir muhabbete sebep olur. Zaten heyet-i içtimaiyenin kemâline ve terakkisine ilk ve en birinci basamaklar, uhuvvet ile muhabbettir.

İbadetin şahsî kemâlâta sebep olduğunun izahı:

İnsan, cismen küçük, zayıf ve âciz olmakla beraber, hayvanâttan addedildiği halde, pek yüksek bir ruhu taşıyor. Ve pek büyük bir istidada mâliktir. Ve hasredilmeyecek derecede meyilleri vardır. Ve gayr-i mütenahi emeller sahibidir ve addedilemez fikirleri vardır. Ve gayr-i mahdud şeheviye ve gadabiye gibi kuvveleri vardır. Ve öyle acaip bir yaratılışı vardır ki, sanki bütün envâ ve âlemlere fihriste olarak yaratılmıştır.

✓ İşte, böyle bir insanın o yüksek ruhunu inbisat ettiren, ibadettir.

✓ İstidatlarını inkişaf ettiren, ibadettir.

✓ Meyillerini temyiz ve tenzih ettiren, ibadettir.

✓ Emellerini tahakkuk ettiren, ibadettir.

✓ Fikirlerini tevsî ve intizam altına alan, ibadettir.

✓ Şeheviye ve gadabiye kuvvelerini had altına alan, ibadettir.

✓ Zâhirî ve bâtınî uzuvlarını ve duygularını kirleten tabiat paslarını izale eden, ibadettir.

✓ İnsanı, mukadder olan kemâlâtına yetiştiren, ibadettir.

✓ Abd ile Mâbud arasında en yüksek ve en latîf olan nisbet, ancak ibadettir.

✓ Evet kemâlât-ı beşeriyenin en yükseği, şu nisbet ve münasebettir.

> **İhtar**: İbadetin ruhu, ihlâstır. İhlâs ise, yapılan ibadetin yalnız emredildiği için yapılmasıdır. Eğer başka bir hikmet ve bir fayda ibadete illet gösterilse, o ibadet bâtıldır. Faydalar, hikmetler yalnız müreccih olabilirler, illet olamazlar.

Kur'ân-ı Kerîm vaktâ ki يَا أَيُّهَا النَّاسُ اعْبُدُوا[1]... الخ emriyle insanları ibadete dâvet etti; sanki lisân-ı hâl ile "Ne için ibadet yapalım? İlleti nedir?" diye sorulan suali, Kur'ân-ı Kerîm [2]رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُمْ cümleleriyle cevaplandırmak üzere Sâni'in vücud-u vahdetine dair burhanları zikretmeye başladı.

Mukaddime

Ateşin dumana olan delâleti gibi, müessirden esere yapılan istidlâle "burhan-ı limmî" denildiği gibi; dumanın ateşe olan delâleti gibi eserden müessire olan istidlâle de "burhan-ı innî" denir. Burhan-ı innî, şüphelerden daha salimdir.

Bu âyetin, Sâni'in vücûd ve vahdetine işaret eden delillerinden biri de, **"İnâyet Delili"**dir. Bu delil, kâinatı ve kâinatın eczasını ve envâını ihtilâlden, ihtilâftan, dağılmaktan kurtarıp bütün hususatını intizam altına almakla kâinata hayat veren nizamdan ibarettir. Bütün maslahatların, hikmetlerin, faydaların, menfaatlerin menşei, bu nizamdır. Menfaatlerden, maslahatlardan bahseden bütün âyât-ı Kur'âniye, bu nizam üzerine yürüyor ve bu nizamın tecellisine mazhardır. Binaenaleyh, bütün mesâlihin, fevâidin ve menâfiin mercii olan ve kâinata hayat veren bir nizam, elbette ve elbette bir Nâzımın vücuduna delâlet ettiği gibi, o Nâzımın kast ve hikmetine de delâlet etmekle, kör tesadüfün vehimlerini nefyeder.

Ey insan! Eğer senin fikrin, nazarın şu yüksek nizamı bulmaktan âciz ise ve istikrâ-yı tâm ile, yani umumî bir araştırmayla da o nizamı elde etmeye kadir değilsen, insanların telâhuk-u efkâr denilen fikirlerinin birleşmesinden doğan ve nev-i beşerin havassı (duyguları) hükmünde olan fünûn ile kâinata bak ve sayfalarını oku ki, akılları hayrette bırakan o yüksek nizamı göresin.

Evet, kâinatın her bir nev'ine dair bir fen teşekkül etmiş veya etmektedir. Fen ise kavâid-i külliyeden ibarettir. Kaidenin külliyeti ise, nizamın yüksekliğine ve güzelliğine delâlet eder. Zira nizamı olmayanın, külliyeti olamaz.

Meselâ, "Her âlimin başında beyaz bir amâme var." Külliyetle söylenilen şu hüküm, ulemâ nev'inde intizamın bulunmasına bakar. Öyleyse, umumî

---

1 "Ey insanlar! (Hem Sizi hem de sizden önceki insanları yaratan) Rabbinize ibadet ediniz." (Bakara sûresi, 2/21).

2 "Sizi (ve sizden evvelkileri) yaratan Rabbiniz..." (Bakara sûresi, 2/21)

bir teftiş neticesinde fünûn-u kevniyeden her birisi, kaidelerinin külliyetiyle kâinatta yüksek bir nizamın bulunmasına bir delildir. Ve her bir fen nurlu bir burhan olup, mevcudatın silsilelerinde salkımlar gibi asılıp sallanan maslahat semerelerini ve ahvâlin değişmesinde gizli olan faydaları göstermekle Sâni'in kast ve hikmetini ilân ediyorlar. Âdeta vehim şeytanlarını tardetmek için her bir fen, birer necm-i sâkıptır. Yani, bâtıl vehimleri delip yakan birer yıldızdırlar.

Ey arkadaş! O nizamı bulmak için umum kâinatı araştırmaktansa, şu misale dikkat et, matlubun hâsıl olur:

Gözle görünmeyen bir mikrop, bir hayvancık, küçüklüğüyle beraber pek ince ve garip bir makine-i ilâhiyeyi hâvidir. O makine mümkinâttan olduğundan, vücûd ve ademi, mütesâvidir. İlletsiz vücuda gelmesi muhaldir. O makinenin bir illetten vücuda geldiği zarurîdir. O illet ise, esbab-ı tabiiye değildir. Çünkü o makinedeki ince nizam, bir ilim ve şuurun eseridir. Esbab-ı tabiiye ise, ilimsiz, şuursuz, camid şeylerdir. Akılları hayrette bırakan o ince makinenin esbab-ı tabiiyeden neşet ettiğini iddia eden adam, esbâbın her bir zerresine Eflâtun'un şuurunu, Calinos'un hikmetini îtâ etmekle beraber, o zerrât arasında bir muhaberenin de mevcut olmasını itikat etmelidir. Bu ise, öyle bir safsata ve öyle bir hurafedir ki, meşhur sofestâîyi bile utandırıyor.

Maahâzâ, esbab-ı maddiyede esas ittihaz edilen kuvve-i câzibe ile kuvve-i dâfianın inkısama kabiliyeti olmayan bir cüzde birlikte içtimaları iltizam edilmiştir. Hâlbuki bunlar birbirlerine zıt olduklarından, içtimaları caiz değildir. Fakat, câzibe ve dâfia kanunlarından maksat, "âdetullah" ile tâbir edilen kavanin-i ilâhiye ise ve tabiat ile tesmiye edilen şeriat-ı fıtriye ise, câizdir. Lâkin, kanunluktan tabiata, vücud-u zihnîden vücud-u haricîye, umûr-u itibariyeden umûr-u hakikiyeye âlet olmaktan müessir olmaya çıkmamak şartıyla makbuldür. Aksi takdirde caiz değildir.

Ey arkadaş! Misal olarak gösterdiğim o küçük hurdebînî hayvancığın, yani mikrobun büyük fabrikasındaki nizam ve intizamı aklınla gördüğün takdirde başını kaldır, kâinata bak. Emin ol ki; kâinatın vuzuh ve zuhuru nisbetinde yüksek nizamı, kâinatın sayfalarında pek zahir ve okunaklı bir şekilde görüp okuyacaksın.

Ey arkadaş! Kâinatın sayfalarında "delilü'l-inâye" ile anılan nizama ait âyetleri okuyamadıysan, sıfat-ı kelâmdan gelen Kur'ân-ı Azîmüşşân'ın

âyetlerine bak ki, insanları tefekküre dâvet eden bütün âyetleri[1], şu delilü'l-inâyeyi tavsiye ediyorlar. Ve nimetleri ve faydaları sayan âyetler dahi, delilü'l-inâye denilen o yüksek nizamın semerelerinden bahsediyorlar. Ezcümle, bahsinde bulunduğumuz şu âyet اَلَّذِي جَعَلَ لَكُمُ الْأَرْضَ فِرَاشًا وَالسَّمَاءَ بِنَاءً وَأَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَخْرَجَ بِهِ مِنَ الثَّمَرَاتِ رِزْقًا لَكُمْ[2] cümleleriyle, o nizamın faydalarını ve nimetlerini koparıp insanlara veriyorlar.

Delil-i İhtirâî: Mezkûr âyetin Sâni'in vücûd ve vahdetine işaret eden delillerinden biri de اَلَّذِي خَلَقَكُمْ وَالَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ[3] cümlesiyle işaret ettiği delil-i ihtirâîdir. Delil-i ihtirâînin hülâsası şöyle izah edilebilir:

Cenâb-ı Hak, hususî eserlerine menşe ve kendisine lâyık kemâlâtına me'haz olmak üzere her ferde ve her nev'e has ve müstakil bir vücûd vermiştir. Ezel cihetine sonsuz olarak uzanıp giden hiçbir nevi yoktur. Çünkü bütün envâ, imkândan vücûd dairesine çıkmamışlardır. Ve teselsülün de bâtıl olduğu meydandadır. Ve âlemde görünen şu tagayyür ve tebeddül ile bir kısım eşyanın hudûsu, yani yeni vücuda geldiği de gözle görünüyor. Bir kısmının da hudûsu, zaruret-i akliye ile sabittir. Demek, hiçbir şeyin ezeliyeti cihetine gidilemez.

Ve kezâ ilmü'l-hayvanât ve ilmü'n-nebâtâtta isbat edildiği gibi, envâın sayısı iki yüz bine bâliğdir. Bu neviler için birer "âdem" ve birer "evvel-baba" lâzımdır. Bu evvel-babaların ve âdemlerin daire-i vücûdda olmayıp ancak mümkinâttan olduklarına nazaran, behemehal vasıtasız, kudret-i ilâhiyeden vücuda geldikleri zarurîdir. Çünkü bu nevilerin teselsülü, yani sonsuz uzanıp gitmeleri bâtıldır. Ve bazı nevilerin başka nevilerden husule gelmeleri tevehhümü de bâtıldır. Çünkü iki neviden doğan nevi, ale'l-ekser ya akîmdir veya nesli inkıtaa uğrar, tenasül ile bir silsilenin başı olamaz.

Hülâsa: Beşeriyet ve sair hayvanâtın teşkil ettikleri silsilelerin mebdei, en başta bir babada kesildiği gibi, en nihayeti de son bir oğulda kesilip bitecektir.

---

1 Bkz.: Bakara sûresi, 2/77; En'âm sûresi, 6/80; Yûnus sûresi, 10/3; Hûd sûresi, 11/24, 30; Nahl sûresi, 16/17; Mü'minûn sûresi, 23/85; Secde sûresi, 32/4; Yâsîn sûresi, 36/68; Sâffât sûresi, 37/155; Câsiye sûresi, 45/23; Haşir sûresi, 59/2.

2 "O (Rabbiniz) ki, yeri sizin için döşek (rahatlığında dayalı-döşeli) bir taban kılıp, göğü de (üstünüzde bir tavan, bir kubbe gibi) bina etti. Ve gökten bir tür su indirdi de, onunla size rızık olarak çeşitli ürünler bitirdi." (Bakara sûresi, 2/22)

3 "(Ey insanlar!) Sizi ve sizden evvelkileri yaratan (Rabbinize ibadet ediniz ki,)" (Bakara sûresi, 2/21)

Evet, şuursuz, ihtiyarsız, camid, basit olan esbab-ı tabiiyenin bütün akılları hayrette bırakan o envâ silsilelerinin icadına kabiliyeti olduğu, daire-i imkândan hâriçtir.

Ve kezâ, kudret mu'cizelerinden birer nakş-ı garip ve birer sanat-ı acîb taşıyan o envâın ihtiva ettikleri efradın da, ihtirâ ve yaratılışlarını o esbaba isnad etmek, yalnız bir muhâlin değil, muhâlâtın en hurafesidir. Binaenaleyh, o silsileleri teşkil eden envâ ile efrad, hudûs ve imkân lisanıyla, Hâlık'larının vücûb-u vücûduna kat'î bir şehadetle şehadet ediyorlar.

Suâl: Bütün silsilelerin Hâlık'ın vücûb-u vücûduna kat'î şehadetleri göz önünde olduğu halde, bazı insanların maddeyle, maddenin hareketinin ezeliyeti cihetine zâhip olmakla dalâlete düştüklerinin esbâbı nedendir?

Cevap: Kasıt ve dikkatle değil, sathî ve dikkatsiz bir nazarla, muhâl ve bâtıla, mümkün nazarıyla bakılabilir. Meselâ, bir bayram akşamı, gökte ay ve hilâli arayanlar içinde ihtiyar bir zât da bulunur. Bu zât, gökteki hilâli görmek için bütün kasıt ve dikkatiyle nazarını göğe tevcih edip hilâli araştırmakla meşgul iken, gözünün kirpiklerinden uzanan ve gözünün hadekası üzerine eğilen beyaz bir kıl nasılsa gözüne ilişir. O zât, derhal "Hilâli gördüm." der, "İşte bu gördüğüm aydır!" diye hükmeder.

İşte, sathî ve dikkatsiz nazarlar bu gibi hatalara düştükleri gibi, yüksek bir cevhere ve mükerrem bir mahiyete mâlik olan insan, kastı ve dikkatiyle daima hak ve hakikati ararken, bazen sathî ve dikkatsiz bir nazarla bâtıla bakar. O bâtıl da; ihtiyarsız, talepsiz, dâvetsiz fikrine gelir. Fikri de çar-nâçâr alır saklar, yavaş yavaş kabul ve tasdikine de mazhar olur. Fakat onun o bâtılı kabul ve tasdiki, bütün hikmetlerin mercii olan nizam-ı âlemden gaflet etmesinden ve maddeyle hareketinin ezeliyete zıt olduğuna körlük gösterdiğinden ileri gelmiştir ki, şu garip nakışları ve acîb sanat eserlerini esbab-ı camideye isnad etmek mecburiyetiyle o dalâletlere düşmüşlerdir.

Hüseyin Cisrî'nin dediği gibi, âsâr-ı medeniyetle müzeyyen ve bütün ziynetlere müştemil bir eve giren bir adam, ev sahibini göremediğinden, o ziyneti, o esasatı, tesadüfe ve tabiata isnad etmeye mecbur olmuştur. Kezâlik, nizam-ı âlemdeki bütün hikmetlerin, faydaların tam bir ihtiyara ve şâmil bir ilme ve kâmil bir kudrete yaptıkları şehadetten gaflet eden gafiller, sathî nazarlarınca, tesir-i hakikîyi esbab-ı camideye vermeye mecbur kalmışlardır.

Ey arkadaş! Cenâb-ı Hakk'ın pek ince âsâr-ı sanatından ve pek yüksek acaib-i kudretinden sarf-ı nazar ederek yalnız tabiat denilen şu âsâr ve esbaptan en zahir olan in'ikâs ve irtisam keyfiyetine bak.

✓Meselâ, bir aynayı semâya karşı tuttuğun zaman, semâyı, irtifaıyla, nakışlarıyla, yıldızlarıyla celbedip aynada in'ikâs ve irtisam ettiren illet-i müessirenin, aynanın yüzündeki hâsiyet olduğuna kanaat hâsıl edebilir misin? Hâşâ!

✓Veyahut hakikatte bir emr-i vehmîden ibaret olan câzibe-i umumiyenin, arz ile yıldızları şu boşlukta muntazam tahrik ve tedbirine illet-i müessire olarak telâkki ve kabul edebilir misin? Hâşâ!

Bunlar ancak şart ve sebep olabilirler, illet-i müessire olamazlar.

Hülâsa: İnsan sathî ve gayr-i kastî bir nazarla bâtıl ve muhâl bir şeye baktığı zaman, hakikî illetini bulamadığı takdirde, çar-nâçar sıhhatine veya inkârına kâil olmakla kabul etmesi ihtimali vardır. Fakat, talip ve müşteri sıfatıyla kasten ve bizzat dikkatle bakacak olursa, onların hikemiyat dedikleri o bâtıl meselelerden hiçbirisini de kabul etmez. Ancak, bütün siyasîlerin hikmetini ve hükemanın akıllarını zerrelerde farzetmekle eblehâne kabul eder.

Suâl: Onların daima iftiharla bahsettikleri tabiat, nevâmis ve kuvâ nedir ki, kendilerini onlarla iknaya çalışıyorlar?

Cevap: Tabiat dedikleri şey, bir matbaadır, tâbi' değildir. Tâbi', ancak kudrettir. Kanundur, kuvvet değildir. Kuvvet, ancak kudrettedir. Yahut, nasıl ki bildiğimiz şeriat, insanlardan sudur eden ef'âl-i ihtiyariyeyi bir nizam ve bir intizam altına alıp tahdit eden kaidelerin hülâsasıdır veya devletin işlerini tanzim eden nizamların, düsturların, kanunların mecmuasıdır. Kezâlik, tabiat denilen şey de, âlem-i şehadetin uzuvlarından ve eczalarından sudur eden ef'âl arasında bir nizam ve bir intizamı îka eden ilâhî bir şeriat-ı fıtriyedir. Binaenaleyh, şeriat ile devlet nizamı, mâkul ve itibarî emirlerden oldukları gibi, tabiat dahi itibarî bir emir olup, hilkatte, yani yaratılışta câri olan âdetullahtan ibarettir.

Amma tabiatın bir mevcud-u haricî olduğunu tevehhüm etmek, bir fırka askerin, idman ve tâlim esnasında yaptıkları o muntazam hareketlerini gören bir vahşinin, "Aralarındaki o nizamı idare edip birbiriyle bağlayan ip gibi bir şey mevcuttur." diye vahşîce ettiği vehme benzer. Binaenaleyh, vicdanı ve aklı vahşî olan bir adam, sathî ve tebeî bir nazarla devam ve istimrarını muhafaza eden tabiatın müessir bir mevcud-u haricî olduğuna ihtimal verebilir.

Hülâsa: *Tabiat, Allah'ın sanatı ve şeriat-ı fıtriyesidir. Nevâmis ise, onun meseleleridir. Kuvâ dahi, o meselelerin hükümleridir.*

Tevhide geçiyoruz:

Kur'ân-ı Kerîm, Sâni'in vahdetine dair delillerden hiçbir şey terk etmemiştir. Bilhassa, "Arz ve semâda Allah'tan başka ilâhlar olmuş olsa idiler, şu görünen intizam fesada uğrardı." mânâsında olan لَوْ كَانَ فِيهِمَآ اٰلِهَةٌ إِلَّا اللّٰهُ لَفَسَدَتَا[1] âyetinin tazammun ettiği "**Burhanü't-Temânü**" Sâni'in vâhid ve müstakil olduğuna kâfi bir delildir. Ve istiklâliyet, ulûhiyetin zâtî bir hassası ve zarurî bir lâzımı olduğuna nurlu bir burhandır.

Ey arkadaş! Bahsinde bulunduğumuz âyetin evvelinde bulunan اُعْبُدُوا emri, İbni Abbâs'ın tefsirine nazaran, insanları tevhide dâvet eden bir emirdir.[2] Ve aynı zamanda bu âyet, heyet-i mecmuasıyla tevhide işaret eden pek latîf ve güzel bir burhanı tazammun etmiştir. Şöyle ki:

Nev-i beşer ile sair hayvanâtın medâr-ı maişetleri olan semerâtın tevlidi için, arz ile semâ arasındaki muâvenet ve münasebetleri ve âsâr-ı âlemin birbirine müşabehetleri ve etraf-ı âlemin birbiriyle kucaklaşmaları ve birbirinin elini tutup ihtiyaçlarını temin etmeleri ve yekdiğerinin sualine cevap verip yardımına koşmaları ve tamamıyla bir nokta-yı vâhideye bakmaları ve bir Nazzâm-ı Vâhid'in mührü üstünde hareket etmeleri gibi halleri hâvi olan böyle garip bir makine, sahip ve Sâni'inin bir olduğunu kat'î bir şehadetle ilân etmekle, "Her bir şeyde, Sâni'in vahdetine delâlet eden bir âyet ve bir alâmet vardır." mânâsında olan şu beyitle tanin-endaz oluyorlar:

وَفِي كُلِّ شَيْءٍ لَهُ اٰيَةٌ تَدُلُّ عَلٰى أَنَّهُ وَاحِدٌ[3]

Ey arkadaş! Sâni-i Zülcelâl, Vâhid ve Vâcibu'l-vücûd olduğu gibi, bütün sıfât-ı kemâliye ile de muttasıftır. Zira âlemde ve masnuâtta bulunan kemâlât tamamıyla Sâni'in kemâlinden tecelli eden gölgeden muktebestir. Öyleyse, Sâni'de bulunan cemâl, kemâl, hüsün, umum kâinatta bulunan umum ce-

---

1 "Eğer gökte ve yerde, Allah'tan başka ilâhlar bulunsaydı oraların nizamı bozulurdu." (Enbiyâ sûresi, 21/22)

2 et-Taberî, *Câmiu'l-beyân* 1/160; İbn Kesîr, *Tefsîru'l-Kur'ân* 1/58.

3 Bkz.: el-Esfehanî, *el-Eğânî* 4/39; el-Kalkaşendî, *Subhu'l-a'şâ* 12/413; el-übşeyhî, *el-Müstatraf* 1/16, 2/280.

mâllerden, kemâllerden, hüsünlerden gayr-i mütenâhi derecelerle yüksektir. Zira ihsan, in'âm edenin servetinden doğar ve servetine delildir. İcad, icad edenin vücuduna delâlet eder. İcab, mûcibin vücuduna burhandır. Verilen hüsün, verenin hüsnüne delildir.

Ve kezâ, Sâni-i Zülcelâl, bütün nevâkıstan pâk ve münezzehtir. Çünkü noksaniyet, maddiyatın mahiyetlerindeki istidadın kılletinden ileri gelir. Hâlbuki Cenâb-ı Hak, maddiyattan değildir.

Ve kezâ, Sâni-i Kadîm-i Ezelî, kâinatın ihtiva ettiği eşyanın cismiyet, cihetiyet, tagayyür, temekkün gibi istilzam ettikleri levazım ve evsaftan berî ve münezzehtir. Kur'ân-ı Kerîm, şu iki hakikate "Allah'a misil yapmayın." mânâsına olan فَلَا تَجْعَلُوا لِلّٰهِ أَنْدَادًا[1] âyetiyle işaret etmiştir.

Delil-i İmkânî: Bu âyetin, Sâni'in vücuduna işaret eden delillerden birisi de delil-i imkânîdir ki, وَاللّٰهُ الْغَنِيُّ وَأَنْتُمُ الْفُقَرَاءُ[2] âyetiyle işaret edilmiştir.

Bu delilin hülâsası: Kâinatın ihtivâ ettiği zerrelerden her birisinin gerek zâtında, gerek sıfâtında, gerek ahvâlinde ve gerek vücudunda gayr-i mütenâhi imkânlar, ihtimaller, müşkülâtlar, yollar, kanunlar varken, birdenbire o zerre, gayr-i mütenâhi yollardan muayyen bir yola sülûk eder. Ve gayr-i mahdud hallerden, bir vaziyete girer. Ve gayr-i mâdud sıfatlardan bir sıfatla vasıflanır. Ve doğru bir kanun üzerine mukadder bir maksada harekete başlar. Ve vazife olarak uhdesine verilen herhangi bir hikmet ve bir maslahatı derhal intac eder ki, o hikmet ve o maslahatın husule gelmesi, ancak o zerrenin o çeşit hareketiyle olabilir. Acaba o kadar yollar ve ihtimaller arasında o zerrenin macerası, lisân-ı hâliyle, Sâni'in kasıt ve hikmetine delâlet etmez mi?

İşte her bir zerre, müstakillen, kendi başıyla Sâni'in vücuduna delâlet ettiği gibi, küçük-büyük herhangi bir teşekküle girerse veya hangi bir mürekkebe cüz olursa, girdiği ve cüz olduğu o makamlarda kazandığı nisbete göre Sâni'ine olan delâletini muhafaza eder.

Bu âyetin mâkabliyle cihet-i irtibatına gelince:

Vaktâ ki Kur'ân-ı Kerîm, birincisi müttakî müminler, ikincisi inatlı kâfirler, üçüncüsü ikiyüzlü münafıklar olmak üzere insanları üç kısma ayırdı.. ve ara-

---

1 Bakara sûresi, 2/22.

2 "Allah, mutlak ve sınırsız servet sahibi olup, katiyen hiçbir şeye muhtaç değildir; siz ise fakirsiniz (ve mutlak manâda O'na muhtaçsınız)." (Muhammed sûresi, 47/38)

larında taksimat ve teşkilât yaptı ve her bir kısmın sıfatını ve âkıbetini beyan etti. Sonra يَا أَيُّهَا النَّاسُ اعْبُدُوا[1] âyetiyle her üç kısma tevcih-i hitap ederek onları ibadete emir ve dâvet etti. Demek, bu âyetin evvelki âyetlere terettübü ve onları takip etmesi, hâne ve binanın, mühendisin krokisine; amelin ilme; kazanın kadere terettübü ve birbirini takip etmeleri gibidir. Evet, evvelki âyetlerde yapılan teşkilât ve taksimât, kroki ve plândan sonra bu âyette ibadet binasının yapılmasına emredilmiştir ve o âyetlerde verilen bilgi ve malûmâttan sonra, bu âyette, amel ve ibadete emredilmiştir. Ve onlarda yazılan sıfat ve istihkaklara göre, burada, emir ve nehiylerle hükümler verilmiştir. Ve kezâ, evvelki âyetlerde insanların taksimatı, ahvâl ve sıfâtı zikredildikten sonra, makamın iktizasıyla, bu âyet onları takip etmiştir.

Vaktâ ki Kur'ân-ı Kerîm, insanların her üç fırkasından bahsetti ve her bir fırkanın sıfatını ve âkıbetini söyledi; sâmiin arzusu ve makamın iktizası üzerine, Kur'ân-ı Kerîm gayptan hitaba intikal ederek onlara karşı şu hitapta bulundu. Evet, bazı adamlar hakkında gâibane konuşanların bilâhare konuşmalarını hitaba çevirmelerinde şöylece bir nükte-i umumiye vardır:

Meselâ, bir şahsın iyiliğinden veya fenalığından bahsedilirken, gerek konuşanda, gerek dinleyende, ya tahsin veya tel'in için bir meyil uyanır. Sonra git gide o meyil öyle kesb-i şiddet eder ki, sahibini o şahısla görüştürüp şifahen konuşmaya kuvvetli bir arzu uyandırır. Burada sâmi'lerin o meyillerini tatmin etmekle makamın iktizası üzerine Kur'ân-ı Kerîm, onları sâmi'lerin huzuruna götürüp kendilerine hitap ile tevcih-i kelâm etmiştir.

Bu âyette, gayptan hitap edilen iltifat ve intikalde hususî bir nükte de vardır ki, ibadetle yapılan tekliften hâsıl olan meşakkat, hitab-ı ilâhiyeden neşet eden zevk ve lezzetle karşılanır ve insanlara ağır gelmez.

Ve kezâ hitap suretiyle ibadeti teklif etmek, abd ile Hâlık arasında vasıta olmadığına işarettir.

Ey arkadaş!

Bu âyetin cümlelerini birbiriyle nazmeden münasebetler ise:

يَا أَيُّهَا النَّاسُ اعْبُدُوا cümlesinde emir ve hitap, geçen her üç fırkayı teşkil eden mümin, kâfir ve münafıkların mâzi, hâl ve istikbalde vücuda gelmiş veya gelecek bütün efradını ihtiva eden tabakalara hitaptır. Binaenaleyh اُعْبُدُوا *vav*'ının merciinde dahil olan;

---

[1] "Ey insanlar! (Hem Sizi hem de sizden önceki insanları yaratan) Rabbinize ibadet ediniz." (Bakara sûresi, 2/21).

✓ Kâmil müminlere göre اُعْبُدُوا ibadete devam ve sebat etmeye emirdir.

✓ Orta derecedeki müminlere nazaran, ibadetin arttırılmasına emirdir.

✓ Kâfirlere göre, ibadetin şartı olan iman ve tevhid ile ibadetin yapılmasına emirdir.

✓ Münafıklara nazaran, ihlâsa emirdir.

Binaenaleyh, اُعْبُدُوا 'nun ifade ettiği *ibadet* kelimesi mükellefîne göre müşterek-i mânevî hükmündedir.

رَبَّكُمْ Yani: "Sizi terbiye eden ve büyüten O'dur. Ve sizin mürebbîniz O'dur. Öyleyse, siz de O'na ibadet etmekle abd olunuz!"

Ey arkadaş! Vaktâ ki Kur'ân-ı Kerîm ibadeti emretti. İbadet ise üç şeyden sonra olabilir.

Birincisi: Mâbud'un mevcut olmasıdır.

İkincisi: Mâbud'un vâhid olmasıdır.

Üçüncüsü: Mâbud'un ibadete istihkakı bulunmasıdır.

Kur'ân-ı Kerîm, o üç mukadder suale işaret etmekle beraber, şartlarının delillerini de zikrederken, Mâbud'un vücuduna dair olan delilleri iki kısma ayırmıştır.

Birisi: Hariçten alınan delillerdir ki, buna **"âfâkî"** denilir.

İkincisi: İnsanların nefislerinden alınan burhanlardır. Buna, **"enfüsî"** tesmiye edilir. Enfüsî olan kısmını da, biri "nefsî", diğeri "usûlî" olmak üzere iki kısma taksim etmiştir.

Demek, Mâbud'un vücuduna üç türlü delil vardır: Âfâkî, nefsî, usûlî.

Evvelâ, en zahir ve en yakın olan *nefsî delile* [1] اَلَّذِي خَلَقَكُمْ cümlesiyle, *usûlî delile* de [2] وَالَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ cümlesiyle işaret etmiştir. Sonra, ibadet insanların hilkat ve yaratılışına tâlik edilmiştir.

İbadetin hilkat-i beşere terettübü iki şeyden ileri geliyor: Ya insanlar ilk yaratılışında ibadete istidatlı ve takvaya kabiliyetli olarak yaratılmışlardır. Ve o istidadı ve o kabiliyeti onlarda gören, onların ibadet ve takvâ vazifelerini göreceklerini kaviyyen ümit eder. Veyahut, insanların hilkatinden ve

---

1 "Sizi yaratan (Rabbiniz)" (Bakara sûresi, 2/21)

2 "Sizden evvelkileri (yaratan Rabbiniz)" (Bakara sûresi, 2/21)

memur oldukları vazifeden ve teveccüh ettikleri kemâlden maksat, ibadetin kemâli olan takvâdır.

لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ[1] : Şu cümle, her iki noktaya da tatbik edilebilir. Yani, "İstidad ve kabiliyetinizde ekilen veya vazife ve hilkatinizden kastedilen takvânın kuvveden fiile çıkarılması lâzımdır."

Sonra, Kur'ân-ı Kerîmde Mâbud'un vücuduna ait *âfâkî delillerin* en karîbine جَعَلَ لَكُمُ الْأَرْضَ فِرَاشًا[2] cümlesiyle işaret edilmiştir. Ve bu işaretten arzın bu şekle getirilmesiyle nev-i beşere ve sâir hayvanâta kabil-i süknâ olarak hazır bulundurulması, ancak Allah'ın ca'liyle (yapmasıyla) olup tabiatın ve esbâbın tesiriyle olmadığına bir remiz vardır. Çünkü tesir-i hakikînin esbaba verilmesi bir nevi şirktir.

وَالسَّمَاءَ بِنَاءً[3] cümlesiyle, Sâni'in vücuduna olan âfâkî delillerden en basit ve en yükseğine işaret edilmiştir.

Sonra, mürekkebat ve mevâlidin vücud-u Sâni'e vech-i delâletlerine وَأَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً[4]... الخ cümlesiyle işaret edilmiştir.

Sonra, geçen delillerin her birisi ale'l-infirad, yani birer birer Sâni'in vücuduna delâlet ettiği gibi, heyet-i mecmuası da Sâni'in vahdetine işarettir.

Sonra, nimetlerin menşei ve menbaı olan âlemin nizamına işaret eden o cümlelerin suret-i tertibi رِزْقًا لَكُمْ[5] 'ün delâletiyle beraber, Mâbud'un ibadete müstehak olduğuna delâlet eder. Çünkü ibadet, şükürdür. Şükür, Mün'im'e edilir; yani nimetleri veren Zât'a şükretmek vaciptir.

Sonra رِزْقًا لَكُمْ cümlesinden, arz ve arzdan çıkan mevalid, yani arzın semereleri insanlara hâdim oldukları gibi, insanlar da onların Sâni'ine hâdim olmaları lâzım olduğuna bir remiz vardır.

فَلَا تَجْعَلُوا لِلَّهِ أَنْدَادًا[6] cümlesi ise, geçen cümlelerin her birisiyle alâkadardır. Yani, Rabbinize ibadet yaptığınızda şerik yapmayınız.

---

1 "(Ey insanlar! Sizi ve sizden evvelkileri yaratan Rabbinize ibadet ediniz ki,) takvâ mertebesine vâsıl olasınız." (Bakara sûresi, 2/21)

2 "Arzı size döşek, yapmış" (Bakara sûresi, 2/22)

3 "Semâyı binanıza dam yapmış" (Bakara sûresi, 2/22)

4 "Ve semâdan suları indirmiş" (Bakara sûresi, 2/22)

5 "Sizlere rızık olmak üzere" (Bakara sûresi, 2/22)

6 "Öyleyse, Allah'a misil ve şerik yapmayın." (Bakara sûresi, 2/22)

✓ Zira Rabbiniz, ancak Allah'tır.

✓ Sizi, nev'inizle beraber halkeden O'dur.

✓ Ve arzı size mesken olarak hazırlayan O'dur.

✓ Semâyı sizin binanıza dam olarak yaratan O'dur.

✓ Ve sizin rızık maişetinizi tedarik için suları gönderen O'dur.

Hülâsa, bütün nimetler O'nundur; öyleyse bütün şükürler ve ibadetler de ancak O'nadır.

Arkadaş! Bu âyetin tazammun ettiği cümlelerin keyfiyet ve nüktelerine gelelim.

Evvelâ: Kur'ân-ı Kerîm'de kesretle zikredilen يَا أَيُّهَا ile edilen hitap ve nida, üç vecihle ve üç edatla tekid edilmiştir. Birisi, ikazı ifade eden ve ikaz için kullanılan يَا harfidir. İkincisi, alâmetleri aramakla bir şeyi bulmak için kullanılan أَيُّ kelimesidir ki, Türkçe'de "hangi" kelimesiyle tercüme edilir. Üçüncüsü, gafletten ayıltmak için kullanılan هَا harfidir. Bu tekidlerden anlaşılır ki, burada şu tarzla yapılan nida ve hitap, çok faydalara ve nüktelere işarettir. Ezcümle:

Birincisi: İnsanlara ibadetlerin teklifinden hâsıl olan meşakkatin, hitab-ı ilâhiye mazhariyetten neşet eden zevk ve lezzetle tahfif edilmesidir.

İkincisi: İnsanın gaibâne olan aşağı mertebesinden, huzurun yüksek makamına çıkması ancak ibadet vasıtasıyla olduğuna işarettir.

Üçüncüsü: Muhatabın üç cihetten ibadete mükellef olduğuna işarettir. Kalbiyle teslim ve inkıyada, aklıyla iman ve tevhide, kalıbıyla amel ve ibadete mükelleftir.

Dördüncüsü: Muhatabın mümin, kâfir, münafık olmak üzere üç kısma ayrılmış olduğuna işarettir.

Beşincisi: İnsanların yüksek, orta, avâm tabakalarına hitaben şâmil olduğuna işarettir.

Altıncısı: İnsanlar arasında yapılan nidâ ve hitaplarda âdet edinmiş olan şeylere işarettir ki; insan, evvelâ gördüğü adamı çağırır ve durdurur, sonra kim olduğunu anlamak için alâmetlerine dikkat eder, sonra maksadını anlatır.

Hülâsa: Mezkûr hitap, geçen üç cihetten tekid edilmiş şu nüktelere işarettir.

يَا ile nida edilen insanlar gafil, gaip, hazır, cahil, meşgul, dost, düşman gibi çok muhtelif tabakalara şâmildir. Bu muhtelif tabakalara göre يَا 'nın ifadesi değişir.

Meselâ, gafile karşı tenbihi ifade eder; gaibe ihzarı, cahile tarifi, dosta teşviki, düşmana tevbih ve takri'i gibi her tabakaya münasip bir ifadesi vardır.

Sonra, makam-ı kurbu iktiza ettiği halde, uzaklara mahsus olan يَا edatının kullanılması birkaç nükteye işarettir:

1. Teklif edilen emanet ve ibadetin pek büyük bir yük olduğuna,

2. Derece-i ubudiyetin mertebe-i ulûhiyetten pek uzak olduğuna,

3. Mükelleflerin, zaman ve mekânca hitabın vakit ve mahallinden ırak bulunduğuna,

4. İnsanların derece-i gafletlerine işarettir.

Muzâfun ileyhsiz zikredildiğinden, umumî bir tevessümü ifade eden أَيُّ *kelimesi, hitabın umum kâinata şâmil olup, yalnız farz-ı kifaye suretiyle haml-i emanete ve ibadete insanların tahsis edilmiş olduklarına işarettir. Öyleyse ibadette insanların kusurları umum kâinata tecavüzdür.*

Sonra, أَيُّ kelimesinde bir icmal ve bir ipham vardır; çünkü izafesiz zikredilmiştir. Onun o ipham ve icmâli, نَاسْ kelimesiyle izale ve tafsil edildiğinden, aralarında bir icmal ve tafsil cezâleti meydana gelmiştir.

أَيُّ : هَا 'nün muzaâun ileyhine ıvaz olmakla beraber, يَا edatıyla çağrılanları tenbih içindir.

نَاسْ aslında nisyandan alınmış bir ism-i fâildir; vasfiyet-i asliyesi mülâhazasıyla insanlara bir itâba işarettir. Yani, "Ey insanlar! Niçin misak-ı ezelîyi unuttunuz?"

Fakat bir cihetten de insanlara bir mâzeret yolunu gösteriyor. Yani, "Sizin o misâkı terk etmeniz, amden değil; belki sehiv ve nisyandan ileri gelmiştir."

اُعْبُدُوا : Nidaya cevaptır. Mümin, kâfir, münafık olan geçen tabakalar nida ile çağırıldıklarından, اُعْبُدُوا emri devam, itaat, ihlâs, tevhid gibi, her tabakaya münasip bir mânâyı ifade eder.

رَبَّكُمْ : Rab unvanı اُعْبُدُوا ile teklif edilen ibadete bir illet ve bir sebebe işarettir. Yani, "Sizin terbiyeniz Rabbinizin elinde olduğundan, daima O'na muhtaçsınız. Ve terbiyenize lâzım olan bütün levazımatı veren O'dur. O'nun, o nimetlerine şükür lâzımdır. Şükür ise ancak ibadettir."

اَلَّذِي خَلَقَكُمْ : اَلَّذِي, esmâ-yı mübhemeden olduğu için, merci ve medlûlü ancak sıla denilen dahil olduğu cümle ile malûm olur. Meselâ; اَلَّذِي جَاءَكَ denildiği zaman, gelen adamın yalnız sana gelmekle malûmiyeti var, başka cihetten malûmiyeti yoktur. Binaenaleyh, burada رَبَّ kelimesinin اَلَّذِي ile vasıflandırılması Cenâb-ı Hakk'ın mârifeti, hakikatiyle olmayıp ancak ef'âl ve âsârıyla olduğuna işarettir.

İcad, inşâ veya başka bir kelimeye tercihen yaratılışın güzel şeklini ifade eden خَلَقَ tâbiri, insanlardaki istidadın sedad ve istikametçe ibadete elverişli olduğuna işarettir. *Ve kezâ ibadet, yaratılışın ücreti ve neticesidir. Bu itibarla sevap, ibadetin ücreti olmayıp, ancak Cenâb-ı Hakk'ın kereminden olduğuna işarettir.*

وَالَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ : Merci ve medlûlünün adem-i malûmiyetine delâlet eden اَلَّذِينَ evvelki insanların ölümle mahvolup gittiklerine ve onların ahvâlini bildirecek bir bilgi olmadığına ve yalnız sizin gibi bir kısım mahlûklar onların yerlerine gelmekle, o mahvolan insanların tarifleri mümkün olduğuna işarettir.

لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ : لَعَلَّ kelimesi, ümit ve recâyı ifade ediyor. Fakat bu mânâ, –hakikatiyle– Cenâb-ı Hak hakkında istimâl edilemez. Binaenaleyh, ya mecazen istimâl edilecektir veya muhataplara veyahut sâmi ve müşahitlere isnad edilecektir.

Mânâ-yı mecazıyla Cenâb-ı Hak hakkında isnad edilmesi şöyle tasvir edilir:

Nasıl ki bir insan, bir iş için bir adamı teçhiz ettiği zaman, o işin o adamdan yapılmasını ümit eder. Kezâlik –bilâ-teşbih– Cenâb-ı Hak, insanlara, kemâl için bir istidat, teklif için bir kabiliyet ve bir ihtiyar vermiştir. Bu itibarla, Cenâb-ı Hak, insanlardan o işlerin yapılmasını intizar etmektedir denilebilir. Bu teşbih

ve istiarede, hilkat-i beşerdeki hikmetin takvâ olduğuna ve ibadetin de neticesi takvâ olduğuna ve takvânın da en büyük mertebe olduğuna işaret vardır.

Recâ mânâsının muhataplara atfedilmesi şöyle izah edilir:

Ey muhatap olan insanlar! *Havf ve recâ ortasında bulunmakla, takvâyı recâ ederek Rabbinize ibadet ediniz. Bu itibarla insan, ibadetine itimad etmemelidir ve daima ibadetinin artmasına çalışmalıdır.*

Recâ mânâsı, sâmi ve müşahitlere göre olursa şöyle tevil edilecektir:

Ey müşahitler! *Arslanın pençesini gören adam, o pençenin iktizası olan parçalamayı arslandan ümit ve recâ ettiği gibi, siz de, insanları ibadet teçhizatıyla mücehhez olduklarını gördüğünüzden, onlardan takvâyı recâ ve intizar edebilirsiniz. Ve kezâ, ibadetin fıtrî bir iktiza neticesi olduğuna işarettir.*

تَتَّقُونَ : Takvâ, tabakât-ı mezkûrenin ibadetlerine terettüp ettiğinden, takvânın bütün kısımlarına, mertebelerine de şâmildir. Meselâ,

- ✓ şirkten takvâ;
- ✓ kebairden, mâsivaullahtan kalbini hıfzetmekle takvâ;
- ✓ ikabdan içtinap etmekle takvâ;
- ✓ gazabtan tahaffuz etmekle takvâ.

Demek تَتَّقُونَ kelimesi bu gibi mertebeleri tazammun eder.

Ve kezâ, ibadetin ancak ihlâs ile ibadet olduğuna ve ibadetin mahzan vesile olmayıp maksud-u bizzat olduğuna ve ibadetin sevap ve ikab için yapılmaması lüzumuna işarettir.

اَلَّذِي جَعَلَ لَكُمُ الْأَرْضَ فِرَاشًا وَالسَّمَاءَ بِنَاءً[1] : Kur'ân-ı Kerîm, bu cümle ile beyan ettiği kudret-i ilâhiyenin azametiyle insanları ibadete teşvik edip heyecana getiriyor. Şöyle ki:

✓ Ey insanlar! Arz ve semâyı sizlere mutî ve hizmetkâr yapan Zât, yaptığı şu iyiliğe karşı ibadete müstehaktır; ibadetini ediniz!

Ve kezâ, insanların faziletine ve yüksek bir kıymete mâlik olduğuna ve indallah mükerrem bulunduğuna bir îmâdır. Sanki beşere emrediyor:

---

1 "O (Rabbiniz) ki, yeri sizin için döşek (rahatlığında dayalı-döşeli) bir taban kılıp, göğü de (üstünüzde bir tavan, bir kubbe gibi) bina etti." (Bakara sûresi, 2/22)

✓ Ey beşer! Yüksek ve alçak bütün ecrâmı sizin istifadenize tahsis etmekle sizlere bu kadar îzaz ve ikramlarda bulunan Cenâb-ı Hakk'a ibadet ediniz ve sizlere yaptığı keramete karşı liyâkatinizi izhar ediniz!

Ve kezâ esbap ve tabiata tesirin verilmesini reddediyor. Şöyle ki:

✓ Ey insan! Şu gördüğünüz yerler, gökler, sıfatlarıyla beraber, bir Hâlık'ın halkıyla, kastıyla, tahsisiyle ve bir Nâzımın nazmıyla husule gelip bu intizamı bulmuşlardır. Kör tabiatın bu kadar büyük şeylerde yeri olmadığı gibi en küçük şeylerde de yeri yoktur.

Ve kezâ, sıfatlar da mümkinâttan oldukları cihetle, Sâni'e delâlet ettiklerine işarettir. Zira cisimleri teşkil eden zerreler, büyüklük-küçüklük, çirkinlik-güzellik gibi gayr-i mütenâhi ahvâl ve keyfiyetleri kabul etmekte müsavidirler. Yani bir zerrenin, bin keyfiyeti kabul etmeye kabiliyeti vardır ve bir hâlet, binlerce zerrelere hâl olabilir. Binaenaleyh, güzellik gibi bir sıfat, binlerce zerrelere ve dolayısıyla cisimlere sıfat olabildiği halde, o kadar imkânat ve ihtimaller içinde muayyen bir cisme tayin edildiği zaman, herhalde bir kast ile, bir hikmet altında, bir zâtın irade ve tahsisiyle, binlerce cisimler arasında o cisim, o sıfata mevsuf kılınmıştır.

لَكُمْ : Bu ل ihtisas için değildir, ancak sebebiyeti ifade ediyor. Yani arzın tefrişine sebep –yani vesile– insandır. Bu misafirhanedeki ziyafet onun namına verildi. Fakat istifade, insanlara mahsus ve münhasır değildir. Öyleyse insanların ihtiyacından, istifadesinden fazla kalana abes denilemez.

فِرَاشًا[1] : Bu tâbir, garip bir nükte-i belâgate işarettir. Çünkü arzın sıkletinden dolayı suya batıp kaybolması tabiatının icabâtından olduğu halde, Cenâb-ı Hak, merhametiyle bir kısmını dışarıda bırakarak, insanlar için bir mesken ve nimetlerine bir mâide, yani bir sofra olmak üzere tefriş etmiştir.

Ve kezâ فِرَاشًا tâbirinden anlaşılıyor ki, arz, bir hanenin tabanı gibi insan ve hayvanlara ferş ve bastedilmiştir. Öyleyse arzdaki nebâtât ve hayvanât, hanedeki efrad-ı aile ile erzak vesaire gibi levâzım-ı beytiye hükmündedir.

Ve kezâ فِرَاشًا tâbirinden anlaşılıyor ki, arz, taş gibi katı ve sert değildir ki kabil-i süknâ olmasın; ve su gibi mâyi de değildir ki, ziraat ve istifadeye kabil olmasın. Belki orta bir vaziyette yapılmıştır ki, hem mesken, hem mezraa

[1] Döşek.

olsun. Bu iki faydanın taht-ı temine alınması, elbette ve elbette bir maksat, bir hikmet ve bir nizam ile olabilir.

وَالسَّمَاءَ بِنَاءً : Semânın, insanlara bir sakf, bir dam gibi yapılması, yıldızların o damda asılı kandiller gibi olmalarını istilzam eder ki, teşbih tamam olsun. Öyleyse gayr-i mütenâhi şu boşlukta dağınık bir şekilde yıldızların bulunması, akılları hayrette bırakan nizam ve intizamlı vaziyetleri kör tesadüfe isnad edilemez.

Suâl: İnsan, arza nisbeten bir zerredir. Arz da kâinata nazaran bir zerredir. Ve kezâ, insanın bir ferdi, nev'ine nisbeten bir zerredir; nev'i de, sâir ortakları bulunan envâ içinde bir zerre gibidir. Ve kezâ, aklın düşünebildiği gayeler, faydalar hikmet-i ezeliye ve ilm-i ilâhîdeki faydalara nisbeten bir zerreden daha aşağıdır. Binaenaleyh, böyle bir âlemin insanın istifadesi için yaratılmış olduğu akla giremez.

Cevap: Evet, zâhire bakılırsa insan bir zerre hükmündedir. Fakat insanın taşıdığı ruha, kafasına taktığı akla, kalbinde beslediği istidatlara nazaran bu âlem-i şehadet dardır, istiab edemez. Ancak o ruhun arzularını ve o aklın fikirlerini ve o istidatların meyillerini tatmin ve temin edecek âlem-i âhirettir.

Ve kezâ, istifade hususunda müzâhame, mümânaa ve tecezzî yoktur; bir küll ile cüz'iyatı gibidir. Nasıl ki bir küllî, bütün cüz'iyatında mevcut olduğu halde, ne o küllîde tecezzî ve inkısam olur ve ne de cüz'iyatında müzâhame ve müdâfaa olur. Küre-i arzdan da binlerce müstefid olsa, ne aralarında bir müzâhame olur ve ne küre-i arzda bir noksaniyet peyda olur. *Yalnız insanın indallah kerameti olduğu için, âlem-i şehadetin yaratılışında insan, ille-i gâiye menzilesinde gösterilmiştir. Ve insanın hatırı için, bütün envâa bir umumî ziyafet verilmiştir. Bu ise, bütün âlemin faydaları insana münhasır olup başkalara hiçbir faydası yoktur demek değildir.*

وَأَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَخْرَجَ بِهِ مِنَ الثَّمَرَاتِ رِزْقًا لَكُمْ[1] : İnzâlin Cenâb-ı Hakk'a olan isnadından anlaşılıyor ki, yağmurun katreleri başıboş değildir; ancak bir hikmet altında ve bir mizan-ı kastî ile inerler. Çünkü o mesafe-i baîdeden gelmekle beraber, rüzgâr ve hava da müsademelerine yardımcı olduğu halde, katrelerin aralarında müsademe olmuyor. Öyleyse o katreler başıboş olmayıp, gemleri, onları temsil eden meleklerin elindedir.

---

1 "Ve gökten bir tür su indirdi de, onunla size rızık olarak çeşitli ürünler bitirdi." (Bakara sûresi, 2/22)

مِنَ السَّمَاءِ : Semâ kelimesinin zikri geçtiğine nazaran, makam, zamirin yeri olduğu halde ism-i zahir ile zikredilmesi, yağmurların semâ cirminden değil, semâ cihetinden geldiğine işarettir. Çünkü sebkat eden *semâ* kelimesinden maksat, cirm değil, cihettir.

مَاءً : *Semâdan gelen karlar, dolular, sular olduğu halde yalnız suların zikredilmesi, en büyük istifadeyi temin eden, su olduğuna işarettir. مَاءً kelimesinde tenkiri ifade eden tenvin ise, yağmur suyunun acîb bir su olup, nizamı garip, imtizâcât-ı kimyeviyesi size meçhul olduğuna işarettir.*

فَأَخْرَجَ 'deki ف müddet ve mühlet olmaksızın takibini ifade eder. Buna binaen, semeratın ihracı, yağmurun inzali akabinde bir müddet ara vermeden husule gelmesi lâzımdır. Hâlbuki ihraç ile inzal arasında hayli bir zaman vardır. Öyleyse أَنْزَلَ , أَخْرَجَ 'ye atıf değildir. Ancak, inzali takip eden fiillerin silsilesi ortadan kaldırılarak o fiillerin neticesi hükmünde olan أَخْرَجَ , أَنْزَلَ 'ye atfedilmiştir.

Takdir-i kelâm şöyle olsa gerekir:

وَأَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَاهْتَزَّتِ الْأَرْضُ وَرَبَتْ وَأَخْضَرَتْ وَأَنْبَتَتْ فَأَخْرَجَ بِهِ مِنَ الثَّمَرَاتِ[1]

Bu itibarla, inzali takip eden اِهْتَزَّتْ fiilidir. ف 'nin de asıl mevkii, اِهْتَزَّتْ 'tir.

بِهِ 'deki ب harfi, sebebiyetle karışık ilsak mânâsınadır. Yani su, semeratın husûlüne sebep olduğu gibi, semerata mülsak, karışık, yapışık olduğundan da, semeratın taravet ve tazeliğini muhafazaya vesiledir.

مِنَ الثَّمَرَاتِ 'deki مِنْ[2] beyan ile karışık ibtidâyı ifade eder. Bu itibarla أَخْرَجَ 'ye mef'ul olamaz, ancak sâmi'in fehmine göre tayin edilen mef'ul-ü mukadderdir. مِنَ الثَّمَرَاتِ ise, o mef'ule beyandır.

Takdir-i kelâm: فَأَخْرَجَ بِهِ «أَنْوَاعًا» مِنَ الثَّمَرَاتِ[3] şeklindedir.

Nekre olarak رِزْقًا 'nın zikredilmesi, bu rızkın nereden ve neyle husule geldiği size meçhul olduğuna işarettir.

---

1 Semadan bir su indirdi, yeryüzü harekete gelip kabardı, yeşillendi, bitkiler verdi, o suyla meyveler çıkardı.

2 "…den, …dan" anlamında

3 O suyla çeşit çeşit meyveler çıkardı.

لَكُمْ'deki ل ecliyet ve sebebiyet içindir. Yani, "Siz, rızkın gelmesine sebepsiniz, amma istifadesi size mahsus ve münhasır değildir ve başkalar da tebean istifadeye şeriktirler."

Ve kezâ, Cenâb-ı Hak, sizlere nimetlerini tahsis ettiği gibi, sizin de şükrünüzü ona tahsis etmeniz lâzım geldiğine işarettir.

فَلَا تَجْعَلُوا لِلّٰهِ أَنْدَادًا[1] : Başta bulunan ف geçen dört fıkraya bakıyor. Yani,

✓ O'dur Mâbud, şerik yapmayınız.

✓ O'dur Kadîr-i Mutlak, şerikini itikat etmeyiniz.

✓ O'dur Mün'im, şükründe şerik yapmayınız.

✓ O'dur Hâlık, başka bir hâlık tahayyül etmeyiniz.

تَجْعَلُوا : Bu tabirin, تَعْتَقِدُوا tabirine tercihi, onların, Allah'a isnad ettikleri şeriklerin ve misillerin aslı ve hakikati olmadığı için o uydurma şeriklerin itikat edilecek şeyler olmadığına, ancak uydurma, ca'lî şeyler olduklarına işarettir.

لِلّٰهِ : Lafza-yı Celâl'in أَنْدَادًا üzerine takdimi, Allah'ın daima hâzır olduğunu düşünmek lüzumuna ve nehyin menşei, şerikin Allah için yapılışı olduğuna işarettir.

أَنْدَادًا : Endad, nidd'in (نِدٌّ) cem'idir. Nid (نِدٌّ) ise, "misil" mânâsınadır. Hâlbuki, Cenâb-ı Hakk'a yapılan misil, onun zıddı olur. Bir şey, hem zıt, hem misil olamaz; ve bir şeyin zıddı, ona misil olamaz. Öyleyse mislin bulunması, mislin muhâliyetini istilzam eder.

أَنْدَادًا'in sîga-yı cem ile zikri, müşriklerin cehaletine işarettir. Yani: "Hiçbir cihetten bir benzeri olmayan Cenâb-ı Hakk'a nasıl bir sürü misil ve zıt yapıyorsunuz?"

Ve kezâ, bütün envâ-ı şirkin reddine işarettir. Yani, *"Ne zâtında ve ne sıfâtında ve ne ef'âlinde şeriki, şebihi yoktur."*

Ve kezâ, vesenî, sâbiî, ehl-i teslis, ehl-i tabiat gibi firâk-ı dâllenin tevehhüm ettikleri şeriklerin tabakalarına işarettir.

---

[1] "Öyleyse siz (gerçeği bilip dururken) sakın Rabbinize eş koşmayın!" (Bakara sûresi, 2/22)

İhtar: Vesenî mezhebinin menşei, yıldızları ilâh itikat etmek, hulûlü tahayyül etmek, cismiyeti tevehhüm etmek gibi gülünç şeylerdir.

وَأَنْتُمْ تَعْلَمُونَ[1] : Bu cümle ile âyetlerin sonunda zikredilen emsâlî cümleler, İslâmiyet'in menşei ilim, esası, akıl olduğuna işaret eder. Binaenaleyh, İslâmiyet'in, hakikati kabul ve safsatalı evhamı reddetmek, şânındandır.

تَعْلَمُونَ 'ye bir mef'ulün terki, çok mef'ullerin takdirine sebep olmuştur. Demek, îcaz ve ihtisarı yapmakla itnab ve uzatmaktan kaçarken, daha ziyade itnaba, tatvîle sebep olmuştur. Yani, Allah'tan başka mâbudunuz olmadığını, hâlıkınızın bulunmadığını başka bir kadîr-i mutlak olmadığını ve mün'iminizin bulunmadığını bilirsiniz. Kezâ bilirsiniz ki, onların uydurdukları âlihe ve esnâm, bir şeye kadir olmayıp, onlar da mahlûk ve mec'ûl şeylerdir.

1 "…gerçeği bilip dururken (sakın Rabbinize eş koşmayın!)" (Bakara sûresi, 2/22)

وَإِنْ كُنْتُمْ فِي رَيْبٍ مِمَّا نَزَّلْنَا عَلَى عَبْدِنَا فَأْتُوا بِسُورَةٍ مِنْ مِثْلِهِ وَادْعُوا شُهَدَاءَكُمْ مِنْ دُونِ اللهِ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ۞ فَإِنْ لَمْ تَفْعَلُوا وَلَنْ تَفْعَلُوا فَاتَّقُوا النَّارَ الَّتِي وَقُودُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ أُعِدَّتْ لِلْكَافِرِينَ[1]

Mukaddime

Gayet kısa bir meâli: Yani, "Abdimiz üzerine inzal ettiğimiz Kur'ân'da bir şüpheniz varsa, Kur'ân'ın mislinden bir sûre yapınız. Hem de, Allah'tan başka, işlerinizde kendilerine müracaat ettiğiniz şüheda ve muinlerinizi de çağırınız, yardım etsinler. Eğer sözünüzde sâdık iseniz hepiniz beraber çalışınız, Kur'ân'ın mislinden bir sûre getiriniz. Eğer bir misil getiremediğiniz takdirde –zaten getiremezsiniz ya– öyle bir ateşten sakınınız ki; odunu, insanlar ile taşlardır."

Kitabın evvelinde beyan edildiği gibi Kur'ân-ı Kerîm'in takip ettiği esas maksat dörttür. Birinci maksadı olan "tevhid", evvelki âyetle beyan edilmiştir. Bu âyetle de, ikinci maksat olan "nübüvvet" beyan ve izah edilmiştir. Yalnız bir şey var ki, bu âyet, nübüvvet-i Muhammediye'nin (aleyhissalâtü vesselâm) isbatı hakkındadır; nübüvvet-i mutlaka hakkında değildir. Hâlbuki maksat, mutlak nübüvvettir. Fakat küllî, cüz'îde dahildir. Cüz'înin isbatıyla küllî de isbat edilmiş olur. Bu âyet, Hazreti Muhammed'in (aleyhissalâtü vesselâm) nübüvvetini, en büyük mu'cizesi olan i'câz-ı Kur'ân'dan bahisle isbat ediyor.

O Zât'ın *(aleyhissalâtü vesselâm)* nübüvvetine dâir delâil başka risalelerimizde beyan edilmiştir. Burada, yalnız bir kısmını hülâsaten "**altı mesele**" zımnında beyan edeceğiz.

Birinci Mesele

Enbiyâ-yı sâlifînde nübüvvete medar ve esas tutulan noktalar ve onların ümmetleriyle olan muameleleri hakkında –yalnız zaman ve mekânın tesiriyle bazı hususat müstesna olmak şartıyla– yapılacak tam bir teftiş ve kontrol

---

[1] Bakara sûresi, 2/23-24.

neticesinde, Hazreti Muhammed'de *(aleyhissalâtü vesselâm)* daha ekmel, daha yükseği bulunmakta olduğu tahakkuk eder. Binaenaleyh, nübüvvet mertebesine nail olanların heyet-i mecmuası, mu'cizeleriyle ve sair ahvâlleriyle, lisân-ı hâl ve kal ile, nev-i beşerin sinni, kemâle geldiğinde "Üstadü'l-Beşer" unvanını taşıyan Hazreti Muhammed'in *(aleyhissalâtü vesselâm)* sıdk-ı nübüvvetine ilân-ı şehadet etmişlerdir. O Hazret de *(aleyhissalâtü vesselâm)*, bütün mu'cizeleriyle Sâni'in vücûd ve vahdetini, nurlu bir burhan olarak âleme ilân etmiştir.

İkinci Mesele

O Zât'ın *(aleyhissalâtü vesselâm)* evvel ve âhir bütün ahvâl ve harekâtı nazar-ı dikkatten geçirilirse, her bir hareketi, her bir hali harikulâde değilse de O'nun sıdkına delâlet eder. Ezcümle: "Ğar" meselesinde, Ebûbekri's-Sıddık ile beraber halâs ve kurtuluş ümidi tamamıyla kesildiği bir anda [1] لَا تَحْزَنْ إِنَّ اللهَ مَعَنَا "Korkma, Allah bizimle beraberdir." diye Ebûbekri's-Sıddık'a verdiği teselli ve tavk-ı beşerin fevkinde bir ciddiyetle, bir metanetle, bir şecaatle, havfsız, tereddütsüz gösterdiği vaziyet,[2] elbette sıdkına ve nokta-yı istinadı olan Hâlıkına itimad ettiğine güneş gibi bir burhandır.

Kezâlik, saadet-i dareyn için tesis ettiği esaslarda isabet etmiş olduğu ve izhar ettiği kavâidin, hakikatle muttasıl ve hakkaniyetle yapışık olduğu, bütün âlemce mazhar-ı kabul ve tasdik olmuş ve olmaktadır.

> **İhtar**: O Zât'ın *(aleyhissalâtü vesselâm)* ahvâl ve harekâtı birer birer, yani tek tek O'nun sıdk ve hakkaniyetini gösterirse, heyet-i mecmuası O'nun sıdk-ı nübüvvetine öyle bir delil olur ki, şeytanları bile tasdike mecbur eder.

Üçüncü Mesele

O Zât'ın *(aleyhissalâtü vesselâm)* sıdk-ı nübüvvetini yazıp tasdik eden birkaç sayfa vardır. Şimdi o sayfaları okuyacağız.

Birinci sayfa: *O Hazretin zâtıdır.* Fakat bu sayfayı mütalâadan evvel, dört nükteye dikkat lâzımdır.

---

1 Tevbe sûresi, 9/40.

2 Bkz.: Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 1/348; Abdurrezzak, *el-Musannef* 5/389; et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* 11/407, 20/443; İbni İshak, *es-Sîre* 3/310; İbni Hişâm, *es-Sîratü'n-nebeviyye* 4/33.

Birinci Nükte

لَيْسَ الْكَحْلُ كَالتَّكَحُّلِ[1] *Yani, fıtrî karagözlülük, sun'î (yapma) karagözlülük gibi değildir.* Yani, yapma ve sun'î olan bir şey ne kadar güzel ve ne kadar kâmil olursa olsun, fıtrî ve tabiî olan şeylerin mertebesine yetişemez ve onun yerine kaim olamaz. Herhalde sun'îliğin yanlışlıkları, onun ahvâlinden, etvârından belli olacaktır.

İkinci Nükte

Ahlâk-ı âliyeyi ve yüksek huyları hakikate yapıştıran ve o ahlâkı daima yaşattıran, ciddiyet ile sıdktır. Eğer sıdk kalkıp araya kizb girerse, rüzgârlara oyuncak olan yapraklar gibi, o adam da insanlara oyuncak olur.

Üçüncü Nükte

Mütenâsip olan eşya arasında meyil ve cezbe vardır. Yani, birbirine temayül ederler ve yekdiğerini celbederler, aralarında ittihat olur. Fakat birbirine zıt olan eşyanın aralarında nefret vardır, çekememezlik olur.

Dördüncü Nükte

Cemaatte olan kuvvet fertte yoktur. Meselâ, çok iplerin heyet-i mecmuasının teşkil ettiği urgandaki kuvvet, ipler birbirinden ayrı olduğu zaman bulunmaz.

Bu nükteler göz önüne getirilmekle O Hazret'in sayfası okunmalıdır. Evet, o Zât'ın bütün âsârı, sîretleri, tarihçe-i hayatı ve sair ahvâli, O'nun pek büyük, azîm ahlâk sahibi olduğuna şehadet ediyorlar. Hatta düşmanları bile O'nun ahlâkça pek yüksekliğinden dolayı kendisini *Muhammedü'l-Emîn*[2] ile lâkaplandırmışlardır.

Malûmdur ki; bir zâtta içtima eden ahlâk-ı âliyenin imtizacından izzet-i nefis, haysiyet, şeref, vakar gibi, hasis, alçak şeylere tenezzül etmeye müsaade etmeyen yüksek haller husule gelir. Evet, melâike, ulüvv-ü şanlarından, şeytanları reddeder, kabul etmezler.

Kezâlik, bir zâtta içtima eden ahlâk-ı âliye kizb, hile gibi alçak halleri reddeder. Evet, yalnız şecaatle iştihar eden bir zât, kolay kolay yalana tenezzül

---

1 İbn Kays, *Kıra'd-dayf* 1/249; Ebu'l-Abbas el-Mukri', *Nefhu't-tayyib* 2/352; el-Hamevî, *Hızânetü'l-edeb* 1/189.

2 İbni İshak, *es-Sîre* 2/57; el-Halebî, *es-Sîratü'l-Halebiyye* 2/391.

etmez. Bütün ahlâk-ı âliyeyi cem eden bir zât, nasıl yalana ve hileye tenezzül eder; imkânı var mıdır?

Hülâsa: *Hazreti Muhammed (aleyhissalâtü vesselâm) kendi kendine güneş gibi bir burhandır.*

Ve kezâ, o Zât'ın *(aleyhissalâtü vesselâm)* dört yaşından kırk yaşına kadar geçirmiş olduğu gençlik devresinde bir hilesi, bir hıyaneti görülmemiş ve bir yalanı işitilmemiştir. Eğer o Zât'ın yaratılışında, tabiatında bir fenalık, bir kötülük hissi ve meyli olmuş olsaydı, behemehal gençlik sâikasıyla dışarıya verecekti. Hâlbuki bütün yaşını, ömrünü kemâl-i istikametle, metanetle, iffetle, bir ıttırad ve intizam üzerine geçirmiş, düşmanları bile hileye işaret eden bir halini görmemişlerdir.

Ve kezâ, yaş kırka baliğ olduğunda, iyi olsun, kötü olsun ve nasıl bir ahlâk olursa olsun, rüsuh peyda eder, meleke haline gelir, daha terki mümkün olmaz. Bu Zât'ın tam kırk yaşının başında iken yaptığı o inkılâb-ı azîmi âleme kabul ve tasdik ettiren ve âlemi celp ve cezbettiren, o Zât'ın *(aleyhissalâtü vesselâm)* evvel ve âhir herkesçe malûm olan sıdk ve emaneti idi. Demek o Zât'ın *(aleyhissalâtü vesselâm)* sıdk ve emaneti, dâvâ-yı nübüvvetine en büyük bir burhan olmuştur.

Dördüncü Mesele

İkinci sayfayı okuyacağız. *Bu sayfa, mâzi, yani zaman-ı saadetten evvelki zamandır.* Şu sayfanın hâvi olduğu enbiyâ-yı sâlifînin ahvâl ve kıssaları, o Zât'ın sıdk-ı nübüvvetine birer burhandır. Yalnız dört nükteye dikkat lâzımdır.

Birinci Nükte

İnsan, bir fennin esaslarını ve o fennin hayatına taalluk eden noktaları bilmekle, yerli yerince kullanmasına vâkıf olduktan sonra dâvâsını o esaslara bina etmesi, o fende mâhir ve mütehassıs olduğuna delildir.

İkinci Nükte

Fıtrat-ı beşeriyenin iktizasındandır ki, âdi bir insan da olsa, hatta çocuk da olsa, hatta küçük bir kavim içinde de bulunsa, pek kıymetsiz bir dâvâ hususunda cumhura muhalefet edip yalan söylemeye cesaret edemez. Acaba, pek büyük bir haysiyet sahibi, âlem-şümûl bir dâvâda, pek inatlı ve kesretli bir kavim içinde, ümmî, yani okur-yazar sınıfından olmadığı halde, aklın tek başına idrakten âciz olduğu bazı şeylerden bahsedip kemâl-i ciddiyetle âleme neşir ve ilân etmesi onun sıdkına delil olduğu gibi, o meselenin Allah'tan olduğuna da bir burhan olmaz mı?

Üçüncü Nükte

Malûmdur ki, medenî insanlarca malûm ve me'luf pek çok ilimler, sıfatlar, fiiller vardır ki, bedevîlerce meçhul olur ve o gibi şeylerden haberleri yoktur. Binaenaleyh, bilhassa geçmiş zamanlardaki bedevîlerin ahvâlinden bahsetmek isteyen bir adam, hayalen o zamanlara, o çöllere gidip onlarla görüşmelidir. Zira onların ahvâlini ezberden, onları görmeden muhakeme etmekle istediği malûmâtı elde edemez.

Dördüncü Nükte

Ümmî bir adam, bir fennin ulemâsıyla münakaşaya girişerek, beyne'l-ulemâ ittifaklı olan meseleleri tasdik ve ihtilâflı olanları da tashih ederse, o adamın bu harika olan hali, onun pek yüksekliğine ve onun ilminin de vehbî olduğuna delâlet etmez mi?

Bu dört nükteyi göz önüne getir, Muhammed-i Arabî'ye *(aleyhissalâtü vesselâm)* bak ki; o zât, herkesçe müsellem ümmîliğiyle beraber, geçmiş enbiyâ ile kavimlerinin ahvâllerini görmüş ve müşahede etmiş gibi, Kur'ân'ın lisanıyla söylemiştir. Ve onların ahvâlini, sırlarını beyan ederek âleme neşir ve ilân etmiştir. Bilhassa naklettiği onların kıssaları, bütün zekîlerin nazar-ı dikkatini celbeden dâvâ-yı nübüvvetini isbat içindir. Ve naklettiği esasları, beyne'l-enbiyâ ittifaklı olan kısmı tasdik, ihtilâflı olanı da tashih edip dâvâsına mukaddime yapmıştır. Sanki o Zât, vahy-i ilâhînin mâkesi olan masum ruhuyla zaman ve mekânı tayyederek o zamanın en derin derelerine girmiş ve gördüğü gibi söylemiştir. Binaenaleyh, o Zât'ın bu hali, O'nun bir mu'cizesi olup nübüvvetine delil olduğu gibi, evvelki enbiyânın da nübüvvet delilleri manevî bir delil hükmünde olup, o Zât'ın nübüvvetini isbat eder.

Beşinci Mesele

Asr-ı saadete ve bilhassa Ceziretü'l-Arab meselesine dairdir. Bunda da dört nükte vardır.

Birinci Nükte

Âlemce malûmdur ki, az bir kavmin âdetlerinden, hakir, ehemmiyetsiz bir âdeti kaldırmak veya zelil, miskin bir tâifenin cüz'î zayıf huylarını ref etmek, büyük bir hükümdara, uzun bir zamanda bile çok zahmetlere bağlıdır. Acaba, hâkim olmamakla beraber, az bir zamanda, nihayet derecede âdet-

lerine mutaassıp, inatçı ve kesretli bir kavimde rüsuh ve kuvvet peyda etmiş olan âdetleri ref ve kalblerde istikrar peyda eden ve zamanlarca devam ve istimrar eden ahlâklarını terk ettiren, hem yerlerine gayet yüksek âdetleri, güzel ahlâkları tesis eden bir Zât harikulâde olmaz mı?

İkinci Nükte

Yine âlemce malûmdur ki, devlet bir şahs-ı manevîdir. Çocuk gibi, teşekkülü, büyümesi tedricîdir.

Ve kezâ, yeni teşekkül eden bir devletin, bir milletin ruhuna kadar nüfuz eden eski bir devlete galebe etmesi, yine tedricîdir, zamana mütevakkıftır. Acaba, Muhammed-i Arabî'nin *(aleyhissalâtü vesselâm)* bütün esasat-ı âliyeyi hâvi olan ve maddî-mânevî bütün terakkiyât ve medeniyet-i İslâmiye'nin kapısını açan, kısa bir zamanda def'aten teşkil ettiği bir devletle dünyanın bütün devletlerine galebe edip maddî-mânevî hâkimiyetini muhafaza ve ibka ettiren, harikulâdeliği değil midir?

Üçüncü Nükte

Evet, kahır ve cebirle zahirî bir hâkimiyet, sathî bir tahakküm, kısa bir zamanda ibka edilebilir. Fakat bütün kalblere, fikirlere, ruhlara icrâ-yı tesir ederek, zahiren ve bâtınen beğendirmek şartıyla vicdanlar üzerine hâkimiyetini muhafaza ve ibka etmek, –en büyük harika olmakla– ancak nübüvvetin hâssalarından olabilir.

Dördüncü Nükte

Evet, tehditlerle, korkularla, hilelerle efkâr-ı âmmeyi başka bir mecrâya çevirtmek mümkün olur. Fakat tesiri cüz'îdir, sathîdir, muvakkat olur. Muhakeme-i akliyeyi az bir zamanda kapatabilir.

Amma irşadıyla kalblerin derinliklerine kadar nüfuz etmek, hissiyatın en incelerini heyecana getirmek, istidatların inkişafına yol açmak, ahlâk-ı âliyeyi tesis ve alçak huyları imha ve izale etmek, cevher-i insaniyetten perdeyi kaldırıp hakikati teşhir etmek, hürriyet-i kelâma serbestî vermek, ancak şua-ı hakikatten muktebes harikulâde bir mu'cizedir.

Evet, asr-ı saadetten evvelki zamanlarda kalb katılığı ve merhametsizlik öyle bir hadde baliğ olmuştu ki, kocaya vermekten âr ederek kızlarını diri diri toprağa gömerlerdi![1] Asr-ı saadette İslâmiyet'in doğurduğu merhamet, şef-

[1] Bkz.: En'âm sûresi, 6/140, 151; Nahl sûresi, 16/58-59; İsrâ sûresi, 17/31; Tekvir sûresi, 81/8-9. Ayrıca bkz.: Dârimî, *mukaddime* 1.

kat, insaniyet sayesinde, evvelce kızlarını gömerlerken müteessir olmayanlar, İslâmiyet dairesine girdikten sonra karıncaya bile ayak basmaz oldular. Acaba böyle ruhî, kalbî, vicdanî bir inkılâp hiçbir kanuna tatbik edilebilir mi? Bu nükteleri ceyb-i kalbine soktuktan sonra, bu noktalara da dikkat et:

1. Tarih-i âlemin şehadetiyle sabittir ki, parmakla gösterilen en büyük bir dâhi, ancak umumî bir istidadı ihya ve umumî bir hasleti ikaz ve umumî bir hissi inkişaf ettirebilir. Eğer böyle bir hissi de ikaz edememiş ise sa'yi hep hebâ olur.

2. Tarih bize gösteriyor ki, en büyük bir insan, hamiyet-i milliye, hiss-i uhuvvet, hiss-i muhabbet, hiss-i hürriyet gibi hissiyat-ı umumiyeden bir veya iki veyahut üç hissi ikaz etmeye muvaffak olur. Acaba evvelki zamanların cehalet, şekavet, zulüm zulmetleri altında gizli kalan binlerce hissiyat-ı âliyeyi, Ceziretü'l-Arab memleketinde, bedevî ve dağınık bir kavim içinde inkişaf ettirmek hârikulâde değil midir? Evet, şems-i hakikatin ziyasındandır.

Bu noktaları aklına sokamayanın, Ceziretü'l-Arab'ı biz gözüne sokarız. Ey muannit! Ceziretü'l-Arab'a git, en büyük filozoflardan yüz taneyi de intihap et, beraber götür. Onlar da orada ahlâkın ve mâneviyatın inkişafı hususunda çalışsınlar. Muhammed-i Arabî'nin o vahşetler zamanında o vahşî bedevîlere verdiği cilâyı, senin o filozofların, şu medeniyet ve terakkiyât devrinde yüzde bir nisbetinde verebilirler mi? Çünkü o Zât'ın yaptığı o cilâ ilâhî, sabit, lâyetegayyer bir cilâdır ve O'nun büyük mu'cizelerinden biridir.

Ve kezâ, bir işte muvaffakiyet isteyen adam, Allah'ın âdetlerine karşı saffet ve muvafakatını muhafaza etsin ve fıtratın kanunlarına kesb-i muarefe etsin ve heyet-i içtimaiye rabıtalarına münasebet peyda etsin. Aksi takdirde, fıtrat, adem-i muvafakatla cevap verecektir.

Ve kezâ, heyet-i içtimaiyede, umumî cereyana muhalefet etmemek lâzımdır. Muhalefet edildiği takdirde, dolabın üstünden düşer, altında kalır. Binaenaleyh, o cereyanlarda, tevfik-i ilâhînin müsaadesine mazhariyeti dolayısıyla, o dolabın üstünde, Muhammed-i Arabî'nin *(aleyhissalâtü vesselâm)* hak ile mütemessik olduğu sabit olur.

Evet, Hazreti Muhammed'in (aleyhissalâtü vesselâm) getirdiği şeriatın hakâiki, fıtratın kanunlarındaki muvâzeneyi muhafaza etmiştir. İçtimaiyatın rabıtalarına lâzım gelen münasebetleri ihlâl etmemiştir. Zaman uzadıkça, aralarında ittisal peyda olmuştur.

Bundan anlaşılır ki, İslâmiyet, nev-i beşer için fıtrî bir dindir ve içtimaiyatı tezelzülden vikâye eden yegâne bir âmildir.

Bu nükteler ile şu noktaları nazara al, Muhammed-i Haşimî'ye *(aleyhissalâtü vesselâm)* bak. O Zât, ümmîliğiyle beraber, bir kuvvete mâlik değildi. Ne O'nun ve ne de ecdadının bir hâkimiyetleri sebkat etmemişti; bir hâkimiyete, bir saltanata meyilleri yoktu. Böyle bir vaziyette iken, mühim bir makamda, tehlikeli bir mevkide, kemâl-i vüsuk ve itmi'nan ile büyük bir işe teşebbüs etti, bütün efkâr-ı âmmeye galebe çaldı, bütün ruhlara kendisini sevdirdi, bütün tabiatların üstüne çıktı, kalblerden bütün vahşet âdetlerini, çirkin ahlâkları kaldırarak pek yüksek âdât ve güzel ahlâkı tesis etti, vahşetin çöllerinde sönmüş olan kalblerdeki kasaveti ince hissiyatla tebdil ettirdi ve cevher-i insaniyeti izhar etti.

Onları, o vahşet köşelerinden çıkararak, evc-i medeniyete yükseltti ve onları, o zamana, o âleme muallim yaptı.

Ve onlara öyle bir devlet teşkil etti ki, sâhirlerin sihirlerini yutan asâ-yı Mûsâ gibi, başka zalim devletleri yuttu ve nev-i beşeri istilâ eden zulüm, fesat, ihtilâl, şekavet rabıtalarını yaktı, yıktı ve az bir zamanda, devlet-i İslâmiye'yi şarktan garba kadar tevsi ettirdi.

Acaba O Zât'ın şu macerası, O'nun mesleği hak ve hakikat olduğuna delâlet etmez mi?

Altıncı Mesele

Bu mesele, *istikbal sayfasına* bakar. Bu sayfada dahi dört nükte vardır.

Birinci Nükte

Bir insan, ne kadar yüksek olursa olsun, ancak dört-beş fende mütehassıs ve meleke sahibi olabilir.

İkinci Nükte

Bazen olur ki, iki adamın söyledikleri bir söz, bir kelâm, mütefâvit olur; birisinin cehline, sathîliğine; ötekisinin ilmine, maharetine delâlet eder. Şöyle ki:

Bir adam, düşünmeden, gayr-i muntazam bir surette söyler; ötekisi, o sözün evvel ve âhirine bakar, siyak ve sibakını düşünür ve o sözün başka sözlerle münasebetlerini tasavvur eder ve münasip bir mevkide, münbit bir yer-

de zer eder. İşte bu adamın şu tarz-ı hareketinden, derece-i ilim ve mârifeti anlaşılır. Kur'ân-ı Kerîm'in fenlerden bahsederken aldığı fezlekeler, bu kabîl kelâmlardandır.

Üçüncü Nükte

Bu zamanda –vesait, âlât ve edevat– sanayiin tekemmülüyle çocukların oyuncakları gibi âdileşmiş olan çok şeyler vardır ki, eğer onlar bundan iki-üç asır evvel vücuda gelmiş olsaydılar, harikalardan addedilecekti. Kezâlik, kelâmlarda, sözlerde de zamanın tesiri vardır. Meselâ bir zamanda kıymetli bir sözün, başka bir zamanda kıymeti kalmaz. Binaenaleyh, şu kadar uzun zamanlar, asırlar boyunca gençliğini, güzelliğini, tatlılığını, garabetini muhafaza eden Kur'ân, elbette ve elbette harikadır.

Dördüncü Nükte

İrşadın tam ve nâfi olmasının birinci şartı, cemaatin istidadına göre olması lâzımdır. Cemaat, avâmdır. Avâm ise, hakâiki çıplak olarak göremez, ancak onlarca malûm ve me'lûf üslûp ve elbise altında görebilirler. Bunun içindir ki, Kur'ân-ı Kerîm, yüksek hakâiki, müteşâbihat denilen teşbihler, misaller, istiarelerle tasvir edip, cumhura, yani avâm-ı nâsın fehimlerine yakınlaştırmıştır.

Ve kezâ, tekemmül etmeyen avâm-ı nâsın tehlikeli galatlara düşmemesi için, hiss-i zahirî ile gördükleri ve itikat ettikleri güneş, arz gibi meselelerde icmal ve ipham etmişse de, yine hakikatlere işareten bazı emareler, karîneler vaz etmiştir.

Bu nükteleri aklına koyduktan sonra, şu gelen fezlekeye dikkat et:

Şeriat-ı İslâmiye, aklî burhanlar üzerine müessestir. Bu şeriat, ulûm-u esasiyenin hayatî noktalarını tamamıyla tazammun etmiş olan ulûm ve fünûndan mülâhhastır. Evet, tehzibü'r-ruh, riyâzetü'l-kalb, terbiyetü'l-vicdan, tedbirü'l-cesed, tedvirü'l-menzil, siyasetü'l-medeniye, nizâmâtü'l-âlem, hukuk, muamelât, âdâb-ı içtimaiye, vesaire vesaire.. gibi ulûm ve fünûnun ihtiva ettikleri esasâtın fihristesi, şeriat-ı İslâmiye'dir.

Ve aynı zamanda, lüzum görülen meselelerde, ihtiyaca göre izahatta bulunmuştur. Lüzumlu olmayan yerlerde veya zihinlerin istidadı olmayan meselelerde veyahut zamanın kabiliyeti olmayan noktalarda, bir fezleke ile icmal etmiştir. Yani, esasları vaz etmiş, fakat o esaslardan alınacak hükümleri veya esasata bina edilecek füruâtı akıllara havale etmiştir. Böyle bir şeriatın ihtiva

ettiği fenlerin üçte biri bile, şu zaman-ı terakkide, en medenî yerlerde, en zeki bir insanda bulunamaz. Binaenaleyh, vicdanı insaf ile müzeyyen olan zât, bu şeriatın hakikatinin bütün zamanlarda, bilhassa eski zamanda, tâkat-i beşeriyeden hariç bir hakikat olduğunu tasdik eder.

Evet, zahiren İslâmiyet dairesine girmeyen düşman filozofları bile, bu hakikati tasdik etmişlerdir. Ezcümle, Amerikalı filozof Carlyle –Alman edib-i şehîri Goethe'den naklen– Kur'ân'ın hakâikine dikkat ettikten sonra, "Acaba İslâmiyet içinde âlem-i medeniyetin tekemmülü mümkün müdür?" diye sormuştur. Yine bu suale cevaben demiştir ki: "Evet. Muhakkikler, şimdi o daireden istifade ediyorlar."

Yine Carlyle demiştir ki: "Hakâik-i Kur'âniye tulû ettiği zaman, ateş gibi bütün dinleri yuttu. Zaten bu onun hakkı idi. Çünkü Nasârâ ve Yahudilerin hurafelerinden bir şey çıkmadı." İşte bu filozof,

فَأْتُوا بِسُورَةٍ مِنْ مِثْلِهِ وَادْعُوا شُهَدَاءَكُمْ مِنْ دُونِ اللهِ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ۞ فَإِنْ لَمْ تَفْعَلُوا وَلَنْ تَفْعَلُوا فَاتَّقُوا النَّارَ الَّتِي وَقُودُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ أُعِدَّتْ لِلْكَافِرِينَ[1]

olan âyet-i kerîmenin meâlini tasdik etmiştir.[2(Hâşiye)]

Suâl: Gerek Kur'ân-ı Kerîm olsun, gerek tefsiri olan hadis-i şerif olsun, her fenden, her ilimden birer fezleke almışlardır. Bir kitap veya bir şahsın yalnız fezlekeleri ihata etmekle harika olması lâzım gelmez. Bir şahıs, pek çok fezlekeleri ihata edebilir.

Cevap: Bahsettiğimiz fezleke, sellemehü's-selâm fezlekeler değildir. Ancak, hüsn-ü isabetle, münasip bir mevkide ve münbit bir yerde, işitilmemiş çok işaretleri tazammun etmekle istimâl ve zer edilen fezlekelerdir. Kur'ân veya hadisin aldıkları fezlekeler, bu kabîl fezlekelerdir. Bu kabîl fezlekeler, tam bir meleke ve ıttıladan sonra hâsıl olabilir ki, her bir fezleke, me'hazi olan fen veya ilmin hükmünde olur. Bu ise, bir şahısta olamaz.

---

1 "(Abdimiz üzerine inzal ettiğimiz Kur'ân'da bir şüpheniz varsa,) Kur'ân'ın mislinden bir sûre yapınız. Hem de, Allah'tan başka, işlerinizde kendilerine müracaat ettiğiniz şüheda ve muinlerinizi de çağırınız, yardım etsinler. Eğer sözünüzde sâdık iseniz hepiniz beraber çalışınız, Kur'ân'ın mislinden bir sûre getiriniz. Eğer bir misil getiremediğiniz takdirde –zaten getiremezsiniz ya– öyle bir ateşten sakınınız ki, odunu, insanlar ile taşlardır." (Bakara sûresi, 2/23-24)

2 (Hâşiye) Kırk sene sonra neşrolan Risale-i Nur'da Carlyle, Goethe ve Bismark gibi, kırk meşhur filozofların tasdikleri beyan edilmiş. İnşaallah, bu kitabın zeylinde dahi yazılacak.

Aziz arkadaş! Bu meselelerde yazılan muhakemelerin neticesi olarak şu gelen kaideleri de koynuna koy, sana lâzım olur.

1. Bir şahıs, çok fenlerde ihtisas sahibi olamaz.

2. İki şahıstan sudur eden bir söz, istidatlarına göre tefavüt eder. Yani birisine göre altın, ötekisine nazaran kömür kıymetinde olur.

3. Fünûn, fikirlerin birleşmesinden hâsıl olup, zamanın geçmesiyle tekâmül eder.

4. Eski zamanda nazarî olup, bu zamanda bedihî olmuş olan çok meseleler vardır.

5. Zaman-ı mâzi, bu zamana kıyas edilemez; aralarında çok fark vardır.

6. Sahra ve çöl adamları, basit ve saf insanlar olduğundan, medenîlerin medeniyet perdesi altında gizleyebildikleri hile ve desiseleri bilmezler ve gizleyemezler; her işleri merdânedir, kalbleri ve lisanları birdir.

7. Çok ilim ve fenler vardır ki, âdetlerin telkiniyle, vukuatın talimiyle ve zamanla, muhitin yardımıyla husule gelirler.

8. Beşerin nazarı, istikbale nüfuz edemez, hususî keyfiyat ve ahvâli göremez.

9. Beşer için bir ömr-ü tabiî olduğu gibi, yaptığı kanunlar için de bir ömr-ü tabiî vardır; onun nihayeti olduğu gibi, bunun da nihayeti vardır.

10. İnsanların sıfatlarında, tabiatlarında, ahvâlinde zaman ve mekânın çok tesiri vardır.

11. Eski zamanlarda harika addedilen çok şeyler vardır ki, mebâdi ve vesâitin tekâmülüyle âdi şeyler hükmüne geçmişlerdir.

12. Def'aten bir fennin icadına ve ikmal edilmesine, bir zekâ-yı harika olsa bile, muktedir olamaz. O fen, ancak çocuk gibi tedricen kemâle erer.

Aziz kardeşim! Bu kaideleri birer birer sayıp kafana koyduktan sonra, zamanın hayal ve hülyalarından, muhitin evham ve hurafelerinden tecerrüt et, çıplak ol, bu asrın sahilinden dal, Ceziretü'l-Arab yarımadasına çık. O yarımadanın mahsulâtından olan insanların kılık ve kıyafetlerine gir, fikirlerini başına tak, pek geniş olan o sahraya bak. Göreceksin ki:

Bir insan, tek başına, ne muîni var ve ne yardım edeni; ne saltanatı var ve ne definesi... Meydana çıkmış, bütün dünyaya karşı mübâreze ediyor. Ve umum insanlara hücum etmeye hazırlanmıştır. Ve omuzlarına küre-i arzdan daha büyük bir hakikat almıştır. Elinde de, insanların saadetini temin eden bir şeriat tutmuştur ki, libasa benzemiyor; cilt ve deri gibi yapışık olup, istidad-ı beşerin inkişafı nisbetinde tevessü ve inkişaf etmekle saadet-i dareyni intaç ve nev-i beşerin ahvâlini tanzim eder.

"O şeriatın kanunları, kaideleri nereden gelmiş ve nereye kadar devam eder gider?" diye sorulduğu zaman, yine o şeriat, lisân-ı i'câzıyla cevaben diyecektir ki: Biz, Kelâm-ı Ezelî'den ayrıldık, nev-i beşerin fikriyle beraber ebede kadar devam edip gideceğiz. Fakat nev-i beşer dünyadan kat-ı alâka ettikten sonra, biz de sureten, teklif cihetiyle insanlardan ayrılacağız. Fakat maneviyatımız ve esrarımızla nev-i beşerin arkadaşlığına devam edip, onların ruhlarını gıdalandırarak, onlara delil olmaktan ayrılmayacağız.

Ey arkadaş! Bu gördüğün garip, acîb sayfanın baştan nihayete kadar ihtiva ettiği haller, inkılâplar, vaziyetler, فَأْتُوا بِسُورَةٍ مِنْ مِثْلِهِ[1] 'deki emr-i tâcizîyi, nev-i beşere tekrar tekrar ilân ediyorlar.

Aziz kardeşim! Bir kapı daha açıldı, oraya bakalım.

وَإِنْ كُنْتُمْ فِي رَيْبٍ مِمَّا نَزَّلْنَا عَلٰى عَبْدِنَا[2]... الخ olan âyet-i kerîmenin işaret ettiği gibi, cemaatin istidadına göre irşadın yapılması lüzumundan ve Şâri'in, cumhuru irşad etmekte takip ettiği maksattan gafletleri ve cehilleri dolayısıyla bazı insanlar, Kur'ân hakkında çok şek ve şüphelere maruz kalmışlardır. O şek ve şüphelerin menşei üç emirdir.

1. Diyorlar ki: Kur'ân'da "müteşâbihât ve müşkilât" denilen, hakikî mânâları anlaşılmayan bazı şeylerin bulunması, i'câzına münafidir. Zira Kur'ân'ın i'câzı, belâgat üzerine müessestir; belâgat da, ancak ifadenin zuhur ve vuzuhuna mebnidir.

2. Diyorlar ki: Yaratılışa ait meseleler, mübhem ve mutlak bırakılmıştır. Ve kezâ, kâinata dair fünûndan pek az bahsedilmiştir. Bu ise, talim ve irşad mesleğine münafidir.

---

1 "…(size yol açık, haydi durmayın), o (Kur'ân'ın) benzeri tek bir sûre meydana getirin; eğer iddianızda samimi iseniz, (vicdanınız da gerçekten böyle diyor ve kendi kendinizi kandırmıyorsanız)…" (Bakara sûresi, 2/23)

2 "Eğer kulumuz (Muhammed)'e indirdiğimiz Kur'ân'ın Allah katından olduğu hususunda şüphe (ve dolayısıyla onun kulumuzun eseri olduğu iddiası) içindeyseniz…" (Bakara sûresi, 2/23)

3. Diyorlar ki: Kur'ân'ın bazı âyetleri zahiren aklî delillere muhaliftir. Bundan, o âyetlerin hilâf-ı vâki oldukları zihne geliyor. Bu ise, Kur'ân'ın sıdkına muhaliftir.

O heriflerin zuumlarınca, Kur'ân'a bir nakîse ve şek ve şüphelere sebep addettikleri şu üç emir, Kur'ân-ı Kerîm'e bir nakîse teşkil etmez. Ancak, Kur'ân'ın i'câzını bir kat daha isbat etmeye ve irşad hususunda Kur'ân'ın en beliğ bir ifade ile en yüksek bir üslûbu ihtiyar etmesine sadık-ı şahid ve kat'î delildir. Demek kabahat, onların fehimlerindedir –hâşâ– Kur'ân-ı Kerîm'de değildir.

Evet, [1] وَكَمْ مِنْ عَائِبٍ قَوْلًا صَحِيحًا وَآفَتُهُ مِنَ الْفَهْمِ السَّقِيمِ Şâirin dediği gibi; *fehimleri hasta olduğundan, sağlam sözleri ta'yib ediyorlar* veya, ayı gibi, elleri üzüm salkımına yetişemediğinden, ekşidir diyorlar. Bunların da fehimleri Kur'ân'ın o yüksek i'câzına yetişemediğinden, ta'yib ediyorlar.

"Kur'ân-ı Kerîm'de müteşabihat vardır." dedikleri birinci şüphelerine cevap:

Evet, Kur'ân-ı Kerîm, umumî bir muallim ve bir mürşiddir. Halka-yı dersinde oturan, nev-i beşerdir. Nev-i beşerin ekserisi avâmdır. Mürşidin nazarında ekal, eksere tâbidir. Yani, umumî irşadını ekallin hatırı için tahsis edemez. Maahâzâ, avâma yapılan konuşmalardan havas hisselerini alırlar. Aksi halde, avâm, yüksek konuşmaları anlayamadığından, mahrum kalır.

Ve kezâ, avâm-ı nâs, ülfet ettikleri üslûplardan ve ifadelerin çeşitlerinden ve daima hayallerinde bulunan elfaz, maâni ve ibarelerden fikirlerini ayıramadıklarından, çıplak hakikatleri ve akliyâtı fehmedemezler. Ancak, o yüksek hakâikin, onların ülfet ettikleri ifadelerle anlatılması lâzımdır. Fakat Kur'ân'ın böyle ifadelerinin hakikat olduğuna itikat etmemelidirler ki, cismiyet ve cihetiyet gibi muhâl şeylere zâhip olmasınlar. Ancak o gibi ifadelere, hakâike geçmek için bir vesile nazarıyla bakılmalıdır.

Meselâ: Cenâb-ı Hakk'ın kâinatta olan tasarrufunun keyfiyeti, ancak bir sultanın taht-ı saltanatında yaptığı tasarrufla tasvir edilebilir. Buna binaendir ki, [2] اَلرَّحْمٰنُ عَلَى الْعَرْشِ اسْتَوٰى âyetinde kinâye tariki ihtiyar edilmiştir. Hissiyatı bu merkezde olan avâm-ı nâsa yapılan irşadlarda, belâgat ve irşadın iktizasınca, avâmın fehimlerine mürâat, hissiyatına ihtiram, fikirlerine ve akıllarına göre yü-

---

1 İbni Kays, *Kıra'd-dayf* 1/258; el-Bâkıllânî, *İ'câzü'l-Kur'ân* 1/300; İbni Kesîr, *Tefsîru'l-Kur'ân* 2/73; el-Hamevî, *Hızânetü'l-edeb* 1/192.

2 "O'dur Rahmân: Rububiyet Arşına kurulan, kâinata hükümrân." (Tâhâ sûresi, 20/5)

rümek lâzımdır. Nasıl ki bir çocukla konuşan, kendisini çocuklaştırır ve çocuklar gibi çat-pat ederek konuşur ki, çocuk anlayabilsin. Avâm-ı nâsın fehimlerine göre ifade edilen Kur'ân-ı Kerîm'in ince hakikatleri, اَلتَّنَزُّلَاتُ الْإِلٰهِيَّةُ إِلٰى عُقُولِ الْبَشَرِ[1] ile anılmaktadır. *Yani, insanların fehimlerine göre Cenâb-ı Hakk'ın hitâbâtında yaptığı bu tenezzülât-ı ilâhiye, insanların zihinlerini hakâikten tenfir edip kaçırtmamak için ilâhî bir okşamadır.* Bunun için, müteşabihat denilen Kur'ân-ı Kerîm'in üslûpları, hakikatlere geçmek için ve en derin incelikleri görmek için, avâm-ı nâsın gözüne bir dürbün veya numaralı birer gözlüktür.

Bu sırra binaendir ki, büleğâ, büyük bir ölçüde ince hakikatleri tasavvur ve dağınık mânâları tasvir ve ifade için istiâre ve teşbihlere müracaat ediyorlar. Müteşabihât dahi ince ve müşkil istiarelerin bir kısmıdır. Zira müteşabihat, ince hakikatlere suretlerdir.

"Kur'ân'da müşkilât vardır." dedikleri birinci şüphenin ikinci kısmına cevap:

İşkâl dedikleri şey ya üslûbun pek yüksek ve muhtasar olmasıyla mânânın çok derin ve inceliğinden ileri gelir; Kur'ân'ın müşkilâtı bu kabîldendir. Veya ibarede karışık ve düğümlü noktaların bulunmasından neşet eder; Kur'ân-ı Kerîm, bu kısım müşkilâttan müberrâ ve münezzehtir. Acaba cumhurun zihninden uzak ve pek derin hakikatleri kolay ve kısa bir suretle avâm-ı nâsın fehimlerine yakınlaştırmak ayn-ı belâgat değil midir? Belâgat, muktezayı hali mürâaattan ibaret değil midir? Hey gözlerin kör olsun herif!

"Yaratılışa ve maddiyata dair meselelerde Kur'ân mübhem geçmiştir." dedikleri ikinci şüphelerine cevap, şöyle ki:

Şecere-i âlemde, meylü'l-istikmâl vardır. Yani, kâinatın, bir ağaç gibi, bütün zerrâtı ve eczası kemâle meyleder ve kemâle doğru yürümektedirler. O umumî meylü'l-istikmâlden ayrı olarak, insanda da meylü't-terakki vardır. Bu meylü't-terakki çekirdek gibidir; neşvünemâsı pek çok tecrübeler vasıtasıyla olur ve çok fikirlerin mahsulü olan neticelerin içtimâıyla teşekkül ve tevessü etmekle fünûnu intac eder. Bu fünûn da, mürettebedir. Yani her ikinci fen, birincisinin neticesidir. Birincisi olmasa, o olamaz. Birincisinin ona mukaddime ve ulûm-u müteârife hükmünde olması şarttır.

Buna binaen, bundan on asır evvel gelen insanlara fünûn-u hâzırayı ders vermek veya garip meselelerden bahsetmek, onların zihinlerini şaşırtmaktan ve o insanları safsatalara atmaktan gayrı bir fayda vermezdi.

---

[1] Cenâb-ı Hakk'ın konuşması, kulların anlayış seviyelerine göredir.

Meselâ, Kur'ân-ı Kerîm, "Ey insanlar! Şemsin sükûnuna, arzın hareketine[1](Hâşiye-1) ve bir katre su içinde binlerce hayvanâtın bulunduğuna dikkat ediniz ki azamet-i ilâhiyeyi anlayasınız." demiş olsaydı, bütün o zamanların insanlarını tekzîbe sevketmiş olurdu. Çünkü hiss-i zahirîye muhaliftir. Maahâzâ, on asırdan beri gelip geçen insanları şaşırtmak; yalnız fünûn-u cedidenin zuhurundan sonra gelen insanları memnun etmek, makam-ı irşada muhalif olduğu gibi, ruh-u belâgatle de kabil-i telif değildir.

Suâl: "Keşfiyat-ı fenniye ve fünûn-u hâzıra eski insanlara meçhul ve gayr-i me'lûf olduğundan, onları onlara ders vermek hatadır." diyorsun. Bilhassa âhirete ait ahvâl gibi müstakbeldeki nazariyat da böyle değil midir? Onlar da bize meçhul ve gayr-i me'lûfturlar. Onlardan bahsetmek ne için hata olmuyor?

Cevap: Müstakbeldeki nazariyat, bilhassa âhirete ait ahvâle hiçbir cihetle hiss-i zahirî taalluk etmemiştir ki, o hissin hilâfını söylemek şaşırtma olsun. Binaenaleyh, o gibi şeyler, daire-i imkândadırlar. Öyleyse, onlara itikat ve onlarla itmînan peyda etmek mümkündür. Öyleyse, o gibi şeylerin hakk-ı sarihi, onları tasrih etmektir. Lâkin keşfiyat-ı fenniye, eski insanlara göre, imkân ve ihtimâl dairesinden çıkıp, muhâl ve imtina derecesine girmişlerdir. Çünkü gözleriyle gördükleri şeyler, onlarca bedahet derecesine girmekle, onun hilâfı onlarca muhâldir. Öyleyse, onların hissiyatına hürmeten, o gibi meselelerde belâgatın iktizası, ipham ve ıtlaktır ki, onlara bir şaşırtma olmasın.

Fakat Kur'ân-ı Kerîm, irşadını noksan bırakmamıştır. Bu zamanın fencilerini de istifadeden mahrum etmemek üzere, çok karine ve emarelerin vaz'ıyla, hakikatlere işaretler yapmıştır.[2](Hâşiye-2)

Ey insafsız! Seni insafa dâvet ediyorum. Bir kere كَلِّمِ النَّاسَ عَلٰى قَدَرِ عُقُولِهِمْ[3] olan meşhur düsturu nazara almakla, zamanlarıyla muhitlerinin müsaadesiz-

---

1 (Hâşiye-1) Hasta halimde, nevm ile yakaza arasında ihtar edilen bir nüktedir: Şemsin, yerinde, Mevlevî-vârî yaptığı semâvî hareketi, kuvve-i cazibeyi tevlit etmek içindir. Kuvve-i cazibe de manzume-i şemsiye ile anılan güneşe bağlı yıldızları düşmek tehlikesinden kurtarmak içindir. Demek şemsin mihverinde dairevârî cereyan ve hareketi olmasa yıldızlar düşerler.

Said Nursî

Muhterem Müellif, diğer bir risalesinde şöyle diyor:

Evet, güneş bir meyvedardır; silkinir, tâ düşmesin seyyar olan yemişleri.
Eğer sükûnuyla sükûnet eylese; cezbe kaçar, ağlar fezada muntazam meczupları.

Mütercim

2 (Hâşiye-2) Mu'cizât-ı Kur'âniye Risale-i Nuriye'si tamamıyla bu hakikati isbat etmiş.

Mütercim

3 İnsanlarla anlayış seviyelerine göre konuş.

liğini düşünerek, telâhuk eden binlerce efkârın neticelerinden doğan şu keşfiyat-ı fenniyeyi o zamanlardaki insanların kafa mideleri alıp hazmedemediklerine dikkat edersen anlayacaksın ki; Kur'ân-ı Kerîm'in o gibi meselelerde ihtiyar ettiği ipham ve ıtlak yolu, ayn-ı belâgat olduğu gibi, yüksek i'câzını da isbata âşikâr bir delil olduğunu, gözün kör değilse göreceksin!

"Kur'ân'da, delâil-i akliyeye ve fennin keşfiyatına muhalif bazı âyetler vardır." dedikleri üçüncü şüphelerine cevap:

Kur'ân-ı Kerîm'de takip edilen maksad-ı aslî; "**isbat-ı Sâni**, **nübüvvet**, **haşir**, **adalet ile ibadet**" esaslarına cumhur-u nâsı irşad ve îsal etmektir. Binaenaleyh, Kur'ân-ı Kerîm'in kâinattan yaptığı bahis tebeîdir, kastî değildir. Yani ligayrihîdir, lizâtihî değildir.

Yani, *Kur'ân-ı Kerîm, Cenâb-ı Hakk'ın vücûd, vahdet ve azametine istidlâl suretiyle kâinattan bahsetmiştir. Yoksa, kâinatın bizzat keyfiyetini izah etmek için değildir.* Çünkü Kur'ân-ı Kerîm, coğrafya, kozmoğrafya gibi kasten kâinatın keyfiyetinden mânâ-yı ismiyle bahseden bir fen, bir kitap değildir. Ancak, kâinat sayfasında yazılan sanat-ı ilâhiyenin nakışları ve yaratılan kudretin mu'cizeleri ve kozmoğrafyacıları hayrette bırakan nizam ve intizamla; mânâ-yı harfiyle Sâni ve nizâm-ı hakikîye istidlâl keyfiyetini öğretmek için nâzil olan bir kitaptır. Binaenaleyh, sanat, kasıt, nizam, kâinatın her zerresinde bulunur, matlup hâsıl olur; teşekkülü nasıl olursa olsun bizim matlubumuza taalluku yoktur.

Febinâen alâ zâlik, madem ki Kur'ân'ın kâinattan bahsi istidlâl içindir ve delilin de müddeâdan evvel malûm olması şarttır ve delilin muhataplarca vuzuhu müstahsendir; bazı âyetlerin onların hissiyatına ve edebî malûmâtlarına imâle etmesi ve benzetmesi, mukteza-yı belâgat ve irşad olmaz mı? Fakat bu âyetlerin, hissiyatlarına imâle etmesi meselesi o hissiyata kasten delâlet etmek için değildir. Ancak, kinâye kabîlinden o hissiyatı okşamak içindir. Maahâzâ, hakikate ehl-i tahkiki îsal için, karine ve emareler vaz edilmiştir. Meselâ, eğer Kur'ân-ı Kerîm, makam-ı istidlâlde şöylece demiş olsaydı ki: "Ey insanlar! güneşin zahirî hareketiyle hakikî sükûnuna ve arzın zahirî sükûnuyla hakikî hareketine ve yıldızlar arasında câzibe-i umumiyenin garibelerine ve elektriğin acîbelerine ve yetmiş unsur arasında hâsıl olan imtizacata ve bir avuç su içinde binler mikrobun bulunmasına dikkat ediniz ki, bu gibi harika şeylerden Cenâb-ı Hakk'ın her şeye kâdir olduğunu anlayasınız." deseydi, delil, müddeâdan binlerce derece daha hafî, daha müşkül olurdu. Hâlbuki, delilin müddeâdan daha hafî olması, makam-ı istidlâle uymaz. Maahâzâ, onların

hissiyatına imâle edilen âyetler kinaye kabilinden olup, ifade ettikleri zahirî mânâları sıdk veya kizbe medar olamaz.

Evet, görmüyor musun, قَالَ 'deki ا hiffeti ifade ediyor? Aslı و olsun ي olsun, ne olursa olsun, bize taalluk etmez.

Hülâsa: Madem ki Kur'ân, bütün zamanlardaki bütün insanlara nâzil olmuştur[1]; şu şüphe addettikleri umûr-u selâse, Kur'ân'a nakîse değil, Kur'ân'ın yüksek i'câzına delillerdir.

Evet, Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan'ı talim eden Cenâb-ı Hakk'a kasem ederim ki, o Beşîr ve Nezîr'in *(aleyhissalâtü vesselâm)* basar ve basîreti, hakikati hayalden tefrik edememekten münezzehtir, celildir, celîdir; veya insanları kandırarak mağlatalara düşürtmekten, meslek-i âlileri ganîdir, âlidir, temizdir, tâhirdir!

Yedinci Mesele[2](Hâşiye)

Hazreti Muhammed'in *(aleyhissalâtü vesselâm)* izhar ettiği mahsus ve zahirî ve insanlarca meşhur ve malûm olan harika ve mu'cizelerinin ekserisi, tarih ve

---

1 el-Kannûcî, *Ebcedü'l-ulûm* 1/129. Ayrıca bkz.: ed-Deylemî, *el-Müsned* 1/398; el-Gazâlî, *İhyâu ulûmi'd-dîn* 1/99.

2 (Hâşiye) Diyarbakır'da Van Valisi Cevdet Bey'in evinde 19 Şubat 1330 tarihinde Cuma gecesi bu tefsirin ilk Arabî nüshasını tebyiz ederken, şu şekl-i garip, tevafukan vâki olmuştur. Ve o gece vukua gelen Bitlis'in sukutuyla müellif Bediüzzaman'ın esaretine rast gelir. Sanki şu şekl-i garibin, şu mu'cizeler ve harikalar bahsinde o gece husûle gelmesi, müellifin Ruslara esir düştüğüne ve beraberinde bulunan bazı talebelerinin şehid olarak kanlarının dökülmesine hârika bir işarettir.(Hâşiyecik)

Said'in Küçük Kardeşi, Yirmi Senelik Talebesi
Abdülmecid

Ve kezâ bu nakış, başı kesilmiş bir yılanın kuyruğunu müellif Bediüzzaman'a sarmış olduğuna ve müellifin yaralı olarak otuz saat ölüme muntazıran su arkının içinde kaldığı yere benziyor ve o vaziyeti andırıyor.

Eski Said'in Ehemmiyetli Talebesi
Hamza

(Hâşiyecik) Bu şekil, ilk asıl nüshadan aynen alınmıştır.

M. Sungur (1993)

siyer kitaplarında mezkûrdur ve aynı zamanda, muhakkikîn-i ulemâ tarafından izah ve beyan edilmişlerdir. Binaenaleyh, tafsilâtını o kitaplara havale ile yalnız o harikaların nevilerini icmâlen izah edeceğiz.

Evet, Peygamber'in *(aleyhisselâm)* zahirî harikalarının her birisi âhâdî olup mütevâtir değilse de, o âhâdîlerin heyet-i mecmuası ve çok nevileri, mütevâtir-i bilmânâdır. Yani, lafız ve ibareleri mütevâtir değilse de, mânâları çok insanlar tarafından nakledilmiştir. O harikaların nevileri üçtür:

Birincisi: **"İrhâsât"** ile anılmaktadır ki, Hazreti Muhammed'in *(aleyhissalâtü vesselâm)* nübüvvetinden evvel zuhur eden harikalardır. Mecusî milletinin taptığı ateşin sönmesi[1], Sava denizinin sularının çekilmesi[2], Kisrâ sarayının yıkılması[3] ve gaipten yapılan tebşirler[4] gibi şeylerdir. Sanki o Hazretin *(aleyhissalâtü vesselâm)* zaman-ı velâdeti, hassas ve keramet sahibi imiş gibi, o Zât'ın kudüm ve gelmesini şu gibi hâdiselerle tebşiratta bulunmuştur.

İkinci nevi ihbârât-ı gaybiyedir ki; bilâhare vukua gelecek pek çok garip şeylerden bahsetmiştir. Ezcümle; Kisrâ ve Kayser'in definelerinin İslâm eline geçmesi,[5] Rumların mağlûp edilmesi,[6] Mekke'nin fethi,[7] Kostantiniye'nin alınması[8] gibi hâdisattan haber vermiştir. Sanki o Zât'ın cesedinden tecerrüt eden ruhu, zaman ve mekânın kayıtlarını kırarak istikbalin her tarafına uçup gezmiş ve gördüğü vukuâtı söylemiştir ve söylediği gibi de vukua gelmiştir.

Üçüncü nevi hissî harikalardır ki; muaraza zamanlarında kendisinden talep edilen mu'cizelerdir. Taşın konuşması,[9] ağacın yürümesi,[10] ayın iki

---

1 Ebû Nuaym, *Delâilü'n-nübüvve* s.139; el-Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvve* 1/19, 126, 127; et-Taberî, *Târîhu'l-ümem ve'l-mülûk* 1/459.

2 Ebû Nuaym, *Delâilü'n-nübüvve* s.139; el-Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvve* 1/19, 126, 127; et-Taberî, *Târîhu'l-ümem ve'l-mülûk* 1/459.

3 Ebû Nuaym, *Delâilü'n-nübüvve* s.139; el-Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvve* 1/19, 126, 127; et-Taberî, *Târîhu'l-ümem ve'l-mülûk* 1/459.

4 Bkz.: es-Suyûtî, *ed-Dürru'l-mensûr* 8/660. Ayrıca bkz.: Buhârî, *menâkıb* 25; Müslim, *fezâilü's-sahâbe* 99.

5 Bkz.: Buhârî, *cihâd* 157; Müslim, *fiten* 75-78.

6 Bkz.: Buhârî, *fezâilü'l-Medîne* 5, *cizye* 15; Müslim, *hac* 496, 497; İbni Mâce, *fiten* 25; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 6/22, 25, 27.

7 Bkz.: Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 3/484, 4/67; İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef* 7/361; et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* 7/307.

8 Bkz.: Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 4/335; et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* 2/38; el-Hâkim, *el-Müstedrek* 4/468; el-Buhârî, *et-Târîhu'l-kebîr* 2/81.

9 Tirmizî, *menâkıb* 6; Dârimî, *mukaddime* 4; el-Hâkim, *el-Müstedrek* 2/677.

10 İbni Mâce, *fiten* 23; Dârimî, *mukaddime* 4; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 3/113; İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef* 6/317.

paçaya bölünmesi,[1] parmaklarından su akması[2] gibi… Tefsir-i Keşşâf'ın müellifi Zemahşerî'nin dediğine göre, o Hazret'in bu nevi harikaları bine bâliğ olmuştur.[3] Ve bir kısmı da mütevâtir-i bilmânâdır.[4] Hatta Kur'ân'ı inkâr edenlerden bir kısmı, inşikak-ı kamer mânâsında tasarruf etmemişlerdir.

Suâl: İnşikak-ı kamer bütün insanlarca kesb-i şöhret etmesi lâzım bir mu'cize iken âlemce o kadar şöhret bulmamıştır. Esbâbı nedir?

Cevap: Matla'ların ihtilâfı ve havanın bulutlu olmasının ihtimali.. ve o zamanda rasathanelerin bulunmaması.. ve vaktin uyku gibi gaflet zamanı olması.. ve inşikakın âni olması gibi esbaptan dolayı, herkesçe o vak'anın görünmesi ve malûm olması lâzım gelmez. Maahâzâ, Hicaz matla'ıyla matla'ları bir olan yerlerde, o gece yollarda bulunan kervan ve kafilelerden naklen, inşikakın vukua geldiği hakkında çok rivayetler vardır.[5]

Üçüncü nevi mu'cizelerin reisi ve en büyüğü Kur'ân-ı Azîmüşşân'dır ki, yedi vecihle mu'cize olduğuna mezkûr âyetle işaret edilmiştir.

Arkadaş! Şu meseleleri az çok fehmettin.

Şimdi, bu âyetin mâkabliyle olan cihet-i irtibatına bakalım:

Evet, İbni Abbas'ın *(radiyallâhu anhumâ)* يَا أَيُّهَا النَّاسُ اعْبُدُوا[6] âyetindeki "ibadet"i, tevhidle tefsir ettiğine nazaran, evvelki âyet isbat-ı tevhid hakkındadır, bu âyet de isbat-ı nübüvvet hakkındadır. Nübüvvet-i Muhammediye *(aleyhissalâtü vesselâm)* ise, tevhidin en büyük bir delilidir.[7] Demek ki bu iki âyet arasında cihet-i irtibat, aralarındaki dâlliyet ve medlûliyet alâkasıdır. Yani biri delil, diğeri medlûldur.

Nübüvvetin isbatı, ancak mu'cizelerle olur. En büyük mu'cizesi ise, Kur'ân-ı Kerîm'dir. Evet, Kur'ân'ın mu'cize olduğu, âlem-i İslâm'ca kabul ve tasdik edilmiş bir hakikattir.

---

1 Buhârî, *menâkıb* 27, *menâkıbü'l-ensâr* 36, *tefsîru sûre (54)* 1; Müslim, *münâfikîn* 43-45.

2 Buhârî, *menâkıb* 25, *meğâzî* 35; Müslim, *imâre* 72, 73.

3 Bkz.: ez-Zemahşerî, *el-Keşşâf* 1/382. Ayrıca bkz.: el-Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvve* 1/10; en-Nevevî, *Şerhu Sahîh-i Müslim* 1/2; İbni Hacer, *Fethu'l-bârî* 6/582-583.

4 Bkz.: el-Gazâlî, *Fedâihu'l-bâtınıyye* 1/139-141; el-Âmidî, *Ğâyetü'l-merâm* 1/356-357; el-Îcî, *Kitâbü'l-Mevâkıf* 3/405; et-Teftâzânî, *Şerhu'l-Makâsıd* 5/17.

5 et-Taberî, *Câmiu'l-beyân* 27/85; el-Beyhakî, *el-i'tikâd* s.269; İbn Kesîr, *Tefsîru'l-Kur'ân* 4/263.

6 "Ey insanlar! (Hem Sizi hem de sizden önceki insanları yaratan) Rabbinize ibadet ediniz." (Bakara sûresi, 2/21).

7 et-Taberî, *Câmiu'l-beyân* 1/165; el-Vâhidî, *Tefsîru'l-Vâhidî* 1/95; ez-Zemahşerî, *el-Keşşâf* 1/238; en-Nesefî, *et-Tefsîr* 1/27.

Amma muhakkikîn-i ulemâ tarafından, Kur'ân'ın vücûh-u i'câzı hakkında ihtilâf vâki olmuştur. Yani, i'câzını intac eden cihetler çoktur. Her bir muhakkik, bir ciheti tercih ve ihtiyar etmiştir; aralarında muhalefet, musademe yoktur.

İ'câzın vecihleri:

1. Gaipten, istikbâlden haber vermesi.

2. Âyetlerinde tenakuz, tehalüf, hata bulunmaması.

3. Nazım ile nesir arasında, ediplerce gayr-i malûm bir üslûbu ihtiyar etmesi.

4. Okur-yazar olmayan bir Zât'tan sudur etmesi.

5. Tâkat-i beşeriye fevkinde ulûm ve hakâiki ihata etmesi gibi pek çok şeylerdir.

Lâkin i'câzının en yüksek vechi, nazmındaki belâgatten doğmuştur. Evet, Kur'ân'ın bu nevi i'câzı, beşerin tâkatinden hariç bir derecededir. Bu hakikati tafsilen anlayıp kanaat hâsıl etmek isteyen, bu tefsiri ve emsâli eserleri ve Yirmi Beşinci Söz'ü zeyilleriyle beraber mütalâa etsin.

Fakat icmalî bir malûmâtı elde etmek isteyenler de, belâgatın imamları bulunan Abdülkâhir-i Cürcanî, Zemahşerî, Sekkâkî, Câhız'ın bu kısım i'câz hakkında üç tarik ile beyan ettikleri malûmâttan, miktar-ı kâfi malûmât elde edebilir:

Birinci tarik: Arap kavmi maarifsiz, bedevî bir millet idi. Muhitleri de, onlar gibi bedevî bir muhit idi. Divanları, şiir idi. Yani, medâr-ı iftihar olan hallerini, şiir ile kayıt ve muhafaza ederlerdi. İlimleri, belâgat idi. Medâr-ı iftiharları, fesahat idi. Sair kavimlerden fazla bir zekâya mâlik idiler. Başka insanlara nisbeten cevval fikirleri vardı.

İşte Arap kavmi böyle bir vaziyette iken ve zihinleri de bahar çiçekleri gibi yeni yeni açılmaya başlarken, birdenbire Kur'ân-ı Azîmüşşân, yüksek belâgatiyle, harika fesahatiyle mele-i âlâdan yeryüzüne indi. Arapların medâr-ı iftiharları ve timsâl-i belâgatleri olan ve bilhassa Kâbe duvarında teşhir edilmek üzere altın suyu ile yazılmış "Muallakât-ı Seb'a" unvanıyla anılan en meşhur ediplerin en beliğ ve en fasih eserlerini iftihar listesinden sildirtti.

Maahâzâ, Hazreti Muhammed *(aleyhissalâtü vesselâm)* Kur'ân'la muarazaya ve Kur'ân'a bir nazîre yapılmasına onları şiddetle dâvet etmekten geri durmuyordu, damarlarına dokunduruyordu, techil ve terzil ediyordu. O Hazretin yaptığı böyle şiddetli hücumlara karşı, o umera-yı belâgat ve hükkâm-ı fesahat unvanıyla anılan Arap edipleri, bir kelime ile dahi mukabelede

bulunamadılar. Hâlbuki kibir ve azametleri, enaniyetleri ve göklere kadar çıkan gururları iktizasınca, gece gündüz çalışıp Kur'ân'a bir nazîre yapmalıydılar ki, âleme karşı rezil ve rüsvây olmasınlar.

Demek bu meselenin uhdesinden gelemediklerinden, yani Kur'ân'ın bir benzerini yapmaktan âciz kaldıklarından sükûta mecbur olmuşlardır. İşte onların bu ıztırarî sükûtları aczlerini meydana çıkardı. Ve bunların aczlerinden de, i'câz-ı Kur'ân'ın güneşi tulû etmiştir.

İkinci tarik: Kelâmların hâsiyetlerini, kıymetlerini, meziyetlerini bilip altınlarını bakırından tefrik eden bütün ehl-i tahkikten, tetkikten, tenkitten, dost ve düşmanlar tarafından Kur'ân-ı Kerîm sûre sûre, âyet âyet, kelime kelime mihenk taşına vurularak, altından mâadâ bir bakır eseri görülmemiştir. Bu ağır imtihandan sonra, Kur'ân-ı Azîmüşşân'ın ihtiva ettiği mezâyâ, letâif, hakâikin hiçbir beşer kelâmında bulunmadığına şehadet etmişlerdir.

Onların sıdk-ı şehadetleri şöylece isbat edilebilir: Kur'ân'ın insan âleminde yaptığı büyük inkılâp ve tebeddül ve şark ve garbı içine alan tesis ettiği din, diyanet ve zamanın geçmesiyle gençlik ve şebabiyetini; ve tekerrür ettikçe halâvetini muhafaza etmesi gibi harika halleri, إِنْ هُوَ إِلَّا وَحْيٌ يُوحٰى[1] âyetini okuyup ilân ediyorlar.

Üçüncü tarik: Belâgat imamlarından meşhur Câhız'ın tahkikatına göre, Arap edip ve beliğlerinin Hazreti Muhammed'in *(aleyhissalâtü vesselâm)* dâvâsını kalem ile iptal etmeye tarife gelmez derecede ihtiyaçları vardı. Ve o Hazrete karşı olan kin, adavet ve inatlarıyla beraber, en kolay, en yakın, en selim olan kalem ve yazı ile muarazayı terk ve en uzun, en müşkül, en tehlikeli ve şüpheli seyf ve harp ile mukabeleye mecburen iltica ettiler.[2] Suret-i kat'iyede bundan anlaşıldı ki, Kur'ân'ın benzerini yapmaktan âciz kalmışlardır. Zira, her iki yolun arasındaki farkı bilmeyenlerden değildiler.

Binaenaleyh, birinci yol iptal-i dâvâ için daha müsait iken onu terk edip, hem malları, hem canları tehlikeye atan başka bir yola sülûk eden, ya sefihtir hâlbuki müslüman olduktan sonra siyaset-i âlemi eline alanlara sefih denilemez– veya birinci yola sülûktan kendilerini âciz görmüşlerdir. Onun için kalem yerine seyfe müracaat etmişlerdir.

---

1 "O, kendisine vahyedilen bir vahiyden başka bir şey değildir." (Necm sûresi, 53/4)

2 Bkz.: es-Suyûtî, *el-itkân* 2/313-314; Hüseyin Cisrî, *Risâle-i Hamîdiye (Türkçe terceme)* s.42.

Suâl: Kur'ân'a bir nazire yapmak mümkinâttan imiş, fakat nasılsa yapılmamıştır?

Cevap: Mümkinâttan olmuş olsaydı, damarlarına dokundurulanlar, behemahal muarazayı arzu ederlerdi. Ve muaraza arzusunda bulunmuş olsaydılar, muaraza yapacaklardı. Çünkü iptal-i dâvâ için muarazaya ihtiyaçları pek şedit idi. Muaraza etmiş olsaydılar, gizli kalmazdı, tezahür ederdi. Çünkü tezahürüne rağbet çok olduğu gibi, esbap dahi çok idi. Tezahür etseydi, âlemde şöhret bulurdu. Şöhret bulmuş olsaydı, Müseylime'nin hezeyanları[1] gibi behemahal tarihte bulunacaktı. Madem ki tarihte bulunmamıştır, demek yapılmamıştır. Madem yapılmamıştır, demek Kur'ân mu'cizedir.

Suâl: Müseylime, fusahâ-yı Arap'tan olduğu halde sözleri niçin âleme maskara olmuştur?

Cevap: Çünkü onun sözleri, bin derece fevkinde bulunan sözlere karşı mukabeleye çıktığından çirkin ve gülünç olmuştur. Evet, güzel bir adam, Hazreti Yusuf *(aleyhisselâm)* ile beraber güzellik imtihanına girerse, elbette çirkin ve gülünç olur.

Suâl: Kur'ân-ı Kerîm hakkında şek ve şüpheleri olanlar, Kur'ân'ın bazı terkip ve kelimeleri güya nahiv ilminin kaidelerine muhalefet etmiş gibi şüphe îka etmişlerdir?

Cevap: Bu gibi heriflerin, ilm-i nahvin kaidelerinden haberleri yoktur. Sekkâkî'nin dediği gibi, efsah-ı fusahâ olan Hazreti Muhammed *(aleyhissalâtü vesselâm)*, Kur'ân-ı Kerîm'i uzun uzun zamanlarda tekrar tekrar okuduğu halde o hataların farkında olmamış da bu cahil herifler mi farkında olmuşlardır?[2] Bu, hangi akla girer ve hangi kafaya sığar? Sekkâkî, "Miftah"ının sonunda, bu gibi cahilleri iyi taşlamıştır.[3]

Evet, bir şâirin dediği gibi,

لَوْ كُلُّ كَلْبٍ عَوٰى أَلْقَمْتَهُ حَجَرًا لَمْ يَبْقَ فِي هٰذِهِ الْكُرَةِ أَحْجَارُ

"Her üren kelbin ağzına bir taş atacak olsan dünyada taş kalmaz."

---

1 Bkz.: el-Bâkıllânî, *İ'câzü'l-Kur'ân* 1/250, 254; el-Kurtubî, *Câmi' li ahkâmi'l-Kur'ân* 1/76; İbni Kesîr, *Tefsîru'l-Kur'ân* 1/63.

2 es-Sekkâkî, *Miftâhu'l-ulûm* s.708.

3 es-Sekkâkî, *Miftâhu'l-ulûm* s.704-726.

Bu âyeti mâkabliyle rapteden ikinci vecih ise:

Evvelki âyet vakta ki ibadeti emretti, sanki "İbadetin keyfiyeti nasıldır?" diye sâmiin zihnine bir sual geldi; "Kur'ân'ın tâlim ettiği gibi" diye cevap verildi.

Tekrar, "Kur'ân'ın Allah'ın kelâmı olduğunu nasıl bileceğiz?" diye ikinci bir suale daha kapı açıldı.

Bu suale cevaben وَإِنْ كُنْتُمْ فِي رَيْبٍ مِمَّا نَزَّلْنَا عَلٰى عَبْدِنَا فَأْتُوا بِسُورَةٍ مِنْ مِثْلِهِ[1] âyetiyle cevap verildi. Demek her iki âyetin arasındaki cihet-i irtibat, bir sual-cevap ve bir alış-veriştir.

Arkadaş! Bu âyetin ihtiva ettiği cümlelerin arasına girelim, bakalım aralarında ne gibi münasebetler vardır?

Evet, وَإِنْ كُنْتُمْ فِي رَيْبٍ مِمَّا نَزَّلْنَا... الخ cümlesi, mukadder bir suale cevaptır. Çünkü Kur'ân, evvelki âyette ibadeti emrettiği vakit, "Acaba ibadete olan bu emrin Allah'ın emri olup olmadığını nasıl anlayacağız ki imtisâl edelim?" diye bir sual sâmiin hatırına geldi.

Bu suale cevaben denildi ki: "Eğer Kur'ân'ın ve dolayısıyla bu emrin Allah'ın emri olduğunda şüpheniz varsa, kendinizi tecrübe ediniz ve şüphenizi izale ediniz."

Ve eyzan, vaktâ ki Kur'ân, sûrenin evvelinde لَا رَيْبَ ۛ فِيهِ ۛ هُدًى لِلْمُتَّقِينَ[2] cümlesiyle kendisini senâ etti, sonra müminlerin medhine, sonra kâfir ve münafıkların zemmine intikal etti, sonra ibadet ve tevhidi emrettikten sonra sûrenin başına dönerek لَا رَيْبَ ۛ فِيهِ cümlesini te'kîden وَإِنْ كُنْتُمْ فِي رَيْبٍ مِمَّا نَزَّلْنَا عَلٰى عَبْدِنَا[3]... الخ cümlesini zikretti. Yani; "Kur'ân, şek ve şüphelere mahal değildir. Sizin şüpheleriniz, ancak kalblerinizin hastalığından ve tabiatınızın sekametinden neşet ediyor." "Evet, gözleri hasta olan, güneşin ziyasını inkâr eder; ağzı acı olan, tatlı suya acı der."

---

1 "Eğer kulumuza indirdiğimiz Kur'ân'ın Allah'ın sözü olduğu hakkında şüpheniz varsa, haydi onun sûrelerinden birine benzer bir sûre meydana getirin." (Bakara sûresi, 2/23)

2 "Onun (Allah tarafından indirildiği ve baştan sona hakikatler mecmuası olduğu) hakkında hiçbir şüphe yoktur; o, müttakîler (Allah'a gönülden saygı besleyip isyandan kaçınan, din ve hayat kanunları olarak koyduğu bütün emir ve yasaklara hakkıyla riayet edenler) için baştan sona bir hidayet kaynağıdır." (Bakara sûresi, 2/2)

3 "Eğer kulumuz (Muhammed)'e indirdiğimiz Kur'ân'ın Allah katından olduğu hususunda şüphe (ve dolayısıyla onun kulumuzun eseri olduğu iddiası) içindeyseniz..." (Bakara sûresi, 2/23)

فَأْتُوا بِسُورَةٍ مِنْ مِثْلِهِ: Yani: "Kur'ân'ın mislinden bir sûre getiriniz." Arkadaş! Bu cümleyi وَإِنْ كُنْتُمْ فِي رَيْبٍ cümlesiyle bağlayan إِنْ, edat-ı şarttır. Şart edatları, daima –hararetle ateş gibi– biri sebep, diğeri müsebbep iki cümleye dahil olurlar. İlm-i nahivce, birisine fiilü'ş-şart, ikincisine cezaü'ş-şart denir. Bu iki cümle arasında, hararetle ateş arasında olduğu gibi "lüzum" lâzımdır. Hâlbuki bu iki cümle arasında lüzum görünmüyor. Binaenaleyh, âyetin ihtisarı dolayısıyla, ortadan kaldırılan cümlelere müracaat lâzımdır. Mukadder cümleler ise, تَشَبَّثُوا وَجَبَ التَّشَبُّثُ تَعَلَّمُوا وَجَرِّبُوا[1] emirleridir. Bunlar, sırayla, ikincisi birincisine lâzımdır. Yani ityan (delil getirmek), tecrübeye lâzımdır; tecrübe taallüme, taallüm vücûb-u teşebbüse, vücûb-u teşebbüs de teşebbüse, teşebbüs de raybe lâzımdır. Demek bu kadar lüzumların takdiri lâzımdır ki, "Kur'ân'ın bir mislini getiriniz." ile "Kur'ân'da şüpheniz varsa.." arasında lüzum tezahür edebilsin.

وَادْعُوا شُهَدَاءَكُمْ مِنْ دُونِ اللهِ[2] : **Bu cümlenin, üç vecihle mâkabliyle irtibatı vardır**:

Birinci vecih: "Kur'ân'a muaraza etmekten zahir olan aczimiz, bütün insanların aczini istilzam etmez. Biz yapamadık, ama başkaları yapabilirler." diye zihinlerine gelen vesveseyi defetmek için, Kur'ân-ı Kerîm, bu âyetin lisanıyla, "Büyüklerinizi, reislerinizi de çağırınız, size yardım etsinler." diye onları ilzam etmiştir.

İkinci vecih: "Eğer biz muaraza teşebbüsünde bulunsak, bizi destekleyen, müdafaa eden yoktur." diye ileri sürdükleri zuumlarını da reddetmiştir ki, "Herhangi bir meslek olursa olsun, mutaassıpları çoktur. Muaraza ettiğiniz takdirde, sizi müdafaa eden çok olur." diye onları iskât etmiştir.

Üçüncü vecih: Kur'ân-ı Kerîm, sanki onlara istihzâen diyor ki: "Muhammed *(aleyhissalâtü vesselâm)*, bütün insanlara nübüvvetini tasdik ettirmek için Allah'ından yardım istedi. Allah'ı da, Kur'ân'ına sikke-i i'câzı basarak pek çok insanlara tasdik ettirdi. Sizin âlihelerinizden bir faydanız varsa, siz de onları çağırınız, size yardım etsinler."

---

1 Teşebbüs ediniz. Teşebbüs şarttır. Taallüm ediniz ve tecrübe ediniz.

2 "Allah'ı bırakıp da işlerinizde kendilerine müracaat ettiğiniz bütün yardımcılarınızı, güvenip bağlandığınız kimseleri (şairlerinizi, putlarınızı da) yardım için çağırın." (Bakara sûresi, 2/23)

فَإِنْ لَمْ تَفْعَلُوا[1] : Yani, "Tecrübeden sonra bakınız; muarazaya kadir olmadığınız takdirde, acziniz zahir olur ve muarazayı da yapmış olmazsınız."

وَلَنْ تَفْعَلُوا[2] : Yani, "Mâzide yapamadığınız gibi, bundan sonra da kat'iyetle yapamayacaksınız." Binaenaleyh, "Bizim mâzide yapamamamız, istikbalde beşerin yapamamasını istilzam etmez." diye izhar ettikleri o bahaneyi de, لَنْ تَفْعَلُوا ile defetmiştir.

Ve aynı zamanda üç vecihle i'câza işaret yapmıştır:

Birinci vecih: Gaipten haber vermiştir ve ihbar ettiği gibi de muaraza vâki olmamıştır. Bakınız, milyonlarca Arabî kitap vardır ve bütün müellifler, dost olsun, düşman olsun, Kur'ân'ın üslûbunu taklit etmeye fevkalâde müştâk oldukları halde, hiçbir müellif, hiçbir kitabında Kur'ân-ı Kerîm'in üslûbunu taklit etmeye muvaffak olamamıştır. Sanki Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan, نَوْعٌ مُنْحَصِرٌ فِي الشَّخْصِ yani, bir şahısta inhisar etmiş bir nevidir. Binaenaleyh, Kur'ân-ı Kerîm, ya bütün kitapların altındadır –bu, gülünç bir sözdür– veya bütün kitapların fevkinde, fevka'l-küll bir nâdiredir.

İkinci vecih: Böyle büyük bir dâvâda ve müşkül bir makamda, onların âsaplarını tahrik, izzet-i nefislerini kırmak suretiyle "Yapamayacaksınız." diye kat'iyetle verdiği hüküm, onun emin, mutmain, itimadlı olduğuna bir delildir.

Üçüncü vecih: Sanki Kur'ân-ı Kerîm diyor ki: "Sizler, fesahatin ümerâsı ve herkesten ziyade fesahate muhtaç olduğunuz halde, muarazaya kadir olamadınız. Beşer de Kur'ân'ın muarazasına kadir olamaz."

Ve kezâ, Kur'ân'ın neticesi olan İslâmiyet'e bir nazîrenin yapılmasına zaman-ı mâzi kâdir olmadığı gibi, istikbal zamanı da onun mislinden âciz kalacağına bir işarettir.

فَاتَّقُوا النَّارَ الَّتِي وَقُودُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ أُعِدَّتْ لِلْكَافِرِينَ[3] : Yani, "Kâfirlere hazırlanan bir ateşten sakınınız ki, odunu, insanlar ile taşlardır." فَاتَّقُوا cümlesi إِنْ لَمْ تَفْعَلُوا cümlesine cezaü'ş-şart olduğu cihetle, aralarında lüzumun bulunması lâzımdır. Hâlbuki muârazanın yapılmaması, ateşten sakınmayı istilzam etmez. Binaenaleyh, ihtisar için ortadan kaldırılan cümlelere müracaat etmekle, bu lüzumu arayıp bulacağız. Şöyle ki:

---

1 "Buna muvaffak olamazsanız" (Bakara sûresi, 2/24)

2 "ki, asla muvaffak olamayacaksınız" (Bakara sûresi, 2/24)

3 Bakara sûresi, 2/24.

1. Muarazanın yapılmamasından, Kur'ân'ın i'câzı lâzım gelir.

2. Kur'ân'ın i'câzından, Allah'ın kelâmı olduğu lâzım gelir.

3. Allah'ın kelâmı olduğundan, emirlerine imtisâl lâzım gelir.

4. Emirlerine imtisâlden, ibadetin yapılması lâzım gelir.

5. İbadetin yapılması, ateşe girmemeye vesiledir.

İşte bu cümlelerin arasında bulunan lüzumların silsilesinden, إِنْ فَاتَّقُوا ile لَمْ تَفْعَلُوا arasındaki o gizli lüzum tezâhür eder. Ve bu yapılan îcaz ve ihtisardan, i'câzın bir şuâı meydana gelir.

Kur'ân-ı Kerîm, onları فَاتَّقُوا النَّارَ cümlesi ile tehdit ettikten sonra, اَلَّتِي وَقُودُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ[1] : نَارْ kelimesinin bu cümle ile vasıflandırılmasıyla da o tehdidi tekid ve teşdid etmiştir. Zira, odunu insanlar ile taşlar olan bir ateşin heybeti, dehşeti ve havfı daha şedittir.

Ve kezâ, bu cümle ile, sanemlere ibadet yapanları zecir ve menetmeye işaret yapılmıştır. Şöyle ki: "Ey insanlar! Allah'ın emirlerine imtisâl etmeyip, bilhassa taşlara ve camid şeylere ibadet yaparsanız, muhakkak biliniz ki, tapanlar ile taptıkları şeyleri yiyip yutacak bir ateşe gireceksiniz!"

Bu cümle, فَاتَّقُوا ile إِنْ لَمْ تَفْعَلُوا cümleleri arasındaki lüzumu izah eder ve kararlaştırır. Yani, şu ateş azabı, Kur'ân'a imtisâl etmeyen kâfirlere hazırlanmıştır. Hem bu ateş, tufan ve sair musibetler gibi iyi-kötü bütün insanlara şâmil musibetlerden değildir. Ancak bu musibeti celbeden, küfürdür. Bu belâdan kurtuluş çaresi, ancak Kur'ân-ı Kerîm'e imtisâldir. أُعِدَّتْ لِلْكَافِرِينَ[2] :

Mâzi sîgasıyla zikredilen أُعِدَّتْ kelimesi, cehennemin el'an mahlûk ve mevcut olup, Ehl-i İ'tizal'in bilâhare vücuda geleceğine zehapları gibi olmadığına işarettir.

Ey arkadaş! Ateş unsuru, kâinatın bütün kısımlarını istilâ etmiş pek büyük bir unsurdur. Bir damar gibi kâinatın yaratılışından başlayarak her tarafa dal budak salıp gelen şu şecere-i nâriyeye nazar-ı hikmetle dikkat edilirse, bu şecerenin başında, yani sonunda büyük bir meyvenin bulunduğu anlaşılır.

---

1 "(Kâfirlere hazırlanan bir ateşten sakınınız ki,) odunu, insanlar ile taşlardır." (Bakara sûresi, 2/24)

2 "Kâfirlere hazırlanan (bir ateş)" (Bakara sûresi, 2/24)

Evet, toprağın içinde büyük ve uzun bir damarı gören adam, o damarın başında kavun gibi bir meyvenin bulunduğunu zannetmesi gibi, âlemin her tarafında damarları bulunan şu şecere-i nâriyenin de cehennem gibi bir meyvesinin bulunduğuna bilhads, yani sürat-i intikal ile hükmedebilir.

Suâl: Cehennem şimdi mevcut olduğu takdirde, yeri nerededir?

Cevap: Biz Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat, el'an cehennemin vücuduna itikat ediyoruz, ama yerini tayin edemiyoruz.

Suâl: Bâzı hadislerin zahirine göre, cehennem tahte'l-arzdır[1]; yani yerin altındadır. Ve kezâ, bir hadise nazaran, cehennem ateşinin dünya ateşinden iki yüz derece fazla harareti vardır.[2] Bu noktaların izahı?

Cevap: Kürenin tahtı, merkezinden ibarettir. Buna binaen, arzın tahtı, merkezidir. Nazariyât-ı hikemiyece sabit olduğu vecihle, arzın merkezinde, harareti iki yüz bin dereceye baliğ bir ateş vardır. Çünkü her otuz üç metre derinliğinde, tahminen bir derece hararet artar. Buna binaen, merkeze kadar iki yüz bin dereceli bir hararet meydana gelir. İşte bu nazariyeye, mezkûr hadisin meâli mutâbık gelir. Buna binaen, küre-i arzın merkezinde bulunan iki yüz bin derece hararetli bir ateş, cehenneme bir çekirdek hükmünde olup, kıyamette, kabuğu hükmünde bulunan tabaka-yı türabiyeyi çatlatıp, bütün dehşetiyle çıkar, tevessü etmeye başlar ve tam teçhizatıyla cehennem meydana gelir, denilebilir.

Ve kezâ, bir hadise nazaran, "zemherir"[3] namında, burudet ile yakan bir ateş vardır. Bu hadis de, o nazariyeye mutâbıktır. Zira, merkez-i arzdan sathına kadar derece derece artan veya tenakus eden ateş, zemherir de dahil olmak üzere, ateşin bütün mertebelerine şâmildir. Hikmet-i tabiiyede takarrur ettiği gibi, ateş, bazen öyle bir dereceye gelir ki, yakınında bulunan şeylerden hararetleri tamamen celp ve cezbetmekle, onları bürudet ile yakar ve suyu incimad ettirir.

Suâl: Mezkûr hadise göre, cehennem, arzın merkezindedir. Hâlbuki arz, cehenneme nisbeten bir yumurta kadardır. O kocaman cehennem, arzın karnında nasıl yerleşir?

---

1 Bkz.: Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned* 2/370, 4/287; İbn Ebî Şeybe, *el-Musannef* 3/55; el-Beyhakî, *Şuabü'l-îmân* 1/331, 1/357, 4/334; el-Hâkim, *el-Müstedrek* 4/612.

2 Bkz.: Buhârî, *bed'ü'l-halk* 10; Müslim, *mesâcid* 180-187; Tirmizî, *salât* 5; Ebû Dâvûd, *salât* 5.

3 Buhârî, *mevâkît* 9, *bed'ü'l-halk* 10; Müslim, *mesâcid* 185; Tirmizî, *cehennem* 9; İbni Mâce, *zühd* 38; Dârimî, *rikak* 119; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 2/276, 394, 503.

Cevap: Evet, âlem-i mülk, yani âlem-i şehadet, yani bu görmekte olduğumuz âleme göre, cehennem, arzın içindedir diye, cehennemi küçük gösteriyoruz. Amma âlem-i âhirete nazaran, cehennem öyle azamet peyda eder ki, binlerce arzları içine alır, doymaz. Bu âlem-i şehadet, bir perde gibi, onun tevessüüne mâni olmuştur. Binaenaleyh, arzın içindeki cehennemden maksat, cehennemin kalbi ve cehennemin çekirdeğidir.

Ve kezâ cehennemin arzın altında bulunması,[1] arzın karnında veya arz ile muttasıl, yapışık olmasını istilzam etmez. Zira şems, kamer, yıldız, arz gibi küreler, hep şecere-i hilkatin meyveleridir. Malûmdur ki, meyvenin altı, bütün dalların aralarına şumulü vardır. Binaenaleyh, Allah'ın mülkü pek geniştir. Şecere-i hilkatin dalları da her tarafa uzanıp gitmiştir; cehennem nereye giderse, yeri vardır.

Ve kezâ, bir hadise göre, cehennem matvîdir,[2] yani bükülmüştür, yani tam açık değildir. Demek cehennemin, bir yumurta gibi, arzın merkezinde mevcut[3] ve bilâhare tezahür edeceği, mümkinâttandır.

> **İhtar**: Cehennemin şimdi mevcut olmadığına Mutezileleri sevkeden, bu hadis olsa gerektir.

Arkadaş! Bu âyetin cümlelerini yoklayalım, bakalım, o zarflar nasıl sadeflerdir, içlerinde ne gibi cevherler vardır?

Evet, وَإِنْ كُنْتُمْ فِي رَيْبٍ مِمَّا نَزَّلْنَا عَلَى عَبْدِنَا[4] cümlesinin başındaki و harf-i atıftır. Malûm ya, bir şeyin diğer bir şeye atfı, aralarında bir münasebetin bulunmasına mütevakkıftır. Hâlbuki إِنْ كُنْتُمْ فِي رَيْبٍ ile[5] يَا أَيُّهَا النَّاسُ اعْبُدُوا cümleleri arasında münasebet görünmüyor. Bunların aralarındaki münasebet, ancak iki sual ve cevabın takdiriyle tezahür eder. Şöyle ki:

---

1 Bkz.: Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned* 2/370, 4/287; İbn Ebî Şeybe, *el-Musannef* 3/55; el-Beyhakî, *Şuabü'l-îmân* 1/331, 1/357, 4/334; el-Hâkim, *el-Müstedrek* 4/612.

2 Buhârî, *teheccüd* 2; Müslim, *fezâilü's-sahâbe* 140; İbn Mâce, *rüyâ* 10; Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned* 2/146.

3 Bkz.: Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned* 2/370, 4/287; İbn Ebî Şeybe, *el-Musannef* 3/55; el-Beyhakî, *Şuabü'l-îmân* 1/331, 1/357, 4/334; el-Hâkim, *el-Müstedrek* 4/612.

4 "Eğer kulumuz (Muhammed)'e indirdiğimiz Kur'ân'ın Allah katından olduğu hususunda şüphe (ve dolayısıyla onun kulumuzun eseri olduğu iddiası) içindeyseniz…" (Bakara sûresi, 2/23)

5 "Ey insanlar! (Hem Sizi hem de sizden önceki insanları yaratan) Rabbinize ibadet ediniz." (Bakara sûresi, 2/21).

Evvelki âyette ibadete emredildiğinde, "İbadet nasıldır?" diye vârid olan suale cevaben, "Kur'ân'ın talim ettiği gibi" denildi. "Kur'ân Allah'ın kelâmı mıdır?" diye edilen ikinci suale cevaben وَإِنْ كُنْتُمْ فِي رَيْبٍ... الخ denildi. İşte, her iki cümle arasında bu suretle münasebet tezahür eder ve harf-i atfın da muktezası yerine gelir.

Suâl: إِنْ şek ve tereddüdü ifade eder. إِذَا ise, cezm ve kat'iyete delâlet eder. Onların şek ve raybları, Kur'ân hakkında kat'îdir. Binaenaleyh, makamın iktizası hilâfına إِنْ kelimesinin إِذَا kelimesine tercihen zikrinde ne gibi bir işaret vardır?

Cevap: Evet, onların şek ve rayblarını izale edecek esbâbın zuhurundan dolayı, o gibi şüphelerin vücuduna kat'iyetle hükmedilemeyeceğine, ancak o şeklerin vücuduna yine şek ve şüphe ile hükmedilebileceğine işarettir.

İhtar: إِنْ kelimesinin ifade ettiği şek ve tereddüd, üslûbun iktizasına göredir, hâşâ, mütekellime ait değildir.

إِنِ ارْتَبْتُمْ ile إِنْ كُنْتُمْ فِي رَيْبٍ cümleleri bir mânâyı ifade ettikleri ve ikinci cümle, birinci cümleden kısa olması üslûba daha uygun olduğu halde, birinci cümlenin ikinci cümleye tercihen zikri, onların rayblarının menşei, hasta tabiatlarıyla kötü vücutları olduğuna işarettir.

Suâl: Onlar rayblara zarf ve mahal oldukları halde, onları mazruf, raybı onlara zarf göstermek neye binaendir?

Cevap: Evet, kalblerindeki raybın zulmeti bütün bedenlerine, kalıplarına intişar ve istilâ etmiş olduğundan, kendilerinin rayb içinde bulundukları sanılmakta olduğuna işarettir.

Nekre olarak رَيْبٍ kelimesinin zikri, tâmim içindir. Yani, hangi raybınız varsa, cevap birdir; her bir raybınıza karşı mahsus bir cevap lâzım değildir. Hangi çareye başvurursanız, alacağınız cevap, Kur'ân'ın i'câzıdır. Evet, bir çeşme başında su içip tatlılığını anlayan bir adam, bütün o çeşmeden teşâub eden arkları tecrübe etmeye hakkı yoktur; zira menbaı birdir. Kezâlik, bir sûrenin muarazasından âciz kalan adamın, bütün Kur'ân'ı tecrübeye hakkı yoktur. Çünkü Kâtip birdir.

مِمَّا 'daki [1]مِنْ, beyanı ifade ettiğinden, فِي شَيْءٍ kelimesinin takdirini ister.

Takdir-i kelâm: [2]وَإِنْ كُنْتُمْ فِي رَيْبٍ فِي شَيْءٍ مِمَّا نَزَّلْنَا olsa gerektir.

نَزَّلْنَا tâbirinden anlaşılır ki, onların şüphelerinin menşei nüzûl sıfatı olup, kat'î cevapları da, isbat-ı nüzûldür.

Tedricen, yani âyet âyet, sûre sûre, hâdiselere göre nüzûlü ifade eden tef'il babından نَزَّلْنَا kelimesinin, def'aten nüzûle delâlet eden if'al babından أَنْزَلْنَا kelimesine tercihen zikredilmesi, onların, dâvâlarında "Niçin Kur'ân def'aten nâzil olmamıştır?" diye delil getirdiklerine işarettir.

عَبْدِنَا : Abd lafzının nebî veya Muhammed *(aleyhissalâtü vesselâm)* lafızlarına cihet-i tercihi; abd tâbiri, Peygamber'in *(aleyhissalâtü vesselâm)* azametine ve ibadetin ulüvv-ü derecesine işaret olduğu gibi, اُعْبُدُوا emrini tekiddir ve Resûl-i Ekrem hakkında vârit olan vehimleri defetmektir ki, *o Zât bütün insanlardan ziyade ibadet yapmış ve Kur'ân'ı okumuştur.*

[3]فَأْتُوا : Bu emir, tâciz içindir. Yani emirden maksat, muhataptan bir şey talep değildir. Ancak, başlarına vurmakla muarazaya, tecrübeye dâvet etmektir ki, aczleri meydana çıksın.

بِسُورَةٍ[4]... الخ : Bu tâbirden anlaşılır ki, onların ilzamları, aczleri son hadde baliğ olmuştur. Zira, dokuz dereceye bâliğ olan tahaddinin, yani muarazaya dâvet etmenin tâbirleri, tabakaları vardır.

1. Yüksek nazmıyla, ihbârât-ı gaybiyesiyle, ihtiva ettiği ulûmu ve âli hakâikiyle beraber tam bir Kur'ân'ın mislini, ümmî bir şahıstan getiriniz.

2. Eğer böylece mislini getirmek takatinizin fevkinde ise, beliğ bir nazımla uydurma şeylerden olsun, getiriniz.

3. Eğer buna da kudretiniz olmazsa, on sûre kadar bir mislini yapınız.

4. Bu da mümkün olmadıysa, uzun bir sûrenin mislini yapınız.

5. Eğer bu da size kolay değilse, kısa bir sûrenin misli olsun.

---

1 "...den, ...dan" anlamında

2 Eğer kulumuza indirdiğimiz Kur'ân'ın Allah'ın sözü olduğu hakkında şüpheniz varsa...

3 ...(meydana) getirin!

4 (Kur'ân sûrelerinden birine benzer) bir sûre...

6. Eğer ümmî bir şahıstan imkân bulamadıysanız, âlim ve kâtip bir adamdan olsun.

7. Bu da olmadığı takdirde, biribirinize yardım etmek suretiyle yapınız.

8. Buna da imkân bulunamadığı takdirde, bütün ins ve cinlerden yardım isteyiniz ve bütün efkârın neticelerinden istimdat ediniz. Neticeleri, tamamen yanınızda bulunan kütüb-ü Arabiyede mevcuttur. Bütün kütüb-ü Arabiye ile Kur'ân arasında bir mukayese yapılırsa, Kur'ân, mukayeseye gelmez. Çünkü hiçbirine benzemiyor. Öyleyse Kur'ân, ya hepsinden aşağıdır veya hepsinden yukarıdır. Birinci ihtimal, bâtıl ve muhâldir. Öyleyse hepsinden yukarı, fevka'l-küll bir kitaptır. On üç asırdan beri misli vücuda gelmemiştir, bundan sonra da vücuda gelemeyecektir, vesselâm.

9. "Bizim şahitlerimiz yoktur. Eğer muarazaya girişsek, bizi destekleyecek kimse yoktur." diye gösterdikleri o bahaneyi de defetmek için, "Şühedanıza da müsaade edilmiştir. Onları da çağırın, size yardım etsinler."

İşte bu tabakalara dikkat edilirse, muarazanın şu mertebelerine işareten, Kur'ân-ı Kerîm'in yaptığı îcaz ile gösterdiği i'câza bir şua görünür.

Arkadaş! Kur'ân-ı Kerîm'den en kısa bir sûreye muaraza etmekten beşerin aczi, mezkûr izahat ile sabit oldu. Amma i'câzın limmiyet ciheti kaldı. Yani, beşerin aczini intac eden illet ve sebep nedir?

Evet, Kur'ân ile muaraza ve mübârezeye çıkan insanların kuvveti Cenâb-ı Hak tarafından körleştirilerek, muarazayı yapabilecek kabiliyetten sukut ettirilmiştir. Fakat Abdülkâhir-i Cürcânî, Zemahşerî, Sekkâkî gibi belâgat imamlarınca, beşerin kuvveti Kur'ân'ın yüksek üslûp ve nazmına yetişemediğinden, aczi tezahür etmiştir. Bir de, Sekkâkî demiştir ki: "İ'câz, zevkîdir; tarif ve tâbir edilemez. مَنْ لَمْ يَذُقْ لَمْ يَدْرِ Yani, fikriyle i'câzı zevketmeyen, tarifle vakıf olamaz; bal gibidir."[1]

Lâkin Abdülkahir'in iltizam ettiği veche göre, i'câzı tarif ve tâbir etmek mümkündür. Biz de bu vechi kabul ediyoruz.

Suâl: "Tâife", "necm", "nevbet" kelimeleri, "sûre" kelimesinin vazifesini îfâ edebilirler. "Sûre" kelimesinin onlara tercihen zikrinde ne vardır?

---

1 es-Sekkâkî, *Miftâhu'l-ulûm* s.526.

Cevap: Onları, şüphelerinin menşei ile ilzam ve boğmaktır. Şöyle ki:

Onları şüpheye düşürten, güya Kur'ân'ın def'aten nâzil olmamasıdır. Demek Kur'ân def'aten nâzil olmuş olsaydı, Allah'ın kelâmı olduğundan şüpheleri olmazdı. Lâkin parça parça nâzil olduğundan, şüphelerine bâis olmuştur ki, "Bu, beşerin kelâmıdır, parça parça yapılışı kolaydır, biz de yapabiliriz." diye şüpheye düştüler. Kur'ân-ı Kerîm de, onların kolay zannettikleri yolu, بِسُورَةٍ tâbiriyle ihtar ve "Haydi, mislini getiriniz de, sizin kolay zannettiğiniz parça parça şeklinde olsun." diye, onları kolay addettikleri yolda boğmuştur.

Ve kezâ, Zemahşerî'nin beyanı vechiyle, Kur'ân-ı Kerîm'in sûrelere taksim edilmiş bir şekilde nâzil olmasında çok faydalar vardır. Evet, çok garip letâifi hâvi olduğu için, şu üslûb-u garip ihtiyar edilmiştir.

مِنْ مِثْلِهِ 'deki zamir, ya Kur'ân'a râcidir, yani, "Kur'ân'ın mislini getiriniz." Veya Hazreti Muhammed'e *(aleyhissalâtü vesselâm)* âittir. Yani, "Bir sûreyi o Zât'ın *(aleyhissalâtü vesselâm)* misli olan ümmî bir şahıstan getiriniz." Lâkin birinci ihtimale göre ibarenin hakkı مِثْلُ سُورَةٍ مِنْهُ iken, iktizanın hilâfına بِسُورَةٍ مِنْ مِثْلِهِ denilmiştir.

Bunun esbâbı: Çünkü birinci ihtimalde, ikinci ihtimalin de mülâhazası ve riayeti lâzımdır. Zira, yalnız Kur'ân'ın mislini getirmekle mesele bitmiş olmuyor. Ancak ümmî bir şahıstan getirilmesi lâzımdır ve muarazanın tamamiyetine şarttır. İşte, bunun için, hem مِنْ مِثْلِهِ 'deki zamirin Kur'ân'a râci olması lâzımdır. Hem ibarenin tebdili lâzımdır ki, her iki ihtimal mer'î olsun.

Ve kezâ, muarazanın tamamiyeti, yalnız bir sûrenin mislini getirmekle olmuyor. Ancak Kur'ân'ın tamamına misil olacak bir mecmudan, bir kitaptan alınan bir sûrenin mislini getirmek şart olduğuna işarettir.

Ve kezâ, nüzûlde Kur'ân'ın emsâli olan kütüb-ü semâviyeye zihinleri çevirir ki, aralarında yapılacak muvâzene ile Kur'ân'ın ulviyeti anlaşılsın.

وَادْعُوا : Bu tâbirin "istiâne" veya "istimdat" kelimelerine cihet-i tercihi, "dâvet" kelimesinin kullanış yerlerinden anlaşıldığı vecihle, onları belâlardan, zahmetlerden kurtarıp yardım edenler hazır bulunup, yalnız çağırmaları lâzımdır, fazla bir zahmete ihtiyaç olmadığına işarettir. İstiâne ve istimdat kelimeleri ise yardımcıların hazır bulunduklarına delâlet etmezler.

شُهَدَاءَ : Bu tâbir, üç mânâya tatbik edilebilir.

Birincisi: Büyük ediplerdir. Bu mânâya göre, onların muaraza mânâsında "Bizim kuvvetimiz muarazaya kâfi değilse de, büyük edip ve hocalarımızın muarazaya kudretleri vardır." diye söyledikleri yalanı da, Kur'ân-ı Kerîm, وَادْعُوا emriyle kesip atmıştır.

İkincisi: Muarazayı destekleyip şehadet edenlerdir. Bu ihtimale nazaran, onların, "Biz muarazaya girişsek bizi destekleyen, şehadet eden yoktur." diye gösterdikleri bahaneyi de Kur'ân-ı Kerîm, müsaade vermek suretiyle "Haydi, şahitlerinizi de çağırınız, sizi takviye etsinler." diye, o bahaneyi de yalana çıkartmıştır.

Üçüncüsü: Âlihe mânâsınadır. Bu mânâya nazaran, sanki Kur'ân-ı Kerîm onlara karşı, "Yahu, bu kadar taptığınız ilâhlarınız varken, böyle dar ve sıkıntılı bir vaktinizde niçin onlardan yardım istemiyorsunuz? Onları çağırınız ki, bu muaraza belâsından sizi kurtarsınlar!" diye bu cümle ile onlara tehekküm etmiş, yüzlerine gülmüştür.

شُهَدَاءَكُمْ : İhtisası ifade eden şu izafe, شُهَدَاءَ kelimesinin her üç mânâsına da bakar. Şöyle ki:

1. Madem ki büyük edip ve hocalarınız vardır, tabiî aranızda irtibat, hürmet ve muhabbet vardır. Ve yanınızda hazır olup, gaip de değillerdir. Eğer onların bu dehşetli muarazaya kudretleri olsaydı, herhalde yardım edeceklerdi. Demek, onlar da sizler gibi âcizdirler, kusurlarına bakmayınız!

2. Muarazada sizleri destekleyecek, şehadet edecek her kim olursa olsun kabul ederiz, çağırınız. Amma onlar, böyle bedîhü'l-butlan bir dâvâda yalan şehadete cesaret edemezler.

3. Mâbud ittihaz ettiğiniz âlihe leriniz nasıl size yardım etmiyorlar? Onları da çağırınız, bakalım. Fakat onlarda can yok, şuurları da olmadığı gibi, hiçbir şeye de kadir değillerdir. Onları da mâzur görünüz!

مِنْ دُونِ اللهِ : Yani, "Allah'tan maada." Bu kayıt, şühedanın birinci mânâsına göre tâmimi ifade eder. Yani, "Allah'tan maada, dünyada ne kadar erbab-ı fesahat varsa çağırınız." Şühedanın ikinci mânâsına nazaran, aczlerine işarettir. Çünkü bir meselede âciz ve mağlûp olan, yemin eder, şahitleri gösterir. Bu, âcizler için bir usûldür. Şühedanın üçüncü mânâsına göre, onların Resûl-i Ekrem ile muarazaları, âdeta, şirk ile tevhid veya cemâdât ile Hâlık-ı arz ve semâvât arasında bir muaraza olduğuna işarettir.

إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ[1] : Bu cümle, "Biz istersek, Kur'ân'ın mislini yaparız." diye evvelce sarf ettikleri sözlerine işarettir.

Ve kezâ, onların yalancı olduklarına bir târizdir. Yani, "Sıdk erbabı değilsiniz, ancak safsatacı adamlarsınız. Evet, siz hakkı talep ederken rayb, şüphe kuyusuna düşmediniz. Ancak rayb, şek ve şüphelere koşarken içine düşmüş kafasız adamlarsınız."

İhtar: إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ cümlesinin cezaü'ş-şartı, mâkablinin hülâsasıdır.

Takdir-i kelâm: إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ تَفْعَلُوا Yani, "Sözünüzde sadık olsaydınız, yapacaktınız."

فَإِنْ لَمْ تَفْعَلُوا وَلَنْ تَفْعَلُوا فَاتَّقُوا النَّارَ[2]

Arkadaş! إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ تَفْعَلُوا[3] cümlesi, onların aleyhine bir kıyas-ı istisnaîyi tazammun etmiştir. O kıyasın sûret-i teşekkülü: "Eğer sadık olsaydınız, yapacaktınız. Lâkin yapamadınız; öyleyse sadık değilsiniz." Fakat Kur'ân-ı Kerîm, mukaddime-i istisnâiye yerinde, yani "Lâkin yapamadınız"a bedel, فَإِنْ لَمْ تَفْعَلُوا... الخ cümlesini, şekki ifade eden إِنْ ile söylemiştir. Bunun esbâbı ise, onların, "Yapacağız" diye ettikleri zannı bir derece okşamak içindir.

Ve kezâ, o kıyasın neticesi olan "Sadık değilsiniz" yerine de, o neticenin üçüncü derecede lâzımının illeti olan فَاتَّقُوا النَّارَ[4] söylemiştir.

Takdir-i kelâm: "Eğer sadık olsaydınız, yapacaktınız. Lâkin yapamadınız. Öyleyse sadık değilsiniz. Öyleyse hasmınız olan Resûl-i Ekrem sadıktır. Öyleyse Kur'ân, mu'cizdir. Öyleyse iman ve tasdikiniz lâzımdır ki, ateşe düşmeyesiniz."

فَاتَّقُوا النَّارَ : Bu emr-i ilâhî, onlara yapılan tehditleri dehşetlendiriyor.

إِنْ لَمْ تَفْعَلُوا cümlesindeki تَفْعَلُوا kelimesi, fi'l-i muzâridir. Bu fiil, zaman-ı hâl ile istikbal arasında müşterektir. Hurûf-u şartiyeden olan إِنْ zaman-ı hal-

---

1 "Eğer sözünüzde sâdık iseniz..." (Bakara sûresi, 2/23-24)

2 "Buna muvaffak olamazsanız –ki, asla olamayacaksınız– (öyleyse, yakıtı insanlar ve) (put mahiyetinde yontup taptığınız) (taşlar olan, kâfirler için hazırlanmış) Ateş'ten sakının, kendinizi ondan korumaya bakın." (Bakara sûresi, 2/24)

3 Eğer sadık olsaydınız, yapacaktınız.

4 "Ateş'ten sakının, kendinizi ondan korumaya bakın." (Bakara sûresi, 2/24)

den istikbal dağlarına atıyor. Huruf-u câzimeden olan لَمْ istikbalden mâzi derelerine fırlatıyor. Zavallı تَفْعَلُوا her iki edatın ellerinde top gibi oyuncak olmuştur. Bu edatların bu vaziyetleri zihinleri hem mâziye, hem istikbale gönderiyor ki, mâziyi süslendiren beliğ hitabeleri, altınla yazılan muallâkatları, Kur'ân'ın yakınına bile gelemediklerini görsünler. O sayfayı gördükten sonra, istikbal sayfasını da ona kıyas etsinler.

تَفْعَلُوا 'nun تَأْتُوا kelimesine tercihinde, iki nükte vardır:

Birisi: Kur'ân'ın i'câzı, onların aczindendir. Aczleri ise, eserden olmayıp fiilden olduğuna işarettir. Yani aczlerinin menşei, Kur'ân'ın misli değildir, o misli yapmaktandır.

İkincisi ise: İlm-i sarfta ف–ع–ل bütün fiillerin terazisi olduğu gibi, üslûplarda da uzun hikâyeleri, işleri, vakıaları, kıssaları bir lafızla ifade eden bir fezlekedir. Sanki kinâye kabîlinden cümleleri tâbir eden bir zamirdir.

وَلَنْ تَفْعَلُوا 'deki لَنْ huruf-u nâsıbeden olup, dahil olduğu fiili istikbale nakleder, müekked veya müebbed olarak istikbalde nefyeder. Demek bu cümlenin kaili, pek büyük bir itminan ve ciddiyetle, şek ve şüphe etmeyerek bu hükmü vermiştir. Bundan anlaşılır ki, o zâtın işlerinde hile yoktur.

Suâl: فَاتَّقُوا *ittika* ile *tecennüb,* ikisi de bir mânâyı ifade ederler. *İttika*'nın *tecennüb*'e cihet-i tercihi nedir?

Cevap: Evet ittika, imana tâbidir. Yani ittika, iman olduktan sonra husule gelir. Tecennübde bu tebaiyet yoktur. Binaenaleyh, *ittika* kelimesi imanı andırır ve *ittika* lafzıyla, imana îma ve işaret edilebilir. Fakat *tecennüb* kelimesi bu işi göremez. Bunun içindir ki, إِنْ لَمْ تَفْعَلُوا 'nun hakikî cezası olan اٰمَنُوا 'nun yerinde تَجَنَّبُوا 'ya tercihen فَاتَّقُوا ihtiyar ve ikame edilmiştir.

اَلنَّارَ : *Nâr*'ın اَلْ ile tarifi, *nâr*'ın mâhudiyet ve malûmiyetine işarettir. Çünkü enbiyâ-yı izamdan işitilmek suretiyle, zihinlerde malûmiyeti takarrur etmiştir.

Suâl: اَلَّتِي esmâ-yı mevsûledendir. Sıla, dahil olduğu cümlenin evvelce malûm olduğunu iktiza eder. Hâlbuki sılası olan وَقُودُهَا النَّاسُ

وَالْحِجَارَةُ evvelce muhataplara malûm değilmiş.

Cevap: نَارًا وَقُودُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ[1] âyeti bu âyetten evvel nâzil olduğuna nazaran, muhataplar ondan kesb-i malûmât ettiklerine binaen, burada اَلنَّارَ ile اَلَّتِي arasında tavsif muamelesi yapılmıştır.

وَقُودُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ[2] : Bu kayıtlardan maksat, tehdittir. Tehditlerin tekid ve teşdid edildiğine binaen, burada النَاسُ kelimesiyle tekid edilmiştir, اَلْحِجَارَةُ lafzıyla da teşdit ve tevbih edilmiştir. Şöyle ki:

"Menfaat, necat ümidiyle taştan mâmul mâbud ittihaz ettiğiniz sanemler, size tâzip âleti, yani sizi yandırıp yakan ateşe odun olmuşlardır. Zavallılar! Niçin bunu düşünmüyorsunuz?"

Suâl: أُعِدَّتْ لِلْكَافِرِينَ[3] cümlesinde, makamın iktizası hilâfına لَكُمْ yerine لِلْكَافِرِينَ denilmesi neye binaendir?

Cevap: Evet, Kur'ân-ı Kerîm'in takip ettiği usul, ale'l-ekser âyetlerin sonunda küllî kaideleri, fezlekeleri söylediğine göre, Kur'ân-ı Kerîm, onların cehennemlik olduklarını isbat eden delilin ikinci mukaddimesine işaret etmek üzere, ism-i zahiri, zamir yerine, yani لِلْكَافِرِينَ cümlesini, لَكُمْ yerine ikame ile tâmim yapmıştır.

Takdir-i kelâm:

أُعِدَّتْ لَكُمْ لِأَنَّكُمْ مِنَ الْكَافِرِينَ وَالنَّارُ أُعِدَّتْ لِلْكَافِرِينَ

Yani: "Siz cehennemliksiniz. Zira kâfirlerdensiniz. Cehennem de kâfirler içindir."

---

1 "(Ey iman edenler! –Kendinizi ve onları Allah'ın hükümleri istikametinde eğiterek– hem kendinizi hem de ailenizi,) yakıtı insanlarla taşlar olan müthiş bir Ateş'ten (koruyun.)" (Tahrîm sûresi, 66/6)

2 "yakıtı insanlar ve (put mahiyetinde yontup taptığınız) taşlar olan, (kâfirler için hazırlanmış Ateş'ten sakının, kendinizi ondan korumaya bakın.)" (Bakara sûresi, 2/24)

3 "Kâfirlere hazırlanan (bir ateş)" (Bakara sûresi, 2/24)

وَبَشِّرِ الَّذِينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ أَنَّ لَهُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ ۖ كُلَّمَا رُزِقُوا مِنْهَا مِنْ ثَمَرَةٍ رِزْقًا ۙ قَالُوا هٰذَا الَّذِي رُزِقْنَا مِنْ قَبْلُ وَأُتُوا بِهِ مُتَشَابِهًا ۖ وَلَهُمْ فِيهَا أَزْوَاجٌ مُطَهَّرَةٌ وَهُمْ فِيهَا خَالِدُونَ[1]

Yani, "İman eden ve iyi işler işleyen müminlere beşaret ver ki; altında nehirler akan cennetler onlarındır. O cennetlerden bir meyve yedikleri zaman, 'Bu, bundan evvel yediğimiz meyvedir.' derler. Biribirine benzer bir surette rızıkları getirilip verilir. Ve o cennetlerde, onlar için temiz kadınlar vardır. Ve onlar, o cennetlerde de daimî bir şekilde kalacaklardır."

Arkadaş! Bu âyetin, evvelâ mâkabliyle olan irtibatından bahsedeceğiz. Şöyle ki:

Bu âyetin geçen âyetlerle mütefâvit çok irtibatları vardır. Yani, mezkûr cümlelere doğru bu âyetten uzanıp giden muhtelif hatlar vardır. Bakınız, Kur'ân-ı Kerîm'in bu âyetle işaret ettiği netice, imanla amel-i sâlihin semeresi, sûrenin başında müminlere yaptığı medh ü senâya bakıyor.

Ve yine sûrenin başında, kâfir ve münafıklara yaptığı zem ve tahkirlerden sonra tuttukları yolun onları ebedî bir şekavete sevk edeceğini beyan etmiştir. Bu âyetle, tasrih ettiği saadet-i ebediyenin nurunu göstererek, onların bu büyük nimetleri kaybettiklerinden çektikleri hasretleri tezyid ve arttırmıştır.

Ve yine يَا أَيُّهَا النَّاسُ اعْبُدُوا[2] ile emrettiği, bir kısım dünya lezzetlerinin terkine bâis olan ibadetten neşet eden zahmet ve meşakkatlere karşı, bu âyetle cennetin kapısını açarak, cennetin lezâizini göstermekle müminlerin kalblerini tatmin ve temin etmiştir.

Ve yine, teklifin esası ve imanın birinci rüknü olan tevhidi, evvelce isbat etmiştir. Bu âyette dahi tevhidin semeresini ve rahmetin unvanını cennet ve saadet-i ebediye ile göstermiştir.

Ve yine, yukarıda nübüvvet-i Muhammediye *(aleyhissalâtü vesselâm)* وَإِنْ كُنْتُمْ فِي رَيْبٍ مِمَّا نَزَّلْنَا عَلٰى عَبْدِنَا فَأْتُوا بِسُورَةٍ مِنْ مِثْلِهِ[3]... الخ âyetiyle işaret edilen i'câz ile isbat edilmiştir. Burada da, tebşir ve inzar gibi nübüvvet vazifelerine lisân-ı

---

1 Bakara sûresi, 2/25.

2 "Ey insanlar! (Rabbinize) ibadet ediniz." (Bakara sûresi, 2/21).

3 "Eğer (kulumuz Muhammed'e indirdiğimiz Kur'ân'ın Allah katından olduğu hususunda) şüphe (ve dolayısıyla onun kulumuzun eseri olduğu iddiası) içindeyseniz (size yol açık, haydi durmayın), o (Kur'ân'ın) benzeri tek bir sûre meydana getirin…" (Bakara sûresi, 2/23)

Kur'ân ile işaret edilmiştir.

Ve yine, yukarıda i'âd ve inzar, yani tahvif ve tehditler yapılmıştır. Burada da vaadler, rağbetler, beşaretler yapılmıştır. Bunların arasındaki münasebet, tezâdî bir münasebettir.

Ve yine, nefsin, vicdanın ve aklın hükümlerine itaatlerini devam ettiren terğib ve terhib, yani ümit ve korku hisleri lâzımdır. Bu hislerin vücut bulup devam etmeleri ancak, terğib ve terhib, yani ümitlendirmek ve korkutmakla olur. Terğib ve terhibin devamı, ancak vicdanda mevcut tahrik edici bir emrin vücuduyla olur. İşte bu âyetle, terğib hissi uyandırılmıştır. Evvelki âyetler ile de, terhib hissi tahrik edilmiştir. Bu itibarla, aralarında tezâdî bir münasebet vardır.

Ve yine, geçen âyetlerde âhiretin bir şıkkına, yani cehenneme işaret yapılmıştır. Bu âyette, ikinci şıkkı olan cennetten haber verilmiştir. Bu itibarla, âhiretin her iki şıkkı da zikredilmiş bulunuyor.

Arkadaş! Cennet ve cehennem, şecere-i hilkatten ebede doğru uzanıp giden iki daldan tezahür eden iki semeredir. Ve kâinatın teselsülen gelmekte olan silsilelerinin iki neticesidir. Ve ebede doğru akıp giden kâinat seylinin iki mahzeni ve iki havuzudur.

Evet, Cenâb-ı Hak, gayr-i mütenahi hikmetler için bu âlemi, imtihana sahne yaptı. Yine sonsuz hikmetler için tagayyürâta, tahavvülâta, inkılâplara mahal olmasını irade etti. Ve yine, sonsuz gayeler için hayır ile şerri, nef' ile zararı, hüsün ile kubhu, hülâsa iyilikle kötülüğü karışık bir şekilde cennet ve cehenneme tohum olmak üzere kâinatın şu mezraasına serpti.

Evet, madem ki bu âlem, nev-i beşerin imtihan meydanıdır ve müsabaka yeridir. İyilikle kötülüğün birbirinden tefrik edilemeyecek derecede muhtelit ve karışık olmaları lâzımdır ki, insanların dereceleri tezâhür etsin. İmtihan ve tecrübe zamanları bittikten sonra, kötü insanlar; وَامْتَازُوا الْيَوْمَ أَيُّهَا الْمُجْرِمُونَ[1] "Ey mücrimler, bir tarafa çekiliniz!" diye olan tüy ürpertici, sâika-vâri, şiddetli emr-i ilâhîye mâruz kalacakları gibi, iyi insanlar da فَادْخُلُوهَا خَالِدِينَ[2] "Daimî kalmak üzere cennete giriniz." diye olan Cenâb-ı Hakk'ın mün'imâne, şefîkâne, lütufkârâne emirlerine mazhar olacaklardır.

İnsanlar bu iki kısma ayrıldıktan sonra, kâinat da tasfiye ameliyatına

---

1 Yâsîn sûresi, 36/59.

2 Zümer sûresi, 39/73.

uğrayacak; kötülüğü, şerri, zararı tevlid eden maddelerin bir tarafa çekilmesiyle cehennemin; iyiliği, hayrı, nef'i doğuran maddelerin de diğer tarafa çekilmesiyle cennetin teçhizatları ikmal edilecektir.

Mukaddime

Bu âyet, mâkabliyle beraber kıyamete, haşre işaret eder. Binaenaleyh, bu meselede nazara alınacak dört nokta vardır:

Birincisi: Âlemin imkân-ı harabiyetiyle ölümüdür.

İkincisi: Harabiyetin vukua gelmesidir.

Üçüncüsü: Tamir ve ihyasıdır.

Dördüncüsü: Tamirinin imkânı ve vukuudur.

Evvelâ: Harabiyet-i âlem imkân dairesinde olup olmadığından bahsedeceğiz.

Evet, âlemde tekâmül kanunu vardır. Bu kanuna tâbi olan, neşv ü nema kanununa dahildir. Bu kanuna dahil olanın bir ömr-ü tabiîsi vardır. Ömr-ü tabiîsi olanın, ecel-i fıtrîsi vardır; ecelin pençesinden kurtulamaz.

Evet, kâinatın ihtiva ettiği envâın ve bu envâın ihata ettiği efradın kısm-ı ekserîsi bu kanunlara tâbidirler. Binaenaleyh, âlem-i sağîr denilen insan, ölümden ve harabiyetten kurtulamadığı gibi, insan-ı kebir denilen âlemin de ölümden necatı yoktur. Ve kezâ, kâinatın bir ağacı ölümden, dağılmaktan halâs olmadığı gibi, şecere-i hilkatten olan kâinat silsilesinin de harabiyetten kurtuluşu yoktur. Evet, eğer kâinat ömr-ü fıtrîsinden evvel haricî bir tahribata veya Sâni'i tarafından bir hedm ve kıyamete maruz kalmasa bile, fennî bir hesapla, kâinatın öyle bir günü gelecektir ki,

إِذَا السَّمَاءُ انْشَقَّتْ[2] ve إِذَا الشَّمْسُ كُوِّرَتْ ۞ وَإِذَا النُّجُومُ انْكَدَرَتْ[1]

gibi âyetlere mâsadak olacaktır ve insan-ı kebir denilen koca kâinat, şu boşluğu sekeratının bağırtılarıyla dolduracaktır.

İkinci nokta: Harabiyet-i âlemin vukua geleceğidir. Evet, bütün semâvî dinler, âlemin harap olacağında müttefiktirler. Hem her bir fıtrat-ı selîme, âlemin öleceğine şehadet eder. Ve kâinatta gözle görünen şu kadar nev'î, fer-

---

1 "Gök yarıldığı zaman..." (İnşikak sûresi, 84/1)

2 "Güneş dürülüp ışığı giderildiği ve yıldızlar yerlerinden düşüp dağıldığı zaman," (Tekvir sûresi, 81/1-2)

dî, yevmî, şehrî, senevî tagayyürât, tahavvülât, inkılâpların yalnız işaretleriyle değil, sarahatleriyle, kıyametin geleceği sabittir. Eğer bu icmal ile kanaat hâsıl edemediysen, bir parça izahat verelim.

Arkadaş! Kâinat dediğimiz şu apartman-ı ilâhî öyle ulvî, yüksek, derin, ince nizamlara tâbi ve öyle acîb, garip rabıtalara bağlıdır ki, eğer bir duvarı veya bir taşı "Yerinden çık!" emrine hedef olsa, derhal âlem, ölüm hastalığına düşer, sekerata başlar; yıldızlar arasında müsademeler, ecrâm arasında muharebeler vukua gelir. Şu gayr-i mütenahi boşluk, pek şiddetli sayhalar, pek dehşetli sâikalar, pek korkunç sesler, sadâlar, gürültüler ve gümbürtülerle dolar.

Evet, insan-ı kebirin ölümü, küçük bir ölüm değildir. Sekerata başladığı zaman, milyarlarca kürelerin çarpışmasından husule gelen fırtınanın, ne tasavvuru ve ne tarifi ve ne de görülmesi imkân dairesinde değildir.

İşte bu şiddetli ölüm ile hilkat bayılır, kâinat yayılır, hilkatin yağı ayranı biribirinden ayrılır; cehennem, maddesiyle, aşîretiyle bir tarafa çekilir; cennet de letafetiyle, lezâiziyle ve bütün güzel unsurlarıyla tecelli ve incilâ eder.

Suâl: Kâinat, ilk yaratılışında ebede elverişli olarak sabit bir şekilde yaratılsaydı; böyle tagayyürâtlı, inkılâplı, mâil-i inhidam bir sûrette yaratılıp, bilâhare tahripten sonra ebediyete kabil, metin bir şekilde yapılmasından daha iyi ve daha kısa olmaz mıydı?

Cevap: Vakta ki Cenâb-ı Hak, hikmet-i ezeliye ile inâyet-i ezeliyenin iktizasınca, insanların kabiliyetlerinin tezahürünü ve istidatlarının neşv ü nemasını irade etmekle, nev-i beşeri imtihan ve tecrübeye tâbi tuttu, zararları menfaatlere kattı, şerleri hayırların içine attı, güzellikleri çirkinliklerle cem etti. Hepsini birbirine karıştırarak kâinatın hamuruyla beraber yaratılış teknesinde yoğurduktan sonra, kâinatı tagayyür, tebeddül, tekâmül kanunlarına tâbi tuttu.

Vakta ki imtihan perdesi kapanır ve tecrübe zamanı nihayet bulur ve kâinat tarlasının vakt-i hasadı hulûl eder. Sâni-i Hakîm, inâyetiyle, birbiriyle karışık yoğurduğu zıtları tasfiye eder, içlerinden tagayyürü doğuran esbâbı ayırır ve ihtilâf maddelerini tefrik eder. Sonra cehennem, ebede elverişli

olarak metin ve kavî bir cisimle teşekkül ederek, وَامْتَازُوا[1] hitabına hedef olur. Cennet ise, esasatıyla beraber ebedî ve muhkem bir şekilde tecelli eder ve müncelî olur.

Evet, gerek cehennemi, gerek cenneti teşkil eden ecza ve maddeler arasında münasebet vardır, zıddiyet yoktur. Münasebet, intizamın şartıdır; nizam da, devama sebeptir. Ve kezâ, bu iki menzilin halkı da ebedî oldukları için, vücutlarını teşkil eden ecza, tagayyüre maruz değildir. Çünkü dünyadaki cisimlerinin terkip ve tahlilleri arasında muvâzene yoktur. Yani cisim bünyelerine girenlerin, çıkanların arasında nisbet yoktur. Onun için inhilâle yüz tutarlar. Fakat âhiretteki cisimlerin yapılışı öyle değildir. Eczaları arasında tam mânâsıyla muvâzene vardır ki, inhilâle mahal kalmaz.

Üçüncü ve dördüncü noktalar: Yani dünyanın ikinci tamiriyle haşrin vukuudur.

Evet, tevhid ve nübüvvetin isbatları, yalnız delil-i naklî ile sahih değildir. Çünkü devir lâzım gelir.

Evet, Kur'ân ve hadisten ibaret olan naklî delillerin sıhhati, nübüvvetin sıhhat ve sıdkına bağlıdır. Eğer nübüvvet de delil-i naklî ile isbat edilirse, muhâl lâzım gelir. Bunun için, Kur'ân-ı Kerîm, tevhid ile nübüvveti delâil-i aklîye ile isbat etmiştir. Amma haşir meselesinin hem aklî, hem naklî delillerle isbatı sahihtir.

Delil-i aklî ile isbatı, وَبِالْاٰخِرَةِ هُمْ يُوقِنُونَ[2] âyet-i kerîmesinin bahsinde beyan edilmiştir.

Hülâsası: Vücutlarında şek ve şüphe olmayan nizam, rahmet ve nimet, ancak ve ancak haşrin gelmesiyle ve ikinci bir hayatın tahakkuku ile nizam, rahmet, nimet olabilirler. Eğer haşir gelmezse ve ikinci bir hayat tahakkuk etmezse, bunları esmâü'l-ezdaddan addetmek lâzım gelir.

Delil-i naklî ise: Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan ile bütün enbiyâ, haşrin geleceğine ittifak etmişlerdir.

Aklî ve naklî deliller ise: Fahreddinü'r-Râzî'nin tefsirinde, bu kabîl delilleri bildiren âyetler beyan edilmiştir.[3]

---

1 "(Ve siz, hayatları günah hasadıyla geçmiş ey suçlular! Bugün) şöyle bir kenara çekilin bakalım!" (Yâsîn sûresi, 36/59)

2 "Âhirete de kesin olarak onlar inanırlar." (Bakara sûresi, 2/4)

3 Fahruddîn er-Râzî, *Mefâtîhu'l-ğayb* 2/122-126.

Hülâsa, bilhassa hayvanât ve nebâtâtta daima vukua gelen haşirlere dikkat edip teemmül eden adam, elde edeceği müteferrik emarelerle haşrin vukuuna, hads ile, yani bir sürat-i intikal ile hükmedecektir.

Şimdi bu âyetin cümlelerini biribirine bağlayan münasebetlere gelelim:

Evet, bu âyetin cevherlerini nazmeden ve cümlelerinin silsilesine medar-ı bahis olan nokta, "saadet"tir. Şöyle ki:

Saadet-i ebediye, iki kısımdır:

Birinci ve en birinci kısmı: Allah'ın rızasına, lütfuna, tecellisine, kurbiyetine mazhar olmaktır.

İkinci kısmı ise, saadet-i cismaniyedir. Bunun esasları *mesken, ekl, nikâh* olmak üzere üçtür. Ve bu üç esasın derecelerine göre, saadet-i cismaniye tebeddül eder. Ve bu kısım saadeti ikmal ve itmam eden, hulûd ve devamdır. Çünkü saadet devam etmezse, zıddına inkılâp eder.

Birinci kısım saadetin aksamı, tafsilden müstağnîdir veya gayr-i kabildir.

İkinci kısım saadetin aksamı ise: Evet, meskenin en latîfi, en cazibedar şekli, etraf-ı erbaası türlü türlü gül ve çiçeklerle müzeyyen, bağ ve bahçelerle muhat, altında sular, nehirler akan kasır ve köşklerdir. Evet, camid kalbleri aşk ve şevkle ihya eden, sönmüş olan ruhları şen ve şâd eden, şairlere sermaye olarak şairâne teşbihleri, temsilleri, üslûpları ilham eden, sular ile hadravât ve nebâtâttır.

Saadetin ikinci esası olan *ekl* ise: Me'kûlât (yiyecek) kuvvet verdiği cihetle, en iyisi, en lezizi, me'lûf olan kısımdır. Yani, insana garip, vahşî olmayan şeylerdir. Çünkü ülfetle, o nimetin derece-i kıymeti bilinir. Lezzet verdiği cihetle de lezzetin en büyük lezzeti, teceddüd ve tebeddülündedir. Ve kezâ, ekl lezzetini ikmal eden esbaptan biri de, o rızkın, kendi amelinin ücreti olduğunu bilmektir. İkinci bir sebep de, o rızkın menbaının daima göz önünde hazır bulunmasıdır ki, kalbi mutmain olsun, rızık için telâş etmesin.

Saadetin esaslarından *nikâh* ise: *Evet, insanın en fazla ihtiyacını tatmin eden, kalbine mukabil bir kalbin mevcut bulunmasıdır ki; her iki taraf sevgilerini, aşklarını, şevklerini mübadele etsinler ve lezâizde birbirine ortak, gam ve kederli şeylerde de yekdiğerine muavin ve yardımcı olsunlar.*

Evet, bir işte mütehayyir kalan veya bir şeye dalarak tefekkür eden adam, velev zihnen olsun, ister ki; birisi gelsin, kendisiyle o hayreti, o tefekkürü paylaşsın. Kalblerin en latîfi, en şefîki, "kısm-ı sânî" ile tâbir

edilen kadın kalbidir. Fakat kadın ile ruhî imtizacı (geçimi) ikmal eden, kalbî ünsiyet ve ülfeti itmam eden, sûrî ve zahiri olan arkadaşlığı samimileştiren, kadının iffetiyle, ahlâk-ı seyyieden temiz ve pâk bulunması ve çirkin ârızalardan hâli olmasıdır.

Suâl: Yiyecek, içecek, şahsî vücudu ibka etmek içindir. Çünkü vücudun eriyip ayrılan şeylerin yerini doldurup tamir etmek, yemek ve gıda ile olur. Nikâh da, nev'in bekası içindir. Hâlbuki âhirette eşhas ebedî olduğundan, vücutlarında eriyip ayrılan bir şey yoktur ki gıdaya ihtiyaç olsun. Ve âhirette tenasül yoktur ki nikâha lüzum olsun.

Cevap: Yemek, içmek ve nikâhın faydaları, yalnız bekaya ve tenasüle münhasır değildir. Evet şu elemli, kederli âlemde onlarda pek büyük lezzet ve faydalar olsun da lezzetler yeri olan âlem-i saadette ne için daha nezih lezzet ve faydaları olmasın?

Suâl: Bu âlemde lezzet, elemin def'inden hâsıl olur. Hâlbuki âhirette elem yoktur?

Cevap: Elemin def'i, lezzetin sebeplerinden biridir. Yoksa lezzet, ona münhasır değildir.

Ve kezâ, âlem-i ebedînin bu âleme benzetilmesi, kıyas-ı maalfârıktır. Yani, aralarında çok farklar bulunduğundan, birbirine benzemez. Cennet ile Horhor bahçesinin[1](Hâşiye) arasında ne nisbet varsa, cennetin lezzetleriyle dünyanın lezzetleri arasında da aynı o nisbet vardır. Cennetin, Horhor bahçesinden dereceleri ne kadar çok yüksek ise, uhrevî lezzetler de dünya lezzetlerine göre öyledir. Her iki âlem arasında bu büyük tefâvüte, İbni Abbas, لَيْسَ فِي الْجَنَّةِ إِلَّا أَسْمَاؤُهَا cümlesiyle işaret etmiştir. Yani: "Cennette, dünya meyvelerinin yalnız isimleri vardır."[2] Yani isimleri birdir, fakat lezzetleri ayrıdır.

Cennette lezzetin devamı meselesi ise: Evet, lezzetin hakikî lezzet olması, zeval görmeyip devam etmesindendir. *Zira elemin zevali lezzet olduğu gibi, lezzetin zevali de elemdir, hatta zevalinin tasavvuru bile elemdir.* Evet bütün mecazî âşıkların enînleri, bağırıp çağırmaları, bu kısım elemdendir ve bütün dîvanlarıyla yaptıkları ağlamalar, vaveylâlar, hep mahbupların firak ve zevallerinin tasavvurundan neşet eden elemdendir.

---

1 (Hâşiye) Horhor, Van'da Müellifin medresesinin adıdır.

2 Hennâd, *ez-Zühd* s.49; et-Taberî, *Câmiu'l-beyân* 1/174; ed-Deylemî, *el-Müsned* 3/384; el-Beydâvî, *et-Tefsîr* 1/250; el-Makdisî, *el-Ehâdîsü'l-muhtâra* 10/16; İbn Kesîr, *Tefsîru'l-Kur'ân* 1/64.

Evet, pek çok muvakkat lezzetler var ki, zevalleri dâimî elemleri intac ettiği gibi; çok elemlerin zevali de, leziz lezzetlere bâis olur. Lezzet ve nimet ise, devam etmek şartıyla lezzet ve nimet sayılabilir.

Hülâsa: *İnsan, ebed için yaratılmıştır. Onun hakikî lezzetleri, ancak marifetullah, muhabbetullah, ilim gibi umûr-u ebediyededir.*

Bu âyetin cümleleri arasındaki rabıtaları gördük.

Şimdi, cümlelerinin işgal ettikleri yerler ile münasebetlerine bakacağız:

Evet, [1]وَبَشِّرِ الَّذِينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ Bu cümlenin, bu mevki ile münasebeti:

Evet, Cenâb-ı Hak, ibadeti teklif etti ve nübüvveti isbat etti ve Peygamberimiz'i *(aleyhissalâtü vesselâm)* tebliğ-i umûra memur yaptı. Ve dünyevî bazı lezzetlere cevaz vermeyen ve meşakkatleri tazammun eden ibadete müminlerin imtisâllerini temin etmek için, müminlere vaad buyrulan tebşirleri tebliğ etmeyi Resûl-i Ekrem'e *(aleyhissalâtü vesselâm)* emretti. Çünkü o Hazret *(aleyhissalâtü vesselâm)* inzar ve tahvife (korkutma) memur olduğu gibi, Allah'ın rızasını, lütfunu, kurbiyetini ve saadet-i ebediye gibi tebşiratını da tebliğe memurdur.

[2]أَنَّ لَهُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي : İnsanın ihtiyâcât-ı zaruriyesi içinde en evvel lâzım olan, mekân ve meskendir.

Mekânın en güzeli, nebâtât ve eşcâra müştemil olan yerlerdir. Ve en latîfi, nebatları arasında suların mecrası olan bahçelerdir. Ve en kâmil kısmı, ağaçlarının arasından akan nehirlerinin çoklukla bulunmasıdır. Kur'ân-ı Kerîm, bu kısma [3]تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ cümlesiyle işaret etmiştir.

Meskenden sonra insanın en fazla muhtaç olduğu, cismanî lezzetlerden yiyecek, içecektir. Bu kısma da جَنَّةٌ ، نَهْرٌ kelimeleriyle işaret edilmiştir.

Sonra rızkın en ekmeli, me'lûf olan kısımdır ki, derece-i kıymeti bilinsin. Meyvelerin lezzeti, teceddüd ve tebeddülündedir; lezzetin en sâfisi, hazır ve yakın olanıdır; ve en lezizi, amelinin ücreti olduğunu bilmektir. Kur'ân-ı

---

1 "İman edip, imanları istikametinde sağlam, doğru, yerinde ve ıslaha yönelik (salih) işlerde bulunanları ise müjdele…" (Bakara sûresi, 2/25)

2 "Onlara (içinden ırmaklar) akan cennetler vardır." (Bakara sûresi, 2/25)

3 "Onlara, içinden ırmaklar akan (cennetler vardır)." (Bakara sûresi, 2/25, 266; Âl-i İmran sûresi, 3/15, 136, 195, 198; Nisâ sûresi, 4/13, 57, 122; …)

Kerîm, bu kısma da كُلَّمَا رُزِقُوا مِنْهَا مِنْ ثَمَرَةٍ رِزْقًا قَالُوا هٰذَا الَّذِي رُزِقْنَا مِنْ قَبْلُ[1] cümlesiyle işaret etmiştir.

مِنْ قَبْلُ : Yani, "Bundan önce yediğimiz meyvelerdir veya dünyada yediğimiz meyvelerdir." Çünkü cennetin meyveleri, birbirine benzediği gibi, dünya meyvelerine de zahiren benzerler.

وَأُتُوا بِهِ مُتَشَابِهًا : Yani, "Rızıkları birbirine müteşabih olarak getirilir." Hadiste de vârit olduğuna göre, cennetin meyveleri suretçe birdir, ama tatları, taamları bir değildir.[2] Bu cümlede meçhul sîgasıyla zikredilen أُتُوا kelimesinden anlaşıldığı gibi, rızkın insana götürülmesi, büyük bir şeref ve keramete delâlet ettiğinden, büyük bir lezzeti intac ediyor.

وَلَهُمْ فِيهَا أَزْوَاجٌ مُطَهَّرَةٌ[3] : *Mesken ve me'kelden sonra insanın en ziyade muhtaç olduğu, eşidir. Bu ihtiyacının cennette temin edilmiş olduğuna, bu cümle ile işaret edilmiştir. Evet insan, bir refîkaya veya bir refîke muhtaçtır ki; tarafeyn, aralarında, hayatlarına lâzım olan şeyleri muâvenet suretiyle yapabilsinler. Ve rahmetten neşet eden muhabbet iktizasıyla, yekdiğerinin zahmetlerini tahfif etsinler. Ve gamlı, kederli zamanlarını, ferah ve sürura tebdil edebilsinler. Zaten dünyada insanların tam ünsiyeti, ancak refikasıyla olur.*

وَهُمْ فِيهَا خَالِدُونَ[4] : İnsan bir nimete veya bir lezzete mazhar olduğu zaman, en evvel fikrini bozan, vesvese veren, o nimetin veya o lezzetin devam edip etmeyeceği düşüncesidir. Bu vesveseli düşünceye mahal kalmamak üzere, Kur'ân-ı Kerîm, bu cümle ile onların ezvacıyla, lezâiziyle beraber cennette ale'd-devam kalacaklarını tebşir etmekle, o kederli düşünceden kurtarmıştır.

Bu âyetteki cümlelerin sadeflerinde bulunan cevherleri göstereceğiz:

---

1 "Ne zaman orada kendilerine rızık olarak (koku, tat, renk, şekil ve lezzetçe birbirinden farklı ve her defasında tazelenip yenilenen) meyvelerden ikram edilse, "Bu, bize daha önce de ikram edilmişti!" derler." (Bakara sûresi, 2/25)

2 es-Sevrî, *Tefsîru Süfyan es-Sevrî* s.42; et-Taberî, *Câmiu'l-beyân* 1/173-174; İbn Kesîr, *Tefsîru'l-Kur'ân* 1/64; el-Beğavî, *Meâlimü't-tenzîl* 2/118.

3 "Onlar için, (dünyadaki bütün eza-cefa sebebi hallerden arındırılmış ve) ebediyen tertemiz hale getirilmiş eşler de vardır." (Bakara sûresi, 2/25)

4 "Ve onlar, o cennetlerde sonsuzca kalacaklardır." (Bakara sûresi, 2/25)

وَبَشِّرِ الَّذِينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ[1] cümlesinin başında bulunan و, harf-i atıftır. Atfın her iki tarafı arasında münasebet lâzımdır. Hâlbuki burada tebşir ile mâkabli arasında münasebet görünmüyor. Ancak mâkablinde inzar vardır. Öyleyse bu tebşir, o mâkablinden tereşşuh eden inzara atıftır.

بَشِّرْ : *Beşaret tâbiri, cennetin, Cenâb-ı Hakk'ın fazl-ı kereminden bir hediye-i ilâhîye olup, amelin ücreti mukabilinde vâcip bir hak olmadığına işarettir. Çünkü hak ve ücretin verilmesi, beşaretle tâbir edilemez. Buna binaen, yapılan ibadet, cennet için olmamalıdır.*

Tebşirin sîga-yı emir kıyafetiyle zikri, tebliğin takdirine işarettir. Çünkü Resûl-i Ekrem (aleyhissalâtü vesselâm) tebliğe memurdur, tebşire mükellef değildir.

***Takdir-i kelâm**, "Müjdeleyerek tebliğ et." demektir.*

Suâl: اَلَّذِينَ اٰمَنُوا[2] Bu sıla ve mevsule tâbiri, ism-i fâil sîgası olan اَلْمُؤْمِنِينَ 'den daha uzun olduğu halde neye işarettir?

Cevap: Sûrenin başında tafsilen zikredilen اَلَّذِينَ يُؤْمِنُونَ[3]... الخ olan sıla ve mevsule işarettir ki, orada yapılan tafsil, burada yapılan icmâle beyan olsun.

Suâl: Sûrenin başında اَلَّذِينَ 'nin sıla denilen dahil olduğu cümle, muzâri sîgasıyla zikredildiği halde, burada mâzi sîgasıyla zikredilmiştir. Esbâbı nedir?

Cevap: *Orada makam, iman ve amele teşvik ve medih makamıdır. Buna münasip, muzâri sîgasıdır. Burada makam, mükâfat ve ücreti vermek makamıdır. Buna da münasip, mâzi sîgasıdır. Çünkü ücret, hizmetten sonra verilir.*

وَعَمِلُوا : Bu و harf-i atıftır. Atfın tarafeyni arasında münasebet lâzım olduğu gibi, mugayeret de lâzımdır. Burada aralarında bulunan mugayeret, mezheb-i İtizâl'in hilâfına, amelin imana dahil olmadığına ve amelsiz imanın da kâfi gelmediğine delâlet ettiği gibi; عَمَلْ tâbiri de, tebşir edilenin ücret gibi olduğuna işarettir.

---

1 "İman edip, imanları istikametinde sağlam, doğru, yerinde ve ıslaha yönelik (salih) işlerde bulunanları ise müjdele..." (Bakara sûresi, 2/25)

2 "İman edenler..." (Bakara sûresi, 2/25)

3 "O (müttakîler), sürekli yenilenir ve kuvvet kazanır bir imanla (gaybe) inanırlar..." (Bakara sûresi, 2/3)

اَلصَّالِحَاتِ : Bu kelime, bir şey ile takyid ve tahsis edilmeyerek, mutlak ve mübhem bırakılmıştır. Mısır Müftüsü Şeyh Muhammed Abduh'un telâkkisine göre: "İyi şeyler mânâsında olan صَالِحَاتِ kelimesi, beynennâs meşhur ve malûm olduğundan, mutlak bırakılmıştır."

Ben de diyorum ki: Sûrenin başına itimaden burada mübhem bırakılmıştır. Çünkü sûre başında zikredilen يُقِيمُونَ الصَّلٰوةَ وَمِمَّا رَزَقْنَاهُم يُنْفِقُونَ[1] âyeti buradaki صَالِحَاتِ 'yi beyandır.

أَنَّ لَهُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ[2] : Bu âyetten maksat, mükâfattan neşet eden neşeli lezzet ve sürurdur. Bu maksadın takviyesine işaret eden kayıtlar:

1. أَنَّ 'nin tekidi.

2. لَ 'nin ihtisası.

3. لَهُمْ 'ün takdimi.

4. *Cennetin* cem'iyle tenkiri.

5. *Cereyan'ın* zikri.

6. تَحْتَ ile beraber مِنْ 'in zikri.

7. *Nehir* tâbiriyle tarifidir.

Bu kayıtların, o maksadın tahakkukuna çalıştıklarına bir parça izahat vereceğiz. Şöyle ki:

Pek büyük bir şey tebşir edildiği zaman, akıl tereddüt eder, inanamaz. İnandırmak için tekide ihtiyaç olur. Ve kezâ, neşe ve sürur makamları, evhamdan hâli olmalıdır. Çünkü ednâ bir vehimle, sürur zâil olur. Buna binaen, burada o büyük tebşirat, أَنَّ ile tekid edilmiştir ki, hem akıl inansın, hem o süruru izale edecek hiçbir evham kalmasın. Ve kezâ, bu tebşiratın yalnız bir vaadden ibaret olmayıp, bir hakikat olduğuna işarettir.

İhtisası ifade eden لَهُمْ 'deki ل tebşir edilen şeyin onlara mahsus ve on-

---

1 "Namazı bütün şartlarına riayet ederek (vaktinde ve aksatmadan) kılarlar ve kendilerine rızık olarak (mal, güç, zekâ, bilgi; …) ne lutfetmişsek, onun bir miktarını (Allah rızası için ve kimseyi minnet altında koymadan ihtiyaç sahiplerine geçimlik olarak) verirler." (Bakara sûresi, 2/3)

2 "Onlara içinden ırmaklar akan cennetler vardır." (Bakara sûresi, 2/25)

ların mülkü ve onların fazlı, istihkakları olduğuna delâlet eder ki, lezzetleri tamam, sürurları müzdad olsun. Ve illâ, bir padişah, bir fakiri misafir ederse, madem o misafirlik ve o sohbet ebedî değildir, kıymeti yoktur.

لَهُمْ 'ün takdimi hasrı ifade ettiğinden, beyne'n-nâs, cennetin onlara tahsis kılındığına ve dolayısıyla ehl-i nârın da perişan hallerini onların gözleri önüne götürmeye sebep olduğuna delâlet eder. Ve bu itibarla cennetin lezzeti artar ve kıymeti tezahür eder.

*Cennet*in cem'i, cennetlerin taaddüdüne ve amellere göre cennetin mertebelerine işarettir.

Ve kezâ, cennetin her bir cüzü, cennet gibi bir cennet olduğuna ve her bir mümine düşen kısım, büyüklüğüne nazaran tam bir cennet gibi göründüğüne işarettir.

Cennetin tenkîri ise, güzelliğinin kabil-i tarif ve tavsif olmadığına veya sâmilerin iştah ve istihsanlarının fevkalâdeliğine işarettir.

تَجْرِي : Bahçelerin en güzeli, içinde suyu bulunanlardır. Bunların da en güzeli, içlerinden suları akanlardır. Bunların da en iyisi, akıntısı devamlı olanlardır. İşte cereyanın sîga-yı muzâri kıyafetinde zikredilmesi, o cereyanları tasvir etmekle, devamlı olduğuna işarettir.

مِنْ تَحْتِهَا : Hadravat (yeşillik) ve nebâtât içinde cereyan eden suların en iyisi, nebaan suretiyle bahçenin içinden çıkmakla yüksek köşklerin altından kendine mahsus terennümatıyla geçen, eşcâr ve nebâtâta dağılan sulardır. مِنْ تَحْتِهَا kelimesi, bu kısım sulara işarettir.

اَلْأَنْهَارُ : Suların çokluğu, bahçelere daha ziyade menfaat, revnak ve güzellik verir.

Kezâlik, küçük küçük arklardan tecemmû eden nehirler, daha güzel manzaraları teşkil eder. Bilhassa suları berrak, zülâl, tatlı, soğuk olursa, fevkalâde bir kıymet, bir lezzet veriyor. İşte اَلْأَنْهَارُ kelimesi, cem'iyle, tarifiyle, maddesiyle bu çeşit sulara işaret eder.

كُلَّمَا رُزِقُوا مِنْهَا مِنْ ثَمَرَةٍ رِزْقًا قَالُوا هٰذَا الَّذِي رُزِقْنَا مِنْ قَبْلُ[1] : Bu büyük cüm-

[1] "Ne zaman orada kendilerine rızık olarak (koku, tat, renk, şekil ve lezzetçe birbirinden farklı ve her defasında tazelenip yenilenen) meyvelerden ikram edilse, "Bu, bize daha önce de ikram edilmişti!" derler." (Bakara sûresi, 2/25)

le, çok küçük küçük cümleleri tazammun etmiştir. Evet, bu cümle, mâkabliyle bağlı değildir; müste'nifedir, vazifesi mukadder bir suali cevaplandırmaktır. Mukadder sual ise, sekiz sualin memzuç ve mâcunudur. Şöyle ki:

Vaktâ ki iman edenler ve amel-i salih işleyenler, cennet gibi yüksek bir meskenle tebşir edildiler, birdenbire sâmiin zihnine geldi:

✓ Acaba o meskende rızık olacak bir şey var mıdır?

✓ Varsa, o rızık nereden hâsıl olur ve nereden gelir?

✓ O rızıklar o cennetten hâsıl olduğu takdirde, nesinden neşet ediyor?

✓ Semeratından meydana gelirlerse, dünya semeratına benzerler mi?

✓ Benzediği takdirde, birbirine de benzerler mi?

✓ Birbirine müşabih olurlarsa, tatları bir midir, yoksa ayrı ayrı mıdır?

✓ Tatları muhtelif olduğu takdirde, koparıldıkları zaman yerleri boş mu kalır, yoksa derhal dolar mı?

✓ Tebeddül ettikleri takdirde, devamlı mıdırlar? Devamlı iseler, onları yiyenler sevinirler mi? Sevindikleri zaman ne derler?

Arkadaş! Bu sualleri avucuna koy. Ben de bu cümleleri açar, içlerine bakarım. Sen de dikkat et, bakalım mutâbık olacak mıdır?

كُلَّمَا kelimesi, devam ve tahkike delâlet eder.

رُزِقُوا sîga-yı mâzisiyle, vukuunun tahakkukuna delâlet ettiği gibi, maddesiyle de dünyadaki rızıklarını ihtar eder. Ve bina-yı meçhul sîgasıyla zikri, o rızkda meşakkatin bulunmamasına ve onların (ağalar ve beyler gibi) rızıkları ayaklarına geldiğine delâlet eder.

مِنْهَا مِنْ ثَمَرَةٍ denilmektense مِنْ ثَمَرَاتِهَا denilmiş olsaydı, daha muhtasar ve daha güzel olurdu. Fakat mezkûr suallerden iki suale cevap olduğundan, مِنْهَا ayrı, مِنْ ثَمَرَةٍ ayrı söylemek icap etmiştir.

مِنْ ثَمَرَةٍ 'deki tenkir, tâmimi ifade ettiği cihetle, cennetin bütün semereleri rızık olmaya şâyân olduğuna işarettir.

رِزْقًا kelimesinin tenkiri ise, açlığı gidermek için yediğiniz, gördüğünüz rızık olmadığına işarettir.

قَالُوا tefâul bâbının mânâsı olan şirketi andırıyor. Yani, "O rızkın acîb key-

fiyetinden ettikleri taaccüp ve istiğrabı birbirine söylemeye başladılar."

هٰذَا الَّذِي رُزِقْنَا مِنْ قَبْلُ[1] : Bu cümlede mübhem bırakılıp beyan edilmeyen rızık kelimesinin dört mânâya ihtimali vardır:

Birincisi: Rızıktan maksat, amel-i sâlihtir. Yani, "Bu dâr-ı dünyada rızık olarak bize nasip kılınan, amel-i salih; yani, şimdi yediğimiz rızıklar dünyada yaptığımız amel-i salihin neticesidir." Yani amel ile ceza arasında o kadar ittisal (bağlılık) vardır ki, sanki dünyadaki amel, âhirette tecessüm edip sevap kesilmiştir. Onların sevinçleri, bu noktadan hâsıl olmuştur.

İkincisi: Rızıktan maksat, dünyanın taam ve yemekleridir. Yani, "Dünyada rızık olarak bize verilen taamlar, bunlardır. Amma zevkleri, tatları arasında dağlar kadar fark vardır." İşte onların istiğrapları bu noktadandır.

Üçüncüsü: Bu semereler, biraz evvel yediğimiz semereler gibidir, ama suretleri bir, mânâları, tatları ayrıdır. Demek sureten, şeklen bir olduklarından ülfet lezzetini veriyor, tatlarının ayrı olmasıyla da teceddüt lezzeti hâsıl oluyor. İşte sevinçleri bu noktadandır.

Dördüncüsü: Hemen şimdi yediğimiz meyveler, bu dallardaki meyvelerdir. Demek bir meyve koparıldığı zaman, yeri boş kalmıyor, derhal yerine bir meyve peyda oluyor. İşte bundandır ki, cennetin meyvelerinde noksaniyet olmuyor.

وَأُتُوا بِهِ مُتَشَابِهًا[2] : Bu cümle, itiraziyedir. Yani, yeni bir hükmü ifade etmek için zikrine lüzum olmadığı halde, هٰذَا الَّذِي رُزِقْنَا مِنْ قَبْلُ[3] cümlesindeki hükmü tasdik ve illetini beyan etmek üzere, evvelki cümleye bir zeyil ve bir fezleke olarak zikredilmiştir.

Bina-yı meçhul sîgasıyla أُتُوا 'nün zikredilmesi, ehl-i cennetin işleri, hademeleri tarafından görülmekte olduğuna işarettir.

مُتَشَابِهًا : Yani zahiren ve şeklen bir olduğundan, ülfet lezzetini veriyor; bâtınen ve taâmen de ayrı olduğu cihetle, teceddüd lezzetini veriyor. Bu itibarla مُتَشَابِهًا kelimesi, her iki lezzeti îmâ ediyor.

---

1 "Bu, bize daha önce de ikram edilmişti!" (derler.)" (Bakara sûresi, 2/25)

2 "(Cennette) meyveler onlara, (ne olduğunu bilmedikleri bir yiyecekle iştahları gitmesin, lezzetleri azalmasın diye) şekilce dünyadakilere benzer (fakat koku, tat, renk, şekil ve lezzetçe birbirinden farklı ve her defasında tazelenip yenilenen) şekilde sunulur." (Bakara sûresi, 2/25)

3 "Bu, bize daha önce de ikram edilmişti! (derler.)" (Bakara sûresi, 2/25)

وَلَهُمْ فِيهَا أَزْوَاجٌ مُطَهَّرَةٌ[1] Bu cümle لَهُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي[2] cümlesine atıftır. Atfın tarafeyni arasında lâzım olan münasebetin iktizasınca, **takdir-i kelâm şöyle olsa gerektir**: "Onlar, kendi cisimleri için bir meskene muhtaç oldukları gibi, kadınları için de bir meskene muhtaçtırlar."

لَهُمْ kelimesi ihtisası ifade ettiği cihetle, o ezvacın, onların mülkü ve onlara mahsus olduklarına delâlet ettiği gibi, dünya kadınlarından başka حُورٌ عِينٌ[3] ile tâbir edilen bir kısım kadınlar da onlar için yaratılmış olduğunu îmaen gösteriyor.

فِيهَا : Cennet, o kadınlara zarf ve mesken olduğundan anlaşılır ki, o kadınlar, o yüksek cennete lâyıktırlar ve aynı zamanda cennet derecelerinin yüksekliği nisbetinde onların hüsünleri de yükseliyor.

Ve kezâ, cennetin de onlarla müzeyyen olduğuna gizli bir îmâ vardır.

مُطَهَّرَةٌ tef'îl bâbından ism-i mef'ul olduğundan, her halde tathir edici bir fâil vardır. O fail de, ancak yed-i kudrettir. Binaenaleyh, yed-i kudretin tathir ve tenzih ettiği kadınların tavsifleri kabil değildir.

Ve kezâ, مُطَهَّرَةٌ kelimesi müteaddî olduğuna nazaran, o kadınların taharetleri kendilerinden olmayıp, başkasından onlara sirayet etmiş olduğu anlaşılır. Binaenaleyh, dünya kadınları da cennete girdikten sonra, bir tetahhur ve tasfiye ve tasaykul ameliyatıyla, güzellikte hurilerin derecelerine çıkacaklarına delâlet eder.

وَهُمْ فِيهَا خَالِدُونَ : Yani, "Onlar da, ezvaçları da, cennet de, cennetin lezâizi de hep ebedîdirler."

---

1 "(O cennetlerde tek başlarına, yalnız ve dostsuz olacak da değillerdir.) Onlar için, (dünyadaki bütün eza-cefa sebebi hallerden arındırılmış ve) ebediyen tertemiz hale getirilmiş eşler de vardır." (Bakara sûresi, 2/25)

2 "Onlara (içinden ırmaklar) akan cennetler vardır." (Bakara sûresi, 2/25)

3 "Güzel gözlü eşler" (Vâkıa sûresi, 56/22. Ayrıca bkz.: Duhân sûresi, 44/54; Tûr sûresi, 52/20)

إِنَّ اللهَ لَا يَسْتَحْيِي أَنْ يَضْرِبَ مَثَلًا مَا بَعُوضَةً فَمَا فَوْقَهَا ۚ فَأَمَّا الَّذِينَ
اٰمَنوا فَيَعْلَمُونَ أَنَّهُ الْحَقُّ مِنْ رَبِّهِمْ ۚ وَأَمَّا الَّذِينَ كَفَرُوا فَيَقُولُونَ مَاذَا
أَرَادَ اللهُ بِهٰذَا مَثَلًا ۘ يُضِلُّ بِهِ كَثِيرًا وَيَهْدِي بِهِ كَثِيرًا ۚ وَمَا يُضِلُّ بِهِ إِلَّا
الْفَاسِقِينَ ۝ الَّذِينَ يَنْقُضُونَ عَهْدَ اللهِ مِنْ بَعْدِ مِيثَاقِهِ ۠ وَيَقْطَعُونَ مَا أَمَرَ
اللهُ بِهِ أَنْ يُوصَلَ وَيُفْسِدُونَ فِي الْأَرْضِ ۚ أُولٰٓئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ[1]

Gayet kısacık bir meâli: Yani, "Cenâb-ı Hak, kullarını irşad ve ikaz etmek üzere, sivrisinek gibi hakir, kıymetsiz bir hayvanla veya bir mahlûkla misal getirmeyi, kâfirlerin keyfi için terk etmez. İmanı olanlar, onun, Rab'lerinden hak olduğunu bilirler. Amma kâfirler, 'Allah bu gibi hakir misallerden neyi irade etmiştir?' diyorlar. Allah, onunla çoklarını dalâlete atar ve çoklarını da hidayete götürür. Fakat fâsıklardan mâada dalâlete attığı yoktur. Fâsıklar da ol adamlardır ki, Allah'ın tâatinden huruçla, mîsak-ı ezelîden sonra ahidlerini bozarlar ve Allah'ın akrabalar arasında veya müminler beyninde emrettiği hatt-ı muvâsalayı keserler; yeryüzünde işleri ifsattır. Dünya ve âhirette zarar ve hüsrana maruz kalan ancak onlardır."

Bu âyetin de sair arkadaşları gibi mevzu-u bahis olacak vücuh-u irtibatı ve cihât-ı nazmiyesi üçtür. Maahâzâ, bu âyetin meâli, hem mâkabline, hem mâba'dine, hem Kur'ân'ın tamamına bakıyor.

Mâba'dine olan vech-i irtibatı:

Evet, vakta ki Kur'ân-ı Azîmüşşân sinekten,[2] ankebuttan[3] misâl getirdi, karınca[4] ile bal arısından[5] bahsetti. Müşrikler, münafıklar, Yahudiler itiraz için fırsat bularak ahmakâne dediler ki: "Allah, azametiyle beraber, böyle hasis, hakir şeylerden bahsetmeye tenezzül eder mi? Hâlbuki ashab-ı kemâl, bu gibi kıymetsiz şeylerden bahsetmeye tenezzül etmezler, hayâ ederler."[6] Kur'ân-ı Kerîm, bu âyet ile ağızlarına vurarak kapattı.

---

1 Bakara sûresi, 2/26-27.

2 Bkz.: Bakara sûresi, 2/26; Hac sûresi, 22/73.

3 Bkz.: Ankebût sûresi, 29/41.

4 Bkz.: Neml sûresi, 27/18.

5 Bkz.: Nahl sûresi, 16/68-69.

6 et-Taberî, *Câmiu'l-beyân* 1/178; el-Beğavî, *Meâlimü't-tenzîl* 1/58; el-Kurtubî, *el-Câmi' li ahkâmi'l-Kur'ân* 1/241-242.

Mâkabline cihet-i nazm ve irtibatı:

Evet, Kur'ân'ın ihtiva ettiği sıfât ve mezâyânın hiçbir kelâmda, hiçbir kitapta, hiçbir şahısta bulunmadığı, sûre başında isbat edildiği gibi, Hazreti Muhammed'in *(aleyhissalâtü vesselâm)* nübüvveti de Kur'ân'ın i'câzıyla isbat edildi. Kur'ân'ın i'câzı dahi tahaddî ile, yani muhalifleri muaraza, mübareze meydanına dâvet etmekle isbat edildi. Çünkü muarazaya yapılan dâvet, sükût ile cevaplandırıldı. Böyle cihanşümûl bir inkılâbı söndürmek için yapılan dâvet üzerine mübareze meydanına gitmeyip sükût etmek, elbette eser-i aczdir. Kur'ân-ı Kerîm'in bu isbatlarına karşı kâfirler habt olup ağızlarını açamadıkları gibi, nabızları bile felce uğradı. Yalnız, Kur'ân, her hususta hadd-i kemâle bâliğ olduğundan, uzaktan uzağa bazı ufak itiraz taşlarını atmışlardır.

Ezcümle: أَوْ كَصَيِّبٍ مِنَ السَّمَاءِ[2] ve كَمَثَلِ الَّذِي اسْتَوْقَدَ نَارًا[1] gibi âdi, kıymetsiz misallerden Kur'ân'ın getirdiği temsiller, yüksek kelâmların kemâline yakışmaz. Bu gibi temsiller, beynennâs yapılan mükâlemelere, konuşmalara benziyorlar."[3] diye muğâlata ile haltetmişlerdir. Kur'ân-ı Kerîm, onların o haltlarını bu âyetle başlarına vurmuştur.

Arkadaş! Acele etme, burada bir parça durmak icap eder. Onların pek vâhi ve zayıf şüpheleri vardır. Bu şüpheler, müteselsil bazı vehimlerden neşet etmiştir. O vehimler de, bazı muğâlatalardan husule gelmişlerdir.

Onların, Kur'ân'ın kemâlini tenzil etmek için, Kur'ân'ın temsillerini insanların temsillerine kıyas etmeleri, kıyas-ı maalfârıktır; aralarında dünyalar kadar fark vardır.

Onları muğâlata ile bu kıyasa sevkeden noktalar:

1. Onlar, her şeye, me'lûflarına baktıkları nazarla bakıyorlar.

2. Onlar, insanın zihninin, fikrinin, lisanının, sem'inin cüz'î olduklarını ve cüz'î olduklarından, kasten ve bizzat iki şeye beraber taalluk edemediklerini nazara almışlardır.

3. Himmetin yüksek ve alçak kısımlarını tefrik eden mikyasın, iştigal ve ihtimamdan ibaret olduğunu düşünmüşlerdir. Yani, yüksek şeylere ihtimam edenin himmeti yüksektir, alçak işlerde iştigal edenin himmeti alçaktır.

---

1 "(Bunların durumu,) aydınlanmak için ateş yakan bir kimsenin durumuna benzer." (Bakara sûresi, 2/17)

2 "Yahut onların durumu gökten sağanak halinde boşanan (ve içinde yoğun karanlıklar, gök gürlemeleri ve şimşekler bulunan yağmura tutulmuş kimselerin durumuna benzer.)" (Bakara sûresi, 2/19)

3 et-Taberî, *Câmiu'l-beyân* 1/177; el-Kurtubî, *el-Câmi' li ahkâmi'l-Kur'ân* 1/241; İbn Kesîr, *Tefsîru'l-Kur'ân* 1/65.

4. Kıymet ve azametin, himmet nisbetinde olduğunu zannetmişlerdir. Hatta küçük veya alçak bir şeyi, yüksek ve büyük şahıslara isnad etmezler. Güya azîm insanlar, kıymeti olmayan şeylere tenezzül etmezler ve zayıf, küçük bir şey, o büyük himmet ve azameti tahammül edemez.

İşte o boş kafalılar, bu noktalara istinaden, Cenâb-ı Hakk'ı da insanlara kıyas ederek diyorlar ki: "Allah, celâl ve azametiyle, insanların konuştukları gibi nasıl insanlar ile tekellüm etmeye tenezzül eder? Ve bu cüz'î ve hakir şeylerden nasıl bahseder? Azametine yakışır mı?"

Acaba o süfeha takımı, Allah'ın iradesi, ilmi, kudreti gibi sair sıfatlarının da küllî, umumî, şâmil, muhît olduklarını bilmezler mi? Ve yine bilmezler mi ki; Cenâb-ı Hakk'ın azametine mikyas, ancak mecmû âsârıdır; yalnız bir eser mikyas olamaz? Ve yine bilmezler mi ki; Cenâb-ı Hakk'ın tecellisine mîzan olacak, kâffe-i kelimâtıdır ki, eşcâr kalem, denizler mürekkep olsa, o kelimâtı azıp bitiremezler?[1](Hâşiye)

Meselâ, şems âkıl, ihtiyar ve irade sahibi farz edilse, ziyasını bütün âleme neşrettiği bir sırada, pis, mülevves bir zerre de onun ziyasından istifade ettiği

---

1 (Hâşiye) Bu meâldeki âyette bir mübalâğa, bir müzâyede görünür. Fakat hakikate, vâkıa bakılırsa, ziyadelik yoktur. Çünkü kelime, bir mânâyı ifade eden şeye denir. Amma nahvîlerin lafız ile takyid ve tahsis ettikleri, onlara mahsus bir ıstılahtır. Evet, biri kâl, diğeri hâl olmak üzere iki lisan vardır. Lisân-ı kâlin kelimâtı elfaz ise, lisân-ı hâlin kelimâtı da ahvâldir. Binaenaleyh, kudsî şâirin وَفِي كُلِّ شَيْءٍ لَهُ اٰيَةٌ تَدُلُّ عَلٰى أَنَّهُ وَاحِدٌ*[1] dediği gibi, "*Kitab-ı kebiri kâinatta yaratılan herhangi bir şey, Hâlık'ın azametine delâlet eden bir kelime-i hâliyedir.*" Eşcâr ile denizler, kâinat kitabında mevcut kelimât-ı hâliyelerin yazılmasına kâfi geldiği takdirde, o denizlerin katreleri, o ağaçların zerreleri birer hâlî kelime olduğundan, onların da yazılması için mürekkep, kalem lâzımdır. Öyleyse, onlar için de, onlar kadar başka eşcâr ve denizler lâzımdır. Ve hâkezâ, her bir birincinin katreleri ve kelimâtı yazıldıktan sonra, ona da onun kadar ikinci bir takım eşcâr ve denizler lâzımdır. Hâl böylece ilâ-gayri'n-nihâye teselsül eder, gider. Cenâb-ı Hakk'ın kelimâtı, yani Cenâb-ı Hakk'ın azametine delâlet eden kelimât-ı hâliyesi bitmez. Demek hakikatte لَوْ جِئْنَا بِمِثْلِهِ مَدَدًا*[2] أَنْ تَنْفَدَ كَلِمَاتُ رَبِّي وَلَوْ âyetinin ifade ettiği mânâda hiçbir cihetle mübâlağa, müzâyede yoktur, belki tenâkus vardır.

Mütercim
Abdülmecid

*1 "Bütün her şeyde Allah'ın varlık ve birliğini gösteren bir âyet (işaret) vardır." (Bkz.: el-Esfehanî, *el-Eğânî* 4/39; el-Kalkaşendî, *Subhu'l-a'şâ* 12/413; el-übşeyhî, *el-Müstatraf* 1/16, 2/280)

*2 "(De ki: "Rabbimin (bütün isim ve sıfatlarının tecellileri ve O'nun icraatı olan) kelimelerini yazmak için denizler mürekkep olsaydı,) hattâ onlara bir o kadar daha ilâve etseydik, bütün bu denizler biterdi de, Rabbimin kelimeleri yazmakla tükenmezdi." (Kehf sûresi, 18/109)

vakit, şemse karşı "Niçin bu pis, bu mülevves zerreyle meşgul oldu ve niçin ona ziyasını verdi?" diye itiraz edilebilir mi? Hâşâ! Şemsin azametine bir nakîse gelir mi? Yok.

Binaenaleyh, gayet büyük olan bu âlemi, büyük bir sanat ile ve büyük bir ihtimamla halkettiği gibi, cevher-i fert ile tâbir edilen zerre de O'nun destgâh-ı kudretinden çıkan bir eser-i sanatıdır. Çünkü o büyük kudretin nazarında, cevahir-i fert, yani zerrelerle nücûm-u seyyare, yani gezici yıldızlar müsavidirler. Zira o büyük Allah'ın kudreti, ilmi, iradesi, kelâmı, zâtî sıfatlarıdır, Zât-ı Akdes'e lâzımdırlar. Onlarda teceddüd yok, ziyade ve noksan olmaya kabiliyet yok, tagayyürleri yok ki mertebeleri olsun. Maahâzâ, acz bu sıfatların zıddı olduğundan, onların içine girip oturamaz. Binaenaleyh, kudret-i ilâhiyede zerre ile şems arasında fark yoktur.

Meselâ, terazinin her iki gözünde iki güneş veya iki zerre bulunduğu farz edilse, aralarında müsâvat ve muvâzene bulunduğundan, hariçten bir kuvvet bir gözüne basarsa, öteki göz havaya kalkar. İster o gözde zerre olsun, ister güneş olsun, o kuvvete göre farkları yoktur, ikisi de birdir.

Kezâlik, mümkün olan bir şeyin tarafeyni, yani vücûd ve ademi arasında, terazinin gözleri gibi müsâvat olduğundan, kudret-i ezeliye hangi tarafa basarsa, öteki taraf heba gibi havaya kalkar. Güneş, sinek, zerre.. bu hususta hepsi de birdir.

Hülâsa: Zerre gibi küçük şeyler veya âdi fiiller, Hâlık'ın halkıyla vücuda geldikleri için, O'nun daire-i ilminde dahil oldukları bedihîdir. Bu itibarla, onlardan bahsetmekte, bilbedahe, müşâhhat (münakaşa etmek) yoktur. Kur'ân-ı Kerîm, [1] أَلَا يَعْلَمُ مَنْ خَلَقَ ۗ وَهُوَ اللَّطِيفُ الْخَبِيرُ âyetiyle bu sırra işaret etmiştir. Yani, halkeden Hâlık, mahlûkunu bilmez mi? Ve bilmemesinin imkânı var mı? Öyleyse mahlûkundan niçin bahsetmesin, niçin mahlûkuyla konuşmasın?

İkinci muğâlata: Onlar, "Kur'ân'ın üslûpları ve şivesi altında bir insanın timsâli görünür." diyorlar. Çünkü Kur'ân'da bahsedilen âdi işler ve hakir şeyler, insanların arasında yapılan muhavere ve konuşmalar gibidir. Bu cahil herifler bilmezler mi ki, söylenilen bir kelâm, bir cihetten mütekellimine bakarsa birkaç cihetten de muhatabına bakar? Çünkü muhatabın ahvâlini nazara almak lâzımdır ki, söylenilen söz o ahvâlin iktizası üzerine söylensin.

---

[1] "O yarattığı mahlûkunu hiç bilmez olur mu? Latîf (Kendisinden hiçbir şeyin gizli kalmadığı, her şeye bütünüyle nüfuz eden) ve Habîr (her şeyden hakkıyla haberdar olan) O'dur." (Mülk sûresi, 67/14)

Binaenaleyh, Kur'ân'ın muhatabı beşerdir. Kur'ân'ın maksadı da tefhimdir. Yani, beşerin bilmediği şeyleri bildirmektir. Buna binaendir ki, belâgatın iktizası üzerine, Kur'ân, beşerin hissiyatıyla memzuc olan üslûplarını giyer ve şivesiyle söyler ki, beşerin fehmi söylenilen sözden tavahhuş edip ürkmesin.

Evet, yüksek bir insan, bir çocukla konuştuğu zaman çocukların şivesiyle konuşursa, çocuğun zihnini okşamış olur. Çocuğun fehmi, onun çat pat söylediği sözlerle ünsiyet peyda eder; söylediklerini dinler ve anlar. Aksi halde, o insan ile o çocuk arasında bir malûmât alışverişi olamaz. Allah ile beşer arasındaki ahz ve îtâlar da böyledir. Eğer Cenâb-ı Hak beşere îtâ edeceği malûmâtı beşerin terazisiyle tartıp vermezse, beşer, katiyen ne bakar ve ne de alır. Çünkü beşer, ancak alışmış olduğu terazisinin dilinden anlar, bu fennî terazilerin dilinden anlamaz.

Suâl: Hakikaten, eşyanın hakareti, hisseti, kudretin azametine, kelâmın nezahet ve nezaketine münâfidir.

Cevap: Bazı şeylerde veya işlerde görünen hakaret, çirkinlik, eşyanın mülk cihetine aittir. Yani dış yüzüne nazırdır ve bizim nazarımızda öyle görünür. Ve bunun için, eşya ile yed-i kudret arasına perde olarak esbab-ı zahiriye vaz edilmiştir ki, sathî nazarımızda yed-i kudretin o gibi eşya ile mübaşereti görünmesin. Fakat melekût ciheti, yani içyüzü ise şeffaf ve yüksektir. Kudretin taalluk ettiği bu cihette, hiçbir şey kudretin taallukundan hariç değildir.

Evet, azamet-i ilâhiye esbab-ı zahiriyenin vaz'ını iktiza ettiği gibi, vahdet ve izzet-i ilâhiye de kudretin bütün eşyaya şumûlünü ve kelâmın her şeye ihatasını iktiza ederler. Maahâzâ, bir zerre üstünde zerrelerle yazılan bir Kur'ân, sayfa-yı semâda yıldızlar ile yazılacak Kur'ân'dan hüsünde (güzellik) aşağı değildir. Ve kezâ[1(Hâşiye)] bir sivrisineğin yaratılışı, sanatça filin hilkatinden dûn değildir.

Kelâm sıfatı da aynen kudret sıfatı gibidir. Bir çocukla konuşup söz anlatmak, bir filozofla konuşmaktan aşağı değildir.

---

1 (Hâşiye) Sivrisineğin başında mızrak gibi bir hortum vardır. Filin başına konar, hortumunu filin hortumuna batırır, fil kaçmaya başlar, hiçbir suretle elinden kurtulamaz. Demek Cenâb-ı Hak, sivrisineği file galip ve hâkim kılmıştır. Binaenaleyh, hilkatçe dûn ise de, cesaret hususunda fâiktir.

Mütercim
Abdülmecid

Suâl: Şu temsillerde görünen hakaret-i zahiriye neye âittir?

Cevap: O gibi haller temsil getirene ait değildir, ancak mümessel-i lehe âittir. Yani, kime ve ne şeye temsil getirilmişse ona aittir. Zaten kelâmın güzelliği, belâgatı, mümessel-i lehe mutabakatı nisbetindedir. Evet, bir padişah bir çobana, çobanlara mahsus bir aba, bir palto ve kelbine de bir kemik verirse, "Padişah iyi yapmadı." diye kimse itiraz edemez. Çünkü her şeyi lâyıkına vermiştir. Binaenaleyh, mümessel-i leh ne kadar hakir olursa, temsili de o kadar hakir olur; ve ne kadar büyük olursa, temsili de o kadar büyük olur.

Evet, sanemler pek âdi, hakir olduklarından Cenâb-ı Hak, sineği[1](Hâşiye) onlara musallat kılmıştır. Ve ibadetleri de o kadar çirkindir ki, نَسْجُ الْعَنْكَبُوتِ ile, yani örümceğin ağıyla tâbir edilmiştir.

Üçüncü muğâlata: Onlar diyorlar ki: "Hakikati izhar etmekte, aczi îmâ eden bu gibi temsilâta ne ihtiyaç vardır?"

Elcevap: Kur'ân'ı inzal etmekten maksat, cumhur-u nâsı irşad etmektir. Cumhur ise avâmdır. Avâm-ı nâs, çıplak olan hakâiki göremez; ülfet peyda etmedikleri akliyât-ı mahzayı ve mücerredâtı, fehimleri alamaz. Bunun için Cenâb-ı Hak, lütuf ve ihsanıyla, hakikatleri onların ülfet ettikleri bir libas ile, bir şive ile göstermiştir ki, tevahhuş edip ürkmesinler. Bu bahis, müteşabihat bahsinde geçmiştir.

Bu âyetin cümleleri arasındaki irtibata gelelim:

Evet, إِنَّ اللهَ لَا يَسْتَحْيِي أَنْ يَضْرِبَ مَثَلًا مَا بَعُوضَةً فَمَا فَوْقَهَا[2] cümlesi onların îrad ettikleri aşağıdaki müteselsil itirazları reddediyor:

---

1 (Hâşiye) Bir Arabî'nin taptığı bir sanemi varmış. Bir gün ibadete gitmiş. Bakmış ki, bir tilki sanemin başına bevletmiş. Bu hali görünce, أَرَبٌّ يَبُولُ الثُّعْلُبَانُ بِرَأْسِهِ[*1] demekle, sanemi kırmış, atmış. Demek sanemlerin hakaretinden, yalnız sinekler değil, tilkiler de başlarına çıkar, telvis eder.

Mütercim
Abdülmecid

[*1] "Başına tilkinin bevlettiği şey rab mı olur!" İbni Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ* 1/308; *ez-Zemahşerî*, *el-Müstaksâ* 1/136; el-Kurtubî, *el-Câmi' li ahkâmi'l-Kur'ân* 1/137.

2 "Allah, (Ateş'ten korunup vaad edilen cennetlere girmesinde insan için bir vesile olan iman hakikatlerini zihinlere ve kalblere yerleştirme adına) bir sivrisineği, hattâ (gerek misal teşkil etmede, gerekse yapı ve sanat olarak) ondan daha büyüğünü veya daha küçüğünü misal getirmekten çekinmez." (Bakara sûresi, 2/26)

1. Allah'ın beşer ile konuşmasında ve onlara kahır ve itab etmekte ve onlardan şikâyet etmekte ne hikmet vardır? Hâlbuki bu gibi şeylerden anlaşılır ki, âlemde insanın da başka bir tasarrufu, bir tesiri vardır.

2. İnsanlar arasında cereyan eden konuşmalar gibi temsillerin getirilmesi… Zira bu, Kur'ân'ın beşer kelâmı olduğuna alâmettir.

3. Kelâmın arkasında, üslûpların arasında insanın timsâli görünür.

4. Hakâik, temsilâtla tasvir ediliyor. Bu ise, hakikati izhar etmekten âciz olduğuna delâlet eder.

5. Getirilen temsiller, âdi temsillerdir. Bu ise, mütekellimin zihni, inhisar altında olduğuna emaredir.

6. Hakir ve kıymetsiz şeylerden temsiller getiriliyor. Bu da mütekellimin zayıf olduğuna delildir.

7. Getirilen temsillere mecburiyet olmadığından, terki zikrinden evlâdır.

8. Bilhassa, ehl-i izzetin hayâ ederek tenezzül etmedikleri şeylerden temsil getirilmiştir.

Kur'ân-ı Kerîm, bu itiraz silsilesini, إِنَّ اللهَ لَا يَسْتَحْيِي أَنْ يَضْرِبَ مَثَلًا مَا… الخ cümlesiyle bir darbede kırmış ve yıkmıştır:

1. Eşyanın içyüzleri yüksek ve şeffaf olduğundan, bu yüzlerden bahsetmek azamet ve celâle münafi olmadığı gibi; ulûhiyetin iktizası üzerine dış yüzleri çirkin görünenlerin bahsedilmekten, zikredilmekten hâriç tutulmaları, ulûhiyet kanununa muhaliftir. Çünkü bir hâkim, teb'asından çingeneleri hukuk-u medeniyeden ihraç etmez.

2. Belâgat ve hikmetin iktizası üzerine, hakir mânâları ifade için hakir temsillerin zikrinde bir muhalefet yoktur.

3. Âdi temsillerde bir beis yoktur; terbiye ve irşad öyle ister.

4. İnâyet-i ilâhiyenin iktizası üzerine, hakâik, temsilâtla tasvir edilir.

5. Rubûbiyet ve terbiyenin iktizasına binaen; insanları, kendi aralarında cereyan eden muhavereleri, üslûpları, şiveleriyle irşad etmek lâzımdır.

6. Hikmet ve nizamın iktizası üzerine, Cenâb-ı Hakk'ın insanlarla konuşması zarurîdir.

Hülâsa: Cenâb-ı Hak, insanlara cüz-ü ihtiyarî vermekle, onları âlem-i ef'âle masdar yaptı. O âlem-i ef'âli bir nizam altında almak üzere kelâmını, yani Kur'ân'ını da resûl olarak o âlem-i ef'âle gönderdi. Binaenaleyh, tanzif ve tanzim için yapılan ilâhî bir program, itirazlara mahal olamaz.

فَأَمَّا الَّذِينَ اٰمَنُوا فَيَعْلَمُونَ أَنَّهُ الْحَقُّ مِنْ رَبِّهِمْ[1] : **Bu cümleyi evvelki cümle ile bağlayan alâkaya gelince**:

Evvelki cümledeki hükmü isbat için, bu cümle, bir delilin yolunu gösteriyor ve zihne gelen vehimleri de defediyor. Şöyle ki:

Her kim inâyet-i ezeliye ile rubûbiyet-i ilâhiyeyi göz önüne getirip Allah cânibinden kudretin azameti altında bakarsa, baûda ve emsâliyle getirilen temsillerin belâgat kanunlarına muvâfık ve Cenâb-ı Hak'tan hak olduğunu tasdik eder. Fakat her kim nefsinin emri altında mümkinâtı nazara alarak bakarsa, şüphesiz vehimler onu havalandırır, dalâletin bataklığına atar.

Bu iki tâife insanların misli, şöyle iki şahsın misline benzer ki: Onlardan birisi yukarıya, diğeri aşağıya gider. Her ikisi de pek çok su arklarını görürler. Yukarıya giden şahıs, doğru çeşmenin başına gider, suyun menbaını bulur; tatlı, temiz bir su olduğunu anlar. Sonra o çeşmeden teşâub edip dağılan bütün arkların temiz ve tatlı olduklarına hükmeder ve hangi arka tesadüf ederse, tatlı ve temiz olduğunda tereddüt etmez. İşte bu itibarla, kendisine vehimler tasallut etmezler. Aşağıya giden öteki şahıs ise, arklara bakar, suyun menbaını göremediğinden, her rast geldiği ark suyunun tatlı olup olmadığını anlamak için delilleri, emareleri aramaya mecbur olur. Bundan dolayı vehimlere maruz kalır. Ednâ bir vehim, o kafasızı yoldan çıkarır.

Yahut o iki tâifenin misali, ellerinde bir ayna bulunan iki şahsın misaline benzer ki, birisi aynanın şeffaf yüzüne bakar, içinde kendisini gördüğü gibi çok şeyleri de görebilir. Öteki adam ise, aynanın renkli yüzüne bakar, bir şey anlayamaz.

Hülâsa: Allah'ın sun'una, ef'âline, kelâmına, temsilâtına, üslûplarına, inâyet ve rubûbiyetini mülâhaza etmekle beraber, Allah'ın cânibinden bakmak lâzımdır. Bu bakış da, ancak nûr-u imanla olur. Bu itibarla, vehimler olsa bile, ancak örümcek ağının kıymet ve kuvvetinde olur. Eğer mümkinât

[1] "Zaten iman etmiş bulunanlar, (hem imanlarının gereği, hem de bu tür misaller imanlarını arttırıp güçlendirdiğinden ve onlardaki maksat ve hikmeti çok iyi anladıklarından,) onun gerçekten Rabbilerinden gelen hak bir misal olduğunu bilirler." (Bakara sûresi, 2/26)

cihetinden cüz'î fikriyle müşteri nazarıyla bakarsa, zayıf bir vehim bile onun nazarında bir dağ gibi olur. Cûdi Dağı'nı gözün rüyetinden men eden sineğin kanadı gibi, zayıf, küçük bir vehim de hakikati onun gözünün görmesinden setreder.

وَأَمَّا الَّذِينَ كَفَرُوا فَيَقُولُونَ مَاذَٓا أَرَادَ اللهُ بِهٰذَا مَثَلًا[1]... الخ : **Bu cümlenin evvelki cümle ile cihet-i irtibatı**:

Evet, temsilât-ı Kur'ân'iye'deki hikmeti fehmetmek için Allah cânibinden nur-u imanla bakmak lâzım olduğuna evvelki cümle ile işaret edilmiştir. Bu cümlede ise, mezkûr temsilâttaki hikmetin adem-i fehmini intac eden ve aynı zamanda evham ve bahaneler yuvasına giden yol gösterilmiştir. Şöyle ki:

Alçak nefis tarafından her şeyi karanlıklı gösteren küfür zulmetiyle temsilât-ı Kur'âniye'ye bakan olursa, tabiî o temsilâtın hikmetini anlayamaz, evhama kapılır. Kalbindeki marazın yardımıyla, her vehim onun nazarında bir dev kesilir; tarik-i hakkı kaybeder, tereddütlere maruz kalır. Sonra istifhama, yani sorup sual etmeye başlar, içinden çıkamaz; en nihayet iş inkâra dayanır, inkârın içinde kalır. Kur'ân-ı Kerîm, ihtisar ve kinaye tarikiyle onların inkârı tazammun eden istifhamlarına, مَاذَٓا أَرَادَ اللهُ بِهٰذَا مَثَلًا[2] cümlesiyle işaret etmiştir. Ve bu işaret içindir ki, evvelki cümlede mezkûr olan يَعْلَمُونَ 'ye mutabakat için, burada لَا يَعْلَمُونَ 'nin zikri lâzım iken مَاذَٓا أَرَادَ اللهُ بِهٰذَا مَثَلًا... الخ denilmiştir.

يُضِلُّ بِهٖ كَثِيرًا وَيَهْدِي بِهٖ كَثِيرًا[3] : Bu cümle, onların temsilâtının sebebini, ille-i gâiyesini anlamak üzere مَاذَٓا ile yaptıkları istifhama cevaptır. Fakat Kur'ân-ı Kerîm, usûl ittihaz ettiği îcaz ve ihtisara binaen, temsilâtın âkıbetini, yani temsilâta terettüp eden dalâlet ve hidayeti, ille-i gâiye menzilesinde göstermiştir. Evet dalâlet ve hidayet, temsilâta illet olamaz. Eğer illet olsa, cebr olur. Ancak temsilâtın sebep ve ille-i gâiyesi, cumhur-u avâmı ikaz ve irşaddır. Sanki onlar "Ne için böyle oldu? Ne için i'câz bedihî olmadı? Ne için Allah'ın kelâmı olduğu zarurî olmadı? Ne için bu temsilât yüzünden vehimlere meydan verildi?" diye bir çok sualleri ortaya çıkardılar. Kur'an-ı Kerîm يُضِلُّ بِهٖ كَثِيرًا وَيَهْدِي بِهٖ كَثِيرًا cümlesiyle, o sual kümesini dağıttı. Şöyle ki:

---

1 "Küfür kalblerinde yerleşmiş bulunanlar ise, (küfürlerinden kaynaklanan bir cehalet ve inatla), "Allah böyle bir misal getirmekle ne demek ve ne yapmak istiyor ki!?" derler." (Bakara sûresi, 2/26)

2 "Allah böyle bir misal getirmekle ne demek ve ne yapmak istiyor ki!?" (derler.)" (Bakara sûresi, 2/26)

3 "Allah, onunla çoklarını dalâlete atmakta ve çoklarını da hidayete erdirmektedir." (Bakara sûresi, 2/26)

O temsilâtı nur-u iman ile tefekkür edenin nur-u imanı inkişaf eder, kuvvet bulur. Küfür zulmetiyle ve tenkit hırsıyla bakanın da, zulmeti ziyadeleşir ve gözü kör olur. Çünkü nazarîdir, bedîhi değildir.

Evet, bu temsilât, temiz ve yüksek ruhları, mülevves ve alçak ruhlardan tefrik içindir. Bu da, yüksek istidatları neşv ü nemalandırmakla pis istidatlardan temyiz içindir. Bu dahi, sağlam fıtratları, mücahede ile, bozuk ve hasta fıtratlardan ayırmak içindir. Bunu da, imtihan-ı beşer istilzam ediyor. Bunu dahi, sırr-ı teklif iktiza etmiştir. Teklif ise saadet-i beşer içindir. Saadet ise tekemmülden sonradır.

Suâl: Diyorsun ki: "Teklif saadet içindir. Hâlbuki ekser-i nâsın şekavetine sebep, tekliftir. Teklif olmasaydı, bu kadar tefavüt-ü şekavet de olmazdı?"

Cevap: Cenâb-ı Hak, verdiği cüz-ü ihtiyarî ile ef'âl-i ihtiyariye âlemini kesbiyle teşkil etmeye insanı mükellef kıldığı gibi, ruh-u beşerde vedîa olarak ekilen gayr-i mütenahi tohumları sulamak ve neşv ü nemalandırmak için de beşeri teklifle mükellef kılmıştır. Eğer teklif olmasaydı, ruhlardaki o tohumlar neşv ü nema bulamazdı.

Evet, nev-i beşerin ahvâline dikkatle bakılırsa görülür ki, ruhun mânen terakkisini, vicdanın tekâmülünü, akıl ve fikrin inkişaf ve terakkisini telkih eden, yani aşılayan, şeriatlardır; vücûd veren, tekliftir; hayat veren, peygamberlerin gönderilmesidir; ilham eden, dinlerdir. Eğer bu noktalar olmasaydı, insan hayvan olarak kalacaktı ve insandaki bu kadar kemâlât-ı vicdaniye ve ahlâk-ı hasene tamamen yok olurlardı. Fakat insanların bir kısmı, arzu ve ihtiyarıyla teklifi kabul etmiştir. Bu kısım, saadet-i şahsiyeyi elde ettiği gibi, nev'in saadetine de sebep olmuştur.

Amma insanların büyük bir kısmı, ihtiyarıyla küfrü kabul ve tekâlif-i ilâhiyeyi reddetmişlerse de, teklifin bazı nevilerinden süzülen terbiyevî, ahlâkî vesaire güzel şeyleri aldıklarından, teklifin o nevilerini zımnen ve ıztıraren kabul etmiş bulunurlar. İşte bu itibarla, kâfirin her sıfatı ve her hali kâfir değildir.

Suâl: İnsanlardan büyük bir kısmın şekaveti meydanda iken, yalnız küçük bir kısmın saadeti nasıl nev'in saadetine sebep olur ki, "Şeriat rahmettir." diyorsunuz. Hâlbuki nev'in saadeti, ya bütün efradın veya kısm-ı ekserisinin saadetiyle olabilir?

Cevap: Altına yüz yumurta bırakılan tavuk, o yumurtadan yirmisini civciv çıkarıp seksenini ifsat etse, bu tavuk, yumurta nev'ine hizmet etmiş olur. Çünkü bir civciv, bin yumurtanın annesi olabilir.

Veya yüz tane çekirdek toprağa ekilse ve suyla sulanıp bilâhare yirmisi neşv ü nema bulup hurma ağacı olsa ve sekseni çürüyüp mahvolsa, yirmi çekirdeğin sümbüllenip ağaç olmasına sebep olan su, elbette çekirdek nev'ine hizmet etmiş olur.

Veyahut bir maden ateşte eritilse, beşte biri altın, mütebakisi toprak çıksa; elbette ateş, o madenin kemâline, saadetine sebep olur.

Binaenaleyh, teklif de insanların beşte birini kurtarsa, o beşte birin saadet-i nev'iyeye sebep ve âmil olduğuna kat'iyetle hükmedilebilir. Maahâzâ, yüksek hissiyat ile güzel ahlâkın neşv ü neması, ancak mücahede ve içtihadla olur. Evet, sağ el, daima çalıştığı için, sol elden daha kuvvetlidir. Ve bir hükûmet, mücahede ettikçe cesareti artar, terk ettiği zaman cesareti azalır ve binnetice cesaret de, hükûmet de söner, mahvolur.

Ve kezâ, her şeyin ve her işin tekâmülü, zıtlarının mukabele ve rekabet etmeleriyle olur. Meselâ hidayetin tekâmülüne dalâlet yardım ettiği gibi, imanın tekâmülüne de küfür yardım eder. Çünkü küfür ve dalâletin ne derece pis ve zararlı olduklarını gören bir müminin imanı ve hidayeti, birden bine çıkar. Bu iki cihet, teklifin eser ve semeresidir. Ve bu iki cihet itibarıyla teklif, saadet-i nev'iyenin yegâne âmilidir.

Bu cümlenin mâkabliyle münasebeti: وَمَا يُضِلُّ بِهٖٓ إِلَّا الْفَاسِقِينَ[1]

Evet, Kur'ân-ı Kerîm يُضِلُّ بِهٖ كَثِيرًا[2] cümlesinde dalâlete atılanlar kimler olduğunu beyan etmeyip mübhem bıraktığından, sâmi korktu. "Acaba o dalâlete atılanlar kimlerdir? Sebep nedir? Kur'ân'ın nurundan zulmet nasıl geliyor?" diye sorduğu bu üç sual, şu cümleyle cevaplandırılmıştır ki: "Onlar, fâsıklardır. Dalâlete atılmaları, fısklarının cezasıdır. Fısk sebebiyle, fâsıklar hakkında nûr nâra, ziya zulmete inkılâp eder." Evet, şemsin ziyasıyla, pis maddeler taaffün eder, kokar, berbat olur.

---

1 "Ama Allah onunla (başkalarını değil,) sadece fasıkları dalâlete atmaktadır." (Bakara sûresi, 2/26)

2 "Allah, onunla çoklarını dalâlete atmakta…" (Bakara sûresi, 2/26)

اَلَّذِينَ يَنْقُضُونَ عَهْدَ اللهِ مِنْ بَعْدِ مِيثَاقِهِ وَيَقْطَعُونَ مَا أَمَرَ اللهُ بِهِ أَنْ يُوصَلَ وَيُفْسِدُونَ فِي الْأَرْضِ أُولَئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ[1]

Bu cümlenin evvelki cümle ile vech-i nazmı:

Evet, bu cümle ile fısk, şerh ve beyan edilmiştir. Şöyle ki:

Fısk, haktan udul, ayrılmak, hadden tecavüz, hayat-ı ebediyeden çıkıp terk etmektir. Fıskın menşei, kuvve-i akliye, kuvve-i gadabiye, kuvve-i şeheviye denilen üç kuvvetin ifrat ve tefritinden neşet eder.

✓Evet, ifrat veya tefrit, delillere karşı bir isyandır. Yani, sayfa-yı âlemde yaratılan delâil, uhûd-u ilâhiye hükmündedir. O delâile muhalefet eden, Cenâb-ı Hak'la fıtraten yapmış olduğu ahdini bozmuş olur.

✓Ve kezâ ifrat ve tefrit, hayat-ı nefsiye ve ruhiyenin maraz ve hastalığını intac eden esbabdandır. Buna, fıskın birinci sıfatı olan يَنْقُضُونَ عَهْدَ اللهِ[2] cümlesiyle işaret edilmiştir.

✓Ve kezâ, ifrat ve tefrit, hayat-ı içtimaiyeye karşı isyan ateşini yakan iki âmildir. Evet, bu âmiller hayat-ı içtimaiyeyi nizam ve intizam altına alan rabıtaları, kanunları keser, atar. Evet, şehvet veya gazap, haddini aşarsa, ırz ve namuslar payimâl olur, mâsumlar mahvolur. Buna da, fıskın ikinci sıfatı olan وَيَقْطَعُونَ مَا أَمَرَ اللهُ بِهِ أَنْ يُوصَلَ[3] cümlesiyle işaret edilmiştir.

✓Ve kezâ, dünya nizamının bozulmasını intac edip fesat ve ihtilâle sebebiyet veren iki ihtilâlcidirler. Buna dahi, fıskın üçüncü sıfatı olan وَيُفْسِدُونَ فِي الْأَرْضِ[4] cümlesiyle işaret edilmiştir.

✓Evet, fâsık olan kimsenin kuvve-i akliye ve fikriyesi itidali kaybedip safsatalara düşerse, itikadâta ait rabıtaları kesmekle, hayat-ı ebediyesini yırtar, atar.

---

1 "O (fasık)lar, söz verip bağlandıktan sonra sözlerinden dönüp, Allah'ın ahdini bozar (onunla vicdanî irtibatlarını çözüp dağıtırlar). Bununla kalmaz, Allah'ın (insanlar arasında) kurulmasını ve korunmasını emrettiği bağları da kesip koparırlar ve yeryüzünde bozgunculuk çıkarırlar. Böyleleri, (dünyada da, âhirette de) her bakımdan kaybetmiş olanların ta kendileridir." (Bakara sûresi, 2/27)

2 "O (fasık)lar, söz verip bağlandıktan sonra sözlerinden dönüp, Allah'ın ahdini bozar (onunla vicdanî irtibatlarını çözüp dağıtırlar)." (Bakara sûresi, 2/27)

3 "Bununla kalmaz, Allah'ın (insanlar arasında) kurulmasını ve korunmasını emrettiği bağları da kesip koparırlar…" (Bakara sûresi, 2/27)

4 "Yeryüzünde bozgunculuk çıkarırlar." (Bakara sûresi, 2/27)

✓Ve kezâ, kuvve-i gadabiyesi hadd-i vasatı tecavüz ederse, hayat-ı içtimaiyenin hem yüzünü, hem astarını yırtar, altüst eder.

✓Ve kezâ, kuvve-i şeheviyesi haddi aşarsa, heva-yı nefse tâbi olur, kalbinden şefkat-i cinsiye zâil olur. Kendisi berbat olacağı gibi başkalarını da berbat edecektir. Bu itibarla, fâsıklar hem nev'inin zararına, hem arzın fesadına çalışmış olur.

أُولَٰئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ[1] : Bu cümle, evvelki cümlenin neticesi ve aynı zamanda tekididir. Şöyle ki:

Evvelki cümlede ahdi bozmak, sıla-yı rahmi kesmek, arzda fesat yapmak gibi fasıkın cinayetlerini korkunç bir şekilde söyledikten sonra, bu cümlede evvelki tehdit ve korkuyu tekid için, fâsıkın cinayetlerinin netice ve cezasını şöyle beyan etmiştir: "O fâsıklar, âhiretlerini verip dünyayı aldıkları gibi, hidayeti dalâletle tebdil eden kafasız adamlardır."

Şimdi üçüncü vazifeye geldik. Yani bu âyetin ihtiva ettiği cümlelerin heyetlerinden bahsedeceğiz.

Evvelâ bunu bilmek lâzımdır ki; Kur'ân-ı Kerîm'in âyetleri ve âyetlerin cümleleri ve cümlelerin heyetleri, saniye, dakika, saatleri sayan saatin milleri gibidirler. Millerin her ikincisi birincisine yardım ettiği gibi, bir âyet bir maksadı takip ettiği zaman, cümleleri de o maksadın etrafında dolaşırlar; cümlelerin heyetleri dahi, cümlelerin izini takip ediyorlar. Vaziyetleri öyle bir noktaya gelir ki; halleri, lisân-ı hâl ile şu beyti okuyor:

عِبَارَاتُنَا شَتّٰى وَحُسْنُكَ وَاحِدٌ وَكُلٌّ إِلٰى ذَاكَ الْجَمَالِ يُشِيرُ[2]

Yani, "Söylediğimiz sözler ayrı ayrı ise de, senin hüsnün birdir. Bütün sözlerimiz, o hüsn-ü cemâle işaret ediyorlar." Bunun içindir ki, Kur'ân-ı Kerîm'in selâseti ve yüksek belâgatı ve nakşındaki inceliği tabaka-yı i'câza vasıl olmuştur.

إِنَّ اللهَ لَا يَسْتَحْيِي أَنْ يَضْرِبَ مَثَلًا مَا بَعُوضَةً فَمَا فَوْقَهَا[3] : Bu cümledeki kelimelerin nüktelerinden bahsedeceğiz:

---

1 "Böyleleri, (dünyada da, âhirette de) her bakımdan kaybetmiş olanların ta kendileridir." (Bakara sûresi, 2/27)

2 el-Âlûsî, *Rûhu'l-meânî* 12/169; ez-Zerkeşî, *el-Burhân* 2/160.

3 "Allah, (Ateş'ten korunup vaad edilen cennetlere girmesinde insan için bir vesile olan iman hakikatlerini zihinlere ve kalblere yerleştirme adına) bir sivrisineği, hattâ (gerek misal teşkil etmede, gerekse yapı ve sanat olarak) ondan daha büyüğünü veya daha küçüğünü misal getirmekten çekinmez." (Bakara sûresi, 2/26)

إِنَّ kelimesi, hem hükmün hakikate bağlı olduğuna, hem hükümde vâki olan tereddüt ve inkârların def'ine delâlet eder. Öyleyse bu إِنَّ âyetin başında zikredilen müteselsil tereddütlere işarettir.

اللهَ kelimesi, bundan önce zikredilen Cenâb-ı Hak ile mümkinât arasında yaptıkları kıyastaki hatayı, zihnin gözüne sokuyor. Yani, "Nasıl Allah diyorsunuz ve nasıl Allah'ı mümkinâta kıyas ediyorsunuz? Allah unvanını taşıyan Zât, mümkinâta kıyas edilebilir mi?"

Suâl: لَا يَسْتَحْيِي Hayâ, nefsin sıkılmasıyla yüzde peyda olan kızartıdan ibaret olduğundan, Cenâb-ı Hak hakkında bu kelimenin kullanılması muhâldir; muhâli nefyetmekte fayda yoktur. Binaenaleyh لَا يَسْتَحْيِي yerinde لَا يَتْرُكُ denilmiş olsaydı, muhâliyete mahal kalmazdı?

Cevap: بَعُوضَةً ile yapılan temsili iktiza eden ve hüsnünü takdir eden hikmet, belâgat vesaire gibi esbaba karşı temsili terk etmek isteyen, hayâdan mâadâ tek bir esbap yoktur. Hayâ da Cenâb-ı Hak hakkında muhâldir. Öyleyse, o temsili terk etmeye asla sebep bulunmadığına işareten, لَا يَسْتَحْيِي kelimesi, لَا يَتْرُكُ kelimesine tercih edilmiştir. Çünkü لَا يَتْرُكُ kelimesi, bu mânâyı ifade edemez. Yahut يَسْتَحْيِي 'nin zikri, onların ahmakçasına söyledikleri أَمَا يَسْتَحْيِي رَبُّ مُحَمَّدٍ أَنْ يُمَثِّلَ بِهٰذِهِ الْمُحَقَّرَاتِ[1] Yani, "Muhammed'in Rabbi bu hakir şeylerden temsil getirmeye haya etmez mi?" diye söyledikleri sözlerindeki يَسْتَحْيِي kelimesine müşâkelet ve müşâbehet içindir. Kur'ân-ı Kerîm, belâgatçe kıymetli olan مُشَاكَلَةً فِي الصُّحْبَةِ[2] üslûbuna binaen, onların kullandıkları يَسْتَحْيِي kelimesini aynen kullanmıştır. Onların bu sözlerine müşâkelet ve müşâbehet nokta-yı nazarından أَنْ يَضْرِبَ yerinde مِنَ الْمَثَلِ الْحَقِيرِ denilmesi, müşabeheti saklamak için daha münasip olurdu. Fakat bu münasebetin nazara alınmaması, latîf bir üslûba işarettir ki; temsiller, mühür veya imzalar gibi tasdik ve isbat içindir. Nasıl ki yazılan bir şey mühürlenmekle tasdik edilmiş olur; aynen bunun gibi, söylenilen bir söz de, bir misal ile tasdik ve isbat edilmiş olur.

---

1 Fahruddîn er-Râzî, *Mefâtîhu'l-ğayb* 2/133; Ebu's-Suûd, *Tefsîru Ebi's-Suûd* 1/72; en-Nesefî, *et-Tefsîr* 1/32; el-Âlûsî, *Rûhu'l-meânî* 1/206.

2 Muhatabın lafzını kullanarak, farklı bir mânâ kasdetmek.

Yahut أَنْ يَضْرِبَ ile paranın darbına îmâ edilmiştir. Yani, temsillerin darbı ve darb-ı meseller, sikkenin darbı kadar kelâma kıymet veriyor. Yani, nasıl ki sikke, gümüş ve altına kıymet veriyor; darb-ı meseller de kelâmlara o nisbette kıymet ve itibar veriyor. Ve bu işaretle, vehimleri defetmek için temsillerin güzel bir vasıta olduklarına ve temsillerin bid'a olmayıp belâgat sahasında işlek ve güzel bir cadde olduğuna îmâ edilmiştir. Evet, durub-u emsâl, malûm kaidelerdendir.

Daha kısa ve muhtasar olan masdar-ı ضَرَبَ üzerine أَنْ يَضْرِبَ 'nin fiil sîgasıyla tercihen zikredilmesi, itirazlarının menşei bizzat temsil olmayıp, بَعُوضَةً 'nin hakareti olduğuna işarettir. Çünkü temsiller haddizatında kıymetli olup, itirazlara mahal değildirler. Zira أَنْ يَضْرِبَ fiildir. Fiil, müstakil ve sabit olmadığından, sanki latîftir. Mütekellimin kastı onda durmuyor, mef'ule geçiyor. Masdar olan ضَرَبَ ise, isimdir. İsim, müstakil ve sabit olduğu için, sanki kesiftir. Mütekellimin kastını cezb edip, mef'ule vermemesi ihtimali vardır. Binaenaleyh, إِنَّ اللهَ لَا يَسْتَحْيِي أَنْ يَضْرِبَ مَثَلًا denilmiş olsaydı, اِسْتِحْيَاء mahalli ضَرَبَ olurdu. Hâlbuki istihyânın mahalli, بَعُوضَةً 'dir.

مَثَلًا : Bundan murad, temsilin hâsiyeti olan aklî bir şeyi hissî bir şeyle ve aslı olmayan mevhum bir şeyi muhakkak ve mevcut olan bir şeyle ve gaip olan bir şeyi, hazır bir şeyle tasvir etmektir.

مَثَلًا 'deki tenkirden anlaşılır ki, burada medâr-ı nazar, bizzat meselin zâtıdır, sıfatları değildir. Sıfatları ise makamın iktizasına veya mümessel-i lehin haline havale edilmiştir.

مَا : Tâmimi ifade ettiğinden, kaidenin umumî olduğuna işarettir ki, cevap yalnız onların itiraz ettikleri şeye münhasır kalmasın.

بَعُوضَةً : Pek çok küçük ve hakir şeyler ve hayvanlar bulunduğu halde بَعُوضَةً 'nin tahsisi, inde'l-büleğa temsil için istimâli çok olduğuna binaendir.

فَمَا فَوْقَهَا : Yani, kıymet ve belagatçe baûdanın (sinek) mâfevki veya küçüklükte baûdanın mâdunu veyahut hem kıymette, hem küçüklükte baûdanın mâdunu olan şeyler… Fakat مَا فَوْقَهَا tâbiri, küçük şeyin belâgatçe daha garip, hilkatçe daha acîb olduğuna işarettir.

فَأَمَّا الَّذِينَ اٰمَنُوا فَيَعْلَمُونَ أَنَّهُ الْحَقُّ مِنْ رَبِّهِمْ وَأَمَّا الَّذِينَ كَفَرُوا فَيَقُولُونَ مَاذَآ أَرَادَ اللّٰهُ بِهٰذَا مَثَلًا[1] : Bu cümlenin evvelki cümleden teferrû ve teşâub ettiğini ifade eden ف bu cümleyi her iki şıkkıyla intac eden zımnî ve gizli bir delile işarettir. Tasviri şöyle olsa gerektir:

Cenâb-ı Hak, temsili terk etmez. Zira belâgatın iktiza ettiği bir temsildir; belâgatın iktiza ettiği şey terk edilmez. Öyleyse Cenâb-ı Hak bu temsili terk etmez. Binaenaleyh, insafı olan, o temsilin beliğ, hak ve Allah'tan olduğunu bilir. İnatla bakan adam ise hikmetini bilmez, tereddüde düşer, sorar, sual eder, en nihayet istihkar ile inkâra girer.

Hülâsa: Mümin, insaflı olduğu için Allah'tan olduğunu tasdik eder. Kâfir olan adam inatçı olduğundan, "Bunda ne fayda var?" der.

أَمَّا : Bu أَمَّا şart edatıdır. Dahil olduğu her iki cümleyi birincisi melzum, ikincisi lâzım veya evvelkisi şart, ötekisi meşrût olmak üzere, ikincisini birinci ile bağlar.

Evet bu أَمَّا iki cümle arasında lüzumu tesis etmek için vaz' edilmiştir. Binaenaleyh, burada فَيَعْلَمُونَ أَنَّهُ الْحَقُّ cümlesinin اَلَّذِينَ اٰمَنُوا cümlesine lâzım ve zarurî olduğuna delâlet eder. Yani imanı olanın şe'ni, onun hak olduğunu bilmektir.

Kendisinden daha kısa olan اَلْمُؤْمِنُونَ kelimesine bedel اَلَّذِينَ اٰمَنُوا denilmesi, onun hak olduğunu bilmek iman sebebiyle olduğuna ve kezâ onun hak olduğunu bilmek iman olduğuna işarettir.

Belâgat nokta-yı nazarından makama daha münasip olan أَنَّهُ الْبَلِيغُ cümlesine tercihen أَنَّهُ الْحَقُّ denilmesi onların itirazlarından kastettikleri son neticeye işarettir. Çünkü onlarla maksatları, Allah'tan olduğunu nefyetmektir.

أَنَّهُ الْحَقُّ : Hakkaniyetin o temsile hasredilmesinden anlaşılır ki, takbih edilmeyip istihsan edilen yalnız بَعُوضَةً temsilidir. بَعُوضَةً 'in gayrısı ve بَعُوضَةً 'den daha iyisi, ayıplardan hâli olsa bile, belâgatçe بَعُوضَةً 'in yerini tutamaz.

---

1 "Zaten iman etmiş bulunanlar, (hem imanlarının gereği, hem de bu tür misaller imanlarını arttırıp güçlendirdiğinden ve onlardaki maksat ve hikmeti çok iyi anladıklarından,) onun gerçekten Rabbilerinden gelen hak bir misal olduğunu bilirler. Küfür kalblerinde yerleşmiş bulunanlar ise, (küfürlerinden kaynaklanan bir cehalet ve inatla), "Allah böyle bir misal getirmekle ne demek ve ne yapmak istiyor ki!?" derler." (Bakara sûresi, 2/26)

Çünkü yalnız ayıplardan selâmet, kemâle delil olamaz.

مِنْ رَبِّهِمْ : O temsilin, Rab'lerinden nâzil olduğunu ifade eden bu kayıt, onlar itirazlarına hedef ittihaz ettikleri, o temsilin nüzûlü olduğuna işarettir.

وَأَمَّا الَّذِينَ كَفَرُوا : Bu أَمَّا evvelki أَمَّا gibi mâkablerindeki icmâli tafsil etmekle, tahkik ve tekidi ifade ediyor.

اَلَّذِينَ كَفَرُوا 'nun اَلْكَافِرُونَ kelimesine tercihen zikredilmesi, onların bu inkârı, kalblerinde rüsuh peydâ eden küfürden neşet ettiğine ve onun için onları yine küfre götürdüğüne işarettir.

Evvelki cümledeki يَعْلَمُونَ 'nin mutabakatı için burada فَلَا يَعْلَمُونَ denmesi münasip iken, onun yerine zikredilen فَيَقُولُونَ îcaz ve ihtisar için mukadder olan hallerden kinayedir.

Takdir-i kelâm: "Küfrü olan adam, hakikati bilmez, tereddüde düşer, inkâra girer, istifham şeklinde istihkar eder, hakir görür."

Ve kezâ, kendileri dalâlette oldukları gibi, ağızlarıyla halkı da dalâlete sürüklediklerine işarettir.

يُضِلُّ بِهِ كَثِيرًا وَيَهْدِي بِهِ كَثِيرًا[1] : Bu cümleden evvelki cümlede اٰمَنُوا اَلَّذِينَ mukaddem olduğuna nazaran, burada ona münasip olan يَهْدِي بِهِ 'nin takdimi lâzımken, يُضِلُّ بِهِ takdim edilmiştir. Çünkü bu kelâmdan maksat, inkâr edenlerin itirazlarını reddetmektir. Buna binaen, يُضِلُّ بِهِ kesb-i ehemmiyet ettiğinden, takdim hakkını kazanmıştır.

Suâl: Dalâlet yerine يُضِلُّ hidayet yerine يَهْدِي yani masdardan fiile olan udûlden maksat nedir?

Cevap: Fiil-i muzâri, teceddüt ve istimrara delâlet ettiğinden, yirmi üç sene devam eden nüzûl-ü Kur'ân'ın parça parça teceddüdü nisbetinde, onların zulmet-i küfriyelerine kat kat zulmetlerin ilâvesine sebebiyet verdiğine, müminlerin de nüzûlün teceddüdü nisbetinde nur-u imanlarının derece derece yükselmesine bâis olduğuna işarettir.

---

1 "Allah, onunla çoklarını dalâlete atar ve çoklarını da hidayete götürür." (Bakara sûresi, 2/26)

Ve kezâ, bu cümle مَاذَآ أَرَادَ اللهُ بِهٰذَا مَثَلًا... الخ cümlesiyle işaret edilen istifhama cevap olduğu için, her iki fırkanın vaziyetlerini beyan etmek icap etmiştir. Ve bu icaba binaen, masdara tercihen fiil zikredilmiştir. Yani bir fırkanın vaziyeti dalâlet, ötekisinin de hidayettir.

كَثِيرًا : Evvelki كَثِيرًا 'dan kemiyet ve adetçe çokluk irade edilmiştir.

İkinci كَثِيرًا 'dan keyfiyet ve kıymetçe çokluk kastedilmiştir. Ve aynı zamanda, Kur'ân'ın nev-i beşere rahmet olduğunun sırrına işarettir.

Evet, insanların az bir kısmının fazilet ve hidayetlerini çok görmek ve göstermek, Kur'ân'ın beşere karşı merhametli ve lütufkâr olduğunu gösterir.

Ve kezâ, bir fazilet sahibi, bin faziletsize mukabildir. Bu itibarla, fazileti taşıyan, az olsa da çok görünür.

وَمَا يُضِلُّ بِهٖٓ إِلَّا الْفَاسِقِينَ[1] : Evvelki cümlede mutlak ve mübhem olarak zikredilen كَثِيرًا 'dan hâsıl olan vesveseleri, korkuları, tereddütleri bu cümle ile şöyle defetmiştir ki: "Dalâlete gidenler, fâsıklardır. Dalâletlerinin menşei de fısktır. Fıskın sebebi ise kisbleridir. Suç onlarda olup, Kur'ân'da değildir. Dalâleti halketmek, yaptıklarının cezası içindir."

Yine bilinmesi lâzımdır ki, bu cümlelerin her birisi mâkablini şerh ve beyan eder, mâba'di de onu tefsir eder. Demek her cümle, mâkabline delil, mâba'dine neticedir.

İki silsile ile bunu izah edeceğiz:

1. Allah, o temsilden hayâ etmez. Çünkü O, temsili terk etmez. Hem o temsil beliğdir. Hem o temsil haktır. Hem o temsil, Allah'ın kelâmıdır. Bunu da mümin olan kimseler bilir.

2. Allah, münkirlerin dedikleri gibi, o temsilden hayâ etmez. O münkirler, "O temsilin terki lâzımdır." diyorlar. Zira o temsilin hikmetini bilmezler. Hem "Bunda ne fayda var?" derler. Hem inkâr ediyorlar; zira hakir görüyorlar. Hem, işitmeleriyle dalâlete girdiler; zira Kur'ân onları dalâlete attı. Hem onlar fıskla kabuklarından çıktılar, hem Allah'a olan ahidlerini bozdular, hem sıla-yı rahmi kestiler, hem arzda Allah'ın nizam ve intizamını ifsat ettiler. Binaenaleyh, hâsir ve zararlı onlardır. Dünyada vicdan, kalb ve ruhun azabı ile, âhirette de Allah'ın gazabıyla ebedî bir azap içinde kalan onlardır.

---

[1] "Fakat fâsıklardan başka dalâlete attığı yoktur." (Bakara sûresi, 2/26)

اَلَّذِينَ يَنْقُضُونَ عَهْدَ اللهِ مِنْ بَعْدِ مِيثَاقِهِ وَيَقْطَعُونَ مَا أَمَرَ اللهُ بِهِ أَنْ يُوصَلَ وَيُفْسِدُونَ فِي الْأَرْضِ[1] : Evvelâ bilinmesi lâzımdır ki, Kur'ân-ı Kerîm'in i'câz ve nazmında şek ve şüpheleri îka eden fâsıkların, bilhassa bu makamda, bu cümlede mezkûr sıfatlarla tavsifleri, pek yüksek ve latîf bir münasebeti taşıyor. Evet, sanki Kur'ân-ı Kerîm diyor ki: "Kur'ân-ı ekber denilen kâinatın nizamında kudret-i ezeliyenin i'câzını göremeyen veya görmek istemeyen o fâsıkların, Kur'ân-ı Kerîm'in de nazm ve i'câzında tereddütleri ve kör gözleriyle i'câzını göremeyip inkâr etmeleri, baîd ve garip değildir. Zira onlar, kâinattaki nizam ve intizamı, tesadüfe; ve tahavvülât-ı garibeyi ve inkılâbât-ı acîbeyi, abesiyete ve tesadüfe isnad ettiklerinden, bozulmuş olan ruhlarının gözünden o nizam tesettür edip görünmediği gibi, pis fıtratlarıyla da, Kur'ân'ın mu'ciz olan nazmını karışık, mukaddimelerini akîm, semerelerini acı gördüler."

يَنْقُضُونَ : "Örülmüş kalın bir şeridi açıp dağıtmak" mânâsını ifade eden نَقَضَ tâbiri, yüksek bir üslûba işarettir. Sanki Cenâb-ı Hakk'ın ahdi "meşîet", "hikmet", "inâyet"in ipleriyle örülmüş nuranî bir şerittir ki; ezelden ebede kadar uzanmıştır. Bu nuranî şerit, kâinatta nizam-ı umumî şeklinde tecelli ederek, silsilelerini kâinatın envâına dağıtırken, en acîb silsilesini nev-i beşere uzatmıştır ve ruh-u beşerde pek çok istidat ve kabiliyetlerin tohumlarını ekmiştir. Fakat o istidatların terbiyesini ve neticesini, cüz-ü ihtiyarînin eline vermiştir. O cüz-ü ihtiyarînin yuları da, şeriatın, yani delâil-i nakliyenin eline verilmiştir. Binaenaleyh, Cenâb-ı Hakk'ın ahdini bozmamak ve îfâ etmek, ancak o istidatları lâyık ve münasip yerlerine sarf etmekle olur.

Ahdin nakzı ise, bozmak ve parçalamaktan ibarettir. Meselâ, bazı enbiyâyı iman ve tasdik, bazılarını inkâr ve tekzîb; bazı hükümleri kabul, bazılarını red; bazı âyetleri tahsin, bazılarını kabih ve çirkin görmek gibi. Zira böylece yapılan nakz-ı ahd nazmı, nizamı, intizamı ihlâl eder, bozar.

وَيَقْطَعُونَ مَا أَمَرَ اللهُ بِهِ أَنْ يُوصَلَ : Bu cümledeki emir, iki kısımdır.

Birisi, teşriîdir ki; sıla-yı rahim ile tâbir edilen akraba ve müminler arasında şer'an emredilen muvasala hattıdır.

Diğeri, emr-i tekvînîdir ki; fıtrî kanunlar ile âdetullahın tazammun ettiği emirlerdir. Meselâ, ilmin îtâsı, mânen ameli emrediyor; zekânın îtâsı, ilmi

---

[1] "O (fasık)lar, söz verip bağlandıktan sonra sözlerinden dönüp, Allah'ın ahdini bozar (onunla vicdanî irtibatlarını çözüp dağıtırlar). Bununla kalmaz, Allah'ın (insanlar arasında) kurulmasını ve korunmasını emrettiği bağları da kesip koparırlar ve yeryüzünde bozgunculuk çıkarırlar." (Bakara sûresi, 2/27)

emrediyor; istidadın bulunması, zekâyı; aklın verilmesi, mârifetullahı; kudretin verilmesi, çalışmayı; cesaretin verilmesi, cihadı mânen ve tekvînen emrediyor.

İşte o fâsıklar, bu gibi şeylerin arasında şer'an ve tekvînen tesis edilen muvasala hattını kesiyorlar. Meselâ akılları mârifetullaha, zekâları ilme küs olduğu gibi, akrabalara ve müminlere dahi dargın olup, gidip gelmiyorlar.

وَيُفْسِدُونَ فِي الْأَرْضِ : Evet, fıskla bozulan bir adam, bataklığa düşüp çıkamayan bir şahıs gibi, çokların da o bataklığa düşmelerini istiyor ki, maruz kaldığı o dehşetli hâlet, bir parça hafif olsun. Çünkü musibet umumî olursa hafif olur.

Ve kezâ, bir şahsın kalbinde bir ihtilâl, bir fenalık hissi uyanırsa, yüksek hissiyatı, kemâlâtı sukut etmeye başlar; kalbinde tahribata, fenalığa bir meyil, bir zevk peyda olur. Yavaş yavaş o meyil kalbinde büyür; sonra o şahıs, bütün lezzetini, zevkini tahribatta, fenalıkta bulur. İşte o vakit, o şahıs, tam mânâsıyla arzda yırtıcı bir hayvan, ihtilâli çıkarıp büyüten bir belâ, fesadı durmayıp karıştıran bir âfet kesilir.

Suâl: Bir fâsıkın fıskıyla arzın müteessir olması akıldan uzaktır.

Cevap: *Madem ki arzda nizam var; muvâzene de olmalıdır. Hatta nizam, muvâzeneye tâbidir. Binaenaleyh, bir makinenin dişleri arasına küçük bir şey düşerse, makine müteessir olur, belki faaliyeti de durur. Veya faraza iki dağ bir teraziyle tartılırken, terazi muvâzi olduğu vakit bir gözüne bir ceviz ilâve edilirse, müvazenesi bozulur. Dünyanın da manevî nizam makinesi böyledir. Mütemerrid bir fâsıkın fıskı, arzın muvâzene-i mâneviyesinin bozulmasına vesile olabilir.*

أُولَٰئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ[1] : üç şeyi ifade ediyor:

Birisi ihzar, ikincisi mahsusiyet, üçüncüsü uzaklıktır.

Demek bu أُولَٰئِكَ gaip olan o fâsıkları ihzar eder, mahsus bir şekilde gösterir.

Suâl: Onların ihzarını icap eden sebep nedir?

Cevap: Sâmiin talep ve isteğidir. Evet, onların pis ahvâlini işiten sâmi, onlara karşı hissettiği hiddet ve nefretini izale için, hüsran ile tecziye ve tavsiflerinde, sanki onları karşısında hazır olarak görmek istiyor, tâ "Oh, oh!" demekle kalbi rahat olsun.

---

1 "Dünya ve âhirette zarar ve hüsrana maruz kalan ancak onlardır." (Bakara sûresi, 2/27)

Müşahedeleri mümkün olmadığı halde أُولَٰئِكَ ile mahsus gösterilmeleri, güya pis ahvâlleri, habis sıfatları ve şöhret ve kesretleri öyle bir hadde bâliğdir ki, herkesin nazar-ı nefreti önünde onların o hallerini tecessüm ettirerek mahsus bir şekilde gösterir. Ve bu işaretten, hasârete mahkûm olduklarının sebebi de anlaşılmış olur.

O fâsıklara râci olan أُولَٰئِكَ 'nin ifade ettiği uzaklık ise, onların tarik-ı haktan uzaklıkları öyle bir dereceye bâliğdir ki, bir daha tarik-ı hakka rücûları mümkün olmayıp, bu yüzden zemme, tahkire müstehak olduklarına işarettir.

Hasrı ifade eden هُمْ hasâretin onlara münhasır olduğuna delâlet eder. Hatta müminlerin bazı dünya lezzetlerinde hasâretleri, hasâret sayılmaz. Ve yine müminlerden ehl-i ticaretin ticaretlerinde vâki olan zararları hasaret değildir.

اَلْخَاسِرُونَ 'deki harf-i tarif, cinsi ve hakikati ifade eder. Yani, "Hüsran görenlerin hakikatini, cinslerini görmek isteyen varsa, onlara baksın."

Ve kezâ, onların meslekleri mahz-ı hasârettir, başka hasâretlere benzemiyor.

اَلْخَاسِرُونَ : Hasâretin mutlak bırakılması, yani bir şeyle takyid edilmemesi, hasâretin bütün envâına şâmil olduğuna işarettir. Meselâ, vefâ-yı ahidde nakz ile hasâret ettiler sıla-yı rahimde kat' ile.. ıslahta ifsat ile.. imanda küfür ile.. saadet-i ebediyede şekavetle yaptıkları hasâretler gibi.

كَيْفَ تَكْفُرُونَ بِاللّٰهِ وَكُنْتُمْ أَمْوَاتًا فَأَحْيَاكُمْ ثُمَّ يُمِيتُكُمْ ثُمَّ يُحْيِيكُمْ ثُمَّ إِلَيْهِ تُرْجَعُونَ[1]

Yani, "Ne suretle Allah'ı inkâr ediyorsunuz? Hâlbuki sizin hayatınız yoktu, O size hayatı verdi. Sonra sizi öldürecektir, sonra yine hayat verecektir, sonra ona rücû edip gideceksiniz."

Âyetlerin nazmına ait üç vecih, bu âyette de câridir.

Bu âyetin mâkabliyle irtibatı:

Evet, Kur'ân-ı Kerîm, vaktâ ki insanları ibadete ve Allah'a iman etmeye dâvet etti. Ve imanın itikat edilecek esaslarıyla yapılacak hükümlerini icmâlen, delillerine işareten zikretti. Evvelce mücmelen işaret edilen delilleri tazammun eden nimetlerin tâdâdiyle, bu âyette de zikretmeye avdet etti.

Evet, bu âyetle, en büyük nimet olan hayata işaret edilmiştir. İkinci âyetle, beka nimetine işaret edilmiştir. Evet, semâvât ve arzın tanzimatı, hayatın kemâl ve saadetini temin eder.

Üçüncü âyetle, beşerin kâinat üzerine tafdil ve tekrimine işarettir.

Dördüncü âyetle, beşere tâlim-i ilim nimetine işaret yapılmıştır. Bu nimetlerin suretine, yani nimet oldukları cihete bakılırsa, inâyet-i ilâhiyeye delil oldukları gibi, ibadete de delildirler. Çünkü nimetleri verene şükür vâciptir; küfran-ı nimet, aklen de haramdır. Eğer o nimetlerin hakikatlerine bakılırsa, mebde ve meâdı isbat eden delillerdir.

Ve kezâ, bu âyet, geçen kâfir ve münafıkların bahsine de nâzırdır. Onun için, taaccübü ifade etmekle inkârı tazammun eden كَيْفَ ile yapılan istifham, onların tehditlerine işarettir.

Şimdi, bu cümlelerin aralarındaki irtibat ve münasebetlerden bahsedeceğiz:

Evet, Kur'ân-ı Kerîm, evvelce gaibane yaptığı hikâyeden sonra, burada hitaba başladı. Bu da, belâgatçe malûm bir nükte içindir. Şöyle ki:

İnsan, bir adamın fenalığından, ayıplarından bahsederken, hiddeti, gazabı o kadar galebe eder ki, hayalen, hayalî bir ihzar ile hitap suretiyle kendisine

---

[1] Bakara sûresi, 2/28.

tevcih-i kelâm etmeye başlar. Veya iyiliklerinden bahsederken şevki ve aşkı galeyana gelir; hemen hayalinin karşısına getirir, kendisine hitap ile konuşmaya başlar. Bu "iltifat" ile tesmiye edilen bir kaidedir. Bu kaidenin, lisân-ı Arap'ta büyük bir mevkii vardır. İşte Kur'ân-ı Kerîm, bu kaideyi takiben كَيْفَ تَكْفُرُونَ diyerek, sîga-yı hitap ile onlara tevcih-i kelâm etmiştir.

Sonra, vaktâ ki bu makamda takip edilen maksat, iman, ibadet etmek ve küfran-ı nimet etmemek, küfrü reddetmek gibi geçen usûl ve esasları isbat için lâzım olan delilleri zikretmektir ve delillerin en vâzıhı, ahvâl-i beşer silsilesinden istifade edilen delillerdir ve nimetlerin en büyüğü, o silsilenin ukde ve düğümlerindendir. Kur'ân-ı Kerîm, وَكُنْتُمْ أَمْوَاتًا فَأَحْيَاكُمْ ثُمَّ يُمِيتُكُمْ ثُمَّ يُحْيِيكُمْ ثُمَّ إِلَيْهِ تُرْجَعُونَ[1] olan âyet-i kerîme ile, beş düğümlü, mürettep o silsile-i acîbeye işaret etmiştir. Biz de o beş düğümü, beş meselede hâl ve beyan edeceğiz.

Birinci Mesele

وَكُنْتُمْ أَمْوَاتًا[2] cümlesi ukdeyi, yani birinci düğümü açıyor. Şöyle ki:

İnsanın cesedini teşkil eden zerreler, âlemin zerratı içinde camid, dağınık bir şekilde iken, bakarsın ki, mahsus bir kanunla, muayyen bir nizamla intizam altına alınarak âlem-i anâsıra gönderilir. Âlem-i anâsırda sâkit, sâkin, gizli bir vaziyette iken, birdenbire kafile kafile, muayyen bir düsturla, yevmî bir intizamla, bir kast ve hikmet altında âlem-i mevâlide intikal eder. Âlem-i mevâlidde de, sükût içinde iken, birdenbire acîb, garip bir tarzla nutfeye inkılâp eder. Sonra müteselsil inkılâplarla alaka olur, sonra mudga olur, sonra et, kemik olur. Bu inkılâpların her birisi, evvelkisine nisbeten daha mükemmel ise de, lâyıkına göre mevattır, yani hayatsızdır.

Suâl: Mevt, hayatın zevalidir. Hâlbuki o zerrelerde hayat yoktur ki, zevali, mevt olsun.

Cevap: Mevtin o zerrelere ıtlak edilmesi, mecazdır. Sebebi ise, üçüncü, dördüncü düğümleri zihne kabul ettirmek üzere, zihin için bir hazırlamadır.

---

1 "(Allah'ı nasıl inkâr edebilirsiniz ki,) siz hepiniz ölüler idiniz (içinizde kimin cesedini oluşturacağı çok önceden belirlenmiş bulunan her birinize ait zerreler hava, su ve toprakta cansız ve dağınık bir halde bulunuyordu.) Derken O, size hayat verdi. (Her biriniz için takdir buyurduğu belli bir süre hayatta kaldıktan) sonra, bu defa size ölümü verir. (Dünya ile Âhiret arasında bir ara âlem olan Berzah'ta O'nun dilediği kadar kalırsınız ve çok büyük inkılâpların ardından) O, tekrar sizi diriltir. Sonra, (yine çok büyük inkılâplar sürecinden ve âlemler içinden geçip) O'na döndürülürsünüz." (Bakara sûresi, 2/28)

2 "Siz hepiniz ölüler idiniz." (Bakara sûresi, 2/28)

İkinci Mesele

فَأَحْيَاكُمْ[1] düğümünü açıyor.

Evet, hayat, kudret-i ezeliyenin en büyük ve en ince ve en acîb bir mu'cizesidir ve bütün nimetlerden üstündür ve mebde ve meâdın burhanlarından en zahir burhandır.

Evet, hayat nevilerinin en ednâsı nebat hayatıdır. Hayat-ı nebatiyenin başlangıcı, çekirdekte veya habbede hayat düğümünün uyanıp açılmasıdır. Bunun keyfiyeti o kadar zahir, o kadar umumî, o kadar me'luf iken, zaman-ı Âdem'den şimdiye kadar hikmet-i beşerden ve felsefesinden gizli kalmıştır. İşte hayatın ne derece ince olduğu anlaşıldı.

Ve kezâ, hayatı olmayan bir cisim, en büyük bir dağ da olsa tektir, yetimdir, mekânından başka bir şeyle münasebeti yoktur. Lâkin balarısı gibi küçük bir cisim, hayata mazhar olduğu zaman, bütün kâinatla münasebettar olur ve her şeyle alışveriş yapar. Hatta diyebilir ki, kâinat benim mülkümdür, benim yerimdir. Kâinatın her tarafına gider, havâssıyla tasarruf eder, bütün eşya ile kesb-i muarefe eder. Bilhassa hayat-ı insaniye tabakasına çıkan hayat, aklın nuruyla âlemleri gezmiş olur. Âlem-i cismanîde tasarruf ettiği gibi, âlem-i ruhanîde gezer, âlem-i misâle seyahat eder. Kendisi o âlemleri ziyarete gittiği gibi, o âlemler de, onun ruhunun aynasında temessül etmekle iade-i ziyaret etmiş gibi olurlar. Hatta insan, "Âlem, Allah'ın fazlıyla benim için halkolunmuştur." diyebilir.

Hayat-ı insaniye, her birisi çok tabakalara şâmil olarak, hayat-ı maddiye, hayat-ı ruhaniye, hayat-ı mâneviye, hayat-ı cismâniye gibi nevilere ayrılır, inbisat eder. Demek ziya, renk ve cisimlerin görünmesine sebep olduğu gibi, hayat da, mevcudatın kâşifi ve sebeb-i zuhurudur.

Evet hayat, bir zerreyi bir küre gibi yapar; ashab-ı hayatın her birisi, "Âlem benimdir." diyebilir. Aralarında müzahame ve münakaşa da olmaz. Müzahame ve münakaşa, yalnız nev-i beşerde olur. İşte, hayatın ne büyük bir nimet olduğu anlaşıldı.

Ve kezâ camid, dağınık bazı zerrelerin birdenbire bir vaziyetten çıkıp, mâkul bir sebep olmadığı halde diğer bir vaziyete girmesi, Sâni'in vücuduna zahir bir delildir. Hatta hayat, hakikatlerin en eşrefi, en temizidir; hiçbir cihetle hıs-

[1] "O, size hayat verdi." (Bakara sûresi, 2/28)

seti yoktur, çirkin bir lekesi yok. Hayatın dışı da, içi de, her iki yüzü de latîftir. Hatta en küçük ve hasis bir hayvanın hayatı bile yüksektir. Bunun içindir ki, hayat ile kudret arasında zahirî bir sebep tavassut etmiyor. Hayata bizzat kudretin mübaşereti, izzete münâfi değildir. Hâlbuki umûr-u hasîseye kudretin zahiren mübaşereti görünmemek için esbab-ı zahire vaz' edilmiştir. Demek, hayatta hısset yoktur. İşte bundan anlaşıldı ki, hayat, Sâni'in vücuduna en zahir bir delildir.

Ve kezâ, en basit bir cismin geçirmiş olduğu inkılâbât ve tahavvülâta dikkatle bakılırsa görülür ki, âlem-i zerrattaki zerreler, âlem-i anâsıra intikal edince başka suretlere girerler, âlem-i mevâlidde, başka suretlere dönerler, nutfede başka vaziyet alırlar, sonra âlâka olur, sonra mudga olur, sonra bir insan suretini giyer, ortaya çıkarlar. Bu kadar inkılâbât-ı acîbe esnasında, zerreler öyle muntazam harekât ve muayyen düsturlar üzerine cereyan ederler ki, sanki bir zerre, meselâ âlem-i zerratta iken vazifelendirilmiş ve Abdülmecid'in gözünde yer alıp vazife görmek üzere yola çıkarılmıştır. Bu hali, bu vaziyeti, bu intizamı gören bir zihin, bilâ-tereddüt hükmeder ki; o zerreler, bir kast ile ve bir hikmet altında gönderilir. İşte zerrâtın hayata mazhariyeti için geçirdiği bu kadar acîb ve garip tavırlar, insana, ikinci bir hayatın bu hayattan daha kolay ve daha sehil olduğuna da bir kanaat getirir.

İşte, hayatın mebde ve meâde delil olduğu bu hakikatlerden anlaşıldı. فَأَحْيَاكُمْ cümlesi, [1] ثُمَّ يُحْيِيكُمْ cümlesine bir delil gibidir; hepsi de birlikte, كَيْفَ 'den istifâde edilen inkâra delildir.

Üçüncü Mesele

[2] ثُمَّ يُمِيتُكُمْ ukdesini açar.

Evet, mevtin de hayat gibi mahlûk olduğuna, mevtin idam ve adem-i mahz olmadığına delâlet eder. Mevt, ancak, ruhun ceset kafesinden çıkmasıyla tebdil-i mekân etmesinden ibarettir.

Ve kezâ, nev-i beşerde mevcut emârât ve işârât-ı kesireden kat'iyetle anlaşılır ki, insan öldükten sonra bir şeyi bâki kalır; o şeyi de, ancak ruhtur.

---

1 "(Dünya ile Âhiret arasında bir ara âlem olan Berzah'ta O'nun dilediği kadar kalırsınız ve çok büyük inkılâpların ardından) O, tekrar sizi diriltir." (Bakara sûresi, 2/28)

2 "(Her biriniz için takdir buyurduğu belli bir süre hayatta kaldıktan) sonra, bu defa size ölümü verir." (Bakara sûresi, 2/28)

Demek, ruhun bekası, hâsse-i zâtiyedir. Bu hâsse-i zâtiyenin bir fertte mevcut olması nev'in tamamında mevcut olmasını istilzam etmekle, mûcibe-i cüz'iyenin mûcibe-i külliye hükmünde olduğuna bir misal teşkil ediyor. Binaenaleyh, mevt, hayat gibi bir mu'cize-i kudrettir. Yoksa, hayat şartları bulunmadığından ademin dairesine girmiş değildir.

Suâl: Ölüm nasıl nimet olur ve ne suretle nimetlerin sırasına dahil edilmiştir?

Cevap:

Evvelâ: Ölüm, saadet-i ebediyeye mukaddimedir; bu itibarla nimet sayılabilir. Çünkü nimetin mukaddimesi de nimettir. Nitekim vâcibin mukaddimesi vâcip, haramın mukaddimesi haramdır.

Sâniyen: Ölüm, muzır hayvanlarla dolu bir hapisten geniş bir sahrâya çıkmak gibidir. Binaenaleyh, ruh, ceset kafesinden çıkarsa necat bulur.

Sâlisen: Ölüm olmasaydı, küre-i arz nev-i beşeri istîab edemezdi ve nev-i beşer müthiş perişaniyetlere maruz kalırdı.

Râbian: İhtiyarlık yüzünden öyle bir dereceye gelenler var ki, tekâlif-i hayatiyeye kadir olamaz, daima ölümünü isterler.

İşte bunun için, ölüm nimettir.

Dördüncü Mesele

ثُمَّ يُحْيِيكُمْ[1] ukdesinin beyanındadır.

Evet, bu hayat, ikinci hayattır ki, ölümden sonra, haşirden evvel vukua gelir. Demek, hayat-ı uhreviye bu ikinci hayatla başlar. Binaenaleyh, bu يُحْيِيكُمْ 'deki hitap, yalnız insanlara ait değildir, bilcümle kâinata râcidir. Çünkü bu hayat-ı uhreviye, bütün kâinatın neticesidir. Eğer bu hayat olmasa, kâinatta hakikat denilen her şey, zıddına inkılâp eder. Meselâ, nimet nikmet olur, akıl belâ olur, şefkat yılan olur.

---

1 "(Dünya ile Âhiret arasında bir ara âlem olan Berzah'ta O'nun dilediği kadar kalırsınız ve çok büyük inkılâpların ardından) O, tekrar sizi diriltir." (Bakara sûresi, 2/28)

Beşinci Mesele

ثُمَّ إِلَيْهِ تُرْجَعُونَ[1] 'un ukdesi hakkındadır.

Evet, Cenâb-ı Hak, âlem-i kevn ve fesat denilen şu âlemde hüsün, kubuh, nef', zarar gibi zıtları, çok hikmetlere binaen karışık bir tarzda yaratmıştır. Hem de izhar-ı izzet için vesâit ve esbâbı vaz etmiştir. Haşir ve kıyamette kâinat tasfiye ameliyatını gördüğü zaman, zıtlar biribirinden ayrılır ve esbap ile vesait de ortadan kalkar. Ortadaki perde ve hicap kalktıktan sonra, herkes Sâni'ini görür ve hakikî mâlikini bilir.

Tetimme

Mezkûr âyetteki cümlelerin arasındaki irtibatın hülâsasına bir zeyildir:

Cenâb-ı Hak, vaktâ ki onların küfrünü, istifham ifade eden كَيْفَ ile reddetti ve halkı da taaccübe dâvet etti ve ondan sonra gelen dört büyük inkılâbı gösteren dört cümle ile burhan getirerek isbat etti. O inkılâpların her birisi, çok tavırlara, vaziyetlere ve mertebelere şâmil olduğu gibi, kendinden sonra gelen inkılâpları hazırlayıcı birer mukaddime oldu.

Birinci inkılâba, وَكُنْتُمْ أَمْوَاتًا cümlesiyle işaret edilmiştir. Yani, bir insanın cesedini teşkil eden zerrelerin âlem-i zerratta geçirmiş olduğu vaziyetlerden son vaziyetine işarettir ki, فَأَحْيَاكُمْ cümlesiyle işaret edilen **ikinci inkılâba** mukaddime olur. Hakâik-i kevniyenin en acibi olan şu ikinci inkılâp da çok mertebelere, çok tavırlara şâmildir ki, son tavrı, vaziyeti ثُمَّ يُمِيتُكُمْ cümlesiyle işaret edilen **üçüncü inkılâba** mukaddime olur. Bu inkılâp dahi pek çok berzahî tavırlara şâmil olup, son vaziyeti ثُمَّ يُحْيِيكُمْ cümlesiyle işaret edilen **dördüncü inkılâp**ta tamamlanır. Bu dördüncü inkılâp dahi, birçok kabrî ve haşrî vaziyetlere şâmil olup, en son vaziyeti ثُمَّ إِلَيْهِ تُرْجَعُونَ cümlesiyle hitam bulur.

Demek bir zîhayatın cesedi, birinci inkılâbın birinci vaziyetinden başlamak üzere daima teceddüd eder, tazelenir. Yani, bir libastan, bir kıyafetten çıkar, daha güzel bir libasa, bir kıyafete girer. Ve hâkezâ.. böylece saadet-i ebediyeye mazhar oluncaya kadar devam eder. Binaen-alâhâzâ, bir zîhayatın şu müteselsil vaziyetlerine bakan bir adam, nasıl inkâra cesaret edebilir?

---

1 "Sonra, (yine çok büyük inkılâplar sürecinden ve âlemler içinden geçip) O'na döndürülürsünüz." (Bakara sûresi, 2/28)

Şimdi mezkûr âyetteki cümlelerin heyetlerinden bahsedeceğiz:

Birinci cümle: كَيْفَ تَكْفُرُونَ بِاللّٰهِ[1] Bu cümle ile yapılan istifham, o kâfirlerin zihinlerini, gözlerini, yaptıkları kötülüğe, fenalığa çevirtir. Tâ ki, bizzat şekavetlerini görsünler; belki insafa gelip ikrar ederler.

تَكْفُرُونَ 'deki hitap, Cenâb-ı Hakk'ın şiddet-i gazabına işarettir. Çünkü gaipten hitaba yapılan iltifat, ya şiddet-i hiddete veya kesret-i muhabbete işarettir.

تَكْفُرُونَ 'ye bedel لَا تُؤْمِنُونَ 'nin zikredilmemesi, onların şiddet-i inatlarına işarettir. Çünkü onlar, hakkaniyeti delâil ile sabit olan imanı terk ve butlanı burhanlar ile sabit olan küfrü kabul ettiler.

وَكُنْتُمْ أَمْوَاتًا Bu cümledeki و, vâv-ı hâliyedir; yani mâba'dinin mâkabline hâl olduğuna delâlet eder. Demek وَكُنْتُمْ أَمْوَاتًا, تَكْفُرُونَ 'nin fâiline haldir. Halin, zevilhâlin âmili ile beraber olması şarttır. Hâlbuki burada dört cümle vardır. Bunlardan ikisi mâzi, ikisi müstakbel olduklarından, zevilhâlin âmili olan تَكْفُرُونَ ile zamanca mukarin değildirler. Binaenaleyh و 'ın hâliyeti, bir mukaddere işarettir.

Takdir-i kelâm: وَتَعْلَمُونَ أَنَّكُمْ كُنْتُمْ أَمْوَاتًا Bu itibarla, تَكْفُرُونَ 'nin fâiline تَعْلَمُونَ cümlesi hâl olur. Öteki cümleler أَنَّ 'ye haber olurlar.

Suâl: Onlar, birinci ölüm ile bir hayatı bilirlerse de, Allah'tan olduğunu bilmezler, inkâr ederler. İkinci hayat ile Allah'a rücûu zaten inkâr ederler.

Cevap: Cehli izale edecek deliller zahir iken o veçhile cehil denilmemesi, belâgatın kaidelerinden biridir. Buna binaen, birinci mevt ile birinci hayatın etvâr ve ahvâline yapılan dikkat, Sâni'i ikrar ve tasdik etmeye icbar eder. Ve aynı zamanda evvelki hayat ve mematın Allah'tan olduğunu bilmek, ikinci bir hayatın olacağına da zihni ikna ve icbar eder. Hâl böyle iken, cahil telâkki ettiğin o kâfirler, âlimler sırasına dahildirler.

كُنْتُمْ 'deki hitaptan, onların âlem-i zerratta dahi bir nevi vücut ve taayyünleri olduğu anlaşılıyor. Yoksa o zerrat, tesadüfle rast gele muayyen cisimleri teşkil edemez.

---

1 "Allah'ı nasıl inkâr edebilirsiniz ki..." (Bakara sûresi, 2/28)

أَمْوَاتًا tâbiri, [1] لَمْ يَكُنْ شَيْئًا مَذْكُورًا 'in meâline îmâdır.

فَأَحْيَاكُمْ[2] : Bu ف, tâkip ve ittisali ifade eder. Yani, mâkabliyle mâba'dinin arasında mesafe olmayacaktır. Hâlbuki burada, mevt ile hayat arasında uzun bir mesafe vardır. Evet, fakat bu ف, Sâni'i isbat eden delillerin menşeine işarettir ki, o zerratın hiçbir vasıta ve esbap olmaksızın cemadiyetten hayvaniyete def'aten intikal etmesi, zihni, Sâni'i ikrar etmeye mecbur eder.

Ve kezâ, o zerrat, mevat halinde iken vaziyetleri sabit olmadığından, şe'nleri ve iktizaları, fasılasız tâkiptir.

Suâl: أَحْيَاكُمْ 'ün yerine niçin صِرْتُمْ أَحْيَاءً denilmemiştir?

Cevap: أَحْيَاكُمْ hayatın Cenâb-ı Hak tarafından îtâ edildiğine sarahaten delâlet eder. صِرْتُمْ أَحْيَاءً 'de o delâlet yoktur. Yalnız "Hayat sahibi oldunuz." mânâsına delâlet eder.

ثُمَّ يُمِيتُكُمْ : Bunun yerine تَمُوتُونَ zikredilmemesi, mevtin, kaderin takdiriyle, kudretin büyük bir tasarrufu olduğuna işarettir. Evet, ömr-ü tabiîsini bitirip sonra ölenler pek azdır. Kısm-ı âzamı, ömr-ü tabiîsi esnasında ölürler. Demek mevt, tabiî bir netice değildir, ancak cesedin inhilâliyle dağılmasından ibarettir. Yoksa ruhun fenâsıyla değildir. Mevt ile ceset dağılır, ruh bâki kalır.

ثُمَّ يُحْيِيكُمْ : Mâkabliyle mâba'di arasında bu'd-u mesâfeyi ifade eden ثُمَّ imâte ile ikinci ihya arasında kocaman âlem-i berzahın fasıla olduğuna işarettir.

ثُمَّ إِلَيْهِ تُرْجَعُونَ : Bu ثُمَّ ise, ikinci ihya ile rücû arasında mevcut büyük bir perde ve hicabın bulunduğuna işarettir.

تُرْجَعُونَ : Yani, "Esbap perdesinin keşfiyle, vesaitin tardıyla Allah'a rücû edeceksiniz."

---

1 "(İnsanın üzerinden zamanın akışı içinde öyle uzun bir dönem geçti ki, bu dönemde insan,) adı anılan, kendisinden söz edilen bir şey değildi." (Dehr sûresi, 76/1)

2 "Derken O, size hayat verdi." (Bakara sûresi, 2/28)

Suâl: Allah'a rücû etmek, Allah'tan gelmeyi iktiza eder. Bunun için bir kısım insanlar, Allah ile insan arasında ittisali tevehhüm etmişlerdir ve bazı sofiler de şüpheye düşmüşlerdir.

Cevap: Dünyada insanın vücûd ve bekası olduğu gibi, âhirette de vücûd ve bekası vardır. Dünyadaki vücûd, vasıtasız dest-i kudretten çıkar. Dünyada terkip, tahlil, tasarruf, tahavvül ile karışık beka meselesi, sabıkan zikredilen hikmet üzerine esbap, vesâit, ilel, meseleye müdahale edip araya girerler. Âhirette ise, vücûd ve beka, her ikisi de levazımatıyla, terkibatıyla bizzat dest-i kudretten çıkarlar ve herkes hakikî mâlikini bilir. İşte bunu anlayan, rücûun ne demek olduğunu anlar.

هُوَ الَّذِي خَلَقَ لَكُمْ مَا فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا ثُمَّ اسْتَوَىٰ إِلَى السَّمَاءِ فَسَوَّيٰهُنَّ سَبْعَ سَمٰوَاتٍ ۖ وَهُوَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ[1]

Bu âyetin sabık âyetle cihet-i irtibatı:

Evvelki âyette küfür ile küfran, delâil-i enfüsiye ile inkâr edilmiştir. Bu âyette, delâil-i âfâkiyeye işaret edilmiştir. Ve kezâ, evvelki âyette vücûd ve hayat nimetlerine işaret edilmiş, bu âyette beka nimetine işaret edilmiştir. Ve kezâ, evvelki âyette, Sâni'in vücuduna delil olmakla haşre bir mukaddime olduğuna işaret edilmiş; bu âyette ise, âhiretin tahkikiyle şüphelerin izalesine işaret edilmiştir.

Evet, sanki onlar diyorlar ki: "İnsana bu kadar kıymet ve ehemmiyet verilmesi nereden ve neye binaendir? Ve Allah'ın yanında mevkii nedir ki onun için kıyameti koparıyor?"

Onlara cevaben Kur'ân-ı Kerîm, bu âyetin işaretiyle diyor ki:

"İnsanın pek yüksek bir kıymeti olmasaydı, semâvât ve arz onun istifadesine mutî ve musahhar olmazdı. Ve kezâ, insan ehemmiyetsiz olsaydı, mahlûkat onun için halkedilmezdi. Eğer insan ehemmiyetsiz ve kıymetsiz olsaydı, o vakit insan, mahlûkat için halkolunacaktı.

Ve kezâ, insanın Hâlık'ı yanında mevkii pek büyük olduğu içindir ki, âlem-i dünyayı kendisi için değil, beşer için, beşeri de ibadeti için halketmiştir."

Hülâsa: İnsan mümtaz ve müstesnadır; hayvanlar gibi değildir. Onun için insan ثُمَّ إِلَيْهِ تُرْجَعُونَ[2] cevherine bir sadef olmuştur.

Bu âyetteki cümlelerin nüktelerine geçiyoruz:

Ey arkadaş! Birinci cümlede جَمِيعًا, ikinci cümlede ثُمَّ, üçüncü cümlede سَبْعَ kelimeleri için bir tahkikat lâzımdır. O tahkikatı, altı noktada izah edeceğiz:

---

1 "O'dur ki yeryüzünde bulunan her şeyi sizin için yarattı. Sonra irâdesi yukarıya yönelip orayı da yedi gök hâlinde sağlamca nizama koydu. O her şeyi hakkıyla bilir." (Bakara sûresi, 2/29)

2 "Sonra, (yine çok büyük inkılâplar sürecinden ve âlemler içinden geçip) O'na döndürülürsünüz." (Bakara sûresi, 2/28)

[Birinci Mesele]

[جَمِيعًا **hakkındadır.**]

Birinci Nokta

Aşağıda beyan edildiği gibi, hayatın öyle bir hâsiyeti vardır ki; hayat, cüz'ü küll, cüz'îyi küllî, ferdi nev, mukayyedi mutlak, bir şahsı bir âlem gibi kılar. Binaenaleyh, tek bir insan, "Dünya benim evimdir. Dünyadaki envâ benim kavmimdir ve benim aşiretimdir ve bütün eşya ile muarefem ve münasebetim vardır." diyebilir.

İkinci Nokta

Bilirsin ki, âlemde sabit bir nizam vardır, muhkem bir irtibat vardır ve daimî düsturlar, esaslı kanunlar vardır. Bu itibarla, âlem, bir saat veya muntazam bir makine gibidir. Her bir çarkın, her bir vidanın, her bir çivinin, makinenin nizam ve intizamında bir hissesi ve makinenin netice ve faydalarında bir tesiri olduğu gibi, ehl-i hayat için ve bilhassa beşer için de bir faydası var.

Üçüncü Nokta

Aşağıda işiteceğin gibi, istifadede müzahemet ve münakaşa yoktur. Nasıl ki Zeyd diyebilir ki, "Şems benim lâmbamdır, dünya benim evimdir." Amr da öyle diyebilir ve aralarında münakaşa da olmaz. Evet, Zeyd, meselâ dünyada tek farz edilirse, istifadesi nasılsa, bütün insanlar içinde iken istifadesi yine öyledir, ne fazla olur ne noksan. Yalnız "gâreyn"e ait olan kısım müstesnadır. Zira yiyecek, içecek ve saire şeylerde münakaşa olur.

Dördüncü Nokta

Âlem için tek bir yüz, bir cihet değil, pek çok umumî ve muhtelif vecihler vardır. Ve faydaları temin eden kesretle umumî ve mütedahil, yani birbiri içinde cihetler vardır. Ve istifade yollarının da envâen türlü türlü tarikleri vardır. Meselâ senin güzel bir bahçen vardır. O bahçe, bir cihetten senin istifadene tahsis edildiği gibi, diğer bir cihetten de halkı faydalandırır. Meselâ o bahçenin hüsnüne, güzelliğine her bakan bir zevk alır, bir inşirah peyda eder; bunda bir mâni yoktur.

Kezâlik, insanın beş zahirî, beş bâtınî olmak üzere on tane hâssası ve duygusu vardır. İnsan, bu duygularıyla ve kezâ cismiyle, ruhuyla, kalbiyle dünyanın her bir cüzünden istifade edebilir; mâni yoktur.

Beşinci Nokta

Bu âyetle diğer bazı âyetlerden anlaşılıyor ki, bu büyük dünya insan için yaratılmıştır. Ve yaratılışında, insanın istifadesi ille-i gâiye olarak nazara alınmıştır. Hâlbuki arzdan pek büyük olan Zühal'in, meselâ beşeri faydalandıran, yalnız zîneti ve zayıf bir ziyasıdır. Bu cüz'î fayda için ne suretle beşer ona ille-i gâiye olur?

Elcevap: Bir faydayı takip eden adam, bütün fikrini, hayalini o faydaya hasreder ve ondan mâada bir şeye bakmaz. Ve her şeye kendi hesabına bakar, kimseyi nazara almaz. Hatta kendisini ille-i gâiye zanneder. Binaenaleyh, bu gibi adama karşı makam-ı imtinanda söylenilen o gibi kelâmlarda mübalâğa yoktur. Evet, binlerce hikmetler için yaratılan Zühal'in her bir hikmetinde binlerce cihetler ve her bir cihetinde binlerce istifade edenler bulunduğu halde, "Hilkatinde o adamın istifadesi, ille-i gâiyeden bir cüz olarak düşünülmüştür." denilirse ne mânii var? Çünkü ille-i gâiye, daima basit bir şeyden ibaret değildir.

Altıncı Nokta

İmam Ali'nin وَتَزْعُمُ أَنَّكَ جِرْمٌ صَغِيرٌ وَفِيكَ انْطَوَى الْعَالَمُ الْأَكْبَرُ emrettiği gibi; *insan küçük bir cisim ise de, büyük âlemi içine alacak kadar büyüktür*. Öyleyse cüz'î istifadesi küllî olur; öyleyse abesiyet yoktur.

İkinci Mesele

ثُمَّ hakkındadır.

Ey arkadaş! Bu âyet, arzın semâdan evvel yaratılmış olduğuna delâlet eder ve [1]وَالْأَرْضَ بَعْدَ ذٰلِكَ دَحٰيهَا âyeti de semâvâtın arzdan evvel halkedildiğine dâldir. Ve [2]كَانَتَا رَتْقًا فَفَتَقْنَاهُمَا âyeti ise ikisinin bir maddeden beraber halkedilmiş ve sonra birbirinden ayırt edilmiş olduklarını gösteriyor.

Şeriatın nakliyâtına nazaran, Cenâb-ı Hak bir cevhereyi, bir maddeyi yaratmıştır, sonra o maddeye tecelli etmekle bir kısmını buhar, bir kısmını da mâyi kılmıştır. Sonra mâyi kısmı da, tecellisiyle tekâsüf edip zebed (köpük)

---

1 "Bunun ardından yeri (iskâna hazır hale getirmek için) yumurta biçiminde yaydı." (Nâziât sûresi, 79/30)

2 "(Göklerle yer) bitişik (bir bütün) idi, onları Biz ayırdık." (Enbiyâ sûresi, 21/30)

kesilmiştir. Sonra arz veya yedi küre-i arziyeyi o köpükten halketmiştir. Bu itibarla, her bir arz için hava-yı nesîmîden bir semâ hâsıl olmuştur. Sonra o madde-i buhariyeyi bast etmekle yedi kat semâvâtı tesviye edip yıldızları içine zer'etmiştir ve o yıldızlar tohumuna müştemil olan semâvât, in'ikad etmiş, vücuda gelmiştir.

Hikmet-i cedidenin nazariyatı ise şu merkezdedir ki:

Görmekte olduğumuz manzume-i şemsiye ile tâbir edilen güneşle ona bağlı yıldızlar cemaati, basit bir cevhere imiş. Sonra bir nevi buhara inkılâp etmiştir. Sonra o buhardan, mâyi-i nârî hâsıl olmuştur. Sonra o mâyi-i nârî, burudetle tasallûb etmiş, yani katılaşmış; sonra şiddet-i hareketiyle bazı büyük parçaları fırlatmıştır. O parçalar tekâsüf ederek seyyârât olmuşlardır; şu arz da onlardan biridir. Bu izahata tevfikan, şu iki meslek arasında mutabakat hâsıl olabilir. Şöyle ki:

"İkisi de birbirine bitişikti, sonra ayrı ettik." mânâsında olan كَانَتَا رَتْقًا فَفَتَقْنَاهُمَا 'nın ifadesine nazaran, manzume-i şemsiye ile arz, dest-i kudretin madde-i esîriyeden yoğurmuş olduğu bir hamur şeklinde imiş. Madde-i esîriye, mevcudata nazaran akıcı bir su gibi mevcudatın aralarına nüfuz etmiş bir maddedir.

وَكَانَ عَرْشُهُ عَلَى الْمَاءِ[1] âyeti, şu madde-i esîriyeye işarettir ki, Cenâb-ı Hakk'ın arşı, su hükmünde olan şu esîr maddesi üzerinde imiş. Esîr maddesi yaratıldıktan sonra, Sâni'in ilk icadlarının tecellisine merkez olmuştur. Yani esîri halkettikten sonra, cevâhir-i ferde kalbetmiştir. Sonra bir kısmını kesif kılmıştır ve bu kesif kısımdan, meskûn olmak üzere yedi küre yaratmıştır. Arz, bunlardandır.

İşte arzın –hepsinden evvel tekâsüf ve tasallub etmekle acele kabuk bağlayarak uzun zamanlardan beri menşe-i hayat olması itibarıyla– hilkat-i teşekkülü, semâvâttan evveldir. Fakat arzın bast edilmesiyle nev-i beşerin taayyüşüne elverişli bir vaziyete geldiği, semâvâtın tesviye ve tanziminden sonra olduğu cihetle, hilkati, semâvâttan sonra başlarsa da, bidayette, mebde'de ikisi beraber imişler. Binâen-alâhâzâ, o üç âyetin aralarında bulunan zahirî muhalefet, bu üç cihetle mutabakata inkılâp eder.

İkinci bir cevap: Ey arkadaş! Kur'ân-ı Kerîm tarih, coğrafya muallimi değildir. Ancak, âlemin nizam ve intizamından bahisle Sâni'in marifet ve aza-

[1] "Arş'ı su üstünde idi." (Hûd sûresi, 11/7)

metini cumhur-u nâsa ders veren mürşid bir kitaptır. Binaenaleyh, bunda iki makam vardır:

Birinci makam; nimetleri, ihsanları, merhametleri göstermekle delâil-i zahiriyeyi beyan etmekten ibarettir. Bu itibarla arz, semâvâttan evveldir.

İkinci makam; azamet, izzet, kudret delillerini gösterir bir makamdır. Bu cihetle semâvât, arzdan evveldir.

ثُمَّ mâba'dinin, mâkablinden bir zaman sonra vücuda geldiğine delâlet eder ki, buna "terâhî" denilir. Demek burada arz ile semâvât arasında bir uzaklık vardır. Bu uzaklık, arzın semâvâttan evvel halkedildiğine göre zâtîdir, aksi halde rütebî ve tefekkürîdir. Yani semâvâtın hilkati birinci ise de, tefekkürce rütbesi ikincidir; arzın hilkati ikinci ise de, tefekkürü birincidir. Yani, evvelâ arzın tefekkürü, sonra semâvâtın tefekkürü lâzımdır. Buna göre ثُمَّ ile اِسْتَوٰى arasında اِعْلَمُوا وَتَفَكَّرُوا[1] mukadderdir.

Takdir-i kelâm: ثُمَّ اعْلَمُوا وَتَفَكَّرُوا أَنَّهُ اسْتَوٰى[2]... الخ 'dir.

Üçüncü Mesele

سَبْعَ kelimesi hakkındadır.

Ey arkadaş! Semâvâtın dokuz tabakadan ibaret olduğu, eski hikmetin hurafelerinden biridir. Onların o hurâfe-vâri fikirleri, efkâr-ı âmmeyi istilâ etmişti. Hatta bazı müfessirler, bazı âyetlerin zahirini onların mezheplerine meylettirmişlerdir.

Hikmet-i cedide ise, feza denilen şu boşlukta yalnız yıldızların muallâk bir vaziyette durmakta olduklarına kaildir. Bunların mezhebinden semâvâtın inkârı çıkıyor. Ve bu iki hikmetin birisi ifrata varmışsa da ötekisi tefritte kalmıştır.

Şeriat ise, Cenâb-ı Hakk'ın yedi tabakadan ibaret semâvâtı halketmiş olduğuna hâkimdir ve yıldızların da balık gibi o semâlar denizlerinde yüzmekte olduklarına kaildir.

Hadis ise, semânın مَوْجٌ مَكْفُوفٌ[3] 'den ibaret bulunduğunu emrediyor. Şu hak olan mezhebin, altı mukaddime ile tahkikatını yapacağız.

---

1 Bilin ve tefekkür edin.

2 Sonra, bilin ve tefekkür edin ki, hiç şüphesiz O istivâ etmiştir...

3 "Semâ, etrafa taşmaktan korunmuş deniz dalgası gibidir." Bkz.: Tirmizî, *tefsîru sûre (57)* 1; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 2/370; et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-evsat* 6/15.

Birinci mukaddime: Şu geniş boşluğun esîr ile dolu olduğu, fennen ve hikmeten sâbittir.

İkinci mukaddime: Ecrâm-ı ulviyenin kanunlarını rapteden ve ziya ve hararetin emsâlini neşir ve nakleden fezayı doldurmuş bir madde mevcuttur.

Üçüncü mukaddime: Madde-i esîriyenin, yine esîr olarak kalmak şartıyla, sair maddeler gibi muhtelif teşekkülâtı ve ayrı ayrı nevileri vardır. Buhar ile su ve buzun teşekkülâtları gibi.

Dördüncü mukaddime: Ecrâm-ı ulviyeye dikkat edilirse, tabakaları arasında muhalefet görünür. Evet, yeni teşekküle ve in'ikada başlamış milyarlarca yıldızlardan ibaret Kehkeşan ile anılan tabaka-yı esîriye, sabit yıldızların tabakasına muhaliftir. Bu da manzume-i şemsiyenin tabakasına ve hâkezâ; yedi tabakaya kadar birbirine muhalif tabakalar vardır.

Beşinci mukaddime: Araştırmalar neticesinde sabit olmuştur ki; bir maddede teşkil, tanzim, tesviyeler vâki olursa, biribirine muhalif tabakalar husule gelir. Bir madenden kül, kömür, elmas meydana gelir; ateşten alev, duman husule gelir. Müvellidülmâ ile müvellidülhumûzanın imtizacından su, buz, buhar tevellüd eder.

Altıncı mukaddime: Şu müteaddit emarelerden anlaşıldı ki, semâvât, müteaddittir. Şeriat Sahibi de yedidir demiştir; öyle ise yedidir. Maahâzâ yedi, yetmiş, yedi yüz sayıları Arap üslûplarında kesret için kullanılır.

Arkadaş! Pek geniş bulunan Kur'ân-ı Kerîm'in hitaplarına, mânâlarına, işaretlerine dikkat edilmekle, bir âmîden tut, bir veliye kadar bütün tabakât-ı nâsa ve umum efkâr-ı âmmeye olan mürâatları, okşamaları fevkalâde hayrete, taaccübe mûciptir.

Meselâ سَبْعَ سَمٰوَاتٍ[1] kelimesinden bazı insanlar havâ-yı nesîmiyenin tabakalarını fehmetmiştir. Öbür bazı da, arzımız ile arkadaşları olan hayattar küreleri ihata eden nesîmî küreleri fehmetmiştir. Bir kısım da, seyyârât-ı seb'ayı fehmetmiştir. Bir kısmı da, manzume-i şemsiye içinde esîrin yedi tabakasını fehmetmiştir. Bir kısım da, şu bildiğimiz manzume-i şemsiye ile beraber altı tane daha manzume-i şemsiyeyi fehmetmiştir. Bir kısım da esîrin teşekkülâtı yedi tabakaya inkısam ettiğini fehmetmiştir.

Hülâsa: Her bir kısım insanlar, istidatlarına göre feyz-i Kur'ân'dan hisselerini almışlardır. Evet, Kur'ân-ı Kerîm, bütün şu mefhumlara şâmildir diyebiliriz.

---

1 Yedi gök.

Birinci cümle: هُوَ الَّذِي خَلَقَ لَكُمْ مَا فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا[1] **Bu cümlenin beş vecihle mâkabliyle irtibatı vardır**:

Birinci vecih: Evvelki âyet, vücûd ve hayat nimetlerine işarettir. Bu âyet, beka ve bekanın esbap ve levazımatına işarettir.

İkinci vecih: Kur'ân-ı Kerîm, vaktâ ki evvelki âyetle beşer için mertebelerin en yükseği olan rücûu isbat etti, sâmiin zihnine şöyle bir sual geldi: "Şu zelil insanların bu yüksek mertebeye liyâkatleri nereden gelmiştir?" Kur'ân-ı Kerîm, bu cümle ile o suali şöylece cevaplandırmıştır: "Bütün dünya dest-i itaat ve teshirine verilen insanın, elbette Hâlık'ının yanında büyük bir mevkii vardır."

Üçüncü vecih: Evvelki âyet beşer için haşir ve kıyametin vücuduna işaret etmesi, sâmice güya "Beşerin ne kıymeti vardır ki onun saadeti için kıyamet kopacak?" diye vârid olan sual, bu âyetle, "Arz bütün müştemilâtıyla istifadesi için yaratılan ve bütün envâ, itaat ve emrine verilen insan, netice-i hilkattir. Elbette ve elbette onun saadeti için kıyamet kopacaktır." diye cevaplandırılmıştır.

Dördüncü vecih: Evvelki âyet, kıyamette esbap ve vesâitin ortadan kalkmasıyla, insanın mercii yalnız Cenâb-ı Hakk'a münhasır kalacağına işaret etmiştir. Bu âyet ise, dünyada da insanın merci-i hakikîsi Cenâb-ı Hakk'a münhasır olduğunu söylüyor. Zira esbap ve vesaitin arkasında, kudretin şuâı görünür; tesir O'nundur, esbap ise perdedir.

Beşinci vecih: Evvelki âyet, saadet-i ebediyeye işarettir. Bu âyet de, saadet-i ebediyenin insana verilmesini iktiza eden ve sebep olan Cenâb-ı Hak'tan sebkat etmiş fazl ve in'âma işarettir ki, kendisine arzın müştemilâtı ihsan edilmiş insanın, elbette saadet-i ebediyeye liyâkatı vardır.

ثُمَّ اسْتَوَىٰ إِلَى السَّمَاءِ[2] : Bunun mâkabliyle cihet-i irtibatı dörttür:

Birinci cihet: Arz ve semâ, tev'em, yani ikizdirler; birbirinden ayrılmazlar. Zikirde, fikirde daima beraber dolaşıyorlar. Bu cümleden evvelki cümlede arz zikredildiği gibi, bu cümlede de semâ zikredilmiştir.

---

1 "O (Allah) ki, (size hayat vermeden önce yeryüzünü bu hayatınız için hazırladı ve) yerde ne varsa hepsini (neticede sizi, yani insan cinsini meydana getirmek ve) sizin (istifadeniz) için yarattı." (Bakara sûresi, 2/29)

2 "Bu arada (ilim, irade, kudret ve inayetini) gök tarafına yöneltti de…" (Bakara sûresi, 2/29)

İkinci cihet: Beşerin arzdan istifadesini ikmal ve itmam eden, ancak semâvâtın tanzimidir.

Üçüncü cihet: Evvelki âyet, ihsan ve fazl delillerine işaret etmiştir. Bu âyet de, kudret ve azamete işaret ediyor.

Dördüncü cihet: Bu cümle, beşerin istifadesi yalnız arza münhasır olmadığına, semâ dahi onun istifadesine teshir edildiğine işarettir.

فَسَوّٰيهُنَّ سَبْعَ سَمٰوَاتٍ[1] : **Bu cümlenin mâkabliyle irtibatı, üç çeşittir**:

1. كُنْ ile فَيَكُونُ arasındaki irtibat gibidir. Nasıl ki memurun husulü كُنْ emrine bağlıdır; semâvâtın tesviyesi de, اِسْتَوٰى 'ya bağlıdır.

2. Kudretin taallukuyla iradenin taalluku arasındaki irtibat gibidir. Yani; اِسْتَوٰى iradenin taallukuna, tesviye de kudretin taallukuna benzer bir irtibattır.

3. Netice ile mukaddime arasında bulunan irtibat gibidir. Çünkü semâvâtın tesviyesi, mukaddimesi olan اِسْتَوٰى 'ya terettüp eder.

وَهُوَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ[2] : **Bu cümle mâkabliyle iki vecihle merbuttur**:

Birinci vecih: Bu cümledeki ilm-i küllî, semâvâtın tanzim ve tesviyesine delil olduğu gibi, tanzim ve tesviyenin vücudu da ilm-i küllînin vücuduna delildir.

İkinci vecih ise: Evvelki cümle kudret-i kâmileye, bu cümle ise, küllî ve şumullü ilme delâlet eder.

Cümlelerin nüktelerini beyan edeceğiz:

هُوَ الَّذِي خَلَقَ لَكُمْ مَا فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا... الخ : Bu cümle, mâkabliyle bağlı değildir. Ancak, müste'nife olup, beş sual ile cevaplarına işarettir ki, bundan önce beyan edildiğinden tekrarına lüzum yoktur.

هُوَ الَّذِي 'deki هُوَ müptedadır. اَلَّذِي sılasıyla beraber haberdir. Bu cümlede mübteda ile haberin tarifleri tevhide işaret olduğu gibi, hasra da delâlet eder. Yani müştemilât-ı arziyenin halkı Cenâb-ı Hakk'a münhasır olduğu gibi, Hâlık'ı da yalnız Cenâb-ı Hak'tır. Bu hasr, ثُمَّ إِلَيْهِ تُرْجَعُونَ cümlesinde إِلَيْهِ 'nin takdimiyle hâsıl olan hasra delildir. Yani müştemilât-ı arziyenin halkı Cenâb-ı Hakk'a münhasır olduğu için, kıyamette merciiyet de Cenâb-ı Hakk'a münhasırdır.

---

1 "(Orada bulunan gaz bulutu halindeki unsurları) yedi gök halinde nizama koydu." (Bakara sûresi, 2/29)

2 "O, her şeyi tastamam ve hakkıyla bilendir." (Bakara sûresi, 2/29)

اَلَّذِي sılasıyla beraber haberdir. Haberin aslı ve müstehakkı, nekre olmaktır. Burada mârife olarak gelmesi, hükmün zahir ve malûm olduğuna işarettir. Yani, "Cenâb-ı Hakk'ın müştemilât-ı arziyenin Hâlık'ı olduğu malûm ve zahirdir."

Menfaat için kullanılan لَكُمْ 'deki ل eşyanın hilkaten mübah, helâl, menfaatli olarak yaratılıp, bazı ârızalardan dolayı haram olmuş olduklarına işarettir. Meselâ ağyârın malı, ismet-i şeriye için haram olmuştur.. insanın eti hürmet ve keramet için.. zehir zarar için.. lâşe eti necaset için haram olmuşlardır.

Ve kezâ, her bir şeyde bir fayda, bir menfaat olduğuna remizdir.

Ve kezâ beşer için her şeyde bir menfaati bulunduğuna remizdir. Evet, hangi şey olursa olsun, beşere bir cihetten bir istifadeyi temin eder, velev ibret almak için olsun.

Ve kezâ, arzın karnında istikbal insanlarını intizar eden pek çok rahmetin hazine ve definelerinin bulunduğuna remizdir.

لَكُمْ câr ve mecrûrunun مَا فِي الْأَرْضِ üzerine takdimi, beşere ait istifadelerin her gayeden evvel ve evlâ olduğuna işarettir.

Umumu ifade eden مَا her şeyde menfaatleri aramaya insanları terğib ve teşvik içindir. فِي الْأَرْضِ 'deki فِي'nin عَلٰى 'ya tercihi, en çok menfaatlerin arzın karnında olduğuna ve arzın karnındaki eşyanın taharrîsine insanları teşcî ettiğine işarettir.

Ve kezâ, arzın içindeki maden ve maddelerin istifade-i beşer için yaratılışı, arzın içinde henüz keşfedilemeyen anâsır ve maddelerden, tekâlif-i hayatın zahmetlerinden müstakbelin insanlarını kurtaracak bazı gıdaî vesaire maddelerin vücudu mümkün olduğuna delâlet eder.

جَمِيعًا arzdaki bazı eşyanın abes ve faydasız olduklarına ait evhamı defetmek içindir.

ثُمَّ اسْتَوٰى 'daki ثُمَّ arzın hilkatiyle semâvâtın tesviyesi arasındaki Cenâb-ı Hakk'ın ef'âl ve şuunatının silsilesine işarettir. Ve kezâ, beşere menfaat hususunda, semâvâtın tesviyesi arzın hilkatinden rütbece uzak olduğuna delâlet eder.

İ'câz ve ihtisar için, أَرَادَ أَنْ يُسَوِّيَ[1] yerinde اِسْتَوٰى denilmiştir. اِسْتَوٰى kelimesinin istimâli, burada mecazdır. Yani, hedefe kastını hasredip sağa sola bakmayanlar gibi, semâvâtın tesviyesini irade etmiştir.

إِلَى السَّمَآءِ : Bu semâdan maksat, semâvâtın maddesi olan buhardır.

فَسَوّٰيهُنَّ 'deki ف tefrîi ifade ettiğine nazaran, tesviyenin istivâya bağlanması, فَيَكُونُ[2] 'nün كُنْ[3] emrine veya kudretin taalluku iradenin taallukuna veya kazânın kadere olan terettüplerine benziyor. Ve tâkibi ifade ettiğine göre, mukadder bazı fiilere îmâdır.

Takdir-i kelâm: نَوَّعَهَا وَنَظَّمَهَا وَدَبَّرَ الْأَمْرَ بَيْنَهَا فَسَوّٰيهُنَّ... الخ 'den ibarettir. Yani, "Nevilere ayırdı, tanzim etti, aralarında lâzım gelen emirleri, tedbirleri yaptı, sonra yedi tabakaya tesviye etti."

سَوّٰى : Yani, "Muntazam, müstevi; envâı, eczaları mütesâvi olarak yarattı."

هُنَّ : Bu zamirin cem'i, semâvât olacak maddenin nevilere münkasım olduğuna işarettir.

سَبْعَ tâbiri, semâvât tabakalarının kesretine işarettir ve bu tabakaların teşekkülât-ı arziyenin edvâr-ı seb'asıyla sıfât-ı seb'aya münasebettar olduğuna îmâdır.

سَمٰوَاتٍ : Bu semâların bir kısmı, seyyarat balıklarına denizdir; bir kısmı da sabit yıldızlara mezraadır; bir kısmı da semâ çiçekleri hükmünde olan derârî yıldızlara bahçe ve bostandır.

وَهُوَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ[4] : Bu و atıf içindir. Hâlbuki burada atfın tarafeyni arasında münasebet yoktur. Öyleyse, bu münasebeti bulmak için takdire ihtiyaç vardır. Şöyle ki:

---

1 Tesviyeyi irade etti.

2 "(O, bir şeyi yaratmak isteyince sadece 'ol!' der), o da oluverir." (Bakara sûresi, 2/117; Âl-i İmran sûresi, 3/47, 59; En'âm sûresi, 6/73; Nahl sûresi, 16/40; Meryem sûresi, 19/35; Yâsîn sûresi, 36/82; Mü'min sûresi, 40/68).

3 "(O, bir şeyi yaratmak isteyince sadece) 'ol!' der, (o da oluverir)." (Bakara sûresi, 2/117; Âl-i İmran sûresi, 3/47, 59; En'âm sûresi, 6/73; Nahl sûresi, 16/40; Meryem sûresi, 19/35; Yâsîn sûresi, 36/82; Mü'min sûresi, 40/68).

4 "Allah her şeyi hakkıyla bilir." (Bakara sûresi, 2/29; ...)

وَهُوَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ[1] "Öyleyse, bu büyük ecrâmın Hâlık'ı O'dur."

وَهُوَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ "Öyle ise o ecrâmdaki sanatı tanzim, tahkim eden Odur."

İlsakı ifade eden بِكُلِّ kelimesindeki ب ilmin, malûmdan infikâk ve infisalinin mümkün olmadığına işarettir.

كُلِّ tâmimi ifade eden bir edattır. Burada ifade ettiği tâmimden hiçbir şeyin, hiçbir ferdin tahsisi ve daire-i şümûlünden ihracı yoktur. Bu itibarla مَا مِنْ عَامٍّ إِلَّا وَقَدْ خُصَّ مِنْهُ الْبَعْضُ[2] olan kaide-i külliyeyi tahsis ediyor. Çünkü kendisi bu kaidenin şümûlünden hariç kalmıştır.

شَيْءٍ : Bu kelime vacip, mümkin, mümtenia şâmildir.

عَلِيمٌ : Yani, zâtı ile ilim arasında zarurî, lüzumî sübut vardır.

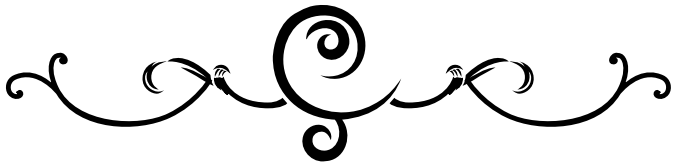

1 "Allah herşeye kâdirdir." (Mâide sûresi, 5/120; Hûd sûresi, 11/4; Rûm sûresi, 30/50; …)

2 Her umumî kâidenin bir istisnâsı vardır.

وَإِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلٰٓئِكَةِ إِنِّي جَاعِلٌ فِي الْأَرْضِ خَلِيفَةً ۖ قَالُوا
أَتَجْعَلُ فِيهَا مَنْ يُفْسِدُ فِيهَا وَيَسْفِكُ الدِّمَاءَ ۖ وَنَحْنُ نُسَبِّحُ
بِحَمْدِكَ وَنُقَدِّسُ لَكَ ۖ قَالَ إِنِّي أَعْلَمُ مَا لَا تَعْلَمُونَ[1]

Yani, "Düşün o zamanı ki; Rabbin melâikeye hitaben: 'Ben yerde bir halifeyi yaratacağım!' dedi. Melâike de: 'Yerde fesat yapacak, kan dökecek kimseleri mi yaratacaksın? Hâlbuki biz, hamdinle Seni tesbih ve takdis ediyoruz.' dediler. Rabbin de: 'Sizin bilmediğinizi Ben biliyorum.' diye onlara cevap verdi."

Arkadaş! Melâikenin vücudunu tasdik ve kabul etmek, imanın rükünlerinden biridir. Birkaç makamda bu rüknü isbat ve izah edeceğiz.

Birinci Makam

Arzın, ecrâm-ı ulviyeye nisbeten pek küçük ve süflî olduğu halde canlı mahlûkatla dolu olduğunu görüp âlemin de nizam ve intizamına dikkat eden insan, ecrâm-ı ulviyenin de o yüksek burçlarında, hayatlı sâkinleri olduğuna kat'î bir şekilde hükmeder.

Evet, o burçlarda melâikenin vücudunu kabul etmeyen adamın meseli şöyle bir adamın meseline benzer: O adam, büyük bir şehre giderken, şehrin bir kenarında pek küçük bir binaya tesadüf eder. Bakar ki insanlarla doludur. Ve arsalarına bakar ki, canlı mahlûkatla dolu. Ve gıdalarına bakar ki, nebâtât, balık vesaire gibi hayat şartları yerindedir. Sonra bakar ki, pek uzakta milyonlarca apartmanlar, köşkler var. Aralarında, uzun uzun meydanlar, tenezzühgâhlar bulunur. Fakat, o küçük binadaki insanların hayat şartları, o büyük binalarda bulunmadığından, o yüksek, müzeyyen sarayları, sakinlerden boş, hâli olduğunu itikat eder.

Melâikenin vücudunu tasdik eden adamın meseli ise şöyle bir şahsın meseli gibidir: O adam, o küçük hanenin insanlar ile dolu olduğunu görür görmez, bilâ-tereddüt, o yüksek kasırların da hayat yeri ve onlarda da onlara münasip sâkinler bulunduğuna hükmeder. Ve o yüksek kasırlara mahsus ve münasip hayat şartları vardır. Fakat oraların sâkinleri pek uzak olduklarından, görünmemeleri, yok olduklarına delâlet etmez.

---

[1] Bakara sûresi, 2/30.

Binaenaleyh, arzın zevilhayatla dolu olmasından kat'iyetle anlaşılıyor ki; bu geniş boşlukta durmakta olan semâlarda, yıldızlarda, burçlarda ve çok kısımlara münkasım ve müştemil semâvâtta, şeriatın "melâike" ile tesmiye ettiği zîhayatlar mevcuttur.

İkinci Makam

Bundan evvel isbat ve izah edildiği gibi, hayat, mevcudatın keşşafıdır, belki mevcudatın neticesidir. Binaenaleyh, bu geniş fezanın sâkinlerden ve şu yüksek semâvâtın şenliklerden hâlî olduklarının imkânı var mıdır? Evet, bütün ukalâ-yı akıl ve nakil manevî bir icmâ ve ittifakla melâikenin mânâ ve hakikatlerine hükmetmişlerdir; fakat tâbirleri çeşit çeşittir. Meselâ; Meşşâiyyûn, envâ-ı mevcudatı idare eden ruhanî mahiyet-i mücerrede ile, İşrakiyyûn ise ukûl ve erbabü'l-envâ ile, dinler dahi melekü'l-cibâl, melekü'l-bihar, melekü'l-emtar gibi tâbirlerle tâbir etmişlerdir. Hatta, akılları kör gözlerinde bulunan maddiyyûn tâifesi de, melâikenin mânâsını inkâr etmeye mecal bulamadıklarından, fıtratın namuslarına nüfuz eden kuva-yı sariye ile tâbir etmişlerdir.

Suâl: Kâinatın irtibatını, hayatını temin için, hilkatte cereyan eden namuslar, kanunlar kâfi gelmez mi?

Cevap: Senin dediğin o sâri kanunlar, namuslar, itibarî ve vehmî emirlerdir. Muayyen vücûdları, müşahhas hüviyetleri ancak onları temsil eden ve onların mâkesi bulunan ve onların yularlarını ele alan melâike ile sabit olur.

Ve kezâ, teşekkül-ü ervaha münasebeti olmayan şu camid âlem-i şehadete vücudun münhasır olmadığına, akıl ve nakil müttefikan hükmetmişlerdir. Binaenaleyh ervaha münasip ve muvâfık çok âlemlere müştemil olan âlem-i gayb, melâike ile dolu ve âlem-i şehadetin hayatına mazhardır.

Hülâsa: Melâikenin mânâ-yı hakikati, bu izah edilen emirlerden tebarüz etti. Binaenaleyh, melâikenin suretleri, eşkâlleri arasında, ukûl-u selimenin kabul ettiği vecihle, şeriatın izah ve beyan ettiği şekildir ki; melekler mükerrem abddirler, emirlere muhalefetleri yoktur ve muhtelif kısımlara münkasım ve latîf ve nuranî cisimlerdir.

Üçüncü Makam

Arkadaş! Melâike meselesi öyle meselelerdendir ki, bir cüzün sübutuyla küll sabit olur; bir ferdin vücuduyla, nevi tahakkuk eder. Zira inkâr eden küllünü inkâr eder. Binaenaleyh, zaman-ı Âdem'den şimdiye kadar bütün din

adamları her asırda icmâ ve ittifakla melâikenin vücuduna ve aralarında muhaverenin sübutuna ve müşahedelerinin tahakkukuna ve onlardan edilen rivayetlerin nakline hükmettikleri halde, melâikenin hiçbirisinin insanlara görünmediği veya vücutları hissedilmediği elbette muhâldir.

Kezâlik, beşerin akaidine karışıp hiçbir zamanda, hiçbir inkılâpta itirazlara maruz kalmayarak devam eden melâike itikadının bir hakikate, bir asla dayanmaması ve mebâdi-i zaruriyeden tevellüd etmemesi muhâldir. Herhalde beşerin bu umumî itikadı, mebâdi-i zaruriyeden neşet eden ve müşahedât-ı vâkıadan hâsıl olan ve muhtelif emarelerden tevellüd eden hadsî bir hükmün neticesidir. Evet, bu itikad-ı umumînin sebebi, kat'î bir surette manevî bir tevâtür kuvvetini veren, pek çok defalar vukua gelen melâikenin müşahedelerinden hâsıl olan zarurî ve kat'î delil ve emarelerdir. Çünkü melâike meselesi, beşerin malûmât-ı yakîniyesindendir. Eğer bunda şüphe olursa, beşerin yakîniyatında emniyet kalmaz.

Hülâsa: Ruhanîlerden bir ferdin bir zamanda vücudu tahakkuk etse, bu nev'in vücudu tahakkuk eder. Nev'in vücudu tahakkuk etse, herhalde Şeriatın beyan ettiği gibi olacaktır.

Bu âyetin, sâbık âyetle dört vecihle irtibatı vardır:

Birinci vecih: Bu âyetler, beşere verilen büyük nîmetleri tâdad ediyor. Birinci âyetle en büyük nimete işaret edilmiştir ki; beşer, hilkatin neticesidir ve arzın müştemilâtı ona teshir edilmiştir, istediği gibi tasarruf eder. Bu âyet ile de, beşerin arza hâkim ve halife kılınmış olduğuna işaret edilmiştir.

İkinci vecih: .....

Üçüncü vecih: Evvelki âyetle, canlı mahlûkatın meskenleri olan arz ve semâvâta işaret edilmiştir. Bu âyet ile de, o meskenlerin sâkinleri olan beşer ve melâikeye işaret edilmiştir. Ve kezâ o âyet hilkatin silsilesine, bu âyet ise zevi'l-ervahın silsilesine işaret etmişlerdir.

Dördüncü vecih: Evvelki âyette hilkatten maksat beşer olduğu ve Hâlık'ın yanında beşerin bir mevki sahibi bulunduğu tasrih edildiğinde sâmiin zihnine geldi ki: "Bu kadar fesat, şürûr ve kötülüğü yapan beşere bu kadar kıymet neden verildi? Cenâb-ı Hakk'a ibadet ve takdis için şu fesatçı beşerin vücuduna hikmetin iktizası ve rızası var mıdır?" Sâmiin bu vesvesesini def için şöyle bir işarette bulundu ki; Beşerin o şürûr ve fesatları, onda vedîa bırakılan sırra mukabele edemez, affolur. Ve Cenâb-ı Hak onun ibadetine muhtaç değildir. Ancak, Allâmü'l-guyûb'un ilmindeki bir hikmet içindir.

Cümlelerin arasındaki irtibata geldik:

وَإِذْ : Bu kelime, وَهُوَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ[1] cümlesine atıftır. Hâlbuki aralarında münasebet olmadığı gibi إِذْ diğer bir إِذْ 'i iktiza eder. Binaenaleyh, böyle bir takdire lüzum vardır:

إِذْ خَلَقَ مَا خَلَقَ مُنْتَظَمًا وَإِذْ قَالَ رَبُّكَ... الخ Bu takdirde, ikinci إِذْ birincisine atıf olur ve her iki cümle arasında da münasebet bulunur.

إِنِّي جَاعِلٌ فِي الْأَرْضِ خَلِيفَةً[2] : Cenâb-ı Hak, müşavere yolunu öğretmek ile beşerin hilâfetindeki hikmetin sırrını melâikeye istifsar ettirmek üzere bu cümleyi söyledi. Sâmiin zihni, üç noktayı nazara alarak harekete geçti:

1. Melâike ne dediler?

2. Taaccüple hikmeti sordular.

3. Cinlere halife olmakla beraber, beşerde de kuvve-i gadabiye ve şeheviye halkedilmiştir. Bunlar, cinlerden daha ziyade fesat yapacaklardır.

İşte Kur'ân-ı Kerîm قَالُوا أَتَجْعَلُ فِيهَا مَنْ يُفْسِدُ فِيهَا وَيَسْفِكُ الدِّمَاءَ[3] cümlesiyle o üç noktaya işaret etmiştir. Melâikenin sual-i taaccüp ve istifsarları bittikten sonra, sâmi, Cenâb-ı Hak'tan verilecek cevabı beklerken, Kur'ân-ı Kerîm, قَالَ إِنِّي أَعْلَمُ مَا لَا تَعْلَمُونَ[4] cümlesiyle cevap vermiştir. Yani, "Eşya ve ahkâm, sizin malûmâtınıza münhasır değildir. Adem-i ilminiz, onların vücuda gelmeyeceklerine sebep olamaz. Benim, beşerin hilkati hakkında bir hikmetim vardır; o hikmetin hâtırası için, fesatlarını nazara almam." ferman etmiştir.

Cümlelerin heyet ve nüktelerine geldik:

وَإِذْ قَالَ رَبُّكَ[5]... الخ : Atfı ifade eden bu و, münasebet-i atfiyenin iktizasına binaen إِذْ خَلَقَ مَا وَإِذْ قَالَ رَبُّكَ... الخ cümlesine mâtufun-aleyh olmak üzere خَلَقَ مُنْتَظَمًا cümlesinin takdirine işarettir.

---

1 "O, her şeyi tastamam ve hakkıyla bilendir." (Bakara sûresi, 2/29)

2 "Ben, yeryüzünde bir halife var kılacağım." (Bakara sûresi, 2/30)

3 "Orada bozgunculuk çıkaracak ve haksız yere cana kıyıp kan dökecek birini mi var kılacaksın?" (Bakara sûresi, 2/30)

4 "Rabbin de: 'Sizin bilmediğinizi Ben biliyorum.' diye onlara cevap verdi." (Bakara sûresi, 2/30)

5 "Düşün o zamanı ki, Rabbin melâikeye hitaben..." (Bakara sûresi, 2/30)

Ve kezâ إِذْ zaman-ı mâziyi ifade ettiği cihetle, sanki zihinleri, geçmiş zamanların silsilesine götürür veya o silsileyi bu zamana getirir, ihzar eder ki, zihinler, o zamanlarda vukua gelmiş olan hâdiseleri görsünler.

رَبُّكَ : Bu tâbir, melâikenin aleyhine bir hüccet ve bir delildir. Yani, "Allah seni terbiye etmiştir, hadd-i kemâle eriştirmiştir ve seni beşere mürşid kılmıştır ki, fesatlarını izale edesin. Demek, nev-i beşerin en büyük hasenesi sensin ki, onların mefsedetlerini setrediyorsun."

لِلْمَلٰٓئِكَةِ : Cenâb-ı Hakk'ın müşavere şeklinde melâike ile yaptığı muhavere, melâikenin beşer ile fazla bir irtibat ve alâka ve münasebetleri olduğuna işarettir. Çünkü melâikenin bir kısmı insanları hıfzediyor, bir kısmı kitabet işlerini görüyor. Demek insanlarla alâkaları ziyade olduğundan, insanların ahvâline ehemmiyet veriyorlar.

إِنِّي : Melâikenin, أَتَجْعَلُ ile yaptıkları istifhamdan anlaşılan tereddütlerini reddetmekle, meselenin azamet ve ehemmiyetine işarettir.

إِنِّي Burada ى mütekellim-i vahde ile, وَإِذْ قُلْنَا 'da mütekellim-i maalgayr zamirinin zikirlerinden şöyle bir işaret çıkıyor ki: Cenâb-ı Hakk'ın halk ve icad fiilinde vasıtanın bulunmadığına, kelâm ve hitabında vasıtaların bulunduğuna işarettir. Bu nükteye delâlet eden başka âyetler de vardır.

Ezcümle, إِنَّا أَنْزَلْنَآ إِلَيْكَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ لِتَحْكُمَ بَيْنَ النَّاسِ بِمَآ أَرٰيكَ اللّٰهُ[1] âyet-i kerîmesinde azamete delâlet eden نَا zamîr-i cem'i, vahiyde vasıtanın bulunduğuna işaret olduğu gibi, بِمَآ أَرٰيكَ اللّٰهُ[2] 'de müfred hükmünde olan lafza-yı Celâl, mânâları ilham etmekte vasıtanın bulunmadığına işarettir.

جَاعِلٌ **kelimesinin** خَالِقٌ **kelimesine tercihen zikri**:

Melâikenin medâr-ı şüphe ve mûcib-i istifsarları, halk ve icad fiili değildir. Zira vücûd, hayr-ı mahzdır. Halk, Allah'ın fiilidir; Allah'ın fiili, lâyüs'eldir. Ancak melâikeyi şüpheye dâvet eden ve istifsarlarına mûcip olan, جَعْلٌ 'dir. Yani, Cenâb-ı Hakk'ın, beşeri, arzın tamirine tahsis etmesidir.

---

1 "(Ey Rasûlüm!) Biz sana Kitabı insanlar arasında Allah'ın sana gösterdiği şekilde hükmedesin diye, kendisinde hiçbir şüphe olmayacak şekilde ve gerçeğin ta kendisi olarak indirdik." (Nisâ sûresi, 4/105)

2 "Allah'ın sana gösterdiği şekilde..." (Nisâ sûresi, 4/105)

فِي الْأَرْضِ 'deki فِي 'nin عَلٰى 'ya tercihi; beşerin yer üstünde olduğu, عَلٰى kelimesinin mânâsına muvâfık ve münasip iken, tercihen فِي 'nin zikredilmesi, beşerin bir ruh gibi arzın cesedine nefh ve nüfuz ettiğine ve beşerin ölüp inkıraz etmesiyle arzın yıkılmasına işarettir.

خَلِيفَةً : Bu tâbir, arzın, insanların hayatına elverişli şeraiti hâiz olmazdan evvel arzda idrakli bir mahlûkun bulunmuş olduğuna ve o mahlûkun hayatına, o zamandaki arzın evvelki vaziyetleri muvâfık ve müsait bulunduğuna işarettir. خَلِيفَةً tâbirinin bu mânâya delâleti, mukteza-yı hikmettir. Amma meşhur olan mânâya nazaran, o idrakli mahlûk, cinlerden bir nevi imiş; yaptıkları fesattan dolayı insanlar ile mübadele edilmişlerdir.

قَالُوا أَتَجْعَلُ فِيهَا مَنْ يُفْسِدُ فِيهَا وَيَسْفِكُ الدِّمَاءَ[1] : Bu cümle, müste'nifedir. Bu isti'naftan anlaşılıyor ki, Cenâb-ı Hakk'ın melâike ile olan hitabı, sâmii şöyle bir suale mecbur etmiştir ki: "Acaba, melâikeler komşuluklarına gelecek insanları nasıl karşılayacaklardır? Hem onlarla beraber olmaya ve komşu olmaya rızaları var mıdır? Hem fikirleri nedir?"

Kur'ân-ı Kerîm, أَتَجْعَلُ cümlesiyle o suali cevaplandırmıştır.

Suâl: قَالُوا أَتَجْعَلُ... الخ cümlesi, إِذْ قَالَ cümlesine ceza olduğuna nazaran, aralarında lüzum lâzımdır. Hâlbuki lüzum görünmüyor?

Cevap: Melâike arzın müekkelleri bulundukları cihetle arz, onların idaresinde olur. Bu itibarla, insanların arza halife kılınması hakkında melâikenin fikirlerini izhar etmek lüzumu vardır.

قَالَ – قَالُوا tâbirleri, mukavele ve muhavere şeklinde müşavere üslûbunu insanlara öğretmek içindir. Yoksa Cenâb-ı Hak, müşavereden münezzehtir.

Melâikenin أَتَجْعَلُ ile yaptıkları istifhamdan maksat, جَعْلْ 'e itiraz, جَعْلْ 'i inkâr etmek değildir. Çünkü Cenâb-ı Hakk'ın fiillerine itiraz etmeye ismetleri mânidir. Ancak جَعْلْ 'in sebebi mahfî olduğundan, taaccüple sebep ve hikmetini sormuşlardır. جَعْلْ tâbirinden anlaşılıyor ki, insanın ahvâli, vaziyetleri ne tabiatın iktizasıdır ve ne de fıtratın icabıdır; ancak bir câilin ca'li iledir.

---

1 "(Melâike de:) 'Yerde fesat yapacak, kan dökecek kimseleri mi yaratacaksın?' dediler." Bakara sûresi, 2/30.

Suâl: فِيهَا Mesafe pek kısa olduğu halde, ikinci فِيهَا 'nın zikrine ne ihtiyaç vardır?

Cevap: Birinci فِيهَا ile beşerin bir ruh gibi arza nüfuz etmesiyle arzı ihya etmesine; ikinci فِيهَا ise, beşerin fesadı dahi Azrail gibi arzın kalbine kadar pençesini sokup arzı imatesine işarettir. Demek beşer, bir taraftan arzın şifası için bir ilâç iken, diğer taraftan ölümünü intac eden bir zehirdir.

مَنْ : Beşerden kinayedir. Kinayenin tasrihe sebeb-i tercihi: Melâikenin maksadı, beşerin şahsiyeti olmayıp, ancak kendilerine sakîl, ağır gelen bir mahlûkun Allah'a isyan etmesine işarettir.

يُفْسِدُ : Fesadın "isyan"a bedel zikri, isyanlarının nizam-ı âlemin fesadına sebep olacağına işarettir. Devam ile teceddüdü ifade eden muzâri sîgasıyla fesadın zikredilmesi, melâikenin asıl istemedikleri ve inkâr ettikleri, ancak isyanlarının devam ve istimrar ile vukua geleceğine ait olduğuna işarettir. Melâike, beşerin isyanlarının devam ve istimrarını, ya Cenâb-ı Hakk'ın i'lâmıyla bilmişlerdir veya Levh-i Mahfuz'a bakıp ondan almışlardır veyahut insanlardaki kuvve-i gadabiye ve şeheviyeden anlamışlardır.

فِيهَا : Kuvve-i şeheviye ile arzda fesat hâsıl olur; kuvve-i gadabiyenin tecavüzüyle katl ve kıtâle mahal olur. Hâlbuki arz, takvâ üzerine tesis edilmiş bir mescid hükmündedir.

وَ ise, fesat ile sefk gibi iki rezileyi birbirlerine atf ve cem eder. Çünkü fesat, sefk-i dimâya sebeptir.

يَسْفِكُونَ 'nin يَقْتُلُونَ 'ye tercihen zikrinden anlaşılıyor ki, sefk, zulmen yapılan katildir. Bu ise, fesada daha münasiptir. Çünkü katlin ifade ettiği mânâ, katlin mübah kısmına da şâmildir: Cihadda veya bir cemaati kurtarmak için yapılan katiller gibi ki, bu katil, fesada münasip olmaz.

الدِّمَاءَ : Sefk kelimesinin delâlet ettiği ırâka-yı demdeki "dem"i tekiddir.

وَنَحْنُ نُسَبِّحُ بِحَمْدِكَ وَنُقَدِّسُ لَكَ[1] : Beşerin ca'lindeki hikmeti soran melâike-

[1] "Oysa biz, Sen'i hamdinle tesbih ediyor (Sen'i bütün kemal sıfatlarınla anıp övüyor, bütün hamdin Sana mahsus olduğunu ve her türlü kusurdan ve Sana yaraşmayan her sıfattan ve fiilden münezzeh bulunduğunu daima ikrar ve ilân ediyor), ayrıca, mutlak kudsiyetini izharla, kalblerimizi Sen'den başka her şeyden çeviriyoruz." (Bakara sûresi, 2/30)

ye, sanki şöyle bir itiraz vârit olmuştur: "Beşerin Allah'a yapacağı ibadet ve takdis, O'nun ca'line sebeb-i kâfi gelmez mi ki, ca'linin hikmetini soruyorsunuz?"

İşte vav-ı hâliye ile zikredilen وَنَحْنُ نُسَبِّحُ... الخ cümlesi, güya o itirazı ref etmeye işarettir.

نَحْنُ : Maâsîden mâsum melâikenin cemaatlerinden kinâyedir.

Cümlenin cümle-i ismiye şeklinde zikredilmesi, tesbihin melâikeye bir seciye olduğuna ve melâikenin tesbihata mülâzım ve müdavim olduklarına işarettir.

نُسَبِّحُ بِحَمْدِكَ : "Bizler, bütün ibadetlerin Sana mahsus olduğunu kâinata ilân ve cenab-ı ulûhiyetine lâyık olmayan şeylerden münezzeh olduğuna iman ve bütün evsâf-ı azamet ve celâl ile muttasıf olduğuna itikat ediyoruz."

وَنُقَدِّسُ لَكَ : Bu ل, ya sıladır, bir mânâyı ifade etmez veya ta'lil ve sebebiyet içindir.

Birinci ihtimale göre نُقَدِّسُكَ takdirinde olur. Yani, "Seni takdis ve tathir ediyoruz." demektir.

İkinci ihtimale nazaran, نُقَدِّسُ لِأَجْلِكَ takdirinde olur. Yani, "Biz, nefislerimizi, fiillerimizi günahlardan temizlemekle beraber, kalblerimizi mâsivândan çeviriyoruz." demektir.

Bu و ise, iki rezileyi cem ve birbirine atfeden يَسْفِكُ 'deki و 'ın aksine ve inadına olarak, biri takdis, diğeri tesbih, iki fazileti cem ve birbirine atfediyor.

قَالَ إِنِّي أَعْلَمُ مَا لَا تَعْلَمُونَ[1] : Bu cümle, melâikenin istifsarından sonra, "Acaba Cenâb-ı Hak, istifsarlarına nasıl cevap verdi ve taaccüplerini neyle izale etti? Ve beşerin onlara tercihindeki hikmet nedir?" diye sâmiin kalbine gelen suale icmalî bir cevaptır; tafsili sonra gelecektir.

إِنِّي أَعْلَمُ 'deki إِنَّ tahkiki ifade etmekle tereddüt ve şüpheyi defetmek içindir. Bu ise, müsellem olmayan nazarî hükümlerde olur. Hâlbuki burada Allah'ın, halkın bilmediklerini bilmesi müsellem ve bedihî bir hükümdür; hâşâ, melâikenin bu hükümde tereddütleri yoktur. Binaenaleyh, burada bu إِنَّ Kur'ân-ı Kerîm'in îcaz için ihtisaren icmâl ettiği birkaç cümleye işarettir.

---

1 "Rabbin de: 'Sizin bilmediğinizi Ben biliyorum.' diye onlara cevap verdi." (Bakara sûresi, 2/30)

1. Beşerdeki maslahatlar ve beşerin hayr-ı kesîre nisbeten mefsedetleri, şerr-i kalîldir; şerr-i kalîl için hayr-ı kesîri terk etmek, hikmete muhalifdir.

2. Beşerin hilâfete olan sırr-ı liyâkati, melâikece meçhul, Hâlık'ça malûmdur.

3. Beşerin onlara tercih hakkını veren hikmet, melâikece meçhuldür.

4. إِنَّ 'nin ifade ettiği tahkik, bazen sarih hükme değil, cümlenin bir kaydından istifade edilen zımnî bir hükme râci olur. Burada إِنَّ'nin tahkiki, لَا تَعْلَمُونَ kaydından istifade edilen hükm-ü zımnîye râcidir. Yani, "Sizler, muhakkak bilmiyorsunuz." Ve kezâ Allah'ın ilmi lâzım, beşerin vücudu melzumdur.

Bu cümlede ilm-i ilâhinin vücuduna delâlet eden أَعْلَمُ 'den, beşerin vücuda geleceği tebarüz eder. Çünkü أَعْلَمُ 'nün delâletine göre, ilm-i ilâhî taalluk ve tahakkuk etmiştir. Öyleyse beşerin vücudu herhalde olacaktır.

Melâikeye verilen o icmalî cevabın tahkiki hakkında إِنَّ اللهَ عَلِيمٌ حَكِيمٌ âyetinden şöyle bir izahat alınabilir ki: Cenâb-ı Hakk'ın ef'âli, hikmetlerden, maslahatlardan hâli değildir. Öyleyse mevcudat, halkın malûmâtında münhasır değildir. Öyleyse melâikenin adem-i ilimleri, beşerin adem-i vücuduna delil olamaz.

Ve kezâ, Cenâb-ı Hak, hayr-ı mahz olarak melâikeyi yaratmıştır, şerr-i mahz olarak da şeytanı yaratmıştır, hayır ve şerden mahrum olarak behâim ve hayvanâtı halketmiştir. Hikmetin iktizasına göre, hayır ve şerre kâdir ve câmi olarak dördüncü kısmı teşkil eden beşerin yaratılması da lâzımdır ki; beşerin şeheviye ve gadabiye kuvvetleri, kuvve-i akliyesine münkad ve mağlûp olursa, beşer, mücahedesinden dolayı melâikeye tefevvuk eder. Aksi halde, hayvanâttan daha aşağı olur; çünkü özrü yoktur.

وَعَلَّمَ اٰدَمَ الْأَسْمَاءَ كُلَّهَا ثُمَّ عَرَضَهُمْ عَلَى الْمَلٰٓئِكَةِ فَقَالَ أَنْبِؤُنِي بِأَسْمَاءِ هٰؤُلَاءِ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ۞ قَالُوا سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا ۖ إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ ۞ قَالَ يَا اٰدَمُ أَنْبِئْهُمْ بِأَسْمَائِهِمْ ۚ فَلَمَّا أَنْبَأَهُمْ بِأَسْمَائِهِمْ ۚ قَالَ أَلَمْ أَقُلْ لَكُمْ إِنِّي أَعْلَمُ غَيْبَ السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضِ وَأَعْلَمُ مَا تُبْدُونَ وَمَا كُنْتُمْ تَكْتُمُونَ[1]

"Cenâb-ı Hak, bütün eşyanın isimlerini Âdem'e *(aleyhisselâm)* öğretti. Sonra o eşyayı melâikeye göstererek dedi ki: 'Eğer iddianızda sadık iseniz, bunların isimlerini bana söyleyiniz.' Melâike, dediler ki: 'Seni her nekâisten tenzih ve bütün sıfât-ı kemâliye ile muttasıf olduğunu ikrar ederiz. Senin bize öğrettiğin ilimden başka bir ilmimiz yoktur; her şeyi bilici ve her kimseye liyâkatine göre ilim ve irfan ihsan edici Sen'sin.' Cenâb-ı Hak dedi ki: 'Yâ Âdem! Bunların isimlerini onlara söyle.' Vaktâ ki Âdem, isimlerini onlara söyledi, Cenâb-ı Hak dedi ki: 'Size demedim mi semâvât ve arzın gaybını bilirim ve sizin Âdem hakkında lisanla izhar ettiğinizi ve kalben gizlediğinizi bilirim.'"

Mukaddime

Bu tâlim-i esmâ meselesi, ya Hazreti Âdem'in *(aleyhisselâm)* melâikenin inkârlarına karşı mu'cizesi olup, melâikeyi inkârdan ikrara icbar etmiştir; yahut melâikenin, hilâfetine itiraz ettikleri nev-i beşerin hilâfete liyâkatini melâikeye kabul ettirmek için izhar ettiği bir mu'cizedir.

Ey arkadaş! Her şeyin Kitab-ı Mübîn'de mevcut olduğunu tasrih eden وَلَا رَطْبٍ وَلَا يَابِسٍ إِلَّا فِي كِتَابٍ مُبِينٍ[2] âyet-i kerîmesinin hükmüne göre; Kur'ân-ı Kerîm, zahiren ve bâtınen, nassen ve delâleten, remzen ve işareten, her zamanda vücuda gelmiş veya gelecek her şeyi ifade ediyor. Buna binaen, gerek enbiyânın kıssa ve hikâyeleri, gerek mu'cizeleri hakkında Kur'ân-ı Kerîm'in işârâtından fehmettiğime göre,[3(Hâşiye)] mu'cizât-ı enbiyâdan iki gaye ve hikmet takip edilmiştir.

---

1 Bakara sûresi, 2/31-33.

2 "Yaş ve kuru hiçbir şey yoktur ki açık, net bir kitapta bulunmasın." (En'âm sûresi, 6/59)

3 (Hâşiye) Eğer Müellifin, tenzilin nazmından çıkardığı letâifte şüphen varsa, ben derim ki, İbnü'l-Fârıd kitabından tefe'ül ederken şu beyit çıktı:

كَأَنَّ الْكِرَامَ الْكَاتِبِينَ تَنَزَّلُوا عَلٰى قَلْبِهِ وَحْيًا بِمَا فِي صَحِيفَتِي[1*]

Habib

*1 Sanki Kirâmen kâtibîn, yazılı bir sayfayı onun kalbine ilhâm ediyordu.

Birincisi: Nübüvvetlerini halka tasdik ve kabul ettirmektir.

İkincisi: Terakkiyât-ı maddiye için lâzım olan örnekleri nev-i beşere göstererek, o mu'cizelerin benzerlerini meydana getirmek için nev-i beşeri teşvik ve teşci etmektir. Sanki Kur'ân-ı Kerîm, enbiyânın kıssa ve hikâyeleriyle terakkiyâtın esaslarına, temellerine parmakla işaret ederek, "Ey beşer! Şu gördüğün mu'cizeler, birtakım örnek ve numûnelerdir. Telâhuk-u efkârınızla, çalışmalarınızla şu örneklerin emsâlini yapacaksınız" diye ihtar etmiştir.

Evet, mâzi, istikbalin aynasıdır; istikbalde vücuda gelecek icatlar, mâzide kurulan esas ve temeller üzerine bina edilir. Evet, şu terakkiyât-ı hâzıra, tamamıyla dinlerden alınan işaretlerden, vecizelerden hâsıl olan ilhamlar üzerine vücuda gelmişlerdir. Evet:

1. İlk saat ve sefine, mu'cize eliyle beşere verilmiştir.

2. Kâinatın ihtiva ettiği bütün nevilerin isimlerini, sıfatlarını, hâssalarını beyan zımnında beşerin telâhuk-u efkârıyla meydana gelen binlerce fünûn sayesinde, وَعَلَّمَ اٰدَمَ الْأَسْمَاءَ كُلَّهَا[1] âyetiyle işaret edilen Hazreti Âdem'in mu'cizesine mazhar olmuştur.

3. Bütün sanatların medarı olan demirin yumuşatılıp kullanılması sayesinde icad edilen bu kadar terakkiyâtla nev-i insan, وَأَلَنَّا لَهُ الْحَدِيدَ[2] âyetiyle işaret edilen Hazreti Davud'un mu'cizesine mazhardır.

4. Yine telâhuk-u efkâr ile, tayyare gibi, icad edilen terakkiyât-ı havaiye sayesinde nev-i beşer غُدُوُّهَا شَهْرٌ وَرَوَاحُهَا شَهْرٌ[3] âyetiyle sürati beyan edilen Hazreti Süleyman'ın mu'cizesine yaklaşıyor.

5. Kıraç ve kumlu yerlerden suları çıkartan santrifüj âleti, أَنِ اضْرِبْ بِعَصَاكَ الْحَجَرَ[4] âyetiyle işaret edilen Hazreti Mûsa'nın *(aleyhisselâm)* asâsından ders almıştır.

6. Tecrübeler sayesinde ve telâhuk-u efkâr ile husule gelen terakkiyât-ı tıbbiye, Hazreti İsa'nın *(aleyhisselâm)* mu'cizesinin ilhâmâtındandır.

---

1 "Ve Allah, Âdem'e bütün isimleri öğretti." (Bakara sûresi, 2/31)

2 "Ayrıca demiri ona yumuşattık (demiri şekillendirme kudreti verdik)." (Sebe sûresi, 34/10)

3 "(Rüzgârı da Süleyman'ın hizmetine sunduk;) o, sabah (herkesin normalde) bir ayda ulaştığı bir mesafeye kadar gider, aynı şekilde akşam da yine bir aylık mesafeyi kat ederek dönerdi." (Sebe sûresi, 34/12)

4 "Asânla taşa vur!" (A'râf sûresi, 7/160)

Hakikaten şu mu'cizelerle bu terakkiyât arasında pek büyük münasebet ve muvafakat vardır. Evet, dikkat eden adam, bilâ-tereddüt, o mu'cizeler bu terakkiyâta birer mikyas ve numûnelerdir diye hükmeder.

Ve kezâ, يَا نَارُ كُونِي بَرْدًا وَسَلَامًا[1] âyet-i kerîmesinin delâletine göre, Hazreti İbrahim ateşe atıldığı zaman, ateşin harareti burudete inkılâp etmesi, beşerin keşfettiği yakıcı olmayan mertebe-i nâriyeye örnek ve me'hazdir.

7. لَوْلَا أَنْ رَأَا بُرْهَانَ رَبِّهِ[2] âyet-i kerîmesinin –bir kavle göre– işaret ettiği gibi; Hazreti Yusuf'un *(aleyhisselâm)*, Kenan'da bulunan babasının timsâlini görür görmez Züleyha'dan geri çekilmesi ve kervanları Mısır'dan avdet ettiğinde Hazreti Yakub'un إِنِّي لَأَجِدُ رِيحَ يُوسُفَ[3] yani, "Ben Yusuf'un kokusunu alıyorum." demesi ve bir ifritin Hazreti Süleyman'a "Gözünü açıp yummazdan evvel Belkıs'ın tahtını getiririm." demesine işaret eden أَنَا آتِيكَ بِهِ قَبْلَ أَنْ يَرْتَدَّ إِلَيْكَ طَرْفُكَ[4] âyet-i kerîmesi, pek uzak mesafelerden celb-i savt, suret vesaire gibi beşerin keşfettiği veya edeceği icâdâta nümûne ve me'hazdirler.

8. "Hazreti Süleyman'a kuş dilini öğrettik." mânâsında عُلِّمْنَا مَنْطِقَ الطَّيْرِ[5] olan âyet-i kerîme, beşerin keşfiyatından radyo, papağan, güvercin gibi âlât ve hayvanların konuşmalarına ve mühim işlerde kullanılmasına me'hazdir.

Ve hâkezâ, beşerin henüz keşfedemediği çok mu'cizeler vardır; istikbalde yavaş yavaş keşfine muvaffak olur.

Bu âyetin nazmında dahi emsâli gibi üç vecih vardır:

Birinci Vecih

Evvelki âyetle irtibatıdır. Şöyle ki:

1. İnsanın hilkati hakkında melâikenin itirazlarına, evvelki âyette umumî, fehmi kolay, ikna edici bir cevap verilmiştir. Bu âyetle, avâm ve havassı ikna eden tafsilâtlı bir cevap verilmiştir.

---

1 "Ey ateş! İbrahim'e karşı serin ve selâmet ol!" (Enbiyâ sûresi, 21/69)

2 "(Yusuf'ta da ona karşı bir meyil uyanabilirdi,) fakat o, (iffet ve doğru davranış konusunda) Rabbisinin açık ve kesin delilini görmüştü (ve hanımdan kurtulmanın hesaplarını yapıyordu.)" (Yûsuf sûresi, 12/24)

3 Yûsuf sûresi, 12/94.

4 "Ben, onu sana daha gözünü kırpmadan getiririm!" (Neml sûresi, 27/40)

5 "(Süleyman Dâvud'a varis oldu ve) 'Ey insanlar, bize kuşların dili öğretildi.' (dedi)." (Neml sûresi, 27/16)

2. Evvelki âyette, beşerin hilâfet meselesi tasrih edilmiştir. Bu âyette ise, nev-i beşerin melâikeye karşı gösterdiği mu'cize ile, dâvâ-yı hilâfeti isbat edilmiştir.

3. Evvelki âyette, beşerin melâikeye tereccuh etmesine işaret edilmiştir. Bu âyette, tereccuhunun illetine işaret edilmiştir.

4. Beşerin arzda hilâfet-i kübrâya mazhar olmasına evvelki âyetle delâlet edilmiştir. Burada ise, bütün tecelliyata mazhar bir nüsha-yı câmia olarak gösterilmiştir. Bu da, ayrı ayrı istidatlara mâlik ve ilim ve istifadelerinin yolları çok olduğundandır. Evet, beşer, zahir ve bâtın havas ve duygularıyla, bilhassa derinliğine nihayet olmayan vicdanıyla kâinatı ihata etmiş bir kabiliyettedir.

İkinci Vecih

Cümlelerin birbiriyle irtibatlarıdır. Şöyle ki:

إِنِّي أَعْلَمُ مَا لَا تَعْلَمُونَ[2] cümlesinin mazmununu tahkik ve icmâlini tafsil ve iphamını tefsirdir. وَعَلَّمَ اٰدَمَ الْأَسْمَاءَ كُلَّهَا[1] cümlesi,

Ve kezâ, Cenâb-ı Hakk'ın arzında beşerin halife olması, Allah'ın hükümlerini icra ve kanunlarını tatbik etmesi içindir. Bu ise, tam bir ilme mütevakkıftır.

Ve kezâ, birinci âyette, kelâmın sevkiyatı iktizasınca şöyle bir takdir olacaktır: Âdem'i halketti, tesviye etti, cesedine nefh-i ruh etti, terbiye etti, sonra esmâyı tâlim etti ve hilâfete namzet kıldı. Sonra vaktâ ki Âdem'i melâikeye tercih etmekle rüçhan meselesinde ve hilâfet istihkakında ilm-i esmâ ile mümtaz kıldı; makamın iktizası üzerine, eşyayı melâikeye arz ve onlardan muarazayı talep etti; sonra melâike aczlerini hissetmekle Cenâb-ı Hakk'ın hikmetini ikrar ettiler. Kur'ân-ı Kerîm, buna işareten,

ثُمَّ عَرَضَهُمْ عَلَى الْمَلٰٓئِكَةِ فَقَالَ أَنْبِؤُنِي بِأَسْمَاءِ هٰٓؤُلَاءِ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ[3]

---

1 "Ve Allah, Âdem'e bütün isimleri öğretti." (Bakara sûresi, 2/31)

2 "(Eşya ve ahkâm sizin malûmâtınızla sınırlı değildir.) Sizin bilmediğiniz o kadar çok şey vardır ki, Ben onların hepsini bilirim. (Yeryüzünde bir halife var kılma irademle ilgili elbette pek çok hikmetler söz konusudur ve dolayısıyla yeryüzünde bir halife var olacaktır)." (Bakara sûresi, 2/30)

3 "(Allah, yeryüzünün halifesi olarak tayin buyurduğu) Âdem'e, (bu misyonu sebebiyle melekler dahil bütün yaratılmışlar üstündeki mevkiinin bir alâmeti, aynı zamanda söz konusu vazifesini yerine getirebilmesinin vasıtası olarak) bütün isimleri öğretti. Sonra, (isimleri Âdem'e öğretilen) bütün nesneleri, (insanın genel manada meleklere üstünlüğünü ve yaratılıp yeryüzüne halife kılınışındaki hikmeti bildirmek için) isimleriyle birlikte meleklere takdim buyurdu da, "Haydi, (Bana Ulûhiyet, Rubûbiyet ve Mâbûdiyetime tam yakışır ibadet, tesbih, takdis sözünüz ve yeryüzünde hilâfetin manasını idrakiniz) tam yerinde ve gerektiği gibi ise, Bana bütün bu nesneleri isimleriyle bildirin!" diye emretti." (Bakara sûresi, 2/31)

dedikten sonra, قَالُوا evvelce İblis'in enaniyet ve kibrine kanarak yaptıkları istifsardan pişman olarak [1] سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا ۖ إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ dediler.

Sonra vaktâ ki istidatlarının adem-i camiiyetinden dolayı, melâikenin aczi zahir oldu; makamın iktizası üzerine, Âdem'in iktidarının beyanı icap etti ki, muaraza tamam olsun. Bunun için, [2] قَالَ يَا آدَمُ أَنْبِئْهُمْ بِأَسْمَائِهِمْ hitabıyla Âdem'e ferman etti.

Sonra, vaktâ ki mesele tebeyyün etti ve hikmetin sırrı zahir oldu, geçen cevab-ı icmâlînin bu tafsilâta netice kılınması makamın iktizasından olduğuna binaen,

[3] قَالَ أَلَمْ أَقُلْ لَكُمْ إِنِّي أَعْلَمُ غَيْبَ السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضِ وَأَعْلَمُ مَا تُبْدُونَ وَمَا كُنْتُمْ تَكْتُمُونَ

Yani, "Sizin ketmettiğiniz şeyi bilirim."

Şu mukavele ve mükâlemeden anlaşılıyor ki, İblis'in enaniyeti, kibri, melâikeye sirayet etmiştir ve yaptıkları istifsara, bir tâifenin itirazı da karışmıştır.

Üçüncü Vecih

Cümlelerin heyet ve nükteleri:

[4] وَعَلَّمَ آدَمَ الْأَسْمَاءَ كُلَّهَا : Yani, Cenâb-ı Hak, Âdem'i *(aleyhisselâm)* bütün kemâlâtın mebâdisini tazammun eden âli bir fıtratla tasvir etmiştir ve bütün maâlînin tohumlarına mezraa olarak yüksek bir istidatla halketmiştir ve mevcudatı ihata eden ulvî bir vicdan ve ihatalı on duyguyla teçhiz etmiştir ve bu üç meziyet sayesinde, bütün hakâik-i eşyayı öğretmeye hazırlamıştır, sonra bütün esmâyı kendisine öğretmiştir. Demek bu cümlenin evvelindeki و şu mukadder olan üç cümleye işarettir.

عَلَّمَ : Bu kelimenin ihtiyar edilmesi, ilmin ulüvv-ü kadrine ve kadrinin yüksek derecesine ve hilâfete mihver olduğuna işarettir.

---

1 "Sübhansın yâ Rab! Senin bize bildirdiğinden başka ne bilebiliriz ki? Her şeyi hakkıyla bilen, her şeyi hikmetle yapan sensin." (Bakara sûresi, 2/32)

2 "(İnsanın genel manada meleklere olan üstünlüğünü daha bir tebarüz ettirmek için Allah,) "Ey Âdem! Şu nesneleri onlara isimleriyle bildir!" diye emretti." (Bakara sûresi, 2/33)

3 "Ben size, gökler ve yer (yaratılışları, yaratılışlarındaki hikmet, dünleri, bugünleri ve yarınları adına) ne saklıyor, (onlarda size ve başkalarına) gizli ne sırlar varsa Ben hepsini bilirim; siz neyi açığa vuruyor, neyi de içinizde gizli tutmakta iseniz onları da bilirim demedim mi?" buyurdu." (Bakara sûresi, 2/33)

4 "Ve Allah, Âdem'e bütün isimleri öğretti." (Bakara sûresi, 2/31)

Ve kezâ, esmânın tevkîfine, yani Şâri tarafından bildirilmiş olduğuna remizdir. Zaten esmâ ile müsemmeyât arasında takip edilen münasebât-ı vaz'iye, bunu teyid ediyor.

Ve kezâ, mu'cizenin vasıtasız Allah'ın fiili olduğuna îmâdır. Fakat felâsifeye göre harikalar, ervah-ı harikanın fiilidir.

اٰدَمَ : Hilâfeti irade edilen ve Âdem ismiyle tesmiye edilen küre-i arzın sahibi şahs-ı mâhuddur. İsminin tasrihi, teşrif ve teşhiri içindir.

اَلْأَسْمَاءَ : İsim ve sıfat ve hâsiyet gibi eşyayı birbirinden ayırıp temyiz ve tayin eden alâmet ve nişanlardır; yahut insanlar arasında münkasım olan lugatlerdir.

عَرَضَهُمْ : Arz edilen eşya olduğu halde, zamirin esmâya rücûundan, ismin ayn-ı müsemmâ olduğuna kail olan Ehl-i Sünnet'in mezhebine işarettir.

كُلَّهَا : Âdem'in melâikeden cihet-i imtiyazı ve melâikenin muarazadan sebep ve medar-ı aczi, esmânın heyet-i mecmuası olduğuna işarettir. Yoksa esmânın bir kısmını, belki kısm-ı âzamını melekler de bilirler.

ثُمَّ عَرَضَهُمْ عَلَى الْمَلٰٓئِكَةِ فَقَالَ أَنْبِؤُنِي بِأَسْمَاءِ هٰؤُلَاءِ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ[1]

ثُمَّ : Terâhî ve bu'd-u mesafeyi ifade ettiği cihetle, şöyle bir takdire işarettir. هُوَ أَكْرَمُ مِنْكُمْ وَأَحَقُّ بِالْخِلَافَةِ Yani, "Âdem sizden daha kerîm ve hilâfete daha müstehak ve lâyıktır."

عَرَضَهُمْ : Müşterilere gösterilmek üzere kumaş toplarının açılıp arz edildiği gibi, eşyanın envâı da bast edilerek enzar-ı melâikeye gösterilmiştir. Bu tâbirden şöyle bir işaret çıkıyor ki: Mevcudat, müdrik ve âlimin malıdır. İlim ile alır, isimle ahzeder, suretlerinin temessülüyle temellük eder.

---

1 "(Allah, yeryüzünün halifesi olarak tayin buyurduğu) Âdem'e, (bu misyonu sebebiyle melekler dahil bütün yaratılmışlar üstündeki mevkiinin bir alâmeti, aynı zamanda söz konusu vazifesini yerine getirebilmesinin vasıtası olarak) bütün isimleri öğretti. Sonra, (isimleri Âdem'e öğretilen) bütün nesneleri, (insanın genel manada meleklere üstünlüğünü ve yaratılıp yeryüzüne halife kılınışındaki hikmeti bildirmek için) isimleriyle birlikte meleklere takdim buyurdu da, "Haydi, (Bana Ulûhiyet, Rubûbiyet ve Mâbûdiyetime tam yakışır ibadet, tesbih, takdis sözünüz ve yeryüzünde hilâfetin manasını idrakiniz) tam yerinde ve gerektiği gibi ise, Bana bütün bu nesneleri isimleriyle bildirin!" diye emretti." (Bakara sûresi, 2/31)

هُمْ : Müzekker ve âkıllar cemaatinden kinayedir. Burada müzekkerin müennese ve âkılın gayr-i âkıla tağlib ve teşmiliyle, mecazen envâ-ı eşyaya ircâ edilmiştir. Bu itibarla, هُمْ kelimesinde bir mecaz, iki tağlib vardır. Bu mecaz ile o tağlibleri icbar eden esbap, عَرَضَ kelimesinin işaret ettiği üslûptur. Çünkü melâikeye envâ-ı eşyanın arzı, mânevî bir resm-i geçit manzarasını andırıyor. Malûm ya, resm-i geçitleri yapan, müzekker ve âkıl insanlardır. Bunun için, burada iki tağlibe ve dolayısıyla bir mecaza mecburiyet hâsıl olmuştur.

عَلٰى : Arz edilenin levh-i âlâda nakşedilen sûretler olduğuna işarettir.

سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَآ إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَاۜ إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ[1] (Hâşiye)[2]

وَاٰخِرُ دَعْوٰيهُمْ أَنِ الْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ[3]

Allah'ın avn ü inayetiyle; ümidimin, iktidarımın fevkinde şu tercümeyi iyi-kötü yaptım. Noksanları çoktur, Müellifçe ıslahları lâzımdır. Zaten onun himmetiyle bu kadarını ancak yapabildim. Yoksa, nazm-ı Kur'ân'daki îcazlı olan i'câzı, kısa ve veciz olarak beyan eden bu tefsiri sönük, kör bir fikirle tercüme etmek, Abdülmecid'in işi değildir. Yine onun fart-ı şefkatinden himmeti yetişti, ikmâline muvaffak oldum.

Müellifin küçük kardeşi ve Nur talebesi
Abdülmecid

---

1 "Sübhansın yâ Rab! Senin bize bildirdiğinden başka ne bilebiliriz ki? Her şeyi hakkıyla bilen, her şeyi hikmetle yapan sensin." (Bakara sûresi, 2/32)

2 (Hâşiye) İntihabım olmayarak, ihtiyarsız bir tarzda, âdeta umum Sözlerin ve Mektupların âhirlerinde şu âyet سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَاۜ إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ bana söylettirilmiş. Şimdi anladım ki, tefsirim de, şu âyetle hitam buluyor. Demek, inşallah, bütün Sözler, hakikî bir tefsir ve şu âyetin bahrinden birer cetveldir. En nihayet, yine o denize dökülüyorlar. Şu tefsirin hitamında, güya her Söz, mânen şu âyetten başlıyor. Demek, o zamandan beri, yirmi senedir daha şu âyeti tefsir ediyorum; bitiremedim ki tefsirin ikinci cildini yazayım.

Said Nursî

3 "Onların duaları 'Hamd âlemlerin Rabbi Allah'a mahsustur.' diye sona erer." (Yûnus sûresi, 10/10)

Ecnebî Filozofların
Kur'ân'ı Tasdiklerine Dair Şehadetleri

Bu filozofların Kur'ân hakkındaki senâlarının bir hülâsası küçük Tarihçe-i Hayat'ta ve Nur Çeşmesi Mecmuası'nda yazılmıştır.

Sana Muasır Bir Vücûd Olamadığımdan Müteessirim, Ey Muhammed *(aleyhissalâtü vesselâm)*

Prens Bismark'ın Beyanatı:

Muhtelif devirlerde, beşeriyeti idare etmek için taraf-ı lâhutîden geldiği iddia olunan bütün münzel semâvî kitapları tam ve etrafıyla tetkik ettimse de, tahrif olundukları için, hiçbirisinde aradığım hikmet ve tam isabeti göremedim. Bu kanunlar değil bir cemiyet, bir hane halkının saadetini bile temin edecek mahiyetten pek uzaktır. Lâkin Muhammedîlerin *(aleyhissalâtü vesselâm)* Kur'ân'ı, bu kayıttan âzâdedir. Ben, Kur'ân'ı her cihetten tetkik ettim, her kelimesinde büyük hikmetler gördüm. Muhammedîlerin *(aleyhissalâtü vesselâm)* düşmanları, bu kitap Muhammed'in *(aleyhissalâtü vesselâm)* zâde-i tab'ı olduğunu iddia ediyorlarsa da, en mükemmel, hatta en mütekâmil bir dimağdan böyle harikanın zuhurunu iddia etmek, hakikatlere göz kapayarak kin ve garaza âlet olmak mânâsını ifade eder ki, bu da ilim ve hikmetle kabil-i telif değildir. Ben şunu iddia ediyorum ki, Muhammed *(aleyhissalâtü vesselâm)* mümtaz bir kuvvettir. Destgâh-ı kudretin böyle ikinci bir vücudu imkân sahasına getirmesi ihtimalden uzaktır.

Sana muasır bir vücûd olamadığımdan dolayı müteessirim, ey Muhammed *(aleyhissalâtü vesselâm)!* Muallimi ve nâşiri olduğun bu kitap, Senin değildir; o lâhutîdir. Bu kitabın lahutî olduğunu inkâr etmek, mevzu ilimlerin butlanını ileri sürmek kadar gülünçtür. Bunun için, beşeriyet Senin gibi mümtaz bir kudreti bir defa görmüş, bundan sonra göremeyecektir. Ben, huzur-u mehabetinde kemâl-i hürmetle eğilirim.

Prens Bismark

En Temiz ve En Doğru Din, Müslümanlıktır

Meşhur muharrir, müsteşrik, edebiyat-ı Arabiye mütehassısı ve Kur'ân-ı Kerîm'in mütercimi Doktor Maurice (Moris) şöyle diyor:

Bizans Hıristiyanlarını, içine düştükleri bâtıl itikatlar girîvesinden, ancak Arabistan'ın Hira Dağında yükselen ses kurtarabilmiştir. İlâhî kelimeyi en ulvî makama yükselten ses, bu ses idi. Fakat Rumlar bu sesi dinleyememişlerdi. Bu ses, insanlara en temiz ve en doğru dini tâlim ediyordu. O yüksek din ki, onun hakkında, Gundö Firey Hesin gibi muhakkik bir fâzıl, şu sözleri pek haklı olarak söylüyor: "Bu dinde mukaddes sular, şâyân-ı teberrük eşya, esnâm ve azizler, yahut a'mâl-i sâlihadan mücerred imanı müfit tanıyan akideler, yahut sekerât-ı mevt esnasında nedametin bir fayda vereceğini ifade eden sözler, yahut başkaları tarafından vuku bulacak dua ve niyazların günahkârları kurtaracağına dair ifadeleri yoktur. Çünkü bu gibi akideler, onları kabul edenleri alçaltmıştır."

Zamanlar Geçtikçe, Kur'ân'ın Ulvî Sırları İnkişaf Ediyor

Doktor Maurice, Le Parler Française Roman (Löparle Franses Roman) unvanlı gazetede, Kur'ân'ın Fransızca mütercimlerinden Selman Runah'ın tenkidâtına verdiği cevapta diyor ki:

Kur'ân nedir? Her tenkidin fevkinde bir fesahat ve belâgat mu'cizesidir. Kur'ân'ın, 350 milyon müslüman'ın göğsünü haklı bir gururla kabartan meziyeti, onun, her mânâyı hüsn-ü ifade etmesi itibarıyla, münzel kitapların en mükemmeli ve ezelî olmasıdır. Hayır, daha ileri gidebiliriz:

Kur'ân, kudret-i ezeliyenin, inâyet ile insana bahşettiği kütüb-ü semâviyenin en güzelidir. Beşeriyetin refahı nokta-yı nazarından Kur'ân'ın beyanatı, Yunan felsefesinin ifâdâtından pek ziyade ulvîdir. Kur'ân, arz ve semânın Hâlık'ına hamd ve şükranla doludur. Kur'ân'ın her kelimesi, her şeyi yaratan ve her şeyi hâiz olduğu kabiliyete göre sevk ve irşad eden Zât-ı Kibriya'nın azametinde mündemiçtir.

Edebiyatla alâkadar olanlar için, Kur'ân, bir kitab-ı edeptir. Lisan mütehassısları için Kur'ân, bir elfaz hazinesidir. Şâirler için Kur'ân, bir âhenk menbaıdır. Bundan başka bu kitap, ahkâm ve fıkıh namına bir muhit-i maariftir.

Davud'un *(aleyhisselâm)* zamanından, Jan Talmus'un devrine kadar gönderilen kitapların hiçbiri, Kur'ân-ı Kerîm'in âyetleriyle muvaffakiyetli bir şekilde rekabet edememiştir. Bundan dolayıdır ki, müslümanların yüksek sınıfları, hayatın hakikatini kavramak nokta-yı nazarından ne kadar tenevvür ederlerse, o derece Kur'ân ile alâkadar oluyorlar ve ona o kadar tâzim ve hürmet gösteriyorlar.

Müslümanların Kur'ân'a hürmetleri daima tezayüd etmektedir. İslâm muharrirleri, Kur'ân âyetlerini iktibasla yazılarını süslerler ve o yazılar o âyetlerden mülhem olurlar. Müslümanlar, tahsil ve terbiye itibarıyla yükseldikçe, fikirlerini o nisbette Kur'ân'a istinat ettiriyorlar. Müslümanlar, kitaplarına âşıktırlar ve onu, kalblerinin bütün samimiyetiyle mukaddes tanırlar. Hâlbuki, kütüb-ü ilâhiyeye nâil olan diğer milletler, ne kitaplarına ehemmiyet verirler ve ne de onlara hürmet gösterirler.

Müslümanların Kur'ân'a hürmetlerinin sebebi, bu kitap pâyidar oldukça, başka bir dinî rehbere arz-ı ihtiyaç etmeyeceklerini anlamalarıdır. Filhakika, Kur'ân'ın fesahat, belâgat ve nezahet itibarıyla mümtaziyeti, müslümanları başka belâgat aramaktan vareste kılmaktadır. Edebî dehâların ve yüksek şâirlerin Kur'ân huzurunda eğildikleri bir vâkıadır. Kur'ân'ın her gün daha fazla tecelli etmekte olan güzellikleri, her gün daha fazla anlaşılan, fakat bitmeyen esrarı, şiir ve nesirde üstad olan müslümanları, üslûbunun nezahet ve ulviyeti huzurunda diz çökmeye mecbur etmektedir. Müslümanlar, Kur'ân'ı tâ rûz-u haşre kadar pâyidar kalacak kıymet biçilmez bir hazine addeylerler ve onunla pek haklı olarak iftihar ederler. Müslümanlar, Kur'ân'ı, en fasih sözlerle, en rakik mânâlarla coşan bir nehre benzetirler.

Şayet Monsieur Renaud (Mösyö Reno) İslâm âlemiyle temas etmek fırsatını elde edecek olursa, münevver ve terbiyeli müslümanların, Kur'ân'a karşı en yüksek hürmeti perverde ettiklerini ve onun evamir-i ahlâkiyesine fevkalâde riayetkâr olduklarını ve bunun haricine çıkmamaya gayret ettiklerini görürdü.

Yeni nesiller ve asrî mekteplerin mezunları da, Kur'ân'a ve müslümanlığa karşı müstehziyâne bir cümlenin sarfına tahammül etmemektedirler. Çünkü Kur'ân, iki sıfatla bu ehliyeti hâizdir.

Bunların birincisi: Bugün ellerde tedavül eden Kur'ân'ın Hazreti Muhammed'e *(aleyhissalâtü vesselâm)* vahyolunan kitabın aynı olmasıdır. Hâlbuki, İncil ile Tevrat hakkında birçok şüpheler ileri sürülmektedir.

İkincisi: Müslümanlar, Kur'ân'ı, Arapça'nın en kuvvetli muhafızı ve esasat-ı diniyenin amelî bir mahiyet almasının en kuvvetli menbaı telâkki ederler.

Binaenaleyh, Monsieur Renaud (Mösyö Reno) eserini tashih edecek olursa, bu tercümesiyle, insanları tenvir hususunda insanlığa büyük bir muavenette bulunur ve bâtıl itikatların hudutlarını tarumar etmeye hâdim olur.

Doktor Maurice

(Nur Çeşmesi'nde ve Risale-i Nur'da yazılan
bu nevi filozoflardan kırk altıncısıdır.)

Zât-ı Kibriya Hakkındaki Âyetlerin Ulviyeti ve Kur'ân'ın Kudsî Nezaheti

Mister John Davenport, "Hazreti Muhammed (aleyhissalâtü vesselâm) ve Kur'ân-ı Kerîm" unvanlı eserinde Kur'ân-ı Kerîm'den bahsederken şu sözleri söylüyor:

Kur'ân'ın sayısız hususiyetleri içinde bilhassa ikisi fevkalâde mühimdir.

1. Zât-ı Kibriya'yı ifade eden âyâtın âhengindeki ulviyettir. Kur'ân-ı Kerîm, beşerî zaaflardan herhangi birisini Zât-ı Kibriya'ya isnattan münezzehtir.

2. Kur'ân, başından sonuna kadar, gayr-i beliğ, gayr-i ahlâkî, yahut terbiyeye muhalif fikirlerden, cümlelerden ve hikâyelerden tamamen münezzehtir.

Hâlbuki bütün bu nakîsalar, Hıristiyanların ellerindeki muharref Kitab-ı Mukaddes'te mebzuliyetle vardır.

John Davenport

Kur'ân, Serapa Samimiyet ve Hakkaniyetle Doludur

Carlyle (Karlayl) şöyle diyor:

Kur'ân'ı bir kere dikkatle okursanız, onun hususiyetlerini izhara başladığını görürsünüz. Kur'ân'ın güzelliği, diğer bütün edebî eserlerin güzelliklerinden kabil-i temyizdir. Kur'ân'ın başlıca hususiyetlerinden biri, onun asliyetidir.

Benim fikir ve kanaatime göre, Kur'ân, serapa samimiyet ve hakkaniyet ile doludur. Hazreti Muhammed'in *(aleyhissalâtü vesselâm)* cihana tebliğ ettiği davet, hak ve hakikattir.

Carlyle

Müslümanlık, Tecessüd ve Teslis Akîdesini Reddeder

İngiltere'nin en meşhur ve en büyük müverrihlerinden Edward Gibbon (Edvırd Gibın) "Roma İmparatorluğu'nun İnhitat ve Sukutu" adlı eserinde şöyle diyor:

Ganj Nehri ile, Bahr-i Muhit-i Atlasî (Atlas Okyanusu) arasındaki memleketler, Kur'ân'ı, bir kanun-u esasî ve teşriî hayatın ruhu olarak tanımışlardır. Kur'ân'ın nazarında, satvetli bir hükümdarla, zavallı bir fakir arasında fark yoktur. Kur'ân, bu gibi esaslar üzerinde öyle bir teşrî vücuda getirmiştir ki, dünyada bir nazîri yoktur.

Müslümanlığın esasatı, teslisiyet ve Allah'ın tecessüdiyetini ve vahdet-i vücûd akidesini reddetmektedir. Bu mutasavvifâne akideler üç kuvvetli ulûhiyetin mevcudiyetini ve Mesih'in, Allah'ın oğlu –hâşâ– olduğunu öğretmektedir. Fakat bu akideler, ancak mutaassıp Hıristiyanları tatmin edebilir. Hâlbuki Kur'ân, bu gibi karışıklıklardan, iphamlardan âzâdedir.

Kur'ân, Allah'ın birliğine en kuvvetli delildir. Filozofane bir dimağa mâlik olan bir muvahhid, İslâmiyet'in nokta-yı nazarını kabul etmekte hiç tereddüt etmez. Müslümanlık, belki bugünkü inkişaf-ı fikrimizin seviyesinden daha yüksek bir dindir.

Edward Gibbon

Hâlık'ın Hukukuyla Mahlûkatın Hukukunu En Mükemmel Surette Ancak Müslümanlık Tarif Etmiştir

Kur'ân'ın telkin ve Hazreti Muhammed'in *(aleyhissalâtü vesselâm)* tebliğ ettiği esâsâttan mükemmel bir ahlâk mecellesi vücut bulur. Esasat-ı Kur'âniye'nin muhtelif memleketlerde insanlığa ettiği iyiliği ve ettikten sonra da Allah'a takarrub etmek isteyen insanları Cenâb-ı Hakk'a raptettiğini inkâr etmek mümkün değildir.

Hâlık'ın hukuku ile mahlûkun hukuku, ancak müslümanlık tarafından mükemmel bir surette tarif olunmuştur. Bunu yalnız müslümanlar değil, Hıristiyanlar da, Mûseviler de itiraf ediyorlar.

Marmaduke Pickthall

Kur'ân İle Kavanîn-i Tabiiye Arasında Tam Bir Âhenk Vardır

Yeni keşfiyatın veyahut ilim ve irfanın yardımıyla hallolunan, yahut halline uğraşılan mesail arasında bir mesele yoktur ki İslâmiyet'in esasâtıyla taarruz etsin. Bizim, Hıristiyanlığı, kavanîn-i tabiiye ile telif için sarfettiğimiz mesaiye mukabil, Kur'ân-ı Kerîm ve Kur'ân'ın tâlimiyle kavanîn-i tabiiye arasında tam bir âhenk görülmektedir. Kur'ân, her hürmete şâyân olan eserdir.

Levazaune (Lövazon)

Kur'ân, Bütün İyilik ve Fazilet Esaslarını Muhtevidir; İnsanı, Her Türlü Dalâletlerden Korur

Kur'ân, insanlara hukukullahı tanıtmış, mahlûkatın Hâlık'tan ne bekleyeceğini, mahlûkatın Hâlık'la münâsebâtını en sarih şekilde öğretmiştir. Kur'ân, ahlâk ve felsefenin bütün esasatını câmidir. Fazilet ve rezilet, hayır ve şer, eşyanın mahiyet-i hakikiyesi, hülâsa her mevzu Kur'ân'da ifade olunmuştur. Hikmet ve felsefenin esası olan adalet ve müsavâtı öğreten ve başkalarına iyilik etmeyi, faziletkâr olmayı talim eden esaslar, bunların hepsi Kur'ân'da vardır. Kur'ân, insanı iktisat ve itidale sevkeder, dalâletten korur, ahlâkî zaafların karanlığından çıkarır, teâli-i ahlâk nuruna ulaştırır, insanın kusurlarını, hatalarını i'tilâ ve kemâle kalbeyler.

Müsteşrik Sedio

Kur'ân, Öyle Bir Peygamber Sesidir Ki, Onu Bütün Dünya Dinleyebilir. Bu Sesin Aksi, Saraylarda, Çöllerde, Şehirlerde, Devletlerde Çınlar

Kur'ân şiir midir? Değildir. Fakat onun şiir olup olmadığını tefrik etmek müşküldür. Kur'ân, şiirden daha yüksek bir şeydir. Maamafih, Kur'ân ne tarihtir, ne tercüme-i haldir, ne de İsa'nın *(aleyhisselâm)* dağda îrad ettiği mev'ize gibi bir mecmua-yı eş'ardır. Hatta Kur'ân, ne Buda'nın telkinatı gibi bir mâba'de't-tabîiyye, yahut mantık kitabı, ne de Eflâtun'un herkese îrad ettiği nasihatler gibidir.

Bu, bir Peygamber'in sesidir. Öyle bir ses ki, onu, bütün dünya dinleyebilir. Bu sesin aksi, saraylarda, çöllerde, şehirlerde, devletlerde çınlar!.. Bu sesin

tebliğ ettiği din, evvelâ nâşirlerini bulmuş, sonra teceddüt-perver ve îmar edici bir kuvvet şeklinde tecelli etmiştir. Bu sayededir ki, Yunanistan ile Asya'nın birleşen ışığı, Avrupa'nın zulümat-âbad olan karanlıklarını yarmış ve bu hâdise, Hıristiyanlığın en karanlık devirlerini yaşadığı zaman vuku bulmuştur.

Dr. Johnson

Kur'ân'ın Cihanşümûl Hakikati: Kur'ân, Allah'ın Birliğine İnanmak Hakikat-i Kübrâsını İlân Eder

İngilizce-Arapça, Arapça-ingilizce lugatlerin muharriri Doktor City Youngest (Siti Yangest) Kur'ân hakkında şu sözleri söylüyor:

Kur'ân, insanların yed-i istifadesine geçen eserlerin en büyüklerinden biridir. Kur'ân'da, büyük bir insanın hayal ve seciyesi, en vâzıh şekilde görülmektedir. Carlyle "Kur'ân'ın ulviyeti, onun cihan-şümûl hakikatindedir." dediği zaman, şüphesiz, doğru söylemişti.

Muhammed'in *(aleyhissalâtü vesselâm)* doğruluğu, faaliyeti, hakikati taharride samimiyeti, sarsılmayan azmi, imanı, kendisini dinlemek istemeyenlere ezelî hakikati dinletmek yolundaki sebatı, bana kalırsa, onun, o cesur ve azimkâr Peygamber'in hâtem-i risalet olduğunun en kat'î ve en emin delilleridir.

Kur'ân, akaid ve ahlâkın, insanlara hidayet ve hayatta muvaffakiyet temin eden esasatın mükemmel mecellesidir. Bütün bu esasatın üssü'l-esası, âlemin bütün mukadderatını yed-i kudretinde tutan Zât-ı Kibriya'ya imandır.

Allah'ın birliğine iman etmek hakikat-i kübrâsını ilân ediyorken, Kur'ân, lisân-ı belâgatın en yükseğine ve nezahetin şâhikasına varır. Kur'ân, Allah'ın iradesine itaati, Allah'a isyanın neticelerini izah ederken, insanların muhayyilesini elektrikleyen en seyyâl lisanı kullanır. Resûl-i Kibriya'ya teselli vermek ve onu teşvik etmek, yahut halkı sair peygamberlerin *(aleyhimüsselâm)* ahvâliyle, milletlerinin âkıbetiyle korkutmak icap ettiği zaman, Kur'ân'ın lisanı, en kat'î ciddiyeti almaktadır.

Madem ki Kur'ân'ın birbirine düşman kabileleri, yekdiğeriyle mücadele eden unsurları derli toplu bir millet haline getirdiğini, onları eski fikirlerinden daha ileri bir seviyeye yükselttiğini görüyoruz; o halde, belâgat-ı Kur'âniye'nin mükemmeliyetine hükmetmeliyiz. Çünkü Kur'ân'ın bu belâgatı, vahşî kabileleri medenî bir millet haline getirmiş, dünyanın eski tarihine yeni bir kuvvet

ilâve etmiştir. Zaman ve mekân itibarıyla birbirinden çok uzak oldukları gibi, fikrî inkişaf itibarıyla da birbirinden çok farklı insanlara harikulâde bir hassasiyet ilham eden ve muhalefeti hayrete ve istihsana kalbeden Kur'ân, en şâyan-ı hayret eser tanınmaya lâyıktır. Kur'ân, beşerin mukadderatıyla meşgul âlimler için tetebbua şayan en faydalı mevzu sayılır.

Doktor City Youngest

Kur'ân'ın Lisanı, Nezahet Ve Belâgat İtibarıyla Nazirsizdir. Kur'ân, Bizatihî Muhteşem Bir Mu'cizedir

Kur'ân'ın mutaassıp münekkidi ve mütercimi Corselle (Korsel) diyor ki:

Kur'ân, Arapça'nın en mükemmel ve pek mevsuk bir eseridir. Müslümanların itikadı veçhile bir insan kalemi, bu i'câzkâr eseri vücuda getiremez. Kur'ân, bizatihî daimî bir mu'cizedir; hem öyle bir mu'cize ki, ölüleri diriltmekten daha yüksektir. Bu mukaddes kitabın ta kendisi, menşeinin semâvî olduğunu isbata kâfidir. Muhammed *(aleyhissalâtü vesselâm)*, bu mu'cizeye istinaden, bir peygamber olarak tanınmasını istemiştir. Arabistan'ın çıplak ve kısır çöllerini aydınlatan, şair ve hatiplere meydan okuyan Kur'ân, bir âyetine bir nazire istemiş; hiçbir kimse bu tahaddîye karşı gelememişti. Burada yalnız bir misal irad ederek, bütün büyük adamların Kur'ân'ın belâgatına baş eğdiklerini göstermek isterim.

Hazreti Muhammed'in *(aleyhissalâtü vesselâm)* zamanında, Arabistan şâirlerinin şehriyarı, şair Lebid idi. Lebid, muallâkattan birinin nâzımıdır. O zaman putperest olan Lebid, Kur'ân'ın belâgatı karşısında lâl kalmış, bu belâgatı en güzel sözlerle ifade etmişti. Kur'ân'ın belâgatı karşısında hayran kalan Lebid, müslümanlığı kabul etmiş, Kur'ân'ın ancak bir Peygamber lisanından duyulacağını söylemiştir.

Kur'ân'ın lisanı, beliğ ve harikulâde seyyâldir. Cenâb-ı Hakk'ın şan ve celâletini, azamet sıfatlarını ifade eden âyetlerin ekserîsi, müstesna bir güzelliği hâizdir. Kur'ân'ı bîtarafane tercümeye gayret ettimse de, kârilerim, Kur'ân'ın metnini sadakatkârâne bir ifadeye muvaffak olamadığımı göreceklerdir. Bu kusuruma rağmen, kâriler tercümemde bahis mevzuu ettiğim muhteşem âyetlerin birçoklarını okuyacaklardır.

Corselle

Kur'ân, Beşeriyete İlâhî Bir Lütuftur. Kur'ân, Muzaffer Cumhuriyetler Meydana Getirmiştir

Kur'ân âyetlerini nüzûl tarihine göre tercüme ve tertip eden İngiltere'nin en mutaassıp papazlarından Rodwell (Radvel), şu hakikatleri itiraf ediyor:

Kur'ân, Arabistan'ın basit bedevîlerini öyle bir istihaleye uğratmıştır ki, bunların âdeta meşhur olduklarını zannedersiniz. Hıristiyanların telâkkisine göre Kur'ân'ın nâzil olmuş bir kitap olduğunu söyleyecek olsak bile, Kur'ân putperestliği imha; Allah'ın vahdâniyet akîdesini tesis; cinlere, perilere, taşlara ibadeti ilga; çocukları diri diri gömmek gibi vahşi âdetleri[1] izale; bütün hurafeleri istîsal; taaddüd-ü zevcatı tahdit ile, bütün Araplar için ilâhî lütuf ve nimet olmuştur.

Kur'ân bütün kâinatı yaratan, gizli ve âşikâr her şeyi bilen Kadîr-i Mutlak sıfatıyla Zât-ı Kibriya'yı takdis ve tebcil ettiğinden, her sitâyişe şayandır. Kur'ân'ın ifadesi veciz ve mücmel olmakla beraber, en derin hakikati, en kuvvetli ve mülhem hikmeti takrir eden elfaz ile söylemiştir. Kur'ân, devamlı memleketler değilse de, muzaffer cumhuriyetler vücuda getirmeye hâdim olacak esasları muhtevi olduğunu isbat etmiştir. Kur'ân'ın esaslarıyladır ki, fakr ve sefaletleri ancak cehaletleriyle kabil-i kıyas olan, susuz ve çıplak bir yarımadanın sekenesi, yeni bir dinin hararetli ve samimî sâlikleri olmuşlar, devletler kurmuşlar, şehirler inşâ etmişlerdir. Filhakika müslümanların heybetidir ki, Füstat, Bağdat, Kurtuba, Delhi, bütün Hıristiyan Avrupa'yı titreten bir azamet ve haşmet ihraz etmişlerdir.

Rodwell

Müslümanlık, Dünyanın Kıvamı Olan Bir Dindir; Cihan Medeniyetinin İstinad Ettiği Temelleri Muhtevidir

Fransa'nın en maruf müsteşriklerinden Gaston Care (Gaston Kar), 1913 senesinde Le Figaro Gazetesinde, yeryüzünden müslümanlık kalkacak olursa, müsalemetin muhafazasına imkân olup olmadığı hakkında

---

[1] Bkz.: En'âm sûresi, 6/140, 151; Nahl sûresi, 16/58-59; İsrâ sûresi, 17/31; Tekvir sûresi, 81/8-9. Ayrıca bkz.: Dârimî, *mukaddime* 1.

makaleler silsilesi yazmış ve o zaman bu makaleler Şark gazeteleri tarafından tercüme olunmuştu. Fransız müsteşriki diyor ki:

Yüz milyonlarca insanın dini olan müslümanlık, bütün sâliklerine nazaran, dünyanın kıvamı olan bir dindir. Bu aklî dinin menbaı ve düsturu olan Kur'ân, cihan medeniyetinin istinad ettiği temelleri muhtevidir. O kadar ki, bu medeniyetin, İslâmiyet tarafından neşrolunan esasların imtizacından vücut bulduğunu söyleyebiliriz.

Filhakika, bu âlî din, Avrupa'ya, dünyanın imarkârâne inkişafı için lâzım olan en esaslı kaynakları temin etmiştir. İslâmiyet'in bu fâikiyetini teslim ederek, ona medyun olduğumuz şükranı tanımıyorsak da, hakikatin bu merkezde olduğunda şek ve şüphe yoktur.

Fransız muharriri, daha sonra, Kur'ân'ın umumî müsalemeti muhafaza hususundaki hizmetini bahis mevzuu ederek diyor ki:

İslâmiyet, yeryüzünden kalkacak ve bu suretle hiçbir müslüman kalmayacak olursa, barışı devam ettirmeye imkân kalır mı? Hayır… Buna imkân yoktur!..

Gaston Care

Kur'ân Bütün Dinî Kitaplara Fâiktir

Alman âlimlerinden ve müsteşriklerinden Jochahim du Rulpp (Yoahim Dü Raf) Kur'ân'ın sıhhate verdiği ehemmiyetten bahsederken şu sözleri söylüyor:

İslâmiyet'in, şimdiye kadar Avrupa muharrirlerinden hiçbirinin nazar-ı dikkatini celbetmeyen bir safhasını bahis mevzuu etmek istiyorum. İslâmiyet'in bu safhası, onun sıhhati muhafaza için vuku bulan emirleridir. Evvelâ şunu itiraf etmek lâzımdır: Kur'ân, bu nokta-yı nazardan bütün dinî kitaplara fâiktir. Kur'ân'ın tarif ettiği basit, fakat mükemmel sıhhî kaideleri nazar-ı dikkate alırsak, bu mukaddes kitap sayesinde, bütün dünyanın bazı kısımlarıyla, haşerat mahşeri olan Asya'nın müthiş bir tehlike olmaktan kurtulduğunu görürüz. Müslümanlık nezafeti, temizliği, nezaheti bütün sâliklerine farzetmekle, birçok tahripkâr mikropları imha etmiştir.

Jochahim

Kur'ân Âyetleri İslâmiyet'in Muhteşem Bünyesinde Altın Bir Kordon Gibi İşlenmiştir

Sembires Encyclopedia namıyla intişar eden İngilizce muhitü'l-maarifte, müslümanlıktan şu suretle bahsolunmaktadır:

İslâm Peygamberi'nin seciyesini aydınlatan Kur'ân âyetleri, son derece mükemmel ve son derece müessirdir. Bu kısım âyetler, müslümanlığın ahlâkî kaidelerini ifade eder. Fakat bu kaideler, bir-iki sûreye münhasır değildir. Bu âyetler, İslâmiyet'in muhteşem bünyanında, altından bir kordon gibi işlenmiştir. İnsafsızlık, yalancılık, hırs, israf, fuhuş, hıyanet, gıybet, bunların hepsi Kur'ân tarafından en şiddetli surette takbih olunmuş ve bunlar reziletin tâ kendisi tanınmıştı.

Diğer taraftan, hüsn-ü niyet sahibi olmak, başkalarına iyilik etmek, iffet, haya, müsamaha, sabır ve tahammül, iktisat, doğruluk, istikamet, sulhperverlik, hakperestlik, her şeyden fazla Cenâb-ı Hakk'a itimat ve tevekkül, Allah'a itaat… Müslümanlık nazarında hakikî iman esasları ve hakikî bir müminin başlıca sıfatları olarak gösterilmiştir.

Resûl-i Ekrem İdrak ve Şuur Timsâlidir

Profesör Edward Monte, "Hıristiyanlığın İntişarı ve Hasmı Olan Müslümanlar" unvanlı eserinin 17 ve 18'inci sayfalarında diyor ki:

Rasyonalizm, yani "akliye" kelimesinin müfâdını ve tarihî ehemmiyetini tevsi edebilirsek, müslümanlığın aklî bir din olduğunu söyleyebiliriz. Akıl ve mantık mısdâkıyla akaid-i diniyeyi muhakeme eden mektep, rasyonalizm kelimesinin, İslâmiyet'e tamamıyla mutâbık olduğunu teslim etmekte tereddüt etmez.

Resûl-i Ekrem şuur ve idrak timsâli olduğu, dimağının iman ışıkları ve kâmil bir yakîn ile pür-nur olduğu muhakkaktır. Resûl-i Ekrem, muasırlarını aynı heyecanla alevlemiş, bu sıfatlarla teçhiz etmiştir. Hazreti Muhammed *(aleyhissalâtü vesselâm)*, başarmak istediği ıslahatı, ilâhî bir vahiy olarak takdim etmiştir. Bu, ilâhî bir vahiydir. Hazreti Muhammed'in *(aleyhissalâtü vesselâm)* dini ise, akıl kaidelerinin ilhamlarına tamamıyla muvâfıktır.

Ehl-i İslâm'a göre İslâmiyet'in esas akaidi, şu suretle hülâsa olunabilir:

Allah birdir; Muhammed *(aleyhissalâtü vesselâm)* O'nun Peygamberidir. Filhakika, İslâmiyet'in esaslarını sükûnetle ve derin bir teemmülle tetkik ettiğimiz zaman, bunların, Allah'ın birliğine ve Muhammed'in *(aleyhissalâtü vesselâm)* risaletine, sonra haşir ve neşre ve itikada müntehi olduklarını görürüz. Bizzat dinin esasları tanınan bu iki akide, bütün dindar insanlarca akıl ve mantığa müstenid telâkki olunmakta ve bunlar Kur'ân'ın akidelerinin hülâsası bulunmaktadır.

Kur'ân'ın ifadesindeki sadelik ve berraklık, müslümanlığın intişar ve i'tilâsını bilâ-tevakkuf temâdi ettiren sâik kuvvet olmuştur. Resûl-i İslâm tarafından tebliğ olunan mukaddes talimatın cihanşümûl terakkisine rağmen, müslümanların ilham kaynağı ve en kuvvetli ilticagâhı Kur'ân olmuştur. En takdiskâr ve kanaat-bahş bir lisanla, başka bir kitab-ı münzelin tefevvuk edemeyeceği bir ifade ile takrir eden kitap, Kur'ân'dır. Bu kadar mükemmel ve esrarengiz, her insanın tetkikine bu kadar açık olan bir din, muhakkak, insanları kendisine meclûb eden i'câzkâr kudreti hâizdir. Müslümanlığın bu kudreti hâiz olduğunda şüphe yoktur.

Edward Monte

Birkaç Defa Beraat Kazanan Risale-i Nur'un Bir Kaç Vilâyette Haksız Müsaderesine Dair, Nur'un Yüksek Bir Talebesinin Mahkemesindeki Müdafaasından Bir Parçadır

(Bu müdafaa, bir takriz olarak buraya ilhakı münasip görülerek dercedilmiştir.)

Diyarbakır Sulh Ceza Mahkemesi Yüksek Makamına,

Mahkeme-i âdilenizin huzuruna çıkmaktan fevkalâde memnunum.

Âdil mahkemeler; Kâinat Hâlıkı'nın Hak isminin, Âdil isminin ve daha çok esmâ-yı ilâhiyenin tecelligâhıdır. Hak nâmına hükmeden, Âdil-i Mutlak hesabına adalet eden ve hakikî, İslâmî bir adâlet olan kürsî-i muallâ ne yüksektir, ne mübecceldir!.. Hak tanımaz mağrur zâlimleri huzurunda serfürû ettiren, haksızları hakkı teslime icbar eden âdil mahkemeler, en yüksek tebcile ve en âli ihtirama sezâdırlar.

Zulüm ve gadir ile hukuku ihlâl edilmiş, haysiyet ve şerefi pâyimal edilmiş mazlumların, huzurunda ahz-ı mevki ile tazallum-u hâl eden bîçarelerin şu dünya-yı fânide ihkak-ı hak için mesned-i re'sleri, mahkemelerdir. Şu halde, ne şeref-bahş bir taht-ı âlîdir ki; mazlûmlara melce ve penah, zalimlere de hüsran ve tebah oluyor.

İnsanların ebrârını da, eşrârını da cem eden huzur-u mehâkim, öyle korkulacak bir yer değildir. Belki muhabbete, hürmete lâyıktır.

Sultanlarla köleleri, asilzadelerle âhâd-ı nâsı müsâvi tutan şu makam, saltanattan da mübecceldir. Hususuyla, bütün âlem-i insaniyete devirlerin, asırların akışı boyunca adâlet dersini veren İslâm mahkemeleri; akvâm-ı sâirenin engizisyonlarına mukabil, adâlet nurunu bîçâre beşerin kara sayfasına haşmetle aksettirmiştir. Adliye ve adâlet tarihimiz, bunun binlerle misaline şahittir.

Ezcümle; bu mübarek, adâletli mahkemenin huzurunda iftiharla arz etmek isterim ki; meşhur İslâm seyyahı ve tarihçisi Evliya Çelebi, Seyahatnâme'sinde diyor ki: "İlk İstanbul kadısı (hâkimi) olan Hızır Bey Çelebi'nin huzurunda, Haşmetli Padişah Fâtih ile bir Rum mimarı arasında şöyle bir muhakeme cereyan eder:

Büyük bir âbidenin inşâsında kullanılacak iki mermer sütunu Fâtih, bir Rum mimarına teslim eder. Mimar da, Fâtih'in arzusunun hilâfına olarak, bu sütunları üçer arşın kesip kısaltır. Fâtih, cezaen, Rum mimarının elini kestirir. Rum mimarı da, Fâtih aleyhine dâvâ açar. Bunun üzerine mahkemeye celbedilen Büyük Padişah, baş köşeye geçmek istemiş. Birdenbire, hâkimin şu ihtarıyla karşılaşmış:

"Oturma beyim! Hasmınla mürâfaa-yı şer'î olacaksın; ayakta beraber dur!"

Hızır Bey Çelebi; bu koca şanlı Padişah-ı maznûna, haksız el kestirdiği için, kendisinin de kısasa tâbi olduğunu ve elinin kesileceğini bildirir.

Fakat, mimar kısası istemediği için, Büyük Fâtih, günde on altın tazminata mahkûm olur ve hatta kısastan kurtulduğu için, bu tazminatı kendiliğinden yirmi altına çıkarır.

İslâm mahkemesinin adâletinin şanlı misallerinden biri olan şu misal, bize en haşmetli hükümdarlarla en âciz fertlerin huzur-u mehâkimde müsavî olduğunu gösteriyor.

İşte ben de bugün, Fâtih kadar şanlı, kahraman İslâm hâkimi Hızır Bey Çelebi'nin makamının mümessili olan ve hakikî adâlet-i Kur'âniye'yi esas tutan bir makamın yerinde bulunan bir mahkemenin huzurunda bulunuyorum. Bütün kalbimi huzur ve sürura kalbeden memnuniyetim budur.

Kahraman ecdadımızın bu kadar ulviyetinin sırrı; kalblerinde Allah korkusunun mevcudiyetiyle, Kur'ân nurunun ve nihayetsiz feyzinin ruhlarında yerleşmiş olması ve kudsî hakâike karşı sonsuz ve nihayetsiz derecede merbutiyetleridir. O mübarek ecdattan bize tevarüs eden, Allah ve Kur'ân için akıttıkları kudsî kanlarının hâlen eserleri bulunan bu yurtta ve aziz canlarını feda ettikleri şu memlekette: "Kur'ân'ın kudsî hakikatlerine hizmet ediyor, Kur'ân'ın tefsirini okuyor, evinde bulunduruyor." kaydıyla mahkemenin huzuruna sevkedildim.

Evet muhakememiz şahsımla alâkadar olmaktan ziyade, Risale-i Nur'un muhakemesidir. Risale-i Nur ise, Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan'ın semâvî ve kudsî hakâikinin tereşşuhâtı olmak hasebiyle, o yüksek eserlerdeki kıymet, doğrudan doğruya Kur'ân'a âittir. Şu halde, muhakeme de Kur'ân'ın muhakemesidir. Ehl-i Tevhid'in kitabı olan kelâmullah bütün âyât ve beyyinatıyla Hâlık-ı kâinat'ın vahdâniyetini ve ehadiyetini ilân ediyor.

Kur'ân'ın ehl-i ukûlü hayrette bırakan i'câzı, belâgat ve fesahati, nihayet derecedeki yüksek üslûbu, selâset-i beyanı, elhâsıl sonsuz bedayi' ve camiiyeti

ile ins ve cinnin kıyamete kadar gelecek ihtiyacâtına ekmeliyetle kâfi gelmesi, dünya ve âhiret saadetinin rehberi bulunması ve bütün asırlardaki tabakât-ı beşere hitap etmesi ve kâinat Hâlıkı'nın marziyatını kullarına bildirecek âyât ve beyyinatı tefsir ve izah edecek mütehassıs ehl-i ilmin bulunması zaruretine binaen her asırda gelen binler müdakkik ehl-i ilim, yüz binlerle Kur'ân tefsirlerini meydana getirmişler; bütün asırları Kur'ân'ın nuruyla ışıklandırmışlardır.

İşte Risale-i Nur da; bu asırda Kur'ân'ın feyziyle vücut bulan, beşerin tekemmülâtına uygun olarak Kur'ân'ın gösterdiği mu'cizeli hakikatlerin, bu tekâmül ile sâha-yı fiile konulduğunu bildiren ve asrın idrakine hitap eden gayet kudsî bir tefsirdir. Kur'ân baştanbaşa tevhid-i ilâhîyi ilân ediyor. Risale-i Nur da, iman-ı billâh'ı gösteren ve hakâik-i imaniyeyi ders veren âyetleri tefsir ediyor.

İşte muhakemenin asıl mevzuu budur.

Otuz seneden beri gizli din düşmanlarının, komünistlerin ve masonların tahrikatıyla Risale-i Nur şâkirtleri, birçok mahkemelere sevkedilmişler. Âdil mahkemeler de, o hâin, gizli din ve Kur'ân düşmanlarının ettikleri iftiraları inceden inceye tetkik etmişler, "Bunlarda bir suç yok; kitaplar ise, faydalı kitaplardır." diyerek, çok mahkemeler beraatla neticelenmişlerdir.

Temyiz mahkemesi de, üç defa mahkemelerin beraat kararını tasdik etmiş. Hüküm kaziyye-i muhkeme haline geldiği halde, memleketi umumî bir dinsizliğe sürüklemek için perde arkasındaki din düşmanları; faaliyetlerini mütemadiyen tazelemişler, sükûn ve âsâyişe pek çok muhtaç olan memleketimizi bu cihetten zaafa uğratmak için adliyeleri, mahkemeleri daima hâinâne tertiplerle meşgul etmişlerdir.

Evvelce şifahen dahi arz ettiğim vecihle; Selef-i Salihîn'in bıraktığı kudsî tefsirler iki kısımdır: Bir kısmı, ahkâma dâir tefsirlerdir. Diğer bir kısmı da, âyât-ı Kur'âniye'nin hikmetlerini ve iman hakikatlerini tefsir ve izah ederler. Selef-i Sâlihînin bu türlü tefsirleri çoktur. Hususan Gavs-ı Âzam Şâh-ı Geylânî, İmam Gazalî, Muhyiddîn-i Arabî, İmam Rabbânî gibi zevat-ı kiramın eserleri, bu kısım tefsirlerdir. Bilhassa Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî Hazretleri'nin Mesnevî-i Şerifi de bu tarz bir nevi manevî tefsirdir. İşte Risale-i Nur, bu tarz tefsîrlerin en yükseği, en mümtazı ve en müstesnâsıdır. İşte madem bu tarz tefsirler mütedavildir, kimse ilişmiyor, Risale-i Nur'a da ilişmemek lâzımdır. İlişenler, Kur'ân'a ve ecdada düşmanlıklarından ilişirler.

Risale-i Nur, erkân-ı imaniyeyi ve âyât-ı Kur'âniye'yi tefsir ederek öyle bir tarzda beyan eder ki; hiçbir münkir, hiçbir dinsiz, o hakikatleri inkâr edemez.

Hem riyâzî bir katiyetle isbat eder, göze gösterir, aklı doyurur, letâifi kandırır; artık hiçbir imanî ve Kur'ânî hakikati inkâra mecal kalmaz. Bundan dolayıdır ki; dinsizler, komünistler, bu memlekette Risale-i Nur varken mel'unâne fikirlerini sâha-yı tatbike koyamadıklarından ve bir manevî bekçi gibi Risale-i Nur daima karşılarına çıktığından, Risale-i Nur'un her vecihle neşrine sed çekmeyi gaye edinmişlerdir.

Risale-i Nur, tahkikî iman dersleri verir. Şâkirtlerini her türlü fenalıktan alıkoyar. Kalblere doğruluk aşılar. Onu hakkıyla anlayan artık fenalık yapamaz. Onun içindir ki, bugün memleketin her tarafındaki Risale-i Nur talebeleri, asâyişin manevî muhafızı hükmündedirler. Şimdiye kadar hiçbir hakikî Nur talebesinde âsâyişe münâfi bir hareket görülmemiş, âdeta Nur talebeleri zabıtanın manevî yardımcısı olmuşlardır. Risale-i Nur talebelerinin rızâ-yı ilâhîden başka, a'mâl-i uhreviyeye müteveccih olmaktan gayri düşünceleri yoktur. Şu halde, Risale-i Nur'a garazkâr tertipler hazırlayanlar, perde arkasındaki malûm din düşmanlarından başka kimse değildir.

Yukarıdaki mâruzatımızda birçok mahkemelerin beraat kararlarının mevcudiyetini arz etmiştim. Elde edebildiğim tarih ve numaralarını beyan ederek, o âdil ve yüksek mahkemelere milyonlar Nur Şâkirtleri nâmına minnettarlığımızı bildirmek isterim:

Umum Risalelerin beraat ve iadesi hakkında Denizli Ağır Ceza Mahkemesi'nin 15/Haziran/1944 tarihli beraat kararıyla, İstanbul Eminönü Ağır Ceza Mahkemesi'nin 1953 tarih ve 1951/137 esas ve 27/952 kararıyla ki; geçen celsede Sebilürreşad Gazetesi'nin takdim ettiğim nüshasında bildirilen beraat kararıdır. Ayrıca mahkeme-i âlinize sûret-i mahsusada arz ve takdim ettiğim Asâ-yı Mûsâ dahil umum Risale-i Nur Külliyatı'nın Mersin Ağır Ceza Mahkemesi'nin 17/1954 esas 421/954 karar ve 9/4/954 tarihli beraat kararının mevcudiyetleri; mahkemelerin temininde olarak hiçbir elin Risale-i Nur'a ilişmemesini tazammun ettiği halde, mestur düşmanların hainâne faaliyetleriyle bu sefer de tahsisen Asâ-yı Mûsâ kastedilerek âdil ve yüksek mahkemeye gelmiş bulunuyoruz.

Risale-i Nur, iman-ı billâh ile tevhidi; en yüksek derecede, aynelyakîn ve hakkalyakîn bir sûrette göze gösterip bütün letâifi âzamî derecede doyurmasıyla imanı taklidden kurtarıp, derece-i tahkike yükseltir. Asâ-yı Mûsâ'da ise, bu ulvî ve kudsî iman dersi, en parlak bir sûrette, hem görülmemiş ihtişam ile isbat edildiğinden, yüz otuz cilde yaklaşan Risale-i Nur tefsirinin âdeta hülâsası hükmündedir.

Bütün semâvî kitapların ve bütün peygamberlerin en büyük dâvâsı, Hâlık-ı kâinat'ın ulûhiyet ve vahdâniyetini ilândır. Kur'ân, baştanbaşa Tevhid'i gösterir. İşte Asâ-yı Mûsâ da; müslümanlara ve umum beşeriyete Cenâb-ı Hakk'ın birliğini ve delâil-i vahdâniyetini güneş gibi göstermesinden, en büyük bir mütefekkir ile bir dinsizi ve bir filozofu hakâik-i imaniyeyi tasdike mecbur ettiği gibi, en âmî bir adamın da en yüksek hakikatleri, en büyük bir suhûletle anlamasını temin eden, tevhidi gösteren, âyât-ı Kur'âniye'nin en kudsî bir tefsiridir.

Aynen ismi gibidir. Nasıl ki Mûsâ *(aleyhisselâm)*, elindeki asâsıyla kara taşlardan, çorak vadilerden, ateş fışkıran çöllerden âb-ı hayatı fışkırttığı gibi, Asâ-yı Mûsâ da, vahdâniyet-i ilâhiyeyi isbat etmesiyle dünya ve âhiret âlemlerini ziyadar edecek Tevhid nurlarını fışkırtıyor; taş gibi kalpleri, mum gibi eritiyor; şevki ile gönülleri teshir ediyor.

Hem madem mahkemelerin beraati mevcut ve vicdan hürriyeti var ve hiçbir memlekette ilim ile iştigal edenlere ilişilmiyor; şu halde, ûlum-u evvelîn ve âhirîni câmi olan Risale-i Nur'a da ilişilmemek lâzımdır.

Risale-i Nur yurdun âsâyişine, sükûn ve selâmetine hizmet ettiğine delil; milyonlar talebelerinin hiçbirisinde bir vakanın görülmemiş olmasıyla beraber, hepsinin de nâmuskârâne faaliyetleriyle müstakîm görülmeleridir. Risale-i Nur Külliyatı, Asâ-yı Mûsâ ile birlikte kütüphane-i mesâimin harîminden alınması ile, her türlü suç unsurunun mevcudiyetini bizzat ref'eder. Zira her münevver adam, kütüphanesinde her nevi kitabı bulundurur, okur, tetkik eder. Mel'unâne fikirleri neşreden ve anarşistliği telkin eden kitaplar bile kütüphanelerde açıkça tetkike tâbidir.

Hülâsa: Risale-i Nur, Kur'ân'ın bu asırda en yüksek ve en kudsî bir tefsiridir. Hakikatleri semâvîdir, Kur'ânîdir. O halde Kur'ân okundukça, o da okunacaktır. Risale-i Nur, mücevherât-ı Kur'âniye hakikatlerinin sergisidir, pazarıdır. Bu ulvî pazarda herkes istediği gibi ticaret yapar. Uhrevî, mânevî zenginliklere mazhariyeti temin eder.

Bu kadar maruzatımızla ifade etmek istedim ki: Maksadımız, imanımızı kurtarmaktır, imana hizmettir, Kur'ân'a hizmettir. Âhirete müteveccih olan bir hâl ise, hiçbir günâ suç mevzuu olamaz. Mütemadiyen şikâyette bulunduğumuz o gizli din düşmanları, türlü türlü entrikalarla, tertiplerle, iz'açlarla bizleri bu kudsî vazifeden menetmeye uğraşmaktadırlar. Bizler ise bu kudsî yolda Kur'ân ve iman için her şeyimizi fedaya seve seve hazırız.

Değil dünyevî ıztıraplar, cehennemî azaplar da verilse, bıçaklarla da doğransak, en müthiş ölümlere de maruz bırakılsak, asırlar boyunca milyonlar mübarek ecdadımızın feda-yı can ettikleri bu kudsî hakikate, bizim canımız da feda olsun. Bir değil, bin ruhum da olsa, Kur'ân için, iman için hepsini feda etmeye her zaman hazırım!

Şu aziz vatanın taşları, toprakları, âbideleri, kubbeleri, camileri, minareleri, mezar taşları, türbeleri; Kur'ân'ın tebliğ ettiği zemzeme-i tevhidi haykırıyorlar. İman ve Kur'ân'ın ezelî nûrunu, atom zerratına kadar nüfuz edip ilân ettiği tevhid hakikatini, hiçbir kuvvet bu vatanın ve bu milletin sîne-i pâkinden silemez.

Muhterem mahkemenizden, yüksek adaletinizden; hakâik-i Kur'âniye'yi ve vahdâniyet-i ilâhiyeyi haşmetle ilân eden ve tevhidi, âzamî derecede gösteren Risale-i Nur Külliyatı'nın iadesine ve beraatine karar vermenizi rica ederim.

Risale-i Nur, Kur'ân'ın malıdır. Arşı ferşe bağlayan kelâmullah ile mâzi cânibindeki milyarlar ehl-i iman, evliya ve enbiya alâkadar oldukları gibi, Risale-i Nur mahkemesiyle de mânen alâkadardırlar. Çok ihtiyarlamış arzın, dört yüz milyon Müslüman sekenesi, Risale-i Nur'un beraatine ve serbestiyetine ve intişarına muntazırdırlar.

Mâzi tarafından perde-i gayb arkasına çekilen mübarek ecdadımızın nuranî kafileleri, ulvî makamlarından Risale-i Nur mahkemesine mânen nâzırdırlar. Müstakbel cephesinin feyizkâr nesilleri, beraat[1(Hâşiye)] kararını bekliyorlar.

Emekli Yüzbaşı
Mehmed Kayalar

1 (Hâşiye) Bu müdafaanın serdedildiği muhakeme, beraetle neticelenmiştir.

بِسْـــمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

يَا اَللّٰهُ يَا رَحْمٰنُ يَا رَحِيمُ يَا فَرْدُ يَا حَيُّ يَا قَيُّومُ يَا حَكَمُ يَا عَدْلُ يَا قُدُّوسُ[1]

İsm-i âzamın hakkına ve Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan'ın hürmetine ve Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)*'ın şerefine, bu mecmuayı bastıranları ve mübârek yardımcılarını ve Risale-i Nur talebelerini Cennetü'l-Firdevs'te saadet-i ebediyeye mazhar eyle, âmîn…

Ve hizmet-i imaniye ve Kur'âniye'de daima muvaffak eyle, âmîn…

Ve defter-i hasenâtlarına İşârâtü'l-İ'câz'ın her bir harfine mukabil, bin hasene yazdır, âmîn...

Ve Nur'ların neşrinde sebat ve devam ve ihlâs ihsan eyle, âmîn…

Yâ Erhamerrâhimîn!.. Umum Risale-i Nur şâkirtlerini iki cihanda mesûd eyle, âmîn…

İnsî ve cinnî şeytanların şerlerinden muhafaza eyle, âmîn…

Ve bu âciz ve bîçâre Said'in kusurâtını affeyle, âmîn...

Umum Nur Şâkirtleri Nâmına
Said Nursî

---

[1] Ya Allah, yâ Rahmân: Ey Zât'ı itibarıyla merhametli olan! yâ Rahîm: Ey rahmetiyle mahlûkâtına merhamet eden! yâ Ferd: Ey eşi ve benzeri olmayan! yâ Hayy: Ey her zaman var olan, diri olan, ezelî ve ebedî hayat sahibi olan! yâ Kayyûm: Ey kendi Zât'ı ile var olup, zeval bulmayan ve bütün varlıkları varlıkta tutup onları yöneten! yâ Hakem: Ey hükmü geçersiz kılınmayan Hâkim! yâ Adl: Ey tam adalet sahibi! yâ Kuddûs: Ey her şeyi tertemiz yapan ve kendisi bütün eksiklerden uzak ve yüce Zât!

Sözler

Bediüzzaman Said Nursî

Risale-i Nur Külliyatı'ndan

Sözler

Bediüzzaman

Said Nursî

İstanbul - 2007

SÖZLER

Copyright © Şahdamar Yayınları, **2007**
Bu eserin tüm yayın hakları ***Işık Ltd. Şti.****'ne aittir.*
Eserde yer alan metin ve resimlerin, Işık Ltd. Şti.'nin önceden
yazılı izni olmaksızın, elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt
sistemi ile çoğaltılması, yayımlanması ve depolanması yasaktır.

ISBN
978-975-9090-91-3

Yayın Numarası
81

Basım Yeri ve Yılı
Çağlayan Matbaası
Sarnıç Yolu Üzeri No:7 Gaziemir / İZMİR
Tel: **(0232) 252 20 96**
Ekim **2007**

Genel Dağıtım
Gökkuşağı Pazarlama ve Dağıtım
Merkez Mah. Soğuksu Cad. No: **31**
Tek-Er İş Merkezi Mahmutbey/İSTANBUL
Tel: **(0212) 410 50 00** Faks: **(0212) 444 85 96**

Şahdamar Yayınları
Emniyet Mahallesi Huzur Sokak No: 5
34676 Üsküdar/İSTANBUL
Tel: (0216) 318 42 88 Faks: (0216) 318 52 20
www.sahdamaryayinlari.com

İçindekiler

Birinci Söz 4

On Dördüncü Lem'anın İkinci Makamı 7

Birinci Sır 7

İkinci Sır 8

Üçüncü Sır 9

Dördüncü Sır 11

Beşinci Sır 12

Altıncı Sır 13

İkinci Söz 15

Üçüncü Söz 17

Dördüncü Söz 20

Beşinci Söz 22

Altıncı Söz 25

Yedinci Söz 30

Sekizinci Söz 35

Dokuzuncu Söz 42

Birinci Nükte 42

İkinci Nükte 43
Üçüncü Nükte 43
Dördüncü Nükte 44
Beşinci Nükte 45

Onuncu Söz (Haşir Bahsi) 51
[On İki Sûret] 53
Birinci Sûret 53
İkinci Sûret 53
Üçüncü Sûret 53
Dördüncü Sûret 54
Beşinci Sûret 54
Altıncı Sûret 55
Yedinci Sûret 56
Sekizinci Sûret 57
Dokuzuncu Sûret 58
Onuncu Sûret 58
On Birinci Sûret 59
On İkinci Sûret 60
[On İki Hakikat] 63
Mukaddime 63
Birinci İşaret 63
İkinci İşaret 65
Üçüncü İşaret 67
Dördüncü İşaret 67
Birinci Hakikat 68
İkinci Hakikat 68

Üçüncü Hakikat 70
Dördüncü Hakikat 72
Beşinci Hakikat 74
Altıncı Hakikat 78
Yedinci Hakikat 82
Sekizinci Hakikat 84
Dokuzuncu Hakikat 85
Onuncu Hakikat 88
On Birinci Hakikat 92
On İkinci Hakikat 93
Hâtime 96

Onuncu Söz'ün Mühim Bir Zeyli ve Lâhikasının Birinci Parçası 101
Zeylin İkinci Parçası 113
Zeylin Üçüncü Parçası 119
Zeylin Dördüncü Parçası 122
Zeylin Beşinci Parçası 126

On Birinci Söz 128

On İkinci Söz 138

Birinci Esas 138
İkinci Esas 140
Üçüncü Esas 141
Dördüncü Esas 141

On Üçüncü Söz 146

Birinci Makam 146

İkinci Makam 151
Bazı Gençlerle Bir Muhavere 151
Birkaç Bîçâre Gençlere Verilen Bir Tenbih 154
İkinci Makamı'nın Hâşiyesi 157
İkinci Makamın Zeyli
(Leyle-i Kadir'de İhtar Edilen Bir Mesele-i Mühimme) 163
Meyve Risalesi'nden Altıncı Mesele 164
Hüve Nüktesi 169

On Dördüncü Söz 173
[Beş Mesele] 173
Birincisi 173
İkincisi 174
Üçüncüsü 175
Dördüncüsü 176
Beşincisi 177
Hâtime 180
On Dördüncü Sözün Zeyli 182

On Beşinci Söz 187
Birinci Basamak 187
İkinci Basamak 188
Üçüncü Basamak 189
Dördüncü Basamak 190
Beşinci Basamak 191
Altıncı Basamak 192
Yedinci Basamak 193

On Beşinci Söz'ün Zeyli (Yirmi Altıncı Mektub'un Birinci Mebhası) .. 195
Şeytanın İkinci, Küçük Bir İtirazı ... 203

On Altıncı Söz ... 206
Birinci Şua ... 206
İkinci Şua ... 209
Üçüncü Şua ... 211
Dördüncü Şua ... 213
Küçük Bir Zeyl ... 215

On Yedinci Söz ... 216
Birinci Makam ... 216
İkinci Makam ... 220
Siyah Dut'un Bir Meyvesi ... 221
Kalbe Fârisî Olarak Tahattur Eden Bir Münâcât ... 223
Birinci Levha ... 232
İkinci Levha ... 233
Barla Yaylası; Çam, Katran, Ardıç, Karakavağın Bir Meyvesi ... 235
Yıldızları Konuşturan Bir Yıldıznâme ... 241

On Sekizinci Söz ... 243
Birinci Makam ... 243
Birinci Nokta ... 243
İkinci Nokta ... 244
Üçüncü Nokta ... 245
Firkatli ve Gurbetli Bir Esarette Fecir Vaktinde Ağlayan Bir Kalbin Ağlayan Ağlamalarıdır ... 247

On Dokuzuncu Söz (Risâlet-i Ahmediye'ye Dâir) 248
Birinci Reşha 248
İkinci Reşha 249
Üçüncü Reşha 249
Dördüncü Reşha 250
Beşinci Reşha 250
Altıncı Reşha 250
Yedinci Reşha 251
Sekizinci Reşha 251
Dokuzuncu Reşha 251
Onuncu Reşha 252
On Birinci Reşha 253
On İkinci Reşha 253
On Üçüncü Reşha 254
On Dördüncü Reşha 256
Yirminci Söz 260
Birinci Makam 260
Birinci Nükte 261
İkinci Nükte 261
Üçüncü Nükte 262
İkinci Makam 268
Mukaddime 269
Bir Nükte-i Mühimme ve Bir Sırr-ı Ehem 279
İki Mühim Suâle Karşı, İki Mühim Cevap 281
Yirmi Birinci Söz 285
Birinci Makam 285
Birinci İkaz 285

İkinci İkaz 286
Üçüncü İkaz 286
Dördüncü İkaz 287
Beşinci İkaz 288
İkinci Makam 291
Birinci Vecih – Birinci Yara 291
İkinci Vecih 292
Üçüncü Vecih 292
Dördüncü Vecih 293
Beşinci Vecih 294
Yirmi İkinci Söz 297
Birinci Makam 297
Birinci Burhan 298
İkinci Burhan 299
Üçüncü Burhan 299
Dördüncü Burhan 300
Beşinci Burhan 300
Altıncı Burhan 301
Yedinci Burhan 302
Sekizinci Burhan 303
Dokuzuncu Burhan 305
Onuncu Burhan 305
On Birinci Burhan 306
On İkinci Burhan 308
İkinci Makam 310
Mukaddime 310

Birinci Lem'a 311
İkinci Lem'a 312
Üçüncü Lem'a 313
Dördüncü Lem'a 314
Beşinci Lem'a 318
Altıncı Lem'a 319
Yedinci Lem'a 321
Sekizinci Lem'a 322
Dokuzuncu Lem'a 323
Onuncu Lem'a 324
Güneşler Kuvvetinde On Birinci Lem'a 325
Güneşler Kuvvetinde On İkinci Lem'a 327
Hâtime 329

Yirmi Üçüncü Söz 331
Birinci Mebhas 331
Birinci Nokta 331
İkinci Nokta 332
Üçüncü Nokta 334
Dördüncü Nokta 336
Beşinci Nokta 337
İkinci Mebhas 340
Birinci Nükte 340
İkinci Nükte 342
Üçüncü Nükte 344
Dördüncü Nükte 348
Beşinci Nükte 350

Yirmi Dördüncü Söz 353
Birinci Dal 353
İkinci Dal 357
Üçüncü Dal 363
Birinci Asıl 363
İkinci Asıl 363
Üçüncü Asıl 363
Dördüncü Asıl 364
Beşinci Asıl 364
Altıncı Asıl 364
Yedinci Asıl 364
Sekizinci Asıl 365
Dokuzuncu Asıl 368
Onuncu Asıl 370
On Birinci Asıl 373
On İkinci Asıl 373
Dördüncü Dal 375
Beşinci Dal 382
Birinci Meyve 382
İkinci Meyve 384
Üçüncü Meyve 387
Dördüncü Meyve 387
Beşinci Meyve 388
Yirmi Beşinci Söz (Mucizât-ı Kur'âniye Risâlesi) 390
Mukaddime 392
Birinci Cüz 392
İkinci Cüz ve Tetimme-i Târif 393
Üçüncü Cüz 394

Birinci Şu'le 395
Birinci Şua 395
Birinci Sûret 395
İkinci Sûret 397
Birinci Nokta 397
İkinci Nokta 400
Üçüncü Nokta 401
Dördüncü Nokta 406
Beşinci Nokta 408
İkinci Şua 421
Birinci Lem'a 421
İkinci Lem'a 426
Üçüncü Lem'a 426
Dördüncü Lem'a 426
Beşinci Lem'a 428
Birinci Işık 428
İkinci Işık 429
Üçüncü Işık 429
Dördüncü Işık 432
Beşinci Işık 434
Üçüncü Şua 436
Birinci Cilve 436
Birinci Şavk 436
İkinci Şavk 437
Üçüncü Şavk 439
İkinci Cilve 439
Üçüncü Cilve 444
İkinci Şu'le 447
Birinci Nur 447

İkinci Nur 449
Birinci Meziyet-i Cezâlet 449
İkinci Nükte-i Belâgat 450
Üçüncü Meziyet-i Cezâlet 452
Dördüncü Nükte-i Belâgat 453
Beşinci Meziyet-i Cezâlet 454
Altıncı Nükte-i Belâgat 456
Yedinci Sırr-ı Belâgat 457
Sekizinci Meziyet-i Cezâlet 459
Dokuzuncu Nükte-i Belâgat 462
Onuncu Nükte-i Belâgat 464
Üçüncü Nur 467
Üçüncü Şu'le 471
Birinci Ziyâ 471
İkinci Ziyâ 474
Üçüncü Ziyâ 477
Hâtime 481
Birinci Zeyl 483
Birinci Nokta 483
İkinci Nokta 483
Üçüncü Nokta 484
Dördüncü Nokta 485
Beşinci Nokta 486
Altıncı Nokta 486
On Birinci Şua Olan Meyve Risalesi'nin Onuncu Meselesi (Emirdağ Çiçeği) 490
Bu Onuncu Meseleye Bir Hâtime Olarak İki Hâşiye 500

Yirmi Altıncı Söz (Kader Risalesi) 503
Birinci Mebhas 503
İkinci Mebhas 507
Üçüncü Mebhas 510
Mukaddime 510
Dördüncü Mebhas 514
Hâtime 515
Zeyl 518
Hâtime 520
Yirmi Yedinci Söz (İçtihad Risalesi) 522
[Altı Mâni] 522
Birincisi 522
İkincisi 523
Üçüncüsü 523
Dördüncüsü 524
Beşincisi 524
Altıncısı 526
Hâtime 528
Yirmi Yedinci Söz'ün Zeyli (Sahabeler hakkındadır) 531
Yirmi Sekizinci Söz (Cennete Dairdir) 541
Cennet Sözüne Küçük Bir Zeyl (Cehenneme Dairdir) 548
Yirmi Dokuzuncu Söz (Bekâ-yı Ruh ve Melâike ve Haşr'e Dairdir) 549
Mukaddime 549

Birinci Maksad 551
Birinci Esas 551
Şu Nükte-i Esasiyenin Hâtimesi 554
İkinci Esas 555
Üçüncü Esas 556
Dördüncü Esas 557
İkinci Maksad 561
Mukaddime 561
Birinci Esas 561
Mukaddime 562
Birinci Menba 562
İkinci Menba 563
Üçüncü Menba 564
Dördüncü Menba 564
İkinci Esas 565
Birinci Medar 565
İkinci Medar 565
Üçüncü Medar 565
Dördüncü Medar 566
Beşinci Medar 567
Altıncı Medar 567
Yedinci Medar 568
Sekizinci Medar 568
Dokuzuncu Medar 568
Onuncu Medar 569
Üçüncü Esas 572
Birinci Mesele 573
İkinci Mesele 573
Üçüncü Mesele 574
Üçüncü Esas'ın Netice ve Hulâsası 576

Dördüncü Esas 576
Birinci Mesele 576
İnce Remizli Bir Mesele 577
İkinci Mesele 578
Üçüncü Mesele 578
Remizli Bir Nükte 579
Dördüncü Mesele 580

Otuzuncu Söz ("Ene" ve "Zerre"den ibaret bir "Elif" bir "Nokta"dır.) 583
Birinci Maksad 583
İkinci Maksad (Tahavvülât-ı Zerrâta Dairdir.) 596
Mukaddime 596
Birinci Nokta 598
Birinci Mebhas 598
İkinci Mebhas 600
İkinci Nokta 602
Üçüncü Nokta 604

Otuz Birinci Söz (Mi'râc-ı Nebeviyyeye Dairdir (aleyhissalâtü vesselâm)) 609
Birinci Esas (Mi'râc'ın sırr-ı lüzumu) 611
Birinci Temsîl 611
İkinci Temsîl 612
İkinci Esas (Hakikat-i Mi'râc nedir?) 614
Birincisi 614
İkinci Temsîl 616
Üçüncü Esas (Hikmet-i Mi'râc nedir?) 624
Birinci Temsîl 625
İkinci Temsîl 626

Dördüncü Esas (Mi'râcın semerâtı ve faydası nedir?) 633
Birinci Meyve 633
İkinci Meyve 633
Üçüncü Meyve 634
Dördüncü Meyve 635
Beşinci Meyve 635
On Dokuzuncu ve Otuz Birinci Sözler'in Zeyli (Şakk-ı Kamer Mucizesine Dairdir.) 638
Birinci Nokta 638
İkinci Nokta 639
Üçüncü Nokta 639
Dördüncü Nokta 640
Beşinci Nokta 640
Otuz İkinci Söz 643
Birinci Mevkıf 643
Zeyl 654
İkinci Mevkıf 658
Birinci Maksad 658
İkinci Maksad 663
Hâtime 666
Üçüncü Maksad 671
[Suâlin Birinci Şıkkına Cevap] 671
Birinci İşaret 671
İkinci İşaret 671
Üçüncü İşaret 672
Dördüncü İşaret 673
Beşinci İşaret 673
[Suâlin İkinci Şıkkına Cevap] 674

Birinci Remiz 674
İkinci Remiz 674
Üçüncü Remiz 675
Birinci Hüccet 675
İkinci Hüccet 676
Üçüncü Hüccet 676
Dördüncü Hüccet 676
Beşinci Hüccet 677
Dördüncü Remiz 677
Beşinci Remiz 681
Birinci Nokta 681
Üçüncü Mevkıf 683
Birinci Mebhas 683
İkinci Mebhas 688
Mühim Bir Suâl 695
Birinci Nükte 695
İkinci Nükte 696
Üçüncü Nükte 699
Dördüncü Nükte 701
Mukaddime 704
Birinci İşaret 705
İkinci İşaret 706
Üçüncü İşaret 706
Dördüncü İşaret 706
Beşinci İşaret 707
Altıncı İşaret 707
Yedinci İşaret 708
Sekizinci İşaret 708
Dokuzuncu İşaret 709
Tenbih 710
Münâcât 710

Otuz Üçüncü Söz 712

Birinci Pencere 713

İkinci Pencere 714

Üçüncü Pencere 714

Dördüncü Pencere 715

Beşinci Pencere 715

Altıncı Pencere 716

Yedinci Pencere 718

Sekizinci Pencere 718

Dokuzuncu Pencere 719

Onuncu Pencere 719

On Birinci Pencere 720

On İkinci Pencere 721

On Üçüncü Pencere 722

On Dördüncü Pencere 722

On Beşinci Pencere 723

On Altıncı Pencere 723

On Yedinci Pencere 725

On Sekizinci Pencere 727

On Dokuzuncu Pencere 728

Yirminci Pencere 729

Yirmi Birinci Pencere 732

Yirmi İkinci Pencere 733

Yirmi Üçüncü Pencere 735

Yirmi Dördüncü Pencere 736

Yirmi Beşinci Pencere 737

Yirmi Altıncı Pencere 738
Yirmi Yedinci Pencere 739
Yirmi Sekizinci Pencere 741
Yirmi Dokuzuncu Pencere 742
Otuzuncu Pencere 743
Otuz Birinci Pencere 746
Birinci Nokta 746
İkinci Nokta 747
Üçüncü Nokta 748
Otuz İkinci Pencere 748
Otuz Üçüncü Pencere 749
İhtar 750
Lemeât (Çekirdekler Çiçekleri) 752
Tenbih 753
İhtar 753
İfade-i Meram 754
ed-Dâî 755
Anglikan Kilisesi'ne Cevap 814
Konferans 816
Fihrist 841

Sözler

بِسْـــمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَبِهِ نَسْتَعِينُ[1]

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ، وَالصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلٰى
سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ وَعَلٰى اٰلِهٖ وَصَحْبِهٖ أَجْمَعِينَ[2]

Ey kardeş!

Benden birkaç nasihat istedin.

Sen bir asker olduğun için, askerlik temsilâtıyla, sekiz hikâyecikler ile birkaç hakikati nefsimle beraber dinle. Çünkü; ben nefsimi herkesten ziyâde nasihate muhtaç görüyorum. Vaktiyle sekiz âyetten istifade ettiğim "Sekiz Söz"ü, biraz uzunca nefsime demiştim. Şimdi kısaca ve avâm lisânıyla nefsime diyeceğim. Kim isterse beraber dinlesin.

---

1 Ancak O'ndan yardım dileriz.

2 Âlemlerin Rabbi, Rahman ve Rahîm Allah'a, üzerimizdeki hadd ü hesaba gelmez lütufları adedince hamd ü senâ.. bütün insanlığa rahmet ve kurtuluş vesilesi olarak gönderdiği habibi Hazreti Muhammed *(aleyhissalâtü vesselâm)*'a, nezih aile fertlerine ve seçkin ashabına salât ü selam olsun.

Birinci Söz

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

"*Bismillâh*" her hayrın başıdır.[1] Biz dahi başta ona başlarız. Bil ey nefsim! Şu mübarek kelime, İslâm nişanı olduğu gibi, bütün mevcudâtın lisân-ı hâl ile vird-i zebânıdır.

"*Bismillâh*" ne büyük tükenmez bir kuvvet, ne çok bitmez bir bereket olduğunu anlamak istersen, şu temsîlî hikâyeciğe bak, dinle. Şöyle ki:

Bedevî Arap çöllerinde seyahat eden adama gerektir ki, bir kabile reisinin ismini alsın ve himâyesine girsin. Tâ, şakîlerin şerrinden kurtulup hâcâtını tedarik edebilsin. Yoksa tek başıyla hadsiz düşman ve ihtiyacâtına karşı perişan olacaktır.

İşte böyle bir seyahat için iki adam sahraya çıkıp gidiyorlar. Onlardan birisi mütevâzi idi, diğeri mağrur. Mütevâzii, bir reisin ismini aldı, mağrur almadı. Alanı her yerde selâmetle gezdi. Bir kâtıu't-tarîka rast gelse, der: "*Ben, filân reisin ismiyle gezerim.*" Şakî def olur, ilişemez. Bir çadıra girse, o nâm ile hürmet görür. Öteki mağrur, bütün seyahatinde öyle belâlar çeker ki, tarif edilmez. Daima titrer, daima dilencilik ederdi. Hem zelîl, hem rezîl oldu.

İşte ey mağrur nefsim! Sen o seyyahsın. Şu dünya ise, bir çöldür. Aczin ve fakrın hadsizdir.[2] Düşmanın, hâcâtın nihayetsizdir. Madem öyledir; şu sahranın Mâlik-i Ebedî'si ve Hâkim-i Ezelîsi'nin ismini al.. tâ, bütün kâinatın dilenciliğinden ve her hâdisâtın karşısında titremeden kurtulasın.

Evet, bu kelime öyle mübarek bir definedir ki; senin nihayetsiz aczin ve fakrın, seni nihayetsiz kudrete, rahmete raptedip Kadîr-i Rahîm'in dergâhında aczi, fakrı en makbul bir şefaatçi yapar.

---

1 Cenâb-ı Hakk'ın ismi zikredilmeyen bir işin eksik kalacağına dair bkz.: İbni Mâce, *nikâh* 19; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 2/359; en-Nesâî, *es-Sünenü'l-kübrâ* 6/127-128.

2 Bkz.: Nisâ sûresi, 4/28.

Evet, bu kelime ile hareket eden, o adama benzer ki; askere kaydolur, devlet nâmına hareket eder. Hiçbir kimseden pervâsı kalmaz. "Kanun nâmına, devlet nâmına" der, her işi yapar, her şeye karşı dayanır.

Başta demiştik: "Bütün mevcudât, lisân-ı hâl ile '*Bismillâh*' der. Öyle mi? "

Evet, nasıl ki görsen; bir tek adam geldi. Bütün şehir ahâlisini cebren bir yere sevk etti ve cebren işlerde çalıştırdı. Yakînen bilirsin; o adam kendi nâmıyla, kendi kuvvetiyle hareket etmiyor. Belki, o bir askerdir. Devlet nâmına hareket eder, bir padişah kuvvetine istinad eder.

Öyle de her şey, Cenâb-ı Hakk'ın nâmına hareket eder ki; zerrecikler gibi tohumlar, çekirdekler başlarında koca ağaçları taşıyor, dağ gibi yükleri kaldırıyorlar. Demek her bir ağaç "*Bismillâh*" der; hazine-i rahmet meyvelerinden ellerini dolduruyor, bizlere tablacılık ediyor. Her bir bostan "*Bismillâh*" der; matbaha-yı kudretten bir kazan olur ki, çeşit çeşit, pek çok, muhtelif lezîz taamlar, içinde beraber pişiriliyor. Her bir inek, deve, koyun, keçi gibi mübarek hayvanlar, "*Bismillâh*" der; rahmet feyzinden birer süt çeşmesi olur. Bizlere, Rezzâk nâmına en latîf, en nazif, âb-ı hayat gibi bir gıdayı takdim ediyorlar. Her bir nebat ve ağaç ve otların ipek gibi yumuşak kök ve damarları, "*Bismillâh*" der; sert olan taş ve toprağı deler geçer. "*Allah* nâmına, *Rahmân* nâmına" der, her şey ona musahhar olur.

Evet, havada dalların intişârı ve meyve vermesi gibi, o sert olan taş ve topraktaki köklerin kemâl-i suhûletle intişâr etmesi ve yer altında yemiş vermesi, hem şiddet-i hararete karşı aylarca nâzik, yeşil yaprakların yaş kalması, tabiiyyûnun ağzına şiddetle tokat vuruyor. Kör olası gözüne parmağını sokuyor ve diyor ki:

"En güvendiğin salâbet ve hararet dahi, emir tahtında hareket ediyorlar ki; o ipek gibi yumuşak damarlar, birer asâ-yı Mûsâ *(aleyhisselâm)* gibi; فَقُلْنَا اضْرِبْ بِعَصَاكَ الْحَجَرَ[1] emrine imtisâl ederek, taşları şakk eder. Ve o sigara kâğıdı gibi ince nâzenîn yapraklar, birer âzâ-yı İbrahim *(aleyhisselâm)* gibi ateş saçan hararete karşı, يَا نَارُ كُونِي بَرْدًا وَسَلَامًا عَلَى إِبْرَاهِيمَ[2] âyetini okuyorlar."

Madem her şey mânen "*Bismillâh*" der. Allah nâmına, Allah'ın nimetlerini getirip bizlere veriyorlar. Biz dahi "*Bismillâh*" demeliyiz. Allah nâmına

---

1 "(Bir zaman da Mûsâ, kavmi için su arayıp Allah'a yalvarmıştı.) Biz de: 'Asânı taşa vur!' demiştik." (Bakara sûresi, 2/60).

2 "(Ateşe şöyle ferman ettik Biz:) Ey ateş! Dokunma İbrahim'e! Serin ve selâmet ol ona!" (Enbiyâ sûresi, 21/69).

vermeliyiz, Allah nâmına almalıyız. Öyle ise, Allah nâmına vermeyen gafil insanlardan almamalıyız.[1]

Suâl: Tablacı hükmünde olan insanlara bir fiyat veriyoruz. Acaba asıl mal sahibi olan Allah, ne fiyat istiyor?

Elcevap: Evet, o Mün'im-i Hakiki, bizden o kıymettar nimetlere, mallara bedel istediği fiyat ise; üç şeydir:

Biri zikir, biri şükür, biri fikirdir. Başta "*Bismillâh*" zikirdir. Âhirde "*Elhamdülillâh*" şükürdür. Ortada, "Bu kıymettar harika-yı sanat olan nimetler; Ehad-i Samed'in mucize-i kudreti ve hediye-i rahmeti olduğunu düşünmek ve derk etmek" fikirdir.

Bir padişahın kıymettar bir hediyesini sana getiren bir miskin adamın ayağını öpüp, hediye sahibini tanımamak ne derece belâhet ise, öyle de; zâhirî mün'imleri medih ve muhabbet edip, Mün'im-i Hakiki'yi unutmak ondan bin derece daha belâhettir.

Ey nefis! Böyle ebleh olmamak istersen; Allah nâmına ver.. Allah nâmına al.. Allah nâmına başla.. Allah nâmına işle..[2] *vesselâm.*

---

1 Bkz.: "Allah adına kesilmeyen hayvanın etini yemeyin!" (En'âm sûresi, 6/121); "Ey iman edenler! Sadaka verdiğiniz kimselere minnet etmek, incitmek suretiyle o sadakalarınızı boşa çıkarmayın. Allah'a da, ahirete de inanmadığı hâlde sırf insanlara gösteriş yapmak için malını harcayan kimsenin durumuna düşmeyin." (Bakara sûresi, 2/264).

2 Bu tür fiilleri Allah için yapanın, kâmil imanı elde edeceğine dair bkz.: Tirmizî, *sünnet* 15; Ebû Dâvûd, *kıyâmet* 60; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 3/438, 440.

On Dördüncü Lem'a'nın İkinci Makamı

(Makam münasebetiyle buraya alınmıştır.)

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ 'in binler esrârından altı sırrına dâirdir.

İhtar: Besmelenin rahmet noktasında parlak bir nûru, sönük aklıma uzaktan göründü. Onu, kendi nefsim için nota sûretinde kaydetmek istedim. Ve yirmi-otuz kadar sırlar ile, o nûrun etrafında bir dâire çevirmek ile avlamak ve zaptetmek arzu ettim. Fakat maatteessüf şimdilik o arzuma tam muvaffak olamadım; yirmi-otuzdan beş-altıya indi.

"Ey insan!" dediğim vakit, nefsimi murad ediyorum. Bu ders kendi nefsime has iken, rûhen benimle münâsebettar ve nefsi nefsimden daha hüşyâr zâtlara, belki medâr-ı istifâde olur niyetiyle, "On Dördüncü Lem'a'nın İkinci Makamı" olarak, müdakkik kardeşlerimin tasviblerine havale ediyorum. Bu ders akıldan ziyâde kalbe bakar, delilden ziyâde zevke nâzırdır.

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

قَالَتْ يَا أَيُّهَا الْمَلَأُ إِنِّي أُلْقِيَ إِلَيَّ كِتَابٌ كَرِيمٌ ۞ إِنَّهُ مِنْ سُلَيْمٰنَ وَإِنَّهُ بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ[1]

Şu makamda birkaç sır zikredilecektir.

Birinci Sır

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ 'in bir cilvesini şöyle gördüm ki:

Kâinat sîmâsında, arz sîmâsında ve insan sîmâsında birbiri içinde birbirinin nümûnesini gösteren üç sikke-i rubûbiyet var.

---

1 "(Hz. Süleyman'ın mektubunu alan Sebe' Kraliçesi Belkıs:): 'Değerli danışmanlarım! Bana çok önemli bir mektup gönderildi.' Mektup Süleyman'dandır ve "Rahmân ve Rahîm Allah'ın adıyla" diye başlamaktadır.' dedi." (Neml sûresi, 27/29-30)

✓ **Biri**: Kâinatın hey'et-i mecmuasındaki teâvün, tesânüd, teânuk, tecâvüpten tezâhür eden *sikke-i kübrâ-yı ulûhiyet*tir ki, بِسْمِ اللهِ[1] ona bakıyor.

✓ **İkincisi**: Küre-i arz sîmâsında nebâtât ve hayvanâtın tedbir ve terbiye ve idaresindeki teşâbüh, tenâsüb, intizam, insicam, lütuf ve merhametten tezâhür eden *sikke-i kübrâ-yı rahmâniyet*tir ki, بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ ona bakıyor.

✓ Sonra, insanın mâhiyet-i câmiasının sîmâsındaki letâif-i re'fet ve dekâik-ı şefkat ve şuâât-ı merhamet-i ilâhiyeden tezâhür eden *sikke-i ulyâ-yı rahîmiyet*tir ki, بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ 'deki الرَّحِيمِ ona bakıyor.

Demek بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ sayfa-yı âlemde bir satır-ı nûrânî teşkil eden üç sikke-i ehadiyetin kudsî unvanıdır. Ve kuvvetli bir haytıdır ve parlak bir hattıdır. Yâni, بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ yukarıdan nüzûl ile semere-i kâinat ve âlemin nüsha-yı musağğarası olan insana ucu dayanıyor. Ferş'i Arş'a bağlar. İnsânî arşa çıkmaya bir yol olur.

İkinci Sır

Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyân, hadsiz kesret-i mahlûkatta tezâhür eden vâhidiyet içinde ukûlü boğmamak için, daima o vâhidiyet içinde ehadiyet cilvesini gösteriyor. Yâni, meselâ, nasıl ki güneş ziyâsıyla hadsiz eşyayı ihâta ediyor. Mecmû-u ziyâsındaki güneşin zâtını mülâhaza etmek için, gayet geniş bir tasavvur ve ihâtalı bir nazar lâzım olduğundan, güneşin zâtını unutturmamak için, her bir parlak şeyde güneşin zâtını aksi vasıtasıyla gösteriyor. Ve her parlak şey kendi kabiliyetince güneşin cilve-i zâtîsiyle beraber ziyâsı, harareti gibi hâssalarını gösteriyor. Ve her parlak şey, güneşi bütün sıfâtıyla, kabiliyetine göre gösterdiği gibi; güneşin ziyâ ve harareti ve ziyâdaki elvân-ı seb'a gibi keyfiyâtlarının her birisi dahi, umum mukabilindeki şeyleri ihâta ediyor. Öyle de, –وَلِلّٰهِ الْمَثَلُ الْأَعْلٰى[2] temsilde hatâ olmasın– ehadiyet ve samediyet-i ilâhiye, her bir şeyde husûsan zîhayatta, husûsan insanın mâhiyet aynasında bütün esmâsıyla bir cilvesi olduğu gibi; vahdet ve vâhidiyet cihetiyle dahi mevcûdât ile alâkadar her bir ismi bütün mevcûdâtı ihâta ediyor. İşte vâhidiyet içinde ukûlü boğmamak ve kalbler Zât-ı Akdes'i unutmamak için, daima vâhidiyetteki sikke-i ehadiyeti nazara veriyor ki, o sikkenin üç mühim ukdesini irâe eden بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ 'dir.

---

1 Allah'ın adıyla

2 "En yüce sıfatlar Allah'ındır." (Nahl sûresi, 16/60)

Üçüncü Sır

Şu hadsiz kâinatı şenlendiren, bilmüşâhede rahmettir. Ve bu karanlıklı mevcûdâtı ışıklandıran, bilbedâhe yine rahmettir. Ve bu hadsiz ihtiyâcât içinde yuvarlanan mahlûkatı terbiye eden, bilbedâhe yine rahmettir. Ve bir ağacın bütün hey'etiyle meyvesine müteveccih olduğu gibi, bütün kâinatı insana müteveccih eden ve her tarafta ona baktıran ve muâvenetine koşturan, bilbedâhe rahmettir. Ve bu hadsiz fezâyı ve boş ve hâlî âlemi dolduran, nurlandıran ve şenlendiren, bilmüşâhede rahmettir. Ve bu fânî insanı ebede namzed eden ve ezelî ve ebedî bir Zât'a muhâtap ve dost yapan, bilbedâhe rahmettir.

Ey insan! Madem rahmet böyle kuvvetli ve câzibedâr ve sevimli ve medetkâr bir hakikat-i mahbûbedir; بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ de, o hakikate yapış ve vahşet-i mutlakadan ve hadsiz ihtiyâcâtın elemlerinden kurtul. Ve O Sultân-ı Ezel ve Ebed'in tahtına yanaş ve o rahmetin şefkatiyle, şefaatiyle ve şuââtiyle o Sultân'a muhâtap ve halîl ve dost ol!

Evet, kâinatın envâını hikmet dâiresinde insanın etrafında toplayıp bütün hâcâtına kemâl-i intizam ve inâyet ile koşturmak, bilbedâhe iki hâletten birisidir. Ya kâinatın her bir nev'i kendi kendine insanı tanıyor. Ona itaat ediyor, muâvenetine koşuyor. Bu ise yüz derece akıldan uzak olduğu gibi, çok muhâlâtı intâc ediyor, insan gibi bir âciz-i mutlakta, en kuvvetli bir Sultân-ı Mutlak'ın kudreti bulunmak lâzım geliyor. Veyahut, bu kâinatın perdesi arkasında bir Kadîr-i Mutlak'ın ilmi ile bu muâvenet oluyor. Demek kâinatın envâı, insanı tanıyor değil; belki insanı bilen ve tanıyan, merhamet eden bir Zât'ın tanımasının ve bilmesinin delilleridir.

Ey insan! Aklını başına al. Hiç mümkün müdür ki, bütün envâ-ı mahlûkatı sana müteveccihen muâvenet ellerini uzattıran ve senin hâcetlerine "Lebbeyk!" dedirten Zât-ı Zülcelâl; seni bilmesin, tanımasın, görmesin? Madem seni biliyor, rahmetiyle bildiğini bildiriyor. Sen de O'nu bil, hürmetle bildiğini bildir ve katiyen anla ki; senin gibi zayıf-ı mutlak, âciz-i mutlak, fakîr-i mutlak, fânî, küçük bir mahlûka bu koca kâinatı musahhar etmek ve onun imdadına göndermek; elbette hikmet ve inâyet ve ilim ve kudreti tazammun eden hakikat-i rahmettir. Elbette böyle bir rahmet, senden küllî ve hâlis bir şükür ve ciddî ve sâfî bir hürmet ister. İşte o hâlis şükrün ve o sâfî hürmetin tercümanı ve unvanı olan بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ 'i de. O rahmetin vusûlüne vesîle ve o Rahmân'ın dergâhında şefaatçi yap.

Evet, rahmetin vücûdu ve tahakkuku, güneş kadar zâhirdir. Çünkü nasıl merkezî bir nakış, her taraftan gelen atkı ve iplerin intizâmından ve vaziyetlerinden hâsıl oluyor. Öyle de, bu kâinatın dâire-i kübrâsında bin bir ism-i ilâhînin cilvesinden uzanan nûrânî atkılar, kâinat sîmâsında öyle bir sikke-i rahmet içinde bir hâtem-i rahîmiyeti ve bir nakş-ı şefkati dokuyor ve öyle bir hâtem-i inâyeti nescediyor ki, güneşten daha parlak kendini akıllara gösteriyor.

Evet, şems ve kameri, anâsır ve meâdini, nebâtât ve hayvanâtı, bir nakş-ı âzamın atkı ipleri gibi, o bin bir isimlerin şuâlarıyla tanzim eden ve hayata hâdim eden ve nebâtî ve hayvânî olan umum vâlidelerin gayet şirin ve fedâkârâne şefkatleriyle şefkatini gösteren[1] ve zevilhayatı, hayat-ı insâniyeye musahhar eden ve ondan rubûbiyet-i ilâhiyenin gayet güzel ve şirin bir nakş-ı âzamını ve insanın ehemmiyetini gösteren ve en parlak rahmetini izhâr eden o Rahmân-ı Zülcemâl, elbette kendi istiğnâ-yı mutlakına karşı rahmetini, ihtiyâc-ı mutlak içindeki zîhayata ve insana makbul bir şefaatçi yapmış. Ey insan! Eğer insan isen, بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ de; O şefaatçiyi bul.

Evet, rûy-u zeminde dört yüz bin muhtelif ayrı ayrı nebâtâtın ve hayvanâtın tâifelerini; hiçbirini unutmayarak, şaşırmayarak, vakti vaktine, kemâl-i intizam ile, hikmet ve inâyet ile terbiye ve idare eden ve küre-i arzın sîmâsında hâtem-i ehadiyeti vaz'eden; bilbedâhe, belki bilmüşâhede rahmettir. Ve o *rahmetin vücûdu, bu küre-i arzın sîmâsındaki mevcûdâtın vücûdları kadar kat'î olduğu gibi, o mevcûdât adedince tahakkukunun delilleri var.*

Evet, zeminin yüzünde öyle bir hâtem-i rahmet ve sikke-i ehadiyet bulunduğu gibi, insanın mâhiyet-i mâneviyesinin sîmâsında dahi öyle bir sikke-i rahmet vardır ki; küre-i arz sîmâsındaki sikke-i merhamet ve kâinat sîmâsındaki sikke-i uzmâ-yı rahmetten daha aşağı değil. Âdetâ bin bir ismin cilvesinin bir nokta-yı mihrâkiyesi hükmünde bir câmiiyeti var.

Ey insan! Hiç mümkün müdür ki, sana bu sîmâyı veren ve o sîmâda böyle bir sikke-i rahmeti ve bir hâtem-i ehadiyeti vaz'eden Zât, seni başı boş bıraksın,[2] sana ehemmiyet vermesin, senin harekâtına dikkat etmesin, sana müteveccih olan bütün kâinatı abes yapsın,[3] hilkat şeceresini, meyvesi çürük, bozuk ehemmiyetsiz bir ağaç yapsın. Hem hiçbir cihetle şüphe kabul etmeyen ve

---

1 Mahlukatta bulunan acıma hissinin; Cenâb-ı Hakk'ın yüz rahmetinden sadece birinin, bütün mahlukat arasında taksim edilmiş hâli olduğuna dair bkz.: Buhârî, *edeb* 19; Müslim, *tevbe* 17, 20, 21.

2 Bkz.: "İnsan başı boş bırakılacağını mı sanır?" (Kıyâmet sûresi, 75/36)

3 Bkz.: "Bizim sizi boşuna yarattığımızı, Bizim huzurumuza dönüp hesap vermeyeceğinizi mi sandınız?" (Mü'minûn sûresi, 23/115)

hiçbir veçhile noksaniyeti olmayan, güneş gibi zâhir olan rahmetini ve ziyâ gibi görünen hikmetini inkâr ettirsin. Hâşâ!..

Ey insan! Bil ki, o rahmetin arşına yetişmek için bir mi'râc var. O mi'râc, بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ'dir. Ve bu mi'râc ne kadar ehemmiyetli olduğunu anlamak istersen, Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyân'ın yüz on dört sûrelerinin başlarına ve hem bütün mübarek kitapların ibtidâlarına ve umum mübarek işlerin mebde'lerine bak. Ve besmelenin azamet-i kadrine en kat'î bir hüccet şudur ki; İmam Şâfiî *(radiyallâhu anh)* gibi çok büyük müçtehidler demişler: "*Besmele tek bir âyet olduğu hâlde, Kur'ân'da yüz on dört defa nâzil olmuştur.*"[1]

Dördüncü Sır

Hadsiz kesret içinde vâhidiyet tecellisi, hitâb-ı إِيَّاكَ نَعْبُدُ[2] demekle herkese kâfi gelmiyor. Fikir dağılıyor. Mecmûndaki vahdet arkasında Zât-ı Ehadiyet'i mülâhaza edip إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ[3] demeğe küre-i arz vüs'atinde bir kalb bulunmak lâzım geliyor. Ve bu sırra binâen, cüz'iyatta zâhir bir sûrette sikke-i ehadiyeti gösterdiği gibi; her bir nevide sikke-i ehadiyeti göstermek ve Zât-ı Ehad'i mülâhaza ettirmek için, hâtem-i rahmâniyet içinde bir sikke-i ehadiyeti gösteriyor; tâ külfetsiz herkes her mertebede إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ deyip doğrudan doğruya Zât-ı Akdes'e hitap ederek müteveccih olsun.

İşte Kur'ân-ı Hakîm bu sırr-ı azîmi ifâde içindir ki; kâinatın daire-i âzamından.. meselâ; semâvât ve arzın hilkatinden bahsettiği vakit, birden en küçük bir dâireden ve en dakik bir cüz'îden bahseder; tâ ki, zâhir bir sûrette hâtem-i ehadiyeti göstersin. Meselâ; hilkat-i semâvât ve arzdan bahsi içinde, hilkat-i insandan ve insanın sesinden ve sîmâsındaki dekâik-i nîmet ve hikmetten bahis açar. Tâ ki fikir dağılmasın, kalb boğulmasın, ruh Ma'bûd'unu doğrudan doğruya bulsun.

Meselâ: وَمِنْ اٰيَاتِهِ خَلْقُ السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاخْتِلَافُ أَلْسِنَتِكُمْ وَأَلْوَانِكُمْ[4] âyeti mezkûr hakikati mucizâne bir sûrette gösteriyor. Evet, hadsiz mahlûkatta ve

---

1 Bkz.: eş-Şâfiî, *el-Ümm* 1/208; el-Cessâs, *Ahkâmü'l-Kur'ân* 1/8; el-Gazâlî, *el-Müstasfâ* 1/82; İbnü'l-Cevzî, *et-Tahkîk fî ehâdîsi'l-hilâf* 1/345-347; ez-Zeylaî, *Nasbu'r-râye* 1/327.

2 "(Haydi öyleyse deyiniz): Yalnız Sana ibadet ederiz." (Fâtiha sûresi, 1/5)

3 "(Haydi öyleyse deyiniz): Yalnız Sana ibadet eder, yalnız senden medet umarız." (Fâtiha sûresi, 1/5)

4 "O'nun varlığının ve kudretinin delillerinden biri de: Gökleri ve yeri yaratması, lisanlarınızın ve renklerinizin farklı olmasıdır." (Rûm sûresi, 30/22)

nihayetsiz bir kesrette vahdet sikkeleri; mütedâhil dâireler gibi en büyüğünden, en küçük sikkeye kadar envâı ve mertebeleri vardır. Fakat o vahdet, ne kadar olsa yine kesret içinde bir vahdettir. Hakikî hitabı tam temin edemiyor. Onun için, vahdet arkasında ehadiyet sikkesi bulunmak lâzımdır. Tâ ki, kesreti hatıra getirmesin. Doğrudan doğruya Zât-ı Akdes'e karşı kalbe yol açsın. Hem sikke-i ehadiyete nazarları çevirmek ve kalbleri celb etmek için, o sikke-i ehadiyet üstünde gayet câzibedâr bir nakış ve gayet parlak bir nur ve gayet şirin bir halâvet ve gayet sevimli bir cemâl ve gayet kuvvetli bir hakikat olan rahmet sikkesini ve rahîmiyet hâtemini koymuştur. Evet, o rahmetin kuvvetidir ki, zîşuurun nazarlarını celbeder, kendine çeker ve ehadiyet sikkesine îsâl eder. Ve Zât-ı Ehadiyet'i mülâhaza ettirir ve ondan إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ 'deki hakikî hitaba mazhar eder.

İşte بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ Fâtiha'nın fihristesi ve Kur'ân'ın mücmel bir hülâsası olduğu cihetle, bu mezkûr sırr-ı azîmin unvanı ve tercümanı olmuş. Bu unvanı eline alan, rahmetin tabakâtında gezebilir. Ve bu tercümanı konuşturan, esrâr-ı rahmeti öğrenir ve envâr-ı rahîmiyeti ve şefkati görür.

Beşinci Sır

Bir hadîs-i şerifte vârid olmuş ki: [1] إِنَّ اللهَ خَلَقَ الْإِنْسَانَ عَلٰى صُورَةِ الرَّحْمٰنِ – ev kemâ kâl–

Bu hadîsi, bir kısım ehl-i tarîkat, akâid-i îmâniyeye münâsib düşmeyen acîp bir tarzda tefsir etmişler. Hattâ onlardan bir kısım ehl-i aşk, insanın sîmâ-yı mânevîsine bir sûret-i Rahmân nazarıyla bakmışlar. Ehl-i tarîkatin ekserinde sekr, ehl-i aşkın çoğunda istiğrak ve iltibâs olduğundan, hakikate muhâlif telâkkilerinde belki mâzurdurlar. Fakat, aklı başında olanlar, fikren onların esâs-ı akâide münâfi olan mânâlarını kabul edemez. Etse hatâ eder.

Evet, bütün kâinatı bir saray, bir ev gibi muntazam idare eden ve yıldızları zerreler gibi hikmetli ve kolay çeviren ve gezdiren ve zerrâtı muntazam memurlar gibi istihdam eden Zât-ı Akdes-i İlâhî'nin şeriki, nazîri, zıddı, niddi olmadığı gibi [2] لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ وَهُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ sırrıyla, sûreti, misli, misâli,

---

1 "Şüphesiz Allah Teâlâ, insanı Rahmân sûretinde yaratmıştır." Buhârî, *isti'zân* 1; Müslim, *birr* 115, *cennet* 28; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 2/244, 251, 315, 323, 434, 463, 519.

2 "O'nun benzeri hiçbir şey yoktur. O her şeyi hakkıyla işitir ve görür." (Şûrâ sûresi, 42/11)

şebîhi dahi olamaz. Fakat, وَلَهُ الْمَثَلُ الْأَعْلٰى فِي السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضِ ۚ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ[1] sırrıyla mesel ve temsil ile, şuûnâtına ve sıfât ve esmâsına bakılır. Demek mesel ve temsil, şuûnât nokta-yı nazarında vardır. Şu mezkûr hadîs-i şerifin çok makâsıdından birisi şudur ki: İnsan, ism-i Rahmân'ı tamamıyla gösterir bir sûrettedir. Evet, sabıkan beyan ettiğimiz gibi, kâinatın sîmâsında bin bir ismin şuâlarından tezâhür eden ism-i Rahmân göründüğü gibi; zemin yüzünün sîmâsında rubûbiyet-i mutlaka-yı ilâhiyenin hadsiz cilveleriyle tezâhür eden ism-i Rahmân gösterildiği gibi; insanın sûret-i câmiasında küçük bir mikyasta zeminin sîmâsı ve kâinatın sîmâsı gibi yine o ism-i Rahmân'ın cilve-i etemmini gösterir demektir.

Hem işarettir ki; Zât-ı Rahmân-ı Rahîm'in delilleri ve aynaları olan zîhayat ve insan gibi mazharlar, o kadar o Zât-ı Vâcibü'l-vücûd'a delâletleri kat'î ve vâzıh ve zâhirdir ki, güneşin timsâlini ve aksini tutan parlak bir ayna parlaklığına ve delâletinin vuzûhuna işareten "O ayna güneştir." denildiği gibi, "İnsanda sûret-i Rahmân var." vuzûh-u delâletine ve kemâl-i münâsebetine işareten denilmiş ve denilir. Ve ehl-i vahdetü'l-vücûdun mûtedil kısmı لَا مَوْجُودَ إِلَّا هُوَ[2] bu sırra binâen, bu delâletin vuzûhuna ve bu münâsebetin kemâline bir unvan olarak demişler.

اَللّٰهُمَّ يَا رَحْمٰنُ يَا رَحِيمُ بِحَقِّ بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ اِرْحَمْنَا كَمَا يَلِيقُ بِرَحِيمِيَّتِكَ وَفَهِّمْنَا أَسْرَارَ بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ كَمَا يَلِيقُ بِرَحْمٰنِيَّتِكَ اٰمِينَ[3]

Altıncı Sır

Ey hadsiz acz ve nihayetsiz fakr içinde yuvarlanan bîçâre insan! Rahmet ne kadar kıymettar bir vesile ve ne kadar makbul bir şefaatçi olduğunu bununla anla ki: O rahmet, öyle bir Sultân-ı Zülcelâl'e vesiledir ki, yıldızlarla zerrât beraber olarak kemâl-i intizam ve itaatle –beraber– ordusunda hizmet ediyorlar. Ve o Zât-ı Zülcelâl'in ve o Sultân-ı Ezel ve Ebed'in istiğnâ-yı zâtîsi var. Ve istiğnâ-yı mutlak içindedir. Hiçbir cihetle kâinata ve mevcudata ihtiyacı

---

1 "Göklerde ve yerde en yüce sıfatlar O Allah'ındır. O Aziz ve Hakîmdir: Mutlak gâliptir, tam hüküm ve hikmet sahibidir." (Rûm sûresi, 30/27). Ayrıca Nahl sûresi, 16/60. âyeti de aynı hususu biraz değişik lafızla ifade etmektedir.

2 Vücûd-u Vâcib'e nisbeten başka şeylere vücûd denilmemeli.. onlar vücûd unvanına lâyık değillerdir..

3 Ey Rahmân, Rahîm Allahım! 'Bismillâhirrahmânirrahîm'in hakkı için, rahîmiyetine yaraşır şekilde bize merhamet et ve rahmâniyetine yaraşır şekilde, bize 'Bismillâhirrahmânirrahîm'in sırlarını anlamayı temin et.

olmayan bir Ganiyy-i ale'l-ıtlak'tır. Ve bütün kâinat taht-ı emir ve idaresinde ve heybet ve azameti altında nihayet itaatte, celâline karşı tezellüldedir.

İşte rahmet, seni –Ey insan!– o Müstağni-i ale'l-ıtlak'ın ve Sultân-ı Sermedî'nin huzuruna çıkarır ve O'na dost yapar. Ve O'na muhatab eder. Ve sevgili bir abd vaziyetini verir. Fakat, nasıl sen güneşe yetişemiyorsun, çok uzaksın, hiçbir cihetle yanaşamıyorsun. Fakat güneşin ziyâsı, güneşin aksini, cilvesini senin âyinen vasıtasıyla senin eline verir, öyle de: O Zât-ı Akdes'e ve o Şems-i Ezel ve Ebed'e biz çendan nihayetsiz uzağız, yanaşamayız; fakat O'nun ziyâ-yı rahmeti, O'nu bize yakın ediyor.

İşte ey insan! Bu rahmeti bulan, ebedî tükenmez bir hazine-i nur buluyor. O hazîneyi bulmasının çaresi: Rahmetin en parlak bir misâli ve mümessili ve o rahmetin en beliğ bir lisânı ve dellâlı olan ve rahmeten li'l-âlemîn unvanıyla Kur'ân'da tesmiye edilen Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)*'ın sünnetidir ve tebaiyyetidir. Ve bu rahmeten li'l-âlemîn olan rahmet-i mücessemeye vesile ise, salavâttır. Evet, salavâtın mânâsı rahmettir. Ve o zîhayat mücessem rahmete, rahmet duası olan salavât ise; o rahmeten li'l-âlemîn'in vusûlüne vesiledir.[1] Öyle ise; sen salavâtı kendine, o rahmeten li'l-âlemîn'e vesile yap ve o Zât'ı da rahmet-i Rahman'a vesile ittihaz et.

Umum ümmetin, rahmeten li'l-âlemîn olan Aleyhissalâtü Vesselâm hakkında hadsiz bir kesretle rahmet mânâsiyle salavât getirmeleri, rahmet ne kadar kıymettar bir hediye-i ilâhiye ve ne kadar geniş bir dâiresi olduğunu parlak bir sûrette isbat eder.

Elhâsıl: Hazîne-i rahmetin en kıymettar pırlantası ve kapıcısı Zât-ı Ahmediye *(aleyhissalâtü vesselâm)* olduğu gibi, en birinci anahtarı dahi,

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ 'dir. Ve en kolay bir anahtarı da salavâttır.

اَللّٰهُمَّ بِحَقِّ أَسْرَارِ بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ صَلِّ وَسَلِّمْ عَلٰى مَنْ أَرْسَلْتَهُ رَحْمَةً لِلْعَالَمِينَ كَمَا يَلِيقُ بِرَحْمَتِكَ وَبِحُرْمَتِهٖ، وَعَلٰى اٰلِهٖ وَأَصْحَابِهٖ أَجْمَعِينَ. وَارْحَمْنَا رَحْمَةً نُغْنِينَا بِهَا عَنْ رَحْمَةِ مَنْ سِوَاكَ مِنْ خَلْقِكَ اٰمِينَ[2]

سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَآ إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَآ إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ[3]

---

1 Peygamber Efendimiz'e *(sallallahü aleyhi ve sellem)* salât ü selâm getirmenin önemine dair bkz.: Ahzâb sûresi, 33/56; Müslim, *salât* 11, 70; Tirmizî, *vitr* 21; Ebû Dâvûd, *salât* 36, 201, *vitr* 26; Nesâî, *cum'a* 5, *ezan* 37, *sehv* 55; İbn Mâce, *ikâmetü's-salât* 79; Dârimî, *salât* 206, *rikak* 58; Müsned 2/168, 375, 485, 3/102, 445, 4/8.

2 "Allahım! 'Bismillâhirrahmânirrahîm'in sırlarının hakkı için, âlemlere rahmet olarak gönderdiği zâta ve bütün âl ve ashabına, Senin rahmetine ve onun hürmetine yaraşır bir şekilde salât ve selâm et. Bize de, öyle bir rahmetle merhamet et ki, Senden gayrı, mahlûkatından hiç kimsenin merhametine muhtaç olmayalım."

3 "(Melekler:) 'Sübhansın ya Rab! Senin bize bildirdiğinden başka ne bilebiliriz ki? Her şeyi hakkiyle bilen, her şeyi hikmetle yapan Sensin.' dediler." (Bakara sûresi, 2/32)

İkinci Söz

بِسْـــمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

اَلَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِالْغَيْبِ[1]

İmanda ne kadar büyük bir saadet ve nimet ve ne kadar büyük bir lezzet ve rahat bulunduğunu anlamak istersen, şu temsilî hikâyeciğe bak, dinle:

Bir vakit iki adam; hem keyif, hem ticaret için seyahate giderler. Biri hodbin, tâlihsiz, bir tarafa; diğeri, hudâbîn, bahtiyar, diğer tarafa sülûk eder, giderler.

Hodbîn adam, hem hodgâm, hem hodendîş, hem bedbin olduğundan, bedbinlik cezası olarak nazarında pek fenâ bir memlekete düşer. Bakar ki; her yerde âciz bîçâreler, zorba müthiş adamların ellerinden ve tahribatlarından vâveylâ ediyorlar. Bütün gezdiği yerlerde böyle hazîn, elîm bir hâli görür. Bütün memleket bir mâtemhâne-i umumî şeklini almış. Kendisi, şu elîm ve muzlim hâleti hissetmemek için sarhoşluktan başka çâre bulamaz. Çünkü herkes ona düşman ve ecnebi görünüyor. Ve ortalıkta dahi, müthiş cenazeleri ve me'yûsâne ağlayan yetimleri görür. Vicdanı, azab içinde kalır.

Diğeri; hudâbîn, hudâ-perest ve hakendîş, güzel ahlâklı idi ki; nazarında pek güzel bir memlekete düştü. İşte bu iyi adam, girdiği memlekette bir umumî şenlik görüyor. Her tarafta bir sürûr, bir şehrâyîn, bir cezbe ve neşe içinde zikirhâneler... Herkes ona dost ve akraba görünür. Bütün memlekette yaşasınlar ve teşekkürler ile bir terhisât-ı umûmiye şenliği görüyor. Hem tekbir ve tehlil ile mesrûrâne ahz-ı asker için bir davul, bir mûsikî sesi işitiyor. Evvelki bedbahtın, hem kendi hem umum halkın elemi ile müteellim olmasına bedel; şu bahtiyar, hem kendi hem umum halkın sürûru ile mesrur ve müferrah olur. Hem güzelce bir ticâret eline geçer, Allah'a şükreder.

Sonra döner, öteki adama rast gelir, hâlini anlar. Ona der: "Yahu sen divâne olmuşsun. Bâtınındaki çirkinlikler, zâhirine aksetmiş olmalı ki; gülmeyi ağlamak, terhisâtı soymak ve talan etmek tevehhüm etmişsin. Aklını başına al, kalbini

---

1 "O müttakîler ki görünmeyen âleme inanırlar." (Bakara sûresi, 2/3).

temizle. Tâ, şu musibetli perde senin nazarından kalksın. Hakikati görebilesin. Zira nihayet derecede âdil, merhametkâr, raiyet-perver, muktedir, intizam-perver, müşfik bir melikin memleketi, hem bu derece göz önünde âsâr-ı terakkiyât ve kemâlât gösteren bir memleket, senin vehminin gösterdiği surette olamaz."

Sonra o bedbahtın aklı başına gelir; nedamet eder. "Evet, ben işretten divâne olmuştum. Allah senden razı olsun ki, cehennemî bir hâletten beni kurtardın." der.

Ey nefsim! Bil ki; evvelki adam kâfirdir veya fâsık, gafildir. Şu dünya onun nazarında bir mâtemhâne-i umûmiyedir. Bütün zîhayat, firak ve zevâl sillesiyle ağlayan yetimlerdir. Hayvan ve insan ise, ecel pençesiyle parçalanan kimsesiz başıbozuklardır. Dağlar ve denizler gibi büyük mevcudât; ruhsuz, müthiş cenazeler hükmündedirler. Daha bunun gibi çok elîm, ezici, dehşetli evham, küfründen ve dalâletinden neşet edip, onu mânen tâzib eder.

Diğer adam ise mümindir. Cenâb-ı Hâlık'ı tanır, tasdik eder. Onun nazarında şu dünya bir zikirhâne-i Rahmân, bir tâlimgâh-ı beşer ve hayvan ve bir meydan-ı imtihân-ı ins ü cândır. Bütün vefiyât-ı hayvaniye ve insaniye ise terhisattır.

Vazife-i hayatını bitirenler bu dâr-ı fâniden, mânen mesrûrâne, dağdağasız diğer bir âleme giderler. Tâ, yeni vazifedârlara yer açılsın, gelip çalışsınlar.

Bütün tevellüdât-ı hayvaniye ve insaniye ise, ahz-ı askere, silâh altına, vazife başına gelmektir. Bütün zîhayat birer muvazzaf mesrur asker, birer müstakîm memnun memurlardır. Bütün sadâlar ise, ya vazife başlamasındaki zikir ve tesbih ve paydostan gelen şükür ve tefrîh veya işlemek neşesinden neşet eden nağamâttır. Bütün mevcudât, o müminin nazarında, Seyyid-i Kerîm'inin ve Mâlik-i Rahîm'inin birer mûnis hizmetkârı, birer dost memuru, birer şirin kitabıdır. Daha bunun gibi pek çok latîf, ulvî ve lezîz, tatlı hakikatler, imanından tecelli eder, tezahür eder.

Demek, iman bir mânevî tûbâ-yı cennet[1] çekirdeğini taşıyor. Küfür ise mânevî bir zakkum-u cehennem[2] tohumunu saklıyor.

Demek selâmet ve emniyet, yalnız İslâmiyet'te ve imandadır. Öyle ise, biz daima: اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ عَلٰى دِينِ الْإِسْلَامِ وَكَمَالِ الْإِيمَانِ[3] *demeliyiz..*

---

1 Tûbâ'nın, cennetteki bir ağaç olduğuna dair bkz.: Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 4/183; İbni Hibbân, *es-Sahîh* 16/429, 430; et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* 17/127, 128.

2 Zakkum ağacı için bkz.: İsrâ sûresi, 17/60; Sâffât sûresi, 37/62-65; Duhân sûresi, 44/43-44; Vâkıa sûresi, 56/ 51-53; Buhârî, *menâkıbü'l-ensâr* 42, *kader* 10; Tirmizî, *tefsîru sûre (17)* 4.

3 Bize ihsan ettiği İslâm Dini ve tam, yüksek iman nimeti sebebiyle Rabbimize hamd olsun.

Üçüncü Söz

بِسْـــمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

يَا أَيُّهَا النَّاسُ اعْبُدُوا[1]

İbadet, ne büyük bir ticaret ve saadet; *fısk ve sefâhet*, ne büyük bir hasâret ve helâket olduğunu anlamak istersen, şu temsilî hikâyeciğe bak, dinle:

Bir vakit iki asker, uzak bir şehire gitmek için emir alıyorlar. Beraber giderler, tâ yol ikileşir. Bir adam orada bulunur. Onlara der: "Şu sağdaki yol, hiç zararı olmamakla beraber, onda giden yolculardan ondan dokuzu büyük kâr ve rahat görür. Soldaki yol ise, menfaati olmamakla beraber, on yolcusundan dokuzu zarar görür. Hem ikisi, kısa ve uzunlukta birdirler. Yalnız bir fark var ki; intizamsız, hükûmetsiz olan sol yolun yolcusu çantasız, silâhsız gider. Zâhirî bir hiffet, yalancı bir rahatlık görür. İntizam-ı askerî altındaki sağ yolun yolcusu ise, mugaddî hülâsalardan dolu dört okkalık bir çanta ve her adüvvü alt ve mağlûp edecek iki kıyyelik bir mükemmel mîrî silâhı taşımaya mecburdur."

O iki asker, o muarrif adamın sözünü dinledikten sonra, şu bahtiyar nefer sağa gider. Bir batman ağırlığı omuzuna ve beline yükler. Fakat kalbi ve ruhu binler batman minnetlerden ve korkulardan kurtulur.

Öteki bedbaht nefer ise askerliği bırakır. Nizama tâbi olmak istemez. Sola gider. Cismi, bir batman ağırlıktan kurtulur. Fakat kalbi, binler batman minnetler altında ve ruhu, hadsiz korkular altında ezilir. Hem herkese dilenci, hem her şeyden, her hâdiseden titrer bir surette gider. Tâ mahall-i maksuda yetişir. Orada âsî ve kaçak cezasını görür.

Askerlik nizamını seven, çanta ve silâhını muhafaza eden ve sağa giden nefer ise; kimseden minnet almayarak, kimseden havf etmeyerek, rahat-ı kalb

---

1 "Ey insanlar! (Hem Sizi hem de sizden önceki insanları yaratan) Rabbinize ibadet ediniz." (Bakara sûresi, 2/21).

ve vicdan ile gider. Tâ o matlup şehire yetişir. Orada, vazifesini güzelce yapan bir nâmuslu askere münâsib bir mükâfat görür.

İşte ey nefs-i serkeş!

Bil ki: O iki yolcu, biri; mutî-i kanun-u ilâhî, birisi de; âsî ve hevâya tâbi insanlardır. O yol ise, hayat yoludur ki; âlem-i ervâhdan gelip kabirden geçer, âhirete gider. O çanta ve silâh ise, ibadet ve takvâdır. İbadetin çendan zâhirî bir ağırlığı var. Fakat, mânâsında öyle bir rahatlık ve hafiflik var ki, tarif edilmez. Çünkü; âbid, namazında der: أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلٰهَ إِلَّا اللهُ[1] Yani; "Hâlık ve Rezzâk, O'ndan başka yoktur! Zarar ve menfaat, O'nun elindedir.[2] O hem Hakîm'dir; abes iş yapmaz. Hem Rahîm'dir; ihsanı, merhameti çoktur." diye îtikat ettiğinden, her şeyde bir hazine-i rahmet kapısını bulur, dua ile çalar. Hem her şeyi kendi Rabbisinin emrine musahhar görür. Rabbisine iltica eder. Tevekkül ile istinad edip, her musibete karşı tahassun eder. İmanı, ona bir emniyet-i tâmme verir.

Evet, her hakiki hasenât gibi cesâretin dahi menbaı imandır,[3] *ubûdiyettir. Her seyyiât gibi cebânetin dahi menbaı dalâlettir!*[4]

Evet, tam münevverü'l-kalb bir âbidi, küre-i arz bomba olup patlasa, ihtimâldir ki onu korkutmaz. Belki harika bir kudret-i samedâniyeyi, lezzetli bir hayret ile seyredecek. Fakat, meşhur bir münevverü'l-akl denilen kalbsiz bir fâsık feylesof ise; gökte bir kuyruklu yıldızı görse, yerde titrer. "Acaba bu serseri yıldız arzımıza çarpmasın mı?" der, evhama düşer. (Bir vakit böyle bir yıldızdan koca Amerika titredi. Çokları gece vakti hânelerini terk ettiler.)

Evet, insan nihayetsiz şeylere muhtaç olduğu hâlde, sermayesi hiç hükmünde... Hem nihayetsiz musibetlere maruz olduğu hâlde, iktidarı hiç hükmünde bir şey... Âdeta sermaye ve iktidarının dâiresi, eli nereye yetişirse o kadardır. Fakat emelleri, arzuları ve elemleri ve belâları ise; dâiresi, gözü, hayâli nereye yetişirse ve gidinceye kadar geniştir.

---

1 "Şehadet ederim ki Allah'tan başka ilâh yoktur." (Müslim, *salât* 60; Tirmizî, *salât* 216; Ebû Dâvûd, *salât* 178; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 1/292)

2 Bkz.: Bakara sûresi, 2/102; Âl-i İmran sûresi, 3/26; A'râf sûresi, 7/188; Fetih sûresi, 48/11; Mücadele sûresi, 58/10; Ayrıca bkz.: Tirmizî, *kader* 10; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 6/441.

3 Bkz.: Âl-i İmran sûresi, 3/173.

4 Bkz.: Âl-i İmran sûresi, 3/151; Enfâl sûresi, 8/12.

İşte bu derece âciz ve zayıf, fakir ve muhtaç olan ruh-u beşere[1] ibadet, tevekkül, tevhid, teslim; ne kadar azîm bir kâr, bir saadet, bir nimet olduğunu, bütün bütün kör olmayan görür, derk eder.

Malûmdur ki; zararsız yol, zararlı yola –velev on ihtimâlden bir ihtimâl ile olsa– tercih edilir. Hâlbuki meselemiz olan ubûdiyet yolu, zararsız olmakla beraber, ondan dokuz ihtimâl ile bir saadet-i ebediye hazinesi vardır. Fısk ve sefâhet yolu ise –hatta fâsıkın itirafıyla dahi– menfaatsiz olduğu hâlde, ondan dokuz ihtimâl ile şekâvet-i ebediye helâketi bulunduğu, icmâ ve tevâtür derecesinde, hadsiz ehl-i ihtisasın ve müşâhedenin şehâdetiyle sabittir ve ehl-i zevkin ve keşfin ihbarâtıyla muhakkaktır.

Elhâsıl: *Âhiret gibi dünya saadeti dahi, ibadette ve Allah'a asker olmaktadır. Öyle ise, biz daima* اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ عَلَى الطَّاعَةِ وَالتَّوْفِيقِ[2] *demeliyiz ve Müslüman olduğumuza şükretmeliyiz.*

1 Bkz.: Fâtır sûresi, 35/15.

2 Bize yardımını ve kendisine itaat etmeyi nasip eden Rabbimize hamd olsun.

Dördüncü Söz

اَلصَّلَاةُ عِمَادُ الدِّينِ[1]

Namaz, ne kadar kıymettar ve mühim, hem ne kadar ucuz ve az bir masraf ile kazanılır; hem namazsız adam, ne kadar divâne ve zararlı olduğunu, iki kere iki dört eder derecesinde kat'î anlamak istersen, şu temsîlî hikâyeciğe bak, gör:

Bir zaman bir büyük hâkim, iki hizmetkârını her birisine yirmi dört altın verip iki ay uzaklıkta has ve güzel bir çiftliğine ikamet etmek için gönderiyor. Ve onlara emreder ki: "Şu para ile yol ve bilet masrafı yapınız. Hem oradaki meskeninize lâzım bazı şeyleri mübâyaa ediniz. Bir günlük mesafede bir istasyon vardır. Hem araba, hem gemi, hem şimendifer, hem tayyâre bulunur. Sermayeye göre binilir."

İki hizmetkâr; ders aldıktan sonra giderler. Birisi bahtiyar idi ki, istasyona kadar bir parça para masraf eder. Fakat o masraf içinde, efendisinin hoşuna gidecek öyle güzel bir ticaret elde eder ki, sermayesi birden bine çıkar.

Öteki hizmetkâr; bedbaht, serseri olduğundan istasyona kadar yirmi üç altınını sarf eder. Kumara-mumara verip zâyi eder. Bir tek altını kalır. Arkadaşı ona der: "Yahu, şu liranı bir bilete ver. Tâ bu uzun yolda yayan ve aç kalmayasın. Hem bizim efendimiz kerîmdir; belki merhamet eder, ettiğin kusuru affeder. Seni de tayyâreye bindirirler. Bir günde mahall-i ikametimize gideriz. Yoksa, iki aylık bir çölde aç, yayan, yalnız gitmeye mecbur olursun."

Acaba şu adam inat edip, o tek lirasını bir define anahtarı hükmünde olan bir bilete vermeyip, muvakkat bir lezzet için sefâhete sarf etse; gayet akılsız, zararlı, bedbaht olduğunu, en akılsız adam dahi anlamaz mı?

İşte ey namazsız adam! Ve ey namazdan hoşlanmayan nefsim!

---

1 "Namaz, dinin direğidir." el-Hakîm et-Tirmizî, *Nevâdiru'l-usûl* 3/135, 136; el-Beyhakî, *Şuabü'l-îmân* 3/39; ed-Deylemî, *el-Müsned* 2/404.

O hâkim ise; Rabbimiz, Hâlık'ımızdır. O iki hizmetkâr yolcu ise; biri mütedeyyin, namazını şevk ile kılar. Diğeri gafil, namazsız insanlardır. O yirmi dört altın ise yirmi dört saat her gündeki ömürdür. O has çiftlik ise cennettir. O istasyon ise kabirdir. O seyahat ise kabre, haşre, ebede gidecek beşer yolculuğudur; amele göre, takvâ kuvvetine göre, o uzun yolu mütefâvit derecede kat'ederler. Bir kısım ehl-i takvâ berk gibi, bin senelik yolu bir günde keser. Bir kısmı da hayâl gibi, elli bin senelik bir mesafeyi bir günde kat'eder. Kur'ân-ı Azîmüşşân şu hakikate iki âyetiyle işaret eder.[1] O bilet ise namazdır. Bir tek saat, beş vakit namaza abdestle kâfi gelir.

Acaba, yirmi üç saatini şu kısacık hayat-ı dünyeviyeye sarf eden ve o uzun hayat-ı ebediyeye bir tek saatini sarf etmeyen; ne kadar zarar eder, ne kadar nefsine zulmeder, ne kadar hilâf-ı akıl hareket eder! Zira, bin adamın iştirak ettiği bir piyango kumarına yarı malını vermek akıl kabul ederse –hâlbuki kazanç ihtimâli binde birdir– sonra yirmi dörtten bir malını, yüzde doksan dokuz ihtimâl ile kazancı musaddak bir hazine-i ebediyeye vermemek; ne kadar hilâf-ı akıl ve hikmet hareket ettiğini, ne kadar akıldan uzak düştüğünü, kendini âkıl zanneden adam anlamaz mı?

Hâlbuki namazda ruhun, kalbin, aklın büyük bir rahatı vardır. Hem cisme de o kadar ağır bir iş değildir.

Hem namaz kılanın diğer mübah dünyevî amelleri, güzel bir niyet ile ibadet hükmünü alır. Bu surette bütün sermâye-i ömrünü âhirete mâl edebilir. Fânî ömrünü bir cihette ibkâ eder.

[1] Bkz.: "Gökten yere kadar her işi düzenleyip yönetir. Sonra bütün bu işler, sizin hesabınıza göre bin yıl tutan bir günde O'na yükselir." (Secde sûresi, 32/5); "Melekler ve Ruh, O'nun Arş'ına; miktarı elli bin sene olan bir günde yükselirler." (Meâric sûresi, 70/4).

Beşinci Söz

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

إِنَّ اللهَ مَعَ الَّذِينَ اتَّقَوْا وَالَّذِينَ هُمْ مُحْسِنُونَ[1]

Namaz kılmak ve büyük günahları işlememek,[2] ne derece hakiki bir vazife-i insaniye ve ne kadar fıtrî, münâsib bir netice-i hilkat-i beşeriye olduğunu görmek istersen; şu temsilî hikâyeciğe bak, dinle:

Seferberlikte bir taburda, biri muallem vazife-perver; diğeri acemi nefis-perver iki asker beraber bulunuyordu. Vazife-perver nefer, tâlime ve cihada dikkat eder, erzak ve tâyinâtını hiç düşünmezdi. Çünkü anlamış ki; onu beslemek ve cihâzâtını vermek, hasta olsa tedavi etmek, hatta inde'l-hâce lokmayı ağzına koymaya kadar devletin vazifesidir. Ve onun asıl vazifesi tâlim ve cihaddır. Fakat bazı erzak ve cihâzât işlerinde işler. Kazan kaynatır, karavanayı yıkar, getirir. Ona sorulsa: "Ne yapıyorsun?" "Devletin angaryasını çekiyorum." der. Demiyor: "Nafakam için çalışıyorum."

Diğer şikem-perver ve acemi nefer ise, tâlime ve harbe dikkat etmezdi. "O devlet işidir. Bana ne!" derdi. Dâim nafakasını düşünüp onun peşinde dolaşır, taburu terk eder, çarşıya gider, alışveriş ederdi.

Bir gün muallem arkadaşı ona dedi: "Birâder, asıl vazifen tâlim ve muharebedir. Sen onun için buraya getirilmişsin. Padişaha itimat et. O seni aç bırakmaz. O, onun vazifesidir. Hem sen âciz ve fakirsin, her yerde kendini beslettiremezsin. Hem mücâhede ve seferberlik zamanıdır. Hem sana 'âsidir' der, ceza verirler. Evet, iki vazife peşimizde görünüyor. Biri; padişahın vazifesidir. Bazen biz onun angaryasını çekeriz ki, bizi beslemektir. Diğeri, bizim vazifemizdir. Padişah bize teshîlât ile yardım eder ki, tâlim ve harptir."

---

1 "Allah fenâlıktan korunanlar ve hep güzel davrananlarla beraberdir." (Nahl sûresi, 16/128).

2 Bkz.: Nisâ sûresi, 4/31; Şûrâ sûresi, 42/37; Necm sûresi, 53/32.

Acaba o serseri nefer, o mücâhid mualleme kulak vermezse ne kadar tehlikede kalır, anlarsın!

İşte ey tembel nefsim! O dalgalı meydan-ı harb, bu dağdağalı dünya hayatıdır. O taburlara taksim edilen ordu ise, cemiyet-i beşeriyedir. Ve o tabur ise, şu asrın Cemaat-i İslâmiye'sidir. O iki nefer ise; biri, ferâiz-i diniyesini bilen ve işleyen ve kebâiri terk ve günahları işlememek için, nefis ve şeytanla mücâhede eden müttakî Müslüman'dır. Diğeri, Rezzâk-ı Hakiki'yi itham etmek derecesinde derd-i maîşete dalıp, ferâizi terk eden ve maîşet yolunda rast gele günahları işleyen fâsık-ı hâsirdir. Ve o tâlim ve talimat ise başta namaz, ibadettir. Ve o harb ise, nefis ve hevâ, cin ve ins şeytanlarına karşı mücâhede edip, günahlardan ve ahlâk-ı rezîleden, kalb ve ruhunu helâket-i ebediyeden kurtarmaktır. Ve o iki vazife ise birisi, hayatı verip beslemektir. Diğeri, hayatı verene ve besleyene perestiş edip yalvarmaktır. O'na tevekkül edip emniyet etmektir.

Evet, en parlak bir mucize-i sanat-ı samedâniye ve bir harika-yı hikmet-i rabbâniye olan hayatı kim vermiş, yapmış ise, rızıkla o hayatı besleyen ve idâme eden de O'dur.[1] O'ndan başka olmaz! Delil mi istersin? En zayıf, en aptal hayvan, en iyi beslenir, meyve kurtları ve balıklar gibi.. hem en âciz, en nâzik mahlûk, en iyi rızkı o yer, çocuklar ve yavrular gibi.

Evet, vâsıta-yı rızk-ı helâl, iktidar ve ihtiyar ile olmadığını; belki, acz ve zaaf ile olduğunu anlamak için balıklar ile tilkileri, yavrular ile canavarları, ağaçlar ile hayvanları muvâzene etmek kâfidir.

Demek derd-i maîşet için namazını terk eden,[2] o nefere benzer ki; tâlimi ve siperini bırakıp çarşıda dilencilik eder. Fakat, namazını kıldıktan sonra Cenâb-ı Rezzâk-ı Kerîm'in matbaha-yı rahmetinden tâyinâtını aramak, başkalara bâr olmamak için kendisi bizzat gitmek güzeldir, mertliktir; o dahi bir ibadettir.

Hem insan ibadet için halk olunduğunu,[3] fıtratı ve cihâzât-ı mâneviyesi gösteriyor. Zira, hayat-ı dünyeviyesine lâzım olan amel ve iktidar cihetinde en ednâ bir serçe kuşuna yetişmez. Fakat, hayat-ı mâneviye ve uhreviyesine lâzım olan ilim ve iftikar ile tazarrû ve ibadet cihetinde hayvanâtın sultânı ve kumandanı hükmündedir.

---

1 Bkz.: Yûnus sûresi, 10/31; Hûd sûresi, 11/6.

2 Bkz.: Tâhâ sûresi, 20/132.

3 Bkz.: Zâriyât sûresi, 51/56.

Demek ey nefsim! Eğer hayat-ı dünyeviyeyi gaye-i maksad yapsan ve ona dâim çalışsan, en ednâ bir serçe kuşunun bir neferi hükmünde olursun. Eğer hayat-ı uhreviyeyi gaye-i maksad yapsan ve şu hayatı dahi ona vesile ve mezraa etsen[1] *ve ona göre çalışsan, o vakit hayvanâtın büyük bir kumandanı hükmünde ve şu dünyada Cenâb-ı Hakk'ın nazlı ve niyazdar bir abdi, mükerrem ve muhterem bir misafiri olursun.*

İşte sana iki yol.[2] İstediğini intihâb edebilirsin. Hidâyet ve tevfiki Erhamürrâhimîn'den iste...

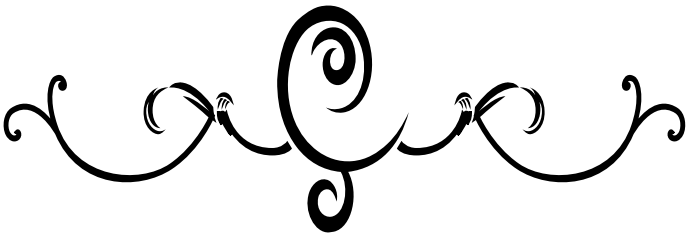

1 "Dünya, âhiretin tarlasıdır." mânâsındaki hadis için bkz.: el-Gazâlî, *İhyâu ulûmi'd-dîn* 4/19; es-Sehâvî, *el-Makâsıdü'l-hasene* s.497; Aliyyülkârî, *el-Esrâru'l-merfûa* s.205.

2 Bkz.: "Şükür" ya da "küfür" yolu (Dehr sûresi, 76/3); "iki yol (hayır ve şer yolu)" (Beled sûresi, 90/10); "kötülük" ya da "takvâ" yolu (Şems sûresi, 91/8); "en kolay yol" ya da "en güç yol" (Leyl sûresi, 92/5-10).

Altıncı Söz

بِسْـــمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

إِنَّ اللهَ اشْتَرٰى مِنَ الْمُؤْمِنِينَ أَنْفُسَهُمْ وَأَمْوَالَهُمْ بِأَنَّ لَهُمُ الْجَنَّةَ[1]

Nefis ve malını Cenâb-ı Hakk'a satmak ve O'na abd olmak ve asker olmak; ne kadar kârlı bir ticaret, ne kadar şerefli bir rütbe olduğunu anlamak istersen, şu temsilî hikâyeciği dinle:

Bir zaman bir padişah, raiyetinden iki adama, her birisine emaneten birer çiftlik verir ki; içinde fabrika, makine, at, silâh gibi her şey var. Fakat fırtınalı bir muharebe zamanı olduğundan, hiçbir şey kararında kalmaz. Ya mahvolur veya tebeddül eder gider. Padişah, o iki nefere kemâl-i merhametinden bir yâver-i ekremini gönderdi. Gayet merhametkâr bir ferman ile onlara diyordu:

"Elinizde olan emânetimi bana satınız. Tâ sizin için muhafaza edeyim. Beyhûde zâyi olmasın. Hem muharebe bittikten sonra, size daha güzel bir surette iade edeceğim. Hem güya o emânet malınızdır, pek büyük bir fiyat size vereceğim. Hem, o makine ve fabrikadaki âletler, benim nâmımla ve benim tezgâhımda işlettirilecek. Hem fiyatı, hem ücretleri birden bine yükselecek. Bütün o kârı size vereceğim. Hem de siz âciz ve fakirsiniz. O koca işlerin masârifâtını tedârik edemezsiniz. Bütün masârifâtı ve levâzımâtı ben deruhte ederim. Bütün vâridâtı ve menfaati size vereceğim. Hem de terhisât zamanına kadar elinizde bırakacağım. İşte beş mertebe kâr içinde kâr!..

Eğer bana satmazsanız, zaten görüyorsunuz ki, hiç kimse elindekini muhafaza edemiyor. Herkes gibi elinizden çıkacak. Hem beyhûde gidecek, hem o yüksek fiyattan mahrum kalacaksınız. Hem o nâzik, kıymettar âletler, mîzânlar istimâl edilecek şâhâne mâdenler ve işler bulmadığından, bütün bütün kıymetten düşecekler. Hem idare ve muhafaza zahmeti ve külfeti başınıza ka-

---

1 "Allah, karşılık olarak cenneti verip müminlerden canlarını ve mallarını satın almıştır." (Tevbe sûresi, 9/111).

lacak. Hem emânette hıyanet cezasını göreceksiniz. İşte beş derece hasâret içinde hasâret!..

Hem de bana satmak ise, bana asker olup benim nâmımla tasarruf etmek demektir. Âdi bir esir ve başıbozuğa bedel, âli bir padişahın has, serbest bir yâver-i askeri olursunuz."

Onlar, şu iltifâtı ve fermanı dinledikten sonra, o iki adamdan aklı başında olanı dedi:

"Baş üstüne, ben maaliftihâr satarım. Hem bin teşekkür ederim." Diğeri mağrur, nefsi firavunlaşmış, hodbin, ayyaş, güya ebedî o çiftlikte kalacak gibi, dünya zelzele ve dağdağalarından haberi yok. Dedi:

"Yok, yok!.. Padişah kimdir? Ben mülkümü satmam, keyfimi bozmam!.."

Biraz zaman sonra birinci adam, öyle bir mertebeye çıktı ki, herkes hâline gıpta ederdi. Padişahın lutfuna mazhar olmuş, has sarayında saadetle yaşıyor. Diğeri, öyle bir hâle giriftar olmuş ki; hem herkes ona acıyor, hem de "Müstehak!" diyor. Çünkü; hatasının neticesi olarak, hem saadeti ve mülkü gitmiş, hem ceza ve azap çekiyor.

İşte ey nefs-i pürheves! Şu misalin dürbünü ile hakikatin yüzüne bak.

Amma o padişah ise; ezel-ebed Sultân'ı olan Rabb'in, Hâlık'ındır. Ve o çiftlikler, makineler, âletler, mizanlar ise; senin dâire-i hayatın içindeki mâmelekin ve o mâmelekin içindeki cisim, ruh ve kalbin ve onlar içindeki göz ve dil, akıl ve hayâl gibi zâhirî ve bâtınî hâsselerindir. Ve o yâver-i ekrem ise, Resûl-i Kerîm'dir. Ve o fermân-ı ahkem ise, Kur'ân-ı Hakîm'dir ki; bahsinde bulunduğumuz ticaret-i azîmeyi şu âyetle ilân ediyor:

إِنَّ اللهَ اشْتَرٰى مِنَ الْمُؤْمِنِينَ أَنْفُسَهُمْ وَأَمْوَالَهُمْ بِأَنَّ لَهُمُ الْجَنَّةَ[1]

Ve o dalgalı muharebe meydanı ise, şu fırtınalı dünya yüzüdür ki; durmuyor, dönüyor, bozuluyor ve her insanın aklına şu fikri veriyor: "Madem her şey elimizden çıkacak, fânî olup kaybolacak; acaba bâkîye tebdil edip ibkâ etmek çâresi yok mu?" deyip düşünürken birden semâvî sadâ-yı Kur'ân işitiliyor. Der: "Evet var. Hem beş mertebe kârlı bir surette, güzel ve rahat bir çâresi var."

---

1 "Allah, karşılık olarak cenneti verip müminlerden canlarını ve mallarını satın almıştır." (Tevbe sûresi, 9/111).

Suâl: Nedir?

Elcevap: Emaneti sahib-i hakikisine satmak. İşte o satışta beş derece kâr içinde kâr var.

Birinci Kâr: Fânî mal bekâ bulur. Çünkü Kayyûm-u Bâkî olan Zât-ı Zülcelâl'e verilen ve O'nun yolunda sarf edilen şu ömr-ü zâil, bâkîye inkılâb eder. Bâkî meyveler verir. O vakit ömür dakikaları; âdeta tohumlar, çekirdekler hükmünde zâhiren fenâ bulur, çürür. Fakat, âlem-i bekâda saadet çiçekleri açarlar ve sünbüllenirler. Ve âlem-i berzâhta ziyâdâr, mûnis birer manzara olurlar.

İkinci Kâr: Cennet gibi bir fiyat veriliyor.

Üçüncü Kâr: Her âzâ ve hâsselerin kıymeti, birden bine çıkar.

Meselâ akıl bir âlettir. Eğer Cenâb-ı Hakk'a satmayıp, belki nefis hesabına çalıştırsan; öyle meş'um ve müz'iç ve muacciz bir âlet olur ki, geçmiş zamanın âlâm-ı hazînânesini ve gelecek zamanın ehvâl-i muhavvifânesini senin bu bîçâre başına yükletecek yümünsüz ve muzır bir âlet derekesine iner. İşte bunun içindir ki; fâsık adam, aklın iz'âc ve tâcizinden kurtulmak için, gâliben ya sarhoşluğa veya eğlenceye kaçar. Eğer Mâlik-i Hakiki'sine satılsa ve O'nun hesabına çalıştırsan; akıl öyle tılsımlı bir anahtar olur ki, şu kâinatta olan nihayetsiz rahmet hazinelerini ve hikmet definelerini açar. Ve bununla sahibini, saadet-i ebediyeye müheyyâ eden bir mürşid-i rabbânî derecesine çıkar.

♦*Meselâ* göz bir hâssedir ki; ruh, bu âlemi o pencere ile seyreder. Eğer Cenâb-ı Hakk'a satmayıp belki nefis hesabına çalıştırsan; geçici, devamsız bazı güzellikleri, manzaraları seyr ile şehvet ve heves-i nefsâniyeye bir kavvad derekesinde bir hizmetkâr olur.

Eğer gözü, gözün Sâni-i Basîr'ine satsan ve O'nun hesabına ve izni dâiresinde çalıştırsan; o zaman şu göz, şu kitab-ı kebîr-i kâinatın bir mütâlaacısı ve şu âlemdeki mucizât-ı sanat-ı rabbâniyenin bir seyircisi ve şu küre-i arz bahçesindeki rahmet çiçeklerinin mübarek bir arısı derecesine çıkar.

♦*Meselâ* dildeki kuvve-i zâikayı, Fâtır-ı Hakîm'ine satmazsan, belki nefis hesabına, mide nâmına çalıştırsan; o vakit, midenin tavlasına ve fabrikasına bir kapıcı derekesine iner, sukut eder. Eğer Rezzâk-ı Kerîm'e satsan; o zaman, dildeki kuvve-i zâika, rahmet-i ilâhiye hazinelerinin bir nâzır-ı mâhiri ve kudret-i samedâniye matbahlarının bir müfettiş-i şâkiri rütbesine çıkar.

İşte ey akıl! Dikkat et! Meş'um bir âlet nerede? Kâinat anahtarı nerede? Ey göz! Güzel bak! Âdi bir kavvad nerede? Kütüphâne-i ilâhînin mütefennin bir nâzırı nerede? Ve ey dil! İyi tad! Bir tavla kapıcısı ve bir fabrika yasakçısı nerede? Hazine-i hâssa-yı rahmet nâzırı nerede?..

Ve daha bunlar gibi başka âletleri ve âzâları kıyas etsen anlarsın ki; hakikaten mümin cennete lâyık ve kâfir cehenneme muvâfık bir mâhiyet kesbeder. Ve onların her biri öyle bir kıymet almalarının sebebi; mümin, imanıyla Hâlık'ının emânetini, O'nun nâmına ve izni dâiresinde istimâl etmesidir. Ve kâfir, hıyanet edip nefs-i emmâre hesabına çalıştırmasıdır.

Dördüncü Kâr: İnsan zayıftır, belâları çok.. fakirdir, ihtiyacı pek ziyâde.. âcizdir, hayat yükü pek ağır... Eğer Kadîr-i Zülcelâl'e dayanıp tevekkül etmezse ve itimat edip teslim olmazsa, vicdanı dâim azab içinde kalır. Semeresiz meşakkatler, elemler, teessüfler onu boğar. Ya sarhoş ya canavar eder.

Beşinci Kâr: Bütün o âzâ ve âletlerin ibadeti ve tesbihâtı ve o yüksek ücretleri, en muhtaç olduğun bir zamanda, cennet yemişleri suretinde sana verileceğine, ehl-i zevk ve keşif ve ehl-i ihtisas ve müşâhede ittifak etmişler.

İşte bu beş mertebe kârlı ticareti yapmazsan, şu kârlardan mahrumiyetten başka, beş derece hasâret içinde hasârete düşeceksin.

Birinci Hasâret: O kadar sevdiğin mal ve evlât.. ve perestiş ettiğin nefis ve hevâ.. ve meftûn olduğun gençlik ve hayat zâyi olup kaybolacak. Senin elinden çıkacaklar. Fakat günahlarını, elemlerini sana bırakıp boynuna yükletecekler.

İkinci Hasâret: Emânette hıyanet cezasını çekeceksin. Çünkü en kıymettar âletleri, en kıymetsiz şeylerde sarf edip nefsine zulmettin.

Üçüncü Hasâret: Bütün o kıymettar cihâzât-ı insaniyeyi hayvanlıktan çok aşağı bir derekeye düşürüp, hikmet-i ilâhiyeye iftira ve zulmettin.

Dördüncü Hasâret: Acz ve fakrın ile beraber,[1] o pek ağır hayat yükünü, zayıf beline yükleyip zevâl ve firak sillesi altında dâim vâveylâ edeceksin.

Beşinci Hasâret: Hayat-ı ebediye esâsâtını ve saadet-i uhreviye levâzımatını tedarik etmek için verilen akıl, kalb, göz, dil gibi güzel hediye-i rahmâniyeyi cehennem kapılarını sana açacak çirkin bir surete çevirmektir.

---

1 Bkz.: Fâtır sûresi, 35/15.

Şimdi satmaya bakacağız... Acaba o kadar ağır bir şey midir ki, çokları satmaktan kaçıyorlar. Yok!.. Kat'â ve asla! Hiç öyle ağırlığı yoktur. Zira helâl dairesi geniştir, keyfe kâfi gelir. Harama girmeye hiç lüzum yoktur.[1] Ferâiz-i ilâhiye ise hafiftir, azdır. Allah'a abd ve asker olmak, öyle lezzetli bir şereftir ki tarif edilmez. Vazife ise; yalnız bir asker gibi Allah nâmına işlemeli, başlamalı.. ve Allah hesabıyla vermeli ve almalı.. ve izni ve kanunu dairesinde hareket etmeli, sükûnet bulmalı.. kusur etse istiğfar etmeli:

"*Yâ Rab! Kusurumuzu affet. Bizi, kendine kul kabul et. Emânetini kabzetmek zamanına kadar, bizi emanette emin kıl, âmîn...*" demeli ve O'na yalvarmalı...

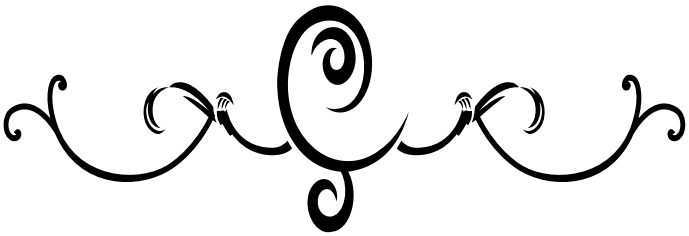

[1] "Allahım, haramına karşı helâlinle beni doyur!" anlamındaki duâ için bkz.: Tirmizî, *deavât* 110; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 1/153.

Yedinci Söz

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

Şu kâinatın tılsım-ı muğlakını açan اٰمَنْتُ بِاللهِ وَبِالْيَوْمِ الْاٰخِرِ[1] ruh-u beşer için saadet kapısını fetheden, ne kadar kıymettar iki tılsım-ı müşkül-küşâ olduğunu.. ve sabır ile Hâlık'ına tevekkül ve iltica ve şükür ile Rezzâk'ından sual ve dua, ne kadar nâfi ve tiryak gibi iki ilaç olduğunu.. ve Kur'ân'ı dinlemek, hükmüne inkıyâd etmek, namazı kılmak, kebâiri terk etmek; ebedü'l-âbâd yolculuğunda ne kadar mühim, değerli, revnakdâr bir bilet, bir zâd-ı âhiret, bir nur-u kabir olduğunu anlamak istersen, şu temsîlî hikâyeciğe bak, dinle:

Bir zaman bir asker, meydan-ı harb ve imtihanda, kâr ve zarar deverânında pek müthiş bir vaziyete düşer. Şöyle ki:

Sağ ve sol iki tarafından dehşetli derin iki yara ile yaralı ve arkasında cesîm bir arslan, ona saldırmak için bekliyor gibi duruyor. Ve gözü önünde bir darağacı dikilmiş, bütün sevdiklerini asıp mahvediyor. Onu da bekliyor. Hem bu hâli ile beraber uzun bir yolculuğu var, nefyediliyor. O bîçâre, şu dehşet içinde me'yusâne düşünürken; sağ cihetinde Hızır gibi bir hayırhâh, nurânî bir zât peydâ olur. Ona der: "Me'yûs olma! Sana iki tılsım verip öğreteceğim. Güzelce istimâl etsen, o arslan sana musahhar bir at olur. Hem o darağacı sana keyif ve tenezzüh için hoş bir salıncağa döner. Hem sana iki ilaç vereceğim. Güzelce istimâl etsen, o iki müteaffin yaraların, iki güzel kokulu Gül-ü Muhammedî *(aleyhissalâtü vesselâm)* denilen latîf çiçeğe inkılâb ederler. Hem sana bir bilet vereceğim. Onunla uçar gibi bir senelik bir yolu, bir günde kesersin. İşte eğer inanmıyorsan bir parça tecrübe et. Tâ doğru olduğunu anlayasın." Hakikaten bir parça tecrübe etti. Doğru olduğunu tasdik etti.

Evet ben, yani şu bîçâre Said dahi bunu tasdik ederim. Çünkü biraz tecrübe ettim. Pek doğru gördüm.

---

1 "Allah'a ve âhiret gününe iman ettim." Allah'a ve âhiret gününe iman ile ilgili bazı âyetler için bkz.: Bakara sûresi, 2/8, 62, 126, 177, 228, 232, 264; Âl-i İmran sûresi, 3/114; Nisâ sûresi, 4/38, 39, 59, 136, 162.

Bundan sonra birden gördü ki; sol cihetinden şeytan gibi dessâs, ayyaş, aldatıcı bir adam; çok zînetler, süslü suretler, fantaziyeler, müskirler beraber olduğu hâlde geldi. Karşısında durdu. Ona dedi:

"Hey arkadaş! Gel gel, beraber işret edip keyfedelim. Şu güzel kız suretlerine bakalım. Şu hoş şarkıları dinleyelim. Şu tatlı yemekleri yiyelim."

Suâl: Ha ha!.. Nedir ağzında gizli okuyorsun?

Cevap: Bir tılsım.

– Bırak şu anlaşılmaz işi!.. Hazır keyfimizi bozmayalım.

Suâl: Ha!.. Şu ellerindeki nedir?

Cevap: Bir ilâç.

– At şunu. Sağlamsın. Neyin var. Alkış zamanıdır.

Suâl: Ha!.. Şu beş nişanlı kâğıt nedir?

Cevap: Bir bilet. Bir tâyinat senedi.

– "Yırt bunları. Şu güzel bahar mevsiminde yolculuk bizim nemize lâzım.." der. Her bir desîse ile onu iknaya çalışır. Hatta o bîçâre ona biraz meyleder.

Evet, insan aldanır. Ben de öyle bir dessâsa aldandım.

Birden sağ cihetinden, ra'd gibi bir ses gelir. Der: "Sakın aldanma! Ve o dessâsa de ki: Eğer arkamdaki arslanı öldürüp, önümdeki darağacını kaldırıp, sağ ve solumdaki yaraları defedip, peşimdeki yolculuğu men edecek bir çâre sende varsa, bulursan; haydi yap, göster, görelim. Sonra de: Gel keyfedelim. Yoksa sus hey sersem!.. Tâ Hızır gibi bu zât-ı semâvî dediğini desin..."

İşte ey gençliğinde gülmüş, şimdi güldüğüne ağlayan nefsim! Bil!.. O bîçâre asker ise sensin ve insandır. Ve o arslan ise eceldir. Ve o darağacı ise ölüm ve zevâl ve firaktır ki; gece-gündüzün dönmesinde her dost vedâ eder, kaybolur. Ve o iki yara ise; birisi, müz'iç ve hadsiz bir acz-i beşerî; diğeri, elîm, nihayetsiz bir fakr-ı insanîdir.[1] *Ve o nefy ve yolculuk ise; âlem-i ervâhtan, rahm-ı mâderden, sabâvetten, ihtiyarlıktan, dünyadan, kabirden, berzâhtan, haşirden, sırattan geçer bir uzun sefer-i imtihandır.*

Ve o iki tılsım ise Cenâb-ı Hakk'a iman ve âhirete imandır. Evet, şu kudsî tılsım ile ölüm; insan-ı mümini, zindan-ı dünyadan bostan-ı cinâna, huzûr-u

[1] Bkz.: Fâtır sûresi, 35/15.

Rahmân'a götüren bir musahhar at ve burak suretini alır. Onun içindir ki; ölümün hakikatini gören kâmil insanlar, ölümü sevmişler. Daha ölüm gelmeden ölmek istemişler.[1] Hem zevâl ve firak, memat ve vefat ve darağacı olan mürûr-u zaman, o iman tılsımı ile, Sâni-i Zülcelâl'in taze taze, renk renk, çeşit çeşit mucizât-ı nakşını, havârık-ı kudretini, tecelliyât-ı rahmetini, kemâl-i lezzetle seyr ve temâşâya vâsıta suretini alır. Evet, güneşin nûrundaki renkleri gösteren aynaların tebeddül edip tazelenmesi ve sinema perdelerinin değişmesi, daha hoş, daha güzel manzaralar teşkil eder.

Ve o iki ilaç ise; biri, sabır ile tevekküldür. Hâlık'ının kudretine istinad, hikmetine itimattır. Öyle mi?

Evet, emr-i kün feyekûn'e[2] mâlik bir Sultân-ı cihan'a, acz tezkeresiyle istinad eden bir adamın, ne pervâsı olabilir? Zira, en müthiş bir musibet karşısında; إِنَّا لِلّٰهِ وَإِنَّآ إِلَيْهِ رَاجِعُونَ[3] deyip itmînân-ı kalb ile Rabb-i Rahîm'ine itimad eder. Evet, ârif-i billâh; aczden, mehâfetullahtan telezzüz eder. Evet, havfda lezzet vardır. Eğer, bir yaşındaki bir çocuğun aklı bulunsa ve ondan suâl edilse: "En lezîz ve en tatlı hâletin nedir?" Belki diyecek: "Aczimi, zaafımı anlayıp, vâlidemin tatlı tokatından korkarak, yine vâlidemin şefkatli sinesine sığındığım hâlettir."

Hâlbuki; bütün vâlidelerin şefkatleri, ancak bir lem'a-yı tecelli-i rahmettir.[4] Onun içindir ki kâmil insanlar, aczde ve havfullahda öyle bir lezzet bulmuşlar ki; kendi havl ve kuvvetlerinden şiddetle teberrî edip, Allah'a acz ile sığınmışlar. Aczi ve havfı, kendilerine şefaatçi yapmışlar.

Diğer ilaç ise şükür ve kanaat ile talep ve dua ve Rezzâk-ı Rahîm'in rahmetine itimattır. Öyle mi?

Evet, bütün yeryüzünü bir sofra-yı nimet eden ve bahar mevsimini bir çiçek destesi yapan ve o sofranın yanına koyan ve üstüne serpen bir Cevâd-ı Kerîm'in misafirine fakr ve ihtiyaç, nasıl elîm ve ağır olabilir? Belki fakr ve ihtiyacı, hoş bir iştiha suretini alır. İştiha gibi fakrın tezyîdine çalışır. Onun içindir

---

1 Bkz.: Yûsuf sûresi, 12/101.

2 "(O, bir şeyi yaratmak isteyince sadece) 'ol!' der, o da oluverir." (Bakara sûresi, 2/117; Âl-i İmran sûresi, 3/47, 59; En'âm sûresi, 6/73; Nahl sûresi, 16/40; …)

3 "Biz Allah'a âidiz ve vakti geldiğinde elbette O'na döneceğiz." (Bakara sûresi, 2/156)

4 Mahlukatta bulunan acıma hissinin; Cenâb-ı Hakk'ın yüz rahmetinden sadece birinin, bütün mahlukat arasında taksim edilmiş hâli olduğuna dair bkz.: Buhârî, *edeb* 19; Müslim, *tevbe* 17, 20, 21.

ki kâmil insanlar, fakr ile fahretmişler.[1] (Sakın yanlış anlama! Allah'a karşı fakrını hissedip yalvarmak demektir. Yoksa, fakrını halka gösterip, dilencilik vaziyetini almak demek değildir.)

Ve o bilet, senet ise; başta namaz olarak, edâ-yı ferâiz ve terk-i kebâirdir. Öyle mi?

Evet, bütün ehl-i ihtisas ve müşâhedenin ve bütün ehl-i zevk ve keşfin ittifakıyla; o uzun ve karanlıklı ebedü'l-âbâd yolunda zâd ve zahîre, ışık ve burak; ancak Kur'ân'ın evâmirini imtisâl ve nevâhîsinden içtinâb ile elde edilebilir. Yoksa fen ve felsefe, sanat ve hikmet, o yolda beş para etmez. Onların ışıkları kabrin kapısına kadardır.[2]

İşte ey tembel nefsim!

Beş vakit namazı kılmak, yedi kebâiri terk etmek ne kadar az ve rahat ve hafiftir. Neticesi, meyvesi, faydası ne kadar çok, mühim ve büyük olduğunu aklın varsa, bozulmamış ise anlarsın. Ve fısk ve sefâhete seni teşvik eden şeytana ve o adama dersin:

"Eğer ölümü öldürüp, zevâli dünyadan izale etmek ve aczi ve fakrı beşerden kaldırıp, kabir kapısını kapamak çâresi varsa, söyle dinleyelim. Yoksa sus!.. Kâinat mescid-i kebîrinde Kur'ân, kâinatı okuyor. O'nu dinleyelim.. o nur ile nurlanalım.. hidâyetiyle amel edelim.. ve O'nu vird-i zebân edelim... Evet, söz O'dur.. ve O'na derler. Hak olup, Hak'tan gelip, Hak diyen ve hakikati gösteren ve nurânî hikmeti neşreden O'dur!.."

اَللّٰهُمَّ نَوِّرْ قُلُوبَنَا بِنُورِ الْإِيمَانِ وَالْقُرْاٰنِ[3]

اَللّٰهُمَّ أَغْنِنَا بِالْاِفْتِقَارِ إِلَيْكَ وَلَا تَفْقُرْنَا بِالْاِسْتِغْنَاءِ عَنْكَ[4]

---

1 Bkz.: ed-Deylemî, *el-Müsned* 2/70, 71; es-Sehâvî, *el-Makâsıdü'l-hasene* s.745; Aliyyülkârî, *el-Esrâru'l-merfûa* s.320.

2 Ölüyü, mezara kadar takip eden üç şeyden ailesi ve malının geriye dönüp, sadece amelinin kendisiyle kalacağına dair bkz.: Buhârî, *rikak* 42; Müslim, *zühd* 5.

3 Allahım, kalbimizi iman ve Kur'ân nûruyla nurlandır.

4 "Allahım, Sana karşı fakrımızla bizi zengin kıl; Senden istiğnâ ile bizi fakir düşürme." el-Bâkıllânî, *İ'câzü'l-Kur'ân* s.129.

تَبَرَّأْنَا إِلَيْكَ مِنْ حَوْلِنَا وَقُوَّتِنَا، وَالْتَجَأْنَا إِلَى حَوْلِكَ وَقُوَّتِكَ، فَاجْعَلْنَا مِنَ الْمُتَوَكِّلِينَ عَلَيْكَ، وَلَا تَكِلْنَا إِلَى أَنْفُسِنَا، وَاحْفَظْنَا بِحِفْظِكَ، وَارْحَمْنَا وَارْحَمِ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ، وَصَلِّ وَسَلِّمْ عَلَى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ عَبْدِكَ وَنَبِيِّكَ وَصَفِيِّكَ وَخَلِيلِكَ وَجَمَالِ مُلْكِكَ وَمَلِيكِ صُنْعِكَ وَعَيْنِ عِنَايَتِكَ وَشَمْسِ هِدَايَتِكَ وَلِسَانِ حُجَّتِكَ وَمِثَالِ رَحْمَتِكَ وَنُورِ خَلْقِكَ وَشَرَفِ مَوْجُودَاتِكَ وَسِرَاجِ وَحْدَتِكَ فِي كَثْرَةِ مَخْلُوقَاتِكَ وَكَاشِفِ طِلْسِمِ كَائِنَاتِكَ وَدَلَّالِ سَلْطَنَةِ رُبُوبِيَّتِكَ وَمُبَلِّغِ مَرْضِيَّاتِكَ وَمُعَرِّفِ كُنُوزِ أَسْمَائِكَ وَمُعَلِّمِ عِبَادِكَ وَتَرْجَمَانِ اٰيَاتِكَ وَمِرْاٰتِ جَمَالِ رُبُوبِيَّتِكَ وَمَدَارِ شُهُودِكَ وَإِشْهَادِكَ وَحَبِيبِكَ وَرَسُولِكَ الَّذِي أَرْسَلْتَهُ رَحْمَةً لِلْعَالَمِينَ، وَعَلَى اٰلِهِ وَصَحْبِهِ أَجْمَعِينَ، وَعَلَى إِخْوَانِهِ مِنَ النَّبِيِّينَ وَالْمُرْسَلِينَ، وَعَلَى مَلٰئِكَتِكَ الْمُقَرَّبِينَ، وَعَلَى عِبَادِكَ الصَّالِحِينَ، اٰمِينَ.[1]

[1] Allahım! Biz kendi havl ve kuvvetimizden teberrî edip Senin havl ve kuvvetine iltica ettik. Sen de bizi, Sana tevekkül edenlerden eyle. Bizi nefsimizle başbaşa bırakma. Bizi hıfzınla koru. Bize ve erkek, kadın bütün müminlere rahmet et. Kulun, nebîn, safiyyin, halîlin; mülkünün cemâli, masnûâtının melîki ve sultanı, inâyetinin göz bebeği, hidâyetinin güneşi, hüccetinin lisanı, rahmetinin misali, mahlûkatının nûru, mevcudâtının şerefi, mahlûkatının kesreti içinde vahdetinin sirâcı, kâinatının tılsımının kâşifi, saltanat-ı rubûbiyetinin dellâlı, marziyyâtının mübelliği, esmâ-yı hüsnânın hazinelerinin tarif edicisi, kullarının muallimi, âyetlerinin tercümanı, cemâl-i rubûbiyetinin aynası, Senin görülüp gösterilmene vesile olan habîbin ve âlemlere rahmet olarak gönderdiğin resûlün olan Efendimiz Muhammed'e *(sallallâhu aleyhi ve sellem)*, bütün âl ve ashâbına, kardeşleri olan nebî ve resûllere, melâike-i mukarrebîne ve sâlih kullarına salât ve selâm et, âmîn.

Sekizinci Söz

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

اَللّٰهُ لَآ إِلٰهَ إِلَّا هُوَ ۚ الْحَيُّ الْقَيُّومُ[1] ، إِنَّ الدِّينَ عِنْدَ اللهِ الْإِسْلَامُ[2]

Şu dünya ve dünya içindeki ruh-u insanî ve insanda dinin mâhiyet ve kıymetlerini ve eğer din-i hak olmazsa, dünya bir zindan olması ve dinsiz insan, en bedbaht mahlûk olduğunu ve şu âlemin tılsımını açan, ruh-u beşerîyi zulümâttan kurtaran يَا اَللّٰهُ ve لَآ إِلٰهَ إِلَّا اللهُ[3] olduğunu anlamak istersen; şu temsilî hikâyeciğe bak, dinle:

Eski zamanda iki kardeş uzun bir seyahate beraber gidiyorlar. Git gide tâ yol ikileşti. O iki yol başında, ciddî bir adamı gördüler. Ondan sordular: "Hangi yol iyidir?" O dahi onlara dedi ki: "Sağ yolda, kanun ve nizama tebaiyet mecburiyeti vardır. Fakat o külfet içinde bir emniyet ve saadet vardır. Sol yolda ise serbestiyet ve hürriyet vardır. Fakat o serbestiyet içinde bir tehlike ve şekâvet vardır. Şimdi intihaptaki ihtiyar sizdedir."

Bunu dinledikten sonra güzel huylu kardeş sağ yola تَوَكَّلْتُ عَلَى اللهِ[4] deyip gitti. Ve nizam ve intizâma tebaiyeti kabul etti. Ahlâksız ve serseri olan diğer kardeş, sırf serbestlik için sol yolu tercih etti. Zâhiren hafif, mânen ağır vaziyette giden bu adamı hayâlen takip ediyoruz.

İşte bu adam, dereden tepeden aşıp gitgide tâ hâlî bir sahraya girdi. Birden müthiş bir sadâ işitti. Baktı ki; dehşetli bir arslan, meşelikten çıkıp ona hücum ediyor. O da kaçtı. Tâ altmış arşın derinliğinde susuz bir kuyuya rast

---

1 "Allah o ilâhtır ki kendisinden başka ilâh yoktur. Hayy (Her zaman var olan, diri olan, ezelî ve ebedî hayat sahibi olan) O'dur, Kayyûm (Kendi zâtı ile var olup, zevâl bulmayan ve bütün varlıkları varlıkta tutup onları yöneten) O'dur." (Bakara sûresi, 2/255; Âl-i İmran sûresi, 3/2).

2 "Allah katında hak din, İslâmdır." (Âl-i İmran sûresi, 3/19).

3 "Allah'tan başka ilâh yoktur." (Sâffât sûresi, 37/35; Muhammed sûresi, 47/19)

4 "Allah'a tevekkül ettim. (Allah kerîm..!)" (Hûd sûresi, 11/56)

geldi. Korkusundan kendini içine attı. Yarısına kadar düşüp, elleri bir ağaca rast geldi, yapıştı. Kuyunun duvarında göğermiş olan o ağacın iki kökü var. İki fare; biri beyaz, biri siyah, o iki köke musallat olup kesiyorlar. Yukarıya baktı gördü ki; arslan, nöbetçi gibi kuyunun başında bekliyor. Aşağıya baktı, gördü ki; dehşetli bir ejderha içindedir. Başını kaldırmış otuz arşın yukarıdaki ayağına takarrub etmiş. Ağzı, kuyu ağzı gibi geniştir. Kuyunun duvarına baktı, gördü ki; ısırıcı muzır haşerât etrafını sarmışlar. Ağacın başına baktı, gördü ki; bir incir ağacıdır. Fakat harika olarak muhtelif çok ağaçların meyveleri, cevizden nara kadar başında yemişleri var.

İşte şu adam sû-i fehminden, akılsızlığından anlamıyor ki; bu, âdi bir iş değildir. Bu işler tesâdüfî olamaz. Bu acîb işler içinde garip esrar var. Ve pek büyük bir işleyici var olduğunu intikal etmedi.

Şimdi bunun kalbi ve ruh ve aklı, şu elîm vaziyetten gizli feryâd ü figân ettikleri hâlde; nefs-i emmâresi, güya bir şey yokmuş gibi tecâhül edip, ruh ve kalbin ağlamasından kulağını kapayıp, kendi kendini aldatarak bir bahçede bulunuyor gibi o ağacın meyvelerini yemeye başladı. Hâlbuki o meyvelerin bir kısmı zehirli ve muzır idi.

Bir hadîs-i kudsîde Cenâb-ı Hak buyurmuş: [1] أَنَا عِنْدَ ظَنِّ عَبْدِي بِي Yani: *"Kulum beni nasıl tanırsa, onunla öyle muamele ederim."*

İşte bu bedbaht adam, sû-i zan ile ve akılsızlığı ile gördüğünü, âdi ve ayn-ı hakikat telâkki etti. Ve öyle de muamele gördü ve görüyor ve görecek; ne ölüyor ki kurtulsun, ne de yaşıyor.[2] Böylece azap çekiyor. Biz de şu meş'umu, bu azapta bırakıp döneceğiz. Tâ öteki kardeşin hâlini anlayacağız.

İşte şu mübarek, akıllı zât gidiyor. Fakat birâderi gibi sıkıntı çekmiyor. Çünkü güzel ahlâklı olduğundan güzel şeyleri düşünür, güzel hülyalar eder, kendi kendine ünsiyet eder. Hem birâderi gibi zahmet ve meşakkat çekmiyor. Çünkü nizamı bilir, tebaiyet eder, teshîlât görür. Âsâyiş ve emniyet içinde serbest gidiyor.

İşte bir bahçeye rast geldi. İçinde, hem güzel çiçek ve meyveler var, hem bakılmadığı için murdar şeyler de bulunuyor. Kardeşi dahi böyle birisine girmişti. Fakat murdar şeylere dikkat edip meşgul olmuş, midesini bulandırmış, hiç istirahat etmeden çıkıp gitmişti. Bu zât ise, "*Her şeyin iyisine bak!*" kaidesiyle

---

1 Buhârî, *tevhid* 15, 35; Müslim, *zikir* 2, 19, *tevbe* 1; Tirmizî, *zühd* 51, *deavât* 131.

2 A'lâ sûresi, 87/13.

amel edip, murdar şeylere hiç bakmadı. İyi şeylerden iyi istifâde etti. Güzelce istirahat ederek çıkıp gidiyor.

Sonra gitgide bu dahi evvelki birâderi gibi bir sahra-yı azîmeye girdi. Birden hücum eden bir arslanın sesini işitti. Korktu, fakat birâderi kadar korkmadı. Çünkü hüsn-ü zannıyla ve güzel fikriyle, "Şu sahranın bir hâkimi var. Ve bu arslan, o hâkimin taht-ı emrinde bir hizmetkâr olması ihtimâli var." diye düşünüp teselli buldu. Fakat yine kaçtı. Tâ altmış arşın derinliğinde bir susuz kuyuya rast geldi, kendini içine attı. Birâderi gibi ortasında bir ağaca eli yapıştı; havada muallâk kaldı. Baktı iki hayvan, o ağacın iki kökünü kesiyorlar. Yukarıya baktı, arslan; aşağıya baktı, bir ejderha gördü. Aynı kardeşi gibi bir acîb vaziyet gördü. Bu dahi tedehhüş etti. Fakat kardeşinin dehşetinden bin derece hafif... Çünkü güzel ahlâkı ona güzel fikir vermiş. Ve güzel fikir ise, ona her şeyin güzel cihetini gösteriyor.

İşte bu sebepten şöyle düşündü ki: "Bu acîb işler birbiriyle alâkadardır. Hem bir emir ile hareket ederler gibi görünüyor. Öyle ise bu işlerde bir tılsım vardır. Evet bunlar bir gizli hâkimin emriyle dönerler. Öyle ise ben yalnız değilim; o gizli hâkim bana bakıyor, beni tecrübe ediyor, bir maksad için beni bir yere sevk edip davet ediyor."

Şu tatlı korku ve güzel fikirden bir merak neşet eder ki: "Acaba beni tecrübe edip kendini bana tanıttırmak isteyen ve bu acîb yol ile bir maksada sevk eden kimdir?"

Sonra tanımak merakından tılsım sahibinin muhabbeti neşet etti. Ve şu muhabbetten tılsımı açmak arzusu neşet etti. Ve o arzudan tılsım sahibini razı edecek ve hoşuna gidecek bir güzel vaziyet almak irâdesi neşet etti.

Sonra ağacın başına baktı, gördü ki, incir ağacıdır; fakat başında binlerle ağacın meyveleri vardır. O vakit bütün bütün korkusu gitti. Çünkü kat'î anladı ki; bu incir ağacı bir listedir, bir fihristedir, bir sergidir. O mahfî hâkim, bağ ve bostanındaki meyvelerin nümûnelerini bir tılsım ve bir mucize ile o ağaca takmış ve kendi misafirlerine ihzar ettiği et'imeye birer işaret suretinde o ağacı tezyin etmiş olmalı. Yoksa bir tek ağaç, binler ağaçların meyvelerini vermez.

Sonra niyaza başladı. Tâ, tılsımın anahtarı ona ilham oldu. Bağırdı ki:

"*Ey bu yerlerin hâkimi! Senin bahtına düştüm. Sana dehâlet ediyorum ve sana hizmetkârım. Ve senin rızânı istiyorum. Ve seni arıyorum.*"

Ve bu niyazdan sonra, birden kuyunun duvarı yarılıp, şâhâne, nezih ve güzel bir bahçeye bir kapı açıldı. Belki ejderha ağzı, o kapıya inkılâb etti.

Ve arslan ve ejderha, iki hizmetkâr suretini giydiler. Ve onu içeriye davet ediyorlar. Hatta o arslan, kendisine musahhar bir at şekline girdi.

İşte ey tembel nefsim! Ve ey hayâlî arkadaşım! Geliniz, bu iki kardeşin vaziyetlerini muvâzene edelim. Tâ iyilik nasıl iyilik getirir[1] ve fenâlık nasıl fenâlık getirir, görelim, bilelim.

Bakınız: Sol yolun bedbaht yolcusu, her vakit ejderhanın ağzına girmeye muntazırdır, titriyor. Ve şu bahtiyar ise, meyvedâr ve revnakdâr bir bahçeye davet edilir. Hem o bedbaht, elîm bir dehşette ve azîm bir korku içinde kalbi parçalanıyor. Ve şu bahtiyar ise, lezîz bir ibret, tatlı bir havf, mahbub bir marifet içinde garip şeyleri seyir ve temâşâ ediyor. Hem o bedbaht, vahşet ve me'yûsiyet ve kimsesizlik içinde azap çekiyor. Ve şu bahtiyar ise, ünsiyet ve ümit ve iştiyak içinde telezzüz ediyor. Hem o bedbaht, kendini vahşî canavarların hücumuna mâruz bir mahpus hükmünde görüyor. Ve şu bahtiyar ise, bir azîz misafirdir ki, misafiri olduğu Mihmandâr-ı Kerîm'in acîb hizmetkârları ile ünsiyet edip eğleniyor. Hem o bedbaht, zâhiren lezîz, mânen zehirli yemişleri yemekle azabını tâcil ediyor. Zira o meyveler nümûnelerdir. Tatmaya izin var, tâ asıllarına talip olup müşteri olsun. Yoksa hayvan gibi yutmaya izin yoktur. Ve şu bahtiyar ise, tadar, işi anlar, yemesini tehir eder. Ve intizar ile telezzüz eder. Hem o bedbaht kendi kendine zulmetmiş. Gündüz gibi güzel bir hakikati ve parlak bir vaziyeti, basîretsizliği ile kendisine muzlim ve zulümâtlı bir evham, bir cehennem şekline getirmiş. Ne şefkate müstehaktır ve ne de kimseden şekvâya hakkı vardır.

Meselâ bir adam; güzel bir bahçede, ahbâblarının ortasında, yaz mevsiminde, hoş bir ziyâfetteki keyfe kanaat etmeyip, kendini pis müskirlerle sarhoş edip, kendisini kış ortasında, canavarlar içinde, aç, çıplak tahayyül edip, bağırmaya ve ağlamaya başlasa; nasıl şefkate lâyık değil... Kendi kendine zulmediyor, dostlarını canavar görüp tahkir ediyor. İşte bu bedbaht dahi öyledir. Ve şu bahtiyar ise hakikati görür –hakikat ise güzeldir– hakikatin hüsnünü derk etmekle, hakikat sahibinin kemâline hürmet eder. Rahmetine müstehak olur.

İşte, "*Fenâlığı kendinden, iyiliği Allah'tan bil*"[2] olan hükm-ü Kur'ânînin sırrı zâhir oluyor. Daha bunlar gibi sâir farkları muvâzene etsen anlayacaksın ki; evvelkisinin nefs-i emmâresi, ona bir mânevî cehennem ihzar etmiş. Ve ötekisinin hüsn-ü niyeti ve hüsn-ü zannı ve hüsn-ü hasleti ve hüsn-ü fikri, onu büyük bir ihsan ve saadete ve parlak bir fazilete ve feyze mazhar etmiş.

---

1 Buhârî, *cihâd* 27; Müslim, *zekât* 123.

2 Bkz.: Nisâ sûresi, 4/79.

Ey nefsim! Ve ey nefsimle beraber bu hikâyeyi dinleyen adam!

Eğer bedbaht kardeş olmak istemezsen ve bahtiyar kardeş olmak istersen, Kur'ân'ı dinle ve hükmüne mutî ol! Ve O'na yapış! Ve ahkâmıyla amel et!..

Şu hikâye-i temsiliyede olan hakikatleri eğer fehmettin ise hakikat-i din ve dünya ve insan ve imanı ona tatbik edebilirsin. Mühimlerini ben söyleyeceğim. İncelerini sen kendin istihraç et.

İşte bak!

O iki kardeş ise; biri, ruh-u mümin ve kalb-i sâlihdir. Diğeri, ruh-u kâfir ve kalb-i fâsıktır.

Ve o iki tarîkten sağ ise; tarîk-i Kur'ân ve imândır. Sol ise; tarîk-i isyan ve küfrândır.

Ve o yoldaki bahçe ise cemiyet-i beşeriye ve medeniyet-i insaniye içinde muvakkat hayat-ı içtimâiyedir ki; içinde hayır ve şer, iyi ve fenâ, temiz ve pis şeyler beraber bulunur. Âkıl odur ki; [1] خُذْ مَا صَفَا وَدَعْ مَا كَدِرَ kaidesiyle amel eder, selâmet-i kalb ile gider.

Ve o sahra ise şu arz ve dünyadır.

Ve o arslan ise ölüm ve eceldir.

Ve o kuyu ise beden-i insan ve zaman-ı hayattır.

Ve o altmış arşın derinlik ise ömr-ü vasatî ve ömr-ü gâlibî olan altmış seneye[2] işarettir.

Ve o ağaç ise müddet-i ömür ve madde-i hayattır.

Ve o iki siyah ve beyaz hayvan ise gece ve gündüzdür.

Ve o ejderha ise ağzı kabir olan tarîk-i berzâhiye ve revâk-ı uhrevîdir. Fakat o ağız, mümin için zindandan bir bahçeye açılan bir kapıdır.[3]

Ve o haşerat-ı muzırra ise musîbât-ı dünyeviyedir. Fakat mümin için, gaflet uykusuna dalmamak için tatlı îkazât-ı ilâhiye ve iltifâtât-ı rahmâniye hükmündedir.

---

1 "Duru ve saf olanı al, karışık ve bulanık olanı bırak." İbni Düreyd, *el-İştikâk* s.146; ez-Zemahşerî, *Esâsü'l-belâğa* s.703; ez-Zebîdî, *Tâcü'l-arûs* 14/22 (k-d-r maddesi).

2 Peygamber Efendimiz'in *(sallallâhu aleyhi ve sellem)*; ümmetinin ömrünü, "60 ile 70 sene arası" diye belirttiğine dair bkz.: Tirmizî, *zühd* 23, *deavât* 101; İbni Mâce, *zühd* 27.

3 Bkz.: Buhârî, *cenâiz* 68, 87; Müslim, *cennet* 70.

Ve o ağaçtaki yemişler ise dünyevî nimetlerdir ki; Cenâb-ı Kerîm-i Mutlak, onları âhiret nimetlerine bir liste, hem ihtar edici, hem müşâbihleri, hem cennet meyvelerine müşterileri davet eden nümûneler suretinde yapmış.[1]

Ve o ağacın birliğiyle beraber, muhtelif, başka başka meyveler vermesi ise; kudret-i samedâniyenin sikkesine ve rubûbiyet-i ilâhiyenin hâtemine ve saltanat-ı ulûhiyetin turrasına işarettir. Çünkü "Bir tek şeyden her şeyi yapmak" yani, bir topraktan bütün nebatât ve meyveleri yapmak.. hem bir sudan bütün hayvanâtı halketmek..[2] hem basit bir yemekten bütün cihâzât-ı hayvaniyeyi îcad etmek.. bununla beraber "Her şeyi bir tek şey yapmak" yani, zîhayatın yediği gayet muhtelifü'l-cins taamlardan o zîhayata bir lahm-ı mahsus yapmak, bir cild-i basit dokumak gibi sanatlar; Zât-ı Ehad-i Samed olan Sultân-ı Ezel ve Ebed'in sikke-i hâssasıdır, hâtem-i mahsusudur, taklid edilmez bir turrasıdır. Evet, bir şeyi her şey ve her şeyi bir şey yapmak; her şeyin Hâlıkına has ve Kadîr-i külli şey'e mahsus bir nişandır, bir âyettir.

Ve o tılsım ise, sırr-ı iman ile açılan sırr-ı hikmet-i hilkattir.

Ve o miftah ise, يَا اَللّٰهُ لَا إِلٰهَ إِلَّا اللّٰهُ[3] ، اَللّٰهُ لَآ إِلٰهَ إِلَّا هُوَ ۚ اَلْحَيُّ الْقَيُّومُ ۚ[4] 'dur.

Ve o ejderha ağzı bahçe kapısına inkılâb etmesi ise, işarettir ki: Kabir ehl-i dalâlet ve tuğyân için vahşet ve nisyan içinde zindan gibi sıkıntılı ve bir ejderha batnı gibi dar bir mezara açılan bir kapı olduğu hâlde; ehl-i Kur'ân ve iman için zindan-ı dünyadan bostan-ı bekâya ve meydan-ı imtihandan ravza-yı cinâna ve zahmet-i hayattan rahmet-i Rahmân'a açılan bir kapıdır.[5]

Ve o vahşi arslanın dahi mûnis bir hizmetkâra dönmesi ve musahhar bir at olması ise, işarettir ki: Mevt, ehl-i dalâlet için, bütün mahbubâtından elîm bir firâk-ı ebedîdir. Hem kendi cennet-i kâzibe-i dünyeviyesinden ihraç ve tard ve vahşet ve yalnızlık içinde zindan-ı mezara idhâl ve hapis olduğu hâlde; ehl-i hidâyet ve ehl-i Kur'ân için, öteki âleme gitmiş eski dost ve ahbâblarına kavuşmaya vesiledir. Hem hakiki vatanlarına ve ebedî makam-ı saadetlerine girmeye vasıtadır. Hem zindan-ı dünyadan bostan-ı cinâna bir davettir.

---

1 Bkz.: Bakara sûresi, 2/25.

2 Bkz.: Enbiyâ sûresi, 21/30.

3 Ey, "Kendisinden başka hiçbir ilâh olmayan Allahım!"

4 "Allah o ilâhtır ki kendisinden başka ilâh yoktur. Hayy (Her zaman var olan, diri olan, ezelî ve ebedî hayat sahibi olan) O'dur, Kayyûm (Kendi zâtı ile var olup, zevâl bulmayan ve bütün varlıkları varlıkta tutup onları yöneten) O'dur." (Bakara sûresi, 2/255; Âl-i İmran sûresi, 3/2).

5 Kabrin, mümin ve kâfir için iki farklı yönü olduğuna dair bkz.: Tirmizî, *kıyâmet* 26; Dârimî, *rikak* 94.

Hem Rahmân-ı Rahîm'in fazlından, kendi hizmetine mukabil ahz-ı ücret etmeye bir nöbettir. Hem vazife-i hayat külfetinden bir terhistir. Hem ubûdiyet ve imtihanın ta'lîm ve talimatından bir paydostur...

Elhâsıl: *Her kim hayat-ı fâniyeyi esas maksad yapsa, zâhiren bir cennet içinde olsa da, mânen cehennemdedir. Ve her kim hayat-ı bâkiyeye ciddî müteveccih ise, saadet-i dâreyne mazhardır. Dünyası ne kadar fenâ ve sıkıntılı olsa da; dünyasını, cennetin intizar salonu hükmünde gördüğü için hoş görür, tahammül eder, sabır içinde şükreder...*[1]

اَللّٰهُمَّ اجْعَلْنَا مِنْ أَهْلِ السَّعَادَةِ وَالسَّلَامَةِ وَالْقُرْاٰنِ وَالْإِيمَانِ اٰمِينَ. اَللّٰهُمَّ صَلِّ وَسَلِّمْ عَلٰى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ وَعَلٰى اٰلِهٖ وَصَحْبِهٖ بِعَدَدِ جَمِيعِ الْحُرُوفَاتِ الْمُتَشَكِّلَةِ فِي جَمِيعِ الْكَلِمَاتِ الْمُتَمَثِّلَةِ بِإِذْنِ الرَّحْمٰنِ فِي مَرَايَا تَمَوُّجَاتِ الْهَوَاءِ عِنْدَ قِرَاءَةِ كُلِّ كَلِمَةٍ مِنَ الْقُرْاٰنِ مِنْ كُلِّ قَارِئٍ مِنْ أَوَّلِ النُّزُولِ إِلٰى اٰخِرِ الزَّمَانِ، وَارْحَمْنَا وَوَالِدَيْنَا وَارْحَمِ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ بِعَدَدِهَا بِرَحْمَتِكَ يَا أَرْحَمَ الرَّاحِمِينَ، اٰمِينَ وَالْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ.[2]

---

1 Sabır içinde şükretmek tâbiri ile ilgili bkz.: İbrahim sûresi, 14/5; Lokman sûresi, 31/31; Sebe sûresi, 34/19; Şûrâ sûresi, 42/33.

2 Allahım! Bizi saadet, selâmet, Kur'ân ve iman ehlinden eyle, âmîn. Allahım, Efendimiz Muhammed'e *(sallallâhu aleyhi ve sellem)* ve âline ve ashâbına, nüzûlünden zamanımıza kadar Kur'ân okuyan her bir okuyucunun okuduğu her bir kelimenin, hava dalgalarının aynalarında Rahmân'ın izniyle temessül eden bütün kelimelerinin bütün harfleri adedince salât ve selâm et. Ve bunlar adedince, bize, anne ve babamıza, erkeğiyle kadınıyla bütün müminlere rahmetinle merhamet et, ey Erhamürrâhimîn, âmîn... Âlemlerin Rabbi Allah'a hamd olsun.

Dokuzuncu Söz

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

فَسُبْحَانَ اللهِ حِينَ تُمْسُونَ وَحِينَ تُصْبِحُونَ ۞ وَلَهُ الْحَمْدُ فِي السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضِ وَعَشِيًّا وَحِينَ تُظْهِرُونَ[1]

Ey birâder! Benden, namazın şu muayyen beş vakte[2] hikmet-i tahsisini soruyorsun. Pek çok hikmetlerinden yalnız birisine işaret ederiz.

Evet her bir namazın vakti, mühim bir inkılâb başı olduğu gibi, azîm bir tasarruf-u ilâhînin aynası ve o tasarruf içinde ihsânât-ı külliye-i ilâhiyenin birer ma'kesi olduğundan, Kadîr-i Zülcelâl'e o vakitlerde daha ziyâde tesbih ve ta'zim ve hadsiz nimetlerinin iki vakit ortasında toplanmış yekûnuna karşı şükür ve hamd demek olan namaza emredilmiştir. Şu ince ve derin mânâyı bir parça fehmetmek için "Beş Nükte"yi nefsimle beraber dinlemek lâzım.

Birinci Nükte

Namazın mânâsı; Cenâb-ı Hakk'ı tesbih ve ta'zim ve şükürdür. Yâni, celâline karşı, kavlen ve fiilen "*Sübhânallah*" deyip takdis etmek... Hem, kemâline karşı, lafzen ve amelen "*Allahu Ekber*" deyip ta'zim etmek... Hem, cemâline karşı, kalben ve lisânen ve bedenen "*Elhamdülillâh*" deyip şükretmektir.

---

1 "Haydi siz akşama girerken, sabaha çıkarken Allah'ı takdis ve tenzih edin, namaz kılın. Göklerde ve yerde hamd, güzel övgü O'na mahsustur. İkindi vaktinde de, öğleye girerken de O'nu takdis ve tenzih edin, namaz kılın." (Rûm sûresi, 30/17-18). Burada serlevha yapılan bu iki âyetin, 5 vakit namaza işaret ettiğine dair bkz.: Abdurrezzak, *el-Musannef* 1/454; Abdurrezzak, *Tefsîru's-San'ânî* 3/103; et-Taberî, *Câmiu'l-beyân* 21/29; et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* 10/247.

2 Namazın 5 vakit olarak farz kılındığına dair bkz.: Buhârî, *zekât* 1, 41, 64, *meğâzî* 60, *tevhid* 1; Müslim, *îmân* 8, 29, 31, 259, *mesâcid* 166.

Demek tesbih ve tekbir ve hamd, namazın çekirdekleri hükmündedirler. Ondandır ki; namazın harekât ve ezkârında bu üç şey, her tarafında bulunuyorlar. Hem ondandır ki; namazdan sonra, namazın mânâsını te'kid ve takviye için şu kelimât-ı mübâreke, otuz üç defa tekrar edilir.[1] Namazın mânâsı, şu mücmel hülâsalarla te'kid edilir.

İkinci Nükte

İbadetin mânâsı şudur ki: Dergâh-ı ilâhîde abd, kendi kusurunu ve acz ve fakrını görüp kemâl-i rubûbiyetin ve kudret-i samedâniyenin ve rahmet-i ilâhiyenin önünde hayret ve muhabbetle secde etmektir. Yâni, rubûbiyetin saltanatı nasıl ki ubûdiyeti ve itaati ister; rubûbiyetin kudsiyeti, pâklığı dahi ister ki abd, kendi kusurunu görüp istiğfar ile ve Rabbini bütün nekâisten pâk ve müberrâ; ve ehl-i dalâletin efkâr-ı bâtılasından münezzeh ve muallâ; ve kâinatın bütün kusurâtından mukaddes ve muarrâ olduğunu tesbih ile, "*Sübhânallah*" ile ilân etsin.

Hem de rubûbiyetin kemâl-i kudreti dahi ister ki; abd, kendi zaafını ve mahlûkatın aczini görmekle kudret-i samedâniyenin azamet-i âsârına karşı istihsan ve hayret içinde "*Allahu Ekber*" deyip huzû ile rükûa gidip, O'na iltica ve tevekkül etsin.

Hem, rubûbiyetin nihayetsiz hazine-i rahmeti de ister ki; abd, kendi ihtiyacını ve bütün mahlûkatın fakr ve ihtiyâcâtını suâl ve dua lisanıyla izhar ve Rabbinin ihsan ve in'âmâtını şükür ve senâ ile ve "*Elhamdülillâh*" ile ilân etsin.

Demek, namazın ef'âl ve akvâli, bu mânâları tazammun ediyor ve bunlar için taraf-ı ilâhîden vaz'edilmişler.

Üçüncü Nükte

Nasıl ki insan, şu âlem-i kebîrin bir misâl-i musağğarıdır. Ve Fâtiha-yı şerîfe, şu Kur'ân-ı Azîmüşşân'ın bir timsâl-i münevveridir. Namaz dahi bütün ibâdâtın envâını şâmil bir fihriste-i nûrâniyedir. Ve bütün esnaf-ı mahlûkatın elvân-ı ibadetlerine işaret eden bir harita-yı kudsiyedir.

---

[1] Bkz.: Müslim, *mesâcid* 144, 146; Tirmizî, *deavât* 25; Nesâî, *sehv* 92; İbni Mâce, *ikâme* 32.

Dördüncü Nükte

Nasıl ki haftalık bir saatin saniye ve dakika ve saat ve günlerini sayan milleri birbirine bakarlar, birbirinin misâlidirler ve birbirinin hükmünü alırlar.

Öyle de, Cenâb-ı Hakk'ın bir saat-ı kübrâsı olan şu âlem-i dünyanın saniyesi hükmünde olan gece ve gündüz deverânı ve dakikaları sayan seneler ve saatleri sayan tabakât-ı ömr-ü insan ve günleri sayan edvâr-ı ömr-ü âlem; birbirine bakarlar, birbirinin misâlidirler ve birbirinin hükmündedirler ve birbirini hatırlatırlar. Meselâ:

Fecir zamanı; tulûa kadar; evvel-i bahar zamanına, hem insanın rahm-ı mâdere düştüğü âvânına, hem semâvât ve arzın altı gün hilkatinden birinci gününe benzer ve hatırlatır. Ve onlardaki şuûnât-ı ilâhiyeyi ihtar eder.

Zuhr zamanı ise; yaz mevsiminin ortasına, hem gençlik kemâline, hem ömr-ü dünyadaki hilkat-i insan devrine benzer ve işaret eder. Ve onlardaki tecelliyât-ı rahmeti ve füyûzât-ı nimeti hatırlatır.

Asr zamanı ise; güz mevsimine, hem ihtiyarlık vaktine, hem Âhir zaman Peygamberi'nin *(aleyhissalâtü vesselâm)* asr-ı saadetine benzer. Ve onlardaki şuûnât-ı ilâhiyeyi ve in'âmât-ı rahmâniyeyi ihtar eder.

Mağrib zamanı ise; güz mevsiminin âhirinde pek çok mahlûkatın gurubunu, hem insanın vefatını, hem dünyanın kıyâmet ibtidâsındaki harâbiyetini ihtar ile, tecelliyât-ı celâliyeyi ifham ve beşeri gaflet uykusundan uyandırır, îkaz eder.

İşâ vakti ise; âlem-i zulümât, nehâr âleminin bütün âsârını siyah kefeni ile setretmesini, hem kışın beyaz kefeni ile ölmüş yerin yüzünü örtmesini, hem vefat etmiş insanın, bakiyye-i âsârı dahi vefat edip nisyan perdesi altına girmesini, hem bu dâr-ı imtihan olan dünyanın bütün bütün kapanmasını ihtar ile, Kahhâr-ı Zülcelâl'in celâlli tasarrufâtını îlân eder.

Gece vakti ise; hem kışı, hem kabri, hem âlem-i berzah'ı ifham ile rûh-u beşer rahmet-i Rahmân'a ne derece muhtaç olduğunu insana hatırlatır.

Ve gecede teheccüd ise; kabir gecesinde ve berzah karanlığında ne kadar lüzumlu bir ışık olduğunu[1] bildirir, îkaz eder. Ve bütün bu inkılâbât içinde

---

[1] Karanlıkta namaza yönelenlerin, tam bir nura kavuşacaklarına dair bkz.: Tirmizî, *mevâkîtü's-salât* 51; Ebû Dâvûd, *salât* 49; İbni Mâce, *mesâcid* 14.

Cenâb-ı Mün'im-i Hakikî'nin nihayetsiz nimetlerini ihtar ile, ne derece hamd ve senâya müstehak olduğunu îlân eder.

İkinci sabah ise; sabah-ı haşri ihtar eder. Evet, şu gecenin sabahı ve şu kışın baharı ne kadar mâkul ve lâzım ve kat'î ise; haşrin sabahı da, berzahın baharı da o kat'iyyettedir.

Demek bu beş vaktin her biri, bir mühim inkılâb başında olduğu ve büyük inkılâbları ihtar ettiği gibi;[1] kudret-i samedâniyenin tasarrufât-ı azîme-i yevmiyesinin işaretiyle, hem senevî, hem asrî, hem dehrî kudretin mucizâtını ve rahmetin hedâyâsını hatırlatır. Demek, asıl vazife-i fıtrat ve esâs-ı ubûdiyet ve kat'î borç olan farz namaz, şu vakitlerde lâyıktır ve enseptir.

Beşinci Nükte

İnsan, fıtraten gayet zayıftır.[2] Hâlbuki her şey ona ilişir, onu müteessir ve müteellim eder. Hem, gayet âcizdir. Hâlbuki belâları ve düşmanları pek çoktur. Hem, gayet fakirdir. Hâlbuki ihtiyâcâtı pek ziyâdedir. Hem, tembel ve iktidarsızdır. Hâlbuki hayatın tekâlifi gayet ağırdır. Hem, insâniyet onu kâinatla alâkadar etmiştir. Hâlbuki sevdiği, ünsiyet ettiği şeylerin zevâl ve firâkı, mütemâdiyen onu incitiyor. Hem, akıl ona yüksek maksadlar ve bâki meyveler gösteriyor. Hâlbuki eli kısa, ömrü kısa, iktidarı kısa, sabrı kısadır.

İşte bu vaziyette bir ruh, **fecir zamanında** bir Kadîr-i Zülcelâl'in, bir Rahîm-i Zülcemâl'in dergâhına niyaz ile, namaz ile müracaat edip arz-ı hâl etmek, tevfik ve medet istemek, ne kadar elzem ve peşindeki gündüz âleminde başına gelecek, beline yüklenecek işleri, vazifeleri tahammül için ne kadar lüzumlu bir nokta-yı istinâd olduğu bedâheten anlaşılır.

Ve **zuhr zamanında** –ki o zaman– gündüzün kemâli ve zevâle meyli ve yevmî işlerin âvân-ı tekemmülü ve meşâğilin tazyikinden muvakkat bir istirahat zamanı ve fâni dünyanın bekâsız ve ağır işlerinin verdiği gaflet ve sersemlikten, ruhun teneffüse ihtiyaç vakti ve in'âmât-ı ilâhiyenin tezahür ettiği bir

---

1 Meselâ Peygamber Efendimiz'in *(sallallâhu aleyhi ve sellem)*, Tevrat ehlinin Tevrat'la gün ortasına kadar, hıristiyanların da İncil'le ikindi vaktine kadar amel ettiklerini belirtmiş, önceki ümmetlere nazaran kendi ümmetinin ömrünü de ikindi vakti ile güneşin batması arasındaki müddete benzetmiştir: Buhârî, *mevâkîtü's-salât* 17, *enbiyâ* 50, *fezâilü'l-Kur'ân* 17, *tevhid* 31, 47; Tirmizî, *edeb* 82; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 2/121, 124, 129.

2 Bkz..: "İnsan hilkatçe zayıf yaratılmıştır." (Nisâ sûresi, 4/28).

andır. Ruh-u beşer o tazyikten kurtulup, o gafletten sıyrılıp, o mânâsız ve bekâsız şeylerden çıkıp, Kayyûm-u Bâkî olan Mün'im-i Hakikî'nin dergâhına gidip el bağlayarak, yekûn nimetlerine şükür ve hamd edip ve istiâne etmek; ve celâl ve azametine karşı rükû ile aczini izhar etmek; ve kemâl-i bîzevâline ve cemâl-i bîmisâline karşı secde edip hayret ve muhabbet ve mahviyetini ilân etmek demek olan zuhr namazını kılmak; ne kadar güzel, ne kadar hoş, ne kadar lâzım ve münâsib olduğunu anlamayan insan, insan değil...

Asr vaktinde –ki o vakit– hem güz mevsim-i hazinânesini ve ihtiyarlık hâlet-i mahzunânesini ve âhir zaman mevsim-i elîmânesini andırır ve hatırlattırır. Hem yevmî işlerin neticelenmesi zamanı; hem o günde mazhar olduğu sıhhat ve selâmet ve hayırlı hizmet gibi niâm-ı ilâhiyenin bir yekûn-u azîm teşkil ettiği zamanı; hem o koca güneşin ufûle meyletmesi işaretiyle, insan bir misafir memur ve her şey geçici, bîkarar olduğunu îlân etmek zamanıdır.

Şimdi, ebediyeti isteyen ve ebed için halkolunan ve ihsana karşı perestiş eden ve firâktan müteellim olan rûh-u insan; kalkıp abdest alıp, şu asr vaktinde, ikindi namazını kılmak için Kadîm-i Bâkî ve Kayyûm-u Sermedî'nin dergâh-ı samedâniyesi'ne arz-ı münâcât ederek, zevâlsiz ve nihayetsiz rahmetinin iltifâtına iltica edip, hesapsız nimetlerine karşı şükür ve hamd ederek, izzet-i rubûbiyetine karşı zelîlâne rükûa gidip, sermediyet-i ulûhiyetine karşı mahviyetkârâne secde ederek; hakikî bir teselli-i kalb, bir rahat-ı ruh bulup, huzur-u kibriyâsında kemerbeste-i ubûdiyet olmak demek olan asr namazını kılmak; ne kadar ulvî bir vazife, ne kadar münâsip bir hizmet, ne kadar yerinde bir borc-u fıtrat edâ etmek, belki gayet hoş bir saadet elde etmek olduğunu insan olan anlar.

Mağrib vaktinde –ki o zaman– hem kışın başlamasında yaz ve güz âleminin nâzenîn ve güzel mahlûkatının vedâ-yı hazînânesi içinde gurub etmesinin zamanını andırır. Hem, insanın vefatıyla bütün sevdiklerinden bir firâk-ı elîmâne içinde ayrılıp, kabre girmek zamanını hatırlatır. Hem, dünyanın zelzele-i sekerat içinde vefatıyla, bütün sekenesi başka âlemlere göçmesi ve bu dâr-ı imtihan lâmbasının söndürülmesi zamanını andırır, hatırlatır. Ve zevâlde gurub eden mahbublara perestiş edenleri şiddetle ikaz eder bir vakittir.

İşte akşam namazı için böyle bir vakitte fıtraten bir Cemâl-i Bâkî'ye ayna-yı müştâk olan rûh-u beşer, şu azîm işleri yapan ve bu cesîm âlemleri çeviren, tebdil eden Kadîm-i Lemyezel ve Bâkî-i Lâyezâl'in arş-ı azametine yüzünü çevirip, bu fânilerin üstünde "*Allahu Ekber*" deyip, onlardan ellerini çekip,

hizmet-i Mevlâ için el bağlayıp, Dâim-i Bâkî'nin huzurunda kıyam edip; "*Elhamdülillâh*" demekle, kusursuz kemâline, misilsiz cemâline, nihayetsiz rahmetine karşı hamd ü senâ edip; إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ[1] demekle, muînsiz rubûbiyetine, şeriksiz ulûhiyetine, vezirsiz saltanatına karşı arz-ı ubûdiyet ve istiâne etmek; hem nihayetsiz kibriyâsına, hadsiz kudretine ve aczsiz izzetine karşı rükûa gidip, bütün kâinatla beraber zaaf ve aczini, fakr ve zilletini izhar etmekle, سُبْحَانَ رَبِّيَ الْعَظِيمِ[2] deyip, Rabb-i Azîm'ini tesbih edip; hem zevâlsiz Cemâl-i Zât'ına; tagayyürsüz sıfât-ı kudsiyesine, tebeddülsüz kemâl-i sermediyetine karşı secde edip, hayret ve mahviyet içinde terk-i mâsiva ile, muhabbet ve ubûdiyetini ilân edip; hem bütün fânilere bedel bir Cemîl-i Bâkî, bir Rahîm-i Sermedî bulup, سُبْحَانَ رَبِّيَ الْأَعْلَى[3] demekle zevâlden münezzeh; kusurdan müberrâ Rabb-i Âlâ'sını takdîs etmek...

Sonra teşehhüd edip oturup, bütün mahlûkatın tahiyyât-ı mübârekelerini ve salavât-ı tayyibelerini kendi hesabına O Cemîl-i Lemyezel ve Celîl-i Lâyezâl'e hediye edip ve Resûl-i Ekrem'ine selâm etmekle, bîâtını tecdit ve evâmirine itaatini izhar edip ve îmânını tecdit ile tenvir etmek için, şu kasr-ı kâinatın intizâm-ı hakimânesini müşâhede edip Sâni-i Zülcelâl'in vahdâniyetine şehâdet etmek...

Hem saltanat-ı rubûbiyetin dellâlı ve mübelliğ-i marziyâtı ve kitab-ı kâinatın tercümân-ı âyâtı olan Muhammed-i Arabî *(aleyhissalâtü vesselâm)*'ın risâletine şehâdet etmek demek olan mağrib namazını kılmak; ne kadar latîf, nazîf bir vazife, ne kadar azîz, lezîz bir hizmet, ne kadar hoş ve güzel bir ubûdiyet, ne kadar ciddî bir hakikat ve bu fânî misafirhânede bâkiyâne bir sohbet ve dâimâne bir saadet olduğunu anlamayan adam, nasıl adam olabilir!..

İşâ vaktinde –ki o vakit– gündüzün ufukta kalan bakiye-i âsârı dahi kaybolup gece âlemi, kâinatı kaplar, مُقَلِّبُ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ[4] olan Kadîr-i Zülcelâl'in, o beyaz sayfayı bu siyah sayfaya çevirmesindeki tasarrufât-ı rabbâniyesiyle,

---

1 "(Haydi öyleyse deyiniz): Yalnız Sana ibadet eder, yalnız senden medet umarız." (Fâtiha sûresi, 1/5)

2 "Büyük ve yüce olan Rabbimi her türlü noksandan tenzih ederim." Peygamber Efendimiz'in *(sallallâhu aleyhi ve sellem)*, namazın rükûunda 3 defa bunu söylediğine dair bkz.: Müslim, *müsâfirîn* 203; Tirmizî, *salât* 79, *vitr* 19; Ebû Dâvûd, *salât* 147.

3 "En yüce olan Rabbimi her türlü noksandan tenzih ederim." Peygamber Efendimiz'in *(sallallâhu aleyhi ve sellem)*, namazın secdelerinde 3 defa bunu söylediğine dair bkz.: Müslim, *müsâfirîn* 203; Tirmizî, *salât* 79, *vitr* 19; Ebû Dâvûd, *salât* 147.

4 Gece ile gündüzü birbirine çeviren (dönüştüren, sürelerini uzatıp kısaltan). Bkz.: Nûr sûresi, 24/44.

yazın müzeyyen yeşil sayfasını kışın bârid beyaz sayfasına çevirmesindeki مُسَخِّرُ الشَّمْسِ وَالْقَمَرِ[1] olan Hakîm-i Zülkemâl'in icraât-ı ilâhiyesini hatırlatır.

Hem, mürûr-u zamanla ehl-i kubûrun bakiye-i âsârı dahi şu dünyadan kesilmesiyle, bütün bütün başka âleme geçmesindeki "Hâlık-ı mevt ve hayât"ın şuûnât-ı ilâhiyesini andırır.

Hem, dar ve fânî ve hakir dünyanın tamamen harâb olup, azîm sekeratıyla vefat edip, geniş ve bâki ve azametli âlem-i âhiretin inkişafında "Hâlık-ı arz ve semâvât"ın tasarrufât-ı celâliyesini ve tecelliyât-ı cemâliyesini andırır, hatırlattırır bir zamandır.

Hem, şu kâinatın Mâlik ve Mutasarrıf-ı Hakikî'si, Ma'bûd ve Mahbûb-u Hakikî'si, o Zât olabilir ki; gece gündüzü, kış ve yazı, dünya ve âhireti bir kitabın sayfaları gibi sühûletle çevirir, yazar, bozar, değiştirir; bütün bunlara hükmeder bir Kadîr-i mutlak olduğunu isbat eden bir vaziyettir. İşte nihayetsiz âciz, zayıf, hem nihayetsiz fakir, muhtaç, hem nihayetsiz bir istikbâl zulümâtına dalmakta, hem nihayetsiz hâdisât içinde çalkanmakta olan rûh-u beşer, yatsı namazını kılmak için şu mânâdaki işâda, İbrâhimvârî[2] لَآ أُحِبُّ الْآفِلِينَ deyip, Ma'bûd-u Lemyezel, Mahbûb-u Lâyezâl'in dergâhına namaz ile iltica edip ve şu fânî âlemde ve fânî ömürde ve karanlık dünyada ve karanlık istikbâlde, bir Bâkî-i Sermedî ile münâcât edip, bir parçacık bir sohbet-i bâkiye, birkaç dakikacık bir ömr-ü bâki içinde dünyasına nur serpecek, istikbâlini ışıklandıracak, mevcudatın ve ahbâbının firâk ve zevâlinden neşet eden yaralarına merhem sürecek olan Rahmân-ı Rahîm'in iltifât-ı rahmetini ve nûr-u hidâyetini görüp istemek...

Hem muvakkaten onu unutan ve gizlenen dünyâyı, o dahi unutup, dertlerini kalbin ağlamasıyla dergâh-ı rahmette döküp, hem ne olur ne olmaz, ölüme benzeyen uykuya[3] girmeden evvel son vazife-i ubûdiyetini yapıp, yevmiye defter-i amelini hüsn-ü hâtime ile bağlamak için salâta kıyam etmek; yâni bütün fânî sevdiklerine bedel bir Ma'bûd ve Mahbûb-u Bâkî'nin ve bütün dilencilik ettiği âcizlere bedel bir Kadîr-i Kerîm'in ve bütün titrediği muzırların şerrinden kurtulmak için bir Hafîz-i Rahîm'in huzuruna çıkmak...

---

1 Güneşi ve ayı hizmet etmeleri için sizin emrinize veren. Bkz.: Ra'd sûresi, 13/2; Ankebût sûresi, 29/61; Lokman sûresi, 31/29; Fâtır sûresi, 35/13; Zümer sûresi, 39/5.

2 "Ben öyle sönüp batanları Tanrı diye sevmem." (En'âm sûresi, 6/76).

3 "Uyku, ölümün kardeşidir." mânâsındaki hadis için bkz.: et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-evsat* 8/342; el-Beyhakî, *Şuabü'l-îmân* 4/183; İbnü'l-Mübârek, *ez-Zühd* s.79.

Hem Fâtiha ile başlamak; yâni, bir şeye yaramayan ve yerinde olmayan nâkıs, fakir mahlûkları medih ve minnettarlığa bedel, bir Kâmil-i mutlak ve Ganiyy-i mutlak ve Rahîm ve Kerîm olan Rabbü'l-âlemîn'i medh ü senâ etmek...

Hem إِيَّاكَ نَعْبُدُ[1] hitabına terakki etmek; yâni, küçüklüğü, hiçliği, kimsesizliği ile beraber Ezel ve Ebed Sultân'ı olan Mâlik-i yevmi'd-dîn'e intisâbıyla şu kâinatta nazdâr bir misafir ve ehemmiyetli bir vazifedâr makamına girip; إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ[2] demekle, bütün mahlûkat nâmına kâinatın cemaat-ı kübrâsı ve cemiyet-i uzmâsındaki ibâdât ve istiânâtı O'na takdim etmek...

Hem اِهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ[3] demekle, istikbâl karanlığı içinde saadet-i ebediyeye giden, nurânî yolu olan sırat-ı müstakîm'e hidâyeti istemek...

Hem, şimdi yatmış nebâtât, hayvanât gibi; gizlenmiş güneşler, hüşyâr yıldızlar, birer nefer misillü emrine musahhar ve bu misafirhâne-i âlemde birer lâmbası ve hizmetkârı olan Zât-ı Zülcelâl'in kibriyâsını düşünüp "*Allahu Ekber*" deyip rükûa varmak...

Hem bütün mahlûkatın secde-i kübrâsını düşünüp, yâni şu gecede yatmış mahlûkat gibi, her senede, her asırdaki envâ-ı mevcudat, hattâ arz, hattâ dünya, birer muntazam ordu, belki birer mutî nefer gibi vazife-i ubûdiyet-i dünyeviyesinden, emr-i kün feyekûn ile terhis edildiği zaman, yâni âlem-i gayba gönderildiği vakit, nihayet intizam ile zevâlde gurub seccadesinde "*Allahu Ekber*" deyip secde ettikleri...

Hem emr-i kün feyekûn'den[4] gelen bir sayha-yı ihyâ ve îkâz ile yine baharda; kısmen aynen, kısmen mislen haşrolup kıyam edip kemerbeste-i hizmet-i Mevlâ oldukları gibi; şu insancık, onlara iktidâen o Rahmân-ı Zülkemâl'in, o Rahîm-i Zülcemâl'in bâr-gâh-i huzurunda hayret-âlûd bir muhabbet, bekâ-âlûd bir mahviyet, izzet-âlûd bir tezellül içinde "*Allahu Ekber*" deyip sücûda gitmek; yâni, bir nevi mi'râca çıkmak demek olan işâ namazını kılmak; ne kadar hoş, ne kadar güzel, ne kadar şirin, ne kadar yüksek, ne kadar azîz, lezîz, ne kadar mâkul, münâsib bir vazife, bir hizmet, bir ubûdiyet, bir ciddî hakikat olduğunu elbette anladın.

---

1 "(Haydi öyleyse deyiniz): Yalnız Sana ibadet ederiz." (Fâtiha sûresi, 1/5)

2 "(Haydi öyleyse deyiniz): Yalnız Sana ibadet eder, yalnız senden medet umarız." (Fâtiha sûresi, 1/5)

3 "Bizi doğru yola, Sana doğru varan yola ilet." (Fâtiha sûresi, 1/6)

4 "(O, bir şeyi yaratmak isteyince sadece) 'ol!' der, o da oluverir." (Bakara sûresi, 2/117; Âl-i İmran sûresi, 3/47, 59; En'âm sûresi, 6/73; Nahl sûresi, 16/40; ...)

Demek şu beş vakit; her biri, birer inkılâb-ı azîmin işârâtı ve icraât-ı cesîme-i rabbâniyenin emârâtı ve in'âmât-ı külliye-i ilâhiyenin alâmâtı olduklarından, borç ve zimmet olan farz namazın o zamanlara tahsisi, nihayet hikmettir.

سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَآ إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَاۜ إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ[1]

اَللّٰهُمَّ صَلِّ وَسَلِّمْ عَلٰى مَنْ أَرْسَلْتَهُ مُعَلِّمًا لِعِبَادِكَ لِيُعَلِّمَهُمْ كَيْفِيَّةَ مَعْرِفَتِكَ وَالْعُبُودِيَّةَ لَكَ، وَمُعَرِّفًا لِكُنُوزِ أَسْمَائِكَ وَتَرْجَمَانًا لِاٰيَاتِ كِتَابِ كَائِنَاتِكَ، وَمِرْاٰةً بِعُبُودِيَّتِهٖ لِجَمَالِ رُبُوبِيَّتِكَ، وَعَلٰى اٰلِهٖ وَصَحْبِهٖ أَجْمَعِينَ، وَارْحَمْنَا وَارْحَمِ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ، اٰمِينَ بِرَحْمَتِكَ يَا أَرْحَمَ الرَّاحِمِينَ[2]

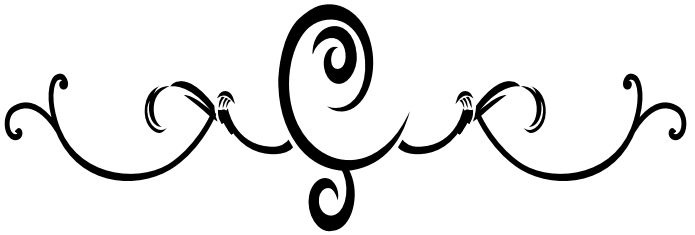

1 "Sübhansın yâ Rab! Senin bize bildirdiğinden başka ne bilebiliriz ki? Her şeyi hakkıyla bilen, her şeyi hikmetle yapan sensin." (Bakara sûresi, 2/32)

2 Allahım, kullarına Seni nasıl tanıyacaklarını ve Sana nasıl kulluk edeceklerini öğretmek ve isimlerinin hazinelerini tarif etmek üzere, kitab-ı kâinatının âyetlerinin tercümanı ve ubûdiyetiyle Senin cemâl-i rubûbiyetine bir ayna olarak gönderdiğin zâta, onun bütün âl ve ashâbına salât ve selâm et. Bize ve erkek-kadın bütün müminlere merhamet et. Rahmetine güveniyoruz, kabul buyur ey Erhamürrâhimîn olan Rabbimiz.

Onuncu Söz

Haşir Bahsi

İhtar: Şu risalelerde teşbih ve temsilleri, hikâyeler sûretinde yazdığımın sebebi; hem teshil, hem hakâik-i İslâmiye ne kadar mâkul, mütenâsib, muhkem, mütesânid olduğunu göstermektir. Hikâyelerin mânâları, sonlarındaki hakikatlerdir. Kinâiyât kabilinden yalnız onlara delâlet ederler. Demek hayâlî hikâyeler değil, doğru hakikatlerdir.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

فَانْظُرْ إِلَى اٰثَارِ رَحْمَتِ اللّٰهِ كَيْفَ يُحْيِ الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا

إِنَّ ذٰلِكَ لَمُحْيِ الْمَوْتٰى وَهُوَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ[1]

Birâder, haşir ve âhireti basit ve avâm lisanıyla ve vâzıh bir tarzda beyânını ister isen, öyle ise şu temsilî hikâyeciğe nefsimle beraber bak, dinle.

Bir zaman iki adam, cennet gibi güzel bir memlekete (şu dünyaya işaret-tir) gidiyorlar. Bakarlar ki; herkes ev, hâne, dükkân kapılarını açık bırakıp muhafazasına dikkat etmiyorlar. Mal ve para, meydanda sahipsiz kalır.

O adamlardan birisi, her istediği şeye elini uzatıp, ya çalıyor, ya gasbediyor. Hevesine tebaiyet edip her nevi zulmü, sefâheti irtikâp ediyor. Ahâli de ona çok ilişmiyorlar.

Diğer arkadaşı ona dedi ki: "Ne yapıyorsun? Ceza çekeceksin; beni de belâya sokacaksın. Bu mallar mîrî malıdır. Bu ahâli çoluk çocuğuyla asker olmuşlar veya memur olmuşlar. Şu işlerde sivil olarak istihdam ediliyorlar. Onun için sana çok ilişmiyorlar. Fakat intizam şedittir. Padişah'ın her yerde telefonu var ve memurları bulunur. Çabuk git, dehâlet et." dedi. Fakat, o sersem inat

---

1 "İşte bak, Allah'ın rahmetinin eserlerine, ölmüş toprağa nasıl hayat veriyor! İşte bunları yapan kim ise, ölüleri de O diriltecektir. O, her şeye hakkıyla kadîrdir." (Rûm sûresi, 30/50)

edip dedi: "Yok mîrî malı değil, belki vakıf malıdır, sahipsizdir. Herkes istediği gibi tasarruf edebilir. Bu güzel şeylerden istifadeyi men edecek hiçbir sebep görmüyorum. Gözümle görmezsem inanmayacağım." dedi. Hem feylesofâne çok safsatiyâtı söyledi. İkisi arasında ciddî bir münazara başladı.

Evvelâ o sersem dedi: "Padişah kimdir? Tanımam!"

Sonra arkadaşı ona cevaben: "*Bir köy muhtarsız olmaz. Bir iğne ustasız olmaz, sahipsiz olamaz. Bir harf kâtipsiz olamaz, biliyorsun. Nasıl oluyor ki; nihayet derecede muntazam şu memleket Hâkim'siz olur?* Ve bu kadar çok servet ki, her saatte bir şimendifer[1(Hâşiye)] gâipten gelir gibi kıymettar, musanna mallarla dolu gelir. Burada dökülüyor gidiyor. Nasıl sahipsiz olur? Ve her yerde görünen ilânnâmeler ve beyannameler ve her mal üstünde görünen turra ve sikkeler, damgalar ve her köşesinde sallanan bayraklar nasıl mâliksiz olabilir? Sen anlaşılıyor ki, bir parça firengî okumuşsun. Bu İslâm yazılarını okuyamıyorsun. Hem de bilenden sormuyorsun. İşte gel, en büyük fermanı sana okuyacağım."

O sersem döndü, dedi: "Haydi Padişah var; fakat benim cüz'î istifâdem O'na ne zarar verebilir. Hazinesinden ne noksan eder? Hem burada hapis mapis yoktur; ceza görünmüyor."

Arkadaşı ona cevaben dedi: "Yahu, şu görünen memleket bir manevra meydanıdır. Hem sanâyi-i garîbe-i sultâniyenin meşheridir. Hem muvakkat, temelsiz misafirhâneleridir. Görmüyor musun ki, her gün bir kafile gelir, biri gider, kaybolur. Daima dolar boşalır. Bir zaman sonra şu memleket tebdil edilecek. Bu ahâli başka ve dâimî bir memlekete nakledilecek. Orada herkes hizmetine mukabil ya ceza, ya mükâfat görecek." dedi.

Yine o hâin sersem, temerrüd edip: "İnanmam. Hiç mümkün müdür ki, bu memleket harâb edilsin. Başka bir memlekete göç etsin." dedi.

Bunun üzerine emin arkadaşı dedi: "Madem bu derece inâd ve temerrüd edersin. Gel, had ve hesabı olmayan delâil içinde '**On İki Sûret**' ile sana göstereceğim ki: Bir mahkeme-i kübrâ var, bir dâr-ı mükâfat ve ihsan ve bir dâr-ı mücâzât ve zindan var ve bu memleket her gün bir derece boşaldığı gibi, bir gün gelir ki, bütün bütün boşalıp harâb edilecek."

1(Hâşiye) Seneye işarettir. Evet bahar; mahzen-i erzak bir vagondur. Gâipten gelir.

[On İki Sûret]

Birinci Sûret

Hiç mümkün müdür ki; bir saltanat, bâhusus böyle muhteşem bir saltanat, hüsn-ü hizmet eden mutîlere mükâfatı ve isyan edenlere mücâzâtı bulunmasın. Burada yok hükmündedir.

Demek başka yerde bir mahkeme-i kübrâ vardır.

İkinci Sûret

Bu gidişata, icraâta bak! Nasıl en fakir, en zayıftan tut, tâ herkese mükemmel, mükellef erzak veriliyor. Kimsesiz hastalara çok güzel bakılıyor. Hem gayet kıymettar ve şâhâne taamlar, kaplar, murassa nişanlar, müzeyyen elbiseler, muhteşem ziyâfetler vardır. Bak! Senin gibi sersemlerden başka herkes, vazifesine gayet dikkat eder. Kimse zerrece haddinden tecavüz etmez. En büyük şahıs, en büyük bir itaatle mütevâziâne bir havf ve heybet altında hizmet eder.

Demek şu saltanat sahibinin pek büyük bir keremi, pek geniş bir merhameti var. Hem pek büyük izzeti, pek celâlli bir haysiyeti, nâmusu vardır. *Hâlbuki kerem ise, in'âm etmek ister. Merhamet ise, ihsansız olamaz. İzzet ise, gayret ister. Haysiyet ve nâmus ise, edepsizlerin te'dibini ister.*

Hâlbuki şu memlekette o merhamet, o nâmusa lâyık binden biri yapılmıyor. Zâlim izzetinde, mazlum zilletinde kalıp buradan göçüp gidiyorlar.

Demek bir mahkeme-i kübrâya bırakılıyor.

Üçüncü Sûret

Bak! Ne kadar âlî bir hikmet, bir intizamla işler dönüyor. Hem ne kadar hakikî bir adâlet, bir mîzanla muameleler görülüyor. Hâlbuki hikmet-i hükûmet ise, saltanatın cenâh-ı himayesine iltica eden mültecilerin taltifini ister. Adalet ise, raiyyetin hukukunun muhafazasını ister; tâ hükûmetin haysiyeti, saltanatın haşmeti muhafaza edilsin.

Hâlbuki, şu yerlerde o hikmete, o adâlete lâyık binden biri icrâ edilmiyor. Senin gibi sersemler, çoğu ceza görmeden buradan göçüp gidiyorlar.

Demek bir mahkeme-i kübrâya bırakılıyor.

Dördüncü Sûret

Bak! Had ve hesaba gelmeyen şu sergilerde olan misilsiz mücevherat, şu sofralarda olan emsâlsiz mat'ûmat gösteriyorlar ki: Bu yerlerin Pâdişâh'ının hadsiz bir sehâveti, hesapsız, dolu hazineleri vardır. Hâlbuki böyle bir sehâvet ve tükenmez hazineler, dâimî ve istenilen her şey içinde bulunur bir dâr-ı ziyâfet ister. Hem ister ki, o ziyâfetten telezzüz edenler orada devam etsinler. Tâ zevâl ve firâk ile elem çekmesinler. *Çünkü; zevâl-i elem, lezzet olduğu gibi, zevâl-i lezzet dahi elemdir.*

Bu sergilere bak! Ve şu ilânlara dikkat et! Ve bu dellâllara kulak ver ki, mu'ciznümâ bir Padişah'ın antika sanatlarını teşkil ve teşhîr ediyorlar. Kemâlâtını gösteriyorlar. Misilsiz cemâl-i mânevîsini beyan ediyorlar. Hüsn-ü mahfîsinin letâifinden bahsediyorlar.

Demek onun pek mühim hayret verici kemâlât ve cemâl-i mânevîsi vardır. Gizli, kusursuz kemâl ise; takdir edici, istihsan edici, mâşâallah deyip, müşâhede edicilerin başlarında teşhir ister. Mahfî, nazirsiz cemâl ise; görünmek ve görmek ister. Yâni, kendi cemâlini iki vecihle görmek, biri, muhtelif aynalarda bizzat müşâhede etmek; diğeri, müştâk seyirci ve mütehayyir istihsan edicilerin müşâhedesi ile müşâhede etmek ister. Hem görmek, hem görünmek, hem dâimî müşâhede, hem ebedî işhâd ister. Hem o dâimî cemâl, müştâk seyirci ve istihsan edicilerin devâm-ı vücutlarını ister. Çünkü: Dâimî bir cemâl, zâil müştâka razı olamaz. Zîrâ dönmemek üzere zevâle mahkûm olan bir seyirci, zevâlin tasavvuruyla muhabbeti adâvete döner. Hayret ve hürmeti tahkire meyleder. Çünkü insan bilmediği ve yetişmediği şeye düşmandır.

Hâlbuki şu misafirhânelerden herkes çabuk gidip, kayboluyor. O kemâl ve o cemâlin bir ışığını, belki zayıf bir gölgesini, bir anda bakıp doymadan gidiyor.

Demek, bir seyrangâh-ı dâimîye gidiliyor...

Beşinci Sûret

Bak! Bu işler içinde, görünüyor ki, o misilsiz Zât'ın pek büyük bir şefkati vardır. Çünkü her musîbetzedenin imdadına koşturuyor. Her suâle ve matlûba

cevap veriyor. Hattâ, bak! En ednâ bir hâcet, en ednâ bir raiyyetten görse, şefkatle kaza ediyor.[1] Bir çobanın bir koyunu, bir ayağı incinse, ya merhem, ya baytar gönderiyor.

Şimdi gel gidelim! Şu adada büyük bir içtima var. Bütün memleket eşrâfı orada toplanmışlar. Bak! Pek büyük bir nişanı taşıyan bir Yâver-i Ekrem bir nutuk okuyor. O şefkatli Padişah'ından bir şeyler istiyor. Bütün ahâli: "*Evet, evet biz de istiyoruz.*" diyorlar. O'nu tasdik ve teyid ediyorlar. Şimdi dinle, bu Pâdişah'ın sevgilisi diyor ki:

"*Ey bizi nimetleriyle perverde eden Sultânımız! Bize gösterdiğin nümûnelerin ve gölgelerin asıllarını, menbâlarını göster. Ve bizi makarr-ı saltanatına celbet. Bizi bu çöllerde mahvettirme. Bizi huzuruna al. Bize merhamet et. Burada bize tattırdığın lezîz nimetlerini orada yedir. Bizi zevâl ve teb'îd ile ta'zîb etme. Sana müştâk ve müteşekkir şu mutî raiyyetini başıboş bırakıp îdam etme.*" diyor ve pek çok yalvarıyor. Sen de işitiyorsun.

Acaba bu kadar şefkatli ve kudretli bir Padişah, hiç mümkün müdür ki; en ednâ bir adamın en ednâ bir merâmını ehemmiyetle yerine getirsin, en sevgili bir Yâver-i Ekrem'inin en güzel bir maksûdunu yerine getirmesin? Hâlbuki, O sevgilinin maksûdu umumun da maksûdudur. Hem, Pâdişah'ın marzîsi, hem merhamet ve adâletinin muktezâsıdır. Hem ona rahattır, ağır değil. Bu misâfirhânelerdeki muvakkat nüzhetgâhlar kadar ağır gelmez. Madem, nümûnelerini göstermek için beş-altı gün seyrangâhlara bu kadar masraf ediyor, bu memleketi kurdu. Elbette, hakikî hazinelerini, kemâlâtını, hünerlerini makarr-ı saltanatında öyle bir tarzda gösterecek, öyle seyrangâhlar açacak ki, akılları hayrette bırakacak.

Demek bu meydan-ı imtihanda olanlar, başıboş değiller; saadet sarayları ve zindanlar onları bekliyorlar...

Altıncı Sûret

İşte gel, bak! Bu muhteşem şimendiferler, tayyâreler, teçhizatlar, depolar, sergiler, icraâtlar gösteriyorlar ki, perde arkasında pek muhteşem bir saltanat vardır,[2(Hâşiye)] hükmediyor. Böyle bir saltanat, kendisine lâyık bir raiyyet

---

1 Allah Teâlâ'nın, her canlıya rızkını gönderdiğine dair bkz.: Hûd sûresi, 11/6; Ankebût sûresi, 29/60".

2(Hâşiye) Meselâ: Nasıl şu zamanda manevra meydanında harp usûlünde, "Silâh al! Süngü tak!" emriyle koca bir ordu baştan başa dikenli bir meşegâha benzediği gibi; her bir bayram gününde resm-i geçit için: "Formalarınızı takıp nişanlarınızı asınız!" emrine karşı ordugâh,

ister. Hâlbuki, görüyorsun, bütün raiyyet bu misafirhânede toplanmışlar. Misafirhâne ise, her gün dolar boşalır. Hem bütün raiyyet manevra için bu meydan-ı imtihanda bulunuyorlar. Meydan ise, her saat tebdil ediliyor. Hem bütün raiyyet, Pâdişah'ın kıymettar ihsânâtının nümûnelerini ve hârika sanatlarının antikalarını sergilerde temâşâ etmek için şu teşhirgâhda birkaç dakika durup seyrediyorlar. Meşher ise, her dakika tahavvül ediyor. Giden gelmez, gelen gider.

İşte bu hâl, şu vaziyet kat'î gösteriyor ki: Şu misafirhâne ve şu meydan ve şu meşherlerin arkasında dâimî saraylar, müstemir meskenler, şu nümûnelerin ve sûretlerin hâlis ve yüksek asıllarıyla dolu bağ ve hazineler vardır.

Demek burada çabalamak onlar içindir. Şurada çalıştırır; orada ücret verir. Herkesin istidâdına göre orada bir saadeti var...

Yedinci Sûret

Gel, bir parça gezelim. Şu medenî ahâli içinde ne var, ne yok görelim.

İşte bak! Her yerde, her köşede, müteaddit fotoğraflar kurulmuş, sûret alıyorlar. Bak, her yerde müteaddit kâtipler oturmuşlar, bir şeyler yazıyorlar. Her şeyi kaydediyorlar. En ehemmiyetsiz bir hizmeti, en âdi bir vukûâtı zaptediyorlar.[1] Ha! Şu yüksek dağda Pâdişah'a mahsus bir büyük fotoğraf kurul-

---

serâser rengârenk çiçek açmış müzeyyen bir bahçeyi temsil ettiği misillü; öyle de rûy-u zemin meydanında, Sultân-ı Ezelî'nin nihayetsiz envâ-ı cünûdundan melek ve cin ve ins ve hayvanlar gibi şuursuz nebâtât tâifesi dahi, hıfz-ı hayat cihadında emr-i kün feyekûn[*1] ile "*Müdâfaa için silâhlarınızı ve cihâzâtınızı takınız!*" emr-i ilâhîyi aldıkları vakit, zemin baştan aşağıya bütün ondaki dikenli ağaçlar ve nebatlar, süngücüklerini taktıkları zaman, aynen süngülerini takmış muhteşem bir ordugâha benziyor.

Hem, baharın her bir günü, her bir haftası, birer tâife-i nebâtâtın birer bayramı hükmünde olduğu için, her bir tâifesi dahi kendi Sultân'ının o tâifeye ihsan ettiği güzel hediyeleri teşhir için ona taktığı murassa nişanları birer resm-i geçit tarzında o Sultân-ı Ezelî'nin nazar-ı şuhûd ve işhâdına arz ettiğinden ve öyle bir vaziyet gösterdiğinden; bütün nebâtât ve eşcâr güya:

"Sanat-ı rabbâniye murassaâtını ve çiçek ve meyve denilen fıtrat-ı ilâhiyenin nişanlarını takınız; çiçekler açınız!" emr-i rabbâniyeyi dinliyorlar ki, rûy-u zemin dahi gayet muhteşem bir bayram gününde, şâhâne resm-i geçitte, sürmeli formaları ve murassa nişanları parlayan bir ordugâhı temsil ediyor.

İşte şu derece hikmetli ve intizamlı teçhizat ve tezyinât, elbette nihayetsiz Kadîr bir Sultân'ın, nihayet derecede Hakîm bir Hâkim'in emriyle olduğunu kör olmayanlara gösterir.

[*1] "(O, bir şeyi yaratmak isteyince sadece) 'ol!' der, o da oluverir." (Bakara sûresi, 2/117; Âl-i İmran sûresi, 3/47, 59; En'âm sûresi, 6/73; Nahl sûresi, 16/40; ...)

[1] Bkz.: Kehf sûresi, 18/49; Kaf sûresi, 50/17-18; İnfitâr sûresi, 82/10-12.

muş ki;[1(Hâşiye)] bütün bu yerlerde ne cereyan eder, sûretini alıyorlar. Demek, o Zât emretmiş ki; mülkünde cereyan eden bütün muamele ve işler zaptedilsin. Demek oluyor ki; o Zât-ı Muazzam bütün hâdisâtı kaydettirir, sûretini alır. İşte, şu dikkatli hıfz ve muhafaza, elbette bir muhasebe içindir.

Şimdi, en âdi raiyyetin en âdi muamelelerini ihmal etmeyen bir Hâkim-i Hafîz, hiç mümkün müdür ki, raiyyetin en büyüklerinden, en büyük amellerini muhafaza etmesin, muhasebe etmesin, mükâfat ve mücâzât vermesin. Hâlbuki, o Zât'ın izzetine ve gayretine dokunacak ve şe'n-i merhameti hiç kabul etmeyecek muameleler, o büyüklerden sudûr ediyor, burada cezaya çarpmıyor.

Demek, bir mahkeme-i kübrâya bırakılıyor...

Sekizinci Sûret

Gel, O'ndan gelen bu fermanları sana okuyacağım. Bak! Mükerrer vaad ediyor ve şiddetli tehdid ediyor ki: "*Sizleri oradan alıp, makarr-ı saltanatıma getireceğim ve mutîleri mes'ûd, âsîleri mahpus edeceğim. O muvakkat yeri harâb edip, müebbed sarayları, zindanları hâvi diğer bir memleket kuracağım.*"

Hem o vaad ettiği şeyler ona gayet rahattır. Raiyyetine, gayet mühimdir. Vaadinde hulf ise, izzet-i iktidarına gayet zıttır.[2]

İşte bak ey sersem! Sen yalancı vehmini, hezeyâncı aklını, aldatıcı nefsini tasdik ediyorsun. Ve hiçbir veçhile hulf ve hilâfa mecburiyeti olmayan ve hiçbir cihetle hilâf haysiyetine yakışmayan ve bütün görünen işler sıdkına şehâdet eden bir Zât'ı tekzip ediyorsun. Elbette büyük bir cezaya müstehak olursun. Misâlin şuna benzer ki: Bir yolcu, güneşin ziyâsından gözünü kapıyor,

---

1(Hâşiye) Şu Sûret'in işaret ettiği mânâların bir kısmı Yedinci Hakikat'te beyan edilmiş. Yalnız, burada padişaha mahsus bir büyük fotoğraf işareti ve hakikati "*levh-i mahfuz*" demektir.

Levh-i mahfuz'un tahakkuk-u vücûdu "*Yirmi Altıncı Söz*"de şöyle isbat edilmiş ki:

Nasıl küçük küçük cüzdanlar, büyük bir kütüğün vücûdunu ihsâs eder ve küçük küçük senedler, bir defter-i kebîrin bulunduğunu iş'âr eder ve küçük kesretli tereşşuhâtlar, büyük bir su menbaını işmâm eder.

Aynen öyle de; küçük küçük cüzdanlar hükmünde; hem birer küçük levh-i mahfuz mânâsında; hem büyük levh-i mahfuzu yazan kalemden tereşşuh eden küçük küçük noktalar sûretinde olan benîbeşerin kuvve-i hâfızaları, ağaçların meyveleri, meyvelerin çekirdekleri, tohumları; elbette bir hâfıza-yı kübrâyı, bir defter-i ekberi, bir levh-i mahfuz-u âzam'ı ihsâs eder, iş'âr eder ve isbat eder. Belki, keskin akıllara gösterir...

2 Cenâb-ı Hakk'ın *(celle celâlühû)* vaad ettiği şeyden aslâ dönmeyeceğine dair bkz.: Bakara sûresi, 2/80; Âl-i İmran sûresi, 3/9, 194; Ra'd sûresi, 13/31; İbrahim sûresi, 14/47; Hac sûresi, 22/47; Rûm sûresi, 30/6; Zümer sûresi, 39/20.

hayâline bakıyor; vehmi, bir yıldız böceği gibi kafa fenerinin ışığıyla dehşetli yolunu tenvîr etmek istiyor. Madem vaad etmiş yapacaktır. Hâlbuki, îfâsı O'na çok rahat ve bize ve her şeye ve O'na ve saltanatına pek çok lâzımdır.

Demek bir mahkeme-i kübrâ, bir saadet-i uzmâ vardır.

Dokuzuncu Sûret

Şimdi gel! Bu dâirelerin ve cemaatlerin bâzı rüesâlarına ki;[1(Hâşiye-1)] her biri bizzat Pâdişah'la görüşecek husûsî birer telefonu var. Hem, bâzı onun huzuruna çıkmışlar. Ne diyorlar bak: Bunlar ittifakla ihbar ediyorlar ki; o Zât, mükâfat ve mücâzât için pek muhteşem ve dehşetli bir yer ihzâr etmiş. Gayet kavî vaad ve şiddetli tehdid ediyor. Hem onun izzet ve celâleti hiçbir vecihle, hulfü'l-va'de tenezzül edip, tezellülü kabul etmez.

Hâlbuki, o muhbirler hem tevâtür derecesinde çok, hem icmâ kuvvetinde bir ittifakla haber veriyorlar ki: Şu bâzı âsârı görünen saltanat-ı azîmenin medarı ve makarrı, buradan uzak bir başka memlekettedir ve şu meydan-ı imtihanda binâlar muvakkattırlar. Sonra dâimî saraylara tebdil edilecek. Bu yerler değişecekler.

Çünkü: Eserleriyle azameti anlaşılan şu muhteşem, zevâlsiz saltanat; böyle geçici, devamsız, bîkarar, ehemmiyetsiz, mütegayyir, bekâsız, nâkıs, tekemmülsüz umûrlar üzerinde kurulmaz, durulmaz... Demek; O'na lâyık, dâimî, müstekar, zevâlsiz, müstemir, mükemmel, muhteşem umûrlar üzerinde duruyor.

Demek, bir diyâr-ı âher var; elbette o makarra gidilecektir...

Onuncu Sûret

Gel, bugün nevrûz-u Sultânî'dir.[2(Hâşiye-2)] Bir tebeddülat olacak; acîb işler çıkacak. Şu baharın şu güzel gününde, şu güzel çiçekli olan şu yeşil sahraya gidip bir seyran ederiz.

1(Hâşiye-1) Şu sûretin isbat ettiği mânâlar "*Sekizinci Hakikat*"te görünecek. Meselâ, dâirelerin reisleri şu temsilde, enbiyâ ve evliyâya işarettir. Ve telefon ise, ma'kes-i vahy ve mazhar-ı ilham olan, kalbden uzanan bir nisbet-i rabbâniyedir ki, kalb o telefonun başıdır ve kulağı hükmündedir.

2(Hâşiye-2) Bu sûretin remzini "*Dokuzuncu Hakikat*"te göreceksin. Meselâ: Nevruz günü, bahar mevsimine işarettir. Çiçekli, yeşil sahra ise, bahar mevsimindeki rûy-u zemindir. Değişen perdeler, manzaralar ise, fasl-ı baharın ibtidâsından, yazın intihâsına kadar, Sâni-i Kadîr-i Zülcelâl'in, Fâtır-ı Hakîm-i Zülcemâl'in kemal-i intizam ile değiştirdiği ve kemal-i rahmet ile tazelendirdiği ve birbiri arkasında gönderdiği mevcudat-ı bahâriye tabakâtına ve masnûât-ı sayfiye tâifelerine ve erzâk-ı hayvaniye ve insâniyeye medar olan mat'ûmâta işarettir.

İşte bak! Ahâli de bu tarafa geliyorlar. Bak, bir sihir var. O binalar birden harâb oldular. Başka bir şekil aldı. Bak, bir mucize var. O harâb olan binalar, birden burada yapıldı. Âdeta bu hâlî bir çöl, bir medenî şehir oldu. Bak, sinema perdeleri gibi her saat başka bir âlem gösterir, başka bir şekil alır.

Buna dikkat et ki; o kadar karışık, süratli, kesretli, hakikî perdeler içinde ne kadar mükemmel bir intizam vardır ki, her şey yerli yerine konuluyor. Hayalî sinema perdeleri dahi bunun kadar muntazam olamaz. Milyonlar mahir sihirbazlar dahi bu sanatları yapamazlar. Demek, bize görünmeyen o Pâdişah'ın çok büyük mucizeleri vardır.

Ey sersem! Sen diyorsun: "Nasıl bu koca memleket tahrip edilip, başka yere kurulacak?"

İşte görüyorsun ki; her saat, senin aklın kabul etmediği o tebdîl-i diyar gibi çok inkılâblar, tebdiller oluyor. Şu toplanmak, dağılmak ve şu hâllerden anlaşılıyor ki; bu görünen süratli içtimâlar, dağılmalar, teşkiller, tahripler içinde başka bir maksad var... Bir saatlik içtimâ için on sene kadar bir masraf yapılıyor. Demek bu vaziyetler maksûd-u bizzat değiller. Bir temsildir, bir taklidirler. O Zât, mucize ile yapıyor. Tâ sûretleri alınıp terkîb edilsin ve neticeleri hıfzedilip yazılsın. –Nasıl ki, manevra meydan-ı imtihanının her şeyi kaydediliyordu ve yazılıyordu.– Demek, bir mecma-ı ekberde muamele, bunlar üzerine devam edip dönecek. Hem, bir meşher-i âzamda dâimî gösterilecek. Demek, şu geçici, kararsız vaziyetler; sabit sûretler, bâkî meyveler veriyorlar.

Demek bu ihtifâlât; bir saadet-i uzmâ, bir mahkeme-i kübrâ, bilmediğimiz ulvî gayeler içindir...

On Birinci Sûret

Gel, ey muannit arkadaş! Bir tayyâreye –ya şarka veya garba, yâni; mâzî ve müstakbele giden bir şimendifere– binelim. Şu mucizekâr Zât'ın, sâir yerlerde ne çeşit mucizeler gösterdiğini görelim.

İşte bak! Gördüğümüz menzil ve meydan ve meşher gibi acâibler, her tarafta bulunuyor. Lâkin, sanatça, sûretçe birbirinden ayrıdırlar. Fakat, buna iyi dikkat et ki; *o sebatsız menzillerde, o devamsız meydanlarda, o bekâsız meşherlerde; ne kadar bâhir bir hikmetin intizâmâtı, ne derece zâhir bir inâyetin işârâtı, ne mertebe âlî bir adâletin emârâtı, ne derece vâsî bir merhametin semerâtı görünüyor. Basîretsiz olmayan herkes yakînen an-*

lar ki; O'nun hikmetinden daha ekmel bir hikmet ve inâyetinden daha ecmel bir inâyet ve merhametinden daha eşmel bir merhamet ve adâletinden daha ecell bir adâlet olamaz ve tasavvur edilemez.

Eğer faraza, tevehhüm ettiğin gibi, daire-i memleketinde dâimî menziller, âlî mekânlar, sabit makamlar, bâkî meskenler, mukîm ahâli, mesut raiyyeti bulunmazsa: Şu hikmet, inâyet, merhamet, adâletin hakikatlerine şu bekâsız memleket mazhar olamadığı mâlûm; ve onlara mazhar olacak, başka yerde de bulunmazsa; o vakit gündüz ortasında güneşin ışığını gördüğümüz hâlde, güneşi inkâr etmek derecesinde bir ahmaklıkla, şu gözümüz önündeki hikmeti inkâr etmek ve şu müşâhede ettiğimiz inâyeti inkâr etmek ve şu gördüğümüz merhameti inkâr etmek ve şu pek kuvvetli emârâtı, işârâtı görünen adâleti inkâr etmek lâzım gelir. Hem bu gördüğümüz icraât-ı hakimâne ve ef'âl-i kerîmâne ve ihsânât-ı rahîmânenin sahibini –hâşâ sümme hâşâ!– sefîh bir oyuncu, gaddar bir zâlim olduğunu kabul etmek lâzım gelir. Bu ise, hakikatlerin zıtlarına inkılâbıdır.

Hâlbuki; inkılâb-ı hakâik, bütün ehl-i aklın ittifakıyla muhâldir, mümkün değildir. Yalnız, her şeyin vücûdunu inkâr eden Sofestâî eblehler hariçtir.

Demek, bu diyardan başka bir diyar vardır. Onda bir mahkeme-i kübrâ, bir ma'dele-i ulyâ, bir mekreme-i uzmâ vardır ki; tâ şu merhamet ve hikmet ve inâyet ve adâlet tamamen tezahür etsinler...

On İkinci Sûret

Gel, şimdi döneceğiz. Şu cemaatlerin reisleriyle ve zâbitleriyle görüşeceğiz ve teçhizatlarına bakacağız ki; o teçhizat, yalnız o meydandaki kısa bir müddet içinde geçinmek için mi verilmiştir, yahut, başka yerde uzun bir saadet hayatı tahsil etmek için mi verilmiştir, görelim. Herkese ve her teçhizata bakamayız. Fakat, nümûne için şu zâbitin cüzdan ve defterine bakacağız. Bu cüzdanda zâbitin rütbesi, maaşı, vazifesi, matlûbâtı, düstûr-u harekâtı vardır.

Bak, bu rütbe birkaç günlük için değil; pek uzun bir zaman için verilebilir. "Şu maaşı hazine-i hâssadan filân tarihte alacaksın." yazılıdır. Hâlbuki o tarih, çok zaman sonra ve bu meydan kapandıktan sonra gelir. Şu vazife ise; şu muvakkat meydana göre değil, belki Pâdişah'ın kurbünde dâimî bir saadeti kazanmak için verilmiştir. Şu matlûbât ise; birkaç günlük bu misafirhânede geçinmek için olamaz. Belki, uzun ve mes'ûdâne bir hayat için olabilir.

Şu düstûr ise, bütün bütün açığa verir ki; cüzdan sahibi başka yere namzettir, başka âleme çalışır.

Bak, şu defterlerde, âletler teçhizatının sûret-i istimâli ve mes'ûliyetler vardır. Hâlbuki; eğer, yalnız bu meydandan başka âlî, dâimî bir yer bulunmazsa; şu muhkem defter, o kat'î cüzdan, bütün bütün mânâsız olur.

Hem, şu muhterem zâbit ve mükerrem kumandan ve muazzez reis; bütün ahâliden aşağı, herkesten daha bedbaht, daha bîçâre, daha zelîl, daha musibetli, daha fakir, daha zayıf bir derekeye düşer.

İşte buna kıyas et. *Hangi şeye dikkat etsen şehâdet eder ki*: *Bu fânîden sonra bir bâkî var...*

Ey arkadaş! *Demek, bu muvakkat memleket bir tarla hükmündedir. Bir talimgâhtır; bir pazardır. Elbette arkasında bir mahkeme-i kübrâ, bir saadet-i uzmâ gelecektir.* Eğer bunu inkâr etsen; bütün zâbitlerdeki cüzdanları, defterleri, teçhizatları, düstûrları, belki şu memleketteki bütün intizâmâtı, hattâ hükûmeti inkâr etmeğe mecbur olursun ve bütün vâki olan icraâtın vücûdunu tekzip etmek lâzım gelir. O vakit sana, insan ve zîşuur denilmez. Sofestâî'lerden daha akılsız olursun.

Sakın zannetme; tebdîl-i memleket delilleri bu "**On İki Sûret**"e münhasırdır. Belki, had ve hesaba gelmez emâreler, deliller var ki; şu kararsız, mütegayyir memleket; zevâlsiz, müstekar bir memlekete tahvîl edilecektir. Hem, had ve hesaba gelmez işaretler, alâmetler var ki; bu ahâli, şu muvakkat misafirhânelerden alınacak, saltanatın makarr-ı dâimîsine gönderilecek.

Bâhusus, gel sana "**On İki Sûret**" kuvvetinden daha kuvvetli bir bürhân daha göstereceğim.

İşte gel bak! Şu uzaktaki görünen cemaat-ı azîme içinde, evvel adada gördüğümüz büyük nişan sahibi Yâver-i Ekrem bir tebliğatta bulunuyor. Gidelim, dinleyelim. Bak, o parlak Yâver-i Ekrem, bak o yüksekte ta'lîk edilmiş Fermân-ı Âzam'ı ahâliye bildiriyor ve diyor ki:

"*Hazırlanınız! Başka, dâimî bir memlekete gideceksiniz. Öyle bir memleket ki, bu memleket ona nisbeten bir zindan hükmündedir.*[1] *Pâdişah'ımızın makarr-ı saltanatına gidip merhametine, ihsanlarına maz-*

[1] Dünyanın; mümin için zindan, kâfir için cennet hükmünde olduğuna dair bkz.: Müslim, *zühd* 1; Tirmizî, *zühd* 16; İbni Mâce, *zühd* 3; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 2/197, 323, 389, 485.

har olacaksınız. Eğer güzelce bu fermanı dinleyip itaat etseniz... Yoksa isyan edip dinlemezseniz, müthiş zindanlara atılacaksınız." gibi tebliğatta bulunuyor. Sen de görüyorsun ki; o Fermân-ı Âzam'da öyle i'câzkâr bir turra var ki, hiçbir veçhile kâbil-i taklit değil. Senin gibi sersemlerden başka herkes; o ferman, Pâdişah'ın fermanı olduğunu kat'î bilir ve o parlak Yâver-i Ekrem'de öyle nişanlar var ki, senin gibi körlerden başka herkes o Zât'ı, Pâdişah'ın pek doğru tercümân-ı evâmiri olduğunu yakînen anlar.

Acaba o Yâver-i Ekrem o Fermân-ı Âzam'la beraber bütün kuvvetiyle dâvâ edip tebliğ ettikleri şu tebdîl-i memleket meselesi, hiç kabil midir ki itiraz kabul etsin? Evet kabil değil! İllâ ki, bütün bu gördüğümüz her şeyi inkâr edesin.

Şimdi ey arkadaş! Söz senindir, söyle. Ne diyorsan de!

– Ben ne diyeceğim, daha buna karşı bir şey denilebilir mi? Gündüz ortasında güneşe karşı söz söylenebilir mi? Yalnız derim ki: "Elhamdülillâh; yüz bin defa şükür olsun ki; vehim ve hevâ tahakkümünden, nefis ve heves esâretinden kurtulup, dâimî hapis ve zindandan halâs oldum ve inandım ki; bu karmakarışık, kararsız misafirhânelerden başka ve kurb-i şâhânede bir diyar-ı saadet vardır; biz de ona namzediz."

İşte, haşir ve âhiretten kinâye ve ibaret olan şu hikâye-i temsîliye burada tamam oldu. Şimdi tevfik-i ilâhî ile hakikat-i ulyâya geçeceğiz. Geçmiş "**On İki Sûret**"e mukabil "**On İki Mütesânid Hakikat**" ile bir "**Mukaddime**" beyan edeceğiz.

[On İki Hakikat]

Mukaddime

(Birkaç işaretle başka yerlerde, yâni Yirmi İkinci, On Dokuzuncu, Yirmi Altıncı Söz'lerde îzah edilen birkaç meseleye işaret ederiz.)

Birinci İşaret

Hikâyedeki sersem adamın o emin arkadaşıyla, üç hakikatleri var.

Birincisi: Nefs-i emmârem ile kalbimdir.

İkincisi: Felsefe şâkirtleriyle, Kur'ân-ı Hakîm tilmizleridir.

Üçüncüsü: Ümmet-i İslâmiye ile millet-i küfriyedir.

Felsefe şâkirtleri ve millet-i küfriye ve nefs-i emmârenin en müthiş dalâleti, Cenâb-ı Hakk'ı tanımamaktadır.

Hikâyede nasıl emin adam demişti: "Bir harf kâtipsiz olmaz, bir kanun hâkimsiz olmaz."

Biz de deriz: Nasıl ki bir kitab, bâhusus öyle bir kitab ki; her kelimesi içinde küçük kalemle bir kitab yazılmış. Her harfi içinde ince kalem ile muntazam bir kaside yazılmış. Kâtipsiz olmak, son derece muhâldir. Öyle de, şu kâinat nakkâşsız olmak, son derece muhâl-ender muhâldir.

Zîrâ, bu kâinat öyle bir kitaptır ki; her sayfası çok kitabları tazammun eder. Hattâ, her kelimesi içinde bir kitab vardır. Her bir harfi içinde bir kaside vardır. Yeryüzü bir sayfadır; ne kadar kitab, içinde var... Bir ağaç bir kelimedir? Ne kadar sayfası vardır... Bir meyve, bir harf; bir çekirdek, bir noktadır. O noktada koca bir ağacın programı, fihristesi var. İşte böyle bir kitab, evsâf-ı celâl ve cemâl'e, nihayetsiz kudret ve hikmete mâlik bir Zât-ı Zülcelâl'in nakş-ı kalem-i kudreti olabilir. Demek, âlemin şuhûduyla bu îmân lâzım gelir. İllâ ki, dalâletten sarhoş olmuş ola...

Hem nasıl ki, bir hâne ustasız olmaz. Bâhusus öyle bir hâne ki; hârika sanatlarla, acîb nakışlarla, garib zînetlerle tezyin edilmiş. Hattâ her bir taşında,

bir saray kadar sanat dercedilmiş. Ustasız olmak, hiçbir akıl kabul edemez; gayet mahir bir sanatkâr ister. Bâhusus o saray içinde sinema perdeleri gibi, her saatte hakikî menziller teşkil edilip, kemâl-i intizamla elbise değiştirdiği gibi değiştiriliyor. Hattâ, her bir hakikî perde içinde, müteaddit küçük küçük menziller îcâd ediliyor.

Öyle de, şu kâinat nihayetsiz hakîm, alîm, kadîr bir Sâni ister. Çünkü: Şu muhteşem kâinat öyle bir saraydır ki; ay, güneş lâmbaları; yıldızlar, mumları; zaman bir ip, bir şerittir ki; o Sâni-i Zülcelâl her sene bir başka âlemi ona takıp, gösteriyor. O taktığı âlemin içinde üç yüz altmış tarzda muntazam sûretlerini tecdit ediyor. Kemâl-i intizamla ve hikmetle değiştiriyor. Yeryüzünü bir sofra-yı nîmet yapmış ki, her bahar mevsiminde, üç yüz bin envâ-ı masnûâtıyla tezyin ediyor. Had ve hesaba gelmez envâ-ı ihsânâtıyla dolduruyor. Öyle bir tarzda ki, nihayet ihtilât içinde ve karışmış oldukları hâlde, nihayet derecede imtiyaz ve farkla birbirlerinden ayrılıyor. Başka cihetleri buna kıyas et... Nasıl böyle bir sarayın Sâni'inden gaflet edilebilir?

Hem nasıl ki; bulutsuz, gündüz ortasında, güneşin deniz yüzünde bütün kabarcıklar üstünde ve karada bütün parlak şeylerde ve karın bütün parçalarında cilvesi göründüğü ve aksi müşâhede edildiği hâlde, güneşi inkâr etmek, ne derece acîb bir divanelik hezeyânıdır. Çünkü; o vakit bir tek güneşi inkâr ve kabul etmemekle, katarât sayısınca, kabarcıklar miktarınca, parçalar adedince, hakikî ve bilasâle güneşçikleri kabul etmek lâzım geliyor. Her zerrecikte, (ki ancak bir zerre sıkışabildiği hâlde) koca bir güneşin hakikatini içinde kabul etmek lâzım geldiği gibi; aynen öyle de: Şu sıravârî içinde her zaman hikmetle değişen ve düzgünlük içinde her vakit tazelenen şu muntazam kâinatı görüp, Hâlık-ı Zülcelâl'i evsâf-ı kemâliyle tasdik etmemek, ondan daha berbat bir dalâlet divaneliğidir; bir mecnunluk hezeyânıdır. Zîrâ her şeyde, hattâ her bir zerrede bir ulûhiyet-i mutlaka kabul etmek lâzımdır.

Çünkü; meselâ: Havanın her bir zerresi; her bir çiçek ile her bir meyveye, her bir yaprağa girer ve işleyebilir. İşte şu zerre, eğer memur olmazsa, bütün girebildiği ve işlediği masnûların tarz-ı teşkilâtını ve sûretlerini ve hey'etlerini bilmek lâzımdır. Tâ içinde işleyebilsin. Demek, muhît bir ilim ve kudrete mâlik olmalı ki, böyle yapsın.

Meselâ, toprakta, her bir zerresi kabildir ki, muhtelif bütün tohumlar ve çekirdeklere medar ve menşe olsun. Eğer memur olmazsa, lâzım geliyor ki; otlar ve ağaçlar adedince mânevî cihâzât ve makineleri tazammun etsin. Veyahut, onların bütün tarz-ı teşkilâtını bilir, yapar; bütün onlara giydirilen sûretleri tanır,

dikebilir bir sanat ve kudret vermek lâzım gelir. Daha sâir mevcudatı da kıyas et. Tâ, anlayacaksın ki; her şeyde âşikâre, vahdâniyetin çok delilleri var.

Evet, bir şeyden her şeyi yapmak ve her şeyi bir tek şey yapmak, her şeyin Hâlık'ına has bir iştir. [1] وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ *fermân-ı zîşânına dikkat et. Demek; Vâhid-i Ehad'i kabul etmemek ile, mevcudat adedince ilâhları kabul etmek lâzım gelir.*

İkinci İşaret

Hikâyede bir Yâver-i Ekrem'den bahsedilmiş ve denilmiş ki: "Kör olmayan herkes O'nun nişanlarını görmekle anlar ki, o Zât; Pâdişah'ın emriyle hareket eder ve O'nun has bendesidir." İşte, o Yâver-i Ekrem, ***Resûl-i Ekrem***'dir *(aleyhissalâtü vesselâm).*

Evet, şöyle müzeyyen bir kâinatın, öyle mukaddes bir Sâni'ine böyle bir Resûl-i Ekrem, ışık şemse lüzumu derecesinde elzemdir. Çünkü nasıl güneş, ziyâ vermeksizin mümkün değildir. Öyle de ulûhiyet de peygamberleri göndermekle kendini göstermeksizin mümkün değildir.

Hem hiç mümkün olur mu ki; nihayet kemâlde olan bir cemâl; gösterici ve tarif edici bir vasıta ile kendini göstermek istemesin!..

Hem mümkün olur mu ki; gayet cemâlde bir kemâl-i sanat, onun üzerine enzâr-ı dikkati celbeden bir dellâl vasıtasıyla teşhir istemesin?

Hem hiç mümkün olur mu ki; bir rubûbiyet-i âmmenin saltanat-ı külliyesi, kesret ve cüz'iyyât tabakâtında vahdâniyet ve samedâniyetini, zülcenâheyn bir meb'ûs vasıtasıyla ilânını istemesin! Yâni o Zât, ubûdiyet-i külliye cihetiyle kesret tabakâtının dergâh-ı ilâhî elçisi olduğu gibi, kurbiyet ve risâlet cihetiyle dergâh-ı ilâhînin kesret tabakâtına memurudur.

Hem hiç mümkün olur mu ki; nihayet derecede bir hüsn-ü zâtî sahibi, cemâlinin mehâsinini ve hüsnünün letâifini aynalarda görmek ve göstermek istemesin! Yâni, bir Habib Resûl vasıtasıyla ki; hem Habib'dir; ubûdiyetiyle kendini O'na sevdirir, aynadarlık eder. Hem Resûl'dür; O'nu mahlûkatına sevdirir. Cemâl-i esmâsını gösterir...

Hem hiç mümkün olur mu ki; acîb mucizelerle, garip ve kıymettar şeylerle dolu hazineler sahibi, sarraf bir tarif edici ve vassâf bir teşhir edici vasıta-

---

[1] "Hiç bir şey yoktur ki, O'nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor bulunmasın." (İsrâ sûresi, 17/44)

sıyla enzâr-ı halka arz ve başlarında izhar etmekle, gizli kemâlâtını beyan etmek irâde etmesin ve istemesin?

Hem mümkün olur mu ki; bu kâinatı bütün esmâsının kemâlâtını ifâde eden masnûâtla tezyin ederek seyir için garip ve ince sanatlarla süslenilmiş bir saraya benzetsin de, rehber bir muallim tâyin etmesin!..[1]

Hem hiç mümkün olur mu ki; bu kâinatın sahibi, şu kâinatın tahavvülâtındaki maksad ve gaye ne olacağını müş'ir tılsım-ı muğlâkını, hem mevcudatın, "*Nereden? Nereye? Necisin?*" üç suâl-i müşkülün muammâsını bir elçi vasıtasıyla açtırmasın!..

Hem hiç mümkün olur mu ki; bu güzel masnûât ile kendini zîşuura tanıttıran ve kıymetli nimetler ile kendini sevdiren Sâni-i Zülcelâl, onun mukabilinde zîşuurdan marziyâtı ve arzuları ne olduğunu bir elçi vasıtasıyla bildirmesin!..

Hem hiç mümkün olur mu ki; nev-i insanı, şuurca kesrete müptelâ, istidâdca ubûdiyet-i külliyeye müheyyâ sûretinde yaratıp, muallim bir rehber vasıtasıyla onları kesretten vahdete yüzlerini çevirmek istemesin?

Daha bunlar gibi çok vezâif-i nübüvvet var ki her biri bir bürhân-ı kat'îdir ki; ulûhiyet, risâletsiz olamaz...

Şimdi acaba âlemde Muhammed-i Arabî (aleyhissalâtü vesselâm)'dan –beyan olunan evsâf ve vezâife– daha ehil ve daha câmi kim zuhûr etmiş? Ve rütbe-i risâlete ve vazife-i tebliğe O'ndan daha elyak, daha evfak hiç zaman göstermiş midir? Hayır, asla ve kat'â!.. Belki O, bütün Resûllerin seyyididir, bütün enbiyânın imamıdır, bütün asfiyânın serveridir, bütün mukarrebînin akrebidir, bütün mahlûkatın ekmelidir, bütün mürşidlerin sultânıdır.

Evet, ehl-i tahkikatın ittifâkıyla şakk-ı kamer[2] ve parmaklarından su akması[3] gibi, bine bâliğ mucizâtından[4] had ve hesaba gelmez delâil-i nübüvvetinden başka, Kur'ân-ı Azîmüşşân gibi bir bahr-i hakâik ve kırk vecihle mucize olan mucize-i kübrâ, güneş gibi risâletini göstermeğe kâfidir. Başka risalelerde ve bilhassa Yirmi Beşinci Söz'de Kur'ân'ın kırka karîb vücûh-u i'câzından bahsettiğimizden burada kısa kesiyoruz.

---

1 Peygamber Efendimiz *(sallallâhu aleyhi ve sellem),* muallim olarak gönderildiğini ifade buyurmaktadır: İbni Mâce, *mukaddime* 17; Dârimî, *mukaddime* 32; et-Tayâlisî, *el-Müsned* s.298.

2 Buhârî, *menâkıb* 27, *menâkıbü'l-ensâr* 36, *tefsîru sûre (54)* 1; Müslim, *münâfikîn* 43-48.

3 Buhârî, *menâkıb* 25, *meğâzî* 35; Müslim, *fezâil* 6, 7, *imâre* 72, 73.

4 Bkz.: el-Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvve* 1/10; ez-Zemahşerî, *el-Keşşâf* 1/382; en-Nevevî, *Şerhu Sahîh-i Müslim* 1/2.

Üçüncü İşaret

Hatıra gelmesin ki; bu küçücük insanın ne ehemmiyeti var ki, bu azîm dünya onun muhasebe-i âmâli için kapansın. Başka bir dâire açılsın! Çünkü: Bu küçücük insan, câmi'iyet-i fıtrat itibarıyla şu mevcudat içinde bir ustabaşı ve bir dellâl-ı saltanat-ı ilâhiye ve bir ubûdiyet-i külliyeye mazhar olduğundan büyük ehemmiyeti vardır.

Hem, hatıra gelmesin ki; kısacık bir ömürde nasıl ebedî bir azaba müstehak olur? Zîrâ küfür; şu mektubât-ı samedâniye derecesinde ve kıymetinde olan kâinatı, mânâsız, gayesiz bir derekeye düşürdüğü için; bütün kâinata karşı bir tahkir olduğu gibi, bu mevcudatta cilveleri, nakışları görünen bütün esmâ-yı kudsiye-i ilâhiyeyi inkâr ile red ve Cenâb-ı Hakk'ın hakkâniyet ve sıdkını gösteren gayr-i mütenâhî bütün delillerini tekzip olduğundan nihayetsiz bir cinâyettir. Nihayetsiz cinâyet ise, nihayetsiz azabı îcab eder...

Dördüncü İşaret

Nasıl ki, hikâyede On İki Sûret'le gördük ki: Hiçbir cihetle mümkün değil; öyle bir Padişah'ın, öyle muvakkat misafirhâne gibi bir memleketi bulunsun da, müstekar ve haşmetine mazhar ve saltanat-ı uzmâsına medar diğer dâimî bir memleketi bulunmasın?

Öyle de, hiçbir vecihle mümkün değil ki; bu fânî âlemin bâki Hâlık'ı, bunu îcâd etsin de, bâki bir âlemi îcâd etmesin!..

Hem mümkün değil; şu bedî' ve zâil kâinatın sermedî Sâni'i, bunu halk etsin de, müstekar ve dâimî diğer bir kâinatı îcâd etmesin?

Hem mümkün değil; bu meşher ve meydan-ı imtihan ve tarla hükmünde olan dünyanın Hakîm ve Kadîr ve Rahîm olan Fâtır'ı, onu yaratsın, onun bütün gayelerine mazhar olan dâr-ı âhireti halk etmesin?

Bu hakikate "**On İki Kapı**" ile girilir. "**On İki Hakikat**" ile o kapılar açılır. En kısa ve basitten başlarız:

Birinci Hakikat

Bâb-ı rubûbiyet ve saltanat'tır ki, ism-i Rabb'in cilvesidir.

Hiç mümkün müdür ki; şe'n-i rubûbiyet ve saltanat-ı ulûhiyet, bâhusus böyle bir kâinatı, kemâlâtını göstermek için gayet âlî gayeler ve yüksek maksadlar ile îcâd etsin! O'nun gâyât ve makâsıdına karşı, îmân ve ubûdiyetle mukabele eden müminlere mükâfatı bulunmasın!.. Ve o makâsıdı red ve tahkir ile mukabele eden ehl-i dalâlete mücâzât etmesin!..

İkinci Hakikat

Bâb-ı kerem ve rahmettir ki, Kerîm ve Rahîm isminin cilvesidir.

Hiç mümkün müdür ki; gösterdiği âsâr ile nihayetsiz bir kerem ve nihayetsiz bir rahmet ve nihayetsiz bir izzet ve nihayetsiz bir gayret sahibi olan şu âlemin Rabbi; kerem ve rahmetine lâyık mükâfat, izzet ve gayretine şâyeste mücâzâtta bulunmasın!

Evet, şu dünya gidişâtına bakılsa görülüyor ki; en âciz en zayıftan tut[1(Hâşiye)] tâ, en kavîye kadar her canlıya lâyık bir rızık veriliyor. En zayıf, en âcize en iyi rızık veriliyor. Her dertliye ummadığı yerden derman yetiştiriliyor. Öyle ulvî bir keremle ziyâfetler, ikramlar olunuyor ki, nihayetsiz bir kerem eli içinde işlediğini bedâheten gösteriyor.

Meselâ: Bahar mevsiminde cennet hûrileri tarzında bütün ağaçları sündüs-misâl libaslar ile giydirip, çiçek ve meyvelerin murassaâtıyla süslendirip, hizmetkâr ederek, onların latîf elleri olan dallarıyla çeşit çeşit, en tatlı, en musanna meyveleri bize takdim etmek; hem, zehirli bir sineğin eliyle şifalı, en tatlı balı bize yedirmek; hem, en güzel ve yumuşak bir libâsı elsiz bir böceğin eliyle bize giydirmek; hem, rahmetin büyük bir hazinesini küçük bir çekirdek içinde bizim için saklamak ne kadar cemîl bir kerem, ne kadar latîf bir rahmet eseri olduğu bedâheten anlaşılır.

1(Hâşiye) Rızk-ı helâl, iktidar ile alınmadığına, belki iftikâra binâen verildiğine delil-i kat'î; iktidarsız yavruların hüsn-ü maîşeti ve muktedir canavarların dıyk-ı maîşeti; hem, zekâvetsiz balıkların semizliği ve zekâvetli, hileli tilki ve maymunun derd-i maîşetle vücutça zaifliğidir.

Demek rızık, iktidar ve ihtiyar ile ma'kûsen mütenasiptir. Ne derece iktidar ve ihtiyarına güvense, o derece derd-i maîşete müptelâ olur.

Hem, insan ve bâzı canavarlardan başka, güneş ve ay ve arzdan tut, tâ en küçük mahlûka kadar her şey kemâl-i dikkatle vazifesine çalışması, zerrece haddinden tecavüz etmemesi, bir azîm heybet tahtında umumî bir itaat bulunması; büyük bir celâl ve izzet sahibinin emriyle hareket ettiklerini gösteriyor.

Hem, gerek nebatî ve gerek hayvanî ve gerek insânî bütün vâlidelerin o rahîm şefkatleriyle[1(Hâşiye)] ve süt gibi o latîf gıda ile, o âciz ve zayıf yavruların terbiyesi, ne kadar geniş bir rahmetin cilvesi işlediği bedâheten anlaşılır.

Bu âlemin Mutasarrıfının, madem nihayetsiz böyle bir keremi, nihayetsiz böyle bir rahmeti, nihayetsiz öyle bir celâl ve izzeti vardır... Nihayetsiz celâl ve izzet, edepsizlerin te'dibini ister. Nihayetsiz kerem, nihayetsiz ikram ister. Nihayetsiz rahmet, kendine lâyık ihsan ister.

Hâlbuki bu fânî dünyada ve kısa ömürde, denizden bir damla gibi milyonlar cüzden ancak bir cüzü yerleşir ve tecelli eder.

Demek o kereme lâyık ve o rahmete şâyeste bir dâr-ı saadet olacaktır. Yoksa, gündüzü ışığıyla dolduran güneşin vücûdunu inkâr etmek gibi, bu görünen rahmetin vücûdunu inkâr etmek lâzım gelir.

Çünkü; bir daha dönmemek üzere zevâl ise; şefkati, musîbete; muhabbeti, hırkate; ve nimeti, nıkmete; ve aklı, meş'um bir âlete; ve lezzeti, eleme kalbettirmekle hakikat-i rahmetin intifâsı lâzım gelir.

Hem o celâl ve izzete uygun bir dâr-ı mücâzât olacaktır. Çünkü ekseriya zâlim izzetinde, mazlum zilletinde kalıp, buradan göçüp gidiyorlar. *Demek, bir mahkeme-i kübrâya bırakılıyor, te'hir ediliyor.* Yoksa, bakılmıyor değil.

Bazen dünyada dahi ceza verir. Kurûn-u sâlifede cereyan eden âsî ve mütemerrit kavimlere gelen azablar gösteriyor ki; insan başıboş değil. Bir celâl ve gayret sillesine her vakit mâruzdur.

Evet hiç mümkün müdür ki, insan; umum mevcudat içinde ehemmiyetli bir vazifesi, ehemmiyetli bir istidâdı olsun da; insanın Rabbi de insana bu kadar muntazam masnûâtıyla kendini tanıttırsa; mukabilinde insan îmân ile O'nu tanımazsa...

1(Hâşiye) Evet, aç bir arslan, zaif bir yavrusunu kendi nefsine tercih ederek, elde ettiği bir eti yemeyip yavrusuna vermesi; hem, korkak tavuk, yavrusunu himaye için ite, arslana saldırması; hem, incir ağacı, kendi çamur yiyerek yavrusu olan meyvelerine hâlis süt vermesi, bilbedahe, nihayetsiz Rahîm, Kerîm, Şefîk bir Zât'ın hesabıyla hareket ettiklerini kör olmayana gösteriyorlar. Evet nebâtât ve behîmiyyât gibi şuursuzların gayet derecede şuurkârâne ve hakimâne işler görmesi bizzarure gösterir ki; gayet derecede Alîm ve Hakîm birisi vardır ki, onları işlettiriyor. Onlar, O'nun nâmıyla işliyorlar...

Hem bu kadar rahmetin süslü meyveleriyle kendini sevdirse; mukabilinde insan ibadetle kendini O'na sevdirmese...

Hem bu kadar bu türlü nimetleriyle muhabbet ve rahmetini ona gösterse; mukabilinde insan şükür ve hamdle O'na hürmet etmese; cezasız kalsın! Başıboş bırakılsın! O izzet, gayret sahibi Zât-ı Zülcelâl bir dâr-ı mücâzât hazırlamasın!..

Hem hiç mümkün müdür ki; o Rahmân-ı Rahîm'in kendini tanıttırmasına mukabil, îmân ile tanımakla ve sevdirmesine mukabil, ibadetle sevmek ve sevdirmekle ve rahmetine mukabil, şükür ile hürmet etmekle mukabele eden müminlere bir dâr-ı mükâfatı, bir saadet-i ebediyeyi vermesin!

Üçüncü Hakikat

Bâb-ı hikmet ve adâlet olup, ism-i Hakîm ve Âdil'in cilvesidir.

Hiç mümkün müdür ki;[1(Hâşiye)] zerrelerden güneşlere kadar cereyan eden hikmet ve intizam, adâlet ve mîzanla rubûbiyetin saltanatını gösteren Zât-ı Zülcelâl, rubûbiyetin cenâh-ı himayesine iltica eden ve o hikmet ve adâlete, îmân ve ubûdiyetle tevfik-i hareket eden müminleri taltif etmesin! Ve o hikmet ve adâlete küfür ve tuğyân ile isyan eden edepsizleri te'dib etmesin?

Hâlbuki, bu muvakkat dünyada o hikmet, o adâlete lâyık binden biri, insanda icrâ edilmiyor, te'hir ediliyor. Ehl-i dalâletin çoğu ceza almadan; ehl-i hidâyetin de çoğu mükâfat görmeden buradan göçüp gidiyorlar.

Demek, bir mahkeme-i kübrâya, bir saadet-i uzmâya bırakılıyor.

Evet görünüyor ki; şu âlemde tasarruf eden Zât, nihayetsiz bir hikmetle iş görüyor. Ona bürhân mı istersin? Her şeyde maslahat ve faydalara riayet etmesidir. Görmüyor musun ki: İnsanda bütün âzâ, kemikler ve damarlarda, hattâ bedenin hüceyratında, her yerinde, her cüzünde faydalar ve hikmetlerin gözetilmesi, hattâ bazı âzâsı, bir ağacın ne kadar meyveleri varsa, o derece

---

1(Hâşiye) Evet, "*Hiç mümkün müdür ki*": Şu cümle çok tekrar ediliyor. Çünkü mühim bir sırrı ifade eder. Şöyle ki: Ekser küfür ve dalâlet, istib'âddan ileri gelir. Yâni akıldan uzak ve muhâl görür, inkâr eder.

İşte Haşir Sözü'nde katiyen gösterilmiştir ki, hakikî istib'âd, hakikî muhâliyet ve akıldan uzaklık ve hakikî suûbet, hattâ imtinâ' derecesinde müşkülât, küfür yolundadır ve dalâletin mesleğindedir. Ve hakikî imkân ve hakikî mâkuliyet, hattâ vücûb derecesinde sühûlet; îmân yolundadır ve İslâmiyet caddesindedir.

Elhâsıl: Ehl-i felsefe istib'âd ile inkâra gider. Onuncu Söz, istib'âd hangi tarafta olduğunu o tâbir ile gösterir. Onların ağızlarına bir şamar vurur.

o uzva hikmetler ve faydalar takması gösteriyor ki; nihayetsiz bir hikmet eliyle iş görülüyor. Hem her şeyin sanatında nihayet derecede intizam bulunması gösterir ki, nihayetsiz bir hikmet ile iş görülüyor.

Evet güzel bir çiçeğin dakik programını, küçücük bir tohumunda derc etmek, büyük bir ağacın sayfa-yı âmâlini, tarihçe-i hayatını, fihriste-i cihâzâtını küçücük bir çekirdekte mânevî kader kalemiyle yazmak; nihayetsiz bir hikmet kalemi işlediğini gösterir.

Hem her şeyin hilkatinde gayet derecede hüsn-ü sanat bulunması; nihayet derecede hakîm bir Sâni'in nakşı olduğunu gösterir. Evet şu küçücük insan bedeni içinde bütün kâinatın fihristesini, bütün hazâin-i rahmetin anahtarlarını, bütün esmâlarının aynalarını deretmek; nihayet derecede bir hüsn-ü sanat içinde bir hikmeti gösterir.

Şimdi hiç mümkün müdür ki, şöyle icraât-ı rubûbiyette hâkim bir hikmet; o rubûbiyetin kanadına iltica eden ve iman ile itaat edenlerin taltifini istemesin ve ebedî taltif etmesin?

Hem, adâlet ve mîzan ile iş görüldüğüne bürhân mı istersin? Her şeye, hassas mîzanlarla, mahsus ölçülerle vücûd vermek, sûret giydirmek, yerli yerine koymak; nihayetsiz bir adâlet ve mîzan ile iş görüldüğünü gösterir.

Hem, her hak sahibine istidâdı nisbetinde hakkını vermek, yâni vücûdunun bütün levâzımâtını, bekâsının bütün cihâzâtını en münâsib bir tarzda vermek; nihayetsiz bir adâlet elini gösterir.

Hem, istidâd lisanıyla, ihtiyac-ı fıtrî lisanıyla, ıztırar lisanıyla suâl edilen ve istenilen her şeye dâimî cevap vermek; nihayet derecede bir adl ve hikmeti gösteriyor.

Şimdi hiç mümkün müdür ki; böyle en küçük bir mahlûkun, en küçük bir hâcetinin imdadına koşan bir adâlet ve hikmet; insan gibi en büyük bir mahlûkun bekâ gibi en büyük bir hâcetini mühmel bıraksın! En büyük istimdâdını ve en büyük suâlini cevapsız bıraksın! Rubûbiyetin haşmetini, ibâdının hukukunu muhafaza etmekle muhafaza etmesin!.. Hâlbuki, şu fâni dünyada kısa bir hayat geçiren insan, öyle bir adâletin hakikatine mazhar olamaz ve olamıyor. *Belki bir mahkeme-i kübrâya bırakılıyor.*

Zîrâ, hakikî adâlet ister ki; şu küçücük insan, şu küçüklüğü nisbetinde değil, belki cinâyetinin büyüklüğü, mâhiyetinin ehemmiyeti ve vazifesinin azameti nisbetinde mükâfat ve mücâzât görsün. Madem, şu fânî, geçici dünya; ebed

için halk olunan insan hususunda öyle bir adâlet ve hikmete mazhariyetten çok uzaktır... Elbette Âdil olan o Zât-ı Celîl-i Zülcemâl'in ve Hakîm olan o Zât-ı Cemîl-i Zülcelâl'in dâimî bir cehennemi ve ebedî bir cenneti bulunacaktır.

Dördüncü Hakikat

Bâb-ı cûd ve cemâl'dir. İsm-i Cevâd ve Cemîl'in cilvesidir.

Hiç mümkün müdür ki; nihayetsiz cûd ve sehâvet, tükenmez servet, bitmez hazineler, misilsiz sermedî cemâl, kusursuz ebedî kemâl; bir dâr-ı saadet ve mahall-i ziyâfet içinde dâimî bulunacak olan muhtaç şâkirleri, müştâk aynadarları, mütehayyir seyircileri istemesinler!

Evet, Dünya yüzünü bu kadar müzeyyen masnûâtıyla süslendirmek, Ay ile güneşi lâmba yapmak, yeryüzünü bir sofra-yı nîmet ederek mat'ûmatın en güzel çeşitleriyle doldurmak, meyveli ağaçları birer kab yapmak, her mevsimde birçok defalar tecdit etmek; hadsiz bir cûd ve sehâveti gösterir.

Böyle nihayetsiz bir cûd ve sehâvet, öyle tükenmez hazineler ve rahmet, hem dâimî, hem arzu edilen her şey içinde bulunur bir dâr-ı ziyâfet ve mahall-i saadet ister.

Hem kat'î ister ki; o ziyâfetten telezzüz edenler, o mahall-i saadette devam etsinler, ebedî kalsınlar. Tâ, zevâl ve firâkla elem çekmesinler. Çünkü; *zevâl-i elem lezzet olduğu gibi, zevâl-i lezzet dahi elemdir*. Öyle sehâvet, elem çektirmek istemez. Demek, ebedî bir cenneti, hem içinde ebedî muhtaçları ister.

Çünkü; nihayetsiz cûd ve sehâ, nihayetsiz ihsan etmek ister, nîmetlendirmek ister. Nihayetsiz ihsan ve nîmetlendirmek ise, nihayetsiz minnettarlık, nîmetlenmek ister. Bu ise, ihsana mazhar olan şahsın devam-ı vücûdunu ister. Tâ, dâimî tena'umla, o dâimî in'âma karşı şükür ve minnettarlığını göstersin. Yoksa, zevâl ile acılaşan cüz'î bir telezzüz, kısacık bir zamanda öyle bir cûd ü sehânın muktezâsıyla kabil-i tevfik değildir.

Hem dahi, meşher-i sanat-ı ilâhiye olan aktâr-ı âlem sergilerine bak. Yeryüzündeki nebâtât ve hayvanâtın ellerinde olan ilânât-ı rabbâniyeye dikkat et.[1(Hâşiye)] Mehâsin-i rubûbiyetin dellâlları olan enbiyâ ve evliyâya kulak

---

1(Hâşiye) Evet, kemik gibi bir kuru ağacın ucundaki tel gibi incecik bir sapta; gayet münakkaş, müzeyyen bir çiçek ve gayet musanna ve murassa bir meyve, elbette gayet sanat-perver mucizekâr ve hikmettar bir Sâni'in mehâsin-i sanatını zîşuura okutturan bir ilânnâmedir. İşte, nebâtâta hayvanâtı dahi kıyas et...

ver. Nasıl müttefikan Sâni-i Zülcelâl'in kusursuz kemâlâtını,[1] hârika sanatlarının teşhiriyle gösteriyorlar, beyan ediyorlar. Enzâr-ı dikkati celbediyorlar.

Demek, bu âlemin Sâni'inin pek mühim ve hayret verici ve gizli kemâlâtı vardır. Bu hârika sanatlarla onları göstermek ister. Çünkü gizli kusursuz kemâlât ise, takdir edici, istihsan edici, mâşâallah diyerek müşâhede edicilerin başlarında teşhir ister. *Dâimî kemâlât ise, dâimî tezahür ister. O ise, takdir ve istihsan edicilerin devâm-ı vücûdunu ister. Bekâsı olmayan istihsan edicinin nazarında kemâlâtın kıymeti sukut eder.*[2(Hâşiye-1)]

Hem dahi, kâinatın yüzünde serilmiş olan gayetle güzel ve sanatlı ve parlak ve süslü şu mevcudat; ışık güneşi bildirdiği gibi, misilsiz, mânevî bir cemâlin mehâsinini bildirir ve nazirsiz, hafî bir hüsnün letâifini iş'âr ediyor.[3(Hâşiye-2)] O münezzeh hüsün, o mukaddes cemâlin cilvesinden, esmâlarda, belki her isimde çok gizli defineler bulunduğunu işaret eder.

İşte şu derece âlî, nazîrsiz, gizli bir cemâl ise; kendi mehâsinini bir mir'ât-ta görmek ve hüsnünün derecâtını ve cemâlinin mikyaslarını zîşuur ve müştâk bir aynada müşâhede etmek istediği gibi, başkalarının nazarıyla yine sevgili cemâline bakmak için, görünmek de ister. Demek, iki vecihle kendi cemâline bakmak: Biri; her biri başka başka renkte olan aynalarda bizzat müşâhede etmek, diğeri; müştâk olan seyirci ve mütehayyir olan istihsancıların müşâhedesi ile müşâhede etmek ister. Demek, hüsün ve cemâl, görmek ve görünmek ister. Görmek ve görünmek ise; müştâk seyirci, mütehayyir istihsan edicilerin vücûdunu ister. Hüsün ve cemâl; ebedî, sermedî olduğundan, müştâkların devâm-ı vücutlarını ister. Çünkü dâimî bir cemâl ise, zâil bir müştâka razı olamaz.

Zîrâ, dönmemek üzere zevâle mahkûm olan bir seyirci, zevâlin tasavvuruyla muhabbeti adâvete döner. Hayreti istihfafa, hürmeti tahkire meyle-

---

1 Bkz.: "Yedi kat göğü birbiriyle tam uyum içinde yaratan O'dur. Rahmânın yaratmasında hiçbir nizamsızlık göremezsin. Çevir de bak gözünü.. görebilir misin bir kusur? Sonra tekrar tekrar gözünü çevir de bak, gözün bulamadığından bir kusur, eli boş ve bitkin geri döner." (Mülk sûresi, 67/3-4)

2(Hâşiye-1) Evet, durûb-u emsâldendir ki: Bir dünya güzeli, bir zaman kendine meftûn olmuş âdi bir adamı huzurundan tardeder. O adam kendine teselli vermek için: "Tuh, ne kadar çirkindir." der, o güzelin güzelliğini nefyeder.

Hem bir vakit bir ayı, gayet tatlı bir üzüm asması altına girer. Üzümleri yemek ister. Koparmaya eli yetişmez. Asmaya da çıkamaz. Kendi kendine teselli vermek için kendi lisanıyla: "Ekşidir." der, gümler gider.

3 (Hâşiye-2) Ayna-misâl mevcudatın birbiri arkasında zevâl ve fenâlarıyla beraber, arkalarından gelenlerin üstünde ve yüzlerinde aynı hüsün ve cemâlin cilvesinin bulunması gösterir ki; cemâl onların değil... Belki o cemâller, bir hüsn-ü münezzeh ve bir cemâl-i mukaddesin âyâtı ve emârâtıdır.

der. Çünkü hodgâm insan, bilmediği şeye düşman olduğu gibi, yetişmediği şeye de zıttır. Hâlbuki, nihayetsiz bir muhabbet, hadsiz bir şevk ve istihsan ile mukabeleye lâyık olan bir cemâle karşı, zımnen bir adâvet ve kin ve inkâr ile mukabele eder. İşte, kâfir, Allah'ın düşmanı olduğunun sırrı bundan anlaşılıyor.

Madem, o nihayetsiz sehâvet ü cûd; o misilsiz cemâl ü hüsün; o kusursuz kemâlât; ebedî müteşekkirleri, müştâkları, müstahsinleri iktizâ ederler... Hâlbuki, şu misafirhâne-i dünyada görüyoruz; herkes çabuk gidip kayboluyor. O sehâvetin ihsanını ancak az bir parça tadar, iştihası açılır. Fakat yemez gider. O cemâl, o kemâlin dahi ancak biraz ışığına, belki bir zayıf gölgesine bir anda bakıp, doymadan gider.

Demek, bir seyrangâh-ı dâimîye gidiliyor.

Elhâsıl: Nasıl ki şu âlem, bütün mevcudatıyla Sâni-i Zülcelâl'ine kat'î delâlet eder; Sâni-i Zülcelâl'in de sıfat ve esmâ-yı kudsiyesi, dâr-ı âhirete delâlet eder ve gösterir ve ister.

Beşinci Hakikat

Bâb-ı şefkat ve ubûdiyet-i Muhammediye'dir *(aleyhissalâtü vesselâm)*. ***İsm-i Mücîb ve Rahîm'in cilvesidir.***

Hiç mümkün müdür ki; en ednâ bir hâceti, en ednâ bir mahlûkundan görüp kemâl-i şefkatle ummadığı yerden is'âf eden ve en gizli bir sesi, en gizli bir mahlûkundan işitip imdat eden; lisân-ı hâl ve kal ile istenilen her şeye icabet eden nihayetsiz bir şefkat ve bir merhamet sahibi bir Rab; en büyük bir abdinden,[1(Hâşiye)] en sevgili bir mahlûkundan en büyük hâcetini görüp bitirmesin, is'âf etmesin! En yüksek duayı işitip kabul etmesin!.. Evet, meselâ: Hayvanâtın zayıflarının ve yavrularının rızık ve terbiyeleri hususunda görü-

1(Hâşiye) Evet, bin üç yüz elli sene saltanat süren ve saltanatı devam eden ve ekser zamanda üç yüz elli milyondan ziyâde raiyyeti bulunan ve her gün bütün raiyyeti O'nunla tecdid-i biat eden ve O'nun kemâlâtına şehâdet eden ve kemâl-i itaatle evâmirine inkıyâd eden ve arzın nısfı ve nev-i beşerin humsu o Zât'ın sıbğı ile sıbğalansa, yâni mânevî rengiyle renklense ve o Zât onların mahbub-u kulûbü ve mürebbî-i ervâhı olsa; elbette o Zât, şu kâinatta tasarruf eden Rabb'in en büyük abdidir.

Hem, ekser envâ-ı kâinat o Zât'ın birer meyve-i mucizesini taşımak sûretiyle O'nun vazifesini ve memuriyetini alkışlasa, elbette o Zât; şu kâinat Hâlık'ının en sevgili mahlûkudur. Hem bütün insâniyet, bütün istidâdiyle istediği bekâ gibi bir hâceti ki, o hâcet ise, insanı esfel-i sâfilînden âlâ-yı illiyyîne çıkarıyor. Elbette o hâcet, en büyük bir hâcettir ve en büyük bir abd, umumun nâmına onu Kâdiü'l-hâcât'tan isteyecek...

nen lütuf ve sühûleti gösteriyor ki: Şu kâinatın Mâlik'i, nihayetsiz bir rahmetle rubûbiyet eder. Rubûbiyetinde bu derece rahîmâne bir şefkat, hiç kabil midir ki; mahlûkatın en efdalinin en güzel duasını kabul etmesin! Bu hakikati "*On Dokuzuncu Söz*"de îzah ettiğim veçhile, şurada dahi mükerreren şöyle beyan edelim:

Ey nefsimle beraber beni dinleyen arkadaş! Hikâye-i temsîliyede demiştik; bir adada bir içtima var... Bir Yâver-i Ekrem bir nutuk okuyor. Onun işaret ettiği hakikat şöyledir ki: Gel! Bu zamandan tecerrüt edip, fikren asr-ı saadete ve hayâlen Cezîretü'l-Arab'a gidiyoruz. Tâ ki, Resûl-i Ekrem'i vazife başında ve ubûdiyet içinde görüp, ziyâret ederiz. Bak! O Zât nasıl ki risâletiyle, hidâyetiyle saadet-i ebediyenin sebeb-i husûlü ve vesile-i vusûlüdür; onun gibi ubûdiyetiyle ve duasıyla o saadetin sebeb-i vücûdu ve cennetin vesile-i îcâdıdır.

İşte bak! O Zât öyle bir salât-ı kübrâda, bir ibadet-i ulyâda saadet-i ebediye için dua ediyor ki, güya bu cezîre, belki bütün arz, O'nun azametli namazıyla namaz kılar, niyaz eder. Çünkü ubûdiyeti ise; O'na ittiba eden ümmetin ubûdiyetini tazammun ettiği gibi, muvafakat sırrıyla bütün enbiyânın sırr-ı ubûdiyetini tazammun eder.

Hem o salât-ı kübrâyı öyle bir cemaat-ı uzmâda kılar, niyaz ediyor ki; güya benîâdem'in, Hazreti Âdem'den asrımıza belki kıyâmete kadar bütün nûrânî ve kâmil insanlar, O'na tebaiyetle iktida edip duasına âmîn derler.[1(Hâşiye)]

Bak! Hem öyle bekâ gibi bir hâceti âmme için dua ediyor ki; değil ehl-i arz, belki ehl-i semâvât, belki bütün mevcudat niyazına iştirak edip lisân-ı hâl ile: "Oh, evet yâ Rabbenâ! Ver. Duasını kabul et. Biz de istiyoruz.." diyorlar.

Hem bak! Öyle hazinâne, öyle mahbûbâne, öyle müştâkâne, öyle tazarrûkârâne saadet-i bâkiye istiyor ki;[2] bütün kâinatı ağlattırıp, duasına iştirak ettiriyor.

1(Hâşiye) Evet, münâcât-ı Ahmediye *(aleyhissalâtü vesselâm)* zamanından şimdiye kadar bütün ümmetin bütün salâtları ve salavâtları O'nun duasına bir âmîn-i dâimî ve bir iştirâk-i umumîdir. Hattâ O'na getirilen her bir salavât dahi, O'nun duasına birer âmîndir ve ümmetinin her bir ferdi, her bir namazın içinde O'na salât ve selâm getirmek[*1] ve kametten sonra Şâfiî'lerin O'na dua etmesi;[*2] O'nun saadet-i ebediye hususundaki duası; gayet kuvvetli ve umumî bir âmîndir. İşte bütün beşerin fıtrat-ı insâniyet lisân-ı hâliyle, bütün kuvvetiyle istediği bekâ ve saadet-ı ebediyeyi; o nev-i beşer nâmına, Zât-ı Ahmediye *(aleyhissalâtü vesselâm)* istiyor ve beşerin nûrânî kısmı, O'nun arkasında âmîn diyorlar. Acaba hiç mümkün müdür ki; şu dua, kabule karîn olmasın!

[*1] Bkz.: Buhârî, *tefsîru sûre (33)* 10, *enbiyâ* 10, *deavât* 31, 32; Müslim, *salât* 65-69.

[*2] Bkz.: en-Nevevî, *Minhâcü't-tâlibîn* s.9.

2 Bkz.: Tirmizî, *deavât* 30.

Bak! Hem öyle bir maksad, öyle bir gaye için saadet isteyip, dua ediyor ki; insanı ve bütün mahlûkatı esfel-i sâfilîn olan fenâ-yı mutlaka sukuttan, kıymetsizlikten, faydasızlıktan, abesiyetten; âlâ-yı illiyyîn olan kıymete, bekâya, ulvî vazifeye, mektûbât-ı samedâniye olması derecesine çıkarıyor.

Bak! Hem öyle yüksek bir fîzâr-ı istimdatkârâne ile istiyor ve öyle tatlı bir niyaz-ı istirhamkârâne ile yalvarıyor ki; güya bütün mevcudata, semâvâta, arşa işittirip, vecde getirip duasına; "Âmin, Allahümme âmîn…" dedirtiyor.[1(Hâşiye)]

Bak! Hem öyle Semî' ve Kerîm bir Kadîr'den, öyle Basîr ve Rahîm bir Alîm'den saadet ve bekâyı istiyor ki; bilmüşâhede en gizli bir zîhayatın en gizli bir arzusunu, en hafî bir niyazını görür, işitir, kabul eder, merhamet eder. Lisân-ı hâl ile de olsa icabet eder. Öyle sûret-i hakimâne, basîrâne, rahîmânede verir ve icabet eder ki; şüphe bırakmaz, o terbiye ve tedbir; öyle Semî' ve Basîr'e mahsus, öyle bir Kerîm ve Rahîm'e hasdır...

Acaba, bütün benîâdem'i arkasına alıp şu arz üstünde durup, Arş-ı Âzam'a müteveccihen el kaldırıp, nev-i beşerin hulâsa-yı ubûdiyetini câmi hakikat-i ubûdiyet-i Ahmediye *(aleyhissalâtü vesselâm)* içinde dua eden, şu şeref-i nev-i insan ve ferîd-i kevn ü zaman olan Fahr-i Kâinat ne istiyor, dinleyelim:

Bak! Kendine ve ümmetine saadet-i ebediye istiyor. Bekâ istiyor. Cennet istiyor. Hem, mevcudat aynalarında cemâllerini gösteren bütün esmâ-yı kudsiye-i ilâhiye ile beraber istiyor. O esmâdan şefaat talep ediyor; görüyorsun.

1(Hâşiye) Evet şu âlemin Mutasarrıf'ı, bütün tasarrufatı bilmüşâhede şuurâne, alîmâne, hakimâne olduğu hâlde; hiçbir cihetle mümkün değildir ki; o Mutasarrıf, kendi masnûâtı içinde en mümtaz bir ferdin harekâtına şuuru ve ıttılaı bulunmasın.

Hem hiçbir cihetle mümkün değildir ki; o Mutasarrıf-ı Alîm, o ferd-i mümtâzın harekâtına ve deavâtına (dualarına) ıttılâı bulunduğu hâlde ona karşı lâkayd kalsın, ehemmiyet vermesin.

Hem hiçbir cihetle mümkün değildir ki; o Mutasarrıf-ı Kadîr-i Rahîm; onun dualarına lâkayd kalmadığı hâlde, o duaları kabul etmesin.

Evet Zât-ı Ahmediye'nin *(aleyhissalâtü vesselâm)* nûruyla âlemin şekli değişti. İnsan ve bütün kâinatın mâhiyet-i hakikiyeleri o nur, o ziyâ ile inkişaf etti ve göründü ki: Şu kâinatın mevcudatı; esmâ-yı ilâhiyeyi okutan birer mektubat-ı samedâniye, birer muvazzaf memur ve bekâya mazhar kıymettar ve mânidâr birer mevcutturlar. Eğer o nur olmasa idi, mevcudat fenâ-yı mutlaka mahkûm ve kıymetsiz, mânâsız, faydasız, abes, karmakarışık, tesadüf oyuncağı bir zulmet-i evhâm içinde kalırdı.

İşte şu sırdandır ki: İnsanlar Zât-ı Ahmediye'nin (aleyhissalâtü vesselâm) duasına âmîn dedikleri gibi, arş ve ferş ve serâdan süreyyâya kadar bütün mevcudat onun nûruyla iftihâr edip, alâkadarlık gösteriyorlar. Zâten ubûdiyet-i Ahmediye'nin (aleyhissalâtü vesselâm) ruhu, duadır. Belki kâinatın harekâtı ve hidemâtı, bir nevi duadır. Meselâ: Bir çekirdeğin hareketi; Hâlık'ından, bir ağaç olmasına bir nevi duadır.

Eğer âhiretin hesapsız esbâb-ı mûcibesi, delâil-i vücûdu olmasa idi; yalnız şu Zât'ın tek duası, baharımızın îcâdı kadar Hâlık-ı Rahîm'in kudretine hafif gelen şu cennetin binasına sebebiyet verecekti.[1(Hâşiye-1)]

Evet, baharımızda yeryüzünü bir mahşer eden, yüz bin haşir nümûnelerini îcâd eden Kadîr-i Mutlak'a cennetin îcâdı nasıl ağır olabilir!

Demek, nasıl ki O'nun risâleti, şu dâr-ı imtihanın açılmasına sebebiyet verdi, لَوْلَاكَ لَوْلَاكَ لَمَا خَلَقْتُ الْأَفْلَاكَ[2] sırrına mazhar oldu. Onun gibi, ubûdiyeti dahi, öteki dâr-ı saadetin açılmasına sebebiyet verdi.

Acaba hiç mümkün müdür ki; bütün akılları hayrette bırakan şu intizâm-ı âlem ve geniş rahmet içinde kusursuz hüsn-ü sanat, misilsiz cemâl-i rubûbiyet; o duaya icabet etmemekle böyle bir çirkinliği, böyle bir merhametsizliği, böyle bir intizamsızlığı kabul etsin! Yâni, en cüz'î, en ehemmiyetsiz arzuları, sesleri ehemmiyetle işitip îfa etsin, yerine getirsin.. en ehemmiyetli, lüzumlu arzuları ehemmiyetsiz görüp işitmesin, anlamasın, yapmasın! Hâşâ ve kellâ.. yüz bin defa hâşâ!.. Böyle bir cemâl, böyle bir çirkinliği kabul edip çirkin olamaz.[3(Hâşiye-2)]

Demek, Resûl-i Ekrem (aleyhissalâtü vesselâm), risâletiyle dünyanın kapısını açtığı gibi, ubûdiyetiyle de âhiretin kapısını açar.

عَلَيْهِ صَلَوَاتُ الرَّحْمٰنِ مِلْءَ الدُّنْيَا وَدَارِ الْجِنَانِ، اَللّٰهُمَّ صَلِّ وَسَلِّمْ عَلٰى عَبْدِكَ وَرَسُولِكَ ذٰلِكَ الْحَبِيبُ الَّذِي هُوَ سَيِّدُ الْكَوْنَيْنِ وَفَخْرُ الْعَالَمِينَ وَحَيَاةُ الدَّارَيْنِ وَوَسِيلَةُ السَّعَادَتَيْنِ وَذُو الْجَنَاحَيْنِ وَرَسُولُ الثَّقَلَيْنِ وَعَلٰى اٰلِهٖ وَصَحْبِهٖ أَجْمَعِينَ وَعَلٰى إِخْوَانِهٖ مِنَ النَّبِيِّينَ وَالْمُرْسَلِينَ اٰمِينَ[4]

1(Hâşiye-1) Evet âhirete nisbeten gayet dar bir sayfa hükmünde olan rûy-u zeminde hadd ü hesaba gelmeyen hârika sanat nümûnelerini ve haşir ve kıyâmetin misâllerini göstermek ve üç yüz bin kitab hükmünde olan muntazam envâ-ı masnûâtı, o tek sayfada kemal-i intizam ile yazıp dercetmek; elbette geniş olan âlem-i âhirette latîf ve muntazam cennetin binasından ve icadından daha müşküldür. Evet cennet bahardan ne kadar yüksek ise, o derece bahar bahçelerinin hilkati, o cennetten daha müşküldür ve hayretfezâdır denilebilir.

2 "Sen olmasaydın, âlemleri yaratmazdım." (Aliyyülkârî, *el-Esrâru'l-merfûa* s.385; el-Aclûnî, *Keşfü'l-hafâ* 2/214). Ayrıca yakın ifadeler için bkz.: et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-evsat* 6/314; el-Hâkim, *el-Müstedrek* 2/672.

3(Hâşiye-2) Evet inkılâb-ı hakâik, ittifâken muhâldir ve inkılâb-ı hakâik içinde muhâl-endermuhâl, bir zıd kendi zıddına inkılâbıdır ve bu inkılâb-ı ezdad içinde bilbedahe bin derece muhâl şudur ki: Zıd, kendi mâhiyetinde kalmakla beraber, kendi zıddının aynı olsun. Meselâ: Nihayetsiz bir cemâl; hakikî cemâl iken, hakikî çirkinlik olsun. İşte şu misâlimizde meşhûd ve kat'iyyü'l-vücûd olan bir cemâl-i rubûbiyet; cemâl-i rubûbiyet mâhiyetinde daim iken, ayn-ı çirkinlik olsun. İşte dünyada muhâl ve bâtıl misâllerin en acîbidir.

4 Rahmân olan Cenâb-ı Hakk'ın *(celle celâlûh),* dünya ve cennetler dolusu rahmeti, Peygamber Efendimiz'in *(sallallâhu aleyhi ve sellem)* üzerine olsun. Allahım! Kulun ve Resûlün olan, iki cihanın efendisi ve iki âlemin medar-ı iftihârı ve iki dünyanın hayatı ve iki cihan saadetinin vesilesi ve zülcenâheyn ve cin ve insin peygamberi olan şu Habîbine, bütün âl ve ashabına ve nebî ve Resûl kardeşlerine salât ve selâm et, âmîn...

Altıncı Hakikat

Bâb-ı haşmet ve sermediyet olup, ism-i Celîl ve Bâkî cilvesidir.

Hiç mümkün müdür ki; bütün mevcudatı güneşlerden, ağaçlardan zerrelere kadar emirber nefer hükmünde teshîr ve idare eden bir haşmet-i rubûbiyet; şu misâfirhâne-i dünyada muvakkat bir hayat geçiren perişan fâniler üstünde dursun, sermedi, bâkî bir daire-i haşmet ve ebedî, âlî bir medar-ı rubûbiyeti îcâd etmesin!

Evet şu kâinatta görünen mevsimlerin değişmesi gibi haşmetli icraât.. ve seyyârâtın tayyâre-misâl hareketleri gibi azametli harekât.. ve arzı insana beşik, güneşi halka lâmba yapmak gibi dehşetli teshirat.. ve ölmüş, kurumuş küre-i arzı diriltmek, süslendirmek gibi geniş tahvilât gösteriyor ki; perde arkasında böyle muazzam bir rubûbiyet var; muhteşem bir saltanatla hükmediyor. Böyle bir saltanat-ı rubûbiyet, kendine lâyık bir raiyyet ister ve şâyeste bir mazhar ister.

Hâlbuki görüyorsun; mâhiyetçe en câmi ve mühim raiyyeti ve bendeleri, şu misâfirhâne-i dünyada perişan bir sûrette muvakkaten toplanmışlar. Misafirhâne ise, her gün dolar, boşalır.

Hem bütün raiyyet, tecrübe-i hizmet için şu meydan-ı imtihanda muvakkaten bulunuyorlar. Meydan ise, her saat tebeddül eder.

Hem, bütün o raiyyet, Sâni-i Zülcelâl'in kıymettar ihsânâtının nümûnelerini ve hârika sanat antikalarını çarşı-i âlem sergilerinde, ticaret nazarında temâşâ etmek için, şu teşhirgâhta birkaç dakika durup seyrediyorlar; sonra kayboluyorlar. Şu meşher ise, her dakika tahavvül ediyor. Giden gelmez, gelen gider. İşte bu hâl ve şu vaziyet kat'î gösteriyor ki: Şu misafirhâne ve şu meydan ve şu meşherlerin arkasında; o sermedî saltanata medar ve mazhar olacak dâimî saraylar, müstemir meskenler, şu dünyada gördüğümüz nümûnelerin ve sûretlerin en hâlis ve en yüksek asıllarıyla dolu, bağ ve hazineleri vardır. Demek, burada çabalamak, onlar içindir. Şurada çalıştırır, orada ücret verir. Herkesin istidâdına göre –eğer kaybetmezse– orada bir saadeti vardır. Evet, öyle sermedî bir saltanat, muhâldir ki; şu fâniler ve zâil zelîller üstünde dursun...

Şu hakikate, şu temsil dürbünüyle bak ki: Meselâ, sen yolda gidiyorsun. Görüyorsun ki, yol içinde bir han var. Bir büyük zât, o hanı, kendine gelen

misafirlerine yapmış. O misafirlerin bir gece tenezzüh ve ibretleri için, o hanın tezyinâtına milyonlar altınlar sarf ediyor.

Hem, o misafirler, o tezyinâttan pek azı ve az bir zamanda bakıp, o nîmetlerden pek az bir vakitte, az bir şey tadıp, doymadan gidiyorlar. Fakat, her misafir, kendine mahsus fotoğrafıyla, o handaki şeylerin sûretlerini alıyorlar. Hem, o büyük zâtın hizmetkârları da, misafirlerin sûret-i muamelelerini gayet dikkat ile alıyorlar ve kaydediyorlar. Hem, görüyorsun ki; o zât, her günde, o kıymettar tezyînâtın çoğunu tahrip eder. Yeni gelecek misafirlere, yeni tezyinâtı îcâd eder.

Bunu gördükten sonra hiç şüphen kalır mı ki: Bu yolda bu hanı yapan zâtın; dâimî, pek âlî menzilleri, hem tükenmez pek kıymetli hazineleri.. hem müstemir, pek büyük bir sehâveti vardır. Şu handa gösterdiği ikram ile, misafirlerini, kendi yanında bulunan şeylere iştihalarını açıyor. Ve onlara hazırladığı hediyelere, rağbetlerini uyandırıyor.

Aynen onun gibi, şu misâfirhâne-i dünyadaki vaziyeti, sarhoş olmadan dikkat etsen; şu "***Dokuz Esas***"ı anlarsın:

Birinci Esas: Anlarsın ki; o han gibi bu dünya dahi kendi için değil.. kendi kendine de bu sûreti alması muhâldir. Belki, kâfile-i mahlûkatın gelip konmak ve göçmek için dolup boşalan, hikmetle yapılmış bir misâfirhânesidir.

İkinci Esas: Hem anlarsın ki; şu hanın içinde oturanlar misafirlerdir. Onların Rabb-i Kerîm'i onları dâru's-selâma davet eder.[1]

Üçüncü Esas: Hem anlarsın ki; şu dünyadaki tezyînât, yalnız telezzüz veya tenezzüh için değil. Çünkü; bir zaman lezzet verse, firâkıyla birçok zaman elem verir. Sana tattırır, iştihanı açar, fakat doyurmaz. Çünkü; ya onun ömrü kısa, ya senin ömrün kısadır. Doymaya kâfi değil... Demek; kıymeti yüksek, müddeti kısa olan şu tezyînât, ibret içindir.[2(Hâşiye)] Şükür içindir. Usûl-ü dâimîsine teşvik içindir. Başka, gayet ulvî gayeler içindir.

---

1 Bkz.: Yûnus sûresi, 10/25; En'âm sûresi, 6/127.

2(Hâşiye) Evet, madem her şeyin kıymeti ve dekâik-i sanatı gayet yüksek ve güzel olduğu hâlde; müddeti kısa, ömrü azdır. Demek, o şeyler nümûnelerdir. Başka şeylerin sûretleri hükmündedirler. Ve madem, müşterilerin nazarlarını, asıllarına çeviriyorlar gibi bir vaziyet vardır. Öyle ise, elbette şu dünyadaki o çeşit tezyinât; bir Rahmân-ı Rahîm'in rahmetiyle, sevdiği ibâdına hazırladığı niam-ı cennetin nümûneleridir, denilebilir ve denilir ve öyledir.

Dördüncü Esas: Hem anlarsın ki; şu dünyadaki müzeyyenat ise,[1(Hâşiye)] cennette ehl-i îmân için rahmet-i Rahmân'la iddihar olunan nîmetlerin nümûneleri, sûretleri hükmündedir.

Beşinci Esas: Hem anlarsın ki; şu fânî masnûât fenâ için değil, bir parça görünüp mahvolmak için yaratılmamışlar. Belki, vücutta kısa bir zaman toplanıp, matlûb bir vaziyet alıp; tâ sûretleri alınsın, timsâlleri tutulsun, mânâları bilinsin, neticeleri zaptedilsin... Meselâ, ehl-i ebed için dâimî manzaralar nescedilsin. Hem, âlem-i bekâda başka gayelere medar olsun.

Eşya bekâ için yaratıldığını, fenâ için olmadığını; belki, sûreten fenâ ise de, tamam-ı vazife ve terhis olduğu bununla anlaşılıyor ki; fânî bir şey bir cihetle fenâya gider, çok cihetlerle bâkî kalır.

1(Hâşiye) Evet, her şeyin vücûdunun müteaddit gayeleri ve hayatının müteaddit neticeleri vardır. Ehl-i dalâletin tevehhüm ettikleri gibi dünyaya, nefislerine bakan gayelere münhasır değildir. Tâ, abesiyet ve hikmetsizlik içine girebilsin.

Belki her şeyin gâyât-ı vücûdu ve netâic-i hayatı üç kısımdır:

•Birincisi *ve en ulvîsi*: Sâni'ine bakar ki; o şeye taktığı hârika-yı sanat murassaâtını, Şâhid-i Ezelî'nin nazarına resm-i geçit tarzında arz etmektir ki, o nazara bir ân-ı seyyâle yaşamak kâfi gelir. Belki; vücûda gelmeden, bilkuvve niyet hükmünde olan istidâdı yine kâfidir, işte, serîü'z-zevâl latîf masnûât ve vücûda gelmeyen, yâni sünbül vermeyen, birer hârika-yı sanat olan çekirdekler, tohumlar şu gayeyi bitemâmiha verir. Faydasızlık ve abesiyet onlara gelmez. Demek her şey; hayatıyla, vücûduyla Sâni'inin mucizât-ı kudretini ve âsâr-ı sanatını teşhir edip, Sultan-ı Zülcelâl'in nazarına arz etmek birinci gayesidir.

•İkinci kısım *gaye-i vücut ve netice-i hayat*: Zîşuura bakar. Yâni, her şey, Sâni-i Zülcelâl'in birer mektub-u hakâik-nümâ, birer kaside-i letâfet-nümâ, birer kelime-i hikmetedâ hükmündedir ki; melâike ve cin ve hayvanın ve insanın enzârına arz eder.. mütâlaaya davet eder. Demek, ona bakan her zîşuura, ibret-nümâ bir mütâlaagâhdır.

•Üçüncü kısım *gaye-i vücut ve netice-i hayat*: O şeyin nefsine bakar ki; telezzüz ve tenezzüh ve bekâ ve rahatla yaşamak gibi cüz'î neticelerdir.

Meselâ: Azîm bir sefîne-i sultâniyede bir hizmetkârın dümencilik ettiğinin gayesi; sefîne itibarıyla yüzde birisi kendisine, ücret-i cüz'iyesine ait, doksan dokuzu sultana ait olduğu gibi; her şeyin nefsine ve dünyaya ait gayesi bir ise, Sâni'ine ait doksan dokuzdur.

İşte bu teaddüd-ü gâyâttandır ki; birbirine zıt ve münâfi görünen hikmet ve iktisat, cûd ve sehâ ve bilhassa nihayetsiz sehâ ile sırr-ı tevfiki şudur ki: Birer gaye nokta-yı nazarında cûd ve sehâ hükmeder. İsm-i Cevâd tecelli eder. Meyveler, hubûblar, o tek gaye nokta-yı nazarında bigayr-i hisâbdır. Nihayetsiz cûdu gösteriyor. Fakat, umum gayeler nokta-yı nazarında, hikmet hükmeder, ism-i Hakîm tecelli eder. Bir ağacın ne kadar meyveleri var, belki her meyvenin o kadar gayeleri vardır ki; beyan ettiğimiz üç kısma tefrik edilir. Şu umum gayeler, nihayetsiz bir hikmeti ve iktisadı gösteriyor. Zıt gibi görünen nihayetsiz hikmet, nihayetsiz cûd ile, sehâ ile içtima ediyor.

Meselâ: Asker ordusunun bir gayesi, temin-i âsâyiştir. Bu gayeye göre ne kadar asker istersen var ve hem pek fazladır. Fakat, hıfz-ı hudut ve mücâhede-i âdâ gibi sâir vazifeler için, bu mevcut ancak kâfi gelir. Kemâl-i hikmetle muvâzenededir, işte hükûmetin hikmeti, haşmet ile içtima ediyor. O hâlde, o askerlikte fazlalık yoktur denilebilir...

Meselâ; kudret kelimelerinden olan şu çiçeğe bak ki; kısa bir zamanda o çiçek tebessüm edip bize bakar der-akab, fenâ perdesinde saklanır. Fakat, senin ağzından çıkan kelime gibi o gider; fakat, binler misâllerini kulaklara tevdi eder. Dinleyen akıllar adedince, mânâlarını akıllarda ibkâ eder. Çünkü vazifesi olan ifade-i mânâ bittikten sonra kendisi gider. Fakat, onu gören her şeyin hafızasında zâhirî sûretini ve her bir tohumunda mânevî mâhiyetini bırakıp öyle gidiyor. Güya her hafıza ile her tohum, hıfz-ı zîneti için birer fotoğraf ve devam-ı bekâsı için birer menzildirler.

En basit mertebe-i hayatta olan masnû' böyle ise, en yüksek tabaka-yı hayatta ve ervâh-ı bâkiye sahibi olan insan; ne kadar bekâ ile alâkadar olduğu anlaşılır. Çiçekli ve meyveli koca nebâtâtın bir parça ruha benzeyen her birinin kanun-u teşekkülâtı, timsâl-i sûreti zerrecikler gibi tohumlarda kemâl-i intizamla, dağdağalı inkılâblar içinde ibkâ ve muhafaza edilmesiyle; gayet cemiyetli ve yüksek bir mâhiyete mâlik, haricî bir vücut giydirilmiş, zîşuur, nûrânî bir kanun-u emrî olan rûh-u beşer, ne derece bekâ ile merbut ve alâkadar olduğu anlaşılır.

Altıncı Esas: Hem anlarsın ki; insan, ipi boğazına sarılıp, istediği yerde otlamak için başıboş bırakılmamıştır; belki, bütün amellerinin sûretleri alınıp yazılır ve bütün fiillerinin neticeleri muhasebe için zaptedilir.[1]

Yedinci Esas: Hem anlarsın ki; güz mevsiminde; yaz, bahar âleminin güzel mahlûkatının tahribatı îdam değil; belki, vazifelerinin tamamıyla terhisatıdır.[2(Hâşiye)] Hem, yeni baharda gelecek mahlûkata yer boşaltmak için tefrîğâttır ve yeni vazifedârlar gelip konacak ve vazifedar mevcudatın gelmesine yer hazırlamaktır ve ihzârâttır. Hem zîşuura vazifesini unutturan gafletten ve şükrünü unutturan sarhoşluktan îkazât-ı sübhâniyedir.

Sekizinci Esas: Hem anlarsın ki; şu fânî âlemin sermedî Sâni'i için başka ve bâkî bir âlemi var ki, ibâdını oraya sevk ve ona teşvik eder.

Dokuzuncu Esas: Hem anlarsın ki; öyle bir Rahmân, öyle bir âlemde, öyle has ibâdına, öyle ikramlar edecek, ne göz görmüş, ne kulak işitmiş, ne kalb-i beşere hutûr etmiştir.[3] Âmennâ...

---

1 Bkz.: Kehf sûresi, 18/49; Kaf sûresi, 50/17-18; İnfitâr sûresi, 82/10-12.

2(Hâşiye) Evet, rahmetin erzak hazinelerinden olan bir şecerenin uçlarında ve dallarının başlarındaki meyveler, çiçekler, yapraklar ihtiyar olup, vazifelerinin hitama ermesiyle gitmelidirler; tâ, arkalarından akıp gelenlere kapı kapanmasın. Yoksa, rahmetin vüs'atine ve sâir ihvanlarının hizmetine sed çekilir. Hem kendileri, gençlik zevâliyle hem zelil, hem perişan olurlar.

İşte bahar dahi, mahşer-nümâ bir meyvedar ağaçtır. Her asırdaki insan âlemi, ibret-nümâ bir şeceredir. Arz dahi, mahşer-i acâib bir şecere-i kudrettir. Hattâ dünya dahi, meyveleri âhiret pazarına gönderilen bir şecere-i hayret-nümâdır.

3 Bkz.: Secde sûresi, 32/17; Zuhruf sûresi, 43/71; Buhârî, *bed'ü'l-halk* 8, *tefsîru sûre (32)* 1, *tevhid* 35;

Yedinci Hakikat

Bâb-ı hıfz ve hafîziyet olup, İsm-i Hafîz ve Rakîb'in cilvesidir.

Hiç mümkün müdür ki; gökte, yerde, karada, denizde; yaş-kuru, küçük-büyük, âdi-âlî her şeyi, kemâl-i intizam ve mîzan içinde muhafaza edip, bir türlü muhasebe içinde neticelerini eleyen bir hafîziyet; insan gibi büyük bir fıtratta, hilâfet-i kübrâ gibi bir rütbede,[1] emânet-i kübrâ[2] gibi büyük vazifesi olan beşerin, rubûbiyet-i âmmeye temas eden amelleri ve fiilleri muhafaza edilmesin! Muhasebe eleğinden geçirilmesin! Adalet terazisinde tartılmasın! Şâyeste ceza ve mükâfat çekmesin! Hayır, asla!..

Evet, şu kâinatı idare eden Zât, her şeyi nizam ve mîzan içinde muhafaza ediyor. Nizam ve mîzan ise; ilim ile hikmet ve irâde ile kudretin tezahürüdür. Çünkü görüyoruz, her masnû'; vücûdunda, gayet muntazam ve mevzûn yaratılıyor. Hem, hayatı müddetince değiştirdiği sûretler dahi, birer intizamlı olduğu hâlde, hey'et-i mecmuası da bir intizam tahtındadır.

Zîrâ görüyoruz ki: Vazifesinin bitmesiyle ömrüne nihayet verilen ve şu âlem-i şehâdetten göçüp giden her şeyin; Hafîz-i Zülcelâl, birçok sûretlerini elvâh-ı mahfûza hükmünde olan[3(Hâşiye)] hâfızalarda ve bir türlü misâlî aynalarda hıfzedip, ekser tarihçe-i hayatını çekirdeğinde, neticesinde nakşedip yazıyor. Zâhir ve bâtın aynalarda ibka ediyor. Meselâ: Beşerin hâfızası, ağacın meyvesi, meyvenin çekirdeği, çiçeğin tohumu, kanun-u hafîziyetin azamet-i ihâtasını gösteriyor.

Görmüyor musun ki: Koca baharın hep çiçekli, meyveli bütün mevcudatı ve bunların kendilerine göre bütün sahâif-i âmâli ve teşkilâtının kanunları ve sûretlerinin timsâlleri; mahdud bir miktar tohumcuklar içlerinde yazarak, muhafaza ediliyor. İkinci bir baharda, onlara göre bir muhasebe içinde sayfa-yı amellerini neşredip, kemal-i intizam ve hikmet ile koca diğer bir bahar âlemini meydana getirmekle; hafîziyetin ne derece kuvvetli ihâta ile cereyan ettiğini gösteriyor. Acaba geçici, âdi, bekâsız, ehemmiyetsiz şeylerde böyle muhafaza edilirse, âlem-i gaybda, âlem-i âhirette, âlem-i ervâhta rubûbiyet-i âmmede mühim semere veren beşerin amelleri hıfz içinde gözetilmek sûretiyle, ehemmiyetle zaptedilmemesi kabil midir! Hayır ve asla!..

Müslim, *îmân* 312, *cennet* 2-5.

1 Bkz.: Bakara sûresi, 2/30; En'âm sûresi, 6/165; Yûnus sûresi, 10/14; Enbiyâ sûresi, 21/105; Neml sûresi, 27/62; Kasas sûresi, 28/5; Fâtır sûresi, 35/39.

2 Bkz.: Ahzâb sûresi, 33/72.

3(Hâşiye) Yedinci Sûret'in hâşiyesine bak.

Evet şu hafîziyetin bu sûrette tecellisinden anlaşılıyor ki: Şu mevcudatın Mâlik'i, mülkünde cereyan eden her şeyin inzibatına büyük bir ihtimamı var. Hem, hâkimiyet vazifesinde nihayet derecede dikkat eder. Hem, rubûbiyet-i saltanatında gayet ihtimamı gözetir. O derece ki, en küçük bir hâdiseyi, en ufak bir hizmeti yazar, yazdırır. Mülkünde cereyan eden her şeyin sûretini müteaddit şeylerde hıfzeder.

Şu hafîziyet işaret eder ki: Ehemmiyetli bir muhasebe-i âmâl defteri açılacak ve bilhassa mâhiyetçe en büyük, en mükerrem, en müşerref bir mahlûk olan insanın büyük olan amelleri, mühim olan fiilleri; mühim bir hesap ve mîzana girecek, sayfa-yı amelleri neşredilecek.

Acaba, hiç kabil midir ki; insan, hilâfet[1] ve emânetle[2] mükerrem olsun, rubûbiyetin külliyat-ı şuûnuna şahit olarak kesret dairelerinde, vahdâniyet-i ilâhiyenin dellâllığını ilân etmekle, ekser mevcudatın tesbihât ve ibadetlerine müdâhale edip zâbitlik ve müşâhitlik derecesine çıksın da; sonra kabre gidip, rahatla yatsın ve uyandırılmasın! Küçük-büyük her amellerinden suâl edilmesin! Mahşer'e gidip mahkeme-i kübrâyı görmesin! Hayır ve asla!..

Hem, bütün gelecek zamanda olan[3(Hâşiye)] mümkinâta kâdir olduğuna, bütün geçmiş zamandaki mucizât-ı kudreti olan vukûâtı şehâdet eden ve kıyâmet

---

1 Bkz.: Bakara sûresi, 2/30; En'âm sûresi, 6/165; Yûnus sûresi, 10/14; Enbiyâ sûresi, 21/105; Neml sûresi, 27/62; Kasas sûresi, 28/5; Fâtır sûresi, 35/39.

2 Bkz.: Ahzâb sûresi, 33/72.

3(Hâşiye) Evet, zaman-ı hâzırdan, tâ ibtidâ-yı hilkat-i âleme kadar olan zaman-ı mâzi, umumen vukûâttır. Vücûda gelmiş her bir günü, her bir senesi, her bir asrı; birer satırdır, birer sayfadır, birer kitaptır ki, kalem-i kader ile tersim edilmiştir. Dest-i kudret, mucizât-ı âyâtını onlarda kemâl-i hikmet ve intizam ile yazmıştır. Şu zamandan tâ kıyâmete, tâ cennete, tâ ebede kadar olan zaman-ı istikbâl; umumen imkânattır. Yâni, mazi vukûâttır, istikbâl imkânattır.

İşte o iki zamanın iki silsilesi birbirine karşı mukabele edilse; nasıl ki dünkü günü halkeden ve o güne mahsus mevcudatı îcad eden Zât; yarınki günü mevcudatiyle halketmeye muktedir olduğu hiçbir vecihle şüphe götürmez. Öyle de, şüphe yoktur ki; şu meydan-ı garâib olan zaman-ı mâzinin mevcudatı ve hârikaları, bir Kadîr-i Zülcelâl'in mucizâtıdır. Kat'î şehâdet ederler ki, o Kadîr, bütün istikbâlin, bütün mümkinâtın îcadına, bütün acâibinin izharına muktedirdir.

Evet, nasıl ki, bir elmayı halkedecek; elbette dünyada bütün elmaları halketmeye ve koca baharı îcad etmeye muktedir olmak gerektir. Baharı îcad etmeyen, bir elmayı îcad edemez. Zira o elma, o tezgâhta dokunuyor. Bir elmayı îcad eden, bir baharı îcad edebilir. Bir elma; bir ağacın, belki bir bahçenin, belki bir kâinatın misâl-i musağğarıdır. Hem sanat itibarıyla koca ağacın bütün tarih-i hayatını taşıyan elmanın çekirdeği itibarıyla öyle bir hârika-yı sanattır ki; onu öylece îcad eden, hiçbir şeyden âciz kalmaz. Öyle de, bugünü halkeden, kıyâmet gününü halkedebilir ve baharı îcad edecek, haşrin icadına muktedir bir Zât olabilir. Zaman-ı mazinin bütün âlemlerini zamanın şeridine kemâl-i hikmet ve intizam ile takıp gösteren; elbette istikbâl şeridine dahi başka kâinatı takıp gösterebilir ve gösterecektir.

ve haşre pek benzeyen kış ile baharı her vakit bilmüşâhede îcâd eden bir Kadîr-i Zülcelâl'den, insan nasıl ademe gidip kaçabilir, toprağa girip saklanabilir.

Madem bu dünyada ona lâyık muhasebe görülüp hüküm verilmiyor. *Elbette bir mahkeme-i kübrâ, bir saadet-i uzmâya gidecektir.*

Sekizinci Hakikat

Bâb-ı vaad ve vaîd'dir. İsm-i Cemîl ve Celîl'in cilvesidir.

Hiç mümkün müdür ki; Alîm-i mutlak ve Kadîr-i mutlak olan, şu masnûâtın Sâni'i; bütün enbiyânın tevâtürle haber verdikleri ve bütün sıddıkîn ve evliyânın icmâ ile şehâdet ettikleri mükerrer vaad ve vaîd-i ilâhîsini yerine getirmeyip, –hâşâ– acz ve cehlini göstersin. Hâlbuki; vaad ve vaîdinde bulunduğu emirler, kudretine hiç ağır gelmez; pek hafif ve pek kolay... Geçmiş baharın hesapsız mevcudatını gelecek baharda kısmen aynen[1(Hâşiye-1)] kısmen mislen[2(-Hâşiye-2)] iadesi kadar kolaydır.

İfâ-yı vaad ise; hem bize, hem her şeye, hem kendisine, hem saltanat-ı rubûbiyetine pek çok lâzımdır.

Hulfü'l-vaad ise; hem izzet-i iktidarına zıttır, hem ihâta-yı ilmiyesine münâfidir. Zîrâ hulfü'l-vaad, ya cehilden, ya aczden gelir.

Ey münkir! Bilir misin ki; küfür ve inkârın ile ne kadar ahmakça bir cinâyet işliyorsun ki; kendi yalancı vehmini, hezeyâncı aklını, aldatıcı nefsini tasdik edip, hiçbir veçhile, hulf ve hilâfa mecburiyeti olmayan ve hiçbir veçhile, hilâf O'nun izzetine ve haysiyetine yakışmayan ve bütün görünen şeyler ve işler, sıdkına ve hakkâniyetine şehâdet eden bir Zât'ı tekzip ediyorsun! Nihayetsiz küçüklük içinde nihayetsiz büyük cinâyet işliyorsun! Elbette, ebedî, büyük cezaya müstehak olursun. Bâzı ehl-i cehennemin bir dişi, dağ kadar olması; cinâyetinin büyüklüğüne bir mikyas olarak haber verilmiş.[3] Misâlin şu yolcuya benzer ki; güneşin ziyâsından gözünü kapar, kafası içindeki hayâline

---

Kaç Söz'lerde, bilhassa Yirmi İkinci Söz'de gayet kat'î isbat etmişiz ki: "*Her şeyi yapamayan hiçbir şeyi yapamaz ve bir tek şeyi halkeden her şeyi yapabilir. Hem, eşyanın îcadı bir tek Zât'a verilse, bütün eşya, bir tek şey gibi kolay olur ve sühûlet peydâ eder; eğer müteaddit esbâba verilse ve kesrete isnad edilse, bir tek şeyin îcâdı, bütün eşyanın îcâdı kadar müşkülâtlı olur ve imtinâ' derecesinde suûbet peydâ eder...*"

1 (Hâşiye-1) Ağaç ve otların kökleri gibi...

2 (Hâşiye-2) Yapraklar, meyveler gibi...

3 Bkz.: Müslim, *cennet* 44; Tirmizî, *cehennem* 3; İbni Mâce, *zühd* 38; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 2/26, 328, 334, 537, 3/29, 366.

bakar; vehmi, bir yıldız böceği gibi kafa fenerinin ışığıyla dehşetli yolunu tenvir etmek istiyor.

Madem şu mevcudat, hak söyleyen sâdık kelimeleri; şu hâdisât-ı kâinat, doğru söyleyen nâtık âyetleri olan Cenâb-ı Hak vaad etmiş. Elbette yapacaktır. *Bir mahkeme-i kübrâ açacaktır. Bir saadet-i uzmâ verecektir.*

Dokuzuncu Hakikat

Bâb-ı ihya ve imâtedir. İsm-i Hayy-ı Kayyûm'un, Muhyî ve Mümît'in cilvesidir.

Hiç mümkün müdür ki; ölmüş, kurumuş koca arzı ihya eden ve o ihya içinde her biri beşer haşri gibi acîb, üç yüz binden ziyâde envâ-ı mahlûkatı haşr ve neşredip kudretini gösteren.. ve o haşir ve neşir içinde nihâyet derecede karışık ve ihtilât içinde, nihâyet derecede imtiyaz ve tefrik ile ihata-yı ilmiyesini gösteren.. ve bütün semâvî fermanlarıyla beşerin haşrini vaadetmekle, bütün ibâdının enzârını saadet-i ebediyeye çeviren.. ve bütün mevcudâtı baş-başa, omuz-omuza, el-ele verdirip, emir ve iradesi dairesinde döndürüp birbirine yardımcı ve musahhar kılmakla azamet-i rubûbiyetini gösteren.. ve beşeri, şecere-i kâinatın en câmî ve en nâzik ve en nâzenîn, en nâzdar, en niyâzdar bir meyvesi yaratıp, kendine muhatap ittihaz ederek her şeyi ona musahhar kılmakla, insana bu kadar ehemmiyet verdiğini gösteren bir Kadîr-i Rahîm, bir Alîm-i Hakîm kıyâmeti getirmesin! Haşri yapmasın ve yapamasın! Beşeri ihya etmesin veya edemesin! Mahkeme-i kübrâyı açamasın! Cennet ve cehennemi yaratamasın! Hâşâ ve kellâ!..

Evet, şu âlemin Mutasarrıf-ı Zîşan'ı, her asırda, her senede, her günde bu dar, muvakkat rûy-u zeminde haşr-i ekberin ve meydan-ı kıyâmetin pek çok emsâlini ve numûnelerini ve işârâtını îcad ediyor.

Ezcümle: Haşr-i baharîde görüyoruz ki; beş-altı gün zarfında küçük ve büyük hayvanât ve nebâtâttan üç yüz binden ziyâde envâı haşredip neşrediyor. Bütün ağaçların, otların köklerini ve bir kısım hayvanları aynen ihya edip iade ediyor. Başkalarını ayniyet derecesinde bir misliyet suretinde îcad ediyor. Hâlbuki, maddeten farkları pek az olan tohumcuklar, o kadar karışmışken kemâl-i imtiyaz ve teşhîs ile o kadar sürat ve vüs'at ve sühûlet içinde kemâl-i intizam ve mizan ile altı gün veya altı hafta zarfında ihya ediliyor. Hiç kabil midir ki, bu işleri yapan Zât'a bir şey ağır gelebilsin! Semâvât ve arzı altı günde halkedemesin! İnsanı bir sayha ile haşredemesin! Hâşâ!..

Acaba, mu'ciz-nümâ bir kâtip bulunsa; hurufları, ya bozulmuş veya mahvolmuş üç yüz bin kitabı, tek bir sayfada karıştırmaksızın, galatsız, sehivsiz, noksansız, hepsini beraber, gayet güzel bir surette bir saatte yazarsa; birisi sana dese: "Şu kâtip, kendi telif ettiği senin suya düşmüş olan kitabını yeniden, bir dakika zarfında hafızasından yazacak." Sen diyebilir misin ki: "Yapamaz ve inanmam..."

Veyahut bir sultan-ı mucizekâr, kendi iktidarını göstermek için veya ibret ve tenezzüh için bir işaretle dağları kaldırır, memleketleri tebdil eder. Denizi karaya çevirdiğini gördüğün hâlde, sonra görsen ki büyük bir taş dereye yuvarlanmış, O zâtın kendi ziyâfetine davet ettiği misafirlerin yolunu kesmiş, geçemiyorlar. Biri sana dese: "O zât, bir işaretle o taşı, ne kadar büyük olursa olsun kaldıracak veya dağıtacak. Misafirlerini yolda bırakmayacak." Sen desen ki: "Kaldırmaz veya kaldıramaz..."

Veyahut, bir zât bir günde, yeniden büyük bir orduyu teşkil ettiği hâlde, biri dese: "O zât bir boru sesiyle efrâdı, istirahat için dağılmış olan taburları toplar. Taburlar, nizamı altına girerler." Sen desen ki: "İnanmam!" Ne kadar divanece hareket ettiğini anlarsın...

İşte şu üç temsili fehmettin ise, bak! Nakkâş-ı Ezelî, gözümüzün önünde kışın beyaz sayfasını çevirip, bahar ve yaz yeşil yaprağını açıp, rûy-u arzın sayfasında üç yüz binden ziyâde envâı, kudret ve kader kalemiyle ahsen-i suret üzere yazar. Birbiri içinde, birbirine karışmaz. Beraber yazar, birbirine mâni olmaz. Teşkilce, suretçe birbirinden ayrı, hiç şaşırtmaz, yanlış yazmaz.

Evet, en büyük bir ağacın ruh programını, bir nokta gibi en küçük bir çekirdekte dercedip, muhafaza eden Zât-ı Hakîm-i Hafîz, "Vefat edenlerin ruhlarını nasıl muhafaza eder." denilir mi?

Ve küre-i arzı bir sapan taşı gibi çeviren Zât-ı Kadîr, âhirete giden misafirlerinin yolunda, "Nasıl bu arzı kaldıracak veya dağıtacak." denilir mi?

Hem hiçten, yeniden bütün zîhayatın ordularını bütün cesedlerinin taburlarında kemâl-i intizamla zerrâtı, emr-i kün feyekûn[1] *ile kaydedip yerleştiren, ordular îcad eden Zât-ı Zülcelâl, tabur-misal cesedin nizamı altına girmekle, "Birbiriyle tanışan zerrât-ı esâsiye ve eczâ-yı asliyesini bir sayha ile nasıl toplayabilir." denilir mi?*

---

[1] "(O, bir şeyi yaratmak isteyince sadece) 'ol!' der, o da oluverir." (Bakara sûresi, 2/117; Âl-i İmran sûresi, 3/47, 59; En'âm sûresi, 6/73; Nahl sûresi, 16/40; ...)

Hem bu bahar haşrine benzeyen, dünyanın her devrinde, her asrında, hatta gece-gündüzün tebdilinde, hatta cevv-i havada bulutların îcad ve ifnâsında, haşre numûne ve misal ve emâre olacak ne kadar nakışlar yaptığını gözünle görüyorsun. Hatta eğer hayâlen bin sene evvel kendini farz etsen, sonra zamanın iki cenâhı olan mâzi ile müstakbeli birbirine karşılaştırsan; asırlar, günler adedince misal-i haşir ve kıyâmetin numûnelerini göreceksin. Sonra, bu kadar numûne ve misalleri müşâhede ettiğin hâlde, haşr-i cismânîyi akıldan uzak görüp istib'ad etmekle inkâr etsen; ne kadar divanelik olduğunu sen de anlarsın...

Bak! Fermân-ı Âzam, bahsettiğimiz hakikate dair ne diyor:

فَانْظُرْ إِلَى اٰثَارِ رَحْمَتِ اللهِ كَيْفَ يُحْيِ الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا
إِنَّ ذٰلِكَ لَمُحْيِ الْمَوْتٰى وَهُوَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ[1]

Elhâsıl, haşre mâni hiçbir şey yoktur. Muktazî ise, her şeydir…

Evet, mahşer-i acâib olan şu koca arzı, âdi bir hayvan gibi imâte ve ihya eden ve beşer ve hayvana hoş bir beşik, güzel bir gemi yapan ve güneşi onlara şu misafirhânede ışık verici ve ısındırıcı bir lâmba eden, seyyârâtı meleklerine tayyâre yapan bir Zât'ın, bu derece muhteşem ve sermedî rubûbiyeti ve bu derece muazzam ve muhit hâkimiyeti elbette, yalnız böyle geçici, devamsız, bîkarar, ehemmiyetsiz, mütegayyir, bekâsız, nâkıs, tekemmülsüz umûr-u dünya üzerinde kurulmaz ve durmaz.

Demek, O'na şâyeste, dâimî, berkarar, zevalsiz, muhteşem bir diyar-ı âher var. Başka bâki bir memleketi vardır. Bizi onun için çalıştırır. Oraya davet eder ve oraya nakledeceğine, zâhirden hakikate geçen ve kurb-u huzuruna müşerref olan bütün ervâh-ı neyyire ashabı, bütün kulûb-u münevvere aktâbı, bütün ukûl-ü nurâniye erbabı şehâdet ediyorlar ve bir mükâfat ve mücâzât ihzâr ettiğini, müttefikan haber veriyorlar ve mükerreren pek kuvvetli vaad ve pek şiddetli tehdid eder, naklederler.

Hulfü'l-vaad ise hem zillet, hem tezellüldür. Hiçbir cihetle celâl-i kudsiyetine yanaşamaz. Hulfü'l-vaîd ise ya aftan, ya aczden gelir. Hâlbuki küfür, cinâyet-i mutlakadır;[2(Hâşiye)] *affa kabil değil. Kadîr-i mutlak ise, aczden münezzeh ve mukaddestir.*

---

1 "İşte bak, Allah'ın rahmetinin eserlerine, ölmüş toprağa nasıl hayat veriyor! İşte bunları yapan kim ise, ölüleri de O diriltecektir. O, her şeye hakkıyla kadîrdir." (Rûm sûresi, 30/50)

2(Hâşiye) Evet küfür, mevcudâtın kıymetini ıskat ve manasızlıkla itham ettiğinden bütün kâinata karşı bir tahkir.. ve mevcudât aynalarında cilve-i esmâyı inkâr olduğundan bütün

Şahitler, muhbirler ise mesleklerinde, meşreplerinde, mezheplerinde muhtelif oldukları hâlde, kemâl-i ittifak ile şu meselenin esasında müttehiddirler. Kesretçe tevâtür derecesindedirler, keyfiyetçe icmâ kuvvetindedirler. Mevkice her biri nev-i beşerin bir yıldızı, bir tâifenin gözü, bir milletin azizidirler. Ehemmiyetçe şu meselede hem ehl-i ihtisas, hem ehl-i isbattırlar.

Hâlbuki bir fende veya bir sanatta iki ehl-i ihtisas, binler başkalardan müreccahtırlar ve ihbarda iki müsbit, binler nâfîlere tercih edilir. Meselâ, Ramazan hilâlinin sübûtunu ihbar eden iki adam, binler münkirlerin inkârlarını hiçe atarlar.

Elhâsıl: *Dünyada bundan daha doğru bir haber, daha sağlam bir dâvâ, daha zâhir bir hakikat olamaz. Demek, şüphesiz dünya bir mezraadır.*[1] *Mahşer ise bir beyderdir, harmandır. Cennet, cehennem ise birer mahzendir.*

Onuncu Hakikat

Bâb-ı hikmet, inâyet, rahmet, adâlettir.
İsm-i Hakîm, Kerîm, Âdil, Rahîm'in cilvesidir.

Hiç mümkün müdür ki; şu bekâsız misâfirhâne-i dünyada ve şu devamsız meydan-ı imtihanda ve şu sebatsız teşhirgâh-ı arzda; bu derece bâhir bir hikmet, bu derece zâhir bir inâyet ve bu derece kâhir bir adâlet ve bu derece vâsi' bir merhametin âsârını gösteren Mâlikü'l-mülki Zülcelâl'in daire-i memleketinde ve âlem-i mülk ve melekûtunda; dâimî meskenler, ebedî sakinler, bâkî makamlar, mukîm mahlûklar bulunmayıp şu görünen hikmet, inâyet, adâlet, merhametin hakikatleri hiçe insin!..

Hem, hiç kabil midir ki; o Zât-ı Hakîm, şu insanı bütün mahlûkat içinde kendine küllî muhatab ve câmi bir ayna yapıp, bütün hazâin-i rahmetinin müştemilâtını ona tattırsın, hem tarttırsın, hem tanıttırsın, kendini bütün esmâsıyla

---

esmâ-yı ilâhiyeye karşı bir tezyif.. ve mevcudâtın vahdâniyete olan şehâdetlerini reddettiğinden bütün mahlûkata karşı bir tekzip olduğundan, istidâd-ı insânîyi öyle ifsad eder ki salâh ve hayrı kabule liyâkati kalmaz. Hem bir zulm-ü azîmdir ki, umum mahlûkatın ve bütün esmâ-yı ilâhiyenin hukukuna bir tecâvüzdür.

İşte şu hukukun muhafazası ve nefs-i kâfirin hayra kabiliyetsizliği, küfrün adem-i affını iktiza eder. [1*] إِنَّ الشِّرْكَ لَظُلْمٌ عَظِيمٌ şu manayı ifade eder.

[*1] "Çünkü şirk pek büyük bir zulümdür." (Lokman sûresi, 31/13).

[1] "Dünya, âhiretin tarlasıdır." mânâsındaki hadis için bkz.: el-Gazâlî, *İhyâu ulûmi'd-dîn* 4/19; es-Sehâvî, *el-Makâsıdü'l-hasene* s.497; Aliyyülkârî, *el-Esrâru'l-merfûa* s.205.

ona bildirsin, onu sevsin ve sevdirsin, sonra, o bîçâre insanı o ebedî memleketine göndermesin! O dâimî saadetgâha davet edip mes'ûd etmesin?

Hem, hiç mâkûl mudur ki; hattâ çekirdek kadar her bir mevcûda, bir ağaç kadar vazife yükü yüklesin, çiçekleri kadar hikmetleri bindirsin, semereleri kadar maslahatları taksın da; bütün o vazifeye, o hikmetlere, o maslahatlara, dünyaya müteveccih yalnız bir çekirdek kadar gaye versin.. bir hardal kadar ehemmiyeti olmayan dünyevî bekâsını gaye yapsın.. ve bunları âlem-i mânâya çekirdekler ve âlem-i âhirete bir mezraa yapmasın.. –tâ, hakikî ve lâyık gayelerini versinler– ve bu kadar mühim ihtifâlât-ı mühimmeyi, gayesiz, boş, abes bıraksın; onların yüzünü âlem-i mânâya, âlem-i âhirete çevirmesin! Tâ, asıl gayeleri ve lâyık meyvelerini göstersin.

Evet, hiç mümkün müdür ki; bu şeyleri böyle hilâf-ı hakikat yapmakla; kendi evsâf-ı hakikiyesi olan Hakîm, Kerîm, Âdil, Rahîm'in zıtlarıyla, –hâşâ sümme hâşâ– muttasıf gösterip hikmet ve keremine, adl ve rahmetine delâlet eden bütün kâinatın hakâikini tekzip etsin! Bütün mevcudatın şehâdetlerini reddetsin! Bütün masnûâtın delâletlerini iptal etsin!..

Hem, hiç akıl kabul eder mi ki; insanın başına ve içindeki havâssına saçları adedince vazifeler yükletsin de, yalnız bir saç hükmünde ona bir ücret-i dünyeviye versin! Adâlet-i hakikiyesine zıt olarak ve hikmet-i hakikiyesine münâfi, mânâsız iş yapsın!..

Hem hiç mümkün müdür ki; bir ağaca taktığı neticeler, meyveler miktarınca her bir zîhayata, belki lisan gibi her bir uzvuna, belki her bir masnûa o derece hikmetleri, maslahatları takmakla; kendisinin bir Hakîm-i mutlak olduğunu isbat edip göstersin, sonra bütün hikmetlerin en büyüğü ve bütün maslahatların en mühimmi ve bütün neticelerin en elzemi ve hikmeti hikmet, nîmeti nîmet, rahmeti rahmet eden ve bütün hikmetlerin, nîmetlerin, rahmetlerin, maslahatların menbaı ve gayesi olan bekâ ve likâyı ve saadet-i ebediyeyi vermeyip terk ederek, bütün işlerini abesiyet-i mutlaka derekesine düşürsün ve kendini o zâta benzetsin ki; öyle bir saray yapar; her bir taşında binlerce nakışlar, her bir tarafında binler zînetler ve her bir menzilinde binler kıymettar âlât ve levâzımât-ı beytiye bulundursun da; sonra ona dam yapmasın! Her şey çürüsün, beyhûde bozulsun! Hâşâ ve kellâ!.. *Hayr-ı mutlaktan hayır gelir. Cemîl-i Mutlak'tan güzellik gelir.*[1] *Hakîm-i mutlaktan abes bir şey gelmez.*

---

[1] Cenâb-ı Hakk'ın, Cemîl-i Mutlak olduğuna ve güzelliği sevdiğine dair bkz.: Müslim, *îmân* 147; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 1/399, 4/133, 134, 151; İbni Hibbân, *es-Sahîh* 12/280.

Evet, her kim fikren tarihe binip mazi cihetine gitse, şu zaman-ı hâzırda gördüğümüz menzil-i dünya, meydan-ı ibtilâ, meşher-i eşya gibi, seneler adedince vefat etmiş menziller, meydanlar, meşherler, âlemler görecek. Sûretçe, keyfiyetçe birbirinden ayrı oldukları hâlde; intizamca, acâibce, Sâni'in kudret ve hikmetini göstermekçe birbirine benzer.

Hem görecek ki; o sebatsız menzillerde, o devamsız meydanlarda, o bekâsız meşherlerde o kadar bâhir bir hikmetin intizâmâtı; o derece zâhir bir inâyetin işârâtı; o mertebe kâhir bir adâletin emârâtı; o derece vâsi' bir merhametin semerâtını görecek. Basîretsiz olmamak şartıyla yakînen bilecek ki; o hikmetten daha ekmel bir hikmet olamaz ve o âsârı görünen inâyetten daha ecmel bir inâyet kabil değil ve o emârâtı görünen adâletten daha ecell bir adâlet yoktur ve o semerâtı görünen merhametten daha eşmel bir merhamet tasavvur edilmez.

Eğer, farz-ı muhâl olarak şu işleri çeviren, şu misafirleri ve misafirhâneleri değiştiren Sultân-ı Sermedî'nin daire-i memleketinde dâimî menziller, âlî mekânlar, sabit makamlar, bâkî meskenler, mukîm ahâli, mes'ûd ibâdı bulunmazsa; ziyâ, hava, su, toprak gibi kuvvetli ve şümûllü dört anâsır-ı mâneviye olan hikmet, adâlet, inâyet, merhametin hakikatlerini nefyetmek ve o anâsır-ı zâhiriye gibi görünen vücutlarını inkâr etmek lâzım gelir. Çünkü; şu bekâsız dünya ve mâfîhâ, onların tam hakikatlerine mazhar olamadığı mâlûmdur. Eğer, başka yerde dahi onlara tam mazhar olacak mekân bulunmazsa; o vakit, gündüzü dolduran ziyâyı gördüğü hâlde güneşin vücûdunu inkâr etmek derecesinde bir divanelikle; şu her şeyde bulunan gözümüz önündeki hikmeti inkâr etmek, şu nefsimizde ve ekser eşyada her vakit müşâhede ettiğimiz inâyeti inkâr etmek ve şu pek kuvvetli emârâtı görünen adâleti inkâr etmek[1(Hâşiye)] ve şu her yerde gördüğümüz merhameti inkâr etmek lâzım geldiği gibi; şu kâinatta gördüğümüz icraât-ı hakimâne ve ef'âl-i kerîmâne ve ihsânât-ı rahîmânenin

---

1(Hâşiye) Evet, adâlet iki şıktır. Biri müsbet, diğeri menfîdir:

• ***Müsbet*** ise; hak sahibine hakkını vermektir. Şu kısım adâlet, bu dünyada bedâhet derecesinde ihâtası vardır. Çünkü Üçüncü Hakikat'te isbat edildiği gibi; her şeyin istidâd lisanıyla ve ihtiyac-ı fıtrî lisanıyla ve ıztırar lisanıyla Fâtır-ı Zülcelâl'den istediği bütün matlûbatını ve vücut ve hayatına lâzım olan bütün hukukunu mahsus mîzanlarla, muayyen ölçülerle bilmüşâhede veriyor. Demek, adâletin şu kısmı, vücut ve hayat derecesinde kat'î vardır.

• İkinci kısım ***menfî***dir ki; haksızları terbiye etmektir. Yâni, haksızların hakkını, ta'zîb ve tecziye ile veriyor. Şu şık ise; çendan tamamıyla şu dünyada tezahür etmiyor. Fakat, o hakikatin vücûdunu ihsâs edecek bir sûrette hadsiz işârât ve emârât vardır. Ezcümle: Kavm-i Âd ve Semûd'dan tut, tâ şu zamanın mütemerrit kavimlerine kadar gelen sille-i te'dib ve tâziyâne-i ta'zîb; gayet âlî bir adâletin hükümran olduğunu hads-i kat'î ile gösteriyor...

sahibini –hâşâ sümme hâşâ!– sefih bir oyuncu, gaddar bir zâlim olduğunu kabul etmek lâzım gelir ki; nihayetsiz muhâl bir inkılâb-ı hakâiktir. Hattâ her şeyin vücûdunu ve kendi nefsinin vücûdunu inkâr eden ahmak Sofestâîler dahi bunun tasavvuruna kolay kolay yanaşamazlar...

Elhâsıl: Şu görünen şuûnât, dünyadaki vüs'atli içtimâat-ı hayatiye ve süratli iftirâkât-ı mevtiye ve haşmetli toplanmalar ve çabuk dağılmalar ve azametli ihtifâlât ve büyük tecelliyât ile ve onların bu âleme ait bu dünya-yı fânide, kısa bir zamanda mâlûmumuz olan semerât-ı cüz'iyeleri, ehemmiyetsiz ve muvakkat gayeleri mâbeyninde hiç münasebet olmadığından, âdeta küçük bir taşa, bir büyük dağ kadar hikmetler, gayeler takmak; bir büyük dağa, bir küçük taş gibi muvakkat bir gaye-i cüz'iye vermeye benzer ki; hiçbir akıl ve hikmete uygun gelemez.

Demek, şu mevcudat ve şuûnât ile ve dünyaya ait gayeleri ortasında bu derece nisbetsizlik, katiyen şehâdet eder ki: *Bu mevcudatın yüzleri, âlem-i mânâya müteveccihtir. Münâsip meyveleri orada veriyor ve gözleri esmâ-yı kudsiyeye dikkat ediyor. Gayeleri o âleme bakıyor. Ve özleri dünya toprağı altında, sümbülleri âlem-i misâl'de inkişaf ediyor. İnsan, istidâdı nisbetinde burada ekiyor ve ekiliyor; âhirette mahsul alıyor.* Evet, şu eşyanın esmâ-yı ilâhiyeye ve âlem-i âhirete müteveccih yüzlerine baksan göreceksin ki; mucize-i kudret olan her bir çekirdeğin bir ağaç kadar gayesi var. Kelime-i hikmet olan her bir çiçeğin,[1(Hâşiye)] bir ağaç çiçekleri kadar mânâları var ve o hârika-yı sanat ve manzûme-i rahmet olan her bir meyvenin, bir ağacın meyveleri kadar hikmetleri var. Bizlere rızık olması ise; o binler hikmetlerinden bir tek hikmettir ki, vazifesi biter, mânâsını ifâde eder, vefat eder, midemizde defnedilir.

Madem, bu fânî eşya; başka yerde bâki meyveler verirler ve dâimî sûretler bırakır ve başka cihette ebedî mânâlar ifade eder, sermedî tesbihât yapar. Ve insan ise, onların şu cihetine bakan yüzlerine bakmakla insan olur. Fânîde, bâkîye yol bulur.

Demek, bu hayat ve mevt içinde yuvarlanan, toplanıp dağılan mevcudat içinde başka maksad var. Temsilde kusur yoktur. Şu ahvâl, taklid ve temsil için

---

1(Hâşiye) *Suâl*: Eğer dense: "Neden en çok misâlleri çiçekten ve çekirdekten ve meyveden getiriyorsun?.."

Elcevap: Çünkü onlar; hem, mucizât-ı kudretin en antikaları, en hârikaları, en nâzenînleridirler. Hem, ehl-i tabiat ve ehl-i dalâlet ve ehl-i felsefe, onlardaki kalem-i kader ve kudretin yazdığı ince hattı okuyamadıkları için onlarda boğulmuşlar; tabiat bataklığına düşmüşler...

teşkil ve tertib edilen ahvâle benzer. Nasıl büyük masrafla kısa içtimâlar, dağılmalar yapılıyor. Tâ, sûretler alınsın, terkib edilsin. Sinemada dâim gösterilsin. Onun gibi, bu dünyada kısa bir müddet zarfında hayat-ı şahsiye ve hayat-ı içtimaiye geçirmenin bir gayesi şudur ki; sûretler alınıp terkib edilsin, netice-i amelleri alınıp hıfzedilsin. Tâ, bir mecma-ı ekberde muhasebesi görülsün. Ve bir meşher-i âzamda gösterilsin ve bir saadet-i uzmâya istidâdı gösterilsin. Demek, hadîs-i şerifte: "*Dünya âhiret mezraasıdır.*"[1] diye bu hakikati ifade ediyor.

Madem dünya var ve dünya içinde bu âsârıyla hikmet ve inâyet ve rahmet ve adâlet var; elbette, dünyanın vücûdu gibi kat'î olarak âhiret de var. Madem, dünyada her şey bir cihette o âleme bakıyor; demek oraya gidiliyor. Âhireti inkâr etmek, dünya ve mâfîhâyı inkâr etmek demektir.

Demek ecel ve kabir insanı beklediği gibi, cennet ve cehennem de insanı bekliyor ve gözlüyor.

On Birinci Hakikat

Bâb-ı insâniyettir. İsm-i Hakk'ın cilvesidir.

Hiç mümkün müdür ki; Cenâb-ı Hak ve Ma'bûd-u bilhak; insanı şu kâinat içinde rubûbiyet-i mutlakasına ve umum âlemlere, rubûbiyet-i âmmesine karşı en ehemmiyetli bir abd ve hitâbât-ı sübhâniyesine en mütefekkir bir muhatab ve mazhariyet-i esmâsına en câmi bir ayna ve onu, ism-i âzam'ın tecellisine ve her isimde bulunan ism-i âzam'lık mertebesinin tecellisine mazhar bir ahsen-i takvîm'de en güzel bir mucize-i kudret ve hazâin-i rahmetinin müştemilâtını tartmak, tanımak için, en ziyâde mîzân ve âletlere mâlik bir müdakkik ve nihayetsiz nîmetlerine en ziyâde muhtaç ve fenâdan en ziyâde müteellim ve bekâya en ziyâde müştâk ve hayvanât içinde en nâzik ve en nâzdar ve en fakir ve en muhtaç ve hayat-ı dünyeviyece en müteellim ve en bedbaht ve istidâdca en ulvî ve en yüksek sûrette, mâhiyette yaratsın da; onu, müstaid olduğu ve müştâk olduğu ve lâyık olduğu bir dâr-ı ebedîye göndermeyip, hakikat-i insâniyeyi iptal ederek kendi hakkâniyetine taban tabana zıt ve hakikat nazarında çirkin bir haksızlık etsin!

Hem, hiç kabil midir ki; Hâkim-i bilhak, Rahîm-i mutlak; insana öyle bir istidâd verip, yer ile gökler ve dağlar tahammülünden çekindiği emânet-i kübrâyı[2] tahammül edip; yâni küçücük cüz'î ölçüleriyle, sanatçıklarıyla

---

1 Bkz.: el-Gazâlî, *İhyâu ulûmi'd-dîn* 4/19; es-Sehâvî, *el-Makâsıdü'l-hasene* s.497; Aliyyülkârî, *el-Esrâru'l-merfûa* s.205.

2 Bkz.: Ahzâb sûresi, 33/72.

Hâlık'ının muhît sıfatlarını, küllî şuûnâtını, nihayetsiz tecelliyâtını ölçerek bilip; hem, yerde en nâzik, nâzenîn, nâzdar, âciz, zayıf yaratıp; hâlbuki bütün yerin nebatî ve hayvanî olan mahlûkatına bir nevi tanzîmât memuru yapıp, onların tarz-ı tesbihât ve ibadetlerine müdâhale ettirip, kâinattaki icraât-ı ilâhiyeye, küçücük mikyasta bir temsil gösterip, rubûbiyet-i sübhâniyeyi fiilen ve kâlen kâinatta îlân ettirmek, meleklerine tercih edip, hilâfet rütbesini verdiği hâlde;[1] ona, bütün bu vazifelerinin gayesi ve neticesi ve semeresi olan saadet-i ebediyeyi vermesin! Onu, bütün mahlûkatının en bedbaht, en bîçâre, en musibetzede, en dertmend, en zelîl bir derekeye atıp; en mübarek, nûrânî ve âlet-i tes'îd bir hediye-i hikmeti olan aklı; o bîçâreye en meş'um ve zulmânî bir âlet-i ta'zîb yapıp, hikmet-i mutlakasına büsbütün zıt ve merhamet-i mutlakasına külliyen münâfi bir merhametsizlik etsin! Hâşâ ve kellâ!..

Elhâsıl: Nasıl hikâye-i temsîliyede bir zâbitin cüzdanına ve defterine bakıp görmüş idik ki; hem rütbesi, hem vazifesi, hem maaşı hem düstûr-u hareketi, hem cihâzâtı bize gösterdi ki; o zâbit, o muvakkat meydan için değil; belki müstekar bir memlekete gidecek de ona göre çalışıyor. Aynen onun gibi, insanın kalb cüzdanındaki letâif ve akıl defterindeki havâs ve istidâdındaki cihâzât; tamamen ve müttefikan saadet-i ebediyeye müteveccih ve ona göre verilmiş ve ona göre teçhiz edilmiş olduğuna ehl-i tahkik ve keşif müttefiktirler.

Ezcümle: Meselâ; aklın bir hizmetkârı ve tasvircisi olan "kuvve-i hayâliye"ye denilse ki: "Sana bir milyon sene ömür ile saltanat-ı dünya verilecek, fakat âhirde mutlaka hiç olacaksın." Tevehhüm aldatmamak, nefis karışmamak şartıyla "Oh" yerine "Âh" diyecek ve teessüf edecek.

Demek, en büyük fânî, en küçük bir âlet ve cihâzât-ı insâniyeyi doyuramıyor. İşte bu istidâddandır ki, insanın ebede uzanmış emelleri ve kâinatı ihâta etmiş efkârları ve ebedî saadetlerinin envâına yayılmış arzuları gösterir ki: Bu insan ebed için halk edilmiş ve ebede gidecektir. Bu dünya ona bir misafirhânedir ve âhiretine bir intizar salonudur...

On İkinci Hakikat

Bâbü'r-risâleti ve't-tenzîl'dir. "Bismillâhirrahmânirrahîm"in cilvesidir.

Hiç mümkün müdür ki; bütün enbiyâ, mucizelerine istinad ederek sözünü teyid ettikleri ve bütün evliyâ, keşif ve kerâmetlerine istinad edip dâvâsı-

[1] Bkz.: Bakara sûresi, 2/30; En'âm sûresi, 6/165; Yûnus sûresi, 10/14; Enbiyâ sûresi, 21/105; Neml sûresi, 27/62; Kasas sûresi, 28/5; Fâtır sûresi, 35/39.

nı tasdik ettikleri ve bütün asfiyâ, tahkikatına istinad ederek hakkâniyetine şehâdet ettikleri Resûl-i Ekrem'in *(sallallâhu aleyhi ve sellem)* tahakkuk etmiş bin mucizâtının kuvvetine istinad edip, bütün kuvvetiyle, hem kırk vecihle mucize olan Kur'ân-ı Hakîm binler âyât-ı kat'iyesine istinad ederek, bütün kat'iyyetle açtıkları âhiret yolunu ve küşâd ettikleri cennet kapısını, sinek kanadı kadar kuvveti bulunmayan vâhi vehimler, ne haddi var ki kapatabilsin!

Geçen hakikatlerden anlaşıldı ki: Haşir meselesi öyle râsih bir hakikattir ki, küre-i arzı yerinden kaldıracak, kırıp atacak bir kuvvet o hakikati sarsamaz. Zîrâ o hakikati, Cenâb-ı Hak bütün esmâ ve sıfâtının iktizâsı ile tesbit ediyor ve Resûl-i Ekrem'i bütün mucizât ve berâhiniyle tasdik ediyor ve Kur'ân-ı Hakîm bütün hakâik ve âyâtıyla onu isbat ediyor ve şu kâinat bütün âyât-ı tekvîniye ve şuûnât-ı hakimânesi ile şehâdet ediyor.

Acaba hiç mümkün müdür ki; Haşir meselesinde Vâcibü'l-vücûd ile bütün mevcudat –kâfirler müstesna olarak– ittifak etmiş olsun; kıl kadar kuvveti olmayan şüpheler, şeytanî vesveseler, o dağ gibi hakikat-i râsiha-yı âliyeyi sarssın, yerinden kaldırsın! Hâşâ ve kellâ!..

Sakın zannetme, delâil-i haşriye, bahsettiğimiz On İki Hakikat'e münhasırdır. Hayır, belki yalnız Kur'ân-ı Hakîm geçen şu On İki Hakikat'leri bize ders verdiği gibi, daha binler vücûha işaret edip, her bir vecih kavî bir emâredir ki, Hâlık'ımız bizi bu dâr-ı fânîden bir dâr-ı bâkîye nakledecektir.

Hem sakın zannetme ki; haşri iktizâ eden esmâ-yı ilâhiye bahsettiğimiz gibi yalnız –Hakîm, Kerîm, Rahîm, Âdil, Hafîz– isimlerine münhasırdır. Hayır, belki kâinatın tedbirinde tecelli eden bütün esmâ-yı ilâhiye, âhireti iktizâ eder, belki istilzam eder.

Hem zannetme ki; haşre delâlet eden kâinatın âyât-ı tekvîniyesi, şu geçen bahsettiğimize münhasırdır. Hayır, belki ekser mevcudatta sağa-sola açılır perdeler gibi vecih ve keyfiyetleri vardır ki; bir vechi Sâni'a şehâdet ettiği gibi, diğer vechi de haşre işaret eder.

Meselâ: İnsanın ahsen-i takvîm'deki hüsn-ü masnûiyeti, Sâni'i gösterdiği gibi, o ahsen-i takvîmdeki kabiliyet-i câmiasıyla kısa bir zamanda zevâl bulması haşr'i gösterir. Bâzı kere bir vecihle iki nazarla bakılsa; hem Sâni'i, hem haşri gösterir.

Meselâ: Ekser eşyada görünen hikmetin tanzimi, inâyetin tezyini, adâletin tevzîni ve rahmetin taltifi; nasıl ki mâhiyetlerine bakılsa bir Sâni-i Hakîm, Kerîm, Âdil, Rahîm'in dest-i kudretinden çıktığını gösterirler. Onun gibi, bunların kuvveti ve hadsizlikleriyle beraber, şunların mazharları olan şu fânî mevcudatın ehemmiyetsiz ve az yaşamasına bakılsa âhiret görünür. Demek ki; her şey lisân-ı hâl ile [1] اٰمَنْتُ بِاللّٰهِ وَبِالْيَوْمِ الْاٰخِرِ okuyor ve okutturuyor.

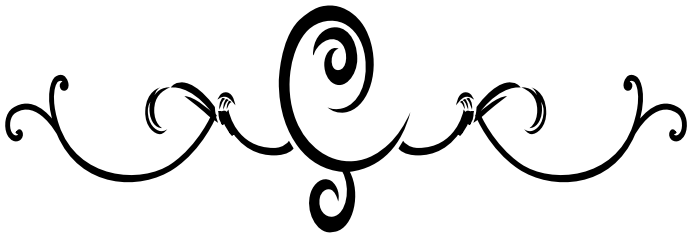

[1] "Allah'a ve âhiret gününe iman ettim." Allah'a ve âhiret gününe iman ile ilgili bazı âyetler için bkz.: Bakara sûresi, 2/8, 62, 126, 177, 228, 232, 264; Âl-i İmran sûresi, 3/114; Nisâ sûresi, 4/38, 39, 59, 136, 162.

Hâtime

Geçen ***On İki Hakikat,*** birbirini teyid eder, birbirini tekmil eder, birbirine kuvvet verir. Bütün onlar birden ittihat ederek neticeyi gösterir. Hangi vehmin haddi var; şu demir gibi, belki elmas gibi On İki Muhkem Surlar'ı delip geçebilsin. Tâ, hısn-ı hasînde olan haşr-i îmânîyi sarssın!

مَا خَلْقُكُمْ وَلَا بَعْثُكُمْ إِلَّا كَنَفْسٍ وَاحِدَةٍ[1] âyet-i kerîmesi ifâde ediyor ki: "*Bütün insanların halkolunması ve haşredilmesi, kudret-i ilâhiyeye nisbeten, bir tek insanın halkı ve haşri gibi âsândır.*" Evet öyledir. "*Nokta*" nâmında bir risalede haşir bahsinde şu âyetin ifade ettiği hakikati tafsîlen yazmışım. Burada yalnız bir kısım temsîlatıyla hulâsasına bir işaret edeceğiz. Eğer istersen o "*Nokta*"ya müracaat et.[2]

Meselâ: –وَلِلّٰهِ الْمَثَلُ الْأَعْلٰى[3] temsilde kusur yok– Nasıl ki, "*nûrâniyet sırrıyla*" güneşin cilvesi kendi ihtiyarıyla olsa da, bir zerreye sühûletle verdiği cilveyi, aynı sühûletle hadsiz şeffâfâta da verir.

Hem, "*şeffâfiyet sırrıyla*" bir zerre-i şeffâfenin küçük göz bebeği güneşin aksini almasında, denizin geniş yüzüne müsavidir.

Hem "*intizam sırrıyla*" bir çocuk, parmağıyla gemi sûretindeki oyuncağını çevirdiği gibi; kocaman bir diritnotu da çevirir.

Hem "*imtisâl sırrıyla*" bir kumandan, bir tek neferi bir "Arş!" emriyle tahrik ettiği gibi; bir koca orduyu da aynı kelime ile tahrik eder.

Hem "*muvâzene sırrıyla*" cevv-i fezâda bir terazi ki, öyle hakikî hassas ve o derece büyük farz edelim ki; iki ceviz terazinin iki gözüne konulsa hisse der. Ve iki güneşi de istiab edip tartar. O iki kefesinde bulunan iki cevizi, birini semâvâta, birini yere indiren aynı kuvvetle, iki şems bulunsa; birini arşa, diğerini ferşe kaldırır, indirir.

Madem şu âdi, nâkıs, fânî mümkinâtta "*nûrâniyet*" ve "*şeffâfiyet*" ve "*intizam*" ve "*imtisâl*" ve "*muvâzene*" sırlarıyla en büyük şey en küçük şeye müsavi olur. Hadsiz, hesapsız şeyler bir tek şeye müsavi görünür.

---

1 "Sizin hepinizi yaratmak da, ölümünüzün ardından (âhirette) hepinizi diriltmek de, (O'nun için) ancak bir kişiyi yaratmak ve diriltmek gibidir." (Lokman sûresi, 31/28)

2 Nokta Risalesi, Mesnevî-i Nûriye'nin sonunda yer almaktadır. Ayrıca Üstad hazretleri orada, aynı konuyla ilgili olarak, "Sünûhât" isimli küçük risalenin baş kısmına da referansta bulunmaktadır.

3 "En yüce sıfatlar Allah'ındır." (Nahl sûresi, 16/60)

Elbette Kadîr-i Mutlak'ın zâtî ve nihayetsiz ve gayet kemâlde olan kudretinin nûrânî tecelliyâtı ve melekûtiyet-i eşyanın şeffâfiyeti ve hikmet ve kaderin intizâmâtı ve eşyanın evâmir-i tekvîniyesine kemâl-i imtisâli ve mümkinâtın vücûd ve ademinin müsâvâtından ibaret olan imkânındaki muvâzenesi sırlarıyla; az-çok, büyük-küçük O'na müsâvî olduğu gibi, bütün insanları bir tek insan gibi bir sayha ile haşr'e getirebilir.

Hem, bir şeyin kuvvet ve zaafça merâtibi, o şeyin içine zıddının müdahalesidir. Meselâ: Hararetin derecâtı, soğuğun müdahalesidir. Güzelliğin merâtibi, çirkinliğin müdahalesidir. Ziyânın tabakâtı, karanlığın müdahalesidir. Fakat, bir şey zâtî olsa, ârızî olmazsa, onun zıddı ona müdâhale edemez. Çünkü; cem'-i zıddeyn lâzım gelir. Bu ise, muhâldir. Demek asıl, zâtî olan bir şeyde merâtib yoktur.

Madem, Kadîr-i Mutlak'ın kudreti zâtîdir. Mümkinât gibi ârızî değildir ve kemâl-i mutlaktadır. Onun zıddı olan acz ise, muhâldir ki; tedahül etsin. Demek, bir baharı halk etmek, Zât-ı Zülcelâl'ine bir çiçek kadar ehvendir. Eğer esbâba isnad edilse; bir çiçek bir bahar kadar ağır olur. Hem, bütün insanları ihyâ edip haşretmek, bir nefsin ihyâsı gibi kolaydır.

Mesele-i haşrin başından buraya kadar olan temsil sûretlerine ve hakikatlerine dair olan beyanâtımız, Kur'ân-ı Hakîm'in feyzindendir. Nefsi teslime, kalbi kabule ihzârdan ibarettir. Asıl söz ise Kur'ân'ındır. Zîrâ söz O'dur ve söz O'nundur. Dinleyelim:

فَلِلّٰهِ الْحُجَّةُ الْبَالِغَةُ[1]

فَانْظُرْ إِلٰى اٰثَارِ رَحْمَتِ اللهِ كَيْفَ يُحْيِ الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا ۚ إِنَّ
ذٰلِكَ لَمُحْيِ الْمَوْتٰى ۖ وَهُوَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ[2]

قَالَ مَنْ يُحْيِ الْعِظَامَ وَهِيَ رَمِيمٌ ۞ قُلْ يُحْيِيهَا الَّذِي
أَنْشَأَهَا أَوَّلَ مَرَّةٍ ۖ وَهُوَ بِكُلِّ خَلْقٍ عَلِيمٌ[3]

---

1 "(De ki:) En kesin ve mükemmel delil, Allah'ındır." (En'âm sûresi, 6/149)

2 "İşte bak, Allah'ın rahmetinin eserlerine, ölmüş toprağa nasıl hayat veriyor! İşte bunları yapan kim ise, ölüleri de O diriltecektir. O, her şeye hakkıyla kadîrdir." (Rûm sûresi, 30/50)

3 "(Nasıl yaratıldığını unutarak, bir de misâl fırlattı Bize;) 'Çürümüş vaziyetteki o kemikleri kim diriltecek!' diye. De ki: Onları ilk defa inşâ eden diriltir, hem O her halkı bilir." (Yâsîn sûresi, 36/78-79)

يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمْ ۚ إِنَّ زَلْزَلَةَ السَّاعَةِ شَيْءٌ عَظِيمٌ ۞ يَوْمَ تَرَوْنَهَا تَذْهَلُ كُلُّ مُرْضِعَةٍ عَمَّا أَرْضَعَتْ وَتَضَعُ كُلُّ ذَاتِ حَمْلٍ حَمْلَهَا وَتَرَى النَّاسَ سُكَارَىٰ وَمَا هُمْ بِسُكَارَىٰ وَلَٰكِنَّ عَذَابَ اللَّهِ شَدِيدٌ[1]

اَللَّهُ لَا إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ ۜ لَيَجْمَعَنَّكُمْ إِلَىٰ يَوْمِ الْقِيَامَةِ لَا رَيْبَ فِيهِ ۗ وَمَنْ أَصْدَقُ مِنَ اللَّهِ حَدِيثًا[2]

إِنَّ الْأَبْرَارَ لَفِي نَعِيمٍ ۞ وَإِنَّ الْفُجَّارَ لَفِي جَحِيمٍ[3]

إِذَا زُلْزِلَتِ الْأَرْضُ زِلْزَالَهَا ۞ وَأَخْرَجَتِ الْأَرْضُ أَثْقَالَهَا ۞ وَقَالَ الْإِنْسَانُ مَا لَهَا ۞ يَوْمَئِذٍ تُحَدِّثُ أَخْبَارَهَا ۞ بِأَنَّ رَبَّكَ أَوْحَىٰ لَهَا ۞ يَوْمَئِذٍ يَصْدُرُ النَّاسُ أَشْتَاتًا ۬ لِيُرَوْا أَعْمَالَهُمْ ۞ فَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ خَيْرًا يَرَهُ ۞ وَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ شَرًّا يَرَهُ[4]

اَلْقَارِعَةُ ۞ مَا الْقَارِعَةُ ۞ وَمَا أَدْرَاكَ مَا الْقَارِعَةُ ۞ يَوْمَ يَكُونُ النَّاسُ كَالْفَرَاشِ الْمَبْثُوثِ ۞ وَتَكُونُ الْجِبَالُ كَالْعِهْنِ الْمَنْفُوشِ ۞ فَأَمَّا مَنْ ثَقُلَتْ مَوَازِينُهُ ۞ فَهُوَ فِي عِيشَةٍ رَاضِيَةٍ ۞ وَأَمَّا مَنْ خَفَّتْ مَوَازِينُهُ ۞ فَأُمُّهُ هَاوِيَةٌ ۞ وَمَا أَدْرَاكَ مَاهِيَهْ ۞ نَارٌ حَامِيَةٌ[5]

وَلِلَّهِ غَيْبُ السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضِ ۚ وَمَا أَمْرُ السَّاعَةِ إِلَّا كَلَمْحِ الْبَصَرِ أَوْ هُوَ أَقْرَبُ ۚ إِنَّ اللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ[6]

---

1 "Ey İnsanlar! Rabbinize karşı gelmekten sakının. Gerçekten kıyâmet saatinin depremi müthiş bir olaydır. Onu göreceğiniz gün... Çocuğunu emziren anne, dehşetten çocuğunu unutup terk eder. Hamile olan her kadın ceza günü düşürür. İnsanları sarhoş olmuş görürsün, hâlbuki gerçekte onlar sarhoş değildirler. Fakat Allah'ın azabı pek çetindir." (Hac sûresi, 22/1-2)

2 "Allah, o hak mâbuddur ki Kendisinden başka hiçbir tanrı yoktur. Kıyamet günü hepinizi bir araya toplayacaktır. Bunda hiç şüphe yoktur. Allah'tan daha doğru sözlü kim olabilir?" (Nisâ sûresi, 4/87)

3 "Kâmil iyilik ve fazilet ehli, hiç şüphesiz nimetler içinde, içinde nimetlerin kaynadığı cennettedir. Günaha dadanmış hayasızlar ise Kızgın Alevli Ateş'te." (İnfitâr sûresi, 82/13-14)

4 "Yer o müthiş depremiyle sarsıldığı zaman.. ve yer bağrındaki ağırlıkları çıkardığı zaman.. insan şaşkın şaşkın: "Ne oluyor buna!" dediği zaman.. İşte o gün yer, üstünde olan biten her şeyi anlatır: Çünkü Rabbin ona bunları vahyeder. İşte o gün bölükler hâlinde insanlar, kabirlerinden çıkıp Yüce Divana dururlar, ta ki yaptıklarının karşılığını görüp alırlar. Zerre ağırlığınca hayır yapan onu bulur, zerre ağırlığınca şer yapan da onu bulur." (Zilzâl sûresi, 99/1-8)

5 "Kâria.. Nedir o kâria? Kâriayı, o kapıları döven ve dehşetiyle kalblere çarpan o kıyâmet felâketini sen nereden bileceksin ki! O gün insanlar uçuşan kelebekler gibi şuraya buraya fırlatılırlar.. dağlar atılmış rengârenk yünlere dönerler. Artık kimin tartıları ağır basarsa, memnun kalacağı bir hayata girer. Kimin tartıları da hafif gelirse onun barınağı da Hâviye olur. Onun ne olduğunu bilir misin? Hâviye kızgın mı kızgın bir ateştir!" (Kâria sûresi, 101/1-11)

6 "Bütün göklerin ve yerin gaybını bilmek de Allah'a mahsus! Kıyâmetin oluş işi ise, başka değil, ancak göz açıp kapama yahut daha da kısa bir anda olup biter. Şüphe yok ki Allah her şeye kadîr!" (Nahl sûresi, 16/77)

Daha bunlar gibi âyât-ı beyyinât-ı Kur'âniye'yi dinleyip, "*Âmenna ve saddaknâ*"[1] diyelim.

اٰمَنْتُ بِاللهِ وَمَلَائِكَتِهٖ وَكُتُبِهٖ وَرُسُلِهٖ وَالْيَوْمِ الْاٰخِرِ وَبِالْقَدَرِ خَيْرِهٖ وَشَرِّهٖ مِنَ اللهِ تَعَالٰى، وَالْبَعْثُ بَعْدَ الْمَوْتِ حَقٌّ وَأَنَّ الْجَنَّةَ حَقٌّ وَالنَّارَ حَقٌّ وَأَنَّ الشَّفَاعَةَ حَقٌّ وَأَنَّ مُنْكَرًا وَنَكِيرًا حَقٌّ، وَأَنَّ اللهَ يَبْعَثُ مَنْ فِي الْقُبُورِ، أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلٰهَ إِلَّا اللهُ وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللهِ[2]

اَللّٰهُمَّ صَلِّ عَلٰى أَلْطَفِ وَأَشْرَفِ وَأَكْمَلِ وَأَجْمَلِ ثَمَرَاتِ طُوبَاءِ رَحْمَتِكَ الَّذِي أَرْسَلْتَهُ رَحْمَةً لِلْعَالَمِينَ وَوَسِيلَةً لِوُصُولِنَا إِلٰى أَزْيَنِ وَأَحْسَنِ وَأَجْلٰى وَأَعْلٰى ثَمَرَاتِ تِلْكَ الطُّوبَاءِ الْمُتَدَلِّيَةِ عَلٰى دَارِ الْاٰخِرَةِ أَيِ الْجَنَّةِ. اَللّٰهُمَّ أَجِرْنَا وَأَجِرْ وَالِدَيْنَا مِنَ النَّارِ، وَأَدْخِلْنَا وَأَدْخِلْ وَالِدَيْنَا الْجَنَّةَ مَعَ الْأَبْرَارِ بِجَاهِ نَبِيِّكَ الْمُخْتَارِ اٰمِينَ.[3]

Ey şu risaleyi insaf ile mütâlaa eden kardeş! Deme: "Niçin bu 'Onuncu Söz'ü birden tamamıyla anlayamıyorum?" ve tamam anlamadığın için sıkılma. Çünkü; İbni Sînâ gibi bir dâhî-yi hikmet:

اَلْحَشْرُ لَيْسَ عَلٰى مَقَايِيسِ عَقْلِيَّةٍ[4] demiş, "Îmân ederiz. Fakat akıl bu yolda gidemez." diye hükmetmiştir.

Hem, bütün ulemâ-yı İslâm: "Haşir, bir mesele-i nakliyedir. Delili, nakildir. Akıl ile ona gidilmez." diye müttefikan hükmettikleri hâlde, elbette o kadar derin ve mânen pek yüksek bir yol, birdenbire bir cadde-i umumiye-i aklîye hükmüne geçemez. Kur'ân-ı Hakîm'in feyziyle ve Hâlık-ı Rahîm'in rahmetiyle, şu taklidi kırılmış ve teslimi bozulmuş asırda, o derin ve yüksek yolu

---

1 "İnandık ve tasdik ettik."

2 Allah'a, meleklerine, kitaplarına, peygamberlerine, âhiret gününe, kadere, hayır ve şerrin Allah Teâlâdan geldiğine, ölümden sonra dirilişin hak olduğuna, cennetin hak olduğuna, cehennem ateşinin hak olduğuna, şefaatin hak olduğuna, Münker ve Nekir'in hak olduğuna, Allah'ın kabirlerdeki ölüleri tekrar dirilteceğine iman ettim. Allah'tan başka ibadete lâyık hiçbir ilâh bulunmadığına ve Muhammed'in Allah Resûlü olduğuna şehâdet ederim. (Ebû Hanîfe, *el-Fıkhu'l-ekber* s.27-29. Bunları îmân esaslarından sayan hadisler için bkz.: Buhârî, *îmân* 50; *tefsîr (31)* 2; Müslim, *îmân* 1, 8, 9)

3 Allahım! Rahmetinin ağacı Tûbâ'nın en latîf, en şerif, en mükemmel ve en güzel meyvesi olan zâta salât ve selâm et. Ki Sen onu hem âlemlere rahmet olarak, hem de dâr-ı âhireti yâni cenneti gösteren şu Tûbâ'nın en süslü, en güzel, en parlak ve en âli semerelerine vesile-i vusûlümüz olarak gönderdin. Allahım, bizi ve anne ve babamızı ateşten koru. Bizi ve anne ve babamızı, ebrâr ile beraber, seçkin Peygamberinin hürmetine cennete dahil et, âmîn...

4 Bkz.: el-Gazâlî, *el-İktisâd fi'l-i'tikad* s.210-213; İbni Haldun, *Mukaddime* 2/1254.

şu derece ihsan ettiğinden bin şükür etmeliyiz. Çünkü; îmânımızın kurtulmasına kâfi gelir. Fehmettiğimiz miktarına memnun olup tekrar mütâlaa ile izdiyâdına çalışmalıyız.

Haşre, akıl ile gidilmemesinin bir sırrı şudur ki: Haşr-i âzam, ism-i âzam'ın tecellisiyle olduğundan, Cenâb-ı Hakk'ın ism-i âzam'ının ve her ismin âzamî mertebesindeki tecellisiyle zâhir olan ef'âl-i azîmeyi görmek ve göstermekle haşr-i âzam bahar gibi kolay isbat ve kat'î iz'an ve tahkikî îmân edilir.

Şu "Onuncu Söz"de feyz-i Kur'ân ile öyle görülüyor ve gösteriliyor. Yoksa akıl, dar ve küçük düstûrlarıyla kendi başına kalsa âciz kalır, taklide mecbur olur...

Onuncu Söz'ün Mühim Bir Zeyli ve Lâhikasının Birinci Parçası[1]

بِسْـــمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

فَسُبْحَانَ اللهِ حِينَ تُمْسُونَ وَحِينَ تُصْبِحُونَ ۞ وَلَهُ الْحَمْدُ فِي السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضِ وَعَشِيًّا وَحِينَ تُظْهِرُونَ ۞ يُخْرِجُ الْحَيَّ مِنَ الْمَيِّتِ وَيُخْرِجُ الْمَيِّتَ مِنَ الْحَيِّ وَيُحْيِي الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا ۚ وَكَذٰلِكَ تُخْرَجُونَ ۞ وَمِنْ اٰيَاتِهٖ أَنْ خَلَقَكُمْ مِنْ تُرَابٍ ثُمَّ إِذَآ أَنْتُمْ بَشَرٌ تَنْتَشِرُونَ ۞ وَمِنْ اٰيَاتِهٖ أَنْ خَلَقَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا لِتَسْكُنُوٓا إِلَيْهَا وَجَعَلَ بَيْنَكُمْ مَوَدَّةً وَرَحْمَةً ۚ إِنَّ فِي ذٰلِكَ لَاٰيَاتٍ لِقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ ۞ وَمِنْ اٰيَاتِهٖ خَلْقُ السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاخْتِلَافُ أَلْسِنَتِكُمْ وَأَلْوَانِكُمْ ۚ إِنَّ فِي ذٰلِكَ لَاٰيَاتٍ لِلْعَالِمِينَ ۞ وَمِنْ اٰيَاتِهٖ مَنَامُكُمْ بِاللَّيْلِ وَالنَّهَارِ وَابْتِغَآؤُكُمْ مِنْ فَضْلِهٖ ۚ إِنَّ فِي ذٰلِكَ لَاٰيَاتٍ لِقَوْمٍ يَسْمَعُونَ ۞ وَمِنْ اٰيَاتِهٖ يُرِيكُمُ الْبَرْقَ خَوْفًا وَطَمَعًا وَيُنَزِّلُ مِنَ السَّمَآءِ مَآءً فَيُحْيِي بِهِ الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا ۚ إِنَّ فِي ذٰلِكَ لَاٰيَاتٍ لِقَوْمٍ يَعْقِلُونَ ۞ وَمِنْ اٰيَاتِهٖ أَنْ تَقُومَ السَّمَآءُ وَالْأَرْضُ بِأَمْرِهٖ ۚ ثُمَّ إِذَا دَعَاكُمْ دَعْوَةً مِنَ الْأَرْضِ إِذَآ أَنْتُمْ تَخْرُجُونَ ۞ وَلَهُ مَنْ فِي السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضِ كُلٌّ لَهُ قَانِتُونَ ۞ وَهُوَ الَّذِي يَبْدَؤُا الْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيدُهُ وَهُوَ أَهْوَنُ عَلَيْهِ ۚ وَلَهُ الْمَثَلُ الْأَعْلٰى فِي السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضِ ۚ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ[2]

---

1 Bu kısım, aynı zamanda Dokuzuncu Şua olup, Şualar'da yer almaktadır.

2 "Haydi siz akşama girerken, sabaha çıkarken Allah'ı takdis ve tenzih edin, namaz kılın. Göklerde ve yerde hamd, güzel övgü O'na mahsustur. İkindi vaktinde de, öğleye girerken de O'nu takdis ve tenzih edin, namaz kılın. O, ölüden diriyi çıkarır, diriden ölüyü çıkarır ve ölmüş toprağa hayat verir. İşte siz de öldükten sonra böylece diriltileceksiniz. O'nun varlığının ve kudretinin delillerinden biri; sizi topraktan yaratmış olmasıdır. Sonra dünyaya yayılmış beşeriyet hâline geldiniz. O'nun varlığının ve kudretinin delillerinden biri de; kendilerine ısınmanız için, size içinizden eşler yaratması, birbirinize karşı sevgi ve şefkat var etmesidir. Elbette bunda, düşünen kimseler için ibretler vardır. O'nun varlığının ve kudretinin delillerinden biri de; gökleri ve yeri yaratması, lisanlarınızın ve renklerinizin farklı olmasıdır. Elbette bunda bilen ve anlayan kimseler için ibretler vardır. O'nun varlığının ve kudretinin delillerinden biri de: Geceleyin veya gündüzün uyumanız ve O'nun geniş lütfundan geçim vesilelerini aramanızdır. Elbette bunda işiten kimseler için ibretler vardır. O'nun delillerinden biri de; gâh korku, gâh ümit vermek

İmanın bir kutbunu gösteren bu semâvî âyât-ı kübrânın ve haşri isbat eden şu kudsî berâhin-i uzmânın bir nükte-i ekberi ve bir hüccet-i âzamı, bu "Dokuzuncu Şuâ"da beyan edilecek. Latîf bir inâyet-i rabbâniyedir ki; bundan otuz sene evvel Eski Said, yazdığı tefsir mukaddimesi "Muhakemat" nâmındaki eserin âhirinde: "İkinci Maksat: Kur'ân'da haşre işaret eden iki âyet tefsir ve beyan edilecek. نَحْوُ بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ[1] ..." deyip durmuş, daha yazamamış.

Hâlık-ı Rahîm'ime delâil ve emârât-ı haşriye adedince şükür ve hamd olsun ki, otuz sene sonra tevfik ihsan eyledi. Evet, bundan dokuz-on sene evvel o iki âyetten birinci âyet olan

فَانْظُرْ إِلٰى اٰثَارِ رَحْمَتِ اللهِ كَيْفَ يُحْيِ الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا ۚ إِنَّ
ذٰلِكَ لَمُحْيِ الْمَوْتٰى ۖ وَهُوَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ[2]

ferman-ı ilâhînin iki parlak ve çok kuvvetli hüccetleri ve tefsirleri bulunan Onuncu Söz ile Yirmi Dokuzuncu Söz'ü in'am etti, münkirleri susturdu. Hem iman-ı haşrînin hücum edilmez o iki metin kalesinden, dokuz ve on sene sonra ikinci âyet olan başta mezkûr âyât-ı ekberin tefsirini bu risale ile ikram etti. İşte bu Dokuzuncu Şuâ, mezkûr âyâtıyla işaret edilen dokuz âlî makam ve bir ehemmiyetli mukaddimeden ibarettir.

Mukaddime

Haşir akîdesinin, pek çok ruhî faydalarından ve hayatî neticelerinden birtek netice-i câmiayı ihtisar ile beyan ve hayat-ı insaniyeye hususan hayat-ı içtimaiyesine ne derece lüzumlu ve zarurî olduğunu izhar ve bu

için size şimşeği göstermesi, gökten bir su indirip ölmüş toprağa onun sayesinde hayat vermesidir. Elbette bunda aklını çalıştıran kimseler için ibretler vardır. O'nun varlığının ve kudretinin delillerinden biri de; göğün ve yerin, Kendisinin buyruğu ile kaim olmaları, belirlenen yerde sapasağlam işlerinin başında bulunmalarıdır. Sonra sizi yattığınız yerden bir çağırdı mı, birden kabirlerinizden çıkıverirsiniz! Göklerde ve yerde kim varsa O'nundur. Onların hepsi, isteyerek veya istemeyerek O'na divan durmaktadır. Mahlûkları ilkin yoktan yaratan, ölümden sonra da dirilten O'dur. Bu diriltme O'na göre pek kolaydır. Göklerde ve yerde en yüce sıfatlar O'nundur. O Aziz ve Hakîmdir: Mutlak gâliptir, tam hüküm ve hikmet sahibidir." (Rûm sûresi, 30/17-27)

1 Öyle ise: Rahman ve Rahîm Allah'ın adıyla.

2 "İşte bak, Allah'ın rahmetinin eserlerine, ölmüş toprağa nasıl hayat veriyor! İşte bunları yapan kim ise, ölüleri de O diriltecektir. O, her şeye hakkıyla kadîrdir." (Rûm sûresi, 30/50)

iman-ı haşrî akîdesinin pek çok hüccetlerinden birtek hüccet-i külliyeyi icmâl ile göstermek ve o akîde-i haşriye, ne derece bedihî ve şüphesiz bulunduğunu ifade etmekten ibaret olarak "İki Nokta"dır.

Birinci Nokta

Âhiret akîdesi, hayat-ı içtimaiye ve şahsiye-i insaniyenin üssü'l-esası ve saadetinin ve kemâlâtının esâsâtı olduğuna yüzer delillerinden bir mikyas olarak yalnız dört tanesine işaret edeceğiz.

Birincisi: Nev-i beşerin hemen yarısını teşkil eden çocuklar, yalnız cennet fikriyle –onlara dehşetli ve ağlatıcı görünen– ölümlere ve vefatlara karşı dayanabilirler.. ve gayet zayıf ve nazik vücutlarında bir kuvve-i mâneviye bulabilirler.. ve her şeyden çabuk ağlayan gayet mukâvemetsiz mizac-ı ruhlarında o cennet ile bir ümit bulup mesrurane yaşayabilirler. Meselâ cennet fikriyle der: "Benim küçük kardeşim veya arkadaşım öldü, cennetin bir kuşu oldu. Cennette gezer, bizden daha güzel yaşar." Yoksa her vakit etrafında kendi gibi çocukların ve büyüklerin ölümleri, o zayıf bîçârelerin endişeli nazarlarına çarpması, mukâvemetlerini ve kuvve-i mâneviyelerini zîr u zeber ederek gözleriyle beraber ruh, kalb, akıl gibi bütün letâifini dahi öyle ağlattıracak, ya mahvolup veya divane bir bedbaht hayvan olacaktı.

İkinci Delil: Nev-i insanın nısfı olan ihtiyarlar, yalnız hayat-ı uhreviye ile yakınlarında bulunan kabre karşı tahammül edebilirler.. ve çok alâkadar oldukları hayatlarının yakında sönmesine ve güzel dünyalarının kapanmasına mukabil bir teselli bulabilirler.. ve çocuk hükmüne geçen seriü't-teessür ruhlarında ve mîzaçlarında mevt ve zevalden çıkan elîm ve dehşetli me'yusiyete karşı, ancak hayat-ı bâkiye ümidiyle mukabele edebilirler. Yoksa o şefkate lâyık muhterem ler ve sükûnete ve istirahat-i kalbiyeye çok muhtaç o endişeli babalar ve analar, öyle bir vâveylâ-yı ruhî ve bir dağdağa-yı kalbî hissedeceklerdi ki; bu dünya, onlara zulmetli bir zindan ve hayat dahi kasavetli bir azap olurdu.

Üçüncü Delil: İnsanların hayat-ı içtimaiyesinin en kuvvetli medarı olan gençler, delikanlılar, şiddet-i galeyanda olan hissiyatlarını ve ifratkâr bulunan nefis ve hevâlarını tecavüzattan ve zulümlerden ve tahribattan durduran ve hayat-ı içtimaiyenin hüsn-ü cereyanını temin eden, yalnız cehennem fikridir. Yoksa cehennem endişesi olmazsa, "el-Hükmü li'l-gâlib"[1] kaidesiyle o sarhoş delikan-

[1] "Hüküm, çoğunluğa göre verilir." (es-Serahsî, *el-Mebsût* 5/140; el-Cessâs, *Ahkâmü'l-Kur'ân* 5/208; el-Kâsânî, *Bedâiu's-sanâi'* 1/303).

lılar, hevesâtları peşinde bîçâre zayıflara, âcizlere, dünyayı cehenneme çevireceklerdi.. ve yüksek insaniyeti, gayet süflî bir hayvaniyete döndüreceklerdi.

Dördüncü Delil: Nev-i beşerin hayat-ı dünyeviyesinde en cemiyetli merkez ve en esaslı zemberek ve dünyevî saadet için bir cennet, bir melce, bir tahassüngâh ise aile hayatıdır. Ve herkesin hânesi, küçük bir dünyasıdır. Ve o hâne ve aile hayatının hayatı ve saadeti ise; samimî ve ciddî ve vefadârâne hürmet ve hakikî ve şefkatli ve fedakârâne merhamet ile olabilir. Ve bu hakikî hürmet ve samimî merhamet ise ebedî bir arkadaşlık ve dâimî bir refâkat ve sermedî bir beraberlik ve hadsiz bir zamanda ve hudutsuz bir hayatta birbiriyle pederâne, ferzendâne, kardeşâne, arkadaşâne münasebetlerin bulunmak fikriyle ve akîdesiyle olabilir.

Meselâ der: "Bu haremim; ebedî bir âlemde, ebedî bir hayatta, dâimî bir refika-yı hayatımdır.[1] Şimdilik ihtiyar ve çirkin olmuş ise de zararı yok. Çünkü ebedî bir güzelliği var, gelecek. Ve böyle dâimî arkadaşlığın hatırı için her bir fedakârlığı ve merhameti yaparım." diyerek o ihtiyâre karısına, güzel bir huri gibi muhabbetle, şefkatle, merhametle mukabele edebilir. Yoksa kısacık bir-iki saat sûrî bir refâkatten sonra ebedî bir firak ve mufârakate uğrayan arkadaşlık; elbette gayet sûrî ve muvakkat ve esassız, hayvan gibi bir rikkat-i cinsiye manasında ve bir mecazî merhamet ve sun'î bir hürmet verebilir ve hayvanâtta olduğu gibi; başka menfaatler vesâir galip hisler, o hürmet ve merhameti mağlup edip o dünya cennetini, cehenneme çevirir.

İşte iman-ı haşrînin yüzer neticesinden birisi, hayat-ı içtimaiye-i insaniyeye taalluk eder. Ve bu tek neticenin de yüzer cihetinden ve faydalarından mezkûr dört delile sâirleri kıyas edilse anlaşılır ki; *hakikat-i haşriyenin tahakkuku ve vukuu, insaniyetin ulvî hakikati ve küllî hâceti derecesinde kat'îdir.* Belki insanın midesindeki ihtiyacın vücudu, taamların vücuduna delâlet ve şehâdetinden daha zâhirdir ve daha ziyade tahakkukunu bildirir. Ve eğer bu hakikat-i haşriyenin neticeleri insaniyetten çıksa; o çok ehemmiyetli ve yüksek ve hayattar olan insaniyet mahiyeti, murdar ve mikrop yuvası bir lâşe hükmüne sukut edeceğini isbat eder. Beşerin idare ve ahlâk ve içtimaiyatı ile çok alâkadar olan içtimaiyyûn ve siyasiyyûn ve ahlâkiyyûnun kulakları çınlasın! Gelsinler, bu boşluğu ne ile doldurabilirler ve bu derin yaraları ne ile tedavi edebilirler?..

---

[1] Dünyada evli olan kimselerin, bu beraberliklerini cennette de devam ettireceklerine dâir bkz.: Buhârî, *fezâilü ashâb* 30; Tirmizî, *menâkıb* 62; Ma'mer İbni Râşid, *el-Câmi'* 11/302.

İkinci Nokta

Hakikat-i haşriyenin hadsiz burhanlarından sâir erkân-ı imaniyeden gelen şehâdetlerin hülâsasından çıkan bir burhanı, gayet muhtasar bir surette beyan eder, şöyle ki:

✓ Hazreti Muhammed *(aleyhissalâtü vesselâm)*'ın risaletine delâlet eden bütün mucizeleri ve bütün delâil-i nübüvveti ve hakkaniyetinin bütün burhanları, *birden* hakikat-i haşriyenin tahakkukuna şehâdet ederek isbat ederler. Çünkü bu zâtın bütün hayatında bütün dâvâları, vahdâniyetten sonra haşirde temerküz ediyor.

✓ Hem umum peygamberleri tasdik eden ve ettiren bütün mucizeleri ve hüccetleri, aynı hakikate şehâdet eder.

✓ Hem وَبِرُسُلِهِ[1] kelimesinden gelen şehâdeti bedâhet derecesine çıkaran وَكُتُبِهِ[2] şehâdeti de aynı hakikate şehâdet eder, şöyle ki:

Başta Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan'ın hakkaniyetini isbat eden bütün mucizeleri, hüccetleri ve hakikatleri, *birden* hakikat-i haşriyenin tahakkukuna ve vukuuna şehâdet edip isbat ederler. Çünkü Kur'ân'ın hemen üçten birisi haşirdir ve ekser kısa sûrelerinin başlarında gayet kuvvetli âyât-ı haşriyedir. Sarîhen ve işareten binler âyâtıyla aynı hakikati haber verir, isbat eder, gösterir. Meselâ:

إِذَا الشَّمْسُ كُوِّرَتْ[3] ، يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمْ ۚ إِنَّ زَلْزَلَةَ السَّاعَةِ شَيْءٌ عَظِيمٌ[4]

إِذَا زُلْزِلَتِ الْأَرْضُ زِلْزَالَهَا[5] ، إِذَا السَّمَاءُ انْفَطَرَتْ[6] ، إِذَا السَّمَاءُ انْشَقَّتْ[7]

عَمَّ يَتَسَاءَلُونَ[8] ، هَلْ أَتَيكَ حَدِيثُ الْغَاشِيَةِ[9]

---

1 Allah'ın peygamberlerine (iman ederim).

2 Allah'ın kitaplarına (iman ederim).

3 "Güneş dürülüp ışığı söndüğü zaman." (Tekvir sûresi, 81/1)

4 "Ey İnsanlar! Rabbinize karşı gelmekten sakının. Gerçekten kıyâmet saatinin depremi müthiş bir olaydır." (Hac sûresi, 22/1)

5 "Yer o müthiş depremiyle sarsıldığı zaman..." (Zilzâl sûresi, 99/1)

6 "Gök yarıldığı zaman." (İnfitâr sûresi, 82/1)

7 "Gök yarıldığı zaman..." (İnşikak sûresi, 84/1)

8 "Onlar birbirine neyi sorup duruyorlar?" (Nebe sûresi, 78/1)

9 "Gâşiyenin (dehşeti her tarafı saracak olan o felâketin) mâhiyeti hakkında elbet sen de bilgi sahibi oldun." (Gâşiye sûresi, 88/1)

gibi, otuz-kırk sûrelerin başlarında bütün kat'iyetle hakikat-i haşriyeyi kâinatın en ehemmiyetli ve vâcib bir hakikati olduğunu göstermekle beraber, sâir âyetlerinde dahi o hakikatin çeşit çeşit delillerini beyan edip ikna eder.

Acaba birtek âyetin birtek işareti, gözümüz önünde ulûm-u İslâmiye'de müteaddit ilmî ve kevnî hakikatleri meyve veren bir kitabın binler böyle şehâdetleri ve dâvâları ile güneş gibi zuhur eden iman-ı haşrî, hakikatsiz olması güneşin inkârı belki kâinatın ademi gibi hiçbir cihet-i imkânı var mı? Ve yüz derece muhâl ve bâtıl olmaz mı?..

Acaba bir sultanın birtek işareti yalan olmamak için bazen bir ordu hareket edip çarpıştığı hâlde, o pek ciddî ve izzetli sultanın binler sözleri ve vaadleri ve tehditlerini yalan çıkarmak hiçbir cihette kabil midir? Ve hakikatsiz olmak mümkün müdür?..

Acaba on üç asırda fâsılasız olarak hadsiz ruhlara, akıllara, kalblere, nefislere hak ve hakikat dairesinde hükmeden, terbiye eden, idare eden bu mânevî Sultan-ı Zîşan'ın birtek işareti böyle bir hakikati isbat etmeye kâfi iken, binler tasrihat ile bu hakikat-i haşriyeyi gösterip isbat ettikten sonra, o hakikati tanımayan bir echel ahmak için cehennem azabı lâzım gelmez mi? Ve ayn-ı adalet olmaz mı?..

✓ Hem birer zamana ve birer devre hükmeden bütün semâvî suhuflar ve mukaddes kitaplar dahi, bütün istikbale ve umum zamanlara hükümran olan Kur'ân'ın tafsilatla, izahatla, tekrar ile beyan ve isbat ettiği hakikat-i haşriyeyi, asırlarına ve zamanlarına göre o hakikati kat'î kabul ile beraber, tafsilatsız ve perdeli ve muhtasar bir surette beyan, fakat kuvvetli bir tarzda iddia ve isbatları, Kur'ân'ın dâvâsını binler imza ile tasdik ederler.

Bu bahsin münasebetiyle Risale-i Münâcât'ın âhirinde [1] اَلْإِيمَانُ بِالْيَوْمِ الْآخِرِ rüknüne sâir rükünlerin hususan "rusül" ve "kütüb"ün şehâdeti, münâcât suretinde zikredilen pek kuvvetli ve hülâsalı ve bütün evhamları izale eden bir hüccet-i haşriye aynen buraya giriyor. Şöyle ki, Münâcât'ta demiş:

Ey Rabb-i Rahîm'im!

Resûl-i Ekrem'inin tâlimiyle ve Kur'ân-ı Hakîm'in dersiyle anladım ki: Başta Kur'ân ve Resûl-i Ekrem'in olarak bütün mukaddes kitaplar ve peygamberler, bu dünyada ve her tarafta numûneleri görülen celâlli ve ce-

[1] Âhiret gününe imân.

mâlli isimlerinin tecellileri daha parlak bir surette ebedü'l-âbâdda devam edeceğine.. ve bu fâni âlemde rahîmâne cilveleri, numûneleri müşâhede edilen ihsânâtının daha şâşaalı bir tarzda dâr-ı saadette istimrarına ve bekâsına.. ve bu kısa hayat-ı dünyeviyede onları zevk ile gören ve muhabbet ile refâkat eden müştâkların, ebedde dahi refâkatlerine ve beraber bulunmalarına icmâ ve ittifak ile şehâdet ve delâlet ve işaret ederler.

Hem yüzer mucizât-ı bâhirelerine ve âyât-ı kâtıalarına istinaden, başta Resûl-i Ekrem ve Kur'ân-ı Hakîm'in olarak bütün nuranî ruhların sahipleri olan peygamberler ve bütün münevver kalblerin kutubları olan veliler ve bütün keskin ve nurlu akılların mâdenleri olan sıddîkînler, bütün suhuf-u semâviyede ve kütüb-ü mukaddesede senin çok tekrar ile ettiğin binler vaadlerine ve tehditlerine istinaden, hem senin kudret ve rahmet ve inâyet ve hikmet ve celâl ve cemâl gibi âhireti iktiza eden kudsî sıfatlarına ve şe'nlerine.. ve senin izzet-i celâline ve saltanat-ı rubûbiyetine itimaden, hem âhiretin izlerini ve tereşşuhâtını bildiren hadsiz keşfiyatlarına ve müşâhedelerine ve ilmelyakîn ve aynelyakîn derecesinde bulunan itikatlarına ve imanlarına binâen saadet-i ebediyeyi insanlara müjdeliyorlar. Ehl-i dalâlet için cehennem ve ehl-i hidayet için cennet bulunduğunu haber verip ilân ediyorlar, kuvvetli iman edip şehâdet ediyorlar.

Ey Kadîr-i Hakîm! Ey Rahmân-ı Rahîm! Ey Sadıku'l-va'di'l-Kerîm! Ey izzet ve azamet ve celâl sahibi Kahhâr-ı Zülcelâl!

Bu kadar sadık dostlarını ve bu kadar vaadlerini ve bu kadar sıfât ve şuûnâtını yalancı çıkarmak, tekzip etmek.. ve saltanat-ı rubûbiyetinin kat'î mukteziyâtını tekzip edip yapmamak.. ve senin sevdiğin ve onlar dahi seni tasdik ve itaat etmekle kendilerini sana sevdiren hadsiz makbul ibadının âhirete bakan hadsiz dualarını ve dâvâlarını reddetmek, dinlememek.. ve küfür ve isyan ile ve seni vaadinde tekzip etmekle, senin azamet-i kibriyâna dokunan ve izzet-i celâline dokunduran ve ulûhiyetinin haysiyetine ilişen ve şefkat-i rubûbiyetini müteessir eden ehl-i dalâleti ve ehl-i küfrü haşrin inkârında, onları tasdik etmekten yüz binler derece mukaddessin ve hadsiz derece münezzeh ve âlîsin. Böyle nihâyetsiz bir zulümden ve nihâyetsiz bir çirkinlikten, senin o nihâyetsiz adaletini ve nihâyetsiz cemâlini ve hadsiz rahmetini, hadsiz derece takdis ediyoruz. Ve bütün kuvvetimizle iman ederiz ki: O yüz binler sadık elçilerin ve o hadsiz doğru dellâl-ı saltanatın olan enbiyâ, asfiya, evliyaların; hakkalyakîn, aynelyakîn, ilmelyakîn suretinde senin uhrevî rahmet hazinelerine, âlem-i bekâdaki ihsânâtının definelerine ve dâr-ı saadette tamamıyla zu-

hur eden güzel isimlerinin harika güzel cilvelerine şehâdetleri hak ve hakikattir.. ve işaretleri doğru ve mutâbıktır.. ve beşaretleri sâdık ve vâkidir. Ve onlar bütün hakikatlerin mercii ve güneşi ve hâmisi olan "Hak" isminin en büyük bir şuâı, bu hakikat-i ekber-i haşriye olduğunu iman ederek senin emrin ile senin ibadına hak dairesinde ders veriyorlar ve ayn-ı hakikat olarak tâlim ediyorlar.

Yâ Rab! *Bunların ders ve tâlimlerinin hakkı ve hürmeti için, bize ve Risale-i Nur talebelerine iman-ı ekmel ve hüsn-ü hâtime ver ve bizleri onların şefaatlerine mazhar eyle, âmîn...*

.....

✓ Hem nasıl ki Kur'ân'ın belki bütün semâvî kitapların hakkaniyetini isbat eden umum deliller ve hüccetler ve Habibullah'ın belki bütün enbiyânın nübüvvetlerini isbat eden umum mucizeler ve burhanlar, –dolayısıyla– en büyük müddeâları olan âhiretin tahakkukuna delâlet ederler. Aynen öyle de Vâcibü'l-vücûd'un vücuduna ve vahdetine şehâdet eden ekser deliller ve hüccetler, –dolayısıyla– rubûbiyetin ve ulûhiyetin en büyük medarı ve mazharı olan dâr-ı saadetin ve âlem-i bekânın vücuduna, açılmasına şehâdet ederler. Çünkü gelecek makamatta beyan ve isbat edileceği gibi Zât-ı Vâcibü'l-vücûd'un hem mevcudiyeti, hem umum sıfatları, hem ekser isimleri, hem rubûbiyet, ulûhiyet, rahmet, inâyet, hikmet, adalet gibi vasıfları, şe'nleri lüzum derecesinde âhireti iktiza ve vücûb derecesinde bâki bir âlemi istilzam ve zaruret derecesinde mükâfat ve mücâzât için haşri ve neşri isterler.

✓ *Evet, madem* ezelî ve ebedî bir Allah var. Elbette saltanat-ı ulûhiyetinin sermedî bir medarı olan âhiret vardır. Ve madem bu kâinatta ve zîhayatta gayet haşmetli ve hikmetli ve şefkatli bir rubûbiyet-i mutlaka var ve görünüyor. Elbette o rubûbiyetin haşmetini sukuttan ve hikmetini abesiyetten ve şefkatini gadirden kurtaran, ebedî bir dâr-ı saadet bulunacak ve girilecek.

✓ *Hem madem* göz ile görünen bu hadsiz in'amlar, ihsanlar, lütuflar, keremler, inâyetler, rahmetler; perde-i gayb arkasında bir Zât-ı Rahmân-ı Rahîm'in bulunduğunu sönmemiş akıllara, ölmemiş kalblere gösterir. Elbette in'amı istihzadan ve ihsanı aldatmaktan ve inâyeti adâvetten ve rahmeti azaptan ve lütuf ve keremi ihânetten halâs eden ve ihsanı ihsan eden ve nimeti nimet eden, bir âlem-i bâkîde bir hayat-ı bâkiye var ve olacaktır.

✓ *Hem madem* bahar faslında zeminin dar sayfasında hatasız yüz bin kitabı birbiri içinde yazan bir kalem-i kudret gözümüz önünde yorulmadan iş-

liyor. Ve o kalem sahibi yüz bin defa ahd ve vaadetmiş ki: "Bu dar yerde ve karışık ve birbiri içinde yazılan bahar kitabından daha kolay olarak geniş bir yerde güzel ve lâyemût bir kitabı yazacağım ve size okutturacağım" diye, bütün fermanlarda o kitaptan bahsediyor. Elbette ve her hâlde o kitabın aslı yazılmış ve haşir ve neşir ile hâşiyeleri de yazılacak ve umumun defter-i âmâlleri onda kaydedilecek.

✓ *Hem madem* bu arz, kesret-i mahlûkat cihetiyle ve mütemâdiyen değişen yüz binler çeşit çeşit envâ-ı zevilhayat ve zevilervahın meskeni, menşei, fabrikası, meşheri, mahşeri olması haysiyetiyle bu kâinatın kalbi, merkezi, hülâsası, neticesi, sebeb-i hilkati olarak gayet büyük öyle bir ehemmiyeti var ki küçüklüğüyle beraber koca semâvâta karşı denk tutulmuş. Semâvî fermanlarda daima رَبُّ السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضِ[1] deniliyor. Ve madem bu mahiyetteki arzın her tarafına hükmeden.. ve ekser mahlûkatına tasarruf eden.. ve ekser zîhayat mevcudâtını teshir edip kendi etrafına toplattıran.. ve ekser masnûâtını kendi hevesâtının hendesesiyle ve ihtiyacatının düsturlarıyla öyle güzelce tanzim ve teşhir ve tezyin ve çok antika nevilerini liste gibi birer yerlerde öyle toplayıp süslettirir ki; değil yalnız ins ve cin nazarlarını, belki semâvât ehlinin ve kâinatın nazar-ı dikkatlerini ve takdirlerini ve kâinatın sahibinin nazar-ı istihsanını celbetmekle gayet büyük bir ehemmiyet ve kıymet alan ve bu haysiyetle bu kâinatın hikmet-i hilkati ve büyük neticesi ve kıymetli meyvesi ve arzın halifesi[2] olduğunu fenleriyle, sanatlarıyla gösteren.. ve dünya cihetinde Sani-i âlem'in mucizeli sanatlarını gayet güzelce teşhir ve tanzim ettiği için, isyan ve küfrüyle beraber dünyada bırakılan ve azabı tehir edilen ve bu hizmeti için imhal edilip muvaffakiyet gören nev-i benîâdem var.

✓ *Ve madem* bu mahiyetteki nev-i benîâdem, mîzaç ve hilkat itibarıyla gayet zayıf ve âciz ve gayet acz ve fakrıyla beraber hadsiz ihtiyacatı ve teellümâtı olduğu hâlde, bütün bütün kuvvetinin ve ihtiyârının fevkinde olarak koca küre-i arzı, o nev-i insana lüzumu bulunan her nevi madenlere mahzen ve her nevi taamlara ambar ve nev-i insanın hoşuna gidecek her çeşit mallara bir dükkân suretine getiren, gayet kuvvetli ve hikmetli ve şefkatli bir mutasarrıf var ki böyle nev-i insana bakıyor, besliyor, istediğini veriyor.

✓ *Ve madem* bu hakikatteki bir Rab; hem insanı sever, hem kendini insana sevdirir.. hem bâkîdir, hem bâki âlemleri var.. hem adaletle her işi görür

---

1 "Göklerin ve yerin Rabbi" (Ra'd sûresi, 13/16; İsrâ sûresi, 17/102; Kehf sûresi, 18/14; Meryem sûresi, 19/65; …)

2 Bkz.: Bakara sûresi, 2/30.

ve hikmetle her şeyi yapıyor. Hem bu kısa hayat-ı dünyeviyede ve bu kısacık ömr-ü beşerde ve bu muvakkat ve fâni zeminde o Hâkim-i Ezelî'nin haşmet-i saltanatı ve sermediyet-i hâkimiyeti yerleşemiyor. Ve nev-i insanda vuku bulan ve kâinatın intizamına ve adalet ve muvâzenelerine ve hüsn-ü cemâline münâfi ve muhalif çok büyük zulümleri ve isyanları ve velinimetine ve onu şefkatle besleyene karşı ihânetleri, inkârları, küfürleri bu dünyada cezasız kalıp, gaddar zalim, rahat ile hayatını ve bîçâre mazlum meşakkatler içinde ömürlerini geçirirler. Ve umum kâinatta eserleri görünen şu adalet-i mutlakanın mahiyeti ise, dirilmemek suretiyle o gaddar zalimlerin ve me'yus mazlumların vefat içindeki müsâvâtlarına bütün bütün zıttır, kaldırmaz, müsaade etmez!

✓ *Ve madem* nasıl ki kâinatın sahibi, kâinattan zemini ve zeminden nev-i insanı intihap edip gayet büyük bir makam, bir ehemmiyet vermiş. Öyle de nev-i insandan dahi makâsıd-ı rubûbiyetine tevâfuk eden ve kendilerini iman ve teslim ile ona sevdiren hakikî insanlar olan enbiyâ ve evliya ve asfiyayı intihap edip kendine dost ve muhatap ederek, onları mucizeler ve tevfikler ile ikram.. ve düşmanlarını semâvî tokatlar ile tâzib ediyor. Ve bu kıymetli ve sevimli dostlarından dahi, onların imamı ve mefhari olan Muhammed *(aleyhissalâtü vesselâm)*'ı intihap ederek, ehemmiyetli küre-i arzın yarısını ve ehemmiyetli nev-i insanın beşten birisini uzun asırlarda O'nun nuruyla tenvir ediyor. Âdeta bu kâinat O'nun için yaratılmış gibi; bütün gayeleri O'nun ile ve O'nun dini ile ve Kur'ân'ı ile tezahür ediyor. Ve o pek çok kıymettar ve milyonlar sene yaşayacak kadar hadsiz hizmetlerinin ücretlerini hadsiz bir zamanda almaya müstehak ve lâyık iken, gayet meşakkatler ve mücâhedeler içinde altmış üç sene gibi kısacık bir ömür verilmiş. Acaba hiçbir cihetle hiçbir imkânı, hiçbir ihtimali, hiçbir kabiliyeti var mı ki; o Zât, bütün emsâli ve dostlarıyla beraber dirilmesin.. ve şimdi de ruhen diri ve hayy olmasın.. idam-ı ebedî ile mahvolsunlar? Hâşâ, yüz bin defa hâşâ ve kellâ!.. Evet, *bütün kâinat ve hakikat-i âlem, O'nun dirilmesini dâvâ eder ve hayatını Sahib-i kâinat'tan talep ediyor…*

✓ *Ve madem* Yedinci Şuâ olan Âyetü'l-Kübrâ'da her biri bir dağ kuvvetinde otuz üç adet icmâ-yı azîm isbat etmişler ki: Bu kâinat bir elden çıkmış ve birtek zâtın mülküdür.. ve kemâlât-ı ilâhiyenin medarı olan vahdetini ve ehadiyetini bedâhetle göstermişler.. ve vahdet ve ehadiyet ile bütün kâinat, o Zât-ı Vâhid'in emirber neferleri ve musahhar memurları hükmüne geçiyor.. ve âhiretin gelmesiyle kemâlâtı, sukuttan ve adalet-i mutlakası, müstehziyâne gadr-ı mutlaktan ve hikmet-i âmmesi, sefâhetkârâne abesiyetten ve rahmet-i vâsiası lâhiyâne tâzipten ve izzet-i kudreti zelilane aczden kurtulurlar, takaddüs ederler.

Elbette ve elbette ve her hâlde iman-ı billâhın yüzer nüktesinden bu *sekiz mademler*deki hakikatlerin muktezasıyla kıyâmet kopacak.. haşir ve neşir olacak.. dâr-ı mücâzât ve mükâfat açılacak… Tâ ki arzın mezkûr ehemmiyeti ve merkeziyeti ve insanın ehemmiyeti ve kıymeti tahakkuk edebilsin.. ve arz ve insanın Hâlık'ı ve Rabb'i olan Mutasarrıf-ı Hakîm'in mezkûr adaleti, hikmeti, rahmeti, saltanatı takarrur edebilsin.. ve o Bâki Rabb'in mezkûr hakikî dostları ve müştâkları idam-ı ebedîden kurtulsun.. ve o dostların en büyüğü ve en kıymettarı, bütün kâinatı memnun ve minnettar eden kudsî hizmetlerinin mükâfatını görsün.. ve Sultan-ı Sermedî'nin kemâlâtı, naks ve kusurdan ve kudreti, aczden ve hikmeti, sefâhetten ve adaleti, zulümden tenezzüh ve takaddüs ve teberrî etsin.

Elhâsıl, madem Allah var, elbette âhiret vardır…

Hem nasıl ki mezkûr üç erkân-ı imaniye onları isbat eden bütün delilleriyle haşre şehâdet ve delâlet ederler. Öyle de وَبِمَلَائِكَتِهِ وَبِالْقَدَرِ خَيْرِهِ وَشَرِّهِ مِنَ اللهِ تَعَالٰى[1] olan iki rükn-ü imanî dahi, haşri istilzam edip kuvvetli bir surette âlem-i bekâya şehâdet ve delâlet ederler, şöyle ki:

Melâikenin vücudunu ve vazife-i ubûdiyetlerini isbat eden bütün deliller ve hadsiz müşâhedeler, mükâlemeler[2], –dolayısıyla– âlem-i ervahın ve âlem-i gaybın ve âlem-i bekânın ve âlem-i âhiretin ve ileride cin ve ins ile şenlendirilecek olan dâr-ı saadetin ve cennet ve cehennemin vücudlarına delâlet ederler. Çünkü melekler bu âlemleri izn-i ilâhî ile görebilirler ve girerler. Ve Hazreti Cebrail gibi, insanlar ile görüşen[3] umum melâike-i mukarrebîn, mezkûr âlemlerin vücudlarını ve onlar, onlarda gezdiklerini müttefikan haber veriyorlar.[4]

---

1 Melâikeye, kadere, hayır ve şerrin Allah Tealâ'dan geldiğine imân ederim. (Ebû Hanîfe, *el-Fıkhu'l-ekber* s.27-29. Bunları îmân esaslarından sayan hadisler için bkz.: Buhârî, *îmân* 50; *tefsîr (31)* 2; Müslim, *îmân* 1, 8, 9)

2 Hz. İbrahim *(aleyhisselâm)*[*1], Hz. Lût *(aleyhisselâm)*[*2], sahabeden Irbâd İbni Sâriye[*3], İmrân İbni Husayn[*4] ve Hz. Selman[*5] melek görenler arasındadır, ayrıca Cenâb-ı Hak *(celle celâlüh),* Benî İsrâil'den 3 kişiye, onları imtihan etmek üzere bir melek göndermiştir: Buhârî, *enbiyâ* 51; Müslim, *zühd* 10.

[*1] Bkz.: Hûd sûresi, 11/70; Ankebût sûresi, 29/31; Zâriyât sûresi, 51/28.

[*2] Bkz.: Hûd sûresi, 11/77; Ankebût sûresi, 29/33.

[*3] Bkz.: et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* 18/245.

[*4] Bkz.: el-Hâkim, *el-Müstedrek* 3/536; el-Bezzâr, *el-Müsned* 9/19; et-Tahâvî, *Şerhu meâni'l-âsâr* 4/324.

[*5] Bkz.: Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliyâ* 1/204; İbnü'l-Cevzî, *Sıfatü's-safve* 1/551.

3 Bkz.: Buhârî, *îmân* 37, *menâkıb* 25; Müslim, *îmân* 1, 10, *fezâilü's-sahâbe* 100.

4 Meselâ Hz. Cebrâil'in *(aleyhisselâm),* cennet ve cehennemin yaratılışından sonra onları görmek üzere gönderildiğine dair bkz.: Tirmizî, *cennet* 21; Ebû Dâvûd, *sünnet* 22; Nesâî, *eymân* 3; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 2/332, 354, 373.

Görmediğimiz Amerika kıtasının vücudunu, ondan gelenlerin ihbarıyla bedihî bildiğimiz gibi yüz tevâtür kuvvetinde bulunan melâike ihbaratıyla âlem-i bekânın ve dâr-ı âhiretin ve cennet ve cehennemin vücudlarına o kat'iyette iman etmek gerektir. Ve öyle de iman ederiz.

Hem Yirmi Altıncı Söz olan Risale-i Kader'de "iman-ı bilkader" rüknünü isbat eden bütün deliller, –dolayısıyla– haşre ve neşr-i suhufa ve mizan-ı ekberdeki muvâzene-i âmâle delâlet ederler. Çünkü her şeyin mukadderâtını gözümüz önünde nizam ve mizan levhalarında kaydetmek.. ve her zîhayatın sergüzeşte-i hayatiyelerini kuvve-i hâfızalarında ve çekirdeklerinde vesâir elvâh-ı misâliyede yazmak.. ve her zîruhun hususan insanların defter-i âmâllerini elvâh-ı mahfûzada tesbit etmek ve geçirmek, elbette öyle muhit bir kader ve hakimâne bir takdir ve müdakkikâne bir kayıt ve hafîzâne bir kitabet, ancak mahkeme-i kübrâda umumî bir muhakeme neticesinde dâimî bir mükâfat ve mücâzât için olabilir. Yoksa o ihatalı ve inceden ince olan kayıt ve muhafaza; bütün bütün manasız, faydasız kalır. Hikmete ve hakikate münâfi olur. Hem haşir gelmezse kader kalemiyle yazılan bu kitab-ı kâinatın bütün muhakkak manaları bozulur ki, hiçbir cihet-i imkânı olamaz. Ve o ihtimal, bu kâinatın vücudunu inkâr gibi bir muhâl, belki bir hezeyan olur.

Elhâsıl: *İmanın beş rüknü, bütün delilleriyle haşir ve neşrin vukuuna ve vücuduna ve dâr-ı âhiretin vücuduna ve açılmasına delâlet edip isterler ve şehâdet edip talep ederler.*

İşte hakikat-i haşriyenin azametine tam muvâfık böyle azametli ve sarsılmaz direkleri ve burhanları bulunduğu içindir ki; Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan'ın hemen hemen üçten birisi haşir ve âhireti teşkil ediyor.. ve onu bütün hakâikine temel taşı ve üssü'l-esas yapıyor.. ve her şeyi onun üstüne bina ediyor.

(Mukaddime nihâyet buldu.)

Zeylin İkinci Parçası

(Baştaki âyetin mucizâne işaret ettikleri dokuz tabaka berâhin-i haşriyeye dair dokuz makamdan "Birinci Makam":)

فَسُبْحَانَ اللهِ حِينَ تُمْسُونَ وَحِينَ تُصْبِحُونَ ۞ وَلَهُ الْحَمْدُ فِي السَّمٰوَاتِ
وَالْأَرْضِ وَعَشِيًّا وَحِينَ تُظْهِرُونَ ۞ يُخْرِجُ الْحَيَّ مِنَ الْمَيِّتِ وَيُخْرِجُ
الْمَيِّتَ مِنَ الْحَيِّ وَيُحْيِ الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا ۚ وَكَذٰلِكَ تُخْرَجُونَ[1]

olan fıkradaki ferman-ı haşre dâir buradaki gösterdiği bürhân-ı bâhiri ve hüccet-i kâtıası beyan ve izah edilecek inşâallah.[2(Hâşiye-1)]

Otuzuncu Lem'anın Beşinci Nüktesinin Dördüncü Remzi[3]

[4(Hâşiye-2)]Hayatın yirmi sekizinci hâssasında beyân edilmiştir ki; hayat, îmânın altı erkânına bakıp isbât ediyor; onların tahakkukuna işaretler ediyor.

Evet, madem bu kâinatın en mühim neticesi ve meyvesi ve hikmet-i hilkati hayattır; elbette o hakikat-i âliye, bu fânî, kısacık, noksan, elemli hayat-ı dünyeviyeye münhasır değildir. Belki hayatın yirmi dokuz hâssasıyla mâhiyetinin azameti anlaşılan şecere-i hayatın gayesi, neticesi ve o şecerenin azametine lâyık meyvesi, hayat-ı ebediyedir ve hayat-ı uhreviyedir; taşıyla ve ağacıyla, toprağıyla hayattar olan dâr-ı saâdetteki hayattır. Yoksa bu hadsiz cihâzât-ı mühimme ile teçhiz edilen hayat şeceresi; zîşuûr hakkında, hususan insan hakkında meyvesiz, faydasız, hakikatsiz olmak lâzım gelecek.. ve sermayece ve cihâzâtça serçe kuşundan meselâ yirmi derece ziyâde ve bu kâina-

---

1 "Haydi siz akşama girerken, sabaha çıkarken Allah'ı takdis ve tenzih edin, namaz kılın. Göklerde ve yerde hamd, güzel övgü O'na mahsustur. İkindi vaktinde de, öğleye girerken de O'nu takdis ve tenzih edin, namaz kılın. O, ölüden diriyi çıkarır, diriden ölüyü çıkarır ve ölmüş toprağa hayat verir. İşte siz de öldükten sonra böylece diriltileceksiniz." (Rûm sûresi, 30/17-19)

2 (Hâşiye-1) O makam daha yazılmamış.

3 Buradan itibaren Zeylin 3. Parçasına kadar olan kısım; 30. Lem'a'nın, İsm-i Hayy'ın bir cilvesinden bahseden 5. Nüktesi'nin 4. Remzi olup, Lem'alar'da da yer almaktadır.

4 (Hâşiye-2) Hayat meselesi haşre münasebeti için buraya girmiş. Fakat hayatın âhirinde kader rüknüne işareti pek ince ve derindir.

tın ve zîhayatın en mühim, yüksek ve ehemmiyetli mahlûku olan insan, serçe kuşundan, saâdet-i hayat cihetinde yirmi derece aşağı düşüp en bedbaht, en zelil bir bîçâre olacak…

Hem en kıymettar bir nimet olan akıl dahi, geçmiş zamanın hüzünlerini ve gelecek zamanın korkularını düşünmekle kalb-i insanı mütemâdiyen incitip bir lezzete dokuz elemleri karıştırdığından, en musîbetli bir belâ olur. Bu ise, yüz derece bâtıldır. Demek bu hayat-ı dünyeviye, âhirete îmân rüknünü kat'î isbât ediyor ve her baharda haşrin üç yüz binden ziyâde nümûnelerini gözümüze gösteriyor.

Acaba senin cisminde, senin bahçende ve senin vatanında hayatına lâzım ve münasip bütün levâzımatı ve cihâzâtı hikmet ve inâyet ve rahmetle ihzâr eden ve vaktinde yetiştiren, hattâ senin midenin bekâ ve yaşamak arzusuyla ettiği hususî ve cüz'î olan rızık duâsını bilen ve işiten ve hadsiz leziz taamlarla o duânın kabulünü gösteren ve mideyi memnun eden bir Mutasarrıf-ı Kadîr, hiç mümkün müdür ki; seni bilmesin ve görmesin? Ve nev-i insanın en büyük gayesi olan hayat-ı ebediyeye lâzım esbâbı ihzâr etmesin? Ve nev-i insanın en büyük, en ehemmiyetli, en lâyık ve umumî olan bekâ duâsını hayat-ı uhreviyenin inşâsıyla ve cennetin îcâdıyla kabul etmesin? Ve kâinatın en mühim mahlûku, belki zeminin sultanı ve neticesi olan nev-i insanın arş ve ferşi çınlatan umumî ve gayet kuvvetli duâsını işitmeyip küçük bir mide kadar ehemmiyet vermesin, memnun etmesin, kemâl-i hikmetini ve nihayet rahmetini inkâr ettirsin? Hâşâ, yüz bin defa hâşâ!

Hem hiç kâbil midir ki; hayatın en cüz'îsinin pek gizli sesini işitsin, derdini dinlesin ve derman versin ve nazını çeksin ve kemâl-i itina ve ihtimam ile beslesin ve ona dikkatle hizmet ettirsin ve büyük mahlûkatını ona hizmetkâr yapsın; ve sonra en büyük ve kıymettar ve bâkî ve nazdar bir hayatın gök sadâsı gibi yüksek sesini işitmesin? Ve onun çok ehemmiyetli bekâ duâsını ve nazını ve niyazını nazara almasın!

Âdetâ bir neferin kemâl-i itina ile teçhizat ve idaresini yapsın; ve mutî ve muhteşem orduya hiç bakmasın? Ve zerreyi görsün, güneşi görmesin? Sivrisineğin sesini işitsin, gök gürültüsünü işitmesin? Hâşâ, yüz bin defa hâşâ!

Hem hiçbir cihetle akıl kabul eder mi ki; hadsiz rahmetli, muhabbetli ve nihayet derecede şefkatli ve Kendi sanatını çok sever ve Kendini çok sevdirir ve Kendini sevenleri ziyâde sever bir Zât-ı Kadîr-i Hakîm, en ziyâde Kendini seven ve sevimli ve sevilen ve Sâni'ini fıtraten perestiş eden hayatı ve haya-

tın zâtı ve cevheri olan rûhu, mevt-i ebedî ile idam edip, kendinden o sevgili muhibbini ve habibini ebedî bir sûrette küstürsün, darıltsın, dehşetli rencide ederek sırr-ı rahmetini ve nur-u muhabbetini inkâr etsin ve ettirsin? Yüz bin defa hâşâ ve kellâ!

Bu kâinatı cilvesiyle süslendiren bir cemâl-i mutlak ve umum mahlûkatı sevindiren bir rahmet-i mutlaka, böyle hadsiz bir çirkinlikten ve kubh-u mutlaktan ve böyle bir zulm-ü mutlaktan, bir merhametsizlikten, elbette nihayetsiz derece münezzehtir ve mukaddestir.

Netice: Madem dünyada hayat var, elbette insanlardan hayatın sırrını anlayanlar ve hayatını sû-i istimâl etmeyenler, dâr-ı bekâda ve cennet-i bâkiyede, hayat-ı bâkiyeye mazhar olacaklardır.[1] Âmennâ!

Ve hem nasıl ki yeryüzünde bulunan parlak şeylerin güneşin akisleriyle parlamaları ve denizlerin yüzlerinde kabarcıkları ziyânın lem'alarıyla parlayıp sönmeleri, arkalarından gelen kabarcıklar yine hayalî güneşçiklere aynalık etmeleri bilbedâhe gösteriyor ki; o lem'alar, yüksek bir tek güneşin cilve-i in'ikâsıdırlar ve güneşin vücudunu muhtelif diller ile yâd ediyorlar ve ışık parmaklarıyla ona işaret ediyorlar.

Aynen öyle de, Zât-ı Hayy-ı Kayyûm'un Muhyî isminin cilve-i âzamı ile berrin yüzünde ve bahrin içinde zîhayatların kudret-i ilâhiye ile parlayıp, arkalarından gelenlere yer vermek için "Yâ Hayy!" deyip perde-i gaybda gizlenmeleri; bir hayat-ı sermediye sahibi olan Zât-ı Hayy-ı Kayyûm'un hayatına ve vücub-u vücuduna şehâdetler, işaretler ettikleri gibi; umum mevcûdâtın tanziminde eseri görünen ilm-i ilâhîye şehâdet eden bütün deliller ve kâinata tasarruf eden kudreti isbât eden bütün bürhânlar ve tanzim ve idare-i kâinatta hükümfermâ olan irade ve meşîeti isbât eden bütün hüccetler ve kelâm-ı rabbânî ve vahy-i ilahiyenin medârı olan risâletleri isbât eden bütün alâmetler, mucizeler ve hâkezâ… yedi sıfât-ı ilâhiyeye şehâdet eden bütün delâil; bilittifak Zât-ı Hayy-ı Kayyûm'un hayatına delâlet, şehâdet, işaret ediyorlar.

Çünkü nasıl bir şeyde görmek varsa, hayatı da var; işitmek varsa, hayatın alâmetidir; söylemek varsa, hayatın vücuduna işaret eder; ihtiyar, irade varsa hayatı gösterir…

---

1 Bu hakikati ifade eden bazı ayet-i kerîmeler için bkz.: Bakara sûresi, 2/25, 82; Âl-i imran sûresi, 3/133-136; A'râf sûresi, 7/42; Yûnus sûresi, 10/26; Hûd sûresi, 11/23; Nisâ sûresi, 4/122; Nahl sûresi, 16/30-31, 97.

Aynen öyle de; bu kâinatta âsârıyla vücudları muhakkak ve bedihî olan kudret-i mutlaka ve irade-i şâmile ve ilm-i muhît gibi sıfatlar bütün delâilleriyle Zât-ı Hayy-ı Kayyûm'un hayatına ve vücub-u vücuduna şehâdet ederler ve bütün kâinatı bir gölgesiyle ışıklandıran ve bir cilvesiyle bütün dâr-ı âhireti zerrâtıyla beraber hayatlandıran hayat-ı sermediyesine şehâdet ederler.

✓ Hem hayat, "Melâikeye Îmân" rüknüne dahi bakar, remzen isbât eder. Çünkü madem kâinatta en mühim netice hayattır ve en ziyâde intişar eden ve kıymettarlığı için nüshaları teksir edilen ve zemin misafirhânesini gelip geçen kâfilelerle şenlendiren zîhayatlardır.

Ve madem küre-i arz bu kadar zîhayatın envâıyla dolmuş ve mütemâdiyen zîhayat envâlarını tecdid ve teksir etmek hikmetiyle her vakit dolar boşalır ve en hasis ve çürümüş maddelerinde dahi kesretle zîhayatlar halk edilerek bir mahşer-i huveynât oluyor. Ve madem hayatın süzülmüş en sâfî hulâsası olan şuûr ve akıl ve en latîf ve sâbit cevheri olan rûh, bu küre-i arzda gayet kesretli bir sûrette halk olunuyorlar; âdetâ küre-i arz, hayat ve akıl ve şuûr ve ervâh ile ihyâ olup öyle şenlendirilmiş. Elbette küre-i arzdan daha latîf, daha nuranî, daha büyük, daha ehemmiyetli olan ecrâm-ı semâviye; ölü, câmid, hayatsız, şuûrsuz kalması imkân hâricindedir.

Demek gökleri, güneşleri, yıldızları şenlendirecek ve hayattar vaziyetini verecek ve netice-i hilkat-i semâvâtı gösterecek ve hitâbât-ı sübhâniyeye mazhar olacak olan zîşuûr, zîhayat ve semâvâta münasip sekeneler, her hâlde sırr-ı hayatla bulunuyorlar ki, onlar da melâikelerdir.

✓ Hem hayatın sırr-ı mâhiyeti "Peygamberlere Îmân" rüknüne bakıp remzen isbât eder. Evet madem kâinat, hayat için yaratılmış ve hayat dahi Hayy-ı Kayyûm-u Ezelî'nin bir cilve-i âzamıdır, bir nakş-ı ekmelidir, bir sanat-ı ecmelidir. Madem hayat-ı sermediye, Resûllerin gönderilmesiyle ve Kitapların indirilmesiyle kendini gösterir. Evet, eğer Kitaplar ve Peygamberler olmazsa, o hayat-ı ezeliye bilinmez.

Nasıl ki bir adamın söylemesiyle, diri ve hayattar olduğu anlaşılır; öyle de, bu kâinatın perdesi altında olan âlem-i gaybın arkasında söyleyen, konuşan, emir ve nehyedip hitab eden bir Zâtın kelimâtını, hitâbâtını gösterecek, Peygamberler ve ellerinde nâzil olan Kitaplardır. Elbette kâinattaki hayat, kat'î bir sûrette Hayy-ı Ezelî'nin vücub-u vücuduna kat'î şehâdet ettiği gibi; o hayat-ı ezeliyenin şuâatı, celevâtı, münasebâtı olan "İrsâl-i Rusül" ve "İnzâl-i Kütüb" rükünlerine bakar, remzen isbât eder. Ve bilhassa risâlet-i Muhammediye *(aley-*

hissalâtü vesselâm) ve vahy-i Kur'ânî, hayatın rûhu ve aklı hükmünde olduğundan, bu hayatın vücudu gibi, hakkaniyetleri kat'îdir denilebilir.

Evet, nasıl ki hayat, bu kâinattan süzülmüş bir hulâsadır. Ve şuûr ve his dahi hayattan süzülmüş, hayatın bir hulâsasıdır. Akıl dahi şuûrdan ve histen süzülmüş, şuûrun bir hulâsasıdır. Ve rûh dahi, hayatın hâlis ve sâfî bir cevheri ve sâbit ve müstakil zâtıdır…

Öyle de maddî ve mânevî hayat-ı Muhammediye (aleyhissalâtü vesselâm) dahi, hayat ve rûh-u kâinattan süzülmüş hulâsatü'l-hulâsadır. Ve risâlet-i Muhammediye dahi (aleyhissalâtü vesselâm), kâinatın his ve şuûr ve aklından süzülmüş en sâfî hulâsasıdır. Belki maddî ve mânevî hayat-ı Muhammediye (aleyhissalâtü vesselâm), âsârının şehâdetiyle hayat-ı kâinatın hayatıdır. Ve risâlet-i Muhammediye (aleyhissalâtü vesselâm), şuûr-u kâinatın şuûrudur ve nurudur. Ve vahy-i Kur'ân dahi, hayattar hakâikinin şehâdetiyle hayat-ı kâinatın rûhudur ve şuûr-u kâinatın aklıdır.

Evet, evet, evet! Eğer kâinattan risâlet-i Muhammediye'nin (aleyhissalâtü vesselâm) nuru çıksa, gitse; kâinat vefat edecek.

Eğer Kur'ân gitse,[1] *kâinat dîvâne olacak ve küre-i arz kafasını, aklını kaybedecek, belki şuûrsuz kalmış olan başını bir seyyareye çarpacak, bir Kıyameti koparacak…*

✓ Hem hayat, "Îmân-ı bi'l-Kader" rüknüne bakıp, remzen isbât eder. Çünkü madem hayat, âlem-i şehâdetin ziyâsıdır ve istilâ ediyor ve vücudun neticesi ve gayesidir ve Hâlık-ı Kâinat'ın en câmi aynasıdır ve faaliyet-i rabbâniyenin en mükemmel enmûzeci ve fihristesidir, –temsilde hatâ olmasın– bir nevi programı hükmündedir. Elbette âlem-i gayb –yani mâzi, müstakbel– yani geçmiş ve gelecek mahlûkatın hayat-ı mâneviyeleri hükmünde olan intizam ve nizam ve mâlûmiyet ve meşhudiyet ve taayyün ve evâmir-i tekvîniyeyi imtisâle müheyya bir vaziyette bulunmalarını sırr-ı hayat iktizâ ediyor.

Nasıl ki bir ağacın çekirdek-i aslîsi ve kökü ve müntehâsında ve meyvelerindeki çekirdekleri dahi aynen ağaç gibi bir nevi hayata mazhardırlar. Belki ağacın kavânîn-i hayatiyesinden daha ince kavânîn-i hayatı taşıyorlar.

Hem nasıl ki bu hazır bahardan evvel geçmiş güzün bıraktığı tohumlar ve kökler, bu bahar gittikten sonra, gelecek baharlara bırakacağı çekirdekler, kök-

---

[1] Peygamber Efendimiz *(sallallâhu aleyhi ve sellem),* kıyâmet yakın bir dönemde, Kur'ân'ın yeryüzünden çekilip alınacağını ifade buyurmaktadır: İbni Mâce, *fiten* 26; İbni Hibbân, *es-Sahîh* 15/267; el-Hâkim, *el-Müstedrek* 4/520, 587.

ler, bu bahar gibi cilve-i hayatı taşıyorlar ve kavânîn-i hayatiyeye tâbidirler. Aynen öyle de; şecere-i kâinatın bütün dal ve budaklarıyla her birinin bir mâzisi ve müstakbeli var. Geçmiş ve gelecek tavırlarından ve vaziyetlerinden müteşekkil bir silsilesi bulunur. Her nev' ve her cüzünün ilm-i ilâhiyede muhtelif tavırları ile müteaddit vücudları bir silsile-i vücud-u ilmî teşkil eder. Ve vücud-u hâricî gibi o vücud-u ilmî dahi, hayat-ı umumiyenin mânevî bir cilvesine mazhardır ki, mukadderât-ı hayatiye, o mânidar ve canlı elvâh-ı kaderiyeden alınır.

Evet âlem-i gaybın bir nev'i olan âlem-i ervâh, ayn-ı hayat ve madde-i hayat ve hayatın cevherleri ve zâtları olan ervâh ile dolu olması, elbette mâzi ve müstakbel denilen âlem-i gaybın bir diğer nev'i de ve ikinci kısmı dahi, cilve-i hayata mazhariyetini ister ve istilzâm eder.

Hem her bir şeyin vücud-u ilmîsindeki intizam-ı ekmeli ve mânidar vaziyetleri ve canlı meyveleri, tavırları; bir nevi hayat-ı mâneviyeye mazhariyetini gösterir. Evet, hayat-ı ezeliye güneşinin ziyâsı olan bu cilve-i hayat, elbette yalnız bu âlem-i şehâdete ve bu zaman-ı hâzıra ve bu vücud-u hâricîye münhasır olamaz; belki her bir âlem, kabiliyetine göre o ziyânın cilvesine mazhardır. Ve kâinat bütün âlemleriyle o cilve ile hayattar ve ziyâdardır. Yoksa nazar-ı dalâletin gördüğü gibi muvakkat ve zâhirî bir hayat altında her bir âlem, büyük ve müthiş birer cenaze ve karanlıklı birer virâne âlem olacaktı.

İşte, "Kadere ve Kazaya Îmân" rüknü dahi, geniş bir vecihte sırr-ı hayatla anlaşılıyor ve sâbit oluyor. Yani, nasıl ki âlem-i şehâdet ve mevcud hazır eşya, intizamlarıyla ve neticeleriyle hayattarlıkları görünüyor; öyle de âlem-i gaybdan sayılan geçmiş ve gelecek mahlûkatın dahi mânen hayattar bir vücud-u mânevîleri ve rûhlu birer sübût-u ilmîleri vardır ki, Levh-i Kaza ve Kader vasıtasıyla o mânevî hayatın eseri, mukadderât nâmıyla görünür, tezâhür eder.

Zeylin Üçüncü Parçası[1]

Haşir münasebetiyle bir suâl: Kur'ân'da mükerreren إِنْ كَانَتْ إِلَّا صَيْحَةً وَاحِدَةً[2] , hem وَمَا أَمْرُ السَّاعَةِ إِلَّا كَلَمْحِ الْبَصَرِ[3] fermanları gösteriyor ki; haşr-i âzam bir anda, zamansız vücuda geliyor. Dar akıl ise, bu hadsiz derece harika ve emsâlsiz olan meseleyi iz'an ile kabul etmesine medar olacak meşhud bir misal ister.

Elcevap: Haşirde, ruhların cesetlere gelmesi var. Hem cesetlerin ihyası var. Hem cesetlerin inşâsı var. Üç meseledir.

Birinci Mesele: Ruhların cesetlerine gelmesine misal ise; gayet muntazam bir ordunun efradı, istirahat için her tarafa dağılmış iken, yüksek sadâlı bir boru sesiyle toplanmalarıdır. Evet, İsrafil'in borusu olan Sûr'u, ordunun borazanından geri olmadığı gibi ebedler tarafında ve zerreler âleminde iken ezel cânibinden gelen أَلَسْتُ بِرَبِّكُمْ[4] hitabını işiten ve قَالُوا بَلَى[5] ile cevap veren ervahlar, elbette ordunun neferâtından binler derece daha musahhar ve muntazam ve mutîdirler. Hem değil yalnız ruhlar, belki bütün zerreler dahi, bir ordu-yu sübhânî ve emirber neferleri olduğunu gayet kat'î burhanlarla Otuzuncu Söz isbat etmiş.

İkinci Mesele: Cesetlerin ihyası misali ise; çok büyük bir şehirde, şenlik bir gecede, birtek merkezden, yüz bin elektrik lâmbaları, âdeta zamansız, bir anda canlanmaları ve ışıklanmaları gibi; bütün küre-i arz yüzünde dahi, birtek merkezden yüz milyon lâmbalara nur vermek mümkündür. Madem Cenâb-ı Hakk'ın elektrik gibi bir mahlûku ve bir misafirhânesinde bir hizmetkârı ve bir mumdarı, Hâlık'ından aldığı terbiye ve intizam dersiyle bu keyfiyete mazhar oluyor. Elbette elektrik gibi binler nurânî hizmetkârlarının temsil ettikleri hikmet-i ilâhiyenin muntazam kanunları dairesinde haşr-i âzam tarfetü'l-aynda vücuda gelebilir.

---

1 Buraya Zeylin 3. Parçası olarak giren bu kısım, Şualar'dan İkinci Şua'nın Hâtime'sinde "Uzunca Bir Hâşiye" başlığı altında da ayrıca yer almaktadır.

2 "Bütün olay, bir çağrıdan ibâret!" (Yâsîn sûresi, 36/29, 53)

3 "Kıyametin oluş işi ise, başka değil, ancak göz açıp kapama (yahut daha da kısa bir anda) olup biter." (Nahl sûresi, 16/77)

4 "(Rabbin) 'Ben sizin Rabbiniz değil miyim?' buyurunca..." (A'râf sûresi, 7/172)

5 "...onlar da "Elbette!" diye ikrar etmişlerdi." (A'râf sûresi, 7/172)

Üçüncü Mesele: Ecsadın def'aten inşâsının misali ise; bahar mevsiminde, birkaç gün zarfında nev-i beşerin umumundan bin derece ziyade olan umum ağaçların bütün yapraklarıyla beraber evvelki baharın aynı gibi birden, mükemmel bir surette inşâları ve yine umum ağaçların umum çiçekleri ve meyveleri ve yaprakları, geçmiş baharın mahsulatı gibi, berk gibi bir süratle îcadları..

hem o baharın mebdeleri olan hadsiz tohumcukların, çekirdeklerin, köklerin, birden beraber intibahları ve inkişafları ve ihyaları..

hem kemiklerden ibaret olarak ayakta duran emvât gibi bütün ağaçların cenazeleri bir emir ile def'aten "ba'sü ba'de'l-mevt" sırrına mazhariyetleri ve neşirleri..

hem küçücük hayvan tâifelerinin hadsiz efradlarının gayet derecede sanatlı bir surette ihyaları..

hem bilhassa sinekler kabilelerinin haşirleri ve bilhassa daima yüzünü, gözünü, kanadını temizlemekle bize abdesti ve nezafeti ihtar eden ve yüzümüzü okşayan gözümüz önündeki kabilenin bir senede neşrolan efradı, benîâdemin Âdem zamanından beri gelen umum efradından fazla olduğu hâlde; her baharda sâir kabileler ile beraber birkaç gün zarfında inşâları ve ihyaları, haşirleri, elbette kıyâmette ecsad-ı insaniyenin inşâsına bir misal değil, belki binler misaldirler.

Evet dünya, dârü'l-hikmet ve âhiret, dârü'l-kudret olduğundan; dünyada Hakîm, Mürettib, Müdebbir, Mürebbî gibi çok isimlerin iktizasıyla dünyada îcad-ı eşya bir derece tedricî ve zaman ile olması, hikmet-i rabbâniyenin muktezasıyla olmuş.

Âhirette ise, hikmetten ziyade kudret ve rahmetin tezahürleri için maddeye ve müddete ve zamana ve beklemeye ihtiyaç bırakmadan birden eşya inşâ ediliyor. Burada bir günde ve bir senede yapılan işler, âhirette bir anda ve bir lemhada inşâsına işareten Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan وَمَآ أَمْرُ السَّاعَةِ إِلَّا كَلَمْحِ الْبَصَرِ أَوْ هُوَ أَقْرَبُ[1] ferman eder. Eğer haşrin gelmesini, gelecek baharın gelmesi gibi kat'î bir surette anlamak istersen, haşre dair Onuncu Söz ile Yirmi Dokuzuncu Söz'e dikkatle bak, gör. Eğer baharın gelmesi gibi inanmaz isen, gel parmağını gözüme sok!..

---

1 "Kıyametin oluş işi ise, başka değil, ancak göz açıp kapama yahut daha da kısa bir anda olup biter." (Nahl sûresi, 16/77)

Amma Bir Dördüncü Mesele olan mevt-i dünya ve kıyâmet kopması ise: Bir anda bir seyyâre veya bir kuyruklu yıldızın emr-i rabbânî ile küremize, misafirhânemize çarpması, bu hânemizi harap edebilir. On senede yapılan bir saray, bir dakikada harap olması gibi...

Zeylin Dördüncü Parçası

قَالَ مَنْ يُحْيِ الْعِظَامَ وَهِيَ رَمِيمٌ ۞ قُلْ يُحْيِيهَا الَّذِي
أَنْشَأَهَا أَوَّلَ مَرَّةٍ ۖ وَهُوَ بِكُلِّ خَلْقٍ عَلِيمٌ[1]

Yâni, insan der: "Çürümüş kemikleri kim diriltecek?" Sen, de: "Kim, onları bidâyeten inşâ edip hayat vermiş ise o diriltecek..."

Onuncu Söz'ün Dokuzuncu Hakikati'nin Üçüncü Temsili'nde tasvir edildiği gibi, bir zât göz önünde bir günde yeniden büyük bir orduyu teşkil ettiği hâlde, biri dese: "Şu zât, efrâdı istirahat için dağılmış olan bir taburu bir boru ile toplar, tabur nizamı altına getirebilir." Sen ey insan, desen: "İnanmam." Ne kadar divânece bir inkâr olduğunu bilirsin.

Aynen onun gibi; hiçlikten, yeniden ordu-misâl bütün hayvanât ve sâir zîhayatın, tabur-misâl cesedlerini kemâl-i intizamla ve mîzan-ı hikmetle o bedenlerin zerrâtını ve letâifini emr-i kün feyekûn[2] ile kaydedip yerleştiren ve her karnda, hattâ her baharda rûy-u zeminde yüz binler ordu-misâl zevi'l-hayatın envâlarını ve tâifelerini îcad eden bir Zât-ı Kadîr-i Alîm, tabur-misâl bir cesedin nizamı altına girmekle birbiriyle tanışan zerrât-ı esâsiye ve eczâ-yı asliyeyi, bir sayha ile Sûr-u İsrâfil'in borusuyla nasıl toplayabilir? İstib'âd sûretinde denilir mi? Denilse, eblehçesine bir divaneliktir.

[3] Hem, Kur'ân kâh oluyor ki; Cenâb-ı Hakk'ın âhirette hârika ef'âllerini kalbe kabul ettirmek için, ihzâriye hükmünde ve zihni tasdike müheyyâ etmek için, bir i'dâdiye sûretinde, dünyadaki acâib ef'âlini zikreder. Veyahut, istikbâlî ve uhrevî olan ef'âl-i acîbe-i ilâhiyeyi öyle bir sûrette zikreder ki, meşhûdumuz olan çok nazîreleriyle onlara kanaatimiz gelir.

♦Meselâ: أَوَلَمْ يَرَ الْإِنْسَانُ أَنَّا خَلَقْنَاهُ مِنْ نُطْفَةٍ فَإِذَا هُوَ خَصِيمٌ مُبِينٌ[4] tâ, sûrenin

---

1 Yâsîn sûresi, 36/78-79.

2 "(O, bir şeyi yaratmak isteyince sadece) 'ol!' der, o da oluverir." (Bakara sûresi, 2/117; Âl-i İmran sûresi, 3/47, 59; En'âm sûresi, 6/73; Nahl sûresi, 16/40; ...)

3 Buradan itibaren Zeylin 5. Parçasına kadarki kısım; 25. Söz'ün 2. Şûle'sinin 8. Meziyet-i Cezâleti'dir ve orada ayrıca yer almaktadır.

4 "İnsan şunu hiç görüp düşünmedi mi: Biz kendisini bir nutfeden yaratmışken, yaman bir hasım kesildi Bize." (Yâsîn sûresi, 36/77)

âhirine kadar... İşte şu bahiste haşir meselesinde Kur'ân-ı Hakîm haşr'i isbat için yedi-sekiz sûrette, muhtelif bir tarzda isbat ediyor.

Evvelâ; neş'et-i ûlâyı nazara verir, der ki: "*Nutfeden alakaya, alakadan mudğaya, mudğadan tâ hilkat-i insâniyeye kadar olan neş'etinizi görüyorsunuz... Nasıl oluyor ki; neş'et-i uhrâyı inkâr ediyorsunuz?.. O, onun misli; belki daha ehvenidir.*"

Hem Cenâb-ı Hak, insana karşı ettiği ihsânât-ı azîmeyi:

اَلَّذِي جَعَلَ لَكُمْ مِنَ الشَّجَرِ الْأَخْضَرِ نَارًا[1] kelimesiyle işaret edip der: "*Size böyle nimet eden bir Zât, sizi başıboş bırakmaz ki, kabre girip kalkmamak üzere yatasınız.*"

Hem remzen der: "Ölmüş ağaçların dirilip yeşillenmesini görüyorsunuz; odun gibi kemiklerin hayat bulmasını kıyas edemeyip istib'âd ediyorsunuz.

Hem, semâvât ve arzı halkeden, semâvât ve arzın meyvesi olan insanın hayat ve memâtından âciz kalır mı? Koca ağacı idare eden, o ağacın meyvesine ehemmiyet vermeyip başkasına mâl eder mi? Bütün ağacın neticesini terk etmekle, bütün eczasıyla hikmetle yoğrulmuş hilkat şeceresini abes ve beyhûde yapar mı zannedersiniz?"

Der: "Haşir'de sizi ihyâ edecek Zât, öyle bir Zât'tır ki; bütün kâinat O'na emirber nefer hükmündedir. Emr-i kün feyekûn'e karşı kemâl-i inkıyâd ile serfürû eder. Bir baharı halk etmek, bir çiçek kadar O'na ehven gelir. Bütün hayvanâtı îcad etmek, bir sinek îcadı kadar kudretine kolay gelir bir Zât'tır. Öyle bir Zât'a karşı, مَنْ يُحْيِ الْعِظَامَ[2] deyip kudretine karşı ta'ciz ile meydan okunmaz!"

Sonra فَسُبْحَانَ الَّذِي بِيَدِهِ مَلَكُوتُ كُلِّ شَيْءٍ[3] tabiriyle; her şeyin dizgini elinde, her şeyin anahtarı yanında, gece ve gündüzü, kış ve yazı bir kitap sayfaları gibi kolayca çevirir. Dünya ve âhireti iki menzil gibi; bunu kapar, onu açar bir Kadîr-i Zülcelâl'dir. Madem böyledir, bütün delâilin neticesi olarak: وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ[4] Yâni, "Kabirden sizi ihyâ edip, haşre getirip huzur-u kibriyâsında hesabınızı görecektir."

---

1 "O'dur ki sizin için yeşil ağaçtan bir ateş yaratır." (Yâsîn sûresi, 36/80)

2 "(Çürümüş vaziyetteki) o kemikleri kim diriltecek?" (Yâsîn sûresi, 36/78)

3 "Sübhandır, münezzehdir o Zât ki, her şey üzerinde hâkimiyet O'nun elindedir." (Yâsîn sûresi, 36/83)

4 Bakara sûresi, 2/245; Yûnus sûresi, 10/56; Hûd sûresi, 11/34; Kasas sûresi, 28/70, 88; Yâsîn sûresi, 36/22, 83, Fussilet sûresi, 41/21; Zuhruf sûresi, 43/85.

İşte şu âyetler, haşrin kabûlüne zihni müheyyâ etti. Kalbi de hâzır etti. Çünkü nezâirini dünyevî ef'âl ile de gösterdi.

Hem, kâh oluyor ki; ef'âl-i uhreviyesini öyle bir tarzda zikreder ki, dünyevî nezâirlerini ihsâs etsin. Tâ istib'âd ve inkâra meydan kalmasın.

♦Meselâ:

إِذَا السَّمَاءُ انْشَقَّتْ[3]... الخ ve إِذَا السَّمَاءُ انْفَطَرَتْ[2]... الخ ve إِذَا الشَّمْسُ كُوِّرَتْ[1]... الخ

İşte şu sûrelerde, kıyâmet ve haşir'deki inkılâbât-ı azîmeyi ve tasarrufât-ı rubûbiyeti öyle bir tarzda zikreder ki; insan onların nazîrelerini dünyada, meselâ; güzde, baharda gördüğü için, kalbe dehşet verip akla sığmayan o inkılâbâtı kolayca kabul eder. Şu üç sûrenin meâl-i icmâlîsine işaret dahi pek uzun olur. Onun için bir tek kelimeyi nümûne olarak göstereceğiz. Meselâ:

وَإِذَا الصُّحُفُ نُشِرَتْ[4] kelimesiyle ifade eder ki: "*Haşir'de herkesin bütün âmâli bir sayfa içinde yazılı olarak neşrediliyor.*" Şu mesele kendi kendine çok acîb olduğundan akıl ona yol bulamaz. Fakat, sûrenin işaret ettiği gibi haşr-i baharîde başka noktaların nazîresi olduğu gibi, şu neşr-i suhuf nazîresi pek zâhirdir. Çünkü: Her meyvedâr ağaç ve çiçekli bir otun da amelleri var, fiilleri var, vazifeleri var. Esmâ-yı ilâhiyeyi ne şekilde göstererek tesbihât etmiş ise ubûdiyetleri var. İşte onun bütün bu amelleri tarih-i hayatlarıyla beraber umum çekirdeklerinde, tohumcuklarında yazılıp; başka bir baharda, başka bir zeminde çıkar. Gösterdiği şekil ve sûret lisanıyla gayet fasih bir sûrette analarının ve asıllarının âmâlini zikrettiği gibi; dal, budak, yaprak, çiçek ve meyveleriyle sayfa-yı âmâlini neşreder. İşte gözümüzün önünde bu hakimâne, hafîzâne, müdebbirâne, mürebbîyâne, latîfâne şu işi yapan O'dur ki, der: وَإِذَا الصُّحُفُ نُشِرَتْ

Başka noktaları buna kıyas eyle. Kuvvetin varsa istinbat et. Sana yardım için bunu da söyleyeceğiz. İşte: إِذَا الشَّمْسُ كُوِّرَتْ Şu kelâm, "tekvîr" lafzıyla, yâni, "sarmak" ve "toplamak" mânâsıyla parlak bir temsile işaret ettiği gibi, nazîrini dahi îmâ eder.

---

1 "Güneş dürülüp ışığı söndüğü zaman." (Tekvir sûresi, 81/1)

2 "Gök yarıldığı zaman." (İnfitâr sûresi, 82/1)

3 "Gök yarıldığı zaman..." (İnşikak sûresi, 84/1)

4 Tekvir sûresi, 81/10.

Birinci: Evet, Cenâb-ı Hak tarafından adem ve esîr ve sema perdelerini açıp, güneş gibi dünyayı ışıklandıran pırlanta-misâl bir lâmbayı, hazine-i rahmetinden çıkarıp dünyaya gösterdi. Dünya kapandıktan sonra o pırlantayı perdelerine sarıp kaldıracak.

İkinci: Veya ziyâ metâını neşretmek ve zeminin kafasına ziyâyı zulmetle münâvebeten sarmakla muvazzaf bir memur olduğunu ve her akşam o memura metâını dahi toplattırıp gizlendiği gibi, kâh olur, bir bulut perdesiyle alışverişini az yapar. Kâh olur, Ay onun yüzüne karşı perde olur; muamelesini bir derece çeker. Metâını ve muamelât defterlerini topladığı gibi; elbette o memur bir vakit o memuriyetten infisâl edecektir. Hattâ hiçbir sebeb-i azl bulunmazsa, şimdilik küçük, fakat büyümeye yüz tutmuş yüzündeki iki leke büyümekle, güneş, yerin başına izn-i ilâhî ile sardığı ziyâyı, emr-i rabbânî ile geriye alıp, güneşin başına sarıp "Haydi yerde işin kalmadı!" der. "Cehenneme git, sana ibadet edip senin gibi bir memur-u musahharı, sadâkatsizlikle tahkir edenleri yak!" der. إِذَا الشَّمْسُ كُوِّرَتْ fermanını lekeli siyah yüzüyle, yüzünde okur.

Zeylin Beşinci Parçası[1]

Evet, nass-ı hadîs ile; nev-i beşerin en mümtaz şahsiyetleri olan yüz yirmi dört bin enbiyânın[2] icmâ' ve tevâtür ile; kısmen şuhûda ve kısmen hakkalyakîne istinaden, müttefikan âhiretin vücudundan ve insanların oraya sevk edileceğinden ve bu kâinatın Hâlıkının kat'î vaad ettiği âhireti getireceğinden haber verdikleri gibi, onların verdikleri haberi keşif ve şuhûd ile ilmelyakîn sûretinde tasdik eden yüz yirmi dört milyon evliyânın o âhiretin vücuduna şehâdetleriyle ve bu kâinatın Sâni-i Hakîm'inin bütün esmâsı bu dünyada gösterdikleri cilveleriyle, bir âlem-i bekâyı bilbedâhe iktizâ ettiklerinden; yine âhiretin vücuduna delâletiyle; ve her sene baharda, rûy-u zeminde ayakta duran hadd ü hesaba gelmez ölmüş ağaçların cenazelerini emr-i kün feyekûn[3] ile ihyâ edip ba'sü ba'de'l-mevt'e mazhar eden ve haşir ve neşrin yüz binler nümûnesi olarak nebâtât tâifelerinden ve hayvanât milletlerinden üç yüz bin nevileri haşr u neşreden hadsiz bir kudret-i ezeliye ve hesapsız ve israfsız bir hikmet-i ebediye ve rızka muhtaç bütün zîrûhları kemâl-i şefkatle gayet hârika bir tarzda iâşe ettiren ve her baharda az bir zamanda hadd ü hesaba gelmez envâ-ı zînet ve mehâsini gösteren bir rahmet-i bâkiye ve bir inâyet-i daimenin bilbedâhe âhiretin vücudunu istilzâm ile; ve şu kâinatın en mükemmel meyvesi ve Hâlık-ı Kâinat'ın en sevdiği masnûu ve kâinatın mevcûdâtıyla en ziyâde alâkadar olan insandaki şedid, sarsılmaz, dâimî olan aşk-ı bekâ ve şevk-i ebediyet ve âmâl-i sermediyet, bilbedâhe işaret ve delâletiyle bu âlem-i fânîden sonra bir âlem-i bâkî ve bir dâr-ı âhiret ve bir dâr-ı saâdet bulunduğunu o derece kat'î bir sûrette isbât ederler ki, dünyanın vücudu kadar, bilbedâhe âhiretin vücudunu kabul etmeyi istilzâm ederler.[4(Hâşiye)]

---

1 Bu kısım, aynı zamanda 26. Lem'a'nın 5. Ricâsı'nın haşirle ilgili olan bir parçasıdır.

2 124 bin Nebî, 315 (veya 313) rasûl olduğuna dair bkz.: Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 5/265; İbni Hibbân, *es-Sahîh* 2/77; et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* 8/217.

3 "(O, bir şeyi yaratmak isteyince sadece) 'ol!' der, o da oluverir." (Bakara sûresi, 2/117; Âl-i İmran sûresi, 3/47, 59; En'âm sûresi, 6/73; Nahl sûresi, 16/40; …)

4(Hâşiye) Evet, sübûtî bir emri ihbâr etmenin kolaylığı ve inkâr ve nefyetmenin gayet müşkül olduğu, bu temsilden görünür. Şöyle ki, biri dese: "Meyveleri süt konserveleri olan gayet hârika bir bahçe, küre-i arz üzerinde vardır." Diğeri dese: "Yoktur." İsbât eden, yalnız onun yerini veyahut bazı meyvelerini göstermekle kolayca dâvâsını isbât eder. İnkâr eden adam, nefyini isbât etmek için, bütün küre-i arzı görmek ve göstermekle dâvâsını isbât edebilir. Aynen öyle de; cenneti ihbâr edenler, yüz binler tereşşuhâtını, meyvelerini, âsârını göster-

Madem Kur'ân-ı Hakîm'in bize verdiği en mühim bir ders, "îmân-ı bi'l-âhiret"tir ve o îmân da bu derece kuvvetlidir ve o îmânda öyle bir rica ve bir teselli var ki; yüz bin ihtiyarlık bir tek şahsa gelse, bu îmândan gelen teselli mukâbil gelebilir. Biz ihtiyarlar [1]اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ عَلٰى كَمَالِ الْإِيمَانِ deyip, ihtiyarlığımıza sevinmeliyiz.

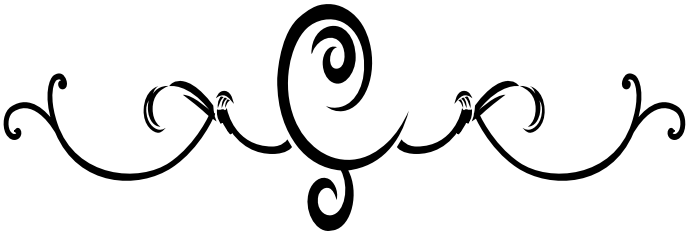

diklerinden kat-ı nazar... iki şâhid-i sâdıkın sübûtuna şehâdetleri kâfi gelirken; onu inkâr eden, hadsiz bir kâinatı, hadsiz ebedî zamanı temâşâ etmek ve görmek ve eledikten sonra inkârını isbât edebilir, ademini gösterebilir.

İşte ey ihtiyar kardeşler! Îmân-ı âhiretin ne kadar kuvvetli olduğunu anlayınız.

[1] Kâmil iman nasip etmesinden dolayı Allah'a hamdolsun!

On Birinci Söz

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَالشَّمْسِ وَضُحٰيهَا ۞ وَالْقَمَرِ إِذَا تَلٰيهَا ۞ وَالنَّهَارِ إِذَا جَلّٰيهَا ۞ وَاللَّيْلِ إِذَا يَغْشٰيهَا ۞ وَالسَّمَآءِ وَمَا بَنٰيهَا ۞ وَالْأَرْضِ وَمَا طَحٰيهَا ۞ وَنَفْسٍ وَمَا سَوّٰيهَا ۞ فَأَلْهَمَهَا فُجُورَهَا وَتَقْوٰيهَا ۞ قَدْ أَفْلَحَ مَنْ زَكّٰيهَا ۞ وَقَدْ خَابَ مَنْ دَسّٰيهَا[1]

Ey kardeş! Eğer hikmet-i âlemin tılsımını ve hilkat-i insanın muammâsını ve hakikat-i salâtın rumûzunu bir parça fehmetmek istersen, nefsimle beraber şu temsilî hikâyeciğe bak:

Bir zaman bir sultan varmış. Servetçe onun pek çok hazineleri vardı. Hem, o hazinelerde her çeşit cevâhir, elmas ve zümrüt bulunuyormuş. Hem, gizli pek acâip defineleri varmış. Hem, kemâlâtça sanâyi-i garîbede pek çok mahâreti varmış. Hem, hesapsız fünûn-u acîbeye mârifeti, ihâtası varmış. Hem, nihayetsiz ulûm-u bedîaya ilim ve ıttılâı varmış.

İşte her cemâl ve kemâl sahibi, kendi cemâl ve kemâlini görmek ve göstermek istemesi sırrınca, o Sultan-ı Zîşân dahi istedi ki, bir meşher açsın, içinde sergiler dizsin; tâ nâsın enzârında saltanatının haşmetini, hem servetinin şa'şaasını, hem kendi sanatının hârikalarını, hem kendi ma'rifetinin garîbelerini izhar edip göstersin. Tâ cemâl ve kemâl-i mânevisini iki vecihle müşâhede etsin:

Bir vechi, bizzat nazar-ı dekâik-âşinâsıyla görsün.

Diğeri, gayrın nazarıyla baksın.

Bu hikmete binâen, cesîm ve geniş ve muhteşem bir kasrı yapmaya başladı. Şâhâne bir sûrette dairelere, menzillere taksim ederek hazinelerinin türlü

---

1 "Güneşe ve onun aydınlığına.. onu izlediği zaman aya.. Dünyayı açığa çıkaran gündüze.. onu bürüyüp saran geceye.. göğe ve onu bina edene.. yere ve onu yayıp döşeyene.. her bir nefse ve onu düzenleyene.. ona hem kötülüğü, hem de ondan sakınma yolunu ilham edene yemin olsun ki: nefsini maddî ve mânevî kirlerden arındıran felâha erer. Onu günahlarla örten ise ziyâna uğrar." (Şems sûresi, 91/1-10)

türlü murassaâtıyla süslendirip, kendi dest-i sanatının en latîf, en güzel eserleriyle zînetlendirip, fünûn-u hikmetinin en incelikleriyle tanzim edip düzelterek ve ulûmunun âsâr-ı mucizekârâneleriyle donatarak tekmil ettikten sonra, her bir taam ve nimetlerinin bütün çeşitlerinden en lezizlerini câmi sofralar, o sarayda kurdu. Her bir tâifeye lâyık bir sofra tâyin etti. Öyle sehâvetkârâne ve sanatperverâne bir ziyâfet-i âmme ihzâr etti ki, güya her bir sofra, yüz sanâyi-i latîfenin eserleriyle vücûd bulmuş gibi kıymetli hadsiz nimetleri serdi. Sonra aktâr-ı memleketindeki ahâli ve raiyyetini, seyre ve tenezzühe ve ziyâfete davet etti.

Sonra, bir Yâver-i Ekrem'ine, sarayın hikmetlerini ve müştemilâtının mânâlarını bildirerek O'nu, üstad ve tarif edici tâyin etti. Tâ ki, sarayın Sâni'ini, sarayın müştemilâtıyla ahâliye tarif etsin ve sarayın nakışlarının rumûzlarını bildirip, içindeki sanatlarının işaretlerini öğretip, derûnundaki manzum murassalar ve mevzûn nukûş nedir ve ne vecihle saray sahibinin kemâlâtına ve hünerlerine delâlet ettiklerini, o saraya girenlere tarif etsin ve girmenin âdâbını ve seyrin merasimini bildirip, o görünmeyen Sultân'a karşı marziyâtı dâiresinde teşrifat merasimini tarif etsin. İşte o muarrif Üstâd'ın her bir dairede birer avanesi bulunuyor. Kendisi, en büyük dâirede şâkirtleri içinde durmuş, bütün seyircilere şöyle bir tebliğatta bulunuyor, diyor ki:

"Ey ahâli! Şu kasrın meliki olan Seyyidimiz, bu şeylerin izhârıyla ve bu sarayı yapmasıyla, kendini size tanıttırmak istiyor. Siz dahi onu tanıyınız ve güzelce tanımaya çalışınız. Hem şu tezyinâtla kendini size sevdirmek istiyor. Siz dahi onun sanatını takdir ve işlerini istihsan ile kendinizi ona sevdiriniz. Hem, bu gördüğünüz ihsânat ile, size muhabbetini gösteriyor. Siz dahi, itaat ile ona muhabbet ediniz. Hem, şu görünen in'âm ve ikramlar ile size şefkatini ve merhametini gösteriyor. Siz dahi şükür ile ona hürmet ediniz. Hem, şu kemâlâtının âsârıyla mânevî cemâlini size göstermek istiyor. Siz dahi, onu görmeğe ve teveccühünü kazanmaya iştiyakınızı gösteriniz. Hem, bütün şu gördüğünüz masnûât ve müzeyyenat üstünde birer mahsus sikke, birer hususî hâtem, birer taklid edilmez turra koymakla, her şey kendisine has olduğunu ve kendi eser-i desti olduğunu ve kendisi tek ve yektâ, istiklâl ve infirad sahibi olduğunu size göstermek istiyor. Siz dahi onu, tek ve yektâ ve misilsiz, nazirsiz, bîhemtâ tanıyınız ve kabul ediniz." Daha bunun gibi, ona ve o makama münâsip sözleri seyircilere söyledi. Sonra, giren ahâli iki gürûha ayrıldılar:

Birinci gürûhu; kendini tanımış ve aklı başında ve kalbi yerinde oldukları için, o sarayın içindeki acâiplere baktıkları zaman dediler: "Bunda büyük bir iş var." Hem anladılar ki; beyhûde değil, âdi bir oyuncak değil. Onun için

merak ettiler. "Acaba tılsımı nedir, içinde ne var?" deyip düşünürken, birden o muarrif Üstad'ın beyan ettiği nutkunu işittiler, anladılar ki; bütün esrarın anahtarları O'ndadır; O'na müteveccihen gittiler ve dediler: "Esselâmü aleyke yâ eyyühe'l-Üstad! Hakkan, şöyle bir muhteşem sarayın, senin gibi sâdık ve müdakkik bir muarrifi lâzımdır. Seyyidimiz sana ne bildirmişse lütfen bize bildiriniz." Üstad ise, evvel zikri geçen nutukları onlara dedi. Bunlar güzelce dinlediler, iyice kabul edip tam istifade ettiler. Padişah'ın marziyyâtı dairesinde amel ettiler. Onların şu edepli muamele ve vaziyetleri o padişah'ın hoşuna geldiğinden onları has ve yüksek ve tavsif edilmez diğer bir saraya davet etti, ihsan etti. Hem öyle bir Cevâd-ı Melik'e lâyık ve öyle mutî ahâliye şâyeste ve öyle edepli misafirlere münasip ve öyle yüksek bir kasra şayan bir sûrette ikram etti; dâimî onları saadetlendirdi.

İkinci gürûh ise; akılları bozulmuş, kalbleri sönmüş olduklarından, saraya girdikleri vakit nefislerine mağlûp olup, lezzetli taamlardan başka hiçbir şeye iltifât etmediler. Bütün o mehâsinden gözlerini kapadılar ve o Üstad'ın irşâdâtından ve şâkirtlerinin ikazâtından kulaklarını tıkadılar. Hayvan gibi yiyerek uykuya daldılar. İçilmeyen, fakat bazı şeyler için ihzâr edilen iksirlerden içtiler. Sarhoş olup öyle bağırdılar, karıştırdılar; seyirci misafirleri çok rahatsız ettiler. Sâni-i Zîşân'ın düsturlarına karşı edepsizlikte bulundular. Saray sahibinin askerleri de onları tutup, öyle edepsizlere lâyık bir hapse attılar.

Ey benimle bu hikâyeyi dinleyen arkadaş! Elbette anladın ki; o Hâkim-i Zîşân bu kasrı, şu mezkûr maksadlar için bina etmiştir. Şu maksadların husûlü ise, iki şeye mütevakkıftır:

Birisi: Şu gördüğümüz ve nutkunu işittiğimiz Üstad'ın vücûdudur. Çünkü; O bulunmazsa, bütün maksadlar beyhûde olur. Çünkü; anlaşılmaz bir kitab muallimsiz olsa, mânâsız bir kâğıttan ibaret kalır.

İkincisi: Ahâli, o Üstad'ın sözünü kabul edip dinlemesidir. Demek, vücûd-u Üstad, vücûd-u kasrın dâisidir ve ahâlinin istimâı, kasrın bekâsına sebeptir. Öyle ise, denilebilir ki; eğer şu Üstad olmasaydı, o Melik-i Zîşân, şu kasrı bina etmezdi. Hem yine denilebilir ki; o Üstad'ın talimatını, ahâli dinlemedikleri vakit, elbette o kasır, tebdil ve tahvil edilecek.

Ey arkadaş! Hikâye burada bitti. Eğer şu temsîlin sırrını anladınsa bak, hakikatin yüzünü de gör:

İşte o saray, şu âlemdir ki; tavanı tebessüm eden yıldızlarla tenvir edilmiş gökyüzüdür.[1] Tabanı ise, şarktan garba, gûnâ-gûn çiçeklerle süslendirilmiş

[1] Bkz.: Sâffât sûresi, 37/6; Fussilet sûresi, 41/12; Mülk sûresi, 67/5.

yeryüzüdür.[1] O Melik ise; Ezel, Ebed Sultan'ı olan bir Zât-ı Mukaddes'tir ki; yedi kat semâvât ve arz ve içlerinde olan her şey, kendilerine mahsus lisanlarla o Zât'ı takdis edip tesbih ediyorlar.[2] Hem öyle bir Melik-i Kadîr ki; semâvât ve arzı altı günde yaratarak[3] arş-ı rubûbiyetinde durup gece ve gündüzü, siyah ve beyaz iki hat gibi birbiri arkası sıra döndürüp,[4] kâinat sayfasında âyâtını yazan ve güneş, ay, yıldızlar emrine musahhar[5] zîhaşmet ve zîkudret sahibidir. O sarayın menzilleri ise, şu on sekiz bin âlemdir ki,[6] her birisi kendine lâyık bir tarz ile tezyin ve tanzim edilmiştir. İşte o sarayda gördüğün sanâyi-i garîbe ise, şu âlemde görünen kudret-i ilâhiyenin mucizeleridir. Ve o sarayda gördüğün taamlar ise, şu âlemde, hele yaz mevsiminde, hele Barla bahçelerinde rahmet-i ilâhiyenin semerât-ı hârikalarına işarettir. Ve oradaki ocak ve matbah ise, burada kalbinde ateş olan arz ve sath-ı arzdır. Ve orada temsilde gördüğün gizli definelerin cevherleri ise, şu hakikatte esmâ-yı kudsiye-i ilâhiyenin cilvelerine misâldir. Ve temsilde gördüğümüz nakışlar ve o nakışların remizleri ise, şu âlemi süslendiren muntazam masnûât ve mevzûn nukûş-u kalem-i kudrettir ki; Kadîr-i Zülcelâl'in esmâsına delâlet ederler.

Ve o Üstad ise, seyyidimiz Muhammed *(aleyhissalâtü vesselâm)*'dır. Avanesi ise, enbiyâ *(aleyhimüsselâm)*'dır. Ve şâkirtleri ise, evliyâ ve asfiyâdır. O saraydaki Hâkim'in hizmetkârları ise, şu âlemde melâike *(aleyhimüsselâm)*'a işarettir. Temsilde, seyir ve ziyâfete davet edilen misafirler ise, şu dünya misafirhânesinde cin ve ins ve insanın hizmetkârları olan hayvanlara işarettir.

Ve o iki fırka ise, burada birisi ehl-i îmândır ki, kitab-ı kâinatın âyâtının müfessiri olan Kur'ân-ı Hakîm'in şâkirtleridir. Diğer gürûh ise, ehl-i küfür ve tuğyândır ki, nefis ve şeytana tâbi olup yalnız hayat-ı dünyeviyeyi tanıyan; hayvan gibi, belki daha aşağı sağır, dilsiz, dâllîn gürûhudur.[7]

Birinci kafile olan süedâ ve ebrar ise; zülcenâheyn olan Üstad'ı dinlediler. O Üstad, hem abddir; ubûdiyet noktasında Rabbini tavsif ve tarif eder ki, Cenâb-ı Hakk'ın dergâhında ümmetinin elçisi hükmündedir. Hem resûldür; risâlet noktasında Rabbinin ahkâmını Kur'ân vasıtasıyla cin ve inse tebliğ eder.

---

1 Bkz.: Kehf sûresi, 18/7; Rûm sûresi, 30/50.

2 Bkz.: Ra'd sûresi, 13/15; İsrâ sûresi, 17/44; Nahl sûresi, 16/49; Hac sûresi, 22/18.

3 Bkz.: A'râf sûresi, 7/54; Yûnus sûresi, 10/3; Hûd sûresi, 11/7; Furkan sûresi, 25/59.

4 Bkz.: Bakara sûresi, 2/164; Âl-i İmran sûresi, 3/27, 190; A'râf sûresi, 7/54.

5 Bkz.: A'râf sûresi, 7/54; Ra'd sûresi, 13/2; İbrahim sûresi, 14/33; Nahl sûresi, 16/12.

6 Fâtiha sûresindeki "Âlemlerin Rabbi" ifadesindeki "âlemler"in, on sekiz bin âlem olduğuna dair bkz.: et-Taberî, *Câmiu'l-beyân* 1/63; Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliyâ* 2/219; İbni Kesîr, *Tefsîru'l-Kur'ân* 1/24, 25.

7 Bkz.: Bakara sûresi, 2/18, 171; A'râf sûresi, 7/179; Hac sûresi, 22/46; Ahkaf sûresi, 46/26.

Şu bahtiyar cemaat, o Resûl'ü dinleyip Kur'ân'a kulak verdiler. Kendilerini, envâ-ı ibâdâtın fihristesi olan "namaz" ile, birçok makâmât-ı âliye içinde çok latîf vazifelerle telebbüs etmiş gördüler. Evet, namazın mütenevvi ezkâr ve harekâtıyla işaret ettiği vezâifi, makâmâtı, mufassalan gördüler. Şöyle ki:

✓ ***Evvelen***: Âsâra bakıp, gâibâne muamele sûretinde saltanat-ı rubûbiyetin mehâsinine temâşâger makamında kendilerini gördüklerinden; tekbir ve tesbih vazifesini edâ edip "*Allahu Ekber*" dediler.

✓ ***Sâniyen***: Esmâ-yı kudsiye-i ilâhiyenin cilveleri olan bedâyiine ve parlak eserlerine dellâllık makamında görünmekle "*Sübhânallah, velhamdülillâh*" diyerek takdis ve tahmid vazifesini îfa ettiler.

✓ ***Sâlisen***: Rahmet-i ilâhiyenin hazinelerinde iddihar edilen nîmetlerini, zâhir ve bâtın duygularla tadıp anlamak makamında, şükür ve senâ vazifesini edâya başladılar.

✓ ***Râbian***: Esmâ-yı ilâhiyenin definelerindeki cevherleri, mânevî cihâzât mîzanlarıyla tartıp bilmek makamında, tenzih ve medih vazifesine başladılar.

✓ ***Hâmisen***: Mistar-ı kader üstünde kalem-i kudretiyle yazılan mektûbât-ı rabbâniyeyi mütâlaa makamında tefekkür ve istihsan vazifesine başladılar.

✓ ***Sâdisen***: Eşyanın yaradılışında ve masnûâtın sanatındaki latîf incelik ve nâzenîn güzellikleri temâşâ ile tenzih makamında, Fâtır-ı Zülcelâl, Sâni-i Zülcemâl'lerine muhabbet ve iştiyak vazifesine girdiler. Demek kâinata ve âsâra bakıp, gâibâne muamele-i ubûdiyetle mezkûr makâmâtta mezkûr vezâifi edâ ettikten sonra Sâni-i Hakîm'in dahi muamelesine ve ef'âline bakmak derecesine çıktılar ki; hâzırâne bir muamele sûretinde evvelâ Hâlık-ı Zülcelâl'in kendi sanatının mucizeleriyle kendini zîşuura tanıttırmasına karşı, hayret içinde bir ma'rifet ile mukabele ederek: [1] سُبْحَانَكَ مَا عَرَفْنَاكَ حَقَّ مَعْرِفَتِكَ dediler. "*Senin tarif edicilerin, bütün masnûâtındaki mucizelerindir.*"

Sonra o Rahmân'ın kendi rahmetinin güzel meyveleriyle kendini sevdirmesine karşı; muhabbet ve aşk ile mukabele edip: [2] إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ dediler.

Sonra o Mün'im-i Hakikî'nin tatlı nimetleriyle terahhum ve şefkatini göstermesine karşı; şükür ve hamd ile mukabele ettiler, dediler:

---

1 Bkz.: el-Münâvî, *Feyzu'l-kadîr* 2/410; Mer'î İbni Yûsuf; *Ekâvîlü's-sikât* s.45.

2 "(Haydi öyleyse deyiniz): Yalnız Sana ibadet eder, yalnız senden medet umarız." (Fâtiha sûresi, 1/5)

سُبْحَانَكَ وَبِحَمْدِكَ[1] *"Senin hak şükrünü nasıl edâ edebiliriz? Sen öyle şükre lâyık bir Meşkûr'sun ki; bütün kâinata serilmiş bütün ihsânâtın açık lisân-ı hâlleri, şükür ve senânızı okuyorlar. Hem, âlem çarşısında dizilmiş ve zeminin yüzüne serpilmiş bütün nimetlerin ilânâtıyla hamd ve medhinizi bildiriyorlar. Hem, rahmet ve nimetin manzum meyveleri ve mevzûn yemişleri, senin cûd ve keremine şehâdet etmekle, senin şükrünü enzâr-ı mahlûkat önünde ifâ ederler."*

Sonra şu kâinatın yüzlerinde değişen mevcudat aynalarında cemâl ve celâl ve kemâl ve kibriyâsının izhârına karşı اَللّٰهُ أَكْبَرُ[2] deyip ta'zim içinde bir aczle rükûa gidip, mahviyet içinde bir muhabbet ve hayretle secde edip, mukabele ettiler.

Sonra o Ganiyy-i Mutlak'ın servetinin çokluğunu ve rahmetinin genişliğini göstermesine karşı; fakr ve hâcetlerini izhar edip, dua edip, istemekle mukabele edip: وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ[3] dediler.

Sonra o Sâni-i Zülcelâl'in kendi sanatının latîflerini, hârikalarını, antikalarını, sergilerle teşhirgâh-ı enâmda neşrine karşı; مَا شَاءَ اللّٰهُ[4] deyip takdir ederek: "Ne güzel yapılmış!" deyip istihsan ederek, بَارَكَ اللّٰهُ[5] deyip müşâhede etmek, اٰمَنَّا[6] deyip şehâdet etmek; "Geliniz, bakınız!" hayran olarak حَيَّ عَلَى الْفَلَاحِ[7] deyip herkesi şahid tutmakla mukabele ettiler. Hem o Sultân-ı ezel ve ebed, kâinatın aktârında kendi rubûbiyetinin saltanatını ilânına ve vahdâniyet'inin izhârına karşı; tevhid ve tasdik edip سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا[8] diyerek itaat ve inkıyâd ile mukabele ettiler.

Sonra o Rabbü'l-âlemîn'in ulûhiyetinin izhârına karşı; zaaf içinde aczlerini, ihtiyaç içinde fakrlerini ilândan ibaret olan ubûdiyet ile ve ubûdiyetin hulâsası olan "Namaz" ile mukabele ettiler.

---

1 Bu ifade, pek çok hadisin başında, ortasında veya sonunda geçmektedir: Müslim, *salât* 218; Ebû Dâvûd, *edeb* 98; Nesâî, *iftitâh* 17; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 6/77, 151.

2 Sadece büyüklükte değil hiçbir konuda eşi ve benzeri olmayan, başka bir şey Kendisiyle kıyas bile edilemeyecek yegâne büyük, Allah'tır.

3 "Yalnız senden medet umarız." (Fâtiha sûresi, 1/5)

4 "Mâşâallah! Allah ne güzel dilemiş ve yapmış!"

5 Allah hayır ve bereketini artırsın.

6 İnandık, îmân ettik.

7 Haydi buyrun kurtuluşa...

8 "İşittik ve itaat ettik…" (Bakara sûresi, 2/285).

Daha bunlar gibi gûnâ-gûn ubûdiyet vazifeleriyle şu dâr-ı dünya denilen mescid-i kebîrinde farîza-yı ömürlerini ve vazife-i hayatlarını edâ edip ahsen-i takvîm sûretini aldılar.[1] Bütün mahlûkat üstünde bir mertebeye çıktılar ki, yümn-ü îmân ile emn ü emânet[2] ile mücehhez emîn bir halîfe-i arz[3] oldular. Ve şu meydan-ı tecrübe ve şu destgâh-ı imtihandan sonra onların Rabb-i Kerîm'i onları, îmânlarına mükâfat olarak saadet-i ebediyeye ve İslâmiyet'lerine ücret olarak dâru's-selâma davet ederek öyle bir ikram etti ve eder ki; hiç göz görmemiş ve kulak işitmemiş ve kalb-i beşere hutûr etmemiş derecede[4] parlak bir tarzda rahmetine mazhar etti ve onlara ebediyet ve bekâ verdi. Çünkü; ebedî ve sermedî olan bir cemâlin seyirci müştâkı ve aynadar âşıkı, elbette bâki kalıp ebede gidecektir. *İşte Kur'ân şâkirtlerinin akıbetleri böyledir. Cenâb-ı Hak bizleri onlardan eylesin, âmîn…*

Amma, füccar ve eşrâr olan diğer gürûh ise; hadd-i bulûğ ile şu âlem sarayına girdikleri vakit, bütün vahdâniyetin delillerine karşı küfür ile mukabele edip ve bütün nîmetlere karşı küfrân ile mukabele ederek ve bütün mevcudatı kıymetsizlikle kâfirâne bir ittiham ile tahkir ettiler ve bütün esmâ-yı ilâhiyenin tecelliyâtına karşı red ve inkâr ile mukabele ettiklerinden, az bir vakitte, nihayetsiz bir cinâyet işlediler; nihayetsiz bir azaba müstehak oldular.

Evet, insana sermâye-i ömür ve cihâzât-ı insâniye, mezkûr vezâif için verilmiştir.

Ey sersem nefsim ve ey pürheves arkadaşım! Âyâ, zannediyor musunuz ki; vazife-i hayatınız, yalnız terbiye-i medeniye ile güzelce muhâfaza-yı nefis etmek –ayıb olmasın– batın ve fercin hizmetine mi münhasırdır? Yahut zannediyor musunuz ki; hayâtınızın makinesinde dercedilen şu nâzik letâif ve maneviyat; ve şu hassas âzâ ve âlât; ve şu muntazam cevârih ve cihâzât; ve şu mütecessis havâs ve hissiyatın gaye-i yegânesi; şu hayât-ı fâniyede, nefs-i rezîlenin, hevesât-ı süfliyenin tatmini için, istimâline mi münhasırdır? Hâşâ ve kellâ! Belki vücûdunuzda şunların yaratılması ve fıtratınızda bunların gaye-i idhâli, iki esastır:

✓ ***Biri***: Cenâb-ı Mün'im-i Hakikî'nin bütün nimetlerinin her bir çeşitlerini size ihsâs ettirip şükrettirmekten ibarettir. Siz de hissedip şükür ve ibadetini etmelisiniz.

---

1 Bkz.: Tîn sûresi, 95/4.

2 Bkz.: Ahzâb sûresi, 33/72.

3 Bkz.: Bakara sûresi, 2/30; En'âm sûresi, 6/165; Yûnus sûresi, 10/14; Enbiyâ sûresi, 21/105; Neml sûresi, 27/62; Kasas sûresi, 28/5; Fâtır sûresi, 35/39.

4 Bkz.: Secde sûresi, 32/17; Zuhruf sûresi, 43/71; Buhârî, *bed'ü'l-halk* 8, *tefsîru sûre (32)* 1, *tevhid* 35; Müslim, *îmân* 312, *cennet* 2-5.

✓ ***İkincisi***: Âleme tecelli eden esmâ-yı kudsiyye-i ilâhiyenin bütün tecelliyâtının aksâmını, birer birer, size o cihâzât vasıtasıyla bildirip tattırmaktır. Siz dahi tatmakla tanıyarak îmân getirmelisiniz.

İşte bu iki esas üzerine kemâlât-ı insâniye, neşv ü nemâ bulur. Bununla insan, insan olur. İnsaniyetin cihâzâtı, hayvan gibi hayât-ı dünyeviyeyi kazanmak için verilmemiş olduğuna şu temsil sırrıyla bak:

Meselâ: Bir zât, bir hizmetçisine yirmi altın verdi; tâ mahsus bir kumaştan kendisine bir kat libas alsın. O hizmetçi gitti, o kumaşın âlâsından mükemmel bir libas aldı, giydi. Sonra gördü ki: O zât, diğer bir hizmetkârına bin altın verip, bir kâğıt içinde bazı şeyler yazılı olarak onun cebine koydu, ticârete gönderdi.

Şimdi, her aklı başında olan bilir ki; o sermâye, bir kat libas almak için değil. Çünkü; evvelki hizmetkâr, yirmi altınla en âlâ kumaştan bir kat libas almış olduğundan, elbette bu bin altın, bir kat libasa sarf edilmez. Şayet bu ikinci hizmetkâr, cebine konulan kâğıdı okumayıp, belki evvelki hizmetçiye bakıp, bütün parayı bir dükkâncıya bir kat libas için verip, hem o kumaşın en çürüğünden ve arkadaşının libasından elli derece aşağı bir libas alsa, elbette o hâdim nihayet derecede ahmaklık etmiş olacağı için şiddetle ta'zib ve hiddetle te'dip edilecektir.

Ey nefsim ve ey arkadaşım! Aklınızı başınıza toplayınız. Sermâye-i ömür ve istidâd-ı hayâtınızı hayvan gibi, belki hayvandan çok aşağı bir derecede şu hayât-ı fâniye ve lezzet-i maddiyeye sarf etmeyiniz. Yoksa sermâyece en âlâ hayvandan elli derece yüksek olduğunuz hâlde, en ednâsından elli derece aşağı düşersiniz.

Ey gafil nefsim! Senin hayâtının *gayesini* ve hayatının *mâhiyetini*, hem hayatının *sûretini*, hem hayatının *sırr-ı hakîkatını*, hem hayatının *kemâl-i saadetini* bir derece anlamak istersen bak.

Senin hayatının gayelerinin icmâli "**Dokuz Emir**"dir.

Birincisi şudur ki: Senin vücûdunda konulan duygular terâzileriyle, rahmet-i ilâhiyenin hazînelerinde iddihar edilen nîmetleri tartmaktır ve küllî şükretmektir.

İkincisi: Senin fıtratında vaz'edilen cihâzâtın anahtarlarıyla esmâ-yı kudsiye-i ilâhiyenin gizli definelerini açmaktır; Zât-ı Akdes'i o esmâ ile tanımaktır.

Üçüncüsü: Şu teşhirgâh-ı dünyada, mahlûkat nazarında, esmâ-yı ilâhiyenin sana taktıkları garib sanatlarını ve latîf cilvelerini bilerek hayâtınla teşhir ve izhâr etmektir.

Dördüncüsü: Lisân-ı hâl ve kâlinle Hâlık'ının dergâh-ı rubûbiyetine ubûdiyetini ilân etmektir.

Beşincisi: Nasıl bir asker padişahından aldığı türlü türlü nişanları, resmî vakitlerde takıp padişahın nazarında görünmekle, onun iltifâtât-ı âsârını gösterdiği gibi, sen dahi esmâ-yı ilâhiyenin cilvelerinin sana verdikleri letâif-i insâniye murassaâtıyla bilerek süslenip, o Şâhid-i Ezelî'nin nazar-ı şuhûd ve işhâdına görünmektir.

Altıncısı: Zevi'l-hayat olanların tezahürat-ı hayatiye denilen, Hâlıklarına tahiyyatları ve rumûzat-ı hayatiye denilen, Sâni'lerine tesbihâtları ve semerât ve gâyât-ı hayatiye denilen, Vâhibü'l-hayâta arz-ı ubûdiyetlerini bilerek müşâhede etmek, tefekkür ile görüp şehâdetle göstermektir.

Yedincisi: Senin hayatına verilen cüz'î ilim ve kudret ve irâde gibi sıfat ve hâllerinden küçük nümûnelerini vâhid-i kıyâsî ittihaz ile Hâlık-ı Zülcelâl'in sıfât-ı mutlakasını ve şuûn-u mukaddesesini o ölçüler ile bilmektir. Meselâ; sen, cüz'î iktidarın ve cüz'î ilmin ve cüz'î irâden ile bu hâneyi muntazam yaptığından, şu kasr-ı âlemin senin hânenden büyüklüğü derecesinde şu âlemin ustasını o nisbette Kadîr, Alîm, Hakîm, Müdebbir bilmek lâzımdır.

Sekizincisi: Şu âlemdeki mevcudatın her biri kendine mahsus bir dil ile Hâlık'ının vahdâniyetine ve Sâni'inin rubûbiyetine dair mânevî sözlerini fehmetmektir.

Dokuzuncusu: Acz ve zaafın, fakr ve ihtiyacın ölçüsüyle kudret-i ilâhiye ve gınâ-yı rabbâniyenin derecât-ı tecelliyâtını anlamaktır. Nasıl ki, açlığın dereceleri nisbetinde ve ihtiyâcın envâi miktarınca taamın lezzeti ve derecâtı ve çeşitleri anlaşılır; onun gibi sen de nihayetsiz aczin ve fakrınla, nihayetsiz kudret ve gınâ-yı ilâhiyenin derecâtını fehmetmelisin. İşte senin *hayâtının gayeleri*, icmâlen, bunlar gibi emirlerdir.

Şimdi kendi *hayatının mâhiyetine* bak ki, o mâhiyetinin icmâli şudur: Esmâ-yı ilâhiyeye ait garâibin fihristesi.. hem şuûn ve sıfât-ı ilâhiyenin bir mikyası, hem kâinattaki âlemlerin bir mîzanı.. hem bu âlem-i kebîrin bir listesi, hem şu kâinatın bir haritası, hem şu kitab-ı ekberin bir fezlekesi, hem kudretin gizli definelerini açacak bir anahtar külçesi, hem mevcudata serpilen ve evkâta takılan kemâlâtının bir ahsen-i takvîmidir. İşte mâhiyet-i hayatın bunlar gibi emirlerdir.

Şimdi senin *hayatının sûreti ve tarz-ı vazifesi* şudur ki: Hayatın, bir kelime-i mektûbedir. Kalem-i kudretle yazılmış hikmet-nümâ bir sözdür. Görünüp ve işitilip esmâ-yı hüsnâya delâlet eder. İşte hayatının sûreti bu gibi emirlerdir.

Şimdi *hayatının sırr-ı hakikati* şudur ki: Tecellî-i ehadiyete, cilve-i samediyete aynalıktır. Yâni, bütün âleme tecelli eden esmânın nokta-yı mihrâkiyesi hükmünde bir câmiiyetle Zât-ı Ehad-i Samed'e aynalıktır.

Şimdi *hayatının saadet içindeki kemâli* ise: Senin hayatının aynasında temessül eden Şems-i Ezelî'nin envârını hissedip sevmektir. Zîşuur olarak O'na şevk göstermektir. O'nun muhabbetiyle kendinden geçmektir. Kalbin göz bebeğinde aks-i nûrunu yerleştirmektir. İşte bu sırdandır ki, seni âlâ-yı illiyyîne çıkaran bir hadîs-i kudsî'nin[1] meâl-i şerifi olan:

مَنْ نَه گُنْجَمْ دَرْ سَمٰوَاتُ و زَمِينْ أَزْ عَجَبْ گُنْجَمْ بَقَلْبِ مُؤْمِنِينْ[2]

denilmiştir.

İşte *ey nefsim!* Hayatının böyle ulvî gâyâta müteveccih olduğu ve şöyle kıymetli hazîneleri câmi olduğu hâlde, hiç akıl ve insafa lâyık mıdır ki; hiç-ender hiç olan muvakkat huzûzât-ı nefsâniyeye, geçici lezâiz-i dünyeviyeye sarf edip zâyi edersin! Eğer zâyi etmemek istersen geçen temsil ve hakikate remzeden,

وَالشَّمْسِ وَضُحٰيهَا ۞ وَالْقَمَرِ إِذَا تَلٰيهَا ۞ وَالنَّهَارِ إِذَا جَلّٰيهَا ۞ وَاللَّيْلِ إِذَا
يَغْشٰيهَا ۞ وَالسَّمَآءِ وَمَا بَنٰيهَا ۞ وَالْأَرْضِ وَمَا طَحٰيهَا ۞ وَنَفْسٍ وَمَا سَوّٰيهَا ۞
فَأَلْهَمَهَا فُجُورَهَا وَتَقْوٰيهَا ۞ قَدْ أَفْلَحَ مَنْ زَكّٰيهَا ۞ وَقَدْ خَابَ مَنْ دَسّٰيهَا[3]

sûresindeki kasem ve cevâb-ı kasemi düşünüp amel et.

اَللّٰهُمَّ صَلِّ وَسَلِّمْ عَلٰى شَمْسِ سَمَاءِ الرِّسَالَةِ وَقَمَرِ بُرْجِ النُّبُوَّةِ وَعَلٰى اٰلِهٖ وَأَصْحَابِهٖ
نُجُومِ الْهِدَايَةِ، وَارْحَمْنَا وَارْحَمِ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ اٰمِينَ اٰمِينَ اٰمِينَ[4]

---

1 Bkz.: Ahmed İbni Hanbel, *ez-Zühd* s.81; Ebu'ş-Şeyh, *el-Azame* 2/608; Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliyâ* 4/24; el-Gazâlî, *İhyâu ulûmi'd-dîn* 3/15; ed-Deylemî, *el-Müsned* 3/174.

2 Cenâb-ı Hak, "Benim gökyüzüm ve yeryüzüm Beni taşımaya tâkat getiremedi. Fakat, verâ sahibi mülâyim müminin kalbi Beni taşıyabildi." buyurdu.

3 "Güneşe ve onun aydınlığına.. onu izlediği zaman aya.. Dünyayı açığa çıkaran gündüze.. onu bürüyüp saran geceye.. göğe ve onu bina edene.. yere ve onu yayıp döşeyene.. her bir nefse ve onu düzenleyene.. ona hem kötülüğü, hem de ondan sakınma yolunu ilham edene yemin olsun ki: nefsini maddî ve mânevî kirlerden arındıran felâha erer. Onu günahlarla örten ise ziyâna uğrar." (Şems sûresi, 91/1-10)

4 Allahım! Risâlet semâsının güneşi ve nübüvvet burcunun ayı olan Peygamber Efendimiz'e *(sallallâhu aleyhi ve sellem),* hidâyet yıldızları olan âl ve ashâbına salât ve selâm et. Bize ve erkek, kadın bütün müminlere rahmet et, âmîn, âmîn, âmîn.

On İkinci Söz

بِسْـــمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَمَنْ يُؤْتَ الْحِكْمَةَ فَقَدْ أُوتِيَ خَيْرًا كَثِيرًا[1]

(Kur'ân-ı Hakîm'in hikmet-i kudsiyesi ile felsefe hikmetinin icmâlen muvâzenesi; hem hikmet-i Kur'âniye'nin, insanın hayat-ı şahsiyesine ve hayat-ı içtimâiyesine verdiği ders-i terbiyenin gayet kısa bir fezlekesi; hem Kur'ân'ın sâir kelimât-ı ilâhiyeye ve bütün kelâmlara cihet-i rüçhâniyetine bir işarettir. İşte bu sözde "Dört Esas" vardır.)

Birinci Esas

Hikmet-i Kur'âniye ile hikmet-i fenniyenin farklarına şu gelecek hikâye-i temsîliye dürbünüyle bak:

Bir zaman, hem dindar, hem gayet sanatkâr bir Hâkim-i nâmdâr istedi ki; Kur'ân-ı Hakîm'i, maânîsindeki kudsiyetine ve kelimâtındaki i'câza şâyeste bir yazı ile yazsın. O mu'ciznümâ kamete, hârika bir libas giydirilsin. İşte o nakkâş Zât, Kur'ân'ı pek acîb bir tarzda yazdı. Bütün kıymettar cevherleri, yazısında istimâl etti. Hakâikinin tenevvüüne işaret için bâzı mücessem hurufâtını elmas ve zümrüt ile ve bir kısmını lü'lü ve akik ile ve bir tâifesini pırlanta ve mercanla ve bir nev'ini altın ve gümüş ile yazdı. Hem öyle bir tarzda süslendirip münakkaş etti ki, okumayı bilen ve bilmeyen herkes temâşâsından hayran olup istihsan ederdi. Bâhusus, ehl-i hakikatin nazarına o sûrî güzellik, mânâsındaki gayet parlak güzelliğin ve gayet şirin tezyînâtın işârâtı olduğundan, pek kıymettar bir antika olmuştur.

---

1 "Kime hikmet nasip edilmişse doğrusu, büyük bir hayra mazhar olmuştur." (Bakara sûresi, 2/269).

Sonra o Hâkim, şu musanna ve murassa Kur'ân'ı, bir ecnebi feylesofa ve bir Müslüman âlime gösterdi. Hem tecrübe, hem mükâfat için emretti ki: "Her biriniz, bunun hikmetine dair bir eser yazınız!"

Evvelâ o feylesof, sonra o âlim, ona dair birer kitap telif ettiler. Fakat feylesofun kitabı, yalnız harflerin nakışlarından ve münasebetlerinden ve vaziyetlerinden ve cevherlerinin hâsiyetlerinden ve târifatından bahseder, mânâsına hiç ilişmez. Çünkü; o ecnebi adam, Arabî hattı okumayı hiç bilmez. Hattâ o müzeyyen Kur'ân'ı, bilmiyor ki bir kitaptır ve mânâyı ifade eden yazıdır. Belki ona münakkaş bir antika nazarıyla bakıyor. Lâkin, çendan Arabî bilmiyor; fakat çok iyi bir mühendistir. Güzel bir tasvircidir. Mahir bir kimyâgerdir. Sarraf bir cevhercidir. İşte o adam, bu sanatlara göre eserini yazdı.

Amma Müslüman âlim ise; O'na baktığı vakit anladı ki; O, Kitab-ı Mübîn'dir, Kur'ân-ı Hakîm'dir. İşte bu hakperest Zât, ne tezyinât-ı zâhirîsine ehemmiyet verdi ve ne de hurûfun nukûşuyla iştigal etti. Belki öyle bir şeyle meşgul oldu ki, milyon mertebe öteki adamın iştigal ettiği meselelerinden daha âlî, daha gâlî, daha latîf, daha şerif, daha nâfi, daha câmi'... Çünkü; nukûşun perdesi altında olan hakâik-i kudsiyesinden ve envâr-ı esrarından bahsederek, gayet güzel bir tefsir-i şerif yazdı.

Sonra ikisi, eserlerini götürüp o Hâkim-i Zîşân'a takdim ettiler. O Hâkim, evvelâ feylesofun eserini aldı, baktı gördü ki; o hodpesent ve tabiat--perest adam çok çalışmış, fakat hiç hakikî hikmetini yazmamış. Hiçbir mânâsını anlamamış. Belki karıştırmış. Ona karşı hürmetsizlik, belki edepsizlik etmiş. Çünkü; o menba-ı hakâik olan Kur'ân'ı, mânâsız nukûş zannederek, mânâ cihetinde kıymetsizlik ile tahkir etmiş olduğundan o Hâkim-i Hakîm dahi, onun eserini başına vurdu, huzurundan çıkardı.

Sonra öteki hakperest, müdakkik âlimin eserine baktı gördü ki; gayet güzel ve nâfi bir tefsir ve gayet hakimâne, mürşidâne bir teliftir, "Aferin, bârekâllah" dedi. "İşte hikmet budur ve âlim ve hakîm, bunun sahibine derler. Öteki adam ise, haddinden tecâvüz etmiş bir sanatkârdır." Sonra onun eserine bir mükâfat olarak; her bir harfine mukabil, tükenmez hazinesinden "On altın verilsin." irâde etti.

Eğer temsili fehmettin ise, bak, hakikatin yüzünü de gör:

Amma o müzeyyen Kur'ân ise, şu musanna kâinattır. O hâkim ise, Hakîm-i Ezelî'dir. Ve o iki adam ise, birisi yâni ecnebisi; ilm-i felsefe ve hükemâsıdır. Diğeri, Kur'ân ve şâkirtleridir. Evet, Kur'ân-ı Hakîm, şu Kur'ân-ı

Azîm-i Kâinât'ın en âlî bir müfessiridir ve en beliğ bir tercümanıdır. Evet, o Furkan'dır ki: Şu kâinatın sayfalarında ve zamanların yapraklarında kalem-i kudretle yazılan âyât-ı tekvîniyeyi cin ve inse ders verir. Hem her biri, birer harf-i mânidâr olan mevcudata "mana-yı harfî" nazarıyla, yâni onlara Sâni' hesabına bakar; "*Ne kadar güzel yapılmış, ne kadar güzel bir sûrette Sâni'inin cemâline delâlet ediyor!*" der. Ve bununla kâinatın hakikî güzelliğini gösteriyor.

Amma, ilm-i hikmet dedikleri felsefe ise; hurûf-u mevcudatın tezyînâtında ve münâsebatında dalmış ve sersemleşmiş, hakikatin yolunu şaşırmış... Şu kitab-ı kebîrin hurufâtına "mânâ-yı harfî" ile, yâni Allah hesabına bakmak lâzım gelirken; öyle etmeyip "mânâ-yı ismî" ile, yâni; mevcudata mevcudat hesabına bakar, öyle bahseder. "Ne güzel yapılmış"a bedel, "Ne güzeldir!" der, çirkinleştirir. Bununla kâinatı tahkir edip kendisine müştekî eder. Evet, dinsiz felsefe, hakikatsiz bir safsatadır ve kâinata bir tahkirdir.

İkinci Esas

Kur'ân-ı Hakîm'in hikmeti, hayat-ı şahsiyeye verdiği terbiye-i ahlâkiye ve hikmet-i felsefenin verdiği dersin muvâzenesi:

Felsefenin hâlis bir tilmizi, bir firavundur. Fakat menfaati için en hasîs şeye ibadet eden bir firavun-u zelildir. Her menfaatli şeyi kendine "Rab" tanır. Hem o dinsiz şâkirt, mütemerrit ve muannittir. Fakat bir lezzet için, nihayet zilleti kabul eden miskin bir mütemerrittir. Şeytan gibi şahısların, bir menfaat-i hasîse için ayağını öpmekle zillet gösterir denî bir muannittir. Hem o dinsiz şâkirt, cebbar bir mağrurdur. Fakat kalbinde nokta-yı istinad bulmadığı için zâtında gayet acz ile âciz bir cebbar-ı hodfürûştur. Hem o şâkirt, menfaat-perest hodendiştir ki; gaye-i himmeti, nefis ve batnın ve fercin hevesâtını tatmin ve menfaat-i şahsiyesini, bazı menfaat-i kavmiye içinde arayan dessas bir hodgâmdır.

Amma, hikmet-i Kur'ân'ın hâlis tilmizi ise bir abddir. Fakat, âzam-ı mahlûkata da ibadete tenezzül etmez. Hem cennet gibi âzam-ı menfaat olan bir şeyi, gaye-i ibadet kabul etmez bir abd-i azizdir. Hem hakiki tilmizi; mütevâzidir, selim, halimdir; fakat, Fâtır'ının gayrına, daire-i izni hâricinde ihtiyarıyla tezellüle tenezzül etmez. Hem fakir ve zayıftır, fakr ve zaafını bilir; fakat onun Mâlik-i Kerîm'i, ona iddihar ettiği uhrevî servet ile müstağnîdir ve Seyyid'inin nihayetsiz kudretine istinad ettiği için kavîdir. Hem yalnız livechillâh, rızâ-yı ilâhî için, fazilet için amel eder, çalışır.

İşte, iki hikmetin verdiği terbiye, iki tilmizin muvâzenesiyle anlaşılır.

Üçüncü Esas

Hikmet-i felsefe ile hikmet-i Kur'âniye'nin hayat-ı içtimaiye-i beşeriyeye verdiği terbiyeler:

Amma hikmet-i felsefe ise hayat-ı içtimâiyede nokta-yı istinadı, "kuvvet" kabul eder. Hedefi, "menfaat" bilir. Düstur-u hayatı, "cidâl" tanır. Cemaatlerin râbıtasını, "unsuriyet, menfî milliyeti" tutar. Semerâtı ise, "hevesât-ı nefsâniyeyi tatmin ve hâcât-ı beşeriyeyi tezyid"dir. Hâlbuki kuvvetin şe'ni, "tecâvüz"dür. Menfaatin şe'ni, her arzuya kâfi gelmediğinden üstünde "boğuşmak"tır. Düstur-u cidâlin şe'ni, "çarpışmak"tır. Unsuriyetin şe'ni, başkasını yutmakla beslenmek olduğundan; "tecâvüz"dür. İşte bu hikmettendir ki, beşerin saadeti selb olmuştur.

Amma hikmet-i Kur'âniye ise nokta-yı istinadı, kuvvete bedel "hakk"ı kabul eder. Gayede menfaate bedel, "fazilet ve rızâ-yı ilâhî"yi kabul eder. Hayatta düstur-u cidâl yerine, "düstur-u teâvün"ü esas tutar. Cemaatlerin râbıtalarında unsuriyet, milliyet yerine "râbıta-yı dinî ve sınıfî ve vatanî" kabul eder. Gâyâtı, hevesât-ı nefsâniyenin tecâvüzâtına sed çekip; ruhu, maaliyâta teşvik ve hissiyât-ı ulviyesini tatmin eder ve insanı kemâlât-ı insaniyeye sevk edip insan eder...

Hakkın şe'ni, "ittifak"tır. Faziletin şe'ni, "tesânüd"dür. Düstur-u teâvünün şe'ni, "birbirinin imdadına yetişmek"tir. Dinin şe'ni, "uhuvvet"tir, "inzap"tır. Nefsi, gemlemekle bağlamak; ruhu, kemâlâta kamçılamakla serbest bırakmanın şe'ni, "saadet-i dâreyn"dir...

Dördüncü Esas

Kur'ân'ın, bütün kelimât-ı ilâhiye içinde cihet-i ulviyetini ve bütün kelâmlar üstünde cihet-i tefevvukunu anlamak istersen şu iki temsile bak:

Birincisi: Bir sultanın iki çeşit mükâlemesi, iki tarzda hitabı vardır. Birisi; âdi bir raiyyet ile cüz'î bir iş için, hususî bir hâcete dâir has bir telefonla konuşmaktır. Diğeri; saltanat-ı uzmâ unvanıyla ve hilâfet-i kübrâ nâmıyla ve hâkimiyet-i âmme haysiyetiyle, evâmirini etrafa neşir ve teşhir maksadıyla, bir elçisiyle veya büyük bir memuruyla konuşmaktır ve haşmetini izhar eden ulvî bir fermanla mükâlemedir.

İkinci temsil: Bir adam, elinde bir aynayı güneşe karşı tutar. O ayna miktarınca bir ışık ve yedi rengi câmi bir ziyâ alır. O nisbetle güneşle münâsebettar olur, sohbet eder ve o ışıklı aynayı, karanlıklı hânesine veya dam altındaki bağına tevcih etse; güneşin kıymeti nisbetinde değil, belki o aynanın kabiliyeti miktarınca istifade edebilir. Diğeri ise, hânesinden veya bağının damından geniş pencereler açar. Gökteki güneşe karşı yollar yapar. Hakikî güneşin dâimî ziyâsıyla sohbet eder, konuşur ve lisân-ı hâl ile böyle minnettarâne bir sohbet eder. Der: "Ey yeryüzünü ışığıyla yaldızlayan ve bütün çiçeklerin yüzünü güldüren dünya güzeli ve gök nazdârı olan nâzenîn güneş! Onlar gibi benim hâneciğimi ve bahçeciğimi ısındırdın, ışıklandırdın..." Hâlbuki ayna sahibi böyle diyemez. O kayıt altındaki güneşin aksi ise, âsârı mahduttur. O kayda göredir.

İşte bu iki temsîlin dürbünüyle Kur'ân'a bak! Tâ ki i'câzını göresin ve kudsiyetini anlayasın... Evet, Kur'ân der ki: "*Eğer yerdeki ağaçlar kalem olup, denizler mürekkep olsa, Cenâb-ı Hakk'ın kelimâtını yazsalar; bitiremezler.*"[1] Şimdi şu nihayetsiz kelimât içinde en büyük makam, Kur'ân'a verilmesinin sebebi şudur ki:

Kur'ân: İsm-i âzam'dan ve her ismin âzamlık mertebesinden gelmiş... Hem bütün âlemlerin Rabbi itibarıyla Allah'ın kelâmıdır. Hem bütün mevcudatın ilâh'ı unvanıyla Allah'ın fermanıdır. Hem, semâvât ve arzın Hâlık'ı haysiyetiyle bir hitaptır. Hem rubûbiyet-i mutlaka cihetinde bir mükâlemedir. Hem saltanat-ı âmme-i sübhâniye hesabına bir hutbe-i ezeliyedir. Hem rahmet-i vâsia-yı muhîta noktasında, bir defter-i iltifâtât-ı rahmâniyedir. Hem, ulûhiyetin azamet-i haşmeti haysiyetiyle, başlarında bazen şifre bulunan bir muhabere mecmuasıdır. Hem ism-i âzam'ın muhîtinden nüzûl ile Arş-ı Âzam'ın bütün muhâtına bakan, teftiş eden hikmet-feşân bir Kitab-ı Mukaddes'tir. İşte bu sırdandır ki "kelâmullah" unvanı, kemâl-i liyâkatla Kur'ân'a verilmiş.

Amma, sâir kelimât-ı ilâhiye ise; bir kısmı, has bir îtibar ile ve cüz'î bir unvan ve hususî bir ismin cüz'î tecellisi ile; ve has bir rubûbiyet ile ve mahsus bir saltanat ile ve hususî bir rahmet ile zâhir olan kelâmdır. Hususiyet ve külliyet cihetinde dereceleri muhteliftir. Ekser ilhâmât bu kısımdandır. Fakat derecâtı çok mütefâvittir. Meselâ; en cüz'îsi ve basiti, hayvanâtın ilhamatıdır.[2] Sonra avâm-ı nâsın ilhamatıdır.[3] Sonra avâm-ı melâikenin ilhamatıdır. Sonra evliyâ ilhamatıdır. Sonra melâike-i izam ilhamatıdır. İşte şu sırdandır ki; kal-

---

1 Bkz.: Lokman sûresi, 31/27.

2 Bal arısına vahyedildiğine dair bkz.: Nahl sûresi, 16/68.

3 Hz. Mûsâ'nın *(aleyhisselâm)* annesine vahyedildiğine dair bkz.: Tâhâ sûresi, 20/38-39.

bin telefonuyla vasıtasız münâcât eden bir velî der: حَدَّثَنِي قَلْبِي عَنْ رَبِّي[1] Yâni: "Kalbim benim Rabbimden haber veriyor." Demiyor: "Rabbü'l-âlemin'den haber veriyor." Hem der: "Kalbim, Rabbimin aynasıdır, arşıdır." Demiyor: "Rabbü'l-âlemîn'in arşıdır." Çünkü; kabiliyeti miktarınca ve yetmiş bine yakın hicapların[2] nisbet-i ref'i derecesinde mazhar-ı hitap olabilir.

İşte bir padişahın saltanat-ı uzmâsı haysiyetiyle çıkan fermanı, âdi bir adamla cüz'î bir mükâlemesinden ne kadar yüksek ve âlî ise ve gökteki güneşin feyzinden istifâde, aynadaki aksinin cilvesinden istifâdeden ne derece çok ve fâik ise; Kur'ân-ı Azîmüşşân dahi o nisbette bütün kelâmların ve hep kitapların fevkindedir. Kur'ân'dan sonra ikinci derecede kütüb-ü mukaddese ve suhuf-u semâviyenin, dereceleri nisbetinde tefevvukları vardır. O sırr-ı tefevvukdan hissedardırlar. Eğer bütün cin ve insanın Kur'ân'dan tereşşuh etmeyen bütün güzel sözleri toplansa; yine Kur'ân'ın mertebe-i kudsiyesine yetişip tanzîr edemez.

Eğer Kur'ân'ın ism-i âzam'dan ve her ismin âzamlık mertebesinden geldiğini bir parça fehmetmek istersen Âyetü'l-Kürsî[3]

ve âyet-i وَعِنْدَهُ مَفَاتِحُ الْغَيْبِ[4]

ve âyet-i قُلِ اللّٰهُمَّ مَالِكَ الْمُلْكِ[5]

ve âyet-i يُغْشِي اللَّيْلَ النَّهَارَ يَطْلُبُهُ حَثِيثًا وَالشَّمْسَ وَالْقَمَرَ وَالنُّجُومَ مُسَخَّرَاتٍ بِأَمْرِهِ[6]

ve âyet-i يَا أَرْضُ ابْلَعِي مَاءَكِ وَيَا سَمَاءُ أَقْلِعِي[7]

---

1 Bkz.: İbnü'l-Cevzî, *Telbîsü iblîs* s.217, 390, 450, 451; İbni Kayyim, *Medâricü's-sâlikîn* 1/40, 3/412; İbni Hacer, *Fethu'l-bârî* 11/345.

2 Arada yetmiş bine yakın perde olduğuna dair bkz.: Ebû Ya'lâ, *el-Müsned* 13/520; et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-evsat* 6/278, 8/382. Ayrıca bu perdeler olmasa, azamet-i ilâhiyeden her şeyin mahv olacağına dair bkz.: Müslim, *îmân* 293; İbni Mâce, *mukaddime* 13.

3 "Allah o ilâhtır ki kendisinden başka ilâh yoktur. Hayy (Her zaman var olan, diri olan, ezelî ve ebedî hayat sahibi olan) O'dur, Kayyum (Kendi zâtı ile var olup, zevâl bulmayan ve bütün varlıkları varlıkta tutup onları yöneten) O'dur. Kendisini ne bir uyuklama, ne uyku tutamaz. Göklerde ve yerde ne varsa O'nundur. İzni olmadan huzurunda şefaat etmek kimin haddine? Yarattığı mahlukların önünde ardında ne var, hepsini bilir. Mahluklar ise O'nun dilediğinden başka, ilminden hiçbir şey kavrayamazlar. O'nun kürsüsü gökleri ve yeri kaplamıştır. Gökleri ve yeri koruyup gözetmek O'na ağır gelmez, O öyle Ulu, öyle Büyüktür." (Bakara sûresi, 2/255)

4 "Görünmeyen gayb âleminin anahtarları O'nun yanındadır." (En'âm sûresi, 6/59)

5 "De ki: "Ey mülk ve hakimiyet sahibi Allahım!" (Âl-i İmran sûresi, 3/26)

6 "O Allah ki geceyi, durmadan onu kovalayan gündüze bürür. Güneş, ay ve bütün yıldızlar hep O'nun buyruğu ile hareket ederler." (A'râf sûresi, 7/54)

7 "Ey yeryüzü! Vazifen bitti; suyunu yut. Ey semâ! İhtiyaç kalmadı; yağmuru kes." (Hûd sûresi, 11/44)

ve âyet-i [1] تُسَبِّحُ لَهُ السَّمٰوَاتُ السَّبْعُ وَالْأَرْضُ وَمَنْ فِيهِنَّ

ve âyet-i [2] مَا خَلْقُكُمْ وَلَا بَعْثُكُمْ إِلَّا كَنَفْسٍ وَاحِدَةٍ

ve âyet-i [3] إِنَّا عَرَضْنَا الْأَمَانَةَ عَلَى السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضِ وَالْجِبَالِ

ve âyet-i [4] يَوْمَ نَطْوِي السَّمَاءَ كَطَيِّ السِّجِلِّ لِلْكُتُبِ

ve âyet-i [5] وَمَا قَدَرُوا اللهَ حَقَّ قَدْرِهِ وَالْأَرْضُ جَمِيعًا قَبْضَتُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ

ve âyet-i [6] لَوْ أَنْزَلْنَا هٰذَا الْقُرْاٰنَ عَلٰى جَبَلٍ لَرَأَيْتَهُ

gibi âyetlerin küllî, umumî, ulvî ifadelerine bak...

Hem başlarında [7] اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ veyahut [8] سَبَّحَ ve [9] يُسَبِّحُ bulunan sûrelerin başlarına dikkat et. Tâ, bu sırr-ı azîmin şuaını göresin. Hem [10] الٓمٓ 'lerin ve [11] الٓرٰ 'ların ve [12] حٰمٓ 'lerin fâtihalarına bak; Kur'ân'ın, Cenâb-ı Hakk'ın yanında ehemmiyetini bilesin.

Eğer şu "Dördüncü Esas"ın kıymettar sırrını fehmettin ise; enbiyâya gelen vahyin ekseri, melek vasıtasıyla olduğunu ve ilhamın ekseri, vasıtasız olduğunu anlarsın.

Hem, en büyük bir veli, hiçbir nebînin derecesine yetişmediğinin sırrını anlarsın.

---

1 "Yedi kat gök, dünya ve onların içinde olan herkes Allah'ı takdis ve tenzih eder." (İsrâ sûresi, 17/44)

2 "Sizin hepinizi yaratmak da, ölümünüzün ardından (âhirette) hepinizi diriltmek de, (O'nun için) ancak bir kişiyi yaratmak ve diriltmek gibidir." (Lokman sûresi, 31/28)

3 "Biz emaneti göklere, yere, dağlara teklif ettik." (Ahzâb sûresi, 33/72)

4 "Gün gelir, gök sayfasını, tıpkı kâtibin yazdığı kağıdı dürüp rulo yapması gibi düreriz." (Enbiyâ sûresi, 21/104)

5 "Ama onlar, Allah'ın kudret ve azametini hakkıyla takdir edemediler, O'na lâyık ta'zimi göstermediler. Hâlbuki bütün bir dünya kıyâmet günü O'nun avucunda, gökler âlemi de bükülmüş olarak elinin içindedir." (Zümer sûresi, 39/67)

6 "Eğer Biz bu Kur'ânı bir dağın tepesine indirseydik onun, (Allah'a ta'zimi sebebiyle başını eğip parçalandığını) görürdün." (Haşir sûresi, 59/21)

7 "Bütün hamdler, övgüler Allah'adır."

8 Bkz.: Hadîd sûresi, 57/1; Haşir sûresi, 59/1; Saf sûresi, 61/1; A'lâ sûresi, 87/1 (سَبِّحْ şeklinde emir olarak).

9 Bkz.: Cum'a sûresi, 62/1; Teğâbün sûresi, 64/1.

10 "Elif, Lâm, Mîm." (Bakara sûresi, 2/1; Âl-i İmran sûresi, 3/1; Ankebût sûresi, 29/1; Rûm sûresi, 30/1; Lokman sûresi, 31/1; Secde sûresi, 32/1).

11 "Elif, Lâm, Râ." (Yûnus sûresi, 10/1; Hûd sûresi, 11/1; Yûsuf sûresi, 12/1; İbrahim sûresi, 14/1; Hicr sûresi, 15/1).

12 "Hâ, Mîm." (Mü'min sûresi, 40/1; Fussilet sûresi, 41/1; Şûrâ sûresi, 42/1; Zuhruf sûresi, 43/1; Duhân sûresi, 44/1; Câsiye sûresi, 45/1; Ahkaf sûresi, 46/1).

Hem Kur'ân'ın azametini ve izzet-i kudsiyetini ve ulviyet-i i'câzının sırrını anlarsın.

Hem, Mi'râc'ın sırr-ı lüzumunu, yâni tâ semâvâta, tâ sidretü'l-müntehâya, tâ kâb-ı kavseyn'e gidip, [1]أَقْرَبُ إِلَيْهِ مِنْ حَبْلِ الْوَرِيدِ olan Zât-ı Zülcelâl ile münâcât edip, tarfetü'l-aynda yerine gelmek sırrını anlarsın...

Evet şakk-ı kamer, nasıl ki bir mucize-i risâletidir; nübüvvetini cin ve inse gösterdi... Öyle de: Mi'râc dahi, bir mucize-i ubûdiyetidir; habîbiyetini ervâh ve melâikeye gösterdi.

اَللّٰهُمَّ صَلِّ وَسَلِّمْ عَلَيْهِ وَعَلٰى اٰلِهٖ كَمَا يَلِيقُ بِرَحْمَتِكَ وَبِحُرْمَتِهٖ اٰمِينَ[2]

---

1 "İnsana şahdamarından daha yakın" (Kaf sûresi, 50/16)

2 Allahım! Senin rahmetine ve onun hürmetine nasıl yaraşırsa, ona ve âline öylece salât ve selâm et, âmîn...

On Üçüncü Söz

[Birinci Makam]

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَنُنَزِّلُ مِنَ الْقُرْاٰنِ مَا هُوَ شِفَآءٌ وَرَحْمَةٌ لِلْمُؤْمِنِينَ[1]

وَمَا عَلَّمْنَاهُ الشِّعْرَ وَمَا يَنْبَغِي لَهُ[2]

Kur'ân-ı Hakîm ile felsefe ulûmunun mahsûl-ü hikmetlerini, ders-i ibretlerini, derece-i ilimlerini muvâzene etmek istersen, şu gelecek sözlere dikkat et!

İşte Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyân'ın bütün kâinattaki âdiyat nâmıyla yâd olunan, hârikulâde ve birer mucize-i kudret olan mevcudat üstündeki âdet ve ülfet perdesini keskin beyânâtıyla yırtıp, o hakâik-i acîbeyi zîşuura açıp, nazar-ı ibretlerini celbedip, ukûle tükenmez bir hazine-i ulûm açar.

Felsefe hikmeti ise, bütün hârikulâde olan mucizât-ı kudreti, âdet perdesi içinde saklayıp, cahilâne ve lâkaydâne üstünde geçer.[3] Yalnız hârikulâdelikten düşen ve intizam-ı hilkatten huruç eden ve kemâl-i fıtrattan sukut eden nâdir fertleri nazar-ı dikkate arz eder, onları birer ibretli hikmet diye zîşuura takdim eder. Meselâ; en câmi bir mucize-i kudret olan insanın hilkatini âdi deyip lâkaydlıkla bakar. Fakat insanın kemâl-i hilkatinden huruç etmiş, üç ayaklı yahut iki başlı bir insanı, bir velvele-i istiğrabla nazar-ı ibrete teşhir eder. Meselâ; en latîf ve umumî bir mucize-i rahmet olan bütün yavruların hazine-i gayptan muntazam iâşelerini âdi görüp, küfrân perdesini üstüne çeker. Fakat, intizamdan şüzûz etmiş, kabilesinden cüdâ olmuş, yalnız olarak gurbete düşmüş, denizin altında olan bir böceğin bir yeşil yaprakla iâşesini görür, ondan tecelli

---

1 "Biz Kur'ân'ı mü'minlere şifa ve rahmet olarak indiririz." (İsrâ sûresi, 17/82)

2 "Biz Resûl'e Kur'ân öğrettik, şiir öğretmedik, o zaten ona yaraşmaz." (Yâsîn sûresi, 36/69)

3 Bkz.: "Göklerde ve yerde Allah'ın varlığını, birliğini, kudretini gösteren nice deliller vardır ki, insanlar yanından geçip gittikleri halde yüzlerini çevirdiklerinden farkına varmazlar." (Yûsuf sûresi, 12/105)

eden lütuf ve keremle bütün hâzır balıkçıları ağlatmak ister.[1(Hâşiye)] İşte Kur'ân-ı Kerîm'in ilim ve hikmet ve ma'rifet-i ilâhiye cihetiyle servet ve gınâsı; ve felsefenin ilim ve ibret ve ma'rifet-i Sâni' cihetindeki fakr ve iflâsını gör, ibret al!

İşte bu sırdandır ki; Kur'ân-ı Hakîm, nihayetsiz, parlak, yüksek hakikatleri câmi olduğundan, şiirin hayâlâtından müstağnidir. Evet, Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyân'ın i'câz derecesindeki kemâl-i nizam ve intizamı ve kitab-ı kâinattaki intizâmât-ı sanatı, muntazam üslûplarıyla tefsir ettikleri hâlde, manzum olmadığının diğer bir sebebi de budur ki: Âyetlerinin her bir necmi, vezin kaydı altına girmeyip, tâ ekser âyetlere bir nevi merkez olsun ve kardeşi olsun ve mâbeynlerinde mevcut münasebet-i mâneviyeye râbıta olmak için, o daire-i muhîta içindeki âyetlere birer hatt-ı münasebet teşkil etmesidir. Güya serbest her bir âyetin, ekser âyetlere bakar birer gözü, müteveccih birer yüzü var. Kur'ân içinde binler Kur'ân bulunur ki; her bir meşreb sahibine birisini verir. Nasıl ki, Yirmi Beşinci Söz'de beyan edildiği gibi, Sûre-i İhlâs içinde otuz altı Sûre-i İhlâs miktarınca her biri zi'l-ecniha olan altı cümlenin terkibâtından müteşekkil bir hazine-i ilm-i tevhid bulunuyor ve tazammun ediyor. Evet, nasıl ki semada olan intizamsız yıldızların sûreten adem-i intizamı cihetiyle her bir yıldız kayıd altına girmeyip her birisi ekser yıldızlara bir nevi merkez olarak daire-i muhîtasındaki –birer birer– her bir yıldıza, mevcudat beynindeki nisbet-i hafiyyeye işaret olarak, birer hatt-ı münasebet uzatıyor. Güya her bir tek yıldız, necm-i âyet gibi umum yıldızlara bakar birer gözü, müteveccih birer yüzü vardır. İşte intizamsızlık içinde kemâl-i intizamı gör, ibret al! وَمَا عَلَّمْنَاهُ الشِّعْرَ وَمَا يَنْبَغِي لَهُ 'nün bir sırrını bil!

Hem âyet-i وَمَا يَنْبَغِي لَهُ sırrını da bununla anla ki: Şiirin şe'ni; küçük ve sönük hakikatleri, büyük ve parlak hayâllerle süslendirip beğendirmek ister. Hâlbuki Kur'ân'ın hakikatleri o kadar büyük, âlî, parlak ve revnakdârdır ki; en büyük ve parlak hayâl, o hakikatlere nisbet edilse, gayet küçük ve sönük kalır. Meselâ:

يَوْمَ نَطْوِي السَّمَاءَ كَطَيِّ السِّجِلِّ لِلْكُتُبِ[2] ، يُغْشِي اللَّيْلَ النَّهَارَ يَطْلُبُهُ حَثِيثًا[3]

إِنْ كَانَتْ إِلَّا صَيْحَةً وَاحِدَةً فَإِذَا هُمْ جَمِيعٌ لَدَيْنَا مُحْضَرُونَ[4]

1(Hâşiye) Amerika'da aynen bu vâkıa olmuştur.

2 "Gün gelir, gök sayfasını, tıpkı kâtibin yazdığı kağıdı dürüp rulo yapması gibi düreriz." (Enbiyâ sûresi, 21/104)

3 "O Allah ki geceyi, durmadan onu kovalayan gündüze bürür." (A'râf sûresi, 7/54)

4 "Bütün olay, tek bir çağrıdan ibâret! İşte hepsi duruşma için toplanmışlar..." (Yâsîn sûresi, 36/53)

gibi hadsiz hakikatleri buna şâhiddir. Kur'ân'ın her bir âyeti, birer necm-i sâkıb gibi i'câz ve hidâyet nûrunu neşr ile küfrün zulümâtını nasıl dağıttığını görmek, zevk etmek istersen; kendini o asr-ı câhiliyette ve o sahra-yı bedeviyette farz et ki, her şey zulmet-i cehil ve gaflet altında, perde-i cümûd ve tabiata sarılmış olduğu bir anda, birden Kur'ân'ın lisân-ı ulvîsinden:

يُسَبِّحُ لِلّٰهِ مَا فِي السَّمٰوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ الْمَلِكِ الْقُدُّوسِ الْعَزِيزِ الْحَكِيمِ[1] gibi âyetleri işit, bak. O ölmüş veya yatmış mevcudat-ı âlem, يُسَبِّحُ sadâsıyla işitenlerin zihninde nasıl diriliyorlar, hüşyâr oluyorlar, kıyam edip zikrediyorlar! Hem o karanlık gökyüzünde birer câmid ateşpâre olan yıldızlar ve yerdeki perişan mahlûkat, تُسَبِّحُ لَهُ السَّمٰوَاتُ السَّبْعُ وَالْأَرْضُ[2] sayhasıyla işitenlerin nazarında, gökyüzü bir ağız; bütün yıldızlar birer kelime-i hikmet-nümâ, birer nûr-u hakikat-edâ ve arz bir kafa; ber ve bahr birer lisan ve bütün hayvanât ve nebâtât birer kelime-i tesbih-feşân sûretinde arz-ı dîdâr eder. Yoksa bu zamandan tâ o zamana bakmakla mezkûr zevkin dekâikını göremezsin. Evet, o zamandan beri nûrunu neşreden ve mürûr-u zaman ile ulûm-u müteârife hükmüne geçen ve sâir neyyirât-ı İslâmiye ile parlayan ve Kur'ân'ın güneşiyle gündüz rengini alan bir vaziyet ile yahut sathî ve basit bir perde-i ülfet ile baksan, elbette her bir âyetin ne kadar tatlı bir zemzeme-i i'câz içinde ne çeşit zulümâtı dağıttığını hakkıyla göremezsin ve birçok envâ-ı i'câzı içinde bu nev-i i'câzını zevkedemezsin. Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyân'ın en yüksek bir derece-i i'câzına bakmak istersen, şu temsili dinle, bak. Şöyle ki:

Gayet yüksek ve garib ve gayetle yayılmış acîb bir ağaç farz edelim ki; o ağaç, bir perde-i gayb altında, bir tabaka-yı mestûriyet içinde saklanmış. Mâlûmdur ki; bir ağacın, insanın âzâları gibi onun dalları, meyveleri, yaprakları, çiçekleri gibi bütün uzuvları arasında bir münasebet, bir tenasüb, bir muvâzenet lâzımdır. Her bir cüzü, o ağacın mâhiyetine göre bir şekil alır, bir sûret verilir. İşte, hiç görünmeyen (ve hâlen görünmüyor) o ağaca dair biri çıksa, bir perde üstünde onun her bir âzâsına mukabil birer resim çekse, birer hudut çizse, daldan meyveye, meyveden yaprağa, bir tenasüble bir sûret tersîm etse ve birbirinden nihayetsiz uzak, mebde ve müntehâsının ortasında, uzuvlarının aynı şekil ve sûretini gösterecek muvâfık tersîmâtla doldursa; elbette şüphe kalmaz ki, o ressam o gaybî ağacı gayb-âşinâ nazarıyla görür, ihâta eder, sonra tasvir eder.

---

1 "Göklerde ne var, yerde ne varsa hepsi Melik (kâinatın gerçek Hükümdarı), Kuddüs (çok yüce, her noksandan münezzeh) Aziz ve Hakîm olan Allah'ı tesbih ve tenzih eder." (Cum'a sûresi, 62/1)

2 "Yedi kat gök, dünya ve onların içinde olan herkes Allah'ı takdis ve tenzih eder." (İsrâ sûresi, 17/44)

Aynen onun gibi, Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyân'ın dahi hakikat-i mümkinâta dair (ki o hakikat, dünyanın ibtidâsından tut, tâ âhiretin en nihayetine kadar uzanmış ve ferşten arşa ve zerreden şemse kadar yayılmış olan şecere-i hilkatin hakikatine dair) beyânât-ı furkâniyesi, o kadar tenasübü muhafaza etmiş ve her bir uzva ve meyveye lâyık birer sûret vermiştir ki; bütün muhakkikler, nihayet-i tahkikinde, Kur'ân'ın tasvirine: "*Mâşâallah, bârekâllah*" deyip, "*Tılsım-ı kâinatı ve muammâ-yı hilkati keşif ve fetheden yalnız sensin ey Kur'ân-ı Hakîm!*" demişler.

–وَلِلّٰهِ الْمَثَلُ الْأَعْلٰى[1] temsilde kusur yok– esmâ ve sıfât-ı ilâhiye ve şuûn ve ef'âl-i rabbâniyeyi, bir şecere-i tûbâ-yı nur hükmünde temsil edelim ki; o şecere-i nûrâniyenin daire-i azameti, ezelden ebede uzanıp gidiyor. Hudûd-u kibriyâsı, gayr-i mütenâhî fezâ-yı ıtlakta yayılıp ihâta ediyor. Hudûd-u icraâtı,

يَحُولُ بَيْنَ الْمَرْءِ وَقَلْبِهٖ[2]

فَالِقُ الْحَبِّ وَالنَّوٰى[3]

هُوَ الَّذِي يُصَوِّرُكُمْ فِي الْأَرْحَامِ كَيْفَ يَشَآءُ[4]

hudûdundan tut tâ

وَالسَّمٰوَاتُ مَطْوِيَّاتٌ بِيَمِينِهٖ[5]

خَلَقَ السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضَ فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ[6]

وَسَخَّرَ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ[7]

hudûduna kadar uzanmış o hakikat-i nurâniyeyi; bütün dal ve budaklarıyla, gâyât ve meyveleriyle o kadar tenasüble ve birbirine uygun, birbirine lâyık, birbirini kırmayacak, birbirinin hükmünü bozmayacak, birbirinden tevahhuş

---

1 "En yüce sıfatlar Allah'ındır." (Nahl sûresi, 16/60)

2 "Bilin ki Allah insan ile kalbi arasına girer (dilediği takdirde arzusunu gerçekleştirmesini önler)." (Enfâl sûresi, 8/24).

3 "Taneleri ve çekirdekleri çatlatıp yararak (her şeyi gelişme yoluna koyan) Allah'tır." (En'âm sûresi, 6/95)

4 "O'dur ki analarınızın rahimlerinde size dilediği şekli verir." (Âl-i İmran sûresi, 3/6)

5 "Hâlbuki bütün bir gökler âlemi bükülmüş olarak Allah'ın elinin içindedir." (Zümer sûresi, 39/67).

6 "Rabbiniz o Allah'tır ki gökleri ve yeri altı günde yarattı." (A'râf sûresi, 7/54; Yûnus sûresi, 10/3; Hûd sûresi, 11/3; Hadîd sûresi, 57/4)

7 "(Allah O'dur ki) güneşi ve ayı hizmet etmeleri için sizin emrinize verdi." (Ra'd sûresi, 13/2; Ankebût sûresi, 29/61; Fâtır sûresi, 35/13; Zümer sûresi, 39/5)

etmeyecek bir sûrette, o hakâik-i esmâ ve sıfâtı ve şuûn ve ef'âli beyan etmiştir ki, bütün ehl-i keşif ve hakikat ve daire-i melekûtta cevelân eden bütün ashab-ı irfan ve hikmet, o beyânat-ı furkâniyeye karşı "*Sübhânallah*" deyip, "*Ne kadar doğru, ne kadar mutâbık, ne kadar güzel, ne kadar lâyık.*" diyerek tasdik ediyorlar.

Meselâ: Bütün daire-i imkân ve daire-i vücûba bakan, hem o iki şecere-i azîmenin bir tek dalı hükmünde olan îmânın erkân-ı sittesi ve o erkânın bütün dal ve budakları, tâ en ince meyve ve çiçekler aralarında o kadar bir tenasüb gözetilerek tasvir eder ve o derece bir muvâzenet sûretinde tarif eder ve o mertebe bir tenasüb tarzında izhar eder ki; akl-ı beşer idrâkinden âciz ve hüsnüne hayran kalır. Ve o îmân dalının bir budağı hükmünde olan İslâmiyet'in erkân-ı hamsesi aralarında ve o erkânın tâ en ince teferruâtı ve en küçük âdâbı ve en uzak gâyâtı ve en derin hikemiyyâtı ve en cüz'î semerâtına varıncaya kadar aralarında hüsn-ü tenasüb ve kemâl-i münasebet ve tam bir muvâzenet muhafaza edildiğine delil; o Kur'ân-ı Câmi'in nusûs ve vücûhundan ve işârât ve rumûzundan çıkan şeriat-ı kübrâ-yı İslâmiye'nin kemâl-i intizamı ve muvâzeneti ve hüsn-ü tenasübü ve rasâneti; cerhedilmez bir şâhid-i âdil, şüphe götürmez bir bürhân-ı kâtı'dır.

Demek oluyor ki; beyânât-ı Kur'âniye, beşerin ilm-i cüz'îsine, bâhusus bir ümmînin ilmine müstenid olamaz. Belki bir ilm-i muhîte istinad ediyor ve cemî' eşyayı birden görebilir, ezel, ebed ortasında bütün hakâiki bir anda müşâhede eder bir Zât'ın kelâmıdır.

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِي أَنْزَلَ عَلٰى عَبْدِهِ الْكِتَابَ وَلَمْ يَجْعَلْ لَهُ عِوَجًا[1] bu hakikate işaret eder.

اَللّٰهُمَّ يَا مُنَزِّلَ الْقُرْاٰنِ، بِحَقِّ الْقُرْاٰنِ وَبِحَقِّ مَنْ أُنْزِلَ عَلَيْهِ الْقُرْاٰنُ، نَوِّرْ قُلُوبَنَا وَقُبُورَنَا بِنُورِ الْإِيمَانِ وَالْقُرْاٰنِ اٰمِينَ يَا مُسْتَعَانُ.[2]

---

1 "Hamd O Allah'a mahsustur ki kuluna Kitab'ı indirdi ve onun içine tutarsız hiçbir şey koymadı." (Kehf sûresi, 18/1)

2 "Ey Kur'ân'ı indiren Allahım! Kur'ân'ın ve kendisine Kur'ân indirilen zâtın hakkı için, kalblerimizi ve kabirlerimizi iman ve Kur'ân nûruyla nurlandır, âmîn, ey kendisinden istimdat edilen Müsteân!"

On Üçüncü Söz'ün İkinci Makamı

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

Câzibedâr Bir Fitne İçinde Bulunan ve Daha Aklını Kaybetmeyen Bazı Gençlerle Bir Muhaveredir

Bir kısım gençler tarafından, şimdiki aldatıcı ve câzibedâr lehviyât ve hevesâtın hücumları karşısında "*Âhiretimizi ne suretle kurtaracağız?*" diye Risâle-i Nur'dan medet istediler. Ben de Risâle-i Nur'un şahs-ı mânevîsi nâmına onlara dedim ki:

Kabir var, hiç kimse inkâr edemez! Herkes ister istemez oraya girecek. Ve oraya girmek için de, üç tarzda "Üç Yol"dan başka yol yok.

Birinci Yol: O kabir, ehl-i iman için bu dünyadan daha güzel bir âlemin kapısıdır.[1]

İkinci Yol: Âhireti tasdik eden, fakat sefâhet ve dalâlette gidenlere bir haps-i ebedî ve bütün dostlarından bir tecrit içinde bir haps-i münferid, yalnız başına bir hapis kapısıdır.[2] Öyle gördüğü ve itikat ettiği ve inandığı gibi hareket etmediği için öyle muamele görecek.

Üçüncü Yol: Âhirete inanmayan ehl-i inkâr ve dalâlet için bir idam-ı ebedî kapısı. Yani; hem kendisini, hem bütün sevdiklerini idam edecek bir darağacıdır. Öyle bildiği için, cezası olarak aynını görecek. Bu iki şık bedîhîdir, delil istemiyor, göz ile görünür.

Madem ecel gizlidir. Her vakit ölüm başını kesmek için gelebiliyor ve genç-ihtiyar farkı yoktur. Elbette daima gözü önünde, öyle büyük dehşetli bir mesele karşısında bîçâre insan; o idam-ı ebedî, o dipsiz, nihayetsiz haps-i münferidden kurtulmak çâresini aramak ve kabir kapısını bir âlem-i bâkîye,

---

1 Bkz.: Buhârî, *cenâiz* 68, 87; Müslim, *cennet* 70.

2 Bkz.: Dârimî, *rikak* 94; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 3/38.

bir saadet-i ebediyeye ve âlem-i nura açılan bir kapıya kendi hakkında çevirmek hâdisesi, o insanın dünya kadar büyük bir meselesidir.

Bu kat'î hakikat, bu üç yol ile bulunduğunda ve bu üç yolun da mezkûr üç hakikat ile olacağını ihbar eden yüz yirmi dört bin muhbir-i sâdık,[1] ellerinde nişâne-i tasdik olan mucizeler bulunan enbiyâlar ve o enbiyâların haber verdikleri aynı haberleri, keşif ve zevk ve şuhûd ile tasdik eden ve imza basan yüz yirmi dört milyon evliyanın aynı hakikate şehâdetleri ve hadd ü hesaba gelmeyen muhakkiklerin kat'î delilleriyle o enbiyâ ve evliyanın verdikleri aynı haberleri; aklen, ilmelyakîn derecesinde[2(Hâşiye)] isbat ettikleri ve yüzde doksan dokuz ihtimâl-i kat'î ile "*İdam ve zindan-ı ebedîden kurtulmak ve o yolu saadet-i ebediyeye çevirmek, yalnız iman ve itaat iledir.*" diye ittifâken haber veriyorlar.

Acaba yüzde bir ihtimâl-i helâket bulunan bir tehlike yolunda gitmemek için, bir tek muhbirin sözü nazara alınsa ve onun sözünü dinlemeyip o yolda giden adamın endişe-i helâketten gelen elem-i mânevî, onun yemek iştihasını kaçırdığı hâlde; böyle yüz binler sâdık ve musaddak muhbirlerin: "Yüzde yüz ihtimâl ile dalâlet ve sefâhet, göz önündeki kabir darağacına ve ebedî haps-i münferidine kat'î sebep olduğunu ve iman, ubûdiyet; yüzde yüz ihtimâl ile o darağacını kaldırıp, o haps-i münferidi kapatıp, şu göz önündeki kabri, bir hazine-i ebediyeye, bir saray-ı saadete açılan bir kapıya çeviriyor." diye ihbar eden ve emârelerini ve âsârlarını gösterdikleri hâlde, bu acîb ve garip ve dehşetli ve azametli mesele karşısında bulunan bîçâre insan ve bâhusus Müslüman, eğer iman ve ubûdiyeti olmazsa; bütün dünya saltanatı ve lezzeti bir tek insana verilse, acaba o göz önündeki her vakit oraya çağrılmasına nöbetini bekleyen bir insana verdiği o endişeden gelen elîm elemi kaldırabilir mi? Sizden soruyorum.

Madem ihtiyarlık, hastalık, musîbet ve her tarafta vefiyâtlar o dehşetli elemi deşiyorlar ve ihtar ediyorlar. Elbette o ehl-i dalâlet ve sefâhet, yüz bin lezzeti ve zevki alsa da, yine o mânevî bir cehennem kalbinde yaşar ve yakar. Fakat pek kalın gaflet sersemliği muvakkaten hissettirmez.

Madem ehl-i iman ve tâat, göz önünde gördüğü kabri, bir hazine-i ebediyeye, bir saadet-i lâyezâlîye kendisi hakkında bir kapı olduğunu ve o ezelî

---

1 124 bin nebî, 315 (veya 313) rasûl olduğuna dair bkz.: Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 5/265; İbni Hibbân, *es-Sahîh* 2/77.

2(Hâşiye) Onlardan birisi Risâle-i Nur'dur. Meydandadır.

mukadderat piyangosundan milyarlar altın ve elmasları kazandıracak bir bilet dahi iman vesikasıyla ona çıkmış. Her vakit "Gel biletini al!" diye beklemesinden derin, esaslı, hakiki lezzet ve zevk-i mânevî öyle bir lezzettir ki: Eğer tecessüm etse ve o çekirdek bir ağaç olsa, o adama hususî bir cennet hükmüne geçtiği hâlde; o zevk ve lezzet-i azîmeyi terk edip, gençlik sâikasıyla, hadsiz elemler ile âlûde zehirli bir bala benzeyen sefîhâne ve heveskârâne muvakkat bir lezzet-i gayr-i meşrûayı ihtiyar eden, hayvandan yüz derece aşağı düşer.

Ecnebi dinsizleri gibi de olamaz. Çünkü; onlar Peygamber'i inkâr etseler, diğerlerini tanıyabilirler. Peygamberleri bilmeseler de, Allah'ı tanıyabilirler. Allah'ı bilmeseler de, kemâlâta medâr olacak bazı güzel hasletler bulunabilir. Fakat bir Müslüman; hem enbiyâyı, hem Rabbini, hem bütün kemâlâtı, Muhammed-i Arabî *(aleyhissalâtü vesselâm)* vasıtasıyla biliyor. O'nun terbiyesini bırakan ve zincirinden çıkan, daha hiçbir peygamberi tanımaz ve Allah'ı da tanımaz. Ve ruhunda kemâlâtı muhafaza edecek hiçbir esâsâtı bilemez.

Çünkü peygamberlerin en âhiri ve en büyükleri ve dini ve dâveti umum nev-i beşere baktığı için ve mucizâtça ve dince umuma fâik ve bütün nev-i beşere bütün hakâikte üstadlık edip on dört asırda parlak bir surette isbat eden ve nev-i beşerin medâr-ı iftihârı bir Zât'ın terbiye-i esâsiyelerini ve usûl-ü dinini terk eden; elbette hiçbir cihette bir nur, bir kemâl bulamaz. Sukut-u mutlaka mahkûmdur.

İşte, ey hayat-ı dünyeviyenin zevkine müptelâ ve endişe-i istikbâl ile istikbâlini ve hayatını temin için çabalayan bîçâreler! *Dünyanın lezzetini, zevkini, saadetini, rahatını isterseniz; meşrû dairedeki keyfe iktifâ ediniz. O, keyfinize kâfidir.*[1] Haricinde ve gayrimeşrû dairedeki bir lezzetin içinde bin elem olduğunu, sâbık beyanatta elbette anladınız.

Eğer mazi, yani geçmiş zamanın hâdisâtını sinema ile hâl-i hazırda gösterdikleri gibi, istikbâldeki ahvâl dahi –meselâ elli sene sonraki hâlleri– bir sinema ile gösterilse idi; ehl-i sefâhet şimdiki güldüklerine, yüz binlerce nefrin ve nefret edip ağlayacaklardı.

Dünya ve âhirette ebedî ve dâimî sürûru isteyen, iman dairesindeki terbiye-i Muhammediye'yi *(aleyhissalâtü vesselâm)* kendine rehber etmek gerektir.

---

[1] "Allahım, haramına karşı helâlinle beni doyur!" anlamındaki duâ için bkz.: Tirmizî, *deavât* 110; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 1/153.

Birkaç Bîçâre Gençlere Verilen Bir Tenbih, Bir Ders, Bir İhtardır

Bir gün yanıma parlak birkaç genç geldiler. Hayat ve gençlik ve hevesât cihetinden gelen tehlikelerden sakınmak için tesirli bir ihtar almak istediler. Ben de eskiden Risale-i Nur'dan medet isteyen gençlere dediğim gibi, onlara dedim ki:

Sizdeki gençlik katiyen gidecek. Eğer siz daire-i meşrûada kalmazsanız, o gençlik zayi olup, başınıza hem dünyada, hem kabirde, hem âhirette, kendi lezzetinden çok ziyade belâlar ve elemler getirecek. Eğer terbiye-i İslâmiye ile o gençlik nimetine karşı bir şükür olarak iffet ve namusluluk ve taatte sarfetseniz, o gençlik mânen bâki kalacak ve ebedî bir gençlik kazanmasına sebep olacak.

Hayat ise, eğer iman olmazsa veyahut isyan ile o iman tesir etmezse, hayat, zâhirî ve kısacık bir zevk ve lezzetle beraber, binler derece o zevk ve lezzetten ziyade elemler, hüzünler, kederler verir. Çünkü insanda akıl ve fikir olduğu için, hayvanın aksine olarak, hazır zamanla beraber geçmiş ve gelecek zamanlarla da fıtraten alâkadardır. O zamanlardan dahi hem elem, hem lezzet alabilir.

Hayvan ise, fikri olmadığı için, hazır lezzetini, geçmişten gelen hüzünler ve gelecekten gelen korkular, endişeler bozmuyor.

İnsan ise, eğer dalâlet ve gaflete düşmüşse, hazır lezzetine, geçmişten gelen hüzünler ve gelecekten gelen endişeler, o cüz'î lezzeti cidden acılaştırıyor, bozuyor. Hususan gayr-i meşrû ise, bütün bütün zehirli bir bal hükmündedir.

Demek hayvandan yüz derece lezzet-i hayat noktasında aşağı düşer. Belki ehl-i dalâletin ve gafletin hayatı, belki vücudu, belki kâinatı; bulunduğu gündür. Bütün geçmiş zaman ve kâinatlar, onun dalâleti noktasında mâdumdur, ölmüştür; akıl alâkadarlığıyla ona zulümatlar, karanlıklar veriyor. Gelecek zamanlar ise, itikatsızlığı cihetiyle yine mâdumdur. Ve ademle hâsıl olan ebedî firaklar, mütemadiyen onun fikir yoluyla hayatına zulümatlar veriyor. *Eğer iman hayata hayat olsa, o vakit hem geçmiş, hem gelecek zamanlar imanın nuruyla ışıklanır ve vücut bulur; zaman-ı hazır gibi, ruh ve kalbine iman noktasında ulvî ve mânevî ezvâkı ve envâr-ı vücudiyeyi veriyor.* Bu hakikatin, İhtiyar Risalesi'nde, Yedinci Rica'da izahı var; ona bakmalısınız.

İşte hayat böyledir. Hayatın lezzetini, zevkini isterseniz, hayatınızı imanla hayatlandırınız ve ferâizle zînetlendiriniz ve günahlardan çekinmekle muhafaza ediniz. Her gün ve her yerde ve her vakit vefiyatların gösterdikleri dehşetli hakikat-i mevt ise, size –başka gençlere söylediğim gibi– bir temsil ile beyan ediyorum:

Meselâ, burada, gözünüz önünde bir darağacı dikilmiş. Onun yanında bir piyango fakat pek büyük bir ikramiye biletleri veren dairesi var. Biz, buradaki on kişi, alâküllihâl, ister istemez, hiç başka çare yok, oraya davet edileceğiz, bizi çağıracaklar. Ve çağırma zamanı gizli olmasından, her dakika ya "Gel, idam biletini al, darağacına çık" veyahut "Gel, milyonlar altın kazandıran bir ikramiye bileti sana çıkmış. Gel, al" demelerini beklerken, birden kapıya iki adam geldi. Biri yarı çıplak, güzel ve aldatıcı bir kadın, elinde zâhiren gayet tatlı, fakat zehirli bir helva getirip yedirmek istiyor.

Diğer biri de aldatmaz ve aldanmaz, ciddî bir adam, o kadının arkasından girdi. Dedi ki: "Size bir tılsım, bir ders getirdim. Bunu okursanız, o helvayı yemezseniz, siz o darağacından kurtulursunuz. Bu tılsımla o emsâlsiz ikramiye biletini alırsınız. İşte, bakınız bu darağacını da, zaten gözünüzle görüyorsunuz ki bal yiyenler oraya giriyorlar ve oraya girinceye kadar da o helvanın zehirinden dehşetli karın sancısı çekiyorlar. Ve o büyük ikramiye biletini alanlar çendan görünmüyorlar ve zâhiren onlar da o darağacına çıkıyorlar; fakat onlar asılmadıklarını, belki oradan kolayca ikramiye dairesine girmek için basamak yaptıklarını, milyonlar, milyarlar şahitler var, haber veriyorlar. İşte, pencerelerden bakınız. En büyük memurlar ve bu işle alâkadar büyük zâtlar yüksek sesle ilân ediyorlar, haber veriyorlar ki o darağacına gidenleri aynelyakin gözünüzle gördüğünüz gibi, bu ikramiye biletini tılsımcılar aldıklarını hiç şek ve şüphe getirmez, görür gibi, gündüz gibi kat'î biliniz." dedi.

İşte, bu temsil gibi, zehirli bir bal hükmünde olan gayr-i meşrû dairedeki gençliğin sefahetkârâne zevkleri, hazine-i ebediyenin ve saadet-i sermediyenin bileti ve vesikası olan imanı kaybettiği için, darağacı hükmünde olan ölüm ve ebedî zulümat kapısı olan kabrin musibetine, aynen zâhiren göründüğü gibi düşer. Ve ecel gizli olduğu için, genç ihtiyar fark etmeyerek, her vakit ecel cellâdı başını kesmek için gelebilir.

Eğer o zehirli bal hükmünde olan hevesât-ı gayr-i meşrûayı terk edip, tılsım-ı Kur'ânî olan iman ve ferâizi elde etmekle ve fevkalâde mukadderat-ı beşer piyangosundan çıkan saadet-i ebediye hazinesi biletini alacağı-

na, yüz yirmi dört bin enbiyâ[1] *(aleyhimüsselâm) ile beraber had ve hesaba gelmeyen ehl-i velâyet ve ehl-i hakikat ve ehl-i tahkik müttefikan haber veriyorlar ve âsârını gösteriyorlar.*

Elhâsıl: *Gençlik gidecek. Sefahette gitmişse, hem dünyada, hem âhirette binler belâ ve elemler netice verdiğini ve öyle gençler ekseriyetle sû-i istimâl ile, israfat ile gelen evhamlı hastalıkla hastahanelere; veya taşkınlıklarıyla hapishanelere veya sefalethanelere; veya mânevî elemlerden gelen sıkıntılarla meyhanelere düşeceklerini anlamak isterseniz, hastahanelerden ve hapishanelerden ve kabristanlardan sorunuz.*

Elbette hastahanelerin ekseriyetle lisân-ı hâlinden, gençlik sâikasıyla israfat ve sû-i istimâlden gelen hastalıktan "eninler", "eyvahlar" cevabını işittiğiniz gibi, hapishanelerden dahi, ekseriyetle gençlik sâikasıyla gayr-i meşrû dairedeki harekâtın tokatlarını yiyen bedbaht gençlerin teessüfâtını işiteceksiniz. Ve kabristanda ve mütemadiyen oraya girenler için kapıları açılıp kapanan o âlem-i berzahta, ehl-i keşfü'l-kuburun müşahedesiyle ve bütün ehl-i hakikatin tasdikiyle ve şehadetleriyle, ekser azaplar, gençlik sû-i istimâlâtının neticesi olduğunu bileceksiniz.

Hem nev-i insanın ekseriyetini teşkil eden ihtiyarlardan ve hastalardan sorunuz. Elbette, ekseriyet-i mutlaka ile esefler, hasretlerle "Eyvah, gençliğimizi bâd-i hevâ, belki zararlı zayi ettik. Sakın bizim gibi yapmayınız" diyecekler. Çünkü beş-on senelik gençliğin gayr-i meşrû zevki için, dünyada çok seneler gam ve keder ve berzahta azap ve zarar ve âhirette cehennem ve sakar[2] belâsını çeken adam, en acınacak bir hâlde olduğu hâlde, اَلرَّاضِي بِالضَّرَرِ لَا يُنْظَرُ لَهُ[3] sırrıyla, hiç acınmaya müstehak olamaz. Çünkü zarara rızasıyla girene merhamet edilmez ve lâyık değildir.

Cenâb-ı Hak bizi ve sizi bu zamanın cazibedar fitnesinden kurtarsın ve muhafaza eylesin, âmîn...

---

1 124 bin nebî, 315 (veya 313) rasûl olduğuna dair bkz.: Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 5/265; İbni Hibbân, *es-Sahîh* 2/77; et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* 8/217.

2 Bkz.: Kamer sûresi, 54/48; Müddessir sûresi, 74/26, 27, 42.

3 Bkz.: İmâm Rabbânî, *el-Mektûbât* 2/83 (49. Mektup).

Risale-i Nur Mîzânlarından On Üçüncü Söz'ün İkinci Makamı'nın Hâşiyesidir

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1]

Risâle-i Nur'daki hakiki teselliye mahpuslar çok muhtaçtırlar. Husûsan gençlik darbesini yiyip, taze ve şirin ömrünü hapiste geçirenlerin, Nur'lara ekmek kadar ihtiyaçları var.

Evet, gençlik damarı, akıldan ziyâde hissiyâtı dinler. His ve heves ise, kördür. Âkıbeti görmez. Bir dirhem hâzır lezzeti, ileride bir batman lezzete tercih eder. Bir dakika intikam lezzeti ile katleder, seksen bin saat hapis elemlerini çeker. Ve bir saat sefâhet keyfiyle bir nâmus meselesinde; binler gün hem hapsin, hem düşmanın endişesinden sıkıntılarla ömrünün saadeti mahvolur.

Bunlara kıyasen, bîçâre gençlerin çok vartaları var ki; en tatlı hayatını, en acı ve acınacak bir hayata çeviriyorlar ve bilhassa şimâlde koca bir devlet, gençlik hevesâtını elde ederek bu asrı fırtınalarıyla sarsıyor. Çünkü: Âkıbeti görmeyen kör hissiyatla hareket eden gençlere, ehl-i nâmusun güzel kızlarını ve karılarını ibâhe eder. Belki hamamlarında erkek-kadın beraber, çıplak olarak girmelerine izin vermeleri cihetinde bu fuhşiyâtı teşvik eder. Hem serseri ve fakir olanlara, zenginlerin mallarını helâl eder ki; bütün beşer bu musibete karşı titriyor.

İşte, bu asırda İslâm ve Türk gençleri kahramanâne davranıp, iki cihetten hücum eden bu tehlikeye karşı, Risâle-i Nur'un "Meyve" ve "Gençlik Rehberi" gibi keskin kılıçlarıyla mukabele etmeleri elzemdir. Yoksa o bîçâre genç; hem dünya istikbâlini, hem mesûd hayatını, hem âhiretteki saadetini ve hayat-ı bâkiyesini azaplara, elemlere çevirip mahveder. Ve sû-i istimâl ve sefâhetle hastahânelere ve hissiyâtın taşkınlıkları ile hapishânelere düşer. Eyvahlar, esefler ile ihtiyarlığında çok ağlayacak.

Eğer terbiye-i Kur'âniye ve Nur'un hakikatleriyle kendini muhafaza eylese, tam bir kahraman genç.. ve mükemmel bir insan.. ve mesûd bir Müslüman.. ve sâir zîhayatlara, hayvanlara bir nevi sultan olur.

---

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

Evet bir genç, hapiste yirmi dört saat her günkü ömründen tek bir saatini beş farz namazına sarf etse; ve ekser günahlardan hapis mâni olduğu gibi, o musibete sebebiyet veren hatâdan dahi tevbe edip, sâir zararlı, elemli günahlardan çekilse; hem hayatına, hem istikbâline, hem vatanına, hem milletine, hem akrabasına büyük bir faydası olması gibi o on-on beş senelik fâni gençlikle ebedî parlak bir gençliği kazanacağını; başta Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyân[1], bütün kütüb ve suhuf-u semâviye kat'î haber verip müjde ediyorlar.

Evet o şirin, güzel gençlik nimetine istikametle, tâatle şükretse; hem ziyâdeleşir[2], hem bâkîleşir, hem lezzetlenir. Yoksa hem belâlı olur; hem elemli, gamlı, kâbuslu olur; gider.[3] Hem akrabasına, hem vatanına, hem milletine muzır bir serseri hükmüne geçirmeğe sebebiyet verir.

Eğer mahpus, zulmen mahkûm olmuş ise; farz namazını kılmak şartıyla her bir saati, bir gün ibadet olduğu gibi; o hapis onun hakkında bir çilehâne-i uzlet olup, eski zamanda mağaralara girerek ibadet eden münzevî sâlihlerden sayılabilirler.

Eğer fakir ve ihtiyar ve hasta ve iman hakikatlerine müştâk ise; farzını yapmak ve tevbe etmek şartıyla, her bir saatleri yirmişer saat ibadet olup, hapis ona bir istirahathâne ve merhametkârâne ona bakan dostlar için bir muhabbethâne, bir terbiyehâne, bir dershâne hükmüne geçer. O hapiste durmakla; hariçteki müşevveş, her taraftaki günahların hücumuna maruz serbestiyetten daha ziyâde hoşlanabilir. Hapisten tam terbiye alır. Çıktığı zaman bir kâtil, bir müntakim olarak değil; belki tevbekâr, tecrübeli, terbiyeli, millete menfaatli bir adam çıkar. Hatta Denizli hapsindeki zâtların az zamanda Nur'lardan fevkalâde hüsn-ü ahlâk dersini alanlarını gören bazı alâkadar zatlar demişler ki: "Terbiye için on beş sene hapse atmaktansa; on beş hafta Risâle-i Nur dersini alsalar, daha ziyâde onları ıslah eder."

Madem ölüm ölmüyor ve ecel gizlidir,[4] her vakit gelebilir.. ve madem kabir kapanmıyor, kafile kafile arkasında gelenler oraya girip kayboluyorlar.. ve madem ölüm, ehl-i iman hakkında idam-ı ebedîden terhis tezkeresine çevrildiği, hakikat-i Kur'âniye ile gösterilmiş..[5] ve ehl-i dalâlet ve sefâhet hakkında, göz

---

1 Bkz.: Bakara sûresi, 2/25, 82, 155; Âl-i İmran sûresi, 3/107; Nisâ sûresi, 4/13, 57, 122; A'râf sûresi, 7/42; Tevbe sûresi, 9/20-22, 112; …

2 Bkz.: İbrahim sûresi, 14/7.

3 Bkz.: İbrahim sûresi, 14/7.

4 Bkz.: Lokman sûresi, 31/34; Buhârî, *istiskâ* 29, *tefsîru sûre (6)* 1, *(13)* 1, *(31)* 2, *tevhîd* 4; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 2/24, 52, 58, 122.

5 Bkz.: Bakara sûresi, 2/156; A'râf sûresi, 7/121-16; Mü'minûn sûresi, 23/60; Şuarâ sûresi, 26/47-51; Tahrîm sûresi, 66/11; Fecr sûresi, 89/27-30.

ile göründüğü gibi bir idam-ı ebedîdir, bütün mahbubâtından ve mevcudâttan bir firâk-ı lâyezâlîdir. Elbette ve elbette hiç şüphe kalmaz ki: En bahtiyar odur ki; sabır içinde şükretmek[1] ve hapis müddetinden tam istifade ederek Nur'ların dersini alarak, istikamet dairesinde imanına ve Kur'ân'a hizmete çalışmaktır.

Ey zevk ve lezzete müptelâ insan! Ben yetmiş beş yaşımda, binler tecrübelerle ve hüccetlerle ve hâdiselerle aynelyakîn bildim ki:

Hakiki zevk ve elemsiz lezzet ve kedersiz sevinç ve hayattaki saadet, yalnız imandadır ve iman hakikatleri dairesinde bulunur. Yoksa dünyevî bir lezzette çok elemler var. Bir üzüm tânesini yedirir, on tokat vurur gibi, hayatın lezzetini kaçırır.

Ey hapis musibetine düşen bîçâreler! Madem dünyanız ağlıyor ve hayatınız acılaştı. Çalışınız, âhiretiniz dahi ağlamasın ve hayat-ı bâkiyeniz gülsün, tatlılaşsın; hapisten istifâde ediniz. Nasıl bazen ağır şerâit altında, düşman karşısında bir saat nöbet, bir sene ibadet hükmüne geçebilir.[2] Öyle de, sizin bu ağır şerâit altında her bir saat ibadet zahmeti, çok saatler olup; o zahmetleri rahmetlere çevirir.

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[3]

اَلسَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكَاتُهُ[4]

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Hapis musibetine düşenlere ve onlara merhametkârâne sadâkatle hariçten gelen erzaklarına nezâret ve yardım edenlere kuvvetli bir teselliyi "*Üç Nokta*"da beyan edeceğim:

Birinci Nokta: Hapiste geçen ömür günleri, her bir gün on gün kadar bir ibadet kazandırabilir.. ve fâni saatleri –meyveleri cihetiyle– mânen bâkî saatlere çevirebilir.. ve beş-on sene ceza ile milyonlar sene haps-i ebedîden kur-

1 "Sabır içinde şükretmek" tabiri ile ilgili bkz: İbrahim sûresi, 14/5; Lokman sûresi, 31/31; Sebe sûresi, 34/19; Şûrâ sûresi, 42/33.

2 Bkz.: Buhârî, *cihâd* 5, 73; Müslim, *imâre* 112-115, 163.

3 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

4 Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi üzerinize olsun.

tulmaya vesile olabilir.[1] İşte ehl-i iman için bu pek büyük ve çok kıymettar kazanç şartı, farz namazını kılmak ve hapse sebebiyet veren günahlardan tevbe etmek ve sabır içinde şükretmektir. Zaten hapis, çok günahlara mânidir, meydan vermiyor.

İkinci Nokta: Zevâl-i lezzet elem olduğu gibi, zevâl-i elem dahi lezzettir. Evet herkes; geçmiş, lezzetli, safâlı günlerini düşünse, teessüf ve tahassür elem-i mânevîsini hissedip "Eyvah!" der.. ve geçmiş, musibetli, elemli günlerini tahattur etse, zevâlinden bir mânevî lezzet hisseder ki: "Elhamdülillâh, şükür! O belâ, sevabını bıraktı, gitti." der. Ferah ile teneffüs eder. Demek bir saat muvakkat elem, ruhta bir mânevî lezzet bırakır ve lezzetli saat, bilâkis elem bırakır.

Madem hakikat budur.. ve madem geçmiş musibet saatleri, elemleriyle beraber mâdum ve yok olmuş.. ve gelecek belâ günleri, şimdi mâdum ve yoktur.. ve yoktan elem yok ve mâdumdan elem gelmez.

Meselâ: Birkaç gün sonra aç ve susuz olmak ihtimâlinden, bugün o niyetle mütemâdiyen ekmek yese ve su içse, ne derece dîvaneliktir. Aynen öyle de geçmiş ve gelecek elemli saatleri –ki hiç ve mâdum ve yok olmuşlar– şimdi düşünüp sabırsızlık göstermek ve kusurlu nefsini bırakıp, Allah'tan şekvâ etmek gibi "Of.. of!.." etmek dîvaneliktir. Eğer sağa-sola, yani geçmiş ve geleceklere sabır kuvvetini dağıtmazsa ve hâzır saate ve güne karşı tutsa, tam kâfi gelir. Sıkıntı ondan bire iner.

Hatta şekvâ olmasın, ben bu Üçüncü Medrese-i Yûsufiye'de, birkaç gün zarfında, hiç ömrümde görmediğim maddî ve mânevî, sıkıntılı, hastalıklı musibetimde, husûsan Nur'un hizmetinden mahrumiyetimden gelen me'yûsiyet ve kalbî ve ruhî sıkıntılar beni ezdiği sırada, inâyet-i ilâhiye bu mezkûr hakikati gösterdi. Ben de sıkıntılı hastalığımdan ve hapsimden razı oldum. Çünkü: "Benim gibi kabir kapısında bir bîçâreye, gafletle geçebilir bir saatini, on adet ibadet saatleri yapmak büyük kârdır." diye şükreyledim.

Üçüncü Nokta: Mahpuslara şefkatkârâne hizmetle yardım etmek ve muhtaç oldukları rızıklarını ellerine vermek ve mânevî yaralarına tesellîlerle merhem sürmekte, az bir amel ile büyük bir kazanç var. Ve dışarıdan gelen yemeklerini onlara vermek; aynı o yemek kadar, o gardiyan ve gardiyan ile beraber dahilde ve hariçte çalışanların –bir sadaka hükmünde– defter-i hase-

---

[1] İşlediği suçtan dolayı dünyada cezalandırılmış kimse için, bunun keffaret sayılacağına dair bkz.: Buhârî, *îmân* 11, *ahkâm* 49, *hudûd* 8, *tefsîru sûre (60)* 3, *menâkıbü'l-ensâr* 43; Müslim, *hudûd* 41.

nâtına yazılır.[1] Husûsan musibetzede ihtiyar veya hasta veya fakir veya garip olsa, o sadaka-yı mâneviyenin sevabı çok ziyâdeleşir.

İşte bu kıymetli kazancın şartı, farz namazını kılmaktır. Tâ ki; o hizmeti, lillâh için olsun.

Hem bir şartı da, sadâkat ve şefkat ve sevinç ile ve minnet etmemek tarzda yardımlarına koşmaktır.

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[2] ، وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ[3]

اَلسَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكَاتُهُ أَبَدًا دَائِمًا[4]

Ey hapis arkadaşlarım ve din kardeşlerim,

Size; hem dünya azabından, hem âhiret azabından kurtaracak bir hakikati beyan etmek kalbime ihtar edildi. O da şudur:

Meselâ birisi, birinin kardeşini veya bir akrabasını öldürmüş. Bir dakika intikam lezzetiyle bir katl, milyonlar dakika hem kalbî sıkıntı, hem hapis azabını çektirir. Ve maktulün akrabası dahi, intikam endişesiyle ve karşısında düşmanını düşünmesiyle, hayatının lezzetini ve ömrünün zevkini kaçırır. Hem korku, hem hiddet azabını çekiyor. Bunun tek bir çâresi var: O da, Kur'ân'ın emrettiği[5] ve hak ve hakikat ve maslahat ve insaniyet ve İslâmiyet iktizâ ve teşvik ettikleri olan, barışmak ve musâlaha etmektir.

Evet, hakikat ve maslahat sulhtur.[6] Çünkü; ecel birdir, değişmez.[7] O maktul, her hâlde ecel geldiğinden daha ziyâde kalmayacaktı. O kâtil ise, o kazâ-yı ilâhiyeye vasıta olmuş.

Eğer barışmak olmazsa, iki taraf da daima korku ve intikam azabını çekerler. Onun içindir ki; "*Üç günden fazla bir mümin diğer bir mümine küsmemek*"[8] İslâmiyet emrediyor. Eğer o katl, bir adâvetten ve bir kinli garazdan

---

1 Bir hayra sebep olana, onu yapan kadar mükâfat verileceğine dair bkz.: Müslim, *imâre* 133; Tirmizî, *ilim* 14; Ebû Dâvûd, *edeb* 114-115; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 4/120, 5/273.

2 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

3 "Hiç bir şey yoktur ki, O'nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor bulunmasın." (İsrâ sûresi, 17/44)

4 Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi; sonsuza kadar sürekli üzerinize olsun.

5 Bkz.: Hucurât sûresi, 49/10.

6 Bkz.: Bakara sûresi, 2/208; Nisâ sûresi, 4/128; Enfâl sûresi, 8/6.

7 Bkz.: Nahl sûresi, 16/61; Münâfikûn sûresi, 63/11.

8 Bkz.: Buhârî, *edeb* 57, 62, *isti'zân* 9; Müslim, *birr* 23-26.

gelmemişse ve bir münâfık o fitneye vesile olmuş ise; çabuk barışmak elzemdir. Yoksa o cüz'î musibet büyük olur, devam eder.

Eğer barışsalar ve öldüren tevbe etse ve maktule her vakit dua etse, o hâlde her iki taraf çok kazanırlar ve kardeş gibi olurlar. Bir gitmiş kardeşe bedel, birkaç dindar kardeşleri kazanır. Kaza ve kader-i ilâhîye teslim olup düşmanını affeder. Ve bilhassa madem Risâle-i Nur dersini dinlemişler, elbette mâbeynlerinde bulunan bütün küsmekleri bırakmaya, hem maslahat ve istirahat-ı şahsiye ve umumiye, hem Nur dairesindeki uhuvvet iktizâ ediyor.

Nasıl ki, Denizli hapsinde birbirine düşman bütün mahpuslar, Nur'lar dersiyle birbirlerine kardeş oldular. Ve bizim beraatimize bir sebep olup –hatta dinsizlere, serserilere de– o mahpuslar hakkında "*Mâşâallah, bârekâllah*" dedirttiler. Ve o mahpuslar tam teneffüs ettiler. Ben burada gördüm ki: Bir tek adamın yüzünden yüz adam sıkıntı çekip, beraber teneffüse çıkmıyorlar. Onlara zulüm olur. *Mert ve vicdanlı bir mümin, küçük ve cüz'î bir hatâ veya menfaatle yüzer zararı ehl-i imana vermez. Eğer hatâ etse, verse, çabuk tevbe etmek lâzımdır.*

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1] ، وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ[2]

Aziz, yeni kardeşlerim ve eski mahpuslar,

Benim kat'î kanaatim gelmiş ki; buraya girmemizin inâyet-i ilâhiye cihetinde bir ehemmiyetli sebebi sizsiniz. Yani Nur'lar tesellileriyle ve imanın hakikatleriyle sizi bu hapis musibetinin sıkıntılarından ve dünyevî çok zararlarından ve boşu boşuna gam ve hüzün ile giden hayatınızı faydasızlıktan, bâd-i hevâ zâyi olmasından ve dünyanızın ağlaması gibi âhiretinizi ağlamaktan kurtarıp tam bir teselli size vermektir.

Madem hakikat budur; elbette siz dahi, Denizli mahpusları ve Nur talebeleri gibi birbirinize karşı kardeş olmanız lâzımdır. Görüyorsunuz ki; bir bıçak içinize girmemek ve birbirinize tecavüz etmemek için dışarıdan gelen bütün eşyanız ve yemek ve ekmeğinizi ve çorbanızı karıştırıyorlar. Size sadâkatle hizmet eden gardiyanlar çok zahmet çekiyorlar. Hem siz beraber teneffüse çıkmıyorsunuz, güya canavar ve vahşi gibi birbirinize saldıracaksınız. İşte

---

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

2 "Hiç bir şey yoktur ki, O'nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor bulunmasın." (İsrâ sûresi, 17/44)

şimdi sizin gibi fıtrî kahramanlık damarını taşıyan yeni arkadaşlar, bu zamanda mânevî büyük bir kahramanlık ile heyet-i idareye deyiniz ki: "Değil elimize bıçak, belki mavzer ve rovelver verilse, hem emir de verilse, biz bu bîçâre ve bizim gibi musibetzede arkadaşlarımıza dokunmayacağız. Eskiden yüz düşmanlık ve adâvetimiz dahi olsa da, onları helâl edip hatırlarını kırmamaya çalışacağımıza, Kur'ân'ın ve imanın ve uhuvvet-i İslâmiyenin ve maslahatımızın emriyle ve irşadıyla karar verdik." diyerek, bu hapsi bir mübarek dershâneye çeviriniz.

Leyle-i Kadir'de İhtar Edilen Bir Mesele-i Mühimme

(On Üçüncü Söz'ün İkinci Makamı'nın Zeyli)

Evvelâ: Leyle-i Kadir'de kalbe gelen pek uzun ve geniş bir hakikate pek kısaca bir işaret edeceğiz. Şöyle ki:

Nev-i beşer, bu son Harb-i Umumî'nin eşedd-i zulüm ve istibdadıyla.. ve merhametsiz tahribatıyla.. ve bir düşmanın yüzünden yüzer mâsumu perişan etmesiyle ve mağlûpların dehşetli meyusiyetleriyle.. ve galiplerin dehşetli telâş ve hâkimiyetlerini muhafaza ve büyük tahribatlarını tâmir edememelerinden gelen dehşetli vicdan azaplarıyla.. ve dünya hayatının bütün bütün fâni ve muvakkat olması ve medeniyet fantaziyelerinin aldatıcı ve uyutucu olması umuma görünmesiyle.. ve fıtrat-ı beşeriyedeki yüksek istidadatın, mahiyet-i insaniyesinin umumî bir surette dehşetli yaralanmasıyla.. ve gaflet ve dalâletin, en sert, sağır olan tabiatın Kur'ân'ın elmas kılıcı altında parçalanmasıyla.. ve gaflet ve dalâletin en boğucu, aldatıcı, en geniş perdesi olan siyasetin rûy-u zeminde pek çirkin, pek gaddârâne hakikî sureti görünmesiyle.. ve elbette hiçbir şüphe yok ki, şimalde, garpte, Amerika'da emareleri göründüğüne binaen, nev-i beşerin mâşuk-u mecazîsi olan hayat-ı dünyeviyesi böyle çirkin ve geçici olmasından, fıtraten beşerin hakikî sevdiği ve aradığı hayat-ı bâkiyeyi bütün kuvvetiyle arayacak... ve elbette, hiç şüphe yok ki, bin üç yüz altmış sene de her asırda üç yüz elli milyon şâkirdi bulunan ve her hükmüne ve dâvâsına milyonlar ehl-i hakikat tasdikle imza basan ve her dakikada milyonlar hâfızların kalbinde kudsiyetle bulunup lisanlarıyla beşere ders veren ve hiçbir kitapta emsâli bulunmayan bir tarzda beşer için hayat-ı bâkiyeyi ve saadet-i ebediyeyi müjde verip bütün beşerin yaralarını tedavi eden Kur'ân-ı Mucizü'l-Beyân'ın şiddetli, kuvvetli ve tekrarlı binler âyâtıyla belki sarihan ve işareten on binler

defa dâvâ edip, haber verip, sarsılmaz kat'î delillerle, şüphe götürmez hadsiz hüccetlerle hayat-ı bâkiyeyi kat'iyetle müjde ve saadet-i ebediyeyi ders vermesi.. elbette nev-i beşer bütün bütün aklını kaybetmezse ve maddî ve mânevî bir kıyâmet başlarında kopmazsa; İsveç, Norveç, Finlandiya ve İngiltere'nin Kur'ân'ı kabule çalışan meşhur hatipleri ve din-i hakkı arayan Amerika'nın çok ehemmiyetli dinî cemiyeti gibi, rûy-u zeminin kıtaları ve hükûmetleri, Kur'ân-ı Mucizü'l-Beyân'ı arayacaklar ve hakikatlerini anladıktan sonra bütün ruh u canlarıyla sarılacaklar. Çünkü bu hakikat noktasında katiyen Kur'ân'ın misli yoktur ve olamaz ve hiçbir şey bu mucize-i ekberin yerini tutamaz.

Sâniyen: Madem Risale-i Nur o mucize-i kübrânın elinde bir elmas kılıç hükmünde hizmetini göstermiş ve en muannit düşmanları teslime mecbur etmiş. Hem kalbi, hem ruhu, hattâ hissiyatı tam tenvir edecek ve ilâçlarını verecek bir tarzda hazine-i Kur'âniye'nin dellâllığını yapan ve ondan başka me-'haz ve mercii olmayan bir mucize-i mâneviyesi bulunan Risale-i Nur o vazifeyi yapıyor ve aleyhinde dehşetli propagandalara ve gayet muannit zındıklara tam galebe çalmış ve dalâletin en sert kuvvetli kalesi olan tabiatı, "*Tabiat Risalesi*"yle parça parça etmiş ve gafletin en kalın ve boğucu ve geniş daire-i âfâkında ve fennin en geniş perdelerinde *Asâ-yı Mûsâ*'daki Meyvenin Altıncı Meselesi ve Birinci ve İkinci, Üçüncü ve Sekizinci Hüccetleriyle gayet parlak bir tarzda gafleti dağıtıp nur-u tevhidi göstermiş.

Meyve Risalesi'nden[1] Altıncı Mesele

(Risale-i Nur'un çok yerlerinde izahı ve kat'î hadsiz hüccetleri bulunan iman-ı billâh rüknünün binler küllî burhanlarından bir tek burhana kısaca bir işarettir.)

Kastamonu'da lise talebelerinden bir kısmı yanıma geldiler. "Bize Hâlık'ımızı tanıttır, muallimlerimiz Allah'tan bahsetmiyorlar." dediler.

Ben dedim:

– "Sizin okuduğunuz fenlerden her fen, kendi lisân-ı mahsusuyla mütemâdiyen Allah'tan bahsedip Hâlık'ı tanıttırıyorlar. Muallimleri değil, onları dinleyiniz!

♦Meselâ, nasıl ki mükemmel bir eczahâne ki her kavanozunda harika ve hassas mizanlarla alınmış hayattar macunlar ve tiryaklar var. Şüphesiz gayet maharetli ve kimyager ve hakîm bir eczacıyı gösterir.

---

1 Meyve Risalesi, On Birinci Şua'dır.

Öyle de küre-i arz eczahânesinde bulunan dört yüz bin çeşit nebâtât ve hayvanât kavanozlarındaki zîhayat macunlar ve tiryaklar cihetiyle, bu çarşıdaki eczahâneden ne derece ziyade mükemmel ve büyük olması nisbetinde –*okuduğunuz fenn-i tıp mikyasıyla*– küre-i arz eczahâne-i kübrâsının eczacısı olan Hakîm-i Zülcelâl'i hatta kör gözlere de gösterir, tanıttırır.

♦Hem meselâ, nasıl bir harika fabrika ki binler çeşit çeşit kumaşları basit bir maddeden dokuyor. Şeksiz, bir fabrikatörü ve maharetli bir makinisti tanıttırır.

Öyle de küre-i arz denilen yüz binler başlı, her başında yüz binler mükemmel fabrika bulunan bu seyyar makine-i rabbâniye, ne derece bu insan fabrikasından büyükse, mükemmelse o derecede –*okuduğunuz fenn-i makine mikyasıyla*– küre-i arzın ustasını ve sahibini bildirir ve tanıttırır.

♦Hem meselâ, nasıl ki gayet mükemmel bin bir çeşit erzak, etrafından celp edip içinde muntazaman istif ve ihzâr edilmiş depo ve iâşe ambarı ve dükkân; şeksiz, bir fevkalâde iâşe ve erzak mâlikini ve sahibini ve memurunu bildirir.

Öyle de bir senede yirmi dört bin senelik bir dairede muntazaman seyahat eden ve yüz binler ve ayrı ayrı erzak isteyen tâifeleri içine alan ve seyahatiyle mevsimlere uğrayıp, baharı bir büyük vagon gibi binler ayrı ayrı taamlarla doldurarak, kışta erzakı tükenen bîçare zîhayatlara getiren ve küre-i arz denilen bu rahmânî iâşe ambarı ve bu sefine-i sübhâniye ve bin bir çeşit cihâzâtı ve malları ve konserve paketleri taşıyan bu depo ve dükkân-ı rabbânî, ne derece o fabrikadan büyük ve mükemmel ise –*okuduğunuz veya okuyacağınız fenn-i iâşe mikyasıyla*– o kat'iyette ve o derecede küre-i arz deposunun sahibini, mutasarrıfını, müdebbirini bildirir; tanıttırır, sevdirir.

♦Hem nasıl ki dört yüz bin millet içinde bulunan ve her milletin istediği erzakı ayrı ve istimâl ettiği silâhı ayrı ve giydiği elbisesi ayrı ve tâlimatı ayrı ve terhisatı ayrı olan bir ordunun mucizekâr bir kumandanı, tek başıyla bütün o ayrı ayrı milletlerin ayrı ayrı erzaklarını ve çeşit çeşit eslihalarını ve elbiselerini ve cihâzâtlarını, hiçbirini unutmayarak ve şaşırmayarak verdiği o acîb ordu ve ordugâh; şüphesiz, bedâhetle o harika kumandanı gösterir, takdirkârâne sevdirir.

Aynen öyle de zemin yüzünün ordugâhında ve her baharda yeniden silâh altına alınmış bir yeni ordu-yu sübhânîde nebâtât ve hayvanât milletlerinden dört yüz bin nev'in çeşit çeşit elbise, erzak, esliha, tâlim, terhisleri gayet mükemmel ve muntazam ve hiçbirini unutmayarak ve şaşırmayarak bir tek Kumandan-ı Âzam tarafından verilen küre-i arzın bahar ordugâhı, ne derece mezkûr insan ordu ve ordugâhından büyük ve mükemmel ise –*sizin okuya-*

cağınız fenn-i askerî mikyasıyla– dikkatli ve aklı başında olanlara o derece küre-i arzın Hâkim'ini ve Rabb'ini ve Müdebbir'ini ve Kumandan-ı Akdes'ini hayretler ve takdislerle bildirir ve tahmid ve tesbihle sevdirir.

♦Hem nasıl ki bir harika şehirde milyonlar elektrik lâmbaları hareket ederek her yeri gezerler. Yanmak maddeleri tükenmiyor bir tarzdaki elektrik lâmbaları ve fabrikası; şeksiz, bedâhetle elektriği idare eden ve seyyar lâmbaları yapan ve fabrikayı kuran ve iştiâl maddelerini getiren bir mucizekâr ustayı ve fevkalâde kudretli bir elektrikçiyi hayretler ve tebriklerle tanıttırır, yaşasınlar ile sevdirir.

Aynen öyle de bu âlem şehrinde dünya sarayının damındaki yıldız lâmbaları, bir kısmı –kozmoğrafyanın dediğine bakılsa– küre-i arzdan bin defa büyük ve top güllesinden yetmiş defa süratli hareket ettikleri hâlde intizamını bozmuyor, birbirine çarpmıyor, sönmüyor, yanmak maddeleri tükenmiyor. Okuduğunuz kozmoğrafyanın dediğine göre küre-i arzdan bir milyon defadan ziyade büyük ve bir milyon seneden ziyade yaşayan ve bir misafirhâne-i rahmâniyede bir lâmba ve soba olan güneşimizin yanmasının devamı için her gün küre-i arzın denizleri kadar gazyağı ve dağları kadar kömür veya bin arz kadar odun yığınları lâzımdır ki sönmesin. Ve onu ve onun gibi ulvî yıldızları gazyağsız, odunsuz, kömürsüz yandıran ve söndürmeyen ve beraber ve çabuk gezdiren ve birbirine çarptırmayan bir nihâyetsiz kudreti ve saltanatı, ışık parmaklarıyla gösteren bu kâinat şehr-i muhteşemindeki dünya sarayının elektrik lâmbaları ve idareleri ne derece o misalden daha büyük, daha mükemmeldir. O derecede –*sizin okuduğunuz veya okuyacağınız fenn-i elektrik mikyasıyla*– bu meşher-i âzam-ı kâinatın Sultan'ını, Münevvir'ini, Müdebbir'ini, Sâni'ini, o nurânî yıldızları şahit göstererek tanıttırır; tesbihatla, takdisatla sevdirir, perestiş ettirir.

♦Hem meselâ, nasıl ki bir kitap bulunsa ki bir satırında bir kitap ince yazılmış ve her bir kelimesinde ince kalemle bir sûre-i Kur'âniye yazılmış, gayet mânidâr ve bütün meseleleri birbirini teyid eder ve kâtibini ve müellifini fevkalâde meharetli ve iktidarlı gösteren bir acîb mecmua; şeksiz, gündüz gibi kâtip ve musannifini kemâlâtıyla, hünerleriyle bildirir, tanıttırır. ، مَا شَاءَ اللّٰهُ[1] بَارَكَ اللّٰهُ[2] cümleleriyle takdir ettirir.

---

1 "Mâşâallah! Allah ne güzel dilemiş ve yapmış!"

2 Allah hayır ve bereketini artırsın.

Aynen öyle de bu kâinat kitab-ı kebîri ki; bir tek sayfası olan zemin yüzünde ve bir tek forması olan baharda, üç yüz bin ayrı ayrı kitaplar hükmündeki üç yüz bin nebâtî ve hayvanî tâifeleri beraber, birbiri içinde, yanlışsız, hatasız, karıştırmayarak, şaşırmayarak, mükemmel, muntazam ve bazen ağaç gibi bir kelimede bir kasideyi ve çekirdek gibi bir noktada bir kitabın tamam bir fihristesini yazan bir kalem işlediğini gözümüzle gördüğümüz bu nihâyetsiz mânidâr ve her kelimesinde çok hikmetler bulunan şu mecmûa-yı kâinat ve bu mücessem kur'ân-ı ekber-i âlem, mezkûr misaldeki kitaptan ne derece büyük ve mükemmel ve mânidâr ise o derecede –*sizin okuduğunuz fenn-i hikmeti'l-eşya ve mektepte bilfiil mübâşeret ettiğiniz fenn-i kıraat ve fenn-i kitâbet, geniş mikyaslarıyla ve dürbün gözleriyle*– bu kitab-ı kâinatın nakkâşını, kâtibini hadsiz kemâlâtıyla tanıttırır. [1] اَللّٰهُ أَكْبَرُ cümlesiyle bildirir, سُبْحَانَ اللّٰهِ [2] takdisiyle tarif eder, اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ [3] senâlarıyla sevdirir.

İşte bu fenlere kıyasen yüzer fünûndan her bir fen, geniş mikyasıyla ve hususi aynasıyla ve dürbünlü gözüyle ve ibretli nazarıyla bu kâinatın Hâlık-ı Zülcelâl'ini esmâsıyla bildirir; sıfâtını, kemâlâtını tanıttırır.

İşte bu muhteşem ve parlak bir burhan-ı vahdâniyet olan mezkûr hüccet ders vermek içindir ki Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan çok tekrar ile en ziyade رَبُّ السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضِ [4] ve خَلَقَ السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضَ [5] âyetleriyle Hâlık'ımızı bize tanıttırıyor" diye o mektepli gençlere dedim.

Onlar dahi tamamıyla kabul edip tasdik ederek: "Hadsiz şükür olsun Rabbimiz'e ki tam kudsî ve ayn-ı hakikat bir ders aldık. Allah senden razı olsun!" dediler.

Ben de dedim:

– *"İnsan, binler çeşit elemler ile müteellim ve binler nevi lezzetler ile mütelezziz olacak bir zîhayat makine.. ve gayet derece acziyle beraber hadsiz, maddî, mânevî düşmanları.. ve nihâyetsiz fakrıyla beraber had-*

---

1 Sadece büyüklükte değil hiçbir konuda eşi ve benzeri olmayan, başka bir şey Kendisiyle kıyas bile edilemeyecek yegâne büyük, Allah'tır.

2 Allah'ı bütün eksiklerden tenzih ederim.

3 "Bütün hamdler, övgüler Allah'adır."

4 "Göklerin ve yerin Rabbi" (Ra'd sûresi, 13/16; İsrâ sûresi, 17/102; Kehf sûresi, 18/14; Meryem sûresi, 19/65; …)

5 "Gökleri ve yeri yaratan…" (En'âm sûresi, 6/1, 73; A'râf sûresi, 7/54; Tevbe sûresi, 9/36; Yûnus sûresi, 10/3; …)

siz, zâhirî ve bâtınî ihtiyaçları bulunan.. ve mütemâdiyen zeval ve firak tokatlarını yiyen bir bîçare mahlûk iken, birden iman ve ubûdiyetle böyle bir Padişah-ı Zülcelâl'e intisap edip bütün düşmanlarına karşı bir nokta-yı istinad.. ve bütün hâcâtına medar bir nokta-yı istimdat bularak, herkes mensup olduğu efendisinin şerefiyle, makamıyla iftihar ettiği gibi; o da böyle nihâyetsiz Kadîr ve Rahîm bir Padişah'a iman ile intisap etse ve ubûdiyetle hizmetine girse ve ecelin idam ilânını kendi hakkında terhis tezkeresine çevirse ne kadar memnun ve minnettar ve ne kadar müteşekkirâne iftihar edebilir, kıyas ediniz."

O mektepli gençlere dediğim gibi musibetzede mahpuslara da tekrar ile derim:

– "*O'nu tanıyan ve itaat eden zindanda dahi olsa bahtiyardır. O'nu unutan saraylarda da olsa zindandadır, bedbahttır!*

Hatta bir bahtiyar mazlum, idam olunurken bedbaht zâlimlere demiş: 'Ben idam olmuyorum. Belki terhis ile saadete gidiyorum. Fakat ben de sizi idam-ı ebedî ile mahkûm gördüğümden sizden tam intikamımı alıyorum.' لَآ إِلٰهَ إِلَّا اللهُ[1] diyerek sürûr ile teslim-i ruh eder."

سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا ۖ إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ[2]

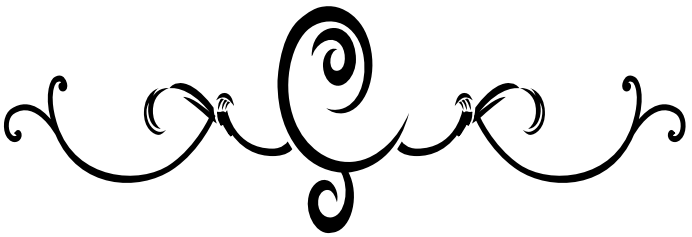

1 "Allah'tan başka ilâh yoktur." (Sâffât sûresi, 37/35; Muhammed sûresi, 47/19)

2 "Sübhansın yâ Rab! Senin bize bildirdiğinden başka ne bilebiliriz ki? Her şeyi hakkıyla bilen, her şeyi hikmetle yapan sensin." (Bakara sûresi, 2/32)

Hüve Nüktesi

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1] ، وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ[2]

اَلسَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكَاتُهُ أَبَدًا دَائِمًا[3]

Çok aziz ve sıddık kardeşlerim,

Kardeşlerim.. هُوَ'deki قُلْ هُوَ اللهُ أَحَدٌ[5] ve لَا إِلٰهَ إِلَّا هُوَ[4] lafzında, yalnız maddî cihette bir seyahat-i hayâliye-i fikriyede hava sayfasının mütâlaasıyla ani bir sûrette görünen bir zarif nükte-i tevhidde, meslek-i îmâniyenin hadsiz derece kolay ve vücûb derecesinde sühûletli bulunmasını; ve şirk ve dalâletin mesleğinde hadsiz derecede müşkülâtlı, mümteni binler muhâl bulunduğunu müşâhede ettim. Gayet kısa bir işaretle, o geniş ve uzun nükteyi beyan edeceğim.

Evet; nasıl ki bir avuç toprak, yüzer çiçeklere nöbetle saksılık eden kabında, eğer tabiata, esbâba havale edilse, lâzım gelir ki; ya o kapta küçük mikyasta yüzer, belki çiçekler adedince mânevî makineler, fabrikalar bulunsun veyahut o parçacık topraktaki her bir zerre, bütün o ayrı ayrı çiçekleri, muhtelif hâsiyetleriyle ve hayattar cihâzâtıyla yapmalarını bilsin. Âdeta bir ilâh gibi hadsiz ilmi ve nihayetsiz iktidarı bulunsun.

Aynen öyle de: Emir ve irâdenin bir arşı olan havanın, rüzgârın her bir parçası ve bir nefes ve tırnak kadar olan هُوَ lafzındaki havada, küçücük mikyasta bütün dünyada mevcut telefonların, telgrafların, radyoların ve hadsiz ve muhtelif konuşmaların merkezleri, santralleri, âhize ve nâkileleri bulunsun ve o hadsiz işleri beraber ve bir anda yapabilsin. Veyahut o هُوَ'daki havanın, belki unsur-u havanın her bir parçasının her bir zerresi, bütün telefoncular ve ayrı ayrı umum telgrafçılar ve radyo ile konuşanlar kadar mânevî şahsiyetleri ve kabiliyetleri bulunsun ve onların umum dillerini bilsin ve aynı zamanda

---

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

2 "Hiç bir şey yoktur ki, O'nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor bulunmasın." (İsrâ sûresi, 17/44)

3 Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi; sonsuza kadar sürekli üzerinize olsun.

4 "Allah, o hak Mabuddur ki kendisinden başka hiçbir ilâh yoktur." (Bakara sûresi, 2/163, 255; Âl-i İmran sûresi, 3/2, 6, 18; Nisâ sûresi, 4/87; …)

5 "De ki: O, Allah'tır, gerçek İlahtır ve Birdir." (İhlâs sûresi, 112/1)

başka zerrelere de bildirsin, neşretsin. Çünkü bilfiil o vaziyet kısmen görünüyor ve havanın bütün eczasında o kabiliyet var. İşte ehl-i küfrün ve tabiiyyûn ve maddiyyûnların mesleklerinde değil bir muhâl, belki zerreler adedince muhâller ve imtinâlar ve müşkülâtlar âşikâre görünüyor.

Eğer Sâni-i Zülcelâl'e verilse, hava bütün zerrâtıyla onun emirber neferi olur. Bir tek zerrenin, muntazam bir tek vazifesi kadar kolayca hadsiz küllî vazifelerini Hâlık'ının izniyle ve kuvvetiyle ve Hâlık'a intisap ve istinad ile ve Sâni'inin cilve-i kudreti ile bir anda, şimşek süratinde ve هُوَ telâffuzu ve havanın temevvücü sühûletinde yapılır. Yâni, kalem-i kudretin hadsiz ve hârika ve muntazam yazılarına bir sayfa olur. Ve zerreleri o kalemin uçları ve zerrelerin vazifeleri dahi, kalem-i kaderin noktaları bulunur. Bir tek zerrenin hareketi derecesinde kolay çalışır.

İşte ben [1] لَآ إِلٰهَ إِلَّا هُوَ ve [2] قُلْ هُوَ اللّٰهُ أَحَدٌ 'deki hareket-i fikriye ile seyahatimde, hava âlemini temâşâ ve o unsurun sayfasını mütâlaa ederken, bu mücmel hakikati tam vâzıh ve mufassal aynelyakîn müşâhede ettim ve هُوَ lafzında, havasında böyle parlak bir bürhân ve bir lem'a-yı vâhidiyet bulunduğu gibi, mânâsında ve işaretinde gayet nûrânî bir cilve-i ehadiyet ve çok kuvvetli bir hüccet-i tevhid ve هُوَ zamirinin mutlak ve müphem işareti, hangi zâta bakıyor?" işaretine bir karîne-i taayyün o hüccette bulunması içindir ki, hem Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyân, hem ehl-i zikir; makam-ı tevhidde bu kudsî kelimeyi çok tekrar ederler diye ilmelyakîn ile bildim.

Evet, meselâ: Bir nokta beyaz kâğıtta, iki-üç nokta konulsa karıştığı ve bir adam, muhtelif çok vazifeleri beraber yapmasıyla şaşıracağı ve bir küçük zîhayata, çok yükler yüklenmesiyle altında ezildiği ve bir lisan ve bir kulak, aynı anda müteaddit kelimelerin beraber çıkması ve girmesi intizamını bozup karışacağı hâlde, aynelyakîn gördüm ki: هُوَ anahtarı ile ve pusulasıyla fikren seyahat ettiğim hava unsurunda her bir parçası, hattâ her bir zerresi içine muhtelif binler noktalar, harfler, kelimeler konulduğu veya konulabileceği hâlde, karışmadığını ve intizamını bozmadığını...

Hem ayrı ayrı pek çok vazifeler yaptığı hâlde, hiç şaşırmadan yapıldığını ve o parçaya ve zerreye, pek çok ağır yükler yüklendiği hâlde, hiç zaaf göstermeyerek, geri kalmıyarak intizam ile taşıdığını..

---

1 "Allah, o hak Mabuddur ki kendisinden başka hiçbir ilâh yoktur." (Bakara sûresi, 2/163, 255; Âl-i İmran sûresi, 3/2, 6, 18; Nisâ sûresi, 4/87; ...)

2 "De ki: O, Allah'tır, gerçek İlahtır ve Birdir." (İhlâs sûresi, 112/1)

Hem binler ayrı ayrı kelime, ayrı ayrı tarzda, mânâda o küçücük kulak ve lisanlara kemâl-i intizamla gelip, çıkıp, hiç karışmayarak, bozulmayarak o küçücük kulaklara girip, o gayet incecik lisanlardan çıktığı ve o her zerre ve her parçacık, bu acîb vazifeleri görmekle beraber kemâl-i serbestiyet ile cezbedarâne hâl dili ile ve mezkûr hakikatin şehâdeti ve lisanıyla قُلْ لَا إِلٰهَ إِلَّا هُوَ ve هُوَ اللّٰهُ أَحَدٌ[1] deyip gezer ve fırtınaların ve şimşek ve berk ve gök gürültüsü gibi havayı çarpıştırıcı dalgalar içerisinde, intizamını ve vazifelerini hiç bozmuyor ve şaşırmıyor. Ve bir iş diğer bir işe mâni olmuyor... Ben aynelyakîn müşâhede ettim.

Demek, ya her bir zerre ve her bir parça havada nihayetsiz bir hikmet ve nihayetsiz bir ilmi, irâdesi ve nihayetsiz bir kuvveti, kudreti ve bütün zerrâta hâkim-i mutlak bir hâssaları bulunmak lâzımdır ki, bu işlere medar olabilsin. Bu ise, zerreler adedince muhâl ve bâtıldır. Hiçbir şeytan dahi bunu hatıra getiremez.

Öyle ise, bu sayfa-yı havanın hakkalyakîn, aynelyakîn, ilmelyakîn derecesinde bedâhetle Zât-ı Zülcelâl'in hadsiz gayr-i mütenâhî ilmi ve hikmetle çalıştırdığı kalem-i kudret ve kaderin mütebeddil sayfası ve bir levh-i mahfuzun âlem-i tagayyürde ve mütebeddil şuûnâtında bir levh-i mahv, isbat nâmında yazar-bozar tahtası hükmündedir.

İşte hava unsurunun yalnız nakl-i asvât vazifesinde mezkûr cilve-i vahdâniyet'i ve mezkûr acâibi gösterdiği ve dalâletin hadsiz muhâliyetini izhar ettiği gibi; unsur-u havâînin, sâir ehemmiyetli vazifelerinden biri de elektrik, câzibe, dâfia, ziyâ gibi sâir letâifin naklinde şaşırmadan muntazaman, asvât naklindeki vazifeyi gördüğü aynı zamanda bu vazifeleri dahi gördüğü; aynı zamanında bütün nebâtât ve hayvanâta teneffüs ve telkih gibi hayata lüzumu bulunan levâzımâtı kemâl-i intizam ile yetiştiriyor. Emir ve irâde-i ilâhiyenin bir arşı olduğunu kat'î bir sûrette isbat ediyor ve serseri tesadüf ve kör kuvvet ve sağır tabiat ve karışık, hedefsiz esbâb ve âciz, câmid, cahil maddeler bu sayfa-yı havâiyenin kitâbetine ve vazifelerine karışması hiçbir cihetle ihtimâl ve imkânı bulunmadığını aynelyakîn derecesinde isbat ettiğini kat'î kanaat getirdim.

---

1 "De ki: O, Allah'tır, gerçek İlahtır ve Birdir." (İhlâs sûresi, 112/1)

Ve her bir zerre ve her bir parça lisân-ı hâl ile لَآ إِلٰهَ إِلَّا هُوَ[1] ve قُلْ هُوَ اللّٰهُ أَحَدٌ[2] dediklerini bildim ve bu هُوَ anahtarı ile havanın maddî cihetindeki bu acâibi gördüğüm gibi, hava unsuru da bir هُوَ olarak âlem-i misâl ve âlem-i mânâya bir anahtar oldu.

(Mütebakisi şimdilik yazdırılmadı. Umuma binler selâm.)

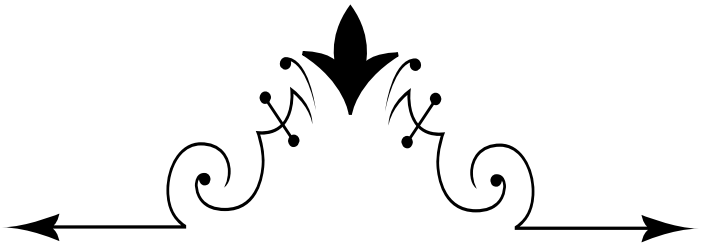

1 "Allah, o hak Mabuddur ki kendisinden başka hiçbir ilâh yoktur." (Bakara sûresi, 2/163, 255; Âl-i İmran sûresi, 3/2, 6, 18; Nisâ sûresi, 4/87; …)

2 "De ki: O, Allah'tır, gerçek İlahtır ve Birdir." (İhlâs sûresi, 112/1)

On Dördüncü Söz

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

الٓرٰ كِتَابٌ أُحْكِمَتْ اٰيَاتُهُ ثُمَّ فُصِّلَتْ مِنْ لَدُنْ حَكِيمٍ خَبِيرٍ[1]

(Kur'ân-ı Hakîm'in ve Kur'ân'ın müfessir-i hakîkisi olan hadîs'in bir kısım yüksek ve ulvî hakâikine çıkmak için teslim ve inkıyâdı noksan olan kalblere yardım edecek basamaklar hükmünde o hakikatlerin bir kısım nazîrelerine işaret edeceğiz ve hâtimesinde bir ders-i ibret ve bir sırr-ı inâyet beyân edilecek. O hakikatlerden haşir ve kıyâmet'in nazîreleri, Onuncu Söz'de, bilhassa Dokuzuncu Hakikat'inde zikredildiği için tekrara lüzum yoktur. Yalnız sâir hakikatlerden nümûne olarak "Beş Mesele" zikrederiz.)

[Beş Mesele]

Birincisi

Meselâ: خَلَقَ السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضَ فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ[2] "*Altı günde gökleri ve yerleri yarattı.*" demek olan; hem, belki bin ve elli bin sene gibi uzun zamandan ibaret olan eyyâm-ı Kur'âniye ile insan dünyası ve hayvan âlemi altı günde yaşayacağına işaret eden hakikat-i ulviyesine kanaat getirmek için, birer gün hükmünde olan her bir asırda, her bir senede, her bir günde Fâtır-ı Zülcelâl'in halkettiği seyyâl âlemleri, seyyâr kâinatları, geçici dünyaları, nazar-ı şuhûda gösteriyoruz. Evet, güya, insanlar gibi dünyalar dahi, birer misafirdir. Her mevsimde Zât-ı Zülcelâl'in emriyle âlem dolar, boşalır.

---

1 "Elif, Lâm, Râ. Bu öyle bir Kitaptır ki âyetleri en kesin delillerle desteklenmiş, sonra da güzelce açıklanmış, tam hüküm ve hikmet sahibi, her şeyden haberdar olan Hakîm ve Habîr tarafından gönderilmiştir." (Hûd sûresi, 11/1)

2 A'râf sûresi, 7/54; Yûnus sûresi, 10/3; Hûd sûresi, 11/3; Hadîd sûresi, 57/4.

İkincisi

Meselâ:

وَلَا رَطْبٍ وَلَا يَابِسٍ إِلَّا فِي كِتَابٍ مُبِينٍ[1]

وَكُلَّ شَيْءٍ أَحْصَيْنَاهُ فِي إِمَامٍ مُبِينٍ[2]

لَا يَعْزُبُ عَنْهُ مِثْقَالُ ذَرَّةٍ فِي السَّمٰوَاتِ وَلَا فِي الْأَرْضِ

وَلَآ أَصْغَرُ مِنْ ذٰلِكَ وَلَآ أَكْبَرُ إِلَّا فِي كِتَابٍ مُبِينٍ[3]

gibi âyetlerin ifade ettikleri ki: "*Bütün eşya, bütün ahvâliyle, vücûda gelmeden ve geldikten sonra ve gittikten sonra yazılıdır ve yazılır ve yazılıyor.*" demek olan hakikat-i âliyesine kanaat getirmek için nakkâş-ı Zülcelâl, rûy-u zeminin sayfasında, her mevsimde, bâhusus baharda değiştirdiği nihayetsiz muntazam mahlûkatın fihriste-i vücutlarını, tarihçe-i hayatlarını, desâtir-i hareketlerini; çekirdeklerinde, tohumlarında, köklerinde mânevî bir sûrette derc ve muhafaza ettiğini ve zevâlden sonra semerelerinde aynen kalem-i kaderiyle, mânevî bir tarzda basit tohumcuklarında yazdığını, hattâ her geçici baharda, yaş-kuru ne varsa, mahdut zerrecikler ve kemikler hükmünde olan tohumlarda, ölmüş odunlarda, kemâl-i intizam ile muhafaza ettiğini nazar-ı şuhûda gösteriyoruz. Güya her bir bahar, bir tek çiçek gibi, gayet muntazam ve mevzûn olarak, zeminin yüzüne bir Cemîl ve Celîl'in eliyle takılıp koparılıyor; konup kaldırılıyor. Hakikat böyle iken, beşerin en acîb bir dalâleti budur ki; kader kaleminin sayfası olan levh-i mahfuz'un, yalnız bir cilve-i aksi olarak, fihriste-i sanat-ı rabbâniye olup, ehl-i gafletin lisânında tabiat denilen bu kitâbet-i fıtriyeyi, bu nakş-ı sanatı, bu münfail misdar-ı hikmeti, tabiat-ı müessire diyerek masdar ve fâil telâkki etmesidir.

أَيْنَ الثَّرٰى مِنَ الثُّرَيَّا[4] Hakikat nerede! Ehl-i gafletin telâkkileri nerede!

---

1 "Yaş ve kuru hiçbir şey yoktur ki açık, net bir kitapta bulunmasın." (En'âm sûresi, 6/59)

2 "Velhâsıl her bir şeyi, apaçık bir Kitap'ta sayıp döken Biz'iz." (Yâsîn sûresi, 36/12)

3 "O (gaybları bilen) öyle bir zattır ki O'nun ilminden göklerde ve yerde zerre miktarı bir şey bile kaçamaz. Zerreden daha küçük ve daha büyük hiçbir şey yoktur ki her şeyi açıklayan Kitapta (Levh-i Mahfûzda) bulunmasın." (Sebe sûresi, 34/3)

4 Süreyyâ yıldızı nerede, yeryüzü nerede?! (Aralarında ne kadar fark var!) Bkz.: el-Kannûcî, *Ebcedü'l-ulûm* 3/244; ez-Zürkânî, *Menâhilü'l-irfân* 2/109, 310.

Üçüncüsü

Meselâ; hamele-i arş ve yer ve göklerin melâike-i müekkelleri ve sâir bir kısım melekler hakkında Muhbir-i Sâdık'ın tasvir ettiği, meselâ: kırk binler başlı, her başında kırk binler lisan ve her lisanda kırk binler tarzda tesbihât ettiklerini[1] ve intizam ve külliyet ve vüs'at-i ubûdiyetlerini ifâde eden hakikate çıkmak için, şuna dikkat et ki, Zât-ı Zülcelâl:

تُسَبِّحُ لَهُ السَّمٰوَاتُ السَّبْعُ وَالْأَرْضُ وَمَنْ فِيهِنَّ[2]

إِنَّا سَخَّرْنَا الْجِبَالَ مَعَهُ يُسَبِّحْنَ[3]

إِنَّا عَرَضْنَا الْأَمَانَةَ عَلَى السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضِ وَالْجِبَالِ[4]

gibi âyetlerle tasrih ediyor ki: Mevcûdâtın en büyüğü ve küllîsi dahi, kendi külliyetine göre ve azametine münâsip bir tarzda tesbihât ettiğini gösteriyor ve öyle de görünüyor. Evet bir bahr-i müsebbih olan şu semâvâtın kelimât-ı tesbihiyesi; güneşler, aylar, yıldızlar olduğu gibi, bir tayr-ı müsebbih ve hâmid olan şu zeminin dahi elfâz-ı tahmîdiyesi; hayvanlar, nebatlar ve ağaçlardır. Demek her bir ağacın, her bir yıldızın cüz'î birer tesbihâtı olduğu gibi, zeminin de ve zeminin her bir kıtasının da ve her bir dağ ve derenin de ve ber ve bahrinin de ve göklerin her bir feleğinin de ve her bir burcunun da birer tesbih-i küllîsi vardır. Şu binler başları olan zeminin, her başında yüz binler lisanlar bulunan ve her lisanda yüz bin tarzda tesbihât çiçeklerini, tahmidât meyvelerini, âlem-i misâlde tercümanlık edip gösterecek ve âlem-i ervâhda temsil edip ilân edecek, ona göre elbette bir melek-i müekkeli vardır.

Evet, müteaddit eşya bir cemaat şekline girse, bir şahs-ı mânevîsi olacaktır. Eğer o cemiyet, imtizaç edip ittihat şeklini alsa, onu temsil edecek bir şahs-ı mânevîsi, bir nevi rûh-u mânevîsi ve vazife-i tesbîhiyesini görecek bir melek-i müekkeli olacaktır, işte bak, misâl olarak bu Barla ağzının, şu dağ lisânının bir muazzam kelimesi olan bu odamızın önündeki çınar ağacına bak, gör: Ağacın, şu üç başının her başında kaç yüz dal dilleri var ve her dilde, bak;

---

1 Bkz.: et-Taberî, *Câmiu'l-beyân* 15/156; Ebu'ş-Şeyh, *el-Azame* 2/547, 740, 742, 747, 3/868; İbni Kesîr, *Tefsîru'l-Kur'ân* 3/62.

2 "Yedi kat gök, dünya ve onların içinde olan herkes Allah'ı takdis ve tenzih eder." (İsrâ sûresi, 17/44)

3 "Biz (sabah akşam) kendisiyle zikir ve ibadet etmeleri için dağları Dâvud'un hizmetine râm etmiştik." (Sâd sûresi, 38/18)

4 "Biz emaneti göklere, yere, dağlara teklif ettik." (Ahzâb sûresi, 33/72)

kaç yüz, mevzûn ve muntazam meyve kelimeleri var ve her meyvede, dikkat et; kaç yüz kanatlı mevzûn tohumcuk harfleri, emr-i kün feyekûn'e[1] mâlik Sâni-i Zülcelâl'ine ne kadar beliğ bir medih ve fasîh bir tesbih ettiğini işittiğin, gördüğün gibi; ona müekkel melek dahi, ona göre âlem-i mânâda müteaddit diller ile tesbihâtını temsil ediyor ve hikmeten öyle olmak gerektir.

Dördüncüsü

Meselâ:

إِنَّمَا أَمْرُهُ إِذَا أَرَادَ شَيْئًا أَنْ يَقُولَ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ[2]

وَمَا أَمْرُ السَّاعَةِ إِلَّا كَلَمْحِ الْبَصَرِ[3] ، وَنَحْنُ أَقْرَبُ إِلَيْهِ مِنْ حَبْلِ الْوَرِيدِ[4]

تَعْرُجُ الْمَلَٰئِكَةُ وَالرُّوحُ إِلَيْهِ فِي يَوْمٍ كَانَ مِقْدَارُهُ خَمْسِينَ أَلْفَ سَنَةٍ[5]

gibi âyetlerin ifâde ettikleri hakikat-i ulviyesine ki, Kâdir-i mutlak, o derece sühûlet ve süratle ve muâlecesiz ve mübâşeretsiz eşyayı halkeder ki, yalnız sırf bir emir ile îcad eder gibi görünüyor, fehmediliyor. Hem o Sâni-i Kadîr, nihayet derecede masnûâta karîb olduğu hâlde, masnûât nihayet derecede ondan baîddir. Hem nihayetsiz kibriyâsıyla beraber, gayet cüz'î ve hakîr umûru dahi, ehemmiyetle tanzim ve hüsn-ü sanattan hariç bırakmıyor. İşte bu hakikat-i Kur'âniye'nin vücûduna, mevcudatta meşhûd sühûlet-i mutlaka içinde intizâm-ı ekmel şehâdet ettiği gibi, gelecek temsil dahi, onun sırr-ı hikmetini gösterir.

Meselâ: –وَلِلَّهِ الْمَثَلُ الْأَعْلَىٰ[6]– Sâni-i Zülcelâl'in esmâ-yı hüsnâsından Nur isminin bir kesif aynası hükmünde olan güneşin emr-i rabbânî ve teshir-i ilâhî ile mazhar olduğu vazifeler, şu hakikati fehme takrib eder. Şöyle ki:

Güneş ulviyetiyle beraber bütün şeffaf ve parlak şeylere nihayet derecede yakın, belki onların zatlarından onlara daha yakın olduğu, cilvesiyle ve timsâliyle ve tasarrufa benzer çok cihetlerle onları müteessir ettiği hâlde, o şef-

---

1 "(O, bir şeyi yaratmak isteyince sadece) 'ol!' der, o da oluverir." (Bakara sûresi, 2/117; Âl-i İmran sûresi, 3/47, 59; En'âm sûresi, 6/73; Nahl sûresi, 16/40; …)

2 "Bir şeyi dilediğinde O'nun buyruğu, sadece "Ol!" demektir, hemen oluverir..." (Yâsîn sûresi, 36/83)

3 "Kıyametin oluş işi ise, başka değil, ancak göz açıp kapama (yahut daha da kısa bir anda) olup biter." (Nahl sûresi, 16/77)

4 "Biz ona şahdamarından daha yakınız." (Kaf sûresi, 50/16).

5 "Melekler ve Rûh, O Allah'ın Arşına; miktarı elli bin sene olan bir günde yükselirler." (Meâric sûresi, 70/4)

6 "En yüce sıfatlar Allah'ındır." (Nahl sûresi, 16/60)

faf şeyler ise, binler sene ondan uzaktırlar. Onu hiçbir vecihle müteessir edemezler; kurbiyet dâvâ edemezler.

Hem o güneş, her şeffaf bir zerreye, hattâ ziyâsı nereye girmiş ise, orada hâzır ve nâzır gibi olduğu o zerrenin kabiliyet ve rengine göre güneşin aksi ve bir nevi timsâli görünmesiyle anlaşılır.

Hem güneşin azamet-i nûraniyeti derecesinde ihâtası, nüfuzu ziyâdeleşir. Nûrâniyet azametindendir ki, en küçük ufak şeyler, ondan gizlenip kaçamazlar. Demek azamet-i kibriyâsı, cüz'î ve ufak şeyleri, nûraniyet sırrıyla hârice atmak değil; bilâkis daire-i ihâtasına alıyor. Hem güneşi, mazhar olduğu cilvelerde ve vazifelerde farz-ı muhâl olarak fâil-i muhtar farz etsek, o derece sühûlet ve sürat ve vüs'at içinde, zerreden, katreden, deniz yüzünden seyyârâta kadar izn-i ilâhî ile öyle işliyor ki, şu tasarrufât-ı azîmeyi yalnız bir mahz-ı emir ile yapar, tahayyül edilebilir. Zerre ile seyyâre, emrine karşı müsavidirler. Deniz yüzüne verdiği feyzi, zerreye de kabiliyetine göre kemâl-i intizam ile verir.

İşte, semâ denizinin yüzünde ziyâdâr bir kabarcık ve Kadîr-i Mutlak'ın "Nur" isminin cilvesine kesif bir aynacık olan şu güneşin, bilmüşâhede şu hakikatin üç esâsının nümûnelerine mazhar olduğunu görüyoruz. Elbette güneşin nur ve harareti, ilim ve kudretine nisbeten toprak gibi kesif hükmünde; "Nûru'n-nûr, Münevviru'n-nûr, Mukaddiru'n-nûr" olan Zât-ı Zülcelâl, her şeye, ilim ve kudretiyle nihayetsiz yakın ve hâzır ve nâzır; ve eşya, O'ndan gayet uzak olduğuna; hem o derece külfetsiz, muâlecesiz, sühûletle işleri yapar ki; yalnız mahz-ı emrin sürat ve sühûletiyle îcad eder gibi anlaşıldığına; hem hiçbir şey, cüz'î-küllî, küçük-büyük; daire-i kudretinden hârice çıkmadığına ve kibriyâsı ihâta ettiğine şuhûd derecesinde bir yakîn-i îmânı ile îmân ederiz ve îmân etmek gerektir.

Beşincisi

وَمَا قَدَرُوا اللهَ حَقَّ قَدْرِهِ وَالْأَرْضُ جَمِيعًا قَبْضَتُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَالسَّمٰوَاتُ مَطْوِيَّاتٌ بِيَمِينِهِ[1]'den tut,

وَاعْلَمُوا أَنَّ اللهَ يَحُولُ بَيْنَ الْمَرْءِ وَقَلْبِهِ[2] tâ 'ye kadar..

---

1 "Ama onlar, Allah'ın kudret ve azametini hakkıyla takdir edemediler, O'na lâyık ta'zimi göstermediler. Hâlbuki bütün bir dünya kıyâmet günü O'nun avucunda, gökler âlemi de bükülmüş olarak elinin içindedir." (Zümer sûresi, 39/67)

2 "Bilin ki Allah insan ile kalbi arasına girer (dilediği takdirde arzusunu gerçekleştirmesini önler)." (Enfâl sûresi, 8/24)

hem [1] اَللّٰهُ خَالِقُ كُلِّ شَيْءٍ وَهُوَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ وَكِيلٌ 'den tut,

tâ [2] يَعْلَمُ مَا يُسِرُّونَ وَمَا يُعْلِنُونَ 'e kadar..

hem [3] خَلَقَ السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضَ 'dan tut,

tâ [4] وَاللّٰهُ خَلَقَكُمْ وَمَا تَعْمَلُونَ 'e kadar..

hem [5] مَا شَاءَ اللّٰهُ لَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللّٰهِ 'den tut,

tâ [6] وَمَا تَشَاؤُنَ إِلَّا أَنْ يَشَاءَ اللّٰهُ 'ya kadar..

hudûd-u azamet-i rubûbiyeti ve kibriyâ-yı ulûhiyyeti tutmuş olan Ezel, Ebed Sultan'ı, şu âciz ve nihayetsiz zaif ve nihayetsiz fakir ve nihayetsiz muhtaç ve yalnız cüz'î bir ihtiyar ile, îcada kabiliyeti olmayan zaif bir kisb ile mücehhez benîâdem'e karşı şedid şikâyât-ı Kur'âniye'si ve azîm tehdidâtı ve müdhiş vaîdleri[7] ne hikmete binâendir ve ne vecihle tevfik edilir; ne sûretle münâsip düşer? demek olan derin ve yüksek hakikate kanaat getirmek için şu gelecek iki temsile bak:

✓ *Birinci Temsil*: Meselâ; şâhâne bir bağ var ki, nihayetsiz meyvedâr ve çiçekdâr masnû'lar içinde bulunuyorlar. Ona nezaret etmek için pek çok hademeler tâyin edilmiş. Bir hizmetkârın vazifesi dahi, yalnız o bağa yayılacak ve içilecek suyun mecrâsındaki deliğin kapağını açmaktır. Ve şu hizmetkâr ise, tembellik etti, deliğin kapağını açmadı. O bağın tekemmülüne halel geldi veyahut kurudu. O vakit Hâlık'ın sanat-ı rabbâniyesinden ve Sultân'ın nezâret-i şâhânesinden ve ziyâ ve hava ve toprağın hizmet-i bendegânesinden başka bütün hademelerin, o sersemden şekvâya hakları vardır. Zira, hizmetlerini akîm bırakıp veya zarar verdi.

✓ *İkinci Temsil*: Meselâ; cesîm bir sefîne-i sultâniyede, âdi bir adam

---

1 "Her şeyi yaratan Allah'tır. Her şey O'nun tasarruf ve yönetimindedir." (Zümer sûresi, 39/62)

2 "(Bilmiyorlar mı ki Allah) onların gizlediklerini de bilir, açıkladıklarını da?" (Bakara sûresi, 2/77; Hûd sûresi, 11/5; Nahl sûresi, 16/23)

3 "Gökleri ve yeri yaratan…" (En'âm sûresi, 6/1, 73; A'râf sûresi, 7/54; Tevbe sûresi, 9/36; Yûnus sûresi, 10/3; …)

4 "Sizi de yaptığınız şeyleri de yaratan Yüce Allah'tır." (Sâffât sûresi, 37/96)

5 "Mâşâallah! Allah ne güzel dilemiş ve yapmış! O'ndan başka gerçek güç ve kuvvet sahibi yoktur." (Kehf sûresi, 18/39)

6 "Allah dilemedikçe, siz dileyemezsiniz." (Dehr sûresi, 76/30)

7 Bkz.: Bakara sûresi, 2/39, 161, 257; Âl-i İmran sûresi, 3/4, 10, 12, 56, 90, 91, 116; Nisâ sûresi, 4/56, 168; Mâide sûresi, 5/10, 36, 73; ...

cüz'î vazifesini terk etmesiyle, bütün gemideki vazifedârların netâic-i hidemâtına halel getirdiğinden ve bazı da mahvettiğinden, bütün o vazifedârlar nâmına gemi sahibi ondan şedit şikâyet eder. Kusur sahibi ise, diyemez ki: "Ben bir âdi adamım, ehemmiyetsiz ihmalimden şu şiddete müstehak değilim." Çünkü; tek bir adem, hadsiz ademleri intâç eder. Fakat vücûd kendine göre semere verir. Çünkü; bir şeyin vücûdu, bütün şerâit ve esbâbın vücûduna mütevakkıf olduğu hâlde; o şeyin ademi ve intifâsı, tek bir şartın intifâsıyla, tek bir cüzün ademiyle netice itibarıyla mün'adim olur. Bundandır ki: "*Tahrip, tamirden pek çok defa eshel olduğu*" bir düstûr-u müteârife hükmüne geçmiştir. Madem küfür ve dalâlet, tuğyân ve ma'siyet esasları, inkârdır ve reddir; terkdir ve adem-i kabuldür. Sûret-i zâhiriyede ne kadar müsbet ve vücûdlu görünse de, hakikatte intifâdır, ademdir. Öyle ise, cinâyet-i sâriyedir. Sâir mevcudatın netâic-i amellerine halel verdiği gibi esmâ-yı ilâhiyenin cilve-i cemâllerine perde çeker.

İşte bu hadsiz şikâyete hakları olan mevcudat nâmına o mevcudatın Sultân'ı, şu âsi beşerden azîm şikâyet eder. Ve etmesi, ayn-ı hikmettir. Ve o âsi, şiddetli tehdidâta elbette müstehaktır ve dehşetli vaîdlere, bilâ-şüphe sezâdır.

Hâtime

بِسْـــمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَمَا الْحَيٰوةُ الدُّنْيَآ إِلَّا مَتَاعُ الْغُرُورِ[1]

(Gafil Kafaya Bir Tokmak ve Bir Ders-i İbrettir.)

Ey gaflete dalıp ve bu hayatı tatlı görüp ve âhireti unutup, dünyaya talip bedbaht nefsim! Bilir misin neye benzersin? Deve kuşuna: Avcıyı görür, uçamıyor.. başını kuma sokuyor, tâ avcı onu görmesin.. koca gövdesi dışarda, avcı görür. Yalnız o, gözünü kum içinde kapamış görmez.

Ey nefis! Şu temsile bak, gör; nasıl dünyaya hasr-ı nazar, aziz bir lezzeti elîm bir eleme kalbeder.

Meselâ şu karyede (Yani Barla'da) iki adam bulunur. Birisinin yüzde doksan dokuz ahbâbı İstanbul'a gitmişler, güzelce yaşıyorlar. Yalnız bir tek burada kalmış, o dahi oraya gidecek. Bunun için şu adam İstanbul'a müştâktır, orayı düşünür, ahbâba kavuşmak ister. Ne vakit ona denilse: "Oraya git!" sevinip gülerek gider.

İkinci adam ise, yüzde doksan dokuz dostları buradan gitmişler. Bir kısmı mahvolmuşlar. Bir kısmı ne görür, ne de görünür yerlere sokulmuşlar. Perişan olup gitmişler zanneder. Şu bîçâre adam ise, bütün onlara bedel yalnız bir misafire ünsiyet edip teselli bulmak ister. Onunla o elîm âlâm-ı firakı kapamak ister.

Ey nefis! Başta Habîbullah, bütün ahbabın kabrin öbür tarafındadırlar. Burada kalan bir-iki tane ise, onlar da gidiyorlar. Ölümden ürküp, kabirden korkup, başını çevirme! Merdâne kabre bak, dinle, ne talep eder! Erkekçesine ölümün yüzüne gül, bak, ne ister! Sakın gafil olup ikinci adama benzeme!

Ey nefsim! Deme: *"Zaman değişmiş, asır başkalaşmış, herkes dünyaya dalmış, hayata perestiş eder, derd-i maîşetle sarhoştur."* Çünkü ölüm değişmiyor, firak bekâya kalbolup başkalaşmıyor. Acz-i beşerî, fakr-ı insanî değişmiyor, ziyâdeleşiyor. Beşer yolculuğu kesilmiyor, sürat peydâ ediyor.

---

[1] "Bu dünya hayatı, aldatıcı ve geçici bir zevkten başka bir şey değildir." (Âl-i İmran sûresi, 3/185).

Hem deme: *"Ben de herkes gibiyim."* Çünkü; herkes sana kabir kapısına kadar arkadaşlık eder. Herkesle musibette beraber olmak demek olan teselli ise, kabrin öbür tarafında pek esassızdır.

Hem kendini başıboş zannetme! Zira, şu misafirhâne-i dünyada nazar-ı hikmetle baksan hiçbir şeyi nizamsız, gayesiz göremezsin. Nasıl sen nizamsız, gayesiz kalabilirsin? Zelzele gibi vâkıalar olan şu hâdisât-ı kevniye, tesadüf oyuncağı değiller.

Meselâ zemine nebatât ve hayvanât envâından giydirilen birbiri üstünde, birbiri içinde, gayet muntazam ve gayet münakkaş gömlekler, baştan aşağıya kadar gayelerle, hikmetlerle müzeyyen, mücehhez olduklarını gördüğün ve gayet âlî gayeler içinde kemâl-i intizam ile meczup mevlevî gibi devredip döndürmesini bildiğin hâlde, nasıl oluyor ki, küre-i arzın; benîâdemden, bâhusus ehl-i imandan beğenmediği bir kısım etvâr-ı gafletin sıklet-i mâneviyesinden, omuz silkmeye benzeyen zelzele gibi[1(Hâşiye)] mevt-âlûd hâdisât-ı hayatiyesini – bir mülhidin neşrettiği gibi– gayesiz, tesâdüfî zannederek bütün musîbetzedelerin elîm zâyiâtını bedelsiz, hebâen-mensûr gösterip müthiş bir yeise atarlar. Hem büyük bir hata, hem büyük bir zulüm ederler.

Belki öyle hâdiseler bir Hakîm-i Rahîm'in emriyle, ehl-i imanın fâni malını, sadaka hükmüne çevirip ibkâ etmektir ve küfrân-ı nimetten gelen günahlara keffârettir.

Nasıl ki bir gün gelecek, şu musahhar zemin; yüzünün zîneti olan âsâr-ı beşeriyeyi şirk-âlûd, şükürsüz görüp, çirkin bulur. Hâlık'ın emriyle, büyük bir zelzele ile bütün yüzünü siler, temizler. Allah'ın emriyle ehl-i şirki cehenneme döker, ehl-i şükre: "*Haydi, cennete buyurun.*" der.

1(Hâşiye) İzmir'in zelzelesi münasebetiyle yazılmıştır.

On Dördüncü Söz'ün Zeyli

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

إِذَا زُلْزِلَتِ الْأَرْضُ زِلْزَالَهَا ۞ وَأَخْرَجَتِ الْأَرْضُ أَثْقَالَهَا ۞ وَقَالَ الْإِنْسَانُ مَا لَهَا ۞ يَوْمَئِذٍ تُحَدِّثُ أَخْبَارَهَا ۞ بِأَنَّ رَبَّكَ أَوْحٰى لَهَا ۞ يَوْمَئِذٍ يَصْدُرُ النَّاسُ أَشْتَاتًا لِيُرَوْا أَعْمَالَهُمْ ۞ فَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ خَيْرًا يَرَهُ ۞ وَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ شَرًّا يَرَهُ[1]

Şu sûre, katiyen ifade ediyor ki: Küre-i arz, hareket ve zelzelesinde vahy ve ilhama mazhar olarak emir tahtında depreniyor. Bazen de titriyor.

(Mânevî ve ehemmiyetli bir cânipten, şimdiki zelzele münâsebetiyle altı-yedi cüz'î suâle karşı, yine mânevî ihtar yardımıyla cevapları kalbe geldi. Tafsîlen yazmak kaç defa niyet ettimse de izin verilmedi. Yalnız icmâlen kısacık yazılacak.)

Birinci Suâl: Bu büyük zelzelenin maddî musibetinden daha elîm, mânevî bir musibeti olarak, şu zelzelenin devamından gelen korku ve me'yûsiyet, ekser halkın ekser memlekette gece istirahatini selbederek, dehşetli bir azap vermesi nedendir?

Yine mânevî cevap: Şöyle denildi ki: Ramazan-ı şerîfin teravih vaktinde kemâl-i neşe ve sürûr ile sarhoşçasına gayet heveskârâne şarkıları ve bazen kızların sesleriyle, radyo ağzıyla bu mübarek merkez-i İslâmiyet'in her köşesinde câzibedârâne işittirilmesi, bu korku azabını netice verdi.

İkinci Suâl: Niçin gâvurların memleketlerinde bu semâvî tokat başlarına gelmiyor? Bu bîçâre Müslümanlara iniyor?

Elcevap: Büyük hatalar ve cinâyetler, te'hir ile büyük merkezlerde; ve küçücük cinâyetler tâcil ile küçük merkezlerde verildiği gibi; mühim bir hikme-

---

1 "Yer o müthiş depremiyle sarsıldığı zaman.. ve yer bağrındaki ağırlıkları çıkardığı zaman.. insan şaşkın şaşkın: "Ne oluyor buna!" dediği zaman.. İşte o gün yer, üstünde olan biten her şeyi anlatır: Çünkü Rabbin ona bunları vahyeder. İşte o gün bölükler hâlinde insanlar, kabirlerinden çıkıp Yüce Divana dururlar, ta ki yaptıklarının karşılığını görüp alırlar. Zerre ağırlığınca hayır yapan onu bulur, zerre ağırlığınca şer yapan da onu bulur." (Zilzâl sûresi, 99/1-8)

te binâen, ehl-i küfrün cinâyetlerinin kısm-ı âzamı, mahkeme-i kübrâ-yı haşre te'hir edilerek, ehl-i îmânın hataları, kısmen bu dünyada cezası verilir.[1(Hâşiye)]

Üçüncü Suâl: Bazı eşhâsın hatasından gelen bu musibet bir derece memlekette umumî şekle girmesinin sebebi nedir?

Elcevap: Umumî musibet, ekseriyetin hatasından ileri gelmesi cihetiyle, ekser nâsın o zâlim eşhâsın harekâtına fiilen veya iltizâmen veya iltihâken taraftar olmasıyla mânen iştirak eder, musibet-i âmmeye sebebiyet verir.

Dördüncü Suâl: Madem bu zelzele musibeti, hataların neticesi ve kefâretü'z-zünûbdur. Masumların ve hatasızların o musibet içinde yanması nedendir? Adâletullah nasıl müsaade eder?

Yine mânevî cânipten elcevap: Bu mesele sırr-ı kadere taalluk ettiği için, Risale-i Kader'e havale edip yalnız burada bu kadar denildi:

وَاتَّقُوا فِتْنَةً لَا تُصِيبَنَّ الَّذِينَ ظَلَمُوا مِنْكُمْ خَاصَّةً[2] Yâni: "*Bir belâ, bir musibetten çekininiz ki; geldiği vakit yalnız zâlimlere mahsus kalmayıp mâsumları da yakar.*"

Şu âyetin sırrı şudur ki: Bu dünya bir meydan-ı tecrübe ve imtihandır ve dâr-ı teklif ve mücâhededir. İmtihan ve teklif, iktizâ ederler ki, hakikatler perdeli kalıp, tâ müsâbaka ve mücâhede ile Ebûbekir'ler, âlâ-yı illiyyîne çıksınlar ve Ebûcehil'ler, esfel-i sâfilîne girsinler. Eğer masumlar, böyle musibetlerde sağlam kalsaydılar, Ebûcehil'ler, aynen Ebûbekir'ler gibi teslim olup, mücâhede ile mânevî terakki kapısı kapanacaktı ve sırr-ı teklif bozulacaktı.

Madem, mazlum, zâlim ile beraber musibete düşmek hikmet-i ilâhiyece lâzım geliyor. Acaba o bîçâre mazlumların rahmet ve adâletten hisseleri nedir?

Bu suâle karşı cevaben denildi ki: O musibetteki gazab ve hiddet içinde, onlara bir rahmet cilvesi var. Çünkü; o masumların fâni malları, onların hakkında sadaka olup, bâki bir mal hükmüne geçtiği gibi, fâni hayatları dahi, bir bâki hayatı kazandıracak derecede bir nevi şehâdet hükmünde olarak, nisbeten az ve muvakkat bir meşakkat ve azaptan büyük ve dâimî bir kazancı kazandıran bu zelzele, onlar hakkında ayn-ı gazab içinde bir rahmettir.

1(Hâşiye) Hem, Rus gibi olanlar, mensûh ve tahrif edilmiş bir dîni terk etmekle, hak ve ebedî ve kabil-i nesh olmayan bir dîne ihânet etmek derecesinde gayretullaha dokunmadığından, zemin şimdilik onları bırakıp bunlara hiddet ediyor.

2 Enfâl sûresi, 8/25.

Beşinci Suâl: Âdil ve Rahîm, Kadîr ve Hakîm, neden hususî hatalara hususî ceza vermeyip, koca bir unsuru musallat eder. Bu hâl cemâl-i rahmetine ve şumûl-ü kudretine nasıl muvâfık düşer?

Elcevap: Kadîr-i Zülcelâl, her bir unsura çok vazifeler vermiş ve her bir vazifede çok neticeler verdiriyor. Bir unsurun bir tek vazifesinde, bir tek neticesi çirkin ve şer ve musibet olsa da, sâir güzel neticeler, bu neticeyi de güzel hükmüne getirir. Eğer bu tek çirkin netice vücûda gelmemek için, insana karşı hiddete gelmiş o unsur, o vazifeden men edilse; o vakit, o güzel neticeler adedince hayırlar terk edilir ve lüzumlu bir hayrı yapmamak, şer olması haysiyetiyle, o hayırlar adedince şerler yapılır. Tâ bir tek şer gelmesin gibi; gayet çirkin ve hilâf-ı hikmet ve hilâf-ı hakikat bir kusurdur. Kudret ve hikmet ve hakikat, kusurdan münezzehtirler.

Madem bir kısım hatalar, unsurları ve arzı hiddete getirecek derecede bir şümûllü isyandır ve çok mahlukatın hukukuna bir tahkirli tecavüzdür. Elbette o cinâyetin fevkalâde çirkinliğini göstermek için, koca bir unsura, küllî vazifesi içinde "Onları terbiye et!" diye emir verilmesi ayn-ı hikmettir ve adâlettir ve mazlumlara ayn-ı rahmettir.

Altıncı Suâl: Zelzele, küre-i arzın içinde inkılâbât-ı mâdeniyenin neticesi olduğunu ehl-i gaflet işâa edip, âdeta tesâdüfî ve tabiî ve maksatsız bir hâdise nazarıyla bakarlar. Bu hâdisenin mânevî esbâbını ve neticelerini görmüyorlar; tâ ki intibaha gelsinler. Bunların istinad ettiği maddenin bir hakikati var mıdır?

Elcevap: Dalâletten başka hiçbir hakikati yoktur. Çünkü: Her sene elli milyondan ziyâde münakkaş, muntazam gömlekleri giyen ve değiştiren küre-i arzın üstünde binler envâın bir tek nev'i olan, meselâ; sinek tâifesinden hadsiz efrâdından bir tek ferdin yüzer âzâsından bir tek uzvu olan kanadının kasd ve irâde ve meşîet ve hikmet cilvesine mazhariyeti ve ona lâkayt kalmaması ve başıboş bırakmaması gösteriyor ki, değil hadsiz zîşuurun beşiği ve anası ve mercii ve hâmîsi olan koca küre-i arzın ehemmiyetli ef'âl ve ahvâli, belki hiçbir şeyi –cüz'î olsun, küllî olsun– irâde ve ihtiyar ve kasd-ı ilâhî hâricinde olmaz. Fakat, Kadîr-i mutlak, hikmetinin muktezasıyla zâhir esbâbı tasarrufatına perde ediyor. Zelzeleyi irâde ettiği vakit, bazen de bir mâdeni harekete emredip, ateşlendiriyor. Haydi, madenî inkılâbât dahi olsa, yine emir ve hikmet-i ilâhî ile olur; başka olamaz.

Meselâ: Bir adam bir tüfek ile birisini vurdu. Vuran adama hiç bakılmasa, yalnız fişekteki barutun ateş alması noktasına hasr-ı nazar edip, bîçâre maktû-

lün büsbütün hukukunu zâyi etmek; ne derece belâhet ve divaneliktir. Aynen öyle de; Kadîr-i Zülcelâl'in musahhar bir memuru, belki bir gemisi, bir tayyâresi olan küre-i arzın içinde bulunan ve hikmet ve irâde ile iddihar edilen bir bombayı, "Ehl-i gaflet ve tuğyânı uyandırmak için ateşlendir!" diye olan emr-i rabbânîyi unutmak ve tabiata sapmak, hamâkatın en eşneidir.

✓ *Altıncı Suâlin Tetimmesi ve Hâşiyesi*: Ehl-i dalâlet ve ilhad, mesleklerini muhafaza ve ehl-i îmânın intibahlarına mukabele ve mümânaât etmek için, o derece garib bir temerrüd ve acîb bir hamâkat gösteriyorlar ki, insanı insâniyetten pişman eder.

Meselâ: Bu âhirde beşerin bir derece umumiyet şeklini alan zulümlü, zulümâtlı isyanından, kâinat ve anâsır-ı külliye kızdıklarından ve Hâlık-ı arz ve semâvât dahi, değil hususî bir rubûbiyet, belki bütün kâinatın, bütün âlemlerin Rabbi ve Hâkim'i haysiyetiyle, küllî ve geniş bir tecelli ile kâinatın hey'et-i mecmuasında ve rubûbiyetin dâire-i külliyesinde nev-i insanı uyandırmak ve dehşetli tuğyânından vazgeçirmek ve tanımak istemedikleri Kâinat Sultânı'nı tanıttırmak için emsâlsiz, kesilmeyen bir su, hava ve elektrikten; zelzeleyi, fırtınayı ve Harb-i Umumî gibi umumî ve dehşetli âfâtı, nev-i insanın yüzüne çarparak onunla hikmetini, kudretini, adâletini, kayyûmiyetini, irâdesini ve hâkimiyetini pek zâhir bir sûrette gösterdiği hâlde; insan sûretinde bir kısım ahmak şeytanlar ise, o küllî işârât-ı rabbâniyeye ve terbiye-i ilâhiyeye karşı eblehâne bir temerrüd ile mukabele edip diyorlar ki: "Tabiattır; bir mâdenin patlamasıdır, tesâdüfîdir. Güneşin harareti elektrikle çarpmasıdır ki, Amerika'da beş saat bütün makineleri durdurmuş ve Kastamonu vilayeti cevvinde ve havasında semayı kızartmış, yangın sûretini vermiş." diye mânâsız hezeyânlar ediyorlar.

Dalâletten gelen hadsiz bir cehâlet ve zındıkadan neşet eden çirkin bir temerrüd sebebiyle bilmiyorlar ki: Esbâb yalnız birer bahânedirler, birer perdedirler. Dağ gibi bir çam ağacının cihâzâtını dokumak ve yetiştirmek için bir köy kadar yüz fabrika ve tezgâh yerine küçücük çekirdeği gösterir: "İşte bu ağaç bundan çıkmış." diye Sâni'inin o çamdaki gösterdiği bin mucizâtı inkâr eder misillü bazı zâhirî sebepleri irâe eder. Hâlık'ın ihtiyar ve hikmet ile işlenen pek büyük bir fiil-i rubûbiyetini hiçe indirir. Bazen gayet derin ve bilinmez ve çok ehemmiyetli bin cihette de hikmeti olan bir hakikate fennî bir nâm takar. Güya o nâm ile mâhiyeti anlaşıldı, âdileşti, hikmetsiz, mânâsız kaldı.

İşte gel! Belâhet ve hamâkatın nihayetsiz derecelerine bak ki: Yüz sayfa ile tarif edilse ve hikmetleri beyan edilse ancak tamamıyla bilinecek derin ve

geniş bir hakikat-i meçhûleye bir nâm takar; malum bir şey gibi: "Bu budur." der. Meselâ: Güneşin bir maddesi, elektrikle çarpmasıdır. Hem birer irâde-i külliye ve birer ihtiyar-ı âmm ve birer hâkimiyet-i nev'iyenin unvanları bulunan ve "âdetullah" nâmıyla yâdedilen fıtrî kanunların birisine, hususî ve kasdî bir hâdise-i rubûbiyeti ircâ eder. O ircâ ile, onun nisbetini irâde-i ihtiyâriyeden keser; sonra tutar tesadüfe, tabiata havale eder. Ebûcehil'den ziyâde muzaaf bir echeliyet gösterir. Bir neferin veya bir taburun zaferli harbini, bir nizam ve kanun-u askeriyeye isnad edip; kumandanından, padişahından, hükûmetinden ve kasdî harekâttan alâkasını keser misillü âsî bir divâne olur.

Hem, meyvedâr bir ağacın bir çekirdekten icadı gibi, bir tırnak kadar bir odun parçasından çok mucizâtlı bir usta, yüz okka muhtelif taamları, yüz arşın muhtelif kumaşları yapsa; bir adam o odun parçasını gösterip dese: "Bu işler, tabiî ve tesâdüfî olarak bundan olmuş." O ustanın hârika sanatlarını, hünerlerini hiçe indirse, ne derece bir hamâkattır. Aynen öyle de...

Yedinci Suâl: Bu hâdise-i arziye, bu memleketin ahâli-i İslâmiyesi'ne bakması ve onları hedef etmesi, ne ile anlaşılıyor ve neden Erzincan ve İzmir taraflarına daha ziyâde ilişiyor?

Elcevap: Bu hâdise, hem şiddetli kışta, hem karanlıklı gecede, hem dehşetli soğukta, hem Ramazan'ın hürmetini tutmayan bu memlekete mahsus olması; hem tahribatından intibâha gelmediklerinden, hafifçe gafilleri uyandırmak için, o zelzelenin devam etmesi gibi çok emârelerin delâletiyle, bu hâdise ehl-i îmânı hedef edip, onlara bakıp, namaza ve niyaza uyandırmak için sarsıyor ve kendisi de titriyor.

Bîçâre Erzincan gibi yerlerde daha ziyâde sarsmasının iki vechi var:

Biri: Hataları az olmak cihetiyle, temizlemek için tâcil edildi.

İkincisi: O gibi yerlerde kuvvetli ve hakikatli îmân muhafızları ve İslâmiyet hâmîleri az veya tam mağlûb olmak fırsatıyla, ehl-i zındıkanın orada te'sirli bir merkez-i faaliyet te'sisleri cihetiyle en evvel oraları tokatladı ihtimâli var.

لَا يَعْلَمُ الْغَيْبَ إِلَّا اللهُ[1]

سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا ۖ إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ[2]

---

1 Hiç kimse gaybı bilemez, gaybı yalnız Allah bilir.

2 "Sübhansın yâ Rab! Senin bize bildirdiğinden başka ne bilebiliriz ki? Her şeyi hakkıyla bilen, her şeyi hikmetle yapan sensin." (Bakara sûresi, 2/32)

On Beşinci Söz

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَلَقَدْ زَيَّنَّا السَّمَاءَ الدُّنْيَا بِمَصَابِيحَ وَجَعَلْنَاهَا رُجُومًا لِلشَّيَاطِينِ[1]

Ey kozmoğrafyanın ruhsuz meseleleriyle zihni darlaşan ve aklı gözüne inen ve şu âyetin azametli sırrını, o sıkışmış zihninde yerleştiremeyen mektebli efendi! Şu âyetin semâsına yedi basamaklı bir merdivenle çıkılabilir. Gel, beraber çıkacağız!

Birinci Basamak

Hakikat ve hikmet ister ki; zemin gibi, semâvâtın da kendine münâsip sekeneleri bulunsun. Lisân-ı şer'îde, o ecnâs-ı muhtelifeye, "*Melâike ve ruhâniyât*" tesmiye edilir.

Evet, hakikat öyle iktizâ eder. Zira zemin, küçüklüğü ve hakaretiyle beraber zîhayat ve zîşuur mahlûklardan doldurulması ve ara sıra boşaltılıp yeniden zîşuurlarla şenlendirilmesi, işaret eder, belki tasrih eder ki; şu muhteşem burçlar sahibi, müzeyyen kasırlar hükmünde olan semâvât dahi zîşuur ve zevi'l-idrâk mahlûklarla doludur. Onlar dahi ins ve cin gibi, şu âlem sarayının seyircileri ve şu kâinat kitabının mütâlaacıları ve şu saltanat-ı rubûbiyetin dellâllarıdırlar. Çünkü kâinatı had ve hesaba gelmeyen tezyinât ve mehâsin ve nukûş ile süslendirip tezyin etmesi; bilbedâhe, mütefekkir istihsan edici ve mütehayyir takdir edicilerin enzârını ister. Evet, hüsün elbette bir âşık ister. Taam ise, aç olana verilir. Hâlbuki ins ve cin, şu nihayetsiz vazifeye, şu haşmetli nezârete ve şu vüs'atli ubûdiyete karşı milyondan birisini ancak yapabilir. Demek bu nihayetsiz ve mütenevvi vezâife ve ibâdâta, nihayetsiz melâike envâı ve ruhâniyât ecnâsı lâzımdır.

---

[1] "Gerçek şu ki, yere en yakın olan göğü lambalarla donattık ve onlardan bir kısmını şeytanlara atılan mermiler yaptık." (Mülk sûresi, 67/5)

Bazı rivâyâtın işârâtıyla ve intizam-ı âlemin hikmetiyle denilebilir ki; bir kısım ecsâm-ı seyyâre, seyyârâttan tut, tâ katarâta kadar bir kısım melâikenin merâkibidirler.[1] Onlar bunlara izn-i ilâhî ile binerler, âlem-i şehâdeti seyredip gezerler. Hem denilebilir ki; bir kısım ecsâm-ı hayvaniye, hadîste "*tuyûrun hudrun*"[2] tesmiye edilen cennet kuşlarından tut, tâ sineklere kadar, bir cins ervâhın tayyâreleridirler. Onlar, bunların içine emr-i Hak ile girerler, âlem-i cismâniyatı seyran edip o cesedlerdeki hâsselerin pencereleriyle cismânî mucizât-ı fıtratı temâşâ ederler. Elbette kesâfetli topraktan ve küdûretli sudan mütemâdiyen letâfetli hayatı ve nûrâniyetli zevi'l-idrâki halkeden Hâlık'ın, elbette ruha ve hayata münâsip şu nur denizinden ve hattâ zulmet bahrinden bir kısım zîşuur mahlûkları vardır. Hem çok kesretli olarak vardır. Melâike ve ruhâniyâtın vücûdlarına dâir "*Nokta*" nâmında bir risalemde[3] ve Yirmi Dokuzuncu Söz'de iki kere iki dört eder derecesinde bir kat'iyyetle isbat edilmiştir. Eğer istersen ona müracaat et.

İkinci Basamak

Zemin ile gökler, bir hükûmetin iki memleketi gibi birbirine alâkadardırlar. Ortalarında ehemmiyetli irtibat ve mühim muameleler vardır. Zemine lâzım olan ziyâ, hararet ve bereket ve rahmet gibi şeyler semâdan geliyor, yâni gönderiliyor. Vahye istinad eden bütün edyân-ı semâviyenin icmâı ile ve şuhûda istinad eden bütün ehl-i keşfin tevâtürüyle, melâike ve ervâh semâdan zemine geliyorlar.[4]

Bundan, hisse karîb bir hads-i kat'î ile bilinir ki; sekene-i arz için, semâya çıkmak için bir yol vardır. Evet, nasıl herkesin akıl ve hayâl ve nazarı her vakit semâya gider; öyle de, ağırlıklarını bırakan ervâh-ı enbiyâ ve evliyâ veya cesedlerini çıkaran ervâh-ı emvât, izn-i ilâhî ile oraya giderler. Madem hiffet ve letâfet bulanlar oraya giderler, elbette cesed-i misâlî giyen ve ervâh gibi hafif ve latîf bir kısım sekene-i arz ve hava, semâya gidebilirler.

---

1 Semânın her tarafında Allah'a secde için alnını koymuş bir melek olup, dört parmak sığacak kadar boş bir yer olmadığına dair bkz.: Tirmizî, *zühd* 9; İbni Mâce, *zühd* 19. Ayrıca Allah Teâlâ'nın *(celle celâlühü),* her bir damlasından bir melek yarattığı nehir için bkz.: Ebu'ş-Şeyh, *el-Azame* 2/735.

2 "Yeşil kuşlar." (Bkz.: Müslim, *imâre* 121; Tirmizî, *tefsîru sûre (3)* 19; Ebû Dâvûd, *cihâd* 25)

3 Nokta Risalesi, Mesnevî-i Nûriye'nin sonunda yer almaktadır.

4 Bkz.: Âl-i İmran sûresi, 3/124; Hicr sûresi, 15/8; Kadir sûresi, 97/4.

Üçüncü Basamak

Semânın sükût ve sükûneti ve intizam ve ıttırâdı ve vüs'at ve nûrâniyeti gösterir ki; sekenesi, zeminin sekenesi gibi değiller; belki bütün ahâlisi mutîdirler. Ne emrolunsa onu işlerler.[1] Müzâhame ve münâkaşayı îcab edecek bir sebep yoktur. Zira memleket geniş, fıtratları sâfî, kendileri masum, makamları sabittir. Evet, zeminde ezdâd içtimâ etmiş, eşrâr ahyâra karışmış, içlerinde münâkaşât başlamış. O sebepten ihtilâfat ve ızdırâbat düşmüş. Ve ondan imtihânât ve müsâbakât teklif edilmiş. Ve ondan terakkiyât ve tedenniyât çıkmış. Şu hakikatin hikmeti şudur ki:

Beşer, şecere-i hilkatin en son cüzü olan meyvesidir. Mâlûmdur ki, bir şeyin semeresi, en uzak, en cemiyetli, en nâzik, en ehemmiyetli cüzüdür.

İşte bunun için semere-i âlem olan insan en câmi', en bedî', en âciz, en zaif ve en latîf bir mucize-i kudret olduğundan, beşiği ve meskeni olan zemin, âsumâna nisbeten maddeten küçüklüğüyle ve hakaretiyle beraber mânen ve sanaten bütün kâinatın kalbi, merkezi, bütün mucizât-ı sanatın meşheri, sergisi ve bütün tecelliyât-ı esmâsının mazharı, nokta-yı mihrâkiyesi ve nihayetsiz faaliyet-i rabbâniyenin mahşeri ve ma'kesi ve hadsiz hallâkıyet-i ilâhiyenin, hususan nebâtât ve hayvanâtın kesretli envâ-ı sağîresinde, cevâdâne îcâdın medarı ve çarşısı ve pek geniş âhiret âlemlerindeki masnûâtın küçük mikyasta nümûnegâhı ve mensûcât-ı ebediyenin süratle işleyen tezgâhı ve menâzır-ı sermediyenin süratle değişen taklidgâhı ve besâtin-i dâimenin tohumcuklarına süratle sünbüllenen dar ve muvakkat mezraası ve terbiyegâhı olmuştur.

İşte arzın[2(Hâşiye)] bu azamet-i mâneviyesinden ve ehemmiyet-i san'aviyesindendir ki; Kur'ân-ı Hakîm, semâvâta nisbeten büyük bir ağacın küçük bir

---

1 Bkz.: Nahl sûresi, 16/49-50; Tahrîm sûresi, 66/6.

2(Hâşiye) Evet, küre-i arz, küçüklüğüyle beraber semâvâta karşı gelebilir. Çünkü; nasıl ki "Dâimî bir çeşme, vâridâtsız büyük bir gölden daha büyük" denilebilir. Hem, bir ölçek ile bir şey ölçerek başka yere nakledilen ve onun elinden geçmiş ve ona girmiş çıkmış bir mahsulâtla, zâhiren binler defa ölçekten büyük ve dağ gibi bir cisimle o ölçek muvâzeneye çıkabilir. Aynen öyle de; küre-i arz, Cenâb-ı Hak onu sanatına bir meşher ve îcâdına bir mahşer ve hikmetine medâr ve kudretine mazhar ve rahmetine mezher ve cennetine mezraa ve hadsiz kâinata ve mahlûkat âlemlerine ölçek ve mazi denizlerine ve gayb âlemine akacak bir çeşme hükmünde îcâd etmiş. Her sene kat kat ve katmerli yüz bin tarzda, masnûâttan dokunmuş gömleklerini değiştirdiği ve çok defa dolup maziye boşaltarak gayb âlemine döktüğü bütün o müteceddid âlemleri ve arzın müteaddit gömleklerini nazara al, yâni bütün mazisini hâzır farz et; sonra yeknesak ve bir derece basit semâvâta karşı muvâzene et. Göreceksin ki arz, ziyâde gelmezse, noksan da kalmaz.

İşte رَبُّ السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضِ sırrını anla.

meyvesi hükmünde olan arzı, bütün semâvâta denk tutuyor. Onu bir kefede, bütün semâvâtı bir kefede koyuyor. Mükerreren رَبُّ السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضِ[1] der. Hem arzın şu mezkûr hikmetlerden neşet eden süratli tahavvülü ve devamlı tagayyürü iktizâ eder ki, sekenesi de ona göre mazhar-ı tahavvülât olsun. Hem şu mahdut arz, hadsiz mucizât-ı kudrete mazhar olduğundandır ki, en mühim sekeneleri olan ins ve cinnin kuvâlarına, sâir zîhayatlar gibi fıtrî bir had ve hulkî bir kayıt konulmadığı için nihayetsiz terakki ve nihayetsiz tedenniye mazhar olmuşlar. Enbiyâdan, evliyâdan tut, tâ nemrudlara, tâ şeytanlara kadar uzun bir meydan-ı imtihanları peydâ olmuştur. Madem öyledir, elbette firavunlaşmış şeytanlar, hadsiz şerâretiyle semâya ve ehline taş atacaklar.

Dördüncü Basamak

Bütün âlemlerin Rabbi ve Müdebbir'i ve Hâlık'ı olan Zât-ı Zülcelâl'in, ahkâmları ayrı ayrı pek çok nâmları ve unvanları ve esmâ-yı hüsnâ'sı vardır. Meselâ: Ashâb-ı Nebî safında küffara karşı muharebe etmek için melâikeleri göndermesini[2] iktizâ eden hangi isim ve unvan ise, o isim ve unvan iktizâ eder ki; melâike ile şeytân ortasında muharebe bulunsun ve ahyâr-ı semâviyyîn ve eşrâr-ı arzîn mâbeynlerinde mübâreze olsun. Evet, küffârın nüfus ve enfâsları kabza-yı kudretinde olan Kadîr-i Zülcelâl, bir emir ile, bir sayha ile onları mahvetmiyor. Rubûbiyet-i âmme unvanıyla, Hakîm ve Müdebbir ismiyle bir meydan-ı imtihan ve mübâreze açıyor. –Temsilde hatâ olmasın– görüyoruz ki: Nasıl ki bir padişahın daire-i hükûmeti itibarıyla ayrı ayrı pek çok unvanları, isimleri bulunur. Meselâ; daire-i adliye onu "*Hâkim-i Âdil*" nâmıyla yâd eder. Daire-i askeriye onu "*Kumandan-ı Âzam*" nâmıyla bilir. Daire-i meşîhât onu "*Halife*" ismiyle zikreder. Daire-i mülkiye onu "*Sultân*" nâmıyla tanır. Mutî ahâli ona "*Merhametkâr Padişah*" derler. Âsi insanlar ona "*Kahhâr Hâkim*" derler. Daha bunlara kıyas et. İşte bazı vakit oluyor ki, bütün ahâli O'nun elinde olan o Padişah-ı Âlî; aciz, zelil bir âsiyi bir emir ile îdam etmiyor. Belki Hâkim-i Âdil ismiyle onu mahkemeye gönderir. Hem muktedir, hem sâdık bir memurunu taltife liyâkatini biliyor. Fakat hususî ilmiyle, hususî telefonuyla onu taltif etmiyor. Belki haşmet-i saltanat ve tedbir-i

---

1 "Göklerin ve yerin Rabbi" (Ra'd sûresi, 13/16; İsrâ sûresi, 17/102; Kehf sûresi, 18/14; Meryem sûresi, 19/65; …)

2 Bkz.: Âl-i İmran sûresi, 3/124, 125; Enfâl sûresi, 8/9, 10, 12. Ayrıca bkz.: Ebû Ya'lâ, *el-Müsned* 1/379; el-Hâkim, *el-Müstedrek* 3/72; İbni Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ* 2/16.

hükûmet unvanıyla mükâfata istihkakını teşhir etmek için bir meydan-ı müsabaka açar. Vezirine emreder, ahâliyi temâşâya davet eder. Bir istikbâl-i siyasî yaptırır. Muhteşem bir imtihan-ı ulvî neticesinde bir mecma-ı âlide onu taltif eder. Liyâkatini ilân eder. Daha başka cihetleri bunlara kıyas et...

İşte –وَلِلّٰهِ الْمَثَلُ الْأَعْلٰى[1]– Ezel, Ebed Sultânı'nın pek çok esmâ-yı hüsnâ'sı vardır. Tecelliyât-ı celâliye ve tezahürât-ı cemâliye ile pek çok şuûnâtı ve unvanları vardır. Nur ve zulmet, yaz ve kış, cennet ve cehennemin vücûdunu iktizâ eden isim ve unvan ve şe'ni ise; kanun-u tenâsül, kanun-u müsabaka, kanun-u teavün gibi pek çok umumî kanunlar misillü, kanun-u mübârezenin dahi bir derece tâmimini isterler. Kalb etrafındaki ilhamât ve vesveselerin mübârezelerinden tut, tâ semâ âfâkında melâike ve şeytanların mübârezesine[2] kadar o kanunun şümûlünü iktizâ eder.

Beşinci Basamak

Madem arzdan semâya gidip gelmek var; semâdan arza inip çıkmak oluyor. Ehemmiyetli levâzımat-ı arziye, oradan gönderiliyor. Ve madem ervâh-ı tayyibeler semâya gidiyorlar. Elbette ervâh-ı habîse dahi, ahyârı taklîden semâvât memleketine gitmeğe teşebbüs edecekler. Çünkü; vücutça letâfet ve hiffetleri var. Hem, şüphesiz tard ve reddedilecekler. Çünkü; mâhiyetçe şerâret ve nuhûsetleri vardır. Hem, bilâ-şek velâ-şüphe, şu muamele-i mühimmenin, şu mübâreze-i mâneviyenin, âlem-i şehâdette bir alâmeti, bir işareti bulunacaktır. Çünkü; saltanat-ı rubûbiyetin hikmeti iktizâ eder ki, zîşuur için, bâhusus en mühim vazifesi müşâhede ve şehâdet ve dellâllık ve nezaret olan insan için, tasarrufât-ı gaybiyenin mühimlerine bir işaret koysun, birer alâmet bıraksın. Nasıl ki, nihayetsiz bahar mucizâtına yağmuru işaret koymuş ve havârık-ı sanatına esbâb-ı zâhiriyeyi alâmet etmiş; tâ âlem-i şehâdet ehlini işhâd etsin. Belki, o acîb temâşâya, umum ehl-i semâvât ve sekene-i arzın enzâr-ı dikkatlerini celbetsin. Yâni o koca semâvâtı, etrafında nöbettarlar dizilmiş, burçları tezyin edilmiş bir kale hükmünde, bir şehir sûretinde gösterip haşmet-i rubûbiyetini tefekkür ettirsin. Madem şu mübâreze-i ulviyenin ilânı, hikmeten lâzımdır; elbette ona bir işaret vardır. Hâlbuki hâdisât-ı cevviye ve semâviye içinde şu ilâna münasip hiçbir hâdise görünmüyor. Bundan daha ensebi yoktur. Zira

---

1 "En yüce sıfatlar Allah'ındır." (Nahl sûresi, 16/60)

2 Bkz.: Tirmizî, *tefsîru sûre (2)* 36; en-Nesâî, *es-Sünenü'l-kübrâ* 6/305; İbni Hibbân, *es-Sahîh* 3/278; Ebû Ya'lâ, *el-Müsned* 8/417.

yüksek kalelerin muhkem burçlarından atılan mancınıklar ve işaret fişeklerine benzeyen şu hâdise-i necmiye, bu recm-i şeytana ne kadar enseb düştüğü bedâheten anlaşılır. Hâlbuki şu hâdisenin, bu hikmetten ve şu gayeden başka ona münasip bir hikmeti bilinmiyor. Sâir hâdisât öyle değil. Hem şu hikmet, zaman-ı Âdem'den beri meşhurdur ve ehl-i hakikat için meşhûddur.

Altıncı Basamak

Beşer ve cin, nihayetsiz şerre ve cuhûda müstaid olduklarından, nihayetsiz bir temerrüd ve bir tuğyân yaparlar, işte bunun için Kur'ân-ı Hakîm, öyle i'câzkâr bir belâgatla ve öyle âlî ve bâhir üslûplarla ve öyle gâlî ve zâhir temsiller ve mesellerle ins ve cinni isyandan ve tuğyândan zecreder ki, kâinatı titretir.

Meselâ: "*Ey ins ve cin! Emirlerime itaat etmezseniz, haydi hudûd-u mülkümden elinizden gelirse çıkınız!*" meseline işaret eden

يَا مَعْشَرَ الْجِنِّ وَالْإِنْسِ إِنِ اسْتَطَعْتُمْ أَنْ تَنْفُذُوا مِنْ أَقْطَارِ السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضِ فَانْفُذُوا ۚ لَا تَنْفُذُونَ إِلَّا بِسُلْطَانٍ ۞ فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ۞ يُرْسَلُ عَلَيْكُمَا شُوَاظٌ مِنْ نَارٍ وَنُحَاسٌ فَلَا تَنْتَصِرَانِ[1]

âyetindeki azametli inzâra ve dehşetli tehdide, şiddetli zecre dikkat et. Nasıl ins ve cinnin gayet mağrurâne temerrüdlerini, gayet mucizâne bir belâgatla kırar, aczlerini ilân eder. Saltanat-ı rubûbiyetin genişliği ve azameti nisbetinde ne kadar âciz ve bîçâre olduklarını gösterir. Güya şu âyetle, hem وَجَعَلْنَاهَا رُجُومًا لِلشَّيَاطِينِ[2] âyetiyle böyle diyor ki:

"*Ey hakareti içinde mağrur ve mütemerrit.. ey zaaf ve fakrı içinde serkeş ve muannit olan cin ve ins! Nasıl cesâret edersiniz ki; isyanınızla öyle bir Sultan-ı Zîşân'ın evâmirine karşı geliyorsunuz ki; yıldızlar, aylar, güneşler, emirber neferleri gibi emirlerine itaat ederler. Hem tuğyânınızla öyle bir Hâkim-i Zülcelâl'e karşı mübâreze ediyorsunuz ki, öyle azametli mutî askerleri var; faraza şeytanlarınız dayanabilseler, onla-*

---

1 "Ey cin ve ins topluluğu! Yapabilirseniz haydi göklerin ve yerin hudûdundan geçin bakalım! Ama geçemezsiniz, ancak üstün bir güç, kuvvetli bir delil ve ilimle geçebilirsiniz. O hâlde Rabbinizin hangi nimetlerini inkâr edebilirsiniz? Üzerinize ateşler, duman alevleri gönderilir de artık kendinizi savunamazsınız." (Rahman sûresi, 55/33-35)

2 "(Gerçek şu ki, yere en yakın olan göğü lambalarla donattık) ve onlardan bir kısmını şeytanlara atılan mermiler yaptık." (Mülk sûresi, 67/5)

rı dağ gibi güllelerle recmedebilirler. Hem küfrânınızla öyle bir Mâlik-i Zülcelâl'in memleketinde isyan ediyorsunuz ki, ibâdından ve cünûdundan öyleleri var ki; değil sizin gibi küçücük âciz mahlûkları, belki farz-ı muhâl olarak dağ ve arz büyüklüğünde birer adüvv-i kâfir olsaydınız arz ve dağ büyüklüğünde yıldızları, ateşli demirleri, şuvâzlı nühâsları size atabilirler, sizi dağıtırlar. Hem öyle bir kanunu kırıyorsunuz ki; o kanun ile öyleler bağlıdır; eğer lüzum olsa arzınızı yüzünüze çarpar. Gülleler gibi küreniz misillü yıldızları üstünüze yağdırabilirler!"

Evet, Kur'ân'da bazı mühim tahşidat vardır ki; düşmanların kuvvetli olduğundan ileri gelmiyor. Belki haşmetin izharı ve düşman şenâatinin teşhiri gibi sebeplerden ileri geliyor. Hem bazen kemâl-i intizamı ve nihayet adli ve gayet ilmi ve kuvvet-i hikmeti göstermek için, en büyük ve kuvvetli esbâbı, en küçük ve zaif bir şeye karşı tahşid eder ve üstünde tutar, düşürtmez, tecavüz ettirmez. Meselâ; şu âyete bak:

وَإِنْ تَظَاهَرَا عَلَيْهِ فَإِنَّ اللّٰهَ هُوَ مَوْلَاهُ وَجِبْرِيلُ وَصَالِحُ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمَلٰٓئِكَةُ بَعْدَ ذٰلِكَ ظَهِيرٌ[1]

Ne kadar Nebî hakkına hürmet ve ne kadar ezvâcın hukukuna merhamet var. Şu mühim tahşidat, yalnız hürmet-i Nebî'nin azametini ve iki zaîfenin şekvâlarının ehemmiyetini ve haklarının riayetini rahîmâne ifâde etmek içindir.

Yedinci Basamak

Melekler ve semekler gibi, yıldızların dahi gayet muhtelif efrâdları vardır. Bir kısmı nihayet küçük, bir kısmı gayet büyüktür. Hattâ gökyüzünde her parlayana yıldız denilir. İşte bu yıldız cinsinden bir nev'i de nâzenîn semâ yüzünün murassa zînetleri ve o ağacın münevver meyveleri ve o denizin müsebbih balıkları hükmünde, Fâtır-ı Zülcelâl, Sâni-i Zülcemâl onları yaratmış ve meleklerine mesîreler, binekler, menziller yapmıştır. Ve yıldızların küçük bir nev'ini de, şeyâtînin recmine âlet etmiş, işte bu recm-i şeyâtîn için atılan şahabların üç mânâsı olabilir:

Birincisi: Kanun-u mübâreze, en geniş dairede dahi cereyan ettiğine remiz ve alâmettir.

---

[1] "Yok eğer hislerinize mağlub olup Peygambere karşı birbirinize arka çıkarsanız bilin ki Allah da O'nun yardımcısıdır. Cebrâil de, salih müminler ve melekler de ayrıca onun yardımcılarıdır." (Tahrîm sûresi, 66/4)

İkincisi: Semâvâtta hüşyâr nöbettarlar, mutî sekeneler var. arzlı şerirlerin ihtilâtından ve istimâlarından hoşlanmayan cünûdullah bulunduğuna ilân ve işarettir.

Üçüncüsü: Müzahrafât-ı arziyenin mümessilât-ı habîseleri olan casus şeytanları, temiz ve temizlerin meskeni olan semâyı telvis etmemek ve nüfûs-u habîse hesabına tecessüs ettirmemek için, edepsiz casusları korkutmak için atılan mancınıklar ve işaret fişekleri misüllü, o şeytanları ebvâb-ı semâdan o şahablarla red ve tarddır.[1]

İşte, yıldız böceği hükmünde olan kafa fenerine îtimad eden ve Kur'ân güneşinden gözünü yuman kozmoğrafyacı efendi! Şu yedi basamaklarda işaret edilen hakikatlere birden bak. Gözünü aç, kafa fenerini bırak, gündüz gibi i'câz ışığı içinde şu âyetin mânâsını gör!.. O âyetin semâsından bir hakikat yıldızı al, senin başındaki şeytana at, kendi şeytanını recmet!..

Biz dahi etmeliyiz ve رَبِّ أَعُوذُ بِكَ مِنْ هَمَزَاتِ الشَّيَاطِينِ[2] beraber demeliyiz.

فَلِلّٰهِ الْحُجَّةُ الْبَالِغَةُ وَالْحِكْمَةُ الْقَاطِعَةُ[3]

سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَآ إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَاۖ إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ[4]

---

1 Bkz.: Hicr sûresi, 15/16-18; Sâffât sûresi, 37/6-10; Buhârî, *bed'ü'l-halk* 6, 11, *tefsîru sûre (15)* 1, (34) 1; *tevhid* 32; Müslim, *selâm* 122, 123, 124.

2 "Yâ Rabbi, şeytanların vesveselerinden Sana sığınırım!" (Mü'minûn sûresi, 23/97)

3 Tam ve kesin delil.. ve her şeyde açık ve kat'î şekilde hikmet eserleri görünen hikmet Allah'ındır.

4 "Sübhansın yâ Rab! Senin bize bildirdiğinden başka ne bilebiliriz ki? Her şeyi hakkıyla bilen, her şeyi hikmetle yapan sensin." (Bakara sûresi, 2/32)

On Beşinci Söz'ün Zeyli

(Yirmi Altıncı Mektub'un Birinci Mebhası)

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1] ، وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ[2]

بِسْـــمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَإِمَّا يَنْزَغَنَّكَ مِنَ الشَّيْطَانِ نَزْغٌ فَاسْتَعِذْ بِاللهِ إِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ[3]

Hüccetü'l-Kur'ân ale'ş-Şeytan ve Hizbihî

İblisi ilzam, şeytanı ifham, ehl-i tuğyanı iskat eden Birinci Mebhas; bîtarafâne muhakeme içinde şeytanın müthiş bir desisesini kat'î bir surette reddeden bir vâkıadır. O vâkıanın mücmel bir kısmını on sene evvel Lemeât'ta yazmıştım, şöyle ki:

Bu risalenin telifinden on bir sene evvel Ramazan-ı Şerif'te İstanbul'da, Bayezid Câmi-i Şerifi'nde hâfızları dinliyordum. Birden şahsını görmedim, fakat mânevî bir ses işittim gibi bana geldi. Zihnimi kendine çevirdi. Hayalen dinledim. Baktım ki, *bana der*:

– "Sen, Kur'ân'ı pek âlî, çok parlak görüyorsun. Bîtarafâne muhakeme et, öyle bak. Yani bir beşer kelâmı farzet, bak. Acaba o meziyetleri, o zînetleri görecek misin?"

Hakikaten ben de ona aldandım. Beşer kelâmı farzedip, öyle baktım. Gördüm ki, nasıl Bayezid'in elektrik düğmesi çevrilip söndürülünce ortalık karanlığa düşer. Öyle de o farz ile Kur'ân'ın parlak ışıkları gizlenmeye başladı. O vakit anladım ki, benim ile konuşan şeytandır. Beni vartaya yuvarlandırıyor. Kur'ân'dan istimdat ettim. Birden bir nur kalbime geldi. Müdafaaya kat'î bir kuvvet verdi. O vakit şöylece şeytana karşı münâzara başladı. *Dedim*:

---

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

2 "Hiç bir şey yoktur ki, O'nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor bulunmasın." (İsrâ sûresi, 17/44)

3 "Eğer şeytandan gelen bir vesvese seni dürterse hemen Allah'a sığın! Çünkü O, her şeyi işitir, her şeyi mükemmel tarzda bilir." (A'râf sûresi, 7/200; Fussilet sûresi, 41/36).

– "Ey şeytan! Bîtarafâne muhakeme, iki taraf ortasında bir vaziyettir. Hâlbuki hem senin, hem insandaki senin şâkirtlerinin dediği bîtarafâne muhakeme ise, taraf-ı muhalifi iltizamdır. Bîtaraflık değildir, muvakkaten bir dinsizliktir. Çünkü Kur'ân'a kelâm-ı beşer diye bakmak ve öyle muhakeme etmek, şıkk-ı muhalifi esas tutmaktır. Bâtılı iltizamdır, bîtarafâne değildir. Belki, bâtıla tarafgirliktir."

Şeytan dedi ki:

– "Öyle ise ne Allah'ın kelâmı, ne de beşer kelâmı deme. Ortada farzet, bak."

Ben dedim:

– "O da olamaz. Çünkü münâzaun fîh bir mal bulunsa, eğer iki müddeî birbirine yakın ise ve kurbiyet-i mekân varsa; o vakit o mal, ikisinden başka birinin elinde veya ikisinin elleri yetişecek bir surette bir yere bırakılacak. Hangisi isbat etse o alır. Eğer o iki müddeî birbirinden gayet uzak; biri maşrıkta, biri mağripte ise o vakit kaideten sahibü'l-yed kim ise onun elinde bırakılacaktır. Çünkü ortada bırakmak kabil değildir.[1]

İşte Kur'ân, kıymettar bir maldır. Beşer kelâmı, Cenâb-ı Hakk'ın kelâmından ne kadar uzaksa; o iki taraf o kadar, belki hadsiz birbirinden uzaktır. İşte, serâdan Süreyya'ya kadar birbirinden uzak o iki taraf ortasında bırakmak mümkün değildir. Hem ortası yoktur. Çünkü vücûd ve adem gibi ve nakızeyn gibi iki zıttırlar. Ortası olamaz. Öyle ise Kur'ân için sahibü'l-yed, taraf-ı ilâhîdir. Öyle ise O'nun elinde kabul edilip, öylece delâil-i isbata bakılacak. Eğer öteki taraf onun kelâmullah olduğuna dair bütün burhanları birer birer çürütse, elini ona uzatabilir. Yoksa uzatamaz. *Heyhat! Binler berâhin-i kat'iyenin mıhlarıyla Arş-ı Âzam'a çakılan bu muazzam pırlantayı, hangi el bütün o mıhları söküp, o direkleri kesip onu düşürebilir?*

İşte ey şeytan! Senin rağmına ehl-i hak ve insaf bu suretteki hakikatli muhakeme ile muhakeme ederler. Hatta en küçük bir delilde dahi Kur'ân'a karşı imanlarını ziyadeleştirirler.[2] Senin ve şâkirtlerinin gösterdiği yol ise, –bir kere– beşer kelâmı farzedilse, yani Arş'a bağlanan o muazzam pırlanta yere atılsa, bütün mıhların kuvvetinde ve çok burhanların metânetinde birtek burhan lâzım ki, onu yerden kaldırıp arş-ı mânevîye çaksın. Tâ küfrün zulümâtından kurtulup, imanın envârına erişsin. Hâlbuki buna muvaffak olmak pek güçtür.

---

1 Bkz.: es-Serahsî, *el-Mebsût* 11/8; el-Kâsânî, *Bedâiu's-sanâi'* 6/202; el-Merğînânî, *el-Hidâye* 2/177.

2 Bkz.: Enfâl sûresi, 8/2; Tevbe sûresi, 9/124.

Onun için senin desisen ile şu zamanda, bîtarafâne muhakeme sureti altında çokları imanını kaybediyorlar."

Şeytan döndü ve dedi:

– "Kur'ân beşer kelâmına benziyor, onların muhâveresi tarzındadır. Demek, beşer kelâmıdır. Eğer Allah'ın kelâmı olsa, O'na yakışacak, her cihetçe hârikulâde bir tarzı olacaktı. O'nun sanatı nasıl beşer sanatına benzemiyor, kelâmı da benzememeli?"

Cevaben dedim:

– "Nasıl ki Peygamberimiz *(aleyhissalâtü vesselâm)*, mucizâtından ve hasâisinden başka, ef'âl ve ahvâl ve etvârında beşeriyette kalıp, beşer gibi âdet-i ilâhiyeye ve evâmir-i tekviniyesine münkad ve mutî olmuş. O da soğuk çeker, elem çeker ve hâkezâ... Her bir ahvâl ve etvârında hârikulâde bir vaziyet verilmemiş. Tâ ki ümmetine ef'âliyle imam olsun, etvârıyla rehber olsun, umum harekâtıyla ders versin. Eğer her etvârında hârikulâde olsa idi, bizzât her cihetçe imam olamazdı. Herkese mürşid-i mutlak olamazdı. Bütün ahvâliyle "rahmeten li'l-âlemîn"[1] olamazdı.

Aynen öyle de Kur'ân-ı Hakîm, ehl-i şuura imamdır.. cin ve inse mürşiddir.. ehl-i kemâle rehberdir.. ehl-i hakikate muallimdir.[2] *Öyle ise beşerin muhaverâtı ve üslûbu tarzında olmak, zarurî ve kat'îdir. Çünkü cin ve ins; münâcâtını ondan alıyor.. duasını ondan öğreniyor.. mesâilini onun lisanıyla zikrediyor.. edeb-i muâşeretini ondan taallüm ediyor ve hâkezâ.. herkes onu merci yapıyor…*

Öyle ise, eğer Hazreti Mûsâ'nın *(aleyhisselâm)* Tûr-u Sîna'da işittiği kelâmullah[3] tarzında olsa idi; beşer bunu dinlemekte, işitmekte tahammül edemezdi ve merci edemezdi. Hazreti Mûsâ gibi bir ulü'l-azm, ancak birkaç kelâmı işitmeye tahammül etmiştir. Mûsâ *(aleyhisselâm)* demiş: أَهٰكَذَا كَلَامُكَ؟

[Cevap olarak Allah Teâlâ şöyle buyurmuş]: لِي قُوَّةُ جَمِيعِ الْأَلْسِنَةِ[4]

---

1 Bkz.: Enbiyâ sûresi, 21/107.

2 Bkz.: Dârimî, *mukaddime* 57; el-Beyhakî, *Şuabü'l-îmân* 2/398.

3 Hazreti Musa'nın *(aleyhisselâm)* Cenâb-ı Hak'la Tûr-u Sîna'da konuşmasıyla alâkalı âyetler için bkz.: Nisâ sûresi, 4/164; A'râf sûresi, 7/143.

4 "Musa *(aleyhisselâm)*: 'Senin konuşman böyle midir?' diye sorunca, Cenâb-ı Hak: 'Bütün lisanların kuvveti benimdir.' buyurdu." (Bkz.: Ahmed İbni Hanbel, *er-Reddü ale'z-Zenâdika ve'l-Cehmiyye* s.36; Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliyâ* 6/210; et-Taberî, *Câmiu'l-beyân* 6/30).

Şeytan döndü, *yine dedi ki*: "Kur'ân'ın mesâili gibi çok zâtlar, o çeşit mesâili din nâmına söylüyorlar. Onun için bir beşer, din nâmına böyle bir şey yapmak mümkün değil mi?"

Cevaben –Kur'ân'ın nuruyla– dedim ki:

Evvelâ: Dindar bir adam, din muhabbeti için "Hak böyledir, hakikat budur, Allah'ın emri böyledir." der. Yoksa, Allah'ı kendi keyfine konuşturmaz. Hadsiz derecede haddinden tecavüz edip, Allah'ın taklidini yapıp, onun yerinde konuşmaz. فَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ كَذَبَ عَلَى اللهِ[1] düsturundan titrer.

Ve **sâniyen**: Bir beşer kendi başına böyle yapması ve muvaffak olması hiçbir cihetle mümkün değildir. Belki, yüz derece muhâldir. Çünkü birbirine yakın zâtlar birbirini taklit edebilirler. Bir cinsten olanlar, birbirinin suretine girebilirler. Mertebece birbirine yakın olanlar, birbirinin makamlarını taklit edebilirler. Muvakkaten insanları iğfal ederler. Fakat dâimî iğfal edemezler. Çünkü ehl-i dikkat nazarında –alâküllihâl– etvâr ve ahvâli içindeki tasannuâtlar ve tekellüfâtlar sahtekârlığını gösterecek, hilesi devam etmeyecek. Eğer sahtekârlıkla taklide çalışan, ötekinden gayet uzaksa; meselâ âdi bir adam, İbni Sina gibi bir dâhiyi ilimde taklit etmek istese.. ve bir çoban bir padişahın vaziyetini takınsa elbette hiç kimseyi aldatamayacak, belki kendi maskara olacak. Her bir hâli bağıracak ki: "Bu sahtekârdır!.."

İşte –hâşâ, yüz bin defa hâşâ– Kur'ân, beşer kelâmı farzedildiği vakit; nasıl ki bir yıldız böceği, bin sene tekellüfsüz hakikî bir yıldız olarak rasat ehline görünsün? Hem bir sinek, bir sene tamamen tavus suretini tasannûsuz, temâşâ ehline göstersin? Hem sahtekâr, âmî bir nefer; namdar, âlî bir müşîrin tavrını takınsın, makamında otursun, çok zaman öyle kalsın, hilesini ihsas etmesin? Hem müfteri, yalancı itikatsız bir adam; müddet-i ömründe daima en sâdık, en emin, en mûtekid bir zâtın keyfiyetini ve vaziyetini, en müdakkik nazarlara karşı telâşsız göstersin, dâhilerin nazarında tasannûu saklansın?..

Bu ise yüz derece muhâldir. Ona hiçbir zîakıl mümkün diyemez. Öyle de farzetmek, bedihî bir muhâli vâki farzetmek gibi bir hezeyandır.

Aynen öyle de Kur'ân'ı kelâm-ı beşer farzetmek, lâzım gelir ki; Âlem-i İslâm'ın semâsında bilmüşâhede pek parlak ve daima envâr-ı hakâiki neşreden bir yıldız-ı hakikat, belki bir şems-i kemâlât telâkki edilen "Kitab-ı Mübin"in mahiyeti, –hâşâ sümme hâşâ– bir yıldız böceği hükmünde tasan-

[1] "Uydurduğu yalanı Allah'a mâl eden kimseden daha zâlim biri olabilir mi?" (Zümer sûresi, 39/32).

nûcu bir beşerin hurâfâtlı bir düzmesi olsun.. ve en yakınında olanlar ve dikkatle ona bakanlar farkında bulunmasın ve onu daima âlî ve menba-ı hakâik bir yıldız bilsin. Bu ise yüz derece muhâl olmakla beraber, sen ey şeytan; yüz derece şeytanetinde ileri gitsen, buna imkân verdiremezsin! Bozulmamış hiçbir aklı kandıramazsın! Yalnız, mânen pek uzaktan baktırmakla aldatıyorsun. Yıldızı, yıldız böceği gibi küçük gösteriyorsun.

Sâlisen: Hem Kur'ân'ı beşer kelâmı farzetmek, lâzım gelir ki; âsârıyla, tesiratıyla, netâiciyle âlem-i insaniyetin bilmüşâhede en ruhlu ve hayat-feşan, en hakikatli ve saadet-resan, en cemiyetli ve mu'cizbeyan, âlî meziyetleriyle yaldızlı bir Furkan'ın gizli hakikati; –hâşâ– muâvenetsiz, ilimsiz birtek insanın fikrinin tasniâtı olsun.. ve yakınında onu temâşâ eden ve merakla dikkat eden büyük zekâlar, ulvî dehalar onda hiçbir zaman, hiçbir cihetle sahtekârlık ve tasannû eseri görmesin.. daima ciddiyeti, samimiyeti, ihlâsı bulsun! Bu ise, yüz derece muhâl olmakla beraber; bütün ahvâliyle, akvâliyle, harekâtıyla bütün hayatında emaneti, imanı, emniyeti, ihlâsı, ciddiyeti, istikâmeti gösteren ve ders veren ve sıddîkînleri yetiştiren en yüksek, en parlak, en âlî haslet telâkki edilen ve kabul edilen bir Zât'ı; en emniyetsiz, en ihlâssız, en itikatsız farzetmekle muzaaf bir muhâli vâki görmek gibi, şeytanı dahi utandıracak bir hezeyan-ı küfrîdir!..

Çünkü şu meselenin ortası yoktur. Zira farz-ı muhâl olarak Kur'ân kelâmullah olmazsa, Arş'tan ferşe düşer gibi sukut eder, ortada kalmaz. Mecma-ı hakâik iken, menba-ı hurâfât olur. Ve o harika fermanı gösteren Zât, –hâşâ, sümme hâşâ– eğer Resûlullah olmazsa, âlâ-yı illiyyînden esfel-i safilîne sukut etmek ve menba-ı kemâlât derecesinden maden-i desâis makamına düşmek lâzım gelir, ortada kalamaz. Zira Allah nâmına iftira eden, yalan söyleyen en ednâ bir dereceye düşer. Bir sineği, dâimî bir surette tavus görmek.. ve tavusun büyük evsafını onda her vakit müşâhede etmek ne kadar muhâl ise, şu mesele de öyle muhâldir. Fıtraten akılsız, sarhoş bir divane lâzım ki, buna ihtimal versin!..

Râbian: Hem Kur'ân'ı kelâm-ı beşer farzetmek, lâzım gelir ki; benîâdemin en büyük ve muhteşem ordusu olan Ümmet-i Muhammediye'nin *(aleyhissalâtü vesselâm)* mukaddes bir kumandanı olan Kur'ân, bilmüşâhede kuvvetli kanunlarıyla, esaslı düsturlarıyla, nafiz emirleriyle o pek büyük orduyu, iki cihanı fethedecek bir derecede bir intizam verdiği ve bir inzibat altına aldığı ve maddî-mânevî techiz ettiği.. ve umum o efradın derecâtına göre akıllarını tâlim ve kalblerini terbiye ve ruhlarını teshir ve vicdanlarını tathir ve âzâ ve cevârihlerini istimâl ve istihdam ettiği hâlde –hâşâ, yüz bin defa hâşâ– kuvvet-

siz, kıymetsiz, asılsız bir düzme farzedip yüz derece muhâli kabul etmek lâzım gelmekle beraber; müddet-i hayatında ciddî harekâtıyla Hakk'ın kanunlarını benîâdeme ders veren.. ve samimî ef'âliyle hakikatin düsturlarını beşere tâlim eden.. ve hâlis ve mâkul akvâliyle istikâmetin ve saadetin usûllerini gösteren ve tesis eden.. ve bütün tarihçe-i hayatının şehâdetiyle Allah'ın azabından çok havf eden[1] ve herkesten ziyade Allah'ı bilen ve bildiren..[2] ve nev-i beşerin beşten birisine ve küre-i arzın yarısına bin üç yüz elli sene kemâl-i haşmet ile kumandanlık eden ve cihanı velveleye veren.. ve şöhret-şiâr şuûnâtıyla nev-i beşerin, belki kâinatın elhak medar-ı fahri olan bir Zât'ı; –hâşâ, yüz bin defa hâşâ– Allah'tan korkmaz ve bilmez ve yalandan çekinmez, haysiyetini tanımaz farzetmekle yüz derece muhâli birden irtikâp etmek lâzım gelir!..

Çünkü şu meselenin ortası yoktur. Zira farz-ı muhâl olarak Kur'ân, kelâmullah olmazsa; Arş'tan düşse, ortada kalamaz. Belki yerde, yalancı birinin malı olduğunu kabul etmek lâzım gelir. Bu ise ey şeytan, yüz derece sen katmerli bir şeytan olsan, bozulmamış hiçbir aklı kandıramazsın ve çürümemiş hiçbir kalbi ikna edemezsin!.."

Şeytan döndü, dedi: "Nasıl kandıramam? Ekser insanlara ve insanın meşhur âkillerine Kur'ân'ı ve Muhammed'i inkâr ettirdim ve kandırdım."

Elcevap:

Evvelâ: Gayet uzak mesafeden bakılsa en büyük şey, en küçük şey gibi görünebilir.. bir yıldız, bir mum kadardır, denilebilir.

Sâniyen: Hem tebeî ve sathî bir nazarla bakılsa gayet muhâl bir şey, mümkün görünebilir. Bir zaman bir ihtiyar adam, Ramazan hilâlini görmek için semâya bakmış. Gözüne bir beyaz kıl inmiş. O kılı ay zannetmiş. Ayı gördüm demiş. İşte muhâldir ki; hilâl, o beyaz kıl olsun. Fakat kasden ve bizzât aya baktığı ve saçı tebeî ve dolayısıyla ve ikinci derecede göründüğü için o muhâli mümkün telâkki etmiş.

Sâlisen: Hem kabul etmemek başkadır, inkâr etmek başkadır. Adem-i kabul bir lâkaytlıktır, bir göz kapamaktır ve cahilâne bir hükümsüzlüktür. Bu surette çok muhâl şeyler, onun içinde gizlenebilir. Onun aklı onlarla uğraşmaz. Amma inkâr ise; o adem-i kabul değil, belki o kabul-ü ademdir, bir hükümdür. Onun aklı hareket etmeye mecburdur. O hâlde senin gibi bir şeytan

---

1 Bkz.: Buhârî, *nikâh* 1; İbni Hibbân, *es-Sahîh* 2/20; et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* 9/25.

2 Bkz.: Buhârî, *îmân* 13, *edeb* 72; Müslim, *sıyâm* 79, *fezâil* 127, 128.

onun aklını elinden alır, sonra inkârı ona yutturur.[1] Hem ey şeytan! Bâtılı hak ve muhâli mümkün gösteren gaflet ve dalâlet ve safsata ve inat ve mağlata ve mükâbere ve iğfal ve görenek gibi şeytanî desiselerle çok muhâlâtı intâc eden küfür ve inkârı, o bedbaht insan suretindeki hayvanlara yutturmuşsun!..

Râbian: Hem Kur'ân'ı kelâm-ı beşer farzetmek, lâzım gelir ki; âlem-i insaniyetin semâsında yıldızlar gibi parlayan asfiyalara, sıddîkînlere, aktâblara bilmüşâhede rehberlik eden.. ve bilbedâhe, mütemâdiyen hak ve hakkaniyeti, sıdk ve sadâkati, emn ve emaneti umum tabakât-ı ehl-i kemâle tâlim eden.. ve erkân-ı imaniyenin hakâikiyle ve erkân-ı İslâmiye'nin desâtiriyle iki cihanın saadetini temin eden.. ve bu icraatının şehâdetiyle bizzarure hâlis hak ve sâfi hakikat ve gayet doğru ve pek ciddî olmak lâzım gelen bir kitabı, kendi evsafının ve tesiratının ve envârının zıddıyla muttasıf tasavvur edip, –hâşâ, hâşâ– tasniât ve iftiralarının mecmuası nazarıyla bakmak, sofestâîleri ve şeytanları dahi utandıracak ve titretecek şenî bir hezeyan-ı küfrî olmakla beraber; izhar ettiği din ve şeriat-ı İslâmiye'nin şehâdetiyle.. ve müddet-i hayatında gösterdiği –bilittifak– fevkalâde takvasının ve hâlis ve safi ubûdiyetinin delâletiyle.. ve –bilittifak– kendinde görünen ahlâk-ı hasenesinin iktizasıyla..[2] ve yetiştirdiği bütün ehl-i hakikatin ve sahib-i kemâlâtın tasdikiyle en mûtekid, en metin, en emin, en sâdık bir Zât'ı, –hâşâ, sümme hâşâ, yüz bin kere hâşâ– itikatsız, en emniyetsiz, Allah'tan korkmaz, yalandan çekinmez bir vaziyette farzedip, muhâlâtın en çirkin ve menfur bir suretini ve dalâletin en zulümlü ve zulümâtlı bir tarzını irtikâp etmek lâzım gelir.

Elhâsıl: On Dokuzuncu Mektub'un On Sekizinci İşareti'nde denildiği gibi, nasıl kulaklı âmî tabakası i'câz-ı Kur'ân fehminde demiş: Kur'ân, bütün dinlediğim ve dünyada mevcud kitaplara kıyas edilse, hiçbirisine benzemiyor ve onların derecesinde değildir. Öyle ise, ya Kur'ân umumunun altındadır veya umumunun fevkinde bir derecesi vardır. Umumun altındaki şık ise –muhâl olmakla beraber– hiçbir düşman, hatta şeytan dahi diyemez ve kabul etmez. Öyle ise Kur'ân, umum kitapların fevkindedir. Öyle ise mucizedir.

Aynen öyle de, biz de ilm-i usûl ve fenn-i mantıkça sebr ve taksim denilen en kat'î hüccetle[3] deriz: Ey şeytan ve ey şeytanın şâkirtleri! Kur'ân, ya Arş-ı Âzam'dan ve ism-i âzamdan gelmiş bir kelâmullahtır.. veyahut –hâşâ sümme

---

1 Bkz.: Haşir sûresi, 59/16.

2 Bkz.: Kalem sûresi, 68/4; Müslim, *müsâfirîn* 139; Ebû Dâvûd, *tatavvu'* 26.

3 Bkz.: el-Cüveynî, *el-Burhân* 2/534, 535; er-Râzî, *el-Mahsûl* 5/299.

hâşâ, yüz bin kere hâşâ– yerde, Allah'tan korkmaz ve Allah'ı bilmez, itikatsız bir beşerin düzmesidir. Bu ise ey şeytan, sâbık hüccetlere karşı bunu sen diyemezsin ve diyemezdin ve diyemeyeceksin. Öyle ise bizzarure ve bilâ-şüphe Kur'ân, Hâlık-ı kâinatın kelâmıdır. Çünkü ortası yoktur ve muhâldir ve olamaz. Nasıl ki kat'î bir surette isbat ettik. Sen de gördün ve dinledin.

Hem Muhammed *(aleyhissalâtü vesselâm)*, ya Resûlullah'tır ve bütün resûllerin ekmeli ve bütün mahlûkatın efdalidir.. veyahut –hâşâ, yüz bin defa hâşâ– Allah'a iftira ettiği ve Allah'ı bilmediği ve azabına inanmadığı için itikatsız, esfel-i safilîne sukut etmiş bir beşer farzetmek[1(Hâşiye)] lâzım gelir. Bu ise ey iblis, ne sen ve ne de güvendiğin Avrupa feylesofları ve Asya münafıkları bunu diyemezsiniz ve diyememişsiniz ve diyemeyeceksiniz ve dememişsiniz ve demeyeceksiniz. Çünkü bu şıkkı dinleyecek ve kabul edecek dünyada yoktur. Onun içindir ki, güvendiğin o feylesofların en müfsidleri ve o münafıklarının en vicdansızları dahi diyorlar ki: "Muhammed-i Arabî *(aleyhissalâtü vesselâm)* çok akıllı idi ve çok güzel ahlâklı idi." Madem şu mesele iki şıkka münhasırdır ve madem ikinci şık muhâldir ve hiçbir kimse buna sahip çıkmıyor ve madem kat'î hüccetlerle isbat ettik ki, ortası yoktur. Elbette ve bizzarure –senin ve hizbü'ş-şeytanın rağmına olarak– bilbedâhe ve bihakkalyakîn, Muhammed-i Arabî *(aleyhissalâtü vesselâm)* Resûlullah'tır ve bütün Resûllerin ekmelidir, bütün mahlûkatın efdalidir."

عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ بِعَدَدِ الْمَلَكِ وَالْإِنْسِ وَالْجَانِّ.[2]

1(Hâşiye) Kur'ân-ı Hakîm, kâfirlerin küfriyatlarını ve galiz tâbiratlarını ibtal etmek için zikrettiğine istinaden; ehl-i dalâletin fikr-i küfrîlerinin bütün bütün muhâliyetini ve bütün bütün çürüklüğünü göstermek için şu tâbiratı, farz-ı muhâl suretinde titreyerek kullanmaya mecbur oldum.

2 Meleklerin, insanların ve cinlerin sayısınca O'na salât ve selâm olsun.

Şeytanın İkinci, Küçük Bir İtirazı

Sûre-i [1]﴿ قٓ وَالْقُرْاٰنِ الْمَجِيدِ ﴾'i okurken,

مَا يَلْفِظُ مِنْ قَوْلٍ إِلَّا لَدَيْهِ رَقِيبٌ عَتِيدٌ ۞ وَجَاءَتْ سَكْرَةُ الْمَوْتِ بِالْحَقِّ ذٰلِكَ مَا كُنْتَ مِنْهُ تَحِيدُ ۞ وَنُفِخَ فِي الصُّورِ ۚ ذٰلِكَ يَوْمُ الْوَعِيدِ ۞ وَجَاءَتْ كُلُّ نَفْسٍ مَعَهَا سَائِقٌ وَشَهِيدٌ ۞ لَقَدْ كُنْتَ فِي غَفْلَةٍ مِنْ هٰذَا فَكَشَفْنَا عَنْكَ غِطَاءَكَ فَبَصَرُكَ الْيَوْمَ حَدِيدٌ ۞ وَقَالَ قَرِينُهُ هٰذَا مَا لَدَيَّ عَتِيدٌ ۞ أَلْقِيَا فِي جَهَنَّمَ كُلَّ كَفَّارٍ عَنِيدٍ[2]

Şu âyetleri okurken şeytan *dedi ki*:

– "Kur'ân'ın en mühim fesâhatini, siz onun selâsetinde ve vuzuhunda buluyorsunuz. Hâlbuki şu âyette nereden nereye atlıyor! Sekerattan, tâ kıyâmete atlıyor. Nefh-i surdan, muhasebenin hitâmına intikal ediyor ve ondan cehenneme idhali zikrediyor. Bu acîb atlamaklar içinde hangi selâset kalır? Kur'ân'ın ekser yerlerinde böyle birbirinden uzak meseleleri birleştiriyor. Böyle münasebetsiz vaziyetle selâset, fesâhat nerede kalır?"

Elcevap:

– "Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyân'ın esas-ı i'câzının en mühimlerinden, belâgatından sonra îcazıdır. Îcaz, i'câz-ı Kur'ân'ın en metin ve en mühim bir esasıdır. Kur'ân-ı Hakîm'de şu mucizâne îcaz o kadar çoktur ve o kadar güzeldir ki; ehl-i tetkik, karşısında hayrettedirler.

---

1 "Kâf. Şanlı şerefli Kur'ân hakkı için." (Kaf sûresi, 50/1).

2 "Ağzından çıkan bir tek söz olmaz ki yanında, bu iş için hazırlanmış gözcü olmasın, onun söylediğini ve yaptığını kaydetmiş olmasın. Vakti geldiğinde ölüm sekeratı başlayınca, can çekiştiği sırada insana 'İşte!' denir, 'senin en çok nefret edip kaçtığın şey!' Sûra üfürülür kalk borusu çalar. İşte bu da tehdit edilen azabın günüdür. O gün herkes beraberinde bir muhafız, bir de şahit olarak Yüce Divana gelir. Allah ona buyurur: 'Sen bundan gaflet içindeydin. İşte gözünün önünden perdeyi kaldırdık, şimdi artık gözün pek keskindir!' Yanındaki arkadaşı 'İşte!' der, 'onun defteri! Her ne yapmışsa, burada yazılı!' Allah muhafızla şahide veya cehennem görevlisi iki meleğe: 'Atın!' buyuracak, 'atın cehenneme her nankör, inatçı kâfiri." (Kaf sûresi, 50/18-24)

♦Meselâ:

وَقِيلَ يَا أَرْضُ ابْلَعِي مَاءَكِ وَيَا سَمَاءُ أَقْلِعِي وَغِيضَ الْمَاءُ وَقُضِيَ الْأَمْرُ وَاسْتَوَتْ عَلَى الْجُودِيِّ وَقِيلَ بُعْدًا لِلْقَوْمِ الظَّالِمِينَ[1]

Kısa, birkaç cümleyle tufan hâdise-i azîmesini netâiciyle öyle îcazkârâne ve mucizâne beyan ediyor ki; çok ehl-i belâgatı, belâgatına secde ettirmiş.[2]

♦Hem meselâ:

كَذَّبَتْ ثَمُودُ بِطَغْوٰيهَا ۞ إِذِ انْبَعَثَ أَشْقٰيهَا ۞ فَقَالَ لَهُمْ رَسُولُ اللّٰهِ نَاقَةَ اللّٰهِ وَسُقْيٰيهَا ۞ فَكَذَّبُوهُ فَعَقَرُوهَا فَدَمْدَمَ عَلَيْهِمْ رَبُّهُمْ بِذَنْبِهِمْ فَسَوّٰيهَا ۞ وَلَا يَخَافُ عُقْبٰيهَا[3]

İşte Kavm-i Semûd'un acîb ve mühim hâdisâtını ve netâicini ve sû-i âkıbetlerini böyle kısa, birkaç cümle ile îcaz içinde bir i'câz ile selâsetli ve vuzuhlu ve fehmi ihlâl etmez bir tarzda beyan ediyor.

♦Hem meselâ:

وَذَا النُّونِ إِذْ ذَهَبَ مُغَاضِبًا فَظَنَّ أَنْ لَنْ نَقْدِرَ عَلَيْهِ فَنَادٰى فِي الظُّلُمَاتِ أَنْ لَا إِلٰهَ إِلَّا أَنْتَ سُبْحَانَكَ إِنِّي كُنْتُ مِنَ الظَّالِمِينَ[4]

İşte[5] فَنَادٰى فِي الظُّلُمَاتِ[6] أَنْ لَنْ نَقْدِرَ عَلَيْهِ cümlesinden cümlesine kadar çok cümleler matvîdir, o mezkûr olmayan cümleler fehmi ihlâl etmiyor, selâsete zarar vermiyor. Hazreti Yunus'un *(aleyhisselâm)* kıssasından mühim esasları zikreder, mütebâkisini akla havale eder.

---

1 "(Kâfirler boğulduktan sonra yerle göğe:) 'Ey yeryüzü! Vazifen bitti; suyunu yut. Ey semâ! İhtiyaç kalmadı; yağmuru kes' diye emir buyuruldu. Su çekildi, iş bitirildi ve gemi Cudi üzerinde yerleşti ve 'Kahrolsun o zâlimler!' denildi." (Hûd sûresi, 11/44).

2 Bkz.: es-Suyûtî, *el-İtkân* 2/149; el-Âlûsî, *Rûhu'l-meânî* 14/86.

3 "Azgınlığı yüzünden Semûd halkı Resûllerinin bildirdiği gerçekleri yalan saydı. Bir ara onların en azılı olanları öne atıldığında, bu yalanlamaları iyice şiddetlendi. Peygamberleri ise kendilerine: 'Mucizevî olarak verilen Allah'ın devesini ve onun su içme sırasını gözetin, ona dokunmayın!' dedi. Fakat onlar o Peygamberi yalancı sayıp deveyi kestiler. Allah da böylesi suç ve isyanları sebebiyle azap indirdi, onları yerle bir etti. Bunun sonucundan da asla endişe etmedi." (Şems sûresi, 91/11-15).

4 "Önderler içinde Zünnûn'u da an. O, (inkârda direten ve uyarılardan hiç etkilenmeyen halkına) kızarak onları terk etmişti. Bizim hiçbir zaman kendisini sıkıştırmayacağımıza inanıyordu. Sonra, (düştüğü balığın karnının, gecenin ve denizin, bir de bulunduğu halin) karanlıkları içinde, "Sen'den başka ilâh yoktur. Sen, her türlü kusurdan, eksiklikten, eşi-ortağı bulunmaktan mutlak münezzehsin. Ben, gerçekten kendine yazık edenlerden oldum!" diye yakardı." (Enbiyâ sûresi, 21/87).

5 "Bizim hiçbir zaman kendisini sıkıştırmayacağımıza (inanıyordu)." (Enbiyâ sûresi, 21/87).

6 "Sonra karanlıklar içinde şöyle yakarmıştı." (Enbiyâ sûresi, 21/87).

♦Hem meselâ Sûre-i Yusuf'ta فَأَرْسِلُونِ[1] kelimesinden يُوسُفُ أَيُّهَا الصِّدِّيقُ[2] ortasında yedi-sekiz cümle, îcaz ile tayyedilmiş; hiç fehmi ihlâl etmiyor, selâsetine zarar vermiyor. Bu çeşit mucizâne îcazlar, Kur'ân'da pek çoktur... hem pek güzeldir.

Amma Sûre-i Kaf'ın âyeti ise, ondaki îcaz pek acîb ve mucizânedir. Çünkü kâfirin pek müthiş ve çok uzun ve bir günü elli bin sene olan istikbaline..[3] ve o istikbalin dehşetli inkılâbâtında kâfirin başına gelecek elîm ve mühim hâdisâta birer birer parmak basıyor, şimşek gibi fikri onlar üstünde gezdiriyor. O pek çok uzun zamanı, hazır bir sayfa gibi nazara gösterir. Zikredilmeyen hâdisâtı, hayale havale edip ulvî bir selâsetle beyan eder.

وَإِذَا قُرِئَ الْقُرْاٰنُ فَاسْتَمِعُوا لَهُ وَأَنْصِتُوا لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ[4]

İşte ey şeytan, şimdi bir sözün daha varsa söyle!"

Şeytan der: "Bunlara karşı gelemem, müdafaa edemem. Fakat çok ahmaklar var, beni dinliyorlar.. ve insan suretinde çok şeytanlar var, bana yardım ediyorlar.. ve feylesoflardan çok firavunlar var, enâniyetlerini okşayan meseleleri benden ders alıyorlar; senin bu gibi Sözler'in neşrine set çekerler. Bunun için sana teslim-i silâh etmem."

سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا ؕ إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ[5]

---

1 "Beni Yusuf'a gönderin." (Yûsuf sûresi, 12/45).

2 "Ey Yusuf, ey doğru sözlü kişi." (Yûsuf sûresi, 12/46).

3 Âhiretin bir gününün dünyanın bir gününe nisbeten çok uzun olacağına dair bkz.: Secde sûresi, 32/5; Meâric sûresi, 70/4.

4 "Öyle ise, Kur'ân okunduğunda hemen ona kulak verin, susup dinleyin ki merhamete nâil olasınız." (A'râf sûresi, 7/204).

5 "Sübhansın yâ Rab! Senin bize bildirdiğinden başka ne bilebiliriz ki? Her şeyi hakkıyla bilen, her şeyi hikmetle yapan sensin." (Bakara sûresi, 2/32)

On Altıncı Söz

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

إِنَّمَا أَمْرُهُۥٓ إِذَآ أَرَادَ شَيْـًٔا أَنْ يَقُولَ لَهُۥ كُنْ فَيَكُونُ ۞ فَسُبْحَانَ الَّذِي بِيَدِهِۦ مَلَكُوتُ كُلِّ شَيْءٍ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ[1]

(İtmi'nân-ı nefsime medar olacak, zulmeti dağıtacak şu âyetin nûrundan "Dört Şua"ı göstermekle kör nefsime bir basîret vermek için yazılmıştır.)

Birinci Şua

Ey nefs-i nâdân! *Diyorsun ki*:

> "Ehadiyet-i Zât-ı ilâhiye ile külliyet-i ef'âli ve vahdet-i şahsiyesiyle muînsiz umumiyet-i rubûbiyeti ve ferdâniyeti ile şeriksiz şümûl-ü tasarrufâtı ve mekândan münezzehiyetiyle her yerde hâzır bulunması ve nihayetsiz ulviyetiyle her şeye yakın olması ve birliği ile her işi bizzat elinde tutması; hakâik-i Kur'âniye'dendir. Kur'ân ise, hakîmdir. Hakîm ise, akıl kabul etmeyen şeyleri akla tahmil etmez. Akıl ise, zâhirî bir münâfâtı görüyor. Aklı teslime sevk edecek bir izah isterim."

Elcevap: Madem öyledir, itmi'nân için istersen, biz de Kur'ân'ın feyzine istinaden diyoruz: İsm-i Nur, çok müşkülâtımızı halletmiş, inşâallah bunu da halleder. Akla vâzıh, kalbe nûrânî olacak temsil yolunu ihtiyar ile İmam Rabbânî *(radiyallâhu anh)* gibi deriz:

نَه شَبَمْ نَه شَبْ پَرَسْتَمْ مَنْ غُلَامِ شَمْسَمْ أَزْ شَمْسِ مِي گُويَمْ خَبَرْ[2]

---

1 "Bir şeyi dilediğinde O'nun buyruğu, sadece "Ol!" demektir, hemen oluverir... Sübhandır, münezzehdir O Zât ki, her şey üzerinde hâkimiyet elindedir. Ve... hepinizin de dönüşü, O'na olacaktır." (Yâsîn sûresi, 36/82-83)

2 "Ben ne geceyim, ne de geceye kulluk ederim. Ben bir hakikat güneşinin hâdimiyim ki, size ondan haber getiriyorum." İmâm Rabbânî, *el-Mektûbât* 1/124 (130.Mektub)

Temsil, i'câz-ı Kur'ân'ın en parlak bir aynası olduğundan biz dahi bir temsil ile şu sırra bakacağız. Şöyle ki:

Bir tek zât, muhtelif merâyâ vasıtasıyla külliyet kesbeder. Cüz'î-yi hakikî iken umumî şuûnâta mâlik bir küllî hükmüne geçer. Meselâ: Şems, bir cüz'î-yi müşahhas iken eşya-yı şeffâfe vasıtasıyla öyle bir küllî hükmüne geçer ki; rûy-u zemini timsâlleriyle, akisleriyle dolduruyor. Hattâ katarât ve parlak zerrât adedince cilveleri bulunuyor. Güneşin harareti ve ziyâsı ve ziyâsının içinde olan yedi renkli elvân-ı seb'ası, her birisi, mukabilindeki eşyaya muhît, âmm ve şâmil oldukları hâlde; her bir şeffaf şey dahi güneşin timsâliyle beraber harareti, hem ziyâyı, hem elvân-ı seb'ayı göz bebeğinde saklıyor ve sâfî kalbini ona bir taht yapıyor. Demek şems, vâhidiyet haysiyetiyle ona mukabil umum eşyaya muhît olduğu gibi, ehadiyet cihetiyle her bir şeyde güneş, çok vasıflarıyla beraber bir nevi cilve-i zâtıyla bulunur.

Madem temsilden temessül bahsine geçtik; temessülün çok envâından şu meseleye medar olacak üç nev'ine işaret ederiz.

Birincisi: *Kesif, maddî şeylerin akisleridir.* O akisler, hem gayrdır, –ayn değil– hem mevâttır, ölüdür. Hüviyet-i sûriyesinden başka hiçbir hâsiyete mâlik değil. Meselâ; sen aynalar mahzenine girsen, bir Said binler Said olur. Fakat zîhayat yalnız sensin, ötekiler ölüdürler. Hayat hâssaları onlarda yoktur.

İkincisi: *Maddî nûrânînin akisleridir.* Şu akis ayn değil, fakat gayr da değil. Mâhiyeti tutmuyor, fakat o nûrânînin ekser hâsiyetlerine mâliktir. Onun gibi hayy sayılıyor. Meselâ, şems dünyaya girdi. Her bir aynada aksini gösterdi. O akislerin her birinde, güneşin hâssaları hükmünde olan hararet, ziyâ ve ziyâdaki elvân-ı seb'a bulunuyor. Eğer, faraza güneş zîşuur olsa idi, (harareti, ayn-ı kudreti; ziyâsı, ayn-ı ilmi; elvân-ı seb'ası, sıfât-ı seb'ası olsa idi) o vakit o tek ve yektâ bir güneş, bir anda her bir aynada bulunur, her birisini kendine bir nevi arş ve bir çeşit telefon yapabilirdi. Birbirine mâni olmazdı. Her birimizle aynamız vasıtasıyla görüşebilirdi. Biz ondan uzak iken, o bize bizden daha yakın olurdu.

Üçüncüsü: *Nûrânî ruhların aksidir.* Şu akis hem hayydır, hem ayn'dır. Fakat aynaların kabiliyeti nisbetinde tezahür ettiğinden, o ruhun mâhiyet-i nefsü'l-emriyesini tamamen tutmuyor. Meselâ: Hazreti Cebrâil *(aleyhisselâm)*, Dıhye sûretinde huzur-u nebevî'de bulunduğu[1] bir anda, huzur-u ilâhîde haş-

[1] Bkz.: Buhârî, *menâkıb* 25, *fezâilü'l-Kur'ân* 1; Müslim, *îmân* 271, *fezâilü's-sahâbe* 100.

metli kanatlarıyla Arş-ı Âzam'ın önünde secdeye gider,[1] hem o anda hesapsız yerlerde bulunur, evâmir-i ilâhiyeyi tebliğ ederdi. Bir iş, bir işe mâni olmazdı. İşte şu sırdandır ki, mâhiyeti nur ve hüviyeti nûrâniye olan Hazreti Peygamber *(aleyhissalâtü vesselâm),* dünyada bütün ümmetinin salavâtlarını birden işitir ve kıyâmette bütün asfiyâ ile bir anda görüşür. Birbirine mâni olmaz. Hattâ evliyâdan, ziyâde nûrâniyet kesbeden ve "ebdâl" denilen bir kısmı, bir anda birçok yerlerde müşâhede ediliyormuş. Aynı zât, ayrı ayrı çok işleri görüyormuş.

Evet, nasıl cismaniyâta cam ve su gibi şeyler ayna olur, öyle de; rûhâniyâta dahi hava ve esîr ve âlem-i misâlin bazı mevcudatı ayna hükmünde ve berk ve hayâl sür'âtinde bir vasıta-yı seyr ve seyahat sûretine geçerler ve o rûhânîler, hayâl süratiyle o merâyâ-yı nazîfede, o menâzil-i latîfede gezerler. Bir anda binler yerlere girerler.

Madem güneş gibi âciz ve musahhar mahlûklar ve rûhânî gibi madde ile mukayyed nim-nûrânî masnûlar, nûrâniyet sırrıyla bir yerde iken pek çok yerlerde bulunabilirler. Mukayyed bir cüz'î iken, mutlak bir küllî hükmünü alırlar. Bir anda cüz'î bir ihtiyar ile pek çok muhtelif işleri yapabilirler...

Acaba, maddeden mücerred ve muallâ.. ve tahdid-i kayıt ve zulmet-i kesâfetten münezzeh ve müberrâ.. ve şu umum envâr ve bütün nûrâniyât, O'nun envâr-ı kudsiye-i esmâsının bir kesif zılâli.. ve umum vücut ve bütün hayat ve âlem-i ervâh ve âlem-i misâl, nim-şeffaf bir ayna-yı cemâli, ve sıfâtı muhîta ve şuûnâtı külliye olan bir Zât-ı Akdes'in irâde-i külliye ve kudret-i mutlaka ve ilm-i muhîtle tecelli-i sıfâtı ve cilve-i ef'âli içindeki teveccüh-i ehadiyetinden hangi şey saklanabilir, hangi iş ağır gelebilir, hangi şey gizlenebilir, hangi fert uzak kalabilir, hangi şahıs külliyet kesbetmeden O'na yanaşabilir?

Evet nasıl güneş, kayıdsız nûru, maddesiz aksi vasıtasıyla sana, senin göz bebeğinden daha yakın olduğu hâlde, sen mukayyed olduğun için ondan gayet uzaksın. Ona yanaşmak için çok kayıdlardan tecerrüt etmek, çok merâtib-i külliyeden geçmek lâzım gelir. Âdeta mânen yer kadar büyüyüp, kamer kadar yükselip, sonra doğrudan doğruya güneşin mertebe-i asliyesine bir derece yanaşabilir ve perdesiz görüşebilirsin. Öyle de; Celîl-i Zülcemâl, Cemîl-i Zülkemâl, sana gayet yakındır. Sen O'ndan gayet uzaksın. Kalbin kuvveti, aklın ulviyeti varsa, temsildeki noktaları hakikate tatbike çalış...

---

[1] Bkz.: Buhârî, *bed'ü'l-halk* 6, *edeb* 41, *tevhîd* 33; Müslim, *îmân* 346, *birr* 157. Ayrıca bkz.: Ebu'ş-Şeyh, *el-Azame* 2/730, 766-778.

İkinci Şua

Ey nefs-i bîhûş! *Diyorsun ki*:

إِنَّمَا أَمْرُهُۥٓ إِذَآ أَرَادَ شَيْـًٔا أَنْ يَقُولَ لَهُۥ كُنْ فَيَكُونُ[1]

hem إِنْ كَانَتْ إِلَّا صَيْحَةً وَاحِدَةً فَإِذَا هُمْ جَمِيعٌ لَدَيْنَا مُحْضَرُونَ[2] gibi âyetler, vücûd-u eşya, sırf bir emir ile ve def'î olduğunu ve

hem صُنْعَ اللهِ الَّذِي أَتْقَنَ كُلَّ شَيْءٍ خَلَقَهُ[4] gibi âyetler, vücûd-u eşya, ilim içinde azîm bir kudretle, hikmet içinde dakik bir sanatla tedricî olduğunu gösteriyorlar. Vech-i tevfiki nedir?

Elcevap: Kur'ân'ın feyzine istinaden deriz:

Evvelâ: Münâfât yoktur. Bir kısım öyledir; ibtidâdaki îcad gibi. Bir kısmı böyledir; mislini iade gibi...

Sâniyen: Mevcûdâtta meşhûd olan sühûlet ve sürat ve kesret ve vüs'at içinde nihayet intizam, gayet itkan ve hüsn-ü sanat ve kemâl-i hilkat, şu iki kısım âyetlerin vücûd-u hakikatlerine katiyen şehâdet eder. Öyle ise, şunların hariçte tahakkukları medar-ı bahs olması lüzumsuzdur. Belki yalnız "Sırr-ı hikmeti nedir?" denilebilir. Öyle ise, biz dahi bir kıyas-ı temsîlî ile şu hikmete işaret ederiz.

Meselâ: Nasıl ki, terzi gibi bir sanatçı, birçok külfetler, meharetlerle musanna bir şeyi îcad eder ve ona bir model yapar. Sonra onun emsâlini külfetsiz çabuk yapabilir. Hattâ bazen öyle bir derece sühûlet peydâ eder ki; güya emreder, yapılır ve öyle kuvvetli bir intizam kesbeder; (saat gibi) güya bir emrin dokunmasıyla işlenir ve işler. Öyle de; Sâni-i Hakîm ve Nakkâş-ı Alîm, şu âlem sarayını müştemilâtıyla beraber bedî' bir sûrette yaptıktan sonra cüz'î ve küllî, cüz ve küll her şeye bir model hükmünde bir nizam-ı kaderî ile bir mikdâr-ı muayyen vermiştir.

İşte bak, o Nakkâş-ı Ezelî, her bir asrı bir model yaparak mucizât-ı kudreti ile murassa, taze bir âlemi ona giydiriyor. Her bir seneyi bir mikyas ede-

---

1 "Bir şeyi dilediğinde O'nun buyruğu, sadece "Ol!" demektir, hemen oluverir..." (Yâsîn sûresi, 36/83)

2 "Bütün olay, tek bir çağrıdan ibâret! İşte hepsi duruşma için toplanmışlar..." (Yâsîn sûresi, 36/53)

3 "İşte bu, her şeyi muhkem ve mükemmel yapan Allah'ın sanatıdır." (Neml sûresi, 27/88)

4 "(O Allah ki), yarattığı her şeyi güzel ve muhkem yaptı." (Secde sûresi, 32/7)

rek havârik-ı rahmetiyle musanna, taze bir kâinatı o kâmete göre dikiyor. Her bir günü bir satır yaparak dekâik-ı hikmetiyle müzeyyen, mücedded mevcudatı onda yazıyor.

Hem o Kadîr-i mutlak, her bir asrı, her bir seneyi, her bir günü bir model yaptığı gibi, rûy-u zemini, her bir dağ ve sahrayı, bağ ve bostanı, her bir ağacı birer model yapmıştır. Vakit-bevakit, taze taze birer kâinatı zeminde kuruyor, birer yeni dünyayı îcad ediyor. Birer âlemi alıp da diğer muntazam bir âlemi getiriyor. Mevsim-bemevsim her bağ ve bostanda taze taze mucizât-ı kudretini ve hedâyâ-yı rahmetini gösterir. Yeni birer kitab-ı hikmet-nümâ yazıyor. Taze taze birer matbaha-yı rahmetini kuruyor. Mücedded bir hulle-i sanat-nümâ giydiriyor. Her baharda, her bir ağaca sündüs-misâl taze bir çarşaf giydiriyor. Lü'lü-misâl yeni bir murassaâtla süslendiriyor. Yıldız-misâl rahmet hediyeleriyle ellerini dolduruyor.

İşte şu işleri nihayet hüsn-ü sanat ve kemâl-i intizam ile yapan ve şu birbiri arkasında gelen ve zaman ipine takılan seyyâr âlemleri, nihayet hikmet ve inâyet ve kemal-i kudret ve sanat ile değiştiren Zât; elbette gayet Kadîr ve Hakîm'dir. Nihayet derecede Basîr ve Alîm'dir. Tesadüf O'nun işine karışamaz. İşte o Zât-ı Zülcelâl'dir ki, şöyle ferman ediyor:

إِنَّمَا أَمْرُهُۥٓ إِذَآ أَرَادَ شَيْـًٔا أَنْ يَقُولَ لَهُۥ كُنْ فَيَكُونُ[1]

وَمَآ أَمْرُ ٱلسَّاعَةِ إِلَّا كَلَمْحِ ٱلْبَصَرِ أَوْ هُوَ أَقْرَبُ[2]

deyip hem kemâl-i kudretini ilân, hem kudretine nisbeten haşir ve kıyâmet gayet sehl ve külfetsiz olduğunu beyan ediyor. Emr-i tekvînîsi, kudret ve irâdeyi tazammun ettiğini ve bütün eşya, evâmirine gayet musahhar ve münkâd olduklarını ve mübâşeretsiz, müâlecesiz halkettiği için îcadındaki sühûlet-i mutlakayı ifade için, sırf bir emirle işler yaptığını, Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyân ile ferman ediyor.

Hâsıl-ı kelâm: Bir kısım âyetler, eşyada, hususan bidâyet-i îcâdında gayet derecede hüsn-ü sanatı ve nihayet derecede kemâl-i hikmeti ilân ediyor. Diğer kısmı, eşyada, hususan tekrar îcâdında ve iadesinde gayet derecede sühûlet ve süratini, nihayet derecede inkıyâd ve külfetsizliğini beyan eder.

---

1 "Bir şeyi dilediğinde O'nun buyruğu, sadece "Ol!" demektir, hemen oluverir..." (Yâsîn sûresi, 36/83)

2 "Kıyametin oluş işi ise, başka değil, ancak göz açıp kapama yahut daha da kısa bir anda olup biter." (Nahl sûresi, 16/77)

Üçüncü Şua

Ey haddinden tecavüz etmiş nefs-i pürvesvâs! *Diyorsun ki*:

بِيَدِهِ مَلَكُوتُ كُلِّ شَيْءٍ[1]

مَا مِنْ دَآبَّةٍ إِلَّا هُوَ اٰخِذٌ بِنَاصِيَتِهَا[2]

وَنَحْنُ أَقْرَبُ إِلَيْهِ مِنْ حَبْلِ الْوَرِيدِ[3]

gibi âyetler, nihayet derecede kurbiyyet-i ilâhiyeyi gösteriyor.

وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ[4]

تَعْرُجُ الْمَلٰٓئِكَةُ وَالرُّوحُ إِلَيْهِ فِي يَوْمٍ كَانَ مِقْدَارُهُ خَمْسِينَ أَلْفَ سَنَةٍ[5]

ve hadîste vârid olan "*Cenâb-ı Hak, yetmiş bin hicab arkasındadır.*"[6] ve mi'râc gibi hakikatler, nihayet derecede bu'diyetimizi gösteriyor. Şu sırr-ı gâmızı fehme takrib edecek bir izah isterim?

Elcevap: Öyle ise, dinle:

Evvelâ: Birinci Şua'ın âhirinde demiştik: Nasıl ki güneş, kayıdsız nûruyla ve maddesiz aksi cihetiyle; sana, senin ruhun penceresi ve onun aynası olan göz bebeğinden daha yakın olduğu hâlde, sen, mukayyed ve maddede mahpus olduğun için ondan gayet uzaksın. Onun, yalnız bir kısım akisleriyle, gölgeleriyle temas edebilirsin ve bir nevi cilveleriyle ve cüz'î tecellileriyle görüşebilirsin ve bir sınıf sıfatları hükmünde olan elvânlarına ve bir tâife isimleri hükmünde olan şualarına ve mazharlarına yanaşabilirsin. Eğer güneşin mertebe-i aslîsine yanaşmak ve bizzat doğrudan doğruya güneşin zâtı ile görüşmek istersen o vakit pek çok kayıtlardan tecerrüt etmekliğin ve pek çok merâtib-i külliyetten geçmekliğin lâzım gelir. Âdeta sen, mânen tecerrüt cihetiyle küre-i

---

1 "O Zât ki, herşey üzerinde hâkimiyet elindedir." (Yâsîn sûresi, 36/83)

2 "Yürüyen hiçbir varlık yoktur ki, Allah, onun perçeminden tutmuş olmasın." (Hûd sûresi, 11/56)

3 "Biz ona şahdamarından daha yakınız." (Kaf sûresi, 50/16).

4 "Ve sonuçta O'na döndürülürsünüz." (Bakara sûresi, 2/245; Yûnus sûresi, 10/56; Hûd sûresi, 11/34; Kasas sûresi, 28/70, 88; Yâsîn sûresi, 36/22, 83, Fussilet sûresi, 41/21; Zuhruf sûresi, 43/85)

5 "Melekler ve Rûh, O Allah'ın Arşına; miktarı elli bin sene olan bir günde yükselirler." (Meâric sûresi, 70/4)

6 Arada yetmiş bine yakın perde olduğuna dair bkz.: Ebû Ya'lâ, *el-Müsned* 13/520; et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-evsat* 6/278, 8/382. Ayrıca bu perdeler olmasa, azamet-i ilâhiyeden her şeyin mahv olacağına dair bkz.: Müslim, *îmân* 293; İbni Mâce, *mukaddime* 13.

arz kadar büyüyüp, hava gibi ruhen inbisât edip ve kamer kadar yükselip, bedir gibi mukabil geldikten sonra bizzat perdesiz onunla görüşüp, bir derece yanaşmak dâvâ edebilirsin. *Öyle de; o Celîl-i Pürkemâl, o Cemîl-i bîmisâl, o Vâcibü'l-vücûd, o Mûcid-i külli mevcûd, o Şems-i Sermed, o Sultân-ı ezel ve ebed, sana senden yakındır. Sen, O'ndan nihayetsiz uzaksın.*

Kuvvetin varsa temsildeki dekâikı tatbik et...

Sâniyen: Meselâ: –[1]وَلِلّٰهِ الْمَثَلُ الْأَعْلٰى– Bir padişahın çok isimleri içinde "kumandan" ismi çok mütedâhil dairelerde tezahür eder. Serasker daire-i külliyesinden tut, müşîriyet ve ferîkiyet, tâ yüzbaşı, tâ onbaşıya kadar geniş ve dar, külli ve cüz'î dairelerde de zuhûr ve tecellisi vardır. Şimdi bir nefer, hizmet-i askeriyesinde onbaşı makamında tezahür eden cüz'î kumandanlık noktasını merci tutar, kumandan-ı âzamına şu cüz'î cilve-i ismiyle temas eder ve münasebettar olur. Eğer asıl ismiyle temas etmek, ona o unvan ile görüşmek istese onbaşılıktan tâ serasker mertebe-i külliyesine çıkmak lâzım gelir. Demek padişah, o nefere ismiyle, hükmüyle, kanunuyla ve ilmiyle, telefonuyla ve tedbiriyle ve eğer o padişah, evliyâ-yı abdâliyeden nûrânî olsa, bizzat huzuruyla gayet yakındır. Hiçbir şey mâni olup hâil olamaz. Hâlbuki; o nefer, gayet uzaktır. Binler mertebeler hâil, binler hicaplar fasıldır. Fakat bazen merhamet eder, hilâf-ı âdet bir neferi huzuruna alır, lütfuna mazhar eder...

Öyle de; emr-i kün feyekûn'e[2] mâlik, güneşler ve yıldızlar emirber nefer hükmünde olan Zât-ı Zülcelâl, her şeye her şeyden daha ziyâde yakın olduğu hâlde her şey O'ndan nihayetsiz uzaktır. O'nun huzur-u kibriyâ'sına perdesiz girmek istenilse zulmânî ve nûrânî, yâni maddî ve ekvânî ve esmâî ve sıfâtî yetmiş binler hicaptan geçmek, her ismin binler hususî ve küllî derecât-ı tecellisinden çıkmak, gayet yüksek tabakât-ı sıfatında mürûr edip tâ ism-i âzamına mazhar olan Arş-ı Âzam'ına urûç etmek; eğer cezb ve lütfu olmazsa, binler seneler çalışmak ve sülûk etmek lâzım gelir. Meselâ; sen, O'na "*Hâlık*" ismiyle yanaşmak istersen "*Senin Hâlık'ın*" hususiyetiyle, sonra "*Bütün insanların Hâlık'ı*" cihetiyle, sonra "*Bütün zîhayatların Hâlık'ı*" unvanıyla, sonra "*Bütün mevcudatın Hâlık'ı*" ismiyle münasebettarlık lâzım gelir. Yoksa zıll'de kalırsın, yalnız cüz'î bir cilveyi bulursun.

---

1 "En yüce sıfatlar Allah'ındır." (Nahl sûresi, 16/60)

2 "(O, bir şeyi yaratmak isteyince sadece) 'ol!' der, o da oluverir." (Bakara sûresi, 2/117; Âl-i İmran sûresi, 3/47, 59; En'âm sûresi, 6/73; Nahl sûresi, 16/40; ...)

Bir İhtar: *Temsildeki padişah, aczi için, kumandanlık isminin merâtibinde müşîr ve ferîk gibi vasıtalar koymuştur.*

Fakat بِيَدِهِ مَلَكُوتُ كُلِّ شَيْءٍ[1] *olan Kadîr-i mutlak, vasıtalardan müstağnidir. Vasıtalar sırf zâhirîdirler, perde-i izzet ve azamettirler. Ubûdiyet ve hayret ve acz ve iftikar içinde saltanat-ı rubûbiyetine dellâldırlar, temâşâgerdirler. Muîni değiller, şerîk-i saltanat-ı rubûbiyet olamazlar.*

Dördüncü Şua

İşte ey tembel nefsim! Bir nevi mi'râc hükmünde olan namazın hakikati; sâbık temsilde bir nefer mahz-ı lütuf olarak huzur-u şâhâneye kabulü gibi; mahz-ı rahmet olarak Zât-ı Celîl-i Zülcemâl ve Mâbud-u Cemîl-i Zülcelâl'in huzuruna kabuluündür. "*Allahu Ekber*" deyip mânen ve hayâlen veya niyeten iki cihandan geçip kayd-ı maddiyâttan tecerrüt edip bir mertebe-i külliye-i ubûdiyete veya küllînin bir gölgesine veya bir sûretine çıkıp bir nevi huzura müşerref olup إِيَّاكَ نَعْبُدُ[2] hitabına (herkesin kabiliyeti nisbetinde) bir mazhariyet-i azîmedir. Âdeta harekât-ı salâtiyede tekrarla "*Allahu Ekber, Allahu Ekber*" demekle kat'-ı merâtib ve terakkiyât-ı mâneviyeye ve cüz'iyattan devâir-i külliyeye çıkmasına bir işarettir ve mârifetimiz haricindeki kemâlât-ı kibriyâ'sının mücmel bir unvanıdır. Güya her bir "*Allahu Ekber*" bir basamak-ı mi'râciyeyi kat'ına işarettir. İşte şu hakikat-i salâttan mânen veya niyeten veya tasavvuren veya hayâlen bir gölgesine, bir şuaına mazhariyet dahi büyük bir saadettir. İşte hacda pek kesretli "*Allahu Ekber*" denilmesi şu sırdandır. Çünkü; hacc-ı şerif, bilasâle herkes için bir mertebe-i külliyede bir ubûdiyettir. Nasıl ki bir nefer, bayram gibi bir yevm-i mahsusta ferîk dairesinde bir ferîk gibi, padişahın bayramına gider ve lütfuna mazhar olur. Öyle de; bir hacı, ne kadar âmî de olsa, kat'-ı merâtib etmiş bir veli gibi umum aktâr-ı arzın Rabb-i Azîm'i unvanıyla Rabbine müteveccihtir. Bir ubûdiyet-i külliye ile müşerreftir. Elbette hac miftahıyla açılan merâtib-i külliyye-i rubûbiyet ve dürbünüyle nazarına görünen âfâk-ı azamet-i ulûhiyet ve şeâiriyle kalbine ve hayâline gittikçe genişlenen devâir-i ubûdiyet ve merâtib-i kibriyâ ve ufk-u tecelliyâtın verdiği hararet, hayret ve dehşet ve heybet-i rubûbiyet; اَللّٰهُ أَكْبَرُ.. اَللّٰهُ أَكْبَرُ[3] ile

---

1 "Her şey üzerinde hâkimiyet elindedir." (Mü'minûn sûresi, 33/88; Yâsîn sûresi, 36/83)

2 "(Haydi öyleyse deyiniz): Yalnız Sana ibadet ederiz." (Fâtiha sûresi, 1/5)

3 Sadece büyüklükte değil hiçbir konuda eşi ve benzeri olmayan, başka bir şey Kendisiyle kıyas bile edilemeyecek yegâne büyük, Allah'tır.

teskin edilebilir ve onunla, o merâtib-i münkeşife-i meşhûde veya mutasavvire ilân edilebilir. Hac'dan sonra şu mânâ-yı ulvî ve küllî, muhtelif derecelerde bayram namazında, yağmur namazında, husûf-küsûf namazında, cemaatle kılınan namazda bulunur. İşte şeâir-i İslâmiye'nin, velev sünnet kabilinden dahi olsa ehemmiyeti şu sırdandır.

سُبْحَانَ مَنْ جَعَلَ خَزَائِنَهُ بَيْنَ الْكَافِ وَالنُّونِ[1]

فَسُبْحَانَ الَّذِي بِيَدِهِ مَلَكُوتُ كُلِّ شَيْءٍ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ[2]

سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا ۖ إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ[3]

رَبَّنَا لَا تُؤَاخِذْنَا إِنْ نَسِينَا أَوْ أَخْطَأْنَا[4]

رَبَّنَا لَا تُزِغْ قُلُوبَنَا بَعْدَ إِذْ هَدَيْتَنَا وَهَبْ لَنَا مِنْ لَدُنْكَ رَحْمَةً ۚ إِنَّكَ أَنْتَ الْوَهَّابُ[5]

وَصَلِّ وَسَلِّمْ عَلَى رَسُولِكَ الْأَكْرَمِ مَظْهَرِ اسْمِكَ الْأَعْظَمِ وَعَلَى اٰلِهٖ وَأَصْحَابِهٖ وَإِخْوَانِهٖ وَأَتْبَاعِهٖ اٰمِينَ يَا أَرْحَمَ الرَّاحِمِينَ[6]

---

1 Kudretinin hazinelerini bir 'Ol!' emriyle var eden Zât-ı Zülcelâl, her türlü kusurdan münezzehtir.

2 "Sübhandır, münezzehdir o Zât ki, her şey üzerinde hâkimiyet elindedir. Ve... hepinizin de dönüşü, O'na olacaktır." (Yâsîn sûresi, 36/83)

3 "Sübhansın yâ Rab! Senin bize bildirdiğinden başka ne bilebiliriz ki? Her şeyi hakkıyla bilen, her şeyi hikmetle yapan sensin." (Bakara sûresi, 2/32)

4 "Ey Rabbimiz! Unutur veya hataya düşer de bir kusur işlersek bizi onunla hesaba çekme!" (Bakara sûresi, 2/286)

5 "Ey bizim Kerîm Rabbimiz, bize hidâyet verdikten sonra kalblerimizi saptırma ve katından bize bir rahmet bağışla. Şüphesiz bağışı bol olan Vehhab sensin Sen!" (Âl-i İmran sûresi, 3/8)

6 İsm-i âzamının mazharı olan Resûl-i Ekremine, âl ve ashabına, ihvânına ve ona tâbi olanlara salât ve selâm et. Kabul buyur ey Erhamürrâhimîn olan Rabbimiz.

Küçük Bir Zeyl

Kadîr-i Alîm ve Sâni-i Hakîm, kanuniyet şeklindeki âdâtının gösterdiği nizam ve intizamla, kudretini ve hikmetini ve hiçbir tesadüf, işine karışmadığını izhar ettiği gibi; şuzûzât-ı kanuniye ile, âdetinin hârikalarıyla, tagayyürât-ı sûriye ile, teşahhusâtın ihtilâfâtıyla, zuhûr ve nüzûl zamanının tebeddülüyle meşîetini, irâdetini, fâil-i muhtar olduğunu ve ihtiyarını ve hiçbir kayıd altında olmadığını izhar edip yeknesak perdesini yırtarak ve her şey, her anda, her şe'nde, her şeyinde O'na muhtaç ve rubûbiyetine münkâd olduğunu i'lâm etmekle gafleti dağıtıp, ins ve cinnin nazarlarını esbâptan Müsebbibü'l-esbâb'a çevirir. Kur'ân'ın beyanâtı şu esâsa bakıyor:

Meselâ: Ekser yerlerde bir kısım meyvedâr ağaçlar bir sene meyve verir, yâni rahmet hazinesinden ellerine verilir, o da verir. Öbür sene bütün esbâb-ı zâhiriye hazırken meyveyi alıp vermiyor.

Hem meselâ: Sâir umûr-u lâzımeye muhâlif olarak yağmurun evkât-ı nüzûlü o kadar mütehavvildir ki, muğayyebât-ı hamsede[1] dahil olmuştur. Çünkü: Vücûdda en mühim mevki, hayat ve rahmetindir. Yağmur ise, menşe-i hayat ve mahz-ı rahmet olduğu için elbette o âb-ı hayat, o mâ-yı rahmet, gaflet veren ve hicâb olan yeknesak kaidesine girmeyecek, belki, doğrudan doğruya Cenâb-ı Mün'im, Muhyî ve Rahmân ve Rahîm olan Zât-ı Zülcelâl, perdesiz, elinde tutacak; tâ, her vakit dua ve şükür kapılarını açık bırakacak.

Hem meselâ: Rızık vermek ve muayyen bir sîmâ vermek, birer ihsan-ı mahsus eseri gibi ummadığı tarzda olması; ne kadar güzel bir sûrette meşîet ve ihtiyar-ı rabbâniyeyi gösteriyor. Daha tasrîf-i hava ve teshîr-i sehâb gibi şuûnât-ı îlâhiyeyi bunlara kıyas et...

---

1 Bkz.: Lokman sûresi, 31/34; Buhârî, *istiskâ* 29, *tefsîru sûre (6)* 1, *(13)* 1, *(31)* 2, *tevhîd* 4; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 2/24, 52, 58, 122.

On Yedinci Söz

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

إِنَّا جَعَلْنَا مَا عَلَى الْأَرْضِ زِينَةً لَهَا لِنَبْلُوَهُمْ أَيُّهُمْ أَحْسَنُ عَمَلًا ۞ وَإِنَّا لَجَاعِلُونَ مَا عَلَيْهَا صَعِيدًا جُرُزًا[1]

وَمَا الْحَيٰوةُ الدُّنْيَا إِلَّا لَعِبٌ وَلَهْوٌ[2]

(Bu Söz, İki Âlî Makam ve Bir Parlak Zeyl'den İbarettir.)

[Birinci Makam]

Hâlık-ı Rahîm ve Rezzâk-ı Kerîm ve Sâni-i Hakîm; şu dünyayı âlem-i ervâh ve ruhâniyât için bir bayram, bir şehrâyin suretinde yapıp bütün esmâsının garâib-i nukûşuyla süslendirip küçük-büyük, ulvî-süflî her bir ruha, ona münasip ve o bayramdaki ayrı ayrı hesapsız mehâsin ve in'âmâttan istifade etmeğe muvâfık ve havâs ile mücehhez bir cesed giydirir, bir vücûd-u cismânî verir, bir defa o temâşâgâha gönderir.

Hem zaman ve mekân cihetiyle pek geniş olan o bayramı; asırlara, senelere, mevsimlere hatta günlere, kıtalara taksim ederek her bir asrı, her bir seneyi, her bir mevsimi, hatta bir cihette her bir günü, her bir kıtayı, birer tâife ruhlu mahlûkatına ve nebatî masnûâtına birer resmî geçit tarzında bir ulvî bayram yapmıştır. Ve bilhassa rûy-u zemin, hususan bahar ve yaz zamanında masnûât-ı sağîrenin tâifelerine öyle şâşaalı ve birbiri arkasında bayramlardır ki; tabakât-ı âliyede olan ruhâniyâtı ve melâikeleri ve sekene-i semâvâtı seyre celbedecek bir câzibedârlık görünüyor ve ehl-i tefekkür için öyle şirin bir mütâlaagâh oluyor ki, akıl tarifinden âcizdir.

---

1 "Biz, dünyada bulunan her şeyi ona bir zinet kıldık. Böylece insanlardan kimin daha iyi iş gerçekleştireceğini ortaya koymak istedik. Ve elbette Biz onun üstünde ne varsa hepsini, kupkuru yapıp dümdüz edeceğiz." (Kehf sûresi, 18/7-8).

2 "Dünya hayatı bir oyun ve oyalanmadan başka bir şey değildir." (En'âm sûresi, 6/32).

Fakat bu ziyâfet-i ilâhiye ve bayram-ı rabbâniyedeki ism-i Rahmân ve Muhyî'nin tecellilerine mukabil ism-i Kahhâr ve Mümît, firak ve mevt ile karşılarına çıkıyorlar. Şu ise: [1]وَرَحْمَتِي وَسِعَتْ كُلَّ شَيْءٍ rahmetinin vüs'at-i şümûlüne zâhiren muvâfık düşmüyor. Fakat hakikatte birkaç cihet-i muvâfakati vardır. Bir ciheti şudur ki:

Sâni-i Kerîm, Fâtır-ı Rahîm, her bir tâifenin resmi geçit nöbeti bittikten ve o resmi geçitten maksud olan neticeler alındıktan sonra, ekseriyet itibarıyla dünyadan, merhametkârâne bir tarz ile tenfir edip usandırıyor.. istirahate bir meyil ve başka bir âleme göçmeğe bir şevk ihsan ediyor.. ve vazife-i hayattan terhis edildikleri zaman, vatan-ı aslîlerine bir meyelân-ı şevk-engiz, ruhlarında uyandırıyor.

Hem o Rahmân'ın nihayetsiz rahmetinden uzak değil ki; nasıl vazife uğrunda, mücâhede işinde telef olan bir nefere şehâdet rütbesini veriyor ve kurban olarak kesilen bir koyuna, âhirette cismânî bir vücûd-u bâkî vererek, Sırat üstünde, sahibine Burak gibi bir bineklik mertebesini vermekle mükâfatlandırıyor...[2] Öyle de, sâir zîruh ve hayvanâtın dahi, kendilerine mahsus vazife-i fıtriye-i rabbâniyelerinde ve evâmir-i sübhâniyenin itaatlerinde telef olan ve şiddetli meşakkat çeken zîruhların, onlara göre bir çeşit mükâfât-ı ruhâniye ve onların istidâdlarına göre bir nevi ücret-i mâneviye, o tükenmez hazine-i rahmetinden baîd değil ki bulunmasın. Dünyadan gitmelerinden pek çok incinmesinler, belki memnun olsunlar.

[3]لَا يَعْلَمُ الْغَيْبَ إِلَّا اللهُ

Lâkin, zîruhların en eşrefi ve şu bayramlarda kemiyet ve keyfiyet cihetiyle en ziyâde istifade eden insan, dünyaya pek çok meftûn ve müptelâ olduğu hâlde, dünyadan nefret ve âlem-i bekâya geçmek için eser-i rahmet olarak iştiyak-engîz bir hâlet verir. Kendi insaniyeti dalâlette boğulmayan insan, o hâletten istifade eder. Rahat-ı kalb ile gider. Şimdi, o hâleti intaç eden vecihlerden, numûne olarak beşini beyan edeceğiz.

Birincisi: İhtiyarlık mevsimiyle; dünyevî, güzel ve câzibedâr şeyler üstünde fenâ ve zevâlin damgasını ve acı mânâsını göstererek, o insanı dünyadan ürkütüp, o fâniye bedel, bir bâkî matlubu arattırıyor.[4]

---

1 "Rahmetim her şeyi kaplar." (A'râf sûresi, 7/156)

2 "Kurbanlarınızı hoş tutun; zira onlar Sırat köprüsünde sizin bineklerinizdir." anlamındaki hadis için bkz.: ed-Deylemî, *el-Müsned* 1/85.

3 Hiç kimse gaybı bilemez, gaybı yalnız Allah bilir.

4 Bkz.: Âl-i İmran sûresi, 3/185; Hadîd sûresi, 57/20.

İkincisi: İnsanın alâka peydâ ettiği bütün ahbâblardan yüzde doksan dokuzu, dünyadan gidip diğer bir âleme yerleştikleri için, o ciddî muhabbet sâikasıyla, o ahbâbın gittiği yere bir iştiyak ihsan edip, mevt ve eceli mesrûrâne karşılattırıyor.[1]

Üçüncüsü: İnsandaki nihayetsiz zayıflık ve acizliği, bazı şeylerle ihsâs ettirip, hayat yükü ve yaşamak tekâlifi ne kadar ağır olduğunu anlattırıp, istirahate ciddî bir arzu ve bir diyâr-ı âhere gitmeye samimî bir şevk veriyor.

Dördüncüsü: İnsan-ı mümine nûr-u iman ile gösterir ki:

Mevt, idam değil, tebdil-i mekândır. Kabir ise, zulümâtlı bir kuyu ağzı değil, nûrâniyetli âlemlerin kapısıdır. Dünya ise, bütün şâşaasıyla âhirete nisbeten bir zindan hükmündedir.[2] Elbette, zindan-ı dünyadan bostan-ı cinâna çıkmak ve müz'iç dağdağa-yı hayat-ı cismâniyeden âlem-i rahata ve meydan-ı tayerân-ı ervâha geçmek ve mahlûkatın sıkıntılı gürültüsünden sıyrılıp huzur-u Rahmân'a gitmek; bin can ile arzu edilir bir seyahattir, belki bir saadettir.

Beşincisi: Kur'ân'ı dinleyen insana, Kur'ân'daki ilm-i hakikati ve nûr-u hakikatle dünyanın mâhiyetini bildirmekliği ile dünyaya aşk ve alâka pek mânâsız olduğunu anlatmaktır.[3] Yani, insana der ve isbat eder ki:

"*Dünya; bir kitab-ı samedânîdir*. Hurûf ve kelimâtı, nefislerine değil; belki, başkasının zât ve sıfat ve esmâsına delâlet ediyorlar. Öyle ise, mânâsını bil, al.. nukûşunu bırak, git!..

Hem bir mezraadır.[4] Ek ve mahsulünü al, muhafaza et.. müzahrafâtını at, ehemmiyet verme!..

Hem birbiri arkasında daim gelen geçen aynalar mecmuasıdır. Öyle ise, onlarda tecelli edeni bil, envârını gör.. ve onlarda tezahür eden esmânın tecelliyâtını anla ve müsemmâlarını sev.. ve zevâle ve kırılmaya mahkûm olan o cam parçalarından alâkanı kes!..

Hem seyyâr bir ticaretgâhtır. Öyle ise, alış verişini yap, gel.. ve senden kaçan ve sana iltifât etmeyen kafilelerin arkalarından beyhûde koşma, yorulma!..

---

1 Bkz.: Yûnus sûresi, 10/7-11.

2 Bkz.: Tevbe sûresi, 9/38; Nahl sûresi, 16/30; Furkan sûresi, 25/15; Ankebût sûresi, 29/64; Muhammed sûresi, 47/36.

3 Bu konudaki bazı ayetler için bkz.: Âl-i İmran sûresi, 3/14; Kehf sûresi, 18/45-46; Tâhâ sûresi, 20/131.

4 "Dünya, âhiretin tarlasıdır." mânâsındaki hadis için bkz.: el-Gazâlî, *İhyâu ulûmi'd-dîn* 4/19; es-Sehâvî, *el-Makâsıdü'l-hasene* s.497; Aliyyülkârî, *el-Esrâru'l-merfûa* s.205.

Hem muvakkat bir seyrangâhtır. Öyle ise, nazar-ı ibretle bak ve zâhirî çirkin yüzüne değil; belki, Cemîl-i Bâkî'ye bakan gizli, güzel yüzüne dikkat et, hoş ve faydalı bir tenezzüh yap, dön.. ve o güzel manzaraları irâe eden ve güzelleri gösteren perdelerin kapanmasıyla akılsız çocuk gibi ağlama, merak etme!..

Hem bir misafirhânedir. Öyle ise, onu yapan Mihmandâr-ı Kerîm'in izni dairesinde ye, iç, şükret.. kanunu dairesinde işle, hareket et.. sonra arkana bakma, çık, git.. herzekârâne, fuzulî bir surette karışma.. senden ayrılan ve sana ait olmayan şeylerle mânâsız uğraşma ve geçici işlerine bağlanıp boğulma!.." gibi zâhir hakikatlerle dünyanın iç yüzündeki esrarı gösterip, dünyadan müfarakatı gayet hafifleştirir, belki hüşyâr olanlara sevdirir ve rahmetinin her şeyde ve her şe'ninde bir izi bulunduğunu gösterir.

İşte Kur'ân şu "*beş vecih*"e işaret ettiği gibi, başka hususî vecihlere dahi âyât-ı Kur'âniye işaret ediyor…

Veyl o kimseye ki, şu beş vecihden bir hissesi olmaya!..

On Yedinci Söz'ün İkinci Makamı[1(Hâşiye)]

Bırak biçâre feryâdı, belâdan gel tevekkül kıl.
Zira feryâd; belâ-ender, hatâ-ender, belâdır bil.

⁂

Belâ vereni buldunsa, atâ-ender, safâ-ender, belâdır bil.
Bırak feryâdı, şükür kıl, mânend-i belâbil, demâ keyfinden
güler hep gül mül.

⁂

Ger bulmazsan; bütün dünya cefâ-ender, fenâ-ender, hebadır bil.
Cihan dolu belâ başında varken, ne bağırırsın küçük bir belâdan,
gel tevekkül kıl.

⁂

Tevekkül ile belâ yüzünde gül, tâ o da gülsün.
O güldükçe küçülür, eder tebeddül.

⁂

Bil ey hodgâm, bu dünyada saadet, terk-i dünyada..
Hudâbîn isen, o kâfidir, bıraksan da bütün eşya lehinde.

⁂

Ger hodbin isen, helâkettir, ne yaparsan bütün eşya aleyhinde.
Demek terki gerektir, her iki hâlde bu dünyada.

⁂

Terki demek: Hudâ mülkü, O'nun izni, O'nun nâmıyla bakmakta...
Ticaret istiyorsan ger, şu fânî ömrünü bâkîye tebdilde.

⁂

Eğer nefsine tâlib isen, çürüktür, hem temelsiz de..
Eğer âfâkı ister isen, fenâ damgası üstünde.

⁂

Demek değmez ki alınsa, çürük maldır hep bu çarşıda.
Öyle ise, geç.. İyi mallar dizilmiş arkasında...

1(Hâşiye) Bu ikinci makamdaki parçalar şiire benzer, fakat şiir değiller. Kasdî nazmedilmemişler. Belki hakikatlerin kemal-i intizamı cihetinde, bir derece manzum sûretini almışlar.

Siyah Dut'un Bir Meyvesi

(O mübarek dut başında Eski Said, Yeni Said lisanıyla söylemiştir.)

Muhatabım Ziyâ Paşa değil, Avrupa meftûnlarıdır.
Mütekellim nefsim değil, tilmiz-i Kur'ân nâmına kalbimdir.

* * *

Geçen sözler hakikattir, sakın şaşma, hudûdundan hazer aşma.
Ecânib fikrine sapma, dalâlettir kulak asma, eder elbet seni nâdim.

* * *

Görürsün en ziyâdârın, zekâvette alemdârın
O hayretten der dâim: "Eyvah! kimden kime şekvâ edeyim,
ben dahi şaştım."

* * *

Kur'ân dedirtir; ben de derim, hiç de çekinmem.
O'ndan O'na şekvâ ederim, sen gibi şaşmam.

* * *

Hak'dan Hakk'a feryâd ederim, sen gibi aşmam.
Yerden göğe dâvâ ederim, sen gibi kaçmam.

* * *

Ki Kur'ân'da hep dâvâ nurdan nuradır, sen gibi caymam.
Kur'ân'dadır hak hikmet, isbât ederim, muhâlif felsefeyi
beş para saymam.

* * *

Furkan'dadır elmas hakikat, dercân ederim, sen gibi satmam.
Halktan Hakk'a seyrân ederim, sen gibi sapmam.

* * *

Dikenli yolda tayerân ederim, sen gibi basmam.
Ferşten arşa şükrân ederim, sen gibi asmam.

* * *

Mevte, ecele dost bakarım, sen gibi korkmam.
Kabre gülerekten girerim, sen gibi ürkmem.

* * *

Ejder ağzı, vahşet yatağı, hiçlik boğazı sen gibi görmem.
Ahbâba kavuşturur beni, kabirden darılmam, sen gibi kızmam.

* * *

Rahmet kapısı, nur kapısı, hak kapısı; ondan sıkılmam,
geri çekilmem.
"Bismillâh" diyerek çalıyorum[1(Hâşiye-1)] arkama bakmam,
dehşet de almam.

* * *

"Elhamdülillâh" diyerek rahat bulup yatacağım,
zahmeti çekmem, vahşette kalmam.
"Allâhu Ekber" diyerek ezân-ı haşri işitip kalkacağım,[2(Hâşiye-2)]
mahşer-i ekber'den çekinmem, mescid-i âzam'dan çekilmem.

* * *

Lütf-u Yezdân, nûr-u Kur'ân, feyz-i îmân sayesinde hiç üzülmem.
Durmayıp koşacağım, Arş-ı Rahmân zıllıne uçacağım,
sen gibi şaşmam! İnşâallah.

1(Hâşiye-1) Eyvah diyerek kaçmıyorum.

2(Hâşiye-2) İsrâfil'in ezânını fecr-i haşirde işitip Allahu Ekber diyerek kalkacağım. Salât-ı kübrâdan çekilmem, mecma-ı ekberden çekinmem.

Kalbe Fârisî Olarak Tahattur Eden Bir Münâcât

هٰذِهِ الْمُنَاجَاةُ تَخَطَّرَتْ فِي الْقَلْبِ هٰكَذَا بِالْبَيَانِ الْفَارِسِيِّ

(Yani bu münâcât, kalbe Fârisî olarak tahattur ettiğinden Fârisî yazılmıştır. Evvelce matbu olan "Hubâb Risalesi"nde dercedilmişti.)

يَا رَبْ! بَشَشْ جِهَتْ نَظَرْ مِي كَرْدَمْ، دَرْدِ خُودْرَا دَرْمَانْ نَمِي دِيدَمْ

Yâ Rab! Tevekkülsüz, gafletle, iktidar ve ihtiyarıma dayanıp derdime derman aramak için cihat-ı sitte denilen altı cihette nazar gezdirdim. Maatteessüf derdime derman bulamadım. Mânen bana denildi ki: "Yetmez mi dert, derman sana!"

دَرْ رَاسَتْ مِي دِيدَمْ كِه: دِي رُوزْ مَزَارِ پَدَرْ مَنَشْت

Evet, gafletle sağımdaki geçmiş zamandan teselli almak için baktım. Fakat gördüm ki; dünkü gün, pederimin kabri.. ve geçmiş zaman, ecdâdımın bir mezar-ı ekberi suretinde göründü.. teselli yerine vahşet verdi.[Hâşiye]

[Hâşiye]: İman; o vahşetli mezar-ı ekberi, ünsiyetli bir meclis-i münevver ve bir mecma-ı ahbab gösterir.

وَدَرْ چَپْ دِيدَمْ كِه: فَرْدَا قَبْرِ مَنَشْت

Sonra soldaki istikbâle baktım. Derman bulamadım. Belki yarınki gün, benim kabrim ve istikbâl ise, emsâlimin ve nesl-i âtînin bir kabr-i ekberi suretinde görünüp, ünsiyet değil belki vahşet verdi.[Hâşiye]

[Hâşiye]: İman ve huzur-u iman, o dehşetli kabr-i ekberi, sevimli saadet saraylarında bir davet-i rahmâniye gösterir.

وَإِيمْرُوزْ: تَابُوتِ جِسْمِ پُرْ اِضْطِرَابِ مَنَشْت

Soldan dahi hayır görünmediği için, hazır güne baktım. Gördüm ki: Şu gün, güya bir tabuttur. Hareket-i mezbûhânede olan cismimin cenazesini taşıyor.[Hâşiye]

[Hâşiye]: İman, o tabutu, bir ticaretgâh ve şâşaalı bir misafirhâne gösterir.

بَرْ سَرِ عُمْر جَنَازَةِ مَنْ اِيسْتَادَه اَسْت

İşbu cihetten dahi devâ bulamadım. Sonra başımı kaldırıp şecere-i ömrümün başına baktım. Gördüm ki; o ağacın tek meyvesi benim cenazemdir ki, o ağacın üstünde duruyor, bana bakıyor.(Hâşiye)

(Hâşiye): İman, o ağacın meyvesini cenaze değil, belki ebedî hayata mazhar ve ebedî saadete namzed olan ruhumun eskimiş yuvasından, yıldızlarda gezmek için çıktığını gösterir.

دَرْ قَدَمْ: اَبِ خَاكِ خِلْقَتِ مَنْ وَخَاكِسْتَرِ عِظَامِ مَنَسْت

O cihetten dahi me'yûs olup başımı aşağıya eğdim. Baktım ki: Aşağıda, ayak altında kemiklerimin toprağı ile mebde-i hilkatimin toprağı birbirine karışmış gördüm. Derman değil, derdime dert kattı.(Hâşiye)

(Hâşiye): İman, o toprağı, rahmet kapısı ve cennet salonunun perdesi olduğunu gösterir.

چُونْ دَرْ پَسْ مِي نِگَرَمْ، بِينَمْ: اِينْ دُنْيَاءِ بِي بُنْيَادْ هِيچْ دَرْ هِيچَسْتْ

Ondan dahi nazarı çevirip arkama baktım. Gördüm ki; esassız, fânî bir dünya, hiçlik derelerinde ve adem zulümâtında yuvarlanıp gidiyor.

Derdime merhem değil, belki vahşet ve dehşet zehirini ilâve etti.(Hâşiye)

(Hâşiye): İman, o zulümâtta yuvarlanan dünyayı, vazifesi bitmiş, mânâsını ifade etmiş, neticelerini kendine bedel vücutta bırakmış mektûbât-ı samedâniye ve sahâif-i nukûş-u sübhâniye olduğunu gösterir.

وَدَرْ پِيشْ: اَنْدَازَةِ نَظَرْ مِيكُنَمْ، دَرِ قَبْرْ گُشَادَه اَسْت

وَرَاهِ اَبَدْ بَدُورُو دِرَازْ پَدِيدَارَسْت

Onda dahi hayır görmediğim için ön tarafıma, ileriye nazarımı gönderdim. Gördüm ki; kabir kapısı yolumun başında açık görünüp, onun arkasında ebede giden cadde, uzaktan uzağa nazara çarpıyor.(Hâşiye)

(Hâşiye): İman, o kabir kapısını, âlem-i nur kapısı ve o yol dahi, saadet-i ebediye yolu olduğunu gösterdiğinden, dertlerime hem derman, hem merhem olur.

مَرَا جُزْ جُزْءِ اِخْتِيَارِي چِيزِي نِيسْت دَرْ دَسْت

İşte şu altı cihette ünsiyet ve teselli değil, belki dehşet ve vahşet aldığım onlara mukabil, benim elimde bir cüz-ü ihtiyârîden başka hiçbir şey yoktur ki, ona dayanıp onunla mukabele edeyim.(Hâşiye)

(Hâşiye): İman, o cüz-ü lâyetecezzâ hükmündeki cüz-ü ihtiyârî yerine, gayr-i mütenâhî bir kudrete istinad etmek için bir vesika verir ve belki iman bir vesikadır.

كِه اُو جُزْء هَمْ عَاجِزْ، هَمْ كُوتَاهْ و هَمْ كَمْ عَيَارَسْت

Hâlbuki o cüz-ü ihtiyârî denilen silâh-ı insanî hem âciz, hem kısadır, hem ayarı noksandır, îcâd edemez, kisbden başka hiçbir şey elinden gelmez.(Hâşiye)

(Hâşiye): İman, o cüz-ü ihtiyârîyi, Allah nâmına istimâl ettirip her şeye karşı kâfî getirir. Bir askerin cüz-î kuvvetini, devlet hesabına istimâl ettiği vakit, binler kuvvetinden fazla işler görmesi gibi...

نَه دَرْ مَاضِي مَجَالِ حُلُولْ، نَه دَرْ مُسْتَقْبَلْ مَدَارِ نُفُوذَسْت

Ne geçmiş zamana hulûl edebilir, ne de gelecek zamana nüfûz edebilir. Mazi ve müstakbele ait emellerime ve elemlerime faydası yoktur.(Hâşiye)

(Hâşiye): İman, dizginini cism-i hayvanînin elinden alıp; kalbe, ruha teslim ettiği için; maziye nüfûz ve müstakbele hulûl edebilir. Çünkü kalb ve ruhun daire-i hayatı geniştir.

مَيْدَانِ اُو اِينْ زَمَانِ حَالْ، وَيَكْ اٰنِ سَيَّالَسْت

O cüz-ü ihtiyârînin meydan-ı cevelânı, kısacık şu zaman-ı hâzır ve bir ân-ı seyyâldir.

بَا اِينْ هَمَه فَقْرهَا وَضَعْفهَا، قَلَمِ قُدْرَتِ تُو اٰشِكَارَه نُوِشْتَه اَسْت،

«دَرْ فِطْرَتِ مَا» : مَيْلِ اَبَدْ وَاَمَلِ سَرْمَدْ

İşte şu bütün ihtiyaçlarımla ve zayıflığımla ve fakr ve acizmle beraber altı cihetten gelen dehşetler ve vahşetlerle perişan bir hâlde iken; kalem-i kudretle sayfa-yı fıtratımda ebede uzanan arzular ve sermede yayılan emeller âşikâre bir surette yazılmıştır, mâhiyetimde dercedilmiştir.

بَلْكِه هَرْ چِه هَسْت، هَسْت

Belki dünyada ne varsa nümûneleri fıtratımda vardır. Umum onlara karşı alâkadarım. Onlar için çalıştırıyorum, çalışıyorum.

دَائِرَةِ اِحْتِيَاجْ مَانَنْدِ دَائِرَ مَدِّ نَظَرْ بُزُرْگِي دَارَسْت

İhtiyaç dairesi, nazar dairesi kadar büyüktür, geniştir.

خَيَالْ كُدَامْ رَسَدْ اِحْتِيَاجْ نِيزْ رَسَدْ

دَرْ دَسْت هَرْ چِه نِيسْت دَرْ اِحْتِيَاجْ هَسْت

Hatta hayâl nereye gitse ihtiyaç dairesi dahi oraya gider. Orada da hâcet vardır. Belki her ne ki elde yok, ihtiyaçta vardır. Elde olmayan, ihtiyaçta vardır. Elde bulunmayan ise, hadsizdir.

دَائِرَةِ اِقْتِدَارْ هَمْجُو دَائِرَ دَسْتِ كُوتَاهْ كُوتَاهَسْت

Hâlbuki; daire-i iktidar kısa, elimin dairesi kadar kısa ve dardır.

پَسْ فَقْرُ و حَاجَاتِ مَا بَقَدْرِ جِهَانَسْت

Demek fakr ve ihtiyaçlarım, dünya kadardır.

وَسَرْمَايَهِ مَا هَمْچُو «جُزْءِ لَا يَتَجَزَّا» اَسْت

Sermayem ise, cüz-ü lâyetecezzâ gibi cüz'î bir şeydir.

اِينْ جُزْء كُدَامْ وَاِينْ كَائِنَاتِ حَاجَات كُدَامَسْت؟

İşte şu cihan kadar ve milyarlar ile ancak istihsâl edilen hâcet nerede ve bu beş paralık cüz-ü ihtiyârî nerede? Bununla onların mübâyaasına gidilmez. Bununla onlar kazanılmaz. Öyle ise, başka bir çâre aramak gerektir.

پَسْ دَرْ رَاهِ تُو، اَزْ اِينْ جُزْء نِيزْ بَازْ مِي گُزَشْتَنْ چَارَةِ مَنْ اَسْت

O çâre ise şudur ki; o cüz-ü ihtiyârîden dahi vazgeçip, irâde-i ilâhiyeye işini bırakıp, kendi havl ve kuvvetinden teberrî edip, Cenâb-ı Hakk'ın havl ve kuvvetine ilticâ ederek, hakikat-i tevekküle yapışmaktır. "Yâ Rab! Madem çâre-i necât budur. Senin yolunda o cüz-ü ihtiyârîden vazgeçiyorum ve enâniyetimden teberrî ediyorum...

تَا عِنَايَتِ تُو دَسْتْگِيرِ مَنْ شَوَدْ، رَحْمَتِ بِي نِهَايَتِ تُو پَنَاهِ مَنْ اَسْت

Tâ senin inâyetin, acz ve zaafıma merhameten elimi tutsun. Hem, tâ senin rahmetin, fakr ve ihtiyacıma şefkat edip bana istinadgâh olabilsin, kendi kapısını bana açsın."

اِنْ كَسْ كِه بَحْرِ بِي نَهَايَتِ رَحْمَتْ يَافْتَه اَسْت

تَكْيَه نَه كُنَدْ بَرْ اِينْ جُزْءِ اِخْتِيَارِي كِه يَكْ قَطْرَه سَرَابَسْت

Evet her kim ki, rahmetin nihayetsiz denizini bulsa elbette bir katre serâb hükmünde olan cüz-ü ihtiyârına itimad etmez; rahmeti bırakıp ona müracaat etmez...

اَيْوَاهْ! اِينْ زِنْدَگَانِي هَمْچُو خَابَسْت

وِينْ عُمْرِ بِي بُنْيَادْ هَمْچُو بَادَسْت

Eyvah aldandık!.. Şu hayat-ı dünyeviyeyi sabit zannettik. O zan sebebiyle bütün bütün zâyi ettik. Evet, şu güzerân-ı hayat bir uykudur, bir rüya gibi geçti. Şu temelsiz ömür dahi bir rüzgâr gibi uçar, gider...

اِنْسَانْ بَزَوَالْ دُنْيَا بَفَنَا اَسْت، اَمَالْ بِي بَقَا اَلَامْ بَه بَقَا اَسْت

Kendine güvenen ve ebedî zanneden mağrur insan, zevâle mahkûmdur. Süratle gidiyor. Hâne-i insan olan dünya ise, zulümât-ı ademe sukut eder. Emeller bekâsız, elemler ruhda bâkî kalır.

بِيَا اَيْ نَفْسِ نَا فَرْجَامْ! وُجُودِ فَانِي خُدْرَا فَدَا كُنْ

خَالِقِ خُودْرَا كِه اِينْ هَسْتِي وَدِيعَه هَسْت

Madem hakikat böyledir. Gel ey hayata çok müştâk ve ömre çok tâlib ve dünyaya çok âşık ve hadsiz emeller ile ve elemler ile müptelâ bedbaht nefsim! Uyan, aklını başına al! Nasıl ki yıldız böceği, kendi ışıkçığına itimad eder, gecenin hadsiz zulümâtında kalır. Bal arısı kendine güvenmediği için gündüzün güneşini bulur. Bütün dostları olan çiçekleri, güneşin ziyâsıyla yaldızlanmış müşâhede eder. Öyle de kendine, vücûduna ve enâniyetine dayansan, yıldız böceği gibi olursun. Eğer sen fânî vücûdunu, o vücûdu sana veren Hâlık'ın yolunda fedâ etsen bal arısı gibi olursun. Hadsiz bir nûr-u vücûd bulursun. Hem fedâ et; çünkü şu vücûd sende vedîa ve emânettir.

وَمُلْكِ اُو وَاُو دَادَه فَنَا كُنْ تَا بَقَا يَابَدْ،

اَزْ انْ سِرِّي كِه: «نَفْيِ نَفْي» اِثْبَات اَسْت

Hem O'nun mülküdür, hem O vermiştir. Öyle ise, minnet etmeyerek ve çekinmeyerek fenâ et, fedâ et; tâ bekâ bulsun. Çünkü; nefy-i nefy, isbattır. Yani yok, yok ise; o vardır. Yok, yok olsa; var olur.

خُدَايِ پُرْ كَرَمْ خُودْ مُلْكِ خُودْرَا مِي خَرَدْ اَزْ تُو

بَهَايِ بِي كِرَانْ دَادَه بَرَايِ تُو نِگَاهْ دَارَسْت

Hâlık-ı Kerîm, kendi mülkünü senden satın alıyor. Cennet gibi büyük bir fiyatı verir. Hem o mülkü senin için güzelce muhafaza ediyor. Kıymetini yükselttiriyor. Yine sana hem bâkî, hem mükemmel bir surette verecektir. Öyle ise, ey nefsim! Hiç durma. Birbiri içinde beş kârlı bu ticareti yap. Tâ beş hasâretten kurtulup, beş ribhi birden kazanasın.[1]

بِسْـــمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

فَلَمَّا أَفَلَ قَالَ لَآ أُحِبُّ الْاٰفِلِينَ[2]

لَقَدْ أَبْكَانِي نَعْيُ «لَآ أُحِبُّ الْاٰفِلِينَ» مِنْ خَلِيلِ اللهِ

İbrahim *(aleyhisselâm)*'dan sudûr ile, kâinatın zevâl ve ölümünü ilân eden nây-ı لَآ أُحِبُّ الْاٰفِلِينَ beni ağlattırdı.

فَصَبَّتْ عَيْنُ قَلْبِي قَطَرَاتٍ بَاكِيَاتٍ مِنْ شُؤُونِ اللهِ

Onun için kalb gözü ağladı ve ağlayıcı katreleri döktü. Kalb gözü ağladığı gibi döktüğü her bir damlası da o kadar hazindir, ağlattırıyor. Güya kendisi de ağlıyor. O damlalar, gelecek Fârisî fıkralardır.

لِتَفْسِيرِ كَلَامٍ مِنْ حَكِيمٍ أَيْ نَبِيٍّ فِي كَلَامِ اللهِ

İşte o damlalar ise, nebiyy ü peygamber olan bir Hakîm-i ilâhî'nin, kelâmullah içinde bulunan bir kelâmının bir nevi tefsiridir.

---

1 Buradaki beş kâr ve beş hasâret için Altıncı Söz'e bakınız.

2 "(Gece bastırınca İbrahim bir yıldız gördü, '(İddianıza göre) Rabbim budur!' dedi. Yıldız sönünce de) 'Ben öyle sönüp batanları tanrı diye sevmem' (dedi)." (En'âm sûresi, 6/76).

نَمِي زِيبَاسْت «أُفُولْدَه» گُمْ شُدَنْ مَحْبُوبْ

Güzel değil batmakla gâib olan bir mahbub. Çünkü; zevâle mahkûm, hakiki güzel olamaz. Aşk-ı ebedî için yaratılan ve ayna-yı Samed olan kalb ile sevilmez ve sevilmemeli!

نَمِي اَرْزَدْ «غُرُوبْدَه» غَيْبْ شُدَنْ مَطْلُوبْ

Bir matlub ki, gurûbda gaybûbet etmeye mahkûmdur; kalbin alâkasına, fikrin merakına değmiyor; âmâle merci olamıyor, arkasında gam ve kederle teessüf etmeye lâyık değildir. Nerede kaldı ki; kalb, ona perestiş etsin ve ona bağlansın, kalsın?

نَمِي خَاهَمْ «فَنَادَه» مَحْوْ شُدَنْ مَقْصُودْ

Bir maksud ki fenâda mahvoluyor, o maksudu istemem. Çünkü fâniyim, fâni olanı istemem, neyleyeyim?..

نَمِي خَانَمْ «زَوَالْدَه» دَفْنْ شُدَنْ مَعْبُودْ

Bir mâbud ki zevâlde defnoluyor; onu çağırmam, ona ilticâ etmem. Çünkü nihayetsiz muhtacım ve âcizim. Âciz olan; benim pek büyük dertlerime devâ bulamaz, ebedî yaralarıma merhem süremez. Zevâlden kendini kurtaramayan nasıl mâbud olur?

عَقْل فَرْيَادْ مِي دَارَدْ، نِدَاءِ «لَآ أُحِبُّ الْآفِلِينَ» مِي زَنَدْ رُوحَمْ

Evet zâhire müptelâ olan akıl, şu keşmekeş kâinatta perestiş ettiği şeylerin zevâlini görmek ile me'yûsâne feryâd eder.. ve bâkî bir mahbubu arayan ruh dahi لَآ أُحِبُّ الْآفِلِينَ *feryâdını ilân ediyor.*

نَمِي خَاهَمْ نَمِي خَانَمْ نَمِي تَابَمْ فِرَاقِي

İstemem, arzu etmem, tâkat getirmem müfarakati...

نَمِي اَرْزَدْ «مَرَاقَه» اِينْ زَوَالْ دَرْ پَسْ تَلَاقِي

Der-akab zevâl ile acılanan mülâkatlar, keder ve meraka değmez. İştiyâka hiç lâyık değildir. Çünkü zevâl-i lezzet elem olduğu gibi, zevâl-i lezzetin tasavvuru dahi bir elemdir. Bütün mecâzî âşıkların dîvânları, yani aşknâmeleri olan manzum kitabları, şu tasavvur-u zevâlden gelen elemden birer feryattır.

Her birinin bütün dîvân-ı eş'ârının ruhunu eğer sıksan, elemkârâne birer feryâd damlar.

اَزْ انْ دَرْدِ گرِينِ «لَآ أُحِبُّ الْاٰفِلِينَ» مِي زَنَدْ قَلْبَمْ

İşte o zevâl-âlûd mülâkatlar, o elemli, mecâzî muhabbetler derdinden ve belâsındandır ki; kalbim, İbrahimvârî لَآ أُحِبُّ الْاٰفِلِينَ ağlamasıyla ağlıyor ve bağırıyor.

دَرْ اِينْ فَانِي بَقَا خَازِي بَقَا خِيزَدْ فَنَادَنْ

Eğer şu fânî dünyada bekâ istiyorsan; bekâ, fenâdan çıkıyor. Nefs-i emmâre cihetiyle fenâ bul ki, bâkî olasın.

فَنَا شُو، هَمْ فَدَا كُنْ، هَمْ عَدَمْ بِينْ، كِه اَزْ دُنْيَا «بَقَايَه» رَاهْ «فَنَادَنْ»

Dünya-perestlik esâsâtı olan ahlâk-ı seyyieden tecerrüt et, fânî ol! Daire-i mülkünde ve malındaki eşyayı, Mahbub-u Hakîkî yolunda fedâ et! Mevcudâtın adem-nümâ âkıbetlerini gör! Çünkü; şu dünyadan bekâya giden yol, fenâdan gidiyor.

فِكِرْ فِيزَارْ مِي دَارَدْ، اَنِينِ «لَآ أُحِبُّ الْاٰفِلِينَ» مِي زَنَدْ وِجْدَانْ

Esbap içine dalan fikr-i insanî, şu zelzele-i zevâl-i dünyadan hayrette kalıp me'yûsâne fîzâr ediyor. Vücûd-u hakîkî isteyen vicdan, İbrahimvârî لَآ أُحِبُّ الْاٰفِلِينَ enîniyle mahbubât-ı mecâziyeden ve mevcudât-ı zâileden kat-ı alâka edip, Mevcûd-u Hakîkî'ye ve Mahbub-u Sermedî'ye bağlanıyor.

بِدَانْ اَي نَفْسِ نَادَانَمْ! كِه: دَرْ هَرْ فَرْد اَزْ فَانِي دُو رَاهْ هَسْت

بَا بَاقِي، دُو سِرِّ جَانِ جَانَانِي

Ey nâdân nefsim! Bil ki; çendan dünya ve mevcudât fânidir, fakat her fânî şeyde bâkîye îsâl eden iki yol bulabilirsin ve can ve cânân olan Mahbub-u Lâyezâl'in tecelli-i cemâlinden iki lem'ayı, iki sırrı görebilirsin. An şart ki suret-i fâniyeden ve kendinden geçebilirsen...

كِه دَرْ نِعْمَتْهَا اِنْعَامْ هَسْت وَيْسْ اٰثَارْهَا اَسْمَا بِگِيرْ مَغْزِي، و مِيزَنْ دَرْ فَنَا انْ قِشْرِ بِي مَعْنَا

Evet, nimet içinde in'âm görünür; Rahmân'ın iltifâtı hissedilir. Nimetten in'âma geçsen Mün'im'i bulursun. Hem her eser-i samedânî; bir mektup gibi,

bir Sâni-i Zülcelâl'in esmâsını bildirir. Nakıştan mânâya geçsen, esmâ yoluyla müsemmâyı bulursun. Madem şu masnûât-ı fâniyenin mağzını, içini bulabilirsin; onu elde et.. mânâsız kabuğunu, kışrını, acımadan fenâ seyline atabilirsin.

بَلِي اٰثَارُهَا گُوِيَنْد، زِاَسْمَا لَفْظِ پُرْ مَعْنَا بِخَانْ مَعْنَا و مِيزَنْ دَرْ هَوَا انْ لَفْظِ بِي سَوْدَا

Evet masnûâtta hiçbir eser yok ki, çok mânâlı bir lafz-ı mücessem olmasın, Sâni-i Zülcelâl'in çok esmâsını okutturmasın. Madem şu masnûât elfâzdır, kelimât-ı kudrettir; mânâlarını oku, kalbine koy. Mânâsız kalan elfâzı, bilâ-pervâ zevâlin havasına at. Arkalarından alâkadarâne bakıp meşgul olma!

عَقْل فَرْيَادْ مِي دَارَدْ، غِيَاثِ «لَآ أُحِبُّ الْاٰفِلِينَ» مِيزَنْ اَيْ نَفْسَمْ

İşte zâhir-perest ve sermayesi âfâkî mâlûmattan ibaret olan akl-ı dünyevî, böyle silsile-i efkârı hiçe ve ademe incirâr ettiğinden, hayretinden ve haybetinden me'yûsâne feryâd ediyor. Hakikate giden bir doğru yol arıyor. *Madem ufûl edenlerden ve zevâl bulanlardan ruh elini çekti.. kalb dahi mecâzî mahbublardan vazgeçti.. vicdan dahi fânilerden yüzünü çevirdi. Sen dahi bîçâre nefsim, İbrahimvârî* [1] *لَآ أُحِبُّ الْاٰفِلِينَ gıyâsını çek, kurtul!*

جِه خُوشْ گُوِيَدْ اُو شَيْدَا «جَامِي» عِشْق خُوِيْ:

Fıtratı aşkla yoğrulmuş gibi sermest-i câm-ı aşk olan Mevlânâ Câmî, kesretten vahdete yüzleri çevirmek için bak ne güzel söylemiş:

يَكِي خَواهْ، يَكِي خَوانْ، يَكِي جُويْ، يَكِي بِينْ، يَكِي دَانْ، يَكِي گُويْ

demiştir.[2(Hâşiye)]

- ✓ Yalnız *Bir'i iste*, başkaları istenmeye değmiyor.
- ✓ *Bir'i çağır*, başkaları imdada gelmiyor.
- ✓ *Bir'i talep et*, başkaları lâyık değiller.
- ✓ *Bir'i gör*, başkalar her vakit görünmüyorlar, zevâl perdesinde saklanıyorlar.
- ✓ *Bir'i bil*, marifetine yardım etmeyen başka bilmekler faydasızdır.
- ✓ *Bir'i söyle*, O'na ait olmayan sözler mâlâyâni sayılabilir.

---

1 "Ben öyle sönüp batanları Tanrı diye sevmem." (En'âm sûresi, 6/76).

2(Hâşiye) Yalnız bu satır Mevlâna Câmî'nin kelâmıdır.

نَعَمْ صَدَقْتَ اَيْ جَامِي؛ هُوَ الْمَطْلُوبُ،

هُوَ الْمَحْبُوبُ، هُوَ الْمَقْصُودُ، هُوَ الْمَعْبُودُ

Evet Câmî, pek doğru söyledin. Hakiki mahbub, hakiki matlub, hakiki maksud, hakiki mâbud yalnız O'dur!..

كِه «لَآ إِلٰهَ إِلَّا هُوَ[1]» بَرَابَرْ مِيزَنَدْ عَالَمْ

Çünkü bu âlem, bütün mevcudâtıyla muhtelif dilleriyle, ayrı ayrı nağamâtıyla zikr-i ilâhînin halka-yı kübrâsında beraber لَآ إِلٰهَ إِلَّا هُوَ der, vahdâniyete şehâdet eder. [2] *لَآ أُحِبُّ الْآفِلِينَ'nin açtığı yaraya merhem sürüyor ve alâkayı kestiği mecâzî mahbublara bedel, bir Mahbub-u Lâyezâlî'yi gösteriyor.*

Bundan yirmi beş sene kadar evvel, İstanbul Boğazı'ndaki Yûşa Tepesi'nde, dünyanın terkine karar verdiğim bir zamanda, bir kısım mühim dostlarım beni dünyaya, eski vaziyetime döndürmek için yanıma geldiler. Dedim: "Yarına kadar beni bırakınız, istihâre edeyim." Sabahleyin kalbime bu iki levha hutûr etti. Şiire benzer, fakat şiir değiller. O mübarek hâtıranın hatırı için ilişmedim. Geldiği gibi muhafaza edildi. Yirmi Üçüncü Söz'ün âhirine ilhak edilmişti. Makam münasebetiyle buraya alındı.

Birinci Levha

(Ehl-i Gaflet Dünyasının Hakikatini Tasvir Eder Levhadır.)

Beni dünyaya çağırma
Demâ gaflet hicâb oldu
Bütün eşyâ ü mevcudât
Vücûd desen, onu giydim
Hayat desen, onu tattım
Akıl, ayn-ı ikâb oldu

Ona geldim fenâ gördüm.
Ve nûr-u Hak nihân gördüm.
Birer fâni muzır gördüm.
Âh! Ademdi.. çok belâ gördüm.
Azab ender azab gördüm.
Bekâyı bir belâ gördüm.

---

1 "Allah, o hak Mabuddur ki kendisinden başka hiçbir ilâh yoktur." (Bakara sûresi, 2/163, 255; Âl-i İmran sûresi, 3/2, 6, 18; Nisâ sûresi, 4/87; …)

2 "Ben öyle sönüp batanları Tanrı diye sevmem." (En'âm sûresi, 6/76).

Ömür, ayn-ı hevâ oldu
Amel, ayn-ı riyâ oldu
Visâl, nefs-i zevâl oldu
Bu envâr, zulümât oldu
Bu savtlar, nây-ı mevt oldu
Ulûm, evhama kalboldu
Lezzet, ayn-ı elem oldu
Habîb desen onu buldum

Kemâl, ayn-ı hebâ gördüm.
Emel, ayn-ı elem gördüm.
Devâyı ayn-ı dâ gördüm.
Bu ahbâbı yetim gördüm.
Bu ahyâyı mevât gördüm.
Hikemde bin sekam gördüm.
Vücûdda bin adem gördüm.
Âh! Firakta çok elem gördüm.

İkinci Levha

(Ehl-i Hidâyet ve Huzurun Hakikat-i Dünyalarına İşaret Eder Levhadır.)

Demâ gaflet zevâl buldu
Vücûd, burhan-ı Zât oldu
Akıl, miftâh-ı kenz oldu
Kemâlin lem'ası söndü
Zevâl, ayn-ı visâl oldu
Ömür, nefs-i amel oldu
Zalâm, zarf-ı ziyâ oldu
Bütün eşya, enîs oldu
Bütün zerrât-ı mevcudât
Fakrı, kenz-i gınâ buldum
Eğer Allah'ı buldunsa
Eğer Mâlik-i mülk'e memlûk isen
Eğer hodbin ve kendi nefsine mâlik isen
Bilâ-haddin azaptır tad,
Eğer hakiki abd-i hudâbîn isen
Hesapsız bir sevab var, tad

Ve nûr-u Hak, ayân gördüm.
Hayat, mir'ât-ı Hak'tır gör.
Fenâ, bâb-ı bekâdır gör.
Fakat, şems-i cemâl var, gör.
Elem, ayn-ı lezzettir gör.
Ebed, ayn-ı ömürdür gör.
Bu mevtte hak, hayat var, gör.
Bütün asvât, zikirdir gör.
Birer zâkir, müsebbih gör.
Aczde tam kuvvet var, gör.
Bütün eşya, senindir gör.
Onun mülkü senindir gör.
Bilâ-addin belâdır gör,
Bilâ-gayet ağırdır gör.
Hudûdsuz bir safâdır gör.
Nihayetsiz saadet gör...

(Yirmi beş sene evvel Ramazan'da, ikindiden sonra Şeyh Geylânî'nin (kuddise sirruh) Esmâ-yı Hüsnâ manzûmesini okudum. Bana bir arzu geldi ki: Esmâ-yı hüsnâ ile bir münâcât yazayım. Fakat, o vakit bu kadar yazıldı. O kudsî üstadımın mübarek münâcât-ı esmâiyesine bir nazîre yapmak istedim. Heyhat! Nazma istidâdım yok. Yapamadım, noksan kaldı. Bu münâcât, Otuz Üçüncü Söz'ün Otuz Üçüncü Mektub'u olan Pencereler Risalesi'ne ilhak edilmişti. Makam münâsebetiyle buraya alındı.)

هُوَ الْبَاقِي

حَكِيمُ الْقَضَايَا نَحْنُ فِي قَبْضِ حُكْمِهِ هُوَ الْحَكَمُ الْعَدْلُ لَهُ الْأَرْضُ وَالسَّمَاءُ

عَلِيمُ الْخَفَايَا وَالْغُيُوبِ فِي مُلْكِهِ هُوَ الْقَادِرُ الْقَيُّومُ لَهُ الْعَرْشُ وَالثَّرَاءُ

لَطِيفُ الْمَزَايَا وَالنُّقُوشِ فِي صُنْعِهِ هُوَ الْفَاطِرُ الْوَدُودُ لَهُ الْحُسْنُ وَالْبَهَاءُ

جَلِيلُ الْمَرَايَا وَالشُّؤُونِ فِي خَلْقِهِ هُوَ الْمَلِكُ الْقُدُّوسُ لَهُ الْعِزُّ وَالْكِبْرِيَاءُ

بَدِيعُ الْبَرَايَا نَحْنُ مِنْ نَقْشِ صُنْعِهِ هُوَ الدَّائِمُ الْبَاقِي لَهُ الْمُلْكُ وَالْبَقَاءُ

كَرِيمُ الْعَطَايَا نَحْنُ مِنْ رَكْبِ ضَيْفِهِ هُوَ الرَّزَّاقُ الْكَافِي لَهُ الْحَمْدُ وَالثَّنَاءُ

جَمِيلُ الْهَدَايَا نَحْنُ مِنْ نَسْجِ عِلْمِهِ هُوَ الْخَالِقُ الْوَافِي لَهُ الْجُودُ وَالْعَطَاءُ

سَمِيعُ الشَّكَايَا وَالدُّعَاءِ لِخَلْقِهِ هُوَ الرَّاحِمُ الشَّافِي لَهُ الشُّكْرُ وَالثَّنَاءُ

غَفُورُ الْخَطَايَا وَالذُّنُوبِ لِعَبْدِهِ هُوَ الْغَفَّارُ الرَّحِيمُ لَهُ الْعَفْوُ وَالرِّضَاءُ.[1]

---

[1] *O'dur Bâkî*. O, hükmünün kazâsında Hakîmdir; biz de O'nun hükmü altındayız. Hakem olan O, Adl olan O'dur; arz ve semâ O'nundur. Mülkünde gizli ve kapalı olanı O hakkıyla bilir. Kâdir olan O, Kayyûm olan O'dur; Arş da, yer de O'nundur. Sanatının nakışlarında ve vasıflarında görünen O'nun lutfudur. Fâtır O'dur, Vedûd O; mahlûkattaki bütün hüsün ve güzellikler O'nundur. Mevcûdât aynalarında ve mahlûkatının her şeyinde tezahür eden O'nun celâlidir. Melik O'dur, Kuddûs O; izzet ve kibriyâ da O'na aittir. Mahlûkatını büyüleyici sanat içinde icad eden O'dur; biz de O'nun sanatının nakışlarıyız. Dâim O'dur, Bâkî O; mülk ve bekâ O'nundur. O ihsanlarında pek kerîmdir; biz de O'nun misafir kafilelerindeniz. Rezzâk O'dur, her hâcete Kâfi O; hamd ve senâ O'na mahsustur. Hedâyâ-yı rahmetinde görünen O'nun cemâlidir. Biz de O'nun ilminin mensucatındanız. Hâlık O'dur, Vâfî O; cûd ve atâ O'nundur. Mahlûkatının şikâyet ve dualarını işiten O'dur. Merhamet eden O, şifâ veren O; şükür ve senâ O'na mahsustur. Kullarının hatâ ve günahlarını bağışlayan da O'dur. Gaffâr O'dur, Rahîm O; af da, rızâ da O'ndandır.

Ey nefsim! Kalbim gibi ağla ve bağır ve de ki:

Fâniyim, fânî olanı istemem!
Âcizim, âciz olanı istemem!
Ruhumu Rahmân'a teslim eyledim, gayr istemem!
İsterim, fakat bir yâr-ı bâkî isterim.
Zerreyim, fakat bir Şems-i Sermed isterim.
Hiç-ender hiçim, fakat bu mevcudâtı umûmen isterim.

Barla Yaylası; Çam, Katran, Ardıç, Karakavağın Bir Meyvesidir

(Makam münâsebetiyle buraya alınmış, On Birinci Mektub'un bir parçasıdır.)

Bir vakit esâretimde dağ başında azametli çam ve katran ve ardıç ağaçlarının heybet-nümâ sûretlerini, hayret-fezâ vaziyetlerini temâşâ ederken pek latîf bir rüzgâr esti. O vaziyeti, pek muhteşem ve şirin velvele-âlûd bir zelzele-i raks-nümâ, bir tesbihât-ı cezbe-edâ sûretine çevirdiğinden eğlence temâşâsı, nazar-ı ibrete ve sem-i hikmete döndü. Birden Ahmed-i Cizrî'nin Kürdce şu fıkrası:

هَرْكَسْ بِتَمَاشَا گِه حُسْنَاتَه زِهَرْجَايْ تَشْبِيهِ نِگَارَانْ بِجَمَالَاتَه دِنَازِنْ[1]

hatırıma geldi. Kalbim, ibret mânâlarını ifâde için şöyle ağladı:

يَا رَبْ! هَرْ حَيْ بِتَمَاشَاكِه صُنْعِ تُو زِهَرْجَايْ بَتَازِي
زِنَشِيبُ اَزْ فِرَازِي مَانَنْدِ دَلَّالَانْ بِنِدَاءِ بِاوَازِي
دَمْ دَمْ زِجَمَالِ نَقْشِ تُو دَرْ رَقْص بَازِي
زِكَمَالِ صُنْعِ تُو خُوشْ خُوشْ بِگَازِي
زِشِيرِينِي اوَازِ خُودْ هَيْ هَيْ دِنَازِي
اَزْ وَيْ رَقْصَ امَدْ جَذْبَه خَازِي
اَزِينْ اثَارِ رَحْمَتْ يَافْت هَرْ حَيْ دَرْسِ تَسْبِيحُ نَمَازِي

[1] el-Cizrî, *el-Ikdü'l-cevherî fî şerhi Dîvâni'ş-şeyh el-Cizrî* s.438.

اِيسْتَادَسْت هَرْ يَكِي بَرْ سَنْكِ بَالَا سَرْفِرَازِي

دِرَازْ كَرْدَسْت دَسْتهَارَا بَدَرْگَاهِ اِلٰهِي هَمْچُو شَهْبَازِي

بَجُنْبِيدَسْت زُلْفهَارَا بَشَوْق اَنْگِيزْ شَهْنَازِي

بَبَالَا مِيزَنَدْ اَزْ پَرْدَه هَايِ هَايِ هُوِي عِشْق بَازِي

مِيدِهَدْ هُوشَه كِبِيرِنْهَايِ دِرِينْهَايِ زَوَالِي اَزْ حُبّ مَجَازِي

بَرْ سَرِ مَحْمُودْهَا نَغْمَهَايِ حُزْن اَنْگِيزْ ايَازِي

مُرْدَهَارَا نَغْمَهَايِ اَزَلِي اَزْ حُزْن اَنْگِيزْ نَوَازِي

«رُوحَه» مِي ايَدْ ازُو زَمْزَمَهْ نَازُ بِنَيَازِي

قَلْب مِيخَوانَدْ اَزِينْ ايَاتْهَا: سِرِّ تَوْحِيدْ زِعُلُوِّ نَظْمِ اِعْجَازِي

نَفْس مِيخَواهَدْ دَرْ اِينْ وَلْوَلَه هَا.. زَلْزَلَه هَا: ذَوْقِ بَاقِي دَرْ فَنَايِ دُنْيَا بَازِي

عَقْل مِيبِينَدْ اَزِينْ زَمْزَمَه هَا.. دَمْدَمَه هَا: نَظْمِ خِلْقَتْ، نَقْشِ حِكْمَتْ، كَنْزِ رَازِي

ارْزُو مِيدَارَدْ هَوَا اَزِينْ هَمْهَمَه هَا.. هَوْهَوَه هَا مَرْگِ خُود دَرْ تَرْكِ اَذْوَاقِ مَجَازِي

خَيَالْ بِينَدْ اَزِينْ اَشْجَارْ: مَلاَئِكْ رَا جَسَدْ امَدْ سَمَاوِي، بَاهَزَارَانْ نَيْ

اَزِينْ نَيْهَا شَنِيدَتْ هُوشْ: سِتَايِشْهَايِ ذَاتِ حَيْ

وَرَقْهَارَا زَبَانْ دَارَنْد.. هَمَه «هُو هُو» ذِكْر ارَنْد بَدَرْ مَعْنَايِ، حَيُّ حَيْ

چُو «لَآ إِلٰهَ إِلَّا هُوَ[1]» بَرَابَرْ مِيزَنَدْ هَرْ شَيْ

دَمَادَمْ جُويَدَنْد «يَا حَقْ» سَرَاسَرْ گُويَدَنْد: «يَا حَيْ» بَرَابَرْ مِيزَنَنْد: «اَللّٰهْ»

فَيَا حَيُّ يَا قَيُّومُ بِحَقِّ اسْمِ حَيِّ قَيُّومِ

حَيَاتِي دِه بَاينْ قَلْبِ پَرِيشَانْ رَا اِسْتِقَامَتْ دِه بَاينْ عَقْلِ مُشَوَّشْ رَا... اٰمِينَ.

---

1 “Allah, o hak Mabuddur ki kendisinden başka hiçbir ilâh yoktur.” (Bakara sûresi, 2/163, 255; Âl-i İmran sûresi, 3/2, 6, 18; Nisâ sûresi, 4/87; ...)

Barla Yaylası, Tepelice'de; çam, katran, ardıç, karakavak meyvesi hakkında yazılan Fârisî beyitlerin mânâsı:

هَرْكَسْ بِتَمَاشَا گِه حُسْنَاتَه زِهَرْجَايْ تَشْبِيهِ نِگَارَانْ بِجَمَالَاتَه دِنَازِنْ[1]

Yâni: Senin temâşâna, hüsnüne, herkes her yerden koşup gelmiş. Senin cemâlinle nâzdârlık ediyorlar.

يَا رَبْ! هَرْ حَيْ بِتَمَاشَاكِه صُنْعِ تُو زِهَرْجَايْ بَتَازِي

Her zîhayat Senin temâşâna, sanatın olan zemin yüzüne her yerden çıkıp bakıyorlar.

زِنَشِيبُ اَزْ فِرَازِي مَانَنْدِ دَلَّالَانْ بِنِدَاءِ بِاوَازِي

Aşağıdan, yukarıdan dellâllar gibi çıkıp bağırıyorlar.

دَمْ دَمْ زِجَمَالِ نَقْشِ تُو[2] (Nüsha) دَرْ رَقْصِ بَازِي

Senin cemâl-i nakşından keyiflenip, o dellâl-misâl ağaçlar oynuyorlar.

زِكَمَالِ صُنْعِ تُو خُوشْ خُوشْ بِگَازِي

Senin kemal-i sanatından neşelenip, güzel güzel sadâ veriyorlar.

زِشِيرِينِي اْوَازِ خُودْ هَيْ هَيْ دِنَازِي

Güya sadâlarının tatlılığı, onları da neşelendirip nâzenînâne bir naz ettiriyor.

اَزْ وَيْ رَقْصَه امَدْ جَذْبَه خَازِي

İşte ondandır ki; şu ağaçlar raksa gelmiş, cezbe istiyorlar.

اَزِينْ اْثَارِ رَحْمَتْ يَافْتْ هَرْ حَيْ دَرْسِ تَسْبِيحُ نَمَازِي

Şu rahmet-i ilâhiyenin âsârıyladır ki; her zîhayat, kendine mahsus tesbih ve namazın dersini alıyorlar.

اِيسْتَادَسْت هَرْ يَكِي بَرْ سَنْكِ بَالَا سَرْفِرَازِي

---

1 el-Cizrî, *el-Ikdü'l-cevherî fî şerhi Dîvâni'ş-şeyh el-Cizrî* s.438.

2(Nüsha) [1*] زِ هَوَايِ شَوْقِ تُو

[*1] Sana olan tutkusundan.

Ders aldıktan sonra her bir ağaç, yüksek bir taş üstünde arşa başını kaldırıp durmuşlar.

دِرَازْ كَرْدَسْت دَسْتهَارَا بَدَرْگَاهِ اِلَهِي هَمْچُو شَهْبَازِي

Her birisi yüzler ellerini Şehbâz-ı Kalender[1](Hâşiye-1) gibi dergâh-ı ilâhîye uzatıp, muhteşem bir ibadet vaziyetini almışlar.

بَجُنْبِيدَسْت زُلْفهَارَا بَشَوْق اَنْگِيزْ شَهْنَازِي [2](Hâşiye-2)

Oynattırıyorlar zülüfvârî küçük dallarını ve onunla temâşâ edenlere de latîf şevklerini ve ulvî zevklerini ihtar ediyorlar.

بَبَالَا مِيزَنَنْد اَزْ پَرْدَه هَايِ «هَايِ هُويِ» عِشْق بَازِي

Aşkın "hay huy" perdelerinden en hassas tellere, damarlara dokunuyor gibi sadâ veriyorlar.[3](Nüsha)

مِيدِهَدْ هُوشَه كِبِيرِنْهَايِ دِرِينْهَايِ زَوَالِي اَزْ حُبِّ مَجَازِي

Fikre şu vaziyetten şöyle bir mânâ geliyor: Mecâzî muhabbetlerin zevâl elemiyle gelen ağlayış, hem derinden derine hazîn bir enîni ihtar ediyorlar.

بَرْ سَرِ مَحْمُودْهَا نَغْمَهَايِ حُزْن اَنْگِيزْ ايَازِي

Mahmud'ların, yâni Sultan Mahmud gibi mahbûbundan ayrılmış bütün âşıkların başlarında, hüzün-âlûd mahbûblarının nağmesinin tarzını işittiriyorlar.

مُرْدَهَارَا نَغْمَهَايِ اَزَلِي اَزْ حُزْن اَنْگِيزْ نَوَازِي

Dünyevî sadâların ve sözlerin dinlemesinden kesilmiş olan ölmüşlere; ezelî nağmeleri, hüzün-engîz sadâları işittiriyor gibi bir vazifesi var görünüyorlar.

«رُوحَه» مِي ايَدْ ازُو زَمْزَمَهْ نَازْ نِيَازِي

Ruh ise, şu vaziyetten şöyle anladı ki; eşya, tesbihât ile Sâni-i Zülcelâl'in tecelliyât-ı esmâsına mukabele edip bir nâz-niyâz zemzemesidir, geliyor.

---

1 (Hâşiye-1) Şehbâz-ı Kalender, meşhur bir kahramandır ki; Şeyh Geylânî'nin irşâdiyle dergâh-ı ilâhîye iltica edip mertebe-i velâyete çıkmıştır.

2 (Hâşiye-2) Şehnaz-ı Çelkezî, kırk örme saç ile meşhur bir dünya güzelidir.

3 (Nüsha) Şu nüsha mezaristandaki ardıç ağacına bakar:

بَبَالَا مِيزَنَنْد أَزْ پَرْدَه هَايِ «هَايِ هُويِ» مُرْدَهَارَا نَغْمَهَايِ أَزَلِي أَزْحُزْن اَنْگِيزْ نَوَازِي[1*]

*1 Aşkın "hay huy" perdelerinden en hassas tellere, damarlara dokunuyor gibi sadâ veriyorlar. Okşamanın verdiği hüzünden gelen ezelî nağmelerini ölülere de duyuruyorlar.

قَلْب مِيخَوانَدْ اَزِينْ ايَاتْهَا سِرِّ تَوْحِيدْ زِعُلُوِّ نَظْمِ اِعْجَازِي

Kalb ise, şu her biri birer âyet-i mücesseme hükmünde olan şu ağaçlardan sırr-ı tevhidi, bu i'câzın ulüvv-i nazmından okuyor. Yâni, hilkatlerinde o derece hârika bir intizam, bir sanat, bir hikmet vardır ki; bütün esbâb-ı kâinat birer fâil-i muhtar farz edilse ve toplansalar taklid edemezler.

نَفْس مِيخَواهَدْ دَرْ اِينْ وَلْوَلَه هَا زَلْزَلَه هَا ذَوْقِ بَاقِي دَرْ فَنَايِ دُنْيَا بَازِي

Nefis ise, şu vaziyeti gördükçe bütün rûy-u zemin, velvele-âlûd bir zelzele-i firâkta yuvarlanıyor gibi gördü. Bir zevk-i bâkî aradı; "*Dünyâ-perestliğin terkinde bulacaksın.*" mânâsını aldı.

عَقْل مِيبِينَدْ اَزِينْ زَمْزَمَه هَا دَمْدَمَه هَا: نَظْمِ خِلْقَتْ، نَقْشِ حِكْمَتْ، كَنْزِ رَازِي

Akıl ise, şu zemzeme-i hayvan ve eşcârdan ve demdeme-i nebât ve havadan gayet mânidâr bir intizam-ı hilkat, bir nakş-ı hikmet, bir hazine-i esrâr buluyor. Her şey, çok cihetlerle Sâni-i Zülcelâl'i tesbih ettiğini anlıyor.

اُرْزُو مِيدَارَدْ هَوَا اَزِينْ هَمْهَمَه هَا هَوْهَوَه هَا مَرْگِ خُود دَرْ تَرْكِ اَذْوَاقِ مَجَازِي

Hevâ-yı nefis ise, şu hemheme-i hava ve hevheve-i yapraktan, öyle bir lezzet alıyor ki, bütün ezvâk-ı mecâzîyi ona unutturup o hevâ-yı nefsin hayatı olan zevk-i mecâzîyi terk etmekle, bu zevk-i hakikatte ölmek istiyor.

خَيَالْ بِينَدْ اَزِينْ اَشْجَارْ: مَلاَئِكْ رَا جَسَدْ اُمَدْ سَمَاوِي بَاهَزَارَأنْ نَيْ

Hayal ise, görüyor; güya şu ağaçların müekkel melâikeleri içlerine girip her bir dalında çok neyler takılan ağaçları cesed olarak giymişler. Güya Sultân-ı Sermedî, binler ney sadâsıyla muhteşem bir resm-i küşâdda onlara, onları giydirmiş ki; o ağaçlar câmid, şuursuz cisim gibi değil, belki gayet şuurkârâne mânidâr vaziyetleri gösteriyorlar.

اَزِينْ نَيْهَا شَنِيدَتْ هُوشْ: سِتَايِشْهَايِ ذَاتِ حَيْ

İşte o neyler semâvî, ulvî bir mûsıkîden geliyor gibi sâfî ve müessirdirler. Fikir o neylerden, başta Mevlânâ Celâleddin-i Rûmî olarak bütün âşıkların işittikleri elemkârâne teşekkiyât-ı firâkı işitmiyor. Belki, Zât-ı Hayy-ı Kayyûm'a karşı takdim edilen teşekkürât-ı rahmâniyeyi ve tahmidât-ı rabbâniyeyi işitiyor.

وَرَفْهَارَا زَبَانْ دَارَنْد هَمَه «هُو هُو» ذِكْر ارَنْد بَدَرْ مَعْنَايِ حَيُّ حَيْ

Madem ağaçlar birer cesed oldu. Bütün yapraklar dahi diller oldu. Demek her biri, binler dilleri ile havanın dokunmasıyla “Hû Hû” zikrini tekrar ediyorlar. Hayatlarının tahiyyâtıyla Sâni’inin Hayy-ı Kayyûm olduğunu îlân ediyorlar.

چُو «لَآ إِلٰهَ إِلَّا هُوَ[1]» بَرَابَرْ مِيزَنَدْ هَرْ شَيْ

Çünkü bütün eşya لَآ إِلٰهَ إِلَّا هُوَ deyip, kâinatın azîm halka-yı zikrinde beraber zikrederek çalışıyorlar.

دَمَادَمْ جُويَدَنْد «يَا حَقْ» سَرَاسَرْ گُويَدَنْد: «يَا حَيْ» بَرَابَرْ مِيزَنَنْد: «اَللّٰهُ»

Vakit-bevakit lisân-ı istidâd ile Cenâb-ı Hak’tan hukuk-u hayatını “Yâ Hak!” deyip hazine-i rahmetten istiyorlar. Baştan başa da hayata mazhariyetleri lisanıyla “Yâ Hayy!” ismini zikrediyorlar.

فَيَا حَيُّ يَا قَيُّومُ بِحَقِّ اسْمِ حَيِّ قَيُّومِ

حَيَاتِي دِه بَايِنْ قَلْبِ پَرِيشَانْ رَا اِسْتِقَامَتْ دِه بَايِنْ عَقْلِ مُشَوَّشْ رَا... اٰمِينَ.

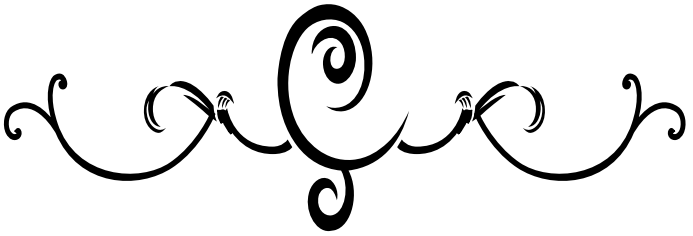

[1] “Allah, o hak Mabuddur ki kendisinden başka hiçbir ilâh yoktur.” (Bakara sûresi, 2/163, 255; Âl-i İmran sûresi, 3/2, 6, 18; Nisâ sûresi, 4/87; …)

(Bir vakit Barla'da, Çam Dağı'nda yüksek bir mevkide, gecede semânın yüzüne baktım. Gelecek fıkralar birden hutûr etti. Yıldızların lisân-ı hâl ile konuşmalarını hayâlen işittim gibi bu yazıldı. Nazım ve şiir bilmediğim için şiir kaidesine girmedi. Tahattur olduğu gibi yazılmış. Dördüncü Mektup ile Otuz İkinci Söz'ün Birinci Mevkıfı'nın âhirinden alınmıştır.)

Yıldızları Konuşturan Bir Yıldıznâme

Dinle de yıldızları şu hutbe-i şîrînine,
Nâme-i nûrunu hikmet, bak ne takrir eylemiş!

* * *

Hep beraber nutka gelmiş, hak lisanıyla derler:
"Bir Kadîr-i Zülcelâl'in haşmet-i sultânına,

* * *

Birer bürhân-ı nûr-efşânız vücûd-u Sâni'a,
Hem vahdete, hem kudrete şâhidleriz biz!

* * *

Şu zeminin yüzünü yaldızlayan
Nâzenîn mucizâtı çün melek seyrânına,

* * *

Bu semânın arza bakan, cennete dikkat eden
Binler müdakkik gözleriz biz![1(Hâşiye)]

* * *

Tûbâ-yı hilkatten semâvât şıkkına, hep Kehkeşan ağsânına,
Bir Cemîl-i Zülcelâl'in, dest-i hikmetle takılmış pek güzel
meyveleriyiz biz!

* * *

1(Hâşiye) Yâni; cennet çiçeklerinin fidanlık ve mezraacığı olan zeminin yüzünde hadsiz mucizât-ı kudret teşhir edildiğinden semâvât âlemindeki melâikeler o mucizâtı, o hârikaları temâşâ ettikleri gibi, ecrâm-ı semâviyenin gözleri hükmünde olan yıldızlar dahi, güya melâikeler gibi zemin yüzündeki nâzenîn masnûâtı gördükçe cennet âlemine bakıyorlar. O muvakkat hârikaları bâkî bir sûrette cennette dahi müşâhede ediyorlar gibi bir zemîne, bir cennete bakıyorlar. Yâni; o iki âleme nezâretleri var demektir.

Şu semâvât ehline birer mescid-i seyyâr,[1] birer hâne-i devvâr,
birer ulvî âşiyâne;
Birer misbâh-ı nevvâr, birer gemi-i cebbâr, birer tayyâreleriz biz!

* * *

Bir Kadîr-i Zülkemâl'in, bir Hakîm-i Zülcelâl'in birer mucize-i kudret,
Birer hârika-yı sanat-ı Hâlıkâne, birer nâdire-i hikmet,
birer dâhiye-i hilkat, birer nur âlemiyiz biz!

* * *

Böyle yüz bin dil ile yüz bin bürhân gösteririz;
işittiririz insan olan insana.
Kör olası dinsiz gözü, görmez oldu yüzümüzü,
hem işitmez sözümüzü, hak söyleyen âyetleriz biz!

* * *

Sikkemiz bir, turramız bir, Rabbimize musahharız.
Müsebbihiz, zikrederiz abîdâne.
Kehkeşanın halka-yı kübrâsına mensup birer meczuplarız biz!"

dediklerini hayâlen dinledim.

[1] Göklerin, Allah'a secde hâlindeki meleklerle dolu olduğuna dair bkz.: Tirmizî, *zühd* 9; İbni Mâce, *zühd* 19.

On Sekizinci Söz

(Bu Söz'ün İki Makam'ı var. İkinci Makam'ı daha yazılmamıştır. Birinci Makam'ı Üç Nokta'dır.)

[Birinci Makam]

Birinci Nokta

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

لَا تَحْسَبَنَّ الَّذِينَ يَفْرَحُونَ بِمَا أَتَوْا وَيُحِبُّونَ أَنْ يُحْمَدُوا بِمَا لَمْ يَفْعَلُوا فَلَا تَحْسَبَنَّهُمْ بِمَفَازَةٍ مِنَ الْعَذَابِ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ[1]

Nefs-i Emmâreme Bir Sille-i Te'dib:

Ey fahre meftûn, şöhrete müptelâ, medhe düşkün, hodbinlikte bî-hemtâ sersem nefsim!

Eğer binler meyve veren incirin menşei olan küçücük bir çekirdeği ve yüz salkım ona takılan üzümün siyah kurucuk çubuğu; bütün o meyveleri, o salkımları kendi hünerleri olduğu ve onlardan istifade edenler o çubuğa, o çekirdeğe medih ve hürmet etmek lâzım olduğu, hak bir dâvâ ise; senin dahi sana yüklenen nimetler için fahre, gurura belki bir hakkın var. Hâlbuki sen, dâim zemme müstehaksın. Zira o çekirdek ve o çubuk gibi değilsin. Senin bir cüz-ü ihtiyârın bulunmakla, o nimetlerin kıymetlerini fahrin ile tenkis ediyorsun, gururunla tahrip ediyorsun ve küfrânınla ibtal ediyorsun ve temellükle gasbediyorsun. Senin vazifen fahir değil, şükürdür. Sana lâyık olan şöhret değil, tevâzûdur, hacâlettir. Senin hakkın medih değil istiğfardır, nedâmettir. Senin kemâlin hodbinlik değil, hüdâbînliktedir.

---

[1] "Yaptıklarından ötürü sevinen, öbür taraftan yapmadıkları işlerden dolayı övülmek isteyen kimselerin sakın azaptan yakayı kurtaracaklarını sanma! Çünkü onlara o can yakıcı azap vardır." (Âl-i İmran sûresi, 3/188)

Evet sen benim cismimde, âlemdeki tabiata benzersin. İkiniz, hayrı kabul etmek, şerre merci olmak için yaratılmışsınız. Yâni, fâil ve masdar değilsiniz; belki münfail ve mahalsiniz. Yalnız bir tesiriniz var; o da, hayr-ı mutlaktan gelen hayrı, güzel bir sûrette kabul etmemenizden şerre sebeb olmanızdır. Hem siz birer perde yaratılmışsınız. Tâ, güzelliği görülmeyen zâhirî çirkinlikler size isnad edilip Zât-ı Mukaddese-i ilâhiyenin tenzihine vesile olasınız. Hâlbuki bütün bütün vazife-i fıtratınıza zıt bir sûret giymişsiniz. Kabiliyetsizliğinizden hayrı, şerre kalbettiğiniz hâlde, Hâlık'ınızla güya iştirak edersiniz. Demek nefis-perest, tabiat-perest, gayet ahmak, gayet zâlimdir.

Hem deme ki: "Ben mazharım. Güzele mazhar ise, güzelleşir." Zira, temessül etmediğinden mazhar değil, memer olursun.

Hem deme ki: "Halk içinde ben intihap edildim. Bu meyveler benim ile gösteriliyor. Demek bir meziyetim var." Hayır, hâşâ! Belki herkesten evvel sana verildi; çünkü herkesten ziyâde sen müflis ve muhtaç ve müteellim olduğundan en evvel senin eline verildi.[1(Hâşiye)]

İkinci Nokta

أَحْسَنَ كُلَّ شَيْءٍ خَلَقَهُ[2] âyetinin bir sırrını izah eder. Şöyle ki:

Her şeyde, hattâ en çirkin görünen şeylerde, hakikî bir hüsün ciheti vardır. Evet, kâinattaki her şey, her hâdise, ya bizzat güzeldir; ona hüsn-ü bizzat denilir. Veya neticeleri cihetiyle güzeldir ki; ona hüsn-ü bilgayr denilir. Bir kısım hâdiseler var ki, zâhiri çirkin, müşevveştir. Fakat o zâhirî perde altında gayet parlak güzellikler ve intizamlar var. Ezcümle:

Bahar mevsiminde fırtınalı yağmur, çamurlu toprak perdesi altında nihayetsiz güzel çiçek ve muntazam nebâtâtın tebessümleri saklanmış ve güz mevsiminin haşin tahribatı, hazin firâk perdeleri arkasında tecelliyât-ı celâliye-i sübhâniyenin mazharı olan kış hâdiselerinin tazyikinden ve ta'zîbinden muhafaza etmek için nazdâr çiçeklerin dostları olan nâzenîn hayvancıkları vazife-i hayattan terhis etmekle beraber, o kış perdesi altında nâzenîn taze güzel bir bahara yer ihzâr etmektir. Fırtına, zelzele, veba gibi hâdiselerin perdeleri altında gizlenen pek çok mânevî çiçeklerin inkişâfı vardır. Tohumlar gibi neşv

---

1(Hâşiye) Hakikaten ben de bu münazarada Yeni Said, nefsini bu derece ilzâm ve iskât etmesini çok beğendim ve "Bin bârekâllah" dedim.

2 "(O Allah ki), yarattığı her şeyi güzel ve muhkem yaptı." (Secde sûresi, 32/7)

ü nemâsız kalan birçok istidâd çekirdekleri, zâhiri çirkin görünen hâdiseler yüzünden sünbüllenip güzelleşir. Güya umum inkılâplar ve küllî tahavvüller, birer mânevî yağmurdur.

Fakat insan, hem zâhir-perest, hem hodgâm olduğundan zâhire bakıp çirkinlikle hükmeder. Hodgâmlık cihetiyle yalnız kendine bakan netice ile muhâkeme ederek şer olduğuna hükmeder. Hâlbuki; *eşyanın insana ait gayesi bir ise, Sâni'inin esmâsına ait binlerdir.* Meselâ: Kudret-i fâtıra'nın büyük mucizelerinden olan dikenli otları ve ağaçları muzır, mânâsız telâkki eder. Hâlbuki onlar, otların ve ağaçların mücehhez kahramanlarıdırlar. Meselâ; atmaca kuşu, serçelere taslîti, zâhiren rahmete uygun gelmez. Hâlbuki serçe kuşunun istidâdı, o taslît ile inkişâf eder. Meselâ; "kar"ı, pek bâridâne ve tatsız telâkki ederler. Hâlbuki o bârid, tatsız perdesi altında o kadar hararetli gayeler ve öyle şeker gibi tatlı neticeler vardır ki, tarif edilmez.

Hem insan hodgâmlık ve zâhir-perestliğiyle beraber, her şeyi kendine bakan yüzüyle muhâkeme ettiğinden pek çok mahz-ı edebî olan şeyleri, hilâf-ı edep zanneder. Meselâ; alet-i tenâsül-i insan, insan nazarında bahsi, hacâlet-âverdir. Fakat şu perde-i hacâlet, insana bakan yüzdedir. Yoksa hilkate, sanata ve gâyât-ı fıtrata bakan yüzler, öyle perdelerdir ki, hikmet nazarıyla bakılsa; ayn-ı edeptir, hacâlet ona hiç temas etmez.

İşte menba-ı edep olan Kur'ân-ı Hakîm'in bazı tâbirâtı, bu yüzler ve perdelere göredir. Nasıl ki, bize görünen çirkin mahlûkların ve hâdiselerin zâhirî yüzleri altında gayet güzel ve hikmetli sanat ve hilkatine bakan güzel yüzler var ki, Sâni'ine bakar ve çok güzel perdeler var ki, hikmetleri saklar ve pek çok zâhirî intizamsızlıklar ve karışıklıklar var ki, pek muntazam bir kitâbet-i kudsiyedir...

Üçüncü Nokta

إِنْ كُنْتُمْ تُحِبُّونَ اللهَ فَاتَّبِعُونِي يُحْبِبْكُمُ اللهُ[1]

Madem kâinatta hüsn-ü sanat, bilmüşâhede vardır ve kat'îdir; elbette risâlet-i Ahmediye *(aleyhissalâtü vesselâm)*, şuhûd derecesinde bir kat'iyyetle sübûtu lâzım gelir. Zira; şu güzel masnûâttaki hüsn-ü sanat ve zînet-i sûret gösteriyor ki; onların sanatkârında ehemmiyetli bir irâde-i tahsîn ve kuvvetli bir taleb-i tezyîn vardır ve şu irâde ve talep ise; o Sâni'de, ulvî bir muhabbet ve masnû'la-

1 "Ey insanlar, eğer Allah'ı seviyorsanız, gelin bana uyun ki Allah da sizi sevsin." (Âl-i İmran sûresi, 3/31).

rında izhar ettiği kemâlât-ı sanatına karşı kudsî bir rağbet var olduğunu gösteriyor. Ve şu muhabbet ve rağbet ise; masnûât içinde en münevver ve mükemmel ferd olan insana daha ziyâde müteveccih olup temerküz etmek ister. İnsan ise, şecere-i hilkatin zîşuur meyvesidir. Meyve ise; en cemiyetli ve en uzak ve en ziyâde nazarı âmm ve şuuru küllî bir cüz'îdir. Nazarı âmm ve şuuru küllî zât ise, o Sanatkâr-ı Zülcemâl'e muhatap olup görüşen ve küllî şuurunu ve âmm nazarını tamamen Sâni'inin perestişliğine ve sanatının istihsânına ve nimetinin şükrüne sarf eden en yüksek, en parlak bir ferd olabilir.

Şimdi iki levha, iki daire görünüyor. ***Biri***: Gayet muhteşem, muntazam bir daire-i rubûbiyet ve gayet musanna, murassa bir levha-yı sanat... ***Diğeri***: Gayet münevver, müzehher bir daire-i ubûdiyet ve gayet vâsi', câmi bir levha-yı tefekkür ve istihsan ve teşekkür ve îmân vardır ki; ikinci daire bütün kuvvetiyle birinci dairenin nâmına hareket eder.

İşte o Sâni'in bütün makâsıd-ı sanat-perverânesine hizmet eden o daire reisinin ne derece o Sâni' ile münasebettar ve onun nazarında ne kadar mahbûb ve makbul olduğu bilbedâhe anlaşılır.

Acaba hiç akıl kabul eder mi ki; şu güzel masnûâtın bu derece sanat-perver, hattâ ağzın her çeşit tadını nazara alan in'âm-perver sanatkârı, arş ve ferşi çınlattıracak bir velvele-i istihsan ve takdir içinde berr ve bahri cezbeye getirecek bir zemzeme-i şükrân ve tekbir ile perestişkârâne O'na müteveccih olan en güzel masnûuna karşı lâkayt kalsın ve O'nunla konuşmasın ve alâkadarâne O'nu Resûl yapıp, güzel vaziyetinin başkalara da sirâyet etmesini istemesin? Kellâ! Konuşmamak ve O'nu Resûl yapmamak mümkün değil...

إِنَّ الدِّينَ عِنْدَ اللهِ الْإِسْلَامُ[1]

مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللهِ ۖ وَالَّذِينَ مَعَهُ أَشِدَّاءُ عَلَى الْكُفَّارِ رُحَمَاءُ بَيْنَهُمْ[2]

---

1 "Allah katında (hak ve makbul) din ancak İslâm'dır." (Âl-i İmran sûresi, 3/19)

2 "Muhammed Allah'ın resûlüdür. Onun beraberindeki müminler de kâfirlere karşı şiddetli olup kendi aralarında şefkatlidirler." (Fetih sûresi, 48/29)

Firkatli ve Gurbetli Bir Esarette Fecir Vaktinde Ağlayan Bir Kalbin Ağlayan Ağlamalarıdır

Seherlerde eser bâd-ı tecelli
Uyan ey gözlerim vakt-i seherde
İnâyet hâh zi dergâh-ı ilâhî
Seherdir ehl-i zenbin tövbegâhı
Uyan ey kalbim vakt-i fecirde
Bikün tevbe, bicû gufrân zi dergâh-ı ilâhî

سَحَرْ حَشْرِيسْت، دَرُو هُشْيَارْ دَرْ تَسْبِيحْ هَمَه شَيْ

بَخَوابِ غَفْلَتْ سَرْسَمْ نَفْسَمْ حَتَّى كَيْ؟

عُمْر عَصْرِيسْت سَفَرْ بَاقَبْر مِي بَايَدْ زِهَرْ حَيْ

بِبَرْخِيزْ نَمَازِي چُو نِيَازِي گُو بِكُنْ اْوَازِي چُونْ نَيْ

بَگُو: يَا رَبْ! پَشِيمَانَمْ، خَجِيلَمْ، شَرْمسَارَمْ اَزْ گُنَاهِ بِي شُمَارَمْ، پَرِيشَانَمْ، ذَلِيلَمْ، اَشَكْ بَارَمْ اَزْ حَيَاتِ بِي قَرَارَمْ، غَرِيبَمْ، بِي كَسَمْ، ضَعِيفَمْ، نَاتُوَانَمْ، عَلِيلَمْ، عَاجِزَمْ، اِخْتِيَارَمْ، بِي اِخْتِيَارَمْ، اَلاَمَانْ گُوِيَمْ، عَفْوْ جُوِيَمْ، مَدَدْ خَواهَمْ زِدَرْگَاهَتْ اِلَهِي![1]

[1] Seher vakti, haşir meydanını andırır. Her şey uyanmış gelmiş, tesbih ediyorlar. Ey nefsim, ne zamana kadar gaflet uykusu içinde böyle sersem kalacaksın? Ömrünün ikindi vakti gelmiş, kabre doğru sefer başlamıştır. Her canlıdan ayrılıyorsun. Ney gibi inlemek için niyaz ve namaza gayret et. De ki: 'Yâ Rab! pişmanım; mahcubum, utanıyorum. Sayısız günahlardan dolayı perişanım. Zelîlim, gözlerim yaş dolu, hayatım kararsız. Garibim, kimsesizim, yalnızım, zayıfım, güçsüzüm, hastayım, âcizim, hem ihtiyarım, hem irâdesizim. Aman diliyorum.. af arıyorum.. Yardım istiyorum Senin dergâhından ey Allahım…

On Dokuzuncu Söz

(Risâlet-i Ahmediye'ye Dâirdir.)

وَمَا مَدَحْتُ مُحَمَّدًا بِمَقَالَتِي وَلٰكِنْ مَدَحْتُ مَقَالَتِي بِمُحَمَّدٍ ﷺ[1]

Evet şu Söz güzeldir. Fakat onu güzelleştiren, güzellerin güzeli olan evsâf-ı Muhammediye'dir.

"On Dört Reşehât"ı tazammun eden On Dördüncü Lem'anın

Birinci Reşhası

Rabbimizi bize tarif eden üç büyük, küllî muarrif var:

Birisi şu *kitab-ı kâinattır* ki, bir nebze şehâdetini on üç Lem'a ile Arabî Nur Risalesi'nden On Üçüncü Ders'ten işittik.

Birisi şu kitab-ı kebîrin âyet-i kübrâsı olan *Hâtemü'l-enbiyâ'dır (aleyhissalâtü vesselâm).*

Birisi de *Kur'ân-ı Azîmüşşân*'dır.

Şimdi, şu ikinci burhan-ı nâtık olan Hâtemü'l-enbiyâ'yı *(aleyhissalâtü vesselâm)* tanımalıyız, dinlemeliyiz. Evet, o burhanın şahs-ı mânevîsine bak:

Sath-ı arz bir mescid, Mekke bir mihrap, Medine bir minber… O burhan-ı bâhir olan Peygamberimiz (aleyhissalâtü vesselâm) bütün ehl-i imana imam, bütün insanlara hatip, bütün enbiyâya reis, bütün evliyaya seyyid, bütün enbiyâ ve evliyadan mürekkep bir halka-yı zikrin serzâkiri…

Bütün enbiyâ hayattar kökleri, bütün evliya tarâvettar semereleri bir şecere-i nurâniyedir ki; her bir dâvâsını, mucizâtlarına istinat eden bütün enbiyâ ve kerametlerine itimat eden bütün evliya, tasdik edip imza

---

1 "Ben sözlerimle Muhammed'i *(aleyhissalâtü vesselâm)* övmüş olmadım; aslında sözlerimi Muhammed *(aleyhissalâtü vesselâm)*'la övmüş ve güzelleştirmiş oldum." Hassân İbni Sâbit'in sözü olarak; İbnü'l-Esîr, *el-Meselü's-sâir* 2/357; el-Kalkaşendî, *Subhu'l-a'şâ* 2/321; İmâm Rabbânî, *el-Mektûbât* 1/58 (44.Mektup).

ediyorlar. Zira O, لَآ إِلٰهَ إِلَّا اللّٰهُ[1] *der, dâvâ eder. Bütün sağ ve sol, yani mazi ve müstakbel taraflarında saf tutan o nurâni zâkirler, aynı kelimeyi tekrar ederek, icmâ ile, mânen "sadakte ve bilhakkı natakte" derler. Hangi vehmin haddi var ki, böyle hesapsız imzalarla teyid edilen bir müddeâya parmak karıştırsın!..*

İkinci Reşha

O nurâni burhan-ı tevhid, nasıl ki iki cenâhın icmâ ve tevâtürüyle teyid ediliyor. Öyle de, Tevrat ve İncil gibi kütüb-ü semâviyenin[2(Hâşiye)] yüzler işârâtı.. ve irhâsâtın binler rumûzâtı.. ve hâtiflerin meşhur beşârâtı.. ve kâhinlerin mütevâtir şehâdâtı.. ve şakk-ı kamer gibi binler mucizâtının delâlâtı.. ve şeriatın hakkaniyeti ile teyid ve tasdik ettikleri gibi; zâtında gayet kemâldeki ahlâk-ı hamîdesi.. ve vazifesinde nihayet hüsnündeki secâyâ-yı gâliyesi.. ve kemâl-i emniyeti.. ve kuvvet-i imanını ve gayet itmînanını ve nihayet vüsûkunu gösteren fevkalâde takvası.. fevkalâde ubûdiyeti.. fevkalâde ciddiyeti.. fevkalâde metâneti, dâvâsında nihayet derecede sâdık olduğunu güneş gibi âşikâre gösteriyor.

Üçüncü Reşha

Eğer istersen gel, asr-ı saadete, Ceziretü'l-Arab'a gideriz. Hayalen olsun, onu vazife başında görüp ziyaret ederiz. İşte, bak:

Hüsn-ü sîret ve cemâl-i suret ile mümtaz bir zâtı görüyoruz ki; elinde mu'ciz-nümâ bir kitap, lisanında hakâik-âşinâ bir hitap, bütün benîâdeme, belki cin ve inse ve meleğe, belki bütün mevcudâta karşı bir hutbe-i ezeliyeyi tebliğ ediyor. Sırr-ı hilkat-i âlem olan muammâ-yı acibânesini hall ve şerh edip ve sırr-ı kâinat olan tılsım-ı muğlâkını feth ve keşfederek, bütün mevcudâttan sorulan, bütün ukûlü hayret içinde meşgul eden üç müşkül ve müthiş suâl-i azîm olan "Necisin? Nereden geliyorsun? Nereye gidiyorsun?" suâllerine mukni, makbul cevap verir.

---

1 "Allah'tan başka ilâh yoktur." (Sâffât sûresi, 37/35; Muhammed sûresi, 47/19)

2(Hâşiye) Hüseyin Cisrî, Risâle-i Hamîdiye'sinde, yüz işârâtı o kitaplardan çıkarmıştır.[*1] Tahriften sonra bu kadar bulunsa, elbette daha evvel çok tasrihat varmış.

[*1] Hüseyin Cisrî, *Risâle-i Hamîdiye (Türkçe terceme)* s.52-94.

Dördüncü Reşha

Bak, öyle bir ziya-yı hakikat neşreder ki, eğer onun o nurâni daire-i hakikat-i irşadından hariç bir surette kâinata baksan, elbette kâinatın şeklini bir matemhâne-i umumî hükmünde ve mevcudâtı birbirine ecnebi, belki düşman ve câmidâtı dehşetli cenazeler ve bütün zevilhayatı zeval ve firakın sillesiyle ağlayan yetimler hükmünde görürsün.

Şimdi bak, onun neşrettiği nur ile o matemhâne-i umumî, şevk u cezbe içinde bir zikirhâneye inkılâb etti. O ecnebi, düşman mevcudât, birer dost ve kardeş şekline girdi. O câmidât-ı meyyite-i sâmite, birer mûnis memur, birer musahhar hizmetkâr vaziyetini aldı. Ve o ağlayıcı ve şekvâ edici, kimsesiz yetimler, birer tesbih içinde zâkir veya vazife paydosundan şâkir suretine girdi.

Beşinci Reşha

Hem o nur ile kâinattaki harekât, tenevvüât, tebeddülât, tagayyürât, manasızlıktan ve abesiyetten ve tesadüf oyuncaklığından çıkıp, birer mektubat-ı rabbâniye, birer sayfa-yı âyât-ı tekviniye, birer merâyâ-yı esmâ-yı ilâhiye ve âlem dahi bir kitab-ı hikmet-i samedâniye mertebesine çıktılar.

Hem insanı bütün hayvanâtın mâdûnuna düşüren hadsiz zaaf ve aczi, fakr ve ihtiyâcâtı.. ve bütün hayvanlardan daha bedbaht eden vâsıta-yı nakl-i hüzün ve elem ve gam olan aklı, o nur ile nurlandığı vakit; insan, bütün hayvanât, bütün mahlûkat üstüne çıkar. O nurlanmış acz, fakr, akıl ile, niyaz ile nazenin bir sultan.. ve fîzar ile nazdar bir halife-i zemin olur.

Demek o nur olmazsa kâinat da, insan da, hatta her şey dahi hiçe iner. Evet, elbette böyle bedî bir kâinatta böyle bir zât lâzımdır. Yoksa kâinat ve eflâk olmamalıdır.

Altıncı Reşha

İşte o Zât; bir saadet-i ebediyenin muhbiri, müjdecisi.. bir rahmet-i bînihâyenin kâşifi ve ilâncısı.. ve saltanat-ı rubûbiyetin mehâsininin dellâlı, seyircisi.. ve künûz-u esmâ-yı ilâhiyenin keşşâfı, göstericisi olduğundan, böyle baksan –yani ubûdiyeti cihetiyle– onu bir misal-i muhabbet,

bir timsâl-i rahmet, bir şeref-i insaniyet, en nurâni bir semere-i şecere-i hilkat göreceksin. Şöyle baksan –yani risaleti cihetiyle– bir burhan-ı hak, bir sirâc-ı hakikat, bir şems-i hidayet, bir vesile-i saadet görürsün.

İşte, bak; nasıl berk-i hâtif gibi onun nuru, şarktan garbı tuttu. Ve nısf-ı arz ve hums-u beşer, onun hediye-i hidayetini kabul edip hırz-ı can etti. Bizim nefis ve şeytanımıza ne oluyor ki, böyle bir Zât'ın bütün dâvâlarının esası olan لَا إِلٰهَ إِلَّا اللّٰهُ[1] *'ı, bütün merâtibiyle beraber kabul etmesin?*

Yedinci Reşha

İşte, bak; şu cezire-i vâsiada vahşî ve âdetlerine mutaassıp ve inatçı muhtelif akvâmı, ne çabuk âdât ve ahlâk-ı seyyie-i vahşiyânelerini def'aten kal' ve ref' ederek, bütün ahlâk-ı hasene ile techiz edip bütün âleme muallim ve medenî ümeme üstad eyledi. Bak, değil zâhirî bir tasallut.. *belki akılları, ruhları, kalbleri, nefisleri feth ve teshir ediyor. Mahbub-u kulûb, muallim-i ukûl, mürebbî-i nüfûs, sultan-ı ervah oldu.*

Sekizinci Reşha

Bilirsin ki; sigara gibi küçük bir âdeti, küçük bir kavimde, büyük bir hâkim, büyük bir himmetle, ancak daimî kaldırabilir. Hâlbuki, bak:

Bu Zât, büyük ve çok âdetleri, hem inatçı, mutaassıp, büyük kavimlerden, zâhirî küçük bir kuvvetle, küçük bir himmetle, az bir zamanda ref' edip, yerlerine öyle secâyâ-yı âliyeyi –ki dem ve damarlarına karışmış derecede sabit olarak– vaz' ve tesbit eyliyor. Bunun gibi daha pek çok harika icraatı yapıyor. İşte, şu asr-ı saadeti görmeyenlere, Ceziretü'l-Arab'ı gözlerine sokuyoruz. Haydi, yüzer feylesofu alsınlar, oraya gitsinler, yüz sene çalışsınlar! O Zât'ın o zamana nisbeten bir senede yaptığının yüzden birisini acaba yapabilirler mi?..

Dokuzuncu Reşha

Hem bilirsin; küçük bir adam, küçük bir haysiyetle, küçük bir cemaatte, küçük bir meselede, münâzaralı bir dâvâda, hicapsız, pervâsız, küçük fakat hacâlet-âver bir yalanı, düşmanları yanında hilesini hissettirmeyecek derecede teessür ve telâş göstermeden söyleyemez. Şimdi bak bu Zât'a:

---

1 "Allah'tan başka ilâh yoktur." (Sâffât sûresi, 37/35; Muhammed sûresi, 47/19)

Pek büyük bir vazifede, pek büyük bir vazifedar, pek büyük bir haysiyetle, pek büyük emniyete muhtaç bir hâlde, pek büyük bir cemaatte, pek büyük husûmet karşısında, pek büyük meselelerde, pek büyük dâvâda, pek büyük bir serbestiyetle, bilâ-pervâ, bilâ-tereddüt, bilâ-hicap, telâşsız, samimî bir safvetle, büyük bir ciddiyetle, hasımlarının damarlarına dokunduracak şedit, ulvî bir surette söylediği sözlerinde hiç hilâf bulunabilir mi? Hiç hile karışması mümkün müdür? Kellâ!

إِنْ هُوَ إِلَّا وَحْيٌ يُوحٰى[1] *Evet, hak aldatmaz, hakikatbîn aldanmaz. Hak olan mesleği hileden müstağnîdir, hakikatbînin gözüne hayalin ne haddi var ki hakikat görünsün, aldatsın?*

Onuncu Reşha

İşte, bak; ne kadar merak-âver, ne kadar cazibedar, ne kadar lüzumlu, ne kadar dehşetli hakâiki gösterir ve mesâili isbat eder. Bilirsin ki, en ziyade insanı tahrik eden meraktır. Hatta, eğer sana denilse, "Yarı ömrünü, yarı malını versen, kamerden ve Müşteri'den biri gelir, kamerde ve Müşteri'de ne var, ne yok, ahvâlini sana haber verecek. Hem doğru olarak senin istikbalini ve başına ne geleceğini doğru olarak haber verecek"; merakın varsa, vereceksin.

Hâlbuki şu Zât, öyle bir Sultan'ın ahbârını söylüyor ki; memleketinde kamer, bir sinek gibi, bir pervane etrafında döner. O arz olan o pervane ise, bir lâmba etrafında pervaz eder. Ve o güneş olan lâmba ise, O Sultan'ın binler menzillerinden bir misafirhânesinde, binler misbahlar içinde bir lâmbasıdır.

Hem öyle acâib bir âlemden hakikî olarak bahsediyor ve öyle bir inkılâptan haber veriyor ki; binler küre-i arz bomba olsa, patlasalar, o kadar acîb olmaz. Bak, onun lisanında إِذَا الشَّمْسُ كُوِّرَتْ[2] ، إِذَا السَّمَاءُ انْفَطَرَتْ[3] ، اَلْقَارِعَةُ[4] *gibi sûreleri işit...*

Hem öyle bir istikbalden doğru olarak haber veriyor ki, şu dünyevî istikbal ona nisbeten bir katre serap hükmündedir. Hem öyle bir saadetten haber veriyor ki, bütün saadet-i dünyeviye ona nisbeten bir berk-i zâilin bir şems-i sermede nisbeti gibidir.

---

1 "O, kendisine vahyedilen bir vahiyden başka bir şey değildir." (Necm sûresi, 53/4)

2 "Güneş dürülüp ışığı söndüğü zaman." (Tekvir sûresi, 81/1)

3 "Gök yarıldığı zaman." (İnfitâr sûresi, 82/1)

4 "...kapıları döven ve dehşetiyle kalblere çarpan o kıyâmet felaketi..." (Kâria sûresi, 101/1).

On Birinci Reşha

Böyle acîb ve muammâ-âlûd şu kâinatın perde-i zâhiriyesi altında, elbette ve elbette böyle acâib bizi bekliyor. Böyle acâibi haber verecek, böyle harika ve fevkalâde mu'ciz-nümâ bir zât lâzımdır. Hem bu Zât'ın gidişatından görünüyor ki; *O, görmüş ve görüyor ve gördüğünü söylüyor. Hem bizi nimetleriyle perverde eden şu "Semâvât ve arzın İlâhı" bizden ne istiyor, marziyâtı nedir, pek sağlam olarak bize ders veriyor.*

Hem bunlar gibi daha pek çok merak-âver, lüzumlu hakâiki ders veren bu zâta karşı her şeyi bırakıp ona koşmak, onu dinlemek lâzım gelirken; ekser insanlara ne olmuş ki, sağır olup kör olmuşlar, belki divane olmuşlar ki bu hakkı görmüyorlar, bu hakikati işitmiyorlar, anlamıyorlar!..

On İkinci Reşha

İşte şu Zât, şu "Mevcudât Hâlıkı"nın vahdâniyetinin hakkaniyeti derecesinde hak bir burhan-ı nâtık, bir delil-i sâdık olduğu gibi, haşrin ve saadet-i ebediyenin dahi bir burhan-ı kâtıı, bir delil-i sâtıdır. Belki, nasıl ki O Zât, hidayetiyle saadet-i ebediyenin sebeb-i husûlü ve vesile-i vusûlüdür; öyle de, duasıyla, niyazıyla o saadetin sebeb-i vücûdu ve vesile-i îcadıdır.

Haşir meselesinde geçen şu sırrı, makam münasebetiyle tekrar ederiz, işte, bak:

✓ *O Zât, öyle bir salât-ı kübrâda dua ediyor ki; güya şu cezire, belki arz, onun azametli namazıyla namaz kılar, niyaz eder.*

✓ *Bak, hem öyle bir cemaat-i uzmâda niyaz ediyor ki, güya benîâdemin zaman-ı Âdem'den asrımıza, kıyâmete kadar bütün nurâni, kâmil insanlar, ona ittibâ ile iktidâ edip duasına âmîn diyorlar.*

✓ *Hem bak, öyle bir hâcet-i âmme için dua ediyor ki; değil ehl-i arz, belki ehl-i semâvât, belki bütün mevcudât, niyazına "Evet, Yâ Rabbenâ! Ver, biz dahi istiyoruz!" deyip iştirak ediyorlar.*

✓ *Hem öyle fakirâne, öyle hazînâne, öyle mahbubâne, öyle müştâkâne, öyle tazarrukârâne niyaz ediyor ki; bütün kâinatı ağlattırıyor, duasına iştirak ettiriyor.*

✓ *Bak, hem öyle bir maksat, öyle bir gaye için dua ediyor ki; insanı ve âlemi, belki bütün mahlûkatı esfel-i sâfilînden, sukuttan, kıymetsiz-*

likten, faydasızlıktan; âlâ-yı illiyyîne, yani kıymete, bekâya, ulvî vazifeye çıkarıyor.

✓ *Bak, hem öyle yüksek bir fîzâr-ı istimdatkârâne ve öyle tatlı bir niyaz-ı istirhamkârâne ile istiyor, yalvarıyor ki; güya bütün mevcudâta ve semâvâta ve Arş'a işittirip, vecde getirip, duasına "Âmin, Allahümme âmîn..." dedirtiyor.*

✓ *Bak, hem öyle Semî, Kerîm bir Kadîr'den.. öyle Basîr, Rahîm bir Alîm'den hâcetini istiyor ki; bilmüşâhede, en hafî bir zîhayatın en hafî bir hâcetini, bir niyazını görür, işitir, kabul eder, merhamet eder. Çünkü istediğini –velev lisân-ı hâl ile olsun– verir. Ve öyle bir suret-i hakimâne, basîrâne, rahîmânede verir ki, şüphe bırakmaz; bu terbiye ve tedbir, öyle bir Semî ve Basîr ve öyle bir Kerîm ve Rahîm'e hastır.*

On Üçüncü Reşha

Acaba bütün efâzıl-ı benîâdemi arkasına alıp, arz üstünde durup, Arş-ı Âzam'a müteveccihen el kaldırıp dua eden şu *"Şeref-i nev-i insan"* ve *"Ferîd-i kevn ü zaman"* ve bihakkın *"Fahr-i kâinat"* ne istiyor, bak, dinle:

Saadet-i ebediye istiyor.. bekâ istiyor.. likâ istiyor.. cennet istiyor. Hem, merâyâ-yı mevcudâtta ahkâmını ve cemâllerini gösteren bütün esmâ-yı kudsiye-yi ilâhiye ile beraber istiyor. Hatta, eğer rahmet, inâyet, hikmet, adâlet gibi hesapsız o matlubun esbab-ı mûcibesi olmasaydı; şu zâtın tek duası, baharımızın îcadı kadar kudretine hafif gelen şu cennetin binasına sebebiyet verecekti. Evet, nasıl ki onun risaleti şu dâr-ı imtihanın açılmasına sebebiyet verdi. Öyle de onun ubûdiyeti dahi öteki dârın açılmasına sebeptir.

Acaba ehl-i akıl ve tahkike لَيْسَ فِي الْإِمْكَانِ أَبْدَعُ مِمَّا كَانَ[1] dedirten şu meşhud intizam-ı fâik, şu rahmet içinde kusursuz hüsn-ü sanat ve misilsiz cemâl-i rubûbiyet; hiç böyle bir çirkinliği, böyle bir merhametsizliği, böyle bir intizamsızlığı kabul eder mi ki; en cüz'î, en ehemmiyetsiz arzuları, sesleri ehemmiyetle işitip îfâ etsin.. en ehemmiyetli, en lüzumlu arzuları ehemmiyetsiz görüp işitmesin, anlamasın, yapmasın? Hâşâ ve kellâ!. Yüz bin defa hâşâ! Böyle bir cemâl, böyle bir çirkinliği kabul etmez, çirkin olmaz.

---

1 "Şu varlık âleminde, mevcut olandan daha mükemmeli, daha üstünü olması mümkün değildir." (Bkz.: el-Gazâlî, *İhyâu ulûmi'd-dîn* 4/258; İbni Arabî, *el-Fütûhâtü'l-Mekkiyye* 1/53, 4/154, 6/392, 7/82, 8/221).

Yahu, ey hayalî arkadaşım! Şimdilik kâfidir, geri gitmeliyiz. *Yoksa, yüz sene şu zamanda, şu cezirede kalsak; yine o zâtın garâib-i icraatını ve acâib-i vezâifini, yüzden birisine tamamen ihata edip temâşâsında doyamayız.*

Şimdi, gel, üstünde döneceğimiz her asra birer birer bakacağız. Bak, nasıl her asır, o şems-i hidayetten aldıkları feyizle çiçek açmışlar; Ebû Hanife, Şâfiî, Bayezid Bistâmî, Şah-ı Geylânî, Şah-ı Nakşibend, İmam Gazâlî, İmam Rabbânî gibi milyonlar münevver meyveler veriyor. Meşhudâtımızın tafsilâtını başka vakte tâlik edip, o muciz-nümâ ve hidayet-edâya, bir kısım kat'î mucizâtına işaret eden bir salavât getirmeliyiz:

اَللّٰهُمَّ صَلِّ وَسَلِّمْ عَلٰى هٰذَا الذَّاتِ النُّورَانِيِّ الَّذِي أُنْزِلَ عَلَيْهِ الْفُرْقَانُ الْحَكِيمُ مِنَ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ مِنَ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ أَلْفَ أَلْفِ صَلَاةٍ وَأَلْفَ أَلْفِ سَلَامٍ بِعَدَدِ حَسَنَاتِ أُمَّتِهِ.

عَلٰى مَنْ بَشَّرَ بِرِسَالَتِهِ التَّوْرَاةُ وَالْإِنْجِيلُ وَالزَّبُورُ، وَبَشَّرَ بِنُبُوَّتِهِ الْإِرْهَاصَاتُ وَهَوَاتِفُ الْجِنِّ وَأَوْلِيَاءُ الْإِنْسِ وَكَوَاهِنُ الْبَشَرِ، وَانْشَقَّ بِإِشَارَتِهِ الْقَمَرُ سَيِّدِنَا وَمَوْلَانَا مُحَمَّدٍ أَلْفَ أَلْفِ صَلَاةٍ وَأَلْفَ أَلْفِ سَلَامٍ بِعَدَدِ أَنْفَاسِ أُمَّتِهِ.

عَلٰى مَنْ جَاءَتْ لِدَعْوَتِهِ الشَّجَرُ، وَنَزَلَ سُرْعَةً بِدُعَائِهِ الْمَطَرُ، وَأَظَلَّتْهُ الْغَمَامَةُ مِنَ الْحَرِّ، وَشَبِعَ مِنْ صَاعٍ مِنْ طَعَامِهِ مِائَةٌ مِنَ الْبَشَرِ، وَنَبَعَ الْمَاءُ مِنْ بَيْنِ أَصَابِعِهِ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ كَالْكَوْثَرِ وَسَبَّحَ فِي كَفَّيْهِ الْحَصَاةُ وَالْمَدَرُ، وَأَنْطَقَ اللّٰهُ لَهُ الضَّبَّ وَالظَّبْيَ وَالذِّئْبَ وَالْجِذْعَ وَالذِّرَاعَ وَالْجَمَلَ وَالْجَبَلَ وَالْحَجَرَ وَالشَّجَرَ، صَاحِبِ الْمِعْرَاجِ وَمَا زَاغَ الْبَصَرُ، سَيِّدِنَا وَمَوْلَانَا وَشَفِيعِنَا مُحَمَّدٍ أَلْفَ أَلْفِ صَلَاةٍ وَأَلْفَ أَلْفِ سَلَامٍ بِعَدَدِ كُلِّ الْحُرُوفِ الْمُتَشَكِّلَةِ فِي الْكَلِمَاتِ الْمُتَمَثِّلَةِ بِإِذْنِ الرَّحْمٰنِ فِي مَرَايَا تَمَوُّجَاتِ الْهَوَاءِ عِنْدَ قِرَاءَةِ كُلِّ كَلِمَةٍ مِنَ الْقُرْاٰنِ مِنْ كُلِّ قَارِئٍ مِنْ أَوَّلِ النُّزُولِ إِلٰى اٰخِرِ الزَّمَانِ وَاغْفِرْ لَنَا وَارْحَمْنَا يَا إِلٰهَنَا بِكُلِّ صَلَاةٍ مِنْهَا. اٰمِينَ اٰمِينَ اٰمِينَ.[1]

---

1 "Ey varlığıyla varlığımızı ışıklandıran, gözlerimize nurlar serpip, bizleri nefsanî karanlıklardan kurtaran Rahmeti Sonsuz Rabbimiz! Arş-ı Azîm'den Kur'ân-ı Hakîm'i üzerine indirdiğin nurani Zât, yani Peygamber Efendimiz Hazreti Muhammed'e *(sallallâhu aleyhi ve sellem),* ümmetinin hasenatı adedince milyonlarca salât ve milyonlarca selâm olsun!

Risaletini Tevrat, İncil ve Zebur'un müjdelediği; nübüvvetini irhâsâtın (doğumundan hemen önce ve doğumu anında meydana gelen harikulâde hâllerin); cinlerin hâtiflerinin, insanlık âleminden Allah dostlarının ve beşerin kâhinlerinin müjdelediği; bir işaretiyle ayın parçalandığı Efendimiz, Mevlâmız Hazreti Muhammed'e (sallallâhu aleyhi ve sellem), ümmetinin nefesleri adedince milyonlarca salât ve selâm olsun!

"Şuâât-ı Mârifeti'n-Nebî" nâmındaki Türkçe bir risalede ve On Dokuzuncu Mektup'ta ve şu Söz'de icmâlen işaret ettiğimiz delâil-i nübüvvet-i Ahmediye'yi *(aleyhissalâtü vesselâm)* beyan etmişim. Hem onda Kur'ân-ı Hakîm'in vücûh-u i'câzı icmâlen zikredilmiş. Yine Lemeât nâmında Türkçe bir risalede ve Yirmi Beşinci Söz'de Kur'ân'ın kırk vecihle mucize olduğunu icmâlen beyan ve kırk vücuh-u i'câzına işaret etmişim. O kırk vecihte, yalnız nazımda olan belâgatı, İşârâtü'l-İ'câz nâmındaki bir tefsir-i Arabî'de, kırk sayfa içinde yazmışım. Eğer ihtiyacın varsa şu üç kitaba müracaat edebilirsin.

On Dördüncü Reşha

Mahzen-i mucizât ve mucize-i kübrâ olan Kur'ân-ı Hakîm, nübüvvet-i Ahmediye *(aleyhissalâtü vesselâm)* ile vahdâniyet-i ilâhiyeyi o derece kat'î isbat ediyor ki, başka burhana hâcet bırakmıyor. Biz de onun tarifine ve medar-ı tenkit olmuş bir-iki lem'a-yı i'câzına işaret ederiz: İşte, Rabbimizi bize tarif eden Kur'ân-ı Hakîm;

♦*Şu kitab-ı kebîr-i kâinatın bir tercüme-i ezeliyesi..*

♦*Şu sahâif-i arz ve semâda müstetir künûz-u esmâ-yı ilâhiyenin keşşâfı..*

♦*Şu sutûr-u hâdisâtın altında muzmer hakâikin miftahı..*

♦*Şu âlem-i şehâdet perdesi arkasındaki âlem-i gayb cihetinden gelen iltifâtât-ı rahmâniye ve hitâbât-ı ezeliyenin hazinesi..*

♦*Şu âlem-i mâneviye-yi İslâmiye'nin güneşi, temeli, hendesesi.. avâlim-i uhreviyenin haritası..*

♦*Zât ve sıfat ve şuûn-u ilâhiyenin kavl-i şârihi, tefsir-i vâzıhı, burhan-ı nâtıkı, tercüman-ı sâtıı..*

Davetine ağaçların koşup geldiği; duâsıyla yağmurun hemen iniverdiği; sıcaktan korumak için bulutların ona gölge yaptığı; bir ölçek yiyeceğiyle yüzlerce insanın doyduğu; parmaklarının arasından üç defa Kevser gibi suların çağladığı; avuçlarının içindeyken çakıl taşları ve toprağın Allah'ı tesbih ettiği; O'nun hürmetine Allah'ın, kertenkeleyi, ceylânı, kurdu, ağaç kütüğünü, zehirli keçinin kolunu, deveyi, dağı, taşı ve ağacı konuşturduğu, Mirac'ın ve "Resûl'ün gözü başka yana kaymadı (ki, gördüğünü yanlış görmüş olsun), görebileceğinin ötesine yönelmedi (ki, bir illüzyon görmüş olsun)."[*1] âyetinin mazharı olan Efendimiz, Mevlâmız ve Şefiimiz Hazreti Muhammed'e (sallallâhu aleyhi ve sellem), nüzûlünden bu yana Kur'ân'ı okuyan her bir okuyucunun okuduğu her bir kelimenin hava dalgalarının aynalarında Rahmân'ın izniyle temessül eden bütün kelimelerinin bütün harfleri adedince, milyonlarca salât ve selâm olsun.

Bütün bu salâvatlardan her biri hürmetine bizi mağfiret et, *ey* İlâhımız, bize merhamet et, âmîn, âmîn, âmîn…"

[*1] Necm sûresi, 53/17.

♦*Şu âlem-i insaniyetin mürebbîsi, hikmet-i hakikîsi, mürşid ve hâdîsi..*

♦*Hem bir kitab-ı hikmet ve şeriat..*

♦*Hem bir kitab-ı dua ve ubûdiyet..*

♦*Hem bir kitab-ı emir ve davet..*

♦*Hem bir kitab-ı zikir ve mârifet… gibi, beşerin bütün hâcât-ı mâneviyesine karşı birer kitap.. ve bütün muhtelif ehl-i mesâlik ve meşârib olan evliya ve sıddîkînin, asfiya ve muhakkikînin her birinin meşreblerine lâyık birer risale ibraz eden bir kütüphâne-i mukaddesedir.*

Sebeb-i kusur tevehhüm edilen tekrarâtındaki lem'a-yı i'câza bak ki:

✓ *Kur'ân hem bir kitab-ı zikir, hem bir kitab-ı dua, hem bir kitab-ı davet olduğundan, içinde tekrar müstahsendir, belki elzemdir ve eblâğdır.* Ehl-i kusurun zannı gibi değil. Zira; *zikrin şe'ni, tekrar ile tenvirdir.. duanın şe'ni, terdad ile takrirdir.. emir ve davetin şe'ni, tekrar ile tekittir.*

✓ Hem herkes, her vakit bütün Kur'ân'ı okumaya muktedir olamaz, fakat bir sûreye galiben muktedir olur. *Onun için, en mühim makâsıd-ı Kur'âniye ekser uzun sûrelerde dercedilerek, her bir sûre bir küçük Kur'ân hükmüne geçmiş.* Demek, hiç kimseyi mahrum etmemek için, tevhid ve haşir ve kıssa-yı Mûsâ gibi bazı maksatlar tekrar edilmiş.

✓ Hem cismânî ihtiyaç gibi, mânevî hâcât dahi muhteliftir. Bazısına insan her nefes muhtaç olur; cisme hava, ruha *Hû* gibi. Bazısına her saat; بِسْمِ اللهِ[1] gibi ve hâkezâ... *Demek, tekrar-ı âyet, tekerrür-ü ihtiyaçtan ileri gelmiş ve o ihtiyaca işaret ederek, uyandırıp teşvik etmek, hem iştiyakı ve iştahı tahrik etmek için tekrar eder.*

✓ Hem Kur'ân müessistir, bir din-i mübînin esâsâtıdır ve şu Âlem-i İslâmiyet'in temelleridir ve hayat-ı içtimaiye-i beşeriyeyi değiştirip muhtelif tabakâtın, mükerrer suâllerine cevaptır. *Müessise; tesbit etmek için tekrar lâzımdır.. tekit için terdad lâzımdır.. teyid için takrir, tahkik, tekrir lâzımdır.*

✓ Hem öyle mesâil-i azîme ve hakâik-i dakikadan bahsediyor ki, umumun kalblerinde yerleştirmek için, çok defa muhtelif suretlerde tekrar lâzımdır.

✓ *Bununla beraber, sureten tekrardır. Fakat, mânen her bir âyetin çok manaları, çok faydaları, çok vücûh ve tabakâtı vardır. Her bir makamda ayrı bir mana ve fayda ve maksatlar için zikrediliyor.*

---

1 Allah'ın adıyla

✓ Hem Kur'ân'ın, mesâil-i kevniyenin bazısında ibham ve icmâli ise, irşadî bir lem'a-yı i'câzdır. Ehl-i ilhadın tevehhüm ettikleri gibi medar-ı tenkit olamaz ve sebeb-i kusur değildir.

Eğer desen: "Acaba neden Kur'ân-ı Hakîm, felsefenin mevcudâttan bahsettiği gibi etmiyor? Bazı mesâili mücmel bırakır; bazısını, nazar-ı umumîyi okşayacak, hiss-i âmmeyi rencide etmeyecek, fikr-i avâmı tâciz edip yormayacak bir suret-i basitâne-i zâhirânede söylüyor."

Cevaben deriz ki: Felsefe, hakikatin yolunu şaşırmış; onun için... Hem geçmiş derslerden ve Sözler'den elbette anlamışsın ki; Kur'ân-ı Hakîm şu kâinattan bahsediyor, tâ Zât ve sıfât ve esmâ-yı ilâhiyeyi bildirsin. Yani, bu kitab-ı kâinatın maânîsini anlattırıp, tâ Hâlık'ını tanıttırsın. Demek, mevcudâta kendileri için değil, belki Mûcid'leri için bakıyor. Hem umuma hitap ediyor. İlm-i hikmet ise mevcudâta mevcudât için bakıyor. Hem hususan ehl-i fenne hitap ediyor. Öyleyse, mademki Kur'ân-ı Hakîm; mevcudâtı delil yapıyor, burhan yapıyor; delil zâhirî olmak, nazar-ı umuma çabuk anlaşılmak gerektir.

Hem mademki Kur'ân-ı Mürşid, bütün tabakât-ı beşere hitap eder. Kesretli tabaka ise tabaka-yı avâmdır. Elbette irşad ister ki; lüzumsuz şeyleri ibham ile icmal etsin.. ve dakik şeyleri temsil ile takrib etsin.. ve mağlatalara düşürmemek için, zâhirî nazarlarında bedihî olan şeyleri lüzumsuz, belki zararlı bir surette tağyir etmemektir.

Meselâ güneşe der, "Döner bir sirâcdır, bir lâmbadır."[1] Zira güneşten, güneş için, mahiyeti için bahsetmiyor. Belki bir nevi intizamın zembereği ve nizamın merkezi olduğundan, intizam ve nizam ise Sâni'in ayna-yı mârifeti olduğundan bahsediyor. Evet, der: وَالشَّمْسُ تَجْرِي[2] "güneş döner." Bu "döner" tâbiriyle, kış-yaz, gece-gündüzün devirânındaki muntazam tasarrufât-ı kudreti ihtar ile azamet-i Sâni'i ifham eder. İşte, bu "dönmek" hakikati ne olursa olsun; maksud olan ve hem mensuc, hem meşhud olan intizama tesir etmez.

Hem der: وَجَعَلَ الشَّمْسَ سِرَاجًا[3] Şu "sirâc" tâbiriyle, âlemi bir kasr suretinde, içinde olan eşya ise insana ve zîhayata ihzar edilmiş müzeyyenat ve mat'ûmât ve levâzımât olduğunu ve güneş dahi musahhar bir mumdar olduğunu ihtar ile, rahmet ve ihsan-ı Hâlık'ı ifham eder.

---

1 Bkz.: Yûnus sûresi, 10/5; Enbiyâ sûresi, 21/33; Furkan sûresi, 25/61; ...

2 Yâsîn sûresi, 36/38.

3 "Güneşi de (ışığı kendinden) bir lamba yaptı." (Nûh sûresi, 71/16)

Şimdi bak, şu sersem ve geveze felsefe ne der? Bak, diyor ki: "güneş bir kütle-yi azîme-yi mâyia-yı nâriyedir. Ondan fırlamış olan seyyârâtı etrafında döndürüp, cesâmeti bu kadar, mahiyeti böyledir, şöyledir..." Mûhiş bir dehşetten, müthiş bir hayretten başka, ruha bir kemâl-i ilmî vermiyor. Bahs-i Kur'ân gibi etmiyor…

Buna kıyasen, bâtınen kof, zâhiren mutantan felsefî meselelerin ne kıymette olduğunu anlarsın. Onun şaşaa-yı sûrîsine aldanıp Kur'ân'ın gayet mu'ciz-nümâ beyanına karşı hürmetsizlik etme!..

İhtar: Arabî Risale-i Nur'da On Dördüncü Reşha'nın Altı Katresi, bâhusus Dördüncü Katre'nin Altı Nüktesi, Kur'ân-ı Hakîm'in kırk kadar envâ-ı i'câzından on beşini beyan eder. Ona iktifâen burada ihtisar ettik. İstersen ona müracaat et, bir hazine-i mucizât bulursun...

اَللّٰهُمَّ اجْعَلِ الْقُرْاٰنَ شِفَاءً لَنَا مِنْ كُلِّ دَاءٍ وَمُونِسًا لَنَا فِي حَيَاتِنَا وَبَعْدَ مَمَاتِنَا وَفِي الدُّنْيَا قَرِينًا وَفِي الْقَبْرِ مُونِسًا وَفِي الْقِيَامَةِ شَفِيعًا وَعَلَى الصِّرَاطِ نُورًا وَمِنَ النَّارِ سِتْرًا وَحِجَابًا وَفِي الْجَنَّةِ رَفِيقًا وَإِلَى الْخَيْرَاتِ كُلِّهَا دَلِيلًا وَإِمَامًا بِفَضْلِكَ وَجُودِكَ وَكَرَمِكَ وَرَحْمَتِكَ يَا أَكْرَمَ الْأَكْرَمِينَ وَيَا أَرْحَمَ الرَّاحِمِينَ. اٰمِينَ.

اَللّٰهُمَّ صَلِّ وَسَلِّمْ عَلٰى مَنْ أُنْزِلَ عَلَيْهِ الْفُرْقَانُ الْحَكِيمُ وَعَلٰى اٰلِهٖ وَصَحْبِهٖ أَجْمَعِينَ. اٰمِينَ.[1]

[1] Allah'ım! Kur'ân'ı bize, her türlü dertlere şifa.. hayatımızda ve ölümümüzden sonra en sıcak bir arkadaş.. dünyada cana yakın bir dost.. kabirde en samimi bir arkadaş.. kıyâmette bir şefaatçi.. sırat üzerinde bir nur.. ateşe karşı örtü ve perde.. cennette bir yoldaş.. ve bütün hayırlı işlere götüren rehber ve önder eyle. Bütün bunları bize fazlınla, cömertliğinle, kereminle ve rahmetinle ihsan et, ey kerem sahiplerinin en kerîmi ve merhametlilerin en merhametlisi olan Rabbimiz, âmîn...

Allah'ım! Furkan-ı Hakîm'in kendisine indirildiği Zât'a ve bütün âl ve ashabına salât ve selâm et, âmîn, âmîn…

Yirminci Söz

(İki Makamdır.)

Birinci Makam

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَإِذْ قُلْنَا لِلْمَلٰئِكَةِ اسْجُدُوا لِاٰدَمَ فَسَجَدُوا إِلَّآ إِبْلِيسَ[1]

إِنَّ اللهَ يَأْمُرُكُمْ أَنْ تَذْبَحُوا بَقَرَةً[2]

ثُمَّ قَسَتْ قُلُوبُكُمْ مِنْ بَعْدِ ذٰلِكَ فَهِيَ كَالْحِجَارَةِ أَوْ أَشَدُّ قَسْوَةً[3]

Bir gün şu âyetleri okurken İblisin ilkaâtına karşı Kur'ân-ı Hakîm'in feyzinden üç nükte ilham edildi. Vesvesenin sûreti şudur:

Dedi ki: "Dersiniz, Kur'ân mucizedir. Hem nihayetsiz belâgattadır. Hem, umuma her vakitte hidâyettir. Hâlbuki şöyle bâzı hâdisât-ı cüz'iyeyi tarihvârî bir sûrette musırrâne tekrar etmekte ne mânâ var? Bir ineği kesmek gibi bir vâkıa-yı cüz'iyeyi, o kadar mühim tavsifât ile böyle zikretmek, hattâ o sûre-i azîmeye de "el-Bakara" tesmiye etmekte ne münasebet var? Hem de Âdem'e secde olan hâdise, sırf bir emr-i gaybîdir. Akıl ona yol bulamaz. Kavî bir îmândan sonra teslim ve iz'ân edilebilir. Hâlbuki Kur'ân, umum ehl-i akla ders veriyor. Çok yerlerde أَفَلَا يَعْقِلُونَ[4] der, akla havale eder. Hem taşların tesâdüfî olan bâzı hâlât-ı tabîiyesini ehemmiyetle beyan etmekte ne hidâyet var?"

İlham olunan nüktelerin sûreti şudur:

---

1 "O vakit meleklere: 'Âdem için secde edin!' dedik de İblis dışındaki bütün melekler secde ettiler." (Bakara sûresi, 2/34; İsrâ sûresi, 17/61; Kehf sûresi, 18/50; Tâhâ sûresi, 20/116)

2 "(Bir vakit Mûsâ kavmine:) 'Allah, bir sığır kesmenizi emrediyor' (demişti)." (Bakara sûresi, 2/67)

3 "Sonra bunun arkasından kalpleriniz katılaştı, artık onlar taş gibi, hatta ondan da katı!" (Bakara sûresi, 2/74)

4 "Hâlâ akıllanmazlar mı?" (Yâsîn sûresi, 36/68). Ayrıca أَفَلَا تَعْقِلُونَ şeklinde muhatap sigasıyla çok yerlerde geçmektedir. Bkz.: Bakara sûresi, 2/44, 76; Âl-i İmran sûresi, 3/65; En'âm sûresi, 6/32; A'râf sûresi; 7/169; Yûnus sûresi, 10/16; ...

Birinci Nükte

Kur'ân-ı Hakîm'de çok hâdisât-ı cüz'iye vardır ki, her birisinin arkasında bir düstûr-u küllî saklanmış ve bir kanun-u umumînin ucu olarak gösteriliyor. Nasıl ki, وَعَلَّمَ اٰدَمَ الْأَسْمَاءَ كُلَّهَا[1] Hazreti Âdem'in melâikelere karşı kabiliyet-i hilâfet için bir mucizesi olan ta'lîm-i esmâdır ki, bir hâdise-i cüz'iyedir. Şöyle bir düstûr-u küllînin ucudur ki; nev-i beşere câmiiyet-i istidâd cihetiyle ta'lîm olunan hadsiz ulûm ve kâinatın envâına muhît pek çok fünûn ve Hâlık'ın şuûnât ve evsâfına şâmil kesretli maârifin ta'lîmidir ki; nev-i beşere, değil yalnız melâikelere, belki semâvât ve arz ve dağlara karşı emânet-i kübrâyı[2] haml dâvâsında bir rüçhâniyet vermiş ve hey'et-i mecmuasıyla arzın bir halife-i mânevîsi olduğunu Kur'ân ifhâm ettiği misillü; "Melâikelerin Âdem'e secdesiyle beraber, şeytanın secde etmemesi" olan hâdise-i cüz'iye-i gaybiye, pek geniş bir düstûr-u külliye-i meşhûdenin ucu olduğu gibi, pek büyük bir hakikati ihsâs ediyor. Şöyle ki:

Kur'ân, şahs-ı Âdem'e melâikelerin itaat ve inkıyâdını ve şeytanın tekebbür ve imtinâını zikretmesiyle; nev-i beşere, kâinatın ekser maddî envâ'ları ve o envâın mânevî mümessilleri ve müekkelleri musahhar olduklarını ve nev-i beşerin hâsselerinin bütün istifadelerine müheyyâ ve münkâd olduklarını ifhâm etmekle beraber, o nevin istidâdatını bozan ve yanlış yollara sevk eden mevâdd-ı şerîre ile onların mümessilleri ve sekene-i habîseleri, o nev-i beşerin tarîk-ı kemâlâtında ne büyük bir engel, ne müthiş bir düşman teşkil ettiğini ihtar ederek Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyân, bir tek Âdem'le cüz'î hâdiseyi konuşurken bütün kâinatla ve bütün nev-i beşerle bir mükâleme-i ulviye ediyor.

İkinci Nükte

Mısır kıtası, kumistan olan Sahra-yı Kebîr'in bir parçası olduğundan Nîl-i Mübarek'in feyziyle gayet mahsûldâr bir tarla hükmüne geçtiğinden, o cehennem-nümûn sahra komşuluğunda şöyle cennet-misâl bir mevki-i mübârekin bulunması, felâhat ve ziraatı, ahâlisinde pek merğûb bir sûrete getirmiş ve o sekenenin seciyesine öyle tesbit etmiş ki, ziraatı kudsiye ve vasıta-yı ziraat olan "bakar"ı ve "sevr"i mukaddes, belki mâbud derecesine çıkarmış. Hattâ o zamandaki Mısır milleti sevre, bakara, ibadet etmek derecesinde bir kudsiyet

---

1 "Ve Allah, Âdem'e bütün isimleri öğretti." (Bakara sûresi, 2/31)

2 Bkz.: Ahzâb sûresi, 33/72.

vermişler. İşte o zamanda Benî İsrâil dahi o kıtada neşet ediyordu ve o terbiyeden bir hisse aldıkları, "icl" meselesinden anlaşılıyor.

İşte Kur'ân-ı Hakîm, Hazreti Mûsâ'nın *(aleyhisselâm)* risâletiyle, o milletin seciyelerine girmiş ve istidâdlarına işlemiş olan o bakar-perestlik mefkûresini kesip öldürdüğünü, bir bakarın zebhi ile ifhâm ediyor.

İşte şu hâdise-i cüz'iye ile bir düstûr-u küllîyi, her vakit, hem herkese gayet lüzumlu bir ders-i hikmet olduğunu ulvî bir i'câz ile beyan eder.

Buna kıyasen bil ki: Kur'ân-ı Hakîm'de bazı hâdisât-ı tarihiye sûretinde zikredilen cüz'î hâdiseler, küllî düsturların uçlarıdır. Hattâ çok sûrelerde zikr ve tekrar edilen kıssa-yı Mûsâ'nın yedi cümlelerine misâl olarak Lemeât'ta İ'câz-ı Kur'ân Risalesi'nde o cüz'î cümlelerin her bir cüzünün nasıl mühim bir düstûr-u küllîyi tazammun ettiğini beyan etmişiz. İstersen o risaleye müracaat et.

Üçüncü Nükte

ثُمَّ قَسَتْ قُلُوبُكُمْ مِنْ بَعْدِ ذٰلِكَ فَهِيَ كَالْحِجَارَةِ أَوْ أَشَدُّ قَسْوَةً وَإِنَّ مِنَ الْحِجَارَةِ لَمَا يَتَفَجَّرُ مِنْهُ الْأَنْهَارُ وَإِنَّ مِنْهَا لَمَا يَشَّقَّقُ فَيَخْرُجُ مِنْهُ الْمَاءُ وَإِنَّ مِنْهَا لَمَا يَهْبِطُ مِنْ خَشْيَةِ اللهِ وَمَا اللهُ بِغَافِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ[1]

Şu âyeti okurken, müvesvis dedi ki: "Herkese malum ve âdi olan taşların şu fıtrî bâzı hâlât-ı tabîiyesini, en mühim ve büyük meseleler sûretinde bahs ve beyanda ne mânâ var, ne münasebet var, ne ihtiyaç var?"

Şu vesveseye karşı feyz-i Kur'ân'dan şöyle bir nükte ilham edildi:

Evet, münasebet var ve ihtiyaç var. Hem o derece büyük bir münasebet ve ehemmiyetli bir mânâ ve o derece muazzam ve lüzumlu bir hakikat var ki, ancak Kur'ân'ın îcâz-ı mu'cizi ve lütf-u irşâdıyla bir derece basitleştirilmiş ve ihtisar edilmiş. Evet, i'câz-ı Kur'ân'ın bir esası olan îcâz, hem hidâyet-i Kur'ân'ın bir nûru olan lütf-u irşâd ve hüsn-ü ifhâm, iktizâ ediyorlar ki; Kur'ân'ın muhatabları içinde ekseriyeti teşkil eden avâma karşı küllî hakikatleri ve derin ve umumî düsturları, me'lûf ve cüz'î sûretler ile gösterilsin ve fikirleri basit olan umumî avâma karşı muazzam hakikatlerin yalnız uçları ve

[1] "Sonra bunun arkasından kalpleriniz katılaştı, artık onlar taş gibi, hatta ondan da katı! Çünkü öyle taş var ki içinden ırmaklar fışkırır, öylesi var ki çatlar da bağrından su kaynar ve öylesi var ki Allah'a olan ta'zimi sebebiyle yukarıdan düşüp parçalanır. Allah yaptıklarınızdan habersiz değildir." (Bakara sûresi, 2/74)

basit bir sûreti gösterilsin. Hem âdet perdesi tahtında ve zeminin altında hârikulâde olan tasarrufat-ı ilâhiye icmâlen gösterilsin. İşte bu sırra binâendir ki Kur'ân-ı Hakîm, şu âyetle diyor:

Ey Benî İsrâil ve ey benîâdem! Sizlere ne olmuş ki; kalbleriniz taştan daha câmid ve daha ziyâde katılaşmıştır! Zira görmüyor musunuz ki, o pek sert ve pek câmid ve toprak altında bir tabaka-yı azîme teşkil eden o koca taşlar, o kadar evâmir-i ilâhiyeye karşı mutî ve musahhar ve icraât-ı rabbâniye altında o kadar yumuşak ve emirberdir ki; havada ağaçların teşkilinde tasarrufat-ı ilâhiye, ne derece sühûletle cereyan ediyor; öyle de, tahte'z-zemin ve o sert, sağır taşlarda o derece sühûlet ve intizam ile, hattâ damarlara karşı kanın cevelânı gibi muntazam su cetvelleri[1(Hâşiye)] ve su damarları, kemâl-i hikmetle o taşlarda mukavemet görmeyerek cereyan ediyor. Hem havada nebâtât ve ağaçların dallarının sühûletle sûret-i intişârı gibi o derece sühûletle köklerin nazik damarları, yer altındaki taşlarda mümânaât görmeyerek evâmir-i ilâhî ile muntazaman intişâr ettiğini Kur'ân işaret ediyor ve geniş bir hakikati, şu âyetle ders veriyor ve o ders ile, o kasâvetli kalblere bu mânâyı veriyor ve remzen diyor:

Ey Benî İsrâil ve ey benîâdem! Zaaf ve acziniz içinde nasıl bir kalb taşıyorsunuz ki, öyle bir Zât'ın evâmirine karşı o kalb, kasâvetle mukavemet ediyor. Hâlbuki; o koca sert taşların tabaka-yı muazzaması, o Zât'ın evâmiri önünde kemâl-i inkıyâdla, karanlıkta nazik vazifelerini mükemmel îfa ediyorlar. İtaatsizlik göstermiyorlar. Belki o taşlar, toprak üstünde bulunan bütün zevi'l-hayata, âb-ı hayatla beraber sâir medâr-ı hayatlarına öyle bir hazinedarlık ediyor ve öyle bir adâletle taksimâta vesiledir ve öyle bir hikmetle tevziâta vasıta oluyor ki, Hakîm-i Zülcelâl'in dest-i kudretinde bal mumu gibi ve belki hava gibi yumuşaktır, mukavemetsizdir ve azamet-i kudretine karşı secdededir. Zira, toprak üstünde müşâhede ettiğimiz şu masnûât-ı muntazama ve şu

---

1(Hâşiye) Evet, zemin denilen muhteşem ve seyyâr sarayın temel taşı olan taş tabakasının, Fâtır-ı Zülcelâl tarafından tavzif edilen en mühim üç vazifeyi beyan etmek, ancak Kur'ân'a yakışır:

• *İşte **birinci** vazifesi*: Toprağın, kudret-i rabbâniye ile nebâtâta analık edip yetiştirdiği gibi, kudret-i ilâhiye ile taş dahi toprağa dâyelik edip yetiştiriyor.

• ***İkinci** vazifesi*: Zeminin bedeninde deverân-ı dem hükmünde olan suların muntazam cevelânına hizmetidir.

• ***Üçüncü** vazife-i fıtriyesi*: Çeşmelerin ve ırmakların, uyûn ve enhârın muntazam bir mîzan ile zuhûr ve devamlarına hazinedarlık etmektir. Evet taşlar, bütün kuvvetiyle ve ağızlarının dolusuyla akıttıkları âb-ı hayat sûretinde, delâil-i vahdâniyet'i, zemin yüzüne yazıp serpiyor.

hikmetli ve inâyetli tasarrufat-ı ilâhiye misillü, zemin altında aynen cereyan ediyor. Belki, hikmeten daha acîb ve intizamca daha garib bir sûrette hikmet ve inâyet-i ilâhiye tecelli ediyor. *Bakınız! En sert ve hissiz o koca taşlar, nasıl bal mumu gibi evâmir-i tekvîniyeye karşı yumuşaklık gösteriyorlar ve me'mur-u ilâhî olan o latîf sulara, o nazik köklere, o ipek gibi damarlara o derece mukavemetsiz ve kasâvetsizdir. Güya bir âşık gibi, o latîf ve güzellerin temâsıyla kalbini parçalıyor, yollarında toprak oluyor!*

Hem وَإِنَّ مِنْهَا لَمَا يَهْبِطُ مِنْ خَشْيَةِ اللهِ[1] ile şöyle bir hakikat-i muazzamanın ucunu gösteriyor ki: "*Taleb-i rü'yet*" hâdisesinde, meşhur dağın tecelli ile parçalanması ve taşlarının dağılması[2] gibi umum rûy-u zeminde, aslı, sudan incimâd etmiş âdeta yekpâre taşlardan ibaret olan ekser dağların zelzele veya bâzı hâdisât-ı arziye sûretinde tecelliyât-ı celâliye ile o dağların yüksek zirvelerinden o haşyet verici tecelliyât-ı celâliyenin zuhûruyla taşlar parçalanarak, bir kısmı ufalanıp toprağa kalbolup, nebâtâta menşe' olur. Diğer bir kısmı taş kalarak, yuvarlanıp derelere, ovalara dağılıp, sekene-i zeminin meskeni gibi birçok işlerinde hizmetkârlık ederek ve mahfî bâzı hikem ve menâfi için kudret ve hikmet-i ilâhiyeye secde-i itaat ederek, desâtir-i hikmet-i sübhâniyeye emirber şeklini alıyorlar. Elbette o haşyetten, o yüksek mevkii terk edip mütevâziâne aşağı yerleri ihtiyar etmek ve o mühim menfaatlere sebep olmak beyhûde olmayıp başıboş değil ve tesâdüfî dahi olmadığı, belki bir Hakîm-i Kadîr'in tasarrufat-ı hakimânesiyle, o intizamsızlık içinde zâhirî nazara görünmeyen bir intizam-ı hakimâne bulunduğuna delil ise; o taşlara müteallik faydalar, menfaatler ve onlar, üstünde yuvarlandıkları dağın cesedine giydirilen ve çiçek ve meyvelerin murassaâtıyla münakkaş ve müzeyyen olan gömleklerin kemâl-i intizamı ve hüsn-ü sanatı; kat'î, şüphesiz şehâdet eder. İşte, şu üç âyetin, hikmet nokta-yı nazarında ne kadar kıymettar olduğunu gördünüz.

Şimdi bakınız Kur'ân'ın letâfet-i beyanına ve i'câz-ı belâgatına; nasıl şu zikrolunan büyük ve geniş ve ehemmiyetli hakikatlerin uçlarını üç fıkra içinde üç vâkıa-yı meşhûre ve meşhûde ile gösteriyor ve medâr-ı ibret üç hâdise-i uhrâyı hatırlatmakla latîf bir irşâd yapar, mukavemet-sûz bir zecreder.

♦Meselâ, ***ikinci fıkra***da der: وَإِنَّ مِنْهَا لَمَا يَشَّقَّقُ فَيَخْرُجُ مِنْهُ الْمَاءُ[3]

---

1 "Öyle taş var ki Allah'a olan ta'zimi sebebiyle yukarıdan düşüp parçalanır." (Bakara sûresi, 2/74)

2 "Derken Rabbi dağa tecelli eder etmez onu un ufak ediverdi." (A'râf sûresi, 7/143)

3 "Öyle taş var ki çatlar da bağrından su kaynar." (Bakara sûresi, 2/74)

Şu fıkra ile, Hazreti Mûsâ'nın *(aleyhisselâm)* asâsına karşı kemâl-i şevk ile inşikak edip on iki gözünden on iki çeşme akıtan taşa[1] işaret etmekle, şöyle bir mânâyı ifhâm ediyor ve mânen diyor: Ey Benî İsrâil! Bir tek mucize-i Mûsâ'ya *(aleyhisselâm)* karşı koca taşlar yumuşar, parçalanır. Ya haşyetinden veya sürûrundan ağlayarak sel gibi yaş akıttığı hâlde, hangi insafla bütün mucizât-ı Mûseviye'ye *(aleyhisselâm)* karşı temerrüd ederek ağlamayıp gözünüz cümûd ve kalbiniz katılık ediyor?

♦Hem ***üçüncü fıkra***da der: وَإِنَّ مِنْهَا لَمَا يَهْبِطُ مِنْ خَشْيَةِ اللهِ[2]

Şu fıkra ile, Tûr-u Sînâ'daki münâcât-ı Mûseviye'de *(aleyhisselâm)* vukû bulan tecelliyât-ı celâliye heybetinden koca dağ parçalanıp dağılması[3] ve o haşyetten taşların etrafa yuvarlanması olan vâkıa-yı meşhûreyi ihtar ile şöyle bir mânâyı ders veriyor ki: Ey kavm-i Mûsâ! Nasıl, Allah'tan korkmuyorsunuz? Hâlbuki taşlardan ibaret olan dağlar, O'nun haşyetinden ezilip dağılıyor ve sizden ahz-ı mîsak için üstünüzde Cebel-i Tûr'u tuttuğunu,[4] hem taleb-i rü'yet hâdisesinde dağın parçalanmasını bilip ve gördüğünüz hâlde, ne cesâretle O'nun haşyetinden titremeyip, kalbinizi katılık ve kasâvette bulunduruyorsunuz?

♦Hem ***birinci fıkra***da diyor: وَإِنَّ مِنَ الْحِجَارَةِ لَمَا يَتَفَجَّرُ مِنْهُ الْأَنْهَارُ[5]

Bu fıkra ile, dağlardan nebeân eden Nîl-i mübarek, Dicle ve Fırat gibi ırmakları hatırlatmakla, taşların evâmir-i tekvîniyeye karşı ne kadar hârika-nümâ ve mucizevârî bir sûrette mazhar ve musahhar olduğunu ifhâm eder ve onunla böyle bir mânâyı müteyakkız kalblere veriyor ki; şöyle azîm ırmakların, elbette mümkün değil şu dağlar hakikî menbaları olsun. Çünkü; faraza o dağlar tamamen su kesilse ve mahrûtî birer havuz olsalar, o büyük nehirlerin şöyle süratli ve kesretli cereyanlarına muvâzeneyi kaybetmeden, birkaç ay ancak dayanabilirler ve o kesretli masârife karşı gâliben bir metre kadar toprakta nüfuz eden yağmur, kâfi vâridât olamaz. Demek ki, şu enhârın nebeânları, âdî ve tabiî ve tesâdüfî bir iş değildir. Belki pek hârika bir sûrette Fâtır-ı Zülcelâl, onları sırf hazine-i gayptan akıttırıyor.[6]

---

1 "Bir zaman da Mûsa kavmi için su arayıp Allah'a yalvarmıştı. Biz de: "Asanı taşa vur!" demiştik. Bunun üzerine o taştan on iki pınar fışkırmış, her bölük kendine mahsus pınarı bilmişti." (Bakara sûresi, 2/60)

2 "Öyle taş var ki Allah'a olan ta'zimi sebebiyle yukarıdan düşüp parçalanır." (Bakara sûresi, 2/74)

3 "Derken Rabbi dağa tecelli eder etmez onu un ufak ediverdi. Mûsâ da düşüp bayıldı." (A'râf sûresi, 7/143)

4 Bkz.: Bakara sûresi, 2/63, 93; Nisâ sûresi, 4/154; A'râf sûresi, 7/171.

5 "Öyle taş var ki içinden ırmaklar fışkırır." (Bakara sûresi, 2/74)

6 Bkz.: Mü'minûn sûresi, 23/8; Zümer sûresi, 39/21.

İşte bu sırra işareten bu mânâyı ifade için hadîste rivayet ediliyor ki: "O üç nehrin her birine cennetten birer katre her vakit damlıyor ve ondan bereketlidirler."[1] Hem bir rivayette denilmiş ki: "Şu üç nehrin menbaları, cennettendir."[2] Şu rivayetin hakikati şudur ki: Madem esbâb-ı maddiye, şunların bu derece kesretli nebeânına kabil değildir. Elbette menbaları, bir âlem-i gaybdadır ve gizli bir hazine-i rahmetten gelir ki; masârif ile vâridâtın muvâzenesi devam eder.

İşte Kur'ân-ı Hakîm, şu mânâyı ihtar ile şöyle bir ders veriyor ki, der: Ey Benî İsrâil ve ey benîâdem! Kalb katılığı ve kasâvetinizle öyle bir Zât-ı Zülcelâl'in evâmirine karşı itaatsizlik ediyorsunuz ve öyle bir Şems-i Sermedînin ziyâ-yı mârifetine gafletle gözlerinizi yumuyorsunuz ki, Mısır'ınızı cennet sûretine çeviren Nîl-i mübarek gibi koca nehirleri, âdi, câmid taşların ağızlarından akıtıp mucizât-ı kudretini, şevâhid-i vahdâniyetini o koca nehirlerin kuvvet ve zuhûr ve ifâzaları derecesinde kâinatın kalbine ve zeminin dimağına vererek, cin ve insin kulûb ve ukûlüne isâle ediyor. Hem, hissiz, câmid bâzı taşları böyle acip bir tarzda[3(Hâşiye)] mucizât-ı kudretine mazhar etmesi, güneşin ziyâsı, güneşi gösterdiği gibi, o Fâtır-ı Zülcelâl'i gösterdiği hâlde, nasıl O'nun o nûr-u mârifetine karşı kör olup görmüyorsunuz?

İşte, şu üç hakikate nasıl bir belâgat giydirilmiş gör ve belâgat-ı irşâdiyeye dikkat et! Acaba hangi kasâvet ve katılık vardır ki, böyle hararetli şu belâgat-ı irşâda karşı dayanabilsin, ezilmesin?..

İşte baştan buraya kadar anladınsa Kur'ân-ı Hakîm'in irşâdî bir lem'a-yı i'câzını gör, Allah'a şükret!..

---

1 Bkz.: el-Bağdâdî, *Târîhu Bağdâd* 1/55; el-Münâvî, *Feyzu'l-kadîr* 5/381.

2 Seyhan, Ceyhan, Fırat ve Nil nehirleri için bkz.: Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 2/260, 289, 440; el-Humeydî, *el-Müsned* 2/491. Dicle için bkz.: el-Bağdâdî, *Târîhu Bağdâd* 1/55; el-Aclûnî, *Keşfü'l-hafâ* 1/565 (İbni Hacer el-Mekkî'den naklen).

3(Hâşiye) Nîl-i mübarek Cebel-i Kamer'den çıktığı gibi, Dicle'nin en mühim bir şubesi, Van Vilâyeti'nden Müküs Nahiyesi'nden, bir kayanın mağarasından çıkıyor. Fırat'ın da mühim bir şubesi, Diyadin taraflarında bir dağın eteğinden çıkıyor. Dağların aslı, hilkaten bir madde-i mâyiadan incimâd etmiş taşlar olduğu fennen sabittir. Tesbihât-ı Nebeviyyeden olan سُبْحَانَ مَنْ بَسَطَ الْأَرْضَ عَلَى مَاءٍ جَمَدْ[1*] kat'î delâlet ediyor ki, asl-ı hilkat-i arz şöyledir ki: Su gibi bir madde, emr-i ilâhî ile incimâd eder, taş olur. Taş, izn-i ilâhî ile toprak olur. Teşbihteki arz lafzı, toprak demektir. Demek su, çok yumuşaktır, üstünde durulmaz. Taş çok serttir, ondan istifade edilmez. Onun için Hakîm-i Rahîm, toprağı, taş üstünde serer, zevi'l-hayata makarr eder!

*1 "Yeryüzünü donmuş bir su üzerinde yayan Zat, her türlü noksanlıktan beridir."

سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَآ إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَاۜ إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ[1]

اَللّٰهُمَّ فَهِّمْنَا أَسْرَارَ الْقُرْاٰنِ كَمَا تُحِبُّ وَتَرْضٰى، وَوَفِّقْنَا لِخِدْمَتِهٖ اٰمِينَ بِرَحْمَتِكَ يَا أَرْحَمَ الرَّاحِمِينَ[2]

اَللّٰهُمَّ صَلِّ وَسَلِّمْ عَلٰى مَنْ أُنْزِلَ عَلَيْهِ الْقُرْاٰنُ الْحَكِيمُ وَعَلٰى اٰلِهٖ وَصَحْبِهٖ أَجْمَعِينَ[3]

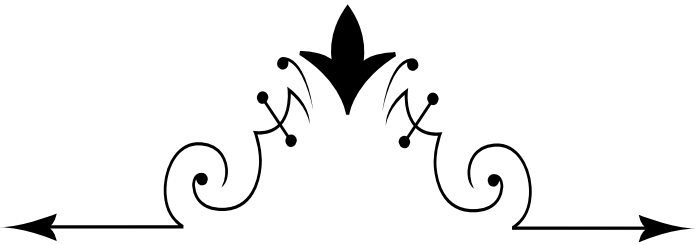

1 "Sübhansın yâ Rab! Senin bize bildirdiğinden başka ne bilebiliriz ki? Her şeyi hakkıyla bilen, her şeyi hikmetle yapan sensin." (Bakara sûresi, 2/32)

2 Allahım! Kur'ân'ın esrarını, sevdiğin ve râzı olduğun şekilde bize duyur ve onun hizmetine bizi muvaffak et, âmîn. Rahmetinden ümit ediyoruz ey Erhamürrâhimîn.

3 Allahım! Kur'ân-ı Hakîm'in kendisine indirildiği zâta ve bütün âl ve ashâbına salât ve selâm et.

Yirminci Söz'ün İkinci Makamı

(Mucizât-ı enbiyâ yüzünde parlayan bir lem'a-yı i'câz-ı Kur'ân)

Âhirdeki iki suâl ve iki cevaba dikkat et.

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَلَا رَطْبٍ وَلَا يَابِسٍ إِلَّا فِي كِتَابٍ مُبِينٍ[1]

On dört sene evvel, (şimdi otuz seneden geçti) şu âyetin bir sırrına dâir İşârâtü'l-İ'câz nâmındaki tefsirimde Arabiyyü'l-ibâre bir bahis yazmıştım. Şimdi arzuları bence ehemmiyetli olan iki kardaşım, o bahse dair Türkçe olarak bir parça izah istediler. Ben de Cenâb-ı Hakk'ın tevfikine îtimaden ve Kur'ân'ın feyzine istinaden diyorum ki:

Bir kavle göre Kitab-ı Mübîn, Kur'ân'dan ibarettir. Yaş ve kuru, her şey içinde bulunduğunu, şu âyet-i kerîme beyan ediyor. Öyle mi? Evet, her şey içinde bulunur. Fakat herkes, her şeyi içinde göremez. Zira, muhtelif derecelerde bulunur. Bazen çekirdekleri, bazen nüveleri, bazen icmâlleri, bazen düsturları, bazen alâmetleri; ya sarâhaten, ya işareten, ya remzen, ya ibhâmen, ya ihtar tarzında bulunurlar. Fakat ihtiyaca göre ve maksad-ı Kur'ân'a münasip bir tarzda ve iktizâ-yı makam münasebetinde şu tarzların birisiyle ifade ediliyor. Ezcümle:

Beşerin sanat ve fen cihetindeki terakkiyâtlarının neticesi olan havârik-ı sanat ve garâib-i fen olarak tayyâre, elektrik, şimendifer, telgraf gibi şeyler vücûda gelmiş ve beşerin hayat-ı maddiyesinde en büyük mevki almışlar. Elbette umum nev-i beşere hitap eden Kur'ân-ı Hakîm, şunları mühmel bırakmaz. Evet bırakmamış. "**İki Cihet**" ile onlara da işaret etmiştir.

Birinci cihet: Mucizât-ı enbiyâ sûretiyle...

İkinci kısım şudur ki: Bâzı hâdisât-ı târihiye sûretinde işaret eder.

Ezcümle:

قُتِلَ أَصْحَابُ الْأُخْدُودِ ۞ اَلنَّارِ ذَاتِ الْوَقُودِ ۞ إِذْ هُمْ عَلَيْهَا قُعُودٌ ۞ وَهُمْ عَلٰى مَا يَفْعَلُونَ

[1] "Yaş ve kuru hiçbir şey yoktur ki açık, net bir kitapta bulunmasın." (En'âm sûresi, 6/59)

بِالْمُؤْمِنِينَ شُهُودٌ ۞ وَمَا نَقَمُوا مِنْهُمْ إِلَّا أَنْ يُؤْمِنُوا بِاللهِ الْعَزِيزِ الْحَمِيدِ[1]

Kezâ:[2(Hâşiye-1)]

فِي الْفُلْكِ الْمَشْحُونِ ۞ وَخَلَقْنَا لَهُمْ مِنْ مِثْلِهِ مَا يَرْكَبُونَ[3]

gibi âyetlerle şimendifere işaret ettiği gibi,

اَللهُ نُورُ السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضِ ؕ مَثَلُ نُورِهٖ كَمِشْكٰوةٍ فِيهَا مِصْبَاحٌ ؕ اَلْمِصْبَاحُ فِي زُجَاجَةٍ ؕ اَلزُّجَاجَةُ كَأَنَّهَا كَوْكَبٌ دُرِّيٌّ يُوقَدُ مِنْ شَجَرَةٍ مُبَارَكَةٍ زَيْتُونَةٍ لَا شَرْقِيَّةٍ وَلَا غَرْبِيَّةٍ يَكَادُ زَيْتُهَا يُضِيءُ وَلَوْ لَمْ تَمْسَسْهُ نَارٌ ؕ نُورٌ عَلٰى نُورٍ ؕ يَهْدِى اللهُ لِنُورِهٖ مَنْ يَشَاءُ[4]

[5(Hâşiye-2)] âyeti, pek çok envâra, esrâra işaretle beraber elektriğe dahi remzediyor. Şu ikinci kısım, hem çok zatlar onlarla uğraştığından hem çok dikkat ve izaha muhtaç olduğundan ve hem çok olduğundan; şimdilik şimendifer ve elektriğe işaret eden şu âyetlerle iktifâ edip o kapıyı açmayacağım.

Birinci kısım ise, mucizât-ı enbiyâ sûretinde işaret ediyor. Biz dahi o kısımdan bâzı nümûneleri misâl olarak zikredeceğiz.

Mukaddime

İşte Kur'ân-ı Hakîm, enbiyâları, insanın cemaatlerine terakkiyât-ı mâneviye cihetinde birer pişdâr ve imam gönderdiği gibi; yine insanların terakkiyât-ı maddiye sûretinde dahi o enbiyânın her birisinin eline bâzı hârikalar ve-

---

1 "Tıpkı kahrolası Ashab-ı Uhdudun, o tutuşturulmuş ateşle dolu hendeği hazırlayanların mel'un oldukları gibi... Hani onlar ateşin başında oturur, müminlere yaptıklarını acımasızca seyrederlerdi. Onların müminlere bu işkenceyi yapmalarının tek sebebi, müminlerin (göklerin ve yerin tek Hâkimi), Aziz ve Hamîd olan Allah'a iman etmeleri idi." (Bürûc sûresi, 85/4-8)

2 [(Hâşiye-1)] Şu cümle işaret ediyor ki: Şimendiferdir. Âlem-i İslâm'ı esâret altına almıştır. Kâfirler onunla İslâm'ı mağlub etmiştir.

3 "Bir delil daha onlara: Nesillerini dopdolu gemilerde taşımamızdır. Onlar için, gemiye benzer, daha nice binekler yaratırız Biz..." (Yâsîn sûresi, 36/41-42).

4 "Allah göklerin ve yerin nurudur. O'nun nurunun misali, tıpkı içinde lâmba bulunan bir kandillik gibidir. Lâmba bir sırça (cam) içinde, o sırça da sanki parlayan incimsi bir yıldız! Bu lâmba, doğuya veya batıya mensup olmayan kutlu, pek bereketli bir zeytin ağacından tutuşturulur. Bu öyle bereketli bir ağaç ki, neredeyse ateş değmeden de yağ ışık verir. Işığı pırıl pırıldır. Allah dilediği kimseyi nuruna iletir." (Nûr sûresi, 24/35).

5 [(Hâşiye-2)] [1*] يَكَادُ زَيْتُهَا يُضِيءُ وَلَوْ لَمْ تَمْسَسْهُ نَارٌ ؕ نُورٌ عَلٰى نُورٍ cümlesi, o remzi ışıklandırıyor.

*1 "Bu öyle bereketli bir ağaç ki, neredeyse ateş değmeden de yağ ışık verir. Işığı pırıl pırıldır." (Nûr sûresi, 24/35)

rip, yine o insanlara birer ustabaşı ve üstad etmiştir. Onlara mutlak olarak ittibâa emrediyor. İşte enbiyâların mânevî kemâlâtını bahsetmekle insanları onlardan istifadeye teşvik ettiği gibi, mucizâtlarından bahis dahi onların nazîrelerine yetişmeye ve taklitlerini yapmaya bir teşviki işmâm ediyor. Hattâ denilebilir ki; mânevî kemâlât gibi maddî kemâlâtı ve hârikaları dahi en evvel mucize eli nev-i beşere hediye etmiştir. İşte Hazreti Nuh'un *(aleyhisselâm)* bir mucizesi olan sefîne ve Hazreti Yûsuf'un *(aleyhisselâm)* bir mucizesi olan saati, en evvel beşere hediye eden, dest-i mucizedir. Bu hakikate latîf bir işarettir ki; sanatkârların ekseri, her bir sanatta birer peygamberi pîr ittihaz ediyor. Meselâ: Gemiciler Hazreti Nuh'u *(aleyhisselâm)*, saatçılar Hazreti Yûsuf'u *(aleyhisselâm)*, terziler Hazreti İdris'i *(aleyhisselâm)*...

Evet madem Kur'ân'ın her bir âyeti, çok vücûh-u irşâdî ve müteaddit cihât-ı hidâyeti olduğunu ehl-i tahkik ve ilm-i belâgat ittifak etmişler. Öyle ise, Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyân'ın en parlak âyetleri olan mucizât-ı enbiyâ âyetleri; birer hikâye-i târihiye olarak değil, belki onlar çok maânî-yi irşâdiyeyi tazammun ediyorlar. Evet, mucizât-ı enbiyâyı zikretmesiyle fen ve sanat-ı beşeriyenin nihayet hudûdunu çiziyor. En ileri gâyâtına parmak basıyor. En nihayet hedeflerini tâyin ediyor. Beşerin arkasına dest-i teşviki vurup o gayeye sevk ediyor. Zaman-ı mazi, zaman-ı müstakbel tohumlarının mahzeni ve şuûnâtının aynası olduğu gibi müstakbel dahi mazinin tarlası ve ahvâlinin aynasıdır. Şimdi misâl olarak o çok vâsi' menbadan yalnız birkaç nümûnelerini beyan edeceğiz...

♦Meselâ: Hazreti Süleyman'ın *(aleyhisselâm)* bir mucizesi olarak teshîr-i havayı beyan eden وَلِسُلَيْمٰنَ الرِّيحَ غُدُوُّهَا شَهْرٌ وَرَوَاحُهَا شَهْرٌ[1] âyeti; "*Hazreti Süleyman, bir günde havada tayerân ile iki aylık bir mesafeyi kat'etmiştir.*" der. İşte bunda işaret ediyor ki beşere yol açıktır ki, havada böyle bir mesafeyi kat'etsin. Öyle ise, ey beşer! Madem sana yol açıktır; bu mertebeye yetiş ve yanaş. Cenâb-ı Hak, şu âyetin lisanıyla mânen diyor:

"Ey insan! Bir abdim, hevâ-yı nefsini terk ettiği için havaya bindirdim. Siz de nefsin tembelliğini bırakıp bâzı kâvânîn-i âdetimden güzelce istifade etseniz, siz de binebilirsiniz."

♦Hem Hazreti Mûsâ'nın *(aleyhisselâm)* bir mucizesini beyan eden:

فَقُلْنَا اضْرِبْ بِعَصَاكَ الْحَجَرَ فَانْفَجَرَتْ مِنْهُ اثْنَتَا عَشْرَةَ عَيْنًا قَدْ عَلِمَ كُلُّ أُنَاسٍ مَشْرَبَهُمْ[2]

---

1 "Süleyman'ın emrine de rüzgârı verdik. Onun sabah gidişi bir aylık mesafe, akşam dönüşü de bir aylık mesafe idi." (Sebe sûresi, 34/12)

2 "(Bir zaman da Mûsâ kavmi için su arayıp Allah'a yalvarmıştı.) Biz de: 'Asânı taşa vur!' demiştik. Bunun

Bu âyet işaret ediyor ki, zemin tahtında gizli olan rahmet hazinelerinden, basit âletlerle istifade edilebilir. Hattâ taş gibi bir sert yerde, bir asâ ile âb-ı hayat celbedilebilir. İşte şu âyet, bu mânâ ile beşere der ki: "*Rahmetin en latîf feyzi olan âb-ı hayatı, bir asâ ile bulabilirsiniz. Öyle ise, haydi, çalış, bul!*"

Cenâb-ı Hak, şu âyetin lisân-ı remziyle mânen diyor ki:

"Ey insan! Madem bana îtimad eden bir abdimin eline öyle bir asâ veriyorum ki; her istediği yerde âb-ı hayatı onunla çeker. Sen de benim kavânîn-i rahmetime istinad etsen şöyle ona benzer veyahut ona yakın bir âleti elde edebilirsin. Haydi et!"

İşte beşer terakkiyâtının mühimlerinden birisi bir âletin îcadıdır ki ekser yerlerde vurulduğu vakit suyu fışkırtıyor. Şu âyet, ondan daha ileri, nihâyât ve gâyât-ı hudûdunu çizmiştir. Nasıl ki evvelki âyet, şimdiki hâl-i hazır tayyâreden çok ileri nihayetlerinin noktalarını tâyin etmiştir...

♦Hem meselâ: Hazreti Îsâ'nın *(aleyhisselâm)* bir mucizesine dair:

وَأُبْرِئُ الْأَكْمَهَ وَالْأَبْرَصَ وَأُحْيِ الْمَوْتٰى بِإِذْنِ اللّٰهِ[1]

Kur'ân, Hazreti Îsâ'nın *(aleyhisselâm)* nasıl ahlâk-ı ulviyesine ittibâa beşeri sarîhan teşvik eder. Öyle de, şu elindeki sanat-ı âliyeye ve tıbb-ı rabbânîye, remzen terğib ediyor. İşte şu âyet işaret ediyor ki: "*En müzmin dertlere dahi derman bulunabilir. Öyle ise, ey insan ve ey musibetzede benîâdem! Me'yûs olmayınız. Her dert –ne olursa olsun– dermanı mümkündür. Arayınız, bulunuz. Hattâ ölüme de muvakkat bir hayat rengi vermek mümkündür!*" Cenâb-ı Hak, şu âyetin lisân-ı işaretiyle mânen diyor ki:

"Ey insan! Benim için dünyayı terk eden bir abdime iki hediye verdim. Biri, mânevî dertlerin dermanı; biri de, maddî dertlerin ilâcı. İşte ölmüş kalbler nûr-u hidâyetle diriliyor. Ölmüş gibi hastalar dahi, O'nun nefesiyle ve ilacıyla şifa buluyor. Sen de benim eczahâne-i hikmetimde her derdine devâ bulabilirsin. Çalış, bul! Elbette ararsan bulursun."

İşte beşerin tıp cihetindeki şimdiki terakkiyâtından çok ilerideki hudûdunu, şu âyet çiziyor ve ona işaret ediyor ve teşvik yapıyor.

♦Hem meselâ: Hazreti Dâvud *(aleyhisselâm)* hakkında:

üzerine o taştan on iki pınar fışkırmış, her bölük kendine mahsus pınarı bilmişti." (Bakara sûresi, 2/60)

1 "(İsa da İsrâiloğullarına şöyle diyecektir): 'Kezâ ben anadan doğma körü ve abraşı iyileştirir, hatta Allah'ın izniyle ölüleri diriltirim'." (Âl-i İmran sûresi, 3/49)

وَاٰتَيْنَاهُ الْحِكْمَةَ وَفَصْلَ الْخِطَابِ[1]

وَأَلَنَّا لَهُ الْحَدِيدَ[2]

Hazreti Süleyman *(aleyhisselâm)* hakkında: وَأَسَلْنَا لَهُ عَيْنَ الْقِطْرِ[3] âyetleri işaret ediyorlar ki; telyîn-i hadîd, en büyük bir nîmet-i ilâhiyedir ki, büyük bir peygamberinin fazlını, onunla gösteriyor. Evet, telyîn-i hadîd, yâni demiri hamur gibi yumuşatmak ve nühâsı eritmek ve mâdenleri bulmak, çıkarmak; bütün maddî sanâyi-i beşeriyenin aslı ve anasıdır ve esası ve mâdenidir. İşte şu âyet işaret ediyor ki: "*Büyük bir Resûle, büyük bir halife-i zemine, büyük bir mucize sûretinde, büyük bir nîmet olarak telyîn-i hadîddir ve demiri hamur gibi yumuşatmak ve tel gibi inceltmek ve bakırı eritmekle ekser sanâyi-i umumiyeye medar olmaktır.*" Madem bir Resûle hem halife, yâni hem mânevî hem maddî bir hâkime, lisanına hikmet ve eline sanat vermiş. Lisanındaki hikmete sarîhan teşvik eder. Elbette elindeki sanata dahi terğib işareti var. Cenâb-ı Hak, şu âyetin lisân-ı işaretiyle mânen diyor:

"Ey benîâdem! Evâmir-i teklifiyeme itaat eden bir abdimin lisanına ve kalbine öyle bir hikmet verdim ki, her şeyi kemâl-i vuzûh ile fasledip hakikatini gösteriyor ve eline de öyle bir sanat verdim ki, elinde bal mumu gibi demiri her şekle çevirir. Halifelik ve padişahlığına mühim kuvvet elde eder. Madem bu mümkündür, veriliyor. Hem ehemmiyetlidir, hem hayat-ı içtimâiyenizde ona çok muhtaçsınız. Siz de evâmir-i tekvîniyeme itaat etseniz, o hikmet ve o sanat, size de verilebilir. Mürûr-u zamanla yetişir ve yanaşabilirsiniz."

İşte beşerin sanat cihetinde en ileri gitmesi ve maddî kuvvet cihetinde en mühim iktidar elde etmesi, telyîn-i hadîd iledir ve izâbe-i nühâs iledir. Âyette nühâs, "*kıtr*" ile tâbir edilmiş. Şu âyetler, umum nev-i beşerin nazarını şu hakikate çeviriyor ve şu hakikatin ne kadar ehemmiyetli olduğunu takdir etmeyen eski zaman insanlarına ve şimdiki tembellerine şiddetle ihtar ediyor...

♦Hem meselâ: Hazreti Süleyman *(aleyhisselâm),* taht-ı Belkıs'ı yanına celb etmek için vezirlerinden bir âlim-i ilm-i celb, dedi: "*Gözünüzü açıp kapayıncaya kadar sizin yanınızda o tahtı hazır ederim*." olan hâdise-i hârikaya delâlet eden şu âyet:

---

1 "Biz Dâvud'a hikmet, nübüvvet, isabetli karar verme ve merâmını güzelce ifade etme kabiliyeti verdik." (Sâd sûresi, 38/20)

2 "Ayrıca demiri Dâvud'a yumuşattık (demiri şekillendirme kudretini verdik)." (Sebe sûresi, 34/10)

3 "Süleyman için erimiş bakırı kaynağından sel gibi akıttık." (Sebe sûresi, 34/12)

قَالَ الَّذِي عِنْدَهُ عِلْمٌ مِنَ الْكِتَابِ أَنَا اٰتِيكَ بِهِ قَبْلَ أَنْ يَرْتَدَّ إِلَيْكَ طَرْفُكَ فَلَمَّا رَاٰهُ مُسْتَقِرًّا عِنْدَهُ[1]... الخ

İşaret ediyor ki; uzak mesafelerden eşyayı aynen veya sûreten ihzâr etmek mümkündür. Hem vâkidir ki: Risâletiyle beraber saltanatla müşerref olan Hazreti Süleyman *(aleyhisselâm)*, hem masumiyetine, hem de adâletine medar olmak için pek geniş olan aktâr-ı memleketine bizzat zahmetsiz muttali olmak ve raiyyetinin ahvâlini görmek ve dertlerini işitmek, bir mucize sûretinde Cenâb-ı Hak ihsan etmiştir. Demek, Cenâb-ı Hakk'a itimad edip Süleyman *(aleyhisselâm)*'ın lisân-ı ismetiyle istediği gibi, o da lisân-ı istidâdıyla Cenâb-ı Hak'tan istese ve kavânîn-i âdetine ve inâyetine tevfik-i hareket etse; ona dünya, bir şehir hükmüne geçebilir. Demek; taht-ı Belkıs Yemen'de iken, Şam'da aynıyla veyahut sûretiyle hâzır olmuştur, görülmüştür. Elbette taht etrafındaki adamların sûretleri ile beraber sesleri de işitilmiştir. İşte, uzak mesafede, celb-i sûrete ve savta haşmetli bir sûrette işaret ediyor ve mânen diyor:

"*Ey ehl-i saltanat! Adâlet-i tâmme yapmak isterseniz Süleymanvârî, rûy-u zemini etrafıyla görmeye ve anlamaya çalışınız. Çünkü bir hâkim-i adâlet-pîşe, bir pâdişah-ı raiyyet-perver; aktâr-ı memleketine, her istediği vakit muttali olmak derecesine çıkmakla mesuliyet-i mâneviyeden kurtulur veya tam adâlet yapabilir*." Cenâb-ı Hak, şu âyetin lisân-ı remziyle mânen diyor ki:

"Ey benîâdem! Madem bir abdime geniş bir mülk ve o geniş mülkünde adâlet-i tâmme yapmak için; ahvâl ve vukûât-ı zemine bizzat ıttılâ veriyorum ve madem her bir insana, fıtraten, zemine bir halife olmak kabiliyetini vermişim. Elbette o kabiliyete göre rûy-u zemini görecek ve bakacak, anlayacak istidâdını dahi vermesini, hikmetim iktizâ ettiğinden vermişim. Şahsen o noktaya yetişmezse de, nev'an yetişebilir. Maddeten erişemezse de, ehl-i velâyet misillü, mânen erişebilir. Öyle ise; şu azîm nîmetten istifade edebilirsiniz. Haydi göreyim sizi, vazife-i ubûdiyetinizi unutmamak şartıyla öyle çalışınız ki, rûy-u zemini, her tarafı her birinize görülen ve her köşesindeki sesleri size işittiren bir bahçeye çeviriniz.

هُوَ الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ الْأَرْضَ ذَلُولًا فَامْشُوا فِي مَنَاكِبِهَا وَكُلُوا مِنْ رِزْقِهِ وَإِلَيْهِ النُّشُورُ[2]

'deki ferman-ı rahmânîyi dinleyiniz."

---

1 "Ama nezdinde kitaptan ilim olan bir zat da: 'Ben, sen gözünü açıp kapamadan onu getirebilirim' der demez, Süleyman, Kraliçenin tahtının, yanıbaşında hazır oluverdiğini görünce..." (Neml sûresi, 27/40)

2 "Yeryüzünü size hizmete hazır, uysal bir binek gibi kılan da O! Haydi öyleyse siz de onun omuzlarında rahatça dolaşın. O'nun takdir ettiği rızıklardan yiyin, istifade edin. Ama ölümden sonra dirilip O'nun huzuruna çıkacağınızı da bilin." (Mülk sûresi, 67/15)

İşte beşerin nâzik sanatlarından olan celb-i sûret ve savtların çok ilerisindeki nihâyât hudûdunu şu âyet, remzen gösteriyor ve teşviki işmâm ediyor.

♦Hem meselâ: Yine Hazreti Süleyman *(aleyhisselâm)*, cin ve şeytanları ve ervâh-ı habîseyi teshîr edip, şerlerini men ve umûr-u nâfiada istihdam etmeyi ifade eden şu âyetler:

وَاٰخَرِينَ مُقَرَّنِينَ فِي الْأَصْفَادِ ۞ هٰذَا عَطَآؤُنَا فَامْنُنْ أَوْ أَمْسِكْ بِغَيْرِ حِسَابٍ[1]

وَمِنَ الشَّيَاطِينِ مَنْ يَغُوصُونَ لَهُ وَيَعْمَلُونَ عَمَلًا دُونَ ذٰلِكَ وَكُنَّا لَهُمْ حَافِظِينَ[2]

âyetiyle diyor ki; "*Yerin, insandan sonra zîşuur olarak en mühim sekenesi olan cin, insana hizmetkâr olabilir. Onlarla temas edilebilir. Şeytanlar da düşmanlığı bırakmaya mecbur olup, ister istemez hizmet edebilirler ki, Cenâb-ı Hakk'ın evâmirine musahhar olan bir abdine, onları musahhar etmiştir*."

Cenâb-ı Hak mânen şu âyetin lisân-ı remziyle der ki: "Ey insan! Bana itaat eden bir abdime cin ve şeytanları ve şerirlerini itaat ettiriyorum. Sen de benim emrime musahhar olsan, çok mevcudat, hattâ cin ve şeytan dahi sana musahhar olabilirler."

İşte beşerin, sanat ve fennin imtizâcından süzülen, maddî ve mânevî fevkalâde hassasiyetinden tezahür eden ispritizma gibi celb-i ervâh ve cinlerle muhâbereyi şu âyet, en nihayet hudûdunu çiziyor ve en faydalı sûretlerini tayin ediyor ve ona yolu dahi açıyor. Fakat şimdiki gibi, bazen kendine emvât nâmını veren cinlere ve şeytanlara ve ervâh-ı habîseye musahhar ve maskara olup oyuncak olmak değil, belki tılsımat-ı Kur'âniye ile onları teshir etmektir, şerlerinden kurtulmaktır.

♦Hem, temessül-i ervâha işaret eden Hazreti Süleyman'nın *(aleyhisselâm)* ifritleri celb ve teshirine dair âyetler,[3] hem فَأَرْسَلْنَآ إِلَيْهَا رُوحَنَا فَتَمَثَّلَ لَهَا بَشَرًا سَوِيًّا[4]

---

1 "(Bina yapan, dalgıçlık yapan her şeytanı), bukağılarla bağlı olan başkalarını da onun hizmetine verdik. Buyurduk: "Süleyman! İşte bu, sana ihsanımızdır. İster dağıt, ister yanında tut, bu hesapsızdır." (Sâd sûresi, 38/38-39)

2 "Kendisi için denize dalan ve daha başka birtakım işler yapan bazı cinleri (şeytanları) da hizmetine âmade kıldık. Biz onları gözetim altında tutardık." (Enbiyâ sûresi, 21/82)

3 "Süleyman Dâvud'a varis oldu ve 'Ey insanlar, bize kuşların dili öğretildi ve daha her şeyden bolca nasip verildi. Gerçekten bunlar âşikâr lütuflardır.' dedi. Günün birinde, Süleyman'ın cinlerden, insanlardan ve kuşlardan oluşan orduları toplanmış olup, hepsi birlikte, düzenli olarak kendisi tarafından sevk ediliyordu." (Neml sûresi, 27/16-17)

4 "Biz Meryem'e Ruhumuzu gönderdik de, ona kusursuz, mükemmel bir insan şeklinde görünüverdi." (Meryem sûresi, 19/17)

misillü bazı âyetler, rûhânîlerin temessülüne işaret etmekle beraber celb-i ervâha dahi işaret ediyorlar. Fakat, işaret olunan celb-i ervâh-ı tayyibe ise, medenîlerin yaptığı gibi hezeliyât sûretinde bâzı oyuncaklara o pek ciddî ve ciddî bir âlemde olan ruhlara hürmetsizlik edip, kendi yerine ve oyuncaklara celb etmek değil, belki ciddî olarak ve ciddî bir maksat için Muhyiddîn-i Arabî gibi zatlar ki, istediği vakit ervâh ile görüşen bir kısım ehl-i velâyet misillü onlara müncelip olup münasebet peydâ etmek ve onların yerine gidip âlemlerine bir derece takarrub etmekle ruhâniyetlerinden mânevî istifade etmektir ki, âyetler ona işaret eder ve işaret içinde bir teşviki ihsâs ediyorlar ve bu nevi sanat ve fünûn-u hafiyenin en ileri hudûdunu çiziyor ve en güzel sûretini gösteriyorlar...

♦Hem meselâ: Hazreti Dâvud'un *(aleyhisselâm)* mucizelerine dair:

إِنَّا سَخَّرْنَا الْجِبَالَ مَعَهُ يُسَبِّحْنَ بِالْعَشِيِّ وَالْإِشْرَاقِ[1]

عُلِّمْنَا مَنْطِقَ الطَّيْرِ[2]

ve يَا جِبَالُ أَوِّبِي مَعَهُ وَالطَّيْرَ وَأَلَنَّا لَهُ الْحَدِيدَ[3] âyetler delâlet ediyor ki: Cenâb-ı Hak, Hazreti Dâvud'un *(aleyhisselâm)* tesbihâtına öyle bir kuvvet ve yüksek bir ses ve hoş bir edâ vermiştir ki, dağları vecde getirip birer muazzam fonoğraf misillü ve birer insan gibi bir serzâkirin etrafında ufkî halka tutup bir daire olarak tesbihât ediyorlardı. Acaba bu mümkün müdür, hakikat mıdır? Evet hakikattir. Mağaralı her dağ, her insanla ve insanın diliyle papağan gibi konuşabilir. Çünkü aks-i sadâ vasıtasıyla dağın önünde sen "*Elhamdülillâh*" de. Dağ da aynen senin gibi "*Elhamdülillâh*" diyecek. Madem bu kabiliyeti, Cenâb-ı Hak dağlara ihsan etmiştir; elbette o kabiliyet inkişaf ettirilebilir ve o çekirdek sünbüllenir.

İşte Hazreti Dâvud'a *(aleyhisselâm)* risâletiyle beraber hilâfet-i rûy-u zemini, müstesna bir sûrette ona verdiğinden; o geniş risâlet ve muazzam saltanata lâyık bir mucize olarak o kabiliyet çekirdeğini öyle inkişaf ettirmiş ki; çok büyük dağlar, birer nefer, birer şâkirt, birer mürid gibi Hazreti Dâvud'a iktidâ edip O'nun lisanıyla, O'nun emriyle Hâlık-ı Zülcelâl'e tesbihât ediyorlardı. Hazreti Dâvud *(aleyhisselâm)* ne söylese onlar da tekrar ediyorlardı. Nasıl ki şimdi vesâit-i muhâbere ve vesâil-i irtibatın kesret ve tekemmülü sebebiyle haşmetli bir

---

1 "Biz sabah akşam kendisiyle zikir ve ibadet etmeleri için dağları Dâvud'un hizmetine râm etmiştik." (Sâd sûresi, 38/18)

2 "(Süleyman Dâvud'a varis oldu ve) 'Ey insanlar, bize kuşların dili öğretildi.' (dedi)." (Neml sûresi, 27/16)

3 "(Biz Dâvud'a tarafımızdan bir imtiyaz verdik ve:) "Ey dağlar! Ey kuşlar! Onunla beraber tesbih edin, şevke gelip Allah'ın yüceliğini terennüm edin." dedik. Ayrıca demiri ona yumuşattık (demiri şekillendirme kudretini verdik)." (Sebe sûresi, 34/10)

kumandan, dağlara dağılan azîm ordusuna bir anda "*Allahu Ekber*" dedirir ve o koca dağları konuşturur, velveleye getirir. Madem insanın bir kumandanı, dağları sekenelerinin lisanıyla mecâzî olarak konuşturur; elbette Cenâb-ı Hakk'ın haşmetli bir kumandanı, hakikî olarak konuşturur, tesbihât yaptırır. Bununla beraber her cebelin bir şahs-ı mânevîsi bulunduğunu ve ona münasip birer tesbih ve birer ibadeti olduğunu, eski Söz'lerde beyan etmişiz. Demek her dağ, insanların lisanıyla aks-i sadâ sırrıyla tesbihât yaptıkları gibi, kendi elsine-i mahsûsalarıyla dahi Hâlık-ı Zülcelâl'e tesbihâtları vardır.

وَالطَّيْرَ مَحْشُورَةً[1] ، عُلِّمْنَا مَنْطِقَ الطَّيْرِ[2] cümleleriyle Hazreti Dâvud ve Süleyman *(aleyhimesselâm)*'a, kuşlar envâının lisanlarını, hem istidâdlarının dillerini, yâni hangi işe yaradıklarını, onlara Cenâb-ı Hakk'ın ihsan ettiğini şu cümleler gösteriyorlar. Evet madem hakikattir, madem rûy-u zemin, bir sofra-yı Rahmândır, insanın şerefine kurulmuştur; öyle ise, o sofradan istifade eden sâir hayvanât ve tuyûrun çoğu insana musahhar ve hizmetkâr olabilir. Nasıl ki en küçüklerinden bal arısı ve ipek böceğini istihdam edip, ilham-ı ilâhî ile azîm bir istifade yolunu açarak ve güvercinleri bâzı işlerde istihdam ederek ve papağan misillü kuşları konuşturarak, medeniyet-i beşeriyenin mehâsinine güzel şeyleri ilâve etmiştir; öyle de, başka kuş ve hayvanların istidâd dili bilinirse, çok tâifeleri var ki –karındaşları hayvanât-ı ehliye gibi– birer mühim işde istihdam edilebilirler. Meselâ; çekirge âfetinin istilâsına karşı, çekirgeyi yemeden mahveden sığırcık kuşlarının dili bilinse ve harekâtı tanzim edilse, ne kadar faydalı bir hizmette ücretsiz olarak istihdam edilebilir. İşte kuşlardan şu nevi istifade ve teshîri ve telefon ve fonoğraf gibi câmidâtı konuşturmak ve tuyûrdan istifade etmek; en müntehâ hudûdunu şu âyet çiziyor, en uzak hedefini tâyin ediyor, en haşmetli sûretine parmakla işaret ediyor ve bir nevi teşvik eder. İşte Cenâb-ı Hak şu âyetlerin lisân-ı remziyle mânen diyor ki:

"Ey insanlar! Bana tam abd olan bir hemcinsinize, O'nun nübüvvetinin ismetine ve saltanatının tam adâletine medar olmak için mülkümdeki muazzam mahlûkatı O'na musahhar edip konuşturuyorum ve cünûdumdan ve hayvanâtımdan çoğunu O'na hizmetkâr veriyorum. Öyle ise, her birinize de madem gök ve yer ve dağlar, hamlinden çekindiği bir emanet-i kübrâyı[3] tevdî etmişim. Halife-i zemin olmak istidâdını vermişim. Şu mahlûkatın da dizgin-

---

1 "(Biz sabah akşam kendisiyle zikir ve ibadet etmeleri için dağları,) toplu hâldeki kuşları (Dâvud'un hizmetine râm etmiştik)." (Sâd sûresi, 38/19)

2 "(Süleyman Dâvud'a varis oldu ve) 'Ey insanlar, bize kuşların dili öğretildi.' (dedi)." (Neml sûresi, 27/16)

3 Bkz.: Ahzâb sûresi, 33/72.

leri kimin elinde ise, O'na râm olmanız lâzımdır; tâ O'nun mülkündeki mahlûklar da size râm olabilsin ve onların dizginleri elinde olan Zât'ın nâmına elde edebilseniz ve istidâdlarınıza lâyık makama çıksanız..."

Madem hakikat böyledir; mânâsız bir eğlence hükmünde olan fonoğraf işlettirmek, güvercinlerle oynamak, mektup postacılığı yapmak, papağanları konuşturmaya bedel; en hoş, en yüksek, en ulvî bir eğlence-i mâsumâneye çalış ki, dağlar sana Dâvudvârî birer muazzam fonoğraf olabilsin ve havâ-yı nesîminin dokunmasıyla eşcâr ve nebâtâttan birer tel-i mûsıkî gibi nağamât-ı zikriye kulağına gelsin ve dağ, binler dilleriyle tesbihât yapan bir acâibü'l-mahlûkat mâhiyetini göstersin ve ekser kuşlar, Hüdhüd-ü Süleymânî gibi birer mûnis arkadaş veya mutî birer hizmetkâr sûretini giysin. Hem seni eğlendirsin, hem müstaid olduğun kemâlâta da seni şevk ile sevk etsin. Öteki lehviyyât gibi, insâniyetin iktizâ ettiği makamdan seni düşürtmesin...

♦Hem meselâ: Hazreti İbrahim'in *(aleyhisselâm)* bir mucizesi hakkında olan قُلْنَا يَا نَارُ كُونِي بَرْدًا وَسَلَامًا عَلَىٰ إِبْرٰهِيمَ[1] âyetinde üç işaret-i latîfe var:

Birincisi: Ateş dahi, sâir esbâb-ı tabîiye gibi kendi keyfiyle, tabiatıyla, körü körüne hareket etmiyor. Belki emir tahtında bir vazife yapıyor ki; Hazreti İbrahim'i *(aleyhisselâm)* yakmadı ve ona, "*yakma!*" emrediliyor.

İkincisi: Ateşin bir derecesi var ki, bürûdetiyle ihrak eder. Yâni ihrak gibi bir te'sir yapar. Cenâb-ı Hak, سَلَامًا[2](Hâşiye) lafzıyla bürûdete diyor ki: "Sen de hararet gibi bürûdetinle ihrak etme!" Demek o mertebedeki ateş, soğukluğuyla yandırır gibi te'sir gösteriyor. Hem ateştir, hem berddir. Evet, hikmet-i tabiiyede nâr-ı beyzâ hâlinde ateşin bir derecesi var ki, harareti etrafına neşretmiyor ve etrafındaki harareti kendine celbettiği için, şu tarz bürûdetle, etrafındaki su gibi mâyi şeyleri incimâd ettirip mânen bürûdetiyle ihrak eder. İşte zemherîr, bürûdetiyle ihrak eden bir sınıf ateştir. Öyle ise, ateşin bütün derecâtına ve umum envâına câmi olan cehennem içinde, elbette "*Zemherîr*"in bulunması zarurîdir.

Üçüncüsü: Cehennem ateşinin te'sirini menedecek ve eman verecek îmân gibi bir madde-i mâneviye, İslâmiyet gibi bir zırh olduğu misillü; dün-

---

1 "(Ateşe şöyle ferman ettik Biz:) Ey ateş! Dokunma İbrahim'e! Serin ve selâmet ol ona!" (Enbiyâ sûresi, 21/69).

2(Hâşiye) Bir tefsir diyor: سَلَامًا (= esenlik) demese idi, bürûdetiyle ihrak edecekti.[*1]

[*1] Bkz.: İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef* 6/330; Ahmed İbni Hanbel, *ez-Zühd* 1/79; et-Taberî, *Câmiu'l-beyân* 17/44, 45.

yevî ateşinin dahi te'sirini men edecek bir madde-i maddiye vardır. Çünkü; Cenâb-ı Hak, ism-i Hakîm iktizâsıyla; bu dünya dâru'l-hikmet olmak hasebiyle, esbâb perdesi altında icraât yapıyor. Öyle ise, Hazreti İbrahim'in cismi gibi, gömleğini de ateş yakmadı ve ateşe karşı mukavemet hâletini vermiştir. İbrahim'i yakmadığı gibi, gömleğini de yakmıyor. İşte bu işaretin remziyle mânen şu âyet diyor ki:

"*Ey Millet-i İbrahim! İbrahimvârî olunuz. Tâ maddî ve mânevî gömlekleriniz, en büyük düşmanınız olan ateşe, hem burada hem orada bir zırh olsun. Ruhunuza îmânı giydirip, cehennem ateşine karşı zırhınız olduğu gibi; Cenâb-ı Hakk'ın zeminde sizin için sakladığı ve ihzâr ettiği bazı maddeler var. Onlar sizi ateşin şerrinden muhafaza eder. Arayınız, çıkarınız, giyiniz.*"

İşte beşerin mühim terakkiyâtından ve keşfiyâtındandır ki, bir maddeyi bulmuş; ateş yakmayacak ve ateşe dayanır bir gömlek giymiş. Şu âyet ise; ona mukabil bak ne kadar ulvî, latîf ve güzel ve ebede kadar yırtılmayacak حَنِيفًا مُسْلِمًا[1] tezgâhında dokunacak bir hulleyi gösteriyor...

♦Hem meselâ: وَعَلَّمَ اٰدَمَ الْأَسْمَاءَ كُلَّهَا[2] "*Hazreti Âdem'in (aleyhisselâm) dâvâ-yı hilâfet-i kübrâda mucize-i kübrâsı, ta'lîm-i esmâ'dır.*" diyor. İşte sâir enbiyânın mucizeleri, birer hususî hârika-yı beşeriyeye remzettiği gibi, bütün enbiyânın pederi ve divân-ı nübüvvetin fâtihası olan Hazreti Âdem'in *(aleyhisselâm)* mucizesi umum kemâlât ve terakkiyât-ı beşeriyenin nihayetlerine ve en ileri hedeflerine sarâhate yakın işaret ediyor. Cenâb-ı Hak *(celle celâlüh)*, mânen şu âyetin lisân-ı işaretiyle diyor ki:

"Ey benîâdem! Sizin pederinize, melâikelere karşı hilâfet dâvâsında rüçhâniyetine hüccet olarak, bütün esmâyı ta'lîm ettiğimden, siz dahi, madem O'nun evlâdı ve vâris-i istidâdısınız; bütün esmâyı taallüm edip mertebe-i emânet-i kübrâda, bütün mahlûkata karşı, rüçhâniyetinize liyâkatinizi göstermek gerektir. Zira kâinat içinde bütün mahlûkat üstünde en yüksek makâmâta gitmek ve zemin gibi büyük mahlûkatlar size musahhar olmak gibi mertebe-i âliyeye size yol açıktır. Haydi ileri atılınız ve birer ismime yapışınız, çıkı-

---

1 "Dupduru bir tevhid inancı üzerinde (İbrahim Milleti'ne bağlılık)." (Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 3/375, 406; el-Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ* 6/4; el-Beyhakî, *Şuabü'l-îmân* 5/484). Aynı hususu ifade eden âyetler için bkz.: Bakara sûresi, 2/135; Âl-i İmran sûresi, 3/95; Nisâ sûresi, 4/125; En'âm sûresi, 6/161; Nahl sûresi, 16/123)

2 "Ve Allah, Âdem'e bütün isimleri öğretti." (Bakara sûresi, 2/31)

nız!.. Fakat sizin pederiniz, bir defa şeytana aldandı, cennet gibi bir makamdan, rûy-u zemîne muvakkaten sukut etti. Sakın siz de terakkiyâtınızda şeytana uyup hikmet-i ilâhiyenin semâvâtından, tabiat dalâletine sukuta vasıta yapmayınız. Vakit-bevakit başınızı kaldırıp esmâ-yı hüsnâma dikkat ederek o semâvâta urûc etmek için fünûnunuzu ve terakkiyâtınızı merdiven yapınız; tâ fünûn ve kemâlâtınızın menbaları ve hakikatleri olan esmâ-yı rabbâniyeme çıkasınız ve o esmâ'nın dürbünüyle, kalbinizle Rabbinize bakasınız..."

Bir Nükte-i Mühimme ve Bir Sırr-ı Ehem

Şu âyet-i acîbe, insanın câmi'iyet-i istidâdı cihetiyle mazhar olduğu bütün kemâlât-ı ilmiye ve terakkiyât-ı fenniye ve havârık-ı sun'iyeyi "*Ta'lîm-i esmâ*" unvanıyla ifade ve tâbir etmekte şöyle latîf bir remz-i ulvî var ki: Her bir kemâlin, her bir ilmin, her bir terakkiyâtın, her bir fennin bir hakikat-i âliyesi var ki o hakikat, bir ism-i ilâhîye dayanıyor. Pek çok perdeleri ve mütenevvi tecelliyâtı ve muhtelif daireleri bulunan o isme dayanmakla o fen, o kemâlât, o sanat, kemâlini bulur, hakikat olur. Yoksa yarım yamalak bir sûrette nâkıs bir gölgedir...

Meselâ, hendese bir fendir. Onun hakikati ve nokta-yı müntehâsı, Cenâb-ı Hakk'ın "*İsm-i Adl ve Mukaddir*"ine yetişip, hendese aynasında o ismin hakimâne cilvelerini haşmetiyle müşâhede etmektir.

Meselâ, tıb bir fendir, hem bir sanattır. Onun da nihayeti ve hakikati, Hakîm-i Mutlak'ın "*Şâfî*" ismine dayanıp, eczahâne-i kübrâsı olan rûy-u zeminde rahîmâne cilvelerini, edviyelerde görmekle tıb, kemâlâtını bulur, hakikat olur.

Meselâ, hakikat-i mevcudattan bahseden hikmetü'l-eşyâ, Cenâb-ı Hakk'ın *(celle celâlüh)* "*İsm-i Hakîm*"inin tecelliyât-ı kübrâsını müdebbirâne, mürebbîyâne eşyada, menfaatlarında ve maslahatlarında görmekle ve o isme yetişmekle ve ona dayanmakla şu hikmet hikmet olabilir. Yoksa, ya hurâfâta inkılâb eder ve mâlâyâniyât olur veya felsefe-i tabîiye misillü dalâlete yol açar. İşte sana üç misâl!.. Sâir kemâlât ve fünûnu bu üç misâle kıyas et.

İşte Kur'ân-ı Hakîm, şu âyetle beşeri, şimdiki terakkiyâtında pek çok geri kaldığı en yüksek noktalara, en ileri hudûda, en nihayet mertebelere, arkasına dest-i teşviki vurup, parmağıyla o mertebeleri göstererek: "*Haydi, arş ileri!*" diyor. Bu âyetin hazine-i uzmâsından şimdilik bu cevherle iktifâ ederek o kapıyı kapıyoruz...

Hem meselâ: Hâtem-i dîvân-ı nübüvvet ve bütün enbiyânın mucizeleri, O'nun dâvâ-yı risâletine bir tek mucize hükmünde olan enbiyânın serveri ve şu kâinatın mâ bihi'l-iftihârı ve Hazreti Âdem'e *(aleyhisselâm)* icmâlen ta'lîm olunan bütün esmânın bütün merâtibiyle tafsîlen mazharı; yukarıya celâl ile parmağını kaldırmakla şakk-ı kamer eden[1] ve aşağıya cemâl ile indirmekle yine on parmağından kevser gibi su akıtan[2] ve bin mucizât ile musaddak ve müeyyed olan Muhammed *(aleyhissalâtü vesselâm)*'ın mucize-i kübrâsı olan Kur'ân-ı Hakîm'in vücûh-u i'câzının en parlaklarından olan hak ve hakikate dâir beyânâtındaki cezâlet, ifadesindeki belâgat, maânîsindeki câmi'iyet, üslûplarındaki ulviyet ve halâveti ifade eden:

قُلْ لَئِنِ اجْتَمَعَتِ الْإِنْسُ وَالْجِنُّ عَلٰى أَنْ يَأْتُوا بِمِثْلِ هٰذَا الْقُرْاٰنِ لَا يَأْتُونَ بِمِثْلِهِ وَلَوْ كَانَ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ ظَهِيرًا[3]

gibi çok âyât-ı beyyinâtla ins ve cinnin enzârını, şu mucize-i ebediyenin vücûh-u i'câzından en zâhir ve en parlak vechine çeviriyor. Bütün ins ve cinnin damarlarına dokunduruyor. Dostlarının şevklerini, düşmanlarının inadını tahrik edip, azîm bir teşvik ile, şiddetli bir terğib ile dost ve düşmanları, O'nu tanzîre ve taklide, yâni nazîrini yapmak ve kelâmını O'na benzetmek için sevk ediyor. Hem öyle bir sûrette o mucizeyi nazargâh-ı enâma koyuyor; güya insanın bu dünyaya gelişinden gaye-i yegânesi, o mucizeyi hedef ve düstur ittihaz edip O'na bakarak, netice-i hilkat-i insâniyeye bilerek yürümektir.

Elhâsıl: Sâir enbiyâ'nın *(aleyhimüsselâm)* mucizâtları, birer havârik-ı sanata işaret ediyor ve Hazreti Âdem'in *(aleyhisselâm)* mucizesi ise; esâsât-ı sanat ile beraber, ulûm ve fünûnun, havârık ve kemâlâtının fihristesini bir sûret-i icmâlîde işaret ediyor ve teşvik ediyor. Amma, mucize-i kübrâ-yı Ahmediye *(aleyhissalâtü vesselâm)* olan Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyân ise; ta'lîm-i esmânın hakikatine mufassalan mazhariyetini, hak ve hakikat olan ulûm ve fünûnun doğru hedeflerini ve dünyevî, uhrevî kemâlâtı ve saâdâtı vâzıhan gösteriyor. Hem pek çok azîm teşvikatla, beşeri onlara sevk ediyor. Hem öyle bir tarzda sevk eder, teşvik eder ki, o tarz ile şöyle anlattırıyor: "*Ey insan! Şu kâinattan maksad-ı âlâ, tezâhür-ü rubûbiyete karşı, ubûdiyet-i külliye-i insâniyedir ve insanın*

---

1 Bkz.: Buhârî, *tefsîru sûre (54)* 1, *menâkıb* 27; Müslim, *münâfikîn* 46; Tirmizî, *tefsîru sûre (54)* 5.

2 Buhârî, *vudû'* 32, *menâkıb* 25, *eşribe* 31, *meğâzî* 35; Müslim, *zühd* 74, *fezâil* 5, 6.

3 "De ki: Yemin ederim! Eğer insanlar ve cinler, bu Kur'ân'ın benzerini yapmak için bir araya toplansalar, hatta birbirlerine destek olup güçlerini birleştirseler bile, yine de onun gibi bir kitap meydana getiremezler." (İsrâ sûresi, 17/88).

gaye-i aksâsı, o ubûdiyete ulûm ve kemâlât ile yetişmektir." Hem öyle bir sûrette ifâde ediyor ki, o ifâde ile şöyle işaret eder: "*Elbette nev-i beşer, âhir vakitte ulûm ve fünûna dökülecektir. Bütün kuvvetini ilimden alacaktır. Hüküm ve kuvvet ise, ilmin eline geçecektir.*" Hem o Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyân, cezâlet ve belâgat-ı Kur'âniye'yi mükerreren ileri sürdüğünden remzen anlattırıyor ki: "*Ulûm ve fünûnun en parlağı olan belâgat ve cezâlet, bütün envâıyla âhir zamanda en merğub bir sûret alacaktır. Hattâ insanlar, kendi fikirlerini birbirlerine kabul ettirmek ve hükümlerini birbirine icrâ ettirmek için en keskin silâhını, cezâlet-i beyandan ve en mukavemet-sûz kuvvetini, belâgat-ı edâdan alacaktır.*"

Elhâsıl: Kur'ân'ın ekser âyetleri, her biri birer hazine-i kemâlâtın anahtarı ve birer define-i ilmin miftahıdır. Eğer istersen Kur'ân'ın semâvâtına ve âyâtının nücûmlarına yetişesin; geçmiş olan yirmi adet Söz'leri, yirmi basamaklı[1](Hâşiye-1) bir merdiven yaparak çık. Onunla gör ki; Kur'ân ne kadar parlak bir güneştir. Hakâik-i ilâhiyeye ve hakâik-i mümkinât üstüne nasıl sâfî bir nur serpiyor ve parlak bir ziyâ neşrediyor, bak!..

Netice: Madem enbiyâya dair olan âyetler, şimdiki terakkiyât-ı beşeriyenin hârikalarına birer nevi işaretle beraber, daha ilerideki hudûdunu çiziyor gibi bir tarz-ı ifadesi var ve madem her bir âyetin müteaddit mânâlara delâleti muhakkaktır, belki müttefekun-aleyhtir ve madem enbiyâya ittibâ etmek ve iktidâ etmeye dair evâmir-i mutlaka var; öyle ise, şu geçmiş âyetlerin maâni-i sarîhalarına delâletle beraber, sanat ve fünûn-u beşeriyenin mühimlerine işârî bir tarzda delâlet, hem teşvik ediliyor denilebilir...

İki Mühim Suâle Karşı, İki Mühim Cevap

Birincisi

Eğer desen: "Madem Kur'ân, beşer için nâzil olmuştur; neden beşerin nazarında en mühim olan medeniyet hârikalarını tasrih etmiyor? Yalnız gizli bir remiz ile, hafî bir îmâ ile, hafif bir işaretle, zayıf bir ihtar ile iktifâ ediyor?"

Elcevap: Çünkü: Medeniyet-i beşeriye hârikalarının hakları, bahs-i Kur'ânî'de o kadar olabilir. Zira, *Kur'ân'ın vazife-i asliyesi; daire-i rubûbiyetin kemâlât ve şuûnâtını ve daire-i ubûdiyetin vezâif ve ahvâlini ta'lîm*

1 (Hâşiye-1) Belki otuz üç adet Sözleri, otuz üç adet Mektupları, otuz bir Lem'aları, on üç Şuaları; yüz yirmi basamaklı bir merdivendir...

etmektir. Öyle ise; şu havârik-ı beşeriyenin o iki dairede hakları, yalnız bir zayıf remz, bir hafif işaret, ancak düşer. Çünkü; onlar, daire-i rubûbiyetten haklarını isteseler o vakit pek az hak alabilirler.

Meselâ; tayyâre-i beşer Kur'ân'a dese:[1](Hâşiye) "Bana bir hakk-ı kelâm ver, âyâtında bir mevki ver." Elbette o daire-i rubûbiyetin tayyâreleri olan seyyârât, arz, kamer; Kur'ân nâmına diyecekler: "Burada cirmin kadar bir mevki alabilirsin." Eğer beşerin tahte'l-bahirleri, âyât-ı Kur'âniye'den mevki isteseler; o dairenin tahte'l-bahirleri, (yâni bahr-i muhît-i havaîde ve esir denizinde yüzen) zemin ve yıldızlar ona diyecekler: "Yanımızda senin yerin, görünmeyecek derecede azdır." Eğer elektriğin, parlak, yıldız-misâl lâmbaları, hakk-ı kelâm isteyerek, âyetlere girmek isteseler, o dairenin elektrik lâmbaları olan şimşekler, şahaplar ve gök yüzünü zînetlendiren yıldızlar ve misbahlar diyecekler: "Işığın nisbetinde bahis ve beyâna girebilirsin." Eğer havârik-ı medeniyet, dekâik-ı sanat cihetinde haklarını isterlerse ve âyetlerden makam talep ederlerse o vakit, bir tek sinek onlara: "Susunuz!" diyecek. "Benim bir kanadım kadar hakkınız yoktur. Zira sizlerdeki, beşerin cüz-ü ihtiyâriyle kesbedilen bütün ince sanatlar ve bütün nâzik cihazlar toplansa benim küçücük vücûdumdaki ince sanat ve nâzenîn cihazlar kadar acip olamaz...

إِنَّ الَّذِينَ تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللهِ لَنْ يَخْلُقُوا ذُبَابًا وَلَوِ اجْتَمَعُوا لَهُ وَإِنْ يَسْلُبْهُمُ الذُّبَابُ شَيْئًا لَا يَسْتَنْقِذُوهُ مِنْهُ ضَعُفَ الطَّالِبُ وَالْمَطْلُوبُ[2]

âyeti sizi susturur."

Eğer o hârikalar, daire-i ubûdiyete gidip o daireden haklarını isterlerse, o zaman o daireden şöyle bir cevap alırlar ki: "Sizin münasebetiniz bizimle pek azdır ve dairemize kolay giremezsiniz. Çünkü: *Programımız budur ki*: *Dünya bir misafirhânedir. İnsan ise, onda az duracaktır ve vazifesi çok bir misafirdir ve kısa bir ömürde hayat-ı ebediyeye lâzım olan levâzımâtı tedarik etmekle mükelleftir. En ehem ve en elzem işler, takdim edilecektir*. Hâlbuki siz, ekseriyet itibarıyla şu fâni dünyayı bir makarr-ı ebedî nokta-yı

1 (Hâşiye) Şu ciddî meseleyi yazarken, ihtiyarsız olarak kalemim, üslûbunu, şu latîf latîfeye çevirdi. Ben de kalemimi serbest bıraktım. Ümit ederim ki, üslûbun latîfeliği, meselenin ciddiyetine halel vermesin...

2 "Ey insanlar! İşte size bir misâl veriliyor, ona iyi kulak verin: Sizin Allah'tan başka yalvardığınız bütün sahte ilâhlar güç birliği yapsalar da, bir sinek bile yaratamazlar. Hatta sinek onlardan bir şey kapsa, onu dahi kurtarıp geri alamazlar. İsteyen de, kendinden istenilen de, kaçan da kovalayan da ne kadar güçsüz!" (Hac sûresi, 22/73)

nazarında ve gaflet perdesi altında, dünya-perestlik hissiyle işlenmiş bir sûret sizde görülüyor. Öyle ise, hakperestlik ve âhireti düşünmeklik esasları üzerine müesses olan ubûdiyetten hisseniz pek azdır. Lâkin, eğer kıymettar bir ibadet olan sırf menfaat-i ibâdullah için ve menâfi-i umumiye ve istirahat-i âmmeye ve hayat-ı içtimâiyenin kemâline hizmet eden ve elbette ekalliyet teşkil eden muhterem sanatkârlar ve mülhem keşşâflar, arkanızda ve içinizde varsa o hassas zâtlara şu remiz ve işârât-ı Kur'âniye –sa'ye teşvik ve sanatlarını takdir etmek için– elhâk kâfî ve vâfîdir..."

İkinci Suâle Cevap

Eğer desen: "Şimdi şu tahkikattan sonra şüphem kalmadı ve tasdik ettim ki; Kur'ân'da, sâir hakâikla beraber, medeniyet-i hâzıranın hârikalarına ve belki daha ilerisine işaret ve remiz vardır. Dünyevî ve uhrevî saadet-i beşere lâzım olan her şey, değeri nisbetinde içinde bulunur. Fakat, niçin Kur'ân onları sarâhatle zikretmiyor; tâ, muannit kâfirler dahi tasdîka mecbur olsunlar, kalbimiz de rahat olsun?"

Elcevap: *Din bir imtihandır, teklif-i ilâhî bir tecrübedir; tâ, ervâh-ı âliye ile ervâh-ı sâfile, müsabaka meydanında, birbirinden ayrılsın*. Nasıl ki bir mâdene ateş veriliyor; tâ elmasla kömür, altınla toprak birbirinden ayrılsın. Öyle de, bu dâr-ı imtihanda olan teklifât-ı ilâhiye bir ibtilâdır ve bir müsabakaya sevktir ki; istidâd-ı beşer mâdeninde olan cevâhir-i âliye ile mevâdd-ı süfliyye birbirinden tefrik edilsin.

Madem Kur'ân, bu dâr-ı imtihanda, bir tecrübe sûretinde, bir müsabaka meydanında, beşerin tekemmülü için nâzil olmuştur; elbette şu dünyevî ve herkese görünecek umûr-u gaybiye-i istikbâliyeye yalnız işaret edecek ve hüccetini isbat edecek derecede akla kapı açacak. Eğer sarâhaten zikretse, sırr-ı teklif bozulur. Âdeta gökyüzündeki yıldızlarla vâzıhan لَآ إِلٰهَ إِلَّا اللّٰهُ yazmak misillü bir bedâhete girecek. O zaman herkes ister istemez tasdik edecek. Müsabaka olmaz, imtihan fevt olur. Kömür gibi bir ruh ile elmas gibi bir ruh[1(Hâşiye)] beraber kalacaklar.

Elhâsıl: Kur'ân-ı Hakîm, hakîmdir. Her şeye, kıymeti nisbetinde bir makam verir. İşte Kur'ân, bin üç yüz sene evvel, istikbâlin zulümâtında müstetir ve gaybî olan semerât ve terakkiyât-ı insâniyeyi görüyor ve gördüğümüzden ve

1(Hâşiye) Ebûcehl-i Laîn ile Ebûbekir-i Sıddîk, müsâvi görünecek. Sırr-ı teklif zâyi olacak...

göreceğimizden daha güzel bir sûrette gösterir. Demek Kur'ân, öyle bir Zât'ın kelâmıdır ki, bütün zamanları ve içindeki bütün eşyayı bir anda görüyor...

İşte mucizât-ı enbiyâ yüzünde parlayan bir lem'a-yı i'câz-ı Kur'ân!..

اَللّٰهُمَّ فَهِّمْنَا أَسْرَارَ الْقُرْاٰنِ وَوَفِّقْنَا لِخِدْمَتِهٖ فِي كُلِّ اٰنٍ وَزَمَانٍ[1]

سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَآ إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا ؕ إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ[2]

رَبَّنَا لَا تُؤَاخِذْنَآ إِنْ نَسِينَآ أَوْ أَخْطَأْنَا[3]

اَللّٰهُمَّ صَلِّ وَسَلِّمْ وَبَارِكْ وَكَرِّمْ عَلٰى سَيِّدِنَا وَمَوْلَانَا مُحَمَّدٍ عَبْدِكَ وَنَبِيِّكَ وَرَسُولِكَ النَّبِيِّ الْأُمِّيِّ، وَعَلٰى اٰلِهٖ وَأَصْحَابِهٖ وَأَزْوَاجِهٖ وَذُرِّيَّاتِهٖ، وَعَلَى النَّبِيِّينَ وَالْمُرْسَلِينَ وَالْمَلَائِكَةِ الْمُقَرَّبِينَ وَالْأَوْلِيَاءِ وَالصَّالِحِينَ، أَفْضَلَ صَلَاةٍ وَأَزْكٰى سَلَامٍ وَأَنْمٰى بَرَكَاتٍ بِعَدَدِ سُوَرِ الْقُرْاٰنِ وَاٰيَاتِهٖ وَحُرُوفِهٖ وَكَلِمَاتِهٖ وَمَعَانِيهٖ وَإِشَارَاتِهٖ وَرُمُوزِهٖ وَدَلَالَاتِهٖ وَاغْفِرْ لَنَا وَارْحَمْنَا وَالْطُفْ بِنَا يَا إِلٰهَنَا يَا خَالِقَنَا بِكُلِّ صَلَاةٍ مِنْهَا بِرَحْمَتِكَ يَا أَرْحَمَ الرَّاحِمِينَ وَالْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ اٰمِينَ[4]

---

1 Allahım! Bize Kur'ân'ın esrarını öğret ve her an ve zamanda onun hizmetine muvaffak et.

2 "Sübhansın yâ Rab! Senin bize bildirdiğinden başka ne bilebiliriz ki? Her şeyi hakkıyla bilen, her şeyi hikmetle yapan sensin." (Bakara sûresi, 2/32)

3 "Ey Rabbimiz! Unutur veya hataya düşer de bir kusur işlersek bizi onunla hesaba çekme!" (Bakara sûresi, 2/286)

4 Allahım! Seyyidimiz, mevlâmız, kulun, nebîn ve resûlün olan ümmî peygamber Hz. Muhammed'e *(sallallâhu aleyhi ve sellem),* âline, ashâbına, zevcelerine, mübarek nesline, sâir enbiyâ ve murselîne, melâike-i mukarrebîne, evliyâ ve salih kullarına salavâtın en efdali, selâmetin en temizi, bereketlerin en bereketlisiyle, Kur'ân'ın sûreleri, âyetleri, harfleri, kelimeleri, mânâları, işaretleri, remizleri ve delâletleri adedince salât ve selâm et, bereket ihsan et, ikramda bulun. Ey ilâhımız, ey Hâlıkımız, bütün bu salavâtlardan her biri için bizi mağfiret et, bize merhamet et, bize iltifât et. Rahmetinle, ey Erhamürrâhimîn. Âlemlerin Rabbi Allah'a hamd olsun, âmîn...

Yirmi Birinci Söz

(İki Makam'dır.)

Birinci Makam

بِسْـــمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

إِنَّ الصَّلٰوةَ كَانَتْ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ كِتَابًا مَوْقُوتًا[1]

Bir zaman sinnen, cismen, rütbeten büyük bir adam bana dedi: "Namaz iyidir. Fakat her gün her gün beşer defa kılmak çoktur. Bitmediğinden usanç veriyor?"

O zâtın o sözünden hayli zaman geçtikten sonra, nefsimi dinledim. İşittim ki, aynı sözleri söylüyor ve ona baktım gördüm ki; tembellik kulağıyla şeytandan aynı dersi alıyor. O vakit anladım: O zât o sözü, bütün nüfus-u emmâresinin namına söylemiş gibidir veya söylettirilmiştir. O zaman ben dahi dedim: "Madem nefsim emmâredir. Nefsini ıslah etmeyen, başkasını ıslah edemez. Öyle ise, nefsimden başlarım."

Dedim: Ey nefis!.. Cehl-i mürekkeb içinde, tembellik döşeğinde, gaflet uykusunda söylediğin şu söze mukabil "*Beş İkaz*"ı benden işit.

Birinci İkaz

Ey bedbaht nefsim! Acaba ömrün ebedî midir?.. Hiç kat'î senedin var mı ki, gelecek seneye belki yarına kadar kalacaksın?.. Sana usanç veren, tevehhüm-ü ebediyettir. Keyf için, ebedî dünyada kalacak gibi nazlanıyorsun. Eğer anlasa idin ki, ömrün azdır hem faydasız gidiyor. Elbette onun yirmi dörtten birisini, hakikî bir hayat-ı ebediyenin saadetine medâr olacak bir güzel ve hoş

---

1 "Şüphesiz namaz, müminler üzerine vakitleri belli bir farzdır." (Nisâ sûresi, 4/103)

ve rahat ve rahmet bir hizmete sarf etmek; usanmak şöyle dursun, belki ciddî bir iştiyak ve hoş bir zevki tahrike sebep olur.

İkinci İkaz

Ey şikem-perver nefsim! Acaba her gün her gün ekmek yersin, su içersin, havayı teneffüs edersin; sana onlar usanç veriyor mu?.. Madem vermiyor; çünkü; ihtiyaç tekerrür ettiğinden usanç değil, belki telezzüz ediyorsun. Öyle ise: Hâne-i cismimde senin arkadaşların olan kalbimin gıdası, ruhumun âb-ı hayâtı ve latîfe-i rabbâniyemin havâ-yı nesimini cezb ve celbeden namaz dahi, seni usandırmamak gerektir.

Evet, nihayetsiz teessürat ve elemlere maruz ve müptelâ ve nihayetsiz telezzüzata ve emellere meftun ve pürsevda bir kalbin kut ve kuvveti, her şeye kadir bir Rahîm-i Kerîm'in kapısını niyaz ile çalmakla elde edilebilir.

Evet, şu fânî dünyada kemâl-i süratle vaveylâ-yı firâkı koparan giden, ekser mevcudatla alâkadar bir ruhun âb-ı hayâtı ise; her şeye bedel bir Mâbûd-u Bâki'nin, bir Mahbûb-u Sermedî'nin çeşme-i rahmetine namaz ile teveccüh etmekle içilebilir.

Evet, fıtraten ebediyeti isteyen ve ebed için halkolunan ve ezelî ve ebedî bir Zât'ın aynası olan ve nihayetsiz derecede nazik ve letafetli bulunan zîşuur bir sırr-ı insanî, zînur bir latîfe-i rabbâniye, şu kasavetli, ezici ve sıkıntılı, geçici ve zulümâtlı ve boğucu olan ahvâl-i dünyeviye içinde, elbette teneffüse pek çok muhtaçtır. Ve ancak namazın penceresiyle nefes alabilir.

Üçüncü İkaz

Ey sabırsız nefsim! Acaba geçmiş günlerdeki ibadet külfetini ve namazın meşakkatini ve musibet zahmetini, bugün düşünüp muzdarip olmak; hem gelecek günlerdeki ibadet vazifesini ve namaz hizmetini ve musibet elemini, bugün tasavvur edip sabırsızlık göstermek hiç kâr-ı akıl mıdır?

Şu sabırsızlıkta misâlin şöyle bir sersem kumandana benzer ki: Düşmanın sağ cenah kuvveti onun sağındaki kuvvetine iltihak etmiş ve ona taze bir kuvvet olduğu hâlde, o tutar mühim bir kuvvetini sağ cenâha gönderir, merkezi zayıflaştırır. Hem sol cenahta düşmanın askeri yok iken ve daha gelmeden, büyük bir kuvvet gönderir, "Ateş et" emrini verir! Merkezi bütün bütün kuvvetten düşürtür. Düşman işi anlar; merkeze hücum eder; târumâr eder.

Evet, buna benzersin. Çünkü; geçmiş günlerin zahmeti, bugün rahmete kalbolmuş. Elemi gitmiş, lezzeti kalmış. Külfeti, kerâmete iltihak ve meşakkati, sevaba inkılâb etmiş. Öyle ise; ondan usanç almak değil, belki yeni bir şevk, taze bir zevk ve devama ciddî bir gayret almak lâzım gelir. Gelecek günler ise; madem gelmemişler, şimdiden düşünüp usanmak ve fütur getirmek, aynen o günlerde açlığı ve susuzluğu ile bugün düşünüp bağırıp çağırmak gibi bir divâneliktir.

Madem hakikat böyledir, âkıl isen, ibadet cihetinde yalnız bugünü düşün. Ve "Onun bir saatini, ücreti pek büyük, külfeti pek az, hoş ve güzel ve ulvî bir hizmete sarf ediyorum." de. O vakit senin acı bir füturun, tatlı bir gayrete inkılâb eder.

İşte ey sabırsız nefsim! Sen, üç sabır ile mükellefsin. **Birisi**: Tâat üstünde sabırdır. **Birisi**: Ma'siyetten sabırdır. **Diğeri**: Musibete karşı sabırdır. Aklın varsa, şu üçüncü ikazdaki temsilde görünen hakikati rehber tut. Merdâne "*Yâ Sabûr!*" de, üç sabrı omuzuna al. Cenâb-ı Hakk'ın sana verdiği sabır kuvvetini eğer yanlış yolda dağıtmazsan her meşakkate ve her musîbete kâfi gelebilir.. ve o kuvvetle dayan.

Dördüncü İkaz

Ey sersem nefsim! Acaba şu vazife-i ubûdiyet neticesiz midir? ücreti az mıdır ki, sana usanç veriyor? Hâlbuki bir adam sana birkaç para verse veyahut seni korkutsa, akşama kadar seni çalıştırır ve fütursuz çalışırsın. Acaba, bu misafirhane-i dünyada âciz ve fakir kalbine kût ve gınâ ve elbette bir menzilin olan kabrinde gıdâ ve ziya ve her hâlde mahkemen olan Mahşer'de senet ve berat ve ister istemez üstünden geçilecek Sırat Köprüsü'nde nur ve burak olacak bir namaz, neticesiz midir veyahut ücreti az mıdır? Bir adam sana yüz liralık bir hediye vaad etse, yüz gün seni çalıştırır. Hulfü'l-va'd edebilir o adama itimad edersin, fütursuz işlersin.

Acaba hulfü'l-va'd hakkında muhâl olan bir Zât, cennet gibi bir ücreti ve saadet-i ebediye gibi bir hediyeyi sana vaad etse.. pek az bir zamanda, pek güzel bir vazifede seni istihdam etse, sen hizmet etmezsen veya isteksiz, suhre gibi veya usançla, yarım yamalak hizmetinle O'nu vaadinde ittiham ve hediyesini istihfaf etsen, pek şiddetli bir tedibe ve dehşetli bir tazibe müstehak olacağını düşünmüyor musun? Dünyada hapsin korkusundan en ağır işlerde fütursuz hizmet ettiğin hâlde, cehennem gibi bir haps-i ebedînin havfı, en hafif ve latîf bir hizmet için sana gayret vermiyor mu?

Beşinci İkaz

Ey dünya-perest nefsim! Acaba ibadetteki fütürun ve namazdaki kusurun meşâgil-i dünyeviyenin kesretinden midir? Veyahut derd-i maişetin meşgalesiyle vakit bulamadığından mıdır? *Acaba sırf dünya için mi yaratılmışsın ki, bütün vaktini ona sarf ediyorsun!*

Sen istidat cihetiyle bütün hayvanâtın fevkinde olduğunu ve hayat-ı dünyeviyenin levâzımatını tedârikte iktidar cihetiyle, bir serçe kuşuna yetişemediğini biliyorsun. Bundan neden anlamıyorsun ki, vazife-i asliyen hayvan gibi çabalamak değil; belki hakikî bir insan gibi, hakikî bir hayat-ı dâime için sa'y etmektir. Bununla beraber meşâgil-i dünyeviye dediğin, çoğu sana ait olmayan ve fuzûli bir surette karıştığın ve karıştırdığın malâyâni meşgalelerdir. En elzemini bırakıp, güya binler sene ömrün var gibi en lüzumsuz mâlûmat ile vakit geçiriyorsun. Meselâ: "Zühâl'in etrafındaki halkaların keyfiyeti nasıldır? Ve Amerika tavukları ne kadardır?" gibi kıymetsiz şeylerle kıymettar vaktini geçiriyorsun. Güya, kozmoğrafya ilminden ve istatistikçi fenninden bir kemâl alıyorsun!..

Eğer desen: "Beni namazdan ve ibadetten alıkoyan ve fütur veren öyle lüzumsuz şeyler değil, belki derd-i maişetin zarûrî işleridir."

Öyle ise ben de sana ***derim ki***: Eğer yüz kuruş bir gündelik ile çalışsan, sonra biri gelse, dese ki: "Gel on dakika kadar şurayı kaz, yüz lira kıymetinde bir pırlanta ve bir zümrüt bulacaksın." Sen ona: "Yok, gelmem. Çünkü on kuruş gündeliğimden kesilecek, nafakam azalacak." desen.. ne kadar divanece bir bahane olduğunu elbette bilirsin.

Aynen onun gibi; sen şu bağında, nafakan için işliyorsun. Eğer farz namazı terk etsen, bütün sa'yin semeresi, yalnız dünyevî ve ehemmiyetsiz ve bereketsiz bir nafakaya münhasır kalır. Eğer sen istirahat ve teneffüs vaktini, ruhun rahatına, kalbin teneffüsüne medâr olan namaza sarf etsen; o vakit bereketli nafaka-yı dünyeviye ile beraber, senin nafaka-yı uhreviyene ve zâd-ı âhiretine ehemmiyetli bir menba olan, iki mâden-i mânevî bulursun:

✓ ***Birinci Mâden***: Bütün bağındaki[1(Hâşiye)] yetiştirdiğin –çiçekli olsun, meyveli olsun– her nebâtın, her ağacın tesbihâtından, güzel bir niyet ile, bir hisse alıyorsun.

1(Hâşiye) Bu makam, bir bağda bir zâta bir derstir ki, bu tarz ile beyân edilmiş.

✓ ***İkinci Mâden***: Hem bu bağdan çıkan mahsulattan kim yese, –hayvan olsun, insan olsun, inek olsun, sinek olsun, müşteri olsun, hırsız olsun– sana bir sadaka hükmüne geçer.[1] Fakat o şart ile ki: Sen, Rezzâk-ı Hakikî nâmına ve izni dairesinde tasarruf etsen ve O'nun malını, O'nun mahlûkatına veren bir tevziat memuru nazarıyla kendine baksan...

İşte bak: Namazı terk eden ne kadar büyük bir hasâret eder. Ne kadar ehemmiyetli bir serveti kaybeder. Ve sa'ye pek büyük bir şevk veren ve amelde büyük bir kuvve-i mânevî temin eden o iki neticeden ve o iki mâdenden mahrum kalır, iflâs eder. Hattâ ihtiyarlandıkça bahçecilikten usanır, fütur gelir. "Neme lâzım" der.. "Ben zâten dünyadan gidiyorum. Bu kadar zahmeti ne için çekeceğim?" diyecek, kendini tembelliğe atacak. Fakat evvelki adam der: "Daha ziyade ibadetle beraber sa'y-i helâle çalışacağım. Tâ kabrime daha ziyade ışık göndereceğim. Âhiretime daha ziyade zahîre tedârik edeceğim."

Elhâsıl: *Ey nefis! Bil ki: Dünkü gün senin elinden çıktı. Yarın ise; senin elinde senet yok ki, ona mâliksin. Öyle ise, hakikî ömrünü, bulunduğun gün bil. Lâakal günün bir saatini ihtiyat akçesi gibi, hakikî istikbal için teşkil olunan bir sandukça-yı uhreviye olan bir mescide veya bir seccâdeye at.*

Hem bil ki; her yeni gün sana, hem herkese bir yeni âlemin kapısıdır. Eğer namaz kılmazsan, senin o günkü âlemin zulümâtlı ve perişan bir hâlde gider. Senin aleyhinde âlem-i misâlde şehâdet eder. Zira herkesin, her günde, şu âlemden bir mahsus âlemi var. Hem o âlemin keyfiyeti, o adamın kalbine ve ameline tâbidir.

Nasıl ki aynanda görünen muhteşem bir saray, aynanın rengine bakar. Siyah ise, siyah görünür; kırmızı ise, kırmızı görünür. Hem onun keyfiyetine bakar. O ayna şişesi düzgün ise, sarayı güzel gösterir; düzgün değil ise, çirkin gösterir. En nâzik şeyleri kaba gösterdiği misillü; sen kalbinle, aklınla, amelinle, gönlünle, kendi âleminin şeklini değiştirirsin. Ya aleyhinde, ya lehinde şehâdet ettirebilirsin.

Eğer namazı kılsan, o namazın ile, o âlemin Sâni-i Zülcelâl'ine müteveccih olsan, birden, sana bakan âlemin tenevvür eder. Âdeta namazın bir elektrik lâmbası ve namaza niyetin, onun düğmesine dokunması gibi, o âlemin zulümâtını dağıtır. Ve o herc ü merc-i dünyeviyedeki karmakarışık, perişaniyet

---

[1] Bkz.: Buhârî, *hars* 1, *edeb* 27; Müslim, *birr* 52; Tirmizî, *ahkâm* 40; Dârimî, *büyû'* 67; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 3/147, 228, 243, 5/415, 6/420.

içindeki tebeddülât ve harekât, hikmetli bir intizâm ve mânidar bir kitabet-i kudret olduğunu gösterir. [1] اَللّٰهُ نُورُ السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضِ âyet-i pür-envârından bir nûrû, senin kalbine serper. Senin o günkü âlemini, o nurun in'ikâsıyla ışıklandırır. Senin lehinde nuraniyetle şehâdet ettirir.

Sakın deme: "Benim namazım nerede.. şu hakikat-i namaz nerede!" Zira bir hurma çekirdeği, bir hurma ağacı gibi, kendi ağacını tavsif eder. Fark yalnız icmâl ve tafsil ile olduğu gibi; senin ve benim gibi bir âmînin –velev hissetmezse– namazı, büyük bir velînin namazı gibi şu nurdan bir hissesi var, şu hakikatten bir sırrı vardır –velev şuurun taalluk etmezse– Fakat, derecâta göre inkişaf ve tenevvürü ayrı ayrıdır.

Nasıl bir hurma çekirdeğinden, tâ mükemmel bir hurma ağacına kadar ne kadar merâtib bulunur... Öyle de; namazın derecâtında da daha fazla merâtib bulunabilir. Fakat bütün o merâtibde, o hakikat-i nurâniyenin esâsı bulunur...

اَللّٰهُمَّ صَلِّ وَسَلِّمْ عَلٰى مَنْ قَالَ: اَلصَّلَاةُ عِمَادُ الدِّينِ وَعَلٰى اٰلِهٖ وَصَحْبِهٖ أَجْمَعِينَ [2]

---

1 "Allah göklerin ve yerin nûrudur." (Nûr sûresi, 24/35)

2 Allahım! "Namaz dinin direğidir" (Tirmizî, *îmân* 8; İbni Mâce, *fiten* 12) buyuran Rasulullah *(sallallâhu aleyhi ve sellem)*'e ve onun âl ve ashabına salât ve selâm eyle.

Yirmi Birinci Söz'ün İkinci Makamı

(Kalbin beş yarasına beş merhemi tazammun eder.)

بِسْـــمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

رَبِّ أَعُوذُ بِكَ مِنْ هَمَزَاتِ الشَّيَاطِينِ ۞ وَأَعُوذُ بِكَ رَبِّ أَنْ يَحْضُرُونِ[1]

Ey maraz-ı vesvese ile müptelâ! Biliyor musun vesvesen neye benzer? Musibete benzer. Ehemmiyet verdikçe şişer; ehemmiyet vermezsen söner. Ona büyük nazarıyla baksan büyür; küçük görsen küçülür. Korksan ağırlaşır, hasta eder; havf etmezsen hafif olur, mahfî kalır. Mahiyetini bilmezsen devam eder, yerleşir; mahiyetini bilsen, onu tanısan gider. Öyle ise, şu musibetli vesvesenin aksâm-ı kesîresinden kesîru'l-vukû olan yalnız "*Beş Vechini*" beyân edeceğim. Belki sana ve bana şifa olur. Zira şu vesvese öyle bir şeydir ki; cehil onu davet eder, ilim onu tardeder. Tanımazsan gelir, tanısan gider.

Birinci Vecih – Birinci Yara

Şeytan evvelâ şüpheyi kalbe atar. Eğer kalb kabûl etmezse, şüpheden şetme döner. Hayale karşı şetme benzer bâzı pis hâtıraları ve münâfî-i edep çirkin hâlleri tasvir eder. Kalbe "eyvâh" dedirtir, yeise düşürtür. Vesveseli adam zanneder ki kalbi, Rabbine karşı sû-i edepte bulunuyor. Müthiş bir halecan ve heyecan hisseder. Bundan kurtulmak için huzurdan kaçar, gaflete dalmak ister. Bu yaranın merhemi budur:

Bak ey bîçare vesveseli adam! Telâş etme; çünkü senin hatırına gelen şetm değil, belki tahayyüldür. *Tahayyül-ü küfür, küfür olmadığı gibi, tahayyül-ü şetm dahi, şetm değildir.* Zira mantıkça tahayyül, hüküm değildir. Şetm ise, hükümdür. Hem bununla beraber o çirkin sözler, senin kalbinin sözleri değil. Çünkü; senin kalbin ondan müteessir ve müteessiftir. Belki kalbe yakın olan lümme-i şeytanîden geliyor. Vesvesenin zararı, tevehhüm-ü zarardır. Yâni onu zararlı tevehhüm etmekle, kalben mutazarrır olmaktır. Çünkü;

---

1 "Yâ Rabbi, şeytanların vesveselerinden, onların yanımda bulunmalarından Sana sığınırım!" (Mü'minûn sûresi, 23/97-98)

hükümsüz bir tahayyülü, hakikat tevehhüm eder. Hem şeytanın işini kendi kalbine mal eder. Onun sözünü, ondan zanneder. Zarar anlar, zarara düşer. Zâten şeytanın da istediği odur.

İkinci Vecih

Budur ki: Mânâlar kalbden çıktıkları vakit, suretlerden çıplak olarak hayâle girerler, oradan suretleri giyerler. Hâyâl ise, her vakit bir sebep tahtında bir nevi suretleri nesceder. Ehemmiyet verdiği şeyin suretlerini yol üstünde bırakır. Hangi mânâ geçse; ya ona giydirir, ya takar, ya bulaştırır, ya perde eder. Eğer mânâlar münezzeh ve temiz iseler, suretler mülevves ve rezil ise giymek yoktur, fakat temas var. Vesveseli adam, teması telebbüsle iltibas eder. "Eyvâh!" der, "Kalbim ne kadar bozulmuş! Bu sefillik, bu hısset-i nefs, beni matrud eder." Şeytan onun şu damarından çok istifade eder. Şu yaranın merhemi şudur:

Dinle ey bîçâre! Nasıl ki senin, namazın edeb-i nezihânesinin vesilesi olan zâhirî taharete, batnının bâtınındaki necaset ona tesir etmez ve bozmaz; öyle de, maânî-i mukaddesenin, suret-i mülevveseye mücâvereti zarar etmez. Meselâ: Sen âyât-ı ilâhiyeyi tefekkür ediyorsun. Birden bir maraz, ya bir iştiha, ya bevl gibi bir emr-i müheyyic, şiddetle senin hissine dokunuyor. Elbette senin hayâlin, devâ-yı illet ve kazâ-yı hâcetin levâzımatını görecek, bakacak, onlara münasip süflî suretleri nescedecek ve gelen mânâlar ortalarından geçecekler. Geçeceklere ne beis vardır, ne televvüs var ve ne zarar var ve ne hatar var. Yalnız hatar ise, hasr-ı nazardır, zann-ı zarardır.

Üçüncü Vecih

Budur ki: Eşya mabeynlerinde, bâzı münasebât-ı hafîye bulunur. Hattâ hiç ümit etmediğin şeyler içinde münasebet ipleri bulunur. Ya bizzat bulunur veya senin hayâlin, meşgul olduğu sanata göre o ipleri yapmış, onları birbiriyle bağlamış. Şu sırr-ı münasebettendir ki, bâzan bir mukaddes şeyi görmek, bir mülevves şeyi hatıra getirir. Fenn-i beyân'da beyân olunduğu gibi, "Hariçte uzaklık sebebi olan zıddiyet ise, hayâlde sebeb-i kurbiyettir." Yâni iki zıddın suretlerinin cem'ine vasıta, bir münasebet-i hayâliyedir. Bu münasebetle gelen tahattura, "tedâi-yi efkâr" tâbir edilir. Meselâ: Sen namazda, münâcâtta, Kâ'be karşısında, huzur-u ilâhîde iken, âyâtı tefekkürde olduğun bir hâlde; şu tedâi-yi efkâr, seni tutup en uzak malâyâniyat-ı rezileye sevk eder.

Senin başın, böyle bir tedâi-yi efkâra müptelâ ise, sakın telâş etme. Belki intibaha geldiğin anda, dön. "Aman ne kusur ettim!" deyip tetkikle meşgul olup durma; tâ o zayıf münasebet, senin dikkatinle kuvvet peyda etmesin. Zira teessür gösterdikçe, ehemmiyet verdikçe, senin o zayıf tahatturun melekeye döner. Bir maraz-ı hayâlî olur. Korkma, maraz-ı kalbî değil. Şu nevi tahattur ise, galiben ihtiyarsızdır. Hususan hassas asabilerde daha galiptir. Şeytan, şu nevi vesvesenin mâdenini çok işlettirir. Şu yaranın merhemi şudur ki:

Tedâi-yi efkâr, galiben ihtiyarsızdır. Onda mesuliyet yoktur. Hem, tedâîde mücâveret var; temas ve ihtilât yoktur. Onun için efkârın keyfiyetleri, birbirine sirayet etmez, birbirine zarar vermez. Nasıl ki şeytan ile melek-i ilham, kalb taraflarında mücâveretleri var ve füccar ve ebrarın karâbetleri ve bir meskende durmaları zarar vermez; öyle de, tedâi-yi efkâr sâikasıyla istemediğin pis hayâlât, gelip nezih efkârın içine girse, zarar vermez; meğer kasden olsa veya zarar zannıyla onunla ziyade meşgul olsa. Hem bâzan kalb yoruluyor. Fikir, kendini eğlendirmek için rast gele bir şeyle meşgul olur. Şeytan fırsat bulur, pis şeyleri önüne serpiyor, sürüyor.

Dördüncü Vecih

Amelin en iyi suretini taharriden neşet eden bir vesvesedir ki, takvâ zannıyla teşeddüd ettikçe hâl ona şiddetlenir. Hattâ bir dereceye varır ki, o adam amelin daha evlâsını ararken, harama düşer. Bâzan bir sünnetin araması, bir vâcibi terk ettiriyor. "Acaba amelim sahih oldu mu?" der, iade eder. Bu hâl devam eder; gâyet yeise düşer. Şeytan şu hâlinden istifade eder, onu yaralar. Şu yaranın iki merhemi var:

✓ ***Birinci merhem***: Bu gibi vesvese ehl-i İ'tizâl'e lâyıktır. Çünkü onlar derler: "Medâr-ı teklif olan ef'âl ve eşya, kendi zâtında, âhiret itibarıyla ya hüsnü var, sonra o hüsne binaen emredilmiş, veya kubhu var, sonra ona binaen nehyedilmiş. Demek eşyada, âhiret ve hakikat nokta-yı nazarında olan hüsün ve kubuh, zâtîdir; emir ve nehy-i ilâhî ona tabidir." Bu mezhebe göre, insan her işlediği amelde şöyle bir vesvese gelir: "Acaba amelim nefsü'l-emirdeki güzel surette yapılmış mıdır?"

Amma mezheb-i hak olan Ehl-i Sünnet ve Cemaat derler ki: "*Cenâb-ı Hak bir şeye emreder, sonra hasen olur. Nehyeder, sonra kabih olur.*" Demek emir ile güzellik; nehiy ile çirkinlik tahakkuk eder. Hüsün ve kubuh, mükellefin ıttılaına bakar ve ona göre takarrür eder. Şu hüsün ve kubuh ise, sûrî ve dünyaya bakan yüzünde değil, belki âhirete bakan yüzdedir. Meselâ,

sen namaz kıldın veya abdest aldın. Hâlbuki namazını ve abdestini fesada verecek bir sebep, nefsü'l-emirde varmış. Lâkin sen ona hiç muttali olmadın. Senin namazın ve abdestin hem sahihtir, hem hasendir. Mu'tezile der: "Hakikatte kabih ve fâsîddir. Lâkin senden kabûl edilir. Çünkü; cehlin var, bilmedin ve özrün var." Öyle ise, Ehl-i Sünnet mezhebine göre, zâhir-i şeriate muvâfık olarak işlediğin ameline: "Acaba sahih olmuş mu?" deyip vesvese etme. Fakat, "Kabul olmuş mu?" de. Gururlanma, ucbe girme.

✓ ***İkinci merhem***: Dinde harec yoktur; [1] لَا حَرَجَ فِي الدِّينِ. Madem dört mezhep haktır. Madem istiğfara müncer olan derk-i kusur ise, gurura müncer olan hüsn-ü amelin rü'yetine –böyle vesveseli adama– müreccahtır. Yâni böyle vesveseli adam, amelini güzel görüp gurura düşmektense, amelini kusurlu görse, istiğfar etse, daha evlâdır. Madem böyledir; sen vesveseyi at. Şeytana de ki: "Şu hâl, bir harecdir. Hakikat-i hâle muttali olmak güçtür, dindeki yüsre münafîdir; [3] اَلدِّينُ يُسْرٌ ، [2] لَا حَرَجَ فِي الدِّينِ esâsına muhaliftir. Elbette böyle amelim bir mezheb-i hakka muvâfık gelir. O bana kâfidir. Hem lâakal ben aczimi itiraf ederek ibadeti lâyık-ı veçhile edâ edemediğimden istiğfar ve tazarru' ile merhamet-i ilâhiyeye dehâlet edip, kusurum affolunmak, kusurlu amelim kabûl olunmak için mütezellilâne bir niyaza vesiledir."

Beşinci Vecih

Mesâil-i îmâniyede şüphe suretinde gelen vesvesedir. Bîçare vesveseli adam, bâzan tahayyülü, taakkul ile iltibas eder. Yâni; hayâle gelen bir şüpheyi, akla girmiş bir şüphe tevehhüm edip, itikadına halel gelmiş zanneder. Hem bâzan tevehhüm ettiği bir şüpheyi, îmâna zarar veren bir şek zanneder. Hem bâzan tasavvur ettiği bir şüpheyi, tasdik-ı aklîye girmiş bir şüphe zanneder. Hem bâzan bir emr-i küfrîde tefekkürü, küfür zanneder. Yâni dalâletin esbâbını anlamak suretinde kuvve-i müfekkirenin cevelânını ve tetkikâtını ve bîtarafane muhakemesini, hilâf-ı îmân zanneder. İşte telkinat-ı şeytaniyenin eseri olan şu zanlardan ürkerek: "Eyvah! Kalbim bozulmuş, itikadıma halel gelmiş" der. O hâller, galiben ihtiyarsız olduğundan, cüz-ü ihtiyârîsiyle ıslah edemediğinden yeise düşer. Bu yaranın merhemi şudur ki:

---

1 "Dinde zorluk yoktur." Bu ifade, "Allah yolunda gereği gibi cihad edin. Sizi insanlar içinde bu emanete ehil bulup seçen O'dur. Din konusunda, Size hiçbir zorluk da yüklemedi..." (Hac sûresi, 22/78) âyeti ve "Din kolaylıktır." (Buhârî, *îmân* 29; Nesâî, *îmân* 28) gibi hadis-i şeriflerden çıkarılan fıkhî bir kaidedir.

2 Dinde zorluk yoktur.

3 Din kolaylıktır. (Buhârî, *îmân* 29; Nesâî, *îmân* 28; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 5/69)

Tahayyül-ü küfür, küfür olmadığı gibi; tevehhüm-ü küfür dahi, küfür değildir. Tasavvur-u dalâlet dalâlet olmadığı gibi; tefekkür-ü dalâlet dahi, dâlalet değildir. Çünkü; hem tahayyül, hem tevehhüm, hem tasavvur, hem tefekkür; tasdik-ı aklîden ve iz'ân-ı kalbîden ayrıdırlar, başkadırlar. Onlar bir derece serbesttirler. Cüz-ü ihtiyârîyeyi pek dinlemiyorlar. Teklif-i dinî altına çok giremiyorlar. Tasdik ve iz'an, öyle değiller. Bir mîzâna tabidirler. Hem tahayyül, tevehhüm, tasavvur, tefekkür, nasıl ki tasdik ve iz'an değiller. Öyle de şüphe ve tereddüt sayılmazlar. Fakat eğer lüzumsuz tekrar ede ede müstakar bir hâle gelse, o vakit hakikî bir nevi şüphe, ondan tevellüd edebilir. Hem bî-tarafane muhakeme namıyla veya insaf namına deyip, şıkk-ı muhalifi iltizam ede ede, tâ öyle bir hâle gelir ki, ihtiyarsız taraf-ı muhalifi iltizâm eder. Ona vâcib olan hakkın iltizâmı kırılır. O da tehlikeye düşer. Hasmın veya şeytanın bir vekil-i fuzulîsi olacak bir hâlet, zihninde takarrür eder.

Şu nevi vesvesenin en mühimi budur ki: Vesveseli adam, imkân-ı zâtî ile imkân-ı zihnîyi birbiriyle iltibas eder. Yâni bir şeyi zâtında mümkün görse, o şeyi zihnen dahi mümkün ve aklen meşkûk tevehhüm eder. Hâlbuki ilm-i kelâmın kaidelerindendir ki: İmkân-ı zâtî ise, yakîn-i ilmiye münafi değil ve zarûret-i zihniyeye zıddiyeti yoktur. Meselâ: Şu dakikada Karadeniz'in yere batması, zâtında mümkündür ve o imkân-ı zâtî ile muhtemeldir. Hâlbuki yakînen, o denizin yerinde olduğunu hükmediyoruz, şüphesiz biliyoruz ve o ihtimal-i imkânî ve o imkân-ı zâtî, bize şek vermez, bir şüphe getirmez, yakînimizi bozmaz. Meselâ: Şu güneş, zâtında mümkündür ki; bugün gurub etmesin veya yarın tulû' etmesin. Hâlbuki bu imkân yakînimize zarar vermez, şüphe getirmez. İşte bunun gibi, meselâ hakâik-i îmâniyeden olan hayat-ı dünyeviyenin gurubuna ve hayat-ı uhreviyenin tulûuna, imkân-ı zâtî cihetinde gelen vehimler, yakîn-i îmânîye zarar vermez. Hem [1] لَا عِبْرَةَ لِلْاِحْتِمَالِ الْغَيْرِ النَّاشِئِ عَنْ دَلِيلٍ yâni: "*Bir delilden neşet etmeyen bir ihtimalin hiç ehemmiyeti yoktur.*" olan kaide-i meşhûre, hem usûlü'd-dîn, hem usûlü'l-fıkhın kaide-i mukarreresindendir.

Eğer desen: "Bu derece müminlere muzır ve müz'ic olan vesvese, ne hikmete binaen bize belâ olmuş?"

Elcevap: İfrata varmamak, hem galebe çalmamak şartıyla, asl-ı vesvese teyakkuza sebeptir, taharriye dâîdir, ciddiyete vesiledir. Lâkaydlığı atar, tehâvünü def'eder. Onun için Hakîm-i Mutlak, şu dâr-ı imtihanda, şu meydân-ı

---

1 Bkz.: *Mecelle* s.24; el-Müceddidî, *Kavâidü'l-fıkh* s.105; Ömer Nasuhî Bilmen, *Hukuk-i İslâmiye ve ıstılahât-ı fıkhiyye kamusu* 1/279.

müsabakada bize bir kamçı-yi teşvik olarak, vesveseyi şeytanın eline vermiş. Beşerin başına vuruyor. Şayet ziyade incitse, Hakîm-i Rahîm'e şekva etmeli, أَعُوذُ بِاللهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ[1] demeli...

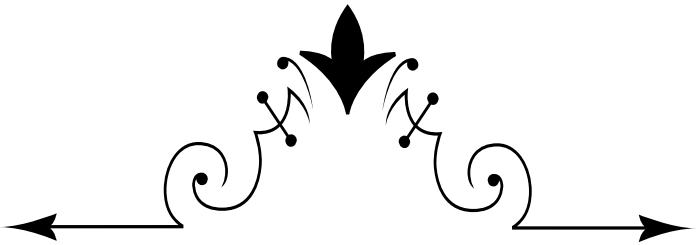

[1] Kovulmuş şeytanın şerrinden Allah Teâlâ'ya sığınırım.

Yirmi İkinci Söz

(İki Makam'dır.)

Birinci Makam

بِسْـــمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَيَضْرِبُ اللهُ الْأَمْثَالَ لِلنَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ[1]

وَتِلْكَ الْأَمْثَالُ نَضْرِبُهَا لِلنَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَتَفَكَّرُونَ[2]

Bir zaman iki adam, bir havuzda yıkandılar. Fevkalâde bir tesir altında kendilerinden geçtiler. Gözlerini açtıkları vakit gördüler ki acîb bir âleme götürülmüşler. Öyle bir âlem ki; kemâl-i intizamından bir memleket hükmünde, belki bir şehir hükmünde, belki bir saray hükmündedir. Kemâl-i hayretlerinden etraflarına baktılar, gördüler ki; bir cihette bakılsa azîm bir âlem görünüyor.. bir cihette bakılsa muntazam bir memleket.. bir cihette bakılsa mükemmel bir şehir.. diğer bir cihette bakılsa gâyet muhteşem bir âlemi içine almış bir saraydır. Şu acâib âlemde gezerek seyran ettiler. Gördüler ki; bir kısım mahlûklar var, bir tarz ile konuşuyorlar. Fakat bunlar, onların dillerini bilmiyorlar. Yalnız işaretlerinden anlaşılıyor ki, mühim işler görüyorlar ve ehemmiyetli vazifeler yapıyorlar.

O iki adamdan birisi, arkadaşına dedi ki:

– Şu acîb âlemin elbette, bir müdebbiri ve şu muntazam memleketin bir mâliki, şu mükemmel şehrin bir sahibi, şu musannâ sarayın bir ustası vardır. Biz çalışmalıyız, onu tanımalıyız. Çünkü anlaşılıyor ki bizi buraya getiren odur. Onu tanımazsak kim, bize medet verecek? Dillerini bilmediğimiz ve onlar bizi

---

1 "Düşünüp ders çıkarsınlar diye Allah insanlara böyle temsiller getirir." (İbrahim sûresi, 14/25)

2 "Bunlar birtakım misallerdir ki düşünüp istifade etmeleri için, biz onları insanlara anlatıyoruz." (Haşir sûresi, 59/21).

dinlemedikleri şu âciz mahlûklardan ne bekleyebiliriz? Hem koca bir âlemi bir memleket suretinde, bir şehir tarzında, bir saray şeklinde yapan ve baştan başa harika şeylerle dolduran ve müzeyyenâtın envâıyla tezyin eden ve ibret-nümâ mucizâtlarla donatan bir zât, elbette bizden ve buraya gelenlerden bir istediği vardır. Onu tanımalıyız. Hem ne istediğini, bilmekliğimiz lâzımdır.

Öteki adam dedi:

– İnanmam! Böyle bahsettiğin gibi bir zât bulunsun ve bütün bu âlemi tek başıyla idare etsin.

Arkadaşı cevaben dedi ki:

– Bunu tanımazsak, lâkayt kalsak, menfaati hiç yok; zararı olsa pek azîmdir. Eğer tanımasına çalışsak, meşakkati pek hafiftir, menfaati olursa pek azîmdir. Onun için ona karşı lâkayt kalmak, hiç kâr-ı akıl değildir.

O serseri adam dedi:

– Ben bütün rahatımı, keyfimi, O'nu düşünmemekte görüyorum. Hem böyle aklıma sığışmayan şeylerle uğraşmayacağım. Bütün bu işler, tesadüfî ve karmakarışık işlerdir, kendi kendine dönüyor. Benim neme lâzım!

Akıllı arkadaşı ona dedi:

– Senin bu temerrüdün beni de belki, çokları da belâya atacaktır. Bir edepsizin yüzünden bazen olur ki, bir memleket harab olur.

Yine o serseri dönüp dedi ki:

– Ya katiyen bana isbat et ki; bu koca memleketin tek bir mâliki, tek bir sânii vardır. Yahut bana ilişme!

Cevaben arkadaşı dedi:

– Madem inadın divanelik derecesine çıkmış, o inadınla bizi ve belki memleketi bir kahra giriftar edeceksin, ben de sana "*On İki Burhan*" ile göstereceğim ki; bir saray gibi şu âlemin, bir şehir gibi şu memleketin, tek bir ustası vardır.. ve o usta, her şeyi idare eden yalnız odur, hiçbir cihette noksaniyeti yoktur. Bize görünmeyen o usta, bizi ve her şeyi görür ve sözlerini işitir. Bütün işleri mucize ve harikadır. Bütün bu gördüğümüz ve dillerini bilmediğimiz şu mahlûklar onun memurlarıdır.

Birinci Burhan

Gel, her tarafa bak, her şeye dikkat et! Bütün bu işler içinde gizli bir el işliyor. Çünkü bak, bir dirhem[1(Hâşiye-1)] kadar kuvveti olmayan bir çekirdek kü-

1 (Hâşiye-1) Ağaçları başlarında taşıyan çekirdeklere işarettir.

çüklüğünde bir şey, binler batman yükü kaldırıyor. Zerre kadar şuuru[1(Hâşiye-2)] olmayan, gâyet hakimâne işler görüyor. Demek bunlar kendi kendilerine işlemiyorlar. Onları işlettiren gizli bir kudret sahibi vardır. Eğer kendi başına olsa, bütün baştan başa bu gördüğümüz memlekette her iş, mucize; her şey, mucizekâr bir harika olmak lâzım gelir. Bu ise bir safsatadır.

İkinci Burhan

Gel, bütün bu ovaları, bu meydanları, bu menzilleri süslendiren şeyler üstünde dikkat et. Her birisinde o gizli zâttan haber veren işler var. Âdeta her biri birer turra, birer sikke gibi o gaybî zâttan haber veriyorlar. İşte gözünün önünde, bak; bir dirhem pamuktan[2(Hâşiye-3)] ne yapıyor. Bak, kaç top çuha ve patiska ve çiçekli kumaş çıktı. Bak, ondan ne kadar şekerlemeler, yuvarlak tatlı köfteler yapılıyor ki; bizim gibi binler adam giyse ve yese kâfi gelir. Hem de bak; bu demiri, toprağı, suyu, kömürü, bakırı, gümüşü, altını gaybî avucuna aldı, bir et parçası[3(Hâşiye-4)] yaptı. Bak, gör!..

İşte ey akılsız adam! Bu işler öyle bir zâta mahsustur ki; bütün bu memleket, bütün eczasıyla onun mucize-i kuvveti altında duruyor, her arzusuna râm oluyor.

Üçüncü Burhan

Gel, bu müteharrik antika[4(Hâşiye-5)] sanatlarına bak! Her birisi öyle bir tarzda yapılmış, âdeta bu koca sarayın bir küçük nüshasıdır. Bütün bu sarayda ne varsa, o küçücük müteharrik makinelerde bulunuyor. Hiç mümkün müdür ki; bu sarayın ustasından başka birisi gelip bu acîb sarayı küçük bir makinede dercetsin! Hem hiç mümkün müdür ki; bir kutu kadar bir makine bütün bir âlemi içine aldığı hâlde, tesadüfî veyahut abes bir iş içinde bulunsun!

---

1 (Hâşiye-2) Kendi kendine yükselmeyen ve meyvelerin sıkletine dayanmayan üzüm çubukları gibi nâzenin nebâtâtın, başka ağaçlara latîf eller atıp sarmalarına ve onlara yüklenmelerine işarettir.

2 (Hâşiye-3) Tohuma işarettir. Meselâ: Zerre gibi bir afyon büzrü, bir dirhem gibi bir zerdali nevâtı, bir kavun çekirdeği, nasıl çuhadan daha güzel dokunmuş yapraklar, patiskadan daha beyaz ve sarı çiçekler, şekerlemeden daha tatlı ve köftelerden ve konserve kutularından daha latîf, daha leziz, daha şirin meyveleri hazine-i rahmetten getiriyorlar, bize takdim ediyorlar.

3 (Hâşiye-4) Unsurlardan cism-i hayvanîyi halk ve nutfeden zîhayatı îcad etmeye işarettir.

4 (Hâşiye-5) Hayvanlara ve insanlara işarettir. Zira hayvan, şu âlemin küçük bir fihristesi ve mahiyet-i insaniye, şu kâinatın bir misâl-i musağğarı olduğundan; âdeta âlemde ne varsa, insanda numûnesi vardır.

Demek bütün gözün gördüğü ne kadar antika makineler var, o gizli Zât'ın birer sikkesi hükmündedirler. Belki birer dellâl, birer ilânnâme hükmündedirler. Lisân-ı hâlleriyle derler ki: "Biz öyle bir zâtın sanatıyız ki; bütün bu âlemimizi, bizi yaptığı ve sühûletle îcad ettiği gibi kolaylıkla yapabilir bir zâttır."

Dördüncü Burhan

Ey muannit arkadaş! Gel, sana daha acîbini göstereceğim. Bak, bu memlekette bütün bu işler, bu şeyler değişti, değişiyor, bir hâlette durmuyor. Dikkat et ki; bu gördüğümüz câmid cisimler, hissiz kutular birer hâkim-i mutlak suretini aldılar. Âdeta her bir şey, bütün eşyaya hükmediyor. İşte bu yanımızdaki bu makineye bak,[1](Hâşiye-6) güya emrediyor. İşte onun tezyinâtına ve işlemesine lâzım levâzımât ve maddeler, uzak yerlerden koşup geliyorlar. İşte oraya bak! O şuursuz cisim,[2](Hâşiye-7) güya bir işaret ediyor; en büyük bir cismi, kendine hizmetkâr ediyor, kendi işlerinde çalıştırıyor. Daha başka şeyleri bunlara kıyas et. Âdeta her bir şey, bütün bu âlemdeki hilkatleri musahhar ediyor.

Eğer o gizli zâtı kabûl etmezsen, bütün bu memleketteki taşında, toprağında, hayvanında, insana benzer mahlûklarda o zâtın bütün hünerlerini, sanatlarını, kemâlâtlarını, birer birer o şeylere vereceksin. İşte, aklın uzak gördüğü bir tek mu'ciz-nümâ zâtın bedeline, milyarlar onun gibi mu'ciz-nümâ, hem birbirine zıt, hem birbirine misil, hem birbiri içinde bulunsun; bu intizam bozulmasın, ortalığı karıştırmasınlar. Hâlbuki bu koca memlekette iki parmak karışsa, karıştırır. Çünkü bir köyde iki müdür, bir şehirde iki vali, bir memlekette iki padişah bulunsa, karıştırır. Nerede kaldı, hadsiz hâkim-i mutlak beraber bulunsun!

Beşinci Burhan

Ey vesveseli arkadaş! Gel, bu azîm sarayın nakışlarına dikkat et ve bütün bu şehrin zînetlerine bak ve bütün bu memleketin tanzimatını gör ve bütün bu âlemin sanatlarını tefekkür et! İşte bak, eğer nihâyetsiz mucizeleri ve hünerleri

---

1 (Hâşiye-6) Makine, meyvedâr ağaçlara işarettir. Çünkü yüzer tezgâhları, fabrikaları incecik dallarında taşıyor gibi; hayret-nümâ yaprakları, çiçekleri, meyveleri dokuyor, süslendiriyor, pişiriyor, bizlere uzatıyor. Hâlbuki çam ve katran gibi muhteşem ağaçlar, kuru bir taşta tezgâhını atmış, çalışıp duruyorlar.

2 (Hâşiye-7) Hububata, tohumlara, sineklerin tohumcuklarına işarettir. Meselâ bir sinek bir kara ağacın yaprağında yumurtasını bırakır. Birden o koca kara ağaç, yapraklarını o yumurtalara bir rahm-ı mâder, bir beşik, bal gibi bir gıda ile dolu bir mahzene çeviriyor. Âdeta o meyvesiz ağaç, o surette zîruh meyveler veriyor.

olan gizli bir zâtın kalemi işlemezse bu nakışları sâir şuursuz sebeplere, kör tesadüfe, sağır tabiata verilse; o vakit ya bu memleketin her bir taşı, her bir otu, öyle mu'ciz-nümâ nakkâş, öyle bir hârikulâde kâtip olması lâzım gelir ki; bir harfte bin kitabı yazabilsin, bir nakışta milyonlar sanatı dercedebilsin. Çünkü bak bu taşlardaki nakşa;[1](Hâşiye-8) her birisinde bütün sarayın nakışları var, bütün şehrin tanzimat kanunları var, bütün memleketin teşkilât programları var. Demek bu nakışları yapmak, bütün memleketi yapmak kadar harikadır. Öyle ise her bir nakış, her bir sanat o gizli zâtın bir ilânnamesidir, bir hâtemidir.

Madem bir harf, kâtibini göstermeksizin olmaz; sanatlı bir nakış, nakkâşını bildirmemek olmaz! Nasıl olur ki bir harfte koca bir kitabı yazan, bir nakışta bin nakşı nakşeden nakkâş, kendi kitabıyla ve nakşıyla bilinmesin!..

Altıncı Burhan

Gel, bu geniş ovaya çıkacağız.[2](Hâşiye-9) İşte o ova içinde yüksek bir dağ var. Üstüne çıkacağız, ta bütün etrafı görülsün. Hem her şeyi yakınlaştıracak güzel dürbünleri de beraber alacağız. Çünkü bu acîb memlekette acîb işler oluyor. Her saatte hiç aklımıza gelmeyen işler oluyor. İşte bak! Bu dağlar ve ovalar ve şehirler, birden değişiyor. Hem nasıl değişiyor! Öyle bir tarzda ki milyonlarla birbiri içinde işler gâyet muntazam surette değişiyor. Âdeta milyonlar mütenevvî kumaşlar birbiri içinde beraber dokunuyor gibi pek acîb tahavvülât oluyor. Bak, o kadar ünsiyet ettiğimiz ve tanıdığımız çiçekli-miçekli şeyler kayboldular. Muntazaman yerlerine ve mahiyetçe onlara benzer, fakat suretçe ayrı, başkaları geldiler. Âdeta şu ova, dağlar, birer sayfa; yüz binlerle, ayrı ayrı kitaplar içinde yazılıyor. Hem hatasız, noksansız olarak yazılıyor. İşte bu işler, yüz derece muhâldir ki kendi kendine olsun. Evet nihâyet derecede sanatlı, dikkatli şu işler, kendi kendine olmak bin derece muhâldir ki; kendilerinden ziyade, sanatkârlarını gösteriyorlar. Hem bunları işleyici öyle mu'ciznümâ bir zâttır ki; hiçbir iş, ona ağır gelmez. Bin kitap yazmak, bir harf kadar ona kolay gelir.

---

1 (Hâşiye-8) Şecere-i hilkatin meyvesi olan insana ve kendi ağacının programını ve fihristesini taşıyan meyveye işarettir. Zira kalem-i kudret, âlemin kitab-ı kebîrinde ne yazmış ise icmâlini mahiyet-i insaniyede yazmıştır. Kalem-i kader, dağ gibi bir ağaçta ne yazmış ise tırnak gibi meyvesinde dahi dercetmiştir.

2 (Hâşiye-9) Bahar ve yaz mevsiminde zeminin yüzüne işarettir. Zira yüz binler muhtelif mahlûkatın tâifeleri, birbiri içinde beraber îcad edilir, rûy-u zeminde yazılır. Galatsız, kusursuz, kemâl-i intizamla değiştirilir. Binler sofra-yı Rahmân açılır, kaldırılır, taze taze gelir. Her bir ağaç, birer tablacı; her bir bostan, birer kazan hükmüne geçer.

Bununla beraber her tarafa bak ki, hem öyle bir hikmetle her şeyi yerli yerine koyuyor ve öyle mükrimâne herkese lâyık oldukları lütufları yapıyor. Hem öyle ihsan-perverâne umumî perdeler ve kapılar açıyor ki herkesin arzularını tatmin ediyor. Hem öyle sehâvet-perverâne sofralar kuruyor ki bütün bu memleketin halklarına, hayvanlarına, her bir tâifesine has ve lâyık, belki her bir ferdine mahsus ismiyle ve resmiyle bir tabla-yı nimet veriliyor. İşte dünyada bundan muhâl bir şey var mı ki; bu gördüğümüz işler içinde tesadüfî işler bulunsun veya abes ve faydasız olsun veya müteaddit eller karışsın veya ustası her şeye muktedir olmasın veya her şey ona musahhar olmasın! İşte ey arkadaş! Haddin varsa buna karşı bir bahane bul!

Yedinci Burhan

Ey arkadaş gel! Şimdi bu cüz'iyatı bırakıp, saray şeklindeki bu acîb âlemin eczalarının birbirine karşı olan vaziyetlerine dikkat edeceğiz. İşte bak! Bu âlemde o derece intizam ile küllî işler yapılıyor ve umumî inkılâblar oluyor ki; âdeta bütün bu saraydaki mevcut taşlar, topraklar, ağaçlar, her bir şey, birer fâil-i muhtar gibi bütün bu âlemin nizâmât-ı külliyesini gözetip, ona göre tevfik-i hareket ediyor. Birbirinden en uzak şeyler, birbirinin imdadına koşuyor. İşte bak! Gâipten acîb bir kafile[1(Hâşiye-10)] çıkıp geliyor. Merkepleri ağaçlara, nebatlara, dağlara benzerler. Başlarında birer tabla-yı erzak taşıyorlar. İşte bak! Bu tarafta bekleyen muhtelif hayvanâtın erzaklarını getiriyorlar.

Hem de bak: Bu kubbede o azîm elektrik lâmbası[2(Hâşiye-11)] onlara ışık verdiği gibi bütün taamlarını öyle güzel pişiriyor; yalnız, pişirilecek taamlar bir dest-i gaybî tarafından birer ipe takılıp[3(Hâşiye-12)] ona karşı tutuluyor. Bu tarafa da bak! Bu bîçâre zayıf, nahif, kuvvetsiz hayvancıklar nasıl onların başı önünde, latîf gıda ile dolu iki tulumbacık[4(Hâşiye-13)] takılmış, iki çeşme gibi; yalnız o kuvvetsiz mahlûk, onu ağzına yapıştırması kâfidir.

Elhâsıl: Bütün bu âlemin bütün eşyası, birbirine bakar gibi birbirine yardım eder. Birbirini görür gibi birbirine el-ele verir. Birbirinin işini tekmil için birbirine omuz-omuza veriyor. Bel-bele verip beraber çalışıyorlar. Her şeyi buna kıyas et, tâdat ile bitmez...

---

1 (Hâşiye-10) Umum hayvanâtın erzakını taşıyan, nebâtât ve eşcar kafileleridir.

2 (Hâşiye-11) O azîm elektrik lâmbası, güneşe işarettir.

3 (Hâşiye-12) İp ve ipe takılan taam ise ağacın ince dalları ve leziz meyveleridir.

4 (Hâşiye-13) İki tulumbacık ise vâlidelerin memelerine işarettir.

İşte bütün bu hâller, iki kere iki dört eder derecesinde kat'î gösterir ki; şu saray-ı acîbin ustasına, yani şu garib âlemin sahibine her şey musahhardır. Her şey onun hesabına çalışır. Her şey ona bir emirber nefer hükmündedir. Her şey onun kuvvetiyle döner. Her şey onun emriyle hareket eder. Her şey onun hikmetiyle tanzim olur. Her şey onun keremiyle muâvenet eder. Her şey onun merhametiyle başkasının imdadına koşar, yani koşturulur. Ey arkadaş! Haddin varsa buna karşı bir söz söyle!

Sekizinci Burhan

Gel, ey nefsim gibi kendini âkıl zanneden akılsız arkadaş! Şu saray-ı muhteşemin sahibini tanımak istemiyorsun. Hâlbuki her şey onu gösteriyor, ona işaret ediyor, ona şehâdet ediyor. Bütün bu şeylerin şehâdetini nasıl tekzip ediyorsun? Öyle ise bu sarayı da inkâr et ve "âlem yok, memleket yok" de ve kendini de inkâr et, ortadan çık. Yahut aklını başına al, beni dinle!

İşte bak: Şu saray içinde bulunan ve memleketi ihata eden yeknesak unsurlar, mâdenler var.[1(Hâşiye-14)] Âdeta memleketten çıkan her şey, o maddelerden yapılıyor. Demek o maddeler kimin mülkü ise, bütün ondan yapılan şeyler de onundur. Tarla kimin ise, mahsulat da onundur. Deniz kimin ise, içindekiler de onundur. Hem bak, bu dokunan şeyler, bu nescolunan münakkaş kumaşlar, bir tek maddeden yapılıyor. O maddeyi getiren, ihzâr eden ve ip hâline getiren; elbette, bilbedâhe birdir. Çünkü o iş, iştirak kabûl etmez. Öyle ise bütün nescolunan sanatlı şeyler, ona mahsustur. Hem de bak; bu dokunan, yapılan şeylerin her bir cinsi bütün memleketin her tarafında bulunuyor; bütün ebnâ-yı cinsleriyle öyle intişar etmiş, beraber olarak birbiri içinde, bir tarzda, bir anda yapılıyor, nescediliyor. Demek bir tek zâtın işidir, bir tek emirle hareket ediyor. Yoksa böyle bir anda, bir tarzda, bir keyfiyette, bir heyette ittifak ve muvâfakat, muhâldir. Öyle ise bu sanatlı şeylerin her birisi, o gizli zâtın bir ilânnâmesi hükmünde onu gösteriyor.

Güya her bir çiçekli kumaş, her bir sanatlı makine, her bir tatlı lokma, o mu'ciz-nümâ zâtın birer sikkesi, birer hâtemi, birer nişanı, birer turrası hükmünde lisân-ı hâl ile her birisi der: "Ben kimin sanatıyım, bulunduğum sandıklar ve dükkânlar da onun mülküdür."

---

1 (Hâşiye-14) Unsurlar, madenler ise pek çok muntazam vazifeleri bulunan ve izn-i rabbânî ile her muhtacın imdadına koşan ve emr-i ilâhî ile her bir yere giren, medet veren ve hayatın levâzımâtını yetiştiren ve zîhayatı emziren ve masnûât-ı ilâhiyenin nescine, nakşına menşe ve müvellid ve beşik olan hava, su, ziya, toprak unsurlarına işarettir.

Ve her bir nakış der: "Beni kim dokudu ise bulunduğum top da onun dokumasıdır." Her bir tatlı lokma der: "Beni kim yapıyor, pişiriyorsa bulunduğum kazan dahi onundur."

Her bir makine der: "Beni kim yapmış ise memlekette intişar eden bütün emsâlimi de o yapıyor ve bütün memleketin her tarafında bizi yetiştiren, odur. Demek memleketin mâliki de odur. Öyle ise bütün bu memlekete, bu saraya mâlik kimse, o bize mâlik olabilir."

Meselâ: Nasıl mîrîye mahsus tek bir palaska veyahut bir tek düğmeye mâlik olmak için onları yapan bütün fabrikalara mâlik olmak lâzımdır ki onlara hakikî mâlik olsun. Yoksa o boşboğaz başıbozuktan "mîrî malıdır" diye elinden alınıp tecziye edilir.

Elhâsıl: Nasıl bu memleketin anâsırı, memlekete muhit birer maddedir. Onların mâliki de bütün memlekete mâlik bir tek zât olabilir; öyle de bütün memlekette intişar eden sanatlar, birbirine benzediği ve bir tek sikke izhar ettikleri için, bütün memleket yüzünde intişar eden masnûlar, her bir şeye hükmeden tek bir zâtın sanatları olduğunu gösteriyorlar.

İşte ey arkadaş! Madem şu memlekette, yani şu saray-ı muhteşemde bir birlik alâmeti vardır, bir vahdet sikkesi var. Çünkü bir kısım şeyler, bir iken ihatası var. Bir kısım, müteaddit ise –fakat birbirine benzediği ve her tarafta bulunduğu için– bir vahdet-i nev'iye gösteriyor. Vahdet ise bir vâhidi gösterir. Demek ustası da, mâliki de, sahibi de, sânii de bir olmak lâzım gelir.

Bununla beraber sen buna dikkat et ki bir perde-i gaybdan kalınca bir ip çıkıyor.[1(Hâşiye-15)] Bak, sonra binler ipler ondan uzanmış. Her bir ipin başına bak; birer elmas, birer nişan, birer ihsan, birer hediye takılmış. Herkese göre birer hediye veriyor. Acaba bilir misin ki böyle garib bir gayb perdesinden, böyle acîb ihsanâtı, hedâyâyı şu mahlûklara uzatan zâtı tanımamak, ona teşekkür etmemek, ne kadar divanece bir harekettir? Çünkü onu tanımazsan bilmecburiye diyeceksin ki: "Bu ipler uçlarındaki elmasları, sâir hediyeleri kendileri yapıyorlar, veriyorlar." O vakit her ipe, bir padişahlık manasını vermek lâzım gelir. Hâlbuki gözümüzün önünde bir dest-i gaybî, o ipleri dahi yapıp o hedâyâyı onlara takıyor. Demek bütün bu sarayda her şey, kendi nefsinden ziyade o mu'ciz-nümâ zâtı gösteriyor. Onu tanımazsan, bütün bu şeyleri inkâr etmekle hayvandan yüz derece aşağı düşeceksin.

---

1 (Hâşiye-15) Kalınca bir ip, meyvedâr ağaca.. binler ipler ise, dallarına.. ve ipler başındaki elmas, nişan, ihsan, hediyeler ise çiçeklerin aksamına ve meyvelerin envâına işarettir.

Dokuzuncu Burhan

Gel, ey muhakemesiz arkadaş! Sen şu sarayın sahibini tanımıyorsun ve tanımak da istemiyorsun. Çünkü istib'ad ediyorsun. O'nun acîb sanatlarını ve hâlâtını, akla sığıştıramadığından inkâra sapıyorsun. Hâlbuki asıl istib'ad, asıl müşkülât ve hakikî suûbetler ve dehşetli külfetler, onu tanımamaktadır. Çünkü O'nu tanısak, bütün bu saray, bu âlem bir tek şey gibi kolay gelir, rahat olur, bu ortadaki ucuzluk ve mebzuliyete medar olur. Eğer tanımazsak ve o olmazsa, o vakit her bir şey, bütün bu saray kadar müşkülâtlı olur. Çünkü her şey bu saray kadar sanatlıdır. O vakit ne ucuzluk ve ne de mebzuliyet kalır. Belki bu gördüğümüz şeylerin birisi, değil elimize, hiç kimsenin eline geçmezdi. Sen, yalnız şu ipe takılan tatlı konserve kutusuna bak.[1(Hâşiye-16)] Eğer onun gizli matbaha-yı mu'ciz-nümâsından çıkmasa idi, şimdi kırk para ile aldığımız hâlde, yüz liraya alamazdık.

Evet bütün istib'ad, müşkülât, suûbet, helâket belki muhâliyet, onu tanımamaktadır. Çünkü nasıl bir ağaca bir kökte, bir kanunla, bir merkezde hayat veriliyor. Binler meyvelerin teşekkülü, bir meyve gibi sühûlet peyda eder. Eğer o ağacın meyveleri, ayrı ayrı merkeze ve köke, ayrı ayrı kanunla raptedilse her bir meyve bütün ağaç kadar müşkülâtlı olur. Hem nasıl bütün ordunun teçhizatı bir merkezde, bir kanunda, bir fabrikadan çıksa kemmiyetçe bir neferin teçhizatı kadar kolaylaşır. Eğer her bir neferin ayrı ayrı yerlerde teçhizatı yapılsa, alınsa; her bir neferin teçhizâtı için, bütün ordunun teçhizatına lâzım fabrikalar bulunması lâzımdır.

Aynen bu iki misal gibi; şu muntazam sarayda, şu mükemmel şehirde, şu müterakkî memlekette, şu muhteşem âlemde, bütün bu şeylerin îcadı, bir tek zâta verildiği vakit, o kadar kolay olur, o kadar hiffet peyda eder ki gördüğümüz nihâyetsiz ucuzluğa ve mebzûliyete ve sehâvete sebebiyet verir. Yoksa her şey o kadar pahalı, o kadar müşkülâtlı olacak ki dünya verilse birisi elde edilemez...

Onuncu Burhan

Gel, ey bir parça insafa gelmiş arkadaş! On beş gündür[2(Hâşiye-17)] biz buradayız. Eğer şu âlemin nizamlarını bilmezsek, padişahını tanımazsak cezaya müstehak oluruz. Özrümüz kalmadı. Zira on beş gün (güya bize mühlet veril-

1 (Hâşiye-16) Konserve kutusu, kudret konserveleri olan kavun, karpuz, nar; süt kutusu hindistan cevizi gibi rahmet hediyelerine işarettir.

2 (Hâşiye-17) On beş gün, sinn-i teklif olan on beş seneye işarettir.

miş gibi) bize ilişmiyorlar. Elbette, biz başıboş değiliz. Bu derece nazik, sanatlı, mizanlı, letâfetli, ibretli masnûlar içinde hayvan gibi gezip bozamayız, bize bozdurmazlar. Şu memleketin haşmetli mâlikinin elbette, cezası da dehşetlidir. O zât ne kadar kudretli, haşmetli bir zât olduğunu şununla anlayınız ki; şu koca âlemi, bir saray gibi tanzim ediyor, bir dolap gibi çeviriyor. Şu büyük memleketi, bir hâne gibi hiçbir şey noksan bırakmayarak idare ediyor.

İşte bak, vakit-bevakit bir kabı doldurup boşaltmak gibi şu sarayı, şu memleketi, şu şehri kemâl-i intizamla doldurup, kemâl-i hikmetle boşalttırıyor. Bir sofrayı kaldırıp indirmek gibi koca memleketi baştan başa, çeşit çeşit sofralar,[1(Hâşiye-18)] bir dest-i gaybî tarafından kaldırır, indirir tarzında mütenevvî yemekleri sıra ile getirip yedirir. Onu kaldırıp başkasını getirir. Sen de görüyorsun ve aklın varsa anlarsın ki o dehşetli haşmet içinde hadsiz sehâvetli bir kerem var.

Hem de bak ki; o gaybî zâtın saltanatına, birliğine bütün bu şeyler şehâdet ettiği gibi; öyle de kafile kafile arkasından gelip geçen, o hakikî, perde perde arkasından açılıp kapanan bu inkılâblar, bu tahavvülâtlar, o zâtın devamına, bekâsına şehâdet eder. Çünkü zeval bulan eşya ile beraber esbapları dahi kayboluyor. Hâlbuki onların arkasından onlara isnad ettiğimiz şeyler, tekrar oluyor. Demek o eserler onların değilmiş, belki zevalsiz birinin eserleri imiş. Nasıl ki bir ırmağın kabarcıkları gidiyor, arkasından gelen kabarcıklar, gidenler gibi parladığından anlaşılıyor ki; onları parlattıran, dâimî ve yüksek bir ışık sahibidir. Öyle de bu işlerin süratle değişmesi, arkalarından gelenlerin aynı renk alması gösteriyor ki; zevalsiz, dâimî bir tek zâtın cilveleridir, nakışlarıdır, aynalarıdır, sanatlarıdır...

On Birinci Burhan

Gel ey arkadaş! Şimdi sana geçmiş olan on burhan kuvvetinde kat'î bir burhan daha göstereceğim. Gel, bir gemiye bineceğiz,[2(Hâşiye-19)] şu uzakta bir cezire var, oraya gideceğiz. Çünkü bu tılsımlı âlemin anahtarları orada olacak.

---

1 (Hâşiye-18) Sofralar ise yazda zeminin yüzüne işarettir ki; yüzer, taze taze ve ayrı ayrı olarak matbaha-yı rahmetten çıkan rahmânî sofralar serilir, değişirler. Her bir bostan, bir kazan; her bir ağaç, bir tablacıdır.

2 (Hâşiye-19) Gemi, tarihe ve cezire ise asr-ı saadete işarettir. Şu asrın zulümâtlı sahilinde, mimsiz medeniyetin giydirdiği libastan soyunup, zamanın denizine girip, tarih ve siyer sefînesine binip, asr-ı saadet ceziresine ve Cezîretü'l-Arab meydanına çıkıp, Fahr-i Âlem'i *(aleyhis-salâtü vesselâm)* iş başında ziyaret etmekle biliriz ki o Zât, o kadar parlak bir burhân-ı tevhiddir ki zeminin baştan başa yüzünü ve zamanın geçmiş ve gelecek iki yüzünü ışıklandırmış, küfür ve dalâlet zulümâtını dağıtmıştır.

Hem, herkes o *cezireye* bakıyor, oradan bir şeyler bekliyor, oradan emir alıyorlar. İşte bak, gidiyoruz. Şimdi şu *cezireye* çıktık. Bak, pek büyük bir içtima var. Şu memleketin bütün büyükleri buraya toplanmış gibi mühim ihtifal görünüyor. İyi dikkat *et*! Bu cemiyet-i azîmenin bir reisi var. Gel daha yakın gideceğiz. O reisi tanımalıyız. İşte bak! ne kadar parlak ve binden[1(Hâşiye-20)] ziyade nişanları var. Ne kadar kuvvetli söylüyor. Ne kadar tatlı bir sohbet ediyor. Şu on beş gün zarfında bunların dediklerini ben bir parça öğrendim. Sen de benden öğren. Bak o zât, şu memleketin mu'ciz-nümâ sultanından bahsediyor. O sultan-ı zîşan, beni sizlere gönderdiğini söylüyor. Bak, öyle harikalar gösteriyor, şüphe bırakmıyor ki; bu zât, o padişahın bir memur-u mahsusudur.

Sen dikkat *et* ki, bu zâtın söylediği sözü, değil yalnız şu *cezi*redeki mahluklar dinliyorlar, belki hârikulâde suretinde bütün memlekete işittiriyor. Çünkü uzaktan uzağa herkes, buradaki nutkunu işitmeye çalışıyor. Değil yalnız insanlar dinliyor, belki hayvanlar[2] da hatta bak dağlar[3] da onun getirdiği emirlerini dinliyorlar ki yerlerinden kımıldanıyorlar. Şu ağaçlar, işaret ettiği yere gidiyorlar.[4] Nerede istese su çıkarıyor.[5] Hatta parmağını da bir âb-ı kevser memesi gibi yapar,[6] ondan âb-ı hayat içiriyor. Bak, şu sarayın kubbe-i âlîsinde mühim lâmba,[7(Hâşiye-21)] onun işaretiyle, bir iken ikileşiyor.[8] Demek, bu

---

1 (Hâşiye-20) Bin nişan ise ehl-i tahkik yanında bine bâliğ olan mucizât-ı Ahmediye'dir *(aleyhissalâtü vesselâm).*

2 Meselâ etrafına kimseyi yaklaştırmayan huysuz bir devenin, Peygamber Efendimiz *(sallallâhu aleyhi ve sellem)* çağırdığında hemen itaat ettiğine dair bkz.: Dârimî, *mukaddime* 4; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 3/310; İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef* 6/316.

3 Meselâ Peygamber Efendimiz *(sallallâhu aleyhi ve sellem),* sahabilerle beraber Uhud Dağı'ndayken dağ sarsılıp, Efendimiz'in emri üzerine sakinleştiğine dair bkz.: Buhârî, *fezâilü ashâb* 5, 7; Tirmizî, *menâkıb* 18; Ebû Dâvûd, *sünnet* 8. Aynı hâdise Hira Dağı'ndayken de gerçekleşmiştir. Bkz.: Müslim, *fezâilü's-sahâbe* 50; Tirmizî, *menâkıb* 18.

4 Meselâ Peygamber Efendimiz'in *(sallallâhu aleyhi ve sellem)* bir ağacı nübüvvetine şehâdet etmesi için çağırdığında geldiği, "Git!" deyince de gittiğine dair bkz.: el-Hâkim, *el-Müstedrek* 4/190; Ebû Nuaym, *Delâilü'n-nübüvve* s.390; İbni Asâkir, *Târîhu Dimaşk* 4/365. Ayrıca Mescid-i Nebevi'de Resûl-i Ekrem'in *(sallallâhu aleyhi ve sellem)* hutbe okurken dayandığı direğin minber-i şerif yapıldıktan sonra devenin ağlaması gibi ses çıkardığına dair bkz.: Tirmizî, *cum'a* 10, *menâkıb* 6; İbni Mâce, *ikâme* 199; Dârimî, *mukaddime* 6.

5 Meselâ Efendimiz *(sallallâhu aleyhi ve sellem),* suyu tükenen Bi'r-i Kubâ kuyusuna abdest aldığı suyu dökmüş sonra da dua etmiş; ondan sonra o kuyunun suyu hiç kesilmemiştir. (Bkz.: el-Beyhâkî, *Delâilü'n-nübüvve* 6/136; Kadı Iyâz, *eş-Şifâ* 1/331 İbni Kesîr, *el-Bidâye* 6/101).

6 Meselâ Peygamber Efendimiz'in *(sallallâhu aleyhi ve sellem)* parmaklarından su akıp bundan üç yüz kişinin abdest aldığına dair bkz.: Buhârî, *menâkıb* 25; Müslim, *fezâil* 6, 7.

7 (Hâşiye-21) Mühim lâmba kamerdir ki onun işaretiyle iki parça olmuş. Yani Mevlânâ Câmî'nin dediği gibi: "Hiç yazı yazmayan o ümmî Zât, parmak kalemiyle sayfa-yı semâvîde bir elif yazmış; bir kırkı, iki elli yapmış." Yani şaktan evvel, kırk olan mime benzer; şaktan sonra iki hilâl oldu, elliden ibaret olan iki nuna benzedi.

8 Bkz.: Kamer sûresi, 54/1-2; Buhârî, *menâkıb* 27; Müslim, *münâfikîn* 46, 47.

memleket bütün mevcudâtıyla onun memuriyetini tanıyor. Onu "gaybî bir zât-ı mu'ciz-nümânın en has ve doğru bir tercümanıdır, bir dellâl-ı saltanatı ve tılsımının keşşâfı ve evâmirinin tebliğine emin bir elçisi" olduğunu biliyor gibi onu dinleyip itaat ediyorlar. İşte, bu zâtın her söylediği sözü, etrafındaki bütün aklı başında olanlar: "Evet, evet, doğrudur!" derler, tasdik ederler. Belki şu memlekette dağlar, ağaçlar, bütün memleketleri ışıklandıran büyük nur lâmbası,[1(Hâşiye-22)] o zâtın işaret ve emirlerine baş eğmesiyle: "Evet, evet, her dediğin doğrudur!" derler.

İşte ey sersem arkadaş! Şu padişahın hazine-i hâssasına mahsus bin nişan taşıyan şu nuranî ve muhteşem ve pek ciddî zâtın bütün kuvvetiyle, bütün memleketin ileri gelenlerinin taht-ı tasdikinde bahsettiği bir zât-ı mu'ciznümâda ve zikrettiği evsafında ve tebliğ ettiği evâmirinde, hiçbir vecihle hilâf ve hile bulunabilir mi? Bunda hilâf-ı hakikat kabilse şu sarayı, şu lâmbaları, şu cemâati; hem vücûdlarını, hem hakikatlerini tekzip etmek lâzım gelir. Eğer haddin varsa buna karşı itiraz parmağını uzat! Gör, nasıl parmağın, burhan kuvvetiyle kırılıp, senin gözüne sokulacak!..

On İkinci Burhan

Gel, ey bir parça aklı başına gelen birâder! Bütün on bir burhan kuvvetinde bir burhan daha göstereceğim. İşte bak! Yukarıdan inen ve herkes ona hayretinden veya hürmetinden kemâl-i dikkatle bakan, şu nuranî fermana[2(Hâşiye-23)] bak. O bin nişanlı zât, onun yanına durmuş, O fermanın meâlini umuma beyan ediyor. İşte şu fermanın üslûpları, öyle bir tarzda parlıyor ki herkesin nazar-ı istihsanını celbediyor ve öyle ciddî, ehemmiyetli meseleleri zikrediyor ki herkes kulak vermeye mecbur oluyor. Çünkü bütün bu memleketi idare eden ve bu sarayı yapan ve bu acâibi izhar eden zâtın şuûnâtını, ef'âlini, evâmirini, evsafını birer birer beyan ediyor. O fermanın heyet-i umumiyesinde bir turra-yı âzam olduğu gibi; bak, her bir satırında, her bir cümlesinde taklid edilmez bir turra olduğu misillü, ifade ettiği manalar, hakikatler, emirler, hikmetler üstünde dahi o zâta mahsus birer mânevî hâtem hükmünde ona has bir tarz görünüyor.

---

1 (Hâşiye-22) Büyük bir nur lâmbası güneştir ki arzın şarktan geri dönmesiyle yeniden güneşin görünmesi, kucağında Peygamber'in *(aleyhissalâtü vesselâm)* yatmasıyla ikindi namazını kılmayan İmam Ali *(radiyallâhu anh)* o mucizeye binaen ikindi namazını edâen kılmış.[*1]

[*1] Bkz.: et-Taberânî, *Mu'cemü'l-evsat* 4/224; el-Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvve* 2/404; Kadı Iyâz, *eş-Şifâ* 1/284-285.

2 (Hâşiye-23) Nuranî ferman, Kur'ân'a ve üstündeki turra ise i'câzına işarettir.

Elhâsıl: *O ferman-ı âzam, güneş gibi o zât-ı âzamı gösterir, kör olmayan görür...*

İşte ey arkadaş! Aklın başına gelmiş ise bu kadar kâfi... Eğer bir sözün varsa, şimdi söyle!

O inatçı adam cevaben dedi ki: "Ben, senin bu burhanlarına karşı yalnız derim: Elhamdülillâh inandım. Hem güneş gibi parlak ve gündüz gibi aydın bir tarzda inandım ki; şu memleketin tek bir Mâlik-i Zülkemâl'i, şu âlemin tek bir Sahib-i Zülcelâl'i, şu sarayın tek bir Sâni-i Zülcemâl'i bulunduğunu kabul ettim. Allah senden razı olsun ki beni eski inadımdan ve divaneliğimden kurtardın. Getirdiğin burhanların her birisi tek başıyla bu hakikati göstermeye kâfi idi. Fakat her bir burhan geldikçe daha revnaktar, daha şirin, daha hoş, daha nuranî, daha güzel mârifet tabakaları, tanımak perdeleri, muhabbet pencereleri açıldığı için bekledim, dinledim..."

Tevhîdin hakikat-i uzmâsına ve "*âmentü billâh*" imanına işaret eden hikâye-i temsiliye tamam oldu. Fazl-ı Rahmân, feyz-i Kur'ân, nur-u iman sayesinde, tevhid-i hakikînin güneşinden, hikâye-i temsiliyedeki on iki burhana mukabil, On İki Lem'a ile bir Mukaddime'yi göstereceğiz.

وَمِنَ اللهِ التَّوْفِيقُ وَالْهِدَايَةُ[1]

[1] Tevfik ve hidâyet ancak Allah'tandır.

Yirmi İkinci Sözün İkinci Makamı

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

اَللّٰهُ خَالِقُ كُلِّ شَيْءٍ وَهُوَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ وَكِيلٌ ۞ لَهُ مَقَالِيدُ السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضِ[1]

فَسُبْحَانَ الَّذِي بِيَدِهِ مَلَكُوتُ كُلِّ شَيْءٍ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ[2]

وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا عِندَنَا خَزَائِنُهُ وَمَا نُنَزِّلُهُ إِلَّا بِقَدَرٍ مَعْلُومٍ[3]

مَا مِنْ دَآبَّةٍ إِلَّا هُوَ اٰخِذٌ بِنَاصِيَتِهَا إِنَّ رَبِّي عَلٰى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ[4]

Mukaddime

Erkân-ı îmâniyenin kutb-u âzamı olan îmân-ı billâh'a dair "*Katre Risalesi*"nde, şu mevcudatın her birisi, elli beş lisanla Cenâb-ı Hakk'ın vücub-u vücûduna ve vahdâniyetine delâlet ve şehâdetlerini icmâlen beyân etmişiz. Hem "*Nokta Risalesi*"nde, Cenâb-ı Hakk'ın delâil-i vücûb ve vahdâniyetinden, her birisi bin bürhân kuvvetinde dört bürhân-ı küllî zikretmişiz. Hem on iki kadar Arabî risâlelerimde, Cenâb-ı Hakk'ın vücub-u vücûdunu ve vahdâniyetini gösteren yüzler kat'î bürhânları zikrettiğimizden, şimdi onlara iktifaen derin tetkikâta girişmeyeceğiz. Yalnız, şu "*Yirmi İkinci Söz*"de Arabî Risâletü'n-Nur'da icmâlen yazdığım "*On İki Lem'a*"yı, îmân-ı billâh güneşinden göstermeğe çalışacağız.

---

1 "Her şeyi yaratan Allah'tır. Her şey O'nun tasarruf ve yönetimindedir. Göklerin ve yerin hazinelerinin anahtarları O'nun nezdindedir." (Zümer sûresi, 39/62-63)

2 "Sübhandır, münezzehdir o Zât ki, her şey üzerinde hâkimiyet elindedir. Ve... hepinizin de dönüşü, O'na olacaktır." (Yâsîn sûresi, 36/83)

3 "Hiçbir şey yoktur ki onu meydana getiren hazinelerin anahtarları elimizde olmasın. Biz onu ancak belirli bir ölçü ile indiririz." (Hicr sûresi, 15/21)

4 "Hiçbir canlı yoktur ki mukadderatı O'nun elinde olmasın. Rabbim elbette tam istikamet üzeredir." (Hûd sûresi, 11/56)

Birinci Lem'a

Tevhid iki kısımdır. Meselâ: Nasıl ki bir çarşıya ve bir şehre büyük bir zâtın mütenevvi malları gelse, iki çeşitle onun malı olduğu bilinir.

Biri; icmâlî, âmiyânedir ki: "Bu kadar azîm mal, ondan başka kimsenin haddi değil ki sahip olabilsin." Fakat böyle âmî bir adamın nezaretinde çok hırsızlık olabilir. Parçalarına çok adamlar sahip çıkabilir.

İkinci çeşit odur ki; her denk üzerinde yazıyı okur, her bir top üstünde turrayı tanır, her bir ilân üstünde mührünü bilir bir surette "Her şey o zâtındır" der. İşte şu hâlde her bir şey o zâtı mânen gösterir.

Aynen öyle de; tevhid dahi iki çeşittir.

Biri: *Tevhîd-i âmî ve zâhirîdir* ki; "Cenâb-ı Hak birdir, şeriki nazîri yoktur, bu kâinat O'nundur."

İkincisi: *Tevhid-i hakikîdir* ki; her şey üstünde sikke-i kudretini ve hâtem-i rubûbiyetini ve nakş-ı kalemini görmekle doğrudan doğruya her şeyden O'nun nuruna karşı bir pencere açıp O'nun birliğine ve her şey O'nun dest-i kudretinden çıktığına ve ulûhiyetinde ve rubûbiyetinde ve mülkünde hiçbir veçhile, hiçbir şeriki ve muini olmadığına, şuhuda yakın bir yakîn ile tasdik edip îmân getirmektir ve bir nevi huzur-u daimî elde etmektir. Biz dahi şu Söz'de, o hâlis ve âlî tevhid-i hakikîyi gösterecek şuaları zikredeceğiz.

Birinci nükte içinde bir ihtar: Ey esbap-perest gafil! Esbab, bir perdedir. Çünkü izzet ve azamet öyle ister. Fakat iş gören, kudret-i samedâniyedir. Çünkü tevhid ve celâl öyle ister ve istiklâli iktiza eder. Sultan-ı Ezelî'nin memurları, saltanat-ı rubûbiyetin icraatçıları değillerdir. Belki o saltanatın dellâllarıdırlar ve o rubûbiyetin temâşâger nâzırlarıdırlar. Ve o memurlar, o vasıtalar, kudretin izzetini, rubûbiyetin haşmetini izhar içindir. Tâ umûr-u hasise ile kudretin mübaşereti görünmesin. Acz-âlûd, fakr-pişe olan insanî bir sultan gibi, acz ve ihtiyaç için memurları şerik ittihaz etmiş değildir.

Demek esbab vaz'edilmiş, tâ aklın nazar-ı zâhirîsine karşı kudretin izzeti muhafaza edilsin. Zira aynanın iki veçhi gibi, her şeyin bir "*mülk*" ciheti var ki; aynanın mülevven yüzüne benzer, muhtelif renklere ve hâlâta medâr olabilir. Biri "*melekût*"dur ki; aynanın parlak yüzüne benzer. Mülk ve zâhir veçhinde, kudret-i samedâniyenin izzetine ve kemâline münafî hâlât vardır. Esbab, o hâlâta hem merci, hem medâr olmak için vaz'edilmişler. Fakat me-

lekûtiyet ve hakikat cânibinde, her şey şeffaftır, güzeldir. Kudretin bizzât mübaşeretine münasiptir. İzzetine münâfî değildir. Onun için esbab, sırf câhirîdir, melekûtiyette ve hakikatte te'sir-i hakikîleri yoktur.

Hem esbab-ı câhiriyenin diğer bir hikmeti şudur ki: Haksız şekvaları ve bâtıl itirazları Âdil-i Mutlak'a tevcih etmemek için o şekvalara, o itirazlara hedef olacak esbab vaz'edilmiştir. Çünkü; kusur onlardan çıkıyor, onların kabiliyetsizliğinden ileri geliyor. Bu sırra bir misâl-i latîf suretinde bir temsil-i mânevî rivayet ediliyor ki:

Hazreti Azrail *(aleyhisselâm)*, Cenab-ı Hakk'a demiş ki:

– Kabz-ı ervah vazifesinde senin ibâdın benden şekva edecekler, benden küsecekler.

Cenab-ı Hak lisân-ı hikmetle ona demiş ki:

– Seninle ibâdımın ortasında, musibetler, hastalıklar perdesini bırakacağım; tâ şekvaları onlara gidip senden küsmesinler..[1]

İşte bak, nasıl hastalıklar perdedir; ecelde tevehhüm olunan fenalıklara mercidirler ve kabz-ı ervâhta hakikat olarak olan hikmet ve güzellik, Azrâil *(aleyhisselâm)*'ın vazifesine mütealliktir; öyle de, Hazreti Azrâil dahi bir perdedir. Kabz-ı ervâhta zâhiren merhametsiz görünen ve rahmetin kemâline münasip düşmeyen bâzı hâlâta merci olmak için o memuriyete bir nâzır ve kudret-i ilâhiyeye bir perdedir.

Evet, izzet ve azamet ister ki; esbab, perdedâr-ı dest-i kudret ola aklın nazarında. Tevhid ve celâl ister ki; esbab, ellerini çeksinler te'sir-i hakikîden.

İkinci Lem'a

Bak şu kâinat bostanına, şu zeminin bağına! Şu semânın yıldızlarla yaldızlanmış güzel yüzüne dikkat et!.. Göreceksin ki bir Sâni-i Zülcelâl'in, bir Fâtır-ı Zülcemâl'in, o serilmiş ve serpilmiş masnuattan her bir masnu üstünde Hâlık-ı külli şey'e mahsus bir sikkesi ve her bir mahluku üstünde Sâni-i külli şey'e has bir hâtemi ve kalem-i kudretin birer menşûru olan sahâif-i leyl ve nehar, yaz ve baharda yazılan tabakat-ı mevcudat üstünde taklid kabûl etmez

---

1 Ebu'ş-Şeyh, *el-Azame* 3/897, 917; Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliyâ* 5/51; el-Hakîm et-Tirmizî, *Nevâdiru'l-usûl* 1/177-178; es-Suyûtî, *ed-Dürru'l-mensûr* 6/543.

bir turrâ-yı garrâsı vardır. Şimdi o sikkelerden, o hâtemlerden, o turralardan numûne olarak birkaçını zikredeceğiz.

Meselâ, hesapsız sikkelerinden, hayat üzerinde koyduğu çok sikkelerinden şu sikkeye bak ki: "*Bir şeyden her şey yapar, hem her şeyden bir tek şey yapar.*" Çünkü; nutfe suyundan ve hem içilen basit bir sudan, hesapsız âza ve cihâzât-ı hayvaniyeyi yapar. İşte bir şeyi her şey yapmak, elbette bir Kadîr-i Mutlak'ın işidir. Hem yenilen hadsiz taamlardan, o taam ise hayvanî olsun, nebatî olsun o müteaddit maddeleri, has bir cisme kemâl-i intizâm ile çeviren ve ondan mahsus bir cild nesceden ve ondan basit cihazları yapan, elbette bir Kadîr-i külli şey'dir ve Alîm-i Mutlak'tır. Evet, Hâlık-ı mevt ve hayat, şu destgâh-ı dünyada, hikmetiyle, hayatı öyle bir kanun-u emriye-i mu'ciz-nümâ ile idare ediyor ki; o kanunu tatbik ve icra etmek; bütün kâinatı kabza-yı tasarrufunda tutan bir Zât'a mahsustur. İşte eğer aklın sönmemiş ise, kalbin kör olmamış ise, anlarsın ki; bir şeyi kemâl-i sühulet ve intizâmla her şey yapan ve her şeyi kemâl-i mîzân ve intizâmla sanatkârâne bir tek şey yapan, her şeyin Sâni'ine has ve Hâlık-ı külli şey'e mahsus bir sikkedir.

Meselâ görsen: Hârika-pişe bir zât, bir dirhem pamuktan yüz top çuha ve ipek veya patiska gibi mütenevvi sâir kumaşları o tek dirhem pamuktan nescetmekle beraber helva, baklava gibi çok taamları dahi ondan yapıyor. Sonra görsen ki; o zât, demiri ve taşı, balı ve yağı, suyu ve toprağı avucuna alır, bir güzel altın yapar. Elbette katiyen hükmedeceksin ki; o zât, öyle kendine has bir sanata mâliktir, bütün anâsır-ı arziye, O'nun emrine müsahhar ve bütün mevalid-i türabiye, O'nun hükmüne bakar.. Evet, hayattaki tecelli-i kudret ve hikmet, bu misâlden bin derece daha acibtir.

İşte hayat üstündeki çok sikkelerden bir tek sikke...

Üçüncü Lem'a

Bak, şu kâinat-ı seyyâlede, şu mevcudat-ı seyyarede cevelan eden zîhayatlara! Göreceksin ki, bütün zîhayatlardan her bir zîhayat üstünde, Hayy-ı Kayyûm'un koyduğu çok hâtemleri vardır. O hâtemlerden bir hâtemi şudur ki: O zîhayat, meselâ, şu insan; âdeta kâinatın bir misâl-i musağğarı, şecere-i hilkatin bir semeresi ve şu âlemin bir çekirdeği gibi ki, envâ-ı âlemin ekser numûnelerini câmi'dir. Güya o zîhayat, bütün kâinattan gâyet hassas mîzanlarla süzülmüş bir katredir. Demek, şu zîhayatı halketmek ve ona Rab olmak, bütün kâinatı kabza-yı tasarrufunda tutmak lâzım gelir.

İşte, eğer aklın evhamda boğulmamış ise, anlarsın ki: Bir kelime-i kudreti, meselâ, bal arısını; ekser eşyaya bir nevi küçük fihriste yapmak ve bir sayfada, meselâ, insanda; şu kitab-ı kâinatın ekser meselelerini yazmak, hem bir noktada, meselâ, küçücük incir çekirdeğinde; koca incir ağacının programını derc etmek ve bir harfde, meselâ, kalb-i beşerde; şu âlem-i kebirin safahatında tecelli ve ihâta eden bütün esmânın âsârını göstermek ve bir mercimek tanesi kadar mevki tutan kuvve-i hâfıza-yı insâniyede bir kütübhane kadar yazı yazdırmak ve bütün hâdisat-ı kevniyenin mufassal fihristesini o kuvvecikte derc etmek, elbette ve elbette Hâlık-ı külli şey'e has ve bu kâinatın Rabb-i Zülcelâl'ine mahsus bir hâtemdir.

İşte zîhayat üstünde olan pek çok hâtem-i rabbânîden bir tek hâtem, böyle nurunu gösterse ve O'nun âyâtını şöyle okuttursa, acaba birden bütün o hâtemlere bakabilsen, görebilsen سُبْحَانَ مَنِ اخْتَفٰى بِشِدَّةِ ظُهُورِهِ[1] demeyecek misin?

Dördüncü Lem'a

Bak, şu semâvâtın denizinde yüzen ve şu zeminin yüzünde serpilen rengârenk mevcudata ve çeşit çeşit masnuata dikkat et! Göreceksin ki her biri üstünde Şems-i Ezelî'nin taklid kabûl etmez turraları vardır. Nasıl hayatta sikkeleri, zîhayatta hâtemleri görünüyor ve bir-ikisini gördük; ihya üstünde dahi öyle turraları vardır. Temsil, derin mânâları fehme yakınlaştırdığından bir temsil ile şu hakikati göstereceğiz.

Meselâ, güneş; seyyarelerden tut, tâ katrelere kadar, tâ camın küçük parçalarına kadar ve kar'ın parlak zerreciklerine kadar şu güneşin cilve-i misâliyesinden ve in'ikâsından bir turrası ve güneşe mahsus bir eser-i nurânisi görünüyor. Şayet o hadsiz şeylerde görünen güneşçiklerini, güneşin cilve-i in'ikâsı ve tecelli-i aksi olduğunu kabûl etmezsen, o vakit her bir katrede ve ziyaya maruz her bir cam parçasında ve ışığa mukabil her şeffaf bir zerrecikte; tabiî ve hakikî bir güneşin vücûdunu bil'asâle kabûl etmek gibi gâyet derece bir dîvanelikle, nihayetsiz bir belâhete düşmekliğin lâzım gelir. Öyle de: Şems-i Ezelî'nin tecelliyât-ı nuraniyesinden "İhya" yâni "hayat vermek" cihetinde, her bir zîhayat üstünde öyle bir turrası vardır ki, faraza bütün esbab toplansa ve birer fâil-i muhtar kesilseler yine o turrayı taklid edemezler. Zira her biri birer mucize-i kudret olan zîhayatlar, her biri o Şems-i Ezelî'nin şuaları hük-

[1] Şiddet-i zuhurundan gizlenmiş olan Zât'ı her türlü kusur ve noksan sıfatlardan tenzih ederiz. (Bkz.: Ğazâlî, *İhyâu ulûmi'd-dîn* 4/221; el-İskendarânî, *Şerhu hikemi'l-atâiyye* s.119)

münde olan esmâsının nokta-yı mihrakıyesi suretindedir. Eğer zîhayat üstünde görünen o nakş-ı acib-i sanatı, o nazm-ı garib-i hikmeti ve o tecelli-i sırr-ı ehadiyeti, Zât-ı Ehad-i Samed'e verilmediği vakit, her bir zîhayatta, hattâ bir sinekte, bir çiçekte nihayetsiz bir kudret-i fâtıra, içinde saklandığını ve her şeyi muhit bir ilim bulunduğunu ve kâinatı idare edecek bir İrâde-i Mutlaka, onda mevcûd olduğunu; belki Vâcibü'l-vücûd'a mahsus bâki sıfatları dahi onların içinde bulunduğunu kabûl etmek; âdeta o çiçeğin, o sineğin her bir zerresine bir ulûhiyet vermek gibi, dalâletin en eblehçesine, hurafatın en ahmakçasına bir derekesine düşmek lâzım gelir. Zira o şeyin zerrelerine, hususan tohum olsalar, öyle bir vaziyet verilmiş ki; o zerre, cüzü olduğu zîhayata bakar, onun nizamına göre vaziyet alır. Belki o zîhayatın bütün nev'ine bakar gibi, o nev'in devamına yarayacak her yerde zer'etmek ve nev'inin bayrağını dikmek için kanatçıklarla kanatlanmak gibi bir keyfiyet alır. Belki o zîhayat alâkadar ve muhtaç olduğu bütün mevcudata karşı muamelâtını ve münasebat-ı rızkıyesini devam ettirecek bir vaziyet tutuyor. İşte, eğer o zerre, bir Kadîr-i Mutlak'ın memuru olmazsa ve nisbeti o Kadîr-i Mutlak'tan kesilse o vakit o zerreye, her şeyi görür bir göz, her şeye muhit bir şuur vermek lâzımdır.

Elhâsıl: Nasıl şu katrelerde ve camın zerreciklerinde olan güneşçikler ve çeşit çeşit renkler, güneşin cilve-i aksine ve in'ikâsının tecellisine verilmezse, bir tek güneşe mukabil nihayetsiz güneşleri kabûl etmek lâzım gelir. Muhâl ender muhâl bir hurâfeyi kabûl etmek iktiza eder. Aynen bunun gibi, eğer her şey Kadîr-i Mutlak'a verilmezse, bir tek Allah'a mukabil nihayetsiz, belki zerrât-ı kâinat adedince ilâhları kabûl etmek gibi, yüz derece muhâl içindeki bir muhâli mevcûd kabûl etmek gibi bir divanelik hezeyanına düşmek lâzım gelir.

Elhâsıl: Her bir zerreden üç pencere, Şems-i Ezelî'nin nur-u vahdâniyetine ve vücub-u vücûduna açılır.

Birinci Pencere: Her bir zerre; bir nefer gibi, nasıl ki askerî dairelerinin her birinde, yâni takımında, bölüğünde, taburunda, alayında, fırkasında, ordusunda her birisinde bir nisbeti, o nisbete göre bir vazifesi ve o vazifeye göre nizamı dairesinde bir hareketi olduğu gibi.. öyle de; senin göz bebeğindeki o câmid zerrecik dahi, senin gözünde, başında, vücûdunda ve kuvve-i müvellide, kuvve-i câzibe, kuvve-i dâfia, kuvve-i müsavvire gibi deveran-ı deme ve his ve harekeye hizmet eden evride ve şerâyin ve sâir âsâblarda, hem senin nev'inde, ilâ âhir... Birer nisbeti, birer vazifesi bulunduğunu, bilbedâhe bir Kadîr-i Ezelî'nin eser-i sun'u ve me'mur-u muvazzafı ve taht-ı tedbirinde olduğunu, kör olmayan göze gösterir.

İkinci Pencere: Havadaki her bir zerre, her bir çiçeği, her bir meyveyi ziyaret edebilir. Her çiçeğe, her meyveye girer işleyebilir. Eğer her şeyi görür ve bilir bir Kadîr-i Mutlak'ın memur-u müsahharı olmasa, o serseri zerre, bütün meyvelerin, çiçeklerin cihâzâtını ve yapılmasını ve ayrı ayrı sanatlarını ve onlara giydirilen suretlerin terziliğini ve hıyatat-ı kâmile-i muhîta-yı sanatını bilmek lâzım gelir. İşte şu zerre, bir güneş gibi bir nur-u tevhidin şuaını gösteriyor. Ziyâyı, havaya; mâi, türâba kıyas et.

Zaten eşyanın asıl menşe'leri, şu dört maddedir: Yeni hikmetle müvellidü'l-mâ, müvellidü'l-humuza, karbon, azottur ki, bu anâsır evvelki unsurların eczalarıdır.

Üçüncü Pencere: Zerrelerden mürekkeb bir parça toprak, her bir çiçekli ve meyveli nebâtatın neşv ü nemasına menşe olabilir bir kâseyi, o zerreciklerden doldursan, bütün dünyadaki her nevi çiçek ve meyveli nebâtatın tohumcukları ki, o tohumcuklar hayvanâtın nutfeleri gibi ayrı ayrı şeyler değil, nutfeler bir su olduğu gibi, o tohumlar da karbon, azot, müvellidü'l-mâ, müvellidü'l-humuzadan mürekkeb, mahiyetçe birbirinin misli, keyfiyetçe birbirinden ayrı, yalnız kader kalemiyle sırf mânevî olarak aslının programı tevdi edilmiş. İşte o tohumları nöbetle o kaseye koysak, her biri hârika cihâzâtıyla, eşkâl ve vaziyetiyle zuhur edeceğini, vuku bulmuş gibi inanırsın. Eğer o zerreler her bir şeyin her bir hâl ve vaziyetini bilen ve her şeye (ona) lâyık vücûdu ve vücûdun levazımatını vermeye kadir ve kudretine nisbeten her şey kemâl-i sühuletle müsahhar olan bir Zât'ın memuru ve emirber bir vazifedârı olmazlarsa, o toprağın her bir zerresinde, ya bütün çiçekli ve meyvedârların adedince mânevî fabrikalar ve matbaalar içinde bulunması lâzım gelir ki, o cihâzâtları ve eşkalleri birbirinden uzak ve birbirinden ayrı mevcudat-ı muhtelifeye menşe' olabilsin. Veya bütün o mevcudata muhit bir ilim ve bütün onların teşkilâtına muktedir olacak bir kudret vermek lâzımdır. Tâ bütün onların teşkilatına medâr olsun. Demek Cenâb-ı Hak'tan nisbet kesilse, toprağın zerrâtı adedince ilâhlar kabûl edilmesi lâzım gelir. Bu ise bin defa muhâl içinde muhâl bir hurâfedir. Fakat memur oldukları vakit çok kolaydır.

Nasıl bir sultan-ı azîmin bir âdi neferi, o padişahın namıyla ve onun kuvvetiyle bir memleketi hicret ettirebilir, iki denizi birleştirebilir, bir şâhı esir edebilir; öyle de; Ezel ve Ebed Sultanı'nın emriyle, bir sinek bir Nemrud'u yere serer.[1] Bir karınca bir Firavun'un sarayını harab eder, yere atar. Bir incir çekirdeği, bir incir ağacını yüklenir.

---

1 Bkz.: İbni Kesîr, *el-Bidâye* 1/149.

Hem her bir zerrede, vücub ve vahdet-i Sâni'a iki şahid-i sadık daha var. Birisi; her bir zerre; acz-i mutlakıyla beraber pek büyük ve pek mütenevvi vazifeleri kaldırıyor ve cümûdiyeti ile beraber bir şuur-u küllî gösteren intizâm-perverâne nizam-ı umumîye tevfik-i hareket eder. Demek her bir zerre, lisân-ı acziyle Kadîr-i Mutlak'ın vücub-u vücûduna ve nizam-ı âlemi gözetmesiyle vahdetine şehâdet eder.

كَمَا أَنَّ فِي كُلِّ ذَرَّةٍ شَاهِدَيْنِ عَلٰى أَنَّهُ وَاجِبٌ وَاحِدٌ كَذٰلِكَ
فِي كُلِّ حَيٍّ لَهُ اٰيَتَانِ عَلٰى أَنَّهُ أَحَدٌ صَمَدٌ[1]

Evet, *her bir zîhayatta; biri ehadiyet sikkesi, diğeri samediyet turrası bulunuyor.* Zira bir zîhayat ekser kâinatta cilveleri görünen esmâyı birden kendi aynasında gösteriyor. Âdeta bir nokta-yı mihrâkıye hükmünde Hayy-ı Kayyûm'un tecelli-i ism-i âzamını gösteriyor. İşte Ehadiyet-i Zâtiye'yi, Muhyî perdesi altında bir nevi gölgesini gösterdiğinden, bir sikke-i ehadiyeti taşıyor. Hem o zîhayat, bu kâinatın bir misâl-i musağğarı ve şecere-i hilkatin bir meyvesi hükmünde olduğu için, kâinat kadar ihtiyacatını birden kolaylıkla küçücük daire-i hayatına yetiştirmek, samediyet turrasını gösteriyor. Yâni o hâl gösteriyor ki: *Onun öyle bir Rabbi var ki; ona, her şeye bedel bir teveccühü var ve bütün eşyanın yerini tutar bir nazarı var. Bütün eşya, O'nun bir teveccühünün yerini tutamaz.*

نَعَمْ يَكْفِي لِكُلِّ شَيْءٍ شَيْءٌ عَنْ كُلِّ شَيْءٍ وَلَا يَكْفِي عَنْهُ كُلُّ شَيْءٍ وَلَوْ لِشَيْءٍ وَاحِدٍ

Hem o hâl gösteriyor ki; onun o Rabbi, hiçbir şeye muhtaç olmadığı gibi, hazinesinden hiçbir şey eksilmez ve kudretine de hiçbir şey ağır gelmez. İşte samediyetin gölgesini gösteren bir nevi turrası... Demek her bir zîhayatta, bir sikke-i ehadiyet, bir turra-yı samediyet vardır. Evet her bir zîhayat, hayat lisanıyla قُلْ هُوَ اللّٰهُ أَحَدٌ ۞ اَللّٰهُ الصَّمَدُ[2] okuyor. Bu iki sikkeden başka, birkaç pencere-i mühimme de var. Başka bir yerde tafsil edildiği için burada ihtisar edildi.

Madem şu kâinatın her bir zerresi böyle üç pencereyi ve iki deliği ve hayat dahi iki kapıyı birden Vâcibü'l-vücûd'un vahdâniyetine açıyor, zerreden tâ şemse kadar tabakat-ı mevcudat, Zât-ı Zülcelâl'in envâr-ı mârifetini ne suretle neşrettiğini kıyas edebilirsin.

---

1 Her bir zerrede O'nun Vâcib ve Vâhid olduğuna iki şahit bulunduğu gibi, her canlıda da O'nun Ehad ve Samed olduğuna dair iki delil vardır.

2 "De ki: O, Allah birdir. Allah sameddir (Her şey O'na muhtaç, O ise hiçbir şeye muhtaç değildir.)." (İhlâs sûresi, 112/1-2)

İşte mârifetullahta terakkiyât-ı mâneviyenin derecâtını ve huzurun merâtibini bundan anla ve kıyas et!..

Beşinci Lem'a

Nasıl ki bir kitab, eğer yazma ve mektub olsa, onun yazmasına bir kalem kâfidir. Eğer basma ve matbu olsa, o kitabın hurufâtı adedince kalemler, yâni demir harfler lâzımdır; tâ o kitab tab'edilip vücûd bulsun. Eğer o kitabın bâzı harflerinde gâyet ince bir hat ile o kitabın ekseri yazılmış ise –Sûre-i Yâsîn, lafz-ı Yâsîn'de yazıldığı gibi– o vakit bütün o demir harflerin küçücükleri, o tek harfe lâzım; tâ tab'edilsin. Aynen öyle de: Şu kitab-ı kâinatı, kalem-i kudret-i samedâniyenin yazması ve Zât-ı Ehadiyet'in mektubu desen vücub derecesinde bir sühulet ve lüzum derecesinde bir mâkuliyet yoluna gidersin. Eğer tabiata ve esbaba isnad etsen imtina derecesinde suûbetli ve muhâl derecesinde müşkülâtlı ve hiçbir vehim kabûl etmeyen hurafatlı şöyle bir yola gidersin ki, tabiat için her bir cüz toprakta, her bir katre suda, her bir parça havada, milyarlarca mâdenî matbaalar ve hadsiz mânevî fabrikalar bulunması lâzım; tâ ki hesapsız çiçekli, meyveli masnuatın teşekkülâtına mazhar olabilsin. Yahut her şeye muhit bir ilim, her şeye muktedir bir kuvvet, onlarda kabûl etmek lâzım gelir; tâ şu masnuata hakikî masdar olabilsin. Çünkü; toprağın ve suyun ve havanın her bir cüzü, ekser nebâtata menşe olabilir. Hâlbuki her bir nebat –meyveli olsa, çiçekli olsa– teşekkülâtı o kadar muntazamdır, o kadar mevzûndur, o kadar birbirinden mümtazdır, o kadar keyfiyetçe birbirinden ayrıdır ki; her birisine, yalnız ona mahsus birer ayrı mânevî fabrika veya ayrı birer matbaa lâzımdır. Demek tabiat, mistarlıktan masdarlığa çıksa, her bir şeyde bütün şeylerin makinelerini bulundurmaya mecburdur. İşte bu tabiat-perestlik fikrinin esâsı, öyle bir hurafâttır ki hurafeciler dahi ondan utanıyorlar. Kendini âkıl zanneden ehl-i dalâletin, nasıl nihayetsiz hezeyanlı bir akılsızlık iltizam ettiklerini gör, ibret al!..

Elhâsıl: Nasıl bir kitabın her bir harfi, kendi nefsini bir harf kadar gösterip ve kendi vücûduna tek bir suretle delâlet ediyor ve kendi kâtibini on kelime ile târif eder ve çok cihetlerle gösterir. Meselâ, "Benim kâtibimin hüsn-ü hattı var, kalemi kırmızıdır, şöyledir böyledir." der. Aynen öyle de: Şu kitab-ı kebir-i âlemin her bir harfi, kendine cirmi kadar delâlet eder ve kendi sureti kadar gösterir. Fakat Nakkaş-ı Ezelî'nin esmâsını, bir kaside kadar târif eder ve keyfiyetleri adedince işaret parmaklarıyla o esmâyı gösterir, müsemmasına şehâdet eder. Demek hem kendini, hem bütün kâinatı inkâr eden safsatacı gibi bir ahmak, yine Sâni-i Zülcelâl'in inkârına gitmemek gerektir!..

Altıncı Lem'a

Hâlık-ı Zülcelâl'in Nasıl ki mahlûkatının her bir ferdinin başında ve masnuatının her bir cüzünün cebhesinde, ehadiyetinin sikkesini koymuştur; (Nasıl ki geçmiş lem'alarda bir kısmını gördün.) öyle de, her bir nev'in üstünde çok sikke-i ehadiyet, her bir küll üstünde müteaddid hâtem-i vâhidiyet, tâ mecmû-u âlem üstünde mütenevvi turra-yı vahdet, gâyet parlak bir surette koymuştur. İşte pek çok sikkelerden ve hâtemlerden ve turralardan, sath-ı arz sayfasında bahar mevsiminde vaz'edilen bir sikke, bir hâtemi göstereceğiz. Şöyle ki:

Nakkaş-ı Ezelî, zeminin yüzünde yaz, bahar zamanında en az üç yüz bin nebâtat ve hayvanâtın envâını, nihayetsiz ihtilat, karışıklık içinde nihayet derecede imtiyaz ve teşhis ile ve gâyet derecede intizâm ve tefrik ile haşir ve neşretmesi, bahar gibi zâhir ve bâhir parlak bir sikke-i tevhiddir. Evet, bahar mevsiminde ölmüş arzın ihyası içinde, üç yüz bin haşrin numûnelerini kemâl-i intizâm ile îcad etmek ve arzın sayfasında birbiri içinde üç yüz bin muhtelif envâın efradını hatâsız ve sehivsiz, galatsız, noksansız, gâyet mevzûn, manzum, gâyet muntazam ve mükemmel bir surette yazmak, elbette nihayetsiz bir kudrete ve muhit bir ilme ve kâinatı idare edecek bir irâdeye mâlik bir Zât-ı Zülcelâl'in, bir Kadîr-i Zülkemâl'in ve bir Hakîm-i Zülcemâl'in sikke-i mahsusası olduğunu zerre miktar şuuru bulunanın derk etmesi lâzım gelir. Kur'ân-ı Hakîm ferman ediyor ki:

فَانْظُرْ إِلَىٰ آثَارِ رَحْمَتِ اللهِ كَيْفَ يُحْيِ الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا ۚ إِنَّ ذٰلِكَ لَمُحْيِ الْمَوْتٰى ۚ وَهُوَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ[1]

Evet, zeminin diriltilmesinde, üç yüz bin haşrin numûnelerini, birkaç gün zarfında yapan, gösteren kudret-i fâtıraya; elbette insanın haşri O'na göre kolay gelir. Meselâ: Gelincik Dağı'nı ve Sübhan Dağı'nı bir işaretle kaldıran bir Zât-ı mu'ciznümâya: "Şu dereden, yolumuzu kapayan şu koca taşı kaldırabilir misin?" denilir mi? Öyle de, gök ve dağ ve yeri altı günde îcad eden ve onları vakit-bevakit doldurup boşaltan bir Kadîr-i Hakîm'e, bir Kerîm-i Rahîm'e: "Ebed tarafından ihzâr edilip serilmiş, kendi ziyafetine gidecek yolumuzu seddeden şu toprak tabakasını üstümüzden kaldırabilir misin? Yeri düzeltip bizi ondan geçirebilir misin?" İstib'âd suretinde söylenir mi!

---

1 "İşte bak, Allah'ın rahmetinin eserlerine, ölmüş toprağa nasıl hayat veriyor! İşte bunları yapan kim ise, ölüleri de O diriltecektir. O, her şeye hakkıyla kadîrdir." (Rûm sûresi, 30/50)

Şu zeminin yüzünde yaz zamanında bir sikke-i tevhidi gördün. Şimdi bak! Gâyet basîrane ve hakimâne zeminin yüzündeki şu tasarrufat-ı azîme-i bahariye üstünde, bir hâtem-i vâhidiyet gâyet âşikâre görünüyor. Çünkü; şu icraat, bir vüs'at-i mutlaka içinde ve o vüs'atle beraber bir sürat-i mutlaka ile ve o sürat ile beraber bir sehâvet-i mutlaka içinde görünen intizâm-ı mutlak ve kemâl-i hüsn-ü sanat ve mükemmeliyet-i hilkat; öyle bir hâtemdir ki, gayr-i mütenahî bir ilim ve nihayetsiz bir kudret sahibi ona sahip olabilir.

Evet görüyoruz ki; bütün yeryüzünde bir vüs'at-i mutlaka içinde bir îcad, bir tasarruf, bir faaliyet var. Hem o vüs'at içinde bir sürat-i mutlaka ile işleniyor. Hem o sürat ve vüs'atle beraber teksir-i efrâdda bir sehâvet-i mutlaka görünüyor. Hem o sehâvet ve vüs'at ve süratle beraber bir sühulet-i mutlaka görünüyor. Hem o sehâvet ve sühulet ve sürat ve vüs'atle beraber her bir nevide, her bir fertte görünen bir intizâm-ı mutlak ve gâyet mümtaz bir hüsn-ü sanat ve gâyet müstesna bir mükemmeliyet-i hilkat ile beraber gâyet sehâvet içinde bir intizam-ı tam var. Ve o teksir-i efrad içinde bir mükemmeliyet-i hilkat ve gâyet sürat içinde bir hüsn-ü sanat ve nihayet ihtilat içinde bir imtiyaz-ı etem ve gâyet mebzuliyet içinde gâyet kıymettar eserler ve gâyet geniş daire içinde tam bir muvafakat ve gâyet sühulet içinde gâyet sanatkârâne bediaları îcad etmek, bir anda, her yerde, bir tarzda, her fertte bir sanat-ı hârika, bir faaliyet-i mu'ciznümâ göstermek; elbette ve elbette öyle bir Zât'ın hâtemidir ki, hiçbir yerde olmadığı hâlde, her yerde hâzır, nâzırdır. Hiçbir şey O'ndan gizlenmediği gibi, hiçbir şey O'na ağır gelmez. Zerrelerle yıldızlar, O'nun kudretine nisbeten müsavidirler.

Meselâ: O Rahîm-i Zülcemâl'in bağistan-ı kereminden, mucizâtının salkımlarından bir tanecik hükmünde gördüğüm iki parmak kalınlığında bir üzüm asmasına asılmış olan salkımları saydım: Yüz elli beş çıktı. Bir salkımın danesini saydım, yüz yirmi kadar oldu. Düşündüm, dedim: Eğer bu asma çubuğu, ballı su musluğu olsa, daim su verse, şu hararete karşı o yüzer rahmetin şurup tulumbacıklarını emziren salkımlara ancak kifayet edecek. Hâlbuki, bâzan az bir rutubet ancak eline geçer. İşte bu işi yapan, her şeye kadîr olmak lâzım gelir.

سُبْحَانَ مَنْ تَحَيَّرَ فِي صُنْعِهِ الْعُقُولُ[1]

---

[1] Sanatı karşısında akılların hayrete düştüğü Zât, ne yücedir! (Bkz.: en-Nevevî, *el-Ezkâr* s.292; Ali İbni Ebî Talib, *Nehcü'l-belâğa* s.428)

Yedinci Lem'a

Bak, nasıl sayfa-yı arz üstünde Zât-ı Ehad-i Samed'in hâtemlerini az dikkatle görebilirsin. Başını kaldır, gözünü aç, şu kâinat kitab-ı kebîrine bir bak, göreceksin ki o kâinatın heyet-i mecmuası üstünde, büyüklüğü nisbetinde bir vuzuh ile hâtem-i vahdet okunuyor. Çünkü; şu mevcudat bir fabrikanın, bir kasrın, bir muntazam şehrin eczaları ve efradları gibi bel-bele verip, birbirine karşı muavenet elini uzatıp, birbirinin suâl-i hâcetine: "*Lebbeyk! Baş üstüne!*" derler. El-ele verip, bir intizâm ile çalışırlar. Başbaşa verip, zevilhayata hizmet ederler. Omuz-omuza verip, bir gayeye müteveccihen bir Müdebbir-i Hakîm'e itaat ederler. Evet: Güneş ve Ay'dan, gece ve gündüzden, kış ve yazdan tut, tâ nebatâtın, muhtaç ve aç hayvanların imdadına gelmelerinde ve hayvanların zayıf, şerîf insanların imdadına koşmalarında, hattâ mevâdd-ı gıdâiyenin latîf, nahîf yavruların ve meyvelerin imdadına uçmalarında, tâ zerrât-ı taamiyenin hüceyrat-ı beden imdadına geçmelerinde câri olan bir düstur-u teavünle hareketleri, bütün bütün kör olmayana gösteriyorlar ki; gâyet Kerîm bir tek Mürebbî'nin kuvvetiyle, gâyet Hakîm bir tek Müdebbir'in emriyle hareket ediyorlar.

İşte şu kâinat içinde câri olan bu tesanüd, bu teâvün, bu tecâvüb, bu teânuk, bu müsahhariyet, bu intizâm, bir tek Müdebbir'in tertibiyle idare edildiklerine ve bir tek Mürebbî'nin tedbiriyle sevk edildiklerine katiyen şehâdet etmekle beraber; şu bilbedâhe sanat-ı eşyada görünen hikmet-i âmme içindeki inâyet-i tâmme ve o inâyet içinde parlayan rahmet-i vâsia ve o rahmet üstünde serilen ve rızka muhtaç her bir zîhayata onun hâcetine lâyık bir tarzda iâşe etmek için serpilen erzak ve iâşe-i umumî, öyle parlak bir hâtem-i tevhiddir ki, bütün bütün aklı sönmeyen anlar ve bütün bütün kör olmayan görür. Evet, kasd ve şuur ve irâdeyi gösteren bir perde-i hikmet, umum kâinatı kaplamış ve o perde-i hikmet üstünde lütuf ve tezyin ve tahsin ve ihsanı gösteren bir perde-i inâyet serilmiştir ve o müzeyyen perde-i inâyet üstünde kendini sevdirmek, tanıttırmak ve in'am ve ikram etmek lem'alarını gösteren bir hulle-i rahmet, kâinatı içine almıştır ve o münevver perde-i rahmet-i âmme üstüne serilen ve terahhumu ve ihsan ve ikramı ve kemâl-i şefkat ve hüsn-ü terbiyeyi ve lütf-u rubûbiyeti gösteren bir sofra-yı erzak-ı umumiye dizilmiştir.

Evet şu mevcudata, zerrelerden güneşlere kadar; ferdler olsun neviler olsun, küçük olsun büyük olsun, semerat ve gayâtla ve faydalar ve maslahatlarla münakkaş bir kumaş-ı hikmetten muhteşem bir gömlek giydirilmiş ve o hik-

met-nümâ suret gömleği üstünde lütuf ve ihsan çiçekleriyle müzeyyen bir hulle-i inâyet, her şeyin kametine göre biçilmiş ve o müzeyyen hulle-i inâyet üzerine tahabbüb ve ikram ve tahannün ve in'am lem'alarıyla münevver, rahmet nişanları takılmış ve o münevver ve murassa nişanları ihsan etmekle beraber, zeminin yüzünde bütün zevilhayatın tâifelerine kâfi, bütün hâcetlerine vâfi bir sofra-yı rızk-ı umumî kurulmuştur. İşte şu iş, güneş gibi âşikâre, nihayetsiz Hakîm, Kerîm, Rahîm, Rezzâk bir Zât-ı Zülcemâl'e işaret edip gösteriyor...

Öyle mi? Her şey rızka muhtaç mıdır? Evet, bir ferd, rızka ve devam-ı hayata muhtaç olduğu gibi, görüyoruz ki; bütün mevcudat-ı âlem –bâhusus zîhayat olsa– küllî olsun, cüz'î olsun, küll olsun cüz olsun; vücûdunda, bekasında, hayatında ve idame-i hayatta maddeten ve mânen çok metâlibi var, çok levâzımâtı var. İftikaratı ve ihtiyacatı öyle şeylere var ki, en ednâsına o şeyin eli yetişmediği, en küçük matlûbuna o şeyin kuvveti kâfi gelmediği bir hâlde, görüyoruz ki; bütün metâlibi ve erzâk-ı maddiye ve mâneviyesi [1] مِنْ حَيْثُ لَا يَحْتَسِبُ ummadığı yerlerden kemâl-i intizâmla ve vakt-i münâsibde ve lâyık bir tarzda kemâl-i hikmetle ellerine veriliyor. İşte bu iftikar ve ihtiyac-ı mahlukat ve bu tarzda imdat ve iâne-i gaybiye, acaba güneş gibi, bir Mürebbî-i Hakîm-i Zülcelâl'i, bir Müdebbir-i Rahîm-i Zülcemâl'i göstermiyor mu?

Sekizinci Lem'a

Nasıl ki bir tarlada ekilen bir nevi tohum delâlet eder ki; o tarla, her hâlde tohum sahibinin taht-ı tasarrufunda olduğunu, hem o tohumu dahi, tarla mutasarrıfının taht-ı tasarrufunda olduğunu gösterir. Öyle de, şu anâsır denilen mezraa-yı masnuat, vâhidiyet ve besâtet ile beraber, külliyet ve ihâtaları ve şu mahlûkat denilen semerat-ı rahmet ve mucizât-ı kudret ve kelâmât-ı hikmet olan nebâtat ve hayvanât, mümaselet ve müşabehetleriyle beraber çok yerlerde intişarı, her tarafta bulunup tavattunları, tek bir Sâni-i Mu'ciznümâ'nın taht-ı tasarrufunda olduklarını öyle bir tarzda gösteriyor ki güya her bir çiçek, her bir semere, her bir hayvan, o Sâni'in birer sikkesidir, birer hâtemidir, birer turrasıdır. Her nerede bulunsa lisân-ı hâliyle her birisi der ki: "Ben kimin sikkesiyim, bu yer dahi onun masnuudur. Ben kimin hâtemiyim, bu mekân dahi onun mektubudur. Ben kimin turrasıyım, bu vatanım dahi onun mensucudur." Demek en ednâ bir mahlûka rubûbiyet, bütün anâsırı kabza-yı tasarrufunda tutana mahsustur ve en basit bir hayvanı tedbir ve tedvir etmek, bü-

[1] "…hiç ummadığı yerlerden (rızıklandırır)." (Talâk sûresi, 65/3)

tün hayvanâtı, nebâtatı, masnuatı kabza-yı rubûbiyetinde terbiye edene has olduğunu kör olmayan görür.

Evet her bir ferd, sâir efrada mümaselet ve misliyet lisanı ile der: "Kim bütün nev'ime mâlik ise, bana mâlik olabilir, yoksa yok." Her nevi, sâir nevilerle beraber yeryüzünde intişarı lisanıyla der: "Kim bütün sath-ı arza mâlik ise, bana mâlik olabilir, yoksa yok." Arz, sâir seyyarat ile bir güneşe irtibatı ve semâvât ile tesanüdü lisanıyla der: "Kim bütün kâinata mâlik ise, bana mâlik o olabilir, yoksa yok." Evet faraza zîşuur bir elmaya biri dese: "Sen benim sanatımsın." O elma lisân-ı hâl ile ona: "Sus!" diyecek. "Eğer bütün yeryüzünde bütün elmaların teşkiline muktedir olabilirsen, belki yeryüzünde münteşir bütün hemcinsimiz olan bütün meyvedârlara, belki sefînesiyle hazine-i rahmetten gelen bütün hedâyâ-yı rahmâniyeye mutasarrıf olabilirsen, bana rubûbiyet dâva et." O elma böyle diyecek ve o ahmağın ağzına bir tokat vuracak...

Dokuzuncu Lem'a

Cüzde cüz'îde; küllde, küllîde, küll-i âlemde; hayatta, zîhayatta, ihyada olan sikkelerden, hâtemlerden, turralardan bazılarına işaret ettik. Şimdi, nevilerde hesapsız sikkelerden bir sikkeye işaret edeceğiz.

Evet, Nasıl ki meyvedâr bir ağacın hesapsız semereleri, bir terbiye-i vâhide, bir kanun-u vahdetle, bir tek merkezden idare edildiklerinden, külfet ve meşakkat ve masraf, o kadar sühulet peyda eder ki; kesretle terbiye edilen tek bir semereye müsâvi olurlar. Demek kesret ve taaddüd-ü merkez, her semere için, kemiyetçe bütün ağaç kadar külfet ve masraf ve cihâzât ister. Fark yalnız keyfiyetçedir. Nasıl ki bir tek nefere lâzım teçhizat-ı askeriyeyi yapmak için, orduya lâzım bütün fabrikalar kadar fabrikalar lâzımdır.. Demek iş, vahdetten kesrete geçse, efrad adedince –kemiyet cihetiyle– külfet ziyadeleşir. İşte, her nevide bilmüşâhede görünen sühulet-i fevkalâde, elbette vahdetten, tevhidden gelen bir yüsr ve sühulet eseridir.

Elhâsıl: Bir cinsin bütün envâı, bir nev'in bütün efradı, âzâ-yı esâsîde muvafakat ve müşabehetleri nasıl isbat ederler ki, tek bir Sâni'in masnularıdır. Çünkü vahdet-i kalem ve ittihad-ı sikke öyle ister. Öyle de, bu meşhud sühulet-i mutlaka ve külfetsizlik, vücub derecesinde îcab eder ki, bir Sâni-i Vâhid'in eserleri olsun. Yoksa imtina' derecesine çıkan bir suûbet, o cinsi, in'idama ve o nev'i ademe götürecekti.

Velhâsıl: Cenâb-ı Hakk'a isnad edilse, bütün eşya, bir tek şey gibi bir sühulet peyda eder. Eğer esbaba isnad edilse, her bir şey, bütün eşya kadar sukûbet peyda eder. Madem öyledir, kâinatta şu görünen fevkalâde ucuzluk ve şu göz önündeki hadsiz mebzûliyet, sikke-i vahdeti güneş gibi gösterir. Eğer, gâyet mebzuliyetle elimize geçen şu sanatlı meyveler, Vâhid-i Ehad'in malı olmazsa, bütün dünyayı verse idik bir tek narı yiyemezdik.

Onuncu Lem'a

Tecelli-i cemâliyeyi gösteren hayat, nasıl bir bürhân-ı ehadiyettir; belki bir çeşit tecelli-i vahdettir; tecelli-i Celâl'i izhar eden memat dahi, bir bürhân-ı vâhidiyettir. Evet meselâ: –[1] وَلِلّٰهِ الْمَثَلُ الْأَعْلٰى– Nasıl ki, güneşe karşı parlayan ve akan büyük bir ırmağın kabarcıkları ve zemin yüzünün mütelemmi şeffafâtı, güneşin aksini ve ışığını göstermek suretiyle güneşe şehâdet ettikleri gibi, o kataratın ve şeffafâtın gurubuyla, gitmeleriyle beraber arkalarından yeni gelen katarat tâifeleri ve şeffafat kabileleri üstünde yine güneşin cilveleri haşmetle devamı ve ışığının tecellisi ve noksansız istimrarı katiyen şehâdet eder ki; sönüp yanan, değişip tazelenen, gelip parlayan misâlî güneşçikler ve ışıklar ve nurlar, bir bâki, daimî, âlî, tecellisi zevâlsiz bir tek güneşin cilveleridir. Demek o parlayan kataratlar, zuhuruyla ve gelmeleriyle güneşin vücûdunu gösterdikleri gibi; gurublarıyla, zevâlleriyle, güneşin bekasını ve devamını ve birliğini gösteriyorlar. Aynen öyle de: Şu mevcudat-ı seyyâle, vücûdlarıyla ve hayatlarıyla Vâcibü'l-vücûd'un vücub-u vücûduna ve ehadiyetine şehâdet ettikleri gibi; zevâlleriyle, ölümleriyle o Vâcibü'l-vücûd'un ezeliyetine, sermediyetine ve ehadiyetine şehâdet ederler. Evet gece gündüz, kış ve yaz, asırlar ve devirlerin değişmesiyle gurub ve uful içinde teceddüd eden ve tazelenen masnuat-ı cemile, mevcudat-ı latîfe, elbette bir âlî ve sermedî ve daimü't-tecelli bir cemâl sahibinin vücûd ve beka ve vahdetini gösterdikleri gibi; o masnuat, esbab-ı zâhiriye-i süfliyeleriyle beraber zevâl bulup ölmeleri, o esbâbın hiçliğini ve bir perde olduğunu gösteriyorlar. Şu hâl katiyen isbat eder ki; şu sanatlar, şu nakışlar, şu cilveler, bütün esmâsı kudsiyye ve cemile olan bir Zât-ı Cemil-i Zülcelâl'in tazelenen sanatlarıdır, tahavvül eden nakışlarıdır, taharrük eden aynalarıdır, birbiri arkasından gelen sikkeleridir, hikmetle değişen hâtemleridir...

Elhâsıl: Şu kitab-ı kebir-i kâinat, Nasıl ki vücûd ve vahdete dair âyât-ı tekvîniyeyi bize ders veriyor; öyle de: O Zât-ı Zülcelâl'in bütün evsaf-ı kemâliye

---

1 "En yüce sıfatlar Allah'ındır." (Nahl sûresi, 16/60)

ve cemâliye ve celâliyesine de şehâdet eder. Ve kusursuz ve noksansız kemâl-i Zâtî'sini isbat ederler. Çünkü; bedihîdir ki, bir eserde kemâl, o eserin menşe ve mebdei olan fiilin kemâline delâlet eder. Fiilin kemâli ise, ismin kemâline ve ismin kemâli, sıfatın kemâline ve sıfatın kemâli, şe'n-i zâtînin kemâline ve şe'nin kemâli, o zât-ı zîşuûnun kemâline, hadsen ve zarûreten ve bedâheten delâlet eder.

Meselâ; Nasıl ki kusursuz bir kasrın mükemmel olan nukuş ve tezyinatı, arkalarında bir usta ef'âlinin mükemmeliyetini gösterir. O ef'âlin mükemmeliyeti, o fâil ustanın rütbelerini gösteren unvanları ve isimlerinin mükemmeliyetini gösterir ve o esmâ ve unvanlarının mükemmeliyeti, o ustanın sanatına dair sıfatlarının mükemmeliyetini gösterir ve o sanat ve sıfatlarının mükemmeliyeti, o sanat sahibinin şuûn-u zâtiye denilen kabiliyet ve istidat-ı zâtiyesinin mükemmeliyetini gösterir ve o şuun ve kabiliyet-i zâtiyenin mükemmeliyeti, o ustanın mahiyet-i zâtiyesinin mükemmeliyetini gösterdiği misillü, aynen öyle de: Şu kusursuz, futursuz هَلْ تَرَى مِنْ فُطُورٍ[1] sırrına mazhar olan şu âsâr-ı meşhude-i âlem, şu mevcudat-ı muntazama-yı kâinatta olan sanat ise; bilmüşâhede bir müessir-i zi'l-iktidarın kemâl-i ef'âline delâlet eder. O kemâl-i ef'âl ise, bilbedâhe o Fâil-i Zülcelâl'in kemâl-i esmâsına delâlet eder. O kemâl-i esmâ ise, bizzarûre o esmânın Müsemma-yı Zülcemâl'inin kemâl-i sıfatına delâlet ve şehâdet eder. O kemâl-i sıfat ise, bilyakîn o Mevsuf-u Zülkemâl'in kemâl-i şuûnuna delâlet ve şehâdet eder. O kemâl-i şuun ise, bihakkalyakîn o Zîşuun'un kemâl-i zâtına öyle delâlet eder ki, bütün kâinatta görünen bütün envâ-ı kemâlât, O'nun kemâline nisbeten sönük bir zıll-i zaîf suretinde bir Zât-ı Zülkemâl'in âyât-ı kemâli ve rumuz-u celâli ve işârât-ı cemâli olduğunu gösterir.

Güneşler Kuvvetinde On Birinci Lem'a

On Dokuzuncu Söz'de târif edilen ve kitab-ı kebîrin âyet-i kübrâsı ve o Kur'ân-ı Kebîr'deki ism-i azâmı ve o şecere-i kâinatın çekirdeği ve en münevver meyvesi ve o sarây-ı âlemin güneşi ve âlem-i İslâmiyet'in bedr-i münevveri ve rubûbiyet-i ilâhiyenin dellâl-ı saltanatı ve tılsım-ı kâinatın keşşaf-ı zîhikmeti olan Seyyidimiz Muhammedü'l-Emîn *(aleyhissalâtü vesselâm)*, bütün enbiyâyı sayesi altına alan risâlet cenahı ve bütün âlem-i İslâm'ı himayesine alan İslâmiyet cenahlarıyla hakikatin tabakatında uçan ve bütün enbiyâ ve mürselîni, bütün evliya ve sıddıkîni ve bütün asfiyâ ve muhakkikîni arkasına alıp bü-

[1] "(Çevir de bak gözünü), görebilir misin bir kusur?!" (Mülk sûresi, 67/3)

tün kuvvetiyle vahdâniyeti gösterip, arş-ı ehadiyete yol açıp gösterdiği îmân-ı billâh ve isbat ettiği vahdâniyet-i ilâhiyeye hiç vehim ve şüphenin haddi var mı ki, kapatabilsin ve perde olabilsin! Madem On Dokuzuncu Söz'de ve On Dokuzuncu Mektup'ta o bürhân-ı katıın âb-ı hayat-ı mârifetinden *On Dört Reşha* ve *On Dokuz İşârât* ile, o zât-ı mu'ciz-nümânın envâ-ı mucizâtıyla beraber, icmâlen bir derece târif ve beyân etmişiz. Şurada şu işaret ile iktifa edip, o vahdâniyetin bürhân-ı katıını tezkiye eden ve sıdkına şehâdet eden esâsâta işaret suretinde bir salavat-ı şerife ile hatmederiz...

اَللّٰهُمَّ صَلِّ عَلٰى مَنْ دَلَّ عَلٰى وُجُوبِ وُجُودِكَ وَوَحْدَانِيَّتِكَ وَشَهِدَ عَلٰى أَوْصَافِ جَلَالِكَ وَجَمَالِكَ وَكَمَالِكَ الشَّاهِدُ الصَّادِقُ الْمُصَدَّقُ وَالْبُرْهَانُ النَّاطِقُ الْمُحَقَّقُ سَيِّدُ الْأَنْبِيَاءِ وَالْمُرْسَلِينَ الْحَامِلُ سِرَّ إِجْمَاعِهِمْ وَتَصْدِيقِهِمْ وَمُعْجِزَاتِهِمْ وَإِمَامُ الْأَوْلِيَاءِ وَالصِّدِّيقِينَ الْحَاوِي سِرَّ اتِّفَاقِهِمْ وَتَحْقِيقِهِمْ وَكَرَامَاتِهِمْ ذُو الْمُعْجِزَاتِ الْبَاهِرَةِ وَالْخَوَارِقِ الظَّاهِرَةِ وَالدَّلَائِلِ الْقَاطِعَةِ الْمُحَقَّقَةِ الْمُصَدَّقَةِ لَهُ ذُو الْخِصَالِ الْعَالِيَةِ فِي ذَاتِهِ وَالْأَخْلَاقِ الْعَالِيَةِ فِي وَظِيفَتِهِ وَالسَّجَايَا السَّامِيَةِ فِي شَرِيعَتِهِ الْمُكَمَّلَةِ الْمُنَزَّهَةِ لَهُ عَنِ الْخِلَافِ مَهْبِطُ الْوَحْيِ الرَّبَّانِيِّ بِإِجْمَاعِ الْمُنْزِلِ وَالْمُنْزَلِ وَالْمُنَزَّلِ عَلَيْهِ سَيَّارُ عَالَمِ الْغَيْبِ وَالْمَلَكُوتِ مُشَاهِدُ الْأَرْوَاحِ وَمُصَاحِبُ الْمَلَائِكَةِ أَنْمُوذَجُ كَمَالِ الْكَائِنَاتِ شَخْصًا وَنَوْعًا وَجِنْسًا (أَنْوَرُ ثَمَرَاتِ شَجَرَةِ الْخِلْقَةِ) سِرَاجُ الْحَقِّ بُرْهَانُ الْحَقِيقَةِ تِمْثَالُ الرَّحْمَةِ مِثَالُ الْمَحَبَّةِ كَشَّافُ طِلْسِمِ الْكَائِنَاتِ دَلَّالُ سَلْطَنَةِ الرُّبُوبِيَّةِ الْمُرْمِزُ بِعُلْوِيَّةِ شَخْصِيَّتِهِ الْمَعْنَوِيَّةِ إِلٰى أَنَّهُ نُصْبَ عَيْنِ فَاطِرِ الْعَالَمِ فِي خَلْقِ الْكَائِنَاتِ ذُو الشَّرِيعَةِ الَّتِي هِيَ بِوُسْعَةِ دَسَاتِيرِهَا وَقُوَّتِهَا تُشِيرُ إِلٰى أَنَّهَا نِظَامُ نَاظِمِ الْكَوْنِ وَوَضْعُ خَالِقِ الْكَائِنَاتِ نَعَمْ إِنَّ نَاظِمَ الْكَائِنَاتِ بِهٰذَا النِّظَامِ الْأَتَمِّ الْأَكْمَلِ هُوَ نَاظِمُ هٰذَا الدِّينِ بِهٰذَا النِّظَامِ الْأَحْسَنِ الْأَجْمَلِ سَيِّدُنَا نَحْنُ مَعَاشِرَ بَنِي اٰدَمَ وَمُهْدِينَا إِلَى الْإِيمَانِ نَحْنُ مَعَاشِرَ الْمُؤْمِنِينَ مُحَمَّدُ ابْنُ عَبْدِ اللهِ ابْنِ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ عَلَيْهِ أَفْضَلُ الصَّلَوَاتِ وَأَتَمُّ التَّسْلِيمَاتِ مَا دَامَتِ الْأَرْضُ وَالسَّمٰوَاتُ فَإِنَّ ذٰلِكَ الشَّاهِدَ الصَّادِقَ الْمُصَدَّقَ يَشْهَدُ عَلٰى رُؤُسِ الْأَشْهَادِ مُنَادِيًا وَمُعَلِّمًا لِأَجْيَالِ الْبَشَرِ خَلْفَ الْأَعْصَارِ وَالْأَقْطَارِ نِدَاءً عُلْوِيًّا بِجَمِيعِ قُوَّتِهِ وَبِغَايَةِ جِدِّيَّتِهِ وَبِنِهَايَةِ وُثُوقِهِ وَبِقُوَّةِ اطْمِئْنَانِهِ وَبِكَمَالِ إِيمَانِهِ بِأَشْهَدُ أَنْ لَا إِلٰهَ إِلَّا اللهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ.[1]

[1] Allahım! Senin varlığının zaruretine ve birliğine delâlet eden, ve Senin celâl, cemâl ve kemâline şehâdet eden, doğru sözlü olan ve doğruluğu tasdik edilmiş olan, doğru konuşan bir delil, nebi ve

Güneşler Kuvvetinde On İkinci Lem'a

Şu Yirmi İkinci Söz'ün On İkinci Lem'ası, öyle bir bahr-i hakâiktir ki; bütün yirmi iki Söz, ancak onun yirmi iki katresi ve öyle bir menba-ı envârdır ki, şu yirmi iki Söz, o güneşten ancak yirmi iki lem'asıdır. Evet o yirmi iki adet Söz'lerin her birisi, semâ-yı Kur'ân'da parlayan bir tek necm-i âyetin bir lem'ası ve bahr-i Furkan'dan akan bir âyetin ırmağından tek bir katresi ve bir kenz-i âzâm-ı Kitabullah'da her biri bir sandukça-yı cevâhir olan âyetlerin bir tek âyetinin bir tek incisidir. İşte On Dokuzuncu Söz'ün On Dördüncü Reşhası'nda bir nebze târif edilen o kelâmullah; ism-i âzam'dan, Arş-ı âzamdan, rubûbiyetin tecelli-i âzamından nüzûl edip, ezeli ebede rabtedecek, ferşi arşa bağlayacak bir vüs'at ve ulviyet içinde bütün kuvvetiyle ve âyâtının bütün kat'iyetiyle mükerreren لَآ إِلٰهَ إِلَّا هُوَ[1] der, bütün kâinatı işhad eder ve şehâdet ettirir. Evet لَا إِلٰهَ إِلَّا هُوَ بَرَابَرْ مِيزَنَدْ عَالَمْ[2]

Evet, o Kur'ân'a selim bir kalb gözüyle baksan göreceksin ki cihat-ı sittesi öyle parlıyor, öyle şeffaftır ki; hiçbir zulmet, hiçbir dalâlet, hiçbir şüphe ve rayb, hiçbir hile içine girmeye ve daire-i ismetine duhûle fürce bulamaz. *Çünkü üstünde sikke-i i'câz.. altında bürhân ve delil.. arkasında nokta-yı istinadı, mahz-ı vahy-i Rabbanî.. önünde saadet-i dâreyn.. sağında, aklı istintak edip tasdikini temin.. solunda vicdanı istişhâd ederek teslimini tesbit.. içi bilbedâhe safi hidâyet-i rahmâniye.. üstü, bilmüşâhede hâlis en-*

---

rasullerin efendisi, onların icma', tasdik ve mucizelerinin sırrını taşıyan, evliya ve sıddıkların ittifak, tahkik ve kerâmetlerinin sırrını kendinde bulunduran, parlak mucizeler, açık harikalar, tahkik edilmiş, onu doğrulayan kesin deliller sahibi olan, zâtında kıymetli özellikler bulunan, vazifesinde yüksek ahlâk, şeriatında yüce seciyelerin sahibi bulunan, Kur'ân'ı indiren Allah'ın, indirilen Kur'ân'ın ve kendisine Kur'ân inen Zât'ın icmaiyle, Rabbânî vahyin iniş yeri. Gayb ve melekût âlemini gezip dolaşan, ruhları müşâhede edip, meleklerle arkadaşlık eden, şahıs, nev' ve cins olarak kâinatın kemâlâtının numûnesi, yaratılış ağacının en nurlu meyvesi, hakkın kandili, hakikatin bürhânı, rahmetin timsâli, muhabbetin misâli, kâinat tılsımının keşşafı, rubûbiyet saltanatının dellalı, şahs-ı manevîsinin remziyle âlemi yaratan Zât'ın kâinatı yaratmasındaki asıl amacı. Öyle bir şeriat sahibi ki, o şeriat sağlamlığı ve düsturlarının genişliğiyle gösterir ki o, kâinatı tanzim eden Zât'ın düzenidir. Ve o yaratanın koyduğu düsturlardır. Evet kâinatı bu mükemmel düzen ile kim tanzim etmişse bu güzel ve üstün dinin sahibi de O'dur. Biz insanların efendisi, ve biz müminlere iman yolunu gösteren, Abdullah İbni Abdülmüttalib'in oğlu Muhammed'e *(sallallâhu aleyhi ve sellem)* sonsuz salât ve selâm et. O'na yer ve gökler durdukça en üstün salavâtlar ve en mükemmel selâmlar olsun. İşte sadık ve musaddak olan O şahit ve bütün şahitlerin huzurunda asırlar ve mekânların arkasından bütün insan nesillerine bütün kuvvetiyle son derece bir ciddiyetle son derece bir huzur ve güven içinde tam ve mükemmel bir iman ile seslenip diyor ki; "Şehâdet ederim ki Allah'tan başka hiçbir ilâh yoktur. O birdir ve O'nun hiçbir ortağı yoktur."

1 "Allah, o hak Mabuddur ki kendisinden başka hiçbir ilâh yoktur." (Bakara sûresi, 2/163, 255; Âl-i İmran sûresi, 3/2, 6, 18; Nisâ sûresi, 4/87; …)

2 Âlem hep beraber "Lâ ilâhe illâ Hû" diyor.

vâr-ı îmâniye.. meyveleri, biaynelyakîn kemâlât-ı insâniye ile müzeyyen asfiyâ ve muhakkikîn-i evliya ve sıddıkîn olan o lisân-ı gaybın sînesine kulağını yapıştırıp dinlesen derinden derine, gâyet mûnis ve muknî, nihayet ciddî ve ulvî ve bürhân ile mücehhez bir sada-yı semâvî işiteceksin ki, öyle bir kat'iyetle لَآ إِلٰهَ إِلَّا هُوَ[1] *der ve tekrar eder ki, hakkalyakîn derecesinde söylediğini, aynelyakîn gibi bir ilm-i yakîni sana ifade ve ifaza ediyor...*

Elhâsıl: Her birisi birer güneş olan, Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)* ile Furkan-ı Ahkem ki:

✓ ***Biri***; âlem-i şehâdetin lisanı olarak bin mucizât içinde bütün enbiyâ ve asfiyânın taht-ı tasdiklerinde İslâmiyet ve risâlet parmaklarıyla işaret ederek bütün kuvvetiyle gösterdiği bir hakikati...

✓ ***Diğeri***; âlem-i gaybın lisanı hükmünde, kırk vücuh-u icâz içinde, kâinatın bütün âyât-ı tekvîniyesinin taht-ı tasdiklerinde, hakkaniyet ve hidâyet parmaklarıyla işaret edip bütün ciddiyetle gösterdiği aynı hakikati... Acaba o hakikat, güneşten daha bâhir, gündüzden daha zâhir olmaz mı?

Ey dalâlet-âlûd mütemerrit insancık![2(Hâşiye)] Ateşböceğinden daha sönük kafa fenerinle nasıl şu güneşlere karşı gelebilirsin? Onlardan istiğnâ edebilirsin? Üflemekle onları söndürmeye çalışırsın? Tuuuh! tuf.. senin o münkir aklına!.. Nasıl o iki lisân-ı gayb ve şehâdet, bütün âlemlerin Rabbi ve şu kâinatın sahibi namına ve O'nun hesabına söyledikleri sözleri ve dâvaları inkâr edebilirsin? Ey bîçâre ve sinekten daha âciz, daha hakîr! Sen necisin ki, şu kâinatın Sahib-i Zülcelâl'ini tekzîbe yelteniyorsun?

---

1 "Allah, o hak Mabuddur ki kendisinden başka hiçbir ilâh yoktur." (Bakara sûresi, 2/163, 255; Âl-i İmran sûresi, 3/2, 6, 18; Nisâ sûresi, 4/87; ...)

2(Hâşiye) Bu hitab, Kur'ân'ı kaldırmaya çalışanadır.

Hâtime

Ey aklı hüşyar, kalbi müteyakkız arkadaş! Eğer şu Yirmi İkinci Söz'ün başından buraya kadar fehmetmişsen, On İki Lem'a'yı birden elinde tut. Binler elektrik kuvvetinde bir sirac-ı hakikat bularak, Arş-ı âzam'dan uzatılıp gelen âyât-ı Kur'âniye'ye yapış. Burak-ı tevfike bin, semâvât-ı hakâikte uruc et, Arş-ı Mârifetullah'a çık, أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلٰهَ إِلَّا أَنْتَ وَحْدَكَ لَا شَرِيكَ لَكَ[1] de. Ve

لَا إِلٰهَ إِلَّا اللهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ يُحْيِي وَيُمِيتُ وَهُوَ حَيٌّ لَا يَمُوتُ بِيَدِهِ الْخَيْرُ وَهُوَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ[2]

diyerek, bütün mevcudat-ı kâinatın başları üstünde ve mescid-i kebîr-i âlemde vahdâniyeti ilân et!..

سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَآ إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا ۟ إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ[3]

رَبَّنَا لَا تُؤَاخِذْنَآ إِنْ نَسِينَآ أَوْ أَخْطَأْنَا رَبَّنَا وَلَا تَحْمِلْ عَلَيْنَآ إِصْرًا كَمَا حَمَلْتَهُ عَلَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِنَا رَبَّنَا وَلَا تُحَمِّلْنَا مَا لَا طَاقَةَ لَنَا بِهِ وَاعْفُ عَنَّا وَاغْفِرْ لَنَا وَارْحَمْنَآ أَنْتَ مَوْلٰينَا فَانْصُرْنَا عَلَى الْقَوْمِ الْكَافِرِينَ[4]

رَبَّنَا لَا تُزِغْ قُلُوبَنَا بَعْدَ إِذْ هَدَيْتَنَا وَهَبْ لَنَا مِنْ لَدُنْكَ رَحْمَةً ۚ إِنَّكَ أَنْتَ الْوَهَّابُ ۞ رَبَّنَآ إِنَّكَ جَامِعُ النَّاسِ لِيَوْمٍ لَا رَيْبَ فِيهِ إِنَّ اللهَ لَا يُخْلِفُ الْمِيعَادَ[5]

---

1 Şehâdet ederim ki, Senden başka hiçbir tanrı yoktur. Sen teksin, Senin hiçbir ortağın yoktur.

2 "Allah'tan başka ilâh yoktur. O birdir. Ortağı yoktur. Mülk umumen O'nundur. Ezelden ebede her türlü hamd ve övgü, şükür ve minnet O'na mahsustur ve O'na lâyıktır. Hayatı veren de, alan da O'dur. O, ezelî ve ebedî hayat sahibidir. Bütün iyilikler O'na aittir; O, yapılan her hayrı kaydeder ve karşılığını verir. O'nun her şeye gücü yeter ve hiçbir şey O'na ağır gelmez." (Bkz.: Tirmizî, *deavât* 36; Nesâî, *menâsik* 163; İbni Mâce, *ticârât* 40, *menâsik* 84).

3 "Sübhansın yâ Rab! Senin bize bildirdiğinden başka ne bilebiliriz ki? Her şeyi hakkıyla bilen, her şeyi hikmetle yapan sensin." (Bakara sûresi, 2/32)

4 "Ey Rabbimiz! Unutur veya hataya düşer de bir kusur işlersek bizi onunla hesaba çekme! Yâ Rabbenâ! Bizden öncekilere yüklediğin gibi ağır yük yükleme. Yâ Rabbenâ! Takat getiremeyeceğimiz şeylerle bizi yükümlü tutma. Affet bizi; lütfen bağışla kusurlarımızı, merhamet buyur bize. Sensin Mevlamız, yardımcımız, Kâfir topluluklara karşı Sen yardım eyle bize." (Bakara sûresi, 2/286)

5 "Ey bizim Kerîm Rabbimiz, bize hidâyet verdikten sonra kalblerimizi saptırma ve katından bize bir rahmet bağışla. "Şüphesiz bağışı bol olan Vehhab sensin Sen!" "Sen, geleceğinde hiç şüphe olmayan bir günde bütün insanları bir araya toplayacaksın. Allah sözünden asla dönmez." (Âl-i İmran sûresi, 3/8-9)

اَللّٰهُمَّ صَلِّ وَسَلِّمْ عَلٰى مَنْ أَرْسَلْتَهُ رَحْمَةً لِلْعَالَمِينَ وَعَلٰى اٰلِهٖ وَصَحْبِهٖ أَجْمَعِينَ وَارْحَمْنَا وَارْحَمْ أُمَّتَهُ بِرَحْمَتِكَ يَا أَرْحَمَ الرَّاحِمِينَ اٰمِينَ[1]

وَاٰخِرُ دَعْوٰيهُمْ أَنِ الْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ[2]

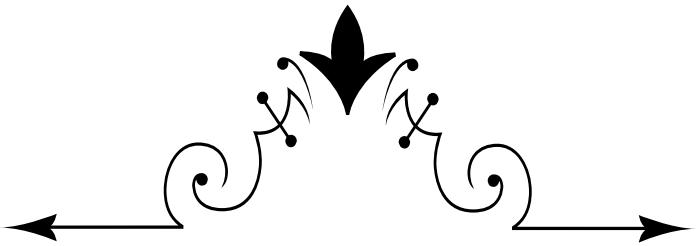

1 Allahım! Âlemlere rahmet olarak gönderdiğin Zât'a, O'nun bütün Âl ve Ashabına salât ve selâm eyle. Ey merhamet edenlerin en merhametlisi, rahmetin hürmetine bize ve O'nun ümmetine merhamet eyle, âmîn...

2 "Onların duaları 'Hamd âlemlerin Rabbi Allah'a mahsustur.' diye sona erer." (Yûnus sûresi, 10/10)

Yirmi Üçüncü Söz

(Şu Söz'ün İki Mebhas'ı vardır.)

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

لَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ فِي أَحْسَنِ تَقْوِيمٍ ۞ ثُمَّ رَدَدْنَاهُ أَسْفَلَ سَافِلِينَ ۞ إِلَّا الَّذِينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ[1]

Birinci Mebhas

İmanın binler mehâsininden yalnız beşini "Beş Nokta" içinde beyan ederiz.

Birinci Nokta

İnsan; nur-u iman ile âlâ-yı illiyyîne çıkar. Cennete lâyık bir kıymet alır. Ve zulmet-i küfür ile, esfel-i sâfilîne düşer. Cehenneme ehil olacak bir vaziyete girer. Çünkü iman, insanı Sâni-i Zülcelâl'ine nisbet ediyor; iman, bir intisaptır. Öyle ise insan, iman ile insanda tezahür eden sanat-ı ilâhiye ve nukuş-u esmâ-yı rabbaniye itibarıyla bir kıymet alır. Küfür, o nisbeti kat'eder. O kat'dan sanat-ı rabbaniye gizlenir. Kıymeti dahi yalnız madde itibarıyla olur. Madde ise; hem fâniye, hem zâile, hem muvakkat bir hayat-ı hayvanî olduğundan, kıymeti hiç hükmündedir. Bu sırrı bir temsil ile beyân edeceğiz.

Meselâ insanların sanatları içinde, nasıl ki maddenin kıymeti ile sanatın kıymeti ayrı ayrıdır. Bazen müsavi, bazen madde daha kıymettar, bazen oluyor ki, beş kuruşluk demir gibi bir maddede beş liralık bir sanat bulunuyor. Belki bazen, antika olan bir sanat, bir milyon kıymeti aldığı hâlde, maddesi beş kuruşa da değmiyor.

---

[1] "Biz insanı en mükemmel surette yarattık. Sonra da onu en aşağı derekeye düşürdük. Ancak iman edip güzel ve makbul işler yapanlar müstesnadır." (Tîn sûresi, 95/4-6).

İşte öyle antika bir sanat, antikacıların çarşısına gidilse; harika-pîşe ve pek eski hünerver sanatkârına nisbet ederek, o sanatkârı yâd etmekle ve o sanatla teşhir edilse, bir milyon fiyatla satılır. Eğer, kaba demirciler çarşısına gidilse, beş kuruşluk bir demir pahasına alınabilir.

İşte insan, Cenâb-ı Hakk'ın böyle antika bir sanatıdır. Ve en nazik ve nâzenin bir mucize-i kudretidir ki; insanı, bütün esmâsının cilvesine mazhar ve nakışlarına medâr ve kâinata bir misal-i musaggar suretinde yaratmıştır.

Eğer nur-u iman içine girse; üstündeki bütün mânidâr nakışlar o ışıkla okunur. O mümin, şuur ile okur ve o intisapla okutur. Yani: "Sâni-i Zülcelâl'in masnûuyum, mahlukuyum, rahmet ve keremine mazharım" gibi mânâlarla insandaki sanat-ı rabbaniye tezahür eder. Demek Sâni'ine intisaptan ibaret olan iman, insandaki bütün âsâr-ı sanatı izhar eder. İnsanın kıymeti, o sanat-ı rabbaniyeye göre olur ve ayna-yı samedâniye itibarıyladır. O hâlde şu ehemmiyetsiz olan insan, şu itibarla bütün mahlukat üstünde bir muhatab-ı ilâhî ve cennete lâyık bir misafir-i rabbanî olur.

Eğer kat-ı intisaptan ibaret olan küfür, insanın içine girse; o vakit bütün o mânidâr nukuş-u esmâ-yı ilâhiye karanlığa düşer, okunmaz. Zira Sâni' unutulsa, Sâni'a müteveccih mânevî cihetler de anlaşılmaz. Âdeta baş aşağı düşer. O mânidâr âlî sanatların ve mânevî âlî nakışların çoğu gizlenir.

Bâki kalan ve göz ile görülen bir kısmı ise, süflî esbaba ve tabiata ve tesadüfe verilip, nihayet sukut eder. Her biri birer parlak elmas iken, birer sönük şişe olurlar. Ehemmiyeti yalnız madde-i hayvaniyeye bakar.

Maddenin gayesi ve meyvesi ise, dediğimiz gibi; kısacık bir ömürde hayvanâtın en âcizi ve en muhtacı ve en kederlisi olduğu bir hâlde yalnız cüz'î bir hayat geçirmektir. Sonra tefessüh eder gider. İşte küfür; böyle mahiyet-i insaniyeyi yıkar, elmastan kömüre kalbeder.

İkinci Nokta

İman; nasıl ki bir nurdur, insanı ışıklandırıyor, üstünde yazılan bütün mektûbât-ı samedâniyeyi okutturuyor. Öyle de, kâinatı dahi ışıklandırıyor. Zaman-ı mâzi ve müstakbeli, zulümâttan kurtarıyor. Şu sırrı, bir vâkıada اَللّٰهُ وَلِيُّ الَّذِينَ اٰمَنُوا يُخْرِجُهُمْ مِنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ[1] âyet-i kerîmesinin bir sırrına dair gördüğüm bir temsil ile beyân ederiz. Şöyle ki:

---

[1] "Allah iman edenlerin yardımcısıdır, onları karanlıklardan aydınlığa çıkarır." (Bakara sûresi, 2/257).

Bir vâkıa-yı hayâliyede gördüm ki: İki yüksek dağ var birbirine mukabil, üstünde dehşetli bir köprü kurulmuş. Köprünün altında pek derin bir dere... Ben o köprünün üstünde bulunuyorum. Dünyayı da her tarafı karanlık, kesif bir zulümât istilâ etmişti.

Ben sağ tarafıma baktım. Nihayetsiz bir zulümât içinde bir mezar-ı ekber gördüm, yani tahayyül ettim. Sol tarafıma baktım. Müthiş zulümât dalgaları içinde azîm fırtınalar, dağdağalar, dâhiyeler hazırlandığını görüyor gibi oldum. Köprünün altına baktım. Gayet derin bir uçurum görüyorum zannettim. Bu müthiş zulümâta karşı sönük bir cep fenerim vardı. Onu istimâl ettim. Yarım yamalak ışığıyla baktım. Pek müthiş bir vaziyet bana göründü. Hatta önümdeki köprünün başında ve etrafında öyle müthiş ejderhalar, arslanlar, canavarlar göründü ki; "Keşke bu cep fenerim olmasa idi, bu dehşetleri görmese idim." dedim. O feneri hangi tarafa çevirdim ise, öyle dehşetler aldım. "Eyvâh! Şu fener, başıma belâdır" dedim. Ona kızdım; o cep fenerini yere çarptım, kırdım. Güya onun kırılması, dünyayı ışıklandıran büyük elektrik lâmbasının düğmesine dokundum gibi birden o zulümât boşaldı. Her taraf o lâmbanın nuru ile doldu. Her şeyin hakikatini gösterdi.

Baktım ki: O gördüğüm köprü, gayet muntazam yerde, ova içinde bir caddedir. Ve sağ tarafımda gördüğüm mezar-ı ekber; baştan başa güzel, yeşil bahçelerle nuranî insanların taht-ı riyâsetinde ibadet ve hizmet ve sohbet ve zikir meclisleri olduğunu fark ettim. Ve sol tarafımda, fırtınalı, dağdağalı zannettiğim uçurumlar, şâhikalar ise; süslü, sevimli, câzibedâr olan dağların arkalarında azîm bir ziyafetgâh, güzel bir seyrangâh, yüksek bir nüzhetgâh bulunduğunu hayâl meyal gördüm. Ve o müthiş canavarlar, ejderhalar zannettiğim mahlûklar ise; mûnis deve, öküz, koyun, keçi gibi hayvanât-ı ehliye olduğunu gördüm. اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ عَلٰى نُورِ الْإِيمَانِ[1] diyerek اَللّٰهُ وَلِيُّ الَّذِينَ اٰمَنُوا يُخْرِجُهُمْ مِنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ âyet-i kerîmesini okudum, o vâkıadan ayıldım.

İşte o iki dağ; mebde-i hayat, âhir-i hayat.. yani, âlem-i arz ve âlem-i berzâhtır. O köprü ise, hayat yoludur. O sağ taraf ise, geçmiş zamandır. Sol taraf ise, istikbaldir. O cep feneri ise, hodbin ve bildiğine itimat eden ve vahy-i semâvîyi dinlemeyen enaniyet-i insaniyedir. O canavarlar zannolunan şeyler ise, âlemin hâdisatı ve acip mahlûkatıdır.

---

1 Lutfettiği iman nûrundan dolayı hamdolsun Allah'a.

İşte enaniyetine itimat eden, zulümât-ı gaflete düşen, dalâlet karanlığına müptelâ olan adam; o vâkıada evvelki hâlime benzer ki, o cep feneri hükmünde nâkıs ve dalâlet-âlûd mâlûmat ile zaman-ı mâziyi, bir mezar-ı ekber suretinde ve adem-âlûd bir zulümât içinde görüyor. İstikbali, gayet fırtınalı ve tesadüfe bağlı bir vahşetgâh gösterir. Hem her birisi, bir Hakîm-i Rahîm'in birer memur-u musahharı olan hâdisat ve mevcudâtı, muzır birer canavar hükmünde bildirir.

وَالَّذِينَ كَفَرُوا أَوْلِيَاؤُهُمُ الطَّاغُوتُ يُخْرِجُونَهُمْ مِنَ النُّورِ إِلَى الظُّلُمَاتِ[1]

hükmüne mazhar eder.

Eğer hidâyet-i ilâhiye yetişse, iman kalbine girse, nefsin firavuniyeti kırılsa, Kitabullah'ı dinlese, o vâkıada ikinci hâlime benzeyecek. O vakit, birden kâinat bir gündüz rengini alır; nur-u ilâhî ile dolar. Âlem اَللّٰهُ نُورُ السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضِ[2] âyetini okur. O vakit zaman-ı mâzi, bir mezar-ı ekber değil, belki her bir asrı bir nebinin veya evliyanın taht-ı riyâsetinde vazife-i ubûdiyeti îfâ eden ervâh-ı sâfiye cemaatlerinin vazife-i hayatlarını bitirmekle, اَللّٰهُ أَكْبَرُ[3] diyerek makamat-ı âliyeye uçmalarını ve müstakbel tarafına geçmelerini kalb gözü ile görür.

Sol tarafına bakar ki; dağlar-misal bazı inkılâbat-ı berzâhiye ve uhreviye arkalarında, cennetin bağlarındaki saadet saraylarında kurulmuş bir ziyafet-i rahmaniyeyi o nur-u iman ile uzaktan uzağa fark eder. Ve fırtına ve zelzele, tâun gibi hâdiseleri, birer musahhar memur bilir. Bahar fırtınası ve yağmur gibi hâdisatı; sureten haşîn, mânen çok latîf hikmetlere medâr görüyor. Hatta mevti, hayat-ı ebediyenin mukaddimesi ve kabri, saadet-i ebediyenin kapısı görüyor. Daha sair cihetleri sen kıyas eyle. Hakikati temsile tatbik et.

Üçüncü Nokta

İman hem nurdur, hem kuvvettir. Evet hakiki imanı elde eden adam, kâinata meydan okuyabilir ve imanın kuvvetine göre hâdisatın tazyikatından kurtulabilir. تَوَكَّلْتُ عَلَى اللّٰهِ[4] der, sefine-i hayatta kemâl-i emniyetle hâdisâtın dağlarvâri dalgaları içinde seyran eder. Bütün ağırlıklarını Kadîr-i Mutlak'ın yed-i

---

1 "İnkâr edenlerin dostları ise tağutlar olup onları aydınlıktan karanlıklara götürürler." (Bakara sûresi, 2/257).

2 "Allah göklerin ve yerin nûrudur." (Nûr sûresi, 24/35)

3 Sadece büyüklükte değil hiçbir konuda eşi ve benzeri olmayan, başka bir şey Kendisiyle kıyas bile edilemeyecek yegâne büyük, Allah'tır.

4 "Allah'a tevekkül ettim. (Allah kerîm..!)" (Hûd sûresi, 11/56)

kudretine emanet eder, rahatla dünyadan geçer, berzâhta istirahat eder. Sonra saadet-i ebediyeye girmek için cennete uçabilir. Yoksa tevekkül etmezse, dünyanın ağırlıkları uçmasına değil, belki esfel-i sâfilîne çeker. Demek; iman tevhidi, tevhid teslimi, teslim tevekkülü, tevekkül saadet-i dâreyni iktiza eder.

Fakat yanlış anlama! *Tevekkül, esbâbı bütün bütün reddetmek değildir. Belki esbâbı, dest-i kudretin perdesi bilip riayet ederek; esbaba teşebbüsü ise, bir nevi dua-yı fiilî telâkki ederek; müsebbebatı, yalnız Cenâb-ı Hak'tan istemek ve neticeleri O'ndan bilmek ve O'na minnettar olmaktan ibarettir.*

Tevekkül eden ve etmeyenin misalleri, şu hikâyeye benzer:

Vaktiyle iki adam; hem bellerine, hem başlarına ağır yükler yüklenip, büyük bir sefineye bir bilet alıp girdiler. Birisi girer girmez yükünü gemiye bırakıp, üstünde oturup nezâret eder. Diğeri hem ahmak, hem mağrur olduğundan yükünü yere bırakmıyor.

Ona denildi: "Ağır yükünü gemiye bırakıp rahat et."

O dedi: "Yok, ben bırakmayacağım. Belki zâyi olur. Ben kuvvetliyim. Malımı, belimde ve başımda muhafaza edeceğim."

Yine ona denildi: "Bizi ve sizi kaldıran şu emniyetli sefine-i sultaniye daha kuvvetlidir. Daha ziyade iyi muhafaza eder. Belki başın döner, yükün ile beraber denize düşersin. Hem gittikçe kuvvetten düşersin. Şu bükülmüş belin, şu akılsız başın gittikçe ağırlaşan şu yüklere tâkat getiremeyecek. Kaptan dahi eğer seni bu hâlde görse, ya divânedir diye seni tardedecek. Ya, 'Haindir, gemimizi itham ediyor, bizimle istihza ediyor, hapsedilsin.' diye emredecektir. Hem herkese maskara olursun. Çünkü ehl-i dikkat nazarında, zaafı gösteren tekebbürün ile, aczi gösteren gururun ile, riyâyı ve zilleti gösteren tasannuun ile kendini halka mudhike yaptın. Herkes sana gülüyor." denildikten sonra o bîçârenin aklı başına geldi, yükünü yere koydu, üstünde oturdu: "Oh!.. Allah senden razı olsun! Zahmetten, hapisten, maskaralıktan kurtuldum." dedi.

İşte ey tevekkülsüz insan! Sen de bu adam gibi aklını başına al, tevekkül et. Tâ bütün kâinatın dilenciliğinden ve her hâdisenin karşısında titremekten ve hodfuruşluktan ve maskaralıktan ve şekâvet-i uhreviyeden ve tazyikât-ı dünyeviye hapsinden kurtulasın..

Dördüncü Nokta

İman, insanı insan eder. Belki insanı sultan eder. Öyle ise, insanın vazife-i asliyesi, iman ve duadır. Küfür, insanı gayet âciz bir canavar hayvan eder.

Şu meselenin binler delillerinden yalnız hayvan ve insanın dünyaya gelmelerindeki farkları, o meseleye vâzıh bir delildir. Ve bir burhan-ı kâtı'dır. Evet, insaniyet, iman ile insaniyet olduğunu, insan ile hayvanın dünyaya gelişindeki farkları gösterir.

Çünkü hayvan, dünyaya geldiği vakit, âdeta başka bir âlemde tekemmül etmiş gibi istidadına göre mükemmel olarak gelir, yani gönderilir. Ya iki saatte, ya iki günde veya iki ayda, bütün şerait-i hayatiyesini ve kâinatla olan münasebetini ve kavanin-i hayatını öğrenir, meleke sahibi olur. İnsanın yirmi senede kazandığı iktidar-ı hayatiyeyi ve meleke-i ameliyeyi, yirmi günde serçe ve arı gibi bir hayvan tahsil eder, yani ona ilham olunur.

Demek; hayvanın vazife-i asliyesi, taallümle tekemmül etmek değildir. Ve marifet kesbetmekle terakki etmek değildir. Ve aczini göstermekle medet istemek, dua etmek değildir. Belki vazifesi; istidadına göre taammüldür, amel etmektir, ubûdiyet-i fiiliyedir.

İnsan ise, dünyaya gelişinde her şeyi öğrenmeye muhtaç[1] ve hayat kanunlarına câhil, hatta yirmi senede tamamen şerait-i hayatı öğrenemiyor. Belki âhir-i ömrüne kadar öğrenmeye muhtaç, hem gayet âciz ve zayıf bir surette dünyaya gönderilip, bir-iki senede ancak ayağa kalkabiliyor. On beş senede ancak zarar ve menfaati fark eder. Hayat-ı beşeriyenin muavenetiyle, ancak menfaatlerini celp ve zararlardan sakınabilir.

Demek ki, *insanın vazife-i fıtriyesi; taallümle tekemmüldür, dua ile ubûdiyettir.* Yani: "Kimin merhametiyle böyle hakimâne idare olunuyorum? Kimin keremiyle böyle müşfikâne terbiye olunuyorum? Nasıl birisinin lütuflarıyla böyle nâzeninâne besleniyorum ve idare ediliyorum?" bilmektir. Ve binden ancak birisine eli yetişemediği hâcâtına dair Kâdiü'l-hâcât'a lisân-ı acz ve fakr ile yalvarmaktır.. ve istemek ve dua etmektir. Yani aczin ve fakrın cenâhlarıyla makam-ı âlâ-yı ubûdiyete uçmaktır.

Demek *insan, bu âleme ilim ve dua vasıtasıyla tekemmül etmek için gelmiştir.* Mahiyet ve istidat itibarıyla her şey ilme bağlıdır.. ve bütün ulûm-u haki-

---

[1] Bkz.: "Allah sizi analarınızın karınlarından öyle bir halde çıkardı ki hiçbir şey bilmiyordunuz. Öyle iken size kulaklar, gözler, kalpler verdi ki şükredesiniz." (Nahl sûresi, 16/78).

kiyenin esâsı ve madeni ve nuru ve ruhu, marifetullahtır.. ve onun üssü'l-esası da iman-ı billâhtır.

Hem insan, nihayetsiz acziyle nihayetsiz beliyyâta maruz ve hadsiz âdânın hücumuna müptelâ.. ve nihayetsiz fakrıyla beraber nihayetsiz hâcâta giriftar ve nihayetsiz metâlibe muhtaç olduğundan; vazife-i asliye-i fıtriyesi, imandan sonra duadır. Dua ise, esâs-ı ubûdiyettir.[1]

Nasıl bir çocuk, eli yetişmediği bir meramını, bir arzusunu elde etmek için ya ağlar, ya ister. Yani; ya fiilî, ya kavlî lisân-ı acziyle bir dua eder. Maksuduna muvaffak olur. Öyle de insan, bütün zîhayat âlemi içinde nâzik, nâzenin, nâzdar bir çocuk hükmündedir. Rahmânürrahîm'in dergâhında ya zaaf ve acziyle ağlamak veya fakr ve ihtiyacıyla dua etmek gerektir. Tâ ki, makâsıdı ona musahhar olsun veya teshirin şükrünü eda etsin.[2] Yoksa bir sinekten vaveylâ eden ahmak ve haylaz bir çocuk gibi; "Ben kuvvetimle bu kabil-i teshir olmayan ve bin derece ondan kuvvetli olan acib şeyleri teshir ediyorum ve fikir ve tedbirimle kendime itaat ettiriyorum." deyip küfrân-ı nimete sapmak, insaniyetin fıtrat-ı asliyesine zıt olduğu gibi, şiddetli bir azaba kendini müstehak eder.[3]

Beşinci Nokta

İman, duayı bir vesile-i kat'iye olarak iktiza ettiği.. ve fıtrat-ı insaniye, onu şiddetle istediği gibi; Cenâb-ı Hak dahi "*Duanız olmazsa ne ehemmiyetiniz var?*" mealinde: قُلْ مَا يَعْبَؤُا بِكُمْ رَبِّي لَوْلَا دُعَاؤُكُمْ[4] ferman ediyor. Hem اُدْعُونِي أَسْتَجِبْ لَكُمْ[5] emrediyor.

Eğer desen: "Birçok defa dua ediyoruz, kabul olmuyor. Hâlbuki âyet umumîdir; her duaya cevap var ifade ediyor."

Elcevap: Cevap vermek ayrıdır, kabûl etmek ayrıdır. Her dua için cevap vermek var; fakat kabûl etmek, hem ayn-ı matlubu vermek, Cenâb-ı Hakk'ın hikmetine tâbidir.

---

1 Bkz.: Bakara sûresi, 2/186; Mü'min sûresi, 40/60; Furkan sûresi, 25/77. Ayrıca "Duâ, ibadetin özüdür." (Tirmizî, *deavât* 1) ve "Duânın kendisi ibadettir." (Tirmizî, *tefsîru sûre (2)* 16) anlamında hadîs-i şerifler bulunmaktadır.

2 Bkz.: Hac sûresi, 22/36.

3 Bkz.: İbrahim sûresi, 14/7.

4 "(Resûlüm!) De ki: (Kulluk ve) yalvarmanız olmasa, Rabbim size ne diye değer versin?" (Furkan sûresi, 25/77)

5 "Bana dua edin, size cevap vereyim." (Mü'min sûresi, 40/60)

Meselâ; Hasta bir çocuk çağırır: "Yâ Hekim! Bana bak."

Hekim: "Lebbeyk" der. "Ne istersin?" cevap verir.

Çocuk: "Şu ilâcı ver bana" der.

Hekim ise; ya aynen istediğini verir, yahut onun maslahatına binaen ondan daha iyisini verir, yahut hastalığına zarar olduğunu bilir, hiç vermez.

İşte Cenâb-ı Hak; Hakîm-i Mutlak, hâzır, nâzır olduğu için abdin duasına cevap verir. Vahşet ve kimsesizlik dehşetini, huzuruyla ve cevabıyla ünsiyete çevirir. Fakat insanın hevâ-perestâne ve heveskârâne tahakkümüyle değil, belki hikmet-i rabbâniyenin iktizasıyla ya matlubunu veya daha evlâsını verir veya hiç vermez.

Hem dua bir ubûdiyettir. Ubûdiyet ise; semerâtı, uhreviyedir. Dünyevî maksatlar ise; o nevi dua ve ibadetin vakitleridir. O maksatlar, gayeleri değil. Meselâ: Yağmur namazı ve duası bir ibadettir. Yağmursuzluk, o ibadetin vaktidir. Yoksa o ibadet ve o dua, yağmuru getirmek için değildir. Eğer sırf o niyet ile olsa; o dua, o ibadet hâlis olmadığından kabûle lâyık olmaz.

Nasıl ki güneşin gurubu, akşam namazının vaktidir. Hem güneşin ve ayın tutulmaları, küsûf ve husûf namazları denilen iki ibadet-i mahsusanın vakitleridir. Yani gece ve gündüzün nuranî âyetlerinin nikaplanmasıyla[1] bir azamet-i ilâhiyeyi ilâna medâr olduğundan, Cenâb-ı Hak ibadını o vakitte bir nevi ibadete davet eder. Yoksa o namaz –açılması ve ne kadar devam etmesi, müneccim hesabıyla muayyen olan– ay ve güneşin husûf ve küsûflarının inkişafları için değildir.

Aynı onun gibi; yağmursuzluk dahi, yağmur namazının vaktidir. Ve beliyyelerin istilâsı ve muzır şeylerin tasallutu, bazı duaların evkât-ı mahsusalarıdır ki; insan o vakitlerde aczini anlar, dua ile niyaz ile Kadîr-i Mutlak'ın dergâhına iltica eder.

Eğer dua çok edildiği hâlde, beliyyeler def'olunmazsa, denilmeyecek ki: "Dua kabûl olmadı." Belki denilecek ki: "Duanın vakti, kaza olmadı." Eğer Cenâb-ı Hak fazl ve keremiyle belâyı ref'etse –nurun alâ nur– o vakit dua vakti biter, kaza olur.

Demek dua, bir sırr-ı ubûdiyettir. Ubûdiyet ise, hâlisen livechillâh olmalı.[2] *Yalnız aczini izhar edip, dua ile ona iltica etmeli. Rubûbiyetine ka-*

---

1 Bkz.: "Biz gece ve gündüzü kudretimizi gösteren iki delil kıldık. Gece delili ay'ı sildik, gündüz delili güneşi aydınlatıcı yaptık." (İsrâ sûresi, 17/12).

2 Kulluğun sırf Allah için yapılacağını belirten âyet-i kerîmelerden bir kısmı için bkz.: Fâtiha sûresi, 1/5; Nisâ sûresi, 4/146; En'âm sûresi, 6/162; A'râf sûresi, 7/29; ...

rışmamalı. Tedbiri ona bırakmalı. Hikmetine itimad etmeli. Rahmetini itham etmemeli.

Evet hakikat-i hâlde âyât-ı beyyinâtın beyânıyla sabit olan; bütün mevcudât, her birisi birer mahsus tesbih ve birer husûsî ibadet, birer has secde ettikleri gibi;[1] bütün kâinattan dergâh-ı ilâhîye giden, bir duadır.

✓ ***Ya istidat lisanıyladır*;** bütün nebâtatın duaları gibi ki, her biri lisân-ı istidadıyla Feyyaz-ı Mutlak'tan bir suret talep ediyorlar ve esmâsına bir mazhariyet-i münkeşife istiyorlar.

✓ ***Veya ihtiyac-ı fıtrî lisanıyladır*;** bütün zîhayatın, iktidarları dahilinde olmayan hâcât-ı zarûriyeleri için dualarıdır ki, her birisi o ihtiyac-ı fıtrî lisanıyla Cevâd-ı Mutlak'tan idâme-i hayatları için bir nevi rızık hükmünde bazı metâlibi istiyorlar.

✓ ***Veya lisân-ı ızdırarıyla bir duadır ki;*** muztar kalan her bir zîruh; kat'î bir iltica ile dua eder, bir hâmi-i meçhulüne iltica eder, belki Rabb-i Rahîm'ine teveccüh eder. *Bu üç nevi dua*, bir mâni olmazsa daima makbuldür.

✓ ***Dördüncü nevi ki; en meşhurudur, bizim duamızdır.*** Bu da iki kısımdır; *Biri*, fiilî ve hâlî; *diğeri*, kalbî ve kalîdir.

♦Meselâ esbaba teşebbüs, bir dua-yı fiilîdir. Esbâbın içtimaı; müsebbebi îcad etmek için değil, belki lisân-ı hâl ile müsebbebi Cenâb-ı Hak'tan istemek için bir vaziyet-i marziye almaktır. Hatta çift sürmek, hazine-i rahmet kapısını çalmaktır. Bu nevi dua-yı fiilî, Cevâd-ı Mutlak'ın isim ve unvanına müteveccih olduğundan, kabûle mazhariyeti ekseriyet-i mutlakadır.

♦*İkinci kısım*; lisan ile, kalb ile dua etmektir. Eli yetişmediği bir kısım metâlibi istemektir. Bunun en mühim ciheti, en güzel gayesi, en tatlı meyvesi şudur ki: Dua eden adam anlar ki; birisi var, onun hâtırât-ı kalbini işitir, her şeye eli yetişir, her bir arzusunu yerine getirebilir, aczine merhamet eder, fakrına medet eder.

İşte ey âciz insan ve ey fakir beşer! Dua gibi hazine-i rahmetin anahtarı ve tükenmez bir kuvvetin medârı olan bir vesileyi elden bırakma. Ona yapış, âlâ-yı illiyyîn-i insaniyete çık. Bir sultan gibi bütün kâinatın dualarını, kendi duan içine al. Bir abd-i küllî ve bir vekil-i umumî gibi وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ[2] *de, kâinatın güzel bir takvimi ol.*

---

1 Varlığın tesbih, secde ve ibadetlerine dair âyet-i kerîmelerden bir kısmı için bkz.: Nahl sûresi, 16/49; İsrâ sûresi, 17/44; Meryem sûresi, 19/93; Hac sûresi, 22/18; ...

2 "Yalnız senden medet umarız." (Fâtiha sûresi, 1/5).

İkinci Mebhas

(İnsanın Saadet ve Şekâvetine Medâr Beş Nükte'den ibarettir.)

İnsan ahsen-i takvimde yaratıldığı ve ona gayet câmi bir istidat verildiği için esfel-i sâfilînden tâ âlâ-yı illiyyîne;[1] *ferşten tâ arşa, zerreden tâ şemse kadar dizilmiş olan makamâta, merâtibe, derecâta, derekâta girebilir ve düşebilir bir meydan-ı imtihana atılmış, nihayetsiz sukut ve suûda giden iki yol*[2] *onun önünde açılmış bir mucize-i kudret ve netice-i hilkat ve acûbe-i sanat olarak şu dünyaya gönderilmiştir. İşte insanın şu dehşetli terakki ve tedennisinin sırrını "Beş Nükte"de beyân edeceğiz.*

Birinci Nükte

İnsan, kâinatın ekser envâına muhtaç ve alâkadardır. İhtiyacâtı, âlemin her tarafına dağılmış; arzuları ebede kadar uzanmış. Bir çiçeği istediği gibi, koca bir baharı da ister. Bir bahçeyi arzu ettiği gibi, ebedî cenneti de arzu eder. Bir dostunu görmeğe müştâk olduğu gibi, Cemîl-i Zülcelâl'i de görmeye müştâktır. Başka bir menzilde duran bir sevdiğini ziyaret etmek için o menzilin kapısını açmaya muhtaç olduğu gibi; berzâha göçmüş yüzde doksan dokuz ahbabını ziyaret etmek ve firâk-ı ebedîden kurtulmak için koca dünyanın kapısını kapayacak ve bir mahşer-i acâib olan âhiret kapısını açacak, dünyayı kaldırıp âhireti yerine kuracak ve koyacak bir Kadîr-i Mutlak'ın dergâhına ilticaya muhtaçtır.

İşte şu vaziyette bir insana hakiki Mâbûd olacak; yalnız, her şeyin dizgini elinde, her şeyin hazinesi yanında, her şeyin yanında nâzır, her mekânda hâzır, mekândan münezzeh, aczden müberrâ, kusurdan mukaddes, nakstan muallâ bir Kadîr-i Zülcelâl, bir Rahîm-i Zülcemâl, bir Hakîm-i Zülkemâl olabilir. Çünkü nihayetsiz hâcât-ı insaniyeyi îfâ edecek, ancak nihayetsiz bir kudret ve muhit bir ilim sahibi olabilir. Öyle ise, ma'bûdiyete lâyık yalnız O'dur.

İşte ey insan! Eğer yalnız O'na abd olsan, bütün mahlûkat üstünde bir mevki kazanırsın. Eğer ubûdiyetten istinkâf etsen, âciz mahlûkata zelil bir abd

---

1 Bkz.: Tîn sûresi, 95/4-6.

2 Bkz.: "Şükür" ya da "küfür" yolu (Dehr sûresi, 76/3); "iki yol (hayır ve şer yolu)" (Beled sûresi, 90/10); "kötülük" ya da "takvâ" yolu (Şems sûresi, 91/8); "en kolay yol" ya da "en güç yol" (Leyl sûresi, 92/5-10).

olursun. Eğer enaniyetine ve iktidarına güvenip tevekkül ve duayı bırakıp, tekebbür ve dâvaya sapsan; o vakit iyilik ve îcad cihetinde arı ve karıncadan daha aşağı, örümcek ve sinekten daha zayıf düşersin. Şer ve tahrip cihetinde dağdan daha ağır, tâundan daha muzır olursun.

Evet ey insan! Sende iki cihet var. **Birisi**: İcad ve vücûd ve hayır ve müsbet ve fiil cihetidir. **Diğeri**: Tahrip, adem, şer, nefy, infial cihetidir.

Birinci cihet itibarıyla; arıdan, serçeden aşağı; sinekten, örümcekten daha zayıfsın. İkinci cihet itibarıyla; dağ, yer, göklerden geçersin. Onların çekindiği ve izhâr-ı acz ettikleri bir yükü kaldırırsın.[1] Onlardan daha geniş, daha büyük bir daire alırsın. Çünkü sen, iyilik ve îcad ettiğin vakit yalnız vüs'atin nisbetinde, elin ulaşacak derecede, kuvvetin yetişecek mertebede iyilik ve îcad edebilirsin. Eğer fenâlık ve tahrip etsen, o vakit fenâlığın tecavüz ve tahribin intişar eder.

Meselâ küfür; bir fenâlıktır, bir tahriptir, bir adem-i tasdiktir. Fakat o tek seyyie, bütün kâinatın tahkirini ve bütün esmâ-yı ilâhiyenin tezyifini, bütün insaniyetin terzilini tazammun eder. Çünkü şu mevcudâtın âlî bir makamı, ehemmiyetli bir vazifesi vardır. Zira onlar, mektubat-ı rabbaniye ve merayâ-yı sübhaniye ve memurîn-i ilâhiyedirler.

Küfür ise; onları aynadarlık ve vazifedarlık ve mânidârlık makamından düşürüp, abesiyet ve tesadüfün oyuncağı derekesine ve zevâl ve firakın tahribiyle çabuk bozulup değişen mevâdd-ı fâniyeye ve ehemmiyetsizlik, kıymetsizlik, hiçlik mertebesine indirdiği gibi.. bütün kâinatta ve mevcudâtın aynalarında nakışları ve cilveleri ve cemâlleri görünen esmâ-yı ilâhiyeyi inkâr ile tezyif eder.

Ve insanlık denilen, bütün esmâ-yı kudsiye-i ilâhiyenin cilvelerini güzelce ilân eden bir kaside-i manzume-i hikmet ve bir şecere-i bâkiyenin cihâzâtını câmi çekirdek-misal bir mucize-i kudret-i bâhire ve emanet-i kübrâyı uhdesine almakla yer, gök, dağa tefevvuk eden ve melâikeye karşı rüçhâniyet kazanan bir sahib-i mertebe-i hilâfet-i arziyeyi; en zelil bir hayvan-ı fâni-i zâilden daha zelil, daha zayıf, daha âciz, daha fakir bir derekeye atar. Ve mânâsız, karmakarışık, çabuk bozulur bir âdi levha derekesine indirir.

Elhâsıl: Nefs-i emmâre tahrip ve şer cihetinde nihayetsiz cinâyet işleyebilir, fakat îcad ve hayırda iktidarı pek azdır ve cüz'îdir. Evet, bir hâneyi bir günde harap eder, yüz günde yapamaz.

---

[1] Bkz.: Ahzâb sûresi, 33/72.

Lâkin eğer enaniyeti bıraksa, hayrı ve vücûdu tevfik-i ilâhiyeden istese, şer ve tahripten ve nefse itimattan vazgeçse, istiğfar ederek tam abd olsa; o vakit [1] يُبَدِّلُ اللّٰهُ سَيِّاٰتِهِمْ حَسَنَاتٍ sırrına mazhar olur. Ondaki nihayetsiz kabiliyet-i şer, nihayetsiz kabiliyet-i hayra inkılâb eder. "*Ahsen-i takvim*" kıymetini alır, âlâ-yı illiyîne çıkar.

İşte ey gafil insan! Bak Cenâb-ı Hakk'ın fazlına ve keremine: Seyyieyi bir iken bin yazmak, haseneyi bir yazmak veya hiç yazmamak adâlet olduğu hâlde; bir seyyieyi bir yazar, bir haseneyi on, bazen yetmiş, bazen yedi yüz, bazen yedi bin yazar.[2] Hem şu nükteden anla ki; *o müthiş cehenneme girmek ceza-yı ameldir, ayn-ı adldir. Fakat cennete girmek, mahz-ı fazldır.*

İkinci Nükte

İnsanda iki vecih var. **Birisi**: Enaniyet cihetinde şu hayat-ı dünyeviyeye nâzırdır. **Diğeri**: Ubûdiyet cihetinde hayat-ı ebediyeye bakar.

✓ ***Evvelki*** vecih itibarıyla öyle bir bîçâre mahluktur ki; sermayesi yalnız ihtiyârdan bir şa're (saç) gibi cüzî bir cüz-ü ihtiyârî ve iktidardan zayıf bir kesb ve hayattan çabuk söner bir şûle ve ömürden çabuk geçer bir müddetçik ve mevcûdiyetten çabuk çürür küçük bir cisimdir. O hâliyle beraber kâinatın tabakatında serilmiş hadsiz envâın hesapsız efradından nazik, zayıf bir fert olarak bulunuyor.

✓ ***İkinci*** vecih itibarıyla ve bilhassa ubûdiyete müteveccih acz ve fakr cihetinde pek büyük bir vüs'ati var. Pek büyük bir ehemmiyeti bulunuyor. Çünkü Fâtır-ı Hakîm, insanın mahiyet-i mâneviyesinde nihayetsiz azîm bir acz ve hadsiz cesîm bir fakr dercetmiştir. Tâ ki, kudreti nihayetsiz bir Kadîr-i Rahîm ve gınâsı nihayetsiz bir Ganiyy-i Kerîm bir Zât'ın hadsiz tecelliyâtına câmi geniş bir ayna olsun.

Evet insan bir çekirdeğe benzer. Nasıl ki o çekirdeğe kudretten mânevî ve ehemmiyetli cihâzât ve kaderden ince ve kıymetli program verilmiş. Tâ ki, toprak altında çalışıp, tâ o dar âlemden çıkıp, geniş olan hava âlemine girip, Hâlık'ından istidat lisanıyla bir ağaç olmasını isteyip, kendine lâyık bir kemâl bulsun. Eğer o çekirdek, sû-i mizacından dolayı ona verilen cihâzât-ı mâne-

---

1 "Allah onların kötülüklerini iyiliklere, günahlarını sevaplara çevirir." (Furkan sûresi, 25/70).

2 Seyyienin bir yazıldığı hâlde, hasenenin on kattan yedi yüz kata kadar yazıldığına dair bkz.: En'âm sûresi, 6/160; Buhârî, *îmân* 31; Müslim, *îmân* 206, 207.

viyeyi, toprak altında bazı mevâdd-ı muzırrayı celbine sarf etse; o dar yerde, kısa bir zamanda faydasız tefessüh edip çürüyecektir. Eğer o çekirdek, o mânevî cihâzâtını [1] فَالِقُ الْحَبِّ وَالنَّوٰى 'nın emr-i tekvînîsini imtisâl edip hüsn-ü istimâl etse; o dar âlemden çıkacak, meyvedâr koca bir ağaç olmakla küçücük cüz'î hakikati ve ruh-u mânevîsi, büyük bir hakikat-i külliye suretini alacaktır. İşte aynen onun gibi; insanın mahiyetine, kudretten ehemmiyetli cihâzât ve kaderden kıymetli programlar tevdi edilmiş.

Eğer insan, şu dar âlem-i arzîde, hayat-ı dünyeviye toprağı altında o cihâzât-ı mâneviyesini nefsin hevesâtına sarf etse; bozulan çekirdek gibi bir cüz'î telezzüz için kısa bir ömürde, dar bir yerde ve sıkıntılı bir hâlde çürüyüp tefessüh ederek, mesuliyet-i mâneviyeyi bedbaht ruhuna yüklenecek, şu dünyadan göçüp gidecektir.

Eğer o istidat çekirdeğini İslâmiyet suyu ile, imanın ziyâsıyla ubûdiyet toprağı altında terbiye ederek, evâmir-i Kur'âniye'yi imtisâl edip cihâzât-ı mâneviyesini hakiki gayelerine tevcih etse, elbette âlem-i misal ve berzâhta dal ve budak verecek ve âlem-i âhiret ve cennette hadsiz kemâlât ve nimetlere medâr olacak bir şecere-i bâkiyenin ve bir hakikat-i dâimenin cihâzâtına câmi kıymettar bir çekirdek ve revnakdâr bir makine ve bu şecere-i kâinatın mübarek ve münevver bir meyvesi olacaktır.

Evet hakiki terakki ise; insana verilen kalb, sır, ruh, akıl hatta hayâl ve sair kuvvelerin hayat-ı ebediyeye yüzlerini çevirerek, her biri kendine lâyık husûsî bir vazife-i ubûdiyet ile meşgul olmaktadır. Yoksa ehl-i dalâletin terakki zannettikleri, hayat-ı dünyeviyenin bütün inceliklerine girmek ve zevklerinin her çeşitlerini, hatta en süflisini tatmak için bütün letâifini ve kalb ve aklını nefs-i emmâreye musahhar edip yardımcı verse; o terakki değil, sukuttur.

Şu hakikati bir vâkıa-yı hayâliyede, şöyle bir temsilde gördüm ki:

Ben büyük bir şehre giriyorum. Baktım ki, o şehirde büyük saraylar var. Bazı sarayların kapısına bakıyorum, gayet şenlik, parlak bir tiyatro gibi nazar-ı dikkati celbeder, herkesi eğlendirir bir câzibedarlık vardı. Dikkat ettim ki, o sarayın efendisi kapıya gelmiş, it ile oynuyor ve oynamasına yardım ediyor. Hanımlar, yabanî gençlerle tatlı sohbetler ediyorlar. Yetişmiş kızlar dahi, çocukların oynamasını tanzim ediyorlar. Kapıcı da onlara kumandanlık eder gibi bir aktör tavrını almış. O vakit anladım ki, o koca sarayın içerisi bomboş. Hep nazik vazifeler muattal kalmış. Ahlâkları sukut etmiş ki, kapıda bu sureti almışlardır.

---

[1] "Taneleri ve çekirdekleri çatlatıp yararak (her şeyi gelişme yoluna koyan) Allah'tır." (En'âm sûresi, 6/95)

Sonra geçtim, bir büyük saraya daha rast geldim. Gördüm ki; kapıda uzanmış vefâdâr bir it ve kaba, sert, sâkin bir kapıcı ve sönük bir vaziyet vardı. Merak ettim. Ne için o öyle, bu böyle? İçeriye girdim. Baktım ki, içerisi çok şenlik. Daire daire üstünde, ayrı ayrı nazik vazifeler ile saray ehli meşguldürler. Birinci dairedeki adamlar sarayın idaresini, tedbirini görüyorlar. Üstündeki dairede kızlar, çocuklar ders okuyorlar. Daha üstünde hanımlar, gayet latîf sanatlar, güzel nakışlarla iştigal ediyorlar. En yukarıda efendi, padişahla muhabere edip halkın istirahâtını temin için ve kendi kemâlâtı ve terakkiyâtı için kendine has ve ulvî vazifeler ile iştigal ediyor gördüm. Ben onlara görünmediğim için, "Yasak!" demediler, gezebildim. Sonra çıktım, baktım. O şehrin her tarafında bu iki kısım saraylar var. Sordum, dediler: "O kapısı şenlik ve içi boş saraylar, kâfirlerin ileri gelenlerinindir ve ehl-i dalâletindir. Diğerleri, nâmuslu Müslüman büyüklerinindir."

Sonra bir köşede bir saraya rast geldim. Üstünde "*Said*" ismini gördüm. Merak ettim. Daha dikkat ettim, suretimi üstünde gördüm gibi bana geldi. Kemâl-i taaccübümden bağırarak, aklım başıma geldi, ayıldım. İşte o vâkıa-yı hayâliyeyi sana tâbir edeceğim. Allah hayır etsin.

İşte o şehir ise, hayat-ı içtimâiye-yi beşeriye ve medîne-i medeniyet-i insaniyedir. O sarayların her birisi, birer insandır. O saray ehli ise; insandaki göz, kulak, kalb, sır, ruh, akıl gibi letâif ve nefis ve hevâ ve kuvve-i şeheviye ve kuvve-i gadabiye gibi şeylerdir. Her bir insanda her bir latîfenin ayrı ayrı vazife-i ubûdiyetleri var. Ayrı ayrı lezzetleri, elemleri var. Nefis ve hevâ, kuvve-i şeheviye ve gadabiye, birer kapıcı ve it hükmündedirler. İşte o yüksek letâifi, nefis ve hevâya musahhar etmek ve vazife-i asliyelerini unutturmak, elbette sukuttur, terakki değildir. Sair cihetleri sen tâbir edebilirsin.

Üçüncü Nükte

İnsan, fiil ve amel cihetinde ve sa'y-ı maddî itibarıyla zayıf bir hayvandır, âciz bir mahluktur. Onun o cihetteki daire-i tasarrufâtı ve mâlikiyeti o kadar dardır ki, elini uzatsa ona yetişebilir. Hatta, insanın eline dizginini veren hayvanât-ı ehliye, insanın zaaf ve acz ve tembelliğinden birer hisse almışlardır ki; yâbâni emsâllerine kıyas edildikleri vakit, azîm fark görünür.. ehlî keçi ve öküz, yabanî keçi ve öküz gibi.

Fakat o insan, infiâl ve kabûl ve dua ve suâl cihetinde, şu dünya hanında aziz bir yolcudur.. ve öyle bir Kerîm'e misafir olmuş ki; nihayetsiz rahmet ha-

zinelerini ona açmış.. ve hadsiz bedî masnûâtını ve hizmetkârlarını ona musahhar etmiş.. ve o misafirin tenezzühüne ve temaşasına ve istifadesine öyle büyük bir daire açıp müheyyâ etmiştir ki; o dairenin nısf-ı kutru, yani merkezden muhit hattına kadar, gözün kestiği miktar, belki hayâlin gittiği yere kadar geniştir ve uzundur.

İşte eğer insan, enaniyetine istinad edip, hayat-ı dünyeviyeyi gaye-i hayâl ederek derd-i maîşet içinde, muvakkat bazı lezzetler için çalışsa, gayet dar bir daire içinde boğulur gider. Ona verilen bütün cihâzât ve âlât ve letâif, ondan şikâyet ederek Haşir'de onun aleyhinde şehâdet edeceklerdir ve dâvâcı olacaklardır.[1]

Eğer kendini misafir bilse, misafir olduğu Zât-ı Kerîm'in izni dairesinde sermaye-i ömrünü sarf etse, öyle geniş bir daire içinde uzun bir hayat-ı ebediye için güzel çalışır ve teneffüs edip istirahat eder. Sonra, âlâ-yı illiyyîne kadar gidebilir. Hem de bu insana verilen bütün cihâzât ve âlât, ondan memnun olarak âhirette lehinde şehâdet ederler. Evet, insana verilen bütün cihâzât-ı acîbe, bu ehemmiyetsiz hayat-ı dünyeviye için değil; belki, pek ehemmiyetli bir hayat-ı bâkiye için verilmişler.

Çünkü insanı, hayvana nisbet etsek görüyoruz ki; insan, cihâzât ve âlât itibarıyla çok zengindir. Yüz derece hayvandan daha ziyadedir. Hayat-ı dünyeviye lezzetinde ve hayvanî yaşayışında yüz derece aşağı düşer.

Çünkü her gördüğü lezzetinde, binler elem izi vardır. Geçmiş zamanın elemleri ve gelecek zamanın korkuları ve her bir lezzetin dahi elem-i zevâli, onun zevklerini bozuyor ve lezzetinde bir iz bırakıyor.

Fakat hayvan öyle değil. Elemsiz bir lezzet alır, kedersiz bir zevk eder. Ne geçmiş zamanın elemleri onu incitir, ne de gelecek zamanın korkuları onu ürkütür. Rahatla yaşar, yatar, Hâlık'ına şükreder.

Demek ahsen-i takvim suretinde yaratılan insan, hayat-ı dünyeviyeye hasr-ı fikr etse; yüz derece sermayece hayvandan yüksek olduğu hâlde, yüz derece serçe kuşu gibi bir hayvandan aşağı düşer. Başka bir yerde bir temsil ile bu hakikati beyân etmiştim. Münasebet geldi, yine o temsili tekrar ediyorum. Şöyle ki:

Bir adam, bir hizmetkârına on altın verip, "Mahsus bir kumaştan bir kat elbise yaptır" emreder. İkincisine, bin altın verir, bir pusula –içinde bazı şeyler şeyler yazılı– o hizmetkârın cebine koyar, bir pazara gönderir. Evvelki hizmet-

---

1 Bkz.: Fussilet sûresi, 41/20-21; Yasin sûresi, 36/65.

kâr on altın ile âlâ kumaştan mükemmel bir elbise alır. İkinci hizmetkâr, divânelik edip, evvelki hizmetkâra bakıp, cebine konulan hesap pusulasını okumayarak bir dükkâncıya bin altın vererek bir kat elbise istedi. İnsafsız dükkâncı da kumaşın en çürüğünden bir kat elbise verdi. O bedbaht hizmetkâr, seyyidinin huzuruna geldi ve şiddetli bir te'dib gördü ve dehşetli bir azap çekti. İşte ednâ bir şuuru olan anlar ki, ikinci hizmetkâra verilen bin altın, bir kat elbise almak için değildir. Belki mühim bir ticaret içindir.

Aynen onun gibi; insandaki cihâzât-ı mâneviye ve letâif-i insaniye ki, her birisi hayvana nisbeten yüz derece inbisat etmiş. Meselâ güzelliğin bütün merâtibini fark eden insan gözü.. ve taamların bütün, çeşit çeşit ezvâk-ı mahsusalarını temyiz eden insanın zâika-yı lisaniyesi.. ve hakâikin bütün inceliklerine nüfuz eden insanın aklı.. ve kemâlâtın bütün envâına müştâk insanın kalbi gibi sair cihazları, âletleri nerede! Hayvanın pek basit yalnız bir-iki mertebe inkişaf etmiş âletleri nerede!.. Yalnız şu kadar fark var ki; hayvan, kendine has bir amelde –münhasıran o hayvanda– bir cihaz-ı mahsus ziyade inkişaf eder. Fakat o inkişaf, husûsîdir.

İnsanın cihâzât cihetiyle zenginliği şu sırdandır ki; akıl ve fikir sebebiyle insanın hasseleri, duyguları fazla inkişaf ve inbisat peydâ etmiştir.. ve ihtiyacâtın kesreti sebebiyle çok, çeşit çeşit hissiyat peydâ olmuştur.. ve hassasiyeti çok tenevvü etmiş.. ve fıtratın câmiiyeti sebebiyle pek çok makâsıda müteveccih arzulara medâr olmuş ve pek çok vazife-i fıtriyesi bulunduğu sebebiyle, âlât ve cihâzâtı ziyade inbisat peydâ etmiştir.. ve ibadâtın bütün envâına müstaid bir fıtratta yaratıldığı için bütün kemâlâtın tohumlarına câmi bir istidat verilmiştir.

İşte şu derece cihâzâtça zenginlik ve sermayece kesret, elbette ehemmiyetsiz, muvakkat şu hayat-ı dünyeviyenin tahsili için verilmemiştir. Belki şöyle bir insanın vazife-i asliyesi; nihayetsiz makâsıda müteveccih vezâifini görüp, acz ve fakr ve kusurunu ubûdiyet suretinde ilân etmek.. ve küllî nazarıyla mevcudâtın tesbihâtını müşâhede ederek şehâdet etmek.. ve nimetler içinde imdadat-ı rahmaniyeyi görüp şükretmek.. ve masnûâtta kudret-i rabbâniyenin mucizâtını temaşa ederek nazar-ı ibretle tefekkür etmektir.

Ey dünya-perest ve hayat-ı dünyeviyeye âşık ve sırr-ı ahsen-i takvimden gafil insan! Şu hayat-ı dünyeviyenin hakikatini bir vâkıâ-yı hayâliyede Eski Said görmüş, onu Yeni Said'e döndürmüş olan şu vâkıâ-yı temsiliyeyi dinle:

Gördüm ki; ben bir yolcuyum. Uzun bir yola gidiyorum. Yani gönderiliyorum. Seyyidim olan zât, bana tahsis ettiği altmış altından tedricen birer miktar para veriyordu. Ben de sarf edip pek eğlenceli bir hana geldim. O handa bir gece içinde on altını kumara-mumara, eğlencelere ve şöhret-perestlik yoluna sarf ettim. Sabahleyin elimde hiçbir para kalmadı. Bir ticaret edemedim. Gideceğim yer için bir mal alamadım. Yalnız o paradan bana kalan elemler, günahlar ve eğlencelerden gelen yaralar, bereler, kederler benim elimde kalmıştı. Birden ben o hazîn hâlette iken orada bir adam peydâ oldu. Bana dedi:

"Bütün bütün sermayeni zayi ettin. Tokata da müstehak oldun. Gideceğin yere de müflis olarak elin boş gideceksin. Fakat aklın varsa, tövbe kapısı açıktır. Bundan sonra sana verilecek bâki kalan on beş altından her eline geçtikçe yarısını ihtiyaten muhafaza et. Yani gideceğin yerde sana lâzım olacak bazı şeyleri al." Baktım nefsim razı olmuyor. "Üçte birisini" dedi. Ona da nefsim itaat etmedi. Sonra "dörtte birisini" dedi. Baktım nefsim müptelâ olduğu âdetini terk edemiyor. O adam hiddetle yüzünü çevirdi, gitti...

Birden o hâl değişti. Baktım ki; ben, tünel içinde sukut eder gibi bir süratle giden bir şimendifer içindeyim. Telâş ettim. Fakat ne çâre ki, hiçbir tarafa kaçılmaz. Garâipten olarak o şimendiferin iki tarafında pek cazibedâr çiçekler, leziz meyveler görünüyordu. Ben de akılsız acemiler gibi onlara bakıp elimi uzattım. O çiçekleri koparmak, o meyveleri almak için çalıştım. Fakat o çiçekler ve meyveler, dikenli-mikenli, mülâkatında elime batıyor, kanatıyor.

Şimendiferin gitmesiyle müfarakatından elimi parçalıyorlar. Bana pek pahalı düşüyorlardı.

Birden şimendiferdeki bir hademe dedi: "Beş kuruş ver, sana o çiçek ve meyvelerden istediğin kadar vereceğim. Beş kuruş yerine elin parçalanmasıyla yüz kuruş zarar ediyorsun. Hem de ceza var, izinsiz koparamazsın!"

Birden sıkıntıdan ne vakit tünel bitecek diye başımı çıkarıp ileriye baktım. Gördüm ki, tünel kapısı yerine çok delikler görünüyor. O uzun şimendiferden o deliklere adamlar atılıyorlar. Bana mukabil bir delik gördüm. İki tarafında iki mezar taşı dikilmiş. Merak ile dikkat ettim. O mezar taşında büyük harflerle "*Said*" ismi yazılmış gördüm. Teessüf ve hayretimden "*Eyvah*!" dedim. Birden o han kapısında bana nasihat eden zâtın sesini işittim.

Dedi: "Aklın başına geldi mi?" Dedim: "Evet geldi, fakat kuvvet kalmadı, çâre yok..." Dedi: "Tevbe et, tevekkül et!" Dedim: "Ettim." Ayıldım, Eski Said kaybolmuş, Yeni Said olarak kendimi gördüm.

İşte o vâkıâ-yı hayâliyeyi, –Allah hayretsin– bir-iki kısmını ben tâbir edeceğim. Sair cihetleri sen kendin tâbir et.

O yolculuk ise; âlem-i ervâhtan, rahm-ı mâderden, gençlikten, ihtiyarlıktan, kabirden, berzâhtan, haşirden, köprüden geçen ebedü'l-âbâd tarafına bir yolculuktur. O altmış altın ise, altmış sene ömürdür[1] ki; bu vâkıâyı gördüğüm vakit kendimi kırk beş yaşında tahmin ediyordum. Senedim yok, fakat bâki kalan on beşinden yarısını âhirete sarf etmek için Kur'ân-ı Hakîm'in hâlis bir tilmizi beni irşâd etti. O han ise, benim için İstanbul imiş. O şimendifer ise, zamandır. Her bir yıl, bir vagondur. O tünel ise, hayat-ı dünyeviyedir. O dikenli çiçekler ve meyveler ise, lezaiz-i nâmeşrûadır ve lehviyât-ı muharremedir ki; mülâkat esnasında tasavvur-u zevâldeki elem, kalbi kanatıyor. Müfarakatında parçalıyor. Cezayı dahi çektiriyor.

Şimendifer hademesi demişti: "Beş kuruş ver, onlardan istediğin kadar vereceğim." Onun tâbiri şudur ki: *İnsanın helâl sa'yiyle meşrû dairede gördüğü zevkler, lezzetler, keyfine kâfidir. Harama girmeye ihtiyaç bırakmaz.*[2] Sair kısımları sen tâbir edebilirsin.

Dördüncü Nükte

İnsan şu kâinat içinde pek nazik ve nâzenin bir çocuğa benzer. Zaafında büyük bir kuvvet ve aczinde büyük bir kudret vardır. Çünkü o zaafın kuvvetiyle ve aczin kudretiyledir ki, şu mevcudât ona musahhar olmuş.

Eğer insan zaafını anlayıp; kâlen, hâlen, tavren dua etse ve aczini bilip istimdat eylese; o teshirin şükrünü edâ ile beraber matlubuna öyle muvaffak olur ve maksatları ona öyle musahhar olur ki, iktidar-ı zâtîsiyle onun öşr-ü mîşârına muvaffak olamaz.[3] Yalnız bazı vakit lisân-ı hâl duasıyla hâsıl olan bir matlubunu yanlış olarak kendi iktidarına hamleder.

Meselâ tavuğun yavrusunun zaafındaki kuvvet, tavuğu arslana saldırtır. Yeni dünyaya gelen arslanın yavrusu, o canavar ve aç arslanı kendine musahhar edip onu aç bırakıp kendi tok oluyor. İşte cây-ı dikkat, zaaftaki bir kuvvet ve şâyân-ı temaşa bir cilve-i rahmet...

---

1 Peygamber Efendimiz'in *(sallallâhu aleyhi ve sellem)*; ümmetinin ömrünü, "60 ile 70 sene arası" diye belirttiğine dair bkz.: Tirmizî, *zühd* 23, *deavât* 101; İbni Mâce, *zühd* 27.

2 "Allahım, haramına karşı helâlinle beni doyur." anlamındaki duâ için bkz.: Tirmizî, *deavât* 110; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 1/153.

3 İnsanın hizmetine verilen nimetlere kendi iktidarı ile ulaşamadığı halde bu nimetlere mazhar olmasının şükrü gerektirdiğine dair Bkz.: Zuhruf sûresi, 43/13; Hac sûresi, 22/36.

Nasıl ki nazdar bir çocuk ağlamasıyla, ya istemesiyle, ya hazîn hâliyle matlublarına öyle muvaffak olur ve öyle kavîler ona musahhar olurlar ki; o matlublardan binden birisine bin defa kuvvetçiğiyle yetişemez. Demek zaaf ve acz, onun hakkında şefkat ve himayeti tahrik ettikleri için küçücük parmağıyla kahramanları kendine musahhar eder. Şimdi böyle bir çocuk, o şefkati inkâr etmek ve o himayeti itham etmek suretiyle ahmakâne bir gurur ile "Ben kuvvetimle bunları teshir ediyorum" dese, elbette bir tokat yiyecektir.

İşte insan dahi Hâlık'ının rahmetini inkâr ve hikmetini itham edecek bir tarzda küfrân-ı nimet suretinde Kârun gibi إِنَّمَا أُوتِيتُهُ عَلَى عِلْمٍ[1] yani; "Ben kendi ilmimle, kendi iktidarımla kazandım" dese, elbette sille-i azaba kendini müstehak eder.

Demek şu meşhud saltanat-ı insaniyet ve terakkiyât-ı beşeriye ve kemâlât-ı medeniyet, celb ile değil.. galebe ile değil.. cidâl ile değil belki ona onun zaafı için teshir edilmiş.. onun aczi için ona muavenet edilmiş.. onun fakrı için ona ihsan edilmiş onun cehli için ona ilham edilmiş.. onun ihtiyacı için ona ikram edilmiş.. ve o saltanatın sebebi, kuvvet ve iktidar-ı ilmî değil; belki şefkat ve re'fet-i rabbaniye ve rahmet ve hikmet-i ilâhiyedir ki, eşyayı ona teshir etmiştir. Evet, bir gözsüz akrep ve ayaksız bir yılan gibi haşerâta mağlûb olan insana, bir küçük kurttan ipeği giydiren ve zehirli bir böcekten balı yediren; onun iktidarı değil, belki onun zaafının semeresi olan teshir-i rabbanî ve ikram-ı rahmânîdir.

Ey insan! Madem hakikat böyledir; gururu ve enaniyeti bırak.. ulûhiyetin dergâhında acz ve zaafını, istimdat lisanıyla; fakr ve hâcâtını, tazarrû ve dua lisanıyla ilân et.. ve abd olduğunu göster.. ve حَسْبُنَا اللهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ[2] *de, yüksel!..*

Hem deme ki: "Ben hiçim, ne ehemmiyetim var ki bu kâinat bir Hakîm-i Mutlak tarafından kasdî olarak bana teshir edilsin, benden bir şükr-ü küllî istenilsin?"

Çünkü sen çendan, nefsin ve suretin itibarıyla hiç hükmündesin. Fakat vazife ve mertebe noktasında, sen şu haşmetli kâinatın dikkatli bir seyircisi.. şu hikmetli mevcudâtın belâgatlı bir lisân-ı nâtıkı.. ve şu kitab-ı âlemin anlayışlı bir mütalâacısı.. ve şu tesbih eden mahlûkatın hayretli bir nâzırı.. ve şu ibadet eden masnûâtın hürmetli bir ustabaşısı hükmündesin.

---

1 Kasas sûresi, 28/78; Zümer sûresi, 39/49.

2 "Allah bize yeter. O ne güzel vekildir!" (Âl-i İmran sûresi, 3/173)

Evet ey insan! Sen, nebâti cismâniyetin cihetiyle ve hayvanî nefsin itibarıyla; sagîr bir cüz', hakîr bir cüz'î, fakîr bir mahluk, zayıf bir hayvansın ki; bütün dehşetli mevcudât-ı seyyâlenin dalgaları içinde çalkanıp gidiyorsun…

Fakat muhabbet-i ilâhiyenin ziyasını tazammun eden imanın nuruyla münevver olan İslâmiyet'in terbiyesiyle tekemmül edip; insaniyet cihetinde, abdiyetin içinde bir sultansın.. ve cüz'iyetin içinde bir küllîsin.. küçüklüğün içinde bir âlemsin.. ve hakaretin içinde öyle makamın büyük ve daire-i nezâretin geniş bir nâzırsın ki, diyebilirsin: "Benim Rabb-i Rahîm'im dünyayı bana bir hâne yaptı.. ay ve güneşi, o hâneme bir lâmba.. ve baharı, bir deste gül.. ve yazı, bir sofra-yı nimet.. ve hayvanı, bana hizmetkâr yaptı.. ve nebatâtı, o hânemin zînetli levâzımâtı yapmıştır."

***Netice-i kelâm**: Sen eğer nefis ve şeytanı dinlersen, esfel-i sâfilîne düşersin. Eğer hak ve Kur'ân'ı dinlersen, âlâ-yı illiyyîne çıkar, kâinatın bir güzel takvimi olursun.*

Beşinci Nükte

İnsan, şu dünyaya bir memur ve misafir olarak gönderilmiş, çok ehemmiyetli istidat ona verilmiş.. ve o istidâdâta göre ehemmiyetli vazifeler tevdi edilmiş.. ve insanı, o gayeye ve o vazifelere çalıştırmak için, şiddetli teşvikler ve dehşetli tehditler edilmiş.

Başka yerde izah ettiğimiz vazife-i insaniyetin ve ubûdiyetin esâsâtını şurada icmâl edeceğiz; tâ ki, "*Ahsen-i takvim*" sırrı anlaşılsın.

İşte insan, şu kâinata geldikten sonra "*iki cihet*" ile ubûdiyeti var: **Bir ciheti**; gâibâne bir surette bir ubûdiyeti, bir tefekkürü var. **Diğeri**; hâzırâne, muhatâba suretinde bir ubûdiyeti, bir münâcâtı vardır.

***Birinci vecih şudur ki**: Kâinatta görünen saltanat-ı rubûbiyeti, itaatkârâne tasdik edip kemâlâtına ve mehâsinine hayretkârâne nezâretidir.

✓ Sonra, esmâ-yı kudsiye-yi ilâhiyenin nukuşlarından ibaret olan bedî sanatları, birbirinin nazar-ı ibretlerine gösterip dellâllık ve ilâncılıktır.

✓ Sonra, her biri birer gizli hazine-i mâneviye hükmünde olan esmâ-yı rabbaniyenin cevherlerini idrâk terazisiyle tartmak, kalbin kıymetşinaslığı ile takdirkârâne kıymet vermektir.

✓ Sonra, kalem-i kudretin mektubâtı hükmünde olan mevcudât sayfalarını, arz ve semâ yapraklarını mütalâa edip hayretkârâne tefekkürdür.

✓ Sonra, şu mevcudâttaki zînetleri ve latîf sanatları istihsankârâne temâşâ etmekle onların Fâtır-ı Zülcemâl'inin marifetine muhabbet etmek ve onların Sâni-i Zülkemâl'inin huzuruna çıkmaya ve iltifâtına mazhar olmaya bir iştiyaktır.

İkinci Vecih: Huzur ve hitab makamıdır ki; eserden müessire geçer, görür ki: Bir Sâni-i Zülcelâl, kendi sanatının mucizeleri ile kendini tanıttırmak ve bildirmek ister. O da iman ile marifet ile mukabele eder.

✓ Sonra görür ki: Bir Rabb-i Rahîm, rahmetinin güzel meyveleriyle kendini sevdirmek ister. O da O'na hasr-ı muhabbetle, tahsis-i taabbüdle kendini O'na sevdirir.

✓ Sonra görüyor ki: Bir Mün'im-i Kerîm, maddî ve mânevî nimetlerin lezizleriyle onu perverde ediyor. O da ona mukabil; fiiliyle, hâliyle, kâliyle, hatta elinden gelse bütün hasseleri ile, cihâzâtı ile şükür ve hamd ü senâ eder.

✓ Sonra görüyor ki: Bir Celîl-i Cemîl, şu mevcudâtın aynalarında kibriyâ ve kemâlini ve celâl ve cemâlini izhar edip nazar-ı dikkati celbediyor. O da ona mukabil; "*Allahu Ekber, Sübhânallah*" deyip, mahviyet içinde hayret ve muhabbet ile secde eder.

✓ Sonra görüyor ki: Bir Ganiyy-i Mutlak, bir sehâvet-i mutlak içinde nihayetsiz servetini, hazinelerini gösteriyor. O da ona mukabil, ta'zim ve senâ içinde kemâl-i iftikar ile suâl eder ve ister.

✓ Sonra görüyor ki: O Fâtır-ı Zülcelâl, yeryüzünü bir sergi hükmünde yapmış. Bütün antika sanatlarını orada teşhir ediyor. O da ona mukabil: "*Mâşâallah*" diyerek takdir ile, "*Bârekâllah*" diyerek tahsin ile, "*Sübhânallah*" diyerek hayret ile, "*Allahu Ekber*" diyerek istihsan ile mukabele eder.

✓ Sonra görüyor ki: Bir Vâhid-i Ehad, şu kâinat sarayında taklid edilmez sikkeleriyle, ona mahsus hâtemleriyle, ona münhasır turralarıyla, ona has fermanlarıyla bütün mevcudâta damga-yı vahdet koyuyor ve tevhidin âyâtını nakşediyor.. ve âfâk-ı âlemin aktarında vahdâniyetin bayrağını dikiyor ve rubûbiyetini ilân ediyor. O da ona mukabil; tasdik ile, iman ile, tevhid ile, iz'an ile, şehâdet ile, ubûdiyet ile mukabele eder.

İşte bu çeşit ibâdât ve tefekkürâtla hakiki insan olur. Ahsen-i takvimde olduğunu gösterir. İmanın yümnüyle emanete lâyık, emin bir halife-i arz olur.

Ey ahsen-i takvimde yaratılan ve sû-i ihtiyârıyla esfel-i sâfilîn tarafına giden insan-ı gâfil! Beni dinle! Ben de senin gibi gençlik sarhoşluğuyla gaflet içinde dünyayı hoş ve güzel gördüğüm hâlde, gençlik sarhoşluğundan ihtiyarlık sabahında ayıldığım dakikada; o güzel zannettiğim, âhirete müteveccih olmayan dünyanın yüzünü nasıl çirkin gördüğümü ve âhirete bakan hakiki yüzünün ne kadar güzel olduğunu, On Yedinci Söz'ün İkinci Makam'ındaki iki levha-yı hakikate bak, sen de gör.

Birinci Levha: Ehl-i dalâlet gibi, fakat sarhoş olmadan gaflet perdesiyle eskiden gördüğüm ehl-i gaflet dünyasının hakikatini tasvir eder.

İkinci Levha: Ehl-i hidâyet ve huzûrun hakikat-i dünyalarına işaret eder. Eskiden ne tarzda yazılmış, o tarzda bıraktım. Şiire benzer, fakat şiir değillerdir.

سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا ۖ إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ[1]

رَبِّ اشْرَحْ لِي صَدْرِي ۞ وَيَسِّرْ لِي أَمْرِي ۞ وَاحْلُلْ عُقْدَةً مِنْ لِسَانِي ۞ يَفْقَهُوا قَوْلِي[2]

اَللّٰهُمَّ صَلِّ عَلَى الذَّاتِ الْمُحَمَّدِيَّةِ اللَّطِيفَةِ الْأَحَدِيَّةِ شَمْسِ سَمَاءِ الْأَسْرَارِ وَمَظْهَرِ الْأَنْوَارِ وَمَرْكَزِ مَدَارِ الْجَلَالِ وَقُطْبِ فَلَكِ الْجَمَالِ. اَللّٰهُمَّ بِسِرِّهِ لَدَيْكَ وَبِسَيْرِهِ إِلَيْكَ اٰمِنْ خَوْفِي وَأَقِلْ عَثْرَتِي وَأَذْهِبْ حُزْنِي وَحِرْصِي. وَكُنْ لِي وَخُذْنِي إِلَيْكَ مِنِّي. وَارْزُقْنِي الْفَنَاءَ عَنِّي. وَلَا تَجْعَلْنِي مَفْتُونًا بِنَفْسِي مَحْجُوبًا بِحِسِّي. وَاكْشِفْ لِي عَنْ كُلِّ سِرٍّ مَكْتُومٍ يَا حَيُّ يَا قَيُّومُ يَا حَيُّ يَا قَيُّومُ يَا حَيُّ يَا قَيُّومُ! وَارْحَمْنِي وَارْحَمْ رُفَقَائِي وَارْحَمْ أَهْلَ الْإِيمَانِ وَالْقُرْاٰنِ، اٰمِينَ يَا أَرْحَمَ الرَّاحِمِينَ وَيَا أَكْرَمَ الْأَكْرَمِينَ[3]

وَاٰخِرُ دَعْوٰيهُمْ أَنِ الْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ[4]

---

1 "Sübhansın yâ Rab! Senin bize bildirdiğinden başka ne bilebiliriz ki? Her şeyi hakkıyla bilen, her şeyi hikmetle yapan sensin." (Bakara sûresi, 2/32)

2 "Yâ Rabbi, dedi, genişlet göğsümü, kolaylaştır işimi, çözüver şu dilimin bağını. Ta ki anlasınlar sözümü." (Tâhâ sûresi, 20/25-28).

3 Allahım! Sırlar semasının güneşi, nurların mazharı, celâl sıfatının merkezi ve cemâl sıfatı burcunun kutbu olan Muhammed'in *(sallallâhu aleyhi ve sellem)* biricik latîf zatına salât eyle. Allahım! Onun senin nezdindeki sırrı ve sana olan seyri için korkudan beni emin kıl, hatalarımı azalt, üzüntümü ve hırsımı gider. Yardımcım ol ve beni benden kurtarıp kendi yanına al. Faniliği benden gidermekle beni rızıklandır. Beni nefsime meftun, duygularıma karşı mahcup etme. Gizli olan her sırrı bana aç, ey Hayy ve Kayyum olan, ey Hayy ve kayyum olan, ey Hayy ve Kayyum olan! Bana ve arkadaşlarıma, iman ve Kur'ân ehline merhamet eyle, ey merhametlilerin en merhametlisi ve ey kerem sahiplerinin en keremlisi olan Allah'ım, âmîn...

4 "Onların duaları 'Hamd âlemlerin Rabbi Allah'a mahsustur.' diye sona erer." (Yûnus sûresi, 10/10)

Yirmi Dördüncü Söz

(Şu Söz "Beş Dal"dır. Dördüncü Dal'a dikkat et. Beşinci Dal'a yapış çık, meyvelerini kopar al.)

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

اَللّٰهُ لَا إِلٰهَ إِلَّا هُوَ لَهُ الْأَسْمَاءُ الْحُسْنٰى[1]

Şu âyet-i celîlenin şecere-i nûrâniyesinin çok hakikatlerinden bir hakikatinin "*Beş Dal*"ına işaret ederiz.

Birinci Dal

Nasıl ki, bir sultanın kendi hükûmetinin dairelerinde ayrı ayrı unvanları ve raiyetinin tabakalarında başka başka nam ve vasıfları ve saltanatının mertebelerinde çeşit çeşit isim ve alâmetleri vardır... Meselâ; adliye dairesinde hâkim-i âdil ve mülkiyede sultan ve askeriyede kumandan-ı âzam ve ilmiyede halîfe... Daha buna kıyasen sair isim ve unvanlarını bilsen anlarsın ki; bir tek padişah, saltanatının dairelerinde ve tabaka-yı hükûmet mertebelerinde bin isim ve unvana sahip olabilir. Güya o hâkim, her bir dairede şahsiyet-i mâneviye haysiyetiyle ve telefonuyla mevcut ve hâzırdır; bulunur ve bilir. Ve her tabakada kanunuyla, nizamıyla, mümessiliyle meşhud ve nâzırdır, görünür, görür. Ve her bir mertebede perde arkasında, hükmüyle, ilmiyle, kuvvetiyle, mutasarrıf ve basîrdir; idare eder, bakar. Öyle de:

Ezel, Ebed Sultan'ı olan Rabbü'l-âlemîn için, rubûbiyetinin mertebelerinde ayrı ayrı, fakat birbirine bakar şe'n ve namları ve ulûhiyetinin dairelerinde başka başka, fakat birbiri içinde görünür isim ve nişanları ve haşmet-nümâ icraatında ayrı ayrı, fakat birbirine benzer temessül ve cilveleri ve kudretinin tasarrufatında başka başka, fakat birbirini ihsas eder unvanları var. Ve sıfatları-

---

[1] "O'dur Allah. O'ndan başka yoktur İlâh. Hep O'nundur, en güzel isimler ve vasıflar." (İsrâ sûresi, 17/110; Tâhâ sûresi, 20/8; Haşir sûresi, 59/24).

nın tecelliyâtında başka başka, fakat birbirini gösterir mukaddes zuhûratı var. Ve ef'âlinin cilvelerinde çeşit çeşit, fakat birbirini ikmâl eder hikmetli tasarrufatı var. Ve rengârenk sanatında ve mütenevvi' masnuatında çeşit çeşit, fakat birbirini temaşa eder haşmetli rubûbiyyât'ı vardır. Bununla beraber kâinatın her bir âleminde, her bir tâifesinde, esmâ-yı hüsnâdan bir ismin unvanı tecelli eder. O isim o dairede hâkimdir. Başka isimler orada ona tâbidirler; belki onun zımnında bulunurlar. Hem mahlûkatın her bir tabakasında az ve çok, küçük ve büyük, has ve âmm her birisinde has bir tecelli, has bir rubûbiyet, has bir isimle cilvesi vardır. Yâni o isim her şeye muhît ve âmm olduğu hâlde öyle bir kasd ve ehemmiyetle bir şeye teveccüh eder.. güya o isim yalnız o şeye hastır. Hem bununla beraber Hâlık-ı Zülcelâl, her şeye yakın olduğu hâlde, yetmiş bine yakın nuranî perdeleri vardır.[1] Meselâ; sana tecelli eden Hâlık isminin mahlûkıyetindeki cüz'î mertebesinden tut, tâ bütün kâinatın Hâlık'ı olan mertebe-i kübra ve unvan-ı âzama kadar ne kadar perdeler bulunduğunu kıyas edebilirsin.

Demek bütün kâinatı arkada bırakmak şartıyla mahlûkıyetin kapısından Hâlık isminin müntehasına yetişirsin, daire-i sıfâta yanaşırsın. Madem, perdelerin birbirine temaşa eder pencereleri var ve isimler, birbiri içinde görünüyor ve şuunat, birbirine bakar ve temessülât, birbiri içine girer ve unvanlar, birbirini ihsas eder ve zuhûrat, birbirine benzer ve tasarrufat, birbirine yardım edip itmam eder ve rubûbiyetin mütenevvi terbiyeleri, birbirine imdat edip muavenet eder; elbette gerektir ki, Cenâb-ı Hakk'ı bir isim, bir unvan ile, bir rubûbiyetle ve hâkezâ.. tanısa, başka unvanları, rubûbiyetleri, şe'nleri, içinde inkâr etmesin. Belki, her bir ismin cilvesinden sair esmâya intikal etmezse zarar eder. Meselâ: Kadîr ve Hâlık isminin eserini görse, Alîm ismini görmezse gaflet ve tabiat dalâletine düşebilir. Belki lâzım gelir ki, onun nazarı, daima karşısında هُوَ اللّٰهُ هُوَ[2] okusun, görsün. Onun kulağı her şeyden قُلْ هُوَ اللّٰهُ أَحَدٌ[3] dinlesin, işitsin. Onun lisanı لَا إِلٰهَ إِلَّا هُوَ بَرَابَرْ مِيزَنَدْ عَالَمْ[4] desin, ilân etsin. İşte Kur'ân-ı Mübîn اَللّٰهُ لَا إِلٰهَ إِلَّا هُوَ لَهُ الْأَسْمَاءُ الْحُسْنٰى[5] fermanıyla, zikrettiğimiz hakikatlere işaret eder.

---

1 Arada yetmiş bine yakın perde olduğuna dair bkz.: Ebû Ya'lâ, *el-Müsned* 13/520; et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-evsat* 6/278, 8/382. Ayrıca bu perdeler olmasa, azamet-i ilâhiyeden her şeyin mahv olacağına dair bkz.: Müslim, *îmân* 293; İbni Mâce, *mukaddime* 13.

2 O, O Allah'tır.

3 "De ki: O, Allah'tır, gerçek İlahtır ve Birdir." (İhlâs sûresi, 112/1)

4 Âlem hep beraber "Lâ ilâhe illâ Hû" diyor.

5 "O'dur Allah. O'ndan başka yoktur İlâh. Hep O'nundur, en güzel isimler ve vasıflar." (İsrâ sûresi, 17/110; Tâhâ sûresi, 20/8; Haşir sûresi, 59/24).

Eğer o yüksek hakikatleri yakından temaşa etmek istersen, git fırtınalı bir denizden, zelzeleli bir zeminden sor. "Ne diyorsunuz?" de. Elbette "*Yâ Celîl! Yâ Celîl! Yâ Azîz! Yâ Cebbâr!*" dediklerini işiteceksin. Sonra deniz içinde ve zemin yüzünde merhamet ve şefkatle terbiye edilen küçük hayvanâttan ve yavrulardan sor. "Ne diyorsunuz?" de. Elbette "*Yâ Cemîl! Yâ Cemîl! Yâ Rahîm! Yâ Rahîm!*" diyecekler[1(Hâşiye)] Semâyı dinle. Nasıl "*Yâ Celîl-i Zülcemâl*" diyor. Ve arza kulak ver. Nasıl "*Yâ Cemîl-i Zülcelâl*" diyor. Ve hayvanlara dikkat et. Nasıl "*Yâ Rahmân! Yâ Rezzâk!*" diyorlar. Bahardan sor. Bak nasıl "*Yâ Hannân! Yâ Rahmân! Yâ Rahîm! Yâ Kerîm! Yâ Latîf! Yâ Atûf! Yâ Musavvir! Yâ Münevvir! Yâ Muhsin! Yâ Müzeyyin!*" gibi çok esmâyı işiteceksin. Ve insan olan bir insandan sor. Bak nasıl bütün esmâ-yı hüsnâyı okuyor ve cephesinde yazılı. Sen de dikkat etsen okuyabilirsin. Güya kâinat, azîm bir musîka-yı zikriyedir. En küçük nağme, en gür nağamata karışmakla, haşmetli bir letafet veriyor. Ve hâkezâ kıyas et.

Fakat, çendan insan bütün esmâya mazhardır; fakat kâinatın tenevvüünü ve melâikenin ihtilâf-ı ibâdâtını intac eden tenevvü-i esmâ, insanların dahi bir derece tenevvüüne sebep olmuştur. Enbiyânın ayrı ayrı şeriatleri, evliyanın başka başka tarikatları, asfiyânın çeşit çeşit meşrebleri şu sırdan neşet etmiştir. Meselâ: Îsâ *(aleyhisselâm)*, sair esmâ ile beraber Kadîr ismi onda daha galiptir. Ehl-i aşkta Vedûd ismi ve ehl-i tefekkürde Hakîm ismi daha ziyade hâkimdir.

1(Hâşiye) Hattâ bir gün kedilere baktım. Yalnız yemeklerini yediler, oynadılar, yattılar. Hatırıma geldi: Nasıl bu vazifesiz canavarcıklara mübarek denilir? Sonra gece yatmak için uzandım. Baktım, o kedilerden birisi geldi, yastığıma dayandı, ağzını kulağıma getirdi. Sarih bir sûrette "*Yâ Rahîm, Yâ Rahîm, Yâ Rahîm, Yâ Rahîm!*" diyerek güya hatırıma gelen itirazı ve tahkiri, tâifesi namına reddedip yüzüme çarptı.

Aklıma geldi: Acaba şu zikir bu ferde mi mahsustur? Yoksa tâifesine mi âmmdır? Ve işitmek yalnız benim gibi haksız bir mûterize mi münhasırdır? Yoksa herkes dikkat etse bir derece işitebilir mi? Sonra sabahleyin başka kedileri dinledim. Çendan onun gibi sarih değil, fakat mütefâvit derecede aynı zikri tekrar ediyorlar. Bidâyette hırhırları arkasında "*Yâ Rahîm*" fark edilir. Git gide hırhırları, mırmırları, aynı "*Yâ Rahîm!*" olur. Mahreçsiz, fasih bir zikr-i hazîn olur. Ağzını kapar, güzel "*Yâ Rahîm!*" çeker. Yanıma gelen ihvanlara hikâye ettim. Onlar dahi dikkat ettiler, "Bir derece işitiyoruz" dediler. Sonra kalbime geldi: Acaba şu ismin vech-i tahsisi nedir? Ve ne için insan şivesiyle zikrederler, hayvan lisanıyla etmiyorlar? Kalbime geldi: Şu hayvanlar çocuk gibi çok nazdar ve nazik ve insana karışık bir arkadaş olduğundan, çok şefkat ve merhamete muhtaçtırlar. Okşandığı vakit hoşlarına giden taltifleri gördükleri zaman, o nimete bir hamd olarak, kelbin hilâfına olarak esbâbı bırakıp yalnız kendi Hâlık-ı Rahîm'inin rahmetini kendi âleminde ilân ile nevm-i gaflette olan insanları ikaz ve "*Yâ Rahîm*" nidasıyla; "Kimden medet gelir ve kimden rahmet beklenir" esbap-perestlere ihtar ediyorlar.

İşte, nasıl eğer bir adam hem hoca, hem zâbit, hem adliye kâtibi, hem mülkiye müfettişi olsa; onun her bir dairede birer nisbeti, birer vazifesi, birer hizmeti, birer maaşı, birer mesuliyeti, birer terakkiyâtı ve muvaffakiyetsizliğine sebeb birer düşman ve rakipleri oluyor. Ve padişaha karşı çok unvanlarla görünüyor ve görür. Ve çok lisanlarla ondan medet ister. Ve âmirinin çok unvanlarına müracaat eder. Ve düşmanların şerrinden kurtulmak için, muavenetini çok suretlerle talep eder. Öyle de: Çok esmâya mazhar ve çok vazifelerle mükellef ve çok düşmanlara müptelâ olan insan; münâcâtında, istiâzesinde çok isimleri zikreder. Nasıl ki, nev-i insanın medâr-ı fahri ve –elhak– en hakikî insan-ı kâmil olan Muhammed-i Arabî *(aleyhissalâtü vesselâm)*, Cevşenü'l-Kebîr namındaki münâcâtında bin bir ismiyle dua ediyor, ateşten istiâze ediyor. İşte şu sırdandır ki sûre-i

قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ النَّاسِ ۞ مَلِكِ النَّاسِ ۞ إِلٰهِ النَّاسِ ۞ مِنْ شَرِّ الْوَسْوَاسِ الْخَنَّاسِ[1]

'de üç unvan ile istiâzeyi emrediyor ve بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ 'de üç ismiyle istiâneyi gösteriyor.

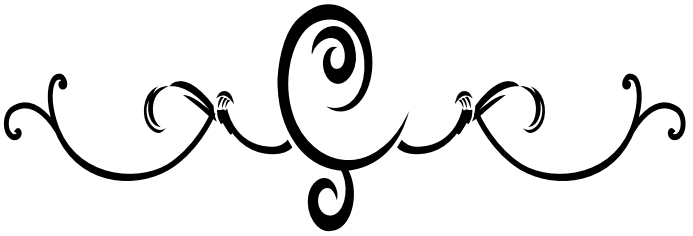

1 "De ki: İnsanların Rabbine, İnsanların yegane Hükümdarına, İnsanların İlâhına sığınırım, O sinsi şeytanın şerrinden." (Nâs sûresi, 114/1-4)

İkinci Dal

Çok esrarın anahtarlarını tazammun eden iki sırrı beyan eder.

Birinci Sır: "Evliya, ne için usûl-ü îmâniyede ittifak ettikleri hâlde, meşhûdatlarında, keşfiyatlarında çok tehâlüf ediyorlar. Şuhud derecesinde olan keşifleri, bazen hilâf-ı vâki ve muhalif-i hak çıkıyor?

Hem niçin ehl-i fikir ve nazar, her biri kat'î bürhân ile hak telâkki ettikleri efkârlarında birbirine mütenakız bir surette hakikati görüyorlar ve gösteriyorlar? Bir hakikat niçin çok renklere giriyor?"

İkinci Sır: "Enbiyâ-yı sâlife, niçin haşr-i cismânî gibi bir kısım erkân-ı îmâniyeyi, bir derece mücmel bırakmışlar; Kur'ân gibi tafsilât vermemişler? Sonra ümmetlerinden bir kısmı ileride o mücmel olan erkânı, inkâra kadar gitmişler?

Hem niçin hakikî ârif olan evliyânın bir kısmı yalnız tevhidde ileri gitmişler? Hattâ derece-i hakkalyakîne kadar gittikleri hâlde, bir kısım erkân-ı îmâniye onların meşreblerinde pek az ve mücmel bir surette görünüyor. Hattâ onun içindir ki; onlara tebâiyet edenler, ileride o erkân-ı îmâniyeye lâzım olan ehemmiyeti vermemişler, hattâ bazıları sapmışlar. Madem bütün erkân-ı îmâniyenin inkişafıyla hakikî kemâl bulunur; niçin ehl-i hakikat bazısında çok ileri ve bir kısmında çok geri kalmışlar? Hâlbuki; bütün esmânın mertebe-i âzamlarının mazharı ve bütün enbiyânın serveri olan Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)* ve bütün kütüb-ü mukaddesenin reis-i enveri olan Kur'ân-ı Hakîm, bütün erkân-ı îmâniyeyi vâzıh bir surette, pek ciddî bir ifadede ve kasdî bir tarzda tafsil etmişlerdir?"

Evet, çünkü; hakikatte hakikî kemâl-i etem öyledir. İşte şu esrarın hikmeti şudur ki: İnsan çendan bütün esmâya mazhar ve bütün kemâlâta müstaiddir. Lâkin iktidarı cüz'î, ihtiyarı cüz'î, istidatı muhtelif, arzuları mütefâvit olduğu hâlde; binler perdeler, berzahlar içinde hakikati taharri eder. Onun için hakikatin keşfinde ve hakkın şuhudunda berzahlar ortaya düşüyor. Bazılar berzahtan geçemiyorlar. Kabiliyetler başka başka oluyor. Bazıların kabiliyeti, bazı erkân-ı îmâniyenin inkişafına menşe' olamıyor. Hem esmânın cilvelerinin renkleri mazhara göre tenevvü ediyor, ayrı ayrı oluyor. Bazı mazhar olan zât, bir ismin tam cilvesine medâr olamıyor. Hem külliyet ve cüz'iyet ve zılliyet ve

asliyet itibarıyla cilve-i esmâ, başka başka suret alıyor. Bazı istidat, cüz'iyetten geçemiyor ve gölgeden çıkamıyor. Ve istidata göre bazen bir isim galip oluyor. Yalnız kendi hükmünü icra ediyor. O istidatta onun hükmü hükümran oluyor. İşte şu derin sırra ve şu geniş hikmete esrarlı, geniş ve hakikat ile bir derece karışık bir temsil ile bazı işaretler ederiz.

Meselâ: Zühre namıyla nakışlı bir çiçek ve kamere âşık hayatlı bir katre ve güneşe bakan safvetli bir reşhayı farz ediyoruz ki; her birisinin bir şuuru, bir kemâli var ve o kemâle bir iştiyakı bulunuyor. Şu üç şeyde çok hakikatlere işaret etmekle beraber nefis ve akıl ve kalbin sülûklerine işaret eder ve üç tabaka ehl-i hakikate misâldir.[1(Hâşiye)]

Birincisi: Ehl-i fikir, ehl-i velâyet, ehl-i nübüvvetin işârâtıdır.

İkincisi: Cismânî cihâzât ile kemâline sa'yedip hakikate gidenleri... Ve nefsin tezkiyesiyle ve aklın istimâliyle mücâhede etmekle hakikate gidenleri... Ve kalbin tasfiyesiyle ve îmân ve teslimiyetle hakikate gidenlerin misâlleridir.

Üçüncüsü: Enâniyeti bırakmayan ve âsâra dalan ve yalnız istidlâliyle hakikate giden... Ve ilim ve hikmetle ve akıl ve mârifetle hakikati aramaya giden... Ve îmân ve Kur'ân ile, fakr ve ubûdiyetle hakikate çabuk giden ayrı ayrı istidatta bulunan üç tâifenin hikmet-i ihtilâflarına işaret eden temsillerdir.

İşte şu üç tabakanın terakkiyâtındaki sırrı ve geniş hikmeti; "*Zühre*", "*Katre*", "*Reşha*" unvanları altında bir temsil ile bir derece göstereceğiz.

Meselâ: Güneşin kendi Hâlık'ının izniyle ve emriyle üç çeşit tecellisi ve in'ikâsı ve ifazâsı var; birisi çiçeklere, birisi kamere ve seyyarelere, birisi şişe ve su gibi parlaklara verdiği ayrı ayrı in'ikâslarıdır.

Birincisi; üç tarzdadır: Biri, küllî ve umumî bir tecelli ve in'ikâsdır ki; bütün çiçeklere birden ifâzâsıdır. Biri de has bir tecellidir ki, her bir nev'e göre bir hususî in'ikâsı vardır. Biri de cüz'î bir tecellidir ki, her bir çiçeğin şahsiyetine göre bir ifâzasıdır. Şu temsilimiz, o kavle göredir ki; çiçeklerin süslü renkleri güneşin ziyâsındaki yedi rengin istihale-i in'ikâsiyesinden neşet ediyor ve bu kavle göre çiçekler dahi güneşin bir çeşit aynalarıdır.

İkincisi: Güneşin kamere ve seyyarelere, Fâtır-ı Hakîm'in izniyle verdiği nur ve feyizdir. Şu küllî ve geniş feyiz ve nurdan sonra kamer, o ziyânın göl-

---

1(Hâşiye) Her tabakada dahi üç tâife var. Temsildeki üç misâl, her tabakadaki o üç tâifeye, belki dokuz tâifeye bakar. Yoksa üç tabakaya değil.

gesi hükmünde olan nuru, güneşten küllî bir surette istifade eder. Sonra hususî bir tarzda denizlere ve havaya ve parlak toprağa ve bir suret-i cüz'iyyede denizin kabarcıklarına ve toprağın şeffaflarına ve havanın zerrelerine ifâde ve ifâzâsıdır.

Üçüncüsü: Güneş'in emr-i ilâhî ile cevv-i havayı ve denizlerin yüzlerini birer ayna ederek sâfi ve küllî ve gölgesiz bir in'ikâsı var. Sonra o güneş, denizin kabarcıklarına ve suyun katrelerine ve havanın reşhalarına ve kar'ın şişeciklerine, her birine birer cüz'î aksi, birer küçük timsâlini veriyor.

İşte güneşin her bir çiçeğe ve kamere mukabil her bir katreye, her bir reşhaya mezkûr üç cihette ikişer tarîk ile teveccüh ve ifâzâsı var:

Birinci Tarîk: Bil-asâle doğrudan doğruya berzahsız, hicapsızdır. Şu yol, nübüvvetin tarîkını temsil eder.

İkinci Yol: Berzahlar tavassut eder. Ayna ve mazharların kabiliyetleri, şemsin cilvelerine birer renk takıyor. Şu yol ise, velâyet mesleğini temsil eder.

İşte "*Zühre*", "*Katre*", "*Reşha*" her birisi evvelki yolda diyebilirler ki: "Ben umum âlem güneşinin bir aynasıyım." Fakat ikinci yolda öyle diyemez. Belki, "Ben kendi güneşimin aynasıyım, veyahut nev'ime tecelli eden güneşin aynasıyım." der. Çünkü; güneşi öyle tanıyor. Bütün âleme bakar bir güneşi göremiyor. Hâlbuki o şahsın veyahut nev'inin veya cinsinin güneşi, dar berzah içinde mahdut bir kayıt altında ona görünüyor. Hâlbuki kayıtsız, berzahsız, mutlak güneşin âsârını o mukayyed güneşe veremiyor. Çünkü: Bütün yeryüzünü ısıtmak, tenvir etmek; umum nebâtat, hayvanâtın hayatlarını tahrik etmek ve seyyaratı etrafında döndürmek gibi haşmet-nümâ eserleri, o dar kayıt ve mahdut berzah içinde gördüğü güneşe, şuhud-u kalbî ile veremiyor. Belki o âsâr-ı acîbeyi, eğer o şuurlu farz ettiğimiz üç şey, o kayıt altında gördüğü güneşe verse de, sırf aklî ve îmânî bir tarzda –ve o mukayyed, ayn-ı mutlak olduğunu– bir teslîmiyet ile verebilir. Fakat o, insan gibi akıllı farz ettiğimiz "*Zühre*", "*Katre*", "*Reşha*" şu hükümleri, yâni pek büyük âsârı güneşlerine isnad etmeleri aklîdir, şuhûdî değil. Belki bazen hükm-ü îmânileri, şuhud-u kevniyelerine müsademe eder. Pek güçlükle inanabilirler.

İşte hakikate dar gelen ve bazı köşelerinde hakikatin âzaları görünen ve hakikatle karışık şu temsil içine üçümüz de girmeliyiz. Üçümüz de kendimizi "*Zühre*", "*Katre*", "*Reşha*" farz edeceğiz. Zira onlarda farz ettiğimiz şuur kâfi gelmiyor. Biz aklımızı dahi onlara katmalıyız. Yâni onlar maddî güneşlerinden nasıl feyiz alıyorlar, biz de mânevî güneşimizden öyle alıyoruz, anlamalıyız.

İşte sen, ey dünyayı unutmayan ve maddiyata tevağğul eden ve nefsi kesafet peyda eden arkadaş! Sen "*Zühre*" ol. Nasıl ki o "Zühre çiçeği", ziyâ-yı şemsten inhilâl etmiş bir renk alıyor. Ve o bir renk içinde şemsin timsâlini karıştırıp kendine zînetli bir suret giydiriyor. Zira senin istidatın dahi ona benzer.

Hem şu esbaba dalmış Eski Said gibi mektepli feylesof ise, kamere âşık olan "*Katre*" olsun ki; kamer, güneşten aldığı ziyâ zıllini ona verir ve onun göz bebeğine bir nur verir. O da o nur ile parlar. Fakat o "Katre" o nur ile yalnız kameri görür, güneşi göremez. Belki îmânıyla görebilir.

Hem, şu her şeyi doğrudan doğruya Cenâb-ı Hak'tan bilir, esbâbı bir perde telâkki eder fakir adam, o da "*Reşha*" olsun. Öyle bir "Reşha" ki; kendi zâtında fakirdir. Hiçbir şeyi yok ki; ona dayanıp "Zühre" gibi kendine güvensin. Hiçbir rengi yok ki; onunla görünsün. Başka şeyleri de tanımıyor ki, ona teveccüh etsin. Hâlis bir safveti var ki; doğrudan doğruya güneşin timsâlini göz bebeğinde saklıyor. Şimdi madem biz bu üç şey yerine geçtik; kendimize bakmalıyız. Bizde ne var? Ne yapacağız?..

İşte bakıyoruz ki: Bir Zât-ı Kerîm, ihsanıyla bizi gayet derece tezyin ve tenvir ve terbiye ediyor. İnsan ise, ihsan edene perestiş eder. perestişe lâyık olana, kurbiyyet ister ve görmek talep eder. Öyle ise, her birimiz istidatımıza göre, o muhabbet cazibesiyle sülûk edeceğiz. Ey Zühre-misâl! Sen gidiyorsun, fakat çiçek olarak git. İşte gittin. Terakki ede ede, tâ bir mertebe-i külliyeye geldin. Güya bütün çiçeklerin hükmüne geçtin. Hâlbuki, "Zühre" kesif bir aynadır. Onda ziyâdaki yedi renk inhilâl ve inkisar eder. şemsin aksini gizler. Sen, sevdiğin güneşin yüzünü görmekte muvaffak olamazsın. Çünkü; kayıtlı olan renkler, hususiyetler, dağıtıyor, perde çekiyor, gösteremiyor. Sen şu hâlde suretlerin, berzahların ortaya girmesiyle neşet eden firâktan kurtulamazsın.

Lâkin bir şart ile kurtulabilirsin ki, sen kendi nefsinin muhabbetine dalmış olan başını kaldırasın ve nefsin mehâsini ile telezzüz ve iftihar eden nazarını çekesin, gökyüzündeki güneşin yüzüne atasın. Hem, başaşağı celb-i rızık için toprağa bakan yüzünü, yukarıdaki şemse çeviresin. Çünkü; sen, onun aynasısın. Vazifen, aynadarlıktır. Bilsen, bilmesen, hazine-i rahmet kapısı olan toprak tarafından senin rızkın gelecektir.

Evet nasıl bir çiçek, güneşin küçücük bir aynasıdır. Şu koca güneş dahi gök denizinde Şems-i Ezelî'nin "Nur" isminden tecelli eden bir lem'anın katre-misâl bir aynasıdır.

Ey kalb-i insanî! Sen, nasıl bir güneşin aynası olduğunu bundan bil. Bu şartı yaptıktan sonra kemâlini bulursun. Fakat güneşi, nefsü'l-emirde nasıl ise

öyle göremezsin. O hakikati, çıplak anlamazsın. Belki, senin sıfatlarının renkleri ona bir renk verir ve kesafetli dürbünün bir suret takar. Ve kayıtlı kabiliyetin bir kayıt altına alır.

Şimdi sen dahi ey katre içine giren hakîm feylesof! Senin katre-i fikrin dürbünüyle, felsefenin merdiveniyle tâ kamere kadar terakki ettin, kamere girdin. Bak, kamer kendi zâtında kesafetli, zulümâtlıdır. Ne ziyâsı var, ne hayatı. Senin sa'yin beyhude, ilmin faydasız gitti. Sen yeisin zulümâtından ve kimsesizliğin vahşetinden ve ervâh-ı habîsenin iz'acatından ve o vahşetin dehşetinden şu şartlar ile kurtulabilirsin ki; tabiat gecesini terk edip hakikat güneşine teveccüh etsen ve yakînen inansan ki, şu gece nurları gündüz güneşinin ışıklarının gölgeleridir... Bu şartı yaptıktan sonra, sen kemâlini bulursun. Fakir ve karanlıklı kamer yerine, haşmetli güneşi bulursun. Fakat sen dahi öteki arkadaşın gibi, güneşi safi göremezsin. Belki senin aklın ve felsefen, ünsiyet ve ülfet ettikleri perdeler arkasında ve ilim ve hikmetin nescettiği hicabların halfinde ve kabiliyetin verdiği bir renk içinde görebilirsin.

İşte Reşha-misâl üçüncü arkadaşınız ki, hem fâkirdir, hem renksizdir. Güneş'in hararetiyle çabuk tebahhur eder, enâniyetini bırakır, buhara biner, havaya çıkar. İçindeki madde-i kesife; nâr-ı aşk ile ateş alır, ziyâ ile nura döner. O ziyânın cilvelerinden gelen bir şuaa yapışır, yanaşır. Ey Reşha-misâl! Madem doğrudan doğruya güneşe aynadarlık ediyorsun, sen hangi mertebede bulunsan bulun, ayn-ı şemse karşı aynelyakîn bir tarzda, sâfi bakılacak bir delik, bir pencere bulursun. Hem o şemsin âsâr-ı acîbesini ona vermekte müşkülat çekmeyeceksin. Ona lâyık haşmetli evsafını tereddütsüz verebilirsin. Saltanat-ı zâtiyesinin dehşetli âsârını ona vermekte, hiçbir şey senin elinden tutup ondan vazgeçiremez. Seni ne berzahların darlığı, ne kabiliyetlerin kaydı, ne aynaların küçüklüğü seni şaşırtmaz; hilâf-ı hakikate sevk etmez. Çünkü sen, sâfi, hâlis, doğrudan doğruya ona baktığın için anlamışsın ki, mazharlarda görünen ve aynalarda müşâhede olunan güneş değil, belki bir nevi cilveleridir, bir çeşit renkli akisleridir. Çendan o akisler onun unvanlarıdır. Fakat bütün âsâr-ı haşmetini gösteremiyorlar. İşte şu hakikatle karışık temsilde, böyle başka başka üç tarîk ile kemâle gidilir. Ve o kemâlâtın mezâyâsında ve mertebe-i şuhudun tafsilâtında başka başkadırlar. Fakat neticede ve Hakk'a iz'an ve hakikati tasdikte ittifak ederler. İşte, nasıl bir gece adamı ki, hiç güneşi görmemiş. Yalnız kamer aynasında bir gölgesini görüyor. Güneşe mahsus haşmetli ziyâyı, dehşetli cazibeyi aklına sığıştıramıyor. Belki görenlere teslim olup taklid ediyor. Öyle de: Verâset-i Ahmediye *(aleyhissalâtü vesselâm)* ile Kadîr

ve Muhyî gibi isimlerin mertebe-i uzmasına yetişmeyen, haşr-i âzam'ı ve kıyâmet-i kübrâyı taklidî olarak kabul eder, "Aklî bir mesele değildir" der. Çünkü; hakikat-i Haşir ve Kıyâmet, ism-i âzam'ın ve bazı esmânın derece-i âzamının mazharıdır. Kimin nazarı oraya çıkmazsa taklide mecburdur. Kimin fikri oraya girse, Haşir ve Kıyâmet'i, gece-gündüz, kış ve bahar derecesinde kolay görür, itmi'nân-ı kalb ile kabul eder.

İşte şu sırdandır ki: Haşir ve Kıyâmet'i en âzam mertebede, en ekmel tafsîlâtla Kur'ân zikrediyor. Ve ism-i âzam'ın mazharı olan Peygamberimiz *(aleyhissalâtü vesselâm)* ders veriyor. Ve eski peygamberler ise, hikmet-i irşâdın iktizasıyla, bir derece basit ve ibtidâî bir hâlde olan ümmetlerine Haşr'i, en âzam bir derecede, en geniş bir tafsilâtla ders vermemişler. Hem şu sırdandır ki; bir kısım ehl-i velâyet, bazı erkân-ı îmâniyeyi mertebe-i uzmasında görmemişler veya gösterememişler. Hem şu sırdandır ki, Mârifetullah'da derecât-ı ârifîn çok tefavüt ediyor. Daha bunlar gibi çok esrar şu hakikatten inkişaf eder. Şimdi şu temsil, hem bir derece hakikati ihsas ettiğinden, hem hakikat çok geniş ve çok derin olduğundan biz dahi temsil ile iktifa ediyoruz. Haddimizin ve tâkatimizin fevkında olan esrârâ girişmeyeceğiz.

Üçüncü Dal

Kıyâmet alâmetlerinden ve âhir zaman vukuatından ve bazı âmâlin fazilet ve sevaplarından bahseden ehâdis-i şerife güzelce anlaşılmadığından, akıllarına güvenen bir kısım ehl-i ilim onların bir kısmına "zayıf" veya "mevzu" demişler. Îmânı zayıf ve enaniyeti kavî bir kısım da, inkâra kadar gitmişler.

Şimdi tafsile girişmeyeceğiz. Yalnız "*On İki Asl*"ı beyan ederiz.

Birinci Asıl

Yirminci Söz'ün âhirindeki suâl ve cevapta izah ettiğimiz meseledir. İcmali şudur ki: Din bir imtihandır, bir tecrübedir. Ervah-ı âliyeyi, ervâh-ı sâfileden tefrik eder. Öyle ise, ileride herkese göz ile görülecek vukuatı öyle bir tarzda bahsedecek ki; ne bütün bütün meçhul kalsın, ne de bedihî olup herkes ister istemez tasdike mecbur kalsın. Akla kapı açacak, ihtiyarı elinden almayacak. Zira, eğer tamamen bedâhet derecesinde bir alâmet-i kıyâmet görülse, herkes tasdike muztar olsa; o vakit kömür gibi bir istidat, elmas gibi bir istidat ile beraber kalır. Sırr-ı teklif ve netice-i imtihan zâyi olur. İşte bunun için Mehdî ve Süfyan meseleleri gibi çok meselelerde çok ihtilâf olmuş. Hem, rivâyat dahi çok muhteliftir, birbirine zıd hükümler olmuş.

İkinci Asıl

Mesâil-i İslâmiye'nin tabakatı vardır. Biri, bürhân-ı kat'î istese; diğeri bir zann-ı galibî ile iktifa eder. Başkası yalnız bir kabul-ü teslimî ve reddetmemek ister. Öyle ise, *esâsât-ı îmâniyeden olmayan mesâil-i fer'iye veya vukuat-ı zamaniyenin her birinde bir iz'an-ı yakîn ile bir bürhân-ı kat'î istenilmez. Belki yalnız reddetmemek ve teslimiyetle ilişmemektir.*

Üçüncü Asıl

Zaman-ı Sahabede Benî İsrâil ve Nasârâ ulemâlarından çoğu İslâmiyet'e girdiler. Eski mâlûmatları dahi onlarla beraber Müslüman oldu. Bazı hilâf-ı vâki mâlûmat-ı sâbıkaları, İslâmiyet'in malı olarak tevehhüm edildi.

Dördüncü Asıl

Ehâdis-i Şerife râvilerinin bazı kavilleri veyahut istinbat ettikleri mânâları, metn-i hadîsten telâkki ediliyordu. Hâlbuki insan hatâdan hâlî olmadığı için, hilâf-ı vâki bazı istinbatları veya kavilleri hadîs zannedilerek zaafına hükmedilmiş.

Beşinci Asıl

إِنَّ فِي أُمَّتِي مُحَدَّثِينَ[1] yâni مُلْهَمِينَ[2] sırrınca bazı ehl-i keşif ve ehl-i velâyet olan muhaddîsîn-i muhaddesûn ilhamlarıyla gelen bazı meâni, hadîs telâkki edilmiş. Hâlbuki ilham-ı evliya –bazı arızalarla– hatâ olabilir. İşte bu neviden bir kısım hilâf-ı hakikat çıkabilir.

Altıncı Asıl

Beyne'n-nâs iştihar bulmuş bazı hikâyeler bulunuyor ki; durûb-u emsâl hükmüne geçer. Hakikî mânâsına bakılmaz. Ne maksat için sevk edilir, ona bakılır. İşte bu neviden beyne'n-nâs teârüf etmiş bazı kıssa ve hikâyatı, Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)* bir maksad-ı irşâdî için, temsil ve kinâye nev'inden zikredivermiş. Şu nevi meselelerin mânâ-yı hakikîsinde kusur varsa, örf ve âdât-ı nâsa aittir ve teârüf ve tesamu-i umûmiye racidir.

Yedinci Asıl

Pekçok teşbih ve temsiller bulunuyor ki, mürûr-u zamanla veya ilmin elinden cehlin eline geçmesiyle hakikat-i maddiye telâkki ediliyor. Hatâya düşer. Meselâ: "Sevr" ve "Hût" isminde ve âlem-i misâlde sevr ve hût timsâlinde berrî ve bahrî hayvanât nâzırlarından iki melâiketullah[3], âdeta bir koca öküz ve cismânî bir balık zannedilerek hadîse ilişilmiş. Hem meselâ: Bir vakit huzur-u nebevî'de derin bir ses işitildi. Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)* ferman etti ki: "Bu gürültü, yetmiş senedir yuvarlanıp tâ ancak bu dakika cehennemin dibine düşen bir taşın gürültüsüdür."[4] İşte bu hadîsi işiten, hakikate vâsıl olmayan inkâra sapar. Hâlbuki yirmi dakika o hadîsten sonra katiyen sabit-

---

1 "Ümmetim içerisinde ilhama mazhar kimseler vardır." (el-Kurtubî, *el-Câmi' li ahkâmi'l-Kur'ân* 13/174. Ayrıca bkz.: Buhârî, *fezâilü ashâb* 6; Müslim, *fezâilü's-sahâbe* 23)

2 İlhama mazhar olanlar.

3 Bkz.: et-Taberî, *Câmiu'l-beyân* 1/153, 194, 21/72; el-Hâkim, *el-Müstedrek* 4/636; İbni Abdilberr, *et-Temhîd* 4/9; el-Heysemî, *Mecmeu'z-zevâid* 8/131 (Bezzar'dan naklen).

4 Müslim, *cennet* 31; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 3/341, 346.

tir ki: Biri geldi, Resûl-i Ekrem'e *(aleyhisselâm)* dedi ki: "Meşhur münâfık, yirmi dakika evvel öldü." Yetmiş yaşına giren o münâfık cehennemin bir taşı olarak bütün müddet-i ömrü, tedennîde esfel-i sâfilîne, küfre sukuttan ibaret olduğunu gayet belîğane bir surette Resûl-i Ekrem *(aleyhisselâm)* beyan etmiştir. Cenâb-ı Hak, o vefat dakikasında o sesi işittirip ona alâmet etmiştir.

Sekizinci Asıl

Cenâb-ı Hakîm-i Mutlak, şu dâr-ı tecrübe ve meydan-ı imtihanda çok mühim şeyleri, kesretli eşya içinde saklıyor. O saklamakla çok hikmetler, çok maslahatlar bağlıdır. Meselâ: Leyle-i Kadr'i, umum Ramazan'da;[1] saat-i icâbe-i duayı, Cuma gününde;[2] makbul velîsini, insanlar içinde; eceli, ömür içinde[3] ve kıyâmetin vaktini, ömr-ü dünya içinde[4] saklamış. Zira ecel-i insan muayyen olsa, yarı ömrüne kadar gaflet-i mutlaka, yarıdan sonra darağacına adım adım gitmek gibi bir dehşet verecek. Hâlbuki, âhiret ve dünya müvazenesini muhafaza etmek ve her vakit havf u recâ ortasında bulunmak maslahatı iktiza eder ki; her dakika hem ölmek, hem yaşamak mümkün olsun. Şu hâlde müphem tarzdaki yirmi sene müphem bir ömür, bin sene muayyen bir ömre müreccahtır.

İşte kıyâmet dahi, şu insan-ı ekber olan dünyanın ecelidir. Eğer vakti tayyün etseydi, bütün kurûn-u ûlâ ve vustâ, gaflet-i mutlakaya dalacak idiler ve kurûn-u uhrâ, dehşette kalacaktı. İnsan nasıl hayat-ı şahsiyesiyle, hanesinin ve köyünün bekasıyla alâkadardır; öyle de, hayat-ı içtimaiye ve nev'iyesiyle, küre-i arzın ve dünyanın yaşamasıyla alâkadardır.

Kur'ân[5] اِقْتَرَبَتِ السَّاعَةُ der. "Kıyâmet yakındır." ferman ediyor.

Bin bu kadar sene geçtikten sonra gelmemesi, yakınlığına halel vermez. Zira Kıyâmet, dünyanın ecelidir. Dünyanın ömrüne nisbeten bin veya iki bin sene, bir seneye nisbetle bir-iki gün veya bir-iki dakika gibidir. Saat-i kıyâmet yalnız insâniyetin eceli değil ki, onun ömrüne nisbet edilip baîd görülsün. İşte bunun içindir ki, Hakîm-i Mutlak, kıyâmet'i; "muğayyebât-ı hamse"den[6] ola-

---

1 Bkz.: Buhârî, *îmân* 36, *fazlü leyleti'l-kadr* 2, 3, *ta'bîr* 8; Müslim, *sıyâm* 205-213.

2 Bkz.: Buhârî, *cum'a* 37, *talâk* 24, *deavât* 61; Müslim, *cum'a* 13-15.

3 Bkz.: Lokman sûresi, 31/34; Buhârî, *istiskâ* 29, *tefsîru sûre (6)* 1, *(13)* 1, *(31)* 2, *tevhîd* 4; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 2/24, 52, 58, 122.

4 Bkz.: A'râf sûresi, 7/187; Lokman sûresi, 31/34; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 5/389.

5 Bkz.: Kamer sûresi, 54/1.

6 Bkz.: Lokman sûresi, 31/34; Buhârî, *istiskâ* 29, *tefsîru sûre (6)* 1, *(13)* 1, *(31)* 2, *tevhîd* 4; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 2/24, 52, 58, 122.

rak ilminde saklıyor. İşte bu ibham sırrındandır ki; her asır, hattâ asr-ı hakikat-bîn olan asr-ı saadet dahi daima Kıyâmet'ten korkmuşlar. Hattâ bazıları: "Şerâiti hemen hemen çıkmış." demişler.

İşte bu hakikati bilmeyen *insafsız insanlar derler ki*: "Âhiretin tafsilâtını ders alan müteyakkız kalbli, keskin nazarlı olan sahabelerin fikirleri, niçin bin sene hakikatten uzak olarak fikirleri düşmüş gibi, istikbâl-i dünyevîde bin dört yüz sene sonra gelecek bir hakikati asırlarında karîb zannetmişler?"

Elcevap: Çünkü: Sahabeler, feyz-i sohbet-i Nübüvvet'ten herkesten ziyade dâr-ı âhireti düşünerek, dünyanın fenasını bilerek, kıyâmetin ibham-ı vaktindeki hikmet-i ilâhiyeyi anlayarak ecel-i şahsî gibi dünyanın eceline karşı dahi daima muntazır bir vaziyet alarak, âhiretlerine ciddî çalışmışlar. Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)*: "*Kıyâmeti bekleyiniz, intizar ediniz.*"[1] tekrar etmesi, şu hikmetten ileri gelmiş bir irşâd-ı nebevî'dir. Yoksa vuku-u muayyene dair bir vahyin hükmüyle değildir ki, hakikatten uzak olsun. İllet ayrıdır, hikmet ayrıdır. İşte Peygamber *(aleyhissalâtü vesselâm)*'ın bu nevi sözleri hikmet-i ibhamdan ileri geliyor.

Hem şu sırdandır ki; Mehdî, Süfyan gibi âhir zamanda gelecek eşhasları çok zaman evvel, hattâ, tâbiîn zamanında onları beklemişler, yetişmek emelinde bulunmuşlar. Hattâ bazı ehl-i velâyet "Onlar geçmiş." demişler. İşte bu da Kıyâmet gibi, hikmet-i ilâhiye iktiza eder ki; vakitleri taayyün etmesin. Çünkü; her zaman, her asır, kuvve-i mâneviyyenin takviyesine medâr olacak ve yeisten kurtaracak "Mehdî" mânâsına muhtaçtır. Bu mânâda her asrın bir hissesi bulunmak lâzımdır. Hem gaflet içinde fenalara uymamak ve lâkaydlıkta nefsin dizginini bırakmamak için, nifakın başına geçecek müthiş şahıslardan her asır çekinmeli ve korkmalı. Eğer tâyin edilseydi, maslahat-ı irşâd-ı umumî zâyi olurdu.

Şimdi, Mehdî gibi eşhâsın hakkındaki rivâyâtın ihtilâfâtı ve sırrı şudur ki: Ehâdîsi tefsir edenler, metn-i ehadîsi, tefsirlerine ve istinbatlarına tatbik etmişler. Meselâ: Merkez-i saltanat o vakit Şam'da veya Medîne'de olduğundan, vukuat-ı Mehdiye veya Süfyâniye'yi merkez-i saltanat civarında olan Basra, Kûfe, Şam gibi yerlerde tasavvur ederek öyle tefsir etmişler. Hem de o eşhasın şahs-ı mânevîsine veya temsil ettikleri cemaate âit âsâr-ı azîmeyi o eşhasın zâtlarında tasavvur ederek öyle tefsir etmişler ki, o eşhas-ı hârika çıktıkları vakit bütün halk onları tanıyacak gibi bir şekil vermişler. Hâlbuki demiştik: Bu dünya tecrübe meydanıdır. Akla kapı açılır, fakat ihtiyarı elinden alınmaz.

---

1 Buhârî, *ilim* 2, *rikak* 35; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 2/361

Öyle ise, o eşhas, hattâ o müthiş Deccal dahi çıktığı zaman çokları, hattâ kendisi de bidayeten Deccal olduğunu bilmez. Belki nur-u îmânın dikkatiyle, o eşhas-ı âhir zaman tanınabilir.

Alâmet-i Kıyâmet'ten olan Deccal hakkında hadîs-i şerifte: "*Birinci günü bir sene, ikinci günü bir ay, üçüncü günü bir hafta, dördüncü günü eyyam-ı saire gibidir.*[1] *Çıktığı zaman dünya işitir.*[2] *Kırk günde dünyayı gezer.*[3]" rivayet ediliyor. İnsafsız insanlar bu rivayete muhâl demişler. Hâşâ şu rivayetin inkâr ve iptaline gitmişler. Hâlbuki: –وَالْعِلْمُ عِنْدَ اللهِ[4]– hakikati şu olmak gerektir ki: Âlem-i küfrün en kesafetlisi olan şimalde, tabiiyyûnun fikr-i küfrîsinden süzülen bir cereyan-ı azîmin başına geçecek ve ulûhiyeti inkâr edecek bir şahsın, Şimal tarafından çıkmasına işaret ve şu işaret içinde bir remz-i hikmet vardır ki, kutb-u Şimalî'ye yakın dairede bütün sene, bir gece bir gündüzdür. Altı ayı gece, altı ayı gündüzdür. "Deccal'ın bir günü bir senedir." o daire yakınında zuhuruna işarettir. "İkinci günü bir aydır." demekten murad, Şimal'den bu tarafa geldikçe bazen olur yazın bir ayında güneş gurub etmez. Şu dahi, Deccal Şimal'den çıkıp âlem-i medeniyet tarafına tecavüzüne işarettir. Günü Deccal'a isnad etmekle şu işarete işaret eder. Daha bu tarafa geldikçe bir haftada güneş gurub etmiyor. Daha gele gele tulû' ve gurub ortasında üç saat devam ediyor. Ben Rusya'da esârette iken böyle bir yerde bulundum. Bize yakın, bir hafta güneş gurub etmeyen bir yer vardı. Seyir için oraya gidiyorlardı. "Deccal'ın çıktığı vakit, umum dünya işitecek." olan kaydı, telgraf ve radyo halletmiştir. Kırk günde gezmesini de, merkebi olan şimendifer ve tayyare halletmiştir. Eskiden bu iki kaydı muhâl gören mülhidler, şimdi âdi görüyorlar!..

Alâmet-i Kıyâmet'ten olan Ye'cüc ve Me'cüc'e ve Sedd'e dair, bir risalede bir derece tafsilen yazdığımdan ona havale edip şurada yalnız şunu deriz ki: Eskiden Mançur, Moğol unvanıyla içtimaat-ı beşeriyeyi zîr u zeber eden tâifeler ve Sedd-i Çinî'nin yapılmasına sebebiyet verenler, kıyâmete yakın yine anarşistlik gibi bir fikirle medeniyet-i beşeriyeyi zîr u zeber edecekleri, rivayetlerde vardır.

---

1 Bkz.: Müslim, *fiten* 110; Tirmizî, *fiten* 59; Ebû Dâvûd, *melâhim* 14; İbni Mâce, *fiten* 33; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 4/181.

2 Bkz.: el-Hâkim, *el-Müstedrek* 4/573.

3 Bkz.: İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef* 7/496; et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* 11/313; ed-Deylemî, *el-Müsned* 2/237; Nuaym İbni Hammâd, *el-Fiten* 2/543.

4 Gerçek bilgi Allah katındadır.

Bazı mülhidler derler: "Bu kadar acâibi yapan ve yapacak tâifeler nerede?"

Elcevap: Çekirge gibi bir âfât, bir mevsimde pek çok kesretle bulunur. Mevsim değiştikçe memleketi fesada veren kesretli o tâifelerin hakikatleri, mahdut bazı ferdlerde saklanıyor. Yine zamanı geldikçe emr-i ilâhî ile o mahdut ferdlerden gayet kesretli aynı fesat yine başlar. Güya onların hakikat-i milliyetleri inceliyor, kopmuyor. Yine mevsimi geldikçe zuhur ediyor. Aynen öyle de; bir zaman dünyayı herc ü merc eden o tâifeler, izn-i ilâhî ile mevsimi geldiği vakit aynı o tâife, medeniyet-i beşeriyeyi herc ü merc edecekler. Fakat onların muharrikleri başka bir surette tezâhür eder.

لَا يَعْلَمُ الْغَيْبَ إِلَّا اللهُ[1]

Dokuzuncu Asıl

Mesâil-i îmâniyeden bir kısmın netâici, şu mukayyed ve dar âleme bakar. Diğer bir kısmı, geniş ve mutlak olan âlem-i âhirete bakar. Amellerin fazilet ve sevabına dair ehâdîs-i şerifenin bir kısmı terğib ve terhibe münasip bir tesir vermek için belâgatlı bir üslûpta geldiğinden, dikkatsiz insanlar onları mübalağalı zannetmişler. Hâlbuki bütün onlar ayn-ı hak ve mahz-ı hakikat olduklarından mücazefe ve mübalağa, içlerinde yoktur. Ezcümle, en ziyade insafsızların zihnini kurcalayan şu hadîstir ki:

لَوْ وُزِنَتِ الدُّنْيَا عِنْدَ اللهِ جَنَاحَ بَعُوضَةٍ مَا شَرِبَ الْكَافِرُ مِنْهَا جُرْعَةَ مَاءٍ[2]

–ev kemâ kal– meâl-i şerîfi: "*Dünyanın Cenâb-ı Hakk'ın yanında bir sinek kanadı kadar kıymeti olsa idi, kâfirler bir yudum suyu ondan içmeyecek idiler.*" hakikati şudur ki: عِنْدَ اللهِ tâbiri, âlem-i bekadan demektir. Evet âlem-i bekadan bir sinek kanadı kadar bir nur madem ebedîdir; yeryüzünü dolduracak muvakkat bir nurdan daha çoktur.[3] Demek koca dünyayı bir sinek kanadıyla müvazene değil, belki herkesin kısacık ömrüne yerleşen hususî dünyasını, âlem-i bekadan bir sinek kanadı kadar daimî bir feyz-i ilâhîye ve bir ihsan-ı ilâhîye müvazeneye gelmediği demektir.

---

1 Hiç kimse gaybı bilemez, gaybı yalnız Allah bilir.

2 Buhârî, *tefsîru sûre (18)* 6; Müslim, *münafikûn* 18, *zühd* 13.

3 Bkz.: Buhârî, *cihâd* 73, *bed'ü'l-halk* 8, *rikak* 2; Tirmizî, *cihâd* 17, 25, *tefsîru sûre (3)* 22, *(56)* 1; İbni Mâce, *zühd* 30; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 2/310, 438, 3/142, 434, 5/330, 337, 339.

Hem, dünyanın iki yüzü var; belki üç yüzü var. **Biri**, Cenâb-ı Hakk'ın esmâsının aynalarıdır. **Diğeri**, âhirete bakar; âhiret tarlasıdır. **Diğeri**, fenâya, ademe bakar. Bildiğimiz, marzî-yi ilâhî olmayan ehl-i dalâletin dünyasıdır. Demek esmâ-yı hüsnânın aynaları ve mektubat-ı Samedâniye ve âhiretin mezraası olan koca dünya[1] değil; belki âhirete zıd ve bütün hatîâtın menşeî ve beliyyâtın menbaı olan dünya-perestlerin dünyasının âlem-i âhirette ehl-i îmâna verilen sermedî bir zerresine değmediğine işarettir.

İşte en doğru ve ciddî şu hakikat nerede ve insafsız ehl-i ilhâdın fehmettikleri mânâ nerede! O insafsız ehl-i ilhâdın en mübalağa, en mücazefe zannettikleri mânâ nerede!..

Hem meselâ: İnsafsız ehl-i ilhâdın mübalağa zannettikleri hattâ muhâl bir mübalağâ ve mücazefe tevehhüm ettikleri biri de, amellerin sevabına dair ve bazı sûrelerin faziletleri hakkında gelen rivâyetlerdir. Meselâ: "Fâtiha'nın Kur'ân kadar sevabı vardır."[2] "Sûre-i İhlas, sülüs-ü Kur'ân"[3] "Sûre-i ﴿إِذَا زُلْزِلَتِ الْأَرْضُ﴾[4], rub'u"[5], "Sûre-i ﴿قُلْ يَا أَيُّهَا الْكَافِرُونَ﴾[6], rub'u"[7], "Sûre-i Yâsîn, on defa Kur'ân kadar.."[8] olduğuna rivayet vardır.

İşte *insafsız ve dikkatsiz insanlar demişler ki*: "Şu muhâldir. Çünkü; Kur'ân içinde Yâsîn ve öteki faziletli olanlar da vardır. Onun için mânâsız olur?"

Elcevap: Hakikati şudur ki: Kur'ân-ı Hakîm'in her bir harfinin bir sevabı var, bir hasenedir[9] Fazl-ı ilâhîden o harflerin sevabı sünbüllenir, bazen on tane verir, bazen yetmiş, bazen yedi yüz (Âyetü'l-Kürsî harfleri gibi), bazen bin beş yüz (Sûre-i İhlâs'ın harfleri gibi), bazen on bin (Leyle-i Berât'ta okunan âyetler ve makbûl vakitlere tesadüf edenler gibi) ve bazen otuz bin, meselâ haşhaş tohumunun kesreti misillü (Leyle-i Kadir'de okunan âyetler gibi). Ve "*O gece bin aya mukabil*"[10] işaretiyle, bir harfinin o gecede otuz bin sevabı olur anlaşılır.

---

1 "Dünya, âhiretin tarlasıdır." mânâsındaki hadis için bkz.: el-Gazâlî, *İhyâu ulûmi'd-dîn* 4/19; es-Sehâvî, *el-Makâsıdü'l-hasene* s.497; Aliyyülkârî, *el-Esrâru'l-merfûa* s.205.

2 Bkz.: Buhârî, *tefsîru sûre (1)* 1, *(15)* 3, *fezâilü'l-Kur'ân* 9; Tirmizî, *sevâbü'l-Kur'ân* 1; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 4/211.

3 Buhârî, *fezâilü'l-Kur'ân* 13; Tirmizî, *sevâbü'l-Kur'ân* 10, 11; Ebû Dâvûd, *vitr* 18; Nesâî, *iftitah* 69; İbni Mâce, *edeb* 52.

4 "Yer (o müthiş depremiyle) sarsıldığı zaman.." (Zilzâl sûresi, 99/1)

5 Tirmizî, *sevâbü'l-Kur'ân* 10; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 3/147, 221.

6 "De ki: "Ey kâfirler!" (Kâfirûn sûresi, 109/1)

7 Tirmizî, *sevâbü'l-Kur'ân* 10; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 3/147, 221.

8 Tirmizî, *sevâbü'l-Kur'ân* 7.

9 Tirmizî, *fezâilü'l-Kur'ân* 16; Dârimî, *fezâilü'l-Kur'ân* 1.

10 Kadir sûresi, 97/3

İşte Kur'ân-ı Hakîm, tezâuf-u sevabıyla beraber elbette müvazeneye gelmez ve gelemiyor. Belki asıl sevab ile bazı sûrelerle müvazeneye gelebilir. Meselâ: İçinde mısır ekilmiş bir tarla farz edelim ki, bin tane ekilmiş. Bazı habbeleri yedi sünbül vermiş farz etsek, her bir sünbülde yüzer tane olmuş ise, o vakit tek bir habbe bütün tarlanın iki sülüsüne mukabil oluyor. Meselâ: Birisi de on sünbül vermiş, her birinde iki yüz tane vermiş, o vakit bir tek habbe asıl tarladaki habbelerin iki misli kadardır. Ve hâkezâ kıyas et.

Şimdi Kur'ân-ı Hakîm'i, nuranî, mukaddes bir mezraa-yı semaviye tasavvur ediyoruz. İşte her bir harfi asıl sevabıyla birer habbe hükmündedir. Onların sünbülleri nazara alınmayacak. Sûre-i Yâsîn, İhlâs, Fâtiha, ﴿إِذَا زُلْزِلَتِ الْأَرْضُ﴾,[2] ﴿قُلْ يَا أَيُّهَا الْكَافِرُونَ﴾[1] gibi sair faziletlerine dair rivayet edilen sûre ve âyetlerle müvazene edilebilir. Meselâ: Kur'ân-ı Hakîm'in üç yüz bin altı yüz yirmi harfi olduğundan, Sûre-i İhlâs besmele ile beraber altmış dokuzdur. Üç defa altmış dokuz, iki yüz yedi harftir. Demek Sûre-i İhlâs'ın her bir harfinin haseneleri, bin beş yüze yakındır. İşte Sûre-i Yâsîn'in hurufâtı hesap edilse, Kur'ân-ı Hakîm'in mecmû-u hurufâtına nisbet edilse ve on defa muzaaf olması nazara alınsa şöyle bir netice çıkar ki: Yâsîn-i Şerif'in her bir harfi takriben beş yüze yakın sevabı vardır. Yâni o kadar hasene sayılabilir. İşte buna kıyasen başkalarını dahi tatbik etsen, ne kadar latîf ve güzel ve doğru ve mücazefesiz bir hakikat olduğunu anlarsın.

Onuncu Asıl

Ekser tâife-i mahlûkatta olduğu gibi ef'âl ve âmâl-i beşeriyede bazı hârika fertler bulunur. O fertler eğer iyilikte ileri gitmişse o nevilerin medâr-ı fahrleridir. Yoksa, medâr-ı şeametleridir. Hem gizleniyorlar. Âdeta birer şahs-ı mânevî, birer gaye-i hayâl hükmüne geçerler. Sair fertlerin her birisi o olmaya çalışır ve o olmak ihtimali var. Demek o mükemmel hârika fert, mutlak, müphem bulunup her yerde bulunması mümkün... Şu ibham îtibarıyla mantıkça kaziyye-i mümkine suretinde külliyetine hükmedilebilir. Yâni her bir amel, şöyle bir netice verebilmesi mümkündür. Meselâ: "*Kim iki rek'at namazı filan vakitte kılsa, bir Hac kadardır.*"[3] İşte iki rek'at namaz bazı vakitte bir Hacca mukabil geldiği hakikattir. Her bir-iki rek'at namazda bu mânâ külliyet

---

1 "De ki: "Ey kâfirler!" (Kâfirûn sûresi, 109/1)

2 "Yer (o müthiş depremiyle) sarsıldığı zaman.." (Zilzâl sûresi, 99/1)

3 Tirmizî, *cum'a* 59.

ile mümkündür. Demek şu nevideki rivâyetler, vukuu bilfiil daimî ve küllî değil. Zira kabulün madem şartları vardır; külliyet ve daimîlikten çıkar. Belki ya bilfiil muvakkattır, mutlaktır veyahut mümkinedir, külliyedir. Demek şu nevi ehâdîsteki külliyet ise, imkân itibarıyladır. Meselâ: "*Gıybet, katl gibidir.*"[1] Demek gıybette öyle bir ferd bulunur ki, katl gibi bir zehr-i kâtilden daha muzırdır. Meselâ: "*Bir güzel söz, bir abdi âzad etmek gibi bir sadaka-i azîmenin yerine geçer.*"[2] Şimdi terğib ve teşvik için o müphem ferd-i mükemmel, mutlak bir surette her yerde bulunmasının imkânını, vâki bir surette göstermekle hayra şevki ve şerden nefreti tahrik etmektir. Hem de şu âlemin mikyasıyla, âlem-i ebedînin şeyleri tartılmaz. Buranın en büyüğü, oranın en küçüğüne müvazi gelemez. Sevab-ı âmâl o âleme baktığı için, dünyevî nazarımız ona dar geliyor. Aklımıza sığıştıramıyoruz.

Meselâ:

مَنْ قَرَأَ هٰذَا أُعْطِيَ لَهُ مِثْلُ ثَوَابِ مُوسٰى وَهٰرُونَ[3]

Yâni:

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ السَّمٰوَاتِ وَرَبِّ الْأَرَضِينَ، رَبِّ الْعَالَمِينَ وَلَهُ الْكِبْرِيَاءُ فِي السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضِ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ. اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ السَّمٰوَاتِ وَرَبِّ الْأَرَضِينَ، رَبِّ الْعَالَمِينَ وَلَهُ الْعَظَمَةُ فِي السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضِ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ. وَلَهُ الْمُلْكُ رَبُّ السَّمٰوَاتِ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ[4]

İnsafsız ve dikkatsizlerin en ziyade nazar-ı dikkatini celbeden şu gibi rivayetlerdir. Hakikati şudur ki: Dünyada dar nazarımızla, kısacık fikrimizle Mûsâ ve Hârun *(aleyhimesselâm)*'ın sevablarını ne derece tasavvur ediyoruz, biliyoruz. Âlem-i ebediyette Rahîm-i Mutlak, saadet-i ebediyede nihayetsiz ihtiyaç içinde bir abdine bir tek virde mukabil vereceği hakikat-i sevab, o iki Zât'ın sevaplarına –fakat daire-i ilmimize ve tahminimize giren sevaplarına– müsavi olabilir. Meselâ: Bedevî, vahşi bir adam hiç padişahı görmemiş. Saltanat haşmetini bilmiyor. Bir köyde bir ağayı nasıl tasavvur eder, o mahdut fikriyle bir pâdişahı

---

1 ed-Deylemî, *el-Müsned* 3/116.

2 et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* 7/230; el-Beyhakî, *Şuabü'l-îmân* 6/124.

3 Kim bu duayı okursa, ona Mûsâ ve Harun *(aleyhimesselâm)*'ın sevabı kadar sevab verilir. (el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî)* s.263)

4 Bütün hamdler, övgüler göklerin ve yerlerin Rabbi olan Allah'a mahsustur. Göklerde ve yerde büyüklük âlemlerin Rabbi olan O'na mahsustur. O, sonsuz izzet ve hikmet sahibidir. Bütün hamdler, övgüler göklerin ve yerlerin Rabbi olan Allah'a mahsustur. Göklerde ve yerde azamet sadece âlemlerin Rabbi olan O'na aittir. O, sonsuz izzet ve hikmet sahibidir. Mülk sadece O'nundur. O göklerin Rabbidir ve sonsuz izzet ve hikmet sahibidir. (el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî)* s.262-263)

ondan büyükçe bir ağa kadar bilir. Hattâ bizde sâde-dil bir tâife var ki, eskiden diyorlardı ki: "Padişah, kendi ocağı yanında ve tenceresinin başında pişirdiği bulgur çorbası yanında ne yapıyor, bizim ağamız onu biliyor". Demek onlar, padişahı o kadar dar bir vaziyette ve âdi bir surette tahayyül ediyorlar ki, kendi bulgur çorbasını kendi pişiriyor, âdeta bir yüzbaşı haşmetinde farz ediyorlar. Şimdi biri o adamlardan birisine dese: "Sen bugün benim için bu işi yapsan, senin bildiğin padişah haşmeti kadar sana bir haşmetlik vereceğim, yâni bir yüzbaşı kadar bir rütbe vereceğim." O söz hakikattir. Çünkü; haşmet-i padişahîden onun dar daire-i fikrine giren, ancak bir yüzbaşılık kadar bir şevkettir.

İşte dünya nazarıyla, dar fikrimizle âhirete müteveccih hakâik-i sevabiyeyi o bedevî adam kadar da düşünemiyoruz. Hazreti Mûsâ *(aleyhisselâm)* ve Hârun'un *(aleyhisselâm)* meçhulümüz olan hakikî sevapları ile müvazene değil, –çünkü; teşbih kaidesi, meçhulü mâlûma kıyas eder– belki müvazene edilen ve mâlûmumuz olan ve tahminimize giren sevaplarıyla bir abd-i müminin bir virdine mukabil meçhulümüz olan hakikî sevabıdır.

Hem de, deniz yüzü ile katrenin göz bebeği güneşin tamam aksini tutmakta müsavidirler. Fark, keyfiyettedir. Hazreti Mûsâ *(aleyhisselâm)* ve Hârun'un *(aleyhisselâm)* deniz-misâl ayna-yı ruhlarına in'ikâs eden mahiyet-i sevab, bir katre hükmünde bir abd-i müminin bir âyetten aldığı aynı mahiyet-i sevaptır. Mahiyetçe, kemiyetçe birdirler. Keyfiyet ise, kabiliyete tabidir. Hem bazen olur ki, bir tek kelime, bir tek tesbih, öyle bir saadet hazinesini açar ki; altmış sene hizmetle o açılmamış. Demek bazı hâlât oluyor ki, bir tek âyet Kur'ân kadar fayda verebilir. Hem ism-i âzam'a mazhar olan Resûl-i Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselâm)* bir âyette mazhar olduğu feyz-i ilâhî, belki bir peygamberin umum feyzi kadar olabilir. Verâset-i Ahmediye ile ism-i âzam zılline mazhar bir mümin, kendi kabiliyeti itibarıyla kemiyetçe bir Nebî'nin feyzi kadar sevab alıyor denilse hilâf-ı hakikat olamaz.

Hem de, sevab ve fazilet, nur âlemindendir. O âlemden bir âlem, bir zerreye sığışabilir. Nasıl ki bir zerrecik bir şişede, semâvât nücumuyla beraber görünebilir; öyle de, niyet-i hâlise ile şeffâfiyet peyda eden bir zikirde veya bir âyette, semâvât gibi nurânî sevab ve fazilet yerleşebilir.

Netice-i kelâm: Ey insafsız ve dikkatsiz ve îmânı zayıf, felsefesi kavî, hodbin, münekkid adam! Şu "*On Asıl*"ı nazara al. Sonra sen hilâf-ı hakikat ve kat'î muhalif-i vâki gördüğün bir rivâyeti bahâne ederek ehadîs-i şerifeye ve dolayısıyla Resûl-i Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselâm)* mertebe-i ismetine halel verecek itiraz parmağını uzatma!.. Zira, evvelâ o "On Asıl"ın on dairesi, seni in-

kârdan vazgeçirir. "Hakikî bir kusur varsa bize aittir" derler, Hadîse raci' olamaz. "Eğer hakikî değilse, senin sû-i fehmine aittir" derler.

Elhâsıl: İnkâr ve redde gitmek için, şu "On Asıl"ı tekzip ve ibtal etmek lâzım gelir. Şimdi insafın varsa bu "On Usûl"ü kemâl-i dikkatle düşündükten sonra, o aklın hilâf-ı hakikat gördüğü bir hadîsin inkârına kalkışma! "*Ya bir tefsiri, ya bir te'vili, ya bir tâbiri vardır.*" de, ilişme.

On Birinci Asıl

Nasıl, Kur'ân-ı Hakîm'in müteşabihatı var; te'vile muhtaçtır veyahut mutlak teslim istiyor. Ehâdîsin de Kur'ân'ın müteşâbihâtı gibi müşkilatı vardır. Bazen çok dikkatli tefsire ve tâbire muhtaçtır. Geçmiş misâllerle iktifâ edebilirsiniz.

Evet, nasıl ki hüşyar olan adam, yatmış olan adamın rüyasını tâbir eder; öyle de, bazen uykuda olan bir adam, yanında uyanık olan konuşanların sözlerini işitiyor. Fakat kendi âlem-i menâmına tatbik eder bir tarzda mânâ veriyor, tâbir ediyor. Öyle de: Ey gaflet ve felsefe uykusu içinde tenvîm edilen insafsız adam!..

Sırr-ı [1] تَنَامُ عَيْنِي وَلَا يَنَامُ قَلْبِي [2] ve مَا زَاغَ الْبَصَرُ وَمَا طَغٰى hükmüne mazhar ve hakikî hüşyâr ve yakzân olan Zât'ın gördüğünü sen kendi rüyanda inkâr değil, tâbir et. Evet uykuda bir adamı bir sinek ısırsa, müthiş bir harpte yaralar alır gibi bir hakikat-i nevmiye bazen telâkki eder. Ondan sorulsa, "Hakikaten ben yaralandım. Bana top, tüfek atıldı!" diyecek. Yanında oturanlar onun uykusundaki ızdırabına gülüyorlar. İşte bu nevm-âlûd nazar-ı gaflet ve fikr-i felsefe, elbette hakâik-i Nübüvvete mihenk olamazlar.

On İkinci Asıl

Nazar-ı Nübüvvet ve tevhid ve îmân; vahdete, âhirete, ulûhiyete baktığı için, hakâiki ona göre görür. Ehl-i felsefe ve hikmetin nazarı; kesrete, esbaba, tabiata bakar, ona göre görür. Nokta-yı nazar birbirinden çok uzaktır. Ehl-i felsefenin en büyük bir maksadı, ehl-i usûlü'd-dîn ve ulemâ-yı ilm-i kelâm'ın makasıdı içinde görünmeyecek bir derecede küçük ve ehemmiyetsizdir.

İşte onun içindir ki, mevcudatın tafsîl-i mahiyetinde ve ince ahvâllerinde ehl-i hikmet çok ileri gitmişler. Fakat hakikî hikmet olan ulûm-u âliye-i ilâhiye ve

---

1 "Peygamberin gözü kaymadı, şaşmadı, aşmadı da." (Necm sûresi, 53/17)

2 Bkz.: Buhârî, *teravîh* 1, *menâkıb* 24, *teheccüd* 16; Müslim, *müsafirîn* 125.

Uhreviyede o kadar geridirler ki, en basit bir müminden daha geridirler. Bu sırrı fehmetmeyenler, muhakkikîn-i İslâmiye'yi, hükemâlara nisbeten geri zannediyorlar. Hâlbuki akılları gözlerine inmiş, kesrette boğulmuş olanların ne haddi var ki, verâset-i Nübüvvet ile makasıd-ı âliye-i kudsiyeye yetişenlere yetişebilsinler!

Hem bir şey iki nazar ile bakıldığı vakit, iki muhtelif hakikati gösteriyor. İkisi de hakikat olabilir. Fennin hiçbir hakikat-i kat'iyesi, Kur'ân'ın hakâik-i kudsiyesine ilişemez. Fennin kısa eli, onun münezzeh ve muallâ dâmenine erişemez. Nümûne olarak bir misâl zikrederiz: Meselâ: Küre-i arz, ehl-i hikmet nazarıyla bakılsa hakikati şudur ki: Güneş etrafında mutavassıt bir seyyare gibi hadsiz yıldızlar içinde döner. Yıldızlara nisbeten küçük bir mahlûk. Fakat ehl-i Kur'ân nazarıyla bakıldığı vakit –On Beşinci Söz'de izah edildiği gibi– hakikati şöyledir ki: Semere-i âlem olan insan; en câmi', en bedi' ve en âciz, en aziz, en zayıf, en latîf bir mucize-i kudret olduğundan, beşik ve meskeni olan zemin, semâya nisbeten maddeten küçüklüğüyle ve hakaretiyle beraber mânen ve sanaten bütün kâinatın kalbi, merkezi.. bütün mucizât-ı sanatının meşheri, sergisi.. bütün tecelliyât-ı esmâsının mazharı, nokta-yı mihrakıyesi.. nihayetsiz faaliyet-i rabbâniyenin mahşeri, ma'kesi.. hadsiz hallâkıyet-i ilâhiyenin hususan nebatât ve hayvanâtın kesretli envâ-ı sagiresinden cevvâdâne îcadın medârı, çarşısı ve pek geniş âhiret âlemlerindeki masnûatın küçük mikyasta numûnegâhı ve mensucat-ı ebediyenin süratle işleyen tezgâhı ve menazır-ı sermediyenin çabuk değişen taklidgâhı ve besâtîn-i daimenin tohumcuklarına süratle sünbüllenen dar ve muvakkat mezraası ve terbiyegâhı olmuştur.

İşte arzın bu azamet-i mâneviyesinden ve ehemmiyet-i san'aviyesindendir ki Kur'ân-ı Hakîm, semâvâta nisbeten büyük bir ağacın küçük bir meyvesi hükmünde olan arzı, bütün semâvâta karşı küçücük kalbi, büyük kalıba mukabil tutmak gibi denk tutuyor. Onu bir kefede, bütün semâvâtı bir kefede koyuyor, mükerreren رَبُّ السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضِ[1] diyor.

İşte sair mesâili buna kıyas et ve anla ki: Felsefenin ruhsuz, sönük hakikatleri, Kur'ân'ın parlak, ruhlu hakikatleriyle müsâdeme edemez. Nokta-yı nazar ayrı ayrı olduğu için, ayrı ayrı görünür.

---

1 "Göklerin ve yerin Rabbi" (Ra'd sûresi, 13/16; İsrâ sûresi, 17/102; Kehf sûresi, 18/14; Meryem sûresi, 19/65; …)

Dördüncü Dal

أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللهَ يَسْجُدُ لَهُ مَنْ فِي السَّمٰوَاتِ وَمَنْ فِي الْأَرْضِ وَالشَّمْسُ وَالْقَمَرُ وَالنُّجُومُ وَالْجِبَالُ وَالشَّجَرُ وَالدَّوَابُّ وَكَثِيرٌ مِنَ النَّاسِ وَكَثِيرٌ حَقَّ عَلَيْهِ الْعَذَابُ وَمَنْ يُهِنِ اللهُ فَمَا لَهُ مِنْ مُكْرِمٍ إِنَّ اللهَ يَفْعَلُ مَا يَشَاءُ[1] (secde âyeti)

Şu büyük ve geniş âyetin hazinesinden yalnız bir tek cevherini göstereceğiz. Şöyle ki:

Kur'ân-ı Hakîm tasrih ediyor ki: Arştan ferşe, yıldızlardan sineklere, meleklerden semeklere, seyyarattan zerrelere kadar her şey, Cenâb-ı Hakk'a secde ve ibadet ve hamd ve tesbih eder. Fakat ibadetleri, mazhar oldukları esmâlara ve kabiliyetlerine göre ayrı ayrıdır, çeşit çeşittir. Biz onların ibadetlerinin tenevvüünün bir nev'ini bir temsil ile beyan ederiz.

Meselâ: –وَلِلّٰهِ الْمَثَلُ الْأَعْلٰى[2]– Azîm bir Mâlikü'l-mülk, büyük bir şehri veya muhteşem bir sarayı bina ettiği vakit, o Zât dört nevi ameleyi onun binasında istihdam ve istimâl eder:

✓ *Birinci nevi*: O'nun memlûk ve köleleridir. Bu nev'in, ne maaşı var ve ne de ücreti var. Belki onlar seyyidlerinin emriyle işledikleri her amelde, onların gayet latîf bir zevk ve hoş bir şevkleri vardır. Seyyidlerinin medhinden ve vasfından ne deseler, onların zevkini ve şevkini ziyade eder. Onlar O mukaddes seyyidlerine intisaplarını büyük bir şeref bilerek onunla iktifa ediyorlar. Hem o Seyyidin nâmıyla, hesabıyla, nazarıyla işlere bakmalarından da mânevî lezzet buluyorlar. Ücret ve rütbeye ve maaşa muhtaç olmuyorlar.

✓ *İkinci kısım ki*: Bazı âmî hizmetkârlardır. Bilmiyorlar niçin işliyorlar. Belki, o Mâlik-i Zîşan onları istimâl ediyor. Kendi fikriyle ve ilmiyle onları çalıştırıyor. Onlara lâyık bir cüz'î ücret dahi veriyor. O hizmetkârlar bilmiyorlar

---

1 "Bilmez misin ki göklerde ve yerde bulunan kimseler, hatta güneş, ay, yıldızlar, dağlar, ağaçlar bütün canlılar ve insanların da bir çoğu Allah'ın yüceliğine secde ediyorlar. İnsanların çoğu hakkında ise azap hükmü kesinleşmiştir. Allah'ın zelil kıldığını aziz edecek kuvvet yoktur. Şüphesiz ki Allah ne dilerse yapar." (Hac sûresi, 22/18)

2 "En yüce sıfatlar Allah'ındır." (Nahl sûresi, 16/60)

ki; amellerine ne çeşit küllî gayeler, âlî maslahatlar terettüp ediyor. Hattâ bazıları tevehhüm ediyorlar ki, onların amelleri yalnız kendilerine ait o ücret ve maaşından başka gayesi yoktur.

✓ *Üçüncü kısım*: O Mâlikü'l-mülk'ün bir kısım hayvanâtı var. Onları o şehrin, o sarayın binasında bazı işlerde istihdam ediyor, onlara yalnız bir yem veriyor. Onların da istidatlarına muvâfık işlerde çalışmaları onlara bir telezzüz veriyor. Çünkü; bilkuvve bir kabiliyet ve bir isti'dat, fiil ve amel suretine girse; inbisat ile teneffüs eder, bir lezzet verir ve bütün faaliyetlerdeki lezzet bu sırdandır. Şu kısım hizmetkârların ücret ve maaşları, yalnız yem ve şu lezzet-i mâneviyedir. Onunla iktifa ederler.

✓ *Dördüncü kısım*: Öyle amelelerdir ki, biliyorlar ne işliyorlar ve ne için işliyorlar ve kimin için işliyorlar ve sair ameleler ne için işliyorlar ve o Mâlikü'l-mülk'ün maksadı nedir, ne için işlettiriyor. İşte bu nevi amelelerin sair amelelere bir riyâset ve nezaretleri var. Onların derecât ve rütbelerine göre derece derece maaşları var.

Aynen bunun gibi, semâvât ve arzın Mâlik-i Zülcelâl'i ve dünya ve âhiretin Bâni-i Zülcemâl'i olan Rabbü'l-âlemîn, değil ihtiyaç için –çünkü; her şeyin Hâlık'ı O'dur– belki izzet ve azamet ve rubûbiyetin şuûnatı gibi bazı hikmetler için, şu kâinat sarayında şu dâire-i esbab içinde hem melâikeyi, hem hayvanâtı, hem cemadât ve nebâtâtı, hem insanları istihdam ediyor; onlara ibadet ettiriyor.

Şu dört nevi, ayrı ayrı vezaif-i ubûdiyetle mükellef etmiştir:

Birinci Kısım: Temsilde memlûklere misâl "***Melâike***"lerdir. Melâikeler ise, onlarda mücâhede ile terakkiyât yoktur. Belki her birinin sâbit bir makamı, muayyen bir rütbesi vardır. Fakat onların nefs-i amellerinde bir zevk-i mahsusaları var. Nefs-i ibadetlerinde derecâtlarına göre tefeyyüzleri var. Demek o hizmetkârlarının mükâfatı hizmetlerinin içindedir. Nasıl insan mâ, hava ve ziyâ ve gıda ile tegaddi edip telezzüz eder. Öyle de, melekler, zikir ve tesbih ve hamd ve ibadet ve mârifet ve muhabbetin envârıyla tegaddi edip telezzüz ediyorlar. Çünkü; onlar nurdan mahlûk oldukları için gıdalarına nur kâfidir. Hattâ nura yakın olan rayiha-yı tayyibe dahi onların bir nevi gıdalarıdır ki, ondan hoşlanıyorlar. Evet, ervâh-ı tayyibe, revayih-ı tayyibeyi sever. Hem melekler, Mâbud'larının emriyle işledikleri işlerde ve O'nun hesabıyla işledikleri amellerde ve O'nun namıyla ettikleri hizmette ve O'nun nazarıyla yaptıkları nezarette ve O'nun intisabıyla kazandıkları şerefte ve O'nun mülk ve melekûtunun mütalaasıyla aldıkları tenezzühte ve O'nun tecelliyât-ı cemâ-

liye ve celâliyesinin müşâhedesiyle kazandıkları tenâ'umda öyle bir saadet-i azîme vardır ki; akl-ı beşer anlamaz, melek olmayan bilemez.

Meleklerin bir kısmı âbiddirler, diğer bir kısmının ubûdiyetleri ameldedir. Melâike-i arziyenin amele kısmı, bir nevi insan gibidir. Tâbir caiz ise, bir nevi çobanlık ederler. Bir nevi de çiftçilik ederler. Yâni rûy-u zemin umumî bir mezraadır. İçindeki bütün hayvanâtın tâifelerine Hâlık-ı Zülcelâl'in emriyle, izniyle, hesabıyla, havl ve kuvvetiyle bir melek-i müekkel nezaret eder. Ondan daha küçük her bir nevi hayvanâta mahsus bir nevi çobanlık edecek bir melâike-i müekkel var. Hem de rûy-u zemin bir tarladır; umum nebâtât onun içinde ekilir. Umumuna Cenâb-ı Hakk'ın namıyla, kuvvetiyle nezâret edecek müekkel bir melek vardır. Ondan daha aşağı bir melek, bir tâife-i mahsusaya nezaret etmekle Cenâb-ı Hakk'a ibadet ve tesbih eden melekler var. Rezzâkıyet arşının hamelesinden olan Hazreti Mikâil *(aleyhisselâm)* şunların en büyük nâzırlarıdır.

Meleklerin çoban ve çiftçiler mesabesinde olanlarının insanlara müşabehetleri yoktur. Çünkü; onların nezaretleri sırf Cenâb-ı Hakk'ın hesabıyladır ve O'nun namıyla ve kuvvetiyle ve emriyledir. Belki nezaretleri, yalnız rubûbiyetin tecelliyâtını, memur olduğu nevide müşâhede etmek ve kudret ve rahmetin cilvelerini o nevide mütalaa etmek ve evâmir-i ilâhiyeyi o nev'e bir nevi ilham etmek ve o nev'in ef'âl-i ihtiyâriyesini bir nevi tanzim etmekten ibarettir. Ve bilhassa zeminin tarlasındaki nebâtata nezaretleri, onların tesbihât-ı mâneviyelerini melek lisânıyla temsil etmek ve onların hayatlarıyla Fâtır-ı Zülcelâl'e karşı takdim ettiği tahiyyat-ı mâneviyelerini melek lisanıyla ilân etmek; hem onlara verilen cihâzâtı, hüsn-ü istimâl etmek ve bazı gayelere tevcih etmek ve bir nevi tanzim etmekten ibarettir. Melâikelerin şu hizmetleri, cüz-ü ihtiyârîleriyle bir nevi kisptir. Belki, bir nevi ubûdiyet ve ibadettir. Tasarruf-u hakikîleri yoktur. Çünkü; her şeyde Hâlık-ı külli şey'e has bir sikke vardır. Başkaları parmağını îcada karıştıramaz. Demek, melâikelerin şu nevi amelleri ise, onların ibadetidir. İnsan gibi, âdetleri değildir.

Ve bu saray-ı kâinatta ***ikinci kısım*** *amele*: "***Hayvanât***"tır. Hayvanât dahi iştiha sahibi bir nefis ve bir cüz-ü ihtiyârîleri olduğundan, amelleri "hâlisen-livechillâh" olmuyor. Bir derece nefislerine de bir hisse çıkarıyorlar. Onun için Mâlikü'l-mülki Zülcelâli ve'l-İkram, Kerîm olduğundan onların nefislerine bir hisse vermek için amellerinin zımnında onlara bir maaş ihsan ediyor. Meselâ: Meşhur bülbül kuşu,[1(Hâşiye)] gülün aşkıyla mâruf o hayvancığı, Fâtır-ı Hakîm istihdam ediyor. Beş gaye için onu istimâl ediyor:

1(Hâşiye) Bülbül şâirane konuştuğu için, şu bahsimiz de bir parça şâirane düşüyor. Fakat hayâl değil, hakikattir.

Birincisi: Hayvanât kabileleri namına, nebâtât tâifelerine karşı olan münasebât-ı şedideyi ilâna memurdur.

İkincisi: Rahmân'ın rızka muhtaç misafirleri hükmünde olan hayvanât tarafından bir hatib-i Rabbanî'dir ki, Rezzâk-ı Kerîm tarafından gönderilen hediyeleri alkışlamakla ve ilân-ı sürur etmekle muvazzaftır.

Üçüncüsü: Ebnâ-yı cinsine imdat için gönderilen nebâtata karşı hüsn-ü istikbali herkesin başında izhar etmektir.

Dördüncüsü: Nev-i hayvanâtın nebâtâta derece-i aşka vâsıl olan şiddet-i ihtiyacını, nebâtâtın güzel yüzlerine karşı mübârek başları üstünde beyan etmektir.

Beşincisi: Mâlikü'l-mülki Zülcelâli ve'l-Cemâli ve'l-İkrâm'ın bârgâh-ı merhametine en latîf bir tesbihi, en latîf bir şevk içinde, gül gibi en latîf bir yüzde takdim etmektir.

İşte şu beş gayeler gibi başka mânâlar da vardır. Şu mânâlar ve şu gayeler, bülbülün "*Hak Sübhânehû ve Teâlâ*"nın hesabına ettiği amelin gayesidir. Bülbül kendi diliyle konuşur. Biz şu mânâları onun hazîn sözlerinden fehmediyoruz, melâike ve ruhâniyatın fehmettikleri gibi kendisi kendi nağamatının mânâsını tamamen bilmese de fehmimize zarar vermez. "*Dinleyen söyleyenden daha iyi anlar.*" meşhurdur. Hem bülbül, şu gayeleri tafsilâtıyla bilmemesinden olmamasına delâlet etmiyor. Lâakal saat gibi sana evkatını bildirir. Kendisi bilmiyor ne yapıyor. Bilmemesi senin bildiğine zarar vermez. Amma o bülbülün cüz'î maaşı ise, o tebessüm eden ve gülen güzel gül çiçeklerinin müşâhedesiyle aldığı zevk ve onlarla muhavere ve konuşmak ve dertlerini dökmekle aldığı telezzüzdür. Demek onun nağamat-ı hazînesi, hayvanî teellümâttan gelen teşekkiyât değil, belki atâyâ-yı rahmâniyeden gelen bir teşekkürâttır.

Bülbüle, nahli, fahli, ankebut ve nemli, yâni arı ve vasıta-yı nesil erkek hayvan ve örümcek ve karınca ve hevâm ve küçük hayvanların bülbüllerini kıyas et. Her birinin amellerinin bülbül gibi çok gayeleri var. Onlar için de birer maaş-ı cüz'î hükmünde birer zevk-i mahsus, hizmetlerinin içinde dercedilmiştir. O zevk ile, sanat-ı rabbâniyedeki mühim gayelere hizmet ediyorlar. Nasıl ki, bir sefîne-i sultâniyede bir nefer dümencilik edip bir cüz'î maaş alır. Öyle de, hizmet-i sübhâniyede bulunan bu hayvanâtın birer cüz'î maaşları vardır.

Bülbül bahsine bir tetimme: Sakın zannetme ki bu ilân ve dellâllık ve tesbihâtın nağamatıyla teganni, bülbüle mahsustur. Belki ekser envâın her bir nev'inin bülbül-misâli bir sınıfı var ki, o nev'in en latîf hissiyatını, en latîf bir

tesbih ile en latîf sec'alarla temsil edecek birer latîf ferdi veya efrâdı bulunur. Hususan sinek ve böceklerin bülbülleri hem çoktur, hem çeşit çeşittirler ki, onlar bütün kulağı bulunanların en küçük hayvandan en büyüğüne kadar olanların başlarında tesbihâtlarını güzel sec'alarla onlara işittirip onları mütelezziz ediyorlar. Onlardan bir kısmı leylîdir. Gecede sükûta dalan ve sükûnete giren bütün küçük hayvanların kaside-hân enîsleri, gecenin sükûnetinde ve mevcudatın sükûtunda onların tatlı sözlü nutuk-hânlarıdır. Ve o meclis-i halvette olan zikr-i hafînin dairesinde birer kutuptur ki, her birisi onu dinler; kendi kalbleriyle Fâtır-ı Zülcelâl'lerine bir nevi zikir ve tesbih ederler. Diğer bir kısmı, neharîdir. Gündüzde ağaçların minberlerinde, bütün zîhayatların başlarında, yaz ve bahar mevsimlerinde yüksek âvazlarıyla, latîf nağamat ile, sec'alı tesbihât ile Rahmânurrahîm'in rahmetini ilân ediyorlar. Güya bir zikr-i cehrî halkasının bir reisi gibi işitenlerin cezbelerini tahrik ediyorlar ki; o vakit işitenlerin her birisi lisân-ı mahsusuyla ve bir avâz-ı hususî ile Fâtır-ı Zülcelâl'inin zikrine başlar.

Demek, her bir nevi mevcudatın, hattâ yıldızların da bir ser-zâkiri ve nur-efşan bir bülbülü var.

Fakat, bütün bülbüllerin en efdali ve en eşrefi ve en münevveri ve en bâhiri ve en azîmi ve en kerîmi ve sesçe en yüksek ve vasıfça en parlak ve zikirce en etemm ve şükürce en eamm ve mahiyetçe en ekmel ve suretçe en ecmel, kâinat bostanında, arz ve semâvâtın bütün mevcudatını latîf secaatıyla, leziz nağamatıyla, ulvî tesbihâtıyla vecde ve cezbeye getiren; nev-i beşerin andelîb-i zîşanı ve benîâdem'in bülbül-ü zü'l-Kur'ân'ı: Muhammed-i Arabî'dir.

عَلَيْهِ وَعَلٰى اٰلِهٖ وَأَمْثَالِهٖ أَفْضَلُ الصَّلَاةِ وَأَجْمَلُ التَّسْلِيمَاتِ[1]

Elhâsıl: *Kâinat sarayında hizmet eden hayvanât, kemâl-i itaatle evâmir-i tekviniyeye imtisâl edip, fıtratlarındaki gayeleri güzel bir vecihle ve Cenâb-ı Hakk'ın namıyla izhar ederek hayatlarının vazifelerini bedi' bir tarz ile Cenâb-ı Hakk'ın kuvvetiyle işlemekle ettikleri tesbihât ve ibadat, onların hedâya ve tahiyyatlarıdır ki, Fâtır-ı Zülcelâl ve Vâhib-i hayat dergâhına takdim ediyorlar.*

Üçüncü kısım** amelleri*: "Nebâtat***" ve "***Cemâdât***"tır. Onların cüz-ü ihtiyârîleri olmadığı için, maaşları yoktur. Amelleri "hâlisen-livechillâh"tır ve Cenâb-ı Hakk'ın irâdesiyle ve ismiyle ve hesabıyla ve havl ve kuvvetiyledir.

---

1 O'na, Âline ve emsâli diğer bütün peygamberlere en yüce salât ve en güzel selâmlar eyle.

Fakat nebâtatın gidişatlarından hissolunuyor ki, onların vezaif-i telkîh ve tevlidde ve meyvelerin terbiyesinde bir çeşit telezzüzatları var. Fakat hiç teellümata mazhar değiller. Hayvan muhtar olduğu için, lezzet ile beraber elemi de var. Cemâdât ve nebatâtın amellerinde ihtiyar gelmediği için, eserleri de ihtiyar sahibi olan hayvanların amellerinden daha mükemmel oluyor. İhtiyar sahibi olanların içinde, arı emsâli gibi vahy ve ilham ile tenevvür edenlerin amelleri, cüz-ü ihtiyârîsine itimad edenlerin amellerinden daha mükemmeldir.

Yeryüzünün tarlasında nebâtatın her bir tâifesi, lisân-ı hâl ve istidat diliyle Fâtır-ı Hakîm'den suâl ediyorlar, dua ediyorlar ki: "Yâ Rabbenâ! Bize kuvvet ver ki, yeryüzünün her bir tarafında tâifemizin bayrağını dikmekle, saltanat-ı rubûbiyetini lisanımızla ilân edelim ve rûy-u arz mescidinin her bir köşesinde sana ibadet etmek için bize tevfik ver ve meşhergâh-ı arzın her bir tarafında senin esmâ-yı hüsnânın nakışlarını, senin bedi' ve antika sanatlarını kendi lisanımızla teşhir etmek için bize bir revaç ve seyahate iktidar ver!" derler. Fâtır-ı Hakîm onların mânevî dualarını kabul edip ki, bir tâifenin tohumlarına kıldan kanatçıklar verir. Her tarafa uçup gidiyorlar. Tâifeleri namına esmâ-yı ilâhiyeyi okutturuyorlar (Ekser dikenli nebâtat ve bir kısım sarı çiçeklerin tohumları gibi). Ve bir kısmına da, insana lâzım veya hoşuna gidecek güzel et veriyor. İnsanı ona hizmetkâr edip her tarafa ekiyor. Bazı tâifelerine de, hazmolmayacak sert bir kemik üstünde hayvanlar yutacak bir et veriyor ki, hayvanlar onu çok taraflara dağıtıyorlar. Bazılara da, çengelcikleri verip, her temas edene yapışıyor. Başka yerlere giderek tâifesinin bayrağını dikerler, Sâni-i Zülcelâl'in antika sanatını teşhir ediyorlar. Ve bir kısmına da, acı düğelek denilen nebâtat gibi saçmalı tüfek gibi bir kuvvet verir ki; vakti geldiği zaman onun meyvesi olan hıyarcık düşer, saçmalar gibi birkaç metre yerlere tohumcuklarını atar, zer'eder. Fâtır-ı Zülcelâl'in zikir ve tesbihini kesretli lisanlarla söylettirmeye çalışırlar ve hâkezâ.. kıyas et.

Fâtır-ı Hakîm ve Kâdir-i Alîm, kemâl-i intizâmla her şeyi güzel yaratmış, güzel teçhiz etmiş, güzel gayelere tevcih etmiş, güzel vazifelerle tavzif etmiş, güzel tesbihât yaptırıyor, güzel ibadet ettiriyor.

Ey insan!.. İnsan isen, şu güzel işlere, tabiatı, tesadüfü, abesiyeti, dalâleti karıştırma; çirkin etme, çirkin yapma, çirkin olma!

Dördüncü kısım: "***İnsan***"dır. *Şu kâinat sarayında bir nevi hademe olan insanlar, hem melâikeye benzer, hem hayvanâta benzer.* Melâikeye, ubûdiyet-i külliyede, nezaretin şümûlünde, mârifetin ihâtasında, rubûbiyetin dellâllı-

ğında meleklere benzer. Belki insan daha câmi'dir. Fakat insanın şerire ve iştihalı bir nefsi bulunduğundan, melâikenin hilâfına olarak pek mühim terakkiyât ve tedenniyata mazhardır. Hem insan, amelinde nefsi için bir haz ve zâtı için bir hisse aradığı için hayvana benzer. Öyle ise, insanın iki maaşı var: Biri cüz'îdir, hayvanîdir, muacceldir. İkincisi melekîdir, küllîdir, müecceldir. Şimdi, insanın vazifesiyle maaşı ve terakkiyât ve tedenniyatı, geçen yirmi üç adet Söz'lerde kısmen geçmiştir. Hususan On Birinci ve Yirmi Üçüncü'de daha ziyade beyan edilmiş. Onun için şurada ihtisar ederek kapıyı kapıyoruz. Erhamürrâhimîn'den rahmet kapılarını bize açmasını ve şu Söz'ün tekmîline tevfikini refik eylemesini niyaz ile, kusurumuzun ve hatâmızın afvını talep ile hatmediyoruz.

Beşinci Dal

Beşinci Dal'ın "*Beş Meyve*"si var.

Birinci Meyve

Ey nefis-perest nefsim ve ey dünya-perest arkadaşım! Muhabbet, şu kâinatın bir sebeb-i vücûdudur, hem şu kâinatın râbıtasıdır, hem şu kâinatın nurudur, hem hayatıdır. İnsan, kâinatın en câmi bir meyvesi olduğu için kâinatı istilâ edecek bir muhabbet o meyvenin çekirdeği olan kalbine dercedilmiştir. İşte, şöyle nihayetsiz bir muhabbete lâyık olacak, nihayetsiz bir kemâl sahibi olabilir.

İşte ey nefis ve ey arkadaş! İnsanın havfe ve muhabbete âlet olacak iki cihaz, fıtratında dercolunmuştur. Alâküllihâl o muhabbet ve havf, ya halka veya Hâlık'a müteveccih olacak. Hâlbuki halktan havf ise, elîm bir beliyyedir. Halka muhabbet dahi, belâlı bir musibettir. Çünkü sen öylelerden korkarsın ki, sana merhamet etmez veya senin istirhamını kabul etmez. Şu hâlde havf, elîm bir belâdır. Muhabbet ise; sevdiğin şey, ya seni tanımaz, "Allah'a ısmarladık" demeyip gider –gençliğin ve malın gibi– ya muhabbetin için seni tahkir eder. Görmüyor musun ki, mecâzî aşklarda yüzde doksan dokuzu, maşukundan şikâyet eder. Çünkü Samed aynası olan bâtın-ı kalb ile sanem-misal dünyevî mahbublara perestiş etmek, o mahbubların nazarında sakîldir ve istiskal eder, reddeder. Zira fıtrat, fıtrî ve lâyık olmayan şeyi reddeder, atar. (Şehevânî sevmekler bahsimizden hariçtir.) Demek, sevdiğin şeyler ya seni tanımıyor, ya seni tahkir ediyor, ya sana refâkat etmiyor. Senin rağmına müfarakat ediyor. Madem öyledir, bu havf ve muhabbeti, öyle birisine tevcih et ki; senin havfın lezzetli bir tezellül olsun, muhabbetin, zilletsiz bir saadet olsun.

Evet Hâlık-ı Zülcelâl'inden havf etmek, O'nun rahmetinin şefkatine yol bulup iltica etmek demektir. Havf, bir kamçıdır; O'nun rahmetinin kucağına atar. Mâlûmdur ki; bir vâlide, meselâ bir yavruyu korkutup sinesine celbediyor. O korku o yavruya gayet lezzetlidir. Çünkü şefkat sinesine celbediyor. Hâlbuki, bütün vâlidelerin şefkatleri, rahmet-i ilâhiyenin bir lem'asıdır.[1] Demek, havful-

---

[1] Mahlukatta bulunan acıma hissinin; Cenâb-ı Hakk'ın yüz rahmetinden sadece birinin, bütün mahlukat arasında taksim edilmiş hâli olduğuna dair bkz.: Buhârî, *edeb* 19; Müslim, *tevbe* 17, 20, 21.

lahda bir azîm lezzet vardır. Madem havfullahın böyle lezzeti bulunsa, muhabbetullahta ne kadar nihayetsiz lezzet bulunduğu mâlûm olur. Hem Allah'tan havf eden, başkaların kasâvetli, belâlı havfından kurtulur. Hem Allah hesabına olduğu için mahlukata ettiği muhabbet dahi firaklı, elemli olmuyor.

Evet insan, evvela nefsini sever; sonra akâribini, sonra milletini, sonra zîhayat mahlûkları, sonra kâinatı, dünyayı sever. Bu dairelerin her birisine karşı alâkadardır. Onların lezzetleriyle mütelezziz ve elemleriyle müteellim olabilir. Hâlbuki şu hercümerc âlemde ve rüzgâr deveranında hiçbir şey kararında kalmadığından bîçâre kalb-i insan, her vakit yaralanıyor. Elleri yapıştığı şeylerle, o şeyler gidip ellerini paralıyor, belki koparıyor. Daima ızdırap içinde kalır, yahut gaflet ile sarhoş olur. Madem öyledir, ey nefis! Aklın varsa, bütün o muhabbetleri topla, hakiki sahibine ver, şu belâlardan kurtul! Şu nihayetsiz muhabbetler, nihayetsiz bir kemâl ve cemâl sahibine mahsustur. Ne vakit hakiki sahibine verdin, o vakit bütün eşyâyı O'nun nâmıyla ve O'nun aynası olduğu cihetle ızdırapsız sevebilirsin. Demek şu muhabbet, doğrudan doğruya kâinata sarf edilmemek gerektir. Yoksa muhabbet, en leziz bir nimet iken, en elîm bir nikmet olur.

Bir cihet kaldı ki, en mühimi de odur ki, ey nefis! Sen, muhabbetini kendi nefsine sarf ediyorsun. Sen, kendi nefsini kendine mâbud ve mahbub yapıyorsun. Her şeyi nefsine fedâ ediyorsun. Âdeta bir nevi rubûbiyet veriyorsun. Hâlbuki muhabbetin sebebi, ya kemâldir –zira kemâl zâtında sevilir– yahut menfaattir yahut lezzettir veyahut hayriyettir ya bunlar gibi bir sebep tahtında muhabbet edilir.

Şimdi ey nefis! Birkaç Söz'de kat'î isbat etmişiz ki, asıl mahiyetin; kusur, naks, fakr, aczden yoğrulmuştur ki –zulmet, karanlığın derecesi nisbetinde nurun parlaklığını gösterdiği gibi– zıddiyet itibarıyla sen, onlarla Fâtır-ı Zülcelâl'in kemâl, cemâl, kudret ve rahmetine aynadarlık ediyorsun.

Demek, ey nefis! Nefsine muhabbet değil, belki adavet etmelisin veyahut acımalısın veyahut mutmainne olduktan sonra şefkat etmelisin…

Eğer nefsini seversen –çünkü; senin nefsin lezzet ve menfaatin menşeidir, sen de lezzet ve menfaatin zevkine meftunsun– o zerre hükmünde olan lezzet ve menfaat-ı nefsiyeyi, nihayetsiz lezzet ve menfaatlere tercih etme! Yıldız böceği gibi olma! Çünkü o, bütün ahbabını ve sevdiği eşyayı karanlığın vahşetine gark eder, nefsinde bir lem'acık ile iktifa eder. Zira nefsî olan lezzet ve menfaatinle beraber bütün alâkadar olduğun ve bütün menfaatleriyle intifâ

ettiğin ve saadetleriyle mesûd olduğun mevcudâtın ve bütün kâinatın menfaatleri, nimetleri, iltifâtına tabi bir Mahbub-u Ezelî'yi sevmekliğin lâzımdır. Tâ, hem kendinin, hem bütün onların saadetleriyle mütelezziz olasın. Hem Kemâl-i Mutlak'ın muhabbetinden aldığın nihayetsiz bir lezzeti alasın.

Zâten sana, sende, senin nefsine olan şedid muhabbetin, O'nun Zât'ına karşı muhabbet-i zâtiyedir ki; sen sû-i istimâl edip kendi zâtına sarf ediyorsun. Öyle ise, nefsindeki "*ene*"yi yırt, "*hüve*"yi göster. Ve kâinata dağınık bütün muhabbetlerin, O'nun esmâ ve sıfâtına karşı verilmiş bir muhabbettir. Sen sû-i istimâl etmişsin, cezasını da çekiyorsun. *Çünkü yerinde sarf olunmayan bir muhabbet-i gayrimeşrûanın cezası, merhametsiz bir musibettir.* Rahmânü'r-Rahîm ismiyle hûrilerle müzeyyen cennet gibi senin bütün arzularına câmi bir meskeni, senin cismânî hevesâtına ihzar eden ve sair esmâsıyla senin ruhun, kalbin, sırrın, aklın ve sair letâifin arzularını tatmin edecek ebedî ihsanatını o cennette sana müheyyâ eden ve her bir isminde mânevî çok hazine-i ihsan ve kerem bulunan bir Mahbub-u Ezelî'nin, elbette bir zerre muhabbeti, kâinata bedel olabilir. Kâinat O'nun bir cüz'î tecelli-i muhabbetine bedel olamaz. Öyle ise o Mahbub-u Ezelî'nin kendi Habib'ine söylettirdiği şu Fermân-ı Ezelî'yi dinle, ittiba et:

إِنْ كُنْتُمْ تُحِبُّونَ اللهَ فَاتَّبِعُونِي يُحْبِبْكُمُ اللهُ[1]

İkinci Meyve

Ey nefis! Ubûdiyet, mukaddime-i mükâfat-ı lâhika değil, belki netice-i nimet-i sâbıkadır. Evet biz ücretimizi almışız. Ona göre hizmetle ve ubûdiyetle muvazzafız.

Çünkü ey nefis! Hayr-ı mahz olan vücûdu sana giydiren Hâlık-ı Zülcelâl, sana iştihalı bir mide verdiğinden, Rezzâk ismiyle bütün mat'umatı bir sofra-yı nimet içinde senin önüne koymuştur. Sonra sana hassasiyetli bir hayat verdiğinden, o hayat dahi bir mide gibi rızık ister. Göz, kulak gibi bütün duyguların, eller gibidir ki; rûy-u zemin kadar geniş bir sofra-yı nimeti, o ellerin önüne koymuştur. Sonra mânevî çok rızık ve nimetler isteyen insaniyeti sana verdiğinden, âlem-i mülk ve melekût gibi geniş bir sofra-yı nimet, o mide-i insaniyetin önüne ve aklın eli yetişecek nisbette sana açmıştır. Sonra nihayetsiz nimetleri isteyen ve hadsiz rahmetin meyveleriyle tegaddi eden ve insaniyet-i

[1] "Ey insanlar, eğer Allah'ı seviyorsanız, gelin bana uyun ki Allah da sizi sevsin." (Âl-i İmran sûresi, 3/31).

kübrâ olan İslâmiyet'i ve imanı sana verdiğinden, daire-i mümkinât ile beraber esmâ-yı hüsnâ ve sıfât-ı mukaddesenin dairesine şâmil bir sofra-yı nimet ve saadet ve lezzet sana fethetmiştir. Sonra imanın bir nuru olan muhabbeti sana vermekle, gayr-i mütenâhî bir sofra-yı nimet ve saadet ve lezzet sana ihsan etmiştir. Yani, cismâniyetin itibarıyla küçük, zayıf, âciz, zelîl, mukayyed, mahdud bir cüz'sün. O'nun ihsanıyla cüz'î bir cüzden, küllî bir küll-i nurânî hükmüne geçtin. Zira hayatı sana vermekle, cüz'iyetten bir nevi külliyete ve insaniyeti vermekle hakiki külliyete.. ve İslâmiyet'i vermekle ulvî ve nuranî bir külliyete.. ve marifet ve muhabbeti vermekle muhit bir nura seni çıkarmış.

İşte ey nefis! Sen bu ücreti almışsın. Ubûdiyet gibi lezzetli, nimetli, rahatlı, hafif bir hizmetle mükellefsin. Hâlbuki, buna da tembellik ediyorsun. Eğer yarım yamalak yapsan da, güya eski ücretleri kâfi gelmiyormuş gibi, çok büyük şeyleri mütehakkimâne istiyorsun. Ve hem "Niçin duam kabul olmadı?" diye nazlanıyorsun. *Evet, senin hakkın naz değil, niyazdır. Cenâb-ı Hak, cenneti ve saadet-i ebediyeyi mahz-ı fazl ve keremiyle ihsan eder. Sen, daima rahmet ve keremine iltica et. O'na güven ve şu fermanı dinle*:

قُلْ بِفَضْلِ اللهِ وَبِرَحْمَتِهِ فَبِذٰلِكَ فَلْيَفْرَحُوا هُوَ خَيْرٌ مِمَّا يَجْمَعُونَ[1]

Eğer desen: "Şu küllî, hadsiz nimetlere karşı, nasıl şu mahdut ve cüz'î şükrümle mukabele edebilirim?"

Elcevap: *Küllî bir niyetle, hadsiz bir itikat ile...* Meselâ nasıl ki, bir adam beş kuruş kıymetinde bir hediye ile bir padişahın huzuruna girer ve görür ki, her biri milyonlara değer hediyeler, makbul adamlardan gelmiş, orada dizilmiş. Onun kalbine gelir: "Benim hediyem hiçtir, ne yapayım?" Birden der: "Ey seyyidim! Bütün şu kıymettar hediyeleri kendi namıma sana takdim ediyorum. Çünkü sen onlara lâyıksın. Eğer benim iktidarım olsaydı, bunların bir mislini sana hediye ederdim." İşte hiç ihtiyacı olmayan ve raiyetinin derece-i sadakat ve hürmetlerine alâmet olarak hediyelerini kabul eden o pâdişah, o bîçârenin o büyük ve küllî niyetini ve arzusunu ve o güzel ve yüksek itikat liyâkatini, en büyük bir hediye gibi kabul eder. Aynen öyle de; âciz bir abd, namazında اَلتَّحِيَّاتُ لِلّٰهِ[2] der. Yani: *Bütün mahlukatın hayatlarıyla sana*

---

1 "De ki; Allah'ın lütfuyla, rahmetiyle, evet sadece bununla ferahlanın. Çünkü bu, onların dünya malı olarak topladıkları bütün şeylerden daha hayırlıdır." (Yûnus sûresi, 10/58).

2 "Bütün tahiyyeler yani hayat sahibi varlıkların hayatlarıyla sundukları ibadetler, Allah'a mahsustur." (Buhârî, *ezân* 148; Müslim, *salât* 55; Tirmizî, *salât* 99)

takdim ettikleri hediye-i ubûdiyetlerini, ben kendi hesabıma, umumunu sana takdim ediyorum. Eğer elimden gelseydi onlar kadar tahiyyeler sana takdim edecektim. Hem sen onlara, hem daha fazlasına lâyıksın. İşte şu niyet ve itikat, pek geniş bir şükr-ü küllîdir. Nebâtatın tohumları ve çekirdekleri, onların niyetleridir.

Meselâ kavun, kalbinde nüveler suretinde bin niyet eder ki, "*Yâ Hâlıkım! Senin esmâ-yı hüsnânın nakışlarını yerin birçok yerlerinde ilân etmek isterim.*" Cenâb-ı Hak gelecek şeylerin nasıl geleceklerini bildiği için, onların niyetlerini bilfiil ibadet gibi kabul eder. "*Müminin niyeti, amelinden hayırlıdır.*"[1] Şu sırra işaret eder. Hem

سُبْحَانَكَ وَبِحَمْدِكَ عَدَدَ خَلْقِكَ وَرِضَاءَ نَفْسِكَ وَزِنَةَ عَرْشِكَ وَمِدَادَ كَلِمَاتِكَ وَنُسَبِّحُكَ بِجَمِيعِ تَسْبِيحَاتِ أَنْبِيَائِكَ وَأَوْلِيَائِكَ وَمَلٰئِكَتِكَ[2]

gibi hadsiz adetle tesbih etmenin hikmeti şu sırdan anlaşılır. Hem nasıl, bir zâbit, bütün neferâtının yekûn hizmetlerini kendi namına padişaha takdim eder. Öyle de, mahlûkata zâbitlik eden ve hayvanât ve nebatâta kumandanlık yapan ve mevcudât-ı arziyeye halifelik etmeye kabil olan ve kendi hususî âleminde kendini herkese vekil telâkki eden insan, إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ[3] der; bütün halkın ibadetlerini ve istiânelerini, kendi nâmına Mâbud-u Zülcelâl'e takdim eder.

Hem سُبْحَانَكَ بِجَمِيعِ تَسْبِيحَاتِ جَمِيعِ مَخْلُوقَاتِكَ وَبِأَلْسِنَةِ جَمِيعِ مَصْنُوعَاتِكَ[4] der, bütün mevcudâtı kendi hesabına söylettirir.

Hem اَللّٰهُمَّ صَلِّ عَلٰى مُحَمَّدٍ بِعَدَدِ ذَرَّاتِ الْكَائِنَاتِ وَمُرَكَّبَاتِهَا[5] der, her şey nâmına bir salavât getirir. Çünkü her şey, Nur-u Ahmedî *(aleyhisselâm)* ile alâkadardır. İşte tesbihâtta, salavâtlarda hadsiz adetlerin hikmetini anla.

---

1 et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* 6/185-186; el-Heysemî, *Mecmeu'z-zevâid* 1/61, 1/109; el-Beyhakî, *Şuabü'l-îmân* 5/343.

2 Mahlukatının sayısınca, zâtının hoşnutluğu, arşının ağırlığı, kelimelerinin mürekkebi miktarınca Sana hamdederek Seni noksan sıfatlardan tenzih ederiz.[*1] Bütün peygamberlerinin, veli kullarının ve meleklerinin tesbihâtıyla Seni tesbih ederiz.

[*1] Bkz.: Müslim, *zikr* 79; Tirmizî, *deavât* 103; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 1/258.

3 "(Haydi öyleyse deyiniz): Yalnız Sana ibadet eder, yalnız senden medet umarız." (Fâtiha sûresi, 1/5)

4 Bütün mahlukatının tesbihâtları ve bütün masnûâtının dilleriyle Seni tesbih ederiz.

5 Allah'ım! Kâinatın zerreleri ve onlardan meydana gelen varlıkların adedince Muhammed'e salât eyle.

Üçüncü Meyve

Ey nefis! Az bir ömürde hadsiz bir amel-i uhrevî istersen ve her bir dakika-yı ömrünü bir ömür kadar faydalı görmek istersen ve âdetini ibadete ve gafletini huzura kalbetmeyi seversen, sünnet-i seniyyeye ittiba et.

Çünkü bir muamele-i şer'iyeye tatbik-i amel ettiğin vakit; bir nevi huzur veriyor, bir nevi ibadet oluyor, uhrevî çok meyveler veriyor. Meselâ bir şeyi satın aldın; icab ve kabul-ü şer'iyeyi tatbik ettiğin dakikada, o âdi alış-verişin bir ibadet hükmünü alır. O tahattur-u hükm-ü şer'î bir tasavvur-u vahiy verir.. o dahi, Şâri'i düşünmekle bir teveccüh-ü ilâhî verir.. o dahi, bir huzur verir. *Demek sünnet-i seniyyeye tatbik-i amel etmekle –bu fâni ömür– bâki meyveler verecek bir hayat-ı ebediyeye medâr olacak olan faydalar elde edilir.*

فَاٰمِنُوا بِاللّٰهِ وَرَسُولِهِ النَّبِيِّ الْأُمِّيِّ الَّذِي يُؤْمِنُ بِاللّٰهِ وَكَلِمَاتِهِ وَاتَّبِعُوهُ لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ[1]

fermânını dinle. Şeriat ve sünnet-i seniyyenin ahkâmları içinde cilveleri intişar eden esmâ-yı hüsnânın her bir isminin feyz-i tecellisine bir mazhar-ı câmi olmaya çalış!..

Dördüncü Meyve

Ey nefis! Ehl-i dünyaya, hususan ehl-i sefâhete, hususan ehl-i küfre bakıp sûrî zînet ve aldatıcı gayrimeşrû lezzetlerine aldanıp taklid etme. Çünkü; sen onları taklid etsen, onlar gibi olamazsın. Pek çok sukut edeceksin. Hayvan dahi olamazsın. Çünkü; senin başındaki akıl, meş'um bir âlet olur. Senin başını daima dövecektir.

Meselâ nasıl ki; bir saray bulunsa, büyük bir dairesinde büyük bir elektrik lâmbası bulunur. O elektrikten teşa'ub etmiş ve onunla bağlı küçük küçük elektrikler, küçük menzillere taksim edilmiş. Şimdi birisi o büyük elektrik lâmbasının düğmesini çevirip ziyâyı kapatsa, bütün menziller derin bir karanlık içine ve bir vahşete düşer… Ve başka sarayda büyük elektrik lâmbasıyla merbut olmayan küçük elektrik lâmbaları, her menzilde bulunuyor. O saray sahibi büyük elektrik lâmbasının düğmesini çevirerek kapatsa, sair menzillerde ışıklar bulunabilir. Onunla işini görebilir, hırsızlar istifade edemezler…

---

1 "…Öyleyse siz de Allah'a ve O'nun bütün kelimelerine iman eden o ümmî nebîye, o resûle inanın. Ona tâbi olun ki doğru yolu bulasınız." (A'râf sûresi, 7/158).

İşte ey nefsim! Birinci saray, bir Müslümandır. Hazreti Peygamber *(aleyhissalâtü vesselâm),* onun kalbinde o büyük elektrik lâmbasıdır. Eğer O'nu unutsa, –el-iyâzü billâh!– kalbinden O'nu çıkarsa, hiçbir peygamberi daha kabul edemez. Belki hiçbir kemâlâtın yeri ruhunda kalamaz. Hatta Rabbini de tanımaz. Mahiyetindeki bütün menziller ve latîfeler, karanlığa düşer ve kalbinde müthiş bir tahribat ve vahşet oluyor. Acaba bu tahribat ve vahşete mukabil hangi şeyi kazanıp ünsiyet edebilirsin! Hangi menfaati bulup o tahribat zararını onunla tâmir edersin! Hâlbuki ecnebiler, o ikinci saraya benzerler ki, Hazreti Peygamber *(aleyhissalâtü vesselâm)*'ın nurunu kalblerinden çıkarsalar da, kendilerince bazı nurlar kalabilir veya kalabilir zannederler.

Onların mânevî kemâlât-ı ahlâkiyelerine medâr olacak Hazreti Mûsâ ve İsa *(aleyhimesselâm)*'a bir nevi imanları ve Hâlık'larına bir çeşit itikatları kalabilir.

Ey nefs-i emmâre! *Eğer desen*: *"Ben ecnebi değil, hayvan olmak isterim!" Sana kaç defa* ***söylemiştim***: *Hayvan gibi olamazsın. Zira kafandaki akıl olduğu için; o akıl, geçmiş elemleri ve gelecek korkuları tokatıyla senin yüzüne, gözüne, başına çarparak dövüyor. Bir lezzet içinde bin elem katıyor. Hayvan ise, elemsiz güzel bir lezzet alır, zevkeder. Öyle ise, evvelâ aklını çıkar at, sonra hayvan ol. Hem* [1] كَالْأَنْعَامِ بَلْ هُمْ أَضَلُّ *sille-i te'dibini gör.*

Beşinci Meyve

Ey nefis! Mükerreren söylediğimiz gibi insan; şecere-i hilkatin meyvesi olduğundan, meyve gibi en uzak ve en câmi ve umuma bakar ve umumun cihetü'l-vahdetini içinde saklar bir kalb çekirdeğini taşıyan ve yüzü kesrete, fenâya, dünyaya bakan bir mahlûktur. Ubûdiyet ise; onun yüzünü fenâdan bekâya, halktan Hakk'a, kesretten vahdete, müntehadan mebde'e çeviren bir hayt-ı vuslat, yahut mebde' ve müntehâ ortasında bir nokta-yı ittisaldir.

Nasıl ki, tohum olacak kıymettar bir meyve-i zîşuur; ağacın altındaki zîruhlara baksa, güzelliğine güvense, kendini onların ellerine atsa veya gaflet edip düşse; onların ellerine düşecek, parçalanacak, âdi bir tek meyve gibi zayi olacak. Eğer o meyve, nokta-yı istinadını bulsa, içindeki çekirdek; bütün ağacın cihetü'l-vahdetini tutmakla beraber ağacın bekâsına ve hakikatinin devamına vasıta olacağını düşünebilse, o vakit o tek meyve içinde bir tek çekirdek, bir hakikat-i külliye-i daimeye, bir ömr-ü bâki içinde mazhar oluyor.

---

1 "…Hâsılı onlar hayvanlar gibi, hatta onlardan da aşağıdırlar." (A'râf sûresi, 7/179; Furkan sûresi, 25/44).

Öyle de insan, eğer kesrete dalıp kâinat içinde boğulup dünyanın muhabbetiyle sersem olarak fânilerin tebessümlerine aldansa, onların kucaklarına atılsa, elbette nihayetsiz bir hasârete düşer. Hem fenâ, hem fâni, hem ademe düşer. Hem mânen kendini idam eder. Eğer lisân-ı Kur'ân'dan kalb kulağıyla iman derslerini işitip başını kaldırsa, vahdete müteveccih olsa, ubûdiyetin miracıyla arş-ı kemâlâta çıkabilir. Bâki bir insan olur.

Ey nefsim! Madem hakikat böyledir ve madem Millet-i İbrahimiye'densin (aleyhisselâm) İbrahimvârî [1] *لَآ أُحِبُّ الْاٰفِلِينَ de ve Mahbubu Bâki'ye yüzünü çevir ve benim gibi şöyle ağla...*

(Buradaki Farisî beyitler, On Yedinci Söz'ün İkinci Makamı'nda yazılmakla burada yazılmamıştır.)

[1] "Ben öyle sönüp batanları Tanrı diye sevmem." (En'âm sûresi, 6/76).

Yirmi Beşinci Söz

Mucizât-ı Kur'âniye Risâlesi

Elde Kur'ân gibi bir mucize-i bâki varken,
Başka bürhân aramak aklıma zâid görünür.
Elde Kur'ân gibi bir bürhân-ı hakikat varken,
Münkirleri ilzam için gönlüme sıklet mi gelir?

İHTAR: *Şu Söz'ün başında Beş Şu'le'yi yazmak niyet ettik. Fakat Birinci Şu'le'nin âhirlerinde eski hurufâtla tab'etmek için gayet süratle yazmaya mecbur olduk. Hattâ bazı gün yirmi-otuz sayfayı iki-üç saat içinde yazıyorduk. Onun için üç şu'leyi ihtisâren, icmâlen yazarak iki şu'leyi de şimdilik terk ettik. Bana ait kusurlar ve noksaniyetler ve işkâl ve hatâlara nazar-ı insaf ve müsamahâ ile bakmalarını ihvanlarımızdan bekleriz.*

Bu Mucizât-ı Kur'âniye Risâlesi'ndeki ekser âyetlerin her biri, ya mülhidler tarafından medar-ı tenkid olmuş veya ehl-i fen tarafından itiraza uğramış veya cinnî ve insî şeytanların vesvese ve şüphelerine maruz olmuş âyetlerdir. İşte bu "*Yirmi Beşinci Söz*" öyle bir tarzda o âyetlerin hakikatlerini ve nüktelerini beyan etmiş ki, ehl-i ilhâd ve fennin kusur zannettikleri noktalar i'câzın lemeâtı ve belâgat-ı Kur'âniye'nin kemalâtının menşe'leri olduğu, ilmî kaideleriyle isbat edilmiş. Bulantı vermemek için onların şüpheleri zikredilmeden cevâb-ı kat'î verilmiş. وَالشَّمْسُ تَجْرِي[1] ، وَالْجِبَالَ أَوْتَادًا[2] gibi.. Yalnız Yirminci Söz'ün Birinci Makamı'nda üç-dört âyette şüpheleri söylenmiş. Hem bu "*Mucizât-ı Kur'âniye Risâlesi*" gerçi gayet muhtasar ve acele yazılmış ise de, fakat ilm-i belâgat ve ulûm-u Arabiye noktasında, âlimlere hayret verecek derecede âlimane ve derin ve kuvvetli bir tarzda beyan edilmiş. Gerçi her

---

1 "Güneş döner..." (Yâsîn sûresi, 36/38)

2 "Dağları da arzı tutan birer destek (yapmadık mı)?" (Nebe sûresi, 78/7)

bahsini her ehl-i dikkat tam anlamaz, istifade etmez. Fakat o bahçede herkesin ehemmiyetli hissesi var. Pek acele ve müşevveş hâletler içinde telif edildiğinden ifade ve ibaresinde kusur var olmasıyla beraber ilim noktasında çok ehemmiyetli meselelerin hakikatini beyan etmiş.

Said Nursî

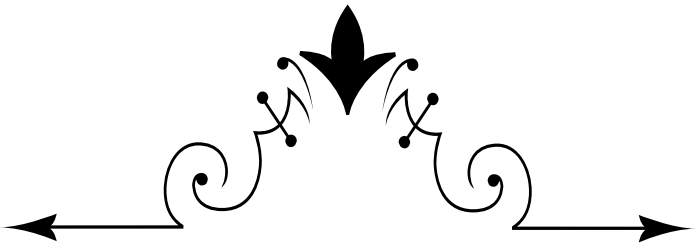

Mucizât-ı Kur'âniye Risâlesi

بِسْـــمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

قُلْ لَئِنِ اجْتَمَعَتِ الْإِنْسُ وَالْجِنُّ عَلٰى أَنْ يَأْتُوا بِمِثْلِ هٰذَا الْقُرْاٰنِ لَا يَأْتُونَ بِمِثْلِهٖ وَلَوْ كَانَ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ ظَهِيرًا[1]

Mahzen-i mucizât ve mucize-i kübrâ-yı Ahmediye (aleyhissalâtü vesselâm) olan Kur'ân-ı Hakîm-i Mu'cizü'l-Beyân'ın hadsiz vücûh-u i'câzından kırka yakın vücûh-u i'câziyeyi Arabî risâlelerimde ve Arabî Risâle-i Nur'da ve "İşârâtü'l-İ'câz" nâmındaki tefsirimde ve geçen şu yirmi dört Söz'lerde işaretler etmişiz. Şimdi onlardan yalnız beş vechini bir derece beyan ve sair vücûhu içlerinde icmâlen dercederek ve bir mukaddime ile onun târif ve mahiyetine işaret edecegiz.

Mukaddime

"*Üç Cüz*"dür.

Birinci Cüz

Kur'ân Nedir? Târifi Nasıldır?

Elcevap: (On Dokuzuncu Söz'de beyan edildiği ve sair sözlerde isbat edildiği gibi) **KUR'ÂN;**

- ✓ Şu kitab-ı kebir-i kâinatın bir tercüme-i ezeliyesi...
- ✓ Ve âyât-i tekviniyeyi okuyan mütenevvi dillerinin tercüman-ı ebedîsi...

---

1 "De ki: Yemin ederim! Eğer insanlar ve cinler, bu Kur'ân'ın benzerini yapmak için bir araya toplansalar, hatta birbirlerine destek olup güçlerini birleştirseler bile, yine de onun gibi bir kitap meydana getiremezler." (İsrâ sûresi, 17/88).

✓ Ve şu âlem-i gayb ve şehâdet kitabının müfessiri...

✓ Ve zeminde ve gökte gizli esmâ-yı ilâhiyenin mânevî hazinelerinin keşşâfı...

✓ Ve sutûr-u hâdisatın altında muzmer hakâikin miftahı...

✓ Ve âlem-i şehâdette âlem-i gaybın lisanı...

✓ Ve şu âlem-i şehâdet perdesi arkasında olan âlem-i gayb cihetinden gelen iltifâtât-ı ebediye-i rahmâniye ve hitâbât-ı ezeliye-i sübhâniyenin hazinesi...

✓ Ve şu İslâmiyet âlem-i mânevîsinin güneşi, temeli, hendesesi...

✓ Ve avâlim-i uhreviyenin mukaddes haritası...

✓ Ve zât ve sıfat ve esmâ ve şuûn-u ilâhiyenin kavl-i şârihi, tefsir-i vâzıhı, bürhân-ı kâtıı, tercüman-ı sâtıı...

✓ Ve şu âlem-i insâniyetin mürebbîsi...

✓ Ve insâniyet-i kübrâ olan İslâmiyet'in mâ ve ziyâsı...

✓ Ve nev-i beşerin hikmet-i hakikiyesi..

✓ Ve insâniyeti saadete sevk eden hakikî mürşidi ve hâdisi...

✓ Ve insana hem bir *kitab-ı şeriat*, hem bir *kitab-ı dua*, hem bir *kitab-ı hikmet*, hem bir *kitab-ı ubûdiyet*, hem bir *kitab-ı emir ve davet*, hem bir *kitab-ı zikir*, hem bir *kitab-ı fikir*...

✓ Hem bütün insanın bütün hâcât-ı mâneviyesine merci' olacak çok kitabları tazammun eden tek, câmi bir *kitab-ı mukaddes*'tir.

✓ Hem bütün evliya ve sıddıkîn ve urefa ve muhakkikînin muhtelif meşreblerine ve ayrı ayrı mesleklerine, her birindeki meşrebin mezâkına lâyık ve o meşrebi tenvir edecek ve her bir mesleğin mesâkına muvâfık ve onu tasvir edecek birer risâle ibraz eden mukaddes bir kütüphane hükmünde bir *kitab-ı semâvî*dir.

İkinci Cüz ve Tetimme-i Târif

Kur'ân, Arş-ı Âzam'dan, ism-i âzam'dan, her ismin mertebe-i âzamından geldiği için, "*On İkinci Söz*"de beyan ve isbat edildiği gibi;

✓ **Kur'ân**; bütün âlemlerin Rabbi itibarıyla Allah'ın kelâmıdır.

✓ Hem bütün mevcudatın İlâh'ı unvanıyla Allah'ın fermanıdır.

✓ Hem bütün semâvât ve arzın Hâlık'ı nâmına bir hitaptır.

✓ Hem rubûbiyet-i mutlaka cihetinde bir mükâlemedir.

✓ Hem saltanat-ı âmme-i sübhâniye hesabına bir hutbe-i ezeliyedir.

✓ Hem rahmet-i vâsia-yı muhîta nokta-yı nazarında bir defter-i iltifâtât-ı rahmâniyedir.

✓ Hem ulûhiyetin azamet-i haşmeti haysiyetiyle, başlarında bazen şifre bulunan bir muhabere mecmuasıdır.

✓ Hem ism-i âzam'ın muhîtinden nüzûl ile Arş-ı âzam'ın bütün muhatına bakan ve teftiş eden hikmetfeşan bir *kitab-ı mukaddes*'tir.

Ve şu sırdandır ki, "kelâmullah" unvanı, kemâl-i liyâkatla Kur'ân'a verilmiş ve daima da veriliyor.

Kur'ân'dan sonra sair enbiyânın kütüb ve suhufları derecesi gelir. Sair nihayetsiz kelimât-ı ilâhiyenin ise bir kısmı dahi has bir itibarla, cüz'î bir unvan ile, hususî bir tecelli ile, cüz'î bir isim ile ve has bir rubûbiyet ile ve mahsus bir saltanat ile ve hususî bir rahmet ile zâhir olan ilhamât sûretinde bir mükâlemedir. Melek ve beşer ve hayvanâtın ilhamları, külliyet ve hususiyet itibarıyla çok muhteliftir.

Üçüncü Cüz

Kur'ân; asırları muhtelif bütün enbiyânın kütüblerini ve meşrebleri muhtelif bütün evliyânın risâlelerini ve meslekleri muhtelif bütün asfiyânın eserlerini icmâlen tazammun eden ve cihat-ı sittesi parlak ve evhâm u şübehâtın zulümâtından musaffa ve nokta-yı istinadı, bilyakîn vahy-i semâvî ve kelâm-ı ezelî; ve hedefi ve gayesi, bilmüşâhede saadet-i ebediye; içi, bilbedahe hâlis hidâyet; üstü, bizzarûre envâr-ı îmân; altı, biilmelyakîn delil ve bürhân; sağı, bittecrübe teslim-i kalb ve vicdan; solu, biaynelyakîn teshir-i akıl ve iz'an; meyvesi, bihakkalyakîn Rahmet-i Rahmân ve dâr-ı cinân, makamı ve revâcı, bi'l-hadsi's-sâdık makbûl-ü melek ve ins ü cân bir kitab-ı semâvîdir.

Kur'ân'ın târifine dair üç cüzündeki sıfatların her biri başka yerlerde kat'î isbat edilmiş veya isbat edilecektir. Dâvamız mücerred değil, her birisi bürhân-ı kat'î ile müberhendir.

Birinci Şu'le

Bu Şu'lenin "Üç Şua"ı var.

Birinci Şua

Derece-i i'câzda belâgat-ı Kur'âniye'dir.

O belâgat ise, nazmın cezâletinden ve hüsn-ü metanetinden ve üslûplarının bedâatinden, garib ve müstahsenliğinden ve beyanının berâatinden, fâik ve safvetinden ve meânîsinin kuvvet ve hakkâniyyetinden ve lafzının fesâhatinden, selâsetinden tevellüd eden bir belâgat-ı hârikulâdedir ki, benîâdem'in en dâhî ediblerini, en hârika hatiblerini, en mütebahhir ulemâsını muârazaya davet edip bin üç yüz senedir meydan okuyor, onların damarlarına şiddetle dokunuyor. Muârazaya davet ettiği hâlde, kibir ve gururlarından başını semâvâtâ vuran o dâhîler, Ona muâraza için ağız açamayıp kemâl-i zillet le boyun eğdiler.

İşte belâgatındaki vech-i i'câzı iki sûretle işaret ederiz:

Birinci Sûret

İ'câzı vardır ve mevcuttur. Çünkü Cezîretü'l-Arab ahalisi o asırda ekseriyet-i mutlaka îtibarıyla ümmî idi. Ümmîlikleri için mefâhirlerini ve vukuat-ı tarihiyelerini ve mehâsin-i ahlâka yardım edecek durub-u emsâllerini kitabet yerine şiir ve belâgat kaydıyla muhafaza ediyorlardı. Mânidar bir kelâm, şiir ve belâgat câzibesiyle eslaftan ahlafa hâfızalarda kalıp gidiyordu. İşte şu ihtiyac-ı fıtrî neticesi olarak o kavmin mânevî çarşıyı ticaretlerinde en ziyade revaç bulan, fesâhât ve belâgat metâı idi. Hattâ bir kabilenin beliğ bir edibi, en büyük bir kahramân-ı millîsi gibi idi. En ziyade onunla iftihar ediyorlardı. İşte İslâmiyet'ten sonra âlemi zekâlarıyla idare eden o zeki kavim, şu en revaçlı ve medar-ı iftiharları ve ona şiddet-i ihtiyaçla muhtaç olan belâgatta akvam-ı âlemden en ileride ve en yüksek mertebede idiler. Belâgat, o kadar kıymettar idi ki, bir edibin bir sözü için iki kavim büyük muharebe ederdi ve bir sözüyle musalaha ediyorlardı. Hattâ onların içinde "Muallakat-ı Seb'a" nâmıyla yedi edibin yedi kasidesini altınla Kâ'be'nin duvarına yazmışlar, onunla iftihar ediyorlardı.

İşte böyle bir zamanda, belâgat en revaçlı olduğu bir anda Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyân nüzûl etti.[1] Nasıl ki zaman-ı Mûsâ'da *(aleyhisselâm)* sihir[2] ve zaman-ı Îsâ'da *(aleyhisselâm)* tıp revaçta idi.[3] Mucizelerinin mühimmi o cinsten geldi. İşte o vakit bülegâ-yı Arab'ı, en kısa bir sûresine mukabeleye davet etti:

وَإِنْ كُنْتُمْ فِي رَيْبٍ مِمَّا نَزَّلْنَا عَلَى عَبْدِنَا فَأْتُوا بِسُورَةٍ مِنْ مِثْلِهِ[4]

fermanıyla onlara meydan okuyor. Hem der ki: "Îmân getirmezseniz mel'unsunuz. Cehenneme gireceksiniz!" Damarlarına şiddetle vuruyor. Gururlarını dehşetli sûrette kırıyor. O kibirli akıllarını istihfaf ediyor. Onları bidâyeten îdâm-ı ebedî ile ve sonra da cehennemde îdâm-ı ebedî ile beraber dünyevî îdâm ile de mahkûm ediyor. Der: "Ya muâraza ediniz, yahut can ve malınız helâkettedir!"

İşte eğer muâraza mümkün olsaydı acaba hiç mümkün mü idi ki, bir-iki satırla muâraza edip dâvasını ibtal etmek gibi rahat bir çare varken, en tehlikeli, en müşkülatlı muharebe tarîkı ihtiyar edilsin! Evet o zeki kavim, o siyasî millet ki, bir zaman âlemi, siyasetle idare ettiği hâlde, en kısa ve rahat ve hafif bir yolu terk etsin? En tehlikeli ve bütün mal ve canını belâya atacak uzun bir yolu ihtiyar etsin, hiç kabil midir! Çünkü bir edibleri, birkaç hurufâtla muâraza edebilseydi; Kur'ân, dâvasından vazgeçerdi. Onlar da maddî ve mânevî helâketten kurtulurlardı. Hâlbuki muharebe gibi dehşetli, uzun bir yolu ihtiyar ettiler. Demek, muâraza-yı bilhurûf mümkün değildi, muhâldi. Onun için muharebe-i bi's-süyûfa mecbur oldular.

Hem Kur'ân'ı tanzir etmek, taklidini yapmak için gayet şiddetli iki sebeb vardı. Birisi; düşmanın hırs-ı muârazası. Diğeri; dostlarının şevk-i taklîdidir ki, şu iki sâik-i şedid altında milyonlar Arabî kitablar yazılmış ki hiçbirisi ona benzemez. Âlim olsun, âmî olsun her kim Ona ve onlara baksa katiyen diyecek ki: "Kur'ân, bunlara benzemez. Hiçbirisi Onu tanzir edemez." Şu hâlde, ya Kur'ân bütününün altındadır. Bu ise, bütün dost ve düşmanın ittifakıyla battaldır, muhâldir. Veya Kur'ân, o yazılan umum kitabların fevkındedir.

Eğer desen: "Nasıl biliyoruz ki, kimse muârazaya teşebbüs etmedi? Kimse kendine güvenemedi mi ki, meydana çıksın? Birbirinin yardımı da mı fayda etmedi?"

---

1 el-Beyhakî, *Şuabü'l-îmân* 1/154.

2 el-Beyhakî, *Şuabü'l-îmân* 1/153.

3 el-Beyhakî, *Şuabü'l-îmân* 1/153.

4 "Eğer kulumuza indirdiğimiz Kur'ân'ın Allah'ın sözü olduğu hakkında şüpheniz varsa, haydi onun sûrelerinden birine benzer bir sûre meydana getirin." (Bakara sûresi, 2/23)

Elcevap: Eğer muâraza mümkün olsaydı, alâküllihâl kat'î teşebbüs edilecekti. Çünkü izzet ve nâmus meselesi, can ve mal tehlikesi vardı. Eğer teşebbüs edilseydi, alâküllihâl kat'î tarafdar pek çok bulunacaktı. Çünkü hakka muarız ve muannit daima kesretli idi. Eğer tarafdar bulsaydı, alâküllihâl iştihar bulacaktı. Çünkü: Küçük bir mücadele, beşerin nazar-ı istiğrabını celbedip destanlarda iştihar eder. Şöyle acib bir mücadele ve vukuat ise gizli kalamaz. İslâmiyet aleyhinde tâ en çirkin ve en şenî' şeylere kadar nakledilir, meşhur olur. Hâlbuki: Muârazaya dair Müseylime-i Kezzâb'ın bir-iki fıkrasından başka nakledilmemiş. O Müseylime'de çendan belâgat varmış. Fakat hadsiz bir hüsn-ü cemâle mâlik olan beyan-ı Kur'ân'a nisbet edildiği için, onun sözleri hezeyan sûretinde tarihlere geçmiştir.

İşte Kur'ân'ın belâgatındaki i'câz, katiyen iki kere iki dört eder gibi mevcuttur ki, iş böyle oluyor.

İkinci Sûret

Belâgatındaki i'câz-ı Kur'ânî'nin hikmetini *Beş Nokta*'da beyan edeceğiz.

Birinci Nokta

Kur'ân'ın nazmında bir cezâlet-i hârika var.

O nazımdaki cezâlet ve metaneti, "İşârâtü'l-İ'câz" baştan aşağıya kadar bu cezâlet-i nazmiyeyi beyan eder.

Saatin; saniye, dakika, saati sayan ve birbirinin nizamını tekmil eden ne ise, Kur'ân-ı Hakîm'in her bir cümledeki, hey'âtındaki nazım ve kelimelerindeki nizam ve cümlelerin birbirine karşı münasebatındaki intizâmı öyle bir tarzda "*İşârâtü'l-İ'câz*"da âhirine kadar beyan edilmiştir. Kim isterse ona bakabilir ve bu nazımdaki cezâlet-i hârikayı bu sûrette görebilir. Yalnız bir-iki misâl, bir cümlenin hey'atındaki nazmı göstermek için zikredeceğiz.

♦Meselâ: وَلَئِنْ مَسَّتْهُمْ نَفْحَةٌ مِنْ عَذَابِ رَبِّكَ[1]

Bu cümlede, azabı dehşetli göstermek için en azının şiddetle tesirini göstermekle göstermek ister. Demek taklîli ifade edecek cümlenin bütün hey'etleri de bu taklile bakıp ona kuvvet verecek.

---

1 "Eğer onlara Rabbinin azabından bir esinti bile dokunsa..." (Enbiyâ sûresi, 21/46)

İşte لَئِنْ lafzı, teşkiktir. Şek, kıllete bakar مَسَّ lafzı, azıcık dokunmaktır. Yine kılleti ifade eder. نَفْحَةٌ lafzı, maddesi, bir kokucuk olup kılleti ifade ettiği gibi; sîgası, bire delâlet eder. Masdar-ı merre tâbir-i sarfiyyesinde "biricik" demektir. Kılleti ifade eder. نَفْحَةٌ 'daki tenvin-i tenkîrî, taklîli içindir ki, o kadar küçük ki, bilinemiyor demektir. مِنْ lafzı, teb'îz içindir, bir parça demektir. Kılleti ifâde eder. عَذَابِ lafzı, nekâl, ikaba nisbeten hafif bir nevi cezadır ki, kıllete işaret eder. رَبِّكَ lafzı, Kahhâr, Cebbar, Müntakim'e bedel yine şefkati ihsas etmekle kılleti işaret ediyor.

İşte "*Bu kadar kıllettеki bir parça azab böyle tesirli ise, ikab-ı ilâhî ne kadar dehşetli olur kıyas edebilirsiniz.*" diye ifade eder. İşte şu cümlede küçük hey'etler nasıl birbirine bakıp yardım eder. Maksad-ı küllîyi, her biri kendi lisanıyla takviye eder. Şu misâl bir derece lafız ve maksada bakar.

♦İkinci misâl: وَمِمَّا رَزَقْنَاهُم يُنْفِقُونَ[1]

Şu cümlenin hey'âtı, sadakanın şerait-i kabûlünün beşine işaret eder.

Birinci Şart: Sadakaya muhtaç olmamak derecede sadaka vermek ki: مِمَّا lafzındaki مِنْ[2] -i teb'îz ile o şartı ifade eder.

İkinci Şart: Ali'den alıp Veli'ye vermek değil, belki kendi malından vermektir. Şu şartı رَزَقْنَاهُمْ lafzı ifade ediyor. "*Size rızık olandan veriniz*" demektir.

Üçüncü Şart: Minnet etmemektir. Şu şarta رَزَقْنَا 'daki نَا lafzı işaret eder. Yâni "Ben size rızkı veriyorum. Benim malımdan benim abdime vermekte minnetiniz yoktur."

Dördüncü Şart: Öyle adama veresin ki, nafakasına sarf etsin. Yoksa sefahete sarf edenlere sadaka makbûl olmaz. Şu şarta يُنْفِقُونَ lafzı işaret ediyor.

Beşinci Şart: Allah nâmına vermektir ki, رَزَقْنَاهُمْ ifade ediyor. Yâni "*Mal benimdir, benim nâmımla vermelisiniz.*" Şu şartlarla beraber bir tevsi' de var. Yâni: Sadaka nasıl mal ile olur; ilim ile dâhi olur. Kavl ile, fiil ile, nasihat ile de oluyor. İşte şu aksâma مِمَّا lafzındaki مَا umumiyetiyle işaret ediyor. Hem şu cümle de bizzât işaret ediyor. Çünkü; mutlaktır, umumu ifade eder.

---

1 "Kendilerine rızık olarak (mal, güç, zekâ, bilgi; …) ne lutfetmişsek, onun bir miktarını (Allah rızası için ve kimseyi minnet altında koymadan ihtiyaç sahiplerine geçimlik olarak) verirler." (Bakara sûresi, 2/3)

2 "…den, …dan" anlamında

İşte sadakayı ifade eden şu kısacık cümlede, beş şart ile beraber geniş bir dairesini akla ihsan ediyor. Hey'etiyle ihsas ediyor. İşte hey'ette böyle pek çok nazımlar var. *Kelimâtın* dahi birbirine karşı, aynen geniş böyle bir daire-i nazmiyesi var.

♦Sonra *kelâmların da*, meselâ: قُلْ هُوَ اللّٰهُ أَحَدٌ[1] 'de altı cümle var. Üçü müsbet, üçü menfî. Altı mertebe-i tevhidi isbat etmekle beraber şirkin altı envâını reddeder. Her bir cümlesi öteki cümlelere hem delil olur, hem netice olur. Çünkü: Her bir cümlenin iki mânâsı var. Bir mânâ ile netice olur, bir mânâ ile de delil olur. Demek Sûre-i İhlâs'ta otuz Sûre-i İhlâs kadar, muntazam, birbirini isbat eder delillerden mürekkeb sûreler vardır.

Meselâ:

قُلْ هُوَ اللّٰهُ: لِأَنَّهُ أَحَدٌ، لِأَنَّهُ صَمَدٌ، لِأَنَّهُ لَمْ يَلِدْ، لِأَنَّهُ لَمْ يُولَدْ، لِأَنَّهُ لَمْ يَكُنْ لَهُ كُفُوًا أَحَدٌ[2]

Hem:

وَلَمْ يَكُنْ لَهُ كُفُوًا أَحَدٌ: لِأَنَّهُ لَمْ يُولَدْ، لِأَنَّهُ لَمْ يَلِدْ، لِأَنَّهُ صَمَدٌ، لِأَنَّهُ أَحَدٌ، لِأَنَّهُ هُوَ اللّٰهُ[3]

Hem:

هُوَ اللّٰهُ فَهُوَ أَحَدٌ، فَهُوَ صَمَدٌ، فَإِذَنْ لَمْ يَلِدْ، فَإِذَنْ لَمْ يُولَدْ، فَإِذَنْ لَمْ يَكُنْ لَهُ كُفُوًا أَحَدٌ[4]

Daha sen buna göre kıyas et...

♦Meselâ:

الٓمٓ ۞ ذٰلِكَ الْكِتَابُ لَا رَيْبَ ۛ فِيهِ ۛ هُدًى لِلْمُتَّقِينَ[5]

Şu dört cümlenin her birisinin iki mânâsı var. Bir mânâ ile öteki cümlelere delildir. Diğer mânâ ile onlara neticedir. On altı münasebet hatlarından bir

---

1 "De ki: O, Allah'tır, gerçek İlahtır ve Birdir." (İhlâs sûresi, 112/1)

2 De ki: O, Allahdır. Çünkü O Ehad'dir, Samed'dir, doğurmamıştır, doğurulmamıştır ve herhangi bir şey O'na denk değildir.

3 Herhangi bir şey O'na denk değildir. Çünkü O, doğurulmamıştır, doğurmamıştır, Samed'dir, Ehad'dir; çünkü O, Allahdır.

4 O, Allahdır. Öyleyse O, Ehaddir, Sameddir. Bundan dolayı doğurmamıştır, doğurulmamıştır ve herhangi bir şey O'na denk değildir.

5 "Elif, Lâm, Mîm. İşte (eşsiz, mucize) Kitap: Onun (Allah tarafından indirildiği ve baştan sona hakikatler mecmuası olduğu) hakkında hiçbir şüphe yoktur; o, müttakîler (Allah'a gönülden saygı besleyip isyandan kaçınan, Din ve hayat kanunları olarak koyduğu bütün emir ve yasaklara hakkıyla riayet edenler) için baştan sona bir hidayet kaynağıdır." (Bakara sûresi, 2/2)

nakş-ı nazmî-i i'câzî hâsıl olur. "*İşârâtü'l-İ'câz*"da öyle bir tarzda beyan edilmiş ki, bir nakş-ı nazmî-i i'câzî teşkil eder.

On Üçüncü Söz'de beyan edildiği gibi, güya ekser âyât-ı Kur'âniye'nin her birisi ekser âyâtın her birisine bakar bir gözü ve nâzır bir yüzü vardır ki, onlara münasebatın hutût-u mâneviyesini uzatıyor. Birer nakş-ı i'câzî nescediyor. İşte "*İşârâtü'l-İ'câz*" baştan aşağıya kadar bu cezâlet-i nazmiyeyi şerhetmiştir.

İkinci Nokta

Mânâsındaki belâgat-ı hârikadır.

On Üçüncü Söz'de beyan olunan şu misâle bak:

♦Meselâ: سَبَّحَ لِلّٰهِ مَا فِي السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضِ ۚ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ[1] âyetindeki belâgat-ı mâneviyeyi zevk etmek istersen, kendini nur-u Kur'ân'dan evvel asr-ı câhiliyette, sahra-yı bedeviyette farz et ki, her şey zulmet-i cehil ve gaflet altında perde-i cümûd-u tabiata sarılmış olduğu bir anda Kur'ân'ın lisân-ı semâvîsinden تُسَبِّحُ لَهُ السَّمٰوَاتُ السَّبْعُ وَالْأَرْضُ ;سَبَّحَ لِلّٰهِ مَا فِي السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضِ veyahut وَمَنْ فِيهِنَّ[2] gibi âyetleri işit, bak!

Nasıl ki, o ölmüş veya yatmış olan mevcudat-ı âlem: سَبَّحَ , تُسَبِّحُ sadasıyla işitenlerin zihninde nasıl diriliyorlar, hüşyâr oluyorlar, kıyam edip zikrediyorlar. Ve o karanlık gökyüzünde birer câmid ateşpare olan yıldızlar ve yerde perişan mahlukat, تُسَبِّحُ sayhasıyla ve nuruyla işitenin nazarında gökyüzü bir ağız, bütün yıldızlar birer kelime-i hikmet-nümâ ve birer nur-u hakikat-edâ ve küre-i arz bir baş ve berr ve bahr, birer lisan ve bütün hayvanlar ve nebatlar birer kelime-i tesbih-feşan sûretinde arz-ı dîdar eder.

♦Meselâ: On Beşinci Söz'de isbat edilen şu misâle bak:

يَا مَعْشَرَ الْجِنِّ وَالْإِنْسِ إِنِ اسْتَطَعْتُمْ أَنْ تَنْفُذُوا مِنْ أَقْطَارِ السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضِ فَانْفُذُوا ۚ لَا تَنْفُذُونَ إِلَّا بِسُلْطَانٍ ۞ فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ۞ يُرْسَلُ عَلَيْكُمَا شُوَاظٌ مِنْ نَارٍ وَنُحَاسٌ فَلَا تَنْتَصِرَانِ ۞ فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ[3]

---

1 "Göklerde ne var, yerde ne varsa Allah'ı tenzih ve tesbih eder. O Aziz ve Hakîmdir: Üstün kudret, tam hüküm ve hikmet sahibidir." (Hadîd sûresi, 57/1)

2 "Yedi kat gök, dünya ve onların içinde olan herkes Allah'ı takdis ve tenzih eder." (İsrâ sûresi, 17/44)

3 "Ey cin ve ins topluluğu! Yapabilirseniz haydi göklerin ve yerin hududundan geçin bakalım! Ama geçemezsiniz, ancak üstün bir güç, kuvvetli bir delil ve ilimle geçebilirsiniz. O hâlde Rabbinizin hangi nimetlerini inkâr edebilirsiniz? Üzerinize ateşler, duman alevleri gönderilir de artık kendinizi savunamazsınız. O hâlde Rabbinizin hangi nimetlerini inkâr edebilirsiniz?" (Rahman sûresi, 55/33-36)

وَلَقَدْ زَيَّنَّا السَّمَاءَ الدُّنْيَا بِمَصَابِيحَ وَجَعَلْنَاهَا رُجُومًا لِلشَّيَاطِينِ[1]

âyetlerini dinle bak ki, ne diyor? Diyor ki: "Ey acz ve hakareti içinde mağrur ve mütemerrit ve zaaf ve fakrı içinde serkeş ve muannit olan ins ve cin! Emirlerime itâat etmezseniz haydi elinizden gelirse hudûd-u mülkümden çıkınız! Nasıl cesâret edersiniz ki, öyle bir Sultan'ın emirlerine karşı gelirsiniz; yıldızlar, aylar, güneşler, emirber neferleri gibi emirlerine itâat ederler. Hem tuğyanınızla öyle bir Hâkim-i Zülcelâl'e karşı mübâreze ediyorsunuz ki, öyle azametli mutî' askerleri var. Faraza şeytanlarınız dayanabilseler, onları dağ gibi güllelerle recmedebilirler. Hem küfranınızla öyle bir Mâlik-i Zülcelâl'in memleketinde isyan ediyorsunuz ki, cünûdundan öyleleri var, değil sizin gibi küçük âciz mahluklar, belki farz-ı muhâl olarak dağ ve arz büyüklüğünde birer adüvv-i kâfir olsaydınız, arz ve dağ büyüklüğünde yıldızları, ateşli demirleri size atabilirler, sizi dağıtırlar. Hem öyle bir kanunu kırıyorsunuz ki, onunla öyleler bağlıdır, eğer lüzum olsa arzınızı yüzünüze çarpar, gülleler gibi küreler misillü yıldızları üstünüze Allah'ın izniyle yağdırabilirler." Daha sair âyâtın mânâlarındaki kuvvet ve belâgatı ve ulviyet-i ifadesini bunlara kıyas et...

Üçüncü Nokta

Üslûbundaki bedâat-i hârikadır.

Evet Kur'ân'ın üslûpları hem gariptir, hem bedi'dir, hem acîptir, hem mukni'dir. Hiçbir şeyi, hiçbir kimseyi, taklid etmemiş. Hiç kimse de Onu taklid edemiyor. Nasıl gelmiş, öyle o üslûplar taravetini, gençliğini, garabetini daima muhafaza etmiş ve ediyor. Ezcümle, bir kısım sûrelerin başlarında şifre-misâl الٓمٓ[2] ، الٓرٰ[3] ، طٰهٰ[4] ، يٰسٓ[5] ، حٰمٓ[6] ، عٓسٓقٓ[7] gibi mukattaat hurufundaki üslûb-u bediîsi, beş-altı lem'a-yı i'câzı tazammun ettiğini "*İşârâtü'l-İ'câz*"da yazmışız.

Ezcümle: Sûrelerin başında mezkûr olan huruf, hurufâtın aksâm-ı mâlûmesi olan *mechûre*, *mehmûse*, *şedîde*, *rihve*, *zelâka*, *kalkale* gibi aksâm-ı

---

1 "Gerçek şu ki, yere en yakın olan göğü lambalarla donattık ve onlardan bir kısmını şeytanlara atılan mermiler yaptık." (Mülk sûresi, 67/5)

2 Bkz.: Bakara sûresi, 2/1; Âl-i İmran sûresi, 3/1; Ankebût sûresi, 29/1; Rûm sûresi, 30/1; Lokman sûresi, 31/1; Secde sûresi, 32/1.

3 "Elif, Lâm, Râ." (Yûnus sûresi, 10/1; Hûd sûresi, 11/1; Yûsuf sûresi, 12/1; İbrahim sûresi, 14/1; Hicr sûresi, 15/1).

4 "Tâ, Hâ." Tâhâ sûresi, 20/1.

5 "Yâ, Sîn." Yâsîn sûresi, 36/1.

6 "Hâ, Mîm." (Mü'min sûresi, 40/1; Fussilet sûresi, 41/1; Şûrâ sûresi, 42/1; Zuhruf sûresi, 43/1; Duhân sûresi, 44/1; Câsiye sûresi, 45/1; Ahkaf sûresi, 46/1).

7 Şûrâ sûresi, 42/2.

kesîresinden her bir kısmından nısfını almıştır. Kabil-i taksim olmayan hafifinden nısf-ı ekser, sakilinden nısf-ı ekall olarak bütün aksamını tansif etmiştir. Şu mütedâhil ve birbiri içindeki kısımları ve iki yüz ihtimal içinde müteredded yalnız gizli ve fikren bilinmeyecek bir tek yol ile umumu tansif etmek kabil olduğu hâlde, o yolda, o geniş mesâfede sevk-i kelâm etmek, fikr-i beşerin işi olamaz. Tesadüf hiç karışamaz. İşte bir şifre-i ilâhiye olan sûrelerin başlarındaki huruf, bunun gibi daha beş-altı lem'a-yı i'câziyeyi gösterdikleriyle beraber ilm-i esrar-ı huruf ulemâsıyla evliyânın muhakkikleri şu mukattaattan çok esrar istihraç etmişler ve öyle hakâik bulmuşlar ki, onlarca şu mukattaat kendi başıyla gayet parlak bir mucizedir. Onların esrarına ehil olmadığımız, hem umum göz görecek derecede isbat edemediğimiz için o kapıyı açamayız. Yalnız "*İşârâtü'l-İ'câz*"da şunlara dair beyan olunan beş-altı lem'a-yı i'câza havale etmekle iktifa ediyoruz.

Şimdi, esâlib-i Kur'âniye'ye *sûre itibarıyla*, *maksad itibarıyla*, *âyât ve kelâm ve kelime itibarıyla* birer işaret edeceğiz.

♦Meselâ: Sûre-i [1]﴿عَمَّ﴾'ye dikkat edilse öyle bir üslûb-u bedi' ile Âhireti, Haşr'i, cennet ve cehennemin ahvâlini öyle bir tarzda gösteriyor ki, şu dünyadaki ef'âl-i ilâhiyeyi, âsâr-ı rabbâniyeyi o ahvâl-i uhreviyeye birer birer bakar isbat eder gibi kalbi ikna eder. Şu sûredeki üslûbun îzahı uzun olduğundan yalnız bir-iki noktasına işaret ederiz. Şöyle ki:

Şu sûrenin başında kıyâmet gününü isbât için der: "*Size zemini güzel serilmiş bir beşik; dağları hânenize ve hayatınıza defineli direk, hazineli kazık; sizi birbirini sever, ünsiyet eder çift; geceyi hâb-ı rahatınıza örtü; gündüzü meydân-ı maişet; güneşi ışık verici, ısındırıcı bir lâmba; bulutları âb-ı hayat çeşmesi gibi ondan suyu akıttım. Basit bir sudan bütün erzâkınızı taşıyan bütün çiçekli, meyveli muhtelif eşyayı kolay ve az bir zamanda îcad ederiz. Öyle ise, yevm-i fasl olan kıyâmet sizi bekliyor. O günü getirmek bize ağır gelemez.*" İşte bundan sonra kıyâmette dağların dağılması, semâvâtın parçalanması, cehennemin hazırlanması ve cennet ehline bağ ve bostan vermesini gizli bir sûrette isbatlarına işaret eder. Mânen der: "*Madem gözünüz önünde dağ ve zeminde şu işleri yapar; âhirette dahi bunlara benzer işleri yapar.*" Demek sûrenin başındaki "dağ", kıyâmetteki dağların hâline bakar ve "bağ" ise, âhirde ve âhiretteki hadîkaya ve bağa bakar. İşte sair noktaları buna kıyas et, ne kadar güzel ve âlî bir üslûbu var, gör.

---

[1] Nebe sûresi, 78/1.

♦Meselâ:

قُلِ اللّٰهُمَّ مَالِكَ الْمُلْكِ تُؤْتِي الْمُلْكَ مَنْ تَشَاءُ وَتَنْزِعُ الْمُلْكَ مِمَّنْ تَشَاءُ وَتُعِزُّ مَنْ تَشَاءُ وَتُذِلُّ مَنْ تَشَاءُ بِيَدِكَ الْخَيْرُ إِنَّكَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ۞ تُولِجُ اللَّيْلَ فِي النَّهَارِ وَتُولِجُ النَّهَارَ فِي اللَّيْلِ وَتُخْرِجُ الْحَيَّ مِنَ الْمَيِّتِ وَتُخْرِجُ الْمَيِّتَ مِنَ الْحَيِّ وَتَرْزُقُ مَنْ تَشَاءُ بِغَيْرِ حِسَابٍ[1]

Öyle bir üslûb-u âlîde benîbeşerdeki şuûnat-ı ilâhiyeyi ve gece ve gündüzün deveranındaki tecelliyât-ı ilâhiyeyi ve senenin mevsimlerinde olan tasarrufat-ı rabbâniyeyi ve yeryüzünde hayat-memat, haşir ve neşr-i dünyeviyedeki icraat-ı rabbâniyeyi öyle bir ulvî üslûp ile beyan eder ki, ehl-i dikkatin akıllarını teshir eder. Parlak ve ulvî geniş üslûbu, az dikkat ile göründüğü için şimdilik o hazineyi açmayacağız.

♦Meselâ:

إِذَا السَّمَاءُ انْشَقَّتْ ۞ وَأَذِنَتْ لِرَبِّهَا وَحُقَّتْ ۞ وَإِذَا الْأَرْضُ مُدَّتْ ۞ وَأَلْقَتْ مَا فِيهَا وَتَخَلَّتْ ۞ وَأَذِنَتْ لِرَبِّهَا وَحُقَّتْ[2]

Gök ve zeminin, Cenâb-ı Hakk'ın emrine karşı derece-i inkıyad ve itaatlerini şöyle âlî bir üslûp ile beyan eder ki: Nasıl bir kumandan-ı âzam, mücâhede ve manevra ve ahz-ı asker şûbeleri gibi mücâhedeye lâzım işler için iki daireyi teşkil edip açmış. O mücâhede, o muamele işi bittikten sonra o iki daireyi başka işlerde kullanmak ve tebdil ederek istimâl etmek için o kumandan-ı âzam o iki daireye müteveccih olur. O daireler, her birisi hademeleri lisanıyla veya nutka gelip kendi lisanıyla der ki: "Ey kumandanım bir parça mühlet ver ki, eski işlerin ufak tefeklerini, pırtı-mırtılarını temizleyip dışarı atayım, sonra teşrif ediniz. İşte atıp senin emrine hâzır duruyoruz. Buyurun ne yaparsanız yapınız. Senin emrine münkadız. Senin yaptığın işler bütün hak, güzel, maslahattır." Öyle de: Semâvât ve arz, böyle iki daire-i teklif ve tecrübe ve imtihan için açılmıştır. Müddet bittikten sonra semâvât ve arz, daire-i teklife ait eşyayı emr-i ilâhîyle bertaraf eder. Derler: "Yâ Rabbenâ! Buyurun, ne için bizi istihdam edersen et. Hakkımız sana itaattir. Her yaptığın şey de haktır." İşte, cümlelerindeki üslûbun haşmetine bak, dikkat et.

---

1 De ki: "Ey mülk ve hakimiyet sahibi Allahım!" Sen mülkü dilediğine verir, dilediğinden onu çeker alırsın. Dilediğini aziz, dilediğini zelil kılarsın! Her türlü hayır yalnız Sen'in elindedir! Sen elbette her şeye kadirsin! Geceyi gündüze katar günü uzatırsın, gündüzü geceye katar geceyi uzatırsın. Ölüden diri, diriden ölü çıkarırsın. Sen dilediğin kimseye sayısız rızıklar verirsin!" (Âl-i İmran sûresi, 3/26-27)

2 "Gök yarıldığı zaman, ve hep yapageldiği gibi, Rabbinin buyruğunu dinlediği zaman, yer yayılıp dümdüz edildiği, içindekileri dışarı atıp boşaldığı, ve hep yapageldiği gibi, Rabbinin buyruğunu dinlediği zaman... Seyredin siz: Neler olacak o zaman!" (İnşikak sûresi, 84/1-5)

♦Hem meselâ:

وَقِيلَ يَا أَرْضُ ابْلَعِي مَاءَكِ وَيَا سَمَاءُ أَقْلِعِي وَغِيضَ الْمَاءُ وَقُضِيَ الْأَمْرُ وَاسْتَوَتْ عَلَى الْجُودِيِّ وَقِيلَ بُعْدًا لِلْقَوْمِ الظَّالِمِينَ[1]

İşte, bu âyetin bahr-ı belâgatından bir katreye işaret için bir üslûbunu bir temsil aynasında göstereceğiz. Nasıl bir harb-i umumîde bir kumandan, zaferden sonra ateş eden bir ordusuna "Ateş kes!" ve hücum eden diğer bir ordusuna "Dur!" der, emreder. O anda ateş kesilir, hücum durur. "İş bitti, istilâ ettik. Bayrağımız düşmanın merkezlerinde yüksek kalelerinin başında dikildi. Esfelü's-sâfilîne giden o edepsiz zâlimler cezalarını buldular." der.

Aynen öyle de: Padişah-ı bîmisâl, kavm-i Nuh'un mahvı için semâvât ve arza emir vermiş. Vazifelerini yaptıktan sonra ferman ediyor: "Ey arz! Suyunu yut. Ey Semâ! Dur, işin bitti. Su çekildi. Dağın başında me'mur-u ilâhînin çadır vazifesini gören gemisi kuruldu. Zâlimler cezalarını buldular." İşte şu üslûbun ulviyetine bak. "Zemin ve gök iki mutî' asker gibi emir dinler, itaat ederler" diyor. İşte şu üslûp işaret eder ki, insanın isyanından kâinat kızıyor. Semâvât ve arz hiddete geliyorlar ve şu işaretle der ki: "*Yer ve gök iki mutî' asker gibi emirlerine bakan bir Zâta isyan edilmez, edilmemeli...*" Dehşetli bir zecri ifade eder. İşte tûfan gibi bir hâdise-i umumiyeyi bütün netâiciyle, hakâikiyle birkaç cümlede îcâzlı, i'câzlı, cemâlli, icmâlli bir tarzda beyan eder. Şu denizin sair katrelerini şu katreye kıyas et.

Şimdi kelimelerin penceresiyle gösterdiği üslûba bak.

♦Meselâ: وَالْقَمَرَ قَدَّرْنَاهُ مَنَازِلَ حَتَّى عَادَ كَالْعُرْجُونِ الْقَدِيمِ[2] deki

كَالْعُرْجُونِ الْقَدِيمِ[3] kelimesine bak, ne kadar latîf bir üslûbu gösteriyor. Şöyle ki: Kamerin bir menzili var ki, Süreyya yıldızlarının dairesidir. kameri, hilâl vaktinde hurmanın eskimiş beyaz bir dalına teşbih eder. Şu teşbih ile semânın yeşil perdesi arkasında güya bir ağaç bulunuyor ki beyaz, sivri, nurânî bir dalı, perdeyi yırtıp başını çıkarıp, Süreyya o dalın bir salkımı gibi ve sair yıldızlar o gizli hilkat ağacının birer münevver meyvesi olarak işitenin hayâ-

---

1 "(Kâfirler boğulduktan sonra yerle göğe:) 'Ey yeryüzü! Vazifen bitti; suyunu yut. Ey semâ! İhtiyaç kalmadı; yağmuru kes' diye emir buyuruldu. Su çekildi, iş bitirildi ve gemi Cudi üzerinde yerleşti ve 'Kahrolsun o zâlimler!' denildi." (Hûd sûresi, 11/44).

2 "Ay için de birtakım safhalar, duraklar tâyin ettik, dolaşa dolaşa, nihayet eski hurma salkımının çöpü gibi kuru, sarı, kavisli bir hâle gelir." (Yâsîn sûresi, 36/39)

3 "Eski hurma salkımının kuru, sarı, kavisli hâli gibi." (Yâsîn sûresi, 36/39).

lî olan gözüne göstermekle; medar-ı maişetlerinin en mühimmi hurma ağacı olan sahra-nişinlerin nazarında ne kadar münasip, güzel, latîf, ulvî bir üslûb-u ifade olduğunu zevkin varsa anlarsın.

♦Meselâ: On Dokuzuncu Söz'ün âhirinde isbat edildiği gibi,

وَالشَّمْسُ تَجْرِي لِمُسْتَقَرٍّ لَهَا[1]'daki تَجْرِي kelimesi şöyle bir üslûb-u âlîye pencere açar. Şöyle ki: تَجْرِي lafzıyla yâni: "*güneş döner.*" tâbiriyle kış ve yaz, gece ve gündüzün deveranındaki muntazam tasarrufât-ı kudret-i ilâhiyeyi ihtar ile Sâni'in azametini ifham eder ve o mevsimlerin sayfalarında kalem-i kudretin yazdığı mektubât-ı samedâniyeye nazarı çevirir. Hâlık-ı Zülcelâl'in hikmetini i'lâm eder.

وَجَعَلَ الشَّمْسَ سِرَاجًا[2] Yâni, "lâmba" tâbiriyle şöyle bir üslûba pencere açar ki, şu âlem bir saray ve içinde olan eşya ise insana ve zîhayata ihzâr edilmiş müzeyyenat ve mat'umat ve levazımât olduğunu ve güneş dahi müsahhar bir mumdar olduğunu ihtar ile Sâni'in haşmetini ve Hâlık'ın ihsanını ifham ederek tevhide bir delil gösterir ki, müşriklerin en mühim, en parlak mâbud zannettikleri güneş, müsahhar bir lâmba, câmid bir mahluktur. Demek سِرَاجًا tâbirinde Hâlık'ın azamet-i rubûbiyetindeki rahmetini ihtar eder. Rahmetin vüs'atindeki ihsanını ifham eder ve o ifhamda saltanatının haşmetindeki keremini ihsas eder ve bu ihsasta vahdâniyeti i'lam eder ve mânen der: "*Câmid bir sirâc-ı müsahhar hiçbir cihette ibadete lâyık olamaz.*"

Hem cereyân-ı تَجْرِي tâbirinde gece gündüzün, kış ve yazın dönmelerindeki tasarrufat-ı muntazama-yı acîbeyi ihtar eder ve o ihtarda, rubûbiyetinde münferid bir Sâni'in azamet-i kudretini ifham eder.

Demek şems ve kamer noktalarından beşerin zihnini gece ve gündüz, kış ve yaz sayfalarına çevirir ve o sayfalarda yazılan hâdisatın satırlarına nazar-ı dikkati celbeder. *Evet Kur'ân, güneşten güneş için bahsetmiyor. Belki onu ışıklandıran Zât için bahsediyor. Hem güneşin insana lüzumsuz olan mahiyetinden bahsetmiyor. Belki güneşin vazifesinden bahsediyor ki, sanat-ı rabbâniyenin intizâmına bir zenberek ve hilkat-i rabbâniyenin nizamına bir merkez, hem Nakkaş-ı Ezelî'nin gece gündüz ipleriyle dokuduğu eşyadaki sanat-ı rabbâniyenin insicamına bir mekik vazifesini yapıyor.* Daha

---

1 "Güneş de bir delildir onlara, akar gider yörüngesinde..." (Yâsîn sûresi, 36/38)

2 "Güneşi de (ışığı kendinden) bir lamba yaptı." (Nûh sûresi, 71/16)

sair kelimât-ı Kur'âniye'yi bunlara kıyas edebilirsin. Âdeta basit, me'luf birer kelime iken, latîf mânâların definelerine birer anahtar vazifesini görüyor.

İşte ekseriyetle üslûb-u Kur'ân'ın geçen tarzlarda ulvî ve parlak olduğundandır ki, bazen bir bedevî Arap bir tek kelâma meftun olur. Müslüman olmadan secdeye giderdi. Bir bedevî [1] فَاصْدَعْ بِمَا تُؤْمَرُ kelâmını işittiği anda secdeye gitti. Ona dediler: "Müslüman mı oldun?" "Yok" dedi, "Ben şu kelâmın belâgatına secde ediyorum."[2]

Dördüncü Nokta

Lafzındaki fesâhât-ı hârikasıdır.

Evet Kur'ân mânen üslûb-u beyan cihetiyle fevkalâde beliğ olduğu gibi, lafzında gayet selis bir fesâhati vardır. Fesahatin kat'î vücûduna, usandırmaması delildir ve fesâhatin hikmetine, fenn-i beyan ve meânînin dâhî ulemâsının şehâdetleri bir bürhân-ı bâhirdir. Evet binler defa tekrar edilse usandırmıyor, belki lezzet veriyor. Küçük basit bir çocuğun hâfızasına ağır gelmiyor, hıfzedebilir. En hastalıklı, az bir sözden müteezzî olan bir kulağa nâhoş gelmiyor, hoş geliyor. Sekeratta olanın damağına şerbet gibi oluyor. Zemzeme-i Kur'ân onun kulağında ve dimağında, aynen ağzında ve damağında mâ-yı zemzem gibi leziz geliyor.

Usandırmamasının sırr-ı hikmeti şudur ki: *Kur'ân, kulûbe kût ve gıda ve ukûle kuvvet ve gınâ ve rûha mâ ve ziyâ ve nüfusa devâ ve şifâ olduğundan usandırmaz.* Her gün ekmek yeriz, usanmayız. Fakat en güzel bir meyveyi her gün yesek, usandıracak. *Demek Kur'ân, hak ve hakikat ve sıdk ve hidâyet ve hârika bir fesâhat olduğundandır ki, usandırmıyor, daima gençliğini muhafaza ettiği gibi tarâvetini, halâvetini de muhafaza ediyor.* Hattâ Kureyş'in rüesâsından müdakkik bir beliğ, müşrikler tarafından, Kur'ân'ı dinlemek için gitmiş. Dinlemiş, dönmüş, demiş ki: "Şu kelâmın öyle bir halâveti ve tarâveti var ki, kelâm-ı beşere benzemez. Ben şâirleri, kâhinleri biliyorum. Bu onların hiç sözlerine benzemez. Olsa olsa etbâımızı kandırmak için sihir demeliyiz."[3] İşte Kur'ân-ı Hakîm'in en muannit düşmanları bile fesâhatinden hayran oluyorlar.

---

1 "Artık sana emrolunanı, başları çatlatırcasına anlat onlara!" (Hicr sûresi, 15/94).

2 Bkz.: es-Suyûtî, *el-İtkân* 2/149; el-Âlûsî, *Rûhu'l-meânî* 14/86.

3 Bkz.: el-Hâkim, *el-Müstedrek* 2/550; el-Beyhakî, *Şuabü'l-îmân* 1/157; İbni Abdilberr, *el-İstîâb* 2/433; el-Hakîm et-Tirmizî, *Nevâdiru'l-usûl* 3/260.

Kur'ân-ı Hakîm'in âyetlerinde, kelâmlarında, cümlelerinde fesâhatin esbâbını izah çok uzun gider. Onun için sözü kısa kesip yalnız nümûne olarak bir âyetteki hurûf-u hecâiyenin vaziyetiyle hâsıl olan bir selâset ve fesâhat-i lafziyeyi ve o vaziyetten parlayan bir lem'a-yı i'câzı göstereceğiz.

♦İşte: ثُمَّ أَنْزَلَ عَلَيْكُمْ مِنْ بَعْدِ الْغَمِّ أَمَنَةً نُعَاسًا يَغْشٰى طَآئِفَةً مِنْكُمْ[1]... الخ

İşte şu âyette, bütün huruf-u heca mevcuttur. Bak ki; sakil, ağır bütün aksâm-ı hurûf beraber olduğu hâlde selâsetini bozmamış. Belki, bir revnâk ve muhtelif tellerden mütenasib, mütesanid bir nağme-i fesâhat katmış.

Hem şu lem'a-yı i'câza dikkat et ki, hurûf-u hecâdan 'yâ' ile 'elif' en hafif ve birbirine kalbolduğu için iki kardeş gibi her birisi yirmi bir kere tekrarı var. م ile ن [2(Hâşiye-1)] birbirinin kardeşi ve birbirinin yerine geçtiği için her birisi otuz üçer defa zikredilmiştir.

ش , س , ص mahreççe, sıfatça, savtça kardeş oldukları için her biri üç defa, غ , ع kardeş oldukları hâlde ع daha hafif altı defa; غ sıkleti için yarısı olarak üç defa zikredilmiştir.

ط , ظ , ذ , ز mahreççe, sıfatça, sesçe kardeş oldukları için her birisi ikişer defa; ل ve 'elif' ile beraber ikisi لا sûretinde ittihat ettikleri ve elif لا sûretinde hissesi 'lâm'ın yarısıdır. Onun için ل kırk iki defa, 'elif' onun yarısı olarak yirmi bir defa zikredilmiştir. 'Hemze', ه ile mahreççe kardeş oldukları için hemze[3(Hâşiye-2)] on üç, ه bir derece daha hafif olduğu için on dört defa, ك , ف , ق kardeş oldukları için 'kaf'ın bir noktası fazla olduğu için ق on, ف dokuz, ك dokuz, ب dokuz, ت on iki, –'ت'nin derecesi üç olduğu için on iki defa– zikredilmiştir. ر , 'lâm'ın kardeşidir. Fakat ebced hesabıyla ع iki yüz, ل otuzdur. Altı derece yukarı çıktığı için altı derece aşağı düşmüştür. Hem ر , telaffuzca tekerrür ettiğinden sakil olup yalnız altı defa zikredilmiştir.

ض , ث , ح , خ sikletleri ve bazı cihat-ı münasebat için birer defa zikre-

---

1 "Sonra o kederin peşinden üzerinize bir güven duygusu indirdi. Sizden bir kısmını bürüyen tatlı bir uyku hâli verdi." (Âl-i İmran sûresi, 3/154)

2(Hâşiye-1) Tenvin dahi nundur.

3(Hâşiye-2) Hemze, melfuz ve gayr-i melfuz yirmi beştir ve hemzenin sâkin kardeşi elif'ten üç derece yukarıdır. Zira hareke üçtür.

dilmiştir.‘و’ ح ’dan ve ‘hemze’den daha hafif ve ي ’den ve ‘elif’ten daha sakil olduğu için on yedi defa, sakil hemzeden dört derece yukarı, hafif eliften dört derece aşağı zikredilmiştir.

İşte şu hurufun bu zikrinde hârikulâde bu vaziyet-i muntazama ile ve o münâsebet-i hafiyye ile ve o güzel intizâm ve o dakik ve ince nazm ve insicâm ile iki kere iki dört eder derecede gösterir ki, beşer fikrinin haddi değil ki, şunu yapabilsin. Tesadüf ise; muhâldir ki, ona karışsın. İşte şu vaziyet-i huruftaki intizâm-ı acib ve nizam-ı garib, selâset ve fesâhat-ı lafziyeye medar olduğu gibi, daha gizli çok hikmetleri bulunabilir. Madem hurûfâtında böyle intizâm gözetilmiş. Elbette kelimelerinde, cümlelerinde, mânâlarında öyle esrarlı bir intizâm, öyle envârlı bir insicâm gözetilmiş ki, göz görse “*Mâşâallah*”, akıl anlasa “*Bârekâllah*” diyecek.

Beşinci Nokta

Beyanındaki berâattir.

Yâni, tefevvuk ve metanet ve haşmettir. Nasıl ki; nazmında cezâlet, lafzında fesâhat, mânâsında belâgat, üslûbunda bedâat var. Beyanında dahi faik bir berâat vardır. Evet terğib ve terhib, medih ve zem, isbat ve irşâd, ifhâm ve ifhâm gibi bütün aksâm-ı kelâmiyede ve tabakat-ı hitabiyede beyanât-ı Kur’âniye en yüksek mertebededir. Meselâ:

Makam-ı terğib ve teşvik’te hadsiz misâllerinden,

♦Meselâ: Sûre-i [1]﴿هَلْ أَتَى عَلَى الْإِنْسَانِ﴾’de beyanâtı,[2(Hâşiye)] âb-ı kevser gibi hoş, selsebil çeşmesi gibi selâsetle akar, cennet meyveleri gibi tatlı, hûri libası gibi güzeldir.

Makam-ı terhib ve tehdit’te pek çok misâllerinden,

♦Meselâ: [3]هَلْ أَتٰيكَ حَدِيثُ الْغَاشِيَةِ sûresinin başında beyanât-ı Kur’âniye ehl-i dalâletin sımâhında kaynayan rasas gibi, dimağında yakan ateş gibi, damağında yanan zakkum gibi, yüzünde saldıran cehennem gibi, midesinde acı, dikenli dari’ gibi tesir eder. Evet bir Zât’ın tehdidini gösteren cehennem

---

1 Dehrin akışı içinde öyle zaman geçti ki, o dönemde, insanın adı bile anılmazdı. (Dehr sûresi, 76/1)

2(Hâşiye) Şu üslûb-u beyan, o sûrenin meâlinin libasını giymiş.

3 “Gâşiyenin (dehşeti her tarafı saracak olan o felâketin) mâhiyeti hakkında elbet sen de bilgi sahibi oldun.” (Gâşiye sûresi, 88/1)

gibi bir azab me'muru, öfkesinden ve gayzından parçalanmak vaziyetini alması ve [1] تَكَادُ تَمَيَّزُ مِنَ الْغَيْظِ söylemesi, söyletmesi, o Zât'ın terhibi ne derece dehşetli olduğunu gösterir.

Makam-ı medh'in binler misâllerinden, başında "*Elhamdülillâh*" olan beş sûrede[2] beyanât-ı Kur'âniye güneş gibi parlak,[3(Hâşiye)] yıldız gibi zînetli, semâvât ve zemin gibi haşmetli, melekler gibi sevimli, dünyada yavrulara rahmet gibi şefkatli, âhirette cennet gibi güzeldir.

Makam-ı zem ve zecir'de binler misâllerinden,

♦Meselâ: [4] أَيُحِبُّ أَحَدُكُمْ أَنْ يَأْكُلَ لَحْمَ أَخِيهِ مَيْتًا âyetinde zemmi altı derece zemmeder. Gıybetten altı derece şiddetle zecreder. Şöyle ki: Mâlûmdur; âyetin başındaki hemze, sormak (âyâ) mânâsındadır. O sormak mânâsı, su gibi âyetin bütün kelimelerine girer.

İşte birinci hemze ile der: "(Âyâ) suâl ve cevab mahalli olan aklınız yok mu ki, bu derece çirkin bir şeyi anlamıyor?"

İkincisi: يُحِبُّ lafzı ile der: "Âyâ, sevmek, nefret etmek mahalli olan kalbiniz bozulmuş mu ki, en menfur bir işi sever?"

Üçüncüsü: أَحَدُكُمْ kelimesiyle der: "Cemaatten hayatını alan hayat-ı içtimaiye ve medeniyetiniz ne olmuş ki, böyle hayatınızı zehirleyen bir ameli kabûl eder?"

Dördüncüsü: أَنْ يَأْكُلَ لَحْمَ kelâmıyla der: "İnsaniyetiniz ne olmuş ki, böyle canavarcasına arkadaşını dişle parçalamayı yapıyorsunuz?"

Beşincisi: أَخِيهِ kelimesiyle der: "Hiç rikkat-i cinsiyeniz, hiç sıla-yı rahminiz yok mu ki, böyle çok cihetlerle kardeşiniz olan bir mazlumun şahs-ı mânevîsini insafsızca dişliyorsunuz? Hiç aklınız yok mu ki, kendi âzanızı kendi dişinizle divâne gibi ısırıyorsunuz?"

Altıncısı: مَيْتًا kelâmıyla der: "Vicdanınız nerede... Fıtratınız bozulmuş mu ki, en muhterem bir hâlde bir kardeşine karşı, etini yemek gibi en müstekreh bir iş yapılıyor?"

---

1 "Cehennem, öfkesinden neredeyse çatlayacak haldedir." (Mülk sûresi, 67/7-8)

2 Fâtiha sûresi, 1/1; En'âm sûresi, 6/1; Kehf sûresi, 18/1; Sebe sûresi, 34/1; Fâtır sûresi, 35/1.

3(Hâşiye) Şu tâbiratta o sûrelerdeki bahislere işaret var.

4 "Hiç sizden biriniz ölmüş kardeşinin cesedini dişlemekten hoşlanır mı?" (Hucurât sûresi, 49/12).

Demek zem ve gıybet, aklen, kalben ve insâniyeten ve vicdânen ve fıtraten ve asabiyeten ve milliyeten mezmumdur. İşte bak! Nasıl ki, şu âyet, îcâz-kârâne altı mertebe zemmi zemmetmekle i'câzkârâne altı derece o cürümden zecreder...

***Makam-ı isbat**'ta binler misâllerinden*

♦Meselâ:

فَانْظُرْ إِلَى اٰثَارِ رَحْمَتِ اللهِ كَيْفَ يُحْيِ الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا ۚ إِنَّ
ذٰلِكَ لَمُحْيِ الْمَوْتٰى ۖ وَهُوَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ[1]

de, haşri isbat ve istib'adı izale için öyle bir tarzda beyan eder ki, fevkında isbat olamaz. Şöyle ki: Onuncu Söz'ün Dokuzuncu Hakikat'inde, Yirmi İkinci Söz'ün Altıncı Lem'ası'nda isbat ve izah edildiği gibi; her bahar mevsiminde ihyâ-yı arz keyfiyetinde üç yüz bin tarzda haşrin nümûnelerini nihayet derecede girift, birbirine karıştırdığı hâlde nihayet derecede intizâm ve temyiz ile nazar-ı beşere gösteriyor ki, bunları böyle yapan Zât'a, haşir ve kıyâmet ağır olamaz, der. Hem zeminin sayfasında yüz binler envâı, beraber birbiri içinde kalem-i kudretiyle hatâsız, kusursuz yazmak; bir tek Vâhid-i Ehad'in sikkesi olduğundan, şu âyetle güneş gibi vahdâniyeti isbat etmekle beraber, güneşin tulû' ve gurubu gibi kolay ve kat'î, Kıyâmet ve Haşri gösterir. İşte كَيْفَ lafzındaki keyfiyet noktasında şu hakikati gösterdiği gibi, çok sûrelerde tafsil ile zikreder.

♦Meselâ: Sûre-i[2] ﴿قٓ ۚ وَالْقُرْاٰنِ الْمَجِيدِ﴾'de öyle parlak ve güzel ve şirin ve yüksek bir beyanla haşri isbat eder ki, baharın gelmesi gibi kat'î bir sûrette kanâat verir. İşte bak: Kâfirlerin, çürümüş kemiklerin dirilmesini inkâr ederek "Bu acîptir, olamaz"[3] demelerine cevaben:

أَفَلَمْ يَنْظُرُوا إِلَى السَّمَاءِ فَوْقَهُمْ كَيْفَ بَنَيْنَاهَا وَزَيَّنَّاهَا وَمَا لَهَا مِنْ فُرُوجٍ[4]... الخ

كَذٰلِكَ الْخُرُوجُ 'a kadar ferman ediyor.[5] Beyanı su gibi akıyor, yıldızlar gibi parlıyor. Kalbe hurma gibi hem lezzet, hem zevk veriyor, hem rızık oluyor.

---

1 "İşte bak, Allah'ın rahmetinin eserlerine, ölmüş toprağa nasıl hayat veriyor! İşte bunları yapan kim ise, ölüleri de O diriltecektir. O, her şeye hakkıyla kadîrdir." (Rûm sûresi, 30/50)

2 "Kâf. Şanlı şerefli Kur'ân hakkı için." (Kaf sûresi, 50/1).

3 Bkz.: Kaf sûresi, 50/2.

4 "Hiç üzerlerindeki göğe bakmazlar mı? Bakıp da Bizim onu nasıl sağlamca bina edip süslediğimizi, onda en ufak bir çatlaklık, dengesizlik olmadığını düşünmezler mi?" (Kaf sûresi, 50/6).

5 "Hiç üzerlerindeki göğe bakmazlar mı? Bakıp da Bizim onu nasıl sağlamca bina edip süslediğimizi, onda en ufak bir çatlaklık, dengesizlik olmadığını düşünmezler mi? Yeri de döşedik, oraya dengeyi sağlayacak ağır baskılar, sabit ulu dağlar yerleştirdik. Orada, gönüller, gözler açan her çeşit bitkiden çiftler

♦Hem makam-ı isbat'ın en latîf misâllerinden:

يٰسٓ ۞ وَالْقُرْاٰنِ الْحَكِيمِ ۞ إِنَّكَ لَمِنَ الْمُرْسَلِينَ[1]

der. Yâni, "*Hikmetli Kur'ân'a kasem ederim. Sen Resûllerdensin.*" Şu kasem işaret eder ki: Risâlet'in hücceti o derece yakînî ve haktır ki, hakkaniyette makam-ı tâzim ve hürmete çıkmış ki, onunla kasem ediliyor. İşte şu işaret ile der: "*Sen Resûlsün. Çünkü senin elinde Kur'ân var. Kur'ân ise, haktır ve Hakk'ın kelâmıdır. Çünkü içinde hakikî hikmet, üstünde sikke-i i'câz var.*"

♦Hem makam-ı isbat'ın îcâzlı ve i'câzlı misâllerinden şu;

قَالَ مَنْ يُحْيِ الْعِظَامَ وَهِيَ رَمِيمٌ ۞ قُلْ يُحْيِيهَا الَّذِي أَنْشَأَهَا أَوَّلَ مَرَّةٍ ۖ وَهُوَ بِكُلِّ خَلْقٍ عَلِيمٌ[2]

Yâni: "*İnsan der: Çürümüş kemikleri kim diriltecek? Sen, de: Kim onları bidayeten inşâ edip hayat vermiş ise, o diriltecek.*" Onuncu Söz'ün Dokuzuncu Hakikati'nin üçüncü temsilinde tasvir edildiği gibi; bir zât, göz önünde bir günde yeniden büyük bir orduyu teşkil ettiği hâlde, biri dese: "Şu Zât, efradı istirahat için dağılmış olan bir taburu bir boru ile toplar. Tabur nizamı altına getirebilir." Sen ey insan, desen; "İnanmam"; ne kadar divânece bir inkâr olduğunu bilirsin. Aynen onun gibi hiçten, yeniden ordu-misâl bütün hayvanât ve sair zîhayatın tabur-misâl cesedlerini kemâl-i intizâmla ve mîzân-ı hikmetle o bedenlerin zerrâtını ve letâifini emr-i kün feyekûn[3] ile kaydedip yerleştiren ve her karnda hattâ her baharda rûy-u zeminde yüz binler ordu-misâl zevilhayat envâ'larını, tâifelerini icad eden bir Zât-ı Kadîr-i Alîm, tabur-misâl bir cesedin nizamı altına girmekle birbiriyle tanışmış zerrât-ı esâsiye ve eczâ-yı asliyeyi bir sayha ile Sûr-u İsrâfil'in borusu ile nasıl toplayabilir? İstib'âd sûretinde denilir mi? Denilse, eblehçesine bir divâneliktir.

Makam-ı irşâd'da beyanât-ı Kur'âniye o derece müessir ve rakiktir ve o derece mûnis ve şefiktir ki, şevk ile ruhu, zevk ile kalbi; aklı merakla ve gözü yaşla doldurur.

---

bitirdik. Bütün bunları, Allah'a yönelecek her kula Yaradanın kudretini hatırlatması, dersler veren birer basiret nişanesi ve ibret numûnesi olması için yaptık. Gökten bereketli bir su indirdik. Onunla bahçeler ve biçilen ekinler, salkım salkım meyveleriyle ulu hurma ağaçları yetiştirdik. Bütün bunlar kullarımıza rızık vermek içindir. Hem o su ile ölü toprağa hayat verdik. İşte ölmüş insanların mezarlarından çıkışı da böyle olacaktır." (Kaf sûresi, 50/6-11)

1 Yâsîn sûresi, 36/1-3.

2 Yâsîn sûresi, 36/78-79.

3 "(O, bir şeyi yaratmak isteyince sadece) 'ol!' der, o da oluverir." (Bakara sûresi, 2/117; Âl-i İmran sûresi, 3/47, 59; En'âm sûresi, 6/73; Nahl sûresi, 16/40; …)

♦Binler misâllerinden yalnız şu:

ثُمَّ قَسَتْ قُلُوبُكُمْ مِنْ بَعْدِ ذٰلِكَ فَهِيَ كَالْحِجَارَةِ أَوْ أَشَدُّ قَسْوَةً وَإِنَّ مِنَ الْحِجَارَةِ لَمَا يَتَفَجَّرُ مِنْهُ الْأَنْهَارُ وَإِنَّ مِنْهَا لَمَا يَشَّقَّقُ فَيَخْرُجُ مِنْهُ الْمَاءُ وَإِنَّ مِنْهَا لَمَا يَهْبِطُ مِنْ خَشْيَةِ اللهِ وَمَا اللهُ بِغَافِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ[1]

Yirminci Söz'ün Birinci Makamı'nda üçüncü âyet mebhasinde isbat ve izah edildiği gibi Benî İsrâil'e der: "Mûsâ *(aleyhisselâm)*'ın asâsı gibi bir mucizesine karşı sert taş, on iki gözünden çeşme gibi yaş akıttığı hâlde, size ne olmuş ki, Mûsâ *(aleyhisselâm)*'ın bütün mucizâtına karşı lâkayt kalıp; gözünüz kuru, yaşsız, kalbiniz katı, ateşsiz duruyor?" O Söz'de şu mânâ-yı irşâdî izah edildiği için oraya havale ederek burada kısa kesiyorum.

Makam-ı ifhâm ve ilzam'da binler misâllerinden yalnız şu iki misâle bak:

♦Birinci misâl:

وَإِنْ كُنْتُمْ فِي رَيْبٍ مِمَّا نَزَّلْنَا عَلٰى عَبْدِنَا فَأْتُوا بِسُورَةٍ مِنْ مِثْلِهِ وَادْعُوا شُهَدَاءَكُمْ مِنْ دُونِ اللهِ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ[2]

Yâni: "Eğer, bir şüpheniz varsa, size yardım edecek, şehâdet edecek bütün büyüklerinizi ve taraftarlarınızı çağırınız. Bir tek sûresine bir nazîre yapınız." "*İşârâtü'l-İ'câz*"da izah ve isbat edildiği için burada yalnız icmâline işaret ederiz. Şöyle ki: Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyân diyor: "*Ey ins ve cin! Eğer Kur'ân, Kelâm-ı ilâhî olduğunda şüpheniz varsa, bir beşer kelâmı olduğunu tevehhüm ediyorsanız, haydi, işte meydan, geliniz! Siz dahi O'na Muhammedü'l-Emîn*[3] *dediğiniz zât gibi, okumak yazmak bilmez, kıraat ve kitabet görmemiş bir ümmîden bu Kur'ân gibi bir kitab getiriniz, yaptırınız. Bunu yapamazsanız, haydi ümmî olmasın, en meşhur bir edib, bir âlim olsun. Bunu da yapamazsanız, haydi bir tek olmasın, bütün bülegânız, hutebânız, belki bütün geçmiş beliğlerin güzel eserlerini ve bütün gelecek ediblerin yardımlarını ve İlâhlarınızın himmetlerini beraber alınız. Bütün kuvvetinizle çalışınız, şu Kur'ân'a bir nazîre yapınız. Bunu da ya-*

---

1 "Sonra bunun arkasından kalpleriniz katılaştı, artık onlar taş gibi, hatta ondan da katı! Çünkü öyle taş var ki içinden ırmaklar fışkırır, öylesi var ki çatlar da bağrından su kaynar ve öylesi var ki Allah'a olan ta'zimi sebebiyle yukarıdan düşüp parçalanır. Allah yaptıklarınızdan habersiz değildir." (Bakara sûresi, 2/74)

2 "Eğer kulumuza indirdiğimiz Kur'ân'ın Allah'ın sözü olduğu hakkında şüpheniz varsa, haydi onun sûrelerinden birine benzer bir sûre meydana getirin ve Allah'tan başka güvendiklerinizin hepsini çağırın, iddianızda haklı iseniz." (Bakara sûresi, 2/23)

3 İbni İshak, *es-Sîre* 2/57; el-Halebî, *es-Sîratü'l-Halebiyye* 2/391.

pamazsanız, haydi kabil-i taklid olmayan Hakâik-i Kur'âniye'den ve mânevî çok mucizâtından kat-ı nazar, yalnız nazmındaki belâgatına nazîre olarak bir eser yapınız."

فَأْتُوا بِعَشْرِ سُوَرٍ مِثْلِهِ مُفْتَرَيَاتٍ[1] ilzâmıyla der: "Haydi sizden mânânın doğruluğunu istemiyorum. Müftereyat ve yalanlar ve bâtıl hikâyeler olsun. Bunu da yapamıyorsunuz. Haydi bütün Kur'ân kadar olmasın, yalnız بِعَشْرِ سُوَرٍ on sûresine nazîre getiriniz. Bunu da yapamıyorsunuz. Haydi, bir tek sûresine nazîre getiriniz. Bu da çoktur. Haydi, kısa bir sûresine bir nazîre ibraz ediniz. Hattâ, madem bunu da yapmazsanız ve yapamazsınız. Hem bu kadar muhtaç olduğunuz hâlde; çünkü: Haysiyet ve nâmusunuz, izzet ve dininiz, asabiyet ve şerefiniz, can ve malınız, dünya ve âhiretiniz, buna nazîre getirmekle kurtulabilir. Yoksa dünyada haysiyetsiz, nâmussuz, dinsiz, şerefsiz, zillet içinde, can ve malınız helâkette mahvolup ve âhirette فَاتَّقُوا النَّارَ الَّتِي وَقُودُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ[2] işaretiyle cehennemde haps-i ebedî ile mahkûm ve sanemlerinizle beraber ateşe odunluk edeceksiniz. Hem madem sekiz mertebe aczinizi anladınız. Elbette sekiz defa, Kur'ân dahi mucize olduğunu bilmekliğiniz gerektir. Ya îmâna geliniz veyahut susunuz, cehenneme gidiniz!" İşte Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyân'ın makam-ı ifhâmdaki ilzamına bak ve de:

لَيْسَ بَعْدَ بَيَانِ الْقُرْاٰنِ بَيَانٌ[3]

Evet, "*Beyan-ı Kur'ân'dan sonra beyan olamaz ve hâcet kalmaz.*"

♦İkinci Misâl:

فَذَكِّرْ فَمَا أَنْتَ بِنِعْمَتِ رَبِّكَ بِكَاهِنٍ وَلَا مَجْنُونٍ ۞ أَمْ يَقُولُونَ شَاعِرٌ نَتَرَبَّصُ بِهِ رَيْبَ الْمَنُونِ ۞ قُلْ تَرَبَّصُوا فَإِنِّي مَعَكُمْ مِنَ الْمُتَرَبِّصِينَ ۞ أَمْ تَأْمُرُهُمْ أَحْلَامُهُمْ بِهٰذَآ أَمْ هُمْ قَوْمٌ طَاغُونَ ۞ أَمْ يَقُولُونَ تَقَوَّلَهُۚ بَلْ لَا يُؤْمِنُونَ ۞ فَلْيَأْتُوا بِحَدِيثٍ مِثْلِهِۦٓ إِنْ كَانُوا صَادِقِينَ ۞ أَمْ خُلِقُوا مِنْ غَيْرِ شَيْءٍ أَمْ هُمُ الْخَالِقُونَ ۞ أَمْ خَلَقُوا السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضَۚ بَلْ لَا يُوقِنُونَ ۞ أَمْ عِنْدَهُمْ خَزَآئِنُ رَبِّكَ أَمْ هُمُ الْمُصَيْطِرُونَ ۞ أَمْ لَهُمْ سُلَّمٌ يَسْتَمِعُونَ فِيهِۚ فَلْيَأْتِ مُسْتَمِعُهُمْ بِسُلْطَانٍ مُبِينٍ ۞ أَمْ لَهُ الْبَنَاتُ وَلَكُمُ الْبَنُونَ ۞ أَمْ تَسْئَلُهُمْ أَجْرًا فَهُمْ مِنْ مَغْرَمٍ مُثْقَلُونَ ۞ أَمْ

1 "İddianızda tutarlı iseniz, haydi belâgatta onunkine benzer on sûre getirin." (Hûd sûresi, 11/13)

2 "Çırası insanlarla taşlar olan o ateşten sakının." (Bakara sûresi, 2/24)

3 el-Gazâlî, *İhyâu ulûmi'd-dîn* 1/105.

عِنْدَهُمُ الْغَيْبُ فَهُمْ يَكْتُبُونَ ۞ أَمْ يُرِيدُونَ كَيْدًا ۚ فَالَّذِينَ كَفَرُوا هُمُ الْمَكِيدُونَ ۞ أَمْ لَهُمْ إِلٰهٌ غَيْرُ اللّٰهِ ۚ سُبْحَانَ اللّٰهِ عَمَّا يُشْرِكُونَ[1]

İşte şu âyâtın binler hakikatlerinden yalnız *beyan-ı ifhamiyeye* misâl için bir hakikatini beyan ederiz. Şöyle ki: أَمْ..[2] lafzıyla on beş tabaka istifham-ı inkârî-i taaccübî ile ehl-i dalâletin bütün aksamını susturur ve şübehâtın bütün menşe'lerini kapatır. Ehl-i dalâlet için içine girip saklanacak şeytanî bir delik bırakmıyor, kapatıyor. Altına girip gizlenecek bir perde-i dalâlet bırakmıyor, yırtıyor. Yalanlarından hiçbir yalanı bırakmıyor, başını eziyor. Her bir fıkrada bir tâifenin hülâsa-yı fikr-i küfrîlerini ya bir kısa tâbir ile ibtal eder. Ya butlanı zâhir olduğundan sükûtla butlanını bedâhete havale eder veya başka âyetlerde tafsilen reddedildiği için burada mücmelen işaret eder. Meselâ: Birinci fıkra وَمَا عَلَّمْنَاهُ الشِّعْرَ وَمَا يَنْبَغِي لَهُ[3] âyetine işaret eder. On Beşinci fıkra ise لَوْ كَانَ فِيهِمَا آلِهَةٌ إِلَّا اللّٰهُ لَفَسَدَتَا[4] âyetine remzeder. Daha sair fıkraları buna kıyas et. Şöyle ki: Başta diyor: "Ahkâm-ı ilâhiyeyi tebliğ et. Sen kâhin değilsin. Zira kâhinin sözleri, karışık ve tahminîdir. Seninki, hak ve yakînîdir. Mecnun olamazsın, düşmanın dahi senin kemâl-i aklına şehâdet eder."

أَمْ يَقُولُونَ شَاعِرٌ نَتَرَبَّصُ بِهِ رَيْبَ الْمَنُونِ[5] "Âyâ, acaba muhâkemesiz âmî

---

1 "Ey Resûlüm, sen irşâd ve nasihatine devam et. Sen Rabbinin ihsanı sayesinde kâfirlerin iddia ettikleri gibi kahin de değilsin, deli de değilsin. Ne o, yoksa onlar senin hakkında "şairin biri, feleğin onun başına neler getireceğini göreceğiz" mi diyorlar? De ki: "Bekleyin bakalım! Ben de sizin feci akıbetinizi bekliyorum." Akılları mı kendilerinden bunu istiyor, yoksa onlar azgın bir toplum olduklarından mı böyle yapıyorlar? Yahut Kur'ânı "kendi uydurdu" mu diyorlar? Hayır! Onlar bu iddialarında samimî değiller. Onların inanmaya niyetleri yok da onun için bu kabil sözler sarf ediyorlar. O hâlde bu iddialarında tutarlı iseler Kur'ân gibi bir söz getirsinler bakalım! Onlar bir Yaratan olmaksızın mı yaratıldılar, yoksa kendi kendilerini mi yarattılar? Yoksa, gökleri ve yeri onlar mı yarattılar? Hayır, onlar kesin bilgiye ulaşmaya gitmezler. Yoksa Rabbinin hazineleri onların mı yanında, yoksa kâinatı onlar mı yönetiyorlar? Yoksa onların yükselmelerini sağlayan bir merdivenleri, kuleleri var da o sayede mi göklerin haberlerini, dinliyorlar? Öyleyse o haber dinleyen kimseler, meleklerin sözlerini dinlediğine dair kesin bir delil getirsin! Yoksa kız çocukları O'nun da, erkekler sizin mi? Yoksa onlardan vahyi tebliğ, risâlet ve irşâd hizmetlerinden ötürü bir ücret istiyorsun da, onlar ağır bir borç yükü altında eziliyorlar mı? Yoksa gayba dair bilgiler kendilerinin elinin altındadır da, onlar oradan istedikleri tarzda yazıp kopyalıyorlar mı? Yoksa onlar bir tuzak mı kurmak istiyorlar? Şunu bilsinler ki: Asıl kapana kısılacak olanlar, o kâfirler olacaklar. Yoksa onların Allah'tan başka bir tanrıları mı var? Allah onların iddia ettikleri ortaklardan Münezzeh ve Yücedir." (Tûr sûresi, 52/29-43)

2 Yoksa.. yoksa...

3 "Biz Resûl'e Kur'ân öğrettik, şiir öğretmedik, o zaten ona yaraşmaz." (Yâsîn sûresi, 36/69)

4 "Eğer gökte ve yerde, Allah'tan başka ilâhlar bulunsaydı oraların nizamı bozulurdu." (Enbiyâ sûresi, 21/22)

5 "Ne o, yoksa onlar senin hakkında "şairin biri, feleğin onun başına neler getireceğini göreceğiz" mi diyorlar?" (Tûr sûresi, 52/30)

kâfirler gibi, sana şâir mi diyorlar. Senin helâketini mi bekliyorlar. Sen, de: "Bekleyiniz. Ben de bekliyorum."[1] Senin parlak büyük hakikatlerin, şiirin hayâlatından münezzeh ve tezyinâtından müstağnidir." أَمْ تَأْمُرُهُمْ أَحْلَامُهُمْ بِهٰذَا[2] "Yahut; acaba akıllarına güvenen akılsız feylesoflar gibi, 'Aklımız bize yeter' deyip sana ittibâdan istinkâf mı ederler. Hâlbuki akıl ise, sana ittibaı emreder. Çünkü: Bütün dediğin makuldür. Fakat akıl kendi başıyla ona yetişemez."

أَمْ هُمْ قَوْمٌ طَاغُونَ[3] "Yahut; inkârlarına sebeb, tâğî zâlimler gibi, Hakk'a serfürû etmemeleri midir! Hâlbuki mütecebbir zâlimlerin rüesâları olan Firavunların, Nemrudların âkıbetleri mâlûmdur."

أَمْ يَقُولُونَ تَقَوَّلَهُ بَلْ لَا يُؤْمِنُونَ[4] "Veyahut; yalancı, vicdansız münâfıklar gibi 'Kur'ân senin sözlerindir' diye seni ittiham mı ediyorlar! Hâlbuki, tâ şimdiye kadar sana *Muhammedü'l-Emîn*[5] diyerek içlerinde seni en doğru sözlü biliyorlardı. Demek onların îmâna niyetleri yoktur. Yoksa Kur'ân'ın âsâr-ı beşeriye içinde bir nazîrini bulsunlar."

أَمْ خُلِقُوا مِنْ غَيْرِ شَيْءٍ[6] "Veyahut; kâinatı abes ve gayesiz itikat eden felâsife-i abesiyyun gibi kendilerini başıboş, hikmetsiz, gayesiz, vazifesiz, Hâlık'sız mı zannediyorlar! Acaba gözleri kör olmuş, görmüyorlar mı ki, kâinat baştan aşağıya kadar hikmetlerle müzeyyen ve gayelerle müsmirdir ve mevcudat, zerrelerden güneşlere kadar vazifelerle muvazzaftır ve evâmir-i ilâhiyeye müsahharlardır."

أَمْ هُمُ الْخَالِقُونَ[7] "Veyahut; Firavunlaşmış maddiyyûn gibi, 'Kendi kendine oluyorlar. Kendi kendini besliyorlar. Kendilerine lâzım olan her şeyi yaratıyorlar' mı tahayyül ediyorlar ki, îmândan, ubûdiyetten istinkâf ederler. Demek kendilerini birer Hâlık zannederler. Hâlbuki bir tek şeyin Hâlık'ı, her bir şeyin Hâlık'ı olmak lâzım gelir. Demek kibir ve gururları onları nihayet derecede ahmaklaştırmış ki, bir sineğe, bir mikroba karşı mağlûb bir âciz-i mutlakı, bir

---

1 Bkz.: Tûr sûresi, 52/31.

2 "Akılları mı kendilerinden bunu istiyor..." (Tûr sûresi, 52/32)

3 "Yoksa onlar azgın bir toplum olduklarından mı böyle yapıyorlar?" (Tûr sûresi, 52/32)

4 "Yahut Kur'ânı "kendi uydurdu" mu diyorlar? Hayır! onlar bu iddialarında samimî değiller. Onların inanmaya niyetleri yok da onun için bu kabil sözler sarf ediyorlar." (Tûr sûresi, 52/33)

5 İbni İshak, *es-Sîre* 2/57; el-Halebî, *es-Sîratü'l-Halebiyye* 2/391.

6 "Onlar bir Yaratan olmaksızın mı yaratıldılar?" (Tûr sûresi, 52/34)

7 "Yoksa kendi kendilerini mi yarattılar?" (Tûr sûresi, 52/35)

Kadîr-i Mutlak zannederler. Madem bu derece akıldan, insâniyetten sukut etmişler. Hayvandan, belki cemadattan daha aşağıdırlar. Öyle ise, bunların inkârlarından müteessir olma. Bunları dahi, bir nevi muzır hayvan ve pis maddeler sırasına say. Bakma, ehemmiyet verme."

أَمْ خَلَقُوا السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضَ ۚ بَلْ لَا يُوقِنُونَ[1] "Veyahut; Hâlık'ı inkâr eden fikirsiz, sersem muattıla gibi, Allah'ı inkâr mı ediyorlar ki, Kur'ân'ı dinlemiyorlar. Öyle ise, semâvât ve arzın vücûdlarını inkâr etsinler veyahut 'Biz halkettik' desinler. Bütün bütün aklın zıvanasından çıkıp, divaneliğin hezeyanına girsinler. Çünkü: Semâda yıldızları kadar, zeminde çiçekleri kadar berâhin-i tevhid görünüyor, okunuyor. Demek yakîne ve hakka niyetleri yoktur. Yoksa 'Bir harf kâtipsiz olmaz' bildikleri hâlde, nasıl bir harfinde bir kitab yazılan şu kâinat kitabını, kâtipsiz zannediyorlar."

أَمْ عِنْدَهُمْ خَزَآئِنُ رَبِّكَ[2] "Veyahut; Cenâb-ı Hakk'ın ihtiyarını nefyeden bir kısım hükemâ-yı dâlle gibi ve Berahime gibi asl-ı nübüvveti mi inkâr ediyorlar? Sana îmân getirmiyorlar. Öyle ise, bütün mevcudatta görünen ve ihtiyar ve irâdeyi gösteren bütün âsâr-ı hikmeti ve gayâtı ve intizâmâtı ve semerâtı ve âsâr-ı rahmet ve inayâtı ve bütün enbiyânın bütün mucizâtlarını inkâr etsinler veya 'Mahlukata verilen ihsânâtın hazineleri yanımızda ve elimizdedir' desinler. Kabil-i hitab olmadıklarını göstersinler. Sen de onların inkârından müteellim olma. 'Allah'ın akılsız hayvanları çoktur' de."

أَمْ هُمُ الْمُصَيْطِرُونَ[3] "Veyahut; aklı hâkim yapan mütehakkim Mu'tezile gibi kendilerini Hâlıkın işlerine rakib ve müfettiş tahayyül edip Hâlık-ı Zülcelâl'i mesul tutmak mı istiyorlar!.. Sakın fütur getirme. Öyle hodbinlerin inkârlarından bir şey çıkmaz. Sen de aldırma."

أَمْ لَهُمْ سُلَّمٌ يَسْتَمِعُونَ فِيهِ ۚ فَلْيَأْتِ مُسْتَمِعُهُمْ بِسُلْطَانٍ مُبِينٍ[4] "Veyahut; cin ve şeytana uyup kehanetfüruşlar, ispritizmacılar gibi, âlem-i gayba başka bir yol mu bulunmuş zannederler? Öyle ise, şeytanlarına kapanan semâvâta, onunla çıkılacak bir merdivenleri mi var tahayyül ediyorlar ki, senin semâvî haberlerini tekzip ederler. Böyle şarlatanların inkârları, hiç hükmündedir."

---

1 "Yoksa, gökleri ve yeri onlar mı yarattılar? Hayır, onlar kesin bilgiye ulaşmaya gitmezler." (Tûr sûresi, 52/36)

2 "Yoksa Rabbinin hazineleri onların yanında mı?" (Tûr sûresi, 52/37)

3 "Yoksa kâinatı onlar mı yönetiyorlar?" (Tûr sûresi, 52/37)

4 "Yoksa onların yükselmelerini sağlayan bir merdivenleri, kuleleri var da o sayede mi göklerin haberlerini, dinliyorlar? Öyleyse o haber dinleyen kimseler, meleklerin sözlerini dinlediğine dair kesin bir delil gitirsin!" (Tûr sûresi, 52/38)

أَمْ لَهُ الْبَنَاتُ وَلَكُمُ الْبَنُونَ[1] "Veyahut; ukûl-ü aşere ve erbâbü'l-envâ nâmıyla şerikleri itikat eden müşrik felâsife gibi ve yıldızlara ve melâikelere bir nevi ulûhiyet isnad eden sabiiyyûn gibi, Cenâb-ı Hakk'a veled nisbet eden mülhid ve dâllînler gibi, Zât-ı Ehad ve Samed'in vücub-u vücûduna, vahdetine, samediyetine, istiğnâ-yı mutlakına zıt olan veledi nisbet ve melâikenin ubûdiyetine ve ismetine ve cinsiyetine münafî olan ünûseti isnad mı ederler? Kendilerine şefaatçi mi zannederler ki, sana tâbi olmuyorlar? İnsan gibi mümkin, fâni, beka-yı nev'ine muhtaç ve cismânî ve mütecezzi, tekessüre kabil ve âciz, dünya-perest, yardımcı bir vârise müştâk mahluklar için vasıta-yı tekessür ve teavün ve râbıta-yı hayat ve beka olan tenasül, elbette ve elbette vücûdu vâcib ve dâim, bekası ezelî ve ebedî, zâtı cismâniyetten mücerred ve muallâ ve mahiyeti tecezzî ve tekessürden münezzeh ve müberrâ ve kudreti aczden mukaddes ve bîhemta olan Zât-ı Zülcelâl'e evlâd isnad etmek, hem o âciz, mümkin, miskin insanlar dahi beğenmedikleri ve izzet-i mağrurânesine yakıştıramadıkları bir nevi evlâd yâni hadsiz kızları isnad etmek, öyle bir safsatadır ve öyle bir divânelik hezeyanıdır ki, o fikirde olan heriflerin tekzîbleri, inkârları hiçtir. Aldırmamalısın. Her bir sersemin safsatasına, her divânenin hezeyanına kulak verilmez."

أَمْ تَسْأَلُهُمْ أَجْرًا فَهُمْ مِنْ مَغْرَمٍ مُثْقَلُونَ[2] "Veyahut; hırsa, hıssete alışmış tâğî, bâğî dünya-perestler gibi senin tekalifini ağır mı buluyorlar ki, senden kaçıyorlar ve bilmiyorlar mı ki, sen ecrini, ücretini yalnız Allah'tan istiyorsun ve onlara Cenâb-ı Hak tarafından verilen maldan hem bereket, hem fakirlerin hased ve beddualarından kurtulmak için, ya ondan veya kırktan birisini kendi fakirlerine vermek ağır bir şey midir ki, emr-i zekâtı ağır görüp İslâmiyet'ten çekiniyorlar? Bunların tekzîbleri ehemmiyetsiz olmakla beraber, hakları tokattır. Cevab vermek değil..."

أَمْ عِنْدَهُمُ الْغَيْبُ فَهُمْ يَكْتُبُونَ[3] "Veyahut; Gayb-âşinâlık dâva eden Budeîler[4(*)] gibi ve umûr-u gaybiyeye dair tahminlerini yakîn tahayyül eden akılfüruşlar gibi, senin gaybî haberlerini beğenmiyorlar mı? Gaybî kitabları mı var ki, se-

---

1 "Yoksa kız çocukları O'nun da, erkekler sizin mi?" (Tûr sûresi, 52/38)

2 "Yoksa onlardan vahyi tebliğ, risâlet ve irşâd hizmetlerinden ötürü bir ücret istiyorsun da, onlar ağır bir borç yükü altında eziliyorlar mı?" (Tûr sûresi, 52/40)

3 "Yoksa gayba dair bilgiler kendilerinin elinin altındadır da, onlar oradan istedikleri tarzda yazıp kopyalıyorlar mı?" (Tûr sûresi, 52/41)

4 (*) Budistler.

nin gaybî kitabını kabûl etmiyorlar. Öyle ise, vahye mazhar resûllerden başka kimseye açılmayan ve kendi başıyla ona girmeye kimsenin haddi olmayan âlem-i gayb, kendi yanlarında hâzır, açık tahayyül edip ondan mâlûmat alarak yazıyorlar hülyasında bulunuyorlar. Böyle, haddinden hadsiz tecâvüz etmiş mağrur hodfüruşların tekzîbleri, sana fütur vermesin. Zira az bir zamanda senin hakikatlerin onların hülyalarını zîr u zeber edecek."

أَمْ يُرِيدُونَ كَيْدًا ۖ فَالَّذِينَ كَفَرُوا هُمُ الْمَكِيدُونَ[1] "Veyahut; fıtratları bozulmuş, vicdanları çürümüş şarlatan münâfıklar, dessas zındıklar gibi ellerine geçmeyen hidâyetten halkları aldatıp çevirmek, hile edip döndürmek mi istiyorlar ki, sana karşı kâh kâhin, kâh mecnun, kâh sâhir deyip, kendileri dahi inanmadıkları hâlde başkalarını inandırmak mı istiyorlar? Böyle hilebaz şarlatanları insan sayıp desiselerinden, inkârlarından müteessir olarak fütur getirme. Belki daha ziyade gayret et. Çünkü onlar kendi nefislerine hile ederler, kendilerine zarar ederler ve onların fenalıkta muvaffakiyetleri muvakkattır ve istidraçtır, bir mekr-i ilâhîdir."

أَمْ لَهُمْ إِلَٰهٌ غَيْرُ اللَّهِ ۚ سُبْحَانَ اللَّهِ عَمَّا يُشْرِكُونَ[2] "Veyahut; hâlık-ı hayr ve hâlık-ı şer nâmıyla ayrı ayrı iki ilâh tevehhüm eden Mecusîler gibi ve ayrı ayrı esbaba bir nevi ulûhiyet veren ve onları kendilerine birer nokta-yı istinad tahayyül eden esbap-perestler, sanem-perestler gibi başka ilâhlara dayanıp sana muâraza mı ederler? Senden istiğnâ mı ediyorlar?"

Demek لَوْ كَانَ فِيهِمَا آلِهَةٌ إِلَّا اللَّهُ لَفَسَدَتَا[3] hükmünce, "Şu bütün kâinatta gündüz gibi görünen bu intizâm-ı ekmeli, bu insicam-ı ecmeli kör olup görmüyorlar. Hâlbuki bir köyde iki müdür, bir şehirde iki vali, bir memlekette iki padişah bulunsa, intizâm zîr u zeber olur ve insicam herc ü merce düşer. Hâlbuki sinek kanadından tâ semâvât kandillerine kadar o derece ince bir intizâm gözetilmiş ki, sinek kanadı kadar şirke yer bırakılmamış. Madem bunlar bu derece hilâf-ı akıl ve hikmet ve münafî-i his ve bedâhet hareket ediyorlar. Onların tekzîbleri seni tezkirden vazgeçirmesin."

İşte silsile-i hakâik olan şu âyâtın yüzer cevherlerinden yalnız *ifham ve ilzam'a* dair bir tek cevher-i beyanîsini icmâlen beyan ettik. Eğer iktidarım ol-

---

1 "Yoksa onlar bir tuzak mı kurmak istiyorlar? Şunu bilsinler ki: Asıl kapana kısılacak olanlar, o kâfirler olacaklar." (Tûr sûresi, 52/42)

2 "Yoksa onların Allah'tan başka bir tanrıları mı var? Allah onların iddia ettikleri ortaklardan Münezzeh ve Yücedir." (Tûr sûresi, 52/43)

3 "Eğer gökte ve yerde, Allah'tan başka ilâhlar bulunsaydı oraların nizamı bozulurdu." (Enbiyâ sûresi, 21/22)

saydı, birkaç cevherlerini daha gösterseydim, "Şu âyetler tek başıyla bir mucizedir" sen dahi diyecektin.

Amma **ifham ve tâlim**'deki beyanât-ı Kur'âniye o kadar hârikadır, o derece letafetli ve selâsetlidir; en basit bir âmî, en derin bir hakikati onun beyanından kolayca tefehhüm eder. Evet, Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyân, çok hakâik-i gamızayı nazar-ı umumîyi okşayacak, hiss-i âmmeyi rencide etmeyecek, fikr-i avâmı taciz edip yormayacak bir sûrette basitane ve zâhirane söylüyor, ders veriyor. Nasıl bir çocukla konuşulsa, çocukça tâbirat istimâl edilir; öyle de, اَلتَّنَزُّلَاتُ الْإِلٰهِيَّةُ إِلٰى عُقُولِ الْبَشَرِ[1] denilen mütekellim üslûbunda muhatabın derecesine sözüyle nüzûl edip öyle konuşan esalib-i Kur'âniye, en mütebahhir hükemânın fikirleriyle yetişemediği hakâik-i gamıza-yı ilâhiye ve esrar-ı rabbâniyeyi müteşabihat sûretinde bir kısım teşbihat ve temsilât ile en ümmî bir âmîye ifham eder.

♦Meselâ: اَلرَّحْمٰنُ عَلَى الْعَرْشِ اسْتَوٰى[2] bir temsil ile rubûbiyet-i ilâhiyeyi saltanat misâlinde ve âlemin tedbirinde mertebe-i rubûbiyetini, bir Sultan'ın taht-ı saltanatında durup icra-yı hükûmet ettiği gibi bir misâlde gösteriyor.

Evet, Kur'ân, bu kâinat Hâlık-ı Zülcelâl'inin kelâmı olarak rubûbiyetinin mertebe-i âzamından çıkarak, umum mertebeler üstüne gelerek, o mertebelere çıkanları irşâd ederek, yetmiş bin perdelerden geçerek, o perdelere bakıp tenvir ederek, fehm ve zekâca muhtelif binler tabaka muhatablara feyzini dağıtıp ve nurunu neşrederek kabiliyetçe ayrı ayrı asırlar, karnlar üzerinde yaşamış ve bu kadar mebzuliyetle mânâlarını ortaya saçmış olduğu hâlde kemâl-i şebabetinden, gençliğinden zerre kadar zayi' etmeyerek gayet taravette, nihayet letafette kalarak gayet sühuletli bir tarzda, sehl-i mümteni' bir sûrette, her âmîye anlayışlı ders verdiği gibi; aynı derste, aynı sözlerle fehimleri muhtelif ve dereceleri mütebayin pek çok tabakalara dahi ders verip ikna eden, işbâ eden bir kitab-ı mu'ciznümanın hangi tarafına dikkat edilse, elbette bir lem'a-yı i'câz görülebilir.

Elhâsıl: Nasıl "*Elhamdülillâh*" gibi bir lafz-ı Kur'ânî okunduğu zaman dağın kulağı olan mağarasını doldurduğu gibi; aynı lafz, sineğin küçücük kulakçığına da tamamen yerleşir. Aynen öyle de: Kur'ân'ın mânâları, dağ gibi akılları işba' ettiği gibi, sinek gibi küçücük basit akılları dahi aynı sözlerle tâlim

---

1 Cenâb-ı Hakk'ın konuşması, kulların anlayış seviyelerine göredir.

2 "O'dur Rahmân: Rubûbiyet Arşına kurulan, kâinata hükümrân." (Tâhâ sûresi, 20/5)

eder, tatmin eder. Zira Kur'ân, bütün ins ve cinnin bütün tabakalarını îmâna davet eder. Hem umumuna îmânın ulûmunu tâlim eder, isbat eder. Öyle ise, avâmın en ümmîsi havâssın en ehassına omuz omuza, diz dize verip beraber ders-i Kur'ânîyi dinleyip istifade edecekler.

Demek Kur'ân-ı Kerîm, öyle bir mâide-i semâviyedir ki, binler muhtelif tabakada olan efkâr ve ukûl ve kulûb ve ervâh, o sofradan gıdalarını buluyorlar, müştehiyatını alıyorlar. Arzuları yerine gelir. Hattâ pek çok kapıları kapalı kalıp, istikbalde geleceklere bırakılmıştır. Şu makama misâl istersen, bütün Kur'ân baştan nihayete kadar bu makamın misâlleridir. Evet bütün müçtehidîn ve sıddıkîn ve hükemâ-yı İslâmiye ve muhakkikîn ve ulemâ-yı usûlü'l-fıkıh ve mütekellimîn ve evliyâ-i ârifîn ve aktâb-ı âşıkîn ve müdakkikîn-i ulemâ ve avâm-ı müslimîn gibi Kur'ân'ın tilmizleri ve dersini dinleyenleri, müttefikan diyorlar ki: "Dersimizi güzelce anlıyoruz." Elhâsıl, sair makamlar gibi ifham ve tâlim makamında dahi Kur'ân'ın lemeât-ı i'câzı parlıyor.

İkinci Şua

Kur'ân'ın câmiiyet-i hârikulâdesidir.

Şu şuanın, "Beş Lem'a"sı var.

Birinci Lem'a

Lafzındaki câmiiyettir.

Elbette evvelki Söz'lerde, hem bu Söz'de zikrolunan âyetlerden şu câmiiyet âşikâre görünüyor. Evet,

لِكُلِّ اٰيَةٍ ظَهْرٌ وَبَطْنٌ وَحَدٌّ وَمُطَّلَعٌ وَلِكُلِّ شُجُونٌ وَغُصُونٌ وَفُنُونٌ[1]

olan hadîsin işaret ettiği gibi; elfâz-ı Kur'âniye, öyle bir tarzda vaz'edilmiş ki, her bir kelâmın, hattâ her bir kelimenin, hattâ her bir harfin, hattâ bazen bir sükûtun çok vücûhu bulunuyor. Her bir muhatabına ayrı ayrı bir kapıdan hissesini verir.

♦Meselâ: وَالْجِبَالَ أَوْتَادًا[2] Yâni: "*Dağları zemininize kazık ve direk yaptım*" bir kelâmdır.

Bir âmînin şu kelâmdan hissesi: Zâhiren yere çakılmış kazıklar gibi görünen dağları görür, onlardaki menafiini ve nimetlerini düşünür, Hâlıkına şükreder.

Bir şâirin bu kelâmdan hissesi: Zemin, bir taban; ve kubbe-i semâ, üstünde konulmuş yeşil ve elektrik lâmbalarıyla süslenmiş bir muhteşem çadır, ufkî bir daire sûretinde ve semânın etekleri başında görünen dağları, o çadırın kazıkları misâlinde tahayyül eder. Sâni-i Zülcelâl'ine hayretkârâne perestiş eder.

Hayme-nişîn bir edibin bu kelâmdan nasibi: Zeminin yüzünü bir çöl ve sahra; dağların silsilelerini pek kesretle ve çok muhtelif bedevî çadırları gibi, güya tabaka-yı türâbiye, yüksek direkler üstünde atılmış, o direklerin sivri başları o perde-i türâbiyeyi yukarıya kaldırmış, birbirine bakar pek çok muh-

---

1 "Her bir âyetin mânâ mertebeleri vardır; zâhirî (açık), bâtınî (açık ve görünür mânâsının içindeki, ehlinin anlayabileceği mânâ), haddi (kapsamı) ve muttala'ı (anlam çerçevesi) vardır. (Bu dört mânâ tabakasından) her birinin de fürûâtı (detayları), işaretleri, dalları ve ayrıntıları vardır." (Bkz.: Abdurrezzak, *el-Musannef 3/358;* Ebû Ya'lâ, *el-Müsned* 9/278; et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-evsat* 1/236)

2 "Dağları da arzı tutan birer destek (yapmadık mı)?" (Nebe sûresi, 78/7)

telif mahlukatın meskeni olarak tasavvur eder. O büyük azametli mahlukları, böyle yeryüzünde çadırlar misillü kolayca kuran ve koyan Fâtır-ı Zülcelâl'ine karşı secde-i hayret eder.

Coğrafyacı bir edîbin o kelâmdan kısmeti: Küre-i zemin, bahr-i muhit-i havaîde veya esîrîde yüzen bir sefîne ve dağları, o sefînenin üstünde tesbit ve müvazene için çakılmış kazıklar ve direkler şeklinde tefekkür eder. O koca küre-i zemini, muntazam bir gemi gibi yapıp, bizleri içine koyup, aktar-ı âlemde gezdiren Kadîr-i Zülkemâl'e karşı: سُبْحَانَكَ مَا أَعْظَمَ شَانَكَ[1] der.

Medeniyet ve hey'et-i içtimaiyenin mütehassıs bir hakîminin bu kelâmdan hissesi: Zemini, bir hâne; ve o hâne hayatının direği, hayat-ı hayvaniye; ve hayat-ı hayvaniye direği, şerait-i hayat olan su, hava ve topraktır. Su ve hava ve toprağın direği ve kazığı, dağlardır. Zira dağlar, suyun mahzeni, havanın tarağı (gazât-ı muzırrayı tersib edip, havayı tasfiye eder) ve toprağın hâmisi (bataklıktan ve denizin istilâsından muhafaza eder) ve sair levazımat-ı hayat-ı insâniyenin hazinesi olarak fehmeder. Şu koca dağları, şu sûretle hâne-i hayatımız olan zemine direk yapan ve maişetimize hazinedâr tâyin eden Sâni-i Zülcelâl ve'l-İkram'a, kemâl-i tâzim ile hamd ü senâ eder.

Hikmet-i tabiiyenin bir feylesofunun şu kelâmdan nasibi şudur ki: Küre-i zeminin karnında bazı inkılâbat ve imtizacâtın neticesi olarak hâsıl olan zelzele ve ihtizazatı, dağların zuhuruyla sükûnet bulduğu ve medar ve mihverindeki istikrarına ve zelzelenin irticacıyla medar-ı senevîsinden çıkmamasına sebeb, dağların hurûcu olduğunu ve zeminin hiddeti ve gazabı, dağların menafiziyle teneffüs etmekle sükûnet ettiğini fehmeder, tamamen îmâna gelir اَلْحِكْمَةُ لِلّٰهِ der.

♦Meselâ: أَنَّ السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضَ كَانَتَا رَتْقًا فَفَتَقْنَاهُمَا[2] 'daki رَتْقًا kelimesi, tetkikât-ı felsefe ile âlûde olmayan bir âlime, o kelime şöyle ifhâm eder ki: Semâ berrak, bulutsuz; zemin kuru ve hayatsız, tevellüde gayr-i kabil bir hâlde iken.. semâyı yağmurla, zemini hazrevatla fethedip bir nevi izdivac ve telkîh sûretinde bütün zîhayatları o sudan halketmek, öyle bir Kadîr-i Zülcelâl'in işidir ki; rûy-u zemin, onun küçük bir bostanı ve semânın yüz örtüsü olan bulutlar, onun bostanında bir süngerdir anlar, azamet-i kudretine secde eder.

Ve muhakkik bir hakîme, o kelime şöyle ifhâm eder ki: Bidayet-i hilkatte semâ ve arz şekilsiz birer küme ve menfaatsiz birer yaş hamur, veledsiz

---

1 "Seni noksanlardan tenzih ederiz Yâ Rab! Senin şânın ne büyüktür!"

2 "Göklerle yer bitişik (bir bütün) idi, onları Biz ayırdık." (Enbiyâ sûresi, 21/30)

mahlukatsız toplu birer madde iken; Fâtır-ı Hakîm, onları feth ve bastedip güzel bir şekil, menfaattar birer sûret, zînetli ve kesretli mahlukata menşe' etmiştir anlar. Vüs'at-i hikmetine karşı hayran olur.

Yeni zamanın feylesofuna şu kelime şöyle ifhâm eder ki: Manzûme-i Şemsiye'yi teşkil eden küremiz, sair seyyareler, bidayette güneşle mümteziç olarak açılmamış bir hamur şeklinde iken; Kadîr-i Kayyum o hamuru açıp, o seyyareleri birer birer yerlerine yerleştirerek, güneşi orada bırakıp, zeminimizi buraya getirerek, zemine toprak sererek, semâ cânibinden yağmur yağdırarak, güneşten ziyâ serptirerek dünyayı şenlendirip bizleri içine koymuştur anlar, başını tabiat bataklığından çıkarır, اٰمَنْتُ بِاللّٰهِ الْوَاحِدِ الْأَحَدِ der.

♦Meselâ: [1] وَالشَّمْسُ تَجْرِي لِمُسْتَقَرٍّ لَهَا 'daki "Lâm"; hem kendi mânâsını, hem "fî" mânâsını, hem "ilâ" mânâsını ifade eder.

İşte لِمُسْتَقَرٍّ 'in "Lâm"ı, *avâm* o "Lâm"ı "ilâ" mânâsında görüp fehmeder ki; size nisbeten ışık verici, ısındırıcı müteharrik bir lâmba olan güneş, elbette bir gün seyri bitecek, mahall-i kararına yetişecek, size faydası dokunmayacak bir sûret alacaktır, anlar. O da, Hâlık-ı Zülcelâl'in güneşe bağladığı büyük nimetleri düşünerek "*Sübhânallah, Elhamdülillâh*" der.

Ve âlime dahi o "Lâm"ı "ilâ" mânâsında gösterir. Fakat güneşi yalnız bir lâmba değil belki bahar ve yaz tezgahında dokunan mensucat-ı rabbâniyenin bir mekiği, gece gündüz sayfalarında yazılan mektûbât-ı samedâniyenin mürekkebi, nur bir hokkası sûretinde tasavvur ederek güneşin cereyan-ı sûrîsi alâmet olduğu ve işaret ettiği intizamât-ı âlemi düşündürerek Sâni-i Hakîm'in sanatına "*Mâşâallah*" ve hikmetine "*Bârekâllah*" diyerek secdeye kapanır.

Ve kozmoğrafyacı bir feylesofa "Lâm"ı "fî" mânâsında şöyle ifham eder ki: Güneş, kendi merkezinde ve mihveri üzerinde zenberekvari bir cereyan ile manzumesini emr-i ilâhî ile tanzim edip tahrik eder. Şöyle bir saat-i kübrâyı halkedip tanzim eden Sâni-i Zülcelâl'ine karşı kemâl-i hayret ve istihsan ile "*El-azametü lillâh ve'l-kudretü lillâh*" der felsefeyi atar, hikmet-i Kur'âniye'ye girer.

Ve dikkatli bir hakîme şu "Lâm"ı, hem illet mânâsında, hem zarfiyet mânâsında tutturup şöyle ifham eder ki: Sâni-i Hakîm, işlerine esbab-ı zâhiriyeyi perde ettiğinden, cazibe-i umumiye nâmında bir kanun-u ilâhîsiyle

---

[1] "Güneş de bir delildir onlara, akar gider yörüngesinde..." (Yâsîn sûresi, 36/38)

sapan taşları gibi seyyareleri güneşle bağlamış ve o câzibe ile muhtelif fakat muntazam hareketle o seyyareleri daire-i hikmetinde döndürüyor ve o câzibeyi tevlid için güneşin kendi merkezinde hareketini zâhirî bir sebeb etmiş. Demek, لِمُسْتَقَرٍّ mânâsı: فِي مُسْتَقَرٍّ لَهَا لِاسْتِقْرَارِ مَنْظُومَتِهَا yâni, "Kendi müstekarrı içinde manzumesinin istikrarı ve nizamı için hareket ediyor." Çünkü: Hareket harareti, hararet kuvveti, kuvvet cazibeyi zâhiren tevlid eder gibi bir âdet-i ilâhiye, bir kanun-u rabbânîdir.

İşte şu hakîm, böyle bir hikmeti, Kur'ân'ın bir harfinden fehmettiği zaman, "*Elhamdülillâh Kur'ân'dadır hak hikmet, felsefeyi beş paraya saymam*" der.

Ve şâirane bir fikir ve kalb sahibine şu "Lâm"dan ve istikrardan şöyle bir mânâ fehmine gelir ki: "güneş, nuranî bir ağaçtır. Seyyareler onun müteharrik meyveleri... Ağaçların hilâfına olarak güneş silkinir, tâ o meyveler düşmesin. Eğer silkinmezse, düşüp dağılacaklar." Hem tahayyül edebilir ki: "Şems meczup bir ser-zâkirdir. Halka-yı zikrin merkezinde cezbeli bir zikreder ve ettirir." Bir risâlede şu mânâya dair şöyle demiştim:

"Evet güneş bir meyvedardır; silkinir tâ düşmesin
seyyar olan yemişleri.
Eğer sükûtuyla sükûnet eylese cezbe.. kaçar,
ağlar fezada muntazam meczupları."

♦Hem meselâ: أُولَٰئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ[1]'da bir sükût var, bir ıtlak var. Neye zafer bulacaklarını tâyin etmemiş. Tâ herkes istediğini içinde bulabilsin. Sözü az söyler, tâ uzun olsun. Çünkü; bir kısım muhatabın maksadı ateşten kurtulmaktır. Bir kısmı yalnız cenneti düşünür. Bir kısım, saadet-i ebediyeyi arzu eder. Bir kısım, yalnız rızâ-yı ilâhîyi rica eder. Bir kısım, rü'yet-i ilâhiyeyi gaye-i emel bilir ve hâkezâ.. bunun gibi pek çok yerlerde Kur'ân, sözü mutlak bırakır, tâ âmm olsun. Hazfeder, tâ çok mânâları ifade etsin. Kısa keser, tâ herkesin hissesi bulunsun. İşte; اَلْمُفْلِحُونَ der. Neye felâh bulacaklarını tâyin etmiyor. Güya o sükûtla der:

"*Ey Müslümanlar!.. Müjde size. Ey müttakî!.. Sen cehennemden felâh bulursun. Ey sâlih!.. Sen cennete felâh bulursun. Ey ârif!.. Sen rızâ-yı ilâhîye nail olursun. Ey âşık!.. Sen rü'yete mazhar olursun.*" Ve hâkezâ...

---

1 "İşte bunlardır felâh bulanlar." (Bakara sûresi, 2/5)

İşte Kur'ân, câmiiyet-i lafziye cihetiyle kelâmdan, kelimeden, huruftan ve sükûttan her birisinin binler misâllerinden yalnız nümûne olarak birer misâl getirdik. Âyeti ve kıssâtı bunlara kıyas edersin.

♦Hem meselâ: فَاعْلَمْ أَنَّهُ لَا إِلٰهَ إِلَّا اللهُ وَاسْتَغْفِرْ لِذَنْبِكَ[1] âyeti, o kadar vücûhu var ve o derece merâtibi var ki, bütün tabakat-ı evliya, bütün sülûklerinde ve mertebelerinde şu âyete ihtiyaçlarını görüp ondan kendi mertebesine lâyık bir gıda-yı mânevî, bir taze mânâ almışlar. Çünkü; "*Allah*" bir ism-i câmi olduğundan esmâ-yı hüsnâ adedince tevhidler, içinde bulunur. أَيْ لَا رَزَّاقَ إِلَّا هُوَ لَا خَالِقَ إِلَّا هُوَ لَا رَحْمٰنَ إِلَّا هُوَ[2] ve hâkezâ.

♦Hem meselâ: Kasas-ı Kur'âniye'den kıssa-yı Mûsâ *(aleyhisselâm)*, âdeta asâ-yı Mûsâ *(aleyhisselâm)* gibi binler faydaları var. O kıssada, hem Peygamber *(aleyhissalâtü vesselâm)*'ı teskin ve teselli, hem küffarı tehdid, hem münâfıkları takbih, hem Yahudileri tevbih gibi çok makasıdı, pek çok vücûhu vardır. Onun için sûrelerde tekrar edilmiştir. Her yerde bütün maksadları ifade ile beraber yalnız birisi maksud-u bizzât olur, diğerleri ona tabi kalırlar.

Eğer desen: "Geçmiş misâllerdeki bütün mânâları nasıl bileceğiz ki, Kur'ân onları irâde etmiş ve işaret ediyor?"

Elcevap: Madem Kur'ân, bir hutbe-i ezeliyedir. Hem muhtelif, tabaka tabaka olarak asırlar üzerinde ve arkasında oturup dizilmiş bütün benîâdem'e hitab ediyor, ders veriyor. Elbette o muhtelif efhâma göre müteaddid mânâları dercedip irâde edecektir ve irâdesine emâreleri vaz'edecektir. Evet "*İşârâtü'l-İ'câz*"da şuradaki mânâlar misillü kelimât-ı Kur'âniye'nin müteaddid mânâlarını ilm-i sarf ve nahv'in kaideleriyle ve ilm-i beyan ve fenn-i meânî'nin düsturlarıyla, fenn-i belâgatın kanunlarıyla isbat edilmiştir. Bununla beraber ulûm-u Arabiye'ce sahih ve usûl-ü dîniyece hak olmak şartıyla ve fenn-i meânîce makbûl ve ilm-i beyanca münasip ve belâgatça müstahsen olan bütün vücûh ve meânî, ehl-i içtihad ve ehl-i tefsir ve ehl-i usûlü'd-dîn ve ehl-i usûlü'l-fıkhın icmâıyla ve ihtilâflarının şehâdetiyle Kur'ân'ın mânâlarındandırlar. O mânâlara, derecelerine göre birer emâre vaz'etmiştir. Ya lafziyedir, ya mâneviyedir. O mâneviye ise, ya siyak veya sibak-ı kelâmdan veya başka

---

1 "O hâlde şu gerçeği hiç unutma ki: Allah'tan başka ilâh yoktur. Sen kendi günahından dolayı Allah'tan af dile." (Muhammed sûresi, 47/19)

2 Yani, O'ndan başka hiçbir rızık verici yoktur, O'ndan başka hiçbir yaratıcı yoktur, O'ndan başka Rahmân yoktur.

âyetten birer emâre o mânâya işaret eder. Bir kısmı yirmi ve otuz ve kırk ve altmış, hattâ seksen cilt olarak muhakkikler tarafından yazılan yüz binler tefsirler,[1] Kur'ân'ın câmiiyet ve hârikıyet-i lafziyesine kat'î bir bürhân-ı bâhirdir. Her ne ise... Biz şu sözde her bir mânâya delâlet eden emâreyi kanunuyla, kaidesiyle göstersek söz çok uzanır... Onun için kısa kesip kısmen "*İşârâtü'l-İ'câz*"a havale ederiz.

İkinci Lem'a

Mânâsındaki câmiiyet-i hârikadır.

Evet, Kur'ân, bütün müçtehidlerin me'hazlerini, bütün âriflerin mezâklarını, bütün vâsılların meşreblerini, bütün kâmillerin mesleklerini, bütün muhakkiklerin mezheplerini; mânâsının hazinesinden ihsan etmekle beraber, daima onlara rehber ve terakkiyâtlarında her vakit onlara mürşid olup, o tükenmez hazinesinden onların yollarına neşr-i envâr ettiği bütün onlarca musaddaktır ve müttefekun aleyhtir.

Üçüncü Lem'a

İlmindeki câmiiyet-i hârikadır.

Evet Kur'ân, şeriatın müteaddid ve çok ilimlerini, hakikatin mütenevvi ve kesretli ilimlerini, tarîkatin muhtelif ve hadsiz ilimlerini, kendi ilminin denizinden akıttığı gibi, daire-i mümkinâtın hakikî hikmetini ve daire-i vücubun ulûm-u hakikiyesini ve daire-i âhiretin maarif-i gamızasını, o denizinden muntazaman ve kesretle akıtıyor. Şu lem'aya misâl getirilse, bir cilt yazmak lâzım gelir. Öyle ise, yalnız nümûne olarak şu yirmi beş adet Söz'leri gösteriyoruz. Evet, bütün yirmi beş adet Söz'lerin doğru hakikatleri, Kur'ân'ın bahr-i ilminden ancak yirmi beş katredir. O Söz'lerde kusur varsa, benim fehm-i kâsırıma aittir.

Dördüncü Lem'a

Mebâhisindeki câmiiyet-i hârikadır.

Evet, insan ve insanın vazifesi, kâinat ve Hâlık-ı kâinat'ın, arz ve semâvâtın, dünya ve âhiretin, mâzi ve müstakbelin, ezel ve ebedin mebâhis-i külliyelerini cem'etmekle beraber nutfeden halketmek, tâ kabre girinceye kadar; yemek, yatmak âdâbından tut, tâ kaza ve kader mebhaslerine kadar; altı gün

---

[1] Bkz.: el-Kevserî, *el-Makalât* s.473-474.

hilkat-i âlemden tut, tâ وَالْمُرْسَلَاتِ[1] ، وَالذَّارِيَاتِ[2] kasemleriyle işaret olunan rüzgârların esmesindeki vazifelerine kadar; يَحُولُ بَيْنَ الْمَرْءِ وَقَلْبِهِ[3] ، وَمَا تَشَاؤُنَ إِلَّا أَنْ يَشَاءَ اللهُ[4] işârâtıyla, insanın kalbine ve irâdesine müdahalesinden tut, tâ وَالسَّمٰوَاتُ مَطْوِيَّاتٌ بِيَمِينِهِ[5] yâni, bütün semâvâtı bir kabzasında tutmasına kadar; وَجَعَلْنَا فِيهَا جَنَّاتٍ مِنْ نَخِيلٍ وَأَعْنَابٍ[6] zeminin çiçek ve üzüm ve hurmasından tut, tâ إِذَا زُلْزِلَتِ الْأَرْضُ زِلْزَالَهَا[7] ile ifade ettiği hakikat-i acîbeye kadar; ve semânın ثُمَّ اسْتَوَى إِلَى السَّمَاءِ وَهِيَ دُخَانٌ[8] hâletindeki vaziyetinden tut, tâ duhânla inşikakına ve yıldızlarının düşüp hadsiz fezada dağılmasına kadar ve dünyanın imtihan için açılmasından, tâ kapanmasına kadar ve âhiretin birinci menzili olan kabirden, sonra berzahtan, haşirden, köprüden tut, tâ cennete, tâ saadet-i ebediyeye kadar; mâzi zamanının vukuatından, Hazreti Âdem'in hilkat-i cesedinden, iki oğlunun kavgasından tâ Tûfan'a, tâ kavm-i Firavunun garkına, tâ ekser enbiyânın mühim hâdisatına kadar; ve أَلَسْتُ بِرَبِّكُمْ[9] işaret ettiği hâdise-i ezeliyeden tut, tâ وُجُوهٌ يَوْمَئِذٍ نَاضِرَةٌ ۞ إِلٰى رَبِّهَا نَاظِرَةٌ[10]

ifade ettiği vakıa-yı ebediyeye kadar bütün mebâhis-i esâsiyeyi ve mühimmeyi öyle bir tarzda beyan eder ki, o beyan, bütün kâinatı bir saray gibi idare eden ve dünyayı ve âhireti iki oda gibi açıp kapayan ve zemin bir bahçe ve semâ, misbahlarıyla süslendirilmiş bir dam gibi tasarruf eden ve mâzi ve müstakbel, bir gece ve gündüz gibi nazarına karşı hâzır iki sayfa hükmünde temaşa eden ve ezel ve ebed, dün ve bugün gibi silsile-i şuûnatın iki tarafı birleşmiş,

---

1 "İyilik için birbirinin peşinden gönderilenler hakkı için!" (Mürselât sûresi, 77/1).

2 "O tozutup savuran (rüzgârlara)!" (Zâriyât sûresi, 51/1).

3 "Bilin ki Allah insan ile kalbi arasına girer (dilediği takdirde arzusunu gerçekleştirmesini önler)." (Enfâl sûresi, 8/24).

4 "Allah dilemedikçe, siz dileyemezsiniz." (Dehr sûresi, 76/30)

5 "Hâlbuki bütün bir gökler âlemi bükülmüş olarak Allah'ın elinin içindedir." (Zümer sûresi, 39/67).

6 "Orada üzüm bağları ve hurmalıklar yaptık." (Yâsîn sûresi, 36/34)

7 "Yer o müthiş depremiyle sarsıldığı zaman..." (Zilzâl sûresi, 99/1).

8 "Sonra irâdesi bir gaz hâlinde olan göğe yöneldi." (Fussilet sûresi, 41/11)

9 "Ben Sizin Rabbiniz değil miyim?!" (A'râf sûresi, 7/172)

10 "O güzel ve Yüce Rablerine bakakalır... Ve nice suratlar vardır o gün asılır." (Kıyâmet sûresi, 75/22-23)

ittisal peyda etmiş bir sûrette bir zaman-ı hâzır gibi onlara bakan bir Zât-ı Zülcelâl'e yakışır bir tarz-ı beyandır.

Nasıl bir usta, bina ettiği ve idare ettiği iki hâneden bahseder. Programını ve işlerinin liste ve fihristesini yapar. Kur'ân dahi, şu kâinatı yapan ve idare eden ve işlerinin listesini ve fihristesini –tâbir caiz ise– programını yazan, gösteren bir Zât'ın beyanına yakışır bir tarzdadır. Hiçbir cihetle eser-i tasannu' ve tekellüf görünmüyor. Hiçbir şaibe-i taklid veya başkasının hesabına ve onun yerinde kendini farz edip konuşmuş gibi bir hud'anın emâresi olmadığı gibi bütün ciddiyetiyle, bütün safvetiyle, bütün hulusuyla safî, berrak, parlak beyanı, nasıl gündüzün ziyâsı "güneşten geldim" der. Kur'ân dahi, "Ben, Hâlık-ı âlemin beyanıyım ve kelâmıyım" der.

Evet, şu dünyayı antika sanatlarla süslendiren ve lezzetli nimetlerle dolduran ve sanat-perverane ve nimet-perverane şu derece sanatının acîbeleriyle, şu derece kıymettar nimetlerini dünyanın yüzüne serpen, sıra-vari tanzim eden ve zeminin yüzünde seren, güzelce dizen bir Sâni', bir Mün'im'den başka şu velvele-i takdir ve istihsanla ve zemzeme-i hamd ü şükranla dünyayı dolduran ve zemini bir zikirhane, bir mescid, bir temaşagâh-ı sanat-ı ilâhiyeye çeviren Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyân kime yakışır ve kimin kelâmı olabilir? Ondan başka kim ona sahib çıkabilir? Ondan başka kimin sözü olabilir!.. Dünyayı ışıklandıran ziyâ, güneşten başka hangi şeye yakışır!.. Tılsım-ı kâinatı keşfedip âlemi ışıklandıran beyan-ı Kur'ân, Şems-i Ezelî'den başka kimin nuru olabilir? Kimin haddine düşmüş ki, ona nazîre getirsin, onun taklidini yapsın!.. Evet, bu dünyayı sanatlarıyla zînetlendiren bir sanatkârın, sanatını istihsan eden insanla konuşmaması muhâldir. Madem ki, yapar ve bilir; elbette konuşur. Madem konuşur, elbette konuşmasına yakışan Kur'ândır. Bir çiçeğin tanziminden lâkayt kalmayan bir Mâlikü'l-mülk, bütün mülkünü velveleye veren bir kelâma karşı nasıl lâkayt kalır? Hiç başkasına mal edip hiçe indirir mi?

Beşinci Lem'a

Kur'ân'ın üslûb ve îcâzındaki câmiiyet-i hârikadır.

Bunda "*Beş Işık*" var.

Birinci Işık

Uslûb-u Kur'ân'ın o kadar acib bir cemiyeti var ki, bir tek sûre, kâinatı içine alan bahr-i muhit-i Kur'ânî'yi içine alır. Bir tek âyet, o sûrenin hazinesini içine alır. Âyetlerin çoğu, her birisi birer küçük sûre, sûrelerin çoğu, her birisi

birer küçük Kur'ân'dır. İşte şu, i'câzkârâne îcâzdan büyük bir lütf-i irşâddır ve güzel bir teshildir. Çünkü herkes, her vakit Kur'ân'a muhtaç olduğu hâlde, ya gabavetinden veya başka esbaba binaen her vakit bütün Kur'ân'ı okumayan veyahut okumaya vakit ve fırsat bulamayan adamlar, Kur'ân'dan mahrum kalmamak için, her bir sûre, birer küçük Kur'ân hükmüne, hattâ her bir uzun âyet, birer kısa sûre makamına geçer. Hattâ Kur'ân Fâtiha'da, Fâtiha dahi Besmele'de münderic olduğuna ehl-i keşif müttefiktirler. Şu hakikate bürhân ise, ehl-i tahkikin icmâıdır.

İkinci Işık

Âyât-ı Kur'âniye, emir ve nehy, vaad ve vaîd, terğib ve terhib, zecr ve irşâd, kısas ve emsâl, ahkâm ve maarif-i ilâhiye ve ulûm-u kevniye ve kavanin ve şerait-i hayat-ı şahsiye ve hayat-ı içtimaiye ve hayat-ı kalbiye ve hayat-ı mâneviye ve hayat-ı uhreviye gibi umum tabakat-ı kelâmiye ve maarif-i hakikiye ve hâcât-ı beşeriyeye delâlâtıyla, işârâtıyla câmi olmakla beraber, خُذْ مَا شِئْتَ لِمَا شِئْتَ yâni, "İstediğin her şey için Kur'ân'dan her ne istersen al" ifade ettiği mânâ, o derece doğruluğuyla makbûl olmuş ki, ehl-i hakikat mabeyninde durub-u emsâl sırasına geçmiştir. Âyât-ı Kur'âniye'de öyle bir câmiiyet var ki, her derde deva, her hâcete gıda olabilir. Evet, öyle olmak lâzım gelir. Çünkü daima terakkiyâtta kat'-ı merâtib eden bütün tabakat-ı ehl-i kemâlin rehber-i mutlakı elbette şu hâsiyete mâlik olması elzemdir.

Üçüncü Işık

Kur'ân'ın i'câzkârâne îcâzıdır. Kâh olur ki, uzun bir silsilenin iki tarafını öyle bir tarzda zikreder ki, güzelce silsileyi gösterir. Hem kâh olur ki, bir kelimenin içine sarihan, işareten, remzen, îmâen bir dâvanın çok bürhânlarını derceder.

♦Meselâ: وَمِنْ اٰيَاتِهِ خَلْقُ السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاخْتِلَافُ أَلْسِنَتِكُمْ وَأَلْوَانِكُمْ[1] de'
âyât ve delâil-i vahdâniyet silsilesini teşkil eden silsile-i hilkat-i kâinatın mebde' ve mühtehasını zikr ile o ikinci silsileyi gösterir, birinci silsileyi okutturuyor. Evet bir Sâni-i Hakîm'e şehâdet eden sahaif-i âlemin birinci derecesi, semâvât ve arzın asl-ı hilkatleridir. Sonra gökleri yıldızlarla tezyin ile zeminin zîhayatlarla şenlendirilmesi, sonra güneş ve Ay'ın teshiriyle mevsimlerin değişmesi, sonra gece ve gündüzün ihtilâf ve deveranı içindeki silsile-i şuûnattır.

---

1 "O'nun varlığının ve kudretinin delillerinden biri de: Gökleri ve yeri yaratması, lisanlarınızın ve renklerinizin farklı olmasıdır." (Rûm sûresi, 30/22)

Daha gele gele tâ kesretin en ziyade intişar ettiği mahal olan sîmaların ve seslerin hususiyetlerine ve imtiyazlarına ve teşahhuslarına kadar... Madem ki en ziyade intizâmdan uzak ve tesadüfün karışmasına maruz olan ferdlerin sîmalarındaki teşahhusatta hayret verici bir intizâm-ı hakimâne bulunsa, üzerinde gayet sanatkâr bir hakîmin kalemi işlediği gösterilse, elbette intizâmları zâhir olan sair sayfalar kendi kendine anlaşılır, nakkaşını gösterir. Hem madem koca semâvât ve arzın asl-ı hilkatinde eser-i sanat ve hikmet görünüyor; elbette kâinat sarayının binasında temel taşı olarak gökleri ve zemini hikmetle koyan bir Sâni'in sair eczalarında eser-i sanatı, nakş-ı hikmeti pek çok zâhirdir. İşte şu âyet, hafîyi izhar, zâhirîyi ihfa ederek gayet güzel bir îcâz yapmış. Elhak, فَسُبْحَانَ اللهِ حِينَ تُمْسُونَ[1] 'den tut,

tâ وَلَهُ الْمَثَلُ الْأَعْلٰى فِي السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضِ ۚ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ[2] 'e kadar altı defa وَمِنْ اٰيَاتِهِ.. وَمِنْ اٰيَاتِهِ[3] ile başlayan silsile-i berâhin, bir silsile-i cevâhirdir, bir silsile-i nurdur, bir silsile-i i'câzdır, bir silsile-i îcâz-ı i'câzîdir. Kalb istiyor ki, şu definelerde gizli olan elmasları göstereyim. Fakat ne yapayım makam kaldırmıyor. Başka vakte tâlik edip, o kapıyı şimdi açmıyorum.

♦Hem meselâ:

فَأَرْسِلُونِ ۞ يُوسُفُ أَيُّهَا الصِّدِّيقُ[4]

فَأَرْسِلُونِ[5] kelâmıyla يُوسُفُ[6] kelimesi ortalarında şunlar var:

إِلٰى يُوسُفَ لِأَسْتَعْبِرَ مِنْهُ الرُّؤْيَا فَأَرْسَلُوهُ فَذَهَبَ إِلَى السِّجْنِ وَقَالَ يُوسُفُ

Demek beş cümleyi bir cümlede icmâl edip îcâz ettiği hâlde vuzuhu ihlâl etmemiş, fehmi işkal etmemiş.

♦Hem meselâ: اَلَّذِي جَعَلَ لَكُمْ مِنَ الشَّجَرِ الْأَخْضَرِ نَارًا[7] İnsan-ı âsi, "Çürümüş

---

1 "Haydi siz akşama girerken, (sabaha çıkarken) Allah'ı takdis ve tenzih edin, namaz kılın." (Rûm sûresi, 30/17)

2 "Göklerde ve yerde en yüce sıfatlar O Allah'ındır. O Aziz ve Hakîmdir: Mutlak gâliptir, tam hüküm ve hikmet sahibidir." (Rûm sûresi, 30/27).

3 "…O'nun varlığının ve kudretinin delillerindir..." (Rûm sûresi, 30/20, 21, 22, 23, 24, 25)

4 "Hele siz beni hapishaneye bir gönderiverin. Yûsuf! Sözü doğru ve isabetli olan aziz dostum!" (Yûsuf sûresi, 12/45-46)

5 "Beni Yusuf'a gönderin." (Yûsuf sûresi, 12/45).

6 "Yûsuf!" (Yûsuf sûresi, 12/46)

7 "O'dur ki sizin için yeşil ağaçtan bir ateş yaratır." (Yâsîn sûresi, 36/80)

kemikleri kim diriltecek" diye meydan okur gibi inkârına karşı Kur'ân der: "*Kim bidayeten yaratmış ise, o diriltecek. O yaratan zât ise, her bir şeyi her bir keyfiyette bilir. Hem size yeşil ağaçtan ateş çıkaran bir zât, çürümüş kemiğe hayat verebilir.*" İşte şu kelâm, diriltmek dâvasına müteaddid cihetlerle bakar, isbat eder.

Evvelâ; insana karşı ettiği silsile-i ihsânâtı şu kelâmıyla başlar, tahrik eder, hatıra getirir. Başka âyetlerde tafsil ettiği için kısa keser, akla havale eder. Yâni, "*Size ağaçtan meyveyi ve ateşi ve ottan erzakı ve hububu ve topraktan hububatı ve nebâtatı verdiği gibi, zemini size hoş –her bir erzakınız içinde konulmuş– bir beşik ve âlemi, güzel ve bütün levazımatınız içinde bulunur bir saray yapan bir Zât'tan kaçıp başıboş kalıp, ademe gidip saklanılmaz. Vazifesiz olup kabre girip uyandırılmamak üzere rahat yatamazsınız.*"

Sonra o dâvanın bir deliline işaret eder: [1] اَلشَّجَرِ الْأَخْضَرِ kelimesiyle remzen der: "*Ey haşri inkâr eden adam!.. Ağaçlara bak!.. Kışta ölmüş, kemikler gibi hadsiz ağaçları baharda dirilten, yeşillendiren, hattâ her bir ağaçta yaprak ve çiçek ve meyve cihetiyle üç haşrin nümûnelerini gösteren bir Zât'a karşı inkâr ile, istib'ad ile kudretine meydan okunmaz!*"

Sonra bir delile daha işaret eder, der: "*Size ağaç gibi kesif, sakil, karanlıklı bir maddeden ateş gibi latîf, hafif, nuranî bir maddeyi çıkaran bir Zât'tan, odun gibi kemiklere ateş gibi bir hayat ve nur gibi bir şuur vermeyi nasıl istib'ad ediyorsunuz!*"

Sonra bir delile daha tasrih eder der ki: "Bedevîler için kibrit yerine ateş çıkaran meşhur ağacın, yeşil iken iki dalı birbirine sürüldüğü vakit ateşi yaratan ve rutubetiyle yeşil ve hararetiyle kuru gibi iki zıt tabiatı cem'edip, onu buna menşe etmekle her bir şey hattâ anâsır-ı asliye ve tabayi-i esâsiye, O'nun emrine bakar, O'nun kuvvetiyle hareket eder, hiçbirisi başıboş olup tabiatıyla hareket etmediğini gösteren bir Zât'tan, topraktan yapılan ve sonra toprağa dönen insanı, topraktan yeniden çıkarması istib'ad edilmez. İsyan ile O'na meydan okunmaz."

Sonra Hazreti Mûsâ'nın *(aleyhisselâm)* şecere-i meşhuresini hatıra getirmekle şu dâvâ-yı Ahmediye *(aleyhissalâtü vesselâm)*, Mûsâ *(aleyhisselâm)*'ın dahi dâvasıdır. Enbiyânın ittifakına hafî bir îma edip, şu kelimenin îcâzına bir letafet daha katar.

---

[1] "Yeşil ağaç." (Yâsîn sûresi, 36/80)

Dördüncü Işık

Îcâz-ı Kur'ânî o derece câmi ve hârıktır, dikkat edilse görünüyor ki: Bazen bir denizi bir ıbrıkta gösteriyor gibi pek geniş ve çok uzun ve küllî düsturları ve umumî kanunları, basit ve âmî fehimlere merhameten basit bir cüzüyle, hususî bir hâdise ile gösteriyor. Binler misâllerinden yalnız iki misâline işaret ederiz.

✓ ***Birinci misâl***: Yirminci Söz'ün Birinci Makamı'nda tafsilen beyan olunan üç âyettir ki, şahs-ı Âdem'e tâlim-i esmâ unvanıyla nev-i benîâdem'e ilham olunan bütün ulûm ve fununun tâlimini ifade eder[1] ve Âdem'e, melâikenin secde etmesi ve şeytanın etmemesi hâdisesiyle nev-i insana semekten meleğe kadar ekser mevcudat müsahhar olduğu gibi, yılandan şeytana kadar muzır mahlukatın dahi ona itaat etmeyip düşmanlık ettiğini ifade ediyor[2] Hem kavm-i Mûsâ *(aleyhisselâm)* bir bakarayı, bir ineği kesmekle Mısır bakarperestliğinden alınan ve "icl" hâdisesinde tesirini gösteren bir bakar-perestlik mefkuresinin Mûsâ *(aleyhisselâm)*'ın bıçağıyla kesildiğini ifade ediyor.[3] Hem taştan su çıkması, çay akması ve dağılıp yuvarlanması unvanıyla tabaka-yı türabiye altında olan taş tabakası, su damarlarına hazinedârlık ve toprağa analık ettiğini ifade ediyor.[4]

✓ ***İkinci misâl***: Kur'ân'da çok tekrar edilen kıssa-yı Mûsâ'nın *(aleyhisselâm)* cümleleri ve cüz'leridir ki, her bir cümlesi, hattâ her bir cüzü, bir düstur-u küllînin ucu olarak gösterilmiş ve o düsturu ifade ediyor.[5]

♦Meselâ, يَا هَامَانُ ابْنِ لِي صَرْحًا[6] Firavun, vezirine emreder ki: "Bana yüksek bir kule yap, semâvâtın hâlini rasad edip bakacağım. Semânın gidişatından acaba Mûsâ'nın *(aleyhisselâm)* dâva ettiği gibi semâda tasarruf eden bir İlâh var mıdır?" İşte, صَرْحًا[7] kelimesiyle ve şu cüz'î hâdise ile, dağsız bir çölde olduğundan dağları arzulayan ve Hâlık'ı tanımadığından tabiat-perest olup rubûbiyet dâva eden ve âsâr-ı ceberutlarını göstermekle ibka-yı nâm eden, şöhret-perest olup dağ-misâl meşhur ehramları bina eden ve sihir ve tenasühe kail

---

1 Bkz.: Bakara sûresi, 2/31.

2 Bkz.: Bakara sûresi, 2/34.

3 Bkz.: Bakara sûresi, 2/67-71.

4 Bkz.: Bakara sûresi, 2/60.

5 Bkz.: Bakara sûresi, 2/40-71; Nisâ sûresi, 4/153-162; Mâide sûresi, 5/20-26; A'râf sûresi, 7/103-162; Tâhâ sûresi, 20/9-79.

6 "Hâman! Benim için bir kule inşâ et." (Mü'min sûresi, 40/36)

7 Kule.

olup cenazelerini mumya edip dağ misillü mezarlarda muhafaza eden Mısır Firavunlarının an'anesinde hükümferma bir düstur-u acîbi ifade eder.

♦Meselâ: فَالْيَوْمَ نُنَجِّيكَ بِبَدَنِكَ[1] Gark olan Firavun'a der: "Bugün senin gark olan cesedine necat vereceğim" unvanıyla umum Firavunların tenasüh fikrine binaen cenazelerini mumyalamakla mâziden alıp müstakbeldeki ensâl-i âtiyenin temaşagâhına göndermek olan mevt-âlûd, ibretnümâ bir düstur-u hayatiyelerini ifade etmekle beraber, şu asr-ı âhirde o gark olan Firavun'un aynı cesedi olarak keşfolunan bir beden, o mahall-i gark denizinden sahile atıldığı gibi, zamanın denizinden asırların mevceleri üstünde şu asır sahiline atılacağını, mucizâne bir işaret-i gaybiyeyi, bir lem'a-yı i'câzı ve bu tek kelime bir mucize olduğunu ifade eder.

♦Hem meselâ: يُذَبِّحُونَ أَبْنَاءَكُمْ وَيَسْتَحْيُونَ نِسَاءَكُمْ[2] Benî İsrâil'in, oğullarının kesilip, kadın ve kızlarını hayatta bırakmak; bir Firavun zamanında yapılan bir hâdise unvanıyla, Yahudi milletinin ekser memleketlerde her asırda maruz olduğu müteaddid katliamları, kadın ve kızları hayat-ı beşeriye-i sefihanede oynadıkları rolü ifade eder.

وَلَتَجِدَنَّهُمْ أَحْرَصَ النَّاسِ عَلَىٰ حَيٰوةٍ[3]

وَتَرَىٰ كَثِيرًا مِنْهُم يُسَارِعُونَ فِي الْإِثْمِ وَالْعُدْوَانِ وَأَكْلِهِمُ السُّحْتَ ۚ لَبِئْسَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ[4]

وَيَسْعَوْنَ فِي الْأَرْضِ فَسَادًا ۚ وَاللَّهُ لَا يُحِبُّ الْمُفْسِدِينَ[5]

وَقَضَيْنَا إِلَىٰ بَنِي إِسْرَائِيلَ فِي الْكِتَابِ لَتُفْسِدُنَّ فِي الْأَرْضِ مَرَّتَيْنِ[6]

وَلَا تَعْثَوْا فِي الْأَرْضِ مُفْسِدِينَ[7]

---

1 Yûnus sûresi, 10/92.

2 "Onlar sizin dünyaya gelen erkek çocuklarınızı kesiyor, kız çocuklarınızı ise kötülük için hayatta bırakıyorlardı." (Bakara sûresi, 2/49; İbrahim sûresi, 14/6)

3 "İnsanlar içinde dünya hayatına en hırslı olanların onlar olduğunu görürsün." (Bakara sûresi, 2/96)

4 "Onlardan birçoğunun günaha, başkasının hakkına tecavüz etmeye, haram yemeye yarışırcasına koştuklarını görürsün. Yaptıkları şey ne kadar kötü!" (Mâide sûresi, 5/62)

5 "Sırf fesat çıkarmak için dünyanın her tarafında koşup dururlar. Allah müfsitleri sevmez." (Mâide sûresi, 5/64)

6 "Biz İsrâiloğullarına Kitapta şu hükmü de takdir ettik: "Siz ülkede iki kere bozgunculuk yapacaksınız..." (İsrâ sûresi, 17/4)

7 "Fakat sakın yeryüzünde fesat çıkararak taşkınlık yapmayın." (Bakara sûresi, 2/60; A'râf sûresi, 7/74; Hûd sûresi, 11/85; Şuarâ sûresi, 26/173; Ankebût sûresi, 29/36)

Yahudilere müteveccih şu iki hükm-ü Kur'ânî, o milletin hayat-ı içtimaiye-i insâniyede dolap hilesiyle çevirdikleri şu iki müthiş düstur-u umumîyi tazammun eder ki, hayat-ı içtimaiye-i beşeriyeyi sarsan ve sa'y ü ameli, sermaye ile mübâreze ettirip fukarayı zenginlerle çarpıştıran, muzaaf ribâ yapıp bankaları tesise sebebiyet veren ve hile ve hud'a ile cem'-i mal eden o millet olduğu gibi, mahrum kaldıkları ve daima zulmünü gördükleri hükûmetlerden ve galiblerden intikamlarını almak için her çeşit fesat komitelerine karışan ve her nevi ihtilâle parmak karıştıran yine o millet olduğunu ifade ediyor.

♦Meselâ: [1]فَتَمَنَّوُا الْمَوْتَ "*Eğer doğru iseniz, mevti isteyiniz. Hiç istemeyeceksiniz.*" İşte meclis-i nebevî'de küçük bir cemaatin cüz'î bir hâdise unvanıyla, milel-i insâniye içinde hırs-ı hayat ve havf-ı mematla en meşhur olan millet-i Yehûd'un tâ kıyâmete kadar lisân-ı hâlleri, mevti istemeyeceğini ve hayat hırsını bırakmayacağını ifade eder.

♦Meselâ: [2]وَضُرِبَتْ عَلَيْهِمُ الذِّلَّةُ وَالْمَسْكَنَةُ Şu unvanla o milletin mukadderat-ı istikbaliyesini umumî bir sûrette ifade eder. İşte şu milletin seciyelerinde ve mukadderatında münderic olan şöyle müthiş desâtir içindir ki, Kur'ân onlara karşı pek şiddetli davranıyor. Dehşetli sille-i tedib vuruyor. İşte şu misâllerden kıssa-yı Mûsâ *(aleyhisselâm)* ve Benî İsrâil'in sair cüz'lerini ve sair kıssalarını bu kıssaya kıyas et. Şimdi şu Dördüncü Işıktaki i'câzî lem'a-yı îcâz gibi Kur'ân'ın basit kelimâtlarının ve cüz'î mebhaslerinin arkalarında pek çok lemeât-ı i'câziye vardır. Ârife işaret yeter.

Beşinci Işık

Kur'ân'ın makasıd ve mesâil, meânî ve esalib ve letâif ve mehâsin cihetiyle câmiiyet-i hârikasıdır. Evet, *Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyân'ın sûrelerine ve âyetlerine ve hususan sûrelerin fâtihalarına; âyetlerin mebde' ve makta'larına dikkat edilse görünüyor ki: Belâgatların bütün envâını.. fezâil-i kelâmiyenin bütün aksamını.. ulvî üslûpların bütün esnafını.. mehâsin-i ahlâkiyenin bütün efradını.. ulûm-u kevniyenin bütün fezlekelerini.. maarif-i ilâhiyenin bütün fihristelerini.. hayat-ı şahsiye ve içtimaiye-i beşeriyenin bütün nâfi düsturlarını.. ve hikmet-i âliye-i kâinatın bütün nuranî kanunlarını cem'etmekle beraber hiçbir müşevveşiyet eseri görünmüyor. Elhak, o kadar ecnas-ı muhtelifeyi bir yerde toplayıp bir münakaşa, bir*

---

1 "Haydi ölümü istesenize!" (Cum'a sûresi, 62/6. Ayrıca bkz.: Bakara sûresi, 2/94)

2 "İşte bu hâdiseden sonra üzerlerine horluk ve yoksulluk damgası basıldı." (Bakara sûresi, 2/61)

karışık çıkmamak, kahhâr bir nizam-ı i'câzînin işi olabilir. Elhak, bütün bu câmiiyet içinde şu intizâm ile beraber, geçmiş yirmi dört adet Söz'lerde izah ve isbat edildiği gibi; cehl-i mürekkebin menşei olan âdiyat perdelerini keskin beyanâtıyla yırtmak, âdet perdeleri altında gizli olan hârikulâdeleri çıkarıp göstermek ve dalâletin menbaı olan tabiat tâgûtunu, bürhânın elmas kılıcıyla parçalamak.. ve gaflet uykusunun kalın tabakalarını ra'd-misâl sayhalarıyla dağıtmak.. ve felsefe-i beşeriyeyi ve hikmet-i insâniyeyi âciz bırakan kâinatın tılsım-ı muğlakını ve hilkat-i âlemin muamma-yı acîbesini feth ve keşfetmek.. elbette hakikat-bîn ve gayb-aşina ve hidâyet-bahş ve hak-nümâ olan Kur'ân gibi bir mucizekârın hârikulâde işleridir.

Evet, Kur'ân'ın âyetlerine insaf ile dikkat edilse görünüyor ki: Sair kitablar gibi bir-iki maksadı tâkib eden tedricî bir fikrin silsilesine benzemiyor. Belki, def'î ve ânî bir tavrı var ve ilka olunuyor bir gidişatı var ve beraber gelen her bir tâifesi müstakil olarak uzak bir yerden ve gayet ciddî ve ehemmiyetli bir muhaberenin tek tek, kısa kısa bir sûrette geldiğinin nişanı var.

Evet, kâinatın Hâlık'ından başka kim var ki, bu derece kâinat ve Hâlık-ı kâinatla ciddî alâkadar bir muhabereyi yapabilsin? Hadsiz derece haddinden çıkıp Hâlık-ı Zülcelâl'i kendi keyfiyle söyleştirsin, kâinatı doğru olarak konuştursun! Evet, Kur'ân'da kâinat Sâni'inin pek ciddî ve hakikî ve ulvî ve hak olarak konuşması ve konuşturması görünüyor. Taklidi îma edecek hiçbir emâre bulunmuyor. O söyler ve söylettirir. Farz-ı muhâl olarak Müseylime gibi hadsiz derece haddinden çıkıp taklidkârâne o izzet ve ceberut sahibi olan Hâlık-ı Zülcelâl'ini kendi fikriyle konuşturup ve kâinatı onunla konuştursa, elbette binler taklid emâreleri ve binler sahtekârlık alâmetleri bulunacaktır. Çünkü; en pest bir hâlinde en yüksek tavrı takınanların her hâleti taklidciliğini gösterir. İşte şu hakikati kasem ile ilân eden:

وَالنَّجْمِ إِذَا هَوٰى ۞ مَا ضَلَّ صَاحِبُكُمْ وَمَا غَوٰى ۞ وَمَا يَنْطِقُ عَنِ الْهَوٰى ۞
إِنْ هُوَ إِلَّا وَحْيٌ يُوحٰى[1]

ya bak, dikkat et...

---

1 "Kayan Yıldıza yemin olsun ki. Arkadaşınız Muhammed yanılmadı, sapmadı, aldanmadı. O kendi heva ve hevesiyle konuşmuyor. O, kendisine vahyedilen bir vahiyden başka bir şey değildir." (Necm sûresi, 53/1-4)

Üçüncü Şua

Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyân'ın ihbârât-ı gaybiyesi ve her asırda şebâbiyetini muhafaza etmesi ve her tabaka insana muvâfık gelmesiyle hâsıl olan i'câzdır. Şu Şua'ın "*Üç Cilve*"si var.

Birinci Cilve

İhbârât-ı gaybiyesidir.

Şu cilvenin "*Üç Şavk*"ı var.

Birinci Şavk

Mâziye ait ihbârât-ı gaybiyesidir.

Evet, Kur'ân-ı Hakîm bi'littifak ümmî ve emîn bir Zât'ın lisanıyla zaman-ı Âdem'den tâ asr-ı saadet'e kadar, enbiyâların mühim hâlâtını ve ehemmiyetli vukuatını öyle bir tarzda zikrediyor ki, Tevrat ve İncil gibi kitabların tasdiki altında gayet kuvvet ve ciddiyetle ihbar ediyor. Kütüb-ü sâlifenin ittifak ettikleri noktalarda muvafakat etmiştir. İhtilâf ettikleri bahislerde, musahhihane hakikat-i vakıayı faslediyor.

Demek; Kur'ân'ın nazar-ı gayb-bînisi, o Kütüb-ü Sâlifenin umumunun fevkında ahvâl-i mâziyeyi görüyor ki, ittifakî meselelerde musaddıkane onları tezkiye ediyor. İhtilâfî meselelerde musahhihane onlara faysal oluyor. Hâlbuki: Kur'ân'ın vukuat ve ahvâl-i mâziyeye dair ihbârâtı aklî bir iş değil ki, akıl ile ihbar edilsin. Belki, semâa mütevakkıf nakildir. Nakil ise, kıraat ve kitabet ehline mahsustur. Dost ve düşmanın ittifakıyla kıraatsız, kitabetsiz, emanetle maruf, ümmî lâkabıyla mevsuf bir Zât'a nüzûl ediyor. Hem o ahvâl-i mâziyeyi öyle bir sûrette ihbar eder ki, bütün o ahvâli görür gibi bahseder. Çünkü: Uzun bir hâdisenin ukde-i hayatiyesini ve ruhunu alır. Maksadına mukaddime yapar. Demek Kur'ân'daki fezlekeler, hülâsalar gösteriyor ki, bu hülâsa ve fezlekeyi gösteren, bütün mâziyi bütün ahvâli ile görüyor. Zira bir zâtın bir fende veya bir sanatta mütehassıs olduğu; hülâsalı bir sözle, fezlekeli bir sanatçıkla, o şahısların meharet ve melekelerini gösterdiği gibi, Kur'ân'da zikrolunan vukuatın hülâsaları ve ruhları gösteriyor ki, onları söyleyen, bütün vukuatı ihâta etmiş, görüyor, –tâbir caiz ise– bir meharet-i fevkalâde ile ihbar ediyor.

İkinci Şavk

İstikbâle ait ihbârât-ı gaybiyesidir.

Şu kısım ihbârâtın çok envâı var. Birinci kısım, hususîdir. Bir kısım ehl-i keşif ve velâyete mahsustur. Meselâ: Muhyiddîn-i Arabî, الٓمٓ ۞ غُلِبَتِ الرُّومُ[1] sûresi'nde pek çok ihbârât-ı gaybiyeyi bulmuştur. İmam Rabbânî, sûrelerin başındaki mukattaat-ı huruf ile çok muamelât-ı gaybiyenin işaretlerini ve ihbârâtını görmüştür ve hâkezâ... Ulemâ-yı bâtın için Kur'ân, baştan başa ihbârât-ı gaybiye nev'indendir. Biz ise, umuma ait olacak bir kısmına işaret edeceğiz. Bunun da pek çok tabakatı var. Yalnız bir tabakadan bahsedeceğiz.

İşte, Kur'ân-ı Hakîm, Resûl-i Ekrem'e *(aleyhissalâtü vesselâm)* der:[2(Hâşiye)]

فَاصْبِرْ إِنَّ وَعْدَ اللهِ حَقٌّ[3]

لَتَدْخُلُنَّ الْمَسْجِدَ الْحَرَامَ إِنْ شَاءَ اللهُ اٰمِنِينَ مُحَلِّقِينَ رُؤُسَكُمْ وَمُقَصِّرِينَ لَا تَخَافُونَ[4]

هُوَ الَّذِي أَرْسَلَ رَسُولَهُ بِالْهُدٰى وَدِينِ الْحَقِّ لِيُظْهِرَهُ عَلَى الدِّينِ كُلِّهِ[5]

وَهُمْ مِنْ بَعْدِ غَلَبِهِمْ سَيَغْلِبُونَ ۞ فِي بِضْعِ سِنِينَ لِلّٰهِ الْأَمْرُ[6]

فَسَتُبْصِرُ وَيُبْصِرُونَ ۞ بِأَيِّكُمُ الْمَفْتُونُ[7]

أَمْ يَقُولُونَ شَاعِرٌ نَتَرَبَّصُ بِهِ رَيْبَ الْمَنُونِ ۞ قُلْ تَرَبَّصُوا فَإِنِّي مَعَكُمْ مِنَ الْمُتَرَبِّصِينَ[8]

وَاللهُ يَعْصِمُكَ مِنَ النَّاسِ[9] ، فَإِنْ لَمْ تَفْعَلُوا وَلَنْ تَفْعَلُوا[10] ، وَلَنْ يَتَمَنَّوْهُ أَبَدًا[11]

---

1 "Elif, Lâm, Mîm. Rumlar (yakın bir yerde) mağlub oldular." (Rûm sûresi, 30/1-2)

2(Hâşiye) Bu, gayptan haber veren âyetler, pek çok tefsirlerde izah edilmesinden ve eski harfle tab etmek niyeti müellifine verdiği acelelik hatâsından burada izahsız ve o kıymettar hazineler kapalı kaldılar.

3 "O hâlde sabret! Çünkü Allah'ın vaadi kesindir." (Rûm sûresi, 30/60; Mü'min sûresi, 40/55, 77)

4 "İnşaallah siz kiminiz başını tıraş ettirmiş, kiminiz saçlarını kısaltmış olarak, Mescid-i Harama korkmaksızın tam bir güvenlik içinde gireceksiniz." (Fetih sûresi, 48/27)

5 "Bütün dinlere üstün kılmak için Resûlünü hidâyet ve hak dinle gönderen O'dur." (Fetih sûresi, 48/28)

6 "Ama bu yenilgilerinden sonra galip gelecekler. Birkaç yıl içinde. Çünkü işleri karara bağlama yetkisi Allah'a aittir." (Rûm sûresi, 30/3-4)

7 "Yakında göreceksin, onlar da görecekler. Hanginizde imiş o dertler, o delilikler." (Kalem sûresi, 68/5-6)

8 "Ne o, yoksa onlar senin hakkında "Şairin biri, feleğin onun başına neler getireceğini göreceğiz." mi diyorlar? De ki: Bekleyin bakalım! Ben de sizin feci akıbetinizi bekliyorum." (Tûr sûresi, 52/30-31)

9 "Allah seni, zarar vermek isteyenlerin şerlerinden koruyacaktır." (Mâide sûresi, 5/67).

10 "Bunu yapamazsanız –ki hiçbir zaman yapamayacaksınız." (Bakara sûresi, 2/24)

11 "Onlar, asla ölümü temenni etmezler." (Bakara sûresi, 2/95)

سَنُرِيهِمْ اٰيَاتِنَا فِي الْاٰفَاقِ وَفِي أَنْفُسِهِمْ حَتّٰى يَتَبَيَّنَ لَهُمْ أَنَّهُ الْحَقُّ[1]

قُلْ لَئِنِ اجْتَمَعَتِ الْإِنْسُ وَالْجِنُّ عَلٰى أَنْ يَأْتُوا بِمِثْلِ هٰذَا الْقُرْاٰنِ لَا يَأْتُونَ بِمِثْلِهِ وَلَوْ كَانَ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ ظَهِيرًا[2]

يَأْتِي اللّٰهُ بِقَوْمٍ يُحِبُّهُمْ وَيُحِبُّونَهٗ أَذِلَّةٍ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ أَعِزَّةٍ عَلَى الْكَافِرِينَ يُجَاهِدُونَ فِي سَبِيلِ اللّٰهِ وَلَا يَخَافُونَ لَوْمَةَ لَآئِمٍ[3]

وَقُلِ الْحَمْدُ لِلّٰهِ سَيُرِيكُمْ اٰيَاتِهٖ فَتَعْرِفُونَهَا[4]

قُلْ هُوَ الرَّحْمٰنُ اٰمَنَّا بِهٖ وَعَلَيْهِ تَوَكَّلْنَا فَسَتَعْلَمُونَ مَنْ هُوَ فِي ضَلَالٍ مُبِينٍ[5]

وَعَدَ اللّٰهُ الَّذِينَ اٰمَنُوا مِنْكُمْ وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَيَسْتَخْلِفَنَّهُمْ فِي الْأَرْضِ كَمَا اسْتَخْلَفَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ وَلَيُمَكِّنَنَّ لَهُمْ دِينَهُمُ الَّذِي ارْتَضٰى لَهُمْ وَلَيُبَدِّلَنَّهُمْ مِنْ بَعْدِ خَوْفِهِمْ أَمْنًا[6]

gibi çok âyâtın ifade ettiği ihbârât-ı gaybiyedir ki, aynen doğru olarak çıkmıştır. İşte pek çok itirazat ve tenkidata maruz ve en küçük bir hatâsından dolayı dâvasını kaybedecek bir Zât'ın lisanından böyle tereddütsüz, kemâl-i ciddiyet ve emniyetle ve kuvvetli bir vüsuku ihsas eden bir tarzda böyle ihbârât-ı gaybiye, katiyen gösterir ki; o Zât, Üstad-ı Ezelî'sinden ders alıyor, sonra söylüyor.

---

1 "Evet, Biz ileride onlara delillerimizi gerek dış dünyada, gerek kendi öz varlıklarında göstereceğiz; ta ki Kur'ân'ın, Allah tarafından gelen gerçeğin ta kendisi olduğu onlar tarafından da iyice anlaşılacak." (Fussilet sûresi, 41/53)

2 "De ki: Yemin ederim! Eğer insanlar ve cinler, bu Kur'ân'ın benzerini yapmak için bir araya toplansalar, hatta birbirlerine destek olup güçlerini birleştirseler bile, yine de onun gibi bir kitap meydana getiremezler." (İsrâ sûresi, 17/88).

3 "Allah onların yerine öyle bir topluluk getirecek ki, Allah onları sever, onlar Allah'ı severler. Onlar müminlere karşı alçak gönüllü, kâfirlere karşı onurlu ve zorludurlar. Allah yolunda mücâhede eder ve bu hususta dil uzatan hiçbir kimsenin ayıplamasından korkmazlar." (Mâide sûresi, 5/54)

4 "De ki: "Hamd O Allah'a olsun ki size er geç alâmetlerini gösterecek siz de onları tanıyacaksınız." (Neml sûresi, 27/93)

5 "De ki: Sizi imana davet ettiğimiz ilâh Rahmândır. Biz O'na iman ettik. O'na dayandık. Yakında öğrenirsiniz: Kimin tarafında kesin sapıklık!" (Mülk sûresi, 67/29)

6 "Allah içinizden iman edip makbul ve güzel işler işleyenlere kesin olarak vaad buyurur ki: Daha önce müminleri dünyada hakim kıldığı gibi kendilerini de hakim kılacak, kendileri için beğenip seçtiği İslâm dinini tatbik etme gücü verecek ve yaşadıkları korkulu dönemin arkasından, kendilerini tam bir güvene erdirecektir." (Nûr sûresi, 24/55)

Üçüncü Şavk

Hakâik-i ilâhiyeye ve hakâik-i kevniyeye ve umûr-u uhreviyeye dair ihbârât-ı gaybiyesidir.

Evet Kur'ân'ın hakâik-i ilâhiyeye dair beyanâtı ve tılsım-ı kâinatı fethedip ve hilkat-i âlemin muammasını açan beyanât-ı kevniyesi, ihbârât-ı gaybiyenin en mühimmidir. Çünkü; o hakâik-i gaybiyeyi hadsiz dalâlet yolları içinde istikametle onları gidip bulmak, akl-ı beşerin kârı değildir ve olamaz. Beşerin en dâhî hükemâları o mesâilin en küçüğüne akıllarıyla yetişmediği mâlûmdur. Hem Kur'ân, gösterdiği o hakâik-i ilâhiye ve o hakâik-i kevniyeyi beyandan sonra ve safa-yı kalb ve tezkiye-i nefisten sonra ve ruhun terakkiyâtından ve aklın tekemmülünden sonra beşerin ukûlü "*Sadakte*" deyip o hakâiki kabûl eder. Kur'ân'a "*Bârekâllah*" der. Bu kısmın, kısmen On Birinci Söz'de izah ve isbatı geçmiştir. Tekrara hâcet kalmamıştır. Amma ahvâl-i uhreviye ve berzahiye ise, çendan akl-ı beşer kendi başıyla yetişemiyor, göremiyor; fakat, Kur'ân'ın gösterdiği yollar ile onları görmek derecesinde isbat ediyor. Onuncu Söz'de, Kur'ân'ın şu ihbârât-ı gaybiyesi ne derece doğru ve hak olduğu izah ve isbat edilmiştir. Ona müracaat et.

İkinci Cilve

Kur'ân'ın şebâbetidir.

Her asırda taze nâzil oluyor gibi tazeliğini, gençliğini muhafaza ediyor. Evet Kur'ân, bir hutbe-i ezeliye olarak umum asırlardaki umum tabakat-ı beşeriyeye birden hitab ettiği için öyle daimî bir şebâbeti bulunmak lâzımdır. Hem de öyle görülmüş ve görünüyor. Hatta efkârca muhtelif ve istidatça mütebayin asırlardan her asra göre güya o asra mahsus gibi bakar, baktırır ve ders verir. Beşerin âsâr ve kanunları, beşer gibi ihtiyar oluyor, değişiyor, tebdil ediliyor. Fakat Kur'ân'ın hükümleri ve kanunları, o kadar sâbit ve râ-sihtir ki, asırlar geçtikçe daha ziyade kuvvetini gösteriyor. Evet, en ziyade kendine güvenen ve Kur'ân'ın sözlerine karşı kulağını kapayan şu asr-ı hâzır ve şu asrın ehl-i kitab insanları Kur'ân'ın يَا أَهْلَ الْكِتَابِ.. يَا أَهْلَ الْكِتَابِ[1] hitab-ı mürşidânesine o kadar muhtaçtır ki, güya o hitab doğrudan doğruya şu asra müteveccihtir ve يَا أَهْلَ الْكِتَابِ lafzı يَا أَهْلَ الْمَكْتَبِ[2] mânâsını dahi tazammun eder.

---

1 "Ey Ehl-i Kitap!" (Âl-i İmran sûresi, 3/64, 65, 70, 71, 98, 99; Nisâ sûresi, 4/171; Mâide sûresi, 5/59, 68,77).

2 Ey Ehl-i Mektep!

Bütün şiddetiyle, bütün tazeliğiyle, bütün şebâbetiyle يَا أَهْلَ الْكِتَابِ تَعَالَوْا إِلَى كَلِمَةٍ سَوَاءٍ بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمْ[1] sayhasını âlemin aktarına savuruyor.

Meselâ şahıslar, cemaatler, muârazasından âciz kaldıkları Kur'ân'a karşı; bütün nev-i beşerin ve belki cinnîlerin de netice-i efkârları olan medeniyet-i hâzıra, Kur'ân'a karşı muâraza vaziyetini almıştır. İ'câz-ı Kur'ân'a karşı, sihirleriyle muâraza ediyor. Şimdi, şu müthiş yeni muârazacıya karşı i'câz-ı Kur'ân'ı, قُلْ لَئِنِ اجْتَمَعَتِ الْإِنْسُ وَالْجِنُّ[2] âyetinin dâvasını isbat etmek için medeniyetin muâraza suretiyle vaz'ettiği esâsâtı ve desâtirini, esâsât-ı Kur'âniye ile karşılaştıracağız.

✓ ***Birinci derecede***: Birinci Söz'den tâ Yirmi Beşinci Söz'e kadar olan müvazeneler ve mizanlar ve o Sözler'in hakikatleri ve başları olan âyetler, iki kere iki dört eder derecesinde medeniyete karşı Kur'ân'ın i'câzını ve galebesini isbat eder.

✓ ***İkinci derecede***: On İkinci Söz'de isbat edildiği gibi, bir kısım düsturlarını hülâsa etmektir.

İşte medeniyet-i hâzıra, felsefesiyle hayat-ı içtimaiye-i beşeriyede nokta-yı istinadı "kuvvet" kabul eder. Hedefi "menfaat" bilir. Düstur-u hayatı "cidâl" tanır. Cemaatlerin râbıtasını "unsuriyet ve menfî milliyet" bilir. Gayesi, hevesât-ı nefsâniyeyi tatmin ve hâcât-ı beşeriyeyi tezyid etmek için bazı "lehviyât"tır. Hâlbuki kuvvetin şe'ni, tecâvüzdür.. menfaatin şe'ni, her arzuya kâfi gelmediğinden üstünde boğuşmaktır.. düstur-u cidâlin şe'ni, çarpışmaktır.. unsuriyetin şe'ni, başkasını yutmakla beslenmek olduğundan tecâvüzdür. İşte şu medeniyetin şu düsturlarındandır ki, bütün mehâsiniyle beraber beşerin yüzde ancak yirmisine bir nevi sûrî saadet verip seksenini rahatsızlığa, sefâlete atmıştır.

Amma hikmet-i Kur'âniye ise; nokta-yı istinadı, kuvvet yerine "hakk"ı kabul eder. Gayede, menfaat yerine "fazilet ve rızâ-yı ilâhî"yi kabul eder. Hayatta, düstur-u cidâl yerine "düstur-u teâvün"ü esâs tutar. Cemaatlerin râbıtalarında, unsuriyet ve milliyet yerine "râbıta-yı dinî ve sınıfî ve vatanî" kabûl eder. Gâyâtı; "Hevesât-ı nefsâniyenin nâmeşrû tecavüzâtına sed çekip ruhu, maâliyâta teşvik ve hissiyât-ı ulviyesini tatmin etmektir ve insanı, kemâlât-ı insaniyeye sevk edip insan etmektir." Hakkın şe'ni ise, ittifaktır.. fazile-

---

1 "Ey Ehl-i Kitap, bizimle sizin aramızda birleşeceğimiz, müşterek ve âdil şu sözde karar kılalım…" (Âl-i İmran sûresi, 3/64).

2 "De ki: Yemin ederim! Eğer insanlar ve cinler bir araya toplansalar..." (İsrâ sûresi, 17/88).

tin şe'ni, tesanüddür.. teâvünün şe'ni, birbirinin imdadına yetişmektir.. dinin şe'ni uhuvvettir, incizaptır. Nefs-i emmâreyi gemlemekle bağlamak, kamçılamakla serbest bırakmanın şe'ni, saadet-i dâreyndir. İşte medeniyet-i hâzıra, edyân-ı sâbıka-yı semâviyeden, bâhusus Kur'ân'ın irşâdatından aldığı mehâsinle beraber, Kur'ân'a karşı böyle hakikat nazarında mağlub düşmüştür.

✓ ***Üçüncü derece***: Binler mesâilinden yalnız numûne olarak üç-dört meseleyi göstereceğiz. Evet, *Kur'ân'ın düsturları, kanunları, ezelden geldiğinden ebede gidecektir. Medeniyetin kanunları gibi ihtiyar olup ölüme mahkûm değildir. Daima gençtir, kuvvetlidir.* Meselâ medeniyetin bütün cem'iyât-ı hayriyeleri ile bütün cebbârâne şedid inzibat ve nizamâtlarıyla bütün ahlâkî terbiyegâhlarıyla Kur'ân-ı Hakîm'in iki meselesine karşı muâraza edemeyip mağlub düşmüşlerdir. Meselâ:

وَأَقِيمُوا الصَّلٰوةَ وَاٰتُوا الزَّكٰوةَ[1] ، وَأَحَلَّ اللهُ الْبَيْعَ وَحَرَّمَ الرِّبٰوا[2]

Kur'ân'ın bu galebe-i i'câzkârânesini bir mukaddime ile beyan edeceğiz. Şöyle ki:

♦İşârâtü'l-İ'câz'da isbat edildiği gibi bütün ihtilâlât-ı beşeriyenin madeni, bir kelime olduğu gibi; bütün ahlâk-ı seyyienin menbaı dahi, bir kelimedir.

Birinci kelime: Ben tok olayım, başkası açlıktan ölse bana ne!

İkinci kelime: Sen çalış, ben yiyeyim!

Evet hayat-ı içtimaiye-i beşeriyede havâs ve avâm, yani zenginler ve fakirler, muvâzeneleriyle rahatla yaşarlar. O muvâzenenin esâsı ise; havas tabakasında merhamet ve şefkat, aşağısında hürmet ve itaattir. Şimdi birinci kelime; havâs tabakasını zulme, ahlâksızlığa, merhametsizliğe sevk etmiştir. İkinci kelime; avâmı kine, hasede, mübârezeye sevk edip rahat-ı beşeriyeyi birkaç asırdır selbettiği gibi; şu asırda sa'y, sermaye ile mubâreze neticesi herkesçe mâlûm olan Avrupa hâdisat-ı azîmesi meydana geldi.

İşte medeniyet, bütün cem'iyât-ı hayriye ile ve ahlâkî mektebleriyle ve şedid inzibat ve nizamâtıyla beşerin o iki tabakasını musalaha edemediği gibi, hayat-ı beşerin iki müthiş yarasını tedâvi edememiştir. Kur'ân, birinci kelimeyi esasından "*vücub-u zekât*" ile kal'eder, tedâvi eder. İkinci kelimenin esası-

---

1 "Namazı hakkıyla eda edin, zekâtı verin..." (Bakara sûresi, 2/43, 83, 110; Nisâ sûresi, 4/77; Nûr sûresi, 24/56; Müzzemmil sûresi, 73/20).

2 "Allah, alış-verişi mübah; faizi ise haram kılmıştır." (Bakara sûresi, 2/275).

nı "*hurmet-i ribâ*" ile kal'edip tedâvi eder. *Evet, âyet-i Kur'âniye âlem kapısında durup ribâya "Yasaktır!" der. "Kavga kapısını kapamak için banka (ribâ) kapısını kapayınız!" diyerek insanlara ferman eder. Şâkirtlerine "Girmeyiniz!" emreder.*

♦***İkinci Esâs***: *Medeniyet, taaddüd-ü ezvâcı kabul etmiyor.* Kur'ân'ın o hükmünü, kendine muhalif-i hikmet ve maslahat-ı beşeriyeye münafî telâkki eder. Evet, eğer izdivacdaki hikmet, yalnız kaza-yı şehvet olsa, taaddüd –bilakis– olmalı. Hâlbuki, hatta bütün hayvanâtın şehâdetiyle ve izdivac eden nebatâtın tasdikiyle sabittir ki; izdivacın hikmeti ve gayesi, tenasüldür. Kaza-yı şehvet lezzeti ise, o vazifeyi gördürmek için rahmet tarafından verilen bir ücret-i cüz'iyedir. Madem hikmeten, hakikaten, izdivac nesil içindir, nev'in bekâsı içindir. Elbette, bir senede yalnız bir defa tevellüde kâbil ve ayın yalnız yarısında kâbil-i telâkkuh olan ve elli senede yeise düşen bir kadın, ekseri vakitte tâ yüz seneye kadar kabil-i telkîh bir erkeğe kâfi gelmediğinden, medeniyet pek çok fahişehâneleri kabul etmeye mecburdur.

♦***Üçüncü Esâs***: Muhakemesiz medeniyet; Kur'ân, kadına sülüs verdiği için,[1] âyeti tenkid eder. Hâlbuki hayat-ı içtimaiyede ekser ahkâm, ekseriyet itibarıyla olduğundan; ekseriyet itibarıyla bir kadın, kendini himâye edecek birisini bulur. Erkek ise, ona yük olacak ve nafakasını ona bırakacak birisiyle teşrik-i mesâî etmeye mecbur olur. İşte bu surette bir kadın, pederinden yarısını alsa, kocası noksaniyetini temin eder. Erkek, pederinden iki parça alsa, bir parçasını tezevvüc ettiği kadının idaresine verecek.. kız kardeşine müsavi gelir. İşte adâlet-i Kur'âniye böyle iktiza eder, böyle hükmetmiştir.[2(Hâşiye)]

♦***Dördüncü Esâs***: Sanem-perestliği şiddetle Kur'ân men ettiği gibi, sanem-perestliğin bir nevi taklidi olan suret-perestliği de men eder. Medeniyet ise, suretleri kendi mehâsininden sayıp Kur'ân'a muâraza etmek istemiş. Hâlbuki gölgeli-gölgesiz suretler, ya bir zulm-ü mütehaccir veya bir riyâ-yı mütecessid veya bir heves-i mütecessimdir ki; beşeri, zulme ve riyâya ve hevâya, hevesi kamçılayıp teşvik eder. Hem Kur'ân, merhameten, kadınların

---

1 Bkz.: "Erkeğin hakkı, kadının hissesinin iki mislidir." (Nisâ sûresi, 4/11).

2(Hâşiye) Mahkemeye karşı ve mahkemeyi susturan lâyiha-yı temyizin müdafaatından bir parçadır. Bu makama hâşiye olmuş:

"…Ben de adliyenin mahkemesine derim ki: Bin üç yüz elli senede ve her asırda üç yüz elli milyon insanların hayat-ı içtimaiyesinde en kudsî ve hakikatli bir düstur-u ilâhîyi, üç yüz elli bin tefsirin tasdiklerine ve ittifaklarına istinâden ve bin üç yüz elli sene zarfında geçmiş ecdadımızın itikatlarına iktidâen tefsir eden bir adamı mahkûm eden haksız bir kararı, elbette rûy-u zeminde adâlet varsa, o kararı red ve bu hükmü nakzedecektir."

hürmetini muhafaza için, hayâ perdesini takmasını emreder.[1] Tâ hevesât-ı rezilenin ayağı altında o şefkat madenleri zillet çekmesinler. Âlet-i hevesât, ehemmiyetsiz bir metâ hükmüne geçmesinler.[2(Hâşiye)] Medeniyet ise, kadınları yuvalarından çıkarıp, perdelerini yırtıp, beşeri de baştan çıkarmıştır. Hâlbuki aile hayatı, kadın-erkek mabeyninde mütekabil hürmet ve muhabbetle devam eder. Hâlbuki açık-saçıklık, samimî hürmet ve muhabbeti izale edip ailevî hayatı zehirlemiştir. Hususan suret-perestlik; ahlâkı, fenâ hâlde sarstığı ve sukut-u ruha sebebiyet verdiği şununla anlaşılır: Nasıl ki, merhume ve rahmete muhtaç bir güzel kadın cenazesine nazar-ı şehvet ve hevesle bakmak, ne kadar ahlâkı tahrip eder. Öyle de, ölmüş kadınların suretlerine veyahut sağ kadınların küçük cenazeleri hükmünde olan suretlerine heves-perverâne bakmak, derinden derine hissiyât-ı ulviye-i insaniyeyi sarsar, tahrip eder.

İşte şu üç misal gibi binler mesâil-i Kur'âniye'nin her birisi, saadet-i beşeriyeyi dünyada temine hizmet etmekle beraber hayat-ı ebediyesine de hizmet eder. Sair meseleleri mezkûr meselelere kıyas edebilirsin.

Nasıl medeniyet-i hâzıra, Kur'ân'ın hayat-ı içtimaiye-i beşere ait olan düsturlarına karşı mağlub olup Kur'ân'ın i'câz-ı mânevîsine karşı hakikat noktasında iflas eder. Öyle de, medeniyetin ruhu olan felsefe-i Avrupa ve hikmet-i beşeriyeyi, hikmet-i Kur'ân'la yirmi beş adet Sözler'de, mizanlarla iki hikmetin muvâzenesinde; hikmet-i felsefiye, âcize ve hikmet-i Kur'âniye'nin, mucize olduğu kat'iyetle isbat edilmiştir. Nasıl ki On İkinci ve On Üçüncü Söz'lerde, hikmet-i felsefiyenin aczi ve iflası; ve hikmet-i Kur'âniye'nin i'câzı ve gınâsı isbat edilmiştir, müracaat edebilirsin.

Hem nasıl medeniyet-i hâzıra, hikmet-i Kur'ân'ın ilmî ve amelî i'câzına karşı mağlub oluyor. Öyle de medeniyetin edebiyat ve belâgatı da, Kur'ân'ın edeb ve belâgatına karşı nisbeti; öksüz bir yetimin muzlim bir hüzün ile ümitsiz ağlayışı, hem süflî bir vaziyette sarhoş bir ayyaşın velvele-i gınâsının (şarkı demektir) nisbeti ile.. ulvî bir âşıkın muvakkat bir iftiraktan müştâkâne, ümitkârâne bir hüzün ile gınâsı (şarkısı); hem zafer veya harbe ve ulvî fedâkârlıklara sevk etmek için teşvikkârâne kasâid-i vataniyeye nisbeti gibidir. Çünkü edeb ve belâgat, tesir-i üslûp itibarıyla ya hüzün verir, ya neşe verir.

---

1 Bkz.: Nûr sûresi, 24/31; Ahzâb sûresi, 33/59.

2(Hâşiye) Tesettür-ü nisvan hakkında Otuz Birinci Mektub'un Yirmi Dördüncü Lem'ası, gayet kat'î bir surette isbat etmiştir ki: "*Tesettür, kadınlar için fıtrîdir. Ref-i tesettür, fıtrata münafîdir.*"

Hüzün ise, iki kısımdır: Ya fakdü'l-ahbaptan gelir, yani ahbapsızlıktan, sahibsizlikten gelen karanlıklı bir hüzündür ki; dalâlet-âlûd, tabiat-perest, gafletpîşe olan medeniyetin edebiyatının verdiği hüzündür. İkinci hüzün, firaku'l-ahbaptan gelir, yani ahbab var, firakında müştâkâne bir hüzün verir. İşte şu hüzün; hidâyet-edâ, nur-efşan Kur'ân'ın verdiği hüzündür.

Amma neşe ise, o da iki kısımdır: Birisi; nefsi, hevesâtına teşvik eder. O da tiyatrocu, sinemacı, romancı medeniyetin edebiyatının şe'nidir. İkinci neşe; nefsi susturup ruhu, kalbi, aklı, sırrı maâliyâta, vatan-ı aslîlerine, makarr-ı ebedîlerine, ahbab-ı uhrevîlerine yetişmek için latîf ve edepli mâsumâne bir teşviktir ki, o da cennet ve saadet-i ebediyeye ve rü'yet-i cemâlullaha beşeri sevk eden ve şevke getiren Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan'ın verdiği neşedir. İşte:

قُلْ لَئِنِ اجْتَمَعَتِ الْإِنْسُ وَالْجِنُّ عَلٰى أَنْ يَأْتُوا بِمِثْلِ هٰذَا الْقُرْاٰنِ لَا يَأْتُونَ بِمِثْلِهٖ وَلَوْ كَانَ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ ظَهِيرًا[1]

ifade ettiği azîm mânâ ve büyük hakikat, kâsıru'l-fehm olanlarca ve dikkatsizlikle mübalağalı bir belâgat için muhâl bir suret zannediliyor. Hâşâ! Mübalağa değil, muhâl bir suret değil, ayn-ı hakikat bir belâgat ve mümkün ve vâki surettedir.

O suretin bir vechi şudur ki: Yani, Kur'ân'dan tereşşuh etmeyen ve Kur'ân'ın malı olmayan ins ve cinnin bütün güzel sözleri toplansa, Kur'ân'ı tanzir edemez, demektir. Hem edememiş ki, gösterilmiyor.

İkinci vecih şudur ki: Cin ve insin hatta şeytanların netice-i efkârları ve muhassala-yı mesâîleri olan medeniyet ve hikmet-i felsefe ve edebiyat-ı ecnebiye, Kur'ân'ın ahkâm ve hikmet ve belâgatına karşı âciz derekesindedirler, demektir. Nasıl da numûnesini gösterdik.

Üçüncü Cilve

Kur'ân-ı Hakîm, her asırdaki tabakat-ı beşerin her bir tabakasına güya doğrudan doğruya o tabakaya hususî müteveccihtir, hitab ediyor. Evet bütün benîâdem'e bütün tabakatıyla en yüksek ve en dakik ilim olan îmâna ve en geniş ve nuranî fen olan mârifetullaha ve en ehemmiyetli ve mütenevvi maarif olan ahkâm-ı İslâmiye'ye davet eden, ders veren Kur'ân ise, her nev'e, her tâifeye muvâfık gelecek bir ders vermek elzemdir. Hâlbuki ders birdir, ay-

[1] "De ki: Yemin ederim! Eğer insanlar ve cinler, bu Kur'ân'ın benzerini yapmak için bir araya toplansalar, hatta birbirlerine destek olup güçlerini birleştirseler bile, yine de onun gibi bir kitap meydana getiremezler." (İsrâ sûresi, 17/88).

rı ayrı değil. Öyle ise, aynı derste tabakat bulunmak lâzımdır. Derecâta göre her biri, Kur'ân'ın perdelerinden bir perdeden hisse-i dersini alır. Şu hakikatin çok nümûnelerini zikretmişiz. Onlara müracaat edilebilir. Yalnız burada bir-iki cüzünün, hem yalnız bir-iki tabakasının hisse-i fehmine işaret ederiz:

♦Meselâ:

لَمْ يَلِدْ وَلَمْ يُولَدْ ۞ وَلَمْ يَكُنْ لَهُ كُفُوًا أَحَدٌ[1]

Kesretli tabaka olan avâm tabakasının şundan hisse-i fehmi: "Cenâb-ı Hak, peder ve veledden ve akrandan ve zevceden münezzehtir."

Daha mutavassıt bir tabaka, şundan "Îsâ *(aleyhisselâm)*'ın ve melâikelerin ve tevellüde mazhar şeylerin ulûhiyetini nefyetmektir." Çünkü; muhâl bir şeyi nefyetmek, zâhiren faydasız olduğundan belâgatta medar-ı fayda olacak bir lâzım-ı hüküm murad olunur. İşte cismâniyete mahsus veled ve vâlidi nefyetmekten murad ise, veled ve vâlidi ve küfüvü bulunanların, nefy-i ulûhiyetleridir ve mâbud olmaya lâyık olmadıklarını göstermektir. Şu sırdandır ki, Sûre-i İhlâs herkese, hem her vakit fayda verebilir.

Daha bir parça ileri bir tabakanın hisse-i fehmi: "Cenâb-ı Hak mevcudata karşı tevlid ve tevellüdü işmam edecek bütün râbıtalardan münezzehtir. Şerik ve muinden ve hemcinsten müberradır. Belki mevcudata karşı nisbeti, Hallâkıyettir. Emr-i kün feyekûn[2] ile, irâde-i ezeliyesiyle, ihtiyarıyla icad eder. Îcabî ve ızdırârî ve sudûr-u gayr-i ihtiyârî gibi münafî-i kemâl her bir râbıtadan münezzehtir."

Daha yüksek bir tabakanın hisse-i fehmi: "Cenâb-ı Hak ezelîdir, ebedîdir, evvel ve âhirdir. Hiçbir cihette ne zâtında, ne sıfâtında, ne ef'âlinde nazîri, küfüvü, şebihi, misli, misâli, mesîli yoktur. Yalnız ef'âlinde, şuûnunda teşbihi ifade eden mesel var: وَلِلّٰهِ الْمَثَلُ الْأَعْلٰى[3]

Bu tabakâta, ârifîn tabakası, ehl-i aşk tabakası, sıddıkîn tabakası gibi ayrı ayrı hisse sahiblerini kıyas edebilirsin.

♦İkinci misâl: Meselâ, مَا كَانَ مُحَمَّدٌ أَبَا أَحَدٍ مِنْ رِجَالِكُمْ[4]

---

1 "Ne doğurdu, ne de doğuruldu. Ne de herhangi bir şey O'na denk oldu." (İhlâs sûresi, 112/3-4)

2 "(O, bir şeyi yaratmak isteyince sadece) 'ol!' der, o da oluverir." (Bakara sûresi, 2/117; Âl-i İmran sûresi, 3/47, 59; En'âm sûresi, 6/73; Nahl sûresi, 16/40; …)

3 "En yüce sıfatlar Allah'ındır." (Nahl sûresi, 16/60)

4 "Muhammed *(sallallâhu aleyhi ve sellem)* içinizden hiçbir erkeğin babası değildir…" (Ahzâb sûresi, 33/40)

Tabaka-yı ûlânın şundan hisse-i fehmi şudur ki: "Resûl-i Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselâm)* hizmetkârı veya "veledim" hitabına mazhar olan Zeyd[1], izzetli zevcesini kendine küfüv bulmadığı için tatlik etmiş. Allah'ın emriyle Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)* almış[2]. Âyet der: "Peygamber size evlâdım dese, risâlet cihetiyle söyler. Şahsiyet itibarıyla pederiniz değil ki, aldığı kadınlar ona münasip düşmesin."

İkinci tabakanın hisse-i fehmi şudur ki: Bir büyük âmir, raiyetine pederane şefkatle bakar. Eğer o âmir, zâhir ve bâtın bir Padişah-ı ruhânî olsa, o vakit merhameti pederin yüz defa şefkatinden ileri gittiğinden o raiyetin efradı onun hakikî evlâdı gibi ona peder nazarıyla bakarlar. Peder nazarı, zevc nazarına inkılâb edemediğinden; kız nazarı da zevce nazarına kolayca değişmediğinden, efkâr-ı âmmede Peygamber *(aleyhissalâtü vesselâm)*, müminlerin kızlarını alması şu sırra uygun gelmediğinden Kur'ân der: Peygamber *(aleyhissalâtü vesselâm)*, merhamet-i ilâhiye nazarıyla size şefkat eder, pederane muamele yapar. Risâlet nâmına siz onun evlâdı gibisiniz. Fakat şahsiyet-i insâniyet itibarıyla pederiniz değildir ki, sizden zevce alması münasip düşmesin.

Üçüncü kısım şöyle fehmeder ki: Peygamber'e *(aleyhissalâtü vesselâm)* intisap edip onun Kemalâtına istinad ederek onun pederane şefkatine itimad edip kusur ve hatîât etmemelisiniz, demektir. Evet çoklar var ki, büyüklerine ve mürşidlerine itimad edip tembellik eder. Hattâ bazen, "Namazımız kılınmış" der. (Bir kısım Alevîler gibi.)

Dördüncü Nükte: *Bir kısım şu âyetten şöyle bir işaret-i gaybiye fehmeder ki*: Peygamber'in *(aleyhissalâtü vesselâm)* evlâd-ı zükûru, rical derecesinde kalmayıp, "rical" olarak nesli, bir hikmete binaen kalmayacaktır. Yalnız rical tâbirinin ifadesiyle, nisanın pederi olduğunu işaret ettiğinden, nisa olarak nesli devam edecektir. Felillâhilhamd, Hazreti Fâtıma'nın nesl-i mübâreki, Hasan ve Hüseyin gibi iki nuranî silsilenin bedr-i münevveri, Şems-i Nübüvvet'in mânevî ve maddî neslini idame ediyorlar.

اَللّٰهُمَّ صَلِّ عَلَيْهِ وَعَلٰى اٰلِهٖ[3]

(Birinci Şu'le, Üç Şua ile hitama erdi.)

---

1 el-Hâkim, *el-Müstedrek* 3/239; el-Heysemî, *Mecmeu'z-zevâid* 9/275

2 Bkz.: Ahzâb sûresi, 33/37; el-Hâkim, *el-Müstedrek* 4/24

3 Allahım, O'na ve Onun âline salât eyle.

İkinci Şu'le

İkinci Şu'le'nin "*Üç Nur*"u var.

Birinci Nur

Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyân'ın hey'et-i mecmuasında raik bir selâset, faik bir selâmet, metin bir tesanüd, muhkem bir tenasüb, cümleleri ve hey'etleri mabeyninde kavî bir teavün; ve âyetler ve maksadları mabeyninde ulvî bir tecavüb olduğunu ilm-i beyan ve fenn-i meânî ve beyanî'nin Zemahşerî, Sekkâkî, Abdülkahir-i Cürcânî gibi binlerle dâhî imamların şehâdetiyle sâbit olduğu hâlde, o tecavüb ve teavün ve tesanüdü ve selâset ve selâmeti kıracak, bozacak sekiz-dokuz mühim esbab bulunurken, o esbab bozmaya değil, belki selâsetine, selâmetine, tesanüdüne kuvvet vermiştir. Yalnız, o esbab bir derece hükmünü icra edip, başlarını perde-i nizam ve selâsetten çıkarmışlar. Fakat Nasıl ki yeknesak, düz bir ağacın gövdesinden bir kısım çıkıntılar, sivri cikler çıkar. Lâkin ağacın tenasübünü bozmak için çıkmıyorlar. Belki, o ağacın zînetli tekemmülüne ve cemâline medar olan meyveyi vermek için çıkıyorlar. Aynen bunun gibi, şu esbab dahi, Kur'ân'ın selâset-i nazmına kıymettar mânâları ifade için sivri başlarını çıkarıyorlar. İşte o Kur'ân-ı Mübîn, yirmi senede hâcetlerin mevkileri itibarıyla necim necim olarak, müteferrik parça parça nüzûl ettiği hâlde, öyle bir kemâl-i tenasübü vardır ki, güya bir defada nâzil olmuş gibi bir münasebet gösteriyor.

✓ Hem o Kur'ân, yirmi senede, hem muhtelif, mütebayin esbab-ı nüzûle göre geldiği hâlde, tesanüdün kemâlini öyle gösteriyor; güya bir sebeb-i vâhidle nüzûl etmiştir.

✓ Hem o Kur'ân, mütefâvit ve mükerrer suâllerin cevabı olarak geldiği hâlde, nihayet imtizaç ve ittihadı gösteriyor. Güya bir suâl-i vâhidin cevabıdır.

✓ Hem Kur'ân mütegayyir, müteaddid hâdisatın ahkâmını beyan için geldiği hâlde, öyle bir kemâl-i intizâmı gösteriyor ki, güya bir hâdise-i vâhidin beyanıdır.

✓ Hem Kur'ân mütehalif, mütenevvi hâlette hadsiz muhatabların fehimlerine münasip üslûplarda tenezzülât-ı kelâmiye ile nâzil olduğu hâlde, öyle

bir hüsn-ü temasül ve güzel bir selâset gösteriyor ki, güya hâlet birdir, bir derece-i fehimdir; su gibi akar bir selâset gösteriyor.

✓ Hem o Kur'ân mütebaid, müteaddid muhatabîn esnafına mütevecchen mütekellim olduğu hâlde, öyle bir sühulet-i beyanı, bir cezâlet-i nizamı bir vuzuh-u ifhamı var ki; güya muhatabı bir sınıftır. Hattâ her bir sınıf zanneder ki, bil'asale muhatab yalnız kendisidir.

✓ Hem Kur'ân, mütefâvit mütederric irşâdî bazı gayelere îsal ve hidâyet etmek için nâzil olduğu hâlde, öyle bir kemâl-i istikamet, öyle bir dikkat-i müvazenet, öyle bir hüsn-ü intizâm vardır ki; güya maksad birdir. İşte bu esbablar, müşevveşiyetin esbâbı iken, Kur'ân'ın i'câz-ı beyanında, selâset ve tenasübünde istihdam edilmişlerdir.

Evet kalbi sekamsız, aklı müstakîm, vicdanı marazsız, zevki selim her adam Kur'ân'ın beyanında güzel bir selâset, rânâ bir tenasüb, hoş bir ahenk, yektâ bir fesâhat görür. Hem basîresinde selim bir gözü olan görür ki, Kur'ân'da öyle bir göz vardır ki, o göz bütün kâinatı zâhir ve bâtını ile vâzıh, göz önünde bir sayfa gibi görür, istediği gibi çevirir, istediği bir tarzda o sayfanın mânâlarını söyler. Şu Birinci Nur'un hakikatini misâller ile tavzih etsek, birkaç mücelled lâzım. Öyle ise, sair risâle-i Arabiyemde ve "*İşârâtü'l-İ'câz*"da ve şu yirmi beş adet Söz'lerde şu hakikatin isbatına dair olan izahatla iktifa edip misâl olarak mecmû-u Kur'ân'ı birden gösteriyorum.

İkinci Nur'u

Kur'ân-ı Hakîm'in âyetlerinin hâtimelerinde gösterdiği fezlekeler ve esmâ-yı hüsnâ cihetindeki üslûb-u bedîîsinde olan meziyet-i i'câziyeye dairdir.

> **İhtar**: *Şu İkinci Nur'da çok âyetler gelecektir. O âyetler, yalnız İkinci Nur'un misâlleri değil, belki geçmiş mesâil ve Şuaların misâlleri dahi olurlar. Bunları hakkıyla izah etmek çok uzun gelir. Şimdilik ihtisar ve icmâle mecburum. Onun için gayet muhtasar bir tarzda şu sırr-ı azîm-i i'câzın misâllerinden olan âyetlere birer işaret edip tafsilâtını başka vakte tâlik ettik.*

İşte Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyân, âyetlerin hâtimelerinde galiben bazı fezlekeleri zikreder ki, o fezlekeler;

ya esmâ-yı hüsnâyı veya mânâlarını tazammun ediyor

veyahut aklı tefekküre sevk etmek için akla havale eder

veyahut makasıd-ı Kur'âniye'den bir kaide-i külliyeyi tazammun eder ki, âyetin te'kid ve teyidi için fezlekeler yapar.

İşte o fezlekelerde Kur'ân'ın hikmet-i ulviyesinden bazı işârât ve hidâyet-i ilâhiyenin âb-ı hayatından bazı reşaşat, i'câz-ı Kur'ân'ın berklerinden bazı şerarat vardır. Şimdi pek çok o işârâttan yalnız on tanesini icmâlen zikrederiz. Hem pek çok misâllerinden birer misâl ve her bir misâlin pek çok hakâikinden yalnız her birinde bir hakikatin meal-i icmâlîsine işaret ederiz. Bu on işaretin ekserisi, ekser âyetlerde müçtemian beraber bulunup hakikî bir nakş-ı i'câzî teşkil ederler. Hem misâl olarak getirdiğimiz âyetlerin ekserisi, ekser işârâta misâldir. Biz yalnız her âyetten bir işaret göstereceğiz. Misâl getireceğimiz âyetlerden eski Söz'lerde bahsi geçenlerin yalnız mealine bir hafif işaret ederiz.

Birinci Meziyet-i Cezâlet

Kur'ân-ı Hakîm, i'câzkâr beyanâtıyla Sâni-i Zülcelâl'in ef'âl ve eserlerini nazara karşı serer, basteder. Sonra o âsâr ve ef'âlinde esmâ-yı ilâhiyeyi istihraç eder; veya haşir ve tevhid gibi bir makasıd-ı asliye-i Kur'âniye'yi isbat ediyor.

♦Birinci mânânın misâllerinden meselâ:

هُوَ الَّذِي خَلَقَ لَكُمْ مَا فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا ثُمَّ اسْتَوَىٰ إِلَى السَّمَاءِ فَسَوّٰيهُنَّ سَبْعَ سَمٰوَاتٍ ۖ وَهُوَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ[1]

♦İkinci şıkkın misâllerinden meselâ:

أَلَمْ نَجْعَلِ الْأَرْضَ مِهَادًا ۞ وَالْجِبَالَ أَوْتَادًا ۞ وَخَلَقْنَاكُمْ أَزْوَاجًا[2]... الخ

إِنَّ يَوْمَ الْفَصْلِ كَانَ مِيقَاتًا[3] 'e kadar... Birinci âyette âsârı bast edip bir neticenin, bir mühim maksudun mukaddematı gibi; ilim ve kudrete, gayât ve nizamatıyla şehâdet eden en azîm eserleri serdeder. "*Alîm*" ismini istihraç eder. İkinci âyette, Birinci Şu'le'nin Birinci Şua'ının Üçüncü Noktası'nda bir derece izah olunduğu gibi; Cenâb-ı Hakk'ın büyük ef'âlini, azîm âsârını zikrederek neticesinde yevm-i fasl olan haşri, netice olarak zikrediyor.

İkinci Nükte-i Belâgat

Kur'ân, beşerin nazarına sanat-ı ilâhiyenin mensucatını açar, gösterir. Sonra fezlekede o mensucatı, esmâ içinde tayyeder veyahut akla havale eder.

♦Birincinin misâllerinden meselâ:

قُلْ مَنْ يَرْزُقُكُمْ مِنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ أَمَّنْ يَمْلِكُ السَّمْعَ وَالْأَبْصَارَ وَمَنْ يُخْرِجُ الْحَيَّ مِنَ الْمَيِّتِ وَيُخْرِجُ الْمَيِّتَ مِنَ الْحَيِّ وَمَنْ يُدَبِّرُ الْأَمْرَ ۚ فَسَيَقُولُونَ اللّٰهُ ۚ فَقُلْ أَفَلَا تَتَّقُونَ ۞ فَذٰلِكُمُ اللّٰهُ رَبُّكُمُ الْحَقُّ[4]

İşte, başta der: "Semâ ve zemini, rızkınıza iki hazine gibi müheyya edip oradan yağmuru, buradan hububatı çıkaran kimdir? Allah'tan başka koca semâ ve zemini iki muti hazinedâr hükmüne kimse getirebilir mi? Öyle ise, şükür ona münhasırdır."

---

1 "O'dur ki yeryüzünde bulunan her şeyi sizin için yarattı. Sonra irâdesi yukarıya yönelip orayı da yedi gök hâlinde sağlamca nizama koydu. O her şeyi hakkıyla bilir." (Bakara sûresi, 2/29)

2 "Biz yeri bir döşek yapmadık mı? Dağları da arzı tutan birer destek yapmadık mı? Hem, sizi çift yarattık." (Nebe sûresi, 78/6-8)

3 "Evet, o karar günü, vakti kesin olarak belirlenmiş bir gündür." (Nebe sûresi, 78/17)

4 "De ki: Kimdir sizi gökten ve yerden rızıklandıran? Kimdir kulaklarınızı ve gözlerinizi yaratan? Kimdir ölüden diriyi, diriden ölüyü çıkaran. Kimdir bütün işleri çekip çeviren, kâinatı yöneten. "Allah!" diyecekler, duraksamadan: De ki: "O hâlde sakınmaz mısınız O'nun cezasından?" İşte bunları yapan Allah'tır sizin gerçek Rabbiniz." (Yûnus sûresi, 10/31-32)

İkinci fıkrada der ki: "Sizin âzalarınız içinde en kıymettar göz ve kulaklarınızın mâliki kimdir? Hangi tezgâh ve dükkândan aldınız? Bu latîf kıymettar göz ve kulağı verecek ancak Rabbinizdir. Sizi icad edip terbiye eden O'dur ki, bunları size vermiştir. Öyle ise yalnız Rab O'dur, Mâbud da O olabilir."

Üçüncü fıkrada der: "Ölmüş yeri ihya edip yüz binler ölmüş tâifeleri ihya eden kimdir? Hak'tan başka ve bütün kâinatın Hâlıkından başka şu işi kim yapabilir? Elbette O yapar, O ihya eder. Madem Hak'tır, hukuku zayi' etmeyecektir. Sizi bir mahkeme-i kübrâya gönderecektir. Yeri ihya ettiği gibi, sizi de ihya edecektir."

Dördüncü fıkrada der: "Bu azîm kâinatı bir saray gibi, bir şehir gibi kemâl-i intizâmla idare edip tedbirini gören, Allah'tan başka kim olabilir? Madem Allah'tan başka olamaz; koca kâinatı bütün ecrâmıyla gayet kolay idare eden kudret o derece kusursuz, nihayetsizdir ki, hiçbir şerik ve iştirake ve muavenet ve yardıma ihtiyacı olamaz. Koca kâinatı idare eden, küçük mahlukatı başka ellere bırakmaz. Demek, ister istemez "*Allah*" diyeceksiniz.

İşte, birinci ve dördüncü fıkra "*Allah*" der, ikinci fıkra "*Rab*" der, üçüncü fıkra "*el-Hak*" der. فَذٰلِكُمُ اللّٰهُ رَبُّكُمُ الْحَقُّ[1] , ne kadar mucizâne düştüğünü anla. İşte Cenâb-ı Hakk'ın azîm tasarrufatını, kudretinin mühim mensucatını zikreder. Sonra da o azîm âsârın, mensucatın destgâhı

فَذٰلِكُمُ اللّٰهُ رَبُّكُمُ الْحَقُّ yâni, "*Hak*", "*Rab*", "*Allah*" isimlerini zikretmekle o tasarrufat-ı azîmenin menbaını gösterir.

♦İkincinin misâllerinden:

إِنَّ فِي خَلْقِ السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاخْتِلَافِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ وَالْفُلْكِ الَّتِي تَجْرِي فِي الْبَحْرِ بِمَا يَنْفَعُ النَّاسَ وَمَا أَنْزَلَ اللّٰهُ مِنَ السَّمَاءِ مِنْ مَاءٍ فَأَحْيَا بِهِ الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا وَبَثَّ فِيهَا مِنْ كُلِّ دَابَّةٍ وَتَصْرِيفِ الرِّيَاحِ وَالسَّحَابِ الْمُسَخَّرِ بَيْنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ لَاٰيَاتٍ لِقَوْمٍ يَعْقِلُونَ[2]

İşte bu âyet; Cenâb-ı Hakk'ın kemâl-i kudret'ini ve azamet-i rubûbiyetini gösteren ve vahdâniyetine şehâdet eden semâvât ve arzın hilkatindeki tecelli-i saltanat-ı ulûhiyet; ve gece gündüzün ihtilâfındaki tecelli-i rubûbiyet; ve

---

1 "İşte bunları yapan Allah'tır sizin gerçek Rabbiniz." (Yûnus sûresi, 10/32)

2 "Göklerin ve yerin yaratılışında, gece ile gündüzün sürelerinin değişmesinde, insanlara fayda sağlamak üzere denizlerde gemilerin süzülüşünde, Allah'ın gökten indirip kendisiyle ölmüş yeri canlandırdığı yağmurda ve yeryüzünde hayat verip yaydığı canlılarda, rüzgârların yönlerini değiştirip durmasında, gökle yer arasında emre hazır bulutların duruşunda, elbette aklını çalıştıran kimseler için Allah'ın varlığına ve birliğine nice deliller vardır." (Bakara sûresi, 2/164)

hayat-ı içtimaiye-i insana en büyük bir vasıta olan gemiyi denizde teshir ile tecelli-i rahmet; ve semâdan âb-ı hayatı ölmüş zemine gönderip zemini yüz bin tâifeleriyle ihya edip bir mahşer-i acaib sûretine getirmekteki tecelli-i azamet-i kudret; ve zeminde hadsiz muhtelif hayvanâtı basit bir topraktan halketmekteki tecelli-i rahmet ve kudret; ve rüzgârları, nebâtât ve hayvanâtın teneffüs ve telkîhlerine hizmet gibi vezaif-i azîme ile tavzif edip tedbir ve teneffüse sâlih vaziyete getirmek için tahrik ve idaresindeki tecelli-i rahmet ve hikmet; ve zemin ve âsumân ortasında vasıta-yı rahmet olan bulutları bir mahşer-i acaib gibi muallakta toplayıp dağıtmak, bir ordu gibi istirahat ettirip vazife başına davet etmek gibi teshirindeki tecelli-i rubûbiyet gibi mensucat-ı sanatı ta'dad ettikten sonra aklı, onların hakâikine ve tafsiline sevk edip tefekkür ettirmek için لَاٰيَاتٍ لِقَوْمٍ يَعْقِلُونَ[1] der. Onunla ukûlü ikaz için akla havale eder.

Üçüncü Meziyet-i Cezâlet

Bazen Kur'ân, Cenâb-ı Hakk'ın fiillerini tafsil ediyor, sonra bir fezleke ile icmâl eder. Tafsiliyle kanaat verir, icmâl ile hıfzettirir, bağlar.

♦Meselâ:

وَكَذٰلِكَ يَجْتَبِيكَ رَبُّكَ وَيُعَلِّمُكَ مِنْ تَأْوِيلِ الْأَحَادِيثِ وَيُتِمُّ نِعْمَتَهُ عَلَيْكَ وَعَلٰى اٰلِ يَعْقُوبَ كَمَا أَتَمَّهَا عَلٰى أَبَوَيْكَ مِنْ قَبْلُ إِبْرٰهِيمَ وَإِسْحٰقَ ۚ إِنَّ رَبَّكَ عَلِيمٌ حَكِيمٌ[2]

İşte, Hazreti Yûsuf ve ecdadına edilen nimetleri şu âyetle işaret eder. Der ki: "Sizi bütün insanlar içinde makam-ı nübüvvetle serfiraz, bütün silsile-i enbiyâyı, silsilenize rabtedip, silsilenizi nev-i beşer içinde bütün silsilenin serdarı; hânedânınızı ulûm-u ilâhiye ve hikmet-i rabbâniyeye bir hücre-i tâlim ve hidâyet sûretinde getirip o ilim ve hikmetle dünyanın saadetkârâne saltanatını, âhiretin saadet-i ebediyesiyle sizde birleştirmek, seni ilim ve hikmetle Mısır'a hem aziz bir reis, hem âlî bir nebi, hem hakîm bir mürşid etmek..." olan nimet-i ilâhiyeyi zikr ve ta'dad edip; ilim ve hikmet ile onu, âbâ ve ecdadını mümtaz ettiğini zikrediyor. Sonra, "Senin Rabbin Alîm ve Hakîm'dir" der. "O'nun rubûbiyeti ve hikmeti iktiza eder ki, seni ve âbâ ve ecdadını Alîm, Hakîm ismine mazhar etsin." İşte o mufassal nimetleri, şu fezleke ile icmâl eder.

---

1 "...Elbette aklını çalıştıran kimseler için Allah'ın varlığına ve birliğine nice deliller vardır." (Bakara sûresi, 2/164)

2 "Rabbin seni öylece seçecek, sana rüya tabirini öğretecek, ve daha önce büyükbabaların İbrahim ile İshak'a olan nimetini tamamına erdirdiği gibi, sana ve Yakub ailesine de nimetini kemale erdirecektir. Çünkü Rabbin her Şeyi hakkıyla bilir, tam hüküm ve hikmet sahibidir." (Yûsuf sûresi, 12/6)

♦Hem meselâ: قُلِ اللّٰهُمَّ مَالِكَ الْمُلْكِ تُؤْتِي الْمُلْكَ مَنْ تَشَاءُ[1]

İşte şu âyet Cenâb-ı Hakk'ın, nev-i beşerin hayat-ı içtimaiyesindeki tasarrufatını şöyle gösteriyor ki; izzet ve zillet, fakr ve servet doğrudan doğruya Cenâb-ı Hakk'ın meşietine ve irâdesine bağlıdır. Demek, "Kesret-i tabakatın en dağınık tasarrufatına kadar, meşiet ve takdir-i ilâhiye iledir, tesadüf karışamaz." Şu hükmü verdikten sonra insâniyet hayatında en mühim iş, onun rızkıdır. Şu âyet, beşerin rızkını doğrudan doğruya Rezzâk-ı Hakîkî'nin hazine-i rahmetinden gönderdiğini bir-iki mukaddime ile isbat eder. Şöyle ki; der: "*Rızkınız, yerin hayatına bağlıdır. Yerin dirilmesi ise, bahara bakar. Bahar ise, şems ve kameri teshir eden, gece ve gündüzü çeviren zâtın elindedir. Öyle ise bir elmayı, bir adama hakikî rızık olarak vermek; bütün yeryüzünü bütün meyvelerle dolduran O Zât verebilir. Ve O, ona Hakîkî Rezzâk olur.*" Sonra da: وَتَرْزُقُ مَنْ تَشَاءُ بِغَيْرِ حِسَابٍ[2] der. Bu cümlede o tafsilâtlı fiilleri icmâl ve isbat eder. Yâni "Size hesapsız rızık veren O'dur ki, bu fiilleri yapar."

Dördüncü Nükte-i Belâgat

Kur'ân, kâh olur, mahlukat-ı ilâhiyeyi bir tertible zikreder; sonra o mahlukat içinde bir nizam, bir mîzân olduğunu ve onun semereleri olduğunu göstermekle güya bir şeffâfiyet, bir parlaklık veriyor ki; sonra o ayna-misâl tertibinden cilvesi bulunan esmâ-yı ilâhiyeyi gösteriyor. Güya o mahlukat-ı mezkûre, elfâzdır. Şu esmâ onun mânâları, yahut o meyvelerin çekirdekleri, yahut hülâsalarıdırlar.

♦Meselâ:

وَلَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ مِنْ سُلَالَةٍ مِنْ طِينٍ ۞ ثُمَّ جَعَلْنَاهُ نُطْفَةً فِي قَرَارٍ مَكِينٍ ۞ ثُمَّ خَلَقْنَا النُّطْفَةَ عَلَقَةً فَخَلَقْنَا الْعَلَقَةَ مُضْغَةً فَخَلَقْنَا الْمُضْغَةَ عِظَامًا فَكَسَوْنَا الْعِظَامَ لَحْمًا ثُمَّ أَنْشَأْنَاهُ خَلْقًا اٰخَرَ ۚ فَتَبَارَكَ اللّٰهُ أَحْسَنُ الْخَالِقِينَ[3]

---

1 "De ki: "Ey mülk ve hakimiyet sahibi Allahım!" Sen mülkü dilediğine verirsin..." (Âl-i İmran sûresi, 3/26)

2 "Sen dilediğin kimseye sayısız rızıklar verirsin." (Âl-i İmran sûresi, 3/27)

3 "Şu bir gerçektir ki Biz insanı süzme çamurdan yaratırız. Sonra onu nutfe (sperm) hâlinde sağlam bir yere yerleştiririz. Sonra nutfeyi alakaya, yapışkan döllenmiş hücreye, alakayı mudgaya, yani bir çiğnem et görünümündeki varlığa, mudgayı kemiklere dönüştürür, sonra da kemiklere et giydirip, derken yeni bir yaratılışa mazhar ederiz. İşte bak da Allah'ın ne mükemmel Yaratan olduğunu bir düşün!" (Mü'minûn sûresi, 23/12-14)

İşte, Kur'ân, hilkat-i insanın o acib, garib, bedi', muntazam, mevzûn etvârını öyle ayna-misâl bir tarzda zikredip tertib ediyor ki:

فَتَبَارَكَ اللهُ أَحْسَنُ الْخَالِقِينَ[1] içinde kendi kendine görünüyor ve kendini dedirttiriyor. Hattâ vahyin bir kâtibi şu âyeti yazarken, daha şu kelime gelmezden evvel şu kelimeyi söylemiştir. "Acaba bana da mı vahy gelmiş" zannında bulunmuş.[2] Hâlbuki evvelki kelâmın kemâl-i nizam ve şeffâfiyetidir ve insicamıdır ki, o kelâm gelmeden kendini göstermiştir.

♦Hem meselâ:

إِنَّ رَبَّكُمُ اللهُ الَّذِي خَلَقَ السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضَ فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ ثُمَّ اسْتَوٰى عَلَى الْعَرْشِ يُغْشِي اللَّيْلَ النَّهَارَ يَطْلُبُهُ حَثِيثًا وَالشَّمْسَ وَالْقَمَرَ وَالنُّجُومَ مُسَخَّرَاتٍ بِأَمْرِهِ أَلَا لَهُ الْخَلْقُ وَالْأَمْرُ تَبَارَكَ اللهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ[3]

İşte Kur'ân şu âyette: Azamet-i kudret-i ilâhiye ve saltanat-ı rubûbiyeti öyle bir tarzda gösteriyor ki: Güneş, Ay, yıldızlar emirber neferleri gibi emrine müheyya; gece ve gündüzü, beyaz ve siyah iki hat gibi veya iki şerit gibi birbiri arkasında döndürüp âyât-ı rubûbiyetini kâinat sayfalarında yazan ve arş-ı rubûbiyetinde duran bir Kadîr-i Zülcelâl'i gösterdiğinden, her ruh işitse مَا شَاءَ اللهُ[4] ، بَارَكَ اللهُ[5] ، فَتَبَارَكَ اللهُ أَحْسَنُ الْخَالِقِينَ[6] demeye hâhişger olur. Demek تَبَارَكَ اللهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ sâbıkın hülâsası, çekirdeği, meyvesi ve âb-ı hayatı hükmüne geçer.

Beşinci Meziyet-i Cezâlet

Kur'ân bazen tagayyüre maruz ve muhtelif keyfiyata medar maddî cüz'iyatı zikreder. Onları hakâik-i sâbite sûretine çevirmek için; sabit, nuranî, küllî esmâ ile icmâl eder, bağlar. Veyahut tefekküre ve ibrete teşvik eder bir fezleke ile hâtime verir.

---

1 "İşte bak da Allah'ın ne mükemmel Yaratan olduğunu bir düşün!" (Mü'minûn sûresi, 23/14)

2 el-Âlûsî, *Rûhu'l-meânî*, 18/16

3 "Rabbiniz o Allah'tır ki gökleri ve yeri altı günde yarattı. Sonra da Arşa istiva buyurdu. O Allah ki geceyi, durmadan onu kovalayan gündüze bürür. Güneş, ay ve bütün yıldızlar hep O'nun buyruğu ile hareket ederler. İyi bilesiniz ki yaratmak da, emretmek yetkisi de O'na mahsustur. Evet o Rabbülâlemin olan Allah ne yücedir!" (A'râf sûresi, 7/54)

4 "Mâşâallah! Allah ne güzel dilemiş ve yapmış!"

5 Allah hayır ve bereketini artırsın.

6 "İşte bak da Allah'ın ne mükemmel Yaratan olduğunu bir düşün!" (Mü'minûn sûresi, 23/14)

♦Birinci mânânın misâllerinden meselâ:

وَعَلَّمَ اٰدَمَ الْأَسْمَاءَ كُلَّهَا ثُمَّ عَرَضَهُمْ عَلَى الْمَلٰٓئِكَةِ فَقَالَ أَنْبِؤُنِي بِأَسْمَاءِ هٰٓؤُلَاءِ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ۞ قَالُوا سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَآ إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا ۖ إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ[1]

İşte şu âyet evvelâ "Hazreti Âdem'in hilâfet meselesinde melâikelere rüçhâniyetine medar onun ilmi olduğu" olan bir hâdise-i cüz'iyeyi zikreder. Sonra o hâdisede melâikelerin Hazreti Âdem'e karşı ilim noktasında hâdise-i mağlubiyetlerini zikreder. Sonra bu iki hâdiseyi iki ism-i küllî ile icmâl ediyor. Yâni, أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ[2] yâni: "Alîm ve Hakîm sen olduğun için Âdem'i tâlim ettin, bize galib oldu. Hakîm olduğun için, bize istidadımıza göre veriyorsun. O'nun istidadına göre rüçhâniyet veriyorsun."

♦İkinci mânânın misâllerinden meselâ:

وَإِنَّ لَكُمْ فِي الْأَنْعَامِ لَعِبْرَةً ۖ نُسْقِيكُمْ مِمَّا فِي بُطُونِهِ مِنْ بَيْنِ فَرْثٍ وَدَمٍ لَبَنًا خَالِصًا سَائِغًا لِلشَّارِبِينَ ۞ وَمِنْ ثَمَرَاتِ النَّخِيلِ وَالْأَعْنَابِ تَتَّخِذُونَ مِنْهُ سَكَرًا وَرِزْقًا حَسَنًا ۚ إِنَّ فِي ذٰلِكَ لَاٰيَةً لِقَوْمٍ يَعْقِلُونَ ۞ وَأَوْحٰى رَبُّكَ إِلَى النَّحْلِ أَنِ اتَّخِذِي مِنَ الْجِبَالِ بُيُوتًا وَمِنَ الشَّجَرِ وَمِمَّا يَعْرِشُونَ ۞ ثُمَّ كُلِي مِنْ كُلِّ الثَّمَرَاتِ فَاسْلُكِي سُبُلَ رَبِّكَ ذُلُلًا ۚ يَخْرُجُ مِنْ بُطُونِهَا شَرَابٌ مُخْتَلِفٌ أَلْوَانُهُ فِيهِ شِفَاءٌ لِلنَّاسِ ۗ إِنَّ فِي ذٰلِكَ لَاٰيَةً لِقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ[3]

İşte şu âyetler, فِيهِ شِفَاءٌ لِلنَّاسِ ۗ إِنَّ فِي ذٰلِكَ لَاٰيَةً لِقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ[4] Cenâb-ı Hakk'ın koyun, keçi, inek, manda, deve gibi mahluklarını insanlara hâlis, sâfi, leziz bir süt çeşmesi; üzüm ve hurma gibi masnu'ları da insanlara latîf, leziz, tatlı birer nimet tablaları ve kazanları; ve arı gibi küçük mucizât-ı kudretini şifalı ve tatlı güzel bir

---

1 "Ve Âdem'e bütün isimleri öğretti. Müteakiben önce onları meleklere göstererek: "İddianızda tutarlı iseniz haydi Bana şunları isimleriyle bir bildirin bakalım!" dedi. "Sübhansın yâ Rab! Senin bize bildirdiğinden başka ne bilebiliriz ki? Her şeyi hakkıyla bilen, her şeyi hikmetle yapan Sensin." dediler." (Bakara sûresi, 2/31-32)

2 "Her şeyi hakkıyla bilen, her şeyi hikmetle yapan Sensin." (Bakara sûresi, 2/32)

3 "Doğrusu davarlarda da size deliller vardır: Zira size onların karınlarındaki işkembe ile kan arasından, hâlis bir süt içiriyoruz ki içenlerin boğazından afiyetle geçer. Hurma ve üzümden hem sarhoşluk veren içki, hem de güzel gıdalar elde edersiniz. Şüphesiz bunda aklını çalıştıran kimseler için alacak ibret vardır. Rabbin bal arısına şöyle vahyetti: "Dağlardan, ağaçlardan ve insanların kurdukları çardaklardan kendine göz göz ev (kovan) edin. Sonra da her türlü meyveden ye de Rabbinin sana yayılman için belirlediği yolları tut." Onların karınlarından renkleri çeşit çeşit bir şerbet çıkar ki onda insanlara şifa vardır. Elbette düşünen kimseler için bunda alacak ibret vardır." (Nahl sûresi, 16/66-69)

4 "...Onda insanlara şifa vardır. Elbette düşünen kimseler için bunda alacak ibret vardır." (Nahl sûresi, 16/69)

şerbetçi yaptığını âyet şöylece gösterdikten sonra tefekküre, ibrete, başka şeyleri de kıyas etmeğe teşvik için إِنَّ فِي ذٰلِكَ لَاٰيَةً لِقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ der, hâtime verir.

Altıncı Nükte-i Belâgat

Kâh oluyor ki âyet, geniş bir kesrete ahkâm-ı rubûbiyeti serer, sonra birlik ciheti hükmünde bir râbıta-yı vahdet ile birleştirir veyahut bir kaide-i külliye içinde yerleştirir.

♦Meselâ: وَسِعَ كُرْسِيُّهُ السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضَ ۖ وَلَا يَؤُدُهُ حِفْظُهُمَا ۚ وَهُوَ الْعَلِيُّ الْعَظِيمُ[1]

İşte Âyetü'l-Kürsî'de on cümle ile on tabaka-yı tevhidi ayrı ayrı renklerde isbat etmekle beraber مَنْ ذَا الَّذِي يَشْفَعُ عِنْدَهُ إِلَّا بِإِذْنِهِ[2] cümlesiyle gayet keskin bir şiddetle şirki ve gayrın müdahalesini keser, atar. Hem şu âyet ism-i âzamın mazharı olduğundan, hakâik-i ilâhiyeye ait mânâları âzamî derecededir ki, âzamiyet derecesinde bir tasarruf-u rubûbiyeti gösteriyor. Hem umum semâvât ve arza birden müteveccih tedbir-i ulûhiyeti en âzamî bir derecede umuma şâmil bir hafîziyeti zikrettikten sonra; bir râbıta-yı vahdet ve birlik ciheti, o âzamî tecelliyâtlarının menbalarını وَهُوَ الْعَلِيُّ الْعَظِيمُ ile hülâsa eder.

♦Hem meselâ:

اَللّٰهُ الَّذِي خَلَقَ السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضَ وَأَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَخْرَجَ بِهِ مِنَ الثَّمَرَاتِ رِزْقًا لَكُمْ ۚ وَسَخَّرَ لَكُمُ الْفُلْكَ لِتَجْرِيَ فِي الْبَحْرِ بِأَمْرِهِ ۚ وَسَخَّرَ لَكُمُ الْأَنْهَارَ ۞ وَسَخَّرَ لَكُمُ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ دَائِبَيْنِ ۚ وَسَخَّرَ لَكُمُ اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ ۞ وَاٰتَاكُمْ مِنْ كُلِّ مَا سَأَلْتُمُوهُ ۖ وَإِنْ تَعُدُّوا نِعْمَةَ اللّٰهِ لَا تُحْصُوهَا[3]

İşte şu âyetler, evvelâ Cenâb-ı Hakk'ın insana karşı şu koca kâinatı nasıl bir saray hükmünde halkedip semâdan zemine âb-ı hayatı gönderip, insanlara rızkı yetiştirmek için zemini ve semâyı iki hizmetkâr ettiği gibi, zeminin sair aktarında bulunan her bir nevi meyvelerinden, her bir adama istifa-

---

1 "O'nun kürsüsü gökleri ve yeri kaplamıştır. Gökleri ve yeri koruyup gözetmek O'na ağır gelmez, O öyle Ulu, öyle Büyüktür." (Bakara sûresi, 2/255)

2 "...İzni olmadan huzurunda şefaat etmek kimin haddine?" (Bakara sûresi, 2/255)

3 "Allah gökleri ve yeri yaratandır. Gökten yağmur indirip size rızık olsun diye, onunla türlü türlü meyveler, ürünler çıkarandır. İzni ile denizde dolaşmak üzere gemileri size râm eden, akan suları da, ırmakları da sizin hizmetinize verendir. Mutad seyirlerini yapan güneş ile ayı size âmade kılan, geceyi ve gündüzü istifadenize veren de O'dur. Hâsılı O, Kendisinden dilediğiniz her şeyi verdi. Öyle ki Allah'ın size verdiği nimetleri birer birer saymaya kalkarsanız, mümkün değil, onları toptan olarak bile sayamazsınız..." (İbrahim sûresi, 14/32-34)

de imkânı vermek, hem insanlara semere-i sa'ylerini mübadele edip her nevi medar-ı maişetini temin etmek için gemiyi insana müsahhar etmiştir. Yâni denize, rüzgâra, ağaca öyle bir vaziyet vermiş ki; rüzgâr bir kamçı, gemi bir at, deniz onun ayağı altında bir çöl gibi durur. İnsanları gemi vasıtasıyla bütün zemine münasebettar etmekle beraber ırmakları, büyük nehirleri, insanın fıtrî birer vesait-i nakliyesi hükmünde teshir; hem güneş ile Ay'ı seyrettirip mevsimleri ve mevsimlerde değişen Mün'im-i Hakîkî'nin renk renk nimetlerini insanlara takdim etmek için iki müsahhar hizmetkâr ve o büyük dolabı çevirmek için iki dümenci hükmünde halketmiş. Hem gece ve gündüzü insana müsahhar yâni hâb-ı rahatına geceyi örtü, gündüzü maişetlerine ticaretgâh hükmünde teshir etmiştir.

İşte bu niam-ı ilâhiyeyi ta'dad ettikten sonra, insana verilen nimetlerin ne kadar geniş bir dairesi olduğunu gösterip, o dairede ne derece hadsiz nimetler dolu olduğunu şu:

وَاٰتَاكُمْ مِنْ كُلِّ مَا سَأَلْتُمُوهُ وَإِنْ تَعُدُّوا نِعْمَةَ اللهِ لَا تُحْصُوهَا[1]

fezleke ile gösterir. Yâni: "İstidad ve ihtiyac-ı fıtrî lisanıyla insan ne istemişse, bütün verilmiş. İnsana olan nimet-i ilâhiye, ta'dad ile bitmez, tükenmez. Evet insanın madem bir sofra-yı nimeti semâvât ve arz ise ve o sofradaki nimetlerden bir kısmı şems, kamer, gece, gündüz gibi şeyler ise, elbette insana müteveccih olan nimetler hadd ü hesaba gelmez."

Yedinci Sırr-ı Belâgat

Kâh oluyor ki âyet; zâhirî sebebi, icadın kabiliyetinden azletmek ve uzak göstermek için müsebbebin gayelerini, semerelerini gösteriyor. Tâ anlaşılsın ki; sebeb, yalnız zâhirî bir perdedir. Çünkü; gayet hakimâne gayeleri ve mühim semereleri irâde etmek, gayet Alîm, Hakîm birinin işi olmak lâzımdır. Sebebi ise şuursuz, câmiddir. Hem semere ve gayetini zikretmekle âyet gösteriyor ki; sebebler çendan nazar-ı zâhirîde ve vücûdda müsebbebat ile muttasıl ve bitişik görünür. Fakat hakikatte mabeynlerinde uzak bir mesâfe var. Sebepten müsebbebin icadına kadar o derece uzaklık var ki; en büyük bir sebebin eli, en ednâ bir müsebbebin icadına yetişemez. İşte sebeb ve müsebbeb ortasındaki uzun mesâfede, esmâ-yı ilâhiye birer yıldız gibi tulû' eder. Matla'ları, o mesâfe-i mâneviyedir. Nasıl ki zâhir nazarda dağların daire-i ufkunda semânın etek-

[1] "Hâsılı O, Kendisinden dilediğiniz her şeyi verdi. Öyle ki Allah'ın size verdiği nimetleri birer birer saymaya kalkarsanız, mümkün değil, onları toptan olarak bile sayamazsınız..." (İbrahim sûresi, 14/34)

leri muttasıl ve mukarin görünür. Hâlbuki daire-i ufk u cibâlîden semânın eteğine kadar, umum yıldızların matla'ları ve başka şeylerin meskenleri olan bir mesâfe-i azîme[1] bulunduğu gibi; esbab ile müsebbebat mabeyninde öyle bir mesâfe-i mâneviye var ki, îmânın dürbünüyle, Kur'ân'ın nuruyla görünür.

♦Meselâ:

فَلْيَنْظُرِ الْإِنْسَانُ إِلٰى طَعَامِهٖ ۞ أَنَّا صَبَبْنَا الْمَاءَ صَبًّا ۞ ثُمَّ شَقَقْنَا الْأَرْضَ شَقًّا ۞ فَأَنْبَتْنَا فِيهَا حَبًّا ۞ وَعِنَبًا وَقَضْبًا ۞ وَزَيْتُونًا وَنَخْلًا ۞ وَحَدَآئِقَ غُلْبًا ۞ وَفَاكِهَةً وَأَبًّا ۞ مَتَاعًا لَكُمْ وَلِأَنْعَامِكُمْ[2]

İşte şu âyet-i kerîme, mucizât-ı kudret-i ilâhiyeyi bir tertib-i hikmetle zikrederek esbâbı müsebbebata rabtedip en âhirde مَتَاعًا لَكُمْ[3] lafzıyla bir gayeyi gösterir ki; o gaye, bütün o müteselsil esbab ve müsebbebat içinde o gayeyi gören ve tâkib eden gizli bir Mutasarrıf bulunduğunu ve o esbab, O'nun perdesi olduğunu isbat eder. Evet, مَتَاعًا لَكُمْ وَلِأَنْعَامِكُمْ[4] tâbiriyle bütün esbâbı, icad kabiliyetinden azleder. Mânen der: "Size ve hayvanâtınıza rızkı yetiştirmek için su semâdan geliyor. O suda, size ve hayvanâtınıza acıyıp şefkat edip rızık yetiştirmek kabiliyeti olmadığından; su gelmiyor, gönderiliyor" demektir. Hem toprak, nebâtatıyla açılıp, rızkınız oradan geliyor. Hissiz, şuursuz toprak, sizin rızkınızı düşünüp şefkat etmek kabiliyetinden pek uzak olduğundan, toprak kendi kendine açılmıyor, birisi o kapıyı açıyor, nimetleri ellerinize veriyor. Hem otlar, ağaçlar sizin rızkınızı düşünüp merhameten size meyveleri, hububatı yetiştirmekten pek çok uzak olduğundan, âyet gösteriyor ki, onlar bir Hakîm-i Rahîm'in perde arkasından uzattığı ipler ve şeritlerdir ki, nimetlerini onlara takmış, zîhayatlara uzatıyor. İşte şu beyanâttan Rahîm, Rezzâk, Mün'im, Kerîm gibi çok esmânın matla'ları görünüyor.

♦Hem meselâ:

أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللّٰهَ يُزْجِي سَحَابًا ثُمَّ يُؤَلِّفُ بَيْنَهُ ثُمَّ يَجْعَلُهُ رُكَامًا فَتَرَى الْوَدْقَ يَخْرُجُ مِنْ خِلَالِهٖ ۚ وَيُنَزِّلُ مِنَ السَّمَآءِ مِنْ جِبَالٍ فِيهَا مِنْ بَرَدٍ فَيُصِيبُ بِهٖ مَنْ يَشَآءُ وَيَصْرِفُهُ عَنْ مَنْ يَشَآءُ ۖ يَكَادُ

---

1 Meselâ Efendimiz *(sallallâhu aleyhi ve sellem)* göklerin, Allah'a secde hâlindeki meleklerle dolu olduğunu bildiriyor: Tirmizî, *zühd* 9; İbni Mâce, *zühd* 19.

2 "Hele, insan, yiyeceklerinin kaynağına bir baksın: Biz yağmuru gökten bardaktan boşanırcasına şırıl şırıl döktük. Sonra nebat bitsin diye, toprağı iyice sürdük, Orada hububatlar, daneler, üzümler ve yoncalar, zeytinler ve hurmalar, ağaçları gür ve sık bahçeler, meyveler ve çayırlar bitirdik. Bütün bunları sizin ve davarlarınızın faydalanması için yaptık." (Abese sûresi, 80/24-32)

3 "...Sizin faydalanmanız için..." (Abese sûresi, 80/32)

4 "Bütün bunları sizin ve davarlarınızın faydalanması için yaptık." (Abese sûresi, 80/32)

سَنَا بَرْقِهِ يَذْهَبُ بِالْأَبْصَارِ ۞ يُقَلِّبُ اللهُ الَّيْلَ وَالنَّهَارَ ۚ إِنَّ فِي ذٰلِكَ لَعِبْرَةً لِأُولِي الْأَبْصَارِ ۞ وَاللهُ خَلَقَ كُلَّ دَآبَّةٍ مِنْ مَاءٍ ۚ فَمِنْهُمْ مَنْ يَمْشِي عَلٰى بَطْنِهِ ۚ وَمِنْهُمْ مَنْ يَمْشِي عَلٰى رِجْلَيْنِ ۚ وَمِنْهُمْ مَن يَمْشِي عَلٰى أَرْبَعٍ ۚ يَخْلُقُ اللهُ مَا يَشَآءُ ۚ إِنَّ اللهَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ[1]

İşte şu âyet, mucizât-ı rubûbiyetin en mühimlerinden ve hazine-i rahmetin en acib perdesi olan bulutların teşkilâtında yağmur yağdırmaktaki tasarrufat-ı acîbeyi beyan ederken güya bulutun eczaları cevv-i havada dağılıp saklandığı vakit, istirahate giden neferat misillü bir boru sesiyle toplandığı gibi emr-i ilâhî ile toplanır, bulut teşkil eder. Sonra küçük küçük tâifeler bir ordu teşkil eder gibi, o parça parça bulutları telif edip, –kıyâmette seyyar dağlar cesamet ve şeklinde ve rutubet ve beyazlık cihetinde kar ve dolu keyfiyetinde olan– o sehâb parçalarından âb-ı hayatı bütün zîhayata gönderiyor. Fakat o göndermekte bir irâde, bir kasd görünüyor. Hâcâta göre geliyor; demek gönderiliyor. Cevv berrak, sâfi, hiçbir şey yokken bir mahşer-i acaib gibi dağvari parçalar kendi kendine toplanmıyor, belki zîhayatı tanıyan birisidir ki, gönderiyor. İşte şu mesâfe-i mâneviyede Kadîr, Alîm, Mutasarrıf, Müdebbir, Mürebbî, Muğîs, Muhyî gibi esmâların matla'ları görünüyor.

Sekizinci Meziyet-i Cezâlet

Kur'ân kâh oluyor ki; Cenâb-ı Hakk'ın âhirette hârika ef'âllerini kalbe kabul ettirmek için, ihzâriye hükmünde ve zihni tasdike müheyyâ etmek için, bir i'dâdiye sûretinde, dünyadaki acâib ef'âlini zikreder. Veyahut, istikbâlî ve uhrevî olan ef'âl-i acîbe-i ilâhiyeyi öyle bir sûrette zikreder ki, meşhûdumuz olan çok nazîreleriyle onlara kanaatimiz gelir.

♦Meselâ: أَوَلَمْ يَرَ الْإِنْسَانُ أَنَّا خَلَقْنَاهُ مِنْ نُطْفَةٍ فَإِذَا هُوَ خَصِيمٌ مُبِينٌ[2] tâ, sûrenin âhirine kadar... İşte şu bahiste haşir meselesinde Kur'ân-ı Hakîm haşr'i isbat için yedi-sekiz sûrette, muhtelif bir tarzda isbat ediyor.

---

1 "Baksana, Allah bulutlar sevk ediyor, sonra onları bir araya getirip üstüste yığıyor. İşte görüyorsun ki bunların arasından yağmur çıkıyor. O gökten, oradaki dağlar büyüklüğünde bulutlardan dolu indirir de onunla dilediğini vurur, dilediğini de ondan korur. Bu bulutların şimşeğinin parıltısı nerdeyse gözleri alıverecek! Allah gece ile gündüzü birbirine çeviriyor, geceyi gündüze, gündüzü geceye dönüştürüyor, sürelerini uzatıp kısaltıyor. Elbette bunda görebilenler için alınacak bir ders vardır. Allah her canlıyı sudan yarattı. Kimi karnı üstünde sürünür, kimi iki ayağı üstünde yürür, kimi dört ayağı üstünde yürür. Allah dilediğini yaratır. Çünkü Allah her şeye kadirdir." (Nûr sûresi, 24/43-45)

2 "İnsan şunu hiç görüp düşünmedi mi: Biz kendisini bir nutfeden yaratmışken, yaman bir hasım kesildi Bize." (Yâsîn sûresi, 36/77)

Evvelâ; neş'et-i ûlâyı nazara verir, der ki: "*Nutfeden alakaya, alakadan mudğaya, mudğadan tâ hilkat-i insâniyeye kadar olan neş'etinizi görüyorsunuz... Nasıl oluyor ki; neş'et-i uhrâyı inkâr ediyorsunuz?.. O, onun misli; belki daha ehvenidir.*"

Hem Cenâb-ı Hak, insana karşı ettiği ihsânât-ı azîmeyi:

اَلَّذِي جَعَلَ لَكُمْ مِنَ الشَّجَرِ الْأَخْضَرِ نَارًا[1] kelimesiyle işaret edip der: "*Size böyle nimet eden bir Zât, sizi başıboş bırakmaz ki, kabre girip kalkmamak üzere yatasınız.*"

Hem remzen der: "Ölmüş ağaçların dirilip yeşillenmesini görüyorsunuz; odun gibi kemiklerin hayat bulmasını kıyas edemeyip istib'âd ediyorsunuz.

Hem, semâvât ve arzı halkeden, semâvât ve arzın meyvesi olan insanın hayat ve memâtından âciz kalır mı? Koca ağacı idare eden, o ağacın meyvesine ehemmiyet vermeyip başkasına mâl eder mi? Bütün ağacın neticesini terk etmekle, bütün eczasıyla hikmetle yoğrulmuş hilkat şeceresini abes ve beyhûde yapar mı zannedersiniz?"

Der: "Haşir'de sizi ihyâ edecek Zât, öyle bir Zât'tır ki; bütün kâinat O'na emirber nefer hükmündedir. Emr-i kün feyekûn'e[2] karşı kemâl-i inkıyâd ile serfürû eder. Bir baharı halketmek, bir çiçek kadar O'na ehven gelir. Bütün hayvanâtı îcad etmek, bir sinek îcadı kadar kudretine kolay gelir bir Zât'tır. Öyle bir Zât'a karşı, مَنْ يُحْيِ الْعِظَامَ[3] deyip kudretine karşı ta'ciz ile meydan okunmaz!"

Sonra فَسُبْحَانَ الَّذِي بِيَدِهِ مَلَكُوتُ كُلِّ شَيْءٍ[4] tabiriyle; her şeyin dizgini elinde, her şeyin anahtarı yanında, gece ve gündüzü, kış ve yazı bir kitap sayfaları gibi kolayca çevirir. Dünya ve âhireti iki menzil gibi; bunu kapar, onu açar bir Kadîr-i Zülcelâl'dir. Madem böyledir, bütün delâilin neticesi olarak: وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ[5] Yâni, "Kabirden sizi ihyâ edip, haşre getirip huzur-u kibriyâsında hesabınızı görecektir."

---

1 "O'dur ki sizin için yeşil ağaçtan bir ateş yaratır." (Yâsîn sûresi, 36/80)

2 "(O, bir şeyi yaratmak isteyince sadece) 'ol!' der, o da oluverir." (Bakara sûresi, 2/117; Âl-i İmran sûresi, 3/47, 59; En'âm sûresi, 6/73; Nahl sûresi, 16/40; …)

3 "(Çürümüş vaziyetteki) o kemikleri kim diriltecek?" (Yâsîn sûresi, 36/78)

4 "Sübhandır, münezzehdir o Zât ki, her şey üzerinde hâkimiyet O'nun elindedir." (Yâsîn sûresi, 36/83)

5 "Ve sonuçta O'na döndürülürsünüz." (Bakara sûresi, 2/245; Yûnus sûresi, 10/56; Hûd sûresi, 11/34; Kasas sûresi, 28/70, 88; Yâsîn sûresi, 36/22, 83, Fussilet sûresi, 41/21; Zuhruf sûresi, 43/85)

İşte şu âyetler, haşrin kabûlüne zihni müheyyâ etti. Kalbi de hâzır etti. Çünkü nezâirini dünyevî ef'âl ile de gösterdi.

Hem, kâh oluyor ki; ef'âl-i uhreviyesini öyle bir tarzda zikreder ki, dünyevî nezâirlerini ihsâs etsin. Tâ istib'âd ve inkâra meydan kalmasın.

♦Meselâ:

إِذَا السَّمَاءُ انْشَقَّتْ[3]... الخ ve إِذَا السَّمَاءُ انْفَطَرَتْ[2]... الخ ve إِذَا الشَّمْسُ كُوِّرَتْ[1]... الخ.

İşte şu sûrelerde, kıyâmet ve haşir'deki inkılâbât-ı azîmeyi ve tasarrufât-ı rubûbiyeti öyle bir tarzda zikreder ki; insan onların nazîrelerini dünyada, meselâ; güzde, baharda gördüğü için, kalbe dehşet verip akla sığmayan o inkılâbâtı kolayca kabul eder. Şu üç sûrenin meâl-i icmâlîsine işaret dahi pek uzun olur. Onun için bir tek kelimeyi nümûne olarak göstereceğiz. Meselâ:

وَإِذَا الصُّحُفُ نُشِرَتْ[4] kelimesiyle ifade eder ki: "*Haşir'de herkesin bütün âmâli bir sayfa içinde yazılı olarak neşrediliyor.*" Şu mesele kendi kendine çok acîb olduğundan akıl ona yol bulamaz. Fakat, sûrenin işaret ettiği gibi haşr-i baharîde başka noktaların nazîresi olduğu gibi, şu neşr-i suhuf nazîresi pek câhirdir. Çünkü: Her meyvedâr ağaç ve çiçekli bir otun da amelleri var, fiilleri var, vazifeleri var. Esmâ-yı ilâhiyeyi ne şekilde göstererek tesbihât etmiş ise ubûdiyetleri var. İşte onun bütün bu amelleri tarih-i hayatlarıyla beraber umum çekirdeklerinde, tohumcuklarında yazılıp; başka bir baharda, başka bir zeminde çıkar. Gösterdiği şekil ve sûret lisanıyla gayet fasih bir sûrette analarının ve asıllarının âmâlini zikrettiği gibi; dal, budak, yaprak, çiçek ve meyveleriyle sayfa-yı âmâlini neşreder. İşte gözümüzün önünde bu hakimâne, hafîzâne, müdebbirâne, mürebbîyâne, latîfâne şu işi yapan O'dur ki, der: وَإِذَا الصُّحُفُ نُشِرَتْ

Başka noktaları buna kıyas eyle. Kuvvetin varsa istinbat et. Sana yardım için bunu da söyleyeceğiz. İşte: إِذَا الشَّمْسُ كُوِّرَتْ[5] Şu kelâm, "tekvîr" lafzıyla, yâni, "sarmak" ve "toplamak" mânâsıyla parlak bir temsile işaret ettiği gibi, nazîrini dahi îmâ eder.

---

1 "Güneş dürülüp ışığı söndüğü zaman." (Tekvir sûresi, 81/1)

2 "Gök yarıldığı zaman." (İnfitâr sûresi, 82/1)

3 "Gök yarıldığı zaman..." (İnşikak sûresi, 84/1)

4 Tekvir sûresi, 81/10.

5 "Güneş dürülüp ışığı söndüğü zaman." (Tekvir sûresi, 81/1)

Birinci: Evet, Cenâb-ı Hak tarafından adem ve esîr ve sema perdelerini açıp, güneş gibi dünyayı ışıklandıran pırlanta-misâl bir lâmbayı, hazine-i rahmetinden çıkarıp dünyaya gösterdi. Dünya kapandıktan sonra o pırlantayı perdelerine sarıp kaldıracak.

İkinci: Veya ziyâ metâını neşretmek ve zeminin kafasına ziyâyı zulmetle münâvebeten sarmakla muvazzaf bir memur olduğunu ve her akşam o memura metâını dahi toplattırıp gizlendiği gibi, kâh olur, bir bulut perdesiyle alışverişini az yapar. Kâh olur, Ay onun yüzüne karşı perde olur; muamelesini bir derece çeker. Metâını ve muamelât defterlerini topladığı gibi; elbette o memur bir vakit o memuriyetten infisâl edecektir. Hattâ hiçbir sebeb-i azl bulunmazsa, şimdilik küçük, fakat büyümeye yüz tutmuş yüzündeki iki leke büyümekle, güneş, yerin başına izn-i ilâhî ile sardığı ziyâyı, emr-i rabbânî ile geriye alıp, güneşin başına sarıp "Haydi yerde işin kalmadı!" der. "Cehenneme git, sana ibadet edip senin gibi bir memur-u musahharı, sadâkatsizlikle tahkir edenleri yak!" der. إِذَا الشَّمْسُ كُوِّرَتْ[1] fermanını lekeli siyah yüzüyle, yüzünde okur.

Dokuzuncu Nükte-i Belâgat

Kur'ân-ı Hakîm, kâh olur cüz'î bazı maksadları zikreder, sonra o cüz'iyat vasıtasıyla küllî makamlara zihinleri sevk etmek için, o cüz'î maksadı, bir kaide-i külliye hükmünde olan esmâ-yı hüsnâ ile takrir ederek tesbit eder, tahkik edip isbat eder.

♦Meselâ:

قَدْ سَمِعَ اللهُ قَوْلَ الَّتِي تُجَادِلُكَ فِي زَوْجِهَا وَتَشْتَكِي إِلَى اللهِ وَاللهُ يَسْمَعُ تَحَاوُرَكُمَا إِنَّ اللهَ سَمِيعٌ بَصِيرٌ[2]

İşte Kur'ân der: "Cenâb-ı Hak, Semî-i Mutlak'tır, her şeyi işitir. Hattâ en cüz'î bir macera olan ve zevcinden teşekki eden bir zevcenin sana karşı mücadelesini Hak ismiyle işitir. Hem rahmetin en latîf cilvesine mazhar ve şefkatın en fedâkâr bir hakikatine maden olan bir kadının haklı olarak zevcinden dâvasını ve Cenâb-ı Hakk'a şekvasını umûr-u azîme sûretinde Rahîm ismiyle

---

1 "Güneş dürülüp ışığı söndüğü zaman." (Tekvir sûresi, 81/1)

2 "Kocası hakkında sana başvurup tartışan ve hâlini Allah'a arz eden o kadının sözlerini elbette Allah işitti. Allah sizin konuşmalarınızı dinliyordu. Şüphesiz Allah Semî'dir, Basirdir: Her şeyi işitir ve görür." (Mücadele sûresi, 58/1)

ehemmiyetle işitir ve Hak ismiyle ciddiyetle bakar." İşte bu cüz'î maksadı küllîleştirmek için, mahlukatın en cüz'î bir hâdisesini işiten, gören –kâinatın daire-i imkânîsinden hariç– bir Zât, elbette her şeyi işitir, her şeyi görür bir Zât olmak lâzım gelir. Ve kâinata Rab olan, kâinat içinde mazlum küçük mahlukların dertlerini görmek, feryatlarını işitmek gerektir. Dertlerini görmeyen, feryatlarını işitmeyen, "Rab" olamaz.

Öyle ise; إِنَّ اللهَ سَمِيعٌ بَصِيرٌ[1] cümlesiyle iki hakikat-i azîmeyi tesbit eder.

♦Hem meselâ:

سُبْحَانَ الَّذِي أَسْرَى بِعَبْدِهِ لَيْلًا مِنَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ إِلَى الْمَسْجِدِ الْأَقْصَى الَّذِي بَارَكْنَا حَوْلَهُ لِنُرِيَهُ مِنْ اٰيَاتِنَا إِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ[2]

İşte Kur'ân, Resûl-i Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselâm)* mi'râcının mebdei olan, Mescid-i Haram'dan Mescid-i Aksâ'ya olan seyeranını zikrettikten sonra إِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ[3] der. إِنَّهُ[4] 'deki zamir, ya Cenâb-ı Hakk'adır veyahut Peygamber'edir. Peygamber'e göre olsa, şöyle oluyor ki: "Bu seyahat-i cüz'îde, bir seyr-i umumî, bir uruc-u küllî var ki, tâ Sidretü'l-Müntehâ'ya, tâ Kâb-ı kavseyn'e kadar, merâtib-i külliye-i esmâiyede gözüne, kulağına tezahür eden âyât-ı rabbâniyeyi ve acaib-i sanat-ı ilâhiyeyi işitmiş, görmüştür" der. O küçük, cüz'î seyahatı; küllî ve mahşer-i acaib bir seyahatın anahtarı hükmünde gösteriyor.

Eğer zamir, Cenâb-ı Hakk'a raci' olsa şöyle oluyor ki: "Bir abdini bir seyahatta huzuruna davet edip bir vazife ile tavzif etmek için Mescid-i Haram'dan mecma-ı enbiyâ olan Mescid-i Aksâ'ya gönderip enbiyâlarla görüştürüp bütün enbiyâların usûl-ü dinlerine vâris-i mutlak olduğunu gösterdikten sonra, tâ Kâb-ı kavseyn'e kadar mülk ü melekûtunda gezdirdi. İşte çendan o Zât bir abddir, bir mi'râc-ı cüz'îde seyahat eder. Fakat bu abdde bütün kâinata taalluk eden bir emanet beraberdir. Hem şu kâinatın rengini değiştirecek bir nur beraberdir. Hem saadet-i ebediyenin kapısını açacak bir anahtar beraber olduğu için, Cenâb-ı Hak kendi Zât'ını "Bütün eşyayı işitir ve görür" sıfatıyla tavsif eder. Tâ o emanet, o nur, o anahtarın cihan-şümûl hikmetlerini göstersin.

---

1 "Şüphesiz Allah Semî'dir, Basirdir: Her şeyi işitir ve görür." (Mücadele sûresi, 58/1)

2 "Bir gece, kendisine bazı delillerimizi gösterelim diye kulu Muhammedi, Mescid-i Haramdan, çevresini mübarek kıldığımız Mescid-i Aksaya götüren O zatın şanı yücedir, bütün eksikliklerden uzaktır. Gerçekten, her şeyi işiten, her şeyi gören O'dur." (İsrâ sûresi, 17/1)

3 "...Gerçekten, her şeyi işiten, her şeyi gören O'dur." (İsrâ sûresi, 17/1)

4 "Gerçekten O.." (İsrâ sûresi, 17/1)

♦Hem meselâ:

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ فَاطِرِ السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضِ جَاعِلِ الْمَلٰٓئِكَةِ رُسُلًا أُولِيٓ أَجْنِحَةٍ مَثْنٰى وَثُلٰثَ وَرُبٰاعَ ۚ يَزِيدُ فِي الْخَلْقِ مَا يَشَآءُ ۚ إِنَّ اللّٰهَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ[1]

İşte şu sûrede, "Semâvât ve arzın Fâtır-ı Zülcelâl'i, semâvât ve arzı öyle bir tarzda tezyin edip âsâr-ı kemâlini göstermekle hadsiz seyircilerinden Fâtır'ına hadsiz medh ü senâlar ettiriyor ve öyle de hadsiz nimetlerle süslendirmiş ki, semâ ve zemin bütün nimetlerin ve nimet-dîdelerin lisanlarıyla o Fâtır-ı Rahmân'ına nihayetsiz hamd ü sitayiş ederler" dedikten sonra, yerin şehirleri ve memleketleri içinde Fâtır'ın verdiği cihâzât ve kanatlarıyla seyr u seyahat eden insanlarla hayvanât ve tuyur gibi; semâvî saraylar olan yıldızlar ve ulvî memleketleri olan burclarda gezmek ve tayeran etmek için, o memleketin sekeneleri olan meleklerine kanat veren Zât-ı Zülcelâl, elbette her şeye kadir olmak lâzım gelir. Bir sineğe, bir meyveden bir meyveye; bir serçeye, bir ağaçtan bir ağaca uçmak kanadını veren, Zühre'den Müşteri'ye, Müşteri'den Zühâl'e uçacak kanatları O veriyor. Hem, melâikeler, sekene-i zemin gibi cüz'iyete münhasır değiller, bir mekân-ı muayyen onları kaydedemiyor. Bir vakitte dört veya daha ziyade yıldızlarda bulunduğuna işaret: مَثْنٰى وَثُلٰثَ وَرُبٰاعَ[2] kelimeleriyle tafsil verir. İşte şu hâdise-i cüz'iye olan "Melâikeleri kanatlarla teçhiz etmek" tâbiriyle, gayet küllî ve umumî bir azamet-i kudretin destgâhına işaret ederek إِنَّ اللّٰهَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ[3] fezlekesiyle tahkik edip tesbit eder.

Onuncu Nükte-i Belâgat

Kâh oluyor âyet, insanın isyankârâne amellerini zikreder, şedid bir tehdid ile zecreder. Sonra şiddet-i tehdid, yeise ve ümitsizliğe atmamak için, rahmetine işaret eden bir kısım esmâ ile hâtime verir, teselli eder.

♦Meselâ:

قُلْ لَوْ كَانَ مَعَهٗٓ اٰلِهَةٌ كَمَا يَقُولُونَ إِذًا لَّابْتَغَوْا إِلٰى ذِي الْعَرْشِ سَبِيلًا ۞ سُبْحَانَهٗ وَتَعَالٰى

---

1 "Hamd, gökleri ve yeri yaratan ve melaikeyi ikişer, üçer, dörder kanatlı elçiler yapan Allah'a mahsustur. O, yaratıklarından, istediğine, dilediği kadar fazla özellikler verir, çünkü O her şeye kadirdir." (Fâtır sûresi, 35/1)

2 "...İkişer, üçer, dörder..." (Fâtır sûresi, 35/1)

3 "Allah gerçekten her şeye kadirdir." (Bakara sûresi, 2/20, 109, 148; Âl-i İmran sûresi, 3/165; Nahl sûresi, 16/77; Nûr sûresi, 24/45; Ankebût sûresi, 29/20; Fâtır sûresi, 35/1)

عَمَّا يَقُولُونَ عُلُوًّا كَبِيرًا ۞ تُسَبِّحُ لَهُ السَّمٰوَاتُ السَّبْعُ وَالْأَرْضُ وَمَنْ فِيهِنَّ ۚ وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ وَلٰكِنْ لَا تَفْقَهُونَ تَسْبِيحَهُمْ ۚ إِنَّهُ كَانَ حَلِيمًا غَفُورًا[1]

İşte şu âyet der ki: "De! Eğer dediğiniz gibi mülkünde şeriki olsaydı, elbette arş-ı rubûbiyetine el uzatıp müdahale eseri görünecek bir derecede bir intizâmsızlık olacaktı. Hâlbuki yedi tabaka semâvâttan, tâ hurdebinî zîhayatlara kadar, her bir mahluk küllî olsun cüz'î olsun, küçük olsun büyük olsun, mazhar olduğu bütün isimlerin cilve ve nakışları dilleriyle, o esmâ-yı hüsnânın Müsemma-yı Zülcelâl'ini tesbih edip, şerik ve nazîrden tenzih ediyorlar. Evet Nasıl ki semâ güneşler, yıldızlar denilen nur-efşan kelimâtıyla, hikmet ve intizâmıyla, O'nu takdis ediyor, vahdetine şehâdet ediyor ve cevv-i hava dahi, bulutların sesiyle ve berk ve ra'd ve katrelerin kelimâtıyla O'nu tesbih ve takdis ve vahdâniyetine şehâdet eder. Öyle de zemin, hayvanât ve nebâtât ve mevcudat denilen hayattar kelimâtıyla Hâlık-ı Zülcelâl'ini tesbih ve tevhid etmekle beraber, her bir ağacı, yaprak ve çiçek ve meyvelerin kelimâtıyla yine tesbih edip birliğine şehâdet eder. Öyle de en küçük mahluk, en cüz'î bir masnu', küçüklüğü ve cüz'iyetiyle beraber, taşıdığı nakışlar ve keyfiyetler işaretiyle pek çok esmâ-yı külliyeyi göstermek ile Müsemma-yı Zülcelâl'i tesbih edip vahdâniyetine şehâdet eder."

İşte bütün kâinat birden, bir lisan ile, müttefikan Hâlık-ı Zülcelâl'ini tesbih edip vahdâniyetine şehâdet ederek kendilerine göre muvazzaf oldukları vazife-i ubûdiyeti, kemâl-i itâatle yerine getirdikleri hâlde, şu kâinatın hülâsası ve neticesi ve nazdar bir halifesi ve nazenin bir meyvesi olan insan, bütün bunların aksine, zıddına olarak, ettikleri küfür ve şirkin ne kadar çirkin düşüp ne derece cezaya şâyeste olduğunu ifade edip bütün bütün yeise düşürmemek için, hem şunun gibi nihayetsiz bir cinâyete, hadsiz çirkin bir isyana Kahhâr-ı Zülcelâl nasıl meydan verip kâinatı başlarına harab etmediğinin hikmetini göstermek için إِنَّهُ كَانَ حَلِيمًا غَفُورًا[2] der. O hâtime ile hikmet-i imhali gösterip, bir rica kapısı açık bırakır.

---

1 "De ki: Faraza müşriklerin iddia ettikleri gibi Allah'tan başka tanrılar bulunsaydı, elbette onlar Arşın ve kâinat hakimiyetinin sahibi Yüce Allah'a üstün gelmek için çareler arayacaklardı! (Ama besbelli ki böyle bir şey asla vâki değildir.) Allah onların, iddialarından münezzehtir, Son derece Yücedir, Uludur. Yedi kat gök, dünya ve onların içinde olan herkes Allah'ı takdis ve tenzih eder. Hiçbir şey yoktur ki Allah'ı hamd ile tenzih etmesin. Ne var ki siz onların bu tenzih ve takdislerini iyi anlayamazsınız. Bunca azametiyle beraber, kullarının gaflet ve cürümlerine karşı, O, halimdir (çok müsamahalıdır), gafûrdur (çok affedicidir)." (İsrâ sûresi, 17/44).

2 "O, Halimdir, Gafurdur: Pek sabırlı, müsamahalı ve bağışlayıcıdır." (İsrâ sûresi, 17/44)

İşte şu on işârât-ı i'câziyeden anla ki, âyetlerin hâtimelerindeki fezlekelerde, çok reşehat-ı hidâyetiyle beraber çok lemeât-ı i'câziye vardır ki, bülegaların en büyük dâhîleri, şu bedi' üslûplara karşı kemâl-i hayret ve istihsanlarından parmağını ısırmış, dudağını dişlemiş "Mâ Hâzâ Kelâmü Beşer!"[1] demiş, [2] إِنْ هُوَ إِلَّا وَحْيٌ يُوحٰى 'ya, hakkalyakîn olarak îmân etmişler. Demek bazı âyette, bütün mezkûr işârâtla beraber bahsimize girmeyen çok mezâyâ-yı âheri de tazammun eder ki, o mezâyânın icmâında öyle bir nakş-ı i'câz görünür ki, kör dahi görebilir...

1 Bu hiçbir insanın sözü olamaz. (el-Âlûsî, *Rûhu'l-meânî* 23/49)

2 "O, kendisine vahyedilen bir vahiyden başka bir şey değildir." (Necm sûresi, 53/4)

İkinci Şu'lenin Üçüncü Nuru

Şudur ki: *Kur'ân, başka kelâmlarla kabil-i kıyas olamaz.* Çünkü kelâmın tabakaları, ulviyet ve kuvvet ve hüsn-ü cemâl cihetinden dört menbaı var. Biri *mütekellim*, biri *muhatab*, biri *maksad*, biri *makam'dır*. Ediblerin, yanlış olarak yalnız makam gösterdikleri gibi değildir. Öyle ise, sözde "*Kim söylemiş? Kime söylemiş? Ne için söylemiş? Ne makamda söylemiş?*" ise bak. Yalnız söze bakıp durma. Madem kelâm kuvvetini, hüsnünü bu dört menbadan alır. Kur'ân'ın menbaına dikkat edilse, Kur'ân'ın derece-i belâgatı, ulviyet ve hüsnü anlaşılır. Evet madem kelâm, mütekellime bakıyor. Eğer o kelâm emir ve nehiy ise, mütekellimin derecesine göre irâde ve kudreti de tazammun eder. O vakit söz mukavemet-sûz olur; maddî elektrik gibi tesir eder, kelâmın ulviyet ve kuvveti o nisbette tezayüd eder.

♦Meselâ: [1] يَا أَرْضُ ابْلَعِي مَاءَكِ وَيَا سَمَاءُ أَقْلِعِي yâni "Yâ arz! Vazifen bitti suyunu yut. Yâ semâ! Hâcet kalmadı, yağmuru kes."

♦Meselâ: [2] فَقَالَ لَهَا وَلِلْأَرْضِ ائْتِيَا طَوْعًا أَوْ كَرْهًا ۚ قَالَتَا أَتَيْنَا طَائِعِينَ yâni "Yâ arz! Yâ semâ! İster istemez geliniz, hikmet ve kudretime râm olunuz. Ademden çıkıp, vücûdda meşhergâh-ı sanatıma geliniz." dedi. Onlar da: "Biz kemâl-i itâatle geliyoruz. Bize gösterdiğin her vazifeyi senin kuvvetinle göreceğiz." İşte kuvvet ve irâdeyi tazammun eden hakikî ve nâfiz şu emirlerin kuvvet ve ulviyetine bak.

Sonra insanların [3] اُسْكُنِي يَا أَرْضُ وَانْشَقِّي يَا سَمَاءُ وَقُومِي أَيَّتُهَا الْقِيَامَةُ gibi sûret-i emirde cemadata hezeyanvari muhaveresi, hiç o iki emre kabil-i kıyas olabilir mi? Evet temenniden neşet eden arzular ve o arzulardan neşet eden fuzûliyâne emirler nerede! Hakikat-i âmiriyetle muttasıf bir âmirin iş başında hakikat-i emri nerede!.. Evet emri nâfiz büyük bir âmirin mutî' ve büyük bir ordusuna "Arş!" emri nerede!.. Ve şöyle bir emir, âdi bir neferden işitilse; iki emir sûreten bir iken, mânen bir neferle bir ordu kumandanı kadar farkı var.

---

1 Hûd sûresi, 11/44.

2 "Ona ve yere şöyle buyurdu: "İsteyerek de olsa, istemeyerek de olsa emrime gelin!" onlar da: "Gönüllü olarak geldik." dediler." (Fussilet sûresi, 41/11)

3 Ey yer, dur. Ey gök, yarıl. Ve ey kıyâmet sen de artık kop.

♦Meselâ: إِنَّمَا أَمْرُهٗٓ إِذَآ أَرَادَ شَيْـًٔا أَنْ يَقُولَ لَهٗ كُنْ فَيَكُونُ[1]

♦Hem meselâ: وَإِذْ قُلْنَا لِلْمَلٰٓئِكَةِ اسْجُدُوا لِاٰدَمَ[2] Şu iki âyette iki emrin kuvvet ve ulviyetine bak, sonra beşerin emirler nev'indeki kelâmına bak. Acaba yıldız böceğinin güneşe nisbeti gibi kalmıyorlar mı?

Evet hakikî bir mâlikin iş başındaki bir tasviri ve hakikî bir sanatkârın işlediği vakit sanatına dair verdiği beyanâtı ve hakikî bir mün'imin ihsan başında iken beyan ettiği ihsânâtı, yâni kavl ile fiili birleştirmek, kendi fiilini hem göze, hem kulağa tasvir etmek için şöyle dese: "Bakınız! İşte bunu yaptım, böyle yapıyorum. İşte bunu bunun için yaptım. Bu böyle olacak, bunun için işte bunu böyle yapıyorum."

♦Meselâ:

أَفَلَمْ يَنْظُرُوا إِلَى السَّمَاءِ فَوْقَهُمْ كَيْفَ بَنَيْنَاهَا وَزَيَّنَّاهَا وَمَا لَهَا مِنْ فُرُوجٍ ۞ وَالْأَرْضَ مَدَدْنَاهَا وَأَلْقَيْنَا فِيهَا رَوَاسِيَ وَأَنْبَتْنَا فِيهَا مِنْ كُلِّ زَوْجٍ بَهِيجٍ ۞ تَبْصِرَةً وَذِكْرٰى لِكُلِّ عَبْدٍ مُنِيبٍ ۞ وَنَزَّلْنَا مِنَ السَّمَاءِ مَاءً مُبَارَكًا فَأَنْبَتْنَا بِهِ جَنَّاتٍ وَحَبَّ الْحَصِيدِ ۞ وَالنَّخْلَ بَاسِقَاتٍ لَهَا طَلْعٌ نَضِيدٌ ۞ رِزْقًا لِلْعِبَادِ ۙ وَأَحْيَيْنَا بِهِ بَلْدَةً مَيْتًا كَذٰلِكَ الْخُرُوجُ[3]

Kur'ân'ın semâsında şu sûrenin burcunda parlayan yıldız-misâl cennet meyveleri gibi şu tasviratı, şu ef'âlleri içindeki intizâm-ı belâgatla çok tabaka haşrin delâilini zikredip neticesi olan haşri كَذٰلِكَ الْخُرُوجُ[4] tâbiri ile isbat edip sûrenin başında haşri inkâr edenleri ilzam etmek nerede! İnsanların fuzûliyâne onlarla teması az olan ef'âlden bahisleri nerede!.. Taklid sûretinde çiçek resimleri; hakikî, hayattar çiçeklere nisbeti derecesinde olamaz. Şu أَفَلَمْ يَنْظُرُوا[5] 'dan tâ كَذٰلِكَ الْخُرُوجُ 'a kadar güzelce meali söylemek çok uzun gider. Yalnız bir işaret edip geçeceğiz. Şöyle ki:

---

1 "Bir şeyi dilediğinde O'nun buyruğu, sadece "Ol!" demektir, hemen oluverir..." (Yâsîn sûresi, 36/83)

2 "O vakit meleklere: "Âdem için secde edin!" dedik." (Bakara sûresi, 2/34)

3 "Hiç üzerlerindeki göğe bakmazlar mı? Bakıp da Bizim onu nasıl sağlamca bina edip süslediğimizi, onda en ufak bir çatlaklık, dengesizlik olmadığını düşünmezler mi? Yeri de döşedik, oraya dengeyi sağlayacak ağır baskılar, sabit ulu dağlar yerleştirdik. Orada, gönüller, gözler açan her çeşit bitkiden çiftler bitirdik. Bütün bunları, Allah'a yönelecek her kula Yaradanın kudretini hatırlatması, dersler veren birer basiret nişanesi ve ibret numûnesi olması için yaptık. Gökten bereketli bir su indirdik. Onunla bahçeler ve biçilen ekinler, salkım salkım meyveleriyle ulu hurma ağaçları yetiştirdik. Bütün bunlar kullarımıza rızık vermek içindir. Hem o su ile ölü toprağa hayat verdik. İşte ölmüş insanların mezarlarından çıkışı da böyle olacaktır." (Kaf sûresi, 50/6-11)

4 "İşte ölmüş insanların mezarlarından çıkışı da böyle olacaktır." (Kaf sûresi, 50/11)

5 "Hiç bakmazlar mı?" (Kaf sûresi, 50/6)

Sûrenin başında, küffar haşri inkâr ettiklerinden Kur'ân onları haşrin kabûlüne mecbur etmek için şöylece bast-ı mukaddemat eder, der: "Âyâ, üstünüzdeki semâya bakmıyor musunuz ki, biz ne keyfiyette, ne kadar muntazam, muhteşem bir sûrette bina etmişiz. Hem görmüyor musunuz ki; nasıl yıldızlarla, Ay ve güneş ile tezyin etmişiz, hiçbir kusur ve noksaniyet bırakmamışız. Hem görmüyor musunuz ki, zemini size ne keyfiyette sermişiz, ne kadar hikmetle tefriş etmişiz. O yerde dağları tesbit etmişiz, denizin istilâsından muhafaza etmişiz. Hem görmüyor musunuz, o yerde ne kadar güzel, rengârenk her bir cinsten çift hadrevatı, nebâtatı halkettik; yerin her tarafını o güzellerle güzelleştirdik. Hem görmüyor musunuz, ne keyfiyette semâ cânibinden bereketli bir suyu gönderiyoruz. O su ile bağ ve bostanları, hububatı, yüksek leziz meyveli hurma gibi ağaçları halkedip ibâdıma rızkı onunla gönderiyorum, yetiştiriyorum. Hem görmüyor musunuz; o su ile ölmüş memleketi ihya ediyorum. Binler dünyevî haşirleri icad ediyorum. Nasıl bu nebâtatı, kudretimle bu ölmüş memleketten çıkarıyorum; sizin haşirdeki hurûcunuz da böyledir. Kıyâmette arz ölüp, siz sağ olarak çıkacaksınız."

İşte şu âyetin isbat-ı haşirde gösterdiği cezâlet-i beyaniye –ki, binden birisine ancak işaret edebildik– nerede; insanların bir dâva için serdettikleri kelimât nerede!..

Şu risâlenin başında şimdiye kadar tahkik nâmına bîtarâfâne muhakeme sûretinde, Kur'ân'ın i'câzını muannit bir hasma kabûl ettirmek için Kur'ân'ın çok hukukunu gizli bıraktık. O güneşi, mumlar sırasına getirip müvazene ediyorduk. Şimdi tahkik vazifesini îfâ edip, parlak bir sûrette i'câzını isbat etti. Şimdi ise; tahkik nâmına değil, hakikat nâmına bir-iki söz ile Kur'ân'ın müvazeneye gelmez hakikî makamına işaret edeceğiz:

Evet, sair kelâmların Kur'ân'ın âyâtına nisbeti, şişelerdeki görünen yıldızların küçücük akisleriyle yıldızların aynına nisbeti gibidir. Evet her biri birer hakikat-i sâbiteyi tasvir eden, gösteren Kur'ân'ın kelimâtı nerede... Beşerin fikri ve duygularının aynacıklarında kelimâtıyla tersim ettikleri mânâlar nerede... Evet envâr-ı hidâyeti ilham eden ve şems ve kamerin Hâlık-ı Zülcelâl'inin kelâmı olan Kur'ân'ın melâike-misâl zîhayat kelimâtı nerede... Beşerin hevesâtını uyandırmak için sehhar nefisleriyle, müzevver incelikleriyle ısırıcı kelimâtı nerede... Evet ısırıcı haşerat ve böceklerin mübarek melâike ve nuranî ruhânîlere nisbeti ne ise; beşerin kelimâtı, Kur'ân'ın kelimâtına nisbeti odur. Şu ha-

kikatleri Yirmi Beşinci Söz ile beraber geçen yirmi dört adet Söz'ler isbat etmiştir. Şu dâvamız mücerred değil; bürhânı, geçmiş neticedir.

Evet, her biri cevâhir-i hidâyetin birer sadefi ve hakâik-i îmâniyenin birer menbaı ve esâsât-ı İslâmiye'nin birer madeni ve doğrudan doğruya Arşü'r-Rahmân'dan gelen ve kâinatın fevkında ve haricinde insana bakıp inen ve ilim ve kudret ve irâdeyi tazammun eden ve hitab-ı ezelî olan elfâz-ı Kur'âniye nerede; insanın hevaî, heva-perestâne, vâhî, heves-perverâne elfâzı nerede!.. Evet Kur'ân bir şecere-i tûbâ hükmüne geçip şu âlem-i İslâmiye'yi bütün mâneviyatıyla, şeâir ve kemalâtıyla, desâtir ve ahkâmıyla yapraklar sûretinde neşredip asfiyâ ve evliyasını birer çiçek hükmünde o ağacın âb-ı hayatıyla taze, güzel gösterip bütün kemalât ve hakâik-i kevniye ve ilâhiyeyi semere verip meyvelerindeki çok çekirdekleri amelî birer düstur, birer program hükmüne geçip yine meyvedâr ağaç hükmünde müteselsil hakâiki gösteren Kur'ân nerede! Beşerin mâlûmumuz olan kelâmı nerede!..

أَيْنَ الثَّرَى مِنَ الثُّرَيَّا[1]

Bin üç yüz elli senedir Kur'ân-ı Hakîm, bütün hakâikini kâinat çarşısında açıp teşhir ettiği hâlde; herkes, her millet, her memleket O'nun cevâhirinden, hakâikinden almıştır ve alıyorlar. Hâlbuki ne o ülfet, ne o mebzuliyet, ne o mürûr-u zaman, ne o büyük tahavvülâtlar; O'nun kıymettar hakâikine, O'nun güzel üslûplarına halel verememiş, ihtiyarlatmamış, kurutmamış, kıymetten düşürmemiş, hüsnünü söndürmemiştir. Şu hâlet tek başıyla bir i'câzdır.

Şimdi biri çıksa Kur'ân'ın getirdiği hakâikten bir kısmına kendi hevesince çocukça bir intizâm verse, Kur'ân'ın bazı âyâtına muâraza için nisbet etse, "Kur'ân'a yakın bir kelâm söyledim" dese, öyle ahmakâne bir sözdür ki...

Meselâ: Taşları, muhtelif cevâhirden bir saray-ı muhteşemi yapan ve o taşların vaziyetinde umum sarayın nukuş-u âliyesine bakan mîzânlı nakışlar ile tezyin eden bir ustanın sanatıyla o nukuş-u âliyeden fehmi kâsır, o sarayın bütün cevâhir ve zînetlerinden bîbehre bir âdi adam, âdi hânelerin bir ustası, o saraya girip o kıymettar taşlardaki ulvî nakışları bozup çocukça hevesine göre âdi bir hânenin vaziyetine göre bir intizâm, bir sûret verse ve çocukların nazarına hoş görünecek bazı boncukları taksa, sonra: "Bakınız! O sarayın ustasından daha ziyade maharet ve servetim var ve kıymettar zînetlerim var." dese; divanece bir hezeyan eden bir sahtekârın nisbet-i sanatı gibidir.

---

[1] Süreyyâ yıldızı nerede, yeryüzü nerede?! (Aralarında ne kadar fark var!) Bkz.: el-Kannûcî, *Ebcedü'l-ulûm* 3/244; ez-Zürkânî, *Menâhilü'l-irfân* 2/109, 310.

Üçüncü Şu'le

Üç ziyâsı var.

Birinci Ziyâ

Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyân'ın büyük bir vech-i i'câzı On Üçüncü Söz'de beyan edilmiştir. Kardeşleri olan sair vücûh-u i'câz sırasına girmek için bu makama alınmıştır. İşte Kur'ân'ın her bir âyeti, birer necm-i sâkıb gibi i'câz ve hidâyet nurunu neşir ile küfür ve gaflet zulümâtını dağıttığını görmek ve zevk etmek istersen; kendini Kur'ân'ın nüzûlünden evvel olan o asr-ı câhiliyette ve o sahra-yı bedeviyette farz et ki, her şey zulmet-i cehil ve gaflet altında perde-i cümûd-u tabiata sarılmış olduğu bir anda birden Kur'ân'ın lisân-ı ulvîsinden

سَبَّحَ لِلّٰهِ مَا فِي السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضِ ۚ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ[1]

يُسَبِّحُ لِلّٰهِ مَا فِي السَّمٰوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ الْمَلِكِ الْقُدُّوسِ الْعَزِيزِ الْحَكِيمِ[2]

gibi âyetleri işit bak: O ölmüş veya yatmış mevcudat-ı âlem سَبَّحَ[3] ve يُسَبِّحُ[4] sadasıyla işitenlerin zihninde nasıl diriliyorlar, hüşyâr oluyorlar, kıyam edip zikrediyorlar.

Hem, o karanlık gökyüzünde birer câmid ateşpare olan yıldızlar ve yerdeki perişan mahlukat, تُسَبِّحُ لَهُ السَّمٰوَاتُ السَّبْعُ وَالْأَرْضُ[5] sayhasıyla işitenin nazarında nasıl gökyüzü bir ağız; bütün yıldızlar birer kelime-i hikmet-nümâ, birer nur-u hakikat-edâ ve arz bir kafa ve berr ve bahr birer lisan ve bütün hayvanât ve nebatât birer kelime-i tesbih-feşan sûretinde arz-ı dîdar eder. Yoksa bu zamandan tâ o zamânâ bakmakla, mezkûr zevkin dekaikini göremezsin. Evet o zamandan beri nurunu neşreden ve mürûr-u zamanla ulûm-u müteâ-

---

1 "Göklerde ne var, yerde ne varsa Allah'ı tenzih ve tesbih eder. O Aziz ve Hakîmdir: Üstün kudret, tam hüküm ve hikmet sahibidir." (Hadîd sûresi, 57/1)

2 "Göklerde ne var, yerde ne varsa hepsi Melik (kâinatın gerçek Hükümdarı), Kuddüs (çok yüce, her noksandan münezzeh) Aziz ve Hakîm olan Allah'ı tesbih ve tenzih eder." (Cum'a sûresi, 62/1)

3 Bkz.: Hadîd sûresi, 57/1; Haşir sûresi, 59/1; Saf sûresi, 61/1; A'lâ sûresi, 87/1 (سَبِّحْ şeklinde emir olarak).

4 Bkz.: Cum'a sûresi, 62/1; Teğâbün sûresi, 64/1.

5 "Yedi kat gök, dünya ve onların içinde olan herkes Allah'ı takdis ve tenzih eder." (İsrâ sûresi, 17/44)

rife hükmüne geçen ve sair neyyirat-ı İslâmiye ile parlayan ve Kur'ân'ın güneşiyle gündüz rengini alan bir vaziyet ile veyahut sathî ve basit bir perde-i ülfet ile baksan; elbette her bir âyetin ne kadar tatlı bir zemzeme-i i'câz içinde ne çeşit zulümâtı dağıttığını hakkıyla göremezsin ve birçok envâ-ı i'câzı içinde bu nevi i'câzını zevkedemezsin.

Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyân'ın en yüksek derece-i i'câzına bakmak istersen, şu temsil dürbünüyle bak. Şöyle ki:

Gayet büyük ve garib ve gayetle yayılmış acib bir ağaç farz edelim ki; o ağaç geniş bir perde-i gayb altında bir tabaka-yı mestûriyet içinde saklanmıştır. Mâlûmdur ki, bir ağacın insanın âzaları gibi onun dalları, meyveleri, yaprakları, çiçekleri gibi bütün uzuvları arasında bir münasebet, bir tenasüb, bir müvazenet lâzımdır. Her bir cüzü, o ağacın mahiyetine göre bir şekil alır, bir sûret verilir. İşte hiç görülmeyen –ve hâlâ görünmüyor– o ağaca dair biri çıksa, perde üstünde onun her bir âzâsına mukabil bir resim çekse, bir hudut çizse; daldan meyveye, meyveden yaprağa bir tenasüble bir sûret tersim etse ve birbirinden nihayet uzak mebde' ve müntehasının ortasında uzuvlarının aynı şekil ve sûretini gösterecek muvâfık tersimat ile doldursa, elbette şüphe kalmaz ki, o ressam bütün o gaybî ağacı gayb-âşina nazarıyla görür, ihâta eder, sonra tasvir eder.

Aynen onun gibi, Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyân dahi hakikat-i mümkinâta dair –ki o hakikat, dünyanın ibtidâsından tut, tâ âhiretin en nihayetine kadar uzanmış ve arştan ferşe, zerreden şemse kadar yayılmış olan şecere-i hilkatin hakikatine dair– beyanât-ı Kur'âniye o kadar tenasübü muhafaza etmiş ve her bir uzva ve meyveye lâyık bir sûret vermiştir ki, bütün muhakkikler nihayet-i tahkikinde Kur'ân'ın tasvirine "*Mâşâallah, Bârekâllah*" deyip, "*Tılsım-ı kâinatı ve muammа-yı hilkati keşif ve fetheden yalnız sensin ey Kur'ân-ı Kerîm!*" demişler.

–وَلِلّٰهِ الْمَثَلُ الْأَعْلٰى[1] temsilde kusur yok– esmâ ve sıfât-ı ilâhiye ve şuûn ve ef'âl-i rabbâniye, bir şecere-i tûbâ-i nur hükmünde temsil edilmekle; o şecere-i nuraniyenin daire-i azameti ezelden ebede uzanıp gidiyor. Hudûd-u kibriyâsı, gayr-i mütenâhi feza-yı ıtlakta yayılıp ihâta ediyor. Hudûd-u icraâtı,

يَحُولُ بَيْنَ الْمَرْءِ وَقَلْبِهٖ[2]

---

1 "En yüce sıfatlar Allah'ındır." (Nahl sûresi, 16/60)

2 "Bilin ki Allah insan ile kalbi arasına girer (dilediği takdirde arzusunu gerçekleştirmesini önler)." (Enfâl sûresi, 8/24).

فَالِقُ الْحَبِّ وَالنَّوٰى[1]

هُوَ الَّذِي يُصَوِّرُكُمْ فِي الْأَرْحَامِ كَيْفَ يَشَاءُ[2]

hudûdundan tut tâ

وَالسَّمٰوَاتُ مَطْوِيَّاتٌ بِيَمِينِهِ[3]

خَلَقَ السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضَ فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ[4]

وَسَخَّرَ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ[5]

hudûduna kadar intişar etmiş o hakikat-i nuraniyeyi bütün dal ve budaklarıyla, gayât ve meyveleriyle o kadar tenasüble birbirine uygun, birbirine lâyık, birbirini kırmayacak, birbirinin hükmünü bozmayacak, birbirinden tevahhuş etmeyecek bir sûrette o hakâik-i esmâ ve sıfâtı ve şuûn ve ef'âli beyan eder ki; bütün ehl-i keşif ve hakikat ve daire-i melekûtta cevelan eden bütün ashâb-ı irfan ve hikmet, o beyanât-ı Kur'âniye'ye karşı "*Sübhanallah*" deyip, "*Ne kadar doğru, ne kadar mutâbık, ne kadar güzel, ne kadar lâyık!*" diyerek tasdik ediyorlar.

Meselâ: Bütün daire-i imkân ve daire-i vücuba bakan, hem o iki şecere-i azîmenin bir tek dalı hükmünde olan îmânın erkân-ı sittesi ve o erkânın dal ve budaklarının en ince meyve ve çiçekleri aralarında o kadar bir tenasüb gözetilerek tasvir eder ve o derece bir müvazenet sûretinde târif eder ve o mertebe bir münasebet tarzında izhar eder ki, akl-ı beşer idrâkinden âciz ve hüsnüne karşı hayran kalır. Ve o îmân dalının budağı hükmünde olan İslâmiyet'in erkân-ı hamsesi aralarında ve o erkânın tâ en ince teferruatı, en küçük âdâbı ve en uzak gayâtı ve en derin hikemiyatı ve en cüz'î semeratına varıncaya kadar aralarında hüsn-ü tenasüb ve kemâl-i münasebet ve tam bir müvazenet muhafaza ettiğine delil ise, o Kur'ân-ı Câmi'in nusus ve vücûhundan ve işârât ve rumuzundan çıkan şeriat-ı kübrâ-yı İslâmiye'nin kemâl-i intizâmı ve müvazeneti ve hüsn-ü tenasübü ve rasaneti; cerhedilmez bir şâhid-i âdil, şüphe getir-

---

1 "Taneleri ve çekirdekleri çatlatıp yararak (her şeyi gelişme yoluna koyan) Allah'tır." (En'âm sûresi, 6/95)

2 "O'dur ki analarınızın rahimlerinde size dilediği şekli verir." (Âl-i İmran sûresi, 3/6)

3 "Hâlbuki bütün bir gökler âlemi bükülmüş olarak Allah'ın elinin içindedir." (Zümer sûresi, 39/67).

4 "Rabbiniz o Allah'tır ki gökleri ve yeri altı günde yarattı." (A'râf sûresi, 7/54; Yûnus sûresi, 10/3; Hûd sûresi, 11/3; Hadîd sûresi, 57/4)

5 "(Allah O'dur ki) güneşi ve ayı hizmet etmeleri için sizin emrinize verdi." (Ra'd sûresi, 13/2; Ankebût sûresi, 29/61; Fâtır sûresi, 35/13; Zümer sûresi, 39/5)

mez bir bürhân-ı kâtı'dır. Demek oluyor ki, beyanât-ı Kur'âniye, beşerin ilm-i cüz'îsine, bâhusus bir ümmînin ilmine müstenid olamaz. Belki bir ilm-i muhite istinad ediyor ve cemi' eşyayı birden görebilir, ezel ve ebed ortasında bütün hakâiki bir anda müşâhede eder bir Zât'ın kelâmıdır. Âmennâ...

İkinci Ziyâ

Hikmet-i Kur'âniye'nin karşısında meydan-ı muârazaya çıkan felsefe-i beşeriyenin, hikmet-i Kur'ân'a karşı ne derece sukut ettiğini On İkinci Söz'de izah ve temsil ile tasvir ve sair Söz'lerde isbat ettiğimizden onlara havale edip şimdilik başka bir cihette küçük bir müvazene ederiz. Şöyle ki:

Felsefe ve hikmet-i insâniye, dünyaya sâbit bakar; mevcudatın mahiyetlerinden, hâsiyetlerinden tafsilen bahseder. Sâni'ine karşı vazifelerinden bahsetse de, icmâlen bahseder. Âdeta kâinat kitabının yalnız nakış ve huruflarından bahseder, mânâsına ehemmiyet vermez. Kur'ân ise, dünyaya geçici, seyyâl, aldatıcı, seyyar, kararsız, inkılâbcı olarak bakar. Mevcudatın mahiyetlerinden, sûrî ve maddî hâsiyetlerinden icmâlen bahseder. Fakat Sâni' tarafından tavzif edilen vezaif-i ubûdiyetkârânelerinden ve Sâni'in isimlerine ne vechile ve nasıl delâlet ettikleri ve evâmir-i tekviniye-i ilâhiyeye karşı inkıyadlarını tafsilen zikreder. İşte felsefe-i beşeriye ile hikmet-i Kur'âniye'nin şu tafsil ve icmâl hususundaki farklarına bakacağız ki, mahz-ı hak ve ayn-ı hakikat hangisidir göreceğiz.

İşte, nasıl elimizdeki saat, sûreten sâbit görünüyor. Fakat içindeki çarkların harekâtıyla, daimî içinde bir zelzele ve âlet ve çarklarının ızdırapları vardır. Aynen onun gibi; kudret-i ilâhiyenin bir saat-i kübrâsı olan şu dünya, zâhirî sâbitiyetiyle beraber daimî zelzele ve tagayyürde, fena ve zevâlde yuvarlanıyor. Evet dünyaya zaman girdiği için, gece ve gündüz, o saat-i kübrânın saniyelerini sayan iki başlı bir mil hükmündedir. Sene, o saatin dakikalarını sayan bir ibre vaziyetindedir. Asır ise, o saatin saatlerini ta'dad eden bir iğnedir. İşte zaman, dünyayı emvâc-ı zevâl üstüne atar. Bütün mâzi ve istikbali ademe verip, yalnız zaman-ı hâzırı vücûda bırakır. Şimdi zamanın dünyaya verdiği şu şekil ile beraber, mekân itibarıyla dahi yine dünya zelzeleli, gayr-i sâbit bir saat hükmündedir. Çünkü; cevv-i hava mekânı çabuk tagayyür ettiğinden, bir hâlden bir hâle süraten geçtiğinden bazı günde birkaç defa bulutlar ile dolup boşalmakla, saniye sayan milin sûret-i tagayyürü hükmünde bir tagayyür veriyor. Şimdi, dünya hânesinin tabanı olan mekân-ı arz ise, yüzü mevt ve ha-

yatça, nebat ve hayvanca pek çabuk tebeddül ettiğinden dakikaları sayan bir mil hükmünde, dünyanın şu ciheti geçici olduğunu gösterir. Zemin, yüzü itibarıyla böyle olduğu gibi, batnındaki inkılâbat ve zelzelelerle ve onların neticesinde cibâlin çıkmaları ve hasflar vuku bulması, saatleri sayan bir mil gibi dünyanın şu ciheti ağırca mürûr edicidir, gösterir. Dünya hânesinin tavanı olan semâ mekânı ise, ecrâmların harekâtıyla, kuyruklu yıldızların zuhuruyla, küsûfât ve husûfâtın vuku bulmasıyla, yıldızların sukut etmeleri gibi tagayyürat gösterir ki; semâvât dahi sâbit değil; ihtiyarlığa, harabiyete gidiyor. Onun tagayyüratı, haftalık saatte günleri sayan bir mil gibi çendan ağır ve geç oluyor. Fakat her hâlde geçici ve zevâl ve harabiyete karşı gittiğini gösterir.

İşte dünya, dünya cihetiyle şu yedi rükün üzerinde bina edilmiştir. Şu rükünler, daim onu sarsıyor. Fakat şu sarsılan ve hareket eden dünya, Sâni'ine baktığı vakit, o harekât ve tagayyürat, kalem-i kudretin mektûbât-ı samedâniyeyi yazması için o kalemin işlemesidir. O tebeddülât-ı ahvâl ise, esmâ-yı ilâhiyenin cilve-i şuûnâtını ayrı ayrı tavsifât ile gösteren, tazelenen aynalarıdır. İşte dünya, dünya itibarıyla hem fenaya gider, hem ölmeğe koşar, hem zelzele içindedir. Hakikatte akarsu gibi rıhlet ettiği hâlde, gaflet ile sûreten incimad etmiş, fikr-i tabiatla kesafet ve küdûret peyda edip âhirete perde olmuştur. İşte felsefe-i sakime tetkikât-ı felsefe ile ve hikmet-i tabiiye ile ve medeniyet-i sefihenin cazibedâr lehviyatıyla, sarhoşane hevesâtıyla o dünyanın hem cümûdetini ziyade edip gafleti kalınlaştırmış, hem küdûretle bulanmasını taz'îf edip Sâni'i ve âhireti unutturuyor.

Amma Kur'ân ise, şu hakikatteki dünyayı, dünya cihetiyle,

اَلْقَارِعَةُ ۞ مَا الْقَارِعَةُ[1]

إِذَا وَقَعَتِ الْوَاقِعَةُ[2]

وَالطُّورِ ۞ وَكِتَابٍ مَسْطُورٍ[3]

âyâtıyla pamuk gibi hallâç eder, atar.

---

1 "Kâria, Nedir o kâria?" (Kâria sûresi, 101/1-2)

2 "O gerçek olan kıyâmet gerçekleşince neler olacak neler!" (Vâkıa sûresi, 56/1)

3 "Tur'a (o Dağa), yazılmış o Kitaba." (Tûr sûresi, 52/1-2)

أَوَلَمْ يَنْظُرُوا فِي مَلَكُوتِ السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضِ[1]

أَفَلَمْ يَنْظُرُوا إِلَى السَّمَاءِ فَوْقَهُمْ كَيْفَ بَنَيْنَاهَا[2]

أَوَلَمْ يَرَ الَّذِينَ كَفَرُوا أَنَّ السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضَ كَانَتَا رَتْقًا[3]

gibi beyanâtıyla o dünyaya şeffâfiyet verir ve bulanmasını izale eder.

اَللّٰهُ نُورُ السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضِ[4]

وَمَا الْحَيٰوةُ الدُّنْيَا إِلَّا لَعِبٌ وَلَهْوٌ[5]

gibi nur-efşan neyyiratıyla, câmid dünyayı eritir.

ve إِذَا السَّمَاءُ انْشَقَّتْ[8] ve إِذَا الشَّمْسُ كُوِّرَتْ[7] ve إِذَا السَّمَاءُ انْفَطَرَتْ[6]

وَنُفِخَ فِي الصُّورِ فَصَعِقَ مَنْ فِي السَّمٰوَاتِ وَمَنْ فِي الْأَرْضِ إِلَّا مَنْ شَاءَ اللّٰهُ[9]

mevt-âlûd tâbirleriyle dünyanın ebediyet-i mevhumesini parça parça eder.

يَعْلَمُ مَا يَلِجُ فِي الْأَرْضِ وَمَا يَخْرُجُ مِنْهَا وَمَا يَنْزِلُ مِنَ السَّمَاءِ وَمَا يَعْرُجُ فِيهَا وَهُوَ مَعَكُمْ أَيْنَمَا كُنْتُمْ وَاللّٰهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ[10]

وَقُلِ الْحَمْدُ لِلّٰهِ سَيُرِيكُمْ اٰيَاتِهِ فَتَعْرِفُونَهَا وَمَا رَبُّكَ بِغَافِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ[11]

gök gürlemesi gibi sayhalarıyla tabiat fikrini tevlid eden gafleti dağıtır.

---

1 "Hiç düşünmezler mi göklerin ve yerin hükümranlığını, o muazzam saltanatı?" (A'râf sûresi, 7/185)

2 "Hiç üzerlerindeki göğe bakmazlar mı? Bakıp da Bizim onu nasıl sağlamca bina edip süslediğimizi düşünmezler mi?" (Kaf sûresi, 50/6)

3 "Hakkı, inkâr edenler görüp bilmediler mi ki göklerle yer bitişik (bir bütün) idi..." (Enbiyâ sûresi, 21/30)

4 "Allah göklerin ve yerin nûrudur." (Nûr sûresi, 24/35)

5 "Dünya hayatı bir oyun ve oyalanmadan başka bir şey değildir." (En'âm sûresi, 6/32).

6 "Gök yarıldığı zaman." (İnfitâr sûresi, 82/1)

7 "Güneş dürülüp ışığı söndüğü zaman." (Tekvir sûresi, 81/1)

8 "Gök yarıldığı zaman..." (İnşikak sûresi, 84/1)

9 "Sûra üflenir; Allah'ın diledikleri dışında, göklerde ve yerde kim varsa çarpılıp cansız yere düşer." (Zümer sûresi, 39/68)

10 "Yere gireni, yerden çıkanı, gökten ineni ve göğe yükseleni bilir. Hâsılı siz nerede olursanız olun O, ilmi ve kudreti ile sizinle beraberdir. Allah bütün yaptıklarınızı görür." (Hadîd sûresi, 57/4)

11 De ki: "Hamd O Allah'a olsun ki size er geç alâmetlerini gösterecek siz de onları tanıyacaksınız. Senin Rabbin, sizin yaptıklarınızdan habersiz değildir." (Neml sûresi, 27/93)

İşte Kur'ân'ın baştan başa kâinata müteveccih olan âyâtı, şu esâsa göre gider. Hakikat-i dünyayı olduğu gibi açar, gösterir. Çirkin dünyayı, ne kadar çirkin olduğunu göstermekle beşerin yüzünü ondan çevirtir, Sânia bakan güzel dünyanın güzel yüzünü gösterir. Beşerin gözünü ona diktirir. Hakikî hikmeti ders verir. Kâinat kitabının mânâlarını tâlim eder. Hurufât ve nukuşlarına az bakar. Sarhoş felsefe gibi, çirkine âşık olup, mânâyı unutturup, hurufâtın nukuşuyla insanların vaktini malayâniyatta sarf ettirmiyor.

Üçüncü Ziyâ

İkinci Ziyâ'da hikmet-i beşeriyenin hikmet-i Kur'âniye'ye karşı sukutuna ve hikmet-i Kur'âniye'nin i'câzına işaret ettik. Şimdi şu ziyâda, Kur'ân'ın şâkirtleri olan asfiyâ ve evliya; ve hükemânın münevver kısmı olan hükemâ-yı işrâkiyyûn'un hikmetleriyle Kur'ân'ın hikmetine karşı derecesini gösterip, şu cihette Kur'ân'ın i'câzına muhtasar bir işaret edeceğiz:

İşte Kur'ân-ı Hakîm'in ulviyetine en sadık bir delil ve hakkaniyetine en zâhir bir bürhân ve i'câzına en kavî bir alâmet şudur ki:

Kur'ân, bütün aksam-ı tevhidin bütün merâtibini, bütün levâzımatıyla muhafaza ederek beyan edip müvazenesini bozmamış, muhafaza etmiş.

Hem bütün hakâik-i âliye-i ilâhiyenin müvazenesini muhafaza etmiş.

Hem bütün esmâ-yı hüsnânın iktiza ettikleri ahkâmları cem'etmiş, o ahkâmın tenasübünü muhafaza etmiş.

Hem rubûbiyet ve ulûhiyetin şuûnâtını kemâl-i müvazene ile cem'etmiştir.

İşte şu muhafaza ve müvazene ve cem', bir hâsiyettir. Katiyen beşerin eserinde mevcûd değil ve eâzım-ı insâniyenin netâic-i efkârında bulunmuyor. Ne, melekûta geçen evliyaların eserinde; ne, umûrun bâtınlarına geçen işrâkiyyûnun kitablarında; ne, âlem-i gayba nüfuz eden ruhânîlerin maarifinde hiç bulunmuyor. Güya, bir taksimü'l-a'mâl hükmünde her bir kısmı hakikatin şecere-i uzmâsından yalnız bir-iki dalına yapışıyor. Yalnız onun meyvesiyle, yaprağıyla uğraşıyor. Başkasından ya haberi yok, yahut bakmıyor. Evet hakikat-i mutlaka, mukayyed enzar ile ihâta edilmez. Kur'ân gibi bir nazar-ı küllî lâzım ki, ihâta etsin. Kur'ân'dan başka çendan Kur'ân'dan da ders alıyorlar, fakat hakikat-i külliyenin, cüz'î zihniyle yalnız bir-iki tarafını tamamen görür, onunla meşgul olur, onda hapsolur. Ya ifrat veya tefrit ile hakâikin müvazenesini ihlâl edip tenasübünü izale eder. Şu hakikat, Yirmi Dördüncü Söz'ün İkinci Dal'ında acib bir temsil ile izah edilmiştir. Şimdi de başka bir temsil ile şu meseleye işaret ederiz.

Meselâ: Bir denizde hesapsız cevherlerin aksamıyla dolu bir definenin bulunduğunu farz edelim. Gavvâs dalgıçlar, o definenin cevâhirini aramak için dalıyorlar. Gözleri kapalı olduğundan el yordamıyla anlarlar. Bir kısmının eline uzunca bir elmas geçer. O gavvâs hükmeder ki; bütün hazine, uzun direk gibi elmastan ibarettir. Arkadaşlarından başka cevâhiri işittiği vakit hayâl eder ki; o cevherler, bulduğu elmasın tâbileridir, fusus ve nukuşlarıdır. Bir kısmının da kürevî bir yâkut eline geçer; başkası, murabba bir kehribar bulur ve hâkezâ... Her biri eliyle gördüğü cevheri, o hazinenin aslı ve mu'zamı itikat edip, işittiklerini o hazinenin zevâid ve teferruatı zanneder. O vakit hakâikin müvazenesi bozulur. Tenasüb de gider. Çok hakikatin rengi değişir. Hakikatin hakikî rengini görmek için te'vilâta ve tekellüfata muztar kalır. Hattâ bazen inkâr ve ta'tile kadar giderler. Hükemâ-yı işrâkiyyûnun kitablarına ve Sünnetin mîzânıyla tartmayıp keşfiyat ve meşhudatına itimad eden mutasavvıfînin kitablarına teemmül eden, bu hükmümüzü bilâ-şüphe tasdik eder. Demek hakâik-i Kur'âniye'nin cinsinden ve Kur'ân'ın dersinden aldıkları hâlde, –çünkü Kur'ân değiller– böyle nâkıs geliyor.

Bahr-i hakâik olan Kur'ân'ın âyetleri dahi, o deniz içindeki definenin bir gavvâsıdır. Lâkin onların gözleri açık, defineyi ihâta eder. Definede ne var, ne yok görür. O defineyi öyle bir tenasüb ve intizâm ve insicamla tavsif eder, beyan eder ki, hakikî hüsn-ü cemâli gösterir. Meselâ: Âyet-i

وَالْأَرْضُ جَمِيعًا قَبْضَتُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَالسَّمٰوَاتُ مَطْوِيَّاتٌ بِيَمِينِهِ[1]

يَوْمَ نَطْوِي السَّمَآءَ كَطَيِّ السِّجِلِّ لِلْكُتُبِ[2]

ifade ettikleri azamet-i rubûbiyeti gördüğü gibi,

إِنَّ اللهَ لَا يَخْفٰى عَلَيْهِ شَيْءٌ فِي الْأَرْضِ وَلَا فِي السَّمَآءِ[3]

هُوَ الَّذِي يُصَوِّرُكُمْ فِي الْأَرْحَامِ كَيْفَ يَشَآءُ[4]

مَا مِنْ دَآبَّةٍ إِلَّا هُوَ اٰخِذٌ بِنَاصِيَتِهَا[5]

---

1 "Hâlbuki bütün bir dünya kıyâmet günü O'nun avucunda, gökler âlemi de bükülmüş olarak elinin içindedir." (Zümer sûresi, 39/67)

2 "Gün gelir, gök sayfasını, tıpkı kâtibin yazdığı kağıdı dürüp rulo yapması gibi düreriz." (Enbiyâ sûresi, 21/104)

3 "Ne yerde, ne de gökte hiçbir şey Allah'a gizli kalmaz." (Âl-i İmran sûresi, 3/5)

4 "O'dur ki analarınızın rahimlerinde size dilediği şekli verir." (Âl-i İmran sûresi, 3/6)

5 "Yürüyen hiçbir varlık yoktur ki, Allah, onun perçeminden tutmuş olmasın." (Hûd sûresi, 11/56)

وَكَأَيِّنْ مِنْ دَآبَّةٍ لَا تَحْمِلُ رِزْقَهَا اَللّٰهُ يَرْزُقُهَا وَإِيَّاكُمْ[1]

ifade ettikleri şümûl-ü rahmeti görüyor, gösteriyor.

Hem خَلَقَ السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضَ وَجَعَلَ الظُّلُمَاتِ وَالنُّورَ[2] ifade ettiği vüs'at-i hallâkıyeti görüp gösterdiği gibi, خَلَقَكُمْ وَمَا تَعْمَلُونَ[3] ifade ettiği şümûl-ü tasarrufu ve ihâta-yı rubûbiyeti görüp, gösterir. يُحْيِ الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا[4] ifade ettiği hakikat-i azîme ile وَأَوْحٰى رَبُّكَ إِلَى النَّحْلِ[5] ifade ettiği hakikat-i kerîmâneyi وَالشَّمْسَ وَالْقَمَرَ وَالنُّجُومَ مُسَخَّرَاتٍ بِأَمْرِهِ[6] ifade ettiği hakikat-i azîme-i hâkimâne-i âmirâneyi görür, gösterir.

أَوَلَمْ يَرَوْا إِلَى الطَّيْرِ فَوْقَهُمْ صَافَّاتٍ وَيَقْبِضْنَ مَا يُمْسِكُهُنَّ إِلَّا الرَّحْمٰنُ إِنَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ بَصِيرٌ[7]

ifade ettikleri hakikat-i rahîmâne-i müdebbirâneyi

وَسِعَ كُرْسِيُّهُ السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضَ ۖ وَلَا يَؤُدُهُ حِفْظُهُمَا[8] ifade ettiği hakikat-i azîme ile وَهُوَ مَعَكُمْ أَيْنَ مَا كُنْتُمْ[9] ifade ettiği hakikat-i rakîbâneyi,

هُوَ الْأَوَّلُ وَالْآخِرُ وَالظَّاهِرُ وَالْبَاطِنُ ۖ وَهُوَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ[10] ifade ettiği hakikat-i muhîta gibi

وَلَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ وَنَعْلَمُ مَا تُوَسْوِسُ بِهِ نَفْسُهُ ۖ وَنَحْنُ أَقْرَبُ إِلَيْهِ مِنْ حَبْلِ الْوَرِيدِ[11] ifade ettiği akrebiyeti,

---

1 "Nice canlı mahlûk var ki rızıklarını kendileri taşıyamazlar. Ama sizi de bütün onları da rızıklandıran Allah'tır." (Ankebût sûresi, 29/60)

2 "(Hamd), gökleri ve yeri yaratan, karanlıkları ve aydınlığı var eden Allah'ın hakkıdır." (En'âm sûresi, 6/1)

3 "Sizi de yaptığınız şeyleri de yaratan (Yüce Allah'tır)." (Sâffât sûresi, 37/96)

4 "Ölmüş toprağa nasıl hayat veriyor!" (Rûm sûresi, 30/50)

5 "Rabbin bal arısına vahyetti." (Nahl sûresi, 16/68)

6 "Güneş, ay ve bütün yıldızlar hep O'nun buyruğu ile hareket ederler." (A'râf sûresi, 7/54)

7 "Üstlerinde kuşların saf saf dizilip kanatlarını açıp yumarak dolaşmalarını hiç görmüyorlar mı? Onları havada Rahmândan başka tutan yoktur. O elbette her şeyi görür." (Mülk sûresi, 67/19)

8 "O'nun kürsüsü gökleri ve yeri kaplamıştır. Gökleri ve yeri koruyup gözetmek O'na ağır gelmez." (Bakara sûresi, 2/255)

9 "Hâsılı siz nerede olursanız olun O, ilmi ve kudreti ile sizinle beraberdir." (Hadîd sûresi, 57/4)

10 "Evvel O'dur, Âhir O. Zahir O'dur, Bâtın O. O her şeyi hakkıyla bilir." (Hadîd sûresi, 57/3)

11 "İnsanı Biz yarattık, onun için, nefsinin kendisine neler fısıldadığını, neler telkin ettiğini de Biz pek iyi biliriz. Çünkü Biz ona şahdamarından daha yakınız." (Kaf sûresi, 50/16)

تَعْرُجُ الْمَلٰٓئِكَةُ وَالرُّوحُ إِلَيْهِ فِي يَوْمٍ كَانَ مِقْدَارُهُ خَمْسِينَ أَلْفَ سَنَةٍ[1]

işaret ettiği hakikat-i ulviyeyi,

إِنَّ اللهَ يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَالْإِحْسَانِ وَإِيتَآءِ ذِي الْقُرْبٰى وَيَنْهٰى عَنِ الْفَحْشَآءِ وَالْمُنْكَرِ وَالْبَغْيِ[2]

ifade ettiği hakikat-i câmia gibi bütün uhrevî ve dünyevî, ilmî ve amelî erkân-ı sitte-i îmâniyenin her birisini tafsilen ve erkân-ı hamse-i İslâmiye'nin her birisini kasden ve cidden ve saadet-i dâreyni te'min eden bütün düsturları görür, gösterir. Müvazenesini muhafaza edip, tenasübünü idame edip o hakâikin hey'et-i mecmuasının tenasübünden hâsıl olan hüsün ve cemâlin menbaından Kur'ân'ın bir i'câz-ı mânevîsi neşet eder.

İşte şu sırr-ı azîmdendir ki; ulemâ-yı ilm-i kelâm, Kur'ân'ın şâkirtleri oldukları hâlde, bir kısmı onar cilt olarak erkân-ı îmâniyeye dair binler eser yazdıkları hâlde, Mu'tezile gibi aklı nakle tercih ettikleri için Kur'ân'ın on âyeti kadar vuzuh ile ifade ve kat'î isbat ve ciddî ikna edememişler. Âdeta onlar, uzak dağların altında lağım yapıp, borularla tâ âlemin nihayetine kadar silsile-i esbab ile gidip orada silsileyi keser. Sonra âb-ı hayat hükmünde olan mârifet-i ilâhiyeyi ve vücûd-u Vâcibü'l-vücûd'u isbat ederler. Âyet-i kerîme ise, her birisi birer asâ-yı Mûsâ gibi her yerde suyu çıkarabilir, her şeyden bir pencere açar, Sâni-i Zülcelâl'i tanıttırır. Kur'ân'ın bahrinden tereşşuh eden Arabî "*Katre*" risâlesinde ve sair Söz'lerde şu hakikat fiilen isbat edilmiş ve göstermişiz. İşte hem şu sırdandır ki: Bâtın-ı umûra gidip, sünnet-i seniyyeye ittiba etmeyerek, meşhudatına itimad ederek yarı yoldan dönen ve bir cemaatin riyâsetine geçip bir fırka teşkil eden firâk-ı dâllenin bütün imamları hakâikin tenasübünü, müvazenesini muhafaza edemediğindendir ki, böyle bid'aya, dalâlete düşüp bir cemaat-ı beşeriyeyi yanlış yola sevk etmişler. İşte bunların bütün aczleri, âyât-ı Kur'âniye'nin i'câzını gösterir.

---

1 "Melekler ve Rûh, O Allah'ın Arşına; miktarı elli bin sene olan bir günde yükselirler." (Meâric sûresi, 70/4)

2 "Allah başkalarına adâleti, hatta adâletten de fazla olarak ihsanı: en güzel davranışı, muhtaç oldukları şeyleri yakınlara vermeyi emreder. Hayasızlığı, çirkin işleri, zulüm ve tecavüzü yasaklar. Düşünüp tutasınız diye size öğüt verir." (Nahl sûresi, 16/90)

Hâtime

Kur'ân'ın lemeât-ı i'câzından iki lem'a-yı i'câziye, On Dokuzuncu Söz'ün On Dördüncü Reşhası'nda geçmiştir ki; bir sebeb-i kusur zannedilen tekrarâtı ve ulûm-u kevniyede icmâli, her biri birer lem'a-yı i'câzın menbaıdır. Hem Kur'ân'da mucizât-ı enbiyâ yüzünde parlayan bir lem'a-yı i'câz-ı Kur'ân, Yirminci Söz'ün İkinci Makamı'nda vâzıhan gösterilmiştir. Daha bunlar gibi sair Sözler'de ve risâle-i Arabiyemde çok lemeât-ı i'câziye zikredilip onlara iktifaen yalnız şunu deriz ki, bir mucize-i Kur'âniye daha şudur ki:

Nasıl bütün mucizât-ı enbiyâ, Kur'ân'ın bir nakş-ı i'câzını göstermiştir; öyle de Kur'ân bütün mucizâtıyla bir mucize-i Ahmediye *(aleyhissalâtü vesselâm)* olur ve bütün mucizât-ı Ahmediye *(aleyhissalâtü vesselâm)* dahi, Kur'ân'ın bir mucizesidir ki, Kur'ân'ın Cenâb-ı Hakk'a karşı nisbetini gösterir ve o nisbetin zuhuruyla her bir kelimesi bir mucize olur. Çünkü o vakit bir tek kelime bir çekirdek gibi bir şecere-i hakâiki mânen tazammun edebilir. Hem merkez-i kalb gibi hakikat-i uzmânın bütün âzâsına münasebettar olabilir. Hem bir ilm-i muhite ve nihayetsiz bir irâdeye istinad ettiği için, hurufuyla, hey'etiyle, vaziyetiyle, mevkiiyle hadsiz eşyaya bakabilir. İşte şu sırdandır ki; ulemâ-yı ilm-i huruf, Kur'ân'ın bir harfinden bir sayfa kadar esrar bulduklarını iddia ederler ve dâvalarını o fennin ehline isbat ediyorlar.

Risâlenin başından şuraya kadar bütün şu'leleri, şuaları, lem'aları, nurları, ziyâları nazara topla; birden bak. Baştaki dâva, şimdi kat'î netice olarak, yâni:

قُلْ لَئِنِ اجْتَمَعَتِ الْإِنْسُ وَالْجِنُّ عَلٰى أَنْ يَأْتُوا بِمِثْلِ هٰذَا الْقُرْاٰنِ لَا يَأْتُونَ بِمِثْلِهٖ وَلَوْ كَانَ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ ظَهِيرًا[1]

'yı yüksek bir sadâ ile okuyup ilân ediyorlar.

سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا ؕ إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ[2]

---

1 "De ki: Yemin ederim! Eğer insanlar ve cinler, bu Kur'ân'ın benzerini yapmak için bir araya toplansalar, hatta birbirlerine destek olup güçlerini birleştirseler bile, yine de onun gibi bir kitap meydana getiremezler." (İsrâ sûresi, 17/88).

2 "Sübhansın yâ Rab! Senin bize bildirdiğinden başka ne bilebiliriz ki? Her şeyi hakkıyla bilen, her şeyi hikmetle yapan sensin." (Bakara sûresi, 2/32)

رَبَّنَا لَا تُؤَاخِذْنَآ إِنْ نَسِينَآ أَوْ أَخْطَأْنَا[1]

رَبِّ اشْرَحْ لِي صَدْرِي ۞ وَيَسِّرْ لِي أَمْرِي ۞ وَاحْلُلْ عُقْدَةً مِنْ لِسَانِي ۞ يَفْقَهُوا قَوْلِي[2]

اَللّٰهُمَ صَلِّ وَسَلِّمْ أَفْضَلَ وَأَجْمَلَ وَأَنْبَلَ وَأَظْهَرَ وَأَطْهَرَ وَأَحْسَنَ وَأَبَرَّ وَأَكْرَمَ وَأَعَزَّ وَأَعْظَمَ وَأَشْرَفَ وَأَعْلَى وَأَزْكَى وَأَبْرَكَ وَأَلْطَفَ صَلَوَاتِكَ وَأَوْفَى وَأَكْثَرَ وَأَزْيَدَ وَأَرْقَى وَأَرْفَعَ وَأَدْوَمَ سَلَامِكَ صَلَاةً وَسَلَامًا وَرَحْمَةً وَرِضْوَانًا وَعَفْوًا وَغُفْرَانًا تَمْتَدُّ وَتَزِيدُ بِوَابِلِ سَحَائِبِ مَوَاهِبِ جُودِكَ وَكَرَمِكَ وَتَنْمُو وَتَزْكُو بِنَفَائِسِ شَرَائِفِ لَطَائِفِ جُودِكَ وَمِنَنِكَ أَزَلِيَّةً بِأَزَلِيَّتِكَ لَا تَزُولُ أَبَدِيَّةً بِأَبَدِيَّتِكَ لَا تَحُولُ عَلَى عَبْدِكَ وَحَبِيبِكَ وَرَسُولِكَ مُحَمَّدٍ خَيْرِ خَلْقِكَ النُّورِ الْبَاهِرِ اللَّامِعِ وَالْبُرْهَانِ الظَّاهِرِ الْقَاطِعِ وَالْبَحْرِ الزَّاخِرِ وَالنُّورِ الْغَامِرِ وَالْجَمَالِ الزَّاهِرِ وَالْجَلَالِ الْقَاهِرِ وَالْكَمَالِ الْفَاخِرِ صَلَاتَكَ الَّتِي صَلَّيْتَ بِعَظَمَةِ ذَاتِكَ عَلَيْهِ وَعَلَى اٰلِهٖ وَأَصْحَابِهٖ كَذٰلِكَ صَلَاةً تَغْفِرُ بِهَا ذُنُوبَنَا وَتَشْرَحُ بِهَا صُدُورَنَا وَتُطَهِّرُ بِهَا قُلُوبَنَا وَتُرَوِّحُ بِهَا أَرْوَاحَنَا وَتُقَدِّسُ بِهَا أَسْرَارَنَا وَتُنَزِّهُ بِهَا خَوَاطِرَنَا وَأَفْكَارَنَا وَتُصَفِّي بِهَا كُدُورَاتِ مَا فِي أَسْرَارِنَا وَتَشْفِي بِهَا أَمْرَاضَنَا وَتَفْتَحُ بِهَا أَقْفَالَ قُلُوبِنَا.[3]

رَبَّنَا لَا تُزِغْ قُلُوبَنَا بَعْدَ إِذْ هَدَيْتَنَا وَهَبْ لَنَا مِنْ لَدُنْكَ رَحْمَةً ۚ إِنَّكَ أَنْتَ الْوَهَّابُ[4]

وَاٰخِرُ دَعْوٰيهُمْ أَنِ الْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ[5]

اٰمِينَ ، اٰمِينَ ، اٰمِينَ

---

1 "Ey Rabbimiz! Unutur veya hataya düşer de bir kusur işlersek bizi onunla hesaba çekme!" (Bakara sûresi, 2/286)

2 "Yâ Rabbi, dedi, genişlet göğsümü, kolaylaştır işimi, çözüver şu dilimin bağını. Ta ki anlasınlar sözümü." (Tâhâ sûresi, 20/25-28).

3 Allah'ım! En faziletli, en güzel, en yüce, en açık, en temiz, en hoş, en iyi, en değerli, en azîz, en büyük, en şerefli, en yüksek, en pak, en mübarek, en latîf salavâtlarınla; en mükemmel, en çok, en ziyade, en yüksek, en yüce, en devamlı salât ve selâmını bir rahmet, bir rıza, bir afv, bir gufran olarak ihsan eyle. Ve bütün bunlar senin cömertlik ve kereminin bağış yüklü bulutlarından sağanak hâlinde artarak devam ederek; cömertlik ve kereminin, en güzel şerefli lütuflarıyla artarak gelişsin, ezeliyetinle birlikte devam edip zevâl bulmasın, ebediyetinle beraber kesintisiz bir şekilde, kulun, habibin, resûlün, yaratıkların en hayırlı olanı, apaçık bir nur olan, en açık kat'î bir delil olan, uçsuz bucaksız bir derya olan, her tarafı aydınlatan bir nur, apaçık bir güzellik, en üstün şeref ve en kıymetli bir kemal sahibi olan Muhammed'e, senin zâtının azametine yakışır şekilde ona yaptığın bir selâm ve salavât olsun. Ve aynı şekilde onun âl ve ashabı üzerine olsun. Yine aynı şekilde bütün bu salavâtlar hürmetine günahlarımızı bağışla, onunla gönlümüzü ferahlat, kalblerimizi temizle, ruhlarımıza rahatlık ver, sırlarımızı temiz tut, fikir ve düşüncelerimizi onunla arındır, sırlarımızdaki bulanıklığı gider, hastalıklarımıza şifa ihsan eyle ve onunla kalblerimize vurulmuş kilitleri aç.

4 "Ey bizim Kerîm Rabbimiz, bize hidâyet verdikten sonra kalblerimizi saptırma ve katından bize bir rahmet bağışla. Şüphesiz bağışı bol olan Vehhab sensin Sen!" (Âl-i İmran sûresi, 3/8)

5 "Onların dualarının sonu 'Hamd âlemlerin Rabbi Allah'a mahsustur.' diye sona erer." (Yûnus sûresi, 10/10)

Birinci Zeyl

(Makam itibarıyla Yirmi Beşinci Söz'e ilhak edilen zeyillerden, Yedinci Şua'nın Birinci Makamı'nın On Yedinci Mertebesi'dir.)

Bu dünyada hayatın gayesi ve hayatın hayatı îmân olduğunu bilen bu yorulmaz ve tok olmaz yolcu, kendi kalbine dedi ki: Aradığımız Zât'ın sözü ve kelâmı denilen bu dünyada en meşhur ve en parlak ve en hâkim ve ona teslim olmayan herkese, her asırda meydan okuyan Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyân nâmındaki kitaba müracaat edip, o ne diyor, bilelim. Fakat en evvel, bu kitab bizim hâlıkımızın kitabı olduğunu isbat etmek lâzımdır, diye taharriye başladı. Bu seyyah bu zamanda bulunduğu münasebetiyle en evvel mânevî i'câz-ı Kur'âniye'nin lem'aları olan Risâle-i Nur'a baktı ve onun yüz otuz risâleleri, âyât-ı Furkaniye'nin nükteleri ve ışıkları ve esâslı tefsirleri olduğunu gördü. Ve Risâle-i Nur, bu kadar muannit ve mülhid bir asırda her tarafa hakâik-i Kur'âniye'yi mücahidane neşrettiği hâlde, karşısına kimse çıkamadığından isbat eder ki; onun üstadı ve menbaı ve mercii ve güneşi olan Kur'ân semâvîdir, beşer kelâmı değildir. Hattâ Risâle-i Nur'un yüzer hüccetlerinden bir tek hüccet-i Kur'âniyesi olan Yirmi Beşinci Söz ile On Dokuzuncu Mektub'un âhiri, Kur'ân'ın kırk vecihle mucize olduğunu öyle isbat etmiş ki; kim görmüşse değil tenkid ve itiraz etmek, belki isbatlarına hayran olmuş, takdir ederek çok senâ etmiş. Her ne ise... Kur'ân'ın vech-i i'câzını ve hak kelâmullah olduğunu isbat etmek cihetini Risâle-i Nur'a havale ederek yalnız bir kısa işaretle büyüklüğünü gösteren birkaç noktaya dikkat etti.

Birinci Nokta

Nasıl ki Kur'ân bütün mucizâtıyla ve hakkaniyetine delil olan bütün hakâikiyle, Muhammed *(aleyhissalâtü vesselâm)*'ın bir mucizesidir. Öyle de Muhammed *(aleyhissalâtü vesselâm)* da, bütün mucizâtıyla ve delâil-i nübüvvetiyle ve kemalât-ı ilmiyesiyle Kur'ân'ın bir mucizesidir ve Kur'ân, kelâmullah olduğuna bir hüccet-i katıasıdır.

İkinci Nokta

Kur'ân, bu dünyada öyle nuranî ve saadetli ve hakikatli bir sûrette bir tebdil-i hayat-ı içtimaiye ile beraber, insanların hem nefislerinde, hem kalble-

rinde, hem ruhlarında, hem akıllarında, hem hayat-ı şahsiyelerinde, hem hayat-ı içtimaiyelerinde, hem hayat-ı siyasiyelerinde öyle bir inkılâb yapmış ve idame etmiş ve idare etmiş ki; on dört asır müddetinde, her dakikada, altı bin altı yüz altmış altı âyetleri, kemâl-i ihtiramla, hiç olmazsa yüz milyondan ziyade insanların dilleriyle okunuyor ve insanları terbiye ve nefislerini tezkiye ve kalblerini tasfiye ediyor; ruhlara inkişaf ve terakki ve akıllara istikamet ve nur ve hayata hayat ve saadet veriyor. Elbette böyle bir kitabın misli yoktur, hârikadır, fevkalâdedir, mucizedir.

Üçüncü Nokta

Kur'ân, o asırdan tâ şimdiye kadar öyle bir belâgat göstermiş ki, Kâ'be'nin duvarında altın ile yazılan en meşhur ediblerin "*Muallakat-ı Seb'a*" nâmıyla şöhretşiar kasidelerini o dereceye indirdi ki, Lebid'in kızı, babasının kasidesini Kâ'be'den indirirken demiş: "Âyâta karşı bunun kıymeti kalmadı!"

Hem bedevî bir edîb, [1] فَاصْدَعْ بِمَا تُؤْمَرُ âyeti okunurken işittiği vakit secdeye kapanmış. Ona demişler: "Sen Müslüman mı oldun?" Dedi: "Yok, ben bu âyetin belâgatına secde ettim."[2]

Hem ilm-i belâgatın dâhîlerinden Abdülkahir-i Cürcânî ve Sekkâkî ve Zemahşerî gibi binlerle dâhî imamlar ve mütefennin edibler icmâ' ve ittifakla karar vermişler ki: "*Kur'ân'ın belâgatı, tâkat-i beşerin fevkindedir, yetişilmez.*"[3]

Hem o zamandan beri mütemadiyen meydan-ı muârazaya davet edip, mağrur ve enaniyetli ediblerin ve beliğlerin damarlarına dokundurup, gururlarını kıracak bir tarzda der: "Ya bir tek sûrenin mislini getiriniz veyahut dünyada ve âhirette helâket ve zilleti kabûl ediniz" diye ilân ettiği hâlde o asrın muannit beliğleri bir tek sûrenin mislini getirmekle kısa bir yol olan muârazayı bırakıp, uzun olan, can ve mallarını tehlikeye atan muharebe yolunu ihtiyar etmeleri isbat eder ki, o kısa yolda gitmek mümkün değildir.

Hem, Kur'ân'ın dostları, Kur'ân'a benzemek ve taklid etmek şevkiyle ve düşmanları dahi Kur'ân'a mukabele ve tenkid etmek sevkiyle o vakitten beri yazdıkları ve yazılan ve telâhuk-u efkâr ile terakki eden milyonlarla Arabî ki-

---

1 "Artık sana emrolunanı, başları çatlatırcasına anlat onlara!" (Hicr sûresi, 15/94).

2 Bkz.: es-Suyûtî, *el-İtkân* 2/149; el-Âlûsî, *Rûhu'l-meânî* 14/86.

3 el-Âlûsî, *Rûhu'l-meânî* 13/161.

tablar ortada geziyor. Hiçbirisinin ona yetişemediğini, hattâ en adî adam dahi dinlese, elbette diyecek: "Bu Kur'ân, bunlara benzemez ve onların mertebesinde değil. Ya onların altında veya umumunun fevkinde olacak. Umumunun altında olduğunu dünyada hiçbir ferd, hiçbir kâfir, hattâ hiçbir ahmak diyemez. Demek mertebe-i belâgatı umumun fevkindedir."

Hattâ bir adam سَبَّحَ لِلّٰهِ مَا فِي السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضِ[1] âyetini okudu. Dedi: "Bunun hârika telâkki edilen belâgatını göremiyorum." Ona denildi: "Sen dahi bu seyyah gibi o zamana git, orada dinle." O da kendini Kur'ân'dan evvel orada tahayyül ederken gördü ki: mevcudat-ı âlem perişan, karanlık câmid ve şuursuz ve vazifesiz olarak hâlî, hadsiz, hududsuz bir fezada; kararsız, fâni bir dünyada bulunuyorlar. Birden Kur'ân'ın lisanından bu âyeti dinlerken gördü: Bu âyet, kâinat üstünde, dünyanın yüzünde öyle bir perde açtı, ışıklandırdı ki, bu ezelî nutuk ve bu sermedî ferman asırlar sıralarında dizilen zîşuurlara ders verip gösteriyor ki; bu kâinat bir câmi-i kebîr hükmünde, başta semâvât ve arz olarak umum mahlukatı hayattarane zikir ve tesbihte ve vazifeler başında cûş u huruşla mes'udane ve memnunane bir vaziyette bulunduruyor, diye müşâhede etti ve bu âyetin derece-i belâgatını zevkederek sair âyetleri buna kıyasla Kur'ân'ın zemzeme-i belâgatı arzın nısfını ve nev-i beşerin humsunu istilâ ederek haşmet-i saltanatı kemâl-i ihtiramla on dört asır bilâ-fasıla idame ettiğinin binler hikmetlerinden bir hikmetini anladı.

Dördüncü Nokta

Kur'ân, öyle hakikatli bir halâvet göstermiş ki, en tatlı bir şeyden dahi usandıran çok tekrar, Kur'ân'ı tilâvet edenler için değil usandırmak, belki kalbi çürümemiş ve zevki bozulmamış adamlara tekrar-ı tilâveti halâvetini ziyadeleştirdiği, eski zamandan beri herkesçe müsellem olup darb-ı mesel hükmüne geçmiş. Hem öyle bir tazelik ve gençlik ve şebabet ve garabet göstermiş ki, on dört asır yaşadığı ve herkesin eline kolayca girdiği hâlde, şimdi nâzil olmuş gibi tazeliğini muhafaza ediyor. Her asır, kendine hitab ediyor gibi bir gençlikte görmüş. Her tâife-i ilmiye O'ndan her vakit istifade etmek için kesretle ve mebzuliyetle yanlarında bulundurdukları ve üslûb-u ifadesine ittiba ve iktida ettikleri hâlde, O, üslûbundaki ve tarz-ı beyanındaki garabetini aynen muhafaza ediyor.

---

1 "Göklerde ne var, yerde ne varsa Allah'ı tenzih ve tesbih eder." (Hadîd sûresi, 57/1)

Beşinci Nokta

Kur'ân'ın bir cenahı mâzide, bir cenahı müstakbelde, kökü ve bir kanadı eski Peygamberlerin ittifaklı hakikatleri olduğu ve bu onları tasdik ve teyid ettiği ve onlar dahi tevafukun lisân-ı hâliyle bunu tasdik ettikleri gibi, öyle de: Evliya ve asfiyâ gibi ondan hayat alan semereleri, hayattar tekemmülleriyle, şecere-i mübarekelerinin hayattar, feyizdar ve hakikat-medar olduğuna delâlet eden ve ikinci kanadının himayesi altında yetişen ve yaşayan velâyetin bütün hak tarîkatları ve İslâmiyet'in bütün hakikatli ilimleri, Kur'ân'ın ayn-ı hak ve mecma-ı hakâik ve câmiiyette misilsiz bir hârika olduğuna şehâdet eder.

Altıncı Nokta

Kur'ân'ın altı ciheti nuranîdir; sıdk ve hakkaniyetini gösterir. Evet altında hüccet ve bürhân direkleri; üstünde sikke-i i'câz lem'aları; önünde ve hedefinde saadet-i dâreyn hediyeleri, arkasında nokta-yı istinadı, vahy-i semâvî hakikatleri; sağında hadsiz ukûl-ü müstakîmenin deliller ile tasdikleri; solunda selim kalblerin ve temiz vicdanların ciddî itminanları ve samimî incizâbları ve teslimleri, Kur'ân'ın fevkalâde, hârika, metin, hücum edilmez bir kale-i semâviye-i arziye olduğunu isbat ettikleri gibi, altı makamdan dahi O'nun ayn-ı hak ve sadık olduğuna ve beşerin kelâmı olmadığına, hem yanlış olmadığına imza eden, başta bu kâinatta daima güzelliği izhar, iyiliği ve doğruluğu himaye ve sahtekârları ve müfterileri imha ve izale etmek âdetini bir düstur-u faaliyet ittihaz eden bu kâinatın Mutasarrıf'ı, o Kur'ân'a âlemde en makbûl, en yüksek, en hâkimâne bir makam-ı hürmet ve bir mertebe-i muvaffakiyet vermesiyle O'nu tasdik ve imza ettiği gibi, İslâmiyet'in menbaı ve Kur'ân'ın tercümanı olan Zât'ın *(aleyhissalâtü vesselâm)* herkesten ziyade O'na itikat ve ihtiramı ve nüzûlü zamanında uyku gibi bir vaziyet-i nâimânede bulunması ve sair kelâmları O'na yetişememesi ve bir derece benzememesi ve ümmiyetiyle beraber gitmiş ve gelecek hakikî hâdisat-ı kevniyeyi, gaybiyâne, Kur'ân ile tereddütsüz ve itminan ile beyan etmesi ve çok dikkatli gözlerin nazarı altında hiçbir hile, hiçbir yanlış vaziyeti görülmeyen o tercümanın, bütün kuvvetiyle Kur'ân'ın her bir hükmüne öyle îmân edip tasdik etmesi ve hiçbir şey O'nu sarsmaması; Kur'ân semâvî, hakkaniyetli ve kendi Hâlık-ı Rahîm'inin mübarek kelâmı olduğunu imza ediyor.

Hem, nev-i insanın humsu, belki kısm-ı âzamı, göz önündeki o Kur'ân'a müncezibane ve dindarane irtibatı ve hakikat-perestâne ve müştâkâne kulak vermesi ve çok emârelerin ve vakıaların ve keşfiyatın şehâdetiyle, cin ve me-

lek ve ruhânîlerin dahi, tilâveti vaktinde pervane gibi etrafında hakperestâne toplanması, Kur'ân'ın kâinatça makbûliyetine ve en yüksek bir makamda bulunduğuna bir imzadır.

Hem, nev-i beşerin umum tabakaları, en gabî ve âmîden tut, tâ en zeki ve âlime kadar her birisi, Kur'ân'ın dersinden tam hisse almaları ve en derin hakikatleri fehmetmeleri ve yüzlerle fen ve ulûm-u İslâmiye'nin ve bilhassa şeriat-ı kübrânın büyük müçtehidleri ve usûlü'd-dîn ve ilm-i kelâm'ın dâhî muhakkikleri gibi, her tâife kendi ilimlerine ait bütün hâcâtını ve cevablarını Kur'ân'dan istihraç etmeleri, Kur'ân'ın menba-ı hak ve maden-i hakikat olduğuna bir imzadır.

Hem edebiyatça en ileri bulunan Arap edipleri –şimdiye kadar Müslüman olmayanlar– muârazaya pek çok muhtaç oldukları hâlde Kur'ân'ın i'câzından yedi büyük vechi varken, yalnız bir tek vechi olan belâgatının, tek bir sûrenin mislini getirmekten istinkâfları ve şimdiye kadar gelen ve muâraza ile şöhret kazanmak isteyen meşhur beliğlerin ve dâhî âlimlerin onun hiçbir vech-i i'câzına karşı çıkamamaları ve âcizane sükût etmeleri; Kur'ân, mucize ve tâkat-i beşerin fevkinde olduğuna bir imzadır.

Evet, bir kelâm "*Kimden gelmiş ve kime gelmiş ve ne için?*" denilmesiyle kıymeti ve ulviyeti ve belâgatı tezahür etmesi noktasından, Kur'ân'ın misli olamaz ve O'na yetişilemez. Çünkü; *Kur'ân, bütün âlemlerin Rabbi ve Hâlık'ının hitabı ve konuşması ve hiçbir cihette taklidi ve tasannuu ihsas edecek bir emâre bulunmayan bir mükâlemesi ve bütün insanların belki bütün mahlukatın nâmına meb'us ve nev-i beşerin en meşhur ve nâmdar muhatabı bulunan ve o muhatabın kuvvet ve vüs'at-i îmânı, koca İslâmiyet'i tereşşuh edip sahibini Kâb-ı kavseyn makamına çıkararak muhatab-ı samedâniyeye mazhariyetle nüzûl eden ve saadet-i dâreyne dair ve hilkat-i kâinatın neticelerine ve ondaki Rabbanî maksatlara ait mesâili ve o muhatabın bütün hakâik-i İslâmiye'yi taşıyan en yüksek ve en geniş olan îmânını beyan ve izah eden ve koca kâinatın bir harita, bir saat, bir hâne gibi her tarafını gösterip çevirip, onları yapan sanatkârı tavrıyla ifade ve tâlim eden Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyân'ın elbette mislini getirmek mümkün değildir ve derece-i i'câzına yetişilmez.*

Hem, Kur'ân'ı tefsir eden ve bir kısmı otuz-kırk hattâ yetmiş cilt olarak birer tefsir yazan[1] yüksek zekâlı müdakkik binlerle mütefenninulemânın, sened-

[1] Bkz.: el-Kevserî, *el-Makalât* s.473-474.

leri ve delilleriyle beyan ettikleri Kur'ân'daki hadsiz meziyetleri ve nükteleri ve hâsiyetleri ve sırları ve âlî mânâları ve umûr-u gaybiyenin her nev'inden kesretli gaybî ihbarları izhar ve isbat etmeleri ve bilhassa Risâle-i Nur'un yüz otuz kitabının her biri Kur'ân'ın bir meziyetini, bir nüktesini kat'î bürhânlarla isbat etmesi ve bilhassa Mucizât-ı Kur'âniye risâlesi; şimendifer ve tayyâre gibi medeniyetin hârikalarından çok şeyleri Kur'ân'dan istihraç eden Yirminci Söz'ün İkinci Makamı ve Risâle-i Nur'a ve elektriğe işaret eden âyetlerin işârâtını bildiren İşarat-ı Kur'âniye nâmındaki Birinci Şua ve Huruf-u Kur'âniye ne kadar muntazam, esrarlı ve mânâlı olduğunu gösteren Rumûzât-ı Semâniye nâmındaki sekiz küçük risâleler ve Sûre-i Feth'in âhirki âyeti beş vecihle ihbar-ı gaybî cihetinde mucizeliğini isbat eden küçük bir risâle gibi Risâle-i Nur'un her bir cüzü, Kur'ân'ın bir hakikatini, bir nurunu izhar etmesi; Kur'ân'ın misli olmadığına ve mucize ve hârika olduğuna ve bu âlem-i şehâdette âlem-i gaybın lisanı ve bir Allâmü'l-guyûb'un kelâmı bulunduğuna bir imzadır.

İşte altı noktada ve altı cihette ve altı makamda işaret edilen, Kur'ân'ın mezkûr meziyetleri ve hâsiyetleri içindir ki; haşmetli hâkimiyet-i nuraniyesi ve azametli saltanat-ı kudsiyesi, asırların yüzlerini ışıklandırarak zemin yüzünü dahi bin üç yüz sene tenvir ederek kemâl-i ihtiram ile devam etmesi, hem o hâsiyetleri içindir ki, Kur'ân'ın her bir harfi, hiç olmazsa on sevabı ve on hasenesi olması ve on meyve-i bâki vermesi, hattâ bir kısım âyâtın ve sûrelerin her bir harfi, yüz ve bin ve daha ziyade meyve vermesi ve mübarek vakitlerde her bir harfin nuru ve sevabı ve kıymeti ondan yüzlere çıkması gibi kudsî imtiyazları kazanmış, diye dünya seyyahı anladı ve kalbine dedi: "İşte böyle her cihetle mucizâtlı bu Kur'ân; sûrelerinin icmâıyla ve âyâtının ittifakıyla ve esrar u envârının tevafukuyla ve semerat ve âsârının tetabukuyla bir tek Vâcibü'l-vücûd'un vücûduna ve vahdetine ve sıfât ve esmâsına –delilleri ile isbat sûretinde– öyle şehâdet etmiş ki, bütün ehl-i îmânın hadsiz şehâdetleri, O'nun şehâdetinden tereşşuh etmişler."

İşte bu yolcunun Kur'ân'dan aldığı ders-i tevhid ve îmâna kısa bir işaret olarak *Birinci Makam'ın On Yedinci Mertebesi*'nde böyle:

لَا إِلٰهَ إِلَّا اللهُ الْوَاجِبُ الْوُجُودِ الْوَاحِدُ الْأَحَدُ الَّذِي دَلَّ عَلٰى وُجُوبِ وُجُودِهِ فِي وَحْدَتِهِ: اَلْقُرْاٰنُ الْمُعْجِزُ الْبَيَانِ الْمَقْبُولُ الْمَرْغُوبُ لِأَجْنَاسِ الْمَلَكِ وَالْإِنْسِ وَالْجَانِّ الْمَقْرُوءُ كُلُّ اٰيَاتِهِ فِي كُلِّ دَقِيقَةٍ بِكَمَالِ الْاِحْتِرَامِ بِأَلْسِنَةِ مِئَاتِ الْمَلَايِينِ مِنَ نَوْعِ الْإِنْسَانِ الدَّائِمُ سَلْطَنَتُهُ الْقُدْسِيَّةُ عَلٰى أَقْطَارِ الْأَرْضِ وَالْأَكْوَانِ وَعَلٰى وُجُوهِ الْأَعْصَارِ وَالْأَزْمَانِ وَالْجَارِي

حَاكِمِيَّتُهُ الْمَعْنَوِيَّةُ النُّورَانِيَّةُ عَلٰى نِصْفِ الْأَرْضِ وَخُمْسِ الْبَشَرِ فِي أَرْبَعَةَ عَشَرَ عَصْرًا بِكَمَالِ الْاِحْتِشَامِ وَكَذَا شَهِدَ وَبَرْهَنَ بِإِجْمَاعِ سُوَرِهِ الْقُدْسِيَّةِ السَّمَاوِيَّةِ وَبِاتِّفَاقِ اٰيَاتِهِ النُّورَانِيَّةِ الْإِلٰهِيَّةِ وَبِتَوَافُقِ أَسْرَارِهِ وَأَنْوَارِهِ وَبِتَطَابُقِ حَقَائِقِهِ وَثَمَرَاتِهِ وَاٰثَارِهِ بِالْمُشَاهَدَةِ وَالْعِيَانِ[1]

denilmiştir.

[1] Allah'tan başka hiçbir ilâh yoktur. O öyle bir Vâcibü'l-vücûd, Vâhid ve Ehaddir ki, O'nun vücûb-u vücûduna ve vahdetine melek, ins ve cin tâifeleri tarafından kabul gören ve rağbet edilen ve bütün âyetleri her dakika büyük bir hürmetle milyonlarca insan tarafından okunan, kudsî saltanatı yeryüzünün ve kâinatın dört bir yanında asırlar boyunca devam eden, mânevî ve nûrânî hâkimiyeti yeryüzünün yarısında ve insanların beşte biri üzerinde tam bir ihtişamla on dört asırdır sürüp giden Kur'ân-ı mu'cizü'l-beyan işaret eder. Ve yine, Kur'ân-ı Kerîm, kudsî ve semavî sûrelerinin icmaı, ilâhî ve nuranî âyetlerinin ittifakı, esrar ve envârının tevafuku, hakikatlerinin, meyvelerinin ve eserlerinin uyumluluğu ile, Allah'ın vücûb-u vücûduna ve vahdetine apaçık bir şekilde şehâdet edip, isbat eder.

On Birinci Şua Olan Meyve Risalesi'nin Onuncu Meselesi

Emirdağ Çiçeği

Kur'ân'da Olan Tekrarâta Gelen İtirazlara Karşı Gayet Kuvvetli Bir Cevaptır

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Gerçi bu mesele perişan vaziyetimden müşevveş ve letâfetsiz olmuş. Fakat o müşevveş ibare altında çok kıymetli bir nevi i'câzı, kat'î bildim. Maatteessüf ifadeye muktedir olamadım. Her ne kadar ibaresi sönük olsa da Kur'ân'a ait olmak cihetiyle hem ibadet-i tefekküriye, hem kudsî, yüksek, parlak bir cevherin sadefidir. Yırtık libasına değil, elindeki elmasa bakılsın. Hem bunu gayet hasta ve perişan ve gıdasız, bir-iki gün Ramazan'da, mecburiyetle gayet mücmel ve kısa ve bir cümlede pek çok hakikatleri ve müteaddit hüccetleri dercederek yazdım. Kusura bakılmasın.[1(Hâşiye)]

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Ramazan-ı Şerif'te Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan'ı okurken Risale-i Nur'a işaretleri Birinci Şuâ'da beyan olunan otuz üç âyetten hangisi gelse bakıyorum ki, o âyetin sayfası ve yaprağı ve kıssası dahi Risale-i Nur'a ve şâkirtlerine kıssadan hisse almak noktasında bir derece bakıyor. Hususan Sûre-i Nur'dan âyet-i nûr[2], on parmakla Risale-i Nur'a baktığı gibi arkasındaki âyet-i zulümât[3] dahi muârızlarına tam bakıyor ve ziyade hisse veriyor. Âdeta o makam, cüz'iyetten çıkıp külliyet kesbeder ve bu asırda o külliyetin tam bir ferdi Risale-i Nur ve şâkirtleridir, diye hissettim.

Evet Kur'ân'ın hitabı, evvelâ Mütekellim-i Ezelî'nin rubûbiyet-i âmmesinin geniş makamından.. hem nev-i beşer, belki kâinat nâmına muhatap olan Zât'ın geniş makamından.. hem umum nev-i beşer ve benî-

---

1(Hâşiye) Denizli Hapsi'nin meyvesine Onuncu Mesele olarak Emirdağ'ın ve bu Ramazan-ı Şerif'in nurlu bir küçük çiçeğidir. Tekrarât-ı Kur'âniye'nin bir hikmetini beyanla ehl-i dalâletin ufûnetli ve zehirli evhamlarını izale eder.

2 Nûr sûresi, 24/35.

3 Nûr sûresi, 24/40.

âdemin bütün asırlarda irşadlarının gayet vüs'atli makamından.. hem dünya ve âhiretin, arz ve semâvâtın ve ezel ve ebedin ve Hâlık-ı kâinatın rubûbiyetine ve bütün mahlûkatın tedbirine dair kavânîn-i ilâhiyenin gayet yüksek, ihatalı beyanatının makamından aldığı vüs'at ve ulviyet ve ihata cihetiyle o hitap, öyle bir yüksek i'câzı ve şümûlü gösterir ki; ders-i Kur'ân'ın muhataplarından en kesretli tâife olan tabaka-yı avâmın basit fehimlerini okşayan zâhirî ve basit mertebesi dahi en ulvî tabakayı da tam hissedar eder. Güya kıssadan yalnız bir hisse ve bir hikâye-i tarihiyeden bir ibret değil, belki bir küllî düsturun efradı olarak her asra ve her tabakaya hitap ederek taze nâzil oluyor ve bilhassa çok tekrar ile اَلظَّالِمِينَ.. اَلظَّالِمِينَ[1] *deyip tehditleri ve zulümlerinin cezası olan musibet-i semâviye ve arziyeyi şiddetle beyanı, bu asrın emsâlsiz zulümlerine Kavm-i Âd ve Semûd ve Firavun'un başlarına gelen azaplarla baktırıyor ve mazlum ehl-i imana İbrahim ve Mûsâ (aleyhimesselâm)'lar gibi enbiyânın necatlarıyla teselli veriyor.*

Evet, nazar-ı gaflet ve dalâlette vahşetli ve dehşetli bir ademistan ve elîm ve mahvolmuş bir mezaristan olan bütün geçmiş zaman ve ölmüş karnlar ve asırlar, canlı birer sayfa-yı ibret ve baştan başa ruhlu, hayattar bir acîb âlem ve mevcut ve bizimle münasebettar bir memleket-i rabbâniye suretinde sinema perdeleri gibi; kâh bizi o zamanlara, kâh o zamanları yanımıza getirerek her asra ve her tabakaya gösterip yüksek bir i'câz ile dersini veren Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan, aynı i'câz ile nazar-ı dalâlette câmid, perişan, ölü, hadsiz bir vahşetgâh olan ve firak ve zevalde yuvarlanan bu kâinatı bir kitab-ı samedânî, bir şehr-i rahmânî, bir meşher-i sun-u rabbânî olarak o câmidâtı canlandırıp birer vazifedâr suretinde birbiriyle konuşturup ve birbirinin imdadına koşturup nev-i beşere ve cin ve meleğe hakikî ve nurlu ve zevkli hikmet dersleri veren bu Kur'ân-ı Azîmüşşân'ın elbette, her harfinde on ve yüz ve bazen bin ve binler sevap bulunması.. ve bütün cin ve ins toplansa onun mislini getirememesi..[2] ve bütün benîâdemle ve kâinatla tam yerinde konuşması.. ve her zaman milyonlar hâfızların kalblerinde zevk ile yazılması.. ve çok tekrarla ve kesretli tekrarâtıyla usandırmaması.. ve çok iltibas yerleri ve cümleleri ile beraber çocukların nazik ve basit kafalarında mükemmel yerleşmesi.. ve hastaların ve az sözden müteessir olan ve sekerâtta olanların kulağında mâ-yı zem-

---

1 Zâlimler.. zâlimler.. (Bu tehditin yer aldığı bazı âyetler için bkz.: Bakara sûresi, 2/35, 95, 124...)

2 Bkz.: Bakara sûresi, 2/23; Yûnus sûresi, 10/38; Hûd sûresi, 11/13; İsrâ sûresi, 17/88; Kasas sûresi, 28/49; Tûr sûresi, 52/34.

zem misillü hoş gelmesi gibi kudsî imtiyazları kazanır ve iki cihanın saadetlerini kendi şâkirtlerine kazandırır.

Ve tercümanın ümmiyet mertebesini tam riayet etmek sırrıyla hiçbir tekellüf ve hiçbir tasannû ve hiçbir gösterişe meydan vermeden selâset-i fıtriyesini ve doğrudan doğruya semâdan gelmesini ve en kesretli olan tabakât-ı avâmın basit fehimlerini tenezzülât-ı kelâmiye ile okşamak hikmetiyle en ziyade semâ ve arz gibi en zâhir ve bedihî sayfalarını açıp o âdiyat altındaki hârikulâde mucizât-ı kudretini ve mânidâr sutûr-u hikmetini ders vermekle lütf-u irşadda güzel bir i'câz gösterir.

Tekrarı iktiza eden dua ve davet, zikir ve tevhid kitabı dahi olduğunu bildirmek sırrıyla güzel, tatlı tekrarâtıyla birtek cümlede ve birtek kıssada ayrı ayrı çok manaları, ayrı ayrı muhatap tabakalarına tefhim etmekte ve cüz'î ve âdi bir hâdisede en cüz'î ve ehemmiyetsiz şeyler dahi nazar-ı merhametinde ve daire-i tedbir ve iradesinde bulunmasını bildirmek sırrıyla tesis-i İslâmiyet'te ve tedvin-i şeriatta sahabelerin cüz'î hâdiselerini dahi nazar-ı ehemmiyete almasında hem küllî düsturların bulunması, hem umumî olan İslâmiyet'in ve şeriatın tesisinde o cüz'î hâdiseler, çekirdekler hükmünde çok ehemmiyetli meyveleri verdikleri cihetinde de bir nevi i'câzını gösterir.

Evet, ihtiyacın tekerrürüyle, tekrarın lüzumu haysiyetiyle yirmi sene zarfında pek çok mükerrer suâllere cevap olarak ayrı ayrı çok tabakalara ders veren ve koca kâinatı parça parça edip kıyâmette şeklini değiştirerek dünyayı kaldırıp onun yerine azametli âhireti kuracak.. ve zerrâttan yıldızlara kadar bütün cüz'iyât ve külliyâtın tek bir Zât'ın elinde ve tasarrufunda bulunduğunu isbat edecek.. ve kâinatı ve arzı ve semâvâtı ve anâsırı kızdıran ve hiddete getiren nev-i beşerin zulümlerine, kâinatın netice-i hilkati hesabına gazab-ı ilâhîyi ve hiddet-i rabbânîyi gösterecek hadsiz ve nihâyetsiz ve dehşetli ve geniş bir inkılâbın tesisinde binler netice kuvvetinde bazı cümleleri ve hadsiz delillerin neticesi olan bir kısım âyetleri tekrar etmek; değil bir kusur, belki gayet kuvvetli bir i'câz ve gayet yüksek bir belâgat ve mukteza-yı hâle gayet mutâbık bir cezâlettir, bir fesâhattir.

♦Meselâ birtek âyet olup yüz on dört defa tekrar edilen بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ cümlesi, Risale-i Nur'un On Dördüncü Lem'a'sında beyan edildiği gibi; arşı ferşe bağlayan ve kâinatı ışıklandıran ve her dakika herkes ona muhtaç olan öyle bir hakikattir ki, milyonlar defa tekrar edilse yine ihtiyaç vardır. Değil yalnız ekmek gibi her gün, belki hava ve ziya gibi her dakika ona ihtiyaç ve iştiyak vardır.

♦Hem meselâ Sûre-i [1]﴿طٰسٓمٓ﴾'de sekiz defa tekrar edilen şu وَإِنَّ رَبَّكَ لَهُوَ الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ[2] âyeti, o sûrede hikâye edilen peygamberlerin necatlarını ve kavimlerinin azaplarını, kâinatın netice-i hilkati hesabına ve rubûbiyet-i âmmenin nâmına o binler hakikat kuvvetinde olan âyeti tekrar ederek izzet-i rabbâniye, o zâlim kavimlerin azabını ve rahîmiyet-i ilâhiye dahi enbiyânın necatlarını iktiza ettiğini ders vermek için binler defa tekrar olsa yine ihtiyaç ve iştiyak var.. ve îcazlı ve i'câzlı bir ulvî belâgattır.

♦Hem meselâ Sûre-i Rahmân'da tekrar edilen فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ[3] âyeti ile Sûre-i Mürselât'ta وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِلْمُكَذِّبِينَ[4] âyeti, cin ve nev-i beşere kâinatı kızdıran ve arz ve semâvâtı hiddete getiren ve hilkat-i âlemin neticelerini bozan ve haşmet-i saltanat-ı ilâhiyeye karşı inkâr ve istihfafla mukabele eden küfür ve küfranlarını ve zulümlerini ve bütün mahlûkatın hukuklarına tecavüzlerini asırlara ve arza ve semâvâta tehditkârâne haykıran bu iki âyet, böyle binler hakikatlerle alâkadar ve binler mesele kuvvetinde olan bir ders-i umumîde binler defa tekrar edilse yine lüzum var.. ve celâlli bir i'câz ve cemâlli bir îcâz-ı belâgattır.

♦Hem meselâ Kur'ân'ın hakikî ve tam bir nevi münâcâtı ve Kur'ân'dan çıkan bir çeşit hülâsası olan Cevşenü'l-Kebîr nâmındaki münâcât-ı Peygamberî'de *(aleyhissalâtü vesselâm)* yüz defa سُبْحَانَكَ يَا لَا إِلٰهَ إِلَّا أَنْتَ الْأَمَانَ الْأَمَانَ خَلِّصْنَا مِنَ النَّارِ، أَجِرْنَا مِنَ النَّارِ، نَجِّنَا مِنَ النَّارِ[5] cümlesinin tekrarında *tevhid* gibi kâinatça en büyük hakikat.. ve mahlûkatın rubûbiyete karşı *tesbih ve tahmid ve takdis* gibi üç muazzam vazifesinden en ehemmiyetli bir vazifesi.. ve şekâvet-i ebediyeden kurtulmak gibi nev-i insanın en dehşetli meselesi.. ve ubûdiyet ve acz-i beşerin en lüzumlu neticesi bulunması cihetiyle binler defa tekrar edilse yine azdır.

İşte, tekrarât-ı Kur'âniye bu gibi esaslara bakıyor. Hatta bazen bir sayfada iktiza-yı makam ve ihtiyac-ı ifham ve belâgat-ı beyan cihetiyle yirmi defa

---

1 "Tâ. Sîn. Mîm." (Şuarâ sûresi, 26/1)

2 "Ama senin Rabbin azîz ve rahîmdir (mutlak galiptir, geniş merhamet sahibidir)" (Şuarâ sûresi, 26/9, 68, 104, 122, 140, 159, 175, 191)

3 "O halde Rabbinizin nimetlerinden hangi birini inkâr edebilirsiniz?" (Rahman sûresi, 55/13, 16, 18; ...)

4 "Hakkı yalan sayanların o gün vay hâllerine!" (Mürselât sûresi, 77/15, 19, 24, 28, 34, 37, 40, 45, 47, 49,)

5 Sübhânsın yâ Rab! Sen'den başka yoktur ilâh! Emân diliyoruz Sen'den, koru bizi cehennemden!

sarîhen ve zımnen tevhid hakikatini ifade eder. Değil usanç, belki kuvvet ve şevk verir. Risale-i Nur'da tekrarât-ı Kur'âniye ne kadar yerinde ve münasip ve belâgatça makbul olduğu hüccetleriyle beyan edilmiş.

Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan'ın Mekkî sûreleriyle Medenî sûrelerinin belâgat noktasında ve i'câz cihetinde ve tafsil ve icmâl vechinde birbirinden ayrı olmasının sırrı ve hikmeti şudur ki:

Mekke'de birinci safta muhatap ve muârızları, Kureyş müşrikleri ve ümmîleri olduğundan belâgatça kuvvetli bir üslûb-u âlî ve îcazlı, muknî, kanaat verici bir icmâl ve tesbit için tekrar lâzım geldiğinden ekseriyetle Mekkî sûreleri erkân-ı imaniyeyi ve tevhidin mertebelerini gayet kuvvetli ve yüksek ve i'câzlı bir îcaz ile tekrar edip ifade ederek; mebde ve meâdı, Allah'ı ve âhireti; değil yalnız bir sayfada, bir âyette, bir cümlede, bir kelimede.. belki bazen bir harfte ve takdim, tehir ve tarif ve tenkir ve hazf ve zikir gibi heyetlerde öyle kuvvetli isbat eder ki, ilm-i belâgatın dâhî imamları hayretle karşılamışlar. Risale-i Nur ve bilhassa Kur'ân'ın kırk vech-i i'câzını icmâlen isbat eden Yirmi Beşinci Söz, –zeyilleriyle beraber– ve Kur'ân'ın nazmındaki vech-i i'câzı harika bir tarzda isbat eden Arabî Risale-i Nur'dan "İşârâtü'l-İ'câz" tefsiri bilfiil göstermişler ki, Mekkî olan sûre ve âyetlerde en âlî bir üslûb-u belâgat ve en yüksek bir i'câz-ı îcazî vardır.

Amma Medenî sûre ve âyetlerde birinci safta muhatap ve muârızları ise Allah'ı tasdik eden yahudî ve nasâra gibi ehl-i kitap olduğundan.. mukteza-yı belâgat ve irşad ve mutâbık-ı makam ve hâlin lüzumundan.. sade ve vazıh ve tafsilli bir üslûpla ehl-i kitaba karşı dinin yüksek usûlünü ve imanın rükünlerini değil, belki medar-ı ihtilâf olan şeriatta ve ahkâmda ve teferruâtın ve küllî kanunların menşeleri ve sebepleri olan cüz'iyatın beyanı lâzım geldiğinden.. o Medenî sûre ve âyetlerde ekseriyetle tafsil ve izah ve sade üslûpla beyanât içinde Kur'ân'a mahsus emsâlsiz bir tarz-ı beyanla birden, o cüz'î teferruât hâdisesi içinde yüksek, kuvvetli bir fezleke, bir hâtime, bir hüccet ve o cüz'î hâdise-i şer'iyeyi küllîleştiren.. ve imtisâlini iman-ı billâh ile temin eden bir cümle-i tevhidiyeyi ve imaniyeyi ve uhreviyeyi zikreder, o makamı nurlandırır, ulvîleştirir, küllîleştirir.

Risale-i Nur, âyetlerin âhirlerinde ekseriyetle gelen

إِنَّ اللهَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ[1] ، إِنَّ اللهَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ[2]

---

1 "Allah gerçekten her şeye kadirdir." (Bakara sûresi, 2/20, 109, 148; Âl-i İmran sûresi, 3/165; Nahl sûresi, 16/77; Nûr sûresi, 24/45; Ankebût sûresi, 29/20; Fâtır sûresi, 35/1)

2 "Muhakkak ki Allah her şeyi hakkıyla bilir." (Enfâl sûresi, 8/75; Tevbe sûresi, 9/115; Ankebût sûresi, 29/62; Mücadele sûresi, 58/7)

وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ[1] ، وَهُوَ الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ[2]

gibi tevhidi ve âhireti ifade eden fezlekelerde ve hâtimelerde ne kadar yüksek bir belâgat ve meziyetler ve cezâletler ve nükteler bulunduğunu Yirmi Beşinci Söz'ün İkinci Şûlesi'nin İkinci Nuru'nda o fezleke ve hâtimelerin pek çok nüktelerinden ve meziyetlerinden on tanesini beyan ederek, o hülâsalarda bir mucize-i kübrâ bulunduğunu muannitlere de isbat etmiş.

Evet Kur'ân, o teferruat-ı şer'iye ve kavânîn-i içtimaiyenin beyanı içinde, *birden*, muhatabın nazarını yüksek ve küllî noktalara kaldırıp sade üslûbu, bir ulvî üslûba ve şeriat dersinden tevhid dersine çevirerek Kur'ân'ı, hem bir kitab-ı şeriat ve ahkâm ve hikmet, hem bir kitab-ı akide ve iman ve zikir ve fikir ve dua ve davet olduğunu gösterip, her makamda çok makâsıd-ı irşadiye-yi Kur'âniye'yi ders vermesiyle Mekkî âyetlerin tarz-ı belâgatlarından ayrı ve parlak mucizâne bir cezâlet izhar eder. Bazen iki kelimede, meselâ; رَبُّ الْعَالَمِينَ[3] ile رَبُّكَ[4] ve رَبُّكَ 'de, رَبُّكَ tâbiriyle ehadiyeti ve vâhidiyeti bildirir. Ehadiyet içinde vâhidiyeti ifade eder. Hatta bir cümlede bir zerreyi, bir gözbebeğinde gördüğü ve yerleştirdiği gibi; güneşi aynı âyetle, aynı çekiçle göğün gözbebeğinde yerleştirir ve göğe bir göz yapar.

♦Meselâ خَلَقَ السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضَ[5] âyetinden sonra يُولِجُ اللَّيْلَ فِي النَّهَارِ وَيُولِجُ النَّهَارَ فِي اللَّيْلِ[6] âyetinin akabinde وَهُوَ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ[7] der. *"Zemin ve gökler haşmet-i hilkatinde kalbin dahi hâtırâtını bilir, idare eder."* der, tarzında bir beyanât cihetiyle o sade ve *ümmiyet mertebesini* ve avâmın fehmini nazara alan o basit ve cüz'î muhâvere, o tarz ile ulvî ve cazibedar ve umumî ve irşadkâr bir mükâlemeye döner.

---

1 "O azîzdir, hakîmdir (mutlak galiptir, tam hüküm ve hikmet sahibidir)" (İbrahim sûresi, 14/4; Nahl sûresi, 16/60; Ankebût sûresi, 29/42; Rûm sûresi, 30/27; …)

2 "O, azîzdir, rahîmdir (mutlak galiptir, sınırsız merhamet ve ihsan sahibidir)" (Rûm sûresi, 30/5)

3 "Âlemlerin Rabbi" (A'râf sûresi, 7/54; Şuarâ sûresi, 26/23; Kasas sûresi, 28/30; Mü'min sûresi, 40/64; Fussilet sûresi, 41/9; Tekvir sûresi, 81/29; Hâkka sûresi, 69/4)

4 "Senin Rabbin" (Bakara sûresi, 2/30, Mâide sûresi, 5/24, 112; En'âm sûresi, 6/112, 131, 132, 133, 158; A'râf sûresi, 7/167, 172; Enfâl sûresi, 8/5; …)

5 "Gökleri ve yeri yaratan…" (En'âm sûresi, 6/1, 73; A'râf sûresi, 7/54; Tevbe sûresi, 9/36; Yûnus sûresi, 10/3; …)

6 "Geceyi gündüze katar, böylece gündüz uzar. Gündüzü geceye katar, böylece gece uzar." (Hadîd sûresi, 57/6)

7 "Kalplerin künhünü O bilir." (Hadîd sûresi, 57/6)

Bir Suâl: Bazen ehemmiyetli bir hakikat, sathî nazarlara görünmediğinden ve bazı makamlarda cüz'î ve âdi bir hâdiseden yüksek bir fezleke-i tevhidi veya küllî bir düsturu beyan etmekte münasebet bilinmediğinden, bir kusur tevehhüm edilir. Meselâ "Hazreti Yusuf *(aleyhis-selâm)*, kardeşini bir hile ile alması[1]" içinde [2]وَفَوْقَ كُلِّ ذِي عِلْمٍ عَلِيمٌ diye gayet yüksek bir düsturun zikri, belâgatça münasebeti görünmüyor. Bunun sırrı ve hikmeti nedir?

Elcevap: Her biri birer küçük Kur'ân olan ekser uzun sûre ve mutavassıtlarda ve çok sayfa ve makamlarda yalnız iki-üç maksat değil; belki Kur'ân mahiyeti, hem bir kitab-ı zikir ve iman ve fikir, hem bir kitab-ı şeriat ve hikmet ve irşad gibi, çok kitapları ve ayrı ayrı dersleri tazammun ederek rubûbiyet-i ilâhiyenin her şeye ihatasını ve haşmetli tecelliyâtını ifade etmek cihetiyle, kâinat kitab-ı kebîrinin bir nevi kıraatı olan Kur'ân, elbette her makamda, hatta bazen bir sayfada çok maksatları takiben, mârifetullahtan ve tevhidin mertebelerinden ve iman hakikatlerinden ders verdiği haysiyetiyle, öbür makamda, meselâ zâhirce zayıf bir münasebetle başka bir ders açar ve o zayıf münasebete çok kuvvetli münasebetler iltihak ederler. O makama gayet mutâbık olur, mertebe-i belâgatı yükselir.

İkinci Bir Suâl: Kur'ân'da sarîhen ve zımnen ve işareten, âhiret ve tevhidi ve beşerin mükâfât ve mücâzâtını binler defa isbat edip nazara vermenin ve her sûrede, her sayfada, her makamda ders vermenin hikmeti nedir?

Elcevap: Daire-i imkânda ve kâinatın sergüzeştine ait inkılâplarda ve emanet-i kübrâyı ve hilâfet-i arziyeyi omuzuna alan nev-i beşerin şekâvet ve saadet-i ebediyeye medar olan vazifesine dair en ehemmiyetli, en büyük, en dehşetli meselelerinden en azametlilerini ders vermek.. ve hadsiz şüpheleri izale etmek.. ve gayet şiddetli inkârları ve inatları kırmak cihetinde elbette, o dehşetli inkılâpları tasdik ettirmek.. ve o inkılâpların azametinde büyük ve beşere en elzem ve en zarurî meseleleri teslim ettirmek için Kur'ân, binler defa değil, belki milyonlar defa onlara baktırsa yine israf değil ki milyonlar kere tekrar ile o bahisler Kur'ân'da okunur, usanç vermez, ihtiyaç kesilmez.

♦Meselâ: إِنَّ الَّذِينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَهُمْ جَنَّاتٌ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ

---

1 Bkz.: "İşte Biz Yûsuf'a, kardeşini alıkoyması için böyle bir plan öğrettik." (Yûsuf sûresi, 12/76)

2 "Her ilim sahibinin üstünde daha iyi bir bilen bulunur." (Yûsuf sûresi, 12/76)

ذٰلِكَ الْفَوْزُ الْكَبِيرُ[1] âyetinin gösterdiği müjde-i saadet-i ebediye hakikati, bîçare beşere her dakika kendini gösteren hakikat-i mevtin "hem insanı, hem dünyasını, hem bütün ahbabını idam-ı ebedîsinden kurtarıp ebedî bir saltanatı kazandırır" dediğinden milyarlar defa tekrar edilse ve kâinat kadar ehemmiyet verilse yine israf olmaz, kıymetten düşmez.

İşte bu çeşit hadsiz, kıymettar meseleleri ders veren ve kâinatı bir hâne gibi değiştiren ve şeklini bozan dehşetli inkılâpları tesis etmekte iknaya ve inandırmaya ve isbata çalışan Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan, elbette sarîhen ve zımnen ve işareten binler defa o meselelere nazar-ı dikkati celbetmek değil israf; belki ekmek, ilâç, hava ve ziya gibi birer hâcet-i zaruriye hükmünde ihsanını tazelendirir.

♦Hem meselâ

إِنَّ الظَّالِمِينَ لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ[2] ، وَالَّذِينَ كَفَرُوا لَهُمْ نَارُ جَهَنَّمَ[3]

gibi tehdit âyetlerini Kur'ân, gayet şiddetle ve hiddetle ve gayet kuvvet ve tekrarla zikretmesinin hikmeti ise Risale-i Nur'da kat'î isbat edildiği gibi beşerin küfrü, kâinatın ve ekser mahlûkatın hukuklarına öyle bir tecavüzdür ki semâvâtı ve arzı kızdırıyor ve anâsırı hiddete getirip tufanlarla o zâlimleri tokatlıyor.

إِذَا أُلْقُوا فِيهَا سَمِعُوا لَهَا شَهِيقًا وَهِيَ تَفُورُ ۞ تَكَادُ تَمَيَّزُ مِنَ الْغَيْظِ[4]

âyetlerinin sarâhatiyle o zâlim münkirlere cehennem öyle öfkeleniyor ki, hiddetinden parça parça olmak ve parçalanmak derecesine geliyor.

İşte böyle bir cinâyet-i âmmeye ve hadsiz bir tecavüze karşı beşerin küçüklük ve ehemmiyetsizliği noktasında değil, belki zâlimâne cinâyetinin azametine ve kâfirâne tecavüzünün dehşetine karşı Sultan-ı kâinat kendi raiyetinin hukukunun ehemmiyetini.. ve o münkirlerin küfür ve zulmündeki nihâyetsiz çirkinliğini göstermek hikmetiyle fermanında gayet hiddet ve şiddetle o cinâyeti ve cezasını değil bin defa, belki milyonlar ve milyarlar ile tekrar etse

---

1 "İman edip makbul ve güzel işler yapanlara ise, içinden ırmaklar akan cennetler var. İşte en büyük başarı, en büyük mutluluk budur!" (Bürûc sûresi, 85/11)

2 "Zalimlere elbette gayet acı bir azap vardır." (İbrahim sûresi, 14/22; Şûrâ sûresi, 42/21)

3 "Kâfirlere ise cehennem ateşi var." (Fâtır sûresi, 35/36)

4 "Onlar oraya atılınca, cehennemin müthiş homurtusunu, kaynaya kaynaya çıkardığı uğultuyu işitirler. Cehennem, öfkesinden neredeyse çatlayacak haldedir." (Mülk sûresi, 67/7-8)

yine israf ve kusur değil ki, bin seneden beri yüzer milyon insanlar her gün usanmadan kemâl-i iştiyakla ve ihtiyaçla okurlar.

Evet her gün, her zaman, herkes için bir âlem gider, taze bir âlemin kapısı kendine açılmasından, geçici her bir âlemini nurlandırmak için ihtiyaç ve iştiyakla لَآ إِلٰهَ إِلَّا اللّٰهُ[1] cümlesini bin defa tekrar ile o değişen perdelerin her birisine bir لَآ إِلٰهَ إِلَّا اللّٰهُ 'ı bir lâmba yaptığı gibi, öyle de o kesretli, geçici perdeleri ve o tazelenen seyyar kâinatları karanlıklandırmamak.. ve ayna-yı hayatında in'ikâs eden suretlerini çirkinleştirmemek.. ve lehinde şahit olabilen o misafir vaziyetleri aleyhine çevirmemek için, o cinâyetlerin cezalarını ve Padişah-ı Ezelî'nin şiddetli ve inatları kıran tehditlerini Kur'ân'ı okumakla takdir etmek.. ve nefsinin tuğyanından kurtulmaya çalışmak hikmetiyle Kur'ân, gayet mânidâr tekrar eder. Ve bu derece kuvvet ve şiddet ve tekrar ile tehdidât-ı Kur'âniye'yi hakikatsiz tevehhüm etmekten şeytan bile kaçar. 'Onları dinlemeyen münkirlere cehennem azabı ayn-ı adalettir' diye gösterir.

♦Hem meselâ Asâ-yı Mûsâ gibi çok hikmetleri ve faydaları bulunan kıssa-yı Mûsâ'nın *(aleyhisselâm)* ve sair enbiyânın *(aleyhimüsselâm)* kıssalarını çok tekrarında Risalet-i Ahmediye'nin *(aleyhissalâtü vesselâm)* hakkaniyetine bütün enbiyânın nübüvvetlerini bir hüccet gösterip 'onların umumunu inkâr edemeyen, bu Zât'ın risaletini hakikat noktasında inkâr edemez' hikmetiyle.. ve herkes, her vakit bütün Kur'ân'ı okumaya muktedir ve muvaffak olamadığından her bir uzun ve mutavassıt sûreyi birer küçük Kur'ân hükmüne getirmek için ehemmiyetli erkân-ı imaniye gibi o kıssaları tekrar etmesi değil israf, belki mukteza-yı belâgattır ve hâdise-i Muhammediye *(aleyhissalâtü vesselâm)*, bütün benîâdemin en büyük hâdisesi ve kâinatın en azametli meselesi olduğunu ders vermektir.

Evet Kur'ân'da Zât-ı Ahmediye'ye en büyük makam vermek ve dört erkân-ı imaniyeyi içine almakla لَآ إِلٰهَ إِلَّا اللّٰهُ rüknüne denk tutulan مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللّٰهِ[2] risalet-i Muhammediye *(aleyhissalâtü vesselâm)*, kâinatın en büyük hakikati.. ve Zât-ı Ahmediye *(aleyhissalâtü vesselâm)*, bütün mahlûkatın en eşrefi.. ve hakikat-i Muhammediye *(aleyhissalâtü vesselâm)* tabir edilen küllî şahsiyet-i mâneviyesi ve makam-ı kudsîsi, iki cihanın en parlak bir güneşi olduğuna ve bu harika makama liyâkatine dair pek çok hüccetleri ve emâreleri, kat'î bir surette Risale-i Nur'da isbat edilmiş. Binden birisi şudur ki:

---

1 "Allah'tan başka ilâh yoktur." (Sâffât sûresi, 37/35; Muhammed sûresi, 47/19)

2 "Muhammed Allah'ın resûlüdür." (Fetih sûresi, 48/29)

✓ اَلسَّبَبُ كَالْفَاعِلِ[1] düsturuyla bütün ümmetinin bütün zamanlarda işlediği hasenâtın bir misli, O'nun defter-i hasenâtına girmesi…

✓ Ve bütün kâinatın hakikatlerini, getirdiği nur ile nurlandırması…

✓ Değil yalnız cin ve insi ve meleği ve zîhayatları, belki kâinatı ve semâvâtı ve arzı minnettar eylemesi…

✓ Ve istidat lisanıyla nebâtâtın duaları ve ihtiyac-ı fıtrî diliyle hayvanâtın duaları, gözümüz önünde bilfiil kabul olmasının şehadetiyle milyonlar, belki milyarlar fıtrî ve reddedilmez duaları makbul olan sulehâ-yı ümmeti, her gün o Zât'a *(aleyhissalâtü vesselâm)* salât ü selâm ile rahmet duaları…

✓ Ve mânevî kazançlarını en evvel o Zât'a *(aleyhissalâtü vesselâm)* bağışlamaları…

✓ Ve bütün ümmetçe okunan Kur'ân'ın üç yüz bin hurufunun her birisinde on sevaptan ta yüz, ta bin hasene ve meyve vermesinden –yalnız kıraat-ı Kur'ân cihetiyle– defter-i âmâline hadsiz nurlar girmesi haysiyetiyle…

O Zât'ın *(aleyhissalâtü vesselâm)* şahsiyet-i mâneviyesi olan hakikat-i Muhammediye *(aleyhissalâtü vesselâm)*, istikbalde bir şecere-i tûbâ-yı cennet hükmünde olacağını Allâmü'l-guyûb bilmiş ve görmüş.. ve o makama göre Kur'ân'ında o azîm ehemmiyeti vermiş.. ve fermanında O'na tebaiyeti ve sünnet-i seniyyesine ittibâ ile şefaatine mazhariyeti, en ehemmiyetli bir mesele-i insaniye göstermiş. Ve o haşmetli şecere-i tûbânın bir çekirdeği olan şahsiyet-i beşeriyetini ve bidayetteki vaziyet-i insaniyesini arasıra nazara almasıdır.

İşte Kur'ân'ın tekrar edilen hakikatleri bu kıymette olduğundan, tekrarâtında kuvvetli ve geniş bir mucize-i mâneviye bulunmasına fıtrat-ı selime şehadet eder. Meğer maddiyyûnluk tâunuyla maraz-ı kalbe ve vicdan hastalığına müptelâ ola!..

قَدْ يُنْكِرُ الْمَرْءُ ضَوْءَ الشَّمْسِ مِنْ رَمَدٍ وَيُنْكِرُ الْفَمُ طَعْمَ الْمَاءِ مِنْ سَقَمٍ[2]

kâidesine dâhil olur.

---

1 (Bir işe) sebep olan, (onu bizzat) yapan gibidir.

2 Bazen insan, gözünün iltihaplı olması sebebiyle güneşin ışığını inkâr ettiği gibi ağız da hastalığından dolayı suyun tadını inkâr edebilir. (el-Busayrî, *Kasîdetü'l-bürde* 104. beyit)

Bu Onuncu Meseleye Bir Hâtime Olarak İki Hâşiye

Birincisi

Bundan on iki sene evvel[1(Hâşiye)] işittim ki; en dehşetli ve muannit bir zındık, Kur'ân'a karşı sû-i kasdını tercümesiyle yapmaya başlamış ve demiş ki: "Kur'ân tercüme edilsin, ta ne mal olduğu bilinsin." Yani, 'lüzumsuz tekrarâtı herkes görsün ve tercümesi onun yerinde okunsun' diye dehşetli bir plân çevirmiş.

Fakat Risale-i Nur'un cerhedilmez hüccetleri kat'î isbat etmiş ki, Kur'ân'ın hakikî tercümesi kabil değil.. ve lisân-ı nahvî olan lisân-ı Arabî yerinde Kur'ân'ın meziyetlerini ve nüktelerini başka lisan muhafaza edemez.. ve her bir harfi, on adetten bine kadar sevap veren kelimât-ı Kur'âniye'nin mucizâne ve cemiyetli tabirlerinin yerini, beşerin âdi ve cüz'î tercümeleri tutamaz.. onun yerinde câmilerde okunmaz diye Risale-i Nur, her tarafta intişarıyla o dehşetli plânı akîm bıraktı.

Fakat o zındıktan ders alan münafıklar, yine şeytan hesabına Kur'ân güneşini üflemekle söndürmeye ahmak çocuklar gibi ahmakâne ve divânecesine çalışmaları sebebiyle bana gayet sıkı ve sıkıcı ve sıkıntılı bir hâlette bu Onuncu Mesele yazdırıldı, tahmin ediyorum. Başkalar ile görüşemediğim için hakikat-i hâli bilmiyorum.

İkinci Hâşiye

Denizli hapsinden tahliyemizden sonra meşhur Şehir Oteli'nin yüksek katında oturmuştum. Karşımda güzel bahçelerde kesretli kavak ağaçları birer halka-yı zikir tarzında gayet latîf, tatlı bir surette hem kendileri, hem dalları, hem yaprakları, havanın dokunmasıyla cezbedârâne ve cazibekârâne hareketle raksları, kardeşlerimin mufârakatlarından ve yalnız kaldığımdan hüzünlü ve gamlı kalbime ilişti. Birden güz ve kış mevsimi hatıra geldi ve bana bir gaflet bastı. Ben, o kemâl-i neşe ile cilvelenen o nâzenin kavaklara ve zîhayatlara o kadar acıdım ki gözlerim yaş ile doldu. Kâinatın süslü perdesi altındaki ademleri, firakları ihtar ve ihsasıyla kâinat dolusu firakların, zevallerin hüzünleri başıma toplandı. Birden hakikat-i Muhammediye'nin *(aleyhissalâtü vesselâm)* getirdiği nur, imdada yetişti. O hadsiz hüzünleri ve gamları, sürurlara çevirdi. Hatta o

---

1(Hâşiye) Bu risalenin telifinden.

nurun, herkes ve her ehl-i iman gibi benim hakkımda milyon feyzinden yalnız o vakitte, o vaziyete temas eden imdat ve tesellisi için Zât-ı Muhammediye'ye *(aleyhissalâtü vesselâm)* karşı ebediyen minnettar oldum. Şöyle ki:

Ol nazar-ı gaflet, o mübarek nâzeninleri vazifesiz, neticesiz, bir mevsimde görünüp hareketleri neşeden değil; belki, güya ademden ve firaktan titreyerek hiçliğe düştüklerini göstermekle herkes gibi bendeki aşk-ı bekâ ve hubb-u mehâsin ve şefkat-i cinsiye ve hayatiyeye medar olan damarlarıma o derece dokundu ki; böyle dünyayı bir mânevî cehenneme ve aklı bir tâzip âletine çevirdiği sırada, Muhammed *(aleyhissalâtü vesselâm)*'ın beşere hediye getirdiği nur, perdeyi kaldırdı.. idam, adem, hiçlik, vazifesizlik, abes, firak yerlerinde o kavakların her birinin yaprakları adedince hikmetleri ve manaları ve – Risale-i Nur'da isbat edildiği gibi– üç kısma ayrılan neticeleri ve vazifeleri var, diye gösterdi.

Birinci kısım, Sâni-i Zülcelâl'in esmâsına bakar. Meselâ, nasıl bir usta harika bir makineyi yapsa herkes, o zâta "Mâşâallah, bârekâllah!" deyip alkışlar. Öyle de o makine dahi, ondan maksut neticeleri tam tamına göstermesiyle, lisân-ı hâliyle ustasını tebrik eder, alkışlar. Her zîhayat ve her şey böyle bir makinedir, ustasını tebriklerle alkışlar.

İkinci kısım hikmetleri ise, zîhayatın ve zîşuûrun nazarlarına bakar. Onlara şirin bir mütalâagâh, birer kitab-ı mârifet olur. Manalarını zîşuûrun zihinlerinde ve suretlerini kuvve-i hâfızalarında ve elvâh-ı misâliyede ve âlem-i gaybın defterlerinde daire-i vücûdda bırakıp sonra âlem-i şehadeti terk eder, âlem-i gayba çekilir. Demek surî bir vücûdu bırakır, mânevî ve gaybî ve ilmî çok vücûdları kazanır.

Evet, madem Allah var ve ilmi, ihata eder; elbette adem, idam, hiçlik, mahv, fena hakikat noktasında ehl-i imanın dünyasında yoktur ve kâfirlerin dünyaları ademle, firakla, hiçlikle, fânîlikle doludur.

İşte bu hakikati, umumun lisanında gezen bu gelen darb-ı mesel ders verip, der: *"Kimin için Allah var, ona her şey var ve kimin için yoksa her şey ona yoktur, hiçtir."*[1]

Elhâsıl: *Nasıl ki iman, ölüm vaktinde insanı idam-ı ebedîden kurtarıyor; öyle de herkesin hususî dünyasını dahi idamdan ve hiçlik karanlıklarından kurtarıyor. Ve küfür ise hususan küfr-ü mutlak olsa hem o insanı,*

---

1 Bkz.: Ebu'l-Abbas el-Mukri', *Nefhu't-tayyib* 4/504.

hem hususî dünyasını ölümle idam edip mânevî cehennem zulmetlerine atar. Hayatının lezzetlerini acı zehirlere çevirir. Hayat-ı dünyeviyeyi âhiretine tercih edenlerin kulakları çınlasın. Gelsinler, buna ya bir çare bulsunlar veya imana girsinler. Bu dehşetli hasârâttan kurtulsunlar!..

سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا ۖ إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ[1]

Duanıza çok muhtaç ve size çok müştâk kardeşiniz
Said Nursî

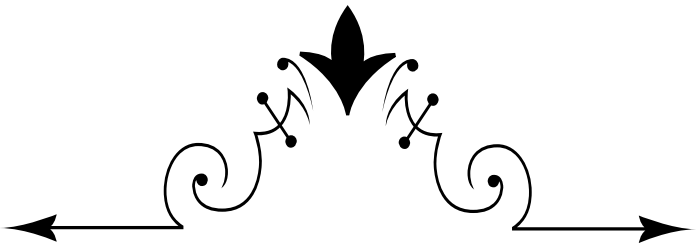

[1] "Sübhansın yâ Rab! Senin bize bildirdiğinden başka ne bilebiliriz ki? Her şeyi hakkıyla bilen, her şeyi hikmetle yapan sensin." (Bakara sûresi, 2/32)

Yirmi Altıncı Söz

Kader Risalesi

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا عِندَنَا خَزَائِنُهُ وَمَا نُنَزِّلُهُ إِلَّا بِقَدَرٍ مَعْلُومٍ[1]

وَكُلَّ شَيْءٍ أَحْصَيْنَاهُ فِي إِمَامٍ مُبِينٍ[2]

(Kader ile cüz-ü ihtiyârî, iki mesele-i mühimmedir. Ona dair "Dört Mebhas" içinde birkaç sırlarını açmaya çalışacağız.)

Birinci Mebhas

Kader ve cüz-ü ihtiyârî, İslâmiyet'in ve îmânın nihayet hududunu gösteren, hâlî ve vicdanî bir îmânın cüz'lerindendir. Yoksa ilmî ve nazarî değillerdir. Yâni mümin her şeyi, hattâ fiilini, nefsini Cenâb-ı Hakk'a vere vere, tâ nihayette teklif ve mesuliyetten kurtulmamak için "cüz-ü ihtiyârî" önüne çıkıyor. Ona: "Mesul ve mükellefsin" der. Sonra, ondan sudûr eden iyilikler ve kemâlât ile mağrur olmamak için, "kader" karşısına geliyor. Der: "Haddini bil, yapan sen değilsin."

Evet, kader; cüz-ü ihtiyârî, îmân ve İslâmiyet'in nihayet merâtibinde.. Kader, nefsi gururdan ve cüz-ü ihtiyârî, adem-i mesuliyetten kurtarmak içindir ki, mesâil-i îmâniyeye girmişler. Yoksa, mütemerrit nüfus-u emmârenin işledikleri seyyiâtının mesuliyetinden kendilerini kurtarmak için kadere yapışmak ve onlara in'am olunan mehâsinle iftihar etmek, gururlanmak, cüz-ü ihtiyârîye istinad etmek; bütün bütün sırr-ı kadere ve hikmet-i cüz-ü ihtiyâriyeye zıt bir harekete sebebiyet veren ilmî meseleler değildir.

---

1 "Hiçbir şey yoktur ki onu meydana getiren hazinelerin anahtarları elimizde olmasın. Biz onu ancak belirli bir ölçü ile indiririz." (Hicr sûresi, 15/21)

2 "Velhâsıl her bir şeyi, apaçık bir Kitap'ta sayıp döken Biz'iz." (Yâsîn sûresi, 36/12)

Evet, mânen terakki etmeyen avâm içinde, kaderin cây-ı istimâli var. Fakat o da mâziyat ve mesâibdedir ki, yeisin ve hüznün ilâcıdır. Yoksa maâsi ve istikbaliyatta değildir ki, sefahete ve atâlete sebeb olsun. Demek kader meselesi, teklif ve mesuliyetten kurtarmak için değil, belki fahr ve gururdan kurtarmak içindir ki, îmâna girmiş. *Cüz-ü ihtiyârî, seyyiâta merci olmak içindir ki, akideye dâhil olmuş. Yoksa mehâsine masdar olarak tefer'un etmek için değildir.*

Evet Kur'ân'ın dediği gibi, insan seyyiâtından tamamen mesuldür. Çünkü seyyiâtı isteyen odur. Seyyiat tahribat nev'inden olduğu için, insan bir seyyie ile çok tahribat yapabilir. Müthiş bir cezaya kesb-i istihkak eder. Bir kibrit ile bir evi yakmak gibi. Fakat hasenatta iftihara hakkı yoktur. Onda onun hakkı pek azdır. Çünkü hasenatı isteyen, iktiza eden rahmet-i ilâhiye ve icad eden, kudret-i rabbâniyedir. Suâl ve cevab, dâî ve sebeb, ikisi de Hak'tandır. İnsan yalnız dua ile, îmân ile, şuur ile, rızâ ile onlara sahib olur. Fakat seyyiâtı isteyen, nefs-i insâniyedir; ya istidat ile, ya ihtiyar ile. Nasıl ki beyaz, güzel güneşin ziyasından bâzı maddeler siyahlık ve taaffün alır. O siyahlık, onun istidadına aittir. Fakat o seyyiâtı, çok mesâlihi tazammun eden bir kanun-u ilâhî ile icad eden yine Hak'tır. Demek sebebiyet ve suâl nefistendir ki, mesuliyeti o çeker. Hakk'a ait olan halk ve îcad ise, daha başka güzel netice ve meyveleri olduğu için güzeldir, hayırdır.

İşte şu sırdandır ki: **Kesb-i şer, şerdir; halk-ı şer, şer değildir**. Nasıl ki pek çok mesâlihi tazammun eden bir yağmurdan zarar gören tembel bir adam diyemez: "Yağmur rahmet değil." Evet *halk ve îcadda bir şerr-i cüz'î ile beraber hayr-ı kesîr vardır. Bir şerr-i cüz'î için hayr-ı kesîri terk etmek şerr-i kesîr olur.* Onun için o şerr-i cüz'î, hayır hükmüne geçer. Îcâd-ı ilâhîde şer ve çirkinlik yoktur. Belki, abdin kesbine ve istidadına aittir.

Hem nasıl kader-i ilâhî, netice ve meyveler itibarıyla şerden ve çirkinlikten münezzehtir. Öyle de: İllet ve sebeb itibarıyla dahi, zulümden ve kubuhtan mukaddestir. Çünkü kader, hakikî illetlere bakar, adâlet eder. İnsanlar zâhirî gördükleri illetlere, hükümlerini bina eder; kaderin aynı adâletinde zulme düşerler. Meselâ: Hâkim seni sirkatle mahkûm edip hapsetti. Hâlbuki sen sârık değilsin. Fakat kimse bilmez gizli bir katlin var. İşte kader-i ilâhî dahi seni o hapisle mahkûm etmiş. Fakat kader, o gizli katlin için mahkûm edip adâlet etmiş. Hâkim ise, sen ondan mâsum olduğun sirkate binaen mahkûm ettiği için zulmetmiştir. İşte şey-i vâhidde iki cihetle kader ve îcâd-ı ilâhînin adâleti ve insan kesbinin zulmü göründüğü gibi, başka şeyleri buna kıyas et. Demek

kader ve îcâd-ı ilâhî; mebde' ve münteha, asıl ve fer', illet ve neticeler itibarıyla şerden ve kubuhtan ve zulümden münezzehtir.

Eğer denilse: "Madem cüz-ü ihtiyârînin icada kabiliyeti yok. Bir emr-i itibarî hükmünde olan kesbden başka insanın elinde bir şey bulunmuyor. Nasıl oluyor ki, Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyân'da, Hâlık-ı semâvât ve arza karşı, insana âsi ve düşman vaziyeti verilmiş. Hâlık-ı arz ve semâvât, ondan azîm şikâyetler ediyor.. o âsi insana karşı abd-i mümine yardım için kendini ve melâikesini tahşid ediyor. Ona azîm bir ehemmiyet veriyor."

Elcevap: Çünkü; küfür ve isyan ve seyyie, tahriptir, ademdir. Hâlbuki azîm tahribat ve hadsiz ademler, bir tek emr-i itibarîye ve ademîye terettüp edebilir. Nasıl ki bir azîm sefînenin dümencisi, vazifesinin adem-i ifasıyla, sefîne gark olup bütün hademelerin netice-i sa'yleri ibtal olur. Bütün o tahribat, bir ademe terettüp ediyor. Öyle de: Küfür ve mâsiyet, adem ve tahrip nev'inden olduğu için, cüz-ü ihtiyârî bir emr-i itibarî ile onları tahrik edip müthiş netâice sebebiyet verebilir. Zira küfür, çendan bir seyyiedir. Fakat, bütün kâinatı kıymetsizlikle ve abesiyetle tahkir ve delâil-i vahdâniyet'i gösteren bütün mevcudatı tekzip ve bütün tecelliyât-ı esmâyı tezyif olduğundan, bütün kâinat ve mevcudat ve esmâ-yı ilâhiye namına Cenâb-ı Hak kâfirden şedid şikâyet ve dehşetli tehdidat etmek; ayn-ı hikmettir ve ebedî azab vermek, ayn-ı adâlettir.

Madem insan, küfür ve isyanla tahribat tarafına gidiyor. Az bir hizmetle pek çok işleri yapar. Onun için ehl-i îmân, onlara karşı Cenâb-ı Hakk'ın inâyet-i azîmine muhtaçtır. Çünkü on kuvvetli adam, bir evin muhafazasını ve tamiratını deruhde etse, haylaz bir çocuğun o haneye ateş vermeğe çalışmasına karşı, o çocuğun velisine, belki padişahına müracaata, yalvarmaya mecbur olması gibi; müminlerin de, böyle edepsiz ehl-i isyana karşı dayanmak için Cenâb-ı Hakk'ın çok inâyâtına muhtaçtırlar.

Elhâsıl: Eğer kader ve cüz-ü ihtiyârîden bahseden adam, ehl-i huzur ve kemâl-i îmân sahibi ise, kâinatı ve nefsini Cenâb-ı Hakk'a verir, onun tasarrufunda bilir. O vakit hakkı var, kaderden ve cüz-ü ihtiyârîden bahsetsin. Çünkü; madem nefsini ve her şeyi Cenab-ı Hak'tan bilir, o vakit cüz-ü ihtiyârîye istinad ederek mesuliyeti deruhde eder. Seyyiata merciiyeti kabûl edip, Rabbini takdis eder. Daire-i ubûdiyette kalıp, teklif-i ilâhiyeyi zimmetine alır. Hem kendinden sudûr eden kemâlât ve hasenat ile gururlanmamak için kadere bakar, fahr yerine şükreder. Başına gelen musibetlerde kaderi görür, sabreder.

Eğer kader ve cüz-ü ihtiyârîden bahseden adam, ehl-i gaflet ise; o vakit kaderden ve cüz-ü ihtiyârîden bahse hakkı yoktur. Çünkü; nefs-i emmâresi, gaflet veya dalâlet sâikasıyla kâinatı esbaba verip, Allah'ın malını onlara taksim eder, kendini de kendine temlik eder. Fiilini kendine ve esbaba verir. Mesuliyeti ve kusuru kadere havale eder. O vakit, nihayette Cenâb-ı Hakk'a verilecek olan cüz-ü ihtiyârî ve en nihayette medâr-ı nazar olacak olan kader bahsi mânâsızdır. Yalnız, bütün bütün onların hikmetine zıt ve mesuliyetten kurtulmak için bir desise-i nefsiyedir.

İkinci Mebhas

Ehl-i ilme mahsus,[1(Hâşiye)] ince bir tetkik-i ilmîdir.

Eğer desen: "Kader ile cüz-ü ihtiyârî, nasıl tevfik edilebilir?"

Elcevap: Yedi vecihle...

Birincisi: Elbette kâinatın intizâm ve mîzân lisanıyla hikmet ve adâletine şehâdet ettiği bir Âdil-i Hakîm, insan için medâr-ı sevab ve ikab olacak, mahiyeti meçhul bir cüz-ü ihtiyârî vermiştir. O Âdil-i Hakîm'in pek çok hikmetini bilmediğimiz gibi, şu cüz-ü ihtiyârînin kaderle nasıl tevfik edildiğini bilmediğimiz, olmamasına delâlet etmez.

İkincisi: Bizzarûre herkes kendisinde bir ihtiyar hisseder. O ihtiyarın vücûdunu vicdanen bilir. Mevcûdâtın mahiyetini bilmek ayrıdır, vücûdunu bilmek ayrıdır. Çok şeyler var: Vücudu bizce bedihî olduğu hâlde, mahiyeti bizce meçhul... İşte şu cüz-ü ihtiyârî, öyleler sırasına girebilir. Her şey, mâlûmatımıza münhasır değildir. Adem-i ilmimiz, onun ademine delâlet etmez.

Üçüncüsü: Cüz-ü ihtiyârî, kadere münafî değil. Belki kader, ihtiyarı teyid eder. Çünkü kader, ilm-i ilâhînin bir nev'idir. İlm-i ilâhî, ihtiyarımıza taalluk etmiş. Öyle ise, ihtiyarı teyid ediyor, ibtal etmiyor.

Dördüncüsü: Kader, ilim nev'indendir. İlim, mâlûma tâbidir. Yâni nasıl olacak, öyle taalluk ediyor. Yoksa mâlûm, ilme tâbi değil. Yâni ilim desâtiri; mâlûmu, haricî vücûd noktasında idare etmek için esâs değil. Çünkü; mâlûmun zâtı ve vücûd-u haricîsi, irâdeye bakar ve kudrete istinad eder. Hem ezel; mâzi silsilesinin bir ucu değil ki, eşyanın vücûdunda esâs tutulup ona göre bir mecburiyet tasavvur edilsin. Belki ezel; mâzi ve hâl ve istikbali birden tutar, yüksekten bakar bir ayna-misâldir. Öyle ise, daire-i mümkinât içinde uzanıp giden zamanın mâzi tarafında bir uç tahayyül edip, ona ezel deyip, o ezel ilmine, eşyanın tertib ile girmesini ve kendisini onun haricinde tevehhüm etmesi, ona göre muhakeme etmek hakikat değildir.

Şu sırrın keşfi için şu misâle bak: Senin elinde bir ayna bulunsa, sağ tarafındaki mesâfe mâzi, sol tarafındaki mesâfe müstakbel farz edilse; o ayna yal-

---

1(Hâşiye) Bu ikinci mebhas, en derin ve en müşkül bir sırr-ı kader meselesidir. Bütün ulemâ-yı muhakkikînce en ehemmiyetli ve münazaralı bir mesele-i akaid-i kelâmiyedir. Risâle-i Nur tam halletmiş.

nız mukabilini tutar. Sonra o iki tarafı bir tertib ile tutar, çoğunu tutamaz. O ayna ne kadar aşağı ise, o kadar az görür. Fakat o ayna ile yükseğe çıktıkça, o aynanın mukabil dairesi genişlenir. Gitgide, bütün iki taraf mesâfeyi birden bir anda tutar. İşte şu ayna şu vaziyette onun irtisamında, o mesâfelerde cereyan eden hâlât birbirine mukaddem, muahhar, muvâfık, muhalif denilmez. İşte kader, ilm-i ezelîden olduğu için; *ilm-i ezelî, hadîsin tâbiriyle*: *Manzar-ı âlâdan, ezelden ebede kadar her şey, olmuş ve olacak, birden tutar, ihâta eder bir makam-ı âlâdadır.* Biz ve muhakematımız, onun haricinde olamaz ki, mâzi mesâfesinde bir ayna tarzında olsun.

Beşincisi: Kader, sebeble müsebbebe bir taalluku var. Yâni, şu müsebbeb, şu sebeble vukua gelecek. Öyle ise denilmesin ki: "Madem filân adamın ölmesi, filân vakitte mukadderdir. Cüz-ü ihtiyârıyla tüfek atan adamın ne kabahati var, atmasaydı yine ölecekti?"

Suâl: Niçin denilmesin?

Elcevap: Çünkü; kader, onun ölmesini onun tüfeğiyle tâyin etmiştir. Eğer onun tüfek atmamasını farz etsen, o vakit kaderin adem-i taallukunu farz ediyorsun. O vakit ölmesini ne ile hükmedeceksin? Yâ Cebrî gibi; sebebe ayrı, müsebbebe ayrı birer kader tasavvur etsen veyahut Mu'tezile gibi kaderi inkâr etsen, Ehl-i Sünnet ve Cemaat'i bırakıp fırka-yı dâlleye girersin. Öyle ise, biz ehl-i hak deriz ki: "Tüfek atmasaydı, ölmesi bizce meçhul." Cebrî der: "Atmasaydı yine ölecekti." Mu'tezile der: "Atmasaydı ölmeyecekti."

Altıncısı:[1(Hâşiye)] Cüz-ü ihtiyârînin üssü'l-esâsı olan meyelân, Matüridî'ce bir emr-i itibarîdir, abde verilebilir. Fakat Eş'arî, ona mevcûd nazarıyla baktığı için abde vermemiş. Fakat o meyelândaki tasarruf, Eş'ariye'ce bir emr-i itibarîdir. Öyle ise o meyelân, o tasarruf, bir emr-i nisbîdir. Muhakkak bir vücûd-u haricîsi yoktur. Emr-i itibarî ise, illet-i tâmme istemez ki; illet-i tâmme vücûdu için lüzum ve zarûret ve vücub ortaya girip ihtiyarı ref'etsin. Belki o emr-i itibarînin illeti, bir rüçhâniyet derecesinde bir vaziyet alsa, o emr-i itibarî sübut bulabilir. Öyle ise o anda onu terk edebilir. Kur'ân ona o anda diyebilir ki: "Şu şerdir, yapma."

Evet eğer abd, hâlık-ı ef'âli bulunsaydı ve îcada iktidarı olsaydı, o vakit ihtiyarı ref' olurdu. Çünkü; ilm-i usûl ve hikmette مَا لَمْ يَجِبْ لَمْ يُوجَدْ kaidesince mukarrerdir ki: "Bir şey vâcib olmazsa, vücûda gelmez." Yâni, illet-i tâm-

1(Hâşiye) Gâyet müdakkik âlimlere mahsus bir hakikattir.

me bulunacak; sonra vücûda gelebilir. İllet-i tâmme ise; ma'lulü, bizzarûre ve bilvücub iktiza ediyor. O vakit ihtiyar kalmaz.

Eğer desen: "Tercih bilâ-müreccih muhâldir.[1(Hâşiye)] Hâlbuki, o emr-i itibarî dediğimiz kesb-i insanî; bâzan yapmak ve bâzan yapmamak; eğer mûcib bir müreccih bulunmazsa tercih bilâ-müreccih lâzım gelir. Şu ise, usûl-ü kelâmiyenin en mühim bir esâsını hedmeder?"

Elcevap: Tereccuh bilâ-müreccih muhâldir. Yâni müreccihsiz, sebebsiz rüçhâniyet muhâldir. Yoksa, tercih bilâ-müreccih caizdir ve vâkidir. İrâde bir sıfattır. Onun şe'ni, böyle bir işi görmektir.

Eğer desen: "Madem katli halkeden Hak'tır. Niçin bana katil denilir?"

Elcevap: Çünkü: İlm-i sarf kaidesince ism-i fâil, bir emr-i nisbî olan masdardan müştâktır. Yoksa bir emr-i sâbit olan hâsıl-ı bilmasdardan inşikak etmez. Masdar kesbimizdir, katil unvanını da biz alırız. Hâsıl-ı bilmasdar, Hakk'ın mahlukudur. Mesuliyeti işmam eden bir şey, hâsıl-ı bilmasdardan müştâk kılınmaz.

Yedincisi: İrâde-i cüz'iye-i insâniye ve cüz-ü ihtiyâriyesi çendan zayıftır, bir emr-i itibarîdir, fakat Cenâb-ı Hak ve Hakîm-i Mutlak, o zayıf cüz'î irâdeyi, irâde-i külliyesinin taallukuna bir şart-ı âdi yapmıştır. Yâni mânen der: "Ey abdim! İhtiyarınla hangi yolu istersen, seni o yolda götürürüm. Öyle ise mesuliyet sana aittir!" Teşbihte hatâ olmasın, sen bir iktidarsız çocuğu omuzuna alsan, onu muhayyer bırakıp "Nereyi istersen seni oraya götüreceğim" desen.. O çocuk, yüksek bir dağı istedi, götürdün. Çocuk üşüdü yahut düştü. Elbette "Sen istedin!" diyerek itab edip üstünde bir tokat vuracaksın. İşte Cenâb-ı Hak, Ahkemü'l-Hâkimîn, nihayet zaafta olan abdin irâdesini bir şart-ı âdi yapıp, irâde-i külliyesi ona nazar eder.

Elhâsıl: Ey insan! Senin elinde gâyet zayıf, fakat seyyiâtta ve tahribatta eli gâyet uzun ve hasenatta eli gâyet kısa, cüz-ü ihtiyârî namında bir irâden var. O irâdenin bir eline duayı ver ki, silsile-i hasenatın bir meyvesi olan cennete eli yetişsin ve bir çiçeği olan saadet-i ebediyeye eli uzansın. Diğer eline istiğfarı ver ki, onun eli seyyiâttan kısalsın ve o şecere-i mel'unenin bir meyvesi olan zakkum-u cehenneme yetişmesin. Demek; *dua ve tevekkül, meyelân-ı hayra büyük bir kuvvet verdiği gibi; istiğfar ve tevbe dahi, meyelân-ı şerri keser, tecavüzatını kırar.*

1(Hâşiye) Tereccuh ayrıdır, tercih ayrıdır, çok fark var.

Üçüncü Mebhas

Kadere îmân, îmânın erkânındandır. Yâni: "Her şey, Cenâb-ı Hakk'ın takdiriyledir." Kadere delâil-i kat'iye o kadar çoktur ki, hadd ü hesaba gelmez. Biz, basit ve zâhir bir tarz ile şu rükn-ü îmânîyi, ne derece kuvvetli ve geniş olduğunu, bir "*Mukaddime*" ile göstereceğiz.

Mukaddime

Her şey, vücûdundan evvel ve vücûdundan sonra yazıldığını

وَلَا رَطْبٍ وَلَا يَابِسٍ إِلَّا فِي كِتَابٍ مُبِينٍ[1] gibi, pek çok âyât-ı Kur'âniye tasrih ediyor ve şu kâinat denilen, kudretin Kur'ân-ı kebîrinin âyâtı dahi şu hükm-ü Kur'ânî'yi, nizam ve mîzân ve intizâm ve tasvir ve tezyin ve imtiyaz gibi âyât-ı tekvîniyesiyle tasdik ediyor. Evet şu kâinat kitabının manzum mektûbâtı ve mevzûn âyâtı şehâdet eder ki, her şey yazılıdır.

Amma, *vücûdundan evvel her şey mukadder ve yazılı* olduğuna delil, bütün mebâdi ve çekirdekler ve mekadîr ve sûretler, birer şahittir. Zira her bir tohum ve çekirdekler, "kâf-nûn" tezgâhından çıkan birer latîf sandukçadır ki, kaderle tersim edilen bir fihristecik, ona tevdi edilmiştir ki; kudret, o kaderin hendesesine göre zerrâtı istihdam edip, o tohumcuklar üstünde koca mucizât-ı kudreti bina ediyor. Demek bütün ağacın başına gelecek bütün vâkıatı ile çekirdeğinde yazılı hükmündedir. Zira tohumlar maddeten basittir, birbirinin aynıdır, maddeten bir şey yoktur. Hem her şeyin miktar-ı muntazaması, kaderi vâzıhan gösterir. Evet hangi zîhayata bakılsa görünüyor ki, gâyet hikmetli ve sanatlı bir kalıptan çıkmış gibi, bir miktar, bir şekil var ki; o miktarı, o sûreti, o şekli almak ya hârika ve nihayet derecede eğri büğrü maddî bir kalıp bulunmalı veyahut kaderden gelen mevzûn, ilmî bir kalıb-ı mânevî ile kudret-i ezeliye o sûreti, o şekli biçip giydiriyor. Meselâ: Sen şu ağaca, şu hayvana dikkat ile bak ki; câmid, sağır, kör, şuursuz, birbirinin misli olan zerreler, onun neşv ü nemasında hareket eder. Bâzı eğri büğrü hudutlarda meyve ve faydaların yerini tanır görür, bilir gibi durur, tevakkuf eder. Sonra başka bir yerde, büyük bir gayeyi tâkib eder gibi yolunu değiştirir. Demek kader-

---

1 "Yaş ve kuru hiçbir şey yoktur ki açık, net bir kitapta bulunmasın." (En'âm sûresi, 6/59)

den gelen miktar-ı mânevînin ve o miktarın emr-i mânevîsiyle zerreler hareket ederler. Madem maddî ve görünecek eşyada bu derece kaderin tecelliyâtı var. Elbette eşyanın mürûr-u zamanla giydikleri sûretler ve ettikleri harekât ile hâsıl olan vaziyetler dahi, bir intizâm-ı kadere tâbidir.

Evet bir çekirdekte, hem bedihî olarak, irâde ve evâmir-i tekviniyenin unvanı olan "*Kitab-ı Mübîn*"den haber veren ve işaret eden, hem nazarî olarak emir ve ilm-i ilâhînin bir unvanı olan "*İmâm-ı Mübîn*"den haber veren ve remzeden iki kader tecellisi var:

♦*Bedihî kader* ise, o çekirdeğin tazammun ettiği ağacın, maddî keyfiyat ve vaziyetleri ve heyetleridir ki, sonra göz ile görünecek.

♦*Nazarî* ise, o çekirdekte, ondan halkolunacak ağacın müddet-i hayatındaki geçireceği tavırlar, vaziyetler, şekiller, hareketler, tesbihâtlardır ki, tarihçe-i hayat namıyla tâbir edilen vakit-bevakit değişen tavırlar, vaziyetler, şekiller, fiiller; o ağacın dalları, yaprakları gibi intizâmlı birer kaderî miktarı vardır. Madem en âdi ve basit eşyada böyle kaderin tecellisi var. Elbette umum eşyanın vücûdundan evvel yazılı olduğunu ifade eder ve az bir dikkatle anlaşılır.

Şimdi, *vücûdundan sonra her şeyin sergüzeşt-i hayatı yazıldığına* delil ise; âlemde "*Kitab-ı Mübîn*" ve "*İmâm-ı Mübîn*"den haber veren bütün meyveler ve "*levh-i mahfuz*"dan haber veren ve işaret eden insandaki bütün kuvve-i hâfızalar birer şahittir, birer emâredir. Evet her bir meyve, bütün ağacın mukadderat-ı hayatı onun kalbi hükmünde olan çekirdeğinde yazılıyor. İnsanın sergüzeşt-i hayatıyla beraber kısmen âlemin hâdisat-ı mâziyesi, kuvve-i hâfızasında öyle bir sûrette yazılıyor ki; güya hardal küçüklüğünde bu kuvvecikte dest-i kudret, kalem-i kaderiyle insanın sayfa-yı âmâlinden küçük bir senet istinsah ederek, insanın eline verip, dimağının cebine koymuş. Tâ, muhasebe vaktinde onunla hatırlatsın. Hem tâ mutmain olsun ki; bu fena ve zevâl herc ü mercinde beka için pek çok aynalar var ki, Kadîr-i Hakîm, zâillerin hüviyetlerini onlarda tersim edip ibka ediyor. Hem beka için pek çok levhalar var ki, Hafîz-i Alîm fânilerin mânâlarını onlarda yazıyor.

Elhâsıl: Madem en basit ve en aşağı derece-i hayat olan nebâtat hayatı, bu derece kaderin nizamına tabidir. Elbette en yüksek derece-i hayat olan hayat-ı insâniye, bütün teferruatıyla kaderin mikyasıyla çizilmiştir ve kalemiyle yazılıyor. Evet nasıl katreler, buluttan haber verir; reşhalar, su menbaını gösterir; senetler, cüzdanlar, bir defter-i kebirin vücûduna işaret ederler... Öyle de; Şu meşhudumuz olan, zîhayatlardaki intizâm-ı maddî olan bedihî kader

ve intizâm-ı mânevî ve hayatî olan nazarî kaderin reşhaları, katreleri, senetleri, cüzdanları hükmünde olan meyveler, nutfeler, tohumlar, çekirdekler, sûretler, şekiller; bilbedâhe "*Kitab-ı Mübîn*" denilen irâde ve evâmir-i tekviniyenin defterini ve "*İmâm-ı Mübîn*" denilen ilm-i ilâhînin bir divanı olan "*levh-i mahfuz*"u gösterir.

Netice-i meram: Madem bilmüşâhede görüyoruz ki, her bir zîhayatın –neşv ü nema zamanında– zerreleri, eğri büğrü hudutlara gider, durur. Zerreler yolunu değiştirir. O hududların nihayetlerinde birer hikmet, birer fayda, birer maslahatı semere verirler. Bilbedâhe o şeyin miktar-ı sûrîsi, bir kader kalemiyle tersim edilmiştir. İşte, meşhud, bedihî kader, o zîhayatın mâmânevî hâlâtında dahi bir kader kalemiyle çizilmiş muntazam meyvedâr hududları, nihayetleri var olduğunu gösterir. Kudret masdardır, kader mistardır. Kudret o maânî kitabını, o mistar üstünde yazar. Madem maddî ve mânevî kader kalemiyle tersim edilmiş müsmir hudutlar, hikmetli nihayetler olduğunu katiyen anlıyoruz; elbette her bir zîhayatın müddet-i hayatında geçireceği ahvâl ve etvârı, o kaderin kalemiyle tersim edilmiş. Çünkü; sergüzeşt-i hayatı, bir intizâm ve mîzân ile cereyan ediyor, sûretler değiştiriyor, şekiller alıyor. Madem böyle umum zîhayatta kalem-i kader hükümrandır. Elbette âlemin en mükemmel meyvesi ve arzın halifesi[1] ve emanet-i kübrânın hâmili olan insanın sergüzeşt-i hayatiyesi, her şeyden ziyade kaderin kanununa tâbidir.

Eğer desen: "Kader bizi böyle bağlamış, hürriyetimizi selbetmiştir. İnbisat ve cevelâna müştâk olan kalb ve ruh için kadere iman bir ağırlık, bir sıkıntı vermiyor mu?"

Elcevap: Kat'â ve aslâ!.. Sıkıntı vermediği gibi, nihayetsiz bir hiffet, bir rahatlık ve ravh u reyhanı veren ve emn ü emanı temin eden bir sürûr, bir nur veriyor. Çünkü insan kadere iman etmezse, küçük bir dairede cüz'î bir serbestiyet, muvakkat bir hürriyet içinde, dünya kadar ağır bir yükü, bîçâre ruhun omuzunda taşımaya mecburdur. Çünkü insan bütün kâinatla alâkadardır. Nihayetsiz makâsıd ve metâlibi var. Kudreti, irâdesi, hürriyeti milyondan birisine kâfi gelmediği için, çektiği mânevî sıkıntı ağırlığı, ne kadar müthiş ve muvahhiş olduğu anlaşılır. İşte kadere iman, bütün o ağırlığı kaderin sefinesine atar, kemâl-i rahat ile ruh ve kalbin kemâl-i hürriyetiyle kemâlâtında serbest cevelânına meydan veriyor. Yalnız nefs-i emmârenin cüz'î hürriyetini selbeder ve firavuniyetini ve rubûbiyetini ve keyfemâyeşâ hareketini kırar.

---

1 Bkz.: Bakara sûresi, 2/30.

Kadere iman o kadar lezzetli, saadetlidir ki, târif edilmez. Yalnız şu temsil ile o lezzete ve o saadete bir işaret edeceğiz. Şöyle ki:

İki adam, bir padişahın payitahtına giderler. O padişahın mahall-i garâib olan has sarayına girerler. Biri, padişahı bilmez; o yerde gâsıbâne, sârıkane tavattun etmek ister. Fakat o bahçe, o sarayın iktiza ettikleri idare ve tedbir ve vâridât ve makinelerini işlettirmek ve garib hayvanâtın erzakını vermek gibi zahmetli külfetleri görür, mütemadiyen ızdırap çeker. O cennet gibi bahçe, başına bir cehennem gibi oluyor. Her şeye acıyor, idare edemiyor. Teessüfle vaktini geçirir. Sonra da o hırsız edepsiz adam, te'dib suretiyle hapse atılır.

İkinci adam, padişahı tanır, padişaha kendini misafir bilir. Bütün o bahçede, o sarayda olan işler, bir nizam-ı kanunla cereyan ettiğini, her şey bir programla kemâl-i sühuletle işlediğini itikat eder. Zahmet ve külfetleri, padişahın kanununa bırakıp, kemâl-i safa ile o cennet-misal bahçenin bütün lezzetlerinden istifade edip, padişahın merhametine ve idare kanunlarının güzelliğine istinaden her şeyi hoş görür, kemâl-i lezzet ve saadetle hayatını geçirir. İşte, [1] مَنْ اٰمَنَ بِالْقَدَرِ أَمِنَ مِنَ الْكَدَرِ sırrını anla.

[1] "Kadere iman eden, gam ve hüzünden emin olur." Bkz.: el-Kudâî, *Müsnedü'ş-Şihâb* 1/187; ed-Deylemî, *el-Müsned* 1/113; el-Münâvî, *Feyzu'l-kadîr* 3/187.

Dördüncü Mebhas

Eğer desen: "Birinci Mebhas'ta isbat ettin ki, kaderin her şeyi güzeldir, hayırdır. Ondan gelen şer de hayırdır, çirkinlik de güzeldir. Hâlbuki şu dâr-ı dünyadaki musibetler, beliyyeler, o hükmü cerhediyor?"

Elcevap: Ey şiddet-i şefkatten şedid bir elemi hisseden nefsim ve arkadaşım! Vücûd, hayr-ı mahz; adem, şerr-i mahz olduğuna bütün mehâsin ve kemâlâtın vücûda rücûu ve bütün maâsi ve mesâib ve nekâisin esâsı adem olduğu delildir. Madem adem, şerr-i mahzdır; ademe müncer olan veya ademi işmam eden hâlât dahi şerri tazammun eder. Onun için, vücûdun en parlak nuru olan hayat, ahvâl-i muhtelife içinde yuvarlanıp kuvvet buluyor. Mütebâyin vaziyetlere girip tasaffi ediyor ve müteaddit keyfiyâtı alıp, matlub semerâtı veriyor ve müteaddit tavırlara girip, Vâhib-i hayatın nukuş-u esmâsını güzelce gösterir. İşte şu hakikattendir ki, zîhayatlara âlâm ve mesâib ve meşakkat ve beliyyât suretinde bazı hâlât ârız olur ki; o hâlât ile hayatlarına envâr-ı vücûd teceddüd edip, zulümât-ı adem tebâud ederek hayatları tasaffi ediyor. Zira tevakkuf, sükûnet, sükût, atâlet, istirahat, yeknesaklık keyfiyâtta ve ahvâlde birer ademdir. Hatta en büyük bir lezzet, yeknesaklık içinde hiçe iner.

Elhâsıl: *Madem hayat, esmâ-yı hüsnânın nukuşunu gösterir. Hayatın başına gelen her şey hasendir.* Meselâ gâyet zengin, nihayet derecede sanatkâr ve çok sanatlarda mâhir bir zât; âsâr-ı sanatını, hem kıymettar servetini göstermek için âdi bir miskin adamı, modellik vazifesini gördürmek için, bir ücrete mukabil bir saatte murassâ, musannâ yaptığı gömleği giydirir, onun üstünde işler ve vaziyetler verir, tebdil eder. Hem her nevi sanatını göstermek için keser, değiştirir, uzaltır, kısaltır. Acaba şu ücretli miskin adam o zâta dese: "Bana zahmet veriyorsun. Eğilip kalkmakla vaziyet veriyorsun, beni güzelleştiren bu gömleği kesip kısaltmakla güzelliğimi bozuyorsun" demeğe hak kazanabilir mi? "Merhametsizlik, insafsızlık ettin" diyebilir mi? İşte onun gibi Sâni-i Zülcelâl, Fâtır-ı Bîmisal; zîhayata göz, kulak, akıl, kalb gibi havâs ve letâif ile murassâ olarak giydirdiği vücûd gömleğini esmâ-yı hüsnânın nakışlarını göstermek için çok hâlât içinde çevirir, çok vaziyetlerde değiştirir. Elemler, musibetler nev'inde olan keyfiyât; bazı esmâsının ahkâmını göstermek için lemeât-ı hikmet içinde bazı şuaât-ı rahmet ve o şuaât-ı rahmet içinde latîf güzellikler vardır.

Hâtime

Eski Said'in serkeş, müftehir, mağrur, ucublu, riyâkâr nefsini susturan, teslime mecbur eden beş fıkradır.

Birinci Fıkra: *Madem eşya var ve sanatlıdır. Elbette bir ustaları var. Yirmi İkinci Söz'de gâyet kat'î isbat edildiği gibi; eğer her şey birinin olmazsa, o vakit her bir şey, bütün eşya kadar müşkül ve ağır olur. Eğer her şey birinin olsa, o zaman bütün eşya, bir şey kadar âsân ve kolay olur. Madem zemin ve âsumânı birisi yapmış, yaratmış. Elbette o pek hikmetli ve çok sanatkâr Zât, zemin ve âsumânın meyveleri ve neticeleri ve gayeleri olan zîhayatları başkalara bırakıp işi bozmayacak. Başka ellere teslim edip bütün hikmetli işlerini abes etmeyecek, hiçe indirmeyecek, şükür ve ibadetlerini başkasına vermeyecektir.*

İkinci Fıkra: *Sen ey mağrur nefsim! Üzüm ağacına benzersin. Fahirlenme! Salkımları o ağaç kendi takmamış, başkası onları ona takmış.*

Üçüncü Fıkra: *Sen ey riyâkâr nefsim! "Dine hizmet ettim." diye gururlanma.* [1] إِنَّ اللهَ لَيُؤَيِّدُ هٰذَا الدِّينَ بِالرَّجُلِ الْفَاجِرِ *sırrınca; müzekkâ olmadığın için, belki sen kendini o racül-ü fâcir bilmelisin. Hizmetini, ubûdiyetini; geçen nimetlerin şükrü ve vazife-i fıtrat ve farîza-yı hilkat ve netice-i sanat bil, ucub ve riyâdan kurtul!.*

Dördüncü Fıkra: *Hakikat ilmini, hakiki hikmeti istersen; Cenâb-ı Hakk'ın marifetini kazan. Çünkü; bütün hakâik-i mevcudât, İsm-i Hakk'ın şuaatı ve esmâsının tezahüratı ve sıfâtının tecelliyâtıdırlar. Maddî ve mânevî, cevherî, arazî her bir şeyin, her bir insanın hakikati, birer ismin nuruna dayanır ve hakikatine istinad eder. Yoksa hakikatsiz, ehemmiyetsiz bir surettir. Yirminci Söz'ün âhirinde, şu sırra dair bir nebze bahsi geçmiştir.*

Ey nefis! Eğer şu dünya hayatına müştâksan, mevtten kaçarsan katiyen bil ki; hayat zannettiğin hâlât, yalnız bulunduğun dakikadır. O dakikadan evvel bütün zamanın ve o zaman içindeki eşya-yı dünyeviye, o dakikada meyyittir, ölmüştür. O dakikadan sonra bütün zamanın ve onun

---

[1] "Muhakkak ki Allah bu dini, günahkâr biriyle de güçlendirir." (Buhârî, *cihâd* 182).

mazrûfu, o dakikada ademdir, hiçtir. Demek, güvendiğin hayat-ı maddiye, yalnız bir dakikadır. Hatta bir kısım ehl-i tetkik, "Bir âşiredir belki bir ân-ı seyyâledir." demişler. İşte şu sırdandır ki; bazı ehl-i velâyet, dünyanın dünya cihetiyle ademine hükmetmişler.

Madem böyledir, hayat-ı maddiye-i nefsiyeyi bırak. Kalb ve ruh ve sırrın derece-i hayatlarına çık, bak; ne kadar geniş bir daire-i hayatları var. Senin için meyyit olan mâzi, müstakbel; onlar için hayydır, hayattar ve mevcuttur.

Ey nefsim!.. Madem öyledir, sen dahi kalbim gibi ağla ve bağır ve de ki:

Fâniyim, fâni olanı istemem!

Âcizim, âciz olanı istemem!

Ruhumu Rahmân'a teslim eyledim, gayr istemem!

İsterim, fakat bir yâr-ı bâki isterim.

Zerreyim, fakat bir Şems-i Sermed isterim.

Hiç-ender-hiçim, fakat bu mevcudâtı birden isterim!

Beşinci Fıkra: Şu fıkra, Arabî geldiği için Arabî yazıldı. Hem şu fıkra-yı Arabiye, [1] اَللهُ أَكْبَرُ zikrinde otuz üç mertebe-i tefekkürden bir mertebeye işarettir.

اَللهُ أَكْبَرُ إِذْ هُوَ الْقَدِيرُ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ الْكَرِيمُ الرَّحِيمُ الْجَمِيلُ النَّقَّاشُ الْأَزَلِيُّ الَّذِي مَا حَقِيقَةُ هٰذِهِ الْكَائِنَاتِ كُلًّا وَجُزْءًا وَصَحَائِفَ وَطَبَقَاتٍ وَمَا حَقَائِقُ هٰذِهِ الْمَوْجُودَاتِ كُلِّيًّا وَجُزْئِيًّا وَوُجُودًا وَبَقَاءً إِلَّا خُطُوطُ قَلَمِ قَضَائِهِ وَقَدَرِهِ وَتَنْظِيمِهِ وَتَقْدِيرِهِ بِعِلْمٍ وَحِكْمَةٍ وَنُقُوشُ پَرْكَارِ عِلْمِهِ وَحِكْمَتِهِ وَتَصْوِيرِهِ وَتَدْبِيرِهِ بِصُنْعٍ وَعِنَايَةٍ وَتَزْيِينَاتُ يَدِ بَيْضَاءِ صُنْعِهِ وَعِنَايَتِهِ وَتَزْيِينِهِ وَتَنْوِيرِهِ بِلُطْفٍ وَكَرَمٍ وَأَزَاهِيرُ لَطَائِفِ لُطْفِهِ وَكَرَمِهِ وَتَوَدُّدِهِ وَتَعَرُّفِهِ بِرَحْمَةٍ وَنِعْمَةٍ وَثَمَرَاتُ فَيَّاضِ رَحْمَتِهِ وَنِعْمَتِهِ وَتَرَحُّمِهِ وَتَحَنُّنِهِ بِجَمَالٍ وَكَمَالٍ وَلَمَعَاتِ وَتَجَلِّيَاتِ جَمَالِهِ وَكَمَالِهِ بِشَهَادَاتِ تَفَانِيَةِ الْمَرَايَا وَسَيَّالِيَّةِ الْمَظَاهِرِ مَعَ بَقَاءِ الْجَمَالِ الْمُجَرَّدِ السَّرْمَدِيِّ الدَّائِمِ التَّجَلِّي وَالظُّهُورِ عَلٰى مَرِّ الْفُصُولِ وَالْعُصُورِ وَالدُّهُورِ وَدَائِمِ

[1] Sadece büyüklükte değil hiçbir konuda eşi ve benzeri olmayan, başka bir şey Kendisiyle kıyas bile edilemeyecek yegâne büyük, Allah'tır.

الْإِنْعَامِ عَلٰى مَرِّ الْأَنَامِ وَالْأَيَّامِ وَالْأَعْوَامِ نَعَمْ فَالْأَثَرُ الْمُكَمَّلُ يَدُلُّ لِذِي عَقْلٍ عَلَى الْفِعْلِ الْمُكَمَّلِ ثُمَّ الْفِعْلُ الْمُكَمَّلُ يَدُلُّ لِذِي فَهْمٍ عَلَى الْاِسْمِ الْمُكَمَّلِ ثُمَّ الْاِسْمُ الْمُكَمَّلُ يَدُلُّ بِالْبَدَاهَةِ عَلَى الْوَصْفِ الْمُكَمَّلِ ثُمَّ الْوَصْفُ الْمُكَمَّلُ يَدُلُّ بِالضَّرُورَةِ عَلَى الشَّأْنِ الْمُكَمَّلِ ثُمَّ الشَّأْنُ الْمُكَمَّلُ يَدُلُّ بِالْيَقِينِ عَلٰى كَمَالِ الذَّاتِ بِمَا يَلِيقُ بِالذَّاتِ وَهُوَ الْحَقُّ الْيَقِينُ. نَعَمْ تَفَانِي الْمِرْاٰةِ: زَوَالُ الْمَوْجُودَاتِ مَعَ التَّجَلِّي الدَّائِمِ مَعَ الْفَيْضِ الْمُلَازِمِ مِنْ أَظْهَرِ الظَّوَاهِرِ أَنَّ الْجَمَالَ الظَّاهِرَ لَيْسَ مُلْكَ الْمَظَاهِرِ.. مِنْ أَفْصَحِ تِبْيَانٍ.. مِنْ أَوْضَحِ بُرْهَانٍ لِلْجَمَالِ الْمُجَرَّدِ لِلْإِحْسَانِ الْمُجَدَّدِ لِلْوَاجِبِ الْوُجُودِ.. لِلْبَاقِي الْوَدُودِ..[1]

اَللّٰهُمَّ صَلِّ عَلٰى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ مِنَ الْأَزَلِ إِلَى الْأَبَدِ عَدَدَ مَا فِي عِلْمِ اللّٰهِ وَعَلٰى اٰلِهٖ وَصَحْبِهٖ وَسَلِّمْ[2]

---

1 Allah en büyüktür. Çünkü O öyle bir Kadîr, Alîm, Hakîm, Kerîm, Rahîm, Cemîl ve Nakkaş-ı Ezelîdir ki, küll ve cüz olarak bu kâinatın sayfalarının ve tabakalarının hakikati, küllî ve cüz'î olarak varlık ve beka itibarıyla bu mevcudatın hakikatleri ancak O'nun kaza ve kader, tanzim ve takdirinin ilim ve hikmetle çizilmiş çizgileri; O'nun ilim ve hikmet pergeliyle sanat ve inâyetle tasvir ve tedbir edilmiş nakışları; O'nun sanat, itina, tezyin ve tenvirinin, mucizeli elinin lütuf ve keremle gerçekleştirdiği tezyinatı; rahmet ve nimetiyle ortaya koyup, kendini tanıttırmasının, sevdirmesinin, ikram ve lütfunun latif çiçekleri; O'nun coşkun rahmet, nimet, şefkat ve rahmetinin cemal ve kemalle yarattığı meyveleri; ve ayinelerin faniliği, mazharların akıp gitmesiyle beraber, onlarda tecelli eden ebedî güzellik baki kalarak, mevsimler, asırlar ve çağlar geçmesiyle; gelip geçen mahlukat, günler ve yıllar boyunca nimetinin devam etmesinin şehâdet etmesiyle cemal ve kemalinin tecelli eden lem'alarından başkası değildir.

Evet, mükemmel eser, akıl sahipleri için mükemmel fiile, mükemmel fiil, anlayış sahipleri için bilbedâhe mükemmel vasfa, mükemmel vasıf, bizzarûre mükemmel şe'ne, mükemmel şe'n, bilyakîn kendisine yakışan bütün hususiyetlerle zâtın kemaline delâlet eder. Bu gerçek ve kesindir. Evet, ayinelerin faniliği ve mevcudatın geçip gitmesiyle beraber tecellilerin ve feyizlerin devem etmesi; bütün bu görünen güzelliklerin, mazharların mülkü olmadığına en açık bir delildir. Bu, Vacibü'l-vücûd ve Baki-i Vedûd'un güzelliğinin, durmadan tazelenen ihsanlarının en açık bir bürhânıdır.

2 Allah'ım, Efendimiz Muhammed'e *(aleyhissalâtü vesselâm),* onun âl ve ashabına, ezelden ebede kadar ilm-i ilâhîdeki mevcudat adedince salât ve selâm et.

Zeyl

بِسْـــمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

(Bu küçücük zeylin büyük bir ehemmiyeti var. Herkese menfaatlidir.)

Cenâb-ı Hakk'a vâsıl olacak tarîkler pek çoktur. Bütün hak tarîkler Kur'ân'dan alınmıştır. Fakat tarîkatların bazısı; bazısından daha *kısa*, daha *selâmetli*, daha *umumiyetli* oluyor. O tarîkler içinde, kâsır fehmimle Kur'ân'dan istifade ettiğim "**acz** ve **fakr** ve **şefkat** ve **tefekkür**" tarîkidir.

Evet **acz** dahi, aşk gibi *belki daha eslem bir tarîktir ki; ubûdiyet tarîkiyle mahbubiyete kadar gider.*

Fakr dahi, *Rahmân ismine îsal eder.*

Hem **şefkat** dahi, aşk gibi *belki daha keskin ve daha geniş bir tarîktir ki Rahîm ismine îsal eder.*

Hem **tefekkür** dahi, aşk gibi *belki daha zengin, daha parlak, daha geniş bir tarîktir ki, Hakîm ismine îsal eder.*

Şu tarîk, hafî tarîkler misillü "letâif-i aşere" gibi on hatve değil ve tarîk-i cehriye gibi "nüfus-u seb'a" yedi mertebeye atılan adımlar değil, belki "dört hatve"den ibarettir. *Tarîkattan ziyade hakikattir, şeriattır. Yanlış anlaşılmasın; acz ve fakr ve kusurunu, Cenâb-ı Hakk'a karşı görmek demektir. Yoksa onları yapmak veya halka göstermek demek değildir.*

Şu kısa tarîkin evrâdı: **İttibâ-ı sünnettir, ferâizi işlemek, kebâiri terk etmektir. Ve bilhassa namazı tâdil-i erkân ile kılmak, namazın arkasındaki tesbihatı yapmaktır.**

Birinci Hatve'ye: [1] فَلَا تُزَكُّوا أَنْفُسَكُمْ âyeti işaret ediyor.

İkinci Hatve'ye: [2] وَلَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ نَسُوا اللهَ فَأَنْسٰيهُمْ أَنْفُسَهُمْ âyeti işaret ediyor.

---

1 "Öyleyse, nefislerinizi temize çıkarmayın, kendinizi hatasız görmeyin." (Necm sûresi, 53/32)

2 "Allah'ı unutup da, Allah'ın da kendilerine kendilerini unutturduğu kimseler gibi olmayın!" (Haşir sûresi, 59/19)

Üçüncü Hatve'ye:

مَّا أَصَابَكَ مِنْ حَسَنَةٍ فَمِنَ اللهِ وَمَا أَصَابَكَ مِنْ سَيِّئَةٍ فَمِنْ نَفْسِكَ[1] âyeti işaret ediyor.

Dördüncü Hatve'ye: كُلُّ شَيْءٍ هَالِكٌ إِلَّا وَجْهَهُ[2] âyeti işaret ediyor. Şu dört hatvenin kısa bir izahı şudur ki:

Birinci Hatve'de: فَلَا تُزَكُّوا أَنْفُسَكُمْ âyeti işaret ettiği gibi *tezkiye-i nefis etmemek.* Zira insan, cibilliyeti ve fıtratı hasebiyle nefsini sever. Belki evvelâ ve bizzât yalnız zâtını sever, başka her şeyi nefsine feda eder. Mâbud'a lâyık bir tarzda nefsini metheder. Mâbud'a lâyık bir tenzih ile nefsini meâyipten tenzih ve tebrie eder. Elden geldiği kadar kusurları kendine lâyık görmez ve kabul etmez. Nefsine perestiş eder tarzında şiddetle müdafaa eder. Hatta fıtratında tevdî edilen ve Mâbud-u Hakikî'nin hamd ve tesbihi için ona verilen cihâzât ve istidadı, kendi nefsine sarf ederek مَنِ اتَّخَذَ إِلٰهَهُ هَوٰيهُ[3] sırrına mazhar olur. Kendini görür, kendine güvenir, kendini beğenir.

İşte şu mertebede, şu hatvede tezkiyesi, tathiri: *Onu tezkiye etmemek, tebrie etmemektir.*

İkinci Hatve'de: وَلَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ نَسُوا اللهَ فَأَنْسٰيهُمْ أَنْفُسَهُمْ dersini verdiği gibi; kendini unutmuş, kendinden haberi yok. Mevti düşünse, başkasına verir. Fenâ ve zevali görse, kendine almaz. Ve külfet ve hizmet makamında nefsini unutmak, fakat ahz-ı ücret ve istifade-i huzûzât makamında nefsini düşünmek, şiddetle iltizam etmek, nefs-i emmârenin muktezasıdır.

Şu makamda tezkiyesi, tathiri, terbiyesi, şu hâlin aksidir. *Yani, nisyan-ı nefis içinde nisyan etmemek. Yani, huzûzât ve ihtirasâtta unutmak ve mevtte ve hizmette düşünmek.*

Üçüncü Hatve'de: مَّا أَصَابَكَ مِنْ حَسَنَةٍ فَمِنَ اللهِ وَمَا أَصَابَكَ مِنْ سَيِّئَةٍ فَمِنْ نَفْسِكَ dersini verdiği gibi; nefsin muktezası, daima iyiliği kendinden bilip fahir ve ucbe girer. Bu hatvede, *nefsinde yalnız kusuru ve naksı ve aczi ve fakrı görüp; bütün mehâsin ve kemâlâtını, Fâtır-ı Zülcelâl tarafından ona ih-*

---

1 "Sana gelen her iyilik Allah'tandır. Başına gelen her fenalık ise nefsindendir." (Nisâ sûresi, 4/79).

2 "O'nun Vechi (Zâtı ve rızası) dışında her şey yok olup gitmeye mahkûmdur." (Kasas sûresi, 28/88)

3 "(Baksana) şu kendi heva ve heveslerini tanrı edinen kimseye!" (Furkan sûresi, 25/43; Câsiye sûresi, 45/23)

san edilmiş nimetler olduğunu anlayıp, fahir yerinde şükür ve temeddüh yerinde hamdetmektir.

Şu mertebede tezkiyesi, قَدْ أَفْلَحَ مَنْ زَكّٰيهَا[1] sırrıyla şudur ki; *kemâlini kemâlsizlikte, kudretini aczde, gınâsını fakrda bilmektir.*

Dördüncü Hatve'de: كُلُّ شَيْءٍ هَالِكٌ إِلَّا وَجْهَهُ[2] dersini verdiği gibi; nefis, kendini serbest ve müstakil ve bizzât mevcut bilir. Ondan bir nevi rubûbiyet dâvâ eder. Mâbud'una karşı adâvetkârâne bir isyanı taşır.

İşte gelecek şu hakikati derk etmekle ondan kurtulur. Hakikat şudur ki; *her şey nefsinde mana-yı ismiyle fânidir, mefkuddur, hâdistir, mâdumdur. Fakat mana-yı harfiyle ve Sâni-i Zülcelâl'in esmâsına aynadarlık cihetiyle ve vazifedarlık itibarıyla şâhiddir, meşhuddur, vâciddir, mevcuttur.*

Şu makamda tezkiyesi ve tathiri şudur ki: *Vücûdunda adem, ademinde vücûdu vardır. Yani kendini bilse, vücûd verse; kâinat kadar bir zulümât-ı adem içindedir. Yani vücûd-u şahsîsine güvenip Mûcid-i Hakikî'den gaflet etse; yıldız böceği gibi bir şahsî ziya-yı vücûdu, nihayetsiz zulümât-ı adem ve firaklar içinde bulunur, boğulur. Fakat enâniyeti bırakıp, bizzât nefsi hiç olduğunu ve Mûcid-i Hakikî'nin bir ayna-yı tecellîsi bulunduğunu gördüğü vakit, bütün mevcudâtı ve nihayetsiz bir vücûdu kazanır. Zira bütün mevcudât, esmâsının cilvelerine mazhar olan Zât-ı Vâcibü'l-vücûd'u bulan, her şeyi bulur.*

Hâtime

Şu acz, fakr, şefkat, tefekkür tarîkindeki dört hatvenin izahatı; *hakikatin ilmine, şeriatın hakikatine, Kur'ân'ın hikmetine dair olan yirmi altı adet Sözler*'de geçmiştir. Yalnız şurada bir-iki noktaya kısa bir işaret edeceğiz. Şöyle ki:

Evet şu tarîk, daha kısadır. Çünkü dört hatvedir. Acz, elini nefisten çekse, doğrudan doğruya Kadîr-i Zülcelâl'e verir. Hâlbuki en keskin tarîk olan aşk, nefisten elini çeker, fakat mâşuk-u mecâzîye yapışır. Onun zevalini bulduktan sonra Mahbub-u Hakikî'ye gider.

---

1 "Nefsini maddî ve manevî kirlerden arındıran, felâha erer." (Şems sûresi, 91/9)

2 "O'nun Vechi (Zâtı ve rızası) dışında her şey yok olup gitmeye mahkûmdur." (Kasas sûresi, 28/88)

Hem şu tarîk, daha eslemdir. Çünkü nefsin şatahat ve bâlâ-pervazâne dâvâları bulunmaz. Çünkü acz ve fakr ve kusurdan başka nefsinde bulmuyor ki, haddinden fazla geçsin.

Hem, bu tarîk daha umumî ve cadde-i kübrâdır. Çünkü kâinatı ehl-i vahdeti'l-vücûd gibi, huzur-u dâimî kazanmak için *idama mahkum* zannedip, لَا مَوْجُودَ إِلَّا هُوَ[1] hükmetmeye.. veyahut ehl-i vahdeti'ş-şuhûd gibi, huzur-u dâimî için kâinatı *nisyan-ı mutlak hapsinde hapse mahkum* tahayyül edip, لَا مَشْهُودَ إِلَّا هُوَ[2] demeye mecbur olmuyor. Belki *idamdan ve hapisten gayet zâhir olarak Kur'ân affettiğinden, o da sarf-ı nazar edip ve mevcudâtı kendileri hesabına hizmetten azlederek Fâtır-ı Zülcelâl hesabına istihdam edip, esmâ-yı hüsnâsının mazhariyet ve aynadarlık vazifesinde istimâl ederek mana-yı harfî nazarıyla onlara bakıp, mutlak gafletten kurtulup, huzur-u dâimîye girmektir. Her şeyde Cenâb-ı Hakk'a bir yol bulmaktır.*

Elhâsıl: *Mevcudâtı; mevcudât hesabına hizmetten azlederek, mana-yı ismiyle bakmamaktır.*

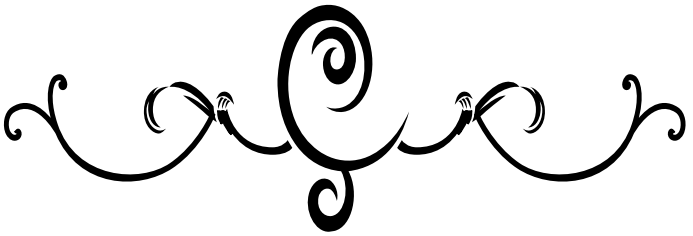

1 Vücûd-u Vâcib'e nisbeten başka şeylere vücûd denilmemeli.. onlar vücûd unvanına lâyık değillerdir..

2 Meşhûd olan sadece O'dur.

Yirmi Yedinci Söz

İçtihad Risalesi

(Beş-altı sene mukaddem, Arabî bir risalede, içtihada dair yazdığım bir mesele, iki kardeşimin arzularıyla, o meseleye dair haddinden tecavüz edenin haddini bildirmek için şu söz, o mesele-i içtihadiyeye dair yazıldı.)

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَلَوْ رَدُّوهُ إِلَى الرَّسُولِ وَإِلَىٰ أُولِي الْأَمْرِ مِنْهُمْ لَعَلِمَهُ الَّذِينَ يَسْتَنْبِطُونَهُ مِنْهُمْ[1]

[Altı Mâni]

İçtihad kapısı açıktır. Fakat şu zamanda oraya girmeye "Altı Mâni" vardır.

Birincisi

Nasıl ki kışta, fırtınaların şiddetli olduğu bir vakitte, dar delikler dahi seddedilir; yeni kapıları açmak, hiçbir cihetle kâr-ı akıl değil.. Hem Nasıl ki büyük bir selin hücumunda, tamir için duvarlarda delikler açmak gark olmaya vesiledir.. Öyle de; şu münkerat zamanında ve âdât-ı ecânibin istilâsı anında ve bid'aların kesreti vaktinde ve dalâletin tahrîbatı hengâmında, içtihad namıyla, kasr-ı İslâmiyet'ten yeni kapılar açıp, duvarlarından muharriplerin girmesine vesile olacak delikler açmak, İslâmiyet'e cinâyettir.

---

1 "Hâlbuki onlar bu haberi Peygambere ve aralarındaki yetkili zatlara arz etselerdi elbette işin iç yüzünü araştırıp ortaya çıkaranlar, onun mahiyetini, haberin neye delâlet ettiğini bilirlerdi." (Nisâ sûresi, 4/83)

İkincisi

Dinin zarûriyâtı ki, içtihad onlara giremez. Çünkü; kat'î ve muayyendirler. Hem o zarûriyât, kut ve gıda hükmündedirler. Şu zamanda terke uğruyorlar ve tezelzüldedirler ve bütün himmet ve gayreti, onların ikamesine ve ihyasına sarf etmek lâzım gelirken, İslâmiyet'in nazariyât kısmında ve selefin içtihadat-ı sâfiyane ve hâlisanesiyle, bütün zamanların hâcâtına dar gelmeyen efkârları olduğu hâlde, onları bırakıp heveskârâne yeni içtihadlar yapmak, bid'akârâne bir hıyanettir.

Üçüncüsü

Nasıl ki çarşıda, mevsimlere göre birer metâ mergub oluyor vakit be-vakit birer mal revaç buluyor. Öyle de, âlem meşherinde, içtimaiyat-ı insâniye ve medeniyet-i beşeriye çarşısında, her asırda birer metâ mergub olup revaç buluyor. Sûk'unda, yâni çarşısında teşhir ediliyor, rağbetler ona celboluyor, nazarlar ona teveccüh ediyor, fikirler ona müncezib oluyor. Meselâ, şu zamanda siyaset metâı ve hayat-ı dünyeviyenin te'mini ve felsefenin revaçları gibi... Ve selef-i sâlihîn asrında ve o zaman çarşısında en mergub metâ, Hâlık-ı semâvat ve arzın marziyatlarını ve bizden arzularını, kelâmından istinbat etmek ve nur-u nübüvvet ve Kur'ân ile, kapatılmayacak derecede açılan âhiret âlemindeki saadet-i ebediyeyi kazandırmak vesâilini elde etmek idi.

İşte o zamanda zihinler, kalbler, ruhlar, bütün kuvvetleriyle, yerler ve gökler Rabbinin marziyatını anlamaya müteveccih olduğundan, içtimaiyat-ı beşeriyenin sohbetleri, muhavereleri, vukuatları, ahvâlleri ona bakıyordu. Ona göre cereyan ettiğinden her kimin güzelce bir istidadı bulunsa, onun kalbi ve fıtratı, şuursuz olarak her şeyden bir ders-i mârifet alır. O zamanda cereyan eden ahvâl ve vukuat ve muhâverattan taallüm ediyordu. Güya her bir şey, ona bir muallim hükmüne geçip, onun fıtrat ve istidadına, içtihada bir istidad-ı ihzarî telkin ediyordu. Hattâ o derece şu fıtrî ders tenvir ediyordu ki, yakın idi ki, kesbsiz içtihada kabiliyeti ola, ateşsiz nurlana... İşte şu tarzda fıtrî bir ders alan bir müstaid, içtihada çalışmaya başladığı vakit, kibrit hükmüne geçen istidadı, nûrun alâ nûr sırrına mazhar olur; çabuk ve az zamanda müçtehid olurdu.

Amma şu zamanda, medeniyet-i Avrupa'nın tahakkümüyle, felsefe-i tabiiyenin tasallutuyla, şerait-i hayat-ı dünyeviyenin ağırlaşmasıyla, efkâr ve kulûb dağılmış, himmet ve inâyet inkısam etmiştir. Zihinler mâneviyata karşı

yabanîleşmiştir. İşte bunun içindir ki, şu zamanda birisi, dört yaşında Kur'ân'ı hıfzedip, âlimlerle mübahase eden Süfyan İbni Uyeyne olan bir müçtehidin zekâsında bulunsa, Süfyan'ın içtihadı kazandığı zamana nisbeten, on defa daha fazla zamana muhtaçtır. Süfyan, on senede içtihadı tahsil etmiş ise, şu adam yüz seneye muhtaçtır ki tahsil edebilsin. Çünkü; Süfyan'ın ibtidâ-yı tahsil-i fıtrîsi, sinn-i temyiz zamanından başlar. Yavaş yavaş istidadı müheyya olur, nurlanır, her şeyden ders alır, kibrit hükmüne geçer. Amma onun nazîri, şu zamanda –çünkü– zihni felsefede boğulmuş, aklı siyasete dalmış, kalbi hayat-ı dünyeviyede sersem olmuş, istidadı içtihaddan uzaklaşmış... Elbette fünun-u hâzırada tevağğulü derecesinde, istidadı, içtihad-ı şer'î kabiliyetinden uzaklaşmış ve ulûm-u arziyede tefennünü derecesinde içtihadın kabûlünden geri kalmıştır. Onun için: "Ben de onun gibi zekiyim, niçin ona yetişemiyorum?" diyemez ve demeye hakkı yoktur ve yetişemez.

Dördüncüsü

Nasıl ki bir cisimde, neşv ü nema için tevessü meyli bulunur. O meyl-i tevessü ise, –çünkü dâhildendir– vücûd ve cisim için bir tekemmüldür. Fakat, eğer hariçte tevsi' için bir meyl ise; o vücûdun cildini yırtmaktır, tahrip etmektir; tevsi' değildir. Öyle de, İslâmiyet'in dairesine selef-i sâlihîn gibi takvâ-yı kâmile kapısıyla ve zarûriyât-ı dîniyenin imtisâli tarikıyla dahil olanlarda meylü't-tevessü' ve irâde-i içtihad bulunsa, o, kemâldir ve tekemmüldür. Yoksa zarûriyâtı terk eden ve hayat-ı dünyeviyeyi hayat-ı uhreviyeye tercih eden ve felsefe-i maddiye ile âlûde olanlardan olan o meylü't-tevsi' ve irâde-i içtihad, vücûd-u İslâmiye'yi tahrip ve boynundaki şer'î zincirini çıkarmaya vesiledir.

Beşincisi

Üç nokta-yı nazar, şu zamanın içtihadatını arziye yapar, semâvîlikten çıkarıyor. Hâlbuki, şeriat semâviyedir ve içtihadat-ı şer'iye dahi, onun ahkâm-ı mestûresini izhar ettiğinden semâviyedirler.

Birincisi: Bir hükmün hikmeti ayrıdır, illeti ayrıdır. Hikmet ve maslahat ise, tercihe sebeptir; îcaba, îcada medar değildir. İllet ise, vücûduna medardır. Meselâ: Seferde namaz kasredilir, iki rek'at kılınır. Şu ruhsat-ı şer'iyenin illeti seferdir, hikmeti ise, meşakkattir. Sefer bulunsa, meşakkat hiç olmasa da namaz kasredilir. Çünkü illet var. Fakat sefer bulunmasa, yüz meşakkat bulunsa, namazın kasredilmesine illet olamaz. İşte şu hakikatin aksine olarak, şu zama-

nın nazarı ise, maslahat ve hikmeti, illet yerine ikame edip ona göre hükmediyor. Elbette böyle içtihadat arziyedir, semâvî değildir.

İkincisi: Şu zamanın nazarı, evvelen ve bizzat saadet-i dünyeviyeye bakıyor ve ahkâmları, ona tevcih ediyor. Hâlbuki; şeriatın nazarı ise, evvelen ve bizzât saadet-i uhreviyeye bakar. İkinci derecede –âhirete vesile olmak dolayısıyla– dünyanın saadetine nazar eder. Demek şu zamanın nazarı, ruh-u şeriattan yabanîdir. Öyle ise, şeriat namına içtihad edemez.

Üçüncüsü: [1] إِنَّ الضَّرُورَاتِ تُبِيحُ الْمَحْظُورَاتِ kaidesi, yâni: "*Zarûret, haramı helâl derecesine getirir.*" İşte şu kaide ise, küllî değil. Zarûret eğer haram yoluyla olmamış ise, haramı helâl etmeye sebebiyet verir. Yoksa sû-i ihtiyarıyla, gayr-i meşrû sebeblerle zarûret olmuş ise; haramı helâl edemez, ruhsatlı ahkâmlara medar olamaz, özür teşkil edemez. Meselâ; bir adam sû-i ihtiyarıyla, haram bir tarzda kendini sarhoş etse; tasarrufatı, ulemâ-yı şeriatça aleyhinde câridir, mâzur sayılmaz. Tatlîk etse, talâkı vâki olur. Bir cinâyet etse, ceza görür. Fakat sû-i ihtiyarıyla olmazsa, talâk vâki olmaz, ceza da görmez. Hem meselâ; bir içki müptelâsı, zarûret derecesinde müptelâ olsa da, diyemez ki: "Zarûrettir, bana helâldir."

İşte şu zamanda zarûret derecesine geçen ve insanları müptelâ eden bir beliyye-i âmme suretine giren çok umûrlar vardır ki; sû-i ihtiyardan, gayr-i meşrû meyillerden ve haram muâmelelerden tevellüd ettiklerinden; ruhsatlı ahkâmlara medar olup, haramı helâl etmeye medar olamazlar. Hâlbuki şu zamanın ehl-i içtihadı, o zarûratı ahkâm-ı şer'iyeye medar yaptıklarından, içtihadları arziyedir, hevesîdir, felsefîdir, semâvî olamaz, şer'î değil. Hâlbuki; semâvât ve arzın Hâlık'ının ahkâm-ı ilâhiyesinde tasarruf ve ibâdının ibâdâtına müdahale, o Hâlık'ın izn-i mânevîsi olmazsa; o tasarruf o müdahale merduttur.

Meselâ; bazı gafiller, hutbe gibi bazı şeâir-i İslâmiye'yi, Arabîden çıkarıp her milletin lisanıyla söylemeyi, iki sebeb için istihsan ediyorlar.

Birincisi: "Tâ, siyaset-i hâzıra avâm-ı müslimîne de o suretle tefhim edilsin." Hâlbuki siyaset-i hâzıra, o kadar çok yalan ve hile ve şeytanet içine girmiş ki, vesvese-i şeyatîn hükmüne geçmiştir. Hâlbuki minber, vahy-i ilâhînin tebliğ makamı olduğundan, o vesvese-i siyasiyenin hakkı yoktur ki o makam-ı âlîye çıkabilsin.

---

[1] eş-Şâtıbî, *el-Muvafakât* 4/145; İbnü'l-Hümâm, *Fethu'l-kadîr* 4/348; Aliyyülkârî, *el-Masnû'* s.121; el-Aclûnî, *Keşfü'l-hafâ* 2/35.

İkinci sebeb: "Hutbe, bazı süver-i Kur'âniye'nin nasihatları anlaşılmak içindir." Evet, eğer millet-i İslâm, İslâmiyet'in zarûriyâtı ve müsellemâtı ve mâlûm olan ahkâmını, ekseriyet itibarıyla imtisâl edip yerine getirseydi, o vakit nazariyât-ı şer'iye ve mesâil-i dakika ve nasâyih-i hafiyeyi anlamak için, bildiği lisan ile hutbe okunması ve süver-i Kur'âniye'nin –eğer mümkün olsaydı– tercümesi[1(Hâşiye)] belki müstahsen olurdu. Fakat namaz, zekât, orucun vücubu ve katl, zinâ ve şarabın haramiyeti gibi mâlûm olan ahkâm-ı kat'iye-i İslâmiye mühmel kalıyor. Avâm-ı nas, onların vücubunu ve haramiyetini ders almaya muhtaç değiller. Belki teşvik ve ihtar ile o ahkâm-ı kudsiyeyi hatırlatıp, İslâmiyet damarını ve îmân hissini tahrik etmekle imtisâllerine teşvik ve tezkire ve ihtara muhtaçtırlar. Hâlbuki bir âmî ne kadar câhil dahi olsa, Kur'ân'dan ve hutbe-i Arabiye'den şu meal-i icmâliyeyi anlar ki: "Herkese ve bana mâlûm olan îmânın rükünlerini ve İslâmiyet'in umdelerini hatib ve hâfız ihtar ediyor ve ders veriyor, okuyor." der, kalbinde onlara karşı bir iştiyak hâsıl olur.

Acaba, kâinatta hangi tâbirat var ki, Arş-ı Âzam'dan gelen Kur'ân-ı Hakîm'in i'câzkârâne, müfehhimâne ihtarlarına, tezkirlerine, teşviklerine mukabil gelebilsin!

Altıncısı

Selef-i sâlihînin müçtehidîn-i izâmı, asr-ı nur ve asr-ı hakikat olan asr-ı sahabeye yakın olduklarından, safi bir nur alıp, hâlis bir içtihad edebilirler. Şu zamanın ehl-i içtihadı ise, o kadar perdeler arkasında ve uzak bir mesâfede hakikat kitabına bakar ki, en vâzıh bir harfini de zor ile görebilirler.

Eğer desen: "Sahabeler de insandırlar, hatâdan, hilâftan hâlî olmazlar. Hâlbuki içtihadatın ve ahkâm-ı şeriatın medarı, sahabelerin adâleti ve sıdkıdır ki, hattâ ümmet "*Sahabeler umumen âdildirler, doğru söylerler.*"[2] diye ittifak etmişler."

Elcevap: Evet, sahabeler ekseriyet-i mutlaka itibarıyla hakka aşık, sıdka müştâk, adâlete hahişgerdirler. Çünkü; yalanın ve kizbin çirkinliği, bütün çirkinliğiyle ve sıdkın ve doğruluğun güzelliği, bütün güzelliğiyle o asırda öyle bir tarzda gösterilmiş ki, ortalarındaki mesâfe, arşdan ferşe kadar açılmış. Esfel-i

---

1(Hâşiye) İ'câza dair olan Yirmi Beşinci Söz, Kur'ân'ın hakikî tercümesi mümkün olmadığını göstermiştir.

2 İbni Hibbân, *es-Sahîh* 10/477; İbni Abdilberr, *et-Temhîd* 22/47; es-Suyûtî, *et-Tedrîbu'r-râvi* 1/207, 318, 2/214-215.

sâfilîndeki Müseylime-i Kezzâb'ın derekesinden âlâ-yı illiyyînde olan Hazreti Peygamber'in *(aleyhissalâtü vesselâm)* derece-i sıdkı kadar bir ayrılık görülmüştür. Evet, Müseylime'yi esfel-i sâfilîne düşüren kizb olduğu gibi, Muhammedü'l-Emîn'i *(aleyhissalâtü vesselâm)* âlâ-yı illiyyîne çıkaran sıdktır ve doğruluktur.

İşte, hissiyat-ı ulviyeyi taşıyan ve mehâsin-i ahlâkiyeye perestiş eden ve Şems-i Nübüvvet'in ziya-yı sohbetiyle nurlanan sahabeler, o derece çirkin ve sukuta sebep ve Müseylime'nin maskara-âlûd müzahrafat dükkânındaki kizbe, ihtiyarıyla ellerini uzatmamak ve küfürden çekindikleri gibi küfrün arkadaşı olan kizpten çekinmeleri ve o derece güzel ve medar-ı fahr ve mübahat ve mi'râc-ı suud ve terakki ve Fahr-i Risâlet'in hazine-i âliyesinde en revaçlı bulunan ve şa'şaa-yı cemâliyle içtimaat-ı insâniyeyi nurlandıran sıdka ve doğruluğa ve hakka –ve bilhassa ahkâm-ı şer'iye rivayetinde ve tebliğinde– elbette ellerinden geldiği kadar talip ve muvâfık ve âşık olmaları kat'îdir, zarûrîdir, şüphesizdir.

Hâlbuki şu zamanda, kizb ve sıdkın ortasındaki mesâfe o kadar kısalmış ki, âdeta omuz omuza vermişler. Sıdktan yalana (geçmek) pek kolay gidiliyor. Hattâ siyaset propagandası vasıtasıyla yalancılık, doğruluğa tercih ediliyor. İşte, en çirkin şey, en güzel şeylerle beraber bir dükkânda, bir fiatla satılsa; elbette pek âlî olan ve hakikat cevherine giden sıdk ve hak pırlantası o dükkâncının mârifetine ve sözüne itimad edip, körü körüne alınmaz.

Hâtime

Asırlara göre şeriatler değişir. Belki bir asırda, kavimlere göre ayrı ayrı şeriatler, peygamberler gelebilir ve gelmiştir. Hâtemü'l-enbiyâ'dan sonra şeriat-ı kübrâsı, her asırda, her kavme kâfi geldiğinden, muhtelif şeriatlere ihtiyaç kalmamıştır. Fakat teferruatta, bir derece ayrı ayrı mezheplere ihtiyaç kalmıştır. Evet, Nasıl ki mevsimlerin değişmesiyle elbiseler değişir, mizaçlara göre ilâçlar tebeddül eder; öyle de, asırlara göre şeriatler değişir, milletlerin istidadına göre ahkâm tahavvül eder. Çünkü; ahkâm-ı şer'iyenin teferruat kısmı, ahvâl-i beşeriyeye bakar; Ona göre gelir, ilâç olur. Enbiyâ-yı salife zamanında, tabakat-ı beşeriye birbirinden çok uzak ve seciyeleri hem bir derece kaba, hem şiddetli ve efkârca ibtidâî ve bedeviyete yakın olduğundan, o zamandaki şeriatler, onların hâline muvâfık bir tarzda ayrı ayrı gelmiştir. Hattâ bir kıtada, bir asırda ayrı ayrı peygamberler ve şeriatler bulunurmuş.

Sonra, Âhirzaman Peygamberi'nin gelmesiyle, insanlar güya ibtidâî derecesinden, idadiye derecesine terakki ettiğinden, çok inkılâbat ve ihtilâtat ile akvam-ı beşeriye bir tek ders alacak, bir tek muallimi dinleyecek, bir tek şeriatle amel edecek vaziyete geldiğinden, ayrı ayrı şeriata ihtiyaç kalmamıştır, ayrı ayrı muallime de lüzum görülmemiştir. Fakat tamamen bir seviyeye gelmediğinden ve bir tarz-ı hayat-ı içtimaiyede gitmediğinden, mezhepler taaddüt etmiştir. Eğer beşerin ekseriyet-i mutlakası bir mekteb-i âlînin talebesi gibi, bir tarz-ı hayat-ı içtimaiyeyi giyse, bir seviyeye girse, o vakit mezhepler tevhid edilebilir. Fakat bu hâl-i âlem, o hâle müsaade etmediği gibi, mezahib de bir olmaz.

Eğer desen: Hak bir olur; nasıl böyle dört ve on iki mezhebin muhtelif ahkâmları hak olabilir?

Elcevap: Bir su, beş muhtelif mizaçlı hastalara göre nasıl beş hüküm alır.. şöyle ki: Birisine, hastalığının mizacına göre su, ilâçtır; tıbben vaciptir. Diğer birisine hastalığı için zehir gibi muzırdır; tıbben ona haramdır. Diğer birisine az zarar verir; tıbben ona mekruhtur. Diğer birisine, zararsız menfaat verir; tıbben ona sünnettir. Diğer birisine ne zarardır, ne menfaattir, âfiyetle içsin; tıbben ona mübahtır. İşte hak burada taaddüt etti. Beşi de haktır. Sen diyebilir misin ki: "Su yalnız ilâçtır, yalnız vâciptir, başka hükmü yoktur."

İşte bunun gibi, ahkâm-ı ilâhiye –mezheplere, hikmet-i ilâhiyenin sevkiyle ittiba edenlere göre– değişir; hem hak olarak değişir ve her birisi de hak olur, maslahat olur. Meselâ, hikmet-i ilâhiyenin tensibiyle İmam Şâfiî'ye ittiba eden, ekseriyet itibarıyla Hanefîlere nisbeten köylülüğe ve bedevîliğe daha yakın olup, cemaatı bir tek vücûd hükmüne getiren hayat-ı içtimaiye de nâkıs olduğundan, her biri bizzât dergâh-ı Kadıyü'l-Hâcat'ta kendi derdini söylemek ve hususî matlubunu istemek için, imam arkasında fâtihayı birer birer okuyorlar. Hem ayn-ı hak ve mahz-ı hikmettir. İmam Âzam'a ittiba edenler, ekseriyet-i mutlaka itibarıyla, İslâmî hükûmetlerin ekserisi, o mezhebi iltizam etmesiyle, medeniyete, şehirliliğe daha yakın ve hayat-ı içtimaiyeye müstaid olduğundan; bir cemaat, bir şahıs hükmüne girip, bir tek adam umum namına söyler. Umum, kalben onu tasdik ve rabt-ı kalb edip, onun sözü umumun sözü hükmüne geçtiğinden, Hanefî Mezhebi'ne göre imam arkasında fâtiha okunmaz. Okunmaması ayn-ı hak ve mahz-ı hikmettir.

Hem meselâ, madem şeriat, tabiatın tecavüzatına sed çekmekle onu tadil edip nefs-i emmâreyi terbiye eder. Elbette ekser etbâı, köylü ve nim-bedevî ve amelelikle meşgul olan Şâfiî Mezhebi'ne göre: "Kadına temas ile abdest bozulur; az bir necaset zarar verir." Ekseriyet itibarıyla hayat-ı içtimaiyeye giren, nim-medenî şeklini alan insanlar, ittiba ettikleri Mezheb-i Hanefî'ye göre: "Mess-i nisvan abdesti bozmaz; bir dirhem kadar necasete fetva var."

İşte, bir amele ile bir efendiyi nazara alacağız. Amele, tarz-ı maişet itibarıyla ecnebi kadınlarla ihtilâta, temasa ve bir ocak yanında oturmaya ve mülevves şeylerin içine karışmaya müptelâ olduğundan; sanat ve maişet itibarıyla, tabiat ve nefs-i emmâresi meydanı boş bulup tecavüz edebilir. Onun için şeriat, onların hakkında, o tecavüzata sed çekmek için, "Abdest bozulur, temas etme! Namazını ibtal eder, bulaşma!" mânevî kulağında bir sada-yı semâvî çınlattırır. Amma o efendi, nâmuslu olmak şartıyla âdât-ı içtimaiyesi itibarıyla, ahlâk-ı umumiye namına, ecnebi kadınlara temasa müptelâ değil, mülevves şeylerle nezafet-i medeniye namına kendini o kadar bulaştırmaz. Onun için şeriat, Mezheb-i Hanefî namıyla ona şiddet ve azimet göstermemiş; ruhsat tarafını gösterip, hafifleştirmiştir. "Elin dokunmuş ise, abdestin bozulmaz. Hicab edip, kalabalık içinde su ile istinca etmemenin zararı yoktur. Bir dirhem kadar fetva vardır." der, onu vesveseden kurtarır. İşte denizden iki katre sana misâl... Onlara kıyas et. Mîzân-ı Şa'rânî mîzânıyla, şeriat mîzânlarını bu suretle müvazene edebilirsen et.

سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا ۚ إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ[1]

اَللّٰهُمَّ صَلِّ وَسَلِّمْ عَلٰى مَنْ تَمَثَّلَ فِيهِ أَنْوَارُ مَحَبَّتِكَ لِجَمَالِ صِفَاتِكَ وَأَسْمَائِكَ بِكَوْنِهِ مِرْاٰةً جَامِعَةً لِتَجَلِّيَاتِ أَسْمَائِكَ الْحُسْنٰى وَمَنْ تَمَرْكَزَ فِيهِ شُعَاعَاتُ مَحَبَّتِكَ لِصَنْعَتِكَ فِي مَصْنُوعَاتِكَ بِكَوْنِهِ أَكْمَلَ وَأَبْدَعَ مَصْنُوعَاتِكَ وَصَيْرُورَتِهِ أُنْمُوذَجَ كَمَالَاتِ صَنْعَتِكَ وَفِهْرِسْتَةَ مَحَاسِنِ نُقُوشِكَ وَمَنْ تَظَاهَرَ فِيهِ لَطَائِفُ مَحَبَّتِكَ وَرَغْبَتِكَ لِاِسْتِحْسَانِ صَنْعَتِكَ بِكَوْنِهِ أَعْلٰى دَلَالِي مَحَاسِنِ صَنْعَتِكَ وَأَرْفَعَ الْمُسْتَحْسِنِينَ صَوْتًا فِي إِعْلَانِ حُسْنِ نُقُوشِكَ وَأَبْدَعَهُمْ نَعْتًا لِكَمَالَاتِ صَنْعَتِكَ وَمَنْ تَجَمَّعَ فِيهِ أَقْسَامُ مَحَبَّتِكَ وَاسْتِحْسَانِكَ لِمَحَاسِنِ أَخْلَاقِ مَخْلُوقَاتِكَ وَلَطَائِفِ أَوْصَافِ مَصْنُوعَاتِكَ بِكَوْنِهِ جَامِعًا لِمَحَاسِنِ الْأَخْلَاقِ كَافَّةً بِإِحْسَانِكَ وَلِلَطَائِفِ الْأَوْصَافِ قَاطِبَةً بِفَضْلِكَ وَمَنْ صَارَ مِصْدَاقًا وَمِقْيَاسًا فَائِقًا لِجَمِيعِ مَنْ ذَكَرْتَ فِي فُرْقَانِكَ إِنَّكَ تُحِبُّهُمْ مِنَ الْمُحْسِنِينَ وَالصَّابِرِينَ وَالْمُؤْمِنِينَ وَالْمُتَّقِينَ وَالتَّوَّابِينَ وَالْأَوَّابِينَ وَجَمِيعِ الْأَوْصَافِ الَّذِينَ أَحْبَبْتَهُمْ وَشَرَّفْتَهُمْ بِمَحَبَّتِكَ فِي فُرْقَانِكَ حَتّٰى صَارَ إِمَامَ الْحَبِيبِينَ لَكَ وَسَيِّدَ الْمَحْبُوبِينَ لَكَ وَرَئِيسَ أَوِدَّائِكَ وَعَلٰى اٰلِهِ وَأَصْحَابِهِ وَإِخْوَانِهِ أَجْمَعِينَ اٰمِينَ بِرَحْمَتِكَ يَا أَرْحَمَ الرَّاحِمِينَ[2]

---

1 “Sübhansın yâ Rab! Senin bize bildirdiğinden başka ne bilebiliriz ki? Her şeyi hakkıyla bilen, her şeyi hikmetle yapan sensin.” (Bakara sûresi, 2/32)

2 Allah’ım! Esmâ-yı hüsnânın tecellilerine tam bir ayna olmasıyla sıfat ve isimlerinin güzelliklerine olan muhabbetinin nurları kendisinde temessül eden; masnuatının en mükemmeli, en harikası olmasıyla musnuatın içinde tecelli eden sanatına olan muhabbetinin şuaları kendisinde toplanan; nakışlarının güzelliklerinin fihristesi ve mükemmel sanatının numûnesi olan, sanatının mükemmelliğinin en harikası olması ve nakışlarının güzelliğini ilân ve istihsan etme de en gür sesli olmasıyla Senin yaratmış olduğun varlıklarda gösterdiğin güzelliklerinin dellalı olmasıyla Senin sanatına olan rağbet ve muhabbetinin incelikleri O’nda tezahür eden; Senin fazlınla bütün latif vasıflara sahip; ikramınla bütün güzel ahlâka malik olmakla senin istihsan ve muhabbetinin bütün nevileri O’nda toplanan; Kur’ân’da zikrettiğin ve sevdiğin bütün ihsan sahibi, sabırlı, mümin, müttakî, tevbekar ve Sana yönelmiş kimselere; Kur’ân’da sevdiğin ve Seni sevmekle şereflendirdiğin bütün mahlukata üstün bir mihenk ve mikyas olan, öyle ki, sevenlerin imamı, Sence mahbub olanların efendisi ve dostlarının reisi olan zâta ve onun bütün âl ve ashâb ve ihvanına salât ve selâm eyle, âmîn... Ey merhametlilerin en merhametlisi!

Yirmi Yedinci Söz'ün Zeyli

Sahabeler hakkındadır.

Mevlânâ Câmî'nin dediği gibi derim:

يا رسول الله چه باشد چُون سَگِ اصحابِ كهف

داخل جنّت شَوَمْ دَرْ زمرةِ اصحابِ تو؟

او رَوَدْ دَرْجَنّت من دَرْ جهنّم كى رَوَاست

او سَگِ اصحابِ كهف من سَگِ اصحابِ تو؟[1]

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[2] ، وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ[3]

بِسْـــمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللهِ وَالَّذِينَ مَعَهُ أَشِدَّاءُ عَلَى الْكُفَّارِ رُحَمَاءُ بَيْنَهُمْ[4]... الخ

Suâl ediyorsunuz: Bazı rivayetlerde vardır ki: "Bid'aların revacı hengâmında ehl-i îmân ve takvâdan bir kısım sulehâ, sahabe derecesinde veya daha ziyade efdal olabilir" diye rivayetler vardır. Bu rivayetler sahih midir? Sahih ise, hakikatleri nedir?

Elcevap: Enbiyâdan sonra nev-i beşerin en efdali sahabe olduğu[5], Ehl-i Sünnet ve Cemaatın icmâı bir hüccet-i katıadır ki, o rivayetlerin sahih kısmı, fazilet-i cüz'iye hakkındadır. Çünkü; cüz'î fazilette ve hususî bir kemâlde, mercuh râcihe tereccuh edebilir. Yoksa Sûre-i Feth'in âhirinde, sitayişkârâne

---

1 Yâ Rasulallah! Ne olurdu, Ashâb-ı Kehf'in köpeği gibi ben de senin Ashâbının arasında cennete girseydim. Onun cennete, benim cehenneme gitmem revâ mı? O, Ashâb-ı Kehf'in köpeğiyse ben de senin Ashâbının köpeğiyim.

2 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

3 "Hiç bir şey yoktur ki, O'nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor bulunmasın." (İsrâ sûresi, 17/44)

4 "Muhammed Allah'ın resûlüdür. Onun beraberindeki müminler de kâfirlere karşı şiddetli olup kendi aralarında şefkatlidirler." (Fetih sûresi, 48/29)

5 İbni Hibbân, *es-Sahîh* 10/477; İbni Abdilberr, *et-Temhîd* 22/47; es-Suyûtî, *et-Tedrîbu'r-râvi* 1/207, 318, 2/214-215.

tavsifat-ı rabbâniyeye mazhar ve Tevrat ve İncil ve Kur'ân'ın medh ü senâsına mazhar olan sahabelere, fazilet-i külliye nokta-yı nazarında yetişilemez. Şu hakikatin pek çok esbab ve hikmetlerinden, şimdilik üç sebebi tazammun eden üç hikmeti beyan edeceğiz:

Birinci Hikmet

Sohbet-i nebeviye öyle bir iksirdir ki, bir dakikada ona mazhar bir zât, senelerle seyr u sülûke mukabil, hakikatin envârına mazhar olur. Çünkü sohbette insibağ ve in'ikâs vardır. Mâlûmdur ki: İn'ikâs ve tebaiyetle, o Nur-u Âzam-ı Nübüvvet'le beraber en azîm bir mertebeye çıkabilir. Nasıl ki bir sultanın hizmetkârı ve onun tebaiyeti ile öyle bir mevkiye çıkar ki, bir şah çıkamaz. İşte şu sırdandır ki, en büyük veliler sahabe derecesine çıkamıyorlar. Hattâ Celâleddin-i Süyûtî gibi, uyanık iken çok defa sohbet-i nebeviyeye mazhar olan veliler, Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)* ile yakazaten görüşseler ve şu âlemde sohbetine müşerref olsalar, yine sahabeye yetişemiyorlar. Çünkü; sahabelerin sohbeti, Nübüvvet-i Ahmediye *(aleyhissalâtü vesselâm)* nûruyla, yâni "Nebî" olarak onunla sohbet ediyorlar. Evliyalar ise, vefat-ı nebevî'den sonra Resûl-i Ekrem'i *(aleyhissalâtü vesselâm)* görmeleri, velâyet-i Ahmediye *(aleyhissalâtü vesselâm)* nuruyla sohbettir. Demek Resûl-i Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselâm)* onların nazarlarına temessül ve tezahür etmesi, velâyet-i Ahmediye *(aleyhissalâtü vesselâm)* cihetindedir; "nübüvvet" itibarıyla değil. Madem öyledir; nübüvvet derecesi, velâyet derecesinden ne kadar yüksek ise, o iki sohbet de o derece tefavüt etmek lâzım gelir.

Sohbet-i nebeviye ne derece bir iksîr-i nûrani olduğu bununla anlaşılır ki: Bir bedevî adam, kızını sağ olarak defnedecek derecede bir kasavet-i vahşiyânede bulunduğu hâlde, gelip bir saat sohbet-i nebeviyeye müşerref olur; daha karıncaya ayağını basamaz derecede bir şefkat-i rahîmâneyi kesbederdi. Hem câhil, vahşi bir adam, bir gün sohbet-i nebeviyeye mazhar olur; sonra Çin ve Hind gibi memleketlere giderdi. Mütemeddin kavimlere muallim-i hakâik ve rehber-i kemâlât olurdu.

İkinci Sebep

Yirmi Yedinci Söz'deki içtihad bahsinde beyan ve isbat edildiği gibi; sahabeler, ekseriyet-i mutlaka itibarıyla, kemalât-ı insâniyenin en âlâ derecesindedirler. Çünkü; o zamanda, o inkılâb-ı azîm-i İslâmî'de hayır ve hak, bütün güzelliğiyle; şer ve bâtıl, bütün çirkinliğiyle görülmüş ve maddeten hisse-

dilmiş. Şer ve hayır ortasında öyle bir ayrılık ve kizb ve sıdk mabeyninde öyle bir mesâfe açılmıştı ki, küfür ve îmân kadar, belki cehennem ve cennet kadar beynleri uzaklaştı. Kizb ve şer ve bâtılın dellâlı ve numûnesi olan Müseylime-i Kezzâb ve maskaraca kelimeleri olduğundan, fıtraten hissiyat-ı ulviye sahibi ve maâlî-i ahlâka meftun ve izzet ve mübahata meyyal olan sahabeler, elbette ihtiyarlarıyla, kizb ve şerre ellerini uzatıp, Müseylime derekesine düşmemişler. Sıdk ve hayır ve hakkın dellâlı ve numûnesi olan Habîbullah *(aleyhissalâtü vesselâm)*'ın âlâ-yı illiyyîn-i kemalâtındaki makamına bakarak, bütün kuvvet ve himmetleriyle, o tarafa koşmak mukteza-yı seciyeleridir.

Meselâ; nasıl ki, zaman oluyor; medeniyet-i beşeriye çarşısında ve hayat-ı içtimaiye-i insâniye dükkânında, bazı şeylerin verdiği müthiş neticeleri ve çirkin eserleri zehr-i kâtil gibi, herkes onu satın almak değil, bütün kuvvetiyle ondan nefret edip kaçar. Ve bazı şeylerin ve mânevî metâların verdikleri güzel neticeler ve kıymettar eserler, bir tiryak-ı nâfi ve bir pırlanta gibi, herkesin nazar-ı rağbetini kendine celbeder. Herkes elinden geldiği kadar onları satın almaya çalışır. Öyle de; asr-ı saadet'te hayat-ı içtimaiye-i insâniyenin çarşısında, kizb ve şer ve küfür gibi maddeler, şekâvet-i ebediye gibi neticeleri ve Müseylime-i Kezzâb gibi süflî maskaraları tevlid ettiğinden, secaya-yı âliye ve hubb-u maâlîye meftun olan sahabelerin, zehr-i kâtilden kaçar gibi ondan kaçmaları ve nefret etmeleri bedihîdir. Ve saadet-i ebediye gibi netice veren ve Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)* gibi nuranî meyveler gösteren sıdk ve hakka ve îmâna en nâfi bir tiryak, en kıymettar bir elmas gibi, o fıtratları sâfiye ve seciyeleri sâmiye olan sahabeler, bütün kuvvetleriyle ve hissiyat ve letâifleriyle, onlara müşteri ve müştâk olması zarurîdir. Hâlbuki o zamandan sonra, git gide ve gele gele sıdk ve kizb ortasındaki mesafe azala azala, omuz-omuza geldi. Bir dükkânda ikisi beraber satılmaya başladığı gibi, ahlâk-ı içtimaiye bozuldu. Propaganda-yı siyaset, yalana fazla revaç verdi. Yalanın müthiş çirkinliği gizlenip, doğruluğun parlak güzelliği görünmemeye başladığı zamanda, kimin haddi var ki, sahabenin adâlet ve sıdk ve ulviyet ve hakkaniyet hususundaki kuvvetlerine, metânetlerine, takvâlarına yetişebilsin veya derecelerinden geçsin? Geçen meseleyi bir derece tenvir edecek, başıma gelmiş bir hâlimi beyan ediyorum. Şöyle ki:

Bir zaman kalbime geldi; niçin Muhyiddîn-i Arabî gibi hârika zâtlar sahabelere yetişemiyorlar? Sonra namaz içinde [1] سُبْحَانَ رَبِّيَ الْأَعْلٰى derken, şu ke-

[1] "En yüce olan Rabbimi her türlü noksandan tenzih ederim." Peygamber Efendimiz'in *(sallallâhu aleyhi ve sellem)*, namazın secdelerinde 3 defa bunu söylediğine dair bkz.: Müslim, *müsâfirîn* 203; Tirmizî, *salât* 79, *vitr* 19; Ebû Dâvûd, *salât* 147.

limenin mânâsı inkişaf etti. Tam mânâsıyla değil, fakat bir parça hakikati göründü. Kalben dedim: "Keşki bir tek namaza bu kelime gibi muvaffak olsaydım, bir sene ibadetten daha iyi idi." Namazdan sonra anladım ki o hatıra ve o hâl, sahabelerin ibadetteki derecelerine yetişilmediğine bir irşâddır. Evet Kur'ân-ı Hakîm'in envârıyla hâsıl olan o inkılâb-ı azîm-i içtimaîde, ezdad birbirinden çıkıp ayrılırken; şerler bütün tevabiiyle, zulümâtıyla ve teferruatıyla ve hayır ve kemâlât, bütün envârıyla ve netâiciyle karşı karşıya gelip, bir vaziyette ve müheyyiç bir zamanda; her zikir ve tesbih, bütün mânâsının tabakatını turfanda ve taravetli ve taze ve genç bir surette ifade ettiği gibi; o inkılâb-ı azîmin tarrakası altında olan insanların bütün hissiyatını, letâif-i mâneviyesini uyandırmış; hattâ vehim ve hayâl ve sır gibi duygular hüşyar ve müteyakkız bir surette, o zikir, o tesbihlerdeki müteaddit mânâları kendi zevklerine göre alır, emer.

İşte, şu hikmete binaen bütün hissiyatları uyanık ve letâifleri hüşyar olan sahabeler, envâr-ı îmâniye ve tesbihiyeyi câmi olan kelimât-ı mübarekeyi dedikleri vakit, kelimenin bütün mânâsıyla söyler ve bütün letâifiyle hisse alırlardı. Hâlbuki o infilâk ve inkılâptan sonra, gitgide letâif uykuya ve havâs o hakâik noktasında gaflete düşüp, o kelimât-ı mübareke, meyveler gibi git gide, ülfet perdesiyle letafetini ve taravetini kaybeder. Âdeta, sathîlik havasıyla kuruyor gibi, az bir yaşlık kalıyor ki, kuvvetli, tefekkürî bir ameliyatla, ancak evvelki hâli iade edilebilir. İşte bundandır ki, kırk dakikada bir sahabenin kazandığı fazilete ve makama, kırk günde, hattâ kırk senede başkası ancak yetişebilir.

Üçüncü Sebep

On İkinci ve Yirmi Dördüncü ve Yirmi Beşinci Söz'lerde isbat edildiği gibi, nübüvvetin velâyete nisbeti, güneşin ayn-ı zâtıyla, aynalarda görülen güneşin misâli gibidir. İşte daire-i nübüvvet, daire-i velâyetten ne kadar yüksek ise, daire-i nübüvvetin hademeleri ve o güneşin yıldızları olan sahabeler dahi, daire-i velâyetteki sulehâya o derece tefevvuku olmak lâzım geliyor. Hattâ velâyet-i kübrâ olan verâset-i nübüvvet ve sıddîkıyet –ki, sahabelerin velâyetidir– bir veli kazansa yine saff-ı evvel olan sahabelerin makamına yetişmez. Şu Üçüncü Sebeb'in müteaddit vücuhundan üç vechini beyan ederiz:

Birinci Vecih: İçtihadda, yâni istinbat-ı ahkâmda, yâni Cenâb-ı Hakk'ın marziyâtını kelâmından anlamakta, sahabelere yetişilmez. Çünkü; o zamandaki o büyük inkılâb-ı ilâhî, marziyât-ı rabbâniyeyi ve ahkâm-ı ilâhiyeyi anlamak üzere dönerdi. Bütün ezhan, istinbat-ı ahkâma müteveccih idi. Bütün kalbler,

"*Rabbimizin bizden istediği nedir!*" diye merak ederdi. Ahvâl-i zaman, bu hâli işmam ve ihsas edecek bir tarzda cereyan ediyordu. Muhaverat, bu mânâları tazammun ederek vuku buluyordu. İşte bunun için her şey ve her hâl ve muhavereler ve sohbetler ve hikâyeler, bütün o mânâları bir derece ders verecek bir tarzda cereyan ettiğinden; sahabenin istidadını tekmil ve fikirlerini tenvir ettiğinden; içtihad ve istinbatta istidadı, kibrit derecesinde nurlanmaya hazır olduğundan; bir günde veya bir ayda kazandığı mertebe-i istinbat ve içtihadı, o sahabenin derece-i zekâvetinde ve istidadında olan bir adam, şu zamanda on senede, belki yüz senede kazanmayacaktır. Çünkü; şimdi saadet-i ebediyeye bedel, saadet-i dünyeviye medar-ı nazardır. Beşerin nazar-ı dikkati, başka maksadlara müteveccihtir. Tevekkülsüzlük içinde derd-i maişet, ruha sersemlik ve felsefe-i tabiiye ve maddiye akla körlük verdiğinden; beşerin muhît-i içtimaîsi, o şahsın zihnine ve istidadına, içtihad hususunda kuvvet vermediği gibi teşettüt veriyor, dağıtıyor. Yirmi Yedinci Söz'ün içtihad bahsinde, Süfyan İbni Uyeyne ile onun zekâveti derecesinde birinin müvazenesinde isbat etmişiz ki; Süfyan'ın on senede kazandığını, öteki yüz senede kazanamıyor.

İkinci Vecih: Sahabelerin kurbiyet-i ilâhiye noktasındaki makamlarına velâyet ayağıyla yetişilmez. Çünkü; Cenâb-ı Hak, bize akrebdir ve her şeyden daha ziyade yakındır. Biz ise, O'ndan nihayetsiz uzağız. O'nun kurbiyetini kazanmak iki suretle olur.

♦*Birisi*: Akrebiyetin inkişafıyladır ki, nübüvvetteki kurbiyet ona bakar ve nübüvvet verâseti ve sohbeti cihetiyle sahabeler o sırra mazhardırlar.

♦*İkinci suret*: Bu'diyetimiz noktasında kat'-ı merâtib edip bir derece kurbiyete müşerref olmaktır ki, ekser seyr u sülûk-u velâyet ona göre ve seyr-i enfüsî ve seyr-i âfâkî bu suretle cereyan ediyor. İşte, birinci suret sırf vehbîdir, kesbî değil. İncizaptır, cezb-i Rahmânî'dir ve mahbubiyettir. Yol kısadır, fakat çok metin ve çok yüksektir ve çok hâlistir ve gölgesizdir. Diğeri kesbîdir, uzundur, gölgelidir. Acaib hârikaları çok ise de kıymetçe, kurbiyetçe evvelkisine yetişemez.

Meselâ; Nasıl ki dünkü güne, bugün yetişmek için iki yol var:

♦*Birincisi,* zamanın cereyanına tâbi olmayarak, bir kuvve-i kudsiye ile fevka'z-zaman çıkıp, dünü bugün gibi hâzır görmektir.

♦*İkincisi,* bir sene kat'-ı mesâfe edip, dönüp dolaşıp düne gelmektir; fakat yine dünü elde tutamıyor, onu bırakıp gidiyor... Öyle de, zâhirden hakikate geçmek iki suretledir.

♦*Biri,* doğrudan doğruya hakikatin incizâbına kapılıp tarikat berzahına girmeden, hakikati, ayn-ı zâhir içinde bulmaktır.

♦*İkincisi,* çok merâtipten seyr u sülûk suretiyle geçmektir.

Ehl-i velâyet, çendan fena-yı nefse muvaffak olurlar, nefs-i emmâreyi öldürürler; yine sahabeye yetişemiyorlar. Çünkü; sahabelerin nefisleri tezkiye ve tathir edildiğinden; nefsin mahiyetindeki cihâzât-ı kesîre ile, ubûdiyetin envâına ve şükür ve hamdin aksamına daha ziyade mazhardırlar. Fena-yı nefisten sonra, ubûdiyet-i evliya besatet peyda eder.

Üçüncü Vecih: Fazilet-i âmâl ve sevab-ı ef'âl ve fazilet-i uhreviye cihetinde sahabelere yetişilmez. Çünkü; nasıl bir asker bazı şerait dâhilinde, mühim ve mahûf bir mevkide, bir saat nöbette, bir sene ibadet kadar bir fazilet kazanabilir[1] ve bir dakikada bir kurşunu yemekle, en ekall kırk günde ancak kazanılacak velâyet derecesi gibi bir makama çıkıyor. Öyle de, sahabelerin tesis-i İslâmiyet'te ve neşr-i ahkâm-ı Kur'âniye'de hizmetleri ve İslâmiyet için bütün dünyaya ilân-ı harb etmeleri o kadar yüksektir ki, bir dakikasına başkaları bir senede yetişemez. Hattâ denilebilir ki, bütün dakikaları, –o hizmet-i kudsiyede– o şehid olan neferin dakikası gibidir. Bütün saatleri, müthiş bir makamda bir saat nöbet tutan fedakâr bir neferin nöbeti gibidir ki; amel az, ücreti çok, kıymeti yüksektir. Evet, sahabeler madem İslâmiyet'in te'sisinde ve envâr-ı Kur'âniye'nin neşrinde, saff-ı evvel teşkil ediyorlar; [2] اَلسَّبَبُ كَالْفَاعِلِ sırrınca, bütün ümmetin hasenatından onlara hisse çıkar. Ümmetin اَللّٰهُمَّ صَلِّ عَلٰى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ وَعَلٰى اٰلِهٖ وَأَصْحَابِهٖ[3] demesiyle; sahabelerin, bütün ümmetin hasenatından hissedârlıklarını gösteriyor. Hem nasıl ki bir ağacın kökündeki küçük bir meziyet, ağacın dallarında büyük bir suret alır, büyük bir daldan daha büyüktür. Hem nasıl ki mebde'de küçük bir irtifa', gittikçe bir yekûn teşkil eder. Hem nasıl ki nokta-yı merkeziyeye yakın bir iğne ucu kadar bir ziyadelik, daire-i muhîtada, bâzan bir metre kadar ziyadeye mukabil geliyor.

Aynen şu dört misâl gibi; *sahabeler İslâmiyet'in şecere-i nûraniyesinin köklerinden, esaslarından oldukları; hem bina-yı İslâmiyet'in hutut-u nurâniyesinin mebde'inde, hem cemaat-ı İslâmiye'nin imamlarından ve adedlerinin evvellerinde, hem Şems-i Nübüvvet ve Sirâc-ı Hakikat'in mer-*

---

1 Buhârî, *cihâd* 73; Müslim, *imâre* 163; Tirmizî, *cihâd* 2; Nesâî, *cihâd* 39; İbni Mâce, *cihâd* 7.

2 (Bir işe) sebep olan, (onu bizzat) yapan gibidir.

3 Allah'ım! Efendimiz Muhammed'e ve onun âl ve ashabına salât ve selâm eyle.

kezine yakın olduklarından; az amelleri çoktur, küçük hizmetleri büyüktür. Onlara yetişmek için, hakikî sahabe olmak lâzım geliyor.

اَللّٰهُمَّ صَلِّ عَلٰى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ الَّذِي قَالَ: أَصْحَابِي كَالنُّجُومِ بِأَيِّهِمِ اقْتَدَيْتُمْ اِهْتَدَيْتُمْ وَخَيْرُ الْقُرُونِ قَرْنِي. وَعَلٰى اٰلِهٖ وَأَصْحَابِهٖ وَسَلِّمْ[1]

سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا ؕ إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ[2]

Suâl: *Deniliyor ki*: "*Sahabeler, Resûl-i Ekrem'i (aleyhissalâtü vesselâm) gördüler, sonra îmân ettiler. Biz ise, görmeden îmân ettik. Öyle ise, îmânımız daha kavîdir. Hem, kuvvet-i îmânımıza delâlet eden rivayet*[3] *var?*"

Elcevap: Sahabeler, o zamanda, efkâr-ı âmme-i âlem, hakâik-i İslâmiye'ye muârız ve muhalif iken –sahabeler– yalnız suret-i insâniyede Resûl-i Ekrem'i *(aleyhissalâtü vesselâm)* görüp, bâzan mucizesiz olarak, öyle bir îmân getirmişler ki; bütün efkâr-ı âmme-i âlem, onların îmânlarını sarsmıyordu. Şüphe değil, bazısına vesvese de vermezdi. Sizler iseniz, kendi îmânınızı, sahabelerin îmânlarıyla müvazene ediyorsunuz. Bütün efkâr-ı âmme-i İslâmiye, îmânınıza kuvvet ve sened olduğu hâlde; Resûl-i Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselâm)* şecere-i tûbâ-i nübüvvetinin çekirdeği olan beşeriyeti ve suret-i cismâniyesini değil, belki umum envâr-ı İslâmiye ve hakâik-i Kur'âniye ile nuranî, muhteşem şahs-ı mânevîsini bin mucizât ile muhat olarak akıl gözüyle gördüğünüz hâlde, bir Avrupa feylesofunun sözüyle vesveseye ve şüpheye düşen îmânınız nerede! Bütün âlem-i küfrün ve Nasârâ ve Yehûd'un ve feylesofların hücumlarına karşı sarsılmayan sahabelerin îmânları nerede!.. Hem, sahabelerin kuvvet-i îmânlarını gösteren ve îmânlarının tereşşuhâtı olan şiddet-i takvâları ve kemâl-i salâhatları nerede! Ey müddei! Senin şiddet-i zaafından, ferâizi tamamıyla senden göstermeyen sönük îmânın nerede!..

---

1 Allah'ım! "Ashabım yıldızlar gibidir, hangi birine uyarsanız hidâyete erersiniz." (el-Münâvî, *Feyzu'l-kadîr* 6/297; el-Aclûnî, *Keşfü'l-hafâ* 1/132) ve "Çağların en hayırlısı benim içinde yaşadığım çağdır." (Buhârî, *fezâilü ashâb* 1, *şehâdet* 9, *rikak* 7, *eymân* 10, 27; Tirmizî, *fiten* 45, *şehâdet* 4, *menâkıb* 56) buyuran Efendimiz Muhammed'e ve onun âl ve ashabına salât ve selâm eyle.

2 "Sübhansın yâ Rab! Senin bize bildirdiğinden başka ne bilebiliriz ki? Her şeyi hakkıyla bilen, her şeyi hikmetle yapan sensin." (Bakara sûresi, 2/32)

3 Bkz.: Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 3/155, 5/257, 264; et-Tayâlisî, *el-Müsned* s.252; Abd İbni Humeyd, *el-Müsned* s.247.

Amma hadîste varid olan ki, "Âhirzamanda beni görmeyen ve îmân getiren, daha ziyade makbûldür"[1] meâlindeki rivayet, hususî fazilete dairdir. Has bazı eşhas hakkındadır. Bahsimiz ise, fazilet-i külliye ve ekseriyet itibarıyladır.

İkinci Suâl: Diyorlar ki: Ehl-i velâyet ve ashâb-ı kemâlât, dünyayı terk etmişler. Hattâ hadîste var ki: "*Dünya muhabbeti bütün hatâların başıdır.*"[2] Hâlbuki, sahabeler dünyaya pek çok girmişler. Terk-i dünya değil, belki bir kısım sahabe, o zamanın ehl-i medeniyetinden daha ileri gitmişler. Nasıl oluyor ki, böyle sahabelerin en ednâsına, en büyük bir veli kadar kıymeti var, diyorsunuz?

Elcevap: Otuz İkinci Söz'ün İkinci ve Üçüncü Mevkıflarında gayet kat'î isbat edilmiştir ki: Dünyanın âhirete bakan yüzüyle, esmâ-yı ilâhiyeye mukabil olan yüzünü sevmek, sebeb-i noksaniyet değil, belki medar-ı kemâldir ve o iki yüzde ne kadar ileri gitse, daha ziyade ibadet ve mârifetullahta ileri gider. Sahabelerin dünyası ise, işte o iki yüzdedir. Dünyayı âhiret mezraası görüp[3], ekip biçmişler. Mevcudatı, esmâ-yı ilâhiyenin aynası görüp, müştâkâne temaşa edip bakmışlar. Fena-yı dünya ise, fâni yüzüdür ki, insanın hevesâtına bakar.

Üçüncü Suâl: Tarikatlar, hakikatlerin yollarıdır. Tarikatların içerisinde en meşhur ve en yüksek ve cadde-i kübrâ iddia olunan tarîk-ı Nakşibendî hakkında, o tarikatın kahramanlarından ve imamlarından bazıları esasını böyle târif etmişler, demişler ki:

دَرْ طَرِيقِ نَقْشِبَنْدِي لَازِمْ اَمَدْ چَارِ تَرْك: تَرْكِ دُنْيَا تَرْكِ عُقْبى تَرْكِ هَسْتِي تَرْكِ تَرْكْ

Yâni, Tarîk-ı Nakşî'de dört şeyi bırakmak lâzım: Hem dünyayı, hem nefis hesabına âhireti dahi maksud-u hakikî yapmamak; hem vücûdunu unutmak, hem ucbe, fahre girmemek için bu terkleri düşünmemektir. Demek hakikî mârifetullah ve kemâlât-ı insâniye terk-i mâsiva ile olur?

Elcevap: Eğer insan yalnız bir kalbden ibaret olsaydı; bütün mâsivayı terk, hattâ esmâ ve sıfâtı dahi bırakmak, yalnız Cenâb-ı Hakk'ın zâtına rabt-ı kalb etmek lâzım gelirdi. Fakat insanın akıl, ruh, sır, nefis gibi pek çok vazifedar letâifi ve hâssaları vardır. İnsan-ı kâmil odur ki bütün o letâifi, kendile-

---

1 Bkz.: Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 3/155, 5/257, 264; et-Tayâlisî, *el-Müsned* s.252; Abd İbni Humeyd, *el-Müsned* s.247.

2 Bkz.: el-Beyhakî, *Şuabü'l-îmân* 7/338; el-Münzirî, *et-Terğîb ve't-terhîb* 3/178; es-Suyûtî, *et-Tedrîbü'r-râvî* s.287; el-Aclûnî, *Keşfü'l-hafâ* 1/496.

3 "Dünya, âhiretin tarlasıdır." mânâsındaki hadis için bkz.: el-Gazâlî, *İhyâu ulûmi'd-dîn* 4/19; es-Sehâvî, *el-Makâsıdü'l-hasene* s.497; Aliyyülkârî, *el-Esrâru'l-merfûa* s.205.

rine mahsus ayrı ayrı tarîk-ı ubûdiyette, hakikat cânibine sevk etmek ile sahabe gibi geniş bir dairede, zengin bir surette, kalb bir kumandan gibi, letâif askerleriyle kahramânâne maksada yürüsün. Yoksa kalb, yalnız kendini kurtarmak için askerini bırakıp tek başıyla gitmek, medar-ı iftihar değil, belki netice-i ıztırardır.

Dördüncü Suâl: Sahabelere karşı iddia-yı rüçhan nereden çıkıyor? Kim çıkarıyor? Şu zamanda, bu meseleyi medar-ı bahsetmek nedendir? Hem Müçtehidîn-i İzâm'a karşı müsavat dâva etmek neden ileri geliyor?

Elcevap: Şu meseleyi söyleyen iki kısımdır: Bir kısmı, sâfi ehl-i diyanet ve ehl-i ilimdir ki; bazı ehadîsi görmüşler, şu zamanda ehl-i takvâ ve salâhatı teşvik ve terğib için öyle mebhaslar açıyorlar. Bu kısma karşı sözümüz yok. Zâten onlar azdırlar, çabuk da intibaha gelirler. Diğer kısım ise gayet müthiş mağrur insanlardır ki; mezhepsizliklerini, Müçtehidîn-i İzâm'a müsâvat dâvası altında neşretmek istiyorlar ve dinsizliklerini, sahabeye karşı müsavat dâvası altında icra etmek istiyorlar.

✓ Çünkü ***evvelen***; o ehl-i dalâlet sefahete girmiş, sefahette tiryaki olmuş, sefahete mâni olan tekâlif-i şer'iyeyi yapamıyor. Kendine bir bahane bulmak için der ki: "Şu mesâil, içtihadiyedirler. O mesâilde mezhepler birbirine muhalif gidiyor. Hem onlar da bizim gibi insanlardır, hatâ edebilirler. Öyle ise; biz de onlar gibi içtihad ederiz, istediğimiz gibi ibadetimizi yaparız. Onlara tâbi olmaya ne mecburiyetimiz var?" İşte bu bedbahtlar, bu desise-i şeytâniye ile, başlarını mezahibin zincirinden çıkarıyorlar. Bunların şu dâvaları ne kadar çürük, ne kadar esassız olduğu Yirmi Yedinci Söz'de kat'î bir surette gösterildiğinden ona havale ederiz.

✓ ***Sâniyen***; o kısım ehl-i dalâlet baktılar ki, müçtehidînlerde iş bitmiyor. Onların omuzlarındaki, yalnız nazariyât-ı diniyedir. Hâlbuki bu kısım ehl-i dalâlet, zaruriyât-ı dîniyeyi terk ve tağyir etmek istiyorlar. "Onlardan daha iyiyiz." deseler, meseleleri tamam olmuyor. Çünkü; müçtehidîn, nazariyata ve kat'î olmayan teferruata karışabilirler. Hâlbuki bu mezhepsiz ehl-i dâlalet, zarûriyât-ı dîniyede dahi fikirlerini karıştırmak ve kabil-i tebdil olmayan mesâili tebdil etmek ve kat'î erkân-ı İslâmiye'ye karşı gelmek istediklerinden, elbette zarûriyât-ı dîniyenin hameleleri ve direkleri olan sahabelere ilişecekler. Heyhat! Değil bunlar gibi insan suretindeki hayvanlar, belki hakikî insanlar ve hakikî insanların en kâmilleri olan evliyanın büyükleri, sahabenin küçüklerine

karşı müsavat dâvasını kazanamadıkları, gayet kat'î bir surette Yirmi Yedinci Söz'de isbat edilmiştir.

اَللّٰهُمَّ صَلِّ وَسَلِّمْ عَلٰى رَسُولِكَ الَّذِي قَالَ: لَا تَسُبُّوا أَصْحَابِي لَوْ أَنْفَقَ أَحَدُكُمْ مِثْلَ أُحُدٍ ذَهَبًا مَا بَلَغَ نِصْفَ مُدٍّ مِنْ أَصْحَابِي.[1] (صَدَقَ رَسُولُ اللهِ)

سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَآ إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَآ ۖ إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ[2]

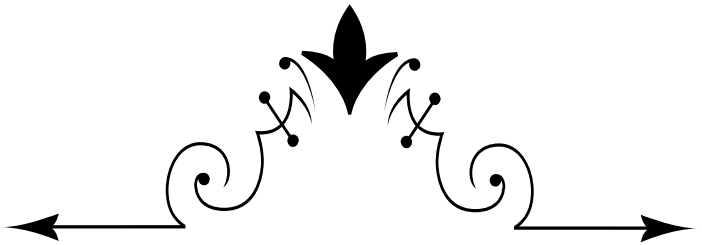

[1] Allah'ım, "Ashabıma sövmeyin. Şayet sizden biriniz Uhud Dağı kadar altın infak etse, bu ashabımdan birisinin yarım avuçluk yaptığı infakın değerine ulaşamaz." (Buhârî, *fezâilü ashâb* 5; Müslim, *fezâilu's-sahâbe* 221, 222) diyen senin Rasûlüne ve onun âl ve ashabına salât ve selâm eyle.

[2] "Sübhansın yâ Rab! Senin bize bildirdiğinden başka ne bilebiliriz ki? Her şeyi hakkıyla bilen, her şeyi hikmetle yapan sensin." (Bakara sûresi, 2/32)

Yirmi Sekizinci Söz

Cennete Dairdir.

Şu Söz'ün iki makamı var. Birinci Makam, cennetin bâzı letâifine işaret eder. Fakat Onuncu Söz'de on iki hakikat-i katıa ile, gayet kat'î bir sûrette ve bu Söz'ün İkinci Makam'ında Onuncu Söz'ün hülâsası ve esâsı, müteselsil gayet metin Arabî bir bürhân-ı kat'î ile gayet parlak bir tarzda vücûdu isbat olunan cennetin isbat-ı vücûdundan bahis değil, belki, şu makamda yalnız suâl ve cevaba ve tenkide medar olan birkaç ahvâl-i cennetten bahseder. Eğer tevfik-i ilâhî refik olsa sonra azîm bir söz, o muazzam hakikate dair yazılacaktır, inşâallah.

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَبَشِّرِ الَّذِينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ أَنَّ لَهُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ ۖ كُلَّمَا رُزِقُوا مِنْهَا مِنْ ثَمَرَةٍ رِزْقًا ۙ قَالُوا هٰذَا الَّذِي رُزِقْنَا مِنْ قَبْلُ وَأُتُوا بِهِ مُتَشَابِهًا ۖ وَلَهُمْ فِيهَا أَزْوَاجٌ مُطَهَّرَةٌ ۖ وَهُمْ فِيهَا خَالِدُونَ[1]

(Cennet-i bâkiyeye dair bâzı suâllere kısa cevaplardır.)

Cennete dair, cennetten daha güzel, hûrilerinden daha latîf, selsebilinden daha tatlı olan beyânât-ı âyât-ı Kur'âniye kimseye söz bırakmamıştır ki, fazla bir şey söylensin. Fakat o parlak, ezelî ve ebedî, yüksek ve güzel âyetleri fehme takrib için, bâzı basamakları; hem o cennet-i Kur'âniye'den numûne için bâzı çiçeklerin numûnesi nev'inden bâzı nükteleri söyleyeceğiz. Beş rumuzlu suâl ve cevapla işaret edeceğiz. Evet, cennet bütün lezâiz-i mâneviyeye medar olduğu gibi, bütün lezâiz-i cismâniyeye de medardır.

---

[1] "İman eden ve iyi işler işleyen müminlere beşaret ver ki, altında nehirler akan cennetler onlarındır. O cennetlerden bir meyve yedikleri zaman, 'Bu, bundan evvel yediğimiz meyvedir.' derler. Biribirine benzer bir surette rızıkları getirilip verilir. Ve o cennetlerde, onlar için temiz kadınlar vardır. Ve onlar, o cennetlerde de daimî bir şekilde kalacaklardır." (Bakara sûresi, 2/25)

Suâl: Kusurlu, noksaniyetli, mütegayyir, kararsız, elemli cismâniyetin ebediyetle ve cennetle ne alâkası var? Madem, ruhun âlî lezâizi vardır; ona kâfidir. Lezâiz-i cismâniye için, bir haşr-i cismânî neden îcab ediyor?

Elcevap: Çünkü nasıl toprak; suya, havaya, ziyaya nisbeten kesafetli, karanlıklıdır; fakat masnuat-ı ilâhiyenin bütün envâına menşe' ve medar olduğundan bütün anâsır-ı sairenin mânen fevkine çıktığı gibi.. hem kesafetli olan nefs-i insâniye; sırr-ı câmiiyet itibarıyla, tezekki etmek şartıyla bütün letâif-i insâniyenin fevkıne çıktığı gibi; öyle de, cismâniyet; en câmi', en muhit, en zengin bir ayna-yı tecelliyât-ı esmâ-yı ilâhiyedir. Bütün hazâin-i rahmetin müddeharatını tartacak ve mîzâna çekecek âletler, cismâniyettedir. Meselâ: Dildeki kuvve-i zâika, rızık zevkinde envâ-ı mat'ûmat adedince mîzânlara menşe' olmasaydı; her birini ayrı ayrı hissedip tanımazdı, tadıp tartamazdı. Hem ekser esmâ-yı ilâhiyenin tecelliyâtını hissedip bilmek, zevk edip tanımak cihâzâtı, yine cismâniyettedir. Hem gayet mütenevvi ve nihayet derecede ayrı ayrı lezzetleri hissedecek istidatlar, yine cismâniyettedir.

Madem şu kâinatın Sânii, şu kâinatla bütün hazâin-i rahmetini tanıttırmak ve bütün tecelliyât-ı esmâsını bildirmek ve bütün envâ-ı ihsânatını tattırmak istediğini; kâinatın gidişatından ve insanın câmiiyetinden, –On Birinci Söz'de isbat edildiği gibi– kat'î anlaşılıyor. Elbette şu seyl-i kâinatın bir havz-ı ekberi ve bu kâinat tezgâhının işlediği mahsulâtın bir meşher-i âzamı ve şu mezraa-yı dünyanın bir mahzen-i ebedîsi olan dâr-ı saadet, şu kâinata bir derece benzeyecektir. Hem cismânî, hem ruhânî bütün esâsâtını muhafaza edecektir. Ve o Sâni-i Hakîm ve o Âdil-i Rahîm; elbette cismânî âletlerin vezaifine ücret olarak ve hidemâtına mükâfat olarak ve ibâdât-ı mahsusalarına sevab olarak, onlara lâyık lezâizi verecektir. Yoksa hikmet ve adâlet ve rahmetine zıd bir hâlet olur ki, hiçbir cihetle onun cemâl-i rahmetine ve kemâl-i adâletine uygun değildir; kabil-i tevfik olamaz.

Suâl: Cisim, eğer hayatî olsa; ecza-yı bedenî daim terkib ve tahlildedir, inkıraza mahkûmdur, ebediyete mazhar olamaz. Ekl ve şürb, beka-yı şahsî ve muamele-i zevciye ise beka-yı nev'î içindir ki; şu âlemde birer esâs olmuşlar. Âlem-i ebediyette ve âlem-i uhrevîde, şunlara ihtiyaç yoktur. Neden cennetin en büyük lezâizi sırasına geçmişler?

Elcevap: Evvelâ, şu âlemde cism-i zîhayatın inkıraza ve mevte mahkûmiyeti ise, varidat ve masârifin muvâzenesizliğindendir. Çocukluktan sinn-i kemâle kadar varidat çoktur; ondan sonra masârif ziyadeleşir, muvâzene kaybolur, o da ölür. Âlem-i ebediyette ise; zerrât-ı cisim sâbit kalıp terkib ve tahli-

le mâruz değil. Veyahut muvâzene sâbit kalır;[1(Hâşiye)] varidat ile masârif müvazenettedir. Devr-i daimî gibi, cism-i zîhayat; telezzüzat için, hayat-ı cismâniye tezgâhının işlettirilmesiyle beraber ebedîleşir. Ekl ve şürb ve muamele-i zevciye; gerçi bu dünyada bir ihtiyaçtan gelir, bir vazifeye gider; fakat, o vazifeye bir ücret-i muaccele olarak öyle mütenevvi leziz lezzet içlerine bırakılmıştır ki, sair lezâize tereccuh ediyor. Madem bu dâr-ı elemde, bu kadar acib ve ayrı ayrı lezzetlere medar, ekl ve nikâhtır; elbette dâr-ı lezzet ve saadet olan cennette o lezzetler; o kadar ulvî bir sûret alıp ve vazife-i dünyeviyenin uhrevî ücretini de lezzet olarak ona katarak ve dünyevî ihtiyacı dahi, uhrevî bir hoş iştiha sûretinde ilâve ederek, cennete lâyık ve ebediyete münasip, en câmi hayattar bir mâden-i lezzet olur.

Evet, [2]وَمَا هٰذِهِ الْحَيٰوةُ الدُّنْيَا إِلَّا لَهْوٌ وَلَعِبٌ ۚ وَإِنَّ الدَّارَ الْاٰخِرَةَ لَهِيَ الْحَيَوَانُ sırrınca, şu dâr-ı dünyada, câmid ve şuursuz ve hayatsız maddeler, orada şuurlu hayattardırlar. Buradaki insanlar gibi orada da ağaçlar, buradaki hayvanlar gibi oradaki taşlar, emri anlar ve yapar. Sen bir ağaca desen: "Filân meyveyi bana getir." getirir. Filân taşa desen: "Gel." gelir. Madem taş, ağaç, bu derece ulvî bir sûret alırlar; elbette ekl ve şürb ve nikâh dahi; hakikat-i cismâniyelerini muhafaza etmekle beraber, cennet'in dünya fevkındeki derecesi nisbetinde, dünyevî derecelerinden o derece yüksek bir sûret almaları iktiza eder.

Suâl: [3]اَلْمَرْءُ مَعَ مَنْ أَحَبَّ sırrınca: "*Dost, dostuyla beraber cennette bulunacaktır.*" Hâlbuki, basit bir bedevî, bir dakikada sohbet-i nebeviye'de lillâh için bir muhabbet peyda eder; o muhabbetle, cennette Peygamber *(aleyhissalâtü vesselâm)*'ın yanında bulunması lâzım gelir. Hâlbuki gayr-i mütenâhî feyze mazhar Resûl-i Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselâm)* feyzi, bir basit bedevî feyziyle nasıl birleşir?

Elcevap: Bir temsil ile, şu ulvî hakikate şöyle bir işaret ederiz ki: Meselâ; gayet güzel ve şa'şaalı bir bağda muhteşem bir zât, gayet büyük bir ziyafet,

---

1(Hâşiye) Şu dünyada cism-i insanî ve hayvanî, zerrât için güya bir misafirhane, bir kışla, bir mekteb hükmündedir ki; câmid zerreler ona girerler, hayattar olan âlem-i bekaya zerrât olmak için liyâkat kesbederler, çıkarlar. Âhirette ise [1*]وَإِنَّ الدَّارَ الْاٰخِرَةَ لَهِيَ الْحَيَوَانُ sırrınca, nur-u hayat orada âmmdır. Nurlanmak için o seyr u sefere ve o tâlimat ve tâlime lüzum yoktur. Zerreler demirbaş olarak sâbit kalabilirler.

*1 "...Ebedî âhiret diyarı ise, hayatın ta kendisidir." (Ankebût sûresi, 29/64)

2 "Bu dünya hayatı, (kendine bakan yüzüyle) boş bir oyalanma ve oyundan başka bir şey değildir. Âhiret yurdu ise, işte o, (her şeyin diri olduğu) gerçek hayattır." (Ankebût sûresi, 29/64)

3 Buhârî, *edeb* 96; Müslim, *birr* 165; Tirmizî, *zühd* 50; Dârimî, *rikak* 71.

gayet müzeyyen bir seyrangâh öyle bir sûrette ihzâr etmiş ki; kuvve-i zâikanın hissedecek bütün lezâiz-i mat'ûmatı câmi', kuvve-i bâsıranın hoşuna gidecek bütün mehâsini şâmil, kuvve-i hayâliyeyi keyiflendirecek bütün garâibi müştemil ve hâkezâ.. bütün havâss-ı zâhire ve bâtınayı okşayacak ve memnun edecek her şeyi içine koymuştur. Şimdi iki dost var. Beraber o ziyafete giderler. Bir locada, bir sofrada oturuyorlar. Fakat, birisinin kuvve-i zâikası pek az olduğundan cüz'î zevk alır. Gözü de az görüyor. Kuvve-i şâmmesi yok. Sanayi-i garibeden anlamaz. Hârika şeyleri bilmez. O nüzhetgâhın, binden ve belki milyondan birisini, kabiliyeti nisbetinde ancak zevkederek istifade eder. Diğeri ise; bütün zâhirî ve bâtınî duyguları, akıl ve kalb ve his ve latîfeleri, o derece mükemmel ve o mertebe inkişaf etmiştir ki; o seyrangâhtaki bütün incelikleri, güzellikleri ve letâifi ve garâibi ayrı ayrı hissedip zevkederek, ayrı ayrı lezzet aldığı hâlde o dost ile omuz omuzadır.

Madem, bu karmakarışık, elemli ve daracık şu dünyada böyle oluyor. En küçük ile en büyük beraber iken, serâdan süreyyaya kadar fark oluyor. Elbette dâr-ı saadet ve ebediyet olan cennette bittarîki'l-evlâ, dost, dostu ile beraber iken, her birisi istidadına göre sofra-yı Rahmânirrahîm'den, istidatları derecesinde hisselerini alırlar. Bulundukları cennetler ayrı ayrı da olsa, beraber bulunmalarına mâni olmaz. Çünkü; cennetin sekiz tabakası birbirinden yüksek oldukları hâlde, umumun damı Arş-ı âzam'dır.[1] Nasıl ki mahrutî bir dağın etrafında, birbiri içinde, birbirinden yüksek, kaidesinden zirvesine kadar surlu daireler bulunsa; o daireler birbirinin üstündedir; fakat, birbirinin güneş görmelerine mâni olmaz, birbirinden geçebilir, birbirine bakar. Öyle de cennetler de buna yakın bir tarz ile olduğu, ehâdîsin mütenevvi rivâyâtı işaret ediyor.

Suâl: Ehâdîste denilmiş: "*Hûriler yetmiş hulleyi giydikleri hâlde, bacaklarının kemiklerindeki ilikleri görünüyor.*"[2] Bu ne demektir? Ne mânâsı var? Nasıl güzelliktir?

Elcevap: Mânâsı pek güzeldir ve güzelliği pek şirindir. Şöyle ki: Şu çirkin, ölü, câmid ve çoğu kışır olan dünyada; hüsün ve cemâl, yalnız göze güzel görünüp, ülfete mâni olmazsa, yeter. Hâlbuki, güzel, hayattar, revnakdar, bütün kışırsız lüb ve kabuksuz iç olan cennette; göz gibi bütün insanın duyguları, latîfeleri, cins-i latîf olan hûrilerden ve hûriler gibi ve daha güzel, dünyadan gelme, cennetteki nisâ-yı dünyeviyeden ayrı ayrı hisse-i zevklerini, çeşit

---

1 Bkz.: Buhârî, *tevhid* 22; Tirmizî, *cennet* 4.

2 Bkz.: Tirmizî, *kıyâmet* 60, *cennet* 5, 7; Dârimî, *rikak* 108; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 2/23, 247, 316.

çeşit lezzetlerini almak isterler. Demek en yukarı hullenin güzelliğinden tut, tâ kemik içindeki iliklere kadar, birer hissin birer latîfenin medar-ı zevki olduğunu hadîs işaret ediyor.

Evet, "Hûrilerin yetmiş hulleyi giymeleri ve bacaklarındaki kemiklerin ilikleri görünmesi" tâbiriyle hadîs-i şerif işaret ediyor ki: İnsanın ne kadar hüsün-perver ve zevk-perest ve zînete meftun ve cemâle müştâk duyguları ve hâssaları ve kuvâları ve latîfeleri varsa, umumunu memnun edip doyuracak ve her birisini ayrı ayrı okşayıp mesut edecek, maddî ve mânevî her nevi zînet ve hüsn-ü cemâle hûriler câmi'dirler. Demek hûriler, cennetin aksam-ı zînetinden yetmiş tarzını, bir tek cinsten olmadığından birbirini setretmeyecek sûrette giydikleri gibi; kendi vücûdlarından ve nefis ve cisimlerinden, belki yetmiş mertebeden ziyade ayrı ayrı hüsün ve cemâlin aksamını gösteriyorlar; وَفِيهَا مَا تَشْتَهِيهِ الْأَنْفُسُ وَتَلَذُّ الْأَعْيُنُ[1] işaretinin hakikatini gösteriyorlar.

Hem, cennette lüzumsuz, kışırlı ve fuzulî maddeler olmadığından; ehl-i cennetin ekl ve şürbünden sonra kazuratı olmadığını[2] hadîs-i şerif beyân ediyor. Madem şu süflî dünyada, en âdi zîhayat olan ağaçlar, çok tegaddi ettikleri hâlde kazuratsız oluyorlar. En yüksek tabaka-yı hayat olan cennet ehli, neden kazuratsız olmasın?

Suâl: Ehâdîs-i şerifede denilmiştir ki: "*Bâzı ehl-i cennete, dünya kadar bir yer veriliyor, yüz binler kasr, yüz binler hûri ihsan ediliyor.*" Bir tek adama bu kadar şeylerin ne lüzumu var, ne ihtiyacı var, nasıl olabilir ve ne demektir?

Elcevap: Eğer insan, yalnız câmid bir vücûd olsaydı veyahut yalnız mideden ibaret nebatî bir mahluk olsaydı veyahut yalnız mukayyed, ağır ve muvakkat ve basit bir zât-ı cismâniye ve bir cism-i hayvanîden ibaret olsaydı; öyle çok kasırlara, çok hûrilere lâyık ve mâlik olmazdı. Fakat insan öyle câmi bir mucize-i kudrettir ki; hattâ şu dünya-yı fânide, şu kısa bir ömürde, şu inkişaf etmemiş bâzı letâifinin ihtiyacı cihetiyle bütün dünyanın saltanatı, serveti ve lezâizi verilse belki hırsı tok olmayacaktır. Hâlbuki ebedî bir dâr-ı saadette, nihayetsiz istidada mâlik, nihayetsiz ihtiyaçlar lisanıyla, nihayetsiz arzular eliyle, nihayetsiz bir rahmetin kapısını çalan bir insan; elbette ehadîste beyân olunan ihsânât-ı ilâhiyeye mazhariyeti makuldür ve haktır ve hakikattir. Ve şu hakikat-i ulviyeye bir temsil dürbünüyle rasad edeceğiz. Şöyle ki:

---

1 "Hülâsa orada canınız ne isterse, gözleriniz hangi manzaralardan hoşlanırsa hepsi var!" (Zuhruf sûresi, 43/71)

2 Buhârî, *bed'ü'l-halk*, 8; Müslim, *cennet* 17-19

Bu dere bahçesi gibi,[1(Hâşiye)] şu Barla bağ ve bahçelerinin her birinin ayrı ayrı mâliki bulunduğu hâlde, Barla'da gıdası itibarıyla ancak bir avuç yeme mâlik olan her bir kuş, her bir serçe, her bir arı; "Bütün Barla'nın bağ ve bostanları, benim nüzhetgâhım ve seyrangâhımdır." diyebilir. Barla'yı zabt edip daire-i mülküne dahil eder. Başkalarının iştirâki onun bu hükmünü bozmaz. *Hem, insan olan bir insan diyebilir ki*: "*Benim Hâlık'ım bu dünyayı bana hâne yapmış, güneş benim bir lâmbamdır; yıldızlar benim elektriklerimdir; yeryüzü çiçekli-miçekli halılarla serilmiş benim bir beşiğimdir.*" *der, Allah'a şükreder.* Sair mahlukatın iştirâki, onun bu hükmünü nakzetmez. Bilâkis, mahlûkat onun hânesini tezyin eder, hânenin müzeyyenatı hükmünde kalırlar.

Acaba bu daracık dünyada insan, insâniyet itibarıyla, hattâ bir kuş dahi, böyle bir daire-i azîmede bir nevi tasarruf dâva etse, cesîm bir nimete mazhar olsa; geniş ve ebedî bir dâr-ı saadette, ona beş yüz senelik bir mesâfede bir mülk ihsan etmek[2], nasıl istib'âd edilebilir?

Hem nasıl ki; şu kesafetli, karanlıklı, dar dünyada güneşin pek çok aynalarda bir anda aynen bulunması gibi; öyle de, nuranî bir zât, bir anda çok yerlerde aynen bulunması; –On Altıncı Söz'de isbat edildiği gibi– meselâ: Hazreti Cebrâil *(aleyhisselâm)*, bin yıldızda bir anda, hem Arş'ta, hem huzur-u nebevî'de, hem huzur-u ilâhîde bir vakitte bulunması; hem Hazreti Peygamber'in *(aleyhissalâtü vesselâm)* haşirde bir anda ekser etkıya-ı ümmetiyle görüşmesi ve dünyada hadsiz makamlarda bir anda tezahür etmesi ve evliyanın bir nevi garibi olan ebdalların, bir vakitte çok yerlerde görünmesi ve avâmın, rüyada bâzan bir dakikada bir sene kadar işler görmesi ve müşâhede etmesi ve herkesin kalb, ruh, hayâl cihetiyle bir anda pek çok yerlerle temas edip alâkadârâne bulunması, mâlûm ve meşhud olduğundan; elbette nuranî, kayıtsız, geniş ve ebedî olan cennette, cisimleri ruh kuvvetinde ve hiffetinde ve hayâl süratinde olan ehl-i cennet, bir vakitte yüz bin yerlerde bulunup yüz bin hûrilerle sohbet ederek yüz bin tarzda zevk almak, o ebedî cennete, o nihayetsiz rah-

---

1(Hâşiye) Sekiz sene kemâl-i sadakatla bu fakire hizmet eden Süleyman'ın bahçesidir ki, bir veya iki saat zarfında şu söz orada yazıldı.

2 Bazı cennet nimetlerinin ehemmiyeti "gökler ve yer kadar, yani beş yüz senelik mesafe" şeklinde vurgulanmıştır (Bkz.: Tirmizî, *cennet* 8). Nitekim cennetin, gökler ve yer kadar genişliğe sahip olduğu, Kur'ân-ı Kerîm'de de beyân edilmiştir (Bkz.: Âl-i İmran sûresi, 3/133; Hadîd sûresi, 57/21). Hatta cennette en alt mertebedekilerin bile, bin senelik mesafeye denk gelecek kadar bol nimetlere mazhar olacaklarına dair hadisler vardır. (Bkz.: Tirmizî, *tefsîru sûre (75)* 2, *cennet* 17; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 2/13, 64)

mete lâyıktır ve Muhbir-i Sâdık'ın *(aleyhissalâtü vesselâm)* haber verdiği gibi hak ve hakikattir. Bununla beraber, bu küçücük aklımızın terazisiyle o muazzam hakikatler tartılmaz.

İdrâk-i maâli bu küçük akla gerekmez.
Zira bu terazi o kadar sıkleti çekmez.[1]

سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَآ إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا ۟ إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ[2]

رَبَّنَا لَا تُؤَاخِذْنَآ إِنْ نَسِينَآ أَوْ أَخْطَأْنَا[3]

اَللّٰهُمَّ صَلِّ عَلٰى حَبِيبِكَ الَّذِي فَتَحَ أَبْوَابَ الْجَنَّةِ بِحَبِيبِيَّتِهٖ وَبِصَلَاتِهٖ وَأَيَّدَتْهُ أُمَّتُهُ عَلٰى فَتْحِهَا بِصَلَوَاتِهِمْ عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ، اَللّٰهُمَّ أَدْخِلْنَا الْجَنَّةَ مَعَ الْأَبْرَارِ بِشَفَاعَةِ حَبِيبِكَ الْمُخْتَارِ اٰمِينَ[4]

---

1 Ziya Paşa (1825-1880), *Eş'âr-ı Ziyâ* (Terkîb-i Bend).

2 "Sübhansın yâ Rab! Senin bize bildirdiğinden başka ne bilebiliriz ki? Her şeyi hakkıyla bilen, her şeyi hikmetle yapan sensin." (Bakara sûresi, 2/32)

3 "Ey Rabbimiz! Unutur veya hataya düşer de bir kusur işlersek bizi onunla hesaba çekme!" (Bakara sûresi, 2/286)

4 Allahım! Senin sevgine mazhariyeti ve dualarıyla cennetin kapılarını açan ve o kapıları O'na olan salavâtlarıyla açmaları için ümmetini teşvik ettiğin Sevgiline salât ve selâm eyle. Allahım! O seçkin sevgilinin şefaatiyle bizleri iyi kullarınla cennete koy, âmîn...

Cennet Sözüne Küçük Bir Zeyl

Cehenneme Dairdir.

İkinci ve Sekizinci Söz'lerde isbat edildiği gibi; îmân, mânevî bir cennetin çekirdeğini taşıyor. Küfür dahi, mânevî bir cehennemin tohumunu saklıyor. Nasıl ki küfür, cehennemin bir çekirdeğidir; öyle de, cehennem, onun bir meyvesidir. Nasıl küfür, cehenneme duhûlüne sebeptir; öyle de, cehennemin vücûduna ve îcadına dahi sebeptir. Zira küçük bir hâkimin küçük bir izzeti, küçük bir gayreti, küçük bir celâli bulunsa, bir edepsiz ona serkeşane dese: "Beni te'dib etmezsin ve edemezsin!" Her hâlde, o yerde hapishane yoksa da, tek o edepsiz için bir hapishane teşkil edecek, onu içine atacaktır. Hâlbuki kâfir, cehennemi inkâr ile, nihayetsiz izzet ve gayret ve celâl sahibi ve gayet büyük ve nihayetsiz Kadîr bir Zât'ı tekzip ve isnad-ı acz ediyor, yalancılıkla ve acz ile ittiham ediyor, izzetine şiddetle dokunuyor, gayretine dehşetli dokunduruyor, celâline âsiyane ilişiyor. Elbette, farz-ı muhâl olarak, cehennemin hiçbir sebeb-i vücûdu bulunmazsa da şu derece tekzip ve isnad-ı aczi tazammun eden küfür için bir cehennem halkedilecek, o kâfir içine atılacaktır.

رَبَّنَا مَا خَلَقْتَ هٰذَا بَاطِلًا ۚ سُبْحَانَكَ فَقِنَا عَذَابَ النَّارِ[1]

---

1 "Ey büyük Rabbimiz! Sen bunları gayesiz, boşuna yaratmadın. Seni bu gibi noksanlardan tenzih ederiz. Sen bizi o ateş azabından koru!" (Âl-i İmran sûresi, 3/191)

Yirmi Dokuzuncu Söz

Bekâ-yı Ruh ve Melâike ve Haşr'e Dairdir.

أَعُوذُ بِاللهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ[1] ، بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

تَنَزَّلُ الْمَلٰٓئِكَةُ وَالرُّوحُ فِيهَا بِإِذْنِ رَبِّهِمْ[2] ، قُلِ الرُّوحُ مِنْ أَمْرِ رَبِّي[3]

(Şu makam, iki maksad-ı esas ile bir mukaddimeden ibarettir.)

Mukaddime

Melâike ve ruhâniyatın vücûdu, insan ve hayvanların vücûdu kadar kat'îdir, denilebilir. Evet, On Beşinci Söz'ün Birinci Basamağı'nda beyan edildiği gibi: Hakikat katiyen iktiza eder ve hikmet yakînen ister ki; zemin gibi, semâvâtın dahi sekeneleri bulunsun ve zîşuur sekeneleri olsun ve o sekeneler o semâvâta münasip bulunsun.

Şeriatın lisanında, pek çok muhtelifü'l-cins olan o sekenelere melâike ve ruhâniyat tesmiye edilir.

Evet, hakikat böyle iktiza eder. Zira şu zeminimiz, semâya nisbeten küçüklüğü ve hakaretiyle beraber, zîşuur mahlûklarla doldurulması, arasıra boşaltıp yeniden yeni zîşuurlarla şenlendirilmesi işaret eder, belki tasrih eder ki; şu muhteşem burçlar sahibi olan müzeyyen kasırlar misâli olan semâvât dahi, nur-u vücûdun nuru olan zîhayat ve zîhayatın ziyası olan zîşuur ve zevil-idrâk mahlûklarla elbette doludur. O mahlûklar dahi, ins ve cin gibi, şu saray-ı âlemin seyircileri ve şu kâinat kitabının mütalâacıları ve şu saltanat-ı rubûbiyetin dellâllarıdırlar. Küllî ve umumî ubûdiyetleri ile kâinatın büyük ve küllî mevcudatın, tesbihâtlarını temsil ediyorlar.

---

1 Kovulmuş şeytanın şerrinden Allah Teâlâ'ya sığınırım.

2 "O gece Rablerinin izniyle Ruh ve melekler, her türlü iş için iner de iner..." (Kadir sûresi, 97/4)

3 "De ki: 'Ruh, Rabbimin bir emri, emir âleminden bir tecellisidir.'" (İsrâ sûresi, 17/85)

Evet, şu kâinatın keyfiyatı, onların vücûdlarını gösteriyor. Çünkü; kâinatı hadd ü hesaba gelmeyen dakik sanatlı tezyinat ve o mânidar mehâsin ile ve hikmettar nukuş ile süslendirip tezyîn etmesi; bilbedahe ona göre mütefekkir ve istihsan edicilerin ve mütehayyir takdir edicilerin enzarını ister, vücûdlarını talep eder. Evet, nasıl ki hüsün elbette bir âşık ister. Taam ise, aç olana verilir. Öyle ise; şu nihayetsiz hüsn-ü sanat içinde gıda-yı ervâh ve kût-u kulûb, elbette melâike ve ruhânîlere bakar, gösterir. Madem bu nihayetsiz tezyînat, nihayetsiz bir vazife-i tefekkür ve ubûdiyet ister. Hâlbuki ins ve cin, şu nihayetsiz vazifeye, şu hikmetli nezarete, şu vüs'atli ubûdiyete karşı, milyondan ancak birisini yapabilir. Demek, bu nihayetsiz ve çok mütenevvi olan şu vezâif ve ibadete, nihayetsiz melâike envâları, ruhâniyat ecnasları lâzımdır ki, şu mescid-i kebîr-i âlemi saflarıyla doldurup şenlendirsin.

Evet, şu kâinatın her bir cihetinde, her bir dairesinde, ruhâniyat ve melâikelerden birer tâife, birer vazife-i ubûdiyetle muvazzaf olarak bulunurlar. Bazı rivayat-ı ehâdîsiyenin işârâtıyla ve şu intizam-ı âlemin hikmetiyle denilebilir ki; bir kısım ecsâm-ı câmide-i seyyare, yıldızlar seyyaratından tut, tâ yağmur kataratına kadar bir kısım melâikenin sefîne ve merâkibidirler.[1] O melâikeler, bu seyyarelere izn-i ilâhî ile binerler, âlem-i şehâdeti seyredip gezerler ve o merkeblerinin tesbihâtını temsil ederler. Hem denilebilir: Bir kısım hayattar ecsam, –bir hadîs-i şerifte "*Ehl-i cennet ruhları, berzah âleminde yeşil kuşların cevflerine girerler ve cennette gezerler.*"[2] diye işaret ettiği– "*tuyûrun hudrun*" tesmiye edilen cennet kuşlarından tut, tâ sineklere kadar bir cins ervâhın tayyareleridir. Onlar, bunların içine emr-i Hak'la girerler; âlem-i cismaniyâtı seyredip, o hayattar cesedlerdeki göz, kulak gibi duyguları ile, âlem-i cismânîdeki mucizât-ı fıtratı temâşa ediyorlar, tesbihât-ı mahsusalarını edâ ediyorlar.

İşte, nasıl hakikat böyle iktiza ediyor, hikmet dahi aynen öyle iktiza eyliyor. Çünkü; şu kesafetli ve ruha münasebeti az olan topraktan ve şu küdûretli ve nur-u hayata münasebeti pek cüz'î olan sudan, mütemadiyen hummalı bir faaliyetle, letâfetli hayatı ve nuraniyetli zevi'l-idrâki halkeden Fâtır-ı Hakîm, elbette, ruha çok lâyık ve hayata çok münasip şu nur denizinden ve hattâ şu zulmet bahrinden, şu havadan, şu elektrik gibi sair madde-i latîfeden bir kısım zîşuur mahlukları vardır. Hem pek çok kesretli olarak vardır.

---

1 Semânın, Allah'a secde hâlindeki meleklerle dolu olduğuna dair bkz.: Tirmizî, *zühd* 9; İbni Mâce, *zühd* 19. Ayrıca Allah Teâlâ'nın *(celle celâlüh),* her bir damlasından bir melek yarattığı nehir için bkz.: Ebu'ş-Şeyh, *el-Azame* 2/735.

2 Bkz.: Müslim, *imâre* 121; Tirmizî, *tefsîru sûre (3)* 19; Ebû Dâvûd, *cihâd* 25.

Birinci Maksad

Melâikenin tasdiki, îmânın bir rüknüdür.

Şu maksatta dört nükte-i esasiye vardır.

Birinci Esas

Vücudun kemâli, hayat iledir. Belki vücûdun hakikî vücûdu, hayat iledir. Hayat, vücûdun nurudur. Şuur, hayatın ziyasıdır. Hayat, her şeyin başıdır ve esasıdır. Hayat, her şeyi her bir zîhayat olan şey'e mal eder. Bir şey'i, bütün eşyâya mâlik hükmüne geçirir. Hayat ile bir şey'-i zîhayat diyebilir ki: "Şu bütün eşya, malımdır. Dünya, hânemdir. Kâinat, Mâlik'im tarafından verilmiş bir mülkümdür."

Nasıl ki ziya ecsamın görülmesine sebeptir ve renklerin –bir kavle göre– sebeb-i vücûdudur. Öyle de, Hayat dahi, mevcudatın keşşâfıdır. Keyfiyatın tahakkukuna sebeptir. Hem cüz'î bir cüz'îyi, küll ve küllî hükmüne getirir. Ve küllî şeyleri bir cüz'e sığıştırmaya sebeptir. Ve hadsiz eşyayı, iştirak ve ittihat ettirip bir vahdete medâr, bir ruha mazhar yapmak gibi, kemâlât-ı vücûdun umumuna sebeptir. Hattâ hayat, kesret tabakatında bir çeşit tecelli-i vahdettir ve kesrette ehadiyetin bir aynasıdır. Bak hayatsız bir cisim, büyük bir dağ dahi olsa yetimdir, gariptir, yalnızdır. Münasebeti yalnız oturduğu mekân ile ve ona karışan şeyler ile vardır. Başka kâinatta ne varsa, o dağa nisbeten madumdur. Çünkü; ne hayatı var ki, hayat ile alâkadar olsun; ne şuûru var ki, taalluk etsin. Şimdi bak küçücük bir cisme, meselâ bal arısına. Hayat ona girdiği anda, bütün kâinatla öyle münasebet te'sis eder ki, bütün kâinatla, hususan zeminin çiçekleriyle ve nebâtatları ile, öyle bir ticaret akdeder ki, diyebilir: "Şu arz, benim bahçemdir, ticarethanemdir."

İşte, zîhayattaki meşhur havâss-ı zâhire ve bâtına duygularından başka, gayr-i meş'ur sâika ve şâika hisleriyle beraber o arı, dünyanın ekser envâıyla ihtisas ve ünsiyet ve mübadele ve tasarrufa sahip olur. İşte en küçük zîhayatta hayat böyle te'sirini gösterse, elbette hayat tabaka-yı insâniye olan en yüksek mertebeye çıktıkça, öyle bir inbisat ve inkişaf ve tenevvür eder ki; hayatın ziyası olan şuur ile, akıl ile bir insan kendi hânesindeki odalarda gezdiği gibi, o zîhayat, kendi aklı ile avâlim-i ulviyede ve ruhiyede ve cismâniyede gezer.

Yâni, o zîşuur ve zîhayat, mânen o âlemlere misafir gittiği gibi, o âlemler dahi o zîşuurun mir'ât-ı ruhuna misafir olup irtisam ve temessül ile geliyorlar.

Hayat, Zât-ı Zülcelâl'in en parlak bir bürhân-ı vahdeti ve en büyük bir mâden-i nimeti ve en latîf bir tecelli-i merhameti ve en hafî ve bilinmez bir nakş-ı nezih-i sanatıdır.

Evet, hafî ve dakiktir. Çünkü; envâ-ı hayatın en ednâsı olan hayat-ı nebat ve o hayat-ı nebatın en birinci derecesi olan çekirdekteki ukde-i hayatiyenin tenebbühü, yâni uyanıp açılarak neşv ü nema bulması, o derece zâhir ve kesrette ve mebzuliyette, ülfet içinde, zaman-ı Âdem'den beri hikmet-i beşeriyenin nazarında gizli kalmıştır. Hakikati, hakikî olarak beşerin aklı ile keşfedilmemiş. Hem hayat, o kadar nezih ve temizdir ki; iki vechi, yâni, mülk ve melekûtiyet vecihleri temizdir, pâktır, şeffaftır. Dest-i kudret, esbâbın perdesini vaz'etmeyerek, doğrudan doğruya mübaşeret ediyor. Fakat, sair şeylerdeki umûr-u hasiseye ve kudretin izzetine uygun gelmeyen nâpâk keyfiyat-ı zâhiriyeye menşe' olmak için esbab-ı zâhiriyeyi perde etmiştir.

Elhâsıl: Denilebilir ki, *hayat olmazsa; vücûd, vücûd değildir. Ademden farkı olmaz. Hayat, ruhun ziyasıdır. Şuur, hayatın nûrudur.* Madem ki hayat ve şuur, bu kadar ehemmiyetlidirler. Ve madem şu âlemde bilmüşâhede bir intizam-ı kâmil-i ekmel vardır. Ve şu kâinatta bir itkan-ı muhkem, bir insicam-ı ahkem görünüyor. Madem, şu bîçâre perîşan küremiz, sergerdan zeminimiz, bu kadar hadd ü hesaba gelmez zevil-hayat ile, zevil-ervâh ile ve zevil-idrâk ile dolmuştur... Elbette sadık bir hads ile ve kat'î bir yakîn ile hükmolunur ki; şu kusûr-u semâviye ve şu bürûc-u sâmiyenin dahi kendilerine münasip zîhayat, zîşuur sekeneleri vardır. Balık suda yaşadığı gibi, güneşin ateşinde dahi, o nurânî sekeneler bulunur. "Nar, nuru yakmaz." Belki, "Ateş, ışığa medet verir." Madem, kudret-i ezeliye, bilmüşâhede en âdi maddelerden, en kesif unsurlardan hadsiz zîhayat ve zîruhu halkeder ve gayet ehemmiyetle madde-i kesifeyi, hayat vasıtasıyla madde-i latîfeye çevirir ve nur-u hayatı her şeyde kesretle serpiyor ve şuur ziyâsıyla ekser şeyleri yaldızlıyor. Elbette o Kadîr-i Hakîm, bu kusursuz kudretiyle, bu noksansız hikmetiyle; nur gibi, esîr gibi ruha yakın ve münasip olan sair seyyâlât-ı latîfe maddeleri ihmâl edip hayatsız bırakmaz, câmid bırakmaz, şuursuz bırakmaz. Belki, madde-i nurdan, hattâ zulmetten, hattâ esir maddesinden, hattâ mânâlardan, hattâ havadan, hattâ kelimelerden zîhayat, zîşuuru kesretle halkeder ki; hayvanâtın pek çok muhtelif ecnasları gibi pek çok muhtelif ruhânî mahlûkları, o seyyâlât-ı latîfe maddelerinden halkeder. Onların bir kısmı melâike, bir kısmı da ruhânî ve cin ecnaslarıdır.

Melâikelerin ve ruhânîlerin kesretle vücûdlarını kabûl etmek ne derece hakikat ve bedihî ve mâkul olduğunu ve Kur'ân'ın beyan ettiği gibi onları kabûl etmeyen, ne derece hilâf-ı hakikat ve hilâf-ı hikmet bir hurafe, bir dalâlet, bir hezeyan, bir divânelik olduğunu şu temsile bak, gör:

İki adam... Biri bedevî, vahşî; biri medenî, aklı başında olarak arkadaş olup İstanbul gibi haşmetli bir şehre gidiyorlar. O medenî muhteşem şehrin uzak bir köşesinde pis, perişan, küçük bir hâneye, bir fabrikaya rast geliyorlar. Görüyorlar ki, o hâne; amele, sefil, miskin adamlarla doludur. Acîb bir fabrika içinde çalışıyorlar. O hânenin etrafı da zîruh ve zîhayatlarla doludur. Fakat onların medâr-ı taayyüşü ve hususî şerâit-i hayatiyeleri vardır ki, onların bir kısmı âkilü'n-nebattır, yalnız nebâtat ile yaşıyorlar. Diğer bir kısmı âkilü's-semek'tir, balıktan başka bir şey yemiyorlar. O iki adam, bu hâli görüyorlar. Sonra bakıyorlar ki, uzakta binler müzeyyen saraylar, âlî kasırlar görünüyor. O sarayların ortalarında geniş tezgâhlar ve vüs'atli meydanlar vardır. O iki adam, uzaklık sebebiyle veyahut göz zayıflığıyla veya o sarayın sekenelerinin gizlenmesi sebebiyle; o sarayın sekeneleri, o iki adama görünmüyorlar. Hem şu perişan hânedeki şerait-i hayatiye, o saraylarda bulunmuyor. O vahşî bedevî, hiç şehir görmemiş adam, bu esbaba binaen görünmediklerinden ve buradaki şerait-i hayat orada bulunmadığından der: "O saraylar, sekenelerden hâlîdir, boştur, zîruh içinde yoktur." der, vahşetin en ahmakça bir hezeyanını yapar.

İkinci adam der ki: "Ey bedbaht! Şu hakir, küçük hâneyi görüyorsun ki, zîruh ile, amelelerle doldurulmuş... Ve biri var ki, bunları her vakit tazelendiriyor, istihdam ediyor. Bak, bu hâne etrafında boş bir yer yoktur; zîhayat ve zîruh ile doldurulmuştur. Acaba hiç mümkün müdür ki; şu uzakta bize görünen şu muntazam şehrin, şu hikmetli tezyinatın, şu sanatlı sarayların onlara münasip âlî sekeneleri bulunmasın! Elbette o saraylar, umumen doludur ve onlarda yaşayanlara göre başka şerait-i hayatiyeleri var. Evet, ot yerine belki börek yerler; balık yerine baklava yiyebilirler. Uzaklık sebebiyle veyahut gözünün kabiliyetsizliği veya onların gizlenmekliği ile sana görünmemeleri, onların olmamalarına hiçbir vakit delil olamaz. "*Adem-i rü'yet, adem-i vücûda delâlet etmez. Görünmemek, olmamaya hüccet olamaz.*"

İşte şu temsil gibi, *ecrâm-ı ulviye ve ecsâm-ı seyyare içinde küre-i arzın hakaret ve kesafeti ile beraber bu kadar hadsiz zîruhların, zîşuurların vatanı olması ve en hasis ve en müteaffin cüz'leri dahi, birer menba-ı hayat kesilmesi, birer mahşer-i huveynat olması, bizzarure ve bilbedahe ve bittarıkı'l-evlâ ve bilhadsi's-sâdık ve bilyakîni'l-kat'î delâlet eder, şehâdet*

eyler, ilân eder ki: Şu nihayetsiz fezâ-yı âlem ve şu muhteşem semâvât, burçlarıyla, yıldızlarıyla zîşuur, zîhayat, zîruhlarla doludur. Nârdan, nurdan, ateşten, ışıktan, zulmetten, havadan, savttan, rayihadan, kelimâttan, esirden ve hattâ elektrikten ve sair seyyâlât-ı latîfeden halk olunan o zîhayat ve o zîruhlara ve o zîşuurlara, Şeriat-ı Garrâ-yı Muhammediye (aleyhissalâtü vesselâm), Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyân, "Melâike ve cân ve ruhâniyattır" der, tesmiye eder.

Melâikenin ise; ecsâmın muhtelif cinsleri gibi, cinsleri muhteliftir. Evet, elbette bir katre yağmura müekkel olan melek, şemse müekkel meleğin cinsinden değildir. Cin ve ruhâniyat dahi, onların da pek çok ecnâs-ı muhtelifeleri vardır.

Şu Nükte-i Esasiyenin Hâtimesi

Bittecrübe, madde asıl değil ki vücûd, ona müsahhar kalsın ve tâbi olsun; belki madde, bir mânâ ile kaimdir. İşte o mânâ, hayattır, ruhtur. Hem bilmüşâhede madde, mahdum değil ki, her şey ona irca edilsin. Belki hâdimdir; bir hakikatin tekemmülüne hizmet eder. O hakikat, hayattır. O hakikatin esası da ruhtur. Bilbedahe madde hâkim değil ki, ona müracaat edilsin, kemâlât ondan istenilsin; belki mahkûmdur, bir esasın hükmüne bakar, onun gösterdiği yollar ile hareket eder. İşte o esas, hayattır, ruhtur, şuurdur. Hem bizzarure madde lüb değil, esas değil, müstekar değil ki; işler ve kemâlât ona takılsın, ona bina edilsin; belki yarılmaya, erimeğe, yırtılmaya müheyya bir kışırdır, bir kabuktur ve köpüktür ve bir surettir.

Görülmüyor mu ki, gözle görülmeyen hurdebînî bir hayvanın ne kadar keskin duyguları var ki, arkadaşının sesini işitir, rızkını görür, gayet hassas ve keskin hisleri vardır. Şu hâl gösteriyor ki; maddenin küçülüp inceleşmesi nisbetinde âsâr-ı hayat tezayüd ediyor, nûr-u ruh teşeddüd ediyor. Güya madde inceleştikçe, bizim maddiyatımızdan uzaklaştıkça ruh âlemine, hayat âlemine, şuûr âlemine yaklaşıyor gibi hararet-i ruh, nur-u hayat daha şiddetli tecelli ediyor. İşte hiç mümkün müdür ki, bu madde perdesinde bu kadar hayat ve şuûr ve ruhun tereşşuhâtı bulunsun; o perde altında olan âlem-i bâtın, zîruh ve zîşuurlarla dolu olmasın. Hiç mümkün müdür ki, şu maddiyat ve âlem-i şehâdetteki mânânın ve ruhun ve hayatın ve hakikatin şu hadsiz tereşşuhâtı ve lemeât ve semeratının menabii, yalnız maddeye ve maddenin hareketine irca edilip izah edilsin. Hâşâ ve kat'â ve aslâ! *Bu hadsiz tereşşuhât ve lemeât gösteriyor ki, şu âlem-i maddiyat ve şehâdet ise, âlem-i melekût ve ervâh üstünde serpilmiş tenteneli bir perdedir.*

İkinci Esas

Melâikenin vücûduna ve ruhânîlerin sübutuna ve hakikatlerinin vücûduna bir icmâ'-ı mânevî ile –tâbirde ihtilâflarıyla beraber– bütün ehl-i akıl ve ehl-i nakil, bilerek, bilmeyerek ittifak etmişler denilebilir. Hattâ maddiyatta çok ileri giden hükemâ-yı işrâkiyyûn'un meşşâiyyûn kısmı, melâikenin mânâsını inkâr etmeyerek "Her bir nev'in bir mahiyet-i mücerrede-i ruhâniyeleri vardır." derler. Melâikeyi öyle tâbir ediyorlar. Eski hükemânın işrâkiyyûn kısmı dahi melâikenin mânâsında kabûle muztar kalarak, yalnız yanlış olarak "ukûl-ü aşere ve erbabü'l-envâ" diye isim vermişler. Bütün ehl-i edyân, "melekü'l-cibâl, melekü'l-bihar, melekü'l-emtar" gibi her nev'e göre birer melek-i müekkel, vahyin ilhamı ve irşâdı ile bulunduğunu kabûl ederek o namlarla tesmiye ediyorlar. Hattâ akılları gözlerine inmiş ve insâniyetten cemâdat derecesine mânen sukut etmiş olan maddiyyûn ve tabiiyyûn dahi, melâikenin mânâsını inkâr edemeyerek[1(Hâşiye)] "Kuvâ-yı sâriye" namıyla bir cihette kabûle mecbur olmuşlar.

Ey Melâike ve rûhâniyatın kabûlünde tereddüd gösteren bîçâre adam! Neye istinad ediyorsun? Hangi hakikate güveniyorsun ki; bütün ehl-i akıl, bilerek bilmeyerek melâikenin mânâsının sübutuna ve tahakkukuna ve rûhanîlerin tahakkukları hakkında ittifaklarına karşı geliyorsun, kabûl etmiyorsun? Madem ki; Birinci Esas'ta isbat edildiği gibi hayat, mevcudatın keşşafıdır, belki neticesidir, zübdesidir; bütün ehl-i akıl, mânâ-yı melâikenin kabûlünde mânen müttefiktirler ve şu zeminimiz, bu kadar zîhayat ve zîruhlarla şenlendirilmiştir. Şu hâlde hiç mümkün olur mu ki; şu fezâ-yı vesîa, sekenelerden; şu semâvât-ı latîfe, mutavattinînden hâlî kalsın. Hiç hatırına gelmesin ki; şu hilkatte cârî olan nâmuslar, kanunlar kâinatın hayattar olmasına kâfi gelir. Çünkü; o cereyan eden nâmuslar, şu hükmeden kanunlar, itibarî emirlerdir, vehmî düsturlardır; ademî sayılır. Onları temsil edecek, onları gösterecek, onların dizginlerini ellerinde tutacak melâike denilen ibâdullah olmazsa o nâmuslara, o kanunlara bir vücûd taayyün edemez, bir hüviyet teşahhus edemez, bir hakikat-i hariciye olamaz. Hâlbuki: "Hayat, bir hakikat-i hariciyedir. Vehmî bir emr, hakikat-i hariciyeyi yüklenemez."

Elhâsıl: Madem ehl-i hikmetle ehl-i din ve ashâb-ı akıl ve nakil mânen ittifak etmişler ki; mevcudat, şu âlem-i şehâdete münhasır değildir. Hem ma-

---

1(Hâşiye) Melâike mânâsını ve ruhâniyatın hakikatini inkâra mecal bulamamışlar, belki fıtratın nâmuslarından "*kuvâ-yı sâriye*" diye, "cereyan eden kuvvetler" namını vererek yanlış bir sûrette tasvir ile bir cihetten tasdikine mecbur kalmışlar. Ey kendini akıllı zanneden!..

dem, zâhir olan âlem-i şehâdet, câmid ve teşekkül-ü ervâha nâmuvâfık olduğu hâlde bu kadar zîruhlarla tezyin edilmiş... Elbette vücûd, ona münhasır değildir; belki daha çok tabakat-ı vücûd vardır ki, âlem-i şehâdet onlara nisbeten münakkaş bir perdedir. Hem madem, denizin balığa nisbeti gibi, ervâha muvâfık olan âlem-i gayb ve âlem-i mânâ, ervâhlar ile dolu olmak iktiza eder. Hem madem, bütün emirler, mânâ-yı melâikenin vücûduna şehâdet ederler.. Elbette, bilâ-şek velâ şüphe, melâike vücûdlarının ve ruhânî hakikatlerinin en güzel sureti ve ukûl-ü selime kabûl edecek ve istihsan edecek en mâkul keyfiyeti odur ki; Kur'ân, şerh ve beyan etmiştir. O Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyân der ki: "*Melâike, ibâd-ı mükerremdir. Emre muhalefet etmezler. Ne emrolunsa onu yaparlar. Melâike, ecsâm-ı latîfe-i nûrâniyedirler. Muhtelif nevilere münkasımdırlar.*"

Evet, nasıl ki: *Beşer bir ümmettir,* "*Kelâm*" *sıfatından gelen şeriat-ı ilâhiyenin hameleleri, mümessilleri, mütemessilleridir. Öyle de, melâike dahi, muazzam bir ümmettir ki, onların amele kısmı* "*İrâde*" *sıfatından gelen şeriat-ı tekvîniyenin hamelesi, mümessili ve mütemessilleridirler.* Müessir-i hakikî olan kudret-i fâtıranın ve irâde-i ezeliyenin emirlerine tâbi bir nevi ibâdullahtırlar ki; ecrâm-ı ulviyenin her biri onların birer mescidi, birer mabedi hükmündedirler.

Üçüncü Esas

Mesele-i melâike ve ruhâniyat, o mesâildendir ki; tek bir cüzün vücûdu ile, bir küllün tahakkuku bilinir. Bir tek şahsın rü'yeti ile umum nev'in vücûdu mâlûm olur. Çünkü; kim inkâr ederse, külliyen inkâr eder. Bir tekini kabûl eden, o nev'in umumunu kabûl etmeye mecburdur. Madem öyledir, işte bak! Görmüyor musun ve işitmiyor musun ki; bütün ehl-i edyân, bütün asırlarda, zaman-ı Âdem'den şimdiye kadar melâikenin vücûduna ve ruhânîlerin tahakkukuna ittifak etmişler ve insanın tâifeleri, birbirinden bahsi ve muhaveresi ve rivayeti gibi melâikelerle muhavere edilmesine ve onların müşâhedesine ve onlardan rivayet etmesine icmâ' etmişlerdir. Acaba hiçbir fert melâikelerden bilbedahe görünmezse, hem bilmüşâhede bir şahsın veya müteaddid eşhasın vücûdu kat'î bilinmezse, hem onların bilbedahe, bilmüşâhede vücûdları hissedilmezse, hiç mümkün müdür ki; böyle bir icmâ' ve ittifak devam etsin ve böyle müsbet ve vücûdî bir emirde ve şuhuda istinad eden bir hâlde müstemirren ve tevâtüren o ittifak devam etsin.

Hem hiç mümkün müdür ki; şu itikad-ı umumînin menşei, mebâdi-i zarûriye ve bedihî emirler olmasın. Hem hiç mümkün müdür ki; hakikatsiz bir vehim, bütün inkılâbat-ı beşeriyede, bütün akaid-i insâniyede istimrar etsin, beka bulsun.

Hem hiç mümkün müdür ki; şu ehl-i edyânın, bu icmâ-ı azîmin senedi, bir hads-i kat'î olmasın, bir yakîn-i şuhudî olmasın. Hem hiç mümkün müdür ki; o hads-i kat'î, o yakîn-i şuhudî, hadsiz emârelerden ve o emâreler, hadsiz müşahedât vâkıalarından ve o müşâhedat vâkıaları, şeksiz ve şüphesiz mebâdi-i zarûriyeye istinad etmesin. Öyle ise, şu ehl-i edyândaki bu itikadat-ı umumiyenin sebebi ve senedi, tevâtür-ü mânevî kuvvetini ifade eden pek çok kerrat ile Melâike müşâhedelerinden ve ruhânîlerin rü'yetlerinden hâsıl olan mebâdi-i zarûriyedir, esasât-ı kat'iyedir.

Hem hiç mümkün müdür, hiç mâkul mudur, hiç kabil midir ki: Hayat-ı içtimaiye-i beşeriye semâsının güneşleri, yıldızları, ayları hükmünde olan enbiyâ ve evliya, tevâtür suretiyle ve icmâ-ı mânevî kuvveti ile ihbar ettikleri ve şehâdet ettikleri melâike ve ruhâniyatın vücûdları ve müşâhedeleri, bir şüphe kabûl etsin, bir şekke medâr olsun. Bâhusus onlar şu meselede ehl-i ihtisastırlar. Mâlûmdur ki; iki ehl-i ihtisas, binler başkasına müreccahtırlar, hem şu meselede ehl-i isbattırlar. Mâlûmdur ki; iki ehl-i isbat, binler ehl-i nefy ve inkâra müreccahtırlar. Ve bilhassa kâinat semâsında daim parlayan ve hiçbir vakit gurub etmeyen, âlem-i hakikatin Şemsü'ş-Şümûs'u olan Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyân'ın ihbarâtı ve risâlet güneşi olan Zât-ı Ahmediye'nin *(aleyhissalâtü vesselâm)* şehâdâtı ve müşâhedâtı, hiç kabil midir ki, bir şüphe kabûl etsin. Madem tek bir ruhâniyatın vücûdu, bir zamanda tahakkuk etse, şu nev'in umumen tahakkukunu gösteriyor ve madem şu nev'in vücûdu tahakkuk ediyor; elbette onların suret-i tahakkukunun en ahseni, en mâkulü, en makbulü; Şeriat'ın şerhettiği gibidir, Kur'ân'ın gösterdiği gibidir, Sahib-i Mi'râc'ın gördüğü gibidir.

Dördüncü Esas

Şu kâinatın mevcudatına nazar-ı dikkat ile bakılsa görünür ki: Cüz'iyat gibi külliyatın dahi birer şahs-ı mânevîsi vardır ki, birer vazife-i külliyesi görünüyor. Onda bir hizmet-i külliye görünüyor. Meselâ; bir çiçek, kendince bir nakş-ı sanatı gösterip, lisân-ı hâliyle esmâ-yı Fâtır'ı zikrettiği gibi küre-i arz bahçesi dahi, bir çiçek hükmündedir. Gayet muntazam küllî vazife-i tesbîhi-

yesi vardır. Nasıl ki bir meyve, bir intizam içinde bir ilânatı, tesbihâtı ifade ediyor. Öyle de koca bir ağacın heyet-i umumiyesiyle gayet muntazam bir vazife-i fıtriyesi ve ubûdiyeti vardır. Nasıl bir ağaç, yaprak, meyve ve çiçeklerinin kelimâtı ile bir tesbihâtı var; öyle de koca semâvât denizi dahi, kelimâtı hükmünde olan güneşler, yıldızlar ve ayları ile Fâtır-ı Zülcelâl'ine tesbihât yapar ve Sâni-i Zülcelâl'ine hamd eder ve hâkezâ.. mevcudat-ı hâriciyenin her biri, sureten câmid, şuursuz iken, gayet hayatkârâne ve şuurdârane vazifeleri ve tesbihâtları vardır. Elbette nasıl melâikeler bunların âlem-i melekûtta mümessilidirler, tesbihâtlarını ifade ederler; bunlar dahi âlem-i mülk ve âlem-i şehâdette o melâikelerin timsâlleri, hâneleri, mescidleri hükmündedirler.

Yirmi Dördüncü Söz'ün Dördüncü Dalı'nda beyan edildiği gibi; şu saray-ı âlemin Sâni-i Zülcelâl'i, o saray içinde istihdam ettiği dört kısım amelenin birincisi melâike ve ruhânîlerdir. Madem nebâtat ve cemadat bilmeyerek ve bir bilenin emrinde gayet mühim ücretsiz hidemâttadırlar. Ve hayvanât, bir ücret-i cüz'iye mukabilinde bilmeyerek gayet küllî maksadlara hizmet ediyorlar. Ve insan, müeccel ve muaccel iki ücret mukabilinde o Sâni-i Zülcelâl'in makasıdını bilerek tevfik-i hareket etmek ve her şeyde nefislerine de bir hisse çıkarmak ve sair hademelere nezaret etmek ile istihdam edilmeleri, bilmüşâhede görünüyor. Elbette dördüncü kısım, belki en birinci kısım olan hizmetkârlar, ameleler bulunacaktır. Hem insana benzer ki, O Sâni-i Zülcelâl'in makâsıd-ı külliyesini bilir bir ubûdiyet ile, tevfik-i hareket ederler. Hem, insanın hilâfına olarak hazz-ı nefisten ve cüz'î ücretlerden tecerrüt ederek yalnız Sâni-i Zülcelâl'in nazarı ile, emri ile, teveccühü ile, hesabı ile, namı ile ve kurbiyetiyle ihtisas ile ve intisap ile hâsıl ettikleri lezzet ve kemâl ve zevk ve saadeti kâfi görüp, hâlisen muhlisen çalışıyorlar; cinslerine göre kâinattaki mevcudatın envâına göre vazife-i ibadetleri tenevvü ediyor. Bir hükûmetin muhtelif dairelerde, muhtelif vazifedârları gibi, saltanat-ı rubûbiyet dairelerinde vezaif-i ubûdiyeti ve tesbihâtı öyle tenevvü ediyor. Meselâ: Hazreti Mikâil, yeryüzü tarlasında ekilen masnuat-ı ilâhiyeye Cenâb-ı Hakk'ın havliyle, kuvvetiyle, hesabıyla, emriyle bir nâzır-ı umumî hükmündedir. Tâbir caizse umum çiftçi-misâl melâikelerin reisidir. Hem Fâtır-ı Zülcelâl'in izniyle, emriyle, kuvvetiyle, hikmetiyle umum hayvanâtın mânevî çobanlarının reisi, büyük bir melek-i müekkeli vardır.

İşte madem şu mevcudat-ı hariciyenin, her birisinin üstünde, birer melek-i müekkel var olmak lâzım gelir; tâ ki o cismin gösterdiği vezaif-i ubûdiyet ve hidemât-ı tesbihiyesini âlem-i melekûtta temsil etsin, dergâh-ı ulûhiyete bilerek takdim etsin; elbette Muhbir-i Sâdık'ın rivayet ettiği melâikeler hakkındaki suretler, gayet münasiptir ve makûldür. Meselâ, ferman etmiş ki: "*Bâzı melâike-*

ler bulunur, kırk başı veya kırk bin başı var. Her başta kırk bin ağzı var, her bir ağızda kırk bin dil ile, kırk bin tesbihât yapar."[1] Şu hakikat-i hadîsiyenin bir mânâsı var, bir de sureti var. Mânâsı şudur ki: Melâikenin ibâdâtı, hem gayet muntazamdır, mükemmeldir; hem gayet küllîdir, geniştir. Ve şu hakikatin sureti ise, şudur ki: Bâzı büyük mevcudat-ı cismâniye vardır ki, kırk bin baş, kırk bin tarz ile vezaif-i ubûdiyeti yapar. Meselâ; semâ güneşlerle, yıldızlarla tesbihât yapar. Zemin tek bir mahlûk iken, yüz bin baş ile; her başta yüz binler ağız ile, her ağızda yüz binler lisan ile vazife-i ubûdiyeti ve tesbihât-ı rabbâniyeyi yapıyor. İşte küre-i arza müekkel melek dahi, âlem-i melekûtta şu mânâyı göstermek için öyle görülmek lâzımdır. Hattâ ben, mutavassıt bir badem ağacı gördüm ki; kırka yakın baş hükmünde büyük dalları var. Sonra bir dalına baktım, kırka yakın dili hükmünde küçük dalları var. Sonra o küçük dalının bir diline baktım, kırk çiçek açmıştır. O çiçeklere nazar-ı hikmetle dikkat ettim; her bir çiçek içinde kırka yakın incecik, muntazam püskülleri, renkleri ve sanatları gördüm ki; her biri Sâni-i Zülcelâl'in ayrı ayrı birer cilve-i esmâsını ve birer ismini okutturuyor. İşte hiç mümkün müdür ki, şu badem ağacının Sâni-i Zülcelâl'i ve Hakîm-i Zülcemâl'i, bu câmid ağaca bu kadar vazifeleri yükletsin; onun mânâsını bilen, ifade eden, kâinata ilân eden, dergâh-ı ilâhîye takdim eden, ona münasip ve ruhu hükmünde bir melek-i müekkeli ona bindirmesin?

Ey arkadaş! Şuraya kadar beyanâtımız, kalbi kabûle ihzâr etmek ve nefsi teslime mecbur etmek ve aklı iz'âna getirmek için bir mukaddime idi. Eğer o mukaddimeyi bir derece fehmettin ise, melâikelerle görüşmek istersen hâzır ol. Hem evham-ı seyyieden temizlen.

İşte Kur'ân âlemi, kapıları açıktır. İşte Kur'ân cenneti مُفَتَّحَةُ الْأَبْوَابِ[2] 'dır; gir bak. Melâikeyi o cennet-i Kur'âniye içinde güzel bir surette gör. Her bir âyet-i tenzil, birer menzildir. İşte şu menzillerden bak:

وَالْمُرْسَلَاتِ عُرْفًا ۞ فَالْعَاصِفَاتِ عَصْفًا ۞ وَالنَّاشِرَاتِ نَشْرًا ۞ فَالْفَارِقَاتِ فَرْقًا ۞ فَالْمُلْقِيَاتِ ذِكْرًا[3]

---

1 Bkz.: et-Taberî, *Câmiu'l-beyân* 15/156; Ebu'ş-Şeyh, *el-Azame* 2/547, 740, 742, 747, 3/868; İbni Kesîr, *Tefsîru'l-Kur'ân* 3/62.

2 "Kapıları açıktır." (Bkz.: Sâd sûresi, 38/50)

3 "İyilik için birbirinin peşinden gönderilenler, Esip savuranlar, Tohumlarını yaydıkça yayanlar, Hakla batılı, doğru ile eğriyi ayırt edenler, Hak sahiplerine vahyi getiren melekler hakkı için." (Mürselât sûresi, 77/1-5)

وَالنَّازِعَاتِ غَرْقًا ۞ وَالنَّاشِطَاتِ نَشْطًا ۞ وَالسَّابِحَاتِ سَبْحًا ۞ فَالسَّابِقَاتِ سَبْقًا ۞ فَالْمُدَبِّرَاتِ أَمْرًا[1]

تَنَزَّلُ الْمَلٰٓئِكَةُ وَالرُّوحُ فِيهَا بِإِذْنِ رَبِّهِمْ[2]

عَلَيْهَا مَلٰٓئِكَةٌ غِلَاظٌ شِدَادٌ لَا يَعْصُونَ اللّٰهَ مَآ أَمَرَهُمْ وَيَفْعَلُونَ مَا يُؤْمَرُونَ[3]

Hem dinle:

سُبْحَانَهُ بَلْ عِبَادٌ مُكْرَمُونَ ۞ لَا يَسْبِقُونَهُ بِالْقَوْلِ وَهُمْ بِأَمْرِهِ يَعْمَلُونَ[4]

senalarını işit. Eğer cinnîlerle görüşmek istersen:

قُلْ أُوحِيَ إِلَيَّ أَنَّهُ اسْتَمَعَ نَفَرٌ مِنَ الْجِنِّ[5] surlu sûreye gir, onları gör, dinle ne diyorlar; onlardan ibret al. Bak, diyorlar ki:

إِنَّا سَمِعْنَا قُرْاٰنًا عَجَبًا ۞ يَهْدِي إِلَى الرُّشْدِ فَاٰمَنَّا بِهٖ ۖ وَلَنْ نُشْرِكَ بِرَبِّنَآ أَحَدًا[6]

---

1 "Bütün kuvvetleriyle koşanlar, Neşe ve şevkle yürüyenler, Yüzüp yüzüp gidenler, Yarışıp geçenler, İşleri düzenleyip yönetenler, (hakkı için ki: Kıyâmet gerçektir, hepiniz ölümden sonra diriltileceksiniz.)" (Nâziât sûresi, 79/1-5)

2 "O gece Rablerinin izniyle Ruh ve melekler, her türlü iş için iner de iner..." (Kadir sûresi, 97/4)

3 "Onun başında kaba yapılı, sert ve şiddetli melekler olup onlar asla Allah'a isyan etmez ve kendilerine verilen bütün emirleri tam yerine getirirler." (Tahrîm sûresi, 66/6)

4 "O, bundan münezzehtir. Bilâkis onların evlât dedikleri melekler Onun ikram ve takdirine mazhar olmuş kullarıdır. O, kendilerine sormadıkça ağızlarını bile açmazlar, sadece Onun emirlerini yerine getirirler." (Enbiyâ sûresi, 21/26-27)

5 "De ki: Bana vahyolundu ki bir cin cemaati Kur'ânı dinledi..." (Cin sûresi, 72/1)

6 "Biz gerçekten, doğru yolu gösteren harikulade bir Kur'ân dinledik. Bundan böyle Rabbimize asla bir şerik tanımayacağız." (Cin sûresi, 72/1-2)

İkinci Maksad

Kıyâmet ve mevt-i dünya ve hayat-ı âhiret hakkındadır.

Şu maksadın dört esası ve bir mukaddime-i temsiliyesi vardır.

Mukaddime

Nasıl ki: Bir saray veya bir şehir hakkında biri dâva etse: "Şu saray veya şehir, tahrip edilip yeniden muhkem bir surette bina ve tâmir edilecektir." Elbette onun dâvasına karşı *altı suâl* terettüp eder:

Birincisi: "Niçin tahrip edilecek? Sebep ve muktazî var mıdır?" Eğer, "Evet var" diye isbat etti.

İkincisi: Şöyle bir suâl gelir ki: "Bunu tahrip edip, tâmir edecek usta muktedir midir? Yapabilir mi?" Eğer, "Evet yapabilir" diye isbat etti.

Üçüncüsü: Şöyle bir suâl gelir ki: "Tahribi mümkün müdür? Hem, sonra tahrip edilecek midir?" Eğer, "Evet" diye imkân-ı tahribi, hem vukuunu isbat etse; iki suâl daha ona varid olur ki:

"Acaba şu acib saray veya şehrin yeniden tamiri mümkün müdür? Mümkün olsa, acaba tâmir edilecek midir?" Eğer, "Evet" diye bunları da isbat etse; o vakit bu meselenin hiçbir cihette hiçbir köşesinde bir delik, bir menfez kalmaz ki, şek ve şüphe ve vesvese girebilsin.

İşte şu temsil gibi; dünya sarayının, şu kâinat şehrinin tahrip ve tamiri için muktazî var.. Fâil ve ustası muktedir.. Tahribi mümkün ve vâki olacak.. Tamiri mümkün ve vâki olacaktır. İşte şu meseleler birinci esastan sonra isbat edilecektir.

Birinci Esas

Ruh, katiyen bâkidir. Birinci maksaddaki melâike ve ruhânîlerin vücûdlarına delâlet eden hemen bütün deliller, şu meselemiz olan beka-i ruha dahi delildirler. Bence mesele o kadar kat'îdir ki, fazla beyan abes olur. Evet şu âlem-i berzahta, âlem-i ervâhta bulunan ve âhirete gitmek için bekleyen hadsiz ervâh-ı bâkiye kafileleri ile bizim mabeynimizdeki mesâfe o kadar ince ve

kısadır ki, bürhân ile göstermeğe lüzum kalmaz. Hadd ü hesaba gelmeyen ehl-i keşfin ve şuhûdun onlarla temas etmeleri, hattâ ehl-i keşfe'l-kuburun onları görmeleri, hattâ bir kısım avâmın da onlarla muhabereleri ve umumun da rüya-yı sâdıkada onlarla münasebet peyda etmeleri, muzaaf tevâtürler suretinde âdeta beşerin ulûm-u müteârifesi hükmüne geçmiştir. Fakat şu zamanda maddiyyûn fikri herkesi sersem ettiğinden, en bedihî bir şeyde zihinlere vesvese vermiş. İşte şöyle vesveseleri izale için; hads-i kalbînin ve iz'ân-ı aklînin pek çok menbalarından, bir mukaddime ile dört menbaına işaret edeceğiz.

Mukaddime

Onuncu Söz'ün Dördüncü Hakikati'nde isbat edildiği gibi; *ebedî, sermedî, misilsiz bir cemâl, elbette aynadar müştâkının ebediyetini ve bekasını ister. Hem kusursuz, ebedî bir kemâl-i sanat, mütefekkir dellâlının devamını talep eder. Hem nihayetsiz bir rahmet ve ihsan, muhtaç müteşekkirlerinin devam-ı tena'umlarını iktiza eder. İşte o aynadar müştâk, o dellâl mütefekkir, o muhtaç müteşekkir, en başta ruh-u insânîdir. Öyle ise; ebedü'l-âbad yolunda; o cemâl, o kemâl, o rahmete refâkat edecek, bâki kalacaktır.*

Yine Onuncu Söz'ün Altıncı Hakikati'nde isbat edildiği gibi; değil ruh-u beşer, hattâ en basit tabakat-ı mevcudat dahi, fena için yaratılmamışlar; bir nevi bekaya mazhardırlar. Hattâ ruhsuz, ehemmiyetsiz bir çiçek dahi, vücûd-u zâhirîden gitse, bin vecihle bir nevi bekaya mazhardır. Çünkü; sureti, hadsiz hâfızalarda bâkî kalır. Kanun-u teşekkülâtı, yüzer tohumcuklarında beka bulup devam eder. Madem bir parçacık ruha benzeyen o çiçeğin kanun-u teşekkülü, timsâl-i sureti, bir Hafîz-i Hakîm tarafından ibka ediliyor. Dağdağalı inkılâblar içinde kemâl-i intizam ile, zerrecikler gibi tohumlarında muhafaza ediliyor, bâkî kalır.. Elbette gayet cemiyetli ve gayet yüksek bir mahiyete mâlik ve haricî vücûd giydirilmiş ve zîşuur ve zîhayat ve nûrani kanun-u emrî olan ruh-u beşer, ne derece kat'iyetle bekaya mazhar ve ebediyetle merbut ve sermediyetle alâkadar olduğunu anlamazsan, nasıl "Zîşuûr bir insanım" diyebilirsin? Evet, koca bir ağacın bir derece ruha benzeyen programını ve kanun-u teşekkülâtını, bir nokta gibi en küçük çekirdekte dercedip muhafaza eden bir Zât-ı Hakîm-i Zülcelâl, bir Zât-ı Hafîz-i Bîzevâl hakkında "Vefat edenlerin ruhlarını nasıl muhafaza eder" denilir mi!

Birinci Menba

Enfüsîdir. Yâni, herkes hayatına ve nefsine dikkat etse, bir ruh-u bâkiyi anlar. Evet, her bir ruh, kaç sene yaşamış ise; o kadar beden değiştirdiği

hâlde, bilbedahe aynen bâkî kalmıştır. Öyle ise: –madem cesed, gelip geçicidir– mevt ile bütün bütün çıplak olmak dahi ruhun bekasına te'sir etmez ve mahiyetini de bozmaz. Yalnız, müddet-i hayatta tedricî cesed libasını değiştiriyor; mevtte ise, birden soyunur. Gayet kat'î bir hads ile belki müşâhede ile sabittir ki cesed, ruh ile kaimdir. Öyle ise; ruh, onun ile kaim değildir. Belki ruh, binefsihî kaim ve hâkim olduğundan cesed istediği gibi dağılıp toplansın, ruhun istiklâliyetine halel vermez. Belki cesed, ruhun hânesi ve yuvasıdır, libası değil. Belki ruhun libası, bir derece sabit ve letâfetçe ruha münasip bir gılâf-ı latîfi ve bir beden-i misâlîsi vardır. Öyle ise; mevt hengâmında bütün bütün çıplak olmaz; yuvasından çıkar, beden-i misâlîsini giyer.

İkinci Menba

Âfâkîdir. Yâni, mükerrer müşâhedat ve müteaddit vâkıat ve kerrat ile münasebattan neşet eden bir nevi hükm-ü tecrübîdir. Evet, tek bir ruhun bâ'delmemat bekası anlaşılsa, şu ruh nev'inin külliyetle bekasını istilzam eder. Zira fenn-i mantıkça kat'îdir ki: Zâtî bir hassa, bir tek fertte görünse; bütün efratta dahi o hassanın vücûduna hükmedilir; çünkü zâtîdir. Zâtî olsa her fertte bulunur. Hâlbuki değil bir fert, belki o kadar hadsiz, o kadar hesaba, hasra gelmez müşahedata istinad eden âsâr ve beka-yı ervâha delâlet eden emârât, o derece kat'îdir ki; bize nasıl Yeni Dünya, yâni Amerika var ve orada insanlar bulunur, o insanların vücûdlarına hiç vehim hatıra gelmez; öyle de, şüphe kabûl etmez ki; şimdi âlem-i melekût ve ervâhta, ölmüş, vefat etmiş insanların ervâhı, pek çok kesretle vardır ve bizimle münasebettardırlar. Mânevî hedâyâmız onlara gidiyor, onların nûranî feyizleri de bizlere geliyor.

Hem hads-i kat'î ile vicdanen hissedilebilir ki; insan öldükten sonra esaslı bir ciheti bâkidir. O esas ise, ruhtur. Ruh ise, tahrip ve inhilâle mâruz değil. Çünkü; basittir, vahdeti var. Tahrip ve inhilâl ve bozulmak ise, kesret ve terkib edilmiş şeylerin şe'nidir. Sâbıkan beyan ettiğimiz gibi hayat, kesrette bir tarz-ı vahdeti temin eder, bir nevi bekaya sebebiyet verir. Demek vahdet ve beka, ruhta esastır ki, ondan kesrete sirayet eder. Ruhun fenası, ya tahrip ve inhilâl iledir; o tahrip ve inhilâl ise, vahdet yol vermez ki girsin, besâtet bırakmaz ki bozsun. Veyahut îdam iledir; îdam ise, Cevâd-ı Mutlak'ın hadsiz merhameti müsaade etmez ve nihayetsiz cûdu bırakmaz ki, verdiği nimet-i vücûdu, o nimet-i vücûda pek müştâk ve lâyık olan ruh-u insânîden geri alsın.

Üçüncü Menba

Ruh; zîhayat, zîşuur, nuranî, vücûd-u haricî giydirilmiş, câmi', hakikattar, külliyet kesbetmeğe müstaid bir kanun-u emrîdir. Hâlbuki; en zayıf olan kavânin-i emriye, sebat ve bekaya mazhardırlar. Çünkü; dikkat edilse, mâruz-u tagayyür olan bütün nevilerde birer hakikat-ı sabite vardır ki, bütün tagayyürat ve inkılâbât ve etvâr-ı hayat içinde yuvarlanarak suretler değiştirip, ölmeyerek, yaşayarak bâki kalıyor. İşte her bir şahs-ı insanî, mahiyetinin câmiiyetiyle ve küllî şuûruyla ve umumî tasavvuratıyla bir şahıs iken, bir nev' hükmüne geçmiştir. Bir nev'e gelen ve cârî olan kanun, o şahs-ı insânîde dahi cârîdir. Madem Fâtır-ı Zülcelâl, insanı, câmi bir ayna ve küllî bir ubûdiyetle ve ulvî bir mahiyetle yaratmıştır. Her fertteki hakikat-i ruhiye, yüz binler suret değiştirse, izn-i rabbânî ile ölmeyecek, yaşayarak geldiği gibi gidecek. Öyle ise; o şahs-ı insânînin hakikat-i zîşuuru ve unsur-u zîhayatı olan ruhu dahi, Allah'ın emriyle, izni ile ve ibkasıyla daima bâkidir.

Dördüncü Menba

Ruha bir derece müşabih ve ikisi de âlem-i emirden ve irâdeden geldiklerinden masdar itibarıyla ruha bir derece muvâfık, fakat yalnız vücûd-u hissî olmayan nevilerde hükümran olan kavânîne dikkat edilse ve o nâmuslara bakılsa görünür ki: Eğer o kanun-u emrî, vücûd-u haricî giyse idi, o nevilerin birer ruhu olurdu. Hâlbuki o kanun daima bâkîdir. Daima müstemir, sabittir. Hiçbir tagayyürat ve inkılâbat, o kanunların vahdetine te'sir etmez, bozmaz. Meselâ; bir incir ağacı ölse, dağılsa; onun ruhu hükmünde olan kanun-u teşekkülâtı, zerre gibi bir çekirdeğinde ölmeyerek bâkî kalır. İşte madem en âdi ve zayıf emrî kanunlar dahi böyle beka ile, devam ile alâkadardır; elbette ruh-u insanî; değil yalnız beka ile, belki ebedü'l-âbâd ile alâkadar olmak lâzım gelir. Çünkü; ruh dahi Kur'ân'ın nassı ile, [1] قُلِ الرُّوحُ مِنْ أَمْرِ رَبِّي ferman-ı celîli ile âlem-i emirden gelmiş bir kanun-u zîşuur ve bir nâmus-u zîhayattır ki, kudret-i ezeliye, ona vücûd-u haricî giydirmiş. Demek, nasıl ki sıfat-ı irâdeden ve âlem-i emirden gelen şuûrsuz kavânîn, daima veya ağleben bâki kalıyor; aynen onların bir nevi kardeşi ve onlar gibi sıfat-ı irâdenin tecellisi ve âlem-i emirden gelen ruh, bekaya mazhar olmak daha ziyade kat'îdir, lâyıktır. Çünkü; zîvücûddur, hakikat-i hariciye sahibidir. Hem onlardan daha kavîdir, daha ulvîdir. Çünkü; zîşuurdur. Hem onlardan daha daimîdir, daha kıymettardır. Çünkü; zîhayattır.

---

1 "De ki: Ruh, Rabbimin bir emri, emir âleminden bir tecellisidir." (İsrâ sûresi, 17/85)

İkinci Esas

Saadet-i ebediyeye muktazî vardır ve o saadeti verecek Fâil-i Zülcelâl de muktedirdir. *Hem harab-ı âlem, mevt-i dünya mümkündür. Hem vâki olacaktır. Yeniden ihya-yı âlem ve haşir, mümkündür. Hem vâki olacaktır.* İşte bu altı meseleyi, birer birer aklı ikna edecek muhtasar bir tarzda beyan edeceğiz. Zaten Onuncu Söz'de kalbi, îmân-ı kâmil derecesine çıkaracak derecede bürhânlar zikredilmiştir. Şurada ise; yalnız aklı ikna edecek, susturacak, Eski Said'in *Nokta Risalesi*'ndeki beyanâtı tarzında bahsedeceğiz.

Evet saadet-i ebediyeye muktazî mevcuttur. O muktazînin vücûduna delâlet eden bürhân-ı kat'î "*On Menba ve Medar*"dan süzülen bir hadstir.

Birinci Medar

Dikkat edilse, şu kâinatın umumunda bir nizam-ı ekmel, bir intizam-ı kasdî vardır. Her cihette reşehat-ı ihtiyar ve lemeât-ı kasd görünür. Hattâ her şeyde bir nûr-u kasd, her şe'nde bir ziya-yı irâde, her harekette bir lem'a-yı ihtiyar, her terkibde bir şu'le-i hikmet, semeratının şehâdetiyle nazar-ı dikkate çarpıyor. İşte eğer saadet-i ebediye olmazsa, şu esaslı nizam, bir suret-i zaîfe-i vâhiyeden ibaret kalır. Yalancı, esassız bir nizam olur. Nizam ve intizamın ruhu olan mâneviyat ve revabıt ve niseb, hebâ olup gider. Demek nizamı nizam eden, saadet-i ebediyedir. Öyle ise; nizam-ı âlem, saadet-i ebediyeye işaret ediyor.

İkinci Medar

Hilkat-i kâinatta bir hikmet-i tâmme görünüyor. Evet, inâyet-i ezeliye'nin timsâli olan hikmet-i ilâhiye, kâinatın umumunda gösterdiği maslahatların riayeti ve hikmetlerin iltizâmı lisanı ile, saadet-i ebediyeyi ilân eder. Çünkü; saadet-i ebediye olmazsa, şu kâinatta bilbedahe sabit olan hikmetleri, faydaları, mükâbere ile inkâr etmek lâzım gelir. Onuncu Söz'ün Onuncu Hakikati, bu hakikati güneş gibi gösterdiğinden, ona iktifaen burada ihtisar ederiz.

Üçüncü Medar

Akıl ve hikmet ve istikrâ ve tecrübenin şehâdetleri ile sabit olan hilkat-i mevcudattaki adem-i abesiyet ve adem-i israf, saadet-i ebediyeye işaret eder. Fıtratta israf ve hilkatte abesiyet olmadığına delil, Sâni-i Zülcelâl'in, her şeyin

hilkatinde en kısa yolu ve en yakın ciheti ve en hafif sureti ve en güzel keyfiyeti ihtiyar ve intihap etmesidir ve bâzan bir şeyi, yüz vazife ile tavzif etmesidir ve bir ince şeye bin meyve ve gayeleri takmasıdır. Madem israf yok ve abesiyet olmaz, elbette saadet-i ebediye olacaktır. Çünkü; dönmemek üzere adem, her şeyi abes eder, her şey israf olur. Umum fıtratta, ezcümle insanda, fenn-i menâfiu'l-âzâ şehâdetiyle sabit olan adem-i israf gösteriyor ki; insanda olan hadsiz istidadât-ı mâneviye ve nihayetsiz âmâl ve efkâr ve müyûlât dahi israf edilmeyecektir. Öyle ise; insandaki o esaslı meyl-i tekemmül, bir kemâlin vücûdunu gösterir ve o meyl-i saadet, saadet-i ebediyeye namzet olduğunu kat'î olarak ilân eder. Öyle olmazsa insanın mahiyet-i hakikiyesini teşkil eden o esaslı mâneviyat, o ulvî âmâl, hikmetli mevcudatın hilâfına olarak israf ve abes olur, kurur, hebâen gider. Şu hakikat, Onuncu Söz'ün On Birinci Hakikati'nde isbat edildiğinden kısa kesiyoruz.

Dördüncü Medar

Pek çok nevilerde, hattâ gece ve gündüzde, kış ve baharda ve cevv-i havada, hattâ insanın şahıslarında, müddet-i hayatında değiştirdiği bedenler ve mevte benzeyen uyku ile haşir ve neşre benzer birer nevi kıyâmet, bir kıyâmet-i kübrânın tahakkukunu ihsas ediyor, remzen haber veriyorlar.

Evet, meselâ; haftalık bizim saatimizin saniye ve dakika ve saat ve günlerini sayan çarklarına benzeyen Allah'ın dünya denilen büyük saatindeki yevm, sene, ömr-ü beşer, deveran-ı dünya, birbirine mukaddime olarak birbirinden haber veriyor, döner işlerler. Geceden sonra sabahı, kıştan sonra baharı işledikleri gibi, mevtten sonra subh-u kıyâmet, o destgâhtan, o saat-i uzmâdan çıkacağını remzen haber veriyorlar.

Bir şahsın müddet-i ömründe başına gelmiş birçok kıyâmet çeşitleri vardır. Her gece bir nevi ölmekle, her sabah bir nevi dirilmekle emârât-ı haşrî gördüğü gibi, beş-altı senede bil-ittifak bütün zerrâtını değiştirerek, hattâ bir senede iki def'a tedricî bir kıyâmet ve haşir taklidini görmüş. Hem hayvan ve nebât nevilerinde üç yüz binden ziyade haşir ve neşir ve kıyâmet-i nev'iyeyi her baharda müşâhede ediyor. İşte bu kadar emârat ve îşârat-ı haşriye ve bu kadar alâmat ve rumuzat-ı neşriye elbette kıyâmet-i kübrânın tereşşuhâtı hükmünde, o haşre işaret ediyorlar.

Bir Sâni-i Hakîm tarafından nevilerde böyle kıyâmet-i nev'iyeyi yâni bütün nebâtât köklerini ve bir kısım hayvanları aynen baharda ihya etmek ve

yaprakları ve çiçekleri ve meyveleri gibi sair bir kısım şeyleri aynıyla değil, misliyle iade ederek bir nevi haşir ve neşir yapmak; her bir şahs-ı insânîde kıyâmet-i umumiye içinde bir kıyâmet-i şahsiyeye delil olabilir. Çünkü; insanın bir tek şahsı, başkasının bir nev'i hükmündedir. Zira fikir nûru, insanın âmâline ve efkârına öyle bir genişlik vermiş ki, mâzi ve müstakbeli îhata eder. Dünyayı dahi yutsa tok olmaz. Sair nevilerde fertlerin mahiyeti cüz'iyedir; kıymeti şahsiyedir; nazarı mahduttur; kemâli, mahsurdur; lezzeti ve elemi, ânidir. Beşerin ise, mâhiyeti ulviyyedir; kıymeti gâliyedir; nazarı âmmdır; kemâli hadsizdir; mânevî lezzeti ve elemi kısmen daimîdir. Öyle ise; bilmüşâhede sair nevilerde tekerrür eden bir çeşit kıyâmetler ve haşirler; şu kıyâmet-i kübrâ-yı umumiyede, her şahs-ı insanî aynıyla iade edilerek haşredilmesine remzeder, haber verir. Onuncu Söz'ün Dokuzuncu Hakikati'nde iki kere iki dört eder derecesinde kat'iyet ile isbat edildiğinden burada ihtisar ederiz.

Beşinci Medar

Beşerin cevher-i ruhunda dercedilmiş gayr-i mahdut isti'dâdât ve o isti'dâdatta mündemiç olan gayr-i mahsur kabiliyetler ve o kabiliyetlerden neşet eden hadsiz meyiller ve o hadsiz meyillerden hâsıl olan nihayetsiz emeller ve o nihayetsiz emellerden tevellüd eden gayr-i mütenahî efkâr ve tasavvurat-ı insâniye, şu âlem-i şehâdetin arkasında bulunan saadet-i ebediyeye elini uzatmış, ona gözünü dikmiş, o tarafa müteveccih olmuş olduğunu ehl-i tahkik görüyor.

İşte hiç yalan söylemeyen fıtrat ve fıtrattaki şu kat'î ve şedîd ve sarsılmaz meyl-i saadet-i ebediye, saadet-i ebediyenin tahakkukuna dair vicdana bir hads-i kat'î veriyor.

Onuncu Söz'ün On Birinci Hakikati, bu hakikati gündüz gibi gösterdiğinden kısa kesiyoruz.

Altıncı Medar

"Rahmân-ı Rahîm" olan şu mevcudatın Sâni-i Zülcemâl'inin rahmeti, saadet-i ebediyeyi gösteriyor. Evet nimeti nimet eden, nimeti nıkmetlikten halâs eden ve mevcudatı, firâk-ı ebedîden hâsıl olan vaveylâlardan kurtaran saadet-i ebediyeyi, o rahmetin şe'nindendir ki; beşerden esirgemesin. Çünkü; bütün nimetlerin re'si, reisi, gayesi, neticesi olan saadet-i ebediye verilmezse, dünya öldükten sonra âhiret suretinde dirilmezse, bütün nimetler nıkmetlere

tahavvül ederler. O tahavvül ise, bilbedahe ve bizzarure ve umum kâinatın şehâdetiyle muhakkak ve meşhud olan rahmet-i ilâhiyenin vücûdunu inkâr etmek lâzım gelir. Hâlbuki rahmet, güneşten daha parlak bir hakikat-ı sabitedir. Bak rahmetin cilvelerinden ve latîf âsârından olan aşk ve şefkat ve akıl nimetlerine dikkat et. Eğer firâk-ı ebedî ve hicran-ı lâyezâlîye, hayat-ı insâniye incirar edeceğini farz etsen görürsün ki o latîf muhabbet, en büyük bir musibet olur. O leziz şefkat, en büyük bir illet olur. O nuranî akıl, en büyük bir belâ olur. Demek rahmet, –çünkü rahmettir– hicran-ı ebedîyi, muhabbet-i hakikiyeye karşı çıkaramaz. Onuncu Söz'ün İkinci Hakikati, bu hakikati gayet güzel bir surette gösterdiğinden burada ihtisar edildi.

Yedinci Medar

Şu kâinatta görünen ve bilinen bütün letâif, bütün mehâsin, bütün kemâlât, bütün incizâbat, bütün iştiyakat, bütün terahhumat; birer mânâdır, birer mazmundur, birer kelime-i mâneviyedir ki; şu kâinatın Sâni-i Zülcelâl'inin lütuf ve merhametinin tecelliyâtını, ihsan ve kereminin cilvelerini bizzarure, bilbedahe kalbe gösterir, aklın gözüne sokuyor. Madem şu âlemde bir hakikat vardır; bilbedahe hakikî rahmet vardır. Madem hakikî rahmet vardır; saadet-i ebediye olacaktır.

Onuncu Söz'ün Dördüncü Hakikati, İkinci Hakikati ile beraber şu hakikati gündüz gibi aydınlatmıştır.

Sekizinci Medar

İnsanın fıtrat-ı zîşûuru olan vicdanı, saadet-i ebediyeye bakar, gösterir. Evet, kim kendi uyanık vicdanını dinlerse "Ebed!.. Ebed!.." sesini işitecektir. Bütün kâinat o vicdana verilse, ebede karşı olan ihtiyacının yerini dolduramaz. Demek o vicdan, o ebed için mahluktur. Demek bu vicdanî olan incizâb ve cezbe, bir gaye-i hakikiyenin ve bir hakikat-ı câzibedârın yalnız cezbi ile olabilir. Onuncu Söz'ün On Birinci Hakikati'nin hâtimesi bu hakikati göstermiştir.

Dokuzuncu Medar

Sâdık, masduk, musaddak olan Muhammed-i Arabî *(aleyhissalâtü vesselâm)*'ın ihbarıdır. Evet O Zât'ın sözleri, saadet-i ebediyenin kapılarını açmıştır ve O'nun *(aleyhissalâtü vesselâm)* kelâmları saadet-i ebediyeye karşı birer penceredir. Zaten bütün enbiyânın *(aleyhimüsselâm)* icmaını ve bütün evliyânın tevâtürünü elinde tut-

muş, bütün kuvvetiyle bütün dâvâları, tevhid-i ilâhîden sonra şu haşir ve saadet noktasında temerküz ediyor. Acaba, şu kuvveti sarsacak bir şey var mıdır!

Onuncu Söz'ün On İkinci Hakikati, şu hakikati pek zâhir bir surette göstermiştir.

Onuncu Medar

On üç asırda yedi vecihle i'câzını muhafaza eden ve Yirmi Beşinci Söz'de isbat edildiği üzere kırk adet envâ-ı i'câzıyla mucize olan Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyân'ın ihbarat-ı kat'iyesidir. Evet, o Kur'ân'ın nefs-i ihbarı, haşr-i cismânînin keşşafıdır ve şu tılsım-ı muğlak-ı âlemin ve şu remz-i hikmet-i kâinatın miftâhıdır. Hem o Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyân'ın tazammun ettiği ve mükerreren tefekküre emredip nazara vaz'eylediği berâhin-i akliye-i kat'iye, binlerdir.

Ezcümle:

♦Bir kıyas-ı temsîlîyi tazammun eden; وَقَدْ خَلَقَكُمْ أَطْوَارًا[1] ve

قُلْ يُحْيِيهَا الَّذِي أَنْشَأَهَا أَوَّلَ مَرَّةٍ[2] ve bir delil-i adâlete işaret eden;

وَمَا رَبُّكَ بِظَلَّامٍ لِلْعَبِيدِ[3] gibi pek çok âyât ile haşr-i cismânîdeki saadet-i ebediyeyi gösterecek pek çok dürbünleri, nazar-ı beşerin dikkatine vaz'etmiştir.

♦Kur'ân'ın sair âyetler ile izah ettiği şu: قُلْ يُحْيِيهَا الَّذِي أَنْشَأَهَا أَوَّلَ مَرَّةٍ ve وَقَدْ خَلَقَكُمْ أَطْوَارًا 'deki kıyas-ı temsîlinin hülâsasını *Nokta Risalesi'*nde şöyle beyan etmişiz ki:

Vücud-u insan, tavırdan tavıra geçtikçe acib ve muntazam inkılâblar geçiriyor. Nutfeden alakaya, alakadan mudgaya, mudgadan azm ve lahme, azm ve lahmden halk-ı cedîde yâni insan suretine inkılâbı, gayet dakik düsturlara tâbi'dir. O tavırların her birisinin öyle kavânin-i mahsusa ve öyle nizamat-ı muayyene ve öyle harekât-ı muttarideleri vardır ki; cam gibi, altında bir kasd, bir irâde, bir ihtiyar, bir hikmetin cilvelerini gösterir. İşte şu tarzda o vücûdu yapan Sâni-i Hakîm, her sene bir libas gibi o vücûdu değiştirir. O vücûdun değiştirilmesi ve bekası için inhilâl eden eczaların yerini dolduracak, çalı-

---

1 "O'dur sizi merhale merhale, şekilden şekle geçirerek yaratan." (Nûh sûresi, 71/14)

2 "Sizi hiçten bu derece hikmetli bir surette kim inşâ etmiş ise, sizi âhirette de diriltecek olan O'dur." (Yâsîn sûresi, 36/79)

3 "Rabbin, kullarına asla zulmetmez." (Fussilet sûresi, 41/46)

şacak yeni zerrelerin gelmesi için bir terkibe muhtaçtır. İşte o beden hüceyreleri, muntazam bir kanun-u ilâhî ile yıkıldığından yine muntazam bir kanun-u rabbânî ile tâmir etmek için rızık namıyla bir madde-i latîfeyi ister ki, o beden uzuvlarının ayrı ayrı hâcetleri nisbetinde Rezzâk-ı Hakikî, bir kanun-u mahsus ile taksim ve tevzi ediyor.

Şimdi O Rezzâk-ı Hakîm'in gönderdiği o madde-i latîfenin etvârına bak; göreceksin ki, o maddenin zerrâtı, bir kafile gibi küre-i havada, toprakta, suda dağılmış iken; birden hareket emrini almışlar gibi bir hareket-i kasdîyi işmam eden bir keyfiyet ile toplanıyorlar. Güya onlardan her bir zerre, bir vazife ile, bir muayyen mekâna gitmek için me'murdur gibi gayet muntazam toplanıyorlar. Hem gidişatından görünüyor ki, bir Fâil-i Muhtar'ın bir kanun-u mahsusu ile sevk edilip, cemâdat âleminden mevâlide, yâni zîhayat âlemine girerler. Sonra nizamat-ı muayyene ve harekât-ı muttaride ile ve desâtir-i mahsusa ile rızık olarak bir bedene girip o beden içinde dört matbahta pişirildikten sonra ve dört inkılâbat-ı acîbeyi geçirdikten sonra ve dört süzgeçten süzüldükten sonra bedenin aktarına yayılarak bütün muhtaç olan âzaların muhtelif, ayrı ayrı derece-i ihtiyaçlarına göre Rezzâk-ı Hakikî'nin inâyetiyle ve muntazam kanunları ile inkısam ederler.

İşte o zerrâttan hangi zerreye bir nazar-ı hikmetle baksan göreceksin ki: Basîrane, muntazamâne, semîane, alîmâne sevk olunan o zerreye, kör ittifak, kanunsuz tesadüf, sağır tabiat, şuursuz esbab, hiç ona karışamaz. Çünkü; her birisi unsur-u muhitten tut, tâ beden hüceyresine kadar hangi tavra girmiş ise; o tavrın kavanin-i muayyenesi ile güya ihtiyaren amel ediyor, muntazaman giriyor. Hangi tabakaya sefer etmiş ise, öyle muntazam adım atıyor ki; bilbedahe bir Sâik-i Hakîm'in emri ile gidiyor gibi görünüyor. İşte böyle muntazam tavırdan tavıra, tabakadan tabakaya git gide hedef ve maksadından ayrılmayarak tâ makam-ı lâyıkına, meselâ: Tevfik'in göz bebeğine emr-i rabbânî ile girer, oturur, çalışır. İşte bu hâlde, yâni erzaktaki tecelli-i rubûbiyet gösteriyor ki; ibtidâ o zerreler muayyen idiler, muvazzaf idiler, o makamlar için namzet idiler. Güya her birisinin alnında ve cephesinde "Filân hüceyrenin rızkı olacak." yazılı gibi bir intizamın vücûdu, her adamın alnında kalem-i kader ile rızkı yazılı olduğuna ve rızkı üstünde isminin yazılı olmasına işaret eder.

Acaba mümkün müdür ki: Bu derece nihayetsiz bir kudret ve muhît bir hikmet ile rubûbiyet eden ve zerrâttan tâ seyyarata kadar bütün mevcudatı kabza-yı tasarrufunda tutmuş ve intizam ve mîzân dairesinde döndüren Sâni-i Zülcelâl, neş'et-i uhrâyı yapmasın veya yapamasın! İşte çok âyât-ı Kur'âniye,

şu hikmetli neş'et-i ûlâyı nazar-ı beşere vaz'ediyor. Haşir ve kıyâmetteki neş'et-i uhrâyı ona temsil ederek istib'adı izale eder, der:

قُلْ يُحْيِيهَا الَّذِي أَنْشَأَهَا أَوَّلَ مَرَّةٍ[1] Yâni: "*Sizi hiçten bu derece hikmetli bir surette kim inşâ etmiş ise, O'dur ki, sizi âhirette diriltecektir.*"

Hem der ki: وَهُوَ الَّذِي يَبْدَؤُا الْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيدُهُ وَهُوَ أَهْوَنُ عَلَيْهِ[2] Yâni: "*Sizin haşirde iâdeniz, dirilmeniz, dünyadaki hilkatinizden daha kolay, daha rahattır.*" Nasıl ki bir taburun askerleri, istirahat için dağılsa sonra bir boru ile çağrılsa kolay bir surette tabur bayrağı altında toplanmaları, yeniden bir tabur teşkil etmekten çok kolay ve çok rahattır; öyle de, bir bedende birbiriyle imtizaç ile ünsiyet ve münasebet peyda eden zerrât-ı esasiye, Hazreti İsrâfil'in *(aleyhisselâm)* Sûr'u ile Hâlık-ı Zülcelâl'in emrine "Lebbeyk!" demeleri ve toplanmaları; aklen birinci îcaddan daha kolay, daha mümkündür. Hem, bütün zerrelerin toplanmaları belki lâzım değil. Nüveler ve tohumlar hükmünde olan ve hadiste عَجْبُ الذَّنَبِ[3] tâbir edilen eczâ-yı esasiye ve zerrât-ı asliye, ikinci neşe için kâfi bir esastır, temeldir. Sâni-i Hakîm, beden-i insanîyi onların üstünde bina eder.

♦Üçüncü âyet olan وَمَا رَبُّكَ بِظَلَّامٍ لِلْعَبِيدِ[4] gibi âyetlerin işaret ettikleri kıyâs-ı adlînin hülâsası şudur ki:

Âlemde çok görüyoruz ki: Zâlim, fâcir, gaddar insanlar, gayet refah ve rahatla ve mazlum ve mütedeyyin adamlar, gayet zahmet ve zillet ile ömür geçiriyorlar. Sonra ölüm gelir, ikisini müsavi kılar. Eğer şu müsavat, nihayetsiz ise, bir nihayeti yoksa, zulüm görünür. Hâlbuki zulümden tenezzühü, kâinatın şehâdetiyle sabit olan adâlet ve hikmet-i ilâhiye, bu zulmü hiçbir cihetle kabûl etmediğinden; bilbedahe bir mecmâ'-i âheri iktiza ederler ki; birinci, cezasını; ikinci, mükâfatını görsün. Tâ şu intizamsız, perişan beşer, istidadına münasip tecziye ve mükâfat görüp adâlet-i mahzaya medâr ve hikmet-i rabbâniyeye mazhar ve hikmetli mevcudat-ı âlemin bir büyük kardeşi olabilsin.

Evet, şu dâr-ı dünya, beşerin ruhunda mündemiç olan hadsiz istidatların sünbüllenmesine müsait değildir; demek başka âleme gönderilecektir. Evet,

---

1 Yâsîn sûresi, 36/79.

2 Rûm sûresi, 30/27.

3 Buhârî, *tefsîru sûre (39)* 3, *(78)* 1; Müslim, *fiten* 28, 141-143.

4 "Rabbin, kullarına asla zulmetmez." (Fussilet sûresi, 41/46)

insanın cevheri büyüktür; öyle ise, ebede namzettir. Mahiyeti âliyedir; öyle ise, cinâyeti dahi azîmdir. Sair mevcudata benzemez. İntizamı da mühimdir. İntizamsız olamaz, mühmel kalamaz, abes edilmez; fenâ-yı mutlak ile mahkûm olamaz; adem-i sırfa kaçamaz. Ona, cehennem ağzını açmış bekliyor. Cennet ise, âğûş-u nazdârânesini açmış gözlüyor. Onuncu Söz'ün Üçüncü Hakikati bu ikinci misâlimizi gayet güzel gösterdiğinden burada kısa kesiyoruz.

İşte, misâl için şu iki âyet-i kerîme gibi pek çok berâhin-i latîfe-i akliyeyi tazammun eden sair âyetleri dahi kıyas eyle, tetebbu et. İşte Menabi-i Aşere ve On Medâr, bir hads-i kat'î, bir bürhân-ı kat'îyi intaç ediyorlar ve o pek esaslı hads ve o pek kuvvetli bürhân, haşir ve kıyâmete dâî ve muktazînin vücûduna katiyen delâlet ettikleri gibi, Sâni-i Zülcelâl'in dahi –Onuncu Söz'de katiyen isbat edildiği üzere– Hakîm, Rahîm, Hafîz, Âdil gibi ekser esmâ-yı hüsnâsı, haşir ve kıyâmetin gelmesini ve saadet-i ebediyenin vücûdunu iktiza ederler ve saadet-i ebediyenin tahakkukuna kat'î delâlet ederler. Demek haşir ve kıyâmete muktazî o derece kuvvetlidir ki, hiçbir şek ve şüpheye medâr olamaz.

Üçüncü Esas

Fâil, muktedirdir. Evet, nasıl haşrin muktazîsi, şüphesiz mevcuttur; haşri yapacak Zât da nihayet derecede muktedirdir. O'nun kudretinde noksan yoktur. En büyük ve en küçük şeyler O'na nisbeten birdirler. Bir baharı halk etmek, bir çiçek kadar kolaydır. Evet, bir Kadîr ki, şu âlem; bütün güneşleri, yıldızları, avâlimi, zerrâtı, cevâhiri nihayetsiz lisanlarla O'nun azametine ve kudretine şehâdet eder. Hiçbir vehim ve vesvesenin hakkı var mıdır ki, haşr-i cismânîyi o kudretten istib'âd etsin. Evet bilmüşâhede bir Kadîr-i Zülcelâl, şu âlem içinde, her asırda birer yeni ve muntazam dünyayı halkeden, hattâ her senede birer yeni seyyar, muntazam kâinatı îcad eden, hattâ her günde birer yeni muntazam âlem yapan, daima şu semâvât ve arz yüzünde ve birbiri arkasında geçici dünyaları, kâinatları kemâl-i hikmet ile halkeden, değiştiren ve asırlar ve seneler, belki günler adedince muntazam âlemleri zaman ipine asan ve onunla azamet-i kudretini gösteren ve yüz bin çeşit haşrin nakışlarıyla tezyin ettiği koca bahar çiçeğini küre-i arzın başına bir tek çiçek gibi takan ve onunla kemâl-i hikmetini, cemâl-i sanatını izhar eden bir Zât, "Nasıl kıyâmeti getirecek, nasıl bu dünyayı âhiretle değiştirecek." denilir mi? Şu Kadîr'in kemâl-i kudretini ve hiçbir şey O'na ağır gelmediğini ve en büyük şey en küçük şey gibi O'nun kudretine ağır gelmediğini ve hadsiz efrad, bir tek fert gibi

o kudrete kolay geldiğini, şu âyet-i kerîme ilân ediyor: مَا خَلْقُكُمْ وَلَا بَعْثُكُمْ إِلَّا كَنَفْسٍ وَاحِدَةٍ[1] Şu âyetin hakikatini Onuncu Söz'ün Hâtimesi'nde icmâlen ve Nokta Risalesi'nde ve Yirminci Mektub'da îzâhen beyan etmişiz. Şu makam münasebetiyle üç mesele suretinde bir parça izah ederiz.

İşte, kudret-i ilâhiye, zâtiyyedir; öyle ise, acz tahallül edemez. Hem melekûtiyet-i eşyaya taalluk eder; öyle ise, mevâni' tedâhül edemez. Hem nisbeti, kanunîdir; öyle ise cüz', külle müsavi gelir ve cüz'î, küllî hükmüne geçer. İşte şu *üç meseleyi* isbat edeceğiz.

Birinci Mesele

Kudret-i ezeliye, Zât-ı Akdes-i ilâhiyenin lâzime-i zaruriye-i zâtiyesidir. Yâni, bizzarure zâtın lâzımesidir. Hiçbir cihet-i infikâki olamaz. Öyle ise; kudretin zıddı olan acz, o kudreti istilzam eden zâta bilbedahe ârız olamaz. Çünkü: O hâlde cem'-i zıddeyn lâzım gelir. Madem acz, zâta ârız olamaz; bilbedahe, o zâtın lâzımı olan kudrete tahallül edemez. Madem acz, kudretin içine giremez; bilbedahe o kudret-i zâtiyede merâtib olamaz. Çünkü her şeyin vücûd merâtibi, o şeyin zıdlarının tedâhulü iledir. Meselâ: Hararetteki merâtib, bürûdetin tahallülü iledir; hüsündeki derecât, kubhun tedâhulü iledir ve hâkezâ kıyâs et... Fakat mümkinâtta, hakikî ve tabiî lüzum-u zâtî olmadığından, mümkinâtta zıdlar birbirine girebilmiş. Mertebeler tevellüd ederek ihtilâfat ile tegâyyürat-ı âlem neşet etmiştir. Madem ki kudret-i ezeliyede merâtib olamaz. Öyle ise; makdûrat dahi, bizzarure kudrete nisbeti bir olur. En büyük, en küçüğe müsavi ve zerreler, yıldızlara emsâl olur. Bütün haşr-i beşer, bir tek nefsin ihyâsı gibi; bir baharın îcadı, bir tek çiçeğin sun'u gibi; o kudrete kolay gelir. Eğer esbaba isnad edilse; o vakit bir tek çiçek, bir bahar kadar ağır olur.

Şu Söz'ün İkinci Makamı'nın Dördüncü 'Allahu Ekber Mertebesi'nin âhir fıkrasının hâşiyesinde, hem Yirmi İkinci Söz'de, hem Yirminci Mektub'da ve Zeyli'nde isbat edilmiş ki; hilkat-i eşya Vâhid-i Ehad'e verilse, bütün eşya, bir şey gibi kolay olur. Eğer esbaba verilse; bir şey, bütün eşya kadar külfetli, ağır olur.

İkinci Mesele

ki: *Kudret; melekûtiyet-i eşyaya taalluk eder.* Evet, kâinatın ayna gibi iki yüzü var. Biri, mülk ciheti ki: Aynanın renkli yüzüne benzer. Diğeri, mele-

[1] "Sizin hepinizi yaratmak da, ölümünüzün ardından (âhirette) hepinizi diriltmek de, (O'nun için) ancak bir kişiyi yaratmak ve diriltmek gibidir." (Lokman sûresi, 31/28)

kûtiyet ciheti ki; Aynanın parlak yüzüne benzer. Mülk ciheti ise, zıdların cevelângâhıdır. Güzel, çirkin; hayır, şer; küçük, büyük; ağır, kolay gibi emirlerin mahall-i vürûdudur. İşte şunun içindir ki: Sâni-i Zülcelâl, esbab-ı zâhirîyi, tasarrufat-ı kudretine perde etmiştir. Tâ dest-i kudret, zâhir akla göre hasis ve nâ-lâyık emirlerle bizzat mübaşereti görünmesin. Çünkü: Azamet ve izzet, öyle ister. Fakat o vesait ve esbaba hakikî tes'ir vermemiştir. Çünkü: Vahdet-i ehadiyet öyle ister. Melekûtiyet ciheti ise, her şeyde parlaktır, temizdir. Teşahhusatın renkleri, müzahrafatları, ona karışmaz. O cihet, vasıtasız kendi Hâlık'ına müteveccihtir. Onda terettüb-ü esbab, teselsül-ü ilel yoktur. Ona; illiyet, ma'lûliyet giremez. Eğribüğrüsü yoktur. Mâniler müdahale edemezler. Zerre, şemse kardeş olur.

Elhâsıl: O kudret hem basittir, hem namütenahîdir, hem zâtîdir. Mahall-i taalluk-u kudret ise, hem vasıtasız, hem lekesiz, hem isyansızdır. Öyle ise; o kudretin dairesinde büyük, küçüğe karşı tekebbürü yok. Cemaat ferde karşı rüçhânı olamaz. Küll cüz'e nisbeten, kudrete karşı fazla nazlanamaz.

Üçüncü Mesele

ki: *Kudret'in nisbeti kanunîdir.* Yâni: Çoğa-aza, büyüğe-küçüğe bir bakar. Şu mesele-i gâmızayı, birkaç temsil ile zihne takrib edeceğiz.

İşte kâinatta "*Şeffâfiyet*", "*Mukabele*", "*Muvâzene*", "*İntizam*", "*Tecerrüt*", "*İtaat*" birer emirdir ki; çoğu aza, büyüğü küçüğe müsavi kılar.

Birinci Temsil: "*Şeffâfiyet Sırrı*"nı gösterir.

Meselâ: Şemsin feyz-i tecellisi olan timsâli ve aksi, denizin yüzünde ve denizin her bir katresinde aynı hüviyeti gösterir. Eğer küre-i arz, perdesiz, güneşe karşı muhtelif cam parçalarından mürekkeb olsa; şemsin aksi, her bir parçada ve bütün zemin yüzünde müzahametsiz, tecezzisiz, tenakussuz bir olur. Eğer faraza şems, fâil-i muhtar olsa idi ve feyz-i ziyasını, timsâl-i aksini irâdesiyle verse idi; bütün zemin yüzüne verdiği feyzi, bir zerreye verdiği feyzden daha ağır olamazdı.

İkinci Temsil: "*Mukabele Sırrı*"dır.

Meselâ: Zîhayat fertlerden –yâni insanlardan– terekküp eden bir daire-i azîmenin nokta-yı merkeziyesindeki ferdin elinde bir mum ve daire-i muhitteki fertlerin ellerinde de birer ayna farz edilse; nokta-yı merkeziyenin muhit aynalarına verdiği feyiz ve cilve-i aks, müzahametsiz, tecezzisiz, tenakussuz, nisbeti birdir.

Üçüncü Temsil: "*Muvâzene Sırrı*"dır.

Meselâ: Hakikî ve hassas ve çok büyük bir mîzân bulunsa; iki gözünde iki güneş veya iki yıldız veya iki dağ veya iki yumurta veya iki zerre herhangisi bulunursa bulunsun, sarf olunacak aynı kuvvet ile o hassas azîm terazinin bir gözü göğe, biri zemine inebilir.

Dördüncü Temsil: "*İntizam Sırrı*"dır.

Meselâ: En azîm bir gemi, en küçük bir oyuncak gibi çevrilebilir.

Beşinci Temsil: "*Tecerrüt Sırrı*"dır.

Meselâ: Teşahhusattan mücerred bir mahiyet, bütün cüz'iyatına en küçüğünden en büyüğüne tenakus etmeden, tecezzi etmeden bir bakar, girer. Teşahhusat-ı zâhiriye cihetindeki hususiyetler, müdahale edip şaşırtmaz. O mahiyet-i mücerredin nazarını tağyîr etmez. Meselâ; iğne gibi bir balık, balina balığı gibi o mahiyet-i mücerredeye mâliktir. Bir mikrop, bir gergedan gibi mahiyet-i hayvaniyeyi taşıyor.

Altıncı Temsil: "*İtaat Sırrı*"nı gösterir.

Meselâ: Bir kumandan, "Arş!" emri ile bir neferi tahrik ettiği gibi, aynı emir ile bir orduyu tahrik eder. Şu temsil-i itâat sırrının hakikati şudur ki: Kâinatta, bittecrübe her şeyin bir nokta-yı kemâli vardır. O şeyin, o noktaya bir meyli vardır. Muzaaf meyil, ihtiyaç olur. Muzaaf ihtiyaç, iştiyak olur. Muzaaf iştiyak, incizâb olur ve incizâb, iştiyak, ihtiyaç, meyil; Cenâb-ı Hakk'ın evâmir-i tekvîniyesinin, mahiyet-i eşya tarafından birer habbe ve nüve-i imtisâlidirler. Mümkinat mahiyetlerinin mutlak kemâli, mutlak vücuttur. Hususî kemâli, istidatlarını kuvveden fiile çıkaran ona mahsus bir vücuttur. İşte bütün kâinatın [1] كُنْ emrine itâatı, bir tek nefer hükmünde olan bir zerrenin itâatı gibidir. İrâde-i ezeliye'den gelen كُنْ emr-i ezelîsine mümkinâtın itâatı ve imtisâlinde, yine irâdenin tecellisi olan meyil ve ihtiyaç ve şevk ve incizâb; birden, beraber mündemiçtir. Latîf su, nâzik bir meyille incimad emrini aldığı vakit demiri parçalaması, itâat sırrının kuvvetini gösterir.

Şu altı temsil, hem nâkıs, hem mütenahî, hem zaif, hem te'sir-i hakikîsi yok olan mümkinât kuvvetinde ve fiilinde bilmüşâhede görünse; elbette hem gayr-i mütenahî, hem ezelî, hem ebedî, hem bütün kâinatı adem-i sırfdan

---

1 "(O, bir şeyi yaratmak isteyince sadece) 'ol!' der, (o da oluverir)." (Bakara sûresi, 2/117; Âl-i İmran sûresi, 3/47, 59; En'âm sûresi, 6/73; …)

îcad eden ve bütün ukulü hayrette bırakan, hem âsâr-ı azametiyle tecelli eden kudret-i ezeliyeye nisbeten şüphesiz her şey müsavidir. Hiçbir şey O'na ağır gelmez. Gaflet olunmaya! Şu altı sırrın küçük mîzânlarıyla o kudret tartılmaz ve münasebete giremez. Yalnız fehme takrib ve istib'âdı izale için zikredilir.

Üçüncü Esas'ın Netice ve Hulâsası

Madem kudret-i ezeliye, gayr-i mütenahîdir. Hem Zât-ı Akdes'e lâzime-i zarûriyedir. Hem, her şeyin lekesiz, perdesiz melekûtiyet ciheti, ona mütevecciihtir. Hem, ona mukabildir. Hem tesâvi-i tarafeynden ibaret olan imkân itibarıyla muvâzenettedir. Hem, şeriat-ı fıtriye-i kübrâ olan nizam-ı fıtrata ve kavanin-i âdetullaha mutî'dir. Hem, mânilerden ve ayrı ayrı hususiyetlerden melekûtiyet ciheti mücerred ve sâfidir... Elbette en büyük şey, en küçük şey gibi, o kudrete ziyade nazlanmaz, mukavemet etmez. Öyle ise; haşirde bütün zevil-ervâhın ihyası, bir sineğin baharda ihyasından daha ziyade kudrete ağır olmaz. Öyle ise; مَا خَلْقُكُمْ وَلَا بَعْثُكُمْ إِلَّا كَنَفْسٍ وَاحِدَةٍ[1] fermânı mübalâğasızdır, doğrudur, haktır. Öyle ise müddeamız olan "*Fâil muktedirdir. O cihette hiçbir mâni yoktur.*" kat'î bir surette tahakkuk etti.

Dördüncü Esas

Nasıl, kıyâmet ve haşre muktazî var ve haşri getirecek Fâil dahi muktedirdir; öyle de, şu dünyanın, kıyâmet ve haşre kabiliyeti vardır. İşte "Şu mahal kabildir." olan müddeamızda *dört mesele* vardır.

Birincisi: Şu âlem-i dünyanın imkân-ı mevtidir.

İkincisi: O mevtin vukuudur.

Üçüncüsü: O harap olmuş, ölmüş dünyanın, âhiret suretinde tâmir ve dirilmesinin imkânıdır.

Dördüncüsü: O mümkün olan tâmir ve ihyânın vuku bulmasıdır.

Birinci Mesele

Şu kâinatın mevti, mümkündür. Çünkü; bir şey, kanun-u tekâmülde dâhil ise, o şeyde alâküllihâl neşv ü nema vardır. Neşv ü nema ve büyümek

[1] "Sizin hepinizi yaratmak da, ölümünüzün ardından (âhirette) hepinizi diriltmek de, (O'nun için) ancak bir kişiyi yaratmak ve diriltmek gibidir." (Lokman sûresi, 31/28)

varsa ona alâküllihâl bir ömr-ü fıtrî vardır. Ömr-ü fıtrîsi var ise, alâküllihâl bir ecel-i fıtrîsi vardır. Gayet geniş bir istikra ve tetebbu ile sabittir ki; öyle şeyler, mevtin pençesinden kendini kurtaramaz. Evet, nasıl ki insan küçük bir âlemdir, yıkılmaktan kurtulamaz; âlem dahi büyük bir insandır, o dahi ölümün pençesinden kurtulamaz. O da ölecek, sonra dirilecek veya yatıp sonra subh-u haşirle gözünü açacaktır. Hem nasıl ki kâinatın bir nüsha-yı musağğarası olan bir şecere-i zîhayat, tahrip ve inhilâlden başını kurtaramaz; öyle de, şecere-i hilkatten teşa'ub etmiş olan silsile-i kâinat tâmir ve tecdid için, tahripten, dağılmaktan kendini kurtaramaz. Eğer dünyanın ecel-i fıtrîsinden evvel irâde-i ezeliye'nin izni ile, hâricî bir maraz veya muharrip bir hâdise başına gelmezse ve onun Sâni-i Hakîm'i dahi ecel-i fıtrîden evvel onu bozmazsa, her hâlde, hattâ fennî bir hesap ile bir gün gelecek ki:

إِذَا الشَّمْسُ كُوِّرَتْ ۞ وَإِذَا النُّجُومُ انْكَدَرَتْ ۞ وَإِذَا الْجِبَالُ سُيِّرَتْ[1]

إِذَا السَّمَاءُ انْفَطَرَتْ ۞ وَإِذَا الْكَوَاكِبُ انْتَثَرَتْ ۞ وَإِذَا الْبِحَارُ فُجِّرَتْ[2]

mânaları ve sırları, Kadîr-i Ezelî'nin izni ile tezahür edip, o dünya olan büyük insan sekerâta başlayıp, acip bir hırıltı ile ve müthiş bir savt ile fezâyı çınlatıp dolduracak, bağırıp ölecek; sonra emr-i ilâhî ile dirilecektir.

İnce Remizli Bir Mesele

Nasıl ki su, kendi zararına olarak incimad eder. Buz, buzun zararına temeyyu eder. Lüb, kışrın zararına kuvvetleşir. Lafız, mânâ zararına kalınlaşır. Ruh, cesed hesabına zaifleşir. Cesed, ruh hesabına inceleşir. Öyle de: Âlem-i kesif olan dünya, âlem-i latîf olan âhiret hesabına, hayat makinesinin işlemesiyle şeffaflaşır, latîfleşir. Kudret-i fâtıra, gayet hayret verici bir faaliyetle kesif, câmid, sönmüş, ölmüş eczalarda nur-u hayatı serpmesi, bir remz-i kudrettir ki; âlem-i latîf hesabına şu âlem-i kesifi nur-u hayat ile eritiyor, yandırıyor, ışıklandırıyor; hakikatini kuvvetleştiriyor. Evet, hakikat ne kadar zaif ise de ölmez, suret gibi mahvolmaz. Belki teşahhuslarda, suretlerde, seyr u sefer eder. Hakikat büyür, inkişaf eder, gittikçe genişlenir. Kışır ve suret ise; eskileşir, inceleşir, parçalanır. Sabit ve büyümüş hakikatin kametine yakışmak için daha güzel olarak tazeleşir. Ziyade ve noksan noktasında hakikatle suret, mâkûsen

---

1 "Güneş dürülüp ışığı söndüğü zaman; yıldızlar yerlerinden düşüp dağıldığı zaman, dağlar yürütüldüğü zaman.." (Tekvir sûresi, 81/1-3)

2 "Gök yarıldığı zaman, yıldızlar parçalanıp etrafa saçıldığı zaman, denizler birbirine katılıp tek deniz hâline geldiği zaman.." (İnfitâr sûresi, 82/1-3)

mütenasiptirler. Yâni suret kalınlaştıkça, hakikat inceleşir. Suret inceleştikçe hakikat o nisbette kuvvet bulur. İşte şu kanun, kanun-u tekâmüle dâhil olan bütün eşyaya şâmildir. Demek, her hâlde bir zaman gelecek ki, Kâinat hakikat-i uzmasının kışır ve sureti olan âlem-i şehâdet, Fâtır-ı Zülcelâl'in izniyle parçalanacak, sonra, daha güzel bir surette tazelenecektir.

يَوْمَ تُبَدَّلُ الْأَرْضُ غَيْرَ الْأَرْضِ[1] sırrı tahakkuk edecektir.

Elhâsıl; dünyanın mevti mümkün, hem hiç şüphe götürmez ki mümkündür.

İkinci Mesele

Mevt-i dünyanın vuku bulmasıdır. Şu meseleye delil, bütün edyân-ı semâviyenin icmâıdır ve bütün fıtrat-ı selimenin şehâdetidir ve şu kâinatın bütün tahavvülât ve tebeddülât ve tagayyüratının işaretidir. Hem asırlar, seneler adedince zîhayat dünyaların ve seyyar âlemlerin, şu dünya misafirhanesinde mevtleriyle, asıl dünyanın da onlar gibi ölmesine şehâdetleridir.

Şu dünyanın sekerâtını, âyât-ı Kur'âniye'nin işaret ettiği surette tahayyül etmek istersen, bak: Şu kâinatın eczaları, dakik, ulvî bir nizam ile birbirine bağlanmış. Hafî, nâzik, latîf bir râbıta ile tutunmuş ve o derece bir intizam içindedir ki; eğer ecrâm-ı ulviyeden tek bir cirm, "Kün!" emrine veya "Mihverinden çık!" hitabına mazhar olunca, şu dünya sekerata başlar. Yıldızlar çarpışacak, ecrâmlar dalgalanacak, nihayetsiz fezâ-yı âlemde milyonlar gülleleri, küreler gibi büyük topların müthiş sadaları gibi vâveylâya başlar. Birbirine çarpışarak, kıvılcımlar saçarak, dağlar uçarak, denizler yanarak yeryüzü düzlenecek. İşte şu mevt ve sekerat ile Kadîr-i Ezelî kâinatı çalkalar; kâinatı tasfiye edip, cehennem ve cehennemin maddeleri bir tarafa, cennet ve cennetin mevâdd-ı münasibeleri başka tarafa çekilir, âlem-i âhiret tezâhür eder.

Üçüncü Mesele

Ölecek âlemin dirilmesi mümkündür. Çünkü; İkinci Esas'ta isbat edildiği gibi; kudret'te noksan yoktur. Muktazî ise, gayet kuvvetlidir. Mesele ise mümkinâttandır. Mümkün bir meselenin gayet kuvvetli bir muktazîsi var ise; fâilin kudretinde noksaniyet yok ise; ona mümkün değil, belki vâki suretiyle bakılabilir.

---

1 "Gün gelir, yer başka bir yere... çevrilir." (İbrahim sûresi, 14/48)

Remizli Bir Nükte

Şu kâinata dikkat edilse görünüyor ki: İçinde iki unsur var ki, her tarafa uzanmış, kök atmış. Hayır-şer, güzel-çirkin, nef'-zarar, kemâl-noksan, ziyâ-zulmet, hidâyet-dalâlet, nur-nâr, îmân-küfür, tâat-isyan, havf-muhabbet gibi âsârlarıyla, meyveleriyle şu kâinatta ezdad birbiriyle çarpışıyor, daima tagayyür ve tebeddülâta mazhar oluyor. Başka bir âlemin mahsulâtının tezgâhı hükmünde çarkları dönüyor. Elbette o iki unsurun birbirine zıd olan dalları ve neticeleri ebede gidecek; temerküz edip birbirinden ayrılacak. O vakit, cennet-cehennem suretinde tezahür edecektir. Madem âlem-i beka, şu âlem-i fenâdan yapılacaktır; elbette anâsır-ı esasiyesi, bekaya ve ebede gidecektir. Evet, cennet-cehennem, şecere-i hilkatten ebed tarafına uzanıp eğilerek giden dalının iki meyvesidir ve şu silsile-i kâinatın iki neticesidir ve şu seyl-i şuûnatın iki mahzenidir ve ebede karşı cereyan eden ve dalgalanan mevcudatın iki havzıdır ve lütuf ve kahrın iki tecelligâhıdır ki; dest-i kudret bir hareket-i şedide ile kâinatı çalkaladığı vakit, o iki havuz, münasip maddelerle dolacaktır.

Şu Remizli Nükte'nin sırrı şudur ki:

Hakîm-i Ezelî, inâyet-i sermediye ve hikmet-i ezeliyenin iktizası ile şu dünyayı, tecrübeye mahal ve imtihana meydan ve esmâ-yı hüsnâsına ayna ve kalem-i kader ve kudretine sayfa olmak için yaratmış. Ve tecrübe ve imtihan ise neşv ü nemaya sebeptir. O neşv ü nema ise, istidatların inkişafına sebeptir. O inkişaf ise, kabiliyetlerin tezahürüne sebeptir. O kabiliyetlerin tezahürü ise, hakâik-i nisbiyenin zuhuruna sebeptir. Hakâik-i nisbiyenin zuhuru ise, Sâni-i Zülcelâl'in esmâ-yı hüsnâsının nukuş-u tecelliyâtını göstermesine ve kâinatı mektûbât-ı Samedâniye suretine çevirmesine sebeptir. İşte şu sırr-ı imtihan ve sırr-ı teklif iledir ki; ervâh-ı âliyenin elmas gibi cevherleri, ervâh-ı sâfilenin kömür gibi maddelerinden tasaffi eder, ayrılır.

İşte, bu mezkûr sırlar gibi daha bilmediğimiz çok ince, âlî hikmetler için, âlemi bu surette irâde ettiğinden; şu âlemin tagayyür ve tahavvülünü dahi o hikmetler için irâde etti. Tahavvül ve tagayyür için zıtları birbirine hikmetle karıştırdı ve karşı karşıya getirdi. Zararları menfaatlara mezcederek, şerleri hayırlara idhâl ederek, çirkinlikleri güzelliklerle cem'ederek, hamur gibi yoğurarak şu kâinatı tebeddül ve tagayyür kanununa ve tahavvül ve tekâmül düsturuna tâbi kıldı.

Vaktaki meclis-i imtihan kapandı. Tecrübe vakti bitti. Esmâ-yı hüsnâ hükmünü icra etti. Kalem-i kader, mektûbatını tamamıyla yazdı. Kudret, nukuş-u

sanatını tekmil etti. Mevcudat, vezaifini îfâ etti. Mahlûkat, hizmetlerini bitirdi. Her şey, mânâsını ifade etti. Dünya, âhiret fidanlarını yetiştirdi. Zemin, Sâni-i Kadîr'in bütün mucizât-ı kudretini, umum havârik-ı sanatını teşhir edip gösterdi. Şu âlem-i fena, sermedî manzaraları teşkil eden levhaları zaman şeridine taktı. O Sâni-i Zülcelâl'in hikmet-i sermediyesi ve inâyet-i ezeliyesi, o imtihan neticelerini, o tecrübenin neticelerini, o esmâ-yı hüsnânın tecellilerinin hakikatlerini, o kalem-i kader mektûbâtının hakâikini, o nümûne-misâl nukuş-u sanatının asıllarını, o vezaif-i mevcudatın faydalarını, gayelerini, o hidemât-ı mahlûkatın ücretlerini ve o kelimât-ı kitab-ı kâinatın ifade ettikleri mânâların hakikatlerini ve istîdat çekirdeklerinin sünbüllenmesini ve bir mahkeme-i kübrâ açmasını ve dünyadan alınmış misâlî manzaraların göstermesini ve esbab-ı zâhiriyenin perdesini yırtmasını ve her şey doğrudan doğruya Hâlık-ı Zülcelâl'ine teslim etmesi gibi hakikatleri iktiza etti ve o mezkûr hakikatleri iktiza ettiği için, kâinatı dağdağa-yı tagayyür ve fenadan, tahavvül ve zevâlden kurtarmak ve ebedîleştirmek için o zıtların tasfiyesini istedi ve tagayyürün esbâbını ve ihtilâfatın maddelerini tefrik etmek istedi... Elbette kıyâmeti koparacak ve o neticeler için tasfiye edecek. İşte şu tasfiyenin neticesinde cehennem, ebedî ve dehşetli bir suret alıp, tâifeleri وَامْتَازُوا الْيَوْمَ أَيُّهَا الْمُجْرِمُونَ[1] tehdidine mazhar olacak. Cennet, ebedî, haşmetli bir suret giyerek ehil ve ashâbı سَلَامٌ عَلَيْكُمْ طِبْتُمْ فَادْخُلُوهَا خَالِدِينَ[2] hitabına mazhar olacak.

Yirmi Sekizinci Söz'ün Birinci Makam'ının İkinci Suâli'nde isbat edildiği gibi, Hakîm-i Ezelî, şu iki hânenin sekenelerine, kudret-i kâmilesiyle ebedî ve sabit bir vücut verir ki, hiç inhilâl ve tagayyüre ve ihtiyarlığa ve inkırâza mâruz kalmazlar. Çünkü inkırâza sebebiyet veren tagayyürün esbâbı bulunmaz.

Dördüncü Mesele

Şu mümkün, vâki olacaktır. Evet dünya, öldükten sonra âhiret olarak diriltilecektir. Dünya harab edildikten sonra, o dünyayı yapan Zât, yine daha güzel bir surette onu tâmir edecek, âhiretten bir menzil yapacaktır. Şuna delil başta Kur'ân-ı Kerîm binler berâhin-i akliyeyi tazammun eden umum âyâtıyla ve bütün kütüb-ü semâviye, bunda müttefik bulunduğu gibi; Zât-ı Zülcelâl'in evsaf-ı celâliyesi ve evsaf-ı cemâliyesi ve esmâ-yı hüsnâsı, bunun vukuuna kat'î surette delâlet ederler. Ve enbiyâya gönderdiği bütün semâvî fermanları ile kıyâ-

---

1 "Bugün sizler, şöyle bir tarafa çekilin ey mücrimler." (Yâsîn sûresi, 36/59)

2 "Selâm olsun sizlere, ne mutlu size. Haydi, ebediyen kalmak üzere, giriniz oraya!" (Zümer sûresi, 39/73)

meti ve haşrin îcâdını vaad etmiş. İşte madem vaad etmiş, elbette yapacaktır. Onuncu Söz'ün Sekizinci Hakikati'ne müracaat et. Hem başta Muhammed-i Arabî *(aleyhissalâtü vesselâm)*'ın bin mucizâtının kuvveti ile, bütün enbiyâ ve mürselînin ve evliya ve sıddıkînin, vukuunda müttefik olup haber verdikleri gibi, şu kâinat bütün âyât-ı tekvîniyesiyle, vukuundan haber veriyor.

Elhâsıl: "Onuncu Söz" bütün hakâikiyle; Yirmi Sekizinci Söz, İkinci Makamı'nda Lâsiyyemalar'daki bütün berahiniyle; gurub etmiş güneşin sabahleyin yeniden tulû' edeceği derecesinde bir kat'iyetle göstermiştir ki: Hayat-ı dünyeviyenin gurubundan sonra şems-i hakikat, hayat-ı uhreviye suretinde çıkacaktır.

İşte baştan buraya kadar beyanâtımız, İsm-i Hakîm'den istimdat ve feyz-i Kur'ân'dan istifade suretinde kalbi kabûle, nefsi teslime, aklı iknaya ihzâr için "*Dört Esas*" söyledik. Fakat biz neyiz ki, buna dair söz söyleyeceğiz? Asıl şu dünyanın sahibi, şu kâinatın Hâlık'ı, şu mevcudatın Mâlik'i ne söylüyor... O'nu dinlemeliyiz. Mülk sahibi söz söylerken başkalarının ne haddi var ki, fuzûliyâne karışsın!..

İşte o Sâni-i Hakîm, dünya mescidinde ve arz mektebinde, asırlar arkasında oturan tâifelerin umum saflarına hitaben îrad ettiği hutbe-i ezeliyesinde, kâinatı zelzeleye veren:

إِذَا زُلْزِلَتِ الْأَرْضُ زِلْزَالَهَا ۞ وَأَخْرَجَتِ الْأَرْضُ أَثْقَالَهَا ۞ وَقَالَ الْإِنْسَانُ مَا لَهَا ۞ يَوْمَئِذٍ تُحَدِّثُ أَخْبَارَهَا ۞ بِأَنَّ رَبَّكَ أَوْحَى لَهَا ۞ يَوْمَئِذٍ يَصْدُرُ النَّاسُ أَشْتَاتًا لِيُرَوْا أَعْمَالَهُمْ ۞ فَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ خَيْرًا يَرَهُ ۞ وَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ شَرًّا يَرَهُ[1]

ve bütün mahlûkatı neşelendiren, şevke getiren:

وَبَشِّرِ الَّذِينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ أَنَّ لَهُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ ۖ كُلَّمَا رُزِقُوا مِنْهَا مِنْ ثَمَرَةٍ رِزْقًا ۙ قَالُوا هٰذَا الَّذِي رُزِقْنَا مِنْ قَبْلُ وَأُتُوا بِهِ مُتَشَابِهًا ۖ وَلَهُمْ فِيهَا أَزْوَاجٌ مُطَهَّرَةٌ وَهُمْ فِيهَا خَالِدُونَ[2]

---

1 "Yer o müthiş depremiyle sarsıldığı zaman, ve yer bağrındaki ağırlıkları çıkardığı zaman, insan şaşkın şaşkın: "Ne oluyor buna!" dediği zaman, işte o gün yer, üstünde olan biten her şeyi anlatır: Çünkü Rabbin ona bunları vahyeder. İşte o gün bölükler hâlinde insanlar, kabirlerinden çıkıp Yüce Divana dururlar, ta ki yaptıklarının karşılığını görüp alırlar. Zerre ağırlığınca hayır yapan onu bulur, zerre ağırlığınca şer yapan da onu bulur." (Zilzâl sûresi, 99/1-8)

2 "İman eden ve iyi işler işleyen müminlere beşaret ver ki, altında nehirler akan cennetler onlarındır. O cennetlerden bir meyve yedikleri zaman, 'Bu, bundan evvel yediğimiz meyvedir.' derler. Biribirine benzer bir surette rızıkları getirilip verilir. Ve o cennetlerde, onlar için temiz kadınlar vardır. Ve onlar, o cennetlerde de daimî bir şekilde kalacaklardır." (Bakara sûresi, 2/25)

gibi binler fermanları, Mâlikü'l-mülk'ten, Sâhib-i dünya ve âhiretten dinlemeliyiz. "*Âmennâ ve Saddaknâ!*" demeliyiz.

سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَآ إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَآ إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ[1]

رَبَّنَا لَا تُؤَاخِذْنَآ إِنْ نَسِينَآ أَوْ أَخْطَأْنَا[2]

اَللّٰهُمَّ صَلِّ وَسَلِّمْ عَلٰى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ وَعَلٰى اٰلِ سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ كَمَا صَلَّيْتَ عَلٰى إِبْرَاهِيمَ وَعَلٰى اٰلِ إِبْرَاهِيمَ فِي الْعَالَمِينَ إِنَّكَ حَمِيدٌ مَجِيدٌ[3]

---

1 "Sübhansın yâ Rab! Senin bize bildirdiğinden başka ne bilebiliriz ki? Her şeyi hakkıyla bilen, her şeyi hikmetle yapan sensin." (Bakara sûresi, 2/32)

2 "Ey Rabbimiz! Unutur veya hataya düşer de bir kusur işlersek bizi onunla hesaba çekme!" (Bakara sûresi, 2/286)

3 "Allah'ım! Hazreti İbrahim'e ve Hazreti İbrahim'in âline merhamet ettiğin gibi Efendimiz Muhammed'e ve Efendimiz Muhammed'in âline, her zaman ve her yerde merhamet eyle! Şüphesiz bütün övgülere lâyık ve şanı yüce olan sadece sensin!" (Buhârî, *enbiyâ* 10, *tefsîru sûre (33)* 10, *deavât* 32, 33; Müslim, *salât* 65-69)

Tılsım-ı Kâinatı Keşfeden,
Kur'ân-ı Hakîm'in Mühim Bir Tılsımını Halleden

Otuzuncu Söz

"Ene" ve "Zerre"den ibaret bir "Elif" bir "Nokta"dır.

Şu söz İki Maksad'dır: Birinci Maksad, "Ene"nin mahiyet ve neticesinden; İkinci Maksad, "Zerre"nin hareket ve vazifesinden bahseder.

Birinci Maksad

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

إِنَّا عَرَضْنَا الْأَمَانَةَ عَلَى السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضِ وَالْجِبَالِ فَأَبَيْنَ أَنْ يَحْمِلْنَهَا وَأَشْفَقْنَ مِنْهَا وَحَمَلَهَا الْإِنْسَانُ إِنَّهُ كَانَ ظَلُومًا جَهُولًا[1]

Şu âyetin büyük hazinesinden tek bir cevherine işaret edeceğiz.

Şöyle ki:

Gök, zemin, dağ tahammülünden çekindiği ve korktuğu emanetin müteaddit vücuhundan bir ferdi, bir vechi, "ene"dir. Evet "ene", zaman-ı Âdem'den şimdiye kadar âlem-i insaniyetin etrafına dal budak salan nurânî bir şecere-i tûbâ ile, müthiş bir şecere-i zakkumun çekirdeğidir. Şu azîm hakikate girişmeden evvel, o hakikatin fehmini teshil edecek bir *mukaddime* beyân ederiz. Şöyle ki:

Ene, künûz-u mahfiye olan esmâ-yı ilâhiyenin anahtarı olduğu gibi, kâinatın tılsım-ı muğlakının dahi anahtarı olarak bir muamma-yı müşkül-küşâ-

---

1 "Biz emaneti göklere, yere, dağlara teklif ettik de onlar bunu yüklenmekten kaçındılar, zira sorumluluğundan korktular, ama onu insan yüklendi. İnsan bu emanetin hakkını gözetmediğinden cidden çok zâlim, çok cahil bulunuyor." (Ahzâb sûresi, 33/72).

dır, bir tılsım-ı hayretfezâdır. O ene, mahiyetinin bilinmesiyle o garib muamma, o acib tılsım olan ene, açılır ve kâinat tılsımını ve âlem-i vücûbun künûzunu dahi açar. Şu meseleye dair "Şemme" isminde bir risâle-i Arabiyemde şöyle bahsetmişiz ki, âlemin miftahı insanın elindedir ve nefsine takılmıştır. Kâinat kapıları zâhiren açık görünürken, hakikaten kapalıdır. Cenâb-ı Hak, emanet cihetiyle insana ene nâmında öyle bir miftah vermiş ki; âlemin bütün kapılarını açar ve öyle tılsımlı bir enaniyet vermiş ki; Hallâk-ı kâinatın künûz-u mahfiyesini onun ile keşfeder.

Fakat ene, kendisi de gayet muğlâk bir muamma ve açılması müşkül bir tılsımdır. Eğer onun hakiki mahiyeti ve sırr-ı hilkati bilinse, kendisi açıldığı gibi kâinat dahi açılır. Şöyle ki:

Sâni-i Hakîm, insanın eline emanet olarak, rubûbiyetinin, sıfât ve şuûnâtının hakikatlerini gösterecek, tanıttıracak, işârât ve numûneleri câmi bir ene vermiştir. Tâ ki o ene, bir vâhid-i kıyâsî olup, evsâf-ı rubûbiyet ve şuûnât-ı ulûhiyet bilinsin. Fakat vâhid-i kıyâsî, bir mevcud-u hakiki olmak lâzım değil. Belki hendesedeki farazî hatlar gibi, farz ve tevehhümle bir vâhid-i kıyasî teşkil edilebilir. İlim ve tahakkukla hakiki vücûdu lâzım değildir.

Suâl: Niçin Cenâb-ı Hakk'ın sıfât ve esmâsının marifeti, "enaniyet"e bağlıdır?

Elcevap: Çünkü mutlak ve muhît bir şeyin hududu ve nihayeti olmadığı için, ona bir şekil verilmez ve üstüne bir suret ve bir taayyün vermek için hükmedilmez, mahiyeti ne olduğu anlaşılmaz. Meselâ zulmetsiz daimî bir ziyâ, bilinmez ve hissedilmez. Ne vakit hakiki veya vehmî bir karanlık ile bir hat çekilse, o vakit bilinir. İşte Cenâb-ı Hakk'ın ilim ve kudret, Hakîm ve Rahîm gibi sıfât ve esmâsı; muhît, hududsuz, şeriksiz olduğu için onlara hükmedilmez ve ne oldukları bilinmez ve hissolunmaz. Öyle ise hakiki nihayet ve hadleri olmadığından, farazî ve vehmî bir haddi çizmek lâzım geliyor. Onu da "enaniyet" yapar. Kendinde bir rubûbiyet-i mevhume, bir mâlikiyet, bir kudret, bir ilim tasavvur eder, bir had çizer. Onun ile muhît sıfatlara bir hadd-i mevhum vaz'eder. "Buraya kadar benim, ondan sonra O'nundur" diye bir taksimat yapar. Kendindeki ölçücükler ile, onların mahiyetini yavaş yavaş anlar.

Meselâ daire-i mülkünde mevhum rubûbiyetiyle, daire-i mümkinâtta Hâlık'ının rubûbiyetini anlar ve zâhir mâlikiyetiyle, Hâlık'ının hakiki mâlikiyetini fehmeder ve "Bu hâneye mâlik olduğum gibi, Hâlık da şu kâinatın mâlikidir." der ve cüz'î ilmiyle O'nun ilmini fehmeder ve kisbî sanatçığıyla o Sâni-i

Zülcelâl'in ibda-yı sanatını anlar. Meselâ, "*Ben şu evi nasıl yaptım ve tanzim ettim. Öyle de şu dünya hânesini birisi yapmış ve tanzim etmiş.*" *der ve hâkezâ... Bütün sıfât ve şuûnât-ı ilâhiyeyi bir derece bildirecek, gösterecek binler esrârlı ahvâl ve sıfât ve hissiyât, "ene"de münderiçtir.*

Demek ene, ayna-misâl ve vâhid-i kıyâsî ve âlet-i inkişâf ve mana-yı harfî gibi; mânâsı kendinde olmayan ve başkasının mânâsını gösteren, vücûd-u insaniyetin kalın ipinden şuûrlu bir tel ve mahiyet-i beşeriyenin hullesinden ince bir ip ve şahsiyet-i âdemiyetin kitabından bir eliftir ki, o elif'in "iki yüzü" var. Biri, hayra ve vücûda bakar. O yüz ile yalnız feyze kâbildir. Vereni kabul eder, kendi îcad edemez. O yüzde fâil değil, îcaddan eli kısadır.[1]

Bir yüzü de şerre bakar ve ademe gider. Şu yüzde o fâildir, fiil sahibidir.[2] Hem onun mahiyeti, harfiyedir; başkasının mânâsını gösterir. Rubûbiyeti, hayâliyedir. Vücûdu o kadar zayıf ve incedir ki, bizzât kendinde hiçbir şeye tahammül edemez ve yüklenemez. Belki eşyanın derecât ve miktarlarını bildiren mizanü'l-hararet ve mizanü'l-hava gibi mizanlar nev'inden bir mizandır ki, Vâcibü'l-vücûd'un mutlak ve muhît ve hududsuz sıfâtını bildiren bir mizandır.

İşte, mahiyetini şu tarzda bilen ve iz'an eden ve ona göre hareket eden قَدْ أَفْلَحَ مَنْ زَكّٰيهَا[3] beşaretinde dâhil olur. Emaneti bihakkın edâ eder ve o enenin dürbünüyle kâinat ne olduğunu ve ne vazife gördüğünü görür ve âfâkî mâlûmat nefse geldiği vakit, enede bir musaddık görür. O ulûm, nur ve hikmet olarak kalır. Zulmet ve abesiyete inkılâb etmez. Vaktâki ene, vazifesini şu suretle îfa etti.. vâhid-i kıyâsî olan mevhum rubûbiyetini ve farazî mâlikiyetini terk eder.

لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ[4] ، وَلَهُ الْحُكْمُ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ[5]

der, hakiki ubûdiyetini takınır, "makam-ı ahsen-i takvim"e çıkar.[6]

Eğer o ene, hikmet-i hilkatini unutup, vazife-i fıtriyesini terk ederek kendine mana-yı ismîyle baksa, kendini mâlik itikat etse; o vakit emanete hiyâ-

---

1 Bkz.: Nisâ sûresi, 4/78.

2 Bkz.: Nisâ sûresi, 4/79; Yûsuf sûresi, 12/53.

3 "Nefsini maddî ve manevî kirlerden arındıran, felâha erer." (Şems sûresi, 91/9)

4 "(Varlıklar üzerinde) mutlak mülkiyet ve hakimiyet O'nundur, bütün hamd de O'na mahsustur." (Teğâbün sûresi, 64/1; Tirmizî, *deavât* 36; Nesâî, *menâsik* 163; İbni Mâce, *ticârât* 40, *menâsik* 84)

5 "Hüküm yetkisi O'nundur. Sonunda varacağınız yer de O'nun huzurudur." (Kasas sûresi, 28/70).

6 Bkz.: Tîn sûresi, 95/4.

net eder; [1]وَقَدْ خَابَ مَنْ دَسّٰيهَا altında dâhil olur. İşte, bütün şirkleri ve şerleri ve dalâletleri tevlid eden enaniyetin şu cihetindendir ki; semâvât ve arz ve cibâl tedehhüş etmişler, farazî bir şirkten korkmuşlar. Evet ene; ince bir elif, bir tel, farazî bir hat iken, mahiyeti bilinmezse tesettür toprağı altında neşv ü nema bulur, gittikçe kalınlaşır. Vücûd-u insanın her tarafına yayılır. Koca bir ejderha gibi vücûd-u insanı bel' eder. Bütün o insan, bütün letâifiyle âdeta ene olur.[2] Sonra nev'in enaniyeti de bir asabiyet-i nev'iye ve milliye cihetiyle o enaniyete kuvvet verip; o ene, o enaniyet-i nev'iyeye istinad ederek şeytan gibi, Sâni-i Zülcelâl'in evâmirine karşı mübâreze eder.[3] Sonra kıyas-ı binnefs suretiyle herkesi, hatta her şeyi kendine kıyas edip, Cenâb-ı Hakk'ın mülkünü onlara ve esbaba taksim eder. Gayet azîm bir şirke düşer. إِنَّ الشِّرْكَ لَظُلْمٌ عَظِيمٌ[4] meâlini gösterir. Evet, nasıl mîrî malından kırk parayı çalan bir adam, bütün hâzır arkadaşlarına birer dirhem almasını kabul ile hazmedebilir. Öyle de; "Kendime mâlikim." diyen adam, "Her şey kendine mâliktir." demeye ve itikat etmeye mecburdur.

İşte ene, şu hâinâne vaziyetinde iken cehl-i mutlaktadır. Binler fünûnu bilse de, cehl-i mürekkeble bir echeldir. Çünkü duyguları, efkârları kâinatın envâr-ı marifetini getirdiği vakit, nefsinde onu tasdik edecek, ışıklandıracak ve idame edecek bir madde bulmadığı için sönerler. Gelen her şey, nefsindeki renkler ile boyalanır. Mahz-ı hikmet gelse, nefsinde abesiyet-i mutlaka suretini alır. Çünkü şu hâldeki enenin rengi, şirk ve ta'tildir; Allah'ı inkârdır. Bütün kâinat, parlak âyetlerle dolsa; o ene'deki karanlıklı bir nokta, onları nazarda söndürür, göstermez.[5] On Birinci Söz'de mahiyet-i insaniyenin ve mahiyet-i insaniyedeki enaniyetin, –mana-yı harfî cihetiyle– ne kadar hassas bir mizân ve doğru bir mikyas ve muhît bir fihriste ve mükemmel bir harita ve câmi bir ayna ve kâinata güzel bir takvim, bir rûznâme olduğu gayet kat'î bir surette tafsil edilmiştir. Ona müracaat edilsin. O Söz'deki tafsilâta iktifâen kısa keserek mukaddimeye nihayet verdik. Eğer mukaddimeyi anladınsa gel, hakikate giriyoruz.

İşte bak, âlem-i insaniyette zaman-ı Âdem'den şimdiye kadar iki cereyan-ı azîm, iki silsile-i efkâr, her tarafta ve her tabaka-yı insaniyede dal budak salmış

---

1 "Onu günahlarla örten ise ziyana uğrar." (Şems sûresi, 91/10)

2 Bkz.: "(Firavun), adamlarını topladı ve onlara: "Sizin en yüce rabbiniz benim!" dedi." (Nâziât sûresi, 79/23-24).

3 Bkz.: A'râf sûresi, 7/12; Hicr sûresi, 15/32-33; Sâd sûresi, 38/75-76.

4 "Doğrusu şirk, pek büyük bir zulümdür." (Lokman sûresi, 31/13).

5 Bkz.: Âraf sûresi, 7,146; Yûnus sûresi, 10/101; Yûsuf sûresi, 12/105; Nahl sûresi, 16/83; Neml sûresi, 27/4.

iki şecere-i azîme hükmünde –biri, silsile-i nübüvvet ve diyanet; diğeri, silsile-i felsefe ve hikmet– gelmiş, gidiyor. Her ne vakit o iki silsile imtizaç ve ittihat etmiş ise; yani silsile-i felsefe, silsile-i diyanete dehâlet edip itâat ederek hizmet etmiş ise; âlem-i insaniyet parlak bir surette bir saadet, bir hayat-ı içtimâiye geçirmiştir. Ne vakit ayrı gitmişler ise; bütün hayır ve nur, silsile-i nübüvvet ve diyanet etrafına toplanmış.. ve şerler ve dalâletler, felsefe silsilesinin etrafına cemolmuştur. Şimdi şu iki silsilenin menşelerini, esaslarını bulmalıyız.

İşte diyanet silsilesine itâat etmeyen silsile-i felsefe ki, bir şecere-i zakkum suretini alıp, şirk ve dalâlet zulümâtını etrafına dağıtır. Hatta kuvve-i akliye dalında; dehriyyûn, maddiyyûn, tabiiyyûn meyvelerini, beşer aklının eline vermiş.. ve kuvve-i gadabiye dalında; Nemrudları, Firavunları, Şeddadları[1(Hâşiye)] beşerin başına atmış.. ve kuvve-i şeheviye-i behîmiye dalında; âliheleri, sanemleri ve ulûhiyet dâva edenleri semere vermiş, yetiştirmiş. O şecere-i zakkumun menşei ile silsile-i nübüvvetin –ki bir şecere-i tûbâ-yı ubûdiyet hükmünde bulunan o silsilenin– küre-i zeminin bağında mübarek dalları, kuvve-i akliye dalında enbiyâ ve mürselîn ve evliya ve sıddıkîn meyvelerini yetiştirdiği gibi.. kuvve-i dâfia dalında; âdil hâkimleri, melek gibi melikler meyvesini veren.. ve kuvve-i câzibe dalında hüsn-ü sîret ve ismetli cemâl-i suret ve sehâvet ve keremnâmdarlar meyvesini yetiştiren.. ve beşer, nasıl şu kâinatın en mükemmel bir meyvesi olduğunu gösteren o şecerenin menşei ile beraber enenin iki cihetindedir. O iki şecereye menşe ve medâr, esaslı bir çekirdek olarak enenin iki vechini beyân edeceğiz. Şöyle ki:

Enenin bir vechini nübüvvet tutmuş gidiyor, diğer vechini felsefe tutmuş geliyor.

✓ ***Nübüvvetin vechi olan birinci vecih***: Ubûdiyet-i mahzanın menşeidir. Yani ene, kendini abd bilir; başkasına hizmet eder, anlar. Mahiyeti, harfiyedir. Yani; başkasının mânâsını taşıyor, fehmeder. Vücûdu, tebeîdir. Yani; başka birisinin vücûdu ile kâim ve îcadıyla sabittir, itikat eder. Mâlikiyeti, vehmiyedir. Yani; kendi mâlikinin izni ile sûrî, muvakkat bir mâlikiyeti vardır, bilir. Hakikati, zılliyedir. Yani; hak ve vâcib bir hakikatin cilvesini taşıyan mümkin ve miskin bir zılldır. Vazifesi ise; kendi Hâlık'ının sıfât ve şuûnâtına mikyas

---

1(Hâşiye) Evet Nemrudları, Firavunları yetiştiren ve dâyelik edip emziren, eski Mısır ve Babil'in ya sihir derecesine çıkmış veyahut hususî olduğu için etrafında sihir telâkki edilen eski felsefeleri olduğu gibi; âliheleri eski Yunan kafasında yerleştiren ve esnâmı tevlid eden felsefe-i tabiiye bataklığıdır. Evet, tabiatın perdesi ile Allah'ın nurunu görmeyen insan, her şeye bir ulûhiyet verip kendi başına musallat eder.

ve mîzân olarak, şuûrkârâne bir hizmettir. İşte, enbiyâ ve enbiyâ silsilesindeki asfiya ve evliya, eneye şu vecihle bakmışlar, böyle görmüşler, hakikati anlamışlar. Bütün mülkü Mâlikü'l-mülk'e teslim etmişler[1] ve hükmetmişler ki; O Mâlik-i Zülcelâl'in ne mülkünde, ne rubûbiyetinde, ne ulûhiyetinde şerik ve nazîri yoktur;[2] muîn ve vezire muhtaç değil;[3] her şeyin anahtarı O'nun elindedir;[4] her şeye Kâdir-i Mutlak'tır;[5] esbab, bir perde-i zâhiriyedir; tabiat, bir şeriat-ı fıtriyesidir ve kanunlarının bir mecmuâsıdır ve kudretinin bir mistarıdır.

İşte şu parlak, nurânî, güzel yüz; hayattar ve mânidar bir çekirdek hükmüne geçmiş ki, Hâlık-ı Zülcelâl bir şecere-i tûbâ-yı ubûdiyeti ondan halketmiştir ki; onun mübârek dalları, âlem-i beşeriyetin her tarafını nurânî meyvelerle tezyin etmiştir. Bütün zaman-ı mâzideki zulümâtı dağıtıp, o uzun zaman-ı mâzi; felsefenin gördüğü gibi bir mezar-ı ekber, bir ademistan olmadığını.. belki istikbale ve saadet-i ebediyeye atlamak için, ervâh-ı âfilîne bir medâr-ı envâr ve muhtelif basamaklı bir mîrâc-ı münevver ve ağır yüklerini bırakan ve serbest kalan ve dünyadan göçüp giden ruhların nurânî bir nuristanı ve bir bostanı olduğunu gösterir.

✓ ***İkinci vecih ise,*** felsefe tutmuştur. Felsefe ise, eneye mana-yı ismîyle bakmış. Yani; kendi kendine delâlet eder, der. Mânâsı kendindedir, kendi hesabına çalışır, hükmeder. Vücûdu; aslî, zâtî olduğunu telâkki eder. Yani, zâtında bizzât bir vücûdu vardır, der. Bir hakk-ı hayatı var, daire-i tasarrufunda hakiki mâliktir, zu'meder. Onu, bir hakikat-i sâbite zanneder. Vazifesini, hubb-u zâtından neşet eden bir tekemmül-ü zâtî olduğunu bilir ve hâkezâ.. çok esâsât-ı fâsideye mesleklerini bina etmişler. O esâsât, ne kadar esassız ve çürük olduğunu sair risâlelerimde ve bilhassa Sözler'de, hususan On İkinci ve Yirmi Beşinci Sözler'de kat'î isbat etmişiz.

Hatta silsile-i felsefenin en mükemmel fertleri ve o silsilenin dâhileri olan Eflâtun ve Aristo, İbni Sînâ ve Fârâbî gibi adamlar; "İnsaniyetin gayetü'l-gayâtı, teşebbüh-ü bi'l-Vâcib'dir." yani "Vâcibü'l-vücûd'a benzemektir." deyip firavunâne bir hüküm vermişler ve enaniyeti kamçılayıp, şirk derelerinde serbest koşturarak; esbap-perest, sanem-perest, tabiat-perest, nücûm-perest gibi çok envâ-ı şirk tâifelerine meydan açmışlar. İnsaniyetin esasında münderiç

---

1 Bkz.: Âl-i İmran sûresi, 3/26.

2 Bkz.: İsrâ sûresi, 17/111; Şûrâ sûresi, 42/11; İhlâs sûresi, 112/ 4.

3 Bkz.: İhlâs sûresi, 112/ 2.

4 Bkz.: En'âm sûresi, 6/59; Zümer sûresi, 39/63; Şûrâ sûresi, 42/12.

5 Bkz.: Bakara sûresi, 2/259; Mâide sûresi, 5/120; Teğâbün sûresi, 64/1.

olan acz ve zaaf,[1] fakr ve ihtiyaç,[2] naks ve kusur kapılarını kapayıp, ubûdiyetin yolunu seddetmişler. Tabiata saplanıp, şirkten tamamen çıkamayıp, şükrün geniş kapısını bulamamışlar...

Nübüvvet ise; gaye-i insaniyet ve vazife-i beşeriyet, ahlâk-ı ilâhiye ile ve secâyâ-yı hasene ile tahalluk etmekle beraber,[3] aczini bilip kudret-i ilâhiyeye iltica..[4] zaafını görüp kuvvet-i ilâhiyeye istinad.. fakrını görüp rahmet-i ilâhiyeye itimat..[5] ihtiyacını görüp gınâ-yı ilâhiyeden istimdat..[6] kusurunu görüp aff-ı ilâhîye istiğfar..[7] naksını görüp kemâl-i ilâhîye tesbihhân olmaktır diye, ubûdiyetkârâne hükmetmişler.

İşte diyanete itâat etmeyen felsefenin böyle, yolu şaşırdığı içindir ki; ene, kendi dizginini eline almış, dalâletin her bir nev'ine koşmuş. İşte şu vecihteki enenin başı üstünde bir şecere-i zakkum neşv ü nemâ bulup, âlem-i insaniyetin yarısından fazlasını kaplamış.

İşte o şecerenin kuvve-i şeheviye-i behîmiye dalında; beşerin enzârına verdiği meyveler ise, esnamlar ve âlihelerdir. Çünkü felsefenin esasında, kuvvet müstahsendir. Hatta "el-Hükmü li'l-gâlib"[8] bir düsturudur. "Galebe edende bir kuvvet var. Kuvvette hak vardır." der.[9(Hâşiye-1)] Zulmü mânen alkışlamış, zâlimleri teşcî etmiştir ve cebbarları, ulûhiyet dâvasına sevk etmiştir. Hem masnûdaki güzelliği ve nakıştaki hüsnü, masnûa ve nakşa mal edip, Sâni' ve Nakkaş'ın mücerred ve mukaddes cemâlinin cilvesine nisbet etmeyerek, "Ne güzel yapılmış." yerine "Ne güzeldir." der, perestişe lâyık bir sanem hükmüne getirir. Hem herkese satılan müzahraf, hodfürûş, gösterici, riyâkâr bir hüsnü, istihsan ettiği için riyâkârları alkışlamış, sanem-misâlleri kendi âbidlerine âbide[10(Hâşiye-2)] yapmıştır. O şecerenin kuvve-i gadabiye dalında; bîçâre beşerin

---

1 Bkz.: Nisâ sûresi, 4/28.

2 Bkz.: Fâtır sûresi, 35/15.

3 Güzel ahlâk ile alâkalı olarak bkz.: Ahzâb sûresi, 33/21; Kalem sûresi, 68/4; el-Hakîm et-Tirmizî, *Nevâdiru'l-usûl* 2/312; İbni Abdilberr, *et-Temhid* 16/254; el-Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ* 10/191.

4 Bkz.: Tevbe sûresi, 9/118.

5 Bkz.: Enbiyâ sûresi, 21/83.

6 Bkz.: Enbiyâ sûresi, 21/87.

7 Bkz.: Mü'minûn sûresi, 23/118.

8 "Hüküm, çoğunluğa göre verilir." (es-Serahsî, *el-Mebsût* 5/140; el-Cessâs, *Ahkâmü'l-Kur'ân* 5/208; el-Kâsânî, *Bedâiu's-sanâi'* 1/303).

9 (Hâşiye-1) Düstur-u nübüvvet "*Kuvvet haktadır, hak kuvvette değildir.*" der, zulmü keser, adâleti temin eder.

10 (Hâşiye-2) Yani o sanem-misaller perestişkârlarının hevesâtlarına hoş görünmek ve teveccühlerini kazanmak için riyâkârâne gösteriş ile ibadet gibi bir vaziyet gösteriyorlar.

başında küçük-büyük Nemrudlar, Firavunlar, Şeddadlar meyvelerini yetiştirmiş. Kuvve-i akliye dalında; âlem-i insaniyetin dimağına dehriyyûn, maddiyyûn, tabiiyyûn gibi meyveleri vermiş; beşerin beynini bin parça etmiştir...

Şimdi şu hakikati tenvir için, felsefe mesleğinin esâsât-ı fâsidesinden neşet eden neticeleriyle, silsile-i nübüvvetin esâsât-ı sâdıkasından tevellüd eden neticelerinin binler muvâzenesinden numûne olarak üç-dört misâl zikrediyoruz.

♦*Meselâ*: Nübüvvetin hayat-ı şahsiyedeki düsturî neticelerinden

تَخَلَّقُوا بِأَخْلَاقِ اللهِ[1] kaidesiyle "Ahlâk-ı ilâhiye ile muttasıf olup Cenâb-ı Hakk'a mütezellilâne teveccüh edip acz, fakr, kusurunuzu bilip dergâhına abd olunuz." düsturu nerede? Felsefenin "Teşebbüh-ü bi'l-Vâcib insaniyetin gayet-i kemâlidir." kaidesiyle "Vâcibü'l-vücûd'a benzemeğe çalışınız." hodfüruşâne düsturu nerede? Evet nihayetsiz acz, zaaf, fakr, ihtiyaç ile yoğrulmuş olan mahiyet-i insaniye nerede? Nihayetsiz kadîr, kavî, ganî ve müstağnî olan Vâcibü'l-vücûd'un mahiyeti nerede?..

♦*İkinci Misâl*: Nübüvvetin hayat-ı içtimâiyedeki düsturî neticelerinden ve şems ve kamerden tut, tâ nebatât, hayvanâtın imdadına ve hayvanât, insanın imdadına, hatta zerrât-ı taamiye, hüceyrât-ı bedenin imdadına ve muâvenetine koşturulan düstur-u teâvün, kanun-u kerem, nâmus-u ikram nerede? Felsefenin hayat-ı içtimâiyedeki düsturlarından ve yalnız bir kısım zâlim ve canavar insanların ve vahşi hayvanların, fıtratlarını sû-i istimâllerinden neşet eden düstur-u cidâl nerede? Evet düstur-u cidâli o kadar esaslı ve küllî kabul etmişler ki; "Hayat bir cidâldir." diye eblehâne hükmetmişler.

♦*Üçüncü Misâl*: Nübüvvetin tevhid-i ilâhî hakkındaki netâic-i âliyesinden ve düstur-u gâliyesinden اَلْوَاحِدُ لَا يَصْدُرُ إِلَّا عَنِ الْوَاحِدِ[2] yani: "Her birliği bulunan, yalnız birden sudûr edecektir."

"Madem her şeyde ve bütün eşyada bir birlik var; demek bir tek Zât'ın îcâdıdır." diye olan tevhidkârâne düsturu nerede! Eski felsefenin bir düstûr-u itikadiyesinden olan اَلْوَاحِدُ لَا يَصْدُرُ عَنْهُ إِلَّا الْوَاحِدُ[3] "Birden bir sudûr eder." yani: "Bir zâttan, bizzât bir tek sudûr edebilir. Sair şeyler, vasıtalar vasıtasıyla ondan sudûr eder." diye Ganiyy-i ale'l-ıtlak ve Kadîr-i Mutlak'ı âciz vesâite

---

1 Bkz.: el-Kelâbâzî, *et-Taarruf* 1/5; el-Gazâlî, *el-Maksadü'l-esnâ* s.150; el-Gazâlî, *İhyâu ulûmi'd-dîn* 4/306; el-Cürcânî, *et-Ta'rifât* 1/564.

2 Bkz.: eş-Şehristânî, *el-Milel ve'n-nihal* 2/124; el-Îcî, *Kitabü'l-Mevâkıf* 2/589.

3 Bkz.: eş-Şehristânî, *el-Milel ve'n-nihal* 2/187; el-Îcî, *Kitabü'l-Mevâkıf* 2/689-690.

muhtaç göstererek, bütün esbâba ve vesâite, rubûbiyette bir nevi şirket verip Hâlık-ı Zülcelâl'e, "akl-ı evvel"[1] nâmında bir mahlûku verip, âdeta sair mülkünü esbâba ve vesâite taksim ederek bir şirk-i azîme yol açan, şirk-âlûd ve dalâlet-pîşe o felsefenin düsturu nerede? Hükemânın yüksek kısmı olan işrâkiyyûn böyle haltetseler; maddiyyûn, tabiiyyûn gibi aşağı kısımları ne kadar halt edeceklerini kıyas edebilirsin…

♦*Dördüncü Misâl*: Nübüvvetin düstur-u hakimânesinden

وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ[2] sırrıyla "Her şeyin, her zîhayatın neticesi ve hikmeti kendine ait bir ise; Sânî'ine ait neticeleri, Fâtır'ına bakan hikmetleri binlerdir. Her bir şeyin, hatta bir meyvenin, bir ağacın meyveleri kadar hikmetleri, neticeleri bulunduğu" mahz-ı hakikat olan düstur-u hikmet nerede? Felsefenin "Her bir zîhayatın neticesi kendine bakar veyahut insanın menafi'ine aittir." diye, koca bir dağ gibi ağaca, hardal gibi bir meyve, bir netice takmak gibi gayet mânâsız bir abesiyet içinde gördüğü hikmetsiz hikmet-i müzahrafe düsturları nerede?.. Şu hakikat, Onuncu Söz'ün Onuncu Hakikat'inde bir derece gösterildiğinden kısa kestik. İşte bu dört misâle, binler misâli kıyas edebilirsin. "Lemeât" nâmındaki bir risalede bir kısmına işaret etmişiz.[3]

İşte felsefenin şu esâsât-ı fâsidesinden ve netâic-i vahîmesindendir ki; İslâm hükemâsından İbni Sînâ ve Fârâbî gibi dâhîler, şâşaa-yı sûrîsine meftun olup, o mesleğe aldanıp, o mesleğe girdiklerinden; âdî bir mümin derecesini ancak kazanabilmişler. Hatta İmam Gazâlî gibi bir Hüccetü'l-İslâm, onlara o dereceyi de vermemiş.[4]

Hem mütekellimînin mütebahhirîn ulemâsından olan Mu'tezile imamları, zînet-i sûrîsine meftun olup, o mesleğe ciddî temas ederek; aklı, hâkim ittihaz ettiklerinden; ancak fâsık, müptedî bir mümin derecesine çıkabilmişler. Hem üdebâ-yı İslâmiyenin meşhurlarından bedbînlikle mâruf Ebu'l-Alâ el-Maarrî ve yetîmâne ağlayışıyla mevsuf Ömer Hayyam gibilerin, o mesleğin nefs-i emmâreyi okşayan zevkiyle zevklenmesi sebebiyle ehl-i hakikat ve kemâlden bir sille-i tahkir ve tekfir yiyip; "Edepsizlik ediyorsunuz, zındıkaya giriyorsunuz, zındıkları yetiştiriyorsunuz!" diye zecirkârâne te'dib tokatlarını almışlar.[5]

---

1 Bkz.: İbni Teymiyye, *Şerhu'l-Akîdeti'l-Esfahâniyye* 2/80; eş-Şehristânî, *el-Milel ve'n-nihal* 2/75, 88-89.

2 "Hiç bir şey yoktur ki, O'nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor bulunmasın." (İsrâ sûresi, 17/44)

3 Bu Lemeât Risâlesi, Hz. Üstadımız'ın tensibi ile Sözler Mecmuası'nın nihayetinde dercedilmiştir. Hizmetindeki Talebeleri

4 Bkz.: el-Gazâlî, *Munkızü mine'd-dalâl* s.39-40, 46.

5 Bkz.: İbnü'l-Cevzî, *Telbîsü iblîs* 134-136; Süleyman İbni Abdillâh, *Şerhu Kitabi't-Tevhîd* s.616.

Hem meslek-i felsefenin esâsât-ı fâsidesindendir ki; ene, kendi zâtında hava gibi zayıf bir mahiyeti olduğu hâlde, felsefenin meş'um nazarı ile mana-yı ismî cihetiyle baktığı için; güya buhar misâl o ene temeyyu edip, sonra ülfet cihetiyle ve maddiyata tevaggul sebebiyle güya tasallub ediyor. Sonra gaflet ve inkâr ile o enaniyet tecemmüd eder. Sonra isyan ile tekeddür eder, şeffâfiyetini kaybeder. Sonra gittikçe kalınlaşıp sahibini yutar. Nev-i insanın efkârıyla şişer. Sonra sair insanları, hatta esbâbı kendine ve nefsine kıyas edip, onlara –kabul etmedikleri ve teberrî ettikleri hâlde– birer firavunluk verir. İşte o vakit, Hâlık-ı Zülcelâl'in evâmirine karşı mübâreze vaziyetini alır. مَنْ يُحْيِ الْعِظَامَ وَهِيَ رَمِيمٌ[1] der. Meydan okur gibi Kadîr-i Mutlak'ı acz ile itham eder. Hatta Hâlık-ı Zülcelâl'in evsâfına müdahâle eder. İşine gelmeyenleri ve nefs-i emmârenin firavunluğunun hoşuna gitmeyenleri ya red, ya inkâr, ya tahrif eder.

Ezcümle: Felâsifenin bir tâifesi, Cenâb-ı Hakk'a "Mûcib-i Bizzât" demişler, ihtiyarını nefyetmişler; ihtiyarını isbat eden bütün kâinatın nihayetsiz şehâdetlerini tekzip etmişler. Feyâ Sübhanallah! Şu kâinatta zerreden şemse kadar bütün mevcudât taayyünâtlarıyla, intizâmatıyla, hikmetleriyle, mizanlarıyla Sâni'in ihtiyârını gösterdikleri hâlde, şu kör olası felsefenin gözü görmüyor.

Hem bir kısım felâsife, "Cüz'iyyata ilm-i ilâhî taalluk etmiyor."[2] Diye ilm-i ilâhînin azametli ihatasını[3] nefyedip, bütün mevcudâtın şehâdât-ı sâdıkalarını reddetmişler.

Hem felsefe, esbaba tesir verip, tabiat eline îcad verir. Yirmi İkinci Söz'de kat'î bir surette isbat edildiği gibi; her şeyde, Hâlık-ı külli şey'e[4] has, parlak sikkeyi görmeyip âciz, câmid, şuûrsuz, kör ve iki eli tesadüf ve kuvvet gibi iki körün elinde olan tabiata masdariyet verip, binler hikmet-i âliyeyi ifade eden ve her biri birer mektubât-ı samedâniye hükmünde olan mevcudâtın bir kısmını ona mal eder.

Hem Onuncu Söz'de isbat edildiği gibi Cenâb-ı Hak, bütün esmâsıyla ve kâinat, bütün hakâikiyle ve silsile-i nübüvvet, bütün tahkikatıyla ve kütüb-ü semâviye, bütün âyâtıyla gösterdikleri haşir ve âhiret kapısını bulmayıp, haşri nefyedip, ervâhlara bir ezeliyet isnad etmişler. İşte bu hurâfâtlara sair meselelerini kıyas edebilirsin...

---

1 "Çürümüş vaziyetteki o kemikleri kim diriltecek!" (Yâsîn sûresi, 36/78).

2 Bkz.: el-Gazâlî, *Munkızü mine'd-dalâl* s.46.

3 Bu konu ile ilgili bazı âyet-i kerîmeler için bkz.: Nisâ sûresi, 4/126; Talâk sûresi, 65/12; Fussilet sûresi, 41/54.

4 Bkz.: En'âm sûresi, 6/102.

Evet şeytanlar, güya enenin gaga ve pençesiyle dinsiz feylesoflarının akıllarını havaya kaldırıp dalâlet derelerine atıp dağıtmıştır.[1] Küçük âlemde ene, büyük âlemde tabiat gibi tâğutlardandır.

فَمَنْ يَكْفُرْ بِالطَّاغُوتِ وَيُؤْمِنْ بِاللهِ فَقَدِ اسْتَمْسَكَ بِالْعُرْوَةِ
الْوُثْقٰى لَا انْفِصَامَ لَهَا وَاللهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ[2]

Geçen hakikati tenvir edecek bir seyahat-i hayâliye suretinde nîm-manzum olarak "Lemeât"ta yazdığım bir vâkıa-yı misâliyenin meâlini şurada zikretmeğe münasebet geldi. Şöyle ki:

Bu risalenin telifinden sekiz sene evvel İstanbul'da, Ramazan-ı Şerîf'te meslek-i felsefe ile münasebette bulunan Eski Said'in Yeni Said'e inkılâb edeceği bir hengâmdadır ki, Fâtiha-yı Şerife'nin âhirinde;

صِرَاطَ الَّذِينَ أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّآلِّينَ[3]

ile işaret ettiği üç mesleği düşünürken şöyle bir vâkıa-yı hayâliye, bir hâdise-i misâliye, rüyaya benzer bir hâdise gördüm ki:

Kendimi, bir sahra-yı azîmede görüyorum. Bütün zeminin yüzünü karanlıklı, sıkıcı ve boğucu bir bulut tabakası kaplamış. Ne nesîm var, ne ziyâ, ne âb-ı hayat.. hiçbirisi bulunmuyor. Her tarafın canavarlar, muzır ve muvahhiş mahlûklarla dolu olduğunu tevehhüm ettim. Kalbime geldi ki; "Şu zeminin öteki tarafında ziyâ, nesîm, âb-ı hayat var. Oraya geçmek lâzım." Baktım ki, ihtiyârsız sevk olunuyorum. Zeminin içinde, tünel-vârî bir mağaraya sokuldum. Gitgide zeminin içinde seyahat ettim. Bakıyorum ki, benden evvel o tahte'l-arz yolda çok kimseler gitmişler. Her tarafta boğulup kalmışlar. Onların ayak izlerini görüyordum. Bâzılarının bir zaman seslerini işitiyordum. Sonra sesleri kesiliyordu.

Ey hayâli ile benim seyahat-i hayâliyeme iştirâk eden arkadaş! O zemin, tabiattır ve felsefe-i tabiiyedir. Tünel ise, ehl-i felsefenin efkârı ile hakikate yol

---

1 Bkz.: Hac sûresi, 22/31.

2 "Artık kim tâğutu reddedip Allah'a iman ederse, işte o kopması mümkün olmayan en sağlam tutamağa yapışmıştır. Allah her şeyi işitir, bilir." (Bakara sûresi, 2/256).

3 "Nimet ve lutfuna mazhar ettiklerinin yoluna ilet. Gazaba uğrayanların ve sapkınlarınkine değil." (Fâtiha sûresi, 1/7).

açmak için açtıkları meslektir. Gördüğüm ayak izleri, Eflâtun ve Aristo[1(Hâşiye)] gibi meşâhirlerindir. İşittiğim sesler, İbni Sînâ ve Fârâbî gibi dâhîlerindir. Evet İbni Sînâ'nın bâzı sözlerini, kanunlarını bâzı yerlerde görüyordum. Sonra, bütün bütün kesiliyordu. Daha ileri gidememiş, demek boğulmuş. Her ne ise, seni meraktan kurtarmak için hayâlin altındaki hakikatin bir köşesini gösterdim. Şimdi seyahatime dönüyorum.

Gitgide baktım ki benim elime iki şey verildi. Biri, bir elektrik; o tahte'l-arz tabiatın zulümâtını dağıtır. Diğeri, bir âlet ile dahi azîm kayalar, dağ-misâl taşlar parçalanıp bana yol açılıyor. Kulağıma denildi ki: "Bu elektrik ile o âlet, Kur'ân'ın hazinesinden size verilmiştir." Her ne ise.. çok zaman öylece gittim. Baktım ki, öteki tarafa çıktım. Gayet güzel bir bahar mevsiminde bulutsuz bir güneş, ruh-efzâ bir nesîm, hayattar bir âb-ı leziz, her taraf şenlik içinde bir âlem gördüm. "Elhamdülillâh" dedim. Sonra baktım ki, ben kendi kendime mâlik değilim. Birisi beni tecrübe ediyor...

Yine evvelki vaziyette o sahra-yı azîmede, boğucu bulut altında yine ben kendimi gördüm. Daha başka bir yolda, bir sâik beni sevk ediyordu. Bu defa tahte'z-zemin değil, belki seyir ve seyahatle yeryüzünü kat'edip öteki yüze geçmek için gidiyordum. O seyahatimde öyle acâib ve garâibi görüyordum ki, târif edilmez. Deniz bana hiddet ediyor, fırtına beni tehdid eder, her şey bana müşkülât peydâ eder.

Fakat yine Kur'ân'dan bana verilen bir vasıta-yı seyahatimle geçiyordum, galebe çalıyordum. Gitgide bakıyordum, her tarafta seyyahların cenazeleri bulunuyor. O seyahati bitirenler, binde ancak birdir. Her ne ise... O buluttan kurtulup, zeminin öteki yüzüne geçip güzel güneşle karşılaştım. Ruh-efzâ nesîmi teneffüs ederek, "Elhamdülillâh" dedim. O cennet gibi o âlemi seyre başladım.

Sonra baktım, biri var ki, beni orada bırakmıyor. Başka yolu bana gösterecek gibi, yine beni bir anda o müdhiş sahraya getirdi. Baktım ki, yukarıdan

---

1(Hâşiye) *Eğer desen:* *"Sen necisin, bu meşâhire karşı meydana çıkıyorsun? Sen bir sinek gibi olup da, kartalların uçmalarına karışıyorsun?"*

Ben de derim ki: *"Kur'ân gibi bir üstad-ı ezeliyem varken, dalâlet-âlûd felsefenin ve evham-âlûd aklın şâkirtleri olan o kartallara, hakikat ve marifet yolunda, sinek kanadı kadar da kıymet vermeğe mecbur değilim. Ben onlardan ne kadar aşağı isem, onların üstadı dahi, benim üstadımdan bin defa daha aşağıdır. Üstadımın himmetiyle, onları gark eden madde, ayağımı da ıslatamadı. Evet büyük bir padişahın, onun kanununu ve evâmirini hâmil küçük bir neferi, küçük bir şahın büyük bir müşirinden daha büyük işler görebilir."*

inmiş aynı asansörler gibi muhtelif tarzlarda bâzı tayyare, bazı otomobil, bâzı zenbil gibi şeyler görünüyor. Kuvvet ve istidada göre onlara atılsa yukarıya çekiliyor. Ben de birisine atladım. Baktım, bir dakika zarfında bulutun fevkine beni çıkardı. Gayet güzel, müzeyyen, yeşil dağların üstüne çıktım. O bulut tabakası, dağın yarısına kadar gelmemişti. En latîf bir nesîm, en leziz bir âb-ı hayat, en şirin bir ziyâ her tarafta görünüyor. Baktım ki, o asansörler gibi nurânî menziller, her tarafta var. Hatta iki seyahatimde ve zeminin öteki yüzünde onları görmüştüm, anlamamıştım. Şimdi anlıyorum ki şunlar, Kur'ân-ı Hakîm'in âyetlerinin cilveleridir.

İşte وَلَا الضَّآلِّينَ[1] ile işaret olunan *evvelki yol*, tabiata saplananların ve Tabiiyyûn fikrini taşıyanların mesleğidir ki; onda, hakikate ve nura geçmek için ne kadar müşkülât olduğunu hissettiniz.

غَيْرِ الْمَغْضُوبِ[2] ile işaret olunan *ikinci yol*, esbap-perestlerin ve vesaite îcad ve tesir verenlerin, meşşâiyyûn hükemâsı gibi; yalnız akıl ile, fikir ile hakikatü'l-hakâike ve Vâcibü'l-vücûd'un marifetine yol açanların mesleğidir.

اَلَّذِينَ أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ[3] ile işaret olunan *üçüncü yol* ise, sırat-ı müstakîm ehli olan ehl-i Kur'ân'ın cadde-i nurâniyesidir ki en kısa, en rahat, en selâmet ve herkese açık, semâvî ve rahmânî ve nurânî bir meslektir.

1 "Sapkınlarınkine değil." (Fâtiha sûresi, 1/7).

2 "Gazaba uğrayanlarınkine değil." (Fâtiha sûresi, 1/7).

3 "Nimet ve lutfuna mazhar ettiklerinin yoluna ilet." (Fâtiha sûresi, 1/7)

İkinci Maksad

Tahavvülât-ı Zerrâta Dair

Şu âyetin hazinesinden bir zerreye işaret edecektir.

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لَا تَأْتِينَا السَّاعَةُ قُلْ بَلٰى وَرَبِّي لَتَأْتِيَنَّكُمْ عَالِمِ الْغَيْبِ لَا يَعْزُبُ عَنْهُ مِثْقَالُ ذَرَّةٍ فِي السَّمٰوَاتِ وَلَا فِي الْأَرْضِ وَلَآ أَصْغَرُ مِنْ ذٰلِكَ وَلَآ أَكْبَرُ إِلَّا فِي كِتَابٍ مُبِينٍ[1]

(Şu âyetin pek büyük hazinesinden bir miskal zerre miktarında, yâni zerre sandukçasında olan cevheri gösterir ve zerrenin hareket ve vazifesinden bir nebze bahseder. Şu maksad, bir "Mukaddime" ile "Üç Nokta"dan ibarettir.)

Mukaddime

Tahavvülât-ı zerrât; Nakkaş-ı Ezelî'nin kalem-i kudreti, kitab-ı kâinatta yazdığı âyât-ı tekvîniyenin hengâmındaki ihtizazatı ve cevelânıdır. Yoksa maddiyyûn ve tabiiyyûnların tevehhüm ettikleri gibi tesadüf oyuncağı ve karışık, mânâsız bir hareket değildir.

Çünkü; bütün mevcudat gibi zerreler ve her bir zerre, mebde'-i haretinde "Bismillâh" der. Çünkü nihayetsiz, kuvvetinden fazla yükleri kaldırır ve buğday tanesi kadar bir çekirdeğin koca bir çam ağacı gibi bir yükü omuzuna alması gibi...

Hem vazifesinin hitamında "Elhamdülillâh" der. Çünkü; Bütün ukûlü hayrette bırakan hikmetli bir cemâl-i sanat, faydalı bir hüsn-ü nakış göstererek Sâni-i Zülcelâl'in medâyihine bir kaside-i medhiye gibi bir eser gösterir; meselâ: Nar ve mısıra dikkat et.

---

1 "Kâfirler: "Kıyâmet saati bize gelmez, böyle bir şey yok!" diye iddia ettiler. De ki: "Hayır! Rabbim hakkı için gelecektir! O gaybları bilen öyle bir Zât'tır ki O'nun ilminden göklerde ve yerde zerre miktarı bir şey bile kaçamaz. Zerreden daha küçük ve daha büyük hiçbir şey yoktur ki her şeyi açıklayan Kitap'ta (levh-i mahfuz'da) bulunmasın." (Sebe sûresi, 34/3)

Evet, tahavvülât-ı zerrât;[1(Hâşiye)] âlem-i gaybdan olan her şeyin geçmiş aslında ve gelecek neslindeki intizamata medâr ve ilim ve emr-i ilâhînin bir unvanı olan "İmâm-ı Mübîn"in düstûrları ve imlâsı tahtında ve zaman-ı hâzır ve âlem-i şehâdetten teşkil ve îcad-ı eşyada tasarrufa medâr ve kudret ve irâde-i ilâhiyenin bir unvanı olan "Kitab-ı Mübîn"den istinsah ile ve seyyâl zamanın hakikati ve sayfa-yı misâliyesi olan "levh-i mahv, isbat"da kelimât-ı kudreti yazmak ve çizmekten gelen harekâttır ve mânidar ihtizâzattır.

1(Hâşiye) İkinci Maksad'ın tahavvülât-ı zerrâtın tarifine dair olan uzun cümlenin hâşiyesidir.

Kur'ân-ı Hakîm'de "İmâm-ı Mübin" ve "Kitab-ı Mübîn", mükerrer yerlerde zikredilmiştir.[*1] Ehl-i tefsir, "İkisi birdir."[*2]; bir kısmı, "Ayrı ayrıdır." demişler. Hakikatlerine dair beyanatları muhteliftir. Hülâsa: "İlm-i ilâhînin unvanlarıdır." demişler.[*3] Fakat Kur'ân'ın feyzi ile şöyle kanaatim gelmiş ki:

"İmâm-ı Mübin", ilim ve emr-i ilâhînin bir nev'ine bir unvandır ki, âlem-i şehâdetten ziyade âlem-i gayba bakıyor. Yâni, zaman-ı hâlden ziyade mâzi ve müstakbele nazar eder. Yâni, her şeyin vücûd-u zâhirîsinden ziyade aslına, nesline ve köklerine ve tohumlarına bakar. Kader-i ilâhînin bir defteridir. Şu defterin vücûdu, Yirmi Altıncı Söz'de, hem Onuncu Söz'ün hâşiyesinde isbat edilmiştir.

Evet şu "İmâm-ı Mübîn", bir nevi ilim ve emr-i ilâhînin bir unvanıdır. Yâni, eşyanın mebâdileri ve kökleri ve asılları, kemâl-i intizam ile eşyanın vücûdlarını gayet sanatkârâne intâc etmesi cihetiyle elbette desâtir-i ilm-i ilâhînin bir defteri ile tanzim edildiğini gösteriyor ve eşyanın neticeleri, nesilleri, tohumları; ileride gelecek mevcudatın programlarını, fihristelerini tazammun ettiklerinden elbette evâmir-i ilâhiyenin bir küçük mecmuası olduğunu bildiriyorlar. Meselâ: Bir çekirdek bütün ağacın teşkilâtını tanzim edecek olan programları ve fihristeleri ve o fihriste ve programları tayin eden o evâmir-i tekviniyenin küçücük bir mücessemi hükmünde denilebilir.

Elhâsıl: "İmâm-ı Mübîn", mâzi ve müstakbelin ve âlem-i gaybın etrafında dal budak salan şecere-i hilkatin bir programı, bir fihristesi hükmündedir. Şu mânâdaki "İmâm-ı Mübîn", Kader-i ilâhînin bir defteri, bir mecmua-yı desatiridir. O desatirin imlâsı ile ve hükmü ile zerrât, vücûd-u eşyadaki hidemâtına ve harekâtına sevk edilir.

Amma "Kitab-ı Mübin" ise, âlem-i gaybdan ziyade, âlem-i şehâdete bakar. Yâni, mâzi ve müstakbelden ziyade, zaman-ı hâzıra nazar eder ve ilim ve emirden ziyade, kudret ve irâde-i ilâhiyenin bir unvanı, bir defteri, bir kitabıdır. "İmâm-ı Mübîn" kader defteri ise, "Kitab-ı Mübîn" kudret defteridir. Yâni: Her şey vücûdunda, mahiyetinde ve sıfât ve şuûnâtında kemâl-i sanat ve intizamları gösteriyor ki; bir kudret-i kâmilenin desâtiri ile ve bir irâde-i nâfizenin kavanini ile vücûd giydiriliyor. Sûretleri tayin, teşhis edilip; birer miktar-ı muayyen, birer şekl-i mahsus veriliyor. Demek o kudret ve irâdenin küllî ve umumî bir mecmua-yı kavanini, bir defter-i ekberi vardır ki; her bir şeyin hususî vücûdları ve mahsus suretleri ona göre biçilir, dikilir, giydirilir. İşte şu defterin vücûdu "İmâm-ı Mübîn" gibi kader ve cüz-ü ihtiyârî mesâilinde isbat edilmiştir. Ehl-i gaflet ve dalâlet ve felsefenin ahmaklığına bak ki: Kudret-i fâtıra'nın o levh-i mahfuz'unu ve hikmet ve irâde-i rabbâniyenin o basîrâne kitabının eşyadaki cilvesini, aksini, misâlini hissetmişler. Hâşâ, "Tabiat" nâmıyla tesmiye etmişler, körletmişler. İşte "İmâm-ı Mübîn"in imlâsı ile, yâni kaderin hükmüyle ve düsturu ile kudret-i ilâhiye, îcad-ı eşyada her biri birer âyet olan silsile-i mevcudatı, "levh-i mahv, isbat" denilen zamanın sayfa-yı misâliyesinde yazıyor, îcadediyor, zerrâtı tahrik ediyor. Demek harekât-ı zerrât; o kitabetten, o istinsahtan; mevcudat âlem-i gayptan âlem-i şehâdete ve ilimden kudrete geçmelerinde bir ihtizazdır, bir harekâttır.

Birinci Nokta

İki Mebhas'tır.

Birinci Mebhas

Her zerrede; hem hareketinde, hem sükûnetinde; iki güneş gibi iki nur-u tevhid parlıyor. Çünkü; –Onuncu Söz'ün Birinci İşareti'nde icmâlen ve Yirmi İkinci Söz'de tafsîlen– isbat edildiği gibi; her bir zerre, eğer memur-u ilâhî olmazsa ve O'nun izni ve tasarrufu ile hareket etmezse ve ilim ve kudretiyle tahavvül etmezse; o vakit her bir zerrenin nihayetsiz bir ilmi, hadsiz bir kudreti, her şeyi görür bir gözü, her şeye bakar bir yüzü, her şeye geçer bir sözü bulunmak lâzım gelir. Çünkü: Anâsırın her bir zerresi, her bir cism-i zîhayatta muntazaman işler veya işleyebilir. Eşyanın intizamatı ve kavânîn-i teşekkülâtı birbirine muhaliftir. Onların nizamatı bilinmezse, işlenilmez; işlenilse de yanlışsız yapılmaz. Hâlbuki, yanlışsız yapılıyor. Öyle ise; o hizmet eden zerreler, ya bir ilm-i muhît sahibinin izin ve emriyle ve ilim ve irâdesiyle işliyorlar veyahut kendilerinde öyle bir muhît ilim ve kudret bulunmak lâzım geliyor.

Evet, havanın her bir zerresi, her bir zîhayatın cismine, her bir çiçeğin her bir meyvesine, her bir yaprağın binasına girip işleyebilir. Hâlbuki; onların teşkilâtları ayrı ayrı tarzdadır, başka başka nizamatı var. Bir incir meyvesinin fabrikası, faraza çuha makinesi gibi olsa; bir nar meyvesinin fabrikası da şeker makinesi gibi olacaktır ve hâkezâ.. o binaların, o cisimlerin programları birbirinden başkadır. Şimdi şu zerre-i havâiye, bütün onlara girer veya girebilir ve

---

Amma, "*levh-i mahv, isbat*" ise, sâbit ve dâim olan levh-i mahfuz-ı âzam'ın daire-i mümkinâtta, yâni mevt ve hayata, vücûd ve fenâya daima mazhar olan eşyada mütebeddil bir defteri ve yazar bozar bir tahtasıdır ki, hakikat-i zaman odur. Evet her şeyin bir hakikati olduğu gibi, zaman dediğimiz, kâinatta cereyan eden bir nehr-i azîmin hakikati dahi "levh-i mahv, isbat"taki kitabet-i kudretin sayfası ve mürekkebi hükmündedir.

لَا يَعْلَمُ الْغَيْبَ إِلَّا اللهُ*4

*1 Kitab-ı Mübin: Mâide sûresi, 5/15; En'âm sûresi, 6/59; Yûnus sûresi, 10/61; Hûd sûresi, 11/6; Yûsuf sûresi, 12/1; Şuarâ sûresi, 26/2; Neml sûresi, 27/1, 75; Kasas sûresi, 28/2; Sebe' sûresi, 34/3; Zuhruf sûresi, 43/2; Duhân sûresi, 44/2. İmam-ı Mübin: Yâsîn sûresi, 36/12.

*2 es-Suyûtî, *ed-Dürru'l-mensûr* 7/48; Ebu's-Süûd, *Tefsîr* 7/161; eş-Şevkânî, *Fethu'l-kadîr* 5/367; er-Râzî, *Kitabu huceci'l-Kur'ân* 1/22; Şihabuddin el-Mısrî, *et-Tibyan* 348.

*3 et-Taberî, *Câmiu'l-beyân* 7/212; el-Beyzâvî, *Tefsîr* 3/206; el-Kurtubî, *el-Câmi' li ahkâmi'l-Kur'ân* 7/4; İbni Kesîr, *Tefsîru'l-Kur'ân* 2/138; es-Suyûtî, *ed-Dürru'l-mensûr* 7/48; Ebu's-Süûd, *Tefsîr* 4/158.

*4 (De ki: Gerek göklerde gerek yerde olanlardan hiç kimse gaybı bilemez) gaybı yalnız Allah bilir. (Neml sûresi, 27/65 âyetinden iktibas)

gayet hakimâne ve üstadâne yanlışsız olarak işler, vaziyetler alır. Vazifesi bittikten sonra kalkar gider.

İşte müteharrik havanın müteharrik zerresi, ya nebâtâta ve hayvanâta, hattâ meyvelerine ve çiçeklerine giydirilen sûretlerin, miktarların teşkilâtını, biçimini bilmesi lâzım geldiği.. veyahut onlar, bir bilenin emir ve irâdesiyle memur olması lâzım geldiği gibi; sâkin toprak, sâkin olan her bir zerresi; bütün çiçekli nebâtâtın ve meyvedâr ağaçların tohumlarına medâr ve menşe' olmak kâbil olduğundan hangi tohum gelse ve o zerrede, yâni misliyet itibarıyla bir zerre hükmünde olan bir avuç toprakta kendine mahsus bir fabrika ve bütün levâzımatına ve teşkilâtına lâzım bütün cihâzâtı bulunduğundan; o zerrede ve o zerrenin kulübeciği olan o bir avuç toprakta; eşcâr ve nebâtât ve çiçekler ve meyveler envâ'ı adedince muntazam mânevî makine ve fabrikaları bulunması veyahut mucizekâr, her şeyi hiçten îcâd eder ve her şeyin her şeyini ve her cihetini bilir bir ilim ve kudret bulunması lâzımdır veyahut bir Kadîr-i Mutlak,[1] bir Alîm-i külli şey'in[2] emir[3] ve izniyle,[4] havl ve kuvveti[5] ile o vazifeler gördürülür.

Evet, nasıl ki bir acemî, ham, âmî, âdi, hem kör bir adam; Avrupa'ya gitse, bütün fabrikalara, tezgâhlara girse, üstadâne kemâl-i intizam ile her bir sanatta, her bir binada işler, öyle eserler yapar ki; nihâyet derecede hikmetli, sanatlı, herkesi hayrette bırakıyor. Zerre miktar şuûru olan bilir ki: O adam, kendi başı ile işlemiyor, belki bir üstad-ı küll, ona ders verir, işlettirir.

Hem nasıl ki bir kör, âciz, yerinden kalkamıyor, basit bir kulübeciğinde oturmuş bir adam bulunuyor. Hâlbuki o kulübeciğe bir dirhem gibi küçük bir taş, kemik ve pamuk gibi birer madde veriliyor. Hâlbuki o kulübecikten batmanlarla şeker, toplarla çuha, binlerle mücevherat, gayet sanatlı, murassaatlı libaslar, lezzetli taamlar çıkıp gelse; zerre miktar aklı olan demeyecek mi ki:

"O adam, gayet mucizekâr bir Zât'ın menşe-i mucizâtı olan fabrikasının bir mandalı veyahut miskin bir kapıcısıdır."

---

1 Bkz.: Mâide sûresi, 5/120.

2 Bkz.: Bakara sûresi, 2/231.

3 Bkz.: A'râf sûresi, 7/54; İbrahim sûresi, 14/32; Yâsîn sûresi, 36/82.

4 Bkz.: Bakara sûresi, 2/255; Âl-i İmran sûresi, 3/145; Nisâ sûresi, 4/64; Mâide sûresi, 5/110; Yûnus sûresi, 10/100.

5 Bkz.: Kehf sûresi, 18/39; Buhârî, *ezân* 7, *teheccüd* 21; Müslim, *salât* 12, *menasik* 139; Ebû Dâvûd, *salât* 36; Tirmizî, *deavât* 26, 36; Nesâî, *ezân* 36; İbni Mâce, *ikamet* 180; Dârimî, *salât* 10; Muvatta, *Kur'ân* 23; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 1/66, 71; et-Taberanî, *el-Mu'cemü'l-evsat* 4/95.

Aynen öyle de: Havanın zerreleri, her biri birer mektubât-ı Samedâniye, birer antika-i sanat-ı rabbâniye, birer mucize-i kudret, birer hârika-yı hikmet olan nebâtât ve eşcâr, ezhâr ve esmârdaki harekât ve hidemâtları; bir Sâni-i Hakîm-i Zülcelâl'in, bir Fâtır-ı Kerîm-i Zülcemâl'in emir ve irâdesiyle hareket ettiğini ve toprağın zerreleri dahi, her biri birer ayrı makine ve tezgâh, birer ayrı matbaa, birer ayrı hazine, birer ayrı antika ve Sâni-i Zülcelâl'in esmâsını ilân eden birer ayrı ilânnâme ve kemâlâtını söyleyen birer ayrı kaside hükmünde olan o tohumcuklarının, o çekirdeklerinin sünbüllerine, ağaçlarına menşe' ve medâr olmaları; emr-i kün feyekûn'e[1] mâlik,[2] her şey emrine müsahhar[3] bir Sâni-i Zülcelâl'in emriyle,[4] izniyle,[5] irâdesiyle,[6] kuvvetiyle[7] olması; iki kerre iki dört eder gibi kat'îdir. Âmennâ...

İkinci Mebhas

Zerrâtın harekâtındaki vazifelere, hikmetlere küçük bir işarettir. Evet, akılları gözlerine sukut etmiş maddiyyûnların hikmetsiz hikmetleri, abesiyet esasına istinad eden felsefeleri nazarında tesadüfle bağlı olan tahavvülât-ı zerrâtı, bütün düstûrlarına üssü'l-esas tutup, masnûat-ı ilâhiyeye masdar göstermişler. Nihayetsiz hikmetlerle müzeyyen masnûatı, hikmetsiz, mânâsız, karmakarışık bir şeye isnad etmeleri, ne kadar hilâf-ı akıl olduğunu zerre miktar şuûru bulunan bilir.

Şimdi, Kur'ân-ı Hakîm'in hikmeti nokta-yı nazarında tahavvülât-ı zerrâtın pek çok gayeleri, hikmetleri ve vazifeleri vardır. [8] وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ gibi çok âyetlerle hikmetlerine ve vazifelerine işaret eder. Nümûne olarak birkaçına işaret ediyoruz.

Birincisi: Cenâb-ı Vâcibü'l-vücûd'un tecelliyât-ı îcâdiyesini tecdid ve tazelendirmek için her bir tek ruhu model gibi ederek, her sene mucizât-ı kudretinden taze birer cesed giydirmek ve her bir tek kitaptan ayrı ayrı bin muh-

---

1 "(O, bir şeyi yaratmak isteyince sadece) 'ol!' der, o da oluverir." (Bakara sûresi, 2/117; Âl-i İmran sûresi, 3/47, 59; En'âm sûresi, 6/73; Nahl sûresi, 16/40; ...)

2 Bkz.: Yâsîn sûresi, 36/82.

3 Bkz.: Nahl sûresi, 16/13, 79.

4 Bkz.: Yâsîn sûresi, 36/82.

5 Bkz.: A'râf sûresi, 7/58; İbrahim sûresi, 14/11.

6 Bkz.: Ra'd sûresi, 13/11; İsrâ sûresi, 17/16; Yâsîn sûresi, 36/82.

7 Bkz.: Kehf sûresi, 18/39.

8 "Hiç bir şey yoktur ki, O'nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor bulunmasın." (İsrâ sûresi, 17/44)

telif kitabı, hikmetiyle istinsah etmek ve bir tek hakikati başka başka sûrette göstermek ve kâinatların ve âlemlerin ve mevcudatların, tâife tâife arkasından gelmelerine yer vermek ve zemin hazırlamak için Fâtır-ı Zülcelâl kudretiyle zerrâtı tahrik ve tavzif etmiştir.

İkincisi: Mâlikü'l-mülk-i Zülcelâl; şu dünyayı, bâhusus rûy-u zemin tarlasını bir mülk sûretinde yaratmıştır. Yâni; neşv ü nemâya, taze taze mahsulât vermeğe kabil bir sûrette müheyyâ etmiştir. Tâ ki, nihayetsiz mucizât-ı kudretini orada ekip biçsin.

İşte şu zemin yüzündeki tarlasında, zerrâtı hikmetle tahrik ederek, intizam dairesinde tavzif edip, her asırda, her fasılda, her ayda, belki her günde belki her saatte mucizât-ı kudretinden yeni yeni birer kâinat gösterir, yeryüzü avlusuna başka başka mahsulât verdirir. Nihayetsiz hazine-i rahmetinin hedâyâsını, nihayetsiz kudretinin mucizâtının nümûnelerini harekât-ı zerrât ile izhâr eder.

Üçüncüsü: Nihayetsiz tecelliyât-ı esmâ-yı ilâhiyenin nakışlarını göstermekle, o esmânın cilvelerini ifade için mahdud bir zeminde hadsiz nukuş göstermek, küçük bir sayfada nihayetsiz maânîleri ifade edecek olan hadsiz âyâtları yazmak için Nakkaş-ı Ezelî zerrâtı, kemâl-i hikmetle tahrik edip kemâl-i intizamla tavzif etmiştir.

Evet, geçen senenin mahsulâtıyla şu senenin mahsulâtının mahiyetleri bir hükmündedir. Fakat, maânîleri başka başkadır. Taayyünât-ı itibâriyeyi değiştirmekle, maânîleri değişir ve çoğalır. Taayyünât-ı itibariye ve teşahhusat-ı muvakkate, tebdil edildikleri ve zâhiren fânî oldukları hâlde; onların maânî-yi cemileleri muhafaza olunup, sabit ve bâkî kalır. Şu ağacın geçen bahardaki yaprak ve çiçek ve meyvelerinin ruhları olmadığından, şu bahardaki emsâlinin, hakikatçe aynılarıdır. Yalnız teşahhusat-ı itibariyede fark var. Fakat o itibarî teşahhuslar, her vakit tecelliyâtı tazelenmekte olan şuûnât-ı esmâ-yı ilâhiyenin maânîlerini ifade için, şu bahardakiler ayrı teşahhusatla onların yerine geldiler.

Dördüncüsü: Hadsiz âlem-i misâl gibi gayet geniş âlem-i melekût ve gayr-i mahdut sair uhrevî âlemlere birer mahsulât veya tezyinat veya levâzımât gibi onlara münasip şeyleri yetiştirmek için şu dar mezraa-yı dünyada[1], zemin yüzünün tezgâhında ve tarlasında Hakîm-i Zülcelâl, zerrâtı tahrik edip;

---

[1] "Dünya, âhiretin tarlasıdır." mânâsındaki hadis için bkz.: el-Gazâlî, *İhyâu ulûmi'd-dîn* 4/19; es-Sehâvî, *el-Makâsıdü'l-hasene* s.497; Aliyyülkârî, *el-Esrâru'l-merfûa* s.205.

kâinatı seyyâle ve mevcudatı seyyare ederek; şu küçük zeminde o pek büyük âlemlere pek çok mahsulât-ı maneviye yetiştiriyor. Nihayetsiz hazine-i kudretinden nihayetsiz bir seyli, dünyadan akıttırıp âlem-i gayba ve bir kısmını âhiret âlemlerine döküyor.

Beşincisi: Nihayetsiz kemâlât-ı ilâhiyeyi, hadsiz celevat-ı cemâliyeyi ve gayetsiz tecelliyât-ı celâliyeyi ve gayr-i mütenâhî tesbihât-ı rabbâniyeyi şu dar ve mahdud zeminde ve mütenâhî ve az bir zamanda göstermek için zerrâtı kemâl-i hikmetle kudretiyle tahrik edip, kemâl-i intizamla tavzif ederek; mütenâhî bir zamanda, mahdut bir zeminde gayr-i mütenâhî tesbihât yaptırıyor. Gayr-i mahdut tecelliyât-ı cemâliye ve celâliye ve kemâliyesini gösteriyor. Çok hakâik-i gaybiye ve çok semerât-ı uhreviye ve fânîlerin bâkî olan hüviyet ve sûretlerinden pek çok nukuş-u misâliye ve çok mânidar nüsuc-u levhiyeyi îcad ediyor. Demek zerreyi tahrik eden; şu makâsıd-ı azîmeyi, şu hikem-i cesîmeyi gösteren bir Zât'tır. Yoksa her bir zerrede, güneş gibi bir dimağ bulunması lâzım gelir.

Daha bu beş nümûne gibi belki beş bin hikmetle tahrik olunan zerrâtın tahavvülâtını, o akılsız feylesoflar hikmetsiz zannetmişler ve hakikatte; biri enfüsî, diğeri âfâkî iki hareket-i cezbekârânede zikir ve tesbih-i ilâhî ile mevlevî gibi zikreden ve deverana kalkan o zerreleri, kendi kendine, sersem gibi dönüp oynuyorlar zu'metmişler. İşte bundan anlaşılıyor ki; onların ilimleri ilim değil, cehildir. Hikmetleri, hikmetsizliktir.

(Üçüncü Nokta'da altıncı uzun bir hikmet daha söylenecektir.)

İkinci Nokta

Her bir zerrede, Vâcibü'l-vücûd'un vücûduna ve vahdetine iki şâhid-i sâdık vardır.

Evet, zerre; acz ve cümûduyla beraber şuûrkârâne büyük vazifeleri yapmakla, büyük yükleri kaldırmakla Vâcibü'l-vücûd'un vücûduna kat'î şehâdet ettiği gibi, harekâtında nizamât-ı umumiyeye tevfik-i hareket edip her girdiği yerde ona mahsus nizamâtı mürâat etmekle, her yerde kendi vatanı gibi yerleşmesiyle; Vâcibü'l-vücûd'un vahdetine ve mülk ve melekûtun mâliki olan Zât'ın ehadiyetine şehâdet eder. Yâni, zerre kimin ise, gezdiği bütün yerler de O'nundur. Demek zerre, –çünkü; âcizdir, yükü nihayetsiz ağırdır ve vazifeleri nihayetsiz çoktur– bir Kadîr-i Mutlak'ın ismiyle, emriyle kâim ve müteharrik olduğunu bildirir.

Hem, kâinatın nizamât-ı külliyesini bilir bir tarzda tevfik-i hareket etmesi ve her yere mânisiz girmesi; tek bir Alîm-i Mutlak'ın kudretiyle, hikmetiyle işlediğini gösterir. Evet, nasıl ki bir nefer; takımında, bölüğünde, taburunda, alayında, fırkasında ve hâkezâ.. her bir dairede birer nisbeti ve o nisbete göre birer vazifesi olduğunu ve o nisbetleri, o vazifeleri bilmekle tevfik-i hareket etmek; nizamât-ı askeriye tahtında tâlim ve tâlimat görmekle bütün o dairelere kumanda eden bir tek kumandan-ı âzamın emrine ve kanununa tebaiyetle oluyor.

Öyle de her bir zerre, birbiri içindeki mürekkebâtta birer münasip vaziyeti, ayrı ayrı maslahatlı birer nisbeti, ayrı ayrı muntazam birer vazifesi, ayrı ayrı hikmetli neticeleri bulunduğundan elbette o zerreyi, o mürekkebâtta bütün nisbet ve vazifelerini muhafaza edip netice ve hikmetleri bozmayacak bir tarzda yerleştirmek; bütün kâinat kabza-yı tasarrufunda olan bir Zât'a mahsustur.

Meselâ: Tevfik'in[1(Hâşiye)] göz bebeğinde yerleşen zerre, gözün âsâb-ı muharrike ve hassâse ve şerâyin ve evride gibi damarlara karşı münasip vaziyet alması ve yüzde ve sonra başta ve gövdede, daha sonra hey'et-i mecmua-yı insâniyede her birisine karşı birer nisbeti, birer vazifesi, birer faydası kemâl-i hikmetle bulunması gösteriyor ki: Bütün o cismin bütün âzasını îcad eden bir Zât, o zerreyi o yerde yerleştirebilir.

Ve bilhassa rızık için gelen zerreler, rızık kafilesinde seyr u sefer eden o zerreler, o kadar hayret-fezâ bir intizam ve hikmetle seyr u seyahat ederler ve öyle tavırlarda, tabakalarda intizam-perverâne geçip gelirler ve öyle şuûrkârâne ayak atıp hiç şaşırmayarak gele gele tâ beden-i zîhayatta dört süzgeçle süzülüp rızka muhtaç âza ve hüceyrâtın imdadına yetişmek için kandaki küreyvât-ı hamrâya yüklenip bir kanun-u kerem'le imdada yetişirler. Ondan bilbedâhe anlaşılır ki: Şu zerreleri binler muhtelif menzillerden geçiren, sevk eden; elbette ve elbette bir Rezzâk-ı Kerîm, bir Hallâk-ı Rahîm'dir ki, kudretine nisbeten zerreler, yıldızlar omuz omuza müsavidirler.

Hem her bir zerre, öyle bir nakş-ı sanatta işler ki; ya bütün zerrâtla münasebettar, her birisine ve umumuna hem hâkim ve hem her birisine ve umumuna mahkûm bir vaziyette bulunmakla, o hayretfezâ sanatlı nakşı ve hikmet-nümâ nakışlı sanatı bilir ve îcad eder. Bu ise, binler defa muhâldir. Veya bir Sâni-i Hakîm'in kanun-u kader ve kalem-i kudret'inden çıkan, harekete memur birer noktadır.

1(Hâşiye) Nur'un birinci kâtibidir.

Nasıl ki, meselâ: Ayasofya kubbesindeki taşlar, eğer mimarının emrine ve sanatına tâbi olmazlarsa; her bir taşı, Mimar Sinan gibi dülgerlik sanatında bir mahâreti ve sair taşlara hem mahkûm, hem hâkim olmak, yâni "Geliniz, düşmemek, sukut etmemek için baş başa vereceğiz." diye bir hüküm sahibi olması lâzımdır.

Öyle de: Binler defa Ayasofya kubbesinden daha sanatlı, daha hayretli ve hikmetli olan masnûattaki zerreler, Kâinat Ustası'nın emrine tâbi olmazlarsa; her birine Sâni-i Kâinat'ın evsâfı kadar evsâf-ı kemâl verilmesi lâzım gelir.

Feyâ Sübhanallah! Zındık maddiyyûn gâvurlar bir Vâcibü'l-vücûd'u kabul etmediklerinden, zerrât adedince bâtıl âliheleri kabûl etmeğe mezheplerine göre muztar kalıyorlar. İşte şu cihette münkir kâfir ne kadar feylesof, âlim de olsa; nihayet derecede bir cehl-i azîm içindedir, bir echel-i mutlaktır.

Üçüncü Nokta

Şu nokta, Birinci Nokta'nın âhirinde vaad olunan ***altıncı hikmet-i azîme***ye bir işarettir. Şöyle ki:

Yirmi Sekizinci Söz'ün İkinci Suâli'nin cevabındaki hâşiyede denilmişti ki: Tahavvülât-ı zerrâtın ve zîhayat cisimlerde zerrât harekâtının binler hikmetlerinden bir hikmeti dahi, zerreleri nurlandırmaktır ve âlem-i uhreviye binasına lâyık zerreler olmak için, hayattar ve mânidâr olmaktır. Güya cism-i hayvanî ve insanî hattâ nebatî; terbiye dersini almak için gelenlere bir misafirhâne, bir kışla, bir mekteb hükmündedir ki; câmid zerreler ona girerler, nurlanırlar. Âdeta bir tâlim ve tâlimâta mazhar olurlar, letâfet peydâ ederler. Birer vazifeyi görmekle âlem-i bekâya ve bütün eczasıyla hayattar olan dâr-ı âhirete zerrât olmak için liyâkat kesbederler.

Suâl: Zerrâtın harekâtında şu hikmetin bulunması ne ile bilinir?

Elcevap:

Evvelâ: Bütün masnûatın bütün intizâmâtıyla ve hikmetleriyle sâbit olan Sâni'in hikmetiyle bilinir. Çünkü: En cüz'î bir şeye küllî hikmetleri takan bir hikmet; seyl-i kâinatın içinde en büyük faaliyet gösteren ve hikmetli nakışlara medâr olan harekât-ı zerrâtı hikmetsiz bırakmaz. Hem en küçük mahlûkatı, vazifelerinde ücretsiz, maaşsız, kemâlsiz bırakmayan bir hikmet, bir hâkimiyet; en kesretli ve esaslı memurlarını, hizmetkârlarını nursuz, ücretsiz bırakmaz.

Sâniyen: Sâni-i Hakîm, anâsırı tahrik edip tavzif ederek –onlara bir ücret-i kemâl hükmünde– mâdeniyat derecesine çıkarmasıyla ve mâdeniyata mahsus

tesbihâtları onlara bildirmesiyle.. ve mâdeniyâtı tahrik ve tavzif edip nebâtât mertebe-i hayatiyesinin makamını vermesiyle.. ve nebâtâtı rızk ederek tahrik ve tavzif ile hayvanât mertebe-i letâfetini onlara ihsan etmesiyle ve hayvanâttaki zerrâtı tavzif edip rızık yoluyla hayat-ı insâniye derecesine çıkarmasıyla.. ve insanın vücûdundaki zerrâtı süze süze tasfiye ve taltif ederek tâ dimağın ve kalbin en nâzik ve latîf yerinde makam vermesiyle bilinir ki: Harekât-ı zerrât hikmetsiz değil, belki kendine lâyık bir nevi kemâlâta koşturuluyor.[1]

Sâlisen: Zîhayat cisimlerin zerrâtı içinde çekirdek ve tohumdaki gibi bir kısım zerreler öyle mânevî bir nura, bir letâfete, bir meziyete mazhar oluyorlar ki; sair zerrelere ve o koca ağaca bir ruh, bir sultan hükmüne geçer.

İşte azîm bir ağacın bütün zerrâtı içinde bir kısım zerrelerin şu mertebeye çıkmaları, o ağacın tabaka-yı hayatında çok devirleri ve nazik vazifeleri görmesiyle olduğundan gösteriyor ki: Sâni-i Hakîm'in emriyle vazife-i fıtrat içinde zerrâtın envâ-ı harekâtına göre onlara tecelli eden esmânın hesabına ve şerefine olarak birer mânevî letâfet, birer mânevî nur, birer makam, birer mânevî ders almalarını gösteriyor.

Elhâsıl: Madem Sâni-i Hakîm her şey için o şeye münasip bir nokta-yı kemâl ve ona lâyık bir mertebe-i feyz-i vücûd tâyin edip ve o şeye, o nokta-yı kemâle sa'yedip gitmek için bir istidat vererek ona sevk ediyor ve bütün nebâtât ve hayvanâtta şu kanun-u rubûbiyet cârî olmakla beraber, cemâdâtta dahi cârîdir ki; âdi toprağa, elmas derecesine ve cevâhir-i âliye mertebesine bir terakkiyât veriyor ve şu hakikatte muazzam bir "Kanun-u rubûbiyet"-in ucu görünüyor.

Hem madem o Hâlık-ı Kerîm, tenasül kanun-u azîminde istihdam ettiği hayvanâta ücret olarak birer maaş gibi birer lezzet-i cüz'iye veriyor. Ve arı ve bülbül gibi, sair hidemât-ı rabbâniyede istihdam olunan hayvanlara birer ücret-i kemâl verir. Şevk ve lezzete medâr birer makam veriyor ve şunda bir muazzam "Kanun-u kerem"in ucu görünüyor.

Hem madem her şeyin hakikati, Cenâb-ı Hakk'ın bir isminin tecellisine bakar, ona bağlıdır; ona aynadır. O şey, ne kadar güzel bir vaziyet alsa, o ismin şerefinedir; o isim öyle ister. O şey bilse, bilmese; o güzel vaziyet, hakikat nazarında matlubdur. Ve şu hakikatten gayet muazzam bir "Kanun-u tahsin ve cemâl"in ucu görünüyor.

---

1 Bkz.: Tâhâ sûresi, 20/50.

Hem madem Fâtır-ı Kerîm, düstûr-u kerem iktizasıyla bir şeye verdiği makamı ve kemâli, o şeyin müddeti ve ömrü bitmesiyle, o kemâli geriye almıyor. Belki o zîkemâlin meyvelerini, neticelerini, mânevî hüviyetini ve mânâsını, ruhlu ise ruhunu ibkâ ediyor.

Meselâ: Dünya'da insanı mazhar ettiği kemâlâtın mânâlarını, meyvelerini ibkâ ediyor. Hattâ müteşekkir bir müminin yediği zâil meyvelerin şükrünü, hamdini; mücessem bir meyve-i cennet sûretinde tekrar ona veriyor.[1] Ve şu hakikatte muazzam bir "Kanun-u rahmet"in ucu görünüyor.

Hem madem Hallâk-ı Bîmisâl israf etmiyor, abes işleri yapmıyor. Hattâ güz mevsiminde vazifesi bitmiş, vefat etmiş mahlûkların enkaz-ı maddiyesini bahar masnûatında istimâl ediyor; onların binalarında dercediyor.

Elbette [2] وَإِنَّ الدَّارَ الْاٰخِرَةَ لَهِيَ الْحَيَوَانُ[3] sırrıyla, يَوْمَ تُبَدَّلُ الْأَرْضُ غَيْرَ الْأَرْضِ işaretiyle şu dünyada câmid, şuûrsuz ve mühim vazifeler gören zerrât-ı arziyenin elbette taşı, ağacı, her şeyi zîhayat ve zîşuur olan âhiretin bâzı binalarında derc ve istimâli mukteza-yı hikmettir. Çünkü: Harab olmuş Dünya'nın zerrâtını Dünya'da bırakmak veya ademe atmak israftır. Ve şu hakikatten pek muazzam bir "Kanun-u hikmet"in ucu görünüyor.

Hem madem şu Dünya'nın pek çok âsârı ve mâneviyatı ve meyveleri ve cin ve ins gibi mükellefînin mensucât-ı amelleri, sahâif-i ef'âlleri, ruhları, cesedleri âhiret pazarına gönderiliyor. Elbette o semerâta ve mânâlara hizmet eden ve arkadaşlık eden zerrât-ı arziye dahi, vazife noktasında kendine göre tekemmül ettikten sonra, yâni nur-u hayata çok defa hizmet ve mazhar olduktan sonra ve hayatî tesbihâta medâr olduktan sonra şu harab olacak dünyanın enkazı içinde, şu zerrâtı dahi öteki âlemin binasında dercetmek mukteza-yı adl ve hikmettir. Ve şu hakikatten pek muazzam bir "Kanun-u adl"in ucu görünüyor.

Hem madem ruh cisme hâkim olduğu gibi; câmid maddelerde dahi kaderin yazdığı evâmir-i tekviniye, o maddelere hâkimdir. O maddeler, kaderin mânevî yazısına göre mevki ve nizam alabilirler.

---

1 Bkz.: "Kim 'sübhanallâhi ve bihamdihî, sübhanallâhi'l-azîm' derse cennette onun için bir hurma ağacı dikilir." (Tirmizî, *deavât* 59; İbni Mâce, *edeb* 56); "Kim 'sübhanallâhi ve'l-hamdülillâhi ve lâ ilâhe illâllâhu vallâhu ekber', derse her harfi için onun adına cennette bir ağaç dikilir." (et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-evsat* 8/226); "Cennet fidanları 'lâ havle ve lâ kuvvete illâ billâh'tır." (Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 5/418).

2 "Gün gelir, yer başka bir yere... çevrilir." (İbrahim sûresi, 14/48)

3 "Âhiret yurdu, (her şeyin diri olduğu) gerçek hayattır." (Ankebût sûresi, 29/64)

Meselâ: Yumurtaların envâında ve nutfelerin aksamında ve çekirdeklerin esnafında ve tohumların ecnasında kaderin ayrı ayrı yazdığı evâmir-i tekviniye cihetiyle ayrı ayrı makam ve nur sahibi oluyorlar. Ve o madde itibarıyla mahiyetleri[1(Hâşiye-1)] bir hükmünde olan o maddeler, hadsiz muhtelif mevcudata menşe' oluyorlar. Ayrı ayrı makam ve nur sahibi oluyorlar. Elbette hidemât-ı hayatiye ve hayattaki tesbihât-ı rabbâniyede defaatla bir zerre bulunmuş ise ve hizmet etmiş ise, o zerrenin mânevî alnında o mânâların hikmetlerini, hiçbir şeyi kaybetmeyen kader kalemiyle kaydetmesi; mukteza-yı ihâta-yı ilmîdir. Ve şunda pek muazzam bir "Kanun-u ilm-i muhît"in ucu görünüyor.

Öyle ise zerreler[2(Hâşiye-2)] başıboş değiller.

Netice-i kelâm: Geçmiş yedi kanun, yâni kanun-u rubûbiyet, kanun-u kerem, kanun-u cemâl, kanun-u rahmet, kanun-u hikmet, kanun-u adl, kanun-u ihâta-yı ilmî gibi pek çok muazzam kanunların görünen uçları arkalarında birer ism-i âzam ve o ism-i âzam'ın tecelli-i âzamını gösteriyor. Ve o tecelliden anlaşılıyor ki:

Sâir mevcudat gibi şu dünyadaki tahavvülât-ı zerrât dahi, gayet âlî hikmetler için kaderin çizdiği hudud üzerine kudretin verdiği evâmir-i tekviniyeye göre hassas bir mîzân-ı ilmî ile cevelân ediyorlar. Âdeta başka yüksek bir âleme[3(Hâşiye-3)] gitmeğe hazırlanıyorlar. Öyle ise zîhayat cisimler, o seyyah zerrelere güya birer mekteb, birer kışla, birer misafirhâne-i terbiye hükmündedir. Ve öyle olduğuna bir hads-i sâdıkla hükmedilebilir.

Elhâsıl: Birinci Söz'de denildiği ve isbat edildiği gibi; her şey "Bismillâh" der. İşte bütün mevcudat gibi her bir zerre ve zerrâtın her bir tâifesi ve mahsus her bir cemaati, lisân-ı hâl ile "Bismillâh" der, hareket eder.[4]

---

1 (Hâşiye-1) Evet bütün onlar bu dört unsurdan mürekkeptir. Müvellidü'l-mâ, müvellidü'l-humuza, azot, karbon gibi maddelerden teşkil olunuyorlar. Maddece bir sayılabilirler. Farkları yalnız kaderin mânevî yazısındadır.

2 (Hâşiye-2) Şu cevap, yedi "Madem" kelimelerine bakar.

3 (Hâşiye-3) Çünkü: Bilmüşâhede gayet cevâdâne bir faaliyetle şu âlem-i kesif ve süflîde pek kesretle nur-u hayatı serpmek ve iş'al etmek, hattâ en hasis maddelerde ve teaffün etmiş cisimlerde kesretle taze bir nur-u hayatı ışıklandırmak, o kesif ve hasis maddeleri nur-u hayatla letâfetlendirmek, cilâlandırmak sarahate yakın işaret ediyor ki: Gayet latîf, ulvî, nazif, hayattar diğer bir âlemin hesabına şu kesif, câmid âlemi; zerrâtın hareketiyle, hayatın nuruyla cilâlandırıyor, eritiyor, güzelleştiriyor. Güya latîf bir âleme gitmek için, zînetlendiriyor. İşte beşer haşrini aklına sığıştıramayan dar akıllı adamlar, Kur'ân'ın nuruyla rasad etseler görecekler ki: Bütün zerrâtı bir ordu gibi haşredecek kadar muhît bir "Kanun-u Kayyûmiyet" görünüyor, bilmüşâhede tasarruf ediyor.

4 Bkz.: İsrâ sûresi, 17/44.

Evet, geçmiş üç nokta sırrıyla; her bir *zerre*, *mebde*-i hareketinde lisân-ı hâl ile بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ der. Yâni: "Ben, Allah'ın nâmıyla, hesabıyla, ismiyle, izniyle, kuvvetiyle hareket ediyorum." Sonra *netice*-i hareketinde, her bir masnû gibi her bir *zerre*, her bir tâifesi, lisân-ı hâl ile اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ[1] der ki, bir kaside-i medhiye hükmünde olan sanatlı bir mahlûkun nakşında, kudretin küçük bir kalem ucu hükmünde kendini gösterir. Belki her biri; mânevî, rabbânî, muazzam, hadsiz başlı bir fonoğrafın birer plâğı hükmünde olan masnûların üstünde dönen ve tahmîdât-ı rabbâniye kasideleriyle o masnûatı konuşturan ve tesbihât-ı ilâhiye neşidelerini okutturan birer iğne başı sûretinde kendini gösteriyorlar.

دَعْوٰيهُمْ فِيهَا سُبْحَانَكَ اللّٰهُمَّ وَتَحِيَّتُهُمْ فِيهَا سَلَامٌ ۚ وَاٰخِرُ
دَعْوٰيهُمْ أَنِ الْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ[2]

سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَآ إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا ۖ إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ[3]

رَبَّنَا لَا تُزِغْ قُلُوبَنَا بَعْدَ إِذْ هَدَيْتَنَا وَهَبْ لَنَا مِنْ لَدُنْكَ رَحْمَةً ۚ إِنَّكَ أَنْتَ الْوَهَّابُ[4]

اَللّٰهُمَّ صَلِّ عَلٰى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ صَلَاةً تَكُونُ لَكَ رِضَاءً وَلِحَقِّهٖ أَدَاءً وَعَلٰى اٰلِهٖ وَصَحْبِهٖ
وَسَلِّمْ وَسَلِّمْنَا وَسَلِّمْ دِينَنَا اٰمِينَ يَا رَبَّ الْعَالَمِينَ[5]

---

1 "Bütün hamdler, övgüler âlemlerin Rabbi Allah'adır." (Fâtiha sûresi, 1/2)

2 "Onların duaları 'Hamd âlemlerin Rabbi Allah'a mahsustur.' diye sona erer." (Yûnus sûresi, 10/10)

3 "Sübhansın yâ Rab! Senin bize bildirdiğinden başka ne bilebiliriz ki? Her şeyi hakkıyla bilen, her şeyi hikmetle yapan sensin." (Bakara sûresi, 2/32)

4 "Ey bizim Kerîm Rabbimiz, bize hidâyet verdikten sonra kalblerimizi saptırma ve katından bize bir rahmet bağışla. Şüphesiz bağışı bol olan Vehhab sensin Sen!" (Âl-i İmran sûresi, 3/8)

5 "Allahım! Efendimiz Hazreti Muhammed'e *(sallallâhu aleyhi ve sellem)*, O'nun Âl'ine, Ashabına ve kardeşlerine Senin için hoşnutluk ve O'nun için de hakkı eda olacak bir rahmet ve selâm eyle. Bizi ve dinimizi selâmette kıl. Duamızı kabul et ey âlemlerin Rabbi!"

Otuz Birinci Söz

Mi'râc-ı Nebeviyyeye Dairdir. *(aleyhissalâtü vesselâm)*

İhtar: Mi'râc meselesi, erkân-ı îmâniyenin usûlünden sonra terettüp eden bir neticedir. Ve erkân-ı îmâniyenin nurlarından medet alan bir nurdur. Erkân-ı îmâniyeyi kabul etmeyen dinsiz mülhidlere karşı elbette bizzât isbat edilmez. Çünkü; Allah'ı bilmeyen, Peygamber'i tanımayan ve melâikeyi kabul etmeyen veya semâvâtın vücûdunu inkâr eden adamlara Mi'râc'dan bahsedilmez. Evvelâ o erkânı isbat etmek lâzım geliyor. Öyle ise biz, Mi'râc'da istib'ad ile vesveseye düşen bir mümini muhatab ittihaz ederek, ona karşı serd-i kelâm edip ara sıra makam-ı istimâ'da olan mülhidi nazara alıp serd-i kelâm edeceğiz. Bâzı sözlerde hakikat-i Mi'râc'ın bir kısım lem'aları zikredilmişti. İhvanlarımın ısrarı ile ayrı ayrı o lem'aları hakikatin aslıyla birleştirmek ve kemâlât-ı Ahmediye'nin *(aleyhissalâtü vesselâm)* cemâline birden bir ayna yapmak için, inâyeti Allah'tan istedik.

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

سُبْحَانَ الَّذِي أَسْرٰى بِعَبْدِهٖ لَيْلًا مِنَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ إِلَى الْمَسْجِدِ الْأَقْصَى الَّذِي بَارَكْنَا حَوْلَهُ لِنُرِيَهُ مِنْ اٰيَاتِنَا إِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ[1]

إِنْ هُوَ إِلَّا وَحْيٌ يُوحٰى ۞ عَلَّمَهُ شَدِيدُ الْقُوٰى ۞ ذُو مِرَّةٍ فَاسْتَوٰى ۞ وَهُوَ بِالْأُفُقِ الْأَعْلٰى ۞ ثُمَّ دَنَا فَتَدَلّٰى ۞ فَكَانَ قَابَ قَوْسَيْنِ أَوْ أَدْنٰى ۞ فَأَوْحٰى إِلٰى عَبْدِهٖ مَا أَوْحٰى ۞ مَا كَذَبَ الْفُؤَادُ مَا رَاٰى ۞ أَفَتُمَارُونَهُ عَلٰى مَا يَرٰى ۞ وَلَقَدْ رَاٰهُ نَزْلَةً أُخْرٰى ۞ عِنْدَ سِدْرَةِ الْمُنْتَهٰى ۞ عِنْدَهَا جَنَّةُ الْمَأْوٰى ۞ إِذْ يَغْشَى السِّدْرَةَ مَا يَغْشٰى ۞ مَا زَاغَ الْبَصَرُ وَمَا طَغٰى ۞ لَقَدْ رَاٰى مِنْ اٰيَاتِ رَبِّهِ الْكُبْرٰى[2]

---

1 "Bir gece, kendisine bâzı delillerimizi gösterelim diye kulu Muhammed'i, Mescid-i Haram'dan, çevresini mübarek kıldığımız Mescid-i Aksâ'ya götüren O Zât'ın şanı yücedir, bütün eksikliklerden uzaktır. Gerçekten, her şeyi işiten, her şeyi gören O'dur." (İsrâ sûresi, 17/1)

2 "O, kendisine vahyedilen bir vahiyden başka bir şey değildir. (O, zamirinden maksad, birçok müfessire göre Kur'ân'dır. Hazreti Peygamber'in *(sallallâhu aleyhi ve sellem)* İslâm tebliği, Kur'ân'ı açıklama niteliği

Evvelki âyet-i azîmenin azîm hazinesinden yalnız إِنَّهُ[1] zamîrinde bir düstûr-u belâgata istinad eden iki remzin meselemize münasebeti olduğu için, i'câz bahsinde beyân edildiği üzere yazacağız.

İşte Kur'ân-ı Hakîm, Habib-i Ekrem'in *(aleyhi efdalüssalâti ve ekmelüsselâm)* Mi'râc'ının mebde'i olan, Mescid-i Haram'dan Mescid-i Aksâ'ya olan seyrânını zikrettikten sonra إِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ[2] der. Ve şu kelâm ile Sûre-i ﴿وَالنَّجْمِ إِذَا هَوٰى﴾[3]'da işaret olunan münteha-yı Mi'râc'a remzeden إِنَّهُ[4] 'deki zamir, ya Cenâb-ı Hakk'a râci'dir veyahut Peygamberedir *(aleyhissalâtü vesselâm).*

Peygambere göre olsa, kanun-u belâgat ve münasebet-i siyâk-i kelâm şöyle ifade ediyor ki: Bu seyahat-i cüz'iyede bir seyr-i umumî ve bir urûc-u küllî var ki; tâ Sidretü'l-Müntehâ'ya, tâ Kâb-ı kavseyn'e kadar merâtib-i külliye-i esmâiyede gözüne, kulağına tesadüf eden âyât-ı rabbâniyeyi ve acâib-i sanat-ı ilâhiyeyi işitmiş, görmüştür, der. O küçük cüz'î seyahati hem küllî, hem mahşer-i acâib bir seyahatin anahtarı hükmünde gösteriyor.

Eğer zamir, Cenâb-ı Hakk'a raci' olsa, şöyle oluyor ki: Bir abdini bir seyahatte huzuruna dâvet edip, bir vazife ile tavzif etmek için, Mescid-i Haram'dan mecma-ı enbiyâ olan Mescid-i Aksâ'ya gönderip,[5] enbiyâlarla görüştürüp, bütün enbiyâların usûl-ü dînlerine vâris-i mutlak olduğunu gösterdikten sonra, tâ Sidretü'l-Müntehâ'ya, tâ Kâb-ı kavseyn'e kadar mülk ve melekûtunda gezdirdi.[6]

---

taşıyan sözlerinin hepsi vahiy kaynaklıdır.) Onu kendisine pek güçlü ve kuvvetli, o üstün akıl ve kemâl sahibi Melek, Cebrâil öğretti. Melek, kendi aslî sûretine girip doğruldu. İşte o zaman kendisi en yüce ufukta idi. Sonra o yaklaştı ve iyice sarktı. Öyle ki araları yayın iki ucu arası kadar veya daha az kaldı. O da kuluna vahyetmek istediği her şeyi vahyetti. Gözlerinin gördüğünü kalbi yalan saymadı. Şimdi siz kalkmış da onun gördükleri hakkında şüphe edip kendisiyle münakaşa mı ediyorsunuz? Onun bir başka inişini Sidretü'l-Müntehâ'nın yanında görmüştü. (Hz. Peygamber'in *(sallallâhu aleyhi ve sellem)* Cibril'i ikinci defa görmesine işaret. Bu seferinde onu aslî sûretindeki azametiyle görmüştü. Sidretü'l-Müntehâ, Hz. Peygamber'e *(sallallâhu aleyhi ve sellem)* miraç gecesinde gösterilen, hilkatin aldığı son şekli gösteren, emir âleminin sonundaki "şeceretü'l-kevn" yâni yaratılış, kâinat ağacıdır. Başka izahlar arasında, en kuvvetlisi bu görünüyor.) Me'vâ cennet'i de onun yanındadır. O dem ki Sidre'yi bir feyiz sarıyor, sardıkça sarıyordu... Peygamber'in gözü kaymadı, şaşmadı, aşmadı da. (Hz. Peygamber *(sallallâhu aleyhi ve sellem)* Rabbine o kadar yönelmişti ki gök melekûtunda temaşa ettiği sayısız güzellikler onu meşgul etmedi.) Vallahi gördü, hem de Rabbinin âyetlerinden en büyüğünü gördü." (Necm sûresi, 53/4-18)

1 "Gerçekten O.." (İsrâ sûresi, 17/1)

2 "...Gerçekten, her şeyi işiten, her şeyi gören O'dur." (İsrâ sûresi, 17/1)

3 "Kayan yıldıza yemin olsun ki!" (Necm sûresi, 53/1).

4 "Gerçekten O.." (İsrâ sûresi, 17/1)

5 el-Bezzâr, *el-Müsned* 5/15; et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* 10/69; el-Hâkim, *el-Müstedrek* 4/648; et-Taberî, *Câmiu'l-beyân* 15/3; el-Makdisî, *Fezâilü Beyti'l-Makdis* s.58.

6 Bkz.: İsrâ sûresi, 17/1; Necm sûresi, 53/4-18; İbni Kesîr, *el-Bidâye* 3/109-118; es-Süheylî, *er-Ravdu'l-ünf* 2/191-194.

İşte çendan, o bir abddir ve o seyahat, bir mi'râc-ı cüz'îdir. Fakat, bu abdin, bütün kâinata taalluk eden bir emanet beraberindedir. Hem şu kâinatın rengini değiştirecek bir nur beraberdir. Hem saadet-i ebediyenin kapısını açacak bir anahtar beraber olduğu için, Cenâb-ı Hak kendini "Bütün eşyayı işitir ve görür."[1] sıfatıyla tavsif eder. Tâ o emanet, o nur, o anahtarın cihan-şümûl ve muhît ve umum kâinata âmm ve bütün mahlûkata şâmil hikmetlerini göstersin.[2]

Bu sırr-ı azîmin "*Dört Esas*"ı var.

Birincisi: Mi'râc'ın sırr-ı lüzumu nedir?

İkincisi: Hakikat-i Mi'râc nedir?

Üçüncüsü: Hikmet-i Mi'râc nedir?

Dördüncüsü: Mi'râc'ın semerât ve faydası nedir?

Birinci Esas

Mi'râc'ın sırr-ı lüzumu

Meselâ *deniliyor ki*: "Cenâb-ı Hak [3] أَقْرَبُ إِلَيْهِ مِنْ حَبْلِ الْوَرِيدِ 'dir. Her şeye, her şeyden daha yakındır. Cisimden, mekândan münezzehtir.[4] Her veli, kalbi içinde onunla görüşebilir.[5] Neden dolayı velâyet-i Ahmediye *(aleyhissalâtü vesselâm)* Mi'râc gibi uzun bir seyahatın neticesinden sonra, her velinin kendi kalbinde muvaffak olduğu münâcâta muvaffak oluyor?"

Elcevap: Şu sırr-ı gâmızı "iki temsîl" ile fehme takrib ediyoruz. On İkinci Söz'ün sırr-ı i'câz-ı Kur'ân ve sırr-ı Mi'râc hakkında olan şu iki temsîli dinle:

Birinci Temsîl

Bir sultanın iki çeşit mükâlemesi, sohbeti, görüşmesi vardır. İki tarzda hitâbı, iltifâtı vardır. **Birisi**: Âmî bir raiyetiyle cüz'î bir iş için, hususî bir hâcete

---

1 Bkz.: İsrâ sûresi, 17/1.

2 Bkz.: İsrâ sûresi, 17/1.

3 "İnsana şahdamarından daha yakın" (Kaf sûresi, 50/16)

4 Bkz.: İsrâ sûresi, 17/43; Enbiyâ sûresi, 21/22.

5 Bkz.: el-Cürcânî, *et-Ta'rîfât* 1/76.

dâir, has bir telefonla sohbet etmektir. **Diğeri**: Saltanat-ı uzmâ unvanı ile ve hilâfet-i kübrâ nâmıyla ve hâkimiyet-i âmme haysiyetiyle ve evâmirini etrafa neşir ve teşhir maksadıyla, o işlerle alâkadar bir elçisiyle veya o evâmir ile münasebettar büyük bir memuru ile konuşmaktır, sohbet etmektir. Ve haşmetini izhar eden ulvî bir fermanla bir mükâlemedir.

İşte –وَلِلّٰهِ الْمَثَلُ الْأَعْلٰى[1]– şu temsîl gibi: Şu kâinat Hâlık'ının ve Mâlikü'l-mülk ve'l-melekût'un ve Hâkim-i Ezel ve Ebed'in iki tarzda mükâlemesi, sohbeti, iltifâtı vardır. Birisi cüz'î ve has, diğeri küllî ve âmm... İşte Mi'râc, velâyet-i Ahmediye'nin *(aleyhissalâtü vesselâm)* bütün velâyâtın fevkinde bir külliyet, bir ulviyet sûretinde bir tezahürüdür ki; bütün kâinatın Rabbi ismiyle, bütün mevcudatın Hâlık'ı unvanıyla Cenâb-ı Hakk'ın sohbetine ve münâcâtına müşerrefiyettir.

İkinci Temsîl

Bir adam elindeki bir aynayı güneşe karşı tutar. O ayna kendi miktarınca bir ışık ve yedi rengi hâvi bir ziyâyı, bir aksi, şemsden alır. Onun nisbetinde güneşle münasebettar olur, sohbet eder. Ve o ışıklı aynayı karanlıklı hânesine veya dam altındaki küçük, hususî bağına tevcih etse; güneşin kıymeti nisbetinde değil, belki o aynanın kabiliyeti miktarınca istifade edebilir. Diğeri ise aynayı bırakır, doğrudan doğruya güneşe karşı çıkar, haşmetini görür, azametini anlar. Sonra pek yüksek bir dağa çıkar, güneşin pek geniş şâşaa-yı saltanatını görür ve bizzât perdesiz onunla görüşür. Sonra döner, hânesinden veya bağının damından geniş pencereler açar, gökteki güneşe karşı yollar yapar, hakikî güneşin daimî ziyâsı ile sohbet eder, konuşur. Ve böylece minnettarâne bir sohbet edebilir ve diyebilir: "Ey yeryüzünü ışığıyla yaldızlayan ve zeminin vechini ve bütün çiçeklerin yüzlerini güldüren dünya güzeli, gök nazdârı olan nâzenin güneş!. Onlar gibi benim hâneciğimi, bahçeciğimi ısındırdın ve ışıklandırdın, bütün dünyayı ışıklandırdığın ve yeryüzünü ısındırdığın gibi." Hâlbuki evvelki ayna sahibi böyle diyemez. O ayna kaydı altında güneşin aksi ise, âsârı mahduddur, o kayda göredir.

İşte Şems-i Ezel ve Ebed Sultanı olan Zât-ı Ehad ve Samed'in tecellisi, mahiyet-i insâniyeye hadsiz merâtibi tazammun eden iki sûretle tezahür eder:

Birincisi: Ayna-yı kalbe uzanan bir nisbet-i rabbâniye ile bir tezahürdür ki; herkes istîdadına ve tayy-ı merâtibde seyr u sülûküne, esmâ ve sıfâtın te-

[1] "En yüce sıfatlar Allah'ındır." (Nahl sûresi, 16/60)

celliyâtına nisbeten cüz'î ve küllî o Şems-i Ezelî'nin nuruna ve sohbetine ve münâcâtına mazhariyeti var. Galib-i esmâ ve sıfâtın zılâlinde giden velâyetlerin derecâtı bu kısımdan ileri gelir.

İkincisi: İnsanın câmiiyeti ve şecere-i kâinatın en münevver meyvesi olduğundan, bütün kâinatta cilveleri tezahür eden esmâ-yı hüsnâyı, birden ayna-yı ruhunda gösterebilmesi cihetiyle Cenâb-ı Hak, tecelli-i Zât'ıyla ve esmâ-yı hüsnânın âzamî mertebede, nev'-i insanın mânen en âzam bir ferdine, tecelli-i âzam tezahür eder ki; bu tezahür ve tecelli, Mi'râc-ı Ahmedî *(aleyhissalâtü vesselâm)* sırrıdır ki; O'nun velâyeti, risâletine mebde' olur. Velâyet ki; zıllden geçer, ikinci temsîlin birinci adamına benzer. Risâlette zıll yoktur, doğrudan doğruya Zât-ı Zülcelâl'in ehadiyetine bakar, ikinci temsîlin ikinci adamına benzer. Mi'râc ise, velâyet-i Ahmediye'nin *(aleyhissalâtü vesselâm)* kerâmet-i kübrâsı, hem mertebe-i ulyâsı olduğundan, risâlet mertebesine inkılâb etmiş. Mi'râc'ın bâtını velâyettir, halktan Hakk'a gitmiş. Zâhir-i Mi'râc risâlettir, Hak'tan halka geliyor. Velâyet, kurbiyet merâtibinde sülûktur. Çok merâtibin tayyına ve bir derece zamâna muhtaçtır. Nur-u âzam olan risâlet ise, akrebiyet-i ilâhiyenin inkişâfı sırrına bakar ki, bir ân-ı seyyâle kâfidir. Onun için hadîste denilmiş: "Bir anda dönmüş gelmiş."[1]

Şimdi makam-ı istimâ'da bulunan mülhide deriz ki: Madem bu kâinat, gayet muntazam bir memleket, gayet muhteşem bir şehir, gayet müzeyyen bir saray hükmündedir; elbette onun bir Hâkim'i, bir Mâlik'i, bir ustası vardır. Madem böyle haşmetli bir Mâlik-i Zülcelâl, bir Hâkim-i Zülkemâl, bir Sâni-i Zülcemâl vardır. Hem madem umum o âleme, o memlekete, o şehre, o saraya alâkadarlık gösteren ve havâs ve duygularıyla umumuna münasebettar ve nazarı küllî olan bir insan vardır; elbette o Sâni-i Muhteşem, o küllî nazarlı ve umumî şuûrlu olan insan ile ulvî, âzamî bir münasebeti bulunacaktır ve ona kudsî bir hitâbı ve âlî bir teveccühü olacaktır.

Hem madem Âdem *(aleyhisselâm)*'dan şimdiye kadar şu münasebete mazhar olanların içinde âsârının şehâdetiyle, yâni küre-i arzın nısfını ve nev'-i beşerin humsunu daire-i tasarrufuna aldığı ve kâinatın şekl-i mânevîsini değiştirdiği, ışıklandırdığı gibi, en âzamî bir mertebede o münasebeti Muhammed-i Arabî *(sallallâhu aleyhi ve sellem)* göstermiştir. Öyle ise; o münasebetin en âzamî bir mertebesinden ibaret olan Mi'râc, O'na elyak ve O'na evfaktır.

---

1 Efendimizin *(aleyhissalâtü vesselâm)* bir anda Mi'râc'tan döndüğüne dair bkz.: es-Suyûtî, *el-Hasâisu'l-kübrâ* 1/272; Kâdı İyâz, *eş-Şifâ* s.166; Aliyyülkârî, *Şerhu'ş-Şifâ* 1/409.

İkinci Esas

Hakikat-i Mi'râc nedir?

Elcevap: Zât-ı Ahmediye'nin *(aleyhissalâtü vesselâm)* merâtib-i kemâlâtta seyr u sülûkünden ibarettir. Yâni, Cenâb-ı Hakk'ın tertib-i mahlûkatta tecelli ettirdiği ayrı ayrı isim ve unvanlarla ve saltanat-ı rubûbiyetinde teşkil ettiği devâir-i tedbir ve îcadda ve o dairelerde birer arş-ı rubûbiyet ve birer merkez-i tasarrufa medâr olan bir semâ tabakasında gösterdiği âsâr-ı rubûbiyeti, birer birer o abd-i mahsusa göstermekle, o abdi, hem bütün kemâlât-ı insâniyeyi câmi', hem bütün tecelliyât-ı ilâhiyeye mazhar, hem bütün tabakat-ı kâinata nâzır ve saltanat-ı rubûbiyetin dellâlı ve marziyyât-ı ilâhiyenin mübelliği ve tılsım-ı kâinatın keşşafı yapmak için, Burak'a bindirip, berk gibi semâvâtı seyrettirip, kat'-ı merâtib ettirerek, kamervâri menzilden menzile, daireden daireye rubûbiyet-i ilâhiyeyi temâşâ ettirip, o dairelerin semâvâtında makamları bulunan ve ihvanı olan enbiyâyı birer birer göstererek, tâ Kâb-ı kavseyn makamına çıkarmış, ehadiyet ile kelâmına ve rü'yetine mazhar kılmıştır.[1]

Şu yüksek hakikate "iki temsîl" dürbünü ile bakılabilir.

Birincisi

Yirmi Dördüncü Söz'de izah edildiği gibi; nasıl ki bir padişahın kendi hükûmetinin dairelerinde ayrı ayrı unvanları ve raiyetinin tabakalarında başka başka nâm ve vasıfları ve saltanatının mertebelerinde çeşit çeşit isim ve alâmetleri vardır. Meselâ, adliye dairesinde hâkim-i âdil ve mülkiyede sultan ve askeriyede kumandan-ı âzam ve ilmiyede halife ve hâkezâ.. sâir isim ve unvanları bulunur. Her bir dairede birer mânevî tahtı hükmünde olan makam ve iskemlesi bulunur. O tek padişah, o saltanatın dairelerinde ve tabakat-ı hükûmetin mertebelerinde, bin isim ve unvana sahip olabilir. Birbiri içinde bin taht-ı saltanatı olabilir. Güya o hâkim, her bir dairede şahsiyet-i mâneviye haysiyetiyle ve telefonu ile mevcud ve hâzır bulunur, bilir. Ve her tabakada kanunuyla, nizamıyla, mümessiliyle görünür, görür. Ve her mertebede perde arkasında hükmüyle, ilmiyle, kuvvetiyle idare eder, bakar. Ve her bir dairenin başka bir merkezi, bir menzili vardır. Ahkâmları birbirinden ayrıdır, tabakatları birbirinden başkadır. İşte böyle bir sultan, istediği bir zâtı, bütün o dairele-

---

[1] Bkz.: et-Taberî, *Câmiu'l-beyân* 15/6; el-Makdîsî, *el-Ehadîsü'l-muhtâra* 6/258-259; İbni Kesîr, *el-Bidâye* 3/109-118.

rinde gezdirip, her daireye mahsus saltanat-ı şâhânesini ve evâmir-i hâkimanesini gösterip, daireden daireye, tabakadan tabakaya gezdirip, tâ huzuruna getirir. Sonra bütün o dairelere taalluk eden bâzı evâmir-i umumiye-i külliyeyi ona tevdi eder, gönderir.

İşte bu misâl gibi; Ezel ve Ebed Sultanı olan Rabbü'l-âlemîn için, rubûbiyetinin mertebelerinde ayrı ayrı fakat birbirine bakar şe'n ve nâmları vardır. Ve ulûhiyetinin dairelerinde başka başka fakat birbiri içinde görünür isim ve alâmetleri vardır. Ve haşmetli icraatında ayrı ayrı fakat birbirine benzer tecelli ve cilveleri vardır. Ve kudretinin tasarrufatında başka başka, fakat birbirini ihsas eder unvanları vardır. Ve sıfatlarının tecelliyâtında başka başka, fakat birbirini gösterir mukaddes zuhuratı vardır. Ve ef'âlinin cilvelerinde çeşit çeşit, fakat birbirini ikmal eder tasarrufatı vardır. Ve rengârenk sanatında ve masnûatında çeşit çeşit, fakat birbirini temâşâ eder haşmetli rubûbiyeti vardır.

İşte şu sırr-ı azîme binaen kâinatı hayret-fezâ acib bir tertib ile tanzim etmiş. En küçük tabakat-ı mahlûkattan olan zerrâttan tâ semâvâta ve semâvâtın birinci tabakasından tâ Arş-ı Âzam'a kadar birbiri üstünde teşkilât var.

Her bir semâ, bir ayrı âlemin damı ve rubûbiyet için bir arş ve tasarrufat-ı ilâhiye için bir merkez hükmündedir. O dairelerde ve o tabakatta çendan ehadiyet itibarıyla bütün esmâ bulunabilir. Bütün unvanlarla tecelli eder. Fakat nasıl ki adliyede hâkim-i âdil unvanı asıldır, hâkimdir. Sair unvanlar orada onun emrine bakar, ona tâbidir. Öyle de, her bir tabakat-ı mahlûkatta, her bir semâda bir isim, bir unvan-ı ilâhî hâkimdir, sâir unvanlar da onun zımnındadır. Meselâ: İsm-i Kadîr'e mazhar Hazreti Îsâ *(aleyhisselâm)*, hangi semâda Peygamber *(aleyhissalâtü vesselâm)* ile görüştü ise; işte o semâ dairesinde Cenâb-ı Hak Kadîr unvanıyla bizzât orada mütecellidir. Meselâ: Hazreti Mûsâ'nın *(aleyhisselâm)* makamı olan semâ dairesinde en ziyade hükümfermâ, Hazreti Mûsâ'nın *(aleyhisselâm)* mazhar olduğu "Mütekellim" unvanıdır ve hâkezâ...

İşte Zât-ı Ahmediye *(aleyhissalâtü vesselâm)* –çünkü; ism-i âzam'a mazhardır[1] ve nübüvveti umumîdir[2] ve bütün esmâya mazhardır.[3]– elbette bütün devâir-i rubûbiyetle alâkadardır. Elbette o dairelerde makam sahibi olan enbiyâlarla görüşmek ve umum tabakattan geçmek; hakikat-i Mi'râc'ı iktiza ediyor.

---

1 Bkz.: Ebû Dâvûd, *vitr* 8; Tirmizî, *deavât* 64; İbni Mâce, *duâ* 9; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 6/461.

2 Bkz.: Enbiyâ sûresi, 21/107; Sebe' sûresi, 34/27; Saf sûresi, 61/9; Buhârî, *teyemmüm* 1, *salât* 56; Müslim, *mesacid* 3; Nesâî, *gusül* 26; Dârimî, *salât* 111.

3 Bkz.: Kadı İyaz, *eş-Şifâ* 1/235-246.

İkinci Temsîl

Nasıl ki bir sultanın unvanlarından olan "Kumandan-ı âzam" unvanı, devâir-i askeriyenin serasker dairesi gibi küllî ve geniş daireden tut, tâ onbaşı dairesi gibi cüz'î ve hususî her bir dairede bir zuhuru, bir cilvesi vardır. Meselâ; Bir nefer; o kumandanlık unvan-ı âzamının nümûnesini onbaşı şahsında görür, ona bakar, ondan emir alır. O nefer onbaşı olduğunda; çavuş dairesindeki kumandanlık dairesi nazarına çarpar, ona bakar. Sonra çavuş olsa, o vakit kumandanlık nümûnesini ve cilvesini mülâzım dairesinde görür. O makamda ona mahsus bir iskemle bulunur. Ve hâkezâ... Yüzbaşı, binbaşı, ferik, müşîr dairelerinden her birinde, dairelerin büyük ve küçüklüğü nisbetinde o kumandanlık unvanını görür.

Şimdi bir neferi o kumandan-ı âzam, bütün devâir-i askeriyeye taalluk edecek bir vazife ile tavzif etmek istese; bir müfettiş gibi her devâiri görüp ve görünecek bir makam vermek istese; elbette o kumandan-ı âzam o neferi, onbaşı dairesinden tut, tâ daire-i âzamına kadar birer birer gezdirecek; tâ görsün, görülsün. Sonra huzuruna kabul edip sohbetine müşerref ederek, nişan ve ferman verip taltif ederek, tâ geldiği yere kadar bir anda gönderir. Şu temsîlde bir noktayı nazara almak lâzım ki: Padişah eğer âciz olmazsa –surî olduğu gibi, mânevî cihetinde de iktidarı olsa– o vakit ferik, müşîr, mülâzım gibi eşhası tevkil etmez, bizzat her yerde bulunur. Yalnız bâzı perdeler altında ve makam sahibi eşhasın arkasında, doğrudan doğruya emri o verir. Bâzı veliyy-i kâmil olan padişahlar; çok dairelerde, bâzı eşhas sûretinde icraatını yaptığı rivâyet edilir. Şu temsîl ile baktığımız hakikat ise; acz, onun içinde olmadığı için, doğrudan doğruya her bir dairede emir ve hüküm kumandan-ı âzamdan geliyor. Onun emriyle, irâdesiyle, kuvvetiyledir.

İşte şu temsîl gibi; Hâkim-i arz ve semâvât, emr-i kün feyekûn'e[1] mâlik, Âmir-i Mutlak olan Sultan-ı Ezelî ve Ebedî, tabakat-ı mahlûkatında cereyan eden ve kemâl-i itâat ve intizam ile imtisâl olunan, evâmir ve kumandanlığının şuûnatı ve zerrâttan seyyârata ve sinekten semâvâta kadar olan tabakat-ı mahlûkat ve tavâif-i mevcudatta küçük-büyük, cüz'î-küllî tabakatı ve tâifeleri ayrı ayrı, fakat birbirine bakar bir tarzda birer daire-i rubûbiyet, birer tabaka-yı hâkimiyet görünüyor. Şimdi, bütün kâinattaki makâsıd-ı ulyâ ve netâic-i uzmâyı anlayacak ve bütün tabakatın ayrı ayrı vezaif-i ubûdiyetlerini görmek-

[1] "(O, bir şeyi yaratmak isteyince sadece) 'ol!' der, o da oluverir." (Bakara sûresi, 2/117; Âl-i İmran sûresi, 3/47, 59; En'âm sûresi, 6/73; Nahl sûresi, 16/40; ...)

le, Zât-ı Kibriyâ'nın saltanat-ı rubûbiyetini, haşmet-i hâkimiyetini müşâhede ederek, o Zât'ın marziyyâtı ne olduğunu anlamak ve O'nun saltanatına dellâl olmak için, alâküllihâl, o tabakat ve dairelere bir seyr u sülûk olacaktır. Tâ daire-i âzamiyesinin unvanı olan Arş-ı âzam'ına girecek, tâ Kâb-ı kavseyn'e –yâni imkân ve vücub ortasında Kâb-ı kavseyn ile işaret olunan makama– girecek ve Zât-ı Celil-i Zülcemâl ile görüşecektir ki; şu seyr u sülûk ise, Mi'râc'ın hakikatidir. Her bir insan aklıyla hayâl süratinde seyeranı, her bir veli kalbiyle berk süratinde cevelânı ve cism-i nurânî olan her bir melek ruh süratinde Arş'tan Ferş'e, Ferş'ten Arş'a deveranı,[1] ehl-i cennetin insanları, Burak süratinde haşirden beş yüz sene fazla mesafeden cennete çıkmaları olduğu gibi[2]; nur ve nur kabiliyetinde ve evliyâ kalblerinden daha latîf ve emvâtın ruhlarından ve melâike cisimlerinden daha hafif ve cesed-i necmî ve beden-i misâlîden daha zarif olan ruh-u Muhammedî'nin *(aleyhissalâtü vesselâm)* hadsiz vezâifine medâr ve cihâzâtının mahzeni olan cism-i Muhammedî *(aleyhissalâtü vesselâm)*, elbette O'nun ruh-u âlîsiyle Arş'a kadar beraber gidecektir.

Şimdi makam-ı istimâ'da olan mülhide bakıyoruz. Hatıra geliyor ki, *o mülhid kalbinden der*: "Ben Allah'ı tanımıyorum, Peygamber'i bilmiyorum, nasıl Mi'râc'a inanacağım?"

Biz de deriz ki: Madem şu kâinat ve mevcudat var ve içinde ef'âl ve îcad var. Hem madem muntazam bir fiil, fâilsiz olmaz. Mânidar bir kitap, kâtipsiz olmaz. Sanatlı bir nakış, nakkaşsız olmaz. Elbette şu kâinatı dolduran ef'âl-i hakimânenin bir fâili ve yeryüzünün mevsim-bemevsim tazelenen hayret-fezâ nukuşlarının, mânidar mektubâtının bir kâtibi, bir nakkaşı vardır. Hem madem bir işte iki hâkimin bulunması, o işin intizamını bozuyor. Hem madem sinek kanadından tâ semâvât kandiline kadar mükemmel bir intizam var. Öyle ise; o Hâkim birdir. –Bir olmazsa– Çünkü her şeyde sanat ve hikmet o derece acîptir ki; o şeyin Sâni'i, her bir şeye muktedir olacak, her bir işi bilecek bir derecede Kadîr-i Mutlak olmak lâzım gelir. Öyle ise; bir olmazsa, mevcudat adedince ilâhların bulunması lâzım gelir. O ilâhlar hem birbirine zıd, hem birbirine misil olacaklar ve o hâlde şu acib intizam bozulmamak, yüz bin defa muhâldir.

---

1 Bkz.: Meâric sûresi, 70/4.

2 Hadiste, Efendimiz *(aleyhissalâtü vesselâm)* "Cehennemin üzerine kurulan Sırat'tan ameline göre kiminin şimşek (berk) süratinde, kiminin rüzgâr süratinde, kiminin kuş gibi hızlı, kiminin doludizgin at süratinde, kiminin koşarak, kiminin de yürüyerek geçeceğini" buyurmuştur. (Tirmizî, *tefsîru'l-Kur'ân* 19; Dârimî, *rikak* 89; et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* 9/356)

Hem madem, şu mevcudatın tabakatı, bir ordudan bin defa daha muntazam bir emir ile hareket ettiği bilbedâhe görünüyor. Yıldızların, güneş ve kamerin muntazaman hareketlerinden tut, tâ badem çiçeklerine kadar her bir tâife o kadar muntazam, o kadar mükemmel bir sûrette Kadîr-i Ezelî'nin o tâifeye verdiği nişanları, formaları, güzel libasları ve tâyin ettiği harekâtı, bin defa ordudan daha muntazam bir tarzda izhar ediyor. Öyle ise; şu kâinatın –mevcudatı O'nun emrine bakar ve imtisâl eder– perde-i gayb arkasında bir Hâkim-i Mutlak'ı vardır. Hem madem O Hâkim, bütün yaptığı icraat-ı hakimâne şehâdetiyle, hem gösterdiği âsâr-ı haşmetle bir Sultan-ı Zülcelâl'dir.

Hem gösterdiği ihsanat ile, gayet Rahîm bir Rab'dir. Hem izhar ettiği güzel sanatlarıyla, sanat-perver ve sanatını çok sever bir Sâni'dir.

Hem gösterdiği tezyinat ve merak-âver sanatlarıyla, zîşuurların nazar-ı istihsanını âsârına celbetmek isteyen bir Hâlık-ı Hakîm'dir.

Hem hilkat-i âlemde gösterdiği muhayyirü'l-ukûl tezyinatın ne demek olduğunu ve mahlûkat nereden gelip nereye gideceğini, rubûbiyetinin hikmetiyle zîşuura bildirmek istediği anlaşılıyor. Elbette bu Hâkim-i Hakîm ve Sâni-i Alîm, rubûbiyetini göstermek ister.

Hem madem bu kadar gösterdiği âsâr-ı lütuf ve merhamet ve garâib-i sanat ile zîşuura kendini tanıttırmak ve sevdirmek ister. Elbette zîşuurlardan arzularını ve onlardaki marziyyâtı ne olduğunu, bir mübelliğ vasıtasıyla bildirecektir.

Öyle ise; zîşuurlardan birisini tâyin edip, onun ile o rubûbiyetini ilân edecektir. Ve sevdiği sanatlarını teşhir için, bir dellâlı kurb-ı huzuruna müşerref edip, teşhire vasıta edecektir. Ve o ulvî makâsıdını sâir zîşuurlara bildirmekle kemâlâtını izhar etmek için, birisini muallim tâyin edecektir. Ve şu kâinatta dercettiği tılsımı ve şu mevcudatta gizlediği muamma-yı rubûbiyeti mânâsız kalmamak için, her hâlde bir rehber tâyin edecektir. Ve gösterdiği ve enzârın temâşâsına neşrettiği mehâsin-i sanat, faydasız ve abes kalmamak için; onlardaki makâsıdı ders verecek bir rehber tâyin edecektir. Hem marziyyâtını zîşuurlara tebliğ etmek için, birisini bütün zîşuurların fevkinde bir makama çıkaracak ve marziyyâtını ona bildirecek, onlara gönderecektir.

Madem hakikat ve hikmet böyle iktiza ediyor ve şu vezâife en elyak Hazreti Muhammed'dır *(aleyhissalâtü vesselâm).* Çünkü bilfiil en mükemmel bir sûrette o vazifeleri yapmıştır. Teşkil ettiği Âlem-i İslâm ve gösterdiği nur-u İslâmiyet, bir şâhid-i âdil ve sâdıktır. Öyle ise o Zât, doğrudan doğruya bütün kâinatın fevkine çıkıp, bütün mevcudattan geçip, bir makama girmek lâzımdır

ki; bütün mahlûkatın Hâlık'ı ile umumî, ulvî, küllî bir sohbet etsin. İşte Mi'râc dahi, bu hakikati ifade ediyor.

Elhâsıl: Madem şu azîm kâinatı mezkûr maksadlar gibi çok azîm makâsıd ve çok büyük gayeler için şu sûrette teşkil, tertib ve tezyin etmiştir. Hem madem şu mevcudat içinde, şu umumî rubûbiyeti, bütün dekâikı ile; şu azîm saltanat-ı ulûhiyeti, bütün hakâiki ile görecek insan nev'i vardır. Elbette o Hâkim-i Mutlak, o insan ile konuşacaktır, makâsıdını bildirecektir. Madem her insan cüz'iyetten ve süfliyetten tecerrüt edip, en yüksek bir makam-ı küllîye çıkamıyor. O Hâkim'in küllî hitâbına bizzât muhatab olamıyor. Elbette o insanlar içinde bâzı efrâd-ı mahsusa, o vazife ile muvazzaf olacaklar; tâ iki cihetle münasebeti bulunsun: Hem insan olmalı, tâ insanlara muallim olsun; hem ruhen gayet ulvî olmalı ki, tâ doğrudan doğruya hitâba mazhar olsun.

Şimdi; madem şu insanlar içinde, şu kâinat Sâni'inin makâsıdını en mükemmel bir sûrette bildiren ve şu kâinat tılsımını keşfeden ve hilkatin muammasını açan ve rubûbiyetin mehâsin-i saltanatına en mükemmel tarzda dellâllık eden Muhammed *(aleyhissalâtü vesselâm)*'dır. Elbette bütün efrâd-ı insâniye içinde öyle bir mânevî seyr u sülûkü olacaktır ki; cismânî âlemde seyr u seyahat sûretinde bir Mi'râcı olacaktır. "Yetmiş bin perde"[1] tabir olunan berzah-ı esmâ ve tecelli-i sıfât ve ef'âl ve tabakat-ı mevcudatın arkasına kadar kat'-ı merâtib edecektir. İşte Mi'râc budur.

Yine hatıra geliyor ki: Ey müstemi'! Sen kalbinden diyorsun ki: "Nasıl inanayım, her şeyden daha yakın bir Rabb'e binler sene mesafeyi kat'edip, yetmiş bin perdeyi geçtikten sonra O'nunla görüşmek ne demektir?"

Biz de deriz ki: Cenâb-ı Hak her şeye, her şeyden daha yakındır.[2] Fakat her şey, ondan nihayetsiz uzaktır.[3] Nasıl ki güneşin şuûru ve konuşması olsa, senin elindeki ayna vasıtası ile seninle konuşabilir. İstediği gibi sende tasarruf eder. Belki ayna-misâl senin göz bebeğinden sana daha yakın olduğu hâlde, sen dört bin sene kadar ondan uzaksın, hiçbir cihette ona yanaşamazsın. Eğer terakki etsen, kamer makamına gelip, doğrudan doğruya bir mukabele noktasına çıksan, ona yalnız bir nevi aynadarlık edebilirsin. Öyle de, Şems-i Ezel ve Ebed olan Zât-ı Zülcelâl her şeye her şeyden daha yakın

---

1 Arada yetmiş bine yakın perde olduğuna dair bkz.: Ebû Ya'lâ, *el-Müsned* 13/520; et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-evsat* 6/278, 8/382. Ayrıca bu perdeler olmasa, azamet-i ilâhiyeden her şeyin mahv olacağına dair bkz.: Müslim, *îmân* 293; İbni Mâce, *mukaddime* 13.

2 Bkz.: Kaf sûresi, 50/16; Vâkıa sûresi, 56/85.

3 Bkz.: En'âm sûresi, 6/103.

olduğu hâlde; her şey ondan nihayetsiz uzaktır. Yalnız bütün mevcudatı kat'edip, cüz'iyetten çıkıp, külliyetin merâtibinde gitgide binler hicâblardan geçip, tâ bütün mevcudata muhît bir ismine yanaşır, ondan daha ileride çok merâtibi kat'eder. Sonra bir nevi kurbiyete müşerref olur.

Hem meselâ; bir nefer, kumandan-ı âzamın şahs-ı mânevîsinden çok uzaktır. O nefer, kumandanını onbaşılıkta gördüğü küçük bir nümûne ile gayet uzak bir mesafede, mânevî çok perdeler arkasında ona bakar. Hakikî onun şahs-ı mânevîsiyle kurbiyet ise; mülâzımlık, yüzbaşılık, binbaşılık gibi çok merâtib-i külliyeden geçmek lâzım geliyor. Hâlbuki kumandan-ı âzam; emriyle, kanunuyla, nazarıyla, hükmüyle, ilmiyle, –sûreten olduğu gibi mânen de kumandan ise– bizzât zâtıyla o neferin yanında bulunur, görür. Şu hakikat On Altıncı Söz'de gayet kat'î bir sûrette isbat edildiğinden, ona iktifâen burada kısa kesiyoruz.

Yine hatıra gelir ki: Sen kalbinden dersin: "Ben semâvâtı inkâr ediyorum, melâikelere inanmıyorum. Semâvâtta birinin gezmesine, melâikelerle görüşmesine nasıl inanayım?"

Evet, senin gibi aklı gözüne inmiş ve gözüne perde çekilmiş adamlara söz anlatmak ve bir şey göstermek, elbette müşküldür. Fakat hak o kadar parlaktır ki, körler de görebildiği için ***biz de deriz ki***: Fezâ-yı ulvî, bilittifak "esir" ile doludur. Ziyâ, elektrik, hararet gibi sâir seyyâlât-ı latîfe, o fezâyı dolduran bir maddenin vücûduna delâlet eder. Meyveler ağacını, çiçekler çimenlerini, sünbüller tarlalarını, balıklar denizini bilbedâhe gösterdiği gibi; şu yıldızlar dahi bizzarûre menşe'lerini, tarlasını, denizini, çimengâhının vücûdunu, aklın gözüne sokuyorlar. Madem âlem-i ulvîde muhtelif teşkilât var, muhtelif vaziyetlerde muhtelif ahkâmlar görünüyor; öyle ise o ahkâmların menşe'leri olan semâvât, muhteliftir. İnsanda cisimden başka nasıl akıl, kalb, ruh, hayâl, hâfıza gibi mânevî vücûdlar da var; elbette insan-ı ekber olan âlemde ve şu insan meyvesinin şeceresi olan kâinatta, âlem-i cismâniyetten başka âlemler var. Hem âlem-i arzdan, tâ cennet âlemine kadar her bir âlemin birer semâsı vardır.

Hem melâike için deriz ki: Seyyârat içinde mutavassıt ve yıldızlar içinde küçük ve kesîf olan küre-i arz; mevcudat içinde en kıymettar ve nurânî olan hayat ve şuûr, hesapsız bir sûrette onda bulunuyorlar. Elbette karanlıklı bir hâne hükmünde olan şu arza nisbeten müzeyyen kasırlar, mükemmel saraylar hükmünde olan yıldızlar ve yıldızların denizleri olan gökler; zîşuur ve zîhayat ve pek kesretli ve muhtelifü'l-ecnas olan melâike ve ruhânîlerin meskenleridir. Pek kat'î bir sûrette İşârâtü'l-İ'câz nâmındaki tefsirimde

ثُمَّ اسْتَوٰى إِلَى السَّمَاءِ فَسَوَّاهُنَّ سَبْعَ سَمٰوَاتٍ[1]

âyetinde, semâvâtın hem vücûdu, hem taaddüdü isbat edildiğinden ve melâike hakkında Yirmi Dokuzuncu Söz'de iki kerre iki dört eder kat'iyyetinde, melâikelerin vücûdunu isbat ettiğimizden, onlara iktifâen burada kısa kesiyoruz.

Elhâsıl: Esîrden yapılmış; elektrik, ziyâ, hararet, câzibe gibi seyyâlât-ı latîfenin medârı olmuş ve hadîste اَلسَّمَاءُ مَوْجٌ مَكْفُوفٌ[2] işaretiyle, seyyârat ve nücûmun harekâtına müsaid olmuş ve Samanyolu denilen "Mecerretü's-semâ"dan tâ en yakın seyyareye kadar, muhtelif vaziyet ve teşekkülde yedi tabaka, her bir tabaka âlem-i arzdan, tâ âlem-i berzaha, âlem-i misâle, tâ âlem-i âhirete kadar birer âlemin damı hükmünde birer semânın bulunması, hikmeten, aklen iktiza eder.

Hem hatıra gelir ki: Ey mülhid! Sen dersin: "Bin müşkülât ile tayyare vasıtasıyla ancak bir-iki kilometre yukarıya çıkılabilir. Nasıl, bir insan cismiyle binler sene mesafeyi birkaç dakika zarfında kat'eder; gider, gelir?"

Biz de deriz ki: Arz gibi ağır bir cisim, fenninizce hareket-i seneviyesiyle bir dakikada takriben yüz seksen sekiz saat mesafeyi keser. Takriben yirmi beş bin senelik mesafeyi, bir senede kat'ediyor. Acaba, şu muntazam harekâtı ona yaptıran ve bir sapan taşı gibi döndüren bir Kadîr-i Zülcelâl; bir insanı, arşa getiremez mi? şemsin câzibesi denilen bir kanun-u rabbânî ile mevlevî gibi etrafında pek ağır olan cism-i arzı gezdiren bir hikmet, câzibe-i Rahmet-i Rahmân ile ve incizâb-ı muhabbet-i Şems-i Ezel ile bir cism-i insanı berk gibi Arş-ı Rahmân'a çıkaramaz mı?

Yine hatıra gelir ki: Diyorsun: "Haydi çıkabilir, niçin çıkmış? Ne lüzumu var? Veliler gibi ruh ve kalbi ile gitse, yeter?"

Biz de deriz ki: Madem Sâni-i Zülcelâl, mülk ve melekûtundaki âyât-ı acîbesini göstermek ve şu âlemin tezgâh ve menbalarını temâşâ ettirmek ve âmâl-i beşeriyenin netâic-i uhreviyesini irae etmek istemiş. Elbette âlem-i mubsarâtın anahtarı hükmünde olan gözünü ve mesmuât âlemindeki âyâtı temâşâ eden kulağını, Arş'a kadar beraber alması lâzım geldiği gibi; ruhunun hadsiz vezâife medâr olan âlât ve cihâzâtının makinesi hükmünde olan cism-i

---

1 "Sonra irâdesi yukarıya yönelip orayı da yedi gök hâlinde sağlamca nizama koydu." (Bakara sûresi, 2/29)

2 Bkz.: Tirmizî, *tefsîru sûre (57)* 1; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 2/370; et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-evsat* 6/15.

mübarekini dahi, tâ Arş'a kadar beraber alması mukteza-yı akıl ve hikmettir. Nasıl ki, cennette, hikmet-i ilâhiye cismi ruha arkadaş ediyor. Çünkü pek çok vezâif-i ubûdiyete ve hadsiz lezâiz ve âlâma medâr olan ceseddir. Elbette o cesed-i mübarek, ruha arkadaş olacaktır. Madem cennete cisim, ruh ile beraber gider. Elbette cennetü'l-me'vâ gövdesi olan Sidretü'l-Münteha'ya uruc eden[1] Zât-ı Ahmediye *(aleyhissalâtü vesselâm)* ile cesed-i mübarekini refâkat ettirmesi, ayn-ı hikmettir.

Yine hatıra gelir ki: Dersin: "Birkaç dakikada binler sene mesafeyi kat'-etmek, aklen muhâldir?"

Biz de deriz ki: Sâni-i Zülcelâl'in sanatında harekât, nihayet derecede muhteliftir. Meselâ; savtın süratiyle; ziyâ, elektrik, ruh, hayâl süratleri ne kadar mütefâvit olduğu mâlûm... Seyyârların dahi fennen harekâtı o kadar muhteliftir ki, akıl hayrettedir. Acaba latîf cismi, urûcda süratli olan ulvî ruhuna tâbi olmuş; ruh süratinde hareketi nasıl akla muhalif görünür? Hem on dakika yatsan, bâzı olur ki bir sene kadar hâlâta mâruz olursun. Hattâ bir dakikada insan gördüğü rüyâyı, onun içinde işittiği sözleri, söylediği kelimâtı toplansa, uyanık âleminde bir gün, belki daha fazla zaman lâzımdır. Demek oluyor ki; bir zaman-ı vâhid, iki şahsa nisbeten, birisine bir gün, birisine de bir sene hükmüne geçer.

Şu mânâya bir temsîl ile bak ki: İnsanın hareketinden, güllenin hareketinden, savttan, ziyâdan, elektrikten, ruhtan, hayâlden tezahür eden sürat-i harekâtta bir mikyas olmak için şöyle bir saat farz ediyoruz ki: O saatta on iğne var. Birisi, saatleri gösterir. Biri de, ondan altmış defa daha geniş bir dairede dakikayı sayar. Birisi, altmış defa daha geniş bir daire içinde sâniyeleri; diğeri, yine altmış defa daha geniş bir dairede sâliseleri ve hâkezâ râbiaları, hâmiseleri, sâdise, sâbia, sâmine, tâsia, tâ âşireleri sayacak gayet muntazam azîm bir dairede birer ibre farz ediyoruz. Faraza saati sayan ibrenin dairesi, küçük saatimiz kadar olsa; her hâlde âşireleri sayan ibrenin dairesi, arzın medâr-ı senevîsi kadar, belki daha fazla olmak lâzım gelir.

Şimdi iki şahıs farz ediyoruz: Biri, saati sayan ibreye binmiş gibi o ibrenin harekâtına göre temâşâ ediyor. Diğeri, âşireleri sayan ibreye binmiş. Bu iki şahsın bir zaman-ı vâhidde müşâhede ettikleri eşya; saatimizle arzın medâr-ı senevîsi nisbeti gibi, meşhudatça pek çok farkları vardır. İşte zaman, –çünkü– harekâtın bir rengi, bir levni yahut bir şeridi hükmünde olduğundan, harekâtta câri olan bir hüküm, zamanda dahi câridir. İşte bir saatte meşhu-

[1] Bkz.: Necm sûresi, 53/14.

datımız, bir saatin saati sayan ibresine binen zîşuur şahsın meşhudatı kadar olduğu ve hakikat-i ömrü de o kadar olduğu hâlde; âşire ibresine binen şahıs gibi, aynı zamanda, o muayyen saatte Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)*, Burak-ı tevfik-i ilâhîye biner; berk gibi bütün daire-i mümkinâtı kat'edip, acâib-i mülk ve melekûtu görüp, daire-i vücub noktasına çıkıp, sohbete müşerref olup, rü'yet-i cemâl-i ilâhîye mazhar olarak, fermanı alıp vazifesine dönebilir ve dönmüş ve öyledir.

Yine hatıra gelir ki: Dersiniz: "Evet olabilir, mümkündür. Fakat her mümkün vâki' olmuyor. Bunun emsâli var mı ki kabul edilsin? Emsâli olmayan bir şeyin, yalnız imkânı ile vukuuna nasıl hükmedilebilir?"

Biz de deriz ki: Emsâli o kadar çoktur ki, hesaba gelmez. Meselâ; her zînazar, gözüyle, yerden tâ Neptün seyyaresine kadar bir saniyede çıkar.

Her zîilim aklıyla kozmoğrafya kanunlarına binip, yıldızların tâ arkasına bir dakikada gider.

Her zîîmân, namazın ef'âl ve erkânına fikrini bindirip, bir nevi Mi'râc ile kâinatı arkasına atıp, huzura kadar gider.

Her zîkalb ve kâmil veli, seyr u sülûk ile, arştan ve daire-i esmâ ve sıfâttan kırk günde geçebilir. Hattâ Şeyh Geylânî, İmam Rabbânî gibi bâzı zâtların ihbarat-ı sâdıkaları ile; bir dakikada arşa kadar uruc-u ruhânîleri oluyor.

Hem ecsam-ı nurânî olan melâikelerin arştan ferşe, ferşten arşa kısa bir zamanda gitmeleri ve gelmeleri vardır.[1]

Hem ehl-i cennet, mahşerden cennet bağlarına kısa bir zamanda uruc ediyorlar.[2]

Elbette bu kadar nümûneler gösteriyorlar ki: Bütün evliyâların sultanı, umum müminlerin imamı, umum ehl-i cennetin reisi ve umum melâikenin makbulü olan Zât-ı Ahmediye'nin *(aleyhissalâtü vesselâm)* seyr u sülûkuna medâr bir mi'râcı bulunması ve O'nun makamına münasip bir sûrette olması, ayn-ı hikmettir ve gayet mâkuldür ve şüphesiz vâki'dir.

---

1 "O vakit sen müminlere: "Rabbinizin, indirdiği üç bin melek ile size imdat göndermesi yetmez mi?" diyordun." (Âl-i İmran sûresi, 3/124); "Biz o melekleri ancak hikmet gereğince göndeririz." (Hicr sûresi, 15/8); "O gece Rab'lerinin izniyle Ruh ve melekler, her türlü iş için iner de iner..." (Kadir sûresi, 97/4)

2 Bu mânâdaki bir hadiste İnsanlığın İftihar Tablosu *(aleyhissalâtü vesselâm)*: "Cehennemin üzerine kurulan Sırat'tan ameline göre kiminin şimşek (berk) süratinde, kiminin rüzgâr süratinde, kiminin kuş gibi hızlı, kiminin doludizgin at süratinde, kiminin koşarak, kiminin de yürüyerek geçeceğini" buyurmuştur. (Tirmizî, *tefsîru'l-Kur'ân* 19; Dârimî, *rikak* 89; el-Hâkim, *el-Müstedrek* 4/542; et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* 9/356)

Üçüncü Esas

Hikmet-i Mi'râc nedir?

Elcevap: Mi'râc'ın hikmeti o kadar yüksektir ki, fikr-i beşer ulaşamıyor. O kadar derindir ki, ona yetişemiyor. O kadar incedir ve latîftir ki, akıl kendi başıyla göremiyor. Fakat bâzı işaretlerle, hakikatleri bilinmezse de vücûdları bildirilebilir. Şöyle ki:

Şu kâinatın Hâlık'ı, şu kesret tabakatında nur-u vahdetini ve tecelli-i ehadiyetini göstermek için, kesret tabakatının müntehasından tâ mebde'-i vahdete bir hayt-ı ittisal sûretinde bir Mi'râc ile bir ferd-i mümtazı, bütün mahlûkat hesabına, kendine muhatab ittihaz ederek, bütün zîşuur nâmına, makâsıd-ı ilâhiyesini O'na anlatmak ve O'nunla bildirmek ve O'nun nazarı ile, ayna-yı mahlûkatında cemâl-i sanatını, kemâl-i rubûbiyetini müşâhede etmek ve ettirmektir. Hem Sâni-i Âlem'in, âsârın şehâdetiyle nihayetsiz cemâl ve kemâli vardır. Cemâl hem kemâl, ikisi de mahbub-u lizâtihîdirler. Yâni bizzât sevilirler. Öyle ise, o cemâl ve kemâl sahibinin cemâl ve kemâline nihayetsiz bir muhabbeti vardır. O nihayetsiz muhabbeti, masnûatında çok tarzlarda tezahür ediyor. Masnûatını sever, çünkü masnûatının içinde cemâlini, kemâlini görür. Masnûat içinde en sevimli ve en âlî, zîhayattır. Zîhayatlar içinde en sevimli ve âlî, zîşuurdur. Ve zîşuurun içinde câmiiyet itibarıyla en sevimli, insanlar içinde bulunur. İnsanlar içinde istîdadı tamamıyla inkişâf eden, bütün masnûatta münteşir ve mütecelli kemâlâtın nümûnelerini gösteren ferd, en sevimlidir.

İşte Sâni-i mevcudat, bütün mevcudatta intişâr eden tecelli-i muhabbetin bütün envâını; bir noktada, bir aynada görmek ve bütün envâ-ı cemâlini, ehadiyet sırrıyla göstermek için şecere-i hilkatten bir meyve-i münevver derecesinde ve kalbi, o şecerenin hakâik-i esasiyesini istîab edecek bir çekirdek hükmünde olan bir Zât'ı, o mebde'-i evvel olan çekirdekten, tâ münteha olan meyveye kadar bir hayt-ı ittisal hükmünde olan bir Mi'râc ile, o ferdin kâinat nâmına mahbubiyetini göstermek ve huzuruna celbetmek ve rü'yet-i cemâline müşerref etmek ve ondaki hâlet-i kudsiyeyi başkasına sirayet ettirmek için kelâmıyla taltif edip, fermanıyla tavzif etmektir.

Şimdi şu hikmet-i âliyeye bakmak için "iki temsîl" dürbünü ile tarassud edeceğiz.

Birinci Temsîl

On Birinci Söz'ün hikâye-i temsîliyesinde tafsilen beyân edildiği gibi: Nasıl ki bir Sultan-ı Zîşân'ın, pek çok hazineleri ve o hazinelerde pek çok cevâhirlerin envâı bulunsa, hem sanayi-i garîbede çok mahareti olsa ve hesapsız fünûn-ı acîbeye mârifeti, ihatası bulunsa, nihayetsiz ulûm-u bedîaya ilim ve ıttılâı olsa.. her cemâl ve kemâl sahibi, kendi cemâl ve kemâlini görüp ve göstermek istemesi sırrınca, elbette o Sultan-ı Zîfünûn dahi, bir meşher açmak ister ki; içinde sergiler dizsin, tâ nâsın enzârına saltanatının haşmetini, hem servetinin şâşaasını, hem kendi sanatının hârikalarını, hem kendi mârifetinin garîbelerini izhar edip göstersin; tâ cemâl ve kemâl-i mânevîsini, iki vecihle müşâhede etsin. Bir vechi, bizzât nazar-ı dekâik-âşinâsıyla görsün. Diğeri: Gayrın nazarıyla baksın. Ve şu hikmete binaen elbette cesîm, muhteşem, geniş bir saray yapmaya başlar. Şahâne bir sûrette dairelere, menzillere taksim eder. Hazinelerinin türlü türlü murassaatıyla süslendirip, kendi dest-i sanatının en güzel, en latîf sanatlarıyla zînetlendirir. Fünûn ve hikmetinin en incelikleriyle tanzim eder. Ve ulûmunun âsâr-ı mucizekârâneleriyle donatır, tekmil eder. Sonra nimetlerinin çeşitleriyle, taamlarının lezizleriyle, her tâifeye lâyık sofraları serer. Bir ziyafet-i âmme ihzar eder. Sonra raiyetine kendi kemâlâtını göstermek için, onları seyre ve ziyafete dâvet eder. Sonra birisini Yaver-i Ekrem yapar, aşağıdaki tabakat ve menzillerden yukarıya dâvet eder; daireden daireye, üst üstteki tabakalarda gezdirir. O acib sanatının makinelerini ve tezgâhlarını ve aşağıdan gelen mahsulâtın mahzenlerini göstere göstere, tâ daire-i hususiyesine kadar getirir. Bütün o kemâlâtının mâdeni olan mübarek Zât'ını O'na göstermekle ve huzuruyla O'nu müşerref eder. Kasrın hakâikini ve kendi kemâlâtını ona bildirir. Seyircilere rehber tâyin eder, gönderir. Tâ o sarayın Sâni'ini, o sarayın müştemilâtıyla, nukuşuyla, acâibiyle, ahaliye târif etsin. Ve sarayın nakışlarındaki rumûzunu bildirip ve içindeki sanatlarının işaretlerini öğretip, (derunundaki manzum murassa'lar ve mevzûn nukuş nedir? Ve saray sahibinin kemâlâtını ve hünerlerini nasıl gösterirler?) o saraya girenlere târif etsin ve girmenin âdâbını ve seyrin merasimini bildirip ve görünmeyen Sultan-ı Zîfünûn ve Zîşuûn'a karşı, marziyyâtı ve arzuları dairesinde teşrifat merasimini târif etsin.

Aynen öyle de: –وَلِلّٰهِ الْمَثَلُ الْأَعْلٰى[1]– Ezel, Ebed Sultanı olan Sâni-i Zülcelâl, nihayetsiz kemâlâtını ve nihayetsiz cemâlini görmek ve göstermek istemiştir

1 "En yüce sıfatlar Allah'ındır." (Nahl sûresi, 16/60)

ki, şu âlem sarayını öyle bir tarzda yapmıştır ki; her bir mevcud, pek çok dillerle O'nun kemâlâtını zikreder. Pek çok işaretlerle cemâlini gösterir. esmâ-yı hüsnâsının her bir isminde ne kadar gizli mânevî defineler ve her bir unvan-ı mukaddesesinde ne kadar mahfî letâif bulunduğunu, şu kâinat bütün mevcudatıyla gösterir. Ve öyle bir tarzda gösterir ki: Bütün fünûn, bütün desâtiriyle şu kitab-ı kâinatı, zaman-ı Âdem'den beri mütalâa ediyor. Hâlbuki o kitap, esmâ ve kemâlât-ı ilâhiyeye dair ifade ettiği mânâların ve gösterdiği âyetlerin öşr-i mi'şarını daha okuyamamış. İşte şöyle bir saray-ı âlemi, Kendi kemâlât ve cemâl-i mânevîsini görmek ve göstermek için bir meşher hükmünde açan Celil-i Zülcemâl, Cemil-i Zülcelâl, Sâni-i Zülkemâl'in hikmeti iktiza ediyor ki: Şu âlem-i arzdaki zîşuurlara nisbeten abes ve faydasız olmamak için, o sarayın âyetlerinin mânâsını birisine bildirsin. O saraydaki acâibin menbalarını ve netâicinin mahzenleri olan avâlim-i ulviyede birisini gezdirsin. Ve bütün onların fevkine çıkarsın ve kurb-i huzuruna müşerref etsin ve âhiret âlemlerinde gezdirsin, umum ibâdına bir muallim ve saltanat-ı rubûbiyetine bir dellâl ve marziyyât-ı ilâhiyesine bir mübelliğ ve saray-ı âlemindeki âyât-ı tekviniyesine bir müfessir gibi, çok vazifeler ile tavzif etsin. Mucizât nişanlarıyla imtiyazını göstersin. Kur'ân gibi bir ferman ile o Şahsı, Zât-ı Zülcelâl'in has ve sâdık bir tercümanı olduğunu bildirsin.

İşte Mi'râc'ın pek çok hikmetlerinden şu temsîl dürbünüyle bir-ikisini nümûne olarak gösterdik. Sâirlerini kıyas edebilirsin...

İkinci Temsîl

Nasıl ki bir zât-ı zîfünûn, mu'ciznümâ bir kitabı telif edip yazsa.. Öyle bir kitap ki, her sayfasında yüz kitap kadar hakâik, her satırında yüz sayfa kadar latîf mânâlar, her bir kelimesinde yüz satır kadar hakikatler, her harfinde yüz kelime kadar mânâlar bulunsa; bütün o kitabın meânî ve hakâikleri, o kâtib-i mu'ciznümânın kemâlât-ı mâneviyesine baksa, işaret etse, elbette öyle bitmez bir hazineyi kapalı bırakıp abes etmez. Her hâlde o kitabı, bâzılara ders verecek. Tâ o kıymettar kitap, mânâsız kalıp, beyhude olmasın. Onun gizli kemâlâtı zâhir olup, kemâlini bulsun ve cemâl-i mânevîsi görünsün. O da sevinsin ve sevdirsin. Hem o acib kitabı bütün meânîsiyle, hakâikiyle ders verecek birisini, en birinci sayfadan, tâ nihayete kadar üstünde ders vere vere geçirecektir.

Aynen öyle de: Nakkaş-ı Ezelî, şu kâinatı, kemâlâtını ve cemâlini ve hakâik-i esmâsını göstermek için öyle bir tarzda yazmıştır ki; bütün mevcudat, hadsiz cihetlerle nihayetsiz kemâlâtını ve esmâ ve sıfâtını bildirir, ifade eder.

Elbette bir kitabın mânâsı bilinmezse hiçe sukut eder. Bâhusus böyle her bir harfi, binler mânâyı tazammun eden bir kitap, sukut edemez ve ettirilmez. Öyle ise; o kitabı yazan, elbette onu bildirecektir, her tâifenin istîdadına göre bir kısmını anlattıracaktır. Hem umumunu, en âmm nazarlı, en küllî şuûrlu, en mümtaz istîdadlı bir ferde ders verecektir. Öyle bir kitabın umumunu ve küllî hakâikini ders vermek için, gayet yüksek bir seyr u sülûk ettirmek hikmeten lâzımdır. Yâni, birinci sayfası olan tabakat-ı kesretin en nihayetinden tut, tâ münteha sayfası olan daire-i ehadiyete kadar bir seyeran ettirmek lâzım geliyor. İşte şu temsîl ile Mi'râc'ın ulvî hikmetlerine bir derece bakabilirsin.

Şimdi makam-ı istimâ'da olan mülhide bakıp, kalbini dinleyeceğiz; ne hâle girdiğini göreceğiz. İşte, hatıra geliyor ki: Onun kalbi diyor: "Ben inanmaya başladım. Fakat iyi anlayamıyorum. *Üç mühim müşkülüm daha var.*

Birincisi: Şu Mirac-ı Azîm, niçin Muhammed-i Arabî *(aleyhissalâtü vesselâm)*'a mahsustur?

İkincisi: O Zât, nasıl şu kâinatın çekirdeğidir? dersiniz: Kâinat, O'nun nurundan halkolunmuş. Hem kâinatın en âhir ve en münevver meyvesidir.[1] Bu ne demektir?

Üçüncüsü: Sâbık beyânatınızda diyorsunuz ki; âlem-i ulvîye çıkmak; şu âlem-i arziyedeki âsârların makinelerini, tezgâhlarını ve netâicinin mahzenlerini görmek için urûc etmiştir. Ne demektir?

Elcevap:

Şu birinci müşkülünüz, otuz üç adet Sözler'de tafsilen halledilmiştir. Yalnız şurada Zât-ı Ahmediye'nin *(aleyhissalâtü vesselâm)* kemâlâtına ve delâil-i nübüvvetine ve o Mirac-ı Âzam'a en elyak O olduğuna icmâlî işaretler nev'inde, bir muhtasar fihriste gösteriyoruz, şöyle ki:

Evvelâ: Tevrat, İncil, Zebûr gibi Kütüb-ü Mukaddese; pek çok tahrifata mâruz oldukları hâlde, şu zamanda dahi, Hüseyin Cisrî gibi bir muhakkik, Nübüvvet-i Ahmediye'ye *(aleyhissalâtü vesselâm)* dair o kitaplardan yüz işârî beşaretleri çıkarıp "Risale-i Hamîdiye"de göstermiştir.[2]

Sâniyen: Tarihçe müsbettir ki, Şıkk ve Satîh gibi meşhur iki kâhinin, Nübüvvet-i Ahmediye'den *(aleyhissalâtü vesselâm)* biraz evvel, nübüvvetine ve

---

1 Bkz.: ed-Deylemî, *el-Müsned* 1/171; el-Aclûnî, *Keşfü'l-hafâ* 1/311.

2 Hüseyin Cisrî, *Risâle-i Hamîdiye (Türkçe terceme)* s.52-94.

Âhirzaman Peygamberi olduğuna beyânatları gibi çok beşaretler, sahih bir surette tarihen nakledilmiştir.[1]

Sâlisen: Velâdet-i Ahmediye *(aleyhissalâtü vesselâm)* gecesinde Kâbe'deki sanemlerin sukutu ile,[2] Kisra-yı Fâris'in saray-ı meşhuresi olan Eyvân'ı inşikâk etmesi[3] gibi, irhâsât denilen yüzer hârikalar, tarihçe meşhurdur.

Râbian: Bir orduya parmağından gelen suyu içirmesi.. ve câmide bir cemaat-i azîmenin huzurunda kuru direğin, minberin naklinden dolayı mufârakat-ı Ahmediye'den *(aleyhissalâtü vesselâm)* deve gibi enîn ederek ağlaması.. وَانْشَقَّ الْقَمَرُ[4] nassı ile şakk-ı kamer gibi muhakkiklerin tahkikatıyla bine bâliğ olan mucizâtıyla[5] serfiraz olduğunu tarih ve siyer gösteriyor.

Hâmisen: Dost ve düşmanın ittifakıyla ahlâk-ı hasenenin şahsında en yüksek derecede.. ve bütün muamelâtının şehâdetiyle secâyâ-yı sâmiye, vazifesinde ve tebliğâtında en âlî bir derecede.. ve Din-i İslâm'daki mehâsin-i ahlâkın şehâdetiyle şeriatında en âlî hisâl-i hamîde, en mükemmel derecede bulunduğuna ehl-i insaf ve dikkat tereddüd etmez.

Sâdisen: Onuncu Söz'ün İkinci İşaret'inde işaret edildiği gibi:

Ulûhiyet, mukteza-yı hikmet olarak tezahür istemesine mukabil; en âzamî bir derecede Zât-ı Ahmediye (aleyhissalâtü vesselâm), dinindeki âzamî ubûdiyetiyle en parlak bir derecede göstermiştir.

Hem Hâlık-ı âlemin nihayet kemâldeki cemâlini bir vâsıta ile mukteza-yı hikmet ve hakikat olarak göstermek istemesine mukabil; en güzel bir surette gösterici ve târif edici, bilbedâhe yine **O Zât'***tır.*

Hem Sâni-i âlemin nihayet cemâlde olan kemâl-i sanatı üzerine enzâr-ı dikkati celbetmek, teşhir etmek istemesine mukabil; en yüksek bir sadâ ile dellâllık eden, yine bilmüşâhede **O Zât'***tır.*

Hem bütün âlemlerin Rabbi, kesret tabakâtında vahdâniyetini ilân etmek istemesine mukabil, en âzamî bir derecede bütün merâtib-i tevhidi ilân eden, yine bizzarûre **O Zât'***tır.*

---

1 İbni Hişâm, *es-Sîratü'n-nebeviyye* 124-129; 158, 190-192; et-Taberî, *Târîhu'l-ümem ve'l-mülûk* 1/431.

2 el-Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvve* 1/19; es-Suyûtî, *el-Hasâisu'l-kübrâ* 1/81; el-Halebî, *es-Sîratü'l-Halebiyye* 1/76.

3 Ebû Nuaym, *Delâilü'n-nübüvve* s.139; el-Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvve* 1/19, 126, 127; et-Taberî, *Târîhu'l-ümem ve'l-mülûk* 1/459.

4 "…Ay bölündü." (Kamer sûresi, 54/1).

5 Bkz.: el-Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvve* 1/10; ez-Zemahşerî, *el-Keşşâf* 1/382; en-Nevevî, *Şerhu Sahîh-i Müslim* 1/2.

Hem Sahib-i âlemin nihayet derecede âsârındaki cemâlin işaretiyle, nihayetsiz hüsn-ü zâtîsini ve cemâlinin mehâsinini ve hüsnünün letâifini aynalarda mukteza-yı hakikat ve hikmet olarak görmek ve göstermek istemesine mukabil; en şâşaalı bir surette aynadarlık eden ve gösteren ve sevip, başkasına sevdiren, yine bilbedâhe **O Zât'***tır.*

Hem şu saray-ı âlemin Sâni'i, gayet hârika mucizeler ile ve gayet kıymettar cevherler ile dolu hazine-i gaybiyelerini izhar ve teşhir istemesi.. ve onlarla kemâlâtını târif etmek ve bildirmek istemesine mukabil; en âzamî bir surette teşhîr edici, tavsif edici ve târif edici, yine bilbedâhe **O Zât'***tır.*

Hem şu kâinatın Sâni'i, şu kâinatı envâ-ı acâib ve zînetlerle süslendirmek suretinde yapması.. ve zîşuur mahlûkatını seyr ve tenezzüh ve ibret ve tefekkür için ona idhal etmesi.. ve mukteza-yı hikmet olarak onlara o âsâr ve sanayiin manalarını, kıymetlerini, ehl-i temâşâ ve tefekküre bildirmek istemesine mukabil; en âzamî bir surette cin ve inse, belki ruhânîlere ve melâikelere de Kur'ân-ı Hakîm vâsıtasıyla rehberlik eden, yine bilbedâhe **O Zât'***tır.*

Hem şu kâinatın Hâkim-i Hakîm'i, şu kâinatın tahavvülâtındaki maksat ve gayeyi tazammun eden tılsım-ı muğlakını ve mevcudâtın "Nereden? Nereye? Ve ne oldukları?" olan şu üç suâl-i müşkülün muammasını bir elçi vâsıtasıyla umum zîşuurlara açtırmak istemesine mukabil; en vâzıh bir surette ve en âzamî bir derecede hakâik-i Kur'âniye vâsıtasıyla o tılsımı açan ve o muammayı halleden, yine bilbedâhe **O Zât'***tır.*

Hem şu âlemin Sâni-i Zülcelâl'i, bütün güzel masnûâtıyla kendini zîşuur olanlara tanıttırması.. ve kıymetli nimetler ile kendini onlara sevdirmesi, bizzarûre onun mukabilinde zîşuur olanlara marziyyâtı ve arzu-yu ilâhiyelerini bir elçi vâsıtasıyla bildirmesini istemesine mukabil, en âlâ ve ekmel bir surette, Kur'ân vâsıtasıyla o marziyyât ve arzuları beyân eden ve getiren, yine bilbedâhe **O Zât'***tır.*

Hem Rabbü'l-âlemîn, meyve-i âlem olan insana, âlemi içine alacak bir vüs'at-i istidat verdiğinden.. ve bir ubûdiyet-i külliyeye müheyyâ ettiğinden.. ve hissiyatça kesrete ve dünyaya müptelâ olduğundan, bir rehber vâsıtasıyla yüzlerini kesretten vahdete, fâniden bâkîye çevirmek istemesine mukabil; en âzam bir derecede, en eblağ bir surette, Kur'ân vâsıtasıyla en ahsen bir tarzda rehberlik eden ve risaletin vazifesini en ekmel bir tarzda îfâ eden, yine bilbedâhe **O Zât'***tır.*

İşte mevcudâtın en eşrefi olan zîhayat.. ve zîhayat içinde en eşref olan zîşuur.. ve zîşuur içinde en eşref olan hakikî insan.. ve hakikî insan içinde geçmiş vezâifi en âzamî bir derecede, en ekmel bir surette îfâ eden **Zât;** *elbette bir Mirac-ı Âzam ile Kâb-ı Kavseyn'e çıkacak,*[1] *saadet-i ebediye kapısını çalacak, hazine-i rahmeti açacak, imanın hakâik-i gaybiyesini görecek, yine* **O** *olacaktır.*

Sâbian: *Bilmüşâhede şu masnûâtta gayet güzel tahsinât, nihayet derecede süslü tezyinât vardır.. ve bilbedâhe şöyle tahsinât ve tezyinât, onların Sâni'inde gayet şiddetli bir irade-i tahsin ve kasd-ı tezyin var olduğunu gösterir.. ve irade-i tahsin ve tezyin ise, bizzarûre o Sâni'de sanatına karşı kuvvetli bir rağbet ve kudsî bir muhabbet olduğunu gösterir.. ve masnûât içinde en câmî ve letâif-i sanatı birden kendinde gösteren ve bilen ve bildiren ve kendini sevdiren ve başka masnûâttaki güzellikleri "Mâşallah" deyip istihsan eden, bilbedâhe o sanat--perver ve sanatını çok seven Sâni'in nazarında en ziyade mahbub,* **O** *olacaktır.*

İşte masnûâtı yaldızlayan mezâya ve mehâsine ve mevcudâtı ışıklandıran letâif ve kemâlâta karşı: ***"Sübhânallah, Mâşallah, Allahu Ekber"*** *diyerek semâvâtı çınlattıran ve Kur'ân'ın nağamâtıyla kâinatı velveleye verdiren, istihsan ve takdir ile, tefekkür ve teşhir ile, zikir ve tevhid ile, berr ve bahri cezbeye getiren yine bilmüşâhede* **O Zât'***tır.*

İşte böyle bir Zât ki; [2] اَلسَّبَبُ كَالْفَاعِلِ *sırrınca bütün ümmetinin işlediği hasenâtın bir misli, O'nun kefe-i mizanında bulunan.. ve umum ümmetinin salavâtı, O'nun mânevî kemâlâtına imdat veren.. ve risaletinde gördüğü vezâifin netâicini ve mânevî ücretleriyle beraber rahmet ve muhabbet-i ilâhiyenin nihayetsiz feyzine mazhar olan bir* **Zât***, elbette Miraç merdiveniyle cennete, Sidretü'l-Müntehâ'ya, Arş'a ve Kâb-ı Kavseyn'e kadar gitmek,*[3] *ayn-ı hak, nefs-i hakikat ve mahz-ı hikmettir.*

İkinci Müşkül: Ey makam-ı istimâ'daki insan! Şu ikinci işkâl ettiğin hakikat o kadar derindir, o kadar yüksektir ki, akıl ona ne ulaşır, ne de yanaşır.. illâ nur-u îmân ile görünür. Fakat bâzı temsîlât ile, o hakikatin vücûdu, fehme takrib edilir. Öyle ise; bir nebze takribe çalışacağız.

---

1 "Öyle ki araları yayın iki ucu arası kadar veya daha az kaldı." (Necm sûresi, 53/9).

2 (Bir işe) sebep olan, (onu bizzat) yapan gibidir.

3 Bkz.: Necm sûresi, 53/4-18; İsrâ sûresi, 17/1.

İşte şu kâinata nazar-ı hikmetle bakıldığı vakit, azîm bir şecere mânâsında görünür. Ve şecerenin nasıl dalları, yaprakları, çiçekleri, meyveleri vardır; şu şecere-i hilkatin de bir şıkkı olan âlem-i süflînin; anâsır dalları, nebâtât ve eşcar yaprakları, hayvanât çiçekleri, insan meyveleri hükmünde görünür. Sâni-i Zülcelâl'in ağaçlar hakkında câri olan bir kanunu, elbette şu şecere-i âzamda da câri olmak, mukteza-yı ism-i Hakîm'dir. Öyle ise; mukteza-yı hikmet, şu şecere-i hilkatin de bir çekirdekten yapılmasıdır.[1] Hem öyle bir çekirdek ki, âlem-i cismânîden başka, sâir âlemlerin nümûnesini ve esâsâtını câmi olsun. Çünkü; binler muhtelif âlemleri tazammun eden kâinatın çekirdek-i aslîsi ve menşei, kuru bir madde olamaz. Madem şu şecere-i kâinattan daha evvel, o nev'den başka şecere yok; öyle ise; ona menşe' ve çekirdek hükmünde olan mânâ ve nur, elbette yine şecere-i kâinatta bir meyve libasının giydirilmesi, yine Hakîm isminin muktezasıdır. Çünkü; çekirdek daima çıplak olamaz. Madem evvel-i fıtratta meyve libasını giymemiş; elbette, âhirde o libası giyecektir. Madem o meyve insandır. Ve madem insan içinde sâbıkan isbat edildiği üzere, en meşhur meyve ve en muhteşem semere ve umumun nazar-ı dikkatini celbeden ve arzın nısfını ve beşerin humsunun nazarını kendine hasreden ve mehâsin-i mâneviyesi ile âlemi, ya nazar-ı muhabbet veya hayretle kendine baktıran meyve ise: Zât-ı Muhammediye *(aleyhissalâtü vesselâm)* dır; elbette kâinatın teşekkülüne çekirdek olan nur, O'nun Zât'ında cismini giyerek en âhir bir meyve sûretinde görünecektir.

Ey müstemi'!. Şu acib kâinat-ı azîme, bir insanın cüz'î mahiyetinden halkolunmasını istib'âd etme! Bir nevi âlem gibi olan muazzam çam ağacını, buğday tanesi kadar bir çekirdekten halkeden Kadîr-i Zülcelâl, şu kâinatı "Nur-u Muhammedî"den *(aleyhissalâtü vesselâm)* nasıl halketmesin veya edemesin? İşte şecere-i kâinat, şecere-i tûbâ gibi; gövdesi ve kökü yukarıda, dalları aşağıda olduğu için, aşağıdaki meyve makamından, tâ çekirdek-i aslî makamına kadar, nurânî bir hayt-ı münasebet var. İşte Mi'râc, o hayt-ı münasebetin gılafı ve sûretidir ki; Zât-ı Ahmediye *(aleyhissalâtü vesselâm)*, o yolu açmış, velâyetiyle gitmiş, risâletiyle dönmüş ve kapıyı da açık bırakmış. Arkasındaki evliyâ-yı ümmeti, ruh ve kalb ile o cadde-i nurânîde, Mi'râc-ı nebevî'nin gölgesinde seyr u sülûk edip istîdadlarına göre makamat-ı âliyeye çıkıyorlar.

Hem sâbıkan isbat edildiği üzere: Şu kâinatın Sâni'i, birinci işkâlin cevabında gösterilen makâsıd için şu kâinatı, bir saray sûretinde yapmış ve tez-

[1] Bkz.: "Sen, şayet olmasaydın âlemleri de yaratmazdım." (Aliyyülkârî, *el-Esrâru'l-merfûa* s.385; el-Aclûnî, *Keşfü'l-hafâ* 2/214). Ayrıca yakın ifadeler için bkz.: et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-evsat* 6/314; el-Hâkim, *el-Müstedrek* 2/672.

yin etmiştir. O makâsıdın medârı, Zât-ı Ahmediye *(aleyhissalâtü vesselâm)* olduğu için, kâinattan evvel Sâni-i Kâinat'ın nazar-ı inâyetinde olması ve en evvel tecellisine mazhar olmak lâzım geliyor. Çünkü; bir şeyin neticesi, semeresi; evvel düşünülür. Demek vücûden en âhir, mânen de en evveldir. Hâlbuki Zât-ı Ahmediye *(aleyhissalâtü vesselâm)*, hem en mükemmel meyve, hem bütün meyvelerin medâr-ı kıymeti ve bütün maksadların medâr-ı zuhuru olduğundan en evvel tecelli-i îcada mazhar, O'nun nuru olmak lâzım gelir.[1]

Üçüncü Müşkülün: O kadar geniştir ki, bizim gibi dar zihinli insanlar, istiab ve ihâta edemez. Fakat uzaktan uzağa bakabiliriz.

Evet âlem-i süflînin mânevî tezgâhları ve küllî kanunları, avâlim-i ulviyededir. Ve mahşer-i masnûat olan küre-i arzın hadsiz mahlûkatının netâic-i âmâlleri ve cin ve insin semerât-ı ef'âlleri, yine avâlim-i ulviyede temessül eder. Hattâ hasenat cennetin meyveleri sûretine,[2] seyyiât ise cehennemin zakkumları şekline[3] girdikleri, pek çok emârât ve pek çok rivâyâtın şehâdeti ile ve hikmet-i kâinatın ve ism-i Hakîm'in iktizasıyla beraber, Kur'ân-ı Hakîm'in işârâtı gösteriyor. Evet, zeminin yüzünde kesret, o kadar intişâr etmiş ve hilkat, o kadar teşa'ub etmiş ki, bütün kâinatta münteşir umum masnûatın pek çok fevkinde ecnâs-ı mahlûkat ve esnaf-ı masnûat, küre-i zeminde bulunur, değişir; daima dolup boşalır. İşte şu cüz'iyat ve kesretin menbaları, mâdenleri elbette küllî kanunlar ve küllî tecelliyât-ı esmâiyedir ki; o küllî kanunlar, o küllî tecelliler ve o muhît esmâların mazharları da bir derece basit ve safi ve her biri bir âlemin arşı ve sakfı ve bir âlemin merkez-i tasarrufu hükmünde olan semâvâttır ki; o âlemlerin birisi de Sidretü'l-Münteha'daki cennetü'l-me'vâ'dır.[4] Yerdeki tesbihât ve tahmidat, o cennetin meyveleri sûretinde –Muhbir-i Sâdık'ın ihbarı ile– temessül ettiği sâbittir.[5] İşte bu üç nokta gösteriyorlar ki: Yerde olan netâic ve semerâtın mahzenleri oralardadır ve mahsulâtı o tarafa gider.

Deme ki: Havaî bir "Elhamdülillâh" kelimem, nasıl mücessem bir meyve-i cennet olur?

---

1 Bkz.: el-Aclûnî, *Keşfü'l-hafâ* 1/265.

2 Bkz.: Yâsîn sûresi, 36/55/57; Duhân sûresi, 44/27, 55; Sâd sûresi, 38/51; Tûr sûresi, 52/22; Rahman sûresi, 55/52, 67; Vâkıa sûresi, 56/32; Mü'minûn sûresi, 23/19; Sâffât sûresi, 37/42; Mürselât sûresi, 77/42.

3 Bkz.: Sâffât sûresi, 37/62; Duhân sûresi, 44/43; Vâkıa sûresi, 56/52; Nebe sûresi, 78/ 21-30.

4 Bkz.: Necm sûresi, 53/15.

5 Bkz.: "Kim 'sübhanallâhi ve bihamdihî, sübhanallâhi'l-azîm' derse cennette onun için bir hurma ağacı dikilir." (Tirmizî, *deavât* 59; İbni Mâce, *edeb* 56); "Kim 'sübhanallâhi ve'l-hamdülillâhi ve lâ ilâhe illâllâhu vallâhu ekber', derse her harfi için onun adına cennette bir ağaç dikilir." (et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-evsat* 8/226); "Cennet fidanları 'lâ havle ve lâ kuvvete illâ billâh'tır." (Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 5/418).

Çünkü; sen, gündüz uyanık iken güzel bir söz söylersin; bâzen rüyâda güzel bir elma şeklinde yersin. Gündüz çirkin bir sözün, gecede acı bir şey sûretinde yutarsın. Bir gıybet etsen, murdar bir et sûretinde sana yedirirler. Öyle ise, şu dünya uykusunda söylediğin güzel sözlerin ve çirkin sözlerin; meyveler sûretinde uyanık âlemi olan âlem-i âhirette yersin ve yemesini istib'ad etmemelisin.

Dördüncü Esas

Mi'râcın semerâtı ve faydası nedir?

Elcevap: Şu şecere-i tûbâ-yı mâneviye olan Mi'râcın beş yüzden fazla meyvelerinden nümûne olarak yalnız beş tanesini zikredeceğiz.

Birinci Meyve

Erkân-ı îmâniyenin hakâikini göz ile görüp, melâikeyi, cenneti, âhireti, hattâ Zât-ı Zülcelâl'i göz ile müşâhede etmek; kâinata ve beşere öyle bir hazine ve bir nur-u ezelî ve ebedî bir hediye getirmiştir ki: Şu kâinatı, perişan ve fânî, karmakarışık bir vaziyet-i mevhumeden çıkarıp, o nur ve o meyve ile o kâinatı; kudsî mektubât-ı Samedâniye, güzel ayna-yı cemâl-i Zât-ı Ehadiye vaziyeti olan hakikatini göstermiş. Kâinatı ve bütün zîşuuru sevindirip mesrur etmiş. Hem o nur ve o meyve ile beşeri müşevveş, perişan, âciz, fakir, hâcâtı hadsiz, âdâsı nihayetsiz ve fânî, bekâsız bir vaziyet-i dalâletkârâneden o insanı; o nur, o meyve-i kudsiye ile ahsen-i takvîmde, bir mucize-i kudret-i samedâniyesi.. ve mektubât-ı samedâniyenin bir nüsha-yı câmiası.. ve Sultan-ı Ezel ve Ebed'in bir muhatabı, bir abd-i hassı.. ve kemâlâtının istihsancısı, halîli ve cemâlinin hayretkârı, habibi.. ve cennet-i bâkiyesine nâmzed bir misafir-i azîzi sûret-i hakikîsinde göstermiş. İnsan olan bütün insanlara, nihayetsiz bir sürûr, hadsiz bir şevk vermiştir.

İkinci Meyve

Sâni-i mevcudat ve Sahib-i kâinat ve Rabbü'l-âlemîn olan Hâkim-i Ezel ve Ebed'in marziyyât-ı rabbâniyesi olan İslâmiyet'in, başta namaz olarak, esâsâtını, cin ve inse hediye getirmiştir ki; o marziyyâtı anlamak, o kadar merakâver ve saadet-âverdir ki, târif edilmez. Çünkü; herkes, büyükçe bir veliyy-i nimetini, yahut muhsin bir padişahının uzaktan arzularını anlamaya ne kadar

arzukeş.. ve anlasa ne kadar memnun olur... Temenni eder ki: "Keşki bir vasıta-yı muhabere olsa idi doğrudan doğruya O Zât ile konuşsa idim. Benden ne istiyor, anlasa idim. Benden O'nun hoşuna gideni bilse idim." der. Acaba bütün mevcudat kabza-yı tasarrufunda ve bütün mevcudattaki cemâl ve kemâlât, O'nun cemâl ve kemâline nisbeten zayıf bir gölge ve her anda nihayetsiz cihetlerle O'na muhtaç ve nihayetsiz ihsanlarına mazhar olan beşer, ne derece O'nun marziyyâtını ve arzularını anlamak hususunda hâhişger ve merak-âver olması lâzım olduğunu anlarsın.

İşte Zât-ı Ahmediye *(aleyhissalâtü vesselâm)* yetmiş bin perde arkasında[1] O Sultan-ı Ezel ve Ebed'in marziyyâtını doğrudan doğruya Mi'râc semeresi olarak hakkalyakîn işitip, getirip beşere hediye etmiştir.[2]

Evet beşer, kamerdeki hâli anlamak için ne kadar merak eder ki: Biri gidip, dönüp haber verse. Hem ne kadar fedakârlık gösterir. Eğer anlasa, ne kadar hayret ve meraka düşer. Hâlbuki kamer, öyle bir Mâlikü'l-mülk'ün memleketinde geziyor ki: Kamer, bir sinek gibi küre-i arzın etrafında pervaz eder. Küre-i arz, pervane gibi şemsin etrafında uçar. Şems, binler lâmbalar içinde bir lâmbadır ki; o Mâlikü'l-mülki Zülcelâl'in bir misafirhânesinde mumdarlık eder. İşte Zât-ı Ahmediye *(aleyhissalâtü vesselâm)* öyle bir Zât-ı Zülcelâl'in şuûnatını ve acâib-i sanatını ve âlem-i bekâda hazain-i rahmetini görmüş, gelmiş, beşere söylemiş. İşte beşer, bu Zât'ı kemâl-i merak ve hayret ve muhabbetle dinlemezse, ne kadar hilâf-ı akıl ve hikmetle hareket ettiğini anlarsın.

Üçüncü Meyve

Saadet-i ebediyenin definesini görüp, anahtarını alıp getirmiş; cin ve inse hediye etmiştir. Evet Mi'râc vasıtasıyla ve kendi gözüyle cenneti görmüş ve Rahmân-ı Zülcemâl'in rahmetinin bâkî cilvelerini müşâhede etmiş ve saadet-i ebediyeyi katiyen hakkalyakîn anlamış, saadet-i ebediyenin vücûdunun müjdesini cin ve inse hediye etmiştir ki: Bîçâre cin ve ins, kararsız bir Dünya'da ve zelzele-i zevâl ve firâk içindeki mevcudatı, seyl-i zaman ve harekât-ı zerrât ile adem ve firâk-ı ebedî denizine döküldüğü olan vaziyet-i mevhume-i canhıraşânede oldukları hengâmda; şöyle bir müjde, ne kadar kıymettar olduğu ve îdam-ı ebedî

---

1 Arada yetmiş bine yakın perde olduğuna dair bkz.: Ebû Ya'lâ, *el-Müsned* 13/520; et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-evsat* 6/278, 8/382. Ayrıca bu perdeler olmasa, azamet-i ilâhiyeden her şeyin mahv olacağına dair bkz.: Müslim, *îmân* 293; İbni Mâce, *mukaddime* 13.

2 Bkz.: Buhârî, *menâkıbu'l-ensar* 42; Müslim, *îmân* 279, *müsâfirîn* 253; Tirmizî, *tefsîru sûre (53)* 1.

ile kendilerini mahkûm zanneden fânî cin ve insin kulağında öyle bir müjde, ne kadar saadet-âver olduğu târif edilmez. Bir adama, îdam edileceği anda, onun afvıyla kurb-i şâhânede bir saray verilse, ne kadar sürûra sebeptir. Bütün cin ve ins adedince böyle sürûrları topla, sonra bu müjdeye kıymet ver.

Dördüncü Meyve

Rü'yet-i cemâlullah meyvesini kendi aldığı gibi, o meyvenin her mümine dahi mümkün olduğunu, cin ve inse hediye getirmiştir ki, o meyve, ne derece leziz ve hoş ve güzel bir meyve olduğunu bununla kıyas edebilirsin. Yâni; Her kalb sahibi bir insan; zîcemâl, zîkemâl, zîihsan bir zâtı sever. Ve o sevmek dahi, cemâl ve kemâl ve ihsanın derecâtına nisbeten tezayüd eder, perestiş derecesine gelir, canını feda eder derecede muhabbet bağlar. Yalnız bir defa görmesine, dünyasını feda etmek derecesine çıkar. Hâlbuki: Bütün mevcudattaki cemâl ve kemâl ve ihsan, O'nun cemâl ve kemâl ve ihsanına nisbeten, küçük birkaç lemeâtın, güneşe nisbeti gibi de olmaz. Demek; nihayetsiz bir muhabbete lâyık ve nihayetsiz rü'yete ve nihayetsiz bir iştiyâka elyak bir Zât-ı Zülcelâli ve'l-kemâl'in saadet-i ebediyede rü'yetine muvaffak olması, ne kadar saadet-âver ve medâr-ı sürûr ve hoş ve güzel bir meyve olduğunu insan isen anlarsın.

Beşinci Meyve

İnsan, kâinatın kıymettar bir meyvesi ve Sâni-i Kâinat'ın nazdar sevgilisi olduğu, Mi'râc ile anlaşılmış ve o meyveyi cin ve inse getirmiştir. Küçük bir mahlûk, zayıf bir hayvan ve âciz bir zîşuur olan insanı, o meyve ile o kadar yüksek bir makama çıkarır ki: Kâinatın bütün mevcudatı üstünde bir makam-ı fahr veriyor. Ve öyle bir sevinç ve sürûr-u mes'udiyetkârâne veriyor ki, tasvir edilmez. Çünkü; Âdi bir nefere denilse: "Sen müşîr oldun." Ne kadar memnun olur. Hâlbuki: Fânî, âciz bir hayvan-ı nâtık, zevâl ve firâk sillesini daima yiyen bîçâre insana, birden "Ebedî, bâkî bir cennette, Rahîm ve Kerîm bir Rahmân'ın rahmetinde ve hayâl süratinde, ruhun vüs'atinde, aklın cevelânında, kalbin bütün arzularında, mülk ve melekûtunda tenezzühe, seyerana ve cevelâna muvaffak olduğun gibi, saadet-i ebediyede rü'yet-i cemâline de muvaffak olursun." denildiği vakit, insâniyeti sukut etmemiş bir insan, ne kadar derin ve ciddî bir sevinç ve sürûru kalbinde hissedeceğini tahayyül edebilirsin.

***Şimdi, makam-ı istimâ'da olan zâta deriz ki**: İlhad gömleğini yırt, at. Mümin kulağını geçir ve müslim gözlerini tak.* Sana iki küçük temsîl ile bir-iki meyvenin derece-i kıymetini göstereceğiz.

♦*Meselâ*: Senin ile biz beraber bir memlekette bulunuyoruz. Görüyoruz ki; her şey bize ve birbirine düşman ve bize yabancı.. her taraf müdhiş cenazelerle dolu.. işitilen sesler yetimlerin ağlayışı, mazlumların vaveylâsıdır. İşte biz, şöyle bir vaziyette olduğumuz vakitte; biri gitse, o memleketin padişahından bir müjde getirse.. o müjde ile, bize yabancı olanlar ahbap şekline girse.. düşman gördüğümüz kimseler, kardeşler sûretine dönse.. o müdhiş cenazeler, huşû ve huzûda, zikir ve tesbihde birer ibadetkâr şeklinde görünse.. o yetimâne ağlayışlar, senâkârâne "yaşasın"lar hükmüne girse.. ve o ölümler ve o soymaklar, garâtlar terhisat sûretine dönse.. kendi sürûrumuz ile beraber, herkesin sürûruna müşterek olsak; o müjde ne kadar mesrurâne olduğunu elbette anlarsın. İşte Mi'râc-ı Ahmediye'nin *(aleyhissalâtü vesselâm)* bir meyvesi olan nur-u îmândan evvel, şu kâinatın mevcudatı, nazar-ı dalâletle bakıldığı vakit; yabancı, muzır, müz'iç, muvahhiş ve dağ gibi cirmler birer müdhiş cenaze; ecel herkesin başını kesip adem-âbâd kuyusuna atar. Bütün sadâlar, firâk ve zevâlden gelen vaveylâlar olduğu hâlde, dalâletin öyle tasvir ettiği hengâmda; meyve-i Mi'râc olan hakâik-i erkân-ı îmâniye nasıl mevcudatı sana kardeş, dost ve Sâni-i Zülcelâl'ine zâkir ve müsebbih;[1] ve mevt ve zevâl, bir nevi terhis ve vazifeden âzad etmek;[2] ve sadâlar, birer tesbihât hakikatinde olduğunu sana gösterir. Bu hakikati tamam görmek istersen, İkinci ve Sekizinci Sözler'e bak.

♦*İkinci Temsîl*: Senin ile biz, sahra-yı kebir gibi bir mevkideyiz. Kum denizi fırtınasında, gece o kadar karanlık olduğundan, elimizi bile göremiyoruz. Kimsesiz, hâmisiz, aç ve susuz, me'yus ve ümitsiz bir vaziyette olduğumuz dakikada, birden bir zât, o karanlık perdesinden geçip; sonra gelip, bir otomobil hediye getirse ve bizi bindirse, birden cennet-misâl bir yerde istikbalimiz temin edilmiş, gayet merhametkâr bir hâmimiz bulunmuş, yiyecek ve içecek ihzar edilmiş bir yerde bizi koysa; ne kadar memnun oluruz, bilirsin.

İşte o sahra-yı kebir, bu dünya yüzüdür. O kum denizi, bu hâdisat içinde harekât-ı zerrât ve seyl-i zaman tahrikiyle çalkanan mevcudat ve bîçâre insandır. Her insan, endişesiyle kalbi dâğdâr olan istikbali; müdhiş zulümât içinde, nazar-ı dalâletle görüyor. Feryadını işittirecek kimseyi bilmiyor. Nihayetsiz aç, nihayetsiz susuzdur. İşte semere-i Mi'râc olan marziyyât-ı ilâ-

---

1 Bkz.: Ra'd sûresi, 13/13; İsrâ sûresi, 17/44; Nûr sûresi, 24/41; Zümer sûresi, 39/75.

2 Bkz.: Bakara sûresi, 2/46, 156; Mü'minûn sûresi, 23/160.

hiye ile şu Dünya, gayet kerîm bir Zât'ın misafirhânesi, insanlar dahi O'nun misafirleri, memurları, istikbal dahi cennet gibi güzel, rahmet gibi şirin ve saadet-i ebediye gibi parlak göründüğü vakit; ne kadar hoş, güzel, şirin bir meyve olduğunu anlarsın.

Makam-ı istimâ'da olan zât diyor ki: "Cenâb-ı Hakk'a yüz binler hamd ve şükür olsun ki ilhaddan kurtuldum, Tevhide girdim, tamamıyla inandım ve kemâl-i îmânı kazandım."

Biz de deriz: Ey kardeş! Seni tebrik ediyoruz. Cenâb-ı Hak bizleri, Resûl-i Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselâm)* şefaatına mazhar etsin, âmîn...

اَللّٰهُمَّ صَلِّ عَلٰى مَنِ انْشَقَّ بِإِشَارَتِهِ الْقَمَرُ وَنَبَعَ مِنْ أَصَابِعِهِ الْمَاءُ كَالْكَوْثَرِ صَاحِبِ الْمِعْرَاجِ وَمَا زَاغَ الْبَصَرُ سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ وَعَلٰى اٰلِهٖ وَأَصْحَابِهٖ أَجْمَعِينَ مِنْ أَوَّلِ الدُّنْيَا إِلٰى اٰخِرِ الْمَحْشَرِ[1]

سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَآ إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا ۖ إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ[2]

رَبَّنَا تَقَبَّلْ مِنَّا إِنَّكَ أَنْتَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ[3]

رَبَّنَا لَا تُؤَاخِذْنَآ إِنْ نَسِينَآ أَوْ أَخْطَأْنَا[4]

رَبَّنَا لَا تُزِغْ قُلُوبَنَا بَعْدَ إِذْ هَدَيْتَنَا[5]

رَبَّنَآ أَتْمِمْ لَنَا نُورَنَا وَاغْفِرْ لَنَا ۚ إِنَّكَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ[6]

وَاٰخِرُ دَعْوٰيهُمْ أَنِ الْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ[7]

---

1 "Allahım! İşaretiyle ayın ikiye bölündüğü, parmaklarından suyun Kevser gibi aktığı, Mi'râc'ın ve "Gözü kaymadı." (Necm sûresi, 53/17) âyetinin sahibi Efendimiz Muhammed'e *(sallallâhu aleyhi ve sellem)*, O'nun bütün Âl ve Ashabına Dünya'nın evvelinden mahşerin sonuna kadar rahmet eyle."

2 "Sübhansın yâ Rab! Senin bize bildirdiğinden başka ne bilebiliriz ki? Her şeyi hakkıyla bilen, her şeyi hikmetle yapan sensin." (Bakara sûresi, 2/32)

3 "Ey Rabbimiz! Bu hizmetimizi kabul buyur! Her şeyi hakkıyla işiten ve bilen ancak sensin." (Bakara sûresi, 2/127).

4 "Ey Rabbimiz! Unutur veya hataya düşer de bir kusur işlersek bizi onunla hesaba çekme!" (Bakara sûresi, 2/286)

5 "Ey bizim Kerîm Rabbimiz, bize hidâyet verdikten sonra kalblerimizi saptırma!" (Âl-i İmran sûresi, 3/8)

6 "Ey Kerîm Rabbimiz, nurumuzu daha da artır, tamamına erdir, kusurlarımızı affet, çünkü Sen her şeye kadirsin." (Tahrîm sûresi, 66/8)

7 "Onların duaları 'Hamd âlemlerin Rabbi Allah'a mahsustur.' diye sona erer." (Yûnus sûresi, 10/10)

On Dokuzuncu ve Otuz Birinci Sözler'in Zeyli

Şakk-ı Kamer Mucizesine Dairdir.

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

اِقْتَرَبَتِ السَّاعَةُ وَانْشَقَّ الْقَمَرُ ۞ وَإِنْ يَرَوْا اٰيَةً يُعْرِضُوا وَيَقُولُوا سِحْرٌ مُسْتَمِرٌّ[1]

Kamer gibi parlak bir Mucize-i Ahmediye *(aleyhissalâtü vesselâm)* olan İnşikak-ı kameri, evham-ı fâside ile inhisafa uğratmak isteyen feylesoflar ve onların muhakemesiz mukallidleri *diyorlar ki*: "Eğer inşikak-ı kamer vuku bulsa idi umum âleme mâlûm olurdu. Bütün tarih-i beşerin nakletmesi lâzım gelirdi?"

Elcevap: İnşikak-ı kamer dâvâ-yı nübüvvete delîl olmak için o dâvâyı işiten ve inkâr eden hazır bir cemaate, gecede, vakt-i gaflette âni olarak gösterildiğinden.. hem ihtilâf-ı metâlî ve sis ve bulutlar gibi rü'yete mâni esbâbın vücûdu ile beraber.. o zamanda medeniyet taammüm etmediğinden ve hususî kaldığından.. ve tarassudat-ı semâviye pek az olduğundan bütün etraf-ı âlemde görülmek, umum tarihlere geçmek, elbette lâzım değildir.[2] Şakk-ı kamer yüzünden bu evham bulutlarını dağıtacak çok noktalardan şimdilik "Beş Nokta"yı dinle:

Birinci Nokta

O zaman, o zemindeki küffârın gayet şedit derecede inatları, tarihen mâlûm ve meşhur olduğu hâlde; Kur'ân-ı Hakîm'in وَانْشَقَّ الْقَمَرُ[3] demesiyle şu vak'ayı umum âleme ihbar ettiği hâlde; Kur'ân'ı inkâr eden o küffârdan hiçbir kimse, şu âyetin tekzîbine, yani ihbar ettiği şu vâkıanın inkârına ağız açmamışlar. Eğer o zamanda o hâdise, o küffârca kat'î ve vâki' bir hâdise olmasa idi;

---

1 "Kıyamet saati yaklaştı, ay bölündü. Ama o müşrikler her ne zaman bir mucize görseler sırtlarını döner: 'Bu, kuvvetli ve devamlı bir büyüdür' derler." (Kamer sûresi, 54/1-2).

2 el-Gazâlî, *Fedâihu'l-bâtınıyye* 1/140-141; en-Nevevî, *Şerhu Sahîh-i Müslim* 17/143-144; İbni Hacer, *Fethu'l-bârî* 7/185-186.

3 "…Ay bölündü." (Kamer sûresi, 54/1).

şu sözü serrişte ederek, gayet dehşetli bir tekzîbe ve Peygamber'in ibtal-i dâvâsına hücum göstereceklerdi. Hâlbuki şu vak'aya dair siyer ve tarih, o vak'a ile münasebettar küffârın adem-i vukuuna dair hiçbir şeyini nakletmemişlerdir.

Yalnız [1] وَيَقُولُوا سِحْرٌ مُسْتَمِرٌّ âyetinin beyân ettiği gibi, tarihçe menkul olan şudur ki; o hâdiseyi gören küffâr, "sihirdir" demişler ve "Bize sihir gösterdi. Eğer sâir taraflardaki kervan ve kafileler görmüşlerse hakikattir. Yoksa bize sihir etmiş." demişler. Sonra sabahleyin Yemen ve başka taraflardan gelen kafileler ihbar ettiler ki: "Böyle bir hâdiseyi gördük." Sonra küffâr, Fahr-i âlem *(aleyhissalâtü vesselâm)* hakkında –hâşâ– "Yetim-i Ebî Talib'in sihri semâya da tesir etti." dediler.[2]

İkinci Nokta

Sa'd-ı Teftazânî gibi eâzım-ı muhakkikînin ekseri demişler ki: "İnşikak-ı Kamer[3]; parmaklarından su akması, umum bir orduya su içirmesi[4], câmide hutbe okurken dayandığı kuru direğin müfarakat-ı Ahmediye'den *(aleyhissalâtü vesselâm)* ağlaması, umum cemaatin işitmesi gibi mütevâtirdir.[5] Yani öyle tabakadan tabakaya bir cemaat-i kesîre nakletmiştir ki, kizbe ittifakları muhâldir. Hâle gibi meşhur bir kuyruklu yıldızın bin sene evvel çıkması gibi mütevâtirdir. Görmediğimiz Serendib Adası'nın vücûdu gibi tevâtürle vücûdu kat'îdir." demişler. İşte böyle gayet kat'î ve şuhûdî mesâilde teşkikât-ı vehmiye yapmak, akılsızlıktır. Yalnız muhâl olmamak kâfidir. Hâlbuki şakk-ı kamer, bir volkanla inşikâk eden bir dağ gibi mümkündür.

Üçüncü Nokta

Mucize; dâvâ-yı nübüvvet'in isbatı için, münkirleri ikna etmek içindir, icbar için değildir. Öyle ise dâvâ-yı nübüvveti işitenler için, ikna edecek bir derecede mucize göstermek lâzımdır. Sâir taraflara göstermek veyahut icbar derecesinde bir bedâhetle izhar etmek, Hakîm-i Zülcelâl'in hikmetine münâfî olduğu gibi, sırr-ı teklife dahi muhaliftir. Çünkü *"Akla kapı açmak, ihtiyârı*

---

1 "(Müşrikler): 'Bu, kuvvetli ve devamlı bir büyüdür' derler." (Kamer sûresi, 54/2).

2 et-Tayâlisî, *el-Müsned* 1/38; Ebû Nuaym, *Delâilü'n-nübüvve* s.281. Ayrıca bkz.: Kamer sûresi, 54/2; Tirmizî, *tefsîru sûre (54)* 5.

3 Buhârî, *menâkıb* 27, *menâkıbü'l-ensâr* 36, *tefsîru sûre (54)* 1; Müslim, *münâfikîn* 43-48.

4 Buhârî, *menâkıb* 25, *meğâzî* 35; Müslim, *fezâil* 6, 7, *imâre* 72, 73.

5 Bkz.: el-Gazâlî, *Fedâihu'l-bâtıniyye* 1/139-141; el-Âmidî, *Ğâyetü'l-merâm* 1/356-357; el-Îcî, *Kitâbü'l-Mevâkıf* 3/405; et-Teftâzânî, *Şerhu'l-Makâsıd* 5/17.

elinden almamak" sırr-ı teklif iktiza ediyor. Eğer Fâtır-ı Hakîm inşikak-ı kameri, –feylesofların hevesâtına göre– bütün âleme göstermek için bir-iki saat öyle bıraksaydı ve beşerin umum tarihlerine geçseydi, o vakit sâir hâdisât-ı semâviye gibi; ya dâvâ-yı nübüvvete delîl olmazdı, risalet-i Ahmediye'ye *(aleyhissalâtü vesselâm)* hususiyeti kalmazdı veyahut bedâhet derecesinde öyle bir mucize olacaktı ki; aklı icbar edecek, aklın ihtiyârını elinden alacak, ister istemez nübüvveti tasdik edecek, Ebûcehil gibi kömür ruhlu, Ebûbekri's-Sıddık gibi elmas ruhlu adamlar bir seviyede kalıp, sırr-ı teklif zâyi olacaktı. İşte bu sır içindir ki; hem âni, hem gece, hem vakt-i gaflet, hem ihtilâf-ı metâlî, sis ve bulut gibi sâir mevânii perde ederek umum âleme gösterilmedi veyahut tarihlere geçirilmedi.

Dördüncü Nokta

Şu hâdise, gece vakti herkes gaflette iken âni bir surette vuku bulduğundan etraf-ı âlemde elbette görülmeyecek. Bazı efrada görünse de, gözüne inanmayacak. İnandırsa da, elbette böyle mühim bir hâdise, haber-i vâhid ile tarihlere bâki bir sermaye olmayacak.

Bazı kitaplarda: "Kamer, iki parça olduktan sonra yere inmiş." ilâvesi ise, ehl-i tahkik reddetmişlerdir. "Şu mucize-i bâhireyi kıymetten düşürmek niyetiyle, belki bir münâfık ilhak etmiş." demişler.

Hem meselâ o vakit, cehalet sisiyle muhât İngiltere, İspanya'da yeni gurûb.. Amerika'da gündüz.. Çin'de, Japonya'da sabah olduğu gibi, başka yerlerde başka esbab-ı mâniaya binâen elbette görülmeyecek. Şimdi bu akılsız mûterize bak, diyor ki; "İngiltere, Çin, Japon, Amerika gibi akvâmın tarihleri bundan bahsetmiyor. Öyle ise vukû bulmamış." *Bin nefrin onun gibi Avrupa kâselislerinin başına...*

Beşinci Nokta

İnşikak-ı kamer, kendi kendine bazı esbaba binâen vukû bulmuş, tesadüfî, tabiî bir hâdise değil ki; âdi ve tabiî kanunlara tatbik edilsin. Belki şems ve kamerin Hâlık-ı Hakîm'i, Resûlü'nün risaletini tasdik ve dâvâsını tenvir için hârikulâde olarak o hâdiseyi îka etmiştir. Sırr-ı irşad ve sırr-ı teklif ve hikmet-i risaletin iktizasıyla, hikmet-i rubûbiyetin istediği insanlara ilzam-ı hüccet için gösterilmiştir. O sırr-ı hikmetin iktiza etmedikleri, istemedikleri ve dâvâ-yı nübüvveti henüz işitmedikleri aktâr-ı zemindeki insanlara göstermemek için, sis ve

bulut ve ihtilâf-ı metâlî haysiyetiyle; bazı memleketin kameri daha çıkmaması ve bazılarının güneşleri çıkması ve bir kısmının sabahı olması ve bir kısmının güneşi yeni gurûb etmesi gibi, o hâdiseyi görmeye mâni pek çok esbaba binâen gösterilmemiş. Eğer umum onlara dahi gösterilse idi, o hâlde ya işaret-i Ahmediye'nin *(aleyhissalâtü vesselâm)* neticesi ve mucize-i nübüvvet olarak gösterilecekti; o vakit risaleti, bedâhet derecesine çıkacaktı. Herkes tasdike mecbur olurdu, aklın ihtiyârı kalmazdı. İman ise, aklın ihtiyârıyladır. Sırr-ı teklif zâyi olurdu. Eğer sırf bir hâdise-i semâviye olarak gösterilse idi, risalet-i Ahmediye *(aleyhissalâtü vesselâm)* ile münasebeti kesilirdi ve onunla hususiyeti kalmazdı.

Elhâsıl: Şakk-ı kamerin imkânında şüphe kalmadı. Kat'î isbat edildi. Şimdi, vukûuna delâlet eden çok burhanlarından altısına[1(Hâşiye)] işaret ederiz. Şöyle ki:

Ehl-i adâlet olan sahabelerin, vukûuna icmâı..

ve ehl-i tahkik umum müfessirlerin, [2] وَانْشَقَّ الْقَمَرُ tefsirinde onun vukûuna ittifakı..[3]

ve ehl-i rivâyet-i sâdıka bütün muhaddisînin, pek çok senedlerle ve muhtelif tarîklerle vukûunu nakletmesi..

ve ehl-i keşif ve ilham bütün evliya ve sıddîkînin şehâdeti..

ve ilm-i kelâm'ın meslekçe birbirinden çok uzak olan imamların ve mütebahhir ulemânın tasdiki..

ve nass-ı kat'î ile dalâlet üzerine icmâları vâki olmayan ümmet-i Muhammediye'nin *(aleyhissalâtü vesselâm)*[4] o vak'ayı telâkki-i bilkabul etmesi, güneş gibi inşikak-ı kameri isbat eder.

Elhâsıl: Buraya kadar tahkik nâmına ve hasmı ilzam hesabına idi. Bundan sonraki cümleler, hakikat nâmına ve iman hesabınadır. Evet, tahkik öyle dedi. Hakikat ise diyor ki:

Semâ-yı risaletin kamer-i münîri olan Hâtem-i dîvan-ı nübüvvet, nasıl ki mahbubiyet derecesine çıkan ubûdiyetindeki velâyetin keramet-i

---

1(Hâşiye) Yani, altı defa icmâ suretinde, vukuuna dair altı hüccet vardır. Bu makam çok izaha lâyık iken, maatteessüf kısa kalmıştır.

2 "…Ay bölündü." (Kamer sûresi, 54/1).

3 Bkz.: el-Vâhidî, *el-Vecîz fî tefsîri'l-Kitâbi'l-Azîz* 1/370; et-Taberî, *Câmiu'l-beyân* 27/84-88; el-Beğavî, *Meâlimü't-tenzîl* 4/258.

4 Tirmizî, *fiten* 7; Ebû Dâvûd, *fiten* 1; İbni Mâce, *fiten* 8; Dârimî, *mukaddime* 8.

uzmâsı ve mucize-i kübrâsı olan Miraç ile, yani bir cism-i arzı semâvât-ta gezdirmekle semâvâtın sekenesine ve âlem-i uluî ehline rüçhâniyeti ve mahbubiyeti gösterildi ve velâyetini isbat etti. Öyle de: arza bağlı, semâ-ya asılı olan kameri, bir arzlı'nın işaretiyle iki parça ederek arzın seke-nesine, o arzlı'nın risaletine öyle bir mucize gösterildi ki; Zât-ı Ahmediye (aleyhissalâtü vesselâm) kamerin açılmış iki nurânî kanadı gibi; risalet ve velâ-yet gibi iki nurânî kanadıyla, iki ziyâdâr cenâh ile, evc-i kemâlâta uçmuş.. tâ Kâb-ı Kavseyn'e çıkmış.. hem ehl-i semâvât, hem ehl-i arza medar-ı fa-hir olmuştur...

عَلَيْهِ وَعَلٰى اٰلِهِ الصَّلَاةُ وَالتَّسْلِيمَاتُ مِلْأَ الْأَرْضِ وَالسَّمٰوَاتِ[1]

سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَآ إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَاۜ إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ[2]

اَللّٰهُمَّ بِحَقِّ مَنِ انْشَقَّ الْقَمَرُ بِإِشَارَتِهِ اجْعَلْ قَلْبِي وَ قُلُوبَ طَلَبَةِ رَسَائِلِ
النُّورِ الصَّادِقِينَ كَالْقَمَرِ فِي مُقَابَلَةِ شَمْسِ الْقُرْاٰنِ اٰمِينَ اٰمِينَ[3]

---

1 O'na *(sallallâhu aleyhi ve sellem)*, âline ve ashabına yer ve gökler dolusu salât ve selâmlar olsun.

2 "Sübhansın yâ Rab! Senin bize bildirdiğinden başka ne bilebiliriz ki? Her şeyi hakkıyla bilen, her şeyi hikmetle yapan sensin." (Bakara sûresi, 2/32)

3 Allahım! İşaretiyle Ay'ın ikiye bölündüğü Zât *(sallallâhu aleyhi ve sellem)*, hürmetine, benim ve sadık Nur talebelerinin kalplerini, Kur'ân Güneşi karşısında adeta birer Ay hâline getir. Âmîn, âmîn!

Otuz İkinci Söz

Şu söz üç mevkıftır.

(Yirmi İkinci Söz'ün Sekizinci Lem'ası'nı izah eden bir zeyildir. Mevcûdat-ı âlem, vahdâniyete şehâdet ettikleri elli beş lisândan –ki Katre Risalesi'nde onlara işaret edilmiş– birinci lisânına bir tefsirdir. Ve لَوْ كَانَ فِيهِمَآ اٰلِهَةٌ إِلَّا اللّٰهُ لَفَسَدَتَا[1] *âyetinin pek çok hakâikinden, temsîl libası giydirilmiş bir hakikattir.)*

Birinci Mevkıf

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

لَوْ كَانَ فِيهِمَآ اٰلِهَةٌ إِلَّا اللّٰهُ لَفَسَدَتَا

لَا إِلٰهَ إِلَّا اللّٰهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ يُحْيِي وَيُمِيتُ وَهُوَ حَيٌّ لَا يَمُوتُ بِيَدِهِ الْخَيْرُ وَهُوَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ وَإِلَيْهِ الْمَصِيرُ[2]

Bir Ramazan gecesinde şu kelâm-ı tevhidînin on bir cümlesinin her birinde birer tevhid mertebesi ve birer müjde bulunduğunu ve o mertebelerden yalnız لَا شَرِيكَ لَهُ[3] 'deki manayı, basit, avâmın fehmine gelecek bir muhâvere-i temsîliye ve bir münâzara-yı faraziye tarzında ve lisân-ı hâli, lisân-ı kâl suretinde söylemiştim. Bana hizmet eden kıymettar kardeşlerimin ve mescid arkadaşlarımın arzuları ve istemeleri üzerine o muhâvereyi yazıyorum, şöyle ki:

---

1 "Eğer gökte ve yerde, Allah'tan başka ilâhlar bulunsaydı oraların nizamı bozulurdu." (Enbiyâ sûresi, 21/22)

2 "Allah'tan başka ilâh yoktur. O birdir. Ortağı yoktur. Mülk umumen O'nundur. Ezelden ebede her türlü hamd ve övgü, şükür ve minnet O'na mahsustur ve O'na lâyıktır. Hayatı veren de, alan da O'dur. O, ezelî ve ebedî hayat sahibidir. Bütün iyilikler O'na aittir; O, yapılan her hayrı kaydeder ve karşılığını verir. O'nun her şeye gücü yeter ve hiçbir şey O'na ağır gelmez. Dönüş yalnız O'nadır." (Bkz.: Tirmizî, *deavât* 36; Nesâî, *menâsik* 163; İbni Mâce, *ticârât* 40, *menâsik* 84).

3 Ortağı yoktur.

Bütün tabiat-perest, esbap-perest ve müşrik gibi umum envâ-ı ehl-i şirkin ve küfrün ve dalâletin tevehhüm ettikleri şeriklerin nâmına bir şahıs farz ediyoruz ki o şahs-ı farazî, mevcudât-ı âlemden bir şeye rab olmak istiyor ve hakikî mâlik olmak dâvâ etmektedir.

İşte o müddeî, evvelâ mevcudâtın en küçüğü olan bir **zerreye** rast gelir. Ona rab ve hakikî mâlik olmakta olduğunu zerreye tabiat lisanıyla, felsefe diliyle söyler. O zerre dahi, hakikat lisanıyla ve hikmet-i rabbânî diliyle der ki: "Ben hadsiz vazifeleri görüyorum. Ayrı ayrı her masnûa girip işliyorum. Eğer bütün o vezâifi bana gördürecek, sende ilim ve kudret varsa; hem, benim gibi hadd ü hesaba gelmeyen zerrât içinde beraber gezip[1(Hâşiye)] iş görüyoruz. Eğer bütün emsâlim o zerreleri de istihdam edip emir tahtına alacak bir hüküm ve iktidar sende varsa; hem kemâl-i intizam ile cüz olduğum mevcudlara, meselâ kandaki küreyvât-ı hamrâya hakikî mâlik ve mutasarrıf olabilirsen bana rab olmak dâvâ et; beni, Cenâb-ı Hak'tan başkasına isnad et. Yoksa sus! Hem bana rab olamadığın gibi müdahale dahi edemezsin. Çünkü vezâifimizde ve harekâtımızda o kadar mükemmel bir intizam var ki nihâyetsiz bir hikmet ve muhit bir ilim sahibi olmayan bize parmak karıştıramaz. Eğer karışsa karıştıracak. Hâlbuki senin gibi câmid, âciz ve kör ve iki eli tesadüf ve tabiat gibi iki körün elinde olan bir şahıs, hiçbir cihette parmak uzatamaz."

O müddeî, maddiyyûnların dedikleri gibi dedi ki: "Öyle ise sen kendi kendine mâlik ol! Neden başkasının hesabına çalışmasını söylüyorsun?" Zerre ona cevaben der: "Eğer, güneş gibi bir dimağım ve ziyâsı gibi ihatalı bir ilmim ve harareti gibi şümûllü bir kudretim ve ziyâsındaki yedi renk gibi muhit duygularım ve gezdiğim her yere ve işlediğim her mevcuda müteveccih birer yüzüm ve bakar birer gözüm ve geçer birer sözüm bulunsa idi, belki senin gibi ahmaklık edip kendi kendime mâlik olduğumu dâvâ ederdim. Haydi defol git, sen benden iş bulamazsın!"

İşte şeriklerin vekili, zerreden me'yus olunca **küreyvât-ı hamrâdan** iş bulacağım diye, kandaki bir küreyvât-ı hamrâya rast gelir. Ona esbap nâmına

---

1(Hâşiye) Evet müteharrik her bir şey, zerrâttan seyyârâta kadar, kendilerinde olan sikke-i samediyet ile vahdeti gösterdikleri gibi, harekâtlarıyla dahi, gezdikleri bütün yerleri vahdet namına zabtederler. Kendi mâlikinin mülküne idhal ederler. Hareket etmeyen masnûât ise nebâtâttan nücûm-u sevâbite kadar birer mühr-ü vahdâniyet hükmündedirler ki; bulunduğu mekânı, kendi Sâni'inin mektubu olduğunu gösterirler. Demek her bir nebat, her bir meyve, birer mühr-ü vahdâniyet, birer sikke-i vahdettirler ki; mekânlarını ve vatanlarını, vahdet namına Sâni'lerinin mektubu olduğunu gösterirler.

Elhâsıl: *Her bir şey, hareketiyle bütün eşyayı vahdet namına zabteder. Demek bütün yıldızları elinde tutmayan, bir tek zerreye rab olamaz.*

ve tabiat ve felsefe lisanıyla der ki: "Ben sana rab ve mâlikim." O küreyvât-ı hamrâ, yani yuvarlak kırmızı mevcud, ona hakikat lisanıyla ve hikmet-i ilâhiye dili ile der:

"Ben yalnız değilim. Eğer sikkemiz ve memuriyetimiz ve nizamatımız bir olan kan ordusundaki bütün emsâlime mâlik olabilirsen; hem gezdiğimiz ve kemâl-i hikmetle istihdam olunduğumuz bütün hüceyrât-ı bedene mâlik olacak bir dakik hikmet ve azîm kudret, sende varsa göster ve gösterebilirsen belki senin dâvânda bir mana bulunabilir. Hâlbuki senin gibi sersem ve senin elindeki sağır tabiat ve kör kuvvetle değil mâlik olmak, belki zerre miktar karışamazsın. Çünkü; bizdeki intizam o kadar mükemmeldir ki, ancak her şeyi görür ve işitir ve bilir ve yapar bir Zât bize hükmedebilir. Öyle ise sus! Vazifem o kadar mühim ve intizam o kadar mükemmeldir ki senin ile, senin böyle karmakarışık sözlerine cevap vermeğe vaktim yok." der, onu tardeder.

Sonra onu kandıramadığı için o müddeî gider, bedendeki **hüceyre** tabir ettikleri menzilciğe rast gelir. Felsefe ve tabiat lisanıyla der: "Zerreye ve küreyvât-ı hamrâya söz anlattıramadım, belki sen sözümü anlarsın. Çünkü sen, gayet küçük bir menzil gibi birkaç şeyden yapılmışsın. Öyle ise ben seni yapabilirim. Sen benim masnûum ve hakikî mülküm ol!" der. O hüceyre ona cevaben, hikmet ve hakikat lisanıyla der ki:

"Ben, çendan küçücük bir şeyim. Fakat pek büyük vazifelerim, pek ince münasebetlerim ve bedenin bütün hüceyrâtına ve heyet-i mecmûasına bağlı alâkalarım var. Ezcümle, evride ve şerâyin damarlarına ve hassâse ve muharrike asablarına ve câzibe, dâfia, müvellide, musavvire gibi kuvvelere karşı derin ve mükemmel vazifelerim var. Eğer bütün bedeni, bütün damar ve âsâb ve kuvveleri teşkil ve tanzim ve istihdam edecek bir kudret ve ilim sende varsa ve benim emsâlim ve sanatça ve keyfiyetçe birbirimizin kardeşi olan bütün hüceyrât-ı bedeniyeye tasarruf edecek nâfiz bir kudret, şâmil bir hikmet, sende varsa göster; sonra ben seni yapabilirim diye dâvâ et, yoksa haydi git! Küreyvât-ı hamrâ, bana erzak getiriyorlar. Küreyvât-ı beyzâ da, bana hücum eden hastalıklara mukabele ediyorlar. İşim var, beni meşgul etme. Hem senin gibi âciz, câmid, sağır, kör bir şey, bize hiçbir cihetle karışamaz. Çünkü bizde o derece ince ve nazik ve mükemmel bir intizam[1(Hâşiye)] var ki eğer bize hük-

1(Hâşiye) Sâni-i Hakîm, beden-i insanı gayet muntazam bir şehir hükmünde halketmiştir. Damarların bir kısmı, telgraf ve telefon vazifesini görür. Bir kısmı da çeşmelerin boruları hükmünde, âb-ı hayat olan kanın cevelânına medardırlar. Kan ise içinde iki kısım küreyvât halkedilmiş. Bir kısmı küreyvât-ı hamrâ tabir edilir ki bedenin hüceyrelerine erzak dağı-

meden bir Hakîm-i Mutlak ve Kadîr-i Mutlak ve Alîm-i Mutlak olmazsa intizamımız bozulur, nizamımız karışır."

Sonra o müddeî, onda da me'yus oldu. Bir **insanın bedenine** rast gelir. Yine kör tabiat ve serseri felsefe lisanı ile tabîiyyûnun dedikleri gibi der ki: "Sen benimsin, seni yapan benim veya sende hissem var." Cevaben o beden-i insan, hakikat ve hikmet diliyle ve intizamının lisân-ı hâliyle der ki:

"Eğer bütün emsâlim ve yüzümüzdeki sikke-i kudret ve turra-yı fıtrat bir olan bütün insanların bedenlerine hakikî mutasarrıf olacak bir kudret ve ilim sende varsa; hem sudan ve havadan tut, ta nebâtât ve hayvanâta kadar benim erzakımın mahzenlerine mâlik olacak bir servetin ve bir hâkimiyetin varsa; hem ben kılıf olduğum gayet geniş ve yüksek olan ruh, kalb, akıl gibi letâif-i mâneviyeyi benim gibi dar, süflî bir zarfta yerleştirerek kemâl-i hikmet ile istihdam edip ibadet ettirecek sende nihâyetsiz bir kudret, hadsiz bir hikmet varsa göster, son-

---

tıyor ve bir kanun-u ilâhî ile hüceyrelere erzak yetiştiriyor (tüccar ve erzak memurları gibi). Diğer kısmı küreyvât-ı beyzâdırlar ki ötekilere nisbeten ekalliyettedirler. Vazifeleri, hastalık gibi düşmanlara karşı asker gibi müdâfaadır ki ne vakit müdâfaaya girseler mevlevî gibi iki hareket-i devriye ile süratli bir vaziyet-i acîbe alırlar.

Kanın heyet-i mecmûası ise iki vazife-i umumiyesi var. Biri, bedendeki hüceyrâtın tahribatını tamir etmek. Diğeri, hüceyrâtın enkazlarını toplayıp, bedeni temizlemektir. Evride ve şerâyin namında iki kısım damarlar var ki: Biri, sâfi kanı getirir, dağıtır, sâfi kanın mecralarıdır. Diğer kısmı, enkazı toplayan bulanık kanın mecrasıdır ki; şu ikinci ise kanı "ree" denilen nefesin geldiği yere getirirler.

Sâni-i Hakîm, havada iki unsur halketmiştir. Biri azot, biri müvellidü'l-humuza. Müvellidü'l-humuza ise nefes içinde kana temas ettiği vakit, kanı telvis eden karbon unsur-u kesîfini kehribar gibi kendine çeker. İkisi imtizaç eder. Buhârî hâmız-ı karbon denilen (semli havaî) bir maddeye inkılâb ettirir. Hem hararet-i gariziyeyi temin eder, hem kanı tasfiye eder. Çünkü Sâni-i Hakîm, fenn-i kimyada aşk-ı kimyevî tabir edilen bir münasebet-i şedideyi, müvellidü'l-humuza ile karbona vermiş ki; o iki unsur birbirine yakın olduğu vakit, o kanun-u ilâhî ile o iki unsur imtizaç ederler. Fennen sabittir ki imtizaçtan harareт hâsıl olur. Çünkü imtizaç, bir nevi ihtiraktır.

Şu sırrın hikmeti budur ki: O iki unsurun her birisinin zerrelerinin ayrı ayrı hareketleri var. İmtizaç vaktinde her iki zerre, yani onun zerresi bunun zerresiyle imtizaç eder. Bir tek hareketle hareket eder. Bir hareket muallak kalır. Çünkü imtizaçtan evvel iki hareket idi; şimdi iki zerre bir oldu, her iki zerre bir zerre hükmünde bir hareket aldı. Diğer hareket, Sâni-i Hakîm'in bir kanunu ile hararete inkılâb eder. Zâten "hareket, harareti tevlid eder" bir kanun-u mukarreredir. İşte bu sırra binaen beden-i insanîdeki hararet-i gariziye, bu imtizac-ı kimyeviye ile temin edildiği gibi kandaki karbon alındığı için kan dahi sâfi olur. İşte nefes dâhile girdiği vakit vücudun hem âb-ı hayatını temizliyor, hem nar-ı hayatı iş'al ediyor. Çıktığı vakit ağızda mucizât-ı kudret-i ilâhiye olan kelime meyvelerini veriyor.

سُبْحَانَ مَنْ تَحَيَّرَ فِي صُنْعِهِ الْعُقُولُ[1*]

[*1] Sanatı karşısında akılların hayrete düştüğü Zât, ne yücedir! (Bkz.: en-Nevevî, *el-Ezkâr* s.292; Ali İbni Ebî Talib, *Nehcü'l-belâğa* s.428)

ra 'ben seni yaptım' de. Yoksa sus! Hem bendeki intizam-ı ekmelin şehâdetiyle ve yüzümdeki sikke-i vahdetin delâletiyle, benim Sâni'im her şeye Kadîr, her şeye Alîm, her şeyi görür ve her şeyi işitir bir Zât'tır. Senin gibi sersem, âcizin parmağı O'nun sanatına karışamaz. Zerre miktar müdahale edemez."

O şeriklerin vekili, bedende dahi parmak karıştıracak yer bulamaz, gider, **insanın nev'ine** rast gelir. Kalbinden der ki: "Belki bu dağınık, karmakarışık olan cemaat içinde şeytan, onların ef'âl-i ihtiyariye ve içtimâiyelerine karıştığı gibi belki ben de ahvâl-i vücûdiye ve fıtriyelerine karışabileceğim ve parmak karıştıracak bir yer bulacağım ve onda bir yer bulup beni tardeden bedene ve beden hüceyresine hükmümü icra ederim." Onun için beşerin nev'ine yine sağır tabiat ve sersem felsefe lisanıyla der ki: "Siz çok karışık bir şey görünüyorsunuz. Ben size rab ve mâlikim veyahut hissedarım." der. O vakit nev-i insan, hak ve hakikat lisanıyla hikmet ve intizamın diliyle der ki:

"Eğer bütün küre-i arza giydirilen ve nev'imiz gibi bütün hayvanât ve nebâtâtın yüzler bin envâından rengârenk atkı ve iplerden kemâl-i hikmetle dokunan ve dikilen gömleği ve yeryüzüne serilen ve yüz binler zîhayat envâından nescolunan ve gayet nakışlı bir surette îcad edilen haliçeyi yapacak ve her vakit kemâl-i hikmetle tecdid edip tazelendirecek bir kudret ve hikmet sende varsa; hem eğer biz meyve olduğumuz küre-i arza ve çekirdek olduğumuz âlemde tasarruf edecek ve hayatımıza lâzım maddeleri mizan-ı hikmetle aktâr-ı âlemden bize gönderecek bir muhit kudret ve şâmil bir hikmet sende varsa ve yüzümüzdeki sikke-i kudret bir olan bütün gitmiş ve gelecek emsâlimizi îcad edecek bir iktidar sende varsa belki bana rubûbiyet dâvâ edebilirsin. Yoksa haydi sus! Benim nev'imdeki karmakarışıklığa bakıp parmak karıştırabilirim deme. Çünkü intizam mükemmeldir. O karmakarışık zannettiğin vaziyetler, kudretin kader kitabına göre kemâl-i intizam ile bir istinsahtır. Çünkü bizden çok aşağı olan ve bizim taht-ı nezaretimizde bulunan hayvanât ve nebâtâtın kemâl-i intizamları gösteriyor ki bizdeki karışıklıklar bir nevi kitabettir.

Hiç mümkün müdür ki; bir haliçenin her tarafına yayılan bir atkı ipini sanatkârâne yerleştiren, haliçenin ustasından başkası olsun. Hem bir meyvenin mûcidi, ağacının mûcidinden başkası olsun. Hem çekirdeği îcad eden, çekirdekli cismin sâniiinden başkası olsun. Hem gözün kördür; yüzümdeki mucizât-ı kudreti, mahiyetimizdeki havârık-ı fıtratı görmüyorsun. Eğer görsen anlarsın ki benim Sâni'im, öyle bir Zât'tır ki hiçbir şey O'ndan gizlenemez, hiçbir şey O'na nazlanıp ağır gelemez. Yıldızlar, zerreler kadar O'na kolay gelir. Bir baharı bir çiçek kadar sühûletle îcad eder. Koca kâinatın fihristesini, kemâl-i

intizamla benim mahiyetimde derceden bir Zât'tır. Böyle bir Zât'ın sanatına senin gibi câmid, âciz ve kör, sağır parmak karıştırabilir mi? Öyle ise sus, defol git!" der onu tardeder.

Sonra o müddeî gider zeminin yüzüne serilen geniş **haliçeye** ve zemine giydirilen gayet müzeyyen ve münakkaş gömleğe esbap nâmına ve tabiat lisanıyla ve felsefe diliyle der ki: "Sende tasarruf edebilirim ve sana mâlikim veya sende hissem var." diye dâvâ eder.

O vakit o gömlek,[1(Hâşiye-1)] o haliçe, hak ve hakikat nâmına lisân-ı hikmetle o müddeîye der ki: "Eğer seneler, karnlar adedince yere giydirilip sonra intizam ile çıkarılıp geçmiş zamanın ipine asılan ve yeniden giydirilecek ve kemâl-i intizam ile kader dairesinde programları ve biçimleri çizilen ve tâyin olunan ve gelecek zamanın şeridine takılan ve intizamlı ve hikmetli, ayrı ayrı nakışları bulunan bütün gömlekleri, haliçeleri dokuyacak, îcad edecek kudret ve sanat sende varsa; hem hilkat-i arzdan ta harab-ı arza kadar, belki ezelden ebede kadar ulaşacak hikmetli, kudretli iki mânevî elin varsa ve bütün atkılarımdaki bütün ferdleri îcad edecek kemâl-i intizam ve hikmetle tamir ve tecdid edecek sende bir iktidar ve hikmet varsa; hem bizim modelimiz ve bizi giyen ve bizi kendine peçe ve çarşaf yapan küre-i arzı elinde tutup mûcid olabilirsen bana rubûbiyet dâvâ et. Yoksa haydi dışarıya! Bu yerde yer bulamazsın. Hem bizde öyle bir sikke-i vahdet ve öyle bir turra-yı ehadiyet vardır ki, bütün kâinat kabza-yı tasarrufunda olmayan ve bütün eşyayı, bütün şuûnâtıyla birden görmeyen ve nihâyetsiz işleri beraber yapamayan ve her yerde hâzır ve nâzır bulunmayan ve mekândan münezzeh olmayan ve nihâyetsiz hikmet ve ilim ve kudrete mâlik olmayan bize sahip olamaz ve müdahale edemez."

Sonra o müddeî gider. "Belki **küre-i arzı** kandırıp orada bir yer bulurum." der. Gider, küre-i arza[2(Hâşiye-2)] yine esbap nâmına ve tabiat lisanıyla der ki: "Böyle serseri gezdiğinden, sahipsiz olduğunu gösteriyorsun. Öyle ise sen benim olabilirsin." O vakit küre-i arz, hak nâmına ve hakikat diliyle, gök

---

1 (Hâşiye-1) Fakat şu haliçe hem hayattardır, hem intizamlı bir ihtizazdadır. Her vakit nakışları kemâl-i hikmet ve intizam ile tebeddül eder. Tâ ki nessacının muhtelif cilve-i esmâsını ayrı ayrı göstersin.

2 (Hâşiye-2) Elhâsıl: Zerre, o müddeîyi küreyvât-ı hamrâya havale eder. Küreyvât-ı hamrâ onu hüceyreye, hüceyre dahi beden-i insana, beden-i insan ise nev-i insana, nev-i insan onu zîhayat envâından dokunan arzın gömleğine, arzın gömleği dahi küre-i arza, küre-i arz onu güneşe, güneş ise bütün yıldızlara havale eder. Her biri der: "Git, benden yukarıdakini zabtedebilirsen sonra gel benim zabtıma çalış. Eğer onu mağlub etmezsen, beni ele geçiremezsin." Demek, bütün yıldızlara sözünü geçiremeyen, bir tek zerreye rubûbiyetini dinletemez.

gürültüsü gibi bir sadâ ile ona der ki: "Haltetme!.. Ben nasıl serseri, sahipsiz olabilirim? Benim elbisemi ve elbisemin içindeki en küçük bir noktayı, bir ipi intizamsız bulmuş musun ve hikmetsiz ve sanatsız görmüş müsün ki bana 'sahipsiz, serseri' dersin? Eğer hareket-i seneviyem ile takriben yirmi beş bin senelik[1](Hâşiye) bir mesafede, bir senede gezdiğim ve kemâl-i mizan ve hikmetle vazife-i hizmetimi gördüğüm o daire-i azîmeye hakikî mâlik olabilirsen ve kardeşlerim ve benim gibi vazifedar olan on seyyâreye ve gezdikleri bütün dairelere ve bizim imamımız ve biz onunla bağlı ve câzibe-i rahmetle ona takılı olduğumuz güneşi îcad edip, yerleştirecek ve sapan taşı gibi beni ve seyyârât yıldızları ona bağlayacak ve kemâl-i intizam ve hikmetle döndürüp istihdam edecek bir nihâyetsiz hikmet ve nihâyetsiz kudret sende varsa bana rubûbiyet dâvâ et, yoksa haydi cehennem ol, git! Benim işim var, vazifeme gidiyorum. Hem bizlerdeki haşmetli intizâmât ve dehşetli harekât ve hikmetli teshirat gösteriyor ki; bizim ustamız öyle bir Zât'tır ki bütün mevcudât, zerrelerden yıldızlara ve güneşlere kadar emirber nefer hükmünde O'na mutî ve musahhardırlar. Bir ağacı, meyveleriyle tanzim ve tezyin ettiği gibi kolayca güneşi, seyyârâtla tanzim eder bir Hakîm-i Zülcelâl ve Hâkim-i Mutlak'tır."

Sonra o müddeî, yerde yer bulamadığı için gider **güneşe**, kalbinden der ki: "Bu çok büyük bir şeydir, belki içinde bir delik bulup, bir yol açarım, yeri de musahhar ederim." güneşe şirk nâmına ve şeytanlaşmış felsefe lisanıyla Mecûsîler'in dedikleri gibi der ki: "Sen bir sultansın, kendi kendine mâliksin, istediğin gibi tasarruf edersin." güneş ise, hak nâmına ve hakikat lisanıyla ve hikmet-i ilâhiye diliyle ona der:

"Hâşâ, yüz bin defa hâşâ ve kellâ!.. Ben musahhar bir memurum. Seyyidimin misafirhânesinde bir mumdârım. Bir sineğe, belki bir sineğin kanadına dahi hakikî mâlik olamam. Çünkü sineğin vücûdunda öyle mânevî cevherler ve göz, kulak gibi antika sanatlar var ki benim dükkânımda yok, daire-i iktidarımın haricindedir." der, müddeîyi tekdir eder.

Sonra o müddeî döner, firavunlaşmış felsefe lisanıyla der ki: "Madem kendine mâlik ve sahip değilsin, bir hizmetkârsın, esbap nâmına benimsin." der. O vakit güneş, hak ve hakikat nâmına ve ubûdiyet lisanıyla der ki: "Ben öyle birinin olabilirim ki bütün emsâlim olan ulvî yıldızları îcad eden ve semâvâtında kemâl-i hikmetle yerleştiren ve kemâl-i haşmetle döndüren ve kemâl-i zînetle süslendiren bir Zât olabilir."

---

1 (Hâşiye) Bir dairenin takriben nısf-ı kutru, yüz seksen milyon kilometre olsa; o daire (kendisi) takriben yirmi beş bin senelik mesafe olur.

Sonra o müddeî, kalbinden der ki: "**Yıldızlar** çok kalabalıktırlar. Hem dağınık, karmakarışık görünüyorlar. Belki onların içinde, müekkillerim nâmına bir şey kazanırım." der, onların içine girer. Onlara esbap nâmına, şerikleri hesabına ve tuğyan etmiş felsefe lisanıyla, nücûm-perest olan sâbiiyyûnların dedikleri gibi der ki: "Sizler, pek çok dağınık olduğunuzdan, ayrı ayrı hâkimlerin taht-ı hükmünde bulunuyorsunuz." O vakit yıldızlar nâmına bir yıldız der ki:

"Ne kadar sersem, akılsız ve ahmak ve gözsüzsün ki bizim yüzümüzdeki sikke-i vahdeti ve turra-yı ehadiyeti görmüyorsun, anlamıyorsun. Ve bizim nizamat-ı âliyemizi ve kavânîn-i ubûdiyetimizi bilmiyorsun. Bizi intizamsız zannediyorsun. Bizler öyle bir Zât'ın sanatıyız ve hizmetkârlarıyız ki bizim denizimiz olan semâvâtı ve şeceremiz olan kâinatı ve mesiregâhımız olan nihâyetsiz fezâ-yı âlemi kabza-yı tasarrufunda tutan bir Vâhid-i Ehad'dir. Bizler donanma elektrik lâmbaları gibi O'nun kemâl-i rubûbiyetini gösteren nurânî şâhidleriz ve saltanat-ı rubûbiyetini ilân eden ışıklı burhanlarız. Her bir tâifemiz O'nun daire-i saltanatında ulvî, süflî, dünyevî, berzahî, uhrevî menzillerde haşmet-i saltanatını gösteren ve ziyâ veren nurânî hizmetkârlarız.

Evet her birimiz kudret-i Vâhid-i Ehad'in birer mucizesi ve şecere-i hilkatin birer muntazam meyvesi ve vahdâniyetin birer münevver burhanı ve melâikelerin birer menzili, birer tayyaresi, birer mescidi ve avâlim-i ulviyenin birer lâmbası, birer güneşi ve saltanat-ı rubûbiyetin birer şâhidi ve fezâ-yı âlemin birer zîneti, birer kasrı, birer çiçeği ve semâ denizinin birer nurânî balığı ve gökyüzünün birer güzel gözü[1(Hâşiye)] olduğumuz gibi heyet-i mecmûamızda sükûnet içinde bir sükût ve hikmet içinde bir hareket ve haşmet içinde bir zînet ve intizam içinde bir hüsn-ü hilkat ve mevzûniyet içinde bir kemâl-i sanat bulunduğundan Sâni-i Zülcelâl'imizi nihâyetsiz diller ile vahdetini, ehadiyetini, samediyetini ve evsâf-ı cemâl ve celâl ve kemâlini bütün kâinata ilân ettiğimiz hâlde; bizim gibi nihâyet derecede sâfi, temiz, mutî, musahhar hizmetkârları, karmakarışıklık ve intizamsızlık ve vazifesizlik hatta sahipsizlik ile itham ettiğinden tokata müstehaksın." der. O müddeînin yüzüne recm-i şeytan[2] gibi bir yıldız, öyle bir tokat vurur ki yıldızlardan ta cehennemin dibi-

---

1 (Hâşiye) Cenâb-ı Hakk'ın acâib-i masnûâtına bakıp, temaşa edip ve ettiren işaretleriz. Yani semâvât, hadsiz gözlerle zemindeki acâib-i sanat-ı ilâhiyeyi temaşa eder gibi görünüyor. Semânın melâikeleri gibi yıldızlar dahi mahşer-i acâib ve garâib olan arza bakıyorlar ve zîşuurları dikkatle baktırıyorlar, demektir.

2 Bkz.: Mülk sûresi, 67/5; Sâffât sûresi, 37/6-8.

ne onu atar ve beraberinde olan tabiatı,[1](Hâşiye) evham derelerine ve tesadüfü adem kuyusuna ve şerikleri, imtinâ ve muhâliyet zulümâtına ve din aleyhindeki felsefeyi, esfel-i sâfilînin dibine atar. Bütün yıldızlarla beraber o yıldız, لَوْ كَانَ فِيهِمَآ اٰلِهَةٌ إِلَّا اللهُ لَفَسَدَتَا[2] ferman-ı kudsîsini okuyorlar. Ve *"Sinek kanadından tut, ta semâvât kandillerine kadar bir sinek kanadı kadar şerike yer yoktur ki parmak karıştırsın."* diye ilân ederler.

سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَاۜ إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ[3]

اَللّٰهُمَّ صَلِّ وَسَلِّمْ عَلٰى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ سِرَاجِ وَحْدَتِكَ فِي كَثْرَةِ مَخْلُوقَاتِكَ
وَدَلَّالِ وَحْدَانِيَّتِكَ فِي مَشْهَرِ كَائِنَاتِكَ وَعَلٰى اٰلِهٖ وَصَحْبِهٖ أَجْمَعِينَ[4]

---

1 (Hâşiye) Fakat sukûttan sonra tabiat tevbe etti. Hakikî vazifesi, tesir ve fiil olmadığını, belki kabul ve infial olduğunu anladı. Ve kendisi kader-i ilâhînin bir nevi defteri –fakat tebeddül ve tagayyüre kabil bir defteri– ve kudret-i rabbâniyenin bir nevi programı ve Kadîr-i Zülcelâl'in bir nevi fıtrî şeriatı ve bir nevi mecmua-yı kavanini olduğunu bildi. Kemâl-i acz ve inkıyad ile vazife-i ubûdiyetini takındı. Ve fıtrat-ı ilâhiye ve sanat-ı rabbâniye ismini aldı.

2 "Eğer gökte ve yerde, Allah'tan başka ilâhlar bulunsaydı oraların nizamı bozulurdu." (Enbiyâ sûresi, 21/22).

3 "Sübhansın yâ Rab! Senin bize bildirdiğinden başka ne bilebiliriz ki? Her şeyi hakkıyla bilen, her şeyi hikmetle yapan sensin." (Bakara sûresi, 2/32)

4 Allah'ım! Yarattığın varlık âlemlerinde senin birliğini pırıl pırıl yansıtan ve yine kâinat sahnesinde senin birliğini gürül gürül ilân eden Efendimiz Hz. Muhammed'e *(sallallâhu aleyhi ve sellem)* ve bütün âline, ashabına salât ve selam eyle, âmîn...

بِسْـــمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

فَانْظُرْ إِلَى اٰثَارِ رَحْمَتِ اللهِ كَيْفَ يُحْيِ الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا[1]

âyetinin ezelî bağından, bir çiçeğine işaret eden Arabî fıkralardır.

حَتَّى كَأَنَّ الشَّجَرَ الْمُزَهَّرَةَ قَصِيدَةٌ مَنْظُومَةٌ مُحَرَّرَةٌ..

وَتُنْشِدُ لِلْفَاطِرِ الْمَدَائِحَ الْمُبَهَّرَةَ أَوْ فَتَحَتْ بِكَثْرَةٍ عُيُونَهَا الْمُبَصَّرَةَ..

لِتُنْظِرَ لِلصَّانِعِ الْعَجَائِبَ الْمُنَشَّرَةَ أَوْ زَيَّنَتْ لِعِيدِهَا أَعْضَاءَهَا الْمُخَضَّرَةَ..

لِيَشْهَدَ سُلْطَانُهَا اٰثَارَهُ الْمُنَوَّرَةَ وَتُشْهِرَ فِي الْمَحْضَرِ مُرَصَّعَاتِ الْجَوْهَرِ..

وَتُعْلِنَ لِلْبَشَرِ حِكْمَةَ خَلْقِ الشَّجَرِ بِكَنْزِهَا الْمُدَّخَرِ مِنْ جُودِ رَبِّ الثَّمَرِ..

سُبْحَانَهُ مَا أَحْسَنَ إِحْسَانَهُ مَا أَزْيَنَ بُرْهَانَهُ مَا أَبْيَنَ تِبْيَانَهُ..

خَيَالْ بِيَنْدْ اَزِينْ اَشْجَارْ مَلاَئِكْ رَا جَسَدْ اٰمَدْ سَمَاوِي بَا هَزَارَانْ نَيْ..

اَزِينْ نَيْهَا شَنِيدَتْ هُوشْ سِتَايِشْهَايِ ذَاتِ حَيْ..

وَرَقْهَارَا زَبَانْ دَارَنْد هَمَه هُو هُو ذِكْر اٰرَنْدْ بَدَرْ مَعْنَايِ حَيُّ حَيُّ..

لَا إِلٰهَ إِلَّا هُوَ بَرَابَرْ مِيزَنَنْدْ هَرْ شَيْ.. چو

دَمَادَمْ جُويَدَنْد يَا حَقْ سَرَاسَرْ گُويَدَنْد يَا حَيْ بَرَابَرْ مِيزَنَنْد اَللهْ[2]

وَنَزَّلْنَا مِنَ السَّمَاءِ مَاءً مُبَارَكًا[3]

---

1 "İşte bak, Allah'ın rahmetinin eserlerine, ölmüş toprağa nasıl hayat veriyor!" (Rûm sûresi, 30/50)

2 **Farsça kısmın tercemesi:** "Hayal görüyor ki bu ağaçlar meleklere cesed olmuşlar. Binlerce semâvî neyler ile beraber. Onların neylerinden akıl, Hayy olan Allah'ın medih ve övgüsünü işitiyor. Yaprakları birer dil olup daima yâ Hayy, yâ Hayy mânâsıyla "Hu Hu" zikrini çekiyorlar. Sanki her şey beraber "Lâ ilâhe illâllâh" diyor. Daima yâ Hak deyip hakk-ı hayat istiyorlar. Baştan başa yâ Hayy deyip Allah diyorlar."

3 "Gökten bereketli bir su indirdik." (Kaf sûresi, 50/9)

Arabî fıkranın tercümesi:

Yâni: Güya çiçek açmış her bir ağaç, güzel yazılmış manzum bir kasidedir ki; o kaside Fâtır-ı Zülcelâl'in medâyih-i bâhiresini inşâd edip, şâirâne lisân-ı hâl ile söylüyor. Veyahut o çiçek açmış her bir ağaç, binler bakar ve baktırır gözlerini açmış, tâ Sâni-i Zülcelâl'in neşir ve teşhir olunan acâib-i sanatını bir-iki gözle değil, belki binler gözlerle baksın; tâ ehl-i dikkati öyle baktırsın. Veyahut o çiçek açan her bir ağaç, umumî bayram olan baharın içindeki hususî bayramında ve resm-i geçit-misâl bir anda yeşillenmiş âzâlarını en süslü müzeyyenatla süslemiş. Tâ ki, onun Sultan-ı Zülcelâl'i, ona ihsan ettiği hedayâyı ve letâifi ve âsâr-ı nuraniyesini müşâhede etsin. Hem meşher-i sanat-ı ilâhiye olan zeminin yüzünde ve bahar mevsiminde, murassaat-ı rahmetini enzâr-ı halka teşhir etsin. Ve şecerin hikmet-i hilkatini beşere ilân etsin. İncecik dallarında ne kadar mühim hazineler bulunduğunu ve ihsanat-ı rahmâniyenin meyvelerinde ne derece mühim defineler var olduğunu göstermekle kemâl-i kudret-i ilâhiyeyi göstersin.

Birinci Mevkıf'ın Küçük Bir Zeyli

فَاسْتَمِعْ لِلْاٰيَةِ الْكَرِيمَةِ[1]:

أَفَلَمْ يَنْظُرُوا إِلَى السَّمَاءِ فَوْقَهُمْ كَيْفَ بَنَيْنَاهَا وَزَيَّنَّاهَا وَمَا لَهَا مِنْ فُرُوجٍ[2]

ثُمَّ انْظُرْ إِلَى السَّمَاءِ كَيْفَ تَرَى سُكُوتًا فِي سُكُونَةٍ، حَرَكَةً فِي حِكْمَةٍ، تَلَأْلُأً فِي حِشْمَةٍ، تَبَسُّمًا فِي زِينَةٍ، مَعَ انْتِظَامِ الْخِلْقَةِ مَعَ اتِّزَانِ الصَّنْعَةِ. تَشَعْشُعُ سِرَاجِهَا تَهَلْهُلُ مِصْبَاحِهَا تَلَئْلُؤُ نُجُومِهَا تُعْلِنُ لِأَهْلِ النُّهٰى سَلْطَنَةً بِلَا انْتِهَاءٍ...

أَفَلَمْ يَنْظُرُوا إِلَى السَّمَاءِ فَوْقَهُمْ كَيْفَ بَنَيْنَاهَا وَزَيَّنَّاهَا وَمَا لَهَا مِنْ فُرُوجٍ

Bu âyetin bir nevi tercümesi olan ثُمَّ انْظُرْ إِلَى السَّمَاءِ كَيْفَ تَرَى سُكُوتًا فِي سُكُونَةٍ tercümesidir. Yani âyet-i kerîme, nazar-ı dikkati semânın zînetli ve güzel yüzüne çeviriyor. Ta dikkat-i nazar ile semânın yüzünde fevkalâde sükûnet içinde bir sükûtu görüp bir Kadîr-i Mutlak'ın emir ve teshiriyle o vaziyeti aldığını anlasın. Yoksa eğer başıboş olsa idiler, birbiri içinde o dehşetli hadsiz ecrâm, o gayet büyük küreler ve gayet süratli hareketleriyle öyle bir velveleyi çıkarmak lâzım idi ki kâinatın kulağını sağır edecekti. Hem öyle bir zelzele-i herc ü merc içinde karışıklık olacaktı ki kâinatı dağıtacaktı. Yirmi camus, birbiri içinde hareket etse ne kadar velveleli bir herc ü merce sebebiyet verdiği mâlûm. Hâlbuki küre-i arzdan bin defa büyük ve top güllesinden yetmiş defa süratli hareket edenler, yıldızlar içerisinde var olduğunu kozmoğrafya söylüyor. İşte sükûnet içindeki sükût-u ecrâmdan Sâni-i Zülcelâl'in ve Kadîr-i Zülkemâl'in derece-i kudret ve teshirini ve nücûmun O'na derece-i inkıyad ve itaatini anla.

حَرَكَةً فِي حِكْمَةٍ Hem semânın yüzünde hikmet içinde bir hareketi görmeyi âyet emrediyor. Evet, gayet acîb ve azîm o harekât, gayet dakik ve geniş hikmet içindedir. Nasıl ki bir fabrikanın çarklarını ve dolaplarını bir hikmet içinde çeviren bir sanatkâr, fabrikanın azamet ve intizamı derecesinde derece-i sanat

---

1 Şu âyeti dinle.

2 "Hiç üzerlerindeki göğe bakmazlar mı? Bakıp da Bizim onu nasıl sağlamca bina edip süslediğimizi, onda en ufak bir çatlaklık, dengesizlik olmadığını düşünmezler mi?" (Kaf sûresi, 50/6).

ve maharetini gösterir. Öyle de koca güneşe seyyârât ile beraber fabrika vaziyetini veren ve o müthiş azîm küreleri sapan taşları misillü ve fabrika çarkları gibi etrafında döndüren bir Kadîr-i Zülcelâl'in derece-i kudret ve hikmeti, o nisbette nazara tezahür eder.

تَلَئْلُؤً فِي حِشْمَةٍ، تَبَسُّمًا فِي زِينَةٍ Yani hem semâvât yüzünde öyle bir haşmet içinde bir parlamak ve bir zînet içinde bir tebessüm var ki Sâni-i Zülcelâl'in ne kadar muazzam bir saltanatı, ne kadar güzel bir sanatı olduğunu gösterir. Donanma günlerinde kesretli elektrik lâmbaları, sultanın derece-i haşmetini ve terakkiyât-ı medeniyede derece-i kemâlini gösterdiği gibi koca semâvât o haşmetli, zînetli yıldızlarıyla Sâni-i Zülcelâl'in kemâl-i saltanatını ve cemâl-i sanatını, öylece nazar-ı dikkate gösteriyorlar.

مَعَ انْتِظَامِ الْخِلْقَةِ مَعَ اتِّزَانِ الصَّنْعَةِ Hem diyor ki; semânın yüzündeki mahlûkatın intizamını, dakik mizanlar içinde masnûâtın mevzûniyetini gör ve anla ki: Onların Sâni'i ne kadar Kadîr ve ne kadar Hakîm olduğunu bil. Evet muhtelif ve küçük cirimleri veyahut hayvanları döndüren ve bir vazife için çeviren ve bir mizan-ı mahsus ile her birini muayyen bir yolda sevk eden bir Zât'ın derece-i iktidar ve hikmetini ve hareket eden cirimlerin ona derece-i itâat ve musahhariyetlerini gösterdikleri gibi; koca semâvât, o dehşetli azametiyle hadsiz yıldızlarıyla ve o yıldızlar da dehşetli büyüklükleriyle ve gayet şiddetli hareketleriyle beraber zerre miktar ve bir sâniyecik kadar hudutlarından tecavüz etmemeleri, bir âşire-i dakika kadar vazifelerinden geri kalmamaları, Sâni-i Zülcelâl'lerinin ne kadar dakik bir mizan-ı mahsus ile rubûbiyetini icra ettiğini nazar-ı dikkate gösterirler. Hem de şu âyet gibi Sûre-i [1]﴿عَمَّ﴾'de ve sâir âyetlerde beyan olunan teshir-i şems ve kamer ve nücûmla[2] işaret ettiği gibi:

تَشَعْشُعُ سِرَاجِهَا تَهَلْهُلُ مِصْبَاحِهَا تَلَئْلُؤُ نُجُومِهَا تُعْلِنُ لِأَهْلِ النُّهٰى سَلْطَنَةً بِلَا انْتِهَاءٍ

Yani semânın müzeyyen tavanına güneş gibi ışık verici, ısındırıcı bir lâmbayı takmak.. gece gündüz hatlarıyla kış yaz sayfalarında mektubat-ı samedâniyeyi yazmasına bir nur hokkası hükmüne getirmek.. ve yüksek minare ve kulelerdeki büyük saatların parlayan akrebleri misillü, kubbe-i semâda kameri, zamanın saat-ı kübrâsına bir akrep yapmak.. mütefâvit çok hilâller suretinde her geceye güya ayrı bir hilâl bırakıp, sonra dönüp kendine toplamak..

---

1 Nebe sûresi, 78/1.

2 Bkz.: Yûnus sûresi, 10/5; Ra'd sûresi, 13/2; İbrahim sûresi, 14/33...

menzillerinde kemâl-i mizanla, dakik hesapla hareket ettirmek.. ve kubbe-i semâda parlayan, tebessüm eden yıldızlarla göğün güzel yüzünü yaldızlamak, elbette, nihâyetsiz bir saltanat-ı rubûbiyetin şeâiridir. Zîşuura onu iş'ar eden muhteşem bir ulûhiyetin işârâtıdır. Ehl-i fikri imana ve tevhide dâvet eder:

Bak kitab-ı kâinatın safha-yı rengînine
Hâme-i zerrîn-i kudret, gör ne tasvir eylemiş.
Kalmamış bir nokta-yı muzlim, çeşm-i dil erbabına.
Sanki âyâtın Hudâ, nur ile tahrir eylemiş.
Bak ne mu'ciz-i hikmet, iz'an-rubâ-yı kâinat.
Bak ne âlî bir temâşâdır fezâ-yı kâinat.
Dinle de yıldızları, şu hutbe-i şirinine,
Nâme-i nurunu hikmet, bak ne takrir eylemiş.
Hep beraber nutka gelmiş, hak lisanıyla derler:
Bir Kadîr-i Zülcelâl'in haşmet-i sultanına,
Birer burhan-ı nur-efşânız, vücûd-u Sâni'a
Hem vahdete, hem kudrete şahitleriz biz!..
Şu zeminin yüzünü yaldızlayan
Nâzenin mucizâtı çün melek seyranına.
Bu semânın arza bakan, cennete dikkat eden,
Binler müdakkik gözleriz biz!..
Tûbâ-yı hilkatten semâvât şıkkına,
Hep Kehkeşan ağsânına,
Bir Cemîl-i Zülcelâl'in dest-i hikmetiyle takılmış,
Binler güzel meyveleriz biz!..
Şu semâvât ehline birer mescid-i seyyâr,
Birer hâne-i devvâr, birer ulvî âşiyâne,
Birer misbah-ı nevvâr, birer gemi-i cebbâr,
Birer tayyâreleriz biz!..
Bir Kadîr-i Zülkemâl'in, bir Hakîm-i Zülcelâl'in
Birer mucize-i kudret, birer hârika-yı sanat-ı hâlıkâne,
Birer nadire-i hikmet, birer dâhiye-i hilkat,
Birer nur âlemiyiz biz!..
Böyle yüz bin dil ile yüz bin burhan göstéririz,
İşittiririz insan olan insana!..
Kör olası dinsiz gözü, görmez oldu yüzümüzü,

Hem işitmez sözümüzü, hak söyleyen âyetleriz biz!..
Sikkemiz bir, turramız bir,
Rabbimize musahharız;
Müsebbihiz, zikrederiz âbidâne.
Kehkeşan'ın halka-yı kübrâsına mensup birer meczuplarız biz!..

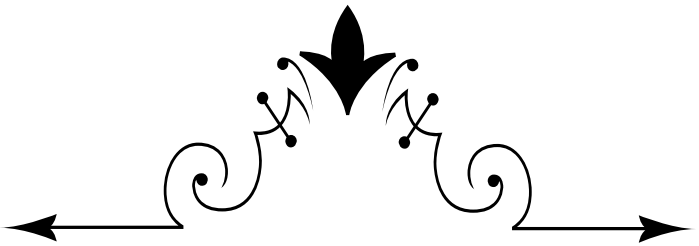

İkinci Mevkıf

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

قُلْ هُوَ اللّٰهُ أَحَدٌ ۞ اَللّٰهُ الصَّمَدُ[1]

Şu Mevkıfın Üç Maksadı Var

Birinci Maksad

(Bir yıldızın tokatıyla yere sukut eden ehl-i şirk ve dalâletin vekili, zerrelerden yıldızlara kadar hiçbir yerde zerre miktar şirke yer bulamadığından, o tarzdaki dâvadan vazgeçip, fakat şeytan gibi, vahdete dair teşkikât yapmak için "Üç Mühim Suâl" ile, ehadiyete ve vahdete dair ehl-i tevhide vesvese yapmak istedi.)

Birinci Suâl: Zındıka lisânıyla diyor ki: "Ey ehl-i Tevhid! Ben, kendi müekkillerim nâmına bir şey bulamadım, mevcudatta bir hisse çıkaramadım, mesleğimi isbat edemedim. Fakat siz ne ile nihayetsiz bir kudret sahibi bir Vâhid-i Ehad'i isbat ediyorsunuz? Neden O'nun kudretiyle beraber başka eller karışmasını kabil görmüyorsunuz?"

Elcevap: Yirmi İkinci Söz'de kat'î isbat edilmiş ki; bütün mevcudat, bütün zerrât, bütün yıldızlar, her biri Vâcibü'l-vücûd'un ve Kadîr-i Mutlak'ın vücub-u vücûduna birer bürhân-ı neyyirdir. Bütün kâinattaki silsilelerin her biri, O'nun vahdâniyetine birer delîl-i kat'îdir. Kur'ân-ı Hakîm hadsiz bürhânlarında isbat ettiği gibi, umumun nazarına en zâhir bürhânları daha ziyade zikreder. Ezcümle:

وَلَئِنْ سَأَلْتَهُمْ مَنْ خَلَقَ السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضَ لَيَقُولُنَّ اللّٰهُ[2]

وَمِنْ اٰيَاتِهٖ خَلْقُ السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاخْتِلَافُ أَلْسِنَتِكُمْ وَأَلْوَانِكُمْ[3]

---

1 "De ki: O, Allah birdir. Allah sameddir (Her şey O'na muhtaç, O ise hiçbir şeye muhtaç değildir.)." (İhlâs sûresi, 112/1-2)

2 "Onlara 'Gökleri ve yeri kim yaratmıştır?' diye soracak olsan, elbette 'Allah!' diyeceklerdir." (Zümer sûresi, 39/38)

3 "O'nun varlığının ve kudretinin delillerinden biri de: Gökleri ve yeri yaratması, lisanlarınızın ve renklerinizin farklı olmasıdır." (Rûm sûresi, 30/22)

gibi pek çok âyâtla, Kur'ân-ı Hakîm; hilkat-i arz ve semâvâtı, vahdâniyete bedahet derecesinde bir bürhân gösteriyor ki, ister istemez zîşuur olan her adam, hilkat-i arz ve semâvâtta bizzarûre Hâlık-ı Zülcelâl'ini tasdik etmeğe mecburdur ki, لَيَقُولُنَّ اللهُ der.

Birinci Mevkıf'ta nasıl bir zerreden başladık, tâ yıldızlara ve semâvâta kadar sikke-i tevhidi gösterdik. Kur'ân-ı Hakîm şu nevi âyâtla, yıldızlardan ve semâvâttan tutup, tâ zerrelere kadar, şirki tard eder. Şöyle işaret eder ve mânen der:

Semâvât ve arzı böyle muntazam halkeden bir Kadîr-i Mutlak'ın, devair-i masnûatından olan manzume-i şemsiye bilbedâhe O'nun kabza-yı tasarrufundadır.

Madem o Kadîr-i Mutlak, şemsi seyyâratıyla kabza-yı tasarrufunda tutuyor ve tanzim ve teshir ve tedvir ediyor.[1] Elbette o manzume-i şemsiyenin bir cüzü ve şems ile bağlanan küre-i arz dahi kabza-yı tasarrufunda ve tedbir ve tedvirindedir.[2] Madem küre-i arz, kabza-yı tasarrufunda ve tedbir ve tedvirindedir; bilbedâhe arzın yüzünde yazılan ve îcad edilen ve yerin meyveleri ve gayâtı hükmünde olan masnûat dahi, O'nun kabza-yı rubûbiyetinde ve terbiyesindedir. Madem bütün zeminin yüzüne serilen ve serpilen ve yüzünü yaldızlayan ve zînetlendiren ve her zaman tazelenen, gelip giden ve zemin onlarla dolup boşalan umum masnûat, kabza-yı kudret ve ilmindedir ve adl ü hikmetinin mîzânıyla ölçülüp ve tanzim edilir. Madem bütün envâ, O'nun kabza-yı kudretindedir. Elbette o envâın muntazam ve mükemmel ferdleri ve âlemin küçük misâl-i musağğarları ve envâ-ı kâinatın bilânçoları ve kitab-ı âlemin küçücük fihristeleri hükmünde olan cüz'î ferdleri, bilbedâhe O'nun kabza-yı rubûbiyetinde ve îcadındadır ve tedvir ve terbiyesindedir. Madem her bir zîhayat, kabza-yı tedbir ve terbiyesindedir. Elbette o zîhayatın vücûdunu teşkil eden hüceyrât ve küreyvât ve âzâ ve âsâb; bilbedâhe O'nun kabza-yı ilim ve kudretindedir. Madem her bir hüceyre ve kandaki her bir küreyvât, O'nun taht-ı emrindedir ve daire-i tasarrufundadır ve O'nun kanunuyla hareket ederler. Elbette bütün bunların madde-i esasiyesi ve bütün onlardaki nakş-ı sanata ve nesc-i nakşa mekikler ve yaylar hükmünde olan zerrât dahi bizzarûre O'nun kabza-yı kudretinde ve daire-i ilmindedir ve O'nun emriyle, izniyle, kuvvetiyle muntazam harekât yapar, mükemmel vezâif görür.

---

1 Bkz.: Ra'd sûresi, 13/2; İbrahim sûresi, 14/33; Nahl sûresi, 16/12; Hac sûresi, 22/18; Ankebût sûresi, 29/61; Yâsîn sûresi, 36/38.

2 Bkz.: Bakara sûresi, 2/29; Hac sûresi, 22/65; Zümer sûresi, 39/67.

Madem her bir zerrenin hareketi ve vazife görmesi, O'nun kanunuyla, izniyle, emriyledir. Elbette teşahhusat-ı vechiye ve herkesin yüzünde herkesten onu temyiz edecek birer alâmet-i fârika bulunması ve sîmâlar gibi seslerde, dillerde ayrı ayrı farklar bulunması, bilbedâhe O'nun ilim ve hikmetiyledir. İşte şu silsileye mebde' ve müntehayı zikrederek işaret eden şu âyete bak:

وَمِنْ اٰيَاتِهٖ خَلْقُ السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاخْتِلَافُ أَلْسِنَتِكُمْ وَأَلْوَانِكُمْ ۚ إِنَّ فِي ذٰلِكَ لَاٰيَاتٍ لِلْعَالِمِينَ[1]

Şimdi deriz: Ey ehl-i şirkin vekili! İşte silsile-i kâinat kadar kuvvetli bürhânlar, meslek-i tevhidi isbat eder. Ve bir Kadîr-i Mutlak'ı gösterir.

Madem hilkat-i semâvât ve arz, bir Sâni-i Kadîr'i ve o Sâni-i Kadîr'in nihayetsiz bir kudretini ve o nihayetsiz bir kudretin, nihayetsiz bir kemâlde olduğunu gösterir. Elbette şeriklerden istiğnâ-yı mutlak var. Yâni; hiçbir cihette şeriklere ihtiyaç yok. İhtiyaç olmadığı hâlde neden bu zulümâtlı meslekte gidiyorsunuz? Ne zorunuz var ki, oraya giriyorsunuz? Hem de şürekâya hiçbir ihtiyaç olmadığı ve kâinat onlardan müstağni-i mutlak oldukları hâlde, şerik-i ulûhiyet gibi, rubûbiyet ve îcad şerikleri dahi mümteni'dirler, vücûdları muhâldir. Çünkü; semâvât ve arzın Sâni'indeki kudret hem nihayet kemâlde, hem nihayetsiz olduğunu isbat ettik. Eğer şerik bulunsa, mütenâhî diğer bir kudret, o nihayetsiz ve gayet kemâldeki kudreti mağlûb edip, bir kısım yer zabt etmek ve ona nihayet vermek ve mânen âciz bırakıp, hadsiz olduğu hâlde tahdid etmek ve hiçbir mecburiyet olmadan bir mütenâhî şey, nihayetsiz bir şeye, nihayetsiz olduğu bir vakitte nihayet vermek ve mütenâhî yapmak lâzım gelir ki; bu, muhâlatın en gayr-i mâkulü ve mümteniâtın en katmerlisidir.

Hem şerikler "müstağniyetün anhâ" ve "mümteniâtün bi'z-zât" yâni hiç onlara ihtiyaç olmadığı gibi, vücûdları muhâl oldukları hâlde onları dâva etmek, sırf tahakkümîdir. Yâni aklen, mantıken, fikren o dâvayı ettirecek bir sebeb olmadığı için, mânâsız sözler hükmündedir. İlm-i Usûlce "tahakkümî" tabir edilir. Yâni mânâsız dâvâ-yı mücerreddir. İlm-i kelâm ve İlm-i Usûl'ün düstûrlarındandır ki, denilir:

لَا عِبْرَةَ لِلْاِحْتِمَالِ الْغَيْرِ النَّاشِئِ عَنْ دَلِيلٍ[2]

---

1 "O'nun varlığının ve kudretinin delillerinden biri de: Gökleri ve yeri yaratması, lisanlarınızın ve renklerinizin farklı olmasıdır. Elbette bunda, bilen ve anlayan kimseler için ibretler vardır." (Rûm sûresi, 30/22)

2 Bkz.: *Mecelle* s.24; el-Müceddidî, *Kavâidü'l-fıkh* s.105; Ömer Nasuhî Bilmen, *Hukuk-i İslâmiye ve ıstılahât-ı fıkhiyye kamusu* 1/279.

وَلَا يُنَافِي الْإِمْكَانُ الذَّاتِيُّ الْيَقِينَ الْعِلْمِيَّ[1]

Yâni: "Bir delîlden, bir emareden neşet etmeyen bir ihtimalin ehemmiyeti yok. Kat'î ilme şek katmaz. Yakîn-i hükmîyi sarsmaz." Meselâ; zâtında Barla denizi, (yâni Eğirdir gölü) imkân ve ihtimal var ki, pekmez olsun; yağa inkılâb etmiş olsun. Fakat madem bir emareden, o imkân ve ihtimal neşet etmiyor; onun vücûduna ve su olduğuna, kat'î ilmimize, tesir etmez, şek ve vesvese vermez.

İşte bunun gibi, mevcudatın her tarafından, kâinatın her köşesinden sorduk: Birinci Mevkıf'ta gösterildiği gibi, zerrâttan yıldızlara kadar ve İkinci Mevkıf'ta görüldüğü gibi; hilkat-i semâvât ve arzdan, tâ sîmâlardaki teşahhusata kadar hangi şeyden soruldu ise, lisân-ı hâl ile vahdâniyete şehâdet ve sikke-i tevhidi gösterdi. Sen de gördün... Öyle ise; kâinatın mevcudatında bir emare yok ki, bir şirk ihtimali ona bina edilsin. Demek dâvâ-yı şirk, sırf tahakkümî ve mânâsız söz ve dâvâ-yı mücerred olduğundan; şirki iddia etmek, mahz-ı cehalet, ayn-ı belâhettir.

İşte *ehl-i dalâletin vekili*, buna karşı diyeceği kalmıyor. Yalnız *diyor ki*: "Şirke emare, kâinattaki tertib-i esbaptır. Her şeyin bir sebeble bağlı olduğudur. Demek esbâbın hakikî tesirleri vardır. Tesirleri varsa, şerik olabilirler?"

Elcevap: Meşîet ve hikmet-i ilâhiyenin muktezasıyla ve çok esmânın tezahür etmek istemesiyle; müsebbebat, esbaba rabtedilmiş. Her bir şey, bir sebeble bağlanmış. Fakat çok yerlerde ve müteaddid Sözlerde kat'î isbat etmişiz ki: "Esbabda hakikî tesir-i îcadî yok."[2] Şimdi yalnız bu kadar deriz ki: Esbab içinde, bilbedâhe en eşrefi ve ihtiyarı en geniş ve tasarrufatı en vâsi', insandır. İnsanın dahi en zâhir ef'âl-i ihtiyariyesi içinde en zâhiri; ekl ve kelâm ve fikirdir. Yâni: Yemek, söylemek, düşünmektir. Şu yemek, söylemek, düşünmek ise gayet muntazam, acib, hikmetli birer silsiledir. O silsilenin yüz cüzünden, insanın dest-i ihtiyarına verilen ancak bir cüzüdür. Meselâ; yemekten, bedenin tegaddî-i hüceyrâtından tut, tâ semerâtın teşekkülüne kadar olan silsile-i ef'âl içinde, insanın dest-i ihtiyarına verilen yalnız ağızdaki dişlerin değirmenini tahrik edip onu çiğnemektir. Ve söylemek silsilesinden yalnız meharic-i hurûf kalıplarına, havayı sokup çıkarmaktır. Hâlbuki; ağzında bir tek kelime, bir

---

1 Bkz:: el-Müceddidî, *Kavâidü'l-fıkh* s.105.

2 Bkz.: Enfâl sûresi, 8/17; Sâffât sûresi, 37/96.

çekirdek gibi iken, bir ağaç hükmündedir. Hava içinde milyonlar aynı kelime gibi meyveler verir. Milyonlarla dinleyenlerin kulaklarına girer. Bu misâlî sünbüle, insandaki hayâlin eli ancak yetişebilir. İhtiyarın kısacık eli, nasıl yetişir?

Madem esbab içinde en eşrefi ve en ziyade ihtiyar sahibi olan insan, böyle hakikî îcaddan eli bağlansa, sâir cemâdât ve behîmât ve anâsır ve tabiat; nasıl hakikî mutasarrıf olabilirler? Yalnız o esbab, birer zarftır ve masnûat-ı rabbâniyeye birer kılıftırlar ve hedâyâ-yı rahmâniyeye birer tablacıdırlar. Elbette bir padişahın hediyesinin kabı veya hediyeye sarılan mendil veyahut hediye eline verilip getiren nefer, o padişahın saltanatına şerik olamazlar. Ve onları şerik tevehhüm eden, saçma bir hezeyan eder. Öyle de esbab-ı zâhiriye ve vesait-i sûriyenin, rubûbiyet-i ilâhiyeden hiçbir cihette hisseleri olamaz. Hizmet-i ubûdiyetten başka nasibleri yoktur.

İkinci Maksad

Ehl-i şirkin vekili, meslek-i şirki hiçbir cihette isbat edemediğinden ve onun isbatından me'yus kaldığından; ehl-i tevhidin mesleğini, teşkikâtıyla ve şüpheleriyle tahrip etmeğe çalışmak istediğinden; şöyle

İkinci bir suâl ediyor. Diyor ki: Ey ehl-i tevhid! Siz diyorsunuz ki:

قُلْ هُوَ اللّٰهُ أَحَدٌ ۞ اَللّٰهُ الصَّمَدُ[1]

> Hâlık-ı Âlem birdir; Ehad'dir, Samed'dir.[2] Hem, her şeyin Hâlıkı O'dur.[3] Ehadiyet-i Zâtiye'siyle beraber doğrudan doğruya her şeyin dizgini O'nun elinde; her şeyin anahtarı kabzasında,[4] her şeyin nâsiyesini tutuyor;[5] bir iş bir işe mâni olmuyor[6]. Bütün eşyada, bütün ahvâliyle bir anda tasarruf edebilir.[7]" Böyle acib bir hakikate nasıl inanılabilir? Müşahhas bir tek Zât, nihayetsiz yerlerde, nihayetsiz işleri külfetsiz yapabilir mi?

Elcevap: Şu suâle, gayet derin ve ince ve gayet yüksek ve geniş olan bir sırr-ı ehadiyet ve samediyetin beyânıyla cevap verilir. Fikr-i beşer ise o sırra, ancak bir temsîl dürbünüyle ve mesel rasadıyla bakabilir. Cenâb-ı Hakk'ın zât ve sıfâtında misil ve misâli yok.[8] Fakat mesel ve temsîl ile bir derece şuûnatına bakılabilir.[9] İşte biz de, temsîlât-ı maddiye ile o sırra işaret edeceğiz.

✓ *Birinci Temsîl*: Şöyle ki: On Altıncı Söz'de isbat edildiği gibi: Bir tek zât-ı müşahhas, muhtelif aynalar vasıtasıyla külliyet kesbeder. Bir cüz'iyy-i hakikî iken, şuûnat-ı kesîreye mâlik bir küllî hükmüne geçer. Evet nasıl cismânî şeylere cam ve su gibi maddeler ayna olup, cismânî bir tek şey, o aynalar-

---

1 "De ki: O, Allah birdir. Allah sameddir (Her şey O'na muhtaç, O ise hiçbir şeye muhtaç değildir.)." (İhlâs sûresi, 112/1-2)

2 İhlâs sûresi, 112/1-2.

3 Bkz.: En'âm sûresi, 6/102; Ra'd sûresi, 13/16; Zümer sûresi, 39/62; Mü'min sûresi, 40/62.

4 Bkz.: Mâide sûresi, 5/120; En'âm sûresi, 6/59; Hicr sûresi, 15/21; Yâsîn sûresi, 36/83; Zümer sûresi, 39/63; Şûrâ sûresi, 42/12; Mülk sûresi, 67/1.

5 Bkz.: Hûd sûresi, 11/56.

6 Bkz.: Hûd sûresi, 11/107; Rahman sûresi, 55/29; Bürûc sûresi, 85/16.

7 Bkz.: Âl-i İmran sûresi, 3/26.

8 Bkz.. Şûrâ sûresi, 42/11.

9 Bkz.: Nahl sûresi, 16/60.

da bir külliyet kesbeder. Öyle de: Nurânî şeylere ve ruhâniyata dahi, hava ve esir ve âlem-i misâlin bâzı mevcudatı, aynalar hükmünde ve berk ve hayâl süratinde birer vasıta-yı seyr u seyahat sûretine geçerler ki, o nurânîler ve o ruhânîler, hayâl süratiyle o merâyâ-yı nazifede ve o menazil-i latîfede gezerler. Bir anda binler yerlere girerler. Ve her aynada, nurânî oldukları ve akisleri onların aynı ve onların hâsiyetine mâlik oldukları için, cismâniyetin aksine olarak, her yerde bizzât bulunur gibi hükmederler. Kesîf cismanilerin akisleri ve misâlleri, o cismâniyetin aynları olmadığı gibi, hâsiyetlerine dahi mâlik değil, ölü sayılırlar. Meselâ: Güneş, müşahhas bir cüz'î olduğu hâlde, parlak eşya vasıtasıyla bir küllî hükmüne geçer. Zemin yüzündeki bütün parlak şeylere, hattâ her bir katre suya ve cam zerreciklerine birer aksini, birer misâlî güneşi, onların kabiliyetine göre verir. Güneşin hararet ve ziyâsı ve ziyâsındaki yedi rengi ve zâtının bir nevi misâli, her bir parlak cisimde bulunur. Faraza güneşin ilmi, şuûru bulunsa idi; her ayna onun bir nevi menzili ve tahtı ve iskemlesi hükmünde olup, her şeyle bizzât temas eder, her zîşuurla aynaları vasıtasıyla, hattâ göz bebeğiyle birer telefon hükmünde muhabere edebilirdi. Bir şey, bir şeye mâni olmazdı. Bir muhabere, bir muhabereye sed çekmezdi. Her yerde bulunmakla beraber, hiçbir yerde bulunmazdı.

Acaba; bir Zât'ın bin bir isminden yalnız Nur isminin maddî ve cüz'î ve câmid bir aynası hükmünde olan güneş, böyle teşahhusu ile beraber, küllî yerlerde küllî işlere mazhar olsa; O Zât-ı Zülcelâl, ehadiyet-i zâtiyesiyle beraber nihayetsiz işleri bir anda yapamaz mı?

✓ *İkinci Temsîl*: Kâinat bir şecere hükmünde olduğu için, her bir şecere, kâinatın hakâikine misâl olabilir. İşte biz de şu odamızın önündeki muhteşem, muazzam çınar ağacını, kâinata bir misâl-i musağğar hükmünde tutup, kâinattaki cilve-i ehadiyeti onun ile göstereceğiz. Şöyle ki:

Şu ağacın, lâakal on bin meyvesi var. Her bir meyvesinin, lâakal yüzer kanatlı çekirdeği var. Bütün on bin meyve ve bir milyon çekirdek; bir anda, beraber bir sanat ve îcada mazhardırlar. Hâlbuki şu ağacın çekirdek-i aslîsinde ve kökünde ve gövdesinde, cüz'î ve müşahhas ve ukde-i hayatiye tabir edilen bir cilve-i irâde-i ilâhiye ve bir nüve-i emr-i rabbânî ile, şu ağacın kavânîn-i teşkiliyesinin merkeziyeti; her dalın başında, her bir meyvenin içinde, her bir çekirdeğin yanında bulunur ki, hiçbirinin bir şeyini, noksan bırakmayarak, birbirine mâni olmayarak; onunla yapılır. Ve o bir tek cilve-i irâde ve o kanun-u emrî; ziyâ, hararet, hava gibi dağılıp her yere gitmiyor. Çünkü; gittiği yerlerin ortalarındaki uzun mesafelerde ve muhtelif masnûlarda hiçbir iz bırakmıyor, hiçbir eseri görülmüyor. Eğer intişâr ile olsa idi; izi ve eseri görü-

lecekti. Belki bizzât, tecezzi ve intişâr etmeden her birisinin yanında bulunuyor. Ehadiyetine ve şahsiyetine o küllî işler, münafî olmuyor. Hattâ denilebilir ki; o cilve-i irâde, o kanun-u emrî, o ukde-i hayatiye; her birinin yanında bulunur, hiçbir yerde de bulunmaz. Güya şu muhteşem ağaçta meyveler, çekirdekler adedince o kanun-u emrînin birer gözü, birer kulağı var. Belki ağacın her bir cüzü, o kanun-u emrînin duygularının birer merkezi hükmündedir ki; uzun vasıtaları perde olup bir mâni teşkil etmek değil, belki telefon telleri gibi birer vesile-i teshil ve takrib olur. En uzak, en yakın gibidir.

Madem bilmüşâhede Zât-ı Ehad-i Samed'in, irâde gibi bir sıfatının bir tek cilve-i cüz'îsi, bilmüşâhede milyon yerde, milyonlar işe vasıtasız medâr olur. Elbette Zât-ı Zülcelâl'in tecelli-i kudret ve irâdesiyle, şecere-i hilkati bütün ecza ve zerrâtıyla beraber tasarruf edebilmesine şuhûd derecesinde yakîn etmek lâzım gelir.

On Altıncı Söz'de isbat ve izah edildiği gibi deriz ki: Madem, güneş gibi âciz ve musahhar mahlûklar ve ruhânî gibi madde ile mukayyed nîm-nurânî masnûlar ve şu çınar ağacının mânevî nuru, ruhu hükmünde olan ukde-i hayatiyesi ve merkez-i tasarrufu olan emrî kanunlar ve irâdevî cilveler, nuraniyet sırrıyla bir yerde iken ve bir tek müşahhas cüz'î oldukları hâlde, pek çok yerlerde ve pek çok işlerde bilmüşâhede bulunabilirler. Ve madde ile mukayyed bir cüz'î oldukları hâlde, mutlak bir küllî hükmünü alırlar. Ve bir anda bir cüz-ü ihtiyârî ile, pek çok muhtelif işleri bilmüşâhede kesbederler. Sen de görüyorsun ve inkâr edemezsin.

Acaba; maddeden mücerred ve muallâ, hem kaydın tahdidinden ve kesâfetin zulmetinden münezzeh ve müberrâ, hem şu umum envâr ve şu bütün nuraniyat O'nun Envâr-ı Kudsiye-i Esmâiye'sinin kesîf bir gölgesi ve zılâli, hem umum vücûd ve bütün hayat ve âlem-i ervâh ve âlem-i berzah ve âlem-i misâl nîm-şeffaf birer ayna-yı cemâli, hem sıfâtı muhîta ve şuûnatı külliye olan bir tek Zât-ı Akdes'in irâde-i külliye ve kudret-i mutlaka ve ilm-i muhît ile zâhir olan tecelli-i sıfâtı ve cilve-i ef'âli içindeki teveccüh-i ehadiyetinden hangi şey saklanabilir?[1] Hangi iş O'na ağır gelebilir?[2] Hangi yer O'ndan gizlenebilir?[3] Hangi ferd O'ndan uzak kalabilir?[4] Hangi şahıs külliyet kesbet-

---

1 Bkz.: Bakara sûresi, 2/284; Âl-i İmran sûresi, 3/29, 118; İbrahim sûresi, 14/38; Neml sûresi, 27/25; Ahzâb sûresi, 32/37, 54; Fussilet sûresi, 41/40; Mümtahine sûresi, 60/1; Hâkka sûresi, 69/18.

2 Bkz.: Bakara sûresi, 2/255.

3 Bkz.: Âl-i İmran sûresi, 3/5; İbrahim sûresi, 14/38.

4 Bkz.: Bakara sûresi, 2/115, 148, 186; Nisâ sûresi, 4/78; Hûd sûresi, 11/61; Sebe sûresi, 34/50; Vâkıa sûresi, 56/85; Hadîd sûresi, 57/4; Mücadele sûresi, 58/7.

meden O'na yanaşabilir?[1] Hiç eşya O'ndan gizlenebilir mi?[2] Hiçbir iş, bir işe mâni olur mu?[3] Hiçbir yer, O'nun huzurundan hâlî kalır mı?[4] İbni Abbas'ın *(radiyallâhu anh)* dediği gibi: "Her bir mevcuda bakar birer mânevî basarı ve işitir birer mânevî sem'i" bulunmaz mı? Silsile-i eşya, O'nun evâmir ve kanunlarının süratle cereyanlarına birer tel, birer damar hükmüne geçmez mi? Mevâni' ve avâik, O'nun tasarrufuna vesail ve vesait olamaz mı? Esbab ve vesait, sırf zâhirî bir perde olamaz mı? Hiçbir yerde bulunmadığı hâlde, her yerde bulunmaz mı? Hiç tahayyüz ve temekküne muhtaç olur mu? Hiç uzaklık ve küçüklük ve tabakat-ı vücûdun perdeleri, O'nun kurbiyetine ve tasarrufuna ve şuhûduna mâni olabilir mi? Hem hiç maddîlerin, mümkinlerin, kesîflerin, kesîrlerin, mukayyedlerin, mahdudların hassaları ve maddenin ve imkânın ve kesâfetin ve kesretin ve takayyüdün ve mahdudiyetin mahsus ve münhasır lâzımları olan tagayyür, tebeddül, tahayyüz ve tecezzi gibi emirler; maddeden mücerred ve Vâcibü'l-vücûd ve Nuru'l-envâr ve Vâhid-i Ehad ve kuyûddan münezzeh ve hudûddan müberrâ ve kusurdan mukaddes ve noksandan muallâ bir Zât-ı Akdes'e lâhik olabilir mi? Acz, hiç O'na yakışır mı? Kusur, hiç O'nun dâmen-i izzetine yanaşır mı?

İkinci Maksad'ın Hâtimesi

Bir zaman ehadiyete dair bir tefekkürde bulunduğum zaman, odamın yanındaki çınar ağacının meyvelerine baktım: Arabiyyü'l-ibâre bir silsile-i tefekkür kalbe geldi. Nasıl gelmiş ise, öyle Arabî olarak yazıp, sonra kısa bir meâlini söyleyeceğim. İşte:

نَعَمْ فَالْأَثْمَارُ وَالْبُذُورُ مُعْجِزَاتُ الْحِكْمَةِ خَوَارِقُ الصَّنْعَةِ هَدَايَاءُ الرَّحْمَةِ بَرَاهِينُ الْوَحْدَةِ بَشَائِرُ لُطْفِهِ فِي دَارِ الْاٰخِرَةِ شَوَاهِدُ صَادِقَةٌ بِأَنَّ خَلَّاقَهَا لِكُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ. كُلُّ الْأَثْمَارِ وَالْبُذُورِ مَرَايَا الْوَحْدَةِ فِي أَطْرَافِ الْكَثْرَةِ إِشَارَاتُ الْقَدَرِ رُمُوزَاتُ الْقُدْرَةِ بِأَنَّ تَاكَ الْكَثْرَةَ مِنْ مَنْبَعِ الْوَحْدَةِ تَصْدُرُ شَاهِدَةً لِوَحْدَةِ الْفَاطِرِ فِي الصُّنْعِ وَالتَّصْوِيرِ ثُمَّ إِلَى الْوَحْدَةِ تَنْتَهِي ذَاكِرَةً لِحِكْمَةِ الْقَادِرِ فِي الْخَلْقِ وَالتَّدْبِيرِ وَكَذَا هُنَّ تَلْوِيحَاتُ الْحِكْمَةِ بِأَنَّ

---

1 Bkz.: Mutaffifîn sûresi, 83/21.

2 Bkz.: Âl-i İmran sûresi, 3/5; İbrahim sûresi, 14/48.

3 Bkz.: Bakara sûresi, 2/253; Âl-i İmran sûresi, 3/27; Hûd sûresi, 11/107; İbrahim sûresi, 14/27; Enbiyâ sûresi, 21/23; Hac sûresi, 22/14, 18; Bürûc sûresi, 85/16.

4 Bkz.: Bakara sûresi, 2/115, 148, 255; Âl-i İmran sûresi, 3/26, 129; Nisâ sûresi, 4/78; Mâide sûresi, 5/17-18; Fâtır sûresi, 35/13; Hadîd sûresi, 57/4; Mücadele sûresi, 58/7.

صَانِعَ الْكُلِّ بِكُلِّيَّةِ النَّظَرِ إِلَى الْجُزْئِيِّ يَنْظُرُ ثُمَّ إِلَى جُزْئِهِ إِذْ إِنْ كَانَ ثَمَرًا فَهُوَ الْمَقْصُودُ الْأَظْهَرُ مِنْ خَلْقِ هٰذَا الشَّجَرِ.. فَالْبَشَرُ ثَمَرٌ لِهٰذِهِ الْكَائِنَاتِ فَهُوَ الْمَطْلُوبُ الْأَظْهَرُ لِخَالِقِ الْمَوْجُودَاتِ. وَالْقَلْبُ كَالنَّوَاةِ فَهُوَ الْمِرْاٰةُ الْأَنْوَرُ لِصَانِعِ الْكَائِنَاتِ مِنْ هٰذِهِ الْحِكْمَةِ صَارَ الْإِنْسَانُ الْأَصْغَرُ فِي هٰذِهِ الْمَخْلُوقَاتِ هُوَ الْمَدَارَ الْأَظْهَرَ لِلنَّشْرِ وَالْمَحْشَرِ فِي هٰذِهِ الْمَوْجُودَاتِ وَالتَّخْرِيبِ وَالتَّبْدِيلِ لِهٰذِهِ الْكَائِنَاتِ.

Bu Arabî Fıkranın Mebdei Şudur:

فَسُبْحَانَ مَنْ جَعَلَ حَدِيقَةَ أَرْضِهِ مَشْهَرَ صَنْعَتِهِ مَحْشَرَ حِكْمَتِهِ مَظْهَرَ قُدْرَتِهِ مَزْهَرَ رَحْمَتِهِ مَزْرَعَ جَنَّتِهِ مَمَرَّ الْمَخْلُوقَاتِ مَسِيلَ الْمَوْجُودَاتِ مَكِيلَ الْمَصْنُوعَاتِ فَمُزَيِّنُ الْحَيَوَانَاتِ مُنَقِّشُ الطُّيُورَاتِ مُثَمِّرُ الشَّجَرَاتِ مُزَهِّرُ النَّبَاتَاتِ مُعْجِزَاتُ عِلْمِهِ خَوَارِقُ صُنْعِهِ هَدَايَا جُودِهِ بَشَائِرُ لُطْفِهِ. تَبَسُّمُ الْأَزْهَارِ مِنْ زِينَةِ الْأَثْمَارِ تَسَجُّعُ الْأَطْيَارِ فِي نَسْمَةِ الْأَسْحَارِ تَهَزُّجُ الْأَمْطَارِ عَلٰى خُدُودِ الْأَزْهَارِ تَرَحُّمُ الْوَالِدَاتِ عَلَى الْأَطْفَالِ الصِّغَارِ تَعَرُّفُ وَدُودٍ تَوَدُّدُ رَحْمٰنٍ تَرَحُّمُ حَنَّانٍ تَحَنُّنُ مَنَّانٍ لِلْجِنِّ وَالْإِنْسَانِ وَالرُّوحِ وَالْحَيَوَانِ وَالْمَلَكِ وَالْجَانِّ.

İşte bu Arabî tefekkürün kısa bir meâli şudur ki:

Bütün meyveler ve içindeki tohumcuklar; hikmet-i rabbâniyenin birer mucizesi.. sanat-ı ilâhiyenin birer hârikası.. rahmet-i ilâhiyenin birer hediyesi.. vahdet-i ilâhiyenin birer bürhân-ı maddîsi.. âhirette eltâf-ı ilâhiyenin birer müjdecisi.. kudretinin ihatasına ve ilminin şümûlüne birer şâhid-i sâdık oldukları gibi; şunlar, âlem-i kesretin aktârında ve şu ağaç gibi tekessür etmiş bir nevi âlemin etrafında vahdet aynalarıdırlar. Enzârı, kesretten vahdete çeviriyorlar. Lisân-ı hâl ile her birisi der: "Dal budak salmış şu koca ağacın içinde dağılma, boğulma, bütün o ağaç bizdedir. Onun kesreti, vahdetimizde dâhildir." Hattâ her meyvenin kalbi hükmünde olan her bir çekirdek dahi, vahdetin birer maddî aynası oldukları gibi; zikr-i kalbiyy-i hafî ile koca ağacın zikr-i cehrî sûretiyle çektiği ve okuduğu bütün esmâyı zikreder, okur.

Hem o meyveler, tohumlar; vahdetin aynaları oldukları gibi, kaderin meşhud işârâtı ve kudretin mücessem rumûzatıdır ki; kader onlar ile işaret eder ve kudret o kelimeler ile remzen der: "Nasıl ki şu ağacın kesretli dal ve budakları, bir tek çekirdekten gelmiş ve şu ağacın sanatkârının îcad ve tasvirde vahdetini gösteriyor. Sonra şu ağaç, dal ve budak salıp tekessür ve intişâr ettikten sonra, bütün hakikatini bir meyvede toplar. Bütün mânâsını bir çekirdekte derce-

der. Onunla Hâlık-ı Zülcelâl'inin halk ve tedbirindeki hikmetini gösterir." Öyle de: Şu şecere-i kâinat, bir menba-ı vahdetten vücûd alır, terbiye görür. Ve o kâinatın meyvesi olan insan, şu kesret-i mevcudat içinde, vahdeti gösterdiği gibi; kalbi dahi, îmân gözüyle kesret içinde sırr-ı vahdeti görür.

Hem o meyveler ve tohumlar, hikmet-i rabbâniyenin telvihatıdır. Hikmet onlarla ehl-i şuûra şöyle ifade ediyor ve diyor ki: "Nasıl şu ağaca müteveccih küllî nazar, küllî tedbir, külliyetiyle ve umumiyetiyle bir tek meyveye bakar. Çünkü o meyve, o ağaca bir misâl-i musağğardır. Hem o ağaçtan maksud, odur. Hem o küllî nazar ve umumî tedbir, bir meyvenin içinde her bir çekirdeğe dahi nazar eder. Çünkü çekirdek, umum ağacın mânâsını, fihristesini taşıyor. Demek ağacın tedbirini gören Zât, o tedbir ile alâkadar bütün esmâsıyla, ağacın vücûdundan maksud ve îcadının gayesi olan her bir semereye müteveccihtir. Hem şu koca ağaç, o küçük meyveler için bâzan budanır, kesilir, tecdid için bâzı cihetleri tahrip edilir. Daha güzel, bâkî meyveler vermek için, aşılanır. Öyle de: Şu şecere-i kâinatın semeresi olan beşer; kâinatın vücûdundan ve îcadından maksud odur ve îcad-ı mevcudatın gayesi de odur. Ve o meyvenin çekirdeği olan insanın kalbi dahi, Sâni-i Kâinat'ın en münevver ve en câmi bir aynasıdır. İşte şu hikmettendir ki: Şu küçücük insan, neşir ve haşir gibi muazzam inkılâblara medâr olmuş. Kâinatın tahrip ve tebdiline sebeb olur. Onun muhakemesi için dünya kapısı kapanıp, ahiret kapısı açılır.

Madem haşrin bahsi geldi. Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyân'ın haşrin isbatına dair cezâlet-i beyânını ve kuvvet-i ifadesini gösteren bir nükte-i hakikatini beyân etmeğe münasebet geldi. Şöyle ki:

Şu tefekkür neticesi gösteriyor ki:

Beşerin muhakemesi ve saadet-i ebediye kazanması için lüzum olsa bütün kâinat tahrip edilir ve tahrip ve tebdil edecek bir kudret görünüyor ve vardır. Fakat haşrin merâtibi var. Bir kısmına îmân farzdır. Mârifeti lâzımdır. Diğer kısmı, terakkiyât-ı ruhiye ve fikriyenin derecâtına göre görünür. Ve ilim ve mârifeti lâzım olur. Kur'ân-ı Hakîm, en basit ve kolay olan mertebeyi, kat'î ve kuvvetli isbat için en geniş ve en büyük bir daire-i haşri açacak bir kudreti gösteriyor. İşte umuma îmân lâzım olan haşrin mertebesi şudur ki: İnsanlar öldükten sonra, ruhları başka makamlara gider. Cesedleri çürüyor. Fakat insanın cesedinden, bir çekirdek, bir tohum hükmünde olacak "acbü'z-zeneb" tabir edilen küçük bir cüzü bâkî kalıp Cenâb-ı Hak, onun üstünde cesed-i insanîyi haşirde halkeder, onun ruhunu ona gönderir.[1] İşte bu mertebe o kadar

[1] Bkz.: Buhârî, *tefsîru sûre (39)* 3; Müslim, *fiten* 141-143; Ebû Dâvûd, *sünnet* 22; Nesâî, *cenâiz* 117; İbni Mâce, *zühd* 32; Muvatta, *cenâiz* 48; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 2/322.

kolaydır ki; her baharda milyonlarla misâli görülüyor. İşte bâzan şu mertebeyi isbat için âyât-ı Kur'âniye öyle bir daireyi gösteriyor ki: Bütün zerrâtı haşr u neşredecek bir kudretin tasarrufatını gösterir.[1] Bâzan da bütün mahlûkatı fenaya gönderip, yeniden getirecek bir kudret ve hikmetin âsârını gösterir.[2] Bâzı, yıldızları dağıtıp, semâvâtı parçalayabilir bir kudret ve hikmetin tasarrufatını ve âsârını gösterir.[3] Bâzı, bütün zîhayatı öldürecek, yeniden def'aten bir sayha ile diriltecek bir kudret ve hikmetin tasarrufatını ve tecelliyâtını gösterir.[4] Bâzı, bütün rûy-u zeminde zîhayat olanları ayrı ayrı haşr u neşredecek bir kudret ve hikmetin tecelliyâtını gösterir.[5] Bâzan, küre-i arzı bütün bütün dağıtacak, dağları uçuracak, düzeltip daha güzel bir sûrete çevirecek bir kudret ve hikmetin âsârını gösterir. Demek, herkese îmânı ve mârifeti farz olan haşirden başka, çok mertebe-i haşirleri dahi o kudret ve hikmetle yapabilir.[6] Hikmet-i rabbâniye iktiza etmiş ise, elbette haşr u neşr-i insanî ile beraber umum onları dahi yapacak veyahut bâzı mühimlerini yapar.

Bir Suâl: Diyorsunuz ki: "Sen Sözler'de kıyas-ı temsîlî çok istimâl ediyorsun. Hâlbuki Fenn-i Mantıkça kıyas-ı temsîlî, yakîni ifade etmiyor.[7] Mesâil-i yakîniyede bürhân-ı mantıkî lâzımdır. Kıyas-ı temsîlî, usûl-ü fıkıh ulemâsınca zann-ı galib kâfi olan metalibde istimâl edilir. Hem de sen, temsîlâtı bâzı hikâyeler sûretinde zikrediyorsun. Hikâye hayâlî olur, hakikî olmaz, vakıa muhalif olur?"

Elcevap: İlm-i Mantıkça çendan "Kıyas-ı temsîlî, yakîn-i kat'î ifade etmiyor."[8] denilmiş. Fakat kıyas-ı temsilînin bir nev'i var ki; mantıkın yakînî bürhânından çok kuvvetlidir ve mantıkın birinci şeklinin birinci darbından daha yakînîdir. O kısım da şudur ki: Bir temsîl-i cüz'î vasıtasıyla bir hakikat-i küllînin ucunu gösterip, hükmü o hakikate bina ediyor. O hakikatin kanununu,

---

1 Bkz.: En'âm sûresi, 6/38; Fussilet sûresi, 41/39; Ahkaf sûresi, 46/33; Kaf sûresi, 50/41-44.

2 Bkz.: Yûnus sûresi, 10/3-6; Hicr sûresi, 15/23; Tâhâ sûresi, 20/55; Enbiyâ sûresi, 21/103-104; Hac sûresi, 22/5/7; Mü'minûn sûresi, 33/78-80; Mü'min sûresi, 40/67-68; Duhân sûresi, 44/37-40; Kaf sûresi, 50/43-44; Necm sûresi, 53/44; Hadîd sûresi, 57/1-2.

3 Bkz.: Sebe sûresi, 34/9; Rahman sûresi, 55/37; Hâkka sûresi, 69/16; Müzzemmil sûresi, 73/18; Mürselât sûresi, 77/1-19; Tekvir sûresi, 81/1-13.

4 Bkz.: Kehf sûresi, 18/99; Neml sûresi, 27/87-88; Yâsîn sûresi, 36/49-53; Sâd sûresi, 38/15; Zümer sûresi, 39/68; Kaf sûresi, 50/41-44; Hâkka sûresi, 69/13-16.

5 Bkz.: Fâtır sûresi, 35/9; Zuhruf sûresi, 43/11.

6 Bkz.: Tûr sûresi, 52/7-11; Vâkıa sûresi, 56/3-6; Hâkka sûresi, 69/13-14; Meâric sûresi, 70/8-9; Müzzemmil sûresi, 73/13-14; Mürselât sûresi, 77/7-10.

7 Bkz.: el-Cürcânî, *Şerhu'l-Mevâkıf* 2/18; Ahmed Hamdi Şirvânî, *Muhtasar mantık* s.56; Mehmed Hâlis, *Mîzânü'l-ezhan* s.161.

8 Bkz.: el-Cürcânî, *Şerhu'l-Mevâkıf* 2/18; Ahmed Hamdi Şirvânî, *Muhtasar mantık* s.56; Mehmed Hâlis, *Mîzânü'l-ezhan* s.161.

bir hususî maddede gösteriyor. Tâ o hakikat-i uzmâ bilinsin ve cüz'î maddeler, ona irca' edilsin. Meselâ: "Güneş nuraniyet vasıtasıyla, bir tek zât iken her parlak şeyin yanında bulunuyor." temsîliyle bir kanun-u hakikat gösteriliyor ki, nur ve nurânî için kayıd olamaz. Uzak ve yakın bir olur. Az ve çok müsavi olur. Mekân onu zabtedemez.

Hem meselâ: "Ağacın meyveleri, yaprakları; bir anda, bir tarzda kolaylıkla ve mükemmel olarak bir tek merkezde, bir kanun-u emrî ile teşkili ve tasviri" bir temsîldir ki, muazzam bir hakikatin ve küllî bir kanunun ucunu gösterir. O hakikat ve o hakikatin kanununu gayet kat'î bir sûrette isbat eder ki, o koca kâinat dahi şu ağaç gibi o kanun-u hakikatin ve o sırr-ı ehadiyetin bir mazharıdır, bir meydan-ı cevelânıdır.

İşte bütün Sözler'deki kıyasat-ı temsîliyeler bu çeşittirler ki, bürhân-ı kat'î-yi mantıkîden daha kuvvetli, daha yakînîdirler.

İkinci suâle cevap: Mâlûmdur ki: Fenn-i Belâgat'ta bir lafzın, bir kelâmın mânâ-yı hakikîsi, başka bir maksud mânâya sırf bir âlet-i mülâhaza olsa, ona "lafz-ı kinaî" denilir. Ve "kinaî" tabir edilen bir kelâmın mânâ-yı aslîsi, medâr-ı sıdk ve kizb değildir. Belki kinaî mânâsıdır ki, medâr-ı sıdk ve kizb olur. Eğer o kinaî mânâ doğru ise, o kelâm sâdıktır. Mânâ-yı aslî, kâzib dahi olsa sıdkını bozmaz. Eğer mânâ-yı kinaî doğru değilse; mânâ-yı aslîsi doğru olsa, o kelâm kâziptir. Meselâ: Kinaî misâllerinden: فُلَانٌ طَوِيلُ النِّجَادِ denilir. Yâni: "Kılıcının kayışı, bendi uzundur."[1] Şu kelâm, o adamın kametinin uzunluğuna kinâyedir. Eğer o adam uzun ise, kılıcı ve kayışı ve bendi olmasa da, yine bu kelâm sâdıktır, doğrudur. Eğer o adamın boyu uzun olmazsa; çendan uzun bir kılıcı ve uzun bir kayışı ve uzun bir bendi bulunsa, yine bu kelâm kâziptir. Çünkü mânâ-yı aslîsi, maksud değil.

İşte Onuncu Söz'ün ve Yirmi İkinci Söz'ün hikâyeleri gibi, sâir Sözler'in hikâyeleri, kinâiyat kısmındandırlar ki, be-gayet doğru ve gayet sâdık ve mutâbık-ı vâki' olan hikâyelerin sonlarındaki hakikatler, o hikâyelerin mânâ-yı kinâiyeleridir. Mânâ-yı asliyeleri, bir temsîl-i dûrbînîdir. Nasıl olursa olsun, sıdkına ve hakkaniyetine zarar vermez. Hem o hikâyeler birer temsîldirler. Yalnız umuma tefhim için lisân-ı hâl, lisân-ı kâl sûretinde ve şahs-ı mânevî, bir şahs-ı maddî şeklinde gösterilmiştir.

---

[1] Bkz.: el-Cürcânî, *Delâilü'l-i'câz* 1/66, 69, 203; ez-Zemahşerî, *el-Müstaksâ* 1/406; el-Kazvînî, *el-İzâh* 1/301; el-Hamevî, *Hizânetü'l-edeb* 2/263; 265.

Üçüncü Maksad

Umum ehl-i dalâletin vekili, ikinci suâline[1(Hâşiye)] karşı, kat'î ve muknî ve mülzim cevabı aldıktan sonra, şöyle *üçüncü bir suâl* ediyor, diyor ki: Kur'ân'da:

أَحْسَنُ الْخَالِقِينَ[2] ، أَرْحَمُ الرَّاحِمِينَ[3]

gibi kelimât, başka hâlıklar, râhimler bulunduğunu iş'ar eder. Hem diyorsunuz ki: "Hâlık-ı Âlem'in nihayetsiz kemâlâtı var. Bütün envâ-ı kemâlâtın en nihayet mertebelerini câmi'dir." Hâlbuki eşyanın kemâlâtı, ezdâd ile bilinir; elem olmazsa lezzet bir kemâl olmaz, zulmet olmazsa ziyâ tahakkuk etmez, firâk olmazsa visal lezzet vermez ve hâkezâ?

[Suâlin Birinci Şıkkına Cevap]

Elcevap: Birinci şıkka "*Beş İşaret*" ile cevap veririz:

Birinci İşaret

Kur'ân baştan başa tevhidi isbat ettiği ve gösterdiği için, bir delîl-i kat'îdir ki; Kur'ân-ı Hakîm'in o nevi kelimeleri sizin fehmettiğiniz gibi değildir. Belki أَحْسَنُ الْخَالِقِينَ[4] demesi, "*Hâlıkıyet mertebelerinin en ahsenindedir.*" demektir ki, başka hâlık bulunduğuna hiç delâleti yok. Belki hâlıkıyetin sâir sıfatlar gibi çok merâtibi var.

أَحْسَنُ الْخَالِقِينَ demek, "*Merâtib-i hâlıkıyetin en güzel, en münteha mertebesinde bir Hâlık-ı Zülcelâl'dir.*" demektir.

İkinci İşaret

أَحْسَنُ الْخَالِقِينَ gibi tabirler, hâlıkların taaddüdüne bakmıyor. Belki mahlûkıyetin envâına bakıyor. Yâni "*Her şeyi, her şeye lâyık bir tarzda, en gü-*

1(Hâşiye) İkinci Maksad'ın başındaki suâl demektir. Yoksa, hâtimenin âhirindeki bu küçücük suâl değildir.

2 Mü'minûn sûresi, 23/14; Sâffât sûresi, 37/125.

3 "O, merhamet edenlerin en merhametlisidir." (A'râf sûresi, 7/151; Yûsuf sûresi, 12/64, 92; Enbiyâ sûresi, 21/83)

4 Mü'minûn sûresi, 23/14; Sâffât sûresi, 37/125.

zel bir mertebede halkeder bir Hâlık'tır." Nasıl ki şu mânâyı أَحْسَنَ كُلَّ شَيْءٍ خَلَقَهُ[1] gibi âyetler ifade eder.

Üçüncü İşaret

أَحْسَنُ الْخَالِقِينَ[2] ، اَللّٰهُ أَكْبَرُ[3] ، خَيْرُ الْفَاصِلِينَ[4] ، خَيْرُ الْمُحْسِنِينَ[5]

gibi tabirattaki müvâzene, Cenâb-ı Hakk'ın vâki'deki sıfât ve ef'âli, sâir o sıfât ve ef'âlin nümûnelerine mâlik olanlarla müvâzene ve tafdil değildir. Çünkü bütün kâinatta cin ve ins ve melekte olan kemâlât, O'nun kemâline nisbeten zayıf bir gölgedir; nasıl müvâzeneye gelebilir? Belki müvâzene, insanların ve bâhusus ehl-i gafletin nazarına göredir. Meselâ: Nasıl ki bir nefer, onbaşısına karşı kemâl-i itâat ve hürmeti gösteriyor, bütün iyilikleri ondan görüyor; padişahı az düşünür. Onu düşünse de yine teşekkürâtını onbaşıya veriyor. İşte böyle bir nefere karşı denilir: "Yahu, padişah senin onbaşından daha büyüktür. Yalnız ona teşekkür et." Şimdi şu söz, vâki'deki padişahın haşmetli hakikî kumandanlığıyla, onbaşısının cüz'î, surî kumandanlığını müvâzene değil; çünkü o müvâzene ve tafdil, mânâsızdır. Belki neferin nazar-ı ehemmiyet ve irtibatına göredir ki, onbaşısını tercih eder, teşekkürâtını ona verir, yalnız onu sever.

İşte bunun gibi, hâlık ve mün'im tevehhüm olunan zâhirî esbab, ehl-i gafletin nazarında Mün'im-i Hakikî'ye perde olur. Ehl-i gaflet onlara yapışır, nimet ve ihsanı, onlardan bilir. Medih ve senâlarını, onlara verir. Kur'ân der ki: "Cenâb-ı Hak daha büyüktür,[6] daha güzel bir Hâlık'tır,[7] daha iyi bir Muhsin'dir,[8] O'na bakınız, O'na teşekkür ediniz.[9]

---

1 "(O Allah ki), yarattığı her şeyi güzel ve muhkem yaptı." (Secde sûresi, 32/7)

2 Mü'minûn sûresi, 23/14; Sâffât sûresi, 37/125.

3 Sadece büyüklükte değil hiçbir konuda eşi ve benzeri olmayan, başka bir şey Kendisiyle kıyas bile edilemeyecek yegâne büyük, Allah'tır.

4 "O doğruyu eğriden ayırt edenlerin, hükmedenlerin en hayırlısıdır." (En'âm sûresi, 6/57)

5 "İhsanından öte ihsan olmayan, iyilik edenlerin en hayırlısı. (el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Muhyiddin İbni Arabî –el-Cevşenü'l-kebîr duasında–)* s.231.

6 Bkz.: En'âm sûresi, 6/100; A'râf sûresi, 7/190; Yûnus sûresi, 10/18; İsrâ sûresi, 17/43; Neml sûresi, 27/63; Rûm sûresi, 30/40.

7 Bkz.: Mü'minûn sûresi, 23/4; Sâffât sûresi, 37/25.

8 Bkz.: Secde sûresi, 32/7.

9 Bkz.: Bakara sûresi, 2/152, 172; Nahl sûresi, 16/114; Ankebût sûresi, 29/17; Lokman sûresi, 31/12, 14; Sebe sûresi, 34/15.

Dördüncü İşaret

Müvâzene ve tafdil, vâki' mevcudlar içinde olduğu gibi; imkânî, hattâ farazî eşyalar içinde dahi olabilir. Nasıl ki ekser mahiyetlerde, müteaddid merâtib bulunur. Öyle de: Esmâ-yı ilâhiye ve sıfât-ı kudsiyenin mahiyetlerinde de, akıl itibarıyla hadsiz merâtib bulunabilir. Hâlbuki Cenâb-ı Hak, o sıfât ve esmânın mümkin ve mutasavver bütün merâtibinin en ekmelinde, en ahsenindedir. Bütün kâinat, kemâlâtıyla bu hakikate şâhiddir.

لَهُ الْأَسْمَاءُ الْحُسْنٰى[1] bütün esmâsını ahseniyet ile tavsif, şu mânâyı ifade ediyor.

Beşinci İşaret

Şu müvâzene ve müfâdale; Cenâb-ı Hakk'ın mâsivâya mukabil değil, belki iki nevi tecelliyât-ı sıfâtı var.

✓ *Biri*: Vâhidiyet sırrıyla ve vesait ve esbab perdesi altında ve bir kanun-u umumî sûretinde tasarrufatıdır.

✓ *İkincisi*: Ehadiyet sırrıyla; perdesiz, doğrudan doğruya, hususî bir teveccüh ile tasarruftur. İşte ehadiyet sırrıyla, doğrudan doğruya olan ihsanı ve îcadı ve kibriyâsı ise; vesait ve esbâbın mezâhiriyle görünen âsâr-ı ihsanından ve îcad ve kibriyâsından daha büyük, daha güzel, daha yüksektir, demektir.

Meselâ nasıl bir padişahın, –fakat veli bir padişahın– ki, umum memurları ve kumandanları sırf bir perde olup, bütün hüküm ve icraat onun elinde farz ediyoruz. O padişahın tasarrufat ve icraatı iki çeşittir:

✓ *Birisi*: Umumî bir kanunla, zâhirî memurların ve kumandanların sûretinde ve makamların kabiliyetine göre verdiği emirler ve gösterdiği icraatlerdir.

✓ *İkincisi*: Umumî kanunla değil ve zâhirî memurları da perde yapmayarak, doğrudan doğruya ihsanat-ı şâhânesi ve icraatı daha güzel, daha yüksek denilebilir.

Öyle de: Sultan-ı Ezel ve Ebed olan Hâlık-ı kâinat, çendan vesait ve esbâbı icraatına perde yapmış, haşmet-i rubûbiyetini göstermiş. Fakat ibâdının kalbinde hususî bir telefon bırakmış ki, esbâbı arkada bırakıp, doğrudan doğruya ona teveccüh etmek için, ubûdiyet-i hâssa ile mükellef edip إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ[2] deyiniz diye, kâinattan yüzlerini kendine çevirir.

---

1 "En güzel isimler Allah'a mahsustur." (İsrâ sûresi, 17/110; Tâhâ sûresi, 20/8; Haşir sûresi, 59/24).

2 "(Haydi öyleyse deyiniz): Yalnız Sana ibadet eder, yalnız senden medet umarız." (Fâtiha sûresi, 1/5)

İşte اَللّٰهُ أَكْبَرُ[1] ، أَرْحَمُ الرَّاحِمِينَ[2] ، أَحْسَنُ الْخَالِقِينَ[3] meânîsi, şu mânâya da bakıyor.

[Suâlin İkinci Şıkkına Cevap]

Vekilin ikinci şık suâline "*Beş Remiz*" ile cevaptır:

Birinci Remiz

Suâlde diyor ki: "Bir şeyin zıddı olmazsa, o şeyin nasıl kemâli olabilir?

Elcevap: Şu suâl sahibi, hakikî kemâli bilmiyor. Yalnız nisbî bir kemâl zannediyor. Hâlbuki gayra bakan ve gayra nisbeten hâsıl olan meziyetler, faziletler, tefevvuklar; hakikî değiller, nisbîdirler, zayıftırlar. Eğer gayr, nazardan sâkıt olsalar; onlar da sukut ederler. Meselâ: Sıcaklığın nisbî lezzeti ve fazileti, soğuğun tesiri iledir. Yemeğin nisbî lezzeti, açlık eleminin tesiri iledir. Onlar gitse, bunlar da azalır. Hâlbuki hakikî lezzet ve muhabbet ve kemâl ve fazilet odur ki; gayrın tasavvuruna bina edilmesin, zâtında bulunsun ve bizzât bir hakikat-i mukarrere olsun. "*Lezzet-i vücûd ve lezzet-i hayat ve lezzet-i muhabbet ve lezzet-i mârifet ve lezzet-i îmân ve lezzet-i bekâ ve lezzet-i rahmet ve lezzet-i şefkat ve hüsn-ü nur ve hüsn-ü basar ve hüsn-ü kelâm ve hüsn-ü kerem ve hüsn-ü sîret ve hüsn-ü sûret ve kemâl-i zât ve kemâl-i sıfât ve kemâl-i ef'âl gibi bizzât meziyetler; gayr olsun olmasın, şu meziyetler tebeddül etmez.*"

İşte Sâni-i Zülcelâl ve Fâtır-ı Zülcemâl ve Hâlık-ı Zülkemâl'in bütün kemâlâtı hakikiyedir, zâtiyedir; gayr ve mâsivâ, ona tesir etmez. Yalnız mezâhir olabilirler.

İkinci Remiz

Seyyid Şerif-i Cürcânî "Şerhu'l-Mevâkıf"ta demiş ki: "*Sebeb-i muhabbet ya lezzet veya menfaat, ya müşâkelet (yâni meyl-i cinsiyet), ya kemâldir. Çünkü kemâl, mahbub-u lizâtihîdir.*"[4] Yâni, ne şeyi seversen ya lezzet için seversin, ya menfaat için, ya evlâda meyil gibi bir müşakele-i cinsiye için, ya ke-

---

1 Sadece büyüklükte değil hiçbir konuda eşi ve benzeri olmayan, başka bir şey Kendisiyle kıyas bile edilemeyecek yegâne büyük, Allah'tır.

2 "O, merhamet edenlerin en merhametlisidir." (A'râf sûresi, 7/151; Yûsuf sûresi, 12/64, 92; Enbiyâ sûresi, 21/83)

3 Mü'minûn sûresi, 23/14; Sâffât sûresi, 37/125.

4 el-Cürcânî, *Şerhu'l-Mevâkıf* 6/138.

mâl olduğu için seversin. Eğer kemâl ise, başka bir sebeb, bir garaz lâzım değil. O bizzât sevilir. Meselâ; eski zamanda sahib-i kemâlât insanları herkes sever, onlara karşı hiçbir alâka olmadığı hâlde istihsankârâne muhabbet edilir.

İşte Cenâb-ı Hakk'ın bütün kemâlâtı ve esmâ-yı hüsnâsının bütün merâtibleri ve bütün faziletleri, hakikî kemâlât olduklarından bizzât sevilirler. "Mahbubetün lizâtihâ"dırlar. Mahbub-u bilhak ve Habib-i Hakikî olan Zât-ı Zülcelâl, hakikî olan kemâlâtını ve sıfât ve esmâsının güzelliklerini kendine lâyık bir tarzda sever, muhabbet eder. Hem o kemâlâtın mazharları, aynaları olan sanatını ve masnûatını ve mahlûkatının mehâsinini sever, muhabbet eder. Enbiyâsını ve evliyâsını, hususan Seyyidü'l-mürselîn ve Sultanü'l-evliyâ olan Habib-i Ekrem'ini sever. Yâni kendi cemâlini sevmesiyle, o cemâlin aynası olan Habib'ini sever. Ve kendi esmâsını sevmesiyle, o esmânın mazhar-ı câmi'i ve zîşuuru olan o Habib'ini ve ihvanını sever. Ve sanatını sevmesiyle, o sanatın dellâl ve teşhircisi olan o Habib'ini ve emsâlini sever. Ve masnûatını sevmesiyle, o masnûata karşı "Mâşâallah, Bârekâllah, ne kadar güzel yapılmışlar!" diyen ve takdir eden ve istihsan eden o Habib'ini ve O'nun arkasında olanları sever. Ve mahlûkatının mehâsinini sevmesiyle, o mehâsin-i ahlâkın umumunu câmi olan o Habib-i Ekrem'ini ve O'nun etbâ ve ihvanını sever, muhabbet eder.

Üçüncü Remiz

Umum kâinattaki umum kemâlât, bir Zât-ı Zülcelâl'in kemâlinin âyâtıdır ve cemâlinin işârâtıdır. Belki hakikî kemâline nisbeten bütün kâinattaki hüsün ve kemâl ve cemâl, zayıf bir gölgedir. Şu hakikatin "*Beş Hüccet*"ine icmâlen işaret ederiz.

Birinci Hüccet

Nasıl ki mükemmel, muhteşem, münakkaş, müzeyyen bir saray; mükemmel bir ustalık, bir dülgerliğe bilbedâhe delâlet eder. Ve mükemmel fiil olan o dülgerlik, o nakkaşlık; bizzarûre mükemmel bir fâile, bir ustaya, bir mühendise ve "nakkaş ve musavvir" gibi unvan ve isimleriyle beraber delâlet eder. Ve mükemmel o isimler dahi, şüphesiz o ustanın mükemmel, sanatkârâne sıfatına delâlet eder. Ve o kemâl-i sanat ve sıfat, bilbedâhe o ustanın kemâl-i istîdadına ve kabiliyetine delâlet eder. Ve o kemâl-i istîdad ve kabiliyet, bizzarûre o ustanın kemâl-i zâtına ve ulviyet-i mahiyetine delâlet eder.

Aynen öyle de: Şu saray-ı âlem, şu mükemmel, müzeyyen eser; bilbedâhe gayet kemâldeki ef'âle delâlet eder. Çünkü eserdeki kemâlât, o ef'âlin

kemâlâtından ileri gelir ve onu gösterir. Kemâl-i ef'âl ise, bizzarûre bir Fâil-i Mükemmel'e ve O Fâil'in kemâl-i esmâsına, yâni âsâra nisbeten Müdebbir, Musavvir, Hakîm, Rahîm, Müzeyyin gibi isimlerin kemâline delâlet eder. İsimlerin ve unvanların kemâli ise, şeksiz şüphesiz o fâilin kemâl-i evsâfına delâlet eder. Zira sıfat mükemmel olmazsa, sıfattan neşet eden isimler, unvanlar mükemmel olamaz. Ve o evsâfın kemâli, bilbedâhe şuûnat-ı zâtiyenin kemâline delâlet eder. Çünkü sıfâtın mebde'leri, o şuûn-u zâtiyedir. Ve şuûn-u zâtiyenin kemâli ise; biilmelyakîn Zât-ı Zîşuûn'un kemâline ve öyle lâyık bir kemâline delâlet eder ki; o kemâlin ziyâsı, şuûn ve sıfât ve esmâ ve ef'âl ve âsâr perdelerinden geçtiği hâlde, şu kâinatta yine bu kadar hüsnü ve cemâli ve kemâli göstermiş.

İşte şu derece hakikî kemâlât-ı zâtiyenin bürhân-ı kat'î ile vücûdu sabit olduktan sonra, gayra bakan ve emsâl ve ezdâda tefevvuk cihetiyle olan nisbî kemâlâtın ne ehemmiyeti kalır, ne derece sönük düşer, anlarsın...

İkinci Hüccet

Şu kâinata nazar-ı ibretle bakıldığı vakit, vicdan ve kalb bir hads-i sâdıkla hisseder ki: Şu kâinatı bu derece güzelleştiren ve süslendiren ve envâ-ı mehâsin ile tezyin edenin, nihayet derecede bir cemâl ve kemâlâtı vardır ki, şöyle yapıyor.

Üçüncü Hüccet

Mâlûmdur ki; mevzûn ve muntazam ve mükemmel ve güzel sanatlar, gayet güzel bir programa istinad eder. Mükemmel ve güzel bir program ise, mükemmel ve güzel bir ilme ve güzel bir zihne ve güzel bir kabiliyet-i ruhiyeye delâlet eder. Demek ruhun mânevî güzelliğidir ki; ilim vasıtasıyla sanatında tezahür ediyor.

İşte şu kâinat, hadsiz mehâsin-i maddiyesiyle, bir mânevî ve ilmî mehâsinin tereşşuhâtıdır. Ve o ilmî ve mânevî mehâsin ve kemâlât, elbette hadsiz bir sermedî hüsün ve cemâl ve kemâlin cilveleridir.

Dördüncü Hüccet

Mâlûmdur ki; ziyâyı verenin ziyâdâr olması lâzım, tenvir edenin nurânî olması gerek, ihsan gınâdan gelir, lütuf latîften zuhur eder. Madem öyledir; kâinata bu kadar hüsün ve cemâl vermek ve mevcudata muhtelif kemâlât vermek; ışık, güneşi gösterdiği gibi, bir Cemâl-i Sermedî'yi gösterirler.

Madem mevcudat, zeminin yüzünde büyük bir nehir gibi kemâlâtın lem'alarıyla parlar geçer. O nehir, güneşin cilveleriyle parladığı gibi, şu seyl-i mevcudat dahi, hüsün ve cemâl ve kemâlin lem'alarıyla muvakkaten parlar gider. Arkalarından gelenler aynı parlamayı, aynı lem'aları gösterdiklerinden anlaşılıyor ki: Cereyan eden suyun kabarcıklarındaki cilveler, güzellikler, nasıl kendilerinden değil; belki bir güneşin ziyâsının güzellikleri, cilveleridir. Öyle de: Şu seyl-i kâinattaki muvakkat parlayan mehâsin ve kemâlât, bir Şems-i Sermedî'nin lemeât-ı cemâl-i esmâsıdır.

نَعَمْ تَفَانِي الْمِرْاٰتِ زَوَالُ الْمَوْجُودَاتِ مَعَ تَجَلِّي الدَّائِمِ مَعَ الْفَيْضِ الْمُلَازِمِ مِنْ أَظْهَرِ الظَّوَاهِرِ أَنَّ الْجَمَالَ الظَّاهِرَ لَيْسَ مُلْكَ الْمَظَاهِرِ مِنْ أَفْصَحِ تِبْيَانٍ مِنْ أَوْضَحِ بُرْهَانٍ لِلْجَمَالِ الْمُجَرَّدِ لِلْإِحْسَانِ الْمُجَدَّدِ لِلْوَاجِبِ الْوُجُودِ لِلْبَاقِي الْوَدُودِ...[1]

Beşinci Hüccet

Mâlûmdur ki; üç-dört muhtelif yoldan gelenler, aynı bir hâdiseyi söyleseler, yakîni ifade eden tevâtür derecesinde o hâdisenin kat'î vukuuna delâlet eder.

İşte meşrebçe ve meslekçe ve istîdadça ve asırca gayet muhtelif ayrı ayrı bütün muhakkikînin muhtelif tabakatından ve evliyânın muhtelif turuklarından ve asfiyânın muhtelif mesleklerinden ve hükemâ-yı hakikiyenin muhtelif mezheplerinden olan bütün ehl-i keşif ve zevk ve şuhûd ve müşâhede, keşif ve zevk ve şuhûd ile ittifak etmişler ki: Kâinat mezâhirinde ve mevcudat aynalarında görülen mehâsin ve kemâlât, bir tek Zât-ı Vâcibü'l-vücûd'un tecelliyât-ı kemâlidir ve cilve-i cemâl-i esmâsıdır. İşte bunların icmâı, sarsılmaz bir hüccet-i katıadır.

Tahmin ederim ki: Şu remizde ehl-i dalâletin vekili, işitmemek için kulağını kapayıp kaçmaya mecburdur. Zâten zulmetli kafaları, huffaş misillü, bu nurları görmeğe tahammül edemezler. Öyle ise, bundan sonra onları, pek de nazara almayacağız.

Dördüncü Remiz

Bir şeyin lezzeti, hüsnü, cemâli, emsâl ve ezdâdına bakmaktan ziyade, mazharlarına bakarlar. Meselâ: Kerem, güzel ve hoş bir sıfattır. Kerîm olan

[1] Evet, tecelli ve feyiz devam etmesine rağmen aynaların fenaya gitmesi, mevcudatın yok olması, görünen cemalin aynaların malı olmadığına en açık delillerindendir; Vacibü'l-vücud'un, Baki-i Vücud'un cemal-i mücerredine ve tazelenen ihsanına en açık bürhânıdır.

zât, başka mükrimlere tefevvuk cihetiyle aldığı lezzet-i nisbiyeden bin defa daha hoş bir lezzeti, ikram ettiği adamların telezzüzleriyle, ferahlarıyla alır. Hem bir şefkat ve merhamet sahibi, şefkat ettiği mahlûkların istirahatleri derecesinde hakikî bir lezzet alır. Meselâ: Bir vâlidenin evlâdının mes'udiyetlerinden ve istirahatlerinden, şefkat vasıtasıyla aldığı lezzet, o derece kuvvetlidir ki; onların rahatı için ruhunu feda eder derecesine getirir. Hattâ o şefkatin lezzeti, tavuğu civcivlerini himaye etmek için arslana saldırtır.

İşte, madem evsâf-ı âliyedeki hakikî lezzet ve hüsün ve saadet ve kemâl, akran ve ezdâda bakmıyor. Belki mezâhir ve müteallikatına bakıyor. Elbette Hayy-ı Kayyûm ve Hannân-ı Mennân ve Rahîm ve Rahmân olan Zât-ı Zülcemâl ve'l-kemâl'in rahmetindeki cemâl ise, merhumlara bakar. Merhametine mazhar olanların, hususan cennet-i bâkiyede nihayetsiz envâ-ı rahmet ve şefkatine mazhar olanların derece-i saadetlerine ve tena'umlarına ve ferahlarına göre o Zât-ı Rahmân-ı Rahîm, ona lâyık bir tarzda bir muhabbet, bir sevmek gibi (ona lâyık şuûnatla tabir edilen) ulvî, kudsî, güzel, münezzeh mânâları vardır. "*Lezzet-i kudsiye, aşk-ı mukaddes, ferah-ı münezzeh, mesruriyet-i kudsiye*" tabir edilen, izn-i şer'î olmadığından yâd edemediğimiz gayet münezzeh, mukaddes şuûnatı vardır ki; her biri kâinatta gördüğümüz ve mevcudat mabeyninde hissettiğimiz aşk ve ferah ve mesruriyetten nihayetsiz derecelerde daha yüksek, daha ulvî, daha mukaddes, daha münezzeh olduğunu çok yerlerde isbat etmişiz. O mânâların birer lem'asına bakmak istersen, gelecek temsîlâtın dürbünü ile bak:

♦Meselâ: Nasıl ki sehâvetli, âlîcenâb, müşfik bir zât, güzel bir ziyafeti, gayet fakir ve aç ve muhtaç olanlara vermek için, seyahat eden güzel bir gemisine serer. Kendi de üstünde seyreder. O fukaranın minnet-darâne tena'umları ve o aç olanların müteşekkirâne telezzüzleri ve o muhtaç olanların senâkârâne memnuniyetleri; ne derece o kerîm zâtı mesrur ve müferrah eder, ne kadar onun hoşuna gider, anlarsın.

İşte küçücük bir sofranın hakikî mâliki olmayan ve bir tevziat memuru hükmünde olan bir insanın mesruriyeti böyle ise; cin ve insi ve hayvanâtı, fezâ-yı âlem denizinde seyr u seyahat ettiren ve bir sefîne-i rabbâniye olan koca zeminin üstüne bindirip, yüzünde hadsiz envâ-ı mat'umatı câmi bir sofrayı serip, bütün zîhayatı küçük bir kahvaltı nev'inde o ziyafete dâvet etmekle beraber, gayet mükemmel ve bütün envâ-ı lezâizi câmi', sermedî, ebedî bir dâr-ı bekâda cennetleri, her birisini birer sofra-yı nimet ederek hadsiz lezâizi

ve letâifi câmi bir tarzda, nihayetsiz bir zamanda, nihayetsiz muhtaç, nihayetsiz müştâk, nihayetsiz ibâdına, hakikî yemek için ziyafet açan bir Rahmân-ı Rahîm'e ait ve tabirinde âciz olduğumuz meânî-i mukaddese-i muhabbeti ve netâic-i rahmeti kıyas edebilirsin.

♦Hem meselâ: Mahir bir sanat-perver maharetini göstermeyi sever bir usta; güzel, plâksız konuşan fonoğraf gibi bir sanatı îcad ettikten sonra, onu kurup tecrübe ediyor, gösteriyor. O sanatkârın düşündüğü ve istediği neticeleri en mükemmel bir tarzda gösterse; onun mucidi ne kadar iftihar eder, ne kadar memnun olur, ne derece hoşuna gider. Kendi kendine "Bârekâllah" der.

İşte küçücük bir insan, îcadsız, sırf surî bir sanatçığı ile, bir fonoğrafın güzel işlemesiyle böyle memnun olsa; acaba bir Sâni-i Zülcelâl, koca kâinatı, bir musikî, bir fonoğraf hükmünde îcad ettiği gibi, zemini ve zemin içindeki bütün zîhayatı ve bilhassa zîhayat içinde insanın başını öyle bir fonoğraf-ı rabbânî ve bir mûsika-i ilâhî tarzında yapmış ki; hikmet-i beşer, o sanat karşısında hayretinden parmağını ısırıyor.

İşte bütün o masnûat, bütün onlardan matlub neticeleri, nihayet derecede ve gayet güzel bir sûrette gösterdiklerinden ve ibâdât-ı mahsusa ve tesbihât-ı hususiye ve tahiyyat-ı muayyene ile tabir edilen evâmir-i tekviniyeye karşı onların itâatları ve onlardan matlub olan makâsıd-ı rabbâniyenin hususlünden hâsıl olan ve iftihar ve memnuniyet ve ferahla tabir edemediğimiz meânî-i mukaddese ve şuûn-u münezzeh, o derece âlî ve mukaddestir ki; bütün ukûl-u beşer ittihat edip bir akıl olsa, yine onların künhüne yetişemez ve ihata edemez.

♦Hem meselâ: Adâlet-perver, ihkak-ı hakkı sever ve ondan zevk alır bir hâkim, mazlumların haklarını vermekten ve mazlumların teşekkürlerinden, zâlimleri tecziye etmekle mazlumların intikamlarını almaktan nasıl memnun olur, bir zevk alır.

İşte Hakîm-i Mutlak ve Âdil-i bilhak ve Kahhâr-ı Zülcelâl, değil yalnız cin ve inste, belki bütün mevcudatta ihkak-ı haktan, yâni her şeye hakk-ı vücûdu ve hakk-ı hayatı vermekten ve vücûd ve hayatını mütecavizlerden muhafaza etmekten ve dehşetli mevcudları tecavüzlerden tevkif ve durdurmaktan, hususan mahşerde ve dâr-ı âhirette cin ve insin muhakemesinden başka bütün zîhayata karşı tecelli-i kübrâ-yı adl ve hikmetten gelen meânî-i mukaddeseyi kıyas edebilirsin.

İşte şu üç misâl gibi, bin bir esmâ-yı ilâhiyenin her birinde pek çok tabakat-ı hüsün ve cemâl ve fazl ve kemâl bulunduğu gibi, pek çok merâtib-i muhabbet ve iftihar ve izzet ve kibriyâ vardır. İşte bundandır ki: "Vedûd" ismine mazhar olan muhakkikîn-i evliyâ; "*Bütün kâinatın mâyesi, muhabbettir. Bütün mevcudatın harekâtı, muhabbetledir. Bütün mevcudattaki incizâb ve cezbe ve câzibe kanunları, muhabbettendir.*" demişler. Onlardan birisi demiş:

فَلَكْ مَسْت مَلَكْ مَسْت نُجُومْ مَسْت

سَمَوَاتْ مَسْت شَمْسْ مَسْت قَمَرْ مَسْت زَمِينْ مَسْت

عَنَاصِرْ مَسْت نَبَاتْ مَسْت شَجَرْ مَسْت بَشَرْ مَسْت سَرَاسَرْذي

حَيَاتْ مَسْت هَمَه ذَرَّاتِ مَوْجُودَاتْ بَرَابَرْ مَسْت دَرْمَسْت اَسْت

Yâni: Muhabbet-i ilâhiyenin tecellisinde ve o şarab-ı muhabbetten herkes istîdadına göre mesttir. Mâlûmdur ki: Her kalb, kendine ihsan edeni sever ve hakikî kemâle muhabbet eder ve ulvî cemâle meftun olur. Kendiyle beraber sevdiği ve şefkat ettiği zâtlara dahi ihsan edeni daha pek çok sever. Acaba, –sâbıkan beyân ettiğimiz gibi– her bir isminde binler ihsan defineleri bulunan ve bütün sevdiklerimizi ihsanatıyla mesut eden ve binler kemâlâtın menbaı olan ve binler tabakat-ı cemâlin medârı olan bin bir esmâsının müsemmâsı olan Cemil-i Zülcelâl, Mahbub-u Zülkemâl, ne derece aşk ve muhabbete lâyık olduğu ve bütün kâinat, O'nun muhabbetiyle mest ve sergerdan olmasının şâyeste bulunduğu anlaşılmaz mı?

İşte şu sırdandır ki; "Vedûd" ismine mazhar bir kısım evliyâ, "*Cenneti istemiyoruz. Bir lem'a-yı muhabbet-i ilâhiye, ebeden bize kâfidir.*" demişler.

Hem ondandır ki; hadîste geldiği gibi: "*Cennette bir dakika rü'yet-i cemâl-i ilâhî, bütün cennet lezâizine faiktir.*"[1]

İşte şu nihayetsiz kemâlât-ı muhabbet, vâhidiyet ve ehadiyet dairesinde Zât-ı Zülcelâl'in kendi esmâ ve mahlûkatıyla hâsıl olur. Demek o daire haricinde tevehhüm olunan kemâlât, kemâlât değildir.

---

[1] Bkz.: Müslim, *îmân* 297; Tirmizî, *cennet* 16; İbni Mâce *mukaddime* 13; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 4/332-333.

Beşinci Remiz

Beş Nokta'dır.[1]

Birinci Nokta

Ehl-i dalâletin vekili der ki: "Ehâdîsinizde dünya tel'in edilmiş,[2] "cîfe" ismiyle yâdedilmiş.[3] Hem bütün ehl-i velâyet ve ehl-i hakikat, dünyayı tahkir ediyorlar. "Fenadır, pistir" diyorlar. Hâlbuki sen, bütün kemâlât-ı ilâhiyeye medâr ve hüccet, onu gösteriyorsun ve âşıkâne ondan bahsediyorsun?"

Elcevap: Dünyanın üç yüzü var:

Birinci yüzü: Cenâb-ı Hakk'ın esmâsına bakar. Onların nukuşunu gösterir. Mânâ-yı harfiyle, onlara aynadarlık eder.[4] Dünyanın şu yüzü, hadsiz mektubât-ı samedâniyedir. Bu yüzü gayet güzeldir. Nefrete değil, aşka lâyıktır.

İkinci yüzü: Âhirete bakar; âhiretin tarlasıdır, cennetin mezraasıdır, rahmetin mezheresidir.[5] Şu yüzü dahi, evvelki yüzü gibi güzeldir. Tahkire değil, muhabbete lâyıktır.

Üçüncü yüzü: İnsanın hevesâtına bakan ve gaflet perdesi olan ve ehl-i dünyanın mel'abe-i hevesâtı olan yüzdür. Şu yüz çirkindir. Çünkü fânîdir, zâildir, elemlidir, aldatır.[6] İşte hadîste vârid olan tahkir ve ehl-i hakikatin ettiği nefret, bu yüzdedir.

Kur'ân-ı Hakîm'in kâinattan ve mevcudattan ehemmiyetkârâne, istihsankârâne bahsi ise;[7] evvelki iki yüze bakar. Sahabelerin ve sâir ehlullahın mergub dünyaları, evvelki iki yüzdedir.

---

1 Burada sadece Birinci Nokta bulunmaktadır. İkinci Nokta ise, bundan sonra gelen Üçüncü Mevkıf'tan ibarettir.

2 Bkz.: Tirmizî, *zühd* 14; İbni Mâce, *zühd* 3; Dârimî, *mukaddime* 32.

3 Bkz.: ed-Deylemî, *el-Müsned* 1/141-142; el-Aclûnî, *Keşfü'l-hafâ* 1/492.

4 Bkz.: Bakara sûresi, 2/164, 259; En'âm sûresi, 6/141; Yûnus sûresi, 10/22,101; Ra'd sûresi, 13/4; Nahl sûresi, 16/11; Yâsîn sûresi, 36/34; Fussilet sûresi, 41/12; Câsiye sûresi, 45/5; Rûm sûresi, 46/48-50; Hâkka sûresi, 69/6.

5 "Dünya, âhiretin tarlasıdır." mânâsındaki hadis için bkz.: el-Gazâlî, *İhyâu ulûmi'd-dîn* 4/19; es-Sehâvî, *el-Makâsıdü'l-hasene* s.497; Aliyyülkârî, *el-Esrâru'l-merfûa* s.205.

6 Bkz.: En'âm sûresi, 6/70; Tevbe sûresi, 9/38; Yûnus sûresi, 10/7, 24; Kehf sûresi, 18/28; Ankebût sûresi, 29/64; Fâtır sûresi, 35/5; Hadîd sûresi, 57/20.

7 Bkz.: Bakara sûresi, 2/22, 164; Âl-i İmran sûresi, 3/109, 191; A'râf sûresi, 7/96; Ra'd sûresi, 13/13; Hicr sûresi, 15/16, 22; İsrâ sûresi, 17/44; Enbiyâ sûresi, 21/79; Furkan sûresi, 25/61; Rûm sûresi, 30/24; Haşir sûresi, 59/1; Cum'a sûresi, 62/1.

Şimdi, dünyayı tahkir edenler dört sınıftır:

Birincisi: Ehl-i mârifettir ki, Cenâb-ı Hakk'ın mârifetine ve muhabbet ve ibadetine sed çektiği için tahkir eder.

İkincisi: Ehl-i âhirettir ki; ya dünyanın zarûrî işleri onları amel-i uhrevîden men ettiği için veyahut şuhûd derecesinde îmân ile cennetin kemâlât ve mehâsinine nisbeten dünyayı çirkin görür. Evet Hazreti Yûsuf'a *(aleyhisselâm)* güzel bir adam nisbet edilse, yine çirkin göründüğü gibi; dünyanın ne kadar kıymettar mehâsini varsa, cennetin mehâsinine nisbet edilse, hiç hükmündedir.[1]

Üçüncüsü: Dünyayı tahkir eder. Çünkü eline geçmez. Şu tahkir, dünyanın nefretinden gelmiyor; muhabbetinden ileri geliyor.

Dördüncüsü: Dünyayı tahkir eder. Zira dünya, eline geçiyor. Fakat durmuyor, gidiyor. O da kızıyor. Teselli bulmak için tahkir eder. "Pistir." der. Şu tahkir ise; o da, dünyanın muhabbetinden ileri geliyor. Hâlbuki makbul tahkir odur ki, hubb-u âhiretten ve mârifetullahın muhabbetinden ileri gelir.

Demek makbul tahkir, evvelki iki kısımdır. Cenâb-ı Hak, bizi onlardan yapsın, âmîn...

بِحُرْمَةِ سَيِّدِ الْمُرْسَلِينَ[2]

---

1 Bkz.: Nisâ sûresi, 4/77; Ra'd sûresi, 13/26; Mü'min sûresi, 40/39; A'lâ sûresi, 87/16-17.

2 Peygamberlerin Efendisi hürmetine duamızı kabul et Allahım!

Üçüncü Mevkıf

بِسْـــمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ[1]

Şu Üçüncü Mevkıf "İkinci Nokta"dır. O da İki Mebhas'tır.

Birinci Mebhas

وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ sırrınca: Her şeyden Cenâb-ı Hakk'a karşı pencereler hükmünde çok vecihler var. Bütün mevcudatın hakâiki, bütün kâinatın hakikati; esmâ-yı ilâhiyeye istinad eder. Her bir şeyin hakikati, bir isme veyahut çok esmâya istinad eder. Eşyadaki sıfatlar, sanatlar dahi, her biri birer isme dayanıyor. Hattâ hakikî fenn-i hikmet, "Hakîm" ismine ve hakikatli fenn-i tıb "Şâfî" ismine ve fenn-i hendese "Mukaddir" ismine ve hâkezâ her bir fen, bir isme dayandığı ve onda nihayet bulduğu gibi, bütün fünûn ve kemâlât-ı beşeriye ve tabakat-ı kümmelîn-i insâniyenin hakikatleri, esmâ-yı ilâhiyeye istinad eder. Hattâ muhakkikîn-i evliyânın bir kısmı demişler: "*Hakikî hakâik-i eşya, esmâ-yı ilâhiyedir. Mahiyet-i eşya ise, o hakâikin gölgeleridir. Hattâ bir tek zîhayat şeyde, yalnız zâhir olarak yirmi kadar esmâ-yı ilâhiyenin cilve-i nakşı görünebilir.*" Şu ince ve dakik ve pek büyük ve geniş hakikati, bir temsîl ile fehme takribe çalışacağız. İki üç ayrı ayrı elek ile elemek sûretinde tahlil edeceğiz. Ne kadar uzun beyân etsek yine kısadır. Usanmamak gerek. Şöyle:

Nasıl ki gayet mahir bir tasvirci ve heykeltraş bir zât, gayet güzel bir çiçekle ve insan cins-i latîfinden gayet güzel bir hasnâ'nın sûret ve heykelini yapmak istese; evvelâ, o iki şeyin umumî şekillerini bâzı hatlarla tâyin eder. Şu tâyini, bir tanzim iledir, bir takdir ile yapıyor. Hendeseye istinaden hudûd tâyin ediyor. Şu tanzim ve takdir, bir hikmet ve ilim ile yapıldığını gösteriyor ki, tanzim ve tahdid fiilleri, ilim ve hikmet pergeliyle dönüyor. Öyle ise, tanzim ve tahdid arkasında, ilim ve hikmet mânâları hükmediyor. Öyle ise, ilim ve

---

1 "Hiç bir şey yoktur ki, O'nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor bulunmasın." (İsrâ sûresi, 17/44)

hikmet pergeli, kendini gösterecek. İşte kendini gösterdi ki, o hudûdlar içinde, göz, kulak, burun, yaprak ve incecik püskülcükler gibi şeylerin tasvirine başladı. Şimdi görüyoruz ki: İçindeki pergelin harekâtıyla tâyin edilen âzâlar, sanatkârâne ve inâyetkârâne düşüyor. Öyle ise o ilim ve hikmet pergelini çeviren, arkada sun' ve inâyet mânâları var, hükmediyorlar ve kendilerini gösterecekler. İşte ondandır ki; bir hüsün ve zînete kabiliyet gösteriyor. Öyle ise; sun' ve inâyeti çalıştıran, irâde-i tahsin ve kasd-ı tezyindir. Öyle ise onlar hükmediyorlar ki; tezyine, tenvire başladı. Bir tebessüm vaziyetini gösterdi ve hayattarlık hey'etini verdi. Elbette şu tahsin ve tenvir mânâsını çalıştıran, lütuf ve kerem mânâsıdır. Evet o iki mânâ, onda o derece hükmeder ki; âdeta o çiçek bir lütf-u mücessem, o heykel bir kerem-i mütecessiddir. Şimdi bu mânâ-yı kerem ve lutfu çalıştıran ve tahrik eden, "teveddüd ve taarrüf" mânâlarıdır. Yâni: Kendini, hüneri ile tanıttırmak ve halka kendini sevdirmek mânâları arkada hükmediyor. Bu tanıttırmak ve sevdirmek, elbette meyl-i merhamet ve irâde-i nimetten geliyor. Madem rahmet ve irâde-i nimet, arkada hükmediyor. Öyle ise o heykeli, nimetin envâıyla dolduracak, tezyin edecek, o çiçeğin sûretini de bir hediyeye takacak. İşte o heykelin ellerini, kucağını ve ceplerini kıymettar nimetler ile doldurdu ve o çiçek sûretini de bir mücevherata taktı. Demek bu rahmet ve irâde-i nimeti çalıştıran, terahhum ve tahannündür. Yâni "acımak ve şefkat etmek" mânâsı, rahmet ve nimeti tahrik ediyor.

Ve o müstağni ve hiç kimseye ihtiyacı olmayan zâtta olan terahhum ve tahannün mânâsını tahrik eden ve izhara sevk eden, elbette o zâttaki mânevî cemâl ve kemâldir ki, tezahür etmek isterler. *Ve o cemâlin en şirin cüzü olan muhabbet ve en tatlı kısmı olan rahmet ise, sanat aynasıy*la görünmek ve müştâkların gözleriyle kendilerini görmek isterler. *Yâni cemâl ve kemâl, –çünkü; bizzât sevilirler– her şeyden ziyade kendi kendini severler. Hem hüsündür, hem aşktırlar. Hüsün ve aşkın ittihadı bu noktadandır.* Cemâl madem kendini sever, kendini aynalarda görmek ister. İşte heykele konulan ve sûrete takılan sevimli nimetler, güzel meyveler, o cemâl-i mânevînin –kendi kabiliyetlerine göre– birer lem'asını taşıyorlar. O lem'aları hem cemâl sahibine, hem başkasına gösteriyorlar.

Aynen öyle de: Sâni-i Hakîm, cenneti ve dünyayı, semâvâtı ve zemini, nebâtât ve hayvanâtı, cin ve insi, melek ve ruhâniyatı, küllî ve cüz'î bütün eşyayı; cilve-i esmâsıyla eşkâlini tahdid ediyor, tanzim ediyor, birer miktar-ı muayyene veriyor. Onun ile bunlara "Mukaddir, Munazzım, Musavvir" isimlerini okutturuyor. Öyle bir tarzda şekl-i umumîsinin hudûdunu tâyin eder ki,

"*Alîm, Hakîm*" ismini gösterir. Sonra ilim ve hikmet cetveliyle, o hudûd içinde, o şeyin tasvirine başlar. Öyle bir tarzda ki, sun' ve inâyet mânâlarını ve "*Sâni ve Kerîm*" isimlerini gösteriyor. Sonra sanatın yed-i beyzâsıyla, inâyetin fırçasıyla o sûretin, –eğer bir tek insan ve bir tek çiçek ise– göz, kulak, yaprak, püskül gibi âzâlarına bir hüsün, bir zînet renkleri veriyor. Eğer zemin ise; meâdin, nebâtât ve hayvanâtına bir hüsün ve zînet renkleri veriyor. Eğer cennet ise; bağlarına, kasırlarına, hûrilerine bir hüsün ve zînet renkleri veriyor ve hâkezâ... Başkalarını kıyas et.

Hem öyle bir tarzda tezyin ve tenvir eder ki: Lütuf ve kerem mânâları, onda o derece hükmediyor ki; âdeta o mevcud-u müzeyyen, o masnû-u münevver; bir lütf-u mücessem, bir kerem-i mütecessid hükmüne geçer. "*Latîf ve Kerîm*" ismini zikreder. Sonra o lütuf ve keremi şu cilveye sevk eden, elbette teveddüd ve taarrüftür, yâni kendini zîhayata sevdirmek ve zîşuura bildirmek şe'nleridir ki, "*Latîf, Kerîm*" isimlerinin arkalarında "*Vedûd ve Ma'ruf*" isimlerini okutuyor ve masnûun lisân-ı hâlinden işitiliyor. Sonra o müzeyyen mevcudu, o güzel mahlûku, leziz meyveler, sevimli neticelerle süslendirip, zînetten nimete, lütuftan rahmete çevirir. "*Mün'im ve Rahîm*" ismini okutturur ve zâhirî perdeler arkasında, o iki ismin cilvesini gösterir. Sonra bu *Rahîm ve Kerîm*'i, –Müstağnî-i ale'l-ıtlak olan Zât'ta– bu cilveye sevk eden, elbette bir terahhum, tahannün şe'nleridir ki; ism-i "*Hannân ve Rahmân*"ı okutturuyor ve gösteriyor. Şu terahhum, tahannün mânâlarını cilveye sevk eden, elbette bir cemâl ve kemâl-i zâtîdir ki, tezahür etmek ister. "*Cemil*" ismini ve Cemil isminde münderiç olan "*Vedûd ve Rahîm*" isimlerini okutturuyor. *Çünkü; cemâl, bizzât sevilir. Zîcemâl ve cemâl, kendi kendini sever. Hem hüsündür, hem muhabbettir. Kemâl dahi, bizzât mahbubdur, sebebsiz olarak sevilir. Hem muhibdir, hem mahbubdur.*

Madem nihayetsiz derece-i kemâlde bir cemâl ve nihayetsiz derece-i cemâlde bir kemâl; nihayet derecede sevilir, muhabbete ve aşka lâyıktır. Elbette aynalarda ve aynaların kabiliyetlerine göre lemeâtını ve cilvelerini görmek ve göstermekle tezahür etmek ister. Demek Sâni-i Zülcelâl'in ve Hakîm-i Zülcemâl'in ve Kadîr-i Zülkemâl'in zâtındaki cemâl-i zâtî ve kemâlât-ı zâtiyesi, terahhum ve tahannün ister ve "*Rahmân ve Hannân*" isimlerini tecelliye sevk eder. Terahhum ve tahannün ise, rahmet ve nimeti göstermekle "*Rahîm ve Mün'im*" isimlerini cilveye sevk eder. Rahmet ve nimet ise; teveddüd, taarrüf şe'nlerini iktiza edip "*Vedûd ve Ma'ruf*" isimlerini tecelliye sevk eder. Masnûun bir perdesinde onları gösterir, teveddüd ve taarrüf ise; lütuf ve ke-

rem mânâlarını tahrik eder. "*Latîf ve Kerîm*" isimlerini masnûun bâzı perdelerinde okutturuyor. Lütuf ve kerem şe'nleri ise, tezyin ve tenvir fiillerini tahrik eder. "*Müzeyyin ve Münevvir*" isimlerini masnûun hüsün ve nuraniyeti lisânıyla okutturur. Ve o tezyin ve tahsin şe'nleri ise, sun' ve inâyet mânâlarını iktiza eder. Ve "*Sâni ve Muhsin*" isimlerini, o masnûun güzel sîmâsıyla okutturur. Ve o sun' ve inâyet ise, bir ilim ve hikmeti iktiza eder. Ve ism-i "*Alîm ve Hakîm*"i, o masnûun intizamlı, hikmetli âzâsıyla okutturur. O ilim ve hikmet ise tanzim, tasvir, teşkil fiillerini iktiza ediyor. "*Musavvir ve Mukaddir*" isimlerini masnûun hey'etiyle, şekliyle okutturur, gösterir.

İşte Sâni-i Zülcelâl, bütün masnûatını öyle bir tarzda yapmış ki; ekserisi, hususan zîhayat kısmı, çok esmâ-yı ilâhiyeyi okutturur. Güya her bir masnûuna ayrı ayrı, birbiri üstünde yirmi gömlek giydirmiş, yirmi perdeye sarmış. Her gömlekte, her perdede ayrı ayrı esmâsını yazmış. Meselâ: Temsîlde gösterildiği gibi, tek güzel bir çiçekle, insanın kısm-ı sânisinden bir ferd-i hasnânın yalnız zâhirî hilkatlerinde, çok sayfalar vardır. Başka büyük ve küllî masnûatı, o iki cüz'î misâle kıyas et.

✓ *Birinci sayfa*: Umumî şekil ve miktarını gösteren hey'ettir ki: "*Yâ Musavvir, Yâ Mukaddir, Yâ Munazzım*" isimlerini yâdeder.

✓ *İkinci sayfa*: Sûretlerinde ayrı ayrı âzâların inkişâfıyla hâsıl olan çiçek ve insanın basit hey'etidir ki; o sayfada "*Alîm, Hakîm*" isimleri gibi çok isimler yazılıyor.

✓ *Üçüncü sayfa*: O iki mahlûkun ayrı ayrı âzâlarına, ayrı ayrı hüsün ve zînet vermekle, o sayfada "*Sâni ve Bâri*" isimleri gibi çok isimler yazılıyor.

✓ *Dördüncü sayfa*: Öyle bir zînet ve hüsün, o iki masnûa veriliyor ki; güya lütuf ve kerem tecessüm etmiş, onlar olmuş. O sayfa "*Yâ Latîf, Yâ Kerîm*" gibi çok isimleri yâdeder, okur.

✓ *Beşinci sayfa*: O çiçeğe leziz meyveler, o hasnâya sevimli evlâdlar, güzel ahlâklar takmakla; o sayfa "*Yâ Vedûd, Yâ Rahîm, Yâ Mün'im*" gibi isimleri okutturuyor.

✓ *Altıncı sayfa*: O in'am ve ihsan sayfasında, "*Yâ Rahmân, Yâ Hannân*" gibi isimler okunuyor.

✓ *Yedinci sayfa*: O nimetlerde, o neticelerde, öyle lemeât-ı hüsün ve cemâl görünüyor ki, hakikî bir şevk ve şefkatle yoğrulmuş hâlis bir şükür ve safi bir muhabbete lâyık olur. O sayfada "*Yâ Cemil-i Zülkemâl, Yâ Kâmil-i Zülcemâl*" isimleri yazılı okunuyor.

İşte yalnız bir güzel çiçek ve hasnâ bir insan ve yalnız maddî ve zâhir sûretinde bu kadar esmâyı gösterirse; acaba umum çiçekler ve bütün zîhayat ve büyük ve küllî mevcudat, ne derece ulvî ve küllî esmâyı okutuyor, kıyas edebilirsin.

Hem insan ruh, kalb, akıl cihetiyle ve hayat ve letâif sayfalarıyla "*Hayy, Kayyûm ve Muhyî*" gibi ne kadar esmâ-yı kudsiye-i nuraniyeyi okur ve okutturur, kıyas edebilirsin.

İşte, cennet bir çiçektir. Hûri tâifesi dahi bir çiçektir. Rûy-u zemin dahi bir çiçektir. Bahar da bir çiçektir. Semâ da bir çiçektir; yıldızlar, o çiçeğin yaldızlı nakışlarıdır. Güneş de bir çiçektir; ziyâsındaki yedi rengi, o çiçeğin nakışlı boyalarıdır. Âlem, güzel ve büyük bir insandır; nasıl ki insan, küçük bir âlemdir. Hûriler nev'i ve ruhânîler cemaatı ve melek cinsi ve cin tâifesi ve insan nev'i, birer güzel şahıs hükmünde tasvir ve tanzim ve îcad edilmiştir. Hem her biri külliyetiyle; hem her bir ferdi, tek başıyla Sâni-i Zülcemâl'inin esmâsını gösterdikleri gibi; O'nun cemâline, kemâline, rahmetine ve muhabbetine birer ayrı ayrı aynalardır. Ve nihayetsiz cemâl ve kemâline ve rahmet ve muhabbetine birer şâhid-i sâdıktır. Ve o cemâl ve kemâlin ve rahmet ve muhabbetin birer âyâtıdır, birer emârâtıdır. İşte şu nihayetsiz envâ-ı kemâlât, daire-i vâhidiyette ve ehadiyette hâsıldır. Demek o daire haricinde tevehhüm olunan kemâlât, kemâlât değildir.

İşte hakâik-i eşyanın esmâ-yı ilâhiyeye dayandığını ve istinad ettiğini, belki hakikî hakâik, o esmânın cilveleri olduğunu ve her şeyin çok cihetlerle, çok dillerle Sâni'ini zikr ve tesbih ettiğini anla. وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ[1] 'nin bir mânâsını bil ve سُبْحَانَ مَنِ اخْتَفَى بِشِدَّةِ ظُهُورِهِ[2] de. Ve âyetlerin âhirlerinde olan وَهُوَ الْعَلِيمُ الْقَدِيرُ[3] ، وَهُوَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ[4] ، وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ[5] gibi zikir ve tekrarlarındaki bir sırrı fehmet.

Eğer bir çiçekte esmâyı okuyamıyorsan ve vâzıh göremiyorsan; cennete bak, bahara dikkat et, zeminin yüzünü temâşâ et. Rahmetin şu büyük çiçekleri olan cennet ve bahar ve zeminde yazılan esmâyı vâzıhan okuyabilirsin, cilvelerini ve nakışlarını anlar, görürsün.

---

1 "Hiç bir şey yoktur ki, O'nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor bulunmasın." (İsrâ sûresi, 17/44)

2 Şiddet-i zuhurundan gizlenmiş olan Zât'ı her türlü kusur ve noksan sıfatlardan tenzih ederiz. (Bkz.: Gazâlî, *İhyâu ulûmi'd-dîn* 4/221; el-İskendarânî, *Şerhu hikemi'l-atâiyye* s.119)

3 "Her şeyi bilen, her şeye Kadir olan, yalnız O'dur." (Rûm sûresi, 30/54)

4 "O, öyle Gafûr, öyle Rahimdir." (Yûnus sûresi, 10/107; Ahkaf sûresi, 46/8)

5 "O azîzdir, hakîmdir (mutlak galiptir, tam hüküm ve hikmet sahibidir)" (İbrahim sûresi, 14/4; Nahl sûresi, 16/60; Ankebût sûresi, 29/42; Rûm sûresi, 30/27; …)

İkinci Nokta'nın İkinci Mebhası

Ehl-i dalâletin vekili, tutunacak ve dalâletini ona bina edecek hiçbir şey bulamadığı ve mülzem kaldığı zaman şöyle diyor ki: "Ben, saadet-i dünyayı ve lezzet-i hayatı ve terakkiyât-ı medeniyeti ve kemâl-i sanatı, –kendimce– âhireti düşünmemekte ve Allah'ı tanımamakta ve hubb-u dünyada ve hürriyette ve kendine güvenmekte gördüğüm için, insanın ekserisini bu yola şeytanın himmetiyle sevk ettim ve ediyorum.

Elcevap: *Biz dahi Kur'ân nâmına diyoruz ki*: *Ey bîçâre insan! Aklını başına al! Ehl-i dalâletin vekilini dinleme! Eğer onu dinlersen hasâretin o kadar büyük olur ki, tasavvurundan ruh, akıl ve kalb ürperir.* Senin önünde iki yol var:

Birisi: Ehl-i dalâletin vekilinin gösterdiği şekâvetli yoldur.

Diğeri: Kur'ân-ı Hakîm'in tarif ettiği saadetli yoldur. İşte o iki yolun pek çok muvâzenelerini, çok Sözler'de, hususan Küçük Sözler'de gördün ve anladın. Şimdi makam münasebetiyle binde bir muvâzenelerini yine gör, anla. Şöyle ki:

Şirk ve dalâletin ve fısk ve sefâhetin yolu, insanı nihayet derecede sukut ettiriyor. Hadsiz elemler içinde nihayetsiz ağır bir yükü zayıf ve âciz beline yükletir. Çünkü insan, Cenâb-ı Hakk'ı tanımazsa ve O'na tevekkül etmezse; o vakit insan, gayet derecede âciz ve zayıf, nihayet derecede muhtaç, fakir, hadsiz musibetlere mâruz, elemli, kederli bir fânî hayvan hükmünde olup,[1] bütün sevdiği ve alâka peydâ ettiği bütün eşyadan mütemadiyen firak elemini çeke çeke, nihayette, bâkî kalan bütün ahbabını bir firâk-ı elîm içinde bırakıp, kabrin zulümâtına yalnız olarak gider.

Hem müddet-i hayatında gayet cüz'î bir ihtiyar ve küçük bir iktidar ve kısacık bir hayat ve az bir ömür ve sönük bir fikir ile nihayetsiz elemler ile ve emeller ile faydasız çarpışır ve hadsiz arzuların ve makâsıdın tahsiline, semeresiz boşu boşuna çalışır.[2]

---

1 Bkz.: A'râf sûresi, 7/179; Furkan sûresi, 25/43-44; Muhammed sûresi, 47/12.

2 Bkz.: Mâide sûresi, 5/5, 53; En'âm sûresi, 6/88; A'râf sûresi, 7/147; Hûd sûresi, 11/16; Zümer sûresi, 39/65; Muhammed sûresi, 47/9, 28, 32.

Hem kendi vücûdunu yüklenemediği hâlde, koca dünya yükünü bîçâre beline ve kafasına yüklenir. Daha cehenneme gitmeden cehennem azabını çeker.[1]

Evet şu elîm elemi ve dehşetli mânevî azabı hissetmemek için, ehl-i dalâlet iptal-i his nev'inden gaflet sarhoşluğu ile muvakkaten hissetmez. Fakat hissedeceği zaman yani kabre yakın olduğu vakit birden hisseder.[2] Çünkü Cenâb-ı Hakk'a hakiki abd olmazsa, kendi kendine mâlik zannedecek. Hâlbuki o cüz'î ihtiyar, o küçük iktidarı ile şu fırtınalı dünyada vücûdunu idare edemiyor. Hayatına muzır mikroptan tut, tâ zelzeleye kadar binler tâife düşmanları, hayatına karşı tehacüm vaziyetinde görür. Elîm bir korku dehşeti içinde her vakit kendine müdhiş görünen kabir kapısına bakıyor.

Hem bu vaziyette iken insaniyet itibarıyla nev-i insanî ile ve dünya ile alâkadar olduğu hâlde, dünyayı ve insanı Hakîm, Alîm, Kadîr, Rahîm, Kerîm bir Zât'ın tasarrufunda tasavvur etmediği ve onları tesadüf ve tabiata havale ettiği için, dünyanın ehvâli ve insanın ahvâli onu daima iz'aç eder. Kendi elemiyle beraber insanların elemini de çeker. Dünyanın zelzelesi, tâunu, tûfanı, kaht u galâsı, fenâ ve zevâli, ona gayet müz'iç ve karanlıklı birer musibet suretinde onu tâzib eder.

Hem şu hâldeki insan, merhamet ve şefkate lâyık değildir. Çünkü kendi kendine bu dehşetli vaziyeti veriyor. Sekizinci Söz'de kuyuya girmiş iki kardeşin muvâzene-i hâlinde denildiği gibi; nasıl bir adam, güzel bir bahçede, güzel bir ziyafette, güzel ahbaplar içinde, nezahetli, tatlı, nâmuslu, hoş, meşrû bir lezzet ve eğlenceye kanaat etmeyip, gayrimeşrû ve mülevves bir lezzet için çirkin ve necis bir şarabı içse, sarhoş olup kendini kış ortasında, pis bir yerde, vahşi canavarlar içinde tahayyül etse, titreyip bağırıp çağırsa nasıl merhamete lâyık değil. Çünkü ehl-i nâmus ve mübarek arkadaşlarını canavar tasavvur eder, onlara karşı hakaret eder. Hem ziyafetteki leziz taamları ve temiz kapları mülevves, pis taşlar tasavvur eder, kırmaya başlar. Hem mecliste muhterem kitapları ve mânidar mektubları mânâsız ve âdi nakışlar tasavvur eder, yırtarak ayak altına atar ve hâkezâ... Böyle bir şahıs, nasıl merhamete müstehak değil, belki tokata müstehaktır.

Öyle de, sû-i ihtiyarından neşet eden küfür sarhoşluğu ile ve dalâlet divaneliğiyle Sâni-i Hakîm'in şu misafirhâne-i dünyasını, tesadüf ve tabiat oyuncağı olduğunu tevehhüm edip ve cilve-i esmâ-yı ilâhiyeyi tazelendiren mas-

---

1 Bkz.: Âl-i İmran sûresi, 3/56; En'âm sûresi, 6/124-125; A'râf sûresi, 7/152; Tevbe sûresi, 9/55; Ra'd sûresi, 13/34; Zümer sûresi, 39/22; Fussilet sûresi, 41/16.

2 Bkz.: "Derken, İsrâiloğullarını denizden geçirdik. Hemen Firavun, askerleriyle beraber zulmederek ve saldırarak peşlerine düştü. Nihayet boğulmak üzere iken: 'İman ettim. İsrâiloğullarının inandığı İlâh'tan başka ilâh yokmuş. Ben de Müslümanlardanım.' dedi." (Yûnus sûresi, 10/90).

nûatın, zamanın geçmesiyle vazifelerinin bittiğinden âlem-i gayba geçmelerini, adem ile idam tasavvur ederek.. ve tesbihât sadâlarını, zevâl ve firâk-ı ebedî vaveylâsı olduklarını tahayyül ettiğinden.. ve mektubât-ı samedâniye olan şu mevcudât sayfalarını, mânâsız, karmakarışık tasavvur ettiğinden.. ve âlem-i rahmete yol açan kabir kapısını zulümât-ı adem ağzı tasavvur ettiğinden.. ve eceli, hakiki ahbaplara visal dâveti olduğu hâlde, bütün ahbaplardan firak nöbeti tasavvur ettiğinden hem kendini dehşetli bir azab-ı elîmde bırakıyor; hem mevcudâtı, hem Cenâb-ı Hakk'ın esmâsını, hem mektubâtını inkâr ve tezyif ve tahkir ettiğinden, merhamete ve şefkate lâyık olmadığı gibi, şiddetli bir azaba da müstehaktır. Hiçbir cihette merhamete lâyık değildir.

İşte ey bedbaht ehl-i dalâlet ve sefâhet! Şu dehşetli sukuta karşı ve ezici me'yusiyete mukabil; hangi tekemmülünüz, hangi fünûnunuz, hangi kemâliniz, hangi medeniyetiniz, hangi terakkiyâtınız karşı gelebilir? Ruh-u beşerin eşedd-i ihtiyaç ile muhtaç olduğu hakiki teselliyi nerede bulabilirsiniz?

Hem güvendiğiniz ve bel bağladığınız ve âsâr-ı ilâhiyeyi ve ihsanat-ı rabbâniyeyi onlara isnad ettiğiniz hangi tabiatınız, hangi esbâbınız, hangi şerikiniz, hangi keşfiyâtınız, hangi milletiniz, hangi bâtıl mâbudunuz, sizi sizce idam-ı ebedî olan mevtin zulümâtından kurtarıp; kabir hudûdundan, berzâh hudûdundan, mahşer hudûdundan, sırat köprüsünden hâkimâne geçirebilir, saadet-i ebediyeye mazhar edebilir? Hâlbuki kabir kapısını kapamadığınız için, siz kat'î olarak bu yolun yolcususunuz. Böyle bir yolcu, öyle birisine dayanır ki, bütün bu daire-i azîme ve bu geniş hudûtlar, O'nun taht-ı emrinde ve tasarrufundadır.

Hem dahi, ey bedbaht ehl-i dalâlet ve gaflet! "*Gayrimeşrû bir muhabbetin neticesi, merhametsiz azab çekmektir.*" kaidesi sırrınca siz, fıtratınızdaki Cenâb-ı Hakk'ın zât ve sıfât ve esmâsına sarf edilecek muhabbet ve marifet istîdadını ve şükür ve ibâdât cihâzâtını, nefsinize ve dünyaya gayrimeşrû bir surette sarf ettiğinizden, bilistihkak cezasını çekiyorsunuz. Çünkü Cenâb-ı Hakk'a ait muhabbeti, nefsinize verdiniz. Mahbubunuz olan nefsinizin hadsiz belâsını çekiyorsunuz. Çünkü hakiki bir rahatı o mahbubunuza vermiyorsunuz. Hem onu, hakiki mahbub olan Kadîr-i Mutlak'a tevekkül ile teslim etmiyorsunuz, daima elem çekiyorsunuz.

Hem Cenâb-ı Hakk'ın esmâ ve sıfâtına ait muhabbeti, dünyaya verdiniz ve âsâr-ı sanatını, âlemin esbâbına taksim ettiniz.. belâsını çekiyorsunuz. Çünkü o hadsiz mahbublarınızın bir kısmı size "Allah'a ısmarladık!" demeyip, size arkasını çevirip, bırakıp gidiyor. Bir kısmı sizi hiç tanımıyor, tanısa da sizi sevmiyor, sevse de size bir fayda vermiyor. Daima hadsiz firaklardan ve ümitsiz dönmemek üzere zevâllerden azab çekiyorsunuz.

İşte ehl-i dalâletin saadet-i hayatiye ve tekemmülât-ı insaniye ve mehâsin-i medeniyet ve lezzet-i hürriyet dedikleri şeylerin iç yüzleri ve mahiyetleri budur. Sefâhet ve sarhoşluk bir perdedir, muvakkaten hissettirmez. "Tuh onların aklına!" de...

Amma Kur'ân'ın cadde-i nuraniyesi ise; bütün ehl-i dalâletin çektiği yaraları, hakâik-i imaniye ile tedavi eder, bütün evvelki yoldaki zulümâtı dağıtır, bütün dalâlet ve helâket kapılarını kapatır. Şöyle ki:

İnsanın zaaf ve aczini ve fakr ve ihtiyacını, bir Kadîr-i Rahîm'e tevekkül ile tedavi eder.[1] Hayat ve vücûdun yükünü, O'nun kudretine, rahmetine teslim edip;[2] kendine yüklemeyip belki kendisi o hayatına ve nefsine biner hükmünde bir rahat makam bulur. Kendisinin "nâtık bir hayvan" değil, belki hakiki bir insan ve makbul bir misafir-i Rahmân olduğunu bildirir. Dünyayı, bir misafirhâne-i Rahmân olduğunu göstermekle ve dünyadaki mevcudât ise, esmâ-yı ilâhiyenin aynaları olduklarını.. ve masnûatı ise, her vakit tazelenen mektubât-ı samedâniye olduklarını bildirmekle, insanın fenâ-yı dünyadan ve zevâl-i eşyadan ve hubb-u fâniyâttan gelen yaralarını güzelce tedavi eder ve evhamın zulümâtından kurtarır.

Hem mevt ve eceli, âlem-i berzâha giden ve âlem-i bekâda olan ahbablara visal ve mülâkat mukaddimesi olarak gösterir. Ehl-i dalâletin nazarında bütün ahbabından bir firâk-ı ebedî telâkki ettiği ölüm yaralarını böylece tedavi eder ve o firak, ayn-ı lika olduğunu isbat eder. Hem kabrin âlem-i rahmete ve dâr-ı saadete ve bağistan-ı cinâna ve nuristan-ı Rahmân'a açılan bir kapı olduğunu isbat etmekle, beşerin en müdhiş korkusunu izale edip, en elîm ve kasâvetli ve sıkıntılı olan berzâh seyahatini, en leziz ve ünsiyetli ve ferahlı bir seyahat olduğunu gösterir. Kabir ile ejderha ağzını kapatır, güzel bir bahçeye kapı açar. Yani kabir, ejderha ağzı olmadığını; belki bağistan-ı rahmete açılan bir kapı olduğunu gösterir.

Hem mümine der: "İhtiyârın cüz'î ise, kendi Mâlik'inin irâde-i külliyesine işini bırak.[3] İktidarın küçük ise, Kadîr-i Mutlak'ın kudretine itimad et.[4] Hayatın az ise, hayat-ı bâkiyeyi düşün.[5] Ömrün kısa ise; ebedî bir ömrün var, merak

---

1 "Allah'a tevekkül etmek"le ilgili bazı ayetlere bkz.: Âl-i İmran sûresi, 3/122; A'râf sûresi, 7/89; Tevbe sûresi, 9/129; Hûd sûresi, 11/56; Yûsuf sûresi, 12/67.

2 "Allah'a teslim olmak"la ilgili bazı ayetlere bkz.: Bakara sûresi, 2/112, 131; Nisâ sûresi, 4/125; Lokman sûresi, 31/22; Zümer sûresi, 39/54.

3 Bkz.: Mü'min sûresi, 40/44.

4 Bkz.: Âl-i İmran sûresi, 3/159, 173; Nisâ sûresi, 4/81; Mâide sûresi, 5/23; Hûd sûresi, 11/123; İbrahim sûresi 14/12; Furkan sûresi, 25/58…

5 Bkz.: Tevbe sûresi, 9/38; Yûnus sûresi, 10/24; Kehf sûresi, 18/45; Hadîd sûresi, 57/20; Mü'min sûresi, 40/39; Duhâ sûresi, 93/4.

etme. Fikrin sönük ise; Kur'ân'ın güneşi altına gir, imanın nuruyla bak ki; yıldız böceği olan fikrin yerine her bir âyet-i Kur'ân, birer yıldız misillü sana ışık verir.[1] Hem hadsiz emellerin, elemlerin varsa, nihayetsiz bir sevab ve hadsiz bir rahmet seni bekliyor.[2] Hem hadsiz arzuların, makâsıdın varsa, onları düşünüp muztarip olma. Onlar bu dünyaya sığışmaz. Onların yerleri başka diyardır ve onları veren de başkadır.[3]"

Hem der: "Ey insan! Sen, kendine mâlik değilsin.[4] Sen, kudreti nihayetsiz bir Kadîr, rahmeti hadsiz bir Rahîm-i Zât-ı Zülcelâl'in memlûküsün.[5] Öyle ise sen, kendi hayatını kendine yükleyip zahmet çekme. Çünkü hayatı veren O'dur, idare eden de O'dur.[6]

Hem dünya sahipsiz değil ki, sen kendi kafana dünya yükünü yüklettirerek ehvâlini düşünüp merak etme. Çünkü onun sahibi Hakîm'dir, Alîm'dir.[7] Sen de misafirsin, fuzulî olarak karışma, karıştırma. Hem insanlar,[8] hayvanlar gibi mevcudât, başı boş değiller, belki vazifedar memurdurlar. Bir Hakîm-i Rahîm'in nazarındadırlar. Onların âlâm ve meşakkatlerini düşünüp, ruhuna elem çektirme. Ve onların Hâlık-ı Rahîm'inin rahmetinden daha ileri şefkatini sürme. Hem sana düşmanlık vaziyetini alan mikroptan, tâ tâun ve tûfan ve kaht ve zelzeleye kadar bütün eşyanın dizginleri, o Rahîm-i Hakîm'in elindedirler.[9] O Hakîm'dir, abes iş yapmaz. Rahîm'dir, rahîmiyeti çoktur. Yaptığı her işinde bir nevi lütuf var.[10]

Hem der: "Şu âlem çendan fânîdir, fakat ebedî bir âlemin levâzımâtını yetiştiriyor. Çendan zâildir, geçicidir; fakat bâkî meyveler veriyor, bâkî bir Zât'ın bâkî esmâsının cilvelerini gösteriyor. Ve çendan lezzetleri az, elemleri çoktur; fakat Rahmân-ı Rahîm'in iltifâtâtı, zevâlsiz hakiki lezzetlerdir. Elemler

---

1 Bkz.: Yûnus sûresi, 10/57; Yûsuf sûresi, 12/111; İbrahim sûresi, 14/1; Tegabun sûresi, 64/8; Nisâ sûresi, 4/174; …

2 Bkz.: Bakara sûresi, 2/157, 218; Âl-i İmran sûresi, 3/107; Nisâ sûresi, 4/96, 175; A'râf sûresi, 7/156.

3 Bkz.: Yâsîn sûresi, 36/55; Sâffât sûresi, 37/42-43, 46; Sâd sûresi, 38/52; Zuhruf sûresi, 43/71, 73; Muhammed sûresi, 47/15; Dehr sûresi, 76/22.

4 Bkz.: A'râf sûresi, 7/188; Yûnus sûresi, 10/49; Cin sûresi, 72/21.

5 Bkz.: Âl-i İmran sûresi, 3/30; Mâide sûresi, 5/118; Hicr sûresi, 15/49; İsrâ sûresi, 17/65; Mü'minûn sûresi, 23/109; Ankebût sûresi, 29/56; Zümer sûresi, 39/16,53; Mü'min sûresi, 40/31 …

6 Bkz.: Âl-i İmran sûresi, 3/156; A'râf sûresi, 7/158; Tevbe sûresi, 9/116; Yûnus sûresi, 10/56…

7 Bkz.: Bakara sûresi, 2/107; Âl-i İmran sûresi, 3/26, 189; Mâide sûresi, 5/40, 120; En'âm sûresi, 6/73; A'râf sûresi, 7/158.

8 Bkz.: Mü'minûn sûresi, 23/115; Kıyâmet sûresi, 75/36

9 Bkz.: Âl-i İmran sûresi, 3/83; Mü'minûn sûresi, 23/88; Mülk sûresi, 67/1, Fussilet sûresi, 41/11; Zümer sûresi, 39/63,67; Şûrâ sûresi, 42/12.

10 Bkz.: Şûrâ sûresi, 42/19.

ise sevab cihetiyle mânevî lezzet yetiştiriyor.[1] Madem meşrû daire, ruh ve kalb ve nefsin bütün lezzetlerine, safalarına, keyiflerine kâfidir. Gayrimeşrû daireye girme. Çünkü o dairedeki bir lezzetin bazen bin elemi var. Hem hakiki ve daimî lezzet olan iltifâtât-ı rahmaniyeyi kaybetmeğe sebeptir."[2]

Hem dalâletin yolunda sâbıkan beyân edildiği gibi esfel-i sâfilîne insanı öyle bir sukut ettiriyor ki; hiçbir medeniyet, hiçbir felsefe ona çâre bulamadıkları ve o derin zulümât kuyusundan hiçbir terakkiyât-ı beşeriye, hiçbir kemâlât-ı fenniye insanı çıkaramadığı hâlde, Kur'ân-ı Hakîm, iman ve amel-i sâlih ile o esfel-i sâfilîne sukuttan insanı âlâ-yı illiyyîne çıkarır ve delâil-i kat'iyye ile çıkarmasını isbat ediyor.. ve o derin kuyuyu terakkiyât-ı mâneviyenin basamaklarıyla ve tekemmülât-ı ruhiyenin cihâzâtıyla dolduruyor.[3]

Hem beşerin uzun ve fırtınalı ve dağdağalı olan ebed tarafındaki yolculuğunu gayet derecede teshil eder ve kolaylaştırır. Bin, belki elli bin senelik mesafeyi bir günde kestirecek vesaiti gösterir. Hem Sultan-ı ezel ve ebed olan Zât-ı Zülcelâl'i tanıttırmakla insanı, O'na bir memur, abd ve bir vazifedar misafir vaziyetini verir.

Hem dünya misafirhânesinde, hem berzâhî ve uhrevî menzillerde kemâl-i rahatla seyahatini temin eder. Nasıl ki bir padişahın müstakîm bir memuru, onun daire-i memleketinde, hem her vilayetin hudutlarından sühuletle ve tayyare, gemi, şimendifer gibi süratli vasıta-yı seyahatle gezer, geçer. Öyle de Sultan-ı Ezelî'ye iman ile intisap eden ve amel-i sâlih ile itâat eden bir insan, şu misafirhâne-i dünya menzillerinden ve âlem-i berzâh ve âlem-i mahşer dairelerinden ve hâkezâ.. kabirden sonraki bütün âlemlerin geniş hudutlarından berk ve burak süratinde geçer. Tâ saadet-i ebediyeyi bulur. Ve şu hakikati kat'î isbat eder ve asfiya ve evliyaya gösterir.

Hem de Kur'ân'ın hakikati der ki; "Ey mümin! Sendeki nihayetsiz muhabbet kabiliyetini, çirkin ve noksan ve şerûr ve sana muzır olan nefs-i emmârene verme.[4] Onu mahbub ve onun hevâsını kendine mâbud ittihaz etme.[5] Belki sendeki o nihayetsiz muhabbet kabiliyetini, nihayetsiz bir muhab-

---

1 Bkz.: Hûd sûresi, 11/23; Furkan sûresi, 25/75-76; Ankebût sûresi, 29/58; Ahkaf sûresi, 46/14; Fetih sûresi, 48/5; Teğâbün sûresi, 64/9; Talâk sûresi, 65/11.

2 Bkz.: Bakara sûresi, 2/81, 275; Furkan sûresi, 25/68-69; Yûnus sûresi, 10/27, 52; Mü'minûn sûresi, 23/103; Zuhruf sûresi, 43/74.

3 Bkz.: İnşikak sûresi, 84/25; Tîn sûresi, 95/5-6; Asr sûresi, 103/2-3.

4 Bkz.: Yûsuf sûresi, 12/53.

5 Bkz.: Nisâ sûresi, 4/135; Kehf sûresi, 18/28; Tâhâ sûresi, 20/16; Furkan sûresi, 25/43; Kasas sûresi,

bete lâyık, hem nihayetsiz sana ihsan edebilen.. hem istikbalde seni nihayetsiz mesud eden, hem bütün alâkadar olduğun ve onların saadetleriyle mesûd olduğun bütün zâtları ihsanatıyla mesûd eden.. hem nihayetsiz kemâlâtı bulunan ve nihayetsiz derecede kudsî, ulvî, münezzeh, kusursuz, noksansız, zevâlsiz cemâl sahibi olan.. ve bütün esmâsı, nihayet derecede güzel olan ve her isminde pek çok envâr-ı hüsün ve cemâl bulunan.. ve cennet bütün güzellikleriyle ve nimetleriyle, O'nun cemâl-i rahmetini ve rahmet-i cemâlini gösteren.. ve sevimli ve sevilen bütün kâinattaki bütün hüsün ve cemâl ve mehâsin ve kemâlât, O'nun cemâline ve kemâline işaret eden ve delâlet eden ve emâre olan bir Zât'ı, mahbub ve mâbud ittihaz et."[1]

Hem der: "Ey insan! O'nun esmâ ve sıfâtına ait istîdad-ı muhabbetini, sâir bekâsız mevcudâta verme; faydasız mahlûkata dağıtma.[2] Çünkü âsâr ve mahlûkat fânîdirler. Fakat o âsârda ve o masnûatta nakışları, cilveleri görünen esmâ-yı hüsnâ bâkîdirler, daimîdirler.[3] Ve esmâ ve sıfâtın her birisinde binler merâtib-i ihsan ve cemâl ve binler tabakat-ı kemâl ve muhabbet var. Sen yalnız Rahmân ismine bak ki; cennet bir cilvesi ve saadet-i ebediye bir lem'ası ve dünyadaki bütün rızık ve nimet, bir katresidir."[4]

İşte şu muvâzene, ehl-i dalâletle ehl-i imanın hayat ve vazife cihetindeki mahiyetlerine işaret eden

لَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ فِي أَحْسَنِ تَقْوِيمٍ ۞ ثُمَّ رَدَدْنَاهُ أَسْفَلَ سَافِلِينَ ۞ إِلَّا الَّذِينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ[5]

hem netice ve âkıbetlerine işaret eden فَمَا بَكَتْ عَلَيْهِمُ السَّمَاءُ وَالْأَرْضُ[6] olan âyete dikkat et. Ne kadar ulvî, mucizâne, beyân ettiğimiz müvâzeneyi ifade ederler.

✓ *Birinci âyet*, On Birinci Söz'de tafsilen o âyetin i'câzkârâne ve îcâzkârâne ifade ettiği hakikati, o Söz'de beyân edildiğinden, onu oraya havale ederiz.

28/50; Câsiye sûresi, 45/23; Nâziât sûresi, 79/40.

1 Bkz.: Tâhâ sûresi, 20/14; Zümer sûresi, 39/2,66; Yasin sûresi, 36/60-61.

2 Bkz.: Bakara sûresi, 2/165; En'am sûresi, 6/76-79; Tevbe sûresi, 9/23-24; Kıyâmet sûresi, 75/20-35; Dehr sûresi, 76/27; Fecr sûresi, 89/20-26.

3 Bkz.: Kasas sûresi, 28/88; Rahman sûresi, 55/25,26.

4 Bkz.: Meryem sûresi, 19/61, 93; Rahman sûresi, 55/1-12; Mülk sûresi, 67/19-20.

5 "Biz insanı en mükemmel surette yarattık. Sonra da onu en aşağı derekeye düşürdük. Ancak iman edip güzel ve makbul işler yapanlar müstesnadır." (Tîn sûresi, 95/4-6).

6 "(Merhamete lâyık olma haklarını kaybettiklerinden) perişan hâllerine gök de ağlamadı, yer de ağlamadı." (Duhân sûresi, 44/29)

✓ *İkinci âyet* ise, yalnız bir küçük işaretle göstereceğiz ki, ne kadar ulvî bir hakikati ifade ediyor. Şöyle ki:

Şu âyet, mefhum-u muvâfık ile şöyle ferman ediyor: "Ehl-i dalâletin ölmesiyle semâvât ve zemin, onların üstünde ağlamıyorlar." Ve mefhum-u muhalif ile delâlet ediyor ki: "Ehl-i imanın dünyadan gitmesiyle, semâvât ve zemin, onların üstünde ağlıyor." Yani ehl-i dalâlet; madem semâvât ve arzın vazifelerini inkâr ediyor, mânâlarını bilmiyor, onların kıymetlerini ıskat ediyor, Sâni'lerini tanımıyor. Onlara karşı bir hakaret, bir adâvet ettiğinden elbette semâvât ve zemin, onlara ağlamak değil, belki onlara nefrin eder, onların gebermesiyle memnun olurlar. Ve mefhum-u muhalif ile der: "Semâvât ve arz, ehl-i imanın ölmesiyle ağlarlar." Zira ehl-i iman ise –çünkü semâvât ve arzın vazifelerini bilir. Hakiki hakikatlerini tasdik ediyor. Ve onların ifade ettikleri mânâları iman ile anlıyor– "Ne kadar güzel yapılmışlar, ne kadar güzel hizmet ediyorlar." diyor. Ve onlara lâyık kıymeti veriyor ve ihtiram ediyor. Cenâb-ı Hak hesabına onlara ve onlar ayna oldukları esmâya muhabbet ediyor. İşte bu sır içindir ki semâvât ve zemin, ağlar gibi ehl-i imanın zevâline mahzun oluyorlar.[1]

Mühim Bir Suâl

Diyorsunuz ki: "Muhabbet, ihtiyarî değil. Hem ihtiyac-ı fıtrîye binaen, leziz taamları ve meyveleri severim. Peder ve vâlide ve evlâdlarımı severim. Refika-yı hayatımı severim. Dost ve ahbablarımı severim. Enbiyâ ve evliyâyı severim. Hayatımı, gençliğimi severim. Baharı ve güzel şeyleri ve dünyayı severim. Nasıl bunları sevmeyeceğim? Nasıl bütün bu muhabbetleri, Cenâb-ı Hakk'ın zât ve sıfât ve esmâsına verebilirim? Bu ne demektir?

Elcevap: "*Dört Nükte*"yi dinle.

Birinci Nükte

Muhabbet, çendan ihtiyarî değil. Fakat ihtiyar ile, muhabbetin yüzü, bir mahbubdan diğer bir mahbuba dönebilir. Meselâ: Bir mahbubun çirkinliğini göstermekle veyahut asıl lâyık-ı muhabbet olan diğer bir mahbuba perde veya ayna olduğunu göstermekle, muhabbetin yüzü, mecâzî mahbuptan hakikî mahbuba çevrilebilir.

---

[1] Meselâ "Arş'ın, Sa'd İbni Muaz'ın *(radiyallâhu anh)* vefatıyla sarsıldığı" ifade buyurulmuştur. (Bkz.: Buhârî, *menâkıbü'l-ensar* 12; Müslim, *fezâilü's-sahâbe* 123-125; Tirmizî, *menâkıb* 50)

İkinci Nükte

Ta'dad ettiğin sevdiklerini, sevme demiyoruz. Belki onları Cenâb-ı Hakk'ın hesabına ve O'nun muhabbeti nâmına sev, deriz. Meselâ: Leziz taamları, güzel meyveleri, Cenâb-ı Hakk'ın ihsanı ve o Rahmân-ı Rahîm'in in'amı cihetinde sevmek, "Rahmân" ve "Mün'im" isimlerini sevmektir, hem mânevî bir şükürdür. Şu muhabbet, yalnız nefis hesabına olmadığını ve Rahmân nâmına olduğunu gösteren; meşrû dairesinde kanaatkârâne kazanmak ve mütefekkirâne, müteşekkirâne yemektir.

Hem peder ve vâlideyi şefkat ile teçhiz eden ve seni onların merhametli elleriyle terbiye ettiren hikmet ve rahmet hesabına onlara hürmet ve muhabbet, Cenâb-ı Hakk'ın muhabbetine aittir.[1] O muhabbet ve hürmet, şefkat; Allah için olduğuna alâmeti şudur ki: Onlar ihtiyar oldukları ve sana hiçbir faydaları kalmadığı ve seni zahmet ve meşakkate attıkları zaman, daha ziyade muhabbet ve merhamet ve şefkat etmektir.

إِمَّا يَبْلُغَنَّ عِنْدَكَ الْكِبَرَ أَحَدُهُمَا أَوْ كِلَاهُمَا فَلَا تَقُلْ لَهُمَا أُفٍّ[2] âyeti beş mertebe hürmet ve şefkate evlâdı dâvet etmesi; Kur'ân'ın nazarında vâlideynin hukukları ne kadar ehemmiyetli ve ukukları ne derece çirkin olduğunu gösterir. Madem peder; kimseyi değil, yalnız veledinin kendinden daha ziyade iyi olmasını ister. Ona mukabil veled dahi, pedere karşı hak dâva edemez. Demek vâlideyn ve veled ortasında fıtraten sebeb-i münakaşa yok. Zira münakaşa, ya gıpta ve hasedden gelir. Pederde oğluna karşı o yok. Veya münakaşa, haksızlıktan gelir. Veledin hakkı yoktur ki, pederine karşı hak dâva etsin. Pederini haksız görse de, ona isyan edemez. Demek pederine isyan eden ve onu rencide eden, insan bozması bir canavardır.

Ve evlâdlarını, o Zât-ı Rahîm-i Kerîm'in hediyeleri olduğu için kemâl-i şefkat ve merhamet ile onları sevmek ve muhafaza etmek[3], yine Hakk'a aittir. Ve o muhabbet ise, Cenâb-ı Hakk'ın hesabına olduğunu gösteren alâmet ise: Vefatlarında sabır ile şükürdür, me'yusâne feryad etmemektir.[4] "Hâlık'ımın

---

1 Bkz.: Bakara sûresi, 2/83; Nisâ sûresi, 4/36; En'âm sûresi, 6/151; İbrahim sûresi, 14/41; İsrâ sûresi, 17/23; Ankebût sûresi, 29/8; Lokman sûresi, 31/14; Ahkaf sûresi, 46/15, 17; Nûh sûresi, 71/28.

2 "Şayet onlardan her ikisi veya birisi yaşlanmış olarak senin yanında bulunursa sakın onlara hizmetten yüksünme, "öff!" bile deme." (İsrâ sûresi, 17/23)

3 Bkz.: Bakara sûresi, 2/132-133; En'âm sûresi, 6/151; Hûd sûresi, 11/42-45; Nahl sûresi, 16/72; Yûsuf sûresi, 12/67, 87; İbrahim sûresi, 14/35; İsrâ sûresi, 17/31; Lokman sûresi, 31/13-23; Mümtahine sûresi, 60/12.

4 Bkz.: Bakara sûresi, 2/156.

benim nezaretime verdiği sevimli bir mahlûku idi, bir memlûkü idi, şimdi hikmeti iktiza etti, benden aldı, daha iyi bir yere götürdü. Benim o memlûkte bir zâhirî hissem varsa, hakikî bin hisse onun Hâlık'ına aittir. [1]اَلْحُكْمُ لِلّٰهِ deyip teslim olmaktır. Hem dost ve ahbab ise: Eğer onlar îmân ve amel-i sâlih sebebiyle Cenâb-ı Hakk'ın dostları iseler, [2]اَلْحُبُّ فِي اللّٰهِ sırrınca o muhabbet dahi, Hakk'a aittir.

Hem refika-yı hayatını, rahmet-i ilâhiyenin mûnis, latîf bir hediyesi olduğu cihetiyle sev ve muhabbet et.[3] Fakat çabuk bozulan hüsn-ü sûretine muhabbetini bağlama. Belki kadının en câzibedâr, en tatlı güzelliği, kadınlığa mahsus bir letafet ve nezaket içindeki hüsn-ü sîretidir. Ve en kıymettar ve en şirin cemâli ise; ulvî, ciddî, samimî, nurânî şefkatidir. Şu cemâl-i şefkat ve hüsn-ü sîret, âhir hayata kadar devam eder, ziyadeleşir. Ve o zaîfe, latîfe mahlûkun hukuk-u hürmeti, o muhabbetle muhafaza edilir. Yoksa hüsn-ü sûretin zevâliyle, en muhtaç olduğu bir zamanda bîçâre, hakkını kaybeder.

Hem enbiyâ ve evliyâyı sevmek, Cenâb-ı Hakk'ın makbul ibâdı olmak cihetiyle, Cenâb-ı Hakk'ın nâmına ve hesabınadır ve o nokta-yı nazardan O'na aittir.[4]

Hem hayatı, Cenâb-ı Hakk'ın insana ve sana verdiği en kıymettar ve hayat-ı bâkiyeyi kazandıracak bir sermaye ve bir define ve bâkî kemâlâtın cihâzâtını câmi bir hazine cihetiyle onu sevmek, muhafaza etmek, Cenâb-ı Hakk'ın hizmetinde istihdam etmek, yine o muhabbet bir cihette Mâbud'a aittir.

Hem gençliğin letafetini, güzelliğini; Cenâb-ı Hakk'ın latîf, şirin, güzel bir nimeti nokta-yı nazarından istihsan etmek, sevmek, hüsn-ü istimâl etmek, şâkirâne bir nevi muhabbet-i meşrûadır.

Hem baharı; Cenâb-ı Hakk'ın nurânî esmâlarının en latîf, güzel nakışlarının sayfası ve Sâni-i Hakîm'in antika sanatının en müzeyyen ve şâşaalı bir meşher-i sanatı olduğu cihetiyle mütefekkirâne sevmek, Cenâb-ı Hakk'ın esmâsını sevmektir.

---

1 Her işte verilecek hüküm Allah için olmalıdır.

2 "İçte duyulacak sevgi, Allah için olmalıdır." 'Allah için sevmek ve nefret etmek' bazı hadislerde amellerin en faziletlisi sayılmış;*1 bazı hadislerde de imanın en güçlü bir bağı olduğuna dikkat çekilmiştir.*2

*1 Ebû Dâvûd, *sünnet* 2; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 5/146; el-Bezzâr, *el-Müsned* 9/461.

*2 et-Tayâlisî, *el-Müsned* s.101; İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef* 6/170, 172, 7/80.

3 "Allah kendilerinizden, insan kardeşlerinizden size eşler yarattı..." (Nahl sûresi, 16/72)

4 Bkz.: Âl-i İmran, 3/31; Buhârî, *îmân* 9; Müslim, *îmân* 66-67; Tirmizî, *îman10*.

Hem dünyayı; âhiretin mezraası[1] ve esmâ-yı ilâhiyenin aynası ve Cenâb-ı Hakk'ın mektubâtı ve muvakkat bir misafirhânesi cihetinde sevmek,[2] –nefs-i emmâre karışmamak şartıyla– Cenâb-ı Hakk'a ait olur.

Elhâsıl: Dünyayı ve ondaki mahlûkatı mânâ-yı harfî ile sev.[3] Mânâ-yı ismîyle sevme.[4] "Ne kadar güzel yapılmış." de. "Ne kadar güzeldir." deme. Ve kalbin bâtınına, başka muhabbetlerin girmesine meydan verme.[5] Çünkü bâtın-ı kalb, ayna-yı Samed'dir ve O'na mahsustur. اَللّٰهُمَّ ارْزُقْنَا حُبَّكَ وَحُبَّ مَا يُقَرِّبُنَا إِلَيْكَ[6] de.[7]

İşte bütün ta'dad ettiğimiz muhabbetler, eğer bu sûretle olsa, hem elemsiz bir lezzet verir, hem bir cihette zevâlsiz bir visaldir. Hem muhabbet-i ilâhiyeyi ziyadeleştirir. Hem meşrû bir muhabbettir. Hem ayn-ı lezzet bir şükürdür. Hem ayn-ı muhabbet bir fikirdir.

Meselâ: Nasıl ki bir padişah-ı âlî,[8(Hâşiye)] sana bir elmayı ihsan etse, o elmaya iki muhabbet ve onda iki lezzet var: Biri; elma, elma olduğu için sevilir ve elmaya mahsus ve elma kadar bir lezzet var. Şu muhabbet padişaha ait değil. Belki huzurunda o elmayı ağzına atıp yiyen adam, padişahı değil, elmayı sever ve nefsine muhabbet eder. Bâzan olur ki; padişah o nefis-perverâne olan muhabbeti beğenmez, ondan nefret eder. Hem elma lezzeti dahi cüz'îdir. Hem zevâl bulur; elmayı yedikten sonra o lezzet dahi gider, bir teessüf kalır. İkinci muhabbet ise: Elma içindeki elma ile gösterilen iltifâtât-ı şâhânedir.

---

1 "Dünya, âhiretin tarlasıdır." mânâsındaki hadis için bkz.: el-Gazâlî, *İhyâu ulûmi'd-dîn* 4/19; es-Sehâvî, *el-Makâsıdü'l-hasene* s.497; Aliyyülkârî, *el-Esrâru'l-merfûa* s.205.

2 "İşte bak, Allah'ın rahmetinin eserlerine, ölmüş toprağa nasıl hayat veriyor! İşte bunları yapan kim ise, ölüleri de O diriltecektir. O, her şeye hakkıyla kadirdir." (Rûm sûresi, 30/50)

3 Mâna-yı harfiyle sevmeye şu âyet işaret etmektedir: "Hani bir gün ikindi vakti ona (Hz. Süleyman), durduğunda sakin, koştuğu zaman ise süratli safkan koşu atları gösterilmişti. Onlarla ilgilenip "Ben Rabbim'i hatırlattıkları için güzel şeyleri severim." dedi ve onlar gözden kayboluncaya dek onları seyredip durdu. Sonra: "Onları tekrar bana getirin!" deyip bacaklarını ve boyunlarını sıvazlamaya başladı." (Sâd sûresi, 38/31-33)

4 Mâna-yı ismiyle sevmemeye şu âyet işaret etmektedir: "Allah'ın sana ihsan ettiği bu servetle ebedî âhiret yurdunu mâmur etmeye gayret göster, ama dünyadan da nasibini unutma, ihtiyacına yetecek kadar sakla. Allah sana ihsan ettiği gibi sen de insanlara iyilik et, sakın ülkede nizamı bozma peşinde olma, çünkü Allah bozguncuları sevmez." (Kasas sûresi, 28/77)

5 "İyi bilin ki gönüller ancak Allah'ı anmakla huzur bulur." (Ra'd sûresi, 13/28)

6 Bkz.: Ra'd sûresi, 13/27; Kehf sûresi, 18/28; Hac, 22/32; Şuarâ sûresi, 26/89; Sâffât sûresi, 37/84; Kaf sûresi, 50/33, 37.

7 "Allahım, bize Senin sevgini ve bizi Sana yaklaştıracak şeylerin sevgisini nasip et!" (Bkz.: Tirmizî, *tefsîru sûre (4)* 38; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 5/243; İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef*, 6/76)

8(Hâşiye) Bir zaman iki aşiret reisi, bir padişahın huzuruna girmişler, yazılan aynı vaziyette bulunmuşlar.

Güya o elma, iltifât-ı şâhânenin nümûnesi ve mücessemidir diye başına koyan adam, padişahı sevdiğini izhar eder. Hem iltifâtın gılafı olan o meyvede öyle bir lezzet var ki, bin elma lezzetinin fevkindedir. İşte şu lezzet ayn-ı şükrandır. Şu muhabbet, padişaha karşı hürmetli bir muhabbettir.

Aynen onun gibi bütün nimetlere ve meyvelere, zâtları için muhabbet edilse, yalnız maddî lezzetleriyle gafilâne telezzüz etse, o muhabbet nefsanîdir. O lezzetler de geçici ve elemlidir. Eğer Cenâb-ı Hakk'ın iltifâtât-ı rahmeti ve ihsanatının meyveleri cihetiyle sevse ve o ihsan ve iltifâtâtın derece-i lütuflarını takdir etmek sûretinde kemâl-i iştiha ile lezzet alsa; hem mânevî bir şükür, hem elemsiz bir lezzettir...

Üçüncü Nükte

Cenâb-ı Hakk'ın esmâsına karşı olan muhabbetin tabakatı var: Sâbıkan beyân ettiğimiz gibi; bâzan âsâra muhabbet sûretiyle esmâyı sever. Bâzan esmâyı, kemâlât-ı ilâhiyenin unvanları olduğu cihetle sever. Bâzan insan, câmiiyet-i mahiyet cihetiyle hadsiz ihtiyacat noktasında esmâya muhtaç ve müştâk olur ve o ihtiyaçla sever. Meselâ: Sen bütün şefkat ettiğin akraba ve fukara ve zayıf ve muhtaç mahlûkata karşı, âcizâne istimdat ihtiyacını hissettiğin hâlde; biri çıksa, istediğin gibi onlara iyilik etse, o zâtın in'am edici unvanı ve kerîm ismi ne kadar senin hoşuna gider, ne kadar o zâtı, o unvan ile seversin. Öyle de: Yalnız Cenâb-ı Hakk'ın Rahmân ve Rahîm isimlerini düşün ki: Sen sevdiğin ve şefkat ettiğin bütün mümin âbâ ve ecdadını ve akraba ve ahbabını dünyada nimetlerin envâıyla ve cennette envâ-ı lezâiz ile ve saadet-i ebediyede onları sana gösterip ve kendini onlara göstermesiyle mesut ettiği cihette o "Rahmân" ismi ve "Rahîm" unvanı, ne kadar sevilmeğe lâyıktırlar ve ne derece o iki isme ruh-u beşer muhtaç olduğunu kıyas edebilirsin. Ve ne derece: اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ عَلٰى رَحْمٰنِيَّتِهٖ وَعَلٰى رَحِيمِيَّتِهٖ[1] yerindedir anlarsın.

Hem alâkadar olduğun ve perişaniyetlerinden müteessir olduğun; senin bir nevi hânen ve içindeki mevcudat, senin o hânenin ünsiyetli levâzımâtı ve sevimli müzeyyenatı hükmünde olan dünyayı ve içindeki mahlûkatı kemâl-i hikmet ile tanzim ve tedbir ve terbiye eden Zât'ın "Hakîm" ismine ve "Mürebbî" unvanına senin ruhun ne kadar muhtaç, ne kadar müştâk olduğunu dikkat etsen anlarsın. Hem bütün alâkadar olduğun ve zevâlleriyle müteellim olduğun insanları, mevtleri hengâmında adem zulümâtından kurtarıp

---

[1] Dünya'da bütün mahlûkatına âhirette ise sadece mümin kullarına şefkat ve marhametle muamele etmesinden dolayı Allah'a hamd ve övgüler olsun.

şu dünyadan daha güzel bir yerde yerleştiren bir Zât'ın "Vâris, Bâis" isimlerine, "Bâkî, Kerîm, Muhyî ve Muhsin" unvanlarına ne kadar ruhun muhtaç olduğunu dikkat etsen anlarsın.

İşte insanın mahiyeti ulviye, fıtratı câmia olduğundan; binler envâ-ı hâcât ile bin bir esmâ-yı ilâhiyeye, her bir ismin çok mertebelerine fıtraten muhtaçtır. Muzaaf ihtiyaç, iştiyâktır. Muzaaf iştiyâk, muhabbettir. Muzaaf muhabbet dahi aşktır. Ruhun tekemmülâtına göre merâtib-i muhabbet, merâtib-i esmâya göre inkişâf eder. Bütün esmâya muhabbet dahi –Çünkü o esmâ Zât-ı Zülcelâl'in unvanları ve cilveleri olduğundan– muhabbet-i zâtiyeye döner. Şimdi yalnız nümûne olarak bin bir esmâdan yalnız "Adl" ve "Hakem" ve "Hak" ve "Rahîm" isimlerinin bin bir mertebelerinden bir mertebeyi beyân edeceğiz. Şöyle ki:

Hikmet ve adl içindeki "Rahmân Rahîm" ve "Hak" ismini âzamî bir dairede görmek istersen, şu temsîle bak: Nasıl ki bir orduda dört yüz muhtelif tâifeler bulunduğunu farz ediyoruz ki, her bir tâife beğendiği elbiseleri ayrı, hoşuna gittiği erzakı ayrı, rahatla istimâl edeceği silâhları ayrı ve mizacına devâ olacak ilâçları ayrı oldukları hâlde, bütün o dört yüz tâife, ayrı ayrı takım, bölük tefrik edilmeyerek, belki birbirine karışık olduğu hâlde onları kemâl-i şefkat ve merhametinden ve hârikulâde iktidarından ve mucizâne ilim ve ihatasından ve fevkalâde adâlet ve hikmetinden, misilsiz bir tek padişah onların hiçbirini şaşırmayarak, hiçbirini unutmayarak, bütün ayrı ayrı onlara lâyık elbise, erzak, ilâç ve silâhlarını muinsiz olarak bizzât kendisi verse, o zât acaba ne kadar muktedir, müşfik, âdil, kerîm bir padişah olduğunu anlarsın. Çünkü bir taburda on milletten efrâd bulunsa, onları ayrı ayrı giydirmek ve teçhiz etmek çok müşkül olduğundan, bilmecburiye ne cinsten olursa olsun, bir tarzda teçhiz edilir.

İşte öyle de: Cenâb-ı Hakk'ın adl ve hikmet içindeki ism-i "Hak ve Rahmân-ı Rahîm"in cilvesini görmek istersen bahar mevsiminde zeminin yüzünde çadırları kurulmuş, muhteşem dört yüz bin milletten mürekkeb nebâtât ve hayvanât ordusuna bak ki; bütün o milletler, o tâifeler, birbiri içinde oldukları hâlde, her birinin libası ayrı, erzakı ayrı, silâhı ayrı, tarz-ı hayatı ayrı, tâlimatı ayrı, terhisatı ayrı oldukları hâlde ve o hâcâtlarını tedarik edecek iktidarları ve o metalibi isteyecek dilleri olmadığı hâlde, daire-i hikmet ve adl içinde, mîzân ve intizam ile "Hak" ve "Rahmân", "Rezzâk" ve "Rahîm", "Kerîm" unvanlarını seyret, gör. Nasıl hiçbirini şaşırmayarak, unutmayarak, iltibas etmeyerek terbiye ve tedbir ve idare eder.

İşte, böyle hayret verici muhît bir intizam ve mîzân ile yapılan bir işe, başkalarının parmakları karışabilir mi? Vâhid-i Ehad, Hakîm-i Mutlak, Kadîr-i külli şey'den başka, bu sanata, bu tedbire, bu rubûbiyete, bu tedvire hangi şey elini uzatabilir? Hangi sebeb müdahale edebilir?[1]

Dördüncü Nükte

Diyorsun: Benim taamlara, nefsime, refikama, vâlideynime, evlâdıma, ahbabıma, evliyâya, enbiyâya, güzel şeylere, bahara, dünyaya müteallik ayrı ayrı muhtelif muhabbetlerimin (Kur'ân'ın emrettiği tarzda olsa) neticeleri, faydaları nedir?

Elcevap: Bütün neticeleri beyân etmek için büyük bir kitap yazmak lâzım gelir. Şimdilik yalnız icmâlen bir-iki neticeye işaret edilecek. Evvelâ, dünyadaki muaccel neticeleri beyân edilecek. Sonra âhirette tezahür eden neticeleri zikredilecek. Şöyle ki:

Sâbıkan beyân edildiği gibi; ehl-i gaflet ve ehl-i dünya tarzında ve nefis hesabına olan muhabbetlerin; dünyada belâları, elemleri, meşakkatleri çoktur. Safaları, lezzetleri, rahatları azdır. Meselâ: Şefkat, acz yüzünden elemli bir musibet olur. Muhabbet, firâk yüzünden belâlı bir hirkat olur. Lezzet, zevâl yüzünden zehirli bir şerbet olur. Âhirette ise; Cenâb-ı Hakk'ın hesabına olmadıkları için, ya faydasızdır veya azaptır. (Eğer harama girmiş ise.)[2]

Suâl: Enbiyâ ve evliyâya muhabbet, nasıl faydasız kalır?

Elcevap: Ehl-i Teslis'in Îsâ *(aleyhisselâm)*'a ve Râfızîlerin Hazreti Ali'ye *(radiyallâhu anh)* muhabbetleri faydasız kaldığı gibi.[3]

Eğer o muhabbetler, Kur'ân'ın irşâd ettiği tarzda ve Cenâb-ı Hakk'ın hesabına ve muhabbet-i Rahmân nâmına olsalar, o zaman hem dünyada, hem âhirette güzel neticeleri var. Amma dünyada ise leziz taamlara, güzel meyvelere muhabbetin, elemsiz bir nimet ve ayn-ı şükür bir lezzettir.

Nefsine muhabbet ise: Ona acımak, terbiye etmek, zararlı hevesâttan men etmektir.[4] O vakit nefis sana binmez, seni hevâsına esir etmez. Belki sen nefsine binersin. Onu hevâya değil, hüdâya sevk edersin.[5]

---

1 Bkz.: Fâtır sûresi, 35/3; Zümer sûresi, 39/62; Mü'min sûresi, 40/62; Tûr sûresi, 52/35; Vâkıa' sûresi, 56/59.

2 Bkz.: Bakara sûresi, 2/165; Âl-i İmran sûresi, 3/14; Tevbe sûresi, 9/23-24; İbrahim sûresi, 14/3; Nahl sûresi, 16/107; Nûr sûresi, 24/19; Fussilet sûresi, 41/17.

3 Bkz.: Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 1/160; el-Hâkim, *el-Müstedrek* 3/132; el-Buhârî, *et-Târîhu'l-kebîr* 3/281.

4 Bkz.: Haşir sûresi, 59/9; Nâziât sûresi, 79/40; A'lâ sûresi, 87/14; Şems sûresi, 91/9.

5 Bkz.: Neml sûresi, 27/92; Fâtır sûresi, 35/32.

Refika-yı hayatına muhabbetin, madem hüsn-ü sîret ve mâden-i şefkat ve hediye-i rahmet olduğuna bina edilmiş. O refikaya samimî muhabbet ve merhamet edersen, o da sana ciddî hürmet ve muhabbet eder. İkiniz ihtiyar oldukça o hâl ziyadeleşir, mes'udâne hayatını geçirirsin. Yoksa hüsn-ü sûrete muhabbet nefsanî olsa, o muhabbet çabuk bozulur, hüsn-ü muaşereti de bozar.

Peder ve vâlideye karşı muhabbetin, Cenâb-ı Hak hesabına olduğu için hem bir ibadet, hem de onlar ihtiyarlandıkça hürmet ve muhabbeti ziyadeleştirirsin. En âlî bir his ile, en merdâne bir himmet ile onların tûl-ü ömrünü ciddî arzu edip bekâlarına dua etmek, tâ onların yüzünden daha ziyade sevab kazanayım diye samimî hürmetle onların elini öpmek, ulvî bir lezzet-i ruhânî almaktır. Yoksa nefsanî, dünya itibarıyla olsa, onlar ihtiyar oldukları ve sana bâr olacak bir vaziyete girdikleri zaman; en süflî ve en alçak bir his ile vücûdlarını istiskal etmek, sebeb-i hayatın olan o muhterem zâtların mevtlerini arzu etmek gibi vahşi, kederli, ruhânî bir elemdir.

Evlâdına muhabbet ise: Cenâb-ı Hakk'ın senin nezaretine ve terbiyene emanet ettiği sevimli, ünsiyetli o mahlûklara muhabbet ise; saadetli bir muhabbet, bir nimettir. Ne musibetleriyle fazla elem çekersin, ne de ölümleriyle me'yusâne feryad edersin. Sâbıkan geçtiği gibi; onların Hâlık'ları hem Hakîm, hem Rahîm olduğundan, onlar hakkında o mevt bir saadettir dersin. Senin hakkında da, onları sana veren zât'ın rahmetini düşünürsün, firâk eleminden kurtulursun.

Ahbablara muhabbetin ise: Madem Allah içindir. O ahbabların firâkları, hattâ ölümleri, sohbetinize ve uhuvvetinize mâni olmadığı için, o mânevî muhabbet ve ruhânî irtibattan istifade edersin. Ve mülâkat lezzeti daimî olur. Allah için olmazsa, bir günlük mülâkat lezzeti, yüz günlük firâk elemini netice verir.[1(Hâşiye)]

Enbiyâ ve evliyâya muhabbetin ise: Ehl-i gaflete karanlıklı bir vahşetgâh görünen âlem-i berzah, o nurânîlerin vücûdlarıyla tenevvür etmiş menzil-gâhları sûretinde sana göründüğü için o âleme gitmeğe tevahhuş, tedehhüş değil; belki bilâkis temayül ve iştiyâk hissini verir; hayat-ı dünyeviyenin lezzetini kaçırmaz. Yoksa onların muhabbeti, ehl-i medeniyetin meşâhir-i insâniyeye muhabbeti nev'inden olsa, o kâmil insanların fena ve zevâllerini ve mâzi denilen mezar-ı ekberinde çürümelerini düşünmekle, elemli hayatına

1(Hâşiye) Allah rızası için bir saniye mülâkat, bir senedir. Dünya için olsa; bir sene, bir saniyedir.

bir keder daha ilâve eder. Yâni "Öyle kâmilleri çürüten bir mezara, ben de gireceğim." diye düşünür; mezaristana endişeli bir nazarla bakar. "Ah!" çeker. Evvelki nazarda ise: Cisim libasını mâzide bırakıp, kendileri istikbal salonu olan berzah âleminde kemâl-i rahatla ikametlerini düşünür, mezaristana ünsiyetkârâne bakar.

Hem **güzel şeylere muhabbetin**, madem Sâni'leri hesabınadır.[1] "Ne güzel yapılmışlar." tarzındadır. O muhabbetin bir leziz tefekkür olduğu hâlde, hüsün-perest, cemâl-perest zevkinin nazarını daha yüksek, daha mukaddes ve binler defa daha güzel cemâl mertebelerinin definelerine yol açar, baktırır. Çünkü o güzel âsârdan ef'âl-i ilâhiyenin güzelliğine intikal ettirir. Ondan esmânın güzelliğine, ondan sıfâtın güzelliğine, ondan Zât-ı Zülcelâl'in cemâl-i bîmisâline karşı kalbe yol açar. İşte bu muhabbet bu sûrette olsa, hem lezzetlidir, hem ibadettir ve hem tefekkürdür.

Gençliğe muhabbetin ise: Madem Cenâb-ı Hakk'ın güzel bir nimeti cihetinde sevmişsin; elbette onu ibadette sarf edersin, sefahette boğdurup öldürmezsin. Öyle ise o gençlikte kazandığın ibadetler, o fânî gençliğin bâkî meyveleridir. Sen ihtiyarlandıkça, gençliğin iyilikleri olan bâkî meyvelerini elde ettiğin hâlde, gençliğin zararlarından, taşkınlıklarından kurtulursun. Hem ihtiyarlıkta daha ziyade ibadete muvaffakiyet ve merhamet-i ilâhiyeye daha ziyade liyâkat kazandığını düşünürsün. Ehl-i gaflet gibi beş-on senelik bir gençlik lezzetine mukabil, elli senede "Eyvah gençliğim gitti." diye teessüf edip, gençliğe ağlamayacaksın. Nasıl ki, öylelerin birisi demiş:

لَيْتَ الشَّبَابَ يَعُودُ يَوْمًا فَأُخْبِرَهُ بِمَا فَعَلَ الْمَشِيبُ[2]

Yâni: Keşke gençliğim bir gün dönse idi; ihtiyarlık benim başıma neler getirdiğini şekva ederek haber verecektim."

Bahar gibi zînetli meşherlere muhabbet ise: Madem sanat-ı ilâhiyeyi seyran itibarıyladır. O baharın gitmesiyle, temâşâ lezzeti zâil olmaz. Çünkü bahar yaldızlı bir mektub gibi, verdiği mânâları her vakit temâşâ edebilirsin. Senin hayâlin ve zaman, ikisi de sinema şeridleri gibi sana o temâşâ lezzetini idame ettirmekle beraber o baharın mânâlarını, güzelliklerini sana tazelendirirler. O vakit muhabbetin esefli, elemli, muvakkat olmaz. Lezzetli, safalı olur.

---

1 Bkz.: Sâd sûresi, 38/32.

2 Bkz.: el-Übşeyhî, *el-Müstatraf* 2/71; el-Câhız, *el-Beyân ve't-tebyîn* 1/429 (Ebû'l-Atâhiye'nin sözü olarak kaydedilmiştir.)

Dünyaya muhabbetin ise: Madem Cenâb-ı Hakk'ın nâmınadır. O vakit dünyanın dehşetli mevcudatı, sana ünsiyetli bir arkadaş hükmüne geçer. Mezraa-yı âhiret cihetiyle sevdiğin için, her şeyinde, âhirete fayda verecek bir sermaye, bir meyve alabilirsin. Ne musibetleri sana dehşet verir, ne zevâl ve fenası sana sıkıntı verir. Kemâl-i rahatla o misafirhânede müddet-i ikametini geçirirsin. Yoksa ehl-i gaflet gibi seversen, yüz defa sana söylemişiz ki: Sıkıntılı, ezici, boğucu, fenaya mahkûm, neticesiz bir muhabbet içinde boğulur, gidersin.

İşte bâzı mahbubların, Kur'ân'ın irşâd ettiği sûrette olduğu vakit, her birisinden yüzde ancak bir letafetini gösterdik. Kur'ân'ın gösterdiği yolda olmazsa, yüzden bir mazarrâtına işaret ettik. Şimdi şu mahbubların dâr-ı bekâda, âlem-i âhirette, Kur'ân-ı Hakîm'in âyât-ı beyyinatıyla işaret ettiği neticeleri işitmek ve anlamak istersen, işte o çeşit meşrû muhabbetlerin dâr-ı âhiretteki neticelerini bir "Mukaddime" ve "Dokuz İşaret"le yüzden bir faydasını icmâlen göstereceğiz:

Mukaddime

Cenâb-ı Hak celil ulûhiyetiyle, cemil rahmetiyle, kebîr rubûbiyetiyle, kerîm re'fetiyle, azîm kudretiyle, latîf hikmetiyle, şu küçük insanın vücûdunu bu kadar havâs ve hissiyat ile, bu derece cevarih ve cihâzât ile ve muhtelif âzâ ve âlât ile ve mütenevvi letâif ve mâneviyat ile, techiz ve tezyin etmiştir ki; tâ, mütenevvi ve pek çok âlât ile, hadsiz envâ-ı nimetini, aksam-ı ihsanatını, tabakat-ı rahmetini, o insana ihsas etsin, bildirsin, tattırsın, tanıttırsın. Hem tâ bin bir esmâsının hadsiz envâ-ı tecelliyâtlarını, insana o âlât ile bildirsin, tarttırsın, sevdirsin. Ve o insandaki pek kesretli âlât ve cihâzâtın her birisinin ayrı ayrı hizmeti, ubûdiyeti olduğu gibi, ayrı ayrı lezzeti, elemi, vazifesi ve mükâfatı vardır.

Meselâ göz, sûretlerdeki güzellikleri ve âlem-i mubsarâtta güzel mucizât-ı kudretin envâını temâşâ eder. Vazifesi, nazar-ı ibretle Sâni'ine şükrandır. Nazara mahsus lezzet ve elem mâlûmdur, târife hâcet yok.

Meselâ kulak, sadâların envâlarını, latîf nağmelerini ve mesmuât âleminde Cenâb-ı Hakk'ın letâif-i rahmetini hisseder. Ayrı bir ubûdiyet, ayrı bir lezzet, ayrı da bir mükâfatı var.

Meselâ kuvve-i şâmme, kokular tâifesindeki letâif-i rahmeti hisseder. Kendine mahsus bir vazife-i şükraniyesi, bir lezzeti vardır. Elbette mükâfatı dahi vardır.

Meselâ dildeki kuvve-i zâika, bütün mat'umatın ezvâkını anlamakla gayet mütenevvi bir şükr-ü mânevî ile vazife görür ve hâkezâ... Bütün cihâzât-ı insâniyenin ve kalb ve akıl ve ruh gibi büyük ve mühim letâifin böyle ayrı ayrı vazifeleri, lezzetleri ve elemleri vardır.

İşte Cenâb-ı Hak ve Hakîm-i Mutlak, bu insanda istihdam ettiği bu cihâzâtın elbette her birerlerine lâyık ücretlerini verecektir. O müteaddid envâ-ı muhabbetin sâbıkan beyân edilen dünyadaki muaccel neticelerini, herkes vicdan ile hisseder ve bir hads-i sâdık ile isbat edilir. Âhiretteki neticeleri ise; katiyen vücûdları ve tahakkukları, icmâlen Onuncu Söz'ün on iki hakikat-i katıa-yı satıasıyla ve Yirmi Dokuzuncu Söz'ün altı esas-ı bâhiresiyle isbat edildiği gibi, tafsilen [1] أَصْدَقُ الْكَلَامِ وَأَبْلَغُ النِّظَامِ كَلَامُ اللهِ الْمَلِكِ الْعَزِيزِ الْعَلَّامِ olan Kur'ân-ı Hakîm'in âyât-ı beyyinatıyla tasrih ve telvih ve remiz ve işârâtıyla katiyen sabittir. Daha uzun bürhânları getirmeğe lüzum yok. Zâten başka Sözlerde ve cennete dair Yirmi Sekizinci Söz'ün Arabî olan İkinci Makamı'nda ve Yirmi Dokuzuncu Söz'de çok bürhânlar geçmiştir.

Birinci İşaret

Leziz taamlara, hoş meyvelere şâkirâne muhabbet-i meşrûanın uhrevî neticesi, Kur'ân'ın nassıyla, cennete lâyık bir tarzda leziz taamları, güzel meyveleridir.[2] Ve o taamlara ve o meyvelere müştehiyâne bir muhabbettir. Hattâ dünyada yediğin meyve üstünde söylediğin "Elhamdülillâh" kelimesi, cennet meyvesi olarak tecessüm ettirilip sana takdim edilir. Burada meyve yersin, orada "Elhamdülillâh" yersin. Ve nimette ve taam içinde in'am-ı ilâhîyi ve iltifât-ı Rahmânî'yi gördüğünden o lezzetli şükr-ü mânevî, cennette gayet leziz bir taam sûretinde sana verileceği, hadîsin nassıyla,[3] Kur'ân'ın işârâtıyla[4] ve hikmet ve rahmetin iktizasıyla sabittir.

---

1 "Sözün en doğrusu ve anlatımın en harikası, sonsuz ilim, izzet ve hakimiyet sahibi olan Allah'ın sözüdür." Bkz.: Buhârî, *edeb* 70; Nesâî, *sehv* 65, *ıydeyn* 22; İbni Mâce, *mukaddime* 7.

2 Bkz.: Bakara sûresi, 2/25; Yasîn sûresi, 36/55-57; Sâffât sûresi, 37/41-42; Zuhruf sûresi, 43/72; Duhân sûresi, 44/51-57; Tûr sûresi, 52/19-20; Rahman sûresi, 55/68; Vakıa, sûresi, 56/20, 32; Mürselât sûresi, 77/41-42.

3 Bkz.: "Kim 'sübhanallâhi ve bihamdihî, sübhanallâhi'l-azîm' derse cennette onun için bir hurma ağacı dikilir." (Tirmizî, *deavât* 59; İbni Mâce, *edeb* 56); "Kim 'sübhanallâhi ve'l-hamdülillâhi ve lâ ilâhe illâllâhu vallâhu ekber', derse her harfi için onun adına cennette bir ağaç dikilir." (et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-evsat* 8/226); "Cennet fidanları 'lâ havle ve lâ kuvvete illâ billâh'tır." (Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 5/418).

4 Bkz.: Bakara sûresi, 2/25; Yâsîn sûresi, 36/55-57; Sâffât sûresi, 37/41-42; Zuhruf sûresi, 43/72; Tûr sûresi, 52/19-20; Duhân sûresi, 44/51-57; Rahman sûresi, 55/68; Vakıa, sûresi, 56/20, 32; Mürselât sûresi, 77/41-42

İkinci İşaret

Dünyada meşrû bir sûrette nefsine muhabbet, yâni mehâsinine bina edilen muhabbet değil, belki noksaniyetlerini görüp tekmil etmeğe bina edilen şefkat ile onu terbiye etmek ve onu hayra sevk etmek neticesi; o nefse lâyık mahbubları, cennette veriyor. Nefis, madem dünyada hevâ ve hevesini Cenâb-ı Hak yolunda hüsn-ü istimâl etmiş. Cihâzâtını, duygularını hüsn-ü sûretle istihdam etmiş. Kerîm-i Mutlak, ona dünyadaki meşrû ve ubûdiyetkârâne muhabbetin neticesi olarak cennette, cennetin yetmiş ayrı ayrı envâ-ı zînet ve letafetinin nümûneleri olan yetmiş muhtelif hulleyi giydirip, nefisteki bütün hasseleri memnun edecek, okşayacak yetmiş envâ-ı hüsün ile vücûdunu süslendirip[1]; her biri, ruhlu küçük birer cennet hükmünde olan hûrileri, o dâr-ı bekâda vereceği, pek çok âyât ile tasrih ve isbat edilmiştir.[2]

Hem dünyada gençliğe muhabbet, yâni ibadette gençlik kuvvetini sarf etmenin neticesi: Dâr-ı saadette ebedî bir gençliktir.[3]

Üçüncü İşaret

Refika-yı hayatına meşrû dairesinde, yâni latîf şefkatine, güzel hasletine, hüsn-ü sîretine binaen samimî muhabbet ile, refika-yı hayatını da nâşizelikten, sâir günahlardan muhafaza etmenin netice-i uhreviyesi ise: Rahîm-i Mutlak, o refika-yı hayatı, hûrilerden daha güzel bir sûrette ve daha zînetli bir tarzda, daha câzibedâr bir şekilde, ona dâr-ı saadette ebedî bir refika-yı hayatı[4] ve dünyadaki eski maceraları birbirine mütelezzizâne nakletmek ve eski hatıratı birbirine tahattur ettirecek enis, latîf, ebedî bir arkadaş, bir muhib ve mahbub olarak verileceğini vaad etmiştir.[5] Elbette vaad ettiği şeyi kat'î verecektir.

Dördüncü İşaret

Vâlideyn ve evlâda muhabbet-i meşrûanın neticesi: Nass-ı Kur'ân ile Cenâb-ı Erhamürrâhimîn, onların makamları ayrı ayrı da olsa yine o mesut

---

1 Bkz.: Tirmizî, *kıyâmet* 60, *cennet* 5, 7; Dârimî, *rikak* 108; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 2/23, 247, 316.

2 Bkz.: Kehf sûresi, 18/30-31; Duhân sûresi, 44/50-55; Tûr sûresi, 52/17-20; Rahman sûresi, 55/72; Vâkıa sûresi, 56/22-24; Dehr sûresi, 76/21-22; Nebe sûresi, 78/33.

3 Bkz.: Bakara sûresi, 2/25, 72; Âl-i İmran sûresi, 3/15, 198; Nisâ sûresi, 4/13, 57, 122; Tevbe sûresi, 9/22, 72, 89; Yûnus sûresi, 10/26; Hûd sûresi, 11/23; İbrahim sûresi, 14/23; ...

4 Dünyada evli olan kimselerin, bu beraberliklerini cennette de devam ettireceklerine dâir bkz.: Buhârî, *fezâilü ashâb* 30; Tirmizî, *menâkıb* 62; Ma'mer İbni Râşid, *el-Câmi'* 11/302.

5 Bkz.: Bakara sûresi, 2/25; Ra'd sûresi, 13/23-24; Yâsîn sûresi, 36/22; Zuhruf sûresi, 43/70; Vâkıa sûresi, 56/34-38.

aileye safi olarak lezzet-i sohbeti, cennete lâyık bir hüsn-ü muaşeret sûretinde, dâr-ı bekâda ebedî mülâkat ile ihsan eder. Ve on beş yaşına girmeden, yâni hadd-i büluğa vâsıl olmadan vefat eden çocuklar, [1] وِلْدَانٌ مُخَلَّدُونَ ile tabir edilen cennet çocukları şeklinde ve cennete lâyık bir tarzda gayet süslü, sevimli bir sûrette, onları cennette dahi peder ve vâlidelerinin kucaklarına verir. Veled-perverlik hislerini memnun eder. Ebedî o zevki ve o lezzeti onlara verir. Zira çocuklar sinn-i teklife girmediklerinden; ebedî, sevimli, şirin çocuk olarak kalacaklar. Dünyadaki her lezzetli şeyin en âlâsı cennette bulunur.[2] Yalnız çok şirin olan veled-perverlik, yâni çocuklarını sevip okşamak zevki –cennet tenasül yeri olmadığından– cennette yoktur zannedilirdi. İşte bu sûrette o dahi vardır. Hem en zevkli ve en şirin bir tarzda vardır.[3] İşte kable'l-bülûğ evlâdı vefat edenlere müjde...

Beşinci İşaret

Dünyada [4] اَلْحُبُّ فِي اللهِ hükmünce sâlih ahbablara muhabbetin neticesi: Cennette [5] عَلٰى سُرُرٍ مُتَقَابِلِينَ ile tabir edilen, karşı karşıya kurulmuş cennet iskemlelerinde oturup hoş, şirin, güzel, tatlı bir sûrette, dünya maceralarını ve kadîm olan hatıratlarını birbirine nakledip eğlendirmeleri sûretinde; firâksız, safi bir muhabbet ve sohbet sûretinde ahbablarıyla görüştüreceği, Kur'ân'ın nassıyla sabittir.[6]

Altıncı İşaret

Enbiyâ ve evliyâya Kur'ân'ın târif ettiği tarzda muhabbetin neticesi: O enbiyâ ve evliyânın şefaatlarından berzahta, haşirde istifade etmekle beraber; gayet ulvî ve onlara lâyık makam ve füyuzâttan o muhabbet vasıtasıyla istifâza etmektir.[7]

---

1 "Ebedîliğe ermiş çocuklar" (Vâkıa sûresi, 56/17; Dehr sûresi, 76/19)

2 Bkz.: Bakara sûresi sûresi, 2/25; Tevbe sûresi, 9/72; Fâtır sûresi, 35/33; Yâsîn sûresi, 36/55; Sâffât sûresi, 37/43; Şûrâ sûresi, 42/22; Muhammed sûresi, 47/15; Rahman sûresi, 55/54-58; Meâric sûresi, 70/35.

3 Bkz.: "Mümin, cennette çocuk arzu ettiğinde haml, doğum ve yetişme gibi işler hemen kısa bir zaman zarfında olup, bu arzusu gerçekleşir." (Tirmizî, *cennet* 23; İbni Mâce, *zühd* 39; Dârimî, *rikak* 110)

4 "İçte duyulacak sevgi, Allah için olmalıdır." 'Allah için sevmek ve nefret etmek' bazı hadislerde amellerin en faziletlisi sayılmış;[*1] bazı hadislerde de imanın en güçlü bir bağı olduğuna dikkat çekilmiştir.[*2]

[*1] Ebû Dâvûd, *sünnet* 2; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 5/146; el-Bezzâr, *el-Müsned* 9/461.

[*2] et-Tayâlisî, *el-Müsned* s.101; İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef* 6/170, 172, 7/80.

5 "Dost ve kardeş olarak, divanlar üzerinde karşı karşıya otururlar." (Hicr sûresi, 15/47; Sâffât sûresi, 37/44).

6 Bkz.: Yâsîn sûresi, 36/56; Dehr sûresi, 76/13; Mutaffifîn sûresi, 83/23.

7 Bkz.: Âl-i İmran sûresi, 3/31; Buhârî, *tevhid* 19, 24; Müslim, *îmân* 322, 327, 334-345.

Evet [1]اَلْمَرْءُ مَعَ مَنْ أَحَبَّ sırrınca, âdi bir adam, en yüksek bir makama, muhabbet ettiği âlî makam bir Zât'ın tebaiyetiyle girebilir.

Yedinci İşaret

Güzel şeylere ve bahara meşrû muhabbetin, yâni "Ne kadar güzel yapılmış!"[2] nazar ile, o âsârın arkasındaki ef'âlin güzelliğini ve intizamını ve intizam-ı ef'âl arkasındaki güzel esmânın cilvelerini ve o güzel esmânın arkasında sıfâtın tecelliyâtını ve hâkezâ sevmekliğin neticesi ise: Dâr-ı bekâda o güzel gördüğü masnûattan bin defa daha güzel bir tarzda esmânın cilvesini ve esmâ içindeki cemâl ve sıfâtını, cennette görmektir. Hattâ İmam Rabbânî *(radiyallâhu anh)* demiş ki: "Letâif-i cennet, cilve-i esmânın temessülâtıdır." Teemmel!..

Sekizinci İşaret

Dünyada, dünyanın âhiret mezraası[3] ve esmâ-yı ilâhiye aynası olan iki güzel yüzüne karşı mütefekkirâne muhabbetin uhrevî neticesi: Dünya kadar, fakat fânî dünya gibi fânî değil, bâkî bir cennet verilecektir.[4] Hem dünyada yalnız zayıf gölgeleri gösterilen esmâ, o cennetin aynalarında en şâşaalı bir sûrette gösterilecektir.

Hem dünyayı, mezraa-yı âhiret yüzünde sevmenin neticesi: Dünyayı fidanlık, yâni ancak fidanları bir derece yetiştiren küçük bir mezraası hükmünde olacak öyle bir cenneti verecek ki: Dünyada havâs ve hissiyat-ı insâniye, küçük fidanlar olduğu hâlde, cennette en mükemmel bir sûrette inkişâf ve dünyada tohumcuklar hükmünde olan istidadları, envâ-ı lezâiz ve kemâlât ile sünbüllenecek sûrette ona verileceği, rahmetin ve hikmetin muktezası olduğu gibi, hadîsin nususuyla[5] ve Kur'ân'ın işârâtıyla[6] sabittir. Hem madem dünyanın; her hatânın başı olan mezmum muhabbeti[7] değil, belki esmâya ve âhi-

---

1 "Kişi sevdiği ile beraberdir." (Buhârî, *edeb* 96; Müslim, *birr* 165; Tirmizî, *zühd* 50; Dârimî, *rikak* 71)

2 Bkz.: "Hani bir gün ikindi vakti ona (Hz. Süleyman), durduğunda sakin, koştuğu zaman ise süratli safkan koşu atları gösterilmişti. Onlarla ilgilenip 'Ben Rabbimi hatırlattıkları için güzel şeyleri severim.' dedi ve onlar gözden kaybolunceya dek onları seyredip durdu. Sonra: 'Onları tekrar bana getirin!' deyip bacaklarını ve boyunlarını sıvazlamaya başladı." (Sâd sûresi, 38/31-33)

3 "Dünya, âhiretin tarlasıdır." mânâsındaki hadis için bkz.: el-Gazâlî, *İhyâu ulûmi'd-dîn* 4/19; es-Sehâvî, *el-Makâsıdü'l-hasene* s.497; Aliyyülkârî, *el-Esrâru'l-merfûa* s.205.

4 Cenâb-ı Hakk'ın cennete en son girecek olan kişiye dünyanın on misli kadar bir yer vereceğine dair bkz: Buhârî, *rikak* 51, *ezân* 129; Müslim, *îmân* 308, 311.

5 Bkz.: "Cenâb-ı Hak, salih kullarına gözlerin görmediği, kulakların işitmediği ve hiçbir insanın hayâline gelmeyecek nimetler hazırlamıştır." (Buhârî, *bed'ü'l-halk* 8, *tevhid* 35; Müslim, *îmân* 312, *cennet* 2-5)

6 Bkz.: Enbiyâ sûresi, 21/102; Secde sûresi, 32/17; Fussilet sûresi, 41/31; Zuhruf sûresi, 43/71.

7 Bkz.: el-Beyhakî, *Şuabü'l-îmân* 7/338; el-Münzirî, *et-Terğîb ve't-terhîb* 3/178; es-Suyûtî, *et-Tedrîbü'r-râvî* s.287; el-Aclûnî, *Keşfü'l-hafâ* 1/496.

rete bakan iki yüzünü, esmâ ve âhiret için sevmiş ve ibadet-i fikriye ile o yüzleri ma'mur etmiş, güya bütün dünyasıyla ibadet etmiş. Elbette dünya kadar bir mükâfat alması, mukteza-yı rahmet ve hikmettir. Hem madem âhiretin muhabbetiyle onun mezraasını sevmiş ve Cenâb-ı Hakk'ın muhabbetiyle ayna-yı esmâsını sevmiş. Elbette dünya gibi bir mahbub ister. O da, dünya kadar bir cennettir.

Suâl: O kadar büyük ve hâlî bir cennet neye yarar?

Elcevap: Nasıl ki eğer mümkün olsa idi, hayâl süratiyle zeminin aktârını ve yıldızların ekserisini gezsen, "Bütün âlem benimdir." diyebilirsin. Melâike ve insan ve hayvanların iştirakleri, senin o hükmünü bozmaz. Öyle de: O cennet dahi dolu olsa, "O cennet benimdir." diyebilirsin. Hadîste bâzı ehl-i cennete verilen beş yüz senelik bir cennet sırrı,[1] Yirmi Sekizinci Söz'de ve İhlâs Lem'ası'nda beyân edilmiştir.

Dokuzuncu İşaret

Îmân ve muhabbetullahın neticesi: Ehl-i keşif ve tahkikin ittifakıyla; dünyanın bin sene hayat-ı mes'udânesi, bir saatine değmeyen cennet hayatı[2] ve cennet hayatının dahi bin senesi, bir saat müşâhedesine değmeyen[3] bir kudsî, münezzeh cemâl ve kemâl sahibi olan Zât-ı Zülcelâl'in müşâhedesi, rü'yetidir ki;[4(Hâşiye)] hadîs-i kat'î[5] ile ve Kur'ân'ın nassıyla[6] sabittir. Hazreti Süleyman *(aleyhisselâm)* gibi muhteşem bir kemâl ile meşhur bir zâtın rü'yetine iştiyâklı bir merak, Hazreti Yûsuf *(aleyhisselâm)* gibi bir cemâl ile mümtaz bir zâtın şuhûduna meraklı bir iştiyâk; herkes vicdanen hisseder. Acaba dünyanın bütün me-

---

1 Bazı cennet nimetlerinin ehemmiyeti "gökler ve yer kadar, yani beş yüz senelik mesafe" şeklinde vurgulanmıştır (Bkz.: Tirmizî, *cennet* 8). Nitekim cennetin, gökler ve yer kadar genişliğe sahip olduğu, Kur'ân-ı Kerîm'de de beyân edilmiştir (Bkz.: Âl-i İmran sûresi, 3/133; Hadîd sûresi, 57/21). Hatta cennette en alt mertebedekilerin bile, bin senelik mesafeye denk gelecek kadar bol nimetlere mazhar olacaklarına dair hadisler vardır. (Bkz.: Tirmizî, *tefsîru sûre (75)* 2, *cennet* 17; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 2/13, 64)

2 Bkz.: Buharî, *cihâd* 5, *bed'ü'l-halk* 8, *rikak* 51; Tirmizî, *cihâd* 17; Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned* 2/482, 483...

3 Bkz.: Müslim, *îmân* 297; Tirmizî, *cennet* 16; İbni Mâce *mukaddime* 13; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 4/332-333.

4(Hâşiye) Hadîsin nassıyla "O şuhûd, bütün lezâiz-i cennetin o derece fevkindedir ki, onları unutturur. Ve şuhûddan sonra ehl-i şuhûdun hüsn-ü cemali o derece fazlalaşır ki; döndükleri vakit, saraylarındaki aileleri çok dikkat ile zor ile onları tanıyabilirler."[*1] hadîste vârid olmuştur.

[*1] Tirmizî, *cennet* 15; İbn Mâce, *zühd* 39; İbn Hibbân, *es-Sahîh* 16/468.

5 Bkz.: Buhârî, *mevâkîtü's-salât* 16, 26, *ezân* 129; Müslim, *mesâcid* 211-212.

6 Bkz.: "Yüzler vardır o gün pırıl pırıl... O güzel ve Yüce Rab'lerine bakakalır..." (Kıyâmet sûresi, 75/22-23)

hâsin ve kemâlâtından binler derece yüksek olan cennetin bütün mehâsin ve kemâlâtı, bir cilve-i cemâli ve kemâli olan bir Zât'ın rü'yeti, ne kadar mergub, merak-âver ve şuhûdu ne derece matlub ve iştiyâk-âver olduğunu kıyas edebilirsen et...

اَللّٰهُمَّ ارْزُقْنَا فِي الدُّنْيَا حُبَّكَ وَحُبَّ مَا يُقَرِّبُنَا إِلَيْكَ وَالْاِسْتِقَامَةَ كَمَا أَمَرْتَ وَفِي الْاٰخِرَةِ رَحْمَتَكَ وَرُؤْيَتَكَ[1]

سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا ؕ إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ[2]

اَللّٰهُمَّ صَلِّ وَسَلِّمْ عَلٰى مَنْ أَرْسَلْتَهُ رَحْمَةً لِلْعَالَمِينَ وَعَلٰى اٰلِهِ وَصَحْبِهِ أَجْمَعِينَ[3]

Tenbih

Şu sözün âhirinde uzun tafsilâtı uzun görme; ehemmiyetine nisbeten kısadır, daha uzun ister.

Bütün Sözlerde konuşan ben değilim. Belki, işârât-ı Kur'âniye nâmına hakikattir. Hakikat ise hak söyler, doğru konuşur. Eğer yanlış bir şey gördünüz, muhakkak biliniz ki: Haberim olmadan fikrim karışmış, karıştırmış, yanlış etmiş.

Münâcât

Yâ Rab! Nasıl büyük bir sarayın kapısını çalan bir adam, açılmadığı vakit, o sarayın kapısını, diğer makbul bir zâtın sarayca me'nus sadâsıyla çalar; tâ ona açılsın. Öyle de: Bîçâre ben dahi, senin dergâh-ı rahmetini, mahbub abdin olan Üveys el-Karanî'nin nidâsıyla ve münâcâtıyla şöyle çalıyorum. O dergâhını ona açtığın gibi, rahmetinle bana da aç.

---

1 Allahım! Bizi dünyada Senin sevgin ve bizi Sana ve Senin emrettiğin gibi istikametli olmaya yaklaştıracak şeylerin sevgisiyle rızıklandır! Âhirette ise rahmetinle ve cemâlini göstermekle bizi rızıklandır!

2 "Sübhansın yâ Rab! Senin bize bildirdiğinden başka ne bilebiliriz ki? Her şeyi hakkıyla bilen, her şeyi hikmetle yapan sensin." (Bakara sûresi, 2/32)

3 Allahım! Âlemlere rahmet olarak gönderdiğin Resûlün Hz. Muhammed'e *(sallallâhu aleyhi ve sellem)*, O'nun bütün Âline ve Ashabına salât ve selâm eyle!

أَقُولُ كَمَا قَالَ:

إِلٰهِي أَنْتَ رَبِّي وَأَنَا الْعَبْدُ وَأَنْتَ الْخالِقُ وَأَنَا الْمَخْلُوقُ
وَأَنْتَ الرَّزَّاقُ وَأَنَا الْمَرْزُوقُ وَأَنْتَ الْمَالِكُ وَأَنَا الْمَمْلُوكُ
وَأَنْتَ الْعَزِيزُ وَأَنَا الذَّلِيلُ وَأَنْتَ الْغَنِيُّ وَأَنَا الْفَقِيرُ
وَأَنْتَ الْحَيُّ وَأَنَا الْمَيِّتُ وَأَنْتَ الْبَاقِي وَأَنَا الْفَانِي
وَأَنْتَ الْكَرِيمُ وَأَنَا اللَّئِيمُ وَأَنْتَ الْمُحْسِنُ وَأَنَا الْمُسِيءُ
وَأَنْتَ الْغَفُورُ وَأَنَا الْمُذْنِبُ وَأَنْتَ الْعَظِيمُ وَأَنَا الْحَقِيرُ
وَأَنْتَ الْقَوِيُّ وَأَنَا الضَّعِيفُ وَأَنْتَ الْمُعْطِي وَأَنَا السَّائِلُ
وَأَنْتَ الْأَمِينُ وَأَنَا الْخَائِفُ وَأَنْتَ الْجَوَادُ وَأَنَا الْمِسْكِينُ
وَأَنْتَ الْمُجِيبُ وَأَنَا الدَّاعِي وَأَنْتَ الشَّافِي وَأَنَا الْمَرِيضُ

فَاغْفِرْ لِي ذُنُوبِي وَتَجَاوَزْ عَنِّي وَاشْفِ أَمْرَاضِي يَا اَللّٰهُ يَا كَافِي يَا رَبُّ يَا وَافِي يَا رَحِيمُ يَا شَافِي يَا كَرِيمُ يَا مُعَافِي فَاعْفُ عَنِّي مِنْ كُلِّ ذَنْبٍ وَعَافِنِي مِنْ كُلِّ دَاءٍ وَارْضَ عَنِّي أَبَدًا بِرَحْمَتِكَ يَا أَرْحَمَ الرَّاحِمِينَ[1]

وَاٰخِرُ دَعْوٰيهُمْ أَنِ الْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ[2]

---

1 Ben de onun dediği gibi derim: "Allahım! Sen benim Rabbimsin, ben ise Senin kulun! Yaratan Sensin, yaratılan benim. Rızık veren Sensin rızıklandırılan benim. Mülk sahibi Sensin, kul ve köle benim. Aziz Sensin, zelil benim. Zengin Sensin, fakir benim. Diri Sensin, ölü benim. Baki Sensin, fani olan benim. Kerîm Sensin, hakir (zelil) benim. İyilik yapan Sensin, suçlu ve günahkâr benim. Affedip bağışlayan Sensin, günah işleyen benim. Büyük ve yüce Sensin, küçük ve değersiz benim. Güçlü ve kuvvetli Sensin zayıf ve güçsüz benim. Veren Sensin, isteyen benim. Her şeyden Emin Sensin, korkan benim. Cömert Sensin, muhtaç ve fakir benim. Dualara cevap veren Sensin, dua edip isteyen benim. Şifa veren Sensin, hasta benim. Her türlü noksan sıfattan münezzeh ve bütün kemâl sıfatlarla muttasıf Rabbim! Günahlarımı affet hatalarımı bağışla, hastalıklarıma şifa ver, ebediyen beni rızana mazhar eyle. Bunu rahmetinle ihsan eyle ey merhamet edenlerin en merhametlisi! (el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî)* 323-324)

2 "Onların duaları 'Hamd âlemlerin Rabbi Allah'a mahsustur.' diye sona erer." (Yûnus sûresi, 10/10)

Otuz Üçüncü Söz

Otuz Üç Penceredir.

(Bir Cihette Otuz Üçüncü Mektub ve Bir Cihette Otuz Üçüncü Söz)

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

سَنُرِيهِمْ اٰيَاتِنَا فِي الْاٰفَاقِ وَفِي أَنْفُسِهِمْ حَتّٰى يَتَبَيَّنَ لَهُمْ أَنَّهُ الْحَقُّ أَوَلَمْ يَكْفِ بِرَبِّكَ أَنَّهُ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدٌ[1]

Suâl: Şu iki âyet-i câmianın ifade ettiği vücub ve vahdâniyet-i ilâhiye ve evsâf ve şuûnat-ı rabbâniyeye, âlem-i asgar ve ekber olan insan ve kâinatın vech-i delâletlerini, mücmel ve kısa bir sûrette beyânlarını isteriz. Çünkü münkirler pek ileri gittiler. Ne vakte kadar وَهُوَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ[2] deyip, elimizi kaldıracağız? diyorlar.

Elcevap: Yazılan bütün otuz üç adet Sözler, o âyetin denizinden ve ifâza ettiği hakikat bahrinden otuz üç katredir. Onlara baksanız, cevabınızı alabilirsiniz. Şimdilik yalnız o denizden bir katrenin reşehatına işaret nev'inden şöyle deriz ki:

Meselâ: Nasıl ki bir zât-ı mu'ciz-nümâ, büyük bir saray yapmak istese: Evvelâ temellerini, esaslarını muntazaman hikmetle vaz'eder ve ilerideki neticelerine ve gayelerine muvâfık bir tarzda tertib eder. Sonra menzillere, kısımlara maharetle tefrik ve tafsil ediyor. Sonra o menzilleri tanzim ve tertib ediyor. Sonra nukuşlarla tezyin ediyor. Sonra elektrik lâmbalarıyla tenvir ediyor. Sonra o muhteşem ve müzeyyen sarayda maharetini, ihsanatını tecdid etmek

---

1 "Rahmân ve Rahim Allah'ın adıyla: "Evet, Biz ileride onlara delillerimizi gerek dış dünyada, gerek kendi öz varlıklarında göstereceğiz; ta ki Kur'ân'ın, Allah tarafından gelen gerçeğin ta kendisi olduğu onlar tarafından da iyice anlaşılacak; Rabbinin her şeye şahid olması yetmez mi?" (Fussilet sûresi, 41/53)

2 "Allah herşeye kâdirdir." (Mâide sûresi, 5/120; Hûd sûresi, 11/4; Rûm sûresi, 30/50; …)

için her bir tabakada yeni yeni îcadlar, tebdiller, tahviller yapıyor. Sonra her bir menzilde kendi makamına merbut bir telefon rabtedip birer pencere açarak, her birinden onun makamı görünür.

Aynen öyle de: –وَلِلّٰهِ الْمَثَلُ الْأَعْلٰى[1]– Sâni-i Zülcelâl, Hâkim-i Hakîm, Adl-i Hakem ve bin bir esmâ-yı kudsiye ile müsemmâ Fâtır-ı Bîmisâl, şu âlem-i ekber olan kâinat sarayının ve hilkat şeceresinin îcadını irâde etti. Altı günde o sarayın, o şecerenin esâsâtını desâtir-i hikmet ve kavânîn-i ilm-i ezelîsi ile vaz'etti.[2] Sonra ulvî ve süflî tabakata ve dallara ayırıp, kaza ve kader desâtiri ile tafsil ve tasvir etti. Sonra her mahlûkatın her tâifesini ve her tabakasını sun' ve inâyet düstûru ile tanzim etti.[3] Sonra her şeyi, her bir âlemi ona lâyık bir tarzda, meselâ semâyı yıldızlarla, zemini çiçeklerle tezyin ettiği gibi, süslendirip tezyin etti.[4] Sonra o kavânîn-i külliye ve desâtir-i umumiye meydanlarında esmâlarını tecelli ettirip tenvir etti. Sonra bu kanun-u küllînin tazyikinden feryad eden ferdlere Rahmân-ı Rahîm isimlerini hususî bir sûrette imdada yetiştirdi. Demek o küllî ve umumî desâtiri içinde hususî ihsanatı, hususî imdatları, hususî cilveleri var ki: Her şey, her vakit, her hâceti için O'ndan istimdat eder, O'na bakabilir.[5] Sonra her menzilden, her tabakadan, her âlemden, her tâifeden, her fertten, her şeyden, kendini gösterecek yâni vücûdunu ve vahdetini bildirecek pencereler açmış. Her kalb içinde bir telefon bırakmış. Şimdi şu hadsiz pencerelerden elbette haddimizin fevkinde olarak bahse girişemeyeceğiz. Onları ilm-i muhît-i ilâhîye havale edip, yalnız âyât-ı Kur'âniye'nin lemeâtı olan Otuz Üç Pencere'yi Otuz Üçüncü Söz'ün Otuz Üçüncü Mektubu'nun namazdan sonraki tesbihâtın otuz üç aded-i mübarekine muvâfık olmak için Otuz Üç Pencere'ye icmâlî ve muhtasar bir sûrette işaret edip, izahını sâir Sözler'e havale ederiz...

Birinci Pencere

Bilmüşâhede görüyoruz ki: Bütün eşya, hususan zîhayat olanların pek çok muhtelif hâcâtı ve pek çok mütenevvi metalibi vardır. O matlabları, o hâcetleri, ummadığı ve bilmediği ve eli yetişmediği yerden münasip ve lâyık

---

1 "En yüce sıfatlar Allah'ındır." (Nahl sûresi, 16/60)

2 Bkz.: A'râf sûresi, 7/54; Yûnus sûresi, 10/3-6; Hûd sûresi, 11/7; Furkan sûresi, 25/59; Secde sûresi, 32/4-6; Mücâdele sûresi, 48/4-6; Kaf sûresi, 50/38; Hadîd sûresi, 57/4-6.

3 Bkz.: Bakara sûresi, 2/29; Yûnus sûresi, 10/2-3; Ra'd sûresi, 13/2.

4 Bkz.: Hicr sûresi, 15/16-21; Sâffât sûresi, 37/6; Fussilet sûresi, 41/10-12; Kaf sûresi, 50/6-8; Mülk sûresi, 67/5.

5 Bkz.: Bakara sûresi, 2/186; Âl-i İmran sûresi, 3/195; Enfâl sûresi, 8/9; Yûsuf sûresi, 12/34; Enbiyâ sûresi, 21/76, 84, 88, 90; Neml sûresi, 27/62; Mü'min sûresi, 40/60; Şûrâ sûresi, 42/26.

bir vakitte onlara veriliyor, imdada yetiştiriliyor.[1] Hâlbuki o hadsiz maksudların en küçüğüne o muhtaçların kudreti yetişmez, elleri ulaşmaz. Sen kendine bak: Zâhirî ve bâtınî hasselerin ve onların levâzımâtı gibi elin yetişmediği ne kadar eşyaya muhtaçsın. Bütün zîhayatları kendine kıyas et.

İşte bütün onlar, birer birer, Vücub-u Vâcib'e şehâdet ve vahdetine işaret ettikleri gibi, hey'et-i mecmuasıyla, güneşin ziyâsı güneşi gösterdiği gibi, o hâl ve bu keyfiyet, perde-i gayb arkasında bir Vâcibü'l-vücûd'u, bir Vâhid-i Ehad'i, hem gayet Kerîm, Rahîm, Mürebbî, Müdebbir unvanları içinde akla gösterir.

Şimdi ey münkir-i cahil ve ey fâsık-ı gafil! Bu faaliyet-i hakimâneyi, basîrâneyi, rahîmâneyi ne ile izah edebilirsin? Sağır tabiatla mı? Kör kuvvetle mi? Sersem tesadüfle mi? Âciz câmid esbabla mı izah edebilirsin?..

İkinci Pencere

Eşya, vücûd ve teşahhusatlarında, nihayetsiz imkânat yolları içinde mütereddid, mütehayyir, şekilsiz bir sûrette iken, birdenbire gayet muntazam, hakimâne öyle bir teşahhus-u vechî veriliyor ki; meselâ her bir insanın yüzünde, bütün ebnâ-yı cinsinden her birisine karşı birer alâmet-i fârika, o küçük yüzde bulunduğu ve zâhir ve bâtın duygularıyla kemâl-i hikmetle teçhiz edildiği cihetle, o yüz gayet parlak bir sikke-i ehadiyet olduğunu isbat eder. Her bir yüz, yüzer cihetle bir Sâni-i Hakîm'in vücûduna şehâdet ve vahdetine işaret ettikleri gibi, bütün yüzlerin hey'et-i mecmuasıyla izhar ettikleri o sikke, bütün eşyanın Hâlık'ına mahsus bir hâtem olduğunu akıl gözüne gösterir.

Ey münkir! Hiçbir cihetle kâbil-i taklid olmayan şu sikkeleri ve mecmuundaki parlak sikke-i samediyeti hangi tezgâha havale edebilirsin?..

Üçüncü Pencere

Zeminin yüzünde dört yüz bin muhtelif tâifeden[2(Hâşiye)] ibaret olan bütün hayvanât ve nebâtât envâının ordusu; bilmüşâhede ayrı ayrı erzakları, sûretleri, silâhları, libasları, tâlimatları, terhisatları kemâl-i mîzân ve intizamla hiçbir şey unutulmayarak, hiçbirini şaşırmayarak bir sûrette tedbir ve terbiye etmek

---

1 Bkz.: Talâk sûresi, 65/3.

2(Hâşiye) Hattâ o tâifelerden bir kısım var ki; bir senedeki efradı, zaman-ı Âdem'den kıyâmete kadar vücûda gelen bütün insan efradından ziyadedir.

öyle bir sikkedir ki; –hiçbir şüphe kabul etmez– güneş gibi parlak bir sikke-i Vâhid-i Ehad'dir. Hadsiz bir kudret ve muhît bir ilim ve nihayetsiz bir hikmet sahibinden başka kimin haddi var ki, o hadsiz derecede hârika olan şu idareye karışsın. Çünkü şu birbiri içinde girift olan envâları, milletleri, umumunu birden idare ve terbiye edemeyen, onlardan birisine karışsa elbette karıştıracak. Hâlbuki [1] فَارْجِعِ الْبَصَرَ هَلْ تَرٰى مِنْ فُطُورٍ sırrı ile, hiçbir karışık alâmeti yoktur. Demek ki hiçbir parmak karışamıyor.

Dördüncü Pencere

İstîdad lisânıyla bütün tohumlar tarafından ve ihtiyac-ı fıtrî lisânıyla bütün hayvanlar tarafından ve lisân-ı ıztırârî ile bütün muztarlar tarafından edilen dualaların makbuliyetidir.[2] İşte bu nihayetsiz duaların bilmüşâhede kabul ve icabeti, her biri vücuba ve vahdete şehâdet ve işaret ettikleri gibi, mecmuu büyük bir mikyasta bilbedâhe bir Hâlık-ı Rahîm ve Kerîm ve Mücîb'e delâlet eder ve baktırır.

Beşinci Pencere

Görüyoruz ki; eşya hususan zîhayat olanlar, def'î gibi âni bir zamanda vücûda gelir. Hâlbuki def'î ve âni bir sûrette basit bir maddeden çıkan şeyler, gayet basit, şekilsiz, sanatsız olması lâzım gelirken; çok maharete muhtaç bir hüsn-ü sanatta, çok zamâna muhtaç ihtimamkârâne nakışlarla münakkaş, çok âlâta muhtaç acib sanatlarla müzeyyen, çok maddelere muhtaç bir sûrette halk olunuyorlar.

İşte bu def'î ve âni bir sûrette bu hârika sanat ve güzel hey'et, her biri bir Sâni-i Hakîm'in vücub-u vücûduna şehâdet ve vahdet-i rubûbiyetine işaret ettikleri gibi mecmuu gayet parlak bir tarzda nihayetsiz Kadîr, nihayetsiz Hakîm bir Vâcibü'l-vücûd'u gösterir.

Şimdi, ey sersem münkir! Haydi bunu ne ile izah edersin? Senin gibi sersem, âciz, cahil tabiatla mı? Veyahut hadsiz derece hatâ ederek o Sâni-i Mukaddes'e "tabiat" ismini verip O'nun mucizât-ı kudretini, o tesmiye bahanesiyle tabiata isnad edip, bin derece muhâli birden irtikâp etmek mi istersin?

---

1 "Çevir de bak gözünü, görebilir misin bir kusur?!" (Mülk sûresi, 67/3)

2 Bkz.: En'âm sûresi, 6/63; İsrâ sûresi, 17/67; Neml sûresi, 27/62.

Altıncı Pencere

إِنَّ فِي خَلْقِ السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاخْتِلَافِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ وَالْفُلْكِ الَّتِي
تَجْرِي فِي الْبَحْرِ بِمَا يَنْفَعُ النَّاسَ وَمَآ أَنْزَلَ اللهُ مِنَ السَّمَاءِ مِنْ مَّاءٍ
فَأَحْيَا بِهِ الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا وَبَثَّ فِيهَا مِنْ كُلِّ دَآبَّةٍ وَتَصْرِيفِ الرِّيَاحِ
وَالسَّحَابِ الْمُسَخَّرِ بَيْنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ لَاٰيَاتٍ لِقَوْمٍ يَعْقِلُونَ[1]

Şu âyet, vücub ve vahdeti gösterdiği gibi, bir ism-i âzam'ı gösteren gayet büyük bir penceredir.

İşte şu âyetin hülâsatü'l-hülâsası şudur ki:

Kâinatın ulvî ve süflî tabakatındaki bütün âlemler ayrı ayrı lisânla bir tek neticeyi, yâni bir tek Sâni-i Hakîm'in rubûbiyetini gösteriyorlar. Şöyle ki:

Nasıl göklerde –hattâ kozmoğrafyanın itirafıyla dahi– gayet büyük neticeler için gayet muntazam hareketler, bir Kadîr-i Zülcelâl'in vücûd ve vahdetini ve kemâl-i rubûbiyetini gösterir. Öyle de: Zeminde bilmüşâhede –hattâ coğrafyanın şehâdetiyle ve ikrarıyla– gayet büyük maslahatlar için mevsimlerdeki gibi gayet muntazam tahavvülâtlar dahi, aynı o Kadîr-i Zülcelâl'in vücub ve vahdetini ve kemâl-i rubûbiyetini gösterir.

Hem nasıl berr'de ve bahr'de kemâl-i rahmet ile rızıkları verilen ve kemâl-i hikmet ile muhtelif şekiller giydirilen ve kemâl-i rubûbiyetle türlü türlü duygularla teçhiz edilen bütün hayvanât, birer birer yine o Kadîr-i Zülcelâl'in vücûduna şehâdet ve vahdetine işaret etmekle beraber, hey'et-i mecmuasıyla gayet geniş bir mikyasta azamet-i ulûhiyetini ve kemâl-i rubûbiyetini gösterir. Öyle de: Bağlardaki muntazam nebâtât ve nebâtâtın gösterdikleri müzeyyen çiçekler ve çiçeklerin gösterdikleri mevzûn meyveler ve meyvelerin gösterdikleri müzeyyen nakışlar, birer birer yine o Sâni-i Hakîm'in vücûduna şehâdet ve vahdetine işaret etmekle beraber külliyetleriyle gayet şâşaalı bir sûrette cemâl-i rahmetini ve kemâl-i rubûbiyetini gösterir.

---

1 "Göklerin ve yerin yaratılışında, gece ile gündüzün sürelerinin değişmesinde, insanlara fayda sağlamak üzere denizlerde gemilerin süzülüşünde, Allah'ın gökten indirip kendisiyle ölmüş yeri canlandırdığı yağmurda ve yeryüzünde hayat verip yaydığı canlılarda, rüzgârların yönlerini değiştirip durmasında, gökle yer arasında emre hazır bulutların duruşunda, elbette aklını çalıştıran kimseler için Allah'ın varlığına ve birliğine nice deliller vardır." (Bakara sûresi, 2/164)

Hem nasıl cevv-i semâdaki bulutlardan mühim hikmetler ve gayeler ve lüzumlu faydalar ve semereler için tavzif edilen ve gönderilen katreler, katreler adedince yine o Sâni-i Hakîm'in vücubunu ve vahdetini ve kemâl-i rubûbiyetini gösterir. Öyle de: Zemindeki bütün dağların ve dağlar içindeki mâdenlerin ayrı ayrı hâsiyetleriyle beraber ayrı ayrı maslahatlar için ihzar ve iddiharları, dağ metanetinde bir kuvvetle yine o Sâni-i Hakîm'in vücub ve vahdetini ve kemâl-i rubûbiyetini gösterir.

Hem nasıl sahralarda ve dağlardaki küçük küçük tepelerin türlü türlü muntazam çiçeklerle süslenmeleri, her biri bir Sâni-i Hakîm'in vücubuna şehâdet ve vahdetine işaret etmekle beraber, hey'et-i mecmuasıyla haşmet-i saltanatını ve kemâl-i rubûbiyetini gösterir. Öyle de: Bütün otlarda ve ağaçlardaki bütün yaprakların türlü türlü eşkâl-i muntazamaları ve ayrı ayrı vaziyetleri ve cezbekârâne mevzûn hareketleri, yapraklar adedince yine o Sâni-i Hakîm'in vücub-u vücûdunu ve vahdetini ve kemâl-i rubûbiyetini gösterir.

Hem nasıl bütün ecsam-ı nâmiyede, büyümek zamanında muntazaman hareketleri ve türlü türlü âlât ile teçhizleri ve çeşit çeşit meyvelere şuûrkârâne teveccühleri, her biri ferden-ferdâ yine o Sâni-i Hakîm'in vücub-u vücûduna şehâdet ve vahdetine işaret eder. Ve hey'et-i mecmuasıyla gayet büyük bir mikyasta ihata-yı kudretini ve şümûl-ü hikmetini ve cemâl-i sanatını ve kemâl-i rubûbiyetini gösterir. Öyle de: Bütün hayvanî cesedlerde kemâl-i hikmetle nefislerini, ruhlarını yerleştirmek, türlü türlü cihâzât ile kemâl-i intizam ile teslih etmek, türlü türlü hizmetlerde kemâl-i hikmetle göndermek, hayvanât adedince belki cihâzâtları sayısınca yine o Sâni-i Hakîm'in vücub-u vücûduna ve vahdetine şehâdet ve işaret ettikleri gibi, hey'et-i mecmuasıyla gayet parlak bir sûrette cemâl-i rahmetini ve kemâl-i rubûbiyetini gösterir.

Hem nasıl bütün kalblere, insan ise her nevi ulûm ve hakikatleri bildiren, hayvan ise her nevi hâcetlerinin tedarikini öğreten bütün ilhamât-ı gaybiye, bir Rabb-i Rahîm'in vücûdunu ihsas eder ve rubûbiyetine işaret eder. Öyle de; gözlere kâinat bostanındaki mânevî çiçekleri toplayan şuaât-ı ayniye gibi zâhirî ve bâtınî bütün duyguların, ayrı ayrı âlemlere her biri birer anahtar olmaları, yine o Sâni-i Hakîm, o Fâtır-ı Alîm, o Hâlık-ı Rahîm, o Rezzâk-ı Kerîm'in vücub-u vücûdunu ve vahdet ve ehadiyetini ve kemâl-i rubûbiyetini güneş gibi gösterir.

İşte şu yukarıda geçen on iki ayrı ayrı pencerelerden, on iki vecihten bir pencere-i âzam açılıyor ki; on iki renkli bir ziyâ-yı hakikat ile Cenâb-ı Hakk'ın ehadiyetini ve vahdâniyetini ve kemâl-i rubûbiyetini gösterir.

İşte ey bedbaht münkir! Şu daire-i arz kadar, belki medâr-ı senevîsi kadar geniş olan şu pencereyi ne ile kapatabilirsin? Ve güneş gibi parlak olan şu mâden-i nuru ne ile söndürebilirsin ve hangi perde-i gaflette saklayabilirsin?..

Yedinci Pencere

Şu kâinat yüzünde serpilen masnûatın kemâl-i intizamları ve kemâl-i mevzûniyetleri ve kemâl-i zînetleri ve îcadlarının suhuleti ve birbirine benzemeleri ve bir tek fıtrat izhar etmeleri, nasıl ki bir Sâni-i Hakîm'in vücub-u vücûdunu ve kemâl-i kudretini ve vahdetini gayet geniş bir mikyasta gösteriyorlar.

Öyle de; câmid ve basit unsurlardan, hadsiz ve ayrı ayrı ve muntazam mürekkebâtın îcadı, mürekkebât adedince yine o Sâni-i Hakîm'in vücub-u vücûduna şehâdet ve vahdetine işaret etmekle beraber, hey'et-i mecmuasıyla gayet parlak bir tarzda kemâl-i kudretini ve vahdetini gösterdiği gibi terkibât-ı mevcudat tabir edilen terkib ve tahlil hengâmındaki teceddüdde nihayet derecede ihtilât ve karışma içinde nihayet derecede bir imtiyaz ve tefrik ile, meselâ topraktaki tohumların ve köklerin çok karışık olduğu hâlde hiç şaşırmayarak bir sûrette sünbüllenmelerini ve vücûdlarını temyiz ve tefrik etmek ve ağaçlara giren karışık maddeleri yaprak ve çiçek ve meyvelere tefrik etmek ve hüceyrât-ı bedene karışık bir sûrette giden gıdaî maddeleri kemâl-i hikmetle ve kemâl-i mîzânla ayırıp tefrik etmek, yine o Hakîm-i Mutlak ve o Alîm-i Mutlak ve o Kadîr-i Mutlak'ın vücub-u vücûdunu ve kemâl-i kudretini ve vahdetini gösterdiği gibi; zerreler âlemini hadsiz ve geniş bir tarla hükmüne getirip, her dakikada kemâl-i hikmetle ekip biçip, yeni yeni kâinatlar mahsulâtını ondan almak ve o câmide, âcize, cahile olan zerrâta gayet şuûrkârâne ve gayet hakimâne ve muktedirâne hadsiz muntazam vazifeleri gördürmek, yine o Kadîr-i Zülcelâl'in ve o Sâni-i Zülkemâl'in vücub-u vücûdunu ve kemâl-i kudretini ve azamet-i rubûbiyetini ve vahdetini ve kemâl-i rubûbiyetini gösterir.

İşte bu dört yol ile büyük bir pencere mârifetullaha açılır. Ve büyük bir mikyasta bir Sâni-i Hakîm'i akla gösterir.

Şimdi ey bedbaht gafil! Şu hâlde O'nu görmek ve tanımak istemezsen; aklını çıkar at, hayvan ol, kurtul...

Sekizinci Pencere

Nev'-i beşerdeki bütün ervâh-ı neyyire ashabı olan enbiyâlar *(aleyhimüsselâm)*, bâhir ve zâhir mucizâtlarına istinad ederek ve bütün kulûb-u münevve-

re aktabı olan evliyâlar, keşif ve kerâmetlerine itimad ederek ve bütün ukûl-u nuraniye erbabı olan asfiyâlar, tahkikatlarına istinad ederek, bir tek Vâhid-i Ehad, Vâcibü'l-vücûd, Hâlık-ı külli şey'in vücub-u vücûduna ve vahdetine ve kemâl-i rubûbiyetine şehâdetleri, pek büyük ve nurânî bir penceredir. Hem her vakit o makam-ı rubûbiyeti göstermektedir.

Ey bîçâre münkir! Kime güveniyorsun ki, bunları dinlemiyorsun? Veyahut gündüz içinde gözünü kapamakla, dünyayı gece mi oldu zannediyorsun?

Dokuzuncu Pencere

Kâinattaki ibâdât-ı umumiye, bilbedâhe bir Mâbud-u Mutlak'ı gösteriyor. Evet âlem-i ervâha ve bâtına giden ve ruhânî ve meleklerle görüşen zâtların şehâdetleriyle sabit olan umum ruhânî ve melâikelerin kemâl-i imtisâl ile ubûdiyetleri ve bilmüşâhede bütün zîhayatların kemâl-i intizamla ubûdiyetkârâne vazifeler görmeleri ve bilmüşâhede anâsır gibi bütün cemâdâtın kemâl-i itâatla ubûdiyetkârâne hizmetleri, bir Mâbud-u bilhakk'ın vücub-u vücûdunu ve vahdetini gösterdiği gibi, her bir tâifesi icmâ ve tevâtür kuvvetini taşıyan bütün ârif-lerin hakikatli mârifetleri, bütün şâkirler tâifesinin semeredar şükürleri ve bütün zâkirlerin feyizli zikirleri ve bütün hâmidlerin nimet artıran hamdleri ve bütün muvahhidlerin bürhânlı tevhidleri ve tavsifleri ve bütün muhiblerin hakikî muhabbet ve aşkları ve bütün müridlerin sâdık irâde ve rağbetleri ve bütün münîblerin ciddî talep ve inabeleri, yine Ma'ruf, Mezkûr, Meşkûr, Mahmûd, Vâhid, Mahbûb, Merğûb, Maksûd olan o Mâbud-u Ezelî'nin vücub-u vücûdunu ve kemâl-i rubûbiyetini ve vahdetini gösterdiği gibi, kâmil insanlardaki bütün makbul ibâdâtın ve o makbul ibâdâtın neticesinden hâsıl olan füyuzât ve münâcât, müşahedât ve keşfiyât, yine o Mevcud-u lem-yezel ve o Mâbud-u lâ-yezâl'in vücub-u vücûdunu ve vahdetini ve kemâl-i rubûbiyetini gösterir. İşte şu üç cihette ziyâdâr büyük bir pencere, vahdâniyete açılır.

Onuncu Pencere

وَأَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَخْرَجَ بِهٖ مِنَ الثَّمَرَاتِ رِزْقًا لَكُمْ ۚ وَسَخَّرَ
لَكُمُ الْفُلْكَ لِتَجْرِيَ فِي الْبَحْرِ بِأَمْرِهٖ ۚ وَسَخَّرَ لَكُمُ الْأَنْهَارَ ۞ وَسَخَّرَ
لَكُمُ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ دَآئِبَيْنِ ۚ وَسَخَّرَ لَكُمُ اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ ۞ وَاٰتَاكُمْ

مِنْ كُلِّ مَا سَأَلْتُمُوهُ وَإِنْ تَعُدُّوا نِعْمَةَ اللهِ لَا تُحْصُوهَا[1]

Şu kâinattaki mevcudatın birbirine teâvünü, tecâvübü, tesanüdü gösterir ki; umum mahlûkat, bir tek Mürebbî'nin terbiyesindedirler. Bir tek Müdebbir'in idaresindedirler. Bir tek Mutasarrıf'ın taht-ı tasarrufundadırlar. Bir tek Seyyid'in hizmetkârlarıdırlar. Çünkü; zemindeki zîhayatlara levâzımât-ı hayatiyeyi emr-i rabbânî ile pişiren güneşten ve takvimcilik eden kamerden tut, tâ ziyâ, hava, mâ, gıdanın zîhayatların imdadına koşmalarına ve nebâtâtın dahi hayvanâtın imdadına koşmalarına ve hayvanât dahi insanların imdadına koşmalarına, hattâ âzâ-yı bedenin birbirinin muavenetine koşmalarına ve hattâ gıda zerrâtının hüceyrât-ı bedeniyenin imdadına koşmalarına kadar cari olan bir düstûr-u teâvün ile, câmid ve şuûrsuz olan o mevcudat-ı müteavine, bir kanun-u kerem, bir nâmus-u şefkat, bir düstûr-u rahmet altında gayet hakimâne, kerîmâne birbirine yardım etmek, birbirinin sadâ-yı hâcetine cevap vermek, birbirini takviye etmek, elbette bilbedâhe bir tek, yektâ, Vâhid-i Ehad, Ferd-i Samed, Kadîr-i Mutlak, Alîm-i Mutlak, Rahîm-i Mutlak, Kerîm-i Mutlak bir Zât-ı Vâcibü'l-vücûd'un hizmetkârları ve memurları ve masnûları olduklarını gösterir.

İşte ey bîçâre müflis felsefî! Bu muazzam pencereye ne diyorsun? Senin tesadüfün buna karışabilir mi?...

On Birinci Pencere

أَلَا بِذِكْرِ اللهِ تَطْمَئِنُّ الْقُلُوبُ[2]

Bütün ervâh ve kulûbün dalâletten neşet eden ıztırabat ve keşmekeş ve ıztırabattan neşet eden mânevî elemlerden kurtulmaları, bir tek Hâlık'ı tanımakla olur. Bütün mevcudatı, bir tek Sâni'a vermekle necât buluyorlar, bir tek Allah'ın zikriyle mutmain olurlar.

Çünkü; hadsiz mevcudat bir tek Zât'a verilmezse (Yirmi İkinci Söz'de kat'î isbat edildiği gibi) o zaman her bir tek şeyi, hadsiz esbaba isnad etmek lâzım gelir ki, o hâlde bir tek şeyin vücûdu, umum mevcudat kadar müşkül

---

1 "Allah gökleri ve yeri yaratandır. Gökten yağmur indirip size rızık olsun diye, onunla türlü türlü meyveler, ürünler çıkarandır. İzni ile denizde dolaşmak üzere gemileri size râm eden, akan suları da, ırmakları da sizin hizmetinize verendir. Mutad seyirlerini yapan güneş ile ayı size âmade kılan, geceyi ve gündüzü istifadenize veren de O'dur." Hâsılı O, Kendisinden dilediğiniz her şeyi verdi. Öyle ki Allah'ın size verdiği nimetleri birer birer saymaya kalkarsanız, mümkün değil, onları toptan olarak bile sayamazsınız." (İbrahim sûresi, 14/32-34)

2 "İyi bilin ki gönüller ancak Allah'ı anmakla huzur bulur." (Ra'd sûresi, 13/28).

olur. Çünkü; Allah'a verse, hadsiz eşyayı bir Zât'a verir. O'na vermezse, her bir şeyi hadsiz esbaba vermek lâzım gelir. O vakit bir meyve, kâinat kadar müşkülât peydâ eder, belki daha ziyade müşkül olur.

Çünkü; nasıl bir nefer yüz muhtelif adamın idaresine verilse, yüz müşkülât olur. Ve yüz nefer, bir zâbitin idaresine verilse, bir nefer hükmünde kolay olur.

Öyle de; çok muhtelif esbabın bir tek şeyin îcadında ittifakları, yüz derece müşkülâtlı olur. Ve pek çok eşyanın îcadı, bir tek Zât'a verilse yüz derece kolay olur. İşte mahiyet-i insâniyedeki merak ve taleb-i hakikat cihetinden gelen nihayetsiz ıztıraptan kurtaracak yalnız tevhid-i Hâlık ve mârifet-i ilâhiyedir.

Madem küfürde ve şirkte nihayetsiz müşkülât ve ıztırabat var. Elbette o yol muhâldir, hakikati yoktur. Madem tevhidde, mevcudatın yaratılışındaki suhulete ve kesrete ve hüsn-ü sanata muvâfık olarak nihayetsiz suhulet ve kolaylık var. Elbette o yol vâciptir, hakikattir.[1]

İşte ey bedbaht ehl-i dalâlet! Bak: Dalâlet yolu ne kadar karanlıklı ve elemli!. Ne zorun var ki, oradan gidiyorsun? Hem bak: Îmân ve tevhid yolu ne kadar kolay ve safalı... Oraya gir, kurtul...

On İkinci Pencere

سَبِّحِ اسْمَ رَبِّكَ الْأَعْلَى ۞ الَّذِي خَلَقَ فَسَوّٰى ۞ وَالَّذِي قَدَّرَ فَهَدٰى[2]

sırrınca, umum eşyada hususan zîhayat masnûlarda hikmetli bir kalıptan çıkmış gibi her şeye bir miktar-ı muntazam ve bir sûret, hikmetle verildiği ve o sûret ve o miktarda maslahatlar ve faydalar için eğri büğrü hududlar bulunması; hem müddet-i hayatlarında değiştirdikleri sûret-i libasları ve miktarları yine hikmetlere, maslahatlara muvâfık bir tarzda mukadderat-ı hayatiyeden terkib ve tanzim edilen mânevî ve muntazam birer sûret, birer miktar bulunması, bilbedâhe gösterir ki: Bir Kadîr-i Zülcelâl'in ve bir Hakîm-i Zülkemâl'in kader dairesinde sûretleri ve biçimleri tertib edilen ve kudretin destgâhında vücûdları verilen o hadsiz masnûat, o Zât'ın vücub-u vücûduna delâlet ve vahdetine ve kemâl-i kudretine hadsiz lisân ile şehâdet ederler.

Sen kendi cismine ve âzâlarına ve onlardaki eğri büğrü yerlerin meyvelerine ve faydalarına bak! Kemâl-i hikmet içinde kemâl-i kudreti gör.

---

1 Bkz.: İsrâ sûresi, 17/42; Enbiyâ sûresi, 21/21.

2 "Tenzih et Rabbinin yüce adını. O seni yaratıp, mükemmel yaratılış vereni. O her canlıyı bir ölçüye göre yapıp hayatının devamını sağlayacak yolları göstereni." (A'lâ sûresi, 87/1-3)

On Üçüncü Pencere

وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ[1] sırrınca: Her şey lisân-ı mahsusu ile Hâlık'ını yâdeder, takdis eder. Evet bütün mevcudatın lisân-ı hâl ve kâl ile ettiği tesbihât, bir tek Zât-ı Mukaddes'in vücûdunu gösteriyor. Evet fıtratın şehâdeti reddedilmez.

Delâlet-i hâl ise, hususan çok cihetlerle gelse, şüphe getirmez. Bak hadsiz fıtrî şehâdeti tazammun eden ve nihayetsiz tarzlarda lisân-ı hâl ile delâlet eden ve mütedâhil daireler gibi bir tek merkeze bakan şu mevcudatın muntazam sûretleri, her biri birer dildir. Ve mevzûn hey'etleri, her biri birer lisân-ı şehâdettir. Ve mükemmel hayatları, her biri birer lisân-ı tesbihtir ki, Yirmi Dördüncü Söz'de kat'î isbat edildiği gibi, o bütün diller ile pek zâhir bir sûrette tesbihâtları ve tahiyyatları ve bir tek mukaddes Zât'a şehâdetleri, ziyâ güneşi gösterdiği gibi bir Zât-ı Vâcibü'l-vücûd'u gösterir. Ve kemâl-i ulûhiyetine delâlet eder.

On Dördüncü Pencere

قُلْ مَنْ بِيَدِهِ مَلَكُوتُ كُلِّ شَيْءٍ[2]

وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا عِنْدَنَا خَزَآئِنُهُ[3]

مَا مِنْ دَآبَّةٍ إِلَّا هُوَ اٰخِذٌ بِنَاصِيَتِهَا[4]

إِنَّ رَبِّي عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ حَفِيظٌ[5]

sırlarınca: Her şey her şeyinde ve her şe'ninde tek bir Hâlık-ı Zülcelâl'e muhtaçtır. Evet kâinattaki mevcudata bakıyoruz ve görüyoruz ki: Zaaf-ı mutlak içinde bir kuvvet-i mutlaka tezahüratı var. Ve acz-i mutlak içinde bir kudret-i mutlakanın âsârı görünüyor. Meselâ, nebâtâtın tohumlarında ve köklerindeki ukde-i hayatiyelerinin intibahları zamanında gösterdikleri hârika vaziyetleri gibi...

---

1 "Hiç bir şey yoktur ki, O'nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor bulunmasın." (İsrâ sûresi, 17/44)

2 "Peki!" de, "Her şeyin gerçek yönetimini elinde tutan, Kendisi her şeyi koruyup gözeten kimdir!.." (Mü'minûn sûresi, 23/88)

3 "Hiçbir şey yoktur ki onu meydana getiren hazinelerin anahtarları elimizde olmasın." (Hicr sûresi, 15/21)

4 "Yürüyen hiçbir varlık yoktur ki, Allah, onun perçeminden tutmuş olmasın." (Hûd sûresi, 11/56)

5 "Muhakkak ki Rabbim her şeyi koruyandır." (Hûd sûresi, 11/57)

Hem fakr-ı mutlak ve kuruluk içinde bir gınâ-yı mutlakın tezahüratı var: Kıştaki toprağın ve ağaçların vaziyet-i fakirâneleri ve baharda şâşaalı servet ve gınâları gibi...

Hem cümud-u mutlak içinde bir hayat-ı mutlakanın tereşşuhâtı görünüyor: Anâsır-ı câmidenin zîhayat maddelere inkılâbı gibi...

Hem bir cehl-i mutlak içinde muhît bir şuûrun tezahüratı görünüyor: Zerrelerden yıldızlara kadar her şeyin harekâtında nizamat-ı âleme ve mesalih-i hayata ve metalib-i hikmete muvâfık bir tarzda hareket etmeleri ve şuûrkârâne vaziyetleri gibi...

İşte bu acz içindeki kudret ve zaaf içindeki kuvvet ve fakr içindeki servet ve gınâ ve cümud ve cehil içindeki hayat ve şuûr; bilbedâhe ve bizzarûre bir Kadîr-i Mutlak ve Kaviyy-i Mutlak ve Ganiyy-i Mutlak ve Alîm-i Mutlak ve Hayy-ı Kayyûm bir Zât'ın vücub-u vücûduna ve vahdetine karşı her taraftan pencereler açar. Hey'et-i mecmuası ile büyük bir mikyasta bir cadde-i nuraniyeyi gösterir.

İşte ey tabiat bataklığına düşen gafil! Eğer tabiatı bırakıp kudret-i ilâhiyeyi tanımazsan; her bir şeye, hattâ her bir zerreye, hadsiz bir kuvvet ve kudret ve nihayetsiz bir hikmet ve maharet, belki ekser eşyayı görecek, bilecek, idare edecek bir iktidar, her şeyde bulunduğunu kabul etmek lâzım gelir.

On Beşinci Pencere

اَلَّذِي أَحْسَنَ كُلَّ شَيْءٍ خَلَقَهُ[1]

sırrınca: Her şeye, o şeyin kabiliyet-i mahiyetine göre kemâl-i mîzân ve intizam ile biçilip hüsn-ü sanat ile tertib edilip, en kısa yolda, en güzel bir sûrette, en hafif bir tarzda, istimâlce en kolay bir şekilde, meselâ; kuşların elbiselerine ve her vakit tüylerini kolayca oynatmalarına ve istimâl etmelerine bak. Hem israfsız hikmetli bir tarzda vücûd vermek, sûret giydirmek, eşya adedince diller ile bir Sâni-i Hakîm'in vücub-u vücûduna şehâdet ve bir Kadîr-i Alîm-i Mutlak'a işaret ederler.

On Altıncı Pencere

Rûy-u zeminde mevsim-bemevsim tazelenen mahlûkatın îcad ve tedbirlerindeki intizamat ve tanzimat, bilbedâhe bir hikmet-i âmmeyi gösterir.[2] Sıfat, mevsufsuz olmadığından; elbette o hikmet-i âmme, bizzarûre bir Hakîm'i gösterir.

---

1 "(O Allah ki), yarattığı her şeyi güzel yapmıştır." (Secde sûresi, 32/7)

2 Bkz.: Bakara sûresi, 2/259; En'âm sûresi, 6/99; Hac sûresi, 22/5; Mü'minûn sûresi, 23/14; Rûm sûresi, 30/50; Mülk sûresi, 67/3; Ğâşiye sûresi, 88/17.

Hem o perde-i hikmet içinde hârika tezyinat, bilbedâhe bir inâyet-i tâmmeyi gösterir. Ve o inâyet-i tâmme, bizzarûre inâyet-kâr bir Hâlık-ı Kerîm'i gösterir. Ve o perde-i inâyette umuma şâmil bir taltifat ve ihsanat, bilbedâhe bir rahmet-i vâsiayı gösterir. Ve o rahmet-i vâsia, bizzarûre bir Rahmân-ı Rahîm'i gösterir. Ve o perde-i rahmet üstünde dahi bütün rızka muhtaç zîhayatların lâyık ve mükemmel bir tarzda iâşeleri ve erzakları, bilbedâhe terbiyekârâne bir rezzâkıyet ve şefkatkârâne bir rubûbiyeti gösterir. Ve o terbiye ve idare, bizzarûre bir Rezzâk-ı Kerîm'i gösterir.

Evet zeminin yüzünde kemâl-i hikmetle terbiye edilen ve kemâl-i inâyetle tezyin edilen ve kemâl-i rahmetle taltif edilen ve kemâl-i şefkatle iâşe edilen bütün mahlûkat, birer birer bir Sâni-i Hakîm, Kerîm, Rahîm, Rezzâk'ın vücubuna şehâdet ve vahdetine işaret ettikleri gibi, yeryüzünün mecmuunda tezahür eden ve umumunda görülen ve kasd ve irâdeyi bilbedâhe gösteren hikmet-i âmme; ve hikmeti dahi tazammun eden umum masnûata şâmil inâyet-i tâmme; ve inâyet ve hikmeti tazammun eden ve umum mevcudat-ı arziyeye şâmil olan rahmet-i vâsia; ve rahmet ve hikmet ve inâyeti de tazammun eden umum zîhayata şâmil bir sûrette ve gayet kerîmâne bir tarzda olan rızık ve iâşe-i umumiyeyi birden nazara al, bak! Nasıl ki elvan-ı seb'a, ziyâyı teşkil eder. Ve yeryüzünü tenvir eden o ziyâ, nasıl şüphesiz güneşi gösterir. Öyle de; o hikmet içindeki inâyet ve inâyet içindeki rahmet ve rahmet içindeki iâşe-i rızkî, nihayet derecede Hakîm, Kerîm, Rahîm, Rezzâk bir Vâcibü'l-vücûd'un vahdetini ve kemâl-i rubûbiyetini büyük bir mikyasta, yüksek bir derecede, parlak bir sûrette gösterir.[1]

İşte ey sersem münkir-i gafil! Göz önündeki bu hakimâne, kerîmâne, rahîmâne, rezzâkâne terbiyeti ve bu acib ve hârika ve mucize keyfiyeti ne ile izah edebilirsin? Senin gibi serseri tesadüfle mi? Ve kalbin gibi kör kuvvetle mi? Ve kafan gibi sağır tabiatla mı? Ve senin gibi âciz, câmid, cahil esbabla mı? Yoksa nihayetsiz derecede mukaddes, münezzeh ve müberrâ, muallâ ve nihayetsiz derecede Kadîr, Alîm, Semî', Basîr olan Zât-ı Zülcelâl'e nihayetsiz derecede âciz, cahil, sağır, kör, mümkin, miskin olan "tabiat" nâmını verip nihayetsiz hatâ işlemek mi istersin? Hem güneş gibi parlak şu hakikati, hangi kuvvet ile söndürebilirsin? Hangi perde-i gaflet altında saklayabilirsin?

---

1 Bkz.: Bakara sûresi, 2/22; Yûnus sûresi, 10/21; İbrahim sûresi, 14/32; Hicr sûresi, 15/19-22; Neml sûresi, 17/64; Sebe sûresi, 34/24; Fâtır sûresi, 35/3; Mü'min sûresi, 40/13; Zâriyât sûresi, 51/58.

On Yedinci Pencere

إِنَّ فِي السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضِ لَاٰيَاتٍ لِلْمُؤْمِنِينَ[1]

Zeminin yüzünü yaz zamanında temâşâ edip görüyoruz ki; îcad-ı eşyada müşevveşiyeti iktiza eden ve intizamsızlığa sebep olan nihâyetsiz sehâvet ve bir cûd-u mutlak, gayet derecede bir insicam ve intizam içinde görünüyor. İşte zemin yüzünü tezyin eden bütün nebâtâtı gör!

Hem mizansızlığı ve kabalığı iktiza eden îcad-ı eşyadaki sürat-i mutlaka dahi kemâl-i mevzûniyet içinde görünüyor. İşte zemin yüzünü süslendiren bütün meyvelere bak!

Hem ehemmiyetsizliği, belki çirkinliği iktiza eden kesret-i mutlaka dahi, kemâl-i hüsn-ü sanat içinde görünüyor. İşte yeryüzünü yaldızlayan bütün çiçeklere bak!

Hem sanatsızlığı, basitliği iktiza eden îcad-ı eşyadaki sühûlet-i mutlaka dahi, nihâyetsiz derecede sanatkârlık ve maharet ve ihtimamkârlık içinde görünüyor. İşte yeryüzündeki ağaç ve nebâtât cihâzâtının sandukçaları ve programları ve tarihçe-i hayatlarının kutucukları hükmünde olan bütün tohumlara, çekirdeklere dikkatle bak!

Hem ihtilâf ve ayrılığı iktiza eden uzaklık ve bu'd-u mutlak dahi bir ittifak-ı mutlak içinde görünüyor. İşte bütün aktâr-ı zeminde zer'edilen her nevi hububata bak!

Hem karışmayı ve bulaşmayı iktiza eden kemâl-i ihtilât, bilâkis kemâl-i imtiyaz ve tefrik içinde görünüyor. İşte bütün yer altına karışık atılan ve madde itibarıyla birbirine benzeyen tohumların sünbül vaktinde kemâl-i imtiyazları.. ve ağaçlara giren muhtelif maddelerin yaprak, çiçek ve meyvelere kemâl-i imtiyaz ile tefrikleri.. ve mideye giren karışık gıdaların muhtelif âzâ ve hüceyrâta göre kemâl-i imtiyazla ayrılmalarına bak, kemâl-i hikmet içinde kemâl-i kudreti gör!

Hem ehemmiyetsizliği, kıymetsizliği iktiza eden gayet derecede mebzûliyet ve nihâyet derecede ucuzluk dahi yeryüzünde masnûâtça, sanatça nihâ-

---

1 "Şüphesiz göklerde ve yerde müminler için Allah'ın kudret ve hikmetine dair çok deliller vardır." (Câsiye sûresi, 45/3).

yet derecede kıymettar ve pahalı bir keyfiyette görünüyor. İşte o hadsiz acâib-i sanat içinde yeryüzünün rahmânî sofrasında yalnız kudretin şekerlemeleri olan dutların nevîlerine bak! Kemâl-i rahmeti, kemâl-i sanat içinde gör!

İşte bütün rûy-u zeminde gayet kıymettarlık ile beraber hadsiz ucuzluk..

✓ ve hadsiz ucuzluk içinde hadsiz ihtilât ve karışıklık ile beraber hadsiz imtiyaz ve tefrik..

✓ ve hadsiz imtiyaz ve tefrik içinde gayet uzaklık ile beraber son derecede muvâfakat ve benzeyiş..

✓ ve son derece benzemek içinde gayet derecede sühûlet ve kolaylık ile beraber gayet derecede ihtimamkârâne yapılış..

✓ ve gayet derecede güzel yapılış içerisinde sürat-i mutlaka ve çabuklukla beraber gayet derecede mevzûn ve mizanlı ve israfsızlık..

✓ ve gayet derecede israfsızlık içinde son derece çokluk ve kesret ile beraber son derecede hüsn-ü sanat..

✓ ve son derece hüsn-ü sanat içinde nihâyet derecede sehâvet ile beraber intizam-ı mutlak, elbette gündüz, ışığı; ışık, güneşi gösterdiği gibi bir Kadîr-i Zülcelâl'in, bir Hakîm-i Zülkemâl'in, bir Rahîm-i Zülcemâl'in vücûb-u vücûduna ve kemâl-i kudretine ve cemâl-i rubûbiyetine ve vâhidiyetine ve ehadiyetine şehâdet ederler, [1] لَهُ الْأَسْمَاءُ الْحُسْنٰى sırrını gösterirler.

Şimdi ey bîçâre cahil, gafil, muannit, muattıl! Bu hakikat-i uzmâyı ne ile tefsir edebilirsin? Bu nihâyet derecede mucize ve harika keyfiyeti ne ile izah edebilirsin? Bu hadsiz derecede acîb şu sanatları neye isnad edebilirsin? Bu yeryüzü derecesinde geniş bu pencereye hangi perde-i gafleti atıp kapatabilirsin? Senin tesadüfün nerede, tabiat dediğin ve güvendiğin şuursuz yoldaşın ve dalâlette istinadgâhın ve arkadaşın nerede? Bu işlere tesadüfün karışması yüz derece muhâl değil mi? Ve şu harika işlerin binden birinin tabiata havalesi, bin derece muhâl olmuyor mu?

Yoksa câmid, âciz tabiatın; her bir şeyin içinde o şeyden yapılan eşya adedince mânevî makine ve matbaaları mı var?

---

1 "En güzel isimler Allah'a mahsustur." (İsrâ sûresi, 17/110; Tâhâ sûresi, 20/8; Haşir sûresi, 59/24).

On Sekizinci Pencere

أَوَ لَمْ يَنْظُرُوا فِي مَلَكُوتِ السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضِ[1]

Yirmi İkinci Söz'de izah edilen şu temsîle bak ki: Nasıl mükemmel, muntazam, sanatlı, saray gibi bir eser, bilbedâhe muntazam bir fiile delâlet eder. Yâni bir bina, bir dülgerliğe delâlet eder. Ve mükemmel, muntazam bir fiil, bizzarûre mükemmel bir fâile ve mahir bir ustaya, bir dülgere delâlet eder. Ve mükemmel usta ve dülger unvanları, bilbedâhe mükemmel bir sıfata, yâni sanat melekesine delâlet eder. Ve mükemmel sıfat ve o mükemmel meleke-i sanat, bilbedâhe mükemmel bir istidadın vücûduna delâlet eder. Ve mükemmel bir istidat ise, âlî bir ruh ve yüksek bir Zât'ın vücûduna delâlet eder.

Öyle de, zeminin yüzünü, belki kâinatı dolduran müteceddid eserler, bilbedâhe gayet derece-i kemâlde bulunan ef'âli gösteriyor. Ve şu nihayet derecedeki intizam ve hikmet dairesindeki ef'âl, bilbedâhe unvanları ve isimleri mükemmel olan bir Fâil'i gösteriyor.

Çünkü; muntazam, hakimâne fiiller, fâilsiz olmadığı katiyen mâlûm. Ve son derece mükemmel unvanlar, o fâilin son derece kemâldeki sıfatlarına delâlet eder. Çünkü fenn-i Sarfça nasıl ism-i fâil masdardan yapılır. Öyle de, unvanların ve isimlerin dahi masdarları ve menşe'leri, sıfatlardır. Ve son derece-i kemâlde sıfatlar, şüphesiz son derece mükemmel olan şuûnat-ı zâtiyeye delâlet eder. Ve kabiliyet-i zâtiye –tabir edemediğimiz– o mükemmel şuûn-u zâtiye, bihakkalyakîn hadsiz derece-i kemâlde olan bir Zât'a delâlet eder.

İşte bütün âlemdeki âsâr-ı sanat ve bütün mahlûkat, her biri birer eser-i mükemmel olduğundan, her biri bir fiile ve fiil ise isme, isim ise vasfa ve vasıf ise şe'ne ve şe'n ise zâta şehâdet ettikleri için; masnûat adedince bir tek Sâni-i Zülcelâl'in vücub-u vücûduna şehâdet ve ehadiyetine işaret ettikleri gibi; hey'et-i mecmuası ile, silsile-i mahlûkat kadar kuvvetli bir tarzda bir mi'râc-ı mârifettir. Hiçbir cihette içine şüphe girmeyen müteselsil bir bürhân-ı hakikattir.

Şimdi ey bîçâre münkir-i gafil! Silsile-i kâinat kadar kuvvetli şu bürhânı ne ile kırabilirsin? Şu masnûat adedince hakikatin şuaını gösteren hadsiz delikli ve kafesli şu pencereyi ne ile kapatabilirsin? Hangi perde-i gafleti üstüne çekebilirsin?

---

1 "Hiç düşünmezler mi göklerin ve yerin melekûtunu ve o muazzam saltanatı?" (A'râf sûresi, 7/185)

On Dokuzuncu Pencere

تُسَبِّحُ لَهُ السَّمٰوَاتُ السَّبْعُ وَالْأَرْضُ وَمَنْ فِيهِنَّ ۚ وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ[1]

sırrınca: Sâni-i Zülcelâl, semâvâtın ecrâmına o kadar hikmetler, mânâlar takmış ki; güya celâl ve cemâlini ifade etmek için semâvâtı; güneşler, aylar, yıldızlar kelimeleriyle süslendirdiği gibi, cevv-i semâda dahi olan mevcudata öyle hikmetler ve mânâlar ve maksadlar takmış ki; güya o cevv-i semâyı berkler, şimşekler, ra'dlar, katreler kelimeleriyle intak ediyor. Ve kemâl-i hikmet ve cemâl-i rahmetini ders veriyor.

Ve nasıl zemin kafasını, hayvanât ve nebâtât denilen mânidar kelimeleriyle söyleştirip kemâlât-ı sanatını kâinata gösteriyor. Öyle de; o kafanın birer kelimesi olan nebatları ve ağaçları dahi; yapraklar, çiçekler, meyveler kelimeleriyle intak edip yine kemâl-i sanatını ve cemâl-i rahmetini ilân ediyor. Ve birer kelime olan çiçekleri ve meyveleri dahi tohumcuklar kelimeleriyle konuşturup dekâik-ı sanatını ve kemâl-i rubûbiyetini ehl-i şuûra tâlim ediyor.

İşte bu hadsiz kelimât-ı tesbihiye içinde yalnız tek bir sünbül ve tek bir çiçeğin tarz-ı ifadesine kulak verip dinleyeceğiz. Nasıl şehâdet eder, bileceğiz.

Evet her bir nebat, her bir ağaç, pek çok lisân ile Sâni'lerini öyle gösteriyorlar ki; ehl-i dikkati hayretlerde bırakır ve bakanlara "Sübhânallah! Ne kadar güzel şehâdet ediyor!" dedirtirler. Evet, her bir nebatın çiçek açması zamanında ve sünbül vermesi anında, tebessümkârâne mânevî tekellümleri hengâmındaki tesbihleri, kendileri gibi güzel ve zâhirdir. Çünkü her bir çiçeğin güzel ağzı ile ve muntazam sünbülün lisânıyla ve mevzûn tohumların ve muntazam habbelerin kelimâtıyla hikmeti gösteren o nizam, bilmüşâhede ilmi gösteren bir mîzân içindedir. Ve o mîzân ise, maharet-i sanatı gösteren bir nakş-ı sanat içindedir ve o nakş-ı sanat, lütuf ve keremi gösteren bir zînet içindedir. Ve o zînet dahi, rahmet ve ihsanı gösteren latîf kokular içindedir. Ve birbiri içinde bulunan şu mânidar keyfiyetler, öyle bir lisân-ı şehâdettir ki; hem Sâni-i Zülcemâl'ini esmâsıyla târif eder, hem evsâfıyla tavsif eder, hem cilve-i esmâsını tefsir eder, hem teveddüd ve taarrüfünü, yâni sevdirilmesini ve tanıttırılmasını ifade eder.

İşte bir tek çiçekten böyle bir şehâdet işitsen, acaba zemin yüzündeki rabbânî bağlarda umum çiçekleri dinleyebilsen, ne derece yüksek bir kuvvetle Sâni-i Zülcelâl'in vücub-u vücûdunu ve vahdetini ilân ettiklerini işitsen, hiç şüphen ve vesvesen ve gafletin kalabilir mi? Eğer kalsa, sana insan ve zîşuur denilebilir mi?

---

[1] "Yedi kat gök, dünya ve onların içinde olan herkes Allah'ı takdis ve tenzih eder. Hatta hiçbir şey yoktur ki O'na hamd ile tenzih etmesin." (İsrâ sûresi, 17/42-44)

Gel şimdi bir ağaca dikkatle bak! İşte bahar mevsiminde yaprakların muntazaman çıkması, çiçeklerin mevzûnen açılması, meyvelerin hikmetle, rahmetle büyümesi ve dalların ellerinde, masum çocuklar gibi, nesimin esmesiyle oynaması içindeki latîf ağzını gör. Nasıl bir dest-i kerem ile yeşillenen yaprakların dili ile ve bir neşe-i lütuf ile tebessüm eden çiçeklerin lisânıyla ve bir cilve-i rahmet ile gülen meyvelerin kelimâtı ile ifade edilen hikmetli nizam içindeki adilli mîzân; ve adli gösteren mîzân içinde bulunan dikkatli sanatlar, nakışlar ve maharetli nakışlar ve zînetler içinde rahmet ve ihsanı gösteren ayrı ayrı tatlı tatmaklar ve ayrı ayrı güzel kokular ve hoş tatmaklar içinde birer mucize-i kudret olan tohumlar ve çekirdekler, gayet zâhir bir sûrette bir Sâni-i Hakîm, Kerîm, Rahîm, Muhsin, Mün'im, Mücemmil, Mufaddıl'ın vücub-u vücûdunu ve vahdetini ve cemâl-i rahmetini ve kemâl-i rubûbiyetini gösterir. İşte eğer bütün rûy-u zemindeki ağaçların lisân-ı hâllerini birden dinleyebilsen: [1] يُسَبِّحُ لِلّٰهِ مَا فِي السَّمٰوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ hazinesinde ne kadar güzel cevherler bulunduğunu göreceksin, anlayacaksın.

İşte ey nankörlük içinde kendini başıboş zanneden bedbaht gafil! Bu derece hadsiz lisânlarla kendini sana tanıttıran ve bildiren ve sevdiren bir Kerîm-i Zülcemâl, tanımak istenilmezse bu lisânları susturmalı. Madem ki susturulmaz, dinlemeli. Gafletle kulağını kapasan kurtulamazsın. Çünkü sen kulağını kapamakla kâinat sükût etmez, mevcudat susmaz, vahdâniyet şâhidleri seslerini kesmezler. Elbette seni mahkûm ederler...

Yirminci Pencere[2(Hâşiye)]

---

1 "Göklerde ve yerde olanların hepsi, Allah'ı tesbih eder." (Cum'a sûresi, 62/1)

2(Hâşiye) Şu Yirminci Pencere'nin hakikati, bir zaman Arabî bir surette şöyle kalbe gelmişti:

تَلَئْلُؤُ الضِّيَاءِ مِنْ تَنْوِيرِكَ تَشْهِيرِكَ تَمَوُّجُ الْأَعْصَارِ مِنْ تَصْرِيفِكَ تَوْظِيفِكَ سُبْحَانَ مَا أَعْظَمَ سُلْطَانَكَ

تَفَجُّرُ الْأَنْهَارِ مِنْ تَدْخِيرِكَ تَسْخِيرِكَ تَزَيُّنُ الْأَحْجَارِ مِنْ تَدْبِيرِيكَ تَصْوِيرِكَ سُبْحَانَكَ مَا أَبْدَعَ حِكْمَتَكَ

تَبَسُّمُ الْأَزْهَارِ مِنْ تَزْيِينِكَ تَحْسِينِكَ تَبَرُّجُ الْأَثْمَارِ مِنْ إِنْعَامِكَ إِكْرَامِكَ سُبْحَانَكَ مَا أَحْسَنَ صَنْعَتَكَ

تَسَجُّعُ الْأَطْيَارِ مِنْ إِنْطَاقِكَ إِرْفَاقِكَ تَهَزُّجُ الْأَمْطَارِ مِنْ إِنْزَالِكَ إِفْضَالِكَ سُبْحَانَكَ مَا أَوْسَعَ رَحْمَتَكَ

تَحَرُّكُ الْأَقْمَارِ مِنْ تَقْدِيرِكَ تَدْبِيرِكَ تَدْوِيرِكَ تَنْوِيرِكَ

سُبْحَانَكَ مَا أَنْوَرَ بُرْهَانَكَ مَا أَبْهَرَ سُلْطَانَكَ

Tercemesi: Işığın parlaması, masnuat-ı ilâhiye-yi izn-i Rabbânî ile teşhir ve ilân etmektir.. Rüzgârların dalgalanması, emr-i rabbânînin yerine getirilmesine süratle çalışmaktır.

Sen her türlü noksan sıfattan münezzehsin; Senin saltanatın ne büyüktür! Nehirlerin, çayların ve ırmakların, yerden ve dağlardan kaynaması, Senin onları depolaman ve insanlara musahhar kılman iledir.

فَسُبْحَانَ الَّذِي بِيَدِهِ مَلَكُوتُ كُلِّ شَيْءٍ[1]

وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا عِندَنَا خَزَائِنُهُ وَمَا نُنَزِّلُهُ إِلَّا بِقَدَرٍ مَعْلُومٍ[2]

وَأَرْسَلْنَا الرِّيَاحَ لَوَاقِحَ فَأَنْزَلْنَا مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَسْقَيْنَاكُمُوهُ وَمَا أَنْتُمْ لَهُ بِخَازِنِينَ[3]

Nasıl cüz'iyat ve neticelerde ve teferruatta kemâl-i hikmet ve cemâl-i sanat görünüyor. Öyle de: Tesadüfî ve karışık tevehhüm edilen küllî unsurların, büyük mahlûkatın zâhiren karışık vaziyetleri dahi, bir hikmet ve sanat ile vaziyetler alıyorlar.

✓ İşte ziyânın parlaması, sâir hikmetli hidemâtının delâletiyle, yeryüzünde masnûat-ı ilâhiyeyi izn-i rabbânî ile teşhir ve ilân etmektir. Demek bir Sâni-i Hakîm tarafından ziyâ istihdam ediliyor. Çarşı-yi âlem sergilerindeki antika sanatlarını onun ile irâe ediyor.

✓ Şimdi rüzgârlara bak ki: Sâir hakimâne, kerîmâne faydalarının ve vazifelerinin şehâdetiyle gayet mühim ve kesretli vazifelere koşuyorlar. Demek o dalgalanmak bir Sâni-i Hakîm tarafından bir tavziftir, bir tasriftir, bir kullanmaktır. Dalgalanmaları ise, emr-i rabbânînin çabuk yerine getirilmesine süratle çalışmaktır.

✓ Şimdi bak çeşmelere, çaylara, ırmaklara! Yerden, dağlardan kaynamaları tesadüfî değildir. Çünkü onlara terettüp eden âsâr-ı rahmet olan faydaların ve semerelerin şehâdetiyle ve dağlarda bir mîzân-ı hâcetle iddiharlarının ifadesi ile ve bir mîzân-ı hikmetle gönderilmelerinin delâletiyle gösteriliyor

---

Kıymetli taşların süslenmesi Senin tedbirin ve tasvirin iledir. Sen her türlü noksan sıfattan münezzehsin; Senin hikmetin ne güzeldir!

Çiçeklerin gülümsemesi Senin süslemen ve güzelleştirmen iledir. Meyvelerin süslenip kendilerini bize takdim etmeleri Senin ihsan ve ikramın iledir.

Sen her türlü noksan sıfattan münezzehsin; Senin sanatın ne güzeldir. Kuşların ahenkle cıvıldaşmaları Senin konuşturman ve onları birbirlerine karşı şefkatli kılman iledir.

Yağmurların serpişmesi Senin yağdırman ve ihsanın iledir. Sen her türlü noksan sıfattan münezzehsin. Senin rahmetin ne kadar da geniştir!

Ayın (kamerlerin) hareket etmesi Senin takdirin ve tedbirin, döndürmen nurlandırman (aydınlatman) iledir. Sen her türlü noksan sıfattan münezzehsin; Senin bürhânın ne kadar da nurludur, Senin saltanatın ne kadar da zahirdir (gözler önündedir).

1 "Sübhandır, münezzehdir o Zât ki, her şey üzerinde hâkimiyet O'nun elindedir." (Yâsîn sûresi, 36/83)

2 "Hiçbir şey yoktur ki onu meydana getiren hazinelerin anahtarları elimizde olmasın. Biz onu ancak belirli bir ölçü ile indiririz." (Hicr sûresi, 15/21)

3 "Aşılayıcı olarak rüzgârlar gönderdik. Derken gökten yağmur indirip onunla sizi suladık. Hâlbuki o suyu hazinelerde depolayan da sizler değilsiniz." (Hicr sûresi, 15/22)

ki; bir Rabb-i Hakîm'in teshiriyle ve iddiharıyladır. Ve kaynamaları ise, O'nun emrine heyecanla imtisâl etmeleridir.

✓ Şimdi yerdeki bütün taşların ve cevâhirlerin ve mâdenlerin envâına bak! Bunların tezyinatları ve menfaatli hâsiyetleri bir Sâni-i Hakîm'in tezyini ile, tertibi ile, tedbiri ile, tasviri ile olduğunu, onlara müteallik hakimâne faydaları ve mesalih-i hayatiye ve levâzımât-ı insâniye ve hâcât-ı hayvaniyeye muvâfık bir tarzda ihzarları gösteriyor.

✓ Şimdi çiçeklere, meyvelere bak! Bunların gülümsemeleri ve tadları ve güzellikleri ve nakışları ve koku vermeleri; bir Sâni-i Kerîm'in, bir Mün'im-i Rahîm'in sofrasında birer târife, birer dâvetnâme hükmünde olarak muhtelif renk ve koku ve tadlarla her nev'e ayrı ayrı târife ve dâvetnâme olarak verilmiştir.

✓ Şimdi kuşlara bak! Onların söyleşmeleri ve cıvıldaşmaları, bir Sâni-i Hakîm'in intak ve söyletmesi olduğuna delîl-i kat'î ise, hayret verir bir tarzda birbirine o seslerle müdavele-i hissiyat ve ifade-i maksad etmeleridir.

✓ Şimdi bulutlara bak! Yağmurun şıpıltıları, mânâsız bir ses olmadığına ve şimşek ile gök gürlemesi, boş bir gürültü olmadığına kat'î delîl ise, hâlî bir boşlukta o acâibi îcad etmek ve onlardan âb-ı hayat hükmündeki damlaları sağmak ve zemin yüzündeki muhtaç ve müştâk zîhayatlara emzirmek, gösteriyor ki: O şırıltı, o gürültü gayet mânidar ve hikmettardır ki; bir Rabb-i Kerîm'in emriyle, müştâklara o yağmur bağırıyor ki, "Sizlere müjde, geliyoruz!" mânâsını ifade ederler.

✓ Şimdi göğe bak! Gök içinde hadsiz ecrâmdan yalnız kamere dikkat et! Onun hareketi, bir Kadîr-i Hakîm'in emriyle olduğu, ona müteallik ve yeryüzüne ait mühim hikmetlerdir ki, başka yerde beyân ettiğimizden kısa kesiyoruz.

İşte ziyâdan tut, tâ kamere kadar saydığımız küllî unsurlar gayet geniş bir tarzda ve büyük bir mikyasta bir pencere açar. Bir Vâcibü'l-vücûd'un vahdetini ve kemâl-i kudretini ve azamet-i saltanatını gösterir, ilân ederler.

İşte ey gafil! Eğer bu gök gürlemesi gibi bu sadâyı susturabilirsen ve güneşin ışığı gibi parlak o ziyâyı söndürebilirsen, Allah'ı unut! Yoksa aklını başına al!

سُبْحَانَ مَنْ ﴿تُسَبِّحُ لَهُ السَّمٰوَاتُ السَّبْعُ وَالْأَرْضُ وَمَنْ فِيهِنَّ﴾[1] de.

---

[1] Bütün noksanlıklardan münezzehtir o Allah ki "Yedi gök, yer ve bunlarda bulunan herkes O'nu tesbih eder." (İsrâ sûresi, 17/44)

Yirmi Birinci Pencere

وَالشَّمْسُ تَجْرِي لِمُسْتَقَرٍّ لَهَا ذٰلِكَ تَقْدِيرُ الْعَزِيزِ الْعَلِيمِ[1]

Şu kâinatın lâmbası olan güneş, kâinat Sâni'inin vücûduna ve vahdâniyetine güneş gibi parlak ve nurânî bir penceredir. Evet, manzume-i şemsiye denilen küremizle beraber on iki seyyare;[2] cirmleri küçüklük-büyüklük itibarıyla pek çok muhtelif ve mevkileri uzaklık-yakınlık noktasında pek çok mütefâvit ve sürat-i hareketleri çok mütenevvi' olduğu hâlde kemâl-i intizam ve hikmet ile ve kemâl-i mîzân ile ve bir sâniye kadar şaşırmayarak hareketleri ve deveranları ve güneş ile, câzibe kanunu tabir edilen bir kanun-u ilâhî ile bağlanmaları, yâni onlar imamlarına iktidaları; büyük bir mikyasta bir azamet-i kudret-i ilâhiyeyi ve vahdâniyet-i rabbâniyeyi gösterir.

Çünkü; o câmid cirmleri, o şuûrsuz büyük kütleleri, nihayet derecede intizam ve mîzân-ı hikmet içinde muhtelif şekillerde ve muhtelif mesafelerde ve muhtelif hareketlerde döndürmek, istihdam etmek, ne derece bir kudreti ve bir hikmeti isbat ettiğini kıyas et. Bu büyük ve ağır işe zerre miktar tesadüf karışsa, öyle bir patlayış verecek ki, kâinatı dağıtacak. Çünkü; bir dakika, tesadüf birisini tevkif etse, mihverinden çıkmasına sebebiyet verir, başkaları ile müsademe etmesine yol açar. Küre-i arzdan bin defa büyük cirmlerle müsademenin ne derece dehşetli olduğunu kıyas edebilirsin.

Manzume-i şemsiyenin yâni şemsin me'mumları ve meyveleri olan on iki seyyarenin acâibini ilm-i muhît-i ilâhîye havale edip, yalnız gözümüzün önünde seyyaremiz bulunan arza bakıyoruz, görüyoruz ki: Bu seyyaremiz, bir azamet-i şevket-i rubûbiyeti ve haşmet-i saltanat-ı ulûhiyeti ve kemâl-i rahmeti ve hikmeti gösterir bir sûrette güneşin etrafında, emr-i rabbânî ile – Üçüncü Mektup'ta beyân edildiği gibi– pek büyük bir hizmet için bir uzun seyr u seyahat ona ettiriliyor. Bir sefîne-i rabbâniye olarak acâib-i masnûat-ı ilâhiye ile doldurulmuş ve zîşuur ibâdullaha seyrangâh gibi bir mesken-i seyyar vaziyeti verilmiş. Ve evkat ve hesabı bildirecek saat akrebi gibi kamer dahi dakik hesaplarla, azîm hikmetlerle ona takılmış ve o kamere başka menzillerde ayrı seyr u seyahat verilmiş.[3] İşte bu mübarek seyyaremizin şu hâlleri,

---

1 "Güneş de bir delildir onlara, akar gider yörüngesinde... Takdir-i Azîz-i Alîm böyle olur işte!" (Yâsîn sûresi, 36/38)

2 "Bir zaman Yûsuf babasına, "Babacığım! Ben rüyamda on bir yıldızın, güneş ve ayın bana secde ettiklerini gördüm." (Yûsuf sûresi, 12/4) âyeti Kur'ân'da güneş sistemindeki gezegenlerin sayısına işaret etmektedir. Güneş ile beraber sayı on iki olmaktadır.

3 "Ay için de birtakım safhalar, duraklar tâyin ettik, dolaşa dolaşa, nihayet eski hurma salkımının çöpü gibi kuru, sarı, kavisli bir hâle gelir." (Yâsîn sûresi, 36/39)

küre-i arz kuvvetinde bir şehâdetle, bir Kadîr-i Mutlak'ın vücub-u vücûdunu ve vahdetini isbat eder. Madem şu seyyaremiz böyledir, manzume-i şemsiyeyi ona kıyas edebilirsin.

Hem şemse kendi mihveri üstünde câzibe denilen mânevî ipleri yumak yaptırmak için dolap ve çıkrık hükmünde olan güneşi, bir Kadîr-i Zülcelâl'in emriyle döndürüp, o seyyâratı o mânevî iplerle bağlayıp tanzim etmek ve güneşi bütün seyyâratı ile sâniyede beş saatlik bir mesafeyi kestirecek kadar bir süratle, bir tahmine göre "Herkül Burcu" tarafına veya "Şemsü'ş-Şümûs" cânibine sevk etmek, elbette ezel ve ebed Sultanı olan Zât-ı Zülcelâl'in kudretiyle ve emriyledir. Güya haşmet-i rubûbiyetini göstermek için, bu emirber neferleri hükmünde olan manzume-i şemsiye ordusu ile bir manevra yaptırır.

Ey kozmoğrafyacı efendi! Hangi tesadüf bu işlere karışabilir? Hangi esbâbın eli buna ulaşabilir? Hangi kuvvet buna yanaşabilir? Haydi sen söyle... Hiç böyle bir Sultan-ı Zülcelâl, aczini gösterip mülküne başkasını karıştırır mı? Bâhusus kâinatın meyvesi, neticesi, gayesi, hülâsası olan zîhayatları, başka ellere verir mi? Başkasını müdahale ettirir mi? Bâhusus o meyvelerin en câmii ve o neticelerin en mükemmeli ve zeminin halifesi ve o sultanın aynadar bir misafiri olan insanları başıboş bırakır mı? Ve onları tabiata ve tesadüfe havale edip haşmet-i saltanatını hiçe indirir mi, kemâl-i hikmetini sukut ettirir mi?..

Yirmi İkinci Pencere

أَلَمْ نَجْعَلِ الْأَرْضَ مِهَادًا ۞ وَالْجِبَالَ أَوْتَادًا ۞ وَخَلَقْنَاكُمْ أَزْوَاجًا[1]

فَانْظُرْ إِلَى آثَارِ رَحْمَتِ اللهِ كَيْفَ يُحْيِ الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا[2]

Küre-i arz bir kafadır ki, yüz bin ağzı vardır. Her bir ağzında, yüz bin lisânı vardır. Her lisânında, yüz bin bürhânı var ki; her biri çok cihetle Vâcibü'l-vücûd, Vâhid-i Ehad, her şeye kadîr, her şeye alîm bir Zât-ı Zülcelâl'in vücub-u vücûduna ve vahdetine ve evsâf-ı kudsiyesine ve esmâ-yı hüsnâsına şehâdet ederler.

Evet arzın evvel-i hilkatine bakıyoruz ki: Mâyi hâline gelen bir madde-i seyyâleden taş ve taştan toprak halkedilmiş. Mâyi kalsaydı, kâbil-i süknâ olmazdı. O mâyi taş olduktan sonra, demir gibi sert olsa idi kâbil-i istifade ol-

---

1 "Biz yeri bir döşek yapmadık mı? Dağları da arzı tutan birer destek yapmadık mı? Hem, sizi çift yarattık. (Nebe sûresi, 78/6-8)

2 "İşte bak, Allah'ın rahmetinin eserlerine, ölmüş toprağa nasıl hayat veriyor!" (Rûm sûresi, 30/50)

mazdı. Elbette buna bu vaziyeti veren, yerin sekenelerinin hâcetlerini gören bir Sâni-i Hakîm'in hikmetidir.

Sonra tabaka-yı turabiye, dağlar direği üzerine atılmış, tâ içindeki dâhilî inkılâblardan gelen zelzeleler, dağlarla teneffüs edip, zemini hareketinden ve vazifesinden şaşırtmasın. Hem denizin istilâsından toprağı kurtarsın. Hem zîhayatların levâzımât-ı hayatiyesine birer hazine olsun. Hem havayı tarasın, gazât-ı muzırradan tasfiye etsin, tâ teneffüse kabil olsun. Hem suları biriktirip iddihar etsin. Hem zîhayata lâzım olan sâir mâdenlere menşe' ve medâr olsun.

İşte bu vaziyet bir Kadîr-i Mutlak ve bir Hakîm-i Rahîm'in vücub-u vücûduna ve vahdetine gayet kat'î ve kuvvetli şehâdet eder.

Ey coğrafyacı efendi! Bunu ne ile izah edersin? Hangi tesadüf şu acâib-i masnûat ile dolu sefîne-i rabbâniyeyi bir meşher-i acâib yaparak yirmi dört bin sene bir mesafede, bir senede süratle çevirip, onun yüzünde dizilmiş eşyadan hiçbir şey düşürmesin?

Hem zeminin yüzündeki acib sanatlara bak! Anâsırlar, ne derece hikmetle tavzif edilmişler. Bir Kadîr-i Hakîm'in emriyle zemin yüzündeki Rahmân misafirlerine nasıl güzel bakıyorlar, hizmetlerine koşuyorlar.

Hem acib ve garib sanatlar içinde rengârenk acib hikmetli zemin yüzünün sîmâsındaki bu nakışlı çizgilere bak! Nasıl sekenelerine enhar ve çayları, deniz ve ırmakları, dağ ve tepeleri, ayrı ayrı mahlûklarına ve ibâdına lâyık birer mesken ve vesait-i nakliye yapmış. Sonra yüz binler ecnas-ı nebâtât ve envâ-ı hayvanâtı ile kemâl-i hikmet ve intizam ile doldurup hayat vererek şenlendirmek, vakit-bevakit muntazaman mevt ile terhis ederek boşaltıp yine muntazaman "*Ba'sü ba'de-'l-mevt*" sûretinde doldurmak; bir Kadîr-i Zülcelâl'in ve bir Hakîm-i Zülkemâl'in vücub-u vücûduna ve vahdetine yüz binler lisânlarla şehâdet ederler.

Elhâsıl: Yüzü, acâib-i sanata bir meşher ve garâib-i mahlûkata bir mahşer ve kafile-i mevcudata bir memer ve sufûf-u ibâdına bir mescid ve makarr olan zemin; bütün kâinatın kalbi hükmünde olduğundan, kâinat kadar nur-u vahdâniyeti gösterir.

İşte ey coğrafyacı efendi! Bu zemin kafası yüz bin ağız, her birinde yüz bin lisân ile Allah'ı tanıttırsa ve sen O'nu tanımazsan, başını tabiat bataklığına soksan, derece-i kabahatını düşün. Ne derece dehşetli bir cezaya seni müstehak eder, bil, ayıl ve başını bataklıktan çıkar.

اٰمَنْتُ بِاللّٰهِ الَّذِي بِيَدِهٖ مَلَكُوتُ كُلِّ شَيْءٍ[1] de.

---

[1] İman ettim O Allah'a ki "Her şey üzerinde hâkimiyet elindedir." (Mü'minûn sûresi, 33/88; Yâsîn sûresi, 36/83)

Yirmi Üçüncü Pencere

اَلَّذِي خَلَقَ الْمَوْتَ وَالْحَيٰوةَ[1]

Hayat, kudret-i rabbâniye mucizâtının en nurânîsidir, en güzelidir. Ve vahdâniyet bürhânlarının en kuvvetlisi ve en parlağıdır. Ve tecelliyât-ı samedâniye aynalarının en câmii ve en berrakıdır. Evet, hayat tek başıyla bir Hayy-ı Kayyûm'u bütün esmâ ve şuûnatı ile bildirir. Çünkü hayat, pek çok sıfâtın memzuç bir macunu hükmünde bir ziyâ, bir tiryaktır. Elvan-ı seb'a, ziyâda; ve muhtelif edviyeler, tiryakta nasıl ki mümtezicen bulunur. Öyle de: Hayat dahi, pek çok sıfâttan yapılmış bir hakikattir. O hakikatteki sıfatlardan bir kısmı, duygular vasıtasıyla inbisât ederek inkişâf edip ayrılırlar. Kısm-ı ekseri ise hissiyat sûretinde kendilerini ihsas ederler ve hayattan kaynama sûretinde kendilerini bildirirler.

Hem hayat, kâinatın tedbir ve idaresinde hüküm-ferma olan rızk ve rahmet ve inâyet ve hikmeti tazammun ediyor. Güya hayat onları arkasına takıp, girdiği yere çekiyor. Meselâ; hayat bir cisme, bir bedene girdiği vakit; Hakîm ismi dahi tecelli eder, hikmetle yuvasını güzelce yapıp tanzim eder. Aynı hâlde Kerîm ismi de tecelli edip, meskenini hâcâtına göre tertib ve tezyin eder. Yine aynı hâlde Rahîm isminin cilvesi görünüyor ki, o hayatın devam ve kemâli için türlü türlü ihsanlarla taltif eder. Yine aynı hâlde Rezzâk isminin cilvesi görünüyor ki, o hayatın bekasına ve inkişâfına lâzım maddî, mânevî gıdaları yetiştiriyor. Ve kısmen bedeninde iddihar ediyor. Demek hayat bir nokta-yı mihrakıye hükmünde; muhtelif sıfât birbiri içine girer, belki birbirinin aynı olur. Güya hayat tamamıyla hem ilimdir, aynı hâlde kudrettir, aynı hâlde de hikmet ve rahmettir ve hâkezâ...

İşte hayat bu câmi mahiyeti itibarıyla şuûn-u zâtiye-i rabbâniyeye aynadarlık eden bir ayna-yı samediyettir. İşte bu sırdandır ki: Hayy-ı Kayyûm olan Zât-ı Vâcibü'l-vücûd, hayatı pek çok kesretle ve mebzûliyetle halkedip, neşir ve teşhir eder. Ve her şeyi hayatın etrafına toplattırıp, ona hizmetkâr eder. Çünkü hayatın vazifesi büyüktür.

Evet samediyetin aynası olmak kolay bir şey değil, âdi bir vazife değil. İşte göz önünde her vakit gördüğümüz bu hadd ü hesaba gelmeyen yeni yeni

---

1 "Hanginizin daha güzel iş ortaya koyacağını denemek için, ölümü ve hayatı yaratan O'dur." (Mülk sûresi, 67/2)

hayatlar ve hayatların asılları ve zâtları olan ruhlar, birden ve hiçten vücûda gelmeleri ve gönderilmeleri, bir Zât-ı Vâcibü'l-vücûd ve Hayy-ı Kayyûm'un vücub-u vücûdunu ve sıfât-ı kudsiyesini ve esmâ-yı hüsnâsını; lemeâtın güneşi gösterdiği gibi gösteriyorlar. Güneşi tanımayan ve kabul etmeyen adam, nasıl gündüzü dolduran ziyâyı inkâr etmeye mecbur oluyor. Öyle de: Hayy-ı Kayyûm, Muhyî ve Mümît olan Şems-i Ehadiyet'i tanımayan adam, zeminin yüzünü belki mâzi ve müstakbeli dolduran zîhayatların vücûdunu inkâr etmeli ve yüz derece hayvandan aşağı düşmeli. Hayat mertebesinden düşüp câmid bir cahil-i echel olmalı.

Yirmi Dördüncü Pencere

لَآ إِلٰهَ إِلَّا هُوَ كُلُّ شَيْءٍ هَالِكٌ إِلَّا وَجْهَهُ لَهُ الْحُكْمُ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ[1]

Mevt, hayat kadar bir bürhân-ı rubûbiyettir. Gayet kuvvetli bir hüccet-i vahdâniyettir.

اَلَّذِي خَلَقَ الْمَوْتَ وَالْحَيٰوةَ[2] delâletince, mevt; adem, îdam, fena, hiçlik, fâilsiz bir inkıraz değil, belki bir Fâil-i Hakîm tarafından hizmetten terhis ve tahvil-i mekân ve tebdil-i beden ve vazifeden paydos ve haps-i bedenden âzad etmek ve muntazam bir eser-i hikmet olduğu, Birinci Mektub'ta gösterilmiştir.

Evet nasıl zemin yüzündeki masnûat ve zîhayatlar ve hayattar zemin yüzü, bir Sâni-i Hakîm'in vücub-u vücûduna ve vahdâniyetine şehâdet ediyorlar. Öyle de: O zîhayatlar ölümleriyle bir Hayy-ı Bâkî'nin sermediyetine ve vâhidiyetine şehâdet ediyorlar. Yirmi İkinci Söz'de; mevt, gayet kuvvetli bir bürhân-ı vahdet ve bir hüccet-i sermediyet olduğu isbat ve izah edildiğinden, şu bahsi o Söz'e havale edip yalnız mühim bir nüktesini beyân edeceğiz. Şöyle ki:

Nasıl zîhayatlar, vücûdları ile bir Vâcibü'l-vücûd'un vücûduna delâlet ediyorlar. Öyle de: O zîhayatlar, ölümleri ile bir Hayy-ı Bâkî'nin sermediyetine, vâhidiyetine şehâdet ediyorlar. Meselâ; yalnız bir tek zîhayat olan zemin yüzü, intizamatı ile, ahvâliyle Sâni'i gösterdiği gibi, öldüğü vakit yâni kış, beyaz kefeni ile ölmüş o zemin yüzünü kapaması ile nazar-ı beşeri ondan çeviriyor.

---

1 "O'ndan başka ilâh yoktur. O'nun vechi (Zâtı), hariç her şey yok olacaktır. Hüküm O'nundur ve hepiniz O'nun huzuruna götürüleceksiniz." (Kasas sûresi, 28/88)

2 "Ölümü ve hayatı yaratan O'dur." (Mülk sûresi, 67/2)

Veyahut nazar, o giden bahar cenazesinin arkasından mâziye gider, daha geniş bir manzarayı gösterir. Yâni her biri birer mucize-i kudret olan zemin dolusu bütün geçen baharlar misillü yeni gelecek birer hârika-yı kudret ve birer hayattar zemin olan, bahar dolusu hayattar mevcudat-ı arziyenin gelmelerini ihsas ve vücûdlarına şehâdet ettiklerinden; öyle geniş bir mikyasta, öyle parlak bir sûrette, öyle kuvvetli bir derecede bir Sâni-i Zülcelâl'in bir Kadîr-i Zülkemâl'in, bir Kayyûm-u Bâkî'nin, bir Şems-i Sermedî'nin vücub-u vücûduna ve vahdetine ve beka ve sermediyetine şehâdet ederler ve öyle parlak delâili gösterirler ki, ister istemez bedahet derecesinde اٰمَنْتُ بِاللهِ الْوَاحِدِ الْأَحَدِ[1] dedirtir.

Elhâsıl: وَيُحْيِي الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا[2] sırrınca; hayattar bu zemin, bir baharda Sâni'a şehâdet ettiği gibi; onun ölmesiyle, zamanın geçmiş ve gelecek iki kanadına dizilmiş mucizât-ı kudretine nazarı çeviriyor. Bir bahar yerine binler baharı gösteriyor. Bir mucize yerine binler mucizât-ı kudretine işaret eder. Ve onlardan her bahar, şu hazır bahardan daha kat'î şehâdet eder. Çünkü mâzi tarafına geçenler, zâhirî esbablarıyla beraber gitmişler; arkalarında yine kendileri gibi başkalar yerlerine gelmişler. Demek esbab-ı zâhiriye hiçtir. Yalnız bir Kadîr-i Zülcelâl, onları halkedip, hikmetiyle esbaba bağlayarak gönderdiğini gösteriyor. Ve gelecek zamanda dizilmiş hayattar olan zemin yüzleri ise, daha parlak şehâdet eder. Çünkü yeniden, yoktan, hiçten yapılıp gönderilecek, yere konup vazife gördürüp sonra gönderilecekler.

İşte ey tabiata saplanan ve bataklıkta boğulmak derecesine gelen gafil! Bütün mâzi ve müstakbele ulaşacak hikmetli ve kudretli mânevî el sahibi olmayan bir şey, nasıl bu zeminin hayatına karışabilir? Senin gibi hiç ender hiç olan tesadüf ve tabiat buna karışabilir mi? Kurtulmak istersen: "Tabiat, olsa olsa bir defter-i kudret-i ilâhiyedir. Tesadüf ise, cehlimizi örten gizli bir hikmet-i ilâhiyenin perdesidir." de, hakikate yanaş.

Yirmi Beşinci Pencere

Nasıl ki madrub, elbette dâribe delâlet eder. Sanatlı bir eser, sanatkârı îcab eder. Veled, vâlidi iktiza eder. Tahtiyet, fevkıyeti istilzam eder ve hâkezâ... Bütün umûr-u izafiye tabir ettikleri biri birisiz olmayan evsâf-ı nisbiye misillü şu kâinatın cüz'iyatında ve hey'et-i umumiyesinde görünen imkân dahi,

---

1 Zât ve sıfatlarında eşsiz ve tek olan Allah'a îmân ettim.

2 "Ve ölmüş toprağa hayat verir." (Rûm sûresi, 30/19)

vücubu gösterir. Ve bütün onlarda görünen infial, bir fiili gösterir. Ve umumunda görünen mahlûkıyet, hâlıkıyeti gösterir. Ve umumunda görünen kesret ve terkib, vahdeti istilzam eder. Ve vücub ve fiil ve hâlıkıyet ve vahdet, bilbedâhe ve bizzarûre mümkin, münfail, kesîr, mürekkeb, mahlûk olmayan; vâcib ve fâil, vâhid ve hâlık olan mevsuflarını ister. Öyle ise bilbedâhe bütün kâinattaki bütün imkânlar, bütün infialler, bütün mahlûkıyetler, bütün kesret ve terkibler bir Zât-ı Vâcibü'l-vücûd, Fa'âlün limâ yürîd,[1] Hâlık-ı külli şey'e,[2] Vâhid-i Ehad'e[3] şehâdet eder.

Elhâsıl: Nasıl imkândan vücub görünüyor, infialden fiil ve kesretten vahdet; bunların vücûdu, onların vücûduna katiyen delâlet eder. Öyle de: Mevcûdat üstünde görünen masnûiyet ve merzukıyet gibi sıfatlar dahi, sâni'iyet, rezzâkıyet gibi şe'nlerin vücûdlarına kat'î delâlet ediyor. Şu sıfâtın vücûdu dahi, bizzarûre ve bilbedâhe bir Hallâk ve bir Rezzâk Sâni-i Rahîm'in vücûduna delâlet eder. Demek her bir mevcud, taşıdığı yüzler bu çeşit sıfatlar lisânı ile, Zât-ı Vâcibü'l-vücûd'un yüzler esmâ-yı hüsnâsına şehâdet ederler. Bu şehâdetler kabul edilmezse, mevcudatın bütün bu çeşit sıfatlarını inkâr etmek lâzım gelir...

Yirmi Altıncı Pencere[4(Hâşiye)]

Şu kâinatın mevcudatı yüzünde tazelenen ve gelip geçen cemâller ve hüsünler; bir Cemâl-i Sermedî cilvelerinin bir nevi gölgeleri olduğunu gösterir. Evet, ırmağın yüzündeki kabarcıkların parlayıp gitmesinden sonra arkadan gelenlerin gidenler gibi parlamaları, daimî bir şemsin şualarının aynaları olduklarını gösterdikleri gibi; seyyâl zaman ırmağında, seyyar mevcudatın üstünde parlayan lemeât-ı cemâliye dahi, bir Cemâl-i Sermedîye işaret ederler ve O'nun bir nevi emareleridirler.

Hem kâinat kalbindeki ciddî aşk, bir Maşuk-u lâ-yezâlî'yi gösterir. Evet, ağacın mahiyetinde olmayan bir şey, esaslı bir sûrette meyvesinde bulunmadığı delâletiyle; şecere-i kâinatın hassas meyvesi olan nev'-i insandaki ciddî aşk-ı lahutî gösterir ki; bütün kâinatta –fakat başka şekillerde– hakikî aşk ve muhabbet bulunuyor. Öyle ise kalb-i kâinattaki şu hakikî muhabbet ve aşk, bir Mahbub-u Ezelî'yi gösterir.

---

1 "(Allah) Dilediği her şeyi yapar." (Bkz.: Hûd sûresi, 11/107; Bürûc sûresi, 85/16)

2 "(Rabbiniz Allah) Her şeyi yaratan O'dur." (Bkz.: En'âm sûresi, 6/102; Ra'd sûresi, 13/16)

3 Bkz.: Nisâ sûresi, 4/171; İhlâs sûresi, 112/1.

4(Hâşiye) Şu pencere, umumî değil; ehl-i kalbe ve ehl-i muhabbete hususiyeti var.

Hem kâinatın sînesinde çok sûretlerde tezahür eden incizâblar, cezbeler, câzibeler; ezelî bir hakikat-i câzibedârın cezbiyle olduğunu hüşyar kalblere gösterir. Hem mahlûkatın en hassas ve nurânî tâifesi olan ehl-i keşif ve velâyetin ittifakıyla, zevk ve şuhûda istinad ederek, bir Cemîl-i Zülcelâl'in cilvesine, tecellisine mazhar olduklarını ve o Celîl-i Zülcemâl'in (kendini) tanıttırılmasına ve sevdirilmesine zevk ile muttali olduklarını, müttefikan haber vermeleri, yine bir Zât-ı Vâcibü'l-vücûd'un, bir Cemîl-i Zülcelâl'in vücûduna ve insanlara kendini tanıttırmasına katiyen şehâdet eder.

Hem kâinat yüzünde ve mevcudat üstünde işleyen kalem-i tahsin ve tezyin; o kalem sahibi Zât'ın esmâsının güzelliğini vâzıhan gösteriyor.

İşte kâinat yüzündeki cemâl ve kalbindeki aşk ve sînesindeki incizâb ve gözlerindeki keşif ve şuhûd ve hey'atındaki hüsün ve tezyinat; pek latîf, nurânî bir pencere açar. Onun ile, bütün esmâsı cemîle bir Cemîl-i Zülcelâl'i ve bir Mahbub-u lâ-yezâlî'yi ve bir Mâbud-u lem-yezel'i, hüşyar olan akıl ve kalblere gösterir.

İşte ey maddiyat karanlığında, evham zulümâtında, boğucu şübehat içinde çırpınan gafil! Kendine gel. İnsaniyete lâyık bir sûrette yüksel. Şu dört delik ile bak; cemâl-i vahdeti gör, kemâl-i îmânı kazan, hakikî insan ol!..

Yirmi Yedinci Pencere

اَللّٰهُ خَالِقُ كُلِّ شَيْءٍ وَهُوَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ وَكِيلٌ[1]

Kâinatta, "esbab ve müsebbebat" görünen eşyaya bakıyoruz ve görüyoruz ki: En âlâ bir sebeb, en âdi bir müsebbebe kuvveti yetmiyor. Demek esbab bir perdedir. Müsebbebleri yapan başkadır. Meselâ; hadsiz masnûattan yalnız cüz'î bir misâl olarak insan başı içinde bir hardal küçüklüğünde bir yerde yerleştirilen kuvve-i hâfızaya bakıyoruz. Görüyoruz ki: Öyle bir câmi kitap belki kütüphâne hükmündedir ki, bütün sergüzeşt-i hayatı, içinde karıştırılmaksızın yazılıyor.

Acaba şu mucize-i kudrete hangi sebeb gösterilebilir? Telâfif-i dimağiye mi? Basit, şuûrsuz hüceyrât zerreleri mi? Tesadüf rüzgârları mı? Hâlbuki o mucize-i sanat, öyle bir zâtın sanatı olabilir ki; beşerin haşirde neşredilecek büyük defter-i âmâlinden muhasebe vaktinde hatıra getirilecek ve işlediği her

[1] "Her şeyi yaratan Allah'tır. Her şey O'nun tasarruf ve yönetimindedir." (Zümer sûresi, 39/62)

fiilleri yazıldığını bildirmek için bir küçük sened istinsah edip, yazıp aklının eline verecek bir Sâni-i Hakîm'in sanatı olabilir.

İşte beşerin kuvve-i hâfızasına misâl olarak bütün yumurtaları, çekirdekleri, tohumları kıyas et ve bu câmi küçücük mucizelere, sâir müsebbebatı da kıyas et. Çünkü hangi müsebbebe ve masnûa baksan, o derece hârika bir sanat var ki, değil onun âdi, basit sebebi, belki bütün esbab toplansa, ona karşı izhar-ı acz edecekler. Meselâ: Büyük bir sebeb zannedilen güneşi; ihtiyarlı, şuûrlu farz ederek ona denilse: "Bir sineğin vücûdunu yapabilir misin?" Elbette diyecek ki: "Hâlık'ımın ihsanı ile dükkânımda ziyâ, renkler, hararet çok. Fakat sineğin vücûdunda göz, kulak, hayat gibi öyle şeyler var ki, ne benim dükkânımda bulunur ve ne de benim iktidarım dâhilindedir."

Hem nasıl ki müsebbebdeki hârika sanat ve tezyinat, esbâbı azledip Müsebbibü'l-esbab olan Vâcibü'l-vücûd'a işaret ederek, وَإِلَيْهِ يُرْجَعُ الْأَمْرُ كُلُّهُ[1] sırrınca: O'na teslim-i umûr eder. Öyle de: Müsebbebata takılan neticeler, gayeler, faydalar; bilbedâhe perde-i esbab arkasında bir Rabb-i Kerîm'in, bir Hakîm-i Rahîm'in işleri olduğunu gösterir. Çünkü şuûrsuz esbab, elbette bir gayeyi düşünüp çalışmaz. Hâlbuki görüyoruz: Vücuda gelen her mahlûk, bir gaye değil, belki çok gayeleri, çok faydaları, çok hikmetleri takip ederek vücûda geliyor. Demek bir Rabb-i Hakîm ve Kerîm, o şeyleri yapıp gönderiyor. O faydaları onlara gaye-i vücûd yapıyor. Meselâ, yağmur geliyor. Yağmuru zâhiren intac eden esbab; hayvanâtı düşünüp, onlara acıyıp merhamet etmekten ne kadar uzak olduğu mâlûmdur. Demek hayvanâtı halkeden ve rızıklarını taahhüd eden bir Hâlık-ı Rahîm'in hikmetiyle imdada gönderiliyor. Hattâ yağmura "rahmet" deniliyor. Çünkü çok âsâr-ı rahmet ve faydaları tazammun ettiğinden, güya yağmur şeklinde rahmet tecessüm etmiş, takattur etmiş, katre katre geliyor.

Hem bütün mahlûkatın yüzüne tebessüm eden bütün zînetli nebâtât ve hayvanâttaki tezyinat ve gösterişler, bilbedâhe perde-i gayb arkasında bu süslü ve güzel sanatlar ile kendini tanıttırmak ve sevdirmek ve bildirmek isteyen bir Zât-ı Zülcelâl'in vücub-u vücûduna ve vahdetine delâlet ederler. Demek eşyadaki süslü vaziyetler, gösterişli keyfiyetler; tanıttırmak ve sevdirmek sıfatlarına katiyen delâlet eder. Sevdirmek ve tanıttırmak sıfatları ise; bilbedâhe Vedûd, Ma'ruf bir Sâni-i Kadîr'in vücub-u vücûduna ve vahdetine şehâdet eder.

---

1 "Bütün işler hükmetmesi için O'na götürülür." (Hûd sûresi, 11/123)

Elhâsıl: Sebeb gayet âdi, âciz ve ona isnad edilen müsebbeb ise gayet sanatlı ve kıymetli olduğundan, sebebi azleder. Hem müsebbebin gayesi, faydası dahi, cahil ve câmid olan esbâbı ortadan atar, bir Sâni-i Hakîm'in eline teslim eder. Hem müsebbebin yüzündeki tezyinat ve maharetler, kendi kudretini zîşuurlara bildirmek isteyen ve kendini sevdirmek arzu eden bir Sâni-i Hakîm'e işaret eder.

Ey esbap-perest bîçâre! Bu üç mühim hakikati ne ile izah edebilirsin? Sen nasıl kendini kandırabilirsin? Aklın varsa, esbab perdesini yırt.

وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ[1] de, hadsiz evhamdan kurtul.

Yirmi Sekizinci Pencere

وَمِنْ اٰيَاتِهِ خَلْقُ السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاخْتِلَافُ أَلْسِنَتِكُمْ
وَأَلْوَانِكُمْ ۚ إِنَّ فِي ذٰلِكَ لَاٰيَاتٍ لِلْعَالِمِينَ[2]

Şu kâinata bakıyoruz, görüyoruz ki: Hüceyrât-ı bedenden tut, tâ mecmû-u âleme şâmil bir hikmet ve tanzim var. Hüceyrât-ı bedene bakıyoruz, görüyoruz ki: Mesalih-i bedeni gören ve idare eden birisinin emriyle, kanunuyla o küçücük hüceyrelerde ehemmiyetli bir tedbir var. Mideye, nasıl bir kısım rızık, iç yağı sûretinde iddihar olunup vakt-i hâcette sarf edilir. Aynen o küçücük hüceyrelerde de, o tasarruf ve iddihar var.

Nebâtâta bakıyoruz, gayet hakimâne bir terbiye, bir tedbir görünüyor. Hayvanâta bakıyoruz; nihayet derecede kerîmâne bir terbiye ve iâşe görüyoruz. Kâinatın erkân-ı azîmesine bakıyoruz; mühim gayeler için haşmetkârâne bir tedvir ve tenvir görüyoruz. Âlemin mecmuuna bakıyoruz; muntazam bir memleket, bir şehir, bir saray hükmünde âlî hikmetler, galî gayeler için mükemmel bir tanzimat görüyoruz. –Otuz İkinci Söz'ün Birinci Mevkıfı'nda izah ve isbat edildiği üzere– bir zerreden tut, tâ yıldızlara kadar zerre miktar şirke yer bırakmıyor. Öyle birbirlerine mânen münasebettardırlar ki; bütün yıldızları müsahhar etmeyen ve elinde tutmayan, bir zerreye rubûbiyetini dinlettiremez. Bir zerreye hakikî Rab olmak için, bütün yıldızlara sahip olmak lâzım gelir.

Hem –Otuz İkinci Söz'ün İkinci Mevkıfı'nda izah ve isbat edildiği üzere– semâvâtın halk ve tesviyesine muktedir olmayan, beşerin sîmâsındaki teşah-

---

1 "Allah'ın hiçbir şeriki yoktur." (Buhârî, *îmân* 42, *meğâzî* 29; Müslim *îmân* 46)

2 "O'nun varlığının ve kudretinin delillerinden biri de: Gökleri ve yeri yaratması, lisanlarınızın ve renklerinizin farklı olmasıdır. Elbette bunda bilen ve anlayan kimseler için ibretler vardır." (Rûm sûresi, 30/22)

husu yapamaz. Demek bütün semâvâtın Rabbi olmayan, bir tek insanın sîmâsındaki alâmet-i fârika olan nakş-ı sîmâvîyi yapamaz. İşte kâinat kadar büyük bir pencere ki; onunla bakılsa

اَللّٰهُ خَالِقُ كُلِّ شَيْءٍ وَهُوَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ وَكِيلٌ ۞ لَهُ مَقَالِيدُ السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضِ[1]

âyetleri, büyük harflerle kâinat sayfalarında yazılı olduğu, akıl gözüyle de görülecek. Öyle ise: Görmeyenin ya aklı yok, ya kalbi yok veya insan sûretinde bir hayvandır!

Yirmi Dokuzuncu Pencere

وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهٖ[2]

Bir bahar mevsiminde, garibâne, mütefekkirâne seyahate gidiyordum. Bir tepeciğin eteğinden geçerken, parlak bir sarıçiçek nazarıma ilişti. Eskiden vatanımda ve sâir memleketlerde gördüğüm o cins sarıçiçekleri derhatır ettirdi. Şöyle bir mânâ kalbe geldi ki: Bu çiçek kimin turrası ise, kimin sikkesi ise ve kimin mührü ise ve kimin nakşı ise, elbette bütün zemin yüzündeki o nevi çiçekler, O'nun mühürleridir, sikkeleridir.

Şu mühür tahayyülünden sonra şöyle bir tasavvur geldi ki: Nasıl bir mühür ile mühürlenmiş bir mektub; o mühür, o mektubun sahibini gösterir. Öyle de; şu çiçek, bir mühr-ü Rahmânî'dir. Şu envâ-ı nakışlarla ve mânidar nebâtât satırlarıyla yazılan şu tepecik dahi, bu çiçek Sânî'inin mektubudur.

Hem şu tepecik dahi bir mühürdür. Şu sahra ve ova bir mektub-u Rahmânî hey'atını aldı. İşbu tasavvurdan şöyle bir hakikat zihne geldi ki: Her bir şey, bir mühr-ü rabbânî hükmünde bütün eşyayı kendi Hâlık'ına isnad eder. Kendi kâtibinin mektubu olduğunu isbat eder.

İşte her bir şey, öyle bir pencere-i tevhiddir ki, bütün eşyayı bir Vâhid-i Ehad'e mal eder. Demek her bir şeyde, hususan zîhayatlarda öyle hârika bir nakış, öyle mucize-kâr bir sanat var ki: Onu öyle yapan ve öyle mânidar nakşeden, bütün eşyayı yapabilir ve bütün eşyayı yapan, elbette O olacaktır. Demek bütün eşyayı yapamayan, bir tek şeyi îcad edemez.

---

1 "Her şeyi yaratan Allah'tır. Her şey O'nun tasarruf ve yönetimindedir. Göklerin ve yerin hazinelerinin anahtarları O'nun nezdindedir." (Zümer sûresi, 39/62-63)

2 "Hiç bir şey yoktur ki, O'nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor bulunmasın." (İsrâ sûresi, 17/44)

İşte ey gafil! Şu kâinatın yüzüne bak ki: Birbiri içinde hadsiz mektubât-ı samedâniye hükmünde olan sahaif-i mevcudat ve her bir mektub üstünde hadsiz sikke-i tevhid mühürleriyle temhir edilmiş. Bütün bu mühürlerin şehâdetlerini kim tekzip edebilir? Hangi kuvvet onları susturabilir? Kalb kulağı ile hangisini dinlesen, أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلٰهَ إِلَّا اللّٰهُ[1] dediğini işitirsin.

Otuzuncu Pencere

لَوْ كَانَ فِيهِمَا اٰلِهَةٌ إِلَّا اللّٰهُ لَفَسَدَتَا[2]

كُلُّ شَيْءٍ هَالِكٌ إِلَّا وَجْهَهُ لَهُ الْحُكْمُ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ[3]

Şu pencere, imkân ve hudûsa müesses umum mütekellimînin penceresidir ve isbat-ı Vâcibü'l-vücûd'a karşı caddeleridir. Bunun tafsilâtını, "Şerhu'l-Mevâkıf" ve "Şerhu'l-Makâsıd" gibi muhakkiklerin büyük kitaplarına havale ederek, yalnız Kur'ân'ın feyzinden ve şu pencereden ruha gelen bir-iki şuaı göstereceğiz. Şöyle ki:

Âmiriyet ve hâkimiyetin muktezası; rakib kabul etmemektir, iştiraki reddetmektir, müdahaleyi ref'etmektir... Onun içindir ki; küçük bir köyde iki muhtar bulunsa, köyün rahatını ve nizamını bozarlar. Bir nahiyede iki müdür, bir vilayette iki vali bulunsa, herc ü merc ederler. Bir memlekette iki padişah bulunsa, fırtınalı bir karmakarışıklığa sebebiyet verirler.

Madem hâkimiyet ve âmiriyetin gölgesinin zayıf bir gölgesi ve cüz'î bir nümûnesi, muavenete muhtaç âciz insanlarda böyle rakib ve zıddı ve emsâlinin müdahalesini kabul etmezse; acaba saltanat-ı mutlaka sûretindeki hâkimiyet ve rubûbiyet derecesindeki âmiriyet, bir Kadîr-i Mutlak'ta ne derece o redd-i müdahale kanunu ne kadar esaslı bir sûrette hükmünü icra ettiğini kıyas et. Demek ulûhiyet ve rubûbiyetin en kat'î ve daimî lâzımı; vahdet ve infiraddır. Buna bir bürhân-ı bâhir ve şâhid-i kat'î, kâinattaki intizam-ı ekmel ve insicam-ı ecmeldir. Sinek kanadından tut, tâ semâvât kandillerine kadar öyle bir nizam var ki; akıl onun karşısında hayretinden ve istihsanından

---

1 "Şehadet ederim ki Allah'tan başka ilâh yoktur." (Müslim, *salât* 60; Tirmizî, *salât* 216; Ebû Dâvûd, *salât* 178; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 1/292)

2 "Eğer gökte ve yerde, Allah'tan başka ilâhlar bulunsaydı oraların nizamı bozulurdu." (Enbiyâ sûresi, 21/22)

3 "O'nun vechi (Zâtı), hariç her şey yok olacaktır. Hüküm O'nundur ve hepiniz O'nun huzuruna götürüleceksiniz."(Kasas sûresi, 28/88)

"Sübhânallah, mâşâallah, bârekâllah" der, secde eder. Eğer zerre miktar şerike yer bulunsa idi, müdahalesi olsa idi,

لَوْ كَانَ فِيهِمَآ اٰلِهَةٌ إِلَّا اللّٰهُ لَفَسَدَتَا[1] âyet-i kerîmesinin delâletiyle: Nizam bozulacaktı, sûret değişecekti, fesadın âsârı görünecekti. Hâlbuki:

فَارْجِعِ الْبَصَرَ هَلْ تَرٰى مِنْ فُطُورٍ ۞ ثُمَّ ارْجِعِ الْبَصَرَ
كَرَّتَيْنِ يَنْقَلِبْ إِلَيْكَ الْبَصَرُ خَاسِئًا وَهُوَ حَسِيرٌ[2]

delâletiyle ve şu ifade ile nazar-ı beşer, kusuru aramak için ne kadar çabalasa, hiçbir yerde kusuru bulamayarak, yorgun olarak menzili olan göze gelip, onu gönderen münekkid akla diyecek: "Beyhude yoruldum, kusur yok." demesiyle gösteriyor ki: Nizam ve intizam, gayet mükemmeldir. Demek intizam-ı kâinat, vahdâniyetin kat'î şâhididir.

Gel gelelim "Hudûs"a. Mütekellimîn demişler ki: "Âlem, mütegayyirdir. Her mütegayyir, hâdistir. Her bir hâdisin, bir muhdisi, yâni mûcidi var. Öyle ise bu kâinatın kadîm bir mûcidi var."

Biz de deriz: Evet kâinat hâdistir. Çünkü görüyoruz: Her asırda, belki her senede, belki her mevsimde bir kâinat, bir âlem gider, biri gelir. Demek bir Kadîr-i Zülcelâl var ki, bu kâinatı hiçten îcad ederek her senede belki her mevsimde, belki her günde birisini îcad eder, ehl-i şuûra gösterir ve sonra onu alır, başkasını getirir. Birbiri arkasına takıp zincirleme bir sûrette zamanın şeridine asıyor. Elbette bu âlem gibi birer kâinat-ı müteceddide hükmünde olan her baharda gözümüzün önünde hiçten gelen ve giden kâinatları îcad eden bir Zât-ı Kadîr'in mucizât-ı kudretidirler. Elbette âlem içinde her vakit âlemleri halkedip değiştiren Zât, mutlaka şu âlemi dahi O halketmiştir. Ve şu âlemi ve rûy-u zemini, o büyük misafirlere misafirhâne yapmıştır.

Gelelim "İmkân" bahsine. Mütekellimîn demişler ki: "İmkân, mütesaviyü't-tarafeyn"dir. Yâni: Adem ve vücûd, ikisi de müsavi olsa; bir tahsis edici, bir tercih edici, bir mûcid lâzımdır. Çünkü mümkinât, birbirini îcad edip teselsül edemez. Yahut o onu, o da onu îcad edip devir sûretinde dahi olamaz. Öyle ise bir Vâcibü'l-vücûd vardır ki, bunları îcad ediyor. Devir ve teselsülü,

---

1 "Eğer gökte ve yerde, Allah'tan başka ilâhlar bulunsaydı oraların nizamı bozulurdu." (Enbiyâ sûresi, 21/22)

2 "(Yedi kat göğü birbiriyle tam uyum içinde yaratan O'dur. Rahmân'ın yaratmasında hiçbir nizamsızlık göremezsin.) Çevir de bak gözünü görebilir misin bir kusur? Sonra tekrar tekrar gözünü çevir de bak, gözün bulamadığından bir kusur, eli boş ve bitkin geri döner." (Mülk sûresi, 67/3-4)

on iki bürhân yâni arşî ve süllemî gibi nâmlar ile müsemmâ meşhur on iki delîl-i kat'î ile devri ibtal etmişler ve teselsülü muhâl göstermişler. Silsile-i esbabı kesip, Vâcibü'l-vücûd'un vücûdunu isbat etmişler.

Biz de deriz ki: Esbab, teselsülün berâhini ile âlemin nihayetinde kesilmesinden ise, her şeyde Hâlık-ı külli şey'e has sikkeyi göstermek daha kat'î, daha kolaydır. Kur'ân'ın feyziyle bütün Pencereler ve bütün Sözler, o esas üzerine gitmişler. Bununla beraber imkân noktasının hadsiz bir vüs'ati var. Hadsiz cihetlerle Vâcibü'l-vücûd'un vücûdunu gösteriyor. Yalnız, mütekellimînin teselsülün kesilmesi yoluna, –elhak geniş ve büyük olan o caddeye– münhasır değildir. Belki hadd ü hesaba gelmeyen yollar ile, Vâcibü'l-vücûd'un mârifetine yol açar. Şöyle ki:

Her bir şey vücûdunda, sıfâtında, müddet-i bekasında hadsiz imkânat, yâni gayet çok yollar ve cihetler içinde müteredded iken, görüyoruz ki; o hadsiz cihetler içinde vücûdça muntazam bir yolu takip ediyor. Her bir sıfatı da mahsus bir tarzda ona veriyor. Müddet-i bekasında bütün değiştirdiği sıfat ve hâller dahi, böyle bir tahsis ile veriliyor. Demek bir muhassısın irâdesiyle, bir müreccihin tercihiyle, bir Mûcid-i Hakîm'in îcadıyladır ki; hadsiz yollar içinde, hikmetli bir yolda onu sevk eder, muntazam sıfâtı ve ahvâli ona giydiriyor.

Sonra infiraddan çıkarıp, bir terkibli cisme cüz yapar, imkânat ziyadeleşir. Çünkü o cisimde binler tarzda bulunabilir. Hâlbuki neticesiz o vaziyetler içinde neticeli, mahsus bir vaziyet ona verilir ki; mühim neticeleri ve faydaları ve o cisimde vazifeleri gördürülüyor. Sonra o cisim dahi diğer bir cisme cüz yaptırılıyor. İmkânat daha ziyadeleşir. Çünkü binlerle tarzda bulunabilir. İşte o binler tarz içinde, bir tek vaziyet veriliyor. O vaziyet ile mühim vazifeler gördürülüyor ve hâkezâ... Gittikçe daha ziyade kat'î bir Hakîm-i Müdebbir'in vücub-u vücûdunu gösteriyor. Bir Âmir-i Alîm'in emriyle sevk edildiğini bildiriyor. Cisim içinde cisim, birbiri içinde cüz olup giden bütün bu terkiblerde; nasıl bir nefer, takımında, bölüğünde, taburunda, alayında, fırkasında, ordusunda mütedâhil o hey'etlerden her birisine mahsus birer vazifesi, hikmetli birer nisbeti, intizamlı birer hizmeti bulunuyor. Hem nasıl ki senin göz bebeğinden bir hüceyre; gözünde bir nisbeti ve bir vazifesi var. Senin başın hey'et-i umumiyesi nisbetine dahi, hikmetli bir vazifesi ve hizmeti vardır. Zerre miktar şaşırsa, sıhhat ve idare-i beden bozulur. Kan damarlarına, his ve hareket asablarına, hattâ bedenin hey'et-i umumiyesinde birer mahsus vazifesi, hikmetli birer vaziyeti vardır. Binlerle imkânat içinde, bir Sâni-i Hakîm'in hikmetiyle o muayyen vaziyet verilmiştir.

Öyle de: Bu kâinattaki mevcudat, her biri kendi zâtı ile, sıfâtı ile çok imkânat yolları içinde has bir vücûdu ve hikmetli bir sûreti ve faydalı sıfatları, nasıl bir Vâcibü'l-vücûd'a şehâdet ederler. Öyle de: Mürekkebâta girdikleri vakit, her bir mürekkebde daha başka bir lisânla yine Sâni'ini ilân eder. Git gide, tâ en büyük mürekkebe kadar nisbeti, vazifesi, hizmeti itibarıyla Sâni-i Hakîm'in vücub-u vücûduna ve ihtiyarına ve irâdesine şehâdet eder. Çünkü bir şeyi, bütün mürekkebâta hikmetli münasebetleri muhafaza sûretinde yerleştiren, bütün o mürekkebâtın Hâlık'ı olabilir. Demek bir tek şey, binler lisânlarla O'na şehâdet eder hükmündedir. İşte kâinatın mevcudatı kadar değil, belki mevcudatın sıfât ve mürekkebâtı adedince imkânat noktasından da Vâcibü'l-vücûd'un vücûduna karşı şehâdetler geliyor.

İşte ey gafil! Kâinatı dolduran bu şehâdetleri, bu sadâları işitmemek.. ne derece sağır ve akılsız olmak lâzım geliyor? Haydi sen söyle...

Otuz Birinci Pencere

لَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ فِي أَحْسَنِ تَقْوِيمٍ[1]

وَفِي الْأَرْضِ اٰيَاتٌ لِلْمُوقِنِينَ ۞ وَفِي أَنْفُسِكُمْ أَفَلَا تُبْصِرُونَ[2]

Şu pencere insan penceresidir ve enfüsîdir. Ve enfüsî cihetinde şu pencerenin tafsilâtını binler muhakkikîn-i evliyânın mufassal kitaplarına havale ederek yalnız feyz-i Kur'ân'dan aldığımız birkaç esasa işaret ederiz. Şöyle ki:

On Birinci Söz'de beyân edildiği gibi: "İnsan, öyle bir nüsha-yı câmiadır ki: Cenâb-ı Hak bütün esmâsını, insanın nefsi ile insana ihsas ediyor." Tafsilâtını başka Sözlere havale edip yalnız üç noktayı göstereceğiz.

Birinci Nokta

İnsan, üç cihetle esmâ-yı ilâhiyeye bir aynadır.

Birinci Vecih: Gecede zulümât, nasıl nuru gösterir. Öyle de: İnsan, zaaf ve acziyle, fakr u hâcâtıyla, naks ve kusuru ile, bir Kadîr-i Zülcelâl'in kudretini, kuvvetini, gınâsını, rahmetini bildiriyor ve hâkezâ pek çok evsâf-ı ilâhiyeye bu

---

1 "Biz, insanı en mükemmel surette yarattık." (Tîn sûresi, 95/4)

2 "Yeryüzünde kesin inanmak isteyenler için birçok deliller vardır. Bizzat kendi varlıklarınızda da böyle deliller vardır. Hâlâ görmeyecek misiniz?" (Zâriyât sûresi, 51/20-21)

sûretle aynadarlık ediyor. Hattâ hadsiz aczinde ve nihayetsiz zaafında, hadsiz âdasına karşı bir nokta-yı istinad aramakla, vicdan daima Vâcibü'l-vücûd'a bakar. Hem nihayetsiz fakrında, nihayetsiz hâcâtı içinde, nihayetsiz maksadlara karşı bir nokta-yı istimdat aramaya mecbur olduğundan, vicdan daima o noktadan bir Ganiyy-i Rahîm'in dergâhına dayanır, dua ile el açar. Demek her vicdanda şu nokta-yı istinad ve nokta-yı istimdat cihetinde iki küçük pencere, Kadîr-i Rahîm'in barigâh-ı rahmetine açılır, her vakit onunla bakabilir.

İkinci Vecih *aynadarlık ise*: İnsana verilen nümûneler nev'inden cüz'î ilim, kudret, basar, sem', mâlikiyet, hâkimiyet gibi cüz'iyat ile kâinat Mâlik'inin ilmine ve kudretine, basarına, sem'ine, hâkimiyet-i rubûbiyetine aynadarlık eder. Onları anlar, bildirir. Meselâ: "Ben nasıl bu evi yaptım ve yapmasını biliyorum ve görüyorum ve onun mâlikiyim ve idare ediyorum. Öyle de şu koca kâinat sarayının bir ustası var. O Usta onu bilir, görür, yapar, idare eder ve hâkezâ..."

Üçüncü Vecih *aynadarlık ise*: İnsan, üstünde nakışları görünen esmâ-yı ilâhiyeye aynadarlık eder. Otuz İkinci Söz'ün Üçüncü Mevkıfı'nın başında bir nebze izah edilen insanın mahiyet-i câmiasında nakışları zâhir olan yetmişten ziyade esmâ vardır. Meselâ: Yaratılışından Sâni', Hâlık ismini ve hüsn-ü takviminden Rahmân ve Rahîm isimlerini ve hüsn-ü terbiyesinden Kerîm, Latîf isimlerini ve hâkezâ... Bütün âzâ ve âlâtı ile, cihâzât ve cevarihi ile, letâif ve mâneviyatı ile, havâs ve hissiyatı ile ayrı ayrı esmânın ayrı ayrı nakışlarını gösteriyor. Demek nasıl esmâda bir ism-i âzam var, öyle de o esmânın nukuşunda dahi bir nakş-ı âzam var ki, o da insandır.

Ey kendini insan bilen insan! Kendini oku... Yoksa hayvan ve câmid hükmünde insan olmak ihtimali var!

İkinci Nokta

Mühim bir sırr-ı ehadiyete işaret eder. Şöyle ki:

İnsanın nasıl ruhu bütün cesedine öyle bir münasebeti var ki: Bütün âzâsını ve eczasını birbirine yardım ettirir. Yâni, irâde-i ilâhiye cilvesi olan evâmir-i tekviniye ve o emirden vücûd-u haricî giydirilmiş bir kanun-u emrî ve latîfe-i rabbâniye olan ruh,[1] onların idaresinde onların mânevî seslerini hissetmesinde ve hâcâtlarını görmesinde birbirine mâni olmaz, ruhu şaşırtmaz. Ruha nis-

1 Bkz.: İsrâ sûresi, 17/85.

beten uzak-yakın bir hükmünde. Birbirine perde olmaz. İsterse, çoğunu birinin imdadına yetiştirir. İsterse bedenin her cüzü ile bilebilir, hissedebilir, idare edebilir. Hattâ çok nuraniyet kesbetmiş ise, her bir cüzü ile görebilir ve işitebilir.

Öyle de: –وَلِلّٰهِ الْمَثَلُ الْأَعْلٰى[1]– Cenâb-ı Hakk'ın madem onun bir kanun-u emri olan ruh, küçük bir âlem olan insan cisminde ve âzâsında bu vaziyeti gösteriyor. Elbette âlem-i ekber olan kâinatta o Zât-ı Vâcibü'l-vücûd'un irâde-i külliyesine ve kudret-i mutlakasına hadsiz fiiller, hadsiz sadâlar, hadsiz dualar, hadsiz işler, hiçbir cihette O'na ağır gelmez, birbirine mâni olmaz. O Hâlık-ı Zülcelâl'i meşgul etmez, şaşırtmaz. Bütününü birden görür, bütün sesleri birden işitir. Yakın uzak birdir. İsterse, bütününü birinin imdadına gönderir. Her şey ile her şeyi görebilir, seslerini işitebilir ve her şey ile her şeyi bilir ve hâkezâ...

Üçüncü Nokta

Hayatın pek mühim bir mahiyeti ve ehemmiyetli bir vazifesi var. Fakat o bahis, Hayat Penceresi'nde ve Yirminci Mektub'un Sekizinci Kelimesi'nde tafsili geçtiğinden ona havale edip yalnız bunu ihtar ederiz ki:

Hayatta hissiyat sûretinde kaynayan memzuç nakışlar; pek çok esmâ ve şuûnat-ı zâtiyeye işaret eder. Gayet parlak bir sûrette Hayy-ı Kayyûm'un şuûnat-ı zâtiyesine aynadarlık eder. Şu sırrın izahı, Allah'ı tanımayanlara ve daha tam tasdik etmeyenlere karşı zamanı olmadığından kapıyı kapıyoruz...

Otuz İkinci Pencere

هُوَ الَّذِي أَرْسَلَ رَسُولَهُ بِالْهُدٰى وَدِينِ الْحَقِّ لِيُظْهِرَهُ
عَلَى الدِّينِ كُلِّهِ ۚ وَكَفٰى بِاللّٰهِ شَهِيدًا[2]
قُلْ يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنِّي رَسُولُ اللّٰهِ إِلَيْكُمْ جَمِيعًا الَّذِي لَهُ مُلْكُ
السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضِ ۖ لَا إِلٰهَ إِلَّا هُوَ يُحْيِي وَيُمِيتُ[3]

Şu pencere, semâ-yı risâletin güneşi, belki güneşler güneşi olan Hazreti Muhammed'in *(aleyhissalâtü vesselâm)* penceresidir.

---

1 "En yüce sıfatlar Allah'ındır." (Nahl sûresi, 16/60)

2 "Bütün dinlere üstün kılmak için Resûlünü hidâyet ve hak dinle gönderen O'dur. Buna şahit olarak Allah yeter." (Fetih sûresi, 48/28)

3 "De ki: Ey insanlar ben sizin hepinize Allah tarafından gönderilen Peygamberim. O ki, göklerin ve yerin hakimiyeti O'na aittir. O'ndan başka ilâh yoktur. Hayatı veren de, ölümü yaratan da O'dur." (A'râf sûresi, 7/158)

Şu gayet parlak ve pek büyük ve çok nurânî pencere Otuz Birinci Söz olan Mi'râc Risalesi'yle, On Dokuzuncu Söz olan Nübüvvet-i Ahmediye *(aleyhissalâtü vesselâm)* Risalesi'nde ve on dokuz işaretli olan On Dokuzuncu Mektup'ta, ne derece nurânî ve zâhir olduğu isbat edildiğinden, o iki Sözü ve o Mektubu ve o Mektubun On Dokuzuncu İşareti'ni bu makamda düşünüp, sözü onlara havale edip, yalnız deriz ki:

Tevhidin bir bürhân-ı nâtıkı olan Zât-ı Ahmediye *(aleyhissalâtü vesselâm)* risâlet ve velâyet cenahlarıyla, yâni kendinden evvel bütün enbiyânın tevâtürle icmâlarını ve O'ndan sonraki bütün evliyânın ve asfiyânın icmâkârâne tevâtürlerini tazammun eden bir kuvvetle bütün hayatında bütün kuvvetiyle vahdâniyeti gösterip ilân etmiş. Ve Âlem-i İslâmiyet gibi geniş, parlak, nurânî bir pencereyi, mârifetullaha açmıştır. İmam Gazâlî, İmam Rabbânî, Muhyiddîn-i Arabî, Abdülkadir-i Geylânî gibi milyonlar muhakkikîn-i asfiyâ ve sıddıkîn o pencereden bakıyorlar, başkalarına da gösteriyorlar.

Acaba böyle bir pencereyi kapatacak bir perde var mı? Ve onu ittiham edip, bu pencereden bakmayanın aklı var mı? Haydi sen söyle!

Otuz Üçüncü Pencere

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِي أَنْزَلَ عَلٰى عَبْدِهِ الْكِتَابَ وَلَمْ يَجْعَلْ لَهُ عِوَجًا ۜ قَيِّمًا[1]

الٓرٰ ۜ كِتَابٌ أَنْزَلْنَاهُ إِلَيْكَ لِتُخْرِجَ النَّاسَ مِنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ[2]

Bütün geçmiş pencereler, Kur'ân denizinden bâzı katreler olduğunu düşün. Sonra Kur'ân'da ne kadar âb-ı hayat hükmünde olan envâr-ı tevhid var olduğunu kıyas edebilirsin. Fakat bütün o pencerelerin menbaı ve mâdeni ve aslı olan Kur'ân'a gayet mücmel bir sûrette, gayet basit bir tarzda bakılsa dahi, yine gayet parlak, nurânî bir pencere-i câmiadır. O pencere ne kadar kat'î ve parlak ve nurânî olduğunu, Yirmi Beşinci Söz olan İ'câz-ı Kur'ân Risalesi'ne ve On Dokuzuncu Mektub'un On Sekizinci İşaretine havale ediyoruz. Ve Kur'ân'ı bize gönderen Zât-ı Zülcelâl'in Arş-ı Rahmânî'sine niyaz edip deriz:

---

1 "Hamd, O Allah'a mahsustur ki kuluna Kitabı indirdi ve onun içine tutarsız hiçbir şey koymadı. Dosdoğru bir Kitap olarak gönderdi." (Kehf sûresi, 18/1-2)

2 "Elif, Lâm, Râ. Bu, Rab'lerinin izniyle insanları karanlıklardan aydınlığa, üstün kudret sahibi ve her işi övgüye lâyık olan Allah'ın yoluna, göklerde ve yerdeki her şeyin sahibinin yoluna insanları çıkarmaları için sana indirdiğimiz bir kitaptır." (İbrahim sûresi, 14/1)

رَبَّنَا لَا تُؤَاخِذْنَآ إِنْ نَسِينَآ أَوْ أَخْطَأْنَا[1]

رَبَّنَا لَا تُزِغ قُلُوبَنَا بَعْدَ إِذ هَدَيْتَنَا[2]

رَبَّنَا تَقَبَّلْ مِنَّا إِنَّكَ أَنْتَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ[3]

وَتُبْ عَلَيْنَآ إِنَّكَ أَنْتَ التَّوَّابُ الرَّحِيمُ[4]

İhtar

Şu otuz üç pencereli olan "Otuz Üçüncü Mektub", îmânı olmayanı inşâallah îmâna getirir. Îmânı zayıf olanın îmânını kuvvetleştirir. Îmânı kavî ve taklidî olanın îmânını tahkikî yapar. Îmânı tahkikî olanın îmânını genişlendirir. Îmânı geniş olana bütün kemâlât-ı hakikiyenin medârı ve esası olan mârifetullahta terakkiyât verir; daha nurânî, daha parlak manzaraları açar.

İşte bunun için, "Bir pencere bana kâfi geldi, yeter." diyemezsin. Çünkü; senin aklına kanaat geldi, hissesini aldı ise; kalbin de hissesini ister, ruhun da hissesini ister. Hattâ hayâl de o nurdan hissesini isteyecek. Binaenaleyh her bir pencerenin ayrı ayrı faydaları vardır.

Mi'râc Risalesi'nde asıl muhatab, mümin idi; mülhid ikinci derecede istimâ' makamında idi. Şu risalede ise muhatab, münkirdir; istimâ' makamlarında mümindir. Bunu düşünüp öylece bakmalı.

Fakat maatteessüf mühim bir sebebe binaen şu mektub gayet süratle yazıldığından ve hattâ müsvedde hâlinde kaldığından, elbette bana ait olan tarz-ı ifadede müşevveşiyet ve kusurlar olacaktır. Nazar-ı müsamaha ile bakmalarını ve ellerinden gelirse ıslahlarını ve mağfiret ile bana dua eylemelerini ihvanlarımdan isterim...

---

1 "Ey Rabbimiz! Unutur veya hataya düşer de bir kusur işlersek bizi onunla hesaba çekme!" (Bakara sûresi, 2/286)

2 "Ey bizim Kerîm Rabbimiz, bize hidâyet verdikten sonra kalblerimizi saptırma!" (Âl-i İmran sûresi, 3/8)

3 "Ey Rabbimiz! Bu hizmetimizi kabul buyur! Her şeyi hakkıyla işiten ve bilen ancak sensin." (Bakara sûresi, 2/127).

4 "Tevbelerimizi de kabul buyur! Muhakkak ki tevbeleri en güzel şekilde kabul eden ve çok merhamet eden ancak sensin!" (Bakara sûresi, 2/128).

اَلسَّلَامُ عَلٰى مَنِ اتَّبَعَ الْهُدٰى[1] ، وَالْمَلَامُ عَلٰى مَنِ اتَّبَعَ الْهَوٰى[2]

سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا ؕ إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ[3]

اَللّٰهُمَّ صَلِّ وَسَلِّمْ عَلٰى مَنْ أَرْسَلْتَهُ رَحْمَةً لِلْعَالَمِينَ وَعَلٰى اٰلِهٖ وَصَحْبِهٖ وَسَلِّمْ اٰمِينَ[4]

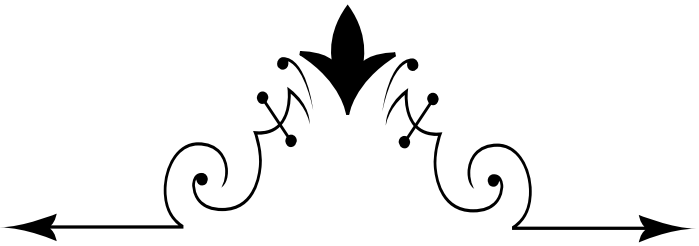

1 "Kurtuluş ve selamet, hidayete uyanlaradır." (Tâhâ sûresi, 20/47).

2 Azarlama, kınama da nefsine tâbi olanlaradır.

3 "Sübhansın yâ Rab! Senin bize bildirdiğinden başka ne bilebiliriz ki? Her şeyi hakkıyla bilen, her şeyi hikmetle yapan sensin." (Bakara sûresi, 2/32)

4 Allahım, âlemlere rahmet olarak gönderdiği Zâta, O'nun Âl'ine ve Ashabına salât ve salâm eyle, âmîn...

Lemeât

مِنْ بَيْنِ هِلَالِ الصَّوْمِ وَهِلَالِ الْعِيدِ[1]

Çekirdekler Çiçekleri

Risâle-i Nur Şâkirtlerine
Küçük Bir Mesnevî ve Îmânî Bir Dîvandır.

Müellifi:

Bediüzzaman

Said Nursî

1 "Ramazan ve Bayram hilâli arasından. (Ramazan Esintileri)"

Tenbih

Bu Lemeât nâmındaki eserin sâir dîvanlar gibi bir tarzda bir-iki mevzu ile gitmediğinin sebebi: Eski eserlerinden "*Hakikat Çekirdekleri*" nâmındaki kısacık vecizeleri bir derece izah etmek için, hem nesir tarzında yazılmış, hem de sâir dîvanlar gibi hayâlâta, mîzânsız hissiyata girilmemiş olmasıdır. Baştan aşağıya mantık ile hakâik-i Kur'âniye ve îmâniye olarak, yanında bulunan birâderzâdesi gibi bâzı talebelerine bir ders-i ilmîdir, belki bir ders-i îmânî ve Kur'ânî'dir. Üstadımızın baştaki ifadesinde dediği gibi, biz de anlamışızdır ki: Nazma ve şiire hiç meyli ve onlarla iştigali de yoktur.

وَمَا عَلَّمْنَاهُ الشِّعْرَ[1]

sırrının bir nümûnesini gösteriyor.

Bu eser, birçok meşâgil ve Dâru'l-Hikmet'teki vazife içinde yirmi gün Ramazan'da, günde iki veya iki buçuk saat çalışmak sûretiyle manzum gibi yazılmıştır. Bu kadar kısa zamanda ve manzum bir sayfa on sayfa kadar müşkül olduğu cihetle, birden dikkatsiz, tashihsiz böyle söylenmiş, tab'edilmiştir. Bizce Risâle-i Nur hesabına bir hârikadır. Hiçbir nazımlı dîvan, bunun gibi tekellüfsüz, nesren okunabilir görülmüyor. İnşâallah bu eser bir zaman Risâle-i Nur şâkirtlerine bir nevi mesnevî olacak. Hem bu eser, kendisinden on sene sonra çıkan ve yirmi üç senede tamamlanan Risâle-i Nur'un mühim eczalarına bir işaret-i gaybiye nev'inden müjdeli bir fihrist hükmündedir.

Risâle-i Nur Şâkirtlerinden
Sungur, Mehmed Feyzi, Hüsrev

İhtar

اَلْمَرْءُ عَدُوٌّ لِمَا جَهِلَ[2] kaidesiyle, ben dahi nazım ve kafiyeyi bilmediğimden ona kıymet vermezdim. Safiyeyi kafiyeye feda etmek tarzında hakikatin sûretini nazmın keyfine göre tağyir etmek hiç istemezdim. Şu kafiyesiz, nazımsız kitapta en âlî hakikatlere, en müşevveş bir libas giydirdim.

Evvelâ: Daha iyisini bilmezdim. Yalnız mânâyı düşünüyordum.

Sâniyen: Cesedi libasa göre yontmakla rendeleyen şuarâya tenkidimi göstermek istedim.

---

1 "Biz ona (Peygamber'e) şiir öğretmedik." (Yâsîn sûresi, 36/69)

2 "Kişi bilmediği şeyin düşmanıdır." (Bkz.: Ali İbni Ebî Talib, *Nehcü'l-belâğa* s.780)

Sâlisen: Ramazan'da kalb ile beraber nefsi dahi hakikatlerle meşgul etmek için, böyle çocukça bir üslûp ihtiyar edildi. Fakat ey kâri'! Ben hatâ ettim, itiraf ederim. Sakın sen hatâ etme! Yırtık üslûba bakıp o âlî hakikatlere karşı dikkatsizlik ile hürmetsizlik etme!..

İfade-i Meram

Ey kâri'! Peşinen bunu itiraf ederim ki: Sanat-ı hat ve nazımda istîdadımdan çok müştekiyim. Hattâ şimdi ismimi de düzgün yazamıyorum. Nazım, vezin ise; ömrümde bir fıkra yapamamıştım. Birdenbire zihnime, nazma musırrâne bir arzu geldi. Sahabelerin gazevâtına dair Kürtçe [1]قَوْلِ نَوَالاَسِيسَبَانْ nâmında bir destan vardı. Onun ilâhî tarzındaki tabiî nazmına ruhum hoşlanıyordu. Ben de kendime mahsus onun tarz-ı nazmını ihtiyar ettim. Nazma benzer bir nesir yazdım. Fakat vezin için katiyen tekellüf yapmadım. İsteyen adam, nazmı hatıra getirmeden zahmetsiz, nesren okuyabilir. Hem nesren olarak bakmalı, tâ mânâ anlaşılsın. Her kıtada ittisal-i mânâ vardır. Kafiyede tevakkuf edilmesin. Külâh püskülsüz olur, vezin de kafiyesiz olur, nazım da kaidesiz olur. Zannımca lafız ve nazım, sanatça câzibedâr olsa, nazarı kendiyle meşgul eder. Nazarı mânâdan çevirmemek için perişan olması daha iyidir.

Şu eserimde üstadım, Kur'ân'dır. Kitabım, hayattır. Muhatabım, yine benim. Sen ise ey kâri' müstemi'sin. Müstemi'in tenkide hakkı yoktur; beğendiğini alır, beğenmediğine ilişmez. Şu eserim, bu mübarek Ramazan'ın feyzi[2(Hâşiye)] olduğundan, ümit ederim ki inşâallah din kardeşimin kalbine tesir eder de lisânı bana bir dua-yı mağfiret bahşeder veya bir Fâtiha okur.

---

1 Dört yüz beyitlik uzun bir kasîdedir. Sahabe-i Kirâm'ın kahramanlıklarından bahsetmektedir. Yaşadığı dönemde zühd ve takvâsıyla tanınmış olan Molla Ağa ez-Zîbarî tarafından Kürtçe'nin Kuzey Kirmancı şivesiyle kaleme alınmıştır.

2(Hâşiye) Hattâ tarihi نَجْمُ أَدَبٍ وُلِدَ لِهِلَالَيْنِ رَمَضَانَ çıkmış. Yâni: "Ramazan'ın iki hilâlinden doğmuş bir edeb yıldızıdır." (Bin üç yüz otuz yedi eder.)

ed-Dâî

Yıkılmış bir mezarım ki, yığılmıştır içinde[1(*)]
Said'den yetmiş dokuz emvât[2(**)] bâ-âsam âlâma.

Sekseninci olmuştur, mezara bir mezar taş.
Beraber ağlıyor[3(***)] hüsran-ı İslâm'a.

Mezar taşımla pür-emvât enindâr o mezarımla
Revanım saha-yı ukbâ-yı ferdâma.

Yakînim var ki: İstikbal semâvât u zemin-i âsiyâba
Hem olur teslim, yed-i beyzâ-yı İslâm'a.

Zira yemin-i yümn-ü îmândır
Verir emn ü emân ile enâma...

1(*) Bu kıta, onun imzasıdır.

2(**) Her senede iki defa cisim tazelendiği için iki Said ölmüş demektir. Hem bu sene Said yetmiş dokuz senesindedir. Her bir senede bir Said ölmüş demektir ki, bu tarihe kadar Said yaşayacak.

3(***) Yirmi sene sonraki bu şimdiki hâli, hiss-i kable'l-vuku' ile hissetmiş.

بِسْـــمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ، وَالصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلٰى سَيِّدِ الْمُرْسَلِينَ مُحَمَّدٍ وَعَلٰى اٰلِهٖ وَصَحْبِهٖ أَجْمَعِينَ[1]

Tevhidin İki Bürhan-ı Muazzamı

Şu kâinat tamamıyla bir bürhan-ı muazzamdır. Lisân-ı gayb, şehadetle müsebbihtir, muvahhiddir. Evet tevhid-i Rahmân'la, büyük bir sesle zâkirdir ki:

Lâ İlâhe İllâ Hû...[2]

Bütün zerrât hüceyrâtı, bütün erkân ve âzâsı birer lisân-ı zâkirdir; o büyük sesle beraber der ki:

Lâ İlâhe İllâ Hû...

O dillerde tenevvü var, o seslerde merâtib var. Fakat bir noktada toplar, onun zikri, onun savtı ki:

Lâ İlâhe İllâ Hû...

Bu bir insan-ı ekberdir, büyük sesle eder zikri; bütün eczası, zerrâtı, küçücük sesleriyle, o bülend sesle beraber der ki:

Lâ İlâhe İllâ Hû...

Şu âlem halka-yı zikri içinde okuyor aşrı, şu Kur'ân maşrık-ı nuru. Bütün zîruh eder fikri ki:

Lâ İlâhe İllâ Hû...

Bu Furkan-ı Celilü'ş-Şân, o tevhide nâtık bürhân, bütün âyât sâdık lisan. Şuâât-bârika-yı iman. Beraber der ki:

Lâ İlâhe İllâ Hû...

Kulağı ger yapıştırsan, şu Furkan'ın sînesine, derinden tâ derine, sarîhan işitirsin semâvî bir sadâ der ki:

Lâ İlâhe İllâ Hû...

---

1 Âlemlerin Rabbi, Rahman ve Rahîm Allah'a, üzerimizdeki hadd ü hesaba gelmez lütufları adedince hamd ü senâ.. bütün insanlığa rahmet ve kurtuluş vesilesi olarak gönderdiği habibi Hazreti Muhammed *(aleyhissalâtü vesselâm)*'a, nezih aile fertlerine ve seçkin ashabına salât ü selam olsun.

2 "O'ndan başka hiçbir ilâh yoktur." (Bakara sûresi, 2/163, 255; Âl-i İmran sûresi, 3/2, 6, 18; Nisâ sûresi, 4/87; En'âm sûresi, 6/102, 106; A'râf sûresi, 7/158 Tevbe sûresi, 9/31…)

O sestir gayeten ulvî, nihayet derece ciddî, hakikî pek samimî, hem nihayet mûnis ve muknî ve bürhânla mücehhezdir. Mükerrer der ki:

Lâ İlâhe İllâ Hû...

Şu bürhân-ı münevverde, cihât-ı sittesi şeffaf ki üstünde münakkaştır müzehher sikke-i i'câz. İçinde parlayan nur-u hidâyet der ki:

Lâ İlâhe İllâ Hû...

Evet, altında nescolmuş mühefhef mantık ve bürhân, sağında aklı istintak; mürefref her taraf, ezhân "sadakte" der ki:

Lâ İlâhe İllâ Hû...

Yemîn olan şimalinde, eder vicdanı istişhad. Emâmında hüsn-ü hayırdır, hedefinde saadettir. Onun miftahıdır her dem ki:

Lâ İlâhe İllâ Hû...

Emâm olan verâsında ona mesned semâvîdir ki vahy-i mahz-ı rabbânî. Bu şeş cihet ziyadârdır; bürûcunda tecellidâr ki:

Lâ İlâhe İllâ Hû...

Evet vesvese-i sârık, bâvehim şüphe-i târık, ne haddi var ki o mârık, girebilsin bu bârık kasra. Hem şârık ki sur sûreler şâhik, her kelime bir melek-i nâtık ki:

Lâ İlâhe İllâ Hû...

O Kur'ân-ı Azîmüşşân nasıl bir bahr-i tevhiddir. Bir tek katre, misal için bir tek Sûre-i İhlâs.. fakat kısa bir tek remzi, nihayetsiz rumûzundan. Bütün envâ-ı şirki reddeder, hem de yedi envâ-ı tevhidi eder isbat; üçü menfî, üçü müsbet şu altı cümlede birden:

Birinci cümle: قُلْ هُوَ[1] karinesiz işarettir. Demek ıtlakla tâyindir. O tâyinde taayyün var. Ey

Lâ Hüve İllâ Hû...[2]

Şu tevhid-i şuhûda bir işarettir: Hakikat-bîn nazar tevhide müstağrak olursa der ki:

Lâ Meşhûde İllâ Hû…[3]

---

1 "De ki: O'dur." (İhlâs sûresi, 112/1)

2 O'ndan başka o yok.

3 O'ndan başka meşhud yok.

İkinci cümle: [1]اَللّٰهُ أَحَدٌ 'dir ki tevhid-i ulûhiyete tasrihtir. Hakikat, hak lisanı der ki:

Lâ Ma'bûde İllâ Hû...[2]

Üçüncü cümle: [3]اَللّٰهُ الصَّمَدُ 'dir. İki cevher-i tevhide sadeftir. Birinci dürrü: Tevhid-i rubûbiyet. Evet nizam-ı kevn lisânı der ki:

Lâ Hâlıka İllâ Hû...[4]

İkinci dürrü: Tevhid-i Kayyûmiyet. Evet serâser kâinatta, vücûd ve hem bekada, müessire ihtiyaç lisânı der ki:

Lâ Kayyûme İllâ Hû...[5]

Dördüncü: [6]لَمْ يَلِدْ 'dir. Bir tevhid-i celâlî müstetirdir; envâ-ı şirki reddeder, küfrü keser bîiştibah.

Yâni tagayyür, ya tenasül, ya tecezzi eden elbet; ne hâlıktır, ne kayyûmdur, ne ilâh...

Veled fikri, tevellüd küfrünü لَمْ reddeder, birden keser atar. Şu şirktendir ki olmuştur beşer ekserisi gümrâh...

Ki Îsâ *(aleyhisselâm)*, ya Üzeyr'in, ya melâik, ya ukûlün tevellüd şirki meydan alıyor nev-i beşerde gâh bâ-gâh...

Beşincisi: [7]وَلَمْ يُولَدْ Bir tevhid-i sermedî işareti şöyledir: Vâcib, Kadîm, Ezelî olmazsa, olmaz ilâh...

Yani: Ya müddeten hâdis ise, ya maddeden tevellüd, ya bir asıldan münfasıl olsa, elbette olmaz şu kâinata penah...

Esbap-perestî, nücûm-perestlik, sanem-perestî, tabiat-perestlik şirkin birer nev'idir; dalâlette birer çâh...

---

1 "Allah Mutlak Bir'dir." (İhlâs sûresi, 112/1)

2 O'ndan başka mabud yok.

3 "Allah, Samed (Kendisi hiçbir şeye muhtaç olmayan, fakat ezelde ve ebedde her varlığın Kendisine muhtaç olup, Kendisine sığındığı Zât)tır." (İhlâs sûresi, 112/2)

4 O'ndan başka yaratıcı yok.

5 O'ndan başka Kayyûm (bizatihi var olup başkasına muhtaç olmayan ve her şeyin varlık ve bekası kendisine muhtaç olan) yok.

6 "Ne doğurdu…" (İhlâs sûresi, 112/3)

7 "…ne de doğuruldu." (İhlâs sûresi, 112/3)

Altıncı: [1] وَلَمْ يَكُنْ Bir tevhid-i câmi'dir. Ne zâtında nazîri, ne ef'âlinde şeriki, ne sıfâtında şebihi لَمْ lafzına nazargâh...

Şu altı cümle mânen birbirine netice, hem birbirinin bürhânı, müselseldir berâhin, müretteptir netâiç şu sûrede karargâh...

Demek şu Sûre-i İhlâs'ta, kendi miktar-ı kametinde müselsel, hem müretteptep otuz sûre münderiç; bu bunlara sehergâh...

لَا يَعْلَمُ الْغَيْبَ إِلَّا اللهُ[2]

Sebep Sırf Zâhirîdir

İzzet ve azamet ister ki; esbab-ı tabiî, perdedâr-ı dest-i kudret ola aklın nazarında.

Tevhid ve celâl ister ki; esbab-ı tabiî, dâmenkeş-i tesir-i hakikî ola[3(Hâşiye)] kudret eserinde.

Vücud, Âlem-i Cismanîde Münhasır Değil

Vücudun hasra gelmez muhtelif envâını, münhasır olmaz, sıkışmaz şu şehâdet âleminde.

Âlem-i cismânî bir tenteneli perde gibi, şu'le-feşân gaybî avâlim üzerinde.

Kalem-i Kudrette İttihad, Tevhidi İlân Eder

Eser-i itkan-ı sanat, fıtratın her köşesinde bilbedâhe reddeder esbâbının îcadını.

Nakş-ı kilkî ayn-ı kudret; hilkatin her noktasında bizzarûre reddeder vesâitin vücûdunu.

---

1 "(O'na denk, O'nunla mukayese edilebilecek) hiçbir şey yoktur." (İhlâs sûresi, 112/4)

2 Hiç kimse gaybı bilemez, gaybı yalnız Allah bilir.

3(Hâşiye) Hakikî tesirden elini çeksin, îcada karışmasın, demektir.

Bir Şey, Her Şeysiz Olmaz

Kâinatta serbeser sırr-ı tesanüd müstetir, hem münteşir. Hem cevânibde tecâvüb, hem teâvün gösterir

Ki yalnız bir kudret-i âlem-şümûldür yaptırır, zerreyi her nisbetiyle halkedip yerleştirir.

Kitab-ı âlemin her satırıyla her harfi hayy.. ihtiyaç sevk ediyor, tanıştırır.

Her nereden gelirse gelsin nidâ-yı hâcete lebbeyk-zendir, sırr-ı tevhid nâmına etrafı görüştürür.

Zîhayat her harfi, her bir cümleye müteveccih birer yüzü, hem de nâzır birer gözü baktırır.

Güneş'in Hareketi Câzibe İçindir, Câzibe İstikrar-ı Manzumesi İçindir

Güneş bir meyvedârdır, silkinir tâ düşmesin müncezib seyyar olan yemişleri.

Ger sükûtuyla sükûnet eylese, cezbe kaçar, ağlar fezâda muntazam meczupları.

Küçük Şeyler Büyük Şeylerle Merbuttur

Sivrisinek gözünü halkeyleyendir mutlaka, güneşi hem kehkeşi halkeylemiş.

Pirenin midesini tanzim edendir mutlaka, manzume-i şemsiyeyi nazmeylemiş.

Gözde rü'yet, midede hem ihtiyacı dercedendir mutlaka, semâ gözüne ziyâ sürmesi çekmiş, zemin yüzüne gıda sofrası sermiş.

Kâinatın Nazmında Büyük Bir İ'câz Var

Kâinatın gör ki telifinde bir i'câz var. Ger bütün esbab-ı tabiiye bi'l-farzı'l-muhâl

Ola her biri muktedir bir Fâil-i Muhtar. O i'câza karşı nihayet acz ile bilimtisâl

Ederek secde ki سُبْحَانَكَ لَا قُدْرَةَ فِينَا رَبَّنَا أَنْتَ الْقَدِيرُ الْأَزَلِيُّ ذُو الْجَلَالِ[1]

Kudrete Nisbet Her Şey Müsavidir

مَا خَلْقُكُمْ وَلَا بَعْثُكُمْ إِلَّا كَنَفْسٍ وَاحِدَةٍ[2]

Bir kudret-i zâtiyedir, hem ezelî; acz tehallül edemez.

Onda merâtib olmayıp, mevâni' tedâhül edemez. İsterse küll, isterse cüz nisbet tefavüt eylemez.

Çünkü her şey bağlıdır her şey ile. Her şeyi yapamayan bir şeyi de yapamaz.

Kâinatı Elinde Tutamayan, Zerreyi Halk Edemez

Tesbih gibi nazmeyleyip kaldıracak; arzımızı, şümûsu, nücûmu, hasra gelmez

Şu fezânın başına hem sînesine takacak öyle kuvvetli ele bir kimse mâlik olmaz

Dünyada hiçbir şeyde dâvâ-yı halk edip, iddia-yı îcad edemez...

---

1 Seni her türlü noksan sıfattan tenzih ederiz. Ey Rabbimiz! Bizde hiçbir güç ve kudret yok. Sen ise ezelî kudret, ululuk ve ikram sahibisin.

2 "Sizin hepinizi yaratmak da, ölümünüzün ardından (âhirette) hepinizi diriltmek de, (O'nun için) ancak bir kişiyi yaratmak ve diriltmek gibidir." (Lokman sûresi, 31/28)

İhyâ-yı Nev', İhyâ-yı Ferd Gibidir

Mevt-âlûd bir nevm ile kışta uyuşmuş bir sinek, nasıl onun ihyâsı kudrete ağır gelmez.

Şu Dünya'nın mevti de, ihyâsı da öyledir. Bütün zîruh ihyâsı onda fazla nazlanmaz.[1]

Tabiat, Bir Sanat-ı ilâhiyedir

Değil tâbi' tabiat, belki matba'. Değil nakkaş, o belki bir nakıştır. Değil fâil, o kâbildir. Değil masdar, o mistardır...

Değil nâzım, o nizamdır... Değil kudret, o kanundur... İrâdî bir şeriattır, değil haric hakikattar.

Vicdan, Cezbesi ile Allah'ı Tanır

Vicdanda mündemiçtir, bir incizâb ve cezbe. Bir câzibin cezbiyle daim olur incizâb.

Cezbe düşer zîşuur, ger Zülcemâl görünse. Etse tecelli daim pür-şâşaa bîhicâb.

Bir Vâcibü'l-vücûd'a, Sahib-i Celâl ve Cemâl; şu fıtrat-ı zîşuur kat'î şehâdet-meab.

Bir şâhidi o cezbe, hem diğeri incizâb.

Fıtratın Şehâdeti Sâdıkadır

Fıtratta yalan yoktur; ne dediyse doğrudur. Çekirdeğin lisânı,

Meyl-i nümüv der: "Ben, sünbüllenip meyvedâr..." Doğru çıkar beyânı.

Yumurtanın içinde, derin derin söyler hayatın meyelânı

[1] Bkz.: Lokman sûresi, 39/6.

Ki: "Ben piliç olurum, izn-i ilâhî ola." Sâdık olur lisânı.

Bir avuç su, bir demir gülle içinde eğer niyet etse incimâd. Bürûdetin zamanı

İçindeki inbisât meyli der: "Genişlen, bana lâzım fazla yer." Bir emr-i bîemânî...

Metin demir çalışır, onu yalan çıkarmaz. Belki onda doğruluk, hem de sıdk-ı cenânî

O demiri parçalar. Şu meyelânlar bütün birer emr-i tekvînî, birer hükm-ü Yezdânî,

Birer fıtrî şeriat, birer cilve-i irâde. İrâde-i ilâhî, idare-i ekvanî

Emirleri şunlardır: Birer birer meyelân, birer birer imtisâl, evâmir-i rabbânî.

Vicdandaki tecelli aynen böyle cilvedir; ki incizâb ve cezbe iki musaffa cânı.

İki mücellâ camdır, akseder içinde Cemâl-i lâ-yezâlî, hem de nur-u îmânî.

Nübüvvet Beşerde Zarûriyedir

Karıncayı emîrsiz, arıları ya'subsuz bırakmayan kudret-i ezeliye elbette

Beşeri de bırakmaz şeriatsız, nebîsiz. Sırr-ı nizam-ı âlem, böyle ister elbette.

Meleklerde Mi'râc, İnsanlarda Şakk-ı Kamer Gibidir

Bir mi'râc-ı kerâmetle melekler, gördüler elhak ki müsellem bir nübüvvette muazzam bir velâyet var.

O parlak Zât, Burak'a binmiş de berk olmuş. Kamer-vâri serâser, âlem-i nuru da görmüştür.

Şu şehâdet âleminde münteşir insanlara hissî büyük bir mucize nasıl ki اِنْشَقَّ الْقَمَرُ[1]'dir.[2]

---

1 "Ve Ay bölündü." (Kamer sûresi, 54/1)

2 Bkz.: el-Gazâlî, *Fedâihu'l-bâtıniyye* 1/139-141; el-Âmidî, *Ğâyetü'l-merâm* 1/356-357; el-Îcî, *Kitâbü'l-Mevâkıf* 3/405; et-Teftâzânî, *Şerhu'l-Makâsıd* 5/17.

Bu Mi'râc'dır, âlem-i ervâhtaki sâkinlere en büyük bir mucize ki, سُبْحَانَ الَّذِي أَسْرٰى[1] 'dır.

Kelime-i Şehâdetin Bürhanı İçindedir

Kelime-i şehâdet vardır iki kelâmı. Birbirine şâhiddir, hem delîl ve bürhândır.

Birincisi, sâniye bir bürhân-ı limmîdir. İkincisi, evvele bir bürhân-ı innîdir.

Hayat Bir Çeşit Tecelli-i Vahdettir

Hayat bir nur-u vahdettir. Şu kesrette eder tevhid tecelli. Evet, bir cilve-i vahdet eder kesretleri tevhid ve yektâ.

Hayat bir şeyi her şeye eder mâlik. Hayatsız şey, ona nisbet ademdir cümle eşya.

Ruh, Vücud-u Haricî Giydirilmiş Bir Kanundur

Ruh bir nurânî kanundur, vücûd-u haricî giymiş bir nâmustur[2]; şuûru başına takmış.

Bu mevcud ruh, şu mâkul kanuna olmuş iki kardeş, iki yoldaş.

Sabit ve hem daim fıtrî kanunlar gibi, ruh dahi hem âlem-i emir, hem irâde vasfından gelir.

Kudret vücûd-u hissî giydirir, şuûru başına takar, bir seyyâle-i latîfeyi o cevhere sadef eder.

Eğer envâdaki kanunlara kudret-i Hâlık vücûd-u haricî giydirirse, her biri bir ruh olur.

---

1 "Gece yürüten O Zât bütün noksanlıklardan münezzehtir." (İsrâ sûresi, 17/1)

2 "Bir de sana "ruh" hakkında soru sorarlar. De ki: Rûh Rabbimin emrindedir, O'nun bileceği işlerdendir. Size sadece az bir ilim verilmiştir." (İsrâ sûresi, 17/85)

Ger vücûdu ruh çıkarsa, başından şuûru indirirse, yine lâyemut kanun olur.

Hayatsız Vücud, Adem Gibidir

Ziyâ ile hayatın her biri, mevcudatın birer keşşafıdır. Bak nur-u hayat olmazsa,

Vücud, adem-âlûddur; belki adem gibidir. Evet garib, yetimdir; hayatsız ger kamerse...

Hayat Sebebiyle Karınca Küreden Büyük Olur

Ger mîzânü'l-vücûdla karıncayı tartarsan, onda çıkan kâinat küremize sıkışmaz.

Bence Küre hayevândır, başkaların zannınca meyyit olan Küre'yi ger getirip koyarsan

Karıncanın karşısına, o zîşuur başının nısfı bile olamaz...

Nasrâniyet İslâmiyet'e Teslim Olacak

Nasrâniyet, ya intifa ya ıstıfa bulacak. İslâm'a karşı teslim olup terk-i silâh edecek.

Mükerreren yırtıldı, purutluğa tâ geldi, purutlukta görmedi ona salâh verecek.

Perde yine yırtıldı, mutlak dalâle düştü. Bir kısmı lâkin, bâzı yakınlaştı tevhide; onda felâh görecek.

Hazırlanır şimdiden[1(Hâşiye)] yırtılmaya başlıyor. Sönmezse safvet bulup İslâm'a mal olacak.

1(Hâşiye) Bu dehşetli Harb-i Umumî neticesindeki vaziyete işaret eder. Belki, İkinci Harb-i Umumî'den tam haber verir.

Bu bir sırr-ı azîmdir, ona remz ü işaret; Fahr-i Rusül demiştir: "Îsâ, Şer'im ile amel edip ümmetimden olacak."[1]

Tebaî Nazar, Muhâli Mümkün Görür

Meşhurdur ki: Iyd'in hilâline bakardı cemaat-ı kesîre. Kimse bir şey görmedi.

Zevâlî bir ihtiyar yemin etti ki: "Gördüm." Hâlbuki gördüğü, kirpiğinin tekavvüs etmiş beyaz bir kılı idi.

O kıl oldu onun hilâli. O mukavves kıl nerede? Hilâl olmuş kamer nerede? Ger anladın şu remzi:

Zerrâttaki harekât; kirpik-i aklın olmuş, birer kıl-ı zulmettar.. kör etmiş maddî gözü.

Teşkil-i cümle envâ' fâilini göremez, düşer başına dalâl.

O hareket nerede? Nazzâm-ı kevn nerede! Onu ona vehmetmek, muhâl ender muhâl!..

Kur'ân Ayna İster, Vekil İstemez

Ümmetteki cumhûru, hem avâmın umumu; bürhândan ziyade me'hazdaki kudsiyet şevk-i itâat verir, sevk eder imtisâle.

Şeriat yüzde doksanı; müsellemât-ı şer'î, zarûriyât-ı dînî birer elmas sütundur.

İçtihadî, hilâfî, fer'î olan mesâil; yüzde ancak on olur. Doksan elmas sütunu, on altının sahibi

Kesesine koyamaz, ona tâbi kılamaz. Elmasların mâdeni: Kur'ân ve hem hadîs'tir. O'nun malı.. oradan, her zaman istemeli.

Kitaplar, içtihadlar Kur'ân'ın aynası, yahut dürbün olmalı. Gölge, vekil istemez o Şems-i Mu'ciz-Beyân.

---

[1] Bkz.: Buhârî, *enbiyâ* 50; Müslim, *îmân* 242; Ebû Dâvûd, *melâhim* 14; İbni Hibbân, *es-Sahîh* 15/233.

Mübtıl, Bâtılı Hak Nazarıyla Alır

İnsandaki fıtratı mükerrem olduğundan, kasden hakkı arıyor. Bâzan gelir eline, bâtılı hak zanneder, koynunda saklıyor.

Hakikati kazarken ihtiyarı olmadan dalâl düşer başına; hakikattir zanneder, kafasına geçirir.

Kudretin Aynaları Çoktur

Kudret-i zülcelâl'in pek çoktur mir'âtları. Her biri ötekinden daha eşeff ve eltaf pencereler açıyor bir âlem-i misâle.

Sudan havaya kadar, havadan tâ esîre, esîrden tâ misâle, misâlden tâ ervâha, ervâhtan tâ zamana, zamandan tâ hayâle,

Hayâlden fikre kadar muhtelif aynalar, daima temsîl eder şuûnat-ı seyyâle. Kulağınla nazar et ayna-yı havaya: Kelime-i vâhide, olur milyon kelimât!

Acib istinsah eder o kudretin kalemi.. şu sırr-ı tenasülât...

Temessülün Aksamı Muhtelifedir

Aynada temessül, münkasım dört sûrete: Ya yalnız hüviyet; ya beraber hâsiyet; ya hüviyet hem şu'le-i mahiyet; ya mahiyet, hüviyet.

Eğer misâl istersen, işte insan ve hem şems, melek ve hem kelime. Kesîfin timsâlleri, aynada oluyor birer müteharrik meyyit.

Bir ruh-u nurânînin, kendi mir'âtlarında timsâlleri oluyor birer hayy-ı murtabıt; aynı olmazsa eğer, gayrı dahi olmayıp

Birer nur-u münbasit. Ger şems hayevân olaydı; olur harareti hayatı, ziyâ onun şuûru.. şu havâssa mâliktir aynada timsâli.

İşte budur şu esrârın miftahı: Cebrâil hem Sidre'de,[1] hem sûret-i Dıhye'de meclis-i nebevî'de,[2]

---

1 Bkz.: Buhârî, *salât* 1; Müslim, *îmân* 259; Tirmizî, *tefsîru'l-Kur'ân* 108; Nesâî, *salât* 1.

2 Bkz.: Buhârî, *menâkıb* 25, *fezâilü'l-Kur'ân* 1; Müslim, *îmân* 271, *fezâilü's-sahâbe* 100.

Hem kim bilir kaç yerde!.. Azrâil'in bir anda Allah bilir kaç yerde, ruhları kabzediyor.[1] Peygamber'in bir anda,

Hem keşf-i evliyâda, hem sâdık rüyâlarda ümmetine görünür, hem haşirde umum ile şefaatle görüşür.

Velilerin abdâlı, çok yerlerde bir anda zuhur eder, görünür.

Müstaid, Müçtehid Olabilir; Müşerri' Olamaz

İçtihadın şartını haiz olan her müstaid, ediyor nefsi için, nass olmayanda içtihad; ona lâzım, gayre ilzam edemez.

Ümmeti dâvetle teşri' edemez. Fehmi, şeriattan olur; lâkin şeriat olamaz. Müçtehid olabilir, fakat müşerri' olamaz.

İcmâ ile cumhûrdur, sikke-i şer'i görür. Bir fikre dâvet etmek; zann-ı kabul-ü cumhûr, şart-ı evvel oluyor.

Yoksa dâvet bid'attır, reddedilir. Ağzına tıkılır, onda daha çıkamaz...

Nur-u Akıl, Kalbden Gelir

Zulmetli münevverler bu sözü bilmeliler: Ziyâ-yı kalbsiz olmaz nur-u fikir münevver.

O nur ile bu ziyâ mezcolmazsa zulmettir, zulüm ve cehli fışkırır. Nurun libasını giymiş bir zulmet-i müzevver.

Gözünde bir nehar var, lâkin ebyaz ve muzlim. İçinde bir sevad var ki, bir leyl-i münevver.

O içinde bulunmazsa, o şahm-pâre göz olmaz; sen de bir şey göremez. Basîretsiz basar da para etmez.

Ger fikret-i beyzâda süveyda-yı kalb olmazsa, halîta-yı dimağî ilim ve basiret olmaz. Kalbsiz akıl olamaz.

---

1 Bkz.: En'âm sûresi, 6/61; Secde sûresi, 32/11.

Dimağda Merâtib-i İlim Muhtelifedir, Mültebise

Dimağda merâtib var; birbiriyle mültebis, ahkâmları muhtelif. Evvel tahayyül olur, sonra tasavvur gelir,

Sonra gelir taakkul, sonra tasdik ediyor, sonra iz'an oluyor, sonra gelir iltizam, sonra itikat gelir.

İtikadın başkadır, iltizamın başkadır. Her birinden çıkar bir hâlet: Salâbet itikattan,

Taassub iltizamdan, imtisâl iz'andan, tasdikten iltizam, taakkulde bîtaraf, bîbehre tasavvurda.

Tahayyülde safsata hâsıl olur, mezcine eğer olmaz muktedir. Bâtıl şeyleri güzel tasvir etmek, her demde sâfi olan zihinleri cerhdir, hem idlâli.

Hazmolmayan İlim Telkin Edilmemeli

Hakikî mürşid-i âlim koyun olur, kuş olmaz. Hasbî verir ilmini.

Koyun verir kuzusuna hazmolmuş musaffâ sütünü.

Kuş veriyor ferhine lûab-âlûd kayyını.

Tahrip Esheldir; Zayıf, Tahripçi Olur

Vücud-u cümle-ecza, şart-ı vücûd-u külldür. Adem ise, oluyor bir cüzün ademiyle; tahrip eshel oluyor.

Bundandır ki: Âciz adam, sebeb-i zuhur-u iktidar müsbete hiç yanaşmaz. Menfîce müteharrik, daim tahripkâr olur.

Kuvvet Hakka Hizmetkâr Olmalı

Hikmetteki desâtir, hükûmette nevâmis, hakta olan kavânîn, kuvvetteki kavâid birbiriyle olmazsa müstenid ve müstemid:

Cumhûr-u nâsta olmaz, ne müsmir ve müessir. Şeriatta şeâir; kalır mühmel, muattal. Umûr-u nâsta olmaz, müstenid ve mu'temid.

Bâzan Zıd, Zıddını Tazammun Eder

Zaman olur zıd, zıddını saklarmış. Lisân-ı siyasette lafız, mânânın zıddıdır. Adâlet külâhını[1(Hâşiye-1)]

Zulüm başına geçirmiş. Hamiyet libasını, hıyânet ucuz giymiş.

Cihad ve hem gazâya, bağy ismi takılmış. Esâret-i hayvanî, istibdâd-ı şeytanî; hürriyet nâm verilmiş. Zıdlarda emsâl olmuş, sûretlerde tebadül, isimlerde tekabül, makamlarda becayiş-i mekânî.

Menfaati Esas Tutan Siyaset, Canavardır

Menfaat üzere çarkı kurulmuş olan siyaset-i hâzıra; müfteristir, canavar.

Aç olan canavara karşı tahabbüb etsen; merhametini değil, iştihasını açar.

Sonra döner, geliyor; tırnağının, hem dişinin kirasını senden ister.

Kuvâ-yı İnsaniye Tahdid Edilmediğinden Cinâyâtı Büyük Olur

Hayvanın hilâfına, insandaki kuvveler, fıtrî tahdid olmamış. Onda çıkan hayr u şer, lâ-yetenâhî gider.

Onda olan hodgâmlık, bundan çıkan hodbinlik, gurur, inat birleşse; öyle günah oluyor[2(Hâşiye-2)] ki beşer şimdiye kadar ona isim bulmamış. cehennemin lüzumuna delîl olduğu gibi, cezası da yalnız cehennem olabilir.

Hem meselâ: Bir adam, tek yalancı sözünü doğru göstermek için, İslâm'ın felâketini kalben arzu eder.

1(Hâşiye-1) Bu zamanı tam görmüş gibi bahseder.

2(Hâşiye-2) Bunda da bir işaret-i gaybiye var.

Şu zaman da gösterdi: Cehennem lüzumsuz olmaz, cennet ucuz değildir.

Bâzan Hayır, Şerre Vasıta Olur

Havastaki meziyet filhakika sebeptir tevâzu', mahviyete. Olmuş maatteessüf sebeb-i tahakküme,

Tekebbüre hem illet. Fakirlerdeki aczi, âmîlerdeki fakrı filhakika sebeptir ihsan ve merhamete.

Lâkin maatteessüf müncer olmuştur şimdi, zillet ve esârete. Bir şeyde hâsıl olan mehâsin ve şerefse;

Havas ve rüesaya o şey peşkeş edilir. O şeyden neşet eden seyyiât ve şer ise; efrâd ve hem avâma

Taksim, tevzi' edilir. Aşiret-i galibte hâsıl olan şerefse: "Hasan Ağa, âferin!" Hâsıl olan şer ise,

Efrâda olur nefrin. Beşerde şerr-i hazîn!..

Gaye-i Hayâl Olmazsa, Enaniyet Kuvvetleşir

Bir gaye-i hayâl olmazsa, yahut nisyan basarsa, ya tenasi edilse; elbette zihinler enelere dönerler,

Etrafında gezerler. Ene kuvvetleşiyor, bâzan sinirleniyor.

Delinmez, tâ "nahnü" olsun. Enesini sevenler, başkaları sevmezler.

Hayat-ı İhtilâl; Mevt-i Zekât, Hayat-ı Ribâdan Çıkmış

Bilcümle İhtilâlât, bütün herc ü fesâdât; hem asıl, hem mâdeni.. rezâil ve seyyiât, bütün fâsid hasletler,

Muharrik ve menbaı iki kelimedir tek.. yahut iki kelâmdır.

✓ ***Birincisi*** şudur ki: "Ben tok olsam, başkalar acından ölse neme lâzım!.."

✓ ***İkincisi***: "Rahatım için zahmet çek; sen çalış, ben yiyeyim. Benden yemek, senden emekler!"

Birinci kelimede olan semm-i kâtili, hem kökünü kesecek, şâfî devâ olacak tek bir devâsı vardır.

O da zekât-ı şer'î ki, bir rükn-ü İslâm'dır. İkinci kelimede, zakkum şecer münderic. Onun ırkını kesecek, ribânın hurmetidir.

Beşer salâh isterse, hayatını severse; zekâtı vaz' etmeli, ribâyı kaldırmalı.

Beşer Hayatını İsterse, Envâ-yı Ribâyı Öldürmeli

Tabaka-yı havâstan tabaka-yı avâma sıla-yı rahm kopmuştur. Aşağıdan fırlıyor

Sadâ-yı İhtilâlî, vaveylâ-yı intikamî, kin ü hased enîni... Yukarıdan iniyor

Zulüm ve tahkir ateşi, tekebbürün sıkleti, tahakküm sâikası... Aşağıdan çıkmalı

Tahabbüb ve itâat, hürmet ve hem imtisâl. Fakat merhamet ve ihsan yukarıdan inmeli,

Hem şefkat ve terbiye... Beşer bunu isterse sarılmalı zekâta, ribâyı tardetmeli.

Kur'ân'ın adâleti bâb-ı âlemde durup ribâya der: "Yasaktır! Hakkın yoktur, dönmeli!"

Dinlemedi bu emri, beşer yedi bir sille.[1(Hâşiye)] Müdhişini yemeden bu emri dinlemeli.

Beşer Esirliği Parçaladığı Gibi, Ecîrliği de Parçalayacaktır

Bir rüyâda demiştim: Devletler, milletlerin hafif muharebesi; tabakat-ı beşerin şedid olan harbine terk-i mevki ediyor.

1(Hâşiye) Kuvvetli bir işaret-i gaybiyedir. Evet beşer dinlemedi, İkinci Harb-i Umumî ile bu dehşetli silleyi de yedi.

Zira beşer, edvârda esirlik istemedi, kanıyla parçaladı. Şimdi ecîr olmuştur; onun yükünü çeker, onu da parçalıyor.

Beşerin başı ihtiyar; edvâr-ı hamsesi var. Vahşet ve bedeviyet, memlûkiyet, esâret, şimdi dahi ecîrdir, başlamıştır geçiyor.

Gayr-i Meşrû Tarîk, Zıdd-ı Maksuda Gider

اَلْقَاتِلُ لَا يَرِثُ[1] bir düstûr-u azîmdir: "Gayr-i meşrû tarîk ile bir maksada giden zât, galiben maksudunun zıddıyla görür mücâzât."

Avrupa muhabbeti, gayr-i meşrû muhabbet, hem taklid ve hem ülfet.

Âkıbeti mükâfat: Mahbubun gaddarâne adâveti, cinâyât...

Fâsık-ı mahrum bulmaz, ne lezzet ve ne necât...

Cebir ve İ'tizâlde Birer Dâne-i Hakikat Bulunur

Ey tâlib-i hakikat! Mâziye, hem musibet; müstakbel ve ma'siyet ayrı görür şeriat. Mâziye, mesâibe nazar olur kadere.

Söz olur Cebriye. Müstakbel ve maâsi nazar olur teklife, söz olur İ'tizâle. İ'tizal ile Cebir.

Şurada barışırlar. Şu bâtıl mezheplerde birer dâne-i hakikat mevcud münderiçtir; mahsus mahalli vardır; bâtıl olan ta'mimdir.

Acz ve Cez' Bîçârelerin Kârıdır

Ger istersen hayatı, çareleri bulunan şeyde acze yapışma.

Ger istersen rahatı, çaresi bulunmayan şeyde ceza'a sarılma.

---

[1] "Kâtil, (katlettiği şahsa) varis olamaz." (Ebû Dâvûd, *diyât* 18; Tirmizî, *ferâiz* 17; İbni Mâce, *ferâiz* 8, *diyât* 14; Dârimî, *ferâiz* 41; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 1/49)

Bâzan Küçük Bir Şey, Büyük Bir İş Yapar

Öyle şerait oluyor, tahtında az bir hareke, sahibini çıkarıyor tâ âlâ-yı illiyyîn...

Öyle hâlât oluyor ki; küçük bir hareket, kâsibini indiriyor tâ esfel-i sâfilîn...

Bâzılara Bir An, Bir Senedir

Fıtratların bir kısmı birdenbire parlıyor. Bir kısmı tedricîdir, şey'en şey'en kalkıyor. Tabiat-ı insanî ikisine de benziyor.

Şeraite bakıyor; ona göre değişir. Bâzan tedricî gider. Bâzan dahi oluyor barut gibi zulmanî, birdenbire fışkırıyor.

Nurânî bir nâr olur. Bâzı olur bir nazar, fahmi elmas ediyor. Bâzı olur bir temas, taşı iksir ediyor. Bir nazar-ı Peygamber,

Birdenbire kalbeder; bir bedevi-i cahil, bir ârif-i münevver. Eğer mîzân istersen: İslâm'dan evvel Ömer, İslâm'dan sonra Ömer...

Birbiriyle kıyası: Bir çekirdek, bir şecer... Def'aten verdi semer, o nazar-ı Ahmedî, o himmet-i Peygamber...

Cezîretü'l-Arap'ta, fahmolmuş fıtratları kalbetti elmaslara... Birdenbire serâser...

Barut gibi ahlâkı parlattırdı, oldular birer nur-u münevver.

Yalan, Bir Lafz-ı Kâfirdir

Bir dâne sıdk, yakar milyonla yalanı. Bir dâne-i hakikat, yıkar kasr-ı hayâli. Sıdk büyük esastır, bir cevher-i ziyâlı.

Yeri verir sükûta, eğer çıksa zararlı... Yalana yer hiç yoktur, çendan olsa faydalı. Her sözün doğru olsun, her hükmün hak olmalı.

Lâkin hakkın olamaz, her doğruyu söz etmek. Bunu iyi bilmeli.

خُذْ مَا صَفَا وَدَعْ مَا كَدِرَ[1] kendine düstûr etmeli.

---

[1] "Duru ve saf olanı al, karışık ve bulanık olanı bırak." Bkz. Bkz.: İbni Düreyd, *el-İştikâk* s.146; ez-Zemahşerî, *Esâsü'l-belâğa* s.703; ez-Zebîdî, *Tâcü'l-arûs* 14/22 (k-d-r maddesi).

Güzel gör, hem güzel bak. Tâ güzel düşünmeli. Güzel bil, hem güzel düşün. Tâ leziz hayatı bulmalı.

Hayat içinde hayattır, hüsn-ü zanda emeli. Sû-i zanla yeistir: Saadet muharribi, hem de hayatın kâtili.

Bir Meclis-i Misâlîde Şeriatla Medeniyet-i Hâzıra, Dehâ-yı Fennî ile Hüdâ-yı Şer'î Müvâzeneleri

(Birinci Harb'in) Mütâreke başında, bir Cuma gecesinde bir rüyâ-yı sâdıkada, misâlî âleminde, bir meclis-i azîmde, benden suâl ettiler:

"Mağlûbiyet sonunda İslâm'ın âleminde ne hâl peydâ olacak?" Asr-ı hâzır mebusu sıfatıyla söyledim, onlar da dinlediler:

Eski zamandan beri istiklâl-i İslâm'ın bekası, hem Kelimetullah'ın i'lâsı için farz-ı kifâye-i cihadı, o lâzime-i diyanet.

Deruhde ile, kendini yek vücûd-u vahdânî, İslâm'ın âlemine fedaya vazifedâr, hilâfete bayrakdâr görmüş olan bu devlet,

Şu millet-i İslâm'ın felâket-i mâzisi, getirecek de elbet İslâm'ın âlemine saadet ve hürriyet. Olur geçen musibet,

İstikbalde telâfi. Üçü veren, üç yüzü kazandıran, etmiyor elbette hiç hasâret. Hâlini istikbale tebdil eder, zîhimmet...

Zira ki şu musibet, hayatımız mâyesi olan şefkat, uhuvvet, tesanüd-ü İslâmî hârikulâde etti. İnkişâf-ı uhuvvet.

Tesri'-i ihtizazı, Tahrib-i medeniyet. Deniyet-i hâzıra sureti değişecek, sistemi bozulacak; zuhur edecek o vakit, İslâmî medeniyet.

Müslümanlar bilihtiyâr elbet evvel girecek. *Muvâzene istersen*; şer'in medeniyeti, şimdiki medeniyet.

Esaslara dikkat et, âsârlara nazar et. Şimdiki medeniyet esâsâtı, menfîdir. Menfî olan **beş esas** ona temel, hem kıymet,

Onlarla çarh kurulur. İşte *nokta-yı istinad*, Hakka bedel kuvvettir.

Kuvvet ise, şe'nidir tecavüz ve teâruz, bundan çıkar hıyânet.

Hedef-i kasdı, fazilet bedeline hasîs bir menfaattir. Menfaatin şe'nidir tezâhum ve tehâsum, bundan çıkar cinâyet.

Hayattaki kanunu, teâvün bedeline bir düstur-u cidâldir. Cidâlin şe'ni budur: Tenâzu ve tedâfü, bundan çıkar sefâlet..

Akvamların beyninde râbıta-yı esası, âharın zararına müntebih unsuriyet. Başkaları yutmakla beslenir, alır kuvvet.

Milliyet-i menfiye, unsuriyet, milliyet; şe'ni olur daima böyle müdhiş tesâdüm, böyle feci telâtum, bundan çıkar helâket.

Beşincisi şudur ki: *Câzibedâr hizmeti*; hevâ, hevesi teşcî, teshil.. hevesâtı, arzuları tatmin.. bundan çıkar sefâhet.

O hevâ, hem heves, şe'ni budur daima: İnsanı memsuh eder, sîreti değiştirir, mânevî meshediyor, değişir insaniyet.

Şu medenîlerden çoğunun, eğer içini dışına çevirsen, görürsün; başta maymunla tilki, yılanla ayı, hınzır.. sîreti olur suret.

Gelir hayâli karşına, postlarıyla tüyleri. İşte şununla görünür meydandaki âsârı. Zemindeki mevâzin mîzânıdır şeriat...

Şeriattaki rahmet, semâ-yı Kur'ân'dandır. Medeniyet-i Kur'ân esasları müsbettir. ***Beş müsbet esas üzere döner çarh-ı saadet***.

♦*Nokta-yı istinadı*, kuvvete bedel haktır. Hakkın daim şe'nidir, adâlet ve tevazün. Bundan çıkar selâmet, zâil olur şekâvet.

♦*Hedefinde* menfaat yerine fazilettir. Faziletin şe'nidir, muhabbet ve tecâzüb. Bundan çıkar saadet, zâil olur adâvet.

♦*Hayattaki düsturu,* cidâl-kıtal yerine, düstur-u teâvündür. O düsturun şe'nidir, ittihat ve tesanüd; hayatlanır cemaat.

♦*Suret-i hizmetinde*, hevâ heves yerine hüdâ-yı hidâyettir. O hüdânın şe'nidir, insana lâyık tarzda terakki ve refahet.

Ruha lâzım surette tenevvür ve tekâmül. Kitlelerin içinde cihetü'l-vahdeti de tardeder unsuriyet, hem de menfî milliyet.

♦*Hem onların yerine* râbıta-yı dinîdir, nisbet-i vatanîdir, alâka-yı sınıfîdir, uhuvvet-i imanî. Şu râbıtanın şe'nidir; samimî bir uhuvvet,

Umumî bir selâmet. Haric etse tecavüz, o da eder tedâfû. İşte şimdi anladın; sırrı nedir ki küsmüş, almadı medeniyet.

Şimdiye kadar İslâm'lar ihtiyârla girmemiş, şu medeniyet-i hâzıra. Onlara yaramamış, hem de onlara vurmuş müdhiş kayd-ı esâret.

Belki nev-i beşere tiryak iken zehir olmuş. Yüzde seksenini atmış meşakkat ve şekâvet. Yüzde onu çıkarmış müzahraf bir saadet.

Diğer onu bırakmış beyne beyne bîrahat. Zâlim ekallin olmuş gelen ribh-i ticaret. Lâkin saadet odur: Külle ola saadet.

Lâakall ekseriyete olsa medâr-ı necât. Nev-i beşere rahmet nâzil olan şu Kur'ân, ancak kabul ediyor bir tarz-ı medeniyet;

Umuma, ya eksere verirse bir saadet. Şimdiki tarz-ı hazır, heves serbest olmuştur, hevâ da hür olmuştur, hayvanî bir hürriyet.

Heves tahakküm eder. Hevâ da müstebittir, gayr-i zarûrî hâcâtı havâic-i zarûrî hükmüne geçirmiştir. İzale etti rahat...

Bedavette bir adam dört şeye muhtaç iken, medeniyet yüz şeye muhtaç, fakir etmiştir. Sa'y-i helâl, masrafa etmemiştir kifâyet.

Onda hile, harama beşeri sevk etmiştir. Ahlâkın esasını şu noktadan bozmuştur. Cemaate, hem nev'e vermiştir servet, haşmet.

Ferdi, şahsı ahlâksız, hem fakir eylemiştir. Bunun şâhidi çoktur. Kurûn-u ûlâdaki mecmu-u vahşet ve cinâyet, hem gadr ve hem hıyânet.

Şu medeniyet-i habîse tek bir defada kustu. Midesi daha bulanır. [1(Hâşiye)] Âlem-i İslâm'daki istinkâf-ı mânidâr hem de bir cây-ı dikkat.

Kabulde muzdariptir, soğuk da davranmıştır. Evet şeriat-ı garrâda olan nur-u ilâhî, hassa-yı mümtazıdır; istiğnâ, istiklâliyet.

O hassadır bırakmaz ki o nur-u hidâyet, şu medeniyet ruhu olan Roma dehâsı ona tahakküm etsin. Onda olan hidâyet,

Bundaki felsefe ile mezcolmaz, hem aşılanmaz, hem de tâbi olamaz. İslâmiyet ruhunda şefkat, izzet-i iman, beslediği şeriat,

Kur'ân-ı Mu'ciz-Beyân tutmuş yed-i beyzâda hakâik-i şeriat. O yemin-i beyzâda birer Asâ-yı Mûsâ'dır. Sehhâr medeniyet, istikbalde edecek ona secde-i hayret...

Şimdi buna dikkat et: Eski Roma, Yunan'ın iki dehâsı vardı; bir asıldan tev'emdi, biri hayâl-âlûddu, biri madde-perestti.

[1(Hâşiye)] Demek daha dehşetli kusacak. Evet iki harb-i umumî ile öyle kustu ki; hava, deniz, kara yüzlerini bulandırdı, kanla lekeledi.

Su içinde yağ gibi imtizaç olamadı. Mürûr-u zaman istedi, medeniyet çabaladı. Hıristiyanlık da çalıştı, temzicine muvaffak hiçbiri de olmadı.

Her biri istiklâlini filcümle hıfzeyledi. Hatta el'an âdeta o iki ruh, şimdi de cesetleri değişmiş; Alman, Fransız oldu.

Güya bir nevi tenasüh başlarından geçmişti. Ey birâder-i misâlî! Zaman böyle gösterdi. O ikiz iki dehâ, öküz gibi reddetti

Temzicin esbabını. Şimdi de barışmadı. Madem onlar tev'emdi, kardeş ve arkadaştı, terakkide yoldaştı, birbiriyle dövüştü.

Hiç de barışmadılar. Nasıl olur ki aslı, hem mâdeni, matlaı başka çeşit olmuştu. Kur'ân'da olan nuru, şeriat hidâyeti.

Şu medeniyetin ruhu olan Roma dehâsı, birbiriyle barışır hem mezc ü ittihadı.

O dehâ ile bu hüdâ menşeleri ayrıdır: Hüdâ semâdan indi, dehâ zeminden çıktı. Hüdâ kalbde işliyor, dimağı da işletir.

Dehâ dimağda işler, kalbi de karıştırır. Hüdâ ruhu eder tenvir, taneleri sünbüllettirir. Karanlıklı tabiat onunla ışıklanır.

İstîdad-ı kemâli birdenbire yol alır, nefs-i cismânî yapar hizmetkâr-ı emirber. Melek-sîmâ ediyor insan-ı himmet-perver.

Dehâ ise; evvelâ nefs ü cisme bakıyor, tabiata giriyor, nefsi tarla ediyor. İstîdad-ı nefsânî neşv ü nemâ buluyor.

Ruhu eder hizmetkâr, taneleri kuruyor. Şeytanın sîmasını beşerde gösteriyor.

Hüdâ, hayateyne saadet veriyor. Dâreyne ziyâ neşrediyor. İnsanı yükseltiyor.

Deccal-misâl[1(Hâşiye)] dehâ-yı âver, bir dâr ile bir hayatı anlar; madde-perest olur ve dünya-perver. İnsanı yapar birer canavar.

Evet dehâ, sağır tabiata tapar. Kör kuvvete fermanber. Fakat hüdâ, şuûrlu sanatı tanır, hikmetli kudrete bakar. Dehâ, zemine küfrân perdesi çeker. Hüdâ, şükran nurunu serper.

Bu sırdandır: Dehâ, âmâ vü asamm; hüdâ, semî u basir. Dehânın nazarında zemindeki nimetler sahipsiz ganimettir.

1(Hâşiye) Bunda da bir ince işaret var.

Minnetsiz gasb ve sirkat, tabiattan koparmak canavarca his verir. Hüdânın nazarında; zeminin sînesinde kâinatın yüzünde.

Serpilmiş olan niam, rahmetin semerâtı. Her nimetin altında bir yed-i muhsin görür, şükran ile öptürür.

Bunu da inkâr etmem: Medeniyette vardır mehâsin-i kesîre.. lâkin onlar değildir ne Nasrâniyet malı, ne Avrupa îcadı, ne şu asrın sanatı.. belki umum malıdır:

Telâhuk-u efkârdan, semâvî şerâyîden, hem hâcât-ı fıtrîden, hususan şer'-i Ahmedî, İslâmî inkılâptan neşet eden bir maldır. Kimse temellük etmez.

Misâlîler meclisi, o meclisin reisi tekrar sordu, hem dedi: "Musibet olur her dem hıyânet neticesi, mükâfatın sebebi. Ey şu asrın adamı! Kader bir sille vurdu, kazaya da çarptırdı.

Hangi efâlinizle kazaya, hem kadere şöyle fetva verdiniz ki, kaza-yı ilâhî musibetle hükmetti, sizleri hırpaladı?

Hatâ-yı ekseriyet olur sebeb daima musibet-i âmmeye." Dedim: Beşerin dalâlet-i fikrîsi, Nemrudâne inadı,

Firavunâne gururu şişti şişti zeminde, yetişti semâvâta. Hem de dokundu hassas sırr-ı hilkate. Semâvâttan indirdi.

Tufan, tâun misâli şu harbin zelzelesi, gâvura yapıştırdı semâvî bir silleyi. Demek ki şu musibet, bütün beşer musibetiydi,

Nev'en umuma şâmil. Bir müşterek sebebi; maddiyyûnluktan gelen dalâlet-i fikrîydi, hürriyet-i hayvanî, hevânın istibdâdı...

Hissemizin sebebi, erkân-ı İslâmî'de ihmal ve terkimizdi. Zira Hâlık Teâlâ yirmi dört saatten bir saati istedi,

Beş vakit namaz için yalnız o saati.. bizden yine bizim için emretti, hem istedi. Tembellikle terk ettik, gafletle ihmal oldu.

Şöyle de ceza gördük: Beş senede, yirmi dört saatte daima tâlim ve meşakkatle tahrik ve koşturmakla bir nevi namaz kıldırdı.

Hem senede yalnız bir ay oruç için nefsimizden istedi. Nefsimize acıdık, keffâreten beş sene cebren oruç tutturdu.

Kendi verdiği malından, kırkından ya onundan birini zekât istedi. Buhl ile hem zulmettik, haramı karıştırdık, ihtiyarla vermedikti.

O da bizden aldırdı müterâkim zekâtı, haramdan da kurtardı. Amel, cins-i cezadır. Ceza, cins-i ameldir. *Sâlih amel ikiydi*:

Biri müsbet ve ihtiyarî, *biri* menfî ıztırarî. Bütün âlâm, mesâib, a'mâl-i sâlihadır; lâkin menfîdir, ıztırarî. Hadîs teselli verdi.[1]

Bu millet-i günahkâr kanıyla abdest aldı. Fiilî bir tevbe etti. Mükâfat-ı âcili; şu milletin humsu, dört milyonu çıkardı,

Derece-i velâyet, mertebe-i şehâdet ile gazilik verdi, günahı sildi. Bu meclis-i âlî-i misâlî, bu sözü tahsin etti.

Ben de birden uyandım, belki yakaza ile yeni yattım. Bence yakaza rüyadır,

Rüya bir nevi yakazadır. Orada asrın vekili, burada Said Nursî...

Cehil, Mecâzı Eline Alsa Hakikat Yapar

İlmin elinden eğer cehlin eline düşse mecâz, eder inkılâb hakikate, hem açar hurâfâta kapılar.

Küçüklüğümde gördüm ki hasf olmuştu kamer. Sordum ben vâlidemden. Dedi: "Yılan yutmuştur." Dedim: "Neden görünür?"

Dedi: "Orada yılanlar böyle nîm-şeffaf olur." İşte böyle bir mecâz hakikat zannedilmiş: Medâr-ı şems ve kamer

Tekatu' noktaları olan re's ve zenebde arzın haylûletiyle bir emr-i ilâhîyle münhasif olur kamer.

İki kavs-i mevhûme tinnîneyn yâdedilmiş, hayâlî bir teşbih ile isim, müsemmâ olmuş. Tinnîn ise yılandır.

---

1 Bkz.: "Müminin durumu şâyân-ı takdirdir; niye olmasın ki; onun her işi hayırdır ve bu da müminden başkası için müyesser değildir. O, neşe ve sevinç ifade eden bir duruma mazhar olunca şükreder, bu onun için hayır olur; herhangi bir sıkıntıya maruz kaldığında da sabreder, bu da yine onun için hayır olur." (Müslim, *zühd* 64; Dârimî, *rikak* 61; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 4/332, 5/24).

Mübalâğa Zemm-i Zımnîdir

Hangi şeyi vasfetsen olduğu gibi vasfet. Medhin mübalâğası bence zemm-i zımnîdir.

İhsan-ı ilâhîden fazla ihsan, ihsan değildir...

Şöhret Zâlimedir

Şöhret bir müstebiddir, sahibine mal eder başkasının malını.

Meşhur Hoca Nasreddin letâifi içinde, zekâtı[1] asıl malı...

Rüstem-i Sistanî onun hayâl-i şânı garet etti bir asır mefâhir-i İran'ı. Gasb u garetle şişti o nâmdâr hayâli..

Hurâfâta karıştı, attı nev'-i insanî..

Din ile Hayat Kâbil-i Tefrik Olduğunu Zannedenler Felâkete Sebeptirler

Şu Jön-Türk'ün hatâsı; bilmedi o bizdeki din hayatın esası. Millet ve İslâmiyet ayrı ayrı zannetti.

Medeniyet müstemir, müstevli vehmeyledi. Saadet-i hayatı içinde görüyordu. Şimdi zaman gösterdi,

Medeniyet sistemi[2(Hâşiye)] bozuktu, hem muzırdı; tecrübe-i kat'iyye bize bunu gösterdi.

Din hayatın hayatı, hem nuru, hem esası. İhyâ-yı din ile olur şu milletin ihyâsı. İslâm bunu anladı...

Başka dinin aksine, dinimize temessük derecesi nisbeten milletin terakkisi. İhmali nisbetinde idi milletin tedennisi. Tarihî bir hakikat, ondan olmuş tenâsi...

---

1 Yâni, onda biri onundur.

2(Hâşiye) Tam bir işaret-i gaybiyedir. Sekeratta olan dinsiz zâlim medeniyete bakıyor.

Mevt, Tevehhüm Edildiği Gibi Dehşetli Değil

Dalâlet vehmîdir; mevti dehşetlendirir. Mevt, tebdil-i câmedir, ya tahvil-i mekândır. Sicinden bostana çıkar.

Kim hayatı isterse şehâdet istemeli. Şehidin hayatına Kur'ân işaret eder.[1] Sekeratı tatmamış her bir şehid, kendini

Hayy biliyor, görüyor. Lâkin yeni hayatı daha nezih buluyor.

Zanneder ki ölmemiş.[2] Meyyitlere nisbeti, dikkat et şuna benzer:

İki adam, rüyâda lezâiz envâına câmi güzel bahçede ikisi geziyorlar. Biri rüyâ olduğunu bilir; lezzet almıyor.

Onu müferrah etmez, belki teessüf eder. Öbürüsü; biliyor ki âlem-i yakazadır; hakikî lezzet alır, ona hakikî olur.

Rüyâ misâlin zılli, misâl ise berzahın zılli olmuştur. Ondan onların düstûrları birbirine benziyor.

Siyaset, Efkârın Âleminde Bir Şeytandır; İstiaze Edilmeli!

Siyaset-i medenî, ekserin rahatına feda eder ekalli. Belki ekall-i zâlim, kendine kurban eder ekserîn-i avâmı.

Adâlet-i Kur'ânî; tek mâsumun hayatı, kanı heder göremez, onu feda edemez değil ekseriyete, hattâ nev'in umumu...

Âyet-i [3] مَنْ قَتَلَ نَفْسًا بِغَيْرِ نَفْسٍ *iki sırr-ı azîmi* vaz'ediyor nazara. ***Biri***: Mahz-ı adâlet. Bu düstûr-u azîmi

Ki ferd ile cemaat, şahıs ile nev'-i beşer, kudret nasıl bir görür; adâlet-i ilâhî, ikisine bir bakar. Bir sünnet-i daimî.

Şahs-ı vâhid, hakkını kendi feda ediyor. Lâkin feda edilmez, hattâ umum insana. Onun ibtal-i hakkı, hem iraka-yı demi,

---

1 Bkz.: Bakara sûresi, 2/154; Âl-i İmran sûresi, 3/169.

2 Bkz.: Tirmizî, *cihâd* 6; Nesâî, *cihâd* 35; İbni Mâce, *cihâd* 16; Dârimî, *cihâd* 7.

3 "Kim kâtil olmayan ve yeryüzünde fesat çıkarmayan bir kişiyi öldürürse (sanki bütün insanları öldürmüş gibi olur.)" (Mâide sûresi, 5/32)

Hem zevâl-i ismeti: İbtal-i hakk-ı nev'in hem ismet-i beşerin mislidir, hem nazîri. ***İkinci*** sırrı budur: Hodgâmî bir âdemî

Hırs ve heves yolunda bir mâsumu öldürse, eğer elinden gelse, hevesine mâni ise harab eder dünyayı, imha eder benîâdem'i.

Zaaf, Hasmı Teşci' Eder. Allah Abdini Tecrübe Eder. Abd Allah'ını Tecrübe Edemez.

Ey hâif ve hem zayıf! Havf ve zaafın beyhude, hem senin aleyhinde; tesirat-ı haricî teşci' eder, celbeder.

Ey vesveseli vehham! Muhakkak bir maslahat, mazarrât-ı mevhûme için feda edilmez. Sana lâzım hareket, netice Allah'ındır.

İşine karışılmaz. Allah çeker abdini meydan-ı imtihana. "Böyle yaparsan eğer, böyle yaparım Ben." der.

Abd ise hiç yapamaz Allah'ını tecrübe. "Rabbim muvaffak etsin, ben de bunu işlerim." dese, tecavüz eder.

Îsâ'ya demiş Şeytan: "Madem her şeyi O yapar; kader birdir, değişmez. Dağdan kendini at. O da sana ne yapar?"

Îsâ *(aleyhisselâm)* dedi: "Ey mel'un! Abd edemez Rabbini tecrübe ve imtihan!."[1]

Beğendiğin Şeyde İfrat Etme[2]

Bir derdin dermanı, başka derde dert olur. Panzehiri zehir olur. Derman hadden geçerse dert getirir, öldürür.

---

1 Bkz.: Ma'mer İbni Râşid, *el-Câmi'* 11/113; Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliyâ* 4/12; Kitâb-ı Mukaddes (Türkçe tercüme), Matta, *bâb*: 4, *cümle*: 1-11.

2 Bkz.: "Sevdiğini ölçülü sev ki bir gün gelir sevmediğin biri olur. Sevmediğin kimseye de ölçülü buğzet ki, olur ki bir gün sevdiğin biri olur." (Tirmizî, *birr* 60; et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-evsat* 3/357; el-Beyhakî, *Şuabü'l-îmân* 1/382)

İnadın Gözü, Meleği Şeytan Görür

İnadın işi budur: Şeytan yardım ederse birisine "melek" der, rahmeti de okutur.

Muhalif tarafında eğer meleği görse; libasını değişmiş, onu şeytan zanneder, adâvet lânet eder.

Hakkı Bulduktan Sonra Ehak İçin İhtilâfı Çıkarma

Ey tâlib-i hakikat, madem hakta ittifak, ehakta ihtilâftır. Bâzan hak, ehaktan ehaktır. Hem de olur hasen, ahsenden ahsen.

İslâmiyet, Selm ve Müsâlemettir; Dâhilde Nizâ ve Husûmet İstemez

Ey Âlem-i İslâmî! Hayatın ittihatta. Ger ittihat istersen düstûrun bu olmalı:

هُوَ الْحَقُّ[1] yerine هُوَ حَقٌّ[2] olmalı; هُوَ الْحَسَنُ[3] yerine هُوَ الْأَحْسَنُ[4] olmalı...

Her müslim kendi meslek, mezhebine demeli: "İşte bu haktır, başkasına ilişmem. Başkaları güzelse, benim en güzelidir."

Dememeli: "Budur hak, başkaları battaldır. Ya yalnız benimkidir güzeli; başkaları yanlıştır, hem çirkindir."

Zihniyet-i inhisar, hubb-u nefisten geliyor, sonra maraz oluyor, nizâ ondan çıkıyor. Dert ile dermanlar

Taaddüdü hak olur, hak da taaddüd eder. Hâcât ve ağdiyenin tenevvüü hak olur, hak da tenevvü eder.

İstîdad, terbiyeler, tekessürü hak olur, hak da tekessür eder. Bir madde-i vâhide, hem zehir ve hem panzehir.

İki mîzaca göre mesâil-i fer'îde hakikat sabit değil, izafî ve mürekkeb, mükellefîn mizaclar

---

1 Sadece o haktır.
2 O haktır.
3 Sadece o iyidir.
4 O en iyidir.

Ona bir hisse verip, ona göre ederek tahakkuk ve terekküb, her mezhebin sahibi mühmel mutlak hükmeder.

Mezhebinin hududu tâyinini bırakır temayül-ü mîzaca; taassub-u mezhebî tâmime sebeb olur.

Tâmimin iltizamı sebeb olur nizâa. İslâmiyet'ten evvel tabakat-ı beşerde derin uçurumlar,

Hem tebâüd-ü acibi istedi bir vakitte taaddüd-ü enbiyâ, tenevvü-i şerâyi', müteaddid mezhepler.

Beşerde bir inkılâb İslâmiyet yaptırdı, beşer tekarüb etti, Şer' etti ittihat, vâhid oldu Peygamber.

Seviye bir olmadı; mezhep taaddüd etti. Terbiye-i vâhide kâfi geldiği zaman, ittihat eder mezhepler...

Îcad ve Cem'-i Ezdâdda Büyük Bir Hikmet Var. Kudret Elinde Şems ve Zerre Birdir

Ey birâder-i kalb-i hüşyar! Ezdâdın cem'indendir tecelli-i iktidar; lezzet içinde elem, hayrın içinde şerri,

Hüsnün içinde kubhu, nef'in içinde dârrı, nimet içinde nıkmet, nurun içinde nârı bilir misin ki sırrı?

Hakâik-i nisbiye, sübut takarrür etsin, bir şeyde çok şey olsun, bulsun vücûd, görünsün. Sürat-i hareketle bir nokta bir hat olur.

Çevirmenin sürati yapar bir lem'a-yı nur, daire-i nurânî. Hakâik-i nisbiye vazifesi, dünyada taneler sünbül olur.

Kâinatın çamuru, revâbıt-ı nizamı, alâik-i nakşını odur teşkil ediyor. Âhirette bu nisbî emirler orada hakâik olur.

Hararette merâtib, ona olmuştur sebeb tahallül-ü bürûdet.

Hüsündeki derecât kubhun tedâhulüdür. Sebeb, illet oluyor.

Ziyâ zulmete borçlu, lezzet eleme medyun; sıhhat, marazsız olmaz. Cennet olmazsa belki cehennem tâzib etmez. Zemherîrsiz olmuyor... Ger zemherir[1] olmazsa, o da ihrak edemez.

---

[1] Buhârî, *mevâkît* 9, *bed'ü'l-halk* 10; Müslim, *mesâcid* 185; Tirmizî, *cehennem* 9; İbni Mâce, *zühd* 38; Dârimî, *rikak* 119; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 2/276, 394, 503.

O Hallâk-ı lem-yezel, halk-ı ezdâd içinde hikmetini gösterdi. Haşmeti etti zuhur...

O Kadîr-i lâ-yezâl, cem'-i ezdâd içinde iktidarı gösterdi. Azamet etti zuhur. Madem o kudret-i ilâhî lâzıme-i Zâtî olur

O Zât-ı Ezeliye, hem zarûre-i nâşie; onda zıddı olamaz, acz tahallül edemez, onda merâtib olamaz, her şeye nisbeti bir, hiçbir şey ağır olmuyor.

O kudretin ziyâsına güneş mişkât olmuştur. Bu mişkâtın nuruna deniz yüzü ayna, şebnemlerin gözleri birer mir'ât olmuştur.

Denizin geniş yüzü, gösterdiği güneşi çin-i cebînindeki katreler de gösterir, şebnemin küçük gözü yıldız gibi parlıyor.

Aynı hüviyet tutar; şebnem, deniz bir olur güneşin nazarında, kudreti tanzir eder; şebnemin göz bebeği küçücük bir güneştir.

Şu muhteşem güneş de küçücük bir şebnemdir; göz bebeği bir nurdur ki şems-i kudretten gelir, o kudrete kamer olur.

Semâvât bir denizdir; bir nefes-i Rahmân'la çin-i cebînlerinde mevcelenip, katarât ki nücûm ve hem şümûstur.

Kudret tecelli etti, o katarâta serpti nurânî lemeâtı. Her bir güneş bir katre, her bir yıldız bir şebnem, her bir lem'a timsâldir.

O feyz-i tecellinin küçücük bir aksidir o katre-misâl güneş. Eder mücellâ camını o lümey'a zücâce dürri-misâl parlıyor

O şebnem-misâl yıldız latîf gözü içinde, bir yer yapar lem'aya, lem'a olur bir sirac, gözü olur zücâce, misbâhı nurlanıyor.

Meziyetin Varsa Hafa Turabında Kalsın; Tâ Neşv ü Nemâ Bulsun

Ey zîhassa-yı meşhure! Taayyünle zulmetme, ger perde-i hafanın altında sen kalırsan, ihvanına verirsin ihsan ve bereketi.

Her bir ihvanın altında sen çıkması, hem de o sen olması imkân ve ihtimali, her birine celbeder bir nazar-ı hürmeti.

Eğer taayyün edip perde altından çıksan, mükerrem iken altında; üstünde zâlim olursun. Güneş iken orada; burada gölge edersin.

İhvanını düşürttürüp hem nazar-ı hürmetten. Demek taayyün ve teşahhus, zâlim birer emirdir, sahih doğru böyle ise, hem de böyle görürsün.

Nerede kaldı yalancı tasannu' ve riyâ ile kesb-i teşahhus-u şöhret? İşte bir sırr-ı azîm ki hikmet-i ilâhî, hem o nizam-ı ahsen

Bir ferd-i fevkalâde, kendi nev'i içinde setr ile perde çeker, bununla kıymet verdirir, hem de eder müstahsen.

İşte sana misâli: İnsan içinde veli,[1] ömür içinde ecel,[2] olmuş meçhul ve mühmel. Cuma'da müstetirdir bir saat, kabul olur dua edersen.[3]

Ramazan'da münteşir bir leyle-i zû-kadir,[4] esmâ-yı hüsnâda muzmer iksir-i ism-i âzam.[5] Bu misâllerin haşmeti, hem de o sırr-ı hasen

İbhâmda izhar eder, ihfâda isbat eder. Meselâ: Ecelin ibhâmında bir müvâzene vardır; her dakikada tutar ne vaziyet alırsan.

Kefeteyn-i havf u recâ, hizmet-i ukbâ, dünya; tevehhüm-ü bekaî, lezzet-i ömrü verir. Yirmi sene müphem bir ömür olsa ahsen

Nihayeti muayyen bin senelik bir ömre. Zira nısfı geçerse, her saati geldikçe güya adım atarak darağacına gidersin.

Şey'en şey'en üzülmek.. ve hem de teselli vermez, sen de rahat etmezsin...

Allah'ın Rahmet ve Gazabından Fazla Tahassüs Hatâdır

Allah'ın rahmetinden fazla rahmet edilmez. Allah'ın gazabından fazla gazab edilmez.

Öyle ise işi bırak o Âdil-i Rahîm'e. Fazla şefkat elemdir, fazla gazab zemîme...

---

1 Bkz.: "İnsanların değer vermediği yüzüne bakmadığı nice saçı-başı dağınık kimseler vardır ki Allah'a yemin etseler Cenâb-ı Hak onları yeminlerinde yalancı çıkarmaz." (Müslim, *hudûd* 18; Tirmizî, *menâkıb* 54; Dârimî, *rikak* 61; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 4/332)

2 "Hiç kimse nerede öleceğini bilemez." (Lokman sûresi, 31/34)

3 Bkz.: Buhârî, *cum'a* 37; Müslim, *cum'a* 13-15; Tirmizî, *cum'a* 2.

4 Leyle-i Kadr'in Ramazan'ın on yedinci, yirmi birinci, yirmi yedinci, son on gecesinde, yahut son yedi gecesinde veyahutta bütün Ramazan'da aranması gerektiğine dair bkz.: Buhârî, *îmân* 36, *leyletü'l-kadr* 3-4; Müslim, *müsâfirîn* 176, 177, 179, 180, *sıyâm* 205-218.

5 Bkz.: Ebû Dâvûd, *vitr* 8; Tirmizî, *deavât* 64; İbni Mâce, *duâ* 9; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 6/461.

İsraf Sefahetin, Sefahet Sefâletin Kapısıdır

Ey müsrifli kardeşim! Tagaddî noktasında bir iken iki lokma; bir lokma bir kuruşa, bir lokma on kuruşa.

Hem ağıza girmeden, hem boğazdan geçtikten, müsavi bir olurlar. Yalnız ağızda, o da kaç sâniyede bîhûşe verir nûşe.

Zevkî bir fark bulunur, daim onu aldatır o kuvve-i zâika, bedene, hem mideye kapıcı, müfettişe.

Onun tesiri menfî, müsbet değil! Vazife yalnız kapıcıyı taltif ve memnun etmek? Nûş verirsin o bîhûşe

Aslî vazifesinde onu müşevveş etmek, tek bir kuruş yerine on bir kuruşu vermek, olur şeytanî pîşe.

İsrafın en sefihi, tebzîrin en sakîmi, bir tarzdır bir çeşidi; heves etme bu işe...

Zâika Telgrafçıdır, Telzîz ile Baştan Çıkarma

1(Hâşiye) Rubûbiyet-i İlâh hikmet ve inâyeti, ağızla hem burunla iki merkezi teşkil eylemiştir, içinde hudud karakolu, hem

Muhbirleri de koymuş. Şu âlem-i sağîrde damarları telefon, âsabları telgraf hükmüne vaz'eylemiş. Şâmme telefonu, hem

Telgrafa zâika inâyet memur etmiş. O Rezzâk-ı Hakikî, erzak üstüne koymuş rahmetten bir târife; taam ve levn ve hem

Rayiha. İşte şu havâss-ı selâse, o Rezzâk cânibinden birer ilânnâmesi, birer dâvetnâmesi, bir izinnâmesi, hem

Bir dellâldır ki muhtaç ve müşteriler hep onlarla celb olur. Mürtezık hayvanlara zevk ve rü'yet ve şemm, birer âlet vermiş. Hem

Taamları muhtelif zînetlerle süsletmiş; hevâî gönülleri avutup, lâkaydları tehyic ile cezbetmiş. Vakta, taam girse hem

Ağıza, birdenbire zâika her tarafa bir telgraf çekiyor bedenin aktârına. Şâmme telefon veriyor, gelen taam nev'i, hem

---

1(Hâşiye) İktisad Risalesi'nin çekirdeğidir. Belki on sayfa olan İktisad Risalesi'ni kable'l-vücûd on satırda okumuş.

Çeşitleri de söyler. Hâcetleri muhtelif, ayrı ayrı mürtezık, ona göre davranır, ona da hazırlanır ya cevab-ı red gelir. Hem

Kapı dışarı atar, yüzüne de tükürür. İnâyet tarafından madem buna memurdur; zevkle baştan çıkarma. Hem

Telzîz ile aldatma. Sonra o da unutur doğru iştiha nedir, bir iştiha-yı kâzib gelir; başına çatar. hatâsı, maraz ile hem

İlletlerle cezalar gelir. Hakikî lezzet hakikî iştihadan çıkar, doğru iştiha sâdık bir ihtiyaçtan. Bu lezzet-i kâfide, şah hem

Gedâ beraber. Hem bâhemdir bir dinar ve bir dirhem o lezzet berhemzened eleme olur merhem.

Niyet Gibi, Tarz-ı Nazar Dahi Âdeti İbadete Çevirir

Şu noktaya dikkat et; nasıl olur niyetle mübah âdât, ibâdât... Öyle tarz-ı nazarla fünûn-u ekvan, olur maârif-i ilâhî...

Tetkik dahi, tefekkür, yâni ger harfî nazarla, hem sanat noktasında "Ne güzeldir." yerine "Ne güzel yapmış Sâni', nasıl yapmış o mâhî."

Nokta-yı nazarında kâinata bir baksan, nakş-ı Nakkaş-ı Ezel, nizam ve hikmetiyle lem'a-yı kasd ve itkan, tenvir eder şübehi.

Döner ulûm-u kâinat, maârif-i ilâhî. Eğer mânâ-yı ismîyle, tabiat noktasında, "Zâtında nasıl olmuş." eğer etsen nigâhı,

Bakarsan kâinata, daire-i fünûnun daire-i cehl olur. Bîçâre hakikatler, kıymetsiz eller kıymetsiz eder. Çoktur bunun güvâhı...

Böyle Zamanda Tereffühte İzn-i Şer'î Bizi Muhtar Bırakmaz

Lezâiz çağırdıkça "Sanki yedim." demeli. Sanki yedim düstûr eden, bir mescidi yemedi.[1(Hâşiye)]

Eskide ekser İslâm fi'l-cümle aç değildi. Tena'uma ihtiyar bir derece var idi.

1(Hâşiye) İstanbul'da Sanki Yedim namında bir mescid var. "Sanki Yedim" diyen adam, hevesinden kurtardığı paralarla bina etmiş.

Şimdi ise, ekseri açlığa düştü kaldı. Telezzüze ihtiyar, izn-i şer'î kalmadı.

Sevâd-ı âzam, hem ekseriyet-i mâsumun maişeti basittir. Tagaddî besatetiyle onlara tâbi olmak

Bin kerre müreccahtır, ekalliyet-i müsrife, ya bir kısım sefihe tagaddîde tereffüh noktasında benzemek...

Zaman Olur Ki, Adem-i Nimet Nimettir

Hâfıza bir nimettir. Fakat ahlâksız bir adamda musibet zamanında nisyan ona râcihtir.

Nisyan da bir nimettir. Yalnız her günün âlâmını çektirir, müterâkim olmuş âlâmı unutturur.

Her Musibette, Bir Cihet-i Nimet Var

Ey musibetzede! Musibetin içinde bir nimet münderiçtir. Dikkat et de onu gör. Nasıl her şeyde vardır

Bir derece-i hararet, her musibette vardır bir derece-i nimet. Daha büyüğü düşün. Küçükteki nimetin

Dereceyi görerek Allah'a çok şükür et. Yoksa isti'zamla ürkersen, "of of"-la üflersen, o da aksine şişer.

Şişer de dehşetlenir. Eğer merak da etsen, bir iken ikileşir. Kalbde olan misâli, döner hakikat olur;

Hakikatten ders alır. Sonra döner, başlıyor, kalbini tokatlıyor...

Büyük Görünme Küçülürsün[1]

Ey enesi çifteli, kafası da kibirli! Şu mîzânı bilmeli: Her adam için elbet cemiyet-i beşerde, içtimâî binada,

---

[1] Bkz.: "Kim büyüklük taslarsa Allah, onu alçaltır da alçaltır. Kim de tevazu ederse Allah, onu yücelttikçe yüceltir." (Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 3/76; İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef* 2/237)

Görmek görünmek için şu mertebe denilen bir penceresi var.

Ger pencere, kamet-i kıymetinden yüksekse, tekebbürle tetavül edecek, uzanacak. Ger pencere, kamet-i himmetinden alçaksa, tevâzuyla tekavvüs edecek, eğilecek.

Kâmillerde, büyüklük mikyasıdır küçüklük. Nâkıslarda, küçüklük mîzânıdır büyüklük...

Hasletlerin Yerleri Değişse, Mahiyetleri Değişir

Bir haslet.. yer ayrı, sîmâ bir. Kâh dev, kâh melek, kâh sâlih, kâh tâlih; misâli şunlardır:

Zayıfın kavîye karşı izzet-i nefsi sayılan bir sıfat, ger olursa kavîde, tekebbür ve gururdur.

Kavînin bir zayıfa karşı da tevâzuu sayılan bir sıfatı, ger olursa zayıfta, tezellül ve riyâdır.

Bir ülü'l-emr, makamında olursa ciddiyeti, vakardır; mahviyeti, zillettir.

Hânesinde bulunsa mahviyeti tevâzu', ciddiyeti kibirdir.

Mütekellim-i vahde olsa eğer bir zâtta: Müsamaha, hamiyet. Fedakârlık; bir haslet, bir amel-i sâlihtir.

Mütekellim-i maa'l-gayr olsa eğer o zâtta: Müsamaha, hıyânet. Fedakârlık; bir sıfat, bir amel-i tâlihtir.

Tertib-i mebâdide tevekkül, tembelliktir. Terettüb-ü netice noktasındaki tefviz, tevekkül-ü şer'îdir.

Semere-i sa'yine, kısmetine rıza ise, memduh bir kanaattir, meyl-i sa'ye kuvvettir.

Mevcud mala iktifâ, mergub kanaat değil; belki dûn-himmetliktir. Misâller daha çoktur.

Kur'ân mutlak zikreder, sâlihat[1] ve takvâyı.[2] İbhâmında remzeder makamatın tesiri. Îcâzı bir tafsildir. Sükûtu geniş sözdür.

---

1 Bkz.: Bakara sûresi, 2/25; Âl-i İmran sûresi, 3/57; Nisâ sûresi, 4/122; Mâide sûresi, 5/9.

2 Bkz.: Bakara sûresi, 2/197; Mâide sûresi, 5/2; A'râf sûresi, 7/26; Hac sûresi, 22/32.

اَلْحَقُّ يَعْلُو[1] Bizzât, Hem Âkıbet Muraddır

Ey arkadaş! Bir zaman bir sâil dedi: "Madem اَلْحَقُّ يَعْلُو haktır. Neden kâfir, müslime; kuvvet, hakka galibtir?"

Dedim: Dört noktaya bak! Bu müşkül de hallolur:

✓ ***Birinci nokta*** *şudur*: Her hakkın her vesilesi hak olması lâzım değildir.

Öyle de, her bâtılın her vesilesi bâtıl olması, yine lâzım değildir. Neticesi şu çıkar: Hak olan bir vesile, bâtıl vesileye galibtir.

Dolayısıyla, bir hak bir bâtıla mağlûbdur. Muvakkaten, bilvasıta olmuştur. Yoksa bizzât, hem daima değildir.

Lâkin âkıbetü'l-âkıbe, her dem yine hakkındır.[2] Kuvvetin bir hakkı var, bir sırr-ı hilkati var.

✓ ***İkinci nokta*** *şudur*: Her müslimin her vasfı müslim olmak vâcib iken, haricen her dem vâki', sabit değildir.

Öyle de: Her kâfirin her vasfı kâfir olmak, küfründen neşet etmek yine lâzım değildir.

Her fâsıkın her vasfı fâsık olmak, fıskından neşet etmek, öyle de her dem sabit değildir.

Demek bir kâfirin müslim olan bir vasfı, müslimdeki lâ-meşrû' vasfına galib olur. Bilvasıta, o kâfir dahi ona galibtir.

Hem dünyada, hayatın hakkı şâmil ve âmmdır. O rahmet-i âmmenin bir cilve-i mânidâr, onun bir sırr-ı hikmeti var; küfür mâni değildir.

✓ ***Üçüncü nokta*** *şudur*: O Zât-ı Zülcelâl'in iki vasf-ı kemâlden iki Şer'i tecelli; vasf-ı irâdeden gelen meşîetle takdirdir,

O da şer'-i tekvînî... Vasf-ı Kelâm'dan gelen şeriat-ı meşhure. Teşriî evâmire karşı itâat, isyan

Nasıl olur. Öyle de tekvînî evâmire itâat ve isyan olur. Birincisi galibâ dâr-ı uhrâda görür,

Mücâzâtı, sevabı. İkincisi ağlebâ dâr-ı Dünya'da çeker, mükâfat ve ikabı. Meselâ: Nasıl sabrın mükâfatı zaferdir;

---

1 "Hak yücedir (ve ona üstün gelinmez)" Bkz.: Buhârî, *cenâiz* 79; et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-evsat* 6/128.

2 Bkz.: Hûd sûresi, 11/49; Kasas sûresi, 28/83; Lokman sûresi, 31/22.

Atâletin mücâzâtı sefâlet. Öyle de, sa'yin sevabı olur servet. Sebatta da galebedir mükâfat. Zehirin ikabı bir maraz, panzehirin sevabı bir sıhhattir.

Bâzan iki şeriat evâmiri, bir şeyde beraber müctemi'dir. Her birine bir cihet... Demek tekvînî emre itâat ki bir haktır.

İtâat galib olur, o emrin isyanına ki bir tavr-ı bâtıldır. Bir bâtıla vesile olmuş olursa bir hak, vaktaki galib olsa

Bir bâtıla ki, olmuş o da vesile-i hak. Bilvasıta bir hakkın bir bâtıla mağlûbdur. Fakat bizzât değildir.

Demek اَلْحَقُّ يَعْلُو bizzât demektir. Hem âkıbet muraddır, kayd-ı haysiyet maksuddur.

✓ ***Dördüncü nokta*** *şudur*: Bir hak bilkuvve kalmış, yahut kuvvetsiz kalmış, ya mahlûttur, hem mağşûş. Ona da bir inkişâf, ya bir taze kuvvet vermek lâzım gelmiştir.

Mühezzeb ve müzehheb yapmak için, muvakkat bâtıl ona musallat, tâ ki sebike-i hak ne miktar lüzum vardır

Tâ mahz ve hâlis çıksın. Mebâdide, Dünya'da bâtıl etse galebe, fakat kazanmaz harbi. "Âkıbetü'l-müttakîn" ona vurur bir darbe!

İşte bâtıl mağlûbdur. اَلْحَقُّ يَعْلُو sırrı onu çarpar ikaba; işte hak da galibtir.

Bir Kısım Desâtir-i İçtimâiye

İçtimâî hey'ette düstûrları istersen: Müsavatsız adâlet, önce adâlet değil. Temâsülse, tezadın mühim bir sebebidir.

Tenasübse tesanüdün esası. Sığar-ı nefistir tekebbürün menbaı. Zaaf-ı kalbdir gururun mâdeni. Olmuş acz, muhalefet menşei. Meraksa ilme hocadır.

İhtiyaçtır terakkinin üstadı. Sıkıntıdır muallime-i sefâhet. Demek sefahetin menbaı sıkıntı olmuş. Sıkıntı ise mâdeni: Yeisle sû-i zandır.

Dalâlet, fikrîdir.. zulümât, kalbîdir.. israf, cesedîdir..

Kadınlar Yuvalarından Çıkıp Beşeri Yoldan Çıkarmış, Yuvalarına Dönmeli

إِذَا تَأَنَّثَ الرِّجَالُ السُّفَهَاءُ بِالْهَوَسَاتِ إِذَنْ[1](Hâşiye-1)
تَرَجَّلَ النِّسَاءُ النَّاشِزَاتُ بِالْوَقَاحَاتِ[2]

Mimsiz medeniyet, tâife-i nisâyı yuvalardan uçurmuş, hürmetleri de kırmış, mebzûl metaı yapmış. Şer'-i İslâm onları

Rahmeten dâvet eder eski yuvalarına. Hürmetleri orada, rahatları evlerde, hayat-ı ailede. Temizlik zînetleri.

Haşmetleri, hüsn-ü hulk; lütf-u cemâli, ismet; hüsn-ü kemâli, şefkat; eğlencesi, evlâdı. Bunca esbab-ı ifsat, demir sebat kararı

Lâzımdır tâ dayansın. Bir meclis-i ihvanda güzel karı girdikçe riyâ ile rekabet, hased ile hodgâmlık debretir damarları!

Yatmış olan hevesât, birdenbire uyanır. Tâife-i nisâda serbestî inkişâfı, sebeb olmuş beşerde ahlâk-ı seyyienin birdenbire inkişâfı.

Şu medenî beşerin hırçınlaşmış ruhunda, şu sûretler denilen küçük cenazelerin, mütebessim meyyitlerin rolleri pek azîmdir; hem müthiştir tesiri.[3](Hâşiye-2)

Memnû heykel, sûretler: Ya zulm-ü mütehaccir, ya mütecessid riyâ, ya müncemid hevestir. Ya tılsımdır: Celbeder o habîs ervâhları.

Tasarruf-u kudretin Vüs'ati, Vesâit ve Muinleri Reddeder

O Kadîr-i Zülcelâl; tasarruf-u kudreti tevessü-i tesiri noktasında oluyor şemsimiz zerre-misâl

---

1(Hâşiye-1) Tesettür Risalesi'nin esasıdır. Yirmi sene sonra müellifinin mahkûmiyetine sebeb gösteren bir mahkeme, kendini ve hâkimlerini ebedî mahkûm ve mahcup eylemiş.

2 Zevk ve eğlenceye düşkün erkeklerin nefislerine uyarak kadınlaşmaları, kadınların hayasızlıkla erkekleşmesine sebeptir. (Bu manaya yakın hadisler için bkz.: Buhârî, *libâs* 61; Tirmizî, *edeb* 34; Ebû Dâvûd, *libâs* 28)

3(Hâşiye-2) Nasıl meyyite bir karıya nefsânî nazarla bakmak nefsin dehşetle alçaklığını gösterir. Öyle de, rahmete muhtaç bir bîçare meyyitenin güzel tasvirine müştehiyane bir nazarla bakmak, ruhun hissiyat-ı ulviyesini söndürür.

Nev'-i vâhidde olan tasarruf-u azîmi mesafesi vâsi'dir. İki zerre beyninde câzibeyi ele al;

Git de tâ Şemsü'ş-Şümûs ve Kehkeşan beynindeki câzibenin yanında koy. Yükü bir kar dânesi bir melek, şemsi ele almış bir şems-misâl

Meleğin yanına getir. İğne kadar bir balığı, balina balığı da yan yana bırak. O Kadîr-i Ezelî-i Zülcelâl

Tecelli-i vasii, asgardan tâ ekbere itkan-ı mükemmeli birden tasavvura al. Câzibe ve nevâmis, vesail-i pür-seyyâl

Gibi örfî emirler; tecelli-i kudrete, tasarruf-u hikmete birer isim olması.. odur yalnız meâl.

Başka meâli olmaz, beraber de bir düşün; bileceksin bizzarûre ki: Esbab-ı hakikî, vesâit-i zîmisâl,

Muinler, hem şerikler birer emr-i bâtıldır, birer hayâl-i muhâl, o kudret nazarında. Hayat vücûda kemâl,

Makamı büyük, mühimdir; buna binaen derim: Küremiz, âlemimiz neden mutî, müsahhar olmasın hayvan-misâl.

O Sultan-ı Ezel'in bu tarz hayvan tuyuru kesretle münteşirdir şu meydan-ı fezâda, muhteşem ve pür-cemâl.

Bostan-ı hilkatinde salmış da döndürüyor, onlardaki nağamât, bunlardaki harekât; tesbihâttır o akval,

İbadettir o ahvâl, Kadîm-i lem-yezel'e, Hakîm-i lâ-yezâl'e. Küremiz hayvana pek benziyor, âsâr-ı hayat gösteriyor. Eğer yumurta kadar küçülse bi'l-farzı'l-muhâl,

Minimini bir hayvan olması pek muhtemel. Yuvarlak bir huveyne, küre kadar büyüse, o da böyle olması pek karîb bir ihtimal.

Âlemimiz insan kadar küçülse; yıldızları, zerreler sûretine dönerse, bir zîşuur hayvana dönmesi caiz olur, akıl da bulur mecal.

Demek âlem erkânlarıyla birer âbid-i müsebbih, birer mutî müsahhar Hâlık-ı lem-yezel'e, Kadîr-i lâ-yezâl'e.

Kemmen büyük olması, keyfen büyük olması her vakit lâzım gelmez; zira daha cezâletlidir saat-i hardal-misâl,

Bir saatten ki timsâli Ayasofya kadardır. Bir sineğin hilkati hayret-fezâdır filden, o mahlûk-u bîfasal.

Ger kalem-i kudretle bir cüz-ü ferd üstüne esîrin cevâhir-i ferdiyle yazılsa bir Kur'ân ki, sığar-ı sayfa nisbeti, bir kibr-i sanat-meâl

Sayfa-yı semâda yıldızlarla yazılan bir Kur'ân-ı Kerîm'e cezâletle müsavi. Nakkaş-ı Ezelî'nin sanatı her tarafta pür-cemâl ve pür-kemâl.

Her tarafta böyledir. Derece-i kemâlde kalemdeki ittihat, tevhidi ilân eder. Bu kelâm-ı pür-meâl; iyi bir dikkate al!

Melâike Bir Ümmettir; Şeriat-ı Fıtriye ile Memurdur

Şeriat-ı ilâhî ikidir. Hem iki sıfattan gelmiş, iki insan muhatab, hem de mükellef olmuş. Sıfat-ı irâdeden gelen şer'-i tekvînî.

İnsan-ı ekber olan âlemin ahvâlini, hem de harekâtını ki ihtiyarî değil, tanzim eden şer'dir. O meşîet-i rabbânî

Yanlış bir ıstılahla tabiat da denilir. Sıfat-ı kelâmından gelen şeriat ise, âlem-i asgar olan insanın ef'âlini,

Ki ihtiyarî olmuş, tanzim eden şer'dir. İki şer' bir yerde bâzan eder içtimâ'. Melâike-i ilâhî, bir ümmet-i azîme, hem bir cünd-ü sübhânî[1]

Birinci şer'a olmuş hamele-i mümtesil,[2] amele-i mümessil. Hem onlardan bir kısmı ibâd-ı müsebbihtir.[3] Bir kısmı da müstağrak, Arş'ın mukarrebîni.[4]

Madde Rikkat Peydâ Ettikçe, Hayat Şiddet Peydâ Eder

Hayat asıl, esastır; madde ona tâbidir, hem de onunla kaimdir.

Bir hurdebinî huveyn havâss-ı hamsesiyle, insanın havâssını müvâzene edersen, görürsün; insan ondan ne derece büyükse, havâssı o derece onunkinden aşağı. O huveyne işitir kardeşinin sesini.

---

1 Meleklerin Cenâb-ı Hakk'ın orduları olduğuna dair bkz.: Enfâl sûresi, 8/9; Tevbe sûresi, 9/26, 40; Neml sûresi, 27/37; Ahzâb sûresi, 33/9; Yâsîn sûresi, 36/28; Muhammed sûresi, 47/27; Fetih sûresi, 48/4; Müddessir sûresi, 74/31.

2 Hamele-i arş melekleri için bkz.: Müslim, *selâm* 124; Tirmizî, *tefsîru'l-Kur'ân* 34; Ebû Davûd, *sünnet* 18.

3 Tesbih eden melekler için bkz.: Nahl sûresi, 16/49; Zümer sûresi, 39/75; Şûrâ sûresi, 42/5.

4 Mukarreb melekler için bkz.: Nisâ sûresi, 4/172.

Hem de görür rızkını. Ger insan kadar büyüse, havâssı hayret-fezâ; hayatı şu'le-feşân; rü'yeti de berk-âsâ bir nur-u âsumânî.

İnsan, bir kitle-i mevattan bir zîhayat değildir. Belki de milyarlarla zîhayat hüceyrâtından mürekkeb ve zîhayat bir hücre-i insanî.

إِنَّ الْإِنْسَانَ كَصُورَةِ (يٰسٓ) كُتِبَتْ فِيهَا سُورَةُ (يٰسٓ)[1] ، فَتَبَارَكَ اللهُ أَحْسَنُ الْخَالِقِينَ[2]

Maddiyyûnluk, Bir Tâun-u Mânevîdir

Maddiyyûnluk bir tâun-u mânevî, beşere de tutturdu şu müdhiş bir sıtmayı.[3(Hâşiye)] Hem de âni çarptırdı bir gazab-ı ilâhî, telkin hem de taklid,

Tenkide kabiliyet-i tevessüü nisbeten, o tâun da ediyor tevessü' ve intişâr. Telkini fenden almış, medeniyetten taklid.

Hürriyet, tenkid vermiş, gururundan dalâlet çıkmış.

Vücudda Atâlet Yok. İşsiz Adam, Vücudda Adem Hesabına İşler

En bedbaht sıkıntılı muztarib, işsiz olan adamdır; zira ki atâlet: Vücud içinde adem, hayat içinde mevttir.

Sa'y ise: Vücudun hayatı, hem hayatın yakazasıdır elbet!

Ribâ, İslâm'a Zarar-ı Mutlaktır

Ribâ atâlet verir, şevk-i sa'yi söndürür. Ribânın kapıları hem de onun kapları olan bu bankaların her

Dem nef'i ise, beşerin en fena kısmınadır; onlar da gâvurlardır. Gâvurlardaki nef'i en fena kısmınadır, onlar da zâlimler, her

---

1 Bir hattat tarafından yâ-sîn harfleri içinde "Yâsîn" sûresinin tamamının yazıldığı gibi, insanın içinde de binlerce âlem vardır.

2 "İşte bak da Allah'ın ne mükemmel Yaratan olduğunu bir düşün!" (Mü'minûn sûresi, 23/14)

3(Hâşiye) Eski Harb-i Umumî'ye işaret eder.

Dem zâlimlerdeki nef'i en fena kısmınadır; onlar da sefihlerdir. Âlem-i İslâm'a bir zarar-ı mutlaktır. Mutlak beşer her

Dem refahı nazar-ı şer'îde yoktur; zira harbî bir gâvur hürmetsiz, ismetsizdir; demi hederdir her

De.....m

[1(Hâşiye)] Kur'ân, Kendi Kendini Himaye Edip Hâkimiyetini İdame Eder

Bir zâtı gördüm ki yeis ile müptelâ, bedbînlikle hasta idi. Dedi: Ulemâ azaldı, kemmiyet keyfiyeti. Korkarız dinimiz sönecek de bir zaman

Dedim: Nasıl kâinat söndürülmezse, îmân-ı İslâmî de sönemez. Öyle de, zeminin yüzünde çakılmış mismarlar hükmünde her an

Olan İslâmî şeâir, dînî minârât, ilâhî maâbid, şer'î maâlim itfa olmazsa, İslâmiyet parlayacak ân-be-ân!..

Her bir mâbed bir muallim olmuş tab'ıyla tabâyie ders verir. Her maâlim dahi birer üstad olmuştur; onun lisân-ı hâli eder telkin-i dinî; hatâsız, hem bînisyan.

Her bir şeâir bir hoca-yı dânâdır, ruh-u İslâm'ı daim enzâra ders veriyor. Mürûr-u âsâr ile sebeb-i istimrâr-ı zaman.

Güya tecessüm etmiş envâr-ı İslâmiyet, şeâiri içinde. Güya tasallüb etmiş zülâl-i İslâmiyet, maâbidi içinde. Birer sütun-u îmân.

Güya tecessüd etmiş ahkâm-ı İslâmiyet, maâlimi içinde. Güya tahaccür etmiş erkân-ı İslâmiye, avâlimi içinde. Birer sütun-u elmas. Onunla murtabıttır zemin ile âsumân.

Lâsiyyemâ bu Kur'ân-ı Hatîb-i Mu'ciz-Beyân; daima tekrar eder bir hutbe-i ezelî, aktâr-ı İslâmî'de kalmamış hiç de bir köy, hem dahi hiçbir mekân;

Nutkunu dinlemesin, tâlimi işitmesin. [2] وَإِنَّا لَهُ لَحَافِظُونَ sırrı ile hâfızlıktır pek de büyük bir rütbe. Tilâvet ise, ibadet-i ins ü cân.

[1(Hâşiye)] Otuz beş sene evvel yazılan bu makam, bu sene yazılmış tarzını gösteriyor. Demek Ramazan bereketiyle yazdırılmış bir nevi ihbar-ı gaybîdir.

[2] "Onu (Kur'ân'ı) koruyacak olan da Biziz." (Hicr sûresi, 15/9)

Onun içinde tâlim, hem müsellemâtı tezkîr. Tekerrür-ü zamanla nazariyat, kalbolur müsellemâta hem döner bedihiyata. İstemez daha beyân.

Zarûriyât-ı dînî, nazariyattan çıkıp zarûriyât olmuştur. Tezkîr ise kâfidir. İhtar ise vâfidir. Şâfîdir her dem Kur'ân.

İhtara, hem tezkîre, şu intibah-ı İslâm, hem içtimâî yakaza her birine veriyor: Umuma ait olan delâil ve hem mîzân.

Madem içtimâî hayat İslâm'da başlamıştır; her birinin îmânı kendine mahsus olan delîle münhasıran değil; müstenid vicdan.

Belki cemaatın kalbinde gayr-i mahdud esbaba dahi eder istinad. Hattâ cây-ı dikkattir: Bir mezheb-i zaîfi, mürûr ettikçe zaman,

İptali müşkül olur. Nerede kaldı ki İslâm, vahy ile fıtrat gibi, iki metin esasa hem istinad etmiştir; hem bu kadar âsârda nâfizâne hükümrân!..

Râsih esaslarıyla, bâhir eserleriyle kürenin yarısıyla iltiham peydâ etmiş, bir ruh-u fıtrî olmuş; nasıl küsûfa girer.. küsûftan çıkmış el'ân!

Fakat maatteessüf, bâzı zevzek kefere, safsatalı adamlar şu kasr-ı âlînin metin esaslarına ilişir buldukça imkân.

Onları deprettirir. Esaslara ilişilmez, onlarla oynanılmaz, sussun şimdi dinsizlik! İflâs etti o teres. Besdir tecrübe-i küfrân ve yalan.

Bu Âlem-i İslâm'ın âlem-i küfre karşı en ileri karakolu şu dâru'l-fünûn idi. Lâkayt ve gafletlikle hasm-ı tabiat-yılan

Gediği açtı cephenin arkasında, dinsizlik hücum etti, millet epey sarsıldı. En ileri karakol, İslâmiyet ruhuyla tenevvür etmiş cinân.

En mütesallib olmalı. En müteyakkız olmalı yahut o dar olmamalı, İslâm'ı aldatmamalı. Îmânın yeri kalbdir; dimağ ise oluyor ma'kes-i nur-u îmân.

Bâzan da mücahiddir, bâzan süpürgecidir, dimağda vesveseler, hem pek çok ihtimaller kalb içine girmese, sarsılmaz îmân, vicdan.

Yoksa bâzıların zannınca îmân dimağda olsa; ruh-ı îmân olan hakkalyakîne, ihtimalât-ı kesîre olur birer hasm-i bîemân.

Kalb ile vicdan, mahall-i îmân. Hads ile ilham, delîl-i îmân.

Bir hiss-i sâdis; tarîk-ı îmân... Fikr ile dimağ, bekçi-i îmân.

Tâlim-i Nazariyattan Ziyade, Tezkîr-i Müsellemâta İhtiyaç Var

Zarûriyât-ı dînî, müsellemât-ı şer'î; kulûblerde hâsıldır, ihtar ile huzuru, tezkîr ile şuûru.

Matlub da hâsıl olur. İbâre-i Arabî[1(Hâşiye)] daha ulvî ediyor tezkîri, hem ihtarı.

Onun için Cuma'da hutbe-i Arabiye, zarûriyâtı ihtar, müsellemâtı tezkîr, maalkifâye olur onun tarz-ı tezkîri.

Nazariyatı tâlim onda maksud değildir; hem İslâm'ın vahdânî sîmâsında şu Arabî ibâre bir nakş-ı vahdettir; kabul etmez teksiri.

Hadîs Der Âyete: Sana Yetişmek Muhâl!

Hadîs ile âyeti müvâzene edersen, bilbedâhe görürsün beşerin en beliği, vahyin de mübelliği, o dahi baliğ olmaz

Belâgat-ı âyete. O da ona benzemez. Demek ki: Lisân-ı Ahmedî'den gelen her bir kelâm her dem O'nun olamaz.

Îcâz ile Beyân İ'câz-ı Kur'ân

Bir zaman rüyada gördüm ki: Ağrı dağı altındayım. Birden o dağ patladı, dağ gibi taşları âleme dağıttı, sarstı cihanı.

Füc'eten bir adam yanımda peyda oldu. Dedi ki: "Îcâz ile beyân et, icmâl ile îcâz et, bildiğin envâ-ı i'câz-ı Kur'ân'ı!"

Daha rüyada iken tabirini düşündüm, dedim: Şuradaki infilâk, beşerde bir inkılâba misal. İnkılâbda ise elbet hüdâ-yı Furkanî,

Her tarafta yükselip hem de hâkim olacak. İ'câzının beyânı, zamanı da gelecek! O sâile cevaben dedim: İ'câz-ı Kur'ânî;

Yedi menâbi-i külliyeden tecelli, hem yedi anâsırdan terekküp eder:

1(Hâşiye) On sene sonra gelen bir hâdiseyi hissetmiş, mukabeleye çalışmış.

✓ **Birinci Menba**: Lafzın fesâhatından selâset-i lisânı;

Nazmın cezâletinden, mânâ belâgatından, mefhumların bedâatından, mazmunların berâatinden, üslûpların garabetinden birden tevellüd eden bârika-yı beyânı.

Onlarla oldu mümteziç, mizac-ı i'câzında acîb bir nakş-ı beyân, garib bir sanat-ı lisânî. Tekrarı hiçbir zaman usandırmaz insanı.

✓ **İkinci Unsur ise**: Umûr-u kevniyede gaybî olan esâsât, ilâhî hakâikten gaybî olan esrârdan, gaybî-yi âsumânî.

Mâzide kaybolan gaybî olan umûrdan, müstakbelde müstetir kalmış olan ahvâlden birden tazammun eden bir ilmü'l-guyub hızânı,

Âlemü'l-guyub lisanı, şehâdet âlemiyle konuşuyor erkânı, rumûz ile beyanı, hedef nev-i insanî, i'câzın bir lem'a-yı nuranî...

✓ **Üçüncü Menba ise**: Beş cihetle hârika bir câmiiyet vardır. Lafzında, manasında, ahkâmda, hem ilminde, makâsıdın mîzânı.

Lafzı tazammun eder: Pek vâsi' ihtimalât; hem vücuh-u kesîre ki her biri nazar-ı belâgatta müstahsen, Arabiyece sahih, sırr-ı teşriî lâyık görüyor ânı.

Manasında: Meşârib-i evliya, ezvâk-ı ârifîni, mezahib-i sâlikîn, turuk-u mütekellimîn, menahic-i hükemâ, o i'câz-ı beyânı

Birden ihata etmiş, hem de tazammun etmiş. Delâletinde vüs'at, mânâsında genişlik. Bu pencere ile baksan, görürsün ne geniştir meydanı!

Ahkâmdaki istiab: Şu hârika şeriat ondan olmuş istinbat, saadet-i dâreynin bütün desâtirini, bütün esbab-ı emni.

İçtimâî hayatın bütün revâbıtını, vesail-i terbiye, hakâik-i ahvâli birden tazammun etmiş onun tarz-ı beyânı...

İlmindeki istiğrak: Hem ulûm-u kevniye, hem ulûm-u ilâhî, onda merâtib-i delâlât, rumûz ile işârât, sûreler surlarında cemetmiştir cinânı.

Makâsıd ve gayâtta: Müvâzenet, ıttırad, fıtrat desâtirine mutabakat, ittihat; tamam mürâat etmiş, hıfzeylemiş mizanı.

İşte lafzın ihatasında, mananın vüs'atinde, hükmün istiabında, ilmin istiğrakında, müvâzene-i gayâtta câmiiyet-i *pür-şânı*!..

✓ **Dördüncü Unsur ise**: Her asrın derece-i fehmine, edebî rütbesine,

hem her asırdaki tabakata, derece-i istîdad, rütbe-i kabiliyet nisbetinde ediyor bir ifâza-yı nuranî.

Her asra, her asırdaki her tabakaya kapısı küşâde. Güya her demde, her yerde taze nâzil oluyor o Kelâm-ı Rahmânî.

İhtiyarlandıkça zaman, Kur'ân da gençleşiyor. Rumûzu hem tavazzuh eder, tabiat ve esbâbın perdesini de yırtar o hitâb-ı Yezdânî.

Nur-u tevhidi, her dem her âyetten fışkırır. Şehâdet perdesini gayb üstünden kaldırır. Ulviyet-i hitâbı dikkate dâvet eder, o nazar-ı insanı.

Ki o lisân-ı gayptır; şehâdet âlemiyle bizzât odur konuşur. Şu unsurdan bu çıkar hârika tazeliği bir ihata-yı ummanî!

Te'nis-i ezhân için akl-ı beşere karşı ilâhî tenezzülât. Tenzil'in üslûbunda tenevvüü, mûnisliğidir mahbub-u ins ü cânı.

✓ **Beşinci Menba ise**: Nakil ve hikâyatında, ihbar-ı sâdıkada esasî noktalardan hazır müşahid gibi bir üslûb-u bedi-i pür-maânî

Naklederek, beşeri onunla ikaz eder. Menkulâtı şunlardır: İhbar-ı evvelîni, ahvâl-i âhirîni, esrâr-ı cehennem ve cinânı.

Hakâik-i gaybiye, hem esrâr-ı şehâdet, serâir-i ilâhî, revâbıt-ı kevnîye dair hikâyatıdır hikâyet-i ayânî

Ki ne vâki' reddeylemiş, ne mantık tekzip etmiş. Mantık kabul etmezse red de bile edemez. Semâvî kitapların ki matmah-ı cihanî.

İttifakî noktalarda musaddıkâne nakleder. İhtilâfî yerlerinde musahhihâne bahseder. Böyle naklî umûrlar bir "Ümmî"den sudûru hârika-yı zamanî.

✓ **Altıncı Unsur ise**: Mutazammın ve müessis olmuş Din-i İslâm'a. İslâmiyet misline ne mâzi muktedirdir, ne müstakbel muktedir; araştırsan zaman ile mekânı!..

Arzımızı senevî, yevmî dairesinde şu hayt-ı semâvîdir; tutmuş da döndürüyor. Küreye ağır basmış, hem dahi ona binmiş. Bırakmıyor isyanı.

✓ **Yedinci Menba ise**: Şu altı menbadan çıkan envâr-ı sitte, birden eder imtizac. Ondan çıkar bir hüsün, bundan gelir bir hads, vasıta-yı nuranî.

Şundan çıkan bir zevktir; zevk-i i'câz bilinir, tabirine lisânımız yetişmez. Fikir dahi kâsırdır, görünür de tutulmaz o nücûm-u âsumânî.

On üç asır müddette meylü't-tahaddî varmış Kur'ân'ın âdâsında, şevk-i taklid uyanmış Kur'ân'ın ahbabında. İşte i'câzın bir bürhânı...

Şu iki meyl-i şedidle yazılmıştır meydanda, milyonlarla kütüb-ü Arabiye, gelmiştir kütüphâne-i vücûda. Onlar ile tenzili düşerse bir mîzânı

Müvâzene edilse, değil dânâ-yı bî-müdânî, hatta en âmî adam, göz kulakla diyecek: Bunlar ise insanî, şu ise âsumânî!

Hem de hükmedecek: Şu bunlara benzemez, rütbesinde olamaz. Öyle ise ya umumdan aşağı; bu ise, bilbedâhe mâlûm olmuş butlanı.

Öyle ise umumun fevkindedir. Mazmunları o kadar zamanda, kapı açık, beşere vakfedilmiş; kendine davet etmiş ervâhıyla ezhânı!

Beşer onda tasarruf, kendine de maletmiş. Onun mazmunları ile yine Kur'ân'a karşı çıkmamış, hiçbir zaman çıkamaz; geçti zaman-ı imtihanı.

Sâir kitaplara benzemez, onlara makîs olmaz; zira yirmi sene zarfında müneccemen hâcetlere nispeten nüzûlü; müteferrik mütekatı', bir hikmet-i rabbânî.

Esbab-ı nüzûlü muhtelif, mütebayin. Bir maddede es'ile mütekerrir, mütefâvit. Hâdisat-ı ahkâmı müteaddid, mütegayir. Muhtelif, mütefarik nüzûlünün ezmanı.

Hâlât-ı telâkkisi mütenevvi', mütehalif. Aksam-ı muhatabı müteaddid, mütebaid. Gayât-ı irşâdında mütederric, mütefâvit. Şu esaslara müstenid binâî, hem beyânî,

Cevabî, hem hitabî. Bununla da beraber selâset ve selâmet, tenasüb ve tesanüd, kemâlini göstermiş; işte onun şâhidi: Fenn-i Beyân, Maânî.

Kur'ân'da bir hâssa var; başka kelâmda yoktur. Bir kelâmı işitsen, asıl sahib-i kelâmı arkasında görürsün, ya içinde bulursun. Üslûb: Ayna-yı insanî.

Ey sâil-i misalî! Sen ki îcâz istedin, ben de işaret ettim. Eğer tafsil istersen, haddimin haricinde!.. Sinek seyretmez âsumânı.

Zira o kırk envâ-ı i'câzından yalnız bir tekini ki cezâlet-i nazmıdır; İşârâtü'l-İ'câz'da sıkışmadı tibyanı.

Yüz sayfa tefsirim ona kâfi gelmedi. Senin gibi ruhânî ilhamları ziyade. Ben istiyorum senden tafsil ile beyânı!

أُلاَشْمَزْ دَسْتِ غَرْبِ أَدَبْ هَوَسْ بَارِ هَوَاكَارِ دَهَادَارْ

دَأْبِ أَدَبِ أَبَدْ مُدَّتْ قُرانِ ضِيَادَارِ شِفَاكَارِ هُدَادَارْ[1]

Kâmilîn insanların zevk-i maâlîsini hoşnut eden bir hâlet, çocukça bir hevese, sefihçe bir tabiat sahibine hoş gelmez,

Onları eğlendirmez. Bu hikmete binaen, bir zevk-i süflî, sefih, hem nefsî ve şehvanî içinde tam beslenmiş, zevk-i ruhîyi bilmez.

Avrupa'dan tereşşuh etmiş şu hazır edebiyat roman-vârî nazarla, Kur'ân'da olan letâif-i ulviyet, mezâyâ-yı haşmeti göremez, hem tadamaz.

Kendindeki miheki ona ayar edemez. Edebiyatta vardır üç meydan-ı cevelân; onlar içinde gezer, haricine çıkamaz:

Ya aşkla hüsündür, ya hamaset ve şehamet, ya tasvir-i hakikat. İşte yabani edepse hamaset noktasında hakperestliği etmez.

Belki zâlim nev-i beşerin gaddarlıklarını alkışlamakla kuvvet-perestlik hissini telkin eder. Hüsün ve aşk noktasında, aşk-ı hakikî bilmez.

Şehvet-engiz bir zevki nefislere de zerkeder. Tasvir-i hakikat maddesinde, kâinata sanat-ı ilâhî sûretinde bakmaz,

Bir sıbğa-yı rahmanî sûretinde göremez. Belki tabiat noktasında tutar, tasvir ediyor, hem ondan da çıkamaz.

Onun için telkini aşk-ı tabiat olur. Madde-perestlik hissi, kalbe de yerleştirir, ondan ucuzca kendini kurtaramaz.

Yine ondan gelen, dalâletten neşet eden ruhun ızdırabatına o edepsizlenmiş edep (müsekkin hem münevvim); hakikî fayda vermez.

Tek bir ilâcı bulmuş, o da romanlarıymış. Kitap gibi bir hayy-ı meyyit, sinema gibi bir müteharrik emvât! Meyyit hayat veremez.

Hem tiyatro gibi tenasüh-vârî, mâzi denilen geniş kabrin hortlakları gibi şu üç nevi romanlarıyla hiç de utanmaz.

Beşerin ağzına yalancı bir dil koymuş, hem insanın yüzüne fâsık bir göz takmış, dünyaya bir âlûfte fistanını giydirmiş, hüsn-ü mücerret tanımaz.

---

[1] Batının hevâ ve hevese dayalı dehasından kaynaklanan edebiyatı, Kur'ân'ın sonsuza ışık ve şifa saçan hidâyet edici edeb kurallarına ulaşmaz.

Güneşi gösterirse, sarı saçlı güzel bir aktrisi karie ihtar eder. Zâhiren der: "Sefahet fenadır, insanlara yakışmaz."

Netice-i muzırrayı gösterir. Hâlbuki sefahete öyle müşevvikâne bir tasviri yapar ki ağız suyu akıtır, akıl hâkim kalamaz.

İştihayı kabartır, hevesi tehyiç eder, his daha söz dinlemez. Kur'ân'daki edepse hevâyı karıştırmaz.

Hakperestlik hissi, hüsn-ü mücerret aşkı, cemâl-perestlik zevki, hakikat-perestlik şevki verir; hem de aldatmaz.

Kâinata tabiat cihetinde bakmıyor; belki bir sanat-ı ilâhî, bir sıbğa-yı rahmanî noktasında bahseder, akılları şaşırtmaz.

Mârifet-i Sâni'in nurunu telkin eder. Her şeyde âyetini gösterir. Her ikisi rikkatli birer hüzün de veriyor, fakat birbirine benzemez.

Avrupazâde edepse fakdü'l-ahbaptan, sahipsizlikten neşet eden gamlı bir hüznü veriyor, ulvî hüznü veremez.

Zira sağır tabiat, hem de bir kör kuvvetten mülhemâne aldığı bir hiss-i hüzn-ü gamdâr. Âlemi bir vahşet-zâr tanır, başka çeşit göstermez.

O sûrette gösterir, hem de mahzunu tutar, sahipsiz de olarak yabanîler içinde koyar, hiçbir ümit bırakmaz.

Kendine verdiği şu hissî heyecanla git gide ilhada kadar gider, ta'tile kadar yol verir, dönmesi müşkül olur, belki daha dönemez.

Kur'ân'ın edebi ise: Öyle bir hüznü verir ki âşıkâne hüzündür, yetimâne değildir. Firaku'l-ahbaptan gelir, fakdü'l-ahbaptan gelmez.

Kâinatta nazarı, kör tabiat yerine şuûrlu, hem rahmetli bir sanat-ı ilâhî onun medâr-ı bahsi, tabiattan bahsetmez.

Kör kuvvetin yerine inâyetli, hikmetli bir kudret-i ilâhî ona medâr-ı beyan. Onun için kâinat, vahşet-zâr sûret giymez.

Belki muhatab-ı mahzunun nazarında oluyor bir cemiyet-i ahbap. Her tarafta tecâvüb, her canipte tahabbüp; ona sıkıntı vermez.

Her köşede istînas, o cemiyet içinde mahzunu vaz'ediyor bir hüzn-i müştâkâne, bir hiss-i ulvî verir, gamlı bir hüznü vermez.

İkisi birer şevki de verir: O yabanî edebin verdiği bir şevk ile nefis düşer heyecana, heves olur münbasit; ruha ferah veremez.

Kur'ân'ın şevki ise: Ruh düşer heyecana, şevk-i maâlî verir. İşte bu sırra binaen, Şeriat-ı Ahmediye *(aleyhissalâtü vesselâm)* lehviyatı istemez.

Bâzı âlât-ı lehvi tahrim edip, bir kısmı helâl diye izin verip… Demek hüzn-ü Kur'ânî veya şevk-i tenzilî veren âlet, zarar vermez…

Eğer hüzn-ü yetimî veya şevk-i nefsânî verse, âlet haramdır. Değişir eşhasa göre, herkes birbirine benzemez…

Dallar Semerâtı Rahmet Nâmına Takdim Ediyor

Şecere-i hilkatin dalları her tarafta semerât-ı niamı zîruhun ellerine zâhiren uzatıyor.

Hakikatte bir yed-i rahmet, bir dest-i kudrettir ki, o semerâtı, o dalları içinde sizlere uzatıyor.

O yed-i rahmeti, siz de şükür ile öpünüz. O dest-i kudreti de minnetle takdis ediniz...

Fâtiha'nın Âhirinde İşaret Olunan Üç Yolun Beyânı[1]

Ey birader-i pür emel! Hayalini ele al, benimle beraber gel. İşte bir zemindeyiz, etrafına bakarız; kimse de görmez bizi.

Çadır direkleri hükmünde yüksek dağlar üstünde karanlıklı bir bulut tabakası atılmış, hem o dahi kaplatmış zeminimizin yüzü.

Müncemit bir sakf olmuş, fakat altı yüzü açıkmış, o yüz güneş görürmüş. İşte bulut altındayız, sıkıyor zulmet bizi.

Sıkıntı da boğuyor; havasızlık öldürür. Şimdi bize üç yol var: Bir âlem-i ziyadâr, bir kerre seyrettimdi bu zemin-i mecazî.

Evet bir kerre buraya da gelmişim, üçünde ayrı ayrı gitmişim. •**Birinci yolu budur**: Ekseri burdan gider; o da devr-i âlemdir, seyahate çeker bizi.

---

1 Bkz.: "Bizi doğru yola, Sana doğru varan yola ilet. Nimet ve lutfuna mazhar ettiklerinin yoluna ilet. Gazaba uğrayanların ve sapkınlarınkine değil. (Fâtiha sûresi, 1/6-7)

İşte biz de yoldayız, böyle yayan gideriz. Bak şu sahranın kum deryalarına, nasıl hiddet saçıyor, tehdit ediyor bizi!

Bak şu deryanın dağ-varî emvâcına! O da bize kızıyor. İşte elhamdülillâh, öteki yüze çıktık; görürüz güneş yüzü.

Fakat çektiğimiz zahmeti ancak da biz biliriz. Of! tekrar buraya döndük şu zemin-i vahşet-zâr, bulut damı zulmettar. Bize lâzım; Revnakdâr eder kalbdeki gözü

Bir âlem-i ziyadâr. Fevkalâde eğer bir cesâretin var; gireriz de beraber, bu yol-u pür-hatarkâr. •**İkinci yolumuzu**:

Tabiat-ı arzı deleriz, o tarafa geçeriz. Ya fıtrî bir tünelden titreyerek gideriz. Bir vakitte bu yolda seyrettim de geçtim bî-nâz ve pür-niyazî.

Fakat o zaman tabiatın zemini eritecek, yırtacak bir madde var idi elimde. Üçüncü yolun, o delil-i mu'cizi

Kur'ân onu bana vermişti. Kardeşim, arkamı da bırakma, hiç de korkma! Bak hâ şurada tünel-vârî mağaralar, tahte'l-arz akıntılar beklerler ikimizi.

Bizi geçirecekler. Tabiat da şu müdhiş cümudiyeleri de seni hiç korkutmasın. Zira bu abus çehresi altında merhametli sahibinin tebessümlü yüzü.

Radyum-vârî o madde-i Kur'ânî ışığıyla sezmiştim. İşte, gözüne aydın! Ziyadâr âleme çıktık, bak şu zemin-i pür-nâzî

Bu fezâ-yı latîf, şirin. Yahu başını kaldır! Bak semâvâta ser çekmiş, bulutları da yırtmış, aşağıda bırakmış. Davet ediyor bizi.

Şu şecere-i tûbâ, meğer o Kur'ân imiş. Dalları her tarafa uzanmış. Tedelli eden bu dala biz de asılmalıyız, oraya alsın bizi.

O şecere-i semâvî; bir timsâli zeminde olmuş şer'-i enveri. Demek zahmet çekmeden o yol ile çıkardık bu âlem-i ziyaya, sıkmadan zahmet bizi.

Madem yanlış etmişiz; eski yere döneriz, doğru yolu buluruz. Bak, •**üçüncü yolumuz;** şu dağlar üstünde durmuş olan şehbazi

Hem de bütün cihana okuyor bir ezanı. Bak müezzin-i âzama, Muhammedü'l-Hâşimî *(aleyhissalâtü vesselâm)* davet eder insanı âlem-i nur-u envere. İlzam eder niyaz ile namazı.

Bulutları da yırtmış, bak bu hüdâ dağlarına. Semâvâta ser çekmiş, bak şeriat cibâline. Nasıl müzeyyen etmiş zeminimizin yüzü-gözü.

İşte çıkmalıyız buradan himmet tayyaresiyle. Ziya, nesim orada, nur u cemâl orada. İşte buradadır Uhud-u Tevhid, o cebel-i azizi.

İşte şuradadır Cûdi-i İslâmiyet, o cebel-i selâmet. İşte Cebelü'l-Kamer olan Kur'ân-ı Ezher, zülâl-i Nîl akıyor o muhteşem menbadan. İç o âb-ı lezizi!..

فَتَبَارَكَ اللهُ أَحْسَنُ الْخَالِقِينَ[1]

وَاٰخِرُ دَعْوٰيهُمْ أَنِ الْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ[2]

Ey arkadaş! Şimdi hayali baştan çıkar, aklı kafaya geçir! Evvelki iki yolun mağdûb ve dâllîn yolu; hatarları pek çoktur, kıştır daim güz, yazı...

Yüzde biri kurtulur; Eflâtun, Sokrat gibi. Üçüncü yol; sehildir, hem karîb-i müstakîmdir. Zayıf, kavî müsavi. Herkes o yoldan gider. En rahatı budur ki: Şehid olmak ya gazi.

İşte neticeye gireriz. Evet dehâ-yı fennî; evvelki iki yoldur ona meslek ve mezhep. Fakat hüdâ-yı Kur'ânî; üçüncü yoldur, onun sırat-ı müstakîmi îsâl eder o bizi.

اَللّٰهُمَّ ﴿اهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ ۞ صِرَاطَ الَّذِينَ أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّالِّينَ﴾[3] اٰمِينَ

Hakikî Bütün Elem Dalâlette, Bütün Lezzet İmândadır

Hayâl Libasını Giymiş Muazzam Bir Hakikat

Ey yoldaş-ı hüşdar! Sırat-ı müstakîmin o meslek-i nuranî, mağdûb ve dâllînin o tarîk-i zulmanî, tam farklarını görmek eğer istersen ey aziz!

Gel vehmini ele al, hayal üstüne de bin, şimdi seninle gideriz zulümât-ı ademe. O mezar-ı ekberi, o şehr-i pür-emvâtı bir ziyaret ederiz.

Bir Kadîr-i Ezelî, kendi dest-i kudretle bu zulümât-ı kıtadan bizi tuttu çıkardı, bu vücuda bindirdi, gönderdi şu dünyaya; şu şehr-i bî-lezâiz.

---

1 "İşte bak da Allah'ın ne mükemmel Yaratan olduğunu bir düşün!" (Mü'minûn sûresi, 23/14)

2 "Onların dualarının sonu 'Hamd âlemlerin Rabbi Allah'a mahsustur.' diye erer." (Yûnus sûresi, 10/10)

3 Allahım! "Bizi doğru yola, Sana doğru varan yola ilet. Nimet ve lütfuna nail ettiklerinin yoluna ilet. Gazaba uğrayanların ve sapkınlarınkine değil. (Fâtiha sûresi, 1/6-7)" âmîn!

İşte şimdi biz geldik şu âlem-i vücuda, o sahra-yı hâile. Gözümüz de açıldı, şeş cihette biz baktık; evvel istîtafkârâne önümüze bakarız.

Lâkin beliyyeler, elemler önümüzde düşmanlar gibi tehacüm eder. Ondan korktuk, çekindik. Sağa sola, anâsır-ı tabâyia bakarız, ondan medet bekleriz.

Lâkin biz görüyoruz ki onların kalbleri kâsiyye, merhametsiz. Dişlerini bilerler, hiddetli de bakarlar; ne nâz dinler, ne niyaz!

Muztar adamlar gibi me'yusâne nazarı yukarıya kaldırdık. Hem istimdadkârâne ecrâm-ı ulviyeye bakarız; pek dehşetli tehdidkâr da görürüz.

Güya birer gülle bomba olmuşlar, yuvalardan çıkmışlar, hem etraf-ı fezâda pek süratli geçerler, her nasılsa ki onlar birbirine dokunmaz.

Ger birisi yolunu kazara bir şaşırtsa, –el-iyâzü billâh!– şu âlem-i şehâdet ödü de patlayacak. Tesadüfe bağlıdır; bundan dahi hayır gelmez.

Me'yusâne nazarı o cihetten çevirdik, elîm hayrete düştük. Başımız da eğildi, sinemizde saklandık, nefsimize bakarız. Mütalâa ederiz.

İşte işitiyoruz: Zavallı nefsimizden binlerle hâcetlerin sayhaları geliyor. Binlerle fâkatlerin enînleri çıkıyor. Teselliyi beklerken tevahhuş ediyoruz.

Ondan da hayır gelmedi. Pek ilticakârâne vicdanımıza girdik; içine bakıyoruz, bir çareyi bekleriz. Eyvah! Yine bulmayız; biz medet vermeliyiz.

Zira onda görünür binlerle emelleri, galeyanlı arzular, heyecanlı hissiyat, kâinata uzanmış. Her birinden titreriz, hiç yardım edemeyiz.

O âmâl sıkışmışlar vücûd-u adem içinde; bir tarafı ezele, bir tarafı ebede uzanıp gidiyorlar. Öyle vüs'atları var; ger dünyayı yutarsa o vicdan da tok olmaz.

İşte bu elîm yolda nereye bir baş vurduk, onda bir belâ bulduk. Zira mağdûb ve dâllîn yolları böyle olur. Tesadüf ve dalâlet, o yolda nazar-endaz.

O nazarı biz taktık, bu hâle böyle düştük. Şimdi dahi hâlimiz ki mebde ve meâdi, hem Sâni' ve hem haşri muvakkat unutmuşuz.

Cehennemden beterdir, ondan daha muhriktir, ruhumuzu eziyor. Zira o şeş cihetten ki onlara başvurduk. Öyle hâlet almışız.

Ki yapılmış o hâlet, hem havf ile dehşetten, hem acz ile ra'şetten, hem kalâk ve vahşetten, hem yütm ve hem yeisten mürekkep vicdan-sûz.

Şimdi her cihete mukabil bir cepheyi alırız, def'ine çalışırız. •**Evvel,** kudretimize müracaat ederiz, vâesefâ görürüz.

Ki âcize zaîfe. •**Sâniyen**: Nefiste olan hâcâtın susmasına teveccüh ediyoruz. Vâesefâ durmayıp bağırırlar görürüz.

✓ **Sâlisen**: İstimdadkârâne, bir halâskârı için bağırır, çağırırız, ne kimse işitiyor, ne cevabı veriyor. Biz de zannediyoruz:

Her bir şey bize düşman, her bir şey bizden garib. Hiçbir şey kalbimize bir teselli vermiyor; hiç emniyet bahşetmez, hakikî zevki vermez.

✓ **Râbian**: Biz ecrâm-ı ulviyeye baktıkça, onlar nazara verir bir havf ile dehşeti. Hem vicdanın müz'ici bir tevahhuş geliyor: Akıl-sûz, evham-sâz!

İşte ey birâder! Bu dalâletin yolu, mahiyeti şöyledir. Küfürdeki zulmeti, bu yolda tamam gördük. Şimdi de gel kardeşim, o ademe döneriz.

Tekrar yine geliriz. Bu kerre tarîkımız sırat-ı müstakîmdir, hem imanın yoludur. Delil ve imamımız, inâyet ve Kur'ân'dır, şehbaz-ı edvâr-pervaz.

İşte Sultan-ı Ezel'in rahmet ve inâyeti, vakta bizi istedi, kudret bizi çıkardı, lutfen bizi bindirdi kanun-u meşîete: Etvâr üstünde perdaz.

Şimdi bizi getirdi, şefkat ile giydirdi şu hil'at-i vücudu, emanet rütbesini bize tevcih eyledi. Nişanı niyaz ve namaz.

Şu edvâr ve etvârın, bu uzun yolumuzda birer menzil-i nazdır. Yolumuzda teshilât içindir ki kaderden bir emirnâme vermiş, sayfada cephemiz.

Her nereye geliriz, herhangi tâifeye misafir oluyoruz, pek uhuvvetkârâne istikbal görüyoruz. Malımızdan veririz, mallarından alırız.

Ticaret muhabbeti, onlar bizi beslerler, hediyelerle süslerler, hem de teşyî ederler. Gele gele işte geldik, dünya kapısındayız işitiyoruz âvâz.

Bak girdik şu zemine; ayağımızı bastık şehâdet âlemine: Şehr-âyîne-i Rahmân, gürültühâne-i insan. Hiçbir şey bilmeyiz, delil ve imamımız,

Meşîet-i Rahmân'dır. Vekil-i delilimiz, nâzenin gözlerimiz. Gözlerimizi açtık, dünya içine saldık. Hatırına gelir mi evvelki gelişimiz?

Garib, yetim olmuştuk; düşmanlarımız çoktu, bilmezdik hâmimizi. Şimdi nur-u imanla o düşmanlara karşı bir rükn-ü metînimiz

İstinadî noktamız, hem himayetkârımız defeder düşmanları. O iman-ı billâhtır ki ziyâ-yı ruhumuz, hem nur-u hayatımız, hem de ruh-u ruhumuz.

İşte kalbimiz rahat, düşmanları aldırmaz, belki düşman tanımaz. Evvelki yolumuzda, vakta vicdana girdik; işittik ondan binlerle feryad u fîzar ve âvâz.

Ondan belâya düştük. Zira âmâl, arzular, istîdad ve hissiyat; daim ebedi ister. Onun yolunu bilmezdik, bizden yol bilmemezlik, onda fîzar ve niyaz.

Fakat elhamdülillâh, şimdi gelişimizde bulduk nokta-yı istimdad, ki daim hayat verir o istîdad, âmâle; tâ ebedü'l-âbâda onları eder pervaz.

Onlara yol gösterir, o noktadan istîdad hem istimdat ediyor, hem âb-ı hayatı içer, hem kemâline koşuyor; o nokta-yı istimdad, o şevk-engiz remz ü nâz.

İkinci kutb-u iman ki: Tasdik-i haşirdir, saadet-i ebedî; o sadefin cevheri iman, bürhanı Kur'ân. Vicdan, insanî bir râz.

Şimdi başını kaldır, şu kâinata bir bak, onun ile bir konuş. Evvelki yolumuzda pek müdhiş görünürdü. Şimdi de mütebessim her tarafa gülüyor, nâzenînâne niyaz ve âvâz.

Görmez misin: Gözümüz arı-misâl olmuştur; her tarafa uçuyor. Kâinat bostanıdır, her tarafta çiçekler, her çiçek de veriyor ona bir âb-ı leziz.

Hem ünsiyet, teselli, tahabbübü veriyor. O da alır getirir; şehd-i şehâdet yapar. Balda bir bal akıtır, o esrâr-engiz şehbaz.

Harekât-ı ecrâma, ya nücûm, ya şümûsa nazarımız kondukça, ellerine verirler Hâlık'ın hikmetini. Hem mâye-i ibreti, hem cilve-i rahmeti alır ediyor pervaz.

Güya şu güneş bizlerle konuşuyor: Der: "Ey kardeşlerimiz! Tevahhuşla sıkılmayınız, ehlen sehlen merhaba, hoş teşrif ettiniz. Menzil sizin; ben bir mumdâr-ı şehnaz.

Ben de sizin gibiyim; fakat sâfi isyansız, mutî bir hizmetkârım. O Zât-ı Ehad-i Samed ki mahz-ı rahmetiyle hizmetinize beni müsahhar-ı pür-nur etmiş. Benden hararet, ziya; sizden namaz ve niyaz."

Yahu, bakın kamere! Yıldızlarla denizler her biri de kendine mahsus birer lisanla: "Ehlen sehlen merhaba!" derler. "Hoş geldiniz, bizi tanımaz mısınız?"

Sırr-ı teâvünle bak, remz-i nizamla dinle. Her birisi söylüyor: "Biz de birer hizmetkâr, rahmet-i Zülcelâl'in birer aynadarıyız; hiç de üzülmeyiniz, bizden sıkılmayınız."

Zelzele nâraları, hâdisat sayhaları sizi hiç korkutmasın, vesvese de vermesin. Zira onlar içinde bir zemzeme-i ezkâr, bir demdeme-i tesbih, velvele-i nâz u niyaz.

Sizi bize gönderen o Zât-ı Zülcelâl, ellerinde tutmuştur bunların dizginlerini. İman gözü okuyor yüzlerinde âyet-i rahmet, her biri birer âvâz.

Ey mümin-i kalbi hüşyâr! Şimdi gözlerimiz bir parça dinlensinler, onların bedeline hassas kulağımızı imanın mübarek eline teslim ederiz, dünyaya göndeririz. Dinlesin leziz bir sâz.

Evvelki yolumuzda bir matem-i umumî, hem vaveylâ-yı mevtî zannolunan o sesler, şimdi yolumuzda birer nevaz u namaz, birer âvâz u niyaz, birer tesbihe âğâz.

Dinle, havadaki demdeme.. kuşlardaki civcive.. yağmurdaki zemzeme.. denizdeki gamgama.. ra'dlardaki rakraka.. taşlardaki tıktıka.. birer mânidâr nevaz...

Terennümat-ı hava, naarat-ı ra'diye, nağamât-ı emvâc, birer zikr-i azamet. Yağmurun hezecatı, kuşların seceâtı birer tesbih-i rahmet, hakikate bir mecâz.

Eşyada olan asvat, birer savt-ı vücûddur: Ben de varım derler. O kâinat-ı sâkit, birden söze başlıyor: "Bizi câmid zannetme, ey insan-ı boşboğaz!"

Tuyurları söylettirir ya bir lezzet-i nimet, ya bir nüzûl-ü rahmet. Ayrı ayrı seslerle, küçük âğâzlarıyla rahmeti alkışlarlar, nimet üstünde iner, şükür ile eder pervaz.

Remzen onlar derler: "Ey kâinat kardeşler! Ne güzeldir hâlimiz: Şefkatle perverdeyiz, Hâlimizden memnunuz. Sivri dimdikleriyle fezâya saçıyorlar birer âvâz-ı pür-nâz.

Güya bütün kâinat ulvî bir musikîdir, iman nuru işitir ezkâr ve tesbihleri. Zira hikmet reddeder tesadüf vücûdunu, nizam ise tardeder ittifak-ı evham-sâz.

Ey yoldaş! Şimdi şu âlem-i misâlîden çıkarız, hayalî vehimden ineriz, akıl meydanında dururuz, mizana çekeriz, ederiz yolları ber-endaz.

Evvelki elîm yolumuz mağdûb ve dâllîn yolu, o yol verir vicdana, tâ en derin yerine hem bir hiss-i elîmi, hem bir şedid elemi. Şuûr onu gösterir. Şuûra zıd olmuşuz.

Hem kurtulmak için de muztar ve hem muhtacız; ya o teskin edilsin, ya ihsas da olmasın; yoksa dayanamayız, feryad u fîzar dinlenmez.

Hüdâ ise şifadır; hevâ, ibtal-i histir. Bu da teselli ister, bu da tegâfül ister, bu da meşgale ister, bu da eğlence ister. Hevesât-ı sihirbaz.

Tâ vicdanı aldatsın, ruhu tenvim edilsin, tâ elem hissolmasın. Yoksa o elem-i elîm, vicdanı ihrak eder; fîzara dayanılmaz, elem-i yeis çekilmez.

Demek sırat-ı müstakîmden ne kadar uzak düşse, o derece nisbeten şu hâlet tesir eder, vicdanı bağırttırır. Her lezzetin içinde elemi var, birer iz.

Demek heves, hevâ, eğlence, sefâhetten memzuç olan şâşaa-yı medenî, bu dalâletten gelen şu müdhiş sıkıntıya bir yalancı merhem, uyutucu zehir-baz.

Ey aziz arkadaşım! İkinci yolumuzda, o nuranî tarîkte bir hâleti hissettik; o hâletle oluyor hayat, maden-i lezzet. Âlâm, olur lezâiz.

Onunla bunu bildik ki mütefâvit derecede, kuvvet-i iman nispetinde ruha bir hâlet verir. Ceset ruhla mültezdir, ruh vicdanla mütelezziz.

Bir saadet-i âcile, vicdanda münderiçtir; bir firdevs-i mânevî, kalbinde mündemiçtir. Düşünmekse deşmektir; şuûr ise, şiar-ı râz.

Şimdi ne kadar kalb ikaz edilirse, vicdan tahrik edilse, ruha ihsas verilse; lezzet ziyade olur, hem de döner ateşi nur, şitası yaz.

Vicdanda firdevslerin kapıları açılır, dünya olur bir cennet. İçinde ruhlarımız, eder pervaz u perdaz, olur şehbaz u şehnaz, yelpez namaz u niyaz.

Ey aziz yoldaşım! Şimdi Allah'a ısmarladık. Gel, beraber bir dua ederiz, sonra da buluşmak üzere ayrılırız...

اَللّٰهُمَّ ﴿اهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ﴾ اٰمِينَ[1]

[1] Allahım! "Bizi doğru yola, Sana doğru varan yola ilet." (Fâtiha sûresi, 1/6) âmîn!

Anglikan Kilisesi'ne Cevap[1(Hâşiye)]

Bir zaman bî-aman İslâm'ın düşmanı, siyasî bir dessas, yüksekte kendini göstermek isteyen vesvas bir papaz, desise niyetiyle hem inkâr sûretinde,

Hem de boğazımızı pençesiyle sıktığı bir zaman-ı elîmde pek şematetkârâne bir istifham ile dört şey sordu bizden.

Altı yüz kelime istedi. Şematetine karşı: Yüzüne "tuh!" demek. Desisesine karşı: Küsmekle sükût etmek, inkârına karşı da:

Tokmak gibi bir cevab-ı müskit vermek lâzımdı. Onu muhatab etmem. Bir hakperest adama böyle cevabımız var. *O dedi* ***•birincide***:

"Muhammed *(aleyhissalâtü vesselâm)* dini nedir?" *Dedim*: İşte Kur'ân'dır. Erkân-ı sitte-i îmân, erkân-ı hamse-i İslâm, esas maksad-ı Kur'ân. *Der* ***•ikincisinde***:

"Fikir ve hayata ne vermiş?" *Dedim*: "Fikre tevhid, hayata istikamet. Buna dair şâhidim:

فَاسْتَقِمْ كَمَآ أُمِرْتَ[2] ، قُلْ هُوَ اللّٰهُ أَحَدٌ[3] *Der* ***•üçüncüsünde***:

"Mezahim-i hâzıra nasıl tedavi eder?" *Derim*: "Hurmet-i ribâ, hem vücub-u zekâtla. Buna dair şâhidim: يَمْحَقُ اللّٰهُ الرِّبٰوا[4] 'da.

وَأَقِيمُوا الصَّلٰوةَ وَاٰتُوا الزَّكٰوةَ[5] ، وَأَحَلَّ اللّٰهُ الْبَيْعَ وَحَرَّمَ الرِّبٰوا[6]

Der ***•dördüncüsünde***: "İhtilâl-i beşere ne nazarla bakıyor?" *Derim*: Sa'y, asıl esastır. Servet-i insâniye, zâlimlerde toplanmaz, saklanmaz ellerinde.

1(Hâşiye) Yüz mâşâallah bu cevaba!

2 "Emrolunduğun gibi dosdoğru ol!" (Hûd sûresi, 11/112)

3 "De ki: O, Allah'tır, gerçek İlahtır ve Birdir." (İhlâs sûresi, 112/1)

4 "Allah faizin bereketini eksiltir." (Bakara sûresi, 2/276)

5 "Namazı hakkıyla eda edin, zekâtı verin..." (Bakara sûresi, 2/43, 83, 110; Nisâ sûresi, 4/77; Nûr sûresi, 24/56; Müzzemmil sûresi, 73/20).

6 "Allah, alış-verişi mübah; faizi ise haram kılmıştır." (Bakara sûresi, 2/275).

Buna dair şâhidim:

وَأَنْ لَيْسَ لِلْإِنْسَانِ إِلَّا مَا سَعٰى[1]

وَالَّذِينَ يَكْنِزُونَ الذَّهَبَ وَالْفِضَّةَ وَلَا يُنْفِقُونَهَا فِي سَبِيلِ اللّٰهِ فَبَشِّرْهُمْ بِعَذَابٍ أَلِيمٍ[2]

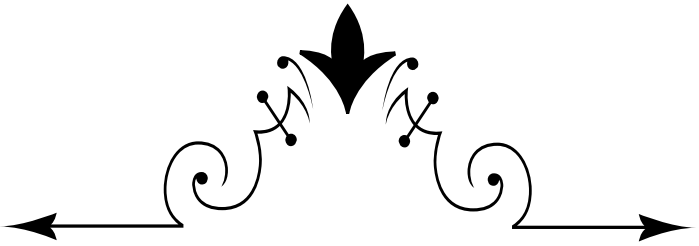

1 "Ve insan için ancak emeğinin karşılığı vardır." (Necm sûresi, 53/39)

2 "Altını, gümüşü yığıp Allah yolunda harcamayanlar var ya, işte onları acı bir azabın beklediğini müjdele!" (Tevbe sûresi, 9/34)

Konferans

Teşrin-i sânî 1950'de

Ankara Üniversitesi'nde

Profesör ve meb'uslarımız ve Pakistanlı misafirlerimiz ve muhtelif fakülte talebelerinin huzurunda, Fakülte Mescidinde gece yarısına kadar devam eden bir mecliste verilen ve büyük bir alâka ve ehemmiyetle dinlenmiş olan bir konferanstır.

بِسْـــمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ، وَالصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلٰى سَيِّدِ الْمُرْسَلِينَ مُحَمَّدٍ وَعَلٰى اٰلِهٖ وَصَحْبِهٖ أَجْمَعِينَ[1]

Îmân ve İslâmiyet Âb-ı Hayatına Susamış Kıymetli Kardeşlerim!

Evvelâ: İtiraf edeyim ki, bu konferansın verildiği kürsüde bulunmuş olmak itibarıyla sizlerden farkım yoktur. Sizin bir kardeşinizim. Hem bu konferans, benim çok muhtaç olduğum gayet nâfi' bir dersimdir. Muhatab, kendimdir. Dersimi müzakere nev'inden, siz mübarek kardeşlerime okuyacağım. Kusurlar bendendir. Kemâl ve güzellikler, istifade ettiğim Risâle-i Nur eserlerine aittir. Bir mâni başımıza gelmezse, haftada bir defa olarak devam edeceğimiz dinî konferanslardan, bugün birincisi îmâna dairdir. Çünkü Bediüzzaman Said Nursî'nin Birinci Millet Meclisinde beyân ettiği gibi, "*Kâinatta en yüksek hakikat îmândır, îmândan sonra namazdır.*" Bunun için biz de konferansımızın Kur'ân, İman, Peygamberimiz Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)* Efendimiz hakkında olmasını münasip gördük. İkincisi de inşâallah namaz ve ibadete ait olacaktır.

Bu mevzuları bize ders verecek bir eser aradık. Nihayet bu hayatî ve ebedî ihtiyacımızı, asrımızın fehmine uygun ve ikna edici bir tarzda ders veren ve yarım asra yakındır, büyük bir itimad ve emniyete mazhar olmakla en mutebar dinî bir eser olan "Risâle-i Nur"u intihap ettik. Şimdi, ilk konferansımızın niçin îmân mevzuunda olduğunu izah ile, bu eser ve müellifi hakkında gayet kısa olarak mâlûmat vereceğiz. Şöyle ki:

Bu asırda din ve İslâmiyet düşmanları, evvelâ îmânın esaslarını zayıflatmak ve yıkmak plânını, programlarının birinci maddesine koymuşlardır. Hususan bu yirmi beş sene içinde, tarihte görülmemiş bir hâlde münâfıkâne ve çeşit çeşit maskeler altında îmânın erkânına yapılan sû-i kastlar pek dehşetli olmuştur, çok yıkıcı şekiller tatbik edilmiştir.

Hâlbuki: İmanın rükünlerinden birisinde hâsıl olacak bir şüphe veya inkâr, dinin teferruatında yapılan lâkaydlıktan pek çok defa daha felâketli ve zararlıdır. Bunun içindir ki; şimdi en mühim iş, taklidî îmânı tahkikî imâna çe-

[1] Âlemlerin Rabbi, Rahman ve Rahîm Allah'a, üzerimizdeki hadd ü hesaba gelmez lütufları adedince hamd ü senâ.. bütün insanlığa rahmet ve kurtuluş vesilesi olarak gönderdiği habibi Hazreti Muhammed *(aleyhissalâtü vesselâm)*'a, nezih aile fertlerine ve seçkin ashabına salât ü selam olsun.

virerek îmânı kuvvetlendirmektir, îmânı takviye etmektir, îmânı kurtarmaktır. Her şeyden ziyade îmânın esâsâtıyla meşgul olmak kat'î bir zarûret ve mübrem bir ihtiyaç, hattâ mecburiyet hâline gelmiştir. Bu, Türkiye'de böyle olduğu gibi; umum İslâm dünyasında da böyledir.

Evet, temelleri yıpratılmış bir binanın odalarını tamir ve tezyine çalışmak, o binanın yıkılmaması için ne derece bir fayda temin edebilir? Köklerinin çürütülmesine çabalanan bir ağacın kurumaması için, dal ve yapraklarını ilâçlayarak tedbir almaya çalışmak, o ağacın hayatına bir fayda verebilir mi?..

İnsan, saray gibi bir binadır; temelleri, erkân-ı îmâniyedir. İnsan, bir şeceredir; kökü esâsât-ı îmâniyedir. Îmânın rükünlerinden en mühimmi, îmân-ı billâhtır; Allah'a îmândır. Sonra Nübüvvet ve Haşir'dir. Bunun için, bir insanın en başta elde etmeye çalıştığı ilim; îmân ilmidir. İlimlerin esası, ilimlerin şahı ve padişahı; îmân ilmidir.

Îmân, yalnız icmâlî bir tasdikten ibaret değildir. Îmânın çok mertebeleri vardır. Taklidî bir îmân, hususan bu zamandaki dalâlet, sapkınlık fırtınaları karşısında çabuk söner. Tahkikî îmân ise sarsılmaz, sönmez bir kuvvettir. Tahkikî îmânı elde eden bir kimsenin, îmân ve İslâmiyet'i dehşetli dinsizlik kasırgalarına da mâruz kalsa, o kasırgalar bu îmân kuvveti karşısında tesirsiz kalmaya mahkûmdur. Tahkikî îmânı kazanan bir kimseyi, en dinsiz feylesoflar dahi, bir vesvese veya şüpheye düşürtemez.

İşte bu hakikatlere binaen, biz de tahkikî îmânı ders vererek, îmânı kuvvetlendirip insanı ebedî saadet ve selâmete götürecek Kur'ân ve îmân hakikatlerini câmi bir eseri, sebat ve devam ve dikkatle okumayı kat'iyyetle lâzım ve elzem gördük. Aksi takdirde, bu zamanda dünyevî ve uhrevî dehşetli musibetler içine düşmek, şüphe götürmez bir hakikat hâlindedir. Bunun için yegâne kurtuluş çaremiz, Kur'ân-ı Hakîm'in îmânî âyetlerini ve bu asra bakan âyet-i kerîmelerini tefsir eden yüksek bir Kur'ân tefsirine sarılmaktır.

Şimdi, "Böyle bir eser, bu asırda var mıdır?" diye bir suâlin içinizde hâsıl olduğu; nurânî bir heyecanı ifade eden sîmâlarınızdan anlaşılmaktadır.

Evet, bu çeşit ihtiyacımızı tam karşılayacak olan bir eseri bulmak için çok dikkat ve itina ile aradık. Nihayet, hem Türk gençliğine, hem umum Müslümanlara ve beşeriyete Kur'ânî bir rehber ve bir mürşid-i ekmel olacak bir eserin Bediüzzaman Said Nursî'nin Risâle-i Nur eserleri olduğu kanaatine vardık. Bizimle beraber, bu hakikate Risâle-i Nur'la îmânını kurtaran yüzbinlerle kimseler de şâhiddir.

Evet, yirminci asırda küllî ve umumî bir rehberlik vazifesini görecek Kur'ânî bir eserin müellifinin, şu hususiyetleri haiz olmasını esas ittihaz ettik. Bu hâsiyetlerin de tamamıyla Risâle-i Nur'da ve müellifi Bediüzzaman Said Nursî'de mevcud olduğunu gördük. Şöyle ki:

Birincisi: Müellifin, yalnız Kur'ân-ı Hakîm'i kendine üstad edinmiş olması...

İkincisi: Kur'ân-ı Hakîm, hakikî ilimleri havi bir kitab-ı mukaddestir. Ve bütün asırlarda, insanların umum tabakalarına hitâb eden, ezelî bir hutbedir. Bunun için, Kur'ân'ı tefsir ederken, hakikatin sâfi olarak ifade edilmesi ve böylece hakikî bir tefsir olması için, müfessirin kendi hususî meslek ve meşrebinin tesiri altında kalmamış ve hevesi karışmamış olması lâzımdır. Ve hem de Kur'ân'ın mânâlarını keşif ile tezahür eden Kur'ân hakikatlerinin tesbiti için elzemdir ki: O müfessir zât, her bir fende mütehassıs geniş bir fikre, ince bir nazara ve tam bir ihlâsa mâlik bir allâme ve hem gayet âlî bir dehâ ve nüfuzlu, derin bir içtihad ve bir kuvve-i kudsiyeye sahib olsun...

Üçüncüsü: Kur'ân tefsirinin tam bir ihlâsla telif edilmiş olması ki: Müellifin, Cenâb-ı Hakk'ın rızasından başka, hiçbir maddî, mânevî menfaati gaye edinmemesi ve bu ulvî hâletin müellifin hayatındaki vukuatlarda müşâhede edilmiş olması...

Dördüncüsü: Kur'ân'ın en büyük mucizelerinden birisi de, gençlik ve tazeliğini muhafaza etmesidir. Ve o asırda inzal edilmiş gibi, her asrın ihtiyacını karşılayan bir vechesi olmasıdır.

İşte, bu asırda meydana getirilen bir tefsirde; Kur'ân-ı Hakîm'in asrımıza bakan vechesinin keşif edilip, avâmdan en havâssa kadar her tabakanın istifade edebileceği bir üslûpla izah ve isbat edilmiş olması...

Beşincisi: Müfessirin, Kur'ân ve îmân hakikatlerini, cerh edilmez delîl ve hüccetlerle isbat ederek tedris etmesi. Yâni, pozitivizm (isbatiyecilik)i bir esas ittihaz etmiş olması...

Altıncısı: Ders verdiği Kur'ânî hakikatlerin; hem aklı, hem kalbi, hem ruhu ve vicdanı tenvir ve tatmin ve nefsi musahhar etmesi ve şeytanı dahi ilzam edecek derecede kuvvetli ve gayet belig, nâfiz ve müessir olması...

Yedincisi: Hakikatlerin derkine de mâni olan benlik, gurur, ucub ve enaniyet gibi kötü hasletlerden kurtarıp, tevazu ve mahviyet gibi yüksek ve güzel ahlâklara sahip kılması...

Sekizincisi: Kur'ân-ı Kerîm'i tefsir eden bir allâmenin Resûl-i Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselâm)* Sünnet'ine ittiba' etmiş olması ve Ehl-i Sünnet ve Cemaat mezhebi üzere ilmiyle âmil olması ve âzamî bir zühd ve takvâ ve âzamî ihlâs ve dine hizmetinde âzamî sebat, âzamî sıdk ve sadakat ve fedakârlığa, âzamî iktisad ve kanaate mâlik olması şarttır.

Hülâsa olarak; müfessirin, Kur'ânî risaleleriyle, risâlet-i Ahmediye'nin *(aleyhissalâtü vesselâm)* âzamî takvâ ve âzamî ubûdiyeti ve kuvve-i kudsiyesiyle de velâyet-i Ahmediye'nin lemeâtına mazhar olmuş hâdim-i Kur'ân bir zât olması...

Dokuzuncusu: Müfessirin, Kur'ânî ve Şer'î meseleleri beyân ederken, şu veya bu tazyik ve işkenceyi nazara almayan, herhangi bir tesir altında kalarak fetva vermeyen ve ölümü istihkar edip, dünyaya meydan okuyacak bir îmân kuvvetiyle hakikati pervasızca söyleyen İslâmî şecaat ve cesârete mâlik olan bir müfessir olması gerektir.

Hem îdam plânlarının tatbik edildiği ve bir tek dinî risale neşrettirilmediği dehşetli bir devirde, bilhassa imha edilmesi ve söndürülmesi hedef tutulan Kur'ânî, Şer'î esâsâtı telif ve neşretmiş olduğu meydanda olmakla bir mürşid-i kâmil ve İslâm'ın bu asırda hakikî bir rehber-i ekmeli ve Kur'ân'ın muteber bir müfessir-i âzamı olmuş olması lâzımdır.

İşte bu zamanda, yukarıda mezkûr dokuz şart ve hususiyetlerin, müellif Said Nursî'de ve eserleri olan Nur Risaleleri'nde aynıyla mevcud olduğu, hakikî ve mütebahhir ulemâ-yı İslâm'ın icmâ ve tevâtür ve ittifakıyla sabit olmuştur. Ve hem intibaha gelmekte olan bu Millet-i İslâmiye'ce, Avrupa ve Amerika'ca mâlûm ve musaddaktır. İşte arkadaşlar! Biz, böyle bir tefsir-i Kur'ân arıyor ve böyle bir müfessir istiyorduk.

Kıymetli kardeşlerim! Böyle dehşetli bir asırda, insanın en büyük meselesi: Îmânı kurtarmak veya kaybetmek dâvasıdır. Umumî harbler beşere intibah vermiş, dünya hayatının fânîliğini ihtar etmiştir. Ve bâkî bir âlemde, ebedî bir saadet içinde yaşamak hissini uyandırmıştır. Elbette böyle muazzam bir dâvayı, şaşırtıcı ve aldatıcı bir zamanda kazanabilmek için, bir dâva vekili bulmakta,[1(Hâşiye)] çok dikkatli olmamız lâzımdır. Bunun için, tetkikâtımızı biraz daha genişleteceğiz. Şöyle ki:

Asrımızdan evvelki, İslâmiyet'in ilm-i kelâm dâhîleri ve dinimizin hârika imamları ve Kur'ân-ı Hakîm'in dâhî müfessirlerinin vücûda getirdikleri

---

1(Hâşiye) Bu zamanda, böyle bir dâvâ vekilinin, Risâle-i Nur olduğuna Risâle-i Nur'la îmanlarını kurtaran milyonlarca kimseler şahiddir.

eserler, kıymet takdiri mümkün olmayacak derecede kıymettardır. O zâtlar, İslâmiyet'in birer güneşidirler. Fakat bu zaman, o büyük zâtların yaşadığı zaman gibi değildir.

Eski zamanda dalâlet, cehaletten geliyordu. Bunun yok edilmesi kolaydır. Bu zamanda dalâlet, –Kur'ân ve İslâmiyet'e ve imâna taarruz– fen ve felsefe ve ilimden geliyor. Bunun izalesi müşküldür. Eski zamanda ikinci kısım, binden bir bulunuyordu; bulunanlardan, ancak binden biri, irşâd ile yola gelebilirdi. Çünkü öyleler hem bilmiyorlar, hem kendilerini bilir zannediyorlar.

Hem bundan evvelki asırlarda, müsbet ilimlerin, yirminci asırdaki kadar terakki etmemiş olduğu mâlûmunuzdur. Şu hâlde, bu asırda dünyaya yayılmış olan dinsizlik ve maddiyyûnluğu kökünden yıkabilmek, hak ve hakikat yolunu gösterip, beşeri sırat-ı müstakîme kavuşturmak, îmânı kurtarabilmek için, ancak ve ancak Kur'ân-ı Hakîm'in bu asra bakan vechesini keşif edip, umumun müstefid olabileceği bir şekilde tefsir edilmesi, elbette bu asırda kabil olacaktır.

İşte Bediüzzaman Said Nursî; Kur'ân-ı Kerîm'deki bu asrın muhtaç olduğu hakikatleri keşfedip, Nur Risaleleri'nde, herkesin kabiliyeti nisbetinde istifade edebileceği bir tarzda tefsir ve izah etmek muvaffakiyetine mazhar olmuştur. Bunun içindir ki: Risâle-i Nur, emsâli görülmemiş bir şâheserdir kanaatine varılmıştır.

Ve yine Risâle-i Nur'daki bu imtiyazdan dolayıdır ki, bu mübarek İslâm milletinden milyonlarca bahtiyar kimseler, tercihen ve ziyade bir ihtiyaç duyarak, büyük bir iştiyâk ve sevgiyle senelerce devam eden tazyikatlar içerisinde Risâle-i Nur'u okumuşlardır.

Hem Risâle-i Nur ihtiyaç zamanında telif edildiğinden; Türkiye ve İslâm dünyası genişliğinde gelişmiş ve dünyayı alâkadar eden bir imtiyaza mazhar olduğunu gözlere göstermiştir...

Kıymetli kardeşlerim! Said Nursî kırk sene evvel İstanbul'da iken, "Kim ne isterse sorsun." diye, hârikulâde bir ilânat yapmıştır. Bunun üzerine o zamanın meşhur âlim ve allâmeleri, Bediüzzaman'ın hücresine kafile kafile gidip, her nevi ilimlere ve muhtelif mevzulara dair sordukları en müşkül, en muğlak suâlleri, Bediüzzaman duraklamadan, doğru olarak cevaplandırmıştır.

Böyle had ve hudûdu tâyin edilmeyen, yâni "Şu veya bu ilimde veya mevzuda, kim ne isterse sorsun." diye bir kayıt konulmadan ilânat yapmak ve neticede daima muvaffak olmak; beşer tarihinde görülmemiş ve böyle ihata-

lı ve yüksek bir ilme sahip böyle bir İslâm dâhîsi, şimdiye kadar zuhur etmemiştir (Asr-ı saadet müstesna).

Hattâ o zamanlarda, Mısır Ezher Üniversitesi reislerinden meşhur Şeyh Bahid Efendi, İstanbul'a bir seyahat için geldiğinde, Kürdistan'ın sarp, yalçın kayaları arasından gelerek, İstanbul'da bulunan Bediüzzaman Said Nursî'yi ilzam edemeyen İslâm ulemâsı, Şeyh Bahid'den bu genç hocanın (Bediüzzaman'ın) ilzam edilmesini isterler. Şeyh Bahid de, bu teklifi kabul ederek bir münazara zemini arar. Ve bir namaz vakti, Ayasofya Câmii'nden çıkılıp "çayhâne"ye oturulduğunda, bunu fırsat telâkki eden Şeyh Bahid Efendi, Bediüzzaman Said Nursî'ye hitâben:

مَا تَقُولُ فِي حَقِّ الْأَورُبَّا وَالْعُثْمَانِيَّةِ ؟

Yâni: "Avrupa ve Osmanlı Devleti hakkında ne diyorsunuz? Fikriniz nedir?" Şeyh Bahid Efendi hazretlerinin bu suâlden maksadı; Bediüzzaman Said Nursî'nin, şek olmayan bir bahr-i umman gibi ilmini ve ateşpâre-i zekâsını tecrübe etmek değildi. Zaman-ı istikbale ait şiddet-i ihatasını ve idare-i âlemdeki siyasetini anlamak fikrinde idi.

Buna karşı, Bediüzzaman'ın verdiği cevap şu oldu:

إِنَّ الْأَورُبَّا حَامِلَةٌ بِالْإِسْلَامِيَّةِ فَسَتَلِدُ يَوْمًا مَا،

وَإِنَّ الْعُثْمَانِيَّةَ حَامِلَةٌ بِالْأَورُبَّائِيَّةِ فَسَتَلِدُ أَيْضًا يَوْمًا مَا

Yâni: "Avrupa bir İslâm Devletine, Osmanlı Devleti de bir Avrupa Devletine hâmiledir. Bir gün gelip doğuracaklardır."

Bu cevaba karşı, Şeyh Bahid Hazretleri: "Bu gençle münazara edilmez, ben de aynı kanaatte idim. Fakat bu kadar vecîz ve beligâne bir tarzda ifade etmek, ancak Bediüzzaman'a hastır." demiştir. Nitekim Bediüzzaman'ın dediği gibi, ihbaratın iki kutbu da tahakkuk etmiş. Bir-iki sene sonra Meşrûtiyet devrinde, şeâir-i İslâmiye'ye muhalif çok âdât-ı ecnebiyeyi ahzetmek ve gittikçe Türkiye'de yerleştirmekle; ve şimdi Avrupa'da Kur'ân'a ve İslâmiyet'e karşı gösterilen hüsn-ü alâka ve bilhassa bahtiyar Alman Milleti'nde fevç fevç İslâmiyet'i kabul etmek gibi hâdiseler; o ihbarı tamamıyla tasdik etmişlerdir.

İşte büyük ulemâ-yı İslâm ve meşayih-i kirâm çok tecrübe ve imtihanlarla şöyle bir kanaate varmışlardır ki: Bediüzzaman ne söylerse hakikattir. Bediüzzaman'ın eserleri, sünuhat-ı kalbiye olup, cumhûr-u ulemânın tasdik ve takdirine mazhardır.

Ehl-i ilim, ehl-i tasavvuf ve ehl-i mekteb ve fen, Bediüzzaman'ın eserlerinden sadece istifâza ve istifade ederler. Evet, üç aylık bir tahsili bulunan ve kırk seneden beri Kur'ân-ı Kerîm'den başka bir kitapla iştigal etmeyen, yüz otuzu Türkçe, on beşi Arapça olan eserlerini telif ederken hiçbir kitaba müracaat etmediği, henüz hayatta olan kâtipleri tarafından şehâdet edilen.. esasen kütüphânesi de bulunmayan, yarım ümmi bir zât, öyle misilsiz bir ilânatla, ulûm-u cedide de dâhil mütenevvi' ilimlerde, yüksek âlimler ve büyük mürşidlerle, genç yaşında yaptığı münazaraların hepsinde muvaffak olduğu meydanda bulunan, ittifaklı olan meseleleri tasdik ve ihtilâflı olanları tashih eden, kendisi için "Bediüzzaman'ın cevap veremeyeceği bir suâl yoktur." diye allâmeler tarafından tasdik edilen; ve Avrupa'nın bir kısım idraksiz ve garazkâr feylesoflarının, müteşabih âyet-i kerîme ve hadîs-i şeriflere yaptığı taarruzlarını, o âyet ve hadîslerin birer mucize olduğunu eserleriyle isbat ederek itirazlarını kökünden yıkan ve böylece evhama düşürülen bâzı ehl-i ilmi de kurtarıp, İslâmiyet'e olan hücumları akîm bırakan Said Nursî gibi bir müellifin, elbette dâhî bir müfessir-i Kur'ân ve onun ilminin vehbî ve vasi olduğuna, eserleri olan Nur Risaleleri'nin bir hayat boyunca okumaya lâyık hârika bir şaheser olduğuna şüphe edilemez.

Müteyakkız kardeşlerim! Hem bizim, hem İslâm dünyasının ebedî hayatının necâtını, kurtulmasını temin edecek ve bizi tenvir ve irşâd ederek dalâletten muhafaza edecek bir eser intihap etmekte, bu kadar dikkatli olmamız çok lüzumludur. Çünkü bu zamanda, türlü türlü aldatmalarla, perde arkasında İslâm gençliğini yoldan çıkarmaya çalışıyorlar.

Bir eser okunacağı veya bir söz dinleneceği zaman, evvelâ

مَنْ قَالَ وَلِمَنْ قَالَ وَلِمَا قَالَ وَفِيمَا قَالَ؟

yâni: Kim söylemiş? Kime söylemiş? Ne için söylemiş? Ne makamda söylemiş? olan bir kaide-i esasiyeyi, nazar-ı itibara almalı. Evet kelâmın tabakatının ulviyeti, güzelliği ve kuvvetinin menbaı, şu dört şeydir: Mütekellim, muhatab, maksad ve makam. Yoksa, her ele geçen kitap okunmamalı, her söylenen söze kulak vermemelidir. Meselâ: Bir kumandanın, bir orduya verdiği arş emriyle; bir neferin, arş sözü arasında ne kadar fark vardır? Birincisi, koca bir orduyu harekete getirir. Aynı kelâm olan ikincisi, belki bir neferi bile yürütemez.

İşte, bu dört esastan dolayı ve hem Said Nursî'ye karşı kalblerinde büyük bir sevgi taşıyan yüz binlerle kimseler, sevgiyle üstadlarının en küçük hâline

dahi, büyük bir ehemmiyet vererek onları öğrenip ittiba' etmek, uymak arzusunu taşıdıklarından; buradaki bir kısım kardeşlerimiz, üstadımızın hayatı, eserleri, meslek ve meşrebi hakkında mâlûmat verilmesini ısrar ile istediler.

Fakat, Bediüzzaman gibi bir zâtın hayatı ve eserleri ve seciyelerini tam ifade edemeyeceğiz. Bu hakikat, basiretli ehl-i ilim olan ediblerce de itiraf edilmiş olduğundan bu hizmet, bizim haddimizden çok uzaktır. Hem Bediüzzaman hakkında mâlûmat almak isteyen kardeşlerimize, bunun ancak ve ancak Risâle-i Nur Külliyatı'nı dikkat ve devamla okumak sûretiyle mümkün olduğunu arz ederiz.

Aziz kardeşlerim! Bu mübarek vatan ve milletin ve Âlem-i İslâm'ın ebedî saadetini ve kurtuluşunu ve dolayısıyla yeryüzünde umumî sulh ve selâmeti temin edecek bir inâyet ve kudrete mâlik olan Risâle-i Nur'un şahs-ı mânevîsinde şöyle gayet sağlam kuvvetler toplanmış ve imtizaç etmiştir:

Yüksek bir kuvvet ve bütün kemâlâtın üstadı olan, hakikat-i İslâmiye...

Şehamet-i îmâniye. Yâni tezellül etmemek, bîçârelere tahakküm ve tekebbür etmemek...

Müslümanlığın insana verdiği izzet ve şeref, terakki ve teâlînin en mühim âmili olan izzet-i İslâmiye...

Arkadaşlar! Şu meâlde bir Hadîs-i Şerif var ki: "Hakikî âlimler, zâlim hükümdarlara karşı hak ve hakikati pervasızca söyleyen âlimlerdir."[1] İşte biz, ancak böyle ve müttakî bir allâmenin söz ve eserlerine itimad edebiliriz.

Asrımızda ise, hayatındaki vakıalar ve eserleriyle bu Hadîs-i Şerife mâsadak olan Risâle-i Nur meydandadır. Müellif Bediüzzaman dinî mücâhedesi ve Kur'ân'a hizmetinde ve ubûdiyetinde, Resûl-i Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselâm)* Sünnet-i Seniyesi'ne tam ittiba' etmiş bir mücahiddir. Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)* Efendimiz, dünyanın en muazzam siyasî hâdisesi olan Bedir muharebesi'nde; sahabe-i kirâma, nöbet nöbet cemaatla namaz kıldırmıştır. Yâni vâcib olmayan, hususan muharebe zamanında terk edilebilen "cemaatla namaz kılmak" gibi bir hayrı, dünyanın en büyük siyasî vak'asına tercih etmiştir, üstün tutmuştur. Ufak bir sevabı, harb cephesinin o dehşetleri içinde dahi terk etmemiştir.

Bediüzzaman, gönüllü alay kumandanı olarak katıldığı Rus Harbi'nde, harb cephesinde, avcı hattında, Kur'ân'ın bir kısmının tefsiri olan meşhur

---

1 Bkz.: Nesâî, *bey'at* 37; İbni Mâce, *fiten* 20; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 4/314-315.

Arabî İşârâtü'l-İ'câz tefsirini telif etmiş. Ve bu eser-i azîm, Âlem-i İslâm'da en büyük âlimlerin takdir ve tahsinine mazhar olmuş ve tam anlamaktan âciz kaldıklarını ve öyle bir tefsir görmediklerini itiraf etmişlerdir ki, Kur'ân-ı Kerîm'in en ince nükte ve en derin meselelerini ve misilsiz i'câz ve hârikulâde yüksek belâgat ve fesâhatını izhar ve isbat etmiştir. Hattâ bir harfin nüktesini izhar ederken, avcı ateş hattında, düşman topları zihnini ondan çevirememiş, harbin dağdağa ve dehşetleri mâni olamamıştır.

Ezan-ı Muhammedî'nin *(aleyhissalâtü vesselâm)* yasak edildiği ve bid'aların cebren umuma yaptırıldığı zulümâtlı ve dehşetli bir devirde, Nur Talebeleri, o uydurma ezanı okumamışlar ve böyle bid'alara karşı, kendilerini kahramanca muhafaza ederek, bid'alara girmemişlerdir.

İmân ve İslâmiyet'in ortadan kaldırılmaya çalışıldığı ve bir âlimin gizliden gizliye dahi bir tek dinî eser neşredemediği fecaat devrinde, Bediüzzaman nefyedildiği yerlerde, zâlim müstebidlerin tarassudat ve tazyikatı içinde, gizliden gizliye yüz otuz adet îmânî eser telif ve neşretmiştir. Bununla beraber, geceleri pek az bir uykudan sonra, esâret altında inleyen İslâm Milletleri'nin necât ve salâhı için dualar etmiş, dergâh-ı ilâhîye iltica ederek yalvarmıştır.

Evet Hazreti Üstad, Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)* Efendimizin sünnet-i seniyesine tam iktida etmiştir.

Bediüzzaman'ın bu hâli de, bütün İslâm mücahidlerine ve umum Müslümanlara bir örnektir. Yâni, cihad ile ubûdiyet ve takvâyı beraber yapıyor; birini yapıp, diğerini ihmal etmiyor. Cebbar ve zâlim din düşmanlarının plânıyla hapishânelere sevk edilip, tecrid-i mutlakta ve gayet soğuk bir odada bırakılması ve şiddetli soğukların ve hastalıkların ızdırapları ve titremeleri ve ihtiyarlığın tâkatsızlıkları içinde bulunması dahi, telifata noksanlık vermemiştir.

Sıddık-ı Ekber *(radiyallâhu anh)* demiştir ki: "Cehennemde vücûdum o kadar büyüsün ki, ehl-i imâna yer kalmasın." Bediüzzaman, bu gayet ulvî seciyenin bir lem'acığına mazhar olmak için, "Birkaç adamın îmânını kurtarmak için cehenneme girmeye hazırım." diye fedakârlığın şahikasına yükselmiş ve böyle olduğu, Kur'ân ve İslâmiyet'in fedai ve muhlis bir hâdimi olduğu, seksen senelik hayatının şehâdetiyle sabit olmuştur.

Kur'ân ve îmân hizmeti için Bediüzzaman'ın haysiyetini, şerefini, ruhunu, nefsini, hayatını feda ettiği; mâruz kaldığı o kadar şedid zulüm ve işkencelere ve giriftar edildiği çok musibet ve belâlara karşı gösterdiği son derece sabır, tahammül ve itidal, birer şâhid-i sâdık hükmündedirler.

Bediüzzaman Kur'ân, îmân, İslâmiyet hizmeti için, dünyevî rahatlıklarını feda etmiş, dünyevî şahsî servetler edinmemiş, zühd ve takvâ ve riyâzet, iktisad ve kanaatla ömür geçirerek, dünya ile alâkasını kesmiştir.

Bu cümleden olarak, Müslümanların refah ve saadeti için, bütün ömür dakikalarını sırf îmân hizmetine vakf ve hasretmek ve ihlâsa tam muvaffak olmak için, kendini dünyadan tecrid ederek mücerred kalmıştır. Evet, Bediüzzaman îmân ve İslâmiyet hizmeti için, her şeyden bu derece fedakârlık yapan, fakat bütün bunlarla beraber; ubûdiyet, zühd ve takvâda da bir istisna teşkil eden tarihî bir İslâm fedaisi ve Kur'ân-ı Hakîm'in muhlis bir hâdimi payesine yükselmiştir.

Bediüzzaman'ın, Risâle-i Nur dâvasında öyle bir itminanı, öyle bir sıdk ve sadakati, öyle bir sebat ve metaneti, öyle bir ihlâsı vardır ki: Din düşmanlarının o kadar şiddetli zulüm ve istibdâdları, o kadar hücum ve tazyikatları ve bunlarla beraber maddî yokluklar içinde bulunması, dâvasından vazgeçirememiş ve küçük bir tereddüd dahi ika' edememiştir.

Said Nursî, Eski Said tabir ettiği gençliğinde felsefede çok ileri gitmiştir. Garbın Sokrat'ı, Eflâtun'u, Aristo'su gibi hakikatli feylesofları ve şarkın İbni Sînâ, İbni Rüşd, Fârâbî gibi dâhî hükemâlarından felsefe ve hikmette Kur'ân-ı Hakîm'in feyziyle çok ileri geçmiş ve Kur'ân'dan başka halâskâr ve hakikî rehber olmadığını dâva etmiş ve Risâle-i Nur eserlerinde isbat etmiştir. Bu hakikatlerde şüphesi olan olursa, Üstad âhirete teşrif etmeden bizzât şüphesini izale edebilir.

Said Nursî, Kur'ân ve imâna hizmet mesleğini ihtiyar edip, hiçbir maddî ve mânevî menfaat, salâhat ve velilik gibi mânevî makamları maksad ve gaye etmeden, sırf Cenâb-ı Hakk'ın rızası için hizmet yapmıştır. Basiretli ehl-i ilim tarafından bütün Müslümanlarca "Zuhuru beklenen siyasî ve dinî bir halâskârdır." gibi şahsına verilen yüksek mertebeyi, Bediüzzaman hiddetle reddetmiş, kendisinin ancak Kur'ân'ın bir hizmetkârı ve Risâle-i Nur Talebeleri'nin bir ders arkadaşı olduğuna inanmış ve beyân etmiştir.

Millî Müdafaa Vekâleti'nde yirmi beş sene hizmet görmüş muhterem âlim bir zâtın, şimdi aramızda bulunan bir kısım arkadaşlarımızla, evvelki gün ziyaretine gittiğimiz vakit, Bediüzzaman Hazretleri hakkında demişti ki: "Bediüzzaman'ın nasıl bir zât olduğunu anlayabilmek için, Risâle-i Nur Külliyatı'nı dikkatle, sebatla okumak kâfidir. Size bir misâl olarak, yalnız dünyevî iktidarı bakımından derim ki: Bediüzzaman, Risâle-i Nur'un şahs-ı mâ-

nevîsiyle yalnız bir devleti değil, dünya yüzündeki milletlerin idaresi ona verilse, onları selâmet ve saadet içinde idare edecek bir iktidar ve inâyete mâliktir." Evet, Bediüzzaman nâdire-i hilkattir. Fakat yirmi beş senedir hem kendini, hem talebelerini siyasetten men etmiştir; dünyevî işlerle meşgul değildir.

Bediüzzaman'ın Risâle-i Nur'u telif ettiği zamanlarda ve hizmet-i Kur'âniye'de istihdam edildiği anlarda; zekâsı, fetaneti, aklı, mantıkı, zihni, hayâli, hâfızası, teemmülü, feraseti, seziş ve kavrayışı, sürat-i intikali ve ruhî, kalbî, vicdanî hâsseleri, duyguları ve mânevî letâifinin emsâlsiz bir tarzda olması, istihdam edildiğine aşikâr bir delîldir ki; kendi ihtiyarıyla, keyfiyle değil, inâyet-i ilâhiye ile Kur'ân'a hizmetkârlık etmiş bir derecede olduğu, basiretli ehl-i ilim ve ehl-i kalbce musaddak ve müstahsendir.

Mısır'da fâzıl ulemâdan, merhum Abdülaziz Çâviş, Bediüzzaman'ın fatînü'l-asr olduğu ve müdhiş bir fart-ı zekâya mâlik bulunduğu mevzuunda, Mısır matbuatında makale neşretmiştir.

Büyük ve salâbetli bir âlim olan Şeyhü'l-İslâm merhum Mustafa Sabri Efendi, Mısır'da Risâle-i Nur'a sahip çıkmış ve Câmiü'l-Ezher Üniversitesinde en yüksek bir mevkiye koymuştur.

Risâle-i Nur, İslâmiyet'in gayet keskin ve elmas bir kılıcıdır. Bu hakikatlere bir delîl ise, Bediüzzaman'ın zâlim hükümdarlara ve kumandanlara, ölümü istihkar ederek, hakikati pervasızca tebliğ etmesi ve dünyayı saran dinsizlik kuvvetine mukabil, hakâik-i Kur'âniye ve îmâniyeyi, kendini feda ederek, istibdâdın en koyu devrinde neşretmesi ve bu kudsî hakikate, cansiperâne hizmet etmesidir.

Bir müddeiumumî, iddianâmesinde: "Bediüzzaman, ihtiyarladıkça artan enerjisiyle dinî faaliyete devam etmektedir." Denizli mahkemesi, ehl-i vukuf raporunda: "Evet, Said Nursî'de bir enerji vardır, fakat bu enerjisini, tarîkat veya bir cemiyet kurmakta sarf etmemiş, Kur'ân hakikatlerini beyân ve dine hizmete sarf ettiği kanaatine varılmıştır." denilmektedir.

Din aleyhindeki eski hükûmetlerin vekillerinden birisi (antidemokratik kanunların Millet Meclisinde müzakeresi esnasında): "Bediüzzaman Said-i Nursî'nin dinî faaliyetine, yirmi beş seneden beri mâni olamıyoruz." demiştir.

Biz de deriz ki: Evet, Said Nursî Hazretleri; emsâli görülmemiş dinamik ve enerjik bir zâttır. Bediüzzaman'ın hârika bir insan olduğunu, din düşmanları olan muarızları dahi kalben tasdik ve takdir etmektedirler.

Said Nursî, bâzan bir talebesine Risâle-i Nur'dan okuyuvermek nimetini lutfettiği zaman der ki: "Bu benim dersimdir. Ben kendim için okuyorum. Bu risaleyi, şimdiye kadar belki yüz defa okumuşum. Fakat, şimdi yeni görüyorum gibi tekrar okumaya ihtiyaç ve iştiyâkım var."

Hem yine der ki: "Ben başkaları için kitap yazmamışım. Kendim için yazmışım. Kur'ân'dan bulduğum bu devalarımı arzu edenler okuyabilir." Evet, Bediüzzaman itikat ediyor ve diyor ki: "Ben derse, terbiyeye ve nefsimi ıslaha muhtacım." Bediüzzaman gibi bir zât böyle derse, bizim bu eserlere ne kadar muhtaç olduğumuz artık kıyas edilsin.

Bediüzzaman Said Nursî bütün hayatında, şan ve şöhretten, hürmetten kaçmış ve insanlardan istiğnâ etmiştir. Arabî bir eserinde, şöhret hakkında diyor ki: "Şöhret, ayn-ı riyâdır ve kalbi öldüren zehirli bir baldır. İnsanı, insanlara abd ve köle yapar. Yâni, nâm ve şöhret isteyen adam; halklara kendini beğendirmek, sevdirmek için, insanlara riyâkârlık, dalkavukluk yapar. Tasannu'kâr tavırlar takınır. O belâ ve musibete düşersen إِنَّا لِلّٰهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ[1] de."

Üstad, şöhretten fiilen ve hâlen bu kadar kaçmasına rağmen, her ne hikmetse, insanlar âdeta bir sevk-i ilâhî varmış gibi, istimdadkârâne ona koşmuşlardır ve ona akın etmektedirler. Ve onun mahz-ı hak olan bu kudsî seciyesi, Risâle-i Nur gibi cihan-şümûl bir esere hâdim olmuştur...

Bediüzzaman küçük yaşından beri, halkların mukabilsiz hediyelerinden istiğnâ etmiştir. Hediye kabul etmemeyi meslek edinmiştir. Zindandan zindana, memleketten memlekete sürgün edildiği zamanlarda, ihtiyarlığın tahmil ettiği zarûretler içinde dahi, bu seksen senelik istiğnâ düstûrunu bozmamıştır. En has bir talebesi, bir lokma bir şey hediye etse, mukabilini verir; vermese dokunur.

Neden hediye kabul etmediğinin sebeblerinden birisi olarak der ki: "Bu zaman, eski zaman gibi değildir. Eski zamanda îmânı kurtaran on el varsa, şimdi bire inmiş. Îmânsızlığa sevk eden sebebler eskiden on ise, şimdi yüze çıkmış. İşte böyle bir zamanda îmâna hizmet için, dünyaya el atmadım, dünyayı terk ettim. Hizmet-i îmâniyemi hiçbir şeye âlet etmeyeceğim." der. Hazreti Üstad, kendi şahsı için birisi zahmet çekse, bir hizmetini görse; mukabilinde bir ücret, bir teberrük verir. Aksi hâlde, ruhuna ağır gelir, hoşuna gitmez.

Bediüzzaman Said Nursî; Kur'ân, Îmân ve Din'e yaptığı hizmetinde, senelerden beri mütemadî bir tarassud ve tecessüs, takibat ve tetkikât altında

---

[1] "Biz Allah'a âidiz ve vakti geldiğinde elbette O'na döneceğiz." (Bakara sûresi, 2/156)

bulundurulmuştur. Yalnız ve yalnız rızâ-yı ilâhî için, yalnız ve yalnız hakikat için İslâmiyet'e hizmet ettiği ve hizmet-i Kur'âniye'sini hiçbir şeye âlet etmediği müteaddid mahkemelerde de sabit olmuştur.

Eğer bu mezkûr hakikatlere ve eserlerindeki hak ve hakikati gören hakperestlerin, Bediüzzaman ve eserlerinde gördükleri ve neşrettikleri âlî meziyet ve yüksek hakikate mugayir en küçük bir şey olsa idi, en büyük ilâvelerle, şâşaalarla ve yaygaralarla, bu yirmi beş sene içinde, din düşmanları tarafından dünyaya ilân edilecek idi.

Nitekim bütün bütün iftira ve ittihamlarla, cebbar, müstebid din düşmanlarının tahrikâtıyla mahkemelere sevk edildiği zaman, gazetelerin birinci sayfalarında, bire yüz ilâvelerle teşhir ettirilmesi; tahkikat ve muhakeme neticesinde hiçbir suç olmadığı tahakkuk ederek, beraet ettiği vakit sükût edilmesi; bu hakikatin aşikâr çok delîllerinden bir tanesidir.

Bediüzzaman, din kardeşlerine ziyade şefkatlidir. Onların elemleriyle elem çektiği, İslâm dünyasında hürriyet ve istiklâli için can veren, fedai İslâm mücahidlerinin acılarıyla muzdarib olduğu, Kur'ân ve İslâmiyet'e yapılan darbeler ânında çok ıztırablar çektiği, böyle acı acıların tesiratıyla, zâten pek az yediği bir parça çorbasını da yiyemediği çok defa görülmüş ve görülmektedir.

Ekser günleri hastalıklar ve sıkıntılarla geçmektedir. Bir Nur talebesinin yazdığı gibi, "Ey Millet-i İslâm'ın ebedî refah ve saadeti için, dünyada rahatlık görmeyen müşfik üstadım! Senin devam eden hastalıkların cismânî değildir. Dinimize icra edilen istibdâd ve zulüm sona ermedikçe, Âlem-i İslâm kurtulmadıkça senin ıztırabın dinmeyecektir." Evet biz de bu kanaatteyiz.

Fakat o elîm acılar, Bediüzzaman'ı asla yeise düşürmemiş, bilâkis öyle küllî ve umumî bir dinî cihada ve dua ve ubûdiyete sevk etmiştir ki: "Kurtuluşun çare-i yegânesi, Kur'ân'a sarılmaktır." demiş ve sarılmış.

Kur'ân'da bulduğu devâ ve dermanları kaleme alarak, bu zamanda bir halâskâr-ı İslâm ve nev-i beşerin saadetine medâr olan Risâle-i Nur eserlerini meydana getirmiştir.

Hunhar din düşmanlarının, dünyevî satvet ve şevketleri, Bediüzzaman'ı katiyen atâlete düşürtememiştir. "Vazifem Kur'ân'a hizmettir. Galib etmek, mağlûb etmek Cenâb-ı Hakk'a aittir." diye îmân ederek, bir an bile faaliyetten geri kalmamıştır. Evet Hazreti Üstad, öyle bir himmet-i azîmeye mâliktir ki; ona icra edilen müdhiş mezâlim, bu himmetin mukabilinde tesirsiz kalmaya mahkûm olmuştur.

Bediüzzaman, arz ve semâvâttaki mevcudatı, hayret ve istihsanla temâşâ eder. Kırlarda ve dağlarda hususan bahar mevsiminde çok gezinti yapar. O seyrangâhlarda zihnen meşguliyet ve dakik bir tefekkür ve daimî bir huzur hâlindedir. Ağaç ve nebâtât ve çiçekleri

مَا شَاءَ اللهُ[1] ، بَارَكَ اللهُ[2] ، فَتَبَارَكَ اللهُ أَحْسَنُ الْخَالِقِينَ[3]

"Ne güzel yaratılmışlar." diyerek, ibret nazarıyla onları seyreder; kâinat kitabını okur. Her âzâ ve hasseleri gibi, gözünü de daima Cenâb-ı Hak hesabına ve izni dairesinde çalıştırır. Gözü, şu kitab-ı kebir-i kâinatın bir mütalâacısı ve şu âlemdeki mucizât-ı sanat-ı rabbâniyenin bir seyircisidir. Ve şu küre-i arz bahçesindeki rahmet çiçeklerinin bir mübarek arısı derecesindedir.

Üstad, hususî hayatında mütevazi, vazife başında vakurdur. Tevazu ve mahviyette nümûne-i misâl olacak bir mertebededir. Bu mevzuda der ki: "Bir nefer nöbette iken, baş kumandan da gelse, silâhını bırakmayacak. Ben Kur'ân'ın bir hizmetkârı ve bir neferiyim. Vazife başında iken karşıma kim çıkarsa çıksın, hak budur derim, başımı eğmem."

Hülâsa olarak arz ederiz ki: Bediüzzaman, ihlâs-ı tâmmeye mâlik, hârikulâde, hakikî bir müfessir-i Kur'ân'dır. Hem ihlâs-ı etemme vâsıl olmuş, kahraman ve yektâ bir hâdim-i Kur'ân'dır. Risâle-i Nur'un müellifi olmak itibarıyla; hem bir mütekellim-i âzamdır, hem ilimde gayet derecede mütebahhir ve râsih, muhakkik ve müdakkik bir allâmedir, hem ilm-i Mantık'ın yüksek, nazirsiz bir üstadıdır. Ta'likat nâmındaki telifatı, Mantık'ta bir şaheserdir.

Hem mümtaz ve hakperest ve hakikatbîn bir dâhîdir, hem Kur'ân'la barışık müstakîm felsefenin hakikat-perver bir feylesofudur, hem nazirsiz bir sosyolog (içtimâiyatçı) ve bir psikolog (ruhiyatçı) ve bir pedagog'dur (terbiyeci), hem daima hakikat terennüm etmiş ve eden, yüksek ve emsâlsiz ve dâhî bir müellif ve ediptir.

Said Nursî, senelerden beri şiddetli bir istibdâd ve takyidat altında bulundurulup tanıttırılmadığı ve hem de kendisi, şahsî kemâlâtını setrettiği, gizlediği için; mezkûr sıfatların her birisine muttali olamayan bulunabilir. Hem bunlar ve hem Risâle-i Nur'un hususiyetleri hakkındaki beyânatımız, hakikat-perver ve fazilet-perver ve bu zamanda bir kısım ulemâ-yı hakikînin ve ehlullahın ittifak ve icmâ kuvvetindeki hükümleridir. Hem de bizim kat'î kanaatlarımızdır.

---

1 "Mâşâallah! Allah ne güzel dilemiş ve yapmış!"

2 Allah hayır ve bereketini artırsın.

3 "İşte bak da Allah'ın ne mükemmel Yaratan olduğunu bir düşün!" (Mü'minûn sûresi, 23/14)

Bediüzzaman'ın, öyle bir ilim ve sıfatlara mâlik olduğuna en mu'teber ve en birinci ve en hakikî delîlimiz, Bediüzzaman Said Nursî'dir. Kimin şüphesi varsa, Risâle-i Nur'u okusun. Evet biz zikrettiğimiz ve edeceğimiz bu hakâik-i uzmâyı, bütün İslâm Dünyası'na ve umum beşeriyet âlemine ifşa ve ilân ediyoruz. Evet bin seneden beri Âlem-i İslâmiyet ve insâniyet, Risâle-i Nur gibi bir esere intizar ediyordu.

Bediüzzaman Said Nursî, çok ilimlerde müstesna birer eser yazabilirdi. Fakat o "Zaman, îmânı kurtarmak zamanıdır." demiş ve bütün himmet ve mesaisini ve hayatını, ulûm-u îmâniyenin telif ve neşrine hasretmiştir.

Evet, Hazreti Üstad ulûm-u îmâniyeyi neşretmekle, Âlem-i İslâm ve âlem-i insâniyeti hayattar ve ziyâdâr eylemiştir. Cenâb-ı Hak, o büyük üstaddan ebediyen razı olsun, uzun ömürler versin, âmîn, âmîn, âmîn...

Risâle-i Nur, Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyân'ın bu asırda bir mucize-i mâneviyesi olan yüksek ve parlak bir tefsiridir. Evet Risâle-i Nur kalblerin fatihi ve mahbubu, ruhların sultanı, akılların muallimi, nefislerin mürebbî ve müzekkîsidir. Risâle-i Nur'un bir hususiyeti de, Mektubât'ın birinci cildinin 129'uncu sayfasındaki şu bahistir: "Bâzı Sözlerde, ulemâ-yı ilm-i kelâm'ın mesleğiyle, Kur'ân'dan alınan minhac-ı hakikînin farkları hakkında şöyle bir temsîl söylemişiz ki, meselâ: Bir su getirmek için bâzıları küngân (su borusu) ile uzak yerden, dağlar altında kazar, su getirir. Bir kısmı da her yerde kuyu kazar, su çıkarır. Birinci kısım çok zahmetlidir. Tıkanır, kesilir. Fakat her yerde kuyular kazıp su çıkarmaya ehil olanlar; zahmetsiz, her bir yerde suyu buldukları gibi... Aynen öyle de: Ulemâ-yı ilm-i kelâm, esbâbı, nihayet-i âlemde teselsül ve devrin muhâliyeti ile kesip, sonra Vâcibü'l-vücûd'un vücûdunu onunla isbat ediyorlar. Uzun bir yolda gidiliyor. Amma Kur'ân-ı Hakîm'in minhac-ı hakikîsi ise; her yerde suyu buluyor, çıkarıyor. Her bir âyeti, birer asâ-yı Mûsâ gibi, nereye vursa âb-ı hayat fışkırtıyor.

وَفِي كُلِّ شَيْءٍ لَهُ اٰيَةٌ تَدُلُّ عَلٰى أَنَّهُ وَاحِدٌ[1]

düstûrunu her şeye okutturuyor.

Hem îmân yalnız ilim ile değil.. îmânda çok letâifin hisseleri var. Nasıl ki bir yemek mideye girse; o yemek muhtelif asaba, muhtelif bir sûrette inkısam edip tevzi olunuyor. İlim ile gelen mesâil-i îmâniye dahi, akıl midesine

[1] "Bütün her şeyde Allah'ın varlık ve birliğini gösteren bir âyet (işaret) vardır." (Bkz.: el-Esfehanî, *el-Eğânî* 4/39; el-Kalkaşendî, *Subhu'l-a'şâ* 12/413; el-Übşeyhî, *el-Müstatraf* 1/16, 2/280)

girdikten sonra, derecâta göre ruh, kalb, sır, nefis ve hâkezâ.. letâif, kendine göre birer hisse alır, masseder. Eğer onların hissesi olmazsa, noksandır." İşte Risâle-i Nur her yerde suyu buluyor, çıkartıyor. Evvelce gidilen uzun yolu kısaltıyor ve müstakîm ve selâmetli yapıyor.

Eski hükemâ, ahkâm-ı şer'iyeden ve akaid-i îmâniyeden bâzıları için: "Bu nakildir, îmân ederiz, akıl buna yetişmez." demişler. Hâlbuki bu asırda akıl hükmediyor. Bediüzzaman Said Nursî ise; "Bütün ahkâm-ı şer'iye ve hakâik-i îmâniye aklîdir. Aklî olduğunu isbata hazırım." demiş ve Risâle-i Nur'da isbat etmiştir.

Risâle-i Nur'da müstesna bir edebiyat ve belâgat ve îcâz, nazirsiz, câzib ve orijinal bir üslûp vardır. Evet, Bediüzzaman zâtına mahsus bir üslûba mâliktir. Onun üslûbu, başka üslûplarla müvâzene ve mukayese edilemez. Eserlerin bâzı yerlerinde, edebiyat kaidesine veya başka üslûplara nazaran pek münasip düşmemiş gibi zannedilen bir noktaya rastlanırsa, orada gayet ince bir nükte, bir îmâ veya ince bir mânâ veya hikmet vardır. Ve o beyân tarzı, oraya tam muvâfıktır. Fakat o ince inceliği, âlimler de birden pek anlamadıklarını itiraf etmişlerdir. Bunun için, Bediüzzaman'ın eserlerindeki hususiyet ve incelikleri, Risâle-i Nur'la fazla iştigal etmemiş olanlar, birden intikal edemezler.

Büyük şâirimiz, edebiyatımızın medâr-ı iftiharı merhum Mehmed Âkif, bir üdebâ meclisinde, "Viktor Hügo'lar, Şekspir'ler, Dekart'lar; edebiyatta ve felsefede, Bediüzzaman'ın bir talebesi olabilirler." demiştir.

Edib ve şâirler, zevâl ve firâktan ağlamışlar, ölümden vaveylâ etmişlerdir. Güz mevsimini hüzünle tasvir etmişlerdir. Hattâ dünyaca meşhur Arap edipleri "Eğer firâk olmasa idi, ölüm ruhlarımızı almak için yol bulup gelemezdi" mânâsında

لَوْلَا مُفَارَقَةُ الْأَحْبَابِ مَا وَجَدَتْ لَهَا الْمَنَايَا إِلٰى أَرْوَاحِنَا سُبُلًا[1]

demişlerdir.

Bediüzzaman ise, "Kâinattaki zevâl, firâk ve adem zâhirîdir. Hakikatte firâk yok, visal var. Zevâl ve adem yok, teceddüd var. Ve kâinatta her şey, bir nevi bekâya mazhardır. Ölüm, bu âlem-i fânîden âlem-i bâkîye gitmektir. Ölüm, ehl-i hidâyet ve ehl-i Kur'ân için, öteki âleme gitmiş eski dost ve ahbablarına kavuşmaya vesiledir. Hem hakikî vatanlarına girmeye vasıta-

[1] Bkz.: el-Hamevî, *Hizânetü'l-edeb* 1/197; el-Kazvînî, *el-Îzâh* 1/374. (Ebu't-Tayyib el-Mütenebbî'nin sözü olarak nakledilmiştir.)

dır. Hem zindan-ı dünyadan, bostan-ı cinâna bir dâvettir. Hem Rahmân-ı Rahîm'in fazlından, kendi hizmetine mukabil ahz-ı ücret etmeye bir nöbettir. Hem vazife-i hayat külfetinden bir terhistir. Hem ubûdiyet ve imtihanın tâlim ve tâlimatından bir paydostur. Azrâil *(aleyhisselâm)* bugün gelse, hoş geldin, safa geldin diye gülerek karşılayacağım." diyor.

Bediüzzaman, beşeri Risâle-i Nur'la sefahet ve dalâletten kurtarırken, korku ve dehşet vermek tarzını takip etmiyor. Gayr-i meşrû bir lezzetin içinde, yüz elemi gösterip, hissi mağlûb ediyor. Kalb ve ruhu hissiyata mağlûb olmaktan muhafaza ediyor. Risâle-i Nur'da müvâzenelerle küfür ve dalâlette, bir zakkum-u cehennem tohumu olduğunu ve dünyada dahi cehennem azabları çektirdiğini ve îmân ve İslâmiyet ve ibadette, bir cennet çekirdeği ve leziz lezzetler ve zevkler ve cennet meyveleri bulunduğunu, dünyada dahi bir nevi mükâfata nâil eylediğini isbat ediyor.

Risâle-i Nur nifak ve şikakı, tefrikayı, fitne ve fesadı kaldırıp; kardeşliği, uhuvvet-i diniyeyi, tesanüd ve teâvünü yerleştirir. Risâle-i Nur mesleğinin bir esası da budur. Risâle-i Nur gurur ve kibir ve hodfüruşluk ve zillet gibi ahlâk-ı seyyieden kurtararak, tevazu' ve mahviyet ve izzet ve vakar gibi güzel ahlâklara sahip kılar.

Risâle-i Nur, insan olan bir insana, acz ve fakrını derk ettirir. Bediüzzaman der ki: "İnsan, acz ve fakrını anlamakla, tam Müslüman ve abd olur."

Bu dinsizleri mağlûb etmek için, yeni tahsili de yapalım diyenler veya yapanlar, Nur risalelerini devam ve sebatla mütalâa ederek, bu hedeflerine vâsıl olurlar ve çare-i yegâne de budur. Hem böylelikle, mekteb mâlûmatları da maârif-i ilâhiyeye inkılâb eder.

Ey, bin seneden beri İslâmiyet'in bayraktarlığını yapan bir milletin torunları olan cengâver ruhlu kardeşlerim! Bu zamanın ve gelecek asırların Müslümanları ve bizler, Kur'ân-ı Azîmüşşân'ın tefsiri olan öyle bir rehbere muhtacız ki; tahkikî îmân dersleriyle, îmân mertebelerinde terakki ve teâli ettirsin. Hem korkak değil, bilâkis Risâle-i Nur Talebeleri gibi cesur ve kahraman ve fa'al ve amel-i sâlih sahibi, mütedeyyin, müttakî ve bununla beraber, şahsî rahatlık ve menfaatlarını îmân ve İslâmiyet'in kurtuluşu uğrunda feda eden, fedai ve mücahid Müslümanlar yetiştirsin, neme lâzımcılıktan kurtarsın. Hem taarruz ve işkenceler ve ölüm ihtimalleri karşısında, tahkikî îmân kuvvetinden gelen bir cesâretle, Kur'ân ve İslâmiyet cephesinden asla çekilmeyen, "Ölürsem şehidim, kalırsam Kur'ân'ın hizmetkârıyım." diyen ve yılgın-

lık hâline düşmeyen sâdık ve ihlâslı, yalnız Allah rızası için hizmet eden, Nur Talebeleri gibi İslâmiyet hâdimleri yetiştirsin, böyle muazzez Müslümanlar meydana getirsin.

Evet bu asra öyle bir Kur'ân tefsiri lâzım ve elzemdir ki; Risâle-i Nur gibi akıl, fikir ve mantığı çalıştırsın, ruh ve kalb ve vicdanı tenvir etsin. Müslümanları, beşeri uyandırsın; intibah versin, gafletten kurtarsın. Sırat-ı müstakîm olan Kur'ân yolunu göstersin. Sünnet-i seniyeye ve İslâmiyet'in şeâirine muhalif olarak yaptırılan ve yapılan şeyleri fark ettirip, Sünnet-i Peygamberî'ye *(aleyhissalâtü vesselâm)* ittibaı ders versin ve ihyâ etmek cehdini uyandırsın.

İşte Risâle-i Nur'un böyle hâsiyetleri havi bir Kur'ân tefsiri olduğu, otuz seneden beri meydandadır ve ehl-i hakikatin tasdikiyle sabittir. Hem amansız din düşmanlarının plânlarıyla mahkemelere sürüklenen Risâle-i Nur Talebeleri'nin müdafaaları; ve bu talebelerin İslâmiyet'e hizmetleri esnasında, gizli İslâmiyet düşmanı, insafsız, cebbar zâlimlerin entrikalarıyla mâruz kaldıkları işkencelerden yılmamak, şahıslarını düşünmeden, yâni şahsî refahlarını İslâm'ın refah ve saadeti için feda ederek, sıddıkıyetle sebat etmeleri ve eşedd-i zulme mukavemet etmeleri aşikâr bir delîl teşkil etmektedir.

Evet, hem yirmi beş seneden beri Risâle-i Nur'la îmân hizmetine bütün varlığını vakfeden ve şimdiye kadar "gaddar din düşmanlarının" çok defalar tecavüz ve taarruzuna ve taharriyata mâruz kaldığı hâlde, yirmi beş senedir inzivâ içinde, Risâle-i Nur'un naşirliğini yapan Nur kahramanları ağabeylerimiz, bizlere birer nümûne-i imtisâl olan, îmân ve İslâmiyet fedaileridir.

İşte biz Müslümanlar, böyle bir tefsir-i Kur'ân arıyor, böyle bir hâdîyi bekliyorduk. O ihlâslı Nur talebeleri ki, "Cenâb-ı Hak, Hafîz'dir. Ben onun inâyeti ve himayeti altındayım. Başıma ne gelse hayırdır." diye îmân etmekle beraber amel ederler. Îmân hizmetini yaparlar. Din düşmanlarına yakalanmamak ve canlarından kıymetli olduğuna inandıkları Nur Risaleleri'ni onlara kaptırmamak için de ihtiyat ederler. Şahıslarına gelecek zararları nazar-ı itibara almadan hizmetlerine devam ederler. Hapse, zindana atılıp, işkence yapıldığı zamanda, onlar yine üstadları Bediüzzaman ile alâkadardırlar. Eğer gizlice bir imkân bulurlarsa, onlar yine Risâle-i Nur ile meşguldürler. Hattâ "Belki hapse atılırım, Nur Risaleleri'mi vermezler, çalışmaktan mahrum kalırım." diye bâzı Nur'ları ezberleyen talebeler de olmuştur.

Muhlis bir Nur talebesi, hapishâneden çıkarıldığı vakit; güya o kırbaçlı, falakalı, türlü türlü işkenceli hapishâne, ona bir kuvvet, bir enerji kayna-

ğı olmuş sadakat ve teyakkuzla Nur hizmetinde koşturmak için bir kırbaç tesiri yapmış gibi, üstadına daha ziyade yakınlaşır ve eskisinden daha fazla Nur'lar'a çalışır, neşriyat yapar.

Afyon hâdisesinde, Bediüzzaman hapiste iken, muallim bir Nur talebesi, savcılıkta Risâle-i Nur ve Üstadı hakkında kahramanca cevaplar verdiği için, savcı kızmış. "Şimdi seni hapse atarım." diye tehdid etmiş. O İslâm fedaisi muallim de cevaben "Ben hazırım, derhâl hapse gönderin." demiştir.

Yine Afyon mahkemesinde, bir Nur talebesi hakkında tevkif kararı veriliyor, fakat adliye bulamaz. O talebe bundan haberdar olur. Diğer Nur kardeşleri gibi, "Üstadım ve kardeşlerim hapiste iken, nasıl hariçte kalabilirim." diyerek savcılığa teslim olup, hapse girer.

Aynı bu hapishânede, bir Nur talebesini sehven tahliye ederler. O da "Üstadım ve kardeşlerim henüz hapistedirler. Hem istinsahını tamamlayacağım yeni telif edilen Nur Risaleleri var." diye düşünerek hapishâne müdürüne, "Benim kırk gün sonra tahliye edilmem lâzım. Ceza müddetim daha bitmedi." der. Hesap ederler ki hakikaten böyledir, tekrar hapse koyarlar.

Hamiyet-i diniye meziyetine lâyık anlayışlı kardeşlerim!

Said Nursî, kendi hakkında verilen böyle bir mâlûmatı görürse, diyeceklerdir ki: "Ne için böyle yapıyorlar? Şahsımın ehemmiyeti yok. Kıymet, Kur'ân'dan tereşşuh eden ve Kur'ân-ı Hakîm'in malı olan Risâle-i Nur'dadır. Ben bir hiçim."

Üstadın şahsının mazhar ve ayna olduğu Kur'ânî hakikatler ve Nur'lar itibarıyla ve neşrettiği îmân ve İslâmiyet dersleriyle, ihlâs-ı tâmme ile, umumî ve küllî bir tarzda Kur'ân'a ve dine hizmet etmesiyle, onun hakkındaki takdir ve tahsinler, mânâ-yı harfî ile şahsına aid kalmıyor. Kur'ân ve İslâmiyet'e racidir. Allah nâm ve hesabınadır. Din düşmanları tarafından, ona yapılan düşmanlık ve taarruzlar da, Bediüzzaman'ın hâdimliğini yaptığı Kur'ân ve İslâmiyet'in ortadan kaldırılması maksad-ı mahsusuna mâtuftur.

Zira hakâik-i Kur'âniye ve îmâniyeyi câmi', o cihan-şümûl Risâle-i Nur eserleri ona ihsan edilmiştir.

İşte bu bedihî hakikati bilen, maskeli, gizli ve münâfık îmân ve İslâmiyet muarızları ve düşmanları, yarım asra yakındır, Bediüzzaman'ın çürütemedikleri şahsını, yalan ve yaygaralarla hâlâ çürütmeye çabalıyorlar. Maksadları: Risâle-i Nur, rağbet ve revaç görüp intişâr etmesin, îmân ve İslâmiyet inkişâf etmesin.

Hâlbuki, Said Nursî'ye iliştikçe Risâle-i Nur parlıyor. Neşriyat dairesi genişliyor. Birer nümûne olan yirmi beş sene içindeki hâdiseler meydandadır.

İslâmiyet düşmanları, bir taraftan tamamıyla yalan propagandalarına ve taarruzlarına devam ederken, diğer taraftan da Nur talebelerinin üstadları ve Risâle-i Nur hakkında istîdadları nisbetinde, istifade ve istifâzalarından doğan minnet ve şükranlarını ifade eden takdirkâr yazı ve sözlerden mürekkeb bir nevi müdafaalarını perdeler arkasından men etmeye çalışıyorlar. Bunun için, sâfdil gördükleri dostların dostlarına veya dostlara samimî görünerek "İfrata gidiyorsunuz." gibi, birtakım şeyler söylettiriyorlar. İşte böyle sinsi, böyle dessas, böyle entrikalı çeşitli iftiralarla bizi korkutmaya, yıldırmaya ve susturmaya çalışıyorlar.

Evet, acaba hiç akıl kârı mıdır ki: Din düşmanları, iftira ve yalanlardan ibaret yaygaralarını yapsınlar da, bizler hakikati izhar tarzıyla müdafaa etmekte susalım? Acaba hiç mümkün müdür ki: İslâmiyet düşmanlığıyla, Üstad Bediüzzaman hakkında zâlimâne ve cebbarâne haksızlıkları irtikâp eden o insafsız propagandacılar, yalanlarını savururken, biz, Üstad ve Risâle-i Nur'un hakkaniyetini ilân ederek, o acib yalanlarını akîm bırakmaya çalışmayalım? Acaba eblehlik ve sâfderunluk olmaz mı ki: Kur'ân ve îmânın hunhar ve müstebid zâlim düşmanları; Kur'ân ve İslâmiyet'i ve dini Risâle-i Nur'la küfr-ü mutlaka karşı müdafaa ve muhafaza hizmetini yapan Bediüzzaman aleyhtarlığında, mütemadiyen uydurmalarla seslerini yükseltsinler de, biz hak ve hakikati beyân ve ilân etmekte sükût edelim, susalım veya "Biraz susun." gibi bir şeyle, paravanalar, perdeler arkasında icra-yı faaliyet yapan o gizli dinsizlere bir nevi yardım etmiş veya desteklemiş olalım? Aslâ ve kellâ, kat'â ve aslâ susmayacağız ve hem susturamayacaklardır. Durmayacağız ve hem durduramayacaklardır. Bu can bu kafesten çıkıncaya kadar, bu ruh bu cesedden ayrılıncaya kadar, bu nefes, bu bedenden gidinceye kadar; Risâle-i Nur'u okuyacağız, neşredeceğiz. Risâle-i Nur'un mahz-ı hakikat ve ayn-ı hak olduğunu ve Bediüzzaman Said Nursî'nin, yapılan ithamlardan tamamıyla münezzeh ve müberrâ olduğunu, iftiracı ve tertibci, hunhar din düşmanlarına mukabil, izhar ve ilân edeceğiz.

Kıymetli kardeşlerim! İslâm tarihinde, altın sayfalarda mevkileri bulunan, büyük ve nazirsiz zâtlar meydana gelmiştir. O misilsiz zâtların tefsirleri ve eserleri, hiçbir Avrupalı feylesofun eseriyle kâbil-i kıyas olmayacak derecede emsâlsizdir. O büyük İslâm müellifleri ve İslâm dâhîleri, herhangi bir hükûmetin, senelerce ağır bir esâret ve koyu bir istibdâdı tahtında olmaksızın, Kur'ân ve

İslâmiyet'e hakkıyla ve hâlis bir sûrette hizmet etmişlerdi. Tarihte eşine rastlanmayan bir istibdâd-ı mutlak ve eşedd-i zulüm altında ve dehşetli bir esâret içinde bırakılan ve kendini ve eserlerini imha etmeye çalışan din düşmanlarına mukabil, bir şahs-ı mânevî olan Bediüzzaman Said Nursî, Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)* Efendimizin sünnetine tam ittiba' ederek yaptığı dinî cihad-ı ekberinde, beşer tarihinde misli görülmemiş bir tarzda muvaffak ve muzaffer olmuştur.

Bediüzzaman gibi, yüz otuz parça îmânî eserlerini şiddetli bir istibdâd, tazyikat ve takyidat altında, gizliden gizliye telif edebilmek, hem kuvvetli bir takvâ ve ubûdiyete sahip olmak ve hem bunlarla beraber, harb cephesinde de fedai olarak gönüllü askerleriyle muharebe etmiş olmak ve harb cephesinde, avcı hattında dahi, fırsat buldukça Kur'ân'ın en ince nüktelerini ve hârika i'câzını beyân eden bir Kur'ân tefsiri telif etmiş olmak ve aynı zamanda nefis mücadelesinde de galib olup, nefsini de dine hizmetkâr yapmak ve hürriyeti gasbedilerek, ücra bir köye sürgün edilip, tecrid-i mutlak ve tarassudlar ve her türlü azablar içinde ablukaya alınıp, Engizisyon zulümlerini çok geride bırakan hâkim bir kuvvetin tazyikatı altında, câni canavarların pek vahşi işkenceleri içinde, "sirran tenevverat" sırrıyla perde altında Risâle-i Nur eserleri gibi eserler neşretmek ve böylece cihanın maddî mânevî "Fâtih"i olan Resûl-i Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselâm)* sünnet-i seniyesinin bir hizmetkârı olarak, bugün milyonlara baliğ olan bir câmiayı, inâyet-i ilâhî ile, Kur'ân-ı Hakîm'in cadde-i kübrâsında selâmetle ilerletmek ve müminlerin ve beşeriyetin sadece dünyalarını değil, ebedî saadetlerini temine Risâle-i Nur gibi bir eserle vesile olmak; bu mezkûr hususiyetlerin mânevî şahsında toplanması, Risâle-i Nur müellifi Bediüzzaman Said Nursî gibi, tarihte hangi bir zâta daha nasip olmuştur acaba?

Evet kardeşlerim! Risâle-i Nur, öyle bir ziyâ-yı hakikat, öyle bir bürhân-ı hak ve bir sirac-ı hakikat neşrediyor ve iki cihanın saadetini temin edecek, Kur'ân ve îmân hakikatlerini ders veriyor ve öyle bir lütf-u ilâhîdir ki: Yirmi beş seneden beri, çoluk-çocuk, genç-ihtiyar, kadın-erkek, muallimi, feylesofu, talebesi, âlimi, mutasavvıfı gibi, her bir tabaka-yı insâniye, bu Nur'un âşıkı, bu Nur'un pervanesi, bu Nur'un meclûbu, bu Nur'un muhibbi olmuşlar, bu Nur'a koşmuşlar, bu Nur'un sînesine atılmışlar, bu Nur'dan medet istemişler. Milyonlarca bahtiyar kimselerden müteşekkil muazzam bir kütle, bu Nur'la nurlanıp, bu Nur'la kurtulmuşlardır.

Evet kardeşlerim! Mahzen-i mucizât ve mucize-i kübrâ olan Kur'ân-ı Azîmüşşân'ın hakikî bir tefsiri olan Risâle-i Nur, o kadar merak-âver, o ka-

dar câzibedâr, o kadar dehşetli ve muazzam hakikatleri ders veriyor ve mesâili isbat ediyor ki; îmân ve İslâmiyet'in kıtalar genişliğinde inkişâf ve fütuhatına medâr oluyor ve olacaktır.

Evet Risâle-i Nur, kalblere o derece bir aşk ve muhabbet, ruhlara o kadar bir vecd ve heyecan vermiş, akıl ve mantıkları öyle bir tarzda ikna etmiş ve öyle bir itminan-ı kalb hâsıl etmiştir ki, milyonlarca Nur talebelerine, kendini defalarca okutmuş, yazdırmış ve bir ömür boyunca mütalâa ettirmiş ve senelerden beri âdeta kendi kendini neşretmiştir.

Aziz kardeşlerim! Ecnebi parmağıyla idare edilen zındıka komiteleri, İslâmiyet'i imha için, İslâm memleketlerinde, bilhassa Türkiye'de, öyle desiselerle entrikalar çevirmişler, haince dolaplar döndürmüşler, hunharâne ve vahşiyâne zulümler irtikâp ve şeytanî ve menfur plânlar tatbik etmişler ve iğfalatta bulunmuşlar; iblisâne, sinsî metodlar takip etmişler ve kardeşi kardeşe çarpıştırmışlar ve öyle aldatıcı yalan ve propagandalar ve yaygaralar yapmışlar, fitne ve fesat ve tefrika tohumları saçmışlardır ki; bunlar İslâm'ın bünyesinde derin rahneler açmış ve büyük tahribatlar yapmıştır.

Fakat o musibetler, Cenâb-ı Hakk'ın imdadı ile, tahrik ve istihdam olunan Bediüzzaman Said Nursî gibi, ihlâs-ı tâmmı kazanmış olan bir zât vasıtasıyla, rahmet-i ilâhî ile medet-res ve şifâ-resan ve cihan-pesent ve cihan-şümûl bir mahiyeti haiz Risâle-i Nur eserlerinin meydana gelmesine sebeb olmuştur. Ve aynı zamanda, Müslümanları uyandırmış; onları halâs, kurtuluş çarelerini aramaya sevk etmiştir. Ebedî âhiret hayatlarını kurtarmak için, hakikî îmân derslerini almak ve Allah'a iltica ve emirlerine itâat etmek ihtiyacını şiddetle hissettirmiş ve bu hususdaki gaflet ve kusuratı; o musibetlerin ihtar ettiğini, idrak ettirmiştir. Zâten insanların, müminlerin başına gelen belâ ve musibetlerin hikmeti budur.

Evet o ecnebilerin, canavarlar gibi yaptıkları muamele ve zulümler, İslâm dünyası'nda, hürriyet ve istiklâl ve ittihad-ı İslâm cereyanını da hızlandırmıştır. Nihayet, müstakil İslâm devletlerinin teşkilini intac etmiştir. İnşâallahü Teâlâ, Cemâhir-i Müttefika-yı İslâmiye de meydana gelecek ve İslâmiyet, dünyaya hâkim ve hükümrân olacaktır. Rahmet-i ilâhîden kuvvetle ümit ve niyaz ediyoruz.

İşte Risâle-i Nur müellifi Bediüzzaman Said Nursî, öyle bir mücahid-i İslâm'dır ki; ve telifatı Risâle-i Nur, öyle uyandırıcı ve öyle halâskâr ve öyle fevkalâde ve cihangir bir eserdir ki: Din aleyhindeki bütün o komitelerin bellerini kırmış ve mezkûr muzır ve habîs faaliyetlerini akamete dûçar ve dinsiz-

lik esaslarının temel taşlarını paramparça etmiş ve köküyle kesmiştir ve İslâmî ve îmânî fütuhatı, perde altında, kalbden kalbe inkişâf ettirmiş ve Kur'ân-ı Azîmüşşân'ın hâkimiyet-i mutlakasına zemin ihzar etmiştir.

Evet Risâle-i Nur, o tahribatı Kur'ân'ın elmas hakikatleriyle ve Kur'ân-ı Kerîm'deki en kısa ve en müstakîm bir tarîkle tamir ve o yaraları, Kur'ân-ı Hakîm'in eczahâne-i kübrâsındaki edviyelerle tedavi ediyor ve edecektir.

Hem, masum Müslümanların kanlarını sömüren ve servetleri tahaccür etmiş millet kanı olan, parazit, tufeylî ve aç gözlü canavar ve barbar emperyalistleri, müstemlekecileri ve onların içimizdeki, sadece şahsî menfaat zebunu, zâlim, hunhar, harîs ve müstebid uşaklarını, hâk ile yeksân edip izmihlâl ve inhidam-ı mutlakla mağlûb eden ve edecek yegâne çarenin Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyân'ın bu asırda bir mucize-i mânevîsi olan Risâle-i Nur eserleri olduğunda, basiretli İslâm mücahidleri ve âlimleri, icraat ve müşahedâta müstenid, yakînî bir kanaat-ı kat'iyye ile müttefiktirler.

Evet tarih-i beşer, Risâle-i Nur gibi bir eser göstermiyor. Demek anlaşılıyor ki: Risâle-i Nur, Kur'ân'ın emsâlsiz bir tefsiridir.

Evet Bediüzzaman Said Nursî'ye, yalnız Âlem-i İslâm değil, Hıristiyan dünyası da medyun ve minnettardır ki; dinsizliğe karşı umumî cihadında mazhar olduğu muvaffakiyet ve galibiyetten dolayı Roma'daki Papa dahi, kendisine resmen tebrik ve teşekkürnâme yazmıştır.

Şimdi Risâle-i Nur Külliyatı'ndan, îmân, Kur'ân ve Hazreti Peygamber *(aleyhissalâtü vesselâm)* Efendimiz hakkında olan eserlerden bâzı kısımları aynen okuyacağım. Siz bu eserleri elde edip tamamını okursunuz. Okurken, belki izah edilmesini isteyen kardeşlerimiz olacaktır. Fakat bu hususta arz edeyim ki, üstadımız Bediüzzaman, bir Nur talebesine Risâle-i Nur'dan bâzan okuyuvermek lutfunu bahşederken izah etmiyor, diyor ki: "Risâle-i Nur, îmânî meseleleri lüzumu derecesinde izah etmiş. Risâle-i Nur'un hocası, Risâle-i Nur'dur. Risâle-i Nur, başkalarından ders almaya ihtiyaç bırakmıyor. Herkes istîdadı nisbetinde kendi kendine istifade eder. Aklınız her bir meseleyi tam anlamasa da, ruh, kalb ve vicdanınız hissesini alır. Ne kadar istifade etseniz, büyük bir kazançtır."

Okunan Türkçe veya Arapça bir risalenin izahı, başka bir risalede varsa, onu getirip okuyor. Risâle-i Nur'daki gayet ince nükteleri derk eden basiretli âlimler de der ki: Bir âlimin yüksek bir ilmi olabilir fakat Risâle-i Nur'u cemaata okurken tafsilâta girişip eski mâlûmatlarıyla açıklarsa, bu izahatı, Risâle-i

Nur'un beyân ettiği, asrımızın fehmine uygun ve ihtiyacına tam cevap veren hakikatlerin anlaşılmasında ve tesiratında ve Risâle-i Nur'un mahiyetinin derkine bir perde olabilir. Bunun için, bâzı lugatlerin mânâlarını söyleyerek aynen okumak daha müessir ve daha efdaldir.

İstanbul Üniversitesi'ndeki kardeşlerimiz de böyle okuyorlar. Biz de hulâsaten deriz ki: Risâle-i Nur, gayet fasih ve vecîzdir. Sözün kıymeti; îcâzındadır, kısalığındadır. Bir mesele-i îmâniye ve Kur'âniye umuma ders verilirken, mücmel olarak tedrisinde, daha fazla istifâza ve istifade vardır.

Ey Üstadımız Efendimiz! Umum kadirşinas insanlar Risâle-i Nur'u ve sizi ebediyen tebcil ve tekrim edeceklerdir. Tahkikî îmân dersleriyle îmânımızı kurtaran cihanbaha ve cihandeğer bir kıymette olan Risâle-i Nur'u bütün ruh-u canımızla, bütün mevcudiyetimizle seviyor ve tekrim ediyoruz. Bu aşk ve bu muhabbet, bu ta'zim ve bu hürmet, nesilden nesile, asırdan asıra, devirden devire intikal edecektir.

Evet, Risâle-i Nur'daki hakâik-i Kur'âniye öyle bir kuvvettir ki: Bu kudret karşısında, küfr-ü mutlakın ve dinsizliğin temelleri târumâr olacak; inhidam çukurlarına yuvarlanarak geberecektir. Bâkî kalanlar, îmân ve Kur'ân nuruyla felâh ve necât bulacaklardır.

Evet dağları, taşları, pamuk gibi dağıtacak, demir ve granitleri yağ gibi eritecek derecede olan bu kuvvet-i Kur'âniye dünyayı nur ve saadete gark edecek. Bu Nur-u Kur'ân, îmânların kurtuluşunda, dünyaya hâkim ve hükümrân olacaktır.

وَاٰخِرُ دَعْوٰيهُمْ أَنِ الْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ[1]

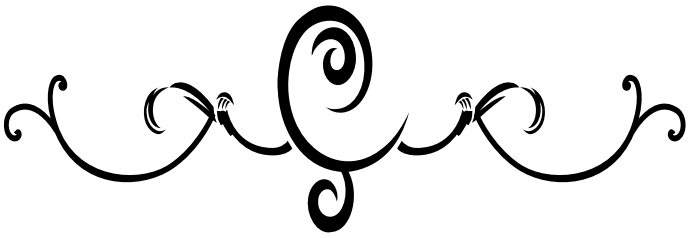

[1] "Onların duaları 'Hamd âlemlerin Rabbi Allah'a mahsustur.' diye sona erer." (Yûnus sûresi, 10/10)

بِسْـــمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

يَا اَللّٰهُ يَا رَحْمٰنُ يَا رَحِيمُ يَا فَرْدُ يَا حَيُّ يَا قَيُّومُ يَا حَكَمُ يَا عَدْلُ يَا قُدُّوسُ[1]

İsm-i âzamın hakkına ve Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan'ın hürmetine ve Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)*'ın şerefine, bu mecmuayı bastıranları ve mübarek yardımcılarını ve Risale-i Nur talebelerini Cennetü'l-Firdevs'te saadet-i ebediyeye mazhar eyle, âmîn…

Ve hizmet-i imaniye ve Kur'âniye'de dâima muvaffak eyle, âmîn…

Ve defter-i hasenâtlarına Sözler Mecmuası'nın her bir harfine mukabil, bin hasene yazdır, âmîn...

Ve Nur'ların neşrinde sebat ve devam ve ihlâs ihsan eyle, âmîn…

Yâ Erhamerrâhimîn!.. Umum Risale-i Nur şâkirtlerini iki cihanda mesûd eyle, âmîn…

İnsî ve cinnî şeytanların şerlerinden muhafaza eyle, âmîn…

Ve bu âciz ve bîçâre Said'in kusurâtını affeyle, âmîn...

Umum Nur Şâkirtleri Nâmına
Said Nursî

---

[1] Ya Allah, yâ Rahmân: Ey Zât'ı itibarıyla merhametli olan! yâ Rahim: Ey rahmetiyle mahlûkâtına merhamet eden! yâ Ferd: Ey eşi ve benzeri olmayan! yâ Hayy: Ey her zaman var olan, diri olan, ezelî ve ebedî hayat sahibi olan! yâ Kayyûm: Ey kendi Zât'ı ile var olup, zeval bulmayan ve bütün varlıkları varlıkta tutup onları yöneten! yâ Hakem: Ey hükmü geçersiz kılınmayan Hâkim! yâ Adl: Ey tam adalet sahibi! yâ Kuddûs: Ey her şeyi tertemiz yapan ve kendisi bütün eksiklerden uzak ve yüce Zât!

Fihrist

Âyât-ı Kur'âniye'nin Bir Nevi Tefsiri Olan Risâle-i Nur Eczalarından "Sözler Mecmuası"nın Mücmel Bir Fihristesidir.

BİRİNCİ SÖZ 4

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ 'in çok esrâr-ı mühimmesinden bir sırrını güzel bir temsîl ile tefsir eder. Ve "Bismillâh" ne kadar kıymettar bir şeâir-i İslâmiye olduğunu gösteriyor.

On Dördüncü Lem'a'nın İkinci Makamı 7

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ 'in en mühim beş-altı sırlarını tefsir ediyor. Ve بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ Kur'ân'ın bir hülâsası ve bir fihristesi ve miftahı olduğunu gösterdiği gibi, arştan ferşe kadar uzanmış bir hatt-ı kudsî-i nurânî olmakla beraber saadet-i ebediye kapısını açan bir anahtar ve her mübarek şeye feyz ve bereket veren bir menba-ı envâr olduğunu beyân eder. Bu İkinci Makam, en birinci risale olan Birinci Söz'e bakar. Âdeta Risâle-i Nur eczaları, bir daire hükmünde olup, müntehası ibtidâsına بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ hatt-ı mübarekiyle ittihat ediyor. Ve bu makamda altı sır yerine, otuz yazılacaktı. Şimdilik altı kaldı. Kısadır, fakat gayet büyük hakâiki tazammun ediyor. Bunu dikkatle okuyan بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ ne kadar kıymettar bir hazine-i kudsiye olduğunu anlar.

İKİNCİ SÖZ 15

اَلَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِالْغَيْبِ[1] meâlinde ve îmân hakkındaki âyetlerin mühim bir sırrını, gayet mâkul bir temsîl ile tefsir eder.

ÜÇÜNCÜ SÖZ 17

يَا أَيُّهَا النَّاسُ اعْبُدُوا[2] âyetinin meâlinde ve îmân hakkındaki âyetlerin mühim bir hakikatini, mantıkî bir temsîl ile tefsir ediyor.

---

1 "O müttakîler ki görünmeyen âleme inanırlar." (Bakara sûresi, 2/3).

2 "Ey insanlar! (Hem Sizi hem de sizden önceki insanları yaratan) Rabbinize ibadet ediniz." (Bakara sûresi, 2/21).

DÖRDÜNCÜ SÖZ 20

إِنَّ الصَّلٰوةَ كَانَتْ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ كِتَابًا مَوْقُوتًا[1] âyetinin meâlinde ve namaz hakkındaki âyetlerin mühim bir sırrını, gayet mâkul ve mantıkî bir temsîl ile tefsir ediyor. Zerre miktar insafı bulunanı teslime mecbur ediyor.

BEŞİNCİ SÖZ 22

إِنَّ اللهَ مَعَ الَّذِينَ اتَّقَوْا وَالَّذِينَ هُمْ مُحْسِنُونَ[2] âyetinin meâlinde ve takvâ ve ubûdiyet hakkındaki âyetlerin ve vazife-i ubûdiyet ve takvânın mühim bir sırrını gayet güzel bir temsîl ile tefsir ediyor. O tefsir herkesi ikna ediyor.

ALTINCI SÖZ 25

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

إِنَّ اللهَ اشْتَرٰى مِنَ الْمُؤْمِنِينَ أَنْفُسَهُمْ وَأَمْوَالَهُمْ بِأَنَّ لَهُمُ الْجَنَّةَ[3] âyetinin meâlinde ve nefis ve malını Cenâb-ı Hakk'a satmak hakkındaki âyetlerin gayet mühim bir sırrını tefsir etmekle beraber, nefis ve malını Cenâb-ı Hakk'a satanların beş derece kâr içinde kâr ve satmayanların beş derece hasâret içinde hasâret kazandıklarını, gayet muknî bir temsîl ile tefsir ediyor. Hakikate karşı mühim bir kapı açıyor.

YEDİNCİ SÖZ 30

يُؤْمِنُونَ بِاللهِ وَالْيَوْمِ الْاٰخِرِ[4]

إِنَّ وَعْدَ اللهِ حَقٌّ فَلَا تَغُرَّنَّكُمُ الْحَيٰوةُ الدُّنْيَا وَلَا يَغُرَّنَّكُمْ بِاللهِ الْغَرُورُ[5]

âyetinin meâlinde ve "Îmân-ı billâh ve'l-yevmi'l-âhir" ve hayat-ı dünyeviye hakkındaki âyetlerin mühim bir sırrını gayet mâkul bir temsîl ile tefsir etmekle beraber, ehl-i gaflet hakkında dünyanın ne kadar dehşetli; ve mevt ve ecel, ne kadar müdhiş; ve acz ve fakr, ne kadar elîm olduğunu ve ehl-i hidâyet hakkında hayat-ı dünyeviyenin iç yüzü, ne kadar güzel; ve kabir ve ecel ve acz ve fakr, nasıl birer vesile-i saadet bulunduğunu gayet kat'î bir tarz ile isbat eder. Saadet-i Dâreyn'e giden yolu gösterir.

SEKİZİNCİ SÖZ 35

---

1 "Şüphesiz namaz, müminler üzerine vakitleri belli bir farzdır." (Nisâ sûresi, 4/103)

2 "Allah fenâlıktan korunanlar ve hep güzel davrananlarla beraberdir." (Nahl sûresi, 16/128).

3 "Allah, karşılık olarak cenneti verip müminlerden canlarını ve mallarını satın almıştır." (Tevbe sûresi, 9/111).

4 "Bunlar Allah'ı ve âhireti tasdik eder." (Âl-i İmran sûresi, 3/114; Tevbe sûresi, 9/44; Mücadele sûresi, 58/22)

5 "Allah'ın (âhiretle ilgili) vaadi elbette haktır, dolayısıyla dünya hayatı sizi sakın ola ki aldatmasın! Yine sakın ola ki, (o çok hilekâr şeytan dahil) aldatanlar da sizi Allah hakkında (yanlış bilgi, yanlış inanç ve yanlış yaklaşımlarla) aldatmasın." (Lokman sûresi, 31/33; Fâtır sûresi, 35/5)

إِنَّ الدِّينَ عِنْدَ اللهِ الْإِسْلَامُ[2] ve اَللّٰهُ لَآ إِلٰهَ إِلَّا هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ[1] âyetlerinin meâlinde mahiyet-i dünya ve dünyada mahiyet-i insan ve insanda mahiyet-i din hakkındaki âyâtın mühim bir sırrını (Suhuf-u İbrahim'de aslı bulunan) güzel ve parlak bir temsîl ile[3] tefsir etmekle beraber, dünyanın mahiyetini ve dünyadaki ruh-u insanı ve insandaki dinin kıymetini göstermekle beraber, dinsiz insan en bedbaht mahlûk olduğunu isbat etmekle ve şu âlemin tılsımını açan ve ruh-u beşeri zulmetten kurtarmak çarelerini göstermekle beraber, gayet latîf ve güzel bir müvâzene ile; fâsık olan bedbaht adamın müdhiş vaziyetini, sâlih olan bahtiyar adamın saadetli vaziyetini gösteriyor.

DOKUZUNCU SÖZ 42

فَسُبْحَانَ اللهِ حِينَ تُمْسُونَ وَحِينَ تُصْبِحُونَ ۞ وَلَهُ الْحَمْدُ
فِي السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضِ وَعَشِيًّا وَحِينَ تُظْهِرُونَ[4]

âyetinin meâlinde ve beş vakit namaz hakkındaki âyâtın gayet mühim bir sırrını "Beş Nükte" ile tefsir etmekle beraber, mâlûm olan beş vakit namazın o vakitlere hikmet-i tahsisini o kadar güzel ve şirin bir tarzda beyân ediyor ki: Zerre miktar şuûru bulunan bir insan, bu câzibedâr hikmet ve parlak hakikate karşı teslime mecbur olur. Ve cesed-i insan; havaya, suya, gıdaya muhtaç olduğu gibi, ruh-u insan da namaza muhtaç bulunduğunu gayet kat'î bir sûrette beyân eder.

ONUNCU SÖZ 51

فَانْظُرْ إِلٰى اٰثَارِ رَحْمَتِ اللهِ كَيْفَ يُحْيِ الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا ۚ إِنَّ
ذٰلِكَ لَمُحْيِ الْمَوْتٰى ۖ وَهُوَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ[5]

---

1 "Allah o ilâhtır ki kendisinden başka ilâh yoktur. Hayy (Her zaman var olan, diri olan, ezelî ve ebedî hayat sahibi olan) O'dur, Kayyûm (Kendi zâtı ile var olup, zevâl bulmayan ve bütün varlıkları varlıkta tutup onları yöneten) O'dur." (Bakara sûresi, 2/255; Âl-i İmran sûresi, 3/2).

2 "Allah katında hak din, İslâmdır." (Âl-i İmran sûresi, 3/19).

3 "Hz. Ebû Zerr el-Ğıfârî demiştir ki: Allah Resûlü'ne "Yâ Resûlallah; Hz. İbrâhim'in *(aleyhisselâm)* sayfaları ne hakkındaydı?" diye sordum. Buyurdu ki: "Hepsi örneklerle doluydu. Meselâ; "Ey mağrur ve zâlim kral, ben seni, dünyayı birbirine katasın diye göndermedim. Mazlumun çağrısını duyasın diye gönderdim. Zira ben, kâfir de olsa mazlumu duymazlıktan gelemem." gibi âyetler vardı. Ayrıca bu sayfalarda ibretler de vardı: "Akıllı bir adamın zamanını iyi kullanması gerekir. Vaktinin bir bölümünü, Allah'a yalvarmaya adamalı, bir bölümünü, yaptıklarını muhasebe etmek için ayırmalı, bir bölümünü Allah'ın yarattıklarını düşünerek geçirmeli, bir bölümünü de, ihtiyacını gidermek için ayırmalıdır. Akıllı bir adamın, zamanını iyi kullanması, dilini koruması ve düşünerek hareket etmesi gerekir." (İbni Hibbân, *es-Sahîh* 2/78; Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliyâ* 1/167; et-Taberî, *Târîhu'l-ümem ve'l-mülûk* 1/187; İbni Abdilberr, *et-Temhîd* 9/199)

4 "Haydi siz akşama girerken, sabaha çıkarken Allah'ı takdis ve tenzih edin, namaz kılın. Göklerde ve yerde hamd, güzel övgü O'na mahsustur. İkindi vaktinde de, öğleye girerken de O'nu takdis ve tenzih edin, namaz kılın." (Rûm sûresi, 30/17-18).

5 "İşte bak, Allah'ın rahmetinin eserlerine, ölmüş toprağa nasıl hayat veriyor! İşte bunları yapan kim ise, ölüleri de O diriltecektir. O, her şeye hakkıyla kadîrdir." (Rûm sûresi, 30/50)

âyetinin meâlinde ve haşir ve âhiret hakkındaki âyâtın mühim bir hakikatini, on iki mantıkî ve mâkul sûret-i temsîliye ile ve on iki hakâik-i katıa-yı bâhire ile tefsir etmekle beraber, îmân-ı bi'l-âhireti o kadar kuvvetli bir sûrette isbat eder ki: Bütün bütün kalbi ölmemiş ve bütün bütün aklı sönmemiş bir insan, o isbata karşı teslim olur. İzn-i ilâhî ile imâna gelir. İmâna gelmezse de inkârdan vazgeçmeye mecbur olur.

ON BİRİNCİ SÖZ 128

وَالشَّمْسِ وَضُحٰيهَا ۞ وَالْقَمَرِ إِذَا تَلٰيهَا ۞ وَالنَّهَارِ إِذَا جَلّٰيهَا ۞ وَاللَّيْلِ إِذَا يَغْشٰيهَا ۞ وَالسَّمَآءِ وَمَا بَنٰيهَا ۞ وَالْأَرْضِ وَمَا طَحٰيهَا ۞ وَنَفْسٍ وَمَا سَوّٰيهَا ۞ فَأَلْهَمَهَا فُجُورَهَا وَتَقْوٰيهَا ۞ قَدْ أَفْلَحَ مَنْ زَكّٰيهَا ۞ وَقَدْ خَابَ مَنْ دَسّٰيهَا[1]

وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ[2]

âyetlerinin yüksek ve geniş bir hakikatini Sûre-i "Şems"in mucizâne işaret ettiğini ve kâinatı muntazam bir saray sûretinde gösterdiğini, ulvî ve vüs'atli bir temsîl ile tefsir etmekle beraber, mahiyet-i insâniyedeki vezâif-i ubûdiyet ve cihâzât-ı insâniyeyi ve rubûbiyet-i ilâhiyenin envâ-ı tecelliyâtına karşı ubûdiyet-i insâniyenin mukabelelerini o kadar güzel bir sûrette isbat ediyor ki: Sûre-i ﴿وَالشَّمْسِ﴾'nin mucizâne olan işaretini hârika bir sûrette ve en azîm bir dairede âzam bir rubûbiyeti, ekmel bir ubûdiyetle karşılaştırıyor.

ON İKİNCİ SÖZ 138

وَمَنْ يُؤْتَ الْحِكْمَةَ فَقَدْ أُوتِيَ خَيْرًا كَثِيرًا[3] ، وَبِالْحَقِّ أَنْزَلْنَاهُ وَبِالْحَقِّ نَزَلَ[4]

âyetlerinin meâlinde ve hikmet-i Kur'âniye'nin fazileti hakkında yüzer âyâtın mühim bir hakikatini, hikmet-i felsefe ile hikmet-i Kur'âniye'nin müvâzenesi sûretinde gayet parlak bir temsîl ile tefsir etmekle Kur'ân'ın bir mucizesini ve i'câzını ve onun karşısında hikmet-i felsefenin aczini ve sukutunu hârika bir sûrette isbat eder, körlere de gösterir. Bu söz, On Birinci Söz gibi gayet mühimdir. Herkes onlara muhtaçtır.

---

1 "Güneşe ve onun aydınlığına.. onu izlediği zaman aya.. Dünyayı açığa çıkaran gündüze.. onu bürüyüp saran geceye.. göğe ve onu bina edene.. yere ve onu yayıp döşeyene.. her bir nefse ve onu düzenleyene.. ona hem kötülüğü, hem de ondan sakınma yolunu ilham edene yemin olsun ki: nefsini maddî ve mânevî kirlerden arındıran felâha erer. Onu günahlarla örten ise ziyâna uğrar." (Şems sûresi, 91/1-10)

2 "Ben cinleri ve insanları sırf Beni tanıyıp yalnız Bana ibadet etsinler diye yarattım." (Zâriyât sûresi, 51/56)

3 "Kime hikmet nasip edilmişse doğrusu, büyük bir hayra mazhar olmuştur." (Bakara sûresi, 2/269).

4 "Biz Kur'ân'ı hak olarak indirdik. O da hakkın ve gerçeğin ta kendisi olarak indi. Seni de ey Resûlüm, sadece rahmetle müjdelemen ve inanmayanları ise azapla uyarman için gönderdik." (İsrâ sûresi, 17/105)

ON ÜÇÜNCÜ SÖZ 146

"İki Makam"dır.

Birinci Makam 146

وَمَا عَلَّمْنَاهُ الشِّعْرَ وَمَا يَنْبَغِي لَهُ[2] âyetiyle, وَنُنَزِّلُ مِنَ الْقُرْاٰنِ مَا هُوَ شِفَاءٌ وَرَحْمَةٌ لِلْمُؤْمِنِينَ[1] âyetinin meâlinde ve hikmet-i Kur'âniye'nin kudsiyeti ve vüs'ati ve şiirden istiğnâsı hakkındaki âyâtın mühim bir sırrını tefsir etmekle beraber, Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyân'ın yüksek mucizâne hikmetini, felsefenin aşağı ve dar hikmeti ile müvâzene ediyor. Hikmet-i Kur'âniye'deki kesret ve vüs'ati ve felsefenin fakr ve iflâsını muhtasar beyân etmekle beraber, Kur'ân'ın şiirden istiğnâsının ve adem-i tenezzülünün sebebi, hakâik-i Kur'âniye'nin yüksekliği ve parlaklığı olduğunu gösterir. Ve mühim bir temsîl ile bir nevi i'câz-ı Kur'âniye'yi beyân eder.

İkinci Makam 151

Gençliği, dalâlet ve sefahet uçurumuna düşmekten kurtaran ve îmânda, bu dünyada dahi hakikî bir cennet lezzeti ve dalâlette ise cehennemî bir azab ve sıkıntı bulunduğunu misâllerle izah ve isbat eden bir derstir.

İkinci Makamın Hâşiyesi 157

Mahpuslara teselli hakkında dört mektubdur.

İkinci Makamın Zeyli 163

(Leyle-i kadir'de ihtar edilen bir mesele-i mühimmedir.)

Meyve Risalesi'nden Altıncı Mesele 164

Hüve Nüktesi 169

ON DÖRDÜNCÜ SÖZ 173

Dar akıllara sığışmayan yüksek ve geniş bir kısım hakâik-i Kur'âniye'yi göze görünen emsâl ve nazireleriyle fehme takrib ediyor. Meselâ:

خَلَقَ السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضَ فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ[3] ، وَلَا رَطْبٍ وَلَا يَابِسٍ إِلَّا فِي كِتَابٍ مُبِينٍ[4]

وَالسَّمٰوَاتُ مَطْوِيَّاتٌ بِيَمِينِهِ[5] ، إِنَّمَا أَمْرُهُ إِذَا أَرَادَ شَيْئًا أَنْ يَقُولَ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ[6]

وَمَا أَمْرُ السَّاعَةِ إِلَّا كَلَمْحِ الْبَصَرِ[7]

---

1 "Biz Kur'ân'ı mü'minlere şifa ve rahmet olarak indiririz." (İsrâ sûresi, 17/82)

2 "Biz Resûl'e Kur'ân öğrettik, şiir öğretmedik, o zaten ona yaraşmaz." (Yâsîn sûresi, 36/69)

3 "Rabbiniz o Allah'tır ki gökleri ve yeri altı günde yarattı." (A'râf sûresi, 7/54; Yûnus sûresi, 10/3; Hûd sûresi, 11/3; Hadîd sûresi, 57/4)

4 "Yaş ve kuru hiçbir şey yoktur ki açık, net bir kitapta bulunmasın." (En'âm sûresi, 6/59)

5 "Hâlbuki bütün bir gökler âlemi bükülmüş olarak Allah'ın elinin içindedir." (Zümer sûresi, 39/67).

6 "Bir şeyi dilediğinde O'nun buyruğu, sadece "Ol!" demektir, hemen oluverir..." (Yâsîn sûresi, 36/83)

7 "Kıyametin oluş işi ise, başka değil, ancak göz açıp kapama (yahut daha da kısa bir anda) olup biter."

âyetlerinin gayet yüksek ve gayet geniş hakikatlerini temsîl ve tanzir ile akla kabul ettirir ve kalbi ikna eder bir tarzda beyân ediyor.

On Dördüncü Söz'ün Hâtimesi 180

Gafil kafaya bir tokmak ve bir ders-i ibrettir.

Âhirinde, nefs-i emmâreye müessir bir sille-i ikaz var. Nefse esir olan onu okusa ve kabul etse, esâretten kurtulur.

On Dördüncü Söz'ün Zeyli 182

Zelzele hakkında ehemmiyetli altı suâle cevaptır.

ON BEŞİNCİ SÖZ 187

وَلَقَدْ زَيَّنَّا السَّمَاءَ الدُّنْيَا بِمَصَابِيحَ وَجَعَلْنَاهَا رُجُومًا لِلشَّيَاطِينِ[1] âyetinin meâlinde ve melâike ile şeytanların mübârezeleri hakkındaki âyâtın, kozmoğrafyacıların dar akıllarına yerleşmeyen mühim bir sırrını, "Yedi Basamak" nâmıyla yedi muhkem hüccet ve metin bir mukaddime ile tefsir ediyor. Ve şu âyetin semâsından evham-ı şeytaniyeyi recmedip tardeder.

On Beşinci Söz'ün Zeyli 195

Kur'ân'ın kelâmullah ve Hazreti Muhammed *(aleyhissalâtü vesselâm)* Allah'ın Resûlü olduğunu muknî delîllerle isbat eden, münazara tarzında yazılmış beliğ bir risaledir.

ON ALTINCI SÖZ 206

إِنَّمَا أَمْرُهُ إِذَا أَرَادَ شَيْئًا أَنْ يَقُولَ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ ۞ فَسُبْحَانَ الَّذِي بِيَدِهِ مَلَكُوتُ كُلِّ شَيْءٍ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ[2]

âyetlerinin meâlindeki çok âyâtın ifade ettiği: "Ehadiyet-i zâtiyesi ile külliyet-i ef'âl; ve vahdet-i şahsiyesiyle muinsiz umumiyet-i rubûbiyet ve ferdâniyetiyle şeriksiz şümûl-ü tasarrufat; ve mekândan münezzehiyetiyle her yerde hazır bulunması ve nihayetsiz ulviyetiyle her şeye yakın olması; ve bir tek zât-ı ehadî olmakla her şeyi bizzât elinde tutmak" olan hakâik-i âliye-i Kur'âniye'nin "Dört Şua" nâmıyla gayet mühim bir sırrını tefsir ediyor. Ve o hakâiki müstakîm akıllara ve selim kalblere teslim ettiriyor.

(Nahl sûresi, 16/77)

1 "Gerçek şu ki, yere en yakın olan göğü lambalarla donattık ve onlardan bir kısmını şeytanlara atılan mermiler yaptık." (Mülk sûresi, 67/5)

2 "Bir şeyi dilediğinde O'nun buyruğu, sadece "Ol!" demektir, hemen oluverir... Sübhandır, münezzehdir O Zât ki, her şey üzerinde hâkimiyet elindedir. Ve... hepinizin de dönüşü, O'na olacaktır." (Yâsîn sûresi, 36/82-83)

ON YEDİNCİ SÖZ 216

إِنَّا جَعَلْنَا مَا عَلَى الْأَرْضِ زِينَةً لَهَا لِنَبْلُوَهُمْ أَيُّهُمْ أَحْسَنُ عَمَلًا ۞ وَإِنَّا لَجَاعِلُونَ مَا عَلَيْهَا صَعِيدًا جُرُزًا[1]

وَمَا الْحَيٰوةُ الدُّنْيَا إِلَّا لَعِبٌ وَلَهْوٌ[2]

âyetlerinin meâllerinde: Lezzet-i hayat içinde elem-i mevt ve sürûr ve visal içinde elem-i zevâl hakkındaki âyâtın mühim bir sırrını ve ism-i Kahhâr'a karşı Rahmân isminin cilvesini gayet güzel bir sûretle gösterip tefsir ediyor. Ve ehl-i îmân için dünyanın mahiyetini, seyyar bir ticaretgâh ve muvakkat bir misafirhâne ve birkaç günlük bir teşhirgâh ve kısa bir müddet için işleyecek bir tezgâh ve ahz u i'tâ için yol üstünde kurulmuş bir pazar olduğunu gösterip, dünyadan berzah ve âhiret tarafına insan seyahatını sevdirir, ve dehşetini izâle eder. Ve bu sözün âhirinde bâzı nüshalarda "Siyah Dut'un Meyvesi" nâmıyla kıymettar ve câzibedâr ve şiir kıyafetinde birkaç hakikat var.

Kalbe Farisî olarak tahattur eden bir münâcât 223

Ehl-i gaflet dünyasının hakikatini tasvir eden Birinci Levha 232

Ehl-i hidayet ve huzurun hakikat-i dünyalarına işaret eden İkinci Levha 233

Barla yaylası, çam, katran, ardıç, karakavağın bir meyvesi 235

Yıldızları konuşturan bir Yıldıznâme 241

ON SEKİZİNCİ SÖZ 243

Bu söz, "İki Makam"dır. İkinci Makamı: Yazılmamış.

Birinci Makamı 243

Üç noktadır.

Birincisi: لَا تَحْسَبَنَّ الَّذِينَ يَفْرَحُونَ بِمَا أَتَوْا وَيُحِبُّونَ أَنْ يُحْمَدُوا بِمَا لَمْ يَفْعَلُوا[3] âyetinin fahre meftun, şöhrete müptelâ, medhe düşkün, hodbin nefs-i emmârenin kafasına sille-i te'dibi vuran bir sırrını,

İkincisi: أَحْسَنَ كُلَّ شَيْءٍ خَلَقَهُ[4] 'nun, çirkin ve bahsi hilâf-ı edep görünen şeylerin güzel cihetlerini gösteren bir sırrını,

---

1 "Biz, dünyada bulunan her şeyi ona bir zinet kıldık. Böylece insanlardan kimin daha iyi iş gerçekleştireceğini ortaya koymak istedik. Ve elbette Biz onun üstünde ne varsa hepsini, kupkuru yapıp dümdüz edeceğiz." (Kehf sûresi, 18/7-8).

2 "Dünya hayatı bir oyun ve oyalanmadan başka bir şey değildir." (En'âm sûresi, 6/32).

3 "Yaptıklarından ötürü sevinen, öbür taraftan yapmadıkları işlerden dolayı övülmek isteyen kimselerin sakın azaptan yakayı kurtaracaklarını sanma!" (Âl-i İmran sûresi, 3/188)

4 "(O Allah ki), yarattığı her şeyi güzel ve muhkem yaptı." (Secde sûresi, 32/7)

Üçüncüsü: إِنْ كُنْتُمْ تُحِبُّونَ اللهَ فَاتَّبِعُونِي يُحْبِبْكُمُ اللهُ[1] âyetinin risâlet-i Ahmediye'ye *(aleyhissalâtü vesselâm)* dair ince fakat kuvvetli bir delîlini gösteren bir sırrını tefsir eder.

ON DOKUZUNCU SÖZ 248

يٰسٓ ۞ وَالْقُرْاٰنِ الْحَكِيمِ ۞ إِنَّكَ لَمِنَ الْمُرْسَلِينَ[2]

âyetinin meâlindeki yüzer âyâtın en mühim hakikatleri olan risâlet-i Ahmediye'yi *(aleyhissalâtü vesselâm)* "On Dört Reşha" nâmıyla on dört kat'î ve parlak ve muhkem bürhânlarla tefsir ve isbat ediyor. Ve en muannit bir hasmı dahi ilzam eder. Güneş gibi risâlet-i Ahmediye'yi *(aleyhissalâtü vesselâm)* izhar ediyor.

YİRMİNCİ SÖZ 260

"İki Makam"dır.

Birinci Makamı 260

Sûre-i Bakara'nın başında: Hazreti Âdem'e meleklerin secdesi ve bir bakaranın zebhi ve taşlardan su çıkması hakkındaki üç mühim âyete karşı şeytanın gayet müdhiş üç şüphesini öyle bir tarzda reddedip mahveder ki: Şeytanı ve şeytan gibi insanları öyle desiselerden perişan edip vazgeçiriyor. Çünkü onlar, tenkid ve itirazlarıyla lemeât-ı i'câziyenin kapısını açtırttılar. O üç âyetten üç lem'a-yı i'câziye göründü.

İkinci Makamı 268

Mucizât-ı enbiyâ *(aleyhimüsselâm)* yüzünde parlayan bir mucize-i Kur'âniye'yi göstermekle beraber, mucizât-ı enbiyâya dair âyât-ı Kur'âniye'nin ne kadar mânidar ve hikmettar olduklarını gösterir. Ve Kur'ân'da kapalı kalmış çok defineler bulunduğunu ihtar eder.

YİRMİ BİRİNCİ SÖZ 285

İki Makamdır.

Birinci Makamı 285

Namazın o kadar güzel bir tarzda kıymetini ve faydasını gösterir ki, en tembel ve en fâsık adama dahi namaza karşı bir iştiyâk verir ve gayrete getirir.

İkinci Makamı 291

Şeytanın çok istimâl ettiği mühim desiselerini ibtal ediyor. Ve vesvesesi ile müminlerin kalbinde açtığı yaraların beşine, güzel merhemler târif ediyor.

---

1 "Ey insanlar, eğer Allah'ı seviyorsanız, gelin bana uyun ki Allah da sizi sevsin." (Âl-i İmran sûresi, 3/31).

2 "Yâ sîn, Hikmetli Kur'âna andolsun: Sen elbette gönderilen resûllerdensin." (Yâsîn sûresi, 36/1-3)

YİRMİ İKİNCİ SÖZ 297

فَاعْلَمْ أَنَّهُ لَآ إِلٰهَ إِلَّا اللّٰهُ[1] ، اَللّٰهُ خَالِقُ كُلِّ شَيْءٍ[2]

meâlinde ve tevhid-i hakikî hakkındaki yüzer âyâtın mühim bir hakikatini "İki Makam" ile tefsir eder.

Birinci Makam 297

Gayet güzel ve parlak ve muhkem bir hikâye-i temsîliye ile on iki basamak hükmünde "On İki Bürhan" ile vahdâniyet-i ilâhiyeyi, o kadar kat'î bir sûrette isbat eder ki: En mütemerrit müşrikleri de tevhide mecbur ediyor. Ve kolay fakat kuvvetli ve basit fakat parlak bir sûrette Vâcibü'l-vücûd'un vücûdunu ve vahdetini ve ehadiyetini bütün sıfât ve esmâsıyla isbat eder.

İkinci Makamı ise 310

Hakikat-i tevhidi ve tevhid-i hakikîyi, "On İki Lem'a" nâmıyla hikâye-i temsîliyenin perdesi altında on iki bürhân-ı bâhire ile vahdâniyet-i ilâhiyeyi isbat etmekle beraber, evsâf-ı celâliye ve cemâliye ve kemâliyesini vahdâniyet içinde isbat ediyor. O Lem'alardaki delîller o kadar kat'îdir ki, hiçbir şüphe yeri kalmıyor. Ve o kadar küllîdirler ki, mevcudat adedince, belki zerrât sayısınca mârifetullaha pencereler açıyor. Ve onun ile Vâcibü'l-vücûd'un vücûdunu, umum sıfât ve esmâsıyla en muannitlere karşı isbat ediyor.

YİRMİ ÜÇÜNCÜ SÖZ 331

لَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ فِي أَحْسَنِ تَقْوِيمٍ ۞ ثُمَّ رَدَدْنَاهُ أَسْفَلَ سَافِلِينَ ۞ إِلَّا الَّذِينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ[3]

âyetlerinin meâlindeki çok âyâtın îmâna dair ve terakkiyât ve tedenniyat-ı insâniyeye medâr hakikatlerini "Beş Nokta" ile ve "Beş Nükte" içinde herkese taalluk eden ve herkes ona muhtaç olan on mebhas ile o sırr-ı azîmi tefsir eder. İstîdadat-ı insâniye ile vezâif-i insâniyeyi, gayet mâkul ve makbul bir sûrette beyân eder.

Bu söz, şimdiye kadar binler adamı hâb-ı gafletten kurtardığı gibi, çoklarını da îmâna getirmiş. Gayet kıymettar ve yüksek olmakla beraber, temsîller ile fehmi kolaylaşmış, herkes onun dilini anlıyor.

---

1 "O halde şu gerçeği hiç unutma ki: Allah'tan başka ilah yoktur." (Muhammed sûresi, 47/19)

2 "Her şeyi yaratan Allah'dır." (Zümer sûresi, 39/62)

3 "Biz insanı en mükemmel surette yarattık. Sonra da onu en aşağı derekeye düşürdük. Ancak iman edip güzel ve makbul işler yapanlar müstesnadır." (Tîn sûresi, 95/4-6).

YİRMİ DÖRDÜNCÜ SÖZ 353

اَللّٰهُ لَآ إِلٰهَ إِلَّا هُوَ لَهُ الْأَسْمَاءُ الْحُسْنٰى[1] âyetinin meâlinde ve esmâ-yı hüsnânın cilveleri hakkındaki çok âyâtın muazzam bir hakikatini beş dal nâmıyla mebahis-i azîme ile tefsir ediyor.

Birinci ve İkinci Dalları, mühim esrârın muhtasar bir hazinesidir.

Üçüncü Dal, hadîslere gelen evhamı on iki kaide ile reddeder. Evhamın esaslarını keser.

Dördüncü Dal, kâinat sarayında istihdam olunan nebâtât ve hayvanât ve insan ve melâike tâifelerinin sırr-ı istihdamlarını ve güzel vazife-i ubûdiyet ve tesbihlerini ve haşmet-i rubûbiyet-i ilâhiyeyi câzibedâr bir tarzda beyân eder.

Beşinci Dal, اَللّٰهُ لَآ إِلٰهَ إِلَّا هُوَ لَهُ الْأَسْمَاءُ الْحُسْنٰى âyetinin şecere-i nuraniyesinin hadsiz meyvelerinden beş meyvesini gayet parlak ve güzel bir sûrette gösteriyor. Bu beş meyve ve Otuz Birinci Söz'ün âhirindeki beş meyve, çok şirindirler. Tatlı ilim isteyenler onları alsın okusun.

YİRMİ BEŞİNCİ SÖZ 390

قُلْ لَئِنِ اجْتَمَعَتِ الْإِنْسُ وَالْجِنُّ عَلٰى أَنْ يَأْتُوا بِمِثْلِ هٰذَا الْقُرْاٰنِ
لَا يَأْتُونَ بِمِثْلِهِ وَلَوْ كَانَ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ ظَهِيرًا[2]

âyetinin hakikatini teyid eden yüzer âyâtın en mühim bir hakikati olan i'câz-ı Kur'ânî'yi tefsir eder. Üç Şua içinde kırk vücuh-u i'câziyeyi beyân ve tefsir ediyor ki; Kur'ân, kelâmullah olduğunu; gündüzdeki ziyâ, güneşin vücûdunu gösterdiği gibi, öylece gösterir ve isbat eder. Nısf-ı evvel çendan süratli telif edilmiş, fakat istirahat-ı kalb ile yazıldığı için izahlıdır. Nısf-ı âhir bâzı esbab-ı mühimmeye binaen muhtasar ve mücmel kalmıştır. Fakat bununla beraber her tâifeye göre (ve ne fikirde bulunursa bulunsun) bu mübarek Söz, i'câz-ı Kur'ân'ı ona gösterir ve isbat eder. Bu söz şimdiye kadar i'câz-ı Kur'ân'a karşı çok muannitleri serfürû ettirerek secdeye getirmiş...

YİRMİ ALTINCI SÖZ 503

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

---

1 "O'dur Allah. O'ndan başka yoktur İlâh. Hep O'nundur, en güzel isimler ve vasıflar." (İsrâ sûresi, 17/110; Tâhâ sûresi, 20/8; Haşir sûresi, 59/24).

2 "De ki: Yemin ederim! Eğer insanlar ve cinler, bu Kur'ân'ın benzerini yapmak için bir araya toplansalar, hatta birbirlerine destek olup güçlerini birleştirseler bile, yine de onun gibi bir kitap meydana getiremezler." (İsrâ sûresi, 17/88).

وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا عِندَنَا خَزَائِنُهُ وَمَا نُنَزِّلُهُ إِلَّا بِقَدَرٍ مَعْلُومٍ[1]

وَكُلَّ شَيْءٍ أَحْصَيْنَاهُ فِي إِمَامٍ مُبِينٍ[2]

gibi âyetlerin sırr-ı kadere ait ve "Îmân-ı bi'l-kader" "hayrihî ve şerrihî minallahi teâlâ"nın[3] isbatına medâr mühim bir hakikatini dört mebhas ile öyle bir sûrette tefsir eder ki: Havassın fikirleri yetişmediği esrâr-ı kaderiyeyi, basit avâmların zihinlerine takrib edip anlattırıyor. Hâtimesinde: En kısa ve en selim ve en müstakîm bir tarîkın esasını "Dört Hatve" nâmıyla tezkiye-i nefsin ve tekemmül-ü ruhun medârı olan dört mühim dersi veriyor. Ve hâtimenin hâtimesinde mesâil-i müteferrikadan altı mesele var ki, birisi Sûre-i Feth'in âhirindeki âyetin bir sırr-ı i'câziyesini açıyor.

YİRMİ YEDİNCİ SÖZ 522

وَلَوْ رَدُّوهُ إِلَى الرَّسُولِ وَإِلَىٰ أُولِي الْأَمْرِ مِنْهُمْ لَعَلِمَهُ الَّذِينَ يَسْتَنْبِطُونَهُ مِنْهُمْ ۗ وَلَوْلَا فَضْلُ اللهِ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهُ لَاتَّبَعْتُمُ الشَّيْطَانَ إِلَّا قَلِيلًا[4]

âyetinin meâlindeki âyâtın içtihada dair mühim bir hakikatini tefsir eder. Ve bu zamanda haddinden tecavüz edip içtihaddan dem vuranların haddini bildirip, ihtilâf-ı mezâhibin sırrını güzel beyân eder. "Bu zamanda eski zaman gibi içtihad edebiliriz." diyenlerin ne kadar yanlış hatâ ettiklerini isbat eder. Bu sözün zeylinde sahabe-i güzin'in evliyâdan yüksek olan mertebelerini gayet parlak bir sûrette ve kat'î bir tarzda isbat etmekle beraber, sahabelerin nev'-i beşer içinde enbiyâdan sonra en mümtaz şahsiyetler olduklarını ve onlara yetişilmediğini kat'î bir sûrette isbat eder.

YİRMİ SEKİZİNCİ SÖZ 541

وَبَشِّرِ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ أَنَّ لَهُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ ۖ كُلَّمَا رُزِقُوا مِنْهَا مِنْ ثَمَرَةٍ رِزْقًا ۙ قَالُوا هٰذَا الَّذِي رُزِقْنَا مِنْ قَبْلُ وَأُتُوا بِهِ مُتَشَابِهًا ۖ وَلَهُمْ فِيهَا أَزْوَاجٌ مُطَهَّرَةٌ ۖ وَهُمْ فِيهَا خَالِدُونَ[5]

---

1 "Hiçbir şey yoktur ki onu meydana getiren hazinelerin anahtarları elimizde olmasın. Biz onu ancak belirli bir ölçü ile indiririz." (Hicr sûresi, 15/21)

2 "Velhâsıl her bir şeyi, apaçık bir Kitap'ta sayıp döken Biz'iz." (Yâsîn sûresi, 36/12)

3 "Kaderde olan hayır da şer de Allah'tandır." (Ebû Hanîfe, *el-Fıkhu'l-ekber* s.27-29. Bunu îmân esaslarından sayan hadisler için bkz.: Buhârî, *îmân* 50; *tefsîr (31)* 2; Müslim, *îmân* 1, 8, 9)

4 "Hâlbuki onlar bu haberi Peygamber'e ve aralarındaki yetkili zâtlara arz etselerdi elbette işin iç yüzünü araştırıp ortaya çıkaranlar, onun mahiyetini, haberin neye delâlet ettiğini bilirlerdi. Eğer Allah'ın lütuf ve rahmeti üzerinizde olmasaydı, pek azınız hariç hepiniz şeytana uymuş gitmiştiniz." (Nisâ sûresi, 4/83)

5 "İman eden ve iyi işler işleyen müminlere beşaret ver ki, altında nehirler akan cennetler onlarındır. O cennetlerden bir meyve yedikleri zaman, 'Bu, bundan evvel yediğimiz meyvedir.' derler. Biribirine

âyetinin cennete ve saadet-i ebediyeye dair hakikatini teyid eden yüzer âyâtın mühim bir hakikatini iki makamla tefsir eder. **Birinci Makam**, "Beş Suâl ve Cevap" nâmıyla cennetin lezâiz-i cismaniyesine ve hûriler hakkında medâr-ı tenkid olmuş meseleleri öyle güzel bir sûrette beyân eder ki, herkesi ikna eder. **İkinci Makam**, Arabiyyü'l-ibâre olarak on iki lâsiyyemâ kelimesiyle başlar ve gayet kuvvetli ve kat'î ve hiçbir cihette sarsılmaz, haşre dair, cennet ve cehennemin hakkaniyetine medâr binler bürhânı tazammun eden bir bürhân-ı bâhirdir ki; o bürhân, Onuncu Söz'ün menşei ve esası ve hülâsasıdır.

YİRMİ DOKUZUNCU SÖZ 549

تَنَزَّلُ الْمَلٰٓئِكَةُ وَالرُّوحُ فِيهَا بِإِذْنِ رَبِّهِمْ[1] ، قُلِ الرُّوحُ مِنْ أَمْرِ رَبِّي[2]

وَمَآ أَمْرُ السَّاعَةِ إِلَّا كَلَمْحِ الْبَصَرِ أَوْ هُوَ أَقْرَبُ[3]

مَا خَلْقُكُمْ وَلَا بَعْثُكُمْ إِلَّا كَنَفْسٍ وَاحِدَةٍ[4]

âyetlerinin meâlindeki yüzer âyâtın Haşir ve Bekâ-yı Ruh'a ve Melâike'ye dair üç mühim hakikatini tefsir eder. Bekâ-yı Ruhu o kadar güzel isbat eder ki: Cesedin vücûdu gibi, ruhun bekâsını gösterir. Ve melâikenin vücûdlarını, Amerika insanlarının vücûdları gibi isbat eder. Ve Haşir ve Kıyâmetin vücûd ve tahakkuklarını o kadar mantıkî ve aklî bir sûrette isbat eder ki: Hiçbir feylesof, hiçbir münkir itiraza mecal bulamaz. Teslim olmazsa da mülzem olur. Hususan âhirindeki "Remizli Nüktenin Sırrı" nâmıyla Haşr-i Ekberin esbab-ı mûcibesini ve hikmetlerini öyle bir tarzda beyân eder ki; tılsım-ı kâinatın üç muammasından bir muammasını gayet parlak bir sûrette halleder.[5(Hâşiye)]

OTUZUNCU SÖZ 583

قَدْ أَفْلَحَ مَنْ زَكّٰيهَا ۞ وَقَدْ خَابَ مَنْ دَسّٰيهَا[6]

---

benzer bir surette rızıkları getirilip verilir. Ve o cennetlerde, onlar için temiz kadınlar vardır. Ve onlar, o cennetlerde de daimî bir şekilde kalacaklardır." (Bakara sûresi, 2/25)

1 "O gece Rablerinin izniyle Ruh ve melekler, her türlü iş için iner de iner..." (Kadir sûresi, 97/4)

2 "De ki: 'Ruh, Rabbimin bir emri, emir âleminden bir tecellisidir.'" (İsrâ sûresi, 17/85)

3 "Kıyametin oluş işi ise, başka değil, ancak göz açıp kapama yahut daha da kısa bir anda olup biter." (Nahl sûresi, 16/77)

4 "Sizin hepinizi yaratmak da, ölümünüzün ardından (âhirette) hepinizi diriltmek de, (O'nun için) ancak bir kişiyi yaratmak ve diriltmek gibidir." (Lokman sûresi, 31/28)

5(Hâşiye) Yirmi Dokuzuncu Söz'ün göz ile görünen bir kerâmeti var. Ezcümle, on altı sayfasında ihtiyarsız, tasannu'suz her sayfanın satırlarının başlarında on altı elif gelmesidir. Bu tevafuku görmek isteyenler, eski harfli nüshasına müracaat etsinler.

6 "Nefsini maddî ve mânevî kirlerden arındıran felâha erer. Onu günahlarla örten ise ziyâna uğrar." (Şems sûresi, 91/9-10)

عَالِمِ الْغَيْبِ لَا يَعْزُبُ عَنْهُ مِثْقَالُ ذَرَّةٍ فِي السَّمٰوَاتِ وَلَا فِي الْأَرْضِ
وَلَآ أَصْغَرُ مِنْ ذٰلِكَ وَلَآ أَكْبَرُ إِلَّا فِي كِتَابٍ مُبِينٍ[1]

âyetlerinin enaniyet-i insâniye ve tahavvülât-ı zerrât hakkındaki hakikate dair gelen âyâtın iki mühim sırrını iki maksad ile beyân eder.

Birinci Maksad 583

Enaniyet-i insâniyenin muamma-yı acîbesini hallederek silsile-i diyanet ile silsile-i felsefenin menşe'lerini gayet parlak bir tarzda gösterir.

İkinci Maksad 596

Tahavvülât-ı zerrâtın tılsımını keşfediyor. Zerrâtın harekâtını, o derece hikmetli ve muntazam gösteriyor ki: O umum zerreler, Sultan-ı Ezelî'nin muhteşem ve muazzam bir ordusu ve mutî ve musahhar memurları olduğunu kat'î delîllerle isbat eder. Yirmi Dokuzuncu Söz nasıl ki tılsım-ı kâinatın üç muammasından birisini keşfetmiş. Bu Otuzuncu Söz dahi akılları hayrette bırakan ve feylesofları sersemleştiren o tılsımın üç muammasından ikinci muammasını halletmiştir. Hususan hâtimesinde: Yedi hikmet ve yedi kanun-u azîm ile bir ism-i âzamın tecellisini göstermekle; tahavvülât-ı zerrâtın hikmetini gayet kat'î ve parlak bir sûrette gösterdiği gibi, zîhayat cisimlerini, o zerrâtın seyr u seferine bir misafirhâne ve bir kışla ve bir mekteb hükmünde gösterir, isbat eder.

OTUZ BİRİNCİ SÖZ 609

سُبْحَانَ الَّذِي أَسْرٰى بِعَبْدِهٖ لَيْلًا مِنَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ إِلَى الْمَسْجِدِ
الْأَقْصَى الَّذِي بَارَكْنَا حَوْلَهٗ لِنُرِيَهٗ مِنْ اٰيَاتِنَا إِنَّهٗ هُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ[2]

وَالنَّجْمِ إِذَا هَوٰى[3]

âyetlerinin hakikatini teyid eden âyâtın en mühim bir hakikati olan Mi'râc-ı Ahmediye'yi *(aleyhissalâtü vesselâm)* ve o Mi'râc içinde Kemâlât-ı Muhammediye'yi *(aleyhissalâtü vesselâm)* ve o kemâlât içinde risâlet-i Ahmediye'yi *(aleyhissalâtü vesselâm)* ve o risâlet içinde çok esrâr-ı rubûbiyeti tefsir eder. Ve kat'î delîllerle isbat eder bir risaledir. Muhtelif tabakattan olan insanlardan bu risaleyi kim görmüşse, karşısın-

---

1 "O gaybları bilen öyle bir Zât'tır ki O'nun ilminden göklerde ve yerde zerre miktarı bir şey bile kaçamaz. Zerreden daha küçük ve daha büyük hiçbir şey yoktur ki her şeyi açıklayan Kitap'ta (levh-i mahfuz'da) bulunmasın."(Sebe sûresi, 34/3)

2 "Bir gece, kendisine bâzı delillerimizi gösterelim diye kulu Muhammed'i, Mescid-i Haram'dan, çevresini mübarek kıldığımız Mescid-i Aksâ'ya götüren O Zât'ın şanı yücedir, bütün eksikliklerden uzaktır. Gerçekten, her şeyi işiten, her şeyi gören O'dur." (İsrâ sûresi, 17/1)

3 "Kayan yıldıza yemin olsun ki!" (Necm sûresi, 53/1).

da hayran olup, akıldan uzak mesele-i Mi'râc'ı en zâhir ve vâcib ve lâzım bir tarzda gösterdiğini kabul ediyorlar. Hususan o şecere-i nuraniye-i Mi'râc'ın âhirlerinde beş yüz meyveden "Beş Meyve"sini o kadar güzel tasvir eder ki; zerre miktar zevki, şuûru bulunan onlara meftun olur.

Zeyl 638

Şakk-ı kamer mucizesine bu zaman feylesoflarının ettikleri itirazlarını "Beş Nokta" ile gayet kat'î bir sûrette reddedip, İnşikak-ı kamerin[1] vukuuna hiçbir mâni bulunmadığını gösterir. Ve âhirinde de "Beş İcma" ile Şakk-ı kamerin vuku bulduğunu gayet muhtasar bir sûrette isbat eder. Şakk-ı kamer mucize-i Ahmediye'sini güneş gibi gösterir.

OTUZ İKİNCİ SÖZ 643

Üç Mevkıftır.

Birinci Mevkıf 643

لَوْ كَانَ فِيهِمَا اٰلِهَةٌ إِلَّا اللهُ لَفَسَدَتَا[2] ، قُلْ هُوَ اللهُ أَحَدٌ ۞ اَللهُ الصَّمَدُ[3]

âyetinin meâlindeki yüzer âyâtın vahdâniyete dair en mühim hakikatini öyle bir sûrette isbat eder ki; şirk ve küfür yolunu muhâl ve mümteni' gösterir. Kâinatın etrafından küfür ve şirki tardeder. Zerrât adedince vahdâniyetin delîlleri bulunduğunu beyân eder. Gayet latîf ve yüksek ve mantıkî bir muhavere-i temsîliye sûretinde, hadsiz geniş mesâili o temsîl içinde dercedip gösterir. Ve zeylinde gayet latîf birkaç mesele var ki; hakikat oldukları hâlde şiirin en parlak ve geniş hayâlinden daha parlak, daha geniştir.

İkinci Mevkıf 658

قُلْ هُوَ اللهُ أَحَدٌ ۞ اَللهُ الصَّمَدُ 'in hakikatine dair sırr-ı ehadiyete ve vahdete gelen teşkikât ve evhamı izale eder. Ehl-i dalâletin ehl-i tevhide karşı ettikleri itirazatı kat'î bir sûrette reddediyor. Birinci Mevkıf'tan daha kuvvetli, âyât-ı Kur'âniye'nin vahdâniyete dair mucizâne isbatlarını gösterir. Ehadiyet-i zâtiye ile bütün eşyayı birden bir anda tedbir ve terbiye etmek olan hakikat-i muazzama-yı Kur'âniye'yi gayet güzel ve vâzıh bir temsîl ile isbat eder. Aklı ikna ve kalbi teslime mecbur eder.

Ve bilhassa bu İkinci Mevkıf'ın hâtimesinden evvel ikinci temsîlin neticesinde Zât-ı Akdes-i ilâhiyeden hiçbir şey saklanmadığını ve hiçbir şey ondan gizlenemediğini, hiçbir ferd O'ndan uzak kalmadığını hiçbir şahıs külliyet-i kudsiye kesbet-

---

1 Buhârî, *menâkıb* 27, *menâkıbü'l-ensâr* 36, *tefsîru sûre (54)* 1; Müslim, *münâfikîn* 43-48.

2 "Eğer gökte ve yerde, Allah'tan başka ilâhlar bulunsaydı oraların nizamı bozulurdu." (Enbiyâ sûresi, 21/22)

3 "De ki: O, Allah birdir. Allah sameddir (Her şey O'na muhtaç, O ise hiçbir şeye muhtaç değildir.)." (İhlâs sûresi, 112/1-2)

meden O'na yanaşamadığını ve rubûbiyetinde ve tasarrufunda bir iş, bir işe mâni olmadığını ve hiçbir yer O'nun huzurundan hâlî kalmadığını, her şeyde bakar ve işitir sem' ve basarının cilvesi bulunduğunu, silsile-i eşya emirlerinin sürat-i cereyanlarına birer tel, birer damar hükmüne geçtiğini, esbab ve vesait sırf zâhirî bir perde olduğunu, hiçbir yerde bulunmadığı hâlde her yerde ilim ve kudretiyle bulunduğunu, hiçbir tahayyüz ve temekküne muhtaç olmadığını ve uzaklık ve güçlük ve tabakat-ı vücûdun perdeleri O'nun kurbiyetine ve tasarrufuna ve şuhûduna mâni olmadığını ve maddîlerin, mümkinlerin, kesîflerin, kesîrlerin, mahdudların hassaları O'nun dâmen-i izzetine yanaşamadığını ve tagayyür ve tebeddül ve tahayyüz ve tecezzi gibi emirlerden mücerred, münezzeh, müberrâ ve mukaddes olduğunu gayet güzel bir sûrette isbat eder. Bu İkinci Mevkıf'ın hâtimesinde sırr-ı ehadiyete dair Arabiyyü'l-ibâre gayet mühim bir parça tercümesiyle beraber gayet parlak bir sûrette çok mesâil-i mühimmeyi ifade eder. Hususan insanın muhasebe-i âmâli için haşir ve neşri yapmak, koca kâinatı tağyir ve tebdil ve tahrip ve tamir etmek sırrını beyân eder.

Üçüncü Mevkıf 683

وَمَا الْحَيٰوةُ الدُّنْيَا إِلَّا مَتَاعُ الْغُرُورِ[1] ، وَإِنَّ الدَّارَ الْاٰخِرَةَ لَهِيَ الْحَيَوَانُ[2]

âyetlerinin meâlindeki yüzer âyâtın mühim bir hakikatini gayet mühim bir müvâzene ile beyân eder. Ehl-i dalâlet hakkında hayat-ı dünyeviye ne kadar müdhiş neticeler getirdiğini ve ehl-i hidâyet hakkında ne kadar güzel neticeler ve gayeler verdiğini gösterir. Hususan, muhabbet hakkındaki semerât-ı dünyeviye ve uhreviye; ehl-i dalâlet için ne kadar elîm, ehl-i hidâyet için ne kadar hoş olduğunu gösterir. Bu Üçüncü Mevkıf hakkında bâzı müdakkik kardeşlerimiz demişler ki: "Sâir risaleler yıldızlar olsa, bu güneştir." Diğer biri ona mukabil demiş: "Her bir risale, kendi âleminde ve kendine mahsus semâ-yı hakikatte birer güneştir. Uzak olanlara yıldız, yakın olanlara şemstirler."

OTUZ ÜÇÜNCÜ SÖZ 712

سَنُرِيهِمْ اٰيَاتِنَا فِي الْاٰفَاقِ وَفِي أَنْفُسِهِمْ حَتّٰى يَتَبَيَّنَ لَهُمْ أَنَّهُ
الْحَقُّ ۗ أَوَلَمْ يَكْفِ بِرَبِّكَ أَنَّهُ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدٌ[3]

Otuz Üç âyetin birer hakikatlerini tefsir eden Otuz Üç Pencere'dir. Otuz Üç risale olmaya lâyık iken gayet müstâcel bir zamanda yazıldığı için, bir veya yarım

---

1 "Bu dünya hayatı, aldatıcı ve geçici bir zevkten başka bir şey değildir." (Âl-i İmran sûresi, 3/185).

2 "Âhiret yurdu, (her şeyin diri olduğu) gerçek hayattır." (Ankebût sûresi, 29/64)

3 "Evet, Biz ileride onlara delillerimizi gerek dış dünyada, gerek kendi öz varlıklarında göstereceğiz; ta ki Kur'ân'ın, Allah tarafından gelen gerçeğin ta kendisi olduğu onlar tarafından da iyice anlaşılacak. Rabbinin her şeye şahid olması yetmez mi?" (Fussilet sûresi, 41/53)

sayfalık pencereleri birer risale kuvvetinde ve birer risaleyi tazammun eden mahiyetinde olduğunu gösterir. Fakat maatteessüf baştaki pencereler gayet mücmel ve muhtasar kalmış, lâkin gittikçe inbisât ederek nısf-ı âhirdeki pencereler vâzıh düşmüştür.

LEMEÂT 752

Risâle-i Nur Şâkirtleri'ne küçük bir mesnevî ve îmânî bir dîvandır.

Anglikan Kilisesi'ne Cevap 814

KONFERANS 816

FİHRİST 841

Mektubat

Bediüzzaman Said Nursî

Risale-i Nur Külliyatı'ndan

Mektubat

Bediüzzaman

Said Nursî

İstanbul - 2007

MEKTUBAT

Copyright © Şahdamar Yayınları, 2007
Bu eserin tüm yayın hakları ***Işık Ltd. Şti.****'ne aittir.*
Eserde yer alan metin ve resimlerin, Işık Ltd. Şti.'nin önceden
yazılı izni olmaksızın, elektronik, mekanik, fotokopi yâ da herhangi bir kayıt
sistemi ile çoğaltılması, yayımlanması ve depolanması yasaktır.

ISBN
978-975-9090-86-9

Yayın Numarası
76

Basım Yeri ve Yılı
Çağlayan Matbaası
Sarnıç Yolu Üzeri No:7 Gaziemir / İZMİR
Tel: **(0232) 252 20 96**
Ekim **2007**

Genel Dağıtım
Gökkuşağı Pazarlama ve Dağıtım
Merkez Mah. Soğuksu Cad. No: **31**
Tek-Er İş Merkezi Mahmutbey/İSTANBUL
Tel: **(0212) 410 50 00** Faks: **(0212) 444 85 96**

Şahdamar Yayınları
Emniyet Mahallesi Huzur Sokak No: 5
34676 Üsküdar/İSTANBUL
Tel: (0216) 318 42 88 Faks: (0216) 318 52 20
www.sahdamaryayinlari.com

İçindekiler

Birinci Mektup 1

Birinci Suâl 1

İkinci Suâl 3

Üçüncü Suâl 5

Dördüncü Suâl 7

İkinci Mektup 10

Sâlisen 10

Üçüncü Mektup 12

Hâmisen 12

Dördüncü Mektup 16

Birincisi 16

İkincisi 17

Beşinci Mektup 19

Altıncı Mektup 21

Yedinci Mektup 25

Sekizinci Mektup 28

Dokuzuncu Mektup 30

Sâniyen 30

Sâlisen 31

Râbian 32

Onuncu Mektup 35

Birincisi 35

İkinci Suâl 37

On Birinci Mektup 38
Birinci Mebhas 38
İkinci Mesele 39
Üçüncü Mesele 39
Dördüncü Mesele 40
On İkinci Mektup 40
Birinci Suâliniz 41
İkinci Suâliniz 42
Üçüncü Suâliniz 44
On Üçüncü Mektup 46
Birinci Suâliniz 46
İkinci Suâliniz 47
Üçüncü Suâliniz 48
On Dördüncü Mektup 50
On Beşinci Mektup 51
Senin Birinci Suâlin ki 51
İkinci Suâlinizin Meâli 54
Üçüncü Suâliniz 56
Dördüncü Suâlinizin Meâli 57
Beşinci Suâlinizin Meâli 60
Altıncı Suâlinizin Meâli 61
On Altıncı Mektup 63
Birinci Nokta 63
İkinci Nokta 64
Üçüncü Nokta 66
Dördüncü Nokta 68
Birincisi 68
İkinci Vehimli Suâl 70
Üçüncü Vehimli Suâl 71
Dördüncü Şüpheli Suâl 72

Beşinci Nokta ... 72
Birincisi ... 72
İkinci Mesele ... 73
Üçüncü Mesele ... 74
Dördüncü Mesele ... 74
Beşinci Mesele ... 74
On Altıncı Mektub'un Zeyli ... 76
On Yedinci Mektup (Çocuk Tâziyenâmesi) ... 81
Birinci Nokta ... 81
İkinci Nokta ... 82
Üçüncü Nokta ... 83
Dördüncü Nokta ... 83
Beşinci Nokta ... 84
On Sekizinci Mektup ... 83
Birinci Mesele-i Mühimme ... 85
İkinci Mesele-i Mühimme ... 87
Üçüncü Mesele ... 90
On Dokuzuncu Mektup (Mu'cizât-ı Ahmediye) ... 93
Birinci Nükteli İşaret ... 95
İkinci Nükteli İşaret ... 96
Üçüncü Nükteli İşaret ... 97
Dördüncü Nükteli İşaret ... 99
Birinci Esas ... 99
İkinci Esas ... 100
Üçüncü Esas ... 101
Dördüncü Esas ... 103
Beşinci Esas ... 103
Altıncı Esas ... 104
Beşinci Nükteli İşaret ... 106
Altıncı Nükteli İşaret ... 114

Yedinci Nükteli İşaret 123
Sekizinci İşaret 132
Dokuzuncu İşaret 138
Onuncu İşaret 143
On Birinci İşaret 147
On İkinci İşaret 151
On Üçüncü İşaret 153
Bu Parça Altın ve Elmas ile Yazılsa Liyakati Var 157
On Dördüncü İşaret 161
On Beşinci İşaret 171
Birinci Şubesi 171
İkinci Şube 175
Üçüncü Şube 179
On Altıncı İşaret 183
Birinci Kısım 183
İkinci Kısım 195
Üçüncü Kısım 200
On Yedinci İşaret 204
On Sekizinci İşaret 206
Birinci Nükte 206
İkinci Nükte 210
Üçüncü Nükte 214
On Dokuzuncu Nükteli İşaret 217
Bir İkram-ı İlâhî ve Bir Eser-i İnâyet-i Rabbâniye 222
Mucizât-ı Ahmediye'nin Birinci Zeyli 223
Birinci Reşhası 223
İkinci Reşha 224
Üçüncü Reşha 224
Dördüncü Reşha 224
Beşinci Reşha 225
Altıncı Reşha 225

Yedinci Reşha 226
Sekizinci Reşha 226
Dokuzuncu Reşha 226
Onuncu Reşha 227
On Birinci Reşha 227
On İkinci Reşha 228
On Üçüncü Reşha 229
On Dördüncü Reşha 231

Şakk-ı Kamer Mu'cizesine Dairdir (On Dokuzuncu ve Otuz Birinci Söz'lerin Zeyli) 235

Birinci Nokta 235
İkinci Nokta 236
Üçüncü Nokta 236
Dördüncü Nokta 237
Beşinci Nokta 237

Mu'cizât-ı Ahmediye (s.a.v) Zeyli'nin Bir Parçasıdır 240

Âyetü'l-Kübrâ Risalesi'nin Risalet-i Ahmediye'den Bahseden On Altıncı Mertebesi 245

Yirminci Mektup 253

Mukaddime 253

Birinci Makam 254

Birinci Kelime 254
İkinci Kelime 254
Üçüncü Kelime 255
Dördüncü Kelime 255
Beşinci Kelime 256
Altıncı Kelime 257
Yedinci Kelime 257
Sekizinci Kelime 257
Dokuzuncu Kelime 258

Onuncu Kelime 259
On Birinci Kelime 259
İkinci Makam 261
Birinci Kelime 261
İkinci Kelime 261
Üçüncü Kelime 263
Dördüncü Kelime 263
Beşinci Kelime 267
Altıncı Kelime 270
Yedinci Kelime 271
Sekizinci Kelime 272
Dokuzuncu Kelime 274
Onuncu Kelime 277
On Birinci Kelime 285
Yirminci Mektub'un Onuncu Kelimesine Zeyl 287
Birinci Temsil 288
İkinci Temsil 288
Üçüncü Temsil 289
Yirmi Birinci Mektup 292
Yirmi İkinci Mektup 296
Birinci Mebhas 296
Birinci Vecih 297
İkinci Vecih 297
Üçüncü Vecih 299
Dördüncü Vecih 299
Beşinci Vecih 303
Altıncı Vecih 306
İkinci Mebhas 307
Hâtime (Gıybet Hakkındadır) 312

Yirmi Üçüncü Mektup 315
Birinci Suâliniz 316
İkinci Suâliniz 317
Üçüncü Suâliniz 317
Dördüncü Suâliniz 317
Beşinci Suâliniz 318
Altıncı Suâliniz 319
Yedinci Suâliniz 319
Yirmi Dördüncü Mektup 322
Birinci Makam 322
Birinci Remiz 322
İkinci Remiz 324
Üçüncü Remiz 326
Dördüncü Remiz 327
Beşinci Remiz 328
Birinci Nükte 328
İkinci Nükte 329
İkinci Makam 330
Mukaddime 330
Birinci Mebhas 330
İkinci Mebhas 331
Birinci İşaret 332
İkinci İşaret 333
Üçüncü İşaret 333
Dördüncü İşaret 334
Beşinci İşaret 335
Yirmi Dördüncü Mektub'un Birinci Zeyli 339
Birinci Nükte 339
İkinci Nükte 340
Üçüncü Nükte 341
Dördüncü Nükte 342
Beşinci Nükte 342

Yirmi Dördüncü Mektub'un İkinci Zeyli (Mirac-ı Nebevî hakkındadır) 344
Birinci Nükte 344
İkinci Nükte 345
Üçüncü Nükte 347
Dördüncü Nükte 347
Beşinci Nükte 348
Hâtime 349
Yirmi Beşinci Mektup 350
Yirmi Altıncı Mektup 351
Birinci Mebhas 351
Hüccetü'l-Kur'ân ale'ş-Şeytan ve Hizbihî 351
Şeytanın İkinci, Küçük Bir İtirazı 359
İkinci Mebhas 362
Üçüncü Mebhas 364
Birinci Mesele 364
İkinci Mesele 364
Üçüncü Mesele 365
Dördüncü Mesele 366
Beşinci Mesele 367
Altıncı Mesele 369
Yedinci Mesele 370
Dördüncü Mebhas 371
Birincisi 371
İkinci Mesele 373
Üçüncü Mesele 375
Dördüncü Mesele 376
Beşinci Mesele 378
Altıncı Mesele 379
Yedinci Mesele 382

Sekizinci Mesele 384
Dokuzuncu Mesele 386
Onuncu Mesele 387
Yirmi Yedinci Mektup 390
Yirmi Sekizinci Mektup 391
Birinci Risale Olan Birinci Mesele 391
Sâniyen 391
İkinci Mesele Olan İkinci Risale 396
Üçüncü Mesele Olan Üçüncü Risale 400
Yirmi Sekizinci Mektub'un Üçüncü Meselesi'nin tetimmesi olabilir küçük ve hususî bir mektuptur. 406
Dördüncü Risale Olan Dördüncü Mesele 407
Beşinci Risale Olan Beşinci Mesele (Şükür Risalesi) 411
Altıncı Risale Olan Altıncı Mesele 414
Yedinci Risale Olan Yedinci Mesele 415
Mahrem Bir Suale Cevaptır 424
Yedinci Meselenin Hâtimesidir 425
Sözler'in tebyizinde kıymettar hizmeti sebkat eden Muallim Ahmed Galib'in fıkrasıdır. 428
Merhum Binbaşı Âsım Beyin fıkrasıdır. 429
Sekizinci Risale Olan Sekizinci Mesele 430
Yirmi Dokuzuncu Mektup 437
Birinci Risale Olan Birinci Kısım 437
Birinci Nükte 437
İkinci Nükte 438
Üçüncü Nükte 439
Dördüncü Nükte 440
Beşinci Nükte 442
Altıncı Nükte 443

Yedinci Nükte 445
Sekizinci Nükte 446
Dokuzuncu Nükte 447
İkinci Risale Olan İkinci Kısım (Ramazan-ı Şerif'e Dairdir) 448
Birinci Nükte 448
İkinci Nükte 449
Üçüncü Nükte 450
Dördüncü Nükte 450
Beşinci Nükte 450
Altıncı Nükte 451
Yedinci Nükte 452
Sekizinci Nükte 453
Dokuzuncu Nükte 454
Üçüncü Risale Olan Üçüncü Kısım 456
Birinci Mesele 456
Üçüncü Nükte 458
Beşinci Risale Olan Beşinci Kısım 461
Altıncı Risale Olan Altıncı Kısım (Hücumât-ı Sitte) 465
Birinci Desise 465
İkinci Desise 468
Üçüncü Desise-i Şeytaniye 471
Dördüncü Desise-i Şeytaniye 473
Beşinci Desise-i Şeytaniye 478
Altıncı Desise-i Şeytaniye 480
Kudsî Bir Tarihçe 482
Altıncı Risale Olan Altıncı Kısmın Zeyli (Es'ile-i Sitte) 483
Yedinci Kısım (İşârât-ı Seb'a) 487
Birinci İşaret 487
İkinci İşaret 489
Üçüncü İşaret 492
Dördüncü İşaret 493

Beşinci İşarettir 494
Altıncı İşaret 496
Yedinci İşaret 497
Sekizinci Kısım Olan Rumuzât-ı Semâniye 498
Dokuzuncu Kısım (Telvîhât-ı Tis'a) 499
Birinci Telvîh 499
İkinci Telvîh 500
Üçüncü Telvîh 500
Dördüncü Telvîh 502
Beşinci Telvîh 505
Altıncı Telvîh 506
Yedinci Telvîh 508
Sekizinci Telvîh 511
Dokuzuncu Telvîh 513
Zeyl 515
Hâtime 517
Otuzuncu Mektup 519
Otuz Birinci Mektup 519
Otuz İkinci Mektup 519
Otuz Üçüncü Mektup 519
İşârât-ı Gaybiyye Hakkında Bir Takriz 520
Yedinci Remiz 520
Sekizinci Remiz 525
Hakikat Çekirdekleri 527
Gönüller Fâtihi Büyük Üstada 540
Hakikat Işıkları 542
Fihrist 545

Mektubat

بِسْـــمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَبِهِ نَسْتَعِينُ[1]

Birinci Mektup

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[2] ، وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ[3]

Dört Suâlin Muhtasar Cevabıdır

Birinci Suâl

Hazreti Hızır *(aleyhisselâm)* hayatta mıdır? Hayatta ise niçin bazı mühim ulemâ hayatını kabul etmiyorlar?[4]

Elcevap: Hayattadır, fakat merâtib-i hayat beştir. O, ikinci mertebededir. Bu sebepten bazı ulemâ hayatında şüphe etmişler.

Birinci Tabaka-yı Hayat: Bizim hayatımızdır ki, çok kayıtlarla mukayyettir.

İkinci Tabaka-yı Hayat: Hazreti Hızır ve İlyas'ın *(aleyhimesselâm)* hayatlarıdır ki, bir derece serbesttir. Yani, bir vakitte pek çok yerlerde bulunabilirler. Bizim gibi beşeriyet levâzımâtıyla dâimî mukayyet değillerdir. Bazen istedikleri vakit bizim gibi yerler, içerler; fakat bizim gibi mecbur değillerdir. Tevâtür derecesinde ehl-i şuhûd ve keşif olan evliyanın, Hazreti Hızır ile maceraları, bu tabaka-yı hayatı tenvir ve isbat eder. Hatta makamat-ı velâyette bir makam vardır ki, "Makam-ı Hızır" tâbir edilir. O makama gelen bir veli, Hızır'dan ders alır ve Hızır ile görüşür. Fakat bazen o makam sahibi yanlış olarak, ayn-ı Hızır telâkki olunur.

---

1 Ancak O'ndan yardım dileriz.

2 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

3 "Hiç bir şey yoktur ki, O'nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor bulunmasın." (İsrâ sûresi, 17/44)

4 İsmâil el-Buhârî, Ebû Hayyân el-Endelüsî, İbnü'l-Cevzî, Abdürraûf el-Münâvî, İbni Teymiye, es-Süyûtî, Aliyyülkârî, İbni Kayyim el-Cevziyye ve Mahmûd el-Âlûsi, Hz. Hızır'ın hayatta olduğunu kabul etmeyen âlimlerdendir. (TDV *İslâm Ansiklopedisi* 17/407).

Üçüncü Tabaka-yı Hayat: Hazreti İdris ve İsa'nın *(aleyhimesselâm)* tabaka-yı hayatlarıdır ki, beşeriyet levâzımâtından tecerrüd ile, melek hayatı gibi bir hayata girerek nurâni bir letâfet kesbeder. Âdeta beden-i misâlî letâfetinde ve cesed-i necmî nurâniyetinde olan cism-i dünyevîleriyle semâvâtta bulunurlar.

"Âhirzamanda Hazreti İsa *(aleyhisselâm)* gelecek, Şeriat-ı Muhammediye *(aleyhissalâtü vesselâm)* ile amel edecek."[1] meâlindeki hadisin sırrı şudur ki:

Âhirzamanda felsefe-i tabiiyenin verdiği cereyan-ı küfrîye ve inkâr-ı ulûhiyete karşı İsevîlik Dini tasaffî ederek ve hurâfâttan tecerrüd edip İslâmiyet'e inkılâb edeceği bir sırada; nasıl ki İsevîlik şahs-ı mânevîsi, vahy-i semâvî kılıcıyla o müthiş dinsizliğin şahs-ı mânevîsini öldürür; öyle de Hazreti İsa *(aleyhisselâm)*, İsevîlik şahs-ı mânevîsini temsil ederek, dinsizliğin şahs-ı mânevîsini temsil eden deccalı öldürür. Yani, inkâr-ı ulûhiyet fikrini öldürecek.

Dördüncü Tabaka-yı Hayat: Şühedâ hayatıdır. Nass-ı Kur'ân'la şühedânın, ehl-i kubûrun fevkinde bir tabaka-yı hayatları vardır.[2]

Evet, şühedâ, hayat-ı dünyevîlerini tarîk-i hakta feda ettikleri için, Cenâb-ı Hak kemâl-i kereminden onlara hayat-ı dünyeviyeye benzer, fakat kedersiz, zahmetsiz bir hayatı âlem-i berzahta onlara ihsan eder. Onlar kendilerini ölmüş bilmiyorlar.. yalnız kendilerinin daha iyi bir âleme gittiklerini biliyorlar.. kemâl-i saadetle mütelezziz oluyorlar.. ölümdeki firak acılığını hissetmiyorlar. Ehl-i kubûrun çendan ruhları bâkidir, fakat kendilerini ölmüş biliyorlar. Berzahta aldıkları lezzet ve saadet, şühedânın lezzetine yetişmez.[3]

Nasıl ki, iki adam bir rüyada cennet gibi bir güzel saraya girerler. Birisi rüyada olduğunu bilir. Aldığı keyif ve lezzet pek noksandır. "Ben uyansam şu lezzet kaçacak." diye düşünür. Diğeri rüyada olduğunu bilmiyor. Hakikî lezzet ile hakikî saadete mazhar olur.

İşte, âlem-i berzahtaki emvât ve şühedânın hayat-ı berzahiyeden istifadeleri, öyle farklıdır. Hadsiz vâkıâtla ve rivâyâtla şühedânın bu tarz-ı hayata mazhariyetleri ve kendilerini sağ bildikleri sabit ve kat'îdir. Hatta, seyyidü'ş-şühedâ olan Hazreti Hamza *(radiyallâhu anh)*,[4] mükerrer vâkıâtla kendine iltica

---

1 Bkz.: Buhârî, *enbiyâ* 50; Müslim, *îmân* 242; Ebû Dâvûd, *melâhim* 14; İbni Hibbân, *es-Sahîh* 15/233.

2 Bkz.: Bakara sûresi, 2/154; Âl-i İmran sûresi, 3/169.

3 Bkz.: Al-i İmrân sûresi, 3/157; Nisâ sûresi, 4/74.

4 Bkz.: et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* 3/151; *el-Mu'cemü'l-evsat* 4/238; el-Hâkim, *el-Müstedrek* 3/219.

eden adamları muhafaza etmesi.. ve dünyevî işlerini görmesi ve gördürmesi gibi çok vâkıâtla, bu tabaka-yı hayat tenvir ve isbat edilmiş. Hatta –ben kendim– Ubeyd isminde bir yeğenim ve talebem vardı. Benim yanımda ve benim yerime şehid olduktan sonra, üç aylık mesafede esarette bulunduğum zaman, mahall-i defnini bilmediğim hâlde, bence bir rüya-yı sâdıkada, tahte'l-arz bir menzil suretindeki kabrine girmişim. Onu şühedâ tabaka-yı hayatında gördüm. O, beni ölmüş biliyormuş. Benim için çok ağladığını söyledi. Kendisini hayatta biliyor; fakat Rus'un istilâsından çekindiği için, yer altında kendine güzel bir menzil yapmış. İşte, bu cüz'î rüya, bazı şerâit ve emârâtla, geçen hakikate, bana şuhûd derecesinde bir kanaat vermiştir.

Beşinci Tabaka-yı Hayat: Ehl-i kubûrun hayat-ı ruhanîleridir. Evet mevt, tebdil-i mekândır.. ıtlak-ı ruhtur.. vazifeden terhistir. İdam ve adem ve fenâ değildir. Hadsiz vâkıâtla ervah-ı evliyanın temessülleri.. ve ehl-i keşfe tezahürleri.. ve sâir ehl-i kubûrun yakazaten ve menâmen bizlerle münasebetleri.. ve vâkıa mutabık olarak bizlere ihbaratları gibi çok delâil, o tabaka-yı hayatı tenvir ve isbat eder. Zâten bekâ-yı ruha dair "Yirmi Dokuzuncu Söz" bu tabaka-yı hayatı delâil-i kat'iye ile isbat etmiştir.

İkinci Suâl

Furkân-ı Hakîm'de [1] اَلَّذِي خَلَقَ الْمَوْتَ وَالْحَيٰوةَ لِيَبْلُوَكُمْ أَيُّكُمْ أَحْسَنُ عَمَلًا gibi âyetlerde "Mevt dahi, hayat gibi mahlûktur, hem bir nimettir." diye ifham ediliyor. Hâlbuki, zâhiren mevt; inhilâldir, ademdir, tefessühtür, hayatın sönmesidir, hâzimü'l-lezzâttır[2]; nasıl mahlûk ve nimet olabilir?

El'cevap: Birinci Suâl'in cevabının âhirinde denildiği gibi; mevt, vazife-i hayattan bir terhistir, bir paydostur, bir tebdil-i mekândır, bir tahvil-i vücuttur, hayat-ı bâkiyeye bir davettir, bir mebdedir, bir hayat-ı bâkiyenin mukaddimesidir. Nasıl ki hayatın dünyaya gelmesi bir halk ve takdir iledir. Öyle de dünyadan gitmesi de bir halk ve takdir ile, bir hikmet ve tedbir iledir. Çünkü en basit tabaka-yı hayat olan hayat-ı nebâtiyenin mevti, hayattan daha muntazam bir eser-i sanat olduğunu gösteriyor. Zira meyvelerin, çekirdeklerin, tohumların mevti; tefessüh ile çürümek ve dağılmakla göründüğü hâlde, gayet muntazam bir muamele-i kimyeviye ve mizanlı bir imtizâcât-ı unsuriye

---

1 "Hanginizin daha güzel iş ortaya koyacağını denemek için, ölümü ve hayatı yaratan O'dur." (Mülk sûresi, 67/2).

2 Bkz.: Tirmizî, *kıyâmet* 26, *zühd* 4; Nesâî, *cenâiz* 3; İbni Mâce, *zühd* 31; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 2/292.

ve hikmetli bir teşekkülât-ı zerreviyeden ibaret olan bir yoğurmaktır ki, bu görünmeyen intizamlı ve hikmetli ölümü, sümbülün hayatıyla tezahür ediyor. Demek çekirdeğin mevti, sümbülün mebde-i hayatıdır; belki ayn-ı hayatı hükmünde olduğu için şu ölüm dahi, hayat kadar mahlûk ve muntazamdır.

Hem zîhayat meyvelerin yahut hayvanların mide-i insaniyede ölümleri, hayat-ı insaniyeye çıkmalarına menşe olduğundan "o mevt, onların hayatından daha muntazam ve mahlûk" denilir.

İşte, en ednâ tabaka-yı hayat olan hayat-ı nebâtiyenin mevti, böyle mahlûk, hikmetli ve intizamlı olsa; tabaka-yı hayatın en ulvîsi olan hayat-ı insaniyenin başına gelen mevt, elbette yer altına girmiş bir çekirdeğin hava âleminde bir ağaç olması gibi, yer altına giren bir insan da âlem-i berzahta elbette, bir hayat-ı bâkiye sümbülü verecektir.

Amma mevt, nimet olduğunun ciheti ise çok vücûhundan dört vechine işaret ederiz:

Birincisi: Ağırlaşmış olan vazife-i hayattan ve tekâlif-i hayatiyeden âzâd edip, yüzde doksan dokuz ahbabına kavuşmak için, âlem-i berzahta bir visal kapısı olduğundan, en büyük bir nimettir.

İkincisi: Dar, sıkıntılı, dağdağalı, zelzeleli dünya zindanından çıkarıp; vüs'atli, sürûrlu, ızdırapsız, bâki bir hayata mazhariyetle Mahbub-u Bâki'nin daire-i rahmetine girmektir.

Üçüncüsü: İhtiyarlık gibi şerâit-i hayatiyeyi ağırlaştıran birçok esbap vardır ki; mevti, hayatın pek fevkinde nimet olarak gösterir.

♦Meselâ sana ızdırap veren pek ihtiyar olmuş peder ve vâliden ile beraber, ceddin cedleri, sefâlet-i hâlleriyle senin önünde şimdi bulunsaydı; hayat, ne kadar nikmet.. mevt, ne kadar nimet olduğunu bilecektin.

♦Hem meselâ güzel çiçeklerin âşıkları olan güzel sineklerin, kışın şedâidi içinde hayatları ne kadar zahmet.. ve ölümleri ne kadar rahmet olduğu anlaşılır.

Dördüncüsü: Nevm, nasıl ki bir rahat, bir rahmet, bir istirahattir. Husûsan musibetzedeler, yaralılar, hastalar için. Öyle de nevmin büyük kardeşi olan mevt dahi, musibetzedelere ve intihara sevk eden belâlarla müptelâ olanlar için ayn-ı nimet ve rahmettir. Amma ehl-i dalâlet için –müteaddit Sözler'de kat'î isbat edildiği gibi– mevt dahi hayat gibi nikmet içinde nikmet, azap içinde azaptır. O, bahisten hariçtir.

Üçüncü Suâl

Cehennem nerededir?

Elcevap: –قُلْ إِنَّمَا الْعِلْمُ عِنْدَ اللهِ[1] ، لَا يَعْلَمُ الْغَيْبَ إِلَّا اللهُ[2]– Cehennemin yeri, bazı rivâyâtla, "tahte'l-arz" denilmiştir.[3] Başka yerlerde beyan ettiğimiz gibi; küre-i arz, hareket-i seneviyesiyle ileride mecma-ı haşir olacak bir meydanın etrafında bir daire çiziyor. Cehennem ise arzın o medar-ı senevîsi altındadır demektir. Görünmemeleri ve hissedilmemeleri, perdeli ve nursuz ateş olduğu içindir.

Küre-i arzın seyahat ettiği mesafe-i azîmede pek çok mahlûkat var ki, nursuz oldukları için görünmezler. Kamer, nuru çekildikçe vücûdunu kaybettiği gibi; nursuz çok küreler, mahlûklar gözümüzün önünde olup göremiyoruz.

Cehennem ikidir. Biri suğrâ, biri kübrâdır. İleride suğrâ, kübrâya inkılâb edeceği ve çekirdeği hükmünde olduğu gibi, ileride ondan bir menzil olur. Cehennem-i suğrâ yerin altında, yani merkezindedir. Kürenin altı, merkezidir. İlm-i tabakâti'l-arzca mâlûmdur ki; ekseriya her otuz üç metre hafriyatta, bir derece-i hararet tezâyüd eder. Demek merkeze kadar nısf-ı kutr-u arz, altı bin küsûr kilometre olduğundan, iki yüz bin derece-i harareti câmî, yani iki yüz defa ateş-i dünyevîden şedit ve rivâyet-i hadise muvafık bir ateş bulunuyor.[4]

Şu cehennem-i suğrâ, cehennem-i kübrâya ait çok vezâifi, dünyada ve âlem-i berzahta görmüş ve ehâdislerle işaret edilmiştir. Âlem-i âhirette, küre-i arz nasıl ki sekenesini medar-ı senevîsindeki meydan-ı haşre döker. Öyle de, içindeki cehennem-i suğrâyı dahi cehennem-i kübrâya emr-i ilâhî ile teslim eder.

Ehl-i Îtizâl'in bazı imamlarının "Cehennem sonradan halkedilecektir." demeleri, hâl-i hazırda tamamıyla inbisat etmediğinden ve sekenelerine tam münasip bir tarzda inkişaf etmediğinden, galattır ve gabâvettir. *Hem perde-i gayb içindeki âlem-i âhirete ait menzilleri dünya gözümüzle görmek ve göstermek için, ya kâinatı küçültüp iki vilâyet derecesine getirmeli, veyahut*

---

1 "De ki: "Bunu yalnız Allah bilir." (Mülk sûresi, 67/26).

2 Hiç kimse gaybı bilemez, gaybı yalnız Allah bilir.

3 Bkz.: Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned* 2/370, 4/287; İbn Ebî Şeybe, *el-Musannef* 3/55; el-Beyhakî, *Şuabü'l-îmân* 1/331, 1/357, 4/334; el-Hâkim, *el-Müstedrek* 4/612.

4 Bkz.: Buhârî, *bed'ü'l-halk* 10; Müslim, *mesâcid* 180-187; Tirmizî, *salât* 5; Ebû Dâvûd, *salât* 5.

gözümüzü büyütüp yıldızlar gibi gözlerimiz olmalı ki yerlerini görüp tayin edelim. –وَالْعِلْمُ عِنْدَ اللهِ[1]– Âhiret âlemine ait menziller, bu dünyevî gözümüzle görülmez. Fakat bazı rivâyâtın işârâtıyla, âhiretteki cehennem, bu dünyamızla münasebettardır. Yazın şiddet-i hararetine مِنْ فَيْحِ جَهَنَّمَ[2] denilmiştir.

Demek, bu dünyevî küçücük ve sönük akıl gözüyle o büyük cehennem görülmez. Fakat ism-i Hakîm'in nuruyla bakabiliriz, şöyle ki:

Arzın medar-ı senevîsi altında bulunan cehennem-i kübrâ, yerin merkezindeki cehennem-i suğrâyı güya tevkil ederek bazı vezâifini gördürmüş. Kadîr-i Zülcelâl'in mülkü pek çok geniştir. Hikmet-i ilâhiye nereyi göstermiş ise cehennem-i kübrâ oraya yerleşir.

Evet, bir Kadîr-i Zülcelâl ve emr-i kün feyekûn'e[3] mâlik bir Hakîm-i Zülkemâl, gözümüzün önünde kemâl-i hikmet ve intizam ile kameri arza bağlamış.. azamet-i kudret ve intizam ile arzı güneşe rabtetmiş.. ve güneşi seyyârâtıyla beraber arzın sürat-i seneviyesine yakın bir sürat ile ve haşmet-i rubûbiyetiyle –bir ihtimale göre– şemsü'ş-şümûs tarafına bir hareket vermiş.. ve donanma elektrik lâmbaları gibi yıldızları, saltanat-ı rubûbiyetine nurâni şahidler yapmış.. onunla saltanat-ı rubûbiyetini ve azamet-i kudretini göstermiş bir Zât-ı Zülcelâl'in kemâl-i hikmetinden ve azamet-i kudretinden ve saltanat-ı rubûbiyetinden uzak değildir ki, cehennem-i kübrâyı elektrik lâmbalarının fabrikasının kazanı hükmüne getirip âhirete bakan semânın yıldızlarını onunla iş'al etsin, hararet ve kuvvet versin. Yani, âlem-i nur olan cennetten yıldızlara nur verip, cehennemden nâr ve hararet göndersin. Aynı hâlde o cehennemin bir kısmını ehl-i azaba mesken ve mahbes yapsın.

Hem bir Fâtır-ı Hakîm ki; dağ gibi koca bir ağacı, tırnak gibi bir çekirdekte saklar. Elbette, o Zât-ı Zülcelâl'in kudret ve hikmetinden uzak değildir ki; küre-i arzın kalbindeki cehennem-i suğrâ çekirdeğinde cehennem-i kübrâyı saklasın.

Elhâsıl: Cennet ve cehennem, şecere-i hilkatten ebed tarafına uzanıp eğilerek giden bir dalın iki meyvesidir. Meyvenin yeri ise, dalın müntehâsındadır.

---

1 Gerçek bilgi Allah katındadır.

2 "(Sıcaklığın şiddeti) cehennemin kaynayıp taşmasındandır." (Bkz.: Buhârî, *mevâkîtü's-salât* 9; Müslim, *mesâcid* 180-187).

3 "(O, bir şeyi yaratmak isteyince sadece) 'ol!' der, o da oluverir." (Bakara sûresi, 2/117; Âl-i İmran sûresi, 3/47, 59; En'âm sûresi, 6/73; Nahl sûresi, 16/40; …)

• Hem şu silsile-i kâinatın iki neticesidir. Neticelerin mahalleri, silsilenin iki tarafındadır. Süflîsi, sakîli aşağı tarafında; nurânisi, ulvîsi yukarı tarafındadır.

• Hem şu seyl-i şuûnâtın ve mahsûlât-ı mâneviye-i arziyenin iki mahzenidir. Mahzenin mekânı ise, mahsûlâtın nev'ine göre, fenası altında, iyisi üstündedir.

• Hem ebede karşı cereyan eden ve dalgalanan mevcudât-ı seyyâlenin iki havzıdır. Havzın yeri ise, seylin durduğu ve tecemmû ettiği yerdedir. Yani, habîsâtı ve müzahrafâtı esfelde, tayyibâtı ve sâfiyâtı âlâdadır.

• Hem lütuf ve kahrın, rahmet ve azametin iki tecelligâhıdır. Tecelligâhın yeri ise her yerde olabilir. Rahmân-ı Zülcemâl ve Kahhâr-ı Zülcelâl nerede isterse tecelligâhını açar.

Amma cennet ve cehennemin vücûdları ise Onuncu ve Yirmi Sekizinci ve Yirmi Dokuzuncu Sözler'de gayet kat'î bir surette isbat edilmiştir. Şurada yalnız bu kadar deriz ki; meyvenin vücûdu, dal kadar.. ve neticenin, silsile kadar.. ve mahzenin, mahsûlât kadar.. ve havzın, ırmak kadar.. ve tecelligâhın, rahmet ve kahrın vücûdları kadar kat'î ve yakîndir.

Dördüncü Suâl

Mahbublara olan aşk-ı mecazî aşk-ı hakikîye inkılâb ettiği gibi, acaba ekser nâsta bulunan dünyaya karşı olan aşk-ı mecazî dahi bir aşk-ı hakikîye inkılâb edebilir mi?

Elcevap: Evet dünyanın fâni yüzüne karşı olan aşk-ı mecazî, eğer o âşık, o yüzün üstündeki zeval ve fenâ çirkinliğini görüp ondan yüzünü çevirse, Bâki bir Mahbub arasa, dünyanın pek güzel ve ayna-yı esmâ-yı ilâhiye ve mezraa-yı âhiret olan[1] iki diğer yüzüne bakmaya muvaffak olursa, o gayr-i meşrû mecazî aşk, o vakit aşk-ı hakikîye inkılâba yüz tutar. Fakat bir şart ile ki, kendinin zâil ve hayatıyla bağlı kararsız dünyasını, haricî dünyaya iltibas etmemektir. Eğer ehl-i dalâlet ve gaflet gibi kendini unutup, âfâka dalıp, umûmî dünyayı hususî dünyası zannedip ona âşık olsa, tabiat bataklığına düşer boğulur. Meğer ki harika olarak bir dest-i inâyet onu kurtarsın. Şu hakikati tenvir için şu temsile bak:

---

[1] "Dünya, âhiretin tarlasıdır." mânâsındaki hadis için bkz.: el-Gazâlî, *İhyâu ulûmi'd-dîn* 4/19; es-Sehâvî, *el-Makâsıdü'l-hasene* s.497; Aliyyülkârî, *el-Esrâru'l-merfûa* s.205.

Meselâ şu güzel zînetli odanın dört duvarında, dördümüze ait dört endam aynası bulunsa, o vakit beş oda olur. Biri hakikî ve umûmî, dördü misalî ve hususî. Her birimiz kendi aynamız vâsıtasıyla, hususî odamızın şeklini, heyetini, rengini değiştirebiliriz. Kırmızı boya vursak, kırmızı; yeşil boyasak, yeşil gösterir ve hâkezâ... Aynada tasarrufla çok vaziyetler verebiliriz; çirkinleştirir, güzelleştirir, çok şekillere koyabiliriz. Fakat haricî ve umûmî odayı ise kolaylıkla tasarruf ve tağyir edemeyiz. Hususî oda ile umûmî oda hakikatte birbirinin aynı iken, ahkâmda ayrıdırlar. Sen bir parmak ile odanı harap edebilirsin, ötekinin bir taşını bile kımıldatamazsın.

İşte, dünya süslü bir menzildir. Her birimizin hayatı, bir endam aynasıdır. Şu dünyadan her birimize birer dünya var, birer âlemimiz var. Fakat direği, merkezi, kapısı, hayatımızdır. Belki o hususî dünyamız ve âlemimiz, bir *sayfa*dır. Hayatımız bir kalem.. onunla sayfa-yı âmâlimize geçecek çok şeyler yazılıyor. Eğer dünyamızı sevdikse, sonra gördük ki; dünyamız, hayatımız üstünde bina edildiği için, hayatımız gibi zâil, fâni, kararsızdır; hissedip bildik. Ona ait muhabbetimiz, o hususî dünyamız ayna olduğu ve temsil ettiği güzel nukûş-u esmâ-yı ilâhiyeye döner; ondan, cilve-i esmâya intikal eder.

Hem o hususî dünyamızın âhiret ve cennetin muvakkat bir fidanlığı olduğunu derkedip, ona karşı şedit hırs ve talep ve muhabbet gibi hissiyâtımızı, onun neticesi ve semeresi ve sümbülü olan uhrevî fevâidine çevirsek, o vakit o mecazî aşk, hakikî aşka inkılâb eder.

Yoksa [1] نَسُوا اللهَ فَأَنْسٰيهُمْ أَنْفُسَهُمْ ۚ أُولٰٓئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ sırrına mazhar olup, nefsini unutup, hayatın zevalini düşünmeyerek, hususî kararsız dünyasını, aynı umûmî dünya gibi sabit bilip, kendini lâyemût farzederek dünyaya saplansa, şedit hissiyât ile ona sarılsa, onda boğulur gider. O muhabbet onun için hadsiz belâ ve azaptır. Çünkü o muhabbetten yetimâne bir şefkat, me'yusâne bir rikkat tevellüd eder. Bütün zîhayatlara acır, hatta güzel ve zevale maruz bütün mahlûkata bir rikkat ve bir firkat hisseder, elinden bir şey gelmez, yeis-i mutlak içinde elem çeker.

Fakat gafletten kurtulan evvelki adam, o şedit şefkatin elemine karşı ulvî bir tiryak bulur ki; acıdığı bütün zîhayatların mevt ve zevalinde bir Zât-ı Bâki'nin bâki esmâsının dâimî cilvelerini temsil eden ayna-yı ervahları bâki görür; şefkati, bir sürûra inkılâb eder. Hem zeval ve fenâya maruz bütün güzel

---

1 "Sakın şunlar gibi olmayın ki onlar Allah'ı unuttukları için, Allah da onlara kendilerini unutturdu. İşte yoldan çıkanlar bunlardır." (Haşir sûresi, 59/19).

mahlûkatın arkasında bir cemâl-i münezzeh ve hüsn-ü mukaddes ihsas eden bir nakş ve tahsin ve sanat ve tezyin ve ihsan ve tenvir-i dâimîyi görür. O zeval ve fenâyı tezyid-i hüsün ve tecdid-i lezzet ve teşhir-i sanat için bir tazelendirmek şeklinde görüp, lezzetini ve şevkini ve hayretini ziyadeleştirir.

اَلْبَاقِي هُوَ الْبَاقِي[1]

Said Nursî

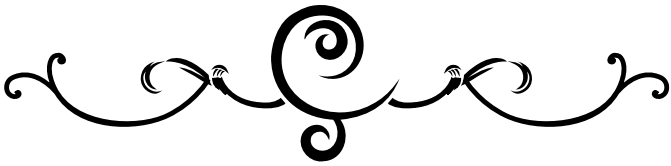

1 Kendinden başka her şeyin fâni olduğu gerçek Bâkî, Allah'tır.

İkinci Mektup

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1] ، وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ[2]

O mezkûr ve mâlûm talebesinin hediyesine karşı cevaptan bir parçadır.

Sâlisen

Bana bir hediye gönderdin. Gayet ehemmiyetli bir kaidemi bozmak istersin. Ben demiyorum ki: "Kardeşim ve biraderzadem olan Abdülmecid ve Abdurrahmân'dan kabul etmediğim gibi senden de kabul etmem." Çünkü sen onlardan daha ileri ve ruhuma daha yakın olduğundan, herkesin hediyesi reddedilse, seninki bir defaya mahsus olmak üzere reddedilmez. Fakat bu münasebetle o kaidemin sırrını söyleyeceğim, şöyle ki:

Eski Said minnet almazdı. Minnetin altına girmektense, ölümü tercih ederdi. Çok zahmet ve meşakkat çektiği hâlde, kaidesini bozmadı. Eski Said'in senin bu bîçâre kardeşine irsiyet kalan şu hasleti ise, tezehhüd ve sun'î bir istiğnâ değil, belki dört-beş ciddî esbaba istinad eder.

Birincisi: Ehl-i dalâlet; ehl-i ilmi, ilmi vâsıta-yı cer etmekle itham ediyorlar. "İlmi ve dini kendilerine medar-ı maîşet yapıyorlar." deyip insafsızcasına onlara hücum ediyorlar. *Bunları fiilen tekzip lâzımdır.*

İkincisi: *Neşr-i hak için enbiyâya ittibâ etmekle mükellefiz.* Kur'ân-ı Hakîm'de, *hakkı neşredenler* إِنْ أَجْرِيَ إِلَّا عَلَى اللهِ.. إِنْ أَجْرِيَ إِلَّا عَلَى اللهِ[3] diyerek, *insanlardan istiğnâ göstermişler.* Sûre-i Yâsîn'de: اِتَّبِعُوا مَنْ لَا يَسْئَلُكُمْ أَجْرًا وَهُمْ مُهْتَدُونَ[4] cümlesi, meselemiz hakkında çok mânidardır...

Üçüncüsü: Birinci Söz'de beyan edildiği gibi; *Allah nâmına vermek, Allah nâmına almak lâzımdır.* Hâlbuki ekseriya ya veren gafildir; kendi

---

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

2 "Hiç bir şey yoktur ki, O'nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor bulunmasın." (İsrâ sûresi, 17/44)

3 "Benim mükâfatım ancak Allah'a aittir." (Yûnus sûresi, 10/72; Hûd sûresi, 11/29, 51; …)

4 "Sizden bir ücret istemeyen, sizden hiç menfaat beklemeyen, dosdoğru yolda yürüyen bu kimselere uyun." (Yâsîn sûresi, 36/21).

nâmına verir, zımnî bir minnet eder. Ya alan gafildir; Mün'im-i Hakikî'ye ait şükrü, senâyı, zâhirî esbaba verir, hata eder.

Dördüncüsü: Tevekkül, kanaat ve iktisat öyle bir hazine ve bir servettir ki, hiçbir şey ile değişilmez. İnsanlardan ahz-ı mal edip o tükenmez hazine ve defineleri kapatmak istemem. Rezzâk-ı Zülcelâl'e yüz binler şükrediyorum ki, küçüklüğümden beri beni minnet ve zillet altına girmeye mecbur etmemiş. O'nun keremine istinâden, bakiyye-i ömrümü de o kaide ile geçirmesini rahmetinden niyaz ediyorum.

Beşincisi: Bir-iki senedir çok emâreler ve tecrübelerle kat'î kanaatim oldu ki; halkların malını, husûsan zenginlerin ve memurların hediyelerini almaya me'zun değilim. Bazıları bana dokunuyor.. belki dokunduruluyor, yedirilmiyor.. bazen bana zararlı bir surete çevriliyor. Demek gayrın malını almamaya mânen bir emirdir ve almaktan bir nehiydir.

Hem bende bir tevahhuş var; herkesi, her vakit kabul edemiyorum. Halkın hediyesini kabul etmek, onların hatırını sayıp, istemediğim vakitte onları kabul etmek lâzım geliyor.. o da hoşuma gitmiyor.

Hem tasannû ve temelluktan beni kurtaran bir parça kuru ekmek yemek ve yüz yamalı bir libas giymek, bana daha hoş geliyor. Gayrın en âlâ baklavasını yemek, en murassâ libasını giymek ve onların hatırını saymaya mecbur olmak, bana nâhoş geliyor.

Altıncısı: Ve istiğnâ sebebinin en mühimmi; mezhebimizce en mûteber olan İbni Hacer diyor ki:

"Salâhat niyetiyle sana verilen bir şeyi, sâlih olmazsan kabul etmek haramdır."[1]

İşte, şu zamanın insanları hırs ve tamâ yüzünden küçük bir hediyesini pek pahalı satıyorlar. Benim gibi günahkâr bir bîçâreyi, sâlih veya veli tasavvur ederek, sonra bir ekmek veriyorlar.

Eğer –hâşâ– ben kendimi sâlih bilsem; o alâmet-i gururdur, salâhatin ademine delildir. Eğer kendimi sâlih bilmezsem, o malı kabul etmek câiz değildir. Hem âhirete müteveccih âmâle mukabil sadaka ve hediyeyi almak, âhiretin bâki meyvelerini dünyada fâni bir surette yemek demektir.

اَلْبَاقِي هُوَ الْبَاقِي[2]

Said Nursî

---

1 Bkz.: İbni Hacer el-Heytemî, *Tuhfetü'l-muhtâc bi şerhi'l-Minhâc* 1/178.

2 Kendinden başka her şeyin fâni olduğu gerçek Bâkî, Allah'tır.

Üçüncü Mektup

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1] ، وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ[2]

O mâlûm talebesine gönderilen mektubun bir parçasıdır.

Hâmisen

Bir mektupta, buradaki hissiyâtıma hissedar olmak arzusunu yazmıştın. İşte binden birini işit:

Bir gece, yüz tabakalık irtifada, bir katran ağacının başındaki yuvada, semânın yıldızlarla yaldızlanmış güzel yüzüne baktım; Kur'ân-ı Hakîm'in فَلَآ أُقْسِمُ بِالْخُنَّسِ ۞ اَلْجَوَارِ الْكُنَّسِ[3] kaseminde ulvî bir nur-u i'câz ve parlak bir sırr-ı belâgat gördüm.

Evet, seyyar yıldızlara ve istitar ve intişarlarına işaret eden şu âyet, gayet âlî bir nakş-ı sanat ve âlî bir levha-yı ibret, nazar-ı temâşâya gösteriyor.

Evet şu seyyareler, kumandanları olan güneşin dairesinden çıkıyorlar, sabit yıldızlar dairesine girerek semâda yeni yeni nakışları ve sanatları gösteriyorlar. Bazen kendileri gibi parlak bir yıldıza omuz omuza verir, güzel bir vaziyet gösteriyorlar. Bazen küçük yıldızlar içine girip bir kumandan suretini gösteriyorlar. Hususiyle bu mevsimde, akşamdan sonra ufukta Zühre Yıldızı ve fecirden evvel diğer parlak bir arkadaşı, gayet şirin ve güzel bir vaziyet gösteriyorlar. Sonra vazife-i teftişiyelerini ve nakş-ı sanatta mekiklik hizmetini îfâdan sonra yine dönüp sultanları olan güneşin şâşaalı dairesine girip gizleniyorlar.

Şimdi şu "hunnes, künnes" tâbir edilen seyyarelerle şu zeminimizi kâinat fezâsında birer gemi, birer tayyare suretinde kemâl-i intizamla döndüren ve seyr u seyahat ettiren Zât'ın haşmet-i rubûbiyetini ve şâşaa-yı saltanat-ı ulûhiyetini güneş gibi parlaklığıyla gösteriyorlar.

---

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

2 "Hiç bir şey yoktur ki, O'nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor bulunmasın." (İsrâ sûresi, 17/44)

3 "Hayır, hayır! Yemin ederim gündüzün sinip gizlenen yıldızlara, dolaşıp dolaşıp yuvalarına, yörüngelerine giren gezegenlere." (Tekvir sûresi, 81/15-16).

Bak bir saltanatın haşmetine ki; gemileri ve tayyareleri içinde öyleleri var ki, bin defa küre-i arz kadar bir cesamette ve bir saniyede sekiz saat mesafeyi kateden sürattedir. İşte, böyle bir Sultan'a ubûdiyet ve imanla intisap etmek ve şu dünyada O'na misafir olmak ne kadar âlî bir saadet, ne derece büyük bir şeref olduğunu kıyas et.

Sonra kamere baktım. وَالْقَمَرَ قَدَّرْنَاهُ مَنَازِلَ حَتّٰى عَادَ كَالْعُرْجُونِ الْقَدِيمِ[1] âyetinin gayet parlak bir nur-u i'câzı ifade ettiğini gördüm. Evet kamerin takdiri ve tedviri ve tedbir ve tenviri ve zemine ve güneşe karşı gayet dakik bir hesapla vaziyetleri, o kadar hayret-fezâ, o derece harikadır ki, "Onu öyle tanzim eden ve takdîr eden bir Kadîr'e hiçbir şey ağır gelmez. Onu öyle yapan, her şeyi yapabilir." fikrini, temâşâ eden her bir zîşuura ders verir.

Hem öyle bir tarzda güneşi takip ediyor ki; bir saniye kadar yolunu şaşırmıyor, zerre kadar vazifesinden geri kalmıyor. Dikkatle bakana, سُبْحَانَ مَنْ تَحَيَّرَ فِي صُنْعِهِ الْعُقُولُ[2] dedirtiyor. Hususan mayısın âhirinde olduğu gibi, bazı vakitte ince hilâl şeklinde Süreyya menziline girdiği vakit, hurma ağacının eğilmiş beyaz bir dalı suretini ve Süreyya, bir salkım suretini gösterdiğinden; o yeşil semâ perdesi arkasında, hayale nurâni büyük bir ağacın vücûdunu tahayyül ettirir. Güya o ağaçtan bir dalının bir sivri ucu, o perdeyi delmiş, bir salkımıyla beraber başını çıkarmış, Süreyya ve hilâl olmuş ve sâir yıldızlar da o gaybî ağacın meyveleri olduğunu hayale telkin eder. İşte, كَالْعُرْجُونِ الْقَدِيمِ[3] teşbihinin letâfetini, belâgatını gör.

Sonra هُوَ الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ الْأَرْضَ ذَلُولًا فَامْشُوا فِي مَنَاكِبِهَا[4] âyeti hatırıma geldi ki; zemin musahhar bir sefine, bir merkûb olduğunu işaret ediyor. O işaretten kendimi fezâ-yı kâinatta süratle seyahat eden pek büyük bir geminin yüksek bir mevkiinde gördüm. At ve gemi gibi bir merkûba binildiği zaman kırâatı sünnet olan[5] سُبْحَانَ الَّذِي سَخَّرَ لَنَا هٰذَا وَمَا كُنَّا لَهُ مُقْرِنِينَ[6] âyetini okudum.

---

1 "Ay için de birtakım safhalar, duraklar tâyin ettik, dolaşa dolaşa, nihayet eski hurma salkımının çöpü gibi kuru, sarı, kavisli bir hâle gelir." (Yâsîn sûresi, 36/39)

2 Sanatı karşısında akılların hayrete düştüğü Zât, ne yücedir! (Bkz.: en-Nevevî, *el-Ezkâr* s.292; Ali İbni Ebî Talib, *Nehcü'l-belâğa* s.428)

3 "Eski hurma salkımının kuru, sarı, kavisli hâli gibi." (Yâsîn sûresi, 36/39).

4 "Yeryüzünü size hizmete hazır, uysal bir binek gibi kılan da O'dur. Haydi öyleyse siz de onun omuzları üstünde rahatça dolaşın." (Mülk sûresi, 67/15)

5 Bkz.: Müslim, *hac* 425; Tirmizî, *deavât* 46; Ebû Dâvûd, *cihâd* 74.

6 "Bunları bizim hizmetimize veren Allah yüceler yücesidir, her türlü eksiklikten münezzehtir. O lutfetmeseydi biz buna güç yetiremezdik." (Zuhruf sûresi, 43/13).

Hem gördüm ki; küre-i arz şu hareketle, sinema levhalarını gösteren bir makine vaziyetini aldı.. bütün semâvâtı harekete getirdi.. bütün yıldızları muhteşem bir ordu gibi sevke başladı. Öyle şirin ve yüksek manzaraları gösterdi ki, ehl-i fikri mest ü hayran eder. "Fesübhânallah!" dedim; ne kadar az bir masrafla, ne kadar çok ve büyük ve garip ve acîb, âlî ve gâlî işler görülüyor. Bu noktadan *iki nükte-i imaniye* hatıra geldi:

Birincisi: Birkaç gün evvel bir misafirim bana suâl etti. O şüpheli suâlin esası şudur: "Cennet ve cehennem pek çok uzaktırlar. Haydi ehl-i cennet, lütf-u ilâhî ile berk ve burak gibi uçarak haşirden geçerler, cennete giderler.[1] Fakat ehl-i cehennem, sakîl cisimleri ve büyük ve ağır günahların yükleri altında nasıl gidecekler? Hangi vâsıta ile?"

İşte hatıra gelen şudur: Nasıl ki meselâ bütün milletler, Amerika'da umûmî bir kongreye davet edilse, her millet büyük gemisine biner, oraya gider. Öyle de, bahr-i muhit-i kâinatta, bir senede yirmi beş bin senelik uzun bir seyahate alışan küre-i arz; ahalisini alır, gider mahşer meydanına boşaltır.

Hem her otuz üç metrede bir derece-i hararet tezâyüd ettiği delâletiyle, merkez-i arzda bulunan cehennem ateşinin –hadisçe beyan olunan– derece-i hararetine muvafık iki yüz bin derece-i harareti taşıyan ve –hadisin rivâyâtına göre– dünyada ve berzahta büyük cehennemin bazı vazifelerini gören ateşini[2] cehenneme döker, sonra emr-i ilâhî ile daha güzel ve bâki bir surete tebeddül eder, âhiret âleminden bir menzil olur.

Hatıra gelen ikinci nükte: Sâni-i Kadîr, Fâtır-ı Hakîm, Vâhid-i Ehad kemâl-i kudretini ve cemâl-i hikmetini ve delil-i vahdetini göstermek için, pek az bir şeyle çok işleri görmek; pek küçük bir şeyle, pek büyük vazifeleri gördürmeyi âdet etmiştir. Bazı Sözler'de demiştim ki; *eğer bütün eşya birtek zâta isnad edilse vücûb derecesinde bir sühûlet, bir kolaylık peydâ eder. Eğer, eşya müteaddit sâni'lere, esbaplara isnad edilse imtinâ derecesinde bir suûbet, bir müşkülât ortaya düşer.* Çünkü bir zabit gibi veya usta gibi birtek zât, kesretli efrada ve kesretli taşlara bir fiil ile, bir hareket ile ve sühûletle bir vaziyet verip bir netice hâsıl eder ki; eğer o vaziyeti alması ve o

---

1 Bu hakikate Kur'ân-ı Kerîm iki âyetiyle işaret eder: "Gökten yere kadar her işi düzenleyip yönetir. Sonra bütün bu işler, sizin hesabınıza göre bin yıl tutan bir günde O'na yükselir." (Secde sûresi, 32/5); "Melekler ve Rûh, O'nun Arş'ına miktarı elli bin sene olan bir günde yükselirler." (Meâric sûresi, 70/4).

2 Cehennem ateşinin sıcaklığını bildiren hadis-i şerifler için bkz.: Buhârî, *bed'ü'l-halk* 10; Müslim, *mesâcid* 180-187; Tirmizî, *salât* 5; Ebû Dâvûd, *salât* 5.

neticeyi istihsal etmesi, o ordudaki efrada ve o direksiz kubbedeki taşlara havale edilse pek çok fiillerle, pek çok müşkülâtla, pek çok karışıklıklarla ancak yapılabilir.

İşte, şu kâinattaki raks u deveran, seyr u cevelân ve temâşâ-yı tesbihfeşân ve fusûl-ü erbaa ve gece-gündüzdeki seyeran gibi ef'âl, eğer vahdete verilse birtek zât, birtek emirle, birtek küreyi tahrik ile mevsimlerin değişmesindeki acâib-i sanatı.. ve gece gündüzün deveranındaki garâib-i hikmeti.. ve yıldızların ve şems ve kamerin sûrî hareketlerinde şirin temâşâ levhalarını göstermek gibi o âlî vaziyetleri ve gâlî neticeleri istihsal eder. Çünkü umum mevcudât ordusu O'nundur.[1] İstese arz gibi bir neferi, umum yıldızlara kumandan tayin eder.. koca güneşi, ahalisine ısıtıcı ve ışık verici bir lâmba.. ve elvâh-ı nukûş-u kudret olan fusûl-ü erbaayı da bir mekik.. ve sahâif-i kitâbet-i hikmet olan gece gündüzü de bir yay yapar. Her bir gününe, ayrı bir şekilde bir kameri göstererek, evkatın hesabı için takvimcilik yaptırır.. ve yıldızların kendilerine, raksa gelen ve cezbeden, rakseden melâikenin ellerinde süslü ve şirin, parlak, nâzenin misbahlar suretini vermek gibi, arza ait çok hikmetlerini gösterir. Eğer bu vaziyetler, umum mevcudâta hükmü ve nizamı ve kanunu ve tedbiri müteveccih olan bir zâttan istenilmezse o vakit umum güneşler, yıldızlar, hakikî hareket ile ve hadsiz bir süratle, hadsiz bir mesafeyi her gün kat'etmeleri lâzım gelir.

İşte, vahdette nihâyetsiz sühûlet ve kesrette nihâyetsiz suûbet bulunduğundandır ki; ehl-i sanat ve ticaret, kesrete bir vahdet verir, tâ sühûlet ve kolaylık olsun, yani şirketler teşkil ederler.

Elhâsıl: *Dalâlet yolunda nihâyetsiz müşkülât var, hidayet ve vahdet yolunda nihâyetsiz sühûlet var.*

اَلْبَاقِي هُوَ الْبَاقِي[2]

Said Nursî

1 Bkz.: "Göklerin ve yerin orduları Allah'ındır." (Fetih sûresi, 48/4, 7).

2 Kendinden başka her şeyin fâni olduğu gerçek Bâkî, Allah'tır.

Dördüncü Mektup

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1] ، وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ[2]

سَلَامُ اللهِ وَرَحْمَتُهُ وَبَرَكَاتُهُ عَلَيْكُمْ وَعَلٰى إِخْوَانِكُمْ لَاسِيَّمَا[3]... الخ

Aziz kardeşlerim,

Ben şimdi Çam Dağı'nda, yüksek bir tepede, büyük bir çam ağacının tepesinde bir menzilde bulunuyorum. İnsten tevahhuş ve vuhûşa ünsiyet ettim. İnsanlarla sohbet arzu ettiğim vakit, hayalen sizleri yanımda bulur, bir hasbihal ederim, sizinle müteselli olurum. Bir mâni olmazsa, bir-iki ay burada yalnız kalmak arzusundayım. Barla'ya dönsem, arzunuz veçhile sizden ziyade müştâk olduğum şifâhî bir musahabe çaresini arayacağız.

Şimdi bu çam ağacında hatıra gelen iki-üç hatırayı yazıyorum:

Birincisi

Bir parça mahrem bir sırdır, fakat senden sır saklanmaz, şöyle ki:

Ehl-i hakikatin bir kısmı, nasıl ki ism-i Vedûd'a mazhardırlar ve âzamî bir mertebede o ismin cilveleriyle, mevcudâtın pencereleriyle Vâcibü'l-vücûd'a bakıyorlar; *öyle de şu hiç-ender hiç olan kardeşinize yalnız hizmet-i Kur'ân'a istihdamı hengâmında ve o hazine-i bînihâyenin dellâlı olduğu bir vakitte, ism-i Rahîm ve ism-i Hakîm mazhariyetine medar bir vaziyet verilmiş. Bütün Sözler, o mazhariyetin cilveleridir. İnşaallah, o Sözler,*

وَمَنْ يُؤْتَ الْحِكْمَةَ فَقَدْ أُوتِيَ خَيْرًا كَثِيرًا[4] *sırrına mazhardırlar.*

---

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

2 "Hiç bir şey yoktur ki, O'nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor bulunmasın." (İsrâ sûresi, 17/44)

3 Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi, size ve kardeşlerinize olsun. Hâssaten...

4 "Kime hikmet nasip edilmişse doğrusu, büyük bir hayra mazhar olmuştur." (Bakara sûresi, 2/269).

İkincisi

Tarîk-i Nakşî hakkında denilen:

"Der tarîk-i Nakşibendî lâzım âmed çâr terk:
Terk-i dünya, terk-i ukbâ, terk-i hestî, terk-i terk."

olan fıkra-yı rânâ birden hatıra geldi. O hâtıra ile beraber, birden şu fıkra tulû etti:

"Der tarîk-i acz-mendî, lâzım âmed çâr çiz;
Fakr-ı mutlak, acz-i mutlak, şükr-ü mutlak, şevk-i mutlak, ey aziz!"

Sonra senin yazdığın: "Bak kitab-ı kâinatın safha-yı rengînine... ilâ âhir..." olan rengin ve zengin şiir hatırıma geldi. O şiir ile semânın yüzündeki yıldızlara baktım. "Keşke şâir olsaydım, bunu tekmil etseydim!" dedim. Hâlbuki şiir ve nazma istidadım yokken yine başladım, fakat nazım ve şiir yapamadım; nasıl hutûr etti ise, öyle yazdım. Benim vârisim olan sen, istersen nazma çevir, tanzim et. İşte birden hatıra gelen şu:

Dinle de yıldızları, şu hutbe-i şirinine,
Nâme-i nurunu hikmet, bak ne takrir eylemiş.

Hep beraber nutka gelmiş, hak lisanıyla derler:
Bir Kadîr-i Zülcelâl'in haşmet-i sultanına,
Birer burhan-ı nur-efşânız, vücûd-u Sânî'a
Hem vahdete, hem kudrete şahidleriz biz!..

Şu zeminin yüzünü yaldızlayan
Nâzenin mucizâtı çün melek seyranına.
Şu semânın arza bakan, cennete dikkat eden,
Binler müdakkik gözleriz biz!..[1(Hâşiye)]

Tûba-yı hilkatten semâvât şıkkına,
Hep kehkeşân ağsânına,
Bir Cemîl-i Zülcelâl'in dest-i hikmetiyle takılmış,
Pek güzel meyveleriz biz!..

---

1 (Hâşiye) Yani, cennet çiçeklerinin fidanlık ve mezraacığı olan zeminin yüzünde hadsiz mucizât-ı kudret teşhir edildiğinden semâvât âlemindeki melâikeler o mucizâtı ve o harikaları temâşâ ettikleri gibi; ecrâm-ı semâviyenin gözleri hükmünde olan yıldızlar dahi, güya melâikeler gibi zemin yüzündeki nâzenin masnûâtı gördükçe cennet âlemine bakıyorlar ve o muvakkat harikaları bâki bir surette cennette dahi temâşa ediyorlar gibi bir zemine, bir cennete bakıyorlar. Yani, o iki âleme nezâretleri var demektir.

Şu semâvât ehline birer mescid-i seyyâr,
Birer hâne-i devvâr, birer ulvî âşiyâne,
Birer misbah-ı nevvâr, birer gemi-i cebbâr,
Birer tayyâreleriz biz!..

Bir Kadîr-i Zülkemâl'in, bir Hakîm-i Zülcelâl'in
Birer mucize-i kudret, birer harika-yı sanat-ı hâlıkâne,
Birer nâdire-i hikmet, birer dâhiye-i hilkat,
Birer nur âlemiyiz biz!..

Böyle yüz bin dil ile yüz bin burhan gösteririz,
İşittiririz insan olan insana!..
Kör olası dinsiz gözü, görmez oldu yüzümüzü,
Hem işitmez sözümüzü, hak söyleyen âyetleriz biz!..

Sikkemiz bir, turramız bir,
Rabbimize musahharız;
Müsebbihiz, zikrederiz âbidâne.
Kehkeşânın halka-yı kübrâsına mensup birer meczuplarız biz!..

اَلْبَاقِي هُوَ الْبَاقِي[1]

Said Nursî

[1] Kendinden başka her şeyin fâni olduğu gerçek Bâkî, Allah'tır.

Beşinci Mektup

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1] ، وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ[2]

Silsile-i nakşînin kahramanı ve bir güneşi olan İmam Rabbânî *(radiyallâhu anh)* Mektubat'ında demiş ki:

♦ *"Hakâik-i imaniyeden bir meselenin inkişafını, binler ezvak ve mevâcid ve keramâta tercih ederim."*[3]

Hem demiş ki:

♦ *"Bütün tarîklerin nokta-yı müntehâsı, hakâik-i imaniyenin vuzuh ve inkişafıdır."*[4]

Hem demiş ki:

♦ *"Velâyet üç kısımdır: Biri, velâyet-i suğrâ ki meşhur velâyettir.. biri, velâyet-i vustâ.. biri, velâyet-i kübrâdır. Velâyet-i kübrâ ise; veraset-i nübüvvet yoluyla, tasavvuf berzahına girmeden, doğrudan doğruya hakikate yol açmaktır."*[5]

Hem demiş ki:

♦ *"Tarîk-i Nakşî'de iki kanat ile sülûk edilir. Yani, hakâik-i imaniyeye sağlam bir surette itikat etmek ve ferâiz-i diniyeyi imtisal etmekle olur. Bu iki cenâhta kusur varsa, o yolda gidilmez."*[6]

Öyle ise tarîk-i Nakşî'nin üç perdesi var:

Birisi ve en birincisi ve en büyüğü: Doğrudan doğruya hakâik-i imaniyeye hizmettir ki, İmam Rabbânî de *(radiyallâhu anh)* âhirzamanında ona sülûk etmiştir.

---

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

2 "Hiç bir şey yoktur ki, O'nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor bulunmasın." (İsrâ sûresi, 17/44)

3 Bkz.: İmâm Rabbânî, *el-Mektûbât* 1/182 (210. Mektup).

4 Bkz.: İmâm Rabbânî, *el-Mektûbât* 1/182 (210. Mektup).

5 Bkz.: İmâm Rabbânî, *el-Mektûbât* 1/240 (260, 272, 302. Mektuplar).

6 Bkz.: İmâm Rabbânî, *el-Mektûbât* 1/87 (75. Mektup), 1/98 (91. Mektup), 1/99 (94. Mektup).

İkincisi: Ferâiz-i diniyeye ve sünnet-i seniyyeye tarîkat perdesi altında hizmettir.

Üçüncüsü: Tasavvuf yoluyla emrâz-ı kalbiyenin izâlesine çalışmak, kalb ayağıyla sülûk etmektir.

Birincisi farz, ikincisi vâcib, bu üçüncüsü ise sünnet hükmündedir.

Madem hakikat böyledir; ben tahmin ediyorum ki, *eğer Şeyh Abdülkadir Geylânî (radiyallâhu anh) ve Şah-ı Nakşibend (radiyallâhu anh) ve İmam Rabbânî (radiyallâhu anh) gibi zâtlar bu zamanda olsaydılar, bütün himmetlerini, hakâik-i imaniyenin ve akâid-i İslâmiye'nin takviyesine sarfedeceklerdi. Çünkü saadet-i ebediyenin medarı onlardır. Onlarda kusur edilse, şekâvet-i ebediyeye sebebiyet verir. İmansız cennete gidemez, fakat tasavvufsuz cennete giden pek çoktur. Ekmeksiz insan yaşayamaz, fakat meyvesiz yaşayabilir. Tasavvuf meyvedir, hakâik-i İslâmiye gıdadır.* Eskiden kırk günden tut, tâ kırk seneye kadar bir seyr u sülûk ile bazı hakâik-i imaniyeye ancak çıkılabilirdi. *Şimdi ise Cenâb-ı Hakk'ın rahmetiyle, kırk dakikada o hakâike çıkılacak bir yol bulunsa o yola karşı lâkayt kalmak, elbette kâr-ı akıl değil...*

İşte, otuz üç adet Sözler, böyle Kur'ânî bir yolu açtığını dikkatle okuyanlar hükmediyorlar. Madem hakikat budur; esrar-ı Kur'âniye'ye ait yazılan Sözler, şu zamanın yaralarına en münasip bir ilâç, bir merhem.. ve zulümâtın tehâcümâtına maruz heyet-i İslâmiye'ye en nâfi bir nur.. ve dalâlet vadilerinde hayrete düşenler için en doğru bir rehber olduğu itikadındayım.

Bilirsiniz ki; eğer dalâlet, cehaletten gelse izâlesi kolaydır. Fakat dalâlet, fenden ve ilimden gelse izâlesi müşküldür. Eski zamanda ikinci kısım, binde bir bulunuyordu. Bulunanlardan ancak binden biri, irşad ile yola gelebilirdi. Çünkü öyleler, kendilerini beğeniyorlar; hem bilmiyorlar, hem kendilerini bilir zannediyorlar. Cenâb-ı Hak, şu zamanda i'câz-ı

Kur'ân'ın mânevî lemeâtından olan mâlûm Sözler'i, şu dalâlet zındıkasına bir tiryak hâsiyetini vermiş tasavvurundayım.

اَلْبَاقِي هُوَ الْبَاقِي[1]

Said Nursî

---

[1] Kendinden başka her şeyin fâni olduğu gerçek Bâkî, Allah'tır.

Altıncı Mektup

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1] ، وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ[2]

سَلَامُ اللهِ وَرَحْمَتُهُ وَبَرَكَاتُهُ عَلَيْكُمَا وَعَلٰى إِخْوَانِكُمَا مَا دَامَ الْمَلَوَانِ

وَتَعَاقَبَ الْعَصْرَانِ وَمَا دَارَ الْقَمَرَانِ وَاسْتَقْبَلَ الْفَرْقَدَانِ[3]

Gayretli kardeşlerim, hamiyetli arkadaşlarım ve dünya denilen diyâr-ı gurbette medar-ı tesellilerim,

Madem Cenâb-ı Hak sizleri, fikrime ihsan ettiği manalara hissedar etmiştir. Elbette hissiyâtıma da hissedar olmak hakkınızdır. Sizleri ziyade müteessir etmemek için, gurbetimdeki firkatimin ziyade elîm kısmını tayyedip, bir kısmını sizlere hikâye edeceğim, şöyle ki:

Şu iki-üç aydır pek yalnız kaldım. Bazen on beş-yirmi günde bir defa misafir yanımda bulunur. Sâir vakitlerde yalnızım. Hem yirmi güne yakındır, dağcılar yakınımda yok, dağıldılar...

İşte gece vakti, garîbâne, şu dağlarda sessiz, sadâsız, yalnız ağaçların hazînâne hemhemeleri içinde kendimi birbiri içinde beş muhtelif renkli gurbetlerde gördüm:

Birincisi: İhtiyarlık sırrıyla, hemen ekseriyet-i mutlaka ile, akran ve ahbabım ve akâribimden yalnız ve garip kaldım. Onlar beni bırakıp âlem-i berzaha gittiklerinden neşet eden hazin bir gurbeti hissettim.

• İşte, şu gurbet içinde ayrı diğer bir daire-i gurbet açıldı; o da geçen bahar gibi alâkadar olduğum ekser mevcudât, beni bırakıp gittiklerinden hâsıl olan firkatli bir gurbeti hissettim.

---

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

2 "Hiç bir şey yoktur ki, O'nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor bulunmasın." (İsrâ sûresi, 17/44)

3 Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketleri, gece ve gündüz devam ettikçe, sabah ve akşam geldikçe, ay ve güneş döndükçe, ferkadân denilen iki yıldız doğdukça ikinize ve kardeşlerinize olsun.

• Ve şu gurbet içinde bir daire-i gurbet daha açıldı ki; vatanımdan ve akâribimden ayrı düşüp, yalnız kaldığımdan tevellüd eden firkatli bir gurbeti hissettim.

• Ve şu gurbet içinde gecenin ve dağların garîbâne vaziyeti bana rikkatli bir gurbeti daha hissettirdi.

• Ve şu gurbetten dahi, şu fâni misafirhâneden ebedü'l-âbâd tarafına harekete âmâde olan ruhumu fevkalâde bir gurbette gördüm.

Birden "Fesübhânallah!" dedim, bu gurbetlere ve karanlıklara nasıl dayanılır diye düşündüm, kalbim feryad ile dedi:

Yâ Rab! Garîbem, bîkesem, zaîfem, nâtüvânem, alîlem, âcizem, ihtiyarem;

Bî-ihtiyârem, el-amân-gûyem, afv-cûyem, medet-hâhem zidergâhet İlâhî![1]

Birden nur-u iman, feyz-i Kur'ân, lütf-u Rahmân imdadıma yetiştiler. O beş karanlıklı gurbetleri, beş nurâni ünsiyet dairelerine çevirdiler.

Lisanım, حَسْبُنَا اللهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ[2] söyledi.

Kalbim, فَإِنْ تَوَلَّوْا فَقُلْ حَسْبِيَ اللهُ لَا إِلٰهَ إِلَّا هُوَ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَهُوَ رَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ[3] âyetini okudu.

Aklım dahi ızdırabından ve dehşetinden feryâd eden nefsime hitaben dedi:

Bırak bîçâre feryâdı, belâdan kıl tevekkül.
Zira feryâd; belâ-ender, hatâ-ender belâdır bil!

Belâ vereni buldunsa eğer;
Safâ-ender, vefâ-ender, atâ-ender belâdır bil!

Madem öyle, bırak şekvâyı, şükret!
Çün belâbil, demâ keyfinden güler hep gül-mül.

---

1 Allah'ım! Garibim, kimsesizim, zayıfım, güçsüzüm, hastayım, âcizim, yaşlıyım, ihtiyârım elimde değil, aman diliyorum, af istiyorum, yardım diliyorum, senin dergahından Allah'ım!

2 "Allah bize yeter. O ne güzel vekildir!" (Âl-i İmran sûresi, 3/173).

3 "(Ey Rasûlüm! Sen böyle onların üzerine titrerken) onlar halâ senden ve yolundan yüz çevirecek olurlarsa de ki: Bana (yardımcı ve destekçi olarak) Allah kâfidir. O'ndan başka hiçbir ilâh yoktur. Ben O'na dayandım, O'na güvendim ve O, (bütün kâinatın, bütün varlıkların idare merkezi olan) Büyük Arş'ın Rabbi, (bütün kâinatın mutlak Sultanı, bütün varlıkların yegâne sığınağı, besleyip yaşatanı, koruyup gözetenidir)." (Tevbe sûresi, 9/129)

Ger bulmazsan bütün dünya;
Cefâ-ender, fenâ-ender, hebâ-ender belâdır bil!

Cihan dolu belâ başında varken,
Ne bağırırsın küçücük bir belâdan, gel tevekkül kıl!

Tevekkül ile belâ yüzünde gül, tâ o da gülsün;
O güldükçe küçülür, eder tebeddül.

Hem üstadlarımdan Mevlânâ Celâleddin'in nefsine dediği gibi dedim:

أُوْگفْتِ اَلَسْتُ و تُوگُفْتِي بَلَى شُكْرِي بَلَى چِيسْتْ كَشِيدَنْ بَلَا
سِرِّ بَلَا چِيسْتْ كِه، يَعْنِي مَنَمْ حَلْقَه زَنِ دَرْ گَهِ فَقْرُو فَنَا[1]

O vakit nefsim dahi: *"Evet, evet… Acz ve tevekkül ile, fakr ve iltica ile nur kapısı açılır, zulmetler dağılır.* [2]اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ عَلٰى نُورِ الْإِيمَانِ وَالْإِسْلَامِ" dedi. Meşhur Hikem-i Atâiyye'nin şu fıkrası:

مَاذَا وَجَدَ مَنْ فَقَدَهُ وَمَاذَا فَقَدَ مَنْ وَجَدَهُ[3]

Yani: *"Cenâb-ı Hakk'ı bulan, neyi kaybeder? Ve O'nu kaybeden, neyi kazanır?"*

Yani: *"O'nu bulan her şeyi bulur; O'nu bulmayan hiçbir şey bulmaz, bulsa da başına belâ bulur."* Ne derece âlî bir hakikat olduğunu gördüm ve طُوبٰى لِلْغُرَبَاءِ[4] hadisinin sırrını anladım, şükrettim.

İşte kardeşlerim! Karanlıklı bu gurbetler, çendan nur-u imanla nurlandılar, fakat yine bende bir derece hükümlerini icra ettiler ve şöyle bir düşünceyi verdiler: "Madem ben garîbim ve gurbetteyim ve gurbete gideceğim. Acaba şu misafirhânedeki vazifem bitmiş midir? Tâ ki sizleri ve Sözler'i tevkil etsem ve bütün bütün alâkamı kessem..." fikri hatırıma geldi. Onun için sizden sormuştum ki; "Acaba yazılan Sözler kâfî midir, noksanı var mı? Yani, vazifem bitmiş midir? Tâ ki rahat-ı kalble kendimi nurlu, zevkli, hakikî bir gurbete atıp, dünyayı unutup, Mevlânâ Celâleddin'in dediği gibi

---

1 "O 'Ben sizin Rabbiniz değil miyim?' dedi. Ve sen 'belâ' (evet Rabbimizsin) dedin. Belâ demenin şükrü nedir? Belâ çekmektir. Belâ çekmenin sırrı nedir? 'Fakr u fenâ dergâhının (kapısının) halkasına vuran benim' demektir." (Bkz.: *Divân-ı Kebîr* s.157 *Gazel* 251).

2 İman ve İslâm nûrundan dolayı hamdolsun Yüce Rabbimize.

3 Bkz.: eş-Şürnûbî, *Şerhu Hikemi'l-Atâiyye* s.208.

4 "Gariplere müjdeler olsun." (Bkz.: Müslim, *îmân* 232; Tirmizî, *îmân*, 13; İbni Mâce, *fiten* 15).

دَانِي سَمَاعِ چِهْ بُوَدْ بِي خُودْ شُدَنْ زِهَسْتِي
أَنْدَرْ فَنَايِ مُطْلَقْ ذَوْقِ بَقَا چَشِيدَنْ[1]

deyip, ulvî bir gurbeti arayabilir miyim?" diye sizi o suâller ile tasdî etmiştim.

اَلْبَاقِي هُوَ الْبَاقِي[2]

Said Nursî

1 Semâ'ın ne olduğunu bilir misin? Varlık âleminden geçip, mutlak fenâ (makam) içinde bekâ zevkini tatmaktır.

2 Kendinden başka her şeyin fâni olduğu gerçek Bâkî, Allah'tır.

Yedinci Mektup

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1] ، وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ[2]

اَلسَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكَاتُهُ أَبَدًا دَائِمًا[3]

Aziz kardeşlerim,

Bana söylemek üzere Şamlı Hâfız'a iki şey demişsiniz:

Birincisi: "Hazreti Peygamber'in *(aleyhissalâtü vesselâm)* Zeyneb'i tezevvücünü, eski zaman münafıkları gibi yeni zamanın ehl-i dalâleti dahi medar-ı tenkit buluyorlar; nefsânî, şehevânî telâkki ediyorlar." diyorsunuz.

Elcevap: Yüz bin defa hâşâ ve kellâ! O dâmen-i muallâya şöyle pest şübehâtın eli yetişmez. Evet, on beş yaşından kırk yaşına kadar, hararet-i garîziyenin galeyânı hengâmında.. ve hevesât-ı nefsâniyenin iltihabı zamanında.. dost ve düşmanın ittifakıyla kemâl-i iffet ve tamam-ı ismet ile Haticetü'l-Kübrâ *(radiyallâhu anhâ)* gibi ihtiyarca birtek kadın ile iktifâ ve kanaat eden bir zâtın, kırktan sonra yani hararet-i garîziye tevakkufu hengâmında.. ve hevesât-ı nefsâniyenin sükûneti zamanında kesret-i izdivaç ve tezevvücatı, bizzarure ve bilbedâhe nefsânî olmadığını ve başka ehemmiyetli hikmetlere müstenid olduğunu, zerre kadar insafı olana isbat eder bir hüccettir.

O hikmetlerden birisi şudur ki: *Zât-ı risaletin akvâli gibi, ef'âl ve ahvâli ve etvar ve harekâtı dahi menâbi-i din ve şeriattır.. ve ahkâmın me'hazleridir. Şıkk-ı zâhirîsine sahabeler hamele oldukları gibi, hususî dairesindeki mahfî ahvâlâtından tezahür eden esrar-ı din ve ahkâm-ı şeriatın hameleleri ve râvileri de ezvâc-ı tâhirattır ve bilfiil o vazifeyi îfâ etmişlerdir. Esrar ve ahkâm-ı dinin hemen yarısı, belki onlardan geliyor. Demek bu azîm vazifeye birçok ve meşrepçe muhtelif ezvâc-ı tâhirat lâzımdır.*

---

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

2 "Hiç bir şey yoktur ki, O'nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor bulunmasın." (İsrâ sûresi, 17/44)

3 Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi; sonsuza kadar sürekli üzerinize olsun.

Gelelim Hazreti Zeyneb'in tezevvücüne: Yirmi Beşinci Söz'ün Birinci Şûlesi'nin Üçüncü Şuâı'nın misallerinden olan مَا كَانَ مُحَمَّدٌ أَبَا أَحَدٍ مِنْ رِجَالِكُمْ وَلٰكِنْ رَسُولَ اللهِ وَخَاتَمَ النَّبِيِّينَ[1] âyetine dair şöyle yazılmış ki; insanların tabakâtına göre birtek âyet, müteaddit vücûhlarla her bir tabakanın fehmine göre bir mana ifade ediyor.

Bir tabakanın şu âyetten hisse-i fehmi şudur ki: Resûl-i Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselâm)* hizmetkârı veya "oğlum" hitabına mazhar olan Zeyd, *(radiyallâhu anh)* rivâyet-i sahîha[2] ile itirafına binâen, izzetli zevcesini kendine mânen küfüv bulmadığı için tatlik etmiş. Yani Hazreti Zeyneb, başka yüksek bir ahlâkta yaratılmış ve bir peygambere zevce olacak fıtratta olduğunu Zeyd, ferasetle hissetmiş ve kendisini ona zevc olacak fıtratta kendine küfüv bulmadığından, mânevî imtizaçsızlığa sebebiyet verdiği için tatlik etmiştir. Allah'ın emriyle Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)* almış, yani زَوَّجْنَاكَهَا[3] 'nın işaretiyle o nikâh, bir akd-i semâvî olduğuna delâletiyle hârikulâde.. ve örf ve muamelât-ı zâhiriye fevkinde, sırf kaderin hükmüyledir ki; Resûl-i Ekrem, *(aleyhissalâtü vesselâm)* o hükm-ü kadere inkıyad göstermiştir ve mecbur olmuştur.[4] Nefis arzusuyla değildir.

Şu kader hükmünün de ehemmiyetli bir hükm-ü şer'î ve mühim bir hikmet-i âmmeyi ve şümûllü bir maslahat-ı umumiyeyi tazammun eden لِكَيْ لَا يَكُونَ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ حَرَجٌ فِي أَزْوَاجِ أَدْعِيَائِهِمْ[5] âyet-i kerîmesinin işaretiyle büyüklerin küçüklere "oğlum" demeleri, zıhar meseleleri gibi –yani karısına "anam gibisin" dese haram olduğu gibi– değildir ki, ahkâm onunla değişsin. Hem büyüklerin raiyetlerine ve peygamberlerin ümmetlerine pederâne[6] nazar ve hitapları, vazife-i risalet itibarıyladır; şahsiyet-i insaniye itibarıyla değildir ki, onlardan zevce almak uygun düşmesin.

---

1 "Muhammed içinizden hiçbir erkeğin babası değildir, lâkin Allah'ın elçisi ve peygamberlerin sonuncusudur." (Ahzâb sûresi, 33/40).

2 Bkz.: Buhârî, *tevhid* 22; Tirmizî, *tefsîru sûre (33)* 15.

3 "Biz onu sana nikâhladık." (Ahzâb sûresi, 33/37).

4 Hz. Âişe Validemiz "Allah Resûlü vahiyden bir şey gizleyecek olsaydı bu âyeti gizlerdi." sözüyle Efendimiz'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) bu hususta inkıyad ve mecburiyetine işarette bulunmuştur. Bkz.: et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* 24/41.

5 "... ki, bundan böyle evlatlıkları, eşleriyle ilişkilerini kestikleri, onları boşadıkları zaman, o kadınlarla evlenmek hususunda müminlere bir güçlük olmasın." (Ahzâb sûresi, 33/37).

6 Efendimiz'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) ümmetine şefkatli bir baba gibi olduğunu ifade eden rivayet için bkz.: et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* 3/59.

İkinci bir tabakanın hisse-i fehmi şudur ki: Bir büyük âmir, raiyetine pederâne bir şefkat ile bakar. Eğer o âmir, zâhirî ve bâtınî bir padişah-ı ruhanî olsa merhameti, pederin yüz defa şefkatinden ileri gittiği için, raiyetinin efradı, onun hakikî evlâdı gibi, ona peder nazarıyla bakarlar. Peder nazarı ise zevc nazarına inkılâb edemediğinden ve kız nazarı da zevce nazarına kolayca değişmediğinden, efkâr-ı âmmede peygamberin müminlerin kızlarını alması şu sırra uygun gelmediği için; Kur'ân, o vehmi def' maksadıyla der: "Peygamber, rahmet-i ilâhiye hesabıyla size şefkat eder, pederâne muamele eder.. ve risalet nâmına siz, O'nun evlâdı gibisiniz. Fakat, şahsiyet-i insaniye itibarıyla pederiniz değildir ki, sizden zevce alması münasip düşmesin.. ve sizlere "oğlum" dese, ahkâm-ı şeriat itibarıyla siz O'nun evlâdı olamazsınız!"

اَلْبَاقِي هُوَ الْبَاقِي[1]

Said Nursî

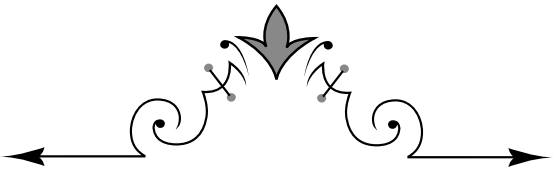

[1] Kendinden başka her şeyin fâni olduğu gerçek Bâkî, Allah'tır.

Sekizinci Mektup

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1] ، وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ[2]

بِسْـــمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ 'e girdiklerinin ve her اَلرَّحْمٰنُ ، اَلرَّحِيمُ isimleri, mübarek şeyin başında zikredilmelerinin çok hikmetleri var. Onların beyanını başka vakte tâlikan, şimdilik kendime ait bir hissimi söyleyeceğim:

Kardeşim, ben اَلرَّحْمٰنُ ، اَلرَّحِيمُ isimlerini öyle bir nur-u âzam görüyorum ki, bütün kâinatı ihata eder.. ve her ruhun bütün hâcât-ı ebediyesini tatmin edecek.. ve hadsiz düşmanlarından emin edecek, nurlu ve kuvvetli görünüyorlar. *Bu iki nur-u âzam olan isimlere yetişmek için en mühim bulduğum vesile; fakr ile şükr, acz ile şefkattir. Yani, ubûdiyet ve iftikardır.* Şu mesele münasebetiyle hatıra gelen ve muhakkikîne, hatta bir üstadım olan İmam Rabbânî'ye muhalif olarak diyorum ki:

Hazreti Yakub'un *(aleyhisselâm)* Yusuf *(aleyhisselâm)*'a karşı şedit ve parlak hissiyâtı, muhabbet ve aşk değildir; belki şefkattir. Çünkü şefkat, aşk ve muhabbetten çok keskin ve parlak ve ulvî ve nezihtir ve makam-ı nübüvvete lâyıktır. Fakat, muhabbet ve aşk, mecazî mahbublara ve mahlûklara karşı derece-i şiddette olsa, o makam-ı muallâ-yı nübüvvete lâyık düşmüyor. Demek, Kur'ân-ı Hakîm'in parlak bir i'câz ile parlak bir surette gösterdiği ve ism-i Rahîm'in vusûlüne vesile olan hissiyât-ı Yakubiye, yüksek bir derece-i şefkattir. İsm-i Vedûd'a vesile-i vusûl olan aşk ise Züleyhâ'nın Yusuf *(aleyhisselâm)*'a karşı olan muhabbet meselesindedir. Demek Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan, Hazreti Yakub'un *(aleyhisselâm)* hissiyâtını ne derece Züleyhâ'nın hissiyâtından yüksek göstermişse şefkat dahi o derece aşktan daha yüksek görünüyor.

Üstadım İmam Rabbânî, aşk-ı mecazîyi makam-ı nübüvvete pek münasip görmediği için demiş ki: "Mehâsin-i Yusufiye, mehâsin-i uhreviye nev'inden olduğundan, ona muhabbet ise mecazî muhabbetler nev'inden değildir ki, kusur olsun."[3]

---

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

2 "Hiç bir şey yoktur ki, O'nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor bulunmasın." (İsrâ sûresi, 17/44)

3 İmâm Rabbânî, *el-Mektûbât* 3/134 (100. Mektup).

Ben de derim:

Ey Üstad! O, tekellüflü bir te'vildir. Hakikat şu olmak gerektir ki: O, muhabbet değil; belki yüz defa muhabbetten daha parlak, daha geniş, daha yüksek bir mertebe-i şefkattir.

♦*Evet, şefkat bütün envâıyla latîf ve nezihtir.* Aşk ve muhabbet ise, çok envâına tenezzül edilmiyor.

♦*Hem şefkat pek geniştir.* Bir zât, şefkat ettiği evlâdı münasebetiyle bütün yavrulara, hatta zîruhlara şefkatini ihata eder ve Rahîm isminin ihatasına bir nevi aynadarlık gösterir. Hâlbuki aşk, mahbubuna hasr-ı nazar edip, her şeyi mahbubuna feda eder; yahut mahbubunu îlâ ve senâ etmek için, başkalarını tenzil ve mânen zemmeder ve hürmetlerini kırar. Meselâ biri demiş: "güneş mahbubumun hüsnünü görüp utanıyor, görmemek için bulut perdesini başına çekiyor." Hey âşık efendi! Ne hakkın var, sekiz ism-i âzamın bir sayfa-yı nurânisi olan güneşi böyle utandırıyorsun?

♦*Hem şefkat hâlistir, mukabele istemiyor; sâfî ve ivazsızdır.* Hatta en âdî mertebede olan hayvanâtın yavrularına karşı fedakârâne ivazsız şefkatleri buna delildir. Hâlbuki, aşk ücret ister ve mukabele talep eder. Aşkın ağlamaları bir nevi taleptir, bir ücret istemektir.

Demek, süver-i Kur'âniye'nin en parlağı olan, Sûre-i Yusuf'un en parlak nuru olan Hazreti Yakub'un *(aleyhisselâm)* şefkati, ism-i Rahmân ve Rahîm'i gösterir.. ve şefkat yolu, rahmet yolu olduğunu bildirir.. ve o elem-i şefkate devâ olarak da فَاللّٰهُ خَيْرٌ حَافِظًا وَهُوَ أَرْحَمُ الرَّاحِمِينَ[1] dedirir.

اَلْبَاقِي هُوَ الْبَاقِي[2]

Said Nursî

---

1 "En iyi koruyan Allah'tır ve O, merhametlilerin en merhametlisidir." (Yûsuf sûresi, 12/64).

2 Kendinden başka her şeyin fâni olduğu gerçek Bâkî, Allah'tır.

Dokuzuncu Mektup

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1] ، وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ[2]

Yine o hâlis talebesine gönderdiği mektubun bir parçasıdır.

Sâniyen

Neşr-i envâr-ı Kur'âniye'deki muvaffakiyetin ve gayretin ve şevkin, bir ikram-ı ilâhîdir.. belki bir keramet-i Kur'âniye'dir.. bir inâyet-i rabbâniyedir. Sizi tebrik ediyorum. Keramet ve ikram ve inâyetin bahsi geldiği münasebetiyle, keramet ve ikramın bir farkını söyleyeceğim, şöyle ki:

Kerametin izharı, zaruret olmadan zarardır. İkramın izharı ise, bir tahdîs-i nimettir. Eğer, keramet ile müşerref olan bir şahıs, bilerek harika bir emre mazhar olursa, o hâlde eğer nefs-i emmâresi bâki ise, kendine güvenmek ve nefsine ve keşfine itimat etmek ve gurura düşmek cihetinde istidraç olabilir. Eğer, bilmeyerek harika bir emre mazhar olursa; meselâ birisinin kalbinde bir suâl var, intak-ı bilhak nev'inden ona muvafık bir cevap verir, sonra anlar, anladıktan sonra kendi nefsine değil, belki kendi Rabbisine itimadı ziyadeleşir ve "Beni benden ziyade terbiye eden bir Hafîz'im vardır." der, tevekkülünü ziyadeleştirir. Bu kısım, hatarsız bir keramettir; ihfâsına mükellef değil, fakat fahir için kasden izharına çalışmamalı! Çünkü onda zâhiren insanın kesbinin bir medhali bulunduğundan, nefsine nisbet edebilir. Amma ikram ise; o, kerametin selâmetli olan ikinci nev'inden daha selâmetli, bence daha âlîdir. İzharı, tahdîs-i nimettir. Kesbin medhali yoktur, nefsi onu kendine isnad etmez.

İşte kardeşim; hem senin hakkında, hem benim hakkımda, bahusus

Kur'ân hakkındaki hizmetimizde eskiden beri gördüğüm ve yazdığım ihsânât-ı ilâhiye bir ikramdır; izharı, tahdîs-i nimettir. Onun için sana karşı

---

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

2 "Hiç bir şey yoktur ki, O'nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor bulunmasın." (İsrâ sûresi, 17/44)

tahdîs-i nimet nev'inden ikimizin hizmetimize ait muvaffakiyâtı yazıyorum. Biliyordum ki sende fahir değil, şükür damarını tahrik ediyor.

Sâlisen

Görüyorum ki:

Şu dünya hayatında en bahtiyar odur ki, dünyayı bir misafirhâne-i askerî telâkki etsin.. ve öyle de iz'an etsin.. ve ona göre hareket etsin.. ve o telâkki ile en büyük mertebe olan mertebe-i rızayı[1] *çabuk elde edebilir. Kırılacak şişe pahasına dâimî bir elmasın fiyatını vermez, istikâmet ve lezzetle hayatını geçirir.*

Evet dünyaya ait işler, kırılmaya mahkûm şişeler hükmündedir. Bâki umûr-u uhreviye ise gayet sağlam elmaslar kıymetindedir.[2] İnsanın fıtratındaki şiddetli merak ve hararetli muhabbet ve dehşetli hırs ve inatlı talep ve hâkezâ şedit hissiyâtlar, umûr-u uhreviyeyi kazanmak için verilmiştir. O hissiyâtı, şiddetli bir surette fâni umûr-u dünyeviyeye tevcih etmek, fâni ve kırılacak şişelere, bâki elmas fiyatlarını vermek demektir. Şu münasebetle bir nokta hatıra gelmiş, söyleyeceğim, şöyle ki:

Aşk, şiddetli bir muhabbettir. Fâni mahbublara müteveccih olduğu vakit ya o aşk, kendi sahibini dâimî bir azap ve elemde bırakır; veyahut o mecazî mahbub, o şiddetli muhabbetin fiyatına değmediği için bâki bir mahbubu arattırır; aşk-ı mecazî, aşk-ı hakikîye inkılâb eder.

İşte insanda binlerle hissiyât var. Her birisinin aşk gibi iki mertebesi var. Biri mecazî, biri hakikî.

♦Meselâ *endişe-i istikbal* hissi herkeste var; şiddetli bir surette endişe ettiği vakit bakar ki, o endişe ettiği istikbale yetişmek için elinde senet yok. Hem rızık cihetinde bir taahhüd altında ve kısa olan bir istikbal, o şiddetli endişeye değmiyor. Ondan yüzünü çevirip, kabirden sonra hakikî ve uzun ve gafiller hakkında taahhüd altına alınmamış bir istikbale teveccüh eder.

♦Hem mala ve câha karşı *şiddetli bir hırs* gösterir. Bakar ki; muvakkaten onun nezaretine verilmiş o fâni mal ve âfetli şöhret ve tehlikeli ve riyaya

---

1 Allah rızasının en büyük mertebe olduğuna dair bkz.: "Hepsinden âlâsı ise Allah'ın kendilerinden razı olmasıdır." (Tevbe sûresi, 9/72).

2 "Mal mülk, çoluk çocuk… Bütün bunlar dünya hayatının süsleridir. Ama bâki kalacak yararlı işler ise Rabbinin katında, hem mükâfat yönünden, hem de ümit bağlamak bakımından daha hayırlıdır." (Kehf sûresi, 18/46).

medar olan câh, o şiddetli hırsa değmiyor. Ondan, hakikî câh olan merâtib-i mâneviyeye ve derecât-ı kurbiyeye ve zâd-ı âhirete ve hakikî mal olan a'mâl-i sâlihaya teveccüh eder. Fena haslet olan hırs-ı mecazî ise, âlî bir haslet olan hırs-ı hakikîye inkılâb eder.

♦Hem meselâ *şiddetli bir inat* ile ehemmiyetsiz, zâil, fâni umûrlara karşı hissiyâtını sarfeder. Bakar ki, bir dakika inada değmeyen bir şeye, bir sene inat ediyor. Hem zararlı, zehirli bir şeye inat nâmına sebat eder. Bakar ki, bu kuvvetli his, böyle şeyler için verilmemiş. Onu onlara sarfetmek, hikmet ve hakikate münâfidir. O şiddetli inadı, o lüzumsuz umûr-u zâileye vermeyip, âlî ve bâki olan hakâik-i imaniyeye ve esâsât-ı İslâmiye'ye ve hidemât-ı uhreviyeye sarfeder. O haslet-i rezile olan inad-ı mecazî, güzel ve âlî bir haslet olan hakikî inada yani, hakta şiddetli sebata inkılâb eder.

İşte şu üç misal gibi; *insanlar, insana verilen cihâzât-ı mâneviyeyi, eğer nefsin ve dünyanın hesabıyla istimâl etse ve dünyada ebedî kalacak gibi gafilâne davransa, ahlâk-ı rezileye ve israfât ve abesiyete medar olur. Eğer, hafiflerini dünya umûruna ve şiddetlilerini vezâif-i uhreviyeye ve mâneviyeye sarfetse ahlâk-ı hamîdeye menşe, hikmet ve hakikate muvafık olarak saadet-i dâreyne medar olur.*

İşte tahmin ederim ki, nâsihlerin nasihatleri şu zamanda tesirsiz kaldığının bir sebebi şudur ki; ahlâksız insanlara derler:

"Haset etme! Hırs gösterme! Adâvet etme! İnat etme! Dünyayı sevme!" *Yani, "Fıtratını değiştir!" gibi zâhiren onlarca mâlâyutak bir teklifte bulunurlar.* Eğer deseler ki:

"Bunların yüzlerini hayırlı şeylere çeviriniz, mecralarını değiştiriniz." Hem nasihat tesir eder, hem daire-i ihtiyârlarında bir emr-i teklif olur.

Râbian

Ulemâ-yı İslâm ortasında "İslâm" ve "iman"ın farkları çok medar-ı bahsolmuş. Bir kısmı, "ikisi birdir"; diğer kısmı, "ikisi bir değil; fakat biri birisiz olmaz" demişler ve bunun gibi çok muhtelif fikirler beyan etmişler. Ben şöyle bir fark anladım ki:

İslâmiyet, iltizamdır; iman, iz'andır. Tâbir-i diğerle: *İslâmiyet, hakka tarafgirlik ve teslim ve inkıyaddır; iman ise, hakkı kabul ve tasdiktir.*

Eskide bazı dinsizleri gördüm ki; ahkâm-ı Kur'âniye'ye şiddetli tarafgirlik gösteriyorlardı. Demek o dinsiz, bir cihette hakkın iltizamıyla İslâmiyet'e mazhardı; *"dinsiz bir müslüman"* denilirdi. Sonra bazı müminleri gördüm ki; ahkâm-ı Kur'âniye'ye tarafgirlik göstermiyorlar, iltizam etmiyorlar.. *"gayr-i müslim bir mümin"* tâbirine mazhar oluyorlar.

Acaba İslâmiyet'siz iman, medar-ı necat olabilir mi?

*Elcevap: İmansız İslâmiyet, sebeb-i necat olmadığı gibi; İslâmiyet'siz iman da medar-ı necat olamaz. –*فَلِلّٰهِ الْحَمْدُ وَالْمِنَّةُ[1]*– Kur'ân'ın i'câz-ı mânevîsinin feyziyle Risale-i Nur mizanları, Din-i İslâm'ın ve hakâik-i Kur'âniye'nin meyvelerini ve neticelerini öyle bir tarzda göstermişlerdir ki; dinsiz dahi onları anlasa, taraftar olmamak kâbil değil. Hem iman ve İslâm'ın delil ve burhanlarını o derece kuvvetli göstermişlerdir ki; gayr-i müslim dahi anlasa, herhâlde tasdik edecektir. Gayr-i müslim kaldığı hâlde, iman eder.*

Evet Sözler, Tûbâ-yı cennetin meyveleri gibi tatlı ve güzel olan iman ve İslâmiyet'in meyvelerini ve saadet-i dâreynin mehâsini gibi hoş ve şirin öyle neticelerini göstermişler ki, görenlere ve tanıyanlara nihâyetsiz bir tarafgirlik ve iltizam ve teslim hissini verir. Ve silsile-i mevcudât gibi kuvvetli ve zerrât gibi kesretli iman ve İslâm'ın burhanlarını göstermişler ki, nihâyetsiz bir iz'an ve kuvvet-i iman verirler.

Hatta bazı defa Evrâd-ı Şah-ı Nakşibendî'de şehâdet getirdiğim vakit, عَلٰى ذٰلِكَ نَحْيَا وَعَلَيْهِ نَمُوتُ وَعَلَيْهِ نُبْعَثُ غَدًا[2] *dediğim zaman, nihâyetsiz bir tarafgirlik hissediyorum. Eğer bütün dünya bana verilse, bir hakikat-i imaniyeyi feda edemiyorum. Bir hakikatin bir dakika aksini farzetmek, bana gayet elîm geliyor. Bütün dünya benim olsa, birtek hakâik-i imaniyenin vücûd bulmasına bilâ-tereddüt vermesine, nefsim itaat ediyor.*

اٰمَنَّا اَللّٰهُمَّ بِمَا أَرْسَلْتَ مِنْ رَسُولٍ، وَاٰمَنَّا اللّٰهُمَّ بِمَا أَنْزَلْتَ مِنْ كِتَابٍ، فَصَدَّقْنَا[3]

dediğim vakit nihâyetsiz bir kuvvet-i iman hissediyorum. Hakâik-i imaniyenin her birisinin aksini aklen muhâl telâkki ediyorum, ehl-i dalâleti nihâyetsiz ebleh ve dîvane görüyorum.

---

1 Bütün şükür ve şükranlar Allah'adır, minnetin her türlüsü de sadece O'nadır.

2 İman hakikatleri üzere yaşar, onlara inanmış olarak ölür ve yine o itikad üzere diriliriz. (Bkz.: el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Nakşibendî)* s.7).

3 Allah'ım! Hem gönderdiğin Resûle iman ettik, hem de indirdiğin kitâba inanıp, gönülden tasdik ettik. (Bkz.: el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Nakşibendî)* s.8).

Senin vâlideynine pek çok selâm ve arz-ı hürmet ederim. Onlar da bana dua etsinler. Sen benim kardeşim olduğun için, onlar da benim peder ve vâlidem hükmündedirler. Hem köyünüze, hususan senden "Sözler"i işitenlere umumen selâm ediyorum.

اَلْبَاقِي هُوَ الْبَاقِي[1]

Said Nursî

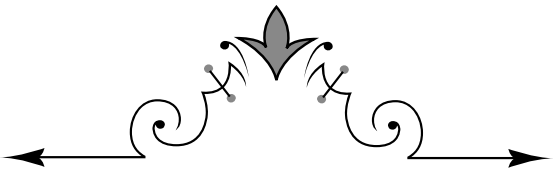

[1] Kendinden başka her şeyin fâni olduğu gerçek Bâkî, Allah'tır.

Onuncu Mektup

İki Suâlin Cevabıdır

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1] ، وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ[2]

Birincisi

Otuzuncu Söz'ün İkinci Maksadı'nın tahavvülât-ı zerrât tarifine dair olan uzun cümlesinin hâşiyesidir.

Kur'ân-ı Hakîm'de *"İmam-ı Mübîn"* ve *"Kitab-ı Mübîn"*, mükerrer yerlerde zikredilmiştir.[3] Ehl-i tefsir, "ikisi birdir"; bir kısmı, "ayrı ayrıdır" demişler. Hakikatlerine dair beyanatları muhteliftir. Hülâsa, "ilm-i ilâhînin unvanlarıdır" demişler. Fakat, Kur'ân'ın feyzi ile şöyle kanaatim gelmiş ki:

İmam-ı Mübîn, *ilim ve emr-i ilâhînin bir nev'ine bir unvandır ki;* âlem-i şehâdetten ziyade *âlem-i gayba* bakıyor. Yani, zaman-ı hâlden ziyade, mâzi ve müstakbele nazar eder. Yani, her şeyin vücûd-u zâhirîsinden ziyade aslına, nesline ve köklerine ve tohumlarına bakar. Kader-i ilâhînin bir defteridir. Şu defterin vücûdu, Yirmi Altıncı Söz'de, hem Onuncu Söz'ün Hâşiyesi'nde isbat edilmiştir.

Evet şu İmam-ı Mübîn, bir nevi ilim ve emr-i ilâhînin bir unvanıdır. Yani, eşyanın mebâdîleri ve kökleri ve asılları, kemâl-i intizam ile eşyanın vücûdlarını gayet sanatkârâne intâc etmesi cihetiyle elbette desâtir-i ilm-i ilâhînin bir defteri ile tanzim edildiğini gösteriyorlar.. ve eşyanın neticeleri, nesilleri, tohumları; ileride gelecek mevcudâtın programlarını, fihristelerini tazammun ettiklerinden elbette evâmir-i ilâhiyenin bir küçük mecmûası olduğunu bildiriyorlar. Meselâ bir çekirdek, bütün ağacın teşkilâtını tanzim edecek olan programları ve fihristeleri ve o fihriste ve programları tayin eden o evâmir-i tekviniyenin küçücük bir mücessemi hükmünde denilebilir.

---

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

2 "Hiç bir şey yoktur ki, O'nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor bulunmasın." (İsrâ sûresi, 17/44)

3 Bkz.: Yasîn sûresi, 36/12; En'âm sûresi, 6/59; Yûnus sûresi, 10/61; Hûd sûresi, 11/6; Neml sûresi, 27/75; Sebe sûresi, 34/3.

Elhâsıl: Madem İmam-ı Mübîn, mâzi ve müstakbelin ve âlem-i gaybın etrafında dal-budak salan şecere-i hilkatin bir programı, bir fihristesi hükmündedir. *Şu manadaki İmam-ı Mübîn, kader-i ilâhînin bir defteri, bir mecmûa-yı desâtiridir.* O desâtirin imlâsı ile ve hükmü ile zerrât, vücûd-u eşyadaki hidemâtına ve harekâtına sevk edilir.

Amma Kitab-ı Mübîn ise âlem-i gayptan ziyade, *âlem-i şehâdete* bakar. Yani, mâzi ve müstakbelden ziyade, zaman-ı hâzıra nazar eder ve ilim ve emirden ziyade, *kudret ve irade-i ilâhiyenin bir unvanı, bir defteri, bir kitabıdır. İmam-ı Mübîn, kader defteri ise; Kitab-ı Mübîn, kudret defteridir.* Yani her şeyin vücûdunda, mahiyetinde ve sıfât ve şuûnâtında kemâl-i sanat ve intizamları gösteriyor ki; bir kudret-i kâmilenin desâtiri ile ve bir irade-i nâfizenin kavânîni ile vücûd giydiriliyor.. suretleri tayin, teşhis edilip; birer miktar-ı muayyen, birer şekl-i mahsus veriliyor. Demek o kudret ve iradenin, küllî ve umûmî bir mecmûa-yı kavânîni, bir defter-i ekberi vardır ki; her bir şeyin hususî vücûdları ve mahsus suretleri ona göre biçilir, dikilir, giydirilir. İşte şu defterin vücûdu İmam-ı Mübîn gibi kader ve cüz-ü ihtiyârî mesâilinde isbat edilmiştir.

Ehl-i gaflet ve dalâlet ve felsefenin ahmaklığına bak ki; kudret-i fâtıranın o Levh-i Mahfuz'unu ve hikmet ve irade-i rabbâniyenin o basîrâne kitabının eşyadaki cilvesini, aksini, misalini hissetmişler; hâşâ, "tabiat" nâmıyla tesmiye etmişler, körletmişler.

İşte İmam-ı Mübîn'in imlâsı ile yani, kaderin hükmüyle ve düsturu ile kudret-i ilâhiye, îcad-ı eşyada her biri birer âyet olan silsile-i mevcudâtı, "Levh-i Mahv ve İsbat" denilen zamanın sayfa-yı misâliyesinde yazıyor, îcad ediyor, zerrâtı tahrik ediyor. Demek harekât-ı zerrât; o kitâbetten, o istinsahtan –mevcudât, âlem-i gayptan âlem-i şehâdete ve ilimden kudrete geçmelerinde– bir ihtizazdır, bir harekâttır.

Amma Levh-i Mahv ve İsbat ise sabit ve dâim olan Levh-i Mahfuz-u Âzam'ın daire-i mümkinâtta, yani mevt ve hayata, vücûd ve fenâya dâima mazhar olan eşyada mütebeddil bir defteri ve yazar-bozar bir tahtasıdır ki, hakikat-i zaman odur.

Evet, her şeyin bir hakikati olduğu gibi, zaman dediğimiz, kâinatta cereyan eden bir nehr-i azîmin hakikati dahi Levh-i Mahv ve İsbat'taki kitâbet-i kudretin sayfası ve mürekkebi hükmündedir.

لَا يَعْلَمُ الْغَيْبَ إِلَّا اللهُ[1]

[1] Hiç kimse gaybı bilemez, gaybı yalnız Allah bilir.

İkinci Suâl

Meydan-ı haşir nerededir?

Elcevap: –وَالْعِلْمُ عِنْدَ اللهِ[1]– Hâlık-ı Hakîm'in her şeyde gösterdiği hikmet-i âliye, hatta tek küçük bir şeye, çok büyük hikmetleri takmasıyla tasrih derecesinde işaret ediyor ki:

Küre-i arz; serseriyâne, bâd-i hevâ, azîm bir daireyi çizmiyor. Belki mühim bir şey etrafında dönüyor ve meydan-ı ekberin daire-i muhîtasını çiziyor, gösteriyor.. ve bir meşher-i azîmin etrafında gezip, mahsûlât-ı mâneviyesini ona devrediyor ki; ileride o meşherde, enzâr-ı nâs önünde gösterilecektir. Demek yirmi beş bin seneye karîb bir daire-i muhîtanın içinde –rivâyete binâen Şam-ı Şerif kıtası bir çekirdek hükmünde olarak o daireyi dolduracak– bir meydan-ı haşir bastedilecektir.[2] Küre-i arzın bütün mânevî mahsûlâtı, şimdilik perde-i gayb altında olan o meydanın defterlerine ve elvahlarına gönderiliyor.. ve ileride meydan açıldığı vakit, sekenesini de yine o meydana dökecek.. o mânevî mahsûlâtları da gâipten şehâdete geçecektir.

Evet küre-i arz; bir tarla, bir çeşme, bir ölçek hükmünde olarak o meydan-ı ekberi dolduracak kadar mahsûlât vermiş.. ve onu istîab edecek mahlûkat ondan akmış.. ve onu imlâ edecek masnûât ondan çıkmış. Demek küre-i arz, bir çekirdek.. ve meydan-ı haşir, içindekilerle beraber bir ağaçtır, bir sümbüldür ve bir mahzendir. Evet nasıl ki nurâni bir nokta, sürat-i hareketiyle nurâni bir hat olur veya bir daire olur. Öyle de küre-i arz; süratli, hikmetli hareketiyle bir daire-i vücûdun temessülüne.. ve o daire-i vücûd mahsûlâtıyla beraber, bir meydan-ı haşr-i ekberin teşekkülüne medardır.

قُلْ إِنَّمَا الْعِلْمُ عِنْدَ اللهِ[3]

اَلْبَاقِي هُوَ الْبَاقِي[4]

Said Nursî

---

1 Gerçek bilgi Allah katındadır.

2 Bkz.: Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 4/446; 5/3. Ayrıca bkz.: et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* 19/426, 427; et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-evsat* 6/276; el-Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ* 6/439.

3 "De ki: "Bunu yalnız Allah bilir." (Mülk sûresi, 67/26).

4 Kendinden başka her şeyin fâni olduğu gerçek Bâkî, Allah'tır.

On Birinci Mektup

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1] ، وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ[2]

Bu mektup, mühim bir ilâç olup; dört âyetin hazinesinden dört küçük cevherine işaret eder.

Aziz Kardeşim! Şu dört muhtelif meseleyi muhtelif vakitlerde Kur'ân-ı Hakîm, nefsime ders vermiş. Arzu eden kardeşlerim dahi bundan bir ders veya bir hisse almaları için yazdım. Mebhas itibarıyla başka başka dört âyet-i kerîmenin hazine-i hakâikinden birer küçük cevher, numûne olarak gösterilmiştir. O dört mebhastan her bir mebhasın ayrı bir sureti, ayrı bir faydası var.

Birinci Mebhas

إِنَّ كَيْدَ الشَّيْطَانِ كَانَ ضَعِيفًا[3]

Ey sû-i vesveseden me'yus nefsim! Tedâi-yi hayâlât, tahattur-u farazîyât, bir nevi irtisam-ı gayr-i ihtiyârîdir. İrtisam ise, eğer hayırdan ve nurâniyetten olsa, hakikatin hükmü bir derece suretine ve misaline geçer. Güneşin ziyası ve harareti, aynadaki misaline geçtiği gibi... Eğer şerden ve kesiften olsa, aslın hükmü ve hâssası, suretine geçmez ve timsaline sirayet etmez. Meselâ necis ve murdar bir şeyin aynadaki sureti ne necistir, ne murdardır.. ve yılanın timsali, ısırmaz.

İşte şu sırra binâen, *tasavvur-u küfür, küfür değil; tahayyül-ü şetm, şetm değil.* Hususan ihtiyârsız olsa ve farazî bir tahattur olsa, bütün bütün zararsızdır. Hem ehl-i hak olan Ehl-i Sünnet ve Cemaat'in mezhebinde bir şeyin şer'an çirkinliği, pisliği, nehy-i ilâhî sebebiyledir. Mademki ihtiyârsız ve rızasız bir tahattur-u farazîdir, bir tedâi-yi hayalîdir; nehiy ona taalluk etmez. O dahi ne kadar çirkin ve pis bir şeyin sureti dahi olsa, çirkin ve pis olmaz.

---

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

2 "Hiç bir şey yoktur ki, O'nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor bulunmasın." (İsrâ sûresi, 17/44)

3 "Şeytanın hilesi, cidden zayıftır." (Nisâ sûresi, 4/76)

İkinci Mesele

Barla Yaylası, Tepelice'de çam, katran, karakavağın bir meyvesi olup, Sözler mecmuasına yazıldığı için buraya yazılmamıştır.

Üçüncü Mesele

Şu iki mesele, Yirmi Beşinci Söz'ün i'câz-ı Kur'ân'a karşı medeniyetin aczini gösteren misallerinden bir kısmıdır. Kur'ân'a muhalif olan hukûk-u medeniyetin ne kadar haksız olduğunu isbat eden binler misallerinden iki misal:

فَلِلذَّكَرِ مِثْلُ حَظِّ الْأُنْثَيَيْنِ[1] olan hükm-ü Kur'ânî, *mahz-ı adâlet* olduğu gibi, *ayn-ı merhamettir.*

Evet, adâlettir. Çünkü ekseriyet-i mutlaka itibarıyla bir erkek; bir kadın alır, nafakasını taahhüd eder. Bir kadın ise bir kocaya gider, nafakasını ona yükler, irsiyetteki noksanını telâfi eder.

Hem merhamettir. Çünkü o zaîfe kız, pederinden şefkate ve kardeşinden merhamete çok muhtaçtır. Hükm-ü Kur'ân'a göre o kız, pederinden endişesiz bir şefkat görür. Pederi ona, "benim servetimin yarısını, ellerin ve yabanilerin ellerine geçmesine sebep olacak zararlı bir çocuk" nazarıyla endişe edip bakmaz. O şefkate, endişe ve hiddet karışmaz.

Hem kardeşinden rekabetsiz, hasedsiz bir merhamet ve himâyet görür. Kardeşi, ona "hânedanımızın yarısını bozacak ve malımızın mühim bir kısmını ellerin eline verecek bir rakip" nazarıyla bakmaz; o merhamete ve himâyete bir kin, bir iğbirar katmaz. Şu hâlde o fıtraten nazik, nâzenin ve hilkaten zaîfe ve nahîfe kız; sureten az bir şey kaybeder, fakat ona bedel akâribin şefkatinden, merhametinden, tükenmez bir servet kazanır. Yoksa, rahmet-i Hak'tan ziyade ona merhamet edeceğiz diye hakkından fazla ona hak vermek, ona merhamet değil, şedit bir zulümdür. Belki zaman-ı cahiliyette gayret-i vahşiyâneye binâen kızlarını sağ olarak defnetmek gibi gaddârâne bir zulmü andıracak şu zamanın hırs-ı vahşiyanesi, merhametsiz bir şenaate yol açmak ihtimali vardır.

Bunun gibi bütün ahkâm-ı Kur'âniye, وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا رَحْمَةً لِلْعَالَمِينَ[2] fermanını tasdik ediyorlar.

---

1 "Erkek, kadın hissesinin iki mislini alır." (Nisâ sûresi, 4/176)

2 "Ey Resûlüm! Biz seni bütün insanlar için sırf bir rahmet vesilesi olman için gönderdik." (Enbiyâ sûresi, 21/107).

Dördüncü Mesele

فَلِأُمِّهِ السُّدُسُ[1]

İşte mimsiz medeniyet, nasıl kız hakkında, hakkından fazla hak verdiğinden böyle bir haksızlığa sebep oluyor. Öyle de vâlide hakkında, hakkını kesmekle daha dehşetli haksızlık ediyor.

Evet, rahmet-i rabbâniyenin en hürmetli, en halâvetli, en latîf ve en şirin bir cilvesi olan şefkat-i vâlide, hakâik-i kâinat içinde en muhterem, en mükerrem bir hakikattir. Ve vâlide, en kerîm, en rahîm öyle fedakâr bir dosttur ki; o şefkat sâikasıyla bir vâlide, bütün dünyasını ve hayatını ve rahatını, veledi için feda eder. Hatta vâlideliğin en basit ve en ednâ derecesinde olan korkak tavuk, o şefkatin küçücük bir lem'asıyla yavrusunu müdafaa için ite atılır, arslana saldırır.[2]

İşte, böyle muhterem ve muazzez bir hakikati taşıyan bir vâlideyi veledinin malından mahrum etmek, o muhterem hakikate karşı ne kadar dehşetli bir haksızlık.. ne derece vahşetli bir hürmetsizlik.. ne mertebe cinayetli bir hakaret.. ve arş-ı rahmeti titreten bir küfrân-ı nimet.. ve hayat-ı içtimaiye-i beşeriyenin gayet parlak ve nâfi bir tiryakına bir zehir katmak olduğunu, insaniyet-perverlik iddia eden insan canavarları anlamazlarsa elbette, hakikî insanlar anlar. Kur'ân-ı Hakîm'in فَلِأُمِّهِ السُّدُسُ hükmünün ayn-ı hak ve mahz-ı adâlet olduğunu bilirler.

اَلْبَاقِي هُوَ الْبَاقِي[3]

Said Nursî

---

1 "Annenin hissesi altıda birdir." (Nisâ sûresi, 4/11)

2 "Cenâb-ı Hak rahmeti yüz parçaya böldü. Bunun doksan dokuz parçasını nezd-i ulûhiyetinde tuttu. Birtek parçayı da yer yüzüne indirdi. Varlıklar arasındaki merhametin kaynağı işte bu parçadır. Atın yavrusuna basma endişesiyle ayağını kaldırması da bu merhamet sebebiyledir." anlamındaki hadis için bkz.: Buhârî, *edeb* 19, *rikak* 19; Müslim, *tevbe* 17; Tirmizî, *deavât* 107-108; İbni Mâce, *zühd* 35.

3 Kendinden başka her şeyin fâni olduğu gerçek Bâkî, Allah'tır.

On İkinci Mektup

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1] ، وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ[2]

اَلسَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَعَلٰى رُفَقَائِكُمْ[3]

Aziz kardeşlerim,

O gece benden suâl ettiniz, ben cevabını vermedim. Çünkü *mesâil-i imaniyenin münakaşa suretinde bahsi câiz değildir.* Siz münakaşa suretinde bahsetmiştiniz. Şimdilik münakaşanızın esası olan üç suâlinize gayet muhtasar bir cevap yazıyorum. Tafsilini, Eczacı Efendi'nin isimlerini yazmış olduğu Sözler'de bulursunuz. Yalnız, kader ve cüz-ü ihtiyârîye ait Yirmi Altıncı Söz hatırıma gelmemişti, size söylememiştim, ona da bakınız. *Fakat gazete gibi okumayınız!* Eczacı Efendi'nin o Sözler'i mütâlaa etmesini havale ettiğimin sırrı şudur ki: O çeşit meselelerdeki şüpheler, erkân-ı imaniyenin zaafından ileri geliyor. O Sözler ise, erkân-ı imaniyeyi tamamıyla isbat ederler.

Birinci Suâliniz

Hazreti Âdem'in *(aleyhisselâm)* cennetten ihracı ve bir kısım benîâdemin cehenneme idhali ne hikmete mebnîdir?

Elcevap: *Hikmeti, tavziftir. Öyle bir vazife ile memur edilerek gönderilmiştir ki; bütün terakkiyât-ı mâneviye-i beşeriyenin ve bütün istidâdât-ı beşeriyenin inkişaf ve inbisatları ve mahiyet-i insaniyenin bütün esmâ-yı ilâhiyeye bir ayna-yı câmia olması, o vazifenin netâicindendir…*

Eğer Hazreti Âdem, cennette kalsaydı melek gibi makamı sabit kalırdı, istidâdât-ı beşeriye inkişaf etmezdi. Hâlbuki yeknesak makam sahibi olan melâikeler çoktur, o tarz ubûdiyet için insana ihtiyaç yok. Belki

---

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

2 "Hiç bir şey yoktur ki, O'nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor bulunmasın." (İsrâ sûresi, 17/44)

3 Allah'ın selâmı size ve arkadaşlarınızın üzerine olsun.

hikmet-i ilâhiye, nihâyetsiz makamatı kat'edecek olan insanın istidadına muvafık bir dâr-ı teklifi iktiza ettiği için, melâikelerin aksine olarak mukteza-yı fıtratları olan mâlûm günahla cennetten ihraç edildi. Demek Hazreti Âdem'in cennetten ihracı, ayn-ı hikmet ve mahz-ı rahmet olduğu gibi; küffarın da cehenneme idhalleri, haktır ve adâlettir.

Onuncu Söz'ün Üçüncü İşareti'nde denildiği gibi:

Çendan, kâfir az bir ömürde bir günah işlemiş, fakat o günah içinde nihâyetsiz bir cinayet var. Çünkü küfür, bütün kâinatı tahkirdir, kıymetlerini tenzil etmektir.. ve bütün masnûâtın vahdâniyete şehâdetlerini tekzîptir.. ve mevcudât aynalarında cilveleri görünen esmâ-yı ilâhiyeyi tezyiftir. Onun için, mevcudâtın hakkını kâfirden almak üzere, mevcudâtın sultanı olan Kahhâr-ı Zülcelâl'in kâfirleri ebedî cehenneme atması, ayn-ı hak ve adâlettir. Çünkü nihâyetsiz cinayet, nihâyetsiz azabı ister.

İkinci Suâliniz

Şeytanların halkı ve îcadı ne içindir? Cenâb-ı Hak, şeytanı ve şerleri halketmiş, hikmeti nedir? Şerrin halkı şerdir, kabihin halkı kabihtir?

Elcevap: Hâşâ!.. Halk-ı şer, şer değil; belki kesb-i şer, şerdir. Çünkü halk ve îcad, bütün netâice bakar; kesb, hususî bir mübâşeret olduğu için hususî netâice bakar. Meselâ yağmurun gelmesinin binlerle neticeleri var, bütünü de güzeldir. Sû-i ihtiyârıyla bazıları yağmurdan zarar görse, "yağmurun îcadı rahmet değildir" diyemez.. "yağmurun halkı şerdir" diye hükmedemez. Belki sû-i ihtiyârıyla ve kesbiyle onun hakkında şer oldu. Hem ateşin halkında çok faydalar var, bütünü de hayırdır. Fakat bazıları sû-i kesbiyle, sû-i istimâliyle ateşten zarar görse "ateşin halkı şerdir" diyemez. Çünkü ateş, yalnız onu yakmak için yaratılmamış; belki o, kendi sû-i ihtiyârıyla yemeğini pişiren ateşe elini soktu.. ve o hizmetkârını kendine düşman etti.

Elhâsıl: *Hayr-ı kesîr için, şerr-i kalîl kabul edilir. Eğer şerr-i kalîl olmamak için, hayr-ı kesîri intâc eden bir şer terk edilse; o vakit şerr-i kesîr irtikâb edilmiş olur.*

♦Meselâ cihada asker sevk etmekte elbette, bazı cüz'î ve maddî ve bedenî zarar ve şer olur. Fakat o cihadda hayr-ı kesîr var ki; İslâm, küffarın istilâsından kurtulur. Eğer o şerr-i kalîl için cihad terk edilse, o vakit hayr-ı kesîr gittikten sonra şerr-i kesîr gelir. O ayn-ı zulümdür.

♦Hem meselâ kangren olmuş ve kesilmesi lâzım gelen bir parmağın kesilmesi hayırdır, iyidir; hâlbuki, zâhiren bir şerdir. Parmak kesilmezse el kesilir, şerr-i kesîr olur.

İşte, kâinattaki şerlerin, zararların, beliyyelerin ve şeytanların ve muzırların halk ve îcadları, şer ve çirkin değildir; Çünkü çok netâic-i mühimme için halk olunmuşlardır.

♦Meselâ melâikelere şeytanlar musallat olmadıkları için, terakkiyâtları yoktur; makamları sabittir, tebeddül etmez. Keza hayvanâtın dahi, şeytanlar musallat olmadıkları için, mertebeleri sabittir, nâkıstır. Âlem-i insaniyette ise merâtib-i terakkiyât ve tedenniyât nihâyetsizdir. Nemrudlardan, firavunlardan tut, tâ sıddîkîn-i evliya ve enbiyâya kadar gayet uzun bir mesafe-i terakki var.

İşte, kömür gibi olan ervah-ı sâfileyi, elmas gibi olan ervah-ı âliyeden temyiz ve tefrik için, şeytanların hilkatiyle ve sırr-ı teklif ve ba's-i enbiyâ ile, bir meydan-ı imtihan ve tecrübe ve cihad ve müsabaka açılmış. Eğer, mücahede ve müsabaka olmasaydı, mâden-i insaniyetteki elmas ve kömür hükmünde olan istidatlar, beraber kalacaktı. Âlâ-yı illiyyîndeki Ebûbekri's-Sıddık'ın ruhu, esfel-i sâfilîndeki Ebûcehil'in ruhuyla bir seviyede kalacaktı. Demek şeyâtîn ve şerlerin yaratılması, büyük ve küllî neticeye baktığı için îcadları şer değil, çirkin değil; belki sû-i istimâlâttan ve kesb denilen mübâşeret-i hususiyeden gelen şerler, çirkinlikler, kesb-i insana aittir; îcad-ı ilâhîye ait değildir.

Eğer suâl etseniz ki: Bi'set-i enbiyâ ile beraber şeytanların vücûdundan ekser insanlar kâfir oluyor, küfre gidiyor, zarar görüyor. [1] اَلْحُكْمُ لِلْأَكْثَرِ kaidesince; ekser, ondan şer görse o vakit halk-ı şer şerdir, hatta bi'set-i enbiyâ dahi rahmet değil denilebilir?

Elcevap: *Kemmiyetin, keyfiyete nisbeten ehemmiyeti yok. Asıl ekseriyet, keyfiyete bakar.*

♦Meselâ yüz hurma çekirdeği bulunsa, toprak altına konup su verilmezse ve muamele-i kimyeviye görmezse ve bir mücahede-i hayatiyeye mazhar olmazsa, yüz para kıymetinde yüz çekirdek olur. Fakat, su verildiği ve mücahede-i hayatiyeye maruz kaldığı vakit, sû-i mizacından sekseni bozulsa, yirmisi meyvedar yirmi hurma ağacı olsa, diyebilir misin ki; "Suyu vermek şer oldu,

---

1 "Hüküm, çoğunluğa göre verilir." (es-Serahsî, *el-Mebsût* 5/140; el-Cessâs, *Ahkâmü'l-Kur'ân* 5/208; el-Kâsânî, *Bedâiu's-sanâi'* 1/303).

ekserisini bozdu!" Elbette diyemezsin. Çünkü o yirmi, yirmi bin hükmüne geçti. Sekseni kaybeden, yirmi bini kazanan, zarar etmez; şer olmaz.

♦Hem meselâ tavus kuşunun yüz yumurtası bulunsa, yumurta itibarıyla beş yüz kuruş eder. Fakat, o yüz yumurta üstünde tavus oturtulsa, sekseni bozulsa; yirmisi, yirmi tavus kuşu olsa, denilebilir mi ki, "Çok zarar oldu, bu muamele şer oldu, bu kuluçkaya kapanmak çirkin oldu, şer oldu!" Hayır öyle değil, belki hayırdır. Çünkü o tavus milleti ve o yumurta tâifesi, dört yüz kuruş fiyatında bulunan seksen yumurtayı kaybedip, seksen lira kıymetinde yirmi tavus kuşu kazandı.

İşte, nev-i beşer bi'set-i enbiyâ ile, sırr-ı teklif ile, mücahede ile, şeytanlarla muharebe ile kazandıkları yüz binlerle enbiyâ ve milyonlarla evliya ve milyarlarla asfiya gibi âlem-i insaniyetin güneşleri, ayları ve yıldızları mukabilinde kemmiyetçe kesretli, keyfiyetçe ehemmiyetsiz hayvanât-ı muzırra nev'inden olan küffarı ve münafıkları kaybetti.

Üçüncü Suâliniz

Cenâb-ı Hak musibetleri veriyor, belâları musallat ediyor. Hususan masumlara, hatta hayvanlara bu zulüm değil mi?

Elcevap: Hâşâ! Mülk O'nundur. Mülkünde istediği gibi tasarruf eder. Hem acaba sanatkâr bir zât, bir ücret mukabilinde seni bir model yapıp gayet sanatkârâne yaptığı murassâ bir libası sana giydiriyor; hünerini, meharetini göstermek için kısaltıyor, uzaltıyor, biçiyor, kesiyor.. seni oturtuyor, kaldırıyor. Sen ona diyebilir misin ki, "Beni güzelleştiren elbiseyi çirkinleştirdin; bana, oturtup kaldırmakla zahmet verdin!" Elbette diyemezsin! Dersen, dîvanelik edersin! Aynen öyle de Sâni-i Zülcelâl; göz, kulak, lisan gibi duygularla murassâ, gayet sanatkârâne bir vücûdu sana giydirmiş.. mütenevvî esmâsının nakışlarını göstermek için seni hasta eder, müptelâ eder, aç eder, tok eder, susuz eder… bu gibi ahvâlde yuvarlatır. Mahiyet-i hayatiyeyi kuvvetleştirmek ve cilve-i esmâsını göstermek için, seni böyle çok tavırlarda gezdiriyor. Sen eğer desen, "Beni ne için bu mesâibe müptelâ ediyorsun?" Temsilde işaret edildiği gibi yüz hikmet, seni susturacak.

Zâten sükûn ve sükûnet, atâlet, yeknesaklık, tevakkuf; bir nevi ademdir, zarardır. Hareket ve tebeddül; vücûddur, hayırdır. Hayat, harekâtla kemâlâtını bulur; beliyyât vâsıtasıyla terakki eder. Hayat, cilve-i esmâ ile muhtelif harekâta mazhar olur, tasaffî eder, kuvvet bulur, inkişaf

eder, inbisat eder, kendi mukadderâtını yazmasına müteharrik bir kalem olur, vazifesini îfâ eder, ücret-i uhreviyeye kesb-i istihkak eder.

İşte, münakaşanızın içindeki üç suâlinizin muhtasar cevapları bu kadardır. İzahları otuz üç adet Sözler'dedir.

Aziz kardeşim! Sen bu mektubu eczacıya ve münakaşayı işitenlerden münasip gördüklerine oku. Benim tarafımdan da yeni bir talebem olan eczacıya selâm et, de ki:

"Mezkûr mesâil gibi dakik mesâil-i imaniyeyi, mizansız mücadele suretinde cemaat içinde bahsetmek câiz değildir. Mizansız mücadele olduğundan, tiryak iken zehir olur. Diyenlere, dinleyenlere zarardır. Belki böyle mesâil-i imaniyenin îtidal-i demle, insafla, bir müdâvele-i efkâr suretinde bahsi câizdir."

Ve de ki: "Eğer senin kalbine bu nevi mesâilde şüpheler gelirse ve Sözler'den de cevabını bulmazsan, hususî bana yazarsınız."

Hem eczacıya de ki: "Merhum pederi hakkında gördüğü rüya için hatırıma şöyle bir mana geldi ki; merhum pederi, doktor olmak münasebetiyle çok sâlih ve mübarek, belki veli insanlara faydası dokunmuş ve ondan memnun olan ve menfaat gören o mübareklerin ervahları, onun vefatı hengâmında kuşlar suretinde en yakın akrabası olan oğluna görünmüş, onun ruhuna şefaatkârâne bir hoşâmedî nev'inden bir istikbal ettikleri hatırıma geldi. O gece burada beraber bulunan bütün dostlara selâm ve dua ederim."

اَلْبَاقِي هُوَ الْبَاقِي[1]

Said Nursî

[1] Kendinden başka her şeyin fâni olduğu gerçek Bâkî, Allah'tır.

On Üçüncü Mektup

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1] ، وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ[2]

اَلسَّلَامُ عَلٰى مَنِ اتَّبَعَ الْهُدٰى[3] ، وَالْمَلَامُ عَلٰى مَنِ اتَّبَعَ الْهَوٰى[4]

Aziz kardeşlerim,

Hâl ve istirahatimi ve vesika için adem-i müracaatımı ve hâl-i âlem siyasetine karşı lâkaytlığımı pek çok soruyorsunuz. Şu suâlleriniz çok tekerrür ettiğinden, hem mânen de benden sorulduğundan; şu üç suâle, Yeni Said değil, belki Eski Said lisanıyla cevap vermeye mecbur oldum.

Birinci Suâliniz

İstirahatin nasıl? Hâlin nedir?

Elcevap: Cenâb-ı Erhamü'r-râhimîn'e yüz bin şükrediyorum ki; ehl-i dünyanın bana ettiği envâ-ı zulmü, envâ-ı rahmete çevirdi. Şöyle ki:

Siyaseti terk ve dünyadan tecerrüd ederek bir dağın mağarasında âhireti düşünmekte iken, ehl-i dünya zulmen beni oradan çıkarıp nefyettiler. Hâlık-ı Rahîm ve Hakîm o nefyi bana bir rahmete çevirdi. Emniyetsiz ve ihlâsı bozacak esbaba maruz o dağdaki inzivayı; emniyetli, ihlâslı Barla dağlarındaki halvete çevirdi. Rusya'da esarette iken niyet ettim ve niyaz ettim ki, âhir ömrümde bir mağaraya çekileyim. Erhamü'r-râhimîn, bana Barla'yı o mağara yaptı, mağara faydasını verdi. Fakat sıkıntılı mağara zahmetini, zayıf vücûduma yüklemedi.

Yalnız, Barla'da iki-üç adamda bir vehhamlık vardı. O vehhamlık sebebiyle bana eziyet verildi. Hatta o dostlarım, güya istirahatimi düşünüyorlar. Hâlbuki o vehhamlık sebebiyle hem kalbime, hem Kur'ân'ın hizmetine zarar verdiler.

---

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

2 "Hiç bir şey yoktur ki, O'nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor bulunmasın." (İsrâ sûresi, 17/44)

3 "Kurtuluş ve selamet, hidayete uyanlaradır." (Tâhâ sûresi, 20/47).

4 Azarlama, kınama da nefsine tâbi olanlaradır.

• Hem ehl-i dünya bütün menfîlere vesika verdiği ve canileri hapisten çıkarıp affettikleri hâlde, bana –zulüm olarak– vermediler. *Benim Rabb-i Rahîm'im, beni Kur'ân'ın hizmetinde ziyade istihdam etmek ve Sözler nâmıyla envâr-ı Kur'âniye'yi bana fazla yazdırmak için, dağdağasız bir surette beni şu gurbette bırakıp, bir büyük merhamete çevirdi.*

• Hem ehl-i dünya, dünyalarına karışabilecek bütün nüfuzlu ve kuvvetli rüesâları ve şeyhleri, kasabalarda ve şehirlerde bırakıp akrabalarıyla beraber herkesle görüşmeye izin verdikleri hâlde, beni zulmen tecrid etti, bir köye gönderdi. Hiç akraba ve hemşehrilerimi –bir-iki tanesi müstesna olmak üzere– yanıma gelmeye izin vermedi. *Benim Hâlık-ı Rahîm'im o tecridi, benim hakkımda bir azîm rahmete çevirdi. Zihnimi sâfî bırakıp, gıll u gıştan âzâde olarak Kur'ân-ı Hakîm'in feyzini olduğu gibi almaya vesile etti.*

• Hem ehl-i dünya bidayette, iki sene zarfında iki âdi mektup yazdığımı çok gördü. Hatta şimdi bile, on veya yirmi günde veya bir ayda bir-iki misafirin sırf âhiret için yanıma gelmesini hoş görmediler, bana zulmettiler. *Benim Rabb-i Rahîm'im ve Hâlık-ı Hakîm'im o zulmü bana merhamete çevirdi ki, doksan sene mânevî bir ömrü kazandıracak şu şuhûr-u selâsede, beni bir halvet-i mergûbeye ve bir uzlet-i makbûleye koymaya çevirdi.* اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ عَلٰى كُلِّ حَالٍ[1], işte hâl ve istirahatim böyle...

İkinci Suâliniz

Neden vesika almak için müracaat etmiyorsun?

Elcevap: Şu meselede ben kaderin mahkûmuyum, ehl-i dünyanın mahkûmu değilim. Kadere müracaat ediyorum. Ne vakit izin verirse, rızkımı buradan ne vakit keserse, o vakit giderim. Şu mananın hakikati şudur ki:

Başa gelen her işte iki sebep var; biri zâhirî, diğeri hakikî. Ehl-i dünya zâhirî bir sebep oldu, beni buraya getirdi. Kader-i ilâhî ise, sebeb-i hakikîdir; beni bu inzivaya mahkûm etti. Sebeb-i zâhirî zulmetti; sebeb-i hakikî ise adâlet etti. Zâhirîsi şöyle düşündü: "Şu adam, ziyadesiyle ilme ve dine hizmet eder, belki dünyamıza karışır." ihtimaliyle beni nefyedip üç cihetle katmerli bir zulüm etti. Kader-i ilâhî ise benim için gördü ki, hakkıyla ve ihlâsla ilme ve

---

[1] "Bize uygun gördüğü her hâlimizden ötürü hamdolsun Rabbimize.." Bkz.: Tirmizî, *deavât* 128; Ebû Dâvûd, *edeb* 97, 98; İbni Mâce, *edeb 55*, *duâ* 2; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 2/117.

dine hizmet edemiyorum.. beni bu nefye mahkûm etti. Onların bu katmerli zulmünü muzaaf bir rahmete çevirdi.

Mademki nefyimde kader hâkimdir ve o kader âdildir; ona müracaat ederim. Zâhirî sebep ise, zâten bahane nev'inden bir şeyleri var. Demek onlara müracaat manasızdır. Eğer onların elinde bir hak veya kuvvetli bir esbap bulunsaydı, o vakit onlara karşı da müracaat olunurdu.

Başlarını yesin! Dünyalarını tamamen bıraktığım ve –ayaklarına dolaşsın– siyasetlerini büsbütün terk ettiğim hâlde; düşündükleri bahaneler, evhamlar, elbette asılsız olduğundan, onlara müracaatla o evhamlara bir hakikat vermek istemiyorum. Eğer, uçları ecnebi elinde olan dünya siyasetine karışmak için bir iştiham olsaydı; değil sekiz sene, belki sekiz saat kalmayacak tereşşuh edecekti, kendini gösterecekti. Hâlbuki sekiz senedir birtek gazete okumak arzum olmadı ve okumadım. Dört senedir burada taht-ı nezarette bulunuyorum; hiçbir tereşşuh görünmedi. *Demek Kur'ân-ı Hakîm'in hizmetinin bütün siyasetlerin fevkinde bir ulviyeti var ki, çoğu yalancılıktan ibaret olan dünya siyasetine tenezzüle meydan vermiyor.*

Adem-i müracaatımın ikinci sebebi şudur ki: *Haksızlığı hak zanneden adamlara karşı hak dâvâ etmek, hakka bir nevi haksızlıktır. Bu nevi haksızlığı irtikâb etmek istemem.*

Üçüncü Suâliniz

Dünyanın siyasetine karşı ne için bu kadar lâkaytsın? Bu kadar safahât-ı âleme karşı tavrını hiç bozmuyorsun? Bu safahâtı hoş mu görüyorsun? Veyahut korkuyor musun ki, sükût ediyorsun?

Elcevap: Kur'ân-ı Hakîm'in hizmeti, beni şiddetli bir surette siyaset âleminden men etti. Hatta düşünmesini de bana unutturdu. Yoksa bütün sergüzeşt-i hayatım şahittir ki, hak gördüğüm meslekte gitmeye karşı korku, elimi tutup men edememiş ve edemiyor.

Hem neden korkum olacak? Dünya ile, ecelimden başka bir alâkam yok.. çoluk çocuğumu düşüneceğim yok.. malımı düşüneceğim yok.. hânedanımın şerefini düşüneceğim yok… Riyakâr bir şöhret-i kâzibeden ibaret olan şân ve şeref-i dünyeviyenin muhafazasına değil, kırılmasına yardım edene rahmet!.. Kaldı ecelim… O, Hâlık-ı Zülcelâl'in elindedir. Kimin haddi var ki, vakti gelmeden ona ilişsin. Zâten izzetle mevti, zillet-le hayata tercih edenlerdeniz. Eski Said gibi birisi şöyle demiş:

وَنَحْنُ أُنَاسٌ لَا تَوَسُّطَ بَيْنَنَا لَنَا الصَّدْرُ دُونَ الْعَالَمِينَ أَوِ الْقَبْرُ[1]

Belki hizmet-i Kur'ân, beni hayat-ı içtimaiye-i siyasiye-i beşeriyeyi düşünmekten men ediyor, şöyle ki:

Hayat-ı beşeriye bir yolculuktur. Şu zamanda, Kur'ân'ın nuruyla gördüm ki, o yol bir bataklığa girdi. Mülevves ve ufûnetli bir çamur içinde kafile-i beşer düşe kalka gidiyor. Bir kısmı, selâmetli bir yolda gider. Bir kısmı, mümkün olduğu kadar çamurdan, bataklıktan kurtulmak için bazı vâsıtaları bulmuş. Bir kısm-ı ekseri o ufûnetli, pis, çamurlu bataklık içinde karanlıkta gidiyor. Yüzde yirmisi sarhoşluk sebebiyle, o pis çamuru misk ü amber zannederek yüzüne gözüne bulaştırıyor.. düşerek kalkarak gider, tâ boğulur. Yüzde sekseni ise, bataklığı anlar, ufûnetli, pis olduğunu hisseder.. fakat mütehayyirdirler, selâmetli yolu göremiyorlar.

İşte bunlara karşı iki çare var:

Birisi: Topuz ile o sarhoş yirmisini ayıltmaktır.

İkincisi: Bir nur göstermekle mütehayyirlere selâmet yolunu irâe etmektir.

Ben bakıyorum ki; yirmiye karşı seksen adam, elinde topuz tutuyor. Hâlbuki o bîçâre ve mütehayyir olan seksene karşı hakkıyla nur gösterilmiyor. Gösterilse de bir elinde hem sopa, hem nur olduğu için emniyetsiz oluyor. Mütehayyir adam *"Acaba nurla beni celbedip, topuzla dövmek mi istiyor?"* diye telâş eder. Hem de bazen ârızalarla topuz kırıldığı vakit, nur dahi uçar veya söner.

İşte, o bataklık ise gafletkârâne ve dalâlet-pîşe olan sefihâne hayat-ı içtimaiye-i beşeriyedir. O sarhoşlar, dalâletle telezzüz eden mütemerridlerdir. O mütehayyir olanlar; dalâletten nefret edenlerdir, fakat çıkamıyorlar.. kurtulmak istiyorlar, yol bulamıyorlar.. mütehayyir insanlardır. O topuzlar ise siyaset cereyanlarıdır. *O nurlar ise hakâik-i Kur'âniye'dir. Nura karşı kavga edilmez, ona karşı adâvet edilmez. Sırf şeytan-ı racîmden başka ondan nefret eden olmaz.*

---

1 "Biz kendilerine arada, ortada bir yer olmayan kişileriz. Bizim için ya âlemin üstünde yer almak, ya da kabre girmek vardır." (Bkz.: Ebû Firâs el-Hamedânî, *Dîvân (Şerh: Dr. Halîl Duveyhî)* s.165; İbni Kays, *Kıra'd-dayf* 1/71).

İşte, ben de nur-u Kur'ân'ı elde tutmak için أَعُوذُ بِاللهِ مِنَ الشَّيْطَانِ وَالسِّيَاسَةِ[1] deyip, siyaset topuzunu atarak, iki elimle nura sarıldım. Gördüm ki:

Siyaset cereyanlarında hem muvafıkta, hem muhalifte o nurların âşıkları var. Bütün siyaset cereyanlarının ve tarafgirliklerin çok fevkinde ve onların garazkârâne telâkkiyâtlarından müberrâ ve sâfî olan bir makamda verilen ders-i Kur'ân ve gösterilen envâr-ı Kur'âniye'den hiçbir taraf ve hiçbir kısım çekinmemek ve itham etmemek gerektir. Meğer dinsizliği ve zındıkayı siyaset zannedip ona tarafgirlik eden insan suretinde şeytanlar ola veya beşer kıyafetinde hayvanlar ola...

Elhamdülillâh! Siyasetten tecerrüd sebebiyle, Kur'ân'ın elmas gibi hakikatlerini propaganda-yı siyaset ithamı altında cam parçalarının kıymetine indirmedim. Belki gittikçe o elmaslar kıymetlerini her tâifenin nazarında parlak bir tarzda ziyadeleştiriyor.

وَقَالُوا الْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِي هَدٰينَا لِهٰذَا وَمَا كُنَّا لِنَهْتَدِيَ لَوْلَآ أَنْ هَدٰينَا اللّٰهُ
لَقَدْ جَاءَتْ رُسُلُ رَبِّنَا بِالْحَقِّ[2]

اَلْبَاقِي هُوَ الْبَاقِي[3]

Said Nursî

On Dördüncü Mektup

Telif edilmemiştir.

---

1 Şeytandan ve siyasetten Allah'a sığınırım.

2 "Hamdolsun bizi bu cennete eriştiren Allah'a! Eğer Allah bizi muvaffak kılmasaydı, biz kendiliğimizden yol bulamazdık. Rabbimizin elçilerinin gerçeği bildirdikleri bir kere daha kesinlikle anlaşılmıştır." derler." (A'râf sûresi, 7/43)

3 Kendinden başka her şeyin fâni olduğu gerçek Bâkî, Allah'tır.

On Beşinci Mektup

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1] ، وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ[2]

Aziz kardeşim,

Senin Birinci Suâlin ki

Sahabeler nazar-ı velâyetle müfsidleri neden keşfedemediler? Tâ Hulefâyı Raşidîn'in üçünün şehâdetini netice verdi. Hâlbuki küçük sahabelere, büyük velilerden daha büyük deniliyor?

Elcevap: Bunda iki makam var.

Birinci Makam

Dakik bir sırr-ı velâyetin beyanıyla suâl halledilir, şöyle ki:

Sahabelerin velâyeti, velâyet-i kübrâ denilen, veraset-i nübüvvetten gelen, berzah tarîkına uğramayarak, doğrudan doğruya zâhirden hakikate geçip, akrebiyet-i ilâhiyenin inkişafına bakan bir velâyettir ki, o velâyet yolu, gayet kısa olduğu hâlde gayet yüksektir. Harikaları az, fakat meziyâtı çoktur. Keşif ve keramet orada az görünür.

Hem evliyanın kerametleri ise, ekserisi ihtiyârî değil. Ummadığı yerden, ikram-ı ilâhî olarak bir harika ondan zuhur eder. Bu keşif ve kerametlerin ekserisi de seyr u sülûk zamanında, tarîkat berzahından geçtikleri vakit, âdi beşeriyetten bir derece tecerrüd ettiklerinden, hilâf-ı âdet hâlâta mazhar olurlar.

Sahabeler ise, sohbet-i nübüvvetin in'ikâsıyla ve incizâbıyla ve iksiriyle tarîkattaki seyr u sülûk daire-i azîmesinin tayyına mecbur değildirler. Bir kademde ve bir sohbette zâhirden hakikate geçebilirler.

---

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

2 "Hiç bir şey yoktur ki, O'nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor bulunmasın." (İsrâ sûresi, 17/44)

♦Meselâ, nasıl ki dün geceki Leyle-i Kadr'e ulaşmak için iki yol var:

Biri: Bir sene gezip dolaşıp, tâ o geceye gelmektir. Bu kurbiyeti kazanmak için bir sene mesafeyi tayyetmek lâzım gelir. Şu ise ehl-i sülûkün meslegidir ki, ehl-i tarîkatın çoğu bununla gider.

İkincisi: Zamanla mukayyet olan cism-i maddî gılafından sıyrılıp, tecerrüdle ruhen yükselip, dün geceki Leyle-i Kadr'i öbür gün Leyle-i Îd ile beraber bugünkü gibi hâzır görmektir. Çünkü *ruh zamanla mukayyet değil. Hissiyât-ı insaniye ruh derecesine çıktığı vakit, o hâzır zaman genişlenir. Başkalarına nisbeten mâzi ve müstakbel olan vakitler, ona nisbeten hâzır hükmündedir.*

İşte, bu temsile göre dün geceki Leyle-i Kadr'e geçmek için, mertebe-i ruha çıkıp, mâziyi hâzır derecesinde görmektir. Şu sırr-ı gâmızın esası akrebiyet-i ilâhiyenin inkişafıdır:

♦Meselâ güneş bize yakındır; çünkü ziyası, harareti ve misali aynamızda ve elimizdedir. Fakat biz ondan uzağız. Eğer biz nurâniyet noktasında onun akrebiyetini hissetsek, aynamızdaki misalî olan timsaline münasebetimizi anlasak, o vâsıta ile onu tanısak; ziyası harareti, heyeti ne olduğunu bilsek, onun akrebiyeti bize inkişaf eder ve yakınımızda onu tanıyıp münasebettar oluruz. Eğer biz, bu'diyetimiz nokta-yı nazarından ona yakınlaşmak ve tanımak istesek, pek çok seyr-i fikrîye ve sülûk-u aklîye mecbur oluruz ki; kavânîn-i fenniye ile fikren semâvâta çıkıp semâdaki güneşi tasavvur ederek, sonra mahiyetindeki ziya ve harareti ve ziyasındaki elvan-ı seb'ayı uzun uzadıya tedkikat-ı fenniye ile anladıktan sonra, birinci adamın kendi aynasında az bir tefekkürle elde ettiği kurbiyet-i mâneviyeyi ancak elde edebiliriz.

İşte, şu temsil gibi nübüvvet ve veraset-i nübüvvetteki velâyet, sırr-ı akrebiyetin inkişafına bakar. Velâyet-i sâire ise ekseri, kurbiyet esası üzerine gider. Birçok merâtibde seyr u sülûka mecbur olur.

İkinci Makam

O hâdisâta sebebiyet veren ve fesadı çeviren birkaç Yahudi'den ibaret değildir ki, onları keşfetmekle fesadın önü alınsın. Çünkü pek çok muhtelif milletlerin İslâmiyet'e girmeleriyle birbirine zıd ve muhalif çok cereyanlar ve efkâr karıştı. Bahusus bazıların gurur-u millîleri, Hazreti Ömer'in *(radiyallâhu anh)* darbeleriyle dehşetli yaralandığından, seciyeten intikama fırsat beklerlerdi. Çünkü

onların hem eski dini ibtal edilmiş, hem medar-ı şerefi olan eski hükûmeti ve saltanatı tahrip edilmiş. İntikamını, bilerek veya bilmeyerek hâkimiyet-i İslâmiye'den almaya hissen taraftar bir suret almış. Onun için, "Yahudi gibi zeki ve dessas bir kısım münafıklar, o hâlet-i içtimaiyeden istifade ettiler." denilmiş. *Demek o hâdisâtın önünü almak, o vakitteki hayat-ı içtimaiyeyi ve muhtelif efkârı ıslahla olurdu. Yoksa bir-iki müfsidin keşfedilmesiyle olmazdı.*

Eğer denilse: Hazreti Ömer'in *(radiyallâhuanh)* minber üstünde, bir aylık mesafede bulunan Sâriye nâmındaki bir kumandanına [1] يَا سَارِيَةُ! اَلْجَبَلَ اَلْجَبَلَ deyip, Sâriye'ye işittirip, sevkü'l-ceyş noktasından zaferine sebebiyet veren kerametkârâne kumandası ne derece keskin nazarlı olduğunu gösterdiği hâlde, neden yanındaki kâtili, Feyrûz'u o keskin nazar-ı velâyetiyle görmedi?

Elcevap: Hazreti Yakub'un *(aleyhisselâm)* verdiği cevap ile cevap veririz.[2(-Hâşiye)] Yani, Hazreti Yakub'dan sorulmuş ki: "Ne için Mısır'dan gelen gömleğinin kokusunu işittin de yakınında bulunan Ken'an Kuyusu'ndaki Yusuf'u görmedin?"

Cevaben demiş ki: *"Bizim hâlimiz şimşekler gibidir; bazen görünür, bazen saklanır. Bazı vakit olur ki, en yüksek mevkide oturup her tarafı görüyoruz gibi oluruz. Bazı vakitte de ayağımızın üstünü göremiyoruz."*

Elhâsıl: *İnsan her ne kadar fâil-i muhtar ise de fakat* وَمَا تَشَآؤُنَ إِلَّآ أَنْ يَشَآءَ اللّٰهُ[3] *sırrınca, meşiet-i ilâhiye asıldır, kader hâkimdir. Meşiet-i ilâhiye, meşiet-i insaniyeyi geri verir.* [4] إِذَا جَاءَ الْقَدَرُ عَمِيَ الْبَصَرُ *hükmünü icra eder. Kader söylese; iktidar-ı beşer konuşmaz, ihtiyâr-ı cüz'î susar.*

---

1 "Ey Sâriye! Dağa sığın, dağa sığın." (Bkz.: et-Taberî, *Târîhu'l-ümem ve'l-mülûk* 2/553; İbni Kesîr, *el-Bidâye* 7/130; İbni Adiyy, *el-Kâmil* 2/441-442; el-Aclûnî, *Keşfü'l-hafâ* 2/380.

2 (Hâşiye)

زِمِصْرَشْ بُوِي پِيرَاهَنْ شِنِيدِي چِرَادَرْ چَاهِ كَنْعَانَشْ نَدِيدِي
بَگُفْتْ: أَحْوَالِ مَا بَرْقِ جِهَانَسْتْ دَمِي پَيْدَاوْ دِيگَرْدَمْ نِهَانَسْتْ
گَهِي بَرْ پُشْتِ پَايِ خُودْ نَبِينَمْ گَهِي بَرْطَارُمِ أَعْلَى نِشِينَمْ[1*]

*1 Sa'di Şirâzî'nin Gülistan'ından bir şiir olup manası metinde verilmiştir. (Bkz.: Sa'di Şirâzî, *Külliyat-ı Sa'dî* s.72).

3 "Allah dilemedikçe, siz dileyemezsiniz." (Dehr sûresi, 76/30)

4 Bkz.: el-Beyhakî, *Şuabü'l-îmân* 1/233; el-Aclûnî, *Keşfü'l-hafâ* 1/82.

İkinci Suâlinizin Meâli

Hazreti Ali *(radiyallâhu anh)* zamanında başlayan muharebelerin mahiyeti nedir? Muhariplere ve o harpte ölen ve öldürenlere ne nâm verebiliriz?

Elcevap: Cemel Vak'ası denilen Hazreti Ali ile Hazreti Talha ve Hazreti Zübeyr ve Âişe-i Sıddîka (rıdvanullahi teâlâ aleyhim ecmaîn) arasında olan muharebe, adâlet-i mahza ile adâlet-i izafiyenin mücadelesidir, şöyle ki:

Hazreti Ali, adâlet-i mahzayı esas edip Şeyheyn zamanındaki gibi o esas üzerine gitmek için içtihat etmiş. Muarızları ise; Şeyheyn zamanındaki safvet-i İslâmiye, adâlet-i mahzaya müsait idi fakat, mürûr-u zamanla İslâmiyet'leri zayıf muhtelif akvam, hayat-ı içtimaiye-i İslâmiye'ye girdikleri için, adâlet-i mahzanın tatbikatı çok müşkül olduğundan, "ehvenü'ş-şerri ihtiyâr" denilen adâlet-i nisbiye esası üzerine içtihat ettiler. *Münakaşa-yı içtihadiye siyasete girdiği için, muharebeyi intâc etmiştir.*

Madem sırf lillâh için ve İslâmiyet'in menâfii için içtihat edilmiş.. ve içtihattan muharebe tevellüd etmiş.. elbette hem kâtil, hem maktûl ikisi de ehl-i cennettir, ikisi de ehl-i sevaptır diyebiliriz. Her ne kadar Hazreti Ali'nin içtihadı musîb.. ve mukabilindekilerin hata ise de yine azaba müstehak değiller. Çünkü içtihat eden hakkı bulsa, iki sevap var. Bulmazsa, bir nevi ibadet olan içtihat sevabı olarak bir sevap alır.[1] Hatasından mazurdur. Bizde gayet meşhur ve sözü hüccet bir zât-ı muhakkik Kürtçe demiş ki:

زِ شَرِّ صَحَابَانْ مَكَه قَالُ وَقِيلْ لَوْرَا جَنَّتِينَه قَاتِلُ وَهَمْ قَتِيلُ

Yani: *Sahabelerin muharebesinde kîl ü kâl etme! Çünkü hem kâtil ve hem maktûl ikisi de ehl-i cennettirler.*[2]

Adâlet-i mahza *ile adâlet-i izafiyenin izahı şudur ki:*

مَنْ قَتَلَ نَفْسًا بِغَيْرِ نَفْسٍ أَوْ فَسَادٍ فِي الْأَرْضِ فَكَأَنَّمَا قَتَلَ النَّاسَ جَمِيعًا[3]

âyetin mana-yı işârîsi ile *bir masumun hakkı, bütün halk için dahi ibtal edilmez. Bir ferd dahi umumun selâmeti için feda edilmez. Cenâb-ı Hakk'ın*

---

1 Bkz.: Buhârî, *i'tisam* 21; Müslim, *akdiye* 15 (Geniş bilgi için bkz.: Seyyid Bey, *Usûl-ü fıkıh: Medhal* s.178).

2 Molla Halil Siirdî'ye ait bu beyit için bkz.: Molla Halil Siirdî, *Nehcü'l-enâm* (Mebhasü't-tefâdul) 14. beyit.

3 "Kim katil olmayan ve yeryüzünde fesat çıkarmayan bir kişiyi öldürürse sanki bütün insanları öldürmüş gibi olur." (Mâide sûresi, 5/32).

nazar-ı merhametinde hak haktır, küçüğüne büyüğüne bakılmaz. Küçük, büyük için ibtal edilmez. Bir cemaatin selâmeti için, bir ferdin rızası bulunmadan hayatı ve hakkı feda edilmez. Hamiyet nâmına rızasıyla olsa, o başka meseledir.

Adâlet-i izafiye *ise küllün selâmeti için, cüzü feda eder. Cemaat için, ferdin hakkını nazara almaz. Ehvenü'ş-şer diye bir nevi adâlet-i izafiyeyi yapmaya çalışır. Fakat adâlet-i mahza kabil-i tatbik ise adâlet-i izafiyeye gidilmez, gidilse zulümdür.*

İşte İmam Ali *(radiyallâhu anh)*, adâlet-i mahzayı *"Şeyheyn zamanındaki gibi kabil-i tatbiktir"* deyip, hilâfet-i İslâmiye'yi o esas üzerine bina ediyordu. Mukabilleri ve muarızları ise "kabil-i tatbik değil, çok müşkülâtı var" diye adâlet-i izafiye üzerine içtihat etmişler. Tarihin gösterdiği sâir esbap ise hakikî sebep değiller, bahanelerdir.

Eğer desen: Hilâfet-i İslâmiye noktasında İmam Ali'nin fevkalâde iktidarı, hârikulâde zekâsı ve yüksek liyakatiyle beraber seleflerine nisbeten muvaffakiyetsizliği nedendir?

Elcevap: O mübarek zât, siyaset ve saltanattan ziyade, daha çok, mühim, başka vazifelere lâyık idi. Eğer tam muvaffakiyet-i siyasiye ve tamam saltanat olsaydı, "Şah-ı Velâyet" unvan-ı mânidârını bihakkın kazanamayacaktı. Hâlbuki zâhirî ve siyasî hilâfetin pek çok fevkinde mânevî bir saltanat kazandı ve "üstad-ı küll" hükmüne geçti; hatta kıyâmete kadar saltanat-ı mâneviyesi bâki kaldı.

Amma Hazreti İmam Ali'nin Vak'a-yı Sıffîn'de Hazreti Muaviye'nin taraftarlarıyla muharebesi ise hilâfet ve saltanatın muharebesidir. Yani, Hazreti İmam Ali, ahkâm-ı dini ve hakâik-i İslâmiye'yi ve âhireti esas tutup, saltanatın bir kısım kanunlarını ve siyasetin merhametsiz muktezi-yâtlarını onlara feda ediyordu. Hazreti Muaviye ve taraftarları ise hayat-ı içtimaiye-i İslâmiye'yi, saltanat siyasetleriyle takviye etmek için azîmeti bırakıp ruhsatı iltizam ettiler, siyaset âleminde kendilerini mecbur zannedip ruhsatı tercih ettiler, hataya düştüler.

Amma Hazreti Hasan ve Hüseyin'in Emevîler'e karşı mücadeleleri ise, din ile milliyet muharebesi idi. Yani; Emevîler, Devlet-i İslâmiye'yi, Arap milliyeti üzerine istinad ettirip râbıta-yı İslâmiyet'i, râbıta-yı milliyetten geri bıraktıklarından, iki cihetle zarar verdiler:

Birisi: Milel-i sâireyi rencide ederek tevhiş ettiler.

Diğeri: Unsuriyet ve milliyet esasları, adâleti ve hakkı takip etmediğinden zulmeder, adâlet üzerine gitmez. Çünkü unsuriyet-perver bir hâkim, milletdaşını tercih eder, adâlet edemez.

اَلْإِسْلَامِيَّةُ جَبَّتِ الْعَصَبِيَّةَ الْجَاهِلِيَّةَ لَا فَرْقَ بَيْنَ عَبْدٍ حَبَشِيٍّ وَسَيِّدٍ قُرَشِيٍّ إِذَا أَسْلَمَا[1]

ferman-ı kat'îsiyle râbıta-yı diniye yerine râbıta-yı milliye ikame edilmez; edilse adâlet edilmez, hakkaniyet gider.

İşte Hazreti Hüseyin *(radiyallâhu anh)*, râbıta-yı diniyeyi esas tutup, muhik olarak onlara karşı mücadele etmiş, tâ makam-ı şehâdeti ihraz etmiş.

Eğer denilse: Bu kadar haklı ve hakikatli olduğu hâlde, neden muvaffak olmadı? Hem neden kader-i ilâhî ve rahmet-i ilâhiye onların feci bir âkıbete uğramasına müsaade etmiş?

Elcevap: Hazreti Hüseyin'in yakın taraftarları değil, fakat cemaatine iltihak eden sâir milletlerde yaralanmış gurur-u millîleri cihetiyle, Arap milletine karşı bir fikr-i intikam bulunması Hazreti Hüseyin ve taraftarlarının sâfî ve parlak mesleklerine halel verip, mağlûbiyetlerine sebep olmuş.

Amma kader nokta-yı nazarında feci âkıbetin hikmeti ise Hasan ve Hüseyin ve onların hânedanları ve nesilleri, mânevî bir saltanata namzet idiler. Dünya saltanatı ile mânevî saltanatın cem'i gayet müşküldür. Onun için onları dünyadan küstürdü, dünyanın çirkin yüzünü gösterdi. Tâ kalben dünyaya karşı alâkaları kalmasın. Onların elleri muvakkat ve sûrî bir saltanattan çekildi.. fakat parlak ve dâimî bir saltanat-ı mâneviyeye tayin edildiler.. âdi valiler yerine, evliya aktâblarına merci oldular.

Üçüncü Suâliniz

"O mübarek zâtların başına gelen o feci, gaddârâne muâmelenin hikmeti nedir?" diyorsunuz.

Elcevap: Sâbıkan beyan ettiğimiz gibi, Hazreti Hüseyin'in muârızları olan Emevîler saltanatında, merhametsiz gadre sebebiyet verecek üç esas vardı:

---

[1] "İslâm, câhiliye ırkçılığını kesip atmıştır. Müslüman olduklarında Kureyşli bir efendi ile Habeşli bir köle arasında fark yoktur." ("Asabiye" ile alâkalı hadîs-i şeriflerden bazıları için bkz.: Müslim, *imâre* 53-54; Ebû Dâvûd, *edeb* 111; İbni Mâce, *fiten* 7; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 2/488).

Birisi: Merhametsiz siyasetin bir düsturu olan: "Hükûmetin selâmeti ve âsâyişin devamı için, eşhas feda edilir."

İkincisi: Onların saltanatı, unsuriyet ve milliyete istinad ettiği için, milliyetin gaddârâne bir düsturu olan: "Milletin selâmeti için her şey feda edilir."

Üçüncüsü: Emevîler'in Hâşimîlere karşı an'anesindeki rekabet damarı, Yezid gibi bazılarda bulunduğu için, şefkatsiz bir gadre kabiliyet göstermişti.

Dördüncü bir sebep de: Hazreti Hüseyin'in taraftarlarında bulunuyordu ki; Emevîler'in Arap milliyetini esas tutup, sâir milletlerin efradına "memâlik" tâbir ederek köle nazarıyla bakmaları ve gurur-u millîlerini kırmaları yüzünden, milel-i sâire Hazreti Hüseyin'in cemaatine intikamkârâne ve müşevveş bir niyetle iltihak ettiklerinden, Emevîler'in asabiyet-i milliyelerine fazla dokunmuş, gayet gaddârâne ve merhametsizcesine meşhur faciaya sebebiyet vermişlerdir.

Mezkûr dört esbap, zâhirîdir. Kader noktasından bakıldığı vakit, *Hazreti Hüseyin ve akrabasına o facia sebebiyle hâsıl olan netâic-i uhreviye ve saltanat-ı ruhaniye ve terakkiyât-ı mâneviye o kadar kıymettardır ki; o facia ile çektikleri zahmet, gayet kolay ve ucuz düşer. Nasıl ki bir nefer, bir saat işkence altında şehid edilse; öyle bir mertebeyi bulur ki, on sene başkası çalışsa, ancak o mertebeyi bulur. Eğer, o nefer şehid olduktan sonra ona sorulabilse "Az bir şey ile pek çok şeyler kazandım." diyecektir.*

Dördüncü Suâlinizin Meâli

Âhirzamanda Hazreti İsa *(aleyhisselâm)* deccalı öldürdükten sonra, insanlar ekseriyetle din-i hakka girerler. Hâlbuki rivâyetlerde gelmiştir ki: "Yeryüzünde 'Allah Allah' diyenler bulundukça kıyâmet kopmaz."[1] Böyle umumiyetle imana geldikten sonra nasıl umumiyetle küfre giderler?

Elcevap: Hadis-i sahihte rivâyet edilen: "Hazreti İsa'nın *(aleyhisselâm)* geleceğini ve Şeriat-ı İslâmiye ile amel edeceğini, deccalı öldüreceğini"[2] imanı zayıf olanlar istib'ad ediyorlar. Onun hakikati izah edilse hiç istib'ad yeri kalmaz. Şöyle ki:

O hadisin ve Süfyan ve Mehdî hakkındaki hadislerin ifade ettikleri mana budur ki:

Âhirzamanda dinsizliğin iki cereyanı kuvvet bulacak:

---

1 Bkz.: Müslim, *îmân* 234; Tirmizî, *fiten* 35; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 3/107, 201, 268.

2 Bkz.: Buhârî, *enbiyâ* 49; Müslim, *îmân* 244-246; Ebû Dâvûd, *melâhim* 13; Tirmizî, *fiten* 62.

Birisi: Nifak perdesi altında, Risalet-i Ahmediye'yi *(aleyhissalâtü vesselâm)* inkâr edecek Süfyan nâmında müthiş bir şahıs, ehl-i nifakın başına geçecek, Şeriat-ı İslâmiye'nin tahribine çalışacaktır. Ona karşı Âl-i Beyt-i Nebevî'nin silsile-i nuraniyesine bağlanan, ehl-i velâyet ve ehl-i kemâlin başına geçecek Âl-i Beyt'ten Muhammed Mehdî isminde bir zât-ı nurânî, o Süfyan'ın şahs-ı mânevîsi olan cereyan-ı münafıkâneyi öldürüp dağıtacaktır.

İkinci cereyan ise: Tabîiyyûn, maddiyyûn felsefesinden tevellüd eden bir cereyan-ı nemrudâne, gittikçe âhirzamanda felsefe-i maddiye vâsıtasıyla intişar ederek kuvvet bulup, ulûhiyeti inkâr edecek bir dereceye gelir. Nasıl bir padişahı tanımayan ve ordudaki zâbitan ve efrad onun askerleri olduğunu kabul etmeyen vahşi bir adam, herkese, her askere bir nevi padişahlık ve bir gûnâ hâkimiyet verir. Öyle de, Allah'ı inkâr eden o cereyan efradları, birer küçük Nemrud hükmünde nefislerine birer rubûbiyet verir. Ve onların başına geçen en büyükleri, ispirtizma ve manyetizmanın hâdisâtı nev'inden müthiş harikalara mazhar olan deccal ise; daha ileri gidip, cebbârâne sûrî hükûmetini bir nevi rubûbiyet tasavvur edip ulûhiyetini ilân eder. Bir sineğe mağlup olan ve bir sineğin kanadını bile îcad edemeyen âciz bir insanın ulûhiyet dâvâ etmesi, ne derece ahmakçasına bir maskaralık olduğu mâlûmdur.

İşte böyle bir sırada, o cereyan pek kuvvetli göründüğü bir zamanda, Hazreti İsa'nın (aleyhisselâm) şahsiyet-i mâneviyesinden ibaret olan hakikî Îsevîlik Dini zuhur edecek, yani rahmet-i ilâhiyenin semâsından nüzûl edecek..[1] *hâl-i hazır Hıristiyanlık Dini o hakikate karşı tasaffî edecek, hurâfâttan ve tahrifâttan sıyrılacak.. hakâik-i İslâmiye ile birleşecek; mânen, Hıristiyanlık bir nevi İslâmiyet'e inkılâb edecektir. Ve Kur'ân'a iktida ederek, o Îsevîlik şahs-ı mânevîsi tâbi ve İslâmiyet, metbû makamında kalacak; din-i hak bu iltihak neticesinde azîm bir kuvvet bulacaktır.*

Dinsizlik cereyanına karşı ayrı ayrı iken mağlup olan Îsevîlik ve İslâmiyet, ittihad neticesinde dinsizlik cereyanına galebe edip dağıtacak istidadında iken; âlem-i semâvâtta cism-i beşerîsiyle bulunan şahs-ı İsa *(aleyhisselâm)*, o din-i hak cereyanının başına geçeceğini, bir Muhbir-i Sâdık, bir Kadîr-i külli şey'in vaadine istinad ederek haber vermiştir.[2] Madem haber vermiş, haktır.. madem Kadîr-i külli şey vaad etmiş, elbette yapacaktır.

---

1 Bkz.: Buhârî, *enbiyâ* 49; Müslim, *îmân* 155, *fiten* 34.

2 Hadislerde, Hz. İsa'nın (aleyhisselâm) âhirzamanda yeryüzüne tekrar inip, İslâm adına mücadele edeceği[*1] bildiriliyor.

[*1] Bkz.: Ebû Dâvûd, *melâhim* 14; İbni Hibbân, *es-Sahîh* 15/233.

Evet, her vakit semâvâttan melâikeleri yere gönderen ve bazı vakitte insan suretine vaz'eden (Hazreti Cibril'in "Dıhye" suretine girmesi[1] *gibi).. ve ruhanîleri âlem-i ervahtan gönderip beşer suretine temessül ettiren.. hatta ölmüş evliyaların çoklarının ervahlarını cesed-i misâliyle dünyaya gönderen bir Hakîm-i Zülcelâl, Hazreti İsa'yı (aleyhisselâm), İsa dinine ait en mühim bir hüsn-ü hâtimesi için, değil semâ-yı dünyada cesediyle bulunan ve hayatta olan Hazreti İsa, belki âlem-i âhiretin en uzak köşesine gitseydi ve hakikaten ölseydi, yine şöyle bir netice-i azîme için ona yeniden cesed giydirip dünyaya göndermek, o Hakîm'in hikmetinden uzak değil… Belki onun hikmeti öyle iktiza ettiği için vaad etmiş.. ve vaad ettiği için elbette gönderecek.*

Hazreti İsa *(aleyhisselâm)* geldiği vakit, herkes onun hakikî İsa olduğunu bilmek lâzım değildir. Onun mukarreb ve havassı, nur-u iman ile onu tanır. Yoksa bedâhet derecesinde herkes onu tanımayacaktır.

Suâl: Rivâyetlerde gelmiş ki; "Deccalın bir yalancı cenneti var, kendine tâbi olanları ona atar. Hem yalancı bir cehennemi var, tâbi olmayanları ona atar. Hatta o kendi merkebinin de bir kulağını cennet gibi, bir kulağını da cehennem gibi yapmış.[2] Azamet-i bedeniyesi bu kadardır, şu kadardır[3]..." diye tarifat var?

Elcevap: Deccalın şahs-ı sûrîsi insan gibidir. Mağrur, firavunlaşmış, Allah'ı unutmuş olduğundan; sûrî, cebbârâne olan hâkimiyetine, ulûhiyet nâmını vermiş bir şeytan-ı ahmaktır ve bir insan-ı dessastır. Fakat şahs-ı mânevîsi olan dinsizlik cereyan-ı azîmi, pek cesîmdir. Rivâyetlerde deccala ait tavsifât-ı müthişe ona işaret eder. Bir vakit Japonya'nın başkumandanının resmi, bir ayağı bahr-i muhitte, diğer ayağı on günlük mesafedeki Port Arthur kalesinde tasvir edilmiş. O küçük Japon kumandanının bu surette tasviriyle, ordusunun şahs-ı mânevîsi gösterilmiş.

Amma deccalın yalancı cenneti ise, medeniyetin cazibedar lehviyâtı ve fantaziyeleridir. Merkebi ise şimendifer gibi bir vâsıtadır ki bir başında ateş ocağı bulunur, kendine tâbi olmayanları bazen ateşe atar. O merkebin bir kulağı, yani diğer başı cennet gibi tefriş edilmiş, tâbi olanları oraya oturtur.

---

1 Bkz.: Buhârî, *menâkıb* 25, *fezâilü'l-Kur'ân* 1; Müslim, *îmân* 271, *fezâilü's-sahâbe* 100.

2 Bkz.: Buhârî, *enbiyâ* 3; Müslim, *fiten* 104, 109; İbni Mâce, *fiten* 36; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 5/383.

3 Bkz.: İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef* 7/496; et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* 11/313; ed-Deylemî, *el-Müsned* 2/237; Nuaym İbni Hammâd, *el-Fiten* 2/543.

Zâten sefih ve gaddar medeniyetin mühim bir merkebi olan şimendifer, ehl-i sefâhet ve dünya için yalancı bir cennet getirir. Bîçâre ehl-i diyanet ve ehl-i İslâm için medeniyet elinde cehennem zebânîsi gibi tehlike getirir, esaret ve sefâlet altına atar.

İşte, Îsevîliğin din-i hakikîsi zuhur ile ve İslâmiyet'e inkılâb etmesiyle, çendan âlemde ekseriyet-i mutlakaya nurunu neşreder. Fakat yine kıyâmet kopmasına yakın, tekrar bir dinsizlik cereyanı başgösterir, galebe eder ve [1] *اَلْحُكْمُ لِلْأَكْثَرِ kaidesince, yeryüzünde "Allah, Allah" diyecek kalmayacak.*[2] *Yani ehemmiyetli bir cemaat, küre-i arzda mühim bir mevkiye sahip olacak bir surette "Allah, Allah" denilmeyecek demektir. Yoksa ekalliyette kalan veyahut mağlup düşen ehl-i hak, kıyâmete kadar bâki kalacak. Yalnız, kıyâmetin kopacağı anında, kıyâmetin dehşetlerini görmemek için, bir eser-i rahmet olarak, ehl-i imanın ruhları daha evvel kabzedilecek, kıyâmet kâfirlerin başına kopacaktır.*[3]

Beşinci Suâlinizin Meâli

Kıyametin hâdisâtından ervah-ı bâkiye müteessir olacaklar mı?

Elcevap: Derecâtlarına göre müteessir olacaklar. Melâikelerin tecelliyât-ı kahriyede kendilerine göre müteessir oldukları gibi müteessir olurlar. Nasıl ki bir insan, sıcak bir yerde iken, hariçte kar ve tipi içinde titreyenleri görse, akıl ve vicdan itibarıyla müteessir olur. Öyle de zîşuur olan ervah-ı bâkiye, kâinatla alâkadar oldukları için, kâinatın hâdisât-ı azîmesinden derecelerine göre müteessir olmalarını.. ehl-i azab ise elemkârâne, ehl-i saadet ise hayretkârâne, istiğrabkârâne, belki bir cihette istibşarkârâne teessürâtları bulunmasını, işârât-ı Kur'âniye gösteriyor.[4] Zira Kur'ân-ı Hakîm, her zaman kıyâmetin acâibini tehdid suretinde zikrediyor,[5] "Göreceksiniz!.." diyor.[6] Hâlbuki cism-i insanî ile onu görenler, kıyâmete yetişenlerdir. Demek, kabirde cesedleri çürüyen ervahların da o tehdid-i Kur'âniye'den hisseleri var.

---

1 "Hüküm, çoğunluğa göre verilir." (es-Serahsî, *el-Mebsût* 5/140; el-Cessâs, *Ahkâmü'l-Kur'ân* 5/208; el-Kâsânî, *Bedâiu's-sanâi'* 1/303).

2 Bkz.: Müslim, *îmân* 234; Tirmizî, *fiten* 35; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 3/107, 201, 268.

3 Bkz.: el-Hâkim, *el-Müstedrek* 3/686; et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* 3/175; el-Heysemî, *Mecmeu'z-zevâid* 8/9.

4 "Sûra üflenir; Allah'ın diledikleri dışında, göklerde ve yerde kim varsa çarpılıp cansız yere düşer." (Zümer sûresi, 39/68).

5 Bkz.: Bakara sûresi, 2/85, 174; Mâide sûresi, 5/36; Hac sûresi, 22/1, 2; Zümer sûresi, 39/24; Meâric sûresi, 70/6-18; Kıyâmet sûresi, 75/7-15; Nâziât sûresi, 79/6-9; ...

6 Bkz.: Tekâsür sûresi, 102/6,7; Hac sûresi, 22/2.

Altıncı Suâlinizin Meâli

كُلُّ شَيْءٍ هَالِكٌ إِلَّا وَجْهَهُ[1] : Bu âyetin âhirete, cennete, cehenneme ve ehillerine şümûlü var mı, yok mu?

Elcevap: Şu mesele, pek çok ehl-i tahkik ve ehl-i keşif ve ehl-i velâyetin medar-ı bahsi olmuş. Şu meselede söz onlarındır. Hem de şu âyetin çok genişliği ve çok merâtibi var.

Ehl-i tahkikin bir kısm-ı ekseri demişler ki; âlem-i bekâya şümûlü yok.

Diğer kısmı ise; âni olarak onlar da az bir zamanda, bir nevi helâkete mazhar olurlar. O kadar az bir zamanda oluyor ki, fenâya gidip gelmiş hissetmeyecekler.

Amma, bazı müfrit fikirli ehl-i keşfin hükmettikleri fenâ-yı mutlak ise, hakikat değildir. Çünkü *Zât-ı Akdes-i İlâhî, madem sermedî ve dâimîdir; elbette sıfâtı ve esmâsı dahi sermedî ve dâimîdirler. Madem sıfâtı ve esmâsı dâimî ve sermedîdirler; elbette onların aynaları ve cilveleri ve nakışları ve mazharları olan âlem-i bekâdaki bâkiyât ve ehl-i bekâ, fenâ-yı mutlaka bizzarure gidemez.*

Kur'ân-ı Hakîm'in feyzinden şimdilik iki nokta hatıra gelmiş, icmâlen yazacağız:

Birincisi: Cenâb-ı Hak öyle bir Kadîr-i Mutlak'tır ki; adem ve vücûd, kudretine ve iradesine nisbeten iki menzil gibi, gayet kolay bir surette oraya gönderir ve getirir. İsterse bir günde, isterse bir anda oradan çevirir. Hem adem-i mutlak zâten yoktur, çünkü bir ilm-i muhit var. Hem daire-i ilm-i ilâhînin harici yok ki, bir şey ona atılsın. Daire-i ilim içinde bulunan adem ise, adem-i haricîdir ve vücûd-u ilmîye perde olmuş bir unvandır. Hatta bu mevcudât-ı ilmiyeye bazı ehl-i tahkik "a'yân-ı sâbite" tâbir etmişler. Öyle ise fenâya gitmek, muvakkaten haricî libasını çıkarıp, vücûd-u mânevîye ve ilmîye girmektir. Yani, hâlik ve fâni olanlar vücûd-u haricîyi bırakıp, mahiyetleri bir vücûd-u mânevî giyer, daire-i kudretten çıkıp daire-i ilme girer.

İkincisi: Çok Sözler'de izah ettiğimiz gibi her şey, mana-yı ismiyle ve kendine bakan vecihte "hiç"tir.. kendi zâtında müstakil ve bizâtihî sabit bir vücûdu yok.. ve yalnız kendi başıyla kâim bir hakikati yok. Fakat Cenâb-ı

[1] "O'nun Vechi (Zâtı ve rızası) dışında her şey yok olup gitmeye mahkûmdur." (Kasas sûresi, 28/88)

Hakk'a bakan vecihte ise, yani mana-yı harfiyle olsa "hiç" değil; çünkü onda cilvesi görünen esmâ-yı bâkiye var.. mâdum değil; çünkü sermedî bir vücûdun gölgesini taşıyor.. hakikati vardır, sabittir, hem yüksektir; çünkü mazhar olduğu bâki bir ismin sabit bir nevi gölgesidir.

Hem كُلُّ شَيْءٍ هَالِكٌ إِلَّا وَجْهَهُ[1] insanın elini mâsivâdan kesmek için bir kılıçtır ki; o da Cenâb-ı Hakk'ın hesabına olmayan fâni dünyada, fâni şeylere karşı alâkaları kesmek için hükmü, dünyadaki fâniyâta bakar. Demek Allah hesabına olsa, mana-yı harfiyle olsa, livechillah olsa, mâsivâya girmez ki كُلُّ شَيْءٍ هَالِكٌ إِلَّا وَجْهَهُ kılıcıyla başı kesilsin.

Elhâsıl: *Eğer Allah için olsa, Allah'ı bulsa; gayr kalmaz ki, başı kesilsin! Eğer Allah'ı bulmazsa ve hesabıyla bakmazsa, her şey gayrdır.* كُلُّ شَيْءٍ هَالِكٌ إِلَّا وَجْهَهُ *kılıcını istimâl etmeli, perdeyi yırtmalı, ta O'nu bulmalı!..*

اَلْبَاقِي هُوَ الْبَاقِي[2]

Said Nursî

1 "O'nun Vechi (Zâtı ve rızası) dışında her şey yok olup gitmeye mahkûmdur." (Kasas sûresi, 28/88)

2 Kendinden başka her şeyin fâni olduğu gerçek Bâkî, Allah'tır.

On Altıncı Mektup

بِسْـــمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

اَلَّذِينَ قَالَ لَهُمُ النَّاسُ إِنَّ النَّاسَ قَدْ جَمَعُوا لَكُمْ فَاخْشَوْهُمْ فَزَادَهُمْ إِيمَانًا وَقَالُوا حَسْبُنَا اللهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ[1]

Şu mektup فَقُولَا لَهُ قَوْلًا لَيِّنًا[2] sırrına mazhar olmuş, şiddetli yazılmamış.

Çoklar tarafından sarîhen ve mânen gelen bir suâle cevaptır. Şu cevabı vermek benim için hoş değil, arzu etmiyorum. Her şeyimi, Cenâb-ı Hakk'ın tevekkülüne bağlamıştım. Fakat ben kendi hâlimde ve âlemimde rahat bırakılmadığım ve yüzümü dünyaya çevirdikleri için, Yeni Said değil, bilmecburiye Eski Said lisanıyla, şahsım için değil, belki dostlarımı ve Sözler'imi ehl-i dünyanın evham ve eziyetinden kurtarmak için, hakikat-i hâli hem dostlarıma, hem ehl-i dünyaya ve ehl-i hükme beyan etmek için "Beş Nokta"yı beyan ediyorum.

Birinci Nokta

Denilmiş: "Ne için siyasetten çekildin, hiç yanaşmıyorsun?"

Elcevap: Dokuz-on sene evveldeki Eski Said, bir miktar siyasete girdi. Belki siyaset vâsıtasıyla dine ve ilme hizmet edeceğim diye beyhude yoruldu.. ve gördü ki; o yol meşkûk ve müşkülâtlı ve bana nisbeten fuzûliyâne, hem en lüzumlu hizmete mâni ve hatarlı bir yoldur. Çoğu yalancılık ve bilmeyerek ecnebi parmağına âlet olmak ihtimali var.

Hem siyasete giren, ya muvafık olur veya muhalif olur. Eğer muvafık olsa; madem memur ve meb'us değilim, o hâlde siyasetçilik bana fuzûlî ve

---

1 "Onlar öyle kimselerdir ki halk, kendilerine: 'Düşmanlarınız olan insanlar size karşı ordu hazırladılar, aman onlardan kendinizi koruyun!' dediklerinde, bu tehdit onların imanlarını artırmış ve 'Allah bize yeter. O ne güzel vekildir!' demişlerdir." (Âl-i İmran sûresi, 3/173).

2 "Ona tatlı, yumuşak bir tarzda hitab edin." (Tâhâ sûresi, 20/44).

mâlâyâni bir şeydir. Bana ihtiyaç yok ki, beyhude karışayım. Eğer muhalif siyasete girsem, ya fikirle veya kuvvetle karışacağım. Eğer fikirle olsa, bana ihtiyaç yok. Çünkü mesâil tavazzuh etmiş, herkes benim gibi bilir. Beyhude çene çalmak manasızdır. Eğer kuvvet ile ve hâdise çıkarmak ile muhalefet etsem, husûlü meşkûk bir maksat için binler günaha girmek ihtimali var. Birinin yüzünden çoklar belâya düşer.

Hem on ihtimalden bir-iki ihtimale binâen günahlara girmek, masumları günaha atmak, vicdanım kabul etmiyor diye Eski Said, sigara ile beraber gazeteleri ve siyaseti ve sohbet-i dünyeviye-i siyasiyeyi terk etti. Buna kat'î şahid, o vakitten beri sekiz senedir birtek gazete ne okudum ve ne dinledim. Okuduğumu ve dinlediğimi biri çıksın, söylesin. Hâlbuki sekiz sene evvel, günde belki sekiz gazete Eski Said okuyordu.

Hem beş senedir bütün dikkat ile benim hâlime nezaret ediliyor. Siyasetvâri bir tereşşuh gören söylesin. Hâlbuki benim gibi asabî ve إِنَّمَا الْحِيلَةُ فِي تَرْكِ الْحِيَلِ[1] düsturuyla, en büyük hileyi hilesizlikte bulan pervâsız, alâkasız bir insanın, değil sekiz sene, sekiz gün bir fikri gizli kalmaz. Siyasete iştihası ve arzusu olsaydı tedkikâta, taharriyâta lüzum bırakmayarak top güllesi gibi sadâ verecekti.

İkinci Nokta

Yeni Said ne için bu kadar şiddetle siyasetten tecennüb ediyor?

Elcevap: Milyarlar seneden ziyade olan hayat-ı ebediyeye çalışmasını ve kazanmasını, meşkûk bir-iki sene hayat-ı dünyeviyeye lüzumsuz, fuzûlî bir surette karışma ile feda etmemek için; hem en mühim, en lüzumlu, en saf ve en hakikatli olan hizmet-i iman ve Kur'ân için şiddetle siyasetten kaçıyor. Çünkü diyor:

Ben ihtiyar oluyorum, bundan sonra kaç sene yaşayacağımı bilmiyorum. *Öyle ise bana en mühim iş, hayat-ı ebediyeye çalışmak lâzım geliyor. Hayat-ı ebediyeyi kazanmakta en birinci vâsıta ve saadet-i ebediyenin anahtarı imandır, ona çalışmak lâzım geliyor. Fakat ilim itibarıyla insanlara dahi bir menfaat dokundurmak için şer'an hizmete mükellef olduğumdan, hizmet etmek isterim.* Lâkin o hizmet, ya hayat-ı içtimaiye ve dünyeviyeye ait olacak; o ise elimden gelmez.

---

[1] Hakiki kazanç, dolap çevirerek değil hileye tenezzül etmeyerek sağlanır.

Hem fırtınalı bir zamanda sağlam hizmet edilmez. Onun için o ciheti bırakıp en mühim, en lüzumlu, en selâmetli olan imana hizmet cihetini tercih ettim. Kendi nefsime kazandığım hakâik-i imaniyeyi ve nefsimde tecrübe ettiğim mânevî ilâçları, sâir insanların eline geçmek için o kapıyı açık bırakıyorum. Belki Cenâb-ı Hak bu hizmeti kabul eder ve eski günahıma keffaret yapar. Bu hizmete karşı şeytan-ı racîmden başka hiç kimsenin –mümin olsun, kâfir olsun; sıddık olsun, zındık olsun– karşı gelmeye hakkı yoktur. Çünkü imansızlık başka şeylere benzemiyor. Zulümde, fıskta, kebâirde birer menhûs lezzet-i şeytaniye bulunabilir. Fakat imansızlıkta hiçbir cihet-i lezzet yok. Elem içinde elemdir.. zulmet içinde zulmettir.. azap içinde azaptır.

İşte, böyle hadsiz bir hayat-ı ebediyeye çalışmayı ve iman gibi kudsî bir nura hizmeti bırakmak, ihtiyarlık zamanında lüzumsuz, tehlikeli siyaset oyuncaklarına atılmak, benim gibi alâkasız ve yalnız ve eski günahlarına keffaret aramaya mecbur bir adamda ne kadar hilâf-ı akıldır, ne kadar hilâf-ı hikmettir, ne derece bir dîvaneliktir.. dîvaneler de anlayabilirler.

♦Amma *"Kur'ân ve imanın hizmeti ne için beni men ediyor?"* ***dersen, ben de derim ki:*** *Hakâik-i imaniye ve Kur'âniye birer elmas hükmünde olduğu hâlde, siyaset ile âlûde olsa idim; elimdeki o elmaslar iğfal olunabilen avâm tarafından, "Acaba taraftar kazanmak için bir propaganda-yı siyaset değil mi?" diye düşünürler. O elmaslara, âdi şişeler nazarıyla bakabilirler. O hâlde ben o siyasete temas etmekle, o elmaslara zulmederim ve kıymetlerini tenzil etmek hükmüne geçer.*

İşte, ey ehl-i dünya! Neden benim ile uğraşıyorsunuz, beni kendi hâlimde bırakmıyorsunuz?

Eğer derseniz: "Şeyhler bazen işimize karışıyorlar. Sana da bazen şeyh derler."

Ben de derim: Hey Efendiler! Ben şeyh değilim, ben hocayım. Buna delil, dört senedir buradayım; birtek adama tarîkat verseydim, şüpheye hakkınız olurdu. Belki yanıma gelen herkese demişim: İman lâzım, İslâmiyet lâzım! Tarîkat zamanı değil!

Eğer derseniz: "Sana Said-i Kürdî derler. Belki sende unsuriyet-perverlik fikri var, o işimize gelmiyor."

Ben de derim: Hey Efendiler! Eski Said ve Yeni Said'in yazdıkları

meydanda!.. Şahid gösteriyorum ki; *ben,* اَلْإِسْلَامِيَّةُ جَبَّتِ الْعَصَبِيَّةَ الْجَاهِلِيَّةَ[1] *ferman-ı kat'îsiyle eski zamandan beri menfî milliyet ve unsuriyet-perverliğe, Avrupa'nın bir nevi firenk illeti olduğundan, bir zehr-i kâtil nazarıyla bakmışım.* Ve Avrupa, o firenk illetini İslâm içine atmış; ta tefrika versin, parçalasın, yutmasına hazır olsun diye düşünür. O firenk illetine karşı eskiden beri tedaviye çalıştığımı, talebelerim ve bana temas edenler biliyorlar. Madem böyledir, hey efendiler!. Her bir hâdiseyi bahane tutup, bana sıkıntı vermeye sebep nedir acaba? Şarkta bir nefer hata etse, garbda bir nefere askerlik münasebetiyle zahmet ve ceza vermek.. veya İstanbul'da bir esnafın cinayetiyle, Bağdat'ta bir dükkâncıyı esnaflık münasebetiyle mahkûm etmek nev'inden, her hâdise-i dünyeviyede bana sıkıntı vermek, hangi usûl iledir? Hangi vicdan hükmeder? Hangi maslahat iktiza eder?..

Üçüncü Nokta

Hâlimi, istirahatimi düşünen ve her musibete karşı sabır ile sükûtumu istiğrab eden dostlarımın şöyle ***bir suâlleri*** var ki; "Sana gelen zahmetlere, sıkıntılara nasıl tahammül ediyorsun? Hâlbuki eskiden çok hiddetli ve izzetli idin, ednâ bir tahkire tahammül edemezdin?"

Elcevap: İki küçük hâdiseyi ve hikâyeyi dinleyiniz, cevabını alınız:

Birinci Hikâye: İki sene evvel benim hakkımda bir müdür sebepsiz, gıyabımda, tezyifkârâne, hakaretli sözler söylemişti. Sonra bana söylediler. Bir saat kadar Eski Said damarıyla müteessir oldum. Sonra Cenâb-ı Hakk'ın rahmetiyle şöyle bir hakikat kalbe geldi, sıkıntıyı izâle edip o adamı da bana helâl ettirdi. O hakikat şudur:

Nefsime dedim:

✓*Eğer onun tahkiri ve beyan ettiği kusurlar, şahsıma ve nefsime ait ise; Allah ondan razı olsun ki, benim nefsimin ayıplarını söyler.*

✓*Eğer doğru söylemiş ise, beni nefsimin terbiyesine sevk eder ve gururdan beni kurtarmaya yardımdır.*

✓*Eğer yalan söylemiş ise, beni riyadan ve riyanın esası olan şöhret-i kâzibeden kurtarmaya yardımdır. Evet ben, nefsim ile musâlaha etmemişim. Çünkü terbiye etmemişim. Benim boynumda veya koynumda bir*

---

[1] "İslâmiyet, câhiliye ırkçılığını kesip atmıştır." Bkz.: Müslim, *imâre* 53-54; Ebû Dâvûd, *edeb* 111, 112; İbni Mâce, *fiten* 7.

akrep bulunduğunu biri söylese veya gösterse ondan darılmak değil, belki memnun olmak lâzım gelir.

✓*Eğer o adamın tahkirâtı, benim imana ve Kur'ân'a hizmetkârlığım sıfatıma ait ise o bana ait değil. O adamı, beni istihdam eden Sahib-i Kur'ân'a havale ediyorum. O Aziz'dir, Hakîm'dir.*

✓*Eğer sırf beni sövmek, tahkir etmek, çürütmek nev'inden ise; o da bana ait değil. Ben menfî ve esir ve garip ve elim bağlı olduğundan, haysiyetimi kendi elimle düzeltmeye çalışmak bana düşmez. Belki misafir olduğum ve bana nezaret eden şu köye, sonra kazaya, sonra vilâyete hükmedenlere aittir. Bir insanın elindeki esirini tahkir etmek; sahibine aittir, o müdafaa eder. Madem hakikat budur; kalbim istirahat etti* وَأُفَوِّضُ أَمْرِي إِلَى اللهِ إِنَّ اللهَ بَصِيرٌ بِالْعِبَادِ[1] *dedim. O vâkıayı olmamış gibi saydım, unuttum. Fakat maatteessüf sonra anlaşıldı ki, Kur'ân onu helâl etmemiş...*

İkinci Hikâye: Şu senede işittim ki, bir hâdise olmuş. O hâdisenin vukuundan sonra yalnız icmâlen vukuunu işittiğim hâlde, o vâkıa ile ciddî alâkadar imişim gibi bir muamele gördüm. Zâten muhabere etmiyordum. Etsem de pek nâdir olarak bir mesele-i imaniyeyi bir dostuma yazardım. Hatta dört senede kardeşime birtek mektup yazdım. Ve ihtilâttan hem ben kendimi men ediyordum, hem de ehl-i dünya beni men ediyordu. Yalnız bir-iki ahbab ile haftada bir defa görüşebiliyordum. Köye gelen misafirler ise; ayda bir-ikisi, bazı bir-iki dakika bir mesele-i âhirete dair benimle görüşüyordu. Bu gurbet hâlimde; garip, yalnız, kimsesiz, nafaka için çalışmaya benim gibilere muvafık olmayan bir köyde, her şeyden herkesten men edildim. Hatta dört sene evvel, harap olmuş bir câmiyi tamir ettirdim. Memleketimde imamlık ve vâizlik vesikam elimde olduğundan, o câmide dört senedir (Allah kabul etsin) imamlık ettiğim hâlde, şu mübarek geçen Ramazan'da mescide gidemedim. Bazen yalnız namazımı kıldım. Cemaatle kılınan namazın yirmi beş sevabından ve hayrından mahrum kaldım.

İşte, başıma gelen bu iki hâdiseye karşı, aynen iki sene evvel, o memurun bana karşı muamelesine gösterdiğim sabır ve tahammülü gösterdim. İnşaallah devam da ettireceğim. Şöyle de düşünüyorum ve diyorum ki:

✓*Eğer ehl-i dünya tarafından başıma gelen şu eziyet, şu sıkıntı, şu tazyik, ayıplı ve kusurlu nefsim için ise helâl ediyorum. Benim nefsim*

---

[1] "Artık ben işimi Allah'a bırakıyorum. Çünkü Allah kullarını pek iyi görmektedir." (Mü'min sûresi, 40/44).

belki bununla ıslâh-ı hâl eder; hem ona keffaretü'z-zünûb olur. Dünya misafirhânesinin safâsını çok gördüm; azıcık cefasını görsem, yine şükrederim.

✓*Eğer imana ve Kur'ân'a hizmetkârlığım cihetiyle ehl-i dünya, beni tazyik ediyorsa onun müdafaası bana ait değil! Onu Aziz-i Cebbâr'a havale ediyorum!*

✓*Eğer asılsız ve riyaya sebep ve ihlâsı kıracak bir şöhret-i kâzibeyi kırmak için teveccüh-ü âmmeyi hakkımda bozmak murad ise onlara rahmet… Çünkü teveccüh-ü âmmeye mazhar olmak ve halkların nazarında şöhret kazanmak, benim gibi adamlara zarardır zannederim. Benim ile temas edenler beni bilirler ki; şahsıma karşı hürmet istemiyorum, belki nefret ediyorum. Hatta kıymettar mühim bir dostumu, fazla hürmeti için belki elli defa tekdir etmişim.*

✓*Eğer beni çürütmek ve efkâr-ı âmmeden düşürtmek, ıskat ettirmekten muradları, tercümanlık ettiğim hakâik-i imaniye ve Kur'âniye'ye ait ise beyhudedir. Zira, Kur'ân yıldızlarına perde çekilmez. Gözünü kapayan yalnız kendi görmez, başkasına gece yapamaz.*

Dördüncü Nokta

Evhamlı birkaç suâlin cevabıdır.

Birincisi

Ehl-i dünya bana der: "Ne ile yaşıyorsun? Çalışmadan nasıl geçiniyorsun? Memleketimizde tembelce oturanları ve başkasının sa'yi ile geçinenleri istemiyoruz."

Elcevap: Ben iktisat ve bereketle yaşıyorum. Rezzâkımdan başka kimsenin minnetini almıyorum ve almamaya da karar vermişim. Evet, günde yüz para, belki kırk para ile yaşayan bir adam, başkasının minnetini almaz.

Şu meselenin izahını hiç arzu etmiyordum. Belki bir gururu ve bir enaniyeti ihsas eder fikriyle beyan etmek, bana pek nâhoştur. Fakat, madem ehl-i dünya evhamlı bir surette soruyorlar, ben de *derim ki*:

Küçüklüğümden beri halkların malını kabul etmemek velev zekât dahi olsa.. hem maaşı kabul etmemek.. (Yalnız bir-iki sene Dârü'l-Hikmeti'l-

İslâmiye'de dostlarımın icbarıyla kabul etmeye mecbur oldum ve o parayı da mânen millete iade ettik).. *hem maîşet-i dünyeviye için minnet altına girmemek, bütün ömrümde bir düstur-u hayatımdır.* Ehl-i memleketim ve başka yerlerde beni tanıyanlar bunu biliyorlar. Bu beş seneki nefyimde çok dostlar, bana hediyelerini kabul ettirmek için çok çalıştılar, kabul etmedim.

"Öyle ise, nasıl idare edersin?" denilse, ***derim:***

Bereket ve ikram-ı ilâhî ile yaşıyorum. Nefsim çendan her hakarete, her ihânete müstehak ise de.. fakat, *Kur'ân hizmetinin kerameti olarak, erzak hususunda ikram-ı ilâhî olan berekete mazhar oluyorum.* وَأَمَّا بِنِعْمَةِ رَبِّكَ فَحَدِّثْ[1] sırrıyla, Cenâb-ı Hakk'ın bana ettiği ihsânâtı yâdedip, bir şükr-ü mânevî nev'inde birkaç nümûnesini söyleyeceğim. Bir şükr-ü mânevî olmakla beraber; korkuyorum ki, bir riya ve gururu ihsas ederek o mübarek bereket kesilsin. Çünkü *müftehirâne gizli bereketi izhar etmek, kesilmesine sebep olur.* Fakat ne çare, söylemeye mecbur oldum:

İşte ***birisi***: Şu altı aydır, otuz altı ekmekten ibaret bir kile buğday bana kâfi geldi. Daha var, bitmemiş. Ne miktar kifâyet[2](Hâşiye) edecek, bilmiyorum.

İkincisi: Şu mübarek Ramazan'da, yalnız iki hâneden bana yemek geldi, ikisi de beni hasta etti. Anladım ki, başkasının yemeğini yemekten memnûum. Mütebâkisi, bütün Ramazan'da benim idareme bakan mübarek bir hânenin ve sâdık bir arkadaşım olan o hâne sahibi Abdullah Çavuş'un ihbarı ve şehâdetiyle; üç ekmek, bir kıyye pirinç bana kâfi gelmiştir. Hatta o pirinç, on beş gün Ramazan'dan sonra bitmiştir.

Üçüncüsü: Dağda, üç ay bana ve misafirlerime bir kıyye tereyağı, –her gün ekmekle beraber yemek şartıyla– kâfi geldi. Hatta Süleyman isminde mübarek bir misafirim vardı. Benim ekmeğim de ve onun ekmeği de bitiyordu. Çarşamba günü idi, dedim ona: "Git ekmek getir." İki saat, her tarafımızda kimse yok ki, oradan ekmek alınsın. "Cuma gecesi senin yanında bu dağda beraber dua etmek arzu ediyorum." dedi. Ben de dedim: "تَوَكَّلْنَا عَلَى اللهِ[3], kal!" Sonra hiç münasebeti olmadığı hâlde ve bir bahane yokken, ikimiz yürüye yürüye bir dağın tepesine çıktık. İbrikte bir parça su vardı. Bir parça şeker ile çayımız vardı. Dedim: "Kardeşim, bir parça çay yap." O ona başladı, ben de

---

1 "Ve Rabbinin nimetini anlat da anlat." (Duhâ sûresi, 93/11).

2 (Hâşiye) Bir sene devam etti.

3 "Allah'a tevekkül ettik. (Allah kerîm..!)"

derin bir dereye bakar bir katran ağacı altında oturdum. Müteessifâne şöyle düşündüm ki: "Küflenmiş bir parça ekmeğimiz var; bu akşam ancak ikimize yeter. İki gün nasıl yapacağız ve bu sâfi-kalb adama ne diyeceğim?" diye düşünmede iken, birden bire başım çevrilir gibi başımı çevirdim, gördüm ki; koca bir ekmek, katran ağacının üstünde, dalları içinde bize bakıyor. Dedim: "Süleyman, müjde! Cenâb-ı Hak bize rızık verdi." O ekmeği aldık; bakıyoruz ki, kuşlar ve hayvanât-ı vahşiye hiçbiri ilişmemiş. Yirmi-otuz gündür hiçbir insan o tepeye çıkmamıştı. O ekmek, ikimize iki gün kâfi geldi. Biz yerken, bitmek üzere iken, dört sene sâdık bir sıddîkım olan müstakîm Süleyman, ekmekle aşağıdan çıkageldi.

Dördüncüsü: Şu üstümdeki sakoyu, yedi sene evvel, eski olarak almıştım. Beş senedir elbise, çamaşır, pabuç, çorap için dört buçuk lira ile idare ettim. Bereket, iktisat ve rahmet-i ilâhiye bana kâfi geldi.

İşte, şu nümûneler gibi çok şeyler var ve bereket-i ilâhiyenin çok cihetleri var. Bu köy halkı çoğunu bilirler. Fakat sakın bunları fahir için zikrediyorum zannetmeyiniz, belki mecbur oldum. Hem benim için iyiliğe bir medar olduğunu düşünmeyiniz. *Bu bereketler, ya yanıma gelen hâlis dostlarıma ihsandır.. veya hizmet-i Kur'âniye'ye bir ikramdır.. veya iktisadın bereketli bir menfaatidir.. veyahut "Yâ Rahîm, yâ Rahîm!" ile zikreden ve yanımda bulunan dört kedinin rızıklarıdır ki, bereket suretinde gelir, ben de ondan istifade ederim.* Evet, hazin mırmırlarını dikkatle dinlesen, "Yâ Rahîm, yâ Rahîm!" çektiklerini anlarsın.

Kedi bahsi geldi, tavuğu hatıra getirdi. Bir tavuğum var. Şu kışta, yumurta makinesi gibi pek az fâsıla ile her gün rahmet hazinesinden bana bir yumurta getiriyordu. Hem bir gün iki yumurta getirdi, ben de hayrette kaldım. Dostlarımdan sordum: "Böyle olur mu?" dedim. Dediler: "Belki bir ihsan-ı ilâhîdir." Hem şu tavuğun yazın çıkardığı küçük bir yavrusu vardı. Ramazan-ı Şerif'in başında yumurtaya başladı, tâ kırk gün devam etti. Hem küçük, hem kışta, hem Ramazan'da, bu mübarek hâli bir ikram-ı rabbânî olduğuna, ne benim ve ne de bana hizmet edenlerin şüphemiz kalmadı. Hem ne vakit annesi kesti, hemen o başladı.. beni yumurtasız bırakmadı.

İkinci Vehimli Suâl

Ehl-i dünya *diyorlar ki;* "Sana nasıl emniyet edeceğiz ki, sen dünyamıza karışmayacaksın? Seni serbest bıraksak, belki dünyamıza karışırsın.

Hem nasıl bileceğiz ki, sen kurnazlık yapmıyorsun? Kendini târik-i dünya gösterip halkın malını zâhiren almaz, gizli alır bir kurnazlık olmadığını nasıl bileceğiz?"

Elcevap: Yirmi sene evvelki Dîvan-ı Harb-i Örfî'de ve Hürriyet'ten daha evvel zamanda çoklara mâlûm hâl ve vaziyetim ve "İki Mekteb-i Musibetin Şehâdetnâmesi" nâmında o zaman Dîvan-ı Harb'deki müdafaatım kat'î gösterir ki, değil kurnazlık belki ednâ bir hileye tenezzül etmez bir tarzda hayat geçirmişim.

Eğer hile olsaydı, bu beş sene zarfında sizlere temellukkârâne bir müracaat edilecekti. Hileli adam kendini sevdirir, kendini çekmez; iğfal ve aldatmaya dâima çalışır. Hâlbuki bana karşı en mühim hücumlara ve tenkidlere mukabil tezellüle tenezzül etmedim. تَوَكَّلْتُ عَلَى اللهِ[1] deyip, ehl-i dünyaya arkamı çevirdim.

Hem de âhireti bilen ve dünyanın hakikatini keşfeden; aklı varsa pişman olmaz, yeniden dünyaya dönüp uğraşmaz. Elli seneden sonra, alâkasız, tek başıyla bir adam; hayat-ı ebediyesini dünyanın bir-iki sene gevezeliğine, şarlatanlığına feda etmez.. feda etse, kurnaz olmaz, belki ebleh bir dîvane olur. Ebleh bir dîvanenin elinden ne gelir ki, onun ile uğraşılsın.

Amma, zâhiren târik-i dünya, bâtınen tâlib-i dünya şüphesi ise;

وَمَآ أُبَرِّئُ نَفْسِيٓ ۚ إِنَّ النَّفْسَ لَأَمَّارَةٌۢ بِالسُّوٓءِ[2] sırrınca "Ben nefsimi tebrie etmiyorum. Nefsim her fenalığı ister. Fakat şu fânî dünyada, şu muvakkat misafirhânede, ihtiyarlık zamanında, kısa bir ömürde, az bir lezzet için; ebedî, dâimî hayatını ve saadet-i ebediyesini berbat etmek, ehl-i aklın kârı değil. Ehl-i aklın ve zîşuurun kârı olmadığından, nefs-i emmârem ister istemez akla tâbi olmuştur.

Üçüncü Vehimli Suâl

Ehl-i dünya *diyorlar ki;* "Sen bizi sever misin? Beğeniyor musun? Eğer seversen, neden bize küsüp karışmıyorsun? Eğer beğenmiyorsan bize muarızsın; biz, muarızlarımızı ezeriz."

Elcevap: Ben değil sizi, belki dünyanızı sevseydim, dünyadan çekilmezdim. Ne sizi ve ne de dünyanızı beğenmiyorum. Fakat karışmıyorum. Çünkü

---

1 "Allah'a tevekkül ettim. (Allah kerîm..!)" (Hûd sûresi, 11/56)

2 Yûsuf sûresi, 12/53.

ben başka maksattayım.. başka noktalar benim kalbimi doldurmuş.. başka şeyleri düşünmeye kalbimde yer bırakmamış!.. Sizin vazifeniz ele bakmaktır, kalbe bakmak değil! Çünkü idarenizi, âsâyişinizi istiyorsunuz. El karışmadığı vakit, ne hakkınız var ki, hiç lâyık olmadığınız hâlde "Kalb de bizi sevsin." demeye... Kalbe karışsanız; evet, ben nasıl bu kış içinde baharı temenni ediyorum ve arzu ediyorum.. fakat irade edemiyorum, getirmeye teşebbüs edemiyorum. Öyle de; hâl-i âlemin salâhını temenni ediyorum, dua ediyorum ve ehl-i dünyanın ıslahını arzu ediyorum.. fakat irade edemiyorum, çünkü elimden gelmiyor.. bilfiil teşebbüs edemiyorum, çünkü ne vazifemdir, ne de iktidarım var.

Dördüncü Şüpheli Suâl

Ehl-i dünya *diyorlar ki;* "O kadar belâlar gördük ki, kimseye emniyetimiz kalmadı. Sana nasıl emin olabiliriz ki; fırsat senin eline geçse, arzu ettiğin gibi karışmazsın?"

Elcevap: Evvelki noktalar size emniyet vermekle beraber.. memleketimde, talebe ve akrabam içinde, beni dinleyenlerin ortasında, heyecanlı hâdiseler içinde dünyanıza karışmadığım hâlde.. diyar-ı gurbette ve yalnız, tek başıyla, garip, zayıf, âciz, bütün kuvvetiyle âhirete müteveccih, ihtilâttan, muhabereden kesilmiş, iman ve âhiret münasebetiyle uzaktan uzağa yalnız bazı ehl-i âhireti dost bulan ve başka herkese yabani ve herkes de ona yabani nazarıyla bakan bir insan; semeresiz, tehlikeli dünyanıza karışsa muzaaf bir dîvâne olmak gerektir…

Beşinci Nokta

Beş küçük meseleye dairdir.

Birincisi

Ehl-i dünya bana *diyorlar ki;* "Bizim usûl-ü medeniyetimizi, tarz-ı hayatımızı ve suret-i telebbüsümüzü ne için sen kendine tatbik etmiyorsun? Demek bize muarızsın!"

Ben de derim: Hey Efendiler! Ne hak ile bana usûl-ü medeniyetinizi teklif ediyorsunuz? Hâlbuki siz, beni hukûk-u medeniyetten ıskat etmiş gibi, haksız olarak, beş sene bir köyde muhabereden ve ihtilâttan memnû bir tarzda ikâmet ettirdiniz.

Her menfîyi şehirlerde dost ve akrabasıyla beraber bıraktınız ve sonra vesika verdiğiniz hâlde; sebepsiz, beni tecrid edip, bir-iki tane müstesna hiçbir hemşehri ile görüştürmediniz. Demek beni efrad-ı milletten ve raiyetten saymıyorsunuz. Nasıl kanun-u medeniyetinizin bana tatbikini teklif ediyorsunuz?

Dünyayı bana zindan ettiniz! Zindanda olan bir adama böyle şeyler teklif edilmez! Siz bana dünya kapısını kapadınız; ben de âhiret kapısını çaldım; rahmet-i ilâhiye açtı. Âhiret kapısında bulunan bir adama, dünyanın karmakarışık usûl ve âdâtı ona nasıl teklif edilir? Ne vakit beni serbest bırakıp memleketime iade edip hukukumu verdiniz, o vakit usûlünüzün tatbikini isteyebilirsiniz.

İkinci Mesele

Ehl-i dünya *diyorlar ki;* "Bize ahkâm-ı diniyeyi ve hakâik-i İslâmiye'yi tâlim edecek resmî bir dairemiz var. Sen ne salâhiyetle neşriyat-ı diniye yapıyorsun? Sen madem nefye mahkûmsun, bu işlere karışmaya hakkın yok."

Elcevap: Hak ve hakikat inhisar altına alınmaz! İman ve Kur'ân nasıl inhisar altına alınabilir! Siz dünyanızın usûlünü, kanununu inhisar altına alabilirsiniz. *Fakat hakâik-i imaniye ve esâsât-ı Kur'âniye, resmî bir şekilde ve ücret mukabilinde dünya muamelâtı suretine sokulmaz; belki bir mevhibe-i ilâhiye olan o esrar, hâlis bir niyet ile ve dünyadan ve huzûzât-ı nefsâniyeden tecerrüd etmek vesilesiyle o feyizler gelebilir.*

Hem de sizin o resmî daireniz dahi, memlekette iken beni vâiz kabul etti, tayin etti. Ben o vâizliği kabul ettim, fakat maaşını terk ettim. Elimde vesikam var. Vâizlik, imamlık vesikasıyla her yerde amel edebilirim. Çünkü benim nefyim haksız olmuştur. Hem menfîler madem iade edildi, eski vesikalarımın hükmü bâkidir.

Sâniyen: Yazdığım hakâik-i imaniyeyi doğrudan doğruya nefsime hitab etmişim. Herkesi davet etmiyorum. Belki ruhları muhtaç ve kalbleri yaralı olanlar, o edviye-i Kur'âniye'yi arayıp buluyorlar. Yalnız medar-ı maîşetim için, yeni hurûf çıkmadan evvel, haşre dair bir risalemi tab' ettirdim. Bunu da bana karşı insafsız eski vali, o risaleyi tedkik edip, tenkit edecek bir cihet bulamadığı için ilişemedi.

Üçüncü Mesele

Benim bazı dostlarım, ehl-i dünya bana şüpheli baktıkları için, ehl-i dünyaya hoş görünmek için, benden zâhiren teberri ediyorlar, belki tenkit ediyorlar. Hâlbuki kurnaz ehl-i dünya, bunların teberrisini ve bana karşı içtinablarını, o ehl-i dünyaya sadâkate değil, belki bir nevi riyaya, vicdansızlığa hamledip, o dostlarıma karşı fena nazarla bakıyorlar.

Ben de derim: Ey Âhiret Dostlarım! Benim Kur'ân'a hizmetkârlığımdan teberri edip kaçmayınız! Çünkü inşaallah benden size zarar gelmez. Eğer faraza, musibet gelse veya bana zulmedilse, siz benden teberri ile kurtulamazsınız!.. O hâl ile, musibete ve tokata daha ziyade istihkak kesbedersiniz!.. Hem ne var ki, evhama düşüyorsunuz?

Dördüncü Mesele

Şu nefiy zamanımda görüyorum ki; hodfürûş ve siyaset bataklığına düşmüş bazı insanlar, bana tarafgirâne, rakîbâne bir nazarla bakıyorlar. Güya ben de onlar gibi dünya cereyanlarıyla alâkadarım.

Hey Efendiler! Ben imanın cereyanındayım.. karşımda imansızlık cereyanı var.. başka cereyanlarla alâkam yok!.. O adamlardan ücret mukabilinde iş görenler, belki kendini bir derece mazur görüyor. Fakat ücretsiz, hamiyet nâmına bana karşı tarafgirâne, rakîbâne vaziyet almak ve ilişmek ve eziyet etmek, gayet fena bir hatadır. Çünkü sâbıkan isbat edildiği gibi, siyaset-i dünya ile hiç alâkadar değilim; yalnız bütün vaktimi ve hayatımı, hakâik-i imaniye ve Kur'âniye'ye hasr ve vakfetmişim. Madem böyledir, bana eziyet verip, rakîbâne ilişen adam düşünsün ki; o muamelesi zındıka ve imansızlık nâmına imana ilişmek hükmüne geçer.

Beşinci Mesele

Dünya madem fânidir.

Hem madem ömür kısadır.

Hem madem gayet lüzumlu vazifeler çoktur.

Hem madem hayat-ı ebediye burada kazanılacaktır.

Hem madem dünya sahipsiz değil.

Hem madem şu misafirhâne-i dünyanın gayet Hakîm ve Kerîm bir Müdebbir'i var.

Hem madem ne iyilik ve ne fenalık, cezasız kalmayacaktır.

Hem madem لَا يُكَلِّفُ اللهُ نَفْسًا إِلَّا وُسْعَهَا[1] *sırrınca teklif-i mâlâyutak yoktur.*

Hem madem zararsız yol, zararlı yola müreccahtır.

Hem madem dünyeviî dostlar ve rütbeler, kabir kapısına kadardır.[2]

Elbette en bahtiyar odur ki; dünya için âhireti unutmasın.. âhiretini dünyaya feda etmesin.. hayat-ı ebediyesini hayat-ı dünyeviye için bozmasın.. mâlâyâni şeylerle ömrünü telef etmesin.. kendini misafir telâkki edip misafirhâne sahibinin emirlerine göre hareket etsin.. selâmetle kabir kapısını açıp saadet-i ebediyeye girsin.[3](Hâşiye)

---

1 "Allah hiçbir kimseyi güç yetiremeyeceği bir şekilde yükümlü tutmaz." (Bakara sûresi, 2/286).

2 Bkz.: Buhârî, *rikak* 42; Müslim, *zühd* 5; Tirmizî, *zühd* 46; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 3/110.

3 (Hâşiye) Bu mademler içindir ki; şahsıma karşı olan zulümlere, sıkıntılara aldırmıyorum ve ehemmiyet vermiyorum. "Meraka değmiyor." diyorum ve dünyaya karışmıyorum.

On Altıncı Mektub'un Zeyli

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1] ، وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ[2]

Ehl-i dünya sebepsiz, benim gibi âciz, garip bir adamdan tevehhüm edip binler adam kuvvetinde tahayyül ederek, beni çok kayıtlar altına almışlar. Barla'nın bir mahallesi olan Bedre'de ve Barla'nın bir dağında, bir-iki gece kalmaklığıma müsaade etmemişler. İşittim ki, ***diyorlar***: *"Said elli bin nefer kuvvetindedir, onun için serbest bırakmıyoruz."*

Ben de derim ki; Ey bedbaht ehl-i dünya! Bütün kuvvetinizle dünyaya çalıştığınız hâlde, neden dünyanın işini dahi bilmiyorsunuz? Dîvane gibi hükmediyorsunuz! Eğer korkunuz şahsımdan ise; elli bin nefer değil, belki bir nefer elli defa benden ziyade işler görebilir. Yani, odamın kapısında durup, bana "Çıkmayacaksın!" diyebilir.

Eğer korkunuz mesleğimden ve Kur'ân'a ait dellâllığımdan ve kuvve-i mâneviye-i imaniyeden ise; elli bin nefer değil, yanlışsınız! Meslek itibarıyla elli milyon kuvvetindeyim, haberiniz olsun! Çünkü Kur'ân-ı Hakîm'in kuvvetiyle sizin dinsizleriniz dâhil olduğu hâlde, bütün Avrupa'ya meydan okuyorum. Bütün neşrettiğim envâr-ı imaniye ile onların fünûn-u müsbete ve tabiat dedikleri muhkem kalelerini zîr u zeber etmişim. Onların en büyük dinsiz feylesoflarını, hayvandan aşağı düşürmüşüm. Dinsizleriniz dahi içinde bulunan bütün Avrupa toplansa, Allah'ın tevfikiyle beni o mesleğimin bir meselesinden geri çeviremezler, inşaallah mağlup edemezler!..

Madem böyledir, ben sizin dünyanıza karışmıyorum, siz de benim âhiretime karışmayınız! Karışsanız da beyhudedir!

Takdir-i Hudâ, kuvve-i bâzu ile dönmez!

Bir şem'a ki Mevlâ yaka, üflemekle sönmez!

Benim hakkımda müstesna bir surette, pek ziyade ehl-i dünya tevehhüm edip, âdeta korkuyorlar. Bende bulunmayan ve bulunsa dahi siyasî bir kusur teşkil etmeyen ve ithama medar olmayan şeyhlik, büyüklük, hânedan, aşîret

---

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

2 "Hiç bir şey yoktur ki, O'nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor bulunmasın." (İsrâ sûresi, 17/44)

sahibi, nüfuzlu, etbâı çok, hemşehrileriyle görüşmek, dünya ahvâliyle alâkadar olmak, hatta siyasete girmek, hatta muhalif olmak gibi bende bulunmayan emirleri tahayyül ederek evhama düşmüşler. Hatta hapiste ve hariçteki, yani kendilerince kabil-i af olmayanların dahi aflarını müzakere ettikleri sırada, beni âdeta her şeyden men ettiler. Fena ve fâni bir adamın, güzel ve bâki şöyle bir sözü var:

Zulmün topu var, güllesi var, kalesi varsa;
Hakkın da bükülmez kolu, dönmez yüzü vardır.

Ben de derim:

Ehl-i dünyanın hükmü var, şevketi var, kuvveti varsa;
Kur'ân'ın feyziyle, hâdiminin de
Şaşırmaz ilmi, susmaz sözü vardır;
Yanılmaz kalbi, sönmez nuru vardır.

Çok dostlarla beraber bana nezaret eden bir kumandan, mükerreren suâl ettiler: *"Neden vesika için müracaat etmiyorsun, istidâ vermiyorsun?"*

Elcevap: Beş-altı sebep için müracaat etmiyorum ve edemiyorum:

Birincisi: *Ben ehl-i dünyanın dünyasına karışmadım ki onların mahkûmu olayım, onlara müracaat edeyim. Ben, kader-i ilâhînin mahkûmuyum ve ona karşı kusurum var, ona müracaat ediyorum.*

İkincisi: Bu dünya çabuk tebeddül eder bir misafirhâne olduğunu yakînen iman edip bildim. Onun için hakikî vatan değil, her yer birdir. Madem vatanımda bâki kalmayacağım; beyhude ona karşı çabalamak, oraya gitmek bir şeye yaramıyor. *Madem her yer misafirhânedir; eğer misafirhâne sahibinin rahmeti yâr ise herkes yârdır, her yer yarar. Eğer yâr değilse her yer kalbe bârdır ve herkes düşmandır.*

Üçüncüsü: Müracaat, kanun dairesinde olur. Hâlbuki bu altı senedir bana karşı muamele, keyfî ve fevka'l-kanundur. Menfîler kanunuyla bana muamele edilmedi. Hukûk-u medeniyetten ve belki hukûk-u dünyeviyeden ıskat edilmiş bir tarzda bana baktılar. Bu fevka'l-kanun muamele edenlere, kanun nâmına müracaat manasız olur.

Dördüncü: Bu sene buranın müdürü, benim nâmıma Barla'nın bir mahallesi hükmünde olan Bedre Karyesi'nde tebdil-i hava için birkaç gün kalmaya dair müracaat etti.. müsaade etmediler. Böyle ehemmiyetsiz bir ihtiyacıma

cevab-ı red verenlere nasıl müracaat edilir? Müracaat edilse, zillet içinde faydasız bir tezellül olur.

Beşincisi: *Haksızlığı hak iddia edenlere karşı hak dâvâ etmek ve onlara müracaat etmek; bir haksızlıktır, hakka karşı bir hürmetsizliktir.* Ben bu haksızlığı ve hakka karşı hürmetsizliği irtikâb etmek istemem, vesselâm...

Altıncı Sebep: Bana karşı ehl-i dünyanın verdikleri sıkıntı, siyaset için değil; çünkü onlar da bilirler ki, siyasete karışmıyorum, siyasetten kaçıyorum. *Belki bilerek veya bilmeyerek zındıka hesabına, benim dine merbûtiyetimden beni tâzib ediyorlar. Öyle ise onlara müracaat etmek, dinden pişmanlık göstermek ve meslek-i zındıkayı okşamak demektir.*

Hem ben onlara müracaat ve dehalet ettikçe âdil olan kader-i ilâhî, beni onların zâlim eliyle tâzib edecektir. Çünkü onlar diyanete merbûtiyetimden beni sıkıyorlar. Kader ise –benim diyanette ve ihlâsta noksaniyetim var– arasıra ehl-i dünyaya riyakârlıklarımdan dolayı beni sıkıyor. Öyle ise, şimdilik şu sıkıntıdan kurtuluşum yok.

Eğer ehl-i dünyaya müracaat etsem, kader der: "Ey riyakâr! Bu müracaatın cezasını çek!"

Eğer müracaat etmezsem, ehl-i dünya der: "Bizi tanımıyorsun, sıkıntıda kal!"

Yedinci Sebep: Mâlûmdur ki bir memurun vazifesi, heyet-i içtimaiyeye muzır eşhasa meydan vermemek ve nâfilere yardım etmektir. Hâlbuki beni nezaret altına alan memur, kabir kapısına gelen misafir bir ihtiyar adama لَآ إِلٰهَ إِلَّا اللّٰهُ[1]'taki imanın latîf bir zevkini izah ettiğim vakit, –bir cürm-ü meşhûd hâlinde beni yakalamak gibi– çok zaman yanıma gelmediği hâlde, o vakit güya bir kabahat işliyorum gibi yanıma geldi. İhlâs ile dinleyen o bîçâreyi de mahrum bıraktı, beni de hiddete getirdi. Hâlbuki burada bazı adamlar vardı; o, onlara ehemmiyet vermiyordu. Sonra edepsizliklerde ve köydeki hayat-ı içtimaiyeye zehir verecek surette bulundukları vakit, onlara iltifat etmeye ve takdir etmeye başladı.

Hem mâlûmdur ki; zindanda yüz cinayeti bulunan bir adam, nezarete memur zabit olsun, nefer olsun, her zaman onlarla görüşebilir. Hâlbuki bir senedir, hem âmir, hem nezarete memur hükûmet-i milliyece iki mühim zât kaç

---

1 "Allah'tan başka ilâh yoktur." (Sâffât sûresi, 37/35; Muhammed sûresi, 47/19)

defa odamın yanından geçtikleri hâlde, kat'â ve aslâ, ne benim ile görüştüler ve ne de hâlimi sordular. Ben evvel zannettim ki, adâvetlerinden yanaşmıyorlar. Sonra tahakkuk etti ki, evhamlarından.. güya ben onları yutacağım gibi kaçıyorlar.

İşte şu adamlar gibi eczası ve memurları bulunan bir hükûmeti, hükûmet diyerek merci tanıyıp müracaat etmek, kâr-ı akıl değil.. beyhude bir zillettir. Eski Said olsaydı, Antere gibi diyecekti:

مَاءُ الْحَيَاةِ بِذِلَّةٍ كَجَهَنَّمَ وَجَهَنَّمُ بِالْعِزِّ فَخْرُ مَنْزِلِي[1]

Eski Said yok; Yeni Said ise, ehl-i dünya ile konuşmayı manasız görüyor. Dünyaları başlarını yesin! Ne yaparlarsa yapsınlar! Mahkeme-i Kübrâ'da onlarla muhakeme olacağız der, sükût eder.

Adem-i Müracaatımın Sebeplerinden Sekizincisi: *"Gayr-i meşrû bir muhabbetin neticesi, merhametsiz bir adâvet olduğu"* kaidesince âdil olan kader-i ilâhî, lâyık olmadıkları hâlde meylettiğim şu ehl-i dünyanın zâlim eliyle beni tâzib ediyor. Ben de *"bu azaba müstehakım"* deyip sükût ediyordum. *Çünkü Harb-i Umûmî'de gönüllü alay kumandanı olarak iki sene çalıştım, çarpıştım. Ordu kumandanı ve Enver Paşa takdirâtı altında kıymettar talebelerimi, dostlarımı feda ettim. Yaralanıp esir düştüm. Esaretten geldikten sonra "Hutuvât-ı Sitte" gibi eserlerimle kendimi tehlikeye atıp, İngilizler'in İstanbul'a tasallutu altında, İngilizler'in başlarına vurdum. Şu, beni işkenceli ve sebepsiz esaret altına alanlara yardım ettim.*

İşte, onlar da bana, o yardım cezasını böyle veriyorlar. Üç sene Rusya'da esaretimde çektiğim zahmet ve sıkıntıyı, burada bu dostlarım bana üç ayda çektirdiler. Hâlbuki Ruslar, beni Kürt gönüllü kumandanı suretinde, Kazakları ve esirleri kesen gaddar adam nazarıyla bana baktıkları hâlde, *beni dersten men etmediler.* Arkadaşım olan doksan esir zabitlerin kısm-ı ekserîsine ders veriyordum. Bir defa Rus kumandanı geldi, dinledi.. Türkçe bilmediği için siyasî ders zannetti.. bir defa beni men etti.. sonra yine izin verdi. Hem aynı kışlada bir odayı cami yaptık. Ben imamlık yapıyordum. Hiç müdahale etmediler.. ihtilâttan men etmediler.. beni muhabereden kesmediler.

---

[1] Zillet altında yaşanan bir hayat cehennem gibidir. İzzet içinde yaşanan hayatın yeri cehennem de olsa orası benim için gurur duyacağım bir menzildir. (Bkz.: *Dîvânü Antere* s.135).

Hâlbuki bu dostlarım güya vatandaşlarım ve dindaşlarım ve onların menfaat-i imaniyelerine uğraştığım adamlar, hiçbir sebep yokken, siyasetten ve dünyadan alâkamı kestiğimi bilirlerken; üç sene değil, belki beni altı sene sıkıntılı bir esaret altına aldılar, ihtilâttan men ettiler.. vesikam olduğu hâlde dersten, hatta odamda hususî dersimi de men ettiler.. muhabereye set çektiler. Hatta vesikam olduğu hâlde, kendim tamir ettiğim ve dört sene imamlık ettiğim mescidimden beni men ettiler. Şimdi dahi cemaat sevabından beni mahrum etmek için –dâimî cemaatim ve âhiret kardeşlerim– mahsus üç adama dahi imamet etmemi kabul etmiyorlar.

Hem istemediğim hâlde, birisi bana "iyi" dese, bana nezaret eden memur kıskanarak kızıyor, nüfuzunu kırayım diye vicdansızcasına tedbirler yapıyor, âmirlerinden iltifat görmek için beni tâciz ediyor.

İşte böyle vaziyette bir adam, Cenâb-ı Hak'tan başka kime müracaat eder? Hâkim, kendi müddeî olsa, elbette ona şekvâ edilmez. Gel sen söyle, bu hâle ne diyeceğiz? Sen ne dersen de.. ben derim ki; bu dostlarım içinde çok münafıklar var. Münafık kâfirden eşeddir.[1] Onun için, kâfir Rus'un bana çektirmediğini çektiriyorlar.

Hey bedbahtlar! Ben size ne yaptım ve ne yapıyorum? İmanınızın kurtulmasına ve saadet-i ebediyenize hizmet ediyorum! Demek hizmetim hâlis, lillâh için olmamış ki, aksülâmel oluyor. Siz, ona mukabil her fırsatta beni incitiyorsunuz. Elbette, Mahkeme-i Kübrâ'da sizinle görüşeceğiz.

حَسْبُنَا اللهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ[2] ، نِعْمَ الْمَوْلٰى وَنِعْمَ النَّصِيرُ[3]

derim.

اَلْبَاقِي هُوَ الْبَاقِي[4]

Said Nursî

---

1 "Şu kesindir ki münafıklar cehennemin en alt katındadırlar." (Nisâ sûresi, 4/145).

2 "Allah bize yeter. O ne güzel vekildir!" (Âl-i İmran sûresi, 3/173).

3 "O ne güzel mevlâ, ne güzel yardımcıdır!" (Enfâl sûresi, 8/40).

4 Kendinden başka her şeyin fâni olduğu gerçek Bâkî, Allah'tır.

On Yedinci Mektup

Yirmi Beşinci Lem'a'nın Zeyli

Çocuk Tâziyenâmesi

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1] ، وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ[2]

Aziz, âhiret kardeşim Hâfız Hâlid Efendi,

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَبَشِّرِ الصَّابِرِينَ ۝ الَّذِينَ إِذَا أَصَابَتْهُمْ مُصِيبَةٌ قَالُوا إِنَّا لِلّٰهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ[3]

Kardeşim! Çocuğun vefatı beni müteessir etti. Fakat اَلْحُكْمُ لِلّٰهِ[4] *kazaya rıza, kadere teslim, İslâmiyet'in bir şiârıdır.* Cenâb-ı Hak sizlere sabr-ı cemîl versin. Merhumu da, size zahîre-i âhiret ve şefaatçi yapsın. Size ve sizin gibi müttakî müminlere büyük bir müjde ve hakikî bir teselli gösterecek "Beş Nokta"yı beyan ederiz.

Birinci Nokta

Kur'ân-ı Hakîm'de وِلْدَانٌ مُخَلَّدُونَ[5] sırrı ve meâli şudur ki:

Müminlerin kable'l-bülûğ vefat eden evlâtları; cennette ebedî, sevimli, cennete lâyık bir surette dâimî çocuk kalacaklarını.. ve cennete giden peder ve vâlidelerinin kucaklarında ebedî medar-ı sürûrları olacaklarını.. ve çocuk sevmek ve evlât okşamak gibi en latîf bir zevki, ebeveynine temine medar

---

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

2 "Hiç bir şey yoktur ki, O'nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor bulunmasın." (İsrâ sûresi, 17/44)

3 "... Sen sabredenleri müjdele! Sabırlılar o kimselerdir ki başlarına musibet geldiğinde, 'Biz Allah'a âidiz ve vakti geldiğinde elbette O'na döneceğiz' derler." (Bakara sûresi, 2/155-156).

4 Her işte verilecek hüküm Allah için olmalıdır.

5 "Ebedîliğe ermiş çocuklar" (Vâkıa sûresi, 56/17; Dehr sûresi, 76/19)

olacaklarını.. ve her bir lezzetli şeyin cennette bulunduğunu.. "Cennet tenasül yeri olmadığından, evlât muhabbeti ve okşaması olmadığını" diyenlerin hükümleri hakikat olmadığını.. hem dünyada on senelik kısa bir zamanda teellümâtla karışık evlât sevmesine ve okşamasına bedel sâfî, elemsiz, milyonlar sene, ebedî evlât sevmesini ve okşamasını kazanmak, ehl-i imanın en büyük bir medar-ı saadeti olduğunu şu âyet-i kerîme وِلْدَانٌ مُخَلَّدُونَ cümlesiyle işaret ediyor ve müjde veriyor.

İkinci Nokta

Bir zaman, bir zât, bir zindanda bulunuyor. Sevimli bir çocuğu yanına gönderilmiş. O bîçâre mahpus, hem kendi elemini çekiyor, hem veledinin istirahatini temin edemediği için, onun zahmetiyle müteellim oluyordu. Sonra, merhametkâr hâkim ona bir adam gönderir, der ki:

"Şu çocuk çendan senin evlâdındır. Fakat benim raiyetim ve milletimdir. Onu ben alacağım, güzel bir sarayda beslettireceğim."

O adam ağlar, sızlar:

"Benim medar-ı tesellim olan evlâdımı vermeyeceğim." der.

Ona arkadaşları der ki:

"Senin teessürâtın manasızdır. Eğer sen çocuğa acıyorsan, çocuk şu mülevves, ufûnetli, sıkıntılı zindana bedel; ferahlı, saadetli bir saraya gidecek. Eğer sen nefsin için müteessir oluyorsan, menfaatini arıyorsan, çocuk burada kalsa, muvakkaten şüpheli bir menfaatinle beraber, çocuğun meşakkatlerinden çok sıkıntı ve elem çekmek var. Eğer oraya gitse, sana bin menfaati var. Çünkü padişahın merhametini celbe sebep olur, sana şefaatçi hükmüne geçer. Padişah, onu seninle görüştürmek arzu edecek. Elbette görüşmek için onu zindana göndermeyecek, belki seni zindandan çıkarıp o saraya celbedecek, çocukla görüştürecek. Şu şartla ki, padişaha emniyetin ve itaatin varsa..."

İşte şu temsil gibi, aziz kardeşim, senin gibi müminlerin evlâdı vefat ettikleri vakit şöyle düşünmeli:

Şu veled masumdur, onun Hâlık'ı dahi Rahîm ve Kerîm'dir. Benim nâkıs terbiye ve şefkatime bedel, gayet kâmil olan inâyet ve rahmetine aldı. Dünyanın elemli, musibetli, meşakkatli zindanından çıkarıp

Cennetü'l-Firdevs'ine gönderdi. O çocuğa ne mutlu! Şu dünyada kalsaydı, kim bilir ne şekle girerdi? Onun için ben ona acımıyorum, bahtiyar biliyorum.Kaldı ki, kendi nefsime ait menfaati için kendime dahi acımıyorum, elîm müteessir olmuyorum. Çünkü dünyada kalsaydı, on senelik muvakkat elemle karışık bir evlât muhabbeti temin edecekti. Eğer sâlih olsaydı, dünya işinde muktedir olsaydı, belki bana yardım edecekti. Fakat vefatıyla, ebedî cennette on milyon sene bana evlât muhabbetine medar ve saadet-i ebediyeye vesile bir şefaatçi hükmüne geçer. Elbette ve elbette meşkûk, muaccel bir menfaati kaybeden, muhakkak ve müeccel bin menfaati kazanan; elîm teessürat göstermez, me'yusâne feryat etmez.

Üçüncü Nokta

Vefat eden çocuk, bir Hâlık-ı Rahîm'in mahlûku, memlûkü, abdi ve bütün heyetiyle O'nun masnûu ve O'na ait olarak ebeveyninin bir arkadaşı idi ki; muvakkaten ebeveyninin nezaretine verilmiş. Peder ve vâlideyi ona hizmetkâr etmiş. Ebeveyninin o hizmetlerine mukabil, muaccel bir ücret olarak lezzetli bir şefkat vermiş.

Şimdi, binden dokuz yüz doksan dokuz hisse sahibi olan o Hâlık-ı Rahîm, mukteza-yı rahmet ve hikmet olarak o çocuğu senin elinden alsa, hizmetine hâtime verse; sûrî bir hisse ile, hakikî bin hisse sahibine karşı şekvâyı andıracak bir tarzda me'yusâne hüzün ve feryad etmek ehl-i imana yakışmaz, belki ehl-i gaflet ve dalâlete yakışıyor.

Dördüncü Nokta

Eğer dünya ebedî olsaydı, insan içinde ebedî kalsaydı ve firak ebedî olsaydı, elîmâne teessürât ve me'yusâne teellümâtın bir manası olurdu. Fakat, madem dünya bir misafirhânedir.. vefat eden çocuk nereye gitmişse siz de, biz de oraya gideceğiz.. ve hem bu vefat ona mahsus değil, umûmî bir caddedir.. hem madem mufârakat dahi ebedî değil; ileride hem berzahta, hem cennette görüşülecektir.. اَلْحُكْمُ لِلّٰهِ[1] *demeli.. O verdi, O aldı..* اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ عَلٰى كُلِّ حَالٍ[2] *sabır ile şükretmeli!*

---

1 Her işte verilecek hüküm Allah için olmalıdır.

2 "Bize uygun gördüğü her hâlimizden ötürü hamdolsun Rabbimize.." Bkz.: Tirmizî, *deavât* 128; Ebû Dâvûd, *edeb* 97, 98; İbni Mâce, *edeb 55*, *duâ* 2; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 2/117.

Beşinci Nokta

Rahmet-i ilâhiyenin en latîf, en güzel, en hoş, en şirin cilvelerinden olan şefkat, bir iksir-i nurânidir. Aşktan çok keskindir. Çabuk Cenâb-ı Hakk'a vusûle vesile olur. Nasıl aşk-ı mecazî ve aşk-ı dünyevî pek çok müşkülâtla aşk-ı hakikîye inkılâb eder, Cenâb-ı Hakk'ı bulur. Öyle de, şefkat –fakat müşkülâtsız– daha kısa, daha sâfî bir tarzda kalbi Cenâb-ı Hakk'a rabteder.

Gerek peder ve gerek vâlide, veledini bütün dünya gibi severler. Veledi elinden alındığı vakit, eğer bahtiyar ise, hakikî ehl-i iman ise, dünyadan yüzünü çevirir, Mün'im-i Hakikî'yi bulur. Der ki: *"Dünya madem fânidir, değmiyor alâka-yı kalbe..."* Veledi nereye gitmişse oraya karşı bir alâka peydâ eder, büyük mânevî bir hâl kazanır.

Ehl-i gaflet ve dalâlet, şu beş hakikatteki saadet ve müjdeden mahrumdurlar. Onların hâli ne kadar elîm olduğunu şununla kıyas ediniz ki; bir ihtiyar hanım, gayet sevdiği sevimli birtek çocuğunu sekeratta görüp, dünyada tevehhüm-ü ebediyet hükmünce, gaflet veya dalâlet neticesinde mevti, adem ve firâk-ı ebedî tasavvur ettiğinden, yumuşak döşeğine bedel kabrin toprağını düşünüp gaflet veya dalâlet cihetiyle, Erhamü'r-râhimîn'in cennet-i rahmetini, firdevs-i nimetini düşünmediğinden, ne kadar me'yusâne bir hüzün ve elem çektiğini kıyas edebilirsin.

Fakat vesile-i saadet-i dâreyn olan iman ve İslâmiyet, mümine der ki; şu sekeratta olan çocuğun Hâlık-ı Rahîm'i, onu bu fâni dünyadan çıkarıp cennetine götürecek.. hem sana şefaatçi, hem ebedî bir evlât yapacak. Mufârakat, muvakkattır; merak etme, اَلْحُكْمُ لِلّٰهِ[1] ، إِنَّا لِلّٰهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ[2] *de, sabret.*

اَلْبَاقِي هُوَ الْبَاقِي[3]

Said Nursî

---

1 Her işte verilecek hüküm Allah için olmalıdır.

2 "Biz Allah'a âidiz ve vakti geldiğinde elbette O'na döneceğiz." (Bakara sûresi, 2/156)

3 Kendinden başka her şeyin fâni olduğu gerçek Bâkî, Allah'tır.

On Sekizinci Mektup

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1] ، وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ[2]

Bu mektup "Üç Mesele-i Mühimme"dir.

Birinci Mesele-i Mühimme

"Fütûhat-ı Mekkiye" sahibi Muhyiddin Arabî *(kuddise sirruh)* ve "İnsan-ı Kâmil" denilen meşhur bir kitabın sahibi Seyyid Abdülkerîm *(kuddise sirruh)* gibi evliya-yı meşhûre, küre-i arzın tabakât-ı seb'asından ve Kaf Dağı arkasındaki "arz-ı Beyzâ"dan ve Fütuhat'ta "Meşmeşiye" dedikleri acâipten bahsediyorlar, "gördük" diyorlar.[3] Acaba bunların dedikleri doğru mudur? Doğru ise; hâlbuki, bu yerlerin yerde yerleri yoktur. Hem coğrafya ve fen onların bu dediklerini kabul edemiyor. Eğer doğru olmazsa, bunlar nasıl veli olabilirler? Böyle hilâf-ı vâki ve hilâf-ı hak söyleyen nasıl ehl-i hakikat olabilir?

Elcevap: Onlar ehl-i hak ve hakikattirler.. hem ehl-i velâyet ve şuhûddurlar. Gördüklerini doğru görmüşler, fakat ihatasız olan hâlet-i şuhûdda ve rüya gibi rü'yetlerini tâbirde verdikleri hükümlerinde hakları olmadığı için, kısmen yanlıştır. Rüyadaki adam kendi rüyasını tâbir edemediği gibi, o kısım ehl-i keşif ve şuhûd dahi rü'yetlerini o hâlde iken kendileri tâbir edemezler. *Onları tâbir edecek, "asfiya" denilen veraset-i nübüvvet muhakkikleridir.* Elbette o kısım ehl-i şuhûd dahi, asfiya makamına çıktıkları zaman, Kitab ve Sünnet'in irşadıyla yanlışlarını anlarlar, tashih ederler.. hem etmişler.

Şu hakikati izah edecek şu hikâye-i temsiliyeyi dinle, şöyle ki:

Bir zaman ehl-i kalb iki çoban varmış. Kendileri ağaç kâsesine süt sağıp yanlarına bıraktılar. Kaval tâbir ettikleri düdüklerini, o süt kâsesi üzerine uzatmışlardı. Birisi "uykum geldi" deyip yatar. Uykuda bir zaman kalır. Ötekisi

---

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

2 "Hiç bir şey yoktur ki, O'nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor bulunmasın." (İsrâ sûresi, 17/44)

3 Bkz.: İbn Arabî, *el-Fütûhâtü'l-Mekkiyye* 5/109.

yatana dikkat eder, bakar ki; sinek gibi bir şey, yatanın burnundan çıkıp, süt kâsesine bakıyor ve sonra kaval içine girer, öbür ucundan çıkar gider, bir geven altındaki deliğe girip kaybolur. Bir zaman sonra yine o şey döner, yine kavaldan geçer, yatanın burnuna girer; o da uyanır.

Der ki:

"Ey arkadaş! Acîb bir rüya gördüm."

O da der:

"Allah hayır etsin, nedir?"

Der ki:

"Sütten bir deniz gördüm. Üstünde acîb bir köprü uzanmış. O köprünün üstü kapalı, pencereli idi. Ben o köprüden geçtim. Bir meşelik gördüm ki, başları hep sivri. Onun altında bir mağara gördüm, içine girdim, altın dolu bir hazine gördüm. Acaba tâbiri nedir?"

Uyanık arkadaşı dedi:

"Gördüğün süt denizi, şu ağaç çanaktır. O köprü de, şu kavalımızdır. O başı sivri meşelik de şu gevendir. O mağara da, şu küçük deliktir. İşte, kazmayı getir, sana hazineyi de göstereceğim."

Kazmayı getirir. O gevenin altını kazdılar, ikisini de dünyada mesûd edecek altınları buldular.

İşte, yatan adamın gördüğü doğrudur, doğru görmüş, fakat rüyada iken ihatasız olduğu için tâbirde hakkı olmadığından, âlem-i maddî ile âlem-i mânevîyi birbirinden fark etmediğinden, hükmü kısmen yanlıştır ki, "ben hakikî, maddî bir deniz gördüm" der. Fakat uyanık adam, âlem-i misal ile âlem-i maddîyi fark ettiği için tâbirde hakkı vardır ki, dedi: "Gördüğün doğrudur, fakat hakikî deniz değil; belki şu süt kâsemiz senin hayaline deniz gibi olmuş, kaval da köprü gibi olmuş ve hâkezâ..."

Demek oluyor ki; âlem-i maddî ile âlem-i ruhanîyi birbirinden fark etmek lâzım gelir. Birbirine mezcedilse, hükümleri yanlış görünür. Meselâ, senin dar bir odan var; fakat dört duvarını kapayacak dört büyük ayna konulmuş. Sen içine girdiğin vakit, o dar odayı bir meydan kadar geniş görürsün. Eğer desen "odamı geniş bir meydan kadar görüyorum", doğru dersin. Eğer "odam bir meydan kadar geniştir" diye hükmetsen, yanlış edersin. Çünkü âlem-i misali, âlem-i hakikîye karıştırırsın.

İşte, küre-i arzın tabakât-ı seb'asına dair bazı ehl-i keşfin, Kitab ve Sünnet'in mizanıyla tartmadan beyan ettiği tasvirât, yalnız coğrafya nokta-yı nazarındaki maddî vaziyetten ibaret değildir. Meselâ, demişler: "Bir tabaka-yı arz, cin ve ifritlerindir. Binler sene genişliği var." Hâlbuki bir-iki senede devredilen küremizde, o acîb tabakalar yerleşemez. Fakat âlem-i mana ve âlem-i misalde ve âlem-i berzah ve ervahta, küremizi bir çamın çekirdeği hükmünde farzetsek, ondan temessül ve teşekkül eden misalî şeceresi, o çekirdeğe nisbeten koca bir çam ağacı kadar olduğundan bir kısım ehl-i şuhûd, seyr-i ruhanîlerinde, arzın tabakalarından bazılarını âlem-i misalde pek çok geniş görüyorlar.. binler sene bir mesafe tuttuklarını görüyorlar. Gördükleri doğrudur; fakat âlem-i misal, sureten âlem-i maddîye benzediği için iki âlemi memzuç görüyorlar, öyle tâbir ediyorlar. Âlem-i sahveye döndükleri vakit, mizansız olduğu için, meşhûdâtlarını aynen yazdıklarından hilâf-ı hakikat telâkki ediliyor. Nasıl küçük bir aynada büyük bir saray ile büyük bir bahçenin vücûd-u misaliyeleri onda yerleşir. Öyle de, *âlem-i maddînin bir senelik mesafesinde, binler sene vüs'atinde vücûd-u misalî ve hakâik-i mâneviye yerleşir.*

Hâtime: *Şu meseleden anlaşılıyor ki; derece-i şuhûd, derece-i iman-ı bi'l-gayptan çok aşağıdır. Yani, yalnız şuhûduna istinad eden bir kısım ehl-i velâyetin ihatasız keşfiyâtı, veraset-i nübüvvet ehli olan asfiya ve muhakkikînin –şuhûda değil– Kur'ân'a ve vahye, gaybî fakat sâfî, ihatalı, doğru hakâik-i imaniyelerine dair ahkâmlarına yetişmez.*

Demek, bütün ahvâl ve keşfiyatın ve ezvâk ve müşâhedâtın mizanı, Kitab ve Sünnet'tir.. ve mihenkleri, Kitab ve Sünnet'in desâtir-i kudsiyeleri ve asfiya-yı muhakkikînin kavânîn-i hadsiyeleridir.

İkinci Mesele-i Mühimme

Suâl: Vahdet-i vücûd meselesi, çoklar tarafından en yüksek makam telâkki ediliyor. Hâlbuki velâyet-i kübrâda bulunan başta hulefâ-yı erbaa olmak üzere sahabeler ve hem başta hamse-i âl-i abâ olarak eimme-i ehl-i beyt ve hem başta eimme-i erbaa olarak müçtehidîn ve tâbiînden bu çeşit vahdet-i vücûd meşrebi sarîhen görülmemiş. Acaba onlardan sonra çıkanlar daha ileri mi gitmişler, daha mükemmel bir cadde-i kübrâ mı bulmuşlar?

Elcevap: Hâşâ! Şems-i Risalet'in en yakın yıldızları ve en karib vereseleri[1] *bulunan o asfiyadan hiç kimsenin haddi değil, daha ileri gidebilsin. Belki cadde-i kübrâ onlarındır.*

Vahdet-i vücûd ise, bir meşrep ve bir hâl ve bir nâkıs mertebedir. Fakat zevkli, neşeli olduğundan, seyr u sülûkta o mertebeye girdikleri vakit çoğu çıkmak istemiyorlar, orada kalıyorlar; en müntehâ mertebe zannediyorlar.

İşte şu meşrep sahibi, eğer maddiyattan ve vesâitten tecerrüd etmiş ve esbap perdesini yırtmış bir ruh ise, istiğrakkârâne bir şuhûda mazhar ise, vahdet-i vücûddan değil, belki vahdet-i şuhûddan neşet eden, ilmî değil, hâlî bir vahdet-i vücûd onun için bir kemâl, bir makam temin edebilir. Hatta Allah hesabına kâinatı inkâr etmek derecesine gidebilir. Yoksa esbap içinde dalmış ise, maddiyata mütevaggil ise, vahdet-i vücûd demesi, kâinat hesabına Allah'ı inkâr etmeye kadar çıkar.

Evet, cadde-i kübrâ, sahabe ve tâbiîn ve asfiyanın caddesidir. حَقَائِقُ الْأَشْيَاءِ ثَابِتَةٌ[2] *cümlesi, onların kaide-i külliyeleridir.* Ve Cenâb-ı Hakk'ın لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ[3] mazmûnu üzere, hiçbir şey ile müşabeheti yok.. tahayyüz ve tecezzîden münezzehtir.. mevcudâtla alâkası, hâlıkıyettir. Ehl-i vahdeti'l-vücûdun dedikleri gibi; mevcudât, evham ve hayâlât değil. *Görünen eşya dahi, Cenâb-ı Hakk'ın âsârıdır. "Heme ost" değil, "heme ezost"tur. Yani, her şey O değil, belki her şey O'ndandır. Çünkü hâdisât, ayn-ı kadîm olamaz.* Şu meseleyi iki temsil ile fehme takrib edeceğiz:

Birincisi: Meselâ, bir padişah var. O padişahın hâkim-i âdil ismiyle bir adliye dairesi var ki, o ismin cilvesini gösteriyor. Bir ismi de halifedir; bir meşihat ve bir ilmiye dairesi, o ismin mazharıdır. Bir de kumandan-ı âzam ismi var; o isim ile devâir-i askeriyede faaliyet gösterir.. ordu, o ismin mazharıdır.

Şimdi, biri çıksa dese ki; "O padişah, yalnız hâkim-i âdildir; devâir-i adliyeden başka daire yok." O vakit bilmecburiye, adliye memurları içinde, hakikî değil itibarî bir surette, meşihat dairesindeki ulemânın evsafını ve ahvâlini onlara tatbik edip, zıllî ve hayalî bir tarzda, hakikî adliye içinde tebeî ve zıllî bir meşihat dairesi tasavvur edilir. Hem daire-i askeriyeye ait ahvâl ve

---

1 Bkz.: Buhârî, *fezâilü ashâb* 1; Müslim, *fezâilü's-sahâbe* 207, 210-214; Tirmizî, *fiten* 45; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 4/398; el-Aclûnî, *Keşfü'l-hafâ* 1/147.

2 Eşyanın hakikati sabittir. (Ömer en-Nesefi, *el-Akâid* s.1)

3 "O'nun benzeri hiçbir şey yoktur." (Şûrâ sûresi, 42/11)

muamelâtını yine farazî bir tarzda, o memurîn-i adliye içinde itibar edip, gayr-i hakikî bir daire-i askeriye itibar edilir ve hâkezâ...

İşte şu hâlde, padişahın hakikî ismi ve hakikî hâkimiyeti, hâkim-i âdil ismidir ve adliyedeki hâkimiyettir. Halife, kumandan-ı âzam, sultan gibi isimleri hakikî değiller, itibarîdirler. Hâlbuki padişahlık mahiyeti ve saltanat hakikati, bütün isimleri hakikî olarak iktiza eder. Hakikî isimler ise, hakikî daireleri istiyor ve iktiza ediyorlar.

•İşte, saltanat-ı ulûhiyet; Rahmân, Rezzâk, Vehhâb, Hallâk, Fa'âl, Kerîm, Rahîm gibi pek çok esmâ-yı mukaddeseyi hakikî olarak iktiza ediyor.. o hakikî esmâ dahi hakikî aynaları iktiza ediyorlar.

Şimdi ehl-i vahdeti'l-vücûd, madem لَا مَوْجُودَ إِلَّا هُوَ[1] der, hakâik-i eşyayı hayal derecesine indirir. Cenâb-ı Hakk'ın Vâcibü'l-vücûd ve Mevcûd ve Vâhid ve Ehad isimlerinin hakikî cilveleri ve daireleri var. Belki aynaları, daireleri hakikî olmazsa; hayalî, ademî dahi olsa, onlara zarar etmez. Belki vücûd-u hakikînin aynasında vücûd rengi olmazsa, daha ziyade sâfi ve parlak olur. Fakat Rahmân, Rezzâk, Kahhâr, Cebbâr, Hallâk gibi isimleri ise, tecellîleri hakikî olmuyor, itibarî oluyor. Hâlbuki o esmâlar, Mevcûd ismi gibi hakikattirler, gölge olamazlar; aslîdirler, tebeî olamazlar.

•*İşte, sahabe ve asfiya-yı müçtehidîn ve eimme-i ehl-i beyt,* حَقَائِقُ الْأَشْيَاءِ ثَابِتَةٌ[2] *derler ki, Cenâb-ı Hakk'ın bütün esmâsıyla hakikî bir surette tecelliyâtı var. Bütün eşyanın, O'nun îcadıyla bir vücûd-u ârızîsi vardır. Ve o vücûd çendan Vâcibü'l-vücûd'un vücûduna nisbeten gayet zayıf ve kararsız bir zıll, bir gölgedir; fakat hayal değil, vehim değildir. Cenâb-ı Hak, Hallâk ismiyle vücûd veriyor ve o vücûdu idâme ediyor.*

İkinci Temsil: Meselâ, şu menzilin dört duvarında dört tane endam aynası bulunsa, her bir ayna içinde her ne kadar o menzil öteki üç ayna ile beraber irtisam ediyor. Fakat her bir ayna, kendinin heyetine ve rengine göre eşyayı kendi içinde ihtiva eyler. Kendine mahsus misalî bir menzil hükmündedir.

♦İşte şimdi iki adam, o menzile girse; birisi, birtek aynaya bakar, der ki: "Her şey bunun içindedir." Başka aynaları ve aynaların içlerindeki suretleri işittiği vakit, mesmûâtını o tek aynadaki iki derece gölge olmuş, hakikati

---

1 Vücûd-u Vâcib'e nisbeten başka şeylere vücûd denilmemeli.. onlar vücûd unvanına lâyık değillerdir..

2 Eşyanın hakikati sabittir. (Ömer en-Nesefi, *el-Akâid* s.1)

küçülmüş, tagayyür etmiş o aynanın küçük bir köşesinde tatbik eder. Hem der: "Ben öyle görüyorum, öyle ise hakikat böyledir." Diğer adam ona der ki: "Evet sen görüyorsun, gördüğün haktır. Fakat vâkide ve nefsü'l-emirde hakikatin hakikî sureti öyle değil! Senin dikkat ettiğin ayna gibi daha başka aynalar var; gördüğün kadar küçücük, gölgenin gölgesi değiller."

♦İşte, esmâ-yı ilâhiyenin her biri, ayrı ayrı birer ayna ister. Hem meselâ, Rahmân, Rezzâk; hakikatli, asıl oldukları için, kendilerine lâyık, rızka ve merhamete muhtaç mevcudâtı ister. Rahmân, nasıl hakikî bir dünyada rızka muhtaç hakikatli zîruhları ister; Rahîm de, öyle hakikî bir cenneti ister. Eğer yalnız Mevcûd ve Vâcibü'l-vücûd ve Vâhid-i Ehad isimleri hakikî tutulup öteki isimler onların içine gölge olmak haysiyetiyle alınsa, o esmâya karşı bir haksızlık hükmüne geçer.

♦İşte şu sırdandır ki; *cadde-i kübrâ, elbette velâyet-i kübrâ sahipleri olan sahabe ve asfiya ve tâbiîn ve eimme-i ehl-i beyt ve eimme-i müçtehidînin caddesidir ki, doğrudan doğruya Kur'ân'ın birinci tabaka şâkirtleridir.*

سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا ۖ إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ[1]

رَبَّنَا لَا تُزِغْ قُلُوبَنَا بَعْدَ إِذْ هَدَيْتَنَا وَهَبْ لَنَا مِنْ لَدُنْكَ رَحْمَةً ۚ إِنَّكَ أَنْتَ الْوَهَّابُ[2]

اَللّٰهُمَّ صَلِّ وَسَلِّمْ عَلٰى مَنْ أَرْسَلْتَهُ رَحْمَةً لِلْعَالَمِينَ وَعَلٰى اٰلِهِ وَصَحْبِهِ أَجْمَعِينَ[3]

Üçüncü Mesele

Hikmet ve Akıl ile Hâlledilmeyen Bir Mesele-i Mühimme

كُلَّ يَوْمٍ هُوَ فِي شَأْنٍ[4] ، فَعَّالٌ لِمَا يُرِيدُ[5]

Suâl: Kâinattaki mütemâdiyen şu hayret-engiz faaliyetin sırrı ve hikmeti nedir? Neden şu durmayanlar durmuyorlar, dâima dönüp tazeleniyorlar?

---

1 "Sübhansın yâ Rab! Senin bize bildirdiğinden başka ne bilebiliriz ki? Her şeyi hakkıyla bilen, her şeyi hikmetle yapan sensin." (Bakara sûresi, 2/32)

2 "Ey bizim Kerîm Rabbimiz, bize hidâyet verdikten sonra kalblerimizi saptırma ve katından bize bir rahmet bağışla. Şüphesiz bağışı bol olan Vehhab sensin Sen!" (Âl-i İmran sûresi, 3/8)

3 "Allah'ım! Âlemlere rahmet olarak gönderdiğin Efendimiz'e ve O'nun bütün âl ve ashabına salât eyle!"

4 "O, her an yeni tecellîlerle iş başındadır." (Rahman sûresi, 55/29).

5 "Dilediği her şeyi yapandır." (Bürûc sûresi, 85/16)

Elcevap: Şu hikmetin izahı bin sayfa ister. Öyle ise, izahını bırakıp gayet muhtasar bir icmâlini iki sayfaya sığıştıracağız.

İşte nasıl ki bir şahıs, bir vazife-i fıtriyeyi veyahut bir vazife-i içtimaiyeyi yapsa ve o vazife için hararetli bir surette çalışsa, elbette ona dikkat eden anlar ki, o vazifeyi ona gördüren iki şeydir:

Birisi: Vazifeye terettüp eden maslahatlar, semereler, faydalardır ki; ona *"ille-i gâiye"* denilir.

İkincisi: Bir muhabbet, bir iştiyak, bir lezzet vardır ki; hararetle o vazifeyi yaptırıyor ki, ona *"dâî ve muktazî"* tâbir edilir. Meselâ yemek yemek, iştihadan gelen bir lezzet, bir iştiyaktır ki onu yemeğe sevk eder. Sonra da yemeğin neticesi vücudu beslemektir, hayatı idâme etmektir. Öyle de –وَلِلّٰهِ الْمَثَلُ الْأَعْلٰى[1]– şu kâinattaki dehşet-engiz ve hayret-nümâ hadsiz faaliyet, iki kısım esmâ-yı ilâhiyeye istinad ederek iki hikmet-i vâsia içindir ki, her bir hikmeti de nihâyetsizdir:

Birincisi: Cenâb-ı Hakk'ın esmâ-yı hüsnâsının hadd ü hesaba gelmez envâ-ı tecelliyâtı var. Mahlûkatın tenevvüleri, o tecelliyâtın tenevvüünden geliyor. O esmâ ise, dâimî bir surette tezahür isterler. Yani, nakışlarını göstermek isterler. Yani, nakışlarının aynalarında cilve-i cemâllerini görmek ve göstermek isterler. Yani, kâinat kitabını ve mevcudât mektubatını ânen feânen tazelendirmek isterler. Yani, yeniden yeniye mânidâr yazmak ve her bir mektubu, Zât-ı Mukaddes ve Müsemmâ-yı Akdes ile beraber, bütün zîşuurların nazar-ı mütalâasına göstermek ve okutturmak iktiza ederler.

İkinci sebep ve hikmet: Nasıl ki mahlûkattaki faaliyet bir iştiha, bir iştiyak, bir lezzetten geliyor. Ve hatta her bir faaliyette katiyen lezzet vardır; belki her bir faaliyet, bir nevi lezzettir.

• Öyle de Vâcibü'l-vücûd'a lâyık bir tarzda ve istiğnâ-yı zâtîsine ve gınâ-yı mutlakına muvafık bir surette ve kemâl-i mutlakına münasip bir şekilde hadsiz bir *şefkat-i mukaddese* ve hadsiz bir *muhabbet-i mukaddese* var.

• Ve o şefkat-i mukaddese ve o muhabbet-i mukaddeseden gelen hadsiz bir *şevk-i mukaddes* var.

• Ve o şevk-i mukaddesten gelen hadsiz bir *sürûr-u mukaddes* var.

---

1 "En yüce sıfatlar Allah'ındır." (Nahl sûresi, 16/60)

• Ve o sürûr-u mukaddesten gelen –tâbir câiz ise– hadsiz bir *lezzet-i mukaddese* var.

• Hem o lezzet-i mukaddeseden gelen hadsiz terahhumdan, mahlûkatın faaliyet-i kudret içinde ve istidatları kuvveden fiile çıkmasından ve tekemmül etmesinden neşet eden memnuniyetlerinden ve kemâllerinden gelen ve Zât-ı Rahmân-ı Rahîm'e ait –tâbir câiz ise– hadsiz *memnuniyet-i mukaddese* ve hadsiz *iftihar-ı mukaddes* vardır ki, hadsiz bir surette, hadsiz bir faaliyeti iktiza ediyor.

İşte şu hikmet-i dakîkayı, felsefe ve fen ve hikmet bilmediği içindir ki; şuursuz tabiatı ve kör tesadüfü ve câmid esbabı, şu gayet derecede alîmâne, hakîmâne, basîrâne faaliyete karıştırmışlar, dalâlet zulümâtına düşüp nur-u hakikati bulamamışlar.

قُلِ اللّٰهُ ثُمَّ ذَرْهُمْ فِي خَوْضِهِمْ يَلْعَبُونَ[1]

رَبَّنَا لَا تُزِغْ قُلُوبَنَا بَعْدَ إِذْ هَدَيْتَنَا وَهَبْ لَنَا مِنْ لَدُنْكَ رَحْمَةً إِنَّكَ أَنْتَ الْوَهَّابُ[2]

اَللّٰهُمَّ صَلِّ وَسَلِّمْ عَلٰى كَاشِفِ طِلْسِمِ كَائِنَاتِكَ بِعَدَدِ ذَرَّاتِ الْمَوْجُودَاتِ
وَعَلٰى اٰلِهٖ وَصَحْبِهٖ مَا دَامَ الْأَرْضُ وَالسَّمٰوَاتُ[3]

اَلْبَاقِي هُوَ الْبَاقِي[4]

Said Nursî

---

1 "Sen "Allah" de; sonra bırak onları daldıkları bataklıkta oynayadursunlar." (En'âm sûresi, 6/91)

2 "Ey bizim Kerîm Rabbimiz, bize hidâyet verdikten sonra kalblerimizi saptırma ve katından bize bir rahmet bağışla. Şüphesiz bağışı bol olan Vehhab sensin Sen!" (Âl-i İmran sûresi, 3/8)

3 Allah'ım kâinatın tılsımını açan Hz. Muhammed'e, O'nun âl ve ashabına yer ve gökler devam ettikçe mevcudâtın zerreleri adedince salât ve selâm eyle!

4 Kendinden başka her şeyin fâni olduğu gerçek Bâkî, Allah'tır.

On Dokuzuncu Mektup

Bu risale, üç yüzden fazla mucizâtı beyan eder. Risalet-i Ahmediye'nin *(aleyhissalâtü vesselâm)* mucizesini beyan ettiği gibi, *kendisi de o mucizenin bir kerametidir*. Üç-dört nev ile harika olmuştur:

***Birincisi**:* Nakil ve rivayet olmakla beraber, yüz sayfadan fazla olduğu hâlde, kitaplara müracaat edilmeden, ezber olarak, dağ, bağ köşelerinde, üç-dört gün zarfında, her günde iki-üç saat çalışmak şartıyla, mecmuu on iki saatte telif edilmesi, harika bir vâkıadır.

***İkincisi**:* Bu risale, uzunluğuyla beraber, ne yazması usanç verir ve ne de okuması halâvetini kaybeder. Tembel ehl-i kalemi öyle bir şevk ve gayrete getirdi ki; bu sıkıntılı ve usançlı bir zamanda, bu civarda, bir sene zarfında yetmiş adede yakın nüshalar yazıldığı, o mucize-i risaletin bir kerameti olduğunu, muttali olanlara kanaat verdi.

***Üçüncüsü**:* Acemi ve tevâfuktan haberi yok ve bize de daha tevâfuk tezahür etmeden evvel onun ve başka sekiz müstensihin birbirini görmeden yazdıkları nüshalarda, lafz-ı Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)* kelimesi, bütün risalede ve lafz-ı Kur'ân, beşinci parçasında öyle bir tarzda tevâfuk etmeleri göründü ki, zerre miktar insafı olan tesadüfe vermez. Kim görmüşse kat'î hükmediyor ki; bu bir sırr-ı gaybîdir, Mucize-i Ahmediye'nin *(aleyhissalâtü vesselâm)* bir kerametidir.

Şu risalenin başındaki esaslar çok mühimdirler. Hem şu risaledeki ehâdis; hemen umumen eimme-i hadisçe makbul ve sahih olmakla beraber, en kat'î hâdisât-ı risaleti beyan ediyorlar. O risalenin mezâyâsını söylemek lâzım gelse, o risale kadar bir eser yazmak lâzım geldiğinden; müştâk olanları, onu bir kere okumasına havale ediyoruz.

Said Nursî

İhtar: Şu risalede çok ehâdis-i şerife nakletmişim. Yanımda kütüb-ü hadisiye bulunmuyor. Yazdığım hadislerin lafzında yanlışım varsa, ya tashih edilsin, veyahut "*hadis-i* bi'l-mânâdır" denilsin. Çünkü kavl-i râcih odur ki, *"Nakl-i hadis-i* bi'l-mânâ *caizdir." Yani, hadisin yalnız manasını alıp, lafzını kendi zikreder. Madem öyledir; lafzında yanlışım varsa, hadis-i* bi'l-mânâdır *nazarıyla bakılsın.*

Mu'cizât-ı Ahmediye

(aleyhissalâtü vesselâm)

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1] ، وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ[2]

بِسْـــمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

هُوَ الَّذِي أَرْسَلَ رَسُولَهُ بِالْهُدٰى وَدِينِ الْحَقِّ لِيُظْهِرَهُ عَلَى الدِّينِ كُلِّهِ ۚ

وَكَفٰى بِاللهِ شَهِيدًا ۞ مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللهِ[3]... الخ

Risalet-i Ahmediye'ye *(aleyhissalâtü vesselâm)* dair On Dokuzuncu Söz'le Otuz Birinci Söz, Nübüvvet-i Muhammediye'yi *(aleyhissalâtü vesselâm)* delâil-i kat'iye ile isbat ettiklerinden, isbat cihetini onlara havale edip, yalnız onlara bir tetimme olarak, On Dokuz Nükteli İşaretler ile o büyük hakikatin bazı lem'alarını göstereceğiz.

Birinci Nükteli İşaret

Şu kâinatın sahib ve mutasarrıfı, elbette bilerek yapıyor ve hikmetle tasarruf ediyor.. ve her tarafı görerek tedvir ediyor.. ve her şeyi bilerek, görerek terbiye ediyor.. ve her şeyde görünen hikmetleri, gayeleri, faydaları irade ederek tedvir ediyor.

Madem yapan bilir, elbette bilen konuşur.. madem konuşacak, elbette zîşuur ve zîfikir ve konuşmasını bilenlerle konuşacak.. madem zîfikirle konuşacak, elbette zîşuurun içinde en cemiyetli ve şuuru küllî olan insan neviyle konuşacaktır.. madem insan neviyle konuşacak, elbette insanlar içinde kabil-i hitab ve mükemmel insan olanlarla konuşacak.. madem en mükemmel ve istidadı en yüksek ve ahlâkı ulvî ve nev-i beşere muktedâ olacak olanlarla konuşacaktır...

---

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

2 "Hiç bir şey yoktur ki, O'nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor bulunmasın." (İsrâ sûresi, 17/44)

3 "Bütün dinlere üstün kılmak için Resûlünü hidayet ve hak dinle gönderen O'dur. Buna şahit olarak Allah yeter. Muhammed Allah'ın resûlüdür ..." (Fetih sûresi, 48/28-29).

Elbette, dost ve düşmanın ittifakıyla, en yüksek istidatta.. ve en âlî ahlâkta.. ve nev-i beşerin humsu ona iktidâ etmiş.. ve nısf-ı arz onun hükm-ü mânevîsi altına girmiş.. ve istikbal onun getirdiği nurun ziyâsıyla bin üç yüz sene ışıklanmış.. ve beşerin nurâni kısmı ve ehl-i imanı mütemâdiyen günde beş defa onunla tecdid-i biat edip ona dua-yı rahmet ve saadet edip ona medih ve muhabbet etmiş olan Muhammed (aleyhissalâtü vesselâm) ile konuşacak ve konuşmuş.. ve Resûl yapacak ve yapmış.. ve sâir nev-i beşere rehber yapacak ve yapmıştır.

İkinci Nükteli İşaret

Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)* iddia-yı nübüvvet etmiş.. Kur'ân-ı Azîmüşşân gibi bir fermanı göstermiş.. ve ehl-i tahkikin yanında bine kadar mucizât-ı bâhireyi göstermiştir.[1] O mucizât, heyet-i mecmuasıyla dâvâ-yı nübüvvetin vukuu kadar vücudları kat'îdir. Kur'ân-ı Hakîm'in çok yerlerinde en muannid kâfirlerden naklettiği sihir isnad etmeleri gösteriyor ki, o muannid kâfirler dahi mucizâtın vücudlarını ve vukularını inkâr edemiyorlar. Yalnız, kendilerini aldatmak veya etbâlarını kandırmak için –hâşâ– sihir demişler.[2]

Evet, Mucizât-ı Ahmediye'nin *(aleyhissalâtü vesselâm)* yüz tevâtür kuvvetinde bir kat'iyeti vardır. Mucize ise, Hâlık-ı kâinat tarafından onun dâvâsına bir tasdiktir.. صَدَقْتَ[3] hükmüne geçer. Nasıl ki, sen bir padişahın meclisinde ve daire-i nazarında desen ki, "padişah beni filân işe memur etmiş".. senden o dâvâya bir delil istenilse, padişah "evet" dese, nasıl seni tasdik eder. Öyle de, âdetini ve vaziyetini senin iltimasınla değiştirirse, "evet" sözünden daha kat'î, daha sağlam, senin dâvânı tasdik eder.

Öyle de, Resûl-i Ekrem (aleyhissalâtü vesselâm) dâvâ etmiş ki: "Ben, şu kâinat Hâlık'ının meb'usuyum. Delilim de şudur ki; müstemir âdetini, benim dua ve iltimasımla değiştirecek: İşte parmaklarıma bakınız, beş musluklu bir çeşme gibi akıttırıyor. Kamere bakınız, bir parmağımın işaretiyle iki parça ediyor. Şu ağaca bakınız; beni tasdik için yanıma geliyor, şehâdet ediyor. Şu bir parça taama bakınız; iki-üç adama ancak kâfi geldiği hâlde, işte iki yüz, üç yüz adamı tok ediyor." Ve hâkezâ, yüzer mucizâtı böyle göstermiştir…

---

1 Bkz.: el-Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvve* 1/10; ez-Zemahşerî, *el-Keşşâf* 1/382; en-Nevevî, *Şerhu Sahîh-i Müslim* 1/2.

2 Bkz.: Kasas sûresi, 28/48; Sebe sûresi, 34/43; Sâffât sûresi, 37/15; Kamer sûresi, 54/2.

3 Doğru söyledin.

Şimdi, şu Zât'ın delâil-i sıdkı ve berâhin-i nübüvveti, yalnız mucizâtına münhasır değildir. Belki ehl-i dikkat için, hemen umum harekâtı ve ef'âli, ahvâl ve akvâli, ahlâk ve etvârı, sîret ve sureti, sıdkını ve ciddiyetini isbat eder. Hatta, meşhur ulemâ-yı benîisrailiyeden Abdullah İbni Selâm gibi pek çok zâtlar, yalnız o Zât-ı Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselâm)* sîmasını görmekle, *"Şu sîmada yalan yok, şu yüzde hile olamaz!.."* diyerek imana gelmişler.[1]

Çendan muhakkikîn-i ulemâ, delâil-i nübüvveti ve mucizâtı bin kadar[2] demişler; fakat binler, belki yüz binler delâil-i nübüvvet vardır. Ve yüz binler yol ile yüz binler muhtelif fikirli adamlar, o Zât'ın nübüvvetini tasdik etmişler. Yalnız Kur'ân-ı Hakîm'de kırk vech-i i'câzdan başka, Nübüvvet-i Ahmediye'nin *(aleyhissalâtü vesselâm)* bin burhanını gösteriyor.

Hem madem nev-i beşerde nübüvvet vardır.. ve yüz binler zât, nübüvvet dâvâ edip mucize gösterenler gelip geçmişler.[3] *Elbette, umumun fevkinde bir kat'iyetle, Nübüvvet-i Ahmediye (aleyhissalâtü vesselâm) sabittir. Çünkü İsa (aleyhisselâm) ve Mûsâ (aleyhisselâm) gibi umum resûllere "nebî" dedirten ve risaletlerine medar olan delâil ve evsaf ve vaziyetler ve ümmetlerine karşı muameleler, Resûl-i Ekrem'de (aleyhissalâtü vesselâm) daha ekmel, daha câmî bir surette mevcuttur.*

Madem hükm-ü nübüvvetin illeti ve sebebi, Zât-ı Ahmedî'de (aleyhissalâtü vesselâm) daha mükemmel mevcuttur. Elbette, hükm-ü nübüvvet, umum enbiyâdan daha vâzıh bir kat'iyetle O'na sabittir.

Üçüncü Nükteli İşaret

Resûl-i Ekrem'in (aleyhissalâtü vesselâm) mucizâtı çok mütenevvîdir. Risaleti umumî olduğu için, hemen ekser envâ-ı kâinattan birer mucizeye mazhardır. Güya, nasıl ki bir padişah-ı zîşanın bir yâver-i ekremi, mütenevvî hediyelerle muhtelif akvâmın mecmaı olan bir şehre geldiği vakit, her tâife onun istikbaline bir mümessil gönderir.. kendi tâifesi lisanıyla ona hoşâmedî eder.. onu alkışlar.

---

1 Meselâ Abdullah İbni Selâm, "Anladım ki O'nun sîmasında yalan olamaz" diyerek imana gelmiştir. Bkz.: Tirmizî, *kıyâmet* 42; İbni Mâce, *ikâme* 174; Dârimî, *salât* 156.

2 Bkz.: el-Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvve* 1/10; ez-Zemahşerî, *el-Keşşâf* 1/382; en-Nevevî, *Şerhu Sahîh-i Müslim* 1/2.

3 Bkz.: Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 5/265; İbni Hibbân, *es-Sahîh* 2/77; et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* 8/217.

Öyle de Sultan-ı Ezel ve Ebed'in en büyük yâveri olan Resûl-i Ekrem (aleyhissalâtü vesselâm), âleme teşrif edip ve küre-i arzın ahalisi olan nev-i beşere meb'us olarak geldiği[1] *ve umum kâinatın Hâlık'ı tarafından umum kâinatın hakâikine karşı alâkadar olan envâr-ı hakikat ve hedâyâ-yı mâneviyeyi getirdiği zaman; taştan, sudan, ağaçtan, hayvandan, insandan tut, tâ aydan, güneşten yıldızlara kadar her tâife kendi lisân-ı mahsusuyla ve ellerinde birer mucizesini taşımasıyla, onun nübüvvetini alkışlamış ve hoşâmedî demiş.*

Şimdi, o mucizâtın umumunu bahsetmek için ciltlerle yazı yazmak lâzım gelir. Muhakkikîn-i asfiya, delâil-i nübüvvetin tafsilâtına dair çok ciltler yazmışlar. Biz, yalnız icmâlî işaretler nev'inden, o mucizâtın kat'î ve mânevî mütevâtir olan küllî envâına[2] işaret ederiz. İşte, Nübüvvet-i Ahmediye'nin *(aleyhissalâtü vesselâm)* delâili, evvelâ iki kısımdır:

Birisi: "İrhâsât" denilen, nübüvvetten evvel ve velâdeti vaktinde zuhur eden harikulâde hallerdir.

İkinci kısım: Sâir *delâil-i nübüvvet*tir. İkinci kısım da iki kısımdır:

Biri: O'ndan sonra, fakat *nübüvvetini tasdiken zuhura gelen harikalardır.*

İkincisi: Asr-ı saadetinde mazhar olduğu harikalardır. Şu ikinci kısım dahi iki kısımdır:

- *Biri: Zâtında, sîretinde, suretinde, ahlâkında, kemâlinde zâhir olan delâil-i nübüvvettir.*
- *İkincisi: Âfâkî, haricî şeylerde mazhar olduğu mucizâttır.* Şu ikinci kısım dahi iki kısımdır:
  - *Biri, mânevî ve Kur'ânî'dir.*
  - *Diğeri, maddî ve ekvânîdir.* Şu ikinci kısım dahi iki kısımdır:

Biri: Dâvâ-yı nübüvvet vaktinde, ehl-i küfrün inadını kırmak veyahut ehl-i imanın kuvvet-i imanını ziyâdeleştirmek için zuhura gelen harikulâde mucizâttır. Şakk-ı kamer ve parmağından suyun akması.. ve az taamla

---

1 Peygamber Efendimiz'in *(sallallâhu aleyhi ve sellem)* bütün insanlığa gönderildiğine dair bkz.: Sebe sûresi, 34/28.

2 Bkz.: el-Gazâlî, *Fedâihu'l-bâtıniyye* 1/139-141; el-Âmidî, *Ğâyetü'l-merâm* 1/356-357; el-Îcî, *Kitâbü'l-Mevâkıf* 3/405; et-Teftâzânî, *Şerhu'l-Makâsıd* 5/17.

çokları doyurması.. ve hayvan ve ağaç ve taşın konuşması gibi yirmi nev ve her bir nevi mânevî tevâtür derecesinde ve her bir nev'in de çok mükerrer efradı vardır.

İkinci Kısım: İstikbalde ihbar ettiği hâdiselerdir ki, Cenâb-ı Hakk'ın tâlimiyle O da haber vermiş, haber verdiği gibi doğru çıkmıştır.

İşte, biz de şu âhirki kısımdan başlayıp icmâlî bir fihriste göstereceğiz. 1(Hâşiye)

Dördüncü Nükteli İşaret

Resûl-i Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselâm)*, Allâmü'l-guyûb'un tâlimiyle haber verdiği *umûr-u gaybiye*, had ve hesaba gelmez. İ'câz-ı Kur'ân'a dair olan Yirmi Beşinci Söz'de envâına işaret ve bir derece izah ve isbat ettiğimizden, geçmiş zamana dair ve enbiyâ-yı sâbıkaya dair ve hakâik-i ilâhiyeye ve hakâik-i kevniyeye ve hakâik-i uhreviyeye dair ihbarat-ı gaybiyelerini Yirmi Beşinci Söz'e havale edip, şimdilik bahsetmeyeceğiz. Yalnız, kendinden sonra Sahabe ve Âl-i Beyt'in başına gelen ve ümmetin ileride mazhar olacağı hâdisâta dair pek çok ihbarat-ı sâdıka-yı gaybiyesi kısmından cüz'î, birkaç misaline işaret edeceğiz. Ve şu hakikat tamamıyla anlaşılmak için, "Altı Esas" mukaddime olarak beyan edeceğiz.

Birinci Esas

Resûl-i Ekrem'in (aleyhissalâtü vesselâm), çendan her hâli ve her tavrı, sıdkına ve nübüvvetine şahit olabilir. Fakat her hâli, her tavrı harikulâde olmak lâzım değildir. Çünkü Cenâb-ı Hak, O'nu beşer suretinde göndermiş, tâ insanın ahvâl-i içtimaiyelerinde ve dünyevî, uhrevî saadetlerini kazandıracak a'mâl ve harekâtlarında, rehber olsun ve imam olsun ve her biri birer mucizât-ı kudret-i ilâhiye olan âdiyat içindeki harikulâde olan sanat-ı rabbâniyeyi ve tasarruf-u kudret-i ilâhiyeyi göstersin. Eğer ef'âlinde beşeriyetten çıkıp harikulâde olsaydı, bizzat imam olamazdı; ef'âliyle, ahvâliyle, etvârıyla ders veremezdi.

Fakat, yalnız nübüvvetini muannidlere karşı isbat etmek için harikulâde işlere mazhar olur ve inde'l-hâce, arasıra mucizâtı gösterirdi. Fakat, sırr-ı teklif

1 (Hâşiye) Maatteessüf niyet ettiğim gibi yazamadım. İhtiyârsız olarak nasıl kalbe geldi, öyle yazıldı. Şu taksimattaki tertibi tamamıyla mürâat edemedim.

olan imtihan ve tecrübe muktezasıyla, elbette bedâhet derecesinde ve ister istemez tasdike mecbur kalacak derecede mucize olmazdı. *Çünkü sırr-ı imtihan ve hikmet-i teklif iktiza eder ki, akla kapı açılsın ve aklın ihtiyârı elinden alınmasın. Eğer gayet bedihî bir surette olsa, o vakit aklın ihtiyârı kalmaz, Ebûcehil de Ebûbekir (radiyallâhu anh) gibi tasdik eder, imtihan ve teklifin faydası kalmaz, kömürle elmas bir seviyede kalırdı.*

Cây-ı hayrettir ki, Resûl-i Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselâm)* mübalâğasız binler vecihte binler çeşit insan, her biri birtek mucizesiyle.. veya bir delil-i nübüvvetle.. veya bir kelâmıyla.. veya yüzünü görmesiyle ve hâkezâ… birer alâmetiyle iman getirdikleri hâlde, bütün bu binler ayrı ayrı insanları ve müdakkik ve mütefekkirleri imana getiren bütün o binler delâil-i nübüvveti, nakl-i sahih ile ve âsâr-ı kat'iye ile şimdiki bedbaht bir kısım insanlara kâfi gelmiyor gibi dalâlete sapıyorlar.

İkinci Esas

Resûl-i Ekrem (aleyhissalâtü vesselâm), hem beşerdir, beşeriyet itibarıyla beşer gibi muamele eder; hem Resûldür, risalet itibarıyla Cenâb-ı Hakk'ın tercümanıdır, elçisidir. Risaleti, vahye istinad eder. Vahiy iki kısımdır:

Biri ***vahy-i sarihîdir*** ki; *Resûl-i Ekrem (aleyhissalâtü vesselâm) onda sırf bir tercümandır, mübelliğdir, müdahalesi yoktur..* Kur'ân ve bazı ehâdis-i kudsiye gibi.

İkinci kısım, ***vahy-i zımnî****dir. Şu kısmın mücmel ve hülâsası, vahye ve ilhama istinad eder. Fakat tafsilâtı ve tasvirâtı Resûl-i Ekrem'e (aleyhissalâtü vesselâm) aittir.* O vahiyden gelen mücmel hâdiseyi tafsil ve tasvirde Zât-ı Ahmediye *(aleyhissalâtü vesselâm),* bazen yine ilhama, ya vahye istinad edip beyan eder, veyahut kendi ferasetiyle beyan eder. Ve kendi içtihadıyla yaptığı tafsilât ve tasvirâtı, ya vazife-i risalet noktasında ulvî kuvve-i kudsiye ile beyan eder, veyahut örf ve âdet ve efkâr-ı âmme seviyesine göre, beşeriyeti noktasında beyan eder.

İşte, her hadiste bütün tafsilâtına, vahy-i mahz noktasıyla bakılmaz. Beşeriyetin muktezası olan efkâr ve muamelâtında, risaletin ulvî âsârı aranılmaz. Madem bazı hâdiseler mücmel olarak, mutlak bir surette ona vahyen gelir, o da kendi ferasetiyle ve teârüf-ü umumî cihetiyle tasvir eder. Şu tasvirdeki müteşâbihâta ve müşkülâta bazen tefsir lâzım geliyor, hatta tâbir lâzım

geliyor. Çünkü bazı hakikatler var ki, temsille fehme takrib edilir. Nasıl ki, bir vakit huzur-u nebevîde derince bir gürültü işitildi. Ferman etti ki: *"Şu gürültü, yetmiş senedir yuvarlanıp şimdi cehennemin dibine düşmüş bir taşın gürültüsüdür."*[1] Bir saat sonra cevap geldi ki, *"Yetmiş yaşına giren meşhur bir münafık ölüp cehenneme gitti."* Zât-ı Ahmediye'nin *(aleyhissalâtü vesselâm)* beliğ bir temsille beyan ettiği hâdisenin te'vilini gösterdi.

Üçüncü Esas

Naklolunan haberler, eğer tevâtür suretinde olsa kat'îdir. Tevâtür iki kısımdır:[2(Hâşiye)] Biri *sarih tevâtür*, biri *mânevî tevâtürdür*.

♦*Mânevî tevâtür* de iki kısımdır. Biri *sükûtîdir*. Yani, sükût ile kabul gösterilmiş. Meselâ, bir cemaat içinde bir adam, o cemaatin nazarı altında bir hâdiseyi haber verse, cemaat onu tekzip etmezse, sükûtla mukabele etse, kabul etmiş gibi olur. Hususan, haber verdiği hâdisede cemaat onunla alâkadar olsa, hem tenkide müheyyâ ve hatayı kabul etmez ve yalanı çok çirkin görür bir cemaat olsa, elbette onun sükûtu o hâdisenin vukuuna kuvvetli delâlet eder.

♦İkinci kısım tevâtür-ü mânevî şudur ki: Bir hâdisenin vukuuna, meselâ "Bir kıyye taam, iki yüz adamı tok etmiş" denilse, fakat onu haber verenler ayrı ayrı surette haber veriyor. Biri bir çeşit, biri başka bir surette, diğeri başka bir şekilde beyan eder. Fakat umumen, aynı hâdisenin vukuuna müttefiktirler. İşte, mutlak hâdisenin vukuu, *mütevâtir-i bilmanadır*, kat'îdir. İhtilâf-ı suret ise zarar vermez. *Hem bazen olur ki, haber-i vâhid, bazı şerâit dahilinde tevâtür gibi kat'iyeti ifade eder. Hem bazen olur ki, haber-i vâhid, haricî emârelerle kat'iyeti ifade eder.*

İşte, Resûl-i Ekrem'den *(aleyhissalâtü vesselâm)* bize naklolunan mucizâtı ve delâil-i nübüvveti, kısm-ı âzamı tevâtürledir; ya sarihî, ya mânevî, ya sükûtî. Ve bir kısmı, çendan haber-i vâhidledir; fakat öyle şerâit dahilinde, nakkâd-ı muhaddisîn nazarında kabule şâyân olduktan sonra, tevâtür gibi kat'iyeti ifade etmek lâzım gelir. Evet, muhaddisînin, muhakkikîninden "Hâfız" tâbir ettikleri zâtlar, lâakal yüz bin hadisi hıfzına almış binler muhakkik

---

1 Bkz.: Müslim, *cennet* 31, *münâfikîn* 15; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 2/371, 3/341, 346; İbni Hibbân, *es-Sahîh* 16/510.

2 (Hâşiye) Şu risalede "tevâtür" lafzı, Türkçe "şâyia" manasındaki tevâtür değil, belki yakîni ifade eden, yalan ihtimali olmayan kuvvetli ihbardır.

muhaddisler,[1] hem elli sene sabah namazını işâ abdestiyle kılan müttakî muhaddisler[2] ve başta Buhârî ve Müslim olarak Kütüb-ü Sitte-i Hadisiye sahipleri olan ilm-i hadis dâhileri, allâmeleri tashih ve kabul ettikleri haber-i vâhid, tevâtür kat'iyetinden geri kalmaz.

Evet, fenn-i hadisin muhakkikleri, nakkâdları o derece hadisle hususiyet peydâ etmişler ki; Resûl-i Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselâm)* tarz-ı ifadesine ve üslûb-u âlisine ve suret-i ifadesine ünsiyet edip meleke kesbetmişler ki, yüz hadis içinde bir mevzûu görse, *"Mevzûdur!"* der, *"Bu, hadis olmaz ve Peygamber'in sözü değildir!"* der, reddeder.[3] Sarraf gibi, hadisin cevherini tanır, başka sözü ona iltibas edemez. Yalnız, İbnü'l-Cevzî gibi bazı muhakkikler, tenkitte ifrat edip bazı ehâdis-i sahîhaya da mevzû demişler. Fakat "her mevzû şeyin manası yanlıştır" demek değildir, belki "bu söz hadis değildir" demektir.

Suâl: An'aneli senedin faydası nedir ki; lüzumsuz yerde, mâlûm bir vâkıada, "an fülân, an fülân, an fülân" derler?

Elcevap: Faydaları çoktur. Ezcümle, bir faydası şudur: An'ane ile gösteriliyor ki, an'anede dahil olan mevsuk ve hüccetli ve sâdık ehl-i hadisin bir nevi icmâını irâe eder.. ve o senedde dahil olan ehl-i tahkikin bir nevi ittifakını gösterir. Güya o senedde, o an'anede dahil olan her bir imam, her bir allâme, o hadisin hükmünü imza ediyor, sıhhatine dair mührünü basıyor.

Suâl: Neden hâdisât-ı i'câziye, sâir zarurî ahkâm-ı şer'iye gibi tevâtür suretinde, pek çok tarîklerle, çok ehemmiyetli nakledilmemiş?

Elcevap: Çünkü ekser ahkâm-ı şer'iyeye, ekser nâs, ekser evkâtta muhtaçtır. Farz-ı ayn gibi, o ahkâmın her şahsa alâkası var. Amma mucizât ise, herkesin her bir mucizeye ihtiyacı yok. Eğer ihtiyaç olsa da, bir defa işitmek kâfi gelir. Âdetâ farz-ı kifaye gibi, bir kısım insanlar onları bilse yeter.

---

1 Meselâ İmam Ahmed İbni Hanbel bir milyon hadisi[*1], İmam Buhârî beş yüz bin hadisi[*2] hıfzeden muhaddislerdendir.

[*1] Bkz.: ez-Zehebî, *Tezkiratü'l-huffâz* 2/431; İbnü'l-Cevzî, *Sıfatü's-safve* 2/337; İbni Hacer, *Tehzîbü't-tehzîb* 1/64.

[*2] Bkz.: en-Nevevî, *Tehzîbü'l-esmâ* 1/86; ez-Zehebî, *Tezkiratü'l-huffâz* 2/556; es-Suyûtî, *et-Tedrîbü'r-râvî* 1/99.

2 Yatsı abdestiyle sabah namazını kılan pek çok insan olduğunu belirten İmam Gazâlî, Tâbiînden 40 sene boyunca böyle yapan 40 kişinin isimlerini vermektedir: el-Gazâlî, *İhyâu ulûmi'd-dîn* 1/359.

3 Bkz.: İbni Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ* 6/186; Hennâd, *ez-Zühd* 1/293; Hâkim, *Ma'rifetü ulûmi'l-hadîs* s.62.

İşte bunun içindir ki; bazı olur, bir mucizenin vücûdu ve tahakkuku, bir hükmün vücûdundan on derece daha kat'î olduğu hâlde, onun râvisi bir-iki olur, hükmün râvisi on yirmi olur.

Dördüncü Esas

Resûl-i Ekrem'in (aleyhissalâtü vesselâm) istikbalden haber verdiği bazı hâdiseler, cüz'î birer hâdise değil, belki tekerrür eden birer hâdise-i külliyeyi, cüz'î bir surette haber verir. Hâlbuki o hâdisenin müteaddit vecihleri var. Her defa bir veçhini beyan eder. Sonra râvi-i hadis o vecihleri birleştirir. Hilâf-ı vâki gibi görünür.

Meselâ, Hazreti Mehdî'ye dair muhtelif rivayetler var.[1] Tafsilât ve tasvirât başka başkadır. Hâlbuki, Yirmi Dördüncü Söz'ün bir dalında isbat edildiği gibi, Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)*, vahye istinâden, her bir asırda kuvve-i mâneviye-i ehl-i imanı muhafaza etmek için.. hem dehşetli hâdiselerde yeise düşmemek için.. hem Âlem-i İslâmiyet'in bir silsile-i nurâniyesi olan Âl-i Beyt'ine ehl-i imanı mânevî raptetmek için Mehdî'yi haber vermiş.[2] Âhirzamanda gelen Mehdî gibi her bir asır, Âl-i Beyt'ten bir nevi mehdî, belki mehdîler bulmuş. Hatta, Âl-i Beyt'ten mâdud olan Abbasiye hulefâsından Büyük Mehdî'nin çok evsafına câmî bir mehdî bulmuş. İşte, Büyük Mehdî'den evvel gelen emsâlleri, numûneleri olan hulefa-yı mehdiyyîn ve aktâb-ı mehdiyyîn evsafları, asıl Mehdî'nin evsafına karışmış ve ondan rivayetler ihtilâfa düşmüş.

Beşinci Esas

Resûl-i Ekrem (aleyhissalâtü vesselâm), لَا يَعْلَمُ الْغَيْبَ إِلَّا اللّٰهُ[3] *sırrınca, kendi kendine gaybı bilmezdi.. belki Cenâb-ı Hak O'na bildirirdi.. O da bildirirdi. Cenâb-ı Hak, hem Hakîmdir, hem Rahîmdir. Hikmet ve rahmeti ise; umûr-u gaybiyeden çoğunun setrini iktiza ediyor, müphem kalmasını istiyor. Çünkü şu dünyada insanın hoşuna gitmeyen şeyler daha çoktur; vukuundan evvel onları bilmek elîmdir. İşte bu sır içindir ki, ölüm ve ecel müphem bırakılmış ve insanın başına gelecek musibetler dahi perde-i gaybda kalmış.*[4]

---

1 Müslim, *îmân* 247; Tirmizî, *fiten* 53; Ebû Dâvûd, *mehdî* 4, 6, 7; İbni Mâce, *fiten* 24, 34; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 1/99.

2 Bkz.: Ebû Dâvûd, *mehdî* 6; İbni Mâce, *fiten* 34.

3 Hiç kimse gaybı bilemez, gaybı yalnız Allah bilir.

4 Ecelin gizli bırakıldığına dair âyet ve hadisler için bkz.: Lokman sûresi, 31/34; Buhârî, *istiskâ* 29, *tefsîru sûre (6)* 1, *(13)* 1, *(31)* 2, *tevhîd* 4; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 2/24, 52, 58, 122.

İşte, hikmet-i rabbâniye ve rahmet-i ilâhiye böyle iktiza ettiği için, Resûl-i Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselâm)* ümmetine karşı ziyâde hassas merhametini ziyâde rencide etmemek ve âl ve ashabına karşı şedit şefkatini fazla incitmemek için, vefat-ı nebevîden sonra âl ve ashabının ve ümmetinin başlarına gelen müthiş hâdisâtı, umumiyetle ve tafsilâtıyla göstermemek,[1(Hâşiye)] muktezayı hikmet ve rahmettir. Fakat yine bazı hikmetler için, mühim hâdisâtı –fakat dehşetli bir surette değil– ona tâlim etmiş, o da ihbar etmiş. Hem güzel hâdiseleri kısmen mücmel, kısmen tafsil ile bildirmiş, o da haber vermiş. Onun haberlerini de, en yüksek bir derece-i takvada ve adlde ve sıdkta çalışan ve وَمَنْ كَذَبَ عَلَيَّ مُتَعَمِّدًا فَلْيَتَبَوَّأْ مَقْعَدَهُ مِنَ النَّارِ[2] hadisindeki tehditten şiddetle korkan ve فَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ كَذَبَ عَلَى اللهِ[3] âyetindeki şiddetli tehditten şiddetle kaçan muhaddisîn-i kâmilîn, bize sahih bir surette o haberleri nakletmişler.

Altıncı Esas

Resûl-i Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselâm)* ahvâl ve evsafı, siyer ve tarih suretiyle beyan edilmiş. Fakat o evsaf ve ahvâl-i gâlibi, beşeriyetine bakar. Hâlbuki, o Zât-ı Mübarek'in şahs-ı mânevîsi ve mahiyet-i kudsiyesi o derece yüksek ve nurânidir ki, siyer ve tarihte beyan olunan evsaf, o bâlâ kâmete uygun gelmiyor, o yüksek kıymete muvafık düşmüyor. Çünkü اَلسَّبَبُ كَالْفَاعِلِ[4] sırrınca, her gün, hatta şimdi de bütün ümmetinin ibadetleri kadar bir azîm ibadet sayfa-yı kemâlâtına ilâve oluyor. Nihayetsiz rahmet-i ilâhiyeye, nihayetsiz bir surette, nihayetsiz bir istidatla mazhar olduğu gibi, her gün hadsiz ümmetinin hadsiz duasına mazhar oluyor.

---

1 (Hâşiye) Zât-ı Ahmediye'ye *(aleyhissalâtü vesselâm)*, Âişe-i Sıddîka'ya karşı ziyade muhabbet ve şefkatini rencide etmemek için, Vak'a-yı Cemel Hâdisesi'nde onun bulunacağı kat'î gösterilmediğine delil ise, ezvâc-ı tâhirâta ferman etmiş ki: "Keşke bilseydim, hanginiz o vak'ada bulunacak."[*1] Fakat sonra, hafif bir surette bildirilmiş ki, Hazreti Ali'ye *(radiyallâhu anh)* ferman etmiş: Seninle Âişe beyninde bir hâdise olsa... فَارْفُقْ بِهَا فَارْدُدْهَا إِلَى مَأْمَنِهَا "Ona şefkatle muamele et ve onu selâmetle evine gönder."[*2]

[*1] Bkz.: Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 6/52, 97; Ma'mer İbni Râşid, *el-Câmi'* 11/365; İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef* 7/536.

[*2] Bkz.: Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 6/393; et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* 1/332; el-Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvve* 6/411.

2 "Kim, kasden benim üzerime yalan uydurursa, cehennemdeki yerini hazırlasın." (Bkz.: Buhârî, *ilim* 38; Müslim, *mukaddime* 2-4).

3 "Uydurduğu yalanı Allah'a mâl eden kimseden daha zâlim biri olabilir mi?" (Zümer sûresi, 39/32).

4 (Bir işe) sebep olan, (onu bizzat) yapan gibidir.

Ve şu kâinatın neticesi ve en mükemmel meyvesi.. ve Hâlık-ı kâinatın tercümanı ve sevgilisi olan o Zât-ı Mübarek'in tamam-ı mahiyeti ve hakikat-i kemâlâtı, siyer ve tarihe geçen beşerî ahvâl ve etvâra sığışmaz. Meselâ, Hazreti Cebrail ve Mikail iki muhafız yâver hükmünde Gazve-i Bedir'de yanında bulunan[1] bir Zât-ı Mübarek; çarşı içinde bedevî bir Arap'la at mübayaasında münazaa etmek, birtek şahit olan Huzeyme'yi şahit göstermekle görünen etvârı[2] içinde sığışmaz.

İşte yanlış gitmemek için, her vakit mahiyet-i beşeriyeti itibarıyla işitilen evsaf-ı âdiye içinde başını kaldırıp hakikî mahiyetine ve mertebe-i risalette durmuş nurâni şahsiyet-i mâneviyesine bakmak lâzımdır. Yoksa, ya hürmetsizlik eder veya şüpheye düşer! Şu sırrı izah için şu temsili dinle:

Meselâ bir hurma çekirdeği var. O hurma çekirdeği toprak altına konup açılarak koca meyvedar bir ağaç oldu. Hem gittikçe tevessü eder, büyür. Veya tavus kuşunun bir yumurtası vardı. O yumurtaya hararet verildi, bir tavus civcivi çıktı. Sonra, tam mükemmel, her tarafı kudretten yazılı ve yaldızlı bir tavus kuşu oldu. Hem gittikçe daha büyür ve güzelleşir.

Şimdi, o çekirdek ve o yumurtaya ait sıfatlar, hâller var. İçinde incecik maddeler var. Hem ondan hâsıl olan ağaç ve kuşun da, o çekirdek ve yumurtanın âdi, küçük keyfiyet ve vaziyetlerine nisbeten büyük ve âlî sıfatları ve keyfiyetleri var.

Şimdi, o çekirdek ve o yumurtanın evsafını ağaç ve kuşun evsafıyla raptedip bahsetmek de lâzım gelir ki, her vakit akl-ı beşer başını çekirdekten ağaca kaldırıp baksın ve yumurtadan kuşa gözünü tevcih edip dikkat etsin. Tâ işittiği evsafı onun aklı kabul edebilsin. Yoksa, "Bir dirhem çekirdekten bin batman hurma aldım." ve "Şu yumurta, cevv-i âsumanda kuşların sultanıdır." dese, tekzip ve inkâra sapacak.

İşte bunun gibi, Resûl-i Ekrem'in (aleyhissalâtü vesselâm) beşeriyeti, o çekirdeğe, o yumurtaya benzer. Ve vazife-i risaletle parlayan mahiyeti ise, şecere-i tûbâ gibi ve cennetin tayr-ı hümâyunu gibidir. Hem daima tekemmüldedir. Onun için, çarşı içinde bir bedevî ile nizâ eden o Zât'ı düşündüğü vakit, Refref'e[3] *binip, Cebrail'i arkada bırakıp, Kâb-ı Kavseyn'e koşup*

---

1 Bkz.: el-Vâkıdî, *Kitâbü'l-meğâzî* 1/78; İbni Asâkir, *Târîhu Dimaşk* 20/321; el-Kurtubî, *el-Câmi' li ahkâmi'l-Kur'ân* 4/194-195.

2 Bkz.: Ebû Dâvûd, *akdiye* 20; Nesâî, *büyû'* 81; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 5/215-216.

3 Bkz.: en-Nesâî, *es-Sünenü'l-kübrâ* 6/470-473; el-Hakîm et-Tirmizî, *Nevâdiru'l-usûl* 1/162.

giden[1] *Zât-ı Nurânisi'ne hayal gözünü kaldırıp bakmak lâzım gelir. Yoksa ya hürmetsizlik edecek veya nefs-i emmâresi inanmayacak!..*

Beşinci Nükteli İşaret

Umûr-u gaybiyeye dair hadislerin birkaç misalini zikrederiz.

♦Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)*, –nakl-i sahih ile ve mütevâtir bir derecede bize vâsıl olmuş ki– minber üstünde, cemaat-i sahabe içinde ferman etmiş ki:

إِنَّ ابْنِي هٰذَا سَيِّدٌ وَلَعَلَّ اللهَ أَنْ يُصْلِحَ بِهِ بَيْنَ فِئَتَيْنِ عَظِيمَتَيْنِ مِنَ الْمُسْلِمِينَ[2]

İşte, kırk sene sonra İslâm'ın en büyük iki ordusu karşı karşıya geldiği vakit, Hazreti Hasan *(radîyallâhu anh)*, Hazreti Muaviye *(radîyallâhu anh)* ile musâlaha edip,[3] cedd-i emcedinin mucize-i gaybiyesini tasdik etmiştir.

♦İkincisi: Nakl-i sahih ile Hazreti Ali'ye demiş:

تُقَاتِلُ النَّاكِثِينَ وَالْقَاسِطِينَ وَالْمَارِقِينَ[4]

Hem Vak'a-yı Cemel, hem Vak'a-yı Sıffin, hem Vak'a-yı Havâriç hâdiselerini haber vermiş.

♦Hem Hazreti Ali *(radîyallâhu anh)* Hazreti Zübeyr ile seviştiği bir zaman dedi: *"Bu sana karşı muharebe edecek, fakat haksızdır!"*[5]

♦Hem ezvâc-ı tâhirâtına demiş: *"İçinizden birisi, mühim bir fitnenin başına geçecek ve etrafında çoklar katledilecek*[6].. وَتَنْبَحُ عَلَيْهَا كِلَابُ الْحَوْأَبِ[7]"

İşte şu sahih, kat'î hadisler, otuz sene sonra Hazreti Ali'nin Hazreti Âişe ve Zübeyr ve Talha'ya karşı Vak'a-yı Cemel'de.. ve Muaviye'ye karşı Sıffin'de..

---

1 Bkz.: Kadı Iyâz, *eş-Şifâ* 1/204; el-Kurtubî, *el-Câmi' li ahkâmi'l-Kur'ân* 17/98; İbni Hacer, *Fethu'l-bârî* 13/484.

2 "Şüphesiz benim bu torunum seyyiddir. Allah onun vâsıtasıyla müslümanlardan iki büyük fırkanın arasını bulacaktır." (Bkz.: Buhârî, *sulh* 9; Tirmizî, *menâkıb* 30; Ebû Dâvûd, *sünnet* 12, 13).

3 Bkz.: et-Taberî, *Târîhu'l-ümem ve'l-mülûk* 3/167; ez-Zehebî, *Siyeru a'lâmi'n-nübelâ* 3/291.

4 "Biatını bozanlar, hak ve adâletten sapanlar ve dinden çıkanlarla harbedeceksin." (Bkz.: el-Hâkim, *el-Müstedrek* 3/150. Ayrıca bkz.: el-Bezzâr, *el-Müsned* 2/215, 3/27; Ebû Ya'lâ, *el-Müsned* 1/397, 3/194).

5 Bkz.: İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef* 7/545; Ebû Ya'lâ, *el-Müsned* 2/29; el-Hâkim, *el-Müstedrek* 3/413.

6 Bkz.: İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef* 7/538; İbni Abdilberr, *el-İstîâb* 4/1885.

7 "Ona Hav'eb'in köpekleri havlayacaktır." (Bkz.: Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 6/52, 97).

ve Havâric'e karşı Harûra'da ve Nehravan'da muharebesi, o ihbar-ı gaybînin bir tasdik-i fiilîsidir.

♦Hem Hazreti Ali'ye, "senin sakalını, senin başının kanıyla ıslattıracak bir adamı"[1] ihbar etmiş. Hazreti Ali o adamı tanırmış;[2] o da Abdurrahmân İbni Mülcemü'l-Hâricî'dir.[3]

♦Hem Hâricîlerin içinde "Zü's-südeyye" denilen bir adamı, garip bir nişanla alâmet olarak haber vermiştir ki, Havâric'lerin maktulleri içinde o adam bulunmuş.. Hazreti Ali onu, hakkaniyetine hüccet göstermiş.. hem mucize-i nebeviyeyi ilân etmiş.[4]

♦Hem Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)*, Ümmü Seleme'nin,[5] daha diğerlerin[6] rivayet-i sahîhasıyla haber vermiş ki; "Hazreti Hüseyin, Taff (yani Kerbelâ)'da katledilecektir." Elli sene sonra, aynı vak'a-yı ciğer-sûz vukua gelip o ihbar-ı gaybîyi tasdik etmiş.[7]

♦Hem mükerreren ihbar etmiş ki: "Benim Âl-i Beyt'im, benden sonra (يَلْقَوْنَ قَتْلًا وَتَشْرِيدًا) –yani– katle ve belâya ve nefye maruz kalacaklar." Ve bir derece izah etmiş..[8] aynen öyle çıkmıştır.

Şu makamda bir mühim suâl vardır ki:

Denilir ki: *"Hazreti Ali, o derece hilâfete liyakati olduğu.. ve Resûl-i Ekrem'e (aleyhissalâtü vesselâm) karâbeti.. ve harikulâde cesaret ve ilmiyle beraber, neden hilâfette tekaddüm ettirilmedi? Ve neden onun hilâfeti zamanında İslâm çok keşmekeşe mazhar oldu?"*

Elcevap: Âl-i Beyt'ten bir kutb-u âzam demiş ki; *"Resûl-i Ekrem (aleyhissalâtü vesselâm), Hazreti Ali'nin (radiyallâhu anh) hilâfetini arzu etmiş. Fakat gâipten O'na bildirilmiş ki, murâd-ı ilâhî başkadır. O da arzusunu bırakıp murâd-ı ilâhîye tâbi olmuş."*[9]

---

1 Bkz.: Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 1/91, 102; et-Tayâlisî, *el-Müsned* s.23; İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef* 7/485.

2 Bkz.: Abdurrezzak, *el-Musannef* 10/125, 154; İbni Abdilberr, *el-İstîâb* 3/1126, 1127.

3 Bkz.: Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 1/92; İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef* 5/437.

4 Bkz.: Buhârî, *menâkıb* 25; Müslim, *zekât* 148; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 3/33.

5 Bkz.: Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 6/294.

6 Bkz.: Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 3/242, 256; et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* 3/107.

7 Bkz.: İbni Abdilberr, *el-İstîâb* 1/393; İbni Asâkir, *Târîhu Dimaşk* 14/213; İbni Kesîr, *el-Bidâye* 6/229-232.

8 el-Hâkim, *el-Müstedrek* 4/534; İbni Hacer el-Heytemî, *es-Savâiku'l-muhrika* 2/527, 658. Ayrıca bkz.: İbni Mâce, *fiten* 34; İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef* 7/527.

9 Bkz.: Hatîb el-Bağdâdî, *Târîhu Bağdâd* 11/213; İbni Asâkir, *Târîhu Dimaşk* 45/322.

✓Murâd-ı ilâhînin hikmetlerinden birisi şu olmak gerektir ki: *Vefat-ı nebevîden sonra, en ziyâde ittifak ve ittihada gelmeye muhtaç olan sahabeler, eğer Hazreti Ali başa geçseydi, Hazreti Ali'nin hilâfeti zamanında zuhura gelen hâdisâtın şehâdetiyle ve Hazreti Ali'nin mümâşâtsız, pervâsız, zâhidâne, kahramanâne, müstağniyâne tavrı ve şöhretgîr-i âlem şecaati itibarıyla, çok zâtlarda ve kabilelerde rekabet damarını harekete getirip tefrikaya sebep olmak kaviyyen muhtemeldi.*

✓Hem Hazreti Ali'nin hilâfetinin teahhur etmesinin bir sırrı da şudur ki: *Gayet muhtelif akvâmın birbirine karışmasıyla, Peygamber (aleyhissalâtü vesselâm)'ın haber verdiği gibi sonra inkişaf eden yetmiş üç fırka*[1] *efkârının esaslarını taşıyan o akvâm içinde, fitne-engiz hâdisâtın zuhuru zamanında, Hazreti Ali gibi harikulâde bir cesaret ve feraset sahibi, Hâşimî ve Âl-i Beyt gibi kuvvetli, hürmetli bir kuvvet lâzım idi ki dayanabilsin.. evet, dayandı… Resûl-i Ekrem'in (aleyhissalâtü vesselâm) haber verdiği gibi, "Ben Kur'ân'ın tenzili için harbettim. Sen de te'vili için harbedeceksin!"*[2]

✓Hem eğer Hazreti Ali olmasaydı, dünya saltanatı, mülûk-u emeviyeyi bütün bütün yoldan çıkarmak muhtemeldi. Hâlbuki, karşılarında Hazreti Ali ve Âl-i Beyt'i gördükleri için, onlara karşı muvâzeneye gelmek ve Ehl-i İslâm nazarında mevkilerini muhafaza etmek için ister istemez, Emeviye devleti reislerinin umumu, kendileri olmasa da herhâlde teşvik ve tasvibleriyle, etbâları ve taraftarları, bütün kuvvetleriyle hakâik-i İslâmiye'yi ve hakâik-i imaniyeyi ve ahkâm-ı Kur'âniye'yi muhafazaya ve neşre çalıştılar. Yüz binlerle müçtehidîn-i muhakkikîn ve muhaddisîn-i kâmilîn ve evliyalar ve asfiyalar yetiştirdiler. *Eğer karşılarında Âl-i Beyt'in gayet kuvvetli velâyet ve diyanet ve kemâlâtı olmasaydı, Abbasîler'in ve Emevîler'in âhirlerindeki gibi, bütün bütün çığırdan çıkmak muhtemeldi.*

Eğer denilse: *"Neden hilâfet-i İslâmiye, Âl-i Beyt-i Nebevî'de takarrur etmedi? Hâlbuki en ziyâde lâyık ve müstehak onlardı."*

Elcevap: *Saltanat-ı dünyeviye aldatıcıdır. Âl-i Beyt ise hakâik-i İslâmiye'yi ve ahkâm-ı Kur'âniye'yi muhafazaya memur idiler. Hilâfet ve saltanata geçen, ya nebî gibi mâsum olmalı, veyahut Hulefâ-yı Râşidîn ve Ömer İbni Abdilaziz-i Emevî ve Mehdî-yi Abbâsî gibi harikulâde bir zühd-ü kalbi olmalı ki, aldanmasın.* Hâlbuki, Mısır'da Âl-i Beyt nâmına

---

1 Bkz.: Tirmizî, *îmân* 18; Ebû Dâvûd, *sünnet* 1; İbni Mâce, *fiten* 17; Dârimî, *siyer* 75.

2 ed-Deylemî, *el-Müsned* 1/46. Ayrıca bkz.: Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 3/31, 82; en-Nesâî, *es-Sünenü'l-kübrâ* 5/154.

teşekkül eden Devlet-i Fâtımiye Hilâfeti ve Afrika'da Muvahhidîn Hükûmeti ve İran'da Safevîler Devleti gösteriyor ki, saltanat-ı dünyeviye Âl-i Beyt'e yaramaz.. vazife-i asliyesi olan hıfz-ı dini ve hizmet-i İslâmiyet'i onlara unutturur. Hâlbuki, saltanatı terk ettikleri zaman, parlak ve yüksek bir surette İslâmiyet'e ve Kur'ân'a hizmet etmişler.

İşte, bak! Hazreti Hasan'ın neslinden gelen aktâblar, hususan Aktâb-ı Erbaa ve bilhassa Gavs-ı Âzam olan Şeyh Abdülkadir Geylânî ve Hazreti Hüseyin'in neslinden gelen imamlar, hususan Zeynelâbidin ve Câfer Sâdık ki, her biri birer mânevî mehdî hükmüne geçmiş, mânevî zulmü ve zulümâtı dağıtıp envâr-ı Kur'âniye'yi ve hakâik-i imaniyeyi neşretmişler, cedd-i emcedlerinin birer vârisi olduklarını göstermişler.

Eğer denilse: *"Mübarek İslâmiyet ve nurâni asr-ı saadetin başına gelen o dehşetli, kanlı fitnenin hikmeti ve vech-i rahmeti nedir? Çünkü onlar kahra lâyık değildiler."*

Elcevap: Nasıl ki baharda dehşetli yağmurlu bir fırtına, her tâife-i nebâtâtın, tohumların, ağaçların istidatlarını tahrik eder, inkişaf ettirir, her biri kendine mahsus çiçek açar, fıtrî birer vazife başına geçer. *Öyle de, sahabe ve tâbiînin başına gelen fitne dahi, çekirdekler hükmündeki muhtelif ayrı ayrı istidatları tahrik edip kamçıladı. "İslâmiyet tehlikededir, yangın var!" diye her tâifeyi korkuttu, İslâmiyet'in hıfzına koşturdu. Her biri, kendi istidadına göre, Câmia-yı İslâmiyet'in kesretli ve muhtelif vazifelerinden bir vazifeyi omuzuna aldı, kemâl-i ciddiyetle çalıştı. Bir kısmı hadislerin muhafazasına, bir kısmı şeriatın muhafazasına, bir kısmı hakâik-i imaniyenin muhafazasına, bir kısmı Kur'ân'ın muhafazasına çalıştı, ve hâkezâ.. her bir tâife bir hizmete girdi. Vezâif-i İslâmiyet'te hummâlı bir surette sa'y ettiler. Muhtelif renklerde çok çiçekler açıldı. Pek geniş olan Âlem-i İslâmiyet'in aktârına o fırtına ile tohumlar atıldı, yarı yeri gülistana çevirdi. Fakat, maatteessüf o güller ve gülistan içinde ehl-i bid'a fırkalarının dikenleri dahi çıktı.*

Güya dest-i kudret; celâl ile o asrı çalkaladı, şiddetle tahrik edip çevirdi, ehl-i himmeti gayrete getirip elektriklendirdi. O hareketten gelen bir kuvve-i ani'l-merkeziye ile pek çok münevver müçtehitleri ve nurâni muhaddisleri, kudsî hâfızları, asfiyaları, aktâbları Âlem-i İslâm'ın aktârına uçurdu, hicret ettirdi. Şarktan garba kadar Ehl-i İslâm'ı heyecana getirip, Kur'ân'ın hazinelerinden istifade için gözlerini açtırdı… Şimdi sadede geliyoruz.

Resûl-i Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselâm)* umûr-u gaybiyeden haber verdiği gibi doğru vukua gelen işler binlerdir, pek çoktur. Biz yalnız cüz'î birkaç misaline işaret edeceğiz:

İşte, başta Buhârî ve Müslim, sıhhatle meşhur Kütüb-ü Sitte-i Hadisiye sahipleri, beyan edeceğimiz haberlerin çoğunda müttefik ve o haberlerin çoğu mânen mütevâtir[1] ve bir kısmı dahi, ehl-i tahkik onların sıhhatine ittifak etmesiyle, mütevâtir gibi kat'î denilebilir.

♦İşte, nakl-i sahih-i kat'î ile ashabına haber vermiş ki: *"Siz umum düşmanlarınıza galebe edeceksiniz. Hem feth-i Mekke,*[2] *hem feth-i Hayber,*[3] *hem feth-i Şam,*[4] *hem feth-i Irak,*[5] *hem feth-i İran,*[6] *hem feth-i Beyti'l-Makdis'e*[7] *muvaffak olacaksınız. Hem o zamanın en büyük devletleri olan İran ve Rum padişahlarının hazinelerini beyninizde taksim edeceksiniz..."*[8] haber vermiş. Hem "tahminim böyle" veya "zannederim" demiş. Belki, görür gibi kat'î ihbar etmiş.. haber verdiği gibi çıkmış. Hâlbuki haber verdiği vakit, hicrete mecbur olmuş.. sahabeleri az.. Medine etrafı ve bütün dünya düşmandı.

♦Hem nakl-i sahih-i kat'î ile çok defa ferman etmiş:

اِقْتَدُوا بِالَّذَيْنِ مِنْ بَعْدِي أَبِي بَكْرٍ وَعُمَرَ[9] deyip, Ebûbekir ve Ömer kendinden sonraya kalacaklar, hem halife olacaklar, hem mükemmel bir surette ve rıza-yı ilâhî ve marzi-i nebevî dairesinde hareket edecekler.[10] Hem Ebûbekir az kalacak, Ömer çok kalacak ve pek çok fütuhat yapacak.

♦Hem ferman etmiş ki:

زُوِيَتْ لِيَ الْأَرْضُ فَأُرِيتُ مَشَارِقَهَا وَمَغَارِبَهَا وَسَيَبْلُغُ مُلْكُ أُمَّتِي مَا زُوِيَ لِي مِنْهَا

---

1 Bkz.: el-Gazâlî, *Fedâihu'l-bâtıniyye* 1/139-141; el-Âmidî, *Ğâyetü'l-merâm* 1/356-357; el-Îcî, *Kitâbü'l-Mevâkıf* 3/405; et-Teftâzânî, *Şerhu'l-Makâsıd* 5/17.

2 Bkz.: Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 3/484, 4/67; İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef* 7/361.

3 Bkz.: Buhârî, *cihâd* 102; Müslim, *fezâilü's-sahâbe* 34.

4 Bkz.: Buhârî, *fezâilü'l-Medîne* 5; Müslim, *hac* 496, 497.

5 Bkz.: Buhârî, *fezâilü'l-Medîne* 5; Müslim, *hac* 496, 497.

6 Bkz.: Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 5/86, 87, 89; İbni Hibbân, *es-Sahîh* 15/81.

7 Bkz.: Buhârî, *cizye* 15; İbni Mâce, *fiten* 25; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 6/22, 25, 27.

8 Bkz.: Buhârî, *cihâd* 157; Müslim, *fiten* 75-78.

9 "Benden sonra Ebûbekir ve Ömer'e uyunuz." (Bkz.: Tirmizî, *menâkıb* 16, 34; İbni Mâce, *mukaddime* 11; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 5/382).

10 Bkz.: el-Münâvî, *Feyzu'l-kadîr* 2/56; İbni Abdilberr, *et-Temhîd* 22/126.

deyip, "Şarktan garba kadar benim ümmetimin eline geçecektir. Hiçbir ümmet o kadar mülk zaptetmemiş."[1] Haber verdiği gibi çıkmış.

♦Hem nakl-i sahih-i kat'î ile Gazâ-yı Bedir'den evvel ferman etmiş:

هٰذَا مَصْرَعُ أَبِي جَهْلٍ.. هٰذَا مَصْرَعُ عُتْبَةَ.. هٰذَا مَصْرَعُ أُمَيَّةَ.. هٰذَا مَصْرَعُ فُلَانٍ وَفُلَانٍ

deyip,[2] müşrik-i Kureyş'in reislerinin her biri nerede katledileceğini göstermiş ve demiş: "Ben kendi elimle Übey İbni Halef'i öldüreceğim." Haber verdiği gibi çıkmış.[3]

♦Hem nakl-i sahih-i kat'î ile bir ay uzak mesafede, Şam etrafında, Mûte nâm mevkideki gazve-i meşhurede muharebe eden sahabelerini görür gibi ferman etmiş:

أَخَذَ الرَّايَةَ زَيْدٌ فَأُصِيبَ.. ثُمَّ أَخَذَهَا جَعْفَرُ فَأُصِيبَ.. ثُمَّ أَخَذَهَا ابْنُ رَوَاحَةَ فَأُصِيبَ.. ثُمَّ أَخَذَهَا سَيْفٌ مِنْ سُيُوفِ اللهِ

deyip,[4] birer birer hâdisâtı ashabına haber vermiş. İki-üç hafta sonra Ya'lâ İbni Münye, meydan-ı harpten geldi; daha söylemeden Muhbir-i Sâdık *(aleyhissalâtü vesselâm)* harbin tafsilâtını beyan etti. Ya'lâ kasem etti: "Dediğin gibi, aynen öyle oldu."[5]

♦Hem nakl-i sahih-i kat'î ile ferman etmiş:

إِنَّ الْخِلَافَةَ بَعْدِي ثَلَاثُونَ سَنَةً[6].. ثُمَّ تَكُونُ مُلْكًا عَضُوضًا.[7] وَإِنَّ هٰذَا الْأَمْرَ بَدَأَ نُبُوَّةً وَرَحْمَةً.. ثُمَّ يَكُونُ رَحْمَةً وَخِلَافَةً. ثُمَّ يَكُونُ مُلْكًا عَضُوضًا.. ثُمَّ يَكُونُ عُتُوًّا وَجَبَرُوتًا...

---

1 Bkz.: Kâsım İbni Sellâm, *Garîbü'l-hadîs* 1/3; ez-Zemahşerî, *el-Fâik* 2/128. Yakın ifadeler için bkz.: Müslim, *fiten* 19; Tirmizî, *fiten* 14; Ebû Dâvûd, *fiten* 1.

2 "Burası Ebûcehil'in.. burası Utbe'nin.. burası Ümeyye'nin.. burası da filân ve falanın yıkılıp devrileceği yer." (Bkz.: Müslim, *cennet* 76, *cihâd* 83; Ebû Dâvûd, *cihâd* 115; Nesâî, *cenâiz* 117).

3 Bkz.: İbni İshak, *es-Sîre* 3/310; İbni Hişâm, *es-Sîratü'n-nebeviyye* 4/33; İbni Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ* 2/46.

4 "Sancağı Zeyd aldı, az sonra şehid edildi.. ardından Câfer İbni Ebî Tâlib aldı, o da şehid edildi.. peşinden İbni Revâha aldı, o da şehid edilince sancağı Allah kılıçlarından bir kılıç aldı." (Bkz.: Buhârî, *cenâiz* 4, *cihâd* 7, 77; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 3/113).

5 Bkz.: el-Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvve* 4/365; İbni Asâkir, *Târîhu Dimaşk* 2/12; İbni Kesîr, *el-Bidâye* 4/247.

6 "Hilâfet benden sonra otuz sene devam edecektir." (Tirmizî, *fiten* 48; Ebû Dâvûd, *sünnet* 9; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 5/220, 221.)

7 "(Hilafet benden sonra otuz sene devam eder); sonra hükümdarlığa döner." (Bkz.: İbni Kesîr, *Tefsîru'l-Kur'ân* 3/302; İbni Hacer, *Fethu'l-bârî* 8/77.

deyip,[1] Hazreti Hasan'ın altı ay hilâfetiyle, Çihâr Yâr-ı Güzîn'in (Hulefâ-yı Râşidîn'in) zaman-ı hilâfetlerini ve onlardan sonra saltanat şekline girmesini, sonra o saltanattan ceberût ve fesâd-ı ümmet olacağını haber vermiş.. haber verdiği gibi çıkmış.

♦Hem nakl-i sahih-i kat'î ile ferman etmiş:

يُقْتَلُ عُثْمَانُ وَهُوَ يَقْرَأُ فِي الْمُصْحَفِ. وَأَنَّ اللهَ عَسٰى أَنْ يُلْبِسَهُ قَمِيصًا وَإِنَّهُمْ يُرِيدُونَ خَلْعَهُ

deyip,[2] Hazreti Osman halife olacağını ve hal'i istenileceğini ve mazlum olarak, Kur'ân okurken katledileceğini haber vermiş.. haber verdiği gibi çıkmış.

♦Hem nakl-i sahih-i kat'î ile hacamat edip, mübarek kanını Abdullah İbni Zübeyr teberrüken şerbet gibi içtiği zaman ferman etmiş:

وَيْلٌ لِلنَّاسِ مِنْكَ وَوَيْلٌ لَكَ مِنَ النَّاسِ deyip,[3] harika bir şecaatle ümmetin başına geçeceğini ve müthiş hücumlara maruz kalacaklarını ve insanlar onun yüzünden dehşetli hâdiselere giriftar olacaklarını haber vermiş.. haber verdiği gibi çıkmış. Abdullah İbni Zübeyr; Emevîler zamanında hilâfeti, Mekke'de ilân ederek kahramanâne çok müsâdeme etmiş. Nihayet Haccac Zâlim büyük bir orduyla üzerine hücum ederek, şiddetli müsâdemeden sonra o kahraman-ı âlişan şehid edilmiş.[4]

♦Hem nakl-i sahih-i kat'î ile Emeviye Devleti'nin zuhurunu..[5] ve onların padişahlarının çoğu zâlim olacağını..[6] ve içlerinde Yezid[7] ve Velid[8] bulunacağını..

---

1 "Bu iş, nübüvvet ve rahmet olarak başladı.. rahmet ve hilâfet olarak da devam eder. Sonra da zâlim hükümdarlık.. ve nihayet zorbalık ve ceberutluğa gelir dayanır." (Bkz.: et-Tayâlisî, *el-Müsned* s.31; el-Bezzâr, *el-Müsned* 4/108; Ebû Ya'lâ, *el-Müsned* 2/177).

2 "Osman, Kur'ân okurken öldürülecek. Allah Osman'a (hilâfet) gömleği giydirecek. Hâlbuki fitne gürûhu o hilâfet gömleğini çıkarmaya (hilâfetten indirmeye) çalışacaklar." (Kadı Iyâz, *eş-Şifâ* 1/339). Ayrıca bkz.: Tirmizî, *menâkıb* 18; İbni Mâce, *mukaddime* 11.

3 "Birçok insanın senden, senin de bazı insanlardan çekeceğiniz var!." (Bkz.: Dârakutnî, Sünen 1/228; el-Hâkim, *el-Müstedrek* 3/638; Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliyâ* 1/330).

4 Bkz.: el-Fâkihî, *Ahbâru Mekke* 2/357; et-Taberî, *Târîhu'l-ümem ve'l-mülûk* 3/538; İbni Hibbân, *es-Sikât* 2/316.

5 Bkz.: Tirmizî, *tefsîru sûre (97)* 1; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 3/80; Ebû Ya'lâ, *el-Müsned* 2/383, 11/402; et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* 12/236, 19/38.

6 Bkz.: Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 2/385, 522; İbni Asâkir, *Târîhu Dimaşk* 46/36.

7 Bkz.: Ebû Ya'lâ, *el-Müsned* 2/176; İbni Asâkir, *Târîhu Dimaşk* 63/336, 65/250, 68/41.

8 Bkz.: Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 1/18; el-Hâkim, *el-Müstedrek* 4/539; el-Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvve* 6/505.

ve Hazreti Muaviye ümmetin başına geçeceğini, إِذَا مَلَكْتَ فَأَسْجِحْ fermanıyla rıfk ve adâleti tavsiye etmiş.[1]

♦Ve Emeviye'den sonra, يَخْرُجُ وَلَدُ الْعَبَّاسِ بِالرَّايَاتِ السُّودِ وَيَمْلِكُونَ أَضْعَافَ مَا مَلَكُوا deyip,[2] Devlet-i Abbasiye'nin zuhurunu ve uzun müddet devam edeceğini haber vermiş.. haber verdiği gibi çıkmış.

♦Hem nakl-i sahih-i kat'î ile ferman etmiş: وَيْلٌ لِلْعَرَبِ مِنْ شَرٍ قَدِ اقْتَرَبَ deyip,[3] Cengiz ve Hülâgu'nun dehşetli fitnelerini ve Arap Devlet-i Abbasiye'sini mahvedeceklerini haber vermiş... haber verdiği gibi çıkmış.

♦Hem nakl-i sahih-i kat'î ile Sa'd İbni Ebî Vakkas gayet ağır hasta iken ona ferman etmiş: لَعَلَّكَ تُخَلَّفُ حَتّٰى يَنْتَفِعَ بِكَ أَقْوَامٌ وَيُضَرَّ بِكَ اٰخَرُونَ deyip,[4] ileride büyük bir kumandan olacağını.. çok fütuhat yapacağını.. çok milletler ve kavimler ondan menfaat görüp, yani İslâm olup.. ve çoklar zarar görecek, yani devletleri onun eliyle harap olacağını haber vermiş, haber verdiği gibi çıkmış. Hazreti Sa'd, Ordu-yu İslâm başına geçti.. Devlet-i İraniye'yi zîr u zeber etti.. çok kavimlerin daire-i İslâm'a ve hidayete girmelerine sebep oldu.

♦Hem nakl-i sahih-i kat'î ile imana gelen Habeş Meliki olan Necâşî, hicretin yedinci senesinde vefat ettiği gün ashabına haber vermiş, hatta cenaze namazını kılmış.[5] Bir hafta sonra cevap geldi ki, aynı günde vefat etmiş.

♦Hem nakl-i sahih-i kat'î ile Çihar Yâr-ı Güzîn ile beraber Uhud veya Hira Dağı'nın başında iken dağ titredi, zelzelelendi. Dağa ferman etti ki: اُثْبُتْ فَإِنَّمَا عَلَيْكَ نَبِيٌّ وَصِدِّيقٌ وَشَهِيدَانِ deyip,[6] Hazreti Ömer ve Osman ve Ali'nin şehid olacaklarını haber vermiş.. haber verdiği gibi çıkmış.

Şimdi, ey bedbaht, kalbsiz, bîçâre adam! "Muhammed-i Arabî akıllı bir adamdı" diye o şems-i hakikate karşı gözünü yuman bîçâre insan!

---

1 "Ey Muâviye! Melik olursan yumuşak davran." (Bkz.: İbni Asâkir, *Târîhu Dimaşk* 59/61). Yakın ifadeler için bkz.: Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 4/101; İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef* 6/207; et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* 19/361.

2 "Abbasoğulları siyah bayraklarla çıkarlar ve öncekilerin sahip olduklarının kat kat fazlasını elde ederler." (Bkz.: Kadı Iyâz, *eş-Şifâ* 1/338).

3 "Vakti yaklaşan bir şerden ötürü vay Arab'ın haline!" (Bkz.: Buhârî, *fiten* 4; Müslim, *fiten* 1-2).

4 Bkz.: Buhârî, *ferâiz* 6; Müslim, *vasiyyet* 5.

5 Bkz.: Buhârî, *cenâiz* 61; Müslim, *cenâiz* 62-64.

6 "Sakin ol! Zira senin üzerinde bir nebî, bir sıddık ve iki tane de şehid bulunuyor." (**Uhud**: Buhârî, *fezâilü ashâb* 5, 7; Tirmizî, *menâkıb* 18. **Hira**: Müslim, *fezâilü's-sahâbe* 50; Tirmizî, *menâkıb* 18.)

On beş envâ-ı külliye-yi mucizâtından birtek nevi olan umûr-u gaybiyeden, on beş ve belki yüz kısmından bir kısmını işittin. Mânevî tevâtür derecesinde kat'î bir kısmını duydun. Şu ihbar-ı gayb kısmının yüzden birisini akıl gözüyle gören bir zâta "dâhi-i âzam" denilir ki, ferasetiyle istikbali keşfediyor. Binâenaleyh –senin gibi haydi dehâ desek– yüz dâhi-i âzam derecesinde bir dehâ-yı kudsiyeyi taşıyan bir adam yanlış görür mü? Yanlış haber vermeye tenezzül eder mi? Böyle yüz derece bir dehâ-yı âzam sahibinin saadet-i dâreyne dair sözlerini dinlememek, elbette yüz derece divaneliğin alâmetidir.

Altıncı Nükteli İşaret

♦Nakl-i sahih-i kat'î ile Hazreti Fâtıma'ya *(radîyallâhu anhâ)* ferman etmiş ki: أَنْتِ أَوَّلُ أَهْلِ بَيْتِي لُحُوقًا بِي deyip,[1] "Âl-i Beyt'imden, herkesten evvel vefat edip bana iltihak edeceksin" diye söylemiş. Altı ay sonra, haber verdiği gibi aynen zuhur etmiş.

♦Hem Ebû Zerr'e ferman etmiş:
رَحِمَ اللهُ أَبَا ذَرٍّ يَمْشِي وَحْدَهُ وَيَمُوتُ وَحْدَهُ وَيُبْعَثُ وَحْدَهُ deyip,[2] Medine'den nefyedilip, yalnız hayat geçirip, yalnız bir sahrâda vefat edeceğini haber vermiş. Yirmi sene sonra haber verdiği gibi çıkmış.[3]

♦Hem Enes İbni Mâlik'in halası olan Ümmü Haram'ın hânesinde uykudan kalkmış, tebessüm edip ferman etmiş:

رَأَيْتُ أُمَّتِي يَغْزُونَ فِي الْبَحْرِ كَالْمُلُوكِ عَلَى الْأَسِرَّةِ[4]

Ümmü Haram niyaz etmiş: "Dua ediniz, ben de onlarla beraber olayım." Ferman etmiş: "Beraber olacaksın." Kırk sene sonra, zevci olan Ubâde İbni Sâmit refakatiyle Kıbrıs'ın fethine gitmiş; Kıbrıs'ta vefat edip, mezarı ziyâretgâh olmuş. Haber verdiği gibi aynen zuhur etmiş.[5]

---

1 es-Suyûtî, *ed-Dürru'l-mensûr* 8/660. Ayrıca bkz.: Buhârî, *menâkıb* 25; Müslim, *fezâilü's-sahâbe* 99.

2 Bkz.: el-Hâkim, *el-Müstedrek* 3/52; İbni Hişâm, *es-Sîratü'n-nebeviyye* 5/204; İbni Hibbân, *es-Sikât* 2/94.

3 Bkz.: İbni Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ* 4/234-235; et-Taberî, *Târîhu'l-ümem ve'l-mülûk* 2/184; İbni Asâkir, *Târîhu Dimaşk* 66/216.

4 Rüyamda ümmetimi, deniz üstünde tahtlarına kurulmuş hükümdarlar gibi (gemilere kurulmuş) cihad ederken gördüm.

5 Dârimî, *cihâd* 28. Ayrıca bkz.: Buhârî, *ta'bîr* 12; Müslim, *imâre* 160.

♦Hem nakl-i sahih-i kat'î ile ferman etmiş ki:

يَخْرُجُ مِنْ ثَقِيفٍ كَذَّابٌ وَمُبِيرٌ Yani, "Sakif kabilesinden biri dâvâ-yı nübüvvet edecek ve bir de hunhar, zâlim zuhur edecek" deyip,[1] nübüvvet dâvâ eden meşhur Muhtar'ı ve yüz bin adam öldüren Haccac Zâlim'i haber vermiş.

♦Hem nakl-i sahih-i kat'î ile:

لَتُفْتَحَنَّ الْقُسْطَنْطِينِيَّةُ فَلَنِعْمَ الْأَمِيرُ أَمِيرُهَا وَلَنِعْمَ الْجَيْشُ ذٰلِكَ الْجَيْشُ deyip,[2] İstanbul'un İslâm eliyle fetholacağını ve Hazreti Sultan Mehmed Fatih'in yüksek bir mertebe sahibi olduğunu haber vermiş.. haber verdiği gibi zuhur etmiş.

♦Hem nakl-i sahih-i kat'î ile ferman etmiş ki:

إِنَّ الدِّينَ لَوْ كَانَ مَنُوطًا بِالثُّرَيَّا لَنَالَهُ رِجَالٌ مِنْ أَبْنَاءِ فَارِسَ deyip,[3] başta Ebû Hanife olarak, İran'ın emsâlsiz bir surette yetiştirdiği ulemâ ve evliyaya işaret ediyor, haber veriyor.

♦Hem ferman etmiş ki: عَالِمُ قُرَيْشٍ يَمْلَأُ طِبَاقَ الْأَرْضِ عِلْمًا deyip,[4] İmam Şâfiî'ye işaret edip haber veriyor.

♦Hem nakl-i sahih-i kat'î ile ferman etmiş ki:

وَتَفْتَرِقُ أُمَّتِي عَلٰى ثَلَاثٍ وَسَبْعِينَ مِلَّةً، كُلُّهُمْ فِي النَّارِ إِلَّا مِلَّةً وَاحِدَةً، قَالُوا: وَمَنْ هِيَ يَا رَسُولَ اللهِ؟ قَالَ: مَا أَنَا عَلَيْهِ وَأَصْحَابِي

deyip,[5] ümmeti yetmiş üç fırkaya inkısam edeceğini ve içinde fırka-yı nâciye-yi kâmile, Ehl-i Sünnet ve Cemaat olduğunu haber veriyor.

---

1 Bkz.: el-Buhârî, *et-Târîhu'l-kebîr* 3/191, 7/157, 8/416; el-Humeydî, *el-Müsned* 1/156. Yakın ifadeler için bkz.: Müslim, *fezâilü's-sahâbe* 229; Tirmizî, *fiten* 44, *menâkıb* 73.

2 "İstanbul mutlaka fethedilecektir. Onu fethedecek kumandan ne güzel kumandan ve o ordu ne güzel ordudur." (Bkz.: Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 4/335; et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* 2/38; el-Hâkim, *el-Müstedrek* 4/468).

3 "Eğer din, Süreyyâ yıldızında dahi olsaydı, Fars soyundan bazı adamlar yine ona nâil olurdu." (Bkz.: Kadı Iyâz, *eş-Şifâ* 1/342. Ayrıca bkz.: Buhârî, *tefsîru sûre (62)* 1; Müslim, *fezâilü's-sahâbe* 230, 231).

4 "Kureyş'in âlimi yerin tabakalarını ilimle dolduracak." (et-Tayâlisî, *el-Müsned* s.39; Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliyâ* 6/295, 9/65; Hatîb el-Bağdâdî, *Târîhu Bağdâd* 2/60, 61).

5 "Ümmetim 73 fırkaya ayrılacak; bir tanesi hariç hepsi ateştedir." Sahâbiler: 'Yâ Resûlallah onlar kimlerdir?' diye sorduklarında Resûl-i Ekrem (sallallâhu aleyhi ve sellem): "Benim ve ashabımın yolu üzere olanlar ..." buyurdu. (Bkz.: Tirmizî, *îmân* 18; el-Hâkim, *el-Müstedrek* 1/218. Ayrıca bkz.: İbni Mâce, *fiten* 17; Ebû Ya'lâ, *el-Müsned* 7/155).

♦Hem ferman etmiş ki: اَلْقَدَرِيَّةُ مَجُوسُ هٰذِهِ الْأُمَّةِ deyip,[1] çok şubelere inkısam eden ve kaderi inkâr eden Kaderiye tâifesini haber vermiş.

♦Hem çok şubelere inkısam eden Râfızîleri haber vermiş. Hem nakl-i sahih-i kat'î ile İmam Ali'ye *(radiyallâhu anh)* demiş: "Sende, Hazreti İsa *(aleyhisselâm)* gibi, iki kısım insan helâkete gider; birisi ifrat-ı muhabbet, diğeri ifrat-ı adâvetle..." Hazreti İsa'ya nasrani; muhabbetinden, hadd-i meşrûdan tecavüz ile –hâşâ– "ibnullah" dediler.. Yahudi; adâvetinden çok tecavüz ettiler, nübüvvetini ve kemâlini inkâr ettiler. Senin hakkında da bir kısım, hadd-i meşrûdan tecavüz edecek, muhabbetinden helâkete gidecektir[2]; لَهُمْ نَبَزٌ يُقَالُ لَهُمُ الرَّافِضَةُ demiş.[3] Bir kısmı, senin adâvetinden çok ileri gidecekler. Onlar da Havâric'dir ve Emevîler'in müfrit bir kısım taraftarlarıdır ki, onlara "Nâsıbe" denilir.

Eğer denilse: "Âl-i Beyt'e muhabbeti Kur'ân emrediyor. Hazreti Peygamber *(aleyhissalâtü vesselâm)* çok teşvik etmiş. O muhabbet, Şîalar için belki bir özür teşkil eder. Çünkü ehl-i muhabbet bir derece ehl-i sekirdir. Niçin Şîalar, hususan Râfızîler, o muhabbetten istifade etmiyorlar, belki işaret-i nebeviye ile o fart-ı muhabbete mahkûmdurlar?"

Elcevap: Muhabbet iki kısımdır.

Biri: *Mana-yı harfiyle, yani Resûl-i Ekrem (aleyhissalâtü vesselâm) hesabına, Cenâb-ı Hak nâmına, Hazreti Ali ile Hasan ve Hüseyin ve Âl-i Beyt'i sevmektir. Şu muhabbet, Resûl-i Ekrem'in (aleyhissalâtü vesselâm) muhabbetini ziyâdeleştirir, Cenâb-ı Hakk'ın muhabbetine vesile olur. Şu muhabbet meşrûdur, ifratı zarar vermez, tecavüz etmez, başkalarının zemmini ve adâvetini iktiza etmez.*

İkincisi: *Mana-yı ismiyle muhabbettir. Yani bizzat onları sever. Hazreti Peygamber'i (aleyhissalâtü vesselâm) düşünmeden, Hazreti Ali'nin kahramanlıklarını ve kemâlini ve Hazreti Hasan ve Hüseyin'in yüksek faziletlerini düşünüp sever. Hatta Allah'ı bilmese de, Peygamber'i tanımasa da, yine onları sever. Bu sevmek, Resûl-i Ekrem'in (aleyhissalâtü vesselâm) muhabbetine ve Cenâb-ı Hakk'ın muhabbetine sebebiyet vermez. Hem ifrat olsa, başkaların zemmini ve adâvetini iktiza eder.*

---

1 "Kaderiye mensupları bu ümmetin mecusileridir." (Bkz.: Ebû Dâvûd, *sünnet* 16; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 2/86; el-Buhârî, *et-Târîhu'l-kebîr* 2/341).

2 Bkz.: Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 1/160; el-Buhârî, *et-Târîhu'l-kebîr* 3/281; en-Nesâî, *es-Sünenü'l-kübrâ* 5/137.

3 Bkz.: et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-evsat* 6/355; Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliyâ* 4/329. Ayrıca bkz.: Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 1/103; Abd İbni Humeyd, *el-Müsned* s.232.

İşte, işaret-i nebeviye ile Hazreti Ali hakkında ziyâde muhabbetlerinden, Hazreti Ebûbekri's-Sıddık ile Hazreti Ömer'den teberri ettiklerinden, hasârete düşmüşler.. ve o menfî muhabbet, sebeb-i hasârettir.

♦Hem nakl-i sahih-i kat'î ile ferman etmiş ki:

إِذَا مَشَوُا الْمُطَيْطَاءَ وَخَدَمَتْهُمْ بَنَاتُ فَارِسَ وَالرُّومِ رَدَّ اللهُ بَأْسَهُمْ بَيْنَهُمْ وَسَلَّطَ شِرَارَهُمْ عَلٰى خِيَارِهِمْ

deyip,[1] "Ne vakit size Fars ve Rum kızları hizmet etti; o vakit belânız, fitneniz içinize girecek, harbiniz dahilî olacak, şerirleriniz başa geçip, hayırlılar ve iyilerinize musallat olacaklar" haber vermiş. Otuz sene sonra haber verdiği gibi çıkmış.

♦Hem nakl-i sahih-i kat'î ile ferman etmiş ki: وَتُفْتَحُ خَيْبَرُ عَلٰى يَدَيْ عَلِيٍّ deyip,[2] "Hayber Kalesinin fethi Ali'nin eliyle olacak." Me'mulün pek fevkinde, ikinci gün bir mucize-i nebeviye olarak, Hayber Kalesi'nin kapısını Hazreti Ali çekip, kalkan gibi istimâl ederek, fethe muvaffak olduktan sonra kapıyı yere atmış. Sekiz kuvvetli adam o kapıyı yerden kaldıramamış.[3] Bir rivayette, kırk adam kaldıramamış.[4]

♦Hem ferman etmiş ki: لَا تَقُومُ السَّاعَةُ حَتّٰى تَقْتَتِلَ فِئَتَانِ دَعْوَاهُمَا وَاحِدَةٌ diye,[5] Sıffin'de Hazreti Ali ile Muaviye'nin harbini haber vermiş.

♦Hem ferman etmiş ki: إِنَّ عَمَّارًا تَقْتُلُهُ الْفِئَةُ الْبَاغِيَةُ diye,[6] "Bâğî bir tâife Ammâr'ı katledecek." Sonra, Sıffin harbinde katledildi. Hazreti Ali onu, Muaviye taraftarlarının bâğî olduklarına hüccet gösterdi. Fakat Muaviye te'vil etti. Amr İbnü'l-Âs dedi ki: "Bâğî yalnız onun katilleridir; umumumuz değiliz."

♦Hem ferman etmiş ki: إِنَّ الْفِتَنَ لَا تَظْهَرُ مَا دَامَ عُمَرُ حَيًّا diye,[7] "Hazreti Ömer sağ kaldıkça içinizde fitneler zuhur etmez." Haber vermiş, öyle de olmuş.

---

1 Kadı Iyâz, *eş-Şifâ* 1/337. Ayrıca bkz.: Tirmizî, *fiten* 74; İbni Hibbân, *es-Sahîh* 15/112; et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-evsat* 1/48, 4/53.

2 Kadı Iyâz, *eş-Şifâ* 1/337. Ayrıca bkz.: Buhârî, *fezâilü ashâb* 9; Müslim, *fezâilü's-sahâbe* 34.

3 Bkz.: Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 6/8; İbni Hişâm, *es-Sîratü'n-nebeviyye* 4/306.

4 Bkz.: İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef* 6/374; el-Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvve* 4/212.

5 "Dâvâları bir olan iki ordu birbiriyle savaşmadıkça kıyâmet kopmayacaktır." (Bkz.: Buhârî, istitâbe 7, *fiten* 25; Müslim, *fiten* 17).

6 İshâk İbni Râhûye, *el-Müsned* 4/110; Kadı Iyâz, *eş-Şifâ* 1/339. Ayrıca bkz.: Buhârî, *salât* 63, *cihâd* 17; Müslim, *fiten* 72, 73.

7 Kadı Iyâz, Şifâ. Ayrıca bkz.: Buhârî, *fiten* 17; Müslim, *fiten* 26.

♦Hem Süheyl İbni Amr, daha imana gelmeden esir olmuş. Hazreti Ömer, Resûl-i Ekrem'e *(aleyhissalâtü vesselâm)* demiş ki: "İzin ver, ben bunun dişlerini çekeceğim. Çünkü o fesâhatiyle küffâr-ı Kureyş'i harbimize teşvik ediyordu." Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)* ferman etmiş ki:

وَعَسٰى أَنْ يَقُومَ مَقَامًا يَسُرُّكَ يَا عُمَرُ diye,[1] Resûl-i Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselâm)* vefatı hengâmında olan dehşet-engiz ve sabır-sûz hâdisede, Hazreti Ebûbekri's-Sıddık nasıl ki Medine-i Münevvere'de kemâl-i metânetle herkese teselli verip mühim bir hutbe ile sahabeleri teskin etmiş;[2] aynen onun gibi şu Süheyl, o hengâmda, Mekke-i Mükerreme'de, aynı Ebûbekri's-Sıddık gibi sahabeye teskin ve teselli verip, mâlûm fesâhatiyle Ebûbekri's-Sıddık'ın aynı hutbesinin meâlinde bir nutuk söylemiş. Hatta iki hutbenin kelimeleri birbirine benzer.[3]

♦Hem Sürâka'ya ferman etmiş ki: كَيْفَ بِكَ إِذَا أُلْبِسْتَ سُوَارَيْ كِسْرٰى diye,[4] "Kisrânın iki bileziğini giyeceksin." Hazreti Ömer zamanında Kisrâ mahvedildi.. zînetleri ve şahane bilezikleri geldi.. Hazreti Ömer, Sürâka'ya giydirdi. Dedi: اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِي سَلَبَهُمَا كِسْرٰى وَأَلْبَسَهُمَا سُرَاقَةَ ihbar-ı nebevîyi tasdik ettirdi.[5]

♦Hem ferman etmiş ki: إِذَا ذَهَبَ كِسْرٰى فَلَا كِسْرٰى بَعْدَهُ diye, "Kisrâ-yı Fars gittikten sonra daha kisrâ çıkmayacak."[6] Haber vermiş, hem öyle olmuş.

♦Hem Kisrâ elçisine demiş: "Şimdi Kisrâ'nın oğlu Şîreveyh Perviz, Kisrâ'yı öldürdü." O elçi tahkik etmiş, aynı vakitte öyle olmuş. O da İslâm olmuş.[7] Bazı ehâdiste o elçinin adı Fîruz'dur.[8]

♦Hem nakl-i sahih-i kat'î ile Hâtıb İbni Ebî Beltea'nın gizli, Kureyş'e gönderdiği mektubu haber vermiş. Hazreti Ali ile Mikdad'ı göndermiş, "Filân

---

1 "Yâ Ömer! Bakarsın bir gün seni çok sevindirecek bir konuma gelir."

2 Bkz.: Buhârî, *cenâiz* 3, *fezâilü ashâb* 5; *meğâzî* 83; İbni Mâce, *cenâiz* 65.

3 Bkz.: el-Hâkim, *el-Müstedrek* 3/318; el-Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvve* 6/367.

4 İbni Abdilberr, *el-İstîâb* 2/581; İbni Hacer, *el-İsâbe* 3/41. Yakın ifadeler için ayrıca bkz.: eş-Şâfiî, *el-Ümm* 4/157; el-Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ* 6/357.

5 "O bilezikleri Kisrâ'dan alıp Sürâka'ya giydiren Allah'a hamdolsun." (Bkz.: İbni Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ* 5/90; el-Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ* 6/357).

6 Buhârî, *eymân* 3; Müslim, *fiten* 75-78.

7 Bkz.: İbni Hişâm, *es-Sîratü'n-nebeviyye* 1/191; İbni Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ* 1/260; el-Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvve* 4/3990-391.

8 Bkz.: el-Mâverdî, *A'lâmü'n-nübüvve* 1/154-155; Kadı Iyâz, *eş-Şifâ* 1/343;.

mevkide bir şahısta şöyle bir mektup var, alınız, getiriniz." Gittiler, aynı yerden aynı mektubu getirdiler. Hâtıb'ı celbetti. "Neden yaptın?" demiş, o da özür beyan etmiş, özrünü kabul etmiş.[1]

♦Hem nakl-i sahih-i kat'î ile Utbe İbni Ebî Leheb hakkında ferman etmiş ki: يَأْكُلُهُ كَلْبُ اللهِ diye,[2] Utbe'nin âkıbet-i fecîasını haber vermiş. Sonra Yemen tarafına giderken bir arslan gelip onu yemiş, Peygamber *(aleyhissalâtü vesselâm)*'ın hem bedduasını, hem haberini tasdik etmiş.[3]

♦Hem nakl-i sahih ile feth-i Mekke vaktinde Hazreti Bilâl Habeşî, Kâbe damına çıkıp ezan okumuş. Rüesâ-yı Kureyş'ten Ebû Süfyan, Attab İbni Esîd ve Hâris İbni Hişam oturup konuştular. Attab dedi: "Pederim Esîd bahtiyardı ki bugünü görmedi." Hâris dedi ki: "Muhammed, bu siyah kargadan başka adam bulmadı mı ki müezzin yapsın?" Hazreti Bilâl Habeşî'yi tezyif etti. Ebû Süfyan dedi: "Ben korkarım, bir şey demeyeceğim. Kimse olmasa da, şu Bathâ'nın taşları ona haber verecek, o bilecek." Hakikaten, bir parça sonra Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)* onlara rast geldi, harfiyyen konuştuklarını söyledi. O vakit Attab ile Hâris şehâdet getirdiler, müslüman oldular.[4]

İşte, ey bîçâre mülhid! Peygamber (aleyhissalâtü vesselâm)'ı tanımayan kalbsiz adam! Bak, Kureyş'in iki muannid büyükleri, birtek ihbar-ı gaybî ile imana geldiler. Ne kadar kalbin bozulmuş ki, mânevî tevâtürle bu ihbar-ı gaybî gibi binler mucizâtı işitiyorsun, yine kanaat-i tâmmen gelmiyor. Her ne ise, sadede dönüyoruz.

♦Hem nakl-i sahih ile Gazve-i Bedir'de Hazreti Abbas, sahabelerin eline esir düştüğü vakitte, fidye-i necat istenilmiş. O da demiş: "Param yok." Hazreti Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)* ferman etmiş ki: "Zevcen Ümmü Fadl yanında bu kadar parayı filân yere bırakmışsın." Hazreti Abbas tasdik edip, "İkimizden başka kimsenin bilmediği bir sır idi." O vakit kemâl-i imanı kazanıp İslâm olmuş.[5]

♦Hem nakl-i sahih-i kat'î ile muzır bir sâhir olan Lebid-i Yahudî, Resûl-i Ekrem'i *(aleyhissalâtü vesselâm)* rencide etmek için acîb ve müessir bir sihir yapmış.

---

1 Bkz.: Buhârî, *cihâd* 141, *meğâzî* 46; Müslim, *fezâilü's-sahâbe* 161.

2 Allah'ın yırtıcı bir hayvanı onu yiyecek.

3 Bkz.: et-Taberî, *Câmiu'l-beyân* 27/41; el-Esbehânî, *Delâilü'n-nübüvve* s.219; el-Münâvî, *Feyzu'l-kadîr* 2/395.

4 Bkz.: İbni Hişâm, *es-Sîratü'n-nebeviyye* 5/75-76; el-Beğavî, *Meâlimü't-tenzîl* 1/347; İbni Kesîr, *el-Bidâye* 4/303.

5 Bkz.: Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 1/353; el-Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ* 6/322.

Bir tarağa saçları sarmış, üstünde sihir yapmış, bir kuyuya atmış. Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)*, Hazreti Ali'ye ve sahabelere ferman etmiş: "Gidiniz, filân kuyuda bu çeşit sihir âletlerini bulup getiriniz." Gitmişler, aynen öyle bulup getirmişler. Her bir ipi açıldıkça, Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)* dahi rahatsızlığından hiffet buluyordu.[1]

♦Hem nakl-i sahih ile Ebû Hureyre ve Huzeyfe gibi mühim zâtlar bulunduğu bir heyette Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)* ferman etmiş ki: ضِرْسُ أَحَدِكُمْ فِي النَّارِ أَعْظَمُ مِنْ أُحُدٍ diye,[2] birinin irtidadıyla müthiş âkıbetini haber vermiş. Ebû Hureyre dedi: "O heyetten –ben– bir adamla ikimiz kaldık. Ben korktum. Sonra öteki adam Yemâme Harbi'nde Müseylime tarafında bulunup mürted olarak katledildi." İhbar-ı nebevînin hakikati çıktı.

♦Hem nakl-i sahih ile Umeyr ve Safvan, müslüman olmadan evvel, mühim bir mala mukabil, Peygamber *(aleyhissalâtü vesselâm)*'ın katline karar verip, Umeyr ise Peygamber *(aleyhissalâtü vesselâm)*'ın katlini niyet ederek Medine'ye gelmiş. Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)* Umeyr'i gördü, yanına çağırdı, dedi: "Safvan ile maceranız budur." Elini Umeyr'in göğsüne koydu; Umeyr "evet" dedi, müslüman oldu.[3]

Daha bunlar gibi pek çok sahih ihbarat-ı gaybiye vuku bulmuş. Meşhur Kütüb-ü Sitte-i Sahîha-yı Hadisiye'de zikredilmiştir ve senedleriyle beyan edilmiştir. Bu risalede beyan edilen vâkıâtın ekseri, tevâtür-ü mânevî hükmünde kat'îdir, yakînîdirler. Başta Buhârî ve Müslim –ki, Kur'ân'dan sonra en sahih kitap olduklarını ehl-i tahkik kabul etmiş– ve sâir Sahîh-i Tirmizî, Nesâî ve Ebû Davud ve Müstedrekü'l-Hâkim ve Müsned-i Ahmed İbni Hanbel ve Delâil-i Beyhakî gibi kitaplarda an'anesiyle beyan edilmiştir.

Şimdi, ey mülhid-i bîhuş! "Muhammed-i Arabî *(aleyhissalâtü vesselâm)* akıllı bir adamdı" deyip geçme. Çünkü şu umûr-u gaybiyeye dair ihbarat-ı sâdıkayı Ahmediye *(aleyhissalâtü vesselâm)* iki şıktan hâli değil: Ya diyeceksin ki; o Zât-ı Kudsî'de öyle keskin bir nazar ve geniş bir dehâ var ki, mâzi ve müstakbeli ve umum dünyayı görür, bilir.. ve etraf-ı âlemi ve şark ve garbı temâşâ eder bir

---

1 Bkz.: Nesâî, *tahrîmü'd-dem* 20; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 4/367; İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef* 5/40.

2 "Sizden birinizin dişi cehennemde Uhud dağından büyük olacaktır." (Bkz.: Kadı Iyâz, *eş-Şifâ* 1/342; es-Süheylî, *er-Ravdu'l-ünf* 4/355; et-Taberî, *Târîhu'l-ümem ve'l-mülûk* 2/278).

3 Bkz.: et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* 17/56-62; İbni Hişâm, *es-Sîratü'n-nebeviyye* 3/212-214; İbni Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ* 4/199-200.

gözü.. ve geçmiş ve gelecek bütün zamanları keşfeder bir dehâsı vardır. Bu hâl ise beşerde olamaz! Eğer olsa, Hâlık-ı âlem tarafından verilmiş bir harika, bir mevhibe olur. Bu ise, tek başıyla bir mucize-i âzamdır.

Veyahut inanacaksın ki; o Zât-ı Mübarek, öyle bir Zât'ın memuru ve şâkirdidir ki, her şey O'nun nazarında ve tasarrufundadır.. ve bütün envâ-ı kâinat ve bütün zamanlar O'nun taht-ı emrindedir.. defter-i kebîrinde her şey yazılıdır.. istediği zaman talebesine bildirir ve gösterir. Demek, Muhammed-i Arabî (aleyhissalâtü vesselâm), Üstad-ı Ezelî'sinden ders alır, öyle ders verir.

♦Hem nakl-i sahih ile Hazreti Hâlid'i, harp için Dûmetü'l-Cendel reisi olan Ükeydir'e gönderdiği vakit ferman etmiş ki: إِنَّكَ سَتَجِدُهُ يَصِيدُ الْبَقَرَ diye,[1] bakar-ı vahşî avında bulacağını, kavgasız esir edileceğini ihbar etmiş. Hazreti Hâlid gitmiş, aynen öyle bulmuş, esir etmiş, getirmiş.

♦Hem nakl-i sahih ile Kureyş, Benî Hâşim aleyhinde yazdıkları ve Kâbe'nin sakfına astıkları sayfa hakkında ferman etmiş ki: "Kurtlar yazılarınızı yemiş; yalnız, sayfadaki esmâ-yı ilâhiyeye ilişmemişler." Haber vermiş. Sonra sayfaya bakmışlar, aynen öyle olmuş.[2]

♦Hem nakl-i sahih ile "Beytü'l-Makdis'in fethinde büyük bir tâun çıkacak"[3] ferman etmişti. Hazreti Ömer zamanında Beytü'l-Makdis fetholundu.[4] Ve öyle bir tâun çıktı ki, üç günde yetmiş bin vefiyât oldu.[5]

♦Hem nakl-i sahih ile o zamanda vücûdu olmayan Basra[6] ve Bağdat'ın vücûda geleceklerini.. ve Bağdat'a dünya hazinelerinin gireceğini..[7] ve Türkler ve Bahr-i Hazar etrafındaki milletlerle Araplar muharebe edeceklerini..[8] ve sonra onlar, çoklukla İslâmiyet'e girecek; Araplara, Araplar içinde hâkim olacaklarını haber vermiş. Demiş ki:

---

1 Bkz.: İbni Hişâm, *es-Sîratü'n-nebeviyye* 5/207-208; el-Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ* 9/187; İbni Hibbân, *es-Sikât* 2/97.

2 Bkz.: İbni İshak, *es-Sîre* 2/147; İbni Hişâm, *es-Sîratü'n-nebeviyye* 2/221; İbni Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ* 1/188-189, 208-209.

3 Buhârî, *cizye* 15; İbni Mâce, *fiten* 25; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 6/22, 25, 27.

4 İbni Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ* 3/283; et-Taberî, *Târîhu'l-ümem ve'l-mülûk* 2/448.

5 Bkz.: el-Münâvî, *Feyzu'l-kadîr* 4/95; Aliyyülkârî, *Şerhu'ş-Şifâ* 1/696.

6 Bkz.: Ebû Dâvûd, *melâhim* 10; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 5/44; et-Tayâlisî, *el-Müsned* s.117.

7 Bkz.: Hatîb el-Bağdâdî, *Târîhu Bağdâd* 1/28-33, 10/203, 14/54; ed-Deylemî, *el-Müsned* 2/73.

8 Bkz.: Buhârî, *cihâd* 95, 96, *menâkıb* 25; Müslim, *fiten* 63-66.

يُوشِكُ أَنْ يَكْثُرَ فِيكُمُ الْعَجَمُ يَأْكُلُونَ فَيْئَكُمْ وَيَضْرِبُونَ رِقَابَكُمْ[1]

♦Hem ferman etmiş ki:

هَلَاكُ أُمَّتِي عَلَى يَدَيْ أُغَيْلِمَةٍ مِنْ قُرَيْشٍ diye,[2] Emeviyenin Yezid ve Velid gibi şerir reislerinin fesâdını haber vermiş.

♦Hem Yemâme gibi bir kısım yerlerde irtidat vuku bulacağını haber vermiş.[3]

♦Hem Gazve-i Meşhure-i Hendek'te ferman etmiş ki:

اَلْاٰنَ نَغْزُوهُمْ وَلَا يَغْزُونَنَا diye,[4] "Bundan sonra onlar bana değil, belki ben onlara hücum edeceğim." Haber vermiş.. haber verdiği gibi çıkmış.[5]

♦Hem nakl-i sahih ile vefatından bir-iki ay evvel ferman etmiş ki:

إِنَّ اللهَ خَيَّرَ عَبْدًا بَيْنَ الدُّنْيَا وَبَيْنَ مَا عِنْدَهُ فَاخْتَارَ مَا عِنْدَ اللهِ diye[6] vefatını haber vermiş.

♦Hem Zeyd İbni Sûhân hakkında ferman etmiş ki:

يَسْبِقُهُ عُضْوٌ مِنْهُ إِلَى الْجَنَّةِ Zeyd'den evvel bir uzvu şehid edileceğini haber vermiş.[7] Bir zaman sonra, Nihâvend harbinde bir eli kesilmiş.[8] Demek, en evvel o el şehid olup mânen cennete gitmiş.

İşte, bütün bahsettiğimiz umûr-u gaybiye, on kısım envâ-ı mucizâtından birtek nevidir. O nev'in on kısmından bir kısmını söylemedik. Şimdi, bu kısımla beraber, i'câz-ı Kur'ân'a dair Yirmi Beşinci Söz'de gayet geniş ihbar-ı gayb nev'inin, dört nev'ini icmâlen beyan etmişiz. İşte buradaki nevi ile beraber, Kur'ân'ın lisanıyla gayptan haber verilen o dört büyük nevi beraber

---

1 "Sizin aranızda Acemlerin (sâir milletlerin) çoğalması, hazine gelirlerinizi yiyip tüketmeleri ve size hâkimiyet kurmaları yakındır." Ma'mer İbni Râşid, *el-Câmi'* 11/385; el-Bezzâr, *el-Müsned* 6/359, 7/291; el-Hâkim, *el-Müstedrek* 4/557, 564.

2 "Ümmetimin helâki Kureyş'ten bazı toy delikanlıların eliyle olacaktır." (Buhârî, *fiten* 3; Müslim, *fiten* 74; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 2/299, 485, 520).

3 Bkz.: Buhârî, *menâkıb* 25, *meğâzî* 70, 71; Müslim, *rüya* 21, 22.

4 Buhârî, *meğâzî* 29; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 4/262, 6/394; et-Tayâlisî, *el-Müsned* s.182.

5 Bkz.: İbni Hişâm, *es-Sîratü'n-nebeviyye* 4/216; el-Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvve* 3/457.

6 "Allah, dünya ile kendi katındaki arasındaki tercihi kuluna bıraktı. O da Allah katındakini tercih etti." (Bkz.: Buhârî, *fezâilü ashâb* 3; Müslim, *fezâilü's-sahâbe* 2).

7 Kadı Iyâz, *eş-Şifâ* 1/343; el-Mâverdî, *A'lâmü'n-nübüvve* 1/121. Ayrıca bkz.: Ebû Ya'lâ, *el-Müsned* 1/393; el-Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvve* 6/416. Ayrıca kendisinin Cemel'de şehit olduğuna dair bkz.: İbni Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ* 6/123; İbni Abdilberr, *el-İstîâb* 2/556.

8 Bkz.: İbni Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ* 6/124.

düşün, gör ki; ne kadar kat'î, şüphesiz, parlak, kuvvetli, kavî bir burhan-ı risalettir ki; bütün bütün kalbi, aklı bozulmayan, elbette iman edecek ki; *Zât-ı Ahmediye (aleyhissalâtü vesselâm), Hâlık-ı külli şey ve Allâmü'l-guyûb olan bir Zât-ı Zülcelâl'in resûlüdür ve O'ndan haber alıyor.*

Yedinci Nükteli İşaret

Mucizât-ı nebeviyenin *bereket-i taam* hususunda olan kısmından birkaç kat'î ve mânen mütevâtir misaline işaret edeceğiz. Bahisten evvel bir mukaddime zikri münasiptir.

Mukaddime

Şu gelecek bereketli mucizât misalleri, her biri müteaddit tarîkle, hatta bazıları on altı tarîkle sahih bir surette nakledilmiş. Ekserisi bir cemaat-i kesîre huzurunda vuku bulmuş; o cemaat içinde muteber ve sâdık insanlar onlardan bahsedip nakletmişler. Meselâ, "Sâ' denilen dört avuç taamdan yetmiş adam yemişler, tok olmuşlar."[1] *naklediyor. O yetmiş adam onun sözünü işitiyor, tekzip etmiyor. Demek sükût ile tasdik ediyorlar. Hâlbuki, o asr-ı sıdk ve hakikatte ve o hakperest ve ciddî ve doğru adam olan sahabeler, zerre miktar yalanı görse, red ve tekzip ederler. Hâlbuki, bahsedeceğimiz vâkıaları çoklar rivayet etmiş ve ötekiler de sükût ile tasdik etmişler. Demek, her bir hâdise mânen mütevâtir gibi kat'îdir.*

✓*Hem sahabeler, Kur'ân'ın ve âyetlerin hıfzından sonra, en ziyâde Resûl-i Ekrem'in (aleyhissalâtü vesselâm) ef'âl ve akvâlinin muhafazasına, bahusus ahkâma ve mucizâta dair ahvâline bütün kuvvetleriyle çalıştıklarını ve sıhhatlerine pek çok dikkat ettiklerini, tarih ve siyer şehâdet ediyor. Resûl-i Ekrem'e (aleyhissalâtü vesselâm) ait en küçük bir hareketi, bir sîreti, bir hâli ihmâl etmemişler. Ve etmediklerini ve kaydettiklerini, kütüb-ü ehâdisiye şehâdet ediyor.*

✓*Hem asr-ı saadette, mucizâtı ve medar-ı ahkâm ehâdisi, kitâbetle çoklar kaydedip yazdılar. Hususan Abâdile-i Seb'a kitabetle kaydettiler. Hususan, Tercümanü'l-Kur'ân olan*[2] *Abdullah İbni Abbas*[3] *ve Abdullah*

---

1 Buhârî, *menâkıb* 25, *et'ime* 6; Müslim, *eşribe* 142.

2 Bkz.: İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef* 6/383; İbni Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ* 2/366; el-Hâkim, *el-Müstedrek* 3/618

3 Bkz.: İbni Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ* 5/293; ez-Zehebî, *Siyeru a'lâmi'n-nübelâ* 4/480; el-Mizzî, *Tehzîbü'l-Kemâl* 24/174.

İbni Amr İbni'l-Âs,[1] *bahusus otuz kırk sene sonra tâbiînin binler muhakkikleri, ehâdisi ve mucizâtı yazıyla kaydettiler.*[2]

✓*Daha ondan sonra, başta dört imam u müçtehit ve binler muhakkik muhaddisler naklettiler, yazıyla muhafaza ettiler.*

✓*Daha hicretten iki yüz sene sonra, başta Buhârî, Müslim, Kütüb-ü Sitte-i makbûle vazife-i hıfzı omuzlarına aldılar. İbnü'l-Cevzî gibi şiddetli binler münekkitler çıkıp, bazı mülhidlerin veya fikirsiz veya hıfzsız veya nâdanların karıştırdıkları mevzû ehâdisi tefrik ettiler, gösterdiler.*

✓*Sonra, ehl-i keşfin tasdikiyle, yetmiş defa Resûl-i Ekrem (aleyhissalâtü vesselâm) temessül edip yakaza hâlinde onun sohbetiyle müşerref olan*[3] *Celâleddin Süyutî gibi allâmeler ve muhakkikler, ehâdis-i sahîhanın elmaslarını, sâir sözlerden ve mevzûâttan tefrik ettiler.*

İşte bahsedeceğimiz hâdiseler, mucizeler; böyle elden ele, kuvvetli, emin, müteaddit ve çok, belki hadsiz ellerden, sağlam olarak bize gelmiş. اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ هٰذَا مِنْ فَضْلِ رَبِّي[4] *İşte buna binâen, "Bu zamana kadar uzun mesafeden gelen, şu zamandan tâ o zamana kadar bu hâdiseleri, nasıl bileceğiz ki karışmamış ve sâfidir?" hatıra gelmemelidir!*

Berekete Dair Mucizât-ı Kat'iyenin

Birinci Misali: Başta Buhârî ve Müslim, Kütüb-ü Sitte-i Sahîha müttefikan haber veriyorlar ki:

Resûl-i Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselâm)* Hazreti Zeyneb ile tezevvücü velîmesinde, Hazreti Enes'in vâlidesi Ümmü Süleym, bir-iki avuç hurmayı yağla kavurarak bir kaba koyup Hazreti Enes'le Peygamber *(aleyhissalâtü vesselâm)*'a gönderdi. Enes'e ferman etti ki: "Filân, filânı çağır! Hem, kime tesadüf etsen davet et!" Enes de kime rast geldiyse çağırdı. Üç yüz kadar sahabe gelip Suffe ve hücre-i saadeti doldurdular.

Ferman etti: تَحَلَّقُوا عَشَرَةً عَشَرَةً Yani, "Onar onar halka olunuz." Sonra, mübarek elini o az taam üzerine koydu, dua etti, "Buyurun!" dedi. Bütün o üç yüz adam yediler, tok olup kalktılar. Enes'e ferman etmiş: "Kaldır!" Enes

---

1 Bkz.: Buhârî, *ilim* 39; Tirmizî, *ilim* 12, *menâkıb* 46; Dârimî, *mukaddime* 43.

2 Bkz.: Tirmizî, *el-İlel* s.756; İbni Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ* 5/481; er-Râmehürmüzî, *el-Muhaddisü'l-fâsıl* s.223.

3 İbnü'l-İmâd, *Şezerâtü'z-zeheb* 4/54; en-Nebhânî, *Câmiu kerâmâti'l-evliyâ* 2/158.

4 Allah'a hamdolsun; bu Rabbimin ihsanıdır.

demiş ki: "Bilmedim, taam kabını koyduğum vakit mi taam çoktu, yoksa kaldırdığım vakit mi çoktu, fark edemedim."[1]

İkinci Misal: Mihmandâr-ı nebevî Ebû Eyyûbi'l-Ensârî hânesine teşrif-i nebevî hengâmında Ebû Eyyûb der ki:

Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)* ve Ebûbekri's-Sıddık'a kâfi gelecek iki kişilik yemek yaptım. Ona ferman etti: [2]اُدْعُ ثَلَاثِينَ مِنْ أَشْرَافِ الْأَنْصَارِ. Otuz adam geldiler, yediler. Sonra ferman etti: [3]اُدْعُ سِتِّينَ. Altmış daha davet ettim, geldiler, yediler. Sonra ferman etti: [4]اُدْعُ تِسْعِينَ. Doksan daha davet ettim, geldiler, yediler. Kaplarda yemek daha kaldı. Bütün gelenler o mucize karşısında İslâmiyet'e girip biat ettiler. O iki kişilik taamdan yüz seksen adam yediler.[5]

Üçüncü Misal: Hazreti Ömer İbnü'l-Hattab[6] ve Ebû Hureyre[7] ve Seleme İbnü'l-Ekva'[8] ve Ebû Amra el-Ensarî[9] gibi müteaddit tarîklerle diyorlar ki:

Bir gazvede ordu aç kaldı. Resûl-i Ekrem'e *(aleyhissalâtü vesselâm)* müracaat ettiler. Ferman etti ki: "Heybelerinizde kalan bakiyye-i erzakı toplayınız." Herkes azar birer parça hurma getirdi. En çok getiren, dört avuç getirebildi. Bir kilime koydular.

Seleme der ki: "Mecmuunu ben tahmin ettim, oturmuş bir keçi kadar ancak vardı." Sonra Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)* bereketle dua edip ferman etti: "Herkes kabını getirsin." Koşuştular, geldiler. O ordu içinde hiçbir kap kalmadı, hepsini doldurdular. Hem fazla kaldı. Sahabeden bir râvi demiş: "O bereketin gidişatından anladım: Eğer ehl-i arz gelseydi, onlara dahi kâfi gelecekti."

Dördüncü Misal: Başta Buhârî ve Müslim, kütüb-ü sahîha beyan ediyorlar ki, Abdurrahmân İbni Ebî Bekri's-Sıddık der:

---

1 Kadı Iyâz, *eş-Şifâ* 1/297. Ayrıca bkz.: Buhârî, *nikâh* 64; Müslim, *nikâh* 94-95.

2 Ensârın eşrâfından otuz kişi çağır.

3 Altmış daha çağır.

4 Doksan kişi daha çağır.

5 et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* 4/185; el-Firyâbî, *Delâilü'n-nübüvve* 1/44; el-Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvve* 6/94; İbni Abdilberr, *et-Temhîd* 1/295.

6 Kadı Iyâz, *eş-Şifâ* 1/293.

7 Müslim, *îmân* 44-45; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 2/421, 3/11; en-Nesâî, *es-Sünenü'l-kübrâ* 5/246.

8 Buhârî, şerike 1, *cihâd* 123; Müslim, lukata 19.

9 Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 3/417; en-Nesâî, *es-Sünenü'l-kübrâ* 5/244, 6/279; et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* 1/211.

Biz yüz otuz sahabe, bir seferde Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)* ile beraberdik. Dört avuç miktarı olan bir sâ' ekmek için hamur yapıldı. Bir keçi dahi kesildi, pişirildi; yalnız ciğer ve böbrekleri kebap yapıldı. Kasem ederim, o kebaptan, yüz otuz sahabeden her birisine bir parça kesti, verdi. Sonra Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)* pişmiş eti iki kâseye koydu. Biz umumumuz tok oluncaya kadar yedik, fazla kaldı. Ben fazlasını deveye yükledim.[1]

Beşinci Misal: Kütüb-ü sahîha kat'iyetle beyan ediyorlar ki; Gazve-i Garrâ-yı Ahzab'da, meşhur Yevmü'l-Hendek'te, Hazreti Câbiru'l-Ensârî kasemle ilân ediyor:

O günde, dört avuç olan bir sâ' arpa ekmeğinden, bir senelik bir keçi oğlağından bin adam yediler ve öylece kaldı. Hazreti Câbir der ki; o gün yemek, hânemde pişirildi. Bütün bin adam o sâ'dan, o oğlaktan yediler, gittiler. Daha tenceremiz dolu kaynıyor, daha hamurumuz ekmek yapılıyor. O hamura, o tencereye mübarek ağzının suyunu koyup bereketle dua etmişti.[2]

İşte, şu mucize-i bereketi, bin zâtın huzurunda, onları ona alâkadar göstererek Hazreti Câbir kasemle ilân ediyor. Demek şu hâdise, bin adam rivayet etmiş gibi kat'î denilebilir.

Altıncı Misal: Nakl-i sahih-i kat'î ile hâdim-i nebevî Hazreti Enes'in amcası meşhur Ebû Talha der ki:

Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)*, yetmiş-seksen adamı, Enes'in koltuğu altında getirdiği az arpa ekmeğinden tok oluncaya kadar yedirdi. "O az ekmekleri parça parça ediniz!" emretti ve bereketle dua etti. Menzil dar olduğundan, onar onar gelip yediler, tok olarak gittiler.[3]

Yedinci Misal: Nakl-i sahih-i kat'î ile Şifâ-yı Şerif ve Müslim gibi kütüb-ü sahîha beyan ederler ki:

Hazreti Câbiru'l-Ensârî diyor: Bir zât, Resûl-i Ekrem'den *(aleyhissalâtü vesselâm)* iyâli için taam istedi. Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)* yarım yük arpa verdi. Çok zaman o adam iyâliyle ve misafirleriyle o arpadan yediler. Bakıyorlar, bitmiyor. Noksaniyetini anlamak için ölçtüler. Sonra bereket dahi kalktı; noksan olmaya başladı. Resûl-i Ekrem'e *(aleyhissalâtü vesselâm)* geldi, vak'ayı beyan

---

1 Buhârî, *hibe* 28, *et'ime* 6; Müslim, *eşribe* 175.

2 Buhârî, *meğâzî* 29; Müslim, *eşribe* 141.

3 Buhârî, *menâkıb* 25, *et'ime* 6, 48; Müslim, *eşribe* 142.

etti. Ona cevaben ferman etti: لَوْ لَمْ تَكِلْهُ لَأَكَلْتُمْ مِنْهُ وَلَقَامَ بِكُمْ Yani, "Eğer kile ile tecrübe etmeseydiniz, hayatınızca size yeterdi!"[1]

Sekizinci Misal: Tirmizî ve Nesâî ve Beyhakî ve Şifâ-yı Şerîf gibi kütüb-ü sahîha beyan ediyorlar ki:

Hazreti Semure İbni Cündüb der: Resûl-i Ekrem'e *(aleyhissalâtü vesselâm)* bir kâse et geldi. Sabahtan akşama kadar fevc fevc adamlar geldiler, yediler.[2]

İşte, mukaddimede beyan ettiğimiz sırra binâen, şu vâkıa-yı bereket yalnız Semure'nin rivayeti değil; belki Semure, o yemeği yiyen cemaatlerin mümessili gibi, onların nâmına ve tasdiklerine binâen ilân ediyor.

Dokuzuncu Misal: Şifâ-yı Şerîf sahibi ve meşhur İbni Ebî Şeybe ve Taberânî gibi mevsûk ve sahih muhakkikler rivayetiyle Hazreti Ebû Hureyre der:

Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)* bana emretti: "Mescid-i Şerif'in suffesini mesken ittihaz eden yüzden ziyâde fukara-yı muhacirîni davet et." Ben dahi onları aradım, topladım. Umumumuza bir tabla taam konuldu. Biz istediğimiz kadar yedik, kalktık. O kâse konulduğu vakit nasıl idi, yine öyle dolu kaldı. Yalnız parmakların izi taamda görünüyordu.[3]

İşte Hazreti Ebû Hureyre, umum Kâmilîn-i Ehl-i Suffe tasdikine istinâden, onlar nâmına haber verir. Demek, mânen umum Ehl-i Suffe rivayet etmiş gibi kat'îdir. Hem hiç mümkün müdür ki, o haber hak ve doğru olmasa, o sâdık ve kâmil zâtlar sükût edip tekzip etmesinler?

Onuncu Misal: Nakl-i sahih-i kat'î ile Hazreti İmam Ali der:

Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)*, Benî Abdilmuttalib'i cemetti. Onlar kırk adam idiler. Onlardan bazıları bir deve yavrusunu yerdi ve dört kıyye süt içerdi. Hâlbuki, umum onlara bir avuç kadar bir yemek yaptı, umum yiyip tok oldular, yemek eskisi gibi kaldı. Sonra, üç-dört adama ancak kâfi gelir ağaçtan bir kap içinde süt getirdi. Umumen içtiler, doydular, içilmemiş gibi bâki kaldı.[4]

---

1 Müslim, *fezâil* 9; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 3/337, 347; el-Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvve* 6/114.

2 Tirmizî, *menâkıb* 5; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 5/12, 18; Dârimî, *mukaddime* 9; en-Nesâî, *es-Sünenü'l-kübrâ* 4/170.

3 İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef* 6/315; et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-evsat* 3/195; İbni Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ* 1/256.

4 Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 1/159; Ahmed İbni Hanbel, *Fezâilü's-sahâbe* 2/712; et-Taberî, *Câmiu'l-beyân* 19/122; Kadı Iyâz, *eş-Şifâ* 1/293-294.

İşte, Hazreti Ali'nin şecâati ve sadâkati kat'iyetinde bir mucize-i bereket!

On Birinci Misal: Nakl-i sahih ile Hazreti Ali ve Fâtımatü'z-Zehrâ velîmesinde, Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)*, Bilâl-i Habeşî'ye emretti: "Dört-beş avuç un, ekmek yapılsın ve bir deve yavrusu kesilsin!" Hazreti Bilâl der: Ben taamı getirdim. Mübarek elini üstüne vurdu. Sonra tâife tâife sahabeler geldiler, yediler, gittiler. O yemekten bâki kalan miktara yine bereketle dua etti. Bütün ezvâc-ı tâhirâta, her birine birer kâse gönderildi. Emretti ki: "Hem yesinler, hem yanlarına gelenlere yedirsinler!"[1]

Evet böyle mübarek bir izdivaçta, elbette böyle bir bereket lâzımdır ve vukuu kat'îdir.

On İkinci Misal: Hazreti İmam Câfer Sâdık, pederleri İmam Muhammedü'l-Bâkır'dan, o da pederi İmam Zeynelâbidin'den, o dahi İmam Ali'den nakleder ki:

Fâtımatü'z-Zehrâ, yalnız ikisine kâfi gelecek bir yemek pişirdi. Sonra Ali'yi gönderdi, tâ Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)* gelsin, beraber yesinler. Teşrif etti ve emretti ki, o yemekten her bir ezvâcına birer kâse gönderildi. Sonra kendine, hem Ali'ye, hem Fâtıma ve evlâtlarına birer kâse ayrıldıktan sonra, Hazreti Fâtıma der: "Tenceremizi kaldırdık, daha dolu olup taşıyordu. Meşiet-i ilâhiye ile, hayli zaman o yemekten yedik."[2]

Acaba niçin bu nurâni, yüksek silsile-i rivayetten gelen şu mucize-i berekete, gözünle görmüş gibi inanmıyorsun? Evet, buna karşı şeytan dahi bahane bulamaz.

On Üçüncü Misal: Ebû Davud ve Ahmed İbni Hanbel ve İmam Beyhakî gibi sadûk imamlar, Dükeyn İbni Saîdi'l-Müzeniyyi'l-Has'amî'den,[3] hem altı kardeşle beraber sohbete müşerref ve sahabelerden olan Nu'man İbni Mukarrini'l-Ahmesiyyi'l-Müzenî'den,[4] hem Cerir'den[5] naklederek, müteaddit tarîklerle Hazreti Ömer İbnü'l-Hattab'dan naklediyorlar ki:

---

1 Abdurrezzak, *el-Musannef* 5/487; et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* 22/411, 24/133; Kadı Iyâz, *eş-Şifâ* 1/297.

2 İbni Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ* 1/186-187; Kadı Iyâz, *eş-Şifâ* 1/294; İbnü'l-Cevzî, Muntazam 3/88; İbni Kesîr, *Tefsîru'l-Kur'ân* 1/361 (Ebû Ya'lâ'dan naklen).

3 Bkz.: Ebû Dâvûd, *edeb* 157-158; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 4/174; el-Buhârî, *et-Târîhu'l-kebîr* 3/255.

4 Bkz.: İbni Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ* 6/19; İbni Abdilberr, *el-İstîâb* 3/1432, 4/1505; el-Mizzî, *Tehzîbü'l-Kemâl* 29/459.

5 Bkz.: İbni Adiyy, *el-Kâmil* 6/254; Kadı Iyâz, *eş-Şifâ* 1/294-295; ez-Zehebî, *Mîzânü'l-îtidâl* 6/312.

Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)* Hazreti Ömer'e emretti: "Ahmes kabilesinden gelen dört yüz atlıya yolculuk için zâd ü zahîre ver!" Hazreti Ömer dedi: "Yâ Resûlallah! Mevcut zahîre birkaç sâ'dır. Kümesi, oturmuş bir deve yavrusu kadardır." Ferman etti: "Git, ver!" O da gitti, yarım yük hurmadan, dört yüz süvariye kifâyet derecesinde zâd ü zahîre verdi. Ve dedi: "Hiç noksan olmamış gibi eski hâlinde kaldı."

İşte şu mucize-i bereket, dört yüz adamla ve bahusus Hazreti Ömer ile münasebettar bir surette vukua gelmiştir. Rivayetlerin arkasında bunlar var. Bunların sükûtu, tasdiktir; iki-üç haber-i vâhid deyip geçme! Böyle hâdiseler haber-i vâhid dahi olsa, tevâtür-ü mânevî hükmünde kanaat verir.

On Dördüncü Misal: Başta Buhârî ve Müslim, kütüb-ü sahîha haber veriyorlar ki:

Hazreti Câbir'in pederi vefat eder. Borcu çok, ziyâde medyun; borç sahipleri de yahudiler. Câbir, pederinin asıl malını guremâya verdi, kabul etmediler. Hâlbuki, bağındaki meyveleri, kaç senede deynine kâfi gelmeyecek. Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)* ferman etti: "Bağın meyvelerini koparınız, harman ediniz!" Öyle yaptılar. Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)* harman içinde gezdi, dua etti. Sonra Câbir, harmandan pederinin bütün guremâsının borçlarını verdikten sonra, yine bir senede bağdan gelen mahsulât kadar harmanda kaldı. Bir rivayette, bütün guremâya verdiği kadar kaldı. O hâdiseden borç sahipleri olan yahudiler, çok taaccüp edip hayrette kaldılar.[1]

İşte şu mucize-i bâhire-i bereket, yalnız Hazreti Câbir gibi birkaç râvilerin haberi değil! Belki mânevî tevâtür hükmünde, o hâdise ile münasebettar, hadd-i tevâtür derecesinde çok adamları temsil ederek rivayet etmişler.

On Beşinci Misal: Başta Tirmizî ve İmam Beyhakî gibi muhakkikler, Hazreti Ebû Hureyre'den nakl-i sahih ile beraber haber veriyorlar ki:

Ebû Hureyre demiş ki: "Bir gazvede –başka bir rivayette Gazve-i Tebük'te– ordu aç kaldı. Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)* ferman etti: هَلْ مِنْ شَيْءٍ 'Bir şey var mı?' diye emretti. Ben dedim: 'Heybede bir parça hurma var.' (Bir rivayette, on beş tane imiş.) Dedi: 'Getir!' Getirdim. Mübarek elini soktu, bir kabza çıkardı, bir kaba bıraktı, bereketle dua buyurdular. Sonra

---

1 Buhârî, *istikrâz* 9, *vesâyâ* 36, *meğâzî* 18; Ebû Dâvûd, *vesâyâ* 17; Nesâî, *vesâyâ* 3-4

onar onar askeri çağırdı, umumen yediler. Sonra ferman etti: خُذْ مَا جِئْتَ بِهِ وَأَدْخِلْ يَدَكَ وَاقْبِضْ عَلَيْهِ وَلَا تَكُبَّهُ[1] Ben aldım, elimi o heybeye soktum. Evvel getirdiğim kadar elime geçti. Sonra Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)* hayatında, Ebûbekir ve Ömer ve Osman hayatında o hurmalardan yedim." Başka bir tarîkte rivayet edilmiş ki: "O hurmalardan kaç yük, fîsebilillâh sarf ettim. Sonra Hazreti Osman'ın katlinde o hurma, kabıyla nehb ve gârât edildi, gitti."[2]

İşte, hoca-yı kâinat olan Fahr-i âlem'in (aleyhissalâtü vesselâm) kudsî medresesi ve tekkesi olan Suffe'nin demirbaş bir mühim talebesi ve müridi ve kuvve-i hâfızanın ziyâdesi için dua-yı nebeviyeye mazhar olan Hazreti Ebû Hureyre, Gazve-i Tebük gibi bir mecma-ı nâsta vukuunu haber verdiği şu mucize-i bereket, mânen bir ordu sözü kadar kat'î ve kuvvetli olmak gerektir.

On Altıncı Misal: Başta Buhârî, kütüb-ü sahîha nakl-i kat'î ile beyan ediyorlar ki:

Hazreti Ebû Hureyre aç olmuş. Resûl-i Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselâm)* arkasından gidip menzil-i saadete gitmişler. Bakarlar ki, bir kadeh süt, oraya hediye getirilmiş. Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)* emretti ki: "Ehl-i Suffe'yi çağır!" Ben kalbimden dedim ki: "Bu sütün bütününü ben içebilirim, ben daha ziyâde muhtacım." Fakat emr-i nebevî için onları topladım, getirdim. Yüzü mütecaviz idiler. Ferman etti: "Onlara içir!" Ben de o kadehteki sütü birer birer verdim. Her birisi doyuncaya kadar içer, diğerine veririm. Böyle birer birer içirerek, bütün Ehl-i Suffe o sâfi sütten içtiler. Sonra ferman etti ki: بَقِيتُ أَنَا وَأَنْتَ، أُقْعُدْ فَاشْرَبْ[3]. Ben içtim. İçtikçe, "İç!" ferman eder. Tâ, ben dedim: "Seni hak ile irsâl eden Zât-ı Zülcelâl'e kasem ederim, yer kalmadı ki içeyim!" Sonra kendisi aldı, "bismillâh" deyip hamd ederek bakiyyesini içti.[4] Yüz bin âfiyet olsun!

İşte şu sâfi, hâlis süt gibi latîf, şüphesiz mucize-i bâhire-i bereket, beş yüz bin hadisi hıfzına alan Hazreti Buhârî başta olarak,[5] Kütüb-ü Sitte-i

---

1 Getirdiğin heybeye elini daldır, eline geldiği kadarını al ve onu hiç ters çevirip dökeyim deme.

2 Ebû Nuaym, *Delâilü'n-nübüvve* s.130-131; İbni Kesîr, *el-Bidâye* 6/117. Ayrıca bkz.: Tirmizî, *menâkıb* 46; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 2/352.

3 Ben ve sen kaldık; otur sen de iç.

4 Buhârî, *rikak* 17; Müslim, *fezâilü's-sahâbe* 164.

5 en-Nevevî, *Tehzîbü'l-esmâ* 1/86; ez-Zehebî, *Tezkiratü'l-huffâz* 2/556; es-Suyûtî, *et-Tedrîbü'r-râvî* 1/99.

Sahîha ile nakilleri, gözle görmek kadar kat'î olmakla beraber, medrese-i kudsiye-i Ahmediye (aleyhissalâtü vesselâm) olan Suffe'nin namdar, sâdık, hâfız bir şâkirdi olan Ebû Hureyre'nin, umum Ehl-i Suffe'yi mânen işhâd ederek, âdetâ umumunu temsil edip şu ihbarı tevâtür derecesinde kat'î telâkki etmeyenin, ya kalbi bozuk veya aklı yok!

Acaba, Hazreti Ebû Hureyre gibi sâdık ve bütün hayatını hadise ve dine vakfeden, وَمَنْ كَذَبَ عَلَيَّ مُتَعَمِّدًا فَلْيَتَبَوَّأْ مَقْعَدَهُ مِنَ النَّارِ [1] *hadisini işiten ve nakleden, hiç mümkün müdür ki, hıfzındaki ehâdis-i nebeviyenin kıymetini ve sıhhatini şüpheye düşürüp Ehl-i Suffe'nin tekzîbine hedef edecek muhalif bir söz ve asılsız bir vak'a söylesin? Hâşâ!*

Yâ Rab! Şu Resûl-i Ekrem'in (aleyhissalâtü vesselâm) bereketi hürmetine, bize ihsan ettiğin maddî ve mânevî rızkımıza bereket ihsan et!

Bir Nükte-i Mühimme

Mâlûmdur ki, zayıf şeyler içtima ettikçe kuvvetleşir. İncecik ipler topak yapılsa, kuvvetli halat olur. Kuvvetli halatlar topak yapılsa, kimse koparamaz. İşte, on beş envâ-ı mucizâttan yalnız bereket kısmındaki mucizâtı ve o kısmın on beş kısmından ancak bir kısmını, on beş misalle gösterdik. Her bir misal, tek başıyla nübüvveti isbat eder bir derecede kuvvetliydi. Farz-ı muhâl olarak, bunların bir kısmını kuvvetsiz saysak da yine kuvvetsiz diyemeyiz. Çünkü kavî ile ittifak eden kavîleşir.

Hem şu on beş misalin içtimaı, kat'î, şüphesiz bir tevâtür-ü mânevî ile, kuvvetli bir mucize-i kübrâyı gösterir. Şimdi, şu mecmudaki mucize-i kübrâ, bereket mucizelerinden zikredilmemiş olan on dört kısm-ı âhere mezc edilse, kuvvetli halatları topak yapmak gibi, koparılması mümkün olmayan bir mucize-i ekber, içinde görünür.

Sonra, şu mucize-i ekberi, sâir on dört nevi mucizâtın mecmuuna ilâve et, gör ki; ne derece kuvvetli, sarsılmaz, kat'î bir burhan-ı nübüvvet-i Ahmediye'yi (aleyhissalâtü vesselâm) gösterir. İşte nübüvvet-i Ahmediye'nin (aleyhissalâtü vesselâm) direği, şu mecmudan teşekkül eden dağ gibi kuvvetli bir direktir. Şimdi, cüz'iyatta ve misallerde, sû-i fehimden gelen şüphelerle, o metin sakf-ı muallâyı sebatsız ve kabil-i sukut görmek ne derece akılsızlık olduğunu anladın!..

---

[1] "Kim, kasden benim üzerime yalan uydurursa, cehennemdeki yerini hazırlasın." (Bkz.: Buhârî, *ilim* 38; Müslim, *mukaddime* 2-4).

Evet, berekete dair o mucizeler gösteriyorlar ki: *Muhammed-i Arabî (aleyhissalâtü vesselâm), umuma rızık veren ve rızıkları halkeden bir Zât-ı Rahîm ve Kerîm'in sevgili memurudur, pek hürmetli bir abdidir ki; rızkın envâında, hilâf-ı âdet olarak, O'na hiçten ve sırf gayptan ziyâfetler gönderiyor.* Mâlûmdur ki Cezîretü'l-Arab, suyu ve ziraati az bir yerdir. Onun için, ahalisi, hususan bidayet-i İslâm'daki sahabeler, dıyk-ı maîşete maruzdular. Hem susuzluğa çok defa giriftar oluyorlardı. İşte, bu hikmete binâen, mucizât-ı bâhire-i Ahmediye'nin *(aleyhissalâtü vesselâm)* mühimleri, taam ve su hususunda tezahür etmiş.

Bu harikalar, dâvâ-yı nübüvvete delil ve mucize olmaktan ziyâde, ihtiyaca binâen, Resûl-i Ekrem'e (aleyhissalâtü vesselâm) bir ikram-ı ilâhî, bir ihsan-ı rabbânî, bir ziyâfet-i rahmâniye hükmündedir. Çünkü o mucizâtı görenler, nübüvveti tasdik etmişler. Fakat mucize zuhur ettikçe iman ziyâdeleşir, nurun alâ nur olur!

Sekizinci İşaret

Su hususunda tezahür eden bir kısım mucizâtı beyan eder.

Mukaddime

Mâlûmdur ki, cemaatler içinde vuku bulan hâdiseler, âhâdî bir surette nakledilse, tekzip edilmediği vakit, doğruluğunu gösterir. Çünkü insanın fıtratında yalana "Yalandır!" demeye cibillî bir meyil vardır. Hususan, her kavimden ziyâde yalana karşı sükût etmez sahabeler olsa.. hususan hâdiseler, Resûl-i Ekrem'e (aleyhissalâtü vesselâm) taallûk etse.. ve bilhassa nakleden, meşâhir-i sahabeden olsa, elbette o haber-i vâhid sahibi, o hâdiseyi gören cemaati temsil eder hükmünde rivayet eder.

Hâlbuki, şimdi bahsedeceğimiz mucizât-ı mâiyeyi, her bir misali çok tarîklerle, çok sahabelerin ellerinden, binler tâbiînin muhakkikleri el atıp almışlar, sağlam olarak ikinci asır müçtehitlerinin ellerine vermişler. Onlar da kemâl-i ciddiyetle ve hürmetle el atıp, kabul edip, arkalarındaki asrın muhakkiklerinin ellerine vermişler. Her tabaka, binler kuvvetli ellerden geçip, gele gele tâ asrımıza gelmiş. Hem asr-ı saadette yazılan kütüb-ü ehâdisiye sağlam olarak devredilip, tâ Buhârî ve Müslim gibi ilm-i hadisin dâhi imamlarının ellerine geçmiş. Onlar da, kemâl-i tahkikle merâtibini tefrik ederek, sıhhati şüphesiz olanları cemederek bize ders vermişler, takdim etmişler. جَزَاهُمُ اللهُ خَيْرًا كَثِيرًا[1]

[1] Allah, onları bol hayırlarla mükâfatlandırsın.

İşte, Resûl-i Ekrem'in (aleyhissalâtü vesselâm) mübarek parmaklarından suyun akması ve pek çok adama içirmesi mütevâtirdir.[1] *Öyle bir cemaat nakletmiş ki, yalana ittifakları muhâldir. Şu mucize gayet kat'îdir. Hem üç defa, üç mecma-ı azîmde tekerrür etmiş. Başta Buhârî, Müslim, İmam Mâlik, İmam Amr İbni Şuayb, İmam Katâde gibi pek çok ehl-i sahih bir cemaat, sahabelerden, başta hâdim-i nebevî Hazreti Enes, Hazreti Câbir, Hazreti İbni Mes'ud gibi meşâhir-i sahabenin bir cemaatinden, parmaklarından suyun kesretle akması ve orduya içirmesi, nakl-i sahih-i kat'î ile beyan edilmiştir. Bu nevi mucize-i mâiyeden, pek çok misallerinden dokuz misali beyan edeceğiz.*

Birinci Misal: Başta Buhârî, Müslim, kütüb-ü sahîha, Hazreti Enes'ten –nakl-i sahih ile– haber veriyorlar ki:

Hazreti Enes diyor: Zevrâ nâm-mahalde üç yüz kişi kadar, Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)* ile beraberdik. İkindi namazı için abdest almayı emretti. Su bulunmadı. Yalnız bir parça su emretti, getirdik. Mübarek ellerini içine batırdı. Gördüm ki, parmaklarından çeşme gibi su akıyor. Sonra, bütün maiyyetindeki üç yüz adam geldiler, umumu abdest alıp içtiler.[2]

İşte şu misali Hazreti Enes, üç yüz kişiyi temsil ederek haber veriyor. Mümkün müdür ki o üç yüz kişi, şu habere mânen iştirak etmesinler; hem iştirak etmedikleri hâlde tekzip etmesinler?

İkinci Misal: Başta Buhârî, Müslim, kütüb-ü sahîha haber veriyorlar ki:

Hazreti Câbir İbni Abdillâhi'l-Ensârî beyan ediyor: Biz, bin beş yüz kişi, Gazve-i Hudeybiye'de susadık. Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)*, kırba denilen deriden bir kap sudan abdest aldı, sonra elini içine soktu. Gördüm ki, parmaklarından çeşme gibi su akıyor. Bin beş yüz kişi içip, kaplarını o kırbadan doldurdular. Sâlim İbni Ebi'l-Ca'd, Câbir'den sormuş: "Kaç kişiydiniz?" Câbir demiş ki: "Yüz bin kişi de olsaydı, yine kâfi gelirdi. Fakat biz, on beş yüz (yani bin beş yüz) idik."[3]

İşte şu mucize-i bâhirenin râvileri, mânen bin beş yüz kadardırlar. Çünkü fıtrat-ı beşeriyede yalana "Yalan!" demek bir meyl-i arzusu vardır. Sahabeler ise, sıdk ve doğruluk için, can ve mal ve peder ve vâlidelerini

---

1 Bkz.: el-Gazâlî, *Fedâihu'l-bâtıniyye* 1/139-141; el-Âmidî, *Ğâyetü'l-merâm* 1/356-357; el-Îcî, *Kitâbü'l-Mevâkıf* 3/405; et-Teftâzânî, *Şerhu'l-Makâsıd* 5/17.

2 Buhârî, *menâkıb* 25; Müslim, *fezâil* 6, 7.

3 Buhârî, *menâkıb* 25, *meğâzî* 35; Müslim, *imâre* 72, 73.

ve kavim ve kabilelerini feda edip, sıdk ve hak için fedai oldukları hâlde, hem "Benden bilerek yalan bir şey haber veren, cehennem ateşinden yerini hazırlasın!"[1] *meâlindeki hadis-i şerifin tehdidine karşı, yalana mukabil sükût etmeleri mümkün değildir. Madem sükût ettiler; o haberi kabul ettiler, mânen iştirak edip tasdik ediyorlar demektir.*

Üçüncü Misal: Gazve-i Buvat'ta, yine Buhârî, Müslim başta, kütüb-ü sahîha beyan ediyorlar ki:

Hazreti Câbir dedi ki: Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)* ferman etti: نَادِ بِوَضُوءٍ "Abdest suyu diye nida et!" dediler. "Su yok!" denildi. Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)* dedi: "Bir parça su bulunuz!" Gayet az su getirdik. Sonra, o az su üstüne elini kapadı, bir şeyler okudu, bilmedim ne idi. Sonra ferman etti: "نَادِ بِجَفْنَةٍ" Yani, "Kafilenin büyük teştini (tekne) getirsinler!" Bana getirildi; ben de Resûl-i Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselâm)* önüne koydum. O da elini içine koydu, parmaklarını açtı. Ben de o az suyu, mübarek eli üzerine döküyordum. Gördüm ki, mübarek parmaklarından kesretle su aktı, sonra teşt doldu. Suya muhtaç olanları çağırdım. Bütün geldiler, o sudan abdest alıp içtiler. Ben dedim: "Daha kimse kalmadı." Elini kaldırdı; o cefne (yani tekne) lebâleb dolu kaldı.[2]

İşte, şu mucize-i bâhire-i Ahmediye *(aleyhissalâtü vesselâm)* mânen mütevâtirdir.[3] Çünkü Hazreti Câbir, o işte başta olduğu için, birinci söz onun hakkıdır; o, umumun nâmına ilân ediyor. Çünkü o vakit hizmet eden o zât idi; ilân, başta onun hakkıdır. İbni Mes'ud da aynen rivayetinde diyor ki: "Ben gördüm ki, Resûl-i Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselâm)* parmaklarından çeşme gibi su akıyor."[4] *Acaba, meşâhir-i sıddîkîn-i sahabeden olan Enes, Câbir, İbni Mes'ud gibi bir cemaat dese "ben gördüm"; görmemesi mümkün müdür?*

Şimdi şu üç misali birleştir, ne kadar kuvvetli bir mucize-i bâhire olduğunu gör! Ve üç tarîk birleşse, hakikî tevâtür hükmünde parmaklarından su akmasını kat'î isbat eder. Hazreti Mûsâ'nın (aleyhisselâm) taştan on

---

1 Buhârî, *ilim* 38, *enbiyâ* 50, *edeb* 109; Müslim, *mukaddime* 2-4, *zühd* 72.

2 Müslim, *zühd* 74; İbni Hibbân, *es-Sahîh* 14/457; İbni Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ* 7/74.

3 Bkz.: el-Gazâlî, *Fedâihu'l-bâtıniyye* 1/139-141; el-Âmidî, *Ğâyetü'l-merâm* 1/356-357; el-Îcî, *Kitâbü'l-Mevâkıf* 3/405; et-Teftâzânî, *Şerhu'l-Makâsıd* 5/17.

4 Buhârî, *menâkıb* 25; Tirmizî, *menâkıb* 6; Dârimî, *mukaddime* 5.

iki yerde çeşme gibi su akıtması,[1] *Resûl-i Ekrem'in (aleyhissalâtü vesselâm) on parmağından on musluk suyun akmasının derecesine çıkamaz! Çünkü taştan su akması mümkündür, âdiyat içinde nazîri bulunur. Fakat et ve kemikten âb-ı kevser gibi suyun kesretle akmasının nazîri, âdiyat içinde yoktur!..*

Dördüncü Misal: Başta İmam Mâlik, Muvatta kitab-ı muteberinde, Muâz İbni Cebel gibi meşâhir-i sahabeden haber veriyor ki:

Hazreti Muâz İbni Cebel dedi ki: Gazve-i Tebük'te bir çeşmeye rast geldik; sicim kalınlığında, güç ile akıyordu. Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)* emretti ki: "Bir parça o suyu toplayınız." Avuçlarında bir parça topladılar. Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)*, onunla elini yüzünü yıkadı. Suyu çeşmeye koyduk. Birden çeşmenin menfezi açılıp kesretle aktı, bütün orduya kâfi geldi. –Hatta bir râvi olan İmam İbni İshak der ki: Gök gürültüsü gibi, toprak altında o çeşmenin suyu gürültü yaparak öyle aktı.–[2] Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)* Hazreti Muâz'a ferman etti ki:

يُوشِكُ يَا مُعَاذُ إِنْ طَالَتْ بِكَ حَيَاةٌ أَنْ تَرَى مَا هٰهُنَا قَدْ مُلِئَ جِنَانًا Yani, "Bu eser-i mucize olan mübarek su, devam edip buraları bağa çevirecek; ömrün varsa göreceksin." Ve öyle olmuştur!..[3]

Beşinci Misal: Başta Buhârî, Hazreti Berâ'dan[4] ve Müslim, Hazreti Seleme İbnü'l-Ekva'dan[5] ve sâir kütüb-ü sahîha başka râvilerden[6] müttefikan haber veriyorlar ki:

Gazve-i Hudeybiye'de bir kuyuya rast geldik. Bin dört yüz kişiydik. O kuyunun suyu elli kişiyi ancak idare ederdi. Biz suyu çektik, içinde bir şey bırakmadık. Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)* geldi, kuyunun başına oturdu. Bir kova su istedi, getirdik. Kovanın içine mübarek ağzının suyunu bıraktı ve dua etti, sonra o kovayı kuyuya döktü. Birden kuyu coştu ve kaynadı, ağzına kadar doldu. Bütün ordu, kendileri ve hayvanâtı doyuncaya kadar içtiler, kaplarını da doldurdular.

---

1 Bkz.: Bakara sûresi, 2/60; A'râf sûresi, 7/160.

2 İbni Hişâm, *es-Sîratü'n-nebeviyye* 5/209 (İbni İshak'tan naklen).

3 Müslim, *fezâil* 10; Muvatta, *sefer* 2; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 5/238.

4 Buhârî, *menâkıb* 25, *meğâzî* 35; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 4/290; İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef* 7/383.

5 Müslim, *cihâd* 132; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 4/48.

6 Buhârî, *menâkıb* 25, *meğâzî* 35; Müslim, *imâre* 72, 73; Dârimî, *mukaddime* 5.

Altıncı Misal: Yine Müslim[1] ve İbni Cerîr et-Taberî[2] gibi hadisin dâhi imamları başta olarak kütüb-ü sahîha, nakl-i sahih ile meşhur Ebû Katâde'den haber veriyorlar ki:

Ebû Katâde diyor: Mûte gazve-i meşhuresinde, reislerin şehâdeti üzerine, imdada gidiyorduk. Bende bir kırba vardı. Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)* bana ferman etti: اِحْفَظْ عَلَيْنَا مِيضَأَتَكَ فَسَيَكُونُ لَهَا نَبَأٌ Yani, "Kırbanı sakla, onun büyük işi var!" Sonra susuzluk başladı. Yetmiş iki kişi idik. (Taberî'nin nakline göre, üç yüz idik.) Susuz kaldık. Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)* dedi: "Kırbanı getir!" Ben getirdim. O da aldı, ağzını ağzına getirdi. İçine nefes etti, etmedi, bilmem. Sonra yetmiş iki kişi geldiler.. içtiler.. kaplarını doldurdular.. sonra ben aldım.. verdiğim gibi kalmıştı.

İşte, şu mucize-i bâhire-i Ahmediye'yi *(aleyhissalâtü vesselâm)* gör, اَللّٰهُمَّ صَلِّ وَسَلِّمْ عَلَيْهِ وَعَلٰى اٰلِهٖ بِعَدَدِ قَطَرَاتِ الْمَاءِ[3] de.

Yedinci Misal: Başta Buhârî ve Müslim olarak kütüb-ü sahîha, Hazreti İmran İbni Husayn'dan haber veriyorlar ki:

İmran der; bir seferde, Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)* ile beraber susuz kaldık. Bana ve Ali'ye ferman etti ki: "Filân mevkide bir kadın, iki kırba suyu hayvana yükletmiş, gidiyor. Alıp buraya getiriniz!" Ben ve Ali beraber gittik, aynı yerde kadını su yüküyle bulduk, getirdik. Sonra emretti: "Bir kaba, bir parça su boşaltınız!" Boşalttık. Bereketle dua etti. Sonra, yine suyu o hayvandaki kırbaya koyduk. Ferman etti ki: "Herkes gelsin, kabını doldursun!" Bütün kafile geldi, kaplarını doldurdular, içtiler. Sonra ferman etti: "Kadına bir şeyler toplayınız!" Kadının eteğini doldurdular. İmran diyor ki: Ben tahayyül ediyordum ki, gittikçe iki kırba doluyor, daha ziyâdeleşiyor. Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)* o kadına ferman etti ki:

اِذْهَبِي فَإِنَّا لَمْ نَأْخُذْ مِنْ مَائِكِ شَيْئًا وَلٰكِنَّ اللّٰهَ سَقَانَا Yani, "Senin suyundan almadık. Belki Cenâb-ı Hak bize hazinesinden su içirdi."[4]

Sekizinci Misal: Başta meşhur İbni Huzeyme Sahih'inde, râviler Hazreti Ömer'den naklediyorlar ki:

---

1 Müslim, *mesâcid* 311; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 5/298; İbni Huzeyme, *es-Sahîh* 1/214.

2 Kadı Iyâz, *eş-Şifâ* 1/289.

3 Allah'ım! O'na ve âline, suyun damlaları sayısınca salât ve selâm eyle.

4 Buhârî, teyemmüm 6, *menâkıb* 25; Müslim, *mesâcid* 312.

Gazve-i Tebük'te susuz kaldık. Hatta bazılar devesini keser, susuzluktan içini sıkar, içerdi. Ebûbekri's-Sıddık, Resûl-i Ekrem'e *(aleyhissalâtü vesselâm)* dua etmek için rica etti. Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)* elini kaldırdı, daha elini indirmeden bulut toplandı, yağmur öyle geldi ki, kaplarımızı doldurduk. Sonra su çekildi, ordumuza mahsus olarak, hududumuzu tecavüz etmedi.[1] Demek, tesadüf içine karışmamış, sırf bir mucize-i Ahmediye'dir *(aleyhissalâtü vesselâm).*

Dokuzuncu Misal: Meşhur Abdullah İbni Amr İbni'l-Âs'ın hafîdi ve dört imamın ona itimat edip ve ondan tahric-i hadis ettikleri Amr İbni Şuayb'dan nakl-i sahih ile haber veriyorlar ki demiş: Nübüvvetten evvel, Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm),* amcası Ebû Talip ile deveye binip, Arafat civarında Zü'l-mecâz nâm mevkiye geldikleri vakit, Ebû Talip demiş: "Ben susadım." Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)* inmiş, yere ayağını vurmuş, su çıkmış, Ebû Talip içmiştir.[2]

Muhakkikînden birisi demiş ki: Şu hâdise nübüvvetten evvel olduğundan, İrhâsât kabîlinden olmakla beraber, bin sene sonra aynı yerde Arafat çeşmesi çıkması, o hâdiseye binâen bir keramet-i Ahmediye *(aleyhissalâtü vesselâm)* sayılabilir.[3]

İşte, şu dokuz misaller gibi, doksan misal olmasa da, belki doksan surette rivayetler, mucizât-ı mâiyeyi haber vermişler. Baştaki yedi misal, mânevî tevâtür gibi kat'î ve kuvvetlidirler. Âhirdeki iki misal, çendan o derece tarîkleri kuvvetli ve müteaddit değil, râvileri çok değiller. Fakat sekizinci misalde Hazreti Ömer'den rivayet olunan mucize-i sehâbiyeyi teyid ve takviye eden ikinci bir mucize-i sehâbiye, başta İmam Beyhakî ve Hâkim olarak kütüb-ü sahîha, Hazreti Ömer'den haber veriyorlar ki:

Hazreti Ömer, Resûl-i Ekrem'den *(aleyhissalâtü vesselâm)* yağmur duasını niyaz etti. Çünkü ordu, suya muhtaçtı. Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)* elini kaldırdı. Birden bulut toplandı, yağmur geldi, ordunun ihtiyacı kadar su verdi, gitti. Âdetâ, yalnız orduya su vermek için memur idi; geldi, ihtiyaca göre verdi, gitti.[4]

---

1 İbni Huzeyme, *es-Sahîh* 1/53; İbni Hibbân, *es-Sahîh* 4/223; el-Bezzâr, *el-Müsned* 1/331.

2 Kadı Iyâz, *eş-Şifâ* 1/290. Amr İbni Saîd rivayeti için ayrıca bkz.: İbni Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ* 1/152-153; İbni Asâkir, *Târîhu Dimaşk* 66/308.

3 Aliyyülkârî, *Şerhu'ş-Şifâ* 1/601.

4 İbni Huzeyme, *es-Sahîh* 1/53; İbni Hibbân, *es-Sahîh* 4/223; el-Hâkim, *el-Müstedrek* 1/263; el-Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ* 9/357.

Şu hâdise, nasıl ki sekizinci misali teyid ve kat'î isbat eder. Öyle de, şu hâdisede meşhur allâmelerden ve tashihte çok müşkül-pesent, hatta çok sahihlere mevzu deyip kabul etmeyen İbnü'l-Cevzî gibi bir muhakkik der ki: "Şu hâdise, Gazve-i Meşhure-i Bedir'de vuku bulmuş. وَيُنَزِّلُ عَلَيْكُمْ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً لِيُطَهِّرَكُمْ بِهِ[1] âyet-i kerîmesi, o hâdiseyi beyan edip ifade eder."[2] Madem âyet o hâdiseyi gösterir, kat'iyetinde şüphe kalmaz.

Hem dua-yı nebevî ile, birden ve süratle, daha elini indirmeden yağmurun gelmesi, çok tekerrür etmiş, tek başıyla bir mucize-i mütevâtiredir. Bazı defa câmide, minber üstünde elini kaldırmış, daha indirmeden yağmış, tevâtür ile nakledilmiş.[3]

Dokuzuncu İşaret

Resûl-i Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselâm)* envâ-ı mucizâtından birisi de; *ağaçların*, insanlar gibi emrini dinlemeleri ve yerinden kalkıp yanına geldikleridir ki, şu mucize-i şeceriye, mübarek parmaklarından suyun akması gibi, mânen mütevâtirdir. Müteaddit suretleri var ve çok tarîklerle gelmiştir. Evet, Resûl-i Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselâm)* emri için ağaç, yerinden çıkıp yanına gelmesi sarîhan mütevâtir denilebilir. Çünkü meşâhir-i sıddîkîn-i sahabeden Hazreti Ali, Hazreti İbni Abbas, Hazreti İbni Mes'ud, Hazreti İbni Ömer, Hazreti Ya'lâ İbni Mürre, Hazreti Câbir, Hazreti Enes İbni Mâlik, Hazreti Büreyde, Hazreti Üsâme İbni Zeyd ve Hazreti Gaylân İbni Seleme gibi sahabeler, her biri kat'iyetle, aynı mucize-i şeceriyeyi haber vermiş. Tâbiînin yüzer imamları, mezkûr sahabelerden her bir sahabeden, ayrı bir tarîkle o mucize-i şeceriyeyi naklet-mişler, âdetâ muzâaf tevâtür suretinde bize nakletmişler. İşte şu mucize-i şeceriye, hiçbir şüphe kabul etmez bir tevâtür-ü mânevî-i kat'î hükmündedir.

Şimdi o mucize-i kübrânın, tekerrür ettiği hâlde, birkaç sahih suretlerini birkaç misalle beyan edeceğiz.

Birinci Misal: Başta İmam İbni Mâce ve Dârimî ve İmam Beyhakî, nakl-i sahih ile Hazreti Enes İbni Mâlik'ten[4] ve Hazreti Ali'den[5] ve Bezzâr ve İmam Beyhakî, Hazreti Ömer'den[6] haber veriyorlar ki:

---

1 "Sizi temizlemek için gökten üzerinize su indiriyordu." (Enfâl sûresi, 8/11).

2 İbnü'l-Cevzî, *Zâdü'l-mesîr* 3/328.

3 Buhârî, *cum'a* 34, 35, *istiskâ* 6-15, *menâkıb* 25, *edeb* 68, *deavât* 24; Müslim, *istiskâ* 8-12.

4 İbni Mâce, *fiten* 23; Dârimî, *mukaddime* 4; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 3/113; İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef* 6/317.

5 Kadı Iyâz, *eş-Şifâ* 1/290.

6 el-Bezzâr, *el-Müsned* 1/438; Ebû Ya'lâ, *el-Müsned* 1/190; İbni Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ* 1/170.

Üç sahabe demişler: Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)* küffârın tekzîbinden müteessir olarak mahzun idi. Dedi: اَللّٰهُمَّ أَرِنِي الْيَوْمَ اٰيَةً لَا أُبَالِي مَنْ كَذَّبَنِي بَعْدَهَا[1] Enes'in rivayetinde, Hazreti Cebrail hazır idi. Vadi kenarında bir ağaç vardı. Hazreti Cebrail'in ilâmıyla, Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)* o ağacı çağırdı, tâ yanına geldi. Sonra "git" dedi; tekrar gitti, yerine yerleşti.

İkinci Misal: Allâme-i Mağrib Kadı Iyâz, Şifâ-yı Şerif'te ulvî bir senedle, doğru ve sağlam bir an'ane ile,[2] Hazreti Abdullah İbni Ömer'den haber veriyor ki:

Bir seferde Resûl-i Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselâm)* yanına bir bedevî geldi. Ferman etti: أَيْنَ تُرِيدُ "Nereye gidiyorsun?" Bedevî dedi: "Ehlime." Ferman etti: هَلْ لَكَ إِلٰى خَيْرٍ "Ondan daha iyi bir hayır istemiyor musun?" Bedevî dedi: "Nedir?" Ferman etti: تَشْهَدُ أَنْ لَا إِلٰهَ إِلَّا اللّٰهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ[3] Bedevî dedi: "Bu şehâdete şahit nedir?" Ferman etti: هٰذِهِ الشَّجَرَةُ السَّمُرَةُ "Vadi kenarındaki ağaç şahit olacak."

İbni Ömer der ki: O ağaç yerinden sallanarak çıktı, yeri şak etti, geldi, tâ Resûl-i Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselâm)* yanına. Üç defa Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)* o ağacı istişhad etti, ağaç da sıdkına şehâdet etti. Emretti, yine yerine gidip yerleşti.[4]

Hazreti Büreyde İbni Husayb el-Eslemî tarîkinde, nakl-i sahih ile Büreyde dedi ki: Biz Resûl-i Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselâm)* yanında iken, bir seferde bir a'râbî geldi. Bir âyet, yani bir mucize istedi. Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)* ferman etti: قُلْ لِتِلْكَ الشَّجَرَةِ رَسُولُ اللّٰهِ يَدْعُوكِ[5] Bir ağaca işaret etti. Ağaç, sağa ve sola meylederek köklerini yerden çıkarıp huzur-u nebevîye geldi, اَلسَّلَامُ عَلَيْكَ يَا رَسُولَ اللّٰهِ[6] dedi. Sonra a'râbî dedi: "Yine yerine gitsin." Emretti, yerine gitti. A'râbî dedi: "İzin ver, sana secde edeyim." Dedi: "İzin yok kimseye!" Dedi: "Öyleyse senin elini, ayağını öpeceğim." İzin verdi.[7]

---

1 Yâ Rabbi! Bugün bana bir âyet (mucize) göster ki ondan sonra beni yalanlayanlara hiç aldırmayayım.

2 Kadı Iyâz, *eş-Şifâ* 1/298-299.

3 Allah'tan başka ilâh bulunmadığına, O'nun tek olduğuna, şerîki olmadığına, Hz. Muhammed'in de O'nun kulu ve elçisi olduğuna şahitlik etmendir.

4 Kadı Iyâz, *eş-Şifâ* 1/298-299. Ayrıca bkz.: Dârimî, *mukaddime* 4; İbni Hibbân, *es-Sahîh* 14/434.

5 Şu ağaca 'Resûlullah seni çağırıyor' de.

6 Selâm sana ey Allah'ın Resûlü!

7 Ebû Nuaym, *Delâilü'n-nübüvve* s.390; el-Hâkim, *el-Müstedrek* 4/190; İbni Asâkir, *Târîhu Dimaşk* 4/365.

Üçüncü Misal: Başta Sahih-i Müslim, kütüb-ü sahîha haber veriyorlar ki:

Câbir diyor: Biz bir seferde Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)* ile beraberdik. Kazâ-yı hacet için bir yer aradı. Settareli bir yer yoktu. Sonra gitti iki ağaç yanına, bir ağacın dalını tuttu, çekti, –ağaç itaat ederek beraber gitti– öteki ağacın yanına getirdi. Mutî devenin yularını tutup çekildikte geldiği gibi, o iki ağacı o suretle yan yana getirdi. Sonra dedi: اِلْتَئِمَا عَلَيَّ بِإِذْنِ اللهِ Yani, "Üstüme birleşiniz!" dedi. İkisi birleşerek settare oldular. Arkalarında kazâ-yı hacet ettikten sonra onlara emretti, yerlerine gittiler.[1]

İkinci bir rivayette, yine Hazreti Câbir der ki: "Bana emretti ki;
يَا جَابِرُ قُلْ لِهٰذِهِ الشَّجَرَةِ يَقُولُ لَكِ رَسُولُ اللهِ: اِلْحَقِي بِصَاحِبَتِكِ حَتّٰى أَجْلِسَ خَلْفَكُمَا Yani, 'O ağaçlara de: Resûlullah'ın haceti için birleşiniz.' Ben öyle dedim, onlar da birleştiler. Sonra ben beklerken, Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)* çıkageldi. Başıyla sağa sola işaret etti, o iki ağaç yerlerine gittiler.[2]

Dördüncü Misal: Nakl-i sahih ile Resûl-i Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselâm)* cesur kumandanlarından ve hizmetkârlarından olan Üsâme İbni Zeyd der ki:

Bir seferde, Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)* ile beraberdik. Kazâ-yı hacet için hâli, settareli bir yer bulunmuyordu. Ferman etti ki:
هَلْ تَرٰى مِنْ نَخْلٍ أَوْ حِجَارَةٍ[3] Dedim: "Evet, var." Emretti ve dedi:
اِنْطَلِقْ وَقُلْ لَهُنَّ إِنَّ رَسُولَ اللهِ يَأْمُرُكُنَّ أَنْ تَأْتِينَ لِمَخْرَجِ رَسُولِ اللهِ وَقُلْ لِلْحِجَارَةِ مِثْلَ ذٰلِكَ Yani, "Ağaçlara de ki; Resûlullah'ın haceti için birleşiniz.. ve taşlara da de; duvar gibi toplanınız." Ben gittim, söyledim. Kasem ediyorum ki, ağaçlar birleştiler ve taşlar duvar oldular. Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)*, hacetinden sonra yine emretti: قُلْ لَهُنَّ يَفْتَرِقْنَ[4] Benim nefsim kabza-yı kudretinde olan Zât-ı Zülcelâl'e kasem ederim, ağaçlar ve taşlar ayrılıp yerlerine gittiler.[5]

---

1 Müslim, *zühd* 74; İbni Hibbân, *es-Sahîh* 14/456; el-Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ* 1/94.

2 Dârimî, *mukaddime* 4; Abd İbni Humeyd, *el-Müsned* s.320; İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef* 6/321.

3 Bir hurma ağacı veya bir taş görebiliyor musun?

4 Onlara ayrılmalarını söyle.

5 el-Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvve* 6/25; Ebû Nuaym, *Delâilü'n-nübüvve* s.393-394; Kadı Iyâz, *eş-Şifâ* 1/300.

Şu, Hazreti Câbir ve Üsâme'nin beyan ettiği iki hâdiseyi, aynen Ya'lâ İbni Mürre[1] ve Gaylan İbni Seleme es-Sekafî[2] ve Hazreti İbni Mes'ud, Gazve-i Huneyn'de[3] aynen haber veriyorlar.

Beşinci Misal: İmam İbni Fûrek ki, kemâl-i içtihad ve fazlından kinâye olarak "Şâfiî-yi Sânî" unvanını alan allâme-i asır, kat'î haber veriyor ki:

Gazve-i Tâif'te, Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)* gece at üstünde giderken uykusu geliyordu. O hâlde iken bir sidre ağacına rast geldi. Ağaç ona yol verip atını incitmemek için iki şak oldu. Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)* hayvan ile içinden geçti. Tâ zamanımıza kadar o ağaç iki ayak üstünde, muhterem bir vaziyette kaldı.[4]

Altıncı Misal: Hazreti Ya'lâ, tarîhinde nakl-i sahih ile haber veriyor ki:

Bir seferde, "talha" veya "semure" denilen bir ağaç geldi, Resûl-i Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselâm)* etrafında tavaf eder gibi döndü, sonra yine yerine gitti. Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)* ferman etti ki: إِنَّهَا اسْتَأْذَنَتْ أَنْ تُسَلِّمَ عَلَيَّ Yani, "O ağaç Cenâb-ı Hak'tan istedi ki, bana selâm etsin."[5]

Yedinci Misal: Muhaddisler, nakl-i sahih ile İbni Mes'ud'dan beyan ediyorlar ki:

İbni Mes'ud dedi: Batn-ı Nahle denilen nâm mevkide, Nasîbîn ecinnîleri ihtidâ için Resûl-i Ekrem'e *(aleyhissalâtü vesselâm)* geldikleri vakit, bir ağaç o ecinnîlerin geldiklerini haber verdi.[6]

Hem İmam Mücahid, o hadiste İbni Mes'ud'dan nakleder ki: O cinnîler bir delil istediler. Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)* bir ağaca emretti; yerinden çıkıp geldi, sonra yine yerine gitti.[7] İşte, cin tâifesine birtek mucize kâfi geldi.

---

1 İbni Mâce, *tahâre* 23; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 4/170, 172; İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef* 6/321.

2 Ebû Nuaym, *Delâilü'n-nübüvve* s.391-392; İbni Asâkir, *Târîhu Dimaşk* 48/134; Kadı Iyâz, *eş-Şifâ* 1/301.

3 el-Bezzâr, *el-Müsned* 4/291; et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-evsat* 9/81; İbni Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ* 1/170.

4 Kadı Iyâz, *eş-Şifâ* 1/301-302; Aliyyülkârî, *Şerhu'ş-Şifâ* 1/620.

5 Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 4/173; Abd İbni Humeyd, *el-Müsned* s.154; el-Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvve* 6/23-24.

6 el-Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvve* 2/228; el-Kurtubî, *el-Câmi' li ahkâmi'l-Kur'ân* 16/216. Ayrıca bkz.: Buhârî, *menâkıbü'l-ensâr* 32; Müslim, *salât* 153.

7 el-Fâkihî, *Ahbâru Mekke* 4/22-23; er-Rûyânî, *el-Müsned* 1/78; Kadı Iyâz, *eş-Şifâ* 1/301.

Acaba bu mucize gibi bin mucizât işiten bir insan imana gelmezse, cinnîlerin [1] يَقُولُ سَفِيهُنَا عَلَى اللهِ شَطَطًا *tâbir ettikleri şeytanlardan daha şeytan olmaz mı?*

Sekizinci Misal: Sahih-i Tirmizî, nakl-i sahih ile Hazreti İbni Abbas'tan haber veriyorlar ki:

İbni Abbas dedi ki: Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)* bir ârâbîye ferman etti: أَرَأَيْتَ إِنْ دَعَوْتُ هٰذَا الْعِذْقَ مِنْ هٰذِهِ النَّخْلَةِ أَتَشْهَدُ أَنِّي رَسُولُ اللهِ؟ "Ben bu ağacın şu dalını çağırsam, yanıma gelse, iman edecek misin?" "Evet" dedi. Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)* çağırdı. O urcûn, ağacının başından kopup Resûl-i Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselâm)* yanına atladı, geldi. Sonra emretti, yine yerine gitti.[2]

İşte, bu sekiz misal gibi çok misaller var, çok tarîklerle nakledilmişler. Mâlûmdur ki, yedi-sekiz urgan toplansa, kuvvetli bir halat olur. Binâenaleyh, şu en meşhur sıddîkîn-i sahabeden böyle müteaddit tarîklerle ihbar edilen şu mucize-i şeceriye, elbette tevâtür-ü mânevî kuvvetindedir, belki tevâtür-ü hakikîdir. Zaten sahabeden sonra tâbiînin eline geçtiği vakit, tevâtür suretini alır. Hususan Buhârî, Müslim, İbni Hibban, Tirmizî gibi kütüb-ü sahîha, tâ zaman-ı sahabeye kadar, o yolu o kadar sağlam yapmışlar ve tutmuşlar ki, meselâ Buhârî'de görmek, aynı sahabeden işitmek gibidir.

Acaba, o Resûl-i Ekrem'e (aleyhissalâtü vesselâm) ağaçlar, –misallerde göründüğü gibi– onu tanıyıp, risaletini tasdik edip, ona selâm ederek ziyâret edip, emirlerini dinleyerek itaat ettiği hâlde, kendilerine insan diyen bir kısım câmid,[3] *akılsız mahlûklar onu tanımazsa, iman etmezse, kuru ağaçtan çok ednâ,*[4] *odun parçası gibi ehemmiyetsiz, kıymetsiz olarak ateşe lâyık olmaz mı?*[5]

---

1 "Meğer içimizden birtakım cahiller, Allah hakkında gerçek olmayan sözler söylüyormuş!" (Cin sûresi, 72/4).

2 el-Hâkim, *el-Müstedrek* 2/676; el-Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvve* 6/15; es-Suyûtî, *el-Hasâisu'l-kübrâ* 2/60. Ayrıca bkz.: Tirmizî, *menâkıb* 6; Dârimî, *mukaddime* 4; el-Buhârî, *et-Târîhu'l-kebîr* 3/3.

3 Bkz.: A'râf sûresi, 7/179; Enfâl sûresi, 8/22; Furkan sûresi, 25/44.

4 Bkz.: Münâfikûn sûresi, 63/4.

5 Bkz.: Bakara sûresi, 2/24; Âl-i İmran sûresi, 3/10; Tebbet sûresi, 111/3-5.

Onuncu İşaret

Şu mucize-i şeceriyeyi daha ziyâde takviye eden, mütevâtir bir surette nakledilen[1] حَنِينُ الْجِذْعِ mucizesidir. Evet, Mescid-i Şerif-i Nebevî'de kuru direğin büyük bir cemaat içinde, muvakkaten firâk-ı Ahmedî'den *(aleyhissalâtü vesselâm)* ağlaması, beyan ettiğimiz mucize-i şeceriyenin misallerini hem teyid eder, hem kuvvet verir. Çünkü o da ağaçtır, cinsi birdir. Fakat şunun şahsı mütevâtirdir. Öteki kısımlar, her birinin nev'i mütevâtirdir; cüz'iyatları, misalleri, çoğu sarih tevâtür derecesine çıkmıyor.

Evet, Mescid-i Şerif'te hurma ağacından olan kuru direk, Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)* hutbe okurken ona dayanıyordu. Sonra minber-i şerif yapıldığı vakit, Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)* minbere çıkıp hutbeye başladı. Okurken direk, deve gibi enîn edip ağladı, bütün cemaat işitti. Tâ Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)* yanına geldi, elini üstüne koydu, onunla konuştu, teselli verdi, sonra durdu.[2] Şu mucize-i Ahmediye *(aleyhissalâtü vesselâm)*, pek çok tarîklerle, tevâtür derecesinde nakledilmiştir.[3]

Evet, حَنِينُ الْجِذْعِ mucizesi çok münteşir ve meşhur ve hakikî mütevâtirdir.[4] Sahabelerin bir cemaat-i âlîsinden on beş tarîkle gelip,[5] tâbiînin yüzer imamları o mucizeyi, o tarîklerle, arkadaki asırlara haber vermişler. Sahabenin o cemaatinden ulemâ-yı sahabe namdarları ve rivayet-i hadisin reislerinden Hazreti Enes İbni Mâlik (hâdim-i nebevî),[6] Hazreti Câbir İbni Abdillâhi'l-Ensârî (hâdim-i nebevî),[7] Hazreti Abdullah İbni Ömer,[8] Hazreti Abdullah İbni Abbas,[9] Hazreti Sehl İbni Sa'd,[10] Hazreti Ebû Saidi'l-Hudrî,[11] Hazreti Übey

---

1 Hurma kütüğünün (veya kuru hurma direğinin) inlemesi.

2 Tirmizî, *cum'a* 10, *menâkıb* 6; İbni Mâce, *ikâme* 199; Dârimî, *mukaddime* 6, *salât* 202.

3 Bkz.: Kadı Iyâz, *eş-Şifâ* 1/303.

4 Bkz.: el-Gazâlî, *Fedâihu'l-bâtıniyye* 1/139-141; el-Âmidî, *Ğâyetü'l-merâm* 1/356-357; el-Îcî, *Kitâbü'l-Mevâkıf* 3/405; et-Teftâzânî, *Şerhu'l-Makâsıd* 5/17.

5 Bkz.: Kadı Iyâz, *eş-Şifâ* 1/303.

6 Tirmizî, *cum'a* 10, *menâkıb* 6; İbni Mâce, *ikâme* 199; Dârimî, *mukaddime* 6, *salât* 202.

7 İbni Mâce, *ikâme* 199; Dârimî, *mukaddime* 6, *salât* 202; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 3/306.

8 Buhârî, *menâkıb* 25, *cum'a* 26; Tirmizî, *cum'a* 10; İbni Hibbân, *es-Sahîh* 14/435.

9 Dârimî, *mukaddime* 6, *salât* 202; İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef* 6/319; İbni Hibbân, *es-Sahîh* 14/436-437.

10 Dârimî, *mukaddime* 6, *salât* 202; İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef* 6/319; et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* 16/194.

11 Dârimî, *mukaddime* 6; İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef* 6/319.

İbnü'l-Kâ'b,[1] Hazreti Büreyde,[2] Hazreti Ümmü'l-müminîn Ümmü Seleme[3] gibi meşâhir-i ulemâ-yı sahabe ve rivayet-i hadisin rüesâları gibi, her biri bir tarîkin başında, aynı mucizeyi ümmete haber vermişler. Başta Buhârî, Müslim, kütüb-ü sahîha, arkalarındaki asırlara o mütevâtir mucize-i kübrâyı tarîkleriyle haber vermişler.

İşte, Hazreti Câbir tarîkinde der ki; Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)* hutbe okurken, Mescid-i Şerif'te جِذْعُ النَّخْلِ denilen kuru direğe dayanıp okurdu. Minber-i şerif yapıldıktan sonra, minbere geçtiği vakit, direk tahammül edemeyerek, hamile deve gibi ses verip inleyerek ağladı.[4] Hazreti Enes, tarîkinde der ki; camus gibi ağladı, mescidi lerzeye getirdi.[5] Sehl İbni Sa'd, tarîkinde der: Hem onun ağlaması üzerine halklarda ağlamak çoğaldı.[6] Hazreti Übey İbnü'l-Kâ'b, tarîkinde diyor: Hem öyle ağladı ki, inşikak etti.[7]

Diğer bir tarîkte, Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)* ferman etti:

إِنَّ هٰذَا بَكٰى لِمَا فَقَدَ مِنَ الذِّكْرِ Yani, "Onun mevkiinde okunan zikir ve hutbedeki zikr-i ilâhînin iftirakındandır ağlaması."[8]

Diğer bir tarîkte ferman etmiş:

لَوْ لَمْ أَلْتَزِمْهُ لَمْ يَزَلْ هٰكَذَا إِلٰى يَوْمِ الْقِيَامَةِ تَحَزُّنًا عَلٰى رَسُولِ اللهِ Yani, "Ben onu kucaklayıp teselli vermeseydim, Resûlullah'ın iftirakından kıyâmete kadar böyle ağlaması devam edecekti."[9]

Hazreti Büreyde tarîkinde[10] der ki, ciz' ağladıktan sonra Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)* elini üstüne koyup ferman etti:

إِنْ شِئْتَ أَرُدُّكَ إِلَى الْحَائِطِ الَّذِي كُنْتَ فِيهِ تَنْبُتُ لَكَ عُرُوقُكَ وَيَكْمُلُ خَلْقُكَ وَيُجَدِّدُ لَكَ

---

1 İbni Mâce, *ikâme* 199; Dârimî, *mukaddime* 6; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 5/137-138.
2 Dârimî, *mukaddime* 6.
3 et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* 23/255.
4 İbni Mâce, *ikâme* 199; Dârimî, *mukaddime* 6, *salât* 202; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 3/306.
5 Dârimî, *mukaddime* 6.
6 İbni Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ* 1/250-251.
7 İbni Mâce, *ikâme* 199; Dârimî, *mukaddime* 6; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 5/137-138.
8 Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 3/300; İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef* 6/319.
9 Kadı Iyâz, *eş-Şifâ* 1/228; İbni Seyyidi'n-Nâs, *Uyûnü'l-eser* 1/377. Ayrıca bkz.: İbni Mâce, *ikâme* 199; Dârimî, *mukaddime* 6, *salât* 202; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 3/306.
10 Kadı Iyâz, *eş-Şifâ* 1/304; İbni Seyyidi'n-Nâs, *Uyûnü'l-eser* 1/377; el-Halebî, *es-Sîratü'l-Halebiyye* 2/367. Yakın ifadeler için bkz.: Dârimî, *mukaddime* 6.

خُوصٌ وَثَمَرَةٌ، وَإِنْ شِئْتَ أَغْرِسْكَ فِي الْجَنَّةِ فَيَأْكُلُ أَوْلِيَاءُ اللهِ مِنْ ثَمَرِكَ[1]

Sonra o ciz'i dinledi, ne söylüyor. Ciz' söyledi, arkadaki adamlar da işitti: بَلْ تَغْرِسُنِي فِي الْجَنَّةِ فَيَأْكُلُ مِنِّي أَوْلِيَاءُ اللهِ وَأَكُونُ فِي مَكَانٍ لَا أُبْلَى فِيهِ Yani, "Cennette beni dik ki, benim meyvelerimden Cenâb-ı Hakk'ın sevgili kulları yesin. Hem bir mekân ki, orada bekâ bulup, çürümek yoktur." Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)* ferman etti: قَدْ فَعَلْتُ[2] Sonra ferman etti: اِخْتَارَ دَارَ الْبَقَاءِ عَلَى دَارِ الْفَنَاءِ[3]

İlm-i kelâmın büyük imamlarından meşhur Ebû İshak İsferâyînî naklediyor ki; Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)* direğin yanına gitmedi. Belki direk onun emriyle onun yanına geldi. Sonra emretti, yerine döndü.[4]

Hazreti Übey İbni Kâ'b der ki: Şu hâdise-i harikadan sonra Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)* emretti ki, "Direk minberin altına konulsun." Minberin altına konuldu; tâ Mescid-i Şerif'in tamiri için hedmedilinceye kadar. O vakit Hazreti Übey İbni Kâ'b yanına aldı, çürüyünceye kadar muhafaza edildi.[5]

Meşhur Hasan Basrî, şu hâdise-i mucizeyi şâkirtlerine ders verdiği vakit ağlardı ve derdi ki; "Ağaç, Resûl-i Ekrem'e *(aleyhissalâtü vesselâm)* meyil ve iştiyak gösteriyor. Sizler daha ziyâde iştiyaka, meyle müstehaksınız."[6] Biz de deriz ki:

Evet, hem ona iştiyak ve meyil ve muhabbet, onun sünnet-i seniyyesine ve şeriat-ı garrâsına ittibâ iledir.

Bir Nükte-i Mühimme

Eğer denilse: "Neden Gazve-i Hendek'te dört avuç taamla bin adamı doyurmak olan mucize-i taâmiye[7] ve mübarek parmaklarından akan su ile, bin kişiye suyu doyuruncaya kadar içiren mucize-i mâiye,[8] neden şu hanîn-i ciz' mucizesi gibi şâşaa ile, çok kesretli tarîklerle

---

1 Arzu edersen seni tekrar bahçeye dikeyim; köklerin gelişsin, ilk yaratıldığın gibi ağaç olasın, yeniden yaprakların ve meyvelerin çıksın. Veya istersen seni cennette dikeyim de Allah dostları senin meyvenden yesinler.

2 Ben de arzu ettiğin gibi yaptım.

3 Geçici, fâni hayatı bırakıp; kalıcı, dâimî hayatı tercih etti.

4 Kadı Iyâz, *eş-Şifâ* 1/304.

5 İbni Mâce, *ikâme* 199; Dârimî, *mukaddime* 6; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 5/137-138.

6 İbni Hibbân, *es-Sahîh* 14/437; Ebû Ya'lâ, *el-Müsned* 5/142; İbnü'l-Ca'd, *el-Müsned* s.466.

7 Buhârî, *meğâzî* 29; Müslim, *eşribe* 141; Dârimî, *mukaddime* 7.

8 Buhârî, *meğâzî* 38; Müslim, *zühd* 74.

nakledilmemiş? Hâlbuki o ikisi, bundan daha ziyâde bir cemaatte vuku bulmuş."

Elcevap: Zuhur eden mucizeler iki kısımdır. Bir kısmı, nübüvveti tasdik ettirmek için, Hazreti Peygamber *(aleyhissalâtü vesselâm)* elinde izhar ediliyor. Hanîn-i ciz' şu nevidendir ki, sırf nübüvvetin tasdiki için bir hüccet olarak zuhura gelmiş ki, müminlerin imanını ziyâdeleştirmek ve münafıkları ihlâsa ve imana sevk etmek ve küffârı imana getirmek için zâhir olmuş. Onun için avâm ve havas, herkes onu gördü; onun neşrine fazla ihtimam edildi.

Fakat şu mucize-i taâmiye ve mucize-i mâiye ise, mucizeden ziyâde bir kerametdir.. belki kerametten ziyâde bir ikramdır.. belki ikramdan ziyâde, ihtiyaca binâen bir ziyâfet-i rahmâniyedir. Onun için, çendan dâvâ-yı nübüvvete delildir ve mucizedir.. fakat asıl maksat, ordu aç kalmış, bir çekirdekten bin batman hurmayı halkettiği gibi Cenâb-ı Hak, hazine-i gayptan bir sâ' taamdan bin adama ziyâfet veriyor. Hem susuz kalmış mücahid bir orduya kumandan-ı âzamın parmaklarından âb-ı kevser gibi su akıttırıp içiriyor. İşte şu sır içindir ki, mucize-i taâmiye ve mucize-i mâiyenin her bir misali, hanîn-i ciz' derecesine çıkmıyor. Fakat o iki mucizenin cinsleri ve nevileri, külliyet itibarıyla hanîn-i ciz' gibi mütevâtir[1] ve kesretlidir. Hem taamın bereketini ve parmaklarından suyun akmasını herkes göremiyor, yalnız eserlerini görüyor. Direğin ağlamasını ise herkes işitiyor. Onun için fazla intişar etti.

Eğer denilse: "Resûl-i Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselâm)* her hâl ve hareketini kemâl-i ihtimam ile sahabeler muhafaza ederek nakletmişler. Böyle mucizât-ı azîme, neden on, yirmi tarîkle geliyor? Yüz tarîkle gelmeliydi. Hem neden Hazreti Enes, Câbir, Ebû Hureyre'den çok geliyor; Hazreti Ebûbekir ve Ömer az rivayet ediyor?"

Elcevap: Birinci şıkkın cevabı, Dördüncü İşaret'in Üçüncü Esas'ında geçmiş. İkinci şıkkın cevabı ise:

Nasıl ki insan bir ilâca muhtaç olsa, bir tabibe gider; hendese için mühendise gider, mühendisten nakleder; mesele-i şer'iye müftüden haber alınır ve hâkezâ... Öyle de, sahabe içinde, ehâdis-i nebeviyeyi gelecek asırlara ders vermek için, ulemâ-yı sahabeden bir kısım, ona mânen muvazzaf idiler, bütün kuvvetleriyle ona çalışıyorlardı. Evet, Hazreti Ebû Hureyre bütün hayatını hadisin hıfzına vermiş.[2] Hazreti Ömer siyaset âlemiyle ve hilâfet-i kübrâ

---

1 Bkz.: el-Gazâlî, *Fedâihu'l-bâtıniyye* 1/139-141; el-Âmidî, *Ğâyetü'l-merâm* 1/356-357; el-Îcî, *Kitâbü'l-Mevâkıf* 3/405; et-Teftâzânî, *Şerhu'l-Makâsıd* 5/17.

2 Buhârî, *ilim* 42, *menâkıb* 28; Müslim, *fezâilü's-sahâbe* 159.

ile meşgul imiş. Onun için ehâdisi ümmete ders vermek için, Ebû Hureyre ve Enes ve Câbir gibi zâtlara itimat edip; ondan, rivayeti az ederdi. Hem madem sıddık, sadûk, sâdık ve musaddak bir sahabenin meşhur bir namdarı, bir tarîk ile bir hâdiseyi haber verse, yeter denilir, başkasının nakline ihtiyaç da kalmaz. Onun için bazı mühim hâdiseler iki-üç tarîk ile geliyor.

On Birinci İşaret

Onuncu İşaret, nasıl ki şecer tâifesindeki mucize-i nebeviyeyi gösterdi. On Birinci İşaret dahi, cemâdâtta taş ve dağ tâifesinin mucize-i nebeviyeyi gösterdiklerine işaret edecek. İşte, biz de o çok kesretli misallerinden yedi-sekiz misali zikredeceğiz.

Birinci Misal: Allâme-i Mağrib Hazreti Kadı Iyâz, Şifâ-yı Şerîf''inde ulvî bir senedle ve Buhârî sahibi gibi mühim imamlardan nakl-i sahih ile haber veriyorlar ki; hâdim-i nebevî Hazreti İbni Mes'ud der ki: Biz, Resûl-i Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselâm)* yanında taam yerken, taamın tesbihlerini işitiyorduk.[1]

İkinci Misal: Nakl-i sahih ile Enes[2] ve Ebû Zerr'den[3] kütüb-ü sahîha haber veriyorlar ki; Hazreti Enes (hâdim-i nebevî) demiş ki: Resûl-i Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselâm)* yanında idik. Avucuna küçük taşları aldı, mübarek elinde tesbih etmeye başladılar. Sonra Ebûbekri's-Sıddık'ın eline koydu, yine tesbih ettiler.

Ebû Zerr el-Gıfârî, tarîkinde der ki: Sonra Hazreti Ömer'in eline koydu, yine tesbih ettiler. Sonra aldı, yere koydu, sustular. Sonra yine aldı, Hazreti Osman'ın eline koydu, yine tesbihe başladılar. Sonra Hazreti Enes ve Ebû Zerr diyorlar ki: Ellerimize koydu, sustular.

Üçüncü Misal: Hazreti Ali[4] ve Hazreti Câbir[5] ve Hazreti Âişe-i Sıddîka'dan[6] nakl-i sahih ile sabittir ki: Dağ, taş, Resûl-i Ekrem'e *(aleyhissalâtü vesselâm)* اَلسَّلَامُ عَلَيْكَ يَا رَسُولَ اللهِ[7] diyorlardı.

---

1 Buhârî, *menâkıb* 25; Tirmizî, *menâkıb* 6; Dârimî, *mukaddime* 5.

2 İbni Asâkir, *Târîhu Dimaşk* 39/120, 121; İbnü'l-Cevzî, *el-İlelü'l-mütenâhiye* 1/207.

3 el-Buhârî, *et-Târîhu'l-kebîr* 8/442; el-Bezzâr, *el-Müsned* 9/431, 434; et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-evsat* 2/59.

4 Tirmizî, *menâkıb* 6; Dârimî, *mukaddime* 4; el-Hâkim, *el-Müstedrek* 2/677.

5 el-Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvve* 6/69; Kadı Iyâz, *eş-Şifâ* 1/307; el-Mâverdî, *A'lâmü'n-nübüvve* 1/194; es-Suyûtî, *el-Hasâisu'l-kübrâ* 1/114.

6 Kadı Iyâz, *eş-Şifâ* 1/307. Ayrıca bkz.: el-Fâkihî, *Ahbâru Mekke* 4/90; İbni Asâkir, *Târîhu Dimaşk* 4/362; el-Münâvî, *Feyzu'l-kadîr* 3/19.

7 Selâm sana ey Allah'ın Resûlü!

Hazreti Ali'nin tarîkinde diyor ki: Bidayet-i nübüvvette, nevâhî-i Mekke'de Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)* ile beraber gezdiğimizde, ağaç ve taşa rast geldiğimiz vakit اَلسَّلَامُ عَلَيْكَ يَا رَسُولَ اللهِ diyorlardı.

Hazreti Câbir, tarîkinde der ki: Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)*, taş ve ağaca rast geldiği vakit, ona secde ediyordular. Yani inkıyad edip, اَلسَّلَامُ عَلَيْكَ يَا رَسُولَ اللهِ diyordular.

Câbir İbni Semure'nin bir rivayetinde, Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)* ferman etmiş: [1] إِنِّي لَأَعْرِفُ حَجَرًا بِمَكَّةَ كَانَ يُسَلِّمُ عَلَيَّ Bazıları demişler ki: O, Hacerü'l-Esved'e işarettir.[2]

Hazreti Âişe'nin tarîkinde demiş: Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)* ferman etmiş:

لَمَّا اسْتَقْبَلَنِي جِبْرِيلُ عَلَيْهِ السَّلَامُ بِالرِّسَالَةِ جَعَلْتُ لَا أَمُرُّ بِحَجَرٍ وَلَا شَجَرٍ
إِلَّا قَالَ: اَلسَّلَامُ عَلَيْكَ يَا رَسُولَ اللهِ[3]

Dördüncü Misal: Nakl-i sahih ile Hazreti Abbas'tan haber veriyorlar ki:

Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)*, Abbas ve dört oğlunu (Abdullah, Ubeydullah, Fazl, Kusem) beraber, "mülâaet" denilen bir perde altına alarak üzerlerine örttü. Dedi: يَا رَبِّ هٰذَا عَمِّي وَصِنْوُ أَبِي وَهٰؤُلَاءِ أَهْلُ بَيْتِي فَاسْتُرْهُمْ مِنَ النَّارِ كَسَتْرِي إِيَّاهُمْ بِمُلَاءَتِي هٰذِهِ[4] deyip dua etti. Birden, evin damı ve kapısı ve duvarları "âmîn, âmîn" diyerek duaya iştirak ettiler.[5]

Beşinci Misal: Başta Buhârî, İbni Hibban, Ebû Davud, Tirmizî gibi kütüb-ü sahîha, müttefikan Hazreti Enes'ten,[6] Ebû Hureyre'den,[7] Osman

---

1 "Ben, Mekke'de öyle bir taş biliyorum ki, yanından geçtikçe bana selâm verirdi." (Bkz.: Müslim, *fezâil* 2; Tirmizî, *menâkıb* 5; Dârimî, *mukaddime* 4).

2 Bkz.: el-Kurtubî, *el-Câmi' li ahkâmi'l-Kur'ân* 10/268; el-Münâvî, *Feyzu'l-kadîr* 1/19; el-Halebî, *es-Sîratü'l-Halebiyye* 1/361.

3 "Cebrâil (a.s.) bana risaleti getirdikten sonra uğradığım herbir taş ve ağaç bana 'Selâm sana ey Allah'ın Resûlü' diyorlardı."

4 "Yâ Rab! Bu benim amcam –ki babam gibidir–; bunlar da benim ehl-i beytim. Bu örtümle onları örttüğüm gibi, sen de cehennem ateşinden onları öylece muhafaza eyle."

5 et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* 19/263; Ebû Nuaym, *Delâilü'n-nübüvve* s.433;. Ayrıca, Efendimiz'in dua ettiğine dair bkz.: Tirmizî, *menâkıb* 28.

6 Buhârî, *fezâilü ashâb* 5, 7; Tirmizî, *menâkıb* 18; Ebû Dâvûd, *sünnet* 8.

7 Müslim, *fezâilü's-sahâbe* 50; Tirmizî, *menâkıb* 18.

Zinnureyn'den,[1] Aşere-i Mübeşşere'den[2] Saîd İbni Zeyd'den[3] haber veriyorlar ki:

Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)*, Ebûbekri's-Sıddık, Ömeru'l-Faruk ve Osman Zinnûreyn ile Uhud Dağı'nın başına çıktılar. Cebel-i Uhud, ya onların mehâbetlerinden veya kendi sürûr ve sevincinden lerzeye geldi, kımıldandı. Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)* ferman etti ki:

اُثْبُتْ أُحُدُ فَإِنَّمَا عَلَيْكَ نَبِيٌّ وَصِدِّيقٌ وَشَهِيدَانِ[4] Şu hadis, Hazreti Ömer ve Osman'ın şehid olacaklarına bir ihbar-ı gaybîdir.

Şu misalin tetimmesi olarak nakledilmiş ki: Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)* Mekke'den hicret ettiği ve küffârlar takibe çıktıkları vakit, Sebîr nâmındaki dağa çıktılar. Sebîr dedi: "Yâ Resûlallah, benden ininiz. Korkarım, benim üstümde sizi vururlarsa Allah beni tâzib eder. Onun için korkarım." Cebel-i Hira çağırdı: يَا رَسُولَ اللهِ إِلَيَّ "Bana gel."[5] Bu sır içindir ki ehl-i kalb, Sebîr'de havf ve Hira'da da emniyeti hissederler.[6]

Bu misalden anlaşılır ki, *o koca dağlar birer müstakil abddir, müsebbihtir ve vazifedardırlar. Peygamber (aleyhissalâtü vesselâm)'ı tanır ve severler, başıboş değillerdir.*

Altıncı Misal: Nakl-i sahih ile Abdullah İbni Ömer'den haber veriyorlar ki, demiş: Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)* minberde hutbe okurken, وَمَا قَدَرُوا اللهَ حَقَّ قَدْرِهِ وَالْأَرْضُ جَمِيعًا قَبْضَتُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَالسَّمٰوَاتُ مَطْوِيَّاتٌ بِيَمِينِهِ[7] âyetini okudu ve dedi:

إِنَّ الْجَبَّارَ يُعَظِّمُ نَفْسَهُ وَيَقُولُ أَنَا الْجَبَّارُ أَنَا الْجَبَّارُ أَنَا الْكَبِيرُ الْمُتَعَالِ[8]

---

1 Tirmizî, *menâkıb* 18; Nesâî, *sıyâm* 83.

2 Saîd İbni Zeyd'in, aşere-i mübeşşereden olduğuna dair bkz.: Tirmizî, *menâkıb* 25; Ebû Dâvûd, *sünnet* 8; İbni Mâce, *mukaddime* 11.

3 Tirmizî, *menâkıb* 27; el-Bezzâr, *el-Müsned* 4/91; el-Hâkim, *el-Müstedrek* 3/509.

4 "Uhud sâkin ol! Zira senin üzerinde bir nebî, bir sıddık ve iki tane de şehid bulunuyor."

5 Kadı Iyâz, *eş-Şifâ* 1/308; el-Kurtubî, *el-Câmi' li ahkâmi'l-Kur'ân* 1/466; es-Süheylî, *er-Ravdu'l-ünf* 1/400.

6 Aliyyülkârî, *Şerhu'ş-Şifâ* 1/630.

7 "Ama onlar, Allah'ın kudret ve azametini hakkıyla takdir edemediler, O'na lâyık ta'zimi göstermediler. Hâlbuki bütün bir dünya kıyâmet günü O'nun avucunda, gökler âlemi de bükülmüş olarak elinin içindedir." (Zümer sûresi, 39/67)

8 "Hz. Cebbâr (celle celâlüh), Zât'ını bizzat kendisi yüceltiyor ve 'Ben Cebbâr'ım, ben Cebbâr'ım, ben Kebîru'l-Müteâl'im' buyuruyor." (Bkz.: Kadı Iyâz, *eş-Şifâ* 1/308). Ayrıca bkz.: Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 2/87.

dediği vakit minber öyle sarsıldı ve öyle lerzeye geldi ve titredi, korktuk ki, Resûl-i Ekrem'i *(aleyhissalâtü vesselâm)* düşürecek bir derecede sallandı.

Yedinci Misal: Nakl-i sahih ile Habrü'l-Ümme ve Tercümanü'l-Kur'ân olan[1] Hazreti İbni Abbas[2] ve hâdim-i nebevî ve ulemâ-yı azîme-i sahabeden olan İbni Mes'ud'dan[3] haber veriyorlar ki, demişler: Feth-i Mekke gününde, Kâbe ve etrafında, taşta rasasla mıhlanmış üç yüz altmış sanem vardı. Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)* elinde kavsa benzer bir değnekle o sanemlere birer birer işaret ederek جَاءَ الْحَقُّ وَزَهَقَ الْبَاطِلُ ۚ إِنَّ الْبَاطِلَ كَانَ زَهُوقًا[4] deyip, hangisine işaret etti, yere düştü. Sanemin yüzüne işaret ettiyse arkasına düşer, arkasına işaret ettiyse yüz üstüne düşer ve hâkezâ.. sanemler yere yuvarlandılar.

Sekizinci Misal: Meşhur Bahîra-yı Râhib'in meşhur kıssasıdır ki, nübüvvetten evvel, Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)*, amcası Ebû Talip ve bir kısım Kureyşî ile beraber Şam tarafına, ticarete gidiyorlar. Bahîra-yı Râhib'in kilisesi civarına geldikleri vakit oturdular. İnsanlarla ihtilât etmeyen münzevî Bahîra-yı Râhib birden çıkageldi. Kafile içinde Muhammedü'l-Emîn *(aleyhissalâtü vesselâm)*'ı gördü. Kafileye dedi: "Şu Seyyidü'l-âlemîndir ve peygamber olacaktır." Kureyşîler dediler: "Nereden biliyorsun?" Mübarek rahib dedi ki: "Siz gelirken baktım ki, havada, üstünüzde bir parça bulut vardı. Siz otururken, şu Muhammedü'l-Emîn *(aleyhissalâtü vesselâm)* tarafına bulut meyletti, gölge yaptı. Hem görüyordum ki; taş, ağaç ona secde eder gibi bir vaziyet gördüm. Bu ise nebîlere yapılır."[5]

İşte, bu sekiz misal gibi, belki seksen misal var. Bu sekiz misal birleştirilse, öyle kopmaz bir zincir olur ki, hiçbir şüphe onu koparamaz ve sarsamaz. Şu cins mucize, umumiyeti itibarıyla, yani cemâdâtın dâvâ-yı nübüvvete delil olarak konuşmaları, mânevî tevâtür hükmünde yakîni ve kat'iyeti ifade eder. Her bir misal, mecmuun kuvvetinden, kendi kuvvetinden fazla bir kuvvet daha alır. Evet zayıf bir direk, kuvvetli direklerle omuz omuza geldiği vakit, muhkemleşir. Zayıf, kuvvetsiz bir adam, asker olup orduya girse öyle kuvvetleşir ki, bin adama meydan okur.

---

1 İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef* 6/383; İbni Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ* 2/366; el-Hâkim, *el-Müstedrek* 3/618; İbni Abdilberr, *el-İstîâb* 3/935).

2 et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* 10/279; et-Taberânî, *el-Mu'cemü's-sağîr* 2/272; Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliyâ* 3/212. Ayrıca bkz.: Buhârî, *meğâzî* 48.

3 Buhârî, *mezâlim* 32, *meğâzî* 48, *tefsîru sûre (17)* 12; Müslim, *cihâd* 87.

4 "Hak geldi, bâtıl yıkılıp gitti. Çünkü bâtıl, yok olmaya mahkûmdur." (İsrâ sûresi, 17/81).

5 Tirmizî, *menâkıb* 3; İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef* 7/327; el-Bezzâr, *el-Müsned* 8/97.

On İkinci İşaret

On Birinci İşaretle alâkadar olan üç misal, fakat gayet mühim misallerdir.

Birinci Misal: [1] وَمَا رَمَيْتَ إِذْ رَمَيْتَ وَلٰكِنَّ اللّٰهَ رَمٰى nass-ı kat'îsiyle ve ehl-i tahkik umum müfessirlerin tahkikiyle ve umum ehl-i hadisin ihbarıyla, Gazve-i Bedir'de, şu âyet haber veriyor ki:

Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)* bir avuç toprak ile küçük taşları aldı, küffâr ordusunun yüzüne attı, [2] شَاهَتِ الْوُجُوهُ dedi. شَاهَتِ الْوُجُوهُ kelimesi bir kelâm iken onların her birinin kulağına gitmesi gibi, o bir avuç toprak dahi her bir kâfirin gözüne gitti. Her biri kendi gözüyle meşgul olup, hücumda iken, birden kaçtılar.[3]

•Hem Gazve-i Huneyn'de başta İmam Müslim olarak ehl-i hadis haber veriyorlar ki; Gazve-i Huneyn'de –Bedir gibi– küffâr, şiddetle hücum ederken; yine bir avuç toprak atıp, شَاهَتِ الْوُجُوهُ diyerek, her birinin kulağına bir شَاهَتِ الْوُجُوهُ kelimesi girdiği gibi, biiznillâh her birinin yüzüne bir avuç toprak gitti, gözleriyle meşgul olup kaçtılar.[4]

İşte, Bedir'de ve Huneyn'deki harika olan şu hâdise, esbab-ı âdiye ve kudret-i beşer dahilinde olmadığından, Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan وَمَا رَمَيْتَ إِذْ رَمَيْتَ وَلٰكِنَّ اللّٰهَ رَمٰى[5] ferman eder. Yani o hâdise, kudret-i beşer haricindedir. Kuvve-i beşeriye ile değil, belki fevkalâde bir surette, kudret-i ilâhiye ile olmuştur.

İkinci Misal: Başta Buhârî, Müslim, kütüb-ü sahîha haber veriyorlar ki:

Gazve-i Hayber'de bir yahudi kadını, bir keçiyi biryan yapıp pişirmiş, gayet müessir bir zehirle zehirlemiş, Resûl-i Ekrem'e *(aleyhissalâtü vesselâm)* göndermiş. Sahabeler yemeye başladılar. Birden ferman etti: اِرْفَعُوا أَيْدِيَكُمْ إِنَّهَا أَخْبَرَتْنِي أَنَّهَا مَسْمُومَةٌ Yani, "Pişirilen keçi bana der ki, 'Ben zehirliyim' diye

---

1 "(Ey Resûlüm) Attığın vakit sen atmadın, lâkin Allah attı." (Enfâl sûresi, 8/17).

2 "Yüzleri kara olsun!"

3 Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 1/303, 368; İbni Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ* 2/155; İbni Hibbân, *es-Sahîh* 14/430.

4 Müslim, *cihâd* 81; Dârimî, *siyer* 16; İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef* 7/399.

5 "(Ey Resûlüm) Attığın vakit sen atmadın, lâkin Allah attı." (Enfâl sûresi, 8/17).

haber veriyor." Herkes elini çekti. Fakat o şiddetli zehirin tesirinden, Bişr İbnü'l-Berâ' aldığı birtek lokmadan vefat etti. Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)*, o Zeyneb ismindeki kadını çağırdı. Ferman etti: "Neden böyle yaptın?" O menhûse dedi: "Eğer peygambersen sana zarar vermeyecek. Eğer padişah isen, insanları senden kurtarmak için yaptım."[1] Bazı rivayette onu öldürtmemiş,[2] bazı tarîkte öldürtmüş.[3] Ehl-i tahkik demiş ki; kendi öldürtmemiş, fakat Bişr'in veresesine verilmiş, onlar öldürmüşler.[4]

Şu vak'a-yı acîbedeki vech-i i'câzı gösterecek iki-üç noktayı dinle:

Birincisi: Bir rivayette var ki, o keçinin kolu haber verdiği vakit bazı sahabeler de işittiler.

İkincisi: Hem bir rivayette vardır ki, Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)*, haber verdikten sonra dedi: "بِسْمِ اللهِ[5] deyiniz, ondan sonra yeyiniz. Zehir daha tesir etmeyecektir."[6] Şu rivayeti çendan İbni Hacer Askalânî kabul etmemiş,[7] fakat başkaları kabul etmişler.[8]

Üçüncüsü: Hem dessas yahudiler, Resûl-i Ekrem'e *(aleyhissalâtü vesselâm)* ve mukarrebîn-i sahabeye birden darbe vurmak istedikleri hâlde, birden gâipten haber verilmiş gibi hâdisenin inkişafı ve desiselerinin akîm kalması ve o ihbarın ifade ettiği vâkıa doğru çıkması ve hiçbir vakit sahabeleri nazarında mütehâlif bir haberi görülmeyen Zât-ı Ahmediye'nin "Şu keçinin kolu bana söylüyor." demesi, herkesin kulağıyla o keçiden o sözü işitmesi kadar kanaat-i kat'iyeleri olmuş.

Üçüncü Misal: Hazreti Mûsâ'nın *(aleyhisselâm)* "yed-i beyzâ" ve "asâ"[9] mucizesine nazire olarak, üç hâdisede bir mucize-i Ahmediye:

Birincisi: Hazreti İmam Ahmed İbni Hanbel, Ebû Saidi'l-Hudrî'den tahric ve tashih eder ki:

---

1 Buhârî, *cizye* 7, *tıb* 55; Müslim, *tıb* 45.

2 Buhârî, *hibe* 28; Müslim, *tıb* 45. Ayrıca bkz.: İbni Hacer, *Fethu'l-bârî* 7/497.

3 Ebû Dâvûd, *diyât* 6; et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* 2/35, 19/221; el-Hâkim, *el-Müstedrek* 3/242.

4 İbni Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ* 2/202; Kadı Iyâz, *eş-Şifâ* 1/318.

5 Allah'ın adıyla

6 el-Hâkim, *el-Müstedrek* 4/122; Ebû Nuaym, *Delâilü'n-nübüvve* s.197; Kadı Iyâz, *eş-Şifâ* 1/318.

7 Bkz.: Aliyyülkârî, *Şerhu'ş-Şifâ* 1/645.

8 el-Hâkim, *el-Müstedrek* 4/122; el-Heysemî, *Mecmeu'z-zevâid* 8/295-296.

9 Yed-i beyzâ ve asâ mucizelerine dair bkz.: A'râf sûresi, 7/108; Tâhâ sûresi, 20/17-22; Şuarâ sûresi, 26/32-33; Neml sûresi, 27/12; Kasas sûresi, 28/31-32.

Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)*, Katâde İbni Numan'a karanlıklı, yağmurlu bir gecede bir değnek verir ve ferman eder ki: "Sana, lâmba gibi, onar arşın her tarafta ışık verecek. Evine gittiğin zaman bir siyah şahıs gölge göreceksin. O şeytandır. Onu hânenden çıkar, tard et." Katâde değneği alır, gider. Yed-i beyzâ gibi ışık verir. Evine gider, o siyah şahsı görür, tard eder.[1]

İkincisi: Bir menba-ı garâib olan Gazve-i Kübrâ-yı Bedir'de Ukkâşe İbnü'l-Mihsan el-Esedî'nin müşriklerle dövüşürken kılıcı kırıldı. Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)*, ona, kılıca mukabil, kalınca bir değnek verdi. Dedi: "Bununla harbet." Birden, değnek, biiznillâh, uzun, beyaz bir kılıç oldu. Onunla harbetti. Hayatı miktarınca, tâ Yemâme Harbi'nde şehid oluncaya kadar boynunda taşıdı. Şu hâdise kat'îdir. Çünkü Ukkâşe bütün hayatında onunla iftihar etmiş ve o kılıç "el-avn" nâmıyla meşhur olmuş.[2] İşte, Hazreti Ukkâşe'nin iftiharı ve kılıcın "avn" nâmıyla, kılıçların fevkinde iştiharı, şu hâdisenin iki hüccetidir.

Üçüncüsü: İbni Abdilberr gibi bir allâme-i asır ve ehl-i tahkikin büyüklerinden nakil ve tashih ediyorlar ki:

Gazve-i Uhud'da, Resûl-i Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselâm)* halazadesi olan Abdullah İbni Cahş harbederken kılıcı kırıldı. Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)* ona bir değnek verdi. O değnek onun elinde bir kılıç oldu, onunla harbetti. O eser-i mucize olan kılıç bâki kaldı.[3] Meşhur İbni Seyyidi'n-Nâs, siyerinde haber veriyor ki: Bir zaman sonra, Abdullah'ın o kılıcı Bugâ-yı Türkî nâmında bir adama iki yüz dinara satıldı.[4]

İşte bu iki kılıç, asâ-yı Mûsâ gibi birer mucizedir. Fakat asâ-yı Mûsâ, vefat-ı Mûsâ'dan sonra vech-i i'câzı kalmadı, fakat şunlar bâki kaldılar.

On Üçüncü İşaret

Mucizât-ı Ahmediye'nin *(aleyhissalâtü vesselâm)* hem mütevâtir, hem misalleri pek çok bir nevi dahi, hastalar ve yaralılar, nefes-i mübarekiyle şifa bulmalarıdır. Şu nevi mucize-i Ahmediye *(aleyhissalâtü vesselâm)*, nev itibarıyla mânevî mütevâtirdir. Cüz'iyatları, bir kısmı dahi mânevî mütevâtir hükmündedir. Diğer kısmı âhâdî ise de, ilm-i hadisin müdakkik imamları tashih ve tahric ettikleri

---

1 Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 3/65; İbni Huzeyme, *es-Sahîh* 3/81; İbni Abdilberr, *el-İstîâb* 3/1276.

2 İbni Hişâm, *es-Sîratü'n-nebeviyye* 3/185-186; el-Vâkıdî, *Kitâbü'l-meğâzî* 1/93; İbni Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ* 1/188.

3 Ma'mer İbni Râşid, *el-Câmi'* 11/279; el-Beyhakî, *el-İ'tikâd* s.295; İbni Abdilberr, *el-İstîâb* 3/879.

4 İbni Abdilberr, *el-İstîâb* 3/879; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-ğâbe* 3/90; İbni Kesîr, *el-Bidâye* 4/42.

için, kanaat-i ilmiye verir. Biz de, pek çok misallerinden birkaç misalini zikredeceğiz.

Birinci Misal: Allâme-i Mağrib Kadı Iyâz, Şifâ-yı Şerîf'inde, ulvî bir an'ane ile ve müteaddit tarîklerle, Resûl-i Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselâm)* hâdimi[1] ve bir kumandanı[2] ve Hazreti Ömer'in zamanında Ordu-yu İslâm'ın başkumandanı[3] ve İran'ın fatihi[4] ve Aşere-i Mübeşşere'den[5] olan Hazreti Sa'd İbni Ebî Vakkas diyor:

Gazve-i Uhud'da, ben Resûl-i Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselâm)* yanındaydım. Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)*, o gün kavsı kırılıncaya kadar küffâra oklar attı. Sonra bana okları veriyordu, "At!" diyordu. "Nasl"sız, yani okun uçmasına yardım eden kanatları olmayan okları verirdi ve bana emrederdi: "At!" Ben de atardım, kanatlı oklar gibi uçardı, küffârın cesedine yerleşirdi.[6]

• O hâlde iken, Katâde İbni Numan'ın gözüne bir ok isabet etmiş. Gözünü çıkarıp, gözünün hadekası yüzünün üstüne indi. Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)* mübarek, şifalı eliyle onun gözünü alıp, eski yuvasına yerleştirip, iki gözünden en güzeli olarak, hiçbir şey olmamış gibi şifa buldu.[7] Şu vâkıa çok iştihar etmiş. Hatta Katâde'nin bir hafîdi, Ömer İbni Abdilaziz'in yanına geldiği vakit, kendini şöyle tarif etmiş: "Ben öyle bir zâtın hafîdiyim ki, Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)* onun çıkmış gözünü yerine koyup birden şifa buldu. En güzel göz o olmuş." diye, nazım suretinde[8(Hâşiye)] Hazreti Ömer'e söylemiş, onun ile kendini tanıttırmış.[9]

---

1 Bkz.: Buhârî, *cihâd* 70, *temennî* 4; Müslim, *fezâilü's-sahâbe* 39.

2 Bkz.: İbni Hişâm, *es-Sîratü'n-nebeviyye* 3/145; el-Vâkıdî, *Kitâbü'l-meğâzî* 1/2; İbni Kesîr, *el-Bidâye* 3/234.

3 Bkz.: el-Buhârî, *et-Târîhu'l-kebîr* 3/61; et-Taberî, *Târîhu'l-ümem ve'l-mülûk* 2/276; İbni Abdilberr, *el-İstîâb* 2/832.

4 Bkz.: et-Taberî, *Târîhu'l-ümem ve'l-mülûk* 2/383-389; İbni Kesîr, *el-Bidâye* 8/75-77.

5 Sa'd İbni Ebî Vakkas'ın, aşere-i mübeşşereden olduğuna dair bkz.: Tirmizî, *menâkıb* 25; Ebû Dâvûd, *sünnet* 8; İbni Mâce, *mukaddime* 11.

6 Müslim, *fezâilü's-sahâbe* 42; et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* 1/142. Ayrıca bkz.: İbni İshak, *es-Sîre* 3/307; İbni Hişâm, *es-Sîratü'n-nebeviyye* 4/31.

7 İbni Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ* 1/187; el-Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvve* 3/251-252; İbni Abdilberr, *el-İstîâb* 3/1275.

8 (Hâşiye)

أَنَا ابْنُ الَّذِي سَالَتْ عَلَى الْخَدِّ عَيْنُهُ فَرُدَّتْ بِكَفِّ الْمُصْطَفَى أَحْسَنَ الرَّدِّ

فَعَادَتْ كَمَا كَانَتْ لِأَوَّلِ أَمْرِهَا فَيَا حُسْنَ مَا عَيْنٍ وَيَا حُسْنَ مَا رَدِّ

9 İbni Kesîr, *el-Bidâye* 6/294; İbni Seyyidi'n-Nâs, *Uyûnü'l-eser* 2/23; el-Halebî, *es-Sîratü'l-Halebiyye* 2/543; Aliyyülkârî, *Şerhu'ş-Şifâ* 1/652.

• Hem nakl-i sahih ile haber verilmiş ki: Meşhur Ebû Katâde'nin, Yevm-i Zîkarad denilen gazvede, bir ok mübarek yüzüne isabet etmiş. Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)* mübarek eliyle meshetmiş. Ebû Katâde der ki: "Katiyen ve asla ne acısını ve ne de cerahatini görmedim."[1]

İkinci Misal: Başta Buhârî ve Müslim, kütüb-ü sahîha haber veriyorlar ki:

Gazve-i Hayber'de, Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)*, Aliyy-i Haydarî'yi bayraktar tayin ettiği hâlde, Ali'nin gözleri hastalıktan çok ağrıyordu. Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)* tiryak gibi tükürüğünü gözüne sürdüğü dakikada şifa bularak hiçbir şey kalmadı. Sabahleyin Hayber Kalesi'nin pek ağır demir kapısını çekip, elinde kalkan gibi tutup Kale-i Hayber'i fethetti.[2]

• Hem o vâkıada, Seleme İbnü'l-Ekva'ın bacağına kılıç vurulmuş, yarılmış. Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)* ona nefes edip, birden ayağı şifa bulmuş.[3]

Üçüncü Misal: Başta Nesâî olarak, erbâb-ı siyer, Osman İbni Huneyf'ten haber veriyorlar ki:

Osman diyor ki, Resûl-i Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselâm)* yanına bir âmâ geldi, dedi: "Benim gözlerimin açılması için dua et." Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)* ona ferman etti:

فَانْطَلِقْ وَتَوَضَّأْ ثُمَّ صَلِّ رَكْعَتَيْنِ ثُمَّ قُلِ اللّٰهُمَّ إِنِّي أَسْئَلُكَ وَأَتَوَجَّهُ إِلَيْكَ بِنَبِيِّكَ مُحَمَّدٍ نَبِيِّ الرَّحْمَةِ، يَا مُحَمَّدُ إِنِّي أَتَوَجَّهُ بِكَ إِلٰى رَبِّكَ أَنْ يَكْشِفَ عَنْ بَصَرِي، اَللّٰهُمَّ شَفِّعْهُ فِيَّ[4]

O gitti, öyle yaptı, geldi. Gözü açılmış, güzel görüyormuş, gördük.[5]

Dördüncü Misal: Büyük bir imam olan İbni Vehb haber veriyor ki:

Gazve-i Bedir'in on dört şehidinden birisi olan Muavviz İbni Afrâ, Ebûcehil ile dövüşürken, Ebûcehl-i Laîn, o kahramanın bir elini kesmiş. O da öteki

---

1 el-Vâkıdî, *Kitâbü'l-meğâzî* 2/545; el-Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvve*, 4/193; İbni Abdilberr, *el-İstîâb* 4/1731; Kadı Iyâz, *eş-Şifâ* 1/322.

2 Buhârî, *cihâd* 102, 143, *fezâilü ashâb* 9, *meğâzî* 38; Müslim, *fezâilü's-sahâbe* 34.

3 Buhârî, *meğâzî* 38; Ebû Dâvûd, *tıb* 19; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 4/48.

4 "Git abdest al; sonra iki rekat namaz kıl ve şöyle dua et: "Allah'ım! Şüphesiz ben senden isterim. Rahmet peygamberi olan Hz. Muhammed'i (sallallâhu aleyhi ve sellem) vesile edinerek sana yöneliyorum. Yâ Muhammed! Benim gözlerimin açılması için seni vesile ederek Rabbine yöneliyorum. Allah'ım! O'nu benim hakkımda şefaatçi eyle."

5 en-Nesâî, *es-Sünenü'l-kübrâ* 6/168, 169; Kadı Iyâz, *eş-Şifâ* 1/322. Ayrıca bkz.: Tirmizî, *deavât* 118; İbni Mâce, *ikâme* 189.

eliyle elini tutup Resûl-i Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselâm)* yanına gelmiş. Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)* onun elini yine yerine yapıştırdı, tükürüğünü ona sürdü. Birden şifa buldu, yine harbe gitti, şehid oluncaya kadar harbetti.

• Hem yine imam-ı celîl İbni Vehb haber veriyor ki: O gazvede Hubeyb İbni İsaf'ın (Yesaf) omuz başına bir kılıç vurulmuş ki, bir şakkı ayrılmış gibi dehşetli bir yara açılmış. Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)* onun kolunu omuzuna eliyle yapıştırmış, nefes etmiş, şifa bulmuş.[1]

İşte şu iki vâkıa, çendan âhâdîdir ve haber-i vâhiddir. Fakat İbni Vehb gibi bir imam tashih etse, Gazve-i Bedir gibi bir menba-ı mucizât olan bir gazvede olsa, hem bu iki vâkıayı andıracak çok misaller bulunsa, elbette şu iki vâkıa kat'î ve vakidir, denilebilir.

İşte, ehâdis-i sahîha ile sübut bulan belki bin misal var ki, Resûl-i Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselâm)* mübarek eli ona şifa olmuş.

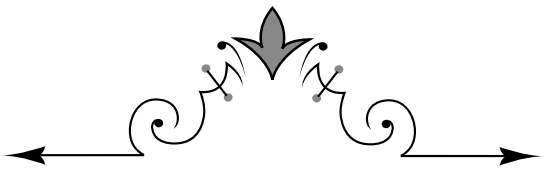

[1] el-Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvve* 6/178; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-ğâbe* 1/679; İbni Hacer, *el-İsâbe* 2/261.

Bu Parça Altın ve Elmas ile Yazılsa Liyakati Var

Evet, sâbıkan bahsi geçmiş:

•Avucunda küçük taşların zikir ve tesbih etmesi..[1]

• وَمَا رَمَيْتَ إِذْ رَمَيْتَ sırrıyla,[2] aynı avucunda, küçücük taş ve toprak, düşmana top ve gülle hükmünde, onları inhizâma sevk etmesi..

• وَانْشَقَّ الْقَمَرُ[3] nassı ile aynı avucunun parmağıyla kameri iki parça etmesi..

•Ve aynı el, çeşme gibi on parmağından suyun akması ve bir orduya içirmesi..

•Ve aynı el, hastalara ve yaralılara şifa olması…

Elbette o mübarek el, ne kadar harika bir mucize-i kudret-i ilâhiye olduğunu gösterir. Güya;

•Ahbap içinde o elin avucu küçük bir zikirhâne-i sübhânîdir ki, küçücük taşlar dahi içine girse zikir ve tesbih ederler.[4]

•Ve âdâya karşı küçücük bir cephâne-i rabbânîdir ki; içine taş ve toprak girse, gülle ve bomba olur.

•Ve yaralılar ve hastalara karşı küçücük bir eczahâne-i rahmânîdir ki; hangi derde temas etse, derman olur.

•Ve celâl ile kalktığı vakit, kameri parçalayıp, kâb-ı kavseyn şeklini verir.

•Ve cemâl ile döndüğü vakit, âb-ı kevser akıtan on musluklu bir çeşme-i rahmet hükmüne girer…

Acaba böyle bir Zât'ın birtek eli böyle acîb mucizâta mazhar ve medar olsa, o Zât'ın, Hâlık-ı Kâinat yanında ne kadar makbul olduğu ve dâvâsında ne kadar sâdık bulunduğu ve o el ile biat edenler ne kadar bahtiyar olacakları, bedâhet derecesinde anlaşılmaz mı?

---

1 el-Buhârî, *et-Târîhu'l-kebîr* 8/442; el-Bezzâr, *el-Müsned* 9/431, 434; et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-evsat* 4/245.

2 "(Ey Resûlüm) Attığın vakit sen atmadın; lâkin Allah attı." (Enfâl sûresi, 8/17).

3 "…Ay bölündü." (Kamer sûresi, 54/1).

4 el-Buhârî, *et-Târîhu'l-kebîr* 8/442; el-Bezzâr, *el-Müsned* 9/431, 434; et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-evsat* 4/245.

Bir Suâl: Deniliyor ki, "Sen çok şeylere mütevâtir dersin. Hâlbuki biz onların çoğunu yeni işitiyoruz. Mütevâtir bir şey böyle gizli kalmaz."

Elcevap: Ulemâ-yı şeriat yanında çok mütevâtir ve bedihî şeyler var ki, onlardan olmayana göre meçhuldür. Ehl-i hadis yanında da çok mütevâtir var, sâirlerin yanında âhâdî de olmuyor ve hâkezâ... Her fennin ehl-i ihtisası, o fenne göre bedihiyâtı, nazariyâtı beyan eder. Umum halk ise, o fennin ehl-i ihtisasına itimat eder, teslim olur veya içine girer, görür.

Şimdi, haber verdiğimiz hakikî mütevâtir veya mânevî mütevâtir veya tevâtür hükmünde kat'iyeti ifade eden vâkıalar, hem ehl-i hadis, hem ehl-i şeriat, hem ehl-i usûli'd-din, hem ekser tabakât-ı ulemâda hükmünü öyle göstermiş. Gaflette bulunan avâm veya gözünü kapayan nâdanlar bilmezlerse, kabahat onlara aittir…

Beşinci Misal: İmam Bagavî, tahrici ve tashihiyle haber veriyor ki:

Ali İbnü'l-Hakem'in, Gazve-i Hendek'te küffârın darbesiyle ayağı kırıldı. Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)* meshetti. Dakikasında öyle şifa buldu ki, atından inmedi.[1]

Altıncı Misal: Başta İmam Beyhakî, ehl-i hadis haber veriyorlar ki:

İmam Ali gayet hasta idi. Izdırabından, kendi kendine dua edip inliyordu. Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)* geldi, dedi: اَللّٰهُمَّ اشْفِهِ[2] ve ayağıyla Hazreti Ali'ye dokundu, "Kalk" dedi.. birden şifa buldu. İmam Ali der ki: "Ondan sonra o hastalığı hiç görmedim."[3]

Yedinci Misal: Şürahbil el-Cu'fî'nin meşhur kıssasıdır ki:

Avucunda etten bir ur vardı ki, kılıcı ve atın dizginini tutamıyordu. Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)* eliyle avucundaki uru meshetti ve mübarek eliyle oğdu. O urdan hiçbir eser kalmadı.[4]

Sekizinci Misal: Altı çocuğun her biri, ayrı ayrı birer mucize-i Ahmediye'ye mazhar oldu.

---

1 Bkz.: el-Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvve* 6/185; İbni Abdilberr, *el-İstîâb* 3/1415.

2 Allah'ım! O'na şifâ ver.

3 Tirmizî, *deavât* 111; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 1/107, 128; İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef* 5/46, 6/63.

4 et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* 7/306; el-Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvve* 6/176; İbni Abdilberr, *el-İstîâb* 2/697, 6/176.

Birincisi: İbni Ebî Şeybe (muhakkik-i kâmil ve muhaddis-i meşhur) haber veriyor ki:

Bir kadın, bir çocuğu Resûl-i Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselâm)* yanına getirdi. O çocukta bir belâ vardı; konuşmuyordu, aptaldı. Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)* bir su ile mazmaza etti, elini yıkadı, o suyu kadına verdi.. "Çocuğa içirsin!" ferman etti. Çocuk o suyu içtikten sonra, hastalığından ve belâsından bir şey kalmadı. Öyle bir akıl ve kemâl sahibi oldu ki, ukalâ-yı nâsın fevkine çıktı.[1]

İkincisi: Nakl-i sahih ile Hazreti İbni Abbas demiş ki:

Resûl-i Ekrem'e *(aleyhissalâtü vesselâm)* mecnun bir çocuk getirildi. Mübarek elini onun göğsüne koydu. Birden çocuk istifrâ etti. İçinden –küçük hıyar kadar– siyah bir şey çıktı, çocuk şifa bulup gitti.[2]

Üçüncüsü: İmam Beyhakî ve Nesâî nakl-i sahih ile haber veriyorlar ki:

Muhammed İbni Hâtıb isminde bir çocuğun koluna kaynayan tencere dökülmüş, bütün kolunu yakmış. Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)* meshedip tükürüğünü sürdü, dakikasında şifa buldu.[3]

Dördüncüsü: Büyümüş, fakat lisanı yok, büyükçe bir çocuk Resûl-i Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselâm)* yanına geldi. Çocuğa ferman etmiş: "Ben kimim?" Hiç konuşmayan dilsiz çocuk أَنْتَ رَسُولُ اللهِ[4] deyip tekellüme başlamış.[5]

Beşinci Çocuk: Âlem-i yakazada Resûl-i Ekrem'le *(aleyhissalâtü vesselâm)* mükerrer surette müşerref olan[6] Celâleddin Süyûtî ve asrın imamı, –tahric ve tashih ile– haber veriyor ki:

Mübarekü'l-Yemâme ismiyle meşhur bir zâtı, daha yeni dünyaya geldiği vakit, Resûl-i Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselâm)* yanına getirmişler. Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)* ona müteveccih olmuş. Çocuk tekellüme başlamış, أَشْهَدُ أَنَّكَ رَسُولُ اللهِ[7] demiş. Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)* "Bârekâllah" demiş.

---

1 İbni Mâce, *tıb* 40; İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef* 5/48, 6/321; Abd İbni Humeyd, *el-Müsned* 1/452.

2 Dârimî, *mukaddime* 4; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 1/239, 254, 268; İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef* 5/47.

3 Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 3/418; İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef* 5/45; en-Nesâî, *es-Sünenü'l-kübrâ* 4/366, 6/55, 253, 254.

4 Sen Allah'ın resûlüsün.

5 el-Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvve* 6/60-61; İbni Kesîr, *el-Bidâye* 6/159.

6 İbnü'l-İmâd, *Şezerâtü'z-zeheb* 4/54; en-Nebhânî, *Câmiu kerâmâti'l-evliyâ* 2/158.

7 Şehâdet ederim ki, sen Allah'ın Resûlüsün.

Çocuk ondan sonra büyüyünceye kadar daha konuşmamış. O çocuk, bu mucize-i Ahmediye'ye ve "Bârekâllah" dua-yı nebevîsine mazhar olduğundan, "Mübarekü'l-Yemâme" ismiyle şöhret bulmuş.[1]

Altıncı Çocuk: Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)* namaz kılarken, hırçın bir çocuk namazını kat' edip geçtiğinden, Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)* اَللّٰهُمَّ اقْطَعْ أَثَرَهُ demiş. Ondan sonra çocuk daha yürümemiş, öyle kalmış, hırçınlığının cezasını bulmuş.[2]

Yedinci Çocuk: Çocuk tabiatında hayâsız bir kadın, Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)* yemek yerken lokma istemiş, vermiş. Demiş: "Yok, senin ağzındakini istiyorum." Onu da vermiş. O gayet hayâsız kadın, o lokmayı yedikten sonra, en hayâlı kadın ve Medine kadınlarının fevkinde bir hayâ sahibi oldu.[3]

İşte bu sekiz misal gibi, seksen değil, belki sekiz yüz misalleri var. Çoğu kütüb-ü siyer ve ehâdiste beyan edilmiştir.

Evet, Resûl-i Ekrem'in (aleyhissalâtü vesselâm) mübarek eli Hekim-i Lokman'ın bir eczahânesi gibi.. ve tükürüğü Hazreti Hızır'ın âb-ı hayat çeşmesi gibi.. ve nefesi Hazreti İsa'nın (aleyhisselâm) nefesi gibi medet-res ve şifa-resân olsa ve nev-i beşer çok musibet ve belâlara giriftar olsa, elbette Resûl-i Ekrem'e (aleyhissalâtü vesselâm) hadsiz müracaatlar olmuş. Hastalar, çocuklar, mecnunlar pek kesretli gelmişler, cümlesi şifa bulup gitmişler.

Hatta, kırk defa hacceden ve kırk sene sabah namazını yatsı abdestiyle kılan, tâbiînin azîm imamlarından ve çok sahabelerle görüşen, Tâvûs denilen Ebû Abdurrahmân el-Yemânî[4] katiyen haber verir ve hükmeder ve demiş ki: Resûl-i Ekrem'e (aleyhissalâtü vesselâm) ne kadar mecnun gelmişse, Resûl-i Ekrem (aleyhissalâtü vesselâm) sinesine elini koymuşsa, katiyen şifa bulmuştur.. şifa bulmayan kalmamış.[5]

İşte, asr-ı saadete yetişmiş böyle bir imam, böyle kat'î ve küllî hükmetmişse, elbette ona gelen hiçbir hasta kalmamış ki, illâ şifa bulmuş. Madem şifa bulmuş, elbette müracaatlar binler olacaktır.

---

1 el-Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvve* 6/59; Hatîb el-Bağdâdî, *Târîhu Bağdâd* 3/443; İbni Kesîr, *el-Bidâye* 6/158.

2 "Allah'ım! Sen de onun yürüyüşünü kes." Ebû Dâvûd, *salât* 109; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 4/64, 5/376; el-Buhârî, *et-Târîhu'l-kebîr* 8/365.

3 et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* 8/200, 231.

4 İbnü'l-Cevzî, *Sıfatü's-safve* 2/288.

5 Kadı Iyâz, *eş-Şifâ* 1/335; Aliyyülkârî, *Şerhu'ş-Şifâ* 1/676.

On Dördüncü İşaret

Resûl-i Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselâm)* envâ-ı mucizâtından bir nev-i azîmi, duasıyla zâhir olan harikalardır. Evet şu nevi, kat'î ve hakikî mütevâtirdir. Cüz'iyat ve misalleri o kadar çoktur ki, hesap edilmez. Misallerin çokları var ki, onlar da mütevâtir derecesine çıkmışlar. Belki tevâtüre yakın meşhur olmuşlar. Bir kısmını öyle imamlar nakletmiş ki, meşhur mütevâtir gibi kat'iyeti ifade eder. Biz şu pek çok misallerinden, tevâtüre yakın ve meşhur derecesinde münteşir bazı misalleri, numûne olarak ve her misalin de birkaç cüz'iyatını zikredeceğiz.

Birinci Misal: Resûl-i Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselâm)* yağmur duası, tevâtür derecesinde ve çok defa tekrar ile daima süratle kabul olması, başta İmam Buhârî ve İmam Müslim, eimme-i hadis nakletmişler. Hatta bazı defa, minber-i şerif üstünde yağmur duası için elini kaldırıp, indirmeden yağmış.[1] Sâbıkan zikrettiğimiz gibi, bir-iki defa ordu susuz kaldığı vakit bulut geliyordu, yağmur veriyordu.[2] Hatta, nübüvvetten evvel, cedd-i Nebî Abdülmuttalib, Resûl-i Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselâm)* küçüklük zamanında mübarek yüzüyle yağmur duasına giderdi. Onun yüzü hürmetine gelirdi ki, o hâdise Abdülmuttalib'in bir şiiriyle iştihar bulmuş.[3] Hem vefat-ı nebevîden sonra, Hazreti Ömer, Hazreti Abbas'ı vesile yapıp demiş: "Yâ Rab, bu senin habîbinin amcasıdır. O'nun yüzü hürmetine yağmur ver." Yağmur gelmiş.[4]

• Hem İmam Buhârî ve Müslim haber veriyorlar ki: Yağmur için dua talep edildi. Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)* dua etti. Yağmur öyle geldi ki, mecbur oldular: "Aman dua et, kesilsin." Dua etti, birden kesildi.[5]

İkinci Misal: Tevâtüre yakın meşhurdur ki, Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)*, sahabe ve imana gelenler daha kırka vâsıl olmadan ve gizli ibadet etmekte iken, dua etti: اَللّٰهُمَّ أَعِزَّ الْإِسْلَامَ بِعُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ أَوْ بِعَمْرِو بْنِ هِشَامٍ[6]

---

1 Buhârî, *istiskâ* 6, 7, 9, 12, 14; Müslim, *istiskâ* 8-10; Nesâî, *istiskâ* 1, 10; Muvatta, *istiskâ* 3.

2 İbni Huzeyme, *es-Sahîh* 1/53; et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-evsat* 3/324; el-Bezzâr, *el-Müsned* 1/331.

3 Bkz.: et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* 24/260-261; İbni Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ* 1/90, 2/322; el-Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvve* 2/15-19.

4 Buhârî, *istiskâ* 3, *fezâilü ashâb* 11; et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* 1/72; el-Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ* 3/352.

5 Buhârî, *istiskâ* 6, 7, 9, 12, 14; Müslim, *istiskâ* 8-10; Nesâî, *istiskâ* 1, 10; Muvatta, *istiskâ* 3.

6 "Allah'ım! İslâm'ı Ömer İbnü'l-Hattab veya Amr İbni Hişâm'la aziz eyle." (Bkz.: et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* 10/159, *el-Mu'cemü'l-evsat* 2/240, 11/255). Yakın rivayetler için ayrıca bkz.: Tirmizî, *menâkıb*, 17; İbni Mâce, *mukaddime* 11; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 2/95).

Bir-iki gün sonra, Hazreti Ömer İbnü'l-Hattab imana geldi ve İslâmiyet'i ilân ve i'zâz etmeye vesile oldu, "Fâruk" unvan-ı âlîsini aldı.[1]

Üçüncü Misal: Bazı sahabe-i güzîne, ayrı ayrı maksatlar için dua etmiş. Duası öyle parlak bir surette kabul olmuş ki, o keramet-i duâiye, mucize derecesine çıkmış.

• Ezcümle, başta Buhârî ve Müslim haber veriyorlar ki, İbni Abbas'a şöyle dua etmiş: اَللّٰهُمَّ فَقِّهْهُ فِي الدِّينِ وَعَلِّمْهُ التَّأْوِيلَ[2] duası öyle makbul olmuş ki, İbni Abbas "tercümanü'l-Kur'ân"[3] unvan-ı zîşanını ve "habrü'l-ümme," yani "allâme-i ümmet" rütbe-i âlîsini kazanmış.[4] Hatta çok genç iken, Hazreti Ömer onu ulemâ ve kudemâ-yı sahabe meclisine alıyordu.[5]

• Hem başta İmam Buhârî, ehl-i kütüb-ü sahîha haber veriyorlar ki: Enes'in vâlidesi, Resûl-i Ekrem'e *(aleyhissalâtü vesselâm)* niyaz etmiş ki, "Senin hâdimin olan Enes'in evlât ve malı hakkında bereket ile dua et." O da dua etmiş, اَللّٰهُمَّ أَكْثِرْ مَالَهُ وَوَلَدَهُ وَبَارِكْ لَهُ فِيمَا أَعْطَيْتَهُ[6] demiş. Hazreti Enes, âhir ömründe kasem ile ilân ediyor ki: "Ben kendi elimle yüz evlâdımı defnetmişim. Benim malım ve servetim itibarıyla da, hiçbirisi benim gibi mesut yaşamamış. Benim malımı görüyorsunuz ki pek çoktur. Bunlar bütün dua-yı nebeviyenin bereketindendir."[7]

• Hem başta İmam Beyhakî, ehl-i hadis haber veriyorlar ki: Aşere-i Mübeşşere'den Abdurrahmân İbni Avf'a, Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)* kesret-i mal ve bereketle dua etmiş.[8] O duanın bereketiyle o kadar servet kazanmış ki, bir defa yedi yüz deveyi yükleriyle beraber fîsebilillâh tasadduk etmiş.[9] İşte, dua-yı nebeviyenin bereketine bakınız, "Bârekâllah" deyiniz!..

---

1 Bkz.: İbni Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ* 3/270; et-Taberî, *Târîhu'l-ümem ve'l-mülûk* 2/562; en-Nevevî, *Tehzîbü'l-esmâ* 2/325.

2 "Allah'ım! O'na dinin ruhunu öğret ve onu te'vile (Kur'ân'ın sırlı hakikatlerine) âşina kıl!" (Bkz.: Buhârî, *vudû'* 10; Müslim, *fezâilü's-sahâbe* 138).

3 İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef* 6/383; İbni Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ* 2/366; el-Hâkim, *el-Müstedrek* 3/618.

4 et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* 10/237; el-Hâkim, *el-Müstedrek* 3/616; İbni Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ* 2/370.

5 Bkz.: Buhârî, *menâkıb* 37, *meğâzî* 38, 51; Tirmizî, *tefsîru sûre (110)* 1; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 1/338.

6 "Allah'ım! O'nun malını ve evlâdını çoğalt ve ona verdiklerini bereketli kıl." (Bkz.: Buhârî, *deavât* 18, 25, 47, 48; Müslim, *fezâilü's-sahâbe*, 141-143).

7 Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 3/248, 6/430; et-Tayâlisî, *el-Müsned* 1/270; İbni Hibbân, *es-Sahîh* 16/143.

8 Buhârî, *nikâh* 7, 68, *deavât* 53; Müslim, *nikâh* 79.

9 Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 6/115; Abd İbni Humeyd, *el-Müsned* 1/407; et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* 1/129, 6/27.

• Hem İmam Buhârî başta, râviler naklediyorlar ki: Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)*, Urve İbni Ebi'l-Ca'd'e, ticarette kâr ve kazanç için bereketle dua etmiş. Urve diyor ki: "Ben bazen Kûfe çarşısında duruyordum. Bir günde kırk bin kazanıyordum, sonra evime dönüyordum." İmam Buhârî der ki: "Toprağı da eline alsa onda bir kazanç bulurdu."[1]

• Hem Abdullah İbni Câfer'e kesret-i mal ve bereket için dua etmiş.[2] Hazreti Abdullah İbni Câfer o derece servet kazanmış ki, o asırda şöhretgîr olmuş. O bereket-i dua-yı nebevî ile hâsıl olan serveti kadar, sehâvetle de iştihar etmiş.[3]

Bu neviden çok misaller var. Numûne için bu dört misalle iktifâ ediyoruz.

• Hem başta İmam Tirmizî haber veriyor ki: Sa'd İbni Ebî Vakkas için Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)* dua etmiş: اَللّٰهُمَّ أَجِبْ دَعْوَتَهُ[4] demiş. Sa'd'ın duasının kabulü için dua etmiş. O asırda Sa'd'ın bedduasından herkes korkuyordu. Duasının kabulü de şöhret buldu.[5]

• Hem meşhur Ebû Katâde'ye ferman etmiş:

أَفْلَحَ اللهُ وَجْهَكَ، اَللّٰهُمَّ بَارِكْ لَهُ فِي شَعْرِهِ وَبَشَرِهِ diye,[6] genç kalmasına dua etmiş. Ebû Katâde yetmiş yaşında vefat ettiği vakit, on beş yaşında bir genç gibi olduğu –nakl-i sahih ile– şöhret bulmuş.[7]

• Hem meşhur şair Nâbiğa'nın kıssa-yı meşhuresidir ki, Resûl-i Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselâm)* yanında bir şiirini okumuş. Şu fıkra:

بَلَغْنَا السَّمَاءَ فِي مَجْدِنَا وَسَنَائِنَا وَإِنَّا نُرِيدُ فَوْقَ ذٰلِكَ مَظْهَرًا

---

1 Buhârî, *menâkıb* 28; Ebû Dâvûd, *büyû'* 27; İbni Mâce, *sadakât* 7; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 4/375.

2 Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 1/205; en-Nesâî, *es-Sünenü'l-kübrâ* 5/48, 180, 6/265.

3 İbni Hibbân, *es-Sikât* 3/207; İbni Abdilberr, *el-İstîâb* 3/881; el-Mizzî, *Tehzîbü'l-Kemâl* 14/367.

4 "Allah'ım! O'nun duasını kabul et!" (Bkz.: İbni Abdilberr, *el-İstîâb* 2/608. Ayrıca bkz.: Tirmizî, *menâkıb*, 26; et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* 1/43; el-Bezzâr, *el-Müsned* 4/50).

5 Buhârî, *ezân* 95; Tirmizî, *menâkıb* 37; el-Bezzâr, *el-Müsned* 3/274; İbni Hibbân, *es-Sahîh* 5/168-169.

6 "Allah yüzünü pâk etsin! Allah'ım! Onun saçına ve yüzüne bereket ver." (Kadı Iyâz, *eş-Şifâ* 1/327. Ayrıca bkz.: el-Hâkim, *el-Müstedrek* 3/549; el-Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvve* 4/193).

7 el-Hâkim, *el-Müstedrek* 3/549; el-Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvve* 4/193; İbni Abdilberr, *el-İstîâb* 4/1731.

Yani, "Şerefimiz göğe çıktı; biz daha üstüne çıkmak istiyoruz." Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)*, mülâtafe suretinde ferman etti: إِلَى أَيْنَ يَا أَبَا لَيْلَى؟ Dedi: إِلَى الْجَنَّةِ يَا رَسُولَ اللهِ Yani, Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)*, latîfe olarak dedi: "Gökten öbür tarafa nereyi istiyorsun ki, şiirinde orayı niyet ediyorsun?" Nâbiğa dedi: "Göklerin fevkinde cennete gitmek istiyoruz." Sonra bir mânidar şiirini daha okudu. Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)* dua etti: لَا يَفْضُضِ اللهُ فَاكَ Yani, "Senin ağzın bozulmasın." İşte, o dua-yı nebevînin bereketiyle, o Nâbiğa, yüz yirmi yaşında bir dişi noksan olmadı. Hatta bazen bir dişi düştüğü vakit, yerine bir daha geliyordu.[1]

•Hem –nakl-i sahih ile– İmam Ali için dua etmiş: اَللّٰهُمَّ اكْفِهِ الْحَرَّ وَالْبَرْدَ Yani, "Yâ Rab, soğuk ve sıcağın zahmetini ona gösterme." İşte şu dua bereketiyle, İmam Ali kışta yaz libasını giyerdi, yazda kış libasını giyerdi.

Der idi ki: "O duanın bereketiyle hiçbir soğuk ve sıcağın zahmetini çekmiyorum."[2]

•Hem Hazreti Fâtıma için dua etmiş: اَللّٰهُمَّ لَا تُجِعْهَا Yani, "Allah'ım, açlık elemini ona verme!" Hazreti Fâtıma der ki: "O duadan sonra açlık elemini görmedim."[3]

•Hem Tufeyl İbni Amr, Resûl-i Ekrem'den *(aleyhissalâtü vesselâm)* bir mucize istedi ki, götürüp kavmine göstersin. Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)* اَللّٰهُمَّ نَوِّرْ لَهُ demiş.[4] İki gözü ortasında bir nur zuhur etmiş, sonra değneği ucuna naklolmuş. Bununla "zinnûr" diye iştihar bulmuş.[5]

İşte bu vâkıalar ehâdis-i meşhûredendir ki, kat'iyet peydâ etmiştir.

•Hem Ebû Hureyre, Resûl-i Ekrem'e *(aleyhissalâtü vesselâm)* şekvâ etmiş ki, "Nisyan bana ârız oluyor." Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)* ferman etmiş, bir mendil şeklinde bir şey açmış. Sonra, mübarek avucuyla gâipten bir şey alır gibi öyle, avucunu oraya boşaltmış. İki üç defa öyle yaparak Ebû Hureyre'ye

---

1 el-Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvve* 6/232-233; İbni Abdilberr, *el-İstîâb* 4/1516, 1743.

2 İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef* 6/367, 7/394. Ayrıca bkz.: İbni Hacer, *Fethu'l-bârî* 7/477; İbni Mâce, *mukaddime* 11.

3 et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-evsat* 4/210-211; Ebû Nuaym, *Delâilü'n-nübüvve* s.462; el-Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvve* 6/108.

4 Allah'ım! O'nu nurlandır.

5 İbni Abdilberr, *el-İstîâb* 2/759; ez-Zehebî, *Siyeru a'lâmi'n-nübelâ* 1/344. Yakın ifadeler için ayrıca bkz.: İbni Hişâm, *es-Sîratü'n-nebeviyye* 2/23; İbni Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ* 4/238.

demiş: "Şimdi mendili topla." Toplamış. Bu sırr-ı mânevî-i dua-yı nebevî ile, Ebû Hureyre kasem eder ki: "Ondan sonra hiçbir şey unutmadım."[1]

İşte bu vâkıalar ehâdis-i meşhûredendirler.

Dördüncü Misal: Resûl-i Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselâm)* bedduasına mazhar olmuş birkaç vâkıayı beyan ederiz.

Birincisi: Perviz denilen Fars Padişahı, nâme-i nebeviyeyi yırtmış. Resûl-i Ekrem'e *(aleyhissalâtü vesselâm)* haber geldi. Şöyle beddua etti: اَللّٰهُمَّ مَزِّقْ مُلْكَهُ "Yâ Rab! Nasıl mektubumu paraladı.. sen de onu ve onun mülkünü parça parça et!"[2] İşte şu bedduanın tesiriyledir ki, o Kisrâ Perviz'in oğlu Şîreveyh, hançer ile onu paraladı.[3] Sa'd İbni Ebî Vakkas da saltanatını parça parça etti. Sâsâniye devletinin hiçbir yerde şevketi kalmadı. Fakat Kayser ve sâir melikler, nâme-i nebeviyeye hürmet ettikleri için, mahvolmadılar.[4]

İkincisi: Tevâtüre yakın meşhurdur ve âyât-ı Kur'âniye işaret ediyor ki; bidayet-i İslâm'da, Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)* Mescidü'l-Haram'da namaz kılarken, rüesâ-yı Kureyş toplandılar, ona karşı gayet bed bir muamele ettiler. O da, o vakit onlara beddua etti. İbni Mes'ud der ki: "Kasem ederim, o bed muameleyi yapan ve onun bedduasına mazhar olanları, Gazve-i Bedir'de birer birer lâşelerini gördüm."[5]

Üçüncüsü: Mudar denilen Arab'ın büyük bir kabilesi, Peygamber *(aleyhissalâtü vesselâm)*'ı tekzip ettikleri için, onlara kaht ile beddua etti. Yağmur kesildi, kaht ve galâ başgösterdi. Sonra Mudar kavminden olan Kabile-i Kureyş, Resûl-i Ekrem'e *(aleyhissalâtü vesselâm)* iltimas ettiler. Dua etti, yağmur geldi, kahtlık kalktı.[6] Bu vâkıa tevâtür derecesinde meşhurdur.

Beşinci Misal: Hususî adamlara bedduasının dehşetli kabulüdür. Bunun çok misalleri var. Kat'î üç misali, numûne olarak beyan ederiz.

Birincisi: Utbe İbni Ebî Leheb hakkında şöyle beddua etti:

---

1 Buhârî, *ilim* 7, *menâkıb* 28; Müslim, *fezâilü's-sahâbe* 159.

2 İbni Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ* 1/260; İbni Abdilberr, *el-İstîâb* 3/889. Ayrıca bkz.: Buhârî, *ilim* 7, *cihâd* 101; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 1/243, 305.

3 İbni Hişâm, *es-Sîratü'n-nebeviyye* 1/191; İbni Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ* 1/260.

4 Kayser: Buhârî, *bed'ü'l-vahy* 6; Müslim, *cihâd* 74; Necâşî: İbni Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ* 1/260-261; el-Hâkim, *el-Müstedrek* 4/23; Mukavkıs: İbni Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ* 1/260; İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef* 6/516; et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-evsat* 7/213.

5 Buhârî, *vudû'* 69; Müslim, *cihâd* 107.

6 Buhârî, *istiskâ* 2, 13, *tefsîru sûre (44)* 4; Müslim, *münâfikîn* 39-40.

اَللّٰهُمَّ سَلِّطْ عَلَيْهِ كَلْبًا مِنْ كِلَابِكَ Yani, "Yâ Rab! Ona bir itini musallat et!" Sonra, Utbe sefere giderken, bir arslan gelip, kafile içinde onu arayıp bulmuş, parçalamış.[1] Şu vâkıa meşhurdur; eimme-i hadis nakil ve tashih etmişler.

İkincisi: Muhallim İbni Cessâme'dir ki, Âmir İbni Azbat'ı gadr ile katletmişti. –Hâlbuki, Âmir'i, Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)*, cihad ve harp için kumandan edip bir bölükle göndermişti. Muhallim de beraberdi.[2]– Bu gadrin haberi Resûl-i Ekrem'e *(aleyhissalâtü vesselâm)* yetiştiği vakit hiddet etmiş, اَللّٰهُمَّ لَا تَغْفِرْ لِمُحَلِّمٍ diye[3] beddua buyurmuş. Yedi gün sonra o Muhallim öldü. Kabre koydular, kabir dışarıya attı. Kaç defa koydularsa yer kabul etmedi. Sonra mecbur oldular; iki taş ortasında muhkemce bir duvar yapılmış, o surette yeraltında setredilmiş.[4]

Üçüncüsü: Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)* görüyordu, bir adam sol eliyle yemek yer. Ferman etmiş: كُلْ بِيَمِينِكَ "Sağ elinle ye" demiş. O adam demiş: لَا أَسْتَطِيعُ "Sağ elimle yapamıyorum." Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)* demiş: لَا اسْتَطَعْتَ diye beddua etmiş: "Kaldıramayacaksın!" İşte ondan sonra o adam sağ elini hiç kaldıramamış.[5]

Altıncı Misal: Resûl-i Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselâm)* hem duası, hem temasından zuhur eden pek çok harikalarından, kat'iyet kesbetmiş birkaç hâdiseyi zikredeceğiz.

Birincisi: Hazreti Hâlid İbni Velid'e (Seyfullah'a)[6] birkaç saçını verip nusretine dua etmiş. Hazreti Hâlid, o saçları külâhında hıfzetmiş. İşte o saç ve duanın bereketi hürmetine, hiçbir harbe girmemiş, illâ muzaffer çıkmış.[7]

İkincisi: Selmân Farisî, evvelce yahudilerin abdi imiş. Onun seyyidleri, onu âzâd etmek için çok şeyler istediler. "Üç yüz hurma fidanını dikip meyve verdikten sonra, kırk okka altın vermekle âzâd edilirsin" dediler. Resûl-i

---

1 el-Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ* 5/211; İbni Abdilberr, *et-Temhîd* 15/161.

2 el-Hafâcî, *Nesîmü'r-riyâd* 4/119.

3 Allah'ım, Muhallim'i affetme!

4 İbni Hişâm, *es-Sîratü'n-nebeviyye* 6/38-40; et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* 6/40-41. Ayrıca bkz.: Ebû Dâvûd, *diyât* 3; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 5/112, 6/10.

5 Müslim, *eşribe* 107; Dârimî, *et'ime* 8; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 4/45-46, 50.

6 Bkz.: Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 5/299, 300; el-Buhârî, *et-Târîhu'l-kebîr* 3/136.

7 Ebû Ya'lâ, *el-Müsned* 13/138; et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* 4/104; el-Hâkim, *el-Müstedrek* 3/338.

Ekrem'e *(aleyhissalâtü vesselâm)* geldi, beyan-ı hâl etti. Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)*, kendi eliyle, Medine civarında üç yüz fidanı dikti. Yalnız bir tanesini başkası dikti. O sene zarfında, Resûl-i Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselâm)* diktiği bütün fidanlar meyve verdi. Yalnız birtek başkası dikmişti; o tek meyve vermedi. Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)* onu çıkardı, yeniden dikti. O da meyve verdi.[1]

Hem tavuk yumurtası kadar bir altını, ağzının tükürüğünü ona sürdü, dua etti, Selmân'a verdi. Dedi: "Git, yahudilere ver." Selmân Farisî gidip o altından kırk okkayı onlara verdi. O tavuk yumurtası kadar olan altın, eskisi gibi bâki kaldı. İşte şu vâkıa, Hazreti Selmân-ı Pâk'in sergüzeşte-i hayatının en mühim bir hâdise-i mucizekârânesidir; muteber ve mevsûk imamlar haber vermişler.[2]

Üçüncüsü: Ümmü Mâlik isminde bir sahabiye, "ukke" denilen küçük bir yağ tulumundan, Resûl-i Ekrem'e *(aleyhissalâtü vesselâm)* yağ hediye ederdi. Bir defa Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)* ona dua edip ukkeyi vermiş, ferman etmiş ki: "Onu boşaltıp sıkmayınız!" Ümmü Mâlik ukkeyi almış. Ne vakit evlâtları yağ isterlerse, bereket-i dua-yı nebevî ile, ukkede yağ bulurlardı. Hayli zaman devam etti. Sonra sıktılar, bereket kesildi.[3]

Yedinci Misal: Resûl-i Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselâm)* duasıyla ve temasıyla suların tatlılaşması ve güzel koku vermesinin çok hâdiseleri var. İki-üç taneyi numûne olarak beyan ederiz.

Birincisi: İmam Beyhakî başta, ehl-i hadis haber veriyorlar ki; Bi'r-i Kubâ denilen kuyunun suyu bazen kesiliyordu, yani bitiyordu. Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)* abdest suyunu içine koyup dua ettikten sonra, kesretle devam etti, daha hiç kesilmedi.[4]

İkincisi: Başta Ebû Nuaym Delâil-i Nübüvve'de, ehl-i hadis haber veriyorlar ki; Enes'in evindeki kuyuya, Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)* tükürüğünü içine atıp dua etmiş. Medine-i Münevvere'de en tatlı su o olmuş.[5]

---

1 Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 5/354, 443; el-Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ* 10/321, 322.

2 Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 5/443; et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* 6/230; el-Bezzâr, *el-Müsned* 6/467-468.

3 Müslim, *fezâil* 8; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 3/340, 347.

4 el-Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvve* 6/136; Kadı Iyâz, *eş-Şifâ* 1/331; İbni Kesîr, *el-Bidâye* 6/101.

5 Bkz.: el-Esbehânî, *Delâilü'n-nübüvve* 1/162; Kadı Iyâz, *eş-Şifâ* 1/331-332; es-Suyûtî, *el-Hasâisu'l-kübrâ* 1/105.

Üçüncüsü: İbni Mâce haber veriyor ki: Mâ-i zemzemden bir kova su, Resûl-i Ekrem'e *(aleyhissalâtü vesselâm)* getirdiler. Bir parça ağzına aldı, kovaya boşalttı. Kova misk gibi râyiha verdi.[1]

Dördüncüsü: İmam Ahmed İbni Hanbel haber veriyor ki: Bir kuyudan bir kova su çıkardılar. Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)*, içine ağzının suyunu akıtıp kuyuya boşalttıktan sonra misk gibi râyiha vermeye başladı.[2]

Beşincisi: Ricâlullahtan ve İmam Müslim ve ulemâ-yı Mağrib'in mûtemedi ve makbulü olan Hammad İbni Seleme haber veriyor ki; Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)*, deriden bir tuluğa su doldurup ağzına üflemiş, dua etmiş. Bağladı, bir kısım sahabeye verdi. "Ağzını açmayınız; yalnız abdest aldığınız vakit açınız" demiş. Gitmişler, abdest almak vaktinde ağzını açmışlar. Görüyorlar ki; hâlis bir süt, ağzında da kaymak yağ...[3]

İşte bu beş cüzü, bazıları meşhur, bazı da mühim imamlar naklediyorlar. Bunlar ve burada nakledilmeyenlerle mecmûu, mânevî tevâtür gibi bir mucize-i mutlakanın tahakkukunu gösteriyorlar.

Sekizinci Misal: Resûl-i Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselâm)* mesh ve duasıyla, sütsüz ve kısır keçilerin, mübarek elinin temasıyla ve duasıyla sütlü, hem çok sütlü olmaları misalleri ve cüz'iyatları çoktur. Biz, yalnız meşhur ve kat'î iki-üç misali, numûne olarak zikrediyoruz.

Birincisi: Ehl-i siyerin bütün muteber kitapları haber veriyorlar ki; Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)*, Ebûbekri's-Sıddık ile beraber hicret ederken, Âtike Binti Hâlid el-Huzâiyye denilen Ümmü Mâbed hânesine gelmişler. Gayet zayıf, sütsüz, kısır bir keçi orada vardı. Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)*, Ümmü Mâbed'e ferman etti: "Bunda süt yok mudur?" Ümmü Mâbed demiş ki: "Bunun vücudunda kan yoktur, nereden süt verecek?" Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)* gidip o keçinin beline elini sürmüş, memesini de meshetmiş, dua etmiş. Sonra demiş: "Kap getiriniz, sağınız." Sağdılar. Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)*, Ebûbekri's-Sıddık ile içtikten sonra, o hâne halkı da doyuncaya kadar içmişler. O keçi kuvvetlenmiş, öyle de mübarek kalmış.[4]

İkincisi: Şât-ı İbni Mes'ud'un meşhur kıssasıdır ki; İbni Mes'ud, İslâm

---

1 İbni Mâce, *tahâre* 136; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 4/318; el-Humeydî, *el-Müsned* 2/293.

2 Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 4/315; et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* 22/51.

3 Kadı Iyâz, Şifâ, 1/334; Aliyyü'l-Kârî, *Şerhu'ş-Şifâ* 1/673; el-Hafâcî, *Nesîmü'r-riyâd* 4/140.

4 et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* 4/48-49; el-Hâkim, *el-Müstedrek* 3/10; el-Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvve* 1/278.

olmadan evvel, bazıların çobanı idi. Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)*, Ebûbekri's-Sıddık ile beraber, İbni Mes'ud'un keçileriyle bulunduğu yere gitmişler. Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)*, İbni Mes'ud'dan süt istemiş. O da demiş: "Keçiler benim değil, başkasının malıdırlar." Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)* demiş: "Kısır, sütsüz bir keçi bana getir." O da iki senedir teke görmemiş bir keçi getirdi. Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)* eliyle onun memesine meshedip dua etmiş. Sonra sağmışlar, hâlis bir süt almışlar, içmişler. İbni Mes'ud bu mucizeyi gördükten sonra iman etmiş.[1]

Üçüncüsü: Resûl-i Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselâm)* murdiası, yani süt annesi olan Halime-i Sa'diye'nin keçilerinin kıssa-yı meşhuresidir ki; o kabilede bir derece kahtlık vardı. Hayvanât zayıf ve sütsüz oluyordular ve tok oluncaya kadar yemiyorlardı. Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)* oraya, süt annesinin yanına gönderildiği zaman, onun bereketiyle, Halime-i Sa'diye'nin keçileri, akşam vakti, başkalarının hilâfına olarak, hem tok ve memeleri dolu olarak geliyorlardı.[2] İşte bunun gibi, siyer kitaplarında daha başka cüz'iyatları var. Fakat bu numûneler asıl maksada kâfidir.

Dokuzuncu Misal: Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)*, bazı zâtların başını ve yüzünü mübarek eliyle meshedip dua ettikten sonra zâhir olan harikaların çok cüz'iyatından, iştihar bulmuş birkaçını numûne olarak beyan ediyoruz.

Birincisi: Umeyr İbni Sa'd'ın başına elini sürmüş, dua etmiş. Seksen yaşında o adam, o duanın bereketiyle, öldüğü vakit başında beyaz yoktu.[3]

İkincisi: Kays İbni Zeyd'in başına elini koyup, meshedip dua etmiş. O duanın bereketiyle, yüz yaşına girdiği vakit, meshin tesiriyle, bütün başı beyaz, yalnız Resûl-i Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselâm)* elini koyduğu yer simsiyah olarak kalmış.[4]

Üçüncüsü: Abdurrahmân İbni Zeyd İbni'l-Hattab; hem küçük, hem çirkindi. Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)* eliyle başını meshedip dua etmiş. O duanın bereketiyle, kâmetçe en bâlâ kâmet.. ve suretçe en güzel bir surete girmiş.[5]

---

1 Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 1/462; İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef* 6/327; et-Tayâlisî, *el-Müsned* 1/47.

2 İbni Hibbân, *es-Sahîh* 14/245; İbni Hişâm, *es-Sîratü'n-nebeviyye* 1/300; İbni Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ* 1/151.

3 Kadı Iyâz, *eş-Şifâ* 1/334.

4 Kadı Iyâz, *eş-Şifâ* 1/334; İbni Hacer, *el-İsâbe* 5/469.

5 İbni Abdilberr, *el-İstîâb* 2/833-834; el-Mizzî, *Tehzîbü'l-Kemâl* 7/121; İbni Hacer, *el-İsâbe* 5/36.

Dördüncüsü: Âiz İbni Amr'ın Gazve-i Huneyn'de yüzü yaralanmış. Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm),* eliyle yüzündeki kanı silmiş. Resûl-i Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselâm)* elinin temas ettiği yer, parlak bir nurâniyet vermiş ki, muhaddisler كَغُرَّةِ الْفَرَسِ tâbir etmişler. Yani "doru atın alnındaki beyaz gibi" temas yeri öyle parlıyordu.[1]

Beşincisi: Katâde İbni Milhân'ın yüzüne elini sürmüş, dua etmiş. Katâde'nin yüzü ayna gibi parlamaya başlamış.[2]

Altıncısı: Ümmü'l-müminîn Ümmü Seleme'nin kızı ve Resûl-i Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselâm)* üvey kızı Zeyneb'e, küçükken, Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)* onun yüzüne abdest suyu atıp taltif etmiş. O suyun temasından sonra, Zeyneb'in hüsün ve cemâli acîb suret almış, bedîü'l-cemâl olmuş.[3]

İşte, şu cüz'iyatlar gibi daha çok misaller var. Onların çoğunu eimme-i hadis nakletmişler. Bu cüz'iyatın her birini haber-i vâhid ve zayıf farzetsek dahi, yine mecmûu, mânevî bir tevâtür hükmünde, mutlak bir mucize-i Ahmediye'yi *(aleyhissalâtü vesselâm)* gösterir. Çünkü bir hâdise ayrı ayrı ve çok suretlerle nakledilse, asıl hâdisenin vukuu kat'î olur. Suretlerin her biri zayıf dahi olsa, yine asıl hâdiseyi isbat ediyor.

Meselâ bir gürültü işitildi. Bazılar dediler ki, "Filân ev harap oldu." Diğeri, "Başka ev harap oldu." dedi. Daha başkası, başka bir evi söyledi ve hâkezâ... Her bir rivayet, haber-i vâhid de, zayıf da, hilâf-ı vaki de olabilir. Fakat asıl vâkıa ki, bir ev harap olmuş; o kat'îdir, onda bütün müttefiktirler. Hâlbuki bahsettiğimiz şu altı cüz'iyat, hem sahihtirler, hem bazıları şöhret derecesine çıkmışlar. Faraza bunların her birini zayıf addetsek, temsilde mutlak bir hâne harap olması gibi, yine cüz'iyatın mecmûunda, mutlak bir mucize-i Ahmediye'nin *(aleyhissalâtü vesselâm)* vücûdunu katiyen gösterir.

İşte, Resûl-i Ekrem'in (aleyhissalâtü vesselâm) mucizât-ı bâhiresi, her bir nevide kat'î olarak mevcuttur. Cüz'iyatı dahi, o küllî ve mutlak mucizenin suretleri veyahut numûneleridir. Resûl-i Ekrem'in (aleyhissalâtü vesselâm), nasıl ki eli, parmakları, tükürüğü, nefesi, sözü, yani duası, çok mucizâtın mebdei oluyor. Aynen öyle de Resûl-i Ekrem'in (aleyhissalâtü vesselâm) sâir letâifi ve duyguları ve cihâzâtı, çok harikalara medardır. Kütüb-ü siyer ve

---

1 et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* 18/20; el-Hâkim, *el-Müstedrek* 3/677; er-Rûyânî, *el-Müsned* 2/33.

2 Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 5/27, 81; el-Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvve* 6/217; İbni Hacer, *el-İsâbe* 5/416.

3 et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* 24/282; İbni Abdilberr, *el-İstîâb* 4/1854; İbni Hacer, *el-İsâbe* 7/675.

tarih, o harikaları beyan etmişler, sîret ve suret ve duygularında çok delâil-i nübüvvet bulunduğunu göstermişler.

On Beşinci İşaret

Nasıl ki taşlar, ağaçlar, kamer, güneş O'nu tanıyorlar, birer mucizesini göstermekle nübüvvetini tasdik ediyorlar. Öyle de, hayvanât tâifesi, ölüler tâifesi, cinler tâifesi, melâikeler tâifesi, o Zât-ı Mübarek'i tanıyorlar ve nübüvvetini tasdik ediyorlar ki; onlar, O'nu tanıdıklarını, her bir tâifesi bazı mucizâtını göstermekle gösteriyorlar ve nübüvvetinin tasdikini ilân ediyorlar.

Şu On Beşinci İşaret'in üç şubesi var.

Birinci Şubesi

Hayvanât cinsi, Resûl-i Ekrem'i *(aleyhissalâtü vesselâm)* tanıyorlar ve mucizâtını da izhar ediyorlar. Şu şubenin çok misalleri var. Biz yalnız burada, meşhur ve mânevî tevâtür derecesinde kat'î olmuş veya muhakkikîn-i eimmenin makbulü olmuş veya ümmet telâkki-i bilkabul etmiş olan bir kısım hâdiseleri, numûne olarak zikredeceğiz.

Birinci Hâdise: Mânevî tevâtür derecesinde bir şöhretle, Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)*, Ebûbekri's-Sıddık ile, küffârın takibinden kurtulmak için tahassun ettikleri Gâr-ı Sevr'in kapısında, iki nöbetçi gibi, iki güvercin gelip beklemeleri ve örümcek dahi, perdedâr gibi, harika bir tarzda, kalın bir ağ ile mağara kapısını örtmesidir. Hatta, rüesâ-yı Kureyş'ten, Resûl-i Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselâm)* eliyle Gazve-i Bedir'de öldürülen Übey İbni Halef,[1] mağaraya bakmış. Arkadaşları demişler: "Mağaraya girelim." O demiş: "Nasıl girelim? Burada bir ağ görüyorum ki, Hazreti Muhammed tevellüd etmeden bu ağ yapılmış gibidir. Bu iki güvercin işte orada duruyor. Adam olsa orada durur mu?"[2]

• İşte bunun gibi, mübarek güvercin tâifesinin, feth-i Mekke'de dahi Resûl-i Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselâm)* başı üzerinde gölge yaptıklarını, imam-ı celîl İbni Vehb naklediyor.[3]

---

1 Bkz.: İbni İshak, *es-Sîre* 3/310; İbni Hişâm, *es-Sîratü'n-nebeviyye* 4/33; İbni Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ* 2/46.

2 Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 1/348; Abdurrezzak, *el-Musannef* 5/389.

3 Kadı Iyâz, *eş-Şifâ* 1/313; el-Halebî, *es-Sîratü'l-Halebiyye* 2/210; Aliyyülkârî, *Şerhu'ş-Şifâ* 1/637.

• Hem nakl-i sahih ile Hazreti Âişe-i Sıddîka haber veriyor ki: Güvercin gibi, dâcin denilen bir kuş hânemizde vardı. Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)* hazır olsaydı, hiç debelenmezdi, sükûtla dururdu. Ne vakit Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)* çıksaydı, o kuş başlardı harekete; giderdi, gelirdi, hiç durmuyordu.[1] Demek o kuş, Resûl-i Ekrem'i *(aleyhissalâtü vesselâm)* dinliyordu, huzurunda temkin ile sükût ederdi.

İkinci Hâdise: Beş-altı tarîkle, mânevî bir tevâtür hükmünü almış kurt hâdisesidir ki, bu kıssa-yı acîbe çok tarîklerle meşhur sahabelerden nakledilmiş.

Ezcümle, Ebû Saidi'l-Hudrî ve Seleme İbnü'l-Ekva' ve İbni Ebî Vehb ve Ebû Hureyre ve bu vak'a sahibi çoban Uhban gibi müteaddit tarîklerle haber veriyorlar ki:

Bir kurt, keçilerden birisini tutmuş; çoban, kurdun elinden kurtarmış. Zi'b demiş: "Allah'tan korkmadın, benim rızkımı elimden aldın." Çoban demiş: "Acâib, zi'b konuşur mu?" Zi'b ona demiş: "Acîb senin hâlindedir ki, bu yerin arka tarafında bir Zât var ki sizi cennete davet ediyor, peygamberdir, onu tanımıyorsunuz."[2] Bütün tarîkler kurdun konuşmasında müttefik olmakla beraber, kuvvetli bir tarîk olan Ebû Hureyre, ihbarında diyor ki; çoban kurda demiş: "Ben gideceğim. Fakat kim benim keçilerime bakacak?" Zi'b demiş: "Ben bakacağım." Çoban ise, çobanlığı kurda devredip gelmiş, Resûl-i Ekrem'i *(aleyhissalâtü vesselâm)* görmüş, iman etmiş, dönüp gitmiş. Zi'bi çoban bulmuş.. zâyiat yok. Bir keçi ona kesmiş, çünkü ona üstadlık etmiş.[3]

• Bir tarîkte, rüesâ-yı Kureyş'ten Ebû Süfyan ile Safvan bir kurdu gördüler, bir ceylânı takip edip Harem-i Şerif'e girdi. Kurt dönmüş, sonra taaccüb etmişler. Kurt konuşmuş, risalet-i Ahmediye'yi haber vermiş. Ebû Süfyan, Safvan'a demiş ki: "Bu kıssayı kimseye söylemeyelim. Korkarım, Mekke boşalıp onlara iltihak edecekler."[4]

Elhâsıl, kurt kıssası kat'î ve mânevî mütevâtir gibi kanaat verir.

Üçüncü Hâdise: Beş altı tarîkle mühim sahabelerden nakledilen cemel hâdisesidir ki, ezcümle:

---

1 Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 6/112, 150, 209; Ebû Ya'lâ, *el-Müsned* 7/418, 8/121.

2 Buhârî, *enbiyâ* 54, *fezâilü ashâb* 5, 6; Müslim, *fezâilü's-sahâbe* 13; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 3/83.

3 Kadı Iyâz, *eş-Şifâ* 1/311; el-Kurtubî, *el-İ'lâm bimâ fî dîni'n-nasârâ* s.361; Aliyyülkârî, *Şerhu'ş-Şifâ* 1/634-635.

4 Kadı Iyâz, *eş-Şifâ* 1/311; İbni Kesîr, *el-Bidâye* 6/146; el-Kurtubî, *el-İ'lâm bimâ fî dîni'n-nasârâ* s.361.

Ebû Hureyre[1] ve Sa'lebe İbni Mâlik[2] ve Câbir İbni Abdillâh[3] ve Abdullah İbni Câfer[4] ve Abdullah İbni Ebî Evfâ[5] gibi müteaddit tarîkler ve o tarîklerin başındaki sahabeler[6] müttefikan haber veriyorlar ki: Deve gelmiş, Resûl-i Ekrem'e *(aleyhissalâtü vesselâm)* tahiyye-i ikram nev'inden secde edip konuşmuş. Ve birkaç tarîkte haber veriliyor ki, o deve bir bağda kızmış, vahşi olmuş, yanına kimseyi sokmuyor, hücum ediyordu. Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)* girdi; deve geldi, ikrâmen secde etti, yanında ıhtı. Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)* yular taktı. Deve, Resûl-i Ekrem'e *(aleyhissalâtü vesselâm)* dedi: "Beni çok meşakkatli şeylerde çalıştırdılar, şimdi de beni kesmek istiyorlar. Onun için kızdım." Deve sahibine söyledi: "Böyle midir?" "Evet" dediler.

•Hem Resûl-i Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselâm)* Adbâ ismindeki devesi, vefat-ı nebevîden sonra kederinden ne yedi, ne içti, tâ öldü. Hem o deve, Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)* ile mühim bir kıssayı konuştuğunu, Ebû İshak İsferâyînî gibi bazı mühim imamlar haber vermişler.[7]

•Hem nakl-i sahih ile Câbir İbni Abdillah'ın bir seferde devesi çok yorulmuştu, daha yürüyemiyordu. Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)* o deveye ufak bir dürtmekle dürttü. O deve, o iltifat-ı Ahmedî'den o kadar bir çeviklik, bir sevinçlik peydâ etti ki, daha süratinden dizgini zaptedilmiyor, yolda yetişilmiyordu. Hazreti Câbir haber veriyor.[8]

Dördüncü Hâdise: Başta İmam Buhârî, eimme-i hadis haber veriyorlar ki; bir defa, gecede, Medine-i Münevvere'nin haricinde, düşman hücum ediyor gibi mühim bir hâdise işâa edildi. Sonra cesur atlılar çıktılar, gittiler. Yolda görüyorlar; bir zât geliyor, baktılar, Resûl-i Ekrem'dir *(aleyhissalâtü vesselâm)*. Ferman etmiş: "Bir şey yoktur." Meşhur Ebû Talha'nın atına binip, şecaat-i kudsiyesi muktezasınca herkesten evvel gitmiş, tahkik etmiş ve dönmüştü. Ebû Talha'ya ferman etmiş: وَجَدْتُ فَرَسَكَ بَحْرًا Yani, "Senin atın, sarsmadan,

---

1 el-Heysemî, *Mecmeu'z-zevâid* 9/7 (Bezzâr'dan naklen).

2 Ebû Nuaym, *Delâilü'n-nübüvve* s.382.

3 Dârimî, *mukaddime* 4; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 3/310; İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef* 6/316.

4 Ebû Dâvûd, *cihâd* 44; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 1/204-205.

5 Ebû Nuaym, *Delâilü'n-nübüvve* s.384-385; el-Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvve* 6/29.

6 **İbni Abbas**: el-Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvve* 6/30; **Enes İbni Mâlik**: Dârimî, *mukaddime* 4; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 3/158; **Hz. Âişe**: Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 6/76; Ebû Nuaym, *Delâilü'n-nübüvve* s.380; **Ya'lâ İbni Mürre**: Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 4/173; Ebû Nuaym, *Delâilü'n-nübüvve* s.382-383; **Ya'lâ İbni Siyâbe**: Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 4/172; **İbni Mes'ud**: et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-evsat* 9/81.

7 Kadı Iyâz, *eş-Şifâ* 1/313; Aliyyülkârî, *Şerhu'ş-Şifâ* 1/637.

8 Buhârî, *büyû'* 34, *şurût* 4, *cihâd* 113, *nikâh* 10, 122; Müslim, *radâ'* 56-58, *müsâkât* 109-113.

gayet çabuktur."[1] Hâlbuki, Ebû Talha'nın atı, katûf tâbir edilen, yürüyüşsüz kısmından idi. O geceden sonra, hiçbir at ona karşı yürüyüşte mukabele edemiyordu.[2]

• Hem –nakl-i sahih ile– bir defa Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)* seferde, namaz kılacak vaktinde, atına dedi: "Dur." O da durdu, namaz bitinceye kadar hiçbir âzâsını kımıldatmadı.[3]

Beşinci Hâdise: Resûl-i Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselâm)* hizmetkârı Sefîne, Yemen Valisi Muaz İbni Cebel'in yanına gitmek için, Resûl-i Ekrem'den *(aleyhissalâtü vesselâm)* emir alıp gitmiş. Yolda bir arslan rast gelmiş. O Sefîne ona demiş: "Ben Resûl-i Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselâm)* hizmetkârıyım." Arslan ses verip ayrılmış, ilişmemiş. Diğer bir tarîkte haber veriyorlar ki: Sefîne döndüğü vakit yolu kaybetmiş. Bir arslana rast gelmiş, arslan ona ilişmemekle beraber, yolu da göstermiş.[4]

• Hem Hazreti Ömer'den haber veriyorlar ki, demiş: Resûl-i Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselâm)* yanına bir bedevî geldi. Arapça "dabb" denilen bir susmar, yani keler elindeydi. Dedi: "Eğer bu hayvan sana şehâdet etse ben sana iman getiririm, yoksa iman getirmem." Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)* o hayvandan sordu. O susmar, fasih bir dille risaletine şehâdet etti.[5]

• Hem Ümmü'l-müminîn Ümmü Seleme haber veriyor ki: Bir ceylân Resûl-i Ekrem'le *(aleyhissalâtü vesselâm)* konuşmuş ve risaletine şehâdet etmiş.[6]

İşte bunun gibi çok misaller var.[7] Hem de kat'î şöhret bulmuş birkaç nümuneyi gösterdik. Ve Resûl-i Ekrem'i *(aleyhissalâtü vesselâm)* tanımayana ve itaat etmeyene deriz:

Ey insan, ibret alınız! Kurt, arslan, Resûl-i Ekrem'i (aleyhissalâtü vesselâm) tanıyor, itaat ediyorlar. Sizlerin hayvandan, kurttan aşağı düşmemeye çalışmanız iktiza eder.

---

1 Bkz.: Buhârî, *hibe* 33, *cihâd* 24, 46, 50, 82, 116, 117, 165, *edeb* 39, 116; Müslim, *fezâil* 48-49.

2 İbni Mâce, *cihâd* 9; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 3/147; Abd İbni Humeyd, *el-Müsned* 1/398.

3 Kadı Iyâz, *eş-Şifâ* 1/315; Aliyyülkârî, *Şerhu'ş-Şifâ* 1/641.

4 el-Bezzâr, *el-Müsned* 9/285; et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* 7/80; el-Hâkim, *el-Müstedrek* 2/675.

5 et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-evsat* 6/127; el-Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvve* 6/36-38; Ebû Nuaym, *Delâilü'n-nübüvve* s.377-379.

6 et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* 23/331; es-Suyûtî, *el-Hasâisu'l-kübrâ* 2/101.

7 **Ebû Saîd**: el-Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvve* 6/34; İbni Kesîr, *el-Bidâye* 6/148; **Zeyd İbni Erkam**: Ebû Nuaym, *Delâilü'n-nübüvve* s.375-376; el-Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvve* 6/34-35; **Enes İbni Malik**: et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-evsat* 5/358; Ebû Nuaym, *Delâilü'n-nübüvve* s.376.

İkinci Şube

Cenazelerin ve cinlerin ve melâikelerin Resûl-i Ekrem'i *(aleyhissalâtü vesselâm)* tanımalarıdır. Bunun da çok hâdiseleri var. Numûne için, şöhret bulmuş ve mevsûk imamlar haber vermiş birkaç numûneyi, evvelâ cenazelerden göstereceğiz. Amma cin ve melâike ise, o mütevâtirdir; onların misalleri bir değil, bindir.

İşte, ölülerin konuşması misallerinden birincisi şudur ki: Ulemâ-yı zâhir ve bâtının, tâbiîn zamanında en büyük reisi ve İmam Ali'nin mühim ve sâdık bir şâkirdi olan Hasan Basrî haber veriyor ki: Bir adam, Resûl-i Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselâm)* yanına gelerek ağlayıp sızladı. Dedi: "Benim küçük bir kızım vardı. Şu yakın derede öldü, oraya attım." Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)* ona acıdı. Ona dedi: "Gel, oraya gideceğiz." Gittiler. Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)* o ölmüş kızı çağırdı, "Yâ fülâne!" dedi. Birden, o ölmüş kız لَبَّيْكَ وَسَعْدَيْكَ[1] dedi. Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)* ferman etti: "Tekrar peder ve vâlidenin yanına gelmeyi arzu eder misin?" O dedi: "Yok, ben onlardan daha hayırlısını buldum."[2]

İkincisi: İmam Beyhakî ve İmam İbni Adiyy gibi bazı mühim imamlar, Hazreti Enes İbni Mâlik'ten haber veriyorlar ki, Enes demiş: Bir ihtiyâre kadının birtek oğlu vardı, birden vefat etti. O sâliha kadın çok müteessir oldu. Dedi: "Yâ Rab! Senin rızan için, Resûl-i Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselâm)* biatı ve hizmeti için hicret edip buraya geldim. Benim hayatımda istirahatimi temin edecek tek evlâtçığımı, o Resûlün hürmetine bağışla." Enes der: O ölmüş adam kalktı, bizimle yemek yedi.[3]

İşte, şu hâdise-i acîbeye işaret ve ifade eden, İmam Busayrî'nin Kaside-i Bürde'de şu fıkrasıdır:

لَوْ نَاسَبَتْ قَدْرَهُ اٰيَاتُهُ عِظَمًا أَحْيَى اسْمُهُ حِينَ يُدْعٰى دَارِسَ الرِّمَمِ

Yani, *"Eğer alâmetleri, onun kadrine muvafık derecesinde azametini ve makbuliyetini gösterseydiler, değil yeni ölmüşler, belki onun ismiyle çürümüş kemikler de ihyâ edilebilirdi."*[4]

---

1 Buyur emret; emrin başım üstüne.

2 Kadı Iyâz, *eş-Şifâ* 1/320; el-Kurtubî, *el-İ'lâm bimâ fî dîni'n-nasârâ* s.364; Aliyyülkârî, *Şerhu'ş-Şifâ* 1/648.

3 el-Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvve* 6/50; İbni Adiyy, *el-Kâmil* 4/62.

4 Buseyrî, *Kasîde-i bürde* s.60.

Üçüncü Hâdise: Başta İmam Beyhakî gibi râviler, Abdullah İbni Ubeydillâhi'l-Ensârî'den haber veriyorlar ki, Abdullah demiş: Sâbit İbni Kays İbni Şemmâs'ın Yemâme Harbi'nde şehid düştüğü ve kabre koyduğumuz vakit ben hazırdım. Kabre konurken, birden ondan bir ses geldi:
مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللهِ، أَبُو بَكْرٍ الصِّدِّيقُ، وَعُمَرُ الشَّهِيدُ، وَعُثْمَانُ الْبَرُّ الرَّحِيمُ dedi. Sonra açtık, baktık; ölü, cansız![1] İşte o vakit, daha Hazreti Ömer hilâfete geçmeden, şehâdetini haber veriyor.

Dördüncü Hâdise: İmam Taberânî ve Ebû Nuaym, Delâil-i Nübüvve'de, Numan İbni Beşîr'den haber veriyorlar ki: Zeyd İbni Hârise, çarşı içinde birden düşüp vefat etti. Eve getirdik. Akşam ve yatsı arasında, etrafında kadınlar ağlarken, birden أَنْصِتُوا أَنْصِتُوا "Susunuz.." dedi. Sonra, fasih bir lisanla مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللهِ، اَلسَّلَامُ عَلَيْكَ يَا رَسُولَ اللهِ diyerek bir miktar konuştu. Sonra baktık ki, cansız, vefat etmiş.[2]

İşte, cansız cenazeler onun risaletini tasdik etse, canlı olanlar tasdik etmese, elbette o câni canlılar, cansızlardan daha cansız ve ölülerden daha ölüdürler!

Amma, **melâikelerin** Resûl-i Ekrem'e *(aleyhissalâtü vesselâm)* hizmeti ve görünmesi ve cinnîlerin ona iman ve itaati, mütevâtirdir. Nass-ı Kur'ân ve çok âyâtla musarrahtır.[3] Gazve-i Bedir'de beş bin melâike, –nass-ı Kur'ân ile–[4] önde, sahabeler gibi ona hizmet edip asker olmuşlar. Hatta o melekler, melâikeler içinde, Ashab-ı Bedir gibi şeref kazanmışlar.[5] Şu meselede iki cihet var:

Birisi: Cin ve melâikenin tâifeleri, hayvan ve insanın tâifeleri gibi, vücutları kat'î ve bizimle münasebettar olduğu, Yirmi Dokuzuncu Söz'de, iki kere iki dört eder derecesinde bir kat'iyetle isbat etmişiz. Onların isbatını o Söz'e havale ederiz.

---

1 "Muhammed, Allah'ın resûlüdür; Ebûbekir, sıddıktır; Ömer, şehittir; Osman da iyilik ve merhamet timsâlidir." (Bkz.: el-Buhârî, *et-Târîhu'l-kebîr* 5/138; el-Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvve* 6/58; Kadı Iyâz, *eş-Şifâ* 1/320).

2 "Muhammed, Allah'ın resûlüdür. Selâm sana ey Allah'ın Resûlü!" (Bkz.: et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* 5/218-219; el-Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvve* 6/56-57; Kadı Iyâz, *eş-Şifâ* 1/321).

3 Bkz.: Âl-i İmran sûresi, 3/123-125; Cin sûresi, 72/1-2; Ahkaf sûresi, 46/29.

4 "Gerçekten, sizler birkaç bîçâre iken, Bedir'de Allah sizi yardımına mazhar etmişti. O hâlde Allah'a karşı gelmekten sakının ki şükretmiş olasınız. O vakit sen müminlere: "Rabbinizin, indirdiği üç bin melek ile size imdat göndermesi yetmez mi?" diyordun. Evet, eğer sabreder ve itaatsizlikten sakınırsanız, –düşmanlarınız da hemen üzerinize geliverirlerse– Rabbiniz, formalı formalı tam beş bin melek göndererek size yardım edecektir." (Âl-i İmran sûresi, 3/123).

5 Buhârî, *meğâzî* 11; İbni Mâce, *mukaddime* 11; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 3/465.

İkinci Cihet: Resûl-i Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselâm)* şerefiyle, eser-i mucizesi olarak, efrâd-ı ümmeti onları görmek ve konuşmaktır.

İşte, başta Buhârî ve İmam Müslim, eimme-i hadis müttefikan haber veriyorlar ki: Bir defa melek, yani Hazreti Cebrail, beyaz libaslı bir insan suretinde gelmiş. Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)* sahabeleri içinde otururken, yanına gitmiş, demiş: مَا الْإِسْلَامُ وَمَا الْإِيمَانُ وَمَا الْإِحْسَانُ؟ Yani, "İman, İslâm, ihsan nedir? Tarif et." Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)* tarif etmiş. Oradaki cemaat-i sahabe hem ders almış, hem de o zâtı iyi görmüşler. O zât, misafir gibi görünürken, üstünde alâmet-i sefer eseri hiç yoktu. Kalktı, birden kayboldu. O vakit Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)* ferman etmiş ki: "Size ders vermek için Cebrail böyle yaptı."[1]

Hem haber-i sahih ile ve haber-i kat'î ile ve mânevî tevâtür derecesinde eimme-i hadis haber veriyorlar ki; Hazreti Cebrail'i çok defa, hüsn-ü cemâl sahibi olan Dıhye suretinde, Resûl-i Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselâm)* yanında sahabeler görüyorlardı.[2] Ezcümle:

Hazreti Ömer ve İbni Abbas ve Üsame İbni Zeyd ve Hârise ve Âişe-i Sıddîka ve Ümmü Seleme, katiyen sabittir ki, bunlar katiyen haber veriyorlar ki, "Biz Hazreti Cebrail'i Dıhye suretinde, Resûl-i Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselâm)* yanında çok görüyoruz." Acaba hiç mümkün müdür ki; bu zâtlar, görmeden, görüyoruz desinler?

•Hem nakl-i sahîh-i kat'î ile Aşere-i Mübeşşere'den İran fatihi Sa'd İbni Ebî Vakkas haber veriyor ki: "Gazve-i Uhud'da, Resûl-i Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselâm)* iki tarafında, iki beyaz libaslı, ona nöbettar gibi, muhafız suretinde gördük. İkisi de anlaşıldı ki, meleklerdir. Ve Hazreti Cebrail ile Mikail olduğunu anladık."[3] Acaba böyle bir kahraman-ı İslâm "Gördük" dese, görmemek mümkün müdür?

•Hem Ebû Süfyan İbni Hâris İbni Abdülmuttalib (ammizade-i Nebî), nakl-i sahîh ile haber veriyor ki: "Gazve-i Bedir'de, gökle yer arasında, beyaz libaslı, atlı zâtları gördük."[4]

---

1 Buhârî, *îmân* 37, *tefsîru sûre (31)* 2; Müslim, *îmân* 1, 5, 7.

2 Bkz.: Buhârî, *menâkıb* 25, *fezâilü'l-Kur'ân* 1; Müslim, *îmân* 271, *fezâilü's-sahâbe* 100.

3 Buhârî, *meğâzî* 18; *libâs* 24; Müslim, *fezâil* 46-47.

4 İbni Hişâm, *es-Sîratü'n-nebeviyye* 3/197; el-Bezzâr, *el-Müsned* 9/317; İbni Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ* 4/74-75.

• Hem Hazreti Hamza, Resûl-i Ekrem'den *(aleyhissalâtü vesselâm)* niyaz etti ki, "Ben Cebrail'i görmek istiyorum." Kâbe'de ona gösterdi. Dayanamadı, bîhuş oldu, yere düştü.[1]

Bu çeşit melâikeleri görmek vukuâtı çoktur. Bütün bu vukuât, bir nevi mucize-i Ahmediye'yi *(aleyhissalâtü vesselâm)* gösteriyor ve delâlet ediyor ki, *onun misbâh-ı nübüvvetine melâikeler dahi pervanelerdir.*

Cinnîler ise; onlar ile görüşmek ve görmek, değil sahabeler, belki avâm-ı ümmet dahi çoklarıyla görüşmeleri çok vuku buluyor. Fakat en kat'î, en sahih haber ile eimme-i hadis, bize diyorlar ki; İbni Mes'ud, "Batn-ı Nahle'de, ecinnîlerin ihtidâsı gecesinde ecinnîleri gördüm ve Sudan kabilesinden Zutt denilen uzun boylu tâifeye benzettim. Onlara benziyordular."[2]

• Hem meşhurdur ve hadis imamları tahric ve kabul ettikleri Hazreti Hâlid İbni Velid vak'asıdır ki; Uzzâ denilen sanemi tahrip ettikleri vakit, siyah bir kadın şeklinde, o sanem içinden bir cinniye çıktı. Hazreti Hâlid bir kılıç ile o cinniyeyi iki parça etti. Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)*, o hâdise için ferman etmiş ki: "Uzzâ sanemi içinde ona ibadet ediliyordu. Daha ona ibadet edilmez."[3]

• Hem Hazreti Ömer'den meşhur bir haberdir ki, demiş: Biz Resûl-i Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselâm)* yanında iken, ihtiyar şeklinde, elinde bir asâ, "Hâme" isminde bir cinnî geldi, iman etti. Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)*, ona kısa sûrelerden birkaç sûreyi ders verdi. Dersini aldı, gitti.[4] Şu âhirki hâdiseye, çendan bazı hadis imamları ilişmişler.[5] Fakat mühim imamlar, sıhhatine hükmetmişler.[6] Her neyse, bu nevide uzun söylemeye lüzum yok.. misalleri çoktur.

Hem deriz ki; Resûl-i Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselâm)* nuruyla, terbiyesiyle ve onun arkasında gitmesiyle, binler Şeyh-i Geylânî gibi aktâblar, asfiyalar, melâikeler ve cinler ile görüşmüşler ve konuşuyorlar.. ve bu hâdise, yüz tevâtür

---

1 İbni Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ* 3/12; el-Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvve* 7/81; es-Suyûtî, *el-Hasâisu'l-kübrâ* 1/208.

2 Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 1/455; el-Bezzâr, *el-Müsned* 5/267; et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* 10/66.

3 İbni Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ* 2/145; el-Vâkıdî, *Kitâbü'l-meğâzî* 3/873-874; en-Nesâî, *es-Sünenü'l-kübrâ* 4/474.

4 el-Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvve* 5/418-420; Ebû Nuaym, *Delâilü'n-nübüvve* s.370-372.

5 Bkz.: İbnü'l-Cevzî, *el-Mevzûât* 1/207-209; es-Suyûtî, *el-Leâli'l-masnûa* 1/174-177.

6 es-Suyûtî, *el-Leâli'l-masnûa* 1/174-177; el-Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvve* 5/420.

derecesinde ve çok kesrettedir. Evet, ümmet-i Muhammed'in *(aleyhissalâtü vesselâm)* melâike ve cinlerle temasları ve tekellümleri ise, Resûl-i Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselâm)* terbiye ve irşad-ı i'câzkârânesinin bir eseridir.

Üçüncü Şube

Resûl-i Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselâm)* hıfzı ve ismeti, bir mucize-i bâhiredir. وَاللّٰهُ يَعْصِمُكَ مِنَ النَّاسِ[1] âyet-i kerîmesinin hakikat-i bâhiresi, çok mucizâtı gösterir. Evet Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)* çıktığı vakit, değil yalnız bir tâifeye, bir kavme, bir kısım ehl-i siyasete veya bir dine, belki umum padişahlara ve umum ehl-i dine tek başıyla meydan okudu. Hâlbuki onun amcası en büyük düşman ve kavim ve kabilesi düşman iken, yirmi üç sene nöbettarsız, tekellüfsüz, muhafazasız ve pek çok defa suikaste maruz kaldığı hâlde, kemâl-i saadetle, rahat döşeğinde vefat edip mele-i âlâya çıkmasına kadar hıfz ve ismeti, وَاللّٰهُ يَعْصِمُكَ مِنَ النَّاسِ ne kadar kuvvetli bir hakikati ifade ettiğini ve ne kadar metin bir nokta-yı istinad olduğunu, güneş gibi gösterir. Biz, yalnız numûne için, kat'iyet kesbetmiş birkaç hâdiseyi zikredeceğiz.

Birinci Hâdise: Ehl-i siyer ve hadis müttefikan haber veriyorlar ki; Kureyş kabilesi, Resûl-i Ekrem'i *(aleyhissalâtü vesselâm)* öldürtmek için kat'î ittifak ettiler. Hatta, insan suretine girmiş bir şeytanın tedbiriyle, Kureyş içine fitne düşmemek için, her kabileden lâakal bir adam içinde bulunup, iki yüze yakın, Ebûcehil ve Ebû Leheb'in taht-ı hükmünde olarak, Resûl-i Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselâm)* hâne-i saadetini bastılar. Resûl-i Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselâm)* yanında Hazreti Ali vardı. Ona dedi: "Sen bu gece benim yatağımda yat." Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)* beklemiş, tâ Kureyş gelmiş, bütün hânenin etrafını tutmuşlar. O vakit çıktı, bir parça toprak başlarına attı, hiçbirisi onu görmedi, içlerinden çıktı, gitti.[2] Gâr-ı Sevr'de iki güvercin ve bir örümcek, bütün Kureyş'e karşı ona nöbettar olup muhafaza ettiler.[3]

İkinci Hâdise: Vâkıât-ı kat'iyedendir ki, mağaradan çıkıp Medine tarafına gittikleri vakit, Kureyş rüesâsı, mühim bir mal mukabilinde, Sürâka isminde gayet cesur bir adamı gönderdiler, tâ takip edip onları öldürmeye çalışsın. Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)*, Ebûbekri's-Sıddık ile beraber gârdan

---

1 "Allah seni, zarar vermek isteyenlerin şerlerinden koruyacaktır." (Mâide sûresi, 5/67).

2 İbni Hişâm, *es-Sîratü'n-nebeviyye* 3/6-8; İbni Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ* 1/227-228. Ayrıca bkz.: Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 1/303, 368; İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef* 7/399.

3 Bkz.: Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 1/348; Abdurrezzak, *el-Musannef* 5/389; et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* 20/443; İbni Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ* 1/229.

çıkıp giderken gördüler ki, Sürâka geliyor. Ebûbekri's-Sıddık telâş etti. Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)* mağarada dediği gibi, [1]لَا تَحْزَنْ إِنَّ اللهَ مَعَنَا dedi. Sürâka'ya bir baktı; Sürâka'nın atının ayakları yere saplandı, kaldı. Tekrar kurtuldu, yine takip etti. Tekrar atının ayaklarının saplandığı yerden duman gibi bir şey çıkıyordu. O vakit anladı ki, ne onun elinden ve ne de kimsenin elinden gelmez ki ona ilişsin. "El-aman!" dedi. Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)* aman verdi. Fakat dedi: "Git, öyle yap ki başkası gelmesin."[2]

• Şu hâdise münasebetiyle bunu da beyan ederiz ki, sahih bir surette haber veriyorlar: Bir çoban, onları gördükten sonra Kureyş'e haber vermek için Mekke'ye gitmiş. Mekke'ye dahil olduğu vakit, niçin geldiğini unutmuş. Ne kadar çalışmışsa, hatırına getirememiş. Mecbur olmuş, dönmüş. Sonra anlamış ki, ona unutturulmuş.[3]

Üçüncü Hâdise: Gazve-i Gatafan ve Enmar'da, müteaddit tarîklerle eimme-i hadis haber veriyorlar ki; Gavres isminde cesur bir kabile reisi, kimse görmeden, tam Resûl-i Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselâm)* başı üzerine gelerek, yalın kılıç elinde olduğu hâlde, Resûl-i Ekrem'e *(aleyhissalâtü vesselâm)* dedi: "Kim seni benden kurtaracak?" Demiş: "Allah!" Sonra böyle dua etti: اَللّٰهُمَّ اكْفِنِيهِ بِمَا شِئْتَ[4] Birden o Gavres, iki omuzu ortasına gâipten bir darbe yer, o kılıç elinden düşer, yere yuvarlanır. Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)* kılıcı eline alır, "Şimdi seni kim kurtaracak?" der, sonra affeder. O adam gider tâifesine. O pek cür'etkâr, cesur adama herkes hayrette kalır. "Ne oldu sana? Niçin bir şey yapamadın?" dediler. O dedi: *"Hâdise böyle oldu. Ben şimdi insanların en iyisinin yanından geliyorum…"*[5]

• Hem şu hâdise gibi Gazve-i Bedir'de bir münafık, Resûl-i Ekrem'i *(aleyhissalâtü vesselâm)* bir gaflet vaktinde, kimse görmeden, tam arkasından kılıç kaldırıp vururken, birden Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)* bakmış. O titreyip, kılıç elinden yere düşmüş.[6]

Dördüncü Hâdise: Mânevî tevâtüre yakın bir şöhretle ve ekser ehl-i tefsirin

---

1 "Hiç tasalanma! Şüphesiz Allah bizimle beraberdir." (Tevbe sûresi, 9/40).

2 Buhârî, *menâkıb* 25, *fezâilü ashâb* 2, *menâkıbü'l-ensâr* 45; Müslim, *zühd* 75.

3 Kadı Iyâz, *eş-Şifâ* 1/351; Aliyyülkârî, *Şerhu'ş-Şifâ* 1/715.

4 Allah'ım! (Bu kâfire karşı) Dilediğin bir şekilde bana destek ol, yardım et.

5 Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 3/364; 390; İbni Hibbân, *es-Sahîh* 7/138; Ebû Ya'lâ, *el-Müsned* 3/313. Ayrıca bkz.: Buhârî, *cihâd* 84, 87, *meğâzî* 31, 32; Müslim, *müsâfirîn* 311, *fezâil* 13.

6 Kadı Iyâz, *eş-Şifâ* 1/347; Aliyyülkârî, *Şerhu'ş-Şifâ* 1/710.

إِنَّا جَعَلْنَا فِي أَعْنَاقِهِمْ أَغْلَالًا فَهِيَ إِلَى الْأَذْقَانِ فَهُمْ مُقْمَحُونَ ۞ وَجَعَلْنَا مِنْ بَيْنِ أَيْدِيهِمْ سَدًّا وَمِنْ خَلْفِهِمْ سَدًّا فَأَغْشَيْنَاهُمْ فَهُمْ لَا يُبْصِرُونَ[1]

âyetinin sebeb-i nüzûlü ve ehl-i tefsir allâmeleri[2] ve ehl-i hadis imamları haber veriyorlar ki:

Ebûcehil yemin etmiş ki, "Ben secdede Muhammed'i görsem, bu taşla onu vuracağım." Büyük bir taş alıp gitmiş. Secdede gördüğü vakit kaldırıp vurmakta iken, elleri yukarıda kalmış. Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)* namazı bitirdikten sonra kalkmış; Ebûcehil'in eli çözülmüş. O ise, ya Resûl-i Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselâm)* müsaadesiyle, veyahut ihtiyaç kalmadığından çözülmüş.[3]

• Hem yine Ebûcehil kabilesinden –bir tarîkte– Velid İbni Muğire, yine Resûl-i Ekrem'i *(aleyhissalâtü vesselâm)* vurmak için büyük bir taşı alıp, secdede iken vurmaya gitmiş, gözü kapanmış. Resûl-i Ekrem'i *(aleyhissalâtü vesselâm)* Mescid-i Haram'da görmedi, geldi. Onu gönderenleri de görmüyordu, yalnız seslerini işitiyordu. Tâ Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)* namazdan çıktı, ihtiyaç kalmadığından onun gözü de açıldı.[4]

• Hem nakl-i sahih ile Ebûbekri's-Sıddık'tan haber veriyorlar ki: Sûre-i ﴿تَبَّتْ يَدَا أَبِي لَهَبٍ﴾[5] nâzil olduktan sonra, Ebû Leheb'in karısı Ümmü Cemil denilen حَمَّالَةَ الْحَطَبِ[6], bir taş alıp Mescid-i Harâm'a gelmiş. Ebûbekir ile Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)* orada oturuyorlarmış. Gözü Ebûbekri's-Sıddık'ı görüyor, soruyor: "Yâ Ebâ Bekir! Senin arkadaşın nerede? Ben işitmişim ki beni hicvetmiş. Ben görsem, bu taşı ağzına vuracağım." Yanında iken Hazreti Peygamber'i *(aleyhissalâtü vesselâm)* görmemiş.[7] *Elbette, hıfz-ı ilâhîde*

---

1 "Boyunlarına öyle boyunduruklar koyduk ki onlar çenelerine dayanmaktadır. Boyunları yukarı, çeneleri kalkık, gözleri havada bir durumdadırlar. Hem önlerinden hem arkalarından bir set yaparak, öylesine çepeçevre sardık ki, artık hiç göremezler onlar." (Yâsîn sûresi, 36/8-9).

2 et-Taberî, *Câmiu'l-beyân* 22/152; İbni Kesîr, *Tefsîru'l-Kur'ân* 3/565; el-Kurtubî, *el-Câmi' li ahkâmi'l-Kur'ân* 15/9.

3 İbni Hişâm, *es-Sîratü'n-nebeviyye* 2/137-138; el-Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvve* 2/190-191. Ayrıca bkz.: Buhârî, *tefsîru sûre (96)* 4; Müslim, *münâfikîn* 38.

4 et-Taberî, *Câmiu'l-beyân* 22/152; el-Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvve* 2/196-197; Ebû Nuaym, *Delâilü'n-nübüvve* s.200.

5 "Elleri kurusun Ebû Leheb'in" (Tebbet sûresi, 111/1).

6 "Cehennem oduncusu" (Tebbet sûresi, 111/4).

7 el-Humeydî, *el-Müsned* 1/153-154; el-Bezzâr, *el-Müsned* 1/62, 212-213; İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef* 6/323.

olan bir Sultan-ı Levlâk'ı, böyle bir cehennem oduncusu, onun huzuruna girip göremez. Ağzına mı düşmüş?

Beşinci Hâdise: Haber-i sahihle haber veriliyor ki; Âmir İbni Tufeyl ve Erbed İbni Kays, ikisi ittifak ederek, Resûl-i Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselâm)* yanına gitmişler. Âmir demiş: "Ben onu meşgul edeceğim, sen onu vuracaksın." Sonra bakıyor ki, bir şey yapmıyor. Gittikten sonra arkadaşına dedi: "Neden vurmadın?" Dedi: "Nasıl vuracağım? Ne kadar niyet ettim; bakıyorum ki, ikimizin ortasına sen geçiyorsun. Seni nasıl vuracağım?"[1]

Altıncı Hâdise: Nakl-i sahih ile haber veriliyor ki, Gazve-i Uhud'da veya Huneyn'de, Şeybe İbni Osman el-Hacebî –ki, Hazreti Hamza onun hem amcasını, hem pederini öldürmüştü– intikamını almak için gizlice geldi. Tâ Resûl-i Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselâm)* arkasından yalın kılıç kaldırdı. Birden kılıç elinden düştü. Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)* ona baktı, elini göğsüne koydu. Şeybe der ki: "O dakikada dünyada ondan daha sevgili adam bana olmazdı." İmana geldi. Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)* ferman etti: "Haydi, git, harp et." Şeybe dedi: "Ben gittim, Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)* önünde harp ettim. Eğer o vakit pederim de rast gelseydi vuracaktım."[2]

•Hem Feth-i Mekke gününde, Fedâle nâmında birisi, Resûl-i Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselâm)* yanına, vurmak niyetiyle geldi. Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)* ona bakıp tebessüm etti. "Nefsinle ne konuştun?" dedi ve Fedâle için taleb-i mağfiret etti. Fedâle imana geldi ve dedi ki: "O vakit ondan daha ziyâde dünyada sevgilim olmazdı."[3]

Yedinci Hâdise: –Nakl-i sahih ile– yahudiler, suikast niyetiyle Resûl-i Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselâm)* oturduğu yere, üstünden büyük bir taş atmak ânında, Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)* o dakikada hıfz-ı ilâhî ile kalkmış, o suikast de akîm kalmış.[4]

Bu yedi misal gibi çok hâdiseler vardır. Başta İmam Buhârî ve İmam Müslim ve eimme-i hadis, Hazreti Âişe'den naklediyorlar ki:
وَاللّٰهُ يَعْصِمُكَ مِنَ النَّاسِ[5] âyeti nâzil olduktan sonra, arasıra Resûl-i Ekrem'i

---

1 İbni Hişâm, *es-Sîratü'n-nebeviyye* 5/260-261; et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* 10/312.

2 et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* 7/298. Ayrıca bkz.: el-Vâkıdî, *Kitâbü'l-meğâzî* 3/909-910; Ebû Nuaym, *Delâilü'n-nübüvve* s.195.

3 İbni Hişâm, *es-Sîratü'n-nebeviyye* 5/80; İbni Hacer, *el-İsâbe* 5/372; İbni Kesîr, *el-Bidâye* 4/308.

4 el-Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvve* 3/180-181; Ebû Nuaym, *Delâilü'n-nübüvve* s.489-490; es-Suyûtî, *el-Hasâisu'l-kübrâ* 1/348.

5 "Allah seni, zarar vermek isteyenlerin şerlerinden koruyacaktır." (Mâide sûresi, 5/67).

(aleyhissalâtü vesselâm) muhafaza eden zâtlara ferman etti: يَا أَيُّهَا النَّاسُ، اِنْصَرِفُوا فَقَدْ عَصَمَنِي رَبِّي عَزَّ وَجَلَّ Yani, "*Nöbettarlığa lüzum yok. Benim Rabbim beni hıfz ediyor.*"[1]

İşte, şu risale de baştan buraya kadar gösteriyor ki: *Şu kâinatın her nevi, her âlemi, Resûl-i Ekrem'i (aleyhissalâtü vesselâm) tanır, alâkadardır. Her bir nev-i kâinatta onun mucizâtı görünüyor. Demek, o Zât-ı Ahmediye (aleyhissalâtü vesselâm), Cenâb-ı Hakk'ın –fakat "kâinatın Hâlık'ı" itibarıyla ve "bütün mahlûkatın Rabbi" unvanıyla– memurudur ve resûlüdür*. Evet, nasıl ki bir padişahın büyük ve müfettiş bir memurunu her bir daire bilir ve tanır; hangi daireye girse onunla münasebettar olur. Çünkü umumun padişahı nâmına bir memuriyeti var. Eğer, meselâ yalnız adliye müfettişi olsa, o vakit adliye dairesiyle münasebettar olur; başka daireler onu pek tanımaz. Ve askeriye müfettişi olsa, mülkiye dairesi onu bilmez. Öyle de anlaşılıyor ki, bütün devâir-i saltanat-ı ilâhiyede melekten tut, tâ sineğe ve örümceğe kadar her bir tâife onu tanır ve bilir veya bildirilir. Demek, "Hâtemü'l-enbiyâ" ve "Resûl-i Rabbi'l-âlemîn"dir. Ve umum enbiyânın fevkinde, risaletinin şümûlü var.

On Altıncı İşaret

İrhâsât denilen, bi'set-i nübüvvetten evvel, fakat nübüvvetle alâkadar olarak vücûda gelen harikalar dahi delâil-i nübüvvettir. Şu da üç kısımdır.

Birinci Kısım

Nass-ı Kur'ân'la, Tevrat, İncil, Zebur ve suhuf-u enbiyânın, nübüvvet-i Ahmediye'ye *(aleyhissalâtü vesselâm)* dair verdikleri haberdir.

Evet, madem o kitaplar semâvîdirler ve madem o kitap sahipleri enbiyâdırlar. Elbette ve herhâlde, onların dinlerini nesheden ve kâinatın şeklini değiştiren ve yerin yarısını getirdiği bir nur ile ışıklandıran bir Zât'tan bahsetmeleri, zarurî ve kat'îdir. Evet, küçük hâdiseleri haber veren o kitaplar, nev-i beşerin en büyük hâdisesi olan hâdise-i Muhammediye'yi (aleyhissalâtü vesselâm) haber vermemek kabil midir?

İşte, madem bilbedâhe haber verecekler; herhâlde ya tekzip edecekler, tâ ki dinlerini tahripten ve kitaplarını nesihten kurtarsınlar.. veya tasdik edecekler, tâ ki o hakikatli Zât ile dinleri hurâfâttan ve tahrifâttan kurtulsun. Hâlbuki, dost

---

1 Tirmizî, *tefsîru sûre (5)* 4; en-Nesâî, *es-Sünenü'l-kübrâ* 9/8; Saîd İbni Mansûr, *es-Sünen* 4/1503-1504.

ve düşmanın ittifakıyla, tekzip emâresi hiçbir kitapta yoktur. Öyleyse tasdik vardır. Madem mutlak bir surette tasdik vardır. Ve madem şu tasdikin vücûdunu iktiza eden kat'î bir illet ve esaslı bir sebep vardır. Biz dahi, o tasdikin vücûduna delâlet eden üç hüccet-i kâtıa ile isbat edeceğiz.

Birinci Hüccet: Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)*, Kur'ân'ın lisanıyla onlara der ki: *"Kitaplarınızda benim tasdikim ve evsafım vardır. Benim beyan ettiğim şeylerde, kitaplarınız beni tasdik ediyor."*

قُلْ فَأْتُوا بِالتَّوْرٰيةِ فَاتْلُوهَا إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ[1]

فَقُلْ تَعَالَوْا نَدْعُ أَبْنَاءَنَا وَأَبْنَاءَكُمْ وَنِسَاءَنَا وَنِسَاءَكُمْ وَأَنْفُسَنَا وَأَنْفُسَكُمْ ثُمَّ نَبْتَهِلْ فَنَجْعَلْ لَعْنَةَ اللهِ عَلَى الْكَاذِبِينَ[2]

gibi âyetlerle onlara meydan okuyor: *"Tevrat'ınızı getiriniz, okuyunuz! Ve geliniz, biz çoluk ve çocuğumuzu alıp, Cenâb-ı Hakk'ın dergâhına el açıp, yalancılar aleyhinde lânetle dua edeceğiz."* diye mütemâdiyen onların başına vurduğu hâlde, hiç yahudi bir âlim veya nasrani bir kıssîs, onun bir yanlışını gösteremedi. Eğer gösterseydi, pek çok kesrette bulunan ve pek çok inatlı ve hasetli olan kâfirler ve münafık yahudiler ve bütün âlem-i küfür, her tarafta ilân edeceklerdi. Hem demiş: *"Ya yanlışımı bulunuz, veyahut sizinle mahvoluncaya kadar cihad edeceğim."* Hâlbuki, bunlar harbi ve perişaniyeti ve hicreti ihtiyâr ettiler.[3] Demek yanlışını bulamadılar. Bir yanlış bulunsaydı onlar kurtulurlardı.

İkinci Hüccet: Tevrat, İncil ve Zebur'un ibareleri, Kur'ân gibi i'câzları olmadığından, hem mütemâdiyen tercüme tercüme üstüne olduğundan, pek çok yabanî kelimeler, içlerine karıştı. Hem müfessirlerin sözleri ve yanlış te'villeri, onların âyetleriyle iltibas edildi. Hem bazı nâdanların ve bazı ehl-i garazın tahrifâtı da ilâve edildi. Şu surette o kitaplarda tahrifât, tağyirât çoğaldı. Hatta, Şeyh Rahmetullah el-Hindî (allâme-i meşhur), kütüb-ü sâbıkanın binler yerde tahrifâtını, keşişlerine ve yahudi ve nasârâ ulemâsına isbat ederek iskât etmiş. İşte bu kadar tahrifâtla beraber, şu zamanda dahi, meşhur Hüseyin Cisrî *(rahmetullâhi aleyh)*, o kitaplardan yüz delil, nübüvvet-i Ahmediye'ye dair çıkarmıştır.

---

1 "De ki: İşte meydan! İddianızda tutarlı iseniz Tevrat'ı getirip okuyun!" (Âl-i İmran sûresi, 3/93).

2 "Artık sana bu ilim geldikten sonra, kim seninle İsa hakkında tartışmaya girerse de ki: "Haydi gelin oğullarımızı ve oğullarınızı, hanımlarımızı ve hanımlarınızı ve bizzat kendimizi ve kendinizi çağırıp, sonra da gönülden Allah'a yalvaralım da bu konuda kim yalancı ise Allah'ın lânetinin onların üzerine inmesini dileyelim!" (Âl-i İmran sûresi, 3/61).

3 Bkz.: Kadı Iyâz, *eş-Şifâ* 1/365.

Risale-i Hamidiye'de yazmış, o risaleyi de Manastırlı merhum İsmail Hakkı tercüme etmiş. Kim arzu ederse ona müracaat eder, görür.[1]

•Hem pek çok yahudi ulemâsı ve nasârâ ulemâsı ikrar ve itiraf etmişler ki, "Kitaplarımızda Muhammed-i Arabî *(aleyhissalâtü vesselâm)*'ın evsafı yazılıdır." Evet, gayr-i müslim olarak, başta meşhur Rum meliklerinden Hirakl itiraf etmiş, demiş ki: "Evet, İsa *(aleyhisselâm)*, Muhammed *(aleyhissalâtü vesselâm)*'dan haber veriyor."[2]

•Hem Rum meliki, Mukavkıs nâmında Mısır hâkimi[3] ve ulemâ-yı yehûdun en meşhurlarından İbni Sûriyâ[4] ve İbni Ahtab[5] ve onun kardeşi,[6] Kâ'b İbni Esed[7] ve Zübeyr İbni Bâtâ[8] gibi meşhur ulemâ ve reisler, gayr-i müslim kaldıkları hâlde ikrar etmişler ki, "Evet, kitaplarımızda onun evsafı vardır; ondan bahsediyorlar."

Hem yehûdun meşhur ulemâsından ve nasârânın meşhur kıssislerinden, kütüb-ü sâbıkada evsaf-ı Muhammediye'yi *(aleyhissalâtü vesselâm)* gördükten sonra inadı terk edip imana gelenler, evsafını Tevrat ve İncil'de göstermişler, ve sâir yahudi ve nasrani ulemâsını onunla ilzam etmişler. Ezcümle:

Meşhur Abdullah İbni Selâm[9] ve Vehb İbni Münebbih[10] ve Ebû Yâsir[11] ve Şâmûl (ki bu zât, melik-i Yemen Tübba' zamanında idi.. Tübba' nasıl gıyaben ve bi'setten evvel iman getirmiş,[12] Şâmûl de öyle..)[13] ve Sa'ye'nin iki

---

1 Hüseyin Cisrî, *Risâle-i Hamîdiye (Türkçe terceme)* s.52-94.

2 Bkz.: Buhârî, *bed'ü'l-vahy* 6; Müslim, *cihâd* 74.

3 Bkz.: el-Vâkıdî, *Kitâbü'l-meğâzî* 3/964-967; Ebû Nuaym, *Delâilü'n-nübüvve* s.85-89; İbni Hacer, *el-İsâbe* 6/377.

4 Bkz.: İbni Hişâm, *es-Sîratü'n-nebeviyye* 3/103; İbni Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ* 1/164; el-Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ* 8/246.

5 Bkz.: İbni Hişâm, *es-Sîratü'n-nebeviyye* 3/52; Ebû Nuaym, *Delâilü'n-nübüvve* s.77-78; İbni Kesîr, *el-Bidâye* 3/212.

6 İbni Hacer, *Fethu'l-bârî* 7/275.

7 İbni Hişâm, *es-Sîratü'n-nebeviyye* 4/195; et-Taberî, *Câmiu'l-beyân* 21/151; et-Taberî, *Târîhu'l-ümem ve'l-mülûk* 2/99.

8 İbni Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ* 1/164; el-Vâkıdî, *Kitâbü'l-meğâzî* 2/502; Ebû Nuaym, *Delâilü'n-nübüvve* s.85-89.

9 İbni Hişâm, *es-Sîratü'n-nebeviyye* 3/49-51; İbni Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ* 2/353; İbni Asâkir, *Târîhu Dimaşk* 3/387.

10 İbni Asâkir, *Târîhu Dimaşk* 3/396; İbni Kesîr, *el-Bidâye* 2/326, 6/62.

11 İbni Hişâm, *es-Sîratü'n-nebeviyye* 3/52; Ebû Nuaym, *Delâilü'n-nübüvve* s.77-78; İbni Kesîr, *el-Bidâye* 3/212; es-Suyûtî, *el-Hasâisu'l-kübrâ* 1/315.

12 İbni İshak, *es-Sîre* 1/29-30; İbni Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ* 1/158-159; İbni Asâkir, *Târîhu Dimaşk* 11/14.

13 İbni Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ* 1/158-159; İbni Asâkir, *Târîhu Dimaşk* 11/14; Kadı Iyâz, *eş-Şifâ* 1/363.

oğlu olan Esîd ve Sa'lebe ki; İbnü'l-Heyyebân denilen bir ârif-i billâh, bi'setten evvel Benî Nadr kabilesine misafir olmuş [1] هٰذَا دَارُ هِجْرَتِهِ، قَرِيبٌ ظُهُورُ نَبِيٍّ demiş, orada vefat etmiş. Sonra o kabile Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)* ile harp ettikleri zaman, Esîd ve Sa'lebe meydana çıktılar, o kabileye bağırdılar: وَاللهِ هُوَ الَّذِي عَهِدَ إِلَيْكُمْ فِيهِ ابْنُ الْهَيَّبَانِ Yani, "İbnü'l-Heyyebân'ın haber verdiği Zât budur. Onunla harp etmeyiniz." Fakat onlar, onları dinlemediler, belâlarını buldular.[2]

• Hem ulemâ-yı yehûddan İbni Yâmîn[3] ve Muhayrık[4] ve Ka'bu'l-Ahbar[5] gibi çok ulemâ-yı yehûd, evsaf-ı nebeviyeyi kitaplarında gördüklerinden, imana gelmişler, sâir imana gelmeyenleri de ilzam etmişler.

• Hem ulemâ-yı nasârâdan, meşhur bahsi geçen Bahîra-yı Râhib ki, Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)* Şam tarafına amcasıyla gittiği vakit on iki yaşında idi. Bahîra-yı Râhib, onun hatırı için Kureyşîleri davet etmiş. Baktı ki, kafileye gölge eden bir parça bulut, daha kafile yerinde gölge ediyor. "Demek aradığım adam orada kalmış." Sonra adam göndermiş, onu da getirtmiş. Ebû Talib'e demiş: "Sen dön, Mekke'ye git. Yahudiler hasûddurlar. Bunun evsafı Tevrat'ta mezkûrdur; hıyanet ederler."[6]

• Hem Nastûru'l-Habeşe[7] ve Habeş Reisi olan Necâşî,[8] evsaf-ı Muhammediye'yi kitaplarında gördükleri için, beraber iman etmişler.

• Hem Dagâtır isminde meşhur bir nasrani âlimi, evsafı görmüş, iman etmiş, Rumlar içinde ilân etmiş.. şehid edilmiş.[9]

---

1 Bir peygamberin zuhuru çok yakındır. Burası da O'nun hicret edeceği yerdir.

2 Bkz.: İbni İshak, *es-Sîre* 2/64-65; İbni Hişâm, *es-Sîratü'n-nebeviyye* 2/38-40; İbni Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ* 1/160-162.

3 İbni İshak, *es-Sîre* 1/29-30; İbni Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ* 2/353; İbni Hacer, *el-İsâbe* 6/242; İbni Hacer, *Fethu'l-bârî* 7/275.

4 İbni Hişâm, *es-Sîratü'n-nebeviyye* 3/51-52, 4-37-38; el-Vâkıdî, *Kitâbü'l-meğâzî* 2/262-263; Ebû Nuaym, *Delâilü'n-nübüvve* s.78-79.

5 İbni İshak, *es-Sîre* 2/123; el-Vâkıdî, *Kitâbü'l-meğâzî* 3/1083; Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliyâ* 5/386.

6 Tirmizî, *menâkıb* 3; İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef* 7/327; el-Bezzâr, *el-Müsned* 8/97; el-Hâkim, *el-Müstedrek* 2/672.

7 Bkz.: Kadı Iyâz, *eş-Şifâ* 1/364; Aliyyülkârî, *Şerhu'ş-Şifâ* 1/744; el-Hafâcî, *Nesîmü'r-riyâd* 4/312.

8 İbni Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ* 1/260-261; el-Hâkim, *el-Müstedrek* 2/338, 4/23.

9 İbni Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ* 1/276; Saîd İbni Mansûr, *Kitâbü's-Sünen* 2/226; İbni Hibbân, *es-Sikât* 2/7.

• Hem nasrani rüesâsından Hâris İbni Ebî Şemiri'l-Gassânî[1] ve Şam'ın büyük dinî reisleri ve melikleri, yani Sahib-i Îliyâ İbni Nâtûr[2] ve Hirakl[3] ve Cârûd[4] gibi meşhur zâtlar, kitaplarında evsafını görmüşler ve iman etmişler. Yalnız Hirakl, dünya saltanatı için imanını izhar etmemiş.[5]

• Hem bunlar gibi Selmânü'l-Farisî, o da evvel nasrani idi. Resûl-i Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselâm)* evsafını gördükten sonra onu arıyordu.[6]

• Hem Temim nâmında mühim bir âlim,[7] hem meşhur Habeş Reisi Necâşî,[8] hem Habeş nasârâsı,[9] hem Necran papazları,[10] bütün müttefikan haber veriyorlar ki: "Biz evsaf-ı nebeviyeyi kitaplarımızda gördük, onun için imana geldik."

Üçüncü Hüccet: İşte, bir numûne olarak Tevrat, İncil, Zebur'un, Peygamberimiz'e *(aleyhissalâtü vesselâm)* ait âyetlerinin birkaç numûnesini göstereceğiz.

• Birincisi: Zebur'da şöyle bir âyet var: اَللّٰهُمَّ ابْعَثْ لَنَا مُقِيمَ السُّنَّةِ بَعْدَ الْفَتْرَةِ[11] *"Mukîmü's-Sünne"* ise, ism-i Ahmedî'dir.

• İncil'in âyeti: قَالَ الْمَسِيحُ إِنِّي ذَاهِبٌ إِلٰى أَبِي وَأَبِيكُمْ لِيَبْعَثَ لَكُمُ الْفَارَقْلِيطَا Yani, *"Ben gidiyorum, tâ size Faraklit gelsin."* Yani, Ahmed gelsin.[12]

---

1 İbni Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ* 3/94; İbni Hacer, *el-İsâbe* 6/287; el-Hafâcî, *Nesîmü'r-riyâd* 4/312.

2 Buhârî, *bed'ü'l-vahy* 6; İbni Mende, *el-Îmân* s.290-291; İbni Kesîr, *el-Bidâye* 4/265.

3 Buhârî, *bed'ü'l-vahy* 6; Müslim, *cihâd* 74.

4 İbni Hişâm, *es-Sîratü'n-nebeviyye* 5/269-270; İbni Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ* 6/563; İbni Abdilberr, *el-İstîâb* 1/263.

5 Buhârî, *bed'ü'l-vahy* 6; Müslim, *cihâd* 74.

6 Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 5/354, 438, 442; İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef* 7/325; İbni Hişâm, *es-Sîratü'n-nebeviyye* 2/44-47.

7 İbni Asâkir, *Târîhu Dimaşk* 11/73. Ayrıca bkz.: Müslim, *fiten* 119; Ebû Dâvûd, *melâhim* 14; et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* 24/389.

8 el-Hâkim, *el-Müstedrek* 2/338, 4/23; İbni Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ* 1/260-261; et-Taberî, *Târîhu'l-ümem ve'l-mülûk* 2/132; İbni Kesîr, *Tefsîru'l-Kur'ân* 4/361.

9 et-Taberî, *Câmiu'l-beyân* 1/7; et-Taberî, *Târîhu'l-ümem ve'l-mülûk* 2/132; İbni Kesîr, *Tefsîru'l-Kur'ân* 2/86.

10 Ebû Nuaym, *Delâilü'n-nübüvve* s.99-100; es-Suyûtî, *el-Hasâisu'l-kübrâ* 1/138; el-Halebî, *es-Sîratü'l-Halebiyye* 1/180.

11 "Allah'ım! Bize fetret devrinden sonra 'Mukîmü's-Sünne'yi gönder." (Bkz.: Aliyyülkârî, *Şerhu'ş-Şifâ* 1/496. Ayrıca bkz.: el-Hafâcî, *Nesîmü'r-riyâd* 3/279; en-Nebhânî, *Huccetullâhi ale'l-âlemîn* s.115).

12 Bkz.: İbni Kayyim el-Cevziyye, *Hidayetü'l-hıyârâ* 1/55, 85, 157, 5/284; Kitab-ı Mukaddes (Türkçe terceme), Yeni Ahit, Yuhanna, *bâb*: 16, *cümle*: 7-8.

• İncil'in ikinci bir âyeti:

إِنِّي أَطْلُبُ إِلٰى رَبِّي فَارَقْلِيطًا يَكُونُ مَعَكُمْ إِلَى الْأَبَدِ

Yani, *"Ben Rabbimden, hakkı bâtıldan fark eden bir peygamberi istiyorum ki, ebede kadar beraberinizde bulunsun."*[1] Faraklit, "el-Fâriku beyne'l hakkı vel bâtıl"[2] manasında, Peygamber'in o kitaplarda ismidir.

• Tevrat'ın âyeti:

إِنَّ اللهَ قَالَ لِإِبْرَاهِيمَ إِنَّ هَاجَرَ تَلِدُ وَيَكُونُ مِنْ وَلَدِهَا مَنْ يَدُهُ فَوْقَ الْجَمِيعِ وَيَدُ الْجَمِيعِ مَبْسُوطَةٌ إِلَيْهِ بِالْخُشُوعِ

Yani, *"Hazreti İsmail'in vâlidesi olan Hâcer, evlât sahibesi olacak. Ve onun evlâdından öyle birisi çıkacak ki, o veledin eli, umumun fevkinde olacak ve umumun eli huşû ve itaatle ona açılacak."*[3]

• Tevrat'ın ikinci bir âyeti:

وَقَالَ لِمُوسٰى إِنِّي مُقِيمٌ لَهُمْ نَبِيًّا مِنْ بَنِي إِخْوَتِهِمْ مِثْلَكَ وَأُجْرِي قَوْلِي فِي فَمِهِ وَالرَّجُلُ الَّذِي لَا يَقْبَلُ قَوْلَ النَّبِيِّ الَّذِي يَتَكَلَّمُ بِاسْمِي فَأَنَا أَنْتَقِمُ مِنْهُ

Yani, *"Benî İsrail'in kardeşleri olan Benî İsmail'den, senin gibi birini göndereceğim. Ben sözümü onun ağzına koyacağım; Benim vahyimle konuşacak. Onu kabul etmeyene azap vereceğim."*[4]

• Tevrat'ın üçüncü bir âyeti:

قَالَ مُوسٰى رَبِّ إِنِّي أَجِدُ فِي التَّوْرٰيةِ أُمَّةً هُمْ خَيْرُ أُمَّةٍ أُخْرِجَتْ لِلنَّاسِ يَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَيُؤْمِنُونَ بِاللهِ فَاجْعَلْهُمْ أُمَّتِي قَالَ تِلْكَ أُمَّةُ مُحَمَّدٍ[5]

---

1 Aliyyülkârî, *Şerhu'ş-Şifâ* 1/743. Ayrıca bkz.: İbni Kayyim el-Cevziyye, *Hidayetü'l-hıyârâ* s.285-286; Kitab-ı Mukaddes (Türkçe terceme), Yeni Ahit, Yuhanna, *bâb*: 14, *cümle*: 15-17.

2 "Hakkı-batılı, doğruyu-yanlışı, iyiyi-kötüyü kesin çizgilerle birbirinden ayıran Zât."

3 Aliyyülkârî, *Şerhu'ş-Şifâ* 1/743. Benzer lafızlar için bkz.: el-Mâverdî, *A'lâmü'n-nübüvve* 1/197; Kitab-ı Mukaddes (Türkçe terceme), Eski Ahit, Tekvin, *bâb*: 17, *cümle*: 20.

4 Bkz.: Aliyyülkârî, *Şerhu'ş-Şifâ* 1/743. Ayrıca bkz.: Rahmetullah el-Hindî, *İzhâru'l-hak* 4/1116; Kitab-ı Mukaddes (Türkçe terceme), Eski Ahit, Tesniye (Yasanın Tekrarı), *bâb*: 18, *cümle*: 17-19, (s. 241).

5 "Musa (aleyhisselâm): 'Yâ Rabbi! Ben Tevrat'ta, insanlar için çıkarılmış, iyiliği emreden, kötülüğü yasaklayan ve Allah'a iman eden en hayırlı bir ümmet görüyorum. Onları benim ümmetim eyle!' dedi. Cenâb-ı Hak da: 'O Muhammed ümmetidir.' buyurdu." (Bkz.: el-Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvve* 1/379; Aliyyülkârî, *Şerhu'ş-Şifâ* 1/746. Yakın lafızlar için bkz.: et-Taberî, *Câmiu'l-beyân* 9/65; el-Beğavî, *Meâlimü't-tenzîl* 2/298).

İhtar: *"Muhammed" ismi, o kitaplarda* مُشَفَّحْ[1] *ve* اَلْمُنْحَمِنَّا[2] *ve* حِمَّطَايَا[3] *gibi Süryânî isimler suretinde, "Muhammed" manasındaki İbrânî isimleriyle gelmiş. Yoksa sarih "Muhammed" ismi az vardı. Sarih miktarını dahi hasûd yahudiler tahrif etmişler.*

• Zebur'un âyeti:

يَا دَاوُدُ يَأْتِي بَعْدَكَ نَبِيٌّ يُسَمّٰى أَحْمَدَ وَمُحَمَّدًا صَادِقًا سَيِّدًا أُمَّتُهُ مَرْحُومَةٌ[4]

• Hem Abâdile-i Seb'a'dan ve kütüb-ü sâbıkada çok tetkikât yapan Abdullah İbni Amr İbni'l-Âs ve meşhur ulemâ-yı yehûddan en evvel İslâm'a gelen Abdullah İbni Selâm ve meşhur Ka'bü'l-Ahbar denilen Benî İsrail'in allâmelerinden, o zamanda daha çok tahrifata uğramayan Tevrat'ta aynen şu gelecek âyeti ilân ederek göstermişler. Âyetin bir parçası şudur ki; Mûsâ ile hitaptan sonra, gelecek Peygamber'e hitaben şöyle diyor:

يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ إِنَّا أَرْسَلْنَاكَ شَاهِدًا وَمُبَشِّرًا وَنَذِيرًا وَحِرْزًا لِلْأُمِّيِّينَ أَنْتَ عَبْدِي وَرَسُولِي سَمَّيْتُكَ الْمُتَوَكِّلَ لَيْسَ بِفَظٍّ وَلَا غَلِيظٍ وَلَا صَخَّابٍ فِي الْأَسْوَاقِ وَلَا يَدْفَعُ بِالسَّيِّئَةِ السَّيِّئَةَ وَلٰكِنْ يَعْفُو وَيَغْفِرُ وَلَنْ يَقْبِضَهُ اللهُ حَتّٰى يُقِيمَ بِهِ الْمِلَّةَ الْعَوْجَاءَ بِأَنْ يَقُولُوا: لَا إِلٰهَ إِلَّا اللهُ[5]

• Tevrat'ın bir âyeti daha:

مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللهِ مَوْلِدُهُ بِمَكَّةَ، وَهِجْرَتُهُ بِطَيْبَةَ، وَمُلْكُهُ بِالشَّامِ، وَأُمَّتُهُ الْحَمَّادُونَ[6]

---

1 İbni Kayyim el-Cevziyye, *Hidayetü'l-hıyârâ* 1/79-80; Kadı Iyâz, *eş-Şifâ* 1/334; Aliyyülkârî, *Şerhu'ş-Şifâ* 1/494.

2 İbni Hişâm, *es-Sîratü'n-nebeviyye* 2/64; Kadı Iyâz, *eş-Şifâ* 1/334; el-Kurtubî, *el-İ'lâm bimâ fî dîni'n-nasârâ* 1/269.

3 Kadı Iyâz, *eş-Şifâ* 1/334; Aliyyülkârî, *Şerhu'ş-Şifâ* 1/497; el-Hafâcî, *Nesîmü'r-riyâd* 3/281; en-Nebhânî, *Huccetullâhi ale'l-âlemîn* s.112.

4 "Ey Dâvud! Senden sonra Ahmed, Muhammed, Sâdık ve Seyyid isminde bir peygamber gelecektir. O'nun ümmeti de Allah'ın merhametine mazhardır." (Bkz.: el-Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvve* 1/380; İbni Kesîr, *el-Bidâye* 6/62; es-Suyûtî, *el-Hasâisu'l-kübrâ* 1/26).

5 "Ey Peygamber! Biz seni hakikaten bir şahid, bir müjdeci, bir korkutucu ve ümmîlere bir koruyucu olarak gönderdik. Sen elbette benim kulum ve resûlümsün. Ben sana 'Mütevekkil' ismini verdim. Bu peygamber kötü huylu, katı kalbli, çarşılarda bağırıp-çağıran değildir. O kötülüğe kötülükle mukabele etmez. Fakat o kötülüğü af ile mağfiret ile karşılar. Allah, eğrilmiş sapmış olan milleti bu peygamber ile 'Lâ ilâhe illallah' demeleri suretiyle doğrultmadıkça, o peygamberin ruhunu asla kabzetmeyecektir." (Bkz.: Buhârî, *büyû'* 50; Dârimî, *mukaddime* 2; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 2/174; Kitab-ı Mukaddes (Türkçe terceme), Eski Ahit, İşâyâ, *bâb*: 42, *cümle*: 1-11).

6 "Muhammed Allah'ın resûlüdür. Doğum yeri Mekke, hicret edeceği yer Taybe (Medine), saltanatı Şam'dadır. O'nun ümmeti çok hamdeder." (Bkz.: Dârimî, *mukaddime* 2; et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* 10/89; Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliyâ* 5/387).

İşte şu âyette Muhammed lafzı, "Muhammed" manasında Süryânî bir isimde gelmiştir.

• Tevrat'ın diğer bir âyeti daha: أَنْتَ عَبْدِي وَرَسُولِي سَمَّيْتُكَ الْمُتَوَكِّلَ[1] İşte şu âyette, Benî İshak'ın kardeşleri olan Benî İsmail'den ve Hazreti Mûsâ'dan sonra gelen Peygambere hitap ediyor.

• Tevrat'ın diğer bir âyeti daha: عَبْدِيَ الْمُخْتَارُ لَيْسَ بِفَظٍّ وَلَا غَلِيظٍ[2] İşte, *"Muhtar"*ın manası *"Mustafa"*dır, hem ism-i nebevîdir.

• İncil'de, İsa'dan sonra gelen ve İncil'in birkaç âyetinde[3] *"Âlem Reisi"* unvanıyla müjde verdiği Nebî'nin tarifine dair:

مَعَهُ قَضِيبٌ مِنْ حَدِيدٍ يُقَاتِلُ بِهِ وَأُمَّتُهُ كَذٰلِكَ[4]

İşte şu âyet gösteriyor ki, sahibü's-seyf ve cihada memur bir Peygamber gelecektir. *"Kadîb-i hadîd"* "kılıç" demektir. Hem ümmeti de onun gibi sahibü's-seyf, yani cihada memur olacağını, Sûre-i Feth'in âhirinde:

وَمَثَلُهُمْ فِي الْإِنْجِيلِ ۛ كَزَرْعٍ أَخْرَجَ شَطْأَهُ فَآزَرَهُ فَاسْتَغْلَظَ فَاسْتَوٰى عَلٰى سُوقِهِ
يُعْجِبُ الزُّرَّاعَ لِيَغِيظَ بِهِمُ الْكُفَّارَ[5]

âyeti, İncil'in şu âyeti gibi başka âyetlerine işaret edip, Muhammed *(aleyhissalâtü vesselâm)*, sahibü's-seyf ve cihada memur olduğunu, İncil ile beraber ilân ediyor.

• Tevrat'ın Beşinci Kitabının otuz üçüncü bâbında şu âyet var: *"Hak Teâlâ, Tûr-u Sînâ'dan ikbal edip bize Sâîr'den tulû etti ve Fârân Dağlarında zâhir oldu."*[6]

---

1 "Sen benim kulum ve resûlümsün. Ben sana 'Mütevekkil' adını verdim." (Bkz.: Buhârî, *büyû'* 50; Dârimî, *mukaddime* 2; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 2/174).

2 "Benim seçkin kulum, kötü huylu ve katı kalbli değildir." (Bkz.: Dârimî, *mukaddime* 2; el-Buhârî, *el-Edebü'l-müfred* 1/95; İbni Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ* 1/360; Kitab-ı Mukaddes, Eski Ahit, İşâyâ, *bâb*: 42, *cümle*: 1-2).

3 İbni Kayyim el-Cevziyye, *el-Cevâbu's-sahîh* 5/292, 304, 585; el-Halebî, *es-Sîratü'l-Halebiyye* 1/346; Kitab-ı Mukaddes (Türkçe terceme), Yeni Ahit, Yuhanna, *bâb*: 14, *cümle*: 15-17, *bâb*: 16, *cümle*: 7-9.

4 "O'nun yanında kılıcı vardır; onunla savaşacak. Ümmeti de O'nun gibi olacak." (Bkz.: Kadı Iyâz, *eş-Şifâ* 1/235. Ayrıca bkz.: Kitab-ı Mukaddes, Mezmurlar, *bâb*: 2, *cümle*: 9; en-Nebhânî, *Huccetullâhi ale'l-âlemîn* s.114).

5 "İncil'deki meselleri ise şöyledir: Öyle bir ekin ki filizini çıkarmış, sonra da onu kuvvetlendirmiş, derken kalınlaşmış da artık gövdesi üzerinde doğrulmuş. Öyle ki ekicilerin hoşuna gider, kâfirleri de öfkelendirir." (Fetih sûresi, 48/29).

6 Kitab-ı Mukaddes, Eski Ahit, Tesniye, *bâb*: 33, *cümle*: 2; el-Halebî, *es-Sîratü'l-Halebiyye* 1/215; en-Nebhânî, *Huccetullâhi ale'l-âlemîn* s.90.

İşte şu âyet, nasıl ki *"Tûr-u Sînâ'da ikbal-i Hak"* fıkrasıyla nübüvvet-i Mûseviye'yi ve Şam Dağları'ndan ibaret olan *"Sâîr'den tulû-u Hak"* fıkrasıyla nübüvvet-i İseviye'yi ihbar eder. Öyle de, bilittifak Hicaz Dağları'ndan ibaret olan "Fârân Dağları'ndan zuhur-u Hak" fıkrasıyla, bizzarure risalet-i Ahmediye'yi *(aleyhissalâtü vesselâm)* haber veriyor.

• Hem Sûre-i Feth'in âhirinde ذٰلِكَ مَثَلُهُمْ فِي التَّوْرٰيةِ[1] hükmünü tasdiken, Tevrat'ta Fârân Dağları'ndan zuhur eden Peygamber'in sahabeleri hakkında şu âyet var: *"Kudsîlerin bayrakları beraberindedir. Ve onun sağındadır."*[2] *"Kudsîler"* nâmıyla tavsif eder. Yani, "Onun sahabeleri kudsî, salih evliyalardır."

• Eş'ıyâ Peygamberin Kitabı'nda, Kırk İkinci Bâbı'nda şu âyet vardır: *"Hak Sübhânehû, âhirzamanda, kendinin ıstıfâ-gerde ve bergüzîdesi kulunu ba's edecek ve ona, Ruhu'l-Emîn Hazreti Cibril'i yollayıp din-i ilâhîsini ona tâlim ettirecek. Ve o dahi, Ruhu'l-Emîn'in tâlimi vechile nâsa tâlim eyleyecek ve beyne'n-nâs hak ile hükmedecektir. O bir nurdur, halkı zulümâttan çıkaracaktır. Rabbin bana kable'l-vuku bildirdiği şeyi ben de size bildiriyorum."*[3]

İşte şu âyet, gayet sarih bir surette, Âhirzaman Peygamberi olan Muhammed *(aleyhissalâtü vesselâm)*'ın evsafını beyan ediyor.

• Mişâil nâmıyla müsemmâ Mihâil Peygamberin Kitabı'nın Dördüncü Bâbı'nda şu âyet var: *"Âhirzamanda bir ümmet-i merhume kâim olup, orada Hakk'a ibadet etmek üzere mübarek dağı ihtiyâr ederler. Ve her iklimden orada birçok halk toplanıp Rabb-i Vâhid'e ibadet ederler, O'na şirk etmezler."*[4]

İşte şu âyet, zâhir bir surette, dünyanın en mübarek dağı olan Cebel-i Arafat ve orada her iklimden gelen hacıların tekbir ve ibadetlerini ve *"ümmet-i merhûme"* nâmıyla şöhret-şiâr olan ümmet-i Muhammediye'yi tarif ediyor.

• Zebur'da Yetmiş İkinci Bâbı'nda şu âyet var: *"Bahirden bahire malik.. ve nehirlerden, arzın makta' ve müntehâsına kadar mâlik ola.. ve kendisine*

---

1 "Bu, onların Tevrat'taki sıfatlarıdır." (Fetih sûresi, 48/29).

2 İbni Kesîr, *el-Bidâye* 6/179; el-Mâverdî, *A'lâmü'n-nübüvve* 1/199; Kitab-ı Mukaddes, Eski Ahit, Tesniye, *bâb*: 33, *cümle*: 2.

3 Kitab-ı Mukaddes, Eski Ahit, İşâyâ, *bâb*: 42, *cümle*: 1, 4, 7, 9.

4 Kitab-ı Mukaddes, Eski Ahit, Mika, *bâb*: 4, *cümle*: 1, 2, 5.

Yemen ve Cezayir mülûkü hediyeler götüreler.. ve padişahlar ona secde ve inkıyad edeler.. ve her vakit ona salât ve hergün kendisine bereketle dua oluna.. ve envârı, Medine'den münevver ola... ve zikri, ebedü'l-âbâd devam ede.. O'nun ismi, şemsin vücûdundan evvel mevcuttur; onun adı güneş durdukça münteşir ola..."[1]

İşte şu âyet, pek âşikâr bir tarzda Fahr-i âlem'i (aleyhissalâtü vesselâm) tavsif eder. Acaba Hazreti Davud'dan (aleyhisselâm) sonra, Muhammed-i Arabî (aleyhissalâtü vesselâm)'dan başka hangi nebî gelmiş ki, şarktan garba kadar dinini neşretmiş ve mülûkü cizyeye bağlamış ve padişahları kendine secde eder gibi bir inkıyad altına almış ve hergün nev-i beşerin humsunun salavât ve dualarını kendine kazanmış ve envârı Medine'den parlamış kim var? Kim gösterilebilir?

• Hem Türkçe Yuhanna İncili'nin On Dördüncü Bâb ve Otuzuncu Âyeti şudur: *"Artık sizinle çok söyleşmem. Zira bu âlemin Reisi geliyor. Ve bende O'nun nesnesi asla yoktur."*[2] İşte, *"âlemin reisi"* tâbiri, "fahr-i âlem" demektir. "Fahr-i âlem" unvanı ise, Muhammed-i Arabî *(aleyhissalâtü vesselâm)*'ın en meşhur unvanıdır.

• Yine İncil-i Yuhanna, On Altıncı Bâb ve Yedinci Âyeti şudur: *"Amma ben size hakkı söylüyorum. Benim gittiğim, size faydalıdır. Zira ben gitmeyince Tesellici size gelmez."*[3] İşte, bakınız: Reis-i âlem ve insanlara hakikî teselli veren, Muhammed-i Arabî *(aleyhissalâtü vesselâm)*'dan başka kimdir? Evet, fahr-i âlem O'dur ve fâni insanları idam-ı ebedîden kurtarıp teselli veren O'dur.

• Hem İncil-i Yuhanna, On Altıncı Bâb, Sekizinci Âyeti: *"O dahi geldikte, dünyayı günaha dair, salâha dair ve hükme dair ilzam edecektir."*[4] İşte, dünyanın fesadını salâha çeviren ve günahlardan ve şirkten kurtaran ve siyaset ve hâkimiyet-i dünyayı tebdil eden, Muhammed-i Arabî *(aleyhissalâtü vesselâm)*'dan başka kim gelmiş?

• Hem İncil-i Yuhanna, On Altıncı Bâb, On Birinci Âyet: *"Zira bu Âlemin*

---

1 Kitab-ı Mukaddes, Eski Ahit, Mezmurlar, *bâb*: 72, *cümle*: 1-19; en-Nebhânî, *Huccetullâhi ale'l-âlemîn* s.92.

2 Kitab-ı Mukaddes, Yeni Ahit, Yuhanna, *bâb*: 14, *cümle*: 30.

3 Bkz.: İbni Kayyim el-Cevziyye, *Hidayetü'l-hıyârâ* 1/55, 85, 157, 5/284; Kitab-ı Mukaddes (Türkçe terceme), Yeni Ahit, Yuhanna, *bâb*: 16, *cümle*: 7-8.

4 Kitab-ı Mukaddes, Yeni Ahit, Yuhanna, *bâb*: 16, *cümle*: 8; Aliyyülkârî, *Şerhu'ş-Şifâ* 1/743; en-Nebhânî, *Huccetullâhi ale'l-âlemîn* s.99.

Reisi'nin gelmesinin hükmü gelmiştir."[1] İşte, "Âlemin Reisi"[2(Hâşiye)] elbette Seyyidü'l-Beşer[3] olan Ahmed-i Muhammed *(aleyhissalâtü vesselâm)*'dır.

•Hem İncil-i Yuhanna, On Altıncı Bâb ve On Üçüncü Âyet: *"Amma o Hak Ruhu geldiği zaman, sizi bilcümle hakikate irşad edecektir. Zira kendisinden söylemiyor. Bilcümle işittiğini söyleyerek, gelecek nesnelerden size haber verecek."*[4] İşte bu âyet sarihtir. Acaba umum insanları birden hakikate davet eden ve her haberini vahiyden veren ve Cebrail'den işittiğini söyleyen ve kıyâmet ve âhiretten tafsilen haber veren, Muhammed-i Arabî *(aleyhissalâtü vesselâm)*'dan başka kimdir? Ve kim olabilir?

•Hem kütüb-ü enbiyâda, Resûl-i Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselâm)* Muhammed, Ahmed, Muhtar manasında Süryânî ve İbrânî isimleri var. İşte, Hazreti Şuayb'ın suhufunda ismi, "Muhammed" manasında مُشَفَّحْ[5]'tır. Hem Tevrat'ta, yine "Muhammed" manasında اَلْمُنْحَمِنَّا[6], hem "Nebiyyü'l-Haram" manasında حِمَّطَايَا[7], Zebur'da el-Muhtar[8] ismiyle müsemmâdır. Yine Tevrat'ta اَلْخَاتِمْ الْحَاتِمْ[9], hem Tevrat'da ve Zebur'da مُقِيمُ السُّنَّةِ[10], hem Suhuf-u İbrahim ve Tevrat'ta مَاذٌ مَاذٌ[11]'dür. Hem Tevrat'ta أَحْيَدْ[12]'dir.

Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)* demiş:

اِسْمِي فِي الْقُرْاٰنِ مُحَمَّدٌ وَفِي الْإِنْجِيلِ أَحْمَدُ وَفِي التَّوْرٰيةِ أَحْيَدُ[13] buyurmuştur. Hem İncil'de, esmâ-yı nebevîden صَاحِبُ الْقَضِيبِ وَالْهِرَاوَةِ yani, *"Seyf ve Asâ*

---

1 Kitab-ı Mukaddes, Yeni Ahit, Yuhanna, *bâb*: 16, *cümle*: 11.

2 (Hâşiye) Evet, o Zât öyle bir reis ve sultandır ki, bin üç yüz elli senede ve ekser asırlardan her bir asırda, lâakal üç yüz elli milyon tebaası ve raiyeti var; kemâl-i teslim ve inkıyadla evâmirine itaat ederler, hergün ona selâm etmekle tecdid-i biat ederler.

3 Bkz.: Buhârî, *enbiyâ* 3; Müslim, *îmân* 327.

4 Kitab-ı Mukaddes, Yeni Ahit, Yuhanna, *bâb*: 16, *cümle*: 13; Aliyyülkârî, *Şerhu'ş-Şifâ* 1/743.

5 İbni Kayyim el-Cevziyye, *Hidayetü'l-hıyârâ* 1/79-80; Kadı Iyâz, *eş-Şifâ* 1/334; Aliyyülkârî, *Şerhu'ş-Şifâ* 1/494.

6 İbni Hişâm, *es-Sîratü'n-nebeviyye* 2/64; el-Kurtubî, *el-İ'lâm bimâ fî dîni'n-nasârâ* 1/269; Kadı Iyâz, *eş-Şifâ* 1/334.

7 Kadı Iyâz, *eş-Şifâ* 1/334; Aliyyülkârî, *Şerhu'ş-Şifâ* 1/497; el-Hafâcî, *Nesîmü'r-riyâd* 3/281; en-Nebhânî, *Huccetullâhi ale'l-âlemîn* s.112.

8 Dârimî, *mukaddime* 2; el-Buhârî, *el-Edebü'l-müfred* 1/95; Kadı Iyâz, *eş-Şifâ* 1/234.

9 Kadı Iyâz, *eş-Şifâ* 1/234.

10 Kadı Iyâz, *eş-Şifâ* 1/234; en-Nebhânî, *Huccetullâhi ale'l-âlemîn* s.115.

11 Kadı Iyâz, *eş-Şifâ* 1/234; en-Nebhânî, *Huccetullâhi ale'l-âlemîn* s.112-113.

12 İbni Asâkir, *Târîhu Dimaşk* 17/371; Kadı Iyâz, *eş-Şifâ* 1/234; ez-Zehebî, *Mîzânü'l-îtidâl* 1/336.

13 "Kur'ân'da ismim Muhammed, İncil'de Ahmed, Tevrat'ta da Ahyed'dir." İbni Asâkir, *Târîhu Dimaşk* 17/371; İbni Adiyy, *el-Kâmil* 1/337; ez-Zehebî, *Mîzânü'l-îtidâl* 1/336.

Sahibi".[1] Evet, sahibü's-seyf enbiyâlar içinde en büyüğü, ümmetiyle cihada memur, Resûl-i Ekrem'dir *(aleyhissalâtü vesselâm).* Yine İncil'de, *"Sahibü't-Tâc"*dır.[2] Evet Sahibü't-Tâc unvanı, Resûl-i Ekrem'e *(aleyhissalâtü vesselâm)* mahsustur. Tâc, "amâme," yani sarık demektir. Eski zamanda, milletler içinde, milletçe umumiyet itibarıyla sarık ve agel saran Kavm-i Arap'tır.[3] İncil'de صَاحِبُ التَّاجِ, kat'î olarak Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)* demektir.

• Hem İncil'de اَلْبَارَقْلِيطْ veyahut اَلْفَارَقْلِيطْ ki, İncil tefsirlerinde "hak ve bâtılı birbirinden tefrik eden hakperest" manası verilmiş ki, sonra gelecek insanları hakka sevk edecek Zât'ın ismidir.[4]

İncil'in bir yerinde, İsa *(aleyhisselâm)* demiş: *"Ben gideceğim, tâ dünyanın reisi gelsin."*[5] Acaba Hazreti İsa'dan *(aleyhisselâm)* sonra dünyanın reisi olacak ve hak ve bâtılı fark ve temyiz edip Hazreti İsa'nın *(aleyhisselâm)* yerinde insanları irşad edecek, Resûl-i Ekrem'den *(aleyhissalâtü vesselâm)* başka kim gelmiştir? Demek Hazreti İsa *(aleyhisselâm)* ümmetine daima müjde ediyor ve haber veriyor ki, *"Birisi gelecek, bana ihtiyaç kalmayacak. Ben onun bir mukaddimesiyim ve müjdecisiyim."*

Nasıl ki şu âyet-i kerîme:

وَإِذْ قَالَ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ يَا بَنِي إِسْرَائِيلَ إِنِّي رَسُولُ اللهِ إِلَيْكُمْ مُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ يَدَيَّ مِنَ التَّوْرٰيةِ وَمُبَشِّرًا بِرَسُولٍ يَأْتِي مِنْ بَعْدِي اسْمُهٗۤ أَحْمَدُ[6]

Evet, İncil'de Hazreti İsa *(aleyhisselâm)*, çok defalar ümmetine müjde veriyor. İnsanların en mühim bir reisi geleceğini.. ve o Zâtı da bazı isimlerle yad ediyor.[7(Hâşiye)] O isimler, elbette Süryânî ve İbrânîdirler, ehl-i tahkik görmüşler.

---

1 Bkz.: Kadı Iyâz, *eş-Şifâ* 1/234; en-Nebhânî, *Huccetullâhi ale'l-âlemîn* s.114. Ayrıca bkz.: el-Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvve* 1/378; İbni Kesîr, *el-Bidâye* 2/78.

2 Kadı Iyâz, *eş-Şifâ* 1/234. Ayrıca bkz.: el-Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvve* 1/378; İbni Kesîr, *el-Bidâye* 2/327.

3 Bkz.: Kadı Iyâz, *eş-Şifâ* 1/235; Aliyyülkârî, *Şerhu'ş-Şifâ* 1/496, 498; el-Hafâcî, *Nesîmü'r-riyâd* 3/276.

4 Kitab-ı Mukaddes, Yeni Ahit, Yuhanna, *bâb*: 14, *cümle*: 15-17; Kadı Iyâz, *eş-Şifâ* 1/234, 235; el-Halebî, *es-Sîratü'l-Halebiyye* 1/346.

5 Bkz.: İbni Kayyim el-Cevziyye, *Hidayetü'l-hıyârâ* 1/55, 85, 157, 5/284; Kitab-ı Mukaddes (Türkçe terceme), Yeni Ahit, Yuhanna, *bâb*: 16, *cümle*: 7-8.

6 "Vakti geldi, Meryem'in oğlu İsa da: 'Ey İsrail oğulları! Ben size Allah'ın elçisiyim. Benden önceki Tevrat'ı tasdik etmek, benden sonra gelip ismi "Ahmed" olacak bir resûlü müjdelemek üzere gönderildim.' dedi." (Saf sûresi, 61/6).

7 (Hâşiye) Seyyah-ı meşhur Evliya Çelebi, Hazreti Şem'ûn-u Safâ'nın türbesinde, ceylân derisinde yazılı İncil-i Şerîf'te, bu gelen âyeti okumuştur. Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)*

O isimler, *"Ahmed, Muhammed, Fârikun beyne'l-hakkı ve'l-bâtıl"* manasındadırlar.[1] Demek İsa *(aleyhisselâm)*, çok defa Ahmed *(aleyhissalâtü vesselâm)*'dan beşaret veriyor.

Suâl: Eğer desen, "Neden Hazreti İsa *(aleyhisselâm)* her nebîden ziyâde müjde veriyor, başkalar yalnız haber veriyorlar, müjde sureti azdır?"

Elcevap: Çünkü Ahmed *(aleyhissalâtü vesselâm)*, İsa *(aleyhisselâm)*'ı yahudilerin müthiş tekzîbinden ve müthiş iftiralarından ve dinini müthiş tahrifâttan kurtarmakla beraber; İsa *(aleyhisselâm)*'ı tanımayan Benî İsrail'in suûbetli şeriatına mukabil, sühûletli ve câmî ve ahkâmca şeriat-ı İseviyenin noksanını ikmal edecek bir şeriat-ı âliyeye sahiptir. İşte onun için, çok defa *"Âlemin Reisi geliyor"* diye müjde veriyor.[2]

İşte Tevrat, İncil, Zebur'da ve sâir suhuf-u enbiyâda çok ehemmiyetle, âhirde gelecek bir peygamberden bahisler var, çok âyetler var. Nasıl bir kısım numûnelerini gösterdik. Hem çok namlar ile o kitaplarda mezkûrdur. *Acaba bütün bu kütüb-ü enbiyâda, bu kadar ehemmiyetle, mükerrer âyetlerde bahsettikleri Âhirzaman Peygamberi, Hazreti Muhammed'den (aleyhissalâtü vesselâm) başka kim olabilir?..*

İkinci Kısım

İrhâsâttan ve delâil-i nübüvvetten maksat şudur ki; bi'set-i Ahmediye'den evvel, zaman-ı fetrette kâhinler, hem o zamanın bir derece evliya ve ârif-i billâh olan bir kısım insanları, Resûl-i Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselâm)* geleceğini haber vermişler ve ihbarlarını da neşretmişler, şiirleriyle gelecek asırlara bırakmışlar. Onlar çoktur; biz, ehl-i siyer ve tarihin nakil ve kabul ettikleri meşhur ve münteşir olan bir kısmını zikredeceğiz. Ezcümle:

•Yemen padişahlarından Tübba' isminde bir melik, Resûl-i Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselâm)* evsafını eski kitaplarda görmüş, iman etmiş. Şöyle bir şiirini ilân etmiş:

---

hakkında nâzil olan cümle: ايتون Bir oğlan, اُزربيون yani İbrahim neslinden ola.. پروفتون peygamber ola.. لوغسلين yalancı olmaya.. بنت O'nun افزولات mevlidi Mekke ola.. كه كالوشير sâlihlikle gelmiş ola.. تونومنين onun mübarek adı مواميت* Ahmed, Muhammed ola.. ايسفدوس O'na uyanlar تاكرديس bu cihan ısı olalar, بيست بيث dahi ol cihan, ısı ola...

* Bu "Mevâmît" kelimesi "Memed"den ve "Memed" dahi "Muhammed"den tahrif edilmiş.

1 Kadı Iyâz, *eş-Şifâ* 1/234-235; en-Nebhânî, *Huccetullâhi ale'l-âlemîn* s.112-115; el-Halebî, *es-Sîratü'l-Halebiyye* 1/346, 352.

2 Bkz.: İbni Kayyim el-Cevziyye, *Hidayetü'l-hıyârâ* 1/55, 85, 157, 5/284; Kitab-ı Mukaddes (Türkçe terceme), Yeni Ahit, Yuhanna, *bâb*: 16, *cümle*: 7-8.

شَهِدْتُ عَلٰى أَحْمَدَ أَنَّهُ رَسُولٌ مِنَ اللهِ بَارِي النَّسَمِ
فَلَوْ مُدَّ عُمْرِي إِلٰى عُمْرِهِ لَكُنْتُ وَزِيرًا لَهُ وَابْنَ عَمِّ

Yani, *"Ben, Ahmed'in (aleyhissalâtü vesselâm) risaletini tasdik ediyorum. Ben onun zamanına yetişseydim, ona vezir ve ammizade olurdum."*[1] Yani, Ali gibi olurdum.

• İkincisi: Meşhur Kuss İbni Sâide ki, Kavm-i Arab'ın en meşhur ve mühim hatibi ve muvahhid bir zât-ı rûşen-zamirdir. İşte şu zât da bi'set-i nebevîden evvel risalet-i Ahmediye'yi şu şiirle ilân ediyor:

أَرْسَلَ فِينَا أَحْمَدَا خَيْرَ نَبِيٍّ قَدْ بُعِثَ
صَلَّى عَلَيْهِ اللهُ مَا حَجَّ لَهُ رَكْبٌ وَحَثَّ[2]

• Üçüncüsü: Resûl-i Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselâm)* ecdadından olan Kâ'b İbni Lüey, nübüvvet-i Ahmediye'yi *(aleyhissalâtü vesselâm)* ilham eseri olarak şöyle ilân etmiş:

عَلٰى غَفْلَةٍ يَأْتِي النَّبِيُّ مُحَمَّدٌ فَيُخْبِرُ أَخْبَارًا صَدُوقًا خَبِيرُهَا

Yani, *"Füc'eten, Muhammedü'n-Nebî gelecek, doğru haberleri verecek."*[3]

• Dördüncüsü: Yemen padişahlarından Seyf İbni Zîyezen, kütüb-ü sâbıkada Resûl-i Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselâm)* evsafını görmüş, iman etmiş, müştâk olmuştu. Resûl-i Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselâm)* ceddi Abdülmuttalib, Yemen'e kafile-i Kureyş ile gittiği zaman, Seyf İbni Zîyezen onları çağırmış, onlara demiş ki:

إِذَا وُلِدَ بِتِهَامَةَ وَلَدٌ بَيْنَ كَتِفَيْهِ شَامَةٌ كَانَتْ لَهُ الْإِمَامَةُ وَإِنَّكَ يَا عَبْدَ الْمُطَّلِبِ لَجَدُّهُ

Yani, *"Hicaz'da bir çocuk dünyaya gelir. Onun iki omuzu arasında hâtem gibi bir nişan var. İşte o çocuk umum insanlara imam olacak."* Sonra, gizlice Abdülmuttalib'i çağırmış. "*O çocuğun ceddi de sensin*" diye kerametkârâne, bi'setten evvel haber vermiş.[4]

---

1 el-Kurtubî, *el-Câmi' li ahkâmi'l-Kur'ân* 16/145; İbni Kesîr, *el-Bidâye* 2/166; İbni Kesîr, *Tefsîru'l-Kur'ân* 4/145.

2 "Gönderilen peygamberlerin en hayırlısı olarak bize Ahmed'i (sallallâhu aleyhi ve sellem) gönderdi. Kafileler O'nu ziyaret için yollara dökülüp, mesafeler kat ettikçe Allah O'na salât eylesin." (Bkz.: el-Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvve* 2/111; İbni Kesîr, *el-Bidâye* 2/236; es-Suyûtî, *el-Hasâisu'l-kübrâ* 1/182).

3 Ebû Nuaym, *Delâilü'n-nübüvve* s.90; el-Esbehânî, *Delâilü'n-nübüvve* 1/156; İbni Kesîr, *el-Bidâye* 2/244.

4 Bkz.: el-Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvve* 2/12; Ebû Nuaym, *Delâilü'n-nübüvve* s.97-98; el-Mâverdî, *A'lâmü'n-nübüvve* 1/235.

• Beşincisi: Varaka İbni Nevfel (Haticetü'l-Kübrâ'nın ammizadelerinden), bidayet-i vahiyde, Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)* telâş etmiş. Haticetü'l-Kübrâ, o hâdiseyi meşhur Varaka İbni Nevfel'e hikâye etmiş. Varaka demiş: "Onu bana gönder." Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)* Varaka'nın yanına gitmiş, mebde-i vahiydeki vaziyeti hikâye etmiş. Varaka demiş:

أَبْشِرْ فَأَنَا أَشْهَدُ أَنَّكَ الَّذِي بَشَّرَ بِهِ ابْنُ مَرْيَمَ وَأَنَّكَ عَلٰى نَامُوسِ عِيسٰى وَأَنَّكَ نَبِيٌّ مُرْسَلٌ

Yani, *"Telâş etme, o hâlet vahiydir. Sana müjde! İntizar edilen Nebî sensin. İsa seninle müjde vermiş."*[1]

• Altıncısı: Askelânü'l-Himyerî nâm ârif-i billâh, bi'setten evvel Kureyşîleri gördüğü vakit, "İçinizde dâvâ-yı nübüvvet eden var mı?" "Yok" derlerdi. Sonra, bi'set vaktinde yine sormuş. "Evet," demişler. "Biri dâvâ-yı nübüvvet ediyor." Demiş: *"İşte, âlem onu bekliyor."*[2]

• Yedincisi: Nasârâ ulemâ-yı benâmından İbnü'l-Alâ, bi'setten ve peygamberi görmeden evvel haber vermiş. Sonra gelmiş, Hazreti Peygamber'i *(aleyhissalâtü vesselâm)* görmüş. Demiş:

وَالَّذِي بَعَثَكَ بِالْحَقِّ لَقَدْ وَجَدْتُ صِفَتَكَ فِي الْإِنْجِيلِ وَبَشَّرَ بِكَ ابْنُ الْبَتُولِ

Yani, *"Ben senin sıfatını İncil'de gördüm, iman ettim. İbni Meryem, İncil'de senin geleceğini müjde etmiş."*[3]

• Sekizincisi: Bahsi geçen Habeş Padişahı Necâşî demiş:

لَيْتَ لِي خِدْمَتَهُ بَدَلًا عَنْ هٰذِهِ السَّلْطَنَةِ

Yani, *"Keşke şu saltanata bedel, Muhammed-i Arabî (aleyhissalâtü vesselâm)'ın hizmetkârı olsaydım! O hizmetkârlık, saltanatın pek fevkindedir."*[4]

Şimdi, ilham-ı rabbânî ile gâipten haber veren bu ârifl erden sonra, gâipten ruh ve cin vâsıtasıyla haber veren kâhinler, pek sarih bir surette,

---

1 Bkz.: İbni İshak, *es-Sîre* 2/113; İbni Kesîr, *el-Bidâye* 3/10; İbni Hacer, *el-İsâbe* 6/608; el-Halebî, *es-Sîratü'l-Halebiyye* 1/396, 445.

2 İbni Asâkir, *Târîhu Dimaşk* 35/250; İbni Hacer, *el-İsâbe* 5/126; es-Suyûtî, *el-Hasâisu'l-kübrâ* 1/169; *es-Sîratü'l-Halebiyye* 1/446.

3 İbni Seyyidi'n-Nâs, *Uyûnü'l-eser* 1/146. Ayrıca bkz.: İbni Asâkir, *Târîhu Dimaşk* 3/430; es-Suyûtî, *el-Hasâisu'l-kübrâ* 1/24.

4 Bkz.: Ebû Dâvûd, *cenâiz* 58; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 1/461; İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef* 7/350; Abd İbni Humeyd, *el-Müsned* 1/193.

Resûl-i Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselâm)* geleceğini ve nübüvvetini haber vermişler. Onlar çoktur; biz, onlardan meşhurları ve mânevî tevâtür hükmüne geçmiş ve ekser tarih ve siyerde nakledilmiş birkaçını zikredeceğiz. Onların uzun kıssalarını ve sözlerini siyer kitaplarına havale edip, yalnız icmâlen bahsedeceğiz.

• Birincisi: Şıkk isminde meşhur bir kâhindir ki; bir gözü, bir eli, bir ayağı varmış.. âdetâ yarım insan. İşte o kâhin, mânevî tevâtür derecesinde kat'î bir surette tarihlere geçmiş ki, risalet-i Ahmediye'yi *(aleyhissalâtü vesselâm)* haber verip mükerreren söylemiştir.[1]

• İkincisi: Meşhur Şam kâhini Satîh'tir ki, kemiksiz, âdetâ âzâsız bir vücut, yüzü göğsü içinde bir acûbe-i hilkat ve çok da yaşamış bir kâhindir. Gâipten verdiği doğru haberler, o zaman insanlarda şöhret bulmuş. Hatta Kisrâ (yani Fars Padişahı), gördüğü acîb rüyayı ve velâdet-i Ahmediye *(aleyhissalâtü vesselâm)* zamanında sarayın on dört şerefesinin düşmesinin sırrını Satîh'ten sormak için, Mûbezan denilen denilen âlim bir elçisini göndermiş. Satîh demiş: *"On dört zât, sizlerde hâkimiyet edecek, sonra saltanatınız mahvolacak. Hem birisi gelecek, bir din izhar edecek. İşte O, sizin din ve devletinizi kaldıracak."* meâlinde Kisrâ'ya haber göndermiş. İşte o Satîh, sarih bir surette, Âhirzaman Peygamberi'nin gelmesini haber vermiş.[2]

• Hem kâhinlerden Sevad İbni Kâribi'd-Devsî[3] ve Hunâfir[4] ve Ef'â Necrân[5] ve Cizl İbni Cizli'l-Kindî[6] ve İbni Halasate'd-Devsî[7] ve Fâtıma Binti Numan-ı Neccâriye[8] gibi meşhur kâhinler, siyer ve tarih kitaplarında tafsilen beyan ettikleri vecih üzere, Âhirzaman Peygamberi'nin geleceğini, o peygamber de Muhammed *(aleyhissalâtü vesselâm)* olduğunu haber vermişler.

---

1 İbni Hişâm, *es-Sîratü'n-nebeviyye* 124-129; 158, 190-192; et-Taberî, *Târîhu'l-ümem ve'l-mülûk* 1/431; Ebû Nuaym, *Delâilü'n-nübüvve* s.125-128.

2 et-Taberî, *Târîhu'l-ümem ve'l-mülûk* 1/459-460; el-Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvve* 1/126-130; İbni Asâkir, *Târîhu Dimaşk* 37/361-363.

3 Buhârî, *menâkıbü'l-ensâr* 35; İbni Hişâm, *es-Sîratü'n-nebeviyye* 2/34-36; et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* 7/92-95; el-Hâkim, *el-Müstedrek* 3/704-705.

4 İbni Abdilberr, *el-İstîâb* 2/460; es-Suyûtî, *el-Hasâisu'l-kübrâ* 2/52-53; İbni Hacer, *el-İsâbe* 2/362-363, 3/349.

5 Kadı Iyâz, *eş-Şifâ* 1/365.

6 Kadı Iyâz, *eş-Şifâ* 1/365.

7 İbni Asâkir, *Târîhu Dimaşk* 3/451-452; es-Suyûtî, *el-Hasâisu'l-kübrâ* 1/185-186.

8 İbni Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ* 1/167; et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-evsat* 1/234; Ebû Nuaym, *Delâilü'n-nübüvve* s.107.

•Hem Hazreti Osman'ın akrabasından Sü'dâ Binti Küreyz, kâhinlik vâsıtasıyla, Resûl-i Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselâm)* nübüvvetini gâipten haber almış. Bidayet-i İslâmiyet'te, Hazreti Osman Zinnûreyn'e demiş ki: "Sen git, iman et." Osman bidayette gelmiş, iman etmiş. İşte, o Sü'dâ o vâkıayı böyle bir şiirle söylüyor:

هَدَى اللهُ عُثْمَانَ الصَّفِيَّ بِقَوْلِهِ فَأَرْشَدَهُ وَاللهُ يَهْدِي إِلَى الْحَقِّ[1]

Hem kâhinler gibi, "hâtif" denilen, şahsı görünmeyen ve sesi işitilen cinnîler, Resûl-i Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselâm)* geleceğini mükerreren haber vermişler. Ezcümle:

•Zübâb İbnü'l-Hâris'e, hâtif-i cinnî böyle bağırmış, onun ve başkasının sebeb-i İslâm'ı olmuş:

يَا ذُبَابُ يَا ذُبَابُ اِسْمَعِ الْعَجَبَ الْعُجَابَ،
بُعِثَ مُحَمَّدٌ بِالْكِتَابِ يَدْعُو بِمَكَّةَ فَلَا يُجَابُ[2]

•Yine bir hâtif-i cinnî, İbni Mürre el-Gatafânî'ye böyle bağırmış, bazılarını imana getirmiştir.

جَاءَ حَقٌّ فَسَطَعَ، وَدُمِّرَ بَاطِلٌ فَانْقَمَعَ[3]

Bu hâtiflerin beşaretleri ve haber vermeleri pek meşhurdur ve çoktur.

Hem nasıl kâhinler, hâtifler haber vermişler. Öyle de, sanemler dahi ve sanemlere kesilen kurbanlar dahi, Resûl-i Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselâm)* risaletini haber vermişler. Ezcümle:

•Kıssa-yı meşhuredendir ki, Mâzin kabilesinin sanemi bağırıp demiş: هٰذَا نَبِيٌّ مُرْسَلٌ جَاءَ بِحَقٍّ مُنْزَلٍ[4] diyerek, risalet-i Ahmediye'yi *(aleyhissalâtü vesselâm)* haber vermiş.

---

1 "Allah (celle celâlüh) O'nun sözü vâsıtasıyla iffetli Osman'ı hidayete erdirdi ve doğru yolu gösterdi." (Bkz.: İbni Hacer, *el-İsâbe* 7/698. Ayrıca bkz.: İbni Asâkir, *Târîhu Dimaşk* 39/25; İbni Kesîr, *el-Bidâye* 7/200).

2 "Ey Zübâb, Ey Zübâb! Şu acâib, harikulâde haberi dinle. Hz. Muhammed, Mekke'de davete başladı, fakat ona icabet edilmiyor." (Bkz.: el-Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvve* 2/259; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-ğâbe* 2/13; İbni Hacer, *el-İsâbe* 2/402).

3 "Hak gelip her tarafa yayıldı. Bâtıl da helâk olup kayboldu." (Bkz.: el-Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvve* 2/259; Aliyyülkârî, *Şerhu'ş-Şifâ* 1/748; el-Hafâcî, *Nesîmü'r-riyâd* 4/323).

4 "Bu, (Allah tarafından) gönderilmiş bir nebîdir ki indirilmiş bir hakikatle (Kur'ân-ı Kerîm'le) geldi." (Bkz.: Ebû Nuaym, *Delâilü'n-nübüvve* s.115; el-Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvve* 2/256. Ayrıca bkz.: et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* 20/338).

• Hem Abbas İbni Mirdâs'ın sebeb-i İslâmiyet'i olan meşhur vâkıa şudur ki: Dımâr nâmında bir sanemi varmış; o sanem birgün böyle bir ses vermiş:

أَوْدٰى ضِمَارُ وَكَانَ يُعْبَدُ مَرَّةً قَبْلَ الْكِتَابِ إِلَى النَّبِيِّ مُحَمَّدٍ[1]

Yani, "Muhammed gelmeden evvel bana ibadet ediliyordu. Şimdi Muhammed'in beyanı gelmiş; daha o dalâlet olamaz."

• Hazreti Ömer, İslâmiyet'ten evvel, saneme kesilen bir kurbandan böyle işitmiş:

يَا اٰلَ ذَرِيحْ أَمْرٌ نَجِيحْ رَجُلٌ فَصِيحْ يَقُولُ لَا إِلٰهَ إِلَّا اللّٰهُ[2]

İşte bu numûneler gibi çok vâkıalar var... Mevsuk kitaplar kabul edip nakletmişler.

Nasıl ki kâhinler, ârif-i billâhlar, hâtifler, hatta sanemler ve kurbanlar risalet-i Ahmediye'yi *(aleyhissalâtü vesselâm)* haber vermişler.. her bir hâdise dahi bir kısım insanların imanına sebep olmuş. Öyle de, bazı taşlar üstünde ve kabirlerde ve kabirlerin mezar taşlarında, hatt-ı kadîm ile مُحَمَّدٌ مُصْلِحٌ أَمِينٌ[3] gibi ibareler bulunmuş; onunla bir kısım insanlar imana gelmişler.[4] Evet, hatt-ı kadîm ile bazı taşlarda bulunan مُحَمَّدٌ مُصْلِحٌ أَمِينٌ Resûl-i Ekrem'den *(aleyhissalâtü vesselâm)* ibarettir. Çünkü O'ndan evvel, zamanına pek yakın, yalnız yedi Muhammed ismi var, başka yoktur. O yedi adamın hiçbir cihetle "Muslih, Emîn" tâbirine liyakatleri yoktur.[5]

Üçüncü Kısım

İrhâsâtta, Resûl-i Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselâm)* velâdeti hengâmında vücûda gelen harikalardır ve hâdiselerdir. O hâdiseler, onun velâdetiyle alâkadar bir surette vücûda gelmiş. Hem bi'setten evvel bazı hâdiseler var ki, doğrudan doğruya birer mucizesidir. Bunlar çoktur. Numûne olarak, meşhur olmuş ve

---

1 İbni Hişâm, *es-Sîratü'n-nebeviyye* 5/92; Ebû Nuaym, *Delâilü'n-nübüvve* s.118; İbni Kesîr, *el-Bidâye* 4/312; es-Süheylî, *er-Ravdu'l-ünf* 4/194.

2 "Ey Zerîh kabilesi! İnsanları kurtaracak bir hâdise: "Lâ ilâhe illallah" diyen fasih bir adam var." (Bkz.: Buhârî, *menâkıbü'l-ensâr* 35; Ebû Ya'lâ, *el-Müsned* 1/266; İbni Hişâm, *es-Sîratü'n-nebeviyye* 2/35; İbni Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ* 1/158)

3 Muhammed, barış ve emniyeti tesis eden bir ıslahatçıdır.

4 el-Buhârî, *et-Târîhu'l-kebîr* 1/29; el-Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvve* 2/61; İbni Asâkir, *Târîhu Dimaşk* 34/102; İbni Hacer, *el-İsâbe* 1/72.

5 İbni Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ* 1/169; el-Halebî, *es-Sîratü'l-Halebiyye* 1/131-134.

eimme-i hadis kabul etmiş ve sıhhatleri tahakkuk etmiş birkaç numûneyi zikredeceğiz.

Birincisi: Velâdet-i nebevî gecesinde, hem annesi, hem annesinin yanında bulunan Osman İbni Âs'ın annesi, hem Abdurrahmân İbni Avf'ın annesinin gördükleri azîm bir nurdur ki, üçü de demişler: *"Velâdeti ânında biz öyle bir nur gördük ki, o nur maşrık ve mağribi bize aydınlattırdı."*[1]

İkincisi: O gece Kâbe'deki sanemlerin çoğu baş aşağı düşmüş.[2]

Üçüncüsü: Meşhur Kisrâ'nın Eyvân'ı (yani saray-ı meşhuresi) o gece sallanıp inşikak etmesi ve on dört şerefesinin düşmesidir.[3]

Dördüncüsü: Sava'nın takdis edilen küçük denizinin o gecede yere batması[4] ve İstahrâbâd'da bin senedir daima iş'âl edilen, yanan ve sönmeyen, mecusilerin mâbud ittihaz ettikleri ateşin, velâdet gecesinde sönmesi...[5]

İşte şu üç-dört hâdise işarettir ki, o yeni dünyaya gelen Zât, ateş-perestliği kaldıracak, Fars saltanatının sarayını parçalayacak, izn-i ilâhî ile olmayan şeylerin takdisini men edecektir.

Beşincisi: Çendan velâdet gecesinde değil, fakat velâdete pek yakın olduğu cihetle, o hâdiseler de irhâsât-ı Ahmediye'dir ki *(aleyhissalâtü vesselâm)*, Sûre-i ﴿أَلَمْ تَرَ كَيْفَ﴾[6]'de nass-ı kat'î ile beyan edilen Vak'a-yı Fil'dir ki; Kâbe'yi tahrip etmek için, Ebrehe nâmında Habeş meliki gelip, fil-i mahmudî nâmında cesîm bir fili öne sürüp gelmiş. Mekke'ye yakın olduğu vakit fil yürümemiş. Çare bulamamış, dönmüşler. Ebâbil kuşları onları mağlup etmiş ve perişan etmiş, kaçmışlar. Bu kıssa-yı acîbe, tarih kitaplarında tafsilen meşhurdur.

İşte şu hâdise, Resûl-i Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselâm)* delâil-i nübüvvetindendir. Çünkü velâdete pek yakın bir zamanda, kıblesi ve mevlidi ve sevgili

---

1 Ebû Nuaym, *Delâilü'n-nübüvve* s.135-137. Ayrıca bkz.: Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 4/127; et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* 18/252; İbni İshak, *es-Sîre* 1/22, 28; İbni Hişâm, *es-Sîratü'n-nebeviyye* 1/293.

2 el-Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvve* 1/19; es-Suyûtî, *el-Hasâisu'l-kübrâ* 1/81; el-Halebî, *es-Sîratü'l-Halebiyye* 1/76.

3 el-Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvve* 1/19, 126, 127; Ebû Nuaym, *Delâilü'n-nübüvve* s.139; et-Taberî, *Târîhu'l-ümem ve'l-mülûk* 1/459.

4 el-Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvve* 1/19, 126, 127; Ebû Nuaym, *Delâilü'n-nübüvve* s.139; et-Taberî, *Târîhu'l-ümem ve'l-mülûk* 1/459.

5 el-Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvve* 1/19, 126, 127; Ebû Nuaym, *Delâilü'n-nübüvve* s.139; et-Taberî, *Târîhu'l-ümem ve'l-mülûk* 1/459.

6 Bkz.: Fil sûresi, 105/1.

vatanı olan Kâbe-i Mükerreme, gaybî ve harika bir surette, Ebrehe'nin tahribinden kurtulmuştur.[1]

Altıncısı: Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)*, küçüklüğünde Halime-i Sa'diye'nin yanında iken, Halime ve Halime'nin zevcinin şehâdetleriyle, güneşten rahatsız olmamak için, çok defa üstünde bir bulut parçasının ona gölge ettiğini görmüşler ve halka söylemişler ve o vâkıa, sıhhatle şöhret bulmuş.[2]

• Hem, Şam tarafına on iki yaşında iken gittiği vakit, Bahîra-yı Râhib'in şehâdetiyle, bir parça bulut Resûl-i Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselâm)* başına gölge ettiğini görmüş ve göstermiş.[3]

• Hem yine bi'setten evvel, Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)*, bir de-fa Haticetü'l-Kübrâ'nın Meysere ismindeki hizmetkârıyla ticaretten geldiği zaman, Haticetü'l-Kübrâ, Resûl-i Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselâm)* başında iki meleğin bulut tarzında gölge ettiklerini görmüş, kendi hizmetkârı olan Meysere'ye demiş. Meysere dahi Haticetü'l-Kübrâ'ya demiş: "Bütün seferimizde ben öyle görüyordum."[4]

Yedincisi: Nakl-i sahih ile sabittir ki; Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)*, bi'setten evvel bir ağacın altında oturdu. O yer kuru idi, birden yeşillendi. Ağacın dalları, onun başı üzerine eğilip kıvrılarak gölge yapmıştır.[5]

Sekizincisi: Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)* ufak iken Ebû Talib'in evinde kalıyordu. Ebû Talip, çoluk ve çocuğu ile onunla beraber yerlerse karınları doyardı. Ne vakit o Zât, yemekte bulunmazsa tok olmuyorlardı. Şu hâdise hem meşhurdur, hem kat'îdir.[6]

• Hem Resûl-i Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselâm)* küçüklüğünde ona bakan ve hizmet eden Ümmü Eymen demiş: *"Hiçbir vakit Resûl-i Ekrem (aleyhissalâtü vesselâm) açlık ve susuzluktan şikâyet etmedi, ne küçüklüğünde ve ne de büyüklüğünde..."*[7]

---

1 Bkz.: İbni İshak, *es-Sîre* 36-41; İbni Hişâm, *es-Sîratü'n-nebeviyye* 1/168-173; İbni Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ* 1/91-92.

2 İbni Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ* 1/112.

3 Tirmizî, *menâkıb* 3; İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef* 7/327; İbni Hişâm, *es-Sîratü'n-nebeviyye* 1/319-322.

4 İbni Hişâm, *es-Sîratü'n-nebeviyye* 2/6-7; İbni Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ* 1/130-131; 156-157;.

5 Kadı Iyâz, *eş-Şifâ* 1/368; el-Halebî, *es-Sîratü'l-Halebiyye* 1/218.

6 İbni Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ* 1/119-120, 168; Ebû Nuaym, *Delâilü'n-nübüvve* s.166; İbni Asâkir, *Târîhu Dimaşk* 3/86.

7 İbni Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ* 1/168; Ebû Nuaym, *Delâilü'n-nübüvve* s.167; es-Suyûtî, *el-Hasâisu'l-kübrâ* 1/141.

Dokuzuncusu: Murdiası olan Halime-i Sa'diye'nin malında ve keçilerinin sütünde, kabilesinin hilâfına olarak çok bereketi ve ziyâde olmasıdır. Bu vâkıa hem meşhurdur, hem kat'îdir.[1]

•Hem sinek onu tâciz etmezdi, onun cesed-i mübarekine ve libasına konmazdı.[2] Nasıl ki, evlâdından Seyyid Abdülkadir Geylânî *(kuddise sirruh)* dahi, ceddinden o hâli irsiyet almıştı; sinek ona da konmazdı.[3]

Onuncusu: Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)* dünyaya geldikten sonra, bahusus velâdet gecesinde, yıldızların düşmesinin çoğalmasıdır ki;[4] şu hâdise, On Beşinci Söz'de katiyen burhanlarıyla isbat ettiğimiz üzere, şu yıldızların sukutu, şeyâtîn ve cinlerin gaybî haberlerden kesilmesine alâmet ve işarettir.

İşte, madem Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)* vahiy ile dünyaya çıktı. Elbette yarım yamalak ve yalanlar ile karışık, kâhinlerin ve gâipten haber verenlerin ve cinlerin ihbaratına set çekmek lâzımdır ki, vahye bir şüphe îras etmesinler ve vahye benzemesin. Evet, bi'setten evvel kâhinlik çoktu. Kur'ân nâzil olduktan sonra onlara hâtime çekti.[5] Hatta çok kâhinler imana geldiler. Çünkü daha cinler tâifesinden olan muhbirlerini bulamadılar. Demek Kur'ân hâtime çekmişti. İşte, eski zaman kâhinleri gibi şimdi de medyumlar suretinde yine bir nevi kâhinlik, Avrupa'da ispirtizmacıların içlerinde başgöstermiş. Her ne ise...

Elhâsıl: Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)* nübüvvetinden evvel nübüvvetini tasdik ettiren ve tasdik eden pek çok vâkıalar, pek çok zâtlar zâhir olmuşlar.

Evet, dünyaya mânen reis olacak..[6(Hâşiye)] *ve dünyanın mânevî şeklini değiştirecek.. ve dünyayı âhirete mezraa yapacak..*[7] *ve dünyanın mahlûkatının kıymetlerini ilân edecek.. ve cin ve inse saadet-i ebediyeye yol*

---

1 İbni Hibbân, *es-Sahîh* 14/244-246; et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* 24/214; İbni Hişâm, *es-Sîratü'n-nebeviyye* 1/299-301.

2 Kadı Iyâz, *eş-Şifâ* 1/368; el-Halebî, *es-Sîratü'l-Halebiyye* 2/624, 3/381.

3 el-Hafâcî, *Nesîmü'r-riyâd* 4/335; en-Nebhânî, *Câmiu kerâmâti'l-evliyâ* 2/203.

4 et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* 25/186; et-Taberî, *Târîhu'l-ümem ve'l-mülûk* 1/454; Ebû Nuaym, *Delâilü'n-nübüvve* s.135.

5 Cin sûresi, 72/1, 8, 9; Buhârî, *ezân* 105, *tefsîru sûre (72)* 1; Müslim, *salât* 149.

6 (Hâşiye) Evet Sultan-ı Levlâke Levlâk, öyle bir reistir ki bin üç yüz elli senedir saltanatı devam ediyor. Birinci asırdan sonra her bir asırda lâakal üç yüz elli milyon tebaası ve raiyeti vardır. Küre-i arzın yarısını bayrağı altına almış.. ve tebaası kemâl-i teslimiyetle ona her gün salât ü selâm ile tecdid-i biat ederek emirlerine itaat ederler.

7 "Dünya, âhiretin tarlasıdır." mânâsındaki hadis için bkz.: el-Gazâlî, *İhyâu ulûmi'd-dîn* 4/19; es-Sehâvî, *el-Makâsıdü'l-hasene* s.497; Aliyyülkârî, *el-Esrâru'l-merfûa* s.205.

gösterecek.. ve fâni cin ve insi idam-ı ebedîden kurtaracak.. ve dünyanın hikmet-i hilkatini ve tılsım-ı muğlâkını ve muammâsını açacak.. ve Hâlık-ı kâinat'ın makâsıdını bilecek ve bildirecek.. ve o Hâlık'ı tanıyıp umuma tanıttıracak bir Zât, elbette O daha gelmeden her şey, her nev, her tâife O'nun geleceğini sevecek ve bekleyecek ve hüsn-ü istikbal edecek ve alkışlayacak ve Hâlık'ı tarafından bildirilirse O da bildirecek. Nasıl ki, sâbık işaretlerde ve misallerde gördük ki, her bir nevi mahlûkat, onu hüsn-ü istikbal ediyor gibi mucizâtını gösteriyorlar, mucize lisanıyla nübüvvetini tasdik ediyorlar.

On Yedinci İşaret

✓*Resûl-i Ekrem'in (aleyhissalâtü vesselâm) Kur'ân'dan sonra en büyük mucizesi kendi zâtıdır. Yani, O'nda içtima etmiş ahlâk-ı âliyedir ki, her bir haslette en yüksek tabakada olduğuna, dost ve düşman ittifak ediyorlar. Hatta şecaat kahramanı Hazreti Ali, mükerreren diyordu: "Harbin dehşetlendiği vakit, biz Resûl-i Ekrem'in (aleyhissalâtü vesselâm) arkasına iltica edip tahassun ediyorduk."*[1] *ve hâkezâ… Bütün ahlâk-ı hamîdede en yüksek ve yetişilmeyecek bir dereceye mâlik idi.* Şu mucize-i ekberi Allâme-i Mağrib Kadı Iyâz'ın Şifâ-yı Şerif'ine havale ediyoruz. Elhak, o Zât, o mucize-i ahlâk-ı hamîdeyi pek güzel beyan edip isbat etmiştir.

✓*Hem pek büyük ve dost ve düşmanla musaddak bir mucize-i Ahmediye (aleyhissalâtü vesselâm), şeriat-ı kübrâsıdır ki, ne misli gelmiş ve ne de gelecek.* Şu mucize-i âzamın bir derece beyanını, bütün yazdığımız Otuz Üç Söz ve Otuz Üç Mektub'a ve Otuz Bir Lem'a'ya ve On Üç Şuâ'ya havale ediyoruz...

✓*Hem Resûl-i Ekrem'in (aleyhissalâtü vesselâm) mütevâtir ve kat'î bir mucize-i kübrâsı, "şakk-ı kamer"dir.*[2] Evet şu inşikak-ı kamer, çok tarîklerle mütevâtir bir surette İbni Mes'ud,[3] İbni Abbas,[4] İbni Ömer,[5] İmam Ali,[6] Enes,[7]

---

1 Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 1/86; İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef* 7/354; et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-evsat* 3/371.

2 Bkz.: el-Gazâlî, *Fedâihu'l-bâtıniyye* 1/139-141; el-Âmidî, *Ğâyetü'l-merâm* 1/356-357; el-Îcî, *Kitâbü'l-Mevâkıf* 3/405; et-Teftâzânî, *Şerhu'l-Makâsıd* 5/17.

3 Buhârî, *menâkıb* 27, *menâkıbü'l-ensâr* 36, *tefsîru sûre (54)* 1; Müslim, *münâfikîn* 43-45.

4 Buhârî, *menâkıbü'l-ensâr* 36, *tefsîru sûre (54)* 1; Müslim, *münâfikîn* 48.

5 Müslim, *münâfikîn* 45; Tirmizî, *fiten* 20, *tefsîru sûre (54)* 4; İbni Hibbân, *es-Sahîh* 14/421.

6 Kadı Iyâz, *eş-Şifâ* 1/213.

7 Buhârî, *menâkıb* 27, *menâkıbü'l-ensâr* 36, *tefsîru sûre (54)* 1; Müslim, *münâfikîn* 46, 47.

Huzeyfe[1] gibi pek çok eâzım-ı sahabeden[2] müteaddit tarîklerle haber verilmekle beraber; nass-ı Kur'ân'la [3]اِقْتَرَبَتِ السَّاعَةُ وَانْشَقَّ الْقَمَرُ âyeti, o mucize-i kübrâyı âleme ilân etmiştir. O zamanın inatçı Kureyş müşrikleri, şu âyetin verdiği habere karşı inkâr ile mukabele etmemişler, belki yalnız "sihirdir" demişler.[4] Demek, kâfirlerce dahi kamerin inşikakı kat'îdir. Şu mucize-i kübrâyı, şakk-ı kamere dair yazdığımız, Otuz Birinci Söz'e zeyl olan Şakk-ı Kamer Risalesi'ne havale ederiz.

✓*Hem Resûl-i Ekrem (aleyhissalâtü vesselâm), nasıl ki arz ahâlisine inşikak-ı kamer mucizesini göstermiş, öyle de semâvât ahalisine Miraç mucize-i ekberini göstermiştir.*

İşte, Miraç denilen şu mucize-i âzamı, Otuz Birinci Söz olan Miraç Risalesi'ne havale ederiz. Çünkü o risale, o mucize-i kübrâyı, ne kadar nurâni ve âlî ve doğru olduğunu kat'î burhanlarla, hatta mülhidlere karşı da isbat etmiştir. Yalnız, Mucize-i Mirac'ın mukaddimesi olan Beytü'l-Makdis seyahati ve sabahleyin Kureyş kavmi ondan Beytü'l-Makdis'in târifatını istemesi üzerine hâsıl olan bir mucizeyi bahsedeceğiz, şöyle ki:

Miraç gecesinin sabahında, Mirac'ını Kureyş'e haber verdi. Kureyş tekzip etti. Dediler: "Eğer Beytü'l-Makdis'e gitmiş isen, Beytü'l-Makdis'in kapılarını ve duvarlarını ve ahvâlini bize tarif et." Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)* ferman ediyor ki:

فَكُرِبْتُ كُرْبَةً مَا كُرِبْتُ مِثْلَهُ قَطُّ قَالَ فَرَفَعَهُ اللهُ لِي أَنْظُرُ إِلَيْهِ فَنَعَتُّهُ وَأَنَا أَنْظُرُ إِلَيْهِ

Yani, "Onların tekzîblerinden ve suâllerinden pek çok sıkıldım. Hatta öyle bir sıkıntı hiç çekmemiştim. Birden, Cenâb-ı Hak, Beytü'l-Makdis'i bana gösterdi. Ben de Beytü'l-Makdis'e bakıyorum, birer birer her şeyi tarif ediyordum." İşte o vakit Kureyş baktılar ki, Beytü'l-Makdis'ten doğru ve tam haber veriyor.[5]

Hem Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)* Kureyş'e demiş ki: "Yolda giderken sizin bir kafilenizi gördüm. Kafileniz yarın filân vakitte gelecek." Sonra o

---

1 Abdurrezzak, *el-Musannef* 3/193, 194; İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef* 7/139; el-Hâkim, *el-Müstedrek* 4/651.

2 Ayrıca Hz. Cübeyr rivayeti için bkz.: Tirmizî, *tefsîru sûre (54)* 5; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 4/81; İbni Hibbân, *es-Sahîh* 14/422; el-Bezzâr, *el-Müsned* 8/357, 358.

3 "Kıyamet saati yaklaştı, ay bölündü." (Kamer sûresi, 54/1).

4 Kamer sûresi, 54/2; Tirmizî, *tefsîru sûre (54)* 1, 2, 5; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 3/165, 4/81; el-Bezzâr, *el-Müsned* 8/357, 358.

5 Buhârî, *menâkıbü'l-ensâr* 41, *tefsîru sûre (17)* 3; Müslim, *îmân* 276, 278.

vakit kafileye muntazır kaldılar. Kafile bir saat teahhur etmiş. Resûl-i Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselâm)* ihbarı doğru çıkmak için –ehl-i tahkikin tasdikiyle– güneş bir saat tevakkuf etmiş.[1] Yani arz, onun sözünü doğru çıkarmak için vazifesini, seyahatini bir saat ta'til etmiştir.. ve o ta'tili güneşin sükûnetiyle göstermiştir.

İşte Muhammed-i Arabî *(aleyhissalâtü vesselâm)*'ın birtek sözünün tasdiki için, koca arz vazifesini terk eder, koca güneş şahit olur. Böyle bir Zât'ı tasdik etmeyen ve emrini tutmayanın ne derece bedbaht olduğunu.. ve onu tasdik edip emrine سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا[2] diyenlerin ne kadar bahtiyar olduklarını anla, اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ عَلَى الْإِيمَانِ وَالْإِسْلَامِ[3] de.

On Sekizinci İşaret

Resûl-i Ekrem'in (aleyhissalâtü vesselâm) en büyük ve ebedî ve yüzer delâil-i nübüvveti câmî ve kırk vecihle i'câzı isbat edilmiş bir mucizesi dahi Kur'ân-ı Hakîm'dir.[4] İşte şu mucize-i ekberin beyanına dair Yirmi Beşinci Söz, takriben yüz elli sayfada, kırk vech-i i'câzını icmâlen beyan ve isbat etmiştir. Öyleyse, şu mahzen-i mucizât olan mucize-i âzamı o Söz'e havale ederek, yalnız iki-üç nükteyi beyan edeceğiz.

Birinci Nükte

Eğer denilse: "İ'câz-ı Kur'ân belâgattadır. Hâlbuki umum tabakâtın hakları var ki, i'câzında hisseleri bulunsun. Hâlbuki, belâgattaki i'câzı, binde ancak bir muhakkik âlim anlayabilir."

Elcevap: Kur'ân-ı Hakîm'in her tabakaya karşı bir nevi i'câzı vardır ve bir tarzda i'câzının vücûdunu ihsas eder.

• Meselâ, ehl-i belâgat ve fesâhat tabakasına karşı, harikulâde belâgattaki i'câzını gösterir.

• Ve ehl-i şiir ve hitabet tabakasına karşı garip, güzel, yüksek üslûb-u bedîin i'câzını gösterir. O üslûp herkesin hoşuna gittiği hâlde, kimse taklit edemiyor.

---

1 el-Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvve* 2/404; Kadı Iyâz, *eş-Şifâ* 1/284, 285; en-Nevevî, *Şerhu Sahîh-i Müslim* 12/52.

2 "İşittik ve itaat ettik…" (Bakara sûresi, 2/285).

3 Lutfettiği iman ve İslâm nimetinden dolayı hamdolsun Allah'a.

4 Kadı Iyâz, *eş-Şifâ* 1/369; el-Cessâs, *Ahkâmü'l-Kur'ân* 1/33-34; ez-Zürkânî, *Menâhilü'l-irfân* 1/55, 206, 2/92.

Mürur-u zaman o üslûbu ihtiyarlatmıyor.. daima genç ve tazedir. Öyle muntazam bir nesir ve mensur bir nazımdır ki, hem âlî, hem tatlıdır.

• Hem kâhinler ve gâipten haber verenler tabakasına karşı, harikulâde ihbarat-ı gaybiyedeki i'câzını gösterir.

• Ve ehl-i tarih ve hâdisât-ı âlem ulemâsı tabakasına karşı, Kur'ân'daki ihbarat ve hâdisât-ı ümem-i sâlife ve ahvâl ve vâkıât-ı istikbaliye ve berzahiye ve uhreviyedeki i'câzını gösterir.

• Ve içtimaiyat-ı beşeriye ulemâsı ve ehl-i siyaset tabakasına karşı, Kur'ân'ın desâtir-i kudsiyesindeki i'câzını gösterir. Evet, o Kur'ân'dan çıkan şeriat-ı kübrâ, o sırr-ı i'câzı gösterir.

• Hem maârif-i ilâhiye ve hakâik-i kevniyede tevaggul eden tabakaya karşı, Kur'ân'daki hakâik-i kudsiye-i ilâhiyedeki i'câzı gösterir veya i'câzın vücûdunu ihsas eder.

• Ve ehl-i tarîkat ve velâyete karşı, Kur'ân bir deniz gibi daima temevvücde olan âyâtının esrarındaki i'câzını gösterir ve hâkezâ.. kırk tabakadan her tabakaya karşı bir pencere açar, i'câzını gösterir.

• Hatta, yalnız kulağı bulunan ve bir derece mana fehmeden avâm tabakasına karşı, Kur'ân'ın okunmasıyla, başka kitaplara benzemediğini, kulak sahibi tasdik eder. Ve o âmî der ki: "Ya bu Kur'ân bütün dinlediğimiz kitapların aşağısındadır; bu ise, hiçbir düşman dahi diyemez ve hem yüz derece muhâldir. Öyle ise, bütün işitilen kitapların fevkindedir. Öyleyse mucizedir."

İşte bu kulaklı âmînin fehmettiği i'câzı, ona yardım için bir derece izah edeceğiz, şöyle ki:

Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan, meydana çıktığı vakit bütün âleme meydan okudu ve insanlarda iki şiddetli his uyandırdı:

Birisi: Dostlarında hiss-i taklidî, yani sevgili Kur'ân'ın üslûbuna karşı benzemeklik arzusu ve onun gibi konuşmak hissi.

İkincisi: Düşmanlarda bir hiss-i tenkit ve muâraza, yani Kur'ân üslûbuna mukabele etmekle dâvâ-yı i'câzı kırmak hissi.

İşte bu iki hiss-i şeditle milyonlar Arabî kitaplar yazılmışlar, meydandadır. Şimdi, bütün bu kitapların en beliğleri, en fasihleri Kur'ân'la beraber okunduğu vakit, her kim dinlese katiyen diyecek ki, Kur'ân bunların hiçbirisine benzemiyor. Demek Kur'ân, umum bu kitapların derecesinde değildir. Öyleyse,

herhâlde, ya Kur'ân umumunun altında olacak; o ise, yüz derece muhâl olmakla beraber, hiç kimse, hatta şeytan bile olsa diyemez.[1(Hâşiye-1)] Öyleyse Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan, yazılan umum kitapların fevkindedir.

Hatta, manayı da fehmetmeyen cahil âmî tabakaya karşı da Kur'ân-ı Hakîm, usandırmamak suretiyle i'câzını gösterir. Evet o âmî, cahil adam der ki: "En güzel, en meşhur bir beyti iki-üç defa işitsem, bana usanç veriyor. Şu Kur'ân ise hiç usandırmıyor; gittikçe daha ziyâde dinlemesi hoşuma gidiyor. Öyleyse bu, insan sözü değildir."

Hem hıfza çalışan çocukların tabakasına karşı dahi Kur'ân-ı Hakîm; o nazik, zayıf, basit ve bir sayfa kitabı hıfzında tutamayan o çocukların küçük kafalarında, o büyük Kur'ân ve çok yerlerinde iltibas ve müşevveşiyete sebebiyet veren, birbirine benzeyen âyetlerin ve cümlelerin teşâbühüyle beraber, kemâl-i sühûletle, kolaylıkla o çocukların hâfızalarında yerleşmesi suretinde, i'câzını onlara dahi gösterir.

Hatta, az sözden ve gürültüden müteessir olan hastalara ve sekerâtta olanlara karşı, Kur'ân'ın zemzemesi ve sadâsı, zemzem suyu gibi onlara hoş ve tatlı geldiği cihetle, bir nevi i'câzını onlara da ihsas eder.

Elhâsıl: Kırk muhtelif tabakâta ve ayrı ayrı insanlara, kırk vecihle Kur'ân-ı Hakîm i'câzını gösterir veya i'câzının vücûdunu ihsas eder, kimseyi mahrum bırakmaz. Hatta, yalnız gözü bulunan,[2(Hâşiye-2)] kulaksız, kalbsiz, ilimsiz tabakasına karşı da Kur'ân'ın bir nevi alâmet-i i'câzı vardır, şöyle ki:

Hâfız Osman hattıyla ve basmasıyla olan Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan'ın yazılan kelimeleri birbirine bakıyor.

♦Meselâ, Sûre-i Kehf'te [3]وَنَامِنُهُمْ كَلْبُهُمْ kelimesi altında yapraklar delinse, Sûre-i Fâtır'daki [4]قِطْمِيرٍ kelimesi az bir inhirafla görünecek ve o kelbin

---

1 (Hâşiye-1) Yirmi Altıncı Mektub'un ehemmiyetli Birinci Mebhası, şu cümlenin hâşiyesi ve izahıdır.

2 (Hâşiye-2) Yalnız gözü bulunan, kulaksız, kalbsiz tabakasına karşı vech-i i'câzı, burada gayet mücmel ve muhtasar ve nâkıs kalmıştır. Fakat bu vech-i i'câzı Yirmi Dokuzuncu ve Otuzuncu Mektup'larda(Hâşiyecik) gayet parlak ve nurâni ve zâhir ve bâhir gösterilmiştir, hatta körler de görebilir. O vech-i i'câzı gösterecek bir Kur'ân yazdırdık; inşaallah tab' edilecek, herkes de o güzel vechi görecektir.

(Hâşiyecik) Otuzuncu Mektup, pek parlak tasavvur ve niyet edilmişti. Fakat yerini başkasına, İşârâtü'l-İ'câz'a verdi, kendisi meydana çıkmadı.

3 "... (Ashab-ı Kehf'in) sekizincileri köpekleridir ..." (Kehf sûresi, 18/22).

4 "Kıtmîr (Ashab-ı Kehf'in köpeklerinin adı)" (Fâtır sûresi, 35/13).

ismi de anlaşılacak.. ve Sûre-i Yâsin'de iki defa مُحْضَرُونَ[1] birbiri üstüne.. ve Sâffât'taki مُحْضَرِينَ[2] ve مُحْضَرُونَ[3] hem birbirine, hem onlara bakıyor; biri delinse, ötekiler az bir inhirafla görünecek.

♦Meselâ Sûre-i Sebe'nin âhirinde, Sûre-i Fâtır'ın evvelindeki iki مَثْنٰى[4] birbirine bakar. Bütün Kur'ân'da yalnız üç مَثْنٰى[5] 'dan ikisi birbirine bakmaları tesadüfî olamaz.. ve bunların emsali pek çoktur. Hatta bir kelime, beş-altı yerde yapraklar arkasında az bir inhirafla birbirine bakıyorlar.. ve Kur'ân'ın birbirine bakan iki sayfasında, birbirine bakan cümleleri kırmızı kalemle yazılan bir Kur'ân'ı ben gördüm, "Şu vaziyet dahi bir nevi mucizenin emâresidir" o vakit dedim. Daha sonra baktım ki, Kur'ân'ın müteaddit yapraklar arkasında birbirine bakar çok cümleleri var ki, mânidar bir surette birbirine bakar.

İşte tertib-i Kur'ân, irşad-ı nebevî ile.. münteşir ve matbû Kur'ân'lar da ilham-ı ilâhî ile olduğundan, Kur'ân-ı Hakîm'in nakşında ve o hattında bir nevi alâmet-i i'câz işareti var. Çünkü o vaziyet ne tesadüfün işi ve ne de fikr-i beşerin düşünüşüdür. Fakat bazı inhiraf var ki, o da tab'ın noksanıdır ki, tam muntazam olsaydı, kelimeler tam birbiri üzerine düşecekti.

Hem, Kur'ân'ın Medine'de nâzil olan mutavassıt ve uzun sûrelerinin her bir sayfasında *"lafzullah"* pek bedî bir tarzda tekrar edilmiş. Ağleben ya beş, ya altı, ya yedi, ya sekiz, ya dokuz, ya on bir adet tekrarla beraber, bir yaprağın iki yüzünde ve karşı karşıya gelen sayfada güzel ve mânidar bir münasebet-i adediye gösterir.[6](Hâşiye-1) (Hâşiye-2) (Hâşiye-3) (Hâşiye-4)

---

1 "Bir araya getirilenler." (Yâsîn sûresi, 36/32, 75).

2 Sâffât sûresi, 37/57.

3 Sâffât sûresi, 37/127, 158.

4 "İkişer." (Sebe sûresi, 34/46; Fâtır sûresi, 35/1).

5 Nisâ sûresi, 4/3; Sebe sûresi, 34/46; Fâtır sûresi, 35/1.

6 (Hâşiye-1) Hem ehl-i zikir ve münâcâta karşı, Kur'ân'ın zînetli ve kafiyeli lafzı ve fesâhatli, sanatlı üslûbu ve nazarı kendine çevirecek belâgatın mezâyâsı çok olmakla beraber, ulvî ciddiyeti ve ilâhî huzuru ve cemiyet-i hâtırı veriyor, ihlâl etmiyor. Hâlbuki, o çeşit mezâyâyı fesahat ve sanat-ı lafziye ve nazım ve kafiye, ciddiyeti ihlâl eder, zarafeti işmam ediyor, huzuru bozar, nazarı dağıtır. Hatta münâcâtın en latîfi ve en ciddîsi ve en ulvî nazımlı ve Mısır'ın kaht u galâsının sebeb-i ref'i olan İmam Şâfiî'nin meşhur bir münâcâtını çok defa okuyordum. Gördüm ki, nazımlı, kafiyeli olduğu için, münâcâtın ulvî ciddiyetini ihlâl eder. Sekiz dokuz senedir virdimdir. Hakikî ciddiyeti, ondaki kafiye ve nazımla birleştiremedim. Ondan anladım ki, Kur'ân'ın has, fıtrî, mümtaz olan kafiyelerinde, nazım ve mezâyâsında bir nevi i'câzı var ki, hakikî ciddiyeti ve tam huzuru muhafaza eder, ihlâl etmez. İşte ehl-i münâcât ve zikir, bu nevi i'câzı aklen fehmetmezse de kalben hisseder.

İkinci Nükte

Hazreti Mûsâ'nın *(aleyhisselâm)* zamanında sihrin revacı olduğundan, mühim mucizâtı ona benzer bir tarzda geldiği.. ve Hazreti İsa'nın *(aleyhisselâm)* zamanında ilm-i tıp revaçta olduğundan, mucizâtının gâlibi o cinsten geldiği gibi.. Resûl-i Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselâm)* dahi zamanında Ceziretü'l-Arab'da en ziyâde revaçta dört şey idi:

Birincisi: Belâgat ve fesâhat.

İkincisi: Şiir ve hitabet.

Üçüncüsü: Kâhinlik ve gâipten haber vermek.

(Hâşiye-2) Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan'ın mânevî bir sırr-ı i'câzı şudur ki; Kur'ân, ism-i âzama mazhar olan Resûl-i Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselâm)* pek büyük ve pek parlak derece-i imanını ifade ediyor. Hem mukaddes bir harita gibi, âlem-i âhiretin ve âlem-i rubûbiyetin yüksek hakikatlerini beyan eden, gayet büyük ve geniş ve âlî olan hak dinin mertebe-i ulviyesini fıtrî bir tarzda ifade ediyor, ders veriyor.

Hem Hâlık-ı kâinat'ın, umum mevcudâtın Rabbi cihetinde, hadsiz izzet ve haşmetiyle hitabını ifade ediyor. Elbette, bu suretteki ifade-i Furkan'a ve bu tarzdaki beyan-ı Kur'ân'a karşı, قُلْ لَئِنِ اجْتَمَعَتِ الْإِنْسُ وَالْجِنُّ عَلٰى أَنْ يَأْتُوا بِمِثْلِ هٰذَا الْقُرْاٰنِ لاَ يَأْتُونَ بِمِثْلِهِ[1*] sırrıyla bütün ukûl-ü beşeriye ittihad etse, birtek akıl olsa dahi, karşısına çıkamaz, muâraza edemez. أَيْنَ الثُّرَيَّا[2*] Çünkü şu üç esas nokta-yı nazarında, kat'iyen kabil-i taklid değildir ve tanzir edilmez!..

[1*] "De ki: Yemin ederim! Eğer insanlar ve cinler, bu Kur'ân'ın benzerini yapmak için bir araya toplansalar, (hatta birbirlerine destek olup güçlerini birleştirseler bile) yine de onun gibi bir Kitap meydana getiremezler." (İsrâ sûresi, 17/88).

[2*] Süreyyâ yıldızı nerede, yeryüzü nerede?! (Aralarında ne kadar fark var!) Bkz.: el-Kannûcî, *Ebcedü'l-ulûm* 3/244; ez-Zürkânî, *Menâhilü'l-irfân* 2/109, 310.

(Hâşiye-3) Kur'ân-ı Hakîm'in umum sayfaları âhirinde âyet tamam oluyor. Güzel bir kafiye ile nihayeti hitam buluyor. Bunun sırrı şudur ki; en büyük âyet olan müdâyene âyeti,[*1] sayfalar için.. Sûre-i İhlâs ve Kevser satırlar için bir vahid-i kıyasî ittihaz edildiğinden, Kur'ân-ı Hakîm'in bu güzel meziyeti ve i'câz alâmeti görülüyor.

[*1] Bakara sûresi, 2/282.

(Hâşiye-4) Bu makamın bu mebhasında gayet ehemmiyetli ve haşmetli ve büyük ve Risale-i Nur'un muvaffakiyeti noktasında gayet zînetli ve sevimli ve müşevvik kerametin, pek az ve cüz'î vaziyet ve kısacık numûnelerine ve küçücük emârelerine, acelelik belâsıyla iktifâ edilmiş. Hâlbuki o büyük hakikat ve o sevimli keramet ise, "tevâfuk" nâmıyla beş-altı nevileriyle Risale-i Nur'un bir silsile-i kerametini ve Kur'ân'ın göze görünen bir nevi i'câzının lemeâtını ve rumuzât-ı gaybiyenin bir menba-ı işârâtını teşkil ediyor. Sonradan, Kur'ân'da lafzullahın tevâfukundan çıkan bir lem'a-yı i'câzı gösteren yaldız ile bir Kur'ân yazdırıldı. Hem Rumuzât-ı Semâniye nâmındaki sekiz küçük risaleler, hurufât-ı Kur'âniye'nin tevâfukatından çıkan münasebet-i latîfe ve işârât-ı gaybiyelerinin beyanında telif edildi. Hem Risale-i Nur'u tevâfuk sırrıyla tasdik ve takdir ve tahsin eden Keramet-i Gavsiye ve üç Keramet-i Aleviye ve İşârât-ı Kur'âniye nâmındaki beş adet risaleler yazıldı. Demek, Mucizât-ı Ahmediye'nin telifinde o büyük hakikat icmâlen hissedilmiş. Fakat, maatteessüf, müellif yalnız bir tırnağını görüp göstermiş, daha arkasına bakmayarak koşup gitmiş.

Dördüncüsü: Hâdisât-ı mâziyeyi ve vâkıât-ı kevniyeyi bilmek idi.

İşte, Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan geldiği zaman, bu dört nevi mâlûmat sahiplerine karşı meydan okudu.

Başta, ehl-i belâgate birden diz çöktürdü; hayretle Kur'ân'ı dinlediler.

İkincisi, ehl-i şiir ve hitabet, yani muntazam nutuk okuyan ve güzel şiir söyleyenlere karşı öyle bir hayret verdi ki, parmaklarını ısırttı. Altın ile yazılan en güzel şiirlerini ve Kâbe duvarlarına medar-ı iftihar için asılan meşhur Muallakât-ı Seb'a'larını indirtti,[1] kıymetten düşürdü.

Hem gâipten haber veren kâhinleri ve sâhirleri susturdu. Onların gaybî haberlerini onlara unutturdu. Cinnîlerini tard ettirdi. Kâhinliğe hâtime çektirdi.

Hem ümem-i sâlifenin vakâyiine ve hâdisât-ı âlemin ahvâline vâkıf olanları hurâfâttan ve yalandan kurtarıp, hakikî hâdisât-ı maziyeyi ve nurlu olan vakâyi-i âlemi onlara ders verdi.

İşte bu dört tabaka, Kur'ân'a karşı kemâl-i hayret ve hürmetle onun önüne diz çökerek şâkirt oldular. Hiçbirisi hiçbir vakit birtek sûreyle muârazaya kalkışamadılar...

Eğer denilse: "Nasıl biliyoruz ki, kimse muâraza edemedi ve muâraza kabil değil?"

Elcevap: Eğer muâraza mümkün olsaydı, herhâlde teşebbüs edilecekti. Çünkü muârazaya ihtiyaç şedit idi. Zira dinleri, malları, canları, iyâlleri tehlikeye düşüyor; muâraza edilseydi kurtulurlardı. Eğer muâraza mümkün olsaydı, herhâlde muâraza edecektiler. Eğer muâraza edilseydi, muâraza taraftarları kâfirler, münafıklar çok, hem pek çok olduğundan, herhâlde muârazaya taraftar çıkıp iltizam ederek herkese neşredeceklerdi –nasıl ki, İslâmiyet'in aleyhinde her şeyi neşretmişler.– Eğer neşretseydiler ve muâraza olsaydı, herhâlde tarihlere, kitaplara şâşaalı bir surette geçecekti. İşte meydanda bütün tarihler, kitaplar.. hiçbirisinde Müseylime-i Kezzâb'ın birkaç fıkrasından başka yoktur. Hâlbuki Kur'ân-ı Hakîm, yirmi üç sene mütemâdiyen damarlara dokunduracak ve inadı tahrik edecek bir tarzda meydan okudu. Ve der idi ki:

"Şu Kur'ân'ın, Muhammedü'l-Emin gibi bir ümmîden nazîrini yapınız ve gösteriniz.

---

[1] İbni Kesîr, *el-Bidâye* 2/219, 3/57; Kâtip Çelebi, *Keşfü'z-zunûn* 2/1740; el-Kannûcî, *Ebcedü'l-ulûm* 1/308.

Haydi, bunu yapamıyorsunuz; o zât ümmî olmasın, gayet âlim ve kâtip olsun.

Haydi, bunu da getiremiyorsunuz; birtek zât olmasın. Bütün âlimleriniz, beliğleriniz toplansın, birbirine yardım etsin. Hatta güvendiğiniz âlîheleriniz size yardım etsin.

Haydi, bununla da yapamayacaksınız. Eskiden yazılmış beliğ eserlerden de istifade edip, hatta gelecekleri de yardıma çağırıp Kur'ân'ın nazîrini gösteriniz, yapınız.

Haydi, bunu da yapamıyorsunuz. Kur'ân'ın mecmûuna olmasın da, yalnız on sûresinin nazîrini getiriniz.

Haydi, on sûresine mukabil, hakikî, doğru olarak bir nazîre getiremiyorsunuz. Haydi, hikâyelerden, asılsız kıssalardan terkip ediniz, yalnız nazmına ve belâgatine nazîre olsun getiriniz.

Haydi, bunu da yapamıyorsunuz; birtek sûresinin nazîrini getiriniz.

Haydi, sûre uzun olmasın; kısa bir sûre olsun, nazîrini getiriniz.

Yoksa din, can, mal, iyâlleriniz, dünyada da, âhirette de tehlikeye düşecektir!"[1]

İşte sekiz tabakada ilzam suretinde, Kur'ân-ı Hakîm yirmi üç senede değil, belki bin üç yüz senede bütün ins ve cinne karşı bu meydanı okumuş ve okuyor. Hâlbuki, evvelki zamanda o kâfirler can, mal ve iyâlini tehlikeye atıp en dehşetli yol olan harp yolunu ihtiyâr ederek, en kolay ve en kısa olan muâraza yolunu terk ettiler. Demek muâraza yolu mümkün değildi...

İşte hiçbir âkil, husûsan o zamanda Ceziretü'l-Arap'taki adamlar, husûsan Kureyşîler gibi zeki adamlar, birtek edipleri Kur'ân'ın birtek sûresine nazîre yapıp Kur'ân'ın hücumundan kurtulmasını temin ederek, kısa ve kolay yolu terk edip can, mal, iyâlini tehlikeye atıp, en müşkülâtlı yola sülûk eder mi?

Elhâsıl: Meşhur Câhız'ın dediği gibi, *"Muâraza-yı bi'l-huruf mümkün olmadı, muharebe-yi bi's-süyûfa mecbur oldular.."*[2]

Eğer denilse: Bazı muhakkik ulemâ demişler ki: "Kur'ân'ın bir sûresine değil, birtek âyetine, hatta birtek cümlesine, hatta birtek kelimesine muâraza edilmez ve edilmemiş." Bu sözler mübalâğa görünüyor

---

1 Bakara sûresi, 2/23; Yûnus sûresi, 10/38; Hûd sûresi, 11/13; İsrâ sûresi, 17/88; Kasas sûresi, 28/49.

2 Bkz.: es-Suyûtî, *el-İtkân* 2/313-314; Hüseyin Cisrî, *Risâle-i Hamîdiye (Türkçe terceme)* s.42.

ve akıl kabul etmiyor. Çünkü beşerin sözlerinde Kur'ân cümlelerine benzeyen çok cümleler var. Bu sözün sırr-ı hikmeti nedir?

Elcevap: İ'câz-ı Kur'ân'da iki mezhep var:

Mezheb-i ekser ve râcih odur ki, Kur'ân'daki letâif-i belâgat ve mezâyâ-yı meânî, kudret-i beşerin fevkindedir.

İkinci, mercûh mezhep odur ki; Kur'ân'ın bir sûresine muâraza, kudret-i beşer dahilindedir. Fakat Cenâb-ı Hak, mucize-i Ahmediye *(aleyhissalâtü vesselâm)* olarak men etmiş. Nasıl ki bir adam ayağa kalkabilir. Fakat eser-i mucize olarak bir nebî dese ki, "Sen kalkamayacaksın," o da kalkamazsa mucize olur. Şu mezheb-i mercûha "Sarfe Mezhebi" denilir. Yani, Cenâb-ı Hak cin ve insi men etmiş ki, Kur'ân'ın bir sûresine mukabele edemesinler. Eğer men etmeseydi, cin ve ins bir sûresine mukabele ederdi. İşte şu mezhebe göre, "bir kelimesine de muâraza edilmez" diyen ulemânın sözleri hakikattir. Çünkü madem Cenâb-ı Hak i'câz için onları men etmiş, muârazaya ağızlarını açamazlar. Ağızlarını açsalar da izn-i ilâhî olmazsa kelimeyi çıkaramazlar.

Amma mezheb-i râcih ve ekser olan mezheb-i evvele göre dahi, o ulemânın beyan ettiği fikrin şöyle bir ince vechi vardır ki:

Kur'ân-ı Hakîm'in cümleleri, kelimeleri birbirine bakar. Bazı olur, bir kelime on yere bakar; onda, on nükte-i belâgat, on münasebet bulunuyor. Nasıl ki, İşârâtü'l-İ'câz nâmındaki tefsirde, Fâtiha'nın bazı cümleleri içinde ve الٓمٓ ۝ ذٰلِكَ الْكِتَابُ لَا رَيْبَ ۛ فِيهِ[1] cümleleri içinde, şu nüktelerden bazı numûneleri göstermişiz.

Meselâ, nasıl ki münakkaş bir sarayda, müteaddit, muhtelif nakışların düğümü hükmünde bir taşı, bütün nakışlara bakacak bir yerde yerleştirmek, bütün o duvarı nukuşuyla bilmeye mütevakkıftır. Hem nasıl ki, insanın başındaki gözbebeğini yerinde yerleştirmek, bütün cesedin münasebâtını ve vezâif-i acîbesini ve gözün o vezâife karşı vaziyetini bilmekle oluyor. Öyle de, ehl-i hakikatin çok ileri giden bir kısmı, Kur'ân'ın kelimâtında pek çok münasebâtı ve sâir âyetlere, cümlelere bakan vücuhları, alâkaları göstermişler. Husûsan ulemâ-yı ilm-i huruf daha ileri gidip, bir harf-i Kur'ân'da bir sayfa kadar esrarı, ehline beyan ederek isbat etmişler.

Hem madem Hâlık-ı külli şey'in kelâmıdır; her bir kelimesi, kalb ve çekirdek hükmüne geçebilir. Etrafında esrardan müteşekkil bir cesed-i

---

1 "Elif, Lâm, Mîm. İşte (eşsiz, mucize) Kitap: Onun (Allah tarafından indirildiği ve baştan sona hakikatler mecmuası olduğu) hakkında hiçbir şüphe yoktur." (Bakara sûresi, 2/1, 2).

mânevîye, kalb.. ve bir şecere-i mâneviyeye, çekirdek hükmüne geçebilir…

İşte, insanın sözlerinde, Kur'ân'ın kelimeleri gibi kelimeler, belki cümleler, âyetler bulunabilir. *Fakat Kur'ân'da çok münasebât gözetilerek bir tarz ile yerleştirildiği yerde, bir ilm-i muhit lâzım ki, öyle yerli yerine yerleşsin…*

Üçüncü Nükte

Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan'ın hülâsatü'l-hülâsa bir icmâl-i mahiyeti için, bir vakit Arabî ibare ile bir tefekkür-ü hakikîyi Cenâb-ı Hak benim kalbime ihsan etmişti. Şimdi, aynen o tefekkürü, Arabî olarak yazacağız, sonra manasını beyan edeceğiz, işte:

سُبْحَانَ مَنْ شَهِدَ عَلٰى وَحْدَانِيَّتِهٖ وَصَرَّحَ بِأَوْصَافِ جَمَالِهٖ وَجَلَالِهٖ وَكَمَالِهِ الْقُرْاٰنُ الْحَكِيمُ الْمُنَوَّرُ جِهَاتُهُ السِّتُّ اَلْحَاوِي لِسِرِّ إِجْمَاعِ كُلِّ كُتُبِ الْأَنْبِيَاءِ وَالْأَوْلِيَاءِ وَالْمُوَحِّدِينَ الْمُخْتَلِفِينَ فِي الْأَعْصَارِ وَالْمَشَارِبِ وَالْمَسَالِكِ الْمُتَّفِقِينَ بِقُلُوبِهِمْ وَعُقُولِهِمْ عَلٰى تَصْدِيقِ أَسَاسَاتِ الْقُرْاٰنِ وَكُلِّيَّاتِ أَحْكَامِهٖ عَلٰى وَجْهِ الْإِجْمَالِ وَهُوَ مَحْضُ الْوَحْيِ بِإِجْمَاعِ الْمُنْزِلِ وَالْمُنْزَلِ وَالْمُنْزَلِ عَلَيْهِ وَعَيْنُ الْهِدَايَةِ بِالْبَدَاهَةِ وَمَعْدِنُ أَنْوَارِ الْإِيمَانِ بِالضَّرُورَةِ وَمَجْمَعُ الْحَقَائِقِ بِالْيَقِينِ وَمُوصِلٌ إِلَى السَّعَادَةِ بِالْعِيَانِ وَذُو الْأَثْمَارِ الْكَامِلِينَ بِالْمُشَاهَدَةِ وَمَقْبُولُ الْمَلَكِ وَالْإِنْسِ وَالْجَانِّ بِالْحَدْسِ الصَّادِقِ مِنْ تَفَارِيقِ الْأَمَارَاتِ وَالْمُؤَيَّدُ بِالدَّلَائِلِ الْعَقْلِيَّةِ بِاتِّفَاقِ الْعُقَلَاءِ الْكَامِلِينَ وَالْمُصَدَّقُ مِنْ جِهَةِ الْفِطْرَةِ السَّلِيمَةِ بِشَهَادَةِ اطْمِئْنَانِ الْوِجْدَانِ وَالْمُعْجِزَةُ الْأَبَدِيَّةُ الْبَاقِي وَجْهُ إِعْجَازِهٖ عَلٰى مَرِّ الزَّمَانِ بِالْمُشَاهَدَةِ وَالْمُنْبَسِطُ دَائِرَةُ إِرْشَادِهٖ مِنَ الْمَلَإِ الْأَعْلٰى إِلٰى مَكْتَبِ الصِّبْيَانِ يَسْتَفِيدُ مِنْ عَيْنِ دَرْسِ اَلْمَلٰئِكَةُ مَعَ الصَّبِيِّينَ وَكَذَا هُوَ ذُو الْبَصَرِ الْمُطْلَقِ يَرَى الْأَشْيَاءَ بِكَمَالِ الْوُضُوحِ وَالظُّهُورِ وَيُحِيطُ بِهَا وَيُقَلِّبُ الْعَالَمَ فِي يَدِهٖ وَيُعَرِّفُهُ لَنَا كَمَا يُقَلِّبُ صَانِعُ السَّاعَةِ السَّاعَةَ فِي كَفِّهٖ وَيُعَرِّفُ لِلنَّاسِ فَهٰذَا الْقُرْاٰنُ الْعَظِيمُ الشَّانِ هُوَ الَّذِي يَقُولُ مُكَرَّرًا ﴿اَللّٰهُ لَا إِلٰهَ إِلَّا هُوَ[1]﴾، ﴿فَاعْلَمْ أَنَّهُ لَا إِلٰهَ إِلَّا اللّٰهُ[2]﴾

---

1 "Allah o ilâhtır ki Kendisinden başka ilâh yoktur." (Bakara sûresi, 2/255; Âl-i İmran sûresi, 3/2; Nisâ sûresi, 4/87; Tevbe sûresi, 9/129; Tâhâ sûresi, 20/8; Neml sûresi, 27/26; Kasas sûresi, 28/70; Teğâbün sûresi, 64/13)

2 "O halde şu gerçeği hiç unutma ki: Allah'tan başka ilah yoktur." (Muhammed sûresi, 47/19)

İşte şu tefekkür-ü Arabî'nin tercümesi ve meâli şudur ki, yani:

Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan'ın altı ciheti parlaktır ve nurludur. Evham ve şübehât içine giremez. Çünkü arkası Arş'a dayanıyor, o cihette nur-u vahiy var. Önünde ve hedefinde saadet-i dâreyn var. Ebede, âhirete el atmış; cennet ve saadet nuru var. Üstünde sikke-i i'câz parlıyor. Altında burhan ve delil direkleri var. İçi hâlis hidayet, sağı [1] أَفَلَا يَعْقِلُونَ *'ler ile ukûlü istintakla "sadakte" dedirtiyor. Solunda kalblere ezvâk-ı ruhanî vermekle, vicdanları istişhad ederek "bârekâllah" dediren Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan'a hangi köşeden, hangi cihetten evham ve şübehâtın hırsızları girebilir!..*[2]

Evet Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan asırları, meşrepleri, meslekleri muhtelif olan enbiyânın, evliyanın, muvahhidînin kitaplarının sırr-ı icmâını câmidir. Yani bütün o ehl-i kalb ve akıl, Kur'ân-ı Hakîm'in mücmel ahkâmını ve esâsâtını tasdik eder bir surette, o esâsâtı kitaplarında zikredip kabul etmişler. Demek onlar, Kur'ân şecere-i semâvîsinin kökleri hükmündedirler. Hem Kur'ân-ı Hakîm, vahye istinad ediyor ve vahiydir. Çünkü Kur'ân'ı nâzil eden Zât-ı Zülcelâl, mucizât-ı Ahmediye (aleyhissalâtü vesselâm) ile Kur'ân vahiy olduğunu gösterir, isbat eder. Ve nâzil olan Kur'ân dahi, üstündeki i'câz ile gösterir ki, Arş'tan geliyor. Ve münzel-i aleyh olan Resûl-i Ekrem'in (aleyhissalâtü vesselâm) bidayet-i vahiydeki telâşı[3] *ve nüzûl-ü vahiy vaktindeki vaziyet-i bîhuşu*[4] *ve herkesten ziyâde Kur'ân'a karşı ihlâs ve hürmeti gösteriyor ki, vahiy olup ezelden geliyor, O'na misafir oluyor…*

Hem o Kur'ân –bilbedâhe– mahz-ı hidayettir. Çünkü onun muhalifi –bilmüşâhede– küfrün dalâletidir. Hem –bizzarure– Kur'ân, envâr-ı imaniyenin madenidir. Elbette envâr-ı imaniyenin aksi zulümâttır. Çok Sözler'de bunu kat'î olarak isbat etmişiz.

Hem Kur'ân, –bilyakîn– hakâikin mecmaıdır. Hayâlât ve hurâfât, içine giremez. Teşkil ettiği hakikatli Âlem-i İslâmiyet, izhar ettiği esaslı şeriat ve gösterdiği âlî kemâlâtın şehâdetiyle, âlem-i gayba ait olan bahislerinde dahi, âlem-i şehâdetteki bahisleri gibi ayn-ı hakâik olduğunu ve içinde hilâf bulunmadığını isbat eder…

---

1 "Hâlâ akıllanmazlar mı?" (Yâsîn sûresi, 36/68). Ayrıca أَفَلَا تَعْقِلُونَ şeklinde muhatap sigasıyla çok yerlerde geçmektedir. Bkz.: Bakara sûresi, 2/44, 76; Âl-i İmran sûresi, 3/65; En'âm sûresi, 6/32; A'râf sûresi; 7/169; Yûnus sûresi, 10/16; ...

2 Bkz.: Bakara sûresi, 2/2; Yûnus sûresi, 10/37; Secde sûresi, 32/2; Fussilet sûresi, 41/42.

3 Bkz.: Kıyâmet sûresi, 75/16; Tâhâ sûresi, 20/114.

4 Buhârî, *bed'ü'l-vahy* 2, *bed'ü'l-halk* 6; Müslim, *fezâil* 86-88.

Hem Kur'ân, –bilayân ve şüphesiz– saadet-i dâreyne îsâl eder, beşeri ona sevk eder. Kimin şüphesi varsa, bir defa Kur'ân'ı okusun ve dinlesin, ne diyor…

Hem Kur'ân'ın verdiği meyveler hem mükemmeldir, hem hayattardır. Öyleyse, Kur'ân ağacının kökü hakikattedir, hayattardır. Çünkü meyvenin hayatı, ağacın hayatına delâlet eder. İşte, bak, her asırda ne kadar asfiya ve evliya gibi mükemmel ve kâmil zîhayat ve zînur meyveler vermiş…

Hem hadsiz müteferrik emârelerden neşet eden bir hads ve kanaatle Kur'ân, hem ins, hem cin, hem meleğin makbulü ve mergûbudur ki, okunduğu vakit onlar, iştiyakla pervane gibi etrafına toplanıyorlar…

Hem Kur'ân vahiy olmakla beraber, delâil-i akliye ile teyid ve tahkim edilmiş. Evet, kâmil ukalânın ittifakı buna şahittir. Başta ulemâ-yı ilm-i kelâmın allâmeleri ve İbni Sina, İbni Rüşd gibi felsefenin dâhileri, –müttefikan– esâsât-ı Kur'âniye'yi usûlleriyle, delilleriyle isbat etmişler.

Hem Kur'ân, fıtrat-ı selîme cihetiyle musaddaktır. Eğer bir arıza ve bir maraz olmazsa her bir fıtrat-ı selîme onu tasdik eder. Çünkü itmînan-ı vicdan ve istirahat-i kalb, onun envârıyla olur. Demek fıtrat-ı selîme, vicdanın itmînanı şehâdetiyle onu tasdik ediyor. Evet fıtrat, lisân-ı hâliyle Kur'ân'a der: "Fıtratımızın kemâli sensiz olamaz." Şu hakikati çok yerlerde isbat etmişiz.

Hem Kur'ân, bilmüşâhede ve bilbedâhe, ebedî ve dâimî bir mucizedir. Her vakit i'câzını gösterir. Sâir mucizât gibi sönmez, vakti bitmez, ebedîdir.

Hem Kur'ân'ın mertebe-i irşadında öyle bir genişlik var ki; birtek dersinde Hazreti Cebrail (aleyhisselâm), bir tıfl-ı nevresîde ile omuz omuza o dersi dinler, hisselerini alırlar. Ve İbni Sina gibi en dâhi feylesof, en âmî bir ehl-i kıraatle diz dize aynı dersi okurlar, derslerini alırlar. Hatta bazen olur ki o âmî adam, kuvvet ve safvet-i iman cihetiyle, İbni Sina'dan daha ziyâde istifade eder.

Hem Kur'ân'ın içinde öyle bir göz var ki, bütün kâinatı görür, ihata eder ve bir kitabın sayfaları gibi kâinatı göz önünde tutar, tabakâtını ve âlemlerini beyan eder. Bir saatin sanatkârı nasıl saatini çevirir, açar, gösterir, tarif eder; Kur'ân dahi, elinde kâinatı tutmuş, öyle yapıyor. İşte şöyle bir Kur'ân-ı Azîmüşşân'dır ki, فَاعْلَمْ أَنَّهُ لَا إِلٰهَ إِلَّا اللّٰهُ[1] *der, vahdâniyeti ilân eder.*

---

1 "O halde şu gerçeği hiç unutma ki: Allah'tan başka ilah yoktur." (Muhammed sûresi, 47/19)

اَللّٰهُمَّ اجْعَلِ الْقُرْاٰنَ لَنَا فِي الدُّنْيَا قَرِينًا وَفِي الْقَبْرِ مُونِسًا وَفِي الْقِيَامَةِ شَفِيعًا وَعَلَى الصِّرَاطِ نُورًا وَمِنَ النَّارِ سِتْرًا وَحِجَابًا وَفِي الْجَنَّةِ رَفِيقًا وَإِلَى الْخَيْرَاتِ كُلِّهَا دَلِيلًا وَإِمَامًا.

اَللّٰهُمَّ نَوِّرْ قُلُوبَنَا وَقُبُورَنَا بِنُورِ الْإِيمَانِ وَالْقُرْاٰنِ وَنَوِّرْ بُرْهَانَ الْقُرْاٰنِ بِحَقِّ وَبِحُرْمَةِ مَنْ أُنْزِلَ عَلَيْهِ الْقُرْاٰنُ، عَلَيْهِ وَعَلٰى اٰلِهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ مِنَ الرَّحْمٰنِ الْحَنَّانِ، اٰمِينَ.[1]

On Dokuzuncu Nükteli İşaret

Sâbık işaretlerde, Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)* Cenâb-ı Hakk'ın resûlü olduğu gayet kat'î ve şüphesiz bir surette isbat edildi. İşte, risaleti binler delâil-i kat'iye ile sabit olan Muhammed-i Arabî *(aleyhissalâtü vesselâm)*, vahdâniyet-i ilâhiyenin ve saadet-i ebediyenin en parlak bir delili ve en kat'î bir burhanıdır. Biz şu İşaret'te, o muşrık, parlak delile ve nâtık-ı sâdık burhana, hülâsatü'l-hülâsa bir icmâl ile küçük bir tarif yapacağız. Çünkü madem o delildir ve neticesi mârifet-i ilâhiyedir; elbette delili tanımak ve vech-i delâletini bilmek lâzımdır. Öyleyse, biz de gayet muhtasar bir hülâsa ile vech-i delâletini ve sıhhatini beyan edeceğiz, şöyle ki:

Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)*, şu kâinatın mevcudâtı gibi, Hâlık-ı kâinat'ın vücûduna ve vahdetine kendi Zât'ı delâlet ettiği gibi, o kendi delâlet-i zâtiyesini, bütün mevcudâtın delâletiyle beraber, lisanıyla ilân etmiştir. Madem delildir, biz o delilin hüccet ve istikâmetine ve sıdk ve hakkaniyetine on beş esasta işaret ederiz:

Birinci Esas: Hem zâtıyla, hem lisanıyla, hem delâlet-i hâliyle, hem kâliyle, kâinatın Sâni'ine delâlet eden şu delil, hem hakikat-i kâinatça musaddak, hem sâdıktır. Çünkü bütün mevcudâtın vahdâniyete delâletleri, elbette vahdâniyeti söyleyen zâtı tasdik hükmündedir. *Demek söylediği dâvâ da umum kâinatça musaddaktır.*

Hem beyan ettiği kemâl-i mutlak olan vahdâniyet-i ilâhiye ve hayr-ı mutlak olan saadet-i ebediye, bütün hakâik-i âlemin hüsün ve kemâline muvafık ve mutabık olduğundan; O, dâvâsında elbette sâdıktır. *Demek*

---

[1] "Allah'ım! Kur'ân'ı bizim için dünyada yoldaş, kabirde candaş, kıyâmette şefaatçi, Sırat köprüsünde nur, cehennem ateşine karşı örtü ve perde, cennette arkadaş ve bütün hayırlı işlere götüren rehber ve önder eyle.

Allah'ım! Kalblerimizi ve kabirlerimizi iman ve Kur'ân nuruyla nurlandır. Kendisine Kur'ân indirilen Zât hürmeti ve hakkı için, Kur'ân'ın doğruluğunu ve hakkaniyetini ayan beyan herkese göster. O'na ve âline Rahmân ve Hannân olan Allah'tan salât ve selâm olsun, âmîn..."

Resûl-i Ekrem (aleyhissalâtü vesselâm), vahdâniyet-i ilâhiyeye ve saadet-i ebediyeye bir burhan-ı nâtık-ı sâdık ve musaddaktır.

İkinci Esas: Hem o delil-i sâdık ve musaddak, madem umum enbiyânın fevkinde binler mucizât.. ve neshedilmeyen bir şeriat.. ve umum cin ve inse şâmil bir davet sahibi olduğundan, elbette umum enbiyânın reisidir. Öyleyse, umum enbiyânın mucizâtlarının sırrını ve ittifaklarını câmîdir. *Demek, bütün enbiyânın kuvvet-i icmâı ve mucizâtlarının şehâdeti, onun sıdk ve hakkaniyetine bir nokta-yı istinad teşkil eder.*

Hem onun terbiyesi ve irşadı ve nur-u şeriatiyle kemâl bulan bütün evliya ve asfiyanın sultanı ve üstadıdır. Öyleyse, onların sırr-ı kerametlerini ve icmâkârâne tasdiklerini ve tahkiklerinin kuvvetini câmîdir. Çünkü onlar, üstadlarının açtığı ve kapıyı açık bıraktığı yolda gitmişler, hakikati bulmuşlar. Öyleyse, *onların bütün kerametleri ve tahkikatları ve icmâları, o mukaddes üstadlarının sıdk ve hakkaniyeti için bir nokta-yı istinad temin eder.*

Hem o burhan-ı vahdâniyet, sâbık işaretlerde görüldüğü gibi, o kadar kat'î, yakînî ve bâhir mucizeleri ve harika irhâsâtları ve şüphesiz delâil-i nübüvveti var ve o Zât'ı öyle bir tasdik ediyor ki, kâinat toplansa onların tasdikini ibtal edemez.

Üçüncü Esas: Hem o mucizât-ı bâhire sahibi olan vahdâniyet dellâlı ve saadet-i ebediye müjdecisi, kendi zât-ı mübarekinde öyle ahlâk-ı âliye ve vazife-i risaletinde öyle secâyâ-yı sâmiye ve tebliğ ettiği şeriat ve dininde öyle hasâil-i gâliye vardır ki, en şedit düşman dahi onu tasdik ediyor, inkâra mecal bulamıyor. Madem zâtında ve vazifesinde ve dininde en yüksek ve güzel ahlâkları ve en ulvî ve mükemmel seciyeleri ve en kıymettar ve makbul hasletleri bulunuyor. *Elbette O Zât, mevcudâttaki kemâlâtın ve ahlâk-ı âliyenin misali ve mümessili ve timsali ve üstadıdır. Öyleyse, zâtında ve vazifesinde ve dininde şu kemâlât ise, hakkaniyetine ve sıdkına o kadar kuvvetli bir nokta-yı istinaddır ki, hiçbir cihette sarsılmaz.*

Dördüncü Esas: Hem maden-i kemâlât ve muallim-i ahlâk-ı âliye olan o dellâl-ı vahdâniyet ve saadet, kendi kendine söylemiyor, belki söylettiriliyor.[1] Evet, Hâlık-ı kâinat tarafından söylettiriliyor. Üstad-ı Ezelî'sinden ders alır, sonra ders verir. Çünkü sâbık işaretlerde kısmen beyan edilen binler delâil-i nübüvvetle Hâlık-ı kâinat, bütün mucizâtı onun elinde halketmekle gösterdi ki:

---

[1] Bkz.: En'âm sûresi, 6/50; A'râf sûresi, 7/203; Yûnus sûresi, 10/15; Kehf sûresi, 18/110; Necm sûresi, 53/3-4...

O, O'nun hesabına konuşuyor, O'nun kelâmını tebliğ ediyor. Hem O'na gelen Kur'ân ise, içinde-dışında kırk vech-i i'câz ile gösterir ki; O, Cenâb-ı Hakk'ın tercümanıdır.

Hem o kendi zâtında bütün ihlâsıyla ve takvasıyla ve ciddiyetiyle ve emanetiyle ve sâir bütün ahvâl ve etvârıyla gösterir ki, O kendi nâmına, kendi fikriyle demiyor, belki Hâlık'ı nâmına konuşuyor.

Hem O'nu dinleyen bütün ehl-i hakikat, keşif ve tahkikle tasdik etmişler ve ilmelyakîn iman etmişler ki; O, kendi kendine konuşmuyor; belki Hâlık-ı kâinat O'nu konuşturuyor, ders veriyor, O'nunla ders verdiriyor. Öyle ise, onun sıdk ve hakkaniyeti, bu dört gayet kuvvetli esasların icmâına istinad eder.

Beşinci Esas: Hem o tercüman-ı kelâm-ı ezelî; ervahları görüyor, melâikelerle sohbet ediyor, cin ve insi de irşad ediyor. Değil ins ve cin âlemi, belki âlem-i ervah ve âlem-i melâike fevkinde ders alıyor ve mâverâsında münasebeti var ve ıttılâı vardır. Sâbık mucizâtı ve tevâtürle kat'î mâcerâ-yı hayatı, şu hakikati isbat etmiştir. Öyleyse, kâhinler ve sâir gaipten haber verenler gibi onun haberlerine değil cin, değil ervah, değil melâike, belki Cibril'den başka melâike-i mukarrabîn dahi karışamıyor. Hatta, ekser evkâtta onun arkadaşı olan Hazreti Cebrail'i dahi bazı geri bırakıyor.[1]

Altıncı Esas: Hem o melek, cin ve beşerin seyyidi olan Zât, şu kâinat ağacının en münevver ve mükemmel meyvesi.. ve rahmet-i ilâhiyenin timsali.. ve muhabbet-i rabbâniyenin misali.. ve Hakk'ın en münevver burhanı.. ve hakikatin en parlak sirâcı..[2] ve tılsım-ı kâinatın miftahı.. ve muammâ-yı hilkatin keşşâfı.. ve hikmet-i âlemin şârihi.. ve saltanat-ı ilâhiyenin dellâlı.. ve mehâsin-i sanat-ı rabbâniyenin vassâfı.. ve câmiiyet-i istidat cihetiyle O Zât, mevcudâttaki kemâlâtın en mükemmel enmûzecidir. Öyleyse, O Zât'ın şu evsafı ve şahsiyet-i mâneviyesi işaret eder, belki gösterir ki:

O Zât, kâinatın ille-i gâiyesidir. Yani, "O Zât'a şu kâinatın Hâlık'ı bakmış, kâinatı halketmiştir. Eğer onu îcad etmeseydi, kâinatı dahi îcad etmezdi" denilebilir.[3] *Evet, cin ve inse getirdiği hakâik-i Kur'âniye ve*

---

1 Kadı Iyâz, *eş-Şifâ* 1/204; el-Kurtubî, *el-Câmi' li ahkâmi'l-Kur'ân* 17/98; İbni Hacer, *Fethu'l-bârî* 13/484.

2 Bkz.: Ahzâb sûresi, 33/45-46.

3 Bkz.: et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-evsat* 6/314; et-Taberânî, *el-Mu'cemü's-sağîr* 2/182; el-Hâkim, *el-Müstedrek*, 2/672.

envâr-ı imaniye ve zâtında görünen ahlâk-ı âliye ve kemâlât-ı sâmiye, şu hakikate şahid-i kâtı'dır.

Yedinci Esas: Hem o burhan-ı hak ve sirâc-ı hakikat, öyle bir din ve şeriat göstermiştir ki, iki cihanın saadetini temin edecek desâtiri câmîdir. Ve câmî olmakla beraber, kâinatın hakâikini ve vezâifini ve Hâlık-ı kâinat'ın esmâsını ve sıfâtını, kemâl-i hakkaniyetle beyan etmiştir. İşte o İslâmiyet ve şeriat, öyle bir tarzda muhit ve mükemmeldir ve öyle bir surette kâinatı kendiyle beraber tarif eder ki, onun mahiyetine dikkat eden elbette anlar ki; o din, bu güzel kâinatı yapan Zât'ın, o kâinatı kendiyle beraber tarif edecek bir beyannâmesidir ve bir tarifesidir. Nasıl ki bir sarayın ustası, o saraya münasip bir tarife yapar, kendini vasıflarıyla göstermek için bir tarife kaleme alır.

Öyle de din ve şeriat-ı Muhammediye'de (aleyhissalâtü vesselâm) öyle bir ihata, bir ulviyet, bir hakkaniyet görünüyor ki, kâinatı halk ve tedbir edenin kaleminden çıktığını gösterir. Ve o kâinatı güzelce tanzim eden kim ise, şu dini güzelce tanzim eden yine O'dur. Evet, o nizam-ı ekmel, elbette bu nazm-ı ecmeli ister.

Sekizinci Esas: İşte mezkûr sıfatlarla muttasıf ve her cihet ile sarsılmaz, kuvvetli istinad noktalarına dayanan Muhammed-i Arabî *(aleyhissalâtü vesselâm)*, âlem-i şehâdete müteveccih olarak âlem-i gayb nâmına, cin ve insin başları üzerine ilân ederek istikbalde, gelecek asırlar arkasında duran akvâma ve milletlere hitap edip öyle bir nidâ eder ki; umum cin ve inse, umum yerlere, umum asırlara işittiriyor. Evet, işitiyoruz…

Dokuzuncu Esas: Hem öyle yüksek, kuvvetli hitap ediyor ki, bütün asırlar onu dinler. Evet, aksisedâsını her bir asır işitiyor.

Onuncu Esas: Hem O Zât'ın gidişatında görünüyor ki; görüyor, öyle haber veriyor. Çünkü en tehlikeli vakitlerde, kemâl-i metânetle, tereddütsüz, telâşsız söylüyor. Bazen olur, tek başıyla dünyaya meydan okuyor.[1]

On Birinci Esas: Hem bütün kuvvetiyle, öyle kuvvetli davet edip çağırır ki; yarı yeri ve nev-i beşerin beşte birini, sesine karşı "Lebbeyk" dedirtti, سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا[2] söylettirdi.

On İkinci Esas: Hem öyle bir ciddiyetle davet ve öyle esaslı bir surette terbiye eder ki, düsturlarını asırların cephesinde ve aktârın taşlarında nakşediyor ve dehirlerin yüzlerinde pâyidar ediyor.

---

1 Bkz.: Buhârî, *hibe* 33, *cihâd* 24, 46, 50, 82, 116, 117, 165, *edeb* 39, 116; Müslim, *fezâil* 48-49.

2 "İşittik ve itaat ettik…" (Bakara sûresi, 2/285).

On Üçüncü Esas: Hem tebliğ ettiği ahkâmın sağlamlığına öyle bir vüsuk ve güvenmekle söylüyor ve davet ediyor ki, dünya toplansa onu bir hükmünden geri çevirip pişman edemez. Buna şahit, bütün tarih-i hayatı ve siyer-i seniyyesidir.

On Dördüncü Esas: Hem öyle bir itmînan ile, bir itimat ile davet eder, tebliğ eder ki; kimseden minnet almaz, hiçbir müşkülâta karşı telâş etmez. Tereddütsüz, kemâl-i samimiyetle ve safvetle ve herkesten evvel kendisi amel edip kabul ederek, getirdiği ahkâmı ilân eder. Buna şahit ise herkesçe, dost ve düşmanca mâlûm olan meşhur zühdü ve istiğnâsı ve dünyanın fâni müzeyyenâtına adem-i tenezzülüdür.

On Beşinci Esas: Hem getirdiği dine herkesten ziyâde itaati ve Hâlık'ına karşı herkesten ziyâde ubûdiyeti ve menhiyâta karşı herkesten ziyâde takvası katiyen gösterir ki; O, Sultan-ı Ezel ve Ebed'in mübelliğidir, elçisidir ve O, Mâbud-u bilhakk'ın en hâlis abdidir ve Kelâm-ı Ezelî'nin tercümanıdır.

Şu on beş adet esasların neticesi şudur ki; *mezkûr evsafla muttasıf şu Zât, bütün kuvvetiyle bütün hayatında mükerreren ve mütemâdiyen* فَاعْلَمْ أَنَّهُ لَا إِلٰهَ إِلَّا اللهُ[1] *der, vahdâniyeti ilân eder.*

اَللّٰهُمَّ صَلِّ وَسَلِّمْ عَلَيْهِ وَعَلٰى اٰلِهٖ عَدَدَ حَسَنَاتِ أُمَّتِهٖ[2]

سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَآ إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَاۜ إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ[3]

1 "O halde şu gerçeği hiç unutma ki: Allah'tan başka ilah yoktur." (Muhammed sûresi, 47/19)

2 "Allah'ım! O'na ve O'nun Ehl-i Beyt'ine ümmetinin iyilikleri adedince salât ve selâm eyle."

3 "Sübhansın yâ Rab! Senin bize bildirdiğinden başka ne bilebiliriz ki? Her şeyi hakkıyla bilen, her şeyi hikmetle yapan sensin." (Bakara sûresi, 2/32)

Bir İkram-ı İlâhî ve Bir Eser-i İnâyet-i Rabbâniye

وَأَمَّا بِنِعْمَةِ رَبِّكَ فَحَدِّثْ[1] mazmûnuna mâsadak olmak emeliyle deriz:

Şu risalenin telifinde Cenâb-ı Hakk'ın bir eser-i inâyetini ve rahmetini zikredeceğim. Tâ, şu risaleyi okuyanlar ehemmiyetle baksınlar.

İşte şu risalenin telifi, hiç kalbimde yoktu. Çünkü risalet-i Ahmediye'ye *(aleyhissalâtü vesselâm)* dair Otuz Birinci ve On Dokuzuncu Sözler yazılmıştı. Birden bire, şu risaleyi yazmak için mücbir bir hatıra kalbe geldi.

Hem kuvve-i hâfızam, musibetler neticesi olarak sönmüştü. Hem meşrebimde, yazdığım eserlerde nakil suretiyle, "kâle-kıyle" suretiyle gitmemiştim. Hem yanımda kütüb-ü hadisiye ve siyer kitapları yoktur. Bununla beraber, "Tevekkeltü alallah" diyerek başladım. Öyle bir muvaffakiyet oldu ki, Eski Said'in kuvve-i hâfızasından ziyâde hâfızam yardım etti. Her iki-üç saatte, süratle otuz kırk sayfa yazıldı. Birtek saatte on beş sayfa yazılıyordu. Ekser Buhârî, Müslim, Beyhakî, Tirmizî, Şifâ-yı Şerif, Ebû Nuaym, Taberî gibi kitaplardan nakledîliyor. Hâlbuki bu nakilde hata olsa –hadis olduğu için– günah olması lâzım geldiğinden, kalbim titriyordu. Fakat anlaşıldı ki, inâyet var ve şu risaleye ihtiyaç var. İnşaallah sahih bir surette yazılmıştır. Şayet bazı elfâz-ı hadisiyede veya râvilerin isminde bir yanlış bulunsa, tashih edilerek müsamaha ile bakmalarını ihvanlarımdan rica ediyorum.

Said Nursî

Evet, biz müsveddeyi yazıyorduk. Üstadımız da söylüyordu. Yanında hiç kitap yoktu, hiç müracaat da etmiyordu; birden bire, gayet süratli söylüyordu, biz de yazıyorduk. İki üç saatte otuz-kırk, daha fazla sayfa yazıyorduk. Bizim de kanaatimiz geldi ki bu muvaffakiyet, mucizât-ı nebeviyenin bir kerametidir.

Dâimî Hizmetkârı	Hizmetkârı ve müsvedde kâtibi	Müsvedde kâtibi, âhiret kardeşi	Müsvedde ve tebyiz kâtibi
Abdullah Çavuş	*Süleyman Sâmi*	*Hâfız Hâlid*	*Hâfız Tevfik*

---

1 "Ve Rabbinin nimetini anlat da anlat." (Duhâ sûresi, 93/11).

Mucizât-ı Ahmediye'nin Birinci Zeyli

On Dokuzuncu Söz, Risalet-i Ahmediye'ye *(aleyhissalâtü vesselâm)* ve zeyli, şakk-ı kamer mucizesine dair olduğundan makam münâsebetiyle buraya alınmıştır.

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

"On Dört Reşehât"ı tazammun eden On Dördüncü Lem'anın

Birinci Reşhası

Rabbimizi bize tarif eden üç büyük, küllî muarrif var:

✓Birisi şu *kitab-ı kâinattır* ki, bir nebze şehâdetini on üç Lem'a ile Arabî Nur Risalesi'nden On Üçüncü Ders'ten işittik.

✓Birisi şu kitab-ı kebîrin âyet-i kübrâsı olan *Hâtemü'l-enbiyâ'dır (aleyhissalâtü vesselâm).*

✓Birisi de *Kur'ân-ı Azîmüşşân*'dır.

Şimdi, şu ikinci burhan-ı nâtık olan Hâtemü'l-enbiyâ'yı *(aleyhissalâtü vesselâm)* tanımalıyız, dinlemeliyiz. Evet, o burhanın şahs-ı mânevîsine bak:

Sath-ı arz bir mescid, Mekke bir mihrap, Medine bir minber… O burhan-ı bâhir olan Peygamberimiz (aleyhissalâtü vesselâm) bütün ehl-i imana imam, bütün insanlara hatip, bütün enbiyâya reis, bütün evliyaya seyyid, bütün enbiyâ ve evliyadan mürekkep bir halka-yı zikrin serzâkiri…

Bütün enbiyâ hayattar kökleri, bütün evliya tarâvettar semereleri bir şecere-i nurâniyedir ki; her bir dâvâsını, mucizâtlarına istinat eden bütün enbiyâ ve kerametlerine itimat eden bütün evliya, tasdik edip imza ediyorlar. Zira O, لَا إِلٰهَ إِلَّا اللهُ[1] *der, dâvâ eder. Bütün sağ ve sol, yani mazi ve müstakbel taraflarında saf tutan o nurâni zâkirler, aynı kelimeyi tekrar ederek, icmâ ile, mânen "sadakte ve bilhakkı natakte" derler. Hangi vehmin haddi var ki, böyle hesapsız imzalarla teyid edilen bir müddeâya parmak karıştırsın!..*

---

1 "Allah'tan başka ilâh yoktur." (Sâffât sûresi, 37/35; Muhammed sûresi, 47/19)

İkinci Reşha

O nurâni burhan-ı tevhid, nasıl ki iki cenâhın icmâ ve tevâtürüyle teyid ediliyor. Öyle de, Tevrat ve İncil gibi kütüb-ü semâviyenin[1(Hâşiye)] yüzler işârâtı.. ve irhâsâtın binler rumuzâtı.. ve hâtiflerin meşhur beşârâtı.. ve kâhinlerin mütevâtir şehâdâtı.. ve şakk-ı kamer gibi binler mucizâtının delâlâtı.. ve şeriatın hakkaniyeti ile teyid ve tasdik ettikleri gibi; zâtında gayet kemâldeki ahlâk-ı hamîdesi.. ve vazifesinde nihayet hüsnündeki secâyâ-yı gâliyesi.. ve kemâl-i emniyeti.. ve kuvvet-i imanını ve gayet itmînanını ve nihayet vüsûkunu gösteren fevkalâde takvası.. fevkalâde ubûdiyeti.. fevkalâde ciddiyeti.. fevkalâde metâneti, dâvâsında nihayet derecede sâdık olduğunu güneş gibi âşikâre gösteriyor.

Üçüncü Reşha

Eğer istersen gel, asr-ı saadete, Ceziretü'l-Arab'a gideriz. Hayalen olsun, onu vazife başında görüp ziyaret ederiz. İşte, bak:

Hüsn-ü sîret ve cemâl-i suret ile mümtaz bir zâtı görüyoruz ki; elinde mu'ciz-nümâ bir kitap, lisanında hakâik-âşinâ bir hitap, bütün benîâdeme, belki cin ve inse ve meleğe, belki bütün mevcudâta karşı bir hutbe-i ezeliyeyi tebliğ ediyor. Sırr-ı hilkat-i âlem olan muammâ-yı acibânesini hall ve şerh edip ve sırr-ı kâinat olan tılsım-ı muğlâkını feth ve keşfederek, bütün mevcudâttan sorulan, bütün ukûlü hayret içinde meşgul eden üç müşkül ve müthiş suâl-i azîm olan "Necisin? Nereden geliyorsun? Nereye gidiyorsun?" suâllerine mukni, makbul cevap verir.

Dördüncü Reşha

Bak, öyle bir ziya-yı hakikat neşreder ki, eğer onun o nurâni daire-i hakikat-i irşadından hariç bir surette kâinata baksan, elbette kâinatın şeklini bir matemhâne-i umumî hükmünde ve mevcudâtı birbirine ecnebi, belki düşman ve câmidâtı dehşetli cenazeler ve bütün zevilhayatı zeval ve firakın sillesiyle ağlayan yetimler hükmünde görürsün.

Şimdi bak, onun neşrettiği nur ile o matemhâne-i umumî, şevk u cezbe içinde bir zikirhâneye inkılâb etti. O ecnebi, düşman mevcudât, birer

---

1 (Hâşiye) Hüseyin Cisrî, Risâle-i Hamîdiye'sinde, yüz işârâtı o kitaplardan çıkarmıştır.[*1] Tahriften sonra bu kadar bulunsa, elbette daha evvel çok tasrihat varmış.

[*1] Hüseyin Cisrî, *Risâle-i Hamîdiye (Türkçe terceme)* s.52-94.

dost ve kardeş şekline girdi. O câmidât-ı meyyite-i sâmite, birer mûnis memur, birer musahhar hizmetkâr vaziyetini aldı. Ve o ağlayıcı ve şekvâ edici, kimsesiz yetimler, birer tesbih içinde zâkir veya vazife paydosundan şâkir suretine girdi.

Beşinci Reşha

Hem o nur ile kâinattaki harekât, tenevvüât, tebeddülât, tagayyürât, manasızlıktan ve abesiyetten ve tesadüf oyuncaklığından çıkıp, birer mektubat-ı rabbâniye, birer sayfa-yı âyât-ı tekviniye, birer merâyâ-yı esmâ-yı ilâhiye ve âlem dahi bir kitab-ı hikmet-i samedâniye mertebesine çıktılar.

Hem insanı bütün hayvanâtın mâdûnuna düşüren hadsiz zaaf ve aczi, fakr ve ihtiyâcâtı.. ve bütün hayvanlardan daha bedbaht eden vâsıtayı nakl-i hüzün ve elem ve gam olan aklı, o nur ile nurlandığı vakit; insan, bütün hayvanât, bütün mahlûkat üstüne çıkar. O nurlanmış acz, fakr, akıl ile, niyaz ile nazenin bir sultan.. ve fîzar ile nazdar bir halife-i zemin olur.

Demek o nur olmazsa kâinat da, insan da, hatta her şey dahi hiçe iner. Evet, elbette böyle bedî bir kâinatta böyle bir zât lâzımdır. Yoksa kâinat ve eflâk olmamalıdır.

Altıncı Reşha

İşte o Zât; bir saadet-i ebediyenin muhbiri, müjdecisi.. bir rahmet-i bînihâyenin kâşifi ve ilâncısı.. ve saltanat-ı rubûbiyetin mehâsininin dellâlı, seyircisi.. ve künûz-u esmâ-yı ilâhiyenin keşşâfı, göstericisi olduğundan, böyle baksan –yani ubûdiyeti cihetiyle– onu bir misal-i muhabbet, bir timsal-i rahmet, bir şeref-i insaniyet, en nurâni bir semere-i şecere-i hilkat göreceksin. Şöyle baksan –yani risaleti cihetiyle– bir burhan-ı hak, bir sirâc-ı hakikat, bir şems-i hidayet, bir vesile-i saadet görürsün.

İşte, bak; nasıl berk-i hâtif gibi onun nuru, şarktan garbı tuttu. Ve nısf-ı arz ve hums-u beşer, onun hediye-i hidayetini kabul edip hırz-ı can etti. Bizim nefis ve şeytanımıza ne oluyor ki, böyle bir Zât'ın bütün dâvâlarının esası olan لَآ إِلٰهَ إِلَّا اللّٰهُ[1] 'ı, bütün merâtibiyle beraber kabul etmesin?

---

1 "Allah'tan başka ilâh yoktur." (Sâffât sûresi, 37/35; Muhammed sûresi, 47/19)

Yedinci Reşha

İşte, bak; şu cezire-i vâsiada vahşî ve âdetlerine mutaassıp ve inatçı muhtelif akvâmı, ne çabuk âdât ve ahlâk-ı seyyie-i vahşiyânelerini def'aten kal' ve ref' ederek, bütün ahlâk-ı hasene ile techiz edip bütün âleme muallim ve medenî ümeme üstad eyledi. Bak, değil zâhirî bir tasallut.. *belki akılları, ruhları, kalbleri, nefisleri feth ve teshir ediyor. Mahbub-u kulûb, muallim-i ukûl, mürebbi-i nüfûs, sultan-ı ervah oldu.*

Sekizinci Reşha

Bilirsin ki; sigara gibi küçük bir âdeti, küçük bir kavimde, büyük bir hâkim, büyük bir himmetle, ancak daimî kaldırabilir. Hâlbuki, bak:

Bu Zât, büyük ve çok âdetleri, hem inatçı, mutaassıp, büyük kavimlerden, zâhirî küçük bir kuvvetle, küçük bir himmetle, az bir zamanda ref' edip, yerlerine öyle secâyâ-yı âliyeyi –ki dem ve damarlarına karışmış derecede sabit olarak– vaz' ve tesbit eyliyor. Bunun gibi daha pek çok harika icraatı yapıyor. İşte, şu asr-ı saadeti görmeyenlere, Ceziretü'l-Arab'ı gözlerine sokuyoruz. Haydi, yüzer feylesofu alsınlar, oraya gitsinler, yüz sene çalışsınlar! O Zât'ın o zamana nisbeten bir senede yaptığının yüzden birisini acaba yapabilirler mi?..

Dokuzuncu Reşha

Hem bilirsin; küçük bir adam, küçük bir haysiyetle, küçük bir cemaatte, küçük bir meselede, münâzaralı bir dâvâda, hicapsız, pervâsız, küçük fakat hacâlet-âver bir yalanı, düşmanları yanında hilesini hissettirmeyecek derecede teessür ve telâş göstermeden söyleyemez. Şimdi bak bu Zât'a:

Pek büyük bir vazifede, pek büyük bir vazifedar, pek büyük bir haysiyetle, pek büyük emniyete muhtaç bir hâlde, pek büyük bir cemaatte, pek büyük husumet karşısında, pek büyük meselelerde, pek büyük dâvâda, pek büyük bir serbestiyetle, bilâ-pervâ, bilâ-tereddüt, bilâ-hicap, telâşsız, samimî bir safvetle, büyük bir ciddiyetle, hasımlarının damarlarına dokunduracak şedit, ulvî bir surette söylediği sözlerinde hiç hilâf bulunabilir mi? Hiç hile karışması mümkün müdür? Kellâ!

إِنْ هُوَ إِلَّا وَحْيٌ يُوحٰى[1] *Evet, hak aldatmaz, hakikatbîn aldanmaz. Hak*

[1] "O, kendisine vahyedilen bir vahiyden başka bir şey değildir." (Necm sûresi, 53/4)

olan mesleği hileden müstağnîdir, hakikatbînin gözüne hayalin ne haddi var ki hakikat görünsün, aldatsın?

Onuncu Reşha

İşte, bak; ne kadar merak-âver, ne kadar cazibedar, ne kadar lüzumlu, ne kadar dehşetli hakâiki gösterir ve mesâili isbat eder. Bilirsin ki, en ziyade insanı tahrik eden meraktır. Hatta, eğer sana denilse, "Yarı ömrünü, yarı malını versen, kamerden ve Müşteri'den biri gelir, kamerde ve Müşteri'de ne var, ne yok, ahvâlini sana haber verecek. Hem doğru olarak senin istikbalini ve başına ne geleceğini doğru olarak haber verecek"; merakın varsa, vereceksin.

Hâlbuki şu Zât, öyle bir Sultan'ın ahbârını söylüyor ki; memleketinde kamer, bir sinek gibi, bir pervane etrafında döner. O arz olan o pervane ise, bir lâmba etrafında pervaz eder. Ve o güneş olan lâmba ise, O Sultan'ın binler menzillerinden bir misafirhânesinde, binler misbahlar içinde bir lâmbasıdır.

Hem öyle acâib bir âlemden hakikî olarak bahsediyor ve öyle bir inkılâptan haber veriyor ki; binler küre-i arz bomba olsa, patlasalar, o kadar acîb olmaz. Bak, onun lisanında
إِذَا الشَّمْسُ كُوِّرَتْ[1] ، إِذَا السَّمَاءُ انْفَطَرَتْ[2] ، اَلْقَارِعَةُ[3] *gibi sûreleri işit...*

Hem öyle bir istikbalden doğru olarak haber veriyor ki, şu dünyevî istikbal ona nisbeten bir katre serap hükmündedir. Hem öyle bir saadetten haber veriyor ki, bütün saadet-i dünyeviye ona nisbeten bir berk-i zâilin bir şems-i sermede nisbeti gibidir.

On Birinci Reşha

Böyle acîb ve muammâ-âlûd şu kâinatın perde-i zâhiriyesi altında, elbette ve elbette böyle acâib bizi bekliyor. Böyle acâibi haber verecek, böyle harika ve fevkalâde mu'ciz-nümâ bir zât lâzımdır. Hem bu Zât'ın gidişatından görünüyor ki; *O, görmüş ve görüyor ve gördüğünü söylüyor. Hem bizi nimetleriyle perverde eden şu "Semâvât ve arzın İlâhı" bizden ne istiyor, marziyâtı nedir, pek sağlam olarak bize ders veriyor.*

---

1 "Güneş dürülüp ışığı söndüğü zaman." (Tekvir sûresi, 81/1)

2 "Gök yarıldığı zaman." (İnfitâr sûresi, 82/1)

3 "…kapıları döven ve dehşetiyle kalblere çarpan o kıyâmet felaketi…" (Kâria sûresi, 101/1).

Hem bunlar gibi daha pek çok merak-âver, lüzumlu hakâiki ders veren bu zâta karşı her şeyi bırakıp ona koşmak, onu dinlemek lâzım gelirken; ekser insanlara ne olmuş ki, sağır olup kör olmuşlar, belki divane olmuşlar ki bu hakkı görmüyorlar, bu hakikati işitmiyorlar, anlamıyorlar!..

On İkinci Reşha

İşte şu Zât, şu "Mevcudât Hâlıkı"nın vahdâniyetinin hakkaniyeti derecesinde hak bir burhan-ı nâtık, bir delil-i sâdık olduğu gibi, haşrin ve saadet-i ebediyenin dahi bir burhan-ı kâtıı, bir delil-i sâtııdır. Belki, nasıl ki O Zât, hidayetiyle saadet-i ebediyenin sebeb-i husûlü ve vesile-i vusûlüdür; öyle de, duasıyla, niyazıyla o saadetin sebeb-i vücûdu ve vesile-i îcadıdır.

Haşir meselesinde geçen şu sırrı, makam münasebetiyle tekrar ederiz, işte, bak:

✓*O Zât, öyle bir salât-ı kübrâda dua ediyor ki; güya şu cezire, belki arz, onun azametli namazıyla namaz kılar, niyaz eder.*

✓*Bak, hem öyle bir cemaat-i uzmâda niyaz ediyor ki, güya benîâdemin zaman-ı Âdem'den asrımıza, kıyâmete kadar bütün nurâni, kâmil insanlar, ona ittibâ ile iktidâ edip duasına âmîn diyorlar.*

✓*Hem bak, öyle bir hâcet-i âmme için dua ediyor ki; değil ehl-i arz, belki ehl-i semâvât, belki bütün mevcudât, niyazına "Evet, Yâ Rabbenâ! Ver, biz dahi istiyoruz!" deyip iştirak ediyorlar.*

✓*Hem öyle fakirâne, öyle hazînâne, öyle mahbubâne, öyle müştâkâne, öyle tazarrukârâne niyaz ediyor ki; bütün kâinatı ağlattırıyor, duasına iştirak ettiriyor.*

✓*Bak, hem öyle bir maksat, öyle bir gaye için dua ediyor ki; insanı ve âlemi, belki bütün mahlûkatı esfel-i sâfilînden, sukuttan, kıymetsizlikten, faydasızlıktan; âlâ-yı illiyyîne, yani kıymete, bekâya, ulvî vazifeye çıkarıyor.*

✓*Bak, hem öyle yüksek bir fîzâr-ı istimdatkârâne ve öyle tatlı bir niyaz-ı istirhamkârâne ile istiyor, yalvarıyor ki; güya bütün mevcudâta ve semâvâta ve Arş'a işittirip, vecde getirip, duasına "Âmin, Allahümme âmîn..." dedirtiyor.*

✓*Bak, hem öyle Semî, Kerîm bir Kadîr'den.. öyle Basîr, Rahîm bir Alîm'den hâcetini istiyor ki; bilmüşâhede, en hafî bir zîhayatın en hafî bir hâcetini, bir niyazını görür, işitir, kabul eder, merhamet eder. Çünkü istediğini –velev lisân-ı hâl ile olsun– verir. Ve öyle bir suret-i hakîmâne, basîrâne, rahîmânede verir ki, şüphe bırakmaz; bu terbiye ve tedbir, öyle bir Semî ve Basîr ve öyle bir Kerîm ve Rahîm'e hastır.*

On Üçüncü Reşha

Acaba bütün efâzıl-ı benîâdemi arkasına alıp, arz üstünde durup, Arş-ı Âzam'a müteveccihen el kaldırıp dua eden şu *"Şeref-i nev-i insan"* ve *"Ferîd-i kevn ü zaman"* ve bihakkın *"Fahr-i kâinat"* ne istiyor, bak, dinle:

Saadet-i ebediye istiyor.. bekâ istiyor.. likâ istiyor.. cennet istiyor. Hem, merâyâ-yı mevcudâtta ahkâmını ve cemâllerini gösteren bütün esmâ-yı kudsiye-yi ilâhiye ile beraber istiyor. Hatta, eğer rahmet, inâyet, hikmet, adâlet gibi hesapsız o matlubun esbab-ı mûcibesi olmasaydı; şu zâtın tek duası, baharımızın îcadı kadar kudretine hafif gelen şu cennetin binasına sebebiyet verecekti. Evet, nasıl ki onun risaleti şu dâr-ı imtihanın açılmasına sebebiyet verdi. Öyle de onun ubûdiyeti dahi öteki dârın açılmasına sebeptir.

Acaba ehl-i akıl ve tahkike لَيْسَ فِي الْإِمْكَانِ أَبْدَعُ مِمَّا كَانَ[1] dedirten şu meşhud intizam-ı fâik, şu rahmet içinde kusursuz hüsn-ü sanat ve misilsiz cemâl-i rubûbiyet; hiç böyle bir çirkinliği, böyle bir merhametsizliği, böyle bir intizamsızlığı kabul eder mi ki; en cüz'î, en ehemmiyetsiz arzuları, sesleri ehemmiyetle işitip îfâ etsin.. en ehemmiyetli, en lüzumlu arzuları ehemmiyetsiz görüp işitmesin, anlamasın, yapmasın? Hâşâ ve kellâ!. Yüz bin defa hâşâ! Böyle bir cemâl, böyle bir çirkinliği kabul etmez, çirkin olmaz.

Yahu, ey hayalî arkadaşım! Şimdilik kâfidir, geri gitmeliyiz. *Yoksa, yüz sene şu zamanda, şu cezirede kalsak; yine o zâtın garâib-i icraatını ve acâib-i vezâifini, yüzden birisine tamamen ihata edip temâşâsında doyamayız.*

Şimdi, gel, üstünde döneceğimiz her asra birer birer bakacağız. Bak, nasıl her asır, o şems-i hidayetten aldıkları feyizle çiçek açmışlar; Ebû Hanife,

---

1 "Şu varlık âleminde, mevcut olandan daha mükemmeli, daha üstünü olması mümkün değildir." (Bkz.: el-Gazâlî, *İhyâu ulûmi'd-dîn* 4/258; İbni Arabî, *el-Fütûhâtü'l-Mekkiyye* 1/53, 4/154, 6/392, 7/82, 8/221).

Şâfiî, Bayezid Bistâmî, Şah-ı Geylânî, Şah-ı Nakşibend, İmam Gazâlî, İmam Rabbânî gibi milyonlar münevver meyveler veriyor. Meşhudâtımızın tafsilâtını başka vakte tâlik edip, o muciz-nümâ ve hidayet-edâya, bir kısım kat'î mucizâtına işaret eden bir salavât getirmeliyiz:

اَللّٰهُمَّ صَلِّ وَسَلِّمْ عَلٰى هٰذَا الذَّاتِ النُّورَانِيِّ الَّذِي أُنْزِلَ عَلَيْهِ الْفُرْقَانُ الْحَكِيمُ مِنَ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ مِنَ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ أَلْفَ أَلْفِ صَلَاةٍ وَأَلْفَ أَلْفِ سَلَامٍ بِعَدَدِ حَسَنَاتِ أُمَّتِهِ.

عَلٰى مَنْ بَشَّرَ بِرِسَالَتِهِ التَّوْرَاةُ وَالْإِنْجِيلُ وَالزَّبُورُ، وَبَشَّرَ بِنُبُوَّتِهِ الْإِرْهَاصَاتُ وَهَوَاتِفُ الْجِنِّ وَأَوْلِيَاءُ الْإِنْسِ وَكَوَاهِنُ الْبَشَرِ، وَانْشَقَّ بِإِشَارَتِهِ الْقَمَرُ سَيِّدِنَا وَمَوْلَانَا مُحَمَّدٍ أَلْفَ أَلْفِ صَلَاةٍ وَأَلْفَ أَلْفِ سَلَامٍ بِعَدَدِ أَنْفَاسِ أُمَّتِهِ.

عَلٰى مَنْ جَاءَتْ لِدَعْوَتِهِ الشَّجَرُ، وَنَزَلَ سُرْعَةً بِدُعَائِهِ الْمَطَرُ، وَأَظَلَّتْهُ الْغَمَامَةُ مِنَ الْحَرِّ، وَشَبِعَ مِنْ صَاعٍ مِنْ طَعَامِهِ مِائَتٌ مِنَ الْبَشَرِ، وَنَبَعَ الْمَاءُ مِنْ بَيْنِ أَصَابِعِهِ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ كَالْكَوْثَرِ وَسَبَّحَ فِي كَفَّيْهِ الْحَصَاةُ وَالْمَدَرُ، وَأَنْطَقَ اللهُ لَهُ الضَّبَّ وَالظَّبْيَ وَالذِّئْبَ وَالْجِذْعَ وَالذِّرَاعَ وَالْجَمَلَ وَالْجَبَلَ وَالْحَجَرَ وَالشَّجَرَ، صَاحِبِ الْمِعْرَاجِ وَمَا زَاغَ الْبَصَرُ، سَيِّدِنَا وَمَوْلَانَا وَشَفِيعِنَا مُحَمَّدٍ أَلْفَ أَلْفِ صَلَاةٍ وَأَلْفَ أَلْفِ سَلَامٍ بِعَدَدِ كُلِّ الْحُرُوفِ الْمُتَشَكِّلَةِ فِي الْكَلِمَاتِ الْمُتَمَثِّلَةِ بِإِذْنِ الرَّحْمٰنِ فِي مَرَايَا تَمَوُّجَاتِ الْهَوَاءِ عِنْدَ قِرَاءَةِ كُلِّ كَلِمَةٍ مِنَ الْقُرْاٰنِ مِنْ كُلِّ قَارِئٍ مِنْ أَوَّلِ النُّزُولِ إِلٰى اٰخِرِ الزَّمَانِ وَاغْفِرْ لَنَا وَارْحَمْنَا يَا إِلٰهَنَا بِكُلِّ صَلَاةٍ مِنْهَا، اٰمِينَ اٰمِينَ اٰمِينَ.[1]

---

[1] "Ey varlığıyla varlığımızı ışıklandıran, gözlerimize nurlar serpip, bizleri nefsanî karanlıklardan kurtaran Rahmeti Sonsuz Rabbimiz! Arş-ı Azîm'den Kur'ân-ı Hakîm'i üzerine indirdiğin nurani Zât, yani Peygamber Efendimiz Hazreti Muhammed'e (sallallâhu aleyhi ve sellem), ümmetinin hasenatı adedince milyonlarca salât ve milyonlarca selâm olsun!

Risaletini Tevrat, İncil ve Zebur'un müjdelediği; nübüvvetini irhâsâtın (doğumundan hemen önce ve doğumu anında meydana gelen harikulâde hâllerin); cinlerin hâtiflerinin, insanlık âleminden Allah dostlarının ve beşerin kâhinlerinin müjdelediği; bir işaretiyle ayın parçalandığı Efendimiz, Mevlâmız Hazreti Muhammed'e *(sallallâhu aleyhi ve sellem),* ümmetinin nefesleri adedince milyonlarca salât ve selâm olsun!

Davetine ağaçların koşup geldiği; duâsıyla yağmurun hemen iniverdiği; sıcaktan korumak için bulutların ona gölge yaptığı; bir ölçek yiyeceğiyle yüzlerce insanın doyduğu; parmaklarının arasından üç defa Kevser gibi suların çağladığı; avuçlarının içindeyken çakıl taşları ve toprağın Allah'ı tesbih ettiği; O'nun hürmetine Allah'ın, kertenkeleyi, ceylânı, kurdu, ağaç kütüğünü, zehirli keçinin kolunu, deveyi,

"Şuâât-ı Mârifeti'n-Nebî" nâmındaki Türkçe bir risalede ve On Dokuzuncu Mektup'ta ve şu Söz'de icmâlen işaret ettiğimiz delâil-i nübüvvet-i Ahmediye'yi *(aleyhissalâtü vesselâm)* beyan etmişim. Hem onda Kur'ân-ı Hakîm'in vücûh-u i'câzı icmâlen zikredilmiş. Yine Lemeât nâmında Türkçe bir risalede ve Yirmi Beşinci Söz'de Kur'ân'ın kırk vecihle mucize olduğunu icmâlen beyan ve kırk vücuh-u i'câzına işaret etmişim. O kırk vecihte, yalnız nazımda olan belâgatı, İşârâtü'l-İ'câz nâmındaki bir tefsir-i Arabî'de, kırk sayfa içinde yazmışım. Eğer ihtiyacın varsa şu üç kitaba müracaat edebilirsin.

On Dördüncü Reşha

Mahzen-i mucizât ve mucize-i kübrâ olan Kur'ân-ı Hakîm, nübüvvet-i Ahmediye *(aleyhissalâtü vesselâm)* ile vahdâniyet-i ilâhiyeyi o derece kat'î isbat ediyor ki, başka burhana hâcet bırakmıyor. Biz de onun tarifine ve medar-ı tenkit olmuş bir-iki lem'a-yı i'câzına işaret ederiz: İşte, Rabbimizi bize tarif eden Kur'ân-ı Hakîm;

♦*Şu kitab-ı kebîr-i kâinatın bir tercüme-i ezeliyesi..*

♦*Şu sahâif-i arz ve semâda müstetir künûz-u esmâ-yı ilâhiyenin keşşâfı..*

♦*Şu sutûr-u hâdisâtın altında muzmer hakâikin miftahı..*

♦*Şu âlem-i şehâdet perdesi arkasındaki âlem-i gayb cihetinden gelen iltifâtât-ı rahmâniye ve hitâbât-ı ezeliyenin hazinesi..*

♦*Şu âlem-i mâneviye-yi İslâmiye'nin güneşi, temeli, hendesesi.. avâlim-i uhreviyenin haritası..*

♦*Zât ve sıfat ve şuûn-u ilâhiyenin kavl-i şârihi, tefsir-i vâzıhı, burhan-ı nâtıkı, tercüman-ı sâtıı..*

♦*Şu âlem-i insaniyetin mürebbisi, hikmet-i hakikîsi, mürşid ve hâdîsi..*

---

dağı, taşı ve ağacı konuşturduğu, Mirac'ın ve "Resûl'ün gözü başka yana kaymadı (ki, gördüğünü yanlış görmüş olsun), görebileceğinin ötesine yönelmedi (ki, bir illüzyon görmüş olsun)."[*1] âyetinin mazharı olan Efendimiz, Mevlâmız ve Şefiimiz Hazreti Muhammed'e *(sallallâhu aleyhi ve sellem)*, nüzûlünden bu yana Kur'ân'ı okuyan her bir okuyucunun okuduğu her bir kelimenin hava dalgalarının aynalarında Rahmân'ın izniyle temessül eden bütün kelimelerinin bütün harfleri adedince, milyonlarca salât ve selâm olsun.

Bütün bu salâvatlardan her biri hürmetine bizi mağfiret et, ey İlâhımız, bize merhamet et, âmîn, âmîn, âmîn…"

[*1] Necm sûresi, 53/17.

♦*Hem bir kitab-ı hikmet ve şeriat..*

♦*Hem bir kitab-ı dua ve ubûdiyet..*

♦*Hem bir kitab-ı emir ve davet..*

♦*Hem bir kitab-ı zikir ve mârifet… gibi, beşerin bütün hâcât-ı mâneviyesine karşı birer kitap.. ve bütün muhtelif ehl-i mesâlik ve meşârib olan evliya ve sıddîkînin, asfiya ve muhakkikînin her birinin meşreblerine lâyık birer risale ibraz eden bir kütüphâne-i mukaddesedir.*

Sebeb-i kusur tevehhüm edilen tekrarâtındaki lem'a-yı i'câza bak ki:

•*Kur'ân hem bir kitab-ı zikir, hem bir kitab-ı dua, hem bir kitab-ı davet olduğundan, içinde tekrar müstahsendir, belki elzemdir ve eblâğdır*. Ehl-i kusurun zannı gibi değil. Zira; *zikrin şe'ni, tekrar ile tenvirdir.. duanın şe'ni, terdad ile takrirdir.. emir ve davetin şe'ni, tekrar ile tekittir.*

•Hem herkes, her vakit bütün Kur'ân'ı okumaya muktedir olamaz, fakat bir sûreye galiben muktedir olur. *Onun için, en mühim makâsıd-ı Kur'âniye ekser uzun sûrelerde dercedilerek, her bir sûre bir küçük Kur'ân hükmüne geçmiş.* Demek, hiç kimseyi mahrum etmemek için, tevhid ve haşir ve kıssa-yı Mûsâ gibi bazı maksatlar tekrar edilmiş.

•Hem cismânî ihtiyaç gibi, mânevî hâcât dahi muhteliftir. Bazısına insan her nefes muhtaç olur; cisme hava, ruha *Hû* gibi. Bazısına her saat; بِسْمِ اللهِ[1] gibi ve hâkezâ... *Demek, tekrar-ı âyet, tekerrür-ü ihtiyaçtan ileri gelmiş ve o ihtiyaca işaret ederek, uyandırıp teşvik etmek, hem iştiyakı ve iştahı tahrik etmek için tekrar eder.*

•Hem Kur'ân müessistir, bir din-i mübînin esâsâtıdır ve şu Âlem-i İslâmiyet'in temelleridir ve hayat-ı içtimaiye-i beşeriyeyi değiştirip muhtelif tabakâtın, mükerrer suâllerine cevaptır. *Müessise; tesbit etmek için tekrar lâzımdır.. tekit için terdad lâzımdır.. teyid için takrir, tahkik, tekrir lâzımdır.*

•Hem öyle mesâil-i azîme ve hakâik-i dakikadan bahsediyor ki, umumun kalblerinde yerleştirmek için, çok defa muhtelif suretlerde tekrar lâzımdır.

•*Bununla beraber, sureten tekrardır. Fakat, mânen her bir âyetin çok manaları, çok faydaları, çok vücûh ve tabakâtı vardır. Her bir makamda ayrı bir mana ve fayda ve maksatlar için zikrediliyor.*

---

1 Allah'ın adıyla

• Hem Kur'ân'ın, mesâil-i kevniyenin bazısında ibham ve icmâli ise, irşadî bir lem'a-yı i'câzdır. Ehl-i ilhadın tevehhüm ettikleri gibi medar-ı tenkit olamaz ve sebeb-i kusur değildir.

Eğer desen: "Acaba neden Kur'ân-ı Hakîm, felsefenin mevcudâttan bahsettiği gibi etmiyor? Bazı mesâili mücmel bırakır; bazısını, nazar-ı umumîyi okşayacak, hiss-i âmmeyi rencide etmeyecek, fikr-i avâmı tâciz edip yormayacak bir suret-i basitâne-i zâhirânede söylüyor."

Cevaben deriz ki: Felsefe, hakikatin yolunu şaşırmış; onun için... Hem geçmiş derslerden ve Sözler'den elbette anlamışsın ki; Kur'ân-ı Hakîm şu kâinattan bahsediyor, tâ Zât ve sıfât ve esmâ-yı ilâhiyeyi bildirsin. Yani, bu kitab-ı kâinatın maânîsini anlattırıp, tâ Hâlık'ını tanıttırsın. Demek, mevcudâta kendileri için değil, belki Mûcid'leri için bakıyor. Hem umuma hitap ediyor. İlm-i hikmet ise mevcudâta mevcudât için bakıyor. Hem hususan ehl-i fenne hitap ediyor. Öyleyse, mademki Kur'ân-ı Hakîm; mevcudâtı delil yapıyor, burhan yapıyor; delil zâhirî olmak, nazar-ı umuma çabuk anlaşılmak gerektir.

Hem mademki Kur'ân-ı Mürşid, bütün tabakât-ı beşere hitap eder. Kesretli tabaka ise tabaka-yı avâmdır. Elbette irşad ister ki; lüzumsuz şeyleri ibham ile icmal etsin.. ve dakik şeyleri temsil ile takrib etsin.. ve mağlatalara düşürmemek için, zâhirî nazarlarında bedihî olan şeyleri lüzumsuz, belki zararlı bir surette tağyir etmemektir.

Meselâ güneşe der, "Döner bir sirâcdır, bir lâmbadır."[1] Zira güneşten, güneş için, mahiyeti için bahsetmiyor. Belki bir nevi intizamın zembereği ve nizamın merkezi olduğundan, intizam ve nizam ise Sâni'in ayna-yı mârifeti olduğundan bahsediyor. Evet, der: وَالشَّمْسُ تَجْرِي[2] "güneş döner." Bu "döner" tâbiriyle, kış-yaz, gece-gündüzün deverânındaki muntazam tasarrufât-ı kudreti ihtar ile azamet-i Sâni'i ifham eder. İşte, bu "dönmek" hakikati ne olursa olsun; maksud olan ve hem mensuc, hem meşhud olan intizama tesir etmez.

Hem der: وَجَعَلَ الشَّمْسَ سِرَاجًا[3] Şu "sirâc" tâbiriyle, âlemi bir kasr suretinde, içinde olan eşya ise insana ve zîhayata ihzar edilmiş müzeyyenat ve mat'ûmât ve levâzımât olduğunu ve güneş dahi musahhar bir mumdar olduğunu ihtar ile, rahmet ve ihsan-ı Hâlık'ı ifham eder.

---

1 Bkz.: Yûnus sûresi, 10/5; Enbiyâ sûresi, 21/33; Furkan sûresi, 25/61; ...

2 Yâsîn sûresi, 36/38.

3 "Güneşi de (ışığı kendinden) bir lamba yaptı." (Nûh sûresi, 71/16)

Şimdi bak, şu sersem ve geveze felsefe ne der? Bak, diyor ki: "güneş bir kütle-yi azîme-yi mâyia-yı nâriyedir. Ondan fırlamış olan seyyârâtı etrafında döndürüp, cesâmeti bu kadar, mahiyeti böyledir, şöyledir..." Mûhiş bir dehşetten, müthiş bir hayretten başka, ruha bir kemâl-i ilmî vermiyor. Bahs-i Kur'ân gibi etmiyor…

Buna kıyasen, bâtınen kof, zâhiren mutantan felsefî meselelerin ne kıymette olduğunu anlarsın. Onun şaşaa-yı sûrîsine aldanıp Kur'ân'ın gayet mu'ciz-nümâ beyanına karşı hürmetsizlik etme!..

İhtar: Arabî Risale-i Nur'da On Dördüncü Reşha'nın Altı Katresi, bahusus Dördüncü Katre'nin Altı Nüktesi, Kur'ân-ı Hakîm'in kırk kadar envâ-ı i'câzından on beşini beyan eder. Ona iktifâen burada ihtisar ettik. İstersen ona müracaat et, bir hazine-i mucizât bulursun...

اَللّٰهُمَّ اجْعَلِ الْقُرْاٰنَ شِفَاءً لَنَا مِنْ كُلِّ دَاءٍ وَمُونِسًا لَنَا فِي حَيَاتِنَا وَبَعْدَ مَمَاتِنَا وَفِي الدُّنْيَا قَرِينًا وَفِي الْقَبْرِ مُونِسًا وَفِي الْقِيَامَةِ شَفِيعًا وَعَلَى الصِّرَاطِ نُورًا وَمِنَ النَّارِ سِتْرًا وَحِجَابًا وَفِي الْجَنَّةِ رَفِيقًا وَإِلَى الْخَيْرَاتِ كُلِّهَا دَلِيلًا وَإِمَامًا بِفَضْلِكَ وَجُودِكَ وَكَرَمِكَ وَرَحْمَتِكَ يَا أَكْرَمَ الْأَكْرَمِينَ وَيَا أَرْحَمَ الرَّاحِمِينَ، اٰمِينَ.

اَللّٰهُمَّ صَلِّ وَسَلِّمْ عَلٰى مَنْ أُنْزِلَ عَلَيْهِ الْفُرْقَانُ الْحَكِيمُ
وَعَلٰى اٰلِهٖ وَصَحْبِهٖ أَجْمَعِينَ، اٰمِينَ.[1]

اَلْبَاقِي هُوَ الْبَاقِي[2]
Said Nursî

---

1 Allah'ım! Kur'ân'ı bize, her türlü dertlere şifa.. hayatımızda ve ölümümüzden sonra en sıcak bir arkadaş.. dünyada cana yakın bir dost.. kabirde en samimi bir arkadaş.. kıyâmette bir şefaatçi.. sırat üzerinde bir nur.. ateşe karşı örtü ve perde.. cennette bir yoldaş.. ve bütün hayırlı işlere götüren rehber ve önder eyle. Bütün bunları bize fazlınla, cömertliğinle, kereminle ve rahmetinle ihsan et, ey kerem sahiplerinin en kerîmi ve merhametlilerin en merhametlisi olan Rabbimiz, âmîn...

Allah'ım! Furkan-ı Hakîm'in kendisine indirildiği Zât'a ve bütün âl ve ashabına salât ve selâm et, âmîn, âmîn…

2 Kendinden başka her şeyin fâni olduğu gerçek Bâkî, Allah'tır.

Şakk-ı Kamer Mucizesine Dairdir

(On Dokuzuncu ve Otuz Birinci Söz'lerin Zeyli)

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

اِقْتَرَبَتِ السَّاعَةُ وَانْشَقَّ الْقَمَرُ ۞ وَإِنْ يَرَوْا اٰيَةً يُعْرِضُوا وَيَقُولُوا سِحْرٌ مُسْتَمِرٌّ[1]

Kamer gibi parlak bir Mucize-i Ahmediye *(aleyhissalâtü vesselâm)* olan İnşikak-ı kameri, evham-ı fâside ile inhisafa uğratmak isteyen feylesoflar ve onların muhakemesiz mukallidleri diyorlar ki: "Eğer inşikak-ı kamer vuku bulsa idi umum âleme mâlûm olurdu. Bütün tarih-i beşerin nakletmesi lâzım gelirdi?"

Elcevap: İnşikak-ı kamer dâvâ-yı nübüvvete delîl olmak için o dâvâyı işiten ve inkâr eden hazır bir cemaate, gecede, vakt-i gaflette âni olarak gösterildiğinden.. hem ihtilâf-ı metâlî ve sis ve bulutlar gibi rü'yete mâni esbabın vücûdu ile beraber.. o zamanda medeniyet taammüm etmediğinden ve hususî kaldığından.. ve tarassudat-ı semâviye pek az olduğundan bütün etraf-ı âlemde görülmek, umum tarihlere geçmek, elbette lâzım değildir.[2] Şakk-ı kamer yüzünden bu evham bulutlarını dağıtacak çok noktalardan şimdilik "Beş Nokta"yı dinle:

Birinci Nokta

O zaman, o zemindeki küffârın gayet şedit derecede inatları, tarihen mâlûm ve meşhur olduğu hâlde; Kur'ân-ı Hakîm'in وَانْشَقَّ الْقَمَرُ[3] demesiyle şu vak'ayı umum âleme ihbar ettiği hâlde; Kur'ân'ı inkâr eden o küffârdan hiçbir kimse, şu âyetin tekzîbine, yani ihbar ettiği şu vâkıanın inkârına ağız açmamışlar. Eğer o zamanda o hâdise, o küffârca kat'î ve vâki' bir hâdise olmasa idi; şu sözü serrişte ederek, gayet dehşetli bir tekzîbe ve Peygamber'in ibtal-i dâvâsına hücum göstereceklerdi. Hâlbuki şu vak'aya dair siyer ve tarih, o vak'a ile münasebettar küffârın adem-i vukuuna dair hiçbir şeyini nakletmemişlerdir.

---

1 "Kıyamet saati yaklaştı, ay bölündü. Ama o müşrikler her ne zaman bir mucize görseler sırtlarını döner: 'Bu, kuvvetli ve devamlı bir büyüdür' derler." (Kamer sûresi, 54/1-2).

2 el-Gazâlî, *Fedâihu'l-bâtıniyye* 1/140-141; en-Nevevî, *Şerhu Sahîh-i Müslim* 17/143-144; İbni Hacer, *Fethu'l-bârî* 7/185-186.

3 "Ay bölündü." (Kamer sûresi, 54/1).

Yalnız [1] وَيَقُولُوا سِحْرٌ مُسْتَمِرٌّ âyetinin beyân ettiği gibi, tarihçe menkul olan şudur ki; o hâdiseyi gören küffâr, "sihirdir" demişler ve "Bize sihir gösterdi. Eğer sâir taraflardaki kervan ve kafileler görmüşlerse hakikattir. Yoksa bize sihir etmiş." demişler. Sonra sabahleyin Yemen ve başka taraflardan gelen kafileler ihbar ettiler ki: "Böyle bir hâdiseyi gördük." Sonra küffâr, Fahr-i âlem *(aleyhissalâtü vesselâm)* hakkında (hâşâ) "Yetim-i Ebî Talib'in sihri semâya da tesir etti." dediler.[2]

İkinci Nokta

Sa'd-ı Teftazânî gibi eâzım-ı muhakkikînin ekseri demişler ki: "İnşikak-ı Kamer[3]; parmaklarından su akması, umum bir orduya su içirmesi[4], câmide hutbe okurken dayandığı kuru direğin müfarakat-ı Ahmediye'den *(aleyhissalâtü vesselâm)* ağlaması, umum cemaatin işitmesi gibi mütevâtirdir.[5] Yani öyle tabakadan tabakaya bir cemaat-i kesîre nakletmiştir ki, kizbe ittifakları muhâldir. Hâle gibi meşhur bir kuyruklu yıldızın bin sene evvel çıkması gibi mütevâtirdir. Görmediğimiz Serendib Adası'nın vücûdu gibi tevâtürle vücûdu kat'îdir." demişler. İşte böyle gayet kat'î ve şuhûdî mesâilde teşkikât-ı vehmiye yapmak, akılsızlıktır. Yalnız muhâl olmamak kâfidir. Hâlbuki şakk-ı kamer, bir volkanla inşikâk eden bir dağ gibi mümkündür.

Üçüncü Nokta

Mucize; dâvâ-yı nübüvvet'in isbatı için, münkirleri ikna etmek içindir, icbar için değildir. Öyle ise dâvâ-yı nübüvveti işitenler için, ikna edecek bir derecede mucize göstermek lâzımdır. Sâir taraflara göstermek veyahut icbar derecesinde bir bedâhetle izhar etmek, Hakîm-i Zülcelâl'in hikmetine münâfî olduğu gibi, sırr-ı teklife dahi muhaliftir. Çünkü *"Akla kapı açmak, ihtiyârı elinden almamak"* sırr-ı teklif iktiza ediyor. Eğer Fâtır-ı Hakîm inşikak-ı kameri, –feylesofların hevesâtına göre– bütün âleme göstermek için bir-iki saat öyle bıraksaydı ve beşerin umum tarihlerine geçseydi, o vakit sâir hâdisât-ı

---

1 "(Müşrikler): 'Bu, kuvvetli ve devamlı bir büyüdür' derler." (Kamer sûresi, 54/2).

2 et-Tayâlisî, *el-Müsned* 1/38; Ebû Nuaym, *Delâilü'n-nübüvve* s.281. Ayrıca bkz.: Kamer sûresi, 54/2; Tirmizî, *tefsîru sûre (54)* 5.

3 Buhârî, *menâkıb* 27, *menâkıbü'l-ensâr* 36, *tefsîru sûre (54)* 1; Müslim, *münâfikîn* 43-48.

4 Buhârî, *menâkıb* 25, *meğâzî* 35; Müslim, *fezâil* 6, 7, *imâre* 72, 73.

5 Bkz.: el-Gazâlî, *Fedâihu'l-bâtıniyye* 1/139-141; el-Âmidî, *Ğâyetü'l-merâm* 1/356-357; el-Îcî, *Kitâbü'l-Mevâkıf* 3/405; et-Teftâzânî, *Şerhu'l-Makâsıd* 5/17.

semâviye gibi; ya dâvâ-yı nübüvvete delîl olmazdı, risalet-i Ahmediye'ye *(aleyhissalâtü vesselâm)* hususiyeti kalmazdı veyahut bedâhet derecesinde öyle bir mucize olacaktı ki; aklı icbar edecek, aklın ihtiyârını elinden alacak, ister istemez nübüvveti tasdik edecek, Ebûcehil gibi kömür ruhlu, Ebûbekri's-Sıddık gibi elmas ruhlu adamlar bir seviyede kalıp, sırr-ı teklif zâyi olacaktı. İşte bu sır içindir ki; hem âni, hem gece, hem vakt-i gaflet, hem ihtilâf-ı metâlî, sis ve bulut gibi sâir mevânii perde ederek umum âleme gösterilmedi veyahut tarihlere geçirilmedi.

Dördüncü Nokta

Şu hâdise, gece vakti herkes gaflette iken âni bir surette vuku bulduğundan etraf-ı âlemde elbette görülmeyecek. Bazı efrada görünse de, gözüne inanmayacak. İnandırsa da, elbette böyle mühim bir hâdise, haber-i vâhid ile tarihlere bâki bir sermaye olmayacak.

Bazı kitaplarda: "Kamer, iki parça olduktan sonra yere inmiş." ilâvesi ise, ehl-i tahkik reddetmişlerdir. "Şu mucize-i bâhireyi kıymetten düşürmek niyetiyle, belki bir münâfık ilhak etmiş." demişler.

Hem meselâ o vakit, cehalet sisiyle muhât İngiltere, İspanya'da yeni gurûb.. Amerika'da gündüz.. Çin'de, Japonya'da sabah olduğu gibi, başka yerlerde başka esbab-ı mâniaya binâen elbette görülmeyecek. Şimdi bu akılsız mûterize bak, diyor ki; "İngiltere, Çin, Japon, Amerika gibi akvâmın tarihleri bundan bahsetmiyor. Öyle ise vukû bulmamış." *Bin nefrin onun gibi Avrupa kâselislerinin başına...*

Beşinci Nokta

İnşikak-ı kamer, kendi kendine bazı esbaba binâen vukû bulmuş, tesadüfî, tabiî bir hâdise değil ki; âdi ve tabiî kanunlara tatbik edilsin. Belki şems ve kamerin Hâlık-ı Hakîm'i, Resûlü'nün risaletini tasdik ve dâvâsını tenvir için hârikulâde olarak o hâdiseyi îka etmiştir. Sırr-ı irşad ve sırr-ı teklif ve hikmet-i risaletin iktizasıyla, hikmet-i rubûbiyetin istediği insanlara ilzam-ı hüccet için gösterilmiştir. O sırr-ı hikmetin iktiza etmedikleri, istemedikleri ve dâvâ-yı nübüvveti henüz işitmedikleri aktâr-ı zemindeki insanlara göstermemek için, sis ve bulut ve ihtilâf-ı metâlî haysiyetiyle; bazı memleketin kameri daha çıkmaması ve bazılarının güneşleri çıkması ve bir kısmının sabahı olması ve bir kısmının güneşi yeni gurûb etmesi gibi, o hâdiseyi görmeye mâni pek

çok esbaba binâen gösterilmemiş. Eğer umum onlara dahi gösterilse idi, o hâlde ya işaret-i Ahmediye'nin *(aleyhissalâtü vesselâm)* neticesi ve mucize-i nübüvvet olarak gösterilecekti; o vakit risaleti, bedâhet derecesine çıkacaktı. Herkes tasdike mecbur olurdu, aklın ihtiyârı kalmazdı. İman ise, aklın ihtiyârıyladır. Sırr-ı teklif zâyi olurdu. Eğer sırf bir hâdise-i semâviye olarak gösterilse idi, risalet-i Ahmediye *(aleyhissalâtü vesselâm)* ile münasebeti kesilirdi ve onunla hususiyeti kalmazdı.

Elhâsıl: Şakk-ı kamerin imkânında şüphe kalmadı. Kat'î isbat edildi. Şimdi, vukûuna delâlet eden çok burhanlarından altısına[1](Hâşiye) işaret ederiz. Şöyle ki:

Ehl-i adâlet olan sahabelerin, vukûuna icmâı.. ve ehl-i tahkik umum müfessirlerin, [2] وَانْشَقَّ الْقَمَرُ tefsirinde onun vukûuna ittifakı..[3] ve ehl-i rivâyet-i sâdıka bütün muhaddisînin, pek çok senedlerle ve muhtelif tarîklerle vukûunu nakletmesi.. ve ehl-i keşif ve ilham bütün evliya ve sıddîkînin şehâdeti.. ve ilm-i kelâm'ın meslekçe birbirinden çok uzak olan imamların ve mütebahhir ulemânın tasdiki.. ve nass-ı kat'î ile dalâlet üzerine icmâları vâki olmayan ümmet-i Muhammediye'nin *(aleyhissalâtü vesselâm)*[4] o vak'ayı telâkki-i bilkabul etmesi, güneş gibi inşikak-ı kameri isbat eder.

Elhâsıl: Buraya kadar tahkik nâmına ve hasmı ilzam hesabına idi. Bundan sonraki cümleler, hakikat nâmına ve iman hesabınadır. Evet, tahkik öyle dedi. Hakikat ise diyor ki:

Semâ-yı risaletin kamer-i münîri olan Hâtem-i dîvan-ı nübüvvet, nasıl ki mahbubiyet derecesine çıkan ubûdiyetindeki velâyetin keramet-i uzmâsı ve mucize-i kübrâsı olan Miraç ile, yani bir cism-i arzı semâvâtta gezdirmekle semâvâtın sekenesine ve âlem-i ulvî ehline rüchaniyeti ve mahbubiyeti gösterildi ve velâyetini isbat etti. Öyle de: arza bağlı, semâya asılı olan kameri, bir arzlı'nın işaretiyle iki parça ederek arzın sekenesine, o arzlı'nın risaletine öyle bir mucize gösterildi ki; Zât-ı Ahmediye (aleyhissalâtü vesselâm) kamerin açılmış iki nurânî kanadı gibi; risalet ve velâyet gibi iki nurânî kanadıyla, iki ziyâdâr cenâh ile, evc-i kemâlâta uçmuş..

---

1 (Hâşiye) Yani, altı defa icmâ suretinde, vukuuna dair altı hüccet vardır. Bu makam çok izaha lâyık iken, maatteessüf kısa kalmıştır.

2 "…Ay bölündü." (Kamer sûresi, 54/1).

3 Bkz.: el-Vâhidî, *el-Vecîz fî tefsîri'l-Kitâbi'l-Azîz* 1/370; et-Taberî, *Câmiu'l-beyân* 27/84-88; el-Beğavî, *Meâlimü't-tenzîl* 4/258.

4 Tirmizî, *fiten* 7; Ebû Dâvûd, *fiten* 1; İbni Mâce, *fiten* 8; Dârimî, *mukaddime* 8.

tâ Kâb-ı Kavseyn'e çıkmış.. hem ehl-i semâvât, hem ehl-i arza medar-ı fahir olmuştur...

عَلَيْهِ وَعَلٰى اٰلِهِ الصَّلَاةُ وَالتَّسْلِيمَاتُ مِلْأَ الْأَرْضِ وَالسَّمٰوَاتِ[1]

سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا ۖ إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ[2]

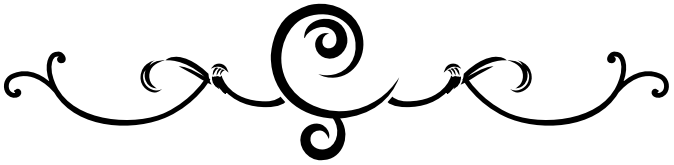

1 O'na (sallallâhu aleyhi ve sellem), âline ve ashabına yer ve gökler dolusu salât ve selâmlar olsun.

2 "Sübhansın yâ Rab! Senin bize bildirdiğinden başka ne bilebiliriz ki? Her şeyi hakkıyla bilen, her şeyi hikmetle yapan sensin." (Bakara sûresi, 2/32)

Mucizât-ı Ahmediye (aleyhissalâtü vesselâm) Zeyli'nin Bir Parçasıdır

Risalet-i Ahmediye *(aleyhissalâtü vesselâm)* delâili hakkında olup, Miraç Risalesi'nin Üçüncü Esası'nın nihayetindeki üç mühim müşkülden birinci müşküle ait suâle, muhtasar bir fihriste suretinde verilen cevaptır.

Suâl: Şu Mirac-ı Azîm, niçin Muhammed-i Arabî *(aleyhissalâtü vesselâm)*'a mahsustur?

Elcevap: Şu birinci müşkülünüz, otuz üç adet Sözler'de tafsilen halledilmiştir. Yalnız şurada Zât-ı Ahmediye'nin *(aleyhissalâtü vesselâm)* kemâlâtına ve delâil-i nübüvvetine ve o Mirac-ı Âzam'a en elyak O olduğuna icmâlî işaretler nev'inde, bir muhtasar fihriste gösteriyoruz, şöyle ki:

Evvelâ: Tevrat, İncil, Zebûr gibi Kütüb-ü Mukaddese; pek çok tahrifata mâruz oldukları hâlde, şu zamanda dahi, Hüseyin Cisrî gibi bir muhakkik, Nübüvvet-i Ahmediye'ye *(aleyhissalâtü vesselâm)* dair o kitaplardan yüz işârî beşaretleri çıkarıp "Risale-i Hamîdiye"de göstermiştir.[1]

Sâniyen: Tarihçe müsbettir ki, Şıkk ve Satîh gibi meşhur iki kâhinin, Nübüvvet-i Ahmediye'den *(aleyhissalâtü vesselâm)* biraz evvel, nübüvvetine ve Âhirzaman Peygamberi olduğuna beyânatları gibi çok beşaretler, sahih bir surette tarihen nakledilmiştir.[2]

Sâlisen: Velâdet-i Ahmediye *(aleyhissalâtü vesselâm)* gecesinde Kâbe'deki sanemlerin sukutu ile,[3] Kisra-yı Fâris'in saray-ı meşhuresi olan Eyvân'ı inşikâk etmesi[4] gibi, irhâsât denilen yüzer hârikalar, tarihçe meşhurdur.

Râbian: Bir orduya parmağından gelen suyu içirmesi.. ve câmide bir cemaat-i azîmenin huzurunda kuru direğin, minberin naklinden dolayı mufârakat-ı Ahmediye'den *(aleyhissalâtü vesselâm)* deve gibi enîn ederek ağlaması..

---

1 Hüseyin Cisrî, *Risâle-i Hamîdiye (Türkçe terceme)* s.52-94.

2 İbni Hişâm, *es-Sîratü'n-nebeviyye* 124-129; 158, 190-192; et-Taberî, *Târîhu'l-ümem ve'l-mülûk* 1/431.

3 el-Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvve* 1/19; es-Suyûtî, *el-Hasâisu'l-kübrâ* 1/81; el-Halebî, *es-Sîratü'l-Halebiyye* 1/76.

4 Ebû Nuaym, *Delâilü'n-nübüvve* s.139; el-Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvve* 1/19, 126, 127; et-Taberî, *Târîhu'l-ümem ve'l-mülûk* 1/459.

وَانْشَقَّ الْقَمَرُ[1] nassı ile şakk-ı kamer gibi muhakkiklerin tahkikatıyla bine bâliğ olan mucizâtıyla[2] serfiraz olduğunu tarih ve siyer gösteriyor.

Hâmisen: Dost ve düşmanın ittifakıyla ahlâk-ı hasenenin şahsında en yüksek derecede.. ve bütün muamelâtının şehâdetiyle secâyâ-yı sâmiye, vazifesinde ve tebliğâtında en âlî bir derecede.. ve Din-i İslâm'daki mehâsin-i ahlâkın şehâdetiyle şeriatında en âlî hisâl-i hamîde, en mükemmel derecede bulunduğuna ehl-i insaf ve dikkat tereddüd etmez.

Sâdisen: Onuncu Söz'ün İkinci İşaret'inde işaret edildiği gibi:

Ulûhiyet, mukteza-yı hikmet olarak tezahür istemesine mukabil; en âzamî bir derecede Zât-ı Ahmediye (aleyhissalâtü vesselâm), dinindeki âzamî ubûdiyetiyle en parlak bir derecede göstermiştir.

Hem Hâlık-ı âlemin nihayet kemâldeki cemâlini bir vâsıta ile mukteza-yı hikmet ve hakikat olarak göstermek istemesine mukabil; en güzel bir surette gösterici ve târif edici, bilbedâhe yine **O Zât'***tır.*

Hem Sâni-i âlemin nihayet cemâlde olan kemâl-i sanatı üzerine enzâr-ı dikkati celbetmek, teşhir etmek istemesine mukabil; en yüksek bir sadâ ile dellâllık eden, yine bilmüşâhede **O Zât'***tır.*

Hem bütün âlemlerin Rabbi, kesret tabakâtında vahdâniyetini ilân etmek istemesine mukabil, en âzamî bir derecede bütün merâtib-i tevhidi ilân eden, yine bizzarûre **O Zât'***tır.*

Hem Sahib-i âlemin nihayet derecede âsârındaki cemâlin işaretiyle, nihayetsiz hüsn-ü zâtîsini ve cemâlinin mehâsinini ve hüsnünün letâifini aynalarda mukteza-yı hakikat ve hikmet olarak görmek ve göstermek istemesine mukabil; en şâşaalı bir surette aynadarlık eden ve gösteren ve sevip, başkasına sevdiren, yine bilbedâhe **O Zât'***tır.*

Hem şu saray-ı âlemin Sâni'i, gayet hârika mucizeler ile ve gayet kıymettar cevherler ile dolu hazine-i gaybiyelerini izhar ve teşhir istemesi.. ve onlarla kemâlâtını târif etmek ve bildirmek istemesine mukabil; en âzamî bir surette teşhîr edici, tavsif edici ve târif edici, yine bilbedâhe **O Zât'***tır.*

Hem şu kâinatın Sâni'i, şu kâinatı envâ-ı acâib ve zînetlerle süslendirmek suretinde yapması.. ve zîşuur mahlûkatını seyr ve tenezzüh ve

---

1 "…Ay bölündü." (Kamer sûresi, 54/1).

2 Bkz.: el-Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvve* 1/10; ez-Zemahşerî, *el-Keşşâf* 1/382; en-Nevevî, *Şerhu Sahîh-i Müslim* 1/2.

ibret ve tefekkür için ona idhal etmesi.. ve mukteza-yı hikmet olarak onlara o âsâr ve sanayiin manalarını, kıymetlerini, ehl-i temâşâ ve tefekküre bildirmek istemesine mukabil; en âzamî bir surette cin ve inse, belki ruhânîlere ve melâikelere de Kur'ân-ı Hakîm vâsıtasıyla rehberlik eden, yine bilbedâhe **O Zât'***tır.*

Hem şu kâinatın Hâkim-i Hakîm'i, şu kâinatın tahavvülâtındaki maksat ve gayeyi tazammun eden tılsım-ı muğlakını ve mevcudâtın "Nereden? Nereye? Ve ne oldukları?" olan şu üç suâl-i müşkülün muammasını bir elçi vâsıtasıyla umum zîşuurlara açtırmak istemesine mukabil; en vâzıh bir surette ve en âzamî bir derecede hakâik-i Kur'âniye vâsıtasıyla o tılsımı açan ve o muammayı halleden, yine bilbedâhe **O Zât'***tır.*

Hem şu âlemin Sâni-i Zülcelâl'i, bütün güzel masnûâtıyla kendini zîşuur olanlara tanıttırması.. ve kıymetli nimetler ile kendini onlara sevdirmesi, bizzarûre onun mukabilinde zîşuur olanlara marziyyâtı ve arzu-yu ilâhiyelerini bir elçi vâsıtasıyla bildirmesini istemesine mukabil, en âlâ ve ekmel bir surette, Kur'ân vâsıtasıyla o marziyyât ve arzuları beyân eden ve getiren, yine bilbedâhe **O Zât'***tır.*

Hem Rabbü'l-âlemîn, meyve-i âlem olan insana, âlemi içine alacak bir vüs'at-i istidat verdiğinden.. ve bir ubûdiyet-i külliyeye müheyyâ ettiğinden.. ve hissiyatça kesrete ve dünyaya müptelâ olduğundan, bir rehber vâsıtasıyla yüzlerini kesretten vahdete, fâniden bâkîye çevirmek istemesine mukabil; en âzam bir derecede, en eblağ bir surette, Kur'ân vâsıtasıyla en ahsen bir tarzda rehberlik eden ve risaletin vazifesini en ekmel bir tarzda îfâ eden, yine bilbedâhe **O Zât'***tır.*

İşte mevcudâtın en eşrefi olan zîhayat.. ve zîhayat içinde en eşref olan zîşuur.. ve zîşuur içinde en eşref olan hakikî insan.. ve hakikî insan içinde geçmiş vezâifi en âzamî bir derecede, en ekmel bir surette îfâ eden **Zât;** *elbette bir Mirac-ı Âzam ile Kâb-ı Kavseyn'e çıkacak,*[1] *saadet-i ebediye kapısını çalacak, hazine-i rahmeti açacak, imanın hakâik-i gaybiyesini görecek, yine* **O** *olacaktır.*

Sâbian: *Bilmüşâhede şu masnûâtta gayet güzel tahsinât, nihayet derecede süslü tezyinât vardır.. ve bilbedâhe şöyle tahsinât ve tezyinât, onların Sâni'inde gayet şiddetli bir irade-i tahsin ve kasd-ı tezyin var olduğunu gösterir.. ve irade-i tahsin ve tezyin ise, bizzarûre o Sâni'de*

---

1 "Öyle ki araları yayın iki ucu arası kadar veya daha az kaldı." (Necm sûresi, 53/9).

sanatına karşı kuvvetli bir rağbet ve kudsî bir muhabbet olduğunu gösterir.. ve masnûât içinde en câmî ve letâif-i sanatı birden kendinde gösteren ve bilen ve bildiren ve kendini sevdiren ve başka masnûâttaki güzellikleri "Mâşallah" deyip istihsan eden, bilbedâhe o sanat--perver ve sanatını çok seven Sâni'in nazarında en ziyade mahbub, **O** *olacaktır.*

İşte masnûâtı yaldızlayan mezâya ve mehâsine ve mevcudâtı ışıklandıran letâif ve kemâlâta karşı: "Sübhânallah, Mâşallah, Allahu Ekber" diyerek semâvâtı çınlattıran ve Kur'ân'ın nağamâtıyla kâinatı velveleye verdiren, istihsan ve takdir ile, tefekkür ve teşhir ile, zikir ve tevhid ile, berr ve bahri cezbeye getiren yine bilmüşâhede **O Zât'***tır.*

İşte böyle bir Zât ki; [1] اَلسَّبَبُ كَالْفَاعِلِ *sırrınca bütün ümmetinin işlediği hasenâtın bir misli, O'nun kefe-i mizanında bulunan.. ve umum ümmetinin salavâtı, O'nun mânevî kemâlâtına imdad veren.. ve risaletinde gördüğü vezâifin netâicini ve mânevî ücretleriyle beraber rahmet ve muhabbet-i ilâhiyenin nihayetsiz feyzine mazhar olan bir* **Zât***, elbette Miraç merdiveniyle cennete, Sidretü'l-Müntehâ'ya, Arş'a ve Kâb-ı Kavseyn'e kadar gitmek,*[2] *ayn-ı hak, nefs-i hakikat ve mahz-ı hikmettir.*[3](Hâşiye)

---

1 (Bir işe) sebep olan, (onu bizzat) yapan gibidir.

2 Bkz.: Necm sûresi, 53/4-18; İsrâ sûresi, 17/1.

3 (Hâşiye) En mühim bir ceride-i İslâmiye'de, umum Âlem-i İslâm'a taalluk eden ve gayet ehemmiyetli siyasilerden ve hayat-ı içtimaiye ile çok alâkadar olan umum hukukçulardan 1927 senesinde Avrupa'da toplanan bir kongrede (mühim ecnebi filozoflar) Şeriat-ı Muhammediye'ye *(aleyhissalâtü vesselâm)* dair bu aşağıda yazılan Arabî fıkranın aynını kendi lisanlarıyla söylemişler. O Arabî ceridenin naklettiği Arabî ifadeyi aynen yazıyoruz ve tercümesini de, Arabî ifadenin altına ilâve ediyoruz.

Nur Çeşmesinin ahirinde yazılan ecnebi feylesoflardan kırk üç tanesinin beyanatı, bu iki kahraman filozofun beyanatı ile, kırk beş tane şâhid-i sâdık oluyor. [1]* اَلْفَضْلُ مَا شَهِدَتْ بِهِ الْأَعْدَاءُ "Fazilet odur ki, düşmanlar dahi onu tasdik etsin."

*1 İbni Kesîr, *Tefsîru'l-Kur'ân* 2/539; el-Mâverdî, *A'lâmü'n-nübüvve* 1/268; Ebu'l-Abbas el-Mukri', *Nefhu't-tayyib* 2/358.

Arabî Ceridenin Beyanatı

وَقَدِ اعْتَرَفَ حَتَّى عُلَمَاءُ الْغَرْبِ بِسُمُوِّ مَبَادِئِ الْإِسْلاَمِ وَصَلاَحِهَا لِلْعَالَمِ وَقَالَ عَمِيدُ كُلِّيَّةِ الْحُقُوقِ بِجَامِعَةِ قِينَا الْأُسْتَاذُ شَبُولْ فِي مُؤْتَمَرِ الْحُقُوقِيِّينَ الْمُنْعَقِدِ فِي سَنَةِ ١٩٢٧:

إِنَّ الْبَشَرِيَّةَ لَتَفْتَخِرُ بِانْتِسَابِ رَجُلٍ كَمُحَمَّدٍ عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ إِلَيْهَا، إِذْ إِنَّهُ رَغْمَ أُمِّيَّتِهِ اسْتَطَاعَ قَبْلَ بِضْعَةَ عَشَرَ قَرْنًا أَنْ يَأْتِيَ بِتَشْرِيعٍ سَنَكُونُ نَحْنُ الْأَوْرُوبَائِيِّينَ أَسْعَدَ مَا نَكُونُ لَوْ وَصَلْنَا إِلَى قِيمَتِهِ بَعْدَ

اَلْبَاقِي هُوَ الْبَاقِي[1]
Said Nursî

أَلْفَيْ عَامٍ وَقَالَ بَرْنَارْدشَوْ لَقَدْ كَانَ دِينُ مُحَمَّدٍ عَلَيْهِ الصَّلاةُ وَالسَّلامُ مَوْضِعَ تَقْدِيرِي السَّامِي دَائِمًا لِمَا يَنْطَوِي عَلَيْهِ مِنْ حَيَوِيَّةٍ مُدْهِشَةٍ، لِأَنَّهُ عَلَى مَا يَلُوحُ لِي هُوَ الدِّينُ الْوَحِيدُ الَّذِي لَهُ مَلَكَةُ الْهَضْمِ لِأَطْوَارِ الْحَيَاةِ الْمُخْتَلِفَةِ وَالَّذِي يَسْتَطِيعُ لِذٰلِكَ أَنْ يَجْذِبَ إِلَيْهِ كُلَّ جِيلٍ مِنَ النَّاسِ وَأَرَى وَاجِبًا أَنْ يُدْعَى مُحَمَّدٌ عَلَيْهِ الصَّلاةُ وَالسَّلامُ مُنْقِذَ الْإِنْسَانِيَّةِ، وَأَعْتَقِدُ أَنَّ رَجُلاً مِثْلَهُ إِذَا تَوَلَّى زَعَامَةَ الْعَالَمِ الْحَدِيثِ نَجَحَ فِي حَلِّ مُشْكِلاتِهِ وَأَحَلَّ فِي الْعَالَمِ السَّلامَةَ وَالسَّعَادَةَ يَعْنِي الْمُسَالَمَةَ وَالصُّلْحَ الْعُمُومِيَّ وَمَا أَشَدَّ حَاجَةَ الْعَالَمِ الْيَوْمَ إِلَيْهَا ...

Tercümesinin Bir Hülâsası

Evet garp ulemâsı ve filozofları, itiraf ve ikrar etmişler ki; *İslâmiyet'in kanunları yüksek bir tarzda âlemin ıslahına kâfidir.*

Hem Külliyetü'l-Hukuk Kongresi'nin cemiyetinde, bütün hukukiyyûnun toplandığı o kongrede, 1927 senesinde onun reisi feylesof, üstad Shebol demiş ki:

"Muhammed'in (aleyhissalâtü vesselâm) beşeriyete intisabıyla bütün beşeriyet muhakkak iftihar eder. Çünkü o Zât, ümmî olmasıyla beraber, on üç asır evvel öyle bir şeriat getirmiş ki, biz Avrupalılar iki bin sene sonra onun kıymetine ve hakikatine yetişsek en mesut, en saadetli oluruz."

İkincisi veyahut Nur Çeşmesi'nin âhirine ilâve edilenlerle kırk beşincisi olan Bernard Show demiş:

"Din-i Muhammedî'nin *(aleyhissalâtü vesselâm)* en yüksek makam-ı takdire çıkmasının sebebi, gayet acîb ve sağlam bir hayatı temin etmesidir. Bana açılan budur ki: O din; tek, yektâ emsâlsiz bir din-i ferîd olup, bütün muhtelif, ayrı ayrı hayatın etvarlarını ve çeşitlerini hazmettiriyor. Yani, ıslah ve istihâle tarzında tasfiye ve terakki ettiriyor. Hem Muhammed'in *(aleyhissalâtü vesselâm)* dini öyle bir dindir ki insanın ayrı ayrı bütün milletlerini kendine celbedebilir. Ben görüyorum ve itikat ediyorum ki; beşere vaciptir ki, desin: *Muhammed (aleyhissalâtü vesselâm) insaniyetin halaskârıdır ve halaskârlık nâmı ona verilmek lâzımdır."*

Hem diyor: *"Ben itikat ediyorum ki; Muhammed (aleyhissalâtü vesselâm)'ın misli, yani sîretinde, tarzında bir adam şimdiki yeni âleme reis olsa, hükmetse, bu yeni âlemin müşkülâtını halledip; bu yeni karmakarışık âlemde müsâlemet-i umumiyeye ve saadet-i hayatın husûlüne sebep olacak. Evet bu yeni âlemin, müsâlemet ve saadet-i hayatiyeye ne kadar şedit ihtiyacı var olduğunu herkes anlar!"*

[1] Kendinden başka her şeyin fâni olduğu gerçek Bâkî, Allah'tır.

Âyetü'l-Kübrâ Risalesi'nin Risalet-i Ahmediye'den Bahseden On Altıncı Mertebesi

(Makam münasebetiyle buraya ilhak edilmiştir.)

Sonra, o dünya seyyahı kendi aklına dedi ki: "Madem bu kâinatın mevcudâtıyla Mâlik'imi ve Hâlık'ımı arıyorum. Elbette her şeyden evvel bu mevcudâtın en meşhuru.. ve âdâsının tasdikiyle dahi en mükemmeli.. ve en büyük kumandanı.. ve en namdâr hâkimi.. ve sözce en yükseği.. ve akılca en parlağı.. ve on dört asrı fazileti ile ve Kur'ân'ı ile ışıklandıran Muhammed-i Arabî *(aleyhissalâtü vesselâm)*'ı ziyaret etmek ve aradığımı O'ndan sormak için asr-ı saadete beraber gitmeliyiz." diyerek, aklıyla beraber o asra girdi, gördü ki:

O asır hakikaten, o Zât (aleyhissalâtü vesselâm) ile bir saadet-i beşeriye asrı olmuş. Çünkü en bedevî, en ümmî bir kavmi, getirdiği nur vâsıtasıyla, kısa bir zamanda dünyaya üstad ve hâkim eylemiş.

Hem kendi aklına dedi: "Biz, en evvel, bu fevkalâde Zât'ın *(aleyhissalâtü vesselâm)* bir derece kıymetini ve sözlerinin hakkaniyetini ve ihbârâtının doğruluğunu bilmeliyiz. Sonra Hâlık'ımızı ondan sormalıyız." diyerek taharriye başladı. Bulduğu hadsiz, kat'î delillerden burada yalnız *"dokuz külliyeti"*ne birer kısa işaret edilecek:

Birincisi

Bu Zât'ta *(aleyhissalâtü vesselâm)* –hatta düşmanlarının tasdiki ile dahi[1]– bütün güzel huyların ve hasletlerin bulunması..[2]

---

1 Meselâ Mukavkıs[*1], Huyey İbni Ahtab[*2], Ebûcehil[*3] ve Abdullah İbni Sûriyâ[*4] gibi kimseler.

[*1] Bkz.: el-Vâkıdî, *Kitâbü'l-meğâzî* 3/964-967; Ebû Nuaym, *Delâilü'n-nübüvve* s.85-89; İbni Hacer, *el-İsâbe* 6/377.

[*2] Bkz.: İbni Hişâm, *Sîratü'n-nebeviyye* 3/52; Ebû Nuaym, *Delâilü'n-nübüvve* s.77-78; İbni Kesîr, *Bidâye* 3/212.

[*3] Bkz.: İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef* 7/255.

[*4] Bkz.: İbni Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ* 1/164; İbnü'l-Cevzî, *Sıfatü's-safve* 1/88.

2 Bkz.: Ahzâb sûresi, 33/21; Kalem sûresi, 68/4; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 2/381; Muvatta, *hüsnü'l-huluk* 8.

وَانْشَقَّ الْقَمَرُ[1] ، وَمَا رَمَيْتَ إِذْ رَمَيْتَ وَلٰكِنَّ اللهَ رَمٰى[2] âyetlerinin sarâhatiyle, bir parmağının işaretiyle kamer iki parça olması..[3] ve bir avucu ile âdâsının ordusuna attığı az bir toprak, umum o ordunun gözlerine girmesiyle kaçmaları..[4] ve susuz kalmış kendi ordusuna, beş parmağından akan kevser gibi suyu kifayet derecesinde içirmesi[5] gibi –nass-ı kat'î ile ve bir kısmı tevâtür ile– yüzer mucizâtın O'nun elinde zâhir olmasıdır. Bu mucizâtın üç yüzden ziyade bir kısmı, On Dokuzuncu Mektup olan Mucizât-ı Ahmediye *(aleyhissalâtü vesselâm)* nâmındaki harika ve kerametli bir risalede kat'î delilleriyle beraber beyan edildiğinden; onları, ona havale ederek dedi ki:

"Bu kadar ahlâk-ı hasene ve kemâlâtla beraber, bu kadar mucizât-ı bâhiresi bulunan bir Zât (aleyhissalâtü vesselâm), elbette en doğru sözlüdür. Ahlâksızların işi olan hileye, yalana, yanlışa tenezzül etmesi kabil değil."

İkincisi

Elinde, bu kâinat Sahibi'nin bir fermanı bulunduğu.. ve o fermanı her asırda üç yüz milyondan ziyade insanların kabul ve tasdik ettikleri.. ve o ferman olan Kur'ân-ı Azîmüşşân'ın, yedi vecihle harika olmasıdır. Ve bu Kur'ân'ın, kırk vecihle mucize olduğu ve kâinat Hâlıkı'nın sözü bulunduğu, kuvvetli delilleriyle beraber Yirmi Beşinci Söz ve Mucizât-ı Kur'âniye namlarındaki Risale-i Nur'un bir güneşi olan meşhur bir risalede tafsilen beyan edilmesinden; onu, ona havale ederek dedi:

"Böyle ayn-ı hak ve hakikat bir fermanın tercümanı ve tebliğ edicisi bir Zât'ta (aleyhissalâtü vesselâm) fermana cinayet ve ferman sahibine hıyanet hükmünde olan yalan olamaz ve bulunamaz."

Üçüncüsü

O Zât (aleyhissalâtü vesselâm), öyle bir şeriat ve bir İslâmiyet ve bir ubûdiyet ve bir dua ve bir davet ve bir iman ile meydana çıkmış ki; onların ne

---

1 "…Ay bölündü." (Kamer sûresi, 54/1).

2 "(Ey Resûlüm) Attığın vakit sen atmadın, lâkin Allah attı." (Enfâl sûresi, 8/17).

3 Buhârî, *menâkıb* 27, *menâkıbü'l-ensâr* 36, *tefsîru sûre (54)* 1; Müslim, *münâfikîn* 43-48.

4 Bu hâdise hem Bedir'de[*1] hem de Huneyn'de[*2] vuku bulmuştur.

[*1] Bkz.: Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 1/303, 368; İbni Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ* 2/155; İbni Hibbân, *es-Sahîh* 14/430.

[*2] Bkz.: Müslim, *cihâd* 81; Dârimî, *siyer* 16; İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef* 7/399.

5 Bkz.: Buhârî, *vudû* 32, *menâkıb* 25; Müslim, *fezâil* 5-7.

misli var ve ne de olur. Ve onlardan daha mükemmel, ne bulunmuş ve ne de bulunur. Çünkü "ümmî bir Zât'ta" (aleyhissalâtü vesselâm) zuhur eden o şeriat, on dört asrı ve nev-i beşerin humsunu, âdilâne ve hakkaniyet üzere ve müdakkikâne hadsiz kanunlarıyla idare etmesi emsâl kabul etmez.

Hem ümmî bir Zât'ın (aleyhissalâtü vesselâm) ef'âl ve akvâl ve ahvâlinden çıkan İslâmiyet, her asırda üç yüz milyon insanın rehberi ve mercii.. ve akıllarının muallimi ve mürşidi.. ve kalblerinin münevviri ve musaffisi.. ve nefislerinin mürebbisi ve müzekkisi.. ve ruhlarının medar-ı inkişafı ve maden-i terakkiyâtı olması cihetiyle, misli olamaz ve olamamış…

Hem dininde bulunan bütün ibadâtın bütün envâında en ileri olması.. ve herkesten ziyade takvada bulunması.. ve Allah'tan korkması.. ve fevkalâde daimî mücahedât ve dağdağalar içinde, tamtamına ubûdiyetin en ince esrarına kadar mürâat etmesi.. ve hiç kimseyi taklid etmeyerek ve tam manasıyla ve mübtediyâne, fakat en mükemmel olarak, hem ibtida ve intihayı birleştirerek yapması, elbette misli görülmez ve görülmemiş…

Hem binler dua ve münâcâtlarından Cevşenü'l-Kebîr ile, öyle bir mârifet-i rabbâniye ile, öyle bir derecede Rabb'ini tavsif ediyor ki; o zamandan beri gelen ehl-i mârifet ve ehl-i velâyet, telâhuk-u efkâr ile beraber, ne o mertebe-i mârifete ve ne de o derece-i tavsife yetişememeleri gösteriyor ki; duada dahi O'nun misli yoktur. Risale-i Münâcât'ın başında, Cevşenü'l-Kebîr'in doksan dokuz fıkrasından bir fıkrasının kısacık bir meâlinin beyan edildiği yere bakan adam, *"Cevşen'in dahi misli yoktur!"* diyecek.

Hem tebliğ-i risalette ve nâsı, hakka davette o derece metânet ve sebat ve cesaret göstermiş ki; büyük devletler, büyük dinler, hatta kavim ve kabilesi ve amcası O'na şiddetli adâvet ettikleri hâlde; zerre miktar bir eser-i tereddüt, bir telâş, bir korkaklık göstermemesi.. ve tek başıyla bütün dünyaya meydan okuması.. ve başa da çıkarması.. ve İslâmiyet'i dünyanın başına geçirmesi isbat eder ki, tebliğ ve davette dahi misli olmamış ve olamaz.

Hem imanda öyle fevkalâde bir kuvvet ve harika bir yakîn ve mucizâne bir inkişaf ve cihanı ışıklandıran bir ulvî itikat taşımış ki, o zamanın hükümranı olan bütün efkârı ve akîdeleri ve hükemânın hikmetleri ve

ruhanî reislerin ilimleri O'na muârız ve muhalif ve münkir oldukları hâlde; O'nun ne yakînine, ne itikadına, ne itimadına, ne itmînanına hiçbir şüphe, hiçbir tereddüt, hiçbir zaaf, hiçbir vesvese vermemesi.. ve maneviyatta ve merâtib-i imaniyede terakki eden başta sahabeler ve bütün ehl-i velâyet, O'nun her vakit mertebe-i imanından feyz almaları ve O'nu en yüksek derecede bulmaları bilbedâhe gösterir ki, imanı dahi emsalsizdir.

İşte böyle emsalsiz bir şeriat.. ve misilsiz bir İslâmiyet.. ve harika bir ubûdiyet.. ve fevkalâde bir dua.. ve cihan-pesendâne bir davet.. ve mucizâne bir iman sahibinde elbette, hiçbir cihetle yalan olamaz ve aldatmaz, diye anladı ve aklı dahi tasdik etti.

Dördüncüsü

Enbiyâların icmâı, nasıl ki vücûd ve vahdâniyet-i ilâhiyeye gayet kuvvetli bir delildir; öyle de, bu Zât'ın doğruluğuna ve risaletine gayet sağlam bir şehâdettir. Çünkü enbiyânın (aleyhimüsselâm) doğruluklarına ve peygamber olmalarına medar olan ne kadar kudsî sıfatlar ve mucizeler ve vazifeler varsa, O Zât'ta (aleyhissalâtü vesselâm) en ileride olduğu tarihçe musaddaktır. Demek onlar, nasıl ki lisân-ı kâl ile Tevrat, İncil, Zebur ve suhuflarında bu Zât'ın geleceğini haber verip insanlara beşaret vermişler ki; kütüb-ü mukaddesenin o beşaretli işârâtından yirmiden fazla ve pek zâhir bir kısmı, On Dokuzuncu Mektup'ta güzelce beyan ve isbat edilmiş. Öyle de lisân-ı hâlleriyle, yani nübüvvetleriyle ve mucizeleriyle kendi mesleklerinde ve vazifelerinde en ileri ve en mükemmel olan bu Zât'ı tasdik edip dâvâsını imza ediyorlar.. ve lisân-ı kâl ve icmâ ile vahdâniyete delâlet ettikleri gibi, lisân-ı hâl ile ve ittifak ile de bu Zât'ın sâdıkıyetine şehâdet ediyorlar, diye anladı.

Beşincisi

Bu Zât'ın düsturlarıyla ve terbiyesi ve tebaiyetiyle ve arkasından gitmeleriyle hakka, hakikate, kemâlâta, kerâmâtâ, keşfiyâta, müşâhedâta yetişen binlerce evliya, vahdâniyete delâlet ettikleri gibi; üstadları olan bu Zât'ın, sâdıkıyetine ve risaletine icmâ ve ittifakla şehâdet ediyorlar. Ve âlem-i gayptan verdiği haberlerin bir kısmını, nur-u velâyetle müşâhede etmeleri ve umumunu, nur-u iman ile ya ilmeyakîn veya aynelyakîn veya

hakkalyakîn suretinde itikat ve tasdik etmeleri, üstadları olan bu Zât'ın, derece-i hakkaniyet ve sâdıkıyetini güneş gibi gösterdiğini gördü.

Altıncısı

Bu Zât'ın ümmîliğiyle beraber getirdiği hakâik-i kudsiye ve ihtirâ ettiği ulûm-u âliye ve keşfettiği mârifet-i ilâhiyenin dersiyle ve tâlimiyle, mertebe-i ilmiyede en yüksek makama yetişen milyonlar asfiya-yı müdakkikîn ve sıddîkîn-i muhakkikîn ve dâhi hükemâ-yı müminîn, bu Zât'ın üssü'l-esas dâvâsı olan vahdâniyeti kuvvetli burhanlarıyla bilittifak isbat ve tasdik ettikleri gibi; bu Muallîm-i Ekber'in ve bu Üstad-ı Âzam'ın hakkaniyetine ve sözlerinin hakikat olduğuna ittifak ile şehâdetleri, gündüz gibi bir hüccet-i risaleti ve sâdıkıyetidir. Meselâ Risale-i Nur, yüz parçasıyla, bu Zât'ın sadâkatinin birtek burhanıdır.

Yedincisi

Âl ve ashab nâmında ve nev-i beşerin enbiyâdan sonra feraset ve dirâyet ve kemâlâtla en meşhuru ve en muhterem ve en namdarı ve en dindar ve keskin nazarlı tâife-i azîmesi, kemâl-i merak ile ve gayet dikkat ve nihayet ciddiyetle bu Zât'ın bütün gizli ve âşikâr hâllerini ve fikirlerini ve vaziyetlerini taharri ve teftiş ve tedkik etmeleri neticesinde bu Zât'ın, dünyada en sâdık ve en yüksek ve en haklı ve hakikatli olduğuna ittifak ile ve icmâ ile sarsılmaz tasdikleri ve kuvvetli imanları, güneşin ziyasına delâlet eden gündüz gibi bir delildir, diye anladı.

Sekizincisi

Bu kâinat, nasıl ki kendini îcad ve idare ve tertip eden ve tasvir ve takdir ve tedbir ile bir saray gibi, bir kitap gibi, bir sergi gibi, bir temâşâgâh gibi tasarruf eden Sâni'ine ve Kâtib'ine ve Nakkaş'ına delâlet eder; öyle de, kâinatın hilkatindeki makâsıd-ı ilâhiyeyi bilecek ve bildirecek.. ve tahavvülâtındaki rabbânî hikmetlerini talim edecek.. ve vazifedârâne harekâtındaki neticeleri ders verecek.. ve mahiyetindeki kıymetini ve içindeki mevcudâtın kemâlâtını ilân edecek.. ve o kitab-ı kebîrin manalarını ifade edecek bir yüksek dellâl, bir doğru keşşaf, bir muhakkik üstad, bir sâdık muallim istediği ve iktiza ettiği ve herhâlde bulunmasına delâlet ettiği cihetiyle; elbette bu vazifeleri herkesten ziyade yapan bu Zât'ın

hakkaniyetine, ve bu kâinat Hâlıkı'nın en yüksek ve sâdık bir me'muru olduğuna şehâdet ettiğini bildi.

Dokuzuncusu

Madem bu sanatlı ve hikmetli masnûâtıyla kendi hünerlerini ve sanatkârlığının kemâlâtını teşhir etmek.. ve bu süslü, zinetli, nihayetsiz mahlûkatıyla kendini tanıttırmak ve sevdirmek.. ve bu lezzetli ve kıymetli hesapsız nimetleriyle kendine teşekkür ve hamd ettirmek.. ve bu şefkatli ve himâyetli umumi terbiye ve iâşe ile hatta ağızların en ince zevklerini ve iştihaların her nev'ini tatmin edecek bir surette ihzar edilen rabbânî it'amlar ve ziyafetler ile kendi rubûbiyetine karşı minnettarâne ve müteşekkirâne ve perestişkârâne ibadet ettirmek.. ve mevsimlerin tebdili ve gece gündüzün tahvili ve ihtilâfı gibi azametli ve haşmetli tasarrufat ve icraat ve dehşetli ve hikmetli faaliyet ve hallâkıyet ile kendi ulûhiyetini izhar ederek, o ulûhiyetine karşı iman ve teslim ve inkıyad ve itaat ettirmek.. ve her vakit iyiliği ve iyileri himâye, fenalığı ve fenaları izâle ve semâvî tokatlar ile zâlimleri ve yalancıları imha etmek cihetiyle hakkaniyet ve adâletini göstermek isteyen perde arkasında birisi var.

Elbette ve herhâlde, o gaybî Zât'ın yanında en sevgili mahlûku ve en doğru abdi ve O'nun mezkûr maksatlarına tam hizmet ederek, hilkat-i kâinatın tılsımını ve muammasını hall ve keşfeden ve daima o Hâlık'ının nâmına hareket eden ve O'ndan istimdat eden ve muvaffakiyet isteyen ve O'nun tarafından imdada ve tevfike mazhar olan ve Muhammed Kureyşî denilen bu Zât olacak.

Hem aklına dedi: "Madem bu mezkûr dokuz hakikatler bu Zât'ın sıdkına şehâdet ederler. *Elbette bu âdem, benîâdemin medar-ı şerefi ve bu âlemin medar-ı iftiharıdır ve O'na, 'fahr-i âlem' ve 'şeref-i benîâdem' denilmesi pek lâyıktır.. ve O'nun elinde bulunan ferman-ı Rahmân olan Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan'ın haşmet-i saltanat-ı mâneviyesinin nısf-ı arzı istilâsı ve şahsî kemâlâtı ve yüksek hasletleri gösteriyor ki; bu âlemde en mühim Zât budur, Hâlık'ımız hakkında en mühim söz, O'nundur.*

İşte gel, bak! Bu harika Zât'ın yüzer zâhir ve bâhir kat'î mucizelerinin kuvvetine ve dinindeki binler âlî ve esaslı hakikatlerine istinaden, bütün dâvâlarının esası ve bütün hayatının gayesi, Vâcibü'l-vücûd'un vücûduna ve vahdetine ve sıfâtına ve esmâsına delâlet ve şehâdet.. ve o Vâcibü'l-vücûd'u isbat ve ilân ve ilâm etmektir.

Demek, bu kâinatın mânevî güneşi ve Hâlık'ımızın en parlak bir burhanı bu Habibullah denilen Zât'tır ki; O'nun şehâdetini teyid ve tasdik ve imza eden aldanmaz ve aldatmaz **üç büyük icmâ** var:

Birincisi: *"Eğer perde-i gayb açılsa yakînim ziyadeleşmeyecek."*[1] *diyen İmam Ali.. (radiyallâhu anh) ve yerde iken Arş-ı Âzam'ı ve İsrafil'in azamet-i heykelini temâşâ eden Gavs-ı Âzam*[2] *(kuddise sirruh) gibi keskin nazar ve gayb-bîn gözleri bulunan binler aktâb ve evliya-yı azîmeyi câmî ve "Âl-i Muhammed" nâmıyla şöhretşiâr-ı âlem olan cemaat-i nurâniyenin icmâ ile tasdikleridir.*

İkincisi: *Bedevî bir kavim ve ümmî bir muhitte, hayat-ı içtimaiyeden ve efkâr-ı siyasiyeden hâlî ve kitapsız ve fetret asrının karanlıklarında bulunan ve pek az bir zamanda en medenî ve mâlûmatlı ve hayat-ı içtimaiyede ve siyasiyede en ileri olan milletlere ve hükûmetlere üstad ve rehber ve diplomat ve hâkim-i âdil olarak, şarktan garba kadar cihan-pesendâne idare eden ve "sahabe" nâmıyla dünyada namdar olan cemaat-i meşhurenin ittifakla can ve mallarını, peder ve aşiretlerini feda ettiren bir kuvvetli imanla tasdikleridir.*

Üçüncüsü: *Her asırda binlerle efradı bulunan ve her fende dâhiyâne ileri giden ve muhtelif mesleklerde çalışan, ümmetinde yetişen hadsiz muhakkik ve mütebahhir ulemâsının cemaat-i uzmâsının tevâfukla ve ilmelyakîn derecesinde tasdikleridir.*

Demek, bu Zât'ın vahdâniyete şehâdeti şahsî ve cüz'î değil; belki, umumi ve küllî, sarsılmaz.. ve bütün şeytanlar toplansa, karşısına hiçbir cihetle çıkamaz bir şehâdettir, diye hükmetti.

İşte, asr-ı saadette aklıyla beraber seyahat eden dünya misafiri ve hayat yolcusunun o medrese-i nurâniyeden aldığı derse kısa bir işaret olarak, Birinci Makamın On Altıncı Mertebesi'nde böyle:

لَا إِلٰهَ إِلَّا اللهُ الْوَاجِبُ الْوُجُودِ الْوَاحِدُ الْأَحَدُ الَّذِي دَلَّ عَلٰى وُجُوبِ وُجُودِهٖ فِي وَحْدَتِهٖ:
فَخْرُ عَالَمِ وَشَرَفُ نَوْعِ بَنِي اٰدَمَ بِعَظَمَةِ سَلْطَنَةِ قُرْاٰنِهٖ، وَحِشْمَةِ وُسْعَةِ دِينِهٖ، وَكَثْرَةِ كَمَالَاتِهٖ،
وَعُلْوِيَّةِ أَخْلَاقِهٖ، حَتّٰى بِتَصْدِيقِ أَعْدَائِهٖ، وَكَذَا شَهِدَ وَبَرْهَنَ بِقُوَّةِ مِئَاتِ مُعْجِزَاتِهِ الظَّاهِرَاتِ

---

1 Bkz.: es-Sübkî, *Tabakâtü'ş-Şâfiiyyeti'l-kübrâ* 6/61; Aliyyülkârî, *el-Masnû* s.149; es-Sindî, *el-Hâşiye* 8/96.

2 Bkz.: el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî)* s.561.

الْبَاهِرَاتِ الْمُصَدِّقَةِ الْمُصَدَّقَةِ، وبِقُوَّةِ اَلَافِ حَقَائِقِ دِينِهِ السَّاطِعَةِ الْقَاطِعَةِ، بِإِجْمَاعِ اٰلِهِ ذَوِي الْأَنْوَارِ، وَبِاتِّفَاقِ أَصْحَابِهِ ذَوِي الْأَبْصَارِ، وَبِتَوَافُقِ مُحَقِّقِي أُمَّتِهِ ذَوِي الْبَرَاهِينِ وَالْبَصَائِرِ النَّوَّارَةِ.[1]

denilmiştir.

اَلْبَاقِي هُوَ الْبَاقِي[2]

Said Nursî

1 Allah'tan başka hiçbir ilâh yoktur. O, öyle varlığı kendinden ve kesin olan, tek ve yektâ bir Zât'tır ki; Âlem'in övünç kaynağı ve insanlığın iftihar tablosu, (sallallâhu aleyhi ve sellem) Kur'ân'ın hâkimiyetinin büyüklüğü.. dininin muhteşem genişliği.. mükemmel sıfatlarının çokluğu.. ve hatta düşmanlarının dahi tasdik ettikleri ahlâkının yüceliği ile O'nun kendinden ve kesin olan varlığına ve birliğine delâlet eder. Ve keza O Zât; bir çok şâhit tarafından tasdik edilen ve kendisini de tasdik ettiren, yüzlerce, apaçık mucizelerinin kuvveti.. ve dininin katî ve parlak binlerce hakikatinin kuvveti.. ve nurlu âlinin icmâı.. ve keskin basiret sahibi ashabının ittifakı.. ve ümmetinin, birçok delillerle her meseleyi aydınlatan basiretli büyük âlimlerimin tevâfuku ile Allah'ın kendinden ve kesin olan varlığına ve birliğine şehâdet edip, isbat eder.

2 Kendinden başka her şeyin fâni olduğu gerçek Bâkî, Allah'tır.

Yirminci Mektup

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1] ، وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ[2]

بِسْـــمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

لَا إِلٰهَ إِلَّا اللهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ يُحْيِي وَيُمِيتُ وَهُوَ حَيٌّ لَا يَمُوتُ بِيَدِهِ الْخَيْرُ وَهُوَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ وَإِلَيْهِ الْمَصِيرُ[3]

Sabah ve akşam namazından sonra tekrarı, pek çok fazileti bulunan[4] ve bir rivâyet-i sahihada ism-i âzam mertebesini taşıyan[5] şu cümle-i tevhidiyenin on bir kelimesi var. Her bir kelimesinde hem birer müjde ve beşaret.. hem birer mertebe-i tevhid-i rubûbiyet... hem bir ism-i âzam noktasında bir kibriyâyı vahdet.. ve bir kemâl-i vahdâniyet vardır…

Bu büyük ve ulvî hakikatlerin izahını sair Sözler'e havale edip bir vaade binâen, şimdilik mücmel bir hülâsa suretinde "İki Makam", bir "Mukaddime" ile ona bir fihriste yapacağız.

Mukaddime

Katiyen bil ki:

✓*Hilkatin en yüksek gayesi ve fıtratın en yüce neticesi* ***iman-ı billâhtır.***

✓*Ve insaniyetin en âlî mertebesi ve beşeriyetin en büyük makamı, iman-ı billâh içindeki* ***mârifetullahtır***.

---

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

2 "Hiç bir şey yoktur ki, O'nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor bulunmasın." (İsrâ sûresi, 17/44)

3 "Allah'tan başka ilâh yoktur. O birdir. Ortağı yoktur. Mülk umumen O'nundur. Ezelden ebede her türlü hamd ve övgü, şükür ve minnet O'na mahsustur ve O'na lâyıktır. Hayatı veren de, alan da O'dur. O, ezelî ve ebedî hayat sahibidir. Bütün iyilikler O'na aittir; O, yapılan her hayrı kaydeder ve karşılığını verir. O'nun her şeye gücü yeter ve hiçbir şey O'na ağır gelmez. Dönüş yalnız O'nadır." (Bkz.: Tirmizî, *deavât* 36; Nesâî, *menâsik* 163; İbni Mâce, *ticârât* 40, *menâsik* 84).

4 Bkz.: Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 4/227, 298; İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef* 6/27, 7/171.

5 Bkz.: Tirmizî, *deavât* 63; Ebû Dâvûd, *vitr* 23; Nesâî, *sehv* 58.

✓*Cin ve insin en parlak saadeti ve en tatlı nimeti, o mârifetullah içindeki* ***muhabbetullahtır****.*

✓*Ve ruh-u beşer için en hâlis sürûr.. ve kalb-i insan için en sâfi sevinç, o muhabbetullah içindeki* ***lezzet-i ruhâniyedir****...*

Evet, bütün hakikî saadet ve hâlis sürûr ve şirin nimet ve sâfi lezzet elbette mârifetullah ve muhabbetullahtadır. Onlar, onsuz olamaz. Cenâb-ı Hakk'ı tanıyan ve seven; nihâyetsiz saadete, nimete, envara, esrara ya bilkuvve veya bilfiil mazhardır. O'nu hakikî tanımayan, sevmeyen, nihâyetsiz şekâvete, âlâma ve evhama mânen ve maddeten müptelâ olur.

Evet, şu perişan dünyada, âvâre nev-i beşer içinde, semeresiz bir hayatta, sahipsiz, hâmisiz bir surette; âciz, miskin bir insan, bütün dünyanın sultanı da olsa kaç para eder. İşte bu âvâre nev-i beşer içinde, bu perişan fânî dünyada, insan; sahibini tanımazsa, mâlikini bulmazsa, ne kadar bîçare sergerdân olduğunu herkes anlar. Eğer sahibini bulsa, mâlikini tanısa, o vakit rahmetine iltica eder, kudretine istinad eder. O vahşetgâh dünya, bir tenezzühgâha döner ve bir ticaretgâh olur.

Birinci Makam

Şu kelâm-ı tevhidînin, on bir kelimesinin her birinde birer müjde var.. ve o müjdede birer şifa ve o şifada birer lezzet-i mâneviye bulunur.

Birinci Kelime

لَآ إِلٰهَ إِلَّا اللّٰهُ 'ta şöyle bir müjde var ki; *hadsiz hâcâta müptelâ, nihâyetsiz âdânın hücumuna hedef olan ruh-u insanî, şu kelimede öyle bir nokta-yı istimdad bulur ki, bütün hâcâtını temin edecek bir hazine-i rahmet kapısını ona açar.. ve öyle bir nokta-yı istinad bulur ki bütün âdâsının şerrinden emin edecek bir kudret-i mutlakanın sahibi olan kendi Mâbud'unu ve Hâlık'ını bildirir ve tanıttırır, Sahib'ini gösterir, Mâlik'i kim olduğunu irâe eder.. ve o irâe ile kalbi, vahşet-i mutlakadan ve ruhu, hüzn-ü elimden kurtarıp; ebedi bir ferahı, dâimî bir sürûru temin eder.*

İkinci Kelime

وَحْدَهُ Şu kelimede şifalı, saadetli bir müjde vardır. Şöyle ki; kâinatın ekser envâıyla alâkadar ve o alâkadarlık yüzünden perişan ve keşmekeş içinde

boğulmak derecesine gelen ruh-u beşer ve kalb-i insan وَحْدَهُ kelimesinde bir melce, bir halâskâr bulur ki; onu bütün o keşmekeşten, o perişaniyetten kurtarır.

Yani, وَحْدَهُ mânen der: *"Allah birdir. Başka şeylere müracaat edip yorulma, onlara tezellül edip minnet çekme, onlara temelluk edip boyun eğme, onların arkasına düşüp zahmet çekme, onlardan korkup titreme! Çünkü Sultan-ı kâinat birdir, her şeyin anahtarı O'nun yanında, her şeyin dizgini O'nun elindedir, her şey O'nun emriyle halledilir. O'nu bulsan, her matlubunu buldun, hadsiz minnetlerden, korkulardan kurtuldun."*

Üçüncü Kelime

لَا شَرِيكَ لَهُ Yani, nasıl ki ulûhiyetinde ve saltanatında şeriki yoktur; Allah bir olur, müteaddit olamaz! Öyle de rubûbiyetinde ve icraatında ve îcadâtında dahi şeriki yoktur. Bazen olur ki sultan bir olur, saltanatında şeriki olmaz; fakat icraatında, onun memurları onun şeriki sayılırlar ve onun huzuruna herkesin girmesine mâni olurlar. "Bize de müracaat et!" derler.

Fakat, ezel ve ebed sultanı olan Cenâb-ı Hak, saltanatında şeriki olmadığı gibi; icraat-ı rubûbiyetinde dahi muînlere, şeriklere muhtaç değildir. Emir ve iradesi, havl ve kuvveti olmazsa hiçbir şey, hiçbir şeye müdahale edemez. Doğrudan doğruya herkes O'na müracaat edebilir. Şeriki ve muîni olmadığından, o müracaatçı adama "Yasaktır, O'nun huzuruna giremezsin!" denilmez. İşte şu kelime, ruh-u beşer için şöyle bir müjde verir ki:

İmanı elde eden ruh-u beşer; mânisiz, müdahalesiz, hâilsiz, mümânaatsız; her hâlinde, her arzusunda, her anda, her yerde o ezel ve ebed ve hazâin-i rahmet mâliki ve defâin-i saadet sahibi olan Cemîl-i Zülcelâl, Kadîr-i Zülkemâl'in huzuruna girip, hâcâtını arz edebilir. Ve rahmetini bulup, kudretine istinad ederek, kemâl-i ferah ve sürûru kazanabilir.

Dördüncü Kelime

لَهُ الْمُلْكُ Yani mülk, umumen O'nundur. Sen, hem O'nun mülküsün, hem memlûküsün, hem mülkünde çalışıyorsun. Şu kelime, şöyle şifalı bir müjde veriyor ve diyor:

Ey insan! Sen kendini, kendine mâlik sayma! Çünkü sen kendini idare edemezsin, o yük ağırdır. Kendi başına muhafaza edemezsin, belâlardan sakınıp, levâzımâtını yerine getiremezsin. Öyle ise beyhude ızdıraba düşüp azap çekme, mülk başkasınındır. O Mâlik, hem Kadîr'dir, hem Rahîm'dir. Kudretine istinad et, rahmetini itham etme! Kederi bırak, keyfini çek! Zahmeti at, safâyı bul!

Hem der ki: *Mânen sevdiğin ve alâkadar olduğun ve perişaniyetinden müteessir olduğun ve ıslah edemediğin şu kâinat, bir Kadîr-i Rahîm'in mülküdür. Mülkü sahibine teslim et, O'na bırak, cefasını değil, safâsını çek! O hem Hakîm'dir, hem Rahîm'dir. Mülkünde istediği gibi tasarruf eder, çevirir. Dehşet aldığın zaman, İbrahim Hakkı gibi*

"Mevlâ görelim neyler,
Neylerse güzel eyler."

de, pencerelerden seyret, içlerine girme!

Beşinci Kelime

لَهُ الْحَمْدُ Yani hamd ve senâ, medih ve minnet O'na mahsustur, O'na lâyıktır. Demek, nimetler O'nundur ve O'nun hazinesinden çıkar. Hazine ise dâimîdir. İşte şu kelime, şöyle müjde verip diyor ki:

Ey insan! Nimetin zevalinden elem çekme! Çünkü rahmet hazinesi tükenmez. Ve lezzetin zevalini düşünüp, o elemden feryat etme! Çünkü o nimet meyvesi, bir rahmet-i bînihâyenin semeresidir. Ağacı bâkî ise, meyve gitse de yerine gelen var. Nimetin lezzeti içinde, o lezzetten yüz derece daha ziyade lezzetli bir iltifat-ı rahmeti hamd ile düşünüp, lezzeti birden yüz derece yapabilirsin.

Nasıl ki bir padişah-ı zîşanın sana hediye ettiği bir elma lezzeti içinde yüz, belki bin elmanın lezzetinin fevkinde bir iltifat-ı şâhâne lezzetini sana ihsas ve ihsan eder. Öyle de لَهُ الْحَمْدُ kelimesiyle, yani hamd ve şükür ile, yani nimetten in'âmı hissetmekle, yani Mün'im'i tanımakla ve in'âmını düşünmekle, yani O'nun rahmetinin iltifatını ve şefkatinin teveccühünü ve in'âmının devamını düşünmekle nimetten bin derece daha leziz, mânevî bir lezzet kapısını sana açar.

Altıncı Kelime

يُحْيِ Yani hayatı veren O'dur ve hayatı rızık ile idâme eden de O'dur ve levâzımât-ı hayatı da ihzâr eden yine O'dur. Ve hayatın âlî gayeleri O'na aittir ve mühim neticeleri O'na bakar. Yüzde doksan dokuz meyvesi O'nundur. İşte şu kelime, şöyle fâni ve âciz beşere nida eder, müjde verir ve der:

Ey insan! Hayatın ağır tekâlifini omuzuna alıp zahmet çekme! Hayatın fenâsını düşünüp, hüzne düşme! Yalnız dünyevî, ehemmiyetsiz meyvelerini görüp dünyaya gelişinden pişmanlık gösterme! Belki o sefine-i vücûdundaki hayat makinesi, Hayy-ı Kayyûm'a aittir.. masârif ve levâzımâtını O tedarik eder.. ve o hayatın pek kesretli gayeleri ve neticeleri var.. ve O'na aittir…

Sen, o gemide bir dümenci neferisin. Vazifeni güzel gör, ücretini al, keyfine bak! O hayat sefinesi, ne kadar kıymettar olduğunu ve ne kadar güzel faydalar verdiğini ve o sefine sahibi Zât'ın, ne kadar Kerîm ve Rahîm olduğunu düşün, mesrûr ol ve şükret! Ve anla ki; vazifeni istikametle yaptığın vakit o sefinenin verdiği bütün netâic, bir cihetle senin defter-i âmâline geçer, sana bir hayat-ı bâkiyeyi temin eder, seni ebedi ihyâ eder!

Yedinci Kelime

وَيُمِيتُ Yani mevti veren O'dur. Yani hayat vazifesinden terhis eder, fâni dünyadan yerini tebdil eder, külfet-i hizmetten âzad eder. Yani hayat-ı fâniyeden, seni hayat-ı bâkiyeye alır. İşte şu kelime, şöylece fâni cin ve inse bağırır, der ki:

Sizlere müjde! Mevt; idam değil, hiçlik değil, fenâ değil, inkıraz değil, sönmek değil, firâk-ı ebedî değil, adem değil, tesadüf değil, fâilsiz bir in'idam değil... Belki bir Fâil-i Hakîm-i Rahîm tarafından bir terhistir, bir tebdil-i mekândır. Saadet-i ebediye tarafına, vatan-ı aslîlerine bir sevkiyattır. Yüzde doksan dokuz ahbabın mecmaı olan âlem-i berzaha bir visal kapısıdır.

Sekizinci Kelime

وَهُوَ حَيٌّ لَا يَمُوتُ Yani bütün kâinatın mevcudâtında görünen ve vesile-i muhabbet olan kemâl ve hüsün ve ihsanın hadsiz bir derece fevkinde bir cemâl

ve kemâl ve ihsanın sahibi ve bütün mahbublara bedel, bir tek cilve-i cemâli kâfi gelen bir Mâbud-u Lemyezel, bir Mahbub-u Lâyezal'in ezelî ve ebedî bir hayat-ı dâimesi var ki; şâibe-i zeval ve fenâdan münezzeh ve avârız-ı naks ve kusurdan müberrâdır. İşte şu kelime, cin ve inse ve bütün zîşuura ve ehl-i muhabbet ve aşka ilân eder ki:

Sizlere müjde! Mahbublarınızdan nihâyetsiz firakların yaralarını tedavi edip merhem süren bir Mahbub-u Bâkî'niz var. Madem O var ve Bâkî'dir, başkaları ne olursa olsun merak çekmeyiniz. Belki o mahbublarda, sebeb-i muhabbetiniz olan hüsün ve ihsan, fazl ve kemâl, o Mahbub-u Bâkî'nin cilve-i cemâl-i bâkîsinden çok perdelerden geçip, gayet zayıf bir gölgenin gölgesidir. Onların zevalleri, sizleri incitmesin. Çünkü onlar bir nevi aynalardır. Aynaların değişmesi şâşaa-yı cemâlin cilvesini tazeleştirir, güzelleştirir. Madem O var, her şey var!..

Dokuzuncu Kelime

بِيَدِهِ الْخَيْرُ Yani her hayır, O'nun elindedir. Her yaptığınız hayrât, O'nun defterine geçer. Her işlediğiniz a'mâl-i sâliha, yanında kaydedilir. İşte şu kelime, cin ve inse nida edip müjde veriyor, diyor ki:

Ey bîçareler! Mezaristana göçtüğünüz zaman, "Eyvah! Malımız harap olup, sa'yimiz heba oldu. Şu güzel ve geniş dünyadan gidip, dar bir toprağa girdik." demeyiniz, feryat edip me'yus olmayınız! Çünkü sizin her şeyiniz muhafaza ediliyor. Her ameliniz yazılmıştır. Her hizmetiniz kaydedilmiştir.[1] *Hizmetinizin mükâfatını verecek ve her hayır elinde ve her hayrı yapabilecek bir Zât-ı Zülcelâl, sizi celp edip, yer altında muvakkaten durdurur sonra huzuruna aldırır. Ne mutlu sizlere ki hizmetinizi ve vazifenizi bitirdiniz. Zahmetiniz bitti, rahata ve rahmete gidiyorsunuz. Hizmet, meşakkat bitti; ücret almaya gidiyorsunuz…*

Evet, geçen baharın defter-i âmâlinin sayfaları ve hidemâtının sandukçaları olan tohumları, çekirdekleri muhafaza eden ve ikinci baharda gayet şâşaalı, belki yüz derece aslından daha bereketli bir tarzda muhafaza eden, neşreden Kadîr-i Zülcelâl, elbette sizin de netâic-i hayatınızı öyle muhafaza ediyor ve hizmetinize pek kesretli bir surette mükâfat verecektir.

---

1 Bkz.: Kehf sûresi, 18/49; Kaf sûresi, 50/17-18; İnfitâr sûresi, 82/10.

Onuncu Kelime

وَهُوَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ Yani O Vâhid'dir, Ehad'dir, her şeye kâdirdir. Hiçbir şey O'na ağır gelmez. Bir baharı halketmek bir çiçek kadar O'na kolaydır. Cenneti halketmek, bir bahar kadar O'na rahattır. Her günde, her senede, her asırda, yeniden yeniye îcad ettiği hadsiz masnûâtı, nihâyetsiz kudretine nihâyetsiz lisanlarla şehâdet ederler. İşte şu kelime dahi şöyle müjde eder, der ki:

Ey insan! Yaptığın hizmet, ettiğin ubûdiyet boşu boşuna gitmez. Bir dâr-ı mükâfat, bir mahall-i saadet senin için ihzâr edilmiştir. Senin şu fânî dünyana bedel, bâkî bir cennet seni bekler. İbadet ettiğin ve tanıdığın Hâlık-ı Zülcelâl'in vaadine iman ve itimat et! O'na vaadinde hulfetmek muhaldir. Kudretinde hiçbir cihetle noksaniyet yoktur. İşlerine acz, müdahale edemez. Senin küçük bahçeni halkettiği gibi cenneti dahi senin için halkedebilir ve halketmiş ve sana vaad etmiş ve vaad ettiği için, elbette seni onun içine alacak.

Madem bilmüşâhede görüyoruz; her senede yeryüzünde hayvanât ve nebâtâtın üç yüz binden ziyade envâlarını ve milletlerini, kemâl-i intizam ve mizan ile, kemâl-i sürat ve sühûletle haşredip, neşreder. Elbette böyle bir Kadîr-i Zülcelâl, vaadini yerine getirmeye muktedirdir.

Hem madem her senede, öyle bir Kadîr-i Mutlak, haşrin ve cennetin numûnelerini binler tarzda îcad ediyor. Hem madem bütün semâvî fermanları ile saadet-i ebediyeyi vaad edip, cenneti müjde veriyor. Hem madem bütün icraatı ve şuûnâtı hak ve hakikattir ve sıdk ve ciddiyetledir. Hem madem âsârının şehâdetiyle, bütün kemâlât, O'nun nihâyetsiz kemâline delâlet ve şehâdet eder. Ve hiçbir cihette naks ve kusur onda yoktur. Hem madem hulfü'l-vaad ve hilâf ve kizb ve aldatmak, en çirkin bir haslet ve naks ve kusurdur…

Elbette ve elbette o Kadîr-i Zülcelâl, o Hakîm-i Zülkemâl, o Rahîm-i Zülcemâl, vaadini yerine getirecek.. saadet-i ebediye kapısını açacak.. Âdem babanızın vatan-ı aslîsi olan cennete sizleri, ey ehl-i iman idhal edecektir!

On Birinci Kelime

وَإِلَيْهِ الْمَصِيرُ Yani, ticaret ve memuriyet için mühim vazifelerle bu dâr-ı imtihan olan dünyaya gönderilen insanlar; ticaretlerini yapıp, vazifelerini bitirip

ve hizmetlerini itmam ettikten sonra, yine onları gönderen Hâlık-ı Zülcelâl'ine dönecekler ve Mevlâ-yı Kerîm'lerine kavuşacaklar. Yani, bu dâr-ı fâniden gidip dâr-ı bâkîde huzur-u kibriyâya müşerref olacaklar. Yani, esbap dağdağasından ve vesaitin karanlık perdelerinden kurtulup, Rabb-i Rahîm'lerine makarr-ı saltanat-ı ebedîsinde perdesiz kavuşacaklar. Doğrudan doğruya herkes, kendi Hâlık'ı ve Mâbud'u ve Rabb'i ve Seyyid'i ve Mâlik'i kim olduğunu bilecek ve bulacaklar. İşte şu kelime bütün müjdelerin fevkinde şöyle müjde eder ve der ki:

Ey insan! Bilir misin nereye gidiyorsun ve nereye sevk olunuyorsun? Otuz İkinci Söz'ün âhirinde denildiği gibi; dünyanın bin sene mesûdâne hayatı, bir saat hayatına mukabil gelmeyen cennet hayatının..[1] *o cennet hayatının dahi bin senesi, bir saat rü'yet-i cemâline mukabil gelmeyen*[2] *bir Cemîl-i Zülcelâl'in daire-i rahmetine ve mertebe-i huzuruna gidiyorsun. Müptelâ ve meftun ve müştak olduğunuz mecazî mahbublarda ve bütün mevcudât-ı dünyeviyedeki hüsün ve cemâl, O'nun cilve-i cemâlinin ve hüsn-ü esmâsının bir nevi gölgesi.. ve bütün cennet, bütün letâifiyle bir cilve-i rahmeti.. ve bütün iştiyaklar ve muhabbetler ve incizaplar ve cazibeler, bir lem'a-yı muhabbeti olan bir Mâbud-u Lemyezel'in, bir Mahbub-u Lâyezâl'in daire-i huzuruna gidiyorsunuz.. ve ziyafetgâh-ı ebedîsi olan cennete çağrılıyorsunuz. Öyle ise kabir kapısına ağlayarak değil, gülerek giriniz!*

Hem şu kelime şöyle müjde veriyor, diyor ki: *Ey insan! Fenâya, ademe, hiçliğe, zulümâta, nisyana, çürümeye, dağılmaya ve kesrette boğulmaya gittiğinizi tevehhüm edip düşünmeyiniz! Siz fenâya değil, bekâya gidiyorsunuz. Ademe değil, vücûd-u dâimîye sevk olunuyorsunuz. Zulümâta değil, âlem-i nura giriyorsunuz. Sahip ve Mâlik-i Hakikî'nin tarafına gidiyorsunuz ve Sultan-ı Ezelî'nin payitahtına dönüyorsunuz. Kesrette boğulmaya değil, vahdet dairesinde teneffüs edeceksiniz. Firaka değil, visâle müteveccihsiniz…*

---

1 Bkz.: Buharî, *cihâd* 5, *bed'ü'l-halk* 8, *rikak* 51; Tirmizî, *cihâd* 17; Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned* 2/482, 483...

2 Bkz.: Müslim, *îmân* 297; Tirmizî, *tefsîru sûre (10)* 1; İbni Mâce, *mukaddime* 13.

İkinci Makam

İsm-i âzam noktasında, tevhidin isbatına muhtasar bir işarettir.

Birinci Kelime

لَا إِلٰهَ إِلَّا اللّٰهُ 'ta bir *tevhid-i ulûhiyet* ve *mâbudiyet* vardır. Şu mertebenin gayet kuvvetli bir burhanına şöyle işaret ederiz ki:

Şu kâinat yüzünde, hususan zeminin sayfasında, gayet muntazam bir faaliyet görünüyor. Ve gayet hikmetli bir hallâkıyet müşâhede ediyoruz. Ve gayet intizamlı bir fettâhiyet, yani her şeye lâyık bir şekil açmak ve suret vermek, aynelyakîn görüyoruz. Hem gayet şefkatli, keremli, rahmetli bir vehhâbiyet ve ihsânât görüyoruz. Öyleyse, bizzarure şu hâl ve şu keyfiyet; Fa'âl, Hallâk, Fettah, Vehhab bir Zât-ı Zülcelâl'in vücûb-u vücûdunu ve vahdetini isbat eder, belki ihsas eder. Evet, mevcudâtın mütemâdiyen zevalleri, tazelenmeleri gösteriyor ki; o mevcudât, bir Sâni-i Kadîr'in kudsî esmâsının cilveleri.. ve envâr-ı esmâiyesinin gölgeleri.. ve ef'âlinin eserleri.. ve kalem-i kader ve kudretin nakışları ve sayfaları.. ve cemâl-i kemâlinin aynalarıdır.

Şu hakikat-i uzmâya ve şu tevhidin mertebe-i ulyâsına, şu kâinatın Sahibi, bütün gönderdiği mukaddes kitaplar ve suhuflarıyla o tevhidi gösterdiği gibi, bütün ehl-i hakikat ve kâmilîn-i nev-i beşer tahkikatlarıyla ve keşfiyâtlarıyla aynı mertebe-i tevhidi gösteriyorlar. Ve kâinat dahi acz ve fakrıyla beraber, mazhar olduğu dâimî mucizât-ı sanatın ve havârık-ı iktidar, hazâin-i servetin şehâdetiyle, aynı mertebe-i tevhide işaret eder. Demek, Şâhid-i Ezelî, bütün kütüp ve suhufuyla ve ehl-i şuhûd, bütün tahkikat ve küşûfuyla ve âlem-i şehâdet, bütün muntazam ahvâl ve hakîmâne şuûnâtıyla o mertebe-i tevhidde bilicmâ ittifak ediyorlar.

İşte O Vâhid-i Ehad'i kabul etmeyen, ya nihayetsiz ilâhları kabul edecek veyahut ahmak sofestâî gibi hem kendini, hem kâinatın vücûdunu inkâr edecek.

İkinci Kelime

وَحْدَهُ İşte şu kelime, sarih bir *mertebe-i tevhidi* gösterir. Şu mertebeyi dahi âzamî bir surette isbat eden gayet kuvvetli bir burhanına şöyle işaret ederiz ki:

Biz gözümüzü açtıkça, kâinat yüzüne nazarımızı saldırdıkça, en evvel gözümüze ilişen, âmm ve mükemmel bir nizamdır ve şâmil, hassas bir mizandır. Görüyoruz, her şey dakik bir nizam ile hassas bir mizan ve ölçü içindedir. Daha bir parça dikkat-i nazar ettikçe, yeniden yeniye bir tanzim ve tevziniyet gözümüze çarpıyor. Yani, birisi, intizamla o nizamı değiştiriyor ve tartıyla o mizanı tazelendiriyor. Her şey bir model olup, pek kesretli, muntazam ve mevzun suretler giydiriliyor. Daha ziyade dikkat ettikçe, o tanzim ve tevzin altında bir hikmet ve adâlet görünüyor. Her harekette bir hikmet ve maslahat gözetiliyor.. bir hak, bir fayda takip ediliyor. Daha ziyade dikkat ettikçe, gayet hakîmâne bir faaliyet içinde bir kudretin tezahürâtı.. ve her şeyin her şe'nini ihata eden gayet muhit bir ilmin cilveleri nazar-ı şuurumuza çarpıyor.

Demek, bütün mevcudâttaki şu nizam ve mizan, umuma âmm bir tanzim ve tevzini.. ve o tanzim ve tevzin, âmm bir hikmet ve adâleti.. ve o hikmet ve adâlet, bir kudret ve ilmi gözümüze gösteriyor. Demek, bir Kadîr-i külli şey ve bir Alîm-i külli şey, şu perdeler arkasında akla görünüyor.

Hem her şeyin evveline ve âhirine bakıyoruz; hususan zîhayat nev'inde görüyoruz ki: Başlangıçları, asılları, kökleri, hem meyveleri ve neticeleri öyle bir tarzdadır ki; güya tohumları, asılları birer tarife, birer program şeklinde, bütün o mevcudun cihâzâtını tazammun ediyor. Ve neticesinde ve meyvesinde, yine bütün o zîhayatın manası süzülüp onda tecemmû eder, tarihçe-i hayatını ona bırakır. Güya onun aslı olan çekirdeği, desâtir-i îcadiyesinin bir mecmuasıdır. Ve meyvesi ve semeresi ise evâmir-i îcadiyesinin bir fihristesi hükmünde görüyoruz.

Sonra o zîhayatın zâhirine ve bâtınına bakıyoruz. Gayet derecede hikmetli bir kudretin tasarrufatı ve nâfiz bir iradenin tasviratı ve tanzimatı görünüyor. Yani, bir kuvvet ve kudret îcad eder.. bir emir ve irade suret giydirir.

İşte, bütün mevcudât, böyle evveline dikkat ettikçe, bir ilmin tarifenâmesi.. ve âhirine dikkat ettikçe, bir Sâni'in plânı ve beyannâmesi.. ve zâhirine baktıkça, bir Fâil-i Muhtar'ın ve Mürîd'in gayet sanatlı ve tenasüplü bir hulle-i sanatı.. ve bâtınına baktıkça, bir Kadîr'in gayet muntazam bir makinesini müşâhede ediyoruz.

İşte şu hâl ve şu keyfiyet, bizzarure ve bilbedâhe ilân eder ki; hiçbir şey, hiçbir zaman, hiçbir mekân, birtek Sâni-i Zülcelâl'in kabza-yı tasarrufundan hariç olamaz. Her bir şey ve bütün eşya, bütün şuûnâtıyla bir Kadîr-i Mürîd'in kabza-yı tasarrufunda tedbir edilir.. ve bir Rahmân-ı Rahîm'in tanzimiyle ve lütfuyla güzelleştiriliyor.. ve bir Hannân-ı Mennân'ın tezyiniyle süslendiriliyor.

Evet, başında şuur ve yüzünde gözü bulunana, şu kâinat ve şu mevcudâttaki nizam ve mizan ve tanzim ve tevzin; bir tek, yektâ, Vâhid, Ehad, Kadîr, Mürîd, Alîm, Hakîm bir Zât'ı, vahdâniyet mertebesinde gösterir. Evet, her şeyde bir birlik var. Birlik ise biri gösterir. Meselâ dünyanın lâmbası olan güneş birdir; öyleyse dünyanın mâliki dahi birdir. Meselâ zemin yüzündeki zî-hayatların hizmetçileri olan hava, ateş, su birdir; öyleyse onları istihdam eden ve bizlere musahhar eden dahi birdir.

Üçüncü Kelime

لَا شَرِيكَ لَهُ Şu kelimeyi, Otuz İkinci Söz'ün Birinci Mevkıf'ı gayet kuvvetli ve şâşaalı bir surette isbat ettiğinden, ona havale ederiz. Onun fevkinde beyan olamaz, ondan daha ileri beyana lüzum yok ve izah edilmez.

Dördüncü Kelime

لَهُ الْمُلْكُ Yani ferşten arşa, serâdan Süreyya'ya, zerrâttan seyyârâta, ezelden ebede kadar her bir mevcut, semâvât ve arz, dünya ve âhiret, her şey O'nun mülküdür. Mâlikiyet mertebe-i uzmâsı, tevhid-i âzam suretinde O'nundur. Şu *mertebe-i uzmâ-yı mâlikiyet* ve *makam-ı âzam-ı tevhidin* bir hüccet-i kübrâsı, latîf bir zamanda ve latîf bir hatırada, Arabî ibaresinde, şu âcizin hatırına ilkâ edildi. O latîf hatıranın hatırı için, aynı ibare-i Arabiye'yi kaydedip sonra meâlini yazacağız.

لَهُ الْمُلْكُ لِأَنَّ ذَاكَ الْعَالَمَ الْكَبِيرَ كَهٰذَا الْعَالَمِ الصَّغِيرِ مَصْنُوعُ قُدْرَتِهِ مَكْتُوبُ قَدَرِهِ. إِبْدَاعُهُ لِذَاكَ صَيَّرَهُ مَسْجِدًا، إِيجَادُهُ لِهٰذَا صَيَّرَهُ سَاجِدًا.. إِنْشَاؤُهُ لِذَاكَ صَيَّرَ ذَاكَ مِلْكًا، إِيجَادُهُ لِهٰذَا صَيَّرَهُ مَمْلُوكًا.. صَنْعَتُهُ فِي ذَاكَ تَظَاهَرَتْ كِتَابًا، صِبْغَتُهُ فِي هٰذَا تَزَاهَرَتْ خِطَابًا.. قُدْرَتُهُ فِي ذَاكَ تُظْهِرُ حِشْمَتَهُ، رَحْمَتُهُ فِي هٰذَا تُنَظِّمُ نِعْمَتَهُ.. حِشْمَتُهُ فِي ذَاكَ تَشْهَدُ هُوَ الْوَاحِدُ، نِعْمَتُهُ فِي هٰذَا تُعْلِنُ هُوَ الْأَحَدُ.. سِكَّتُهُ فِي ذَاكَ فِي الْكُلِّ وَالْأَجْزَاءِ، خَاتَمُهُ فِي هٰذَا فِي الْجِسْمِ وَالْأَعْضَاءِ.

Birinci Fıkra: ذَاكَ الْعَالَمَ الْكَبِيرَ... الخ Yani, şu kâinat denilen âlem-i ekber ve insan denilen onun misal-i musağğarı olan âlem-i asgar, kudret ve kader kalemiyle yazılan *âfâkî ve enfüsî vahdâniyet* delâilini gösteriyorlar. Evet, kâinattaki sanat-ı muntazamanın küçük bir mikyasta numûnesi insanda vardır.

O daire-i kübrâdaki sanat, Sâni-i Vâhid'e şehâdet ettiği gibi; şu insanda olan küçük mikyastaki hurdebinî sanat dahi yine o Sâni'e işaret eder, vahdetini gösterir.

Hem nasıl ki, şu insan gayet mânidar bir mektub-u rabbânîdir, muntazam bir kaside-i kaderdir. Öyle de şu kâinat dahi, aynı o kalem-i kaderle, fakat büyük bir mikyasta yazılmış muntazam bir kaside-i kaderdir. Hiç mümkün müdür ki hadsiz alâmet-i fârika ile bütün insanlara bakan şu insan yüzündeki sikke-i vahdete ve bütün mevcudâtı omuz omuza, el ele, baş başa veren kâinat üstündeki hâtem-i vahdâniyete Vâhid-i Ehad'den başka bir şeyin müdahalesi bulunsun?

İkinci Fıkra: إِبْدَاعُهُ لِذَاكَ... الخ Meâli şudur: Sâni-i Hakîm, âlem-i ekberi öyle bedî bir surette halkedip âyât-ı kibriyâsını üstünde nakşetmiş ki, kâinatı bir mescid-i kebîr şekline döndürmüş. Ve insanı dahi öyle bir tarzda îcad edip, ona akıl vererek, onunla o mucizât-ı sanatına ve o bedî kudretine karşı secde-i hayret ettirerek, ona âyât-ı kibriyâyı okutturup, kemerbeste-i ubûdiyet ettirerek, o mescid-i kebîrde bir abd-i sâcid fıtratında yaratmıştır. Hiç mümkün müdür ki, şu mescid-i kebîrin içindeki sâcidlerin, âbidlerin mâbud-u hakikîleri, o Sâni-i Vâhid-i Ehad'den başkası olabilsin?

Üçüncü Fıkra: إِنْشَاؤُهُ لِذَاكَ... الخ Meâli şudur ki: O Mâlikü'l-mülkü Zülcelâl, âlem-i ekberi, bahusus küre-i arz yüzünü, öyle bir surette inşa ederek yapmıştır ki; birbiri içinde hadsiz daireler olup, her bir daire bir tarla hükmünde olup, vakit be vakit, mevsim be mevsim, asır be asır eker, biçer, mahsulât alır. Mütemâdiyen mülkünü çalıştırır, tasarruf eder. En büyük daire olan zerrât âlemini bir tarla yapıp, her zaman kâinat kadar mahsulâtı, kudretiyle, hikmetiyle onda eker, biçer, kaldırır. Âlem-i şehâdetten âlem-i gayba, daire-i kudretten daire-i ilme gönderir. Sonra, mutavassıt bir daire olan zemin yüzünü, aynen öyle bir mezraa yapmış ki; mevsim be mevsim âlemleri, envâları içinde eker, biçer, kaldırır. Mânevî mahsulâtını dahi gaybî, uhrevî, misalî ve mânevî âlemlerine gönderir. Daha küçük bir daire olan bir bahçeyi yine, yüz defa, bin defa kudretle doldurup hikmetle boşalttırıyor. Daha küçük bir daire olan bir zîhayatı, meselâ bir ağacı, bir insanı, yüz defa onun kadar ondan mahsulât alır. Demek o Mâlikü'l-mülkü Zülcelâl, küçük-büyük, cüz'î-küllî her şeyi birer model hükmünde inşa ederek, yüzler tarzda taze taze nakışlarla münakkaş mensucat-ı sanatını onlara giydirir; cilve-i esmâsını, mucizât-ı kudretini izhar eder. Kendi mülkünde her bir şeyi birer sayfa hükmünde inşa etmiş. Her

sayfada, yüzer tarzda mânidar mektubatını yazar; hikmetinin âyâtını izhar eder, zîşuurlara okutturur. Şu âlem-i ekberi, mülk şeklinde inşa etmekle beraber, şu insanı dahi öyle bir surette halketmiştir ve ona öyle cihâzât ve âletler ve havâs ve hissiyatlar.. ve bilhassa nefis, hevâ ve ihtiyaç ve iştah ve hırs ve dâvâ vermiştir ki; o geniş mülkünde, bütün mülke muhtaç bir memlûk hükmüne getirmiştir.

İşte, hiç mümkün müdür ki pek büyük olan âlem-i zerrâttan, tâ bir sineğe kadar bütününü mülk ve tarla yapan ve küçük insanı o büyük mülke nâzır ve müfettiş ve çiftçi ve tüccar ve dellâl ve âbid ve memlûk yaptıran ve kendine muhterem bir misafir ve sevgili bir muhatap ittihaz eden o Mâlikü'l-mülkü Zülcelâl'den başka, o mülke tasarruf edip o memlûke seyyid olabilsin?

Dördüncü Fıkra: صَنْعَتُهُ فِي ذَاكَ... الخ ibaresidir. Meâli şudur ki: Sâni-i Zülcelâl'in âlem-i ekberdeki sanatı o derece mânidardır ki, o sanat bir kitap suretinde tezahür edip, kâinatı bir kitab-ı kebîr hükmüne getirdiğinden; akl-ı beşer, hakikî fenn-i hikmet kütüphânesini ondan aldı ve ona göre yazdı. Ve o kitab-ı hikmet, o derece hakikatle bağlı ve hakikatten medet alıyor ki, büyük Kitab-ı Mübîn'in bir nüshası olan Kur'ân-ı Hakîm şeklinde ilân edildi.

Hem nasıl ki kâinattaki sanatı, kemâl-i intizamından kitap şekline girdi. İnsandaki sıbgatı ve nakş-ı hikmeti dahi hitap çiçeğini açtı. Yani o sanat, o derece mânidar ve hassas ve güzeldir ki, o makine-i zîhayattaki cihâzâtı, fonograf gibi nutka geldi, söylettirdi. Ve öyle bir ahsen-i takvim içinde bir sıbga-yı rabbâniye vermiş ki; o maddî, cismanî, câmid kafada mânevî, gaybî, hayattar olan beyan ve hitap çiçeği açıldı. Ve o insan kafasındaki kabiliyet-i nutuk ve beyana o derece ulvî cihâzât ve istidat verdi ki, Sultan-ı Ezelî'ye muhatap olacak bir makamda inkişaf ettirdi, terakki verdi. Yani, fıtrat-ı insaniyedeki sıbga-yı rabbâniye, hitab-ı ilâhî çiçeğini açtı. Hiç mümkün müdür ki kitap derecesine gelen bütün mevcudâttaki sanata ve hitap makamına gelen insandaki o sıbgaya Vâhid-i Ehad'den başkası karışabilsin? Hâşâ!...

Beşinci Fıkra: قُدْرَتُهُ فِي ذَاكَ... الخ ibaresidir. Meâli şudur ki: Kudret-i ilâhiye, âlem-i ekberde *haşmet-i rubûbiyetini* gösteriyor. *Rahmet-i rabbâniye* ise âlem-i asgar olan insanda nimetleri tanzim ediyor. Yani Sâni'in kudreti, kibriyâ ve celâl noktasında, kâinatı öyle muhteşem bir saray şeklinde îcad ediyor ki; güneşi, büyük bir elektrik lâmbası.. kameri, kandil.. ve yıldızları mumlar meyveleriyle yaldızlar, elektrikler.. ve zemin yüzünü bir sofra, bir

tarla, bir bahçe, bir haliçe.. ve dağları birer mahzen, birer direk, birer kale ve hâkezâ... Bütün eşyayı büyük bir mikyasta o büyük sarayın levâzımâtı şekline getirerek şâşaalı bir surette haşmet-i rubûbiyetini gösterdiği gibi; cemâl noktasında rahmeti dahi, en küçük zîhayata kadar her zîruha envâ-ı nimetini verir, onunla tanzim eder, baştan aşağıya kadar nimetlerle süsleyip lütuf ve keremle tezyin eder.. ve o haşmet-i celâliyeye karşı cemâl-i rahmetini o küçücük lisanlarla, o büyük lisana karşı çıkarır. Yani, güneş ve Arş gibi büyük cirimler haşmet lisanıyla *"Yâ Celîl, yâ Kebîr, yâ Azîm"* dedikleri vakit, sinek ve semek gibi o küçücük zîhayatlar dahi rahmet lisanıyla *"Yâ Cemîl, yâ Rahîm, yâ Kerîm"* diyerek, o musika-yı kübrâya latîf nağamâtlarını katıyorlar, tatlılaştırıyorlar. Hiç mümkün müdür ki o Celîl-i Zülcemâl'den ve o Cemîl-i Zülcelâl'den başka bir şey, kendi başıyla şu âlem-i ekber ve asgara îcad cihetinde müdahale edebilsin?.. Hâşâ!

Altıncı Fıkra: حِشْمَتُهُ فِي ذَالِكَ... الخ ibaresidir. Meâli şudur ki: Yani, kâinatın heyet-i mecmuasında tezahür eden haşmet-i rubûbiyet, *vahdâniyet-i ilâhiyeyi* isbat edip gösterdiği gibi, zîhayatların cüz'iyatlarına mukannen erzaklarını veren nimet-i rabbâniye dahi *ehadiyet-i ilâhiyeyi* isbat edip gösterir.

Vâhidiyet ise bütün o mevcudât birinindir.. ve birine bakar.. ve birinin îcadıdır demektir.

Ehadiyet ise her bir şeyde Hâlık-ı külli şey'in ekser esmâsı tecellî ediyor demektir.

Meselâ güneşin ziyası, bütün zeminin yüzünü ihata ettiği haysiyetiyle vâhidiyet misalini gösterir. Ve her bir şeffaf cüzde ve su katrelerinde, güneşin ziyası ve harareti ve ziyasındaki yedi rengi ve bir nevi gölgesi bulunması, ehadiyet misalini gösterir. Ve her bir şeyde, hususan zîhayatta ve bilhassa her bir insanda Sâni'in ekser esmâsı onda tecellî ettiği cihetle ehadiyeti gösterir.

İşte şu fıkra işaret eder ki; kâinatta tasarruf eden haşmet-i rubûbiyet, o koca güneşi şu zemin yüzündeki zîhayatlara bir hizmetkâr, bir lâmba, bir ocak.. ve koca küre-i zemini onlara bir beşik, bir menzil, bir ticaretgâh.. ve ateşi, her yerde hazır bir aşçı ve dost.. ve bulutu süzgeç ve murdia.. ve dağları mahzen ve ambar.. ve havayı, zîhayata enfas ve nüfusa yelpaze.. ve suyu, yeniden hayata girenlere süt emziren dâye ve hayvanâta âb-ı hayat veren bir şerbetçi hükmüne getiren rubûbiyet-i ilâhiye, gayet vâzıh bir surette vahdâniyet-i ilâhiyeyi gösterir. Evet, Hâlık-ı Vâhid'den başka kim güneşi arzlılara musahhar bir hizmetkâr eder? Ve o Vâhid-i Ehad'den başka kim havayı elinde tutar, pek

çok vazifelerle tavzif edip rûy-u zeminde çevik-çalak bir hizmetkâr eder? *Ve o Vâhid-i Ehad'den başka kimin haddine düşmüştür ki ateşi aşçı yapsın ve kibrit başı kadar bir zerrecik ateşe binler batman eşyayı yuttursun!.. Ve hâkezâ...*

Her bir şey, her bir unsur, her bir ecrâm-ı ulviye, o haşmet-i rubûbiyet noktasında Vâhid-i Zülcelâl'i gösterir. İşte celâl ve haşmet noktasında vâhidiyet göründüğü gibi, cemâl ve rahmet noktasında dahi nimet ve ihsan, ehadiyet-i ilâhiyeyi ilân eder. Çünkü zîhayatta ve bilhassa insanda, o derece sanat-ı câmia içinde, hadsiz envâ-ı nimeti anlayacak, kabul edecek, isteyecek cihâzât ve âletler vardır ki bütün kâinatta tecellî eden bütün esmâsının cilvesine mazhardır. Âdetâ bir nokta-yı mihrakiye hükmünde, bütün esmâ-yı hüsnâyı birden mahiyetinin aynasıyla gösterir ve onunla ehadiyet-i ilâhiyeyi ilân eder.

Yedinci Fıkra: سِكَّتُهُ فِي ذَاكَ فِي الْكُلِّ وَالْأَجْزَاءِ، خَاتَمُهُ فِي هٰذَا فِي الْجِسْمِ وَالْأَعْضَاءِ Meâli şudur ki: Sâni-i Zülcelâl, âlem-i ekberin heyet-i mecmuasında bir sikke-i kübrâsı olduğu gibi bütün eczasında ve envâında dahi birer *sikke-i vahdet* koymuştur. Âlem-i asgar olan insanın cisminde ve yüzünde birer hâtem-i vahdâniyet bastığı gibi her bir âzâsında dahi birer *mühr-ü vahdeti* vardır.

Evet o Kadîr-i Zülcelâl; her şeyde, külliyatta ve cüz'iyatta, yıldızlarda ve zerrelerde birer sikke-i vahdet koymuştur ki O'na şehâdet eder.. ve birer mühr-ü vahdâniyet basmıştır ki O'na delâlet eder. Şu hakikat-i uzmâ, Yirmi İkinci Söz'de ve Otuz İkinci Söz'de ve Otuz Üçüncü Mektub'un otuz üç adet penceresinde gayet parlak ve kat'î bir surette izah ve isbat edildiğinden, onlara havale edip sözü keser, burada hâtime veririz.

Beşinci Kelime

لَهُ الْحَمْدُ Yani, bütün mevcudâtta sebeb-i medih ve senâ olan kemâlât O'nundur. Öyleyse hamd dahi O'na aittir. Ezelden ebede kadar her kimden her kime karşı gelen ve gelecek medh ü senâ O'na aittir. Çünkü sebeb-i medih olan nimet ve ihsan ve kemâl ve cemâl ve medar-ı hamd olan her şey O'nundur, O'na aittir. *Evet, âyât-ı Kur'âniye'nin işârâtıyla bütün mevcudâttan dâimî bir surette dergâh-ı ilâhîye giden bir ubûdiyettir, bir tesbihtir, bir secdedir, bir duadır ve bir hamd ü senâdır ki dâimî o dergâha gidiyor.* Şu hakikat-i tevhidi isbat eden bir burhan-ı âzama şöyle işaret ederiz ki:

Şu kâinata baktığımız vakit bağistan şeklinde; sakfı, ulvî yıldızlarla yaldızlanmış.. zemini, zînetli mevcudâtla şenlenmiş surette görünüyor. İşte şu bağistandaki muntazam nurâni ecrâm-ı ulviye ve hikmetli ve zînetli mevcudât-ı süfliye, umumen her biri, lisân-ı mahsusuyla derler ki: "Biz bir Kadîr-i Zülcelâl'in mucizât-ı kudretiyiz, bir Hâlık-ı Hakîm ve bir Sâni-i Kadîr'in vahdetine şehâdet ederiz."

Ve şu bağistan-ı âlem içindeki küre-i arza bakıyoruz. Görüyoruz ki; bir bahçe şeklinde, rengârenk, yüz binler süslü, çiçekli nebâtât tâifeleri onda serilmiş.. ve çeşit çeşit yüz binler envâ-ı hayvanât onda serpilmiştir. İşte şu zemin bahçesinde bütün o süslü nebâtât ve zînetli hayvanât, muntazam suretleriyle ve mevzun şekilleriyle ilân ediyorlar ki "Biz birtek Sâni-i Hakîm'in sanatından birer mucizesi, birer harikasıyız.. ve vahdâniyetin birer dellâlı, birer şahidiyiz."

Hem o bahçedeki ağaçların başlarına bakar, görürüz ki; gayet derecede alîmâne, hakîmâne, kerîmâne, latîfâne, cemîlâne yapılmış muhtelif suretlerde meyveleri, çiçekleri görüyoruz. İşte şunlar, bilumum bir lisan ile ilân ederler ki "Biz bir Rahmân-ı Zülcemâl'in ve bir Rahîm-i Zülkemâl'in mu'ciz-nümâ hediyeleriyiz, hayret-nümâ ihsanlarıyız."

İşte bağistan-ı kâinattaki ecrâm ve mevcudât.. ve küre-i arz bahçesindeki nebâtât ve hayvanât.. ve eşcar ve nebâtâtın başlarındaki ezhâr ve semerât, nihayet derecede yüksek bir sadâ ile şehâdet eder, ilân eder, derler ki:

"Bizim Hâlık'ımız ve Musavvir'imiz ve bizi hediye veren Kadîr-i Zülcemâl, Hakîm-i Bîmisal, Kerîm-i Pürneval her şeye kâdirdir. Hiçbir şey O'na ağır gelmez. Hiçbir şey daire-i kudretinden hariç olamaz. Kudretine nisbeten zerreler, yıldızlar birdir. Küllî, cüz'î kadar kolaydır. Cüz, küll kadar kıymetlidir. En büyük, en küçük kadar kudretine nisbeten rahattır. Küçük, büyük kadar sanatlıdır; belki sanatça küçük, büyükten daha büyüktür. Bütün mazideki acâib-i kudreti olan vukuat şehâdet eder ki; o Kadîr-i Mutlak, bütün istikbaldeki acâib-i imkânâta muktedirdir. Dünü getiren yarını getirdiği gibi, maziyi îcad eden o Zât-ı Kadîr, istikbali dahi îcad eder. Dünyayı yapan o Sâni-i Hakîm, âhireti de yapar. Evet, Mâbud-u bilhak yalnız o Kadîr-i Zülcelâl olduğu gibi, Mahmud-u bi'l-ıtlak yine yalnız O'dur. İbadet O'na mahsus olduğu gibi, hamd ü senâ dahi O'na hastır."

• Hiç mümkün müdür ki; semâvât ve arzı halkeden bir Sâni-i Hakîm, semâvât ve arzın en mühim neticesi ve kâinatın en mükemmel meyvesi olan

insanları başıboş bıraksın, esbap ve tesadüfe havale etsin, hikmet-i bâhiresini abesiyete kalbetsin!.. Hâşâ!

• Hiç mümkün müdür ki; Hakîm, Alîm bir zât, bir ağacı gayet ehemmiyetle tedbir ve tasvir edip ve gayet derecede hikmetle idare ve terbiye ettiği hâlde; o ağacın gayesi, faydası olan meyvelerine bakmayıp ehemmiyet vermesin; hırsız ellere, boş yerlere dağılsın, zâyi olsun! Elbette bakmamak, ehemmiyet vermemek olamaz. Çünkü ağaca ehemmiyet vermek, meyveleri içindir. İşte, şu kâinatın zîşuuru ve en mükemmel meyvesi ve neticesi ve gayesi, insandır. Şu kâinatın Sâni-i Hakîm'i, mümkün müdür ki şu zîşuur meyvelerin meyveleri olan hamd ve ibadeti, şükür ve muhabbeti başkalara verip hikmet-i bâhiresini hiçe indirsin.. veyahut kudret-i mutlakasını acze kalbettirsin.. veyahut ilm-i muhitini cehle çevirsin!.. Yüz bin defa hâşâ!

• Hiç mümkün müdür ki; şu kâinat sarayının binasındaki makâsıd-ı rabbâniyenin medarı olan zîşuur.. ve zîşuurun serfirâzı olan nev-i insanın mazhar olduğu nimetlere mukabil izhar ettikleri şükür ve ibadet, o saray-ı kâinatın Sâni'inden başkasına gitsin.. ve o Sâni-i Zülcelâl, o gayetü'l-gaye olan şükür ve ibadetin başkalara gitmesine müsaade etsin!..

• Hem hiç mümkün müdür ki; hadsiz envâ-ı nimetiyle kendini zîşuurlara sevdirsin.. ve hadsiz mucizât-ı sanatıyla kendini onlara tanıttırsın.. sonra onların şükür ve ibadetlerini, hamd ve muhabbetlerini, mârifet ve minnettarlıklarını esbaba ve tabiata terk edip ehemmiyet vermesin, hikmet-i mutlakasını inkâr ettirsin, saltanat-ı rubûbiyetini hiçe indirsin!.. Yüz bin defa hâşâ ve kellâ!

• Hiç mümkün müdür ki; bir baharı halkedemeyen.. ve bütün meyveleri îcad edemeyen.. ve yeryüzünde sikkeleri bir olan bütün elmaları inşa edemeyen, onların bir misal-i musağğarı olan bir elmayı halkedip ve o elmayı nimet olarak birisine yedirsin, şükrünü kazansın, Mahmud-u bi'l-ıtlak'a hamd noktasında iştirak etsin!.. Hâşâ! Çünkü bir elmayı halkeden kim ise, bütün dünyaya gelen elmaları îcad eden yine O olabilir. Çünkü sikke birdir. Hem elmaları îcad eden kim ise, bütün dünyada medar-ı rızık olan hububat ve semerâtı halkeden yine O'dur. Demek, en küçük cüz'î bir zîhayata en cüz'î bir nimeti veren, doğrudan doğruya kâinatın Hâlık'ıdır ve Rezzâk-ı Zülcelâl'dir. Öyleyse şükür ve hamd, doğrudan doğruya O'na aittir. Öyleyse hakikat-i kâinat, daima hak lisanıyla der: لَهُ الْحَمْدُ مِنْ كُلِّ أَحَدٍ مِنَ الْأَزَلِ إِلَى الْأَبَدِ[1]

[1] Ezelden ebede kadar her kimden her kime karşı gelen ve gelecek medh ü senâ O'na aittir.

Altıncı Kelime

يُحْيِ Yani, *hayat veren yalnız O'dur. Öyleyse her şeyin Hâlık'ı dahi yalnız O'dur. Çünkü kâinatın ruhu, nuru, mayası, esası, neticesi, hülâsası hayattır. Hayatı veren kim ise bütün kâinatın Hâlık'ı da O'dur. Hayatı veren elbette O'dur, Hayy-ı Kayyûm'dur.*

İşte, şu mertebe-i tevhidin burhan-ı âzamına şöyle işaret ederiz ki; –başka bir Söz'de izah ve isbat edildiği gibi– zemin yüzünün sahrâsında çadırları kurulmuş gayet muhteşem zîhayatlar ordusunu görüyoruz. Evet, Hayy-ı Kayyûm'un hadsiz ordularından, her bahar mevsiminde yeni silâh altına alınmış, gâipten gelen taze bir ordu meydana çıkmış görüyoruz. Şu orduya bakıyoruz ki; nebâtât tâifelerinden iki yüz binden ziyade ve hayvanât milletlerinden yine yüz binden fazla çeşit çeşit, muhtelif kavimler görüyoruz. Her bir milletin, her bir tâifenin elbisesi ayrı, erzakı ayrı, tâlimatı ayrı, terhisatı ayrı, silâhları ayrı, müddet-i askeriyeleri ayrı olduğu hâlde; bir Kumandan-ı Âzam, hadsiz kudret ve hikmetiyle ve nihayetsiz ilim ve iradesiyle, bitmez rahmetiyle, tükenmez hazinesiyle, hiçbirini unutmayarak, şaşırmayarak, karıştırmayarak, geciktirmeyerek; ayrı ayrı bütün o üç yüz binden ziyade milletleri ve tâifeleri, kemâl-i intizam ile tamam-ı mizan ile vakti vaktine, ayrı ayrı erzaklarını, ayrı ayrı elbiselerini, ayrı ayrı silâhlarını vererek, ayrı ayrı tâlimat yaptırarak, ayrı ayrı terhisat ettiğini, gözü bulunan bilmüşâhede görür ve kalbi bulunan biaynelyakîn tasdik eder.

İşte hiç mümkün müdür ki; şu ihyâ ve idareye ve şu terbiye ve iâşeye, o orduyu bütün şuûnâtıyla ihata eden bir ilm-i muhitin ve o orduyu bütün levâzımâtıyla idare eden bir kudret-i mutlakanın sahibinden başkası karışabilsin, müdahale edebilsin, onda hissesi olsun!.. Yüz binler defa hâşâ!..

Mâlûmdur ki; bir taburda on millet bulunsa, ayrı ayrı techiz etmesi on tabur kadar güç olduğundan, âciz insanlar, ister istemez bir tarzda techize mecbur olmuşlar. Hâlbuki Hayy-ı Kayyûm, şu muhteşem ordusu içinde, üç yüz binden ziyade milletlere ayrı ayrı techizât-ı hayatiyeyi veriyor. Hem külfetsiz, müşkülâtsız, kolay bir tarzda, hafif bir şekilde, gayet hakîmâne ve intizam-perverâne veriyor. Ve koca orduya, birtek lisan ile وَهُوَ الَّذِي يُحْيِ[1] dedirtip, kâinat mescidinde o cemaat-i uzmâya

---

1 "Hayatı veren ancak O'dur." (Mü'minûn sûresi, 23/80).

اَللّٰهُ لَآ إِلٰهَ إِلَّا هُوَ ۚ اَلْحَيُّ الْقَيُّومُ ۚ لَا تَأْخُذُهُ سِنَةٌ وَلَا نَوْمٌ[1]... الخ

okutturuyor.

Yedinci Kelime

وَيُمِيتُ Yani, mevti veren O'dur. Yani, hayatı veren O olduğu gibi; hayatı alan, mevti veren dahi yine O'dur.

Evet, mevt yalnız tahrip ve sönmek değildir ki esbaba verilsin, tabiata havale edilsin. Belki, nasıl bir tohum zâhiren ölüp çürüyor; fakat bâtınen bir sümbülün hayatına ve yoğurmasına, yani cüz'î tohumluk hayatından, küllî sümbül hayatına geçiyor. Öyle de mevt dahi zâhiren bir inhilâl ve bir intifâ göründüğü hâlde, hakikatte insan için hayat-ı bâkiyeye unvan ve mukaddime ve mebde oluyor. Öyleyse hayatı veren ve idare eden Kadîr-i Mutlak, yine elbette mevti O, îcad eder.

Şu kelimedeki mertebe-yi uzmâ-yı tevhidin bir burhan-ı âzamına şöyle işaret ederiz ki; –Otuz Üçüncü Mektub'un Yirmi Dördüncü Penceresi'nde beyan edildiği gibi– *şu mevcudât, irade-i ilâhiye ile seyyâledir. Şu kâinat, emr-i rabbânî ile seyyâredir. Şu mahlûkat, izn-i ilâhî ile zaman nehrinde mütemâdiyen akıyor, âlem-i gayptan gönderiliyor, âlem-i şehâdette vücûd-u zâhirî giydiriliyor, sonra âlem-i gayba muntazaman yağıyor, iniyor. Ve emr-i rabbânî ile mütemâdiyen istikbalden gelip hâle uğrayarak teneffüs eder, maziye dökülür.*

İşte şu mahlûkatın şu seyelânı, gayet hakîmâne, rahmet ve ihsan dairesinde.. ve şu seyerânı, gayet alîmâne hikmet ve intizam dairesinde.. ve şu cereyanı, gayet rahîmâne şefkat ve mizan dairesinde baştan aşağıya kadar hikmetlerle, maslahatlarla, neticelerle ve gayelerle yapılıyor. Demek bir Kadîr-i Zülcelâl, bir Hakîm-i Zülkemâl, mütemâdiyen tavâif-i mevcudâtı ve her tâife içindeki cüz'iyatı ve o tâifelerden teşekkül eden âlemleri, kudretiyle hayat verip tavzif eder.. sonra hikmetiyle terhis edip mevte mazhar eder.. âlem-i gayba gönderir.. daire-i kudretten, daire-i ilme çevirir.

İşte hiç mümkün müdür ki, şu kâinatı heyet-i mecmuasıyla çevirmeye muktedir olmayan.. ve bütün zamanlara hükmü geçmeyen.. ve âlemleri

[1] "Allah o ilâhtır ki kendisinden başka ilah yoktur. Haydır, Kayyumdur kendisini ne bir uyuklama, ne uyku tutamaz." (Bakara sûresi, 2/255)

hayata, mevte bir fert gibi mazhar etmeye kudreti yetmeyen.. ve baharları, bir çiçek gibi hayat verip, yeryüzüne takıp, sonra mevt ile ondan koparıp alamayan bir zât, mevt ve imâteye sahip çıkabilsin! Evet, en cüz'î bir zîhayatın mevti dahi, hayatı gibi bütün hakâik-i hayat ve envâ-ı mevt elinde bulunan bir Zât-ı Zülcelâl'in kanunuyla, izniyle, emriyle, kuvvetiyle, ilmiyle olmak zarurîdir.

Sekizinci Kelime

وَهُوَ حَيٌّ لَا يَمُوتُ Yani, *hayatı dâimîdir, ezelî ve ebedîdir. Mevt ve fenâ, adem ve zeval O'na ârız olamaz. Çünkü hayat, O'na zâtîdir. Zâtî olan, zâil olamaz. Evet, ezelî olan, elbette ebedîdir. Kadîm olan, elbette bâkidir. Vâcibü'l-vücûd olan, elbette sermedîdir.*

• Evet, bir hayat ki bütün vücûd, bütün envârıyla onun gölgesidir. Nasıl adem ona ârız olabilir?

• Evet, bir hayat ki vâcib bir vücûd onun lâzımı ve unvanıdır. Elbette adem ve fenâ hiçbir cihetle ona ârız olamaz!

• Evet, bir hayat ki bütün hayatlar mütemâdiyen onun cilvesiyle zuhura gelir ve bütün hakâik-i sabite-i kâinat ona istinad eder, onunla kaimdir. Elbette, hiçbir cihetle fenâ ve zeval ona ârız olamaz!

• Evet, bir hayat ki onun bir lem'a-yı cilvesi, mâruz-u fenâ ve zeval olan eşya-yı kesireye bir vahdet verip bekâya mazhar eder ve dağılmaktan kurtarır ve vücûdunu muhafaza eder ve bir nevi bekâya mazhar eder. Yani hayat, kesrete bir vahdet verir, ibka eder; hayat gitse dağılır, fenâya gider. Elbette, öyle hadsiz lemeât-ı hayatiye bir cilvesi olan hayat-ı vâcibeye, zeval ve fenâ yanaşamaz!..

Şu hakikate şahid-i kat'i, şu kâinatın zeval ve fenâsıdır. Yani mevcudât; vücûdlarıyla, hayatlarıyla nasıl ki o Hayy-ı Lâyemût'un hayatına ve o hayatın vücûb-u vücûduna delâlet ve şehâdet ederler.[1](Hâşiye) Öyle de mevtleriyle, zevalleriyle o hayatın bekâsına, sermediyetine delâlet eder ve şehâdet ederler. Çünkü mevcudât, zevale gittikten sonra –arkalarında yine kendileri gibi– hayata mazhar olup yerlerine geldiklerinden gösteriyor ki; dâimî bir zîhayat

1 (Hâşiye) Hazreti İbrahim'in *(aleyhisselâm)* Nemrud'a karşı imâte ve ihyâda güneşin tulû ve gurûbuna intikali, cüz'î imâte ve ihyâdan küllî imâte ve ihyâya intikaldir ve bir terakkidir. O delilin en parlak ve en geniş dairesini göstermektir. Yoksa, bir kısım ehl-i tefsirin dedikleri gibi hafî delili bırakıp zâhir delile çıkmak değildir.

var ki, mütemâdiyen cilve-i hayatı tazelendiriyor. Nasıl ki güneşe karşı cereyan eden bir nehrin yüzünde kabarcıklar parlar, gider. Gelenler aynı parlamayı gösterip, tâife tâife arkasında parlayıp, sönüp gider. Bu sönmek, parlamak vaziyetiyle yüksek, dâimî bir güneşin devamına delâlet ederler. Öyle de şu mevcudât-ı seyyâredeki hayat ve mevtin değişmeleri ve münâvebeleri, bir Hayy-ı Bâki'nin bekâ ve devamına şehâdet ederler.

Evet şu mevcudât, aynalardır. Fakat zulmet, nura ayna olduğu gibi.. hem karanlık, –ne derece şiddetli ise o derece– nurun parlamasını gösterdiği gibi çok cihetlerle zıddiyet noktasında aynadarlık ederler. Meselâ, nasıl ki mevcudât acziyle kudret-i Sani'a aynadarlık eder, fakrıyla gınâsına aynadar olur. Öyle de fenâsıyla bekâsına aynadarlık eder. Evet zeminin yüzü ve yüzündeki eşcarın kıştaki vaziyet-i fakirâneleri ve baharda şâşaa-pâş olan servet ve gınâları –gayet kat'î bir surette– bir Kadîr-i Mutlak ve Ganiyy-i ale'l-ıtlak'ın kudret ve rahmetine aynadarlık eder. Evet bütün mevcudât, –güya lisân-ı hâl ile– Veysel Karanî gibi şöyle münâcât ederler, derler ki:

"Yâ İlâhenâ! Rabbimiz sensin! Çünkü biz abdiz. Nefsimizin terbiyesinden âciziz. Demek bizi terbiye eden sensin!..

Hem sensin Hâlık! Çünkü biz mahlûkuz, yapılıyoruz…

Hem Rezzâk sensin! Çünkü biz rızka muhtacız, elimiz yetişmiyor. Demek bizi yapan ve rızkımızı veren sensin!..

Hem sensin Mâlik! Çünkü biz memlûküz. Bizden başkası bizde tasarruf ediyor. Demek Mâlik'imiz sensin!..

Hem sen Aziz'sin, izzet ve azamet sahibisin! Biz zilletimize bakıyoruz, üstümüzde bir izzet cilveleri var. Demek senin izzetinin aynasıyız…

Hem sensin Ganiyy-i Mutlak! Çünkü biz fakiriz. Fakrımızın eline, yetişmediği bir gınâ veriliyor. Demek Ganî sensin, veren sensin!..

Hem sen Hayy-ı Bâki'sin! Çünkü biz ölüyoruz. Ölmemizde ve dirilmemizde, bir dâimî hayat verici cilvesini görüyoruz…

Hem sen Bâki'sin! Çünkü biz, fenâ ve zevalimizde senin devam ve bekânı görüyoruz…

Hem cevap veren, atiyye veren sensin! Çünkü biz umum mevcudât, kâlî ve hâlî dillerimizle dâimî bağırıp istiyoruz, niyaz edip yalvarıyoruz. Arzularımız yerlerine geliyor, maksudlarımız veriliyor. Demek bize cevap veren sensin!.."

Ve hâkezâ.. bütün mevcudâtın küllî ve cüz'î her birisi, birer Veysel Karanî gibi bir münâcât-ı mâneviye suretinde bir aynadarlıkları var. Acz ve fakr ve kusurlarıyla kudret ve kemâl-i ilâhîyi ilân ediyorlar.

Dokuzuncu Kelime

بِيَدِهِ الْخَيْرُ Yani, *bütün hayrât O'nun elinde, bütün hasenât O'nun defterinde, bütün ihsânât O'nun hazinesindedir. Öyleyse, hayır isteyen O'ndan istemeli, iyilik arzu eden O'na yalvarmalı...*

Şu kelimenin hakikatini kat'î bir surette göstermek için, ilm-i ilâhînin hadsiz delillerinden bir geniş delilin emârelerine ve lem'alarına şöyle işaret eder ve deriz ki:

Şu kâinatta görünen ef'âl ile tasarruf edip îcad eden Sâni'in, bir muhit ilmi var.. ve o ilim, O'nun zâtının hâssa-yı lâzime-yi zaruriyesidir, infikâkı muhâldir. Nasıl ki güneşin zâtı bulunup ziyası bulunmamak kabil değil, öyle de binler derece ondan ziyade kabil değildir ki; şu muntazam mevcudâtı îcad eden Zât'ın ilmi, ondan infikâk etsin. Şu ilm-i muhit, o Zât'a lâzım olduğu gibi taallûk cihetiyle her şeye dahi lâzımdır. Yani, hiçbir şey O'ndan gizlenmesi kabil değildir. Perdesiz, güneşe karşı zemin yüzündeki eşya, güneşi görmemesi kabil olmadığı gibi o Alîm-i Zülcelâl'in nur-u ilmine karşı eşyanın gizlenmesi, bin derece daha gayr-i kabildir, muhâldir. Çünkü huzur var. Yani, her şey daire-i nazarındadır ve mukabildir ve daire-i şuhûdundadır ve her şeye nüfuzu var. Şu câmid güneş, şu âciz insan, şu şuursuz röntgen şuâı gibi zînurlar; hâdis, nâkıs ve ârızî oldukları hâlde, onların nurları, mukabilindeki her şeyi görüp nüfuz ederlerse, elbette vâcib ve muhit ve zâtî olan nur-u ilm-i ezelîden hiçbir şey gizlenemez ve haricinde kalamaz. Şu hakikate işaret eden, kâinatın had ve hesaba gelmez alâmetleri, âyetleri vardır. Ezcümle:

• Bütün mevcudâtta görünen bütün hikmetler, o ilme işaret eder. Çünkü hikmet ile iş görmek, ilim ile olur.

• Hem bütün inâyetler, tezyinâtlar o ilme işaret eder. İnâyetkârâne, lütufkârâne iş gören, elbette bilir ve bilerek yapar.

• Hem her biri birer mizan içindeki bütün intizamlı mevcudât.. ve her biri birer intizam içindeki bütün mizanlı ve ölçülü hey'ât, yine o ilm-i muhite işaret eder. Çünkü intizam ile iş görmek, ilim ile olur. Ölçü ile tartı ile sanatkârâne yapan, elbette kuvvetli bir ilme istinaden yapar.

• Hem bütün mevcudâtta görünen muntazam miktarlar, hikmet ve maslahata göre biçilmiş şekiller, bir kazânın düsturuyla ve kaderin pergeliyle tanzim edilmiş gibi meyvedar vaziyetler ve heyetler, bir ilm-i muhiti gösteriyor.

• Evet, eşyaya ayrı ayrı muntazam suretler vermek, her şeyin mesâlih-i hayatiyesine ve vücûduna lâyık mahsus bir şekil vermek, bir ilm-i muhit ile olur, başka surette olamaz...

• Hem bütün zîhayata, her birisine lâyık bir tarzda, münasip vakitte, ummadığı yerde rızıklarını vermek, bir ilm-i muhit ile olur. Çünkü rızkı gönderen; rızka muhtaç olanları bilecek, tanıyacak, vaktini bilecek, ihtiyacını idrak edecek.. sonra rızkını lâyık bir tarzda verebilir.

• Hem umum zîhayatın, "ibham" unvanı altında bir kanun-u taayyüne bağlı olan ecelleri, ölümleri bir ilm-i muhiti gösteriyor. Çünkü her tâifenin – gerçi fertlerin zâhiren muayyen bir vakt-i eceli görünmüyor, fakat o tâifenin– iki had ortasında mahdut bir zamanda ecelleri muayyendir. O ecel hengâmında, o şeyin arkasında vazifesini idâme edecek olan neticesinin, meyvesinin, çekirdeğinin muhafazası ve bir taze hayata inkılâb ettirmesi, yine o ilm-i muhiti gösteriyor.

• Hem bütün mevcudâta şâmil, her bir mevcuda lâyık bir surette rahmetin taltifâtı, bir rahmet-i vâsia içinde bir ilm-i muhiti gösteriyor. Çünkü meselâ zîhayatın etfâllerini sütle iâşe eden ve zeminin suya muhtaç nebâtâtına yağmur ile yardım eden, elbette etfâli tanır, ihtiyaçlarını bilir ve o nebâtâtı görür ve yağmurun onlara lüzumunu derk eder, sonra gönderir ve hâkezâ.. bütün hikmetli, inâyetli rahmetinin hadsiz cilveleri, bir ilm-i muhiti gösteriyor.

• Hem bütün eşyanın sanatındaki ihtimâmat ve sanatkârâne tasvirat ve mahirâne tezyinât, bir ilm-i muhiti gösteriyor. Çünkü binler vaziyet-i muhtemele içinde, muntazam ve müzeyyen, sanatlı ve hikmetli bir vaziyeti intihab etmek, derin bir ilimle olur. Bütün eşyadaki şu tarz-ı intihabat, bir ilm-i muhiti gösteriyor.

• Hem îcad ve ibdâ-yı eşyada kemâl-i sühûlet, bir ilm-i ekmele delâlet eder. Çünkü bir işte kolaylık ve bir vaziyette sühûlet, derece-i ilim ve maharetle mütenasiptir. Ne kadar ziyade bilse, o derece kolay yapar.

İşte şu sırra binâen, her biri birer mucize-i sanat olan mevcudâta bakıyoruz ki, hayret-nümâ bir derecede sühûletle, kolaylıkla, külfetsiz, dağdağasız, kısa bir zamanda, fakat mu'ciz-nümâ bir surette îcad edilir. Demek hadsiz bir ilim vardır ki, hadsiz sühûletle yapılır ve hâkezâ…

Mezkûr emâreler gibi binler alâmet-i sâdıka var ki, şu kâinatta tasarruf eden Zât'ın muhit bir ilmi vardır.. ve her şeyi bütün şuûnâtıyla bilir, sonra yapar. Madem şu kâinat sahibinin böyle bir ilmi vardır. Elbette insanları ve insanların amellerini görür.. ve insanların neye lâyık ve müstehak olduklarını bilir.. hikmet ve rahmetinin muktezasına göre onlarla muamele eder ve edecek…

Ey insan! Aklını başına al, dikkat et! Nasıl bir Zât, seni bilir ve bakar.. bil ve ayıl!..

Eğer denilse: "Yalnız ilim kâfi değildir, irade dahi lâzımdır. İrade olmazsa ilim kâfi gelmez."

Elcevap: Bütün mevcudât nasıl ki bir ilm-i muhite delâlet ve şehâdet eder. Öyle de o ilm-i muhit sahibinin irade-i külliyesine dahi delâlet eder. Şöyle ki her bir şeye, hususan her bir zîhayata, pek çok müşevveş ihtimâlât içinde, muayyen bir ihtimalle.. ve pek çok akîm yollar içinde, neticeli bir yol ile.. ve pek çok imkânât içinde müteredditiken gayet muntazam bir teşahhus verilmesi, hadsiz cihetlerle bir irade-i külliyeyi gösteriyor. Çünkü her şeyin vücûdunu ihata eden hadsiz imkânat ve ihtimâlât içinde.. ve semeresiz, akîm yollarda.. ve karışık ve yeknesak, sel gibi mizansız akan câmid unsurlardan, gayet hassas bir ölçü ile, nazik bir tartı ile ve gayet ince bir intizam ile nâzenin bir nizam ile verilen mevzun şekil ve muntazam teşahhus, bizzarure ve bilbedâhe, belki bilmüşâhede bir irade-i külliyenin eseri olduğunu gösterir.

Çünkü hadsiz vaziyetler içinde bir vaziyeti intihab etmek; bir tahsis, bir tercih, bir kast ve bir irade ile olur.. ve amd ve arzu ile tahsis edilir. Elbette tahsis, bir muhassısı iktiza eder. Tercih, bir müreccihi ister. Muhassıs ve müreccih ise iradedir. Meselâ insan gibi yüzler muhtelif cihâzât ve âlâtın makinesi hükmünde olan bir vücûdun, bir katre sudan.. ve yüzer muhtelif âzâsı bulunan bir kuşun, basit bir yumurtadan.. ve yüzer muhtelif kısımlara ayrılan bir ağacın basit bir çekirdekten îcadları, kudret ve ilme şehâdet ettikleri gibi gayet kat'î ve zarurî bir tarzda, onların Sâni'inde bir irade-i külliyeye delâlet ederler ki, o irade ile o şeyin her şeyini tahsis eder.. ve o irade ile her cüzüne, her uzvuna, her kısmına ayrı, has bir şekil verir, bir vaziyet giydirir.

Elhâsıl: Nasıl ki eşyada, meselâ hayvanâttaki ehemmiyetli âzânın, esâsât ve netâic itibarıyla birbirlerine benzeyişleri ve tevâfukları ve birtek sikke-i vahdet izhar etmeleri, nasıl kat'î olarak delâlet ediyor ki; umum hayvanâtın Sâni'i birdir, Vâhid'dir, Ehad'dir. Öyle de o hayvanâtın ayrı ayrı teşahhusları

ve simalarındaki başka başka hikmetli taayyün ve temeyyüzleri delâlet eder ki; onların Sâni-i Vâhid'i, Fâil-i Muhtar'dır ve iradelidir.. istediğini yapar, istemediğini yapmaz.. kast ve irade ile işler.

Madem ilm-i ilâhîye ve irade-i rabbâniyeye mevcudât adedince, belki mevcudâtın şuûnâtı adedince delâlet ve şehâdet vardır. Elbette, bir kısım filozofların irade-i ilâhiyeyi nefy ve bir kısım ehl-i bid'atın kaderi inkâr ve bir kısım ehl-i dalâletin, cüz'iyata adem-i ıttılaını iddia etmeleri ve tabîiyyunun bir kısım mevcudâtı tabiat ve esbaba isnad etmeleri, mevcudât adedince muzaaf bir yalancılıktır ve mevcudâtın şuûnâtı adedince muzaaf bir dalâlet divaneliğidir. Çünkü hadsiz şehâdet-i sâdıkayı tekzip eden, hadsiz bir yalancılık işlemiş olur.

İşte, meşiet-i ilâhiye ile vücûda gelen işlerde "inşaallah, inşaallah" yerinde, bilerek "tabiî, tabiî" demek, ne kadar hata ve muhalif-i hakikat olduğunu kıyas et!..

Onuncu Kelime

وَهُوَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ *Yani, hiçbir şey O'na ağır gelemez. Daire-i imkânda ne kadar eşya var; o eşyaya gayet kolay vücûd giydirebilir. Ve o derece ona kolay ve rahattır ki* إِنَّمَا أَمْرُهٗٓ إِذَآ أَرَادَ شَيْئًا أَنْ يَقُولَ لَهٗ كُنْ فَيَكُونُ[1] *sırrıyla, güya yalnız emreder, yapılır.*

Nasıl ki gayet mahir bir sanatkâr, ziyade kolay bir tarzda, elini işe dokundurur dokundurmaz, makine gibi işler. Ve o sürat ve mahareti ifade için denilir ki, "O iş ve sanat ona o kadar musahhardır ki, güya emriyle, dokunmasıyla işler oluyor, sanatlar vücûda geliyor." Öyle de Kadîr-i Zülcelâl'in kudretine karşı, eşyanın nihayet derecede musahhariyet ve itaatine ve o kudretin nihayet derecede külfetsiz ve sühûletle iş gördüğüne işareten إِنَّمَا أَمْرُهٗٓ إِذَآ أَرَادَ شَيْئًا أَنْ يَقُولَ لَهٗ كُنْ فَيَكُونُ[2] ferman eder. Şu hakikat-i uzmânın hadsiz esrarından beş sırrını, beş nüktede beyan edeceğiz.

Birincisi

Kudret-i ilâhiyeye nisbeten en büyük şey, en küçük şey kadar kolaydır. Bir nev'in umum efradıyla îcadı, bir fert kadar külfetsiz ve rahattır. Cenneti

---

1 "Bir şeyi dilediğinde O'nun buyruğu, sadece "Ol!" demektir, hemen oluverir..." (Yâsîn sûresi, 36/83)

2 "Bir şeyi dilediğinde O'nun buyruğu, sadece "Ol!" demektir, hemen oluverir..." (Yâsîn sûresi, 36/83)

halketmek, bir bahar kadar kolaydır. Bir baharı îcad etmek, bir çiçek kadar rahattır.

Şu sırrı izah ve isbat eden, haşre dair Onuncu Söz'ün âhirinde, hem melâike ve bekâ-yı ruh ve haşre dair Yirmi Dokuzuncu Söz'de haşir meselesinde, İkinci Maksad'ın beyanında zikredilen *nurâniyet-şeffâfiyet sırrı, mukabele sırrı, muvâzene sırrı, intizam sırrı, itaat sırrı, tecerrüd sırrı,* altı temsille isbat edilerek gösterilmiştir ki, kudret-i ilâhiyeye nisbeten yıldızlar, zerreler gibi kolaydır; hadsiz efrad, bir fert kadar külfetsiz ve rahatça îcad edilir. Madem o iki Söz'de bu altı sır isbat edilmiş, onlara havale ederek burada kısa keseriz.

İkincisi

Kudret-i ilâhiyeye nisbeten her şey müsâvi olduğuna delil-i kâtı' ve burhan-ı sâtı' şudur ki, hayvanât ve nebâtâtın îcadında, gözümüzle görüyoruz:

✓Hadsiz bir sehâvet ve kesret içinde, nihayet derecede bir itkan, bir hüsn-ü sanat bulunuyor.

✓Hem nihayet derecede karışıklık ve ihtilât içinde, nihayet derecede bir imtiyaz ve tefrik görünüyor.

✓Hem nihayet derecede mebzuliyet ve vüs'at içinde, nihayet derecede sanatça kıymettarlık ve hilkatçe güzellik bulunuyor.

✓Hem nihayet derecede sanatkârâne bir surette, çok cihâzâta ve çok zamana muhtaç olmakla beraber, gayet derecede sühûletle ve süratle îcad ediliyor. Âdetâ birden ve hiçten, o mucizât-ı sanat vücûda geliyor.

İşte, bilmüşâhede, her mevsimde rûy-u zeminde gördüğümüz bu faaliyet-i kudret, katiyen delâlet eder ki; şu ef'âlin menbaı olan kudrete nisbeten en büyük şey, en küçük şey kadar kolaydır. Ve hadsiz efradın îcadı ve idareleri, bir fert kadar rahatça îcad ve idare edilir.

Üçüncüsü

Şu kâinatta, şu görünen tasarrufat ve ef'âl ile hükmeden Sâni-i Kadîr'in kudretine nisbeten, en büyük küll, en küçük cüz kadar kolay gelir. Efradca kesretli bir küllînin îcadı, birtek cüz'înin îcadı kadar sühûletlidir. Ve en âdi bir cüz'îde, en yüksek bir kıymet-i sanat gösterilebilir. Şu hakikatin sırr-ı hikmeti üç menbadan çıkar:

Evvelâ: İmdad-ı vâhidiyetten.

Sâniyen: Yüsr-ü vahdetten.

Sâlisen: Tecellî-yi ehadiyetten.

Birinci Menba Olan İmdad-ı Vâhidiyet: Yani, her şey ve bütün eşya, birtek zâtın mülkü olsa o vakit, vâhidiyet cihetiyle her bir şeyin arkasında bütün eşyanın kuvvetini tahşid edebilir. Ve bütün eşya, birtek şey gibi kolayca idare edilir. Şu sırrı, şöyle bir temsille fehme takrib için deriz:

Meselâ nasıl ki bir memleketin tek bir padişahı bulunsa, o padişah o vahdet-i saltanat kanunu cihetiyle her bir neferin arkasında bir ordu kuvvet-i mâneviyesini tahşid edebilir.. ve edebildiği için, o tek nefer, bir şahı esir edebilir ve şahın fevkinde, padişahı nâmına hükmedebilir. Hem o padişah, vâhidiyet-i saltanat sırrıyla bir neferi ve bir memuru istihdam ve idare ettiği gibi, bütün orduyu ve bütün memurlarını idare edebilir. Güya vâhidiyet-i saltanat sırrıyla herkesi, her şeyi, bir ferdin imdadına gönderebilir. Ve her bir ferdi, bütün efrad kadar bir kuvvete istinad edebilir, yani ondan medet alabilir. Eğer o vâhidiyet-i saltanat ipi çözülse ve başıbozukluğa dönse, o vakit her bir nefer, hadsiz bir kuvveti birden kaybedip, yüksek bir makam-ı nüfuzdan sukut eder, âdi bir adam makamına gelir. Ve onların idare ve istihdamları, efrad adedince müşkülât peydâ eder.

Aynen öyle de –وَلِلّٰهِ الْمَثَلُ الْأَعْلٰى[1]– şu kâinatın Sâni'i, vâhid olduğundan, her bir şeye karşı, bütün eşyaya müteveccih olan esmâyı tahşid eder. Ve nihayetsiz bir sanatla, kıymettar bir surette îcad eder. Lüzum olsa, bütün eşya ile birtek şeye bakar, baktırır, medet verir ve kuvvetli yapar. Ve bütün eşyayı dahi, o vâhidiyet sırrıyla birtek şey gibi îcad eder, tasarruf eder, idare eder.

İşte şu imdad-ı vâhidiyet sırrıyladır ki; şu kâinatta, nihayet derecede mebzuliyet ve ucuzluk içinde, nihayet derecede sanatça ve kıymetçe yüksek ve âlî bir keyfiyet görünüyor.

İkinci Menba Olan Yüsr-ü Vahdet: Yani birlik usûlü ile bir merkezde, bir elden, bir kanunla olan işler, gayet derecede kolaylık veriyor. Müteaddit merkezlere, müteaddit kanuna, müteaddit ellere dağılsa müşkülât peydâ eder.

Meselâ nasıl ki bir ordunun bütün neferâtının bir merkezden, bir kanunla, bir kumandan-ı âzam emriyle esâsât-ı techiziyeleri yapılsa, birtek nefer kadar kolay olur. Eğer ayrı ayrı fabrikalarda, ayrı ayrı merkezlerde techizâtları yapılsa, bir ordunun techizine lâzım olan bütün askerî fabrikalar, birtek neferin techizâtı için lâzım gelir. Demek, eğer vahdete istinad edilse bir ordu, bir

---

1 "En yüce sıfatlar Allah'ındır." (Nahl sûresi, 16/60)

nefer kadar kolay olur. Eğer vahdet olmazsa bir nefer, bir ordu kadar, techizin esâsâtı cihetinde müşkülât peydâ eder.

Hem bir ağacın meyvelerine –vahdet noktasında– bir merkeze, bir kanuna, bir köke istinaden madde-i hayatiye verilse, binler meyveler, tek bir meyve gibi kolay olur. Eğer her bir meyve ayrı ayrı merkeze raptedilse ve ayrı ayrı yerden mevâdd-ı hayatiyeleri gönderilse, her bir meyve bütün ağaç kadar müşkülât peydâ eder. Çünkü bütün ağaca lâzım olan mevâdd-ı hayatiye, her bir meyve için dahi lâzımdır.

İşte şu iki temsil gibi, –[1]*وَلِلّٰهِ الْمَثَلُ الْأَعْلٰى– şu kâinatın Sâni'i, Vâhid-i Ehad olduğu için, vahdetle iş görür.. ve vahdetle iş gördüğü için, bütün eşya birtek şey kadar kolay olur. Hem birtek şeyi, sanatça bütün eşya kadar kıymetli yapabilir.. ve hadsiz efradı, gayet kıymettar bir surette îcad ederek, şu görünen hadsiz mebzuliyet ve nihayetsiz ucuzluk lisanıyla, cûd-u mutlakını gösterir.. ve hadsiz sehâvetini ve nihayetsiz hallâkıyetini izhar eder.*

Üçüncü Menba Olan Tecellî-yi Ehadiyet: Yani Sâni-i Zülcelâl, cisim ve cismanî olmadığı için zaman ve mekân O'nu kayıt altına alamaz.. ve kevn ve mekân, O'nun şuhûduna ve huzuruna müdahale edemez.. ve vesâit ve ecrâm, O'nun fiiline perde çekemez. Teveccühünde tecezzî ve inkısam olmaz. Bir şey bir şeye mâni olmaz. Hadsiz ef'âli, bir fiil gibi yapar. Onun içindir ki; bir çekirdekte koca bir ağacı mânen dercettiği gibi, bir âlemi birtek fertte dercedebilir. Bütün âlem, birtek fert gibi dest-i kudretinde çevrilir. Şu sırrı başka Sözler'de izah ettiğimiz gibi, deriz ki:

Nasıl ki nurâniyet itibarıyla bir derece kayıtsız olan güneşin timsali her bir cilâlı, parlak şeyde temessül eder. Binlerle, milyonlarla aynalar nuruna mukabil gelse –birtek ayna gibi– inkısam etmeden, bizzat her birinde cilve-i misaliyesi bulunur. Eğer aynanın istidadı olsa güneş, azametiyle onda âsârını gösterebilir. Bir şey bir şeye mâni olamaz. Binler, bir gibi ve binler yere, bir yer gibi kolay girer. Her bir yer, binler yer kadar o güneşin cilvesine mazhar olur.

*İşte, –*وَلِلّٰهِ الْمَثَلُ الْأَعْلٰى*– şu kâinat Sâni-i Zülcelâl'inin, nur olan bütün sıfâtıyla ve nurâni olan bütün esmâsıyla, teveccüh-ü ehadiyet sırrıyla öyle bir tecellîsi var ki; hiçbir yerde olmadığı hâlde, her yerde hâzır ve nâzırdır. Teveccühünde inkısam olmaz. Aynı anda, her yerde, külfetsiz, müzahamesiz, her işi yapar.*

---

1 "En yüce sıfatlar Allah'ındır." (Nahl sûresi, 16/60)

İşte şu imdad-ı vâhidiyet ve yüsr-ü vahdet ve tecellî-yi ehadiyet sırrıyladır ki: *Bütün mevcudât, birtek Sâni'e verildiği vakit, o bütün mevcudât birtek mevcut gibi kolay ve sühûletli olur.. ve her bir mevcut, hüsn-ü sanatça bütün mevcudât kadar kıymetli olabilir. Nasıl ki mevcudâtın hadsiz mebzuliyet içinde, her bir fertte hadsiz dekâik-i sanatın bulunması bu hakikati gösteriyor. Eğer o mevcudât doğrudan doğruya birtek Sâni'e verilmezse; o zaman her bir mevcut, bütün mevcudât kadar müşkülâtlı olur ve bütün mevcudât, birtek mevcut kıymetine sukut eder, iner. Şu hâlde ya hiçbir şey vücûda gelmeyecek veya gelse de kıymetsiz, hiçe inecektir.*

İşte şu sırdandır ki; ehl-i felsefenin en ziyade ileri gidenleri olan sofestâîler, tarîk-i haktan yüzlerini çevirdiklerinden küfür ve dalâlet tarîkine bakmışlar, görmüşler ki; şirk yolu, tarîk-i haktan ve tevhid yolundan yüz bin defa daha müşkülâtlıdır, nihayet derecede gayr-i mâkuldür. Onun için, bilmecburiye, her şeyin vücûdunu inkâr ederek akıldan istifa etmişler.

Dördüncüsü

Şu kâinatta, şu görünen ef'âl ile tasarruf eden Zât-ı Kadîr'in kudretine nisbeten cennetin îcadı bir bahar kadar kolay.. ve bir baharın îcadı bir çiçek kadar kolaydır.. ve bir çiçeğin mehâsin-i sanatı ve letâif-i hilkati, bir bahar kadar letâfetli ve kıymetli olabilir. Şu hakikatin sırrı üç şeydir:

Birincisi: *Sâni'deki vücûb ile tecerrüd.*

İkincisi: *Mahiyetinin mübayenetiyle adem-i takayyüd.*

Üçüncüsü: *Adem-i tahayyüz ile adem-i tecezzîdir.*

Birinci Sır: Vücûb ve tecerrüdün hadsiz kolaylığa ve nihayetsiz sühûlete sebebiyet vermeleri, gayet derin bir sırdır. Onu bir temsil ile fehme takrib edeceğiz, şöyle ki:

Vücûd mertebeleri muhteliftir.. ve vücûd âlemleri ayrı ayrıdır. Ayrı ayrı oldukları için, vücûdda rüsuhu bulunan bir tabaka-yı vücûdun bir zerresi, o tabakadan daha hafif bir tabaka-yı vücûdun bir dağı kadardır ve o dağı istiab eder. Meselâ âlem-i şehâdetten olan kafadaki hardal kadar kuvve-i hâfıza, âlem-i manadan bir kütüphâne kadar vücûdu içine alır.. ve âlem-i haricîden olan tırnak kadar bir ayna-yı vücûdun âlem-i misal tabakasından koca bir şehri içine alır.. ve o âlem-i haricîden olan o ayna ve o hâfızanın şuurları ve kuvve-i îcadiyeleri olsaydı, bir zerrecik vücûd-u haricîleri kuvvetiyle, o vücûd-u mânevîde ve misalîde hadsiz tasarrufât ve tahavvülât yapabilirlerdi.

Demek vücûd, rüsuh peydâ ettikçe, kuvvet ziyadeleşir; az bir şey, çok hükmüne geçer. Hususan vücûd, rüsuh-u tam kazandıktan sonra, maddeden mücerred ise kayıt altına girmezse, o vakit cüz'î bir cilvesi, sâir hafif tabakât-ı vücûdun çok âlemlerini çevirebilir.

İşte, –وَلِلّٰهِ الْمَثَلُ الْأَعْلٰى[1]– şu kâinatın Sâni-i Zülcelâl'i, Vâcibü'l-vücûd'dur. Yani, O'nun vücûdu zâtîdir, ezelîdir, ebedîdir, ademi mümtenîdir, zevali muhâldir ve tabakât-ı vücûdun en râsihi, en esaslısı, en kuvvetlisi, en mükemmelidir. Sâir tabakât-ı vücûd, O'nun vücûduna nisbeten gayet zayıf bir gölge hükmündedir. Ve o derece Vücûd-u Vâcib, râsih ve hakikatli.. ve vücûd-u mümkinât o derece hafif ve zayıftır ki, Muhyiddin Arabî gibi çok ehl-i tahkik, sâir tabakât-ı vücûdu evham ve hayal derecesine indirmişler, لَا مَوْجُودَ إِلَّا هُوَ demişler. Yani, "Vücûd-u Vâcib'e nisbeten başka şeylere vücûd denilmemeli.. onlar vücûd unvanına lâyık değillerdir." diye hükmetmişler.

İşte Vâcibü'l-vücûd'un hem vâcib, hem zâtî olan kudretine karşı, mevcudâtın hem hâdis, hem ârızî vücûdları ve mümkinâtın hem kararsız, hem kuvvetsiz sübutları, elbette nihayet derecede kolay ve hafif gelir. Bütün ruhları haşr-i âzamda ihyâ edip muhakeme etmek; bir baharda, belki bir bahçede, belki bir ağaçta haşr ve neşrettiği yaprak ve çiçek ve meyveler kadar kolaydır.

İkinci Sır: Mübayenet-i mahiyet ve adem-i takayyüdün kolaylığa sebebiyeti ise şudur ki; Sâni-i kâinat, elbette kâinat cinsinden değildir. Mahiyeti, hiçbir mahiyete benzemez. Öyleyse kâinat dairesindeki mânialar, kayıtlar O'nun önüne geçemez, O'nun icraatını takyid edemez. Bütün kâinatı birden tasarruf edip çevirebilir. Eğer kâinat yüzündeki görünen tasarrufat ve ef'âl, kâinata havale edilse o kadar müşkülât ve karışıklığa sebebiyet verir ki; hiçbir intizam kalmadığı gibi, hiçbir şey dahi vücûdda kalmaz, belki vücûda gelemez. Meselâ, nasıl ki kemerli kubbelerdeki ustalık sanatı, o kubbedeki taşlara havale edilse.. ve bir taburun zâbite ait idaresi, neferâta bırakılsa ya hiç vücûda gelmez veyahut çok müşkülât ve karışıklık içinde, intizamsız bir vaziyet alacak. Hâlbuki, o kubbelerdeki taşlara vaziyet vermek için, taş nev'inden olmayan bir ustaya verilse.. ve taburdaki neferâtın idaresi, mertebe itibarıyla zâbitlik mahiyetini hâiz olan bir zâbite havale edilse hem sanat kolay olur, hem tedbir ve idare sühûletli olur. Çünkü taşlar ve neferler birbirine mâni olurlar.. usta ve zâbit ise mânisiz her noktaya bakar, idare eder.

---

1 "En yüce sıfatlar Allah'ındır." (Nahl sûresi, 16/60)

*İşte, –*وَلِلّٰهِ الْمَثَلُ الْأَعْلٰى[1]*– Vâcibü'l-vücûd'un mahiyet-i kudsiyesi, mâhiyât-ı mümkinât cinsinden değildir. Belki bütün hakâik-i kâinat, o mahiyetin esmâ-yı hüsnâsından olan "Hak" isminin şuâlarıdır. Madem mahiyet-i mukaddesesi hem Vâcibü'l-vücûd'dur, hem maddeden mücerreddir, hem bütün mâhiyâta muhaliftir; misli, misali, mesîli yoktur. Elbette o Zât-ı Zülcelâl'in o kudret-i ezeliyesine nisbeten bütün kâinatın idaresi ve terbiyesi, bir bahar, belki bir ağaç kadar kolaydır. Haşr-i âzam ve dâr-ı âhiret, cennet ve cehennemin îcadı, bir güz mevsiminde ölmüş ağaçların yeniden bir baharda ihyâları kadar kolaydır.*

Üçüncü Sır: Adem-i tahayyüz ve adem-i tecezzînin nihayet derecede olan kolaylığa sebebiyet vermelerinin sırrı ise şudur ki; madem Sâni-i Kadîr mekândan münezzehtir, elbette kudretiyle her mekânda hâzır sayılır.. ve madem tecezzî ve inkısam yoktur, elbette her şeye karşı bütün esmâsıyla müteveccih olabilir.. ve madem her yerde hâzır ve her şeye müteveccih olur; öyleyse mevcudât ve vesâit ve ecrâm, O'nun ef'âline mümânaat etmez, ta'vik etmez, belki hiç lüzum yok. Faraza lüzum olsa, elektriğin telleri gibi ve ağacın dalları gibi ve insanın damarları gibi... eşya, vesile-i teshilât ve vâsıta-yı vusûl-ü hayat ve sebeb-i sürat-i ef'âl hükmüne geçer. Ta'vik, takyid, men ve müdahale şöyle dursun; belki teshil ve tesrî ve isâle, vesile hükmüne geçer. Demek, Kadîr-i Zülcelâl'in tasarrufât-ı kudretine her şey itaat ve inkıyad cihetinde –ihtiyaç yok, eğer ihtiyaç olsa– kolaylığa vesile olur.

Elhâsıl: *Sâni-i Kadîr; külfetsiz, muâlecesiz, süratle, sühûletle, her şeyi, o şeye lâyık bir surette halkeder. Külliyatı, cüz'iyat kadar kolay îcad eder. Cüz'iyatı, külliyat kadar sanatlı halkeder.*

Evet, külliyatı ve semâvâtı ve arzı halkeden kim ise, semâvât ve arzda olan cüz'iyatı ve efrad-ı zîhayatiyeyi halkeden elbette yine O'dur ve O'ndan başka olamaz. Çünkü o küçük cüz'iyat, o külliyatın meyveleri, çekirdekleri, misal-i musağğarlarıdır.

Hem o cüz'iyatı îcad eden kim ise, cüz'iyatı ihata eden unsurları ve semâvât ve arzı dahi O halketmiştir. Çünkü görüyoruz ki; cüz'iyat, külliyata nisbeten birer çekirdek, birer küçük nüsha hükmündedir. Öyleyse o cüz'îleri halkeden Zât'ın elinde, anâsır-ı külliye ve semâvât ve arz bulunmalıdır. Tâ ki hikmetinin düsturlarıyla ve ilminin mizanlarıyla o küllî

---

1 "En yüce sıfatlar Allah'ındır." (Nahl sûresi, 16/60)

ve muhit mevcudâtın hülâsalarını, manalarını, numûnelerini, o küçücük misal-i musağğarlar hükmünde olan cüz'iyatta dercedebilsin.

Evet, acâib-i sanat ve garâib-i hilkat noktasında cüz'iyat, külliyattan geri değil.. çiçekler, yıldızlardan aşağı değil.. çekirdekler, ağaçların mâdûnunda değil; belki çekirdekteki nakş-ı kader olan mânevî ağaç, bağdaki nesc-i kudret olan mücessem ağaçtan daha acîptir.. ve hilkat-i insaniye, hilkat-i âlemden daha acîptir. Nasıl ki bir cevher-i ferd üstünde, esir zerrâtıyla bir Kur'ân-ı hikmet yazılsa, semâvât yüzündeki yıldızlarla yazılan bir Kur'ân-ı azametten kıymetçe daha ehemmiyetli olabilir. Öyle de çok küçük cüz'iyatlar var, mucizât-ı sanatça külliyattan üstündür.

Beşincisi

Sâbık beyanatımızda îcad-ı mahlûkatta görünen hadsiz kolaylık, gayet derecede çabukluk, nihayetsiz sürat-i ef'âl, nihayetsiz sühûletle îcad-ı eşyanın sırlarını, hikmetlerini bir derece gösterdik. İşte şu nihayetsiz sürat ve hadsiz sühûletle vücûd-u eşya, ehl-i hidayete şöyle kat'î bir kanaat verir ki:

Mahlûkatı îcad eden Zât'ın kudretine nisbeten cennetler, baharlar kadar.. baharlar, bahçeler kadar.. bahçeler, çiçekler kadar kolay gelir. مَا خَلْقُكُمْ وَلَا بَعْثُكُمْ إِلَّا كَنَفْسٍ وَاحِدَةٍ[1] *sırrıyla, nev-i beşerin haşir ve neşri, birtek nefsin imâte ve ihyâsı gibi sühûletlidir.* إِنْ كَانَتْ إِلَّا صَيْحَةً وَاحِدَةً فَإِذَا هُمْ جَمِيعٌ لَدَيْنَا مُحْضَرُونَ[2] *tasrihiyle bütün insanları haşirde ihyâ etmek, istirahat için dağılan bir orduyu, bir boru sesiyle toplamak kadar kolaydır.*

İşte şu hadsiz sürat ve nihayetsiz sühûlet, bilbedâhe kudret-i Sâni'in kemâline ve her şey O'na nisbeten kolay olduğuna delil-i kat'î ve burhan-ı yakînî olduğu hâlde, ehl-i dalâletin nazarında Sâni'in kudretiyle eşyanın teşkili ve îcadı –ki vücûb derecesinde sühûletlidir– bin derece muhâl olan kendi kendine teşekkül ile iltibasa sebep olmuştur. Yani bazı âdi şeylerin vücûda gelmelerini çok kolay gördükleri için, onların teşkilini, "teşekkül" tevehhüm ediyorlar. Yani, "îcad edilmiyorlar, belki kendi kendine vücûd buluyorlar." İşte, gel, ahmaklığın nihayetsiz derecâtına bak ki nihayetsiz bir kudretin delilini, onun ademine delil yapar, nihayetsiz muhâlât kapısını açar. Çünkü o hâlde, Sâni-i

---

1 "Sizin hepinizi yaratmak da, ölümünüzün ardından (âhirette) hepinizi diriltmek de, (O'nun için) ancak bir kişiyi yaratmak ve diriltmek gibidir." (Lokman sûresi, 31/28)

2 "Bütün olay, tek bir çağrıdan ibâret! İşte hepsi duruşma için toplanmışlar..." (Yâsîn sûresi, 36/53)

Âlem'e lâzım olan nihayetsiz kudret ve muhit ilim gibi evsaf-ı kemâl, her mahlûkun her zerresine verilmek lâzım gelir, tâ kendi kendine teşekkül edebilsin.

On Birinci Kelime

وَإِلَيْهِ الْمَصِيرُ *Yani, dâr-ı fâniden dâr-ı bâkîye dönülecek ve Kadîm-i Bâki'nin makarr-ı saltanat-ı ebediyesine gidilecek ve kesret-i esbaptan Vâhid-i Zülcelâl'in daire-i kudretine gidilecek, dünyadan âhirete geçilecek. Merciiniz O'nun dergâhıdır, melceiniz O'nun rahmetidir.*

Ve hâkezâ.. şu kelimenin bunlar gibi ifade ettiği pek çok hakikatler var. Şu hakikatlerin içinde, saadet-i ebediye ile cennete döneceğinizi ifade eden hakikat ise, Onuncu Söz'ün on iki burhan-ı kat'î-yi yakînîyle ve Yirmi Dokuzuncu Söz'ün pek çok delâil-i kâtıayı tazammun eden altı esasıyla o derece kat'î isbat edilmiştir ki başka beyana hâcet bırakmıyor. Gurûb eden güneşin ertesi sabah yeniden tulû edeceği kat'iyetinde o iki Söz isbat etmişler ki; şu dünyanın mânevî güneşi olan hayat dahi, harab-ı dünya ile gurûbundan sonra, haşrin sabahında, bâki bir surette tulû edecektir. Ve cin ve insin bir kısmı, saadet-i ebediyeye ve bir kısmı da şekâvet-i ebediyeye mazhar olacaktır…

Madem Onuncu ve Yirmi Dokuzuncu Sözler, bu hakikati kemâliyle isbat etmişler. Sözü onlara havale edip, yalnız deriz ki, sâbık beyanatta kat'î isbat edildiği üzere:

✓*Nihayetsiz bir ilm-i muhit ve hadsiz bir irade-i külliye ve nihayetsiz bir kudret-i mutlaka sahibi olan şu kâinatın Sâni-i Hakîm'i ve şu insanların Hâlık-ı Rahîm'i, bütün semâvî kitapları ve fermanlarıyla cenneti ve saadet-i ebediyeyi nev-i beşerin ehl-i imanına vaad etmiştir. Madem vaad etmiştir, elbette yapacaktır. Çünkü vaadinde hulf etmek, O'na muhâldir. Çünkü vaadini îfâ etmemek, gayet çirkin bir noksanlıktır. Kâmil-i Mutlak, noksandan münezzeh ve mukaddestir. Vaad ettiğini yapmamak, ya cehilden veya aczden olur. Hâlbuki, o Kadîr-i Mutlak ve Alîm-i külli şey hakkında cehl ve acz, muhâl olduğundan hulf-ü vaad dahi muhâldir.*

✓*Hem başta Fahr-i âlem (aleyhissalâtü vesselâm) olarak bütün enbiyâ ve evliya ve asfiya ve ehl-i iman, mütemâdiyen o Rahîm-i Kerîm'den, vaad ettiği saadet-i ebediyeyi rica edip yalvarıyorlar ve niyaz edip istiyorlar. Hem bütün esmâ-yı hüsnâ ile beraber istiyorlar. Çünkü başta şefkati ve rahmeti, adâleti ve hikmeti ve Rahmân ve Rahîm, Âdil ve Hakîm isimleri ve rubûbiyeti ve saltanatı ve Rab ve Allah isimleri gibi ekser esmâ-yı hüsnâsı, daire-i âhireti ve saadet-i ebediyeyi iktiza ve istilzam ederler ve tahakkukuna*

şehâdet ve delâlet ediyorlar. Belki –Onuncu Söz'de isbat edildiği gibi– bütün mevcudât, bütün hakâikiyle dâr-ı âhirete işaret ediyorlar.

✓*Hem fermân-ı âzam olan Kur'ân-ı Hakîm, binler âyât-ı beyyinâtıyla ve berâhin-i sâdıka-yı kat'iyesiyle o hakikati gösteriyor ve tâlim ediyor.*

✓*Ve nev-i beşerin mâ-bihi'l-iftiharı olan Habib-i Ekrem; binler mucizât-ı bâhireye istinad ederek, bütün hayatında, bütün kuvvetiyle o hakikati ders vermiş, isbat etmiş, ilân etmiş, görmüş ve göstermiş.*

اَللّٰهُمَّ صَلِّ وَسَلِّمْ وَبَارِكْ عَلَيْهِ وَعَلٰى اٰلِهٖ وَصَحْبِهٖ بِعَدَدِ أَنْفَاسِ أَهْلِ الْجَنَّةِ فِي الْجَنَّةِ وَاحْشُرْنَا وَنَاشِرَهُ وَرُفَقَاءَهُ وَصَاحِبَهُ سَعِيدًا وَوَالِدِينَا وَإِخْوَانَنَا وَأَخَوَاتِنَا تَحْتَ لِوَائِهٖ وَارْزُقْنَا شَفَاعَتَهُ وَأَدْخِلْنَا الْجَنَّةَ مَعَ اٰلِهٖ وَأَصْحَابِهٖ بِرَحْمَتِكَ يَا أَرْحَمَ الرَّاحِمِينَ، اٰمِينَ اٰمِينَ[1]

رَبَّنَا لَا تُؤَاخِذْنَآ إِنْ نَسِينَآ أَوْ أَخْطَأْنَا[2]

رَبَّنَا لَا تُزِغْ قُلُوبَنَا بَعْدَ إِذْ هَدَيْتَنَا وَهَبْ لَنَا مِنْ لَدُنْكَ رَحْمَةً ۚ إِنَّكَ أَنْتَ الْوَهَّابُ[3]

رَبِّ اشْرَحْ لِي صَدْرِي وَيَسِّرْ لِي أَمْرِي ۞ وَاحْلُلْ عُقْدَةً مِنْ لِسَانِي ۞ يَفْقَهُوا قَوْلِي[4]

رَبَّنَا تَقَبَّلْ مِنَّا إِنَّكَ أَنْتَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ[5]

وَتُبْ عَلَيْنَآ إِنَّكَ أَنْتَ التَّوَّابُ الرَّحِيمُ[6]

سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَآ إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا ۖ إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ[7]

---

1 Allah'ım! O'na, âline ve ashabına, cennet ehlinin cennette alıp verdikleri nefesler sayısınca salât ve selâm eyle! Bizi, bu Mektup'un sahibini, nâşirini, onun arkadaşlarını ve ana-babalarımızı, erkek ve kız kardeşlerimizi Peygamber Efendimiz'in sancağı altında mesut ve bahtiyâr olarak haşreyle! O'nun şefaatini bize nasip et! O'nun âl ve ashabıyla birlikte bizi cennete koy! Bunu rahmetinle ihsan eyle, yâ Erhamerrâhimîn, âmîn, âmîn…

2 "Ey Rabbimiz! Unutur veya hataya düşer de bir kusur işlersek bizi onunla hesaba çekme!" (Bakara sûresi, 2/286)

3 "Ey bizim Kerîm Rabbimiz, bize hidâyet verdikten sonra kalblerimizi saptırma ve katından bize bir rahmet bağışla. Şüphesiz bağışı bol olan Vehhab sensin Sen!" (Âl-i İmran sûresi, 3/8)

4 "Rabbim! Yüreğime genişlik ver. İşimi kolaylaştır. Dilimden şu bağı çöz ki sözümü anlasınlar." (Tâhâ sûresi, 20/25-28).

5 "Ey Rabbimiz! Bu hizmetimizi kabul buyur! Her şeyi hakkıyla işiten ve bilen ancak sensin." (Bakara sûresi, 2/127).

6 "Tevbelerimizi de kabul buyur! Muhakkak ki tevbeleri en güzel şekilde kabul eden ve çok merhamet eden ancak sensin!" (Bakara sûresi, 2/128).

7 "Sübhansın yâ Rab! Senin bize bildirdiğinden başka ne bilebiliriz ki? Her şeyi hakkıyla bilen, her şeyi hikmetle yapan sensin." (Bakara sûresi, 2/32)

Yirminci Mektub'un Onuncu Kelimesine Zeyl

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1] ، وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ[2]

بِسْـــمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

أَلَا بِذِكْرِ اللهِ تَطْمَئِنُّ الْقُلُوبُ[3]

ضَرَبَ اللهُ مَثَلًا رَجُلًا فِيهِ شُرَكَاءُ مُتَشَاكِسُونَ[4]

Suâl: Sen çok yerlerde demişsin ki; *"Vahdette nihayet derecede kolaylık var, kesrette ve şirkte nihayet müşkülât oluyor. Vahdette vücûb derecesinde bir sühûlet var, şirkte imtinâ derecesinde bir suûbet var."* diyorsun. Hâlbuki, gösterdiğin müşkülât ve muhâlât, vahdet tarafında da cereyan eder. Meselâ diyorsun: *"Eğer zerreler memur olmazlarsa her bir zerrede, ya bir ilm-i muhit veya bir kudret-i mutlaka veya hadsiz mânevî makineler, matbaalar bulunmak lâzım gelir. Bu ise yüz derece muhâldir. Hâlbuki, o zerreler memur-u ilâhî de olsalar, yine öyle bir mazhariyet lâzım gelir.. tâ hadsiz muntazam vazifelerini yapabilsinler."* Bunun hâllini isterim.

Elcevap: Çok Sözler'de izah ve isbat etmişiz ki; bütün mevcudât, birtek Sâni'e verilse birtek mevcut gibi kolay ve sühûletli olur. Eğer müteaddit esbaba ve tabiata isnad edilse birtek sinek, semâvât kadar.. bir çiçek, bir bahar kadar.. bir meyve, bir bahçe kadar müşkülâtlı ve suûbetli olur. Madem şu mesele başka Sözler'de izah ve isbat edilmiş; onlara havale edip, şurada yalnız üç işaretle o hakikate karşı nefsin itminanını temin edecek üç temsil beyan edeceğiz.

---

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

2 "Hiç bir şey yoktur ki, O'nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor bulunmasın." (İsrâ sûresi, 17/44)

3 "Biliniz ki kalbler ancak Allah'ın zikriyle huzura erer." (Ra'd sûresi, 13/28).

4 "Allah (şirk ile tevhid arasındaki farkı açıklamak için) birbiriyle anlaşamayan birçok ortağın emrindeki bir hizmetçi misalini verir." (Zümer sûresi, 39/29).

Birinci Temsil

Meselâ şeffaf, parlak bir zerrecik, bizzat kendi başıyla bir kibrit başı kadar bir nur içinde yerleşmez ve ona masdar olamaz. Kendi cirmi kadar ve mahiyeti miktarınca bilasâle, cüz'î, zerre gibi bir nuru olabilir. Fakat o zerrecik, güneşe intisap edip, ona karşı gözünü açıp baksa, o vakit o koca güneşi ziyasıyla, elvân-ı seb'asıyla, hararetiyle, hatta mesafesiyle içine alabilir ve bir nevi tecellî-yi âzamına mazhar olur. Demek, o zerre kendi kendine kalsa, bir zerre kadar ancak iş görebilir. Eğer güneşe memur ve mensup ve mir'at sayılsa, güneş gibi, güneşin icraatındaki bir kısım cüz'î numûnelerini gösterebilir.

İşte, –[1]وَلِلّٰهِ الْمَثَلُ الْأَعْلٰى– her bir mevcut, hatta her bir zerre, eğer kesrete ve şirke ve esbaba ve tabiata ve kendi kendine isnad edilse; o vakit her bir zerre, her bir mevcut, ya bir ilm-i muhit ve kudret-i mutlaka sahibi olmalı.. veyahut hadsiz mânevî makine ve matbaalar, içinde teşekkül etmeli; tâ ona tevdî edilen acîb vazifeleri yapabilsin. Eğer o zerreler Vâhid-i Ehad'e isnad edilse o vakit her bir masnû, her bir zerre O'na mensup olur, O'nun memuru hükmüne geçer. Şu intisabı, onu tecellîye mazhar eder. Bu mazhariyet ve intisapla, nihayetsiz bir ilim ve kudrete istinad eder. Hâlık'ının kuvvetiyle, milyonlar defa kuvvet-i zâtîsinden fazla işleri, vazifeleri, o intisap ve istinad sırrıyla yapar.

İkinci Temsil

Meselâ iki kardeş var. Birisi cesur, kendine güvenir; diğeri hamiyetli, milliyet-perverdir. Bir muharebe zamanında kendine güvenen adam; devlete intisap etmez, kendi başıyla iş görmek ister. Kendi kuvvetinin menbalarını belinde taşımaya mecbur olur. Techizâtını, cephânelerini kendi kuvvetine göre çekmeye muztardır. O şahsî ve küçük kuvvet miktarınca düşman ordusunun bir onbaşısıyla ancak mücadele eder, fazla bir şey elinden gelmez. Öteki kardeş, kendine güvenmiyor ve kendisini âciz, kuvvetsiz biliyor; padişaha intisap etti, askere kaydedildi. O intisap ile koca bir ordu, ona nokta-yı istinad oldu. Ve o istinadla, arkasında, padişahın himmetiyle bir ordunun mânevî kuvveti tahşid edilebilir bir kuvve-i mâneviye ile harbe atıldı. Tâ düşmanın mağlup ordusu içindeki şahın büyük bir müşîrine rast geldi. Kendi padişahı nâmına, "Seni esir ediyorum, gel!" der, esir eder, getirir. Şu hâlin sırrı ve hikmeti şudur ki:

---

1 "En yüce sıfatlar Allah'ındır." (Nahl sûresi, 16/60)

Evvelki başıbozuk, kendi menba-ı kuvvetini ve techizâtını kendisi taşımaya mecbur olduğu için, gayet cüz'î iş görebilirdi. Şu memur ise, kendi kuvvetinin menbaını taşımaya mecbur değil. Belki onu, ordu ve padişah taşıyor. Mevcut telgraf ve telefon teline makinesini küçük bir tel ile raptetmek gibi, şu adam bu intisapla kendini o hadsiz kuvvete rapteder.

İşte, –وَلِلّٰهِ الْمَثَلُ الْأَعْلٰى– *Eğer her mahlûk, her zerre doğrudan doğruya Vâhid-i Ehad'e isnad edilse ve onlar O'na intisap etseler; o vakit, o intisap kuvvetiyle ve seyyidinin havliyle, emriyle karınca; Firavun'un sarayını başına yıkar, baş aşağı atar.. sinek, Nemrud'u gebertip cehenneme atar..*[1] *bir mikrop, en cebbâr bir zâlimi kabre sokar.. buğday tanesi kadar çam çekirdeği, bir dağ gibi bir çam ağacının tezgâhı ve makinesi hükmüne geçer.. havanın zerresi; bütün çiçeklerin, meyvelerin ayrı ayrı işlerinde, teşekkülâtlarında muntazaman, güzelce çalışabilir. Bütün bu kolaylık, bilbedâhe memuriyet ve intisaptan ileri geliyor.* Eğer iş başıbozukluğa dönse, esbaba ve kesrete ve kendi kendilerine bırakılıp şirk yolunda gidilse, o vakit her şey cirmi kadar ve şuuru miktarınca iş görebilir.

Üçüncü Temsil

Meselâ iki arkadaş var. Hiç görmedikleri bir memleketin ahvâline dair istatistikli bir nevi coğrafya yazmak istiyorlar.

Birisi, o memleketin padişahına intisap edip telgraf ve telefon dairesine girer. On paralık bir telle kendi telefon makinesini devletin teline rapteder. Her yerle görüşür, muhabere eder, mâlûmat alır. Gayet muntazam ve mükemmel coğrafya istatistiğine ait sanatkârâne bir eser yapar.

Öteki arkadaş ise, ya elli sene mütemâdiyen gezecek ve müşkülâtla her yeri görüp her hâdiseyi işitecek.. veyahut milyonlarla lirayı sarf edip, devletin tel ve telefon temdidatı kadar ve padişah gibi telgraf sahibi olacak. Tâ, evvelki arkadaşı gibi o mükemmel eseri yapsın.

Öyle de, –وَلِلّٰهِ الْمَثَلُ الْأَعْلٰى– Eğer hadsiz eşya ve mahlûkat Vâhid-i Ehad'e verilse, o vakit o irtibat ile her şey birer mazhar olur. O Şems-i Ezelî'nin tecellîsine mazhariyetle, kavânîn-i hikmetine ve desâtir-i ilmiyesine ve nevâmis-i kudretine irtibat peydâ eder. O vakit, havl ve kuvvet-i ilâhiye ile her şeyi görür bir gözü ve her yere bakar bir yüzü ve her işe geçer bir sözü hükmünde bir

[1] Bkz.: İbni Kesîr, *el-Bidâye* 1/149.

cilve-i rabbâniyeye mazhar olur. Eğer o intisap kesilse, o şey, bütün eşyadan dahi inkıtâ eder, cirmi kadar bir küçüklüğe sığışır. O hâlde bir ulûhiyet-i mutlaka sahibi olmalı ki evvelki vaziyette gördüğü işleri görebilsin.

Elhâsıl: *Vahdet ve iman yolunda vücûb derecesinde bir sühûlet ve kolaylık var. Şirk ve esbapta, imtinâ derecesinde müşkülât ve suûbet var. Çünkü bir vâhid, külfetsiz olarak kesîr eşyaya bir vaziyet verir ve bir neticeyi istihsal eder.* Eğer o vaziyeti alma ve o neticeyi istihsal etme, o eşya-yı kesîreye havale edilse, o vakit pek çok külfetle ve pek çok hareketlerle ancak o vaziyet alınır ve o netice istihsal edilir.

Meselâ –Üçüncü Mektup'ta denildiği gibi– semâvât meydanında, şems ve kamer kumandası altında, yıldızlar ordusunu harekete getirmekle her gece ve her sene şâşaalı, tesbihkârâne bir seyeran ve cereyan vermek demek olan cazibedar, sevimli vaziyet-i semâviye.. ve mevsimlerin değişmesi gibi büyük maslahatların vücûd bulması demek olan o ulvî, hikmetli netice-i arziye, eğer vahdete verilse; o Sultan-ı Ezel, –kolayca– küre-i arz gibi bir neferi o vaziyet ve o netice için ecrâm-ı ulviyeye kumandan tayin eder. O vakit arz, emir aldıktan sonra memuriyet neşesinden mevlevî gibi zikir ve semâa kalkar, az bir masrafla o güzel vaziyet hâsıl olur, o mühim netice vücûd bulur.

Eğer arza "Sen dur, karışma!" denilse.. ve o netice ve o vaziyetin istihsali de semâvâta havale edilse.. ve vahdetten kesrete ve şirke gidilse.. her gün ve her sene, binler derece küre-i arzdan büyük olan milyonlar adedince yıldızları hareket ettirmek, milyarlar sene mesafeyi yirmi dört saatte ve bir senede kestirmek lâzımdır.

Netice-i meram: *Kur'ân ve ehl-i iman; hadsiz masnûâtı bir Sâni-i Vâhid'e verir, doğrudan doğruya her işi O'na isnad eder, vücûb derecesinde sühûletli bir yolda gider, sevk eder. Ve ehl-i şirk ve tuğyan, bir masnû-u vâhidi hadsiz esbaba isnad ederek, imtinâ derecesinde suûbetli bir yolda gider. Şu hâlde Kur'ân yolunda bütün masnûât ile, dalâlet yolunda bir masnû-u vâhid beraberdirler. Hatta, belki bütün eşyanın vâhidden sudûru, bir vâhidin hadsiz eşyadan sudûrundan çok derece eshel ve kolaydır. Nasıl ki bir zâbit, bin neferin tedbirini bir nefer gibi kolay yapar. Ve bir neferin tedbiri bin zâbite havale edilse, bin nefer kadar müşkülâtlı olur, keşmekeşe sebebiyet verir. İşte şu hakikati, şu âyet-i azîme, ehl-i şirkin başına vuruyor, dağıtıyor:*

ضَرَبَ اللهُ مَثَلًا رَجُلًا فِيهِ شُرَكَاءُ مُتَشَاكِسُونَ وَرَجُلًا سَلَمًا لِرَجُلٍ هَلْ يَسْتَوِيَانِ مَثَلًا اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ بَلْ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ[1]

سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَآ إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ[2]

اَللّٰهُمَّ صَلِّ وَسَلِّمْ عَلٰى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ بِعَدَدِ ذَرَّاتِ الْكَائِنَاتِ وَعَلٰى اٰلِهٖ وَصَحْبِهٖ أَجْمَعِينَ، اٰمِينَ. وَالْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ[3]

اَللّٰهُمَّ يَا أَحَدُ يَا وَاحِدُ يَا صَمَدُ.. يَا مَنْ لَا إِلٰهَ إِلَّا هُوَ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ.. يَا مَنْ لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ.. وَيَا مَنْ يُحْيِي وَيُمِيتُ.. يَا مَنْ بِيَدِهِ الْخَيْرُ.. يَا مَنْ هُوَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ.. يَا مَنْ إِلَيْهِ الْمَصِيرُ بِحَقِّ أَسْرَارِ هٰذِهِ الْكَلِمَاتِ اِجْعَلْ نَاشِرَ هٰذِهِ الرِّسَالَةِ وَرُفَقَائَهُ وَصَاحِبَهَا سَعِيدًا مِنَ الْمُوَحِّدِينَ الْكَامِلِينَ وَمِنَ الصِّدِّيقِينَ الْمُحَقِّقِينَ وَمِنَ الْمُؤْمِنِينَ الْمُتَّقِينَ، اٰمِينَ.

اَللّٰهُمَّ بِحَقِّ سِرِّ أَحَدِيَّتِكَ اِجْعَلْ نَاشِرَ هٰذَا الْكِتَابِ نَاشِرًا لِأَسْرَارِ التَّوْحِيدِ وَقَلْبَهُ مَظْهَرًا لِأَنْوَارِ الْإِيمَانِ وَلِسَانَهُ نَاطِقًا بِحَقَائِقِ الْقُرْاٰنِ، اٰمِينَ اٰمِينَ اٰمِينَ[4]

---

1 "İşte şimdi Allah bir temsil daha getiriyor: İki adam var, bunlardan birincisi, birbirine rakip, birbiriyle hep çekişen ortakların emrinde, diğeri ise sadece bir kişinin emrinde çalışıyor. Bu ikisinin durumu hiçbir olur mu? Olmaz elhamdülillâh! Fakat çokları bu gerçeği bilmezler." (Zümer sûresi, 39/29).

2 "Sübhansın yâ Rab! Senin bize bildirdiğinden başka ne bilebiliriz ki? Her şeyi hakkıyla bilen, her şeyi hikmetle yapan sensin." (Bakara sûresi, 2/32)

3 Allah'ım! Efendimiz Muhammed'e, O'nun bütün âl ve ashabına, kâinatın zerreleri sayısınca salât ve selâm eyle, âmîn… Âlemlerin Rabbi Allah'a hamd olsun.

4 "Ey Ehad, Vâhid ve Samed olan Allah'ım! Ey kendisinden başka ilâh olmayan, bir olan ve ortağı bulunmayan! Ey mülk ve hamd kendisine mahsus olan! Ey hayat veren ve ölüme mazhar eden! Ey her hayır elinde olan! Ey her şeye kâdir olan! Ey dönüş sadece kendisine olan Allah'ım! Bu kelimeler hürmetine, bu risalenin sahibini, nâşirini ve onun arkadaşlarını saîd olarak kâmil muvahhidlerden, muhakkik sıddıklardan ve müttakî müminlerden eyle, âmîn...

Allah'ım! Ehadiyetindeki sırlar hürmetine bu kitabın nâşirini, tevhid sırlarının nâşiri; kalbini, iman nurlarının mazharı; dilini de Kur'ân hakikatlerinin konuşan lisanı eyle, âmîn, âmîn, âmîn…"

Yirmi Birinci Mektup

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1] ، وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ[2]

بِسْـــمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

إِمَّا يَبْلُغَنَّ عِنْدَكَ الْكِبَرَ أَحَدُهُمَا أَوْ كِلَاهُمَا فَلَا تَقُلْ لَهُمَا أُفٍّ وَلَا تَنْهَرْهُمَا

وَقُلْ لَهُمَا قَوْلًا كَرِيمًا۞وَاخْفِضْ لَهُمَا جَنَاحَ الذُّلِّ مِنَ الرَّحْمَةِ

وَقُلْ رَبِّ ارْحَمْهُمَا كَمَا رَبَّيَانِي صَغِيرًا۞رَبُّكُمْ أَعْلَمُ بِمَا فِي نُفُوسِكُمْ ۚ

إِنْ تَكُونُوا صَالِحِينَ فَإِنَّهُ كَانَ لِلْأَوَّابِينَ غَفُورًا[3]

Ey hânesinde ihtiyar bir vâlide veya pederi veya akrabasından veya iman kardeşlerinden bir amel-mânde veya âciz, alîl bir şahıs bulunan gafil! Şu âyet-i kerîmeye dikkat et, bak: Nasıl ki bir âyette, beş tabaka ayrı ayrı surette ihtiyar vâlideyne şefkati celbediyor. Evet dünyada en yüksek hakikat, peder ve vâlidelerin evlâdlarına karşı şefkatleridir. Ve en âlî hukuk dahi, onların o şefkatlerine mukabil hürmet haklarıdır. Çünkü onlar, hayatlarını kemâl-i lezzetle evlâtlarının hayatı için feda edip sarfediyorlar. Öyle ise insaniyeti sukut etmemiş ve canavara inkılâb etmemiş her bir veled; o muhterem, sâdık, fedakâr dostlara hâlisâne hürmet ve samimane hizmet ve rızalarını tahsil ve kalblerini hoşnut etmelidir. Amca ve hala, peder hükmündedir;[4] teyze ve

---

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

2 "Hiç bir şey yoktur ki, O'nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor bulunmasın." (İsrâ sûresi, 17/44)

3 "Rabbin şöyle buyurdu: Allah'tan başkasına ibadet etmeyin. Anneye ve babaya güzel muamele edin. Şayet onlardan her ikisi veya birisi yaşlanmış olarak senin yanında bulunursa sakın onlara hizmetten yüksünme, "öff!" bile deme, onları azarlama, onlara tatlı ve gönül alıcı sözler söyle. Şefkatle, tevazu ile onlara kol kanat ger ve şöyle dua et: 'Yâ Rabbî, onlar küçüklüğümde nasıl beni ihtimamla yetiştirdilerse, ona mükâfat olarak sen de onlara merhamet buyur!' Rabbiniz içinizdeki duyguları pek iyi bilir. Eğer siz iyi kimseler iseniz şunu bilin ki Allah kötülüklerden (özellikle anne ve babasına yaptığı kötü muamelelerden) tövbe edenlere karşı, günahları çok affedicidir." (İsrâ sûresi, 17/23-25).

4 Amcanın baba hükmünde olduğuna dair bkz.: Müslim, *zekât* 11; Tirmizî, *menâkıb* 28; Ebû Dâvûd, *zekât* 22. Halanın baba hükmünde olduğuna dair bkz.: Dârimî, *ferâiz* 38; İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef* 6/248; Abdurrezzak, *el-Musannef* 10/283.

dayı, ana hükmündedir.[1]

İşte o mübarek ihtiyarların vücûdlarını istiskal edip ölümlerini arzu etmek, ne kadar vicdansızlık ve ne kadar alçaklıktır bil, ayıl! Evet hayatını senin hayatına feda edenin zeval-i hayatını arzu etmek, ne kadar çirkin bir zulüm, bir vicdansızlık olduğunu anla!

Ey derd-i maîşetle müptelâ olan insan! Bil ki, senin hânendeki bereket direği ve rahmet vesilesi ve musibet dâfiası, hânendeki o istiskal ettiğin ihtiyar veya kör akrabandır. Sakın deme: "Maîşetim dardır, idare edemiyorum." Çünkü onların yüzünden gelen bereket olmasaydı, elbette senin dıyk-ı maîşetin daha ziyade olacaktı. Bu hakikati benden inan! Bunun çok kat'î delillerini biliyorum, seni de inandırabilirim. Fakat uzun gitmemek için kısa kesiyorum. Şu sözüme kanaat et. Kasem ederim, şu hakikat gayet kat'îdir. Hatta nefis ve şeytanım dahi buna karşı teslim olmuşlar! Nefsimin inadını kıran ve şeytanımı susturan bir hakikat, sana kanaat vermeli!..

Evet kâinatın şehâdetiyle, nihayet derecede Rahmân, Rahîm ve Latîf ve Kerîm olan Hâlık-ı Zülcelâl-i ve'l-ikram, çocukları dünyaya gönderdiği vakit, arkalarından rızıklarını gayet latîf bir surette gönderip ve memeler musluğundan ağızlarına akıttığı gibi.. çocuk hükmüne gelen ve çocuklardan daha ziyade merhamete lâyık ve şefkate muhtaç olan ihtiyarların rızıklarını dahi, bereket suretinde gönderir. Onların iâşelerini, tamahkâr ve bahîl insanlara yüklet-mez.

إِنَّ اللّٰهَ هُوَ الرَّزَّاقُ ذُو الْقُوَّةِ الْمَتِينُ[2]

وَكَأَيِّنْ مِنْ دَآبَّةٍ لَا تَحْمِلُ رِزْقَهَا اَللّٰهُ يَرْزُقُهَا وَإِيَّاكُمْ[3]

âyetlerinin ifade ettikleri hakikati, bütün zîhayatın envâ-ı mahlûkları lisân-ı hâl ile bağırıp, o hakikat-i kerîmâneyi söylüyorlar. Hatta değil yalnız ihtiyar akraba, belki insanlara arkadaş verilen ve rızıkları insanların rızıkları içinde gönderilen kedi gibi bazı mahlûkların rızıkları dahi, bereket suretinde geliyor.

---

1 Dayının ana hükmünde olduğuna dair bkz.: Muhammed İbnü'l-Hasan eş-Şeybânî, *el-Hucce* 4/241; İbni Kudâme, *el-Muğnî* 6/206. Teyzenin ana hükmünde olduğuna dair bkz.: Buhârî, *sulh* 6; Ebû Dâvûd, *talâk* 35; Tirmizî, *birr* 6; Dârimî, *ferâiz* 38.

2 "Bütün mahlûkların rızıklarını veren, kâmil kuvvet ve tam iktidar sahibi olan Allah Teâlâ'dır." (Zâriyât sûresi, 51/58).

3 "Nice canlı mahlûk var ki rızıklarını kendileri taşıyamazlar. Ama sizi de bütün onları da rızıklandıran Allah'tır." (Ankebût sûresi, 29/60)

Bunu teyid eden ve kendim gördüğüm bir misal: Benim yakın dostlarım bilirler ki; iki-üç sene evvel her gün yarım ekmek, –o köyün ekmeği küçük idi– muayyen bir tayınım vardı ki, çok defa bana kâfi gelmiyordu. Sonra dört kedi bana misafir geldiler. O aynı tayınım hem bana, hem onlara kâfi geldi. Çok kere de fazla kalırdı.

İşte şu hâl o derece tekerrür edip bana kanaat verdi ki, ben kedilerin bereketinden istifade ediyordum. Kat'î bir surette ilân ediyorum: Onlar bana bâr değil.. hem onlar benden değil, ben onlardan minnet alırdım.

Ey insan! Madem canavar suretinde bir hayvan, insanların hânesine misafir geldiği vakit berekete medar oluyor; öyle ise mahlûkatın en mükerremi olan insan ve insanların en mükemmeli olan ehl-i iman ve ehl-i imanın en ziyade hürmet ve merhamete şâyan aceze, alîl ihtiyareler ve alîl ihtiyarların içinde şefkat ve hizmet ve muhabbete en ziyade lâyık ve müstehak bulunan akrabalar ve akrabaların içinde dahi en hakikî dost ve en sâdık muhib olan peder ve vâlide, ihtiyarlık hâlinde bir hânede bulunsa, ne derece vesile-i bereket ve vâsıta-yı rahmet ve لَوْلَا الشُّيُوخُ الرُّكَّعُ لَصُبَّ عَلَيْكُمُ الْبَلَاءُ صَبًّا[1] *sırrıyla yani, "Beli bükülmüş ihtiyarlarınız olmasa idi, belâlar sel gibi üstünüze dökülecekti."*[2] *Ne derece sebeb-i def-i musibet olduklarını sen kıyas eyle!*

İşte ey insan! Aklını başına al! Eğer sen ölmezsen, ihtiyar olacaksın! اَلْجَزَاءُ مِنْ جِنْسِ الْعَمَلِ[3] *sırrıyla sen, vâlideynine hürmet etmezsen, senin evlâdın dahi sana hizmet etmeyecektir! Eğer âhiretini seversen, işte sana mühim bir define; onlara hizmet et, rızalarını tahsil eyle! Eğer dünyayı seversen, yine onları memnun et ki, onların yüzünden hayatın rahatlı ve rızkın bereketli geçsin. Yoksa onları istiskal etmek, ölümlerini temenni etmek ve onların nazik ve serîü't-teessür kalblerini rencide etmek ile* خَسِرَ الدُّنْيَا وَالْاٰخِرَةَ[4] *sırrına mazhar olursun. Eğer rahmet-i Rahmân istersen, o Rahmân'ın vedîalarına ve senin hânendeki emanetlerine rahmet et.*

---

1 Ebû Ya'lâ, *el-Müsned* 11/287; et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* 22/309.

2 *ez-Zebîdî, Tâcü'l-arûs* 5/5243. Ayrıca bkz.: Ebû Ya'lâ, *el-Müsned* 11/287; et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* 22/309; el-Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ* 3/345.

3 "Her amel kendi cinsinden şeyle karşılık görür." (İbni Receb, *Câmiu'l-ulûmi ve'l-hikem* 1/186; İbni Hacer, *Fethu'l-bârî* 10/77; Aliyyülkârî, *el-Esrâru'l-merfûa* s.103).

4 "Dünyayı da âhireti de kaybeder." (Hac sûresi, 22/11)

Âhiret kardeşlerimden Mustafa Çavuş isminde bir zât vardı. Dininde, dünyasında muvaffakiyetli görüyordum. Sırrını bilmezdim. Sonra anladım ki o muvaffakiyetin sebebi: O zât, ihtiyar peder ve vâlidelerinin haklarını anlamış ve o hukuka tam riayet etmiş ve onların yüzünden rahat ve rahmet bulmuş. İnşaallah âhiretini de tamir etmiş. Bahtiyar olmak isteyen ona benzemeli!..

اَللّٰهُمَّ صَلِّ وَسَلِّمْ عَلٰى مَنْ قَالَ: اَلْجَنَّةُ تَحْتَ أَقْدَامِ الْأُمَّهَاتِ،
وَعَلٰى اٰلِهٖ وَصَحْبِهٖ أَجْمَعِينَ[1]

سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَآ إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَاۜ إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ[2]

1 "Allah'ım! 'Cennet anaların ayakları altındadır.'[*1] diyen Zât'a, âline ve ashabına salât ve selâm eyle!"

[*1] el-Kudâî, *Müsnedü'ş-Şihâb* 1/102; ed-Deylemî, *el-Müsned* 2/116. Ayrıca bkz.: Nesâî, *cihâd* 6; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 3/429.

2 "Sübhansın yâ Rab! Senin bize bildirdiğinden başka ne bilebiliriz ki? Her şeyi hakkıyla bilen, her şeyi hikmetle yapan sensin." (Bakara sûresi, 2/32)

Yirmi İkinci Mektup

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1] ، وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ[2]

Şu Mektup, iki mebhastır. Birinci Mebhas, ehl-i imanı uhuvvete ve muhabbete davet eder.

Birinci Mebhas

بِسْـــمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ فَأَصْلِحُوا بَيْنَ أَخَوَيْكُمْ[3]

اِدْفَعْ بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ فَإِذَا الَّذِي بَيْنَكَ وَبَيْنَهُ عَدَاوَةٌ كَأَنَّهُ وَلِيٌّ حَمِيمٌ[4]

وَالْكَاظِمِينَ الْغَيْظَ وَالْعَافِينَ عَنِ النَّاسِ ؕ وَاللهُ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ[5]

Müminlerde nifak ve şikak, kin ve adâvete sebebiyet veren tarafgirlik ve inat ve haset,

- *hakikatçe..*
- *ve hikmetçe..*
- *ve insaniyet-i kübrâ olan İslâmiyet'çe..*
- *ve hayat-ı şahsiyece..*
- *ve hayat-ı içtimaiyece..*

---

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

2 "Hiç bir şey yoktur ki, O'nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor bulunmasın." (İsrâ sûresi, 17/44)

3 "Müminler sadece kardeştirler. O hâlde ihtilâf eden kardeşlerinizin arasını düzeltin!" (Hucurât sûresi, 49/10).

4 "Sen kötülüğü en güzel tarzda uzaklaştırmaya bak. Bir de bakarsın ki seninle kendisi arasında düşmanlık olan kişi candan, sıcak bir dost oluvermiş!" (Fussilet sûresi, 41/34).

5 "O muttakîler ki kızdıklarında öfkelerini yutar, insanların kusurlarını affederler. Allah da böyle iyi davrananları sever." (Âl-i İmran sûresi, 3/134).

♦*ve hayat-ı mâneviyece çirkin ve merduttur, muzır ve zulümdür ve hayat-ı beşeriye için zehirdir.*

Şu hakikatin gayet çok vücûhundan altı vechini beyan ederiz.

Birinci Vecih

Hakikat nazarında zulümdür.

Ey mümine kin ve adâvet besleyen insafsız adam! Nasıl ki sen bir gemide veya bir hânede bulunsan, seninle beraber dokuz mâsum ile bir câni var. O gemiyi gark ve o hâneyi ihrak etmeye çalışan bir adamın, ne derece zulmettiğini bilirsin. Ve zâlimliğini, semâvâta işittirecek derecede bağıracaksın. Hatta birtek mâsum, dokuz câni olsa, yine o gemi hiçbir kanun-u adâletle batırılmaz.

Aynen öyle de sen, bir hâne-i rabbâniye ve bir sefine-i ilâhiye olan bir müminin vücudunda iman ve İslâmiyet ve komşuluk gibi dokuz değil, belki yirmi sıfât-ı mâsume varken; sana muzır olan ve hoşuna gitmeyen bir câni sıfatı yüzünden ona kin ve adâvet bağlamakla, o hâne-i mâneviye-i vücûdun mânen gark ve ihrakına, tahrip ve batmasına teşebbüs veya arzu etmen, onun gibi şenî ve gaddar bir zulümdür.

İkinci Vecih

Hem hikmet nazarında dahi zulümdür.

Zira mâlûmdur ki; adâvet ve muhabbet, nur ve zulmet gibi zıddırlar. İkisi, mana-yı hakikîsinde olarak beraber cem olamazlar. Eğer muhabbet, kendi esbabının rüçhâniyetine göre bir kalbde hakikî bulunsa, o vakit adâvet mecazî olur; acımak suretine inkılâb eder. Evet mümin, kardeşini sever ve sevmeli! Fakat fenalığı için yalnız acır.. tahakkümle değil, belki lütufla ıslahına çalışır. Onun için nass-ı hadis ile: *"Üç günden fazla mümin, mümine küsüp kat-ı mükâleme etmeyecek."*[1] Eğer esbab-ı adâvet galebe çalıp adâvet, hakikatiyle bir kalbde bulunsa; o vakit muhabbet mecazî olur, tasannû ve temellûk suretine girer.

Ey insafsız adam! Şimdi bak ki, mümin kardeşine kin ve adâvet ne kadar zulümdür. Çünkü nasıl ki sen âdi küçük taşları, Kâbe'den daha ehemmiyetli ve Cebel-i Uhud'dan daha büyük desen, çirkin bir akılsızlık

---

[1] Bkz.: Buhârî, *edeb* 57, 62, *isti'zân* 9; Müslim, *birr* 23, 25, 26.

edersin. Aynen öyle de Kâbe hürmetinde olan iman[1] *ve Cebel-i Uhud azametinde olan İslâmiyet gibi çok evsaf-ı İslâmiye, muhabbeti ve ittifakı istediği hâlde; mümine karşı adâvete sebebiyet veren ve âdi taşlar hükmünde olan bazı kusurâtı, iman ve İslâmiyet'e tercih etmek, o derece insafsızlık ve akılsızlık ve pek büyük bir zulüm olduğunu aklın varsa anlarsın!..*[2] *Evet tevhid-i imanî, elbette tevhid-i kulûbu ister. Ve vahdet-i itikat dahi, vahdet-i içtimaiyeyi iktiza eder.*

Evet inkâr edemezsin ki, sen bir adamla beraber bir taburda bulunmakla o adama karşı dostâne bir râbıta anlarsın.. ve bir kumandanın emri altında beraber bulunduğunuzdan arkadaşâne bir alâka telâkki edersin.. ve bir memlekette beraber bulunmakla uhuvvetkârâne bir münasebet hissedersin…

Hâlbuki imanın verdiği nur ve şuur ile ve sana gösterdiği ve bildirdiği esmâ-yı ilâhiye adedince vahdet alâkaları ve ittifak râbıtaları ve uhuvvet münasebetleri var. Meselâ her ikinizin;

•*Hâlık'ınız bir, Mâlik'iniz bir, Mâbud'unuz bir, Râzık'ınız bir.. bir bir, bine kadar bir bir …*

•*Hem Peygamberiniz bir, dininiz bir, kıbleniz bir.. bir bir, yüze kadar bir bir …*[3]

•*Sonra köyünüz bir, devletiniz bir, memleketiniz bir.. ona kadar bir bir …*

Bu kadar bir birler vahdet ve tevhidi, vifak ve ittifakı, muhabbet ve uhuvveti iktiza ettiği ve kâinatı ve küreleri birbirine bağlayacak mânevî zincirler bulundukları hâlde; şikak ve nifaka, kin ve adâvete sebebiyet veren örümcek ağı gibi ehemmiyetsiz ve sebatsız şeyleri tercih edip mümine karşı hakikî adâvet etmek ve kin bağlamak, ne kadar o râbıta-yı vahdete bir hürmetsizlik ve o esbab-ı muhabbete karşı bir istihfaf ve o münasebât-ı uhuvvete karşı ne derece bir zulüm ve i'tisâf olduğunu, kalbin ölmemiş ise aklın sönmemiş ise anlarsın!

---

1 Müminin, imanıyla nâil olduğu hürmetin Allah katında Kâbe'nin hürmetinden daha büyük olduğuna dair bkz.: Tirmizî, *birr* 85; İbni Mâce, *fiten* 2; et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* 11/37.

2 Bir mümini kusurlarından dolayı tahkir etmemek gerektiğine dair bkz.: Tevbe sûresi, 9/79; Hucurât sûresi, 49/11; Hümeze sûresi, 104/1; Müslim, *birr* 32; Tirmizî, *birr* 18; Ebû Dâvûd, *edeb* 35. Ayrıca kusur işleyen mümine hakaret edilmeyip, hakkında istiğfarda bulunmak gerektiğine dair bkz.: Buhârî, *hudûd* 4; Ebû Dâvûd, *hudûd* 35.

3 Bütün insanların hem Rab'leri aynı olduğunu, hem de her birinin aynı atadan geldiklerini ifade eden hadis-i şerif için bkz.: Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 5/411; et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-evsat* 5/86.

Üçüncü Vecih

Adâlet-i mahzayı ifade eden وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ أُخْرٰى[1] *sırrına göre; bir müminde bulunan câni bir sıfat yüzünden sâir mâsum sıfatlarını mahkûm etmek hükmünde olan adâvet ve kin bağlamak, ne derece hadsiz bir zulüm olduğunu.. ve bahusus bir müminin fena bir sıfatından darılıp küsüp, o müminin akrabasına adâvetini teşmil etmek,* إِنَّ الْإِنْسَانَ لَظَلُومٌ كَفَّارٌ[2] *sîga-yı mübalâğa ile gayet azîm bir zulüm ettiğini,* **hakikat ve şeriat ve hikmet-i İslâmiye** *sana ihtar ettiği hâlde; nasıl kendini haklı bulursun, "Benim hakkım var!" dersin?*

Hakikat nazarında sebeb-i adâvet ve şer olan fenalıklar, şer ve toprak gibi kesiftir.. başkasına sirâyet ve in'ikâs etmemek gerektir. Başkası ondan ders alıp şer işlese, o başka meseledir. Muhabbetin esbabı olan iyilikler, muhabbet gibi nurdur.. sirayet ve in'ikâs etmek, şe'nidir. Ve ondandır ki; "Dostun dostu dosttur." sözü, durûb-u emsâl sırasına geçmiştir.[3] Hem onun içindir ki; "Bir göz hatırı için çok gözler sevilir." sözü umumun lisanında gezer.

İşte ey insafsız adam! Hakikat, böyle gördüğü hâlde; sevmediğin bir adamın sevimli mâsum bir kardeşine ve taallukatına adâvet etmek, ne kadar hilâf-ı hakikat olduğunu hakikat-bîn isen anlarsın.

Dördüncü Vecih

Hayat-ı şahsiye nazarında dahi zulümdür.

Şu dördüncü vechin esası olarak birkaç düsturu dinle:

Birincisi: *Sen, mesleğini ve efkârını hak bildiğin vakit; "Mesleğim haktır veya daha güzeldir." demeye hakkın var. Fakat, "Yalnız hak, benim mesleğimdir." demeye hakkın yoktur!..*

وَعَيْنُ الرِّضَا عَنْ كُلِّ عَيْبٍ كَلِيلَةٌ وَلٰكِنَّ عَيْنَ السُّخْطِ تُبْدِي الْمَسَاوِيَا[4]

---

1 "Hiçbir günahkâr, başkasının günahını yüklenmez." (En'âm sûresi, 6/164; İsrâ sûresi, 17/15; Fâtır sûresi, 35/18; Zümer sûresi, 39/7; Necm sûresi, 53/38)

2 "Gerçekten insan çok zâlim ve çok nankördür." (İbrahim sûresi, 14/34).

3 Ali İbni Ebî Talib, *Nehcü'l-belâğa* s.748-749.

4 "Rıza gözü hiçbir ayıbı görmez. Gazap gözü bütün kusurları ortaya çıkarır." (Ebu't-Tayyib el-Mütenebbî'ye ait olan bu beyit için bkz.: İbni Asâkir, *Târîhu Dimaşk* 33/219, 36/319; el-Gazâlî, *İhyâu ulûmi'd-dîn* 3/36).

sırrınca, insafsız nazarın ve düşkün fikrin hakem olamaz. Başkasının mesleğini butlân ile mahkûm edemez.

İkinci Düstur: *Senin üzerine haktır ki; her söylediğin hak olsun. Fakat her hakkı söylemeye senin hakkın yoktur. Her dediğin doğru olmalı. Fakat her doğruyu demek doğru değildir. Zira senin gibi niyeti hâlis olmayan bir adam, nasihati bazen damara dokundurur, aksülamel yapar.*

Üçüncü Düstur: *Adâvet etmek istersen, kalbindeki adâvete adâvet et.. onun ref'ine çalış. Hem en ziyade sana zarar veren nefs-i emmârene ve hevâ-yı nefsine adâvet et..*[1] *ıslahına çalış. O muzır nefsin hatırı için, müminlere adâvet etme. Eğer düşmanlık etmek istersen; kâfirler, zındıklar çoktur.. onlara adâvet et!..*

Evet nasıl ki muhabbet sıfatı, muhabbete lâyıktır; öyle de adâvet hasleti, her şeyden evvel kendisi adâvete lâyıktır. Eğer hasmını mağlup etmek istersen, fenalığına karşı iyilikle mukabele et. Çünkü eğer fenalıkla mukabele edersen, husûmet tezâyüd eder. Zâhiren mağlup bile olsa, kalben kin bağlar, adâveti idâme eder. Eğer iyilikle mukabele etsen, nedâmet eder.. sana dost olur.[2]

إِذَا أَنْتَ أَكْرَمْتَ الْكَرِيمَ مَلَكْتَهُ وَإِنْ أَنْتَ أَكْرَمْتَ اللَّئِيمَ تَمَرَّدَا[3]

hükmünce müminin şe'ni, kerîm olmaktır.[4] *Senin ikramınla sana musahhar olur. Zâhiren leîm bile olsa, iman cihetinde kerîmdir. Evet fena bir adama "İyisin iyisin" desen, iyileşmesi ve iyi adama "Fenasın fenasın." desen, fenalaşması çok vukû bulur. Öyle ise*

وَإِذَا مَرُّوا بِاللَّغْوِ مَرُّوا كِرَامًا[5] ، وَإِنْ تَعْفُوا وَتَصْفَحُوا وَتَغْفِرُوا فَإِنَّ اللهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ[6] *gibi desâtir-i kudsiye-i Kur'âniye'ye kulak ver.. saadet ve selâmet ondadır.*

---

1 İnsanın en büyük düşmanı kendi nefsi olduğuna dair bkz.: Yûsuf sûresi, 12/53; el-Beyhakî, *ez-Zühd* s.157; ed-Deylemî, *el-Müsned* 3/408; el-Gazâlî, *İhyâu ulûmi'd-dîn* 3/4.

2 Bkz.: "İyilikle kötülük bir olmaz. O hâlde sen kötülüğü en güzel tarzda uzaklaştırmaya bak. Bir de bakarsın ki seninle kendisi arasında düşmanlık olan kişi candan, sıcak bir dost oluvermiş!" (Fussilet sûresi, 41/34).

3 "Haysiyetli, şerefli birine ikramda bulunursan, onun gönlünü kazanırsın. Fakat haysiyetsiz, değersiz birine ikramda bulunsan da onun gönlüne giremezsin." (Ebu't-Tayyib el-Mütenebbî'ye ait olan bu beyit için bkz.: İbni Kays, *Kıra'd-dayf* 1/251; el-Meydânî, *Mecmeu'l-emsâl* 1/14).

4 Bkz.: Tirmizî, *birr* 41; Ebû Dâvûd, *edeb* 5; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 2/394.

5 "O kullar, boş söz ve işlere rastladıklarında vakarla oradan geçip giderler." (Furkan sûresi, 25/72).

6 "Bununla beraber müsamaha eder, kusurlarına bakmaz, affederseniz bu da sizin için bir fazilettir. Çünkü Allah da Gafûr'dur, Rahim'dir." (Teğâbün sûresi, 64/14).

Dördüncü Düstur: *Ehl-i kin ve adâvet; hem nefsine, hem mümin kardeşine, hem rahmet-i ilâhiyeye zulmeder, tecavüz eder.* Çünkü kin ve adâvet ile nefsini bir azab-ı elîmde bırakır. Hasmına gelen nimetlerden azabı ve korkusundan gelen elemi nefsine çektirir, nefsine zulmeder. Eğer adâvet hasedden gelse, o bütün bütün azaptır. Çünkü haset, evvelâ hâsidi ezer; mahveder, yandırır.[1] Mahsûd hakkında zararı ya azdır veya yoktur.

Hasedin çaresi: Hâsid adam, haset ettiği şeylerin âkıbetini düşünsün. Tâ anlasın ki; rakibinde olan dünyevî hüsün ve kuvvet ve mertebe ve servet; fânidir, muvakkattır.. faydası az, zahmeti çoktur. Eğer uhrevî meziyetler ise zâten onlarda haset olamaz. Eğer onlarda dahi haset yapsa ya kendisi riyakârdır, âhiret malını dünyada mahvetmek ister.. veyahut mahsûdu riyakâr zanneder, haksızlık eder, zulmeder.

Hem ona gelen musibetlerden memnun ve nimetlerden mahzun olup[2] kader ve rahmet-i ilâhiyeye, onun hakkında ettiği iyiliklerden küsüyor. Âdeta kaderi tenkit ve rahmete itiraz ediyor. *Kaderi tenkit eden başını örse vurur, kırar. Rahmete itiraz eden, rahmetten mahrum kalır.*

Acaba, bir gün adâvete değmeyen bir şeye, bir sene kin ve adâvetle mukabele etmeyi hangi insaf kabul eder, bozulmamış hangi vicdana sığar? Hâlbuki mümin kardeşinden sana gelen bir fenalığı, bütün bütün ona verip, onu mahkûm edemezsin. Çünkü:

✓*Evvelâ, kaderin onda bir hissesi var. Onu çıkarıp o kader ve kaza hissesine karşı rıza ile mukabele etmek gerektir.*

✓*Sâniyen, nefis ve şeytanın hissesini de ayırıp, o adama adâvet değil, belki nefsine mağlup olduğundan acımak ve nedâmet edeceğini beklemek…*

✓*Sâlisen, sen kendi nefsinde görmediğin veya görmek istemediğin kusurunu gör, bir hisse de ona ver.*

✓*Sonra bâki kalan küçük bir hisseye karşı en selâmetli ve en çabuk hasmını mağlup edecek afv u safh ile ve ulüvv-ü cenâblıkla mukabele etsen, zulümden ve zarardan kurtulursun…*

---

1 Hasedin hasenâtı, dolayısıyla da hased edeni yeyip bitirmesini ifade eden hadisler için bkz.: Ebû Dâvûd, *edeb* 44; İbni Mâce, *zühd* 22.

2 Allah'ın, başkalarına fazladan verdiği lütufları kıskanmamak gerektiğine dair bkz.: Nisâ sûresi, 4/32. Ayrıca bir mümine gelen nimetten rahatsız olmanın ve maruz kaldığı fenalıktan hoşlanmanın, mümine yakışmayan bir sıfat olduğunu ifade eden âyetler için bkz.: Âl-i İmran sûresi, 3/120; Tevbe sûresi, 9/50.

Yoksa sarhoş ve divane olan ve şişeleri ve buz parçalarını elmas fiyatıyla alan cevherci bir yahudi gibi beş paraya değmeyen fâni, zâil, muvakkat, ehemmiyetsiz umûr-u dünyeviyeye –güya ebedî dünyada durup ebedî beraber kalacak gibi– şedîd bir hırs ile ve dâimî bir kin ile mütemâdiyen bir adâvetle mukabele etmek, sîga-yı mübalâğa ile bir zalûmiyettir veya bir sarhoşluktur ve bir nevi divaneliktir.

İşte hayat-ı şahsiyece bu derece muzır olan adâvete ve fikr-i intikama, –eğer şahsını seversen– yol verme ki kalbine girsin. Eğer kalbine girmiş ise, onun sözünü dinleme!

Bak, hakikatbîn olan Hâfız Şirâzî'yi dinle: دُنْيا نَه مَتَاعِيسْتِى كِه اَرْزَدْ بَنِزَاعِي Yani: "Dünya öyle bir metâ değil ki bir nizâa değsin." Çünkü fâni ve geçici olduğundan kıymetsizdir. Koca dünya böyle ise, dünyanın cüz'î işleri ne kadar ehemmiyetsiz olduğunu anlarsın!..

Hem demiş:

اَسَايِشْ دُوگِيتِي تَفْسِيرْ إِينْ دُو حَرْفَسْتْ

بَا دُوسْتَانْ مُرُوَّتْ بَا دُشْمَنَانْ مُدَارَا

Yani: "*İki cihanın rahat ve selâmetini iki harf tefsir eder, kazandırır: Dostlarına karşı mürüvvetkârâne muâşeret ve düşmanlarına sulhkârâne muamele etmektir.*"[1]

Eğer dersen: "İhtiyâr benim elimde değil, fıtratımda adâvet var. Hem damarıma dokundurmuşlar, vazgeçemiyorum."

Elcevap: Sû-i huluk ve fena haslet eseri gösterilmezse.. ve gıybet gibi şeylerle ve muktezasıyla amel edilmezse, kusurunu da anlasa zarar vermez.[2] Madem ihtiyâr senin elinde değil, vazgeçemiyorsun. Senin mânevî bir nedamet, gizli bir tövbe ve zımnî bir istiğfar hükmünde olan kusurunu bilmen ve o haslette haksız olduğunu anlaman, onun şerrinden seni kurtarır.[3] Zâten bu mektubun bu mebhasını yazdık, tâ bu mânevî istiğfarı temin etsin.. haksızlığı hak bilmesin.. haklı hasmını, haksızlıkla teşhir etmesin.

---

1 Hâfız Şirazî, *Dîvân-ı Hâfız Şirazî* s.4 (5. gazel).

2 Bir kötülüğe niyetlenip onu işlemekten vazgeçen kimseye günah yazılmayacağını, hatta aksine bir de sevap yazılacağını ifade eden hadisler için bkz.: Buhârî, *tevhid* 34; Müslim, *îmân* 205.

3 Kusurunu bilip pişman olmanın tevbe anlamına geleceğine ve bunun günaha keffaret olacağına dair bkz.: İbni Mâce, *zühd* 30; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 1/289, 376, 422, 423, 433; et-Tayâlisî, *el-Müsned* s.50.

Cây-ı dikkat bir hâdise: Bir zaman, bu garazkârâne tarafgirlik neticesi olarak gördüm ki; mütedeyyin bir ehl-i ilim, fikr-i siyasîsine muhalif bir âlim-i sâlihi, tekfir derecesinde tezyif etti. Ve kendi fikrinde olan bir münafığı, hürmetkârâne medhetti. İşte siyasetin bu fena neticelerinden ürktüm, أَعُوذُ بِاللهِ مِنَ الشَّيْطَانِ وَالسِّيَاسَةِ[1] dedim, o zamandan beri hayat-ı siyasiyeden çekildim.

Beşinci Vecih

Hayat-ı içtimaiyece inat ve tarafgirlik, gayet muzır olduğunu beyan eder.

Eğer denilse: Hadiste اِخْتِلَافُ أُمَّتِي رَحْمَةٌ[2] denilmiş.

• İhtilâf ise, tarafgirliği iktiza ediyor.

• Hem tarafgirlik marazı, mazlum avâmı zâlim havassın şerrinden kurtarıyor. Çünkü bir kasabanın ve bir köyün havassı ittifak etseler, mazlum avâmı ezerler. Tarafgirlik olsa, mazlum bir tarafa ilticâ eder, kendisini kurtarır.

• Hem tesâdüm-ü efkârdan ve tehâlüf-ü ukûlden hakikat tamamıyla tezahür eder.

Elcevap:

Birinci suâle deriz ki: *Hadisteki ihtilâf ise, müsbet ihtilâftır. Yani, her biri kendi mesleğinin tamir ve revâcına sa'yeder. Başkasının tahrip ve ibtâline değil, belki tekmil ve ıslahına çalışır. Amma menfî ihtilâf ise ki; garazkârâne, adâvetkârâne birbirinin tahribine çalışmaktır.. hadisin nazarında merduttur. Çünkü birbiriyle boğuşanlar, müsbet hareket edemezler.*

İkinci suâle deriz ki: *Tarafgirlik eğer hak nâmına olsa, haklılara melce olabilir. Fakat şimdiki gibi garazkârâne, nefis hesabına olan tarafgirlik; haksızlara melcedir ki, onlara nokta-yı istinad teşkil eder. Çünkü garazkârâne tarafgirlik eden bir adama şeytan gelse, onun fikrine yardım edip taraftarlık gösterse, o adam o şeytana rahmet okuyacak. Eğer mukabil tarafa melek gibi bir adam gelse, ona –hâşâ– lânet okuyacak derecede bir haksızlık gösterecek.*

---

1 Şeytandan ve siyasetten Allah'a sığınırım.

2 "Ümmetimin ihtilâfı rahmettir." (en-Nevevî, *Şerhu Sahîh-i Müslim* 11/91, 92; el-Kurtubî, *el-Câmi' li ahkâmi'l-Kur'ân* 4/159; es-Suyûtî, *et-Tedrîbü'r-râvî* 2/175).

Üçüncü suâle deriz ki: *Hak nâmına, hakikat hesabına olan tesâdüm-ü efkâr ise; maksatta ve esasta ittifak ile beraber, vesâilde ihtilâf eder. Hakikatin her köşesini izhar edip, hakka ve hakikate hizmet eder. Fakat tarafgirâne ve garazkârâne, firavunlaşmış nefs-i emmâre hesabına hodfürûşluk, şöhret-perverâne bir tarzdaki tesâdüm-ü efkârdan bârika-yı hakikat değil, belki fitne ateşleri çıkıyor. Çünkü maksatta ittifak lâzım gelirken, öylelerin efkârının küre-i arzda dahi nokta-yı telâkîsi bulunmaz. Hak nâmına olmadığı için, nihayetsiz müfritâne gider. Kabil-i iltiyâm olmayan inşikaklara sebebiyet verir. Hâl-i âlem buna şahiddir.*

Elhâsıl: اَلْحُبُّ لِلّٰهِ ، وَالْبُغْضُ فِي اللّٰهِ[1] ، وَالْحُكْمُ لِلّٰهِ[2] olan desâtir-i âliye, düstur-u harekât olmazsa nifak ve şikak meydan alır. Evet اَلْبُغْضُ فِي اللّٰهِ ، وَالْحُكْمُ لِلّٰهِ demezse, o düsturları nazara almazsa, adâlet etmek isterken zulmeder.

•*Cây-ı ibret bir hâdise*: Bir vakit, İmam Ali *(radîyallâhu anh)*, bir kâfiri yere atmış. Kılıcını çekip keseceği zaman, o kâfir ona tükürmüş. O kâfiri bırakmış, kesmemiş. O kâfir, ona demiş ki: "Neden beni kesmedin?" Dedi: "Seni Allah için kesecektim. Fakat bana tükürdün, hiddete geldim. Nefsimin hissesi karıştığı için ihlâsım zedelendi. Onun için seni kesmedim." O kâfir ona dedi: "Beni çabuk kesmen için seni hiddete getirmekti. Madem dininiz bu derece sâfi ve hâlistir, o din haktır." dedi.[3]

•*Hem medar-ı dikkat bir vâkıa*: Bir zaman bir hâkim, bir hırsızın elini kestiği vakit eser-i hiddet gösterdiği için, ona dikkat eden âdil âmiri onu o vazifeden azletmiş. Çünkü şeriat nâmına, kanun-u ilâhî hesabına kesse idi, nefsi ona acıyacak idi. Ve kalbi hiddet etmeyip, fakat merhamet de etmeyecek bir tarzda kesecekti. Demek nefsine o hükümden bir hisse çıkardığı için, adâletle iş görmemiştir.

•*Cây-ı teessüf bir hâlet-i içtimaiye ve kalb-i İslâm'ı ağlatacak müthiş bir maraz-ı hayat-ı içtimaî: "Haricî düşmanların zuhur ve tehâcümünde dâhilî adâvetleri unutmak ve bırakmak" olan bir maslahat-ı içtimaiyeyi en*

---

1 "İçte duyulacak sevgi ve nefret Allah için olmalıdır." 'Allah için sevme ve nefret etme' bazı hadislerde amellerin en faziletlisi sayılmış;[*1] bazı hadislerde de imanın en güçlü bir bağı olduğuna dikkat çekilmiştir.[*2]

[*1] Ebû Dâvûd, *sünnet* 2; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 5/146; el-Bezzâr, *el-Müsned* 9/461.

[*2] et-Tayâlisî, *el-Müsned* s.101; İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef* 6/170, 172, 7/80.

2 Her işte verilecek hüküm Allah için olmalıdır.

3 Bkz.: Şeyh Şemseddin Sivasî, *Menâkıb-ı Çihâr Yâr-i Güzîn (Osmanlıcası)* s.294.

bedevî kavimler dahi takdir edip yaptıkları hâlde, şu cemaat-i İslâmiye'ye hizmet dâvâ edenlere ne olmuş ki; birbiri arkasında tehâcüm vaziyetini alan hadsiz düşmanlar varken, cüz'î adâvetleri unutmayıp, düşmanların hücumuna zemin hazır ediyorlar. Şu hâl bir sukuttur, bir vahşettir. Hayat-ı içtimaiye-i İslâmiye'ye bir hıyanettir.

•*Medar-ı ibret bir hikâye*: Bedevî aşiretlerinden Hasenan aşiretinin birbirine düşman iki kabilesi varmış. Birbirinden belki elli adamdan fazla öldürdükleri hâlde Sipkan veya Hayderan aşireti gibi bir kabile karşılarına çıktığı vakit; o iki düşman tâife, eski adâveti unutup omuz omuza verip, o haricî aşireti defedinceye kadar, dâhilî adâveti hatırlarına getirmezlerdi.

İşte ey müminler! Ehl-i iman aşiretine karşı tecavüz vaziyetini almış ne kadar aşiret hükmünde düşmanlar olduğunu bilir misiniz? Birbiri içindeki daireler gibi yüz daireden fazla vardır. Her birisine karşı tesânüd ederek, el-ele verip müdafaa vaziyeti almaya mecbur iken; onların hücumunu teshil etmek, onların harîm-i İslâm'a girmeleri için kapıları açmak hükmünde olan garazkârâne tarafgirlik ve adâvetkârâne inat, hiçbir cihetle ehl-i imana yakışır mı? O düşman daireler ehl-i dalâlet ve ilhaddan tut, tâ ehl-i küfrün âlemine, tâ dünyanın ehvâl ve mesâibine kadar birbiri içinde size karşı zararlı bir vaziyet alan, birbiri arkasında size hiddet ve hırs ile bakan, belki yetmiş nevi düşmanlar var. Bütün bunlara karşı kuvvetli silâhın ve siperin ve kalen, "Uhuvvet-i İslâmiye"dir. Bu "Kale-i İslâmiye"yi küçük adâvetlerle ve bahânelerle sarsmak, ne kadar hilâf-ı vicdan ve ne kadar hilâf-ı maslahat-ı İslâmiye olduğunu bil, ayıl!..

Ehâdis-i şerîfede gelmiş ki: "Âhirzamanın Süfyan ve deccal gibi nifak ve zındıka başına geçecek eşhâs-ı müdhişe-i muzırraları, İslâm'ın ve beşerin hırs ve şikakından istifade ederek az bir kuvvetle nev-i beşeri herc ü merc eder ve koca Âlem-i İslâm'ı esaret altına alır."[1]

Ey ehl-i iman! Zillet içinde esaret altına girmemek isterseniz, aklınızı başınıza alınız! İhtilâfınızdan istifade eden zâlimlere karşı إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ[2] *kale-i kudsiyesi içine giriniz, tahassun ediniz. Yoksa ne hayatınızı muhafaza ve ne de hukukunuzu müdafaa edebilirsiniz. Mâlûmdur ki, iki kahraman birbiriyle boğuşurken; bir çocuk, ikisini de dövebilir. Bir*

---

1 Deccal fitnesinden bahseden hadisler için bkz.: Müslim, *fiten* 119; İbni Mâce, *fiten* 23; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 4/216-217; İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef* 7/491.

2 "Müminler birbirleriyle ancak kardeştirler." (Hucurât sûresi, 49/10)

mizanda iki dağ birbirine karşı muvâzenede bulunsa; bir küçük taş, muvâzenelerini bozup onlarla oynayabilir.. birini yukarı, birini aşağı indirir.

İşte ey ehl-i iman! İhtiraslarınızdan ve husûmetkârâne tarafgirliklerinizden kuvvetiniz hiçe iner, az bir kuvvetle ezilebilirsiniz. Hayat-ı içtimaiyenizle alâkanız varsa, اَلْمُؤْمِنُ لِلْمُؤْمِنِ كَالْبُنْيَانِ الْمَرْصُوصِ يَشُدُّ بَعْضُهُ بَعْضًا[1] *düstur-u âliyeyi düstur-u hayat yapınız, sefâlet-i dünyeviyeden ve şekâvet-i uhreviyeden kurtulunuz!..*

Altıncı Vecih

Hayat-ı mâneviye ve sıhhat-i ubûdiyet, adâvet ve inat ile sarsılır.

Çünkü vâsıta-yı halâs ve vesile-i necat olan ihlâs zâyi olur. Zira tarafgir bir muannid, kendi a'mâl-i hayriyesinde hasmına tefevvuk ister. Hâlisen livechillâh amele pek de muvaffak olamaz. Hem hüküm ve muamelâtında tarafgirini tercih eder, adâlet edemez. İşte ef'âl ve a'mâl-i hayriyenin esasları olan ihlâs ve adâlet, husûmet ve adâvetle kaybolur.

Şu Altıncı Vecih çok uzundur. Fakat kabiliyet-i makam kısa olduğundan kısa kesiyoruz.

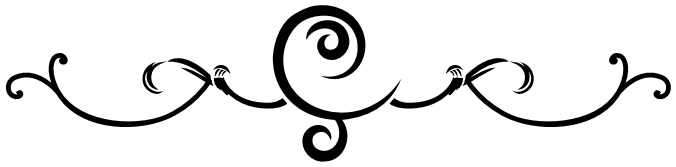

[1] "Bir mü'min diğer mü'min için, duvarın birbirini perçinleyen tuğlası gibidir." Buhârî, *salât* 88; Müslim, *birr* 65; Tirmizî, *birr* 18.

İkinci Mebhas

بِسْـــمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

إِنَّ اللهَ هُوَ الرَّزَّاقُ ذُو الْقُوَّةِ الْمَتِينُ[1]

وَكَأَيِّنْ مِنْ دَآبَّةٍ لَا تَحْمِلُ رِزْقَهَا اَللهُ يَرْزُقُهَا وَإِيَّاكُمْ وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ[2]

Ey ehl-i iman! Sâbıkan, adâvet ne kadar zararlı olduğunu anladın. Hem anla ki; adâvet kadar hayat-ı İslâmiye'ye en müthiş bir maraz-ı muzır dahi hırstır. *Hırs, sebeb-i haybettir ve illet ve zillettir.. ve mahrumiyet ve sefâleti getirir.* Evet, her milletten ziyade hırs ile dünyaya saldıran yahudi milletinin zillet ve sefâleti, bu hükme bir şahid-i kâtı'dır.[3]

Evet hırs, zîhayat âleminde en geniş bir daireden tut, tâ en cüz'î bir ferde kadar sû-i tesirini gösterir. Tevekkül-vâri taleb-i rızık ise, bilâkis medar-ı rahattır.. ve her yerde hüsn-ü tesirini gösterir.[4]

İşte bir nevi zîhayat ve rızka muhtaç olan meyvedar ağaçlar ve nebâtlar; tevekkül-vâri, kanaatkârâne yerlerinde durup hırs göstermediklerinden, rızıkları onlara koşup geliyor. Hayvanlardan pek fazla evlât besliyorlar. Hayvanât ise, hırs ile rızıkları peşinde koştukları için, pek çok zahmet ve noksaniyet ile rızıklarını elde edebiliyorlar. Hem hayvanât dairesi içinde zaaf ve acz lisân-ı hâliyle tevekkül eden yavruların meşrû ve mükemmel ve latîf rızıkları, hazine-i rahmetten verilmesi.. ve hırs ile rızıklarına saldıran canavarların gayr-i meşrû ve pek çok zahmet ile kazandıkları nâhoş rızıkları gösteriyor ki: *Hırs, sebeb-i mahrumiyettir.. tevekkül ve kanaat ise, vesile-i rahmettir.*

Hem daire-i insaniye içinde her milletten ziyade hırs ile dünyaya yapışan ve aşk ile hayat-ı dünyeviyeye bağlanan yahudi milleti, pek çok zahmet

---

1 "Bütün mahlûkların rızıklarını veren, kâmil kuvvet ve tam iktidar sahibi olan Allah Teâlâ'dır." (Zâriyât sûresi, 51/58).

2 "Nice canlı mahlûk var ki rızıklarını kendileri taşıyamazlar. Ama sizi de bütün onları da rızıklandıran Allah'tır." (Ankebût sûresi, 29/60)

3 Bu hususu ifade eden bazı âyet-i kerîmeler için bkz.: Bakara sûresi, 2/61, 96.

4 Allah'a (celle celâlüh) hakkıyla tevekkül edenin, sabahleyin yuvasından aç çıkıp akşam karnı tok olarak dönen kuşlar gibi kolayca rızkına kavuşacağına dair bkz.: Tirmizî, *zühd* 33; İbni Mâce, *zühd* 14; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 1/30, 52.

ile kazandığı kendine faydası az, yalnız hazinedarlık ettiği gayr-i meşrû bir servet-i ribâî ile bütün milletlerden yedikleri sille-i zillet ve sefâlet, katl ve ihânet gösteriyor ki: *Hırs, maden-i zillet ve hasârettir.*

Hem harîs bir insan, her vakit hasârete düştüğüne dair o kadar vâkıalar var ki, [1]اَلْحَرِيصُ خَائِبٌ خَاسِرٌ darb-ı mesel hükmüne geçmiş, umumun nazarında bir hakikat-i âmme olarak kabul edilmiştir. Madem öyledir; *eğer malı çok seversen, hırs ile değil, belki kanaat ile malı taleb et, tâ çok gelsin.*

Ehl-i kanaat ile ehl-i hırs, iki şahsa benzer ki; büyük bir zâtın divanhânesine giriyorlar. Birisi kalbinden der: "Beni yalnız kabul etsin, dışarıdaki soğuktan kurtulsam bana kâfidir. En aşağıdaki iskemleyi de bana verseler, lütuftur." İkinci adam güya bir hakkı varmış gibi ve herkes ona hürmet etmeye mecbur imiş gibi mağrurâne der ki: "Bana en yukarı iskemleyi vermeli." O hırs ile girer, gözünü yukarı mevkilere diker, onlara gitmek ister. Fakat divanhâne sahibi onu geri döndürüp aşağı oturtur. Ona teşekkür lâzımken, teşekküre bedel kalbinden kızıyor. Teşekkür değil, bilâkis hâne sahibini tenkit ediyor. Hâne sahibi de ondan istiskal ediyor. Birinci adam, mütevâziâne giriyor; en aşağıdaki iskemleye oturmak istiyor. Onun o kanaati, divanhâne sahibinin hoşuna gidiyor. "Daha yukarı iskemleye buyurun!" der. O da gittikçe teşekkürâtını ziyadeleştirir, memnuniyeti tezâyüd eder.

İşte dünya bir divanhâne-i Rahmân'dır. Zemin yüzü, bir sofra-yı rahmettir. Derecât-ı erzak ve merâtib-i nimet dahi, iskemleler hükmündedir. Hem en cüz'î işlerde de herkes hırsın sû-i tesirini hissedebilir.

• Meselâ iki dilenci bir şey istedikleri vakit; hırs ile ilhâh eden dilenciden istiskal edip vermemek, diğer sâkin dilenciye merhamet edip vermek, herkes kalbinde hisseder.

• Hem meselâ gecede uykun kaçmış, sen yatmak istesen, lâkayt kalsan uykun gelebilir. Eğer hırs ile uyku istesen: "Aman yatayım, aman yatayım." dersen, bütün bütün uykunu kaçırırsın.

• Hem meselâ mühim bir netice için birisini hırs ile beklersin; "Aman gelmedi, aman gelmedi." deyip en nihayet hırs senin sabrını tüketip kalkar gidersin. Bir dakika sonra o adam gelir, fakat beklediğin o mühim netice bozulur.

---

[1] "Aşırı hırs gösteren, umduğunu bulamaz ve kaybeder." Bkz.: İbni Kays, *Kıra'd-dayf* 4/301; el-Meydânî, *Mecmeu'l-emsâl* 1/214.

Şu hâdisâtın sırrı şudur ki: Nasıl ki bir ekmeğin vücûdu; tarla, harman, değirmen, fırına terettüp eder. Öyle de tertib-i eşyada bir teennî-i hikmet vardır.[1] Hırs sebebiyle teennî ile hareket etmediği için, o tertibli eşyadaki mânevî basamakları mürâat etmez. Ya atlar, düşer.. veyahut bir basamağı noksan bırakır, maksada çıkamaz.

İşte ey derd-i maîşetle sersem olmuş ve hırs-ı dünya ile sarhoş olmuş kardeşler! Hırs bu kadar muzır ve belâlı bir şey olduğu hâlde, nasıl hırs yolunda her zilleti irtikâb.. ve haram-helâl demeyip her malı kabul.. ve hayat-ı uhreviyeye lâzım çok şeyleri feda ediyorsunuz? Hatta erkân-ı İslâmiye'nin mühim bir rüknü olan zekâtı, hırs yolunda terk ediyorsunuz? Hâlbuki zekât, her şahıs için sebeb-i bereket[2] ve dâfi-i beliyyâttır.[3] Zekâtı vermeyenin her hâlde elinden zekât kadar bir mal çıkacak; ya lüzumsuz yerlere verecektir, ya bir musibet gelip alacaktır.

Hakikatli bir rüya-yı hayâliyede, Birinci Harb-i Umumî'nin beşinci senesinde, bir acîb rüyada benden soruldu:

"Müslümanlara gelen bu açlık, bu zâyiat-ı mâliye ve meşakkat-i bedeniye nedendir?"

Rüyada demiştim:

"Cenâb-ı Hak, bir kısım maldan onda bir[4(Hâşiye-1)] veya bir kısım maldan kırkta bir[5(Hâşiye-2)] *kendi verdiği malından* birisini bizden istedi, tâ bize fukarâların

---

1 "Teennînin ilâhi hikmetten kaynaklandığına dair bkz.: Tirmizî, *birr* 65; Ebû Ya'lâ, *el-Müsned* 7/247. Ayrıca teennînin, Allah (celle celâlüh) tarafından sevilen önemli vasıflardan olduğuna dair bkz.: Müslim, *îmân* 25, 26; Ebû Dâvûd, *edeb* 149; Tirmizî, *birr* 66.

2 Zekât ve sadakanın bereket sebebi olduğuna dair bkz.: Bakara sûresi, 2/261; Hadîd sûresi, 57/18; Buhârî, *zekât* 8, *tevhîd* 23; Müslim, *zekât* 63, 64.

3 Zekât ve sadakanın belâları def'ettiğine dair bkz.: el-Aclûnî, *Keşfü'l-hafâ* 2/30; Ayrıca daha geniş bilgi için bkz.: Tirmizî, *zekât* 28; el-Beyhakî, *Şuabü'l-îmân* 3/245.

4 (Hâşiye-1) Yani her sene taze verdiği buğday gibi mallardan onda bir.[*1]

[*1] Nehir ve yağmur sularının suladığı şeylerden zekât olarak öşür (onda bir) alınacağını beyân eden hadis için bkz.: Buhârî, *zekât* 55; Müslim, *zekât* 7; Tirmizî, *zekât* 14; Ebû Dâvûd, *zekât* 12; Nesâî, *zekât* 25; İbni Mâce, *zekât* 17; Muvatta, *zekât* 33.

5 (Hâşiye-2) Yani eskiden verdiği kırktan ki, her senede galiben ve lâakal ribh-i ticarî[*1] ve nesl-i hayvanî[*2] cihetiyle o kırktan taze olarak on adet verir.

[*1] Ticaret mallarından kırkta bir oranında zekât alınacağına dair bkz.: Muhammed İbnü'l-Hasan eş-Şeybânî, *el-Mebsût* 2/97-98; el-Kâsânî, *Bedâiu's-sanâi'* 2/20-28; İbnü'l-Hümâm, *Şerhu Fethu'l-kadîr* 2/214.

[*2] Hayvanların cinsine ve sayısına göre değişen zekât oranlarıyla ilgili bkz.: Muhammed İbni Hasan eş-Şeybânî, *el-Mebsût* 2/1-4; el-Kâsânî, *Bedâiu's-sanâi'* 2/28-35; İbnü'l-Hümâm, *Şerhu Fethu'l-kadîr* 2/171-185.

dualarını kazandırsın ve kin ve hasetlerini men etsin. Biz hırsımız için tamahkârlık edip vermedik. Cenâb-ı Hak, *müterâkim zekâtını* kırkta otuz, onda sekizini aldı. Hem her senede yalnız bir ayda *yetmiş hikmetli bir açlık* bizden istedi. Biz nefsimize acıdık, muvakkat ve lezzetli bir açlığı çekmedik. Cenâb-ı Hak ceza olarak *yetmiş cihetle belâlı bir nevi orucu* beş sene cebren bize tutturdu. Hem yirmi dört saatte birtek saati, *hoş ve ulvî, nurâni ve faydalı bir nevi tâlimât-ı rabbâniyeyi* bizden istedi. Biz tembellik edip, o namazı ve niyazı yerine getirmedik. O tek saati, diğer saatlere katarak zâyi ettik. Cenâb-ı Hak onun keffareti olarak, *beş sene tâlim ve tâlimat ve koşturmakla* bize bir nevi namaz kıldırdı." demiştim.

Sonra ayıldım, düşündüm, anladım ki; o rüya-yı hayâliyede pek mühim bir hakikat vardır. Yirmi Beşinci Söz'de, medeniyetle hükm-ü Kur'ân'ı muvâzene bahsinde isbat ve beyan edildiği üzere; beşerin hayat-ı içtimaîsinde bütün ahlâksızlığın ve bütün ihtilâlâtın menşei iki kelimedir:

Birisi: "Ben tok olduktan sonra, başkası açlıktan ölse bana ne!"

İkincisi: "Sen çalış, ben yiyeyim."

Bu iki kelimeyi de idâme eden, cereyân-ı ribâ ve terk-i zekâttır. Bu iki müthiş maraz-ı içtimaîyi tedavi edecek tek çare, zekâtın bir düstur-u umumî suretinde icrâsıyla, vücûb-u zekât[1] *ve hurmet-i ribâdır.*[2] *Hem değil yalnız eşhasta ve hususî cemaatlerde, belki umum nev-i beşerin saadet-i hayatı için en mühim bir rükün, belki devam-ı hayat-ı insaniye için en mühim bir direk, zekâttır. Çünkü beşerde, havas ve avâm iki tabaka var. Havastan avâma merhamet ve ihsan ve avâmdan havassa karşı hürmet ve itaati temin edecek, zekâttır.*

Yoksa yukarıdan avâmın başına zulüm ve tahakküm iner, avâmdan zenginlere karşı kin ve isyan çıkar. İki tabaka-yı beşer dâimî bir mücadele-i mâneviyede, bir keşmekeş-i ihtilâfta bulunur. Gele gele tâ Rusya'da olduğu gibi, sa'y ve sermaye mücadelesi suretinde boğuşmaya başlar.

Ey ehl-i kerem ve vicdan ve ey ehl-i sehâvet ve ihsan! İhsanlar, zekât nâmına olmazsa üç zararı var. Bazen de faydasız gider. Çünkü Allah nâmına vermediğin için:

---

1 Zekâtın farz olduğunu bildiren âyetler için bkz.: Bakara sûresi, 2/43, 83, 110, 277; Nisâ sûresi, 4/77; Tevbe sûresi, 9/5, 11; Hac sûresi, 22/41, 78; ...

2 Fâizin haram olduğunu bildiren âyetler için bkz.: Bakara sûresi, 2/275, 276; Âl-i İmran sûresi, 3/130.

• Mânen minnet ediyorsun, bîçâre fakiri minnet esareti altında bırakıyorsun.[1]

• Hem makbul olan duasından mahrum kalıyorsun.

• Hem hakikaten Cenâb-ı Hakk'ın malını ibâdına vermek için bir tevziât memuru olduğun hâlde, kendini sahib-i mal zannedip bir küfrân-ı nimet ediyorsun.

Eğer zekât nâmına versen:

• Cenâb-ı Hak nâmına verdiğin için bir sevab kazanıyorsun.

• Bir şükrân-ı nimet gösteriyorsun.

• O muhtaç adam dahi sana tabasbus etmeye mecbur olmadığı için, izzet-i nefsi kırılmaz.. ve duası senin hakkında makbul olur.

Evet zekât kadar, belki daha ziyade nâfile ve ihsan, yahut sâir suretlerde verip riya ve şöhret gibi, minnet ve tezlil gibi zararları kazanmak nerede?..

Zekât nâmına o iyilikleri yapıp, hem farzı eda etmek; hem sevabı, hem ihlâsı, hem makbul bir duayı kazanmak nerede?..

سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا ۖ إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ[2]

اَللّٰهُمَّ صَلِّ وَسَلِّمْ عَلٰى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ الَّذِي قَالَ: اَلْمُؤْمِنُ لِلْمُؤْمِنِ كَالْبُنْيَانِ الْمَرْصُوصِ يَشُدُّ بَعْضُهُ بَعْضًا، وَقَالَ: اَلْقَنَاعَةُ كَنْزٌ لَا يَفْنٰى، وَعَلٰى اٰلِهٖ وَصَحْبِهٖ أَجْمَعِينَ، اٰمِينَ.
وَالْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ[3]

---

1 Yaptığı ihsanları başa kakanların, verdikleri sadakaların boşa çıkacağını, minnet etmeyenler için ise Allah katında mükafatlar olduğunu ifade eden âyet ve hadisler için bkz.: Bakara sûresi, 2/262-264; Müslim, *îmân* 171; Tirmizî, *büyû'* 5; Ebû Dâvûd, *libâs* 25.

2 "Sübhansın yâ Rab! Senin bize bildirdiğinden başka ne bilebiliriz ki? Her şeyi hakkıyla bilen, her şeyi hikmetle yapan sensin." (Bakara sûresi, 2/32)

3 "Allah'ım! 'Mümin, diğer mümin için birbirini perçinleyen duvar gibidir.'[*1] ve 'Kanaat, bitip-tükenme bilmeyen bir hazinedir.'[*2] buyuran Efendimiz Hz. Muhammed'e *(sallallâhu aleyhi ve sellem)*, O'nun âl ve ashabının hepsine salât ve selâm eyle, âmîn… Âlemlerin Rabbi olan Allah'a hamdolsun."

[*1] Buhârî, *salât* 88; Müslim, *birr* 65; Tirmizî, *birr* 18.

[*2] et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-evsat* 7/84; el-Beyhakî, *ez-Zühd* 2/88.

Hâtime

Gıybet Hakkındadır

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1] ، وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ[2]

Yirmi Beşinci Söz'ün Birinci Şûlesi'nin Birinci Şuâ'ının Beşinci Noktası'nın makam-ı zem ve zecrin misallerinden olan birtek âyetin, mu'cizane altı tarzda gıybetten tenfir etmesi; Kur'ân'ın nazarında gıybet ne kadar şenî bir şey olduğunu tamamıyla gösterdiğinden, başka beyana ihtiyaç bırakmamış. Evet Kur'ân'ın beyanından sonra beyan olamaz, ihtiyaç da yoktur.

İşte أَيُحِبُّ أَحَدُكُمْ أَنْ يَأْكُلَ لَحْمَ أَخِيهِ مَيْتًا[3] âyetinde altı derece zemmi, zemmeder. Gıybetten altı mertebe şiddetle zecreder. Şu âyet bilfiil gıybet edenlere müteveccih olduğu vakit, manası gelecek tarzda oluyor. Şöyle ki:

Mâlûmdur; âyetin başındaki hemze, sormak (âyâ) manasındadır. O sormak manası, su gibi âyetin bütün kelimelerine girer. Her kelimede bir hükm-ü zımnî var, işte:

Birincisi, hemze ile der: "Âyâ, suâl ve cevap mahalli olan *aklınız* yok mu ki, bu derece çirkin bir şeyi anlamıyor?"

İkincisi, يُحِبُّ lafzıyla der: "Âyâ, sevmek ve nefret etmek mahalli olan *kalbiniz* bozulmuş mu ki, en menfur bir işi sever?"

Üçüncüsü, أَحَدُكُمْ kelimesiyle der: "Cemaatten hayatını alan *hayat-ı içtimaiye* ve *medeniyetiniz* ne olmuş ki, böyle hayatınızı zehirleyen bir ameli kabul eder?

Dördüncüsü, أَنْ يَأْكُلَ لَحْمَ kelâmıyla der: "*İnsaniyetiniz* ne olmuş ki böyle canavarcasına arkadaşınızı diş ile parçalamayı yapıyorsunuz?"

Beşincisi, أَخِيهِ kelimesiyle der: "Hiç *rikkat-i cinsiyeniz*, hiç *sıla-yı rahminiz* yok mu ki, böyle çok cihetlerle kardeşiniz olan bir mazlumun

---

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

2 "Hiç bir şey yoktur ki, O'nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor bulunmasın." (İsrâ sûresi, 17/44)

3 "Hiç sizden biriniz ölmüş kardeşinin cesedini dişlemekten hoşlanır mı?" (Hucurât sûresi, 49/12).

şahs-ı mânevîsini insafsızca dişliyorsunuz? Ve hiç aklınız yok mu ki kendi âzânızı kendi dişinizle divane gibi ısırıyorsunuz?"

Altıncısı, مَيْتًا kelâmıyla der: "*Vicdanınız* nerede? *Fıtratınız* bozulmuş mu ki, en muhterem bir hâlde bir kardeşinize karşı, etini yemek gibi en müstekreh bir işi yapıyorsunuz?"

Demek şu âyetin ifadesiyle ve kelimelerin ayrı ayrı delâletiyle **zem ve gıybet, aklen ve kalben ve insaniyeten ve vicdanen ve fıtraten ve milliyeten mezmumdur.** İşte bak nasıl şu âyet, îcâzkârâne altı mertebe zemmi zemmetmekle, i'câzkârâne altı derece o cürümden zecreder.

Gıybet, ehl-i adâvet ve haset ve inadın en çok istimâl ettikleri alçak bir silâhtır. İzzet-i nefis sahibi, bu pis silâha tenezzül edip istimâl etmez. Nasıl meşhur bir zât demiş:

أُكَبِّرُ نَفْسِي عَنْ جَزَاءِ لِغِيبَةٍ وَكُلُّ اغْتِيَابٍ جُهْدُ مَنْ لَا لَهُ جُهْدُ[1]

Yani: *"Düşmanıma gıybetle ceza vermekten nefsimi yüksek tutuyorum ve tenezzül etmiyorum. Çünkü gıybet, zayıf ve zelil ve aşağıların silâhıdır."*

Gıybet odur ki: *Gıybet edilen adam hâzır olsa idi ve işitse idi, kerahet edip darılacaktı. Eğer doğru dese, zâten gıybettir. Eğer yalan dese; hem gıybet, hem iftiradır. İki katlı çirkin bir günahtır.*[2]

Gıybet, mahsus birkaç maddede caiz olabilir:[3]

• *Birisi*: Şekvâ suretinde bir vazifedar adama der, tâ yardım edip o münkeri, o kabahati ondan izâle etsin ve hakkını ondan alsın.

• *Birisi de*: Bir adam onunla teşrik-i mesâî etmek ister. Senin ile meşveret eder. Sen de sırf maslahat için garazsız olarak, meşveretin hakkını eda etmek için[4] desen: "Onun ile teşrik-i mesâî etme. Çünkü zarar göreceksin."

• *Birisi de*: Maksadı, tahkir ve teşhir değil; belki maksadı, tarif ve tanıttırmak için dese: "O topal ve serseri adam filân yere gitti."

---

1 Nâsıf el-Yâzicî, *Şerhu Dîvân el-Mütenebbî* 1/429.

2 Bkz.: Müslim, *birr* 70; Tirmizî, *birr* 23; Ebû Dâvûd, *edeb* 35.

3 en-Nevevî, *el-Ezkâr* s.360-362, 366.

4 Müslüman kardeşiyle ilgili kendisine fikir danışılan şahsın, bu istişarenin hakkını vermesi gerektiğine dair bkz.: İbni Mâce, *edeb* 37; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 3/418-419, 4/259; et-Tayâlisî, *el-Müsned* s.185.

• *Birisi de*: O gıybet edilen adam fâsık-ı mütecâhirdir. Yani fenalıktan sıkılmıyor, belki işlediği seyyiâtla iftihar ediyor, zulmü ile telezzüz ediyor, sıkılmayarak âşikâre bir surette işliyor.[1]

İşte bu mahsus maddelerde garazsız ve sırf hak ve maslahat için gıybet caiz olabilir. Yoksa *gıybet, nasıl ateş odunu yer bitirir; gıybet dahi a'mâl-i sâlihayı yer bitirir.*

Eğer gıybet etti veyahut isteyerek dinledi;[2] o vakit اَللّٰهُمَّ اغْفِرْ لَنَا وَلِمَنِ اغْتَبْنَاهُ[3] demeli, sonra gıybet edilen adama ne vakit rast gelse, "Beni helâl et." demeli!..

اَلْبَاقِي هُوَ الْبَاقِي[4]

Said Nursî

---

1 Utanma duygusu kalmamış açıktan günah işleyen kimsenin arkasından konuşmanın, gıybet olmayacağına dair bkz.: el-Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ* 10/210; el-Kudâî, *Müsnedü'ş-Şihâb* 1/263.

2 Peygamber Efendimiz'in gıybet dinlemeyi yasakladığına dair bkz.: el-Heysemî, *Mecmeu'z-zevâid* 8/91; Hatîb el-Bağdâdî, *Târîhu Bağdâd* 8/225. Ayrıca bir kardeşinin arkasından konuşulmasına müsaade etmeyen kimseyi Allah'ın cehennemden koruyacağına dair bkz.: Tirmizî, *birr* 20; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 6/449.

3 "Allah'ım! Bizi ve gıybetini yapmış olduğumuz kimseleri bağışla." Buradaki hususu değişik şekilde ifade eden "Kim, mümin kardeşinin gıybetini yapar da, sonra o kardeşi için Cenâb-ı Hakk'a istiğfarda bulunursa onun bu tavrı, yaptığı gıybete keffaret olur." anlamındaki hadis için bkz.: Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliyâ* 3/254; el-Beyhakî, *Şuabü'l-îmân* 5/317.

4 Kendinden başka her şeyin fâni olduğu gerçek Bâkî, Allah'tır.

Yirmi Üçüncü Mektup

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1] ، وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ[2]

اَلسَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكَاتُهُ أَبَدًا بِعَدَدِ عَاشِرَاتِ دَقَائِقِ عُمْرِكَ وَذَرَّاتِ وُجُودِكَ[3]

Aziz, gayretli, ciddî, hakikatli, hâlis, dirâyetli kardeşim,

Bizim gibi hakikat ve âhiret kardeşlerin ihtilâf-ı zaman ve mekân, sohbetlerine ve ünsiyetlerine bir mâni teşkil etmez. Biri şarkta, biri garpta, biri mâzide, biri müstakbelde, biri dünyada, biri âhirette olsa da beraber sayılabilirler ve sohbet edebilirler. *Hususan birtek maksat için birtek vazifede bulunanlar, birbirinin aynı hükmündedirler.* Sizi her sabah yanımda tasavvur edip, kazancımın bir kısmını, bir sülüsünü –Allah kabul etsin– size veriyorum. Duada, Abdülmecid ve Abdurrahmân ile berabersiniz. İnşaallah her vakit hissenizi alırsınız.

Sizin dünyaca bazı müşkülâtınız, senin hesabına beni bir parça müteessir etti. Fakat madem dünya bâki değil ve musibetlerinde bir nevi hayır vardır, senin bedeline "Yahu bu da geçer!" kalbime geldi. لَا عَيْشَ إِلَّا عَيْشُ الْاٰخِرَةِ[4] düşündüm. إِنَّ اللهَ مَعَ الصَّابِرِينَ[5] okudum. إِنَّا لِلّٰهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ[6] dedim. Senin yerine teselli buldum. Cenâb-ı Hak, bir abdini severse dünyayı ona küstürür, çirkin gösterir.[7] İnşaallah sen de o sevgililerin sınıfındansın. *Sözler'in neşrine mânilerin çoğalması sizi müteessir etmesin. İnşaallah neşrettiğin miktar, bir rahmete mazhar olduğu zaman pek bereketli bir surette o nurlu çekirdekler, kesretli çiçekler açacaklar.*

---

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

2 "Hiç bir şey yoktur ki, O'nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor bulunmasın." (İsrâ sûresi, 17/44)

3 Ömür dakikalarının âşireleri ve vücudunun zerreleri sayısınca, Allah'ın selâm, rahmet ve bereketi ebediyen üzerinize olsun.

4 "Hakiki hayat sadece âhiret hayatıdır." (Buhârî, *rikak* 1, *cihâd* 33, 110; Müslim, *cihâd* 126, 129).

5 "Muhakkak ki Allah sabredenlerle bareberdir." (Bakara sûresi, 2/153; Enfâl sûresi, 8/46).

6 "Biz Allah'a âidiz ve vakti geldiğinde elbette O'na döneceğiz." (Bakara sûresi, 2/156)

7 Allah'ın (celle celâlüh), bir kulu sevdiğinde onu günahlara karşı himaye edeceğine dair bkz.: Tirmizî, *tıb* 1; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 5/427, 428; İbni Hibbân, *es-Sahîh* 2/443.

Bazı suâller soruyorsunuz. Aziz kardeşim, yazılan galip Sözler ve Mektuplar; ihtiyârsız, def'î ve âni bir surette kalbe geliyordu, güzel oluyordu. Eğer ihtiyâr ile –Eski Said gibi kuvve-i ilmiye ile– düşünüp cevap versem, sönük düşer, noksan olur. Bir miktardır ki tulûat-ı kalbiye tevakkuf etmiş, hâfıza kamçısı kırılmış. Fakat cevapsız kalmamak için gayet muhtasar birer cevap yazacağız.

Birinci Suâliniz

Müminin mümine en iyi duası nasıl olmalıdır?

Elcevap: Esbab-ı kabul dairesinde olmalı. Çünkü bazı şerâit dahilinde dua makbul olur. Şerâit-i kabulün içtimaı nisbetinde makbuliyeti ziyadeleşir. Ezcümle, dua edileceği vakit:

✓İstiğfar ile mânevî temizlenmeli..

✓Sonra makbul bir dua olan salavât-ı şerifeyi şefaatçi gibi zikretmeli..

✓Ve âhirde yine salavât getirmeli. Çünkü iki makbul duanın ortasında bir dua makbul olur.

✓Hem بِظَهْرِ الْغَيْبِ[1] yani, gıyâben ona dua etmek..

✓Hem hadiste ve Kur'ân'da geçen me'sur dualarla dua etmek. Meselâ

اَللّٰهُمَّ إِنِّي أَسْئَلُكَ الْعَفْوَ وَالْعَافِيَةَ لِي وَلَهُ فِي الدِّينِ وَالدُّنْيَا وَالْاٰخِرَةِ[2]

رَبَّنَآ اٰتِنَا فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً وَفِي الْاٰخِرَةِ حَسَنَةً وَقِنَا عَذَابَ النَّارِ[3]

gibi câmî dualarla dua etmek..

✓Hem hulûs ve huşû ve huzur-u kalble dua etmek..[4]

✓Hem namazın sonunda,[5] bilhassa sabah namazından sonra..

---

1 Müminin, mümin kardeşine gıyaben dua etmesinin faziletine dair bkz.: Müslim, *zikir* 86-88; Tirmizî, *birr* 50; Ebû Dâvûd, *vitr* 29.

2 Allah'ım! Senden hem kendim, hem de onun için dinî, dünyevî ve uhrevî her işimizde af ve âfiyet istiyorum.

3 "Ey bizim (Yüce) Rabbimiz! Bize bu dünyada da iyilik ve güzellik ver, âhirette de iyilik ve güzellik ver ve bizi cehennem ateşinden koru!" (Bakara sûresi, 2/201). Ayrıca Peygamber Efendimiz'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) sık sık bu duayı yaptığına dair bkz: Buhârî, *deavât* 55; Müslim, *zikir* 23, 26.

4 Bkz.: "O hâlde kâfirler hoşlanmasalar da siz, ibadeti gönülden ve yalnız Allah'a yaparak O'na dua edin." (Mü'min sûresi, 40/14); "... İhlâsla, ibadetinizi yalnız O'nun rızası için yaparak Allah'a kulluk ediniz! Çünkü ilkin sizi O yarattığı gibi, dönüşünüz de yine O'na olacaktır." (A'râf sûresi, 7/29).

5 Tirmizî, *deavât* 78; Abdurrezzak, *el-Musannef* 2/424; en-Nesâî, *es-Sünenü'l-kübrâ* 6/32.

✓Hem mevâki-i mübarekede, hususan mescidlerde..

✓Hem cumada, hususan saat-i icabede.. hem şuhûr-u selâsede, hususan leyâli-i meşhurede.. hem Ramazan'da, hususan Leyle-i Kadir'de dua etmek, kabule karin olması rahmet-i ilâhiyeden kaviyyen me'muldür.[1]

O makbul duanın ya aynen dünyada eseri görünür, veyahut dua olunanın âhiretine ve hayat-ı ebediyesi cihetinde makbul olur. Demek aynı maksat yerine gelmezse "dua kabul olmadı" denilmez,[2] belki "daha iyi bir surette kabul edilmiş" denilir.

İkinci Suâliniz

Sahabe-i Kiram Hazeratına "radiyallâhü anh" denildiğine binâen, başkalara da bu manada söylemek muvafık mıdır?

Elcevap: Evet, denilir. Çünkü Resûl-i Ekrem'in bir şiârı olan "aleyhissalâtü vesselâm" kelâmı gibi "radiyallâhü anh" terkibi sahabeye mahsus bir şiâr değil. Belki sahabe gibi, veraset-i nübüvvet denilen velâyet-i kübrâda bulunan ve makam-ı rızaya yetişen Eimme-i Erbaa, Şah-ı Geylânî, İmam Rabbânî, İmam Gazâlî gibi zâtlara denilmeli. Fakat örf-ü ulemâda sahabeye *"radiyallâhü anh",* tâbiîn ve tebe-i tâbiîne *"rahimehullah",* onlardan sonrakilere *"gaferahullah"* ve evliyaya *"kuddise sirruh"* denilir.

Üçüncü Suâliniz

Başta müçtehidîn-i izam imamları mı efdal, yoksa hak tarîkatların şahları, aktâbları mı efdaldir?

Elcevap: Umum müçtehidîn değil; belki Ebû Hanife, Mâlik, Şâfiî, Ahmed İbni Hanbel şahların, aktâbların fevkindedirler. Fakat hususî faziletlerde Şah-ı Geylânî gibi bazı harika kutuplar, bir cihette daha parlak makama sahiptirler. Fakat küllî fazilet imamlarındır. Hem tarîkat şahlarının bir kısmı müçtehitlerdendir. Onun için, umum müçtehidîn aktâptan daha efdaldir, denilmez. Fakat Eimme-i Erbaa, sahabeden ve Mehdî'den sonra en efdallerdir, denilir.

Dördüncü Suâliniz

إِنَّ اللهَ مَعَ الصَّابِرِينَ[3]'de hikmet ve gaye nedir?

---

1 el-Gazâlî, *İhyâu ulûmi'd-dîn* 1/204; ez-Zehebî, *Siyeru a'lâmi'n-nübelâ* 10/107.

2 Buhârî, *deavât* 22; Müslim, *zikir* 90-92.

3 "Muhakkak ki Allah sabredenlerle bareberdir." (Bakara sûresi, 2/153; Enfâl sûresi, 8/46).

Elcevap: Cenâb-ı Hak, Hakîm ismi muktezası olarak, vücûd-u eşyada, bir merdivenin basamakları gibi bir tertip vaz'etmiş. Sabırsız adam, teennî ile hareket etmediği için basamakları ya atlar düşer veya noksan bırakır, maksud damına çıkamaz. Onun için *hırs, mahrumiyete sebeptir; sabır ise müşkülâtın anahtarıdır* ki, اَلْحَرِيصُ خَائِبٌ خَاسِرٌ[2] ، وَالصَّبْرُ مِفْتَاحُ الْفَرَجِ[1] durûb-u emsal hükmüne geçmiştir. Demek, Cenâb-ı Hakk'ın inâyet ve tevfiki, sabırlı adamlarla beraberdir. Çünkü sabır üçtür:

Biri: Mâsiyetten kendini çekip sabretmektir. Şu sabır takvadır, إِنَّ اللهَ مَعَ الْمُتَّقِينَ[3] sırrına mazhar eder.

İkincisi: Musibetlere karşı sabırdır ki, tevekkül ve teslimdir. إِنَّ اللهَ يُحِبُّ الْمُتَوَكِّلِينَ[5] ، وَاللهُ يُحِبُّ الصَّابِرِينَ[4] şerefine mazhar ediyor. Ve sabırsızlık ise Allah'tan şikâyeti tazammun eder.. ve ef'âlini tenkit ve rahmetini itham.. ve hikmetini beğenmemek çıkar. Evet, musibetin darbesine karşı şekvâ suretiyle elbette âciz ve zayıf insan ağlar. *Fakat şekvâ O'na olmalı, O'ndan olmamalı!..* Hazreti Yakub'un *(aleyhisselâm)* إِنَّمَا أَشْكُو بَثِّي وَحُزْنِي إِلَى اللهِ[6] demesi gibi olmalı. Yani, musibeti Allah'a şekvâ etmeli; yoksa Allah'ı insanlara şekvâ eder gibi "Eyvah, Of!" deyip "Ben ne ettim ki bu başıma geldi?" diyerek âciz insanların rikkatini tahrik etmek zarardır, manasızdır.

Üçüncü sabır: İbadet üzerine sabırdır ki; şu sabır onu makam-ı mahbubiyete kadar çıkarıyor, en büyük makam olan ubûdiyet-i kâmile cânibine sevk ediyor.

Beşinci Suâliniz

Sinn-i mükellefiyet, on beş sene kabul ediliyor. Hazreti Peygamber *(aleyhissalâtü vesselâm)* nübüvvetten evvel nasıl ibadet ederdi?

---

1 "Sabır, kurtuluşun anahtarıdır." (ed-Deylemî, *el-Müsned* 2/415; es-Sehâvî, *el-Makâsıdü'l-hasene* s.260; es-Suyûtî, *ed-Düreru'l-müntesira* s.13)

2 "Aşırı hırs gösteren, umduğunu bulamaz ve kaybeder." Bkz.: İbni Kays, *Kıra'd-dayf* 4/301; el-Meydânî, *Mecmeu'l-emsâl* 1/214.

3 "Allah, ilâhî sınırlara saygılı olup fenalıklardan sakınanlarla beraberdir." (Bakara sûresi, 2/194; Tevbe sûresi, 9/36, 123).

4 "…Allah böyle sabırlı insanları sever." (Âl-i İmran sûresi, 3/146).

5 "Allah muhakkak ki kendisine dayanıp güvenenleri sever." (Âl-i İmran sûresi, 3/159).

6 "Ben dedi: Sıkıntımı, keder ve hüznümü sadece Allah'a arzediyorum." (Yûsuf sûresi, 12/86).

Elcevap: Hazreti İbrahim'in *(aleyhisselâm)*, Arabistan'da çok perdeler altında cereyan eden bakiyye-i dini ile… Fakat farziyet ve mecburiyet suretiyle değil, belki ihtiyârıyla ve mendubiyet suretiyle ibadet ederdi.[1] Şu hakikat uzundur; şimdilik kısa kalsın.

Altıncı Suâliniz

Sinn-i kemâl itibar olunan kırk yaşında nübüvvetin gelmesi ve ömr-ü saadetlerinin altmış üç olmasındaki hikmet nedir?

Elcevap: Hikmetleri çoktur… Birisi şudur ki:

Nübüvvet gayet ağır ve büyük bir mükellefiyettir. Melekât-ı akliye ve istidâdât-ı kalbiyenin inkişafı ve tekemmülü ile o ağır mükellefiyet tahammül edilir. O tekemmülün zamanı ise kırk yaşıdır. Hem hevesât-ı nefsâniyenin heyecanlı zamanı ve hararet-i garîziyenin galeyanlı hengâmı ve ihtirâsât-ı dünyeviyenin feveranlı vakti olan gençlik ve şebâbiyet ise, sırf ilâhî ve uhrevî ve kudsî olan vezâif-i nübüvvete muvafık düşmüyor. Kırktan evvel ne kadar ciddî ve hâlis bir adam olsa da, şöhret-perestlerin hatırlarına, "Belki dünyanın şan ve şerefi için çalışır." vehmi gelir. Onların ithamından çabuk kurtulamaz. Fakat kırktan sonra, madem kabir tarafına nüzûl başlıyor ve dünyadan ziyade âhiret ona görünüyor. Harekât ve a'mâl-i uhreviyesinde çabuk o ithamdan kurtulur ve muvaffak olur. İnsanlar da sû-i zandan kurtulur, halâs olur.

Amma ömr-ü saadetinin altmış üç olması ise çok hikmetlerinden birisi şudur ki:

Şer'an ehl-i iman, Resûl-i Ekrem'i *(aleyhissalâtü vesselâm)* *gayet derecede sevmek ve hürmet etmek.. ve hiçbir şeyinden nefret etmemek.. ve her hâlini güzel görmekle mükellef olduğundan; altmıştan sonraki meşakkatli ve musibetli olan ihtiyarlık zamanında Habib-i Ekrem'ini bırakmıyor.. belki imam olduğu ümmetin ömr-ü galibi olan altmış üçte mele-i âlâya gönderiyor, yanına alıyor.. her cihette imam olduğunu gösteriyor.*

Yedinci Suâliniz

خَيْرُ شَبَابِكُمْ مَنْ تَشَبَّهَ بِكُهُولِكُمْ وَشَرُّ كُهُولِكُمْ مَنْ تَشَبَّهَ بِشَبَابِكُمْ[2] hadis midir? Bundan murad nedir?

---

1 Buhârî, *bed'ü'l-vahy* 3, *tefsîru sûre (96)* 1, *ta'bîr* 1, Müslim, *îmân* 252.

2 et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* 22/83; et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-evsat* 6/94; Ebû Ya'lâ, *el-Müsned* 13/467.

Elcevap: Hadis olarak işitmişim. Murad da şudur ki: *En hayırlı genç odur ki; ihtiyar gibi ölümü düşünüp âhiretine çalışarak, gençlik hevesâtına esir olmayıp gaflette boğulmayandır. Ve ihtiyarlarınızın en kötüsü odur ki; gaflette ve hevesâtta gençlere benzemek ister, çocukçasına hevesât-ı nefsâniyeye tâbi olur.*

Senin levhanda gördüğün ikinci parçanın sahih sureti şudur ki; ben başımın üstünde onu bir levha-yı hikmet olarak tâlik etmişim, her sabah ve akşam ona bakarım, dersimi alırım:

• *Dost istersen Allah yeter.* Evet, O dost ise her şey dosttur.[1]

• *Yârân istersen Kur'ân yeter.* Evet, ondaki enbiyâ ve melâike ile hayalen görüşür ve vukuatlarını seyredip ünsiyet eder.

• *Mal istersen kanaat yeter.*[2] Evet, kanaat eden iktisat eder, iktisat eden bereket bulur.[3]

• *Düşman istersen nefis yeter.*[4] Evet, kendini beğenen belâyı bulur, zahmete düşer; kendini beğenmeyen safâyı bulur, rahmete gider.

• *Nasihat istersen ölüm yeter.*[5] Evet, ölümü düşünen, hubb-u dünyadan kurtulur ve âhiretine ciddî çalışır.

Yedinci meselenize bir sekizinciyi ben ilâve ediyorum. Şöyle ki:

Bir-iki gün evvel bir hâfız, Sûre-i Yusuf'tan bir aşir, tâ تَوَفَّنِي مُسْلِمًا وَأَلْحِقْنِي بِالصَّالِحِينَ[6] 'e kadar okudu. Birden âni bir surette bir nükte kalbe geldi. *Kur'ân'a ve imana ait her şey kıymetlidir; zâhiren ne kadar küçük olursa olsun kıymetçe büyüktür. Evet, saadet-i ebediyeye yardım eden, küçük değildir. Öyleyse "Şu küçük bir nüktedir, şu izaha ve ehemmiyete değmez." denilmez.* Elbette şu çeşit mesâilde en birinci talebe ve muhatap olan ve nüket-i Kur'âniye'yi takdir eden İbrahim Hulûsi, o nükteyi işitmek ister. Öyleyse dinle:

---

1 Bkz.: Bakara sûresi, 2/107, 120; Enfâl sûresi, 8/40; ...

2 el-Beyhakî, *ez-Zühd* 2/88; el-Münzirî, *et-Terğîb ve't-terhîb* 1/335.

3 İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef* 5/331; et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-evsat* 5/206, 6/365.

4 el-Beyhakî, *ez-Zühd* 2/157.

5 Tirmizî, *kıyâmet* 26, *zühd* 4; Nesâî, *cenâiz* 3; İbni Mâce, *zühd* 31; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 2/292.

6 "Sana tam itaat içinde bir kul olarak canımı al ve beni hayırlı ve dürüst insanlar arasına dahil eyle!" (Yûsuf sûresi, 12/101).

En güzel bir kıssanın güzel bir nüktesidir. Ahsenü'l-kasas[1] olan kıssa-yı Yusuf'un *(aleyhisselâm)* hâtimesini haber veren تَوَفَّنِي مُسْلِمًا وَأَلْحِقْنِي بِالصَّالِحِينَ âyetinin ulvî ve latîf ve müjdeli ve i'câzkârâne bir nüktesi şudur ki:

Sâir ferahlı ve saadetli kıssaların âhirindeki zeval ve firak haberlerinin acıları ve elemi, kıssadan alınan hayalî lezzeti acılaştırıyor, kırıyor. Bahusus kemâl-i ferah ve saadet içinde bulunduğunu ihbar ettiği hengâmda mevtini ve firakını haber vermek, daha elîmdir.. dinleyenlere eyvah dedirtir. Hâlbuki şu âyet, kıssa-yı Yusuf'un *(aleyhisselâm)* en parlak kısmı ki; Aziz-i Mısır olması, peder ve vâlidesiyle görüşmesi, kardeşleriyle sevişip tanışması olan dünyada en büyük saadetli ve ferahlı bir hengâmda, Hazreti Yusuf'un mevtini şöyle bir surette haber veriyor ve diyor ki: Şu ferahlı ve saadetli vaziyetten daha saadetli, daha parlak bir vaziyete mazhar olmak için, Hazreti Yusuf kendisi Cenâb-ı Hak'tan vefatını istedi.. ve vefat etti, o saadete mazhar oldu. *Demek o dünyevî, lezzetli saadetten daha cazibedar bir saadet ve ferahlı bir vaziyet, kabrin arkasında vardır ki; Hazreti Yusuf* *(aleyhisselâm)* *gibi hakikatbîn bir zât, o gayet lezzetli, dünyevî vaziyet içinde gayet acı olan mevti istedi, tâ öteki saadete mazhar olsun.*

İşte Kur'ân-ı Hakîm'in şu belâgatına bak ki, kıssa-yı Yusuf'un hâtimesini ne suretle haber verdi:

♦*O haberde dinleyenlere elem ve teessüf değil, belki bir müjde ve bir sürûr ilâve ediyor.*

♦*Hem irşad ediyor ki; kabrin arkası için çalışınız, hakikî saadet ve lezzet ondadır.*

♦*Hem Hazreti Yusuf'un âlî sıddîkıyetini gösteriyor ve diyor: Dünyanın en parlak ve en sürûrlu hâleti dahi ona gaflet vermiyor, onu meftun etmiyor, yine âhireti istiyor.*

اَلْبَاقِي هُوَ الْبَاقِي[2]

Said Nursî

---

1 "Biz, bu Kur'ân'ı sana vahyetmekle, geçmiş ümmetlerin birtakım haberlerini en güzel şekilde beyan ediyoruz. Şu bir gerçek ki daha önce senin bundan hiç haberin yoktu." (Yûsuf sûresi, 12/3).

2 Kendinden başka her şeyin fâni olduğu gerçek Bâkî, Allah'tır.

Yirmi Dördüncü Mektup

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَيَفْعَلُ اللهُ مَا يَشَاءُ[1] ، إِنَّ اللهَ يَحْكُمُ مَا يُرِيدُ[2]

Suâl: Eâzım-ı esmâ-yı ilâhiyeden olan Rahîm ve Hakîm ve Vedûd'un iktiza ettikleri şefkat-perverâne terbiye ve maslahatkârâne tedbir ve muhabbettarâne taltif, nasıl ve ne suretle müthiş ve muvahhiş olan mevt ve adem ile zeval ve firak ile musibet ve meşakkat ile tevfik edilebilir? Haydi, insan saadet-i ebediyeye gittiği için, mevt yolundan geçtiğini hoş görelim. Fakat bu nazik ve nâzenin ve zîhayat olan eşcar ve nebâtât envâlarını ve çiçeklerini.. ve vücûda lâyık ve hayata âşık ve bekâya müştâk olan hayvanât tâifelerini, mütemâdiyen hiçbirini bırakmayarak ifnâlarında.. ve gayet süratle onlara göz açtırmayarak idamlarında.. ve onlara nefes aldırmayarak meşakkatle çalıştırmalarında.. ve hiçbirini rahatta bırakmayarak musibetlerle tağyirlerinde.. ve hiçbirini müstesna etmeyerek öldürmelerinde.. ve hiçbiri durmayarak zevallerinde.. ve hiçbiri memnun olmayarak firaklarında hangi şefkat ve merhamet var, hangi hikmet ve maslahat bulunur, hangi lütuf ve merhamet yerleşebilir?

Elcevap: Dâî ve muktazîyi gösteren *Beş Remiz* ile ve gayeleri ve faydaları gösteren *Beş İşaret* ile şu suâli hâlleden çok geniş ve çok derin ve çok yüksek olan hakikat-i uzmâya uzaktan uzağa baktırmaya çalışacağız.

Birinci Makam

Beş Remiz'dir.

Birinci Remiz

Yirmi Altıncı Söz'ün hâtimelerinde denildiği gibi nasıl ki mahir bir sanatkâr, kıymettar bir elbiseyi murassâ ve münakkaş surette yapmak için bir miskin

---

1 "Allah, her ne dilerse onu yapar." (İbrahim sûresi, 14/27)

2 "…Allah dilediği şekilde hükmeder." (Mâide sûresi, 5/1).

adamı –lâyık olduğu bir ücrete mukabil– model yaparak, kendi sanat ve maharetini göstermek için, o elbiseyi o miskin adam üstünde biçer, keser, kısaltır, uzatır; o adamı da oturtur, kaldırır, muhtelif vaziyetler verir. Şu miskin adamın hiçbir hakkı var mıdır ki, o sanatkâra desin: "Beni güzelleştiren bu elbiseye neden ilişip tebdil ve tağyir ediyorsun ve beni kaldırıp oturtup meşakkatle benim istirahatimi bozuyorsun?.."

Aynen öyle de Sâni-i Zülcelâl, her bir nevi mevcudâtın mahiyetini birer model ittihaz ederek ve nukuş-u esmâsıyla kemâlât-ı sanatını göstermek için her bir şeye, hususan zîhayata, duygularla murassâ bir vücud libasını giydirerek, üstünde kalem-i kazâ ve kaderle nakışlar yapar, cilve-i esmâsını gösterir. Her bir mevcuda dahi ona lâyık bir tarzda bir ücret olarak bir kemâl, bir lezzet, bir feyiz veriyor. مَالِكُ الْمُلْكِ يَتَصَرَّفُ فِي مُلْكِهِ كَيْفَ يَشَاءُ[1] sırrına mazhar olan o Sâni-i Zülcelâl'e karşı hiçbir şeyin hakkı var mıdır ki, desin; "Bana zahmet veriyorsun, benim istirahatimi bozuyorsun." Hâşâ!..

Evet, mevcudâtın hiçbir cihette Vâcibü'l-vücûd'a karşı hakları yoktur ve hak dâvâ edemezler. Belki hakları daima şükür ve hamd ile verdiği vücûd mertebelerinin hakkını edâ etmektir. Çünkü verilen bütün vücûd mertebeleri vukuattır, birer illet ister. Fakat verilmeyen mertebeler imkânattır. İmkânat ise ademdir, hem nihayetsizdir. Ademler ise illet istemezler. Nihayetsize illet olamaz.

Meselâ madenler diyemezler: "Niçin nebâtî olmadık?" Şekvâ edemezler!.. Belki vücûd-u madenîye mazhar oldukları için, hakları Fâtır'ına şükrandır.

Nebâtât, "Niçin hayvan olmadım?" deyip şekvâ edemez. Belki vücûd ile beraber hayata mazhar olduğu için, hakkı şükrandır.

Hayvan ise, "Niçin insan olmadım?" diye şikâyet edemez. Belki hayat ve vücûd ile beraber kıymettar bir ruh cevheri ona verildiği için, onun üstündeki hakkı, şükrandır. Ve hâkezâ, kıyas et...

Ey insan-ı müştekî! Sen mâdum kalmadın, vücûd nimetini giydin.. hayatı tattın, câmid kalmadın, hayvan olmadın.. İslâmiyet nimetini buldun, dalâlette kalmadın.. sıhhat ve selâmet nimetini gördün ve hâkezâ...

---

1 Mülk sahibi, mülkünde dilediği gibi tasarruf eder.

Ey nankör! Daha sen nereden hak kazanıyorsun ki; Cenâb-ı Hakk'ın sana verdiği mahz-ı nimet olan vücûd mertebelerine mukabil şükretmeyerek –imkânat ve ademiyât nev'inden ve senin eline geçmediği ve senin lâyık olmadığın– yüksek nimetlerin sana verilmediğinden, bâtıl bir hırsla Cenâb-ı Hak'tan şekvâ ediyorsun ve küfrân-ı nimet ediyorsun?...

Acaba bir adam, minare başına çıkmak gibi âlî derecâtlı bir mertebeye çıksın, büyük makam bulsun, her basamakta büyük bir nimet görsün, o nimetleri verene şükretmesin ve desin: "Niçin o minareden daha yükseğine çıkamadım?" diye şekvâ ederek ağlayıp sızlasın. Ne kadar haksızlık eder ve ne kadar küfrân-ı nimete düşer, ne kadar büyük divanelik eder; divaneler dahi anlar…

Ey kanaatsiz, hırslı ve iktisatsız, israflı ve haksız, şekvâlı, gafil insan! Katiyen bil ki kanaat, ticaretli bir şükrandır.. hırs, hasâretli bir küfrândır.. ve iktisat, nimete güzel ve menfaatli bir ihtiramdır. İsraf ise, nimete çirkin ve zararlı bir istihfaftır. Eğer aklın varsa kanaate alış ve rızaya çalış. Tahammül etmezsen, "Yâ Sabûr" de ve sabır iste, hakkına razı ol, teşekkî etme! Kimden kime şekvâ ettiğini bil, sus! Herhâlde şekvâ etmek istersen, nefsini Cenâb-ı Hakk'a şekvâ et, çünkü kusur ondadır.

İkinci Remiz

On Sekizinci Mektub'un âhirki meselesinin âhirinde denildiği gibi Hâlık-ı Zülcelâl; hayret-nümâ, dehşet-engiz bir surette bir faaliyet-i rubûbiyeti ile mevcudâtı mütemâdiyen tebdil ve tecdid ettiğinin bir hikmeti budur:

Nasıl ki mahlûkatta faaliyet ve hareket bir iştah, bir iştiyak, bir lezzetten, bir muhabbetten ileri geliyor. Hatta denilebilir ki, her bir faaliyette bir lezzet nevi vardır; belki her bir faaliyet, bir çeşit lezzettir. Ve lezzet dahi bir kemâle müteveccihtir, belki bir nevi kemâldir. Madem faaliyet; bir kemâl, bir lezzet, bir cemâle işaret eder.. ve madem kemâl-i mutlak ve Kâmil-i Zülcelâl olan Vâcibü'l-vücûd, zât ve sıfât ve ef'âlinde bütün envâ-ı kemâlâta câmîdir.

• Elbette o Zât-ı Vâcibü'l-vücûd'un vücûb-u vücûduna ve kudsiyetine lâyık bir tarzda.. ve istiğnâ-yı zâtîsine ve gınâ-yı mutlakına muvafık bir surette.. ve kemâl-i mutlakına ve tenezzüh-ü zâtîsine münasip bir şekilde, hadsiz bir *şefkat-i mukaddese* ve nihayetsiz bir *muhabbet-i münezzehe*si vardır.

• Elbette o şefkat-i mukaddeseden ve o muhabbet-i münezzeheden gelen hadsiz bir *şevk-i mukaddes* vardır.

•Ve o şevk-i mukaddesten gelen hadsiz bir *sürûr-u mukaddes* vardır.

•Ve o sürûr-u mukaddesten gelen –tâbiri caizse– hadsiz bir *lezzet-i mukaddese* vardır.

•Ve elbette o lezzet-i mukaddese ile beraber, O'nun hadsiz merhameti cihetiyle.. faaliyet-i kudreti içinde.. mahlûkatının istidatları kuvveden fiile çıkmasından ve tekemmül etmesinden neşet eden.. o mahlûkatın memnuniyetlerinden ve kemâllerinden gelen, Zât-ı Rahmân ve Rahîm'e ait –tâbiri caizse– hadsiz *memnuniyet-i mukaddese* ve hadsiz *iftihar-ı mukaddes* vardır ki; hadsiz bir surette, hadsiz bir faaliyeti iktiza ediyor. Ve o hadsiz faaliyet dahi, hadsiz bir tebdil ve tağyir ve tahvil ve tahribi dahi iktiza ediyor. Ve o hadsiz tağyir ve tebdil dahi mevt ve ademi, zeval ve firakı iktiza ediyor…

Bir zaman, hikmet-i beşeriyenin masnûâtın gayelerine dair gösterdiği faydalar, nazarımda çok ehemmiyetsiz göründü.. ve ondan bildim ki, *o hikmet abesiyete gider.* Onun için, feylesofların ileri gidenleri, ya tabiat dalâletine düşer.. veya sofestâî olur.. veya ihtiyâr ve ilm-i Sâni'i inkâr eder.. veya Hâlık'a "mûcib-i bizzat" der.

İşte o zaman, rahmet-i ilâhiye "*Hakîm*" ismini imdadıma gönderdi; *bana da masnûâtın büyük gayelerini gösterdi. Yani her bir masnû, öyle bir mektub-u rabbânîdir ki umum zîşuur onu mütâlaa eder.*

Şu gaye bir sene bana kâfi geldi. Sonra sanattaki harikalar inkişaf etti, o gaye kâfi gelmemeye başladı. Daha çok büyük, diğer bir gaye gösterildi. Yani, *her bir masnûun en mühim gayeleri Sâni'ine bakar; O'nun kemâlât-ı sanatını ve nukuş-u esmâsını ve murassaât-ı hikmetini ve hedâyâ-yı rahmetini O'nun nazarına arzetmek ve cemâl ve kemâline bir ayna olmaktır,* bildim.

Şu gaye, hayli zaman bana kâfi geldi. Sonra, sanat ve îcad-ı eşyadaki hayret-engiz faaliyet içinde, gayet derecede süratli tağyir ve tebdildeki mucizât-ı kudret ve şuûnât-ı rubûbiyet göründü. O vakit bu gaye dahi kâfi gelmemeye başladı. Belki şu gaye kadar büyük bir muktazî ve dâî dahi lâzımdır, bildim. İşte o vakit, şu İkinci Remiz'deki muktazîler ve gelecek işaretlerdeki gayeler gösterildi. Ve yakînen bana bildirildi ki:

Kâinattaki kudretin faaliyeti ve seyr u seyelân-ı eşya o kadar mânidardır ki; o faaliyetle Sâni-i Hakîm, envâ-ı kâinatı konuşturuyor. Güya göklerin ve zeminin müteharrik mevcutları ve hareketleri, onların o konuşmalarındaki kelimelerdir.. ve taharrük ise bir tekellümdür. Demek,

faaliyetten gelen harekât ve zeval, bir tekellümât-ı tesbihiyedir.. ve kâinattaki faaliyet dahi, kâinatın ve envâının sessizce bir konuşması ve konuşturmasıdır.

Üçüncü Remiz

Eşya, zeval ve ademe gitmiyor; belki daire-i kudretten daire-i ilme geçiyor.. âlem-i şehâdetten âlem-i gayba gidiyor.. âlem-i tagayyür ve fenâdan âlem-i nura, bekâya müteveccih oluyor. Hakikat nokta-yı nazarında, eşyadaki cemâl ve kemâl, esmâ-yı ilâhiyeye aittir ve onların nukuş ve cilveleridir.

Madem o esmâ bâkidirler ve cilveleri dâimîdir; elbette nakışları teceddüt eder, tazelenir, güzelleşir. Ademe ve fenâya gitmiyor; belki, yalnız itibarî taayyünleri değişir. Ve medar-ı hüsün ve cemâl ve mazhar-ı feyiz ve kemâl olan hakikatleri ve mahiyetleri ve hüviyet-i misaliyeleri bâkidirler.

Zîruh olmayanlar, doğrudan doğruya onlardaki hüsün ve cemâl, esmâ-yı ilâhiyeye aittir; şeref onlaradır, medih onların hesabına geçer, güzellik onlarındır, muhabbet onlara gider; o aynaların değişmesiyle onlara bir zarar îras etmez.

Eğer zîruh ise, zevilukûlden değilse, onların zeval ve firakı bir adem ve fenâ değil; belki vücûd-u cismanîden ve vazife-i hayatın dağdağasından kurtulup, kazandıkları vazifenin semerelerini bâki olan ervahlarına devrederek, onların o ervah-ı bâkiyeleri dahi birer esmâ-yı ilâhiyeye istinad ederek devam eder, belki kendine lâyık bir saadete gider.

Eğer o zîruhlar zevilukûlden ise zaten saadet-i ebediyeye ve maddî ve mânevî kemâlâta medar olan âlem-i bekâya ve o Sâni-i Hakîm'in dünyadan daha güzel, daha nurâni olan âlem-i berzah, âlem-i misal, âlem-i ervah gibi diğer menzillerine, başka memleketlerine bir seyr u seferdir; bir mevt ü adem ve zeval ü firak değil, belki kemâlâta kavuşmaktır.

Elhâsıl: Madem Sâni-i Zülcelâl vardır ve bâkidir.. ve sıfât ve esmâsı dâimî ve sermedîdirler. Elbette o esmânın cilveleri ve nakışları, bir mânevî bekâ içinde teceddüt eder; tahrip ve fenâ, idam ve zeval değildirler.

Mâlûmdur ki insan, insaniyet cihetiyle ekser mevcudâtla alâkadardır. Onların saadetleriyle mütelezziz ve helâketleriyle müteellimdir. Hususan zîhayat ile.. ve bilhassa nev-i beşerle.. ve bilhassa sevdiği ve istihsan ettiği ehl-i kemâlin âlâmıyla daha ziyade müteellim ve saadetleriyle daha ziyade mesûd

olur. Hatta şefkatli bir vâlide gibi, kendi saadetini ve rahatını onların saadeti için feda eder.

İşte her mümin, derecesine göre –nur-u Kur'ân ve sırr-ı iman ile– bütün mevcudâtın saadetleriyle ve bekâlarıyla ve hiçlikten kurtulmalarıyla ve kıymettar mektubat-ı rabbâniye olmalarıyla mes'ud olabilir ve dünya kadar bir nur kazanabilir. Herkes derecesine göre bu nurdan istifade eder. Eğer ehl-i dalâlet ise kendi elemiyle beraber, bütün mevcudâtın helâketiyle ve fenâsıyla ve zâhirî idamlarıyla.. zîruh ise âlâmlarıyla, müteellim olur. Yani onun küfrü; onun dünyasına adem doldurur, onun başına boşaltır, daha cehenneme gitmeden cehenneme gider.

Dördüncü Remiz

Çok yerlerde dediğimiz gibi bir padişahın sultan, halife, hâkim, kumandan gibi muhtelif unvanlar ve sıfatlardan neşet eden muhtelif, ayrı ayrı devâir-i teşkilâtı olduğu gibi Cenâb-ı Hakk'ın esmâ-yı hüsnâsının had ve hesaba gelmez türlü türlü tecelliyâtı vardır. Mahlûkatın tenevvüleri ve ihtilâfları, o tecelliyâtın tenevvülerinden ileri geliyor.

İşte her kemâl ve cemâl sahibi, fıtraten cemâl ve kemâlini görmek ve göstermek istemesi sırrınca, o muhtelif esmâ dahi, dâimî ve sermedî oldukları için dâimî bir surette Zât-ı Akdes hesabına tezahür isterler. Yani nakışlarını görmek isterler. Yani, kendi nakışlarının aynalarında cilve-i cemâllerini ve in'ikâs-ı kemâllerini görmek ve göstermek isterler. Yani, kâinat kitab-ı kebîrini ve mevcudâtın muhtelif mektubatını ânen feânen tazelendirmek, yani yeniden yeniye mânidar yazmak, yani birtek sayfada ayrı ayrı binler mektubatı yazmak ve her bir mektubu Zât-ı Mukaddes ve Müsemmâ-yı Akdes'in nazar-ı şuhûduna izhar etmekle beraber, bütün zîşuurun nazar-ı mütâlaasına göstermek ve okutturmak iktiza ederler. Bu hakikate işaret eden şu hakikatli şiire bak:

Kitab-ı âlemin yaprakları, envâ-ı nâ-mâdud,
Huruf ile kelimâtı dahi efrad-ı nâ-mahdud.

Yazılmış destgâh-ı Levh-i Mahfuz-u Hakikat'te,
Mücessem lafz-ı mânidardır âlemde her mevcud.

تَأَمَّلْ سُطُورَ الْكَائِنَاتِ فَإِنَّهَا مِنَ الْمَلَأِ الْأَعْلٰى إِلَيْكَ رَسَائِلُ[1]

[1] İbni Kayyim, *Medâricü's-sâlikîn* 3/356; İbni Kayyim, *Bedâiu'l-fevâid* 4/971.

Beşinci Remiz

İki Nükte'dir.

Birinci Nükte

Madem Cenâb-ı Hak var, her şey var. Madem Cenâb-ı Vâcibü'l-vücûd'a intisap var, her şey için bütün eşya var. Çünkü Vâcibü'l-vücûd'a nisbetle her bir mevcud, bütün mevcudâta vahdet sırrıyla bir irtibat peydâ eder. Demek Vâcibü'l-vücûd'a intisabını bilen veya intisabı bilinen her bir mevcud, sırr-ı vahdetle Vâcibü'l-vücûd'a mensup bütün mevcudâtla münasebettar olur. Demek her bir şey, o intisap noktasında hadsiz envâr-ı vücûda mazhar olabilir. Firaklar, zevaller, o noktada yoktur. *Bir ân-ı seyyâle yaşamak, hadsiz envâr-ı vücûda medardır.*

Eğer o intisap olmazsa ve bilinmezse, hadsiz firaklara ve zevallere ve ademlere mazhar olur. Çünkü o hâlde, alâkadar olabileceği her bir mevcuda karşı bir firakı ve bir iftirakı ve bir zevali vardır. Demek kendi, şahsî vücûduna hadsiz ademler ve firaklar yüklenir. Bir milyon sene vücûdda kalsa da –intisapsız– evvelki noktasındaki o intisaptaki bir an yaşamak kadar olamaz.

Onun için, ehl-i hakikat demişler ki: *"Bir ân-ı seyyâle vücûd-u münevver, milyon sene bir vücûd-u ebtere müreccahtır."* Yani: "*Vücûd-u Vâcib'e nisbetle bir an vücûd, nisbetsiz milyon sene bir vücûda müreccahtır."* Hem bu sır içindir ki, ehl-i tahkik demişler: *"Envâr-ı vücûd ise Vâcibü'l-vücûd'u tanımakladır*." Yani, o hâlde kâinat, envâr-ı vücûd içinde olarak, melâike ve ruhaniyat ve zîşuurlar ile dolu görünür. Eğer onsuz olsa, adem zulümâtları firak ve zeval elemleri her bir mevcudu ihata eder. Dünya, o adamın nazarında boş ve hâli bir vahşetgâh suretinde görünür.

Evet, nasıl ki bir ağaç meyvelerinin her birisi, ağacın başındaki bütün meyvelere karşı birer nisbeti var. Ve o nisbetle birer kardeşi, arkadaşı mevcud olduğundan, onların adedince ârızî vücûdları vardır. Ne vakit o meyve ağacın başından kesilse, her bir meyveye karşı bir firak ve zeval hâsıl olur. Her bir meyve onun için mâdum hükmündedir. Haricî bir zulmet-i adem ona hâsıl oluyor. Öyle de kudret-i Ehad-i Samed'e intisap noktasında, her şey için bütün eşya var. Eğer intisap olmazsa, her şey için eşya adedince haricî ademler var.

İşte, şu remizden imanın azamet-i envârına bak.. ve dalâletin dehşetli zulümâtını gör. Demek iman, şu remizde beyan edilen hakikat-i âliye-i nefsü'l-emriyenin unvanıdır.. ve iman ile ondan istifade edebilir. Eğer iman olmazsa; nasıl ki kör, sağır, dilsiz, akılsız adama her şey mâdumdur; öyle de imansıza her şey mâdumdur, zulümâtlıdır.

İkinci Nükte

Dünyanın ve eşyanın üç tane yüzü var:

Birinci Yüzü: Esmâ-yı ilâhiyeye bakar, onların aynalarıdır. Bu yüze zeval ve firak ve adem giremez; belki tazelenmek ve teceddüt var.

İkinci Yüzü: Âhirete bakar, âlem-i bekâya nazar eder, onun tarlası hükmündedir. Bu yüzde, bâki semereler ve meyveler yetiştirmek var; bekâya hizmet eder, fâni şeyleri bâki hükmüne getirir. Bu yüzde dahi mevt ve zeval değil, belki hayat ve bekâ cilveleri var.

Üçüncü Yüzü: Fânilere, yani bizlere bakar ki; fânilerin ve ehl-i hevesâtın mâşukası ve ehl-i şuurun ticaretgâhı ve vazifedarların meydan-ı imtihanlarıdır. İşte bu üçüncü yüzündeki fenâ ve zeval, mevt ve ademin acılarına ve yaralarına merhem için, o üçüncü yüzün içyüzündeki bekâ ve hayat cilveleri var.

Elhâsıl: *Şu mevcudât-ı seyyâle, şu mahlûkat-ı seyyâre, Vâcibü'l-vücûd'un envâr-ı îcad ve vücûdunu tazelendirmek için müteharrik aynalar ve değişen mazharlardır.*

İkinci Makam

Bir Mukaddime, Beş İşaret'tir. Mukaddime İki Mebhas'tır.

Mukaddime

Birinci Mebhas

Bu gelecek Beş İşaret'te, şuûnât-ı rubûbiyeti rasat etmek için birer sönük, küçük dürbün nev'inden birer temsil yazılacaktır. Bu temsiller şuûnât-ı rubûbiyetin hakikatini tutamaz, ihata edemez, mikyas olamaz, fakat baktırabilir. O gelecek temsilâtta ve geçen remizlerde, Zât-ı Akdes'in şuûnâtına münasip olmayan tâbirât, temsilin kusuruna aittir. Meselâ lezzet ve sürûr ve memnuniyetin bizce mâlûm manaları, şuûnât-ı mukaddeseyi ifade edemiyor; fakat birer unvan-ı mülâhazadır, birer mirsad-ı tefekkürdür.

Hem dahi şu temsiller; muhit, azîm bir kanun-u rubûbiyetin küçük bir misalde ucunu göstermekle rubûbiyetin şuûnâtında o kanunun hakikatini isbat ediyor. Meselâ, "Bir çiçek vücûddan gider, binler vücut bırakarak öyle gider" denilmiş. Onunla azîm bir kanun-u rubûbiyeti gösteriyor ki; bütün bahar, belki bütün dünyadaki mevcudâtta bu kanun-u rubûbiyet cereyan ediyor.

• Evet Hâlık-ı Rahîm, bir kuşun tüylü libasını hangi kanunla değiştiriyor, tazelendiriyor; o Sâni-i Hakîm, aynı kanun ile her sene küre-i arzın libasını tecdid eder.

• Hem o aynı kanun ile her asırda dünyanın şeklini tebdil eder. Hem aynı kanun ile kıyâmet vaktinde kâinatın suretini tağyir edip değiştirir.

• Hem hangi kanun ile zerreyi mevlevî gibi tahrik ederse, aynı kanun ile küre-i arzı meczup ve semâa kalkan mevlevî gibi döndürüyor. Ve o kanun ile âlemleri böyle çeviriyor.. ve manzume-i şemsiyeyi gezdiriyor.

• Hem hangi kanun ile senin bedenindeki hüceyrâtın zerrelerini tazelendiriyor, tamir ve tahlil ediyorsa, aynı kanun ile senin bağını her sene tecdid eder ve her mevsimde çok defa tazelendirir. Aynı kanun ile zemin yüzünü her bahar mevsiminde tecdid eder, taze bir peçe üstüne çeker.

•Hem o Sâni-i Kadîr, hangi kanun-u hikmetle bir sineği ihyâ eder; aynı kanun ile şu önümüzdeki çınar ağacını her baharda ihyâ eder. Ve o kanun ile küre-i arzı yine o baharda ihyâ eder. Ve aynı kanun ile haşirde mahlûkatı da ihyâ eder. Şu sırra işareten مَا خَلْقُكُمْ وَلَا بَعْثُكُمْ إِلَّا كَنَفْسٍ وَاحِدَةٍ[1] Kur'ân, ferman eder. Ve hâkezâ, kıyas et!..

Bunlar gibi çok kavânîn-i rubûbiyet vardır ki zerreden tâ mecmû-u âleme kadar cereyan ediyor. İşte, faaliyet-i rubûbiyetin içindeki şu kanunların azametine bak.. ve genişliğine dikkat et.. ve içindeki sırr-ı vahdeti gör.. her bir kanun, bir burhan-ı vahdet olduğunu bil. Evet şu çok kesretli ve çok azametli kanunlar, her biri ilim ve iradenin cilvesi olmakla beraber; hem vâhid, hem muhit olduğu için, Sâni'in vahdâniyetini ve ilim ve iradesini gayet kat'î bir surette isbat ederler.

İşte ekser Sözler'deki ekser temsilât, böyle kanunların uçlarını birer cüz'î misalle göstermekle müddeâda aynı kanunun vücûduna işaret eder. Madem temsille kanunun tahakkuku gösteriliyor; burhan-ı mantıkî gibi yakinî bir surette müddeâyı isbat eder. Demek Sözler'deki ekser temsiller; birer burhan-ı yakinî, birer hüccet-i kâtıa hükmündedir.

İkinci Mebhas

Onuncu Söz'ün Onuncu Hakikati'nde denildiği gibi, bir ağacın ne kadar meyveleri ve çiçekleri vardır; her bir meyvenin, her bir çiçeğin o kadar gayeleri, hikmetleri vardır. Ve o hikmetler, üç kısımdır:

♦*Bir kısmı Sâni'e bakar, esmâsının nakışlarını gösterir.*

♦*Bir kısmı zîşuurlara bakar ki onların nazarlarında kıymettar mektubat ve mânidar kelimâttır.*

♦*Bir kısmı kendi nefsine ve hayatına ve bekâsına bakar. Ve insana faydalı ise insanın menfaatine göre hikmetleri vardır.*

İşte her bir mevcudun böyle kesretli gayeleri bulunduğunu bir vakit düşünürken, hatırıma Arabî tarzda ve gelecek Beş İşaret'in esâsâtına nota hükmünde olarak, küllî gayelere işaret eden şu fıkralar gelmiştir:

---

1 "Sizin hepinizi yaratmak da, ölümünüzün ardından (âhirette) hepinizi diriltmek de, (O'nun için) ancak bir kişiyi yaratmak ve diriltmek gibidir." (Lokman sûresi, 31/28)

وَهٰذِهِ الْمَوْجُودَاتُ الْجَلِيَّةُ مَظَاهِرُ سَيَّالَةٌ وَمَرَايَا جَوَّالَةٌ لِتَجَدُّدِ تَجَلِّيَاتِ أَنْوَارِ إِيجَادِهِ سُبْحَانَهُ بِتَبَدُّلِ التَّعَيُّنَاتِ الْاِعْتِبَارِيَّةِ

أَوَّلًا :مَعَ اسْتِحْفَاظِ الْمَعَانِي الْجَمِيلَةِ وَالْهُوِيَّاتِ الْمِثَالِيَّةِ

وَثَانِيًا :مَعَ إِنْتَاجِ الْحَقَائِقِ الْغَيْبِيَّةِ وَالنُّسُوجِ اللَّوْحِيَّةِ

وَثَالِثًا :مَعَ نَشْرِ الثَّمَرَاتِ الْأُخْرَوِيَّةِ وَالْمَنَاظِرِ السَّرْمَدِيَّةِ

وَرَابِعًا :مَعَ إِعْلَانِ التَّسْبِيحَاتِ الرَّبَّانِيَّةِ وَإِظْهَارِ الْمُقْتَضَيَاتِ الْأَسْمَائِيَّةِ

وَخَامِسًا :لِظُهُورِ الشُّؤُونَاتِ السُّبْحَانِيَّةِ وَالْمَشَاهِدِ الْعِلْمِيَّةِ

İşte bu beş fıkrada, gelecekte bahsedeceğimiz işârâtın esâsâtı var. Evet, her bir mevcud –hususan zîhayat olanların– beş tabaka ayrı ayrı hikmetleri ve gayeleri var. Nasıl ki meyvedar bir ağaç, birbirinin üstündeki dalları semere verir. Öyle de her bir zîhayatın, beş tabaka muhtelif gayeleri bulunur ve hikmetleri var.

Ey insan-ı fânî! Senin cüz'î bir çekirdek hükmündeki kendi hakikatinin, meyvedar bir şecere-i bâkiyeye inkılâb etmesini ve Beş İşaret'te gösterilen on tabaka meyvelerini ve on nevi gayelerini elde etmesini istersen, hakikî imanı elde et! Yoksa bütün onlardan mahrum kalmakla beraber, o çekirdek içinde sıkışıp çürüyeceksin.

Birinci İşaret

فَأَوَّلًا: بِتَبَدُّلِ التَّعَيُّنَاتِ الْإِعْتِبَارِيَّةِ مَعَ اسْتِحْفَاظِ الْمَعَانِي الْجَمِيلَةِ وَالْهُوِيَّاتِ الْمِثَالِيَّةِ fıkrası ifade ediyor ki:

Bir mevcud, vücûddan gittikten sonra, zâhiren kendisi ademe, fenâya gider; fakat ifade ettiği manalar bâki kalır, mahfuz olur. Hüviyet-i misaliyesi ve sureti ve mahiyeti dahi âlem-i misalde ve âlem-i misalin numûneleri olan elvâh-ı mahfuzada ve elvâh-ı mahfuzanın numûneleri olan kuvve-i hâfızalarda kalır. Demek, bir vücûd-u surî kaybeder, yüzer vücûd-u mânevî ve ilmî kazanır.

Meselâ, nasıl ki bir sayfanın tab'ına medar olan matbaa hurufâtına bir vaziyet ve bir tertip verilir ve bir sayfanın tab'ına medar olur ve o sayfa ise suretini ve hüviyetini, basılan müteaddit yapraklara verip ve manalarını çok akıllara neşrettikten sonra, o matbaa hurufâtının vaziyeti ve tertibi de değiştirilir. Çünkü daha ona lüzum kalmadı.. hem başka sayfaların tab'ı lâzım geliyor.

İşte aynen bunun gibi şu mevcudât-ı arziye, hususan nebâtiye, kalem-i kader-i ilâhî onlara bir tertip, bir vaziyet verir.. bahar sayfasında kudret, onları îcad eder.. ve güzel manalarını ifade ederek, suretleri ve hüviyetleri âlem-i misal gibi âlem-i gaybın defterine geçtikleri için hikmet iktiza ediyor ki o vaziyet değişsin, tâ yeni gelecek diğer bahar sayfası yazılsın, onlar dahi manalarını ifade etsinler.

İkinci İşaret

وَثَانِيًا: مَعَ إِنْتَاجِ الْحَقَائِقِ الْغَيْبِيَّةِ وَالنُّسُوجِ اللَّوْحِيَّةِ Bu fıkra işaret eder ki:

Her bir şey, –cüz'î olsun, küllî olsun– vücûddan gittikten sonra –hususan zîhayat olsa– çok hakâik-i gaybiye netice vermekle beraber, âlem-i misalin defterlerinde olan levh-i misalî üstünde etvâr-ı hayatı adedince suretleri bırakıp, o suretlerden mânidar olan ve mukadderât-ı hayatiye denilen sergüzeşt-i hayatiyeleri yazılır ve ruhâniyata bir mütâlaagâh olur.

Nasıl ki, meselâ bir çiçek vücûddan gider; fakat yüzer tohumcuklarını ve tohumcuklarda mahiyetini vücûdda bırakmakla beraber, küçük elvâh-ı mahfuzada ve elvâh-ı mahfuzanın küçük numûneleri olan hâfızalarda binler suretini bırakıp, zîşuurlara etvâr-ı hayatıyla ifade ettiği tesbihat-ı rabbâniye ve nukuş-u esmâiyeyi okutturur, sonra gider.

Öyle de yeryüzünün saksısında güzel masnûâtla münakkaş olan bahar mevsimi, bir çiçektir. Zâhiren zeval bulur, ademe gider. Fakat onun tohumları adedince ifade ettikleri hakâik-i gaybiye ve çiçekleri adedince neşrettiği hüviyet-i misaliye ve mevcudâtı adedince gösterdikleri hikmet-i rabbâniyeyi kendine bedel olarak vücûdda bırakıp, sonra bizden saklanır. Hem o giden baharın arkadaşları olan sâir baharlara yer boşaltır, tâ onlar gelip vazife görsünler. Demek o bahar zâhirî bir vücûdu çıkarır, mânen bin vücûd giyer.

Üçüncü İşaret

وَثَالِثًا: مَعَ نَشْرِ الثَّمَرَاتِ الْأُخْرَوِيَّةِ وَالْمَنَاظِرِ السَّرْمَدِيَّةِ fıkrası ifade ediyor ki:

Dünya bir tezgâh ve bir mezradır, âhiret pazarına münasip olan mahsûlâtı yetiştirir.[1] *Çok Sözler'de isbat etmişiz: Nasıl ki cin ve insin amelleri âhiret pazarına gönderiliyor. Öyle de dünyanın sâir mevcudâtı dahi,*

---

1 Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliyâ* 9/278; İbni Hacer, *Fethu'l-bârî* 11/230; el-Münâvî, *Feyzu'l-kadîr* 2/140, 440, 4/2.

âhiret hesabına çok vazifeler görüyorlar ve çok mahsûlât yetiştiriyorlar. Belki küre-i arz onlar için geziyor. Belki denilebilir ki, onun içindir. Bu sefine-i rabbâniye, yirmi dört bin senelik bir mesafeyi bir senede geçip meydan-ı haşrin etrafında dönüyor. Meselâ ehl-i cennet elbette arzu ederler ki, dünya maceralarını tahattur etsinler ve birbirine nakletsinler. Belki o maceraların levhalarını ve misallerini görmeyi çok merak ederler. Elbette sinema perdelerinde görmek gibi o levhaları, o vak'aları müşâhede etseler, çok mütelezziz olurlar. Madem öyledir; herhâlde, dâr-ı lezzet ve menzil-i saadet olan dâr-ı cennette عَلٰى سُرُرٍ مُتَقَابِلِينَ[1] işaretiyle, sermedî manzaralarda, dünyevî maceraların muhâveresi ve dünyevî hâdisâtın manzaraları cennette bulunacaktır.

İşte bu güzel mevcudâtın bir an görünmesiyle kaybolması ve birbiri arkasından gelip geçmesi, menâzır-ı sermediyeyi teşkil etmek için bir fabrika tezgâhları hükmünde görünüyor. Meselâ, nasıl ki ehl-i medeniyet fâni vaziyetlere bir nevi bekâ vermek ve ehl-i istikbale yadigâr bırakmak için, güzel veya garip vaziyetlerin suretlerini alıp sinema perdeleriyle istikbale hediye ediyor; zaman-ı mâziyi zaman-ı hâlde ve istikbalde gösteriyor ve dercediyorlar.

Aynen öyle de şu mevcudât-ı bahariye ve dünyeviyede kısa bir hayat geçirdikten sonra, onların Sâni-i Hakîm'i, âlem-i bekâya ait gayelerini o âleme kaydetmekle beraber, âlem-i ebedîde, sermedî manzaralarda onların etvâr-ı hayatlarında gördükleri vezâif-i hayatiyeyi ve mucizât-ı sübhâniyeyi menâzır-ı sermediyede kaydetmek, mukteza-yı ism-i Hakîm ve Rahîm ve Vedûd'dur.

Dördüncü İşaret

وَرَابِعًا: مَعَ إِعْلَانِ التَّسْبِيحَاتِ الرَّبَّانِيَّةِ وَإِظْهَارِ الْمُقْتَضَيَاتِ الْأَسْمَائِيَّةِ fıkrası ifade ediyor ki:

Mevcudât, etvâr-ı hayatıyla müteaddit envâ-ı tesbihat-ı rabbâniyeyi yapıyor. Hem esmâ-yı ilâhiyenin iktiza ve istilzam ettikleri hâlâtı gösteriyor ki; meselâ Rahîm ismi, şefkat etmek ister.. Rezzâk ismi, rızık vermek iktiza eder.. Latîf ismi, lutfetmek istilzam eder ve hâkezâ... Bütün esmânın birer birer muktezası vardır. İşte, her bir zîhayat, hayatıyla ve vücûduyla o esmânın muktezasını göstermekle beraber, cihâzâtı adedince Sâni-i Hakîm'e tesbihat yapıyorlar.

---

[1] "Dost ve kardeş olarak, divanlar üzerinde karşı karşıya otururlar." (Hicr sûresi, 15/47; Sâffât sûresi, 37/44).

Meselâ, nasıl ki bir insan güzel meyveler yer. O meyveler midesinde dağılır, erir, zâhiren mahvolur. Fakat ağzından, midesinden başka bütün hüceyrât-ı bedeniyede faaliyetkârâne bir lezzet, bir zevk vermekle beraber, aktâr-ı bedendeki vücûdu ve hayatı beslemek ve idâme-i hayat etmek gibi pek çok hikmetlerin vücûduna medar oluyor. O taam kendisi de vücûd-u nebâtîden hayat-ı insaniye tabakasına çıkıyor, terakki ediyor.

Aynen öyle de, şu mevcudât zeval perdesinde saklandıkları vakit, onların yerinde her birisinin pek çok tesbihatı bâki kalmakla beraber, pek çok esmâ-yı ilâhiyenin de nukuşlarını ve mukteziyâtını o esmânın ellerine bırakır, yani bir vücûd-u bâkîye tevdî ederler, öyle giderler. Acaba fâni ve muvakkat bir vücudun gitmesiyle, onun yerine bir nevi bekâya mazhar binler vücut kalsa, denilir mi ki "Ona yazık oldu!" veyahut "Abes oldu!" veyahut "Şu sevimli mahlûk neden gitti!"… Şekvâ edilebilir mi? Belki onun hakkındaki rahmet, hikmet, muhabbet öyle iktiza ediyorlar ve öyle olmak gerektir. Yoksa birtek zarar gelmemek için, binler menfaati terk etmek lâzım gelir ki o hâlde binler zarar olur. *Demek Rahîm, Hakîm ve Vedûd isimleri, zevale ve firaka muârız değiller; belki istilzam edip iktiza ediyorlar.*

Beşinci İşaret

وَخَامِسًا: لِظُهُورِ الشُّؤُونَاتِ السُّبْحَانِيَّةِ وَالْمَشَاهِدِ الْعِلْمِيَّةِ fıkrası ifade ediyor ki:

"Mevcudât, –hususan zîhayat olanlar– vücûd-u surîden gittikten sonra, bâki çok şeyleri bırakırlar, öyle giderler…" İkinci Remiz'de beyan edildiği gibi Zât-ı Vâcibü'l-vücûd'un kudsiyet ve istiğnâ-yı kemâline muvafık bir tarzda ve ona lâyık bir surette hadsiz bir muhabbet, nihayetsiz bir şefkat, gayetsiz bir iftihar, –tâbiri caizse– mukaddes, hadsiz bir memnuniyet, bir sevinç –tâbirde hata olmasın– hadsiz bir lezzet-i mukaddese, bir ferah-ı münezzeh, şuûnât-ı rubûbiyetinde bulunur ki, onların âsârı bilmüşâhede görünüyor. İşte o şuûnâtın iktiza ettikleri hayret-nümâ faaliyet içinde mevcudât, tebdil ve tağyir ile zeval ve fenâ içinde süratle sevk ediliyor, mütemâdiyen âlem-i şehâdetten âlem-i gayba gönderiliyor. Ve o şuûnâtın cilveleri altında mahlûkat, dâimî bir seyr u seyelân, bir hareket ve cevelân içinde çalkanmakta ve ehl-i gafletin kulaklarına vâveylâ-yı firak ve zevali ve ehl-i hidayetin sem'ine velvele-i zikir ve tesbihi dağıtmaktadırlar.

Bu sırra binâen her bir mevcud, Vâcibü'l-vücûd'un bâki şuûnâtının tezahürüne bâki birer medar olacak manaları, keyfiyetleri, hâletleri

vücûdda bırakıp öyle gidiyorlar. Hem o mevcud, bütün müddet-i hayatında geçirdiği etvar ve ahvâli, ilm-i ezelînin unvanları olan İmam-ı Mübîn, Kitab-ı Mübîn, Levh-i Mahfuz gibi vücûd-u ilmî dairelerinde vücûd-u haricîsini temsil eden mufassal bir vücûd dahi bırakıp öyle giderler. Demek her fâni; bir vücûdu terk eder, binler bâki vücûdları kazanır, kazandırır.

Meselâ, nasıl ki harikulâde bir fabrika makinesine âdi bazı maddeler atılır, içinde yanarlar, zâhiren mahvolur; fakat o fabrikanın imbiklerinde çok kıymettar kimya maddeleri ve edviyeler teressüb eder. Hem onun kuvvetiyle ve buharıyla o fabrikanın çarkları döner; bir taraftan kumaşları dokumasına, bir kısmı kitap tab'ına, bir kısmı da şeker gibi başka kıymettar şeyleri imal etmesine medar oluyor ve hâkezâ... Demek o âdi maddelerin yanmasıyla ve zâhiren mahvolmasıyla binler şeyler vücûd buluyor. Demek âdi bir vücûd gider, âlî çok vücûdları irsiyet bırakır. İşte şu hâlde, o âdi maddeye "Yazık oldu!" denilir mi? "Fabrika sahibi neden ona acımadı, yandırdı, o sevimli maddeleri mahvetti?.." Şikâyet edilir mi?

Aynen öyle de –[1]وَلِلّٰهِ الْمَثَلُ الْأَعْلٰى– *Hâlık-ı Hakîm ve Rahîm ve Vedûd, mukteza-yı rahmet ve hikmet ve vedûdiyet olarak kâinat fabrikasına hareket veriyor. Her bir vücûd-u fâniyi çok bâki vücûdlara çekirdek yapar, makâsıd-ı rabbâniyesine medar eder, şuûnât-ı sübhâniyesine mazhar kılar, kalem-i kaderine mürekkep ittihaz eder ve kudretin dokumasına bir mekik yapar. Ve daha bilmediğimiz pek çok inâyât-ı galiye ve makâsıd-ı âliye için, kendi faaliyet-i kudretiyle kâinatı faaliyete getirir. Zerrâtı cevelâna, mevcudâtı seyerâna, hayvanâtı seyelâna, seyyârâtı deverâna getirir, kâinatı konuşturur, âyâtını ona sessiz söylettirir ve ona yazdırır.*

Ve mahlûkat-ı arziyeyi, rubûbiyeti noktasında;

- *Havayı, emir ve iradesine bir nevi arş..*
- *Ve nur unsurunu, ilim ve hikmetine diğer bir arş..*
- *Ve suyu, ihsan ve rahmetine başka bir arş..*
- *Ve toprağı, hıfz ve ihyâsına bir çeşit arş yapmış. O arşlardan üçünü mahlûkat-ı arziye üstünde gezdiriyor.*

Katiyen bil ki; bu Beş Remiz'de ve Beş İşaret'te gösterilen parlak hakikat-i âliye, nur-u Kur'ân ile görünür.. ve imanın kuvvetiyle sahip olunabilir.

---

1 "En yüce sıfatlar Allah'ındır." (Nahl sûresi, 16/60)

Yoksa o hakikat-i bâkiye yerine, gayet müthiş bir zulümât geçer. Ehl-i dalâlet için dünya, firaklar ve zevallerle dolu ve ademlerle mâlâmâldir. Kâinat, onun için mânevî bir cehennem hükmüne geçer. Her şey onun için âni bir vücûd ile hadsiz bir adem ihata ediyor. Bütün mâzi ve müstakbel, zulümât-ı ademle memlûdur; yalnız kısacık bir zaman-ı hâlde bir hazin nur-u vücûd bulabilir.

Fakat sırr-ı Kur'ân ve nur-u iman ile ezelden ebede kadar bir nur-u vücûd görünür, ona alâkadar olur ve onunla saadet-i ebediyesini temin eder.

Elhâsıl: Biz, Şair Mısrî'nin tarzında deriz:

Derya olunca nefes,
Pârelenince kafes,
Tâ kesilince bu ses,

Çağırırım; yâ Hak, yâ Mevcud,
Yâ Hayy, yâ Mâbud,
Yâ Hakîm, yâ Maksud
Yâ Rahîm, yâ Vedûd!..

Ve bağırarak derim:

لَا إِلٰهَ إِلَّا اللهُ الْمَلِكُ الْحَقُّ الْمُبِينُ، مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللهِ صَادِقُ الْوَعْدِ الْأَمِينُ[1]

Ve iman ederek isbat ederim:

إِنَّ الْبَعْثَ بَعْدَ الْمَوتِ حَقٌّ وَالْجَنَّةَ حَقٌّ وَالنَّارَ حَقٌّ وَإِنَّ السَّعَادَةَ الْأَبَدِيَّةَ حَقٌّ وَإِنَّ اللهَ رَحِيمٌ حَكِيمٌ وَدُودٌ وَإِنَّ الرَّحْمَةَ وَالْحِكْمَةَ وَالْمَحَبَّةَ مُحِيطَةٌ بِجَمِيعِ الْأَشْيَاءِ وَشُؤُونَاتِهَا[2]

وَقَالُوا الْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِي هَدٰينَا لِهٰذَا وَمَا كُنَّا لِنَهْتَدِيَ لَوْلَآ أَنْ هَدٰينَا اللّٰهُ لَقَدْ جَآءَتْ رُسُلُ رَبِّنَا بِالْحَقِّ[3]

---

1 Apaçık hakkın tâ kendisi ve her şeyin idaresi elinde olan Allah'tan başka ilâh yoktur. Vaadinde sâdık ve emîn olan Muhammed (sallallâhu aleyhi ve sellem) Allah'ın resûlüdür.

2 Şüphesiz, öldükten sonra dirilme haktır. Cennet haktır. Cehennem haktır. Ebedî saadet haktır. Allah; Rahîm, Hakîm ve Vedûd'dur; ilâhî rahmet, hikmet ve muhabbet, bütün varlığı ve varlığının her hâlini, her durumunu kuşatmıştır.

3 "Hamdolsun bizi bu cennete eriştiren Allah'a! Eğer Allah bizi muvaffak kılmasaydı, biz kendiliğimizden yol bulamazdık. Rabbimizin elçilerinin gerçeği bildirdikleri bir kere daha kesinlikle anlaşılmıştır." derler." (A'râf sûresi, 7/43)

سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَآ إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَاۜ إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ[1]

رَبَّنَا لَا تُؤَاخِذْنَآ إِنْ نَسِينَآ أَوْ أَخْطَأْنَا[2]

اَللّٰهُمَّ صَلِّ عَلٰى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ صَلَاةً تَكُونُ لَكَ رِضَاءً وَلِحَقِّهٖ أَدَاءً وَعَلٰى اٰلِهٖ وَصَحْبِهٖ وَسَلِّمْ، اٰمِينَ. وَالْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ[3]

سُبْحَانَ مَنْ جَعَلَ حَدِيقَةَ أَرْضِهٖ مَشْهَرَ صَنْعَتِهٖ، مَحْشَرَ خِلْقَتِهٖ، مَظْهَرَ قُدْرَتِهٖ، مَدَارَ حِكْمَتِهٖ، مَزْهَرَ رَحْمَتِهٖ، مَزْرَعَ جَنَّتِهٖ، مَمَرَّ الْمَخْلُوقَاتِ، مَسِيلَ الْمَوْجُودَاتِ، مَكِيلَ الْمَصْنُوعَاتِ..

فَمُزَيِّنُ الْحَيَوَانَاتِ، مُنَقِّشُ الطُّيُورَاتِ، مُثْمِرُ الشَّجَرَاتِ، مُزَهِّرُ النَّبَاتَاتِ: مُعْجِزَاتُ عِلْمِهٖ، خَوَارِقُ صُنْعِهٖ، هَدَايَا جُودِهٖ، بَرَاهِينُ لُطْفِهٖ، دَلَائِلُ الْوَحْدَةِ، لَطَائِفُ الْحِكْمَةِ، شَوَاهِدُ الرَّحْمَةِ..

تَبَسُّمُ الْأَزْهَارِ مِنْ زِينَةِ الْأَثْمَارِ، تَسَجُّعُ الْأَطْيَارِ فِي نَسْمَةِ الْأَسْحَارِ، تَهَزُّجُ الْأَمْطَارِ عَلٰى خُدُودِ الْأَزْهَارِ، تَزَيُّنُ الْأَزْهَارِ، تَبَرُّجُ الْأَثْمَارِ فِي هٰذِهِ الْجِنَانِ، تَرَحُّمُ الْوَالِدَاتِ عَلَى الْأَطْفَالِ الصِّغَارِ فِي كُلِّ الْحَيَوَانَاتِ وَالْإِنْسَانِ: تَعَرُّفُ وَدُودٍ، تَوَدُّدُ رَحْمٰنٍ، تَرَحُّمُ حَنَّانٍ، تَحَنُّنُ مَنَّانٍ لِلْجِنِّ وَالْإِنْسَانِ وَالرُّوحِ وَالْحَيَوَانِ وَالْمَلَكِ وَالْجَانِّ..[4]

---

1 "Sübhansın yâ Rab! Senin bize bildirdiğinden başka ne bilebiliriz ki? Her şeyi hakkıyla bilen, her şeyi hikmetle yapan sensin." (Bakara sûresi, 2/32)

2 "Ey Rabbimiz! Unutur veya hataya düşer de bir kusur işlersek bizi onunla hesaba çekme!" (Bakara sûresi, 2/286)

3 Allah'ım! Efendimiz Muhammed'e, O'nun âl ve ashabına, senin hoşnutluğuna ve O'nun hakkının ödenmesine vesile olacak şekilde çok salât ve selâm eyle, âmîn... Ve bütün hamdler âlemlerin Rabbi Allah'adır.

4 Yeryüzü bahçesini; sanatına bir sergi, yaratmasına bir meydan, kudretine bir tecellî yeri, hikmetine bir yörünge, rahmetine bir çiçeklik, cennetine bir tarla, yarattıklarına bir uğrak yeri, varlıkların akıp gittiği bir mecra, eserlerine bir ölçek olarak yaratan Zât, her türlü eksiklikten uzaktır.

Binâenaleyh, canlıların süslenmesi, kuşların nakış nakış işlenmesi, ağaçların meyvelerle donanması, bitkilerin çiçek çiçek açması, O'nun ilminin mucizeleri, sanatının harikaları, cömertliğinin hediyeleri, lütfunun alâmetleri, birliğinin delilleri, hikmetinin incelikleri, rahmetinin şahitleridir.

Bu yeryüzü bahçelerinde meyvelerin süsleriyle çiçeklerin tebessümü.. seher yeliyle kuşların şakıması.. çiçeklerin yanaklarındaki yağmur damlaların şıpıltısı.. çiçeklerin süslenmesi ve meyvelerin bu bahçelerde kendilerindeki bütün güzellikleri insanların nazarlarına arzetmesi.. ve hayvan olsun, insan olsun kâinattaki bütün annelerin küçücük yavrularına karşı şefkati; cinlere, insanlara, ruhlara, hayvanlara ve meleklere bir Vedûd'un kendini tanıtması, bir Rahmân'ın kendini sevdirmesi, bir Hannân'ın şefkati ve bir Mennân'ın merhametinin cilveleridir.

Yirmi Dördüncü Mektub'un Birinci Zeyli

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1] ، وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ[2]

بِسْـــمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

قُلْ مَا يَعْبَؤُا بِكُمْ رَبِّي لَوْلَا دُعَاؤُكُمْ[3]

Yani, *"Ey insanlar! Duanız olmazsa ne ehemmiyetiniz var?"* meâlindeki âyetin beş nüktesini dinle!

Birinci Nükte

Dua, bir sırr-ı azîm-i ubûdiyettir. Belki ubûdiyetin ruhu hükmündedir.[4] Çok yerlerde zikrettiğimiz gibi, dua üç nevidir:

Birinci Nevi Dua: İstidat lisanıyladır ki; bütün hububat, tohumlar, lisân-ı istidad ile Fâtır-ı Hakîm'e dua ederler ki, "Senin nukuş-u esmânı mufassal göstermek için bize neşv ü nemâ ver. Küçük hakikatimizi sümbülle ve ağacın büyük hakikatine çevir!"

Hem şu istidat lisanıyla dua nev'inden birisi de şudur ki: *Esbabın içtimaı, müsebbebin îcadına bir duadır.* Yani esbap, bir vaziyet alır ki; o vaziyet, bir lisân-ı hâl hükmüne geçer.. ve müsebbebi, Kadîr-i Zülcelâl'den dua eder, isterler. Meselâ su, hararet, toprak, ziya, bir çekirdek etrafında bir vaziyet alarak, o vaziyet bir lisân-ı duadır ki; *"Bu çekirdeği ağaç yap, yâ Hâlık'ımız!"* derler. Çünkü o mucize-i harika-yı kudret olan ağaç; o şuursuz, câmid, basit maddelere havale edilmez.. havalesi muhâldir. Demek içtima-yı esbab, bir nevi duadır.

İkinci Nevi Dua: İhtiyac-ı fıtrî lisanıyladır ki, bütün zîhayatların iktidar ve ihtiyârları dahilinde olmayan hâcetlerini ve matlablarını ummadıkları

---

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

2 "Hiç bir şey yoktur ki, O'nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor bulunmasın." (İsrâ sûresi, 17/44)

3 Furkan sûresi, 25/77.

4 Tirmizî, *duâ* 1, *tefsîru sûre (2)* 16, *(40)* 1; Ebû Dâvûd, *vitr* 23; İbni Mâce, *duâ* 1.

yerden, vakt-i münasipte onlara vermek için, Hâlık-ı Rahîm'den bir nevi duadır. Çünkü iktidar ve ihtiyârları haricinde, bilmedikleri yerden, vakt-i münasipte onlara bir Hakîm-i Rahîm gönderiyor. Elleri yetişmiyor. Demek o ihsan, dua neticesidir.

Elhâsıl: Bütün kâinattan dergâh-ı ilâhîye çıkan, bir duadır. Esbap olanlar, müsebbebâtı Allah'tan isterler.

Üçüncü Nevi Dua: İhtiyaç dairesinde zîşuurların duasıdır ki, bu da iki kısımdır.

• *Eğer ıztırar derecesine gelse.. veya ihtiyac-ı fıtrîye tam münasebettar ise.. veya lisân-ı istidada yakınlaşmış ise.. veya sâfi, hâlis kalbin lisanıyla ise, ekseriyet-i mutlaka ile makbuldür.* Terakkiyât-ı beşeriyenin kısm-ı âzamı ve keşfiyâtları, bir nevi dua neticesidir. Havârık-ı medeniyet dedikleri şeyler ve keşfiyâtlarına medar-ı iftihar zannettikleri emirler, mânevî bir dua neticesidir. Hâlis bir lisân-ı istidad ile istenilmiş, onlara verilmiştir. Lisân-ı istidad ile ve lisân-ı ihtiyac-ı fıtrî ile olan dualar dahi, bir mâni olmazsa ve şerâit dahilinde ise, daima makbuldürler.

• İkinci Kısım: Meşhur duadır. O da iki nevidir; biri fiilî, biri kavlî. Meselâ çift sürmek, fiilî bir duadır. Rızkı topraktan değil; belki toprak, hazine-i rahmetin bir kapısıdır ki; rahmetin kapısı olan toprağı, saban ile çalar.

Sâir kısımların tafsilâtını tayyedip, yalnız kavlî duanın bir-iki sırlarını, gelecek iki-üç nüktede söyleyeceğiz.

İkinci Nükte

Duanın tesiri azîmdir. Hususan dua, külliyet kesbederek devam etse netice vermesi gâliptir, belki dâimîdir. Hatta denilebilir ki, sebeb-i hilkat-i âlemin birisi de duadır. Yani kâinatın hilkatinden sonra, başta nev-i beşer ve onun başında Âlem-i İslâm ve onun başında Muhammed-i Arabî (aleyhissalâtü vesselâm)'ın muazzam olan duası, bir sebeb-i hilkat-i âlemdir. Yani Hâlık-ı âlem, istikbalde o Zât'ın nev-i beşer nâmına, belki mevcudât hesabına bir saadet-i ebediye, bir mazhariyet-i esmâ-yı ilâhiye isteyeceğini bilmiş, o gelecek duayı kabul etmiş, kâinatı halketmiş…

Madem duanın bu derece azîm ehemmiyeti ve vüs'ati vardır. Hiç mümkün müdür ki, bin üç yüz elli senede, her vakitte, nev-i beşerden üç yüz milyon cin ve ins ve melek ve ruhaniyâttan had ve hesaba gelmez mübarek zâtlar, bilittifak Zât-ı Muhammedî *(aleyhissalâtü vesselâm)* hakkında rahmet-i uzmâ-yı

ilâhiye ve saadet-i ebediye ve husûl-ü maksud için duaları nasıl kabul olmasın? Hiçbir cihetle mümkün müdür ki, o duaları reddedilsin?

Madem bu kadar külliyet ve vüs'at ve devam kesbedip lisân-ı istidad ve ihtiyac-ı fıtrî derecesine gelmiş. Elbette o Zât-ı Muhammed-i Arabî *(aleyhissalâtü vesselâm)*, dua neticesi olarak öyle bir makam ve mertebededir ki; bütün ukûl toplansa, bir akıl olsalar, o makamın hakikatini tamamıyla ihata edemezler.

İşte, ey müslüman, senin rûz-u mahşerde böyle bir şefîin var. Bu şefîin şefaatini kendine celbetmek için, sünnetine ittibâ et!..

Eğer desen: Madem o Habibullah'tır. Bu kadar salavât ve duaya ne ihtiyacı var?

Elcevap: O Zât *(aleyhissalâtü vesselâm)* umum ümmetinin saadetiyle alâkadar ve bütün efrâd-ı ümmetinin her nevi saadetleriyle hissedardır ve her nevi musibetleriyle endişedârdır. İşte, kendi hakkında merâtib-i saadet ve kemâlât hadsiz olmakla beraber, hadsiz efrâd-ı ümmetinin, hadsiz bir zamanda, hadsiz envâ-ı saadetlerini hararetle arzu eden ve hadsiz envâ-ı şekâvetlerinden müteessir olan bir Zât, elbette hadsiz salavât ve dua ve rahmete lâyıktır ve muhtaçtır.

Eğer desen: Bazen kat'î olacak işler için dua edilir. Meselâ husuf ve küsuf namazındaki dua gibi. Hem bazen hiç olmayacak şeyler için dua edilir?

Elcevap: Başka Sözler'de izah edildiği gibi, *dua bir ibadettir. Abd, kendi aczini ve fakrını dua ile ilân eder. Zâhirî maksatlar ise, o duanın ve o ibadet-i duaiyenin vakitleridir; hakikî faydaları değil. İbadetin faydası âhirete bakar.* Dünyevî maksatlar hâsıl olmazsa, "O dua kabul olmadı." denilmez. Belki "Daha duanın vakti bitmedi." denilir.

Hem hiç mümkün müdür ki, bütün ehl-i imanın bütün zamanlarda mütemâdiyen kemâl-i hulûs ve iştiyak ve dua ile istedikleri saadet-i ebediye onlara verilmesin.. ve bütün kâinatın şehâdetiyle hadsiz rahmeti bulunan o Kerîm-i Mutlak, o Rahîm-i Mutlak, bütün onların o duasını kabul etmesin.. ve saadet-i ebediye vücûd bulmasın?

Üçüncü Nükte

Dua-yı kavlî-yi ihtiyârînin makbuliyeti, iki cihetledir: *Ya ayn-ı matlubu ile makbul olur, veyahut daha evlâsı verilir.* Meselâ birisi, kendine bir erkek evlât ister. Cenâb-ı Hak, Hazreti Meryem gibi bir kız evlâdını veriyor. "Duası

kabul olunmadı." denilmez. "Daha evlâ bir surette kabul edildi." denilir. Hem bazen kendi dünyasının saadeti için dua eder. Duası âhiret için kabul olunur. "Duası reddedildi." denilmez. Belki, "Daha enfâ bir surette kabul edildi." denilir, ve hâkezâ...

Madem Cenâb-ı Hak, Hakîm'dir. Biz O'ndan isteriz, O da bize cevap verir. Fakat *hikmetine göre bizimle muamele eder*. Hasta, tabibin hikmetini itham etmemeli. Hasta bal ister; tabib-i hâzık, sıtması için sulfato verir. "Tabip beni dinlemedi." denilmez. Belki âh ü fizârını dinledi, işitti, cevap da verdi, maksudun iyisini yerine getirdi.

Dördüncü Nükte

Duanın en güzel, en latîf, en leziz, en hazır meyvesi, neticesi şudur ki:

Dua eden adam bilir ki; birisi var ki onun sesini dinler, derdine derman yetiştirir, ona merhamet eder. O'nun kudret eli her şeye yetişir. Bu büyük dünya hanında o yalnız değil; bir Kerîm Zât var, ona bakar, ünsiyet verir. Hem onun hadsiz ihtiyâcâtını yerine getirebilir.. ve onun hadsiz düşmanlarını def edebilir bir Zât'ın huzurunda kendini tasavvur ederek bir ferah, bir inşirah duyup, dünya kadar ağır bir yükü üzerinden atıp اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ[1] *der.*

Beşinci Nükte

Dua ubûdiyetin ruhudur ve hâlis bir imanın neticesidir. Çünkü dua eden adam, duasıyla gösteriyor ki: "Bütün kâinata hükmeden birisi var ki, en küçük işlerime ıttılaı var ve bilir. En uzak maksatlarımı yapabilir. Benim her hâlimi görür, sesimi işitir. Öyleyse bütün mevcudâtın bütün seslerini işitiyor ki, benim sesimi de işitiyor. Bütün o şeyleri O yapıyor ki, en küçük işlerimi de O'ndan bekliyorum, O'ndan istiyorum."

İşte, duanın verdiği hâlis tevhidin genişliğine ve gösterdiği nur-u imanın halâvet ve sâfiliğine bak, قُلْ مَا يَعْبَؤُا بِكُمْ رَبِّي لَوْلَا دُعَاؤُكُمْ[2] sırrını anla ve وَقَالَ رَبُّكُمُ ادْعُونِي أَسْتَجِبْ لَكُمْ[3] fermanını dinle!

---

1 "Bütün hamdler, övgüler âlemlerin Rabbi Allah'adır." (Fâtiha sûresi, 1/2)

2 "(Resûlüm!) De ki: (Kulluk ve) yalvarmanız olmasa, Rabbim size ne diye değer versin?" (Furkan sûresi, 25/77)

3 "Rabbiniz buyurdu ki: "Bana dua edin ki size karşılık vereyim." (Mü'min sûresi, 40/60).

أَكَرْ نَهْ خَواهِى دَادْ ، نَهْ دَادِى خَواهْ denildiği gibi *"Eğer vermek istemeseydi, istemek vermezdi..."*[1]

سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا ۖ إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ[2]

اَللّٰهُمَّ صَلِّ عَلٰى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ مِنَ الْأَزَلِ إِلَى الْأَبَدِ عَدَدَ مَا فِي عِلْمِ اللهِ وَعَلٰى اٰلِهٖ وَصَحْبِهٖ وَسَلِّمْ. سَلِّمْنَا وَسَلِّمْ دِينَنَا، اٰمِينَ. وَالْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ[3]

---

1 Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliyâ* 3/263; el-Gazâlî, *İhyâu ulûmi'd-dîn* 1/204; el-Münâvî, *Feyzu'l-kadîr* 5/417.

2 "Sübhansın yâ Rab! Senin bize bildirdiğinden başka ne bilebiliriz ki? Her şeyi hakkıyla bilen, her şeyi hikmetle yapan sensin." (Bakara sûresi, 2/32)

3 "Allah'ım! Efendimiz Muhammed'e ve O'nun âl ve ashabına, ezelden ebede kadar ilâhî ilmindeki şeyler adedince salât ve selâm eyle. Bize hem bedenî, hem dinî hayatımızda sıhhat ve selâmet lutfet, âmîn... Bütün hamdler, övgüler âlemlerin Rabbi Allah'adır."

Yirmi Dördüncü Mektub'un İkinci Zeyli

Mirac-ı Nebevî Hakkındadır.

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1] ، وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ[2]

بِسْـــمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَلَقَدْ رَاٰهُ نَزْلَةً أُخْرٰى ۞ عِنْدَ سِدْرَةِ الْمُنْتَهٰى ۞ عِنْدَهَا جَنَّةُ الْمَأْوٰى ۞ إِذْ يَغْشَى
السِّدْرَةَ مَا يَغْشٰى ۞ مَا زَاغَ الْبَصَرُ وَمَا طَغٰى ۞ لَقَدْ رَاٰى مِنْ اٰيَاتِ رَبِّهِ الْكُبْرٰى[3]

Mevlid-i Nebevî'nin Miraciye Kısmına Dair Beş Nükte'yi Beyan Edeceğiz.

Birinci Nükte

Cennetten getirilen Burak'a dair mevlid yazan Süleyman Efendi, hazin bir aşk macerasını beyan ediyor. O Zât ehl-i velâyet olduğu ve rivayete bina ettiği için, elbette bir hakikati o suretle ifade ediyor. Hakikat şu olmak gerektir ki:

Âlem-i bekânın mahlûkları, Resûl-i Ekrem'in (aleyhissalâtü vesselâm) nuruyla pek alâkadardırlar. Çünkü O'nun getirdiği nur iledir ki; cennet ve dâr-ı âhiret, cin ve ins ile şenlenecek. Eğer O olmasaydı, o saadet-i ebediye olmazdı ve cennetin her nevi mahlûkatından istifadeye müstaid olan cin ve ins, cenneti şenlendirmeyeceklerdi.. bir cihette sahipsiz virane kalacaktı.

Yirmi Dördüncü Söz'ün Dördüncü Dalı'nda beyan edildiği gibi, nasıl ki bülbülün güle karşı dâsitâne-i aşkı, tâife-i hayvanâtın tâife-i nebâtâta derece-i

---

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

2 "Hiç bir şey yoktur ki, O'nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor bulunmasın." (İsrâ sûresi, 17/44)

3 "O'nun bir başka inişini Sidretü'l-Münteha'nın yanında görmüştü. Me'vâ cenneti de onun yanındadır. O dem ki Sidre'yi bir feyiz sarıyor, sardıkça sarıyordu... Peygamberin gözü kaymadı, şaşmadı, aşmadı da. Vallahi gördü, hem de Rabbinin âyetlerinden en büyüğünü gördü!" (Necm sûresi, 53/13-18).

aşka bâliğ olan ihtiyacât-ı şedide-i aşk-nümâyı, rahmet hazinesinden gelen ve hayvanâtın erzaklarını taşıyan kafile-i nebâtâta karşı ilân etmek için, bir hatib-i rabbânî olarak, başta bülbül-ü gül ve her nevden bir nevi bülbül intihap edilmiş.. ve onların nağamâtı dahi, nebâtâtın en güzellerinin başlarında hoşâmedî nev'inden tesbihkârâne bir hüsn-ü istikbaldir, bir alkışlamadır.

Aynen bunun gibi, sebeb-i hilkat-i eflâk ve vesile-i saadet-i dâreyn ve Habib-i Rabbi'l-âlemîn olan Zât-ı Muhammed-i Arabî *(aleyhissalâtü vesselâm)*'a karşı, nasıl ki melâike nev'inden Hazreti Cebrail *(aleyhisselâm)* kemâl-i muhabbetle hizmetkârlık ediyor.. melâikelerin Hazreti Âdem'e *(aleyhisselâm)* inkıyad ve itaatini ve sırr-ı sücudunu gösteriyor. Öyle de ehl-i cennetin, hatta cennetin hayvanât kısmının dahi, o Zât'a karşı alâkaları bindiği Burak'ın hissiyat-ı âşıkânesiyle ifade edilmiştir.

İkinci Nükte

Mirac-ı Nebevî'deki maceralardan birisi, Cenâb-ı Hakk'ın Resûl-i Ekrem'e *(aleyhissalâtü vesselâm)* karşı muhabbet-i münezzehesi, "Sana âşık olmuşum!" tâbiriyle ifade edilmiş. Şu tâbirât, Vâcibü'l-vücûd'un kudsiyetine ve istiğnâ-yı zâtîsine, mana-yı örfî ile münasip düşmüyor. Madem Süleyman Efendi'nin mevlidi, rağbet-i âmmeye mazhariyeti delâletiyle o zât ehl-i velâyettir ve ehl-i hakikattir, elbette irâe ettiği mana sahihtir. Mana da budur ki:

Zât-ı Vâcibü'l-vücûd'un hadsiz cemâl ve kemâli vardır. Çünkü bütün kâinatın aksamına inkısam etmiş olan cemâl ve kemâlin bütün envâı, O'nun cemâl ve kemâlinin emâreleri, işaretleri, âyetleridir. İşte her hâlde cemâl ve kemâl sahibi, bilbedâhe cemâl ve kemâlini sevmesi gibi, Zât-ı Zülcelâl dahi cemâlini pek çok sever.[1] Hem kendine lâyık bir muhabbetle sever. Hem cemâlinin şuââtı olan esmâsını dahi sever. Madem esmâsını sever, elbette esmâsının cemâlini gösteren sanatını sever. Öyle ise cemâl ve kemâline ayna olan masnûâtını dahi sever. Madem cemâl ve kemâlini göstereni sever; elbette cemâl ve kemâl-i esmâsına işaret eden mahlûkatının mehâsinini sever. Bu beş nevi muhabbete, Kur'ân-ı Hakîm âyâtıyla işaret ediyor.

İşte Resûl-i Ekrem (aleyhissalâtü vesselâm), madem masnûât içinde en mükemmel ferttir ve mahlûkat içinde en mümtaz şahsiyettir.

♦*Hem sanat-ı ilâhiyeyi, bir velvele-i zikir ve tesbih ile teşhir ediyor ve istihsan ediyor.*

---

1 Müslim, *îmân* 147; İbni Mâce, *duâ* 10; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 4/133, 134, 151.

♦*Hem esmâ-yı ilâhiyedeki cemâl ve kemâl hazinelerini, lisân-ı Kur'ân ile açmıştır.*

♦*Hem kâinatın âyât-ı tekviniyesinin, Sâni'inin kemâline delâletlerini, parlak ve kat'î bir surette lisân-ı Kur'ân'la beyan ediyor.*

♦*Hem küllî ubûdiyetiyle, rubûbiyet-i ilâhiyeye aynadarlık ediyor.*

♦*Hem mahiyetinin câmiiyetiyle bütün esmâ-yı ilâhiyeye bir mazhar-ı etem olmuştur.*

Elbette bunun için denilebilir ki:

•*Cemil-i Zülcelâl, kendi cemâlini sevmesiyle, o cemâlin en mükemmel ayna-yı zîşuuru olan Muhammed-i Arabî (aleyhissalâtü vesselâm)'ı sever.*

•*Hem kendi esmâsını sevmesiyle, o esmânın en parlak aynası olan Muhammed-i Arabî (aleyhissalâtü vesselâm)'ı sever.. ve Muhammed-i Arabî (aleyhissalâtü vesselâm)'a benzeyenleri dahi derecelerine göre sever.*

•*Hem sanatını sevdiği için, elbette O'nun sanatını en yüksek bir sadâ ile bütün kâinatta neşreden.. ve semâvâtın kulağını çınlatan.. berr ve bahri cezbeye getiren bir velvele-i zikir ve tesbih ile ilân eden Muhammed-i Arabî (aleyhissalâtü vesselâm)'ı sever ve O'na ittibâ edenleri de sever.*

•*Hem masnûâtını sevdiği için, o masnûâtın en mükemmeli olan zîhayatı.. ve zîhayatın en mükemmeli olan zîşuuru.. ve zîşuurun en efdali olan insanları.. ve insanların bilittifak en mükemmeli olan Muhammed-i Arabî (aleyhissalâtü vesselâm)'ı elbette daha ziyade sever.*

•*Hem kendi mahlûkatının mehâsin-i ahlâkiyelerini sevdiği için, mehâsin-i ahlâkiyede bilittifak en yüksek mertebede*[1] *bulunan Muhammed-i Arabî (aleyhissalâtü vesselâm)'ı sever.. ve derecâta göre, O'na benzeyenleri dahi sever. Demek Cenâb-ı Hakk'ın rahmeti gibi, muhabbeti dahi kâinatı ihata etmiş.*

İşte o hadsiz mahbublar içindeki mezkûr beş vechinin her bir vechinde en yüksek makam, Muhammed-i Arabî (aleyhissalâtü vesselâm)'a mahsustur ki, "Habibullah" lâkabı O'na verilmiş.

İşte bu en yüksek makam-ı mahbubiyeti, Süleyman Efendi "Ben sana âşık olmuşum!" tâbiriyle beyan etmiştir. Şu tâbir, bir mirsad-ı tefekkürdür,

---

[1] Bkz.: "Ve sen pek yüksek bir ahlâk üzerindesin!" (Kalem sûresi, 68/4).

gayet uzaktan uzağa bu hakikate bir işarettir. Bununla beraber madem bu tâbir, şe'n-i rubûbiyete münasip olmayan manayı hayale getiriyor; en iyisi, şu tâbir yerine: "*Ben senden razı olmuşum!*" denilmeli.

Üçüncü Nükte

Miraciye'deki maceralar, mâlûmumuz olan manalarla o kudsî ve nezih hakikatleri ifade edemiyor. Belki o muhâvereler; birer unvan-ı mülâhazadır, birer mirsad-ı tefekkürdür.. ve ulvî ve derin hakâike birer işarettir.. ve imanın bir kısım hakâikine birer ihtardır.. ve kabil-i tâbir olmayan bazı manalara birer kinâyedir. Yoksa, mâlûmumuz olan manalar ile bir macera değil. Biz, hayalimiz ile o muhâverelerden o hakikatleri alamayız; belki kalbimizle heyecanlı bir zevk-i imanî ve nurâni bir neşe-i ruhanî alabiliriz. Çünkü nasıl Cenâb-ı Hakk'ın zât ve sıfâtında nazîr ve şebih ve misli yoktur; öyle de şuûnât-ı rubûbiyetinde misli yoktur.[1] Sıfâtı nasıl mahlûkat sıfâtına benzemiyor, muhabbeti dahi benzemez.

Öyle ise şu tâbirâtı, müteşabihat nev'inden tutup deriz ki: Zât-ı Vâcibü'l-vücûd'un vücûb-u vücûduna ve kudsiyetine münasip bir tarzda ve istiğnâ-yı zâtîsine ve kemâl-i mutlakına muvafık bir surette, muhabbeti gibi bazı şuûnâtı var ki, Miraciye macerasıyla onu ihtar ediyor. Mirac-ı Nebevî'ye dair Otuz Birinci Söz, hakâik-i miraciyeyi usûl-ü imaniye dairesinde izah etmiştir. Ona iktifâen burada ihtisar ediyoruz.

Dördüncü Nükte

"Yetmiş bin perde arkasında Cenâb-ı Hakk'ı görmüş"[2] tâbiri, bu'diyet-i mekânı ifade ediyor. Hâlbuki Vâcibü'l-vücûd mekândan münezzehtir, her şeye her şeyden daha yakındır. Bu ne demektir?

Elcevap: Otuz Birinci Söz'de mufassalan, burhanlar ile o hakikat beyan edilmiştir. Burada yalnız şu kadar deriz ki:

Cenâb-ı Hak bize gayet karibdir, biz ondan gayet derecede uzağız. Nasıl ki güneş, elimizdeki ayna vâsıtasıyla bize gayet yakındır.. ve yerde her bir şeffaf şey, kendine bir nevi arş ve bir çeşit menzil olur. Eğer güneşin şuuru olsaydı,

---

1 Bkz.: Bakara sûresi, 2/117; En'âm sûresi, 6/101; Şûrâ sûresi, 42/11; İhlâs sûresi, 112/4.

2 Ebû Ya'lâ, *el-Müsned* 13/520; et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-evsat* 8/382-383; el-Hâkim, *el-Müstedrek* 6/148.

bizimle aynamız vâsıtasıyla muhabere ederdi. Fakat biz ondan dört bin sene uzağız. Bilâ-teşbih velâ-temsil, Şems-i Ezelî, her şeye her şeyden daha yakındır. Çünkü Vâcibü'l-vücûd'dur, mekândan münezzehtir. Hiçbir şey O'na perde olamaz. Fakat her şey nihayet derecede O'ndan uzaktır.

İşte Mirac'ın uzun mesafesiyle.. [1]وَنَحْنُ أَقْرَبُ إِلَيْهِ مِنْ حَبْلِ الْوَرِيدِ 'in ifade ettiği mesafesizliğin sırrıyla.. hem Resûl-i Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselâm)* gitmesinde çok mesafeyi tayyederek gitmesi ve ân-ı vâhidde yerine gelmesi sırrı, bundan ileri geliyor.

Resûl-i Ekrem'in (aleyhissalâtü vesselâm) Mirac'ı, O'nun seyr u sülûküdür, O'nun unvan-ı velâyetidir. Ehl-i velâyet nasıl ki seyr u sülûk-u ruhanî ile, kırk günden tâ kırk seneye kadar bir terakki ile, derecât-ı imaniyenin hakkalyakîn derecesine çıkıyor. *Öyle de bütün evliyanın sultanı olan Resûl-i Ekrem (aleyhissalâtü vesselâm); değil yalnız kalbi ve ruhu ile, belki hem cismiyle, hem havâssıyla, hem letâifiyle, kırk seneye mukabil kırk dakikada, velâyetinin keramet-i kübrâsı olan Mirac'ı ile bir cadde-i kübrâ açarak, hakâik-i imaniyenin en yüksek mertebelerine gitmiş.. Miraç merdiveniyle Arş'a çıkmış.. "Kâb-ı Kavseyn" makamında, hakâik-i imaniyenin en büyüğü olan iman-ı billâh ve iman-ı bi'l-âhireti aynelyakîn gözüyle müşâhede etmiş.. cennete girmiş, saadet-i ebediyeyi görmüş.. o Mirac'ın kapısıyla açtığı cadde-i kübrâyı açık bırakmış.* Bütün evliya-yı ümmeti, seyr u sülûk ile –derecelerine göre– ruhanî ve kalbî bir tarzda o Mirac'ın gölgesi içinde gidiyorlar.

Beşinci Nükte

Mevlid-i Nebevî ile Miraciye'nin okunması, gayet nâfî ve güzel âdettir ve müstahsen bir âdet-i İslâmiye'dir. Belki hayat-ı içtimaiye-i İslâmiye'nin, gayet latîf ve parlak ve tatlı bir medar-ı sohbetidir. Belki hakâik-i imaniyenin ihtarı için, en hoş ve şirin bir derstir. Belki imanın envârını ve muhabbetullah ve aşk-ı nebevîyi göstermeye ve tahrike en müheyyiç ve müessir bir vâsıtadır. Cenâb-ı Hak bu âdeti ebede kadar devam ettirsin ve Süleyman Efendi gibi mevlid yazanlara Cenâb-ı Hak rahmet etsin, yerlerini Cennetü'l-Firdevs yapsın, âmîn!..

---

[1] "Biz ona şahdamarından daha yakınız." (Kaf sûresi, 50/16).

Hâtime

Madem şu kâinatın Hâlık'ı, her nevde bir ferd-i mümtaz ve mükemmel ve câmî halkedip, o nev'in medar-ı fahri ve kemâli yapar:

• *Elbette esmâsındaki ism-i âzam tecellîsiyle, bütün kâinata nisbeten mümtaz ve mükemmel bir ferdi halkedecek.*

• *Esmâsında bir ism-i âzam olduğu gibi,*[1] *masnûâtında da bir ferd-i ekmel bulunacak ve kâinata münteşir kemâlâtı o fertte cemedip, kendine medar-ı nazar edecek.*

• *O fert, her hâlde zîhayattan olacaktır. Çünkü envâ-ı kâinatın en mükemmeli zîhayattır.*

• *Ve her hâlde zîhayat içinde o fert, zîşuurdan olacaktır. Çünkü zîhayatın envâı içinde en mükemmeli zîşuurdur.*

• *Ve her hâlde o ferd-i ferîd, insandan olacaktır. Çünkü zîşuur içinde hadsiz terakkiyâta müstaid, insandır.*

• *Ve insanlar içinde her hâlde o fert, Muhammed (aleyhissalâtü vesselâm) olacaktır. Çünkü zaman-ı Âdem'den şimdiye kadar hiçbir tarih, O'nun gibi bir ferdi gösteremiyor ve gösteremez.*

Zira o Zât, küre-i arzın yarısını ve nev-i beşerin beşten birisini, saltanat-ı mâneviyesi altına alarak, bin üç yüz elli sene kemâl-i haşmetle saltanat-ı mâneviyesini devam ettirip, bütün ehl-i kemâle, bütün envâ-ı hakâikte bir "üstad-ı küll" hükmüne geçmiş. Dost ve düşmanın ittifakıyla, ahlâk-ı hasenenin en yüksek derecesine sahip olmuş. Bidayet-i emrinde, tek başıyla bütün dünyaya meydan okumuş. Her dakikada yüz milyondan ziyade insanların vird-i zebânı olan Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan'ı göstermiş bir Zât, elbette o ferd-i mümtazdır, O'ndan başkası olamaz. Bu âlemin hem çekirdeği, hem meyvesi O'dur.

عَلَيْهِ وَعَلٰى اٰلِهٖ وَصَحْبِهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ بِعَدَدِ أَنْوَاعِ الْكَائِنَاتِ وَمَوْجُودَاتِهَا[2]

İşte böyle bir Zât'ın mevlid ve miracını dinlemek.. yani terakkiyâtının mebde ve müntehâsını işitmek.. yani tarihçe-i hayat-ı mâneviyesini bilmek, o Zât'ı kendine reis ve seyyid ve imam ve şefî' telâkki eden

---

1 Tirmizî, *deavât* 63; Ebû Dâvûd, *vitr* 23; Nesâî, *sehv* 58; İbni Mâce, *duâ* 9.

2 O'na, âl ve ashabına kâinattaki âlemlerin ve varlıkların sayısınca salât ve selâm olsun.

müminlere ne kadar zevkli, fahirli, nurlu, neşeli, hayırlı bir müsamere-i ulviye-i diniye olduğunu anla!..

Yâ Rab! Habib-i Ekrem (aleyhissalâtü vesselâm) hürmetine ve ism-i âzam hakkına, şu risaleyi neşredenlerin ve rüfekâsının kalblerini, envâr-ı imaniyeye mazhar.. ve kalemlerini esrar-ı Kur'âniye'ye nâşir eyle.. ve onlara sırat-ı müstakîmde istikâmet ver, âmîn…

سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَآ إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَاۖ إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ[1]

اَلْبَاقِي هُوَ الْبَاقِي[2]

Said Nursî

Yirmi Beşinci Mektup

Telif edilmemiştir.

---

1 "Sübhansın yâ Rab! Senin bize bildirdiğinden başka ne bilebiliriz ki? Her şeyi hakkıyla bilen, her şeyi hikmetle yapan sensin." (Bakara sûresi, 2/32)

2 Kendinden başka her şeyin fâni olduğu gerçek Bâkî, Allah'tır.

Yirmi Altıncı Mektup

Şu Yirmi Altıncı Mektup, birbiriyle münasebeti az Dört Mebhas'tır.

Birinci Mebhas

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1] ، وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ[2]

بِسْـــمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَإِمَّا يَنْزَغَنَّكَ مِنَ الشَّيْطَانِ نَزْغٌ فَاسْتَعِذْ بِاللهِ ۚ إِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ[3]

Hüccetü'l-Kur'ân ale'ş-Şeytan ve Hizbihî

İblisi ilzam, şeytanı ifham, ehl-i tuğyanı iskat eden Birinci Mebhas; bîtarafâne muhakeme içinde şeytanın müthiş bir desisesini kat'î bir surette reddeden bir vâkıadır. O vâkıanın mücmel bir kısmını on sene evvel Lemeât'ta yazmıştım, şöyle ki:

Bu risalenin telifinden on bir sene evvel Ramazan-ı Şerif'te İstanbul'da, Bayezid Câmi-i Şerifi'nde hâfızları dinliyordum. Birden şahsını görmedim, fakat mânevî bir ses işittim gibi bana geldi. Zihnimi kendine çevirdi. Hayalen dinledim. Baktım ki, bana der:

– "Sen, Kur'ân'ı pek âlî, çok parlak görüyorsun. Bîtarafâne muhakeme et, öyle bak. Yani bir beşer kelâmı farzet, bak. Acaba o meziyetleri, o zînetleri görecek misin?"

Hakikaten ben de ona aldandım. Beşer kelâmı farzedip, öyle baktım. Gördüm ki, nasıl Bayezid'in elektrik düğmesi çevrilip söndürülünce ortalık

---

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

2 "Hiç bir şey yoktur ki, O'nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor bulunmasın." (İsrâ sûresi, 17/44)

3 "Eğer şeytandan gelen bir vesvese seni dürterse hemen Allah'a sığın! Çünkü O, her şeyi işitir, her şeyi mükemmel tarzda bilir." (A'râf sûresi, 7/200; Fussilet sûresi, 41/36).

karanlığa düşer. Öyle de o farz ile Kur'ân'ın parlak ışıkları gizlenmeye başladı. O vakit anladım ki, benim ile konuşan şeytandır. Beni vartaya yuvarlandırıyor. Kur'ân'dan istimdad ettim. Birden bir nur kalbime geldi. Müdafaaya kat'î bir kuvvet verdi. O vakit şöylece şeytana karşı münâzara başladı. Dedim:

– "Ey şeytan! Bîtarafâne muhakeme, iki taraf ortasında bir vaziyettir. Hâlbuki hem senin, hem insandaki senin şâkirtlerinin dediği bîtarafâne muhakeme ise, taraf-ı muhalifi iltizamdır. Bîtaraflık değildir, muvakkaten bir dinsizliktir. Çünkü Kur'ân'a kelâm-ı beşer diye bakmak ve öyle muhakeme etmek, şıkk-ı muhalifi esas tutmaktır. Bâtılı iltizamdır, bîtarafâne değildir. Belki, bâtıla tarafgirliktir."

Şeytan dedi ki:

– "Öyle ise ne Allah'ın kelâmı, ne de beşer kelâmı deme. Ortada farzet, bak."

Ben dedim:

– "O da olamaz. Çünkü münâzaun fîh bir mal bulunsa, eğer iki müddeî birbirine yakın ise ve kurbiyet-i mekân varsa; o vakit o mal, ikisinden başka birinin elinde veya ikisinin elleri yetişecek bir surette bir yere bırakılacak. Hangisi isbat etse o alır. Eğer o iki müddeî birbirinden gayet uzak; biri maşrıkta, biri mağripte ise o vakit kaideten sahibü'l-yed kim ise onun elinde bırakılacaktır. Çünkü ortada bırakmak kabil değildir.[1]

İşte Kur'ân, kıymettar bir maldır. Beşer kelâmı, Cenâb-ı Hakk'ın kelâmından ne kadar uzaksa; o iki taraf o kadar, belki hadsiz birbirinden uzaktır. İşte, serâdan Süreyya'ya kadar birbirinden uzak o iki taraf ortasında bırakmak mümkün değildir. Hem ortası yoktur. Çünkü vücûd ve adem gibi ve nakızeyn gibi iki zıttırlar. Ortası olamaz. Öyle ise Kur'ân için sahibü'l-yed, taraf-ı ilâhîdir. Öyle ise O'nun elinde kabul edilip, öylece delâil-i isbata bakılacak. Eğer öteki taraf onun Kelâmullah olduğuna dair bütün burhanları birer birer çürütse, elini ona uzatabilir. Yoksa uzatamaz. *Heyhat! Binler berâhin-i kat'iyenin mıhlarıyla Arş-ı Âzam'a çakılan bu muazzam pırlantayı, hangi el bütün o mıhları söküp, o direkleri kesip onu düşürebilir?*

İşte ey şeytan! Senin rağmına ehl-i hak ve insaf bu suretteki hakikatli muhakeme ile muhakeme ederler. Hatta en küçük bir delilde dahi Kur'ân'a

---

1 Bkz.: es-Serahsî, *el-Mebsût* 11/8; el-Kâsânî, *Bedâiu's-sanâi'* 6/202; el-Merğînânî, *el-Hidâye* 2/177.

karşı imanlarını ziyadeleştirirler.[1] Senin ve şâkirtlerinin gösterdiği yol ise, –bir kere– beşer kelâmı farzedilse, yani Arş'a bağlanan o muazzam pırlanta yere atılsa, bütün mıhların kuvvetinde ve çok burhanların metânetinde birtek burhan lâzım ki, onu yerden kaldırıp arş-ı mânevîye çaksın. Tâ küfrün zulümâtından kurtulup, imanın envârına erişsin. Hâlbuki buna muvaffak olmak pek güçtür. Onun için senin desisen ile şu zamanda, bîtarafâne muhakeme sureti altında çokları imanını kaybediyorlar."

Şeytan döndü ve dedi:

– "Kur'ân beşer kelâmına benziyor, onların muhâveresi tarzındadır. Demek, beşer kelâmıdır. Eğer Allah'ın kelâmı olsa, O'na yakışacak, her cihetçe hârikulâde bir tarzı olacaktı. O'nun sanatı nasıl beşer sanatına benzemiyor, kelâmı da benzememeli?"

Cevaben dedim:

– "Nasıl ki Peygamberimiz *(aleyhissalâtü vesselâm)*, mucizâtından ve hasâisinden başka, ef'âl ve ahvâl ve etvârında beşeriyette kalıp, beşer gibi âdet-i ilâhiyeye ve evâmir-i tekviniyesine münkad ve mutî olmuş. O da soğuk çeker, elem çeker ve hâkezâ... Her bir ahvâl ve etvarında hârikulâde bir vaziyet verilmemiş. Tâ ki ümmetine ef'âliyle imam olsun, etvarıyla rehber olsun, umum harekâtıyla ders versin. Eğer her etvarında hârikulâde olsa idi, bizzât her cihetçe imam olamazdı. Herkese mürşid-i mutlak olamazdı. Bütün ahvâliyle "rahmeten li'l-âlemîn"[2] olamazdı.

Aynen öyle de Kur'ân-ı Hakîm, ehl-i şuura imamdır.. cin ve inse mürşiddir.. ehl-i kemâle rehberdir.. ehl-i hakikate muallimdir.[3] *Öyle ise beşerin muhaverâtı ve üslûbu tarzında olmak, zarurî ve kat'îdir. Çünkü cin ve ins; münâcâtını ondan alıyor.. duasını ondan öğreniyor.. mesâilini onun lisanıyla zikrediyor.. edeb-i muâşeretini ondan taallüm ediyor ve hâkezâ.. herkes onu merci yapıyor…*

Öyle ise, eğer Hazreti Mûsâ'nın *(aleyhisselâm)* Tûr-u Sîna'da işittiği Kelâmullah[4] tarzında olsa idi; beşer bunu dinlemekte, işitmekte tahammül edemezdi ve merci edemezdi. Hazreti Mûsâ gibi bir ulü'l-azm, ancak birkaç kelâmı işitmeye tahammül etmiştir. Mûsâ *(aleyhisselâm)* demiş:

---

1 Bkz.: Enfâl sûresi, 8/2; Tevbe sûresi, 9/124.

2 Bkz.: Enbiyâ sûresi, 21/107.

3 Bkz.: Dârimî, *mukaddime* 57; el-Beyhakî, *Şuabü'l-îmân* 2/398.

4 Hazreti Musa'nın (aleyhisselâm) Cenâb-ı Hak'la Tûr-u Sîna'da konuşmasıyla alâkalı âyetler için bkz.: Nisâ sûresi, 4/164; A'râf sûresi, 7/143.

أَهٰكَذَا كَلَامُكَ؟ Cevap olarak Allah Teâlâ şöyle buyurmuş:

لِي قُوَّةُ جَمِيعِ الْأَلْسِنَةِ[1]

Şeytan döndü, yine dedi ki: "Kur'ân'ın mesâili gibi çok zâtlar, o çeşit mesâili din nâmına söylüyorlar. Onun için bir beşer, din nâmına böyle bir şey yapmak mümkün değil mi?"

Cevaben –Kur'ân'ın nuruyla– dedim ki:

Evvelâ: Dindar bir adam, din muhabbeti için "Hak böyledir, hakikat budur, Allah'ın emri böyledir." der. Yoksa, Allah'ı kendi keyfine konuşturmaz. Hadsiz derecede haddinden tecavüz edip, Allah'ın taklidini yapıp, onun yerinde konuşmaz. فَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ كَذَبَ عَلَى اللهِ[2] düsturundan titrer.

Ve **sâniyen**: Bir beşer kendi başına böyle yapması ve muvaffak olması hiçbir cihetle mümkün değildir. Belki, yüz derece muhâldir. Çünkü birbirine yakın zâtlar birbirini taklit edebilirler. Bir cinsten olanlar, birbirinin suretine girebilirler. Mertebece birbirine yakın olanlar, birbirinin makamlarını taklit edebilirler. Muvakkaten insanları iğfal ederler. Fakat dâimî iğfal edemezler. Çünkü ehl-i dikkat nazarında –alâküllihâl– etvar ve ahvâli içindeki tasannuâtlar ve tekellüfâtlar sahtekârlığını gösterecek, hilesi devam etmeyecek. Eğer sahtekârlıkla taklide çalışan, ötekinden gayet uzaksa; meselâ âdi bir adam, İbni Sina gibi bir dâhiyi ilimde taklit etmek istese.. ve bir çoban bir padişahın vaziyetini takınsa elbette hiç kimseyi aldatamayacak, belki kendi maskara olacak. Her bir hâli bağıracak ki: "Bu sahtekârdır!.."

İşte –hâşâ, yüz bin defa hâşâ– Kur'ân, beşer kelâmı farzedildiği vakit; nasıl ki bir yıldız böceği, bin sene tekellüfsüz hakikî bir yıldız olarak rasat ehline görünsün? Hem bir sinek, bir sene tamamen tavus suretini tasannûsuz, temâşâ ehline göstersin? Hem sahtekâr, âmî bir nefer; namdar, âlî bir müşîrin tavrını takınsın, makamında otursun, çok zaman öyle kalsın, hilesini ihsas etmesin? Hem müfteri, yalancı itikatsız bir adam; müddet-i ömründe daima en sâdık, en emin, en mûtekid bir zâtın keyfiyetini ve vaziyetini, en müdakkik nazarlara karşı telâşsız göstersin, dâhilerin nazarında tasannûu saklansın?..

---

1 "Musa *(aleyhisselâm)*: 'Senin konuşman böyle midir?' diye sorunca, Cenâb-ı Hak: 'Bütün lisanların kuvveti benimdir.' buyurdu." (Bkz.: Ahmed İbni Hanbel, *er-Reddü ale'z-Zenâdika ve'l-Cehmiyye* s.36; Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliyâ* 6/210; et-Taberî, *Câmiu'l-beyân* 6/30).

2 "Uydurduğu yalanı Allah'a mâl eden kimseden daha zâlim biri olabilir mi?" (Zümer sûresi, 39/32).

Bu ise yüz derece muhâldir. Ona hiçbir zîakıl mümkün diyemez. Öyle de farzetmek, bedihî bir muhâli vaki farzetmek gibi bir hezeyandır.

Aynen öyle de Kur'ân'ı kelâm-ı beşer farzetmek, lâzım gelir ki; Âlem-i İslâm'ın semâsında bilmüşâhede pek parlak ve daima envâr-ı hakâiki neşreden bir yıldız-ı hakikat, belki bir şems-i kemâlât telâkki edilen "Kitab-ı Mübin"in mahiyeti, –hâşâ sümme hâşâ– bir yıldız böceği hükmünde tasannûcu bir beşerin hurâfâtlı bir düzmesi olsun.. ve en yakınında olanlar ve dikkatle ona bakanlar farkında bulunmasın ve onu daima âlî ve menba-ı hakâik bir yıldız bilsin. Bu ise yüz derece muhâl olmakla beraber, sen ey şeytan; yüz derece şeytanetinde ileri gitsen, buna imkân verdiremezsin! Bozulmamış hiçbir aklı kandıramazsın! Yalnız, mânen pek uzaktan baktırmakla aldatıyorsun. Yıldızı, yıldız böceği gibi küçük gösteriyorsun.

Sâlisen: Hem Kur'ân'ı beşer kelâmı farzetmek, lâzım gelir ki; âsârıyla, tesiratıyla, netâiciyle âlem-i insaniyetin bilmüşâhede en ruhlu ve hayat-feşan, en hakikatli ve saadet-resan, en cemiyetli ve mu'cizbeyan, âlî meziyetleriyle yaldızlı bir Furkan'ın gizli hakikati; –hâşâ– muâvenetsiz, ilimsiz birtek insanın fikrinin tasniâtı olsun.. ve yakınında onu temâşâ eden ve merakla dikkat eden büyük zekâlar, ulvî dehalar onda hiçbir zaman, hiçbir cihetle sahtekârlık ve tasannû eseri görmesin.. daima ciddiyeti, samimiyeti, ihlâsı bulsun! Bu ise, yüz derece muhâl olmakla beraber; bütün ahvâliyle, akvâliyle, harekâtıyla bütün hayatında emaneti, imanı, emniyeti, ihlâsı, ciddiyeti, istikâmeti gösteren ve ders veren ve sıddîkînleri yetiştiren en yüksek, en parlak, en âlî haslet telâkki edilen ve kabul edilen bir Zât'ı; en emniyetsiz, en ihlâssız, en itikatsız farzetmekle muzaaf bir muhâli vaki görmek gibi, şeytanı dahi utandıracak bir hezeyan-ı küfrîdir!..

Çünkü şu meselenin ortası yoktur. Zira farz-ı muhâl olarak Kur'ân Kelâmullah olmazsa, Arş'tan ferşe düşer gibi sukut eder, ortada kalmaz. Mecma-ı hakâik iken, menba-ı hurâfât olur. Ve o harika fermanı gösteren Zât, –hâşâ, sümme hâşâ– eğer Resûlullah olmazsa, âlâ-yı illiyyînden esfel-i safilîne sukut etmek ve menba-ı kemâlât derecesinden maden-i desâis makamına düşmek lâzım gelir, ortada kalamaz. Zira Allah nâmına iftira eden, yalan söyleyen en ednâ bir dereceye düşer. Bir sineği, dâimî bir surette tavus görmek.. ve tavusun büyük evsafını onda her vakit müşâhede etmek ne kadar muhâl ise, şu mesele de öyle muhâldir. Fıtraten akılsız, sarhoş bir divane lâzım ki, buna ihtimal versin!..

Râbian: Hem Kur'ân'ı kelâm-ı beşer farzetmek, lâzım gelir ki; benîâdemin en büyük ve muhteşem ordusu olan Ümmet-i Muhammediye'nin *(aleyhissalâtü vesselâm)* mukaddes bir kumandanı olan Kur'ân, bilmüşâhede kuvvetli kanunlarıyla, esaslı düsturlarıyla, nafiz emirleriyle o pek büyük orduyu, iki cihanı fethedecek bir derecede bir intizam verdiği ve bir inzibat altına aldığı ve maddî-mânevî techiz ettiği.. ve umum o efradın derecatına göre akıllarını tâlim ve kalblerini terbiye ve ruhlarını teshir ve vicdanlarını tathir ve âzâ ve cevârihlerini istimâl ve istihdam ettiği hâlde –hâşâ, yüz bin defa hâşâ– kuvvetsiz, kıymetsiz, asılsız bir düzme farzedip yüz derece muhâli kabul etmek lâzım gelmekle beraber; müddet-i hayatında ciddî harekâtıyla Hakk'ın kanunlarını benîâdeme ders veren.. ve samimî ef'âliyle hakikatin düsturlarını beşere tâlim eden.. ve hâlis ve mâkul akvâliyle istikâmetin ve saadetin usûllerini gösteren ve tesis eden.. ve bütün tarihçe-i hayatının şehâdetiyle Allah'ın azabından çok havf eden[1] ve herkesten ziyade Allah'ı bilen ve bildiren..[2] ve nev-i beşerin beşten birisine ve küre-i arzın yarısına bin üç yüz elli sene kemâl-i haşmet ile kumandanlık eden ve cihanı velveleye veren.. ve şöhret-şiâr şuûnâtıyla nev-i beşerin, belki kâinatın elhak medar-ı fahri olan bir Zât'ı; –hâşâ, yüz bin defa hâşâ– Allah'tan korkmaz ve bilmez ve yalandan çekinmez, haysiyetini tanımaz farzetmekle yüz derece muhâli birden irtikâp etmek lâzım gelir!..

Çünkü şu meselenin ortası yoktur. Zira farz-ı muhâl olarak Kur'ân, Kelâmullah olmazsa; Arş'tan düşse, ortada kalamaz. Belki yerde, yalancı birinin malı olduğunu kabul etmek lâzım gelir. Bu ise ey şeytan, yüz derece sen katmerli bir şeytan olsan, bozulmamış hiçbir aklı kandıramazsın ve çürümemiş hiçbir kalbi ikna edemezsin!.."

Şeytan döndü, dedi: "Nasıl kandıramam? Ekser insanlara ve insanın meşhur âkillerine Kur'ân'ı ve Muhammed'i inkâr ettirdim ve kandırdım."

Elcevap:

Evvelâ: Gayet uzak mesafeden bakılsa en büyük şey, en küçük şey gibi görünebilir.. bir yıldız, bir mum kadardır, denilebilir.

Sâniyen: Hem tebeî ve sathî bir nazarla bakılsa gayet muhâl bir şey, mümkün görünebilir. Bir zaman bir ihtiyar adam, Ramazan hilâlini görmek için semâya bakmış. Gözüne bir beyaz kıl inmiş. O kılı ay zannetmiş. Ayı gördüm demiş. İşte muhâldir ki; hilâl, o beyaz kıl olsun. Fakat kasden ve bizzât

---

1 Bkz.: Buhârî, *nikâh* 1; İbni Hibbân, *es-Sahîh* 2/20; et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* 9/25.

2 Bkz.: Buhârî, *îmân* 13, *edeb* 72; Müslim, *sıyâm* 79, *fezâil* 127, 128.

aya baktığı ve saçı tebeî ve dolayısıyla ve ikinci derecede göründüğü için o muhâli mümkün telâkki etmiş.

Sâlisen: Hem kabul etmemek başkadır, inkâr etmek başkadır. Adem-i kabul bir lâkaytlıktır, bir göz kapamaktır ve cahilâne bir hükümsüzlüktür. Bu surette çok muhâl şeyler, onun içinde gizlenebilir. Onun aklı onlarla uğraşmaz. Amma inkâr ise; o adem-i kabul değil, belki o kabul-ü ademdir, bir hükümdür. Onun aklı hareket etmeye mecburdur. O hâlde senin gibi bir şeytan onun aklını elinden alır, sonra inkârı ona yutturur.[1] Hem ey şeytan! Bâtılı hak ve muhâli mümkün gösteren gaflet ve dalâlet ve safsata ve inat ve mağlata ve mükâbere ve iğfal ve görenek gibi şeytanî desiselerle çok muhâlâtı intâc eden küfür ve inkârı, o bedbaht insan suretindeki hayvanlara yutturmuşsun!..

Râbian: Hem Kur'ân'ı kelâm-ı beşer farzetmek, lâzım gelir ki; âlem-i insaniyetin semâsında yıldızlar gibi parlayan asfiyalara, sıddîkînlere, aktâblara bilmüşâhede rehberlik eden.. ve bilbedâhe, mütemâdiyen hak ve hakkaniyeti, sıdk ve sadâkati, emn ve emaneti umum tabakât-ı ehl-i kemâle tâlim eden.. ve erkân-ı imaniyenin hakâikiyle ve erkân-ı İslâmiye'nin desâtiriyle iki cihanın saadetini temin eden.. ve bu icraatının şehâdetiyle bizzarure hâlis hak ve sâfi hakikat ve gayet doğru ve pek ciddî olmak lâzım gelen bir kitabı, kendi evsafının ve tesiratının ve envârının zıddıyla muttasıf tasavvur edip, –hâşâ, hâşâ– tasniât ve iftiralarının mecmuası nazarıyla bakmak, sofestâîleri ve şeytanları dahi utandıracak ve titretecek şenî bir hezeyan-ı küfrî olmakla beraber; izhar ettiği din ve şeriat-ı İslâmiye'nin şehâdetiyle.. ve müddet-i hayatında gösterdiği –bilittifak– fevkalâde takvasının ve hâlis ve safi ubûdiyetinin delâletiyle.. ve –bilittifak– kendinde görünen ahlâk-ı hasenesinin iktizasıyla..[2] ve yetiştirdiği bütün ehl-i hakikatin ve sahib-i kemâlâtın tasdikiyle en mûtekid, en metin, en emin, en sâdık bir Zât'ı, –hâşâ, sümme hâşâ, yüz bin kere hâşâ– itikatsız, en emniyetsiz, Allah'tan korkmaz, yalandan çekinmez bir vaziyette farzedip, muhâlâtın en çirkin ve menfur bir suretini ve dalâletin en zulümlü ve zulümâtlı bir tarzını irtikâp etmek lâzım gelir.

Elhâsıl: On Dokuzuncu Mektub'un On Sekizinci İşareti'nde denildiği gibi, nasıl kulaklı âmî tabakası i'câz-ı Kur'ân fehminde demiş: Kur'ân, bütün dinlediğim ve dünyada mevcud kitaplara kıyas edilse, hiçbirisine benzemiyor ve onların derecesinde değildir. Öyle ise, ya Kur'ân umumunun altındadır veya

---

1 Bkz.: Haşir sûresi, 59/16.

2 Bkz.: Kalem sûresi, 68/4; Müslim, *müsâfirîn* 139; Ebû Dâvûd, *tatavvu'* 26.

umumunun fevkinde bir derecesi vardır. Umumun altındaki şık ise –muhâl olmakla beraber– hiçbir düşman, hatta şeytan dahi diyemez ve kabul etmez. Öyle ise Kur'ân, umum kitapların fevkindedir. Öyle ise mucizedir.

Aynen öyle de, biz de ilm-i usûl ve fenn-i mantıkça sebr ve taksim denilen en kat'î hüccetle[1] deriz: Ey şeytan ve ey şeytanın şâkirtleri! Kur'ân, ya Arş-ı Âzam'dan ve ism-i âzamdan gelmiş bir kelâmullahtır.. veyahut –hâşâ sümme hâşâ, yüz bin kere hâşâ– yerde, Allah'tan korkmaz ve Allah'ı bilmez, itikatsız bir beşerin düzmesidir. Bu ise ey şeytan, sâbık hüccetlere karşı bunu sen diyemezsin ve diyemezdin ve diyemeyeceksin. Öyle ise bizzarure ve bilâ-şüphe Kur'ân, Hâlık-ı kâinatın kelâmıdır. Çünkü ortası yoktur ve muhâldir ve olamaz. Nasıl ki kat'î bir surette isbat ettik. Sen de gördün ve dinledin.

Hem Muhammed *(aleyhissalâtü vesselâm)*, ya Resûlullah'tır ve bütün resûllerin ekmeli ve bütün mahlûkatın efdalidir.. veyahut –hâşâ, yüz bin defa hâşâ– Allah'a iftira ettiği ve Allah'ı bilmediği ve azabına inanmadığı için itikatsız, esfel-i safilîne sukut etmiş bir beşer farzetmek[2](Hâşiye) lâzım gelir. Bu ise ey iblis, ne sen ve ne de güvendiğin Avrupa feylesofları ve Asya münafıkları bunu diyemezsiniz ve diyememişsiniz ve diyemeyeceksiniz ve dememişsiniz ve demeyeceksiniz. Çünkü bu şıkkı dinleyecek ve kabul edecek dünyada yoktur. Onun içindir ki, güvendiğin o feylesofların en müfsidleri ve o münafıklarının en vicdansızları dahi diyorlar ki: "Muhammed-i Arabî *(aleyhissalâtü vesselâm)* çok akıllı idi ve çok güzel ahlâklı idi." Madem şu mesele iki şıkka münhasırdır ve madem ikinci şık muhâldir ve hiçbir kimse buna sahip çıkmıyor ve madem kat'î hüccetlerle isbat ettik ki, ortası yoktur. Elbette ve bizzarure –senin ve hizbü'ş-şeytanın rağmına olarak– bilbedâhe ve bihakkalyakîn, Muhammed-i Arabî *(aleyhissalâtü vesselâm)* Resûlullah'tır ve bütün Resûllerin ekmelidir, bütün mahlûkatın efdalidir."

عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ بِعَدَدِ الْمَلَكِ وَالْإِنْسِ وَالْجَانِّ[3]

---

1 Bkz.: el-Cüveynî, *el-Burhân* 2/534, 535; er-Râzî, *el-Mahsûl* 5/299.

2 (Hâşiye) Kur'ân-ı Hakîm, kâfirlerin küfriyatlarını ve galiz tâbiratlarını ibtal etmek için zikrettiğine istinaden; ehl-i dalâletin fikr-i küfrîlerinin bütün bütün muhâliyetini ve bütün bütün çürüklüğünü göstermek için şu tâbiratı, farz-ı muhâl suretinde titreyerek kullanmaya mecbur oldum.

3 Meleklerin, insanların ve cinlerin sayısınca O'na salât ve selâm olsun.

Şeytanın İkinci, Küçük Bir İtirazı

Sûre-i [1]﴿قٓ وَالْقُرْاٰنِ الْمَجِيدِ﴾'i okurken,

مَا يَلْفِظُ مِنْ قَوْلٍ إِلَّا لَدَيْهِ رَقِيبٌ عَتِيدٌ۞وَجَاءَتْ سَكْرَةُ الْمَوْتِ بِالْحَقِّ ذٰلِكَ مَا كُنْتَ مِنْهُ تَحِيدُ۞وَنُفِخَ فِي الصُّورِ ذٰلِكَ يَوْمُ الْوَعِيدِ۞وَجَاءَتْ كُلُّ نَفْسٍ مَعَهَا سَائِقٌ وَشَهِيدٌ۞ لَقَدْ كُنْتَ فِي غَفْلَةٍ مِنْ هٰذَا فَكَشَفْنَا عَنْكَ غِطَاءَكَ فَبَصَرُكَ الْيَوْمَ حَدِيدٌ۞ وَقَالَ قَرِينُهُ هٰذَا مَا لَدَيَّ عَتِيدٌ۞أَلْقِيَا فِي جَهَنَّمَ كُلَّ كَفَّارٍ عَنِيدٍ[2]

Şu âyetleri okurken şeytan dedi ki:

– "Kur'ân'ın en mühim fesâhatini, siz onun selâsetinde ve vuzuhunda buluyorsunuz. Hâlbuki şu âyette nereden nereye atlıyor! Sekerattan, tâ kıyâmete atlıyor. Nefh-i surdan, muhasebenin hitâmına intikal ediyor ve ondan cehenneme idhali zikrediyor. Bu acîb atlamaklar içinde hangi selâset kalır? Kur'ân'ın ekser yerlerinde böyle birbirinden uzak meseleleri birleştiriyor. Böyle münasebetsiz vaziyetle selâset, fesâhat nerede kalır?"

Elcevap:

– "Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyân'ın esas-ı i'câzının en mühimlerinden, belâgatından sonra îcazıdır. Îcaz, i'câz-ı Kur'ân'ın en metin ve en mühim bir esasıdır. Kur'ân-ı Hakîm'de şu mucizâne îcaz o kadar çoktur ve o kadar güzeldir ki; ehl-i tedkik, karşısında hayrettedirler.

♦Meselâ:

وَقِيلَ يَا أَرْضُ ابْلَعِي مَاءَكِ وَيَا سَمَاءُ أَقْلِعِي وَغِيضَ الْمَاءُ وَقُضِيَ الْأَمْرُ وَاسْتَوَتْ عَلَى الْجُودِيِّ وَقِيلَ بُعْدًا لِلْقَوْمِ الظَّالِمِينَ[3]

---

1 "Kâf. Şanlı şerefli Kur'ân hakkı için." (Kaf sûresi, 50/1).

2 "Ağzından çıkan bir tek söz olmaz ki yanında, bu iş için hazırlanmış gözcü olmasın, onun söylediğini ve yaptığını kaydetmiş olmasın. Vakti geldiğinde ölüm sekeratı başlayınca, can çekiştiği sırada insana 'İşte!' denir, 'senin en çok nefret edip kaçtığın şey!' Sûra üfürülür kalk borusu çalar. İşte bu da tehdit edilen azabın günüdür. O gün herkes beraberinde bir muhafız, bir de şahit olarak Yüce Divana gelir. Allah ona buyurur: 'Sen bundan gaflet içindeydin. İşte gözünün önünden perdeyi kaldırdık, şimdi artık gözün pek keskindir!' Yanındaki arkadaşı 'İşte!' der, 'onun defteri! Her ne yapmışsa, burada yazılı!' Allah muhafızla şahide veya cehennem görevlisi iki meleğe: 'Atın!' buyuracak, 'atın cehenneme her nankör, inatçı kâfiri." (Kaf sûresi, 50/18-24)

3 "(Kâfirler boğulduktan sonra yerle göğe:) 'Ey yeryüzü! Vazifen bitti; suyunu yut. Ey semâ! İhtiyaç kalmadı; yağmuru kes' diye emir buyuruldu. Su çekildi, iş bitirildi ve gemi Cudi üzerinde yerleşti ve 'Kahrolsun o zâlimler!' denildi." (Hûd sûresi, 11/44).

Kısa, birkaç cümleyle tufan hâdise-i azîmesini netâiciyle öyle îcazkârâne ve mucizâne beyan ediyor ki; çok ehl-i belâgatı, belâgatına secde ettirmiş.[1]

♦Hem meselâ:

كَذَّبَتْ ثَمُودُ بِطَغْوٰيهَا ۞ إِذِ انْبَعَثَ أَشْقٰيهَا ۞ فَقَالَ لَهُمْ رَسُولُ اللّٰهِ نَاقَةَ اللّٰهِ وَسُقْيٰيهَا ۞
فَكَذَّبُوهُ فَعَقَرُوهَا فَدَمْدَمَ عَلَيْهِمْ رَبُّهُمْ بِذَنْبِهِمْ فَسَوّٰيهَا ۞ وَلَا يَخَافُ عُقْبٰيهَا[2]

İşte Kavm-i Semûd'un acîb ve mühim hâdisâtını ve netâicini ve sû-i âkıbetlerini böyle kısa, birkaç cümle ile îcaz içinde bir i'câz ile selâsetli ve vuzuhlu ve fehmi ihlâl etmez bir tarzda beyan ediyor.

♦Hem meselâ:

وَذَا النُّونِ إِذْ ذَهَبَ مُغَاضِبًا فَظَنَّ أَنْ لَنْ نَقْدِرَ عَلَيْهِ فَنَادٰى فِي الظُّلُمَاتِ
أَنْ لَا إِلٰهَ إِلَّا أَنْتَ سُبْحَانَكَ إِنِّي كُنْتُ مِنَ الظَّالِمِينَ[3]

İşte فَنَادٰى فِي الظُّلُمَاتِ[5] cümlesinden أَنْ لَنْ نَقْدِرَ عَلَيْهِ[4] cümlesine kadar çok cümleler matvîdir, o mezkûr olmayan cümleler fehmi ihlâl etmiyor, selâsete zarar vermiyor. Hazreti Yunus'un *(aleyhisselâm)* kıssasından mühim esasları zikreder, mütebâkisini akla havale eder.

♦Hem meselâ Sûre-i Yusuf'ta فَأَرْسِلُونِ[6] kelimesinden يُوسُفُ أَيُّهَا الصِّدِّيقُ[7] ortasında yedi-sekiz cümle, îcaz ile tayyedilmiş; hiç fehmi ihlâl etmiyor, selâsetine zarar vermiyor. Bu çeşit mucizâne îcazlar, Kur'ân'da pek çoktur... hem pek güzeldir.

---

1 Bkz.: es-Suyûtî, *el-İtkân* 2/149; el-Âlûsî, *Rûhu'l-meânî* 14/86.

2 "Azgınlığı yüzünden Semûd halkı Resûllerinin bildirdiği gerçekleri yalan saydı. Bir ara onların en azılı olanları öne atıldığında, bu yalanlamaları iyice şiddetlendi. Peygamberleri ise kendilerine: 'Mucizevî olarak verilen Allah'ın devesini ve onun su içme sırasını gözetin, ona dokunmayın!' dedi. Fakat onlar o Peygamberi yalancı sayıp deveyi kestiler. Allah da böylesi suç ve isyanları sebebiyle azap indirdi, onları yerle bir etti. Bunun sonucundan da asla endişe etmedi." (Şems sûresi, 91/11-15).

3 "Önderler içinde Zünnûn'u da an. O, (inkârda direten ve uyarılardan hiç etkilenmeyen halkına) kızarak onları terk etmişti. Bizim hiçbir zaman kendisini sıkıştırmayacağımıza inanıyordu. Sonra, (düştüğü balığın karnının, gecenin ve denizin, bir de bulunduğu halin) karanlıkları içinde, "Sen'den başka ilâh yoktur. Sen, her türlü kusurdan, eksiklikten, eşi-ortağı bulunmaktan mutlak münezzehsin. Ben, gerçekten kendine yazık edenlerden oldum!" diye yakardı." (Enbiyâ sûresi, 21/87).

4 "Bizim hiçbir zaman kendisini sıkıştırmayacağımıza (inanıyordu)." (Enbiyâ sûresi, 21/87).

5 "Sonra karanlıklar içinde şöyle yakarmıştı." (Enbiyâ sûresi, 21/87).

6 "Beni Yusuf'a gönderin." (Yûsuf sûresi, 12/45).

7 "Ey Yusuf, ey doğru sözlü kişi." (Yûsuf sûresi, 12/46).

Amma Sûre-i Kaf'ın âyeti ise, ondaki îcaz pek acîb ve mucizânedir. Çünkü kâfirin pek müthiş ve çok uzun ve bir günü elli bin sene olan istikbaline..[1] ve o istikbalin dehşetli inkılâbâtında kâfirin başına gelecek elîm ve mühim hâdisâta birer birer parmak basıyor, şimşek gibi fikri onlar üstünde gezdiriyor. O pek çok uzun zamanı, hazır bir sayfa gibi nazara gösterir. Zikredilmeyen hâdisâtı, hayale havale edip ulvî bir selâsetle beyan eder.

وَإِذَا قُرِئَ الْقُرْاٰنُ فَاسْتَمِعُوا لَهُ وَأَنْصِتُوا لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ[2] İşte ey şeytan, şimdi bir sözün daha varsa söyle!"

Şeytan der: "Bunlara karşı gelemem, müdafaa edemem. Fakat çok ahmaklar var, beni dinliyorlar.. ve insan suretinde çok şeytanlar var, bana yardım ediyorlar.. ve feylesoflardan çok firavunlar var, enâniyetlerini okşayan meseleleri benden ders alıyorlar; senin bu gibi Sözler'in neşrine set çekerler. Bunun için sana teslim-i silâh etmem."

سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَآ إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَاۜ إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ[3]

---

1 Âhiretin bir gününün dünyanın bir gününe nisbeten çok uzun olacağına dair bkz.: Secde sûresi, 32/5; Meâric sûresi, 70/4.

2 "Öyle ise, Kur'ân okunduğunda hemen ona kulak verin, susup dinleyin ki merhamete nâil olasınız." (A'râf sûresi, 7/204).

3 "Sübhansın yâ Rab! Senin bize bildirdiğinden başka ne bilebiliriz ki? Her şeyi hakkıyla bilen, her şeyi hikmetle yapan sensin." (Bakara sûresi, 2/32)

İkinci Mebhas

Şu Mebhas, bana dâimî hizmet edenlerin, ahlâkımda gördükleri acîb ihtilâftan gelen hayretlerine karşı, hem iki talebemin benim hakkımda haddimden fazla hüsn-ü zanlarını tâdil etmek için yazılmıştır.

Ben görüyorum ki; Kur'ân-ı Hakîm'in hakâikine ait bazı kemâlât, o hakâike dellâllık eden vâsıtalara veriliyor. Şu ise yanlıştır. Çünkü me'hazın kudsiyeti, çok burhanlar kuvvetinde tesirât gösteriyor; onun ile ahkâmı, umuma kabul ettiriyor. Ne vakit dellâl ve vekil gölge etse, yani onlara teveccüh edilse, o me'hazdaki kudsiyetin tesiri kaybolur. Bu sır içindir ki, bana karşı haddimden çok fazla teveccüh gösteren kardeşlerime bir hakikati beyan edeceğim. Şöyle ki:

Bir insanın müteaddit şahsiyeti olabilir. O şahsiyetler ayrı ayrı ahlâkı gösteriyorlar. Meselâ büyük bir memurun, memuriyet makamında bulunduğu vakit bir şahsiyeti var ki; vakar iktiza ediyor, makamın izzetini muhafaza edecek etvar istiyor. Meselâ her ziyaretçi için tevazu göstermek tezellüldür, makamı tenzildir. Fakat kendi hânesindeki şahsiyeti, makamın aksiyle bazı ahlâkı istiyor ki, ne kadar tevazu etse iyidir. Az bir vakar gösterse, tekebbür olur ve hâkezâ...

Demek bir insanın vazifesi itibarıyla bir şahsiyeti bulunur ki, hakikî şahsiyetiyle çok noktalarda muhalif düşer. Eğer o vazife sahibi, o vazifeye hakikî lâyıksa ve tam müstaid ise, o iki şahsiyeti birbirine yakın olur. Eğer müstaid değilse, meselâ bir nefer bir müşîr makamında oturtulsa, o iki şahsiyet birbirinden uzak düşer; o neferin şahsî, âdi, küçük hasletleri; makamın iktiza ettiği âlî, yüksek ahlâkla kabil-i telif olamıyor.

İşte bu bîçâre kardeşinizde üç şahsiyet var. Birbirinden çok uzak, hem de pek çok uzaktırlar.

Birincisi: Kur'ân-ı Hakîm'in hazine-i âlîsinin dellâlı cihetindeki muvakkat, sırf Kur'ân'a ait bir şahsiyetim var. O dellâllığın iktiza ettiği pek yüksek ahlâk var ki, o ahlâk benim değil, ben sahip değilim. Belki o makamın ve o vazifenin iktiza ettiği seciyelerdir. Bende bu neviden ne görseniz benim değil, onunla bana bakmayınız, o makamındır.

İkinci Şahsiyet: Ubûdiyet vaktinde, dergâh-ı ilâhîye müteveccih olduğum vakit, Cenâb-ı Hakk'ın ihsanıyla bir şahsiyet veriliyor ki; o şahsiyet, bazı

âsârı gösteriyor. O âsâr, mana-yı ubûdiyetin esası olan "*kusurunu bilmek, fakr ve aczini anlamak, tezellül ile dergâh-ı ilâhîye iltica etmek*" noktalarından geliyor ki; o şahsiyetle kendimi herkesten ziyade bedbaht, âciz, fakir ve kusurlu görüyorum. Bütün dünya beni medh ü senâ etse beni inandıramaz ki, ben iyiyim ve sahib-i kemâlim.

Üçüncüsü: Hakikî şahsiyetim, yani Eski Said'in bozması bir şahsiyetim var ki, o da Eski Said'den irsiyet kalma bazı damarlardır. Bazen riyaya, hubb-u câha bir arzu bulunuyor. Hem asil bir hânedandan olmadığımdan, hısset derecesinde bir iktisat ile düşkün ve pest ahlâklar görünüyor.

Ey kardeşler! Sizi bütün bütün kaçırmamak için bu şahsiyetimin gizli, çok fenalıklarını ve sû-i hâllerini söylemeyeceğim. İşte kardeşlerim, ben müstaid ve makam sahibi olmadığım için şu şahsiyetim, dellâllık ve ubûdiyet vazifelerindeki ahlâktan ve âsârdan çok uzaktır.

Hem دَادِ حَقْ رَا قَابِلِيَّتْ شَرْط نِيسْتْ[1] kaidesince *Cenâb-ı Hak, merhamet-kârâne, kudretini benim hakkımda böyle göstermiş ki; en ednâ bir nefer gibi bu şahsiyetimi, en âlâ bir makam-ı müşîriyet hükmünde olan hizmet-i esrar-ı Kur'âniye'de istihdam ediyor. Yüz binler şükür olsun! Nefis cümleden süflî, vazife cümleden âlâ…*

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ هٰذَا مِنْ فَضْلِ رَبِّي[2]

1 Allah, lutfederken şahsın kabiliyetine bakmaz.

2 Allah'a hamdolsun; bu Rabbimin ihsanıdır.

Üçüncü Mebhas

بِسْـــمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّا خَلَقْنَاكُمْ مِنْ ذَكَرٍ وَأُنْثٰى وَجَعَلْنَاكُمْ شُعُوبًا وَقَبَائِلَ لِتَعَارَفُوا[1]

لِتَعَارَفُوا مُنَاسَبَاتِ الْحَيَاةِ الْإِجْتِمَاعِيَّةِ فَتَعَاوَنُوا عَلَيْهَا لَا لِتَنَاكَرُوا فَتَخَاصَمُوا ,Yani
Yani, "Sizi tâife tâife, millet millet, kabile kabile yaratmışım, tâ birbirinizi tanımalısınız ve birbirinizdeki hayat-ı içtimaiyeye ait münasebetlerinizi bilesiniz, birbirinize muâvenet edesiniz. Yoksa sizi kabile kabile yaptım ki; yekdiğerinize karşı inkârla yabanî bakasınız, husumet ve adâvet edesiniz değildir!"

Şu mebhas yedi meseledir.

Birinci Mesele

Şu âyet-i kerîmenin ifade ettiği hakikat-i âliye hayat-ı içtimaiyeye ait olduğu için, hayat-ı içtimaiyeden çekilmek isteyen Yeni Said lisanıyla değil, belki *İslâm'ın hayat-ı içtimaiyesiyle münasebettar olan Eski Said* lisanıyla, Kur'ân-ı Azîmüşşân'a bir hizmet maksadıyla ve haksız hücumlara bir siper teşkil etmek fikriyle yazmaya mecbur oldum.

İkinci Mesele

Şu âyet-i kerîmenin işaret ettiği teârüf ve teâvün düsturunun beyanı için deriz ki; nasıl ki bir ordu fırkalara, fırkalar alaylara, alaylar taburlara, bölüklere, tâ takımlara kadar tefrik edilir. Tâ ki, her neferin muhtelif ve müteaddit münasebâtı ve o münasebâta göre vazifeleri tanınsın, bilinsin; tâ o ordunun efradları, düstur-u teâvün altında hakikî bir vazife-i umumiye görsün ve hayat-ı içtimaiyeleri âdânın hücumundan masûn kalsın. Yoksa tefrik ve inkısam; bir bölük bir bölüğe karşı rekabet etsin, bir tabur bir tabura karşı muhasamet etsin, bir fırka bir fırkanın aksine hareket etsin değildir.

Aynen öyle de heyet-i içtimaiye-i İslâmiye büyük bir ordudur, kabâil ve tavâife inkısam edilmiş. Fakat binbir, bir birler adedince cihet-i vahdetleri var: Hâlık'ları bir, Rezzâk'ları bir, peygamberleri bir, kıbleleri bir,

---

1 Hucurât sûresi, 49/13.

kitapları bir, vatanları bir; bir, bir, bir.. binler kadar bir, bir... İşte bu kadar bir birler; uhuvveti, muhabbeti ve vahdeti iktiza ediyorlar. Demek kabâil ve tavâife inkısam, şu âyetin ilân ettiği gibi, teârüf içindir, teâvün içindir; tenâkür için değil, tahâsum için değildir.

Üçüncü Mesele

Fikr-i milliyet şu asırda çok ileri gitmiş. Hususan dessas Avrupa zâlimleri, bunu İslâmlar içinde menfî bir surette uyandırıyorlar, tâ ki parçalayıp onları yutsunlar.

Hem fikr-i milliyette bir zevk-i nefsanî var, gafletkârâne bir lezzet var, şeâmetli bir kuvvet var. Onun için, şu zamanda hayat-ı içtimaiye ile meşgul olanlara "Fikr-i milliyeti bırakınız!" denilmez. Fakat fikr-i milliyet iki kısımdır:

Bir kısmı menfidir, şeâmetlidir, zararlıdır. Başkasını yutmakla beslenir, diğerlerine adâvetle devam eder, müteyakkız davranır. Şu ise, muhasamet ve keşmekeşe sebeptir. Onun içindir ki, hadis-i şerifte ferman etmiş: اَلْإِسْلَامِيَّةُ جَبَّتِ الْعَصَبِيَّةَ الْجَاهِلِيَّةَ[1] ve Kur'ân da ferman etmiş:

إِذْ جَعَلَ الَّذِينَ كَفَرُوا فِي قُلُوبِهِمُ الْحَمِيَّةَ حَمِيَّةَ الْجَاهِلِيَّةِ فَأَنْزَلَ اللهُ سَكِينَتَهُ عَلَى رَسُولِهِ وَعَلَى الْمُؤْمِنِينَ وَأَلْزَمَهُمْ كَلِمَةَ التَّقْوَى وَكَانُوا أَحَقَّ بِهَا وَأَهْلَهَا وَكَانَ اللهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمًا[2]

İşte şu hadis-i şerif ve şu âyet-i kerîme, kat'î bir surette menfî bir milliyeti ve fikr-i unsuriyeti kabul etmiyorlar. Çünkü müsbet ve mukaddes İslâmiyet milliyeti, ona ihtiyaç bırakmıyor.

Evet, acaba hangi unsur var ki, üç yüz elli milyon vardır? Ve o İslâmiyet yerine o unsuriyet fikri, fikir sahibine o kadar kardeşleri, hem ebedî kardeşleri kazandırsın? Evet, menfî milliyetin tarihçe pek çok zararları görülmüş.

Ezcümle: Emevîler, bir parça fikr-i milliyeti siyasetlerine karıştırdıkları için, hem Âlem-i İslâm'ı küstürdüler, hem kendileri de çok felâketler çektiler.

---

1 "İslâmiyet, câhiliye ırkçılığını kesip atmıştır." Bkz.: Müslim, *imâre* 53-54; Ebû Dâvûd, *edeb* 111, 112; İbni Mâce, *fiten* 7.

2 "Kâfirlerin kalblerine taassubu, cahiliye taassup ve tarafgirliğini yerleştirdikleri o sırada, Allah da elçisinin ve müminlerin gönüllerine huzur ve güven duygusu verdi. Takva kelimesini onlara yoldaş etti. Zaten onlar bu söze pek lâyık ve ehil idiler. Allah her şeyi hakkıyla bilir." (Fetih sûresi, 48/26).

Hem Avrupa milletleri şu asırda unsuriyet fikrini çok ileri sürdükleri için, Fransız ve Alman'ın çok şeâmetli ebedî adâvetlerinden başka, Harb-i Umumî'deki hâdisât-ı müdhişe dahi, menfî milliyetin nev-i beşere ne kadar zararlı olduğunu gösterdi.

Hem bizde, ibtida-yı hürriyette –Bâbil Kulesi'nin harabiyeti zamanında "tebelbül-ü akvam" tâbir edilen teşâub-u akvam ve o teşâub sebebiyle dağılmaları gibi– menfî milliyet fikriyle, başta Rum ve Ermeni olarak pek çok "kulüpler" nâmında sebeb-i tefrika-yı kulûb, muhtelif mülteciler cemiyetleri teşekkül etti. Ve onlardan şimdiye kadar ecnebilerin boğazına gidenlerin ve perişan olanların hâlleri, menfî milliyetin zararını gösterdi.

Şimdi ise, en ziyade birbirine muhtaç ve birbirinden mazlum ve birbirinden fakir ve ecnebi tahakkümü altında ezilen anâsır ve kabâil-i İslâmiye içinde fikr-i milliyetle birbirine yabanî bakmak ve birbirini düşman telâkki etmek öyle bir felâkettir ki, tarif edilmez. Âdeta bir sineğin ısırmaması için, müthiş yılanlara arka çevirip sineğin ısırmasına karşı mukabele etmek gibi bir divanelikle büyük ejderhalar hükmünde olan Avrupa'nın doymak bilmez hırslarını, pençelerini açtıkları bir zamanda onlara ehemmiyet vermeyip, belki mânen onlara yardım edip, menfî unsuriyet fikriyle şark vilâyetlerindeki vatandaşlara veya cenup tarafındaki dindaşlara adâvet besleyip onlara karşı cephe almak, çok zararları ve mehâlikiyle beraber (o cenup efradları içinde düşman olarak yoktur ki, onlara karşı cephe alınsın; cenuptan gelen Kur'ân nuru var, İslâmiyet ziyası gelmiş, o içimizde vardır ve her yerde bulunur, işte o dindaşlara adâvet ise) dolayısıyla İslâmiyet'e, Kur'ân'a dokunur. İslâmiyet ve Kur'ân'a karşı adâvet ise, bütün bu vatandaşların hayat-ı dünyeviye ve hayat-ı uhreviyesine bir nevi adâvettir. Hamiyet nâmına, hayat-ı içtimaiyeye hizmet edeyim diye iki hayatın temel taşlarını harap etmek; hamiyet değil, hamâkattir!

Dördüncü Mesele

Müsbet milliyet, hayat-ı içtimaiyenin ihtiyac-ı dahilîsinden ileri geliyor. Teâvüne, tesânüde sebeptir; menfaatli bir kuvvet temin eder, uhuvvet-i İslâmiye'yi daha ziyade teyid edecek bir vâsıta olur.

Şu müsbet fikr-i milliyet, İslâmiyet'e hâdim olmalı, kale olmalı, zırhı olmalı; yerine geçmemeli. Çünkü İslâmiyet'in verdiği uhuvvet içinde bin uhuvvet var, âlem-i bekâda ve âlem-i berzahta o uhuvvet bâki kalıyor. Onun için, uhuvvet-i milliye ne kadar da kavî olsa, onun bir perdesi hükmüne

geçebilir. Yoksa onu onun yerine ikame etmek, aynı kalenin taşlarını kalenin içindeki elmas hazinesinin yerine koyup, o elmasları dışarı atmak nev'inden ahmakâne bir cinayettir.

İşte, ey ehl-i Kur'ân olan şu vatanın evlâtları! Altı yüz sene değil, belki Abbasîler zamanından beri bin senedir, Kur'ân-ı Hakîm'in bayraktarı olarak bütün cihana karşı meydan okuyup Kur'ân'ı ilân etmişsiniz. Milliyetinizi Kur'ân'a ve İslâmiyet'e kale yaptınız. Bütün dünyayı susturdunuz, müthiş tehâcümâtı defettiniz. Tâ فَسَوفَ يَاْتِي اللهُ بِقَوْمٍ يُحِبُّهُمْ وَيُحِبُّونَهُ أَذِلَّةٍ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ أَعِزَّةٍ عَلَى الْكَافِرِينَ يُجَاهِدُونَ فِي سَبِيلِ اللهِ[1] *âyetine güzel bir mâsadak oldunuz. Şimdi Avrupa'nın ve frenk-meşrep münafıkların desiselerine uyup şu âyetin evvelindeki hitaba mâsadak olmaktan çekinmelisiniz ve korkmalısınız.*

Cây-ı Dikkat Bir Hâl: Türk milleti anâsır-ı İslâmiye içinde en kesretli olduğu hâlde, dünyanın her tarafında olan Türkler ise müslümandır. Sâir unsurlar gibi müslim ve gayr-i müslim olarak iki kısma inkısam etmemiştir. Nerede Türk tâifesi varsa müslümandır. Müslümanlıktan çıkan veya müslüman olmayan Türkler, Türklükten dahi çıkmışlardır (Macarlar gibi). Hâlbuki, küçük unsurlarda dahi hem müslim ve hem de gayr-i müslim var.

Ey Türk kardeş! Bilhassa sen dikkat et! Senin milliyetin İslâmiyet'le imtizaç etmiş, ondan kabil-i tefrik değil. Tefrik etsen, mahvsın! Bütün senin mâzideki mefâhirin İslâmiyet defterine geçmiş. Bu mefâhir, zemin yüzünde hiçbir kuvvetle silinmediği hâlde; sen şeytanların vesveseleriyle, desiseleriyle o mefâhiri kalbinden silme!..

Beşinci Mesele

Asya'da uyanan akvam; fikr-i milliyete sarılıp, aynen Avrupa'yı her cihetle taklit ederek, hatta çok mukaddesâtları o yolda feda ederek hareket ediyorlar. Hâlbuki her milletin kâmet-i kıymeti başka bir elbise ister. Bir cins kumaş bile olsa, tarzı ayrı ayrı olmak lâzım gelir. Bir kadına bir jandarma elbisesi giydirilmez. Bir ihtiyar hocaya tangocu bir kadın libası giydirilmediği gibi, körü körüne taklit dahi çok defa maskaralık olur. Çünkü:

---

1 "(Ey iman edenler! Sizden kim dininden dönerse bilsin ki) Allah onların yerine öyle bir topluluk getirir ki, Allah onları sever, onlar da Allah'ı severler. Onlar müminlere karşı alçak gönüllü, kâfirlere karşı onurlu ve zorludurlar. Allah yolunda mücahede ederler." (Mâide sûresi, 5/54).

Evvelâ: Avrupa bir dükkân, bir kışla ise; Asya bir mezraa, bir cami hükmündedir. Bir dükkâncı dansa gider, bir çiftçi gidemez. Kışla vaziyeti ile mescid vaziyeti bir olmaz.

Hem ekser enbiyânın Asya'da zuhuru, ağleb-i hükemânın Avrupa'da gelmesi, kader-i ezelînin bir remzi ve işaretidir ki; Asya akvâmını intibâha getirecek, terakki ettirecek, idare ettirecek, din ve kalbdir. Felsefe ve hikmet ise din ve kalbe yardım etmeli, yerine geçmemeli!..

Sâniyen: Din-i İslâm'ı Hıristiyan Dini'ne kıyas edip Avrupa gibi dine lâkayt olmak, pek büyük bir hatadır. Evvelâ, Avrupa dinine sahiptir. Başta Wilson, Lloyd George, Venizelos gibi Avrupa büyükleri, papaz gibi dinlerine mutaassıp olmaları şahittir ki, Avrupa dinine sahiptir, belki bir cihette mutaassıptır.

Sâlisen: İslâmiyet'i Hıristiyan Dini'ne kıyas etmek, kıyas-ı maalfârıktır; o kıyas yanlıştır. Çünkü Avrupa, dinine mutaassıp olduğu zaman medenî değildi; taassubu terk etti, medenîleşti. Hem din, onların içinde üç yüz sene muharebe-yi dahiliyeyi intâc etmiş. Müstebit zâlimlerin elinde avâmı, fukarayı ve ehl-i fikri ezmeye vâsıta olduğundan, onların umumunda muvakkaten dine karşı bir küsmek hâsıl olmuştu.

İslâmiyet'te ise –tarihler şahittir ki– bir defadan başka dahilî muharebeye sebebiyet vermemiş. Hem ne vakit ehl-i İslâm, dine ciddî sahip olmuşlarsa, o zamana nisbeten yüksek terakki etmişler. Buna şahit, Avrupa'nın en büyük üstadı Endülüs Devlet-i İslâmiye'sidir. Hem ne vakit cemaat-i İslâmiye dine karşı lâkayt vaziyeti almışlar, perişan vaziyete düşerek tedenni etmişler. Hem İslâmiyet, vücûb-u zekât ve hurmet-i ribâ gibi binler şefkat-perverâne mesâil ile fukarayı ve avâmı himâye ettiği..

أَفَلَا يَعْقِلُونَ[1] ، أَفَلَا تَتَفَكَّرُونَ[2] ، أَفَلَا يَتَدَبَّرُونَ[3]

gibi kelimâtıyla aklı ve ilmi istişhad ve ikaz ettiği ve ehl-i ilmi himâye ettiği cihetle, daima İslâmiyet fukaraların ve ehl-i ilmin kalesi ve melcei olmuştur. Onun için, İslâmiyet'e karşı küsmeye hiçbir sebep yoktur.

---

1 "Hâlâ akıllanmazlar mı?" (Yâsîn sûresi, 36/68). Ayrıca أَفَلَا تَعْقِلُونَ şeklinde muhatap sigasıyla çok yerlerde geçmektedir. Bkz.: Bakara sûresi, 2/44, 76; Âl-i İmran sûresi, 3/65; En'âm sûresi, 6/32; A'râf sûresi; 7/169; Yûnus sûresi, 10/16; ...

2 "Hiç düşünmüyor musunuz?" (En'âm sûresi, 6/50).

3 "Kur'ân'ı gereği gibi düşünmeyecekler mi?" (Nisâ sûresi, 4/82).

İslâmiyet'in Hıristiyanlık ve sâir dinlere cihet-i farkının sırr-ı hikmeti şudur ki:

İslâmiyet'in esası, mahz-ı tevhiddir; vesâit ve esbaba tesir-i hakikî vermiyor, îcad ve makam cihetiyle kıymet vermiyor. Hıristiyanlık ise, "velediyet" fikrini kabul ettiği için, vesâit ve esbaba bir kıymet verir, enâniyeti kırmaz. Âdeta rubûbiyet-i ilâhiyenin bir cilvesini azizlerine, büyüklerine verir. اِتَّخَذُوا أَحْبَارَهُمْ وَرُهْبَانَهُمْ أَرْبَابًا مِنْ دُونِ اللهِ[1] *âyetine mâsadak olmuşlar. Onun içindir ki hıristiyanların dünyaca en yüksek mertebede olanları, gurur ve enâniyetlerini muhafaza etmekle beraber –sâbık Amerika Reisi Wilson gibi– mutaassıp bir dindar olur. Mahz-ı tevhid dini olan İslâmiyet içinde dünyaca yüksek mertebede olanlar, ya enâniyeti ve gururu bırakacak veya dindarlığı bir derece bırakacak. Onun için bir kısmı, lâkayt kalıyorlar; belki dinsiz oluyorlar.*

Altıncı Mesele

Menfi milliyette ve unsuriyet fikrinde ifrat edenlere deriz ki:

Evvelâ: Şu dünya yüzü, hususan şu memleketimiz, eski zamandan beri çok muhaceretlere ve tebeddülâta maruz olmakla beraber, merkez-i hükûmet-i İslâmiye bu vatanda teşkil olduktan sonra, akvâm-ı sâireden pervane gibi çokları içine atılıp tavattun etmişler. İşte bu hâlde Levh-i Mahfuz açılsa, ancak hakikî unsurlar birbirinden tefrik edilebilir. Öyleyse hakikî unsuriyet fikrine hareketi ve hamiyeti bina etmek, manasız ve hem pek zararlıdır. Onun içindir ki, menfî milliyetçilerin ve unsuriyet-perverlerin reislerinden ve dine karşı pek lâkayt birisi, mecbur olmuş, demiş: "Dil, din bir ise millet birdir." Madem öyledir, hakikî unsuriyete değil; belki dil, din, vatan münasebâtına bakılacak. Eğer üçü bir ise, zaten kuvvetli bir millet; eğer biri noksan olursa, tekrar milliyet dairesine dahildir.

Sâniyen: İslâmiyet'in mukaddes milliyetinin, bu vatan evlâdının hayat-ı içtimaiyesine kazandırdığı yüzer faydadan iki faydayı misal olarak beyan edeceğiz:

Birincisi: Şu Devlet-i İslâmiye yirmi otuz milyon iken, bütün Avrupa'nın büyük devletlerine karşı hayatını ve mevcudiyetini muhafaza ettiren, şu devletin ordusundaki nur-u Kur'ân'dan gelen şu fikirdir: "Ben ölürsem şehidim,

---

[1] "Allah'ı bırakıp, bilginlerini ve rahiplerini Rabler edindiler." (Tevbe sûresi, 9/31).

öldürsem gaziyim."[1] Kemâl-i şevk ile ve aşk ile ölümün yüzüne gülerek istikbal etmiş, daima Avrupa'yı titretmiş. Acaba dünyada basit fikirli, sâfi kalbli olan neferâtın ruhunda şöyle ulvî fedakârlığa sebebiyet verecek hangi şey gösterilebilir? Hangi hamiyet onun yerine ikame edilebilir.. ve hayatını ve bütün dünyasını severek ona feda ettirebilir?

İkincisi: Avrupa'nın ejderhaları (büyük devletleri) her ne vakit şu Devleti İslâmiye'ye bir tokat vurmuşlarsa, üç yüz elli milyon İslâm'ı ağlatmış ve inletmiş. Ve o müstemlekât sahipleri, onları inletmemek ve sızlatmamak için elini çekmiş, elini kaldırırken indirmiş. Şu hiçbir cihetle istisgâr edilmeyecek mânevî ve dâimî bir kuvvetü'z-zahr yerine hangi kuvvet ikame edilebilir, gösterilsin. Evet, o azîm mânevî kuvvetü'z-zahrı menfî milliyet ile ve istiğnâkârâne hamiyet ile gücendirmemeli!..

Yedinci Mesele

Menfi milliyette fazla hamiyet-perverlik gösterenlere deriz ki:

Eğer şu milleti ciddî severseniz, onlara şefkat ederseniz, öyle bir hamiyet taşıyınız ki, onların ekserisine şefkat sayılsın. Yoksa ekserisine merhametsizcesine bir tarzda, şefkate muhtaç olmayan bir kısm-ı kalîlin muvakkat, gafletkârâne hayat-ı içtimaiyelerine hizmet ise, hamiyet değildir. Çünkü menfî unsuriyet fikriyle yapılacak hamiyetkârlığın, milletin sekizden ikisine muvakkat faydası dokunabilir; lâyık olmadıkları o hamiyetin şefkatine mazhar olurlar. O sekizden altısı ya ihtiyardır, ya hastadır, ya musibetzededir, ya çocuktur, ya çok zayıftır, ya pek ciddî olarak âhireti düşünür müttakîdirler ki; bunlar hayat-ı dünyeviyeden ziyade, müteveccih oldukları hayat-ı berzahiyeye ve uhreviyeye karşı bir nur, bir teselli, bir şefkat isterler ve hamiyetkâr mübarek ellere muhtaçtırlar. Bunların ışıklarını söndürmeye ve tesellilerini kırmaya hangi hamiyet müsaade eder? Heyhat! Nerede millete şefkat, nerede millet yolunda fedakârlık?

Rahmet-i ilâhiyeden ümit kesilmez. Çünkü Cenâb-ı Hak, bin seneden beri Kur'ân'ın hizmetinde istihdam ettiği ve ona bayraktar tayin ettiği bu vatandaşların muhteşem ordusunu ve muazzam cemaatini, muvakkat arızalarla inşaallah perişan etmez. Yine o nuru ışıklandırır ve vazifesini idâme ettirir...

---

[1] Bkz.: Nisâ sûresi, 4/74; Tevbe sûresi, 9/111.

Dördüncü Mebhas

Tenbih: *Yirmi Altıncı Mektub'un Dört Mebhası birbiriyle münasebettar olmadığı gibi, bu Dördüncü Mebhas'ın "On Mesâili" dahi birbiriyle münasebettar değildir. Onun için, münasebeti aramamalı. Nasıl gelmiş, öyle yazılmış. Mühim bir talebesine gönderdiği mektubun bir parçasıdır; o talebenin beş-altı suâllerine verilen cevaplardır.*

Birincisi

Sâniyen: Mektubunda diyorsun: [1] رَبُّ الْعَالَمِينَ tâbir ve tefsirinde "on sekiz bin âlem" demişler.[2] O adedin hikmetini soruyorsun.

Kardeşim, ben şimdi o adedin hikmetini bilmiyorum. Fakat bu kadar derim ki; *Kur'ân-ı Hakîm'in cümleleri birer manaya münhasır değil; belki, nev-i beşerin umum tabakâtına hitap olduğu için, her tabakaya karşı birer manayı tazammun eden bir küllî hükmündedir.* Beyan olunan manalar, o küllî kaidenin cüz'iyatları hükmündedirler. Her bir müfessir, her bir ârif, o küllîden bir cüzü zikrediyor. Ya keşfine, ya deliline, veyahut meşrebine istinad edip, bir manayı tercih ediyor. İşte bunda dahi, bir tâife, o adede muvafık bir mana keşfetmiş.

Meselâ, ehl-i velâyetin ehemmiyetle virdlerinde zikir ve tekrar ettikleri مَرَجَ الْبَحْرَيْنِ يَلْتَقِيَانِ ۝ بَيْنَهُمَا بَرْزَخٌ لَا يَبْغِيَانِ[3] cümlesinde, daire-i vücûb ile daire-i imkândaki bahr-i rubûbiyet ve bahr-i ubûdiyetten tut, tâ dünya ve âhiret bahirlerine, tâ âlem-i gayb ve âlem-i şehâdet bahirlerine, tâ şark ve garb, şimâl ve cenûbdaki bahr-i muhitlerine, tâ Bahr-i Rum ve Fars Bahri'ne, tâ Akdeniz ve Karadeniz ve Boğazı'na –ki mercan denilen balık ondan çıkıyor– tâ Akdeniz ve Bahr-i Ahmer'e ve Süveyş Kanalı'na, tâ tatlı ve tuzlu sular denizlerine, tâ toprak tabakası altındaki tatlı ve müteferrik su denizleriyle üstündeki tuzlu ve muttasıl

---

1 "Âlemlerin Rabbi" (A'râf sûresi, 7/54; Şuarâ sûresi, 26/23; Kasas sûresi, 28/30; Mü'min sûresi, 40/64; Fussilet sûresi, 41/9; Tekvir sûresi, 81/29; Hâkka sûresi, 69/4)

2 Bkz.: et-Taberî, *Câmiu'l-beyân* 1/63; el-Kurtubî, *el-Câmi' li ahkâmi'l-Kur'ân* 1/138; el-Beğavî, *Meâlimü't-tenzîl* 1/40.

3 "O iki denizi salıverdi, birbirine kavuşurlar. Fakat aralarında bir engel bulunduğundan, birbirinin sınırını aşmazlar." (Rahman sûresi, 55/19-20).

denizlerine, tâ Nil ve Dicle ve Fırat gibi büyük ırmaklar denilen küçük tatlı denizlerle onların karıştığı tuzlu büyük denizlerine kadar, manasındaki cüz'iyatları var. Bunlar umumen murad ve maksud olabilir ve onun hakikî ve mecazî manalarıdır. İşte onun gibi اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ[1] dahi, pek çok hakâiki câmîdir. Ehl-i keşif ve hakikat, keşiflerine göre ayrı ayrı beyan ederler.

Ben de böyle fehm ederim ki: Semâvâtta binler âlem var. Yıldızların bir kısmı, her biri birer âlem olabilir. Yerde de her bir cins mahlûkat birer âlemdir. Hatta her bir insan dahi küçük bir âlemdir. رَبُّ الْعَالَمِينَ[2] *tâbiri ise, "Doğrudan doğruya her âlem, Cenâb-ı Hakk'ın rubûbiyetiyle idare ve terbiye ve tedbir edilir." demektir.*

Sâlisen: Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)* ferman etmiş:

إِذَا أَرَادَ اللّٰهُ عَزَّ وَجَلَّ بِعَبْدٍ خَيْرًا جَعَلَ فِيهِ ثَلَاثَ خِصَالٍ: فَقَّهَهُ فِي الدِّينِ وَزَهَّدَهُ فِي الدُّنْيَا وَبَصَّرَهُ عُيُوبَهُ[3]

Kur'ân-ı Hakîm'de Hazreti Yusuf *(aleyhisselâm)* demiş:

وَمَا أُبَرِّئُ نَفْسِي ۚ إِنَّ النَّفْسَ لَأَمَّارَةٌ بِالسُّوءِ[4]

Evet, nefsini beğenen ve nefsine itimat eden, bedbahttır. Nefsinin ayıbını gören, bahtiyardır. Öyleyse sen bahtiyarsın. Fakat bazen olur ki; nefs-i emmâre, ya levvâmeye veya mutmainneye inkılâb eder, fakat silâhlarını ve cihâzâtını âsâba devreder. Âsâb ve damarlar ise, o vazifeyi âhir ömre kadar görür. Nefs-i emmâre çoktan öldüğü hâlde, onun âsârı yine görünür. Çok büyük asfiya ve evliya var ki, nüfusları mutmainne iken, nefs-i emmâreden şekvâ etmişler. Kalbleri gayet selim ve münevver iken, emrâz-ı kalpten vâveylâ etmişler. İşte bu zâtlardaki, nefs-i emmâre değil; belki âsâba devredilen nefs-i emmârenin vazifesidir. Maraz ise; kalbî değil, belki maraz-ı hayalîdir.

---

1 "Bütün hamdler, övgüler âlemlerin Rabbi Allah'adır." (Fâtiha sûresi, 1/2)

2 "Âlemlerin Rabbi" (A'râf sûresi, 7/54; Şuarâ sûresi, 26/23; Kasas sûresi, 28/30; Mü'min sûresi, 40/64; Fussilet sûresi, 41/9; Tekvir sûresi, 81/29; Hâkka sûresi, 69/4)

3 "Allah (celle celâlüh) bir kuluna hayır murat ettiğinde onu üç güzel vasıfla donatır: Dinde derin bilgi sahibi yapar, dünyanın geçici ve faydasız yönlerine karşı uzak tutar ve ona, kendi kusurlarını görebilme fazileti nasip eder." (ed-Deylemî, *el-Müsned* 1/242; İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef* 6/240; İbnü'l-Mübârek, *ez-Zühd* s.96).

4 "Doğrusu ben nefsimi temize çıkarmam. Nefis dâima fenalığı ister, kötülüğe sevkeder." (Yûsuf sûresi, 12/53).

İnşaallah, aziz kardeşim, size hücum eden nefsiniz ve emrâz-ı kalbiniz değil; belki mücahedenin devamı için beşeriyet itibarıyla âsâba intikal eden ve terakkiyât-ı dâimiyeye sebebiyet veren, dediğimiz gibi bir hâlettir.

İkinci Mesele

Eski hocanın suâl ettiği üç meselenin izâhatı, Risale-i Nur'un eczalarında vardır. Şimdilik icmâlî bir işaret edeceğiz:

Birinci Suâli: Muhyiddin Arabî, Fahreddin Râzî'ye mektubunda demiş: *"Allah'ı bilmek, varlığını bilmenin gayrıdır."*[1] Bu ne demektir? Maksat nedir de soruyor?

Evvelâ: Ona okuduğun Yirmi İkinci Söz'ün Mukaddimesi'nde tevhid-i hakikî ile tevhid-i zâhirînin farkındaki misal ve temsil, maksada işaret eder. Otuz İkinci Söz'ün İkinci ve Üçüncü Mevkıf'ları ve makâsıdları, o maksadı izah eder.

Ve **sâniyen**: Usûlü'd-din imamları ve ulemâ-yı ilm-i kelâmın akâide dair ve vücûd-u vâcibi'l-vücûd ve tevhid-i ilâhîye dair beyanatları Muhyiddin Arabî'nin nazarında kâfi gelmediği için, ilm-i kelâmın imamlarından Fahreddin Râzî'ye öyle demiş.

Evet, ilm-i kelâm vâsıtasıyla kazanılan mârifet-i ilâhiye, mârifet-i kâmile ve huzur-u tâm vermiyor. Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyân'ın tarzında olduğu vakit, hem mârifet-i tâmmeyi verir, hem huzur-u etemmi kazandırır ki; inşaallah, Risale-i Nur'un bütün eczaları, o Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyân'ın cadde-i nurânisinde birer elektrik lâmbası hizmetini görüyorlar.

Hem, Muhyiddin Arabî'nin nazarına Fahreddin Râzî'nin ilm-i kelâm vâsıtasıyla aldığı mârifetullah ne kadar noksan görülüyor. Öyle de tasavvuf mesleğiyle alınan mârifet dahi, Kur'ân-ı Hakîm'den doğrudan doğruya, veraset-i nübüvvet sırrıyla alınan mârifete nisbeten o kadar noksandır. Çünkü Muhyiddin Arabî mesleği, huzur-u dâimîyi kazanmak için لَا مَوْجُودَ إِلَّا هُوَ[2] *deyip, kâinatın vücûdunu inkâr edecek bir tarza kadar gelmiş. Ve sâirleri ise, yine huzur-u dâimîyi kazanmak için,* لَا مَشْهُودَ إِلَّا هُوَ[3] *deyip kâinatı nisyan-ı mutlak altına almak gibi acîb bir tarza girmişler.*

---

1 İbni Arabî, *Risaletü'ş-Şeyhi'l-Ekber ile'l-İmam Fahriddin er-Râzî* s.11.

2 Vücûd-u Vâcib'e nisbeten başka şeylere vücûd denilmemeli.. onlar vücûd unvanına lâyık değillerdir..

3 Meşhûd olan sadece O'dur.

Kur'ân-ı Hakîm'den alınan mârifet ise, huzur-u dâimîyi vermekle beraber; ne kâinatı mahkûm-u adem eder, ne de nisyan-ı mutlakta hapseder. Belki başıbozukluktan çıkarıp Cenâb-ı Hak nâmına istihdam eder, her şey mir'ât-ı mârifet olur. Sa'dî Şirazî'nin dediği gibi,

دَرْ نَظَرِ هُوشْيَارْ هَرْ وَرَقِي دَفْتَرِيسْتْ أَزْ مَعْرِفَتِ كِرْدِگَارْ[1]

her şeyde Cenâb-ı Hakk'ın mârifetine bir pencere açar.

Bazı Sözler'de ulemâ-yı ilm-i kelâmın mesleğiyle, Kur'ân'dan alınan minhâc-ı hakikînin farkları hakkında şöyle bir temsil söylemişiz ki: Meselâ bir su getirmek için, bazıları küngân (su borusu) ile uzak yerden, dağlar altında kazar, su getirir. Bir kısım da, her yerde kuyu kazar, su çıkarır. Birinci kısım çok zahmetlidir, tıkanır, kesilir. Fakat her yerde kuyuları kazıp su çıkarmaya ehil olanlar, zahmetsiz her bir yerde suyu buldukları gibi, aynen öyle de; ulemâyı ilm-i kelâm, esbabı nihayet-i âlemde teselsül ve devrin muhâliyetiyle kesip, sonra Vâcibü'l-vücûd'un vücûdunu onunla isbat ediyorlar. Uzun bir yolda gidiliyor…

Amma Kur'ân-ı Hakîm'in minhâc-ı hakikîsi ise, her yerde suyu buluyor, çıkarıyor. Her bir âyeti, birer Asâ-yı Mûsâ gibi, nereye vursa âb-ı hayat fışkırtıyor.

وَفِي كُلِّ شَيْءٍ لَهُ اٰيَةٌ تَدُلُّ عَلٰى أَنَّهُ وَاحِدٌ[2]

düsturunu her şeye okutturuyor.

Hem iman, yalnız ilim ile değil; imanda çok letâifin hisseleri var. Nasıl ki bir yemek mideye girse, o yemek muhtelif âsâba, muhtelif bir surette inkısam edip tevzi olunuyor. İlim ile gelen mesâil-i imaniye dahi, akıl midesine girdikten sonra, derecâta göre ruh, kalb, sır, nefis ve hâkezâ.. letâif kendine göre birer hisse alır, masseder. Eğer onların hissesi olmazsa noksandır. İşte, Muhyiddin Arabî, Fahreddin Râzî'ye bu noktayı ihtar ediyor.

---

1 Aklı başında ve dikkatle bakan herkes için bir yaprak bile, Allah'ın mârifetine dair bir defterdir.

2 "Bütün her şeyde Allah'ın varlık ve birliğini gösteren bir âyet (işaret) vardır." (Bkz.: el-Esfehanî, *el-Eğânî* 4/39; el-Kalkaşendî, *Subhu'l-a'şâ* 12/413; el-Übşeyhî, *el-Müstatraf* 1/16, 2/280)

Üçüncü Mesele

وَلَقَدْ كَرَّمْنَا بَنِي اٰدَمَ[1] âyetinin إِنَّهُ كَانَ ظَلُومًا جَهُولًا[2] âyetiyle vech-i tevfiki nedir?

Elcevap: On Birinci Söz'de ve Yirmi Üçüncü Söz'de ve Yirmi Dördüncü'nün Beşinci Dalı'nın İkinci Meyvesi'nde izahı vardır. Sırr-ı icmâlîsi budur ki:

Cenâb-ı Hak, kemâl-i kudretiyle nasıl birtek şeyden çok şeyleri yapıyor,[3] çok vazifeleri gördürüyor, bir sayfada bin kitabı yazıyor. Öyle de insanı, pek çok envâ yerinde bir nev-i câmî halketmiş. Yani, bütün envâ-ı hayvanâtın muhtelif derecâtı kadar, birtek nev olan insan ile o vezâifi gördürmek irade etmiş ki, insanların kuvâlarına ve hissiyatlarına fıtraten bir had bırakmamış, fıtrî bir kayıt koymamış, serbest bırakmış. Sâir hayvanâtın kuvâları ve hissiyatları mahduttur, fıtrî bir kayıt altındadır. Hâlbuki insanın her kuvâsı, hadsiz bir mesafede cevelân eder gibi, gayr-i mütenâhi cânibine gider. Çünkü insan, Hâlık-ı kâinat'ın esmâsının nihayetsiz tecellîlerine bir ayna olduğu için, kuvâlarına nihayetsiz bir istidat verilmiş.

Meselâ insan, hırs ile bütün dünya ona verilse هَلْ مِنْ مَزِيدٍ[4] diyecek. Hem hodgâmlığıyla kendi menfaatine, binler adamın zararını kabul eder ve hâkezâ... Ahlâk-ı seyyiede hadsiz derecede inkişafları olduğu ve nemrudlar ve firavunlar derecesine kadar gittikleri ve sîga-yı mübalâğa ile "zalûm" olduğu gibi, ahlâk-ı hasenede dahi hadsiz bir terakkiyâta mazhar olur, enbiyâ ve sıddîkîn derecesine terakki eder.

Hem insan –hayvanların aksine olarak– hayata lâzım her şeye karşı cahildir, her şeyi öğrenmeye mecburdur. Hadsiz eşyaya muhtaç olduğu için, sîgayı mübalâğa ile, "cehûl"dür. Hayvan ise, dünyaya geldiği vakit hem az şeylere muhtaç, hem muhtaç olduğu şeyleri bir-iki ayda, belki bir-iki günde, bazen bir-iki saatte bütün şerâit-i hayatını öğrenir. Güya bir başka âlemde tekemmül etmiş, öyle gelmiş. İnsan ise, bir-iki senede ancak ayağa kalkar, on beş senede ancak menfaat ve zararı fark eder. İşte, cehûl mübalâğası buna da işaret eder.

---

1 "Gerçekten Biz, Âdem evlâtlarını şerefli kıldık" (İsrâ sûresi, 17/70)

2 "İnsan (bu emanetin hakkını gözetmediğinden) cidden çok zâlim, çok cahildir." (Ahzâb sûresi, 33/72).

3 Bkz.: "Hakkı, inkâr edenler görüp bilmediler mi ki göklerle yer bitişik (bir bütün) idi, onları Biz ayırdık, hayatı olan her şeyi sudan yaptık. Hâla inanmayacaklar mı?" (Enbiyâ sûresi, 21/30).

4 Daha yok mu?

Dördüncü Mesele

جَدِّدُوا إِيمَانَكُمْ بِلَا إِلٰهَ إِلَّا اللّٰهُ[1]'ın hikmetini soruyorsunuz. Onun hikmeti çok Sözler'de zikredilmiştir. Bir sırr-ı hikmeti şudur ki:

İnsanın hem şahsı, hem âlemi her zaman teceddüt ettikleri için, her zaman tecdid-i imana muhtaçtır. Zira insanın her bir ferdinin mânen çok efradı var. Ömrünün seneleri adedince, belki günleri adedince, belki saatleri adedince birer ferd-i âher sayılır. Çünkü zaman altına girdiği için, o ferd-i vahid bir model hükmüne geçer, her gün bir ferd-i âher şeklini giyer.

Hem insanda bu taaddüt ve teceddüt olduğu gibi, tavattun ettiği âlem dahi seyyardır. O gider, başkası yerine gelir. Daima tenevvü ediyor, her gün başka bir âlem kapısını açıyor. İman ise hem o şahıstaki her ferdin nur-u hayatıdır, hem girdiği âlemin ziyasıdır. لَآ إِلٰهَ إِلَّا اللّٰهُ[2] *ise o nuru açar bir anahtardır.*

Hem insanda madem nefis, hevâ ve vehim ve şeytan hükmediyorlar; çok vakit imanını rencide etmek için gafletinden istifade ederek, çok hileleri ederler, şüphe ve vesveselerle iman nurunu kaparlar. Hem zâhir-i şeriate muhalif düşen ve hatta bazı imamlar nazarında küfür derecesinde tesir eden kelimât ve harekât eksik olmuyor. Onun için, her vakit, her saat, her gün tecdid-i imana bir ihtiyaç vardır.

Suâl: Mütekellimîn ulemâsı, âlemi "imkân" ve "hudûs"un unvan-ı icmâlîsi içinde sarıp zihnen üstüne çıkar, sonra vahdâniyeti isbat ederler. Ehl-i tasavvufun bir kısmı, tevhid içinde tam huzuru kazanmak için لَا مَشْهُودَ إِلَّا هُوَ[3] deyip kâinatı unutur, nisyan perdesini üstüne çeker, sonra tam huzuru bulur. Ve diğer bir kısmı, hakikî tevhidi ve tam huzuru bulmak için لَا مَوْجُودَ إِلَّا هُوَ[4] diyerek kâinatı hayale sarar, ademe atar, sonra huzur-u tam bulur. Hâlbuki sen, bu üç meşrepten hariç bir cadde-i kübrâyı Kur'ân'da gösteriyorsun. Ve onun şiârı olarak

---

1 "Hayır ve fazilet kaynağı 'Lâ ilâhe illallah' cümlesi ile imanınızı yenileyiniz!" (el-Hakîm et-Tirmizî, *Nevâdiru'l-usûl* 2/204. Ayrıca benzer manadaki hadisler için bkz.: Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 2/359; Abd İbni Humeyd, *el-Müsned* 1/417).

2 "Allah'tan başka ilâh yoktur." (Sâffât sûresi, 37/35; Muhammed sûresi, 47/19)

3 Meşhûd olan sadece O'dur.

4 Vücûd-u Vâcib'e nisbeten başka şeylere vücûd denilmemeli.. onlar vücûd unvanına lâyık değillerdir..

لَا مَعْبُودَ إِلَّا هُوَ، لَا مَقْصُودَ إِلَّا هُوَ[1] diyorsun. Bu caddenin tevhide dair bir burhanını ve bir muhtasar yolunu icmâlen göster.

Elcevap: Bütün Sözler ve bütün Mektuplar o caddeyi gösterir. Şimdilik –istediğiniz gibi– azîm bir hüccetine ve geniş ve uzun bir burhanına muhtasaran işaret ederiz, şöyle ki:

Âlemde her bir şey, bütün eşyayı kendi Hâlık'ına verir. Ve dünyada her bir eser, bütün âsârı kendi müessirinin eserleri olduğunu gösterir. Ve kâinatta her bir fiil-i îcadî, bütün ef'âl-i îcadiyeyi kendi fâilinin fiilleri olduğunu isbat eder. Ve mevcudâtta tecellî eden her bir isim, bütün esmâyı kendi müsemmâsının isimleri ve unvanları olduğuna işaret eder. Demek her bir şey, doğrudan doğruya bir burhan-ı vahdâniyettir ve mârifet-i ilâhiyenin bir penceresidir.

Evet her bir eser, –hususan zîhayat olsa– kâinatın küçük bir misal-i musağğarıdır ve âlemin bir çekirdeğidir ve küre-i arzın bir meyvesidir. Öyleyse o misal-i musağğarı, o çekirdeği, o meyveyi îcad eden, herhâlde bütün kâinatı îcad eden yine O'dur. Çünkü meyvenin mucidi, ağacının mucidinden başkası olamaz. Öyleyse her bir eser, bütün âsârı müessirine verdiği gibi; her bir fiil dahi, bütün ef'âli fâiline isnad eder. Çünkü görüyoruz ki; her bir fiil-i îcadî, ekser mevcudâtı ihata edecek derecede geniş.. ve zerreden şümûsa kadar uzun birer kanun-u hallâkıyetin ucu olarak görünüyor.

Demek o cüzî fiil-i îcadî sahibi kim ise, o mevcudâtı ihata eden ve zerreden şümûsa kadar uzanan kanun-u küllî ile bağlanan bütün ef'âlin fâili olmak gerektir. Evet bir sineği ihyâ eden, bütün hevâmı ve küçük hayvanâtı îcad eden ve arzı ihyâ eden Zât olacaktır. Hem mevleviî gibi zerreyi döndüren kim ise, müteselsilen mevcudâtı tahrik edip, tâ şemsi seyyârâtıyla gezdiren, aynı Zât olmak gerektir. Çünkü kanun bir silsiledir, ef'âl onunla bağlıdır.

Demek nasıl her bir eser, bütün âsârı müessirine verir.. ve her bir fiil-i îcadî, bütün ef'âli fâiline mal eder. Aynen öyle de kâinattaki tecellî eden her bir isim, bütün isimleri kendi müsemmâsına isnad eder ve onun unvanları olduğunu isbat eder. Çünkü kâinatta tecellî eden isimler, devâir-i mütedâhile gibi ve ziyadaki elvan-ı seb'a gibi birbiri içine giriyor, birbirine yardım ediyor, birbirinin eserini tekmil ediyor, tezyin ediyor. Meselâ

---

[1] Allah'tan başka mâbud, maksut ve matlup yoktur.

Muhyî ismi, bir şeye tecellî ettiği vakit ve hayat verdiği dakikada Hakîm ismi dahi tecellî ediyor, o zîhayatın yuvası olan cesedini hikmetle tanzim ediyor. Aynı hâlde Kerîm ismi dahi tecellî ediyor, yuvasını tezyin eder. Aynı anda Rahîm isminin dahi tecellîsi görünüyor, o cesedin şefkatle havâicini ihzar eder. Aynı zamanda Rezzâk isminin tecellîsi görünüyor, o zîhayatın bekâsına lâzım maddî ve mânevî rızkını ummadığı tarzda veriyor, ve hâkezâ... Demek Muhyî kimin ismi ise, kâinatta nurlu ve muhit olan Hakîm ismi de O'nundur.. ve bütün mahlûkatı şefkatle terbiye eden Rahîm ismi de O'nundur.. ve bütün zîhayatları keremiyle iâşe eden Rezzâk ismi dahi O'nun ismidir, unvanıdır ve hâkezâ...

Demek her bir isim, her bir fiil, her bir eser, öyle bir burhan-ı vahdâniyettir ki; kâinatın sayfalarında ve asırların satırlarında yazılan ve mevcudât denilen bütün kelimâtın, kâtibinin nakş-ı kalemi olduğuna delâlet eden birer mühr-ü vahdâniyet, birer hâtem-i ehadiyettir.

اَللّٰهُمَّ صَلِّ عَلٰى مَنْ قَالَ: أَفْضَلُ مَا قُلْتُ أَنَا وَالنَّبِيُّونَ مِنْ قَبْلِي لَآ إِلٰهَ إِلَّا اللهُ،
وَعَلٰى اٰلِهٖ وَصَحْبِهٖ وَسَلِّمْ[1]

Beşinci Mesele

Sâniyen: Mektubunuzda "Mücerred لَآ إِلٰهَ إِلَّا اللهُ[2] kâfi midir? Yani مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللهِ[3] demezse ehl-i necat olabilir mi?" diye, diğer bir maksadı soruyorsunuz. Bunun cevabı uzundur. Yalnız şimdi bu kadar deriz ki:

Kelime-i şehâdetin iki kelâmı birbirinden ayrılmaz, birbirini isbat eder, birbirini tazammun eder, biri birisiz olmaz. Madem Peygamber (aleyhissalâtü vesselâm) Hâtemü'l-enbiyâ'dır, bütün enbiyânın vârisidir. Elbette bütün vusûl yollarının başındadır. Onun cadde-i kübrâsından hariç hakikat ve necat yolu olamaz. Umum ehl-i mârifetin ve tahkikin imamları, Sa'dî Şirazî gibi derler:

مُحَالَسْتْ سَعْدِي بَرَاهِ صَفَا ظَفَرْ بُرْدَنْ جُزْدَرْ پَيِ مُصْطَفٰى[4]

---

1 "Allah'ım! Ben ve benden önceki peygamberlerin söylemiş oldukları sözlerin en faziletlisi, 'Lâ ilâhe illallah' sözüdür."[*1] buyuran Zât'a, O'nun âl ve ashabına salât ve selâm eyle!

[*1] Tirmizî, *deavât* 123; Muvatta, *Kur'ân* 32, *hac* 246; Abdurrezzak, *el-Musannef* 4/378.

2 "Allah'tan başka ilâh yoktur." (Sâffât sûresi, 37/35; Muhammed sûresi, 47/19)

3 "Muhammed Allah'ın resûlüdür." (Fetih sûresi, 48/29)

4 Resûl-i Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselâm)* caddesinden hariç ve onun arkasından gitmeyen muhâldir ki; hakikî envâr-ı hakikate vâsıl olabilsin.

Hem [1] كُلُّ الطُّرُقِ مَسْدُودٌ إِلَّا الْمِنْهَاجَ الْمُحَمَّدِيَّ demişler.

Fakat bazen oluyor ki, cadde-i Ahmediye'de *(aleyhissalâtü vesselâm)* gittikleri hâlde, bilmiyorlar ki cadde-i Ahmediye'dir ve cadde-i Ahmediye dahilindedir. Hem bazen oluyor ki, Peygamber'i bilmiyorlar; fakat gittikleri yol, cadde-i Ahmediye'nin eczasındandır. Hem bazen oluyor ki, bir keyfiyet-i meczubâne veya bir hâlet-i istiğrakkârâne veya bir vaziyet-i münzeviyâne ve bedeviyâne suretinde, cadde-i Muhammediye'yi düşünmeyerek, yalnız لَآ إِلٰهَ إِلَّا اللّٰهُ onlara kâfi geliyor.

Fakat bununla beraber, en mühim cihet budur ki: Adem-i kabul başkadır, kabul-ü adem başkadır. Bu çeşit ehl-i cezbe ve ehl-i uzlet veya işitmeyen veya bilmeyen adamlar, Peygamber'i bilmiyorlar veya düşünmüyorlar ki kabul etsinler. O noktada cahil kalıyorlar. Mârifet-i ilâhiyeye karşı yalnız لَآ إِلٰهَ إِلَّا اللّٰهُ biliyorlar. Bunlar ehl-i necat olabilirler.

Fakat Peygamberi işiten ve dâvâsını bilen adamlar onu tasdik etmezse, Cenâb-ı Hakk'ı tanımaz. Onun hakkında yalnız لَآ إِلٰهَ إِلَّا اللّٰهُ *kelâmı, sebeb-i necat olan tevhidi ifade edemez. Çünkü o hâl, bir derece medar-ı özür olan cahilâne adem-i kabul değil; belki o kabul-ü ademdir ve o inkârdır. Mucizâtıyla, âsârıyla kâinatın medar-ı fahri ve nev-i beşerin medar-ı şerefi olan Muhammed (aleyhissalâtü vesselâm)'ı inkâr eden adam, elbette hiçbir cihette hiçbir nura mazhar olamaz ve Allah'ı tanımaz…*

Her ne ise, şimdilik bu kadar yeter.

Altıncı Mesele

Sâlisen: "Şeytanla Münâzara" nâmındaki Birinci Mebhas'taki, şeytanın mesleğine ait bazı tâbirât, çok galiz düşmüş. "Hâşâ, hâşâ" kelimesiyle ve farz-ı muhâl suretindeki kayıtlarla tâdil edildiği hâlde, yine beni titretiyor. Sonra size gönderilen parçada bazı ufak tâdilât vardı. Nüshanızı onunla tashih edebildiniz mi? Fikrinizi tevkil ediyorum, o tâbirâttan lüzumsuz gördüklerinizi tayyedebilirsiniz.

---

[1] "Hazreti Muhammed'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) yolunun dışındaki bütün yollar kapalıdır." (Bkz.: Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliyâ* 10/257; İbni Kayyim, *Medâricü's-sâlikîn* 1/47).

Aziz kardeşim, o mebhas çok mühimdir. Çünkü ehl-i zındıkanın üstadı, şeytandır. Şeytan ilzam edilmezse, onun mukallidleri kanmazlar. Kur'ân-ı Hakîm, kâfirlerin galiz tâbirlerini reddetmek için zikrettiğinden bana bir cesaret verildi ki; bu şeytanî olan mesleğin bütün bütün çürüklüğünü göstermek için, farz-ı muhâl suretinde, hizbü'ş-şeytanın efradı mesleklerinin iktizasıyla kabul etmeye mecbur oldukları ve ister istemez mânen meslek diliyle diyecekleri ahmakâne tâbirâtlarını titreyerek istimâl ettim. Fakat o istimâl ile onları kuyu dibine sıkıştırıp, meydanı baştan başa Kur'ân hesabına zaptettik, onların foyalarını meydana çıkardık.

Şu muzafferiyete, şu temsil içinde bak: Meselâ semâvâta başı temas etmiş pek yüksek bir minare ve o minarenin altında, küre-i arzın merkezine kadar bir kuyu kazılmış farzediyoruz. İşte, ezanı umum memlekette umum ahaliye işitilen bir zât, minare başından ta kuyu dibine kadar hangi mevkide bulunduğunu isbat etmek için, iki fırka münakaşa ediyorlar.

Birinci fırka der ki: *"Minare başındadır, kâinata ezan okuyor. Çünkü ezanını işitiyoruz; hayattardır, ulvîdir. Çendan herkes onu o yüksek yerde görmüyor. Fakat herkes derecesine göre, onu çıktığı ve indiği vakit, bir makamda, bir basamakta görür ve onunla bilir ki; o yukarı çıkar.. ve nerede görünürse görünsün, o yüksek makam sahibidir."*

Diğer şeytanî ve ahmak gürûh ise der: *"Yok, makamı minare başı değil. Nerede görünürse görünsün, makamı kuyu dibidir."* Hâlbuki hiç kimse, ne onu kuyu dibinde görmüş ve ne de görebilir. Faraza, eğer taş gibi sakîl, ihtiyârsız olsaydı; elbette kuyu dibinde bulunacaktı, birisi görecekti.

Şimdi bu iki muarız fırkanın muharebe meydanı, o minare başından tâ kuyu dibine kadar uzun bir mesafedir. Hizbullah denilen ehl-i nur cemaati, yüksek nazarlı olanlara, o müezzin zâtı minare başında gösteriyorlar. Ve nazarları o dereceye çıkmayanlara ve kasîru'n-nazar olanlara, derecelerine göre birer basamakta o müezzin-i âzamı gösteriyorlar. Küçük bir emâre onlara kâfi gelir ve isbat eder ki; o zât, taş gibi câmid bir cisim değil.. belki istediği vakit yukarı çıkar, görünür, ezan okur bir insan-ı kâmildir.

Diğer hizbü'ş-şeytan denilen gürûh ise derler: "Ya minare başında herkese gösteriniz, veyahut makamı kuyu dibidir" diye ahmakâne hükmederler. Ahmaklıklarından bilmiyorlar ki, minare başında herkese gösterilmemesi, herkesin nazarı oraya çıkmamasından ileri geliyor. Hem muğâlata suretinde, minare başı hariç olarak bütün mesafeyi zaptetmek istiyorlar.

İşte o iki cemaatin münakaşasını hâlletmek için biri çıkar, o hizbü'ş-şeytana der ki: "Ey menhûs gürûh! Eğer o müezzin-i âzamın makamı kuyu dibi olsa, taş gibi câmid, hayatsız, kuvvetsiz olmak lâzım gelir. Ve kuyu basamaklarında ve minarenin derecelerinde görünen, o olmamak lâzım gelir. Madem öyle görüyorsunuz, elbette o; kuvvetsiz, hakikatsiz, câmid olmayacak. Minare başı onun makamı olacak. Öyleyse, ya siz onu kuyu dibinde göstereceksiniz –ki hiçbir cihette bunu gösteremezsiniz ve hiçbir kimseye orada bulunmasını dinletemezsiniz– veyahut susunuz! Meydan-ı müdafaanız kuyu dibidir. Sâir meydan ve uzun mesafe ise, şu mübarek cemaatin meydanıdır. Kuyu dibinden başka, o zâtı nerede gösterseler, dâvâyı kazanırlar."

İşte –şu temsil gibi– Münâzara-yı Şeytanî Mebhasi, Arş'tan ferşe kadar olan uzun mesafeyi hizbü'ş-şeytanın elinden alıyor ve hizbü'ş-şeytanı mecbur ediyor, sıkıştırıyor. En gayr-i mâkul, en muhâl, en menfur mevkii onlara bırakıyor. En dar ve kimse giremeyecek bir deliğe onları sokuyor, bütün mesafeyi Kur'ân nâmına zaptediyor.

Eğer onlara denilse: *"Kur'ân nasıldır?"*

Derler: *"Güzel ve ahlâk dersini veren bir insan kitabıdır."*

O vakit onlara denilir: *"Öyleyse Allah'ın kelâmıdır ve böyle kabul etmeye mecbursunuz. Çünkü siz mesleğinizce güzel diyemeyeceksiniz."*

Hem eğer onlara denilse, *"Peygamberi nasıl bilirsiniz?"*

Derler: *"Güzel ahlâklı, çok akıllı bir adam."*

O vakit onlara denilecek: *"Öyleyse imana geliniz! Çünkü güzel ahlâklı, akıllı olsa, alâküllihâl Resûlullah'tır. Çünkü sizin bu 'güzel' sözünüz, hududunuz dahilinde değil; mesleğinizce böyle diyemezsiniz."* Ve hâkezâ... Temsildeki sâir işaretlere, hakikatin sâir cihetleri tatbik edilebilir.

İşte bu sırra binâen, o şeytanla münâzara edilen Birinci Mebhas, ehl-i imanın imanını muhafaza etmek için mucizât-ı Ahmediye'yi bilmeye ve kat'î burhanlarını öğrenmeye muhtaç etmiyor. Ednâ bir emâre, küçük bir delil, onların imanlarını kurtarıyor. Kuyu dibindeki esfel-i sâfilînde olmadığına, her bir hâl-i Ahmediye *(aleyhissalâtü vesselâm)*, her bir haslet-i Muhammediye *(aleyhissalâtü vesselâm)*, her bir tavr-ı nebevî *(aleyhissalâtü vesselâm)*, birer mucize hükmüne geçer, âlâ-yı illiyyînde bir makamı bulunduğunu isbat eder.

Yedinci Mesele

Medar-ı İbret Bir Mesele

Vehme maruz, fütura düşen bazı dostlarıma kuvve-i mâneviyeyi teyid edecek yedi emârenin delâletiyle, sırf hizmet-i Kur'ân'a ait bir ikram-ı rabbânîyi ve bir himâyet-i ilâhiyeyi beyan etmeye mecburum ki, o zayıf damarlı bir kısım dostlarımı kurtarayım.

O yedi emârenin dördü; dost iken, sırf birer maksad-ı dünyevî için, şahsıma değil, Kur'ân'a hâdimliğim cihetinde düşman vaziyeti almalarıyla o maksatlarının aksiyle tokat yediler. O yedi emârenin üçü ise, ciddî dost idiler ve daima da dostturlar. Fakat dostluğun iktiza ettiği merdâne vaziyeti muvakkaten göstermediler, tâ ki ehl-i dünyanın teveccühünü kazanıp birer maksad-ı dünyevî kazansınlar ve başlarından emin olsunlar. Hâlbuki o üç dostum –maatteessüf– o maksatlarının aksiyle birer itab gördüler.

Evvelki dört zâhirî dost, sonra düşman vaziyeti gösterenlerin,

Birincisi: Bir müdür, kaç vâsıta ile yalvardı, Onuncu Söz'den bir nüsha istedi. Ona verdim. O ise terfi için, dostluğumu bırakıp düşmanlık vaziyeti aldı. Valiye şekvâ ve ihbar suretinde verdi. Hizmet-i Kur'âniye'nin bir eser-i ikramı olarak terfi değil, azledildi.

İkincisi: Diğer bir müdür, –dost iken– âmirlerinin hatırı için ve ehl-i dünyanın teveccühünü kazanmak fikriyle şahsıma değil, hizmetkârlığım cihetinde rakibâne ve düşmanâne vaziyet aldı, kendi maksadının aksiyle tokat yedi. Ümit edilmediği bir meselede iki buçuk seneye mahkûm edildi. Sonra Kur'ân'ın bir hizmetkârından dua istedi. İnşaallah, belki kurtulacak. Çünkü ona dua edildi.

Üçüncüsü: Bir muallim, dost görünürken ben de ona dost baktım. Sonra Barla'ya nakledip yerleşmek için düşmanâne bir vaziyeti ihtiyâr etti, o maksadının aksiyle tokat yedi. Muallimlikten askerliğe atıldı, Barla'dan uzaklaştırıldı.

Dördüncüsü: Bir muallim, (hâfız, hem mütedeyyin gördüğüm için) Kur'ân'ın hizmetinde bana bir dostluk edecek niyetiyle ona samimâne bir dostluk gösterdim. Sonra o, ehl-i dünyanın teveccühünü kazanmak için, bir memurun birtek kelâmıyla bize karşı çok soğuk ve korkak vaziyeti aldı. Sonra o maksadının aksiyle tokat yedi. Müfettişinden şiddetli bir tekdir yedi ve azledildi.

İşte bu dört adam, düşman vaziyeti almakla böyle tokat yedikleri gibi üç dostum da ciddî dostluğun iktiza ettiği merdâne vaziyeti göstermedikleri için tokat değil, bir nevi ihtar nev'inde aks-i maksatlarıyla ikaz edildiler.

Birincisi: Gayet mühim ve ciddî ve hakikî bir talebem olan bir zât-ı muhterem, mütemâdiyen Sözler'i yazar, neşrederdi. Müşevveş, büyük bir memurun gelmesiyle ve bir hâdisenin vukuu ile yazdığı Sözler'i sakladı, muvakkaten istinsahı da terk etti. Tâ ki ehl-i dünyadan bir zahmet görmesin ve bir sıkıntı çekmesin ve onların şerlerinden emin olsun. Hâlbuki o hizmet-i Kur'âniye'nin muvakkaten ta'tilinden gelen bir eser-i hata olarak, bir sene mütemâdiyen bin liraya mahkûmiyet gibi bir belâ gözü önüne konuldu. Ne vakit istinsaha niyet etti ve eski vaziyetine döndü; o dâvâsından tebrie etti, –lillâhilhamd– beraat kazandı, fakr-ı hâliyle beraber bin liradan kurtuldu.

İkincisi: Beş seneden beri mert ve ciddî ve cesur bir dostum, ehl-i dünyanın ve yeni gelen bir âmirin hüsn-ü zannını ve teveccühünü kazanmak için, komşum iken; düşünmeyerek, ihtiyârsız, birkaç ay benimle görüşmedi. Hatta bayramda ve Ramazan'da uğramadı. Hâlbuki maksadının aksiyle karye meselesi neticelendi, nüfuzu kırıldı.

Üçüncüsü: Haftada bir-iki defa benimle görüşen bir hâfız, imam olmuş. Sarık sarmak için iki ay beni terk etti. Hatta bayramda yanıma gelmedi. Hilâf-ı me'mul olarak maksadının aksiyle, yedi-sekiz ay imamlık ettiği hâlde, hilâf-ı âdet bir surette ona sarık bağlattırılmadı.

İşte bu gibi vukuatlar, çok var. Fakat bazılarının hatırlarını kırmamak için zikretmiyorum. Bunlar ne kadar zayıf birer emâre ise de fakat içtimaında bir kuvvet hissedilir. *Onunla kanaat gelir ki, şahsıma karşı değil –çünkü nefsimi hiçbir ikrama lâyık görmüyorum– belki hizmet-i Kur'ân noktasında, sırf o cihette bir ikram-ı ilâhî ve bir himâyet-i rabbâniye altında hizmet ettiğimiz anlaşılıyor. Dostlarım bunu düşünmeli, evhama kapılmamalı!..* Madem hizmetkârlığıma bir ikram-ı ilâhîdir. Ve madem fahre değil, belki şükre sebeptir. Ve madem وَأَمَّا بِنِعْمَةِ رَبِّكَ فَحَدِّثْ[1] fermanı var. Bu sırlara binâen, hususî bir surette dostlarıma beyan ediyorum.

---

1 "Ve Rabbinin nimetini anlat da anlat." (Duhâ sûresi, 93/11).

Sekizinci Mesele

Yirmi Yedinci Söz'ün, içtihada mâni esbabın beşinci sebebinin üçüncü noktasının üçüncü misalinin hâşiyesidir.

Mühim bir suâl: Bazı ehl-i tahkik derler ki; "Elfâz-ı Kur'âniye ve zikriye ve sâir tesbihlerin her biri, müteaddit cihetlerle insanın letâif-i mâneviyesini tenvir eder, mânevî gıda verir. Manaları bilinmezse, yalnız lafız ifade etmiyor, kâfi gelmiyor. Lafız bir libastır; değiştirilse, her tâife kendi lisanıyla o manalara elfâz giydirse, daha nâfi olmaz mı?"

Elcevap: Elfâz-ı Kur'âniye ve tesbihat-ı nebeviyenin lafızları câmid libas değil, cesedin hayattar cildi gibidir; belki mürur-u zamanla cilt olmuştur. Libas değiştirilir.. fakat cilt değişse vücuda zarardır. Belki namazda ve ezandaki gibi elfâz-ı mübarekeler, mana-yı örfîlerine alem ve nâm olmuşlar. Alem ve isim ise değiştirilmez!

Ben kendi nefsimde tecrübe ettiğim bir hâleti çok defa tetkik ettim, gördüm ki, o hâlet hakikattir. O hâlet şudur ki: Sûre-i İhlâs'ı Arefe gününde yüzer defa tekrar edip okuyordum.[1] *Gördüm ki, bendeki mânevî duyguların bir kısmı, birkaç defada gıdasını alır, vazgeçer, durur. Ve kuvve-i müfekkire gibi bir kısım dahi, bir zaman mana tarafına müteveccih olur, hissesini alır, o da durur. Ve kalb gibi bir kısım, mânevî bir zevke medar bazı mefhumlar cihetinde hissesini alır, o da sükût eder ve hâkezâ… Git gide, o tekrarda yalnız bir kısım letâif kalır ki, pek geç usanıyor; devam eder, daha manaya ve tetkikata hiç ihtiyaç bırakmıyor. Gaflet, kuvve-i müfekkireye zarar verdiği gibi ona zarar vermiyor. Lafız ve lafz-ı müşebbi' olduğu bir meâl-i icmâlî ile ve isim ve alem bulundukları mana-yı örfî onlara kâfi geliyor. Eğer manayı o vakit düşünse, zararlı bir usanç verir. Ve o devam eden latîfeler, taallüme ve tefehhüme muhtaç değiller; belki tahattura, teveccühe ve teşvike ihtiyaç gösterirler. Ve o cilt hükmündeki lafızları onlara kâfi geliyor ve mana vazifesini görüyorlar. Ve bilhassa o Arabî lafızlar ile, kelâmullah ve tekellüm-ü ilâhî olduğunu tahattur etmekle, dâimî bir feyze medardır.*

İşte kendim tecrübe ettiğim şu hâlet gösteriyor ki; ezan gibi ve namazın tesbihatı gibi ve her vakit tekrar edilen Fâtiha ve Sûre-i İhlâs gibi

---

[1] İhlâs sûresi'ni muhtelif sayılarda okumanın faziletlerine dair bkz: Tirmizî, *fezâilü'l-Kur'ân* 11; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 3/437; Dârimî, *fezâilü'l-Kur'ân* 24.

hakâikleri, başka lisanla ifade etmek çok zararlıdır. Çünkü menba-ı dâimî olan elfâz-ı ilâhiye ve nebeviye kaybolduktan sonra, o dâimî letâifin dâimî hisseleri de kaybolur. Hem her harfin lâakal on sevabı zâyi olması.. ve huzur-u dâimî bütün namazda herkes için devam etmediğinden, gaflet içinde, tercüme vâsıtasıyla insanların tâbirâtı ruha zulmet vermesi gibi zararlar olur.

Evet, nasıl İmam Âzam demiş: "لَآ إِلٰهَ إِلَّا اللهُ[1] tevhide alem ve isimdir." ***Biz de deriz:*** *Kelimât-ı tesbihiye ve zikriyenin, hususan ezanda ve namazda olanların ekseriyet-i mutlakası, alem ve isim hükmüne geçmişler. Alem gibi, mana-yı luğavîsinden ziyade, mana-yı örfî-i şer'îsine bakılır. Öyleyse değişmeleri şer'an mümkün değildir. Her mümine bilmesi lâzım olan mücmel manaları, yani muhtasar bir meâli ise, en âmî bir adam dahi çabuk öğrenir.*

Bütün ömrünü İslâmiyet'le geçiren ve kafasını binler mâlâyâniyâtla dolduran adamlar, bir-iki haftada hayat-ı ebediyesinin anahtarı olan şu kelimât-ı mübarekenin meâl-i icmâlîsini öğrenmemekte nasıl mazur olabilirler, nasıl müslüman olurlar, nasıl "akıllı adam" denilirler? Ve öyle heriflerin tembelliklerinin hatırı için o nur menbalarının mahfazalarını bozmak, kâr-ı akıl değildir!..

Hem سُبْحَانَ اللهِ[2] diyen, hangi milletten olursa olsun, Cenâb-ı Hakk'ı takdis ettiğini anlar. İşte bu kadar kâfi gelmez mi? Eğer manasına kendi lisanıyla mütevecciih olsa, akıl noktasında bir defa taallüm eder. Hâlbuki günde yüz defa tekrar eder. O yüz defa, aklın hisse-i taallümünden başka, lafızdan ve lafza sirâyet eden ve imtizaç eden meâl-i icmâlî, çok nurlara ve feyizlere medardır. Bahusus, tekellüm-ü ilâhî haysiyetiyle aldığı kudsiyet ve o kudsiyetten gelen feyizler ve nurlar çok ehemmiyetlidir.

Elhâsıl: *Zaruriyât-ı diniye mahfazaları olan elfâz-ı kudsiye-i ilâhiyenin yerine hiçbir şey ikame edilemez ve yerlerini tutamaz ve vazifelerini göremez. Ve muvakkat ifade etseler de dâimî, ulvî, kudsî ifade edemezler. Amma nazariyât-ı diniyenin mahfazaları olan elfâzlar ise, değiştirilmeye lüzum kalmaz. Çünkü nasihat ile ve sâir tedris ve tâlim ve vaaz ile o ihtiyaç mündefî olur.*

---

1 "Allah'tan başka ilâh yoktur." (Sâffât sûresi, 37/35; Muhammed sûresi, 47/19)

2 Allah'ı bütün eksikliklerden tenzih ederim.

Elhâsıl: *Lisân-ı nahvî olan lisân-ı Arabî'nin câmiiyeti ve elfâz-ı Kur'âniye'nin i'câzı öyle bir tarzdadır ki; kabil-i tercüme değildir, belki muhâldir diyebilirim. Kimin şüphesi varsa, i'câza dair Yirmi Beşinci Söz'e müracaat etsin. Tercüme dedikleri şeyler ise, gayet muhtasar ve nâkıs bir mealdir. Böyle meâl nerede; hayattar, çok cihetlerle teşa'ub etmiş âyâtın hakikî manaları nerede?..*

Dokuzuncu Mesele

Mühim ve Mahrem Bir Mesele ve Bir Sırr-ı Velâyet

Âlem-i İslâm'da "Ehl-i Sünnet ve Cemaat" denilen ehl-i hak ve istikâmet fırka-yı azîmesi, hakâik-i Kur'âniye'yi ve imaniyeyi, istikâmet dairesinde, hüve hüvesine sünnet-i seniyyeye ittibâ ederek muhafaza etmişler.

Ehl-i velâyetin ekseriyet-i mutlakası o daireden neşet etmişler. Diğer bir kısım ehl-i velâyet, Ehl-i Sünnet ve Cemaat'in bazı desâtirleri haricinde ve usûllerine muhalif bir caddede görünmüş. İşte şu kısım ehl-i velâyete bakanlar iki şıkka ayrıldılar:

Bir kısmı ise Ehl-i Sünnet'in usûlüne muhalif oldukları için, velâyetlerini inkâr ettiler. Hatta onlardan bir kısmının tekfirine kadar gittiler.

Diğer kısım ki, onlara ittibâ edenlerdir. Onların velâyetlerini kabul ettikleri için derler ki, "Hak, yalnız Ehl-i Sünnet ve Cemaat'in mesleğine münhasır değil." Ehl-i bid'adan bir fırka teşkil ettiler, hatta dalâlete kadar gittiler. Bilmediler ki; *her hâdi zât, mühdî olamaz. Şeyhleri hatasından mazurdur, çünkü meczuptur. Kendileri ise mazur olamaz.*

Mutavassıt bir kısım ise, o velîlerin velâyetlerini inkâr etmediler, fakat yollarını ve mesleklerini kabul etmediler. Diyorlar ki: "Hilâf-ı usûl olan sözleri; ya hale mağlup olup hata ettiler, veyahut manası bilinmez müteşâbihât misillü şatahattır."

Maatteessüf birinci kısım, husûsan ulemâ-yı ehl-i zâhir, meslek-i ehl-i sünneti muhafaza niyetiyle çok mühim evliyayı inkâr, hatta tadlîl etmeye mecbur olmuşlar. İkinci kısım olan taraftarları ise, o çeşit şeyhlere ziyade hüsn-ü zan ettikleri için, hak mesleğini bırakıp bid'ata, hatta dalâlete girdikleri olmuş.

İşte şu sırra dair, pek çok zaman zihnimi işgal eden bir hâlet vardı: Bir zaman, ben bir kısım ehl-i dalâlete mühim bir vakitte kahr ile dua ettim. Bedduama karşı, müthiş bir kuvvet-i mâneviye çıktı. Hem duamı geri çevirdi.. hem beni men etti.

Sonra gördüm ki o kısım ehl-i dalâlet, hilâf-ı hak icraatında bir kuvve-i mâneviyenin teshilâtıyla arkasına aldığı halkı sürükleyip gidiyor, muvaffak oluyor. Yalnız cebirle değil, belki velâyet kuvvetinden gelen bir arzuyla imtizaç ettiği için, ehl-i imanın bir kısmı o arzuya kapılıp hoş görüyorlar, çok fena telâkki etmiyorlar.

İşte bu iki sırrı hissettiğim vakit dehşet aldım. "Fesübhânallah!" dedim. "Tarîk-i haktan başka velâyet bulunabilir mi? Husûsan müthiş bir cereyan-ı dalâlete ehl-i hakikat, taraftar çıkar mı?" dedim. Sonra bir mübarek arefe gününde, müstahsen bir âdet-i İslâmiye'ye binâen Sûre-i İhlâs'ı yüzer defa tekrar ederek okuyup, onun bereketiyle, "Mühim Bir Suâle Cevap" nâmında yazılan mesele ile beraber şöyle bir hakikat dahi rahmet-i ilâhiye ile kalb-i âcizâneme gelmiş. Hakikat şudur ki:

Sultan Mehmed Fatih'in zamanında hikâye edilen meşhur ve mânidar "Cibali Baba Kıssası" nev'inden olarak bir kısım ehl-i velâyet, zâhiren muhakemeli ve âkil görünürken, meczupturlar. Ve bir kısmı dahi, bazen sahvede ve daire-i akılda görünür, bazen aklın ve muhakemenin haricinde bir hâle girer. Şu kısımdan bir sınıfı, ehl-i iltibastır, tefrik etmiyor. Sekir hâlinde gördüğü bir meseleyi hâlet-i sahvede tatbik eder, hata eder ve hata ettiğini bilmez. Meczupların bir kısmı ise indallah mahfuzdur, dalâlete sülûk etmez. Diğer bir kısmı ise mahfuz değiller, bid'at ve dalâlet fırkalarında bulunabilirler. Hatta kâfirler içinde bulunabileceği ihtimal verilmiş.

İşte, muvakkat veya dâimî meczup olduklarından, mânen *"mübarek mecnun"* hükmünde oluyorlar. Ve mübarek ve serbest mecnun hükmünde oldukları için, mükellef değiller. Ve mükellef olmadıkları için muâhaze olunmuyorlar. Kendi velâyet-i meczubâneleri bâki kalmakla beraber, ehl-i dalâlete ve ehl-i bid'aya taraftar çıkarlar, mesleklerine bir derece revaç verip, bir kısım ehl-i imanı ve ehl-i hakkı, o mesleğe girmeye meş'ûmâne bir sebebiyet verirler.

Onuncu Mesele

Ziyaretçilere ait, bazı dostlar tarafından ihtar ile bir düstur izah edilmek istenilmiştir. Onun için yazılmıştır.

Mâlûm olsun ki, bizi ziyaret eden; ya hayat-ı dünyeviye cihetinde gelir, o kapı kapalıdır.. veya hayat-ı uhreviye cihetinde gelir, o cihette iki kapı var:

Ya şahsımı mübarek ve makam sahibi zannedip gelir. O kapı dahi kapalıdır. Çünkü ben kendimi beğenmiyorum, beni beğenenleri de beğenmiyorum. Cenâb-ı Hakk'a çok şükür, beni kendime beğendirmemiş. İkinci cihet, sırf Kur'ân-ı Hakîm'in dellâlı olduğum cihetledir. Bu kapıdan girenleri –ale'r-re'si ve'l-ayn– kabul ediyorum. Onlar da üç tarzda olur; ya dost olur, ya kardeş olur, ya talebe olur.

Dostun hâssası ve şartı budur ki: *Katiyen Sözler'e ve envâr-ı Kur'âniye'ye dair olan hizmetimize ciddî taraftar olsun.. ve haksızlığa ve bid'alara ve dalâlete kalben taraftar olmasın.. kendine de istifadeye çalışsın.*

Kardeşin hâssası ve şartı şudur ki: *Hakikî olarak Sözler'in neşrine ciddî çalışmakla beraber, beş farz namazını edâ etmek, yedi kebâiri işlememektir.*

Talebeliğin hâssası ve şartı şudur ki: *Sözler'i kendi malı ve telifi gibi hissedip sahip çıksın.. ve en mühim vazife-i hayatiyesini onun neşir ve hizmeti bilsin.*

İşte bu üç tabaka, benim üç şahsiyetimle alâkadardır: Dost, benim şahsî ve zâtî şahsiyetimle münasebettar olur. Kardeş, abdiyetim ve ubûdiyet noktasındaki şahsiyetimle alâkadar olur. Talebe ise, Kur'ân-ı Hakîm'in dellâlı cihetinde ve hocalık vazifesindeki şahsiyetimle münasebettardır.

Şu görüşmenin de üç meyvesi var:

Birincisi: *Dellâllık itibarıyla mücevherât-ı Kur'âniye'yi benden veya Sözler'den ders almak, velev bir ders de olsa..*

İkincisi: *İbadet itibarıyla uhrevî kazancıma hissedar olur.*

Üçüncüsü: *Beraber dergâh-ı ilâhîye müteveccih olup rabt-ı kalb ederek, Kur'ân-ı Hakîm'in hizmetinde el ele verip tevfik ve hidayet istemek…*

Eğer talebe ise, *her sabah mütemâdiyen ismiyle, bazen hayaliyle dahi yanımda hazır olur, hissedar olur.*

Eğer kardeş ise, *birkaç defa hususî ismiyle ve suretiyle dua ve kazancımda hazır olup hissedar olur. Sonra umum ihvanlar içinde dahil olup, rahmet-i ilâhiyeye teslim ediyorum ki, dua vaktinde "ihvetî ve ihvânî" dediğim vakit onlar içinde bulunur. Ben bilmezsem, rahmet-i ilâhiye onları biliyor ve görüyor.*

Eğer dost ise *ve ferâizi kılar ve kebâiri terk ederse, umumiyet-i ihvan itibarıyla duamda dahildir. Bu üç tabaka dahi beni mânevî dua ve kazançlarında dahil etmek şarttır.*

اَللّٰهُمَّ صَلِّ عَلٰى مَنْ قَالَ: اَلْمُؤْمِنُ لِلْمُؤْمِنِ كَالْبُنْيَانِ الْمَرْصُوصِ يَشُدُّ بَعْضُهُ بَعْضًا، وَعَلٰى اٰلِهٖ وَصَحْبِهٖ وَسَلِّمْ[1]

سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَآ إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَآ ۟ إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ[2]

وَقَالُوا الْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِي هَدٰينَا لِهٰذَا وَمَا كُنَّا لِنَهْتَدِيَ لَوْلَآ أَنْ هَدٰينَا اللّٰهُ ۚ لَقَدْ جَآءَتْ رُسُلُ رَبِّنَا بِالْحَقِّ[3]

اَللّٰهُمَّ يَا مَنْ أَجَابَ نُوحًا فِي قَوْمِهٖ.. وَيَا مَنْ نَصَرَ إِبْرَاهِيمَ عَلٰى أَعْدَائِهٖ.. وَيَا مَنْ أَرْجَعَ يُوسُفَ إِلٰى يَعْقُوبَ.. وَيَا مَنْ كَشَفَ الضُّرَّ عَنْ أَيُّوبَ.. وَيَا مَنْ أَجَابَ دَعْوَةَ زَكَرِيَّا.. وَيَا مَنْ تَقَبَّلَ يُونُسَ ابْنَ مَتّٰى نَسْئَلُكَ بِأَسْرَارِ أَصْحَابِ هٰذِهِ الدَّعَوَاتِ الْمُسْتَجَابَاتِ أَنْ تَحْفَظَنِي وَتَحْفَظَ نَاشِرَ هٰذِهِ الرَّسَائِلِ وَرُفَقَائَهُمْ مِنْ شَرِّ شَيَاطِينِ الْإِنْسِ وَالْجِنِّ وَانْصُرْنَا عَلٰى أَعْدَائِنَا وَلَا تَكِلْنَا إِلٰى أَنْفُسِنَا وَاكْشِفْ كُرْبَتَنَا وَكُرْبَتَهُمْ وَاشْفِ أَمْرَاضَ قُلُوبِنَا وَقُلُوبِهِمْ، اٰمِينَ اٰمِينَ اٰمِينَ[4]

---

1 "Allah'ım! 'Mümin, diğer mümin için birbirini perçinleyen duvar gibidir.'[*1] diye buyuran Zât'a, O'nun âl ve ashabına salât ve selâm eyle!

[*1] Buhârî, *salât* 88; Müslim, *birr* 65; Tirmizî, *birr* 18.

2 "Sübhansın yâ Rab! Senin bize bildirdiğinden başka ne bilebiliriz ki? Her şeyi hakkıyla bilen, her şeyi hikmetle yapan sensin." (Bakara sûresi, 2/32)

3 "Hamdolsun bizi bu cennete eriştiren Allah'a! Eğer Allah bizi muvaffak kılmasaydı, biz kendiliğimizden yol bulamazdık. Rabbimizin elçilerinin gerçeği bildirdikleri bir kere daha kesinlikle anlaşılmıştır." derler." (A'râf sûresi, 7/43)

4 Ey Hazreti Nuh'un kavmi hakkındaki duasını kabul eden.. ve ey Hazreti İbrahim'i düşmanlarına galip getiren.. ve ey Hazreti Yusuf'u, Hazreti Yakub'a tekrar kavuşturan.. ve ey Hazreti Eyyûb'un hastalığını gideren.. ve ey Hazreti Zekeriya'nın duasını cevap veren.. ve ey Hazreti Yunus İbni Mettâ'nın duasını kabul eden Allah'ım! Bütün bu makbul dua sahiplerinin sırları hürmetine, senden istiyor ve niyaz ediyoruz ki; beni ve bu risaleleri neşredenleri ve arkadaşlarını insî ve cinnî şeytanların şerrinden muhafaza eyle.. düşmanlarımıza karşı bize yardım et.. bizi nefsimizin eline bırakma.. bizim ve onların sıkıntılarını gider.. bizim ve onların kalbî hastalıklarına şifa ver, âmîn, âmîn, âmîn...

Yirmi Yedinci Mektup

Bu Mektup, Risale-i Nur Müellifi'nin talebelerine yazdığı ayn-ı hakikat ve çok letâfetli, güzel mektupları ile Risale-i Nur talebelerinin Üstadlarına ve bazen birbirlerine yazdıkları ve Risale-i Nur'un mütâlaasından aldıkları parlak feyizlerini ifade eden çok zengin bir mektup olup, bu mecmuanın üç-dört misli kadar büyüdüğü için, bu mecmuaya ilhak edilmemiştir. Müstakillen, Barla, Kastamonu, Emirdağ Lâhikaları olarak neşredilmiştir.

Yirmi Sekizinci Mektup

Şu Mektup Sekiz Meseledir.

Birinci Risale Olan Birinci Mesele

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

إِنْ كُنْتُمْ لِلرُّؤْيَا تَعْبُرُونَ[1]

Sâniyen

Üç sene evvel benimle görüştükten üç gün sonra tâbiri çıkmış, te'vili tezahür etmiş eski bir rüyanızın şimdi tâbirini istiyorsunuz. Şimdilik o güzel, mübarek, müjdeli rüya mürur-u zamana uğramış. Manasını göstermiş olan o rüyaya karşı böyle desem hakkım yok mu?

نَه شَبَمْ نَه شَبْ پَرَسْتَمْ مَنْ غُلَامِ شَمْسَمْ أَزْ شَمْس مِي گُويَمْ خَبَرْ[2]

اَنْ خَيَالَاتِي كِه دَامِ أَوْلِيَاسْتْ عَكْسِ مَهْرُويَانِ بُوسْتَانِ خُدَاسْتْ[3]

Evet kardeşim, seninle mahz-ı hakikat dersini müzakereye alışmışız. Hayâlâtlara karşı kapısı açık olan rüyaları tahkikî bir surette mevzubahis etmek, tahkik mesleğine tam uygun gelmediğinden; o cüz'î hâdise-i nevmiye münasebetiyle mevtin küçük bir kardeşi olan nevme ait[4] ilmî ve düsturî olarak altı nükte-i hakikati, âyât-ı Kur'âniye'nin işaret ettiği vecihte beyan edeceğiz. Yedincisinde, senin rüyana kısa bir tâbir verilecek.

---

1 "Siz rüya tâbir ediyorsanız…" (Yûsuf sûresi, 12/43).

2 Ben ne geceyim, ne de geceye kulluk ederim. Ben bir hakikat güneşinin hizmetkârıyım ki, size ondan haber getiriyorum. Bkz.: İmâm Rabbânî, *el-Mektûbât* 1/124 (130. Mektub).

3 Evliyâullaha tuzak olan o hayaller ise, Hudâ bahçesinin ay yüzlülerinin cemâllerinin yansımasından ibarettir. (Mevlânâ Celâleddin Rumî, *Mesnevî-i Şerîf (terc. Şefik Can)* 1/26)

4 et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-evsat* 1/282, 8/342; el-Beyhakî, *Şuabü'l-îmân* 4/183.

Birincisi: Sûre-i Yusuf'un mühim bir esası, rüya-yı Yusufiye olduğu gibi; وَجَعَلْنَا نَوْمَكُمْ سُبَاتًا[1] âyeti misillü, çok âyetlerle rüyada ve nevmde perdeli olarak ehemmiyetli hakikatler var olduğunu gösterir.

İkincisi: Kur'ân ile tefe'üle ve rüyaya itimada ehl-i hakikat taraftar değiller. Çünkü Kur'ân-ı Hakîm, ehl-i küfrü kesretle ve şiddetli bir tarzda vuruyor. Tefe'ülde kâfire ait şiddeti, tefe'ül eden insana çıktığı vakit yeis veriyor, kalbi müşevveş ediyor.

Hem rüya dahi hayır iken, bazı aks-i hakikatle göründüğü için şer telâkki edilir, yeise düşürür, kuvve-i mâneviyeyi kırar, sû-i zan verir. Çok rüyalar var ki; sureti dehşetli, zararlı, mülevves iken tâbiri ve manası çok güzel oluyor. Herkes, rüyanın suretiyle manasının hakikati mâbeynindeki münasebeti bulamadığı için lüzumsuz telâş eder, me'yus olur, keder eder. İşte, yalnız bu cihet içindir ki ehl-i hakikat gibi ve İmam Rabbânî misillü başta نَه شَبَمْ نَه شَبْ پَرَسْتَمْ dedim.

Üçüncüsü: Hadis-i sahih ile nübüvvetin kırk cüzünden bir cüzü, nevmde rüya-yı sâdıka suretinde tezahür etmiş.[2] Demek rüya-yı sâdıka hem haktır, hem nübüvvetin vezâifine taallûku var. Şu Üçüncü Mesele gayet mühim ve uzun ve nübüvvetle alâkadar ve derin olduğundan başka vakte tâlik ediyoruz, şimdilik o kapıyı açmıyoruz.

Dördüncüsü: Rüya üç nevidir.[3] İkisi, tâbir-i Kur'ân'la أَضْغَاثُ أَحْلَامٍ[4] 'da dahildir, tâbire değmiyor. Manası varsa da ehemmiyeti yok. Ya mizacın inhirafından, kuvve-i hayaliye şahsın hastalığına göre bir terkibat, tasvirat yapıyor; yahut gündüz veya daha evvel, hatta bir-iki sene evvel aynı vakitte başına gelen müheyyiç hâdisâtı, hayal tahattur eder, tâdil ve tasvir eder, başka bir şekil verir. İşte bu iki kısım أَضْغَاثُ أَحْلَامٍ 'dır, tâbire değmiyor.

Üçüncü kısım ki rüya-yı sâdıkadır. O doğrudan doğruya, mahiyet-i insaniyedeki latîfe-i rabbâniye, âlem-i şehâdetle bağlanan ve o âlemde dolaşan duyguların kapanmasıyla ve durmasıyla âlem-i gayba karşı bir münasebet

---

1 "Uykunuzu dinlenme yaptık." (Nebe sûresi, 78/9).

2 Tirmizî, *rüya* 6; et-Tayâlisî, *el-Müsned* s.147; Ebû Ya'lâ, *el-Müsned* 12/63; et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* 19/205.

3 Rüyanın nefsânî, şeytanî ve rahmânî olmak üzere üçe ayrıldığına dair bkz.: Buhârî, *ta'bîr* 26; Müslim, *rüya* 6.

4 "…karışık düşler…" (Yûsuf sûresi, 12/44; Enbiyâ sûresi, 21/5).

bulur, bir menfez açar. O menfezle vukua gelmeye hazırlanan hâdiselere bakar ve Levh-i Mahfuz'un cilveleri ve mektubat-ı kaderiyenin numûneleri nev'inden birisine rast gelir, bazı vâkıât-ı hakikiyeyi görür. Ve o vâkıâtta bazen hayal tasarruf eder, suret libasları giydirir.

Bu kısmın çok envâı ve tabakâtı var. Bazı aynen gördüğü gibi çıkar, bazen bir ince perde altında çıkıyor, bazen kalınca bir perde ile sarılıyor. Hadis-i şerifte gelmiş ki Resûl-i Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselâm)* bidayet-i vahiyde gördüğü rüyalar, subhun inkişafı gibi zâhir, açık, doğru çıkıyordu.[1]

Beşincisi: Rüya-yı sâdıka, hiss-i kable'l-vukuun fazla inkişafıdır. Hiss-i kable'l-vuku ise herkeste cüz'î-küllî vardır.. hatta hayvanlarda dahi vardır. Hatta bir zaman ben, bu hiss-i kable'l-vukuu –zâhirî ve bâtınî meşhur duygulara ilâve olarak– insanda ve hayvanda "sâika" ve "şâika" nâmıyla –aynı sâmia ve bâsıra gibi– iki hiss-i âheri ilmen bulmuştum. Ehl-i dalâlet ve ehl-i felsefe, o gayr-i meş'ur hislere hata ederek, ahmakçasına "sevk-i tabiî" diyorlar. Hâşâ, sevk-i tabiî değil, belki bir nevi ilham-ı fıtrî olarak insan ve hayvanı kader-i ilâhî sevk ediyor. Meselâ, kedi gibi bazı hayvan, gözü kör olduğu vakit, o sevk-i kaderî ile gider, gözüne ilâç olan bir otu bulur, gözüne sürer, iyi olur.

Hem rûy-u zeminin sıhhiye memurları hükmünde ve bedevî hayvanâtın cenazelerini kaldırmakla muvazzaf kartal gibi âkilü'l-lâhm kuşlara, bir günlük mesafeden bir hayvan cenazesinin vücudu, o sevk-i kaderî ile ve o hiss-i kable'l-vuku ilhamıyla ve o sâika-yı ilâhî ile bildirilir ve bulurlar.

Hem yeni dünyaya gelmiş bir arı yavrusu, yaşı bir gün iken, havada bir günlük mesafeye gider, havada izini kaybetmeyerek o sevk-i kaderî ile ve o sâika ilhamıyla döner, yuvasına girer.

Hatta, herkesin başında çok defa tekerrür ediyor ki; birisinden bahsediyorken, âni kapı açılarak, tahminin fevkinde aynı adam gelir. Hatta, Kürtçe durûb-u emsâldendir: نَاڤِ گُرْبِينَه پَالَانْدَارْ لِى وَرِينَه Yani, "Kurdun bahsini ettiğin zaman topuzu hazırla, vur; çünkü kurt geliyor!" Demek, bir hiss-i kable'l-vuku ile latîfe-i rabbâniye, icmâlen o adamın gelmesini hisseder. Fakat, aklın şuuru ihata etmediği için kasten değil, ihtiyârsız olarak bahsetmeye sevk eder. Ehl-i feraset, bazen keramet gibi geldiğini beyan eder. Hatta bir zaman bende şu nevi hassasiyet fazla idi. Bu hâli bir düstur içine almak istedim, fakat yakıştıramadım ve yapamadım. Fakat, ehl-i salâhatte ve bahusus ehl-i

---

1 Buhârî, *bed'ü'l-vahy* 3, *tefsîru sûre (96)* 1, *ta'bîr* 1; Müslim, *îmân* 252.

velâyette bu hiss-i kable'l-vuku fazla inkişaf eder, kerametkârâne âsârını gösterir. İşte, umum avâm için dahi bir nevi velâyete mazhariyet var ki, rüya-yı sâdıkada evliya gibi, gaybî ve istikbalî olan şeyleri görüyorlar.

Evet, uyku nasıl ki avâm için rüya-yı sâdıka cihetinde bir mertebe-i velâyet hükmündedir. Öyle de, umum için gayet güzel ve muhteşem bir sinemayı rabbâniyenin seyrangâhıdır. Fakat güzel ahlâklı, güzel düşünür. Güzel düşünen, güzel levhaları görür. Fena ahlâklı, fena düşündüğünden fena levhaları görür.

Hem herkes için âlem-i şehâdet içinde âlem-i gayba bakan bir penceredir. Hem mukayyet ve fâni insanlar için saha-yı ıtlak bir meydan ve bir nevi bekâya mazhar ve mâzi ve müstakbel, hâl hükmünde bir temâşâgâhtır. Hem tekâlif-i hayatiye altında ezilen ve meşakkat çeken zîruhların istirahatgâhıdır. İşte bu gibi sırlar içindir ki; Kur'ân-ı Hakîm, وَجَعَلْنَا نَوْمَكُمْ سُبَاتًا[1] nev'indeki âyetlerle hakikat-i nevmiyeyi ehemmiyetle ders veriyor.

Altıncısı ve En Mühimi: Rüya-yı sâdıka benim için hakkalyakîn derecesine gelmiş ve pek çok tecrübâtımla kader-i ilâhînin her şeye muhit olduğuna bir hüccet-i kâtıa hükmüne geçmiştir. Evet, bu rüyalar, benim için husûsan bu birkaç sene zarfında o dereceye gelmiştir ki, meselâ yarın başıma gelecek en küçük hâdisât ve en ehemmiyetsiz muamelât ve hatta en âdi muhaverât yazılı olduğunu ve daha gelmeden muayyen olduğunu.. ve gecede onları görmekle dilimle değil, gözümle okuduğum bana kat'î olmuştur. Bir değil, yüz değil, belki bin defa, gecede hiç düşünmediğim hâlde, gördüğüm bazı adamlar veyahut söylediğim meseleler, o gecenin gündüzünde, az bir tâbirle aynen çıkıyor. Demek en cüz'î hâdisât, vukua gelmeden evvel hem mukayyettir, hem yazılmıştır. Demek tesadüf yok, hâdisât başıboş gelmiyor, intizamsız değillerdir.

Yedincisi: Senin müjdeli, mübarek ve güzel rüyanın tâbiri, Kur'ân için ve bizim için çok güzeldir. Hem zaman tâbir etti ve ediyor, tâbirimize ihtiyaç bırakmıyor. Hem kısmen tâbiri güzel olarak çıkmış. Sen dikkat etsen anlarsın. Yalnız bir-iki noktasına işaret ederiz. Yani bir hakikat beyan ederiz; senin hakikat-i rüya nev'inden olan vâkıalar, o hakikatin temessülâtıdır. Şöyle ki:

O vâsi meydanlık, Âlem-i İslâmiyet'tir. Meydanlığın nihayetindeki mescid, Isparta vilâyetidir. Etrafı bulanık, çamurlu su, hâl ve zamanın sefâhet

---

1 "Uykunuzu dinlenme yaptık." (Nebe sûresi, 78/9).

ve atâlet ve bid'atlar bataklığıdır. Sen selâmetle, bulaşmadan, süratle mescide eriştiğin, herkesten evvel envâr-ı Kur'âniye'ye sahip çıkıp, kalbini bozmadan sağlam kaldığına işarettir. Mesciddeki küçük cemaat ise Hakkı, Hulûsi, Sabri, Süleyman, Rüştü, Bekir, Mustafa, Ali, Zühtü, Lütfi, Hüsrev, Refet gibi Sözler'in hameleleridir. Ufak kürsü ise Barla gibi küçük bir köydür. Yüksek ses ise Sözler'deki kuvvet ve sürat-i intişarlarına işarettir. Birinci safta sana tahsis edilen makam ise Abdurrahmân'dan sana münhal kalan yerdir. O cemaat, telsiz âletlerin âhizeleri hükmünde bütün dünyaya ders işittirmek istemek işareti ve hakikati ise, inşaallah tamamıyla sonra çıkacak. Şimdi efradı birer küçük çekirdek iseler de ileride tevfik-i ilâhî ile birer şecere-i âliye hükmüne geçerler ve birer telsiz telgrafın merkezi olurlar. Sarıklı, küçük, genç bir Zât ise, Hulûsi'ye omuz omuza verecek, belki geçecek birisi.. nâşirler ve talebeler içine girmeye namzettir. Bazılarını zannederim, fakat kat'î hükmedemem. O genç, kuvve-i velâyetle meydana atılacak bir zâttır… Sâir noktaları sen benim bedelime tâbir et.

Senin gibi dostlarla uzun konuşmak hem tatlı, hem makbul olduğundan şu kısa meselede uzun konuştum, belki de israf ettim. Fakat nevme ait olan âyât-ı Kur'âniye'nin bir nevi tefsirine işaret etmek niyetiyle başladığımdan, inşaallah o israf affolur veya israf olmaz.

İkinci Mesele Olan İkinci Risale

"Hazreti Mûsâ *(aleyhisselâm),* Hazreti Azrail'in *(aleyhisselâm)* gözüne tokat vurmuş.., ilâ âhir."[1] meâlindeki hadise dair ehemmiyetli bir münakaşayı kaldırmak ve hâlletmek için yazılmıştır.

Eğirdir'de bir münakaşa-yı ilmiye işittim. O münakaşa, husûsan şu zamanda yanlıştır. Hatta münakaşayı bilmiyordum. Benden de suâl edildi. Muteber bir kitapta, hadis-i Şeyheyn'in ittifakına alâmet olan "ق" işaretiyle bir hadis bana gösterildi; "Hadis midir, değil midir?" suâl edildi.

Ben dedim: Böyle muteber bir kitapta Şeyheyn hadisinin ittifakına hükmeden bir zâta itimat etmek lâzım. Demek hadistir. Fakat hadisin, Kur'ân gibi bazı müteşâbihâtı var; ancak havas onların manalarını bulabilir. Şu hadisin zâhiri dahi, müşkilât-ı hadisin müteşâbihât kısmından olmak ihtimali var, dedim. Eğer bilseydim medar-ı münakaşa olmuş; öyle kısa değil, belki böyle cevap verecektim:

Evvelâ: Bu çeşit mesâili münakaşa etmenin birinci şartı, insafla, hakkı bulmak niyetiyle, inatsız bir surette, ehil olanların mâbeyninde, sû-i telâkkiye sebep olmadan müzakeresi caiz olabilir. O müzakere, hak için olduğuna delil şudur ki: Eğer hak, muârızın elinde zâhir olsa müteessir olmasın, belki memnun olsun. Çünkü bilmediği şeyi öğrendi. Eğer kendi elinde zâhir olsa fazla bir şey öğrenmedi.. belki gurura düşmek ihtimali var.

Sâniyen: Sebeb-i münakaşa, eğer hadis ise, hadisin merâtibini ve vahy-i zımnînin derecâtını ve tekellümât-ı nebeviyenin aksâmını bilmek lâzım. Avâm içinde müşkilât-ı hadisiyeyi münakaşa etmek, izhar-ı fazl suretinde, avukat gibi kendi sözünü doğru göstermek ve enâniyetini hakka ve insafa tercih etmek suretinde deliller aramak caiz değildir. Madem şu mesele açılmış, medar-ı münakaşa edilmiş, bîçâre avâm-ı nâsın zihninde sû-i tesir ediyor. Çünkü şu gibi müteşâbih hadisleri aklına sığıştıramadığı için eğer inkâr etse, dehşetli bir kapı açar; yani, küçücük aklına sığışmayan kat'î hadisleri dahi inkâra yol açar. Eğer zâhir-i hadisin manasını tutarak öyle kabul edip neşretse, ehl-i dalâletin itirazâtına ve "hurâfâttır" demelerine yol açar.

---

1 Buhârî, *cenâiz* 68, *enbiyâ* 31, Müslim, *fezâil* 157.

Madem bu müteşabih hadise, lüzumsuz ve zararlı bir tarzda nazar-ı dikkat celbedilmiş ve bu çeşit hadisler çok vârid olmuş. Elbette, şüpheleri izâle edecek bir hakikati beyan etmek lâzım gelir. Şu hadis kat'î olsun veya olmasın, o hakikati zikretmek gerektir.

İşte yazdığımız risalelerde, ezcümle Yirmi Dördüncü Söz'ün Üçüncü Dalı'nda On İki Asıl ile ve Dördüncü Dalı'nda ve On Dokuzuncu Mektub'un vahyin taksimâtına dair mukaddimesindeki bir esasında tafsilâta iktifâen, burada icmâlen o hakikate bir işaret ederiz, şöyle ki:

Melâike, insan gibi bir surete inhisar etmez; müşahhas iken, bir küllî hükmündedir. Hazreti Azrail *(aleyhisselâm)*, kabz-ı ervaha müekkel olan melâikelerin nâzırıdır. Her ölünün ruhunu Hazreti Azrail mi *(aleyhisselâm)* bizzat kabz ediyor? Yoksa avaneleri mi kabz ediyorlar? Bu hususta üç meslek var:

Birinci meslek: Azrail *(aleyhisselâm)*, herkesin ruhunu kabz eder. Bir iş bir işe mâni olmaz. Çünkü nurânidir. Nurâni bir şey, hadsiz aynalar vâsıtasıyla hadsiz yerlerde bizzat bulunabilir ve temessül eder. Nurâninin temessülâtı, o nurâni zâtın hâssasına mâliktir; onun aynı sayılır, gayrı değildir. Güneşin aynalardaki misalleri, güneşin ziya ve hararetini gösterdiği gibi; melâike gibi ruhanîlerin dahi, âlem-i misalin ayrı ayrı aynalarında misalleri, onların aynılarıdır, hâssalarını gösterirler. Fakat aynaların kabiliyetine göre temessül ediyorlar. Nasıl ki Hazreti Cebrail *(aleyhisselâm)*, bir vakitte Dıhye suretinde sahabeler içinde göründüğü[1] dakikada, binler yerde başka suretlerde ve Arş-ı Âzam önünde, şarktan garba kadar geniş ve muhteşem kanatlarıyla secde ediyordu.[2] Her yerde o yerin kabiliyetine göre temessülü varmış, bir anda binler yerde bulunuyormuş.

İşte şu mesleğe göre, kabz-ı ruh vaktinde insanın aynasına temessül eden melekü'l-mevtin insanî ve cüz'î bir misali, Hazreti Mûsâ *(aleyhisselâm)* gibi bir ulü'l-azm ve celâlli ve hiddetli bir zâtın tokadına maruz olmak ve o misalî melekü'l-mevtin libası hükmündeki suret-i misaliyesindeki gözünü çıkarmak ne muhâldir, ne fevkalâdedir, ne de gayr-i mâkuldür.

İkinci meslek odur ki; Hazreti Cebrail, Mikail, Azrail gibi melâike-i izâm, birer nâzır-ı umumî hükmünde, kendi nevilerinden ve kendilerine benzer küçük tarzda avaneleri vardır.. ve o muâvinler, envâ-ı mahlûkata göre ayrı

---

1 Bkz.: Buhârî, *menâkıb* 25, *fezâilü'l-Kur'ân* 1; Müslim, *îmân* 271, *fezâilü's-sahâbe* 100.

2 Buhârî, *bed'ü'l-vahy* 3, *bed'ü'l-halk* 7, *tefsîru sûre (74)* 3-5; Müslim, *îmân* 255, 257, 258.

ayrıdırlar. Sulehânın[1](Hâşiye-1) ervahını kabz eden başkadır, ehl-i şekâvetin ervahını kabz eden yine başkadır.[2] Nasıl ki, [3]وَالنَّازِعَاتِ غَرْقًا ۞ وَالنَّاشِطَاتِ نَشْطًا âyeti işaret ediyor ki; kabz-ı ervah eden, tâife tâifedir. Bu mesleğe göre, Hazreti Mûsâ *(aleyhisselâm)*, Hazreti Azrail'e *(aleyhisselâm)* değil, belki Azrail'in bir avanesinin misalî cesedine, fıtrî celâletine ve hulkî celâdetine ve Cenâb-ı Hakk'ın yanında nazdâr olmasına binâen, ona bir tokat aşk etmek gayet mâkuldür.[4](Hâşiye-2)

Üçüncü meslek: Yirmi Dokuzuncu Söz'ün Dördüncü Esas'ında beyan edildiği gibi ve ehâdis-i şerifenin delâlet ettiği üzere, "Bazı melâikeler var ki, kırk bin başı var.. her başında kırk bin dili var (demek seksen bin gözü dahi var).. her bir dilde kırk bin tesbihat var."[5]

Evet, madem melâikeler âlem-i şehâdetin envâına göre müekkeldirler, âlem-i ervahta o envâın tesbihatlarını temsil ediyorlar; elbette öyle olmak lâzım gelir. Çünkü meselâ küre-i arz bir mahlûktur, Cenâb-ı Hakk'ı tesbih ediyor. Değil kırk bin, belki yüz binler baş hükmünde envâları var. Her nev'in, yüz binler dil hükmünde efradları var ve hâkezâ... Demek, küre-i arza müekkel meleğin kırk bin, belki yüz binler başı olmalı ve her başında da yüz binler dil olmalı ve hâkezâ...

İşte bu mesleğe binâen, Hazreti Azrail'in *(aleyhisselâm)* her ferde müteveccih bir yüzü ve bakar bir gözü vardır. Hazreti Mûsâ'nın *(aleyhisselâm)* Hazreti Azrail'e *(aleyhisselâm)* tokat vurması, –hâşâ– Azrail *(aleyhisselâm)*'ın mahiyet-i asliyesine ve şekl-i hakikîsine değil ve bir tahkir değil ve adem-i kabul değil; belki vazife-i risaletin daha devamını ve bekâsını arzu ettiği için, kendi eceline dikkat eden ve hizmetine set çekmek isteyen bir göze şamar vurmuş ve vurur.

---

1 (Hâşiye-1) Bizde "Seydâ" lâkabıyla meşhur bir veliyy-i azîm, sekeratta iken, ervah-ı evliyanın kabzına müekkel melekü'l-mevt gelmiş. Seydâ, bağırarak demiş ki: "Ben talebe-i ulûmu çok sevdiğim için, talebe-i ulûmun kabz-ı ervahına müekkel, mahsus tâife ruhumu kabz etsin!" diye dergâh-ı ilâhîye rica etmiş. Yanında oturanlar bu vak'aya şahit olmuşlar.

2 Bkz.: Nahl sûresi, 16/31-32; Enfâl sûresi, 8/50; Muhammed sûresi, 47/27; Nesâî, *cenâiz* 9; el-Hâkim, *el-Müstedrek* 1/504.

3 "Andolsun, ruhları şiddetle çekip çıkaranlara ve kolaylıkla çıkarıp alanlara ..." (Nâziât sûresi, 79/1-2).

4 (Hâşiye-2) Hatta memleketimizde gayet cesur bir adam, sekerat vaktinde melekü'l-mevti görmüş, demiş: "Beni yatak içinde yakalıyorsun!" Kalkmış, atına binmiş, kılıcını eline almış, ona meydan okumuş; merdâne, at üstünde vefat etmiş.

5 Bkz.: et-Taberî, *Câmiu'l-beyân* 15/156; Ebu'ş-Şeyh, *el-Azame* 2/547, 740, 742, 747, 3/868; İbni Kesîr, *Tefsîru'l-Kur'ân* 3/62.

وَاللّٰهُ أَعْلَمُ بِالصَّوَابِ[1] ، لَا يَعْلَمُ الْغَيْبَ إِلَّا اللّٰهُ[2] ، قُلْ إِنَّمَا الْعِلْمُ عِنْدَ اللّٰهِ[3]

هُوَ الَّذِي أَنْزَلَ عَلَيْكَ الْكِتَابَ مِنْهُ اٰيَاتٌ مُحْكَمَاتٌ هُنَّ أُمُّ الْكِتَابِ وَأُخَرُ مُتَشَابِهَاتٌ ؕ فَأَمَّا الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ زَيْغٌ فَيَتَّبِعُونَ مَا تَشَابَهَ مِنْهُ ابْتِغَآءَ الْفِتْنَةِ وَابْتِغَآءَ تَأْوِيلِهٖ ۚ وَمَا يَعْلَمُ تَأْوِيلَهٗٓ إِلَّا اللّٰهُ ۘ وَالرَّاسِخُونَ فِي الْعِلْمِ يَقُولُونَ اٰمَنَّا بِهٖ ۙ كُلٌّ مِنْ عِنْدِ رَبِّنَا ۚ وَمَا يَذَّكَّرُ إِلَّا أُولُو الْأَلْبَابِ[4]

---

1 Allah Teâlâ, her şeyin en doğrusunu en mükemmel şekilde bilir.

2 Hiç kimse gaybı bilemez, gaybı yalnız Allah bilir.

3 "De ki: "Bunu yalnız Allah bilir." (Mülk sûresi, 67/26).

4 "Bu muazzam kitabı sana indiren O'dur. Onun âyetlerinin bir kısmı muhkem olup bunlar Kitab'ın esasıdır. Âyetlerin bir kısmı ise müteşabihtir. Kalblerinde eğrilik olanlar sırf fitne çıkarmak, insanları saptırmak ve kendi arzularına göre yorumlamak için müteşabih kısmına tutunup onlarla uğraşır dururlar. Hâlbuki onların hakikatini, gerçek yorumunu Allah'tan başkası bilemez. İlimde ileri gidenler: "Biz ona olduğu gibi inandık. Hepsi de Rabbimizin katından gelmiştir" derler. Bunları ancak tam akıl sahipleri düşünüp anlar." (Âl-i İmran sûresi, 3/7).

Üçüncü Mesele Olan Üçüncü Risale

Şu mesele, umum ihvanımın ekseri lisân-ı hâlle ve bir kısmının lisân-ı kâlle ettikleri umumî bir suâlin, has ve hususî ve mahremce bir cevabıdır.

Suâl: Senin ziyaretine gelen herkese diyorsun ki: "Benim şahsımdan bir himmet beklemeyiniz ve şahsımı mübarek tanımayınız. Ben makam sahibi değilim. Âdi bir neferin, müşîr makamının evâmirini tebliğ gibi ben de mânevî bir müşîriyet makamının evâmirini tebliğ ediyorum. Hem müflis bir adamın gayet kıymettar ve zengin elmas ve mücevherat dükkânının dellâlı olduğu gibi ben dahi mukaddes ve Kur'ânî bir dükkânın dellâlıyım" diyorsun. Hâlbuki, aklımız ilme muhtaç olduğu gibi kalbimiz dahi bir feyiz ister, ruhumuz bir nur ister, ve hâkezâ... Çok cihetle çok şeyler istiyoruz. Seni hâcâtımıza yarayacak adam zannedip senin ziyaretine geliyoruz. Bize âlimden ziyade bir sahib-i velâyet, sahib-i himmet ve sahib-i kemâlât lâzım. Eğer hakikat-i hâl dediğin gibiyse, ziyaretinize yanlış geldik, lisân-ı hâlleri diyor.

Elcevap: Beş noktayı dinleyiniz, sonra düşününüz. Ziyaretiniz beyhude mi, yoksa faydalı mıdır, o vakit hükmediniz!

Birinci Nokta: Nasıl ki bir padişahın âdi bir hizmetkârı ve bîçâre bir neferi, padişah nâmına feriklere, paşalara hedâyâ-yı şahanesini ve nişanlarını veriyor, onları minnettar ediyor. Eğer ferikler ve müşîrler, "Bu âdi nefere neden tenezzül edip elinden ihsan ve nişanları alıyoruz?" deseler, mağrurâne bir divaneliktir. Eğer o nefer dahi, vazifesinin haricinde müşîre kıyam etmezse, kendini ondan yüksek görse eblehçesine bir divaneliktir. Hem eğer o memnun olan feriklerden birisi, müteşekkirâne o neferin kulübeciğine tenezzülen misafir gitse kuru ekmekten başka bulmayan o nefer mahcup kalmamak için; o hâli gören ve bilen padişah, elbette o neferini mahcup etmemek için matbah-ı şahaneden sâdık hizmetkârının muhterem misafirine tabla gönderir.

Öyle de Kur'ân-ı Hakîm'in sâdık bir hizmetkârı, ne kadar âdi olursa olsun; Kur'ân nâmına en büyük insanlara emirlerini çekinmeyerek tebliğ eder ve en zengin ruhlu olanlara Kur'ân'ın âlî elmaslarını yalvararak, mütezellilâne değil; belki müftehirâne ve müstağniyâne satar. Onlar ne kadar büyük olursa olsun, o âdi hizmetkâra vazife başında iken tekebbür edemezler. Ve o hizmetkâr dahi, onların ona müracaatında kendine

medar-ı gurur bulamaz ve haddinden tecavüz etmez. Eğer o hazine-i kudsiyenin müşterileri içinde bazıları o bîçâre hizmetkâra velâyet nazarıyla baksalar ve büyük tanısalar, elbette hakikat-i Kur'âniye'nin merhamet-i kudsiyesi şanındandır ki; o hizmetkârını mahcup etmemek için hazine-i hâssa-yı ilâhiyeden, o hizmetkârın hiç haberi ve medhali olmadan, onlara medet versin ve himmet ederek feyizdâr etsin...

İkinci Nokta: İmam Rabbânî ve Müceddid-i Elf-i Sânî Ahmed Fârukî *(radiyallâhu anh)* demiş: "Hakâik-i imaniyeden birtek meselenin inkişafı ve vuzuhu, benim indimde binler ezvak ve kerâmâta müreccahtır. Hem bütün tarîkatlerin gayesi ve neticesi, hakâik-i imaniyenin inkişafı ve vuzuhudur."[1]

Madem şöyle bir tarîkat kahramanı böyle hükmediyor. Elbette, hakâik-i imaniyeyi kemâl-i vuzuhla beyan eden ve esrar-ı Kur'âniye'den tereşşuh eden Sözler, velâyetten matlub olan neticeleri verebilirler.

Üçüncü Nokta: Bundan otuz sene evvel, Eski Said'in gafil kafasına müthiş tokatlar indi.. اَلْمَوْتُ حَقٌّ[2] kaziyyesini düşündü.. kendini bataklık çamurunda gördü.. medet istedi.. bir yol aradı.. bir halâskâr taharri etti. Gördü ki yollar muhtelif.. tereddütte kaldı. Gavs-ı Âzam olan Şeyh-i Geylânî'nin *(radiyallâhu anh)* *Fethu'r-Rabbânî* nâmındaki kitabıyla tefe'ül etti. Tefe'ülde şu çıktı: أَنْتَ فِي دَارِ الْحِكْمَةِ فَاطْلُبْ طَبِيبًا يُدَاوِي قَلْبَكَ[3] Acîptir ki, o vakit ben Dârü'l-Hikmeti'l-İslâmiye âzâsı idim. Güya ehl-i İslâm'ın yaralarını tedaviye çalışan bir hekim idim. Hâlbuki en ziyade hasta bendim.. hasta evvelâ kendine bakmalı.. sonra hastalara bakabilir.

İşte, Hazreti Şeyh bana der ki: *"Sen kendin hastasın. Kendine bir tabip ara."* Ben dedim: "Sen tabibim ol." Tuttum, kendimi ona muhatap addederek, o kitabı bana hitap ediyor gibi okudum. Fakat kitabı çok şiddetliydi.. gururumu dehşetli kırıyordu.. nefsimde şiddetli ameliyat-ı cerrahiye yaptı.. dayanamadım, yarısına kadar kendimi ona muhatap ederek okudum, bitirmeye tahammülüm kalmadı. O kitabı dolaba koydum. Fakat sonra, ameliyat-ı şifakârâneden gelen acılar gitti, lezzet geldi. O birinci üstadımın kitabını

---

1 İmâm Rabbânî, *el-Mektûbât* 1/182 (210. Mektup).

2 "Ölüm kesin bir gerçektir." (Bkz.: et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* 3/180. Ayrıca, ölüm gerçeğini ifade eden âyet-i kerîmeler için bkz.: Bakara sûresi, 2/28; Âl-i İmran sûresi, 3/185; Hac sûresi, 22/66; Câsiye sûresi, 45/26; Kaf sûresi, 50/19; Cum'a sûresi, 62/8; Mülk sûresi, 67/2).

3 "Sen Dârü'l-Hikmet'tesin; kalbini tedâvi edecek bir doktor ara!" (Bkz.: Abdülkadir Geylânî, *el-Fethu'r-Rabbânî* s.265)

tamam okudum ve çok istifade ettim.. ve onun virdini ve münâcâtını dinledim.. çok istifâza ettim.

Sonra İmam Rabbânî'nin Mektubat kitabını gördüm, elime aldım, hâlis bir tefe'ül ederek açtım. Acâiptendir ki, bütün Mektubat'ında yalnız iki yerde "Bediüzzaman" lafzı var.[1] O iki mektup bana birden açıldı. Pederimin ismi Mirza olduğundan, o mektupların başında "Mirza Bediüzzaman'a Mektup" diye yazılı olarak gördüm. "Fesübhânallah," dedim. "Bu bana hitap ediyor." O zaman Eski Said'in bir lâkabı "Bediüzzaman" idi. Hâlbuki hicretin üç yüz senesinde, Bediüzzaman Hemedânî'den başka o lâkapla iştihar etmiş zâtları bilmiyordum. Demek İmam'ın zamanında dahi öyle bir adam vardı ki, ona o iki mektubu yazmış. O zâtın hâli benim halime benziyormuş ki, o iki mektubu kendi derdime devâ buldum.

Yalnız İmam, o mektuplarında tavsiye ettiği gibi çok mektuplarında musırrâne şunu tavsiye ediyor: *"Tevhid-i kıble et!"*[2] *Yani, "Birini üstad tut, arkasından git, başkasıyla meşgul olma!"* Şu en mühim tavsiyesi, benim istidadıma ve ahvâl-i ruhiyeme muvafık gelmedi. Ne kadar düşündüm: Bunun arkasından mı, yoksa ötekinin mi, yoksa daha ötekinin mi arkasından gideyim? Tahayyürde kaldım.. her birinde ayrı ayrı cazibedar hâsiyetler var.. biriyle iktifâ edemiyordum. O tahayyürde iken, Cenâb-ı Hakk'ın rahmetiyle kalbime geldi ki: *"Bu muhtelif turukların başı ve bu cetvellerin menbaı ve şu seyyarelerin güneşi Kur'ân-ı Hakîm'dir. Hakikî tevhid-i kıble bunda olur. Öyleyse, en âlâ mürşid de ve en mukaddes üstad da O'dur".* O'na yapıştım. Nâkıs ve perişan istidadım elbette lâyıkıyla o mürşid-i hakikînin âb-ı hayat hükmündeki feyzini massedip alamıyor. Fakat ehl-i kalb ve sahib-i hâlin derecâtına göre, o feyzi, o âb-ı hayatı, yine onun feyziyle gösterebiliriz.

Demek, Kur'ân'dan gelen o Sözler ve o nurlar, yalnız aklî mesâil-i ilmiye değil; belki kalbî, ruhî, hâlî mesâil-i imaniyedir. Ve pek yüksek ve kıymettar maârif-i ilâhiye hükmündedirler.

Dördüncü Nokta: Sahabelerden ve tâbiîn ve tebe-i tâbiînden en yüksek mertebeli velâyet-i kübrâ sahibi olan zâtlar, nefs-i Kur'ân'dan bütün letâiflerinin hisselerini aldıklarından ve Kur'ân, onlar için hakikî ve kâfi bir mürşid olduğundan gösteriyor ki; her vakit Kur'ân-ı Hakîm, hakikatleri ifade ettiği gibi velâyet-i kübrâ feyizlerini dahi ehil olanlara ifâza eder.

---

1 İmâm Rabbânî, *el-Mektûbât* 1/86 (74. Mektup), 1/87 (75. Mektup).

2 İmâm Rabbânî, *el-Mektûbât* 1/87 (75. Mektup).

Evet, zâhirden hakikate geçmek iki suretledir:

Biri: Tarîkat berzahına girip, seyr u sülûk ile kat-ı merâtib ederek hakikate geçmektir.

İkinci suret: Doğrudan doğruya, tarîkat berzahına uğramadan, lütf-u ilâhî ile hakikate geçmektir ki, sahabeye ve tâbiîne has ve yüksek ve kısa tarîk şudur. Demek, hakâik-i Kur'âniye'den tereşşuh eden nurlar ve o nurlara tercümanlık eden Sözler, o hâssaya mâlik olabilirler ve mâliktirler.

Beşinci Nokta: Beş cüz'î misalle göstereceğiz ki; Sözler tâlim-i hakâik ettikleri gibi irşad vazifesini de görüyorlar.

♦*Birinci Misal:* Ben kendim, on değil, yüz değil, binler defa müteaddit tecrübâtımla kanaatim gelmiş ki; *Sözler ve Kur'ân'dan gelen nurlar, aklıma ders verdiği gibi kalbime de iman hâli telkin ediyor, ruhuma iman zevki veriyor ve hâkezâ...* Hatta, dünyevî işlerimde, keramet sahibi bir şeyhin bir müridi nasıl şeyhinden hâcâtına dair medet ve himmet bekliyor; ben de Kur'ân-ı Hakîm'in kerametli esrarından o hâcâtımı beklerken, ümit etmediğim ve ummadığım bir tarzda bana çok defa hâsıl oluyor. Yalnız cüz'iyattan iki küçük misal:

Biri: On Altıncı Mektup'ta izahı ve tafsili geçen, Süleyman isminde bir misafirime katran ağacı başında koca bir ekmek harika bir tarzda gösterilmiş. İki gün, ikimiz o hediye-i gaybîden yedik.

İkinci Misal: Gayet küçük ve latîf, bugünlerde vaki olan meseleyi söyleyeceğim. Şöyle ki:

Fecirden evvel hatırıma geldi ki, bir zâtın kalbine vesvese verecek bir tarzda tarafımdan sözler söylenilmişti. "Keşke!" dedim, "Onu görseydim, kalbindeki dağdağayı izâle etseydim." Aynı dakikada, Nis'e gitmiş bir parça kitabım bana lâzımdı. "Keşke elime geçseydi" dedim. Sabah namazından sonra oturdum, baktım; aynı zât, o kitap parçası elinde olduğu hâlde içeri girdi. Ona dedim: "*Senin elindeki nedir?*" Dedi: *"Bilmiyorum. Kapının önünde, Nis'ten gelmiş diye birisi bana verdi; ben de size getirdim."*

"Fesübhânallah," dedim. "Böyle bir vakitte bu adamın evinden çıkıp gelmesi ve şu Söz'ün Nis'ten gelmesi hiç tesadüfe benzemiyor. Ve böyle bir adama şöyle bir parça kitabı aynı dakikada eline verip bana gönderen, elbette Kur'ân-ı Hakîm'in himmetidir" diyerek, "Elhamdülillâh" dedim. "Benim en küçük, ehemmiyetsiz, hafî arzu-yu kalbimi bilen birisi, elbette bana merhamet ediyor, beni himâye ediyor. Öyleyse dünyanın minnetini beş paraya almam."

♦*İkinci Misal:* Biraderzadem Merhum Abdurrahmân, sekiz seneden beri benden ayrılıp dünyanın gaflet ve evhamlarına bulaştığı hâlde, şahsıma karşı haddimden çok fazla hüsn-ü zannı varmış. Bende olmayan ve elimden gelmeyen himmeti istiyor ve medet bekliyordu. Kur'ân-ı Hakîm'in himmeti imdadına yetişti.. haşre dair olan Onuncu Söz'ü vefatından üç ay evvel eline yetiştirdi. O Söz, onu mânevî kirlerinden ve evham ve gafletten temizlemekle beraber, âdeta mertebe-i velâyete çıkmış gibi, vefatından evvel yazdığı mektubunda üç zâhir keramet izhar etmiş. Yirmi Yedinci Mektub'un fıkraları içinde dercedilmiş; müracaat olunsun.

♦*Üçüncü Misal:* Burdurlu Hasan Efendi isminde ehl-i kalb bir âhiret kardeşim ve talebem vardı. Bana karşı haddimden çok fazla hüsn-ü zan ederek, büyük bir velîden himmet beklemek gibi bîçâre benden medet bekliyordu. Birden bire, hiç münasebet yokken, Otuz İkinci Söz'ü Burdur köylerinde oturan birisine mütâlaa etmek üzere verdim. Sonra Hasan Efendi hatırıma geldi, dedim: "Şayet Burdur'a gidersen Hasan Efendiye ver, beş-altı gün mütâlaa etsin."

O adam gitmiş, doğrudan doğruya Hasan Efendiye vermiş. Hasan Efendinin eceli otuz kırk gün kalmıştı. Gayet susamış bir adamın âb-ı kevser gibi tatlı suya rast gelirken yapışması gibi öyle de Otuz İkinci Söz'e yapışmış. Mütemâdiyen mütâlaa yapa yapa ve tefeyyüz ede ede, husûsan Üçüncü Mevkıf'ındaki muhabbetullah bahsinde tamamıyla derdine devâ bulmuş.. ve bir kutb-u âzamdan beklediği feyzi onda bulmuş.. sağlam olarak camiye gitmiş, namaz kılmış, orada ruhunu Rahmân'a teslim eylemiş *(rahmetullâhi aleyh).*

♦*Dördüncü Misal:* Hulûsi Beyin Yirmi Yedinci Mektup'taki fıkralarının şehâdetiyle en mühim ve müessir tarîkat olan Nakşî tarîkatından ziyade himmet ve medet, feyiz ve nuru, esrar-ı Kur'âniye'nin tercümanı olan Nurlu Sözler'de bulmuştur.

♦*Beşinci Misal:* Kardeşim Abdülmecid, biraderzadem Abdurrahmân'ın *(rahmetullâhi aleyh)* vefatı üzerine ve daha sâir elîm ahvâlât içinde bir perişaniyet hissetmişti. Hem, elimden gelmeyen mânevî himmet ve medet bekliyordu. Ben, onunla muhabere etmiyordum. Birden bire, mühim birkaç Söz'ü ona gönderdim. O da mütâlaa ettikten sonra yazıyor ki: *"Elhamdülillâh, kurtuldum. Çıldıracaktım. Bu Sözler'in her biri birer mürşid hükmüne geçti. Çendan, bir mürşidden ayrıldım; fakat çok mürşidleri birden buldum, kurtuldum."* diye yazıyordu. Ben baktım ki, hakikaten Abdülmecid güzel bir mesleğe girip o eski vaziyetlerinden kurtulmuş.

Daha bu beş misal gibi pek çok misaller var. Onlar gösteriyorlar ki, ulûm-u imaniye, husûsan doğrudan doğruya ihtiyaca binâen ve yaralarına devâen Kur'ân-ı Hakîm'in esrarından mânevî ilâçlar alınsa ve tecrübe edilse elbette o ulûm-u imaniye ve o edviye-i ruhaniye, ihtiyacını hissedenlere ve ciddî ihlâs ile istimâl edenlere yeter, kâfi gelir. Onları satan ve gösteren eczacı ve dellâl ne hâlde bulunursa bulunsun; âdi olsun, müflis olsun, zengin olsun, makam sahibi olsun, hizmetkâr olsun, çok fark yoktur.

Evet, güneş varken mumların ışığı altına girmeye ihtiyaç yok. Madem güneşi gösteriyorum; benden mum ışığı –bahusus bende bulunmazsa– istemek manasızdır, lüzumsuzdur. Belki onların bana duayla, mânevî yardımla, hatta himmetle muâvenet etmeleri lâzımdır. Ve ben onlardan istimdat etmem ve medet istemem benim hakkımdır. Onlar, Nur'lardan aldıkları feyze kanaat etmek, onların üstünde haktır.

سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَآ إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَاۜ إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ[1]

اَللّٰهُمَّ صَلِّ عَلٰى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ صَلَاةً تَكُونُ لَكَ رِضَاءً وَلِحَقِّهِ أَدَاءً
وَعَلٰى اٰلِهٖ وَصَحْبِهٖ وَسَلِّمْ[2]

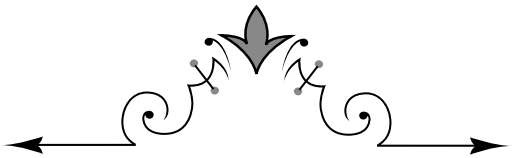

1 "Sübhansın yâ Rab! Senin bize bildirdiğinden başka ne bilebiliriz ki? Her şeyi hakkıyla bilen, her şeyi hikmetle yapan sensin." (Bakara sûresi, 2/32)

2 Allah'ım! Efendimiz Muhammed'e (sallallâhu aleyhi ve sellem) ve O'nun âl ve ashabına, senin hoşnutluğuna ve O'nun hakkını ödememize vesile olması için rahmet eyle.

Yirmi Sekizinci Mektub'un Üçüncü Meselesi'nin tetimmesi olabilir küçük ve hususî bir mektuptur.

Âhiret kardeşlerim ve çalışkan talebelerim Hüsrev Efendi ve Refet Bey,

Sözler nâmındaki envâr-ı Kur'âniye'de üç keramet-i Kur'âniye'yi hissediyorduk. Sizler dahi gayret ve şevkinizle bir dördüncüsünü ilâve ettirdiniz. Bildiğimiz üç ise:

Birincisi: Telifinde fevkalâde sühûlet ve sürattir. Hatta beş parça olan On Dokuzuncu Mektup, iki-üç günde ve her günde üç-dört saat zarfında –mecmuu on iki saat eder– kitapsız, dağda, bağda telif edildi. Otuzuncu Söz hastalıklı bir zamanda, beş-altı saatte telif edildi. Yirmi Sekizinci Söz olan Cennet Bahsi bir veya iki saatte, Süleyman'ın dere bahçesinde telif edildi. Ben ve Tevfik ile Süleyman bu sürate hayrette kaldık ve hâkezâ.. telifinde bu keramet-i Kur'âniye olduğu gibi...

İkincisi: Yazmasında dahi fevkalâde bir sühûlet, bir iştiyak ve usanmamak var. Şu zamanda ruhlara, akıllara usanç veren çok esbap içinde bu Sözler'den biri çıkar.. birden çok yerlerde kemâl-i iştiyakla yazılmaya başlanıyor.. mühim meşgaleler içinde onlar her şeye tercih ediliyor ve hâkezâ...

Üçüncü Keramet-i Kur'âniye: Bunların okunması dahi usanç vermiyor. Husûsan ihtiyaç hissedilse, okundukça zevk alınıyor, usanılmıyor.

İşte, siz dahi dördüncü bir keramet-i Kur'âniye'yi isbat ettiniz. Hüsrev gibi kendine tembel diyen ve beş senedir Sözler'i işittiği hâlde yazmaya cidden tembellik edip başlamayan bir kardeşimiz, bir ayda on dört kitabı güzel ve dikkatli yazması şüphesiz dördüncü bir keramet-i esrar-ı Kur'âniye'dir. Husûsan Otuz Üçüncü Mektup olan Otuz Üç Pencereler'in kıymeti tamamen takdir edilmiş ki, gayet dikkatle ve güzel yazılmış. **Evet, o risale, mârifetullah ve iman-ı billâh için en kuvvetli ve en parlak bir risaledir**. Yalnız, baştaki pencereler gayet icmal ve ihtisarla gidilmiştir. Fakat gittikçe inkişaf eder, daha ziyade parlar. Zaten sâir telifâta muhalif olarak ekser Sözler'in başları mücmel başlar, gittikçe genişlenir, tenevvür eder.

Dördüncü Risale Olan Dördüncü Mesele

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1] ، وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ[2]

İhvanlarıma, medar-ı intibah bir hâdise-i cüz'iyeye dair bir suâle cevaptır.

Aziz kardeşlerim,

Suâl ediyorsunuz ki: "Cami-i şerifinize, Cuma gecesinde, sebepsiz olarak, mübarek bir misafirin gelmesiyle tecavüz edilmiş. Bu hâdisenin mahiyeti nedir? Neden sana ilişiyorlar?"

Elcevap: Dört Nokta'yı bilmecburiye Eski Said lisanıyla beyan edeceğim. Belki ihvanlarıma medar-ı intibah olur, siz de cevabınızı alırsınız.

Birinci Nokta: O hâdisenin mahiyeti, hilâf-ı kanun ve sırf keyfî ve zındıka hesabına, Cuma gecesinde kalbimize telâş vermek ve cemaate fütur getirmek ve beni misafirlerle görüştürmemek için bir desise-i şeytaniye ve münafıkâne bir taarruzdur. Garâiptendir ki, o geceden evvel olan perşembe günü tenezzüh için bir tarafa gitmiştim. Avdetimde, güya iki yılan birbirine eklenmiş gibi uzunca siyah bir yılan sol tarafımdan geldi, benimle arkadaşımın ortasından geçti. Arkadaşıma; "O yılandan dehşet alıp korktun mu?" diye sordum:

– Gördün mü?

O dedi:

– Neyi?

Dedim:

– Bu dehşetli yılanı!

Dedi:

– Yok, görmedim ve göremiyorum.

– Fesübhânallah, dedim. "Bu kadar büyük bir yılan, ikimizin ortasından geçtiği hâlde nasıl görmedin?"

---

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

2 "Hiç bir şey yoktur ki, O'nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor bulunmasın." (İsrâ sûresi, 17/44)

O vakit hatırıma bir şey gelmedi. Fakat sonra kalbime geldi ki: *"Bu sana işarettir, dikkat et!"* Düşündüm ki, gecelerde gördüğüm yılanlar nev'indendir. Yani; gecelerde gördüğüm yılanlar ise, hıyanet niyetiyle her ne vakit bir memur yanıma gelse, onu yılan suretinde görüyordum. Hatta bir defa müdüre söylemiştim: *"Fena niyetle geldiğin vakit seni yılan suretinde görüyorum; dikkat et!"* demiştim. Zaten selefini çok vakit öyle görüyordum.

Demek, şu zâhiren gördüğüm yılan ise işarettir ki; hıyanetleri bu defa yalnız niyette kalmayacak, belki bilfiil bir tecavüz suretini alacak. Bu defa ki tecavüz, çendan zâhiren küçükmüş ve küçültülmek isteniliyor. Fakat, vicdansız bir muallimin teşvikiyle ve iştirakiyle o memurun verdiği emir, "Cami içinde namazın tesbihatındayken o misafirleri getiriniz" diye jandarmalara emretmiş. Maksat da beni kızdırmak, Eski Said damarıyla bu fevka'l-kanun sırf keyfî muameleye karşı kovmakla mukabele etmekti. Hâlbuki, o bedbaht bilmedi ki; Said'in lisanında Kur'ân'ın tezgâhından gelen bir elmas kılıç varken, elindeki kırık odun parçasıyla müdafaa etmez; belki o kılıcı böyle istimâl edecektir. Fakat, jandarmaların akılları başlarında olduğu için; hiçbir devlet, hiçbir hükûmet namazda, câmide vazife-i diniye bitmeden ilişmediği için; namaz ve tesbihatın hitâmına kadar beklediler. Memur, bundan kızmış, "Jandarmalar beni dinlemiyorlar" diye kır bekçisini arkasından göndermiş. Fakat Cenâb-ı Hak, beni böyle yılanlarla uğraşmaya mecbur etmiyor.

İhvanlarıma da tavsiyem budur ki: Zaruriyet-i kat'iye olmadan bunlarla uğraşmayınız! "Cevâbü'l-ahmak, es-sükût!" nev'inden, tenezzül edip onlarla konuşmayınız! Fakat buna dikkat ediniz ki; canavar bir hayvana karşı kendini zayıf göstermek, onu hücuma teşcî ettiği gibi; canavar vicdanı taşıyanlara karşı dahi dalkavukluk etmekle zaaf göstermek, onları tecavüze sevk eder. Öyleyse dostlar müteyakkız davranmalı, tâ dostların lâkaytlıklarından ve gafletlerinden, zındıka taraftarları istifade etmesinler.

İkinci Nokta: وَلَا تَرْكَنُوا إِلَى الَّذِينَ ظَلَمُوا فَتَمَسَّكُمُ النَّارُ[1] âyet-i kerîmesi fermanıyla; zulme, değil yalnız âlet olanı ve taraftar olanı, belki ednâ bir meyil edenleri dahi dehşetle ve şiddetle tehdit ediyor. Çünkü rıza-yı küfür, küfür olduğu gibi; zulme rıza da zulümdür.

İşte bir ehl-i kemâl; kâmilâne, şu âyetin çok cevâhirinden bir cevherini şöyle tâbir etmiştir:

---

1 "Bir de sakın zulmedenlere meyletmeyin, sempati duymayın. Yoksa size ateş dokunur." (Hûd sûresi, 11/113).

Muîn-i zâlimin dünyada erbâb-ı denâettir,
Köpektir zevk alan, sayyâd-ı bî-insâfa hizmetten!

Evet, bazıları yılanlık ediyor, bazıları köpeklik ediyor. Böyle mübarek bir gecede, mübarek bir misafirin, mübarek bir duada iken, hafiyelik edip, güya cinayet yapıyormuşuz gibi ihbar eden ve taarruz eden, elbette bu şiirin meâlindeki tokada müstehaktır.

Üçüncü Nokta: Suâl; "Madem Kur'ân-ı Hakîm'in feyziyle ve nuruyla en mütemerrid ve müteannid dinsizleri ıslah ve irşad etmeye, Kur'ân'ın himmetine güveniyorsun; hem bilfiil de yapıyorsun. Neden senin yakınında bulunan bu mütecavizleri çağırıp irşad etmiyorsun?"

Elcevap: Usûl-ü şeriatın kaide-i mühimmesindendir: اَلرَّاضِي بِالضَّرَرِ لَا يُنْظَرُ لَهُ[1] Yani, "Bilerek zarara razı olana şefkat edip lehinde bakılmaz!" İşte ben, çendan Kur'ân-ı Hakîm'in kuvvetine istinâden dâvâ ediyorum ki:

Çok alçak olmamak ve yılan gibi dalâlet zehrini serpmekle telezzüz etmemek şartıyla en mütemerrid bir dinsizi, birkaç saat zarfında iknâ etmezsem de ilzam etmeye hazırım. Fakat, nihayet derecede alçaklığa düşmüş bir vicdan ki; bilerek dinini dünyaya satar ve bilerek hakikat elmaslarını pis, muzır şişe parçalarına mübâdele eder derecede münafıklığa girmiş insan suretindeki yılanlara hakâiki söylemek, hakâike karşı bir hürmetsizliktir. كَتَعْلِيقِ الدُّرَرِ فِي أَعْنَاقِ الْبَقَرِ[2] *darb-ı meseli gibi oluyor. Çünkü bu işleri yapanlar, kaç defa hakikati Risale-i Nur'dan işittiler. Ve bilerek, hakikatleri, zındıka dalâletlerine karşı çürütmek istiyorlar. Böyleler, yılan gibi zehirden lezzet alıyorlar.*

Dördüncü Nokta: Bana karşı bu yedi senedeki muameleler, sırf keyfî ve fevka'l-kanundur. Çünkü menfîlerin ve esirlerin ve zindandakilerin kanunları meydandadır. Onlar kanunen akrabasıyla görüşürler, ihtilâttan men olunmazlar. Her millet ve devlette ibadet ve tâat, tecavüzden masûndur. Benim emsallerim, şehirlerde akrabalarıyla ve ahbaplarıyla beraber kaldılar. Ne ihtilâttan, ne muhabereden ve ne de gezmekten men olunmadılar. Ben, men olundum ve hatta câmiime ve ibadetime tecavüz edildi. Şâfiîlerce tesbihat içinde kelime-i tevhidin tekrarı sünnet iken, bana terk ettirilmeye çalışıldı.

---

1 Bkz.: İmâm Rabbânî, *el-Mektûbât* 2/83 (49. Mektup).

2 İneğin boynuna inci takmak gibi..

Hatta Burdur'da eski muhacirlerden Şebab isminde ümmî bir zât, kayınvâlidesiyle beraber tebdil-i hava için buraya gelmiş.. hemşehrilik itibarıyla benim yanıma geldi. Üç müsellah jandarma ile câmiden istenildi. O memur, hilâf-ı kanun yaptığı hatayı setretmeye çalışıp, "Affedersiniz, gücenmeyiniz; vazifedir" demiş, sonra "Haydi, git" diyerek ruhsat vermiş.

Bu vâkıaya sâir şeyler ve muameleler kıyas edilse anlaşılır ki; bana karşı sırf keyfî muameledir ki yılanları, köpekleri bana musallat ediyorlar. Ben de tenezzül etmiyorum ki onlarla uğraşayım. O muzırların şerlerini defetmek için Cenâb-ı Hakk'a havale ediyorum. Zaten sebeb-i tehcir olan hâdiseyi çıkaranlar, şimdi memleketlerindedirler.. ve kuvvetli rüesâlar, aşâirlerin başındadırlar.. herkes terhis edildi. Başlarını yesin! Dünyalarıyla alâkam olmadığı hâlde beni ve iki zât-ı âheri, müstesna bıraktılar. Buna da "peki!.." dedim. Fakat o zâtlardan birisi bir yere müftü nasb olunmuş, memleketinden başka her tarafı geziyor ve Ankara'ya da gidiyor. Diğeri, İstanbul'da kırk binler hemşehrileri içinde ve herkesle görüşebilir bir vaziyette bırakılmış. Hâlbuki bu iki zât, benim gibi kimsesiz, yalnız değiller; mâşallah büyük nüfuzları var. Hem.. hem...

Hâlbuki, beni bir köye sokmuşlar, en vicdansız insanlarla beni sıkıştırmışlar. Yirmi dakikalık bir köye altı senede iki defa gidebildiğim gibi, o köye gitmek ve birkaç gün tebdil-i hava için ruhsat verilmediği bir derecede beni, muzaaf bir istibdat altında eziyorlar. Hâlbuki, bir hükûmet ne şekilde olursa olsun, kanunu bir olur. Köyler ve şahıslara göre ayrı ayrı kanun olmaz. Demek hakkımdaki kanun, kanunsuzluktur. Buradaki memurlar, nüfuz-u hükûmeti, ağrâz-ı şahsiyede istimâl ediyorlar. Fakat, Cenâb-ı Erhamürrâhimîn'e yüz binler şükrediyorum ve tahdis-i nimet suretinde derim ki:

"Bütün onların bu tazyikat ve istibdatları, envâr-ı Kur'âniye'yi ışıklandıran gayret ve himmet ateşine odun parçaları hükmüne geçiyor, iş'âl ediyor, parlatıyor. Ve o tazyikleri gören ve gayretin hararetiyle inbisat eden o envâr-ı Kur'âniye, Barla yerine bu vilâyeti, belki ekser memleketi bir medrese hükmüne getirdi. Onlar, beni bir köyde mahpus zannediyor. Zındıkların rağmına olarak bilâkis Barla, kürsî-yi ders olup; Isparta gibi çok yerler, medrese hükmüne geçti…"

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ هٰذَا مِنْ فَضْلِ رَبِّي[1]

[1] Allah'a hamdolsun; bu Rabbimin ihsanıdır.

Beşinci Risale Olan Beşinci Mesele

Şükür Risalesi

بِسْـــمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ[1]

Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan tekrar ile

أَفَلَا يَشْكُرُونَ.. أَفَلَا يَشْكُرُونَ[2] ، وَسَنَجْزِي الشَّاكِرِينَ[3] ، لَئِنْ شَكَرْتُمْ لَأَزِيدَنَّكُمْ[4] ، بَلِ اللهَ فَاعْبُدْ وَكُنْ مِنَ الشَّاكِرِينَ[5]

gibi âyetlerle gösteriyor ki, Hâlık-ı Rahmân'ın, ibâdından istediği en mühim iş şükürdür. Furkan-ı Hakîm'de gayet ehemmiyetle şükre davet eder.. ve şükretmemekliği, nimetleri tekzip ve inkâr suretinde gösterip, فَبِأَيِّ اٰلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ[6] fermanıyla, Sûre-i Rahmân'da şiddetli ve dehşetli bir surette otuz bir defa şu âyetle tehdit ediyor, şükürsüzlüğün bir tekzip ve inkâr olduğunu gösteriyor.

Evet Kur'ân-ı Hakîm, nasıl ki şükrü netice-i hilkat gösteriyor. Öyle de *kur'ân-ı kebîr olan şu kâinat dahi gösteriyor ki,* netice-i hilkat-i âlemin en mühimi şükürdür. Çünkü kâinata dikkat edilse görünüyor ki, kâinatın teşkilâtı şükrü intâc edecek bir surette, her bir şey bir derece şükre bakıyor ve ona müteveccih oluyor. Güya şu şecere-i hilkatin en mühim meyvesi şükürdür.. ve şu kâinat fabrikasının çıkardığı mahsûlâtın en âlâsı şükürdür.

Çünkü hilkat-i âlemde görüyoruz ki; mevcudât-ı âlem bir daire tarzında teşkil edilip, içinde nokta-yı merkeziye olarak hayat halkedilmiş. Bütün mevcudât hayata bakar, hayata hizmet eder, hayatın levâzımâtını yetiştirir. Demek, kâinatı halkeden Zât, ondan o hayatı intihap ediyor.

Sonra görüyoruz ki; zîhayat âlemlerini bir daire suretinde îcad edip, insanı nokta-yı merkeziyede bırakıyor. Âdeta, zîhayatlardan maksud olan gayeler

---

1 "Hiç bir şey yoktur ki, O'nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor bulunmasın." (İsrâ sûresi, 17/44)

2 "Hâla şükretmez mi onlar? Hâla şükretmezler mi?" (Yâsîn sûresi, 36/35, 73).

3 "Biz, şükredenleri elbette ödüllendireceğiz." (Âl-i İmran sûresi, 3/145).

4 "Eğer şükrederseniz, ben nimetlerimi daha da artırırım…" (İbrahim sûresi, 14/7).

5 "Bilakis, sen yalnız Allah'a kulluk et ve O'na şükredenlerden ol!" (Zümer sûresi, 39/66).

6 "O halde Rabbinizin nimetlerinden hangi birini inkâr edebilirsiniz?" (Rahman sûresi, 55/13, 16, 18; …)

onda temerküz ediyor; bütün zîhayatı onun etrafına toplayıp ona hizmetkâr ve musahhar ediyor, onu onlara hâkim ediyor. Demek Hâlık-ı Zülcelâl, zîhayatlar içinde insanı intihap ediyor, âlemde onu irade ve ihtiyâr ediyor.

Sonra görüyoruz ki; âlem-i insaniyet de, belki hayvan âlemi de bir daire hükmünde teşkil olunuyor.. ve nokta-yı merkeziyede rızık vaz' edilmiş. Bütün nev-i insanı ve hatta hayvanâtı rızka âdeta taaşşuk ettirip, onları umumen rızka hâdim ve musahhar etmiş. Onlara hükmeden rızıktır. Rızkı da o kadar geniş ve zengin bir hazine yapmış ki, hadsiz nimetleri câmîdir. Hatta rızkın çok envâından yalnız bir nev'inin tatlarını tanımak için, lisanda kuvve-i zâika nâmında bir cihazla mat'ûmât adedince mânevî, ince ince mizancıklar konulmuştur. Demek kâinat içinde en acîb, en zengin, en garip, en şirin, en câmî, en bedî hakikat rızıktadır.

Şimdi, görüyoruz ki; her şey nasıl ki rızkın etrafında toplanmış, ona bakıyor. Öyle de rızık dahi bütün envâıyla, mânen ve maddeten, hâlen ve kâlen şükürle kaimdir, şükürle oluyor, şükrü yetiştiriyor, şükrü gösteriyor. Çünkü rızka iştah ve iştiyak, bir nevi şükr-ü fıtrîdir.. ve telezzüz ve zevk dahi gayr-i şuurî bir şükürdür ki, bütün hayvanâtta bu şükür vardır. Yalnız insan, dalâlet ve küfürle o fıtrî şükrün mahiyetini değiştiriyor, şükürden şirke giriyor.

Hem rızık olan nimetlerde gayet güzel, süslü suretler, gayet güzel kokular, gayet güzel tatmaklar şükrün davetçileridir; zîhayatı şevke davet eder ve şevkle bir nevi istihsan ve ihtirama sevk eder, bir şükr-ü mânevî ettirir. Ve zîşuurun nazarını dikkate celbeder, istihsana tergib eder. Nimetleri ihtirama onu teşvik eder; onunla kâlen ve fiilen şükre irşad eder ve şükrettirir. Ve şükür içinde en âlî ve tatlı lezzeti ve zevki ona tattırır. *Yani gösterir ki;* şu lezzetli rızık ve nimet, kısa ve muvakkat bir lezzet-i zâhiriyesiyle beraber; dâimî, hakikî, hadsiz bir lezzeti ve zevki taşıyan iltifat-ı rahmânîyi şükürle kazandırır. Yani, rahmet hazinelerinin Mâlik-i Kerîm'inin hadsiz lezzetli olan iltifatını düşündürüp, şu dünyada dahi cennetin bâki bir zevkini mânen tattırır. İşte rızık, şükür vâsıtasıyla o kadar kıymettar ve zengin bir hazine-i câmia olduğu hâlde, şükürsüzlükle nihayet derecede sukut eder.

Altıncı Söz'de beyan edildiği gibi; lisandaki kuvve-i zâika, Cenâb-ı Hak hesabına, yani mânevî vazife-i şükraniye ile rızka müteveccih olduğu vakit; o dildeki kuvve-i zâika, rahmet-i bînihaye-i ilâhiyenin hadsiz matbahlarına şâkir bir müfettiş, hâmid bir nâzır-ı âlikadr hükmündedir. Eğer nefis hesabına olsa, yani rızkı in'âm edenin şükrünü düşünmeyerek müteveccih olsa, o dildeki kuvve-i zâika, bir nâzır-ı âlikadr makamından, batn fabrikasının yasakçısı ve

mide tavlasının bir kapıcısı derecesine sukut eder. Nasıl rızkın şu hizmetkârı şükürsüzlükle bu dereceye sukut eder. Öyle de rızkın mahiyeti ve sâir hademeleri dahi sukut ediyorlar. En yüksek makamdan en ednâ makama inerler. Kâinat Hâlıkı'nın hikmetine zıt ve muhalif bir vaziyete düşerler.

Şükrün mikyası, kanaattir ve iktisattır ve rızadır ve memnuniyettir. Şükürsüzlüğün mizanı, hırstır ve israftır, hürmetsizliktir; haram-helâl demeyip, rast geleni yemektir.

Evet hırs, şükürsüzlük olduğu gibi; hem sebeb-i mahrumiyettir, hem vâsıta-yı zillettir. Hatta, hayat-ı içtimaiyeye sahip olan mübarek karınca dahi, güya hırs vâsıtasıyla ayaklar altında kalmış, ezilir. Çünkü kanaat etmeyip, senede birkaç tane buğday kâfi gelirken, elinden gelse binler taneyi toplar. Güya mübarek arı, kanaatinden dolayı başlar üstünde uçar.. kanaat ettiğinden balı insanlara emr-i ilâhî ile ihsan eder, yedirir.

Evet, Zât-ı Akdes'in alem-i zâtîsi ve en âzamî ismi olan lafzullahtan sonra en âzam ismi olan Rahmân, rızka bakar.. ve rızıktaki şükürle ona yetişilir. Hem Rahmân'ın en zâhir manası, Rezzâk'tır.

Hem şükrün envâı var. O nevilerin en câmii ve fihriste-i umumiyesi, namazdır. Hem şükür içinde sâfi bir iman var, hâlis bir tevhid bulunur. Çünkü bir elmayı yiyen ve "Elhamdülillâh" diyen adam, o şükürle ilân eder ki: "O elma, doğrudan doğruya dest-i kudretin yadigârı ve doğrudan doğruya hazine-i rahmetin hediyesidir." demesiyle ve itikat etmesiyle her şeyi –cüz'î olsun küllî olsun– O'nun dest-i kudretine teslim ediyor.. ve her şeyde rahmetin cilvesini bilir. Hakikî bir imanı ve hâlis bir tevhidi, şükürle beyan ediyor. İnsan-ı gafil, küfrân-ı nimetle ne derece hasârete düştüğünü, çok cihetlerden yalnız bir veçhini söyleyeceğiz. Şöyle ki:

Lezzetli bir nimeti insan yese, eğer şükretse; o yediği nimet, o şükür vâsıtasıyla bir nur olur, uhrevî bir meyve-i cennet olur. Verdiği lezzetle, Cenâb-ı Hakk'ın iltifat-ı rahmetinin eseri olduğunu düşünmekle, büyük ve dâimî bir lezzet ve zevk veriyor. Bu gibi mânevî lübleri ve hülâsaları ve mânevî maddeleri ulvî makamlara gönderip, maddî ve tüflî (posa) ve kışrî –yani vazifesini bitiren ve lüzumsuz kalan– maddeleri fuzûlât olup aslına, yani anâsıra inkılâb etmeye gidiyor. Eğer şükretmezse; o muvakkat lezzet, zeval ile bir elem ve teessüf bırakır ve kendisi dahi kâzûrât olur. Elmas mahiyetindeki nimet, kömüre kalbolur. Şükürle zâil rızıklar dâimî lezzetler, bâki meyveler verir. Şükürsüz nimet, en güzel bir suretten, çirkin bir surete döner. Çünkü o gafile göre rızkın âkıbeti, muvakkat bir lezzetten sonra fuzûlâttır. Evet, rızkın aşka

lâyık bir sureti var; o da, şükürle o suret görünür. Yoksa, ehl-i gaflet ve dalâletin rızka aşkları bir hayvanlıktır. Daha buna göre kıyas et ki, ehl-i dalâlet ve gaflet ne derece hasâret ediyorlar.

Envâ-ı zîhayat içinde en ziyade rızkın envâına muhtaç, insandır. Cenâb-ı Hak insanı bütün esmâsına câmî bir ayna.. ve bütün rahmetinin hazinelerinin müddeharâtını tartacak, tanıyacak cihâzâta mâlik bir mucize-i kudret.. ve bütün esmâsının cilvelerinin vaziyetlerinin inceliklerini mizana çekecek âletleri hâvi bir halife-i arz suretinde halketmiştir. Onun için hadsiz bir ihtiyaç verip, maddî ve mânevî rızkın hadsiz envâına muhtaç etmiştir. İnsanı, bu câmiiyete göre en âlâ bir mevki olan ahsen-i takvime çıkarmak vâsıtası, şükürdür. Şükür olmazsa esfel-i sâfilîne düşer, bir zulm-ü azîmi irtikâp eder.

Elhâsıl, en âlâ ve en yüksek tarîk olan tarîk-i ubûdiyet ve mahbubiyetin dört esasından en büyük esası şükürdür ki, o dört esas şöyle tâbir edilmiş:

Der tarîk-i acz-mendî lâzım âmed çâr çiz:
Acz-i mutlak, fakr-ı mutlak, şevk-i mutlak, şükr-ü mutlak, ey aziz![1]

اَللّٰهُمَّ اجْعَلْنَا مِنَ الشَّاكِرِينَ بِرَحْمَتِكَ يَا أَرْحَمَ الرَّاحِمِينَ[2]

سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَآ إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَاۜ إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ[3]

اَللّٰهُمَّ صَلِّ وَسَلِّمْ عَلٰى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ سَيِّدِ الشَّاكِرِينَ وَالْحَامِدِينَ وَعَلٰى اٰلِهٖ وَصَحْبِهٖ أَجْمَعِينَ، اٰمِينَ[4]

وَاٰخِرُ دَعْوٰيهُمْ أَنِ الْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ[5]

Altıncı Risale Olan Altıncı Mesele

Teksir Mektubat mecmuasında neşredildiğinden buraya dercedilmedi.

---

1 Ey aziz kardeşim! Allah'a karşı âciz ve muhtaç olduğunu hissetme esasına dayanan bu yolda şu dört şey lazımdır: Sonsuz acz, sonsuz fakr, sonsuz şevk, sonsuz şükür.

2 Ey her şeye lâyıkıyla merhamet eden, sonsuz merhamet sahibi Allah'ım! Rahmetinle bizi şükredenlerden eyle.

3 "Sübhansın yâ Rab! Senin bize bildirdiğinden başka ne bilebiliriz ki? Her şeyi hakkıyla bilen, her şeyi hikmetle yapan sensin." (Bakara sûresi, 2/32)

4 Allah'ım! Şükür ve hamd edenlerin efendisi olan Efendimiz Muhammed'e, O'nun bütün âl ve ashabına salât ve selâm eyle.

5 "Onların dualarının sonu 'Hamd âlemlerin Rabbi Allah'a mahsustur.' diye sona erer." (Yûnus sûresi, 10/10)

Yedinci Risale Olan Yedinci Mesele

بِسْـــمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

قُلْ بِفَضْلِ اللهِ وَبِرَحْمَتِهِ فَبِذٰلِكَ فَلْيَفْرَحُوا هُوَ خَيْرٌ مِمَّا يَجْمَعُونَ[1]

Şu mesele, "Yedi İşaret"tir.

Evvelâ, tahdis-i nimet suretinde birkaç sırr-ı inâyeti izhar eden "Yedi Sebeb"i beyan ederiz.

Birinci Sebep: Eski Harb-i Umumî'den evvel ve evâilinde, bir vâkıa-yı sâdıkada görüyorum ki Ararat Dağı denilen meşhur Ağrı Dağı'nın altındayım. Birden o dağ, müthiş infilâk etti. Dağlar gibi parçaları dünyanın her tarafına dağıttı. O dehşet içinde baktım ki merhum vâlidem yanımdadır. Dedim: *"Ana, korkma! Cenâb-ı Hakk'ın emridir, O Rahîm'dir ve Hakîm'dir."* Birden, o hâlette iken baktım ki mühim bir zât bana âmirâne diyor ki: *"İ'câz-ı Kur'ân'ı beyan et!"* Uyandım, anladım ki; *bir büyük infilâk olacak.. o infilâk ve inkılâptan sonra Kur'ân etrafındaki surlar kırılacak.. doğrudan doğruya Kur'ân kendi kendini müdafaa edecek.. ve Kur'ân'a hücum edilecek.. i'câzı, onun çelik bir zırhı olacak.. ve şu i'câzın bir nev'ini şu zamanda izharına, haddimin fevkinde olarak benim gibi bir adam namzet olacak.. ve namzet olduğumu anladım.*

Madem i'câz-ı Kur'ân'ı bir derece beyan, Sözler'le oldu. Elbette, o i'câzın hesabına geçen ve onun reşehâtı ve berekâtı nev'inden olan hizmetimizdeki inâyâtı izhar etmek, i'câza yardımdır ve izhar etmek gerektir.

İkinci Sebep: Madem Kur'ân-ı Hakîm mürşidimizdir, üstadımızdır, imamımızdır, her bir âdâpta rehberimizdir. O, kendi kendini methediyor. Biz de onun dersine ittibâen, onun tefsirini methedeceğiz.

Hem madem yazılan Sözler, onun bir nevi tefsiridir.. ve o risaleler ki hakâik-i Kur'âniye'nin malıdır ve hakikatleridir.. ve madem Kur'ân-ı Hakîm ekser sûrelerde, husûsan الٓرٰ[2] 'larda حٰمٓ[3] 'lerde kendi kendini kemâl-i haşmetle

---

1 "De ki; Allah'ın lütfuyla, rahmetiyle, evet sadece bununla ferahlanın. Çünkü bu, onların dünya malı olarak topladıkları bütün şeylerden daha hayırlıdır." (Yûnus sûresi, 10/58).

2 "Elif, Lâm, Râ." (Yûnus sûresi, 10/1; Hûd sûresi, 11/1; Yûsuf sûresi, 12/1; İbrahim sûresi, 14/1; Hicr sûresi, 15/1).

3 "Hâ, Mîm." (Mü'min sûresi, 40/1; Fussilet sûresi, 41/1; Şûrâ sûresi, 42/1; Zuhruf sûresi, 43/1; Duhân sûresi, 44/1; Câsiye sûresi, 45/1; Ahkaf sûresi, 46/1).

gösteriyor, kemâlâtını söylüyor, lâyık olduğu methi kendi kendine ediyor. Elbette, *Sözler'de in'ikâs etmiş Kur'ân-ı Hakîm'in lemeât-ı i'câziyesinden ve o hizmetin makbuliyetine alâmet olan inâyât-ı rabbâniyenin izharına mükellefiz*. Çünkü o üstadımız öyle eder ve öyle ders verir.

Üçüncü Sebep: Sözler hakkında, tevazu suretinde demiyorum; belki bir hakikati beyan etmek için derim ki:

Sözler'deki hakâik ve kemâlât benim değil, Kur'ân'ındır ve Kur'ân'dan tereşşuh etmiştir. Hatta Onuncu Söz, yüzer âyât-ı Kur'âniye'den süzülmüş bazı katarâttır. Sâir risaleler dahi umumen öyledir.

Madem ben öyle biliyorum ve madem ben fâniyim, gideceğim. Elbette bâki olacak bir şey ve bir eser, benimle bağlanmamak gerektir ve bağlanmamalı. Ve madem ehl-i dalâlet ve tuğyan, işlerine gelmeyen bir eseri, eser sahibini çürütmekle eseri çürütmek âdetleridir. Elbette, semâ-yı Kur'ân'ın yıldızlarıyla bağlanan risaleler, benim gibi çok itirazâta ve tenkidâta medar olabilen ve sukut edebilen çürük bir direk ile bağlanmamalı.

Hem madem örf-ü nâsta, bir eserdeki mezâyâ, o eserin masdarı ve menbaı zannettikleri müellifinin etvârında aranılıyor.. ve bu örfe göre, o hakâik-i âliyeyi ve o cevâhir-i gâliyeyi kendim gibi bir müflise ve onların binde birini kendinde gösteremeyen şahsiyetime mal etmek, hakikate karşı büyük bir haksızlık olduğu için; *risaleler kendi malım değil, Kur'ân'ın malı olarak, Kur'ân'ın reşehât-ı meziyâtına mazhar olduklarını izhar etmeye mecburum. Evet, lezzetli üzüm salkımlarının hâsiyetleri, kuru çubuğunda aranılmaz. İşte ben de öyle bir kuru çubuk hükmündeyim.*

Dördüncü Sebep: *Bazen tevazu, küfrân-ı nimeti istilzam ediyor; belki küfrân-ı nimet olur. Bazen de tahdis-i nimet, iftihar olur. İkisi de zarardır. Bunun çare-i yegânesi –ki ne küfrân-ı nimet çıksın, ne de iftihar olsun– meziyet ve kemâlâtları ikrar edip, fakat temellük etmeyerek, Mün'im-i Hakikî'nin eser-i in'âmı olarak göstermektir.* Meselâ, nasıl ki murassa ve müzeyyen bir elbise-i fâhireyi biri sana giydirse ve onunla çok güzelleşsen, halk sana dese, *"Mâşallah, çok güzelsin, çok güzelleştin."* Eğer sen tevazukârâne desen, *"Hâşâ, ben neyim? Hiç! Bu nedir, nerede güzellik?"* O vakit küfrân-ı nimet olur ve hulleyi sana giydiren mahir sanatkâra karşı hürmetsizlik olur. Eğer müftehirâne desen, *"Evet, ben çok güzelim. Benim gibi güzel nerede var? Benim gibi birini gösteriniz."* O vakit, mağrurâne bir fahirdir. İşte fahirden, küfrândan kurtulmak için demeli ki: *"Evet,*

ben güzelleştim. Fakat güzellik libasındır ve dolayısıyla libası bana giydirenindir, benim değildir."

İşte, bunun gibi ben de sesim yetişse bütün küre-i arza bağırarak derim ki: *Sözler güzeldirler, hakikattirler. Fakat benim değildirler; Kur'ân-ı Kerîm'in hakâikinden telemmû etmiş şuâlardır.*

وَمَا مَدَحْتُ مُحَمَّدًا بِمَقَالَتِي وَلٰكِنْ مَدَحْتُ مَقَالَتِي بِمُحَمَّدٍ ﷺ[1]

düsturuyla derim ki:

وَمَا مَدَحْتُ الْقُرْاٰنَ بِكَلِمَاتِي وَلٰكِنْ مَدَحْتُ كَلِمَاتِي بِالْقُرْاٰنِ

Yani, *"Kur'ân'ın hakâik-i i'câzını ben güzelleştiremedim, güzel gösteremedim. Belki Kur'ân'ın güzel hakikatleri benim tâbirâtlarımı da güzelleştirdi, ulvîleştirdi."*

Madem böyledir; hakâik-i Kur'ân'ın güzelliği nâmına, Sözler nâmındaki aynalarının güzelliklerini ve o aynadarlığa terettüp eden inâyât-ı ilâhiyeyi izhar etmek, makbul bir tahdis-i nimettir.

Beşinci Sebep: Çok zaman evvel, bir ehl-i velâyetten işittim ki: O zât, eski velilerin gaybî işaretlerinden istihraç etmiş ve kanaati gelmiş ki; *"Şark tarafından bir nur zuhur edecek, bid'alar zulümâtını dağıtacak." Ben, böyle bir nurun zuhuruna çok intizar ettim ve ediyorum. Fakat çiçekler baharda gelir. Öyle kudsî çiçeklere zemin hazır etmek lâzım gelir. Ve anladık ki, bu hizmetimizle o nurâni zâtlara zemin ihzar ediyoruz.*

Madem kendimize ait değil; elbette, Sözler nâmındaki nurlara ait olan inâyât-ı ilâhiyeyi beyan etmekte medar-ı fahir ve gurur olamaz, belki medar-ı hamd ve şükür ve tahdis-i nimet olur.

Altıncı Sebep: Sözler'in telifi vâsıtasıyla Kur'ân'a hizmetimize bir mükâfât-ı âcile ve bir vâsıta-yı teşvik olan inâyât-ı rabbâniye, bir muvaffakiyettir. Muvaffakiyet ise izhar edilir. Muvaffakiyetten geçse, olsa olsa bir ikram-ı ilâhî olur. *İkram-ı ilâhî ise, izharı bir şükr-ü mânevîdir.*

Ondan dahi geçse, olsa olsa, hiç ihtiyârımız karışmadan bir keramet-i Kur'âniye olur. Biz mazhar olmuşuz. Bu nevi ihtiyârsız ve habersiz gelen bir

---

[1] "Ben sözlerimle Muhammed'i (aleyhissalâtü vesselâm) övmüş olmadım; aslında sözlerimi Muhammed (aleyhissalâtü vesselâm)'la övmüş ve güzelleştirmiş oldum." Hassân İbni Sâbit'in sözü olarak; İbnü'l-Esîr, *el-Meselü's-sâir* 2/357; el-Kalkaşendî, *Subhu'l-a'şâ* 2/321; İmâm Rabbânî, *el-Mektûbât* 1/58 (44.Mektup).

kerametin izharı zararsızdır. Eğer âdi kerâmâtın fevkine çıksa, o vakit olsa olsa Kur'ân'ın i'câz-ı mânevîsinin şûleleri olur. Madem i'câz izhar edilir; elbette i'câza yardım edenin dahi izharı, i'câz hesabına geçer. Hiç medar-ı fahir ve gurur olamaz; belki medar-ı hamd ve şükrandır.

Yedinci Sebep: *Nev-i insanın yüzde sekseni ehl-i tahkik değildir ki; hakikate nüfuz etsin ve hakikati, hakikat tanıyıp kabul etsin. Belki, surete, hüsn-ü zanna binâen makbul ve mûtemet insanlardan işittikleri mesâili takliden kabul ederler. Hatta, kuvvetli bir hakikati zayıf bir adamın elinde zayıf görür.. ve kıymetsiz bir meseleyi kıymettar bir adamın elinde görse, kıymettar telâkki eder.*

İşte ona binâen, benim gibi zayıf ve kıymetsiz bir bîçârenin elindeki hakâik-i imaniye ve Kur'âniye'nin kıymetini, ekser nâsın nokta-yı nazarında düşürmemek için, bilmecburiye ilân ediyorum ki; ihtiyârımız ve haberimiz olmadan birisi, bizi istihdam ediyor; biz bilmeyerek, bizi mühim işlerde çalıştırıyor. Delilimiz de şudur ki, şuurumuz ve ihtiyârımızdan hariç bir kısım inâyâta ve teshilâta mazhar oluyoruz. Öyleyse, o inâyetleri bağırarak ilân etmeye mecburuz.

İşte, geçmiş yedi esbaba binâen, küllî birkaç inâyet-i rabbâniyeye işaret edeceğiz.

Birinci İşaret: Yirmi Sekizinci Mektub'un Sekizinci Meselesi'nin Birinci Nüktesi'nde beyan edilmiştir ki, *"tevâfukat"*tır. Ezcümle: Mucizât-ı Ahmediye Mektubatı'nda, Üçüncü İşareti'nden tâ On Sekizinci İşareti'ne kadar altmış sayfa; habersiz, bilmeyerek, bir müstensihin nüshasında –iki sayfa müstesna olmak üzere mütebâki bütün sayfalarda– kemâl-i muvâzenetle, iki yüzden ziyade *Resûl-i Ekrem (aleyhissalâtü vesselâm)* kelimeleri birbirine bakıyorlar. Kim insafla iki sayfaya dikkat etse, tesadüf olmadığını tasdik edecek. Hâlbuki tesadüf, olsa olsa bir sayfada kesretli emsal kelimeleri bulunsa yarı yarıya tevâfuk olur, ancak bir-iki sayfada tamamen tevâfuk edebilir. O hâlde böyle umum sayfalarda *Resûl-i Ekrem (aleyhissalâtü vesselâm)* kelimesi; iki olsun, üç olsun, dört olsun veya daha ziyade olsun, kemâl-i mizanla birbirinin yüzüne baksa elbette tesadüf olması mümkün değildir. Hem sekiz ayrı ayrı müstensihin bozamadığı bir tevâfukun, kuvvetli bir işaret-i gaybiye içinde olduğunu gösterir.

Nasıl ki ehl-i belâgatın kitaplarında belâgatın derecâtı bulunduğu hâlde, Kur'ân-ı Hakîm'deki belâgat, derece-i i'câza çıkmış; kimsenin haddi değil ki

ona yetişsin. Öyle de mucizât-ı Ahmediye'nin bir aynası olan On Dokuzuncu Mektup ve mucizât-ı Kur'âniye'nin bir tercümanı olan Yirmi Beşinci Söz ve Kur'ân'ın bir nevi tefsiri olan Risale-i Nur eczalarında tevâfukat, umum kitapların fevkinde bir derece-i garâbet gösteriyor. Ve ondan anlaşılıyor ki; mucizât-ı Kur'âniye ve mucizât-ı Ahmediye'nin bir nevi kerametidir ki o aynalarda tecellî ve temessül ediyor.

İkinci İşaret: Hizmet-i Kur'âniye'ye ait inâyât-ı rabbâniyenin ikincisi şudur ki: Cenâb-ı Hak benim gibi kalemsiz, yarım ümmî, diyar-ı gurbette kimsesiz, ihtilâttan men edilmiş bir tarzda; kuvvetli, ciddî, samimî, gayûr, fedakâr.. ve kalemleri birer elmas kılıç olan kardeşleri bana muâvin ihsan etti. Zayıf ve âciz omzuma çok ağır gelen vazife-i Kur'âniye'yi, o kuvvetli omuzlara bindirdi, kemâl-i kereminden yükümü hafifleştirdi. O mübarek cemaat ise –Hulûsi'nin tâbiriyle– telsiz telgrafın âhizeleri hükmünde –ve Sabri'nin tâbiriyle– Nur fabrikasının elektriklerini yetiştiren makineler hükmünde ayrı ayrı meziyetleri ve kıymettar muhtelif hâsiyetleriyle beraber –yine Sabri'nin tâbiriyle– bir tevâfukat-ı gaybiye nev'inden olarak, şevk ve sa'y u gayret ve ciddiyette birbirine benzer bir surette, esrar-ı Kur'âniye'yi ve envâr-ı imaniyeyi etrafa neşretmeleri ve her yere eriştirmeleri ve şu zamanda (yani hurufât değişmiş, matbaa yok, herkes envâr-ı imaniyeye muhtaç olduğu bir zamanda) ve fütur verecek ve şevki kıracak çok esbap varken; bunların fütursuz, kemâl-i şevk ve gayretle bu hizmetleri, doğrudan doğruya bir keramet-i Kur'âniye ve zâhir bir inâyet-i ilâhiyedir.

Evet, velâyetin kerameti olduğu gibi, niyet-i hâlisanın dahi kerameti vardır. Samimiyetin dahi kerameti vardır. Bahusus, lillâh için olan bir uhuvvet dairesindeki kardeşlerin içinde ciddî, samimî tesânüdün çok kerametleri olabilir. Hatta şöyle bir cemaatin şahs-ı mânevîsi bir veliyy-i kâmil hükmüne geçebilir, inâyâta mazhar olur.

İşte, ey kardeşlerim ve ey hizmet-i Kur'ân'da arkadaşlarım! Bir kaleyi fetheden bir bölüğün çavuşuna, bütün şerefi ve bütün ganimeti vermek nasıl zulümdür, bir hatadır. Öyle de şahs-ı mânevînizin kuvvetiyle ve kalemlerinizle hâsıl olan fütuhattaki inâyâtı benim gibi bir bîçâreye veremezsiniz. *Elbette, böyle mübarek bir cemaatte, tevâfukat-ı gaybiyeden daha ziyade kuvvetli bir işaret-i gaybiye var ve ben görüyorum, fakat herkese ve umuma gösteremiyorum.*

Üçüncü İşaret: Risale-i Nur eczaları, bütün mühim hakâik-i imaniye ve Kur'âniye'yi, hatta en muannide karşı dahi parlak bir surette isbatı, çok

kuvvetli bir işaret-i gaybiye ve bir inâyet-i ilâhiyedir. Çünkü hakâik-i imaniye ve Kur'âniye içinde öyleleri var ki en büyük bir dâhi telâkki edilen İbni Sina, fehminde aczini itiraf etmiş; "Akıl buna yol bulamaz!" demiş. Onuncu Söz Risalesi, o zâtın dehâsıyla yetişemediği hakâiki, avâmlara da çocuklara da bildiriyor.

Hem meselâ; sırr-ı kader ve cüz-ü ihtiyârînin hâlli için, koca Sa'd-ı Teftazânî gibi bir allâme, kırk elli sayfada meşhur *Mukaddemât-ı İsnâ Aşer* nâmıyla Telvih nâm kitabında ancak hallettiği ve ancak havassa bildirdiği aynı mesâili, kadere dair olan Yirmi Altıncı Söz'de İkinci Mebhas'ın iki sayfasında tamamıyla, hem herkese bildirecek bir tarzda beyanı, eser-i inâyet olmazsa nedir?

Hem bütün ukûlü hayrette bırakan ve hiçbir felsefenin eliyle keşfedilemeyen ve sırr-ı hilkat-i âlem ve tılsım-ı kâinat denilen ve Kur'ân-ı Azîmüşşân'ın i'câzıyla keşfedilen o tılsım-ı müşki'l-küşâ ve o muamma-yı hayret-nümâ, Yirmi Dördüncü Mektup ve Yirmi Dokuzuncu Söz'ün âhirindeki remizli nüktede ve Otuzuncu Söz'ün, tahavvülât-ı zerrâtın altı adet hikmetinde keşfedilmiştir. Kâinattaki faaliyet-i hayret-nümânın tılsımını ve hilkat-i kâinatın ve âkıbetinin muammasını ve tahavvülât-ı zerrâttaki harekâtın sırr-ı hikmetini keşif ve beyan etmişlerdir; meydandadır, bakılabilir.

Hem sırr-ı ehadiyet ile şeriksiz vahdet-i rubûbiyeti, hem nihayetsiz kurbiyet-i ilâhiye ile nihayetsiz bu'diyetimiz olan hayret-engiz hakikatleri, kemâl-i vuzuhla On Altıncı Söz ve Otuz İkinci Söz, beyan ettikleri gibi; kudret-i ilâhiyeye nisbeten zerrât ve seyyârât müsâvi olduğunu.. ve haşr-i âzamda umum zîruhun ihyâsı, bir nefsin ihyâsı kadar o kudrete kolay olduğunu.. ve şirkin hilkat-i kâinatta müdahalesi imtinâ derecesinde akıldan uzak olduğunu kemâl-i vuzuhla gösteren Yirminci Mektup'taki وَهُوَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ[1] kelimesi beyanında ve üç temsili hâvi onun zeyli, şu azîm sırr-ı vahdeti keşfetmiştir.

Hem hakâik-i imaniye ve Kur'âniye'de öyle bir genişlik var ki en büyük zekâ-yı beşerî ihata edemediği hâlde; benim gibi zihni müşevveş, vaziyeti perişan, müracaat edilecek kitap yokken, sıkıntılı ve süratle yazan bir adamda, o hakâikin ekseriyet-i mutlakası dekâikiyle zuhuru, doğrudan doğruya Kur'ân-ı Hakîm'in i'câz-ı mânevîsinin eseri ve inâyet-i rabbâniyenin bir cilvesi ve kuvvetli bir işaret-i gaybiyedir.

---

1 "Allah herşeye kâdirdir." (Mâide sûresi, 5/120; Hûd sûresi, 11/4; Rûm sûresi, 30/50; …)

Dördüncü İşaret: Elli altmış risaleler[1](Hâşiye) öyle bir tarzda ihsan edilmiş ki; değil benim gibi az düşünen ve zuhurata tebaiyet eden ve tetkike vakit bulamayan bir insanın, belki büyük zekâlardan mürekkep bir ehl-i tedkikin sa'y ve gayretiyle yapılmayan bir tarzda telifleri, doğrudan doğruya bir eser-i inâyet olduklarını gösteriyor. Çünkü bütün bu risalelerde bütün derin hakâik, temsilât vâsıtasıyla, en âmî ve ümmî olanlara kadar ders veriliyor. Hâlbuki o hakâikin çoğunu, büyük âlimler "Tefhim edilmez!" deyip değil avâma, belki havassa da bildiremiyorlar.

İşte, en uzak hakikatleri en yakın bir tarzda, en âmî bir adama ders verecek derecede, benim gibi Türkçe'si az, sözleri muğlâk, çoğu anlaşılmaz ve "Zâhir hakikatleri dahi müşkülleştiriyor." diye eskiden beri iştihar bulmuş ve eski eserleri –kısmen– o sû-i iştiharı tasdik etmiş bir şahsın elinde bu harika teshilât ve sühûlet-i beyan; elbette, bilâ-şüphe, bir eser-i inâyettir ve onun hüneri olamaz ve Kur'ân-ı Kerîm'in i'câz-ı mânevîsinin bir cilvesidir ve temsilât-ı Kur'âniye'nin bir temessülüdür ve in'ikâsıdır.

Beşinci İşaret: Risaleler umumiyetle pekçok intişar ettiği hâlde; en büyük âlimden tut, tâ en âmî adama kadar ve ehl-i kalb büyük bir veliden tut, tâ en muannid dinsiz bir feylesofa kadar olan tabakât-ı nâs ve tâifeler, o risaleleri gördükleri ve okudukları ve bir kısmı tokatlarını yedikleri hâlde tenkit edilmemesi.. ve her tâife derecesine göre istifade etmesi, doğrudan doğruya bir eser-i inâyet-i rabbâniye ve bir keramet-i Kur'âniye olduğu gibi, çok tetkikât ve taharriyâtın neticesiyle ancak husûl bulan o çeşit risaleler, fevkalâde bir süratle, hem idrakimi ve fikrimi müşevveş eden sıkıntılı inkıbaz vakitlerinde yazılması dahi, bir eser-i inâyet ve bir ikram-ı rabbânîdir.

Evet, ekser kardeşlerim ve yanımdaki umum arkadaşlarım ve müstensihler biliyorlar ki On Dokuzuncu Mektub'un beş parçası, birkaç gün zarfında; her gün iki-üç saatte ve mecmuu on iki saatte, hiçbir kitaba müracaat edilmeden yazılması; hatta en mühim bir parça ve o parçada lafz-ı Resûl-i Ekrem (aleyhissalâtü vesselâm) kelimesinde zâhir bir hâtem-i nübüvveti gösteren dördüncü cüz; üç-dört saatte, dağda, yağmur altında, ezber yazılmış. Ve Otuzuncu Söz gibi mühim ve dakik bir risale, altı saat içinde bir bağda yazılmış. Ve Yirmi Sekizinci Söz, Süleyman'ın bahçesinde bir, nihayet iki saat içinde yazılması gibi.. ekser risalelerin böyle olması ve eskiden beri sıkıntılı ve münkabız olduğum zaman en zâhir hakikatleri

1 (Hâşiye) Şimdi yüz otuzdur.

dahi beyan edemediğimi, belki bilemediğimi yakın dostlarım biliyorlar. Husûsan o sıkıntıya hastalık da ilâve edilse, daha ziyade beni dersten, teliften men etmekle beraber; en mühim Sözler ve risalelerin, en sıkıntılı ve hastalıklı zamanımda, en süratli bir tarzda yazılması, doğrudan doğruya bir inâyet-i ilâhiye ve bir ikram-ı rabbânî ve bir keramet-i Kur'âniye olmazsa nedir?

Hem hangi kitap olursa olsun, böyle hakâik-i ilâhiyeden ve imaniyeden bahsetmişse, alâküllihâl bir kısım mesâili, bir kısım insanlara zarar verir. Ve zarar verdikleri için, her mesele herkese neşredilmemiş. Hâlbuki şu risaleler ise, şimdiye kadar hiç kimsede –çoklardan sorduğum hâlde– sû-i tesir ve aksülamel ve tahdîş-i ezhan gibi bir zarar vermedikleri, doğrudan doğruya bir işaret-i gaybiye ve bir inâyet-i rabbâniye olduğu bizce muhakkaktır.

Altıncı İşaret: Şimdi bence kat'iyet peydâ etmiştir ki; ekser hayatım, ihtiyâr ve iktidarımın, şuur ve tedbirimin haricinde, öyle bir tarzda geçmiş ve öyle garip bir surette ona cereyan verilmiş, tâ Kur'ân-ı Hakîm'e hizmet edecek olan bu nevi risaleleri netice versin. Âdeta bütün hayat-ı ilmiyem, mukaddemât-ı ihzâriye hükmüne geçmiş ve Sözler'le i'câz-ı Kur'ân'ın izharı, onun neticesi olacak bir surette olmuştur. Hatta, şu yedi sene nefyimde ve gurbetimde ve sebepsiz ve arzumun hilâfında tecerrüdüm ve meşrebime muhalif, yalnız bir köyde imrâr-ı hayat etmekliğim.. ve eskiden beri ülfet ettiğim hayat-ı içtimaiyenin çok râbıtalarından ve kaidelerinden nefret edip terk etmekliğim, doğrudan doğruya bu hizmet-i Kur'âniye'yi hâlis, sâfi bir surette yaptırmak için bu vaziyet verildiğine şüphem kalmamıştır. Hatta çok defa bana verilen sıkıntı ve zulmen bana karşı olan tazyikat perdesi altında bir dest-i inâyet tarafından merhametkârâne, Kur'ân'ın esrarına hasr-ı fikir ettirmek ve nazarı dağıtmamak için yapılmıştır, kanaatindeyim. Hatta eskiden mütâlaaya çok müştâk olduğum hâlde, bütün bütün sâir kitapların mütâlaasından bir men, bir mücânebet ruhuma verilmişti. Böyle gurbette medar-ı teselli ve ünsiyet olan mütâlaayı bana terkettiren, anladım ki doğrudan doğruya âyât-ı Kur'âniye'nin üstad-ı mutlak olmaları içindir.

Hem yazılan eserler, risaleler –ekseriyet-i mutlakası– hariçten hiçbir sebep gelmeyerek, ruhumdan tevellüt eden bir hâcete binâen, âni ve def'î olarak ihsan edilmiş. Sonra bazı dostlarıma gösterdiğim vakit demişler: "Şu zamanın yaralarına devâdır." İntişar ettikten sonra ekser kardeşlerimden anladım ki tam şu zamandaki ihtiyaca muvafık ve derde lâyık bir ilâç hükmüne geçiyor.

İşte, ihtiyâr ve şuurumun dairesi haricinde, mezkûr hâletler ve sergüzeşt-i hayatım ve ulûmların envâlarındaki hilâf-ı âdet, ihtiyârsız tetebbuâtım, böyle bir netice-i kudsiyeye müncer olmak için, kuvvetli bir inâyet-i ilâhiye ve bir ikram-ı rabbânî olduğuna bende şüphe bırakmamıştır.

Yedinci İşaret: Bu hizmetimiz zamanında, beş-altı sene zarfında, bilâ-mübalâğa yüz eser-i ikram-ı ilâhî ve inâyet-i rabbâniye ve keramet-i Kur'âniye'yi gözümüzle gördük. Bir kısmını On Altıncı Mektup'ta işaret ettik. Bir kısmını Yirmi Altıncı Mektub'un Dördüncü Mebhası'nın Mesâil-i Müteferrikası'nda, bir kısmını Yirmi Sekizinci Mektub'un Üçüncü Meselesi'nde beyan ettik. Benim yakın arkadaşlarım bunu biliyorlar. Dâimî arkadaşım Süleyman Efendi, çoklarını biliyor. *Husûsan Sözler'in ve risalelerin neşrinde ve tashihâtında ve yerlerine yerleştirmekte ve tesvid ve tebyizinde fevka'l-me'mul, kerametkârâne bir teshilâta mazhar oluyoruz.. keramet-i Kur'âniye olduğuna şüphemiz kalmıyor. Bunun misalleri yüzlerdir.*

Hem maîşet hususunda o kadar şefkatle besleniyoruz ki en küçük bir arzu-yu kalbimizi bizi istihdam eden Sahib-i İnâyet, tatmin etmek için fevka'l-me'mul bir surette ihsan ediyor ve hâkeza...

İşte bu hâl gayet kuvvetli bir işaret-i gaybiyedir ki biz istihdam olunuyoruz. Hem rıza dairesinde, hem inâyet altında bize hizmet-i Kur'âniye yaptırılıyor.

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ هٰذَا مِنْ فَضْلِ رَبِّي[1]

سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَآ إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَآ ۖ إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ[2]

اَللّٰهُمَّ صَلِّ عَلٰى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ صَلَاةً تَكُونُ لَكَ رِضَاءً وَلِحَقِّهٖ أَدَاءً

وَعَلٰى اٰلِهٖ وَصَحْبِهٖ وَسَلِّمْ تَسْلِيمًا كَثِيرًا، اٰمِينَ[3]

---

1 Allah'a hamdolsun; bu Rabbimin ihsanıdır.

2 "Sübhansın yâ Rab! Senin bize bildirdiğinden başka ne bilebiliriz ki? Her şeyi hakkıyla bilen, her şeyi hikmetle yapan sensin." (Bakara sûresi, 2/32)

3 Allah'ım! Efendimiz Muhammed'e, O'nun âl ve ashabına, senin hoşnutluğuna ve O'nun hakkının ödenmesine vesile olacak şekilde çok salât ve selâm eyle, âmîn...

Mahrem Bir Suale Cevaptır

[Şu sırr-ı inâyet, eskiden mahremce yazılmış; On Dördüncü Söz'ün âhirine ilhak edilmişti. Her nasılsa ekser müstensihler unutup yazmamışlardı. Demek münasip ve lâyık mevkii burasıymış ki gizli kalmış.]

Benden sual ediyorsun: "Neden senin Kur'ân'dan yazdığın Sözler'de bir kuvvet, bir tesir var ki, müfessirlerin ve âriflerin sözlerinde nâdiren bulunur? Bazen bir satırda bir sayfa kadar kuvvet var, bir sayfada bir kitap kadar tesir bulunuyor."

Elcevap: Güzel bir cevaptır! Şeref, i'câz-ı Kur'ân'a ait olduğundan ve bana ait olmadığından, bilâ-pervâ derim:

Ekseriyet itibarıyla öyledir. Çünkü; *yazılan Sözler tasavvur değil, tasdiktir.. teslim değil, imandır.. mârifet değil, şehâdettir, şuhûddur.. taklit değil, tahkiktir.. iltizam değil, iz'andır.. tasavvuf değil, hakikattir.. dâvâ değil, dâvâ içinde burhandır.*

Şu sırrın hikmeti budur ki: Eski zamanda esâsât-ı imaniye, mahfuzdu; teslim, kavî idi. Teferruâtta, âriflerin mârifetleri delilsiz de olsa beyanâtları makbul idi, kâfi idi. Fakat şu zamanda dalâlet-i fenniye, elini esâsâta ve erkâna uzatmış olduğundan:

•*Her derde lâyık devâyı ihsan eden Hakîm-i Rahîm olan Zât-ı Zülcelâl, Kur'ân-ı Kerîm'in en parlak mazhar-ı i'câzından olan temsilâtından bir şûlesini, acz ve zaafıma, fakr ve ihtiyacıma merhameten hizmet-i Kur'ân'a ait yazılarıma ihsan etti..*

•*Felillâhilhamd, sırr-ı temsil dürbünüyle en uzak hakikatler, gayet yakın gösterildi..*

•*Hem sırr-ı temsil cihetü'l-vahdetiyle, en dağınık meseleler toplattırıldı..*

•*Hem sırr-ı temsil merdiveniyle, en yüksek hakâike kolaylıkla yetiştirildi..*

•*Hem sırr-ı temsil penceresiyle, hakâik-i gaybiyeye, esâsât-ı İslâmiye'ye şuhûda yakın bir yakîn-i imaniye hâsıl oldu..*

•*Akıl ile beraber vehim ve hayal, hatta nefis ve hevâ teslime mecbur olduğu gibi, şeytan dahi teslim-i silâha mecbur oldu…*

Elhâsıl: *Yazılarımda ne kadar güzellik ve tesir bulunsa, ancak temsilât-ı Kur'âniye'nin lemeâtındandır. Benim hissem; yalnız şiddet-i ihtiyacımla taleptir.. ve gayet aczimle tazarruumdur. Dert benimdir, devâ Kur'ân'ındır.*

Yedinci Meselenin Hâtimesidir

(Sekiz inâyet-i ilâhiye suretinde gelen işârât-ı gaybiyeye dair gelen veya gelmek ihtimali olan evhamı izâle etmek ve bir sırr-ı azîm-i inâyeti beyan etmeye dairdir.)

Şu Hâtime "Dört Nükte"dir.

Birinci Nükte: Yirmi Sekizinci Mektub'un Yedinci Meselesi'nde yedi-sekiz küllî ve mânevî inâyât-ı ilâhiyeden hissettiğimiz bir işaret-i gaybiyeyi, "Sekizinci İnâyet" namıyla, "tevâfukât" tâbiri altındaki nakışta o işârâtın cilvesini gördüğümüzü iddia etmiştik. Ve iddia ediyoruz ki, bu yedi-sekiz küllî inâyâtlar o derece kuvvetli ve kat'îdirler ki, her birisi tek başıyla o işârât-ı gaybiyeyi isbat eder.

Farz-ı muhâl olarak, bir kısmı zayıf görülse, hatta inkâr edilse, o işârât-ı gaybiyenin kat'iyetine halel vermez. O sekiz inâyâtı inkâr edemeyen, o işârâtı inkâr edemez. Fakat tabakât-ı nâs muhtelif olduğu, hem kesretli tabaka olan tabaka-yı avâm, gözüne daha ziyade itimat ettiği için o sekiz inâyâtın içinde en kuvvetlisi değil, belki en zâhirîsi tevâfukât olduğundan –çendan ötekiler daha kuvvetli, fakat bu daha umumî olduğu için– ona gelen evhamı defetmek maksadıyla, bir muvâzene nev'inden, bir hakikati beyan etmeye mecbur kaldım. Şöyle ki:

O zâhirî inâyet hakkında demiştik: Yazdığımız risalelerde, *Kur'ân* kelimesi ve *Resûl-i Ekrem (aleyhissalâtü vesselâm)* kelimesinde öyle bir derece tevâfukât görünüyor; hiçbir şüphe bırakmıyor ki, bir kast ile tanzim edilip muvazi bir vaziyet verilir. Kast ve irade ise bizlerin olmadığına delilimiz, üç-dört sene sonra muttali olduğumuzdur. Öyleyse, bu kast ve irade, bir inâyet eseri olarak gaybîdir. Sırf i'câz-ı Kur'ân ve i'câz-ı Ahmediye'yi teyid suretinde ve iki kelimede tevâfuk suretinde o garip vaziyet verilmiştir. Bu iki kelimenin mübarekiyeti, i'câz-ı Kur'ân ve mucizât-ı Ahmediye'ye bir hâtem-i tasdik olmakla beraber; sâir misil kelimeleri dahi, ekseriyet-i azîme ile tevâfuka mazhar etmişler.

Fakat onlar birer sayfaya mahsus; şu iki kelime, bir-iki risalenin umumunda ve ekser risalelerde görünüyor. Fakat mükerrer demişiz: Bu tevâfukun aslı, sâir kitaplarda da çok bulunabilir. Ama kast ve irade-i âliyeyi gösterecek bu derece garâbette değildir.

Şimdi bu dâvâmızı çürütmek kabil olmadığı hâlde, zâhir nazarlarda çürümüş gibi görmekte bir-iki cihet olabilir:

Birisi: "Sizler düşünüp öyle bir tevâfuku rast getirmişsiniz," diyebilirler. "Böyle bir şey yapmak kast ile olsa, rahat ve kolay bir şeydir."

Buna karşı deriz ki: Bir dâvâda iki şahid-i sâdık kâfidir. Bu dâvâmızdaki kast ve irademiz taallûk etmeyerek, üç-dört sene sonra muttali olduğumuza yüz şahid-i sâdık bulunabilir. Bu münasebetle bir nokta söyleyeceğim: Bu keramet-i i'câziye, Kur'ân-ı Hakîm belâgat cihetinde derece-i i'câzda olduğu nev'inden değildir. Çünkü i'câz-ı Kur'ân'da kudret-i beşer, o yolda giderek o dereceye yetişemiyor. Şu keramet-i i'câziye ise, kudret-i beşerle olamıyor; kudret, o işe karışamıyor. Karışsa sun'î olur, bozulur.[1(Hâşiye)]

Üçüncü Nükte: İşaret-i hâssa, işaret-i âmme münasebetiyle bir sırr-ı dakik-i rubûbiyet ve rahmâniyete işaret edeceğiz:

Bir kardeşimin güzel bir sözü var. O sözü bu meseleye mevzu edeceğim. Sözü de şudur ki; bir gün güzel bir tevâfukâtı ona gösterdim. Dedi:

"Güzel! Zaten her hakikat, güzeldir. Fakat bu Sözler'deki tevâfukât ve muvaffakiyet daha güzeldir." Ben de dedim: *"Evet, her şey ya hakikaten güzeldir, ya bizzat güzeldir veya neticeleri itibarıyla güzeldir. Ve bu güzellik, rubûbiyet-i âmmeye ve şümûl-ü rahmete ve tecellî-yi âmmeye bakar. Dediğin gibi, bu muvaffakiyetteki işaret-i gaybiye daha güzeldir. Çünkü bu rahmet-i hâssaya ve rubûbiyet-i hâssaya ve tecellî-yi hâssaya bakar bir surettedir."* Bunu bir temsille fehme takrib edeceğiz, şöyle ki:

Bir padişahın umumî saltanatı ve kanunu ile merhamet-i şahanesi umum efrad-ı millete teşmil edilebilir. Her fert, doğrudan doğruya o padişahın lütfuna, saltanatına mazhardır. O suret-i umumiyede efradın çok münasebât-ı

---

1 (Hâşiye) On Dokuzuncu Mektub'un On Sekizinci İşareti'nde, bir nüshada, bir sayfada dokuz *Kur'ân* tevâfuk suretinde bulunduğu hâlde, birbirine hat çektik, mecmuunda *"Muhammed"* lafzı çıktı. O sayfanın mukabilindeki sayfada sekiz *Kur'ân* tevâfukla beraber, mecmuunda "lafzullah" çıktı. Tevâfukâtta böyle bedî şeyler çok var.

Bu hâşiyenin meâlini gözümüzle gördük.

Bekir, Tevfik, Süleyman, Galip, Said

hususiyesi vardır. İkinci cihet, padişahın ihsânât-ı hususiyesidir ve evâmir-i hâssasıdır ki; umumî kanunun fevkinde bir ferde ihsan eder, iltifat eder, emir verir.

İşte bu temsil gibi, Zât-ı Vâcibü'l-vücûd ve Hâlık-ı Hakîm ve Rahîm'in umumî rubûbiyet ve şümûl-ü rahmeti noktasında her şey hissedardır. Her şeyin hissesine isabet eden cihette, hususî onunla münasebettardır. Hem kudret ve irade ve ilm-i muhitiyle her şeye tasarrufâtı, her şeyin en cüz'î işlerine müdahalesi, rubûbiyeti vardır. Her şey, her şe'ninde O'na muhtaçtır.. O'nun ilim ve hikmetiyle işleri görülür, tanzim edilir. Ne tabiatın haddi var ki, o daire-i tasarruf-u rubûbiyetinde saklansın.. ve tesir sahibi olup müdahale etsin.. ve ne de tesadüfün hakkı var ki, o hassas mizan-ı hikmet dairesindeki işlerine karışsın. Risalelerde, yirmi yerde kat'î hüccetlerle tesadüfü ve tabiatı nefyetmişiz.. ve Kur'ân kılıcıyla idam etmişiz.. müdahalelerini muhâl göstermişiz. Fakat, rubûbiyet-i âmmedeki daire-i esbab-ı zâhiriyede, ehl-i gafletin nazarında hikmeti ve sebebi bilinmeyen işlerde, tesadüf nâmını vermişler. Ve hikmetleri ihata edilmeyen bazı ef'âl-i ilâhiyenin kanunlarını –tabiat perdesi altında gizlenmiş– görememişler, tabiata müracaat etmişler.

İkincisi, hususî rubûbiyetidir ve has iltifat ve imdad-ı rahmânîsidir ki, umumî kanunların tazyikatı altında tahammül edemeyen fertlerin imdadına, Rahmânü'r-Rahîm isimleri imdada yetişirler, hususî bir surette muâvenet ederler, o tazyikattan kurtarırlar. Onun için, her zîhayat, husûsan insan, her anda O'ndan istimdat eder ve medet alabilir. İşte bu hususî rubûbiyetindeki ihsânâtı, ehl-i gaflete karşı da tesadüf altına gizlenmez ve tabiata havale edilmez.

İşte bu sırra binâendir ki; İ'câz-ı Kur'ân ve Mucizât-ı Ahmediye'deki işârât-ı gaybiyeyi, hususî bir işaret telâkki ve itikat etmişiz.. ve bir imdad-ı hususî ve muannidlere karşı kendini gösterecek bir inâyet-i hâssa olduğunu yakîn ettik.. ve sırf lillâh için ilân ettik. Kusur etmişsek Allah affetsin, âmîn...

رَبَّنَا لَا تُؤَاخِذْنَآ إِنْ نَسِينَآ أَوْ أَخْطَأْنَا[1]

---

1 "Ey Rabbimiz! Unutur veya hataya düşer de bir kusur işlersek bizi onunla hesaba çekme!" (Bakara sûresi, 2/286)

Sözler'in tebyizinde kıymettar hizmeti sebkat eden Muallim Ahmed Galib'in fıkrasıdır.

"Elde Kur'ân gibi burhan-ı hakikat varken,
Münkiri ilzam için gönlüme sıklet mi gelir?"
Sözün özdür ey can, tekellüf değil.

Ledün ilminin zübde-i pâkidir
Bu, sümme't-tedarik tasannuf değil.

Bu bir hikmet-i nur-u irfandır
Ki ehvâ ve lâğv ve tefelsüf değil.

Müzekkî-i nefis ve musaffî-i ruh,
Mürebbî-i dildir, tasavvuf değil.

O Sözler bütün mârifet şemsidir.
Sözüm doğrudur, bir teellüf değil.

İçin nurudur, lafza akseylemiş,
Bir-iki satırda terâdüf değil.

Mutabık lafızlar birbirine.
Bu asla tasannû, tesadüf değil.

Dizilmiş nizamla bütün harfleri,
Tevâfuktur, asla tehâlüf değil.

Bu bir cilve-i sırr-ı i'câzdır
Ki Kur'ân'dandır, tecevvüf değil.

Bu hüsn-ü tesadüf güzeldir güzel,
Bu bâbda ne dense tezâuf değil.

Said-i Bediüzzaman-ı Nursî
Beyanı bedîdir, taattuf değil.

Tesellîye ermemiş elinde kalem,
Eder arz-ı dîdâr, taharrüf değil.

Tevâfuk, sözünde ona çok mudur?
Tefevvuk onun için teşerrüf değil.

İsabet, buna savb-ı Haktan gelir.
Bu kastî değildir, tasarruf değil.

Bunu görmeyen bed nazarlar için,
Telehhüf derim ben, teessüf değil.

Ki var mânevî hayretim gâliben,
Beyanım bu yolda tazarruf değil.

Çok işte Hak, onu muvaffak ede.
Tevâfuk, makam-ı tevakkuf değil.

Ahmed Galib *(rahmetullâhi aleyh)*

Merhum Binbaşı Âsım Beyin fıkrasıdır.

Kasem ederim, doğrudur sözü özüyle beraber,
Bu hakikati kabul ve tasdik etmeyen bedmâyeler,
Kalır dalâlet ve vâdi-i hüsranda nice seneler.
Bunları irşad edip kurtarmaktır hüner,

Hidayet erişse eğer, o vakit boyun eğer.
Cümlenin ıslahını niyaz edip Hâlık'a yalvaralım,
Hep envâr-ı Kur'âniye olan Sözler'i okuyup anlatalım,
Bu yolda bizler de feyz alıp dilşad olalım,
Fenâyı, bekâya tebdilde rıza-yı Bârî'ye kavuşalım.
Sad-hezar tahsine lâyık bîbahâ fıkra-yı Galib,
Bu hakikatleri söylemekle olur şüphesiz galip.

Binbaşı Âsım *(rahmetullâhi aleyh)*

Sekizinci Risale Olan Sekizinci Mesele

Şu mesele, altı suâlin cevabı olup "Sekiz Nükte"dir.

Birinci Nükte: Bir dest-i inâyet altında hizmet-i Kur'âniye'de istihdam edildiğimize dâir çok envâ-ı işârât-ı gaybiyeyi hissettik ve bazılarını gösterdik. Şimdi o işârâtın bir yenisi daha şudur ki:

Ekser Sözler'de tevâfukât-ı gaybiye var.[1(Hâşiye)] Ezcümle, "*Resûl-i Ekrem"* kelimesinde ve *"aleyhissalâtü vesselâm"* ibaresinde ve *Kur'ân* lafz-ı mübarekesinde bir nevi cilve-i i'câz temessül ettiğine bir işaret var. İşârât-ı gaybiye, ne kadar gizli ve zayıf da olsa, hizmetin makbuliyetine ve meselelerin hakkaniyetine delâlet ettiği için, bence çok ehemmiyetlidir ve çok kuvvetlidir. Hem gururumu kırar ve sırf bir tercüman olduğumu katiyen bana gösterdi. Hem hiç medar-ı iftihar benim için bir şey bırakmıyor; yalnız medar-ı şükran olan şeyleri gösteriyor. Hem madem Kur'ân'a aittir ve i'câz-ı Kur'ân hesabına geçiyor ve katiyen cüz-ü ihtiyârîmiz karışmıyor ve hizmette tembellik edenleri teşvik ediyor ve risalenin hak olduğuna kanaat veriyor ve bizlere bir nevi ikram-ı ilâhîdir ve izharı, tahdis-i nimettir ve aklı gözüne inmiş mütemerridleri iskât ediyor; elbette izharı lâzımdır, inşaallah zararsızdır.

İşte, şu işârât-ı gaybiyenin birisi de şudur ki: Cenâb-ı Hak, kemâl-i rahmet ve kereminden, Kur'ân'a ve imana hizmetle meşgul olan bizleri teşvik ve kulûbumuzu tatmin için, bir ikram-ı rabbânî ve bir ihsan-ı ilâhî suretinde hizmetimizin makbuliyetine alâmet ve yazdığımız hak olduğuna işaret-i gaybiye nev'inden, bütün risalelerimizde ve bilhassa Mucizât-ı Ahmediye ve İ'câz-ı Kur'ân ve Pencereler Risaleleri'nde, tevâfukât-ı gaybiye nev'inde bir letâfet ihsan etmiştir. Yani, bir sayfada misil olarak gelen kelimeleri birbirine baktırıyor. Bunda bir işaret-i gaybiye veriliyor ki; *"Bir irade-i gaybî ile tanzim edilir. İhtiyârınıza ve şuurunuza güvenmeyiniz. İhtiyârınızın haberi olmadan ve şuurunuz yetişmeden harika nakışlar ve intizamlar yapılıyor."*

Bahusus, Mucizât-ı Ahmediye Risalesi'nde *lafz-ı Resûl-i Ekrem* ve *lafz-ı salavât* bir ayna hükmüne geçip, o tevâfukât-ı gaybiye işaretini sarih gösteriyor. Yeni, acemî bir müstensihin yazısında –beş sayfa müstesna– mütebâki,

---

1 (Hâşiye) Tevâfukât ise ittifaka işarettir. İttifak ise ittihada emâredir, vahdete alâmettir. Vahdet ise tevhidi gösterir. Tevhid ise Kur'ân'ın dört esasından en büyük esasıdır.

iki yüzden fazla salavât-ı şerife birbirine müvazi olarak bakıyorlar. Şu tevâfukât ise şuursuz, yalnız on adette bir-iki tevâfuka sebep olabilen tesadüfün işi olmadığı gibi; sanatta maharetsiz, yalnız manaya hasr-ı nazar ederek, gayet süratle, bir-iki saatte otuz kırk sayfayı telif eden ve kendi yazmayan ve yazdıran benim gibi bir bîçârenin düşünüşü dahi elbette değildir.

İşte, altı sene sonra, yine Kur'ân'ın irşadıyla ve *İşârâtü'l-İ'câz* olan tefsirin dokuz إِنَّا 'nın tevâfuk suretiyle gelen irşadıyla, sonra muttali olmuşum. Müstensihler ise benden işittikleri vakit hayret içinde hayrette kaldılar. Nasıl ki *lafz-ı Resûl-i Ekrem* ve *lafz-ı salavât*, On Dokuzuncu Mektup'ta, Mucizât-ı Ahmediye'nin bir nev'inin bir nevi küçük aynası hükmüne geçti. Öyle de Yirmi Beşinci Söz olan İ'câz-ı Kur'ân'da ve On Dokuzuncu Mektub'un On Sekizinci İşareti'nde lafz-ı *Kur'ân* dahi, kırk tabakadan, yalnız gözüne itimat eden tabakasına karşı, bir nevi mucizât-ı Kur'âniye'nin, o nev'in kırk cüzünden bir cüzü tevâfukât-ı gaybiye suretinde bütün risalelerde tecellî etmekle beraber, o cüzün kırk cüzünden bir cüzü, lafz-ı *Kur'ân* içinde tezahür etmiş. Şöyle ki:

Yirmi Beşinci Sözde ve On Dokuzuncu Mektub'un On Sekizinci İşareti'nde, yüz defa *"Kur'ân"* lafzı tekerrür etmiş. Pek nâdir olarak bir-iki kelime hariç kalmış, mütebâkisi bütün birbirine bakıyor. İşte, meselâ, İkinci Şuâ'nın kırk üçüncü sayfasında yedi *Kur'ân* lafzı var, birbirine bakıyor.. ve sayfa elli altıda sekizi birbirine bakıyor, yalnız dokuzuncu müstesna kalmış. İşte, şu –şimdi gözümüzün önünde– altmış dokuzuncu sayfadaki beş lafz-ı *Kur'ân* birbirine bakıyor.. ve hâkezâ... Bütün sayfalarda gelen mükerrer lafz-ı *Kur'ân*, birbirine bakıyor. Pek nâdir olarak, beş-altı taneden bir tane hariç kalıyor. Sâir tevâfukât ise –işte gözümüzün önünde– sayfa otuz üçte, on beş adet مُ lafzı var; on dördü birbirine bakıyor. Hem gözümüzün önünde şu sayfada dokuz *iman* lafzı var, birbirine bakıyor; yalnız birisi, müstensihin fâsıla vermesiyle az inhiraf etmiş. Hem şu –gözümüzün önündeki– sayfada iki *mahbub* var; biri üçüncü satırda, biri on beşinci satırdadır, kemâl-i mizanla birbirine bakıyor. Onların ortasında dört *aşk* dizilmiş, birbirine bakıyorlar. Daha sâir tevâfukât-ı gaybiye bunlara kıyas edilsin…

Hangi müstensih olursa olsun, satırları, sayfaları ne şekilde olursa olsun; alâküllihâl, bu tevâfukât-ı gaybiye öyle bir derecede var ki, şüphe bırakmıyor ki ne tesadüfün işi ve ne de müellifin ve müstensihlerin düşünüşüdür. Fakat bazı hatta daha ziyade tevâfukât göze çarpıyor. Demek, şu risalelere mahsus bir hatt-ı hakikî vardır; bazıları o hatta yakınlaşıyor. Garâiptendir ki en mahir müstensihlerin değil, belki acemîlerin yazılarında daha ziyade görülür.

Bundan anlaşılıyor ki; Kur'ân'ın bir nevi tefsiri olan Sözler'deki hüner ve zarafet ve meziyet, kimsenin değil; belki muntazam, güzel hakâik-i Kur'âniye'nin mübarek kâmetlerine yakışacak mevzun, muntazam üslûp libasları, kimsenin ihtiyâr ve şuuruyla biçilmez ve kesilmez. Belki onların vücûdudur ki öyle ister ve bir dest-i gaybîdir ki o kâmete göre keser, biçer, giydirir. Biz ise içinde bir tercüman, bir hizmetkârız.

Dördüncü Nükte: Beş altı suâli tazammun eden birinci suâlinizde; "Meydan-ı haşre cem ve keyfiyet nasıl.. ve üryan mı olacak? Ve dostlarla görüşmek için ve Resûl-i Ekrem'i *(aleyhissalâtü vesselâm)* şefaat için nasıl bulacağız? Hadsiz insanlarla birtek zât nasıl görüşecek? Ehl-i cennet ve cehennemin libasları nasıl olacak? Ve bize kim yol gösterecek?" diyorsunuz.

Elcevap: Şu suâlin cevabı, gayet mükemmel ve vâzıh olarak, kütüb-ü ehâdisiyede vardır. Meşrep ve mesleğimize ait yalnız bir-iki nükteyi söyleyeceğiz, şöyle ki:

Evvelâ: Bir mektupta meydan-ı haşir, küre-i arzın medar-ı senevîsinde olduğunu..[1] ve küre-i arz, şimdiden mânevî mahsûlâtını o meydanın elvâhlarına gönderdiği gibi; senevî hareketiyle, bir daire-i vücûdun temessül.. ve o daire-i vücûdun mahsûlâtıyla, bir meydan-ı haşrin teşekkülüne bir mebde olduğu.. ve küre-i arz denilen şu sefine-i rabbâniyenin merkezindeki cehennem-i suğrâyı cehennem-i kübrâya boşalttığı gibi, sekenesini de meydan-ı haşre boşaltacağı beyan edilmiştir.

Sâniyen: Onuncu ve Yirmi Dokuzuncu Sözler başta olarak sâir Sözler'de gayet kat'î bir surette o haşrin, meydanıyla beraber vücûdu kat'î olarak isbat edilmiştir.

Sâlisen: Görüşmek ise On Altıncı Söz'de ve Otuz Bir ve Otuz İki'de katiyen isbat edilmiştir ki; bir zât, nurâniyet sırrıyla bir dakikada binler yerde bulunup milyonlar adamlarla görüşebilir.

Râbian: Cenâb-ı Hak, insandan başka zîruh mahlûkatına fıtrî birer libas giydirdiği gibi; meydan-ı haşirde sun'î libaslardan üryan olarak, fakat fıtrî bir libas giydirmesi, ism-i Hakîm muktezasıdır. Dünyada sun'î libasın hikmeti, yalnız soğuk ve sıcaktan muhafaza ve zînet ve setr-i avrete münhasır değildir. Belki mühim bir hikmeti, insanın sâir nevilerdeki tasarruf ve münasebetine

---

[1] Bkz.: Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 4/446; 5/3. Ayrıca bkz.: et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* 19/426, 427; et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-evsat* 6/276; el-Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ* 6/439.

ve kumandanlığına işaret eden bir fihriste ve bir liste hükmündedir. Yoksa kolay ve ucuz, fıtrî bir libas giydirebilirdi. Çünkü bu hikmet olmazsa muhtelif paçavraları vücuduna sarıp giyen insan, şuurlu hayvanâtın nazarında ve onlara nisbeten bir maskara olur, mânen onları güldürür. Meydan-ı haşirde o hikmet ve münasebet yok.. o liste de olmaması lâzım gelir.

Hâmisen: Rehber ise senin gibi Kur'ân'ın nuru altına girenlere, Kur'ân'dır. الٓمٓ[1] 'lerin الٓرٰ[2] 'ların حٰمٓ[3] 'lerin başlarına bak, anla ki; Kur'ân ne kadar makbul bir şefaatçi, ne kadar doğru bir rehber, ne kadar kudsî bir nur olduğunu gör.

Sâdisen: Ehl-i cennet ve ehl-i cehennemin libasları ise Yirmi Sekizinci Söz'de hurilerin yetmiş hulle giymesine dair beyan edilen düstur burada da câridir. Şöyle ki:

Ehl-i cennet olan bir insan, cennetin her nev'inden her vakit istifade etmek, elbette arzu eder. Cennetin gayet muhtelif envâ-ı mehâsini var.. her vakit bütün cennetin envâıyla mübâşeret eder. Öyleyse cennetin mehâsininin numûnelerini, küçük bir mikyasta, kendine ve hurilerine giydirir.. kendisi ve hurileri birer küçük cennet hükmüne geçer. Nasıl ki bir insan, bir memlekette münteşir bulunan çiçekler envâını, numûnegâh küçük bir bahçesinde cemeder.. ve bir dükkâncı, bütün mallarındaki numûneleri bir listede cemeder.. ve bir insan, tasarruf ettiği ve hükmettiği ve münasebettar olduğu envâ-ı mahlûkatın numûnelerini kendine bir elbise ve bir levâzımât-ı beytiye yapıyor.

Öyle de *ehl-i cennet olan bir insan, husûsan bütün duygularıyla ve cihâzât-ı mâneviyesiyle ubûdiyet etmiş.. ve cennetin lezâizine istihkak kesbetmişse; her bir duygusunu memnun edecek, her bir cihâzâtını okşayacak, her bir letâifini zevklendirecek bir tarzda, cennetin her bir nev'inden birer mehâsini gösterecek bir tarz-ı libası, kendilerine ve hurilerine, rahmet-i ilâhiye tarafından giydirilecek.* Ve o müteaddit hulleler bir cinsten, bir neviden olmadığına delil, şu mealdeki hadistir ki; "Huriler yetmiş hulle giydikleri hâlde, bacaklarındaki ilikleri görünür, setretmiyor."[4]

---

1 "Elif, Lâm, Mîm." (Bakara sûresi, 2/1; Âl-i İmran sûresi, 3/1; Ankebût sûresi, 29/1; Rûm sûresi, 30/1; Lokman sûresi, 31/1; Secde sûresi, 32/1).

2 "Elif, Lâm, Râ." (Yûnus sûresi, 10/1; Hûd sûresi, 11/1; Yûsuf sûresi, 12/1; İbrahim sûresi, 14/1; Hicr sûresi, 15/1).

3 "Hâ, Mîm." (Mü'min sûresi, 40/1; Fussilet sûresi, 41/1; Şûrâ sûresi, 42/1; Zuhruf sûresi, 43/1; Duhân sûresi, 44/1; Câsiye sûresi, 45/1; Ahkaf sûresi, 46/1).

4 Bkz.: Tirmizî, *kıyâmet* 60, *cennet* 5, 7; Dârimî, *rikak* 108; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 2/23, 247, 316.

Demek, en üstündeki hulleden, tâ en alttaki hulleye kadar, ayrı ayrı mehâsinle, ayrı ayrı tarzda hissiyâtı ve duyguları zevklendirecek, memnun edecek mertebeler var.

Ehl-i cehennem ise nasıl ki dünyada gözüyle, kulağıyla, kalbiyle, eliyle, aklıyla ve hâkezâ.. bütün cihâzâtıyla günahlar işlemiş. Elbette cehennemde onlara göre elem verecek, azap çektirecek ve küçük bir cehennem hükmüne gelecek muhtelifü'l-cins parçalardan yapılmış elbise giydirilmek, hikmete ve adâlete münâfi görünmüyor.

Beşinci Nükte: Suâl ediyorsunuz ki; "Zaman-ı fetrette Resûl-i Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselâm)* ecdadı bir din ile mütedeyyin mi idiler?"

Elcevap: Hazreti İbrahim'in *(aleyhisselâm)*, bilâhare gaflet ve mânevî zulümât perdeleri altında kalan ve hususî bazı insanlarda cereyan eden bakiyye-i dini ile mütedeyyin olduğuna rivâyât vardır.[1] Elbette, Hazreti İbrahim'den *(aleyhisselâm)* gelen ve Resûl-i Ekrem'i *(aleyhissalâtü vesselâm)* netice veren bir silsile-i nurâniyeyi teşkil eden efrad, elbette din-i hak nurundan lâkayt kalmamışlar ve zulümât-ı küfre mağlup olmamışlar. Fakat zaman-ı fetrette وَمَا كُنَّا مُعَذِّبِينَ حَتّٰى نَبْعَثَ رَسُولًا[2] sırrıyla ehl-i fetret, ehl-i necattırlar. Bilittifak, teferruattaki hatîâtlarından muâhazeleri yoktur. İmam Şâfiî ve İmam Eş'arî'ce, küfre de girse, usûl-ü imanîde bulunmazsa, yine ehl-i necattır. Çünkü teklif-i ilâhî, irsal ile olur.. ve irsal dahi ıttılâ ile teklif takarrur eder. Madem gaflet ve mürur-u zaman, enbiyâ-yı sâlifenin dinlerini setretmiş; o ehl-i fetret zamanına hüccet olamaz. İtaat etse sevap görür, etmezse azap görmez. Çünkü mahfî kaldığı için hüccet olamaz.

Altıncı Nükte: Dersiniz ki; "Resûl-i Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselâm)* ecdatlarından nebî gelmiş midir?"

Elcevap: Hazreti İsmail'den *(aleyhisselâm)* sonra bir nass-ı kat'î yoktur. Ecdatlarından olmayan, yalnız Hâlid İbni Sinan[3] ve Hanzele[4] nâmında iki nebî gelmiştir. Fakat ecdad-ı Nebî'den, Kâ'b İbni Lüey'in meşhur ve sarih ve tansis tarzındaki bu şiiri ki,

---

1 İbni Hişâm, *es-Sîratü'n-nebeviyye* 2/68; et-Taberî, *Târîhu'l-ümem ve'l-mülûk* 1/532; İbni Kesîr, *el-Bidâye* 3/5.

2 "Biz peygamber göndermediğimiz hiçbir halkı cezalandırmayız." (İsrâ sûresi, 17/15).

3 et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* 11/298, 441; el-Hâkim, *el-Müstedrek* 2/654, 655.

4 el-Kurtubî, *el-Câmi' li ahkâmi'l-Kur'ân* 12/75-76; İbni Kesîr, *el-Bidâye* 1/227-228, 2/212.

عَلٰى غَفْلَةٍ يَأْتِي النَّبِيُّ مُحَمَّدٌ فَيُخْبِرُ أَخْبَارًا صَدُوقًا خَبِيرُهَا[1]

demesi, mucizekârâne ve nübüvvettarâne bir söze benzer.

İmam Rabbânî hem delile, hem keşfe istinaden demiş ki: "Hindistan'da çok nebîler gelmiştir. Fakat bazılarının ya hiç ümmeti olmamış.. veyahut mahdut birkaç adama münhasır kaldığı için iştihar bulmamışlar.. veyahut nebî ismi verilmemiş."[2]

İşte, İmam'ın bu düsturuna binâen, ecdad-ı Nebî'den bu nevi nebîlerin bulunması mümkün...

Yedinci Nükte: Diyorsunuz ki; "Resûl-i Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselâm)* peder ve vâlideleri ve ceddi Abdülmuttalib'in imanları hakkında akvâ ve esahh olan haber hangisidir?"

Elcevap: Yeni Said on senedir yanında başka kitapları bulundurmuyor, "Bana Kur'ân yeter!" diyor. Böyle teferruat mesâilinde, bütün kütüb-ü ehâdisi tetkik edip en akvâsını yazmaya vaktim müsaade etmiyor. Yalnız bu kadar derim ki; *Resûl-i Ekrem'in (aleyhissalâtü vesselâm) peder ve vâlideleri ehl-i necattır ve ehl-i cennettir ve ehl-i imandır.*[3] *Cenâb-ı Hak, Habib-i Ekrem'inin mübarek kalbini ve o kalbin taşıdığı ferzendâne şefkatini, elbette rencide etmez.*

Eğer denilse: "Madem öyledir; neden onlar Resûl-i Ekrem'e *(aleyhissalâtü vesselâm)* imana muvaffak olamadılar? Neden bi'setine yetişemediler?"

Elcevap: Cenâb-ı Hak, Habib-i Ekrem'inin peder ve vâlidesini, kendi keremiyle, Resûl-i Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselâm)* ferzendâne hissini memnun etmek için vâlideynini minnet altında bulundurmuyor. Vâlideynlik mertebesinden mânevî evlât mertebesine getirmemek için, hâlis kendi minnet-i rubûbiyeti altına alıp onları mes'ud etmek.. ve Habib-i Ekrem'ini de memnun etmekliği rahmeti iktiza etmiş ki; vâlideynini ve ceddini, ona zâhirî ümmet etmemiş. Fakat ümmetin meziyetini, faziletini, saadetini onlara ihsan etmiştir. Evet, âlî bir müşîrin yüzbaşı rütbesinde olan pederi, huzuruna girmesi, birbirine

---

1 "Bir anda Hz. Muhammed, peygamber olarak gelecek, doğru haberler verecek." Ebû Nuaym, *Delâilü'n-nübüvve* s.90; el-Esbehânî, *Delâilü'n-nübüvve* 1/156; İbni Kesîr, *el-Bidâye* 2/244.

2 İmâm Rabbânî, *el-Mektûbât* 1/239 (259. Mektup).

3 es-Süheylî, *er-Ravdu'l-ünf* 1/299; el-Aclûnî, *Keşfü'l-hafâ* 1/63; en-Nebhânî, *Huccetullâhi ale'l-âlemîn* s.412-414.

zıt iki hissin taht-ı tesirinde bulunur. Padişah, o müşîr olan yâver-i ekremine merhameten, pederini onun maiyetine vermiyor.

Sekizinci Nükte: Diyorsunuz ki; "Amcası Ebû Talib'in imanı hakkında esahh nedir?"

Elcevap: Ehl-i teşeyyu' imanına kail, Ehl-i Sünnet'in ekserîsi imanına kail değiller. Fakat benim kalbime gelen budur:

Ebû Talib, Resûl-i Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselâm)* risaletini değil; şahsını, zâtını gayet ciddî severdi.[1] Onun o gayet ciddî, o şahsî şefkati ve muhabbeti elbette zâyie gitmeyecektir. Evet, ciddî bir surette Cenâb-ı Hakk'ın Habib-i Ekrem'ini sevmiş ve himâye etmiş ve taraftarlık göstermiş olan Ebû Talib'in, inkâra ve inada değil; belki hicab ve asabiyet-i kavmiye gibi hissiyâta binâen makbul bir iman getirmemesi üzerine, cehenneme gitse de yine cehennem içinde bir nevi hususî cenneti, onun hasenâtına mükâfaten halkedebilir. Kışta, bazı yerde baharı halkettiği ve zindanda, uyku vâsıtasıyla bazı adamlara zindanı saraya çevirdiği gibi; hususî cehennemi, hususî bir nevi cennete çevirebilir.

لَا يَعْلَمُ الْغَيْبَ إِلَّا اللهُ[2] ، وَالْعِلْمُ عِنْدَ اللهِ[3]

سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا ؕ إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ[4]

---

1 İbni Hişâm, *es-Sîratü'n-nebeviyye* 1/100-101, 2/265-266; el-Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvve* 2/186-187.

2 Hiç kimse gaybı bilemez, gaybı yalnız Allah bilir.

3 Gerçek bilgi Allah katındadır.

4 "Sübhansın yâ Rab! Senin bize bildirdiğinden başka ne bilebiliriz ki? Her şeyi hakkıyla bilen, her şeyi hikmetle yapan sensin." (Bakara sûresi, 2/32)

Yirmi Dokuzuncu Mektup

Yirmi Dokuzuncu Mektup *"Dokuz Kısım"*dır. Bu kısım; Birinci Kısım'dır, *"Dokuz Nükte"*dir.

Birinci Risale Olan Birinci Kısım

بِسْـــمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ[1]

Aziz, sıddık kardeşim ve hizmet-i Kur'âniye'de pek ciddî bir arkadaşım,

Bu defa ki mektubunda vaktim ve hâlim müsaade etmediği mühim bir meseleye dair cevap istiyorsun.

Kardeşim, bu sene –elhamdülillâh– risaleleri yazanlar pek çoğalmış. İkinci tashih bana geliyor. Sabahtan akşama kadar süratli bir tarzda meşgul oluyorum. Çok mühim işlerim de geri kalıyor ve bu vazifeyi daha azîm görüyorum. Husûsan Şaban ve Ramazan'da akıldan ziyade kalb, hissedardır.. ruh, hareket eder. Şu mesele-i azîmeyi başka vakte ta'lik edip, ne vakit Cenâb-ı Hakk'ın rahmetinden kalbe sünuhat gelse, tedricen size yazılır. Şimdilik "Üç Nükte"yi[2(Hâşiye)] beyan edeceğim:

Birinci Nükte

"Kur'ân-ı Hakîm'in esrarı bilinmiyor, müfessirler hakikatini anlamamışlar." diye beyan olunan fikrin, iki yüzü var ve onu diyen, iki tâifedir.

Birincisi: Ehl-i hak ve ehl-i tedkiktir. Derler ki; "Kur'ân, bitmez ve tükenmez bir hazinedir. Her asır nusus ve muhkemâtını teslim ve kabul ile beraber, tetimmat kabilinden hakâik-i hafiyesinden dahi hissesini alır; başkasının gizli

---

1 "Hiç bir şey yoktur ki, O'nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor bulunmasın." (İsrâ sûresi, 17/44)

2 (Hâşiye) Bilâhare Dokuz Nükte'ye tamamlanmıştır.

kalmış hissesine ilişmez."[1] Evet zaman geçtikçe, Kur'ân-ı Hakîm'in daha ziyade hakâiki inkişaf eder demektir. Yoksa –hâşâ ve kellâ– selef-i sâlihînin beyan ettikleri hakâik-i zâhiriye-i Kur'âniye'ye şüphe getirmek değil. Çünkü onlara iman lâzımdır. Onlar nasstır, kat'îdir, esastırlar, temeldirler. Kur'ân; وَهٰذَا لِسَانٌ عَرَبِيٌّ مُبِينٌ[2] fermanıyla manası, vâzıh olduğunu bildirir. Baştan başa hitab-ı ilâhî, o manalar üzerine döner, takviye eder, bedâhet derecesine getirir. O mensûs manaları kabul etmemekten –hâşâ sümme hâşâ– Cenâb-ı Hakk'ı tekzip ve Hazreti Risalet'in fehmini tezyif etmek çıkar. Demek maânî-i mensûsa, müteselsilen menba-ı risaletten alınmıştır. Hatta İbni Cerîr et-Taberî, bütün maânî-i Kur'ân'ı muan'an sened ile müteselsilen menba-ı risalete îsal etmiş ve o tarzda, mühim ve büyük tefsirini yazmış.

İkinci Tâife: Ya akılsız bir dosttur, kaş yapayım derken göz çıkarıyor veya şeytan akıllı bir düşmandır ki ahkâm-ı İslâmiye ve hakâik-i imaniyeye karşı gelmek istiyor. Kur'ân-ı Hakîm'in –senin tâbirinle– birer polat kalesi hükmünde olan surlu sureleri içinde yol bulmak istiyor. Böyleler, –hâşâ– hakâik-i imaniye ve Kur'âniye'ye şüphe îras etmek için bu nevi sözleri işâa ediyorlar.

İkinci Nükte

Cenâb-ı Hak, Kur'ân'da çok şeylere kasem etmiş. Kasemât-ı Kur'âniye'de çok büyük nükteler var, çok sırlar var.

Meselâ: وَالشَّمْسِ وَضُحٰيهَا[3] 'daki kasem, On Birinci Söz'deki muhteşem temsilin esasına işaret eder. Kâinatı, bir saray ve bir şehir suretinde gösterir.

Hem يٰسٓ ۞ وَالْقُرْاٰنِ الْحَكِيمِ[4] 'deki kasem ile i'câzât-ı Kur'âniye'nin kudsiyetini ve ona kasem edilecek bir derece-i hürmette olduğunu ihtar eder.

وَالنَّجْمِ إِذَا هَوٰى[5] ، فَلَآ أُقْسِمُ بِمَوَاقِعِ النُّجُومِ ۞ وَإِنَّهُ لَقَسَمٌ لَوْ تَعْلَمُونَ عَظِيمٌ[6] 'deki kasem, yıldızların sukutuyla vahye şüphe îras etmemek için cin ve şeytanların gaybî haberlerden kesilmelerine alâmet olduğuna işaret etmekle beraber;

---

1 Bu manayı ifade eden hadisler için bkz.: Tirmizî, *sevâbü'l-Kur'ân* 14; Dârimî, *fezâilü'l-Kur'ân* 1, 35.

2 "Hâlbuki bu Kur'ân'ın dili Arapça ve manası da çok açıktır." (Nahl sûresi, 16/103).

3 "Güneş ve onun aydınlığı hakkı için!" (Şems sûresi, 91/1).

4 "Yâsîn. Hikmetli Kur'ân'a andolsun!" (Yâsîn sûresi, 36/1-2).

5 "Kayan yıldıza yemin olsun ki!" (Necm sûresi, 53/1).

6 "Hayır! Vakit vakit inen Kur'ân'a yemin ederim ki! Eğer anlarsanız bu gerçekten büyük bir yemindir." (Vâkıa sûresi, 56/75-76).

yıldızları dehşetli azametleriyle ve kemâl-i intizam ile yerlerine yerleştirmek ve seyyârâtları hayret-engiz bir surette döndürmekteki azamet-i kudret ve kemâl-i hikmeti, o kasem ile ihtar ediyor.

وَالذَّارِيَاتِ[1] ، وَالْمُرْسَلَاتِ[2]'daki kasemde; havanın temevvücâtı ve tasrifâtı içinde mühim hikmetleri ihtar etmek için, rüzgârlara memur melâikelere kasem ile nazar-ı dikkati celbediyor ki; tesadüfî zannolunan unsurlar, çok nazik hikmetleri ve ehemmiyetli vazifeleri görüyorlar ve hâkezâ...

Her bir mevkiin, ayrı ayrı nüktesi ve faydası vardır. Vakit müsait olmadığı için, yalnız icmâlen وَالتِّينِ وَالزَّيْتُونِ[3] kasemindeki çok nüktelerinden bir nükteye işaret edeceğiz. Şöyle ki:

Cenâb-ı Hak, tîn ve zeytin ile kasem vâsıtasıyla azamet-i kudretini ve kemâl-i rahmetini ve büyük nimetlerini ihtar ederek, esfel-i sâfilîn tarafına giden insanın yüzünü o taraftan çevirip, şükür ve fikir ve iman ve amel-i sâlih ile tâ âlâ-yı illiyyîne kadar terakkiyât-ı mâneviyeye mazhar olabilmesine işaret ediyor. Nimetler içinde tîn ve zeytinin tahsisinin sebebi; o iki meyvenin çok mübarek ve nâfi olması ve hilkatlerinde de medar-ı dikkat ve nimet çok şeyler bulunmasıdır. Çünkü hayat-ı içtimaiye ve ticariye ve tenviriye ve gıda-yı insaniye için zeytin, en büyük bir esas teşkil ettiği gibi; incirin hilkati, zerre gibi bir çekirdekte koca incir ağacının cihâzâtını saklayıp dercetmek gibi bir harika mucize-i kudreti gösterdiği gibi; taamında, menfaatinde ve ekser meyvelere muhalif olarak devamında ve daha sâir menâfiindeki nimet-i ilâhiyeyi kasem ile hatıra getiriyor. Buna mukabil, insanı iman ve amel-i sâlihe çıkarmak ve esfel-i sâfilîne düşürmemek için bir ders veriyor.

Üçüncü Nükte

Surelerin başlarındaki huruf-u mukattaa ilâhî bir şifredir. Has abdine, onlarla bazı işaret-i gaybiye veriyor. O şifrenin miftahı, o Abd-i Hâs'tadır, hem O'nun veresesindedir. Kur'ân-ı Hakîm, madem her zaman ve her tâifeye hitab ediyor; her asrın her tabakasının hissesini câmî çok mütenevvî vücuhları, manaları olabilir. Selef-i sâlihîn ise, en hâlis parça onlarındır ki, beyan etmişler. Ehl-i velâyet ve tahkik, seyr u sülûk-u ruhaniyeye ait çok muamelât-ı

---

1 "O tozutup savuran (rüzgârlara)!" (Zâriyât sûresi, 51/1).

2 "İyilik için birbirinin peşinden gönderilenler hakkı için!" (Mürselât sûresi, 77/1).

3 "Yemin olsun İncir'e ve Zeytin'e.." (Tîn sûresi, 95/1).

gaybiye işârâtını onlarda bulmuşlar. İşârâtü'l-İ'câz tefsirinde, Bakara sûresi'nin başında, i'câz-ı belâgat noktasında bir nebze onlardan bahsetmişiz, müracaat edilsin.

Dördüncü Nükte

Kur'ân-ı Hakîm'in hakikî tercümesi kabil olmadığını Yirmi Beşinci Söz, isbat etmiştir. Hem mânevî i'câzındaki ulviyet-i üslûp ise tercümeye gelmez. Mânevî i'câzında olan ulviyet-i üslûp cihetinden gelen zevk ve hakikati beyan ve ifham etmek, pek müşkül. Fakat yolu göstermek için bir-iki cihete işaret edeceğiz. Şöyle ki;

♦Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan,

وَمِنْ اٰيَاتِهِ خَلْقُ السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاخْتِلَافُ أَلْسِنَتِكُمْ وَأَلْوَانِكُمْ[1] ، وَالسَّمٰوَاتُ مَطْوِيَّاتٌ بِيَمِينِهِ[2] ، يَخْلُقُكُمْ فِي بُطُونِ أُمَّهَاتِكُمْ خَلْقًا مِنْ بَعْدِ خَلْقٍ فِي ظُلُمَاتٍ ثَلٰثٍ[3] ، خَلَقَ السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضَ فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ[4] ، يَحُولُ بَيْنَ الْمَرْءِ وَقَلْبِهِ[5] ، لَا يَعْزُبُ عَنْهُ مِثْقَالُ ذَرَّةٍ[6] ، يُولِجُ اللَّيْلَ فِي النَّهَارِ وَيُولِجُ النَّهَارَ فِي اللَّيْلِ ۚ وَهُوَ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ[7]

gibi âyetlerle o derece harika bir ulviyet-i üslûp ve i'câzkârâne bir cemiyet içinde hallâkıyetin hakikatini hayale tasvir ediyor, gösteriyor ki; *"Sâni-i âlem olan şu kâinatın ustası, iş başında olarak şems ve kameri hangi çekiç ile yerlerine çakıyorsa; aynı çekiç ile aynı anda zerreleri yerlerine –meselâ zîhayatların gözbebeklerinde– yerleştiriyor. Semâvâtı hangi ölçü ile, hangi mânevî âlet ile tertip edip açıyorsa; aynı anda, aynı tertip ile gözün perdelerini açar, yapar, tanzim eder, yerleştirir. Hem Sâni-i Zülcelâl mânevî kudretin hangi mânevî çekici ile yıldızları göklere çakıyorsa, aynı o mânevî çekiç ile beşerin sîmasındaki hadsiz alâmet-i fârika noktalarını ve*

---

1 "O'nun varlığının ve kudretinin delillerinden biri de: Gökleri ve yeri yaratması, lisanlarınızın ve renklerinizin farklı olmasıdır." (Rûm sûresi, 30/22)

2 "Hâlbuki bütün bir gökler âlemi bükülmüş olarak Allah'ın elinin içindedir." (Zümer sûresi, 39/67).

3 "O sizi analarınızın karnında üç karanlık içinde, peşpeşe yaratır." (Zümer sûresi, 39/6).

4 "Rabbiniz o Allah'tır ki gökleri ve yeri altı günde yarattı." (A'râf sûresi, 7/54; Yûnus sûresi, 10/3; Hûd sûresi, 11/3; Hadîd sûresi, 57/4)

5 "Bilin ki Allah insan ile kalbi arasına girer (dilediği takdirde arzusunu gerçekleştirmesini önler)." (Enfâl sûresi, 8/24).

6 "O'nun ilminden göklerde ve yerde zerre miktarı birşey bile kaçamaz." (Sebe sûresi, 34/3).

7 "Geceyi gündüze katar, böylece gündüz uzar. Gündüzü geceye katar, böylece gece uzar. Kalblerin künhünü O bilir." (Hadîd sûresi, 57/6).

zâhirî ve bâtınî duygularını yerlerine nakşediyor" diye ifade eder. Demek o Sâni-i Zülcelâl iş başında... İşlerini hem göze, hem kulağa göstermek için, âyât-ı Kur'âniye ile, bir çekici zerreye vuruyor; aynı âyetin diğer kelimesiyle o çekici şemse vuruyor; merkezine çakar gibi ulvî üslûp ile vahdâniyeti ayn-ı ehadiyet içinde.. ve nihayet celâli nihayet cemâl içinde.. ve nihayet azameti nihayet hafâ içinde.. ve nihayet vüs'ati nihayet dikkat içinde.. ve nihayet haşmeti nihayet rahmet içinde.. ve nihayet bu'diyeti nihayet kurbiyet içinde gösterir. Muhâl telâkki edilen cem-i ezdâdın en uzak mertebesini, vâcib derecesindeki bir suretini ifade eder, isbat edip gösterir. İşte bu tarz ifadesi ve üslûbudur ki; en harika edibleri, belâgatına secde ettiriyor.[1]

♦Hem meselâ, وَمِنْ اٰيَاتِهٖٓ أَنْ تَقُومَ السَّمَاءُ وَالْأَرْضُ بِأَمْرِهٖ ثُمَّ إِذَا دَعَاكُمْ دَعْوَةً مِنَ الْأَرْضِ إِذَآ أَنْتُمْ تَخْرُجُونَ[2] âyetiyle, şöyle bir üslûb-u âlî ile saltanat-ı rubûbiyetindeki haşmeti gösterir. Şöyle ki: "Gökler ve zemin, iki mutî kışla hükmünde ve iki muntazam ordu merkezi suretinde tek bir emirle veya boru gibi bir işaretle, o iki kışlada fenâ ve adem perdesinde yatan mevcudât, o emre kemâl-i süratle ve itaatle "Lebbeyk!" deyip meydan-ı haşir ve imtihana çıkarlar."

İşte haşir ve kıyâmeti ne kadar mucizâne bir üslûb-u âlî ile ifade edip ve o dâvânın içinde bir delil-i iknaîye işaret ediyor ki; bilmüşâhede, nasıl ki zeminin cevfinde saklanmış ve ölmüş hükmündeki tohumlar ve cevv-i semâda, ademde ve küre-i havaiyede dağılmış, saklanmış katreler; nasıl kemâl-i intizam ve süratle haşr olup her baharda meydan-ı tecrübe ve imtihana çıkıyorlar.. zeminde hubûbât, semâda katarât her vakit bir mahşer-nümun suretini alırlar; öyle de, haşr-i ekber dahi öyle kolay zuhur eder. Madem bunu görüyorsunuz, onu dahi inkâr edemezsiniz ve hâkezâ...

Şu âyetlere, sâir âyâttaki derece-i belâgatı kıyas edebilirsiniz. Acaba, şu tarzdaki âyâtın hakikî tercümesi mümkün müdür? Elbette değildir! Olsa olsa, ya kısa bir meâl-i icmâlî veya âyetin her cümlesi için beş-altı satır tefsir yazmak lâzım gelir.

---

1 Bkz.: es-Suyûtî, *el-İtkân* 2/149; el-Âlûsî, *Rûhu'l-meânî* 14/86.

2 "O'nun varlığının ve kudretinin delillerinden biri de: Göğün ve yerin, kendisinin buyruğu ile kâim olmaları, belirlenen yerde sapasağlam işlerinin başında bulunmalarıdır. Sonra sizi yattığınız yerden bir çağırdı mı, birden kabirlerinizden çıkıverirsiniz!" (Rûm sûresi, 30/25).

Beşinci Nükte

Meselâ, [1] اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ bir cümle-i Kur'âniye'dir. Bunun en kısa manası, ilm-i nahiv ve beyan kaidelerinin iktiza ettiği şudur:

كُلُّ فَرْدٍ مِنْ أَفْرَادِ الْحَمْدِ مِنْ أَيِّ حَامِدٍ صَدَرَ وَعَلٰى أَيِّ مَحْمُودٍ وَقَعَ مِنَ الْأَزَلِ إِلَى الْأَبَدِ خَاصٌّ وَمُسْتَحِقٌّ لِلذَّاتِ الْوَاجِبِ الْوُجُودِ الْمُسَمّٰى بِاللّٰهِ

Yani: "Ne kadar hamd ve medh varsa, kimden gelse, kime karşı da olsa, ezelden ebede kadar hastır ve lâyıktır o Zât-ı Vâcibü'l-vücûd'a ki, Allah denilir." İşte "ne kadar hamd varsa", "el-i istiğrak"tan çıkıyor. "Her kimden gelse" kaydı ise, "hamd" masdar olup, fâili terk edildiğinden, böyle makamda umumiyeti ifade eder. Hem mef'ulün terkinde, yine makam-ı hitabîde külliyet ve umumiyeti ifade ettiği için, "her kime karşı olsa" kaydını ifade ediyor. "Ezelden ebede kadar" kaydı ise; fiilî cümlesinden ismî cümlesine intikal kaidesi, sebat ve devama delâlet ettiği için, o manayı ifade ediyor. "Has ve müstehak" manasını "lillâh"taki "lâm-ı cer" ifade ediyor. Çünkü o "lâm", ihtisas ve istihkak içindir. "Zât-ı Vâcibü'l-vücûd" kaydı ise; vücûb-u vücûd, ulûhiyetin lâzım-ı zarurîsi ve Zât-ı Zülcelâl'e karşı bir unvan-ı mülâhaza olduğundan, "lafzullah" sâir esmâ ve sıfâta câmiiyeti ve ism-i âzam olduğu[2] itibarıyla, delâlet-i iltizamiye ile delâlet ettiği gibi; Vâcibü'l-vücûd unvanına dahi, o delâlet-i iltizamiye ile delâlet ediyor.

İşte, [3] اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ cümlesinin en kısa ve ulemâ-yı arabiyece müttefekun aleyh bir mana-yı zâhirîsi şöyle olursa, başka bir lisana o i'câz ve kuvvetle nasıl tercüme edilebilir?..

Hem elsine-i âlem içinde lisân-ı nahvî, Arabî'den başka birtek lisan var; o da hiçbir vakit Arap Lisanı'nın câmiiyetine yetişemez. Acaba o câmî ve i'câzdârâne olan lisân-ı nahvî ile mucizekârâne bir surette ve her ciheti birden bilir, irade eder bir ilm-i muhit içinde zuhur eden kelimât-ı Kur'âniye; sâir elsine-i terkibiye ve tasrifiye vâsıtasıyla zihni cüz'î, şuuru kısa, fikri müşevveş, kalbi karanlıklı bazı insanların kelimât-ı tercümiyesi nasıl o mukaddes kelimât yerini

---

1 "Bütün hamdler, övgüler Allah'adır." (Fâtiha sûresi, 1/2; En'âm sûresi, 6/1; A'râf sûresi, 7/43; Yûnus sûresi, 10/10; İbrahim sûresi, 14/39; Nahl sûresi, 16/75; …)

2 Bkz.: İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef* 6/47; et-Taberî, *Câmiu'l-beyân* 28/56; Hatîb el-Bağdâdî, *Târîhu Bağdâd* 7/313.

3 "Bütün hamdler, övgüler Allah'adır." (Fâtiha sûresi, 1/2; En'âm sûresi, 6/1; A'râf sûresi, 7/43; Yûnus sûresi, 10/10; İbrahim sûresi, 14/39; Nahl sûresi, 16/75; …)

tutabilir? Hatta diyebilirim ve belki isbat edebilirim ki; her bir harf-i Kur'ân, bir hakâik hazinesi hükmüne geçer; bazen birtek harf, bir sayfa kadar hakikatleri ders verir.

Altıncı Nükte

Bu manayı tenvir için, kendi başımdan geçmiş nurlu bir hâli ve hakikatli bir hayali söylüyorum, şöyle ki:

Bir vakit [1] إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ 'deki nun-u mütekellim-i maa'l-gayrı düşündüm ve mütekellim-i vahde sîgasından "na'büdü" sîgasına intikalin sebebini kalbim aradı. Birden, namazdaki cemaatin fazileti ve sırrı, o "nun"dan inkişaf etti.

Gördüm ki; namaz kıldığım o Bayezid Câmii'ndeki cemaatle iştirakimi ve her biri benim bir nevi şefaatçim hükmüne ve kıraatımda izhar ettiğim hükümlere ve dâvâlara birer şahit ve birer müeyyid gördüm. Nâkıs ubûdiyetimi, o cemaatin büyük ve kesretli ibâdâtı içinde dergâh-ı ilâhîye takdime cesaret geldi. Birden bir perde daha inkişaf etti. Yani İstanbul'un bütün mescidleri ittisal peydâ etti. O şehir, o Bayezid Câmii hükmüne geçti. Birden, onların dualarına ve tasdiklerine mânen bir nevi mazhariyet hissettim. Onda dahi rûy-u zemin mescidinde, Kâbe-i Mükerreme etrafında, dairevî saflar içinde kendimi gördüm. [2] اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ dedim. Benim bu kadar şefaatçilerim var, benim namazda söylediğim her bir sözü aynen söylüyorlar, tasdik ediyorlar. Madem hayalen bu perde açıldı; Kâbe-i Mükerreme mihrab hükmüne geçti. Ben bu fırsattan istifade ederek o safları işhad edip, tahiyyâtta getirdiğim, [3] أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلٰهَ إِلَّا اللّٰهُ وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللّٰهِ olan imanın tercümanını mübarek Haceru'l-Esved'e tevdî edip emanet bırakıyorum derken, birden bir vaziyet daha açıldı. Gördüm ki; dâhil olduğum cemaat, üç daireye ayrıldı:

Birinci Daire: Rûy-u zeminde müminler ve muvahhidîndeki cemaat-i uzmâ.

İkinci Daire: Baktım, umum mevcudât, bir salât-ı kübrâda, bir tesbihat-ı uzmâda, her tâife kendine mahsus salavât ve tesbihat ile meşgul bir cemaat

---

1 "(Haydi öyleyse deyiniz): Yalnız Sana ibadet eder, yalnız senden medet umarız." (Fâtiha sûresi, 1/5)

2 "Bütün hamdler, övgüler âlemlerin Rabbi Allah'adır." (Fâtiha sûresi, 1/2)

3 "Şehâdet ederim ki Allah'tan başka ilâh yoktur; yine şehâdet ederim ki Hz. Muhammed (sallallâhu aleyhi ve sellem) Allah'ın resûlüdür." (Müslim, *salât* 60; Tirmizî, *salât* 216; Ebû Dâvûd, *salât* 178; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 1/292)

içindeyim. "Vezâif-i eşyâ" tâbir edilen hidemât-ı meşhûde, onların ubûdiyetlerinin unvanlarıdır. O hâlde "Allahu Ekber" deyip hayretten başımı eğdim, nefsime baktım:

Üçüncü Bir Daire: İçinde, hayret-engiz zâhiren ve keyfiyeten küçük.. Hakikaten ve vazifeten ve kemmiyeten büyük bir küçük âlemi gördüm ki; zerrât-ı vücûdiyemden tâ havâss-ı zâhiriyeme kadar, tâife tâife vazife-i ubûdiyetle ve şükraniye ile meşgul bir cemaat gördüm. Bu dairede kalbimdeki latîfe-i rabbâniyem, إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ[1] o cemaat nâmına diyor. Nasıl, evvelki iki cemaatte de lisanım, o iki cemaat-i uzmâyı niyet ederek demişti.

Elhâsıl: نَعْبُدُ nun'u, şu üç cemaate işaret ediyor. İşte bu hâlette iken, birden Kur'ân-ı Hakîm'in tercümanı ve mübelliği olan Resûl-i Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselâm)*, Medine-i Münevvere denilen mânevî minberinde, şahsiyet-i mâneviyesi, haşmetiyle temessül ederek, يَا أَيُّهَا النَّاسُ اعْبُدُوا رَبَّكُمْ[2] hitabını, mânen herkes gibi ben de işitip; o üç cemaatte herkes benim gibi إِيَّاكَ نَعْبُدُ ile mukabele ediyor tahayyül ettim. إِذَا ثَبَتَ الشَّيْءُ ثَبَتَ بِلَوَازِمِهِ[3] kaidesince, şöyle bir hakikat fikre göründü ki:

Madem bütün âlemlerin Rabbi, insanları muhatap ittihaz edip, umum mevcudâtla konuşur ve şu Resûl-i Ekrem (aleyhissalâtü vesselâm), o hitab-ı izzeti, nev-i beşere belki umum zîruha ve zîşuura tebliğ ediyor. İşte bütün mâzi ve müstakbel, zaman-ı hazır hükmüne geçti; bütün nev-i beşer bir mecliste, safları muhtelif bir cemaat şeklinde olarak; o hitab, o suretle onlara ediliyor. O vakit her bir âyât-ı Kur'âniye; gayet haşmetli ve vüs'atli bir makamdan, gayet kesretli ve muhtelif ve ehemmiyetli muhatabından, nihayetsiz azamet ve celâl sahibi Mütekellim-i Ezelî'den ve makam-ı mahbubiyet-i uzmâ sahibi Tercüman-ı Âlişan'ından aldığı bir kuvvet-i ulviyet, cezâlet ve belâgat içinde; parlak, hem pek parlak bir nur-u i'câzı içinde gördüm. O vakit, değil umum Kur'ân; ya bir sure, yahut bir âyet, belki her bir kelimesi birer mucize hükmüne geçti: اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ عَلٰى نُورِ الْإِيمَانِ وَالْقُرْاٰنِ[4] dedim. O ayn-ı hakikat

---

1 "(Haydi öyleyse deyiniz): Yalnız Sana ibadet eder, yalnız senden medet umarız." (Fâtiha sûresi, 1/5)

2 "Ey insanlar! (Hem Sizi hem de sizden önceki insanları yaratan) Rabbinize ibadet ediniz." (Bakara sûresi, 2/21).

3 Bir şeyin varlığı, doğruluğu tahakkuk ederse, ona bağlı bütün hususların da varlığı ve doğruluğu tahakkuk eder. Bkz.: el-Bâbertî, *el-İnâye fî şerhi'l-Hidâye* 5/495; İbnü'l-Hümâm, *Şerhu Fethu'l-kadîr* 4/366.

4 Bize ihsan ettiği iman ve Kur'ân nuru sebebiyle Rabbimize hamdolsun.

olan hayalden نَعْبُدُ nun'una girdiğim gibi çıktım ve anladım ki: Kur'ân'ın değil âyetleri, kelimeleri, belki "nun-u na'büdü" gibi bazı harfleri dahi mühim hakikatlerin nurlu anahtarlarıdır.

Kalb ve hayal, o nun-u na'büdü'den çıktıktan sonra, akıl karşılarına çıktı, dedi: "Ben de hisse isterim. Sizin gibi uçamam. Ayaklarım; delildir, hüccettir. Aynı نَعْبُدُ ve نَسْتَعِينُ 'de, mâbud ve müsteân olan Hâlık'a giden yolu göstermek lâzımdır ki, sizin ile gelebileyim." O vakit kalbe şöyle geldi ki, de o mütehayyir akla:

Bak kâinattaki bütün mevcudâta! Zîhayat olsun, câmid olsun, kemâl-i itaat ve intizam ile vazife suretinde ubûdiyetleri var. Bir kısmı şuursuz, hissiz oldukları hâlde, gayet şuurkârâne, intizam-perverâne ve ubûdiyetkârâne vazife görüyorlar. Demek bir Mâbud-u bilhak ve bir Âmir-i Mutlak vardır ki, bunları ibadete sevk edip istihdam ediyor.

Hem bak, bütün mevcudâta, husûsan zîhayat olanlara.. her birinin gayet kesretli ve gayet mütenevvî ihtiyâcâtı var ve vücûd ve bekâsına lâzım pek kesretli, muhtelif matlubları var; en küçüğüne elleri ulaşmaz, kudretleri yetişmez. Hâlbuki o hadsiz matlabları, ummadığı yerden, vakt-i münasipte, muntazaman onların ellerine veriliyor ve bilmüşâhede görünüyor.

İşte şu mevcudâtın bu hadsiz fakr ve ihtiyâcâtı ve bu fevkalâde iânât-ı gaybiye ve imdâdât-ı rahmâniye bilbedâhe gösterir ki: Bir Ganiyy-i Mutlak ve Kerîm-i Mutlak ve Kadîr-i Mutlak olan bir Hâmi ve Râzık'ları vardır ki, her şey ve her zîhayat ondan istiâne eder, medet bekliyor. Mânen إِيَّاكَ نَسْتَعِينُ[1] *der. O vakit akıl, "Âmennâ ve saddaknâ" dedi.*[2]

Yedinci Nükte

Sonra o hâlde اِهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ ۞ صِرَاطَ الَّذِينَ أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ[3] dediğim vakit, baktım ki: Mâzi tarafına göçüp giden kafile-i beşer içinde gayet nurâni, parlak; enbiyâ, sıddîkîn, şühedâ, evliya, sâlihîn kafilelerini gördüm ki; istikbal zulümâtını dağıtıp, ebede giden yolda bir cadde-i kübrâ-yı müstakîmde

---

1 "Yalnız senden medet umarız." (Fâtiha sûresi, 1/5).

2 İman ettik, tasdik ettik.

3 "Bizi doğru yola, sana doğru varan yola ilet. Nimet ve lütfuna mazhar ettiklerinin yoluna ilet!" (Fâtiha sûresi, 1/6-7).

gidiyorlar. Bu kelime, beni o kafileye iltihak etmek için yol gösteriyor; belki iltihak ettiriyor. Birden, "fesübhânallah" dedim. Zulümât-ı istikbali tenvir eden ve kemâl-i selâmetle giden bu nurâni kafile-i uzmâya iltihak etmemek, ne kadar hasaret ve helâket olduğunu zerre miktar şuuru olan bilmesi lâzım. Acaba bid'aları îcad etmekle o kafile-i uzmâdan inhiraf eden; nereden nur bulabilir, hangi yoldan gidebilir? Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)* Rehberimiz, ferman etmiş ki; [1] كُلُّ بِدْعَةٍ ضَلَالَةٌ وَكُلُّ ضَلَالَةٍ فِي النَّارِ Acaba bu ferman-ı kat'îye karşı "ulemâü's-sû" tâbirine lâyık bazı bedbahtlar hangi maslahatı buluyorlar, hangi fetvayı veriyorlar ki; lüzumsuz, zararlı bir surette şeâir-i İslâmiye'nin bedihiyâtına karşı geliyorlar; tebdili, kabil görüyorlar?

Olsa olsa, muvakkat bir cilve-i manadan gelen bir intibah-ı muvakkat, o ulemâü's-sûu aldatmıştır. Meselâ, nasıl ki bir hayvanın veyahut bir meyvenin derisi soyulsa, muvakkat bir zarafet gösterir; fakat az bir zamanda o zarif et ve o güzel meyve, o yabanî ve paslı ve kesif ve ârızî deri altında siyahlanır, taaffün eder. Öyle de şeâir-i İslâmiye'deki tâbirât-ı nebeviye ve ilâhiye, hayattar ve sevabdar bir cilt, bir deri hükmündedir. Onların soyulmasıyla maânîdeki bir nurâniyet; muvakkaten, çıplak, bir derece görünür. Fakat ciltten cüdâ olmuş bir meyve gibi o mübarek manaların ruhları uçar, zulmetli kalb ve kafalarda beşerî postunu bırakıp gider.. nur uçar, dumanı kalır. Her ne ise...

Sekizinci Nükte

Buna dair bir düstur-u hakikati beyan etmek lâzım, şöyle ki:

Nasıl "hukuk-u şahsiye" ve bir nevi hukukullah sayılan "hukuk-u umumiye" nâmıyla iki nevi hukuk var. Öyle de mesâil-i şer'iyede bir kısım mesâil, eşhâsa taalluk eder; bir kısım, umuma, umumiyet itibarıyla taalluk eder ki; onlara "şeâir-i İslâmiye" tâbir edilir. Bu şeâirin umuma taalluk cihetiyle umum, onda hissedardır. Umumun rızası olmazsa onlara ilişmek, umumun hukukuna tecavüzdür. *O şeâirin en cüz'îsi (sünnet kabilinden bir meselesi) en büyük bir mesele hükmünde nazar-ı ehemmiyettedir. Doğrudan doğruya, umum Âlem-i İslâm'a taalluk ettiği gibi; asr-ı saadetten şimdiye kadar bütün eâzım-ı İslâm'ın bağlandığı o nurâni zincirleri koparmaya, tahrip ve tahrif etmeye çalışanlar ve yardım edenler düşünsünler ki, ne kadar dehşetli bir hataya düşüyorlar. Ve zerre miktar şuurları varsa, titresinler!..*

---

[1] "Her bid'at dalâlettir ve her dalâlet cehennem ateşindedir." Nesâî, *ıydeyn* 22; Ma'mer İbni Râşid, *el-Câmi'* 11/159; et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* 9/97. İlk kısmı için bkz.: Müslim, *cum'a* 43; Ebû Dâvûd, *sünnet* 5; İbni Mâce, *mukaddime* 6, 7; Dârimî, *mukaddime* 16, 23.

Dokuzuncu Nükte

Mesâil-i şeriattan bir kısmına "taabbüdî" denilir, aklın muhakemesine bağlı değildir, emrolduğu için yapılır; illeti, emirdir.[1]

Bir kısmına "mâkulü'l-mana" tâbir edilir. Yani, bir hikmet ve bir maslahatı var ki o hükmün teşrîine müreccih olmuş; fakat sebep ve illet değil. Çünkü hakikî illet, emir ve nehy-i ilâhîdir.[2]

Şeâirin taabbüdî kısmı; hikmet ve maslahat onu tağyir edemez, taabbüdîlik ciheti tereccuh ediyor, ona ilişilmez. Yüz bin maslahat gelse onu tağyir edemez. Öyle de "şeâirin faydası, yalnız mâlûm mesalihtir" denilmez ve öyle bilmek hatadır. Belki o maslahatlar ise, çok hikmetlerinden bir faydası olabilir. Meselâ biri dese; "Ezanın hikmeti, müslümanları namaza çağırmaktır; şu hâlde bir tüfek atmak kâfidir." Hâlbuki o divane bilmez ki, binler maslahat-ı ezaniye içinde o bir maslahattır. Tüfek sesi, o maslahatı verse; acaba nev-i beşer nâmına, yahut o şehir ahalisi nâmına, hilkat-i kâinatın netice-i uzmâsı ve nev-i beşerin netice-i hilkati olan ilân-ı tevhid ve rubûbiyet-i ilâhiyeye karşı izhar-ı ubûdiyete vâsıta olan ezanın yerini nasıl tutacak?

Elhâsıl: *Cehennem lüzumsuz değil; çok işler var ki, bütün kuvvetiyle "Yaşasın cehennem!" der. Cennet dahi ucuz değildir, mühim fiyat ister.*[3]

لَا يَسْتَوِي أَصْحَابُ النَّارِ وَأَصْحَابُ الْجَنَّةِ ۚ أَصْحَابُ الْجَنَّةِ هُمُ الْفَائِزُونَ[4]

---

1 Bkz.: eş-Şâtıbî, *el-Muvafakât* 3/46; İbni Âbidîn, *Hâşiye* 1/447.

2 Bkz.: eş-Şâtıbî, *el-Muvafakât* 2/329-331, 3/46; İbni Âbidîn, *Hâşiye* 1/447.

3 Cehennemin beşerî arzular ve nefsin hoşuna giden şeylerle; cennetin de hoşa gitmeyen şeylerle çepeçevre kuşatıldığına dair bkz.: Buhârî, *rikak* 28; Müslim, *cennet* 1.

4 "Cehennemliklerle cennetlikler elbette bir olmaz. Felâh ve başarıya erenler, cennetliklerdir." (Haşir sûresi, 59/20).

İkinci Risale Olan İkinci Kısım

Ramazan-ı Şerif'e Dairdir

Birinci kısmın âhirinde şeâir-i İslâmiye'den bir nebze bahsedildiğinden şeâirin içinde en parlak ve muhteşem olan Ramazan-ı Şerif'e dair olan bu ikinci kısımda, bir kısım hikmetleri zikredilecektir.

Bu İkinci Kısım, Ramazan-ı Şerif'in pek çok hikmetlerinden dokuz hikmeti beyan eden "Dokuz Nükte"dir.

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

شَهْرُ رَمَضَانَ الَّذِي أُنْزِلَ فِيهِ الْقُرْاٰنُ هُدًى لِلنَّاسِ وَبَيِّنَاتٍ مِنَ الْهُدٰى وَالْفُرْقَانِ[1]

Birinci Nükte

Ramazan-ı Şerif'teki savm, İslâmiyet'in erkân-ı hamsesinin birincilerindendir.[2] Hem şeâir-i İslâmiye'nin âzamlarındandır.[3]

İşte Ramazan-ı Şerif'teki orucun çok hikmetleri; hem Cenâb-ı Hakk'ın **rubûbiyetine**, hem insanın **hayat-ı içtimaiyesine**, hem **hayat-ı şahsiyesine**, hem **nefsin terbiyesine**, hem **niam-ı ilâhiyenin şükrüne** bakar hikmetleri var.

Cenâb-ı Hakk'ın **rubûbiyeti** noktasında orucun çok hikmetlerinden bir hikmeti şudur ki:

Cenâb-ı Hak, zemin yüzünü bir sofra-yı nimet suretinde halkettiği ve bütün envâ-ı nimeti o sofrada مِنْ حَيْثُ لَا يَحْتَسِبُ[4] bir tarzda o sofraya dizdiği cihetle, kemâl-i rubûbiyetini ve rahmâniyet ve rahîmiyetini o vaziyetle ifade ediyor. İnsanlar gaflet perdesi altında ve esbap dairesinde o vaziyetin ifade ettiği hakikati tam göremiyor, bazen unutuyor.

Ramazan-ı Şerif'te ise, ehl-i iman birden muntazam bir ordu hükmüne geçer. Sultan-ı Ezelî'nin ziyafetine davet edilmiş bir surette akşama yakın

---

1 "O Ramazan ayı ki insanlığa bir rehber olan, onları doğru yola götüren ve hakkı bâtıldan ayıran en açık ve parlak delilleri ihtiva eden Kur'ân o ayda indirildi." (Bakara sûresi, 2/185).

2 Bkz.: Buhârî, *îmân* 1; Müslim, *îmân* 21.

3 Bkz.: İbni Ebi'l-İzz, *Şerhu Akîdeti't-Tahâviyye* 1/409.

4 "…hiç ummadığı yerlerden (rızıklandırır)." (Talâk sûresi, 65/3)

"buyurunuz" emrini bekliyorlar gibi bir tavr-ı ubûdiyetkârâne göstermeleri, o şefkatli ve haşmetli ve külliyetli rahmâniyete karşı, vüs'atli ve azametli ve intizamlı bir ubûdiyetle mukabele ediyorlar. Acaba böyle ulvî ubûdiyete ve şeref-i keramete iştirâk etmeyen insanlar, insan ismine lâyık mıdırlar?

İkinci Nükte

Ramazan-ı Mübarek'in savmı, Cenâb-ı Hakk'ın **nimetlerinin şükrüne** baktığı cihetle, çok hikmetlerinden bir hikmeti şudur ki:

Birinci Söz'de denildiği gibi; bir padişahın matbahından bir tablacının getirdiği taamlar, bir fiyat ister. Tablacıya bahşiş verildiği hâlde; çok kıymettar olan o nimetleri kıymetsiz zannedip onu in'âm edeni tanımamak, nihayet derecede bir belâhet olduğu gibi; Cenâb-ı Hak, hadsiz envâ-ı nimetini nev-i beşere zemin yüzünde neşretmiş.[1] Ona mukabil, o nimetlerin fiyatı olarak, şükür istiyor. O nimetlerin zâhirî esbâbı ve ashabı, tablacı hükmündedirler. O tablacılara bir fiyat veriyoruz, onlara minnettar oluyoruz; hatta müstehak olmadıkları pek çok fazla hürmet ve teşekkürü ediyoruz.

Hâlbuki Mün'im-i Hakikî, o esbaptan hadsiz derecede o nimet vâsıtasıyla şükre lâyıktır. İşte O'na teşekkür etmek, o nimetleri doğrudan doğruya O'ndan bilmek, o nimetlerin kıymetini takdir etmek ve o nimetlere kendi ihtiyacını hissetmekle olur.

İşte Ramazan-ı Şerif'teki oruç; hakikî ve hâlis, azametli ve umumî bir şükrün anahtarıdır. Çünkü sâir vakitlerde mecburiyet tahtında olmayan insanların çoğu, hakikî açlık hissetmedikleri zaman, çok nimetlerin kıymetini derk edemiyor. Kuru bir parça ekmek, tok olan adamlara –husûsan zengin olsa– ondaki derece-i nimet anlaşılmıyor. Hâlbuki iftar vaktinde o kuru ekmek, bir müminin nazarında çok kıymettar bir nimet-i ilâhiye olduğuna kuvve-i zâikası şehâdet eder. Padişahtan tâ en fukarâya kadar herkes, Ramazan-ı Şerif'te o nimetlerin kıymetlerini anlamakla bir şükr-ü mânevîye mazhar olur.

Hem gündüzdeki yemekten memnûiyeti cihetiyle; "O nimetler benim mülküm değil. Ben bunların tenâvülünde hür değilim. Demek, başkasının malıdır ve in'âmıdır. Onun emrini bekliyorum." diye nimeti nimet bilir, bir şükr-ü mânevî eder. İşte bu suretle oruç, çok cihetlerle hakikî vazife-i insaniye olan şükrün anahtarı hükmüne geçer.

---

[1] Bkz.: "Görmüyor musunuz ki Allah göklerde ve yerde olan şeyleri sizin hizmetinize vermiş. Görünen görünmeyen bunca nimete sizi garketmiş? Yine de, öyle insanlar var ki hiçbir bilgiye, yol gösterici bir rehbere veya aydınlatıcı bir kitaba dayanmaksızın Allah hakkında tartışıp durur." (Lokman sûresi, 31/20).

Üçüncü Nükte

Oruç, **hayat-ı içtimaiye-i insaniyeye** baktığı cihetle çok hikmetlerinden bir hikmeti şudur ki:

İnsanlar, maîşet cihetinde muhtelif bir surette halkedilmişler. Cenâb-ı Hak o ihtilâfa binâen, zenginleri fukarâların muâvenetine davet ediyor.[1] Hâlbuki zenginler, fukarânın acınacak acı hâllerini ve açlıklarını, oruçtaki açlıkla tam hissedebilirler. Eğer oruç olmazsa, nefis-perest çok zenginler bulunabilir ki, açlık ve fakirlik ne kadar elîm ve onlar şefkate ne kadar muhtaç olduğunu idrak edemez. Bu cihette insaniyetteki hemcinsine şefkat ise, şükr-ü hakikînin bir esasıdır. Hangi fert olursa olsun, kendinden bir cihette daha fakiri bulabilir. Ona karşı şefkate mükelleftir. Eğer nefsine açlık çektirmek mecburiyeti olmazsa, şefkat vâsıtasıyla muâvenete mükellef olduğu ihsanı ve yardımı yapamaz; yapsa da tam olamaz. Çünkü hakikî o hâleti, kendi nefsinde hissetmiyor.

Dördüncü Nükte

Ramazan-ı Şerif'teki oruç, **nefsin terbiyesine** baktığı cihetindeki çok hikmetlerinden bir hikmeti şudur ki:

Nefis, kendini hür ve serbest ister.. ve öyle telâkki eder. Hatta mevhum bir rubûbiyet ve keyfemâyeşâ hareketi, fıtrî olarak arzu eder. Hadsiz nimetlerle terbiye olunduğunu düşünmek istemiyor. Husûsan dünyada servet ve iktidarı da varsa, gaflet dahi yardım etmiş ise; bütün bütün gâsıbâne, hırsızcasına nimet-i ilâhiyeyi hayvan gibi yutar.

İşte Ramazan-ı Şerif'te en zenginden en fakire kadar herkesin nefsi anlar ki; kendisi mâlik değil, memlûktür; hür değil, abddir. Emrolunmazsa en âdi ve en rahat şeyi de yapamaz, elini suya uzatamaz diye mevhum rubûbiyeti kırılır; ubûdiyeti takınır, hakikî vazifesi olan şükre girer.

Beşinci Nükte

Ramazan-ı Şerif'in orucu, **nefsin tehzib-i ahlâkına** ve **serkeşâne muamelelerinden vazgeçmesi** cihetine baktığı noktasındaki çok hikmetlerinden birisi şudur ki:

---

[1] Bkz.: Bakara sûresi, 2/43, 271; Tevbe sûresi, 9/60; Muhammed sûresi, 47/38.

Nefs-i insaniye gafletle kendini unutuyor. Mahiyetindeki hadsiz aczi, nihayetsiz fakrı, gayet derecedeki kusurunu göremez ve görmek istemez. Hem ne kadar zayıf ve zevale maruz ve musibetlere hedef bulunduğunu ve çabuk bozulur, dağılır et ve kemikten ibaret olduğunu düşünmez. Âdeta polattan bir vücudu var gibi, lâyemûtâne kendini ebedî tahayyül eder gibi dünyaya saldırır. Şedit bir hırs ve tamâ ile.. ve şiddetli alâka ve muhabbet ile dünyaya atılır. Her lezzetli ve menfaatli şeylere bağlanır. Hem kendini kemâl-i şefkatle terbiye eden Hâlık'ını unutur. Hem netice-i hayatını ve hayat-ı uhreviyesini düşünmez, ahlâk-ı seyyie içinde yuvarlanır.

İşte Ramazan-ı Şerif'teki oruç; en gafillere ve mütemerridlere, zaafını ve aczini ve fakrını ihsâs ediyor. Açlık vâsıtasıyla midesini düşünüyor. Midesindeki ihtiyacını anlar. Zayıf vücudu, ne derece çürük olduğunu hatırlıyor. Ne derece merhamete ve şefkate muhtaç olduğunu derk eder. Nefsin firavunluğunu bırakıp, kemâl-i acz ve fakr ile dergâh-ı ilâhîye ilticâya bir arzu hisseder.. ve bir şükr-ü mânevî eliyle rahmet kapısını çalmaya hazırlanır. Eğer gaflet, kalbini bozmamış ise...

Altıncı Nükte

Ramazan-ı Şerif'in sıyâmı, **Kur'ân-ı Hakîm'in nüzûlüne** baktığı cihetle.. ve Ramazan-ı Şerif, Kur'ân-ı Hakîm'in en mühim zaman-ı nüzûlü olduğu cihetindeki çok hikmetlerinden birisi şudur ki:

Kur'ân-ı Hakîm, madem Şehr-i Ramazan'da nüzûl etmiş; o Kur'ân'ın zaman-ı nüzûlünü istihzar ile o semâvî hitabı, hüsn-ü istikbal etmek için Ramazan-ı Şerif'te nefsin hâcât-ı süfliyesinden ve mâlâyâniyât hâlâttan tecerrüd.. ve ekl ve şürbün terkiyle melekiyet vaziyetine benzemek.. ve bir surette o Kur'ân'ı, yeni nâzil oluyor gibi okumak ve dinlemek ve ondaki hitâbât-ı ilâhiyeyi güya geldiği ân-ı nüzûlünde dinlemek.. ve o hitabı, Resûl-i Ekrem'den *(aleyhissalâtü vesselâm)* işitiyor gibi dinlemek.. belki Hazreti Cebrail'den, belki Mütekellim-i Ezelî'den dinliyor gibi bir kudsî hâlete mazhar olur. Ve kendisi tercümanlık edip başkasına dinlettirmek ve Kur'ân'ın hikmet-i nüzûlünü bir derece göstermektir.

Evet Ramazan-ı Şerif'te güya Âlem-i İslâm, bir mescid hükmüne geçiyor. Öyle bir mescid ki; milyonlarla hâfızlar, o mescid-i ekberin kûşelerinde o Kur'ân'ı, o hitab-ı semâvîyi arzlılara işittiriyorlar. Her Ramazan, شَهْرُ رَمَضَانَ الَّذِي أُنْزِلَ فِيهِ الْقُرْاٰنُ âyetini nurânî, parlak bir tarzda gösteriyor. Ramazan,

Kur'ân ayı olduğunu isbat ediyor. O cemaat-i uzmânın sâir efradları, bazıları huşû ile o hâfızları dinlerler. Diğerleri, kendi kendine okurlar. Şöyle bir vaziyetteki bir mescid-i mukaddeste, nefs-i süflînin hevesâtına tâbi olup, yemek içmek ile o vaziyet-i nurâniden çıkmak ne kadar çirkin ise.. ve o mescid-deki cemaatin mânevî nefretine ne kadar hedef ise; öyle de, Ramazan-ı Şerif'te ehl-i sıyâma muhalefet edenler de, o derece umum o Âlem-i İslâm'ın mânevî nefretine ve tahkirine hedeftir.

Yedinci Nükte

Ramazan'ın sıyâmı, dünyada âhiret için ziraat ve ticaret etmeye gelen **nev-i insanın**[1] **kazancına** baktığı cihetteki çok hikmetlerinden bir hikmeti şudur ki:

Ramazan-ı Şerif'te sevab-ı a'mâl, bire bindir. Kur'ân-ı Hakîm'in; nass-ı hadis ile her bir harfinin on sevabı var, on hasene sayılır, on meyve-i cennet getirir.[2] Ramazan-ı Şerif'te her bir harfin, on değil bin.. ve Âyetü'l-Kürsî gibi âyetlerin her bir harfi binler.. ve Ramazan-ı Şerif'in Cumalarında daha ziyadedir..[3] ve Leyle-i Kadir'de otuz bin hasene sayılır.[4] Evet her bir harfi otuz bin bâki meyveler veren Kur'ân-ı Hakîm, öyle bir nurâni şecere-i tûbâ hükmüne geçiyor ki; milyonlarla o bâki meyveleri, Ramazan-ı Şerif'te müminlere kazandırır. İşte gel; bu kudsî, ebedî, kârlı ticarete bak, seyret ve düşün ki; bu hurûfâtın kıymetini takdir etmeyenler ne derece hadsiz bir hasârette olduğunu anla!..

İşte Ramazan-ı Şerif, âdeta bir âhiret ticareti için gayet kârlı bir meşher, bir pazardır.. ve uhrevî hâsılat için, gayet münbit bir zemindir.. ve neşv ü nemâyı a'mâl için, bahardaki mâh-i nisandır. Saltanat-ı rubûbiyet-i ilâhiyeye karşı, ubûdiyet-i beşeriyenin resmî geçit yapmasına en parlak, kudsî bir bayram hükmündedir. Ve öyle olduğundan, yemek-içmek gibi nefsin gafletle hayvanî hâcâtına ve mâlâyânî ve hevâ-perestâne müştehiyâta girmemek için oruçla mükellef olmuş. Güya, muvakkaten hayvaniyetten çıkıp melekiyet vaziyetine veyahut âhiret ticaretine girdiği için, dünyevî hâcâtını muvakkaten bırakmakla,

---

1 Dünyanın, âhiret için bir ticaret ve ziraat yeri olduğuna dair bkz.: Tevbe sûresi, 9/111; Fâtır sûresi, 35/29; Şûrâ sûresi, 42/20; Saf sûresi, 61/10-12; el-Hâkim, *el-Müstedrek* 4/348; Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliyâ* 10/53-54.

2 Bkz.: Tirmizî, *fezâilü'l-Kur'ân* 16; İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef* 6/118; et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* 9/130.

3 Bkz.: et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-evsat* 3/255-256; ed-Deylemî, *el-Müsned* 3/130-131.

4 Bkz.: "Kadir gecesi, bin aydan hayırlıdır." (Kadir sûresi, 97/3).

uhrevî bir adam.. ve tecessüden tezahür etmiş bir ruh vaziyetine girerek; savmı ile, samediyete bir nevi aynadarlık etmektir. Evet Ramazan-ı Şerif; bu fâni dünyada, fâni ömür içinde ve kısa bir hayatta bâki bir ömür ve uzun bir hayat-ı bâkiyeyi tazammun eder, kazandırır. Evet birtek Ramazan, seksen sene bir ömür semerâtını kazandırabilir. Leyle-i Kadir ise, nass-ı Kur'ân ile bin aydan daha hayırlı olduğu, bu sırra bir hüccet-i kâtıadır.

Evet nasıl ki bir padişah, müddet-i saltanatında, belki her senede, ya cülûs-u hümâyûn nâmıyla veyahut başka bir şâşaalı cilve-i saltanatına mazhar bazı günleri bayram yapar. Raiyetini, o günde umumî kanunlar dairesinde değil, belki hususî ihsânâtına ve perdesiz huzuruna ve has iltifatına ve fevkalâde icraatına.. ve doğrudan doğruya lâyık ve sâdık milletini, has teveccühüne mazhar eder.

Öyle de Ezel ve Ebed Sultan'ı olan on sekiz bin âlemin[1] Padişah-ı Zülcelâl'i; o on sekiz bin âleme bakan, teveccüh eden ferman-ı âlişanı olan Kur'ân-ı Hakîm'i Ramazan-ı Şerif'te inzâl eylemiş. Elbette o Ramazan, mahsus bir bayram-ı ilâhî ve bir meşher-i rabbânî ve bir meclis-i ruhanî hükmüne geçmek, mukteza-yı hikmettir. Madem Ramazan o bayramdır; elbette bir derece, süflî ve hayvanî meşâgilden insanları çekmek için oruca emredilecek. Ve o orucun ekmeli ise mide gibi bütün duyguları; gözü, kulağı, kalbi, hayali, fikri gibi cihâzât-ı insaniyeye dahi bir nevi oruç tutturmaktır. Yani muharremâttan, mâlâyâniyâttan çekmek ve her birisine mahsus ubûdiyete sevketmektir. Meselâ dilini yalandan, gıybetten ve galîz tâbirlerden ayırmakla ona oruç tutturmak..[2] ve o lisanı, tilâvet-i Kur'ân ve zikir ve tesbih ve salavât ve istiğfar gibi şeylerle meşgul etmek... Meselâ gözünü nâmahreme bakmaktan ve kulağını fena şeyleri işitmekten men edip, gözünü ibrete ve kulağını hak söz ve Kur'ân dinlemeye sarfetmek gibi.. sâir cihâzâta da bir nevi oruç tutturmaktır. Zâten mide, en büyük bir fabrika olduğu için oruç ile ona ta'til-i eşgâl ettirilse başka küçük tezgâhlar, kolayca ona ittibâ ettirilebilir.

Sekizinci Nükte

Ramazan-ı Şerif, insanın **hayat-ı şahsiyesine** baktığı cihetindeki çok hikmetlerinden bir hikmeti şudur ki:

---

1 Fâtiha sûresi'ndeki "Âlemlerin Rabbi" ifadesindeki "âlemler"in, on sekiz bin âlem olduğuna dair bkz.: et-Taberî, *Câmiu'l-beyân* 1/63; Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliyâ* 2/219; el-Kurtubî, *el-Câmi' li ahkâmi'l-Kur'ân* 1/138.

2 Bkz.: Buhârî, *savm* 2, 8, 9; Müslim, *sıyâm* 160, 163.

İnsana en mühim bir ilâç nev'inden maddî ve mânevî bir perhizdir.. ve tıbben bir hımyedir ki; insanın nefsi, yemek içmek hususunda keyfemâyeşâ hareket ettikçe, hem şahsın maddî hayatına tıbben zarar verdiği gibi; hem helâl-haram demeyip rast gelen şeye saldırmak, âdeta mânevî hayatını da zehirler. Daha kalbe ve ruha itaat etmek, o nefse güç gelir. Serkeşâne dizginini eline alır. Daha insan ona binemez, o insana biner. Ramazan-ı Şerif'te oruç vâsıtasıyla bir nevi perhize alışır, riyâzete çalışır ve emir dinlemeyi öğrenir. Bîçâre zayıf mideye de, hazımdan evvel yemek yemek üzerine doldurmak ile hastalıkları celbetmez.. ve emir vâsıtasıyla helâli terk ettiği cihetle, haramdan çekinmek için akıl ve şeriattan gelen emri dinlemeye kabiliyet peydâ eder.. hayat-ı mâneviyeyi bozmamaya çalışır.

Hem insanın ekseriyet-i mutlakası açlığa çok defa müptelâ olur. Sabır ve tahammül için bir idman veren açlık, riyâzete muhtaçtır. Ramazan-ı Şerif'teki oruç on beş saat –sahursuz ise yirmi dört saat– devam eden bir müddet-i açlığa sabır ve tahammül ve bir riyâzettir ve bir idmandır. Demek, beşerin musibetini ikileştiren sabırsızlığın ve tahammülsüzlüğün bir ilâcı da oruçtur.

Hem o mide fabrikasının çok hademeleri var. Hem onunla alâkadar çok cihâzât-ı insaniye var. Nefis, eğer muvakkat bir ayın gündüz zamanında ta'til-i eşgâl etmezse; o fabrikanın hademelerinin ve o cihâzâtın hususî ibadetlerini onlara unutturur, kendiyle meşgul eder, tahakkümü altında bırakır. O sâir cihâzât-ı insaniyeyi de o mânevî fabrika çarklarının gürültüsü ve dumanlarıyla müşevveş eder. Nazar-ı dikkatlerini daima kendine celbeder. Ulvî vazifelerini muvakkaten unutturur. Ondandır ki; eskiden beri çok ehl-i velâyet, tekemmül için riyâzete, az yemek ve içmeye kendilerini alıştırmışlar. Fakat Ramazan-ı Şerif orucuyla o fabrikanın hademeleri anlarlar ki; sırf o fabrika için yaratılmamışlar. Ve sâir cihâzât, o fabrikanın süflî eğlencelerine bedel, Ramazan-ı Şerif'te melekî ve ruhanî eğlencelerde telezzüz ederler, nazarlarını onlara dikerler. Onun içindir ki; Ramazan-ı Şerif'te müminler, derecâtına göre ayrı ayrı nurlara, feyizlere, mânevî sürûrlara mazhar oluyorlar. Kalb ve ruh, akıl, sır gibi letâifin o mübarek ayda oruç vâsıtasıyla çok terakkiyât ve tefeyyüzleri vardır. Midenin ağlamasına rağmen, onlar mâsumâne gülüyorlar.

Dokuzuncu Nükte

Ramazan-ı Şerif'in orucu, doğrudan doğruya **nefsin mevhum rubûbiyetini kırmak** ve **aczini göstermekle ubûdiyetini bildirmek** cihetindeki hikmetlerinden bir hikmeti şudur ki:

Nefis, Rabbisini tanımak istemiyor; firavunâne kendi, rubûbiyet istiyor. Ne kadar azaplar çektirilse o damar onda kalır. Fakat açlıkla o damarı kırılır. İşte Ramazan-ı Şerif'teki oruç, doğrudan doğruya nefsin firavunluk cephesine darbe vurur, kırar. Aczini, zaafını, fakrını gösterir. Abd olduğunu bildirir.

Hadisin rivayetlerinde vardır ki: Cenâb-ı Hak nefse demiş ki, "*Ben neyim, sen nesin?"* Nefis demiş; *"Ben benim, sen sensin!"* Azab vermiş, cehenneme atmış, yine sormuş. Yine demiş; *"Ene ene, ente ente."* Hangi nevi azabı vermiş, enâniyetten vazgeçmemiş. Sonra açlık ile azap vermiş, yani aç bırakmış. Yine sormuş; *"Men ene ve mâ ente?"* Nefis demiş; أَنْتَ رَبِّي الرَّحِيمُ وَأَنَا عَبْدُكَ الْعَاجِزُ Yani, "Sen, benim Rabb-i Rahîm'imsin; ben, senin âciz bir abdinim."[1]

اَللّٰهُمَّ صَلِّ وَسَلِّمْ عَلٰى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ صَلَاةً تَكُونُ لَكَ رِضَاءً وَلِحَقِّهٖ أَدَاءً بِعَدَدِ ثَوَابِ قِرَاءَةِ حُرُوفِ الْقُرْاٰنِ فِي شَهْرِ رَمَضَانَ وَعَلٰى اٰلِهٖ وَصَحْبِهٖ وَسَلِّمْ[2]

سُبْحَانَ رَبِّكَ رَبِّ الْعِزَّةِ عَمَّا يَصِفُونَ ۞ وَسَلَامٌ عَلَى الْمُرْسَلِينَ ۞ وَالْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ[3] ، اٰمِين.

İtizar: Şu ikinci kısım; kırk dakikada, süratle yazılmasından, ben ve müsvedde yazan kâtib, ikimiz de hasta olduğumuzdan, elbette içinde müşevveşiyet ve kusur bulunacaktır. Nazar-ı müsamaha ile bakmalarını ihvanlarımızdan bekleriz. Münasip gördüklerini tashih edebilirler.

1 Eşrefoğlu Rûmî, *Müzekki'n-nüfûs* s.275-276.

2 Allah'ım! Efendimiz Muhammed'e (sallallâhu aleyhi ve sellem), âl ve ashabına, senin razı olacağın ve O'nun lâyık olduğu bir rahmetle, Ramazan ayında okunan Kur'ân'ın harfleri adedince salât ve selâm eyle!

3 "İzzet sahibi olan senin Rabbin onların bütün bâtıl iddialarından münezzehtir, yücedir. Selâm bütün peygamberleredir. Bütün hamdler âlemlerin Rabbi Allah'adır." (Sâffât sûresi, 37/180-182), âmîn...

Üçüncü Risale Olan Üçüncü Kısım

Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan'ın iki yüz aksâm-ı i'câziyesinden nakşî bir kısmını gösterecek bir tarzda Kur'ân-ı Azîmüşşân'ı, Hâfız Osman hattıyla taayyün eden ve âyet-i müdâyene[1] mikyas tutulan sayfaları ve Sûre-i İhlâs vâhid-i kıyasî tutulan satırları muhafaza etmekle beraber, o nakş-ı i'câzı göstermek tarzında bir Kur'ân yazmaya dair mühim bir niyetimi, hizmet-i Kur'ân'daki kardeşlerimin nazarlarına arz edip meşveret etmek ve onların fikirlerini istimzac etmek ve beni ikaz etmek için şu kısmı yazdım, onlara müracaat ediyorum. Şu üçüncü kısım "Dokuz Mesele"dir.

Birinci Mesele

Kur'ân-ı Azîmüşşân'ın envâ-ı i'câzı kırka baliğ olduğu, "İ'câz-ı Kur'ân" nâmındaki Yirmi Beşinci Söz'de burhanlarıyla isbat edilmiş. Bazı envâı tafsilen, bir kısmı icmâlen muannidlere karşı dahi gösterilmiş.

Hem Kur'ân'ın i'câzı, tabakât-ı insaniyede kırk tabakaya karşı ayrı ayrı i'câzını gösterdiği, On Dokuzuncu Mektub'un On Sekizinci İşareti'nde beyan edilmiş ve o tabakâtın on kısmının ayrı ayrı hisse-i i'câziyelerini isbat etmiş. Sâir otuz tabaka-yı âher, ehl-i velâyetin muhtelif meşrepler ashabına ve ulûm-u mütenevvianın ayrı ayrı ashablarına, ayrı ayrı i'câzını gösterdiğini; onların ilmelyakîn, aynelyakîn, hakkalyakîn derecesinde Kur'ân, hak kelâmullah olduğunu iman-ı tahkikîleri göstermişler. Demek her biri, ayrı ayrı bir tarzda bir vech-i i'câzını görmüşler. Evet ehl-i mârifet bir velinin fehm ettiği i'câz ile, ehl-i aşk bir velinin müşâhede ettiği cemâl-i i'câz bir olmadığı gibi; muhtelif meşâribe göre cemâl-i i'câzın cilveleri değişir. Bir ilm-i usûli'd-din allâmesinin ve bir imamının gördüğü vech-i i'câz ile füruat-ı şeriattaki bir müçtehidin gördüğü vech-i i'câz bir değil ve hâkezâ...

Bunların tafsilen ayrı ayrı vücuh-u i'câzını göstermek elimden gelmiyor. Havsalam dardır, ihata edemiyor; nazarım kısadır, göremiyor. Onun için yalnız on tabaka beyan edilmiş, mütebâkisi icmalen işaret edilmiş. Şimdi o tabakalardan iki tabaka, Mucizât-ı Ahmediye Risalesi'nde çok izaha muhtaç iken, o vakit pek noksan kalmıştı.

---

1 Bakara sûresi, 2/282.

Birinci Tabaka: "Kulaklı tabaka" tâbir ettiğimiz âmî avâm; yalnız kulak ile Kur'ân'ı dinler, kulak vâsıtasıyla i'câzını anlar. Yani der: "Bu işittiğim Kur'ân, başka kitaplara benzemez. Ya bütününün altında olacak veya bütününün fevkinde olacak. Umumunun altındaki şık ise kimse diyemez ve dememiş, şeytan dahi diyemez. Öyle ise, umumun fevkindedir." İşte bu kadar icmal ile On Sekizinci İşaret'te yazılmıştı. Sonra onu izah için Yirmi Altıncı Mektub'un "Hüccetü'l-Kur'ân Alâ Hizbi'ş-Şeytan" nâmındaki Birinci Mebhası, o tabakanın i'câzdaki fehmini tasvir ve isbat eder.

İkinci Tabaka: "Gözlü tabaka"sıdır. Yani âmî avâmdan veyahut aklı gözüne inmiş maddiyyûnlar tabakasına karşı, Kur'ân'ın göz ile görünecek bir işaret-i i'câziyesi bulunduğu, On Sekizinci İşaret'te dâvâ edilmiş. Ve o dâvâyı tenvir ve isbat etmek için, çok izaha lüzum vardı. Şimdi anladığımız mühim bir hikmet-i rabbâniye cihetiyle o izah verilmedi. Pek cüz'î birkaç cüz'iyatına işaret edilmişti. Şimdi o hikmetin sırrı anlaşıldı ve tehiri daha evlâ olduğuna kat'î kanaatimiz geldi. Şimdi o tabakanın fehmini ve zevkini teshil etmek için kırk vücuh-u i'câzdan göz ile görülen bir vechini, bir Kur'ân'ı yazdırdık ki o yüzü göstersin.

Bu üçüncü kısmın mütebâki meseleleri ile Dördüncü Kısım, tevâfukâta dair olduğu için; tevâfukâta dair olan fihriste ile iktifâ edilerek, burada yazılmamışlardır. Yalnız Dördüncü Kısma ait bir ihtar ile Üçüncü Nükte yazılmıştır.

İhtar: Lafz-ı *Resûl*'deki nükte-i azîmenin beyanında yüz altmış âyet yazıldı. İşbu âyetlerin hâsiyeti pek azîm olmakla beraber, mana cihetiyle birbirini isbat ve tekmil ettiğinden; çok mânidar olduğu için, muhtelif âyâtı hıfz etmek veya okumak arzusunda bulunanlara bir hizb-i Kur'ânî olduğu gibi; Kur'ân kelimesindeki nükte-i azîmenin beyanında, altmış dokuz âyât-ı azîmenin derece-i belâgatı pek fevkalâde ve kuvvet-i cezâleti pek ulvîdir. Bu da ikinci bir hizb-i Kur'ânî olarak ihvana tavsiye edilir. Yalnız *Kur'ân* kelimesi, yedi silsile-i Kur'ân'da mevcut olup, umum o kelimeyi tutmuş, hariç iki kalmış. O iki de kıraat manasında olduğundan; o huruc, nükteye kuvvet vermiştir. *Resûl* lafzı ise o kelime ile en ziyade münasebettar sureler içinde Sûre-i Muhammed ile Sûre-i Fetih olduğundan, o iki sûreden çıkan silsilelere hasrettiğimizden, hariç kalan *Resûl* lafzı şimdilik dercedilmemiştir. Vakit müsaade etse bundaki esrar yazılacaktır inşaallah.

Üçüncü Nükte

"Dört Nükte"dir.

Birinci Nükte: *Lafzullah*, mecmû-u Kur'ân'da iki bin sekiz yüz altı defa zikredilmiştir. Bismillâh'takilerle beraber *lafz-ı Rahmân* yüz elli dokuz defa.. *lafz-ı Rahîm* iki yüz yirmi.. *lafz-ı Gafûr* altmış bir.. *lafz-ı Rab* sekiz yüz kırk altı.. *lafz-ı Hakîm* seksen altı.. *lafz-ı Alîm* yüz yirmi altı.. *lafz-ı Kadîr* otuz bir.. Lâ ilâhe illâ hû'daki *Hû*, yirmi altı defa zikredilmiştir.[1(Hâşiye)] Lafzullah adedinde çok esrar ve nükteler var. Ezcümle: Lafzullah ve Rab'dan sonra en ziyade zikredilen *Rahmân, Rahîm, Gafûr ve Hakîm* ile beraber *Lafzullah*, Kur'ân âyetlerinin nısfıdır. Hem Lafzullah ve Allah lafzı yerinde zikredilen *lafz-ı Rab* ile beraber, yine nısfıdır. Çendan *Rab* lafzı, sekiz yüz kırk altı defa zikredilmiş; fakat dikkat edilse, beş yüz küsûru *Allah* lafzı yerinde zikredilmiş, iki yüz küsûru öyle değildir.

Hem *Allah*, Rahmân, Rahîm, Alîm ve Lâ ilâhe illâ hû'daki *Hû* adediyle beraber yine nısfıdır. Fark yalnız dörttür. Ve Hû yerinde *Kadîr* ile beraber, yine mecmû-u âyâtın nısfıdır. Fark dokuzdur. *Lafz-ı Celâl'*in mecmûundaki nükteler çoktur. Yalnız şimdilik bu nükte ile iktifâ ediyoruz.

İkinci Nükte: Sûreler itibarıyladır. Onun dahi çok nükteleri var. Bir intizam, bir kasd ve bir iradeyi gösterir bir tarzda tevâfukâtı vardır.

Sûre-i Bakara'da âyâtın adediyle *lafz-ı Celâl*'in adedi birdir. Fark dörttür ki, Allah lafzı yerinde dört *Hû* lafzı var. Meselâ: Lâ ilâhe illâ hû'daki *Hû* gibi. Onunla muvafakat tamam olur.

Âl-i İmran'da yine âyâtıyla *lafz-ı Celâl* tevâfuktadır, müsâvidirler. Yalnız *lafz-ı Celâl* iki yüz dokuzdur, âyet iki yüzdür. Fark dokuzdur. Böyle meziyâtı kelâmiyede ve belâgat nüktelerinde küçük farklar zarar vermez, takribî tevâfukât kâfidir.

---

1 (Hâşiye) Kur'ân'daki âyâtın mecmû-u adedi, altı bin altı yüz altmış altı[*1] olması.. ve şu geçen seksen dokuzuncu sayfada, mezkûr esmâ-yı hüsnânın adedi, altı rakamıyla alâkadar bulunması ehemmiyetli bir sırra işaret ediyor. Şimdilik mühmel kaldı.

[*1] Kur'ân âyetlerinin tamamı 6200 küsûrdur. Fakat bazı müfessirler Kur'ân'da 6666 âyet olduğunu belirtmiş ve bunu da şu şekilde açıklamışlardır: Bin âyet emir; bin âyet nehiy; bin âyet vaad; bin âyet vaîd; bin âyet haber; bin âyet kasas; beş yüz âyet helâl-haram ihtiva eden ahkâm; yüz âyet dua ve tesbih; altmış altı âyet de nâsih ve mensûhtur. (el-Kermî, *en-Nâsih ve'l-mensûh* 1/240; Muhammed Bedreddin, *Ebdeu'l-beyân* s.3-4).

Sûre-i Nisa, Mâide, En'âm; üçünün mecmû-u âyetleri, mecmûundaki *lafz-ı Celâl*'in adedine tevâfuktadır. Âyetlerin adedi dört yüz altmış dört, *lafz-ı Celâl*'in adedi dört yüz altmış bir; Bismillâh'taki *lafzullah* ile beraber tam tevâfuktadır.

Hem meselâ, baştaki beş sûrenin *lafz-ı Celâl* adedi; Sûre-i A'râf, Enfâl, Tevbe, Yunus, Hud'daki *lafz-ı Celâl* adedinin iki mislidir. Demek bu âhirdeki beş, evvelki beşin nısfıdır.

Sonra gelen Sûre-i Yusuf, Ra'd, İbrahim, Hicr, Nahl sûrelerindeki *lafz-ı Celâl* adedi, o nısfın nısfıdır.

Sonra Sûre-i İsra, Kehf, Meryem, Tâhâ, Enbiyâ, Hac[1(Hâşiye)] o nısfın nısfının nısfıdır. Sonra gelen beşer beşer, takriben o nisbetle gidiyor; yalnız bazı küsûratla fark var. Öyle farklar, böyle makam-ı hitabîde zarar vermez. Meselâ, bir kısım yüz yirmi bir, bir kısmı yüz yirmi beş, bir kısmı yüz elli dört, bir kısmı yüz elli dokuzdur.

Sonra Sûre-i Zuhruf'tan başlayan beş sûre; o nısıf, nısf-ı nısfın nısfına iniyor. Sûre-i Necm'den başlayan beş; o nısf-ı nısf-ı nısf-ı nısfın nısfıdır; fakat takribîdir. Küçük küsûratın farkları, böyle makamat-ı hitabiyede zarar vermez. Sonra gelen küçük beşler içinde, üç beşlerin yalnız üçer adet *lafz-ı Celâl*'i var. İşte bu vaziyet gösteriyor ki; *lafz-ı Celâl*'in adedine tesadüf karışmamış, bir hikmet ve intizam ile adetleri tayin edilmiş.

Lafzullah'ın Üçüncü Nüktesi: Sayfalar nisbetine bakar. Şöyle ki; bir sayfada olan *lafz-ı Celâl* adedi, o sayfanın sağ yüzü ve o yüze karşı ki sayfaya ve bazen soldaki karşı ki sayfa ve karşının arka yüzüne bakar. Ben kendi nüsha-yı Kur'âniyemde bu tevâfuku tedkik ettim. Ekseriyetle gayet güzel bir nisbet-i adediye ile bir tevâfuk gördüm. Nüshama da işaretler koydum. Çok defa müsâvi olur. Bazen nısıf veyahut sülüs oluyor. Bir hikmet ve intizamı ihsas eden bir vaziyeti vardır.

Dördüncü Nükte: Sayfa-yı vâhiddeki tevâfukâttır. Kardeşlerimle üç-dört ayrı ayrı nüshaları mukabele ettik. Umumunda tevâfukât matlub olduğuna kanaatimiz geldi. Yalnız, matbaa müstensihleri başka maksatları takip ettiklerinden, bir derece tevâfukâtta intizamsızlık düşmüş. Tanzim edilse, pek nâdir

---

1 (Hâşiye) Bu beşer taksimat üzere bir sır inkişaf etmişti. Hiçbirimizin haberi olmadan şuradaki altı sûre kaydolmuş. Şüphemiz kalmadı ki gâipten, ihtiyârımızın haricinde altıncısı girmiş; tâ bu nısfiyet sırr-ı mühimmi kaybolmasın.

istisna ile, mecmû-u Kur'ân'da iki bin sekiz yüz altı *lafz-ı Celâl*'in adedinde tevâfukât görünecektir. Ve bunda bir şûle-i i'câz parlıyor. Çünkü fikr-i beşer, bu pek geniş sayfayı ihata edemez ve karışamaz. Tesadüfün ise, bu mânidar ve hikmettar vaziyete eli ulaşamaz.

Dördüncü Nükte'yi bir derece göstermek için, yeni bir mushaf yazdırıyoruz ki; en münteşir mushafların aynı sayfa, aynı satırlarını muhafaza etmekle beraber, sanatkârların lâkaytlığı tesiriyle adem-i intizama maruz kalan yerleri tanzim edip, tevâfukâtın hakikî intizamı inşaallah gösterilecektir.. ve gösterildi.

اَللّٰهُمَّ يَا مُنْزِلَ الْقُرْاٰنِ بِحَقِّ الْقُرْاٰنِ فَهِّمْنَا أَسْرَارَ الْقُرْاٰنِ مَا دَارَ الْقَمَرَانِ
وَصَلِّ وَسَلِّمْ عَلٰى مَنْ أَنْزَلْتَ عَلَيْهِ الْقُرْاٰنَ وَعَلٰى اٰلِهٖ وَصَحْبِهٖ أَجْمَعِينَ، اٰمِينَ.[1]

[1] Ey Kur'ân'ı indiren Allah'ım! Kur'ân'ın hakkı için, ay ve güneş döndükçe bize Kur'ân'ın sırlarını öğret ve kendisine Kur'ân'ı indirdiğin Zât'a, O'nun âl ve ashabına salât ve selâm eyle, âmîn...

Beşinci Risale Olan Beşinci Kısım

بِسْـــمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

اَللّٰهُ نُورُ السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضِ[1]... الخ âyet-i pür-envârının çok envâr-ı esrarından bir nurunu, Ramazan-ı Şerif'te bir hâlet-i ruhâniyede hissettim, hayalmeyal gördüm. Şöyle ki, Üveys-i Karanî'nin;

إِلٰهِي أَنْتَ رَبِّي وَأَنَا الْعَبْدُ وَأَنْتَ الْخَالِقُ وَأَنَا الْمَخْلُوقُ

وَأَنْتَ الرَّزَّاقُ وَأَنَا الْمَرْزُوقُ[2]... الخ

münâcât-ı meşhuresi nev'inden, bütün mevcudât-ı zevilhayat, Cenâb-ı Hakk'a karşı aynı münâcâtı ettiklerini.. ve on sekiz bin âlemin[3] her birinin ışığı, birer ism-i ilâhî olduğunu bana kanaat verecek bir vâkıa-yı kalbiye-i hayaliyeyi gördüm, şöyle ki:

Birbirine sarılı çok yapraklı bir gül goncası gibi, şu âlem binler perde perde içinde sarılı, birbiri altında saklı âlemleri bu âlem içinde gördüm. Her bir perde açıldıkça, diğer bir âlemi görüyordum. O âlem ise, âyet-i nûrun[4] arkasındaki

أَوْ كَظُلُمَاتٍ فِي بَحْرٍ لُجِّيٍّ يَغْشَاهُ مَوْجٌ مِنْ فَوْقِهِ مَوْجٌ مِنْ فَوْقِهِ سَحَابٌ ظُلُمَاتٌ بَعْضُهَا فَوْقَ بَعْضٍ إِذَا أَخْرَجَ يَدَهُ لَمْ يَكَدْ يَرٰيهَا وَمَنْ لَمْ يَجْعَلِ اللهُ لَهُ نُورًا فَمَا لَهُ مِنْ نُورٍ[5]

âyeti tasvir ettiği gibi; bir zulümât, bir vahşet, bir dehşet karanlığı içinde bana görünüyordu. Birden bir ism-i ilâhînin cilvesi, bir nur-u azîm gibi görünüp ışıklandırıyordu. Hangi perde akla karşı açılmışsa, hayale karşı başka bir âlem

---

1 "Allah göklerin ve yerin nurudur ..." (Nûr sûresi, 24/35).

2 Allah'ım! Sen benim Rabbimsin; ben ise senin kulun. Sen her şeyi yaratan Hâlık'sın; ben ise senin mahlûkun. Sen rızık veren Rezzâk'sın; ben ise senin rızkınla beslenen... (el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî)* s.323-324).

3 Fâtiha sûresi'nde yer alan "Âlemlerin Rabbi" ifadesindeki "âlemler"in, on sekiz bin âlem olduğuna dair bkz.: et-Taberî, *Câmiu'l-beyân* 1/63; Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliyâ* 2/219; el-Kurtubî, *el-Câmi' li ahkâmi'l-Kur'ân* 1/138.

4 Nûr sûresi, 24/35.

5 "Yahut o kâfirlerin duygu, düşünce ve davranışları derin bir denizdeki yoğun karanlıklara benzer. Öyle bir deniz ki onu, dalga üstüne dalga kaplıyor... Üstünde de koyu bulut. Üst üste binmiş karanlıklar... İçinde bulunan insan, elini uzatsa nerdeyse kendi elini bile göremiyor. Öyle ya, Allah birine nur vermezse artık onun hiçbir nuru olamaz." (Nûr sûresi, 24/40).

fakat gafletle karanlıklı bir âlem görünüyorken, güneş gibi bir ism-i ilâhî tecellî eder, baştan başa o âlemi tenvir eder ve hâkezâ... Bu seyr-i kalbî ve seyahat-i hayaliye çok devam etti. Ezcümle:

Hayvanât âlemini gördüğüm vakit, hadsiz ihtiyâcât ve şiddetli açlıklarıyla beraber zaaf ve aczleri, o âlemi bana çok karanlıklı ve hazin gösterdi. Birden *Rahmân* ismi, *Rezzâk* burcunda (yani manasında) bir şems-i tâbân gibi tulû etti; o âlemi baştan başa rahmet ziyasıyla yaldızladı.

Sonra o âlem-i hayvanât içinde etfâl ve yavruların zaaf ve acz ve ihtiyaç içinde çırpındıkları, hazin ve herkesi rikkate getirecek bir karanlık içinde diğer bir âlemi gördüm. Birden *Rahîm* ismi *şefkat* burcunda tulû etti, o kadar güzel ve şirin bir surette o âlemi ışıklandırdı ki; şekvâ ve rikkat ve hüzünden gelen yaş damlalarını, ferah ve sürûra ve şükrün lezzetinden gelen damlalara çevirdi.

Sonra sinema perdesi gibi bir perde daha açıldı, *âlem-i insanî* bana göründü. O âlemi o kadar karanlıklı, o kadar zulümâtlı, dehşetli gördüm ki; dehşetimden feryat ettim, "Eyvah!" dedim. Çünkü gördüm ki; insanlardaki ebede uzanıp giden arzuları, emelleri.. ve kâinatı ihata eden tasavvurât ve efkârları.. ve ebedî bekâ ve saadet-i ebediyeyi ve cenneti gayet ciddî isteyen himmetleri ve istidatları.. ve hadsiz makâsıda ve metâlibe müteveccih fakr ve ihtiyâcâtları.. ve zaaf ve acziyle beraber, hücuma maruz kaldıkları hadsiz musibet ve âdâlarıyla beraber; gayet kısa bir ömür, gayet dağdağalı bir hayat, gayet perişan bir maîşet içinde, kalbe en elîm ve en müthiş hâlet olan mütemâdî zeval ve firak belası içinde, ehl-i gaflet için zulümât-ı ebedî kapısı suretinde görülen kabre ve mezaristana bakıyorlar, birer birer ve tâife tâife o zulümât kuyusuna atılıyorlar.

İşte bu âlemi bu zulümât içinde gördüğüm anda, kalb ve ruh ve aklımla beraber bütün letâif-i insaniyem, belki bütün zerrât-ı vücûdum feryat ile ağlamaya hazır iken; birden Cenâb-ı Hakk'ın *Âdil* ismi *Hakîm* burcunda, *Rahmân* ismi *Kerîm* burcunda, *Rahîm* ismi *Gafûr* burcunda (yani manasında), *Bâis* ismi *Vâris* burcunda, *Muhyî* ismi *Muhsin* burcunda, *Rab* ismi *Mâlik* burcunda tulû ettiler. O âlem-i insanî içindeki çok âlemleri tenvir ettiler, ışıklandırdılar ve nurâni âhiret âleminden pencereler açıp, o karanlıklı insan dünyasına nurlar serptiler.

Sonra muazzam bir perde daha açıldı, *âlem-i arz* göründü. Felsefenin karanlıklı kavânîn-i ilmiyeleri, hayale dehşetli bir âlem gösterdi. Yetmiş defa top güllesinden daha süratli bir hareketle, yirmi beş bin sene mesafeyi bir

senede devreden ve her vakit dağılmaya ve parçalanmaya müstaid ve içi zelzeleli, ihtiyar ve çok yaşlı küre-i arz içinde, âlemin hadsiz fezasında seyahat eden bîçâre nev-i insan vaziyeti, bana vahşetli bir karanlık içinde göründü. Başım döndü, gözüm karardı. Birden Hâlık-ı arz ve semavât'ın *Kadîr, Alîm, Rabb, Allah ve Rabbü's-semâvâti ve'l-arz ve Müsahhirü'ş-şemsi ve'l-kamer* isimleri; *rahmet*, *azamet*, *rubûbiyet* burcunda tulû ettiler. O âlemi öyle nurlandırdılar ki; o hâlette bana küre-i arz gayet muntazam, musahhar, mükemmel, hoş, emniyetli bir seyahat gemisi.. tenezzüh ve keyif ve ticaret için müheyyâ edilmiş bir şekilde gördüm.

Elhâsıl: Binbir ism-i ilâhînin, kâinata müteveccih olan o esmâdan her biri, bir âlemi ve o âlem içindeki âlemleri tenvir eden bir güneş hükmünde ve sırr-ı ehadiyet cihetiyle, her bir ismin cilvesi içinde sâir isimlerin cilveleri dahi bir derece görünüyordu.

Sonra kalb, her zulümât arkasında ayrı ayrı bir nuru gördüğü için, seyahate iştihası açılıyordu. Hayale binip, semâya çıkmak istedi. O vakit, gayet geniş bir perde daha açıldı. Kalb, *semâvât âlemine* girdi, gördü ki; o nurâni, tebessüm eden suretinde görülen yıldızlar; küre-i arzdan daha büyük ve ondan daha süratli bir surette, birbiri içinde geziyorlar, dönüyorlar. Bir dakika birisi yolunu şaşırtsa, başkasıyla müsâdeme edecek, öyle bir patlak verecek ki, kâinatın ödü patlayıp âlemi dağıtacak. Nur değil, ateş saçarlar; tebessümle değil, vahşetle bana baktılar. Hadsiz büyük, geniş, hâlî, boş, dehşet, hayret zulümâtı içinde semâvâtı gördüm. Geldiğime bin pişman oldum.

Birden, رَبُّ السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضِ[1] ، رَبُّ الْمَلٰٓئِكَةِ وَالرُّوحِ[2]'nin esmâ-yı hüsnâsı, وَلَقَدْ زَيَّنَّا السَّمَآءَ الدُّنْيَا بِمَصَابِيحَ[3] ، وَسَخَّرَ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ[4] burcunda cilveleriyle zuhur ettiler. O mana cihetiyle karanlık üstüne çökmüş olan yıldızlar, o envâr-ı azîmeden birer lem'a alıp, yıldızlar adedince elektrik lâmbaları yakılmış gibi, o âlem-i semâvât nurlandı. O boş ve hâlî tevehhüm edilen semâvât dahi melâikelerle, ruhanîlerle doldu, şenlendi. Sultan-ı Ezel ve Ebed'in hadsiz ordularından bir ordu hükmünde hareket eden güneşler ve yıldızlar, bir manevra-yı

---

1 "Göklerin ve yerin Rabbi" (Ra'd sûresi, 13/16; İsrâ sûresi, 17/102; Kehf sûresi, 18/14; Meryem sûresi, 19/65; ...)

2 "Meleklerin ve ruhun Rabbi." (Bkz.: Müslim, *salât* 223; Ebû Dâvûd, *salât* 147; Nesâî, tatbîk 11, 75; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 6/34).

3 "Güneşi ve ayı hizmet etmeleri için sizin emrinize verdi." (Ra'd sûresi, 13/2).

4 "Biz yere en yakın göğü lâmbalarla donattık." (Mülk sûresi, 67/5).

ulvî yapıyorlar tarzında, o Sultan-ı Zülcelâl'in haşmetini ve şâşaa-yı rubûbiyetini gösteriyorlar gibi gördüm. Bütün kuvvetimle ve mümkün olsaydı bütün zerrâtımla ve beni dinleselerdi bütün mahlûkatın lisanlarıyla diyecektim, hem umum onların nâmına dedim:

اَللّٰهُ نُورُ السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضِ ۖ مَثَلُ نُورِهٖ كَمِشْكٰوةٍ فِيهَا مِصْبَاحٌ ۖ اَلْمِصْبَاحُ فِي زُجَاجَةٍ ۖ اَلزُّجَاجَةُ كَأَنَّهَا كَوْكَبٌ دُرِّيٌّ يُوقَدُ مِنْ شَجَرَةٍ مُبَارَكَةٍ زَيْتُونَةٍ لَا شَرْقِيَّةٍ وَلَا غَرْبِيَّةٍ ۙ يَكَادُ زَيْتُهَا يُضِيءُ وَلَوْ لَمْ تَمْسَسْهُ نَارٌ ۖ نُورٌ عَلٰى نُورٍ ۖ يَهْدِى اللّٰهُ لِنُورِهٖ مَنْ يَشَآءُ[1]

âyetini okudum; döndüm, indim, ayıldım; اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ عَلٰى نُورِ الْإِيمَانِ وَالْقُرْاٰنِ[2] dedim.

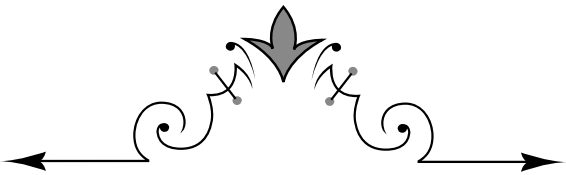

1 "Allah göklerin ve yerin nurudur. O'nun nurunun misali, tıpkı içinde lâmba bulunan bir kandillik gibidir. Lâmba bir sırça (cam) içinde, o sırça da sanki parlayan incimsi bir yıldız! Bu lâmba, doğuya veya batıya mensup olmayan kutlu, pek bereketli bir zeytin ağacından tutuşturulur. Bu öyle bereketli bir ağaç ki, neredeyse ateş değmeden de yağ ışık verir. Işığı pırıl pırıldır. Allah dilediği kimseyi nuruna iletir." (Nûr sûresi, 24/35).

2 Bize ihsan ettiği iman ve Kur'ân nuru sebebiyle Rabbimize hamdolsun.

Altıncı Risale Olan Altıncı Kısım

(Hücumât-ı Sitte)

Kur'ân-ı Hakîm'in tilmizlerini ve hâdimlerini ikaz etmek ve aldanmamak için yazılmıştır.

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَلَا تَرْكَنُوا إِلَى الَّذِينَ ظَلَمُوا فَتَمَسَّكُمُ النَّارُ[1]

Şu Altıncı Kısım, ins ve cin şeytanlarının altı desiselerini inşaallah akîm bırakır ve hücum yollarının altısını seddeder.

Birinci Desise

Şeytan-ı ins, şeytan-ı cinnîden aldığı derse binâen; hizbu'l-Kur'ân'ın fedakâr hâdimlerini **hubb-u câh** vâsıtasıyla aldatmak ve o kudsî hizmetten ve o mânevî, ulvî cihaddan vazgeçirmek istiyorlar. Şöyle ki:

İnsanda, ekseriyet itibarıyla hubb-u câh denilen hırs-ı şöhret ve hodfürûşluk ve şan ü şeref denilen riyakârâne, halklara görünmek ve nazar-ı âmmede mevki sahibi olmaya, ehl-i dünyanın her ferdinde cüz'î-küllî arzu vardır. Hatta o arzu için, hayatını feda eder derecesinde şöhret-perestlik hissi onu sevk eder. Ehl-i âhiret için bu his gayet tehlikelidir, ehl-i dünya için de gayet dağdağalıdır; çok ahlâk-ı seyyienin de menşeidir ve insanların da en zayıf damarıdır. Yani: Bir insanı yakalamak ve kendine çekmek; onun o hissini okşamakla kendine bağlar, hem onun ile onu mağlup eder. *Kardeşlerim hakkında en ziyade korktuğum, bunların bu zayıf damarından ehl-i ilhadın istifade etmek ihtimalidir. Bu hâl beni çok düşündürüyor. Hakikî olmayan bazı bîçâre dostlarımı o suretle çektiler, mânen onları tehlikeye attılar.*[2](Hâşiye)

---

1 "Bir de sakın zulmedenlere meyletmeyin, sempati duymayın. Yoksa size ateş dokunur." (Hûd sûresi, 11/113).

2 (Hâşiye) O bîçareler, *"Kalbimiz Üstad ile beraberdir."* fikriyle kendilerini tehlikesiz zannederler. Hâlbuki ehl-i ilhâdın cereyanına kuvvet veren ve propagandalarına kapılan, belki bilmeyerek hafiyelikte istîmal edilmek tehlikesi bulunan bir adamın, *"Kalbim safidir. Üstadımın mesleğine sâdıktır."* demesi, bu misale benzer ki: Birisi namaz kılarken karnın-

Ey kardeşlerim ve ey hizmet-i Kur'ân'da arkadaşlarım! Bu hubb-u câh cihetinden gelen dessas ehl-i dünyanın hafiyelerine veya ehl-i dalâletin propagandacılarına veya şeytanın şâkirtlerine deyiniz ki:

"Evvelâ rıza-yı ilâhî ve iltifat-ı rahmânî ve kabul-ü rabbânî öyle bir makamdır ki; insanların teveccühü ve istihsanı, ona nisbeten bir zerre hükmündedir. Eğer teveccüh-ü rahmet varsa, yeter. İnsanların teveccühü, o teveccüh-ü rahmetin in'ikâsı ve gölgesi olmak cihetiyle makbuldür. Yoksa arzu edilecek bir şey değildir.. çünkü kabir kapısında söner, beş para etmez!"

Hubb-u câh hissi eğer susturulmazsa ve izâle edilmezse, yüzünü başka cihete çevirmek lâzımdır. Şöyle ki:

Sevâb-ı uhrevî için, dualarını kazanmak niyetiyle ve hizmetin hüsn-ü tesiri noktasında gelecek temsildeki sırra binâen, belki o hissin meşrû bir cihеti bulunur. Meselâ; Ayasofya Câmii, ehl-i fazl ve kemâlden mübarek ve muhterem zâtlarla dolu olduğu bir zamanda; tek tük, sofada ve kapıda haylaz çocuklar ve serseri ahlâksızlar bulunup, câmiin pencerelerinin üstünde ve yakınında ecnebilerin eğlence-perest seyircileri bulunsa, bir adam o câmi içine girip ve o cemaat içine dâhil olsa, eğer güzel bir sadâ ile şirin bir tarzda Kur'ân'dan bir aşir okusa, o vakit binler ehl-i hakikatin nazarları ona döner, hüsn-ü teveccühle, mânevî bir dua ile, o adama bir sevab kazandırırlar. Yalnız, haylaz çocukların ve serseri mülhidlerin ve tek tük ecnebilerin hoşuna gitmeyecek. Eğer o mübarek câmiye ve o muazzam cemaat içine o adam girdiği vakit, süflî ve edepsizce fuhşa ait şarkıları bağırıp çağırsa, raks edip zıplasa; o vakit o haylaz çocukları güldürecek, o serseri ahlâksızları fuhşiyata teşvik ettiği için hoşlarına gidecek ve İslâmiyet'in kusurunu görmekle mütelezziz olan ecnebilerin istihzâkârâne tebessümlerini celbedecek. Fakat umum o muazzam ve mübarek cemaatin bütün efradından, bir nazar-ı nefret ve tahkir celbedecektir. Esfel-i sâfilîne sukut derecesinde nazarlarında alçak görünecektir.

İşte aynen bu misal gibi; Âlem-i İslâm ve Asya, muazzam bir câmidir.. ve içinde ehl-i iman ve ehl-i hakikat, o câmideki muhterem cemaattir. O haylaz çocuklar ise, çocuk akıllı dalkavuklardır. O serseri ahlâksızlar; frenk-meşrep, milliyetsiz, dinsiz heriflerdir. Ecnebi seyircileri ise, ecnebilerin naşir-i efkârı olan gazetecilerdir. Her bir müslüman, husûsan ehl-i fazl ve kemâl ise, bu

---

daki yeli tutamıyor, çıkıyor; hades vuku buluyor. Ona *"Namazın bozuldu."* denildiği vakit, o diyor: *"Neden namazım bozulsun, kalbim safidir."*

câmide derecesine göre bir mevkii olur, görünür, nazar-ı dikkat ona çevrilir. Eğer İslâmiyet'in bir sırr-ı esası olan ihlâs ve rıza-yı ilâhî cihetinde, Kur'ân-ı Hakîm'in ders verdiği ahkâm ve hakâik-i kudsiyeye dair harekât ve a'mâl ondan sudûr etse, lisân-ı hâli mânen âyât-ı Kur'âniye'yi okusa, o vakit mânen Âlem-i İslâm'ın her bir ferdinin vird-i zebânı olan اَللّٰهُمَّ اغْفِرْ لِلْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ[1] duasında dâhil olup hissedar olur ve umumu ile uhuvvetkârâne alâkadar olur. Yalnız hayvanât-ı muzırra nev'inden bazı ehl-i dalâletin ve sakallı çocuklar hükmündeki bazı ahmakların nazarlarında kıymeti görünmez. Eğer o adam, medar-ı şeref tanıdığı bütün ecdadını ve medar-ı iftihar bildiği bütün geçmişlerini ve ruhen nokta-yı istinad telâkki ettiği selef-i sâlihînin cadde-i nurânilerini terk edip heveskârâne, hevâ-perestâne, riyakârâne, şöhret-perverâne, bid'akârâne işlerde ve harekâtta bulunsa; mânen bütün ehl-i hakikat ve ehl-i imanın nazarında en alçak mevkie düşer. اِتَّقُوا فِرَاسَةَ الْمُؤْمِنِ فَإِنَّهُ يَنْظُرُ بِنُورِ اللهِ[2] sırrına göre; ehl-i iman ne kadar âmî ve cahil de olsa, aklı derk etmediği hâlde, kalbi öyle hodfürûş adamları görse soğuk görür, mânen nefret eder.

İşte hubb-u câha meftun ve şöhret-perestliğe müptelâ adam –ikinci adam–, hadsiz bir cemaatin nazarında esfel-i sâfilîne düşer. Ehemmiyetsiz ve müstehzi ve hezeyancı bazı serserilerin nazarında, muvakkat ve menhûs bir mevki kazanır. اَلْأَخِلَّاءُ يَوْمَئِذٍ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّ إِلَّا الْمُتَّقِينَ[3] sırrına göre; *dünyada zarar, berzahta azab, âhirette düşman bazı yalancı dostları bulur.*

Birinci suretteki adam, faraza hubb-u câhı kalbinden çıkarmazsa, fakat ihlâsı ve rıza-yı ilâhîyi esas tutmak ve hubb-u câhı hedef ittihaz etmemek şartıyla; bir nevi meşrû makam-ı mânevî, hem muhteşem bir makam kazanır ki, o hubb-u câh damarını kemâliyle tatmin eder. Bu adam az, hem pek az ve ehemmiyetsiz bir şey kaybeder; ona mukabil, çok hem pek çok kıymettar, zararsız şeyleri bulur. Belki birkaç yılanı kendinden kaçırır; ona bedel, çok mübarek mahlûkları arkadaş bulur, onlarla ünsiyet eder. Veya ısırıcı yabanî eşek arılarını kaçırıp, mübarek rahmet şerbetçileri olan arıları kendine celbeder. Onların ellerinden bal yer gibi, öyle dostlar bulur ki; daima dualarıyla âb-ı kevser gibi feyizler, Âlem-i İslâm'ın etrafından onun ruhuna içirilir ve defter-i âmâline geçirilir.

---

1 Allah'ım! Erkeğiyle kadınıyla bütün müminleri bağışla.

2 "Müminin ferasetinden çekinin! Zira o baktı mı Allah'ın nuruyla bakar." (Tirmizî, *tefsîru sûre (15)* 6; et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* 8/102; et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-evsat* 3/312, 8/23).

3 "Müttakiler dışında dünyadaki bütün dostlar, o gün birbirine düşmandır." (Zuhruf sûresi, 43/67).

Bir zaman, dünyanın bir büyük makamını işgal eden küçük bir insan, şöhret-perestlik yolunda büyük bir kabahat işlemekle, Âlem-i İslâm'ın nazarında maskara olduğu vakit, geçen temsilin mealini ona ders verdim; başına vurdum. İyi sarstı, fakat kendimi hubb-u câhtan kurtaramadığım için, o ikazım dahi onu uyandırmadı.

İkinci Desise

İnsanda en mühim ve esaslı bir his, **hiss-i havftır**. Dessas zâlimler, bu korku damarından çok istifade etmektedirler. Onunla, korkakları gemlendiriyorlar. Ehl-i dünyanın hafiyeleri ve ehl-i dalâletin propagandacıları, avâmın ve bilhassa ulemânın bu damarından çok istifade ediyorlar. Korkutuyorlar, evhamlarını tahrik ediyorlar. Meselâ, nasıl ki damda bir adamı tehlikeye atmak için bir dessas adam, o evhamlının nazarında zararlı görünen bir şeyi gösterip, vehmini tahrik edip, kova kova tâ damın kenarına gelir, baş aşağı düşürür, boynu kırılır. Aynen onun gibi; çok ehemmiyetsiz evham ile, çok ehemmiyetli şeyleri feda ettiriyorlar. Hatta bir sinek beni ısırmasın diyerek, yılanın ağzına girer.

Bir zaman –Allah rahmet etsin– mühim bir zât, kayığa binmekten korkuyordu. Onun ile beraber bir akşam vakti, İstanbul'dan köprüye geldik. Kayığa binmek lâzım geldi. Araba yok. Sultan Eyyüb'e gitmeye mecburuz. Israr ettim. Dedi:

– Korkuyorum, belki batacağız! Ona dedim:

– Bu Haliç'te tahminen kaç kayık var? Dedi:

– Belki bin var. Dedim:

– Senede kaç kayık gark olur. Dedi:

– Bir-iki tane, bazı sene de hiç batmaz. Dedim:

– Sene kaç gündür? Dedi:

– Üç yüz altmış gündür. Dedim:

– Senin vehmine ilişen ve korkuna dokunan batmak ihtimali, üç yüz altmış bin ihtimalden birtek ihtimaldir. Böyle bir ihtimalden korkan; insan değil, hayvan da olamaz! Hem ona dedim:

– Acaba kaç sene yaşamayı tahmin ediyorsun? Dedi:

– Ben ihtiyarım, belki on sene daha yaşamam ihtimali vardır. Dedim:

– Ecel gizli olduğundan, her bir günde ölmek ihtimali var. Öyle ise üç bin altı yüz günde her gün vefatın muhtemel. İşte kayık gibi üç yüz binden bir ihtimal değil, belki üç binden bir ihtimal ile bugün ölümün muhtemeldir, titre ve ağla, vasiyet et, dedim.

Aklı başına geldi, titreyerek kayığa bindirdim. Kayık içinde ona dedim:

– Cenâb-ı Hak havf damarını hıfz-ı hayat için vermiş, hayatı tahrip için değil! Ve hayatı, ağır ve müşkül ve elîm ve azab yapmak için vermemiştir. Havf; iki, üç, dört ihtimalden bir olsa.. hatta beş-altı ihtimalden bir olsa, ihtiyatkârâne bir havf, meşrû olabilir. Fakat yirmi, otuz, kırk ihtimalden bir ihtimal ile havf etmek evhamdır, hayatı azaba çevirir.

İşte ey kardeşlerim! Eğer ehl-i ilhadın dalkavukları, sizi korkutmak ile kudsî cihad-ı mânevînizden vazgeçirmek için size hücum etseler, onlara deyiniz:

"Biz hizbu'l-Kur'ân'ız! [1] إِنَّا نَحْنُ نَزَّلْنَا الذِّكْرَ وَإِنَّا لَهُ لَحَافِظُونَ *sırrıyla Kur'ân'ın kalesindeyiz.* [2] حَسْبُنَا اللهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ *etrafımızda çevrilmiş muhkem bir surdur. Binler ihtimalden bir ihtimal ile, şu kısa hayat-ı fâniyeye küçük bir zarar gelmesi korkusundan, hayat-ı ebediyemize yüzde yüz binler zarar verecek bir yola, bizi ihtiyârımızla sevk edemezsiniz!"* Ve deyiniz: *"Acaba hizmet-i Kur'âniye'de arkadaşımız ve o hizmet-i kudsiyenin tedbirinde üstadımız ve ustabaşımız olan Said Nursî'nin yüzünden, bizim gibi hak yolunda ona dost olan ehl-i haktan kim zarar görmüş? Ve onun has talebelerinden kim bela görmüş ki, biz de göreceğiz ve o görmek ihtimali ile telaş edeceğiz? Bu kardeşimizin binler uhrevî dostları ve kardeşleri var. Yirmi-otuz senedir dünya hayat-ı içtimaiyesine tesirli bir surette karıştığı hâlde, onun yüzünden bir kardeşinin zarar gördüğünü işitmedik. Husûsan o zaman, elinde siyaset topuzu vardı. Şimdi o topuz yerine nurlu hakikat var. Eskiden 31 Mart hâdisesinde çendan onu da karıştırdılar, bazı dostlarını da ezdiler. Fakat sonra tebeyyün etti ki, mesele başkaları tarafından çıkmış. Onun dostları, onun yüzünden değil, onun düşmanları yüzünden bela gördüler. Hem o zaman çok dostlarını da kurtardı. Buna binâen; bin değil, binler ihtimalden birtek ihtimal-i tehlike korkusuyla, bir hazine-i ebediyeyi elimizden kaçırmak, sizin gibi şeytanların*

---

1 "Hiç şüphe yok ki o zikri, Kur'ân'ı biz indirdik, onu koruyacak olan da biziz." (Hicr sûresi, 15/9).

2 "Allah bize yeter. O ne güzel vekildir!" (Âl-i İmran sûresi, 3/173).

hatırına gelmemeli!" deyip ehl-i dalâletin dalkavuklarının ağzına vurup tard etmelisiniz. Hem o dalkavuklara deyiniz ki:

"Yüz binler ihtimalden bir ihtimal değil, yüzden yüz ihtimal ile bir helâket gelse; zerre kadar aklımız varsa, korkup, onu bırakıp kaçmayacağız!" Çünkü mükerrer tecrübelerle görülmüş ve görülüyor ki: Büyük kardeşine veyahut üstadına tehlike zamanında ihânet edenlerin, gelen bela en evvel onların başında patlar. Hem merhametsizcesine onlara ceza verilmiş ve alçak nazarıyla bakılmış. Hem cesedi ölmüş, hem ruhu zillet içinde mânen ölmüş. Onlara ceza verenler, kalblerinde bir merhamet hissetmezler. Çünkü derler: "Bunlar madem kendilerine sâdık ve müşfik üstadlarına hain çıktılar; elbette çok alçaktırlar, merhamete değil tahkire lâyıktırlar."

Madem hakikat budur. *Hem madem bir zâlim ve vicdansız bir adam, birisini yere atıp ayağıyla onun başını kat'î ezecek bir surette davransa; o yerdeki adam, eğer o vahşi zâlimin ayağını öpse; o zillet vâsıtasıyla kalbi başından evvel ezilir, ruhu cesedinden evvel ölür. Hem başı gider, hem izzet ve haysiyeti mahvolur. Hem o canavar vicdansız zâlime karşı zaaf göstermekle, kendisini ezdirmeye teşcî eder. Eğer ayağı altındaki mazlum adam, o zâlimin yüzüne tükürse; kalbini ve ruhunu kurtarır, cesedi bir şehid-i mazlum olur. Evet tükürün zâlimlerin hayasız yüzlerine!..*

Bir zaman İngiliz Devleti, İstanbul Boğazı'nın toplarını tahrip ve İstanbul'u istilâ ettiği hengâmda; o devletin en büyük daire-i diniyesi olan Anglikan Kilisesi'nin başpapazı tarafından Meşihat-ı İslâmiye'den dinî altı suâl soruldu. Ben de o zaman Dârü'l-Hikmeti'l-İslâmiye'nin âzâsı idim. Bana dediler: "Bir cevap ver." Onlar altı suâllerine, altı yüz kelime ile cevap istiyorlar. Ben dedim:

"Altı yüz kelime ile değil, altı kelime ile de değil, hatta bir kelime ile dahi değil; belki bir tükürük ile cevap veriyorum! Çünkü o devlet, işte görüyorsunuz; ayağını boğazımıza bastığı dakikada, onun papazı mağrurâne üstümüzde suâl sormasına karşı, yüzüne tükürmek lâzım geliyor. Tükürün o ehl-i zulmün o merhametsiz yüzüne!.." demiştim. Şimdi diyorum:

Ey kardeşlerim! İngiliz gibi cebbâr bir hükûmetin istilâ ettiği bir zamanda, bu tarzda matbaa lisanıyla onlara mukabele etmek, tehlike yüzde yüz iken, hıfz-ı Kur'ânî bana kâfi geldiği hâlde; size de, yüzde bir ihtimal ile, ehemmiyetsiz zâlimlerin elinden gelen zararlara karşı, elbette yüz derece daha kâfidir.

Hem ey kardeşlerim! Çoğunuz askerlik etmişsiniz. Etmeyenler de elbette işitmişlerdir. İşitmeyenler de benden işitsinler ki: *"En ziyade yaralananlar, siperini bırakıp kaçanlardır. En az yara alanlar, siperinde sebat edenlerdir!."*

قُلْ إِنَّ الْمَوْتَ الَّذِي تَفِرُّونَ مِنْهُ فَإِنَّهُ مُلَاقِيكُمْ[1] mana-yı işarîsiyle gösteriyor ki: *"Firar edenler, kaçmalarıyla ölümü daha ziyade karşılıyorlar!"*

Üçüncü Desise-i Şeytaniye

Tamâ yüzünden çoklarını avlıyorlar. Kur'ân-ı Hakîm'in âyât-ı beyyinâtından istifâza ettiğimiz kat'î burhanlarla çok risalelerde isbat etmişiz ki; *meşrû rızık, iktidar ve ihtiyârın derecesine göre değil; belki acz ve iftikarın nisbetinde geliyor.* Bu hakikati gösteren hadsiz işaretler, emâreler, deliller vardır. Ezcümle:

Bir nevi zîhayat ve rızka muhtaç olan eşcar, yerinde durup onların rızıkları onlara koşup geliyor. Hayvanât, hırs ile rızıklarının peşinde koştuklarından, ağaçlar gibi mükemmel beslenmiyorlar. Hem hayvanât nev'inden balıkların en aptal, iktidarsız ve kum içinde bulunduğu hâlde mükemmel beslenmesi ve umumiyetle semiz olarak görünmesi; maymun ve tilki gibi zeki ve muktedir hayvanât, sû-i maîşetinden alîz ve zayıf olması gösteriyor ki; *vâsıta-yı rızık, iktidar değil, iftikardır.*

Hem insanî olsun, hayvanî olsun bütün yavruların hüsn-ü maîşeti ve süt gibi hazine-i rahmetin en latîf bir hediyesi, umulmadık bir tarzda onlara zaaf ve aczlerine şefkaten ihsan edilmesi.. ve vahşi canavarların dîk-ı maîşetleri dahi gösteriyor ki; *vesile-i rızk-ı helâl, acz ve iftikardır.. zekâ ve iktidar değildir.*

Hem dünyada, milletler içinde şiddet-i hırs ile meşhur olan yahudi milletinden daha ziyade rızık peşinde koşan olmuyor. Hâlbuki zillet ve sefâlet içinde en ziyade sû-i maîşete onlar maruz oluyorlar. Onların zenginleri dahi süflî yaşıyorlar. Zâten ribâ gibi gayr-i meşrû yollarla kazandıkları mal, rızk-ı helâl değil ki meselemizi cerh etsin.

Hem çok ediplerin ve çok ulemânın fakr-ı hâli ve çok aptalların servet ve gınâsı dahi gösteriyor ki; *celb-i rızkın medarı, zekâ ve iktidar değildir; belki acz ve iftikardır, tevekkül-vâri bir teslimdir ve lisân-ı kâl ve lisân-ı hâl ve lisân-ı fiil ile bir duadır.*

---

1 "De ki: Sizin kaçtığınız o ölüm var ya, o mutlaka sizi karşılayacaktır." (Cum'a sûresi, 62/8).

İşte bu hakikati ilân eden إِنَّ اللهَ هُوَ الرَّزَّاقُ ذُو الْقُوَّةِ الْمَتِينُ[1] âyeti, bu dâvâmıza o kadar kavî ve metin bir burhandır ki; bütün nebâtât ve hayvanât ve etfâl lisanıyla okunuyor.. ve rızık isteyen her tâife, şu âyeti lisân-ı hâl ile okuyor.

Madem rızık mukadderdir ve ihsan ediliyor ve veren de Cenâb-ı Hak'tır; o hem Rahîm, hem Kerîm'dir. O'nun rahmetini itham etmek derecesinde ve keremini istihfaf eder bir surette gayr-i meşrû bir tarzda yüz suyu dökmekle vicdanını belki bazı mukaddesâtını rüşvet verip, menhûs, bereketsiz bir mal-i haramı kabul eden düşünsün ki, ne kadar muzaaf bir divaneliktir.

Evet ehl-i dünya, hususan ehl-i dalâlet; parasını ucuz vermez, pek pahalı satar. Bir senelik hayat-ı dünyeviyeye bir derece yardım edecek bir mala mukabil, hadsiz bir hayat-ı ebediyeyi tahrip etmeye bazen vesile olur. O pis hırs ile gazab-ı ilâhîyi kendine celbeder ve ehl-i dalâletin rızasını celbe çalışır.

Ey kardeşlerim! Eğer ehl-i dünyanın dalkavukları ve ehl-i dalâletin münafıkları, sizi insaniyetin şu zayıf damarı olan tamâ yüzünden yakalasalar, geçen hakikati düşünüp, bu fakir kardeşinizi numûne-i imtisal ediniz. Sizi bütün kuvvetimle temin ederim ki:

Kanaat ve iktisat, maaştan ziyade sizin hayatınızı idâme ve rızkınızı temin eder. Bahusus size verilen o gayr-i meşrû para, sizden ona mukabil bin kat fazla fiyat isteyecek. Hem her saati size ebedî bir hazineyi açabilir olan hizmet-i Kur'âniye'ye set çekebilir veya fütur verir. Bu öyle bir zarar ve boşluktur ki, her ay binler maaş verilse yerini dolduramaz.

İhtar: Ehl-i dalâlet, Kur'ân-ı Hakîm'den alıp neşrettiğimiz hakâik-i imaniye ve Kur'âniye'ye karşı müdafaa ve mukabele elinden gelmediği için, münafıkâne ve desisekârâne iğfal ve hile dâmını (tuzağını) istimâl ediyor. Dostlarımı hubb-u câh, tamâ ve havf ile aldatmak ve beni bazı isnadât ile çürütmek istiyorlar. Biz, kudsî hizmetimizde daima müsbet hareket ediyoruz. Fakat maatteessüf, her bir emr-i hayırda bulunan mânileri defetmek vazifesi bizi, bazen menfî harekete sevk ediyor.

İşte bunun içindir ki, ehl-i nifakın hilekârâne propagandasına karşı, kardeşlerimi sâbık üç nokta ile ikaz ediyorum. Onlara gelen hücumu def'e çalışıyorum.

---

[1] "Bütün mahlûkların rızıklarını veren, kâmil kuvvet ve tam iktidar sahibi olan Allah Teâlâ'dır." (Zâriyât sûresi, 51/58).

Şimdi en mühim bir hücum benim şahsımadır. Diyorlar ki: "Said Kürt'tür, neden bu kadar ona hürmet ediyorsunuz, arkasına düşüyorsunuz?"

İşte bilmecburiye böyle herifleri susturmak için, Dördüncü Desise-i Şeytaniye'yi, istemeyerek Eski Said lisanıyla zikredeceğim.

Dördüncü Desise-i Şeytaniye

Şeytanın telkini ile ve ehl-i dalâletin ilkaâtıyla, bana karşı propaganda ile hücum eden ve mühim mevkileri işgal eden bazı mülhidler, kardeşlerimi aldatmak ve **asabiyet-i milliyelerini** tahrik etmek için *diyorlar ki: "Siz Türksünüz. Mâşallah, Türklerde her nevi ulemâ ve ehl-i kemâl vardır. Said bir Kürt'tür. Milliyetinizden olmayan birisiyle teşrik-i mesai etmek hamiyet-i milliyeye münâfidir!"*

Elcevap: Ey bedbaht mülhid! Ben –felillâhilhamd– müslümanım! Her zamanda, kudsî milletimin üç yüz elli milyon efradı vardır. Böyle, ebedî bir uhuvveti tesis eden ve dualarıyla bana yardım eden ve içinde Kürtlerin ekseriyet-i mutlakası bulunan üç yüz elli milyon kardeşi, unsuriyet ve menfî milliyet fikrine feda etmek ve o mübarek hadsiz kardeşlere bedel, Kürt nâmını taşıyan ve Kürt unsurundan addedilen mahdut birkaç dinsiz veya mezhepsiz bir mesleğe girenleri kazanmaktan yüz bin defa istiâze ediyorum!.. Ey mülhid! Senin gibi ahmaklar lâzım ki, Macar kâfirleri veyahut dinsiz olmuş ve frenkleşmiş birkaç Türkleri muvakkaten, dünyaca dahi faydasız uhuvvetini kazanmak için; üç yüz elli milyon hakikî, nurâni menfaattar bir cemaatin bâki uhuvvetlerini terk etsin.

Yirmi Altıncı Mektub'un Üçüncü Meselesi'nde, delilleriyle menfî milliyetin mahiyetini ve zararlarını gösterdiğimizden ona havale edip, yalnız o Üçüncü Mesele'nin âhirinde icmal edilen bir hakikati burada bir derece izah edeceğiz. Şöyle ki; o Türkçülük perdesi altına giren ve hakikaten Türk düşmanı olan hamiyet-füruş mülhidlere derim ki:

Din-i İslâmiyet milletiyle ebedî ve hakikî bir uhuvvet ile, Türk denilen bu vatan ehl-i imanıyla şiddetli ve pek hakikî alâkadarım. Ve bin seneye yakın, Kur'ân'ın bayrağını cihanın cihat-ı sittesinin etrafında gâlibâne gezdiren bu vatan evlâtlarına, İslâmiyet hesabına müftehirâne ve tarafdârâne muhabbettarım.

Sen ise ey hamiyet-füruş sahtekâr! Türk'ün mefahir-i hakikiye-i milliyesini unutturacak bir surette mecazî ve unsurî ve muvakkat ve garazkârâne bir

uhuvvetin var. Senden soruyorum: Türk Milleti, yalnız yirmi ile kırk yaşı ortasındaki gafil ve heveskâr gençlerden ibaret midir? Hem onların menfaati ve onların hakkında hamiyet-i milliyenin iktiza ettiği hizmet, yalnız onların gafletini ziyadeleştiren ve ahlâksızlıklara alıştıran ve menhiyâta teşcî eden frenk-meşrebâne terbiyede midir? Ve ihtiyarlıkta onları ağlattıracak olan muvakkat bir güldürmekte midir? Eğer hamiyet-i milliye bunlardan ibaret ise.. ve terakki ve saadet-i hayatiye bu ise; evet sen böyle Türkçü isen ve böyle milliyetperver isen; ben o Türkçülükten kaçıyorum, sen de benden kaçabilirsin! Eğer zerre miktar hamiyet ve şuurun ve insafın varsa, şimdiki taksimata bak, cevap ver. Şöyle ki:

Türk Milleti denilen şu vatan evlâdı altı kısımdır. Birinci kısmı, *ehl-i salâhat ve takvadır*. İkinci kısmı, *musibetzede ve hastalar* tâifesidir. Üçüncü kısmı, *ihtiyarlar* sınıfıdır. Dördüncü kısmı, *çocuklar* tâifesidir. Beşinci kısmı, *fakirler ve zayıflar* tâifesidir. Altıncı kısmı, *gençlerdir*. Acaba bütün evvelki beş tâife Türk değiller mi? Hamiyet-i milliyeden hisseleri yok mu? Acaba altıncı tâifeye sarhoşçasına bir keyif vermek yolunda o beş tâifeyi incitmek, keyfini kaçırmak, tesellilerini kırmak; hamiyet-i milliye midir, yoksa o millete düşmanlık mıdır? "el-Hükmü li'l-ekser"[1] sırrınca, eksere zarar dokunduran düşmandır; dost değildir!

• Senden soruyorum: Birinci kısım olan *ehl-i iman ve ehl-i takvanın* en büyük menfaati, frenk-meşrebâne bir medeniyette midir? Yoksa hakâik-i imaniyenin nurlarıyla saadet-i ebediyeyi düşünüp, müştâk ve âşık oldukları tarîk-i hakta sülûk etmek ve hakikî teselli bulmakta mıdır? Senin gibi dalâlet-pîşe hamiyet-füruşların tuttuğu meslek; müttakî ehl-i imanın mânevî nurlarını söndürüyor ve hakikî tesellilerini bozuyor ve ölümü, idam-ı ebedî ve kabri, dâimî bir firâk-ı lâyezalî kapısı olduğunu gösteriyor.

• İkinci kısım olan *musibetzede ve hastaların ve hayatından me'yus olanların* menfaati; frenk-meşrebâne, dinsizcesine medeniyet terbiyesinde midir? Hâlbuki o bîçâreler bir nur isterler, bir teselli isterler.. musibetlerine karşı bir mükâfat isterler.. ve onlara zulmedenlerden intikamlarını almak isterler.. ve yakınlaştıkları kabir kapısındaki dehşeti defetmek istiyorlar. Sizin gibilerin sahtekâr hamiyetiyle, pek çok şefkate ve okşamaya ve tımar etmeye çok lâyık ve muhtaç o bîçâre musibetzedelerin kalblerine iğne sokuyorsunuz, başlarına

---

1 "Hüküm, çoğunluğa göre verilir." (es-Serahsî, *el-Mebsût* 5/140; el-Cessâs, *Ahkâmü'l-Kur'ân* 5/208; el-Kâsânî, *Bedâiu's-sanâi'* 1/303).

tokmak vuruyorsunuz! Merhametsizcesine ümitlerini kırıyorsunuz, yeis-i mutlaka düşürüyorsunuz!.. Hamiyet-i milliye bu mudur? Böyle mi millete menfaat dokunduruyorsunuz?

• Üçüncü tâife olan *ihtiyarlar*, bir sülüs teşkil ediyor. Bunlar kabre yakınlaşıyorlar, ölüme yaklaşıyorlar, dünyadan uzaklaşıyorlar, âhirete yanaşıyorlar. Böylelerin menfaati ve nuru ve tesellisi, Hülâgu ve Cengiz gibi zâlimlerin gaddârâne sergüzeştlerini dinlemesinde midir? Ve âhireti unutturacak, dünyaya bağlandıracak, neticesiz, mânen sukut, zâhiren terakki denilen şimdiki nevi hareketinizde midir? Ve uhrevî nur, sinemada mıdır? Ve hakikî teselli, tiyatroda mıdır? Bu bîçâre ihtiyarlar hamiyetten hürmet isterlerken, mânevî bıçakla o bîçâreleri kesmek hükmünde ve "idam-ı ebedîye sevk ediliyorsunuz" fikrini vermek ve rahmet kapısı tasavvur ettikleri kabir kapısını ejderha ağzına çevirmek, "Sen oraya gideceksin" diye mânevî kulağına üflemek, hamiyet-i milliye ise böyle hamiyetten yüz bin defa –el-iyâzü billâh!–

• Dördüncü tâife ki, *çocuklardır*. Bunlar, hamiyet-i milliyeden merhamet isterler, şefkat beklerler. Bunlar da zaaf ve acz ve iktidarsızlık noktasında; merhametkâr, kudretli bir Hâlık'ı bilmekle ruhları inbisat edebilir, istidatları mesûdâne inkişaf edebilir. İleride, dünyadaki müthiş ehvâl ve ahvâle karşı gelebilecek bir tevekkül-ü imanî ve teslim-i İslâmî telkinâtıyla o mâsumlar hayata müştâkâne bakabilirler. Acaba alâkaları pek az olduğu terakkiyât-ı medeniye dersleri ve onların kuvve-i mâneviyesini kıracak ve ruhlarını söndürecek, nursuz sırf maddî felsefî düsturların tâliminde midir? Eğer insan bir cesed-i hayvanîden ibaret olsaydı ve kafasında akıl olmasaydı; belki bu mâsum çocukları muvakkaten eğlendirecek terbiye-i medeniye tâbir ettiğiniz ve terbiye-i milliye süsü verdiğiniz bu frengî usûl, onlara çocukçasına bir oyuncak olarak, dünyevî bir menfaati verebilirdi. Mademki o mâsumlar hayatın dağdağalarına atılacaklar, mademki insandırlar; elbette küçük kalblerinde çok uzun arzuları olacak ve küçük kafalarında büyük maksatlar tevellüd edecek. Madem hakikat böyledir; onlara şefkatin muktezası, gayet derecede fakr ve aczinde gayet kuvvetli bir nokta-yı istinadı ve tükenmez bir nokta-yı istimdadı, kalblerinde iman-ı billâh ve iman-ı bi'l-âhiret suretiyle yerleştirmek lâzımdır. Onlara şefkat ve merhamet bununla olur. Yoksa, divane bir vâlidenin, veledini bıçakla kesmesi gibi hamiyet-i milliye sarhoşluğuyla, o bîçâre mâsumları mânen boğazlamaktır. Cesedini beslemek için, beynini ve kalbini çıkarıp ona yedirmek nev'inden, vahşiyâne bir gadirdir, bir zulümdür.

• Beşinci tâife, *fakirler ve zayıflar* tâifesidir. Acaba, hayatın ağır tekâlifini fakirlik vâsıtasıyla elîm bir tarzda çeken fakirlerin ve hayatın müthiş dağdağalarına karşı çok müteessir olan zayıfların, hamiyet-i milliyeden hisseleri yok mudur? Bu bîçârelerin yeisini ve elemini artıran.. ve sefih bir kısım zenginlerin mel'abe-i hevesâtı ve zâlim bir kısım kavîlerin vesile-i şöhret ve şekâveti olan frenk-meşrebâne ve perde-bîrûnâne ve firavunâne medeniyet-perverlik nâmı altında yaptığınız harekâtta mıdır? Bu bîçâre fukaraların fakirlik yarasına merhem ise; unsuriyet fikrinden değil, belki İslâmiyet'in eczahâne-i kudsiyesinden çıkabilir. Zayıfların kuvveti ve mukâvemeti, karanlık ve tesadüfe bağlı, şuursuz, tabiî felsefeden alınmaz; belki hamiyet-i İslâmiye ve kudsî İslâmiyet milliyetinden alınır!..

• Altıncı tâife *gençlerdir*. Bu gençlerin gençlikleri eğer dâimî olsaydı; menfî milliyetle onlara içirdiğiniz şarabın muvakkat bir menfaati, bir faydası olurdu. *Fakat o gençliğin lezzetli sarhoşluğu; ihtiyarlıkla elemle ayılması ve o tatlı uykunun ihtiyarlık sabahında esefle uyanmasıyla, o şarabın humarı ve sıkıntısı onu çok ağlattıracak ve o lezzetli rüyanın zevalindeki elem, ona çok hazin teessüf ettirecek. "Eyvah! Hem gençlik gitti, hem ömür gitti, hem müflis olarak kabre gidiyorum; keşke aklımı başıma alsaydım."* dedirecek.

Acaba bu tâifenin hamiyet-i milliyeden hissesi, az bir zamanda muvakkat bir keyif görmek için, pek uzun bir zamanda teessüfle ağlattırmak mıdır? *Yoksa onların saadet-i dünyeviyeleri ve lezzet-i hayatiyeleri; o güzel, şirin gençlik nimetinin şükrünü vermek suretinde, o nimeti sefâhet yolunda değil, belki istikâmet yolunda sarf etmekle; o fâni gençliği, ibadetle mânen ibka etmek ve o gençliğin istikâmetiyle dâr-ı saadette ebedî bir gençlik kazanmakta mıdır? Zerre miktar şuurun varsa söyle!..*

Elhâsıl: Eğer Türk Milleti, yalnız altıncı tâife olan gençlerden ibaret olsa ve gençlikleri dâimî kalsa ve dünyadan başka yerleri bulunmasa, sizin Türkçülük perdesi altındaki frenk-meşrebâne harekâtınız, hamiyet-i milliyeden sayılabilirdi. Benim gibi hayat-ı dünyeviyeye az ehemmiyet veren.. ve unsuriyet fikrini firengi illeti gibi bir maraz telâkki eden.. ve gençleri nâmeşrû keyif ve hevesâttan men'e çalışan.. ve başka memlekette dünyaya gelen bir adama, "O Kürt'tür, arkasına düşmeyiniz." diyebilirdiniz ve demeye bir hak kazanabilirdiniz.

Fakat mademki Türk nâmı altında olan şu vatan evlâdı, sâbıkan beyan edildiği gibi altı kısımdır. Beş kısma zarar vermek ve keyiflerini kaçırmak, yalnız

birtek kısma muvakkat ve dünyevî ve âkıbeti meş'um bir keyif vermek, belki sarhoş etmek; elbette o Türk Milletine dostluk değil, düşmanlıktır. Evet ben unsurca Türk sayılmıyorum; fakat Türklerin ehl-i takva tâifesine ve musibetzedeler kısmına ve ihtiyarlar sınıfına ve çocuklar tâifesine ve zayıflar ve fakirler zümresine bütün kuvvetimle ve kemâl-i iştiyakla müşfikâne ve uhuvvetkârâne çalışmışım ve çalışıyorum. Altıncı tâife olan gençleri dahi, hayat-ı dünyeviyesini zehirlettirecek ve hayat-ı uhreviyesini mahvedecek.. ve bir saat gülmeye bedel, bir sene ağlamayı netice veren harekât-ı nâmeşrûadan vazgeçirmek istiyorum. Yalnız bu altı-yedi sene değil, belki yirmi senedir Kur'ân'dan ahz edip Türkçe lisanıyla neşrettiğim âsâr meydandadır. Evet –lillâhilhamd– Kur'ân-ı Hakîm'in maden-i envârından iktibas edilen âsâr ile, ihtiyar tâifesinin en ziyade istedikleri nur gösteriliyor. Musibetzedelerin ve hastaların tiryak gibi en nâfi ilâçları, eczahâne-i kudsiye-i Kur'âniye'de gösteriliyor... ve ihtiyarları en ziyade düşündüren kabir kapısı, rahmet kapısı olduğu ve idam kapısı olmadığı, o envâr-ı Kur'âniye ile gösterildi.. ve çocukların nazik kalblerinde hadsiz mesâib ve muzır eşyaya karşı gayet kuvvetli bir nokta-yı istinad ve hadsiz âmâl ve arzularına medar bir nokta-yı istimdad Kur'ân-ı Hakîm'in madeninden çıkarıldı ve gösterildi ve bilfiil istifade ettirildi.. ve fukaralar ve zuafâlar kısmını en ziyade ezen ve müteessir eden hayatın ağır tekâlifi, Kur'ân-ı Hakîm'in hakâik-i imaniyesiyle hafifleştirildi.

İşte bu beş tâife ki, Türk Milletinin altı kısmından beş kısmıdır; menfaatlerine çalışıyoruz. Altıncı kısım ki, gençlerdir. Onların iyilerine karşı ciddî uhuvvetimiz var. Senin gibi mülhidlere karşı hiçbir cihetle dostluğumuz yok! Çünkü ilhada giren ve Türkün hakikî bütün mefahir-i milliyesini taşıyan İslâmiyet milliyetinden çıkmak isteyen adamları Türk bilmiyoruz, Türk perdesi altına girmiş frenk telâkki ediyoruz! Çünkü yüz bin defa Türkçüyüz deyip dâvâ etseler, ehl-i hakikati kandıramazlar. Zira fiilleri, harekâtları, onların dâvâlarını tekzip ediyor.

İşte ey frenk-meşrepler ve propagandanızla hakikî kardeşlerimi benden soğutmaya çalışan mülhidler! Bu millete menfaatiniz nedir? Birinci tâife olan ehl-i takva ve salâhatin nurunu söndürüyorsunuz. Merhamete ve tımar etmeye şâyân ikinci tâifesinin yaralarına zehir serpiyorsunuz.. ve hürmete çok lâyık olan üçüncü tâifenin tesellisini kırıyorsunuz, yeis-i mutlaka atıyorsunuz.. ve şefkate çok muhtaç olan dördüncü tâifenin bütün bütün kuvve-i mâneviyesini kırıyorsunuz ve hakikî insaniyetini söndürüyorsunuz.. ve muâvenet ve yardıma ve teselliye çok muhtaç olan beşinci tâifenin ümitlerini, istimdatlarını akîm bırakıp; onların nazarında hayatı, mevtten daha ziyade dehşetli bir

surete çeviriyorsunuz. İkaza ve ayılmaya çok muhtaç olan altıncı tâifesine, gençlik uykusu içinde öyle bir şarap içiriyorsunuz ki; o şarabın humarı pek elîm, pek dehşetlidir.

Acaba bu mudur hamiyet-i milliyeniz ki, o hamiyet-i milliye uğrunda çok mukaddesâtı feda ediyorsunuz. O Türkçülük menfaati, Türklere bu suretle midir? Yüz bin defa –el-iyâzü billâh!–

Ey efendiler! Bilirim ki, hak noktasında mağlup olduğunuz zaman, kuvvete müracaat edersiniz. Kuvvet hakta olduğu, hak kuvvette olmadığı sırrıyla; dünyayı başıma ateş yapsanız, hakikat-i Kur'âniye'ye feda olan bu baş size eğilmeyecektir.

Hem size bunu da haber veriyorum ki: Değil sizler gibi mahdud, mânen millet nazarında menfur bir kısım adamlar, belki binler sizler gibi bana maddî düşmanlık etseler, ehemmiyet vermeyeceğim ve bir kısım muzır hayvanâttan fazla kıymet vermeyeceğim. Çünkü bana karşı ne yapacaksınız? Yapacağınız iş, ya hayatıma hâtime çekmekle veya hizmetimi bozmak suretiyle olur. Bu iki şeyden başka dünyada alâkam yok. Hayatın başına gelen ecel ise, şuhûd derecesinde kat'î iman etmişim ki; tagayyür etmiyor, mukadderdir. Madem böyledir; Hak yolunda şehâdet ile ölsem, çekinmek değil, iştiyak ile bekliyorum. Bahusus ben ihtiyar oldum, bir seneden fazla yaşamayı zor düşünüyorum. Zâhirî bir sene ömrü, şehâdet vâsıtasıyla kazanılan hadsiz bir ömr-ü bâkîye tebdil etmek; benim gibilerin en âlî bir maksadı, bir gayesi olur.

Amma hizmet ise, –felillâhilhamd– hizmet-i Kur'âniye ve imaniyede Cenâb-ı Hak rahmetiyle öyle kardeşleri bana vermiş ki; vefatım ile, o hizmet bir merkezde yapıldığına bedel, çok merkezlerde yapılacak. Benim dilim ölüm ile susturulsa; pek çok kuvvetli diller, benim dilime bedel konuşacaklar, o hizmeti idâme ederler. Hatta diyebilirim; nasıl ki bir tane tohum toprak altına girip ölmesiyle bir sümbül hayatını netice verir; bir taneye bedel, yüz tane vazife başına geçer. Öyle de; mevtim, hayatımdan fazla o hizmete vâsıta olur ümidini besliyorum!..

Beşinci Desise-i Şeytaniye

Ehl-i dalâletin tarafgirleri, **enâniyetten** istifade edip, kardeşlerimi benden çekmek istiyorlar. *Hakikaten insanda en tehlikeli damar, enâniyettir.. ve en zayıf damarı da odur. Onu okşamakla, çok fena şeyleri yaptırabilirler.*

Ey kardeşlerim! Dikkat ediniz; sizi enâniyette vurmasınlar, onunla sizi avlamasınlar. Hem biliniz ki; şu asırda ehl-i dalâlet eneye binmiş, dalâlet vadilerinde koşuyor. Ehl-i hak, bilmecburiye eneyi terk etmekle hakka hizmet edebilir. Enenin istimâlinde haklı dahi olsa; mademki ötekilere benzer ve onlar da onları kendileri gibi nefis-perest zannederler, hakkın hizmetine karşı bir haksızlıktır.

Bununla beraber etrafına toplandığımız hizmet-i Kur'âniye, eneyi kabul etmiyor. "Nahnü" istiyor. "Ben demeyiniz, biz deyiniz" diyor. Elbette kanaatiniz gelmiş ki; bu fakir kardeşiniz, ene ile meydana çıkmamış. Sizi enesine hâdim yapmıyor. Belki, enesiz bir hâdim-i Kur'ânî olarak kendini size göstermiş.. ve kendini beğenmemeyi ve enesine taraftar olmamayı meslek ittihaz etmiş.

Bununla beraber kat'î deliller ile sizlere isbat etmiştir ki; meydan-ı istifadeye vaz'edilen eserler, mîrî malıdır; yani Kur'ân-ı Hakîm'in tereşşuhatıdır. Hiç kimse, enesiyle onlara temellük edemez! Haydi farz-ı muhâl olarak ben, enemle o eserlere sahib çıkıyorum; benim bir kardeşimin dediği gibi madem bu Kur'ânî hakikat kapısı açıldı, benim noksaniyetime ve ehemmiyetsizliğime bakılmayarak, ehl-i ilim ve kemâl arkamda bulunmaktan çekinmemeli ve istiğnâ etmemelidirler. Selef-i sâlihînin ve muhakkikîn-i ulemânın âsârları, çendan her derde kâfi ve vâfi bir hazine-i azîmedir; fakat bazı zaman olur ki, bir anahtar bir hazineden ziyade ehemmiyetli olur. Çünkü hazine kapalıdır; fakat bir anahtar, çok hazineleri açabilir. Zannederim ki, o enâniyet-i ilmiyeyi fazla taşıyan zâtlar da anladılar ki:

Neşrolunan Sözler, hakâik-i Kur'âniye'nin birer anahtarı ve o hakâiki inkâr etmeye çalışanların başlarına inen birer elmas kılıçtır. O ehl-i fazl ve kemâl ve kuvvetli enâniyet-i ilmiyeyi taşıyan zâtlar bilsinler ki; bana değil, Kur'ân-ı Hakîm'e talebe ve şâkirt oluyorlar. Ben de onların bir ders arkadaşıyım.

Haydi farz-ı muhâl olarak ben, üstadlık dâvâ etsem; madem şimdi ehl-i imanın tabakâtını, avâmdan havassa kadar, maruz kaldıkları evham ve şübehâttan kurtarmak çaresini bulduk; o ulemâ ya daha kolay bir çaresini bulsunlar veyahut bu çareyi iltizam edip ders versinler, taraftar olsunlar. Ulemâü's-sû hakkında bir tehdid-i azîm var. Bu zamanda ehl-i ilim ziyade dikkat etmeli!

Haydi farzetseniz ki; düşmanlarımızın zannı gibi ben, benlik hesabına böyle bir hizmette bulunuyorum. Acaba dünyevî ve millî bir maksat için çok zâtlar enâniyeti terk edip, firavun-meşrep bir adamın kemâl-i sadâkatla etrafına

toplanıp, şiddetli bir tesânüdle iş gördükleri hâlde.. acaba bu kardeşiniz, hakikat-i Kur'âniye ve hakâik-i imaniye etrafında kendi enâniyetini setretmekle beraber –o dünyevî komitenin onbaşıları gibi terk-i enâniyetle– hakâik-i Kur'âniye etrafında bir tesânüdü sizden istemeye hakkı yok mudur? Sizin en büyük âlimleriniz de, ona "Lebbeyk" dememesinde haksız değil midirler?

Kardeşlerim, enâniyetin işimizde en tehlikeli ciheti, kıskançlıktır. Eğer sırf lillâh için olmazsa, kıskançlık müdahale eder, bozar. Nasıl ki bir insanın bir eli, bir elini kıskanmaz.. ve gözü, kulağına haset etmez.. ve kalbi, aklına rekabet etmez. Öyle de bu heyetimizin şahs-ı mânevîsinde her biriniz bir duygu, bir âzâ hükmündesiniz. Birbirinize karşı rekabet değil, bilakis birbirinizin meziyetiyle iftihar etmek, mütelezziz olmak bir vazife-i vicdaniyenizdir.

Bir şey daha kaldı, en tehlikesi odur ki; içinizde ve ahbabınızda, bu fakir kardeşinize karşı bir kıskançlık damarı bulunmak, en tehlikelidir. Sizlerde mühim ehl-i ilim de var. Ehl-i ilmin bir kısmında, bir enâniyet-i ilmiye bulunur. Kendi mütevazi de olsa, o cihette enâniyetlidir. Çabuk enâniyetini bırakmaz. Kalbi, aklı ne kadar yapışsa da nefsi, o ilmî enâniyeti cihetinde imtiyaz ister, kendini satmak ister, hatta yazılan risalelere karşı muâraza ister. Kalbi risaleleri sevdiği ve aklı istihsan ettiği ve yüksek bulduğu hâlde; nefsi ise, enâniyet-i ilmiyeden gelen kıskançlık cihetinde zımnî bir adâvet besler gibi, Sözler'in kıymetlerinin tenzilini arzu eder.. tâ ki kendi mahsûlât-ı fikriyesi onlara yetişsin, onlar gibi satılsın. Hâlbuki bilmecburiye bunu haber veriyorum ki:

Bu dürûs-u Kur'âniye'nin dairesi içinde olanlar, allâme ve müçtehitler de olsalar; vazifeleri –ulûm-u imaniye cihetinde– yalnız yazılan şu Sözler'in şerhleri ve izahlarıdır veya tanzimleridir. Çünkü çok emârelerle anlamışız ki; bu ulûm-u imaniyedeki fetva vazifesiyle tavzif edilmişiz. Eğer biri, dairemiz içinde nefsin enâniyet-i ilmiyeden aldığı bir his ile, şerh ve izah haricinde bir şey yazsa; soğuk bir muâraza veya nâkıs bir taklitçilik hükmüne geçer. Çünkü çok delillerle ve emârelerle tahakkuk etmiş ki; Risale-i Nur eczaları, Kur'ân'ın tereşşuhatıdır. Bizler, taksimü'l-a'mâl kaidesiyle, her birimiz bir vazife deruhte edip, o âb-ı hayat tereşşuhatını muhtaç olanlara yetiştiriyoruz!..

Altıncı Desise-i Şeytaniye

Şudur ki; insandaki **tembellik ve ten-perverlik ve vazifedarlık** damarından istifade eder. Evet, şeytan-ı ins ve cinnî her cihette hücum ederler.

Arkadaşlarımızdan metin kalbli, sadâkati kuvvetli, niyeti ihlâslı, himmeti âlî gördükleri vakit başka noktalardan hücum ederler.

Şöyle ki; işimize sekte ve hizmetimize fütur vermek için, onların tembelliklerinden ve ten-perverliklerinden ve vazifedarlıklarından istifade ederler.

Onlar, öyle desiselerle onları hizmet-i Kur'âniye'den alıkoyuyorlar ki; haberleri olmadan bir kısmına fazla iş buluyorlar, tâ ki hizmet-i Kur'âniye'ye vakit bulmasın. Bir kısmına da, dünyanın cazibedar şeylerini gösteriyorlar ki; hevesi uyanıp, hizmete karşı bir gaflet gelsin ve hâkezâ... Bu hücum yolları uzun çeker. Bu uzunlukta kısa keserek, dikkatli fehminize havale ederiz.

Ey kardeşlerim, dikkat ediniz! Vazifeniz kudsiyedir, hizmetiniz ulvîdir. Her bir saatiniz, bir gün ibadet hükmüne geçebilecek bir kıymettedir. Biliniz ki, elinizden kaçmasın!..

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا اصْبِرُوا وَصَابِرُوا وَرَابِطُوا وَاتَّقُوا اللهَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ[1]

وَلَا تَشْتَرُوا بِاٰيَاتِي ثَمَنًا قَلِيلًا[2]

سُبْحَانَ رَبِّكَ رَبِّ الْعِزَّةِ عَمَّا يَصِفُونَ ۞ وَسَلَامٌ عَلَى الْمُرْسَلِينَ ۞ وَالْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ[3]

سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا ؕ إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ[4]

اَللّٰهُمَّ صَلِّ وَسَلِّمْ عَلٰى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ النَّبِيِّ الْأُمِّيِّ الْحَبِيبِ الْعَالِي الْقَدْرِ الْعَظِيمِ الْجَاهِ وَعَلٰى اٰلِهٖ وَصَحْبِهٖ وَسَلِّمْ، اٰمِينَ[5]

---

1 "Ey iman edenler! Sabredin, sabır yarışında düşmanlarınızı geçin! Cihad için daima hazırlıklı ve uyanık bulunun! Ve Allah'a karşı gelmekten sakının ki felah bulup başarıya eresiniz." (Âl-i İmran sûresi, 3/200).

2 "Âyetlerimi az bir fiyatla, yani dünya menfaati karşılığında satmayın." (Bakara sûresi, 2/41)

3 "İzzet sahibi olan senin Rabbin onların bütün bâtıl iddialarından münezzehtir, yücedir. Selâm bütün peygamberleredir. Bütün hamdler âlemlerin Rabbi Allah'adır." (Sâffât sûresi, 37/180-182).

4 "Sübhansın yâ Rab! Senin bize bildirdiğinden başka ne bilebiliriz ki? Her şeyi hakkıyla bilen, her şeyi hikmetle yapan sensin." (Bakara sûresi, 2/32)

5 Allah'ım! Ümmî peygamberin, habîbin, kadri yüce, makamı büyük olan Efendimiz Muhammed'e, onun âl ve ashabına salât ve selâm eyle, âmîn...

Kudsî Bir Tarihçe

Kur'ân-ı Hakîm'in mühim bir sırr-ı i'câzîsinin zuhur ettiği senenin tarihi, yine "lafz-ı Kur'ân"dadır. Şöyle ki:

Kur'ân kelimesi, ebced hesabıyla üç yüz elli birdir. İçinde iki elif var. Mahfî elif "elfün" okunsa, bin manasındaki "elfün"dür.[1(Hâşiye)] Demek 1351 senesine, sene-yi Kur'âniye tâbir edilebilir. Çünkü "lafz-ı Kur'ân"daki tevâfukâtın sırr-ı acîbi, Kur'ân'ın tefsiri olan Risale-i Nur eczalarında o sene göründü.. ve Kur'ân'daki "lafz-ı Celâl"in i'câzkârâne sırr-ı tevâfuku, aynı senede tezahür etti.. ve bir nakş-ı i'câzîyi gösterecek bir Kur'ân'ın yeni bir tarzda yazılması, aynı senede oluyor.. ve hatt-ı Kur'ân'ın tebdiline karşı, Kur'ân şâkirtlerinin bütün kuvvetleriyle hatt-ı Kur'ânîyi muhafazaya çalışması aynı senededir.. ve Kur'ân'ın mühim ezvak-ı i'câziyesi, aynı senede tezahür ediyor.. hem aynı senede Kur'ân ile çok münasebettar hâdisât olmuş.. ve olacak gibi...

1 (Hâşiye) İlm-i Sarf kaidesince; feilün, fe'lün okunur. Ketifün, ketfün okunması gibi. Buna binâen elifün, elfün okunur. O hâlde, bin üç yüz elli bir olur.

Altıncı Risale Olan Altıncı Kısmın Zeyli

Es'ile-i Sitte

İstikbalde gelecek nefret ve tahkirden sakınmak için, şu mahrem zeyil yazılmıştır. Yani, "Tuh o asrın gayretsiz adamlarına!" denildiği zaman, yüzümüze tükürükleri gelmemek için veyahut silmek için yazılmıştır.

Avrupa'nın insaniyet-perver maskesi altında vahşi reislerinin sağır kulakları çınlasın!.. Ve bu vicdansız gaddarları bize musallat eden o insafsız zâlimlerin görmeyen gözlerine sokulsun!.. Ve bu asırda, yüz bin cihette "Yaşasın cehennem!" dedirten mimsiz medeniyet-perestlerin başlarına vurulmak için yazılmış bir arzuhâldir.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَمَا لَنَآ أَلَّا نَتَوَكَّلَ عَلَى اللّٰهِ وَقَدْ هَدٰينَا سُبُلَنَاۚ وَلَنَصْبِرَنَّ عَلٰى مَآ اٰذَيْتُمُونَاۚ وَعَلَى اللّٰهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُتَوَكِّلُونَ[1]

Bu yakınlarda ehl-i ilhadın perde altında tecavüzleri gayet çirkin bir suret aldığından, çok bîçâre ehl-i imana ettikleri zâlimâne ve dinsizcesine tecavüz nev'inden, hususî ve gayr-i resmî, kendim tamir ettiğim bir mâbedimde, bana ve hususî bir-iki kardeşimle hususî ibadetime, gizli ezan ve kâmetimize müdahale edildi. *"Niçin Arapça kâmet ediyorsunuz ve gizli ezan okuyorsunuz?"* denildi. Sükûtta sabrım tükendi. Kabil-i hitab olmayan öyle vicdansız alçaklara değil; belki milletin mukadderâtıyla, keyfî istibdat ile oynayan firavun-meşrep komitenin başlarına derim ki:

Ey ehl-i bid'a ve ilhad! Altı suâlime cevap isterim.

Birincisi: Dünyada hükûmet süren, hükmeden her kavmin, hatta insan eti yiyen yamyamların, hatta vahşi canavar bir çete reisinin bir usûlü var.. bir düstur ile hükmeder. Siz hangi usûlle bu acîb tecavüzü yapıyorsunuz? Kanununuzu ibraz ediniz! Yoksa bazı alçak memurların keyiflerini, kanun mu kabul ediyorsunuz? Çünkü böyle hususî ibadâtta kanun yapılmaz ve kanun olamaz!

---

[1] "Biz neden Allah'a tevekkül etmeyelim ki gireceğimiz yolları bize O gösterdi. Bize verdiğiniz her türlü eza ve sıkıntıya sabredeceğiz. Tevekkül edenler yalnız Allah'a dayanıp güvenmelidirler." (İbrahim sûresi, 14/12).

İkincisi: Nev-i beşerde, hususan bu asr-ı hürriyette ve bilhassa medeniyet dairesinde hemen umumiyetle hüküm-ferma "hürriyet-i vicdan" düsturunu kırmak ve istihfaf etmek ve dolayısıyla nev-i beşeri istihkar etmek ve itirazını hiçe saymak kadar cür'etinizle, hangi kuvvete dayanıyorsunuz? Hangi kuvvetiniz var ki, siz kendinize "lâdinî" ismi vermekle, ne dine ne dinsizliğe ilişmemeyi ilân ettiğiniz hâlde; dinsizliği mutaassıbâne kendine bir din ittihaz etmek tarzında, dine ve ehl-i dine böyle tecavüz, elbette saklı kalmayacak! Sizden sorulacak!.. Ne cevap vereceksiniz? Yirmi hükûmetin en küçüğünün itirazına karşı dayanamadığınız hâlde, nasıl yirmi hükûmetin birden itirazını hiçe sayar gibi, hürriyet-i vicdaniyeyi cebrî bir surette bozmaya çalışıyorsunuz.

Üçüncüsü: Mezheb-i Hanefî'nin ulviyetine ve sâfiyetine münâfi bir surette, vicdanını dünyaya satan bir kısım ulemâü's-sû'un yanlış fetvalarıyla, benim gibi Şâfiiyyü'l-mezheb adamlara, hangi usûl ile teklif ediyorsunuz? Bu meslekte milyonlar etbâı bulunan Şâfiî Mezhebi'ni kaldırıp, bütün Şâfiîleri Hanefîleştirdikten sonra, bana zulüm suretinde cebren teklif edilse, sizin gibi dinsizlerin bir usûlüdür denilebilir. *Yoksa, keyfî bir alçaklıktır! Öylelerin keyfine tâbi değiliz ve tanımayız!*

Dördüncüsü: İslâmiyet ile eskiden beri imtizaç ve ittihad eden, ciddî dindar ve dinine samimî hürmetkâr Türklük milliyetine bütün bütün zıt bir surette, Frenklik manasında Türkçülük nâmıyla, tahrifdârâne ve bid'akârâne bir fetva ile "Türkçe kâmet et!" diye benim gibi başka milletten olanlara teklif etmek hangi usûlledir? Evet hakikî Türklere pek hakikî dostâne ve uhuvvetkârâne münasebettar olduğum hâlde, böyle sizin gibi frenk-meşreplerin Türkçülüğü ile hiçbir cihette münasebetim yoktur. Nasıl bana teklif ediyorsunuz? Hangi kanun ile? Eğer milyonlarla efradı bulunan ve binler seneden beri milliyetini ve lisanını unutmayan ve Türklerin hakikî bir vatandaşı ve eskiden beri cihad arkadaşı olan Kürtlerin milliyetini kaldırıp, onların dilini onlara unutturduktan sonra; belki bizim gibi ayrı unsurdan sayılanlara teklifiniz, bir nevi usûl-ü vahşiyâne olur. Yoksa sırf keyfîdir. *Eşhasın keyfine tebaiyet edilmez ve etmeyiz!*

Beşincisi: Bir hükûmet, kendi raiyetine ve raiyet kabul ettiği adamlara her bir kanununu tatbik etse de; raiyet kabul etmediği adamlara, kanununu tatbik edemez. Çünkü onlar diyebilirler ki; "Madem biz raiyetiniz değiliz, siz de bizim hükûmetimiz değilsiniz!"

Hem hiçbir hükûmet, iki cezayı birden vermez. Bir katili, ya hapse atar veyahut idam eder. Hem hapisle ceza, hem idamla ceza bir yerde vermek, hiçbir usûlde yoktur!

İşte madem vatana ve millete hiçbir zararım dokunmadığı hâlde; beni sekiz senedir, en yabanî ve hariç bir milletten cani bir adama dahi yapılmayan bir esaret altına aldınız. Canileri affettiğiniz hâlde, hürriyetimi selbedip, hukuk-u medeniyeden ıskat ederek muamele ettiniz. "Bu da vatan evlâdıdır." demediğiniz hâlde; hangi usûl ile, hangi kanun ile bîçâre milletinize rızaları hilâfına olarak tatbik ettiğiniz bu hürriyet-şiken usûlünüzü, benim gibi her cihetle size yabancı bir adama teklif ediyorsunuz? Madem Harb-i Umumî'de ordu kumandanlarının şehâdetiyle, vâsıta olduğumuz çok fedakârlıkları ve vatan uğrunda cansiperâne mücahedeleri cinayet saydınız.. ve bîçâre milletin hüsn-ü ahlâkını muhafaza ve saadet-i dünyeviye ve uhreviyelerinin teminine pek ciddî ve tesirli çalışmayı hıyanet saydınız.. ve mânen menfaatsiz, zararlı, hatarlı, keyfî, küfrî frenk usûlünü kendinde kabul etmeyen bir adama sekiz sene ceza verdiniz. (Şimdi ceza yirmi sekiz sene oldu.) Ceza bir olur. Tatbikini kabul etmedim, cezayı çektirdiniz. İkinci bir cezayı cebren tatbik etmek, hangi usûl iledir?

Altıncısı: "Madem sizlerle –itikadınızca ve bana edilen muameleye nazaran– küllî bir muhalefetimiz var. Siz, dininizi ve âhiretinizi dünyanız uğrunda feda ediyorsunuz. Elbette mâbeynimizde –tahmininizce– bulunan muhalefet sırrıyla *biz dahi, hilâfınıza olarak dünyamızı dinimiz uğrunda ve âhiretimize her vakit feda etmeye hazırız. Sizin zâlimâne ve vahşiyâne hükmünüz altında bir-iki sene zelilâne geçecek hayatımızı, kudsî bir şehadeti kazanmak için feda etmek, bize âb-ı kevser hükmüne geçer…*

Fakat Kur'ân-ı Hakîm'in feyzine ve işaretine istinaden, sizi titretmek için, size kat'î haber veriyorum ki:

Beni öldürdükten sonra yaşayamayacaksınız! Kahhâr bir el ile bu fânî cennetinizden ve mahbubunuz olan dünyadan tardedilip ebedî zulümâta çabuk atılacaksınız. Arkamdan pek çabuk sizin nemrudlaşmış reisleriniz gebertilecek ve yanıma gönderilecek. Ben de huzur-u ilâhîde yakalarını tutup –adalet-i ilâhiye, onları esfel-i sâfilîne atmakla– intikamımı alacağım.

Ey din ve âhiretini dünyaya satan bedbahtlar! Yaşamanızı isterseniz bana ilişmeyiniz. İlişseniz, intikamım muzaaf bir surette sizden alınacağını

biliniz, titreyiniz. Ben rahmet-i ilâhiyeden ümit ederim ki, mevtim hayatımdan ziyade dine hizmet edecek ve ölümüm başınızda bomba gibi patlayıp, başınızı dağıtacak. Cesaretiniz varsa ilişiniz! Yapacağınız varsa göreceğiniz de var!..” Ben bütün tehdidatınıza karşı, bütün kuvvetimle bu âyeti okuyorum:

اَلَّذِينَ قَالَ لَهُمُ النَّاسُ إِنَّ النَّاسَ قَدْ جَمَعُوا لَكُمْ فَاخْشَوْهُمْ فَزَادَهُمْ إِيمَانًا
وَقَالُوا حَسْبُنَا اللهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ[1]

[1] “Onlar öyle kimselerdir ki halk, kendilerine: ‘Düşmanlarınız olan insanlar size karşı ordu hazırladılar, aman onlardan kendinizi koruyun!’ dediklerinde, bu tehdit onların imanlarını artırmış ve ‘Allah bize yeter. O ne güzel vekildir!’ demişlerdir.” (Âl-i İmran sûresi, 3/173).

Yedinci Kısım

İşârât-ı Seb'a

بِسْـــمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

فَاٰمِنُوا بِاللهِ وَرَسُولِهِ النَّبِيِّ الْأُمِّيِّ الَّذِي يُؤْمِنُ بِاللهِ وَكَلِمَاتِهِ وَاتَّبِعُوهُ لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ[1]

يُرِيدُونَ أَنْ يُطْفِؤُا نُورَ اللهِ بِأَفْوَاهِهِمْ وَيَأْبَى اللهُ إِلَّا أَنْ يُتِمَّ نُورَهُ وَلَوْ كَرِهَ الْكَافِرُونَ[2]

Üç suâlin cevabı olarak "Yedi İşaret"tir. Birinci suâl, dört işarettir.

Birinci İşaret

Şeâir-i İslâmiye'yi tağyire teşebbüs edenlerin senetleri ve hüccetleri, yine her fena şeylerde olduğu gibi, ecnebileri körü körüne taklitçilik yüzünden geliyor. Diyorlar ki:

"Londra'da ihtidâ edenler ve ecnebilerden imana gelenler, memleketlerinde ezan ve kâmet gibi çok şeyleri kendi lisanlarına tercüme ediyorlar, yapıyorlar. Âlem-i İslâm onlara karşı sükût ediyor, itiraz etmiyor. Demek bir cevaz-ı şer'î var ki, sükût ediliyor?"

Elcevap: Bu kıyasın o kadar zâhir bir farkı var ki, hiçbir cihette onlara kıyas etmek ve onları taklit etmek zîşuurun kârı değildir. Çünkü ecnebi diyarına, lisân-ı şeriatta "dâr-ı harb" denilir. Dâr-ı harbde çok şeylere cevaz olabilir ki, "diyar-ı İslâm"da mesağ olamaz.

Hem Frengistan diyarı, Hıristiyan şevketi dairesidir. Istılahât-ı şer'iyenin maânîsini ve kelimât-ı mukaddesenin mefâhimini lisân-ı hâl ile telkin edecek ve ihsas edecek bir muhit olmadığından; bilmecburiye kudsî maânî, mukaddes elfâza tercih edilmiş; maânî için elfâz terk edilmiş, ehvenüşşer ihtiyâr edilmiş. Diyar-ı İslâm'da ise; muhit, o kelimât-ı mukaddesenin meâl-i icmâlîsini ehl-i İslâm'a lisân-ı hâl ile ders veriyor. *An'ane-i İslâmiye ve İslâmî tarih ve*

---

1 "…Öyleyse siz de Allah'a ve O'nun bütün kelimelerine iman eden o ümmî nebîye, o resûle inanın. Ona tâbi olun ki doğru yolu bulasınız." (A'râf sûresi, 7/158).

2 "Onlar Allah'ın nurunu ağızlarıyla üfleyip söndürmek isterler. Allah ise, nurunu tam parlatmaktan başka bir şeye razı olmaz. Kâfirler isterse hoşlanmasınlar!" (Tevbe sûresi, 9/32).

umum şeâir-i İslâmiye ve umum erkân-ı İslâmiyet'e ait muhaverât-ı ehl-i İslâm, o kelimât-ı mukaddesenin mücmel meâllerini, mütemâdiyen ehl-i imana telkin ediyorlar. Hatta şu memleketin maâbid ve medaris-i diniyesinden başka makberistanın mezar taşları dahi, birer telkin edici, birer muallim hükmündedir ki; o maânî-i mukaddeseyi, ehl-i imana ihtar ediyorlar.

Acaba kendine müslüman diyen bir adam, dünyanın bir menfaati için, bir günde elli kelime frengî lugatinden taallüm ettiği hâlde; elli senede ve her günde elli defa tekrar ettiği "Sübhanallah, Elhamdülillâh ve Lâ ilâhe illâllah ve Allahu Ekber" gibi mukaddes kelimeleri öğrenmezse, elli defa hayvandan daha aşağı düşmez mi? Böyle hayvanlar için, bu kelimât-ı mukaddese tercüme ve tahrif edilmez ve tehcir edilmezler! Onları tehcir ve tağyir etmek, bütün mezar taşlarını hâkketmektir; bu tahkire karşı titreyen mezaristandaki ehl-i kubûru aleyhlerine döndürmektir.

Ehl-i ilhada kapılan ulemâü's-sû, milleti aldatmak için diyorlar ki; "İmam Âzam, sâir imamlara muhalif olarak demiş ki; 'İhtiyaç olsa, diyar-ı baidede, Arabî hiç bilmeyenlere, ihtiyaç derecesine göre; Fâtiha yerine Farisî tercümesi cevazı var.'[1] Öyle ise, biz de muhtacız, Türkçe okuyabiliriz?"

Elcevap: İmam Âzam'ın bu fetvasına karşı, başta âzamî imamların en mühimleri ve sâir on iki eimme-i müçtehidîn, o fetvanın aksine fetva veriyorlar.[2] Âlem-i İslâm'ın cadde-i kübrâsı, o umum eimmenin caddesidir. Mu'zam-ı ümmet, cadde-i kübrâda gidebilir. Başka, hususî ve dar caddeye sevk edenler, idlâl ediyorlar. İmam Âzam'ın fetvası, beş cihette hususîdir:

Birincisi: Merkez-i İslâmiyet'ten uzak, diyar-ı âherde bulunanlara aittir.

İkincisi: İhtiyac-ı hakikîye binâendir.

Üçüncüsü: Bir rivayette, lisân-ı ehl-i cennetten sayılan Farisî lisanıyla tercümeye mahsustur.

Dördüncüsü: Fâtiha'ya mahsus olarak cevaz verilmiş, tâ Fâtiha'yı bilmeyen namazı terk etmesin.

---

1 es-Serahsî, *el-Mebsût* 1/37, 234; el-Kâsânî, *Bedâiu's-sanâi'* 1/112-113; el-Merğînânî, *el-Hidâye* 1/47.

2 Mâlik İbni Enes, *el-Müdevvenetü'l-Kübrâ* 1/62-63; en-Nevevî, *el-Mecmû* 3/331-332; el-Buhûtî, *Keşşâfü'l-Kınâ'* 1/340; İbni Kudâme, *el-Muğnî* 1/288.

Beşincisi: Kuvvet-i imandan gelen bir hamiyet-i İslâmiye ile, maânî-i mukaddesenin, avâmın tefehhümüne medar olmak için cevaz gösterilmiş.

Hâlbuki zaaf-ı imandan gelen ve menfî fikr-i milliyetten çıkan ve lisân-ı Arabî'ye karşı nefret ve zaaf-ı imandan tevellüd eden meyl-i tahrib sâikasıyla tercüme edip Arabî aslını terk etmek, dini terk ettirmektir!..

İkinci İşaret

Şeâir-i İslâmiye'yi tağyir eden ehl-i bid'a, evvelâ ulemâü's-sûdan fetva istediler. Sâbıkan beş vecihle hususî olduğunu gösterdiğimiz fetvayı gösterdiler. Sâniyen; ehl-i bid'a, ecnebi inkılâpçılarından böyle meş'um bir fikir aldılar ki; Avrupa, Katolik Mezhebi'ni beğenmeyerek başta ihtilâlciler, inkılâpçılar ve feylesoflar olarak –Katolik Mezhebi'ne göre ehl-i bid'a ve Mûtezile telâkki edilen– Protestanlık Mezhebi'ni iltizam edip, Fransızların İhtilâl-i Kebîr'inden istifade ederek, Katolik Mezhebi'ni kısmen tahrip edip, Protestanlığı ilân ettiler.

İşte, körü körüne taklitçiliğe alışan buradaki hamiyet-füruşlar diyorlar ki; "Madem Hıristiyan Dini'nde böyle bir inkılâp oldu.. bidayette inkılâpçılara mürted denildi, sonra hıristiyan olarak yine kabul edildi. Öyle ise İslâmiyet'te de böyle dinî bir inkılâp olabilir?"

Elcevap: Bu kıyasın, Birinci İşaret'teki kıyastan daha ziyade farkı zâhirdir. Çünkü Din-i İsevî'de yalnız esâsât-ı diniye Hazreti İsa'dan *(aleyhisselâm)* alındı. Hayat-ı içtimaiyeye ve füruat-ı şer'iyeye dair ekser ahkâmlar, Havariyyûn ve sâir rüesâ-yı ruhâniye tarafından teşkil edildi. Kısm-ı âzamı, kütüb-ü sâbıka-yı mukaddeseden alındı. Hazreti İsa *(aleyhisselâm)*, dünyaca hâkim ve sultan olmadığından ve kavânîn-i umumiye-yi içtimaiyeye merci olmadığından; esâsât-ı diniyesi, hariçten bir libas giydirilmiş gibi şeriat-ı Hıristiyaniye nâmına örfî kanunlar, medenî düsturlar alınmış, başka bir suret verilmiş. Bu suret tebdil edilse, o libas değiştirilse, yine Hazreti İsa'nın *(aleyhisselâm)* esas dini bâki kalabilir. Hazreti İsa'yı *(aleyhisselâm)* inkâr ve tekzip çıkmaz.

Hâlbuki din ve şeriat-ı İslâmiye'nin sahibi olan Fahr-i âlem (aleyhissalâtü vesselâm) iki cihanın sultanı.. şark ve garp ve Endülüs ve Hind, birer taht-ı saltanatı olduğundan; Din-i İslâm'ın esâsâtını bizzât kendisi gösterdiği gibi, o dinin teferruatını ve sâir ahkâmını, hatta en cüz'î âdâbını dahi bizzât o getiriyor, o haber veriyor, o emir veriyor. Demek füruat-ı İslâmiye, değişmeye kabil bir libas hükmünde değil ki; onlar tebdil edilse, esas-ı

din bâki kalabilsin. Belki esas-ı dine bir cesettir, lâakal bir cilttir. Onunla imtizaç ve iltiham etmiş; kabil-i tefrik değildir. Onları tebdil etmek, doğrudan doğruya Sahib-i Şeriat'ı inkâr ve tekzip etmek çıkar.

Mezahibin ihtilâfı ise; Sahib-i Şeriat'ın gösterdiği nazarî düsturların tarz-ı tefehhümünden ileri gelmiştir. "Zaruriyat-ı Diniye" denilen ve kabil-i te'vil olmayan ve "Muhkemât" denilen düsturları ise, hiçbir cihette kabil-i tebdil değildir ve medar-ı içtihad olamaz! Onları tebdil eden, başını dinden çıkarıyor; يَمْرُقُونَ مِنَ الدِّينِ كَمَا يَمْرُقُ السَّهْمُ مِنَ الرَّمِيَّةِ[1] kaidesine dâhil oluyor.

Ehl-i bid'a, dinsizliklerine ve ilhadlarına şöyle bir bahane buluyorlar. Diyorlar ki; "Âlem-i insaniyetin müteselsil hâdisâtına sebep olan Fransız İhtilâl-i Kebîri'nde, papazlara ve rüesâ-yı ruhâniyeye ve onların mezheb-i hâssı olan Katolik Mezhebi'ne hücum edildi ve tahrip edildi. Sonra çokları tarafından tasvib edildi. Frenkler dahi, ondan sonra daha ziyade terakki ettiler?"

Elcevap: Bu kıyasın dahi, evvelki kıyaslar gibi farkı zâhirdir. Çünkü Fransızlarda, havas ve hükûmet adamları elinde çok zaman Din-i Hıristiyanî, bahusus Katolik Mezhebi, bir vâsıta-yı tahakküm ve istibdat olmuştu. Havas, o vâsıta ile nüfuzlarını avâm üzerinde idâme ediyorlardı. Ve "serseri" tâbir ettikleri avâm tabakasında intibaha gelen hamiyet-perverlerini ve havas zâlimlerin istibdadına karşı hücum eden hürriyet-perverlerin mütefekkir kısımlarını ezmeye vâsıta olduğundan.. ve dört yüz seneye yakın Frengistan'da ihtilâller ile istirahat-ı beşeriyeyi bozmaya ve hayat-ı içtimaiyeyi zîr u zeber etmeye bir sebep telâkki edildiğinden; o mezhebe, dinsizlik nâmına değil, belki Hıristiyanlığın diğer bir mezhebi nâmına hücum edildi.. ve tabaka-yı avâmda ve feylesoflarda bir küsmek, bir adâvet hâsıl olmuştu ki mâlûm hâdise-i tarihiye vukua gelmiştir.

Hâlbuki Din-i Muhammedî *(aleyhissalâtü vesselâm)* ve Şeriat-ı İslâmiye'ye karşı; hiçbir mazlumun, hiçbir mütefekkirin hakkı yoktur ki, ondan şekvâ etsin. Çünkü onları küstürmüyor, onları himâye ediyor. Tarih-i İslâm meydandadır. İslâmlar içinde bir-iki vukuattan başka dâhilî muharebe-yi diniye olmamış. Katolik Mezhebi ise, dört yüz sene ihtilâlât-ı dâhiliyeye sebep olmuş.

---

1 "Okun avı delip ondan çıktığı gibi dinden çıkarlar." (Nasıl ki avı delip çıkan bir ok, avcıyı 'acaba oka kandan bir şey bulaştı mı?' diye şüpheye attığı gibi; dine girip Kur'ân okudukları, namaz kıldıkları, oruç tuttukları halde kendilerine dinden hiçbir şey bulaşmadan çıkıp giderler.) Buhârî, *fezâilü'l-Kur'ân* 36, *edeb* 95; *tevhid* 23, 57; Müslim, *zekât* 142-148.

Hem İslâmiyet, havastan ziyade avâmın tahassungâhı olmuştur. Vücûb-u zekat ve hurmet-i ribâ ile; havassı, avâmın üstünde müstebit yapmak değil, bir cihette hâdim yapıyor. سَيِّدُ الْقَوْمِ خَادِمُهُمْ[1] ، خَيْرُ النَّاسِ مَنْ يَنْفَعُ النَّاسَ[2] diyor.

أَفَلَا يَعْقِلُونَ[3] ، أَفَلَا تَتَفَكَّرُونَ[4] ، أَفَلَا يَتَدَبَّرُونَ[5] gibi kudsî havaleler ile aklı istişhad ediyor ve ikaz ediyor ve akla havale ediyor, tahkike sevk ediyor. Onun ile ehl-i ilim ve ashab-ı akla, din nâmına makam veriyor, ehemmiyet veriyor. Katolik mezhebi gibi aklı azletmiyor, ehl-i tefekkürü susturmuyor, körü körüne taklit istemiyor.

Hakikî Hıristiyanlık değil, belki şimdiki Hıristiyan Dini'nin esasıyla İslâmiyet'in esası mühim bir noktadan ayrıldığından; sâbık farklar gibi çok cihetlerle ayrı ayrı gidiyorlar. O mühim nokta şudur:

İslâmiyet, tevhid-i hakikî dinidir ki; vâsıtaları, esbapları ıskat ediyor. Enâniyeti kırıyor, ubûdiyet-i hâlisa tesis ediyor. Nefsin rubûbiyetinden tut, tâ her nevi rubûbiyet-i bâtılayı kat'ediyor, reddediyor. Bu sır içindir ki; havastan bir büyük insan tam dindar olsa, enâniyeti terk etmeye mecbur olur. Enâniyeti terk etmeyen, salâbet-i diniyeyi ve kısmen de dinini terk eder.

♦Şimdiki Hıristiyanlık Dini ise; "Velediyet Akîdesi"ni kabul ettiği için vesâit ve esbaba tesir-i hakikî verir. Din nâmına enâniyeti kırmaz, belki Hazreti İsa'nın *(aleyhisselâm)* bir mukaddes vekili diye o enâniyete bir kudsiyet verir. Onun için dünyaca en büyük makam işgal eden hıristiyan havasları, tam dindar olabilirler. Hatta Amerika'nın esbak Reis-i Cumhur'u Wilson ve İngiliz'in esbak Reis-i Vükelâsı Lloyd George gibi çoklar var ki, mutaassıp birer papaz hükmünde dindar oldular. Müslümanlarda ise öyle makamlara girenler, nâdiren tam dindar ve salâbetli kalırlar. Çünkü gururu ve enâniyeti bırakamıyorlar. *Takva-yı hakikî ise, gurur ve enâniyetle içtima edemiyor.*

---

1 "Halkın efendisi, onlara hizmet edendir. (Memuriyet bir hizmetkârlıktır; hâkimiyet ve benlik için bir tahakküm âleti değil)" el-Beyhakî, *Şuabü'l-îmân* 6/334; Hatîb el-Bağdâdî, *Târîhu Bağdâd* 10/187; ed-Deylemî, *el-Müsned* 2/324; el-Münâvî, *Feyzu'l-kadîr* 4/122.

2 "İnsanların en hayırlısı, onlara faydalı olandır." el-Aclûnî, *Keşfü'l-hafâ* 1/472. Ayrıca bkz.: et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-evsat* 6/58; el-Beyhakî, *Şuabü'l-îmân* 6/117.

3 "Hâlâ akıllanmazlar mı?" (Yâsîn sûresi, 36/68). Ayrıca أَفَلَا تَعْقِلُونَ şeklinde muhatap sigasıyla çok yerlerde geçmektedir. Bkz.: Bakara sûresi, 2/44, 76; Âl-i İmran sûresi, 3/65; En'âm sûresi, 6/32; A'râf sûresi; 7/169; Yûnus sûresi, 10/16; ...

4 "Hiç düşünmüyor musunuz?" (En'âm sûresi, 6/50).

5 "Kur'ân'ı gereği gibi düşünmeyecekler mi?" (Nisâ sûresi, 4/82).

Evet nasıl ki hıristiyan havassının taassubu, müslüman havaslarının adem-i salâbeti mühim bir farkı gösteriyor. Öyle de Hıristiyan'dan çıkan feylesoflar, dinlerine karşı lâkayt veya muârız vaziyeti alması.. ve İslâm'dan çıkan hükemâların kısm-ı âzamı, hikmetlerini esâsât-ı İslâmiye'ye bina etmesi, yine mühim bir farkı gösteriyor.

Hem ekseriyetle zindanlara ve musibetlere düşen âmî hıristiyanlar, dinden medet beklemiyorlar. Eskiden çoğu dinsiz oluyordular. Hatta Fransa'nın İhtilâl-i Kebîr'ini çıkaran ve "serseri dinsiz" tâbir edilen tarihçe meşhur inkılâpçılar, o musibetzede avâm kısmıdır. İslâmiyet'te ise, ekseriyet-i mutlaka ile hapse ve musibete düşenler, dinden medet beklerler ve dindar oluyorlar. İşte bu hâl dahi mühim bir farkı gösteriyor.

Üçüncü İşaret

Ehl-i bid'a diyorlar ki; "Bu taassub-u dinî, bizi geri bıraktı. Bu asırda yaşamak, taassubu bırakmakla olur. Avrupa, taassubu bıraktıktan sonra terakki etti?"

Elcevap: Yanlışsınız ve aldanmışsınız veya aldatıyorsunuz. Çünkü Avrupa, dinine mutaassıptır. Hatta bir âdi Bulgar'a veya bir nefer-i İngiliz'e veya bir serseri Fransız'a "Sarık sar. Sarmazsan hapse atılacaksın!" denilse, taassupları muktezasınca diyecek: "Hapse değil, öldürseniz bile, dinime ve milliyetime bu hakareti yapmayacağım!"

Hem tarih şahittir ki; ehl-i İslâm, ne vakit dinine tam temessük etmiş ise, o zamana nisbeten terakki etmiş. Ne vakit salâbeti terk etmişse, tedenni etmiş. Hıristiyanlık ise, bilakistir. Bu da mühim bir fark-ı esasîden neşet etmiş.

Hem İslâmiyet, sâir dinlere kıyas edilmez. Bir müslüman, İslâmiyet'ten çıksa ve dinini terk etse, daha hiçbir peygamberi kabul edemez.. belki Cenâb-ı Hakk'ı dahi ikrar edemez.. ve belki hiçbir mukaddes şeyi tanımaz.. belki kendinde kemâlâta medar olacak bir vicdan bulunmaz, tefessüh eder. Onun için İslâmiyet nazarında, harbî kâfirin hakk-ı hayatı var.. hariçte olsa, musâlaha etse; dâhilde olsa, cizye verse İslâmiyet'çe hayatı mahfuzdur. Fakat mürtedin hakk-ı hayatı yoktur.[1] Çünkü vicdanı tefessüh eder, hayat-ı içtimaiyeye bir zehir hükmüne geçer. Hâlbuki Hıristiyan'ın bir dinsizi, yine hayat-ı içtimaiyeye nâfi bir vaziyette kalabilir. Bazı mukaddesâtı kabul eder ve bazı peygamberlere inanabilir ve Cenâb-ı Hakk'ı bir cihette tasdik edebilir.

---

[1] Bu düsturun dayandığı hadis-i şerîf için bkz.: Buhârî, *cihâd* 149, *istitâbe* 2; Tirmizî, *hudûd* 25; İbni Mâce, *hudûd* 2. Ayrıca "mürted"in durumuyla ilgili bkz: el-Kâsânî, *Bedâiu's-sanâi'* 7/134; eş-Şâfiî, *el-Ümm* 1/257.

Acaba bu ehl-i bid'a ve doğrusu ehl-i ilhad, bu dinsizlikte hangi menfaati buluyorlar? Eğer idare ve âsâyişi düşünüyorlarsa; Allah'ı bilmeyen dinsiz on serserinin idaresi ve şerlerini defetmesi, bin ehl-i diyanetin idaresinden daha müşküldür. Eğer terakkiyi düşünüyorlarsa; öyle dinsizler idare-i hükûmete muzır oldukları gibi, terakkiye dahi mânidirler. Terakki ve ticaretin esası olan emniyet ve âsâyişi kırıyorlar. Doğrusu onlar, meslekçe tahribatçıdırlar. Dünyada en büyük ahmak odur ki, böyle dinsiz serserilerden terakki ve saadet-i hayatiyeyi beklesin.

Böyle ahmaklardan mühim bir mevkii işgal eden birisi demiş ki; "Biz, Allah Allah diye diye geri kaldık. Avrupa, top tüfek diye diye ileri gitti". "Cevâbü'l-ahmak, es-sükût!" kaidesince, böylelere karşı cevap sükûttur. Fakat bazı ahmakların arkasında bedbaht âkiller bulunduğundan deriz ki:

Ey bîçâreler! Bu dünya bir misafirhânedir. Her günde otuz bin şahit, cenazeleriyle اَلْمَوْتُ حَقٌّ[1] *hükmünü imza ediyorlar ve o dâvâya şehâdet ediyorlar. Ölümü öldürebilir misiniz? Bu şahitleri tekzip edebilir misiniz? Madem edemiyorsunuz; mevt, Allah Allah dedirtir. Sekeratta Allah Allah yerine; hangi topunuz, hangi tüfeğiniz, zulümât-ı ebedîyi o sekerattakinin önünde ışıklandırır, yeis-i mutlakını ümid-i mutlaka çevirebilir? Madem ölüm var, kabre girilecek; bu hayat gidiyor, bâki bir hayat geliyor. Bir defa top tüfek denilse, bin defa Allah Allah demek lâzım gelir. Hem Allah yolunda olsa; tüfek de Allah der, top da Allahu Ekber diye bağırır, Allah ile iftar eder, imsak eder.*

Dördüncü İşaret

Tahribatçı ehl-i bid'a iki kısımdır;

Bir kısmı; güya din hesabına, İslâmiyet'e sadâkat nâmına, güya dini milliyetle takviye etmek için "Zaafa düşmüş din şecere-i nurâniyesini, milliyet toprağında dikmek, kuvvetleştirmek istiyoruz." diye, dine taraftar vaziyeti gösteriyorlar.

İkinci kısım; millet nâmına, milliyet hesabına, unsuriyete kuvvet vermek fikrine binâen, "Milleti, İslâmiyet'le aşılamak istiyoruz." diye, bid'aları îcad ediyorlar.

---

1 "Ölüm kesin bir gerçektir." (Bkz.: et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* 3/180. Ayrıca, ölüm gerçeğini ifade eden âyet-i kerîmeler için bkz.: Bakara sûresi, 2/28; Âl-i İmran sûresi, 3/185; Hac sûresi, 22/66; Câsiye sûresi, 45/26; Kaf sûresi, 50/19; Cum'a sûresi, 62/8; Mülk sûresi, 67/2).

Birinci kısma deriz ki: Ey "sâdık ahmak" ıtlakına mâsadak bîçâre ulemâü's-sû veya meczub, akılsız, cahil sofîler! *Hakikat-i kâinat içinde kökü yerleşmiş ve hakâik-i kâinata kökler salmış olan şecere-i tûbâ-yı İslâmiyet; mevhum, muvakkat, cüz'î, hususî, menfî; belki esassız, garazkâr, zulümkâr, zulmanî unsuriyet toprağına dikilmez! Onu oraya dikmeye çalışmak, ahmakâne ve tahribkârâne, bid'akârâne bir teşebbüstür.*

İkinci kısım milliyetçilere deriz ki: Ey sarhoş hamiyet-füruşlar! Bir asır evvel milliyet asrı olabilirdi. Şu asır unsuriyet asrı değil! Bolşevizm, sosyalizm meseleleri istilâ ediyor; unsuriyet fikrini kırıyor, unsuriyet asrı geçiyor. Ebedî ve dâimî olan İslâmiyet milliyeti; muvakkat, dağdağalı unsuriyetle bağlanmaz ve aşılanmaz. Ve aşılamak olsa da; İslâm Milleti'ni ifsad ettiği gibi, unsuriyet milliyetini dahi ıslah edemez, ibka edemez. Evet muvakkat aşılamakta bir zevk ve bir muvakkat kuvvet görünüyor, fakat pek muvakkat ve âkıbeti hatarlıdır.

Hem Türk unsurunda ebedî kabil-i iltiyam olmamak suretinde bir inşikak çıkacak. O vakit milletin kuvveti; bir şık, bir şıkkın kuvvetini kırdığı için hiçe inecek. İki dağ birbirine karşı bir mizanın iki gözünde bulunsa; bir batman kuvvet, o iki kuvvet ile oynayabilir; yukarı kaldırır, aşağı indirir.

İkinci Suâl, iki işarettir. Birinci İşaret ki;

Beşinci İşarettir

Mühim bir suâlin gayet muhtasar bir cevabıdır.

Suâl: Âhirzamanda Hazreti Mehdî geleceğine ve fesâda girmiş âlemi ıslah edeceğine dair müteaddit rivâyât-ı sahîha var.[1] Hâlbuki şu zaman, cemaat zamanıdır; şahıs zamanı değil! Şahıs ne kadar dâhi ve hatta yüz dâhi derecesinde olsa, bir cemaatin mümessili olmazsa, bir cemaatin şahs-ı mânevîsini temsil etmezse, muhalif bir cemaatin şahs-ı mânevîsine karşı mağluptur. Şu zamanda –kuvve-i velâyeti ne kadar yüksek olursa olsun– böyle bir cemaat-i beşeriyenin ifsâdât-ı azîmesi içinde nasıl ıslah eder? Eğer Mehdî'nin bütün işleri harika olsa, şu dünyadaki hikmet-i ilâhiyeye ve kavânîn-i âdetullaha muhalif düşer. Bu mehdî meselesinin sırrını anlamak istiyoruz?

Elcevap: Cenâb-ı Hak kemâl-i rahmetinden, şeriat-ı İslâmiye'nin ebediyetine bir eser-i himâyet olarak, her bir fesâd-ı ümmet zamanında bir

[1] Müslim, *îmân* 247; Tirmizî, *fiten* 53; Ebû Dâvûd, *mehdî* 4, 6, 7; İbni Mâce, *fiten* 24, 34; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 1/99.

muslih veya bir müceddid[1] veya bir halife-i zîşan veya bir kutb-u âzam veya bir mürşid-i ekmel veyahut bir nevi mehdî hükmünde mübarek zâtları göndermiş.. fesâdı izâle edip, milleti ıslah etmiş.. Din-i Ahmedî'yi *(aleyhissalâtü vesselâm)* muhafaza etmiş. Madem âdeti öyle cereyan ediyor, âhirzamanın en büyük fesâdı zamanında; elbette en büyük bir müçtehit, hem en büyük bir müceddid, hem hâkim, hem mehdî, hem mürşid, hem kutb-u âzam olarak bir zât-ı nurâniyi gönderecek ve o zât da ehl-i beyt-i nebevîden olacaktır. Cenâb-ı Hak bir dakika zarfında beyne's-semâ ve'l-arz âlemini bulutlarla doldurup boşalttığı gibi, bir saniyede denizin fırtınalarını teskin eder.. ve bahar içinde bir saatte yaz mevsiminin numûnesini ve yazda bir saatte kış fırtınasını îcad eden Kadîr-i Zülcelâl; Mehdî ile de Âlem-i İslâm'ın zulümâtını dağıtabilir. Ve vaad etmiştir, vaadini elbette yapacaktır. Kudret-i ilâhiye noktasında bakılsa, gayet kolaydır. Eğer daire-i esbab ve hikmet-i rabbâniye noktasında düşünülse, yine o kadar mâkul ve vukua lâyıktır ki; *"Eğer Muhbir-i Sâdık'tan rivayet olmazsa dahi, herhâlde öyle olmak lâzım gelir ve olacaktır"* diye ehl-i tefekkür hükmeder. Şöyle ki: Felillâhilhamd,

اَللّٰهُمَّ صَلِّ وَسَلِّمْ عَلٰى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ وَعَلٰى اٰلِ سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ كَمَا صَلَّيْتَ عَلٰى إِبْرَاهِيمَ وَعَلٰى اٰلِ إِبْرَاهِيمَ فِي الْعَالَمِينَ إِنَّكَ حَمِيدٌ مَجِيدٌ[2]

duası –umum ümmet, umum namazında, günde beş defa tekrar ettikleri bu dua– bilmüşâhede kabul olmuştur ki; Âl-i Muhammed *(aleyhissalâtü vesselâm)*, Âl-i İbrahim *(aleyhisselâm)* gibi öyle bir vaziyet almış ki; umum mübarek silsilelerin başında, umum aktâr ve âsârın mecmâlarında o nurâni zâtlar kumandanlık ediyorlar..[3(Hâşiye)] ve öyle bir kesrettedirler ki; o kumandanların mecmuu, muazzam bir ordu teşkil ediyorlar. Eğer maddî şekle girse ve bir tesânüd ile bir fırka vaziyetini alsalar, İslâmiyet Dini'ni milliyet-i mukaddese hükmünde râbıtayı ittifak ve intibah yapsalar, hiçbir milletin ordusu onlara karşı dayanamaz!..

---

1 Ebû Dâvûd, *melâhim* 1; et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-evsat* 6/324; el-Hâkim, *el-Müstedrek* 4/567, 568.

2 "Allah'ım! Hazreti İbrahim'e ve Hazreti İbrahim'in âline merhamet ettiğin gibi Efendimiz Muhammed'e ve Efendimiz Muhammed'in âline, her zaman ve her yerde merhamet eyle! Şüphesiz bütün övgülere lâyık ve şanı yüce olan sadece sensin!" (Buhârî, *enbiyâ* 10, *tefsîru sûre (33)* 10, *deavât* 32, 33; Müslim, *salât* 65-69)

3 (Hâşiye) Hatta onlardan bir tanesi olan Seyyid Ahmed Senûsî, milyonlar müride kumandanlık ediyor. Seyyid İdris gibi diğer bir zât, yüz binden fazla müslümanlara kumandanlık ediyor. Seyyid Yahya gibi bir başka seyyid, yüz binler adamlara emirlik ediyor ve hâkezâ... Bu seyyidler kabilesinin efradlarında böyle zâhirî kahramanlar çok olduğu gibi; Seyyid Abdülkadir Geylânî, Seyyid Ebu'l-Hasen Şazelî, Seyyid Ahmed Bedevî gibi mânevî kahramanların kahramanları dahi varlarmış...

İşte o pek kesretli o muktedir ordu, Âl-i Muhammed'dir *(aleyhissalâtü vesselâm)* ve Hazreti Mehdî'nin en has ordusudur.

Evet bugün tarih-i âlemde hiçbir nesil, şecere ile ve senedlerle ve an'ane ile birbirine muttasıl ve en yüksek şeref ve âlî haseb ve asil neseb ile mümtaz hiçbir nesil yoktur ki, Âl-i Beyt'ten gelen seyyidler nesli kadar kuvvetli ve ehemmiyetli bulunsun.

Eski zamandan beri bütün ehl-i hakikatin fırkaları başında onlar.. ve ehl-i kemâlin namdar reisleri yine onlardır. Şimdi de kemmiyeten milyonları geçen bir nesl-i mübarektir. Mütenebbih ve kalbleri imanlı ve muhabbet-i nebevî ile dolu ve cihan-değer şeref-i intisabıyla serfirâzdırlar. Böyle bir cemaat-i azîme içindeki mukaddes kuvveti tehyiç edecek ve uyandıracak hâdisât-ı azîme vücûda geliyor. Elbette o kuvvet-i azîmedeki bir hamiyet-i âliye feveran edecek ve Hazreti Mehdî başına geçip, tarîk-i hak ve hakikate sevk edecek. Böyle olmak ve böyle olmasını; bu kıştan sonra baharın gelmesi gibi, âdetullahtan ve rahmet-i ilâhiyeden bekleriz.. ve beklemekte haklıyız...

İkinci İşaret, yani;

Altıncı İşaret

Hazreti Mehdî'nin cemiyet-i nurâniyesi, Süfyan komitesinin tahribatçı rejim-i bid'akârânesini tamir edecek, sünnet-i seniyyeyi ihyâ edecek; yani Âlem-i İslâmiyet'te Risalet-i Ahmediye'yi *(aleyhissalâtü vesselâm)* inkâr niyetiyle Şeriat-ı Ahmediye'yi *(aleyhissalâtü vesselâm)* tahribe çalışan Süfyan komitesi, Hazreti Mehdî cemiyetinin mucizekâr mânevî kılıcıyla öldürülecek ve dağıtılacak.

Hem âlem-i insaniyette inkâr-ı ulûhiyet niyetiyle medeniyet ve mukaddesât-ı beşeriyeyi zîr u zeber eden deccal komitesini, Hazreti İsa'nın *(aleyhisselâm)* din-i hakikîsini İslâmiyet'in hakikatiyle birleştirmeye çalışan hamiyetkâr ve fedakâr bir İsevî cemaati nâmı altında ve "Müslüman İsevîleri" unvanına lâyık bir cemiyet, o deccal komitesini, Hazreti İsa'nın *(aleyhisselâm)* riyaseti altında öldürecek ve dağıtacak; beşeri, inkâr-ı ulûhiyetten kurtaracak.[1]

Şu mühim sır pek uzundur. Başka yerlerde bir nebze bahsettiğimizden burada bu kısa işaretle iktifâ ediyoruz.

---

[1] Bkz.: Müslim, *fiten* 34; Tirmizî, *fiten* 59; Ebû Dâvûd, *melâhim* 14; İbni Mâce, *fiten* 33; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 1/375, 3/292, 4/216, 217.

Yedinci İşaret

Yani, Üçüncü Suâl:

Diyorlar ki; "Senin eski zamandaki müdafaatın ve İslâmiyet hakkındaki mücahedatın, şimdiki tarzda değil. Hem Avrupa'ya karşı İslâmiyet'i müdafaa eden mütefekkirîn tarzında gitmiyorsun. Neden Eski Said vaziyetini değiştirdin? Neden mânevî mücahidîn-i İslâmiye tarzında hareket etmiyorsun?

Elcevap: Eski Said ile mütefekkirîn kısmı, felsefe-i beşeriyenin ve hikmet-i Avrupaiye'nin düsturlarını kısmen kabul edip, onların silâhlarıyla onlarla mübareze ediyorlar, bir derece onları kabul ediyorlar. Bir kısım düsturlarını, fünûn-u müsbete suretinde lâyetezelzel teslim ediyorlar, o suretle İslâmiyet'in hakikî kıymetini gösteremiyorlar. Âdeta kökleri çok derin zannettikleri hikmetin dallarıyla İslâmiyet'i aşılıyorlar, güya takviye ediyorlar. Bu tarzda galebe az olduğundan ve İslâmiyet'in kıymetini bir derece tenzil etmek olduğundan, o mesleği terk ettim. Hem bilfiil gösterdim ki; *İslâmiyet'in esasları o kadar derindir ki, felsefenin en derin esasları onlara yetişmez, belki sathî kalır.* Otuzuncu Söz, Yirmi Dördüncü Mektup, Yirmi Dokuzuncu Söz bu hakikati burhanlarıyla isbat ederek göstermiştir. Eski meslekte, felsefeyi derin zannedip, ahkâm-ı İslâmiye'yi zâhirî telâkki edip felsefenin dallarıyla bağlamakla durutmak ve muhafaza edilmek zannediliyordu. Hâlbuki felsefenin düsturlarının ne haddi var ki, onlara yetişsin?

سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَآ إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا ۖ إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ[1]

وَقَالُوا الْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِي هَدٰينَا لِهٰذَا وَمَا كُنَّا لِنَهْتَدِيَ لَوْلَآ أَنْ هَدٰينَا اللّٰهُ ۚ لَقَدْ جَآءَتْ رُسُلُ رَبِّنَا بِالْحَقِّ[2]

اَللّٰهُمَّ صَلِّ وَسَلِّمْ عَلٰى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ وَعَلٰى اٰلِ سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ كَمَا صَلَّيْتَ عَلٰى إِبْرَاهِيمَ وَعَلٰى اٰلِ إِبْرَاهِيمَ فِي الْعَالَمِينَ إِنَّكَ حَمِيدٌ مَجِيدٌ[3]

---

1 "Sübhansın yâ Rab! Senin bize bildirdiğinden başka ne bilebiliriz ki? Her şeyi hakkıyla bilen, her şeyi hikmetle yapan sensin." (Bakara sûresi, 2/32)

2 "Hamdolsun bizi bu cennete eriştiren Allah'a! Eğer Allah bizi muvaffak kılmasaydı, biz kendiliğimizden yol bulamazdık. Rabbimizin elçilerinin gerçeği bildirdikleri bir kere daha kesinlikle anlaşılmıştır." derler." (A'râf sûresi, 7/43)

3 "Allah'ım! Hazreti İbrahim'e ve Hazreti İbrahim'in âline merhamet ettiğin gibi Efendimiz Muhammed'e ve Efendimiz Muhammed'in âline, her zaman ve her yerde merhamet eyle! Şüphesiz bütün övgülere lâyık ve şanı yüce olan sadece sensin!" (Buhârî, *enbiyâ* 10, *tefsîru sûre (33)* 10, *deavât* 32, 33; Müslim, *salât* 65-69)

Sekizinci Kısım

Olan Rumuzât-ı Semâniye

"Sekiz Remiz"dir; yani, sekiz küçük risaledir. Şu remizlerin esası, İlm-i Cifr'in mühim bir düsturu ve ulûm-u hafiyyenin mühim bir anahtarı ve bir kısım esrar-ı gaybiye-i Kur'âniye'nin mühim bir miftahı olan tevâfuktur.

İleride başka bir mecmuada neşredileceğinden buraya dercedilmedi.

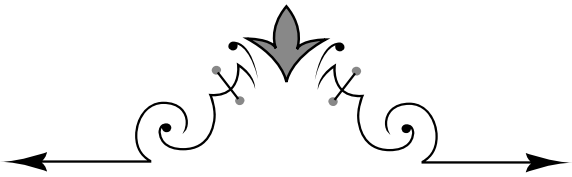

Dokuzuncu Kısım

Telvîhât-ı Tis'a

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

أَلَآ إِنَّ أَوْلِيَاءَ اللهِ لَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ[1]

Şu kısım, turuk-u velâyet hakkında olup "Dokuz Telvîh"tir.

Birinci Telvîh

"Tasavvuf, tarîkat, velâyet, seyr u sülûk" namları altında şirin, nurâni, neşeli, ruhanî bir hakikat-i kudsiye vardır ki; o hakikat-i kudsiyeyi ilân eden, ders veren, tavsif eden binler cilt kitap ehl-i zevk ve keşfin muhakkikleri yazmışlar, o hakikati ümmete ve bize söylemişler. جَزَاهُمُ اللهُ خَيْرًا كَثِيرًا[2] Biz, o muhit denizinden birkaç katre hükmünde birkaç reşhalarını şu zamanın bazı ilcaâtına binâen göstereceğiz.

Suâl: Tarîkat nedir?

Elcevap: Tarîkatın gaye-i maksadı, mârifet ve inkişaf-ı hakâik-i imaniye olarak, Mirac-ı Ahmedî'nin (aleyhissalâtü vesselâm) gölgesinde ve sâyesi altında kalb ayağıyla bir seyr u sülûk-u ruhanî neticesinde, zevkî, hâlî ve bir derece şuhûdî hakâik-i imaniye ve Kur'âniye'ye mazhariyet; "tarîkat, tasavvuf" nâmıyla ulvî bir sırr-ı insanî ve bir kemâl-i beşerîdir.

Evet şu kâinatta insan bir fihriste-i câmia olduğundan, insanın kalbi binler âlemin harita-yı mâneviyesi hükmündedir. Evet insanın kafasındaki dimağı; hadsiz telsiz, telgraf ve telefonların santral denilen merkezi misillü, kâinatın bir nevi merkez-i mânevîsi olduğunu gösteren hadsiz fünûn ve ulûm-u beşeriye olduğu gibi; insanın mahiyetindeki kalbi dahi hadsiz hakâik-i kâinatın mazharı, medarı, çekirdeği olduğunu hadd ve hesaba gelmeyen ehl-i velâyetin yazdıkları milyonlarla nurâni kitaplar gösteriyorlar.

---

1 "İyi bilin ki, Allah'ın velîleri için (özellikle âhirette) herhangi bir korku söz konusu değildir ve onlar asla üzülmeyeceklerdir de." (Yûnus sûresi, 10/62).

2 Allah, onları bol hayırlarla mükâfatlandırsın.

İşte madem kalb ve dimağ-ı insanî bu merkezdedir; çekirdek hâletinde bir şecere-i azîmenin cihâzâtını tazammun eder ve ebedî, uhrevî, haşmetli bir makinenin âletleri ve çarkları içinde dercedilmiştir. Elbette ve her hâlde o kalbin Fâtır'ı, o kalbi işlettirmesini ve bilkuvve tavırdan, bilfiil vaziyetine çıkarmasını ve inkişafını ve hareketini irade etmiş ki, öyle yapmış. Madem irade etmiş, elbette o kalb dahi akıl gibi işleyecek. Ve kalbi işlettirmek için en büyük vâsıta, velâyet merâtibinde zikr-i ilâhî ile tarîkat yolunda hakâik-i imaniyeye teveccüh etmektir.

İkinci Telvîh

Bu seyr u sülûk-u kalbînin ve hareket-i ruhaniyenin miftahları ve vesileleri, zikr-i ilâhî ve tefekkürdür. Bu zikir ve fikrin mehâsini, tâdât ile bitmez. Hadsiz fevâid-i uhreviyeden ve kemâlât-ı insaniyeden kat-ı nazar, yalnız şu dağdağalı hayat-ı dünyeviyeye ait cüz'î bir faydası şudur ki:

Her insan, hayatın dağdağasından ve ağır tekâlifinden bir derece kurtulmak ve teneffüs etmek için; herhâlde bir teselli ister, bir zevki arar ve vahşeti izâle edecek bir ünsiyeti taharri eder. Medeniyet-i insaniye neticesindeki içtimaat-ı ünsiyetkârâne, on insanda bir-ikisine muvakkat olarak, belki gafletkârâne ve sarhoşçasına bir ünsiyet ve bir ülfet ve bir teselli verir. Fakat yüzde sekseni ya dağlarda, derelerde münferit yaşıyor, ya derd-i maîşet onu ücra köşelere sevk ediyor, ya musibetler ve ihtiyarlık gibi âhireti düşündüren vâsıtalar cihetiyle insanların cemaatlerinden gelen ünsiyetten mahrumdurlar. O hâl onlara ünsiyet verip teselli etmez.

İşte böylelerin hakikî tesellisi ve ciddî ünsiyeti ve tatlı zevki; zikir ve fikir vâsıtasıyla kalbi işletmek, o ücra köşelerde, o vahşetli dağ ve sıkıntılı derelerde kalbine müteveccih olup "Allah!" diyerek kalbi ile ünsiyet edip, o ünsiyet ile, etrafında vahşetle ona bakan eşyayı ünsiyetkârâne tebessüm vaziyetinde düşünüp, "Zikrettiğim Hâlık'ımın hadsiz ibâdı her tarafta bulunduğu gibi, bu vahşetgâhımda da çokturlar. Ben yalnız değilim, tevahhuş manasızdır." diyerek, imanlı bir hayattan ünsiyetli bir zevk alır. Saadet-i hayatiye manasını anlar, Allah'a şükreder.

Üçüncü Telvîh

Velâyet, bir hüccet-i risalettir; tarîkat, bir burhan-ı şeriattır. Çünkü risaletin tebliğ ettiği hakâik-i imaniyeyi, velâyet, bir nevi şuhûd-u kalbî ve zevk-i

ruhanî ile aynelyakîn derecesinde görür, tasdik eder. Onun tasdiki, risaletin hakkaniyetine kat'î bir hüccettir. Şeriat –ders verdiği– ahkâmın hakâikini tarîkat; zevkiyle, keşfiyle ve ondan istifadesiyle ve istifâzasıyla o ahkâm-ı şeriatın hak olduğuna ve Hak'tan geldiğine bir burhan-ı bâhirdir. Evet nasıl ki velâyet ve tarîkat, risalet ve şeriatın hücceti ve delilidir; öyle de İslâmiyet'in bir sırr-ı kemâli ve medar-ı envârı.. ve insaniyetin İslâmiyet sırrıyla bir maden-i terakkiyâtı ve bir menba-ı tefeyyüzâtıdır.

İşte bu sırr-ı azîmin bu derece ehemmiyetiyle beraber, bazı firâk-ı dâlle onun inkârı tarafına gitmişler. Kendileri mahrum kaldıkları o envârdan, başkalarının mahrumiyetine sebep olmuşlar. En ziyade medar-ı teessüf şudur ki: Ehl-i Sünnet ve Cemaat'in bir kısım zâhirî ulemâsı ve Ehl-i Sünnet ve Cemaat'e mensub bir kısım ehl-i siyaset gafil insanlar; ehl-i tarîkatın içinde gördükleri bazı sû-i istimâlâtı ve bir kısım hatîâtı bahane ederek, o hazine-i uzmâyı kapatmak, belki tahrip etmek ve bir nevi âb-ı hayatı dağıtan o kevser menbaını kurutmak için çalışıyorlar.

Hâlbuki eşyada, kusursuz ve her ciheti hayırlı şeyler, meşrepler, meslekler az bulunur. Alâküllihâl bazı kusurlar ve sû-i istimâlât olacak. Çünkü ehil olmayanlar bir işe girseler, elbette sû-i istimâl ederler. Fakat Cenâb-ı Hak âhirette muhasebe-i a'mâl düsturuyla, adâlet-i rabbâniyesini, hasenât ve seyyiâtın muvâzenesiyle gösteriyor. Yani hasenât râcih ve ağır gelse, mükâfatlandırır, kabul eder; seyyiât râcih gelse cezalandırır, reddeder. Hasenât ve seyyiâtın muvâzenesi, kemiyete bakmaz, keyfiyete bakar. Bazı olur, birtek hasene bin seyyiâta tereccuh eder, affettirir.

Madem adâlet-i ilâhiye böyle hükmeder ve hakikat dahi bunu hak görür. Tarîkat, yani sünnet-i seniyye dairesinde tarîkatın hasenâtı, seyyiâtına katiyen müreccah olduğuna delil; ehl-i tarîkat, ehl-i dalâletin hücumu zamanında imanlarını muhafaza etmesidir. Âdi bir samimî ehl-i tarîkat; sûrî, zâhirî bir mütefenninden daha ziyade kendini muhafaza eder. O zevk-i tarîkat vâsıtasıyla ve o muhabbet-i evliya cihetiyle imanını kurtarır. Kebâirle fâsık olur, fakat kâfir olmaz, kolaylıkla zındıkaya sokulmaz. Şedit bir muhabbet ve metin bir itikat ile aktâb kabul ettiği bir silsile-i meşâyihi, onun nazarında hiçbir kuvvet çürütemez. Çürütmediği için, onlardan itimadını kesemez. Onlardan itimadı kesilmezse, zındıkaya giremez. Tarîkatta hissesi olmayan ve kalbi harekete gelmeyen, bir muhakkik âlim zât da olsa, şimdiki zındıkların desiselerine karşı kendini tam muhafaza etmesi müşkülleşmiştir.

Bir şey daha var ki; daire-i takvadan hariç, belki daire-i İslâmiyet'ten hariç bir suret almış bazı meşreplerin ve tarîkat nâmını haksız olarak kendine takanların seyyiâtıyla, tarîkat mahkûm olamaz. Tarîkatın dinî ve uhrevî ve ruhanî çok mühim ve ulvî neticelerinden sarf-ı nazar, yalnız Âlem-i İslâm içindeki kudsî bir râbıta olan uhuvvetin inkişafına ve inbisatına en birinci, tesirli ve hararetli vâsıta tarîkatlar olduğu gibi; âlem-i küfrün ve siyaset-i Hıristiyaniye'nin, nur-u İslâmiyet'i söndürmek için müthiş hücumlarına karşı dahi, üç mühim ve sarsılmaz kale-i İslâmiye'den bir kalesidir. Merkez-i hilâfet olan İstanbul'u beş yüz elli sene bütün âlem-i Hıristiyaniye'nin karşısında muhafaza ettiren, İstanbul'da beş yüz yerde fışkıran envâr-ı tevhid.. ve o merkez-i İslâmiye'deki ehl-i imanın mühim bir nokta-yı istinadı, o büyük câmilerin arkalarındaki tekyelerde "Allah Allah!" diyenlerin kuvvet-i imaniyeleri.. ve mârifet-i ilâhiyeden gelen bir muhabbet-i ruhanî ile cûş u huruşlarıdır.

İşte ey akılsız hamiyet-füruşlar ve sahtekâr milliyet-perverler! Tarîkatın, hayat-ı içtimaiyenizde bu hasenesini çürütecek hangi seyyiâtlardır, söyleyiniz?..

Dördüncü Telvîh

Meslek-i velâyet çok kolay olmakla beraber çok müşkülâtlıdır.. çok kısa olmakla beraber çok uzundur.. çok kıymettar olmakla beraber çok hatarlıdır.. çok geniş olmakla beraber çok dardır. İşte bu sırlar içindir ki, o yolda sülûk edenler bazen boğulur.. bazen zararlı düşer.. bazen döner başkalarını yoldan çıkarır.

Ezcümle: Tarîkatta "seyr-i enfüsî" ve "seyr-i âfâkî" tâbirleri altında iki meşrep var.

Birinci meşrep, enfüsî meşrebidir; nefisten başlar, hariçten gözünü çeker, kalbe bakar, enâniyeti deler geçer, kalbinden yol açar, hakikati bulur. Sonra âfâka girer. O vakit âfâkı nurâni görür. Çabuk o seyri bitirir. Enfüsî dairesinde gördüğü hakikati, büyük bir mikyasta onda da görür. Turuk-u hafiyenin çoğu bu yol ile gidiyor. Bunun da en mühim esası; enâniyeti kırmak, hevâyı terk etmek, nefsi öldürmektir.

İkinci meşrep; âfâktan başlar, o daire-i kübrânın mezâhirinde cilve-i esmâ ve sıfâtı seyredip, sonra daire-i enfüsiyeye girer. Küçük bir mikyasta, daire-i kalbinde o envârı müşâhede edip, onda en yakın yolu açar. Kalb, aynayı Samed olduğunu görür, aradığı maksada vâsıl olur.

İşte birinci meşrepte sülûk eden insanlar nefs-i emmâreyi öldürmeye muvaffak olamazsa, hevâyı terk edip enâniyeti kırmazsa; şükür makamından, fahir makamına düşer.. fahirden gurura sukut eder. Eğer muhabbetten gelen bir incizâb ve incizâptan gelen bir nevi sekir beraber bulunsa, "şatahat" nâmıyla haddinden çok fazla dâvâlar ondan sudûr eder. Hem kendi zarar eder, hem başkasının zararına sebep olur.

Meselâ; nasıl ki bir mülâzım, kendinde bulunan kumandanlık zevkiyle ve neşesiyle gururlansa, kendini bir müşîr zanneder. Küçücük dairesini, o küllî daire ile iltibas eder. Ve bir küçük aynada görünen bir güneşi, denizin yüzünde haşmetiyle cilvesi görünen güneşle bir cihet-i müşabehetle iltibasa sebep olur. Öyle de çok ehl-i velâyet var ki; bir sineğin bir tavus kuşuna nisbeti gibi, kendinden o derece büyük olanlardan kendini büyük görür ve öyle de müşâhede ediyor, kendini haklı buluyor. Hatta ben gördüm ki: Yalnız kalbi intibaha gelmiş uzaktan uzağa velâyetin sırrını kendinde hissetmiş, kendini kutb-u âzam telâkki edip o tavrı takınıyordu. Ben dedim: *"Kardeşim! Nasıl ki kanun-u saltanatın, sadrazam dairesinden tâ nahiye müdürü dairesine kadar bir tarzda cüz'î-küllî cilveleri var. Öyle de velâyetin ve kutbiyetin dahi, öyle muhtelif daire ve cilveleri var. Her bir makamın çok zılleri ve gölgeleri var. Sen, sadrazam-misal kutbiyetin âzam cilvesini, bir müdür dairesi hükmünde olan kendi dairende o cilveyi görmüşsün, aldanmışsın. Gördüğün doğrudur, fakat hükmün yanlıştır. Bir sineğe bir kap su, bir küçük denizdir."* O zât şu cevabımdan inşaallah ayıldı ve o vartadan kurtuldu.

Hem ben müteaddit insanları gördüm ki, bir nevi mehdî kendilerini biliyorlardı ve "Mehdî olacağım" diyorlardı. Bu zâtlar yalancı ve aldatıcı değiller, belki aldanıyorlar. Gördüklerini, hakikat zannediyorlar. *Esmâ-yı ilâhînin nasıl ki tecelliyâtı, arş-ı âzam dairesinden tâ bir zerreye kadar cilveleri var ve o esmâya mazhariyet de, o nisbette tefâvüt eder. Öyle de mazhariyet-i esmâdan ibaret olan merâtib-i velâyet dahi öyle mütefâvittir.* Şu iltibasın en mühim sebebi şudur:

Makamat-ı evliyadan bazı makamlarda mehdî vazifesinin hususiyeti bulunduğu.. ve kutb-u âzama has bir nisbeti göründüğü.. ve Hazreti Hızır'ın bir münasebet-i hâssası olduğu gibi, bazı meşâhirle münasebettar bazı makamat var. Hatta o makamlara *"Makam-ı Hızır, Makam-ı Üveys, Makam-ı Mehdiyet"* tâbir edilir.

İşte bu sırra binâen, o makama ve o makamın cüz'î bir numûnesine veya bir gölgesine girenler, kendilerini o makamla has münasebettar meşhur zâtlar zannediyorlar. Kendini Hızır telâkki eder veya mehdî itikat eder veya kutb-u âzam tahayyül eder. Eğer hubb-u câha tâlib enâniyeti yoksa, o hâlde mahkûm olmaz. Onun haddinden fazla dâvâları, şatahat sayılır. Onunla belki mesul olmaz. Eğer enâniyeti perde ardında hubb-u câha müteveccih ise; o zât enâniyete mağlup olup, şükrü bırakıp fahre girse, fahirden git gide gurura sukut eder. Ya divanelik derecesine sukut eder veyahut tarîk-i haktan sapar. Çünkü büyük evliyayı kendi gibi telâkki eder, haklarındaki hüsn-ü zannı kırılır. Zira nefis, ne kadar mağrur da olsa kendisi, kendi kusurunu derk eder. O büyükleri de kendine kıyas edip, kusurlu tevehhüm eder. Hatta enbiyâlar hakkında da hürmeti noksanlaşır.

İşte bu hâle giriftar olanlar, mizan-ı şeriatı elde tutmak ve usûlü'd-din ulemâsının düsturlarını kendine ölçü ittihaz etmek ve İmam Gazâlî ve İmam Rabbânî gibi muhakkikîn-i evliyanın tâlimatlarını rehber etmek gerektir.. ve daima nefsini itham etmektir.. ve kusurdan, acz ve fakrdan başka nefsin eline vermemektir. Bu meşrepteki şatahat, hubb-u nefisten neşet ediyor. Çünkü muhabbet gözü, kusuru görmez. Nefsine muhabbeti için, o kusurlu ve liyakatsiz bir cam parçası gibi nefsini, bir pırlanta, bir elmas zanneder. Bu nevi içindeki en tehlikeli bir hata şudur ki; kalbine ilhamî bir tarzda gelen cüz'î manaları, kelâmullah tahayyül edip, "âyet" tâbir etmeleridir.. ve onunla vahyin mertebe-yi ulyâ-yı akdesine bir hürmetsizlik gelir. Evet bal arısının ve hayvanâtın ilhamâtından tut, tâ avâm-ı nâsın ve havass-ı beşeriyenin ilhamâtına kadar.. ve avâm-ı melâikenin ilhamâtından, tâ havass-ı kerrûbiyyunun ilhamâtına kadar bütün ilhamât, bir nevi kelimât-ı rabbâniyedir. Fakat mazharların ve makamların kabiliyetine göre kelâm-ı rabbânî, yetmiş bin perdede telemmû eden ayrı ayrı cilve-i hitâb-ı rabbânîdir.

Amma vahiy ve kelâmullahın ism-i hassı ve onun en bâhir misal-i müşahhası olan Kur'ân'ın necimlerine ism-i has olan "âyet" nâmı öyle ilhamâta verilmesi, hata-yı mahzdır. On İkinci ve Yirmi Beşinci ve Otuz Birinci Sözler'de beyan ve isbat edildiği gibi; elimizdeki boyalı aynada görünen küçük ve sönük ve perdeli güneşin misali, semâdaki güneşe ne nisbeti varsa; öyle de o müddeilerin kalbindeki ilham dahi, doğrudan doğruya kelâm-ı ilâhî olan Kur'ân güneşi'nin âyetlerine nisbeti, o derecededir. Evet her bir aynada görünen güneşin misalleri, güneşindir ve onunla münasebettardır denilse, haktır; fakat o güneşçiklerin aynasına küre-i arz takılmaz ve onun cazibesiyle bağlanmaz!..

Beşinci Telvîh

Tarîkatın gayet mühim bir meşrebi olan "Vahdet-i vücûd" nâmı altındaki vahdet-i şuhûd, yani Vâcibü'l-vücûd'un vücûduna hasr-ı nazar edip, sâir mevcudâtı, o vücûd-u Vâcib'e nisbeten o kadar zayıf ve gölge görür ki; vücûd ismine lâyık olmadığına hükmedip, hayal perdesine sarıp, terk-i mâsivâ makamında onları hiç saymak, hatta mâdum tasavvur etmek, yalnız cilve-i esmâ-yı ilâhiyeye hayalî bir ayna vaziyeti vermek kadar ileri gider.

İşte bu meşrebin ehemmiyetli bir hakikati var ki; Vâcibü'l-vücûd'un vücûdu, iman kuvvetiyle ve yüksek bir velâyetin hakkalyakîn derecesinde inkişafıyla, vücûd-u mümkinât o derece aşağıya düşer ki, hayal ve ademden başka onun nazarında makamları kalmaz; âdeta Vâcibü'l-vücûd'un hesabına kâinatı inkâr eder.

Fakat bu meşrebin tehlikeleri var. En birincisi şudur ki: *Erkân-ı imaniye altıdır. İman-ı billâhtan başka, iman-ı bi'l-yevmi'l-âhir gibi rükünler var. Bu rükünler ise, mümkinâtın vücûdlarını ister. O muhkem erkân-ı imaniye, hayal üstünde bina edilmez! Onun için, o meşrep sahibi, âlem-i istiğrak ve sekirden âlem-i sahve girdiği vakit, o meşrebi beraber almamak gerektir.. ve o meşrebin muktezasıyla amel etmemek lâzımdır. Hem kalbî ve hâlî ve zevkî olan bu meşrebi, aklî ve kavlî ve ilmî suretine çevirmemektir. Çünkü Kitap ve Sünnet'ten gelen desâtir-i akliye ve kavânîn-i ilmiye ve usûl-ü kelâmiye o meşrebi kaldıramıyor, kabil-i tatbik olamıyor. Onun için, hulefâ-yı râşidînden ve eimme-i müçtehidînden ve selef-i sâlihînin büyüklerinden, o meşrep sarîhan görünmüyor. Demek, en âlî bir meşrep değil. Belki yüksek, fakat nâkıs. Çok ehemmiyetli, fakat çok hatarlı. Çok ağır, fakat çok zevklidir. O zevk için ona girenler, ondan çıkmak istemiyorlar, hodgâmlık ile en yüksek mertebe zannediyorlar.* Bu meşrebin esasını ve mahiyetini, Nokta Risalesi'nde ve bir kısım Sözler'de ve Mektubat'ta bir derece beyan ettiğimizden, onlara iktifâen, şurada o mühim meşrebin ehemmiyetli bir vartasını beyan edeceğiz. Şöyle ki:

O meşrep, daire-i esbaptan geçip, terk-i mâsivâ sırrıyla mümkinâttan alâkasını kesen ehass-ı havassın istiğrak-ı mutlak hâletinde mazhar olduğu sâlih bir meşreptir. *Şu meşrebi, esbap içinde boğulanların ve dünyaya âşık olanların ve felsefe-i maddiye ile tabiata saplananların nazarına ilmî bir surette telkin etmek, tabiat ve maddede onları boğdurmaktır ve hakikat-i İslâmiye'den uzaklaştırmaktır. Çünkü dünyaya âşık ve daire-i esbaba bağlı*

bir nazar, bu fâni dünyaya bir nevi bekâ vermek ister. O dünya mahbubunu elinden kaçırmak istemiyor. Vahdet-i vücûd bahanesiyle ona bir bâki vücûd tevehhüm eder, o mahbubu olan dünya hesabına ve bekâ ve ebediyeti ona tam mal etmesine binâen, bir mâbudiyet derecesine çıkarır, –neûzu billâh– Allah'ı inkâr etmek vartasına yol açar.

Şu asırda maddiyyûnluk fikri o derece istilâ etmiş ki, maddiyatı her şeye merci biliyorlar. Böyle bir asırda has ehl-i iman, maddiyatı idam eder derecesinde ehemmiyetsiz gördüklerinden; vahdet-i vücûd meşrebi ortaya atılsa belki maddiyyûnlar sahib çıkacaklar, "Biz de böyle diyoruz" diyecekler. Hâlbuki dünyada meşârib içinde, maddiyyûnların ve tabiat-perestlerin mesleğinden en uzak meşrep, vahdet-i vücûd meşrebidir. Çünkü ehl-i vahdet-i vücûd, o kadar vücûd-u ilâhîye kuvvet-i iman ile ehemmiyet veriyorlar ki, kâinatı ve mevcudâtı inkâr ediyorlar. Maddiyyûnlar ise, o kadar mevcudâta ehemmiyet veriyorlar ki; kâinat hesabına, Allah'ı inkâr ediyorlar. İşte bunlar nerede? Ötekiler nerede?

Altıncı Telvîh

Üç Nokta'dır.

Birinci Nokta: *Velâyet yolları içinde en güzeli, en müstakimi, en parlağı, en zengini, sünnet-i seniyyeye ittibâdır. Yani, a'mâl ve harekâtında sünnet-i seniyyeyi düşünüp ona tâbi olmak.. ve taklid etmek.. ve muamelât ve ef'âlinde ahkâm-ı şer'iyeyi düşünüp rehber ittihaz etmektir.*

İşte bu ittibâ ve iktidâ vâsıtasıyla, âdi ahvâli ve örfî muameleleri ve fıtrî hareketleri ibadet şekline girmekle beraber; her bir ameli, sünneti ve şer'i o ittibâ noktasında düşündürmekle, bir tahattur-u hükm-ü şer'î veriyor. O tahattur ise, sahib-i şeriatı düşündürüyor. O düşünmek ise, Cenâb-ı Hakk'ı hatıra getiriyor. O hâtıra, bir nevi huzur veriyor. O hâlde mütemâdiyen ömür dakikaları, huzur içinde bir ibadet hükmüne getirilebilir. İşte bu cadde-i kübrâ, velâyet-i kübrâ olan ehl-i veraset-i nübüvvet olan sahabe ve selef-i sâlihînin caddesidir.

İkinci Nokta: *Velâyet yollarının ve tarîkat şubelerinin en mühim esası, ihlâstır. Çünkü ihlâs ile hafî şirklerden halâs olur. İhlâsı kazanmayan, o yollarda gezemez. Ve o yolların en keskin kuvveti, muhabbettir. Evet muhabbet, mahbubunda bahaneler aramaz ve kusurlarını görmek istemez. Ve kemâline delâlet eden zayıf emâreleri, kavî hüccetler hükmünde görür. Daima mahbubuna taraftardır.*

İşte bu sırra binâendir ki, muhabbet ayağıyla mârifetullaha teveccüh eden zâtlar; şübehâta ve itirazâta kulak vermezler, ucuz kurtulurlar. Binler şeytan toplansa, onların mahbub-u hakikîsinin kemâline işaret eden bir emâreyi, onların nazarında ibtal edemez. Eğer muhabbet olmazsa, o vakit kendi nefsi ve şeytanı ve haricî şeytanların ettikleri itirazât içinde çok çırpınacak. Kahramancasına bir metânet ve kuvvet-i iman ve dikkat-i nazar lâzımdır ki, kendisini kurtarsın.

İşte bu sırra binâendir ki; *umum merâtib-i velâyette mârifetullahtan gelen muhabbet, en mühim mâye ve iksirdir. Fakat muhabbetin bir vartası var ki; ubûdiyetin sırrı olan niyazdan, mahviyetten naza ve dâvâya atlar, mizansız hareket eder. Mâsivâ-yı ilâhiyeye teveccühü hengâmında, mana-yı harfîden mana-yı ismîye geçmesiyle tiryak iken zehir olur. Yani; gayrullahı sevdiği vakit, Cenâb-ı Hak hesabına ve O'nun nâmına, O'nun bir ayna-yı esmâsı olmak cihetiyle rabt-ı kalb etmek lâzımken; bazen o zâtı, o zât hesabına, kendi kemâlât-ı şahsiyesi ve cemâl-i zâtîsi nâmına düşünüp, mana-yı ismiyle sever. Allah'ı ve peygamberi düşünmeden yine onları sevebilir. Bu muhabbet, muhabbetullaha vesile değil, perde oluyor. Mana-yı harfî ile olsa muhabbetullaha vesile olur, belki cilvesidir denilebilir.*

Üçüncü Nokta: *Bu dünya, dârü'l-hikmettir, dârü'l-hizmettir; dârü'l-ücret ve mükâfat değil. Buradaki a'mâl ve hizmetlerin ücretleri berzahta ve âhirettedir. Buradaki a'mâl, berzahta ve âhirette meyve verir.*

Madem hakikat budur, *a'mâl-i uhreviyeye ait neticeleri dünyada istememek gerektir. Verilse de memnunâne değil, mahzunâne kabul etmek lâzımdır. Çünkü cennetin meyveleri gibi, kopardıkça yerine aynı gelmek sırrıyla, bâki hükmünde olan amel-i uhrevî meyvesini, bu dünyada fâni bir surette yemek, kâr-ı akıl değildir. Bâki bir lâmbayı, bir dakika yaşayacak ve sönecek bir lâmba ile mübadele etmek gibidir.*

İşte bu sırra binâen; ehl-i velâyet, hizmet ve meşakkat ve musibet ve külfeti hoş görüyorlar, nazlanmıyorlar, şekvâ etmiyorlar. اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ عَلٰى كُلِّ حَالٍ[1] diyorlar. Keşif ve keramet, ezvak ve envâr verildiği vakit, bir iltifat-ı ilâhî nev'inden kabul edip setrine çalışıyorlar. Fahre değil, belki şükre, ubûdiyete daha

---

[1] "Bize uygun gördüğü her hâlimizden ötürü hamdolsun Rabbimize.." Bkz.: Tirmizî, *deavât* 128; Ebû Dâvûd, *edeb* 97, 98; İbni Mâce, *edeb 55*, *duâ* 2; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 2/117.

ziyade giriyorlar. Çokları o ahvâlin istitar ve inkıtâını istemişler, tâ ki amellerindeki ihlâs zedelenmesin. Evet makbul bir insan hakkında en mühim bir ihsan-ı ilâhî, ihsanını ona ihsas etmemektir; tâ niyazdan naza ve şükürden fahre girmesin.

İşte bu hakikate binâendir ki; *velâyeti ve tarîkatı isteyenler, eğer velâyetin bazı tereşşuhatı olan ezvak ve kerâmâtı isterlerse ve onlara müteveccih ise ve onlardan hoşlansa; bâki, uhrevî meyveleri fâni dünyada, fâni bir surette yemek kabilinden olmakla beraber; velâyetin mâyesi olan ihlâsı kaybedip, velâyetin kaçmasına meydan açar.*

Yedinci Telvîh

Dört Nükte'dir.

Birinci Nükte: *Şeriat; doğrudan doğruya, gölgesiz, perdesiz, sırr-ı ehadiyet ile rubûbiyet-i mutlaka noktasında hitab-ı ilâhînin neticesidir. Tarîkatın ve hakikatin en yüksek mertebeleri, şeriatın cüzleri hükmüne geçer. Yoksa daima vesile ve mukaddime ve hâdim hükmündedirler. Neticeleri, şeriatın muhkemâtıdır. Yani; hakâik-i şeriata yetişmek için, tarîkat ve hakikat meslekleri, vesile ve hâdim ve basamaklar hükmündedir. Git gide en yüksek mertebede, nefs-i şeriatta bulunan mana-yı hakikat ve sırr-ı tarîkata inkılâb ederler. O vakit, şeriat-ı kübrânın cüzleri oluyorlar.* Yoksa bazı ehl-i tasavvufun zannettikleri gibi, şeriatı zâhirî bir kışır, hakikati onun içi ve neticesi ve gayesi tasavvur etmek doğru değildir. Evet şeriatın, tabakât-ı nâsa göre inkişâfâtı ayrı ayrıdır. Avâm-ı nâsa göre zâhir-i şeriatı, hakikat-i şeriat zannedip, havassa münkeşif olan şeriatın mertebesine "hakikat ve tarîkat" nâmı vermek yanlıştır. Şeriatın umum tabakâta bakacak merâtibi var.

İşte bu sırra binâendir ki; *ehl-i tarîkat ve ashab-ı hakikat ileri gittikçe, hakâik-i şeriata karşı incizâbları, iştiyakları, ittibâları ziyadeleşiyor. En küçük bir sünnet-i seniyyeyi, en büyük bir maksat gibi telâkki edip, onun ittibâına çalışıyorlar, onu taklid ediyorlar. Çünkü vahiy ne kadar ilhamdan yüksek ise; semere-i vahiy olan âdâb-ı şer'iye, o derece semere-i ilham olan âdâb-ı tarîkattan yüksek ve ehemmiyetlidir. Onun için, tarîkatın en mühim esası, sünnet-i seniyyeye ittibâ etmektir.*

İkinci Nükte: *Tarîkat ve hakikat, vesilelikten çıkmamak gerektir. Eğer maksud-u bizzât hükmüne geçseler; o vakit şeriatın muhkemâtı ve*

ameliyâtı ve sünnet-i seniyyeye ittibâ, resmî hükmünde kalır; kalb öteki tarafa mütevecciih olur. Yani, namazdan ziyade halka-yı zikri düşünür; ferâizden ziyade, evradına müncezib olur; kebâirden kaçmaktan ziyade, âdâb-ı tarîkatın muhalefetinden kaçar. Hâlbuki muhkemat-ı şeriat olan farzların bir tanesine, evrâd-ı tarîkat mukabil gelemez; yerini dolduramaz. Âdâb-ı tarîkat ve evrâd-ı tasavvuf, o ferâizin içindeki hakikî zevke medar-ı teselli olmalı, menşe olmamalı. Yani tekyesi, câmideki namazın zevkine ve tâdil-i erkânına vesile olmalı! Yoksa câmideki namazı çabuk, resmî kılıp; hakikî zevkini ve kemâlini tekyede bulmayı düşünen, hakikatten uzaklaşıyor!

Üçüncü Nükte: "Sünnet-i seniyye ve ahkâm-ı şeriat haricinde tarîkat olabilir mi?" diye suâl ediliyor.

Elcevap: Hem var, hem yok. Vardır; çünkü bazı evliya-yı kâmilîn, şeriat kılıcıyla idam edilmişler. Hem yoktur; çünkü muhakkikîn-i evliya, Sa'dî Şirazî'nin bu düsturunda ittifak etmişler:

مُحَالَسْتْ سَعْدِي بَرَاهِ صَفَا ظَفَرْ بُرْدَنْ جُزْدَرْ پِيِ مُصْطَفٰى

Yani, *"Resûl-i Ekrem'in (aleyhissalâtü vesselâm) caddesinden hariç ve onun arkasından gitmeyen muhâldir ki; hakikî envâr-ı hakikate vâsıl olabilsin."*

Bu meselenin sırrı şudur ki; madem Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)* Hâtemü'l-enbiyâ'dır ve umum nev-i beşer nâmına muhatab-ı ilâhîdir. Elbette nev-i beşer, onun caddesi haricinde gidemez ve bayrağı altında bulunmak zarurîdir.. ve madem ehl-i cezbe ve ehl-i istiğrak, muhalefetlerinden mesul olamazlar.. ve madem insanda bazı letâif var ki, teklif altına giremez; o latîfe, hâkim olduğu vakit tekâlif-i şer'iyeye muhalefetiyle mesul tutulmaz.. ve madem insanda bazı letâif var ki, teklif altına girmediği gibi, ihtiyâr altına da girmez, hatta aklın tedbiri altına da girmez; o latîfe, kalbi ve aklı dinlemez. Elbette o latîfe, bir insanda hâkim olduğu zaman –fakat o zamana mahsus olarak– o zât, şeriata muhalefette velâyet derecesinden sukut etmez, mazur sayılır. Fakat bir şartla ki, hakâik-i şeriata ve kavâid-i imaniyeye karşı bir inkâr, bir tezyif, bir istihfaf olmasın. Ahkâmı yapmasa da, ahkâmı hak bilmek gerektir. Yoksa o hale mağlup olup –neûzu billâh– o hakâik-i muhkemeye karşı inkâr ve tekzîbi işmam edecek bir vaziyet, alâmet-i sukuttur!

Elhâsıl: Daire-i şeriatın haricinde bulunan ehl-i tarîkat iki kısımdır:

Bir kısmı –sâbıkan geçtiği gibi– ya hâle, istiğraka, cezbeye ve sekre mağlup olup veya teklifi dinlemeyen veya ihtiyârı işitmeyen latîfelerin mahkûmu olup, daire-i şeriatın haricine çıkıyor. Fakat o çıkmak, ahkâm-ı şeriatı beğenmemekten veya istememekten değil; belki mecburiyetle ihtiyârsız terk ediyor. Bu kısım ehl-i velâyet var. Hem mühim veliler, bunların içinde muvakkaten bulunmuş. Hatta bu neviden; değil yalnız daire-i şeriattan, belki daire-i İslâmiyet haricinde bulunduğunu bazı muhakkikîn-i evliya hükmetmişler. *Fakat bir şartla, Muhammed (aleyhissalâtü vesselâm)'ın getirdiği ahkâmın hiçbirini tekzip etmemektir.* Belki, ya düşünmüyor veya müteveccih olamıyor veyahut bilemiyor ve bilmiyor. *Bilse, kabul etmese olmaz!*

İkinci kısım ise; tarîkat ve hakikatin parlak ezvaklarına kapılıp, mezâkından çok yüksek olan hakâik-i şeriatın derece-i zevkine yetişemediği için; zevksiz, resmî bir şey telâkki edip, ona karşı lâkayt kalır. Gitgide şeriatı, zâhirî bir kışır zanneder. Bulduğu hakikati, esas ve maksud telâkki eder. "Ben onu buldum, o bana yeter." der, ahkâm-ı şeriata muhalif hareket eder. *Bu kısımdan aklı başında olanlar mesuldürler, sukut ediyorlar, belki kısmen şeytana maskara oluyorlar.*

Dördüncü Nükte: Ehl-i dalâlet ve bid'at fırkalarından bir kısım zâtlar, ümmet nazarında makbul oluyorlar. Aynen onlar gibi zâtlar var; zâhirî hiçbir fark yokken, ümmet reddediyor. Buna hayret ediyordum. Meselâ Mûtezile Mezhebi'nde Zemahşerî gibi Îtizâl'de en mutaassıp bir fert olduğu hâlde, muhakkikîn-i Ehl-i Sünnet, onun o şedit itirazâtına karşı onu tekfir ve tadlil etmiyorlar, belki bir râh-ı necat onun için arıyorlar. Zemahşerî'nin derece-i şiddetinden çok aşağı Ebû Ali Cübbaî gibi Mûtezile imamlarını, merdut ve matrud sayıyorlar. Çok zaman bu sır benim merakıma dokunuyordu. Sonra lütf-u ilâhî ile anladım ki; Zemahşerî'nin Ehl-i Sünnet'e itirazâtı, hak zannettiği mesleğindeki muhabbet-i haktan ileri geliyordu. Yani, meselâ, tenzih-i hakikî; onun nazarında, hayvanlar kendi ef'âline hâlık olmasıyla oluyor. Onun için Cenâb-ı Hakk'ı tenzih muhabbetinden, Ehl-i Sünnet'in halk-ı ef'âl meselesinde düsturunu kabul etmiyor. Merdut olan sâir Mûtezile imamları muhabbet-i haktan ziyade, Ehl-i Sünnet'in yüksek düsturlarına kısa akılları yetişemediğinden ve geniş kavânîn-i Ehl-i Sünnet, onların dar fikirlerine yerleşmediğinden, inkâr ettiklerinden merdutturlar. Aynen bu ilm-i kelâmdaki Ehl-i Îtizâl'in Ehl-i Sünnet ve Cemaat'e muhalefeti olduğu gibi, sünnet-i seniyye haricindeki bir kısım ehl-i tarîkatın muhalefeti dahi iki cihetledir:

Biri, Zemahşerî gibi hâline, meşrebine meftuniyet cihetinde daha derece-i zevkine yetişemediği âdâb-ı şeriata karşı bir derece lâkayt kalır.

Diğer kısmı ise; –hâşâ– âdâb-ı şeriata, desâtir-i tarîkata nisbeten ehemmiyetsiz bakar. Çünkü dar havsalası, o geniş ezvakı ihata edemiyor ve kısa makamı, o yüksek âdâba yetişemiyor.

Sekizinci Telvîh

*Sekiz vartay*ı beyan eder.

Birincisi: Sünnet-i seniyyeye tamam ittibâı riayet etmeyen bir kısım ehl-i sülûk; velâyeti, nübüvvete tercih etmekle vartaya düşer. Yirmi Dördüncü ve Otuz Birinci Sözler'de, *nübüvvet ne kadar yüksek olduğu ve velâyet ona nisbeten ne kadar sönük olduğu* isbat edilmiştir.

İkincisi: Ehl-i tarîkatın bir kısım müfrit evliyasını sahabeye tercih, hatta enbiyâ derecesinde görmekle vartaya düşer. On İkinci ve Yirmi Yedinci Sözler'de ve Sahabeler Hakkındaki Zeyli'nde kat'î isbat edilmiştir ki; *sahabelerde öyle bir hâssa-yı sohbet var ki, velâyet ile yetişilmez ve sahabelere tefevvuk edilmez ve enbiyâya hiçbir vakit evliya yetişmez.*

Üçüncüsü: İfrat ile tarîkat taassubu taşıyanların bir kısmı, âdâb ve evrâd-ı tarîkatı sünnet-i seniyyeye tercih etmekle sünnete muhalefet edip, sünneti terk eder, fakat virdini bırakmaz. O suretle âdâb-ı şer'iyeye bir lâkaytlık vaziyeti gelir, vartaya düşer.

Çok Sözler'de isbat edildiği gibi ve İmam Gazâlî, İmam Rabbânî gibi muhakkikîn-i ehl-i tarîkat derler ki; *"Birtek sünnet-i seniyyeye ittibâ noktasında hâsıl olan makbuliyet, yüz âdâb ve nevâfil-i hususiyeden gelemez. Bir farz, bin sünnete müreccah olduğu gibi; bir sünnet-i seniyye dahi, bin âdâb-ı tasavvufa müreccahtır."* demişler.

Dördüncüsü: Müfrit bir kısım ehl-i tasavvuf; ilhamı, vahiy gibi zanneder ve ilhamı, vahiy nev'inden telâkki eder, vartaya düşer. *Vahyin derecesi ne kadar yüksek ve küllî ve kudsî olduğu.. ve ilhamât ona nisbeten ne derece cüz'î ve sönük olduğu,* On İkinci Söz'de ve i'câz-ı Kur'âna dair Yirmi Beşinci Söz'de ve sâir risalelerde gayet kat'î isbat edilmiştir.

Beşincisi: Sırr-ı tarîkatı anlamayan bir kısım mutasavvife, zayıfları takviye etmek.. ve gevşekleri teşcî etmek.. ve şiddet-i hizmetten gelen usanç ve meşakkati tahfif etmek için, istenilmeyerek verilen ezvak ve envâr ve keramâtı hoş görüp meftun olur; ibadâta, hidemâta ve evrada tercih etmekle vartaya düşer. Şu risalenin Altıncı Telvîh'inin Üçüncü Noktası'nda icmâlen beyan

olunduğu ve sâir Sözlerde katiyen isbat edilmiştir ki; *bu dâr-ı dünya, dârü'l-hizmettir, dârü'l-ücret değil!* Burada ücretini isteyenler; bâki, dâimî meyveleri, fâni ve muvakkat bir surete çevirmekle beraber, dünyadaki bekâ hoşuna geliyor, müştâkâne berzaha bakamıyor. Âdeta bir cihette dünya hayatını sever. Çünkü içinde bir nevi âhireti bulur.

Altıncısı: Ehl-i hakikat olmayan bir kısım ehl-i sülûk, makamat-ı velâyetin gölgelerini ve zıllerini ve cüz'î numûnelerini, makamat-ı asliye-i külliye ile iltibas etmekle vartaya düşer. Yirmi Dördüncü Söz'ün İkinci Dalı'nda ve sâir Sözler'de katiyen isbat edilmiştir ki; nasıl güneş, aynalar vâsıtasıyla taaddüd ediyor; binler misalî güneş, aynı güneş gibi ziya ve hararet sahibi olur. Fakat o misalî güneşler, hakikî güneşe nisbeten çok zayıftırlar. Aynen onun gibi makamat-ı enbiyâ ve eâzım-ı evliyanın makamatının bazı gölgeleri ve zılleri var. Ehl-i sülûk onlara girer; kendini, o evliya-yı azîmeden daha azîm görür. Belki enbiyâdan ileri geçtiğini zanneder, vartaya düşer. Fakat bu geçmiş umum vartalardan zarar görmemek için, *usûl-ü imaniyeyi ve esâsât-ı şeriatı daima rehber ve esas tutmak ve meşhûdunu ve zevkini onlara karşı muhalefetinde itham etmekledir.*

Yedincisi: Bir kısım ehl-i zevk ve şevk sülûkünde fahrı, nazı, şatahatı, teveccüh-ü nâsı ve merciiyeti; şükre, niyaza, tazarruâta ve nâstan istiğnâya tercih etmekle vartaya düşer. *Hâlbuki en yüksek mertebe ise ubûdiyet-i Muhammediye'dir ki, "Mahbubiyet" unvanıyla tâbir edilir. Ubûdiyetin ise sırr-ı esası; niyaz, şükür, tazarrû, huşû, acz, fakr, halktan istiğnâ cihetiyle o hakikatin kemâline mazhar olur. Bazı evliya-yı azîme, fahir ve naz ve şatahata muvakkaten, ihtiyârsız girmişler; fakat o noktada, ihtiyâren onlara iktidâ edilmez; hâdîdirler, mühdî değillerdir; arkalarından gidilmez!*

Sekizinci Varta: Hodgâm, aceleci bir kısım ehl-i sülûk; âhirette alınacak ve koparılacak velâyet meyvelerini, dünyada yemek ister ve sülûkunda onları istemekle vartaya düşer. Hâlbuki وَمَا الْحَيٰوةُ الدُّنْيَا إِلَّا مَتَاعُ الْغُرُورِ[1] gibi âyetlerle ilân edildiği gibi, çok Sözler'de katiyen isbat edilmiştir ki; *âlem-i bekâda birtek meyve, fâni dünyanın bin bahçesine müreccahtır.*[2] *Onun için, o mübarek meyveleri burada yememeli! Eğer istenilmeyerek yedirilse şükredilmeli! Mükâfat için değil, belki teşvik için bir ihsan-ı ilâhî olarak telâkki edilmeli!..*

---

1 "Bu dünya hayatı, aldatıcı ve geçici bir zevkten başka bir şey değildir." (Âl-i İmran sûresi, 3/185).

2 Bkz.: Buhârî, *cihâd* 6, 73; Tirmizî, *cihâd* 17, 26; İbni Mâce, *zühd* 39; Dârimî, *rikak* 99.

Dokuzuncu Telvîh

Tarîkatın pek çok semerâtından ve faydalarından yalnız burada *dokuz adedini* icmâlen beyan edeceğiz.

Birincisi: İstikâmetli tarîkat vâsıtasıyla, saadet-i ebediyedeki ebedî hazinelerin anahtarları ve menşeleri ve madenleri olan hakâik-i imaniyenin inkişafı ve vuzuhu ve aynelyakîn derecesinde zuhurlarıdır.

İkincisi: Makine-i insaniyenin merkezi ve zembereği olan kalbi, tarîkat vâsıta olup işletmesiyle ve o işletmekle, sâir letâif-i insaniyeyi harekete getirip, netice-i fıtratlarına sevk ederek hakikî insan olmaktır.[1]

Üçüncüsü: Âlem-i berzah ve âhiret seferinde, tarîkat silsilelerinden bir silsileye iltihak edip ve o kafile-i nurâniye ile ebedü'l-âbâd yolunda arkadaş olmak ve yalnızlık vahşetinden kurtulmak ve onlarla, dünyada ve berzahta mânen ünsiyet etmek ve evham ve şübehâtın hücumlarına karşı, onların icmâına ve ittifakına istinad edip, her bir üstadını kavî bir sened ve kuvvetli bir burhan derecesinde görüp, onlarla o hatıra gelen dalâlet ve şübehâtı defetmektir.

Dördüncüsü: İmandaki mârifetullah ve o mârifetteki muhabbetullahın zevkini, sâfi tarîkat vâsıtasıyla anlamak.. ve o anlamakla dünyanın vahşet-i mutlakasından ve insanın kâinattaki gurbet-i mutlakasından kurtulmaktır. Çok Sözler'de isbat etmişiz ki; saadet-i dâreyn ve elemsiz lezzet ve vahşetsiz ünsiyet ve hakikî zevk ve ciddî saadet, iman ve İslâmiyet'in hakikatindedir. İkinci Söz'de beyan edildiği gibi; iman, şecere-i tûbâ-yı cennetin bir çekirdeğini taşıyor. İşte tarîkatın terbiyesiyle, o çekirdek neşv ü nemâ bulur, inkişaf eder.

Beşincisi: Tekâlif-i şer'iyedeki hakâik-i latîfeyi, tarîkattan ve zikr-i ilâhîden gelen bir intibah-ı kalbî vâsıtasıyla hissetmek, takdir etmek... O vakit taate, suhre gibi değil, belki iştiyakla itaat edip ubûdiyeti îfâ eder.

Altıncısı: Hakikî zevke ve ciddî teselliye ve kedersiz lezzete ve vahşetsiz ünsiyete, hakikî medar ve vâsıta olan tevekkül makamını ve teslim rütbesini ve rıza derecesini kazanmaktır.

Yedincisi: Sülûk-u tarîkatın en mühim şartı, en ehemmiyetli neticesi olan ihlâs vâsıtasıyla, şirk-i hafîden ve riya ve tasannû gibi.. rezâilden halâs olmak ve tarîkatın mahiyet-i ameliyesi olan tezkiye-i nefis vâsıtasıyla, nefs-i emmârenin ve enâniyetin tehlikelerinden kurtulmaktır.

---

1 Buhârî, *îmân* 39; *müsâkat* 107; İbni Mâce, *fiten* 14; Dârimî, *büyû'* 1.

Sekizincisi: Tarîkatta zikr-i kalbî ile ve tefekkür-ü aklî ile kazandığı tevecc üh ve huzur ve kuvvetli niyetler vâsıtasıyla, âdetlerini ibadet hükmüne çevirmek ve muamelât-ı dünyeviyesini, a'mâl-i uhreviye hükmüne getirip sermaye-i ömrünü hüsn-ü istimâl etmek cihetiyle, ömrünün dakikalarını hayat-ı ebediyenin sümbüllerini verecek çekirdekler hükmüne getirmektir.

Dokuzuncusu: Seyr u sülûk-u kalbî ile ve mücahede-i ruhî ile ve terakkiyât-ı mâneviye ile, insan-ı kâmil olmak için çalışmak.. yani, hakikî mümin ve tam bir müslüman olmak.. yani, yalnız sûrî değil, belki hakikat-i imanı ve hakikat-i İslâm'ı kazanmak.. yani, şu kâinat içinde ve bir cihette kâinat mümessili olarak, doğrudan doğruya kâinatın Hâlık-ı Zülcelâl'ine abd olmak ve muhatap olmak.. ve dost olmak ve halîl olmak.. ve ayna olmak.. ve ahsen-i takvimde olduğunu göstermekle, benîâdemin melâikeye rüchaniyetini isbat etmek.. ve şeriatın imanî ve amelî cenâhlarıyla makamat-ı âliyede uçmak.. ve bu dünyada saadet-i ebediyeye bakmak, belki de o saadete girmektir...

سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا ۖ إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ[1]

اَللّٰهُمَّ صَلِّ وَسَلِّمْ عَلَى الْغَوْثِ الْأَكْبَرِ فِي كُلِّ الْعُصُورِ وَالْقُطْبِ الْأَعْظَمِ فِي كُلِّ الدُّهُورِ سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ الَّذِي تَظَاهَرَتْ حِشْمَةُ وَلَايَتِهِ وَمَقَامُ مَحْبُوبِيَّتِهِ فِي مِعْرَاجِهِ وَانْدَرَجَ كُلُّ الْوَلَايَاتِ فِي ظِلِّ مِعْرَاجِهِ وَعَلٰى اٰلِهِ وَصَحْبِهِ أَجْمَعِينَ، اٰمِينَ. وَالْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ[2]

---

1 "Sübhansın yâ Rab! Senin bize bildirdiğinden başka ne bilebiliriz ki? Her şeyi hakkıyla bilen, her şeyi hikmetle yapan sensin." (Bakara sûresi, 2/32)

2 Allah'ım! Her asırda en büyük medetkâr, her devirde en büyük kutub olan.. sana olan yakınlığı ve senin O'na olan sevginin büyüklüğü, Miraç Mucizesi'nde ortaya çıkan.. ve bütün velâyetler, O'nun bu Mirac'ının sayesinde gerçekleşen Efendimiz Muhammed'e, O'nun bütün âl ve ashabına salât ve selâm eyle, âmîn. Ve bütün hamdler âlemlerin Rabbi Allah'adır.

Zeyl

بِسْـــمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

(Bu küçücük zeylin büyük bir ehemmiyeti var. Herkese menfaatlidir.)

Cenâb-ı Hakk'a vâsıl olacak tarîkler pek çoktur. Bütün hak tarîkler Kur'ân'dan alınmıştır. Fakat tarîkatların bazısı; bazısından daha *kısa,* daha *selâmetli,* daha *umumiyetli* oluyor. O tarîkler içinde, kâsır fehmimle Kur'ân'dan istifade ettiğim "**acz** ve **fakr** ve **şefkat** ve **tefekkür**" tarîkidir.

Evet **acz** dahi, aşk gibi *belki daha eslem bir tarîktir ki; ubûdiyet tarîkiyle mahbubiyete kadar gider.*

Fakr dahi, *Rahmân ismine îsal eder*.

Hem **şefkat** dahi, aşk gibi *belki daha keskin ve daha geniş bir tarîktir ki Rahîm ismine îsal eder.*

Hem **tefekkür** dahi, aşk gibi *belki daha zengin, daha parlak, daha geniş bir tarîktir ki, Hakîm ismine îsal eder.*

Şu tarîk, hafî tarîkler misillü "letâif-i aşere" gibi on hatve değil ve tarîk-i cehriye gibi "nüfus-u seb'a" yedi mertebeye atılan adımlar değil, belki "dört hatve"den ibarettir. *Tarîkattan ziyade hakikattir, şeriattır. Yanlış anlaşılmasın; acz ve fakr ve kusurunu, Cenâb-ı Hakk'a karşı görmek demektir. Yoksa onları yapmak veya halka göstermek demek değildir.*

Şu kısa tarîkin evradı: **İttibâ-ı sünnettir, ferâizi işlemek, kebâiri terk etmektir. Ve bilhassa namazı tâdil-i erkân ile kılmak, namazın arkasındaki tesbihatı yapmaktır.**

Birinci Hatve'ye: [1] فَلَا تُزَكُّوا أَنْفُسَكُمْ âyeti işaret ediyor.

İkinci Hatve'ye: [2] وَلَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ نَسُوا اللهَ فَأَنْسٰيهُمْ أَنْفُسَهُمْ âyeti işaret ediyor.

---

1 "Öyleyse, nefislerinizi temize çıkarmayın, kendinizi hatasız görmeyin." (Necm sûresi, 53/32)

2 "Allah'ı unutup da, Allah'ın da kendilerine kendilerini unutturduğu kimseler gibi olmayın!" (Haşir sûresi, 59/19)

Üçüncü Hatve'ye:
مَا أَصَابَكَ مِنْ حَسَنَةٍ فَمِنَ اللّٰهِ وَمَا أَصَابَكَ مِنْ سَيِّئَةٍ فَمِنْ نَفْسِكَ[1] âyeti işaret ediyor.

Dördüncü Hatve'ye: كُلُّ شَيْءٍ هَالِكٌ إِلَّا وَجْهَهُ[2] âyeti işaret ediyor. Şu dört hatvenin kısa bir izahı şudur ki:

Birinci Hatve'de: فَلَا تُزَكُّوا أَنْفُسَكُمْ âyeti işaret ettiği gibi *tezkiye-i nefis etmemek.* Zira insan, cibilliyeti ve fıtratı hasebiyle nefsini sever. Belki evvelâ ve bizzât yalnız zâtını sever, başka her şeyi nefsine feda eder. Mâbud'a lâyık bir tarzda nefsini metheder. Mâbud'a lâyık bir tenzih ile nefsini meâyipten tenzih ve tebrie eder. Elden geldiği kadar kusurları kendine lâyık görmez ve kabul etmez. Nefsine perestiş eder tarzında şiddetle müdafaa eder. Hatta fıtratında tevdî edilen ve Mâbud-u Hakikî'nin hamd ve tesbihi için ona verilen cihâzât ve istidadı, kendi nefsine sarf ederek مَنِ اتَّخَذَ إِلٰهَهُ هَوٰيهُ[3] sırrına mazhar olur. Kendini görür, kendine güvenir, kendini beğenir.

İşte şu mertebede, şu hatvede tezkiyesi, tathiri: *Onu tezkiye etmemek, tebrie etmemektir.*

İkinci Hatve'de: وَلَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ نَسُوا اللّٰهَ فَأَنْسٰيهُمْ أَنْفُسَهُمْ dersini verdiği gibi; kendini unutmuş, kendinden haberi yok. Mevti düşünse, başkasına verir. Fenâ ve zevali görse, kendine almaz. Ve külfet ve hizmet makamında nefsini unutmak, fakat ahz-ı ücret ve istifade-i huzûzât makamında nefsini düşünmek, şiddetle iltizam etmek, nefs-i emmârenin muktezasıdır.

Şu makamda tezkiyesi, tathiri, terbiyesi, şu hâlin aksidir. *Yani, nisyan-ı nefis içinde nisyan etmemek. Yani, huzûzât ve ihtirasâtta unutmak ve mevtte ve hizmette düşünmek.*

Üçüncü Hatve'de: مَا أَصَابَكَ مِنْ حَسَنَةٍ فَمِنَ اللّٰهِ وَمَا أَصَابَكَ مِنْ سَيِّئَةٍ فَمِنْ نَفْسِكَ dersini verdiği gibi; nefsin muktezası, daima iyiliği kendinden bilip fahir ve ucbe girer. Bu hatvede, *nefsinde yalnız kusuru ve naksı ve aczi ve fakrı görüp; bütün mehâsin ve kemâlâtını, Fâtır-ı Zülcelâl tarafından ona*

---

1 "Sana gelen her iyilik Allah'tandır. Başına gelen her fenalık ise nefsindendir." (Nisâ sûresi, 4/79).

2 "O'nun Vechi (Zâtı ve rızası) dışında her şey yok olup gitmeye mahkûmdur." (Kasas sûresi, 28/88)

3 "(Baksana) şu kendi heva ve heveslerini tanrı edinen kimseye!" (Furkan sûresi, 25/43; Câsiye sûresi, 45/23)

ihsan edilmiş nimetler olduğunu anlayıp, fahir yerinde şükür ve temeddüh yerinde hamd etmektir.

Şu mertebede tezkiyesi, [1]قَدْ أَفْلَحَ مَنْ زَكّٰيهَا sırrıyla şudur ki; *kemâlini kemâlsizlikte, kudretini aczde, gınâsını fakrda bilmektir.*

Dördüncü Hatve'de: كُلُّ شَيْءٍ هَالِكٌ إِلَّا وَجْهَهُ dersini verdiği gibi; nefis, kendini serbest ve müstakil ve bizzât mevcut bilir. Ondan bir nevi rubûbiyet dâvâ eder. Mâbud'una karşı adâvetkârâne bir isyanı taşır.

İşte gelecek şu hakikati derk etmekle ondan kurtulur. Hakikat şudur ki; *her şey nefsinde mana-yı ismiyle fânidir, mefkuddur, hâdistir, mâdumdur. Fakat mana-yı harfiyle ve Sâni-i Zülcelâl'in esmâsına aynadarlık cihetiyle ve vazifedarlık itibarıyla şâhiddir, meşhuddur, vâciddir, mevcuttur.*

Şu makamda tezkiyesi ve tathiri şudur ki*: Vücûdunda adem, ademinde vücûdu vardır. Yani kendini bilse, vücûd verse; kâinat kadar bir zulümât-ı adem içindedir. Yani vücûd-u şahsîsine güvenip Mûcid-i Hakikî'den gaflet etse; yıldız böceği gibi bir şahsî ziya-yı vücûdu, nihayetsiz zulümât-ı adem ve firaklar içinde bulunur, boğulur. Fakat enâniyeti bırakıp, bizzât nefsi hiç olduğunu ve Mûcid-i Hakikî'nin bir ayna-yı tecellîsi bulunduğunu gördüğü vakit, bütün mevcudâtı ve nihayetsiz bir vücûdu kazanır. Zira bütün mevcudât, esmâsının cilvelerine mazhar olan Zât-ı Vâcibü'l-vücûd'u bulan, her şeyi bulur.*

Hâtime

Şu acz, fakr, şefkat, tefekkür tarîkindeki dört hatvenin izahatı; *hakikatin ilmine, şeriatın hakikatine, Kur'ân'ın hikmetine dair olan yirmi altı adet Sözler*'de geçmiştir. Yalnız şurada bir-iki noktaya kısa bir işaret edeceğiz. Şöyle ki:

Evet şu tarîk, daha kısadır. Çünkü dört hatvedir. Acz, elini nefisten çekse, doğrudan doğruya Kadîr-i Zülcelâl'e verir. Hâlbuki en keskin tarîk olan aşk, nefisten elini çeker, fakat mâşuk-u mecâzîye yapışır. Onun zevalini bulduktan sonra Mahbub-u Hakikî'ye gider.

Hem şu tarîk, daha eslemdir. Çünkü nefsin şatahat ve bâlâ-pervazâne dâvâları bulunmaz. Çünkü acz ve fakr ve kusurdan başka nefsinde bulmuyor ki, haddinden fazla geçsin.

---

[1] "Nefsini maddî ve manevî kirlerden arındıran, felâha erer." (Şems sûresi, 91/9)

Hem, bu tarîk daha umumî ve cadde-i kübrâdır. Çünkü kâinatı ehl-i vahdeti'l-vücûd gibi, huzur-u dâimî kazanmak için *idama mahkum* zannedip, [1]لَا مَوْجُودَ إِلَّا هُوَ hükmetmeye.. veyahut ehl-i vahdeti'ş-şuhûd gibi, huzur-u dâimî için kâinatı *nisyan-ı mutlak hapsinde hapse mahkum* tahayyül edip, [2]لَا مَشْهُودَ إِلَّا هُوَ demeye mecbur olmuyor. Belki *idamdan ve hapisten gayet zâhir olarak Kur'ân affettiğinden, o da sarf-ı nazar edip ve mevcudâtı kendileri hesabına hizmetten azlederek Fâtır-ı Zülcelâl hesabına istihdam edip, esmâ-yı hüsnâsının mazhariyet ve aynadarlık vazifesinde istimâl ederek mana-yı harfî nazarıyla onlara bakıp, mutlak gafletten kurtulup, huzur-u dâimîye girmektir. Her şeyde Cenâb-ı Hakk'a bir yol bulmaktır.*

Elhâsıl: *Mevcudâtı; mevcudât hesabına hizmetten azlederek, mana-yı ismiyle bakmamaktır.*

[1] Vücûd-u Vâcib'e nisbeten başka şeylere vücûd denilmemeli.. onlar vücûd unvanına lâyık değillerdir..
[2] Meşhûd olan sadece O'dur.

Otuzuncu Mektup

Matbû, Arabî "İşârâtü'l-İ'câz Tefsiri"dir.

Otuz Birinci Mektup

Otuz bir Lem'a'dır.

Otuz İkinci Mektup

Kendi kendine manzum tarzını alan matbû "Lemeât Risalesi"dir. Aynı zamanda Otuz İkinci Lem'a olup, Sözler mecmuasının âhirinde neşredilmiştir.

Otuz Üçüncü Mektup

Mârifet-i ilâhiyeye pencereler açan "Otuz Üç Pencereli Risale" olup, bir cihette Otuz Üçüncü Söz olduğundan, Sözler mecmuasında neşredilmiş, buraya dercedilmemiştir.

İşârât-ı Gaybiyye Hakkında Bir Takriz

İmam Ali'nin *(radiyallâhu anh)*, Risale-i Nur hakkında ihbar-ı gaybîsinden bir parça olan bu kısım, Sikke-i Tasdîk-i Gaybî mecmuasında dercedilen İşârât-ı Kur'âniye ve üç Keramet-i Aleviye ve Keramet-i Gavsiye risaleleriyle birlikte, ehl-i vukûfların takdirkâr raporlarına müsteniden, mahkemelerce sahiplerine geri iade edilmiştir.

İmam Ali'nin *(radiyallâhu anh)* Celcelûtiye'de, Risale-i Nur hakkındaki üç kerametinden bir kerametinin sekiz remzinden Yedinci ve Sekizinci Remz'in bir parçasıdır. Sikke-i Tasdîk-i Gaybî mecmuasının yüz yirmi beşinci sayfasından, yüz otuzuncu sayfasına kadar olan kısımda münderiçtir.

Yedinci Remiz

Hazreti İmam Ali *(radiyallâhu anh)* nasıl ki,

وَبِالْاٰيَةِ الْكُبْرٰى أَمِنِّي مِنَ الْفَجَتْ .....

وَبِحَقِّ فَقَجٍ مَعَ مَخْمَةٍ يَا إِلٰهَنَا وَبِأَسْمَائِكَ الْحُسْنٰى أَجِرْنِي مِنَ الشَّتَتْ

حُرُوفٌ لِبَهْرَامٍ عَلَتْ وَتَشَامَخَتْ وَاسْمُ عَصَا مُوسٰى بِهِ الظُّلَمَتُ انْجَلَتْ[1]

diye birinci fıkrasıyla Yedinci Şuâ'a işaret etmiş; öyle de aynı fıkra ile âlî bir tefekkürnâme ve tevhide dair yüksek bir mârifetnâme nâmında olan Yirmi Dokuzuncu Arabî Lem'a'ya dahi işaret eder. İkinci fıkrasıyla

---

1 ".....Âyetü'l-Kübrâ hürmetine beni musibetten kurtar, bana emniyet ve huzur ver! … Esmâ-yı hüsnâ hakkı için beni dağınıklıktan koru! O harfler Merih yıldızı gibi yüksek ve yücedir. Asâ-yı Mûsa ismiyle küfür karanlıkları dağılır." (Bkz.: el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî* –Hazreti Ali'nin *(kerremallâhu vecheh)* Celcelûtiye'si–) s.516)

"İsm-i Âzam ve Sekîne" denilen esmâ-yı sitte-i meşhurenin[1] hakikatlerini gayet âlî bir tarzda beyan ve isbat eden ve Yirmi Dokuzuncu Lem'a'yı takip eyleyen Otuzuncu Lem'a nâmında altı nükte-i esmâ risalesine بِأَسْمَائِكَ الْحُسْنٰى أَجِرْنِي مِنَ الشَّتَّتْ[2] cümlesiyle işaret ettiğinden sonra akabinde risale-i esmâyı takip eden Otuz Birinci Lem'a'nın Birinci Şuâ'ı olarak, otuz üç âyet-i Kur'âniye'nin Risale-i Nur'a işârâtını kaydedip, hesap-ı cifrî münasebetiyle, baştan başa ilm-i huruf risalesi gibi görünen ve bir mucize-i Kur'âniye hükmünde bulunan risaleye حُرُوفٌ لِبَهْرَامٍ عَلَتْ وَتَشَامَخَتْ[3] kelimesiyle işaret edip, der-akab وَاسْمُ عَصَا مُوسٰى بِهِ الظُّلْمَتُ انْجَلَتْ[4] kelâmıyla dahi, risale-i hurufiyeyi takip eden ve El-Âyetü'l-Kübrâ'dan ve başka Resâil-i Nuriye'den terekküp eden ve Asâ-yı Mûsâ nâmını alan ve asâ-yı Mûsâ gibi, dalâletin ve şirkin sihirlerini ibtal eden Risale-i Nur'un şimdilik en son ve âhir risalesine Asâ-yı Mûsâ nâmını vererek işaretle beraber, mânevî karanlıkları dağıtacağını müjde ediyor.

Evet وَبِالْاٰيَةِ الْكُبْرٰى[5] kelimesiyle Yedinci Şuâ'a işareti, kuvvetli karîneler ile isbat edildiği gibi, aynı kelime, diğer bir mana ile elhak Risale-i Nur'un âyetü'l-kübrâsı hükmünde ve ekser risalelerin ruhlarını cemeden ve Arabî bulunan Yirmi Dokuzuncu Lem'aya bu kelâm, "müstetbeâtü't-terâkib" kaidesiyle ona bakıyor, efradına dâhil ediyor. Öyle ise Hazreti İmam Ali *(radiyallâhu anh)* dahi, bu fıkradan ona bakıp işaret eder diyebiliriz. Hem sâir işârâtın karînesiyle, hem Mektubat'tan sonra Lem'alar'a başka bir tarz-ı ibare ile îma ederek; Lem'aların en parlağının telifi, dehşetli bir zamanda ve hapis ve idamdan kurtulmak ve emniyet ve selâmet bulmak için, mana-yı mecazî ve mefhum-u işârî ile, Hazreti Ali *(radiyallâhu anh)* kendi lisanını, büyük tehlikelerde bulunan müellifin hesabına istimâl ederek, وَبِالْاٰيَةِ الْكُبْرٰى أَمِنِّي مِنَ الْفَجَتْ[6] yani,

---

1 Hazreti Ali *(kerremallâhu vecheh)* Kasîde-i Ercûzesi'nde, Esmâ-yı Sitte'nin (yani Ferd, Hayy, Kayyûm, Hakem, Adl, Kuddûs) İsm-i Âzam ve Sekîne olduğunu ifade etmiştir. (Bkz.: el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî)* s.594-595)

2 "Esmâ-yı hüsnâ hakkı için beni dağınıklıktan koru!" (Bkz.: el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî)* s.516)

3 "O harfler Merih yıldızı gibi yüksek ve yücedir." (Bkz.: el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî)* s.516)

4 "Asâ-yı Mûsa ismiyle küfür karanlıkları dağılır." (Bkz.: el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî)* s.516)

5 "Âyetü'l-Kübrâ hürmetine" (Bkz.: el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî)* s.516)

6 "Âyetü'l-Kübrâ hürmetine beni kurtar, emniyet ve huzur ver!" (Bkz.: el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî* –Hazreti Ali'nin (kerremallâhu vecheh) Celcelûtiye'si–*)* s.516)

"Yâ Rab! Beni kurtar, eman ve emniyet ver!" diye dua etmesiyle, tam tamına Eskişehir Hapishânesi'nde idam ve uzun hapis tehlikesi içinde telif edilen Yirmi Dokuzuncu Lem'a'nın ve sahibinin vaziyetine tevâfuk karînesiyle kelâm, zımnî ve işârî delâlet ettiğinden diyebiliriz ki; Hazreti İmam Ali *(radiyallâhu anh)* dahi bundan, ona işaret eder. Hem Otuzuncu Lem'a nâmında ve altı nükte olan risale-i esmâya bakarak وَبِأَسْمَائِكَ الْحُسْنٰى[1] deyip, sâir işârâtın karînesiyle, hem Yirmi Dokuzuncu Lem'a'ya takip karînesiyle, hem ikisinin isimde ve esmâ lafzında tevâfuk karînesiyle, hem teşettüt-ü hâle ve sıkıntılı bir gurbete ve perişaniyete düşen müellifi, onun telifi bereketiyle teselli ve tahammül bulmasına ve mana-yı mecazî cihetinde, Hazreti İmam Ali'nin *(radiyallâhu anh)* lisanıyla kendine dua olan بِأَسْمَائِكَ الْحُسْنٰى أَجِرْنِي مِنَ الشَّتَّتْ yani, "İsm-i âzam olan o esmâ risalesinin bereketiyle beni teşettütten, perişaniyetten hıfzeyle, ya Rabbî!" meâli, tam tamına o risale ve sahibinin vaziyetine tevâfuk karînesiyle kelâm, mecazî delâlet ve İmam Ali *(radiyallâhu anh)* ise, gaybî işaret eder diyebiliriz.

Hem madem Celcelûtiye'nin aslı vahiydir[2] ve esrarlıdır ve gelecek zamana bakıyor ve gaybî umûr-u istikbaliyeden haber veriyor.

Ve madem Kur'ân itibarıyla, bu asır dehşetlidir ve Kur'ân hesabıyla, Risale-i Nur bu karanlık asırda ehemmiyetli bir hâdisedir.

Ve madem sarâhat derecesinde çok karîne ve emârelerle Risale-i Nur, Celcelûtiye'nin içine girmiş, en mühim yerinde yerleşmiş.

Ve madem Risale-i Nur ve eczaları, bu mevkie lâyıktırlar ve Hazreti İmam Ali'nin *(radiyallâhu anh)* nazar-ı takdirine ve tahsinine ve onlardan haber vermesine liyakatleri ve kıymetleri var.

Ve madem Hazreti İmam Ali *(radiyallâhu anh)*, Sirâcü'n-Nur'dan zâhir bir surette haber verdikten sonra ikinci derecede perdeli bir tarzda Sözler'den, sonra Mektuplar'dan, sonra Lem'alar'dan, risalelerdeki gibi aynı tertip, aynı makam, aynı numara tahtında, kuvvetli karînelerin sevkiyle kelâm, delâlet ve Hazreti İmam Ali'nin *(radiyallâhu anh)* işaret ettiğini isbat eylemiş.

Ve madem başta

---

1 "Esmâ-yı hüsnâ hakkı için" (Bkz.: el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî)* s.516)

2 Bkz.: el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî)* s.509-512.

بَدَأْتُ بِبِسْمِ اللهِ رُوحِي بِهِ اهْتَدَتْ إِلٰى كَشْفِ أَسْرَارٍ بِبَاطِنِهِ انْطَوَتْ[1]

risalelerin başı ve Birinci Söz olan Bismillâh Risalesi'ne baktığı gibi, kasem-i câmi-i muazzamın âhirinde, risalelerin kısm-ı âhirleri olan son Lem'alar'a ve Şuâlar'a, hususan bir âyetü'l-kübrâ-yı tevhid olan Yirmi Dokuzuncu Lem'a-yı harika-yı Arabiye ve Risale-i Esmâ-yı Sitte ve Risale-i İşârât-ı Huruf-u Kur'âniye ve bilhassa şimdilik en âhir Şuâ ve Asâ-yı Mûsâ gibi, dalâletlerin bütün mânevî sihirlerini ibtal edebilen bir mahiyette bulunan ve bir manada Âyetü'l-Kübrâ nâmını alan risale-i harikaya bakıyor gibi bir tarz-ı ifade görünüyor.

Ve madem birtek meselede bulunan emâreler ve karîneler, meselenin vahdeti haysiyetiyle birbirine kuvvet verir; zayıf bir münasebetle bir tereşşuh dahi, menbaına ilhak edilir.

Elbette bu yedi adet esaslara istinaden deriz: Hazreti İmam Ali *(radiyallâhu anh)* nasıl ki, meşhur Sözler'e tertipleri üzerine işaret etmiş ve Mektubat'tan bir kısmına ve Lem'alar'dan en mühimlerine tertiple bakmış; öyle de بِأَسْمَائِكَ الْحُسْنٰى أَجِرْنِي مِنَ الشَّتَتْ cümlesiyle, Otuzuncu Lem'aya, yani müstakil Lem'alar'dan en son olan Esmâ-yı Sitte Risalesi'ne tahsin ederek bakıyor. Ve حُرُوفٌ لِبَهْرَامٍ عَلَتْ وَتَشَامَخَ[2] kelâmıyla dahi, Otuzuncu Lem'ayı takip eden İşârât-ı Huruf-u Kur'âniye Risalesi'ni takdir edip, işaretle tasdik ediyor. وَاسْمُ عَصَا مُوسٰى بِهِ الظُّلْمَتُ انْجَلَتْ kelimesiyle dahi, şimdilik en âhir risale ve tevhid ve imanın elinde Asâ-yı Mûsâ gibi harikalı, en kuvvetli burhan olan mecmua risalesini senâkârâne remzen gösteriyor gibi bir tarz-ı ifadeden bilâpervâ hükmediyoruz ki; Hazreti İmam Ali *(radiyallâhu anh)* hem Risale-i Nur'dan, hem çok ehemmiyetli risalelerinden mana-yı hakikî ve mecazî ile işârî ve remzî ve îmaî ve telvihî bir surette haber veriyor. Kimin şüphesi varsa, işaret olunan risalelere bir kere dikkatle baksın. İnsafı varsa, şüphesi kalmaz zannediyorum.

Buradaki mana-yı işârî ve medlûl-ü mecazîlere karînelerin en güzeli ve latîfi, aynı tertibi muhafaza ile verilen isimlerin münasebetidir. Meselâ Yirmi dokuz, otuz ve otuz bir ve otuz iki mertebe-i tâdâdda, Yirmi Dokuz ve Otuz ve

---

1 "Bismillâh ile başlarım. Öyle ki ruhum, besmelenin içindeki gizli sırları keşfe yine besmele ile yol bulmuş ve kanatlanabilmiştir. (Bkz.: el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî)* s.499).

2 "O harfler Merih yıldızı gibi yüksek ve yücedir." (Bkz.: el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî)* s.516)

Otuz Bir ve Otuz İkinci Sözler'e gayet münasip isimler ile.. ve başta Sözler'in başı olan Birinci Söz'e, aynı besmele sırrıyla.. ve âhirde şimdilik risalelerin âhirine mahiyetini gösterir lâyık birer isim vererek işaret etmesi gerçi gizli ise de, fakat çok güzeldir ve letâfetlidir.

Ben itiraf ediyorum ki; böyle makbul bir eserin mazharı olmak, hiçbir vecihle o makama liyakatim yoktur. Fakat küçük, ehemmiyetsiz bir çekirdekten, koca dağ gibi bir ağacı halketmek; kudret-i ilâhiyenin şe'nindendir ve âdetidir ve azametine delildir...

Ben kasemle temin ederim ki; Risale-i Nur'u senâdan maksadım, Kur'ân'ın hakikatlerini ve imanın rükünlerini teyid ve isbat ve neşirdir...

Hâlık-ı Rahîm'ime yüz binler şükrolsun ki; kendimi kendime beğendirmemiş.. nefsimin ayıplarını ve kusurlarını bana göstermiş.. ve o nefs-i emmâreyi, başkalara beğendirmek arzusu kalmamış. Kabir kapısında bekleyen bir adamın arkasındaki fâni dünyaya riyakârâne bakması, acınacak bir hamâkattir ve dehşetli bir hasârettir.

İşte bu hâlet-i ruhiye ile yalnız hakâik-i imaniyenin tercümanı olan Risale-i Nur'un doğru ve hak olduğuna latîf bir münasebet söyleyeceğim, şöyle ki:

Celcelûtiye, Süryanîce bedî demektir ve bedî manasındadır. İbareleri bedî olan Risale-i Nur, Celcelûtiye'de mühim bir mevki tutup ekser yerlerinde tereşşuhatı göründüğünden, kasidenin ismi ona bakıyor gibi verilmiş. Hem şimdi anlıyorum ki; eskiden beri benim liyakatim olmadığı hâlde bana verilen Bediüzzaman lâkabı benim değildi, belki Risale-i Nur'un mânevî bir ismi idi. Zâhir bir tercümanına âriyeten ve emaneten takılmış. Şimdi o emanet isim, hakikî sahibine iade edilmiş.

Demek, Süryanîce bedî manasında –ve kasidede tekerrürüne binâen kasideye verilen– Celcelûtiye ismi, işârî bir tarzda bid'at zamanında çıkan bediülbeyan ve bediüzzaman olan Risale-i Nur'un hem ibare, hem mana, hem isim noktalarıyla bedîliğine münasebettarlığını ihsas etmesine.. ve bu ismin bir parça ona da bakmasına.. ve bu ismin müsemmâsında Risale-i Nur, çok yer işgal ettiği için hak kazanmış olmasına... tahmin ediyorum.

رَبَّنَا لَا تُؤَاخِذْنَآ إِنْ نَسِينَآ أَوْ أَخْطَأْنَا[1]

---

1 "Ey Rabbimiz! Unutur veya hataya düşer de bir kusur işlersek bizi onunla hesaba çekme!" (Bakara sûresi, 2/286)

Sekizinci Remiz

Suâl: Bütün kıymettar kitaplar içinde Risale-i Nur, Kur'ân'ın işaretine ve iltifatına ve Hazreti İmam Ali'nin *(radiyallâhu anh)* takdir ve tahsinine[1] ve Gavs-ı Âzam'ın teveccüh ve tebşirine[2] vech-i ihtisası nedir? O iki zâtın kerametle Risale-i Nur'a bu kadar kıymet ve ehemmiyet vermesinin hikmeti nedir?

Elcevap: Mâlûmdur ki, bazı vakit olur bir dakika; bir saat ve belki bir gün, belki seneler kadar.. ve bir saat; bir sene, belki bir ömür kadar netice verir ve ehemmiyetli olur. Meselâ bir dakikada şehit olan bir adam, bir velayet kazanır..[3] ve soğuğun şiddetinden incimad etmek zamanında ve düşmanın dehşet-i hücumunda bir saat nöbet, bir sene ibadet hükmüne geçebilir.[4]

İşte aynen öyle de; *Risale-i Nur'a verilen ehemmiyet dahi, zamanın ehemmiyetinden.. hem bu asrın şeriat-ı Muhammediye'ye (aleyhissalâtü vesselâm) ve şeâir-i Ahmediye'ye (aleyhissalâtü vesselâm) ettiği tahribatın dehşetinden.. hem bu âhirzamanın fitnesinden, eski zamandan beri bütün ümmetin istiâze etmesi cihetinden.. hem o fitnelerin savletinden, müminlerin imanlarını kurtarması noktasından Risale-i Nur, öyle bir ehemmiyet kesbetmiş ki; Kur'ân ona kuvvetli işaretle iltifat etmiş.. ve Hazreti İmam Ali (radiyallâhu anh) üç kerametle ona beşaret vermiş.. ve Gavs-ı Âzam (radiyallâhu anh) kerametkârâne ondan haber verip tercümanını teşcî etmiş.*

Evet, bu asrın dehşetine karşı taklidî olan itikadın istinad kaleleri sarsılmış ve uzaklaşmış ve perdelenmiş olduğundan, her mümine, tek başıyla dalâletin cemaatle hücumuna mukâvemet ettirecek gayet kuvvetli bir iman-ı tahkikî lâzımdır ki dayanabilsin. Risale-i Nur, bu vazifeyi en dehşetli bir zamanda.. ve en lüzumlu ve nazik bir vakitte.. herkesin anlayacağı bir tarzda.. hakâik-i Kur'âniye ve imaniyenin en derin ve en gizlilerini, gayet kuvvetli burhanlar ile isbat ederek; o iman-ı tahkikîyi taşıyan hâlis ve sadık şâkirtleri dahi, bulundukları kasaba, karye ve şehirlerde

---

1 Bkz.: el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî)* s.499, 509, 516.

2 Bkz.: el-Geylânî, *el-Fethu'r-rabbânî* s.265; el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî)* s.562.

3 Allah yolunda şehid olanların Cenab-ı Hak tarafından mükâfatlandırılacaklarına dair bkz.: Bakara sûresi, 2/154; Âl-i İmran sûresi, 3/157, 169; Nisâ sûresi, 4/69, 74; Tevbe sûresi, 9/111.

4 Bkz.: ed-Deylemî, *el-Müsned* 2/273; el-Hâris İbni Ebî Üsâme, *Müsnedü'l-Hâris* 2/652. Ayrıca Allah yolundaki bir günlük nöbetin, dünyadan ve içindekilerden daha hayırlı olduğuna dair bkz.: Buhârî, *cihâd* 5, 73; Müslim, *imâre* 112-115, 163.

–hizmet-i imaniye itibarıyla âdeta birer gizli kutub gibi– müminlerin mânevî birer nokta-yı istinadı olarak, bilinmedikleri ve görünmedikleri ve görüşülmedikleri hâlde –kuvve-i mâneviye-i itikadları cesur birer zabit gibi– kuvve-i mâneviyeyi ehl-i imanın kalblerine verip, müminlere mânen mukâvemet ve cesaret veriyorlar.

Eğer bir muannid tarafından denilse: Hazreti İmam Ali *(radiyallâhu anh)* bu umum mecazî manaları irade etmemiş?

Biz de deriz ki: Faraza Hazreti İmam Ali *(radiyallâhu anh)* irade etmezse, fakat kelâm delâlet eder ve karînelerin kuvvetiyle işârî ve zımnî delâletle manaları içine dâhil eder. Hem madem o mecazî manalar ve işârî mefhumlar haktır, doğrudur ve vâkıa mutabıktır ve bu iltifata lâyıktırlar ve karîneleri kuvvetlidir; elbette Hazreti İmam Ali'nin *(radiyallâhu anh)* böyle bütün işârî manaları irade edecek küllî bir teveccühü faraza bulunmazsa, –Celcelûtiye vahiy olmak cihetiyle[1] hakikî sahibi– Hazreti İmam Ali'nin *(radiyallâhu anh)* üstadı olan Peygamber-i Zîşan'ın *(aleyhissalâtü vesselâm)* küllî teveccühü ve üstadının Üstad-ı Zülcelâl'inin ihatalı ilmi onlara bakar, irade dairesine alır.

Bu hususta benim hususî ve kat'î ve yakîn derecesindeki kanaatimin bir sebebi şudur ki: Müşkülât-ı azîme içinde, el-âyetü'l-kübrânın tefsir-i ekberi olan Yedinci Şuâ'ı yazmakta çok zahmet çektiğimden, bir kudsî teselli ve teşvike cidden çok muhtaç idim. Şimdiye kadar mükerrer tecrübeler ile bu gibi hâletlerimde inâyet-i ilâhiye imdadıma yetişiyordu. Risaleyi bitirdiğim aynı vakitte, hiç hatırıma gelmediği hâlde, birden bu keramet-i Aleviye'nin zuhuru, bende hiçbir şüphe bırakmadı ki; bu dahi benim imdadıma gelen sâir inâyet-i ilâhiye gibi Rabb-i Rahîm'in bir inâyetidir. İnayet ise aldatmaz, hakikatsiz olmaz.

Said Nursî

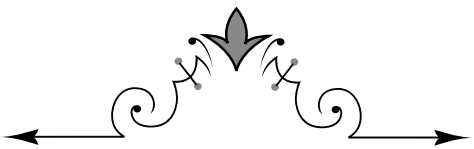

[1] Bkz.: el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî)* s.509-512.

Hakikat Çekirdekleri

Otuz beş sene evvel tab'edilen "Hakikat Çekirdekleri" nâmındaki risaleden vecizelerdir.

بِسْـــمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ، وَالصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلٰى سَيِّدِ الْمُرْسَلِينَ مُحَمَّدٍ وَعَلٰى اٰلِهٖ وَصَحْبِهٖ أَجْمَعِينَ[1]

1– Marîz bir asrın, hasta bir unsurun, alîl bir uzvun reçetesi; ittibâ-ı Kur'ân'dır.

2– Azametli, bahtsız bir kıtanın.. şanlı, talihsiz bir devletin.. değerli, sahipsiz bir kavmin reçetesi, ittihad-ı İslâm'dır.

3– Arzı ve bütün nücum ve şümûsu tesbih taneleri gibi kaldıracak ve çevirecek kuvvetli bir ele mâlik olmayan kimse, kâinatta dâvâ-yı halk ve iddia-yı îcad edemez. Zira her şey, her şeyle bağlıdır.

4– Haşirde bütün zevilervahın ihyâsı, mevt-âlûd bir nevm ile kışta uyuşmuş bir sineğin baharda ihyâ ve inşâsından kudrete daha ağır olamaz. Zira kudret-i ezeliye zâtiyedir, tagayyür edemez.. acz, tahallül edemez.. avâik, tedâhül edemez.. onda merâtib olamaz.. her şey, ona nisbeten birdir.

5– Sivrisineğin gözünü halkeden, güneşi dahi O halketmiştir.

6– Pirenin midesini tanzim eden, manzume-i şemsiyeyi de O tanzim etmiştir.

7– Kâinatın telifinde öyle bir i'câz var ki; bütün esbab-ı tabiiye –farz-ı muhâl olarak– muktedir birer fâil-i muhtar olsalar, yine kemâl-i acz ile o i'câza karşı secde ederek سُبْحَانَكَ لَا قُدْرَةَ لَنَا إِنَّكَ أَنْتَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ[2] diyeceklerdir.

---

1 Âlemlerin Rabbi, Rahman ve Rahîm Allah'a, üzerimizdeki hadd ü hesaba gelmez lütufları adedince hamd ü senâ.. bütün insanlığa rahmet ve kurtuluş vesilesi olarak gönderdiği habibi Hazreti Muhammed (aleyhissalâtü vesselâm)'a, nezih aile fertlerine ve seçkin ashabına salât ü selam olsun.

2 Sen, her türlü eksiklikten, noksanlıktan, hatadan uzaksın. Aslında bizim gücümüz, kudretimiz de yok. Üstün kudret ve izzet sahibi, tam hüküm ve hikmet sahibi sadece sensin.

8– Esbaba tesir-i hakikî verilmemiş, vahdet ve celâl öyle ister. Lâkin, mülk cihetinde esbap dest-i kudrete perde olmuştur, izzet ve azamet öyle ister. Tâ nazar-ı zâhirde dest-i kudret, mülk cihetindeki umûr-u hasise ile mübaşir görülmesin.

9– Mahall-i taalluk-u kudret olan her şeydeki melekûtiyet ciheti şeffaftır, nezihtir.

10– Âlem-i şehâdet, avâlimü'l-guyûb üstünde tenteneli bir perdedir.

11– Bir noktayı tam yerinde îcad etmek için, bütün kâinatı îcad edecek bir kudret-i gayr-i mütenahî lâzımdır. Zira şu kitab-ı kebîr-i kâinatın her bir harfinin, bahusus zîhayat her bir harfinin, her bir cümlesine müteveccih birer yüzü, nâzır birer gözü vardır.

12– Meşhurdur ki hilâl-i îde bakarlardı. Kimse bir şey görmedi. İhtiyar bir zât yemin ederek "Hilâli gördüm." dedi. Hâlbuki gördüğü hilâl değil, kirpiğinin tekavvüs etmiş beyaz bir kılı idi. O kıl nerede, kamer nerede? Harekât-ı zerrât nerede, fâil-i teşkil-i envâ nerede?

13– Tabiat; misalî bir matbaadır, tâbi' değil.. nakıştır, nakkaş değil.. kabildir, fâil değil.. mistardır, masdar değil.. nizamdır, nâzım değil.. kanundur, kudret değil.. şeriat-ı iradiyedir, hakikat-i hariciye değil.

14– Fıtrat-ı zîşuur olan vicdandaki incizab ve cezbe, bir hakikat-i cazibedarın cezbesiyledir.

15– Fıtrat yalan söylemez. Bir çekirdekteki meyelân-ı nümüv der: *"Ben sümbülleneceğim, meyve vereceğim."* Doğru söyler. Yumurtada bir meyelan-ı hayat var. Der: *"Piliç olacağım."* Biiznillâh olur. Doğru söyler. Bir avuç su, meyelân-ı incimad ile der: *"Fazla yer tutacağım."* Metin demir onu yalan çıkaramaz, sözünün doğruluğu demiri parçalar. Şu meyelânlar, iradeden gelen evâmir-i tekviniyenin tecellîleridir, cilveleridir.

16– Karıncayı emirsiz, arıyı ya'subsuz bırakmayan Kudret-i Ezeliye, elbette beşeri nebîsiz bırakmaz. Âlem-i şehâdetteki insanlara inşikak-ı kamer, bir mucize-i Ahmediye *(aleyhissalâtü vesselâm)* olduğu gibi.. Miraç dahi, âlem-i melekûttaki melâike ve ruhaniyâta karşı bir mucize-i kübrâ-yı Ahmediye'dir ki; nübüvvetinin velâyeti, bu keramet-i bâhire ile isbat edilmiştir.. ve o parlak Zât, berk ve kamer gibi melekûtta şûle-feşân olmuştur.

17– Kelime-i şehâdetin iki kelâmı birbirine şahittir. Birincisi, ikincisine burhan-ı limmîdir.. ikincisi, birincisine burhan-ı innîdir.

18– Hayat, kesrette bir çeşit tecellî-yi vahdettir. Onun için ittihada sevk eder. Hayat, bir şeyi her şeye mâlik eder.

19– Ruh, bir kanun-u zîvücûd-u haricîdir, bir namus-u zîşuurdur. Sabit ve daim fıtrî kanunlar gibi; ruh dahi âlem-i emirden, sıfat-ı iradeden gelmiş, kudret ona vücûd-u hissî giydirmiştir.. bir seyyale-i latîfeyi o cevhere sadef etmiştir. Mevcut ruh, mâkul kanunun kardeşidir. İkisi hem dâimî, hem âlem-i emirden gelmişlerdir. Şayet nevilerdeki kanunlara kudret-i ezeliye, bir vücûd-u haricî giydirseydi, ruh olurdu. Eğer ruh; vücûdu çıkarsa, şuuru başından indirse, yine lâyemût bir kanun olurdu.

20– Ziya ile mevcudât görünür, hayat ile mevcudâtın varlığı bilinir. Her birisi birer keşşaftır.

21– Nasraniyet, ya intifâ veya ıstıfâ edip İslâmiyet'e karşı terk-i silâh edecektir. Nasraniyet birkaç defa yırtıldı, Protestanlığa geldi. Protestanlık da yırtıldı, tevhide yaklaştı. Tekrar yırtılmaya hazırlanıyor. Ya intifâ bulup sönecek veya hakikî Nasraniyet'in esasını câmî olan hakâik-i İslâmiye'yi karşısında görecek, teslim olacaktır.

İşte bu sırr-ı azîme, Hazreti Peygamber *(aleyhissalâtü vesselâm)* işaret etmiştir ki; "Hazreti İsa nâzil olup gelecek, ümmetimden olacak, şeriatımla amel edecektir."[1]

22– Cumhur-u avâmı, burhandan ziyade; me'hazdaki kudsiyet, imtisale sevk eder.

23– Şeriatın yüzde doksanı, –zaruriyât ve müsellemât-ı diniye– birer elmas sütundur. Mesâil-i içtihadiye-i hilâfiye, yüzde ondur. Doksan elmas sütun, on altının himâyesine verilmez. Kitaplar ve içtihatlar Kur'ân'a dürbün olmalı, ayna olmalı.. gölge ve vekil olmamalı!

24– Her müstaid; nefsi için içtihat edebilir, teşri' edemez.

25– Bir fikre davet, cumhur-u ulemânın kabulüne vâbestedir. Yoksa davet bid'attır, reddedilir.

26– İnsan, fıtraten mükerrem olduğundan hakkı arıyor. Bazen bâtıl eline gelir, hak zannederek koynunda saklar. Hakikati kazarken –ihtiyârsız– dalâlet başına düşer, hakikat zannederek kafasına giydiriyor.

---

[1] Bkz.: Buhârî, *enbiyâ* 50; Müslim, *îmân* 242; Ebû Dâvûd, *melâhim* 14; İbni Hibbân, *es-Sahîh* 15/233.

27– Birbirinden eşeff ve eltaf, kudretin çok aynaları vardır; sudan havaya, havadan esîre, esîrden âlem-i misale, âlem-i misalden âlem-i ervaha, hatta zamana, fikre tenevvü ediyor. Hava aynasında bir kelime, milyonlar kelimât olur. Kalem-i kudret, şu sırr-ı tenasülü pek acîb istinsah ediyor. İn'ikas, ya hüviyeti veya hüviyetle mahiyeti tutar. Kesifin timsalleri, birer meyyit-i müteharriktir. Bir ruh-u nurâninin kendi aynalarında olan timsalleri, birer hayy-ı murtabıttır; aynı olmasa da, gayrı da değildir.

28– Şems hareket-i mihveriyesiyle silkinse, meyveleri düşmez; silkinmezse, yemişleri olan seyyârât düşüp dağılacaktır.

29– Nur-u fikir, ziya-yı kalb ile ışıklanıp mezc olmazsa zulmettir, zulüm fışkırır. Gözün muzlim nehar-ı ebyazı, muzîi, leyle-i süveydâ ile mezc olmazsa basarsız olduğu gibi;[1(Hâşiye)] fikret-i beyzâda süveydâ-yı kalb bulunmazsa, basiretsizdir.

30– İlimde iz'an-ı kalb olmazsa, cehildir. İltizam başka, itikat başkadır.

31– Bâtıl şeyleri iyice tasvir, sâfi zihinleri idlâldir.

32– Âlim-i mürşid, koyun olmalı; kuş olmamalı. Koyun, kuzusuna süt; kuş, yavrusuna kay verir.

33– Bir şeyin vücûdu, bütün eczasının vücûduna vâbestedir. Ademi ise, bir cüzünün ademiyle olduğundan; zayıf adam, iktidarını göstermek için tahrip taraftarı oluyor, müsbet yerine menfîce hareket ediyor.

34– Desâtir-i hikmet, nevâmis-i hükûmetle; kavânîn-i hak, revâbıt-ı kuvvetle imtizaç etmezse cumhur-u avâmda müsmir olamaz.

35– Zulüm, başına adâlet külâhını geçirmiş.. hıyanet, hamiyet libasını giymiş.. cihada bağy ismi takılmış.. esarete hürriyet nâmı verilmiş. Ezdad, suretlerini mübâdele etmişler.

36– Menfaat üzerine dönen siyaset, canavardır.

37– Aç canavara karşı tahabbüb; merhametini değil, iştahını açar. Hem de diş ve tırnağının kirasını da ister.

38– Zaman gösterdi ki; cennet ucuz değil, cehennem dahi lüzumsuz değil.

---

1 (Hâşiye) Meâli: Gözün gündüze benzeyen beyazı, geceye benzeyen siyahlığıyla beraber olmazsa göz, göz olmaz.

39– Dünyaca havas tanınan insanlardaki meziyet, sebeb-i tevazu ve mahviyet iken; tahakküm ve tekebbüre sebep olmuştur. Fukaranın aczi, avâmın fakrı, sebeb-i merhamet ve ihsan iken; esaret ve mahkûmiyetlerine müncer olmuştur.

40– Bir şeyde mehâsin ve şeref hâsıl oldukça, havassa peşkeş ederler; seyyiât olsa, avâma taksim ederler.

41– Gaye-i hayal olmazsa.. veyahut nisyan.. veya tenâsi edilse, ezhan enelere dönüp etrafında gezerler.

42– Bütün ihtilâlât ve fesâdın asıl madeni.. ve bütün ahlâk-ı rezilenin muharrik ve menbaı, tek iki kelimedir:

Birinci kelime: *"Ben tok olsam, başkası açlıktan ölse bana ne!"*

İkinci kelime: *"İstirahatım için zahmet çek; sen çalış, ben yiyeyim."*

Birinci kelimenin ırkını kesecek tek bir devâsı var ki, o da *vücûb-u zekât*tır.

İkinci kelimenin devâsı, *hurmet-i ribâ*dır. Adâlet-i Kur'âniye âlem kapısında durup, ribâya *"Yasaktır, girmeye hakkın yoktur!"* der. Beşer, bu emri dinlemedi; büyük bir sille yedi. Daha müthişini yemeden dinlemeli!..

43– Devletler, milletler muharebesi; tabakât-ı beşer muharebesine terk-i mevki ediyor. Zira beşer esir olmak istemediği gibi, ecîr olmak da istemez.

44– Tarîk-i gayr-i meşrû ile bir maksadı takib eden, gâliben maksudunun zıddıyla ceza görür. Avrupa muhabbeti gibi gayr-i meşrû muhabbetin âkıbetinin mükâfatı, mahbubun gaddârâne adâvetidir.

45– Mâziye, mesâibe kader nazarıyla.. ve müstakbele, maâsîye teklif noktasında bakmak lâzımdır. Cebr ve İtizâl, burada barışırlar.

46– Çaresi bulunan şeyde acze, çaresi bulunmayan şeyde cez'a iltica etmemek gerektir.

47– Hayatın yarası iltiyâm bulur. İzzet-i İslâmiye'nin ve namusun ve izzet-i milliyenin yaraları pek derindir.

48– Öyle zaman olur ki; bir kelime, bir orduyu batırır; bir gülle, otuz milyonun mahvına sebep olur.[1](Hâşiye) Öyle şerâit tahtında olur ki; küçük bir

---

1 (Hâşiye) Sırp bir neferin Avusturya veliahdına attığı birtek gülle; eski harb-i umumîyi patlattırdı, otuz milyon nüfusun mahvına sebep oldu.

hareket, insanı âlâ-yı illiyyîne çıkarır.. ve öyle hâl olur ki; küçük bir fiil, insanı esfel-i sâfilîne indirir.

49– Bir tane sıdk, bir harman yalanları yakar. Bir tane hakikat, bir harman hayâlâta müreccahtır.

لَا يَلْزَمُ مِنْ لُزُومِ صِدْقِ كُلِّ قَوْلٍ قَوْلُ كُلِّ صِدْقٍ *"Her sözün doğru olmalı; fakat her doğruyu söylemek, doğru değil!"*

50– Güzel gören, güzel düşünür. Güzel düşünen, hayatından lezzet alır.

51– İnsanları canlandıran emeldir, öldüren yeistir.

52– Eskiden beri *îlâ-yı kelimetullahı* ve bekâ-yı istiklâliyet-i İslâm için *farz-ı kifâye-i cihadı* deruhte ile kendini, yekvücut olan Âlem-i İslâm'a fedaya vazifedar ve hilâfete bayraktar görmüş olan bu devlet-i İslâmiye'nin felâketi, Âlem-i İslâm'ın saadet ve hürriyet-i müstakbelesiyle telâfi edilecektir. Zira şu musibet, mâye-i hayatımız olan uhuvvet-i İslâmiye'nin inkişafını hârikulâde tâcil etti.

53– Hıristiyanlığın malı olmayan mehâsin-i medeniyeti ona mal etmek ve İslâmiyet'in düşmanı olan tedenniyi ona dost göstermek, feleğin ters dönmesine delildir.

54– Paslanmış bîhemtâ bir elmas, daima mücellâ cama müreccahtır.

55– Her şeyi maddede arayanların akılları gözlerindedir, göz ise maneviyatta kördür.

56– Mecaz, ilmin elinden cehlin eline düşse, hakikate inkılâb eder; hurâfâta kapı açar.

57– İhsan-ı ilâhîden fazla ihsan, ihsan değildir. Her şeyi olduğu gibi tavsif etmek gerektir.

58– Şöhret, insanın malı olmayanı dahi insana mal eder.

59– Hadis, maden-i hayat ve mülhim-i hakikattir.

60– İhyâ-yı din, ihyâ-yı millettir. Hayat-ı din, nur-u hayattır.

61– Nev-i beşere rahmet olan Kur'ân; ancak umumun, lâakal ekseriyetin saadetini tazammun eden bir medeniyeti kabul eder. Medeniyet-i hâzıra, beş menfî esas üzerine teessüs etmiştir:

• Nokta-yı istinadı, kuvvettir.. o ise şe'ni, tecavüzdür.

• Hedef-i kasdı, menfaattir.. o ise şe'ni, tezâhümdür.

• Hayatta düsturu, cidaldir.. o ise şe'ni, tenâzûdur.

• Kitleler mâbeynindeki râbıtası, âheri yutmakla beslenen unsuriyet ve menfî milliyettir.. o ise şe'ni, müthiş tesâdümdür.

• Cazibedar hizmeti, hevâ ve hevesi teşcî ve arzularını tatmindir.. o hevâ ise insanın mesh-i mânevîsine sebeptir.

Şeriat-ı Ahmediye'nin *(aleyhissalâtü vesselâm)* tazammun ettiği ve emrettiği medeniyet ise;

• Nokta-yı istinadı, kuvvete bedel haktır ki; şe'ni, adâlet ve tevâzündür.

• Hedefi de menfaat yerine fazilettir ki; şe'ni, muhabbet ve tecâzübdür.

• Cihetü'l-vahdet de unsuriyet ve milliyet yerine, râbıta-yı dinî ve vatanî ve sınıfîdir ki; şe'ni, samimî uhuvvet ve müsâlemet ve haricin tecavüzüne karşı, yalnız tedâfü'dür.

• Hayatta düstur-u cidal yerine, düstur-u teâvündür ki; şe'ni, ittihad ve tesânüddür.

• Hevâ yerine, hüdâdır ki; şe'ni, insaniyeten terakki ve ruhen tekâmüldür.

Mevcudiyetimizin hâmisi olan İslâmiyet'ten elini gevşetme, dört el ile sarıl, yoksa mahvolursun!

62– Musibet-i âmme, ekseriyetin hatasından terettüp eder. Musibet; cinayetin neticesi, mükâfatın mukaddimesidir.

63– Şehid, kendini hayy bilir. Feda ettiği hayatı, sekeratı tatmadığından, gayr-i münkatı ve bâki görüyor. Yalnız daha nezih olarak buluyor.

64– Adâlet-i mahza-yı Kur'âniye; bir mâsumun hayatını ve kanını, hatta umum beşer için de olsa heder etmez. İkisi nazar-ı kudrette bir olduğu gibi, nazar-ı adâlette de birdir. Hodgâmlık ile öyle insan olur ki; ihtirasına mâni her şeyi, hatta elinden gelirse dünyayı harap ve nev-i beşeri mahvetmek ister.

65– Havf ve zaaf, tesirat-ı hâriciyeyi teşcî eder.

66– Muhakkak maslahat, mevhum mazarrata feda edilmez.

67– Şimdilik İstanbul siyaseti, İspanyol hastalığı gibi bir hastalıktır.

68– Deli adama *"iyisin, iyisin"* denilse iyileşmesi, iyi adama *"fenasın, fenasın"* denilse fenalaşması nâdir değildir.

69– Düşmanın düşmanı, düşman kaldıkça dosttur. Düşmanın dostu, dost kaldıkça düşmandır.

70– İnadın işi: Şeytan birisine yardım etse; *"melektir"* der, rahmet okur. Muhalifinde melek görse *"libasını değiştirmiş şeytandır"* der, lanet eder.

71– Bir derdin dermanı, başka bir derde zehir olabilir. Bir derman, haddinden geçse, dert getirir.

72–

اَلْجَمْعِيَّةُ الَّتِي فِيهَا التَّسَانُدُ اَلَّةٌ خُلِقَتْ لِتَحْرِيكِ السَّكَنَاتِ،

وَالْجَمَاعَةُ الَّتِي فِيهَا التَّحَاسُدُ اَلَّةٌ خُلِقَتْ لِتَسْكِينِ الْحَرَكَاتِ[1]

73– Cemaatte vâhid-i sahih olmazsa; cem' ve zamm, kesir darbı gibi küçültür.[2(Hâşiye)]

74– Adem-i kabul, kabul-ü ademle iltibas olunur. Adem-i kabul; adem-i delil-i sübut, onun delilidir. Kabul-ü adem, delil-i adem ister. Biri şek, biri inkârdır.

75– İmanî meselelerde şüphe; bir delili, hatta yüz delili atsa da medlûle îras-ı zarar edemez. Çünkü binler delil var.

76– Sevâd-ı âzama ittibâ edilmeli![3] Ekseriyete ve sevâd-ı âzama dayandığı zaman, lâkayt Emevîlik, en nihayet Ehl-i Sünnet Cemaati'ne girdi. Adetçe ekalliyette kalan salâbetli Alevîlik, en nihayet az bir kısmı Râfızîliğe dayandı.

77– Hakta ittifak, ehakta ihtilâf olduğundan; bazen hak, ehaktan ehaktır.. hasen, ahsenden ahsendir. Herkes kendi mesleğine *"hüve hakkun"*[4]

---

1 "Cemiyetteki yardımlaşma durgun şeyleri hareketlendirmeye, cemaattaki haset, kıskançlık da harekette olanları durdurmaya sebep olur."

2 (Hâşiye) Hesapta mâlûmdur ki; darb ve cem, ziyadeleştirir. Dört kerre dört, on altı olur. Fakat kesirlerde darb ve cem, bilakis küçültür. Sülüsü, sülüs ile darb etmek; tüsü' olur, yani dokuzda bir olur. Aynen onun gibi, insanlarda sıhhat ve istikâmet ile vahdet olmazsa; ziyadeleşmekle küçülür, bozuk olur, kıymetsiz olur.

3 Bkz.: Müslim, *imâre* 59; Tirmizî, *fiten* 7; Ebû Dâvûd, *salât* 46; Nesâî, *imâre* 48; İbni Mâce, *fiten* 8, 22.

4 Mesleğim haktır.

demeli, *"hüve'l-hakku"*[1] dememeli. Veyahut *"hüve hasen"*[2] demeli, *"hüve'l-hasen"*[3] dememeli!

78– Cennet olmazsa, cehennem tâzib etmez.

79– Zaman ihtiyarladıkça Kur'ân gençleşiyor, rumûzu tavazzuh ediyor. Nur, nâr göründüğü gibi; bazen şiddet-i belâgat dahi mübalâğa görünür.

80– Hararetteki merâtib, bürûdetin tahallülü iledir.. hüsündeki derecât, kubhun tedâhulü iledir. Kudret-i ezeliye zâtiyedir, lâzımedir, zaruriyedir; acz tahallül edemez, merâtib olamaz, her şey ona nisbeten müsâvidir.

81– Şemsin feyz-i tecellîsi olan timsali, denizin sathında ve denizin katresinde aynı hüviyeti gösteriyor.

82– Hayat, cilve-i tevhiddendir, müntehâsı da vahdet kesbediyor.

83– İnsanlarda veli,[4] cumada dakika-yı icâbe,[5] Ramazan'da Leyle-i Kadir,[6] esmâ-yı hüsnâda ism-i âzam,[7] ömürde ecel meçhul kaldıkça;[8] sâir efrad dahi kıymettar kalır, ehemmiyet verilir. Yirmi sene müphem bir ömür, nihayeti muayyen bin sene ömre müreccahtır.

84– Dünyada mâsiyetin âkıbeti, ikâb-ı uhrevîye delildir.

85– Rızık, hayat kadar kudret nazarında ehemmiyetlidir. Kudret çıkarıyor, kader giydiriyor, inâyet besliyor. Hayat; muhassal-i mazbuttur, görünür. Rızık; gayr-i muhassal, tedricî münteşirdir, düşündürür. Açlıktan ölmek yoktur. Zira bedende şahm, vesâire suretinde iddihar olunan gıda bitmeden evvel ölüyor. Demek, terk-i âdetten neşet eden maraz öldürür; rızıksızlık değil.

86– Âkilü'l-lahm vahşilerin helâl rızıkları, hayvanâtın hadsiz cenazeleridir; hem rûy-u zemini temizliyorlar, hem rızıklarını buluyorlar.

87– Bir lokma kırk paraya, diğer bir lokma on kuruşa... Ağza girmeden ve boğazdan geçtikten sonra birdirler. Yalnız, birkaç saniye ağızda bir fark

---

1 Hak, yalnız benim mesleğimdir.

2 Mesleğim daha güzeldir.

3 Güzel, benim meşrebimdir.

4 Bkz.: Buhârî, *sulh* 8; Müslim, *birr* 138.

5 Bkz.: Buhârî, *cum'a* 37, *talâk* 24, *deavât* 61; Müslim, *cum'a* 13-15.

6 Bkz.: Buhârî, *îmân* 36, *fazlü leyleti'l-kadr* 2, 3, *ta'bîr* 8; Müslim, *sıyâm* 205-213.

7 Bkz.: İbni Mâce, *duâ* 9; et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-evsat* 1/164.

8 Bkz.: Lokman sûresi, 31/34; Buhârî, *istiskâ* 29, *tefsîru sûre (6)* 1, *(13)* 1, *(31)* 2, *tevhîd* 4; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 2/24, 52, 58, 122.

var. Müfettiş ve kapıcı olan kuvve-i zâikayı taltif ve memnun etmek için birden ona gitmek, israfın en sefihidir.

88– Lezâiz çağırdıkça, "sanki yedim" demeli! "Sanki yedimi düstur yapan, "Sanki Yedim" nâmındaki bir mescidi yiyebilirdi, yemedi.

89– Eskiden ekser İslâm, aç değildi; tereffühe ihtiyâr vardı. Şimdi açtır, telezzüze ihtiyâr yoktur.

90– Muvakkat lezzetten ziyade, muvakkat eleme tebessüm etmeli; "hoş geldin" demeli! Geçmiş lezâiz, "Ah, vah!" dedirtir. "Ah!" müstetir bir elemin tercümanıdır. Geçmiş âlâm, "Oh!" dedirtir. O "Oh", muzmer bir lezzet ve nimetin muhbiridir.

91– Nisyan dahi bir nimettir. Yalnız her günün âlâmını çektirir, müterâkimi unutturur.

92– Derece-i hararet gibi, her musibette bir derece-i nimet vardır. Daha büyüğünü düşünüp, küçükteki derece-i nimeti görüp, Allah'a şükretmeli! Yoksa isti'zam ile üflense, şişer.. merak edilse, ikileşir.. kalbdeki misali; hayali, hakikate inkılâb eder.. o da kalbi döver.

93– Her adam için, heyet-i içtimaiyede görmek ve görünmek için mertebe denilen bir penceresi vardır. O pencere kâmet-i kıymetinden yüksek ise, tekebbür ile tetâvül edecek; eğer kâmet-i kıymetinden aşağı ise, tevazu ile tekavvüs edecek ve eğilecek.. tâ o seviyede görsün ve görünsün. *İnsanda büyüklüğün mikyası; küçüklüktür, yani tevazudur. Küçüklüğün mizanı; büyüklüktür, yani tekebbürdür.*

94– Zayıfın kavîye karşı izzet-i nefsi, kavîde tekebbür olur.. kavînin zayıfa karşı tevazuu, zayıfta tezellül olur. Bir ülü'l-emrin makamındaki ciddiyeti, vakardır; mahviyeti, zillettir.. hânesindeki ciddiyeti, kibirdir; mahviyeti, tevazudur. Fert mütekellim-i vahde olsa, müsamahası ve fedakârlığı amel-i sâlihtir.. mütekellim-i maa'l-gayr olsa, hıyanettir, amel-i talihtir. Bir şahıs, kendi nâmına hazm-ı nefis eder, tefâhur edemez.. millet nâmına tefâhur eder, hazm-ı nefis edemez.

95– Tertib-i mukaddemâtta *tefviz*; tembelliktir, terettüb-ü neticede tevekküldür. Semere-i sa'yine ve kısmetine *rıza*; kanaattir, meyl-i sa'yi kuvvetlendirir. Mevcuda iktifâ, dûn-himmetliktir.

96– Evâmir-i şer'iyeye karşı itaat ve isyan olduğu gibi, evâmir-i tekviniyeye karşı da itaat ve isyan vardır. Birincisinde mükâfat ve mücâzâtın ekseri

âhirette; ikincisinde, ağlebi dünyada olur. Meselâ, sabrın mükâfatı zaferdir.. atâletin mücâzâtı, sefâlettir.. sa'yin sevabı, servettir.. sebatın mükâfatı, galebedir. Müsâvâtsız adâlet, adâlet değildir.

97– Temâsül, tezadın sebebidir.. tenâsüb, tesânüdün esasıdır.. sıgar-ı nefs, tekebbürün menbaıdır.. zaaf, gururun madenidir.. acz, muhalefetin menşeidir.. merak, ilmin hocasıdır.

98– Kudret-i fâtıra; ihtiyaç ile, hususan açlık ihtiyacıyla başta insan, bütün hayvanâtı gemlendirip, nizama sokmuş. Hem âlemi herc ü mercden halâs edip, hem ihtiyacı medeniyete üstad ederek, terakkiyâtı temin etmiştir.

99– Sıkıntı, sefâhetin muallimidir.. yeis, dalâlet-i fikrin.. zulmet-i kalb, ruh sıkıntısının menbaıdır.

100– إِذَا تَأَنَّثَ الرِّجَالُ بِالتَّهَوُّسِ تَرَجَّلَ النِّسَاءُ بِالتَّوَقُّحِ[1] : Bir meclis-i ihvana güzel bir karı girdikçe; riya, rekabet, haset damarı intibah eder. Demek inkişaf-ı nisvandan, medenî beşerde ahlâk-ı seyyie inkişaf eder.

101– Beşerin şimdiki seyyiât-âlûd hırçın ruhunda mütebessim, küçük cenazeler olan suretlerin rolü ehemmiyetlidir.

102– Memnû heykel; ya bir zulm-ü mütehaccir, ya bir heves-i mütecessim veya bir riya-yı mütecessiddir.

103– İslâmiyet'in müsellemâtını tamamen imtisal ettiği cihetle bihakkın daire-i dâhiline girmiş zâtta; meylü't-tevsî, meylü't-tekemmüldür. Lâkaytlık ile hariçte sayılan zâtta meylü't-tevsî, meylü't-tahriptir. Fırtına ve zelzele zamanında değil içtihat kapısını açmak, belki pencerelerini de kapatmak maslahattır. *Lâubaliler, ruhsatlarla okşanılmaz; azîmetlerle, şiddetle ikaz edilir.*

104– Bîçâre hakikatler, kıymetsiz ellerde kıymetsiz olur.

105– Küremiz, hayvana benziyor; âsâr-ı hayat gösteriyor. Acaba yumurta kadar küçülse bir nevi hayvan olmayacak mıdır? Veya bir mikrop, küremiz kadar büyüse ona benzemeyecek midir? Hayatı varsa, ruhu da vardır. Âlem, insan kadar küçülse.. yıldızları, zerrât ve cevahir-i ferdiye hükmüne geçse o da bir hayvan-ı zîşuur olmayacak mıdır? Allah'ın böyle çok hayvanları var.

106– Şeriat ikidir:

---

[1] Zevk ve eğlenceye düşkün erkeklerin nefislerine uyarak kadınlaşmaları, kadınların hayasızlıkla erkekleşmesine sebeptir. (Bu manaya yakın hadisler için bkz.: Buhârî, *libâs* 61; Tirmizî, *edeb* 34; Ebû Dâvûd, *libâs* 28)

Birincisi, âlem-i asgar olan insanın ef'âl ve ahvâlini tanzim eden ve sıfat-ı kelâmdan gelen bildiğimiz şeriattır.

İkincisi, insan-ı ekber olan âlemin harekât ve sekenâtını tanzim eden, sıfat-ı iradeden gelen şeriat-ı kübrâ-yı fıtriyedir ki; bazen yanlış olarak "tabiat" tesmiye edilir. Melâike, bir ümmet-i azîmedir ki; sıfat-ı iradeden gelen ve şeriat-ı fıtriye denilen evâmir-i tekvîniyesinin hamelesi ve mümessili ve mütemessilleridirler.

107–

إِذَا وَازَنْتَ بَيْنَ حَوَاسِّ حُوَيْنَةٍ خُرْدَبِينِيَّةٍ وَحَوَاسِّ الْإِنْسَانِ

تَرَى سِرًّا عَجِيبًا إِنَّ الْإِنْسَانَ كَصُورَةِ يٰسٓ كُتِبَ فِيهَا سُورَةُ يٰسٓ[1]

108– Maddiyyûnluk, mânevî tâundur ki; beşere şu müthiş sıtmayı tutturdu, gazab-ı ilâhîye çarptırdı. Telkin ve tenkit kabiliyeti tevessü ettikçe, o tâun da tevessü eder.

109– En bedbaht, en muzdarip, en sıkıntılı, işsiz adamdır. Zira atâlet, ademin biraderzadesidir.. sa'y, vücûdun hayatı ve hayatın yakazasıdır.

110– Ribânın kap ve kapıları olan bankaların nef'i, beşerin fenası olan gâvurlara ve onların en zâlimlerine ve bunların en sefihlerinedir. Âlem-i İslâm'a zarar-ı mutlaktır, mutlak beşerin refahı nazara alınmaz. Zira gâvur, harbî ve mütecaviz ise hürmetsiz ve ismetsizdir.

111– Cumada hutbe, zaruriyât ve müsellemâtı tezkirdir; nazariyâtı tâlim değildir. İbare-i Arabiye, daha ulvî ihtar eder. Hadis ile âyet muvâzene edilse, görünür ki; beşerin en beliği dahi, âyetin belâgatına yetişemez, ona benzemez.

Said Nursî

[1] Mikroskopla görülebilecek bir canlı ile insanın duyuları karşılaştırıldığında şaşırtıcı bir sırla karşılaşırsınız. Nasıl ki bir hattat tarafından "yâ-sîn" harfleri içinde "Yâsîn sûresi"nin tamamının yazıldığı gibi, insanın içinde de binlerce âlem vardır.

Bu mektup, on iki sene evvel yazılmış ve Sikke-i Tasdîk-i Gaybî mecmuasında dercedilmiş bir mektuptan bir parçadır.

Risale-i Nur'un bu vatan ve millete kazandırdığı büyük ve çok mukaddes iki neticeyi beyan etmesi, fi'l-hakika aynen bu iki neticenin tezahürü ve bu memlekette ve Âlem-i İslâm'da görülmüş olması dolayısıyla bu mektup çok ehemmiyetlidir.

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1]

Risale-i Nur, bu mübarek vatanın mânevî bir halâskârı olmak cihetiyle; şimdi iki dehşetli mânevî belayı defetmek için matbûât âlemi ile tezahüre başlamak, ders vermek zamanı geldi veya gelecek gibidir, zannederim.

O dehşetli beladan birisi: Hıristiyan Dini'ni mağlup eden ve anarşiliği yetiştiren, şimalde çıkan dehşetli dinsizlik cereyanının bu vatanı mânevî istilâsına karşı Risale-i Nur bir Sedd-i Zülkarneyn gibi bir sedd-i Kur'ânî vazifesini görebilir.

İkincisi: Âlem-i İslâm'ın bu mübarek vatanın ahalisine karşı pek şiddetli itiraz ve ithamlarını izale etmek için matbûât lisanıyla konuşmak lâzım gelmiş diye kalbime ihtar edildi.

Ben dünyanın hâlini bilmiyorum. Fakat Avrupa'da istilâkârâne hükmeden ve edyân-ı semâviyeye dayanmayan dehşetli cereyanın istilâsına karşı Risale-i Nur hakikatleri, bir kale olduğu gibi; Âlem-i İslâm'ın ve Asya kıtasının hâl-i hazırdaki itiraz ve ithamını izale.. ve eskideki muhabbet ve uhuvvetini iade etmeye vesile olan bir mucize-i Kur'âniye'dir.

Bu memleketin vatan-perver siyasîleri çabuk aklını başına alıp Risale-i Nur'u tabederek resmen neşretmeleri lâzımdır ki, bu iki belaya karşı siper olsun.

Acaba bu yirmi sene zarfında iman-ı tahkikîyi pek kuvvetli bir surette bu vatanda neşreden Risale-i Nur olmasaydı; bu dehşetli asırda, acîb inkılâb ve infilâklarda bu mübarek vatan, Kur'ân'ını ve imanını dehşetli sadmelerden tam muhafaza edebilir miydi?..

Said Nursî

---

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

Medine-i Münevvere'de bulunan mühim bir âlimin, Risale-i Nur hakkında yazdığı bir manzumesidir:

Gönüller Fâtihi Büyük Üstada

Nuruyla bütün gönlümü fetheyleyen Üstad!
Gönlüm seni, kudsî heyecanlarla eder yâd.

İlhamıma can geldi beraat haberinle,
Müminleri şâd eyleyen ulvî zaferinle.

Sıyrıldı ufuklardan o kasvetli bulutlar.
Göklerde melekler, bu büyük bayramı kutlar.

Milyonların imanını kurtardı cihâdın,
Par-par yanar imanlı gönüllerdeki yâdın.

Coşturmada imanları, binlerle vecîzen,
Tarihini kudsî heyecanlarla süzerken.

İlhamımı mest etti tecellâ-yı cemâlin,
Fâtih gibi rehberleri andırmada hâlin.

Dağlar gibi sarsılmadın, en korkulu günlerde,
Her ânı ölümler dolu tazyikin önünde.

Dünyalara dehşet salıyor sendeki iman,
Sarsılmayan imanına düşman bile hayran!

Rehber sana, zira Yüce Peygamberimiz'dir.
Ölmez eserin; gençliğe gösterdiğin izdir.

Kur'ân-ı Kerîm'in ezelî feyzine erdin;
İnsanlığa, iman ve kemâl dersini verdin.

Ey başlara cennetlerin ufkundan inen tâc!
Âlem senin irfanına, irşadına muhtaç.

Derya gibi nurlar taşıyor her eserinden;
Allah'a giden Nurcuların rehberisin sen!

Milyonları derya gibi coşturmada "Sözler",
Cennetteki âlemleri seyretmede gözler.

Hikmet dolu her cümlede, Kur'ân'daki nur var;
Her lem'ada, binbir güneşin hüzmesi çağlar.

"Nur yolcusu" insanlığa örnek olacaktır,
Kudsî heyecanlarla, gönüller dolacaktır!

Mefkûresi, günden güne erdikçe kemâle;
Gark olmada iç âlemi, en tatlı visâle.

Coştukça denizler gibi kalbindeki iman,
Bin ders-i hakikat veriyor ruhuna Kur'ân.

Âzâdedir İslâm'ı saran tehlikelerden,
Dâvâsı temiz çünkü siyasî lekelerden.

Her hamlesinin kuvve-i kudsiyesi vardır,
Vicdanları mest eyleyen ulvî sesi vardır.

Aşkın ezelî sırrına erdikçe gönüller,
Yer yer donatır ufkunu sevda dolu renkler.

Bir ülkeyi baştan başa fetheyledin ey Nur!
Nurun olacaktır, bütün insanlığa düstur.

Kur'ân seni teyid ediyor mucizelerle.
Ey şanlı gönül fâtihi hiç durmadan ilerle!

Tarih-i hayatın doludur harikalarla.
Hiç sönmeden âlemde güneşler gibi parla!

Manzume-i şemsiyeyi temsil ediyorsun,
Heybetli fezalarda hız almış gidiyorsun.

İmanlı nesiller seni takib edecektir;
Yıllarca, asırlarca peşinden gidecektir!

Tarihi aşarken sen o iman dolu hızla,
Milyonları aşmış bütün evlâtlarınızla;

Birden açılır ruhuma esrarlı bir âlem,
Vasf eyleyemez aşkımı, şiirimdeki nâlem...

Ali Ulvî Kurucu

Hakikat Işıkları

Herkes bilmez gökte ne var,
Görür onu göz sahibi.
Parıldıyor güneş kadar,
Hakikati umman gibi.

İster gönül elbet huzur,
Âhir demde etmiş zuhur,
Alemlere doğmuş o nur,
Gökten inen ferman gibi.

Ferdiyeti elhak ayan
O'dur gönüllere sultan
Var mı bilmem ulu burhan,
Bu Bediüzzaman gibi!

Lisanından saçılır nur,
Cinnî okur, insan okur,
Hûr-u cennet işte bu "Nur",
Gönüllerde cânân gibi.

Âhirzaman esrarını,
İhbar-ı gayb envârını,
Attı âlem ekdârını,
Doğdu şems-i tâbân gibi.

Semâvâttan rahmet indi,
Akan göz yaşları dindi,
Küfr u dalâl yıldı, sindi,
Görünmeyen şeytan gibi.

Söndü hain faaliyet,
Yıkıldı o deccâliyet,
Halâs buldu İslâmiyet,
Tahta çıkan hakan gibi.

Ey yâreli şîr-i jiyan,
Bu hâb-ı gafletten uyan!
Alemlere devr-i umran,
Asr-ı nüzûl-ü Furkan gibi.

İklimlerde iman yeli,
Eser, gönüller neşeli.
Öpsem o gül kokan eli,
O bülbül-ü handân gibi.

Âdemoğlu necat arar,
Hak daveti "Nur"larda var,
Ey şehriyâr-ı şehriyâr!
Sensin bize sultan gibi.

Arşa çıkan feryadımız,
Alındı şimdi dâdımız.
O sevgili üstadımız,
Gönülde Süleyman gibi.

Ey ekmel-i âhirzaman,
Sensin mahbub-u Müsteân,
Feda sana bu cism ü can,
Hak yolunda kurban gibi!

Said'i beklerdi yıllar,
Sensin gönülde muntazar,
Peygamberim vermiş haber
Olma bize pinhân gibi.

Perdelenmişse zuhurun,
Gizlenmez haşmetli nurun,
Gölgesi olmaz ki nurun,
Firdevs'teki cânân gibi.

Ey hatib-i devr-i zaman!
Sürûr buldu kevn ü mekan.
Seni bekler gizli-ayan,
Hep hastalar, Lokman gibi.

Nur yolunun kurbanıyız,
Kehkeşânın sâmânıyız,
O ateşin dumanıyız,
Ateş yanan külhan gibi.

Rânâ rengin güle benzer,
Ruh üfürür, kokun eser,
Ufkumuzda oldun seher,
Tam ağaran bir tan gibi.

Ey cilvesi zâhir rahmet,
Bari bizlere imdat et!
Kulun olmak diler elbet,
Bahçenizde fidan gibi.

Pes gönlümüz hep daim pes,
Ey ağlayan feryadı kes!
Boş geçmesin hiçbir nefes,
"Allah bes, gayri heves"!

Mehmed Kayalar

Fihrist

BİRİNCİ MEKTUP 1-9

Dört Suâlin Cevabıdır.

Birinci Suâl: Hazreti Hızır'ın hayatı hakkında ve o münasebetle hayatın beş mertebesini gayet güzel ve muknî bir tarzda beyan eder.

İkinci Suâl: [1] اَلَّذِي خَلَقَ الْمَوْتَ وَالْحَيٰوةَ لِيَبْلُوَكُمْ أَيُّكُمْ أَحْسَنُ عَمَلًا âyetindeki mevti, nimet suretinde ve mahlûk olduğunun sırrını gayet güzel bir surette isbat eder ki; mevt dahi, hayat gibi bir nimet ve hayat gibi mahlûktur.

Üçüncü Suâl: "Cehennem nerededir?" cevabında, gayet mâkul bir surette yerini beyan eder ve gösterir. Cehennem-i sugrâ ve kübrâyı tefrik edip, fennî bir tarzda ve mantıkî bir surette isbat etmekle beraber; âhirette gayet muhteşem ve parlak bir surette azamet ve rubûbiyet-i ilâhiyenin bir sırr-ı azîmini ve cehennem-i kübrânın bir hikmet-i hilkatini gösterdiği gibi; cennet ve cehennem, şecere-i hilkatin iki meyvesi ve silsile-i kâinatın iki neticesi ve seyl-i şuûnâtın ve mahsûlât-ı mâneviye-i arziyenin iki mahzeni, lütuf ve kahrın iki tecelligâhı olduğunu gösterir.

Dördüncü Suâl'in cevabında mahbublara olan aşk-ı mecazî, aşk-ı hakikîye inkılâb ettiği gibi; koca dünyaya karşı insanın aşk-ı mecazîsi dahi, sırr-ı iman ile makbul bir aşk-ı hakikîye inkılâb edebildiğini gayet güzel ve muknî bir surette isbat eder.

İKİNCİ MEKTUP 10-11

Bu zamanda zaruret olmadan, irşad-ı nâsa ve neşr-i dine çalışanların sadakaları ve hediyeleri kabul etmemeleri lâzım geldiğinin sırrını dört sebeple beyan eder. [2] اِتَّبِعُوا مَنْ لَا يَسْئَلُكُمْ أَجْرًا وَهُمْ مُهْتَدُونَ [3] âyeti ile إِنْ أَجْرِيَ إِلَّا عَلَى اللهِ

---

1 "Hanginizin daha güzel iş ortaya koyacağını denemek için, ölümü ve hayatı yaratan O'dur." (Mülk sûresi, 67/2).

2 "Benim mükâfatım ancak Allah'a aittir." (Yûnus sûresi, 10/72; Hûd sûresi, 11/29, 51; …).

3 "Sizden bir ücret istemeyen, sizden hiç menfaat beklemeyen, dosdoğru yolda yürüyen bu kimselere uyun." (Yâsîn sûresi, 36/21).

âyeti gibi insanlardan istiğnâ hakkındaki âyâtın mühim bir sırrını tefsir eder. Ve ilim ve dini neşre çalışan insanlar, mümkün olduğu kadar istiğnâ ve kanaat ile hareket etmezse; hem ehl-i dalâletin ithamına hedef olur, hem izzet-i ilmiyeyi muhafaza edemez. Hem salâhat ve neşr-i din gibi umûr-u uhreviyeye mukabil hediyeleri almak, âhiret meyvelerini dünyada fâni bir surette yemek demektir.

ÜÇÜNCÜ MEKTUP 12-15

فَلَآ أُقْسِمُ بِالْخُنَّسِ۞اَلْجَوَارِ الْكُنَّسِ[1] kaseminde ve yeminindeki ulvî bir nur-u i'câzîyi.. ve وَالْقَمَرَ قَدَّرْنَاهُ مَنَازِلَ حَتّٰى عَادَ كَالْعُرْجُونِ الْقَدِيمِ[2] âyetinin teşbihindeki parlak bir lem'a-yı i'câziyeyi.. ve هُوَ الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ الْأَرْضَ ذَلُولًا فَامْشُوا فِي مَنَاكِبِهَا[3] âyetinde küre-i arzı, fezâ-yı kâinatta yüzen bir sefine-i rabbâniye olduğunu gösteren parlak bir hakikati tasvir ederek, küre-i arzdan cehenneme göçmek için ehl-i dalâletin seyahatini.. ve bütün eşya birtek Zât'a isnad edilse, vücûb derecesinde sühûlet ve kolaylık olduğunu.. eşyanın îcadı müteaddit esbaplara isnad edilse, imtinâ derecesinde bir suûbet ve müşkülât olduğunu gayet güzel ve muknî ve muhtasar bir surette beyanıyla iki nükte-i mühimme-i i'câziyeyi tefsir eder.

DÖRDÜNCÜ MEKTUP 16-18

وَمَنْ يُؤْتَ الْحِكْمَةَ فَقَدْ أُوتِيَ خَيْرًا كَثِيرًا[4] âyetinin bir sırrı, Risale-i Nur hakkında tecellî ettiğini beyan eder.

Hem:

> "Der Tarîk-i Nakşibendî lâzım âmed çâr terk:
> Terk-i dünya, terk-i ukba, terk-i hestî, terk-i terk."

düsturuna mukabil, acz-mendî tarîkinde pek mühim bir düsturu beyan eder.

---

1 "Hayır, hayır! Yemin ederim gündüzün sinip gizlenen yıldızlara, dolaşıp dolaşıp yuvalarına, yörüngelerine giren gezegenlere." (Tekvir sûresi, 81/15-16).

2 "Ay için de birtakım safhalar, duraklar tâyin ettik, dolaşa dolaşa, nihayet eski hurma salkımının çöpü gibi kuru, sarı, kavisli bir hâle gelir." (Yâsîn sûresi, 36/39)

3 "Yeryüzünü size hizmete hazır, uysal bir binek gibi kılan da O'dur. Haydi öyleyse siz de onun omuzları üstünde rahatça dolaşın." (Mülk sûresi, 67/15)

4 "Kime hikmet nasip edilmişse doğrusu, büyük bir hayra mazhar olmuştur." (Bakara sûresi, 2/269).

Hem: أَفَلَمْ يَنْظُرُوا إِلَى السَّمَاءِ فَوْقَهُمْ كَيْفَ بَنَيْنَاهَا وَزَيَّنَّاهَا وَمَا لَهَا مِنْ فُرُوجٍ[1] âyetinin bir sırrını; şiire benzer fakat şiir olmayan, muntazam fakat manzum olmayan, gayet parlak fakat hayal olmayan, yıldızları konuşturan bir yıldıznâme ile tefsir eder.

BEŞİNCİ MEKTUP 19-20

Şeriatın bir hâdimi ve bir vesilesi olan tarîkata mensup bazı zâtların, tarîkata fazla ehemmiyet verip ona kanaat ederek hakâik-i imaniyenin neşrinde tembellik ve lâkaytlık gösterdikleri münasebetiyle yazılmış.

Ve velâyetin üç kısmını beyan edip, en mühim tarîkat olan velâyet-i kübrâ, sırr-ı verasetle sünnet-i seniyyeye ittibâ ve neşr-i hakâik-i imaniyede ihtimam olduğunu isbat eder.

Ve tarîkatların en mühim gayesi ve faydası ve müntehâsı olan inkişaf-ı hakâik-i imaniye, Risale-i Nur ile dahi olabildiğini.. ve Risale-i Nur'un eczaları o vazifeyi, tarîkat gibi fakat daha kısa bir zamanda gördüğünü gösteriyor.

ALTINCI MEKTUP 21-24

حَسْبُنَا اللهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ[2] ، فَإِنْ تَوَلَّوْا فَقُلْ حَسْبِيَ اللهُ لَآ إِلٰهَ إِلَّا هُوَ[3]

âyetlerinin bir sırrını, birbiri içinde hissedilmiş beş nevi hazin gurbetler zulmetinde nur-u iman ve feyz-i Kur'ân ve lütf-u Rahmân'dan gelen bir nur-u tesellinin beyanıyla o sırrı tefsir ediyor. Bu mektup en katı kalbi de ağlattıracak derecede rikkatlidir.. ve en me'yus ve mükedder kalbi dahi ferahlandıracak derecede nurludur.

YEDİNCİ MEKTUP 25-27

Münafıkların ithamından, berâet-i nebeviye hakkında gelen

مَا كَانَ مُحَمَّدٌ أَبَا أَحَدٍ مِنْ رِجَالِكُمْ وَلٰكِنْ رَسُولَ اللهِ وَخَاتَمَ النَّبِيِّينَ[4] ، فَلَمَّا قَضٰى زَيْدٌ مِنْهَا

---

1 "Hiç üzerlerindeki göğe bakmazlar mı? Bakıp da Bizim onu nasıl sağlamca bina edip süslediğimizi, onda en ufak bir çatlaklık, dengesizlik olmadığını düşünmezler mi?" (Kaf sûresi, 50/6).

2 "Allah bize yeter. O ne güzel vekildir!" (Âl-i İmran sûresi, 3/173).

3 "(Ey Rasûlüm! Sen böyle onların üzerine titrerken) onlar halâ senden ve yolundan yüz çevirecek olurlarsa de ki: Bana (yardımcı ve destekçi olarak) Allah kâfidir. O'ndan başka hiçbir ilâh yoktur." (Tevbe sûresi, 9/129)

4 "Muhammed içinizden hiçbir erkeğin babası değildir, lâkin Allah'ın elçisi ve peygamberlerin sonuncusudur." (Ahzâb sûresi, 33/40).

وَطَرًا زَوَّجْنَاكَهَا لِكَيْ لَا يَكُونَ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ حَرَجٌ فِي أَزْوَاجِ أَدْعِيَائِهِمْ[1]

âyetlerinin mühim bir sırrını tefsir ediyor. Resûl-i Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselâm)* kesret-i izdivacı nefsanî olmadığını.. belki akvâl ve ef'âli gibi, ahvâl ve etvarından tezahür eden ahkâm-ı şeriata vâsıta olmak için hususî dairesinde ziyade şâkirtleri olduğunu..ve Hazreti Zeyneb'i tezevvücü, sırf bir emr-i ilâhî ve kader-i rabbânî ile olduğunu beyan ediyor. Eski zaman münafıkları gibi, yeni zaman zındıklarının tenkitlerini kat'î bir surette kırıyor.

SEKİZİNCİ MEKTUP 28-29

فَاللّٰهُ خَيْرٌ حَافِظًا وَهُوَ أَرْحَمُ الرَّاحِمِينَ[2] diyen Hazreti Yakub'un *(aleyhisselâm)* Hazreti Yusuf'a *(aleyhisselâm)* karşı hissiyâtı aşk olmadığını.. belki ulvî bir mertebe-i şefkat olduğunu.. ve şefkat aşktan çok yüksek ve keskin bulunduğunu.. ve ism-i Rahmân ve ism-i Rahîm'in vesilesi şefkattir diye beyan ederek; بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ 'in güzel bir sırrını, فَاللّٰهُ خَيْرٌ حَافِظًا وَهُوَ أَرْحَمُ الرَّاحِمِينَ 'in parlak bir nüktesini tefsir ediyor.

DOKUZUNCU MEKTUP 30-34

Keramet ve ikram ve inâyet ve istidraca dair mühim bir kaideyi beyan eder: Kerametin izharı zarar olduğu gibi, ikramın izharı şükür olduğunu.. ve en selâmetli keramet ise, bilmediği hâlde mazhar olmak olduğunu.. ve hakikî keramet ise, kendi nefsine değil; belki Rabbine itimadını ziyadeleştiren keramet olduğunu, yoksa istidraç olduğunu…

Hem hayat-ı dünyeviyeyi bahtiyarâne geçirmenin çaresi, âhiret için verilen hissiyât-ı şedîdeyi dünyanın fâni umûruna sarf etmemek olduğunu.. ve aşkın mecazî ve hakikî iki nevi olduğu gibi; hırs ve inat ve endişe-i istikbal gibi hissiyât-ı şedîdenin dahi, mecazî ve hakikî olarak ikişer kısmı bulunduğunu.. mecazîleri gayet zararlı ve sû-i ahlâka menşe ve hakikîleri gayet nâfi ve hüsn-ü ahlâka medar olduğunu isbat eder.

Hem İslâm ve imanın mühim bir farkını beyan eder. Yani; İslâmiyet, hakka tarafgirlik ve iltizamdır; iman ise, hakkı iz'an ve tasdiktir. Yirmi sene evvel

---

1 "Neticede, Zeyd eşini boşayıp onunla ilişkisini kestikten sonra, Biz onu sana nikâhladık ki, bundan böyle evlatlıkları, eşleriyle ilişkilerini kestikleri, onları boşadıkları zaman, o kadınlarla evlenmek hususunda müminlere bir güçlük olmasın." (Ahzâb sûresi, 33/37).

2 "En iyi koruyan Allah'tır ve O, merhametlilerin en merhametlisidir." (Yûsuf sûresi, 12/64).

dinsiz bir müslüman bulunduğu gibi, şimdi de gayr-i müslim mümin dahi bulunur gibi göründüğünü gösterir.

Hem Risale-i Nur eczaları ne derece şiddetli bir surette İslâmiyet'e taraftgirlik hissini verdiğini.. ve erkân-ı imaniyeyi ne derece kuvvetli ve kat'î isbat ettiğini beyan eder.

ONUNCU MEKTUP 35-37

İki Suâlin Cevabıdır.

Birincisi:

لَا يَعْزُبُ عَنْهُ مِثْقَالُ ذَرَّةٍ فِي السَّمٰوَاتِ وَلَا فِي الْأَرْضِ وَلَآ أَصْغَرُ مِنْ ذٰلِكَ وَلَآ أَكْبَرُ إِلَّا فِي كِتَابٍ مُبِينٍ[1] ، وَكُلَّ شَيْءٍ أَحْصَيْنَاهُ فِي إِمَامٍ مُبِينٍ[2]

âyetlerinin bir sırrını tefsir eder. "İmam-ı Mübîn", "Kitab-ı Mübîn" neden ibaret olduğunu beyan eder.

İkinci Suâl: "Meydan-ı haşir nerededir?" cevabında, gayet mâkul ve mühim ve parlak bir cevap veriyor.

ON BİRİNCİ MEKTUP.....38-39

Dört ayrı ayrı mebhastır. Bu dört mesele birbirinden uzak olduğundan, bu mektup perişan görünüyor. Bu perişan mektup münasebetiyle kardeşlerime ihtar ediyorum ki:

Bu küçük mektupları hususî bir surette, hususî bazı kardeşlerime yazmıştım. Büyük mektuplar meydana çıktıktan sonra, küçükler de umumun nazarına gösterilmesi lâzım geldi. Hâlbuki tanzimsiz, müşevveş bir surette idiler. Onlar ne hâl ile yazılmış ise, öyle kalması lâzım geliyordu. Sonradan tashih ve tanzim etmeye mezun değiliz!

İşte, bu On Birinci Mektup, perişan bir surette, birbirinden çok uzak dört meseleden ibarettir. Hem müşevveş, hem perişandır. Fakat, şâirlerin ve ehl-i aşkın, zülf-ü perişanîyi sevdikleri ve istihsan ettikleri nev'inden; bu mektup da

---

1 "O (gaybları bilen) öyle bir zattır ki O'nun ilminden göklerde ve yerde zerre miktarı bir şey bile kaçamaz. Zerreden daha küçük ve daha büyük hiçbir şey yoktur ki her şeyi açıklayan Kitapta (Levh-i Mahfûzda) bulunmasın." (Sebe sûresi, 34/3)

2 "Velhâsıl her bir şeyi, apaçık bir Kitap'ta sayıp döken Biz'iz." (Yâsîn sûresi, 36/12)

zülf-ü perişan tarzında, soğuk tasannû karışmadan, hararet ve halâvet-i asliyesini muhafaza etmek niyetiyle kendi hâlinde bırakılmış.

Bu Mektub'un Birinci Mebhası: [1] إِنَّ كَيْدَ الشَّيْطَانِ كَانَ ضَعِيفًا âyetinin bir sırrını tefsir ile, vesvese-i şeytana müptelâ olan adamlara mühim bir ilâç ve merhemdir.

İkinci Mesele: Barla Yaylası; Tepelice, Çam, Katran, Ardıç, Karakavak'ın bir meyvesi olup, Sözler Mecmûası'na yazıldığı için burada yazılmamıştır.

Üçüncü ve Dördüncü Meseleleri: İ'câz-ı Kur'ân'a karşı medeniyetin aczini gösteren yüzer misallerden iki misaldir. Kur'ân'a muhalif olan hukuk-u medeniyet ne kadar haksız olduğunu isbat eden iki numûnedir:

Birinci Misal: [2] فَلِلذَّكَرِ مِثْلُ حَظِّ الْأُنْثَيَيْنِ Mahz-ı adâlet olan hükm-ü Kur'ânî, kıza sülüs veriyor. Medeniyet, irsiyet hususunda kıza hakkından fazla hak vermekle büyük haksızlık etmiş ve merhamete muhtaç kıza zulmetmiş olduğunu kat'î bir surette isbat ediyor.

İkinci Misal: [3] فَلِأُمِّهِ السُّدُسُ âyetinin bir sırrına dairdir ki, mimsiz medeniyet nasıl kıza hakkından fazla hak verdiğinden haksızlık etmiş; öyle de, vâlide hakkında hakkını kesmekle daha ziyade haksızlık ettiğini ve en muhterem bir hakikat olan vâlidelik şefkatine karşı dehşetli bir haksızlık ve vahşetli bir hürmetsizlik ve cinayetli bir hakaret ve arş-ı rahmeti titreten bir küfrân-ı nimet ve hayat-ı içtimaiyenin tiryak gibi bir râbıta-yı şefkatine bir zehir katmak hükmünde bir hata olduğunu isbat eder.

ON İKİNCİ MEKTUP 40-45

Mütefennin bazı dostların münakaşa ettikleri üç meseleye dair üç suâllerine muhtasar üç cevaptır.

Birinci Suâl: "Hazreti Âdem'in cennetten ihracı ve bir kısım benîâdemin cehenneme idhali hikmeti nedir?" suâline gayet kat'î bir cevap veriyor.

İkinci Suâl: "Şeytanların ve şerlerin halk ve îcadı, şer değil mi? Çirkin değil mi? Cemîl-i Mutlak ve Rahîm-i ale'l-ıtlak'ın cemâl-i rahmeti nasıl müsaade etmiş?" suâline karşı gayet kat'î bir surette cevap veriyor.

---

1 "Şeytanın hilesi, cidden zayıftır." (Nisâ sûresi, 4/76)

2 "Erkek, kadın hissesinin iki mislini alır." (Nisâ sûresi, 4/176)

3 "Annenin hissesi altıda birdir." (Nisâ sûresi, 4/11)

Üçüncü Suâl: "Mâsum insanlara ve hayvanlara musibet ve belâları musallat etmek, zulüm değil mi? Âdil-i Mutlak'ın adâleti nasıl müsaade ediyor?" diye suâlin cevabında gayet muknî ve kat'î bir tarzda cevap veriyor.

ON ÜÇÜNCÜ MEKTUP.....46-49

Ehl-i dünya ve ehl-i siyasetin bana ettikleri zulüm ve tazyik karşısındaki sükût ve tahammülümü merak eden çok kardeşlerimin müteaddit suâllerine karşı, Eski Said lisanıyla ve Yeni Said'in kalbiyle verilmiş ibretli ve merak-âver bir cevaptır.

Esası şudur ki: Hâlık-ı Rahîm'in rahmeti yâr ise herkes yârdır, her yer yarar. Eğer yâr değilse her şey kalbe bârdır, herkes de düşmandır. Felillâhilhamd, rahmet-i ilâhiye yâr olduğu için; ehl-i dünyanın bana ettikleri envâ-ı zulmü, o rahmet-i ilâhiye envâ-ı rahmete çevirmiştir.

Serbestlik vesikası almak ve kanunsuz tazyikattan kurtulmak için adem-i müracaatımın bir-iki mühim sebebini beyan eder.

Hülâsası: Zâlim insanların mahkûmu değilim; belki ben, âdil kaderin mahkûmuyum, ona müracaat ediyorum. Hem haksızlığı hak zanneden adamlara karşı hak dâvâ etmek, bir nevi haksızlıktır ve hakka karşı bir nevi hürmetsizliktir. Hem dünya siyasetinden sırr-ı içtinabımın sebebini, mühim bir hakikatle beyan ediyor.

ON DÖRDÜNCÜ MEKTUP.....50

Telif edilmemiştir.

ON BEŞİNCİ MEKTUP.....51-62

Altı Mühim Suâle, Altı Ehemmiyetli Cevaptır.

Birinci Suâl: "Sahabeler, velilerden büyük oldukları hâlde; Sahabenin içindeki fitneyi çeviren müfsidleri neden nazar-ı velâyetle keşfedemediler, tâ dört Hulefâ-yı Râşidîn'den üçünün şehâdetleriyle neticelendi?" İki mühim makamla cevap veriliyor.

İkinci Suâl: "Hazreti Ali'nin *(radiyallâhu anh)* zamanındaki muharebelerin mahiyeti nedir? O harpte ölen ve öldürenlere ne nâm verilir?" Gayet mühim ve merak-âver bir cevap verilmiş.

Üçüncü Suâl: Âl-i Beyt'in başına gelen feci ve gaddârâne muamelenin hikmeti nedir?" Gayet mühim bir cevap veriliyor.

Dördüncü Suâl: "Âhirzamanda Hazreti İsa'nın *(aleyhisselâm)* nüzûlü[1] ve deccalı öldürmesi..[2] ve insanlar umumiyetle din-i hakkı kabul etmesi.. ve kıyâmet vaktinde 'Allah Allah' diyenler bulunmaması[3] rivâyet ediliyor. Böyle umumiyetle imana geldikten sonra nasıl küfre gidilir?" suâllerine karşı, merak-âver ve hakikî bir mühim cevap veriliyor.

Beşinci Suâl: "Kıyametin hâdisâtından ervah-ı bâkiye müteessir olacaklar mı?" Cevabında mühim bir hakikat beyan ediliyor.

Altıncı Suâl: "كُلُّ شَيْءٍ هَالِكٌ إِلَّا وَجْهَهُ[4] âyetinin hükmü; âhirete, cennete ve cehenneme ve ehillerine şümûlü var mı, yok mu?" Cevabında gayet mühim ve merak-âver ve kuvvetli bir cevap verilir. Bu risaledeki suâlleri merak edenlere bu risale bir iksir-i âzamdır.

ON ALTINCI MEKTUP.....63-75

اَلَّذِينَ قَالَ لَهُمُ النَّاسُ إِنَّ النَّاسَ قَدْ جَمَعُوا لَكُمْ فَاخْشَوْهُمْ فَزَادَهُمْ إِيمَانًا وَقَالُوا حَسْبُنَا اللهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ[5]

âyetinin bir sırrını, başıma gelen bir hâdise münasebetiyle "Beş Nokta" ile tefsir ediyor.

Birinci Nokta: Hak ve hakikat olan hizmet-i Kur'âniye, şimdiki zamanda çoğu yalancılıktan ibaret ve bid'a ve dalâlet olan siyasetten beni katiyen men ettiğine dairdir.

İkinci Nokta: Hayat-ı ebediyeye ciddî çalışmak ve zararsız ve müstakîm yol ile Kur'ân'a hizmet etmek, elbette dağdağa-yı siyasetten çekilmeyi iktiza ettiğinden; ehl-i dünyanın hata ve harekâtlarını hoş görmek değil, belki kalblerimizi bulandırmamak için bakmamaktayız.

Üçüncü Nokta: Başıma gelen ağır tazyikat ve musibetlere karşı tahammülümün mühim bir sebebini iki vâkıa ile beyan eder.

---

1 Bkz.: Buhârî, *enbiyâ* 49; Müslim, *îmân* 155, *fiten* 34.

2 Bkz.: Buhârî, *enbiyâ* 49; Müslim, *îmân* 244-246; Ebû Dâvûd, *melâhim* 13; Tirmizî, *fiten* 62.

3 Bkz.: Müslim, *îmân* 234; Tirmizî, *fiten* 35; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 3/107, 201, 268.

4 "O'nun Vechi (Zâtı ve rızası) dışında her şey yok olup gitmeye mahkûmdur." (Kasas sûresi, 28/88)

5 "Onlar öyle kimselerdir ki halk, kendilerine: 'Düşmanlarınız olan insanlar size karşı ordu hazırladılar, aman onlardan kendinizi koruyun!' dediklerinde, bu tehdit onların imanlarını artırmış ve 'Allah bize yeter. O ne güzel vekildir!' demişlerdir." (Âl-i İmran sûresi, 3/173).

Dördüncü Nokta: Ehl-i dünyanın evhamlı suâllerine karşı cevaptır. O cevapta, bilmecburiye hizmet-i Kur'âniye'ye ait bir keramet olarak hakkımızda göz ile görülen ve hiçbir cihette inkâr edilemeyen birkaç inâyet-i ilâhiyeyi beyan ediyor.

Beşinci Nokta: Ehl-i dünyanın katmerli bir zulüm ile bana teklif ettikleri bid'akârâne kaidelerine karşı, onları tam susturacak bir cevaptır.

On Altıncı Mektub'un Zeyli.....76-80

Zâlim ehl-i dünyanın ve mülhidlerin dünyalarından ve siyasetlerinden bütün bütün çekildiğim hâlde, kendi hainliklerinden habbeyi kubbe yaparak hakkımda gösterdikleri evham ve telaşa karşı Eski Said lisânıyla, izzet-i ilmiyeyi muhafaza noktasında ağızlarına şiddetli bir tokat vurarak, başlarındaki evhamı uçurur.

ON YEDİNCİ MEKTUP.....81-82

Has bir kardeşime yazılmış küçük bir tâziyenâmedir. Çendan bu mektup sureten küçüktür; fakat faydası büyük olup, ona karşı ihtiyaç umûmîdir. Hadd-i bülûğa ermeden çocukları vefat eden peder ve vâlidelere mühim bir müjdedir.

Bu tâziye ile en me'yus ve mükedder bir kalb, hakikî bir teselli ve ferah bulur. Küçük olarak vefat eden çocuklar; âlem-i bekâda ebedî, sevimli çocuk olarak kalıp, peder ve vâlidelerinin kucaklarına verilmesi, [1] وِلْدَانٌ مُخَلَّدُونَ sırrıyla, ebedî medar-ı sürûrları olduklarını isbat eder.

ON SEKİZİNCİ MEKTUP.....83-92

Üç Mesele-i Mühimmedir.

Birincisi: Muhakkikîn-i evliyanın keşif ile hak gördüğü ve büyük mikyasta müşâhede ettikleri hâdiseler, âlem-i şehâdette bazen hilâf-ı vâki ve bazen küçük bir mikyasta tezahür etmesinin sırrını, şirin ve güzel bir temsil ile beyan eder.

İkinci Meselesi: Vahdet-i vücûd meşrebine dair gayet mühim bir hakikat ve güzel bir îzahtır. Vahdet-i vücûddan dem vuran ve o meseleyi merak eden, bu İkinci Meseleyi dikkatle okumalı. Çünkü bu vahdet-i vücûd meselesi,

[1] "Ebedîliğe ermiş çocuklar" (Vâkıa sûresi, 56/17; Dehr sûresi, 76/19)

medar-ı iltibas olmuş mühim bir meşreptir.. ve ehl-i hakikatin medar-ı ihtilâfı olmuş bir acîb meslektir. Bu İkinci Mesele, onun mahiyetini gösterir ve isbat eder ki; o meşrep, ehl-i sahvın meşrebi değil, hem en yüksek değil! Ve ehl-i sahv olan sahabe ve sıddîkîn ve veresenin meşrepleri; vahdet-i vücûd meşrebinden daha yüksek, daha selâmetli, daha makbul olduğunu isbat eder.

Üçüncü Meselesi: Tılsım-ı kâinatın üç muamma-yı mühimmesinden birisinin halline muhtasar bir işarettir ki: O muammalardan birisi Yirmi Dokuzuncu Söz'de, ikincisi Otuzuncu Söz'de, bu üçüncüsü ise Yirmi Dördüncü Mektup'ta Kur'ân-ı Hakîm'in sırrıyla tamamıyla keşfedilmiş ve o muamma açılmıştır.

ON DOKUZUNCU MEKTUP 93-252

Mucizât-ı Ahmediye'ye *(aleyhissalâtü vesselâm)* dairdir. Üç yüzden fazla mucizâtı beyan eder. Bu risale, Risalet-i Ahmediye'nin *(aleyhissalâtü vesselâm)* mucizesini beyan ettiği gibi; kendisi de o mucizenin bir kerametidir ki, üç-dört nev ile harika olmuştur.

Birincisi: Nakil ve rivâyet olmakla beraber, yüz elli sayfadan[1(Hâşiye-1)] fazla olduğu hâlde, kitaplara müracaat edilmeden ezber olarak dağ ve bağ köşelerinde, üç-dört gün zarfında, her günde iki-üç saat çalışmak şartıyla mecmuu on iki saatte telif edilmesi harika bir vâkıadır ki, bu risaledeki mucizât-ı Ahmediye'nin *(aleyhissalâtü vesselâm)* bir şûle-i kerameti olmuştur.

İkincisi: Şu risale, uzunluğuyla beraber ne yazması usanç verir ve ne de okuması halâvetini kaybeder. Tembel ehl-i kalemi öyle bir şevk ve gayrete getirdi ki; bu sıkıntılı ve usançlı zamanda, bir sene zarfında civarımızda yetmiş adede yakın nüshaları yazıldı. O mucize-i risaletin bir kerameti olduğunu, muttali olanlara kanaat verdi.

Üçüncüsü: Acemi ve tevâfuktan haberi yok ve bize daha tevâfuk tezahür etmeden evvel yazdıkları nüshalarda, *lafz-ı Resûl-i Ekrem (aleyhissalâtü vesselâm)* kelimesi bütün risalelerde ve *lafz-ı Kur'ân*, beşinci parçasında öyle bir tarzda tevâfuk[2(Hâşiye-2)] etmeleri göründü ki, zerre miktar insafı olan tesadüfe veremez. Kim görmüş ise, kat'î hükmediyor ki; "Bu sırr-ı gaybîdir, mucizât-ı Ahmediye'nin *(aleyhissalâtü vesselâm)* bir kerametidir."

Şu risalenin başındaki esaslar çok mühimdirler.

---

1 (Hâşiye-1) Asıl nüshasına göredir.

2 (Hâşiye-2) Asıl nüshasına göredir.

Hem şu risaledeki ehâdis, hemen umumen eimme-i hadisçe makbul ve sahih olmakla beraber, en kat'î hâdisât-ı risaleti beyan ediyorlar.

O risalenin bütün mezâyâsını söylemek lâzım gelse, o risale kadar bir eser yazmak lâzım geldiğinden, müştâk olanları onu bir kere okumasına havale ediyoruz.

On Dokuzuncu Mektub'un Beşinci ve Altıncı Nüktelerinin Fihristesidir.....106-123

Bu nükteler, umûr-u gaybiyeye dair hadislerin birkaçını zikretmiştir. Hem Hazreti Hasan *(radiyallâhu anh)* ile Hazreti Muaviye'nin *(radiyallâhu anh)* muharebe ve musalâhasını.. hem Hazreti Ali *(radiyallâhü anh)* ile Hazreti Zübeyr'in *(radiyallâhu anh)* muharebe edeceğini.. hem ezvac-ı tâhiratın içinden birisinin mühim bir fitnenin başına geçeceğini.. hem Hazreti Ali'nin *(radiyallâhu anh)* katlini haber vermiş.

Hem Hazreti Hüseyin'in *(radiyallâhu anh)* Kerbelâ'da katlini.. hem Zât'ından *(aleyhissalâtü vesselâm)* sonra Âl-i Beyt'i, katl ve nefye maruz kalacaklarını.. hem Hazreti Ali'nin *(radiyallâhu anh)* hilâfetinin tehirini.. hem hilâfet ne için Âl-i Beyt-i Nebevî'de takarrur etmediğini.. hem asr-ı saadetin başına gelen o dehşetli fitnenin hikmetini.. hem ehl-i İslâm, umum devletlere galebe çalacaklarını.. hem Hazreti Ebûbekir *(radiyallâhu anh)* ve Hazreti Ömer'in *(radiyallâhu anh)* mahiyet-i hilâfetlerini.. hem müşrik Kureyş reislerinin nerede katlolunacaklarını.. hem bir ay uzun mesafede Mûte Harbi'nden aynen haber verdiğini.. hem Hazreti Hasan'ın *(radiyallâhu anh)* hilâfetini.. hem Hazreti Osman'ın *(radiyallâhu anh)* Kur'ân okurken şehid olacağını.. hem Devlet-i Abbasiye'yi.. hem Cengiz ve Hülâgu'yu.. hem İran'ın fethini.. hem Habeş Melikinin cenaze namazını, vefatından haberi olmadan aynı vakitte kıldığını bildirir.

Hem Hazreti Fâtıma'nın *(radiyallâhu anhâ)* vefatını.. hem Ebû Zerr'in *(radiyallâhu anh)* yalnız, bir dağda vefat edeceğini.. hem Ümmü Haram'ın Kıbrıs'ta vefat edeceğini.. hem yüzbin adamı öldüren Haccac Zâlim'i.. hem İstanbul'un fethini.. hem İmam Ebû Hanife'yi *(radiyallâhu anh)*.. hem İmam Şâfiî'yi *(radiyallâhu anh)*.. hem ümmetinin yetmişüç fırka olacağını.. hem Kaderiye tâifesini, hem Râfızîleri.. hem Hazreti Ali'nin *(radiyallâhu anh)* yüzünden insanlar iki kısım olacaklarını.. hem Fars ve Rum kızlarını.. hem Hayber Kalesi'nin fethini.. hem Hazreti Ali *(radiyallâhü anh)* ile Muaviye'nin harbini.. hem Hazreti Ömer *(radiyallâhu anh)* sağ kaldıkça fitnelerin zuhur etmeyeceğini.. hem Süheyl İbni Amr'ın *(radiyallâhu anh)* mühim bir vazifesini.. hem Kisra'nın oğlu babasını öldürdüğünü

aynı dakikada haber verdiğini.. hem Hâtıb'ın, Kureyş'e gizli mektup yazdığını.. hem Ebû Leheb'in oğlu Utbe'yi, bir arslanın parçalaması için ettiği bedduasının kabul olup aynen çıktığını.. hem Bilâl Habeşî'nin *(radiyallâhu anh)* ezan okuduğu zaman, Kureyşîlerin gizli tenkit ettiklerini aynen haber verdiğini.. hem Hazreti Abbas *(radiyallâhu anh)* iman etmeden evvel onun gizli parasından haber verdiğini.. hem Hazreti Peygamber'e *(aleyhissalâtü vesselâm)* bir yahudinin sihir ettiğini.. hem Sahabe meclisinde birinin irtidad edeceğini.. hem Hazreti Peygamber'in *(aleyhissalâtü vesselâm)* katlini niyet edenlerin iman ettiklerini.. hem müşriklerin Kâbe duvarındaki yazılarını kurtların yediğini ve yalnız o yazılar içindeki Allah isimlerini yemediklerini.. hem Beytü'l-Makdis'in fethinde büyük bir tâun çıkacağını.. hem Yezid ve Velid gibi şerir reisleri haber verdiğini.. hem "Bundan sonra onlar bize değil, biz onlara hücum edeceğiz" diye haber verdiğini ve bunlar gibi çok ihbarat-ı gaybiye bu iki nüktede beyan edilmiştir.

Mucizât-ı Ahmediye'nin Birinci Zeyli 223-234

يٰسٓ ۞ وَالْقُرْاٰنِ الْحَكِيمِ ۞ إِنَّكَ لَمِنَ الْمُرْسَلِينَ[1]

âyetlerinin mealinde yüzer âyâtın en mühim hakikatları olan Risalet-i Ahmediye'yi *(aleyhissalâtü vesselâm)* "On Dört Reşha" nâmıyla on dört kat'î ve parlak ve muhkem burhanlarla tefsir ve isbat ediyor.. ve en muannid hasmı dahi ilzam eder. Güneş gibi Risalet-i Ahmediye'yi izhar ediyor.

Şakk-ı Kamer Mucizesine Dair 235-239

Şu risale, şakk-ı kamer mucizesine bu zaman feylesoflarının ettikleri itirazlarını "Beş Nokta" ile gayet kat'î bir surette reddedip inşikak-ı kamerin vukuuna hiçbir mâni bulunmadığını gösterir.. ve âhirinde de beş icmâ ile şakk-ı kamerin vuku bulduğunu, gayet muhtasar bir surette isbat eder.. ve şakk-ı kamer mucize-i Ahmediye'sini *(aleyhissalâtü vesselâm)* güneş gibi gösterir.

Mucizât-ı Ahmediye Zeyli'nin Bir Parçası 240-244

Risalet-i Ahmediye *(aleyhissalâtü vesselâm)* hakkında olup, Miraç Risalesi'nin Üçüncü Esası'nın nihâyetindeki üç mühim müşkülden birinci müşküle ait "Şu Mirac-ı Azîm, niçin Muhammed-i Arabî *(aleyhissalâtü vesselâm)*'a mahsustur?" suâline muhtasar bir fihriste suretinde verilen cevaptır.

---

1 "Yâ sîn, Hikmetli Kur'âna andolsun: Sen elbette gönderilen resûllerdensin." (Yâsîn sûresi, 36/1-3)

Âyetü'l-Kübrâ Risalesi'nin, Risalet-i Ahmediye'den Bahseden On Altıncı Mertebesi 245-252

Kâinatın erkânından Hâlık'ını soran bir seyyahın müşahedâtından bir parça olup, makam münasebetiyle buraya ilhak edilmiştir.

YİRMİNCİ MEKTUP 253-286

فَاعْلَمْ أَنَّهُ لَا إِلٰهَ إِلَّا اللّٰهُ[1] âyetinin en mühim bir hakikatini bildiren ve

لَا إِلٰهَ إِلَّا اللّٰهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ يُحْيِي وَيُمِيتُ
وَهُوَ حَيٌّ لَا يَمُوتُ بِيَدِهِ الْخَيْرُ وَهُوَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ وَإِلَيْهِ الْمَصِيرُ[2]

kelâmının on bir kelimesinde on bir beşaret ve on bir burhan-ı kat'î bulunduğuna dair bir mektuptur. Elhak, merâtib-i tevhid-i hakikînin hakkında bu mektup bir kibrit-i ahmerdir ve bir iksir-i âzamdır. O derece parlak ve o mertebede kuvvetli delilleri ve hüccetleri gösteriyor ki, en mütemerrid zındıkları dahi imana getiriyor. On Dokuzuncu Mektup olan Risale-i Ahmediye *(aleyhissalâtü vesselâm)* kelime-i şehâdetin ikinci kelâmı olan وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللّٰهِ[3] hükmünü ne derece kat'î ve kuvvetli isbat etmiştir; öyle de bu Yirminci Mektup, kelime-i şehâdetin birinci kelâmı olan أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلٰهَ إِلَّا اللّٰهُ[4] hükmünü, o kat'iyet ve kuvvetle isbat ediyor. Hakikî ve kuvvetli imanı kazanmak isteyenler bunu okusunlar. Ve bilhassa Dokuzuncu Kelime bahsinde, ilim ve irade-i ilâhiyenin isbatını çok vâzıh bir surette beyan ettiği gibi; Onuncu Kelime bahsinde de مَا خَلْقُكُمْ وَلَا بَعْثُكُمْ إِلَّا كَنَفْسٍ وَاحِدَةٍ[6] burhanıyla وَهُوَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ[5] âyetinin mühim bir sırrını ve en muazzam bir hakikatini "Beş Nükte"de beyan ediyor. Hakâik-i imaniyenin bir tılsım-ı âzamını o beş nükte ile hâllediyor.

---

1 "O halde şu gerçeği hiç unutma ki: Allah'tan başka ilah yoktur." (Muhammed sûresi, 47/19)

2 "Allah'tan başka ilâh yoktur. O birdir. Ortağı yoktur. Mülk umumen O'nundur. Ezelden ebede her türlü hamd ve övgü, şükür ve minnet O'na mahsustur ve O'na lâyıktır. Hayatı veren de, alan da O'dur. O, ezelî ve ebedî hayat sahibidir. Bütün iyilikler O'na aittir; O, yapılan her hayrı kaydeder ve karşılığını verir. O'nun her şeye gücü yeter ve hiçbir şey O'na ağır gelmez. Dönüş yalnız O'nadır." (Bkz.: Tirmizî, *deavât* 36; Nesâî, *menâsik* 163; İbni Mâce, *ticârât* 40, *menâsik* 84).

3 "Şehâdet ederim ki Hz. Muhammed (sallallâhu aleyhi ve sellem) Allah'ın resûlüdür." (Müslim, *salât* 60; Tirmizî, *salât* 216; Ebû Dâvûd, *salât* 178; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 1/292)

4 "Şehadet ederim ki Allah'tan başka ilâh yoktur." (Müslim, *salât* 60; Tirmizî, *salât* 216; Ebû Dâvûd, *salât* 178; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 1/292)

5 "Allah herşeye kâdirdir." (Mâide sûresi, 5/120; Hûd sûresi, 11/4; Rûm sûresi, 30/50; …)

6 "Sizin hepinizi yaratmak da, ölümünüzün ardından (âhirette) hepinizi diriltmek de, (O'nun için) ancak bir kişiyi yaratmak ve diriltmek gibidir." (Lokman sûresi, 31/28)

Yirminci Mektub'un Onuncu Kelimesine Zeyl 287-291

âyetiyle أَلَا بِذِكْرِ اللهِ تَطْمَئِنُّ الْقُلُوبُ[1]

ضَرَبَ اللهُ مَثَلًا رَجُلًا فِيهِ شُرَكَاءُ مُتَشَاكِسُونَ وَرَجُلًا سَلَمًا لِرَجُلٍ هَلْ يَسْتَوِيَانِ مَثَلًا ۚ اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ ۚ بَلْ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ[2]

âyetinin en mühim ve en muazzam bir hakikatini üç temsil ile tefsir ediyor. Ve her şey ve bütün eşya, Cenâb-ı Hakk'ın kudretiyle olsa birtek şey kadar kolay olduğuna.. ve kudret-i ilâhiyeye verilmediği vakit, birtek şey kâinat kadar müşkülâtlı ve suûbetli olduğuna dair en mühim bir sırrını ve en muğlak muammasını, gayet kolay bir tarzda tefsir ederek keşfeder.

YİRMİ BİRİNCİ MEKTUP 292-295

Küçük bir mektuptur; fakat gayet büyük bir âyetin büyük bir hakikatini beyan ettiği için, ona ihtiyaç büyüktür.

إِمَّا يَبْلُغَنَّ عِنْدَكَ الْكِبَرَ أَحَدُهُمَا أَوْ كِلَاهُمَا فَلَا تَقُلْ لَهُمَا أُفٍّ وَلَا تَنْهَرْهُمَا وَقُلْ لَهُمَا قَوْلًا كَرِيمًا ۞ وَاخْفِضْ لَهُمَا جَنَاحَ الذُّلِّ مِنَ الرَّحْمَةِ وَقُلْ رَبِّ ارْحَمْهُمَا كَمَا رَبَّيَانِي صَغِيرًا[3]

âyeti; beş, ayrı ayrı surette ihtiyar vâlideyne şefkati celbettiğinin sırrını gösteriyor. Hânesinde ihtiyar vâlideyni veya akrabası veya müslüman kardeşleri bulunan zâtlar, bu mektubu okumaya pek çok muhtaçtırlar.

YİRMİ İKİNCİ MEKTUP 296-314

"İki Mebhas"tır.

Birinci Mebhas

إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ فَأَصْلِحُوا بَيْنَ أَخَوَيْكُمْ[4]

---

1 "Biliniz ki kalbler ancak Allah'ın zikriyle huzura erer." (Ra'd sûresi, 13/28).

2 "İşte şimdi Allah bir temsil daha getiriyor: İki adam var, bunlardan birincisi, birbirine rakip, birbiriyle hep çekişen ortakların emrinde, diğeri ise sadece bir kişinin emrinde çalışıyor. Bu ikisinin durumu hiçbir olur mu? Olmaz elhamdülillâh! Fakat çokları bu gerçeği bilmezler." (Zümer sûresi, 39/29).

3 "Rabbin şöyle buyurdu: Allah'tan başkasına ibadet etmeyin. Anneye ve babaya güzel muamele edin. Şayet onlardan her ikisi veya birisi yaşlanmış olarak senin yanında bulunursa sakın onlara hizmetten yüksünme, "öff!" bile deme, onları azarlama, onlara tatlı ve gönül alıcı sözler söyle. Şefkatle, tevazu ile onlara kol kanat ger ve şöyle dua et: Yâ Rabbî, onlar küçüklüğümde nasıl beni ihtimamla yetiştirdilerse, ona mükâfat olarak sen de onlara merhamet buyur!" (İsrâ sûresi, 17/23-25).

4 "Müminler sadece kardeştirler. O hâlde ihtilâf eden kardeşlerinizin arasını düzeltin!" (Hucurât sûresi, 49/10).

اِدْفَعْ بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ فَإِذَا الَّذِي بَيْنَكَ وَبَيْنَهُ عَدَاوَةٌ كَأَنَّهُ وَلِيٌّ حَمِيمٌ[1]

وَالْكَاظِمِينَ الْغَيْظَ وَالْعَافِينَ عَنِ النَّاسِ ۗ وَاللَّهُ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ[2]

âyetlerinin sırrıyla; ehl-i imanı, uhuvvet ve muhabbete dâvet ediyor. Nifak, şikak, kin ve adâvetten menedecek mühim esbabı gösteriyor. Kin ve adâvet; ehl-i iman ortasında hem hakikatçe, hem hikmetçe, hem insaniyetçe, hem İslâmiyet'çe, hem hayat-ı şahsiyece, hem hayat-ı içtimaiyece, hem hayat-ı mâneviyece gayet çirkin ve merdut ve zulüm olduğunu gayet kat'î bir surette isbat edip, mezkûr âyetlerin mühim bir sırrını tefsir eder.

İkinci Mebhas

إِنَّ اللَّهَ هُوَ الرَّزَّاقُ ذُو الْقُوَّةِ الْمَتِينُ[3]

وَكَأَيِّنْ مِنْ دَابَّةٍ لَا تَحْمِلُ رِزْقَهَا ۖ اللَّهُ يَرْزُقُهَا وَإِيَّاكُمْ وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ[4]

sırrıyla, ehl-i imanı hırstan şiddetli bir surette men eden esbabı gösterir. Ve hırs dahi, adâvet kadar muzır ve çirkin olduğunu kat'î delillerle isbat ederek şu âyet-i azîmenin mühim bir sırrını tefsir ediyor. Hırsa müptelâ adamlar, bu ikinci mebhası çok dikkatle mütâlaa etmelidirler. Kin ve adâvet marazıyla hasta olanlar, tam şifalarını birinci mebhasta bulurlar.

İkinci Mebhas'ın hâtimesinde, zekâtın ehemmiyetini ve bir rükn-ü İslâmî olduğunun hikmetini güzel bir surette beyan etmekle beraber; hakikatli bir rüyada güzel bir hakikat beyan ediliyor.

Şu risalenin Hâtime'sinde, أَيُحِبُّ أَحَدُكُمْ أَنْ يَأْكُلَ لَحْمَ أَخِيهِ مَيْتًا فَكَرِهْتُمُوهُ[5] âyeti altı derece zemmi zemmetmekle, altı vecihle gıybetten zecrettiğini.. ve mucizâne ve harika bir i'câz ile gıybeti; hem aklen, hem kalben, hem insaniyeten, hem vicdanen, hem fıtraten, hem milliyeten mezmum ve merdut ve

---

1 "Sen kötülüğü en güzel tarzda uzaklaştırmaya bak. Bir de bakarsın ki seninle kendisi arasında düşmanlık olan kişi candan, sıcak bir dost oluvermiş!" (Fussilet sûresi, 41/34).

2 "O muttakîler ki kızdıklarında öfkelerini yutar, insanların kusurlarını affederler. Allah da böyle iyi davrananları sever." (Âl-i İmran sûresi, 3/134).

3 "Bütün mahlûkların rızıklarını veren, kâmil kuvvet ve tam iktidar sahibi olan Allah Teâlâ'dır." (Zâriyât sûresi, 51/58).

4 "Nice canlı mahlûk var ki rızıklarını kendileri taşıyamazlar. Ama sizi de bütün onları da rızıklandıran Allah'tır." (Ankebût sûresi, 29/60)

5 "Hiç sizden biriniz ölmüş kardeşinin cesedini dişlemekten hoşlanır mı? Bakın bundan hemen tiksindiniz!" (Hucurât sûresi, 49/12).

çirkin ve muzır olduğunu gayet kat'î bir surette, Kur'ân'ın i'câzına yakışacak bir tarzda beyan ediyor. Ve gıybet, alçakların silâhı olduğu cihetle, izzet-i nefis sahibi bu pis silâha tenezzül edip istimâl etmediğine dair denilmiştir:

أُكَبِّرُ نَفْسِي عَنْ جَزَاءِ لِغِيبَةٍ وَكُلُّ اغْتِيَابٍ جُهْدُ مَنْ لَا لَهُ جُهْدُ[1]

YİRMİ ÜÇÜNCÜ MEKTUP 315-321

Bu mektubun birkaç mebhası var. Öteki mebhaslara bedel latîf ve mânidar birtek mebhas aynen yazıldı. Şöyle ki:

Ahsenü'l-kasas olan kıssa-yı Yusuf'un *(aleyhisselâm)* hâtimesini haber veren تَوَفَّنِي مُسْلِمًا وَأَلْحِقْنِي بِالصَّالِحِينَ[2] âyetinin ulvî ve latîf ve müjdeli ve i'câzkârâne bir nüktesi şudur ki; sâir ferahlı, saadetli kıssaların âhirindeki zeval ve firak haberinin acıları ve elemi, kıssadan alınan hayalî lezzeti acılaştırıyor, kırıyor. Bahusus kemâl-i ferah ve saadet içinde bulunduğunu ihbar ettiği hengâmda mevtini, firakını haber vermek daha elemlidir. Dinleyenlere "eyvah" dedirtir. Hâlbuki şu âyet, kıssa-yı Yusufiye'nin en parlak kısmı ki; Aziz-i Mısır olması, peder ve vâlidesiyle görüşmesi ve kardeşleriyle sevişip tanışması olan dünyaca en saadetli ve ferahlı bir hengâmda Hazreti Yusuf'un *(aleyhisselâm)* mevtini şöyle bir surette haber veriyor ve diyor ki; *"Şu ferahlı ve saadetli vaziyetten daha saadetli, daha parlak bir vaziyete mazhar olmak için, Hazreti Yusuf (aleyhisselâm) Cenâb-ı Hak'tan vefatını istedi ve vefat etti.. o saadete mazhar oldu. Demek o dünyevî, lezzetli saadetten daha cazibedar bir saadet ve daha ferahlı bir vaziyet kabrin arkasında vardır ki; Hazreti Yusuf (aleyhisselâm) gibi hakikatbîn bir zât, o gayet lezzetli bir vaziyet içinde gayet acı olan mevti istedi, tâ öteki saadete mazhar olsun."* İşte Kur'ân-ı Hakîm'in şu belâgatına hayran ol, bak ki; kıssa-yı Yusuf'un *(aleyhisselâm)* hâtimesini ne suretle haber verdi. O haberi dinleyenlere elem ve esef değil; belki bir müjde, bir sürûr ilâve ediyor. *Hem irşad ediyor ki; kabrin arkası için çalışınız! Hakikî saadet ve lezzet ondadır!*

Hem Hazreti Yusuf'un *(aleyhisselâm)* âlî sıddîkiyetini gösteriyor ve diyor: *"Dünyanın en parlak ve en sürûrlu hâleti dahi ona gaflet vermiyor, onu meftun etmiyor; yine âhireti istiyor."*

---

1 Düşmanıma gıybetle ceza vermekten nefsimi yüksek tutuyorum ve tenezzül etmiyorum. Çünkü gıybet, zayıf ve zelil ve aşağıların silâhıdır. Bkz.: Nâsıf el-Yâzicî, *Şerhu Dîvân el-Mütenebbî* 1/429.

2 "Sana tam itaat içinde bir kul olarak canımı al ve beni hayırlı ve dürüst insanlar arasına dahil eyle!" (Yûsuf sûresi, 12/101).

YİRMİ DÖRDÜNCÜ MEKTUP 322-349

Kâinatın tılsım-ı acîbini ve müşkül muammasının en mühim bir sırrını keşif ve hâlleden bir mektuptur ve en mühim bir suâlin[1](Hâşiye) cevabıdır. Şöyle ki:

"Esmâ-yı ilâhiyenin âzamlarından olan Rahîm, Kerîm, Vedud'un iktiza ettikleri şefkat-perverâne ve maslahatkârâne ve muhabbettarâne taltifleri; ne suretle pek müthiş ve muvahhiş olan mevt ve adem ile, zeval ve firak ile, musibet ve meşakkat ile tevfik edilir?" diye suâlin cevabında, tılsım-ı kâinatın üçüncü muammasını hâlleden ve kâinattaki dâimî faaliyetin muktezasını ve esbab-ı mûcibesini gösteren "Beş Remiz" ile ve gayelerini ve faydalarını isbat eden "Beş İşaret" ile cevap veriyor. Şu mektup "İki Makam"dır. Birinci Makamı "Beş Remiz"dir.

Birinci Remiz: İsbat ediyor ki; Sâni-i Hakîm ne yaparsa haktır. Hiçbir şey ve hiçbir zîhayat, ona karşı hak dâvâ edemediğini ve "haksız bir iş oldu" diyemediğinin sırrını, kat'î bir tarzda isbat eder.

İkinci Remiz: Hayret-nümâ, dehşet-engiz, dâimî bir suretteki faaliyet-i rabbâniyenin sırrını ve halk ve tebdil-i eşyadaki hikmet-i azîmesini beyan ediyor ve en mühim bir muamma-yı hilkati hâllediyor.

Üçüncü Remiz: Zevale giden eşya ademe gitmediğini, belki daire-i kudretten daire-i ilme geçtiğini ve eşyadaki hüsün ve cemâle ait istihsan ve şeref ve makam, esmâ-yı ilâhiyeye ait olduğunu gayet güzel bir surette isbat eder.

Dördüncü Remiz: Mevcudâtın mütemâdiyen tebeddül ve tagayyür etmeleri; birtek sayfada, her dakikada ayrı ayrı ve mânidar mektupları yazmak nev'inden, sayfa-yı kâinatta esmâ-yı ilâhiyenin cilveleriyle yazılan cemâl ve celâl ve kemâl-i ilâhiyenin hadsiz âyâtını, mahdud sayfalarda da hadsiz bir surette yazıldığını isbat eder.

Beşinci Remiz: İki nükte-i mühimmedir.

Birisi: Vâcibü'l-vücûd'a intisabını iman ile hisseden adam, hadsiz envar-ı vücûda mazhar olduğunu.. ve hissetmeyen, nihâyetsiz zulümât-ı ademe ve âlâm-ı firaka maruz bulunduğunu gösterir.

İkinci Nükte: Dünyanın üç yüzü bulunduğunu.. zâhir yüzünde zeval, firak, mevt ve adem var; fakat esmâ-yı ilâhiyenin aynası ve âhiretin mezraası

1 (Hâşiye) Bu mektubun mesâili bir derece ihsas edilmek arzu edildiğinden; fihristiyet ihtisarı muhafaza edilmedi, uzun oldu.

olan[1] iç yüzlerinde –zeval ve firak, mevt ve adem ise– tazelenmek ve tecedddüddür ve bekânın cilvelerini gösteren bir tavzif ve terhistir.

Bu Mektub'un İkinci Makamı 330-338

Bir "Mukaddime" ile "Beş İşaret"tir.

Mukaddime: Hallâkıyet ve tasarrufat-ı ilâhiyeden gayet azîm bir hakikati, muazzam ve muhteşem kanunlarla beyan ediyor. Meselâ; bir kuşun tüylü libasını değiştiren Sâni-i Hakîm, aynı kanunla kâinatın suretini kıyâmet vaktinde ve âlem-i şehâdetin libasını haşirde o kanun ile değiştirir.

Hem bir ağacın ne kadar meyveleri ve çiçekleri bulunuyor; her bir çiçeğin o kadar gayeleri, her bir meyvenin o kadar hikmetleri bulunduğunu gösterir.

Beş İşaret ise: Eşya, vücûddan gittikten sonra verdikleri ehemmiyetli beş netice itibarıyla bir vecihle madum iken, beş vecihle mevcut kalıyor. Şöyle ki:

Her bir mevcut, vücûddan gittikten sonra, ifade ettiği manalar ve arkasında bâki kalan hüviyet-i misaliyesi, âlem-i misalde mahfuz kalır. Hem hayatının etvarıyla "mukadderât-ı hayatiye" denilen sergüzeşte-i hayatiyesi âlem-i misalin defterlerinden olan levh-i misalîde yazılır. Ruhanîlere dâimî, mevcut bir mütâlaagâh olur. Hem cin ve insin amelleri gibi, âhiret pazarına ve âlem-i âhirete gönderilecek mahsûlâtı bâki kalır. Hem etvar-ı hayatiyeleriyle ettikleri envâ-ı tesbihat-ı rabbâniye bâki kalıyor. Hem şuûnât-ı sübhâniyenin zuhuruna medar çok şeyleri arkasında mevcut bırakır, öyle gider. Bu Beş İşaret'teki beş hakikati, kat'î delil hükmünde beş mâkul ve makbul temsil ile beyan eder.

Yirmi Dördüncü Mektub'un Birinci Zeyli 339-343

قُلْ مَا يَعْبَؤُا بِكُمْ رَبِّي لَوْلَا دُعَاؤُكُمْ[2] âyetinin mühim bir sırrını beş nükte ile tefsir ediyor.. ve dua, bir sır-ı azîm-i ubûdiyet olduğunu.. ve kâinattan dâimî bir surette dergâh-ı rubûbiyete giden en azîm vesile ise dua olduğunu.. ve duanın azîm tesiri bulunduğunu kat'î isbat etmekle beraber; külliyet ve devam kesbeden bir dua, katiyen makbul olduğuna binâen; umum ümmetin

---

1 "Dünya, âhiretin tarlasıdır." mânâsındaki hadis için bkz.: el-Gazâlî, *İhyâu ulûmi'd-dîn* 4/19; es-Sehâvî, *el-Makâsıdü'l-hasene* s.497; Aliyyülkârî, *el-Esrâru'l-merfûa* s.205.

2 "(Resûlüm!) De ki: (Kulluk ve) yalvarmanız olmasa, Rabbim size ne diye değer versin?" (Furkan sûresi, 25/77)

Resûl-i Ekrem'e *(aleyhissalâtü vesselâm)* salavât nâmıyla dualarının neticesinde, Resûl-i Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselâm)* ne kadar yüksek bir mertebede olduğunu gösterir.

Duanın da üç nev-i mühimmini zikretmekle beraber, beyan eder ki; duanın en güzel ve en latif meyvesi, en leziz ve en hazır neticesi şudur ki:

Dua eden adam, bilir ve dua ile bildirir ki; birisi var.. onun sesini dinler.. derdine derman yetiştirir.. ona merhamet eder.. onun eli her şeye yetişir.. ve bu boş, hâlî dünyada o yalnız değil; belki bir Kerîm Zât var, ona bakar, ünsiyet verir.. onun hadsiz ihtiyacâtını yerine getirebilir.. ve hadsiz düşmanlarını def'edebilir bir Zât'ın huzurunda kendini tasavvur ederek, bir ferah ve sürûr duyup, dünya kadar ağır bir yükü üzerinden atıp, اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ[1] der.

Yirmi Dördüncü Mektub'un İkinci Zeyli 344-349

Mirac-ı Nebevî ve Mevlid-i Nebevî'ye *(aleyhissalâtü vesselâm)* dair üç mühim suâle, gayet muknî ve mantıkî ve parlak bir cevaptır. Bu zeyil çendan kısadır, fakat gayet kıymettardır. Mevlid-i Nebevî'ye *(aleyhissalâtü vesselâm)* iştiyakı olanlar buna çok müştâktırlar.

Hâtimesinde gayet mühim bir düstur-u mantıkî ile *kâinatta en büyük ferd-i ekmel ve üstad-ı küll ve habib-i âzam, Resûl-i Ekrem* *(aleyhissalâtü vesselâm)* olduğunu isbat eder.

YİRMİ BEŞİNCİ MEKTUP 350

Sûre-i Yâsin'in yirmi beş âyetine dair "Yirmi Beş Nükte" olmak üzere rahmet-i ilâhiyeden istenilmiş; fakat daha zamanı gelmediğinden yazılmamıştır.

YİRMİ ALTINCI MEKTUP 351-389

وَإِمَّا يَنْزَغَنَّكَ مِنَ الشَّيْطَانِ نَزْغٌ فَاسْتَعِذْ بِاللّٰهِ إِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ[2]

sırrına dair "Hüccetü'l-Kur'ân ale'ş-Şeytan ve Hizbihî" nâmıyla, İblis'i ilzam ve ehl-i tuğyanı iskât eden gayet mühim bir mektuptur.

Bu mektubun "Dört Mebhas"ı var.

---

1 "Bütün hamdler, övgüler âlemlerin Rabbi Allah'adır." (Fâtiha sûresi, 1/2)

2 "Eğer şeytandan gelen bir vesvese seni dürterse hemen Allah'a sığın! Çünkü O, her şeyi işitir, her şeyi mükemmel tarzda bilir." (A'râf sûresi, 7/200; Fussilet sûresi, 41/36).

Birinci Mebhas: Şeytanın en müthiş hücumunu def'etmekle, şeytanı öyle bir surette ilzam eder ki; içine girerek saklanıp vesvese edecek bir yer bırakmıyor. Ve o kadar kuvvetli delâil-i akliye ile ve kat'î burhanlarla şeytanı ve şeytanın şâkirtlerini ilzam eder ki, şeytan olmasa idiler imana gelecektiler. Fakat maatteessüf şeytan-ı cin ve insin, gayet çirkin dâvâlarını ve desiselerini bütün bütün ibtal ve def'etmek için, farazî bir surette onların çirkin fikirlerini zikredip öyle ibtal ediyor. Meselâ der ki; "Eğer faraza dediğiniz gibi Kur'ân, Kelâmullah olmazsa en âdi ve sahte bir kitap olurdu. Hâlbuki meydandaki âsârıyla göstermiş ki, en âlî bir kitaptır." İşte bu gibi farazî tâbirâtın, titreyerek yazılmasına mecburiyet hâsıl olmuştur. Şu mebhasın âhirinde, şeytanın Sûre-i [1]﴿قٓ وَالْقُرْاٰنِ الْمَجِيدِ﴾'in fesâhat ve selâsetine dair bir vesvese ve itirazını reddediyor.

İkinci Mebhas: Bir insanda vazife ve ubûdiyet ve zât itibarıyla üç şahsiyet bulunduğunu ve o şahsiyetlerin ahlâkı ve âsârı bazen birbirine muhalif olduğunu beyan eder.

Üçüncü Mebhas:

يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّا خَلَقْنَاكُمْ مِنْ ذَكَرٍ وَأُنْثَى وَجَعَلْنَاكُمْ شُعُوبًا وَقَبَائِلَ لِتَعَارَفُوا[2]

âyetinin, hayat-ı içtimaiye-i beşeriyenin münasebâtına dair gayet mühim bir sırrını ve insanların millet millet ve kabile kabile yaratılmasının mühim bir hikmetini "Yedi Mesele" ile tefsir ediyor. Bu mebhas, milliyetçilere mühim bir tiryaktır. Bu zamanın en müthiş marazına gayet nâfi bir ilâçtır. Ve sahtekâr hamiyet-füruşların ve yalancı milliyet-perverlerin yüzlerindeki perdeyi açar, sahtekârlıklarını gösterir.

Dördüncü Mebhas: Altı suâlin cevabında "On Mesele"dir.

Birincisi: [3]رَبُّ الْعَالَمِينَ kelimesinin tefsirinde on sekiz bin âlem dediklerinin hikmeti münasebetiyle, birkaç nükte-i Kur'âniye beyan edilir.

İkinci Mesele: "Allah'ı bilmek, varlığını bilmenin gayrıdır!" Muhyiddin Arabî, Fahreddin Razî'ye demiş: "Ondan murad nedir?" Cevabında, gayet mühim bir mesele-i mârifetullah beyan edilmiştir.

---

1 "Kâf. Şanlı şerefli Kur'ân hakkı için." (Kaf sûresi, 50/1).

2 Hucurât sûresi, 49/13.

3 "Âlemlerin Rabbi" (A'râf sûresi, 7/54; Şuarâ sûresi, 26/23; Kasas sûresi, 28/30; Mü'min sûresi, 40/64; Fussilet sûresi, 41/9; Tekvir sûresi, 81/29; Hâkka sûresi, 69/4)

Üçüncü Mesele: "وَلَقَدْ كَرَّمْنَا بَنِي اٰدَمَ[1] âyetiyle إِنَّهُ كَانَ ظَلُومًا جَهُولًا[2] âyetinin veçh-i tevfiki nedir?" diye suâline, gayet güzel ve nurlu mühim bir cevaptır.

Dördüncü Mesele: "جَدِّدُوا إِيمَانَكُمْ بِلَا إِلٰهَ إِلَّا اللّٰهُ[3] hikmeti nedir?" diye suâle gayet güzel ve nurlu bir cevaptır.

Dördüncü Mesele'nin Zeyli'nde, vahdâniyetin gayet azîm bir hüccetine ve geniş ve uzun bir burhanına muhtasar bir işarettir.

Beşinci Mesele: Yalnız "لَآ إِلٰهَ إِلَّا اللّٰهُ[4] diyen, مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللّٰهِ[5] demeyen ehl-i necat olabilir mi?" suâline karşı mühim bir cevaptır.

Altıncısı: Birinci Mebhas'taki şeytanla münâzaranın çirkin tâbirâtlarının sebeb-i zikrini bildiriyor. Hem mühim bir temsil ile, hizbü'ş-şeytanı en dar ve en muhâl ve en menfur bir mevkie sıkıştırıyor. Meydanı, hizbü'l-Kur'ân hesabına zabtederek; her bir hâl-i Ahmediye, *(aleyhissalâtü vesselâm)* her bir haslet-i Muhammediye, *(aleyhissalâtü vesselâm)* her bir tavr-ı Nebevî, *(aleyhissalâtü vesselâm)* o kuvvetli temsile göre birer mucize hükmüne geçip, nübüvvetini isbat ettiğini gösterir.

Yedincisi: Vehham ve zarardan sakınmak için bizden uzaklaşan bazı dostların kuvve-i mâneviyelerini teyid için ve hizmetimizden bazı maksatlarla çekilen ve maksatlarının aksiyle tokat yiyenleri, çok misallerden yedi küçük misal ile gösterir ki; siperini bırakıp kaçanlar, daha ziyade yaralanırlar.

Sekizincisi: Diyorlar ki; "Elfâz-ı Kur'âniye ve zikriye ve tesbihatların her birinden, bütün letâif-i insaniye hisselerini istiyorlar. Manaları bilinmezse, hisse alınmaz; öyle ise tercüme edilse daha iyi değil mi?" diye olan müthiş ve mugâlatalı şu suâle karşı, gayet mühim ve ibretli ve zevkli bir cevaptır. Elfâz-ı Kur'âniye ve nebeviye *(aleyhissalâtü vesselâm)* manalara, câmid ve ruhsuz libas değiller; belki hayattar, feyiz-âver ciltlerdir. Zîhayat bir ceset soyulsa elbette ölür. Hem lisân-ı nahvî olan elfâz-ı Kur'âniye'deki i'câz ve îcaz, hakikî tercümeye mâni olduğunu gösterir.

---

1 "Gerçekten Biz, Âdem evlâtlarını şerefli kıldık" (İsrâ sûresi, 17/70)

2 "İnsan (bu emanetin hakkını gözetmediğinden) cidden çok zâlim, çok cahildir." (Ahzâb sûresi, 33/72).

3 "Hayır ve fazilet kaynağı 'Lâ ilâhe illallah' cümlesi ile imanınızı yenileyiniz!" (el-Hakîm et-Tirmizî, *Nevâdiru'l-usûl* 2/204. Ayrıca benzer manadaki hadisler için bkz.: Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 2/359; Abd İbni Humeyd, *el-Müsned* 1/417).

4 "Allah'tan başka ilâh yoktur." (Sâffât sûresi, 37/35; Muhammed sûresi, 47/19)

5 "Muhammed Allah'ın resûlüdür." (Fetih sûresi, 48/29)

Dokuzuncusu: "Ehl-i Sünnet ve Cemaat olan ehl-i hak dairesinin haricinde ehl-i velâyet bulunabilir mi?" suâline, mühim ve merak-âver bir cevaptır.

Onuncusu: Kur'ân-ı Hakîm'in hizmetinde bulunan bu bîçâre Said ile görüşen ve görüşmek arzu eden dostlara mühim bir düsturdur.

YİRMİ YEDİNCİ MEKTUP 390

Bu mektup, Risale-i Nur müellifinin talebelerine yazdığı ayn-ı hakikat ve çok letâfetli, güzel mektuplarıyla, Risale-i Nur Talebelerinin üstadlarına ve bazen birbirlerine yazdıkları ve Risale-i Nur'un mütâlaasından aldıkları parlak feyizlerini ifade eden çok zengin bir mektup olup, bu mecmûanın üç-dört misli kadar büyüdüğü için bu mecmûaya idhal edilmemiştir. Barla, Kastamonu, Emirdağ Lâhikaları olarak müstakillen neşredilmiştir.

YİRMİ SEKİZİNCİ MEKTUP 391-436

"Sekiz Mesele" nâmıyla sekiz risaledir.

Birinci Risale Olan Birinci Mesele 391-395

Rüya-yı sâdıkanın hakikatini ve faydasını, gayet güzel ve hakikatli "Yedi Nükte" ile beyan ediyor. Bu risale hem kıymettardır, hem merak-âverdir.

İkinci Mesele Olan İkinci Risale 396-399

"Hazreti Mûsâ *(aleyhisselâm)*, Hazreti Azrail'in *(aleyhisselâm)* gözüne tokat vurmuş." meâlindeki bir hadise dair ehemmiyetli bir münakaşayı kökünden kaldırır ve bu nevi hadislere mülhidler tarafından gelen itirazâta bir set çeker. Bu risale küçüktür, fakat merak-âverdir.

Üçüncü Mesele Olan Üçüncü Risale 400-406

Bu bîçâre, müflis Said'in ziyaretine gelenlerin ne niyetle görüşmeleri lâzım geldiğini beyan edip, sırf Kur'ân-ı Hakîm'in dellâlı itibarıyla görüşmek lâzım geldiğini ve o görüşmenin mühim faydalarını ve Said'in şahsiyetinin hiçliği nazara alınmayacağını, belki dellâlı olduğu mukaddes dükkânın kıymettar cevherlerini nazara almak lâzım geldiğini "Beş Nokta" ile gayet güzel bir surette isbat etmekle beraber; hizmet-i Kur'âniye'nin kerâmâtından ve inâyet-i rabbâniyeden, ben ve bazı kardeşlerim mazhar olduğumuz çok inâyetlerden birkaç vâki ve kat'î misalleri zikrediyor.

Bu risalenin tetimmesinde; risalelerin yazılmasında, hususan telifinde ve bilhassa Yirmi Dokuzuncu Mektup'ta tezahür eden harika bir inâyeti beyan ediyor.

Dördüncü Risale Olan Dördüncü Mesele.....407-410

Mescidimize iki defa taarruz edildi, âhirki defa da kapadılar. Ondan iki veya üç sene mukaddem, yine mübarek bir misafirin gelmesiyle, gayet vahşiyâne ve zâlimâne tecavüz edildiği için, her taraftan benden suâl edildi. Böyle merak-ı umumiyeyi tahrik eden bir hâdiseye lâyık cevap vermek için, Eski Said lisanıyla "Dört Nokta" ile mühim bir ibretli cevaptır.

Beşinci Risale Olan Beşinci Mesele.....411-413

Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan'da tekrar ile أَفَلَا يَشْكُرُونَ.. أَفَلَا يَشْكُرُونَ[1] ve şükretmeyenleri, otuz bir defa فَبِأَيِّ اٰلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ[2] fermanıyla tehdid ettiğinin sırrını gayet âlî ve tatlı ve mâkul ve makbul bir surette tefsir ediyor; insanın bir şükür fabrikası olduğunu isbat ediyor. Kâinat bir nimet hazinesi olup; şükür ise anahtarı olduğunu; ve rızık, onun neticesi ve şükrün mukaddimesi bulunduğunu gayet güzel ve kat'î bir surette isbat ediyor.

Der tarîk-ı acz-mendî, lâzım âmed çâr çîz:
Acz-i mutlak, fakr-ı mutlak, şevk-i mutlak, şükr-ü mutlak ey aziz!

olan düstur-u hakikatteki dördüncü rükün bulunan şükr-ü mutlakın parlak ve yüksek hakikatini izah ediyor.

Altıncı Risale Olan Altıncı Mesele.....414

Teksir Mektubat mecmûasında neşredildiğinden buraya dercedilmedi.

Yedinci Risale Olan Yedinci Mesele.....415-429

قُلْ بِفَضْلِ اللّٰهِ وَبِرَحْمَتِهٖ فَبِذٰلِكَ فَلْيَفْرَحُوا هُوَ خَيْرٌ مِمَّا يَجْمَعُونَ[3] âyetinin, Risale-i Nur ve hâdimleri hakkındaki mühim bir sırrını, "Yedi İşaret" nâmıyla, yedi inâyet-i rabbâniyeyi beyan ediyor. Ve tahdis-i nimet suretinde bu inâyet-i seb'anın izharına, yedi mâkul sebebini beyan ediyor. Bu inâyet-i seb'a-yı külliyenin harikalarına işareten, kendi kendine telif vaktinde iki sayfanın bütün satırları başlarında yirmisekiz elif gelerek, Yirmi Sekizinci Mektub'un mertebesine tevâfuk ettiğini,[4(Hâşiye)] teliften bir zaman sonra muttali olduk. Bu inâyet-i seb'ayı

---

1 "Hâla şükretmez mi onlar? Hâla şükretmezler mi?" (Yâsîn sûresi, 36/35, 73).

2 "O halde Rabbinizin nimetlerinden hangi birini inkâr edebilirsiniz?" (Rahman sûresi, 55/13, 16, 18; ...)

3 "De ki; Allah'ın lütfuyla, rahmetiyle, evet sadece bununla ferahlanın. Çünkü bu, onların dünya malı olarak topladıkları bütün şeylerden daha hayırlıdır." (Yûnus sûresi, 10/58).

4 (Hâşiye) Asıl nüshasına göredir.

okuyan adam, Risale-i Nur eczalarının ne kadar ehemmiyetli ve nazar-ı inâyet-i ilâhiyede bulunduğunu ve himâyet-i rabbâniyede olduğunu bilecek. Bu yedi inâyet küllîdir, cüz'iyatları yetmişi geçer.

Hâtimesinde bir sırr-ı inâyete ait mahrem bir suâlin cevabı vardır. Hâtimesinde inâyet-i seb'adan birincisi olan tevâfukâta gelen veya gelmek ihtimali olan evhamı gayet kat'î bir surette def'ediyor. O hâtimenin âhirinde de Üçüncü Nükte'de inâyet-i hâssa ve inâyet-i âmmeye dair mühim bir sırr-ı dakik-i rubûbiyete ve ehemmiyetli bir sırr-ı rahmâniyete işaret ediyor.

Sekizinci Risale Olan Sekizinci Mesele.....430-436

Altı suâlin cevabı olan "*Sekiz Nükte"*dir.

Birinci Nükte: Tevâfuktaki işârât-ı gaybiye, umum Risale-i Nur eczalarında cüz'î-küllî bulunduğuna dairdir.

İkinci Nükte: Tevâfukâtın meziyeti, lafz-ı Celâl'den başka ne için Kur'ân'da fevkalâde matlub olmadığının sırrını beyan eder.

Üçüncü Nükte: Bir kardeşimizin fazla ihtiyat ve cesaretsizliği yerinde olmadığını ve bir müftünün Onuncu Söz'e sathî tenkidine karşı güzel bir cevaptır. (Fakat bu mecmûaya idhal edilmemiştir.)

Dördüncü Nükte: "Meydan-ı haşirde insanlar nasıl toplanacaklar, çıplak olarak mı? Herkes ahbablarını görebilir mi? Resûl-i Ekrem'i *(aleyhissalâtü vesselâm)* şefaat için nasıl bulacağız? Hadsiz insanlarla birtek zât olan Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)* nasıl görüşecek? Ehl-i cennet ve cehennemin libasları nasıl olacak? Ve bize kim yol gösterecek?" Altı meraklı suâlin muknî ve mâkul cevabıdır.

Beşinci Nükte: "Zaman-ı fetrette, Resûl-i Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselâm)* ecdadı, bir din ile mütedeyyin mi idiler?" cevabında, güzel bir hakikat beyan ediliyor.

Altıncı Nükte: "Hazreti İsmail'den *(aleyhisselâm)* sonra, Peygamber *(aleyhissalâtü vesselâm)*'ın ecdadından peygamber gelmiş midir?" suâline karşı gayet mühim bir cevaptır.

Yedinci Nükte: "Resûl-i Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselâm)* peder ve vâlidesinin ve ceddi Abdülmuttalib'in imanları hakkında en sahih haber hangisidir?" suâline karşı gayet mühim ve mâkul bir cevaptır.

Sekizinci Nükte: "Amcası Ebû Talib'in imanı hakkında esahh olan nedir? Cennete girebilir mi?" suâline karşı güzel bir cevaptır.

YİRMİ DOKUZUNCU MEKTUP 437-518

"Dokuz Kısım"dır. Yirmi dokuz nükte-i mühimme, içinde vardır. O dokuz kısım, küçük-büyük on yedi risaledir.

Birinci Risale Olan Birinci Kısım 437-447

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ ۞ اَلرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ ۞ مَالِكِ يَوْمِ الدِّينِ ۞ إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ ۞ اِهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ ۞ صِرَاطَ الَّذِينَ أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّالِّينَ[1]

هُوَ الَّذِي أَنْزَلَ عَلَيْكَ الْكِتَابَ مِنْهُ اٰيَاتٌ مُحْكَمَاتٌ هُنَّ أُمُّ الْكِتَابِ وَأُخَرُ مُتَشَابِهَاتٌ فَأَمَّا الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ زَيْغٌ فَيَتَّبِعُونَ مَا تَشَابَهَ مِنْهُ ابْتِغَاءَ الْفِتْنَةِ وَابْتِغَاءَ تَأْوِيلِهِ وَمَا يَعْلَمُ تَأْوِيلَهُ إِلَّا اللهُ وَالرَّاسِخُونَ فِي الْعِلْمِ يَقُولُونَ اٰمَنَّا بِهِ كُلٌّ مِنْ عِنْدِ رَبِّنَا وَمَا يَذَّكَّرُ إِلَّا أُولُو الْأَلْبَابِ[2]

âyetlerinin bazı sırlarını, "*Dokuz Nükte*" ile tefsir eder.

Birinci Nükte: Kur'ân'a ait.. ve "Kur'ân'ın esrarı bilinmiyor ve müfessirler hakikatini anlamamışlar." diyenlere karşı mühim bir cevaptır.

İkinci Nükte: Kur'ân-ı Hakîm'de وَالتِّينِ وَالزَّيْتُونِ[3] ، وَالشَّمْسِ وَضُحٰيهَا[4] gibi kasemât-ı Kur'âniye'deki mühim bir hikmeti beyan ediyor.

---

1 "Rahmân ve Rahîm Allah'ın adıyla. Bütün hamdler, övgüler âlemlerin Rabbi Allah'adır. O rahmândır, rahîmdir. Din gününün, hesap gününün tek hâkimidir. (Haydi öyleyse deyiniz): Yalnız Sana ibadet eder, yalnız senden medet umarız. Bizi doğru yola, Sana doğru varan yola ilet. Nimet ve lutfuna mazhar ettiklerinin yoluna ilet. Gazaba uğrayanların ve sapkınlarınkine değil." (Fâtiha sûresi, 1/1-7).

2 "Bu muazzam kitabı sana indiren O'dur. Onun âyetlerinin bir kısmı muhkem olup bunlar Kitab'ın esasıdır. Âyetlerin bir kısmı ise müteşabihtir. Kalblerinde eğrilik olanlar sırf fitne çıkarmak, insanları saptırmak ve kendi arzularına göre yorumlamak için müteşabih kısmına tutunup onlarla uğraşır dururlar. Hâlbuki onların hakikatini, gerçek yorumunu Allah'tan başkası bilemez. İlimde ileri gidenler: "Biz ona olduğu gibi inandık. Hepsi de Rabbimizin katından gelmiştir" derler. Bunları ancak tam akıl sahipleri düşünüp anlar." (Âl-i İmran sûresi, 3/7).

3 "Yemin olsun İncir'e ve Zeytin'e.." (Tîn sûresi, 95/1).

4 "Güneş ve onun aydınlığı hakkı için!" (Şems sûresi, 91/1).

Üçüncü Nükte: Sûrelerin başlarındaki birer şifre-i ilâhiye olan hurûf-u mukattaaya dairdir.

Dördüncü Nükte: Kur'ân-ı Hakîm'in hakikî tercümesi kabil olmadığından.. ve mânevî i'câzındaki ulviyet-i üslûp tercümeye gelmediğinden, mühim bir beyanla üslûb-u Kur'âniye'deki bir lem'a-yı i'câziyeyi gösterir.

Beşinci Nükte: اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ[1] cümlesinin ifade ettiği mananın en kısası, bir satır kadar olduğunu ve hakikî tercümesinin kabil olmadığını gösterir.

Altıncı Nükte: إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ[2] 'deki nun-u mütekellim-i maalgayra dair mühim bir sırrını, nurlu bir hâl ve hakikatli bir hayal içinde beyan ediyor.

Yedinci Nükte: اِهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ ۞ صِرَاطَ الَّذِينَ أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ[3] 'in mühim ve nurânî sırrının beyanı içinde, bid'aların îcadı ne kadar çirkin ve zarar olduğunu gösterir.

Sekizinci Nükte: Şeâir-i İslâmiye, hukuk-u umumiye hükmünde olduğuna dair mühim bir sırrını beyan ediyor.

Dokuzuncu Nükte: Mesâil-i şeriatın "taabbüdî" ve "mâkulü'l-mana" olarak iki kısım olduğunu; ve taabbüdî kısmı hikmet ve maslahatların tebeddülü ile tagayyür edemediğinin sırrını beyan eder. Ve ezanın faydası, yalnız bir köy ahalisini namaza davet değil, belki kâinat sarayında mevcudâta karşı umum mahlûkat nâmına bir ilân-ı tevhid olduğunu beyan eder.

İkinci Risale Olan İkinci Kısım..... 448-455

شَهْرُ رَمَضَانَ الَّذِي أُنْزِلَ فِيهِ الْقُرْاٰنُ هُدًى لِلنَّاسِ وَبَيِّنَاتٍ مِنَ الْهُدٰى وَالْفُرْقَانِ[4] âyetinin bir sırrını, sıyam-ı Ramazan'ın yetmiş hikmetlerinden dokuz hikmetinin beyanıyla o sırr-ı azîmi tefsir ediyor. O dokuz hikmet, o kadar hakikî ve kuvvetli ve cazibedardır ki; müslüman olmayan da onları görse, oruç tutmak için büyük bir iştiyak ve bir hevese gelir. Kendine müslüman deyip oruç tutmayanların, bu hikmetlere karşı hacâlet ve hatalarından ezilmeleri lâzım gelir.

---

1 "Bütün hamdler, övgüler Allah'adır." (Fâtiha sûresi, 1/2; En'âm sûresi, 6/1; A'râf sûresi, 7/43; Yûnus sûresi, 10/10; İbrahim sûresi, 14/39; Nahl sûresi, 16/75; …)

2 "(Haydi öyleyse deyiniz): Yalnız Sana ibadet eder, yalnız senden medet umarız." (Fâtiha sûresi, 1/5)

3 "Bizi doğru yola, sana doğru varan yola ilet. Nimet ve lütfuna mazhar ettiklerinin yoluna ilet!" (Fâtiha sûresi, 1/6-7).

4 "O Ramazan ayı ki insanlığa bir rehber olan, onları doğru yola götüren ve hakkı bâtıldan ayıran en açık ve parlak delilleri ihtiva eden Kur'ân o ayda indirildi." (Bakara sûresi, 2/185).

Üçüncü Risale Olan Üçüncü Kısım.....456-457

Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan'ın envâ-ı i'câzından göz ile görünecek kısmının beş-altı veçhinden bir veçhini, yeni bir Kur'ân'ı yazmakla göstermeye dairdir. Lillâhilhamd, öyle bir Kur'ân yazıldı. Ümmetçe Hâfız Osman hattıyla makbul Kur'ân'ın aynı sayfalarını ve satırlarını muhafaza etmekle beraber; lafzullah, mecmû-u Kur'ân'da iki bin sekiz yüz altı defa tekerrür ettiği hâlde; nâdir ve nükteli müstesnalar hariç kalıp, mütebâkisi tevâfuk ettiğini anladık, sayfa ve satırlarını tağyir etmedik. Yalnız biz tanzim ettik. O tanzimden harika bir tevâfuk tezahür etti. Yazdığımız Kur'ân'ın parçalarını bir kısım ehl-i kalb görmüş, Levh-i Mahfuz hattına yakın olduğunu kabul etmişler. Bu risale ise; tevâfukât-ı Kur'âniye'ye dair olduğu münasebetiyle, sırf bir işaret-i gaybiye olarak, hiçbirimizin haberi olmadan, ibtida telif ve birinci tesvidinde on bir "Kur'ân" kelimesi; birtek sayfada, birer satırda, bir sırada hatt-ı müstakîm ile tevâfukları, tevâfuk-u Kur'âniye'deki lem'a-yı i'câziyenin bir şuâı şu risalede bu harika letâfeti gösterdiğini, görenlere kanaat geldi.

Bu Üçüncü Kısmın mütebâki meseleleri ile Dördüncü Kısım tevâfukâta dair olduğu için, tevâfukâta dair olan fihriste ile iktifâ edilmiştir.

Dördüncü Kısım Olan Dördüncü Risale..... 457-460

"*Üç Nükte*"dir.

Birinci Nükte: Kur'ânda, "Kur'ân" kelimesinin çok sırlarından bir sırrını, altmış dokuz âyât-ı azîmede latîf ve mânidar sayfalar arkasında birbirine tevâfukla baktıklarını.. ve o âyât-ı azîmenin mânen birbirinin hakikatini teyid ettiklerini göstermek.. ve tilavet-i Kur'ân sevabını ve zikir faziletini ve tefekkür ubûdiyetini birden kazanmak isteyenlere, evrad nev'inden gayet güzel bir hizb-i Kur'ânî olarak yazılmıştır.

İkinci Nükte: Kur'ân-ı Hakîm'de "resûl" kelimesinin tekrarındaki esrarın tevâfuk cihetiyle birisine işaret için, yüz altmış âyâttaki "resûl" kelimesi birbirine tevâfukla mânidâr bakması gibi;[1(Hâşiye)] o yüz altmış muazzam âyetler de birbirine bakıyor. Birbirini teyid ve isbat ettiğine işareten ve Kur'ân'dan hem kıraat, hem zikir, hem fikir olmak üzere bir hizb-i mahsustur. Kendine âlî ve tatlı ve çok kıymetli ve çok faziletli bir vird arzu edenlere mühim bir virddir.

---

1 (Hâşiye) Bu risalenin, o mukaddes iki kelimenin i'câzî tevâfuklarından bahsi ayn-ı hakikat olduğuna delil, o dördüncü risalede bütün o iki kelimenin tevâfuk etmesidir. Her bir âyet ayrı ve satır başında yazılmasından, umum o iki mukaddes kelimeler tevâfuk etmişlerdir.

Üçüncü Nükte: Lafzullah'ın iki bin sekiz yüz altı defa zikrinin çok nükteleri var. İ'câz-ı Kur'ân'ın çok şuâlarını gösteriyor. Bu Üçüncü Nükte de, onun dört şuâ-ı i'câzını gösterir.

Beşinci Risale Olan Beşinci Kısım.....461-464

اَللّٰهُ نُورُ السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضِ ۜ مَثَلُ نُورِهٖ كَمِشْكٰوةٍ فِيهَا مِصْبَاحٌ ۖ اَلْمِصْبَاحُ فِي زُجَاجَةٍ ۖ اَلزُّجَاجَةُ كَأَنَّهَا كَوْكَبٌ دُرِّيٌّ يُوقَدُ مِنْ شَجَرَةٍ مُبَارَكَةٍ زَيْتُونَةٍ لَا شَرْقِيَّةٍ وَلَا غَرْبِيَّةٍ ۙ يَكَادُ زَيْتُهَا يُضِيءُ وَلَوْ لَمْ تَمْسَسْهُ نَارٌ ۜ نُورٌ عَلٰى نُورٍ ۗ يَهْدِى اللّٰهُ لِنُورِهٖ مَنْ يَشَاءُ[1]

âyet-i pür-envârının çok envâr-ı esrarından güzel bir nuru, Ramazan-ı Şerif'te bir hâlet-i ruhaniyede, mühim bir seyahat-i kalbiyede görünmüş ve bir derece bu risalede beyan edilmiştir. Bu risale küçüktür, fakat çok nurlu ve ehemmiyetlidir.

Altıncı Risale Olan Altıncı Kısım.....465-486

وَلَا تَرْكَنُوا إِلَى الَّذِينَ ظَلَمُوا فَتَمَسَّكُمُ النَّارُ[2] âyetinin mühim bir sırrını ve azîm bir hakikatini, ins ve cin şeytanlarının ve müslümanlar içine girmiş mülhidlerin ve münafıkların altı desiseleriyle altı cihetten hücumlarını, altı hakikatle set ve reddetmekle o sırr-ı azîmi tefsir ediyor.

Birinci Desiseleri: Kur'ân hâdimlerini hubb-u câh vâsıtasıyla aldatmalarına mukabil, gayet muknî ve kat'î bir cevapla susturur.

İkinci Desiseleri: Korku damarıyla ehl-i hakkı haktan çevirmelerine karşı, gayet güzel ve kat'î bir cevapla tardedilir.

Üçüncü Desiseleri: Tamâ ve hırs cihetiyle, ehl-i hidayeti hizmet-i Kur'âniye'den vazgeçirmelerine karşı, gayet parlak ve kat'î bir cevapla reddedilir.

Dördüncü Desiseleri: Asabiyet-i milliyeyi tahrik etmek suretinde, hakikî din kardeşlerinin ve hizmet-i Kur'âniye'de samimî arkadaşlarının içine yabanîlik ve ihtilâf atmak ve üstadlarından soğutmalarına mukabil, gayet mühim ve kat'î öyle bir cevaptır ki; şeytan-ı insîyi tamamıyla susturduğu gibi, sahtekâr

---

1 "Allah göklerin ve yerin nurudur. O'nun nurunun misali, tıpkı içinde lâmba bulunan bir kandillik gibidir. Lâmba bir sırça (cam) içinde, o sırça da sanki parlayan incimsi bir yıldız! Bu lâmba, doğuya veya batıya mensup olmayan kutlu, pek bereketli bir zeytin ağacından tutuşturulur. Bu öyle bereketli bir ağaç ki, neredeyse ateş değmeden de yağ ışık verir. Işığı pırıl pırıldır. Allah dilediği kimseyi nuruna iletir." (Nûr sûresi, 24/35).

2 "Bir de sakın zulmedenlere meyletmeyin, sempati duymayın. Yoksa size ateş dokunur." (Hûd sûresi, 11/113).

milliyetçilerin maskelerini yırtarak, öyleler milletin düşmanları olduklarını ve hakikî milliyet-perverler kimler olduğunu gösterir.

Beşinci Desiseleri: İnsanın en zayıf damarı olan enâniyetini tahrik edip, ehl-i hakkı haksızlığa sevk etmek ve ehl-i ittihadı ihtilâfa düşürmelerine mukabil, kuvvetli ve eneleri susturacak bir cevap verilmiştir.

Altıncı Desiseleri: Tembellik ve ten-perverlik ve vazifedarlık damarından istifade suretiyle, Kur'ân şâkirtlerinin gayretlerini, sadâkatlarını, ihlâslarını zedelemek suretindeki hücumlarına karşı bir cevaptır. Âhirinde, umum cevapların hülâsası olan şu iki âyet ile, Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan mucizâne cevap veriyor:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا اصْبِرُوا وَصَابِرُوا وَرَابِطُوا وَاتَّقُوا اللهَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ[1]

وَلَا تَشْتَرُوا بِاٰيَاتِي ثَمَنًا قَلِيلًا[2]

Şu risalenin âhirinde; iki yaprakta yazıldıktan sonra görülmüş, ihtiyârsız kendi kendine gelen latif ve zarif bir tevâfuktur ki, sıkıntılı esaretimin tam dokuzuncu senesinde telif edilen şu risalenin âhirinde, Yirmi Dokuzuncu Mektub'un bahsinde, yirmi dokuz nükte bulunması.. ve dokuz kısım olması.. ve bu risale fihristesinde dokuz defa "dokuz" lafzı ile o mektuptan bahsedilmesi.. ve Birinci Kısım dokuz nükte olması.. ve Ramazan'ın, burada işaret edilen ve İkinci Kısım'da mezkûr hikmetleri dokuz bulunması.. ve burada işaret edilen ve Dördüncü Kısım'da mezkûr "Kur'ân" kelimesine dair âyetlerin altmış dokuz etmesi.. ve Kur'ân kelimesi de bu mebhasta yirmi dokuz gelmesi.. ve lafzullah dahi dokuz olması.. ve bu risale de yirmi dokuz sayfada tamam olması cihetiyle, dokuz defa dokuzlar birbirine tevâfuk ederek çok şirin düşmüştür. Bu risalenin dahi, sırr-ı tevâfuktan küçük, fakat parlak bir hissesi var olduğunu gösterir.

Bu dokuz defa dokuzların sırrının, dokuzuncu sene-i esaretimde zuhuru ise, inşaallah esaretin dokuzuncu senesinde biteceğine işarî bir beşarettir. Dokuzuncu sene-i esaretimde sıkıntıdan o sene dokuz dişim düştüler; o münasebetle Isparta'ya mezuniyetle gitmek o senede oldu. Hem latif bir tevâfuktur; bu parça dahi, bu sayfada[3(Hâşiye)] dokuz, on dokuz defa gelmiştir. Hem

---

1 "Ey iman edenler! Sabredin, sabır yarışında düşmanlarınızı geçin! Cihad için daima hazırlıklı ve uyanık bulunun! Ve Allah'a karşı gelmekten sakının ki felah bulup başarıya eresiniz." (Âl-i İmran sûresi, 3/200).

2 "Âyetlerimi az bir fiyatla, yani dünya menfaati karşılığında satmayın." (Bakara sûresi, 2/41)

3 (Hâşiye) Asıl nüshasına göredir.

fihristenin Dördüncü Kısmında ve bu İkinci Kısmın bazı nüshalarında, aşağıdaki gösterilen tevâfuk vardır. Umum elif yüz on dokuz, umum risaleler dahi yüz on dokuzdur. Demek elifler de bir nevi fihristeye işarettir.

Altıncı Kısım Olan Altıncı Risalenin Zeyli.....483-486

بِسْـــمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَمَا لَنَآ أَلَّا نَتَوَكَّلَ عَلَى اللهِ وَقَدْ هَدٰينَا سُبُلَنَاۜ وَلَنَصْبِرَنَّ عَلٰى مَآ اٰذَيْتُمُونَاۜ

وَعَلَى اللهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُتَوَكِّلُونَ[1]

âyetinin sırrına istinaden, dünyanın hiçbir usûl ve kanununa tatbik edilmeyen, vicdansız insanların bize karşı tecavüzâtına sabır ile ve Hakk'a tevekkül ile beraber; istikbalde gelecek nefret ve tahkirden sakınmak için ve istikbal asırları, bu asrın sîmasına ve gayretsiz adamların yüzlerine "Tuh!" dedikleri zaman, tükürükleri yüzümüze gelmemek için veya silmek için yazılmış bir lâyihadır. Ve Avrupa'nın insaniyet-perver maskesi altında sağır kulaklarını çınlatmak ve bu vicdansız gaddarları bize musallat eden o insafsız zâlimlerin görmeyen gözlerine sokmak ve bu asırda, yüzbin cihetten "Yaşasın cehennem!" dedirten mimsiz medeniyet-perestlerin başlarına vurmak için yazılmış bir arzuhal ve ehl-i ilhad ve bid'atçıları ilzam ve iskât edecek "Altı Suâl"dir.

Yedinci Kısım: **İşârât-ı Seb'a**.....487-497

بِسْـــمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

فَاٰمِنُوا بِاللهِ وَرَسُولِهِ النَّبِيِّ الْأُمِّيِّ الَّذِي يُؤْمِنُ بِاللهِ وَكَلِمَاتِهِ وَاتَّبِعُوهُ لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ[2]

يُرِيدُونَ أَنْ يُطْفِؤُا نُورَ اللهِ بِأَفْوَاهِهِمْ وَيَأْبَى اللهُ إِلَّا أَنْ يُتِمَّ نُورَهُ وَلَوْ كَرِهَ الْكَافِرُونَ[3]

âyetlerinin bir sırrını ve mühim bir hakikatini "Yedi İşaret" ile ve yedi mühim suâle yedi kat'î ve kuvvetli cevapla tefsir ediyor.

Birinci Suâl: "Ecnebilerden ihtida edenler, kendi dilleriyle şeâir-i İslâmiye'yi tercüme ediyorlar. Âlem-i İslâm'ın onlara karşı sükûtu ve itiraz etmemesi,

---

1 "Biz neden Allah'a tevekkül etmeyelim ki gireceğimiz yolları bize O gösterdi. Bize verdiğiniz her türlü eza ve sıkıntıya sabredeceğiz. Tevekkül edenler yalnız Allah'a dayanıp güvenmelidirler." (İbrahim sûresi, 14/12).

2 "…Öyleyse siz de Allah'a ve O'nun bütün kelimelerine iman eden o ümmî nebîye, o resûle inanın. Ona tâbi olun ki doğru yolu bulasınız." (A'râf sûresi, 7/158).

3 "Onlar Allah'ın nurunu ağızlarıyla üfleyip söndürmek isterler. Allah ise, nurunu tam parlatmaktan başka bir şeye razı olmaz. Kâfirler isterse hoşlanmasınlar!" (Tevbe sûresi, 9/32).

cevaz-ı şer'î olduğunu göstermez mi?" diyen ehl-i bid'atın suâline karşı, gayet kat'î ve kuvvetli bir cevaptır.

İkincisi: "Firenklerdeki inkılâpçılar ve feylesoflar, Katolik Mezhebi'nde inkılâp yapmakla terakki ettiklerinden, acaba İslâmiyet'te böyle bir inkılâb-ı dinî olamaz mı?" diyen ehl-i bid'atın suâline karşı; gayet kat'î, zâhir ve bâhir ve müskit bir cevaptır.

Üçüncüsü: "Avrupa, taassubu bıraktıktan sonra terakki ettiğinden, biz de taassubu bıraksak daha iyi olmaz mı?" diyen ehl-i bid'at ve sefâhetin suâline karşı, gayet müskit ve muknî ve mantıkî bir cevaptır.

Dördüncüsü: "Zaafa uğrayan İslâmiyet'i takviye niyetiyle, kuvvetli olan milliyete mezcetmek ve secaya-yı milliyeyi şeâir-i İslâmiye ile kuvvetleştirmek bu asırda daha iyi olmaz mı?" diyen dessas ehl-i dünyanın bu müthiş suâline karşı, gayet metin bir cevaptır.

Beşincisi: "Bu kadar heyet-i içtimaiye-i beşeriye fesâda girmiş ve hissiyât-ı diniye zayıflaşmış ve şahsî dehalar ve harekât, cemaatin şahs-ı mânevîsinin icraatına mağlup düşmüş bir zamanda, nasıl rivâyet-i sahihada denildiği gibi, birkaç sene zarfında, Mehdî dünyayı ıslah edecek? Hâlbuki bütün işi harika olup ve birkaç nebinin mucizâtı da beraber olsa, yine ıslahı pek müşkül görünüyor." diye, ehl-i tenkidin suâline karşı, gayet kavî bir cevaptır.

Altıncısı: Âhirzamanda Hazreti Mehdî'nin süfyanî komitesine galebesi, Hazreti İsa'nın *(aleyhisselâm)* deccal komitesini dağıtması ve şeriat-ı İslâmiye'ye tebaiyetine dairdir.

Yedincisi: "Mütefekkirîn-i İslâmiye, Avrupa'nın düsturlarını ve fennin kanunlarını bir derece kabul edip, onların usûlüyle onlara karşı İslâmiyet'i müdafaa ettikleri hâlde –sen de eskiden böyle yapıyordun– şimdi neden bütün bütün başka bir çığır açıp, felsefeyi kökünden vuruyorsun? Ve fünûn-u müsbete dedikleri usûllerinin, Kur'ân'ın düsturlarına nazaran pek sathî kaldığını gösteriyorsun?" diye çokları tarafından gelen suâle karşı, gayet hak ve hakikatli bir cevaptır.

Sekizinci Kısım Olan Rumuzât-ı Semâniye 498

"Sekiz Remiz"dir, yani sekiz küçük risaledir. Şu remizlerin esası, İlm-i Cifr'in mühim bir düsturu ve ulûm-u hafiyyenin mühim bir anahtarı ve bir kısım esrar-ı gaybiye-i Kur'âniye'nin mühim bir miftahı olan tevâfuktur. İleride başka bir mecmuada neşredileceğinden buraya dercedilmedi.

Dokuzuncu Kısım Olan Dokuzuncu Risale 499-518

Turuk-u velâyet hakkında Dokuz Telvih'tir ki, "Telvihat-ı Tis'a" nâmıyla mâruf bir risaledir.

Birinci Telvih: Tarîkatın sırrını ve Mirac-ı Ahmediye'nin *(aleyhissalâtü vesselâm)* sâyesi altında, kalb ayağıyla, bir seyr u sülûk-u ruhanî neticesinde, zevkî ve hâlî ve bir derece şuhûdî hakâik-i imaniye ve Kur'âniye'ye mazhariyet olduğunu beyan edip; insanın mahiyet-i câmiasında akıl, nasıl ki hadsiz fünûna istidadı ve ıttılâı cihetiyle mahiyeti inkişaf etmiş ve o suretle işlettirilmiş; kalb dahi, onun gibi bu âlemin bir harita-yı mâneviyesi ve çok kemâlâtın bir çekirdeği hükmünde olduğundan tarîkat cihetiyle onu işlettirmek ve kemâlâtına sevk etmek olduğunu isbat eder.

İkinci Telvih: Kalbin işlemesi, zikir ve tefekkürle olduğunu.. ve işlemesinin mehâsininden hayat-ı dünyeviyenin medar-ı saadetine dâir cüz'i bir faydasını beyan eder.

Üçüncü Telvih: Velâyet, bir hüccet-i risalet.. ve tarîkat, bir burhan-ı şeriat olduğunu.. ve onun kıymetini takdir etmeyen, ne kadar hasârete düştüğünü beyan eder.

Dördüncü Telvih: Meslek-i velâyet çok kolay olmakla beraber çok müşkülâtlı.. çok kısa olmakla beraber çok uzun.. çok kıymettar olmakla beraber çok hatarlı.. çok geniş olmakla beraber çok dar olduğunu.. ve âfâkî ve enfüsî iki yol ile sülûk edildiğini beyan eder.

Beşinci Telvih: Vahdet-i vücûd ve vahdet-i şuhûdun mahiyetini beyan ederek, ehl-i sahvın ve ehl-i veraset-i nübüvvetin âlî meşrebinin rüçhaniyetini isbat eder.

Altıncı Telvih: Velâyet yolları içinde en güzeli ve en müstakîmi, sünnet-i seniyyeye ittibâ olduğunu.. ve velâyetin esaslarının en mühimmi, ihlâs.. ve en keskin kuvveti, muhabbet olduğunu beyan ederek; bu dünya dârü'l-hizmet olduğundan ve dârü'l-ücret ve mükâfat olmadığından, tarîkatın lezâizini ve ezvak ve kerâmâtını kasden talep etmemek lâzım geldiğini beyan eder.

Yedinci Telvih: Tarîkat ve hakikat, şeriatın hâdimlerinden olduğunu.. tarîkat ve hakikatin en yüksek mertebeleri, şeriatın cüzleri bulunduğunu.. tarîkat ve hakikat, vesilelikten çıkmamak ve daima şeriata tebaiyette kalmak lüzumunu beyan edip, "Sünnet-i seniyye ve ahkâm-ı şeriat haricinde evliya bulunabilir mi?" diye suâle, merak-âver bir cevap verir.

Sekizinci Telvih: Tarîkatın sekiz varta-yı mühimmesini beyan eder.

Dokuzuncu Telvih: Tarîkatın pek çok semerâtından gayet şirin ve güzel dokuz adedini beyan eder.

Bu risale ehl-i tarîk olana ve olmayana bir iksir-i âzamdır ve bir tiryak-ı enfa'dır.

ZEYL 515-518

En kısa ve selim ve en müstakîm bir tarîkın esasını "Dört Hatve" nâmıyla, tezkiye-i nefsin ve tekemmül-ü ruhun medarı olan dört mühim dersi veriyor.

OTUZUNCU MEKTUP 519

Matbû, Arabî *İşârâtü'l-İ'câz Tefsiri*'dir.

OTUZ BİRİNCİ MEKTUP 519

Otuz Bir Lem'adır.

OTUZ İKİNCİ MEKTUP 519

Kendi kendine manzum tarzını alan, matbû *Lemeât Risalesi*'dir. Aynı zamanda *Otuz İkinci Lem'a* olup, Sözler Mecmûası'nın âhirinde neşredilmiştir.

OTUZ ÜÇÜNCÜ MEKTUP 519

Mârifet-i ilâhiyeye pencereler açan *Otuz Üç Pencereli Risale* olup, bir cihette *Otuz Üçüncü Söz* olduğundan Sözler Mecmûası'nda neşredilmiş, buraya dercedilmemiştir.

İşârât-ı Gaybiye Hakkında Bir Takriz 520-526

Hakikat Çekirdekleri 527-539

On iki sene evvel yazılmış ve Sikke-i Tasdîk-i Gaybî Mecmûası'nda dercedilmiş mühim bir mektuptan bir Parçadır 539

Medine-i Münevvere'de bulunan mühim bir âlimin Risale-i Nur hakkında yazdığı bir manzume 540-541

Hakikat Işıkları 542-544

FİHRİST 545-577

بِسْـــمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

يَا اَللّٰهُ يَا رَحْمٰنُ يَا رَحِيمُ يَا فَرْدُ يَا حَيُّ يَا قَيُّومُ يَا حَكَمُ يَا عَدْلُ يَا قُدُّوسُ[1]

İsm-i âzamın hakkına ve Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan'ın hürmetine ve Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)*'ın şerefine, bu mecmuayı bastıranları ve mübârek yardımcılarını ve Risale-i Nur talebelerini Cennetü'l-Firdevs'te saadet-i ebediyeye mazhar eyle, âmîn…

Ve hizmet-i imaniye ve Kur'âniye'de daima muvaffak eyle, âmîn…

Ve defter-i hasenâtlarına Mektubat'ın her bir harfine mukabil, bin hasene yazdır, âmîn...

Ve Nur'ların neşrinde sebat ve devam ve ihlâs ihsan eyle, âmîn…

Yâ Erhamerrâhimîn!.. Umum Risale-i Nur şâkirtlerini iki cihanda mesûd eyle, âmîn…

İnsî ve cinnî şeytanların şerlerinden muhafaza eyle, âmîn…

Ve bu âciz ve bîçâre Said'in kusurâtını affeyle, âmîn...

Umum Nur Şâkirtleri Nâmına
Said Nursî

---

[1] Ya Allah, yâ Rahmân: Ey Zât'ı itibarıyla merhametli olan! yâ Rahim: Ey rahmetiyle mahlûkâtına merhamet eden! yâ Ferd: Ey eşi ve benzeri olmayan! yâ Hayy: Ey her zaman var olan, diri olan, ezelî ve ebedî hayat sahibi olan! yâ Kayyûm: Ey kendi Zât'ı ile var olup, zeval bulmayan ve bütün varlıkları varlıkta tutup onları yöneten! yâ Hakem: Ey hükmü geçersiz kılınmayan Hâkim! yâ Adl: Ey tam adalet sahibi! yâ Kuddûs: Ey her şeyi tertemiz yapan ve kendisi bütün eksiklerden uzak ve yüce Zât!

Lem'alar

Bediüzzaman Said Nursî

Risale-i Nur Külliyatı'ndan

Lem'alar

Bediüzzaman

Said Nursî

İstanbul - 2007

LEM'ALAR

Copyright © Şahdamar Yayınları, **2007**
Bu eserin tüm yayın hakları Işık Ltd. Şti.'ne aittir.
Eserde yer alan metin ve resimlerin, Işık Ltd. Şti.'nin önceden yazılı izni olmaksızın, elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılması, yayımlanması ve depolanması yasaktır.

ISBN
978-975-9090-90-6

Yayın Numarası
80

Basım Yeri ve Yılı
Çağlayan Matbaası
Sarnıç Yolu Üzeri No:7 Gaziemir / İZMİR
Tel: **(0232) 252 20 96**
Ekim **2007**

Genel Dağıtım
Gökkuşağı Pazarlama ve Dağıtım
Merkez Mah. Soğuksu Cad. No: **31**
Tek-Er İş Merkezi Mahmutbey/İSTANBUL
Tel: **(0212) 410 50 00** Faks: **(0212) 444 85 96**

Şahdamar Yayınları
Emniyet Mahallesi Huzur Sokak No: 5
34676 Üsküdar/İSTANBUL
Tel: (0216) 318 42 88 Faks: (0216) 318 52 20
www.sahdamaryayinlari.com

İçindekiler

Birinci Lem'a 4

İkinci Lem'a 8

- Birinci Nükte 9
- İkinci Nükte 10
  - Birinci Vecih 10
  - İkinci Vecih 10
  - Üçüncü Vecih 11
- Üçüncü Nükte 11
- Dördüncü Nükte 12
- Beşinci Nükte 13
  - Birinci Mesele 13
  - İkinci Mesele 15
  - Üçüncü Mesele 15
- Hâtime 16

Üçüncü Lem'a 17

- Birinci Nükte 17
- İkinci Nükte 18
- Üçüncü Nükte 19

Dördüncü Lem'a 23

- Birinci Makam 23

Birinci Nükte 23
İkinci Nükte 24
Üçüncü Nükte 25
Dördüncü Nükte 27
İkinci Makam 33
Beşinci Lem'a 34
Altıncı Lem'a 35
Yedinci Lem'a 36
Birincisi 37
İkincisi 37
Üçüncüsü 38
Dördüncüsü 38
Beşincisi 39
Altıncısı 40
Yedincisi 40
Birincisi 41
İkinci Vecih 41
Bir Tetimme 43
Birinci Nükte 43
İkinci Nükte 43
Bu Tetimmeye İkinci Bir İzah 45
Hâtime 48
Sekizinci Lem'a 50
Dokuzuncu Lem'a 51
Onuncu Lem'a (Şefkat Tokatları Risalesi) 52

Birincisi 53
İkincisi 54
Üçüncüsü 54
Dördüncüsü 54
Beşincisi 55
Altıncısı 56
Yedincisi 56
Sekizincisi 57
Dokuzuncusu 57
Onuncusu 58
On Birincisi 58
On İkincisi 58
On Üçüncüsü 59
On Dördüncüsü 59
On Birinci Lem'a (Mirkâtü's-Sünne ve Tiryâku Marazi'l-Bid'a) 63
Birinci Nükte 63
İkinci Nükte 64
Üçüncü Nükte 65
Dördüncü Nükte 65
Beşinci Nükte 67
Altıncı Nükte 68
Yedinci Nükte 69
Sekizinci Nükte 70
Dokuzuncu Nükte 71

Onuncu Nükte ... 73
Birinci Nokta ... 73
İkinci Nokta ... 75
Üçüncü Nokta ... 75
On Birinci Nükte ... 76
Birinci Mesele ... 76
İkinci Mesele ... 77
Üçüncü Mesele ... 77
On İkinci Lem'a ... 79
Birinci Nükte ... 79
Birinci Nokta ... 79
İkinci Nokta ... 81
[İkinci Nükte] ... 82
Birinci Mesele-i Mühimme ... 82
Birincisi ... 82
İkincisi ... 82
Üçüncüsü ... 83
Dördüncüsü ... 84
İkinci Mesele-i Mühimme'dir ... 84
Birinci Kâide ... 85
İkincisi ... 85
Üçüncüsü ... 85
Dördüncüsü ... 85
Beşincisi ... 86
Altıncısı ... 86
Yedincisi ... 86

On Üçüncü Lem'a (Hikmetü'l-istiâze) 89
Birinci İşaret 89
İkinci İşaret 90
Üçüncü İşaret 91
Dördüncü İşaret 92
Beşinci İşaret 93
Altıncı İşaret 94
Yedinci İşaret 96
Sekizinci İşaret 98
Dokuzuncu İşaret 101
Onuncu İşaret 103
On Birinci İşaret 105
On İkinci İşaret 106
On Üçüncü İşaret 109
Birinci Nokta 109
İkinci Nokta 110
Üçüncü Nokta 111
On Dördüncü Lem'a 113
Birinci Makam 113
Bu defaki sualinizde diyorsunuz ki: 113
Birinci Esas 114
İkinci Esas 114
Üçüncü Esas 115
Birincisi 115
İkinci Vecih 116

Üçüncü Vecih 116
İkinci Suâl: Âl-i Abâ hakkındadır. 118
İkinci Makam 119
Birinci Sır 120
İkinci Sır 120
Üçüncü Sır 121
Dördüncü Sır 123
Beşinci Sır 124
Altıncı Sır 126
On Beşinci Lem'a 128
On Altıncı Lem'a 129
Birincisi 129
İkinci Meraklı Sual 130
Üçüncü Meraklı Sual 131
Dördüncü Meraklı Sual 132
Hâtime 133
Evvelâ 135
İkinci Sualiniz 135
Üçüncü Sualiniz 137
[Mugayyebât-ı Hamse] 138
On Yedinci Lem'a 141
Mukaddime 141
Birinci Nota 141
İkinci Nota 142
Üçüncü Nota 142

Dördüncü Nota 143
Beşinci Nota 143
Altıncı Nota 150
Yedinci Nota 151
Sekizinci Nota 153
Dokuzuncu Nota 157
Onuncu Nota 159
On Birinci Nota 160
On İkinci Nota 160
On Üçüncü Nota 162
Birincisi 162
İkinci Mesele 164
Üçüncü Mesele 164
Dördüncü Mesele 166
Beşinci Mesele 167
On Dördüncü Nota 168
Birinci Remiz 168
İkinci Remiz 169
Üçüncü Remiz 169
Dördüncü Remiz 170
On Beşinci Nota 170
Birinci Mesele 171
On Sekizinci Lem'a 173
On Dokuzuncu Lem'a (İktisad Risalesi) 174
Birinci Nükte 174

İkinci Nükte 174
Üçüncü Nükte 175
Dördüncü Nükte 176
Beşinci Nükte 179
Altıncı Nükte 180
Yedinci Nükte 181
Birincisi 181
Hırsın İkinci Neticesi 182
Üçüncü Netice 183
Yirminci Lem'a (İhlâs hakkında) 186
Birinci Nokta 186
Yirmi Birinci Lem'a (İhlâs hakkında) 199
Birinci Düsturunuz 200
İkinci Düsturunuz 201
Üçüncü Düsturunuz 202
Dördüncü Düsturunuz 203
Bir Kısım Kardeşlerime Hususî Bir Mektuptur 209
Birincisi 209
İkincisi 209
Yirmi İkinci Lem'a 211
İşârât-ı Selâse 211
Birinci İşaret 211
İkinci İşaret 213
Üçüncü İşaret 215
Hâtime 218

Yirmi Üçüncü Lem'a (Tabiat Risalesi) 220
İhtar 220
Şu Sırrı İzahtan Evvel Bir İhtar 221
Mukaddime 221
Amma Birinci Yol ki 222
Birincisi 222
İkinci Muhal 223
Üçüncü Muhal 223
Amma İkinci Mesele 224
Birincisi 224
İkinci Muhal 225
Üçüncü Muhal 225
Üçüncü Kelime 226
Birincisi 226
İkinci Muhal 227
Üçüncü Muhal 229
Birinci Misal 229
İkinci Misal 230
Hâtime 235
Birinci Suâl 235
İkinci Suâl 236
Üçüncü Suâl 239
Yirmi Dördüncü Lem'a (Tesettür Hakkındadır) 241
Birinci Hikmet 241
İkinci Hikmet 242
Üçüncü Hikmet 243

Dördüncü Hikmet 244

Ehl-i Îmân Âhiret Hemşirelerim Olan Kadınlar Tâifesi İle Bir Muhaveredir 246

Birinci Nükte 246

İkinci Nükte 248

Üçüncü Nükte 250

Yirmi Beşinci Lem'a (Hastalar Risâlesi) 252

Yirmi Beş Devadır 252

İhtâr ve İtizar 252

Birinci Deva 252

İkinci Deva 253

Üçüncü Deva 253

Dördüncü Deva 254

Beşinci Deva 255

Altıncı Deva 255

Altıncı Deva 256

Yedinci Deva 256

Sekizinci Deva 257

Dokuzuncu Deva 258

Onuncu Deva 259

On Birinci Deva 259

On İkinci Deva 260

On Üçüncü Deva 260

On Dördüncü Deva 261

On Beşinci Deva 262

On Altıncı Deva 263
On Yedinci Deva 263
On Sekizinci Deva 265
On Dokuzuncu Deva 266
Yirminci Deva 267
Yirmi Birinci Deva 268
Yirmi İkinci Deva 268
Yirmi Üçüncü Deva 269
Yirmi Dördüncü Deva 270
Yirmi Beşinci Deva 271
Yirmi Beşinci Lem'a'nın Zeyli 272
Yirmi Altıncı Lem'a (İhtiyarlar Risâlesi) 273
Birinci Rica 274
İkinci Rica 274
Üçüncü Rica 275
Dördüncü Rica 276
Beşinci Rica 278
Altıncı Rica 279
Yedinci Rica 281
Sekizinci Rica 284
Dokuzuncu Rica 287
Onuncu Rica 290
On Birinci Rica 292
On İkinci Rica 298

On Üçüncü Rica 302
On Dördüncü Rica 309
Birinci Mertebe-i Nuriye-i Hasbiye 310
İkinci Mertebe-i Nuriye-i Hasbiye 310
Üçüncü Mertebe-i Nuriye-i Hasbiye 311
Dördüncü Mertebe-i Nuriye-i Hasbiye 312
Beşinci Mertebe-i Nuriye-i Hasbiye 313
Altıncı Mertebe-i Nuriye-i Hasbiye 313
On Beşinci Rica 314
On Altıncı Rica 320
Yirmi Altıncı Lem'a'nın Zeyli 325
Yirmi Yedinci Lem'a 326
Yirmi Sekizinci Lem'a 327
İkinci Nükte 327
Birincisi 327
İkinci Vecih 328
Üçüncü Vecih 328
Uyku Üç Nevi'dir 329
Birincisi 329
İkincisi 329
Üçüncüsü 330
"Bu da Güzeldir" 330
[Vahdetü'l-vücuda Dâir] 332
Birincisi 332
İkincisi 332

Üçüncüsü 332
Bir Suale Cevap 333
Mânidar Bir Tevâfuk-u Latîfe 337
Zekâi'nin Rüyası 339
Tarafgirâne ve Risale-i Nur'a Rakibâne Söylenen Sözlere Mukâbildir 339
Yirmi Sekizinci Lem'a'nın Yirmi Sekizinci Nüktesi 340
Yirmi Dokuzuncu Lem'a 345
İfade-i Meram 345
Üçüncü Bâb: 348
Birinci Mertebe 348
İkinci Mertebe 354
Üçüncü Mertebe 358
Dördüncü Mertebe 360
Beşinci Mertebe 366
Altıncı Mertebe 372
Elhâsıl: 374
Yedinci Mertebe 376
Otuzuncu Lem'a 379
Birinci Nükte 379
Otuzuncu Lem'a'nın İkinci Nüktesi 383
Üçüncü Nükte 386
Üçüncü Nükte'nin Birinci Noktası 387
Üçüncü Nükte'nin İkinci Noktası 388
Birinci Meselesi 388
İkinci Noktanın İkinci Meselesi 389

Üçüncü Nokta 389
Dördüncü Nokta 392
Beşinci Nokta 392
Birinci Mesele 393
İkinci Mesele 393
Otuzuncu Lem'a'nın Dördüncü Nüktesi 395
Birinci İşaret 395
Birinci Sikke 395
İkinci Sikke 396
Üçüncü Sikke 396
İkinci İşaret 397
Üçüncü İşaret 397
Dördüncü İşaret 398
Birincisi 398
İkinci Nokta 400
Üçüncü Nokta 401
Beşinci İşaret 402
Altıncı İşaret 404
Yedinci İşaret 405
Birincisi 406
İkincisi 406
Üçüncüsü 406
Otuzuncu Lem'a'nın Beşinci Nüktesi 408
Birinci Remiz 408
İkinci Remiz 410
Üçüncü Remiz 412
Dördüncü Remiz 413

Beşinci Remiz 418
Hâtime 420
Otuzuncu Lem'a'nın Altıncı Nüktesi 422
Birinci Şuâ 423
İkinci Şuâ 427
Birinci Mesele 427
İkinci Mesele 428
Üçüncü Şuâ 430
Birincisi 430
Dördüncü Şuâ 432
Beşinci Şuâ 435
Birinci Meselesi 435
Beşinci Şuâ'nın İkinci Meselesi 437
Otuz Birinci Lem'a 442
Otuz İkinci Lem'a 442
Otuz Üçüncü Lem'a 442
Münâcât 443
Fihrist 459
Sekizinci Lem'a'nın Fihristesinden Bir Parça 525
Yirmi Sekizinci Lem'a'nın Fihristesinden Bir Parça 527

Lem'alar

بِسْـــمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

فَنَادٰى فِي الظُّلُمَاتِ أَنْ لَآ إِلٰهَ إِلَّا أَنْتَ سُبْحَانَكَ إِنِّي كُنْتُ مِنَ الظَّالِمِينَ[1]

إِذْ نَادٰى رَبَّهٗٓ أَنِّي مَسَّنِيَ الضُّرُّ وَأَنْتَ أَرْحَمُ الرَّاحِمِينَ[2]

فَإِنْ تَوَلَّوْا فَقُلْ حَسْبِيَ اللهُ لَآ إِلٰهَ إِلَّا هُوَ ط عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَهُوَ رَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ[3]

حَسْبُنَا اللهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ[4] ، لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللهِ الْعَلِيِّ الْعَظِيمِ[5]

يَا بَاقِي أَنْتَ الْبَاقِي.. يَا بَاقِي أَنْتَ الْبَاقِي[6]

لِلَّذِينَ اٰمَنُوا هُدًى وَشِفَآءٌ[7]

Otuz Birinci Mektub'un birinci kısmı; her zaman, hususan mağrib ve işâ ortasında otuz üçer defa okunması çok faziletli bulunan mezkûr kelimât-ı mübarekenin her birinin çok envârından birer nurunu gösterecek altı lem'adır.

---

1 "Sonra, (düştüğü balığın karnının, gecenin ve denizin, bir de bulunduğu halin) karanlıkları içinde, "Sen'den başka ilâh yoktur. Sen, her türlü kusurdan, eksiklikten, eşi-ortağı bulunmaktan mutlak münezzehsin. Ben, gerçekten kendine yazık edenlerden oldum!" diye yakardı." (Enbiyâ sûresi, 21/87)

2 "Yâ Rabbî, bu dert bana iyice dokundu. Sen merhametlilerin en merhametli olanısın." diye niyaz etmişti." (Enbiyâ sûresi, 21/83)

3 "(Ey Resûlüm! Sen böyle onların üzerine titrerken) onlar halâ senden ve yolundan yüz çevirecek olurlarsa de ki: Bana (yardımcı ve destekçi olarak) Allah kâfidir. O'ndan başka hiçbir ilâh yoktur. Ben O'na dayandım, O'na güvendim ve O, (bütün kâinatın, bütün varlıkların idare merkezi olan) Büyük Arş'ın Rabbi, (bütün kâinatın mutlak Sultanı, bütün varlıkların yegâne sığınağı, besleyip yaşatanı, koruyup gözetenidir)." (Tevbe sûresi, 9/129)

4 "Allah bize yeter. O ne güzel vekildir!" (Âl-i İmran sûresi, 3/173).

5 "Hareket ve güç, ancak yüceler yücesi ve pek büyük olan Cenâb-ı Hakk'ın dilemesi ile olur." Peygamber Efendimiz *(sallallâhu aleyhi ve sellem)* bu sözün, cennet hazinelerinden bir hazine olduğunu bildirmiştir. Bkz.: Buhârî, *meğâzî* 38, *deavât* 51, 68, *kader* 7; Müslim, *zikir* 44-46.

6 Ey Kendinden başka her şeyin fânî olduğu tek Bâkî!

7 "O (Kur'ân), iman edenler için hidâyet ve şifadır." (Fussilet sûresi, 41/44).

Birinci Lem'a

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

Hazreti Yûnus İbni Mettâ *(alâ Nebiyyinâ ve aleyhissalâtü vesselâm)*'ın münâcâtı, en azîm bir münâcâttır ve en mühim bir vesîle-i icâbe-i duâdır.[1]

Hazreti Yûnus *(aleyhisselâm)*'ın kıssa-yı meşhûresinin hülâsası:

Denize atılmış, büyük bir balık onu yutmuş.[2] Deniz fırtınalı ve gece dağdağalı ve karanlık ve her taraftan ümit kesik bir vaziyette,

لَآ إِلٰهَ إِلَّا أَنْتَ سُبْحَانَكَ إِنِّي كُنْتُ مِنَ الظَّالِمِينَ[3]

münâcâtı, ona süraten vasıta-yı necat olmuştur.

Şu münâcâtın sırr-ı azîmi şudur ki:

O vaziyette esbab bilkülliye sukût etti. Çünkü o hâlde ona necat verecek öyle bir Zât lâzım ki; hükmü hem balığa, hem denize, hem geceye, hem cevv-i semâya geçebilsin. Çünkü onun aleyhinde "gece, deniz ve hût" ittifak etmişler. Bu üçünü birden emrine musahhar eden bir Zât onu sâhil-i selâmete çıkarabilir. Eğer bütün halk onun hizmetkârı ve yardımcısı olsa idiler, yine beş para faydaları olmazdı.[4]

Demek esbâbın tesiri yok. Müsebbibü'l-esbab'dan başka bir melce' olamadığını aynelyakîn gördüğünden, sırr-ı ehadiyet, nur-u tevhid içinde inkişâf ettiği için şu münâcât birdenbire geceyi, denizi ve hûtu musahhar etmiştir. O nur-u tevhid ile hûtun karnını bir tahte'l-bahir gemisi hükmüne getirip ve zelzeleli dağvâri emvâc dehşeti içinde; denizi, o nur-u tevhid ile emniyetli bir sahrâ, bir meydan-ı cevelân ve tenezzühgâhı olarak o nur ile semâ yüzünü bulutlardan süpürüp, kameri bir lâmba gibi başı üstünde bulundurdu. Her taraftan onu

---

1 Bkz.: Tirmizî, *deavât* 81; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 1/170.

2 Kıssanın tamamı için bkz.: et-Taberî, *Câmiu'l-beyân* 17/79-81.

3 "Sen'den başka ilâh yoktur. Sen, her türlü kusurdan, eksiklikten, eşi-ortağı bulunmaktan mutlak münezzehsin. Ben, gerçekten kendine yazık edenlerden oldum!" (Enbiyâ sûresi, 21/87)

4 Bkz.: En'âm sûresi, 6/17; Yûnus sûresi, 10/107; Fâtır sûresi, 35/2.

tehdit ve tazyik eden o mahlûkat, her cihette ona dostluk yüzünü gösterdiler. Tâ sâhil-i selâmete çıktı, şecere-i yaktîn[1] altında o lütf-u rabbânîyi müşâhede etti.

İşte, Hazreti Yûnus (aleyhisselâm)'ın birinci vaziyetinden yüz derece daha müthiş bir vaziyetteyiz. Gecemiz, istikbâldir. İstikbâlimiz, nazar-ı gafletle, onun gecesinden yüz derece daha karanlık ve dehşetlidir. Denizimiz, şu sergerdân küre-i zeminimizdir. Bu denizin her mevcinde binler cenaze bulunuyor; onun denizinden bin derece daha korkuludur. Bizim hevâ-yı nefsimiz, hûtumuzdur; hayat-ı ebediyemizi sıkıp mahvına çalışıyor.[2] *Bu hût, onun hûtundan bin derece daha muzırdır. Çünkü onun hûtu yüz senelik bir hayatı mahveder. Bizim hûtumuz ise, yüz milyon seneler hayatın mahvına çalışıyor.*

Madem hakikî vaziyetimiz budur; biz de Hazreti Yûnus *(aleyhisselâm)*'a iktidâen, umum esbaptan yüzümüzü çevirip doğrudan doğruya Müsebbibü'l-esbab olan Rabbimize ilticâ edip لَآ إِلٰهَ إِلَّا أَنْتَ سُبْحَانَكَ إِنِّي كُنْتُ مِنَ الظَّالِمِينَ[3] demeliyiz ve aynelyakîn anlamalıyız ki; gaflet ve dalâletimiz sebebiyle aleyhimize ittifak eden istikbâl, dünya ve hevâ-yı nefsin zararlarını defedecek yalnız o Zât olabilir ki; istikbâl taht-ı emrinde, dünya taht-ı hükmünde, nefsimiz taht-ı idaresindedir. Acaba Hâlık-ı semâvât ve arzdan başka hangi sebep var ki, en ince ve en gizli hâtırât-ı kalbimizi bilecek ve bizim için istikbâli, âhiretin îcâdıyla ışıklandıracak ve dünyanın yüz bin boğucu emvâcından kurtaracak, –hâşâ– Zât-ı Vâcibü'l-vücud'dan başka hiçbir şey, hiçbir cihette O'nun izni ve iradesi olmadan imdâd edemez ve halâskâr olamaz.[4] Madem hakikat-i hâl böyledir. Nasıl ki Hazreti Yûnus *(aleyhisselâm)*'a o münâcâtın neticesinde hûtu ona bir merkûb, bir tahte'l-bahir ve denizi bir güzel sahrâ ve gece mehtâplı bir latîf sûret aldı. Biz dahi o münâcâtın sırrıyla لَآ إِلٰهَ إِلَّا أَنْتَ سُبْحَانَكَ إِنِّي كُنْتُ مِنَ الظَّالِمِينَ demeliyiz.

---

1 Bkz.: "Üzerine gölge yapması için, orada asma kabak cinsinden bir ağaç bitirdik." (Sâffât sûresi, 37/146)

2 Bkz.: "Rabbimin merhamet edip korudukları hariç, nefis daima fenalığı ister, kötülüğe sevk eder." (Yûsuf sûresi, 12/53)

3 "Sen'den başka ilâh yoktur. Sen, her türlü kusurdan, eksiklikten, eşi-ortağı bulunmaktan mutlak münezzehsin. Ben, gerçekten kendine yazık edenlerden oldum!" (Enbiyâ sûresi, 21/87)

4 Bkz.: Kehf sûresi, 18/23-24; Dehr sûresi, 76/30; Tekvir sûresi, 81/29; Hac sûresi, 22/65.

لَآ إِلٰهَ إِلَّا أَنْتَ[1] cümlesiyle istikbâlimize, سُبْحَانَكَ[2] kelimesiyle dünyamıza, إِنِّي كُنْتُ مِنَ الظَّالِمِينَ[3] fıkrasıyla nefsimize nazar-ı merhametini celb etmeliyiz.[4] Tâ ki, nur-u îmân ile ve Kur'ân'ın mehtâbıyla istikbâlimiz tenevvür etsin ve o gecemizin dehşet ve vahşeti, ünsiyet ve tenezzühe inkılâp etsin. Ve mütemâdiyen mevt ve hayatın değişmesiyle seneler ve karnlar emvâcı üstünde hadsiz cenazeler binip ademe atılan dünyamız ve zeminimizde, Kur'ân-ı Hakîm'in tezgâhında yapılan bir sefine-i mâneviye hükmüne geçen hakikat-i İslâmiyet içine girip selâmetle o denizin üstünde gezip, tâ sâhil-i selâmete çıkarak hayatımızın vazifesi bitsin. O denizin fırtınaları ve zelzeleleri, sinema perdeleri gibi tenezzühün manzaralarını tazelendirmekle, vahşet ve dehşet yerine, nazar-ı ibret ve tefekkürü keyiflendirerek okşayıp ışıklandırsın. Hem o sırr-ı Kur'ân'la, o terbiye-i Furkâniye ile; nefsimiz bize binmeyecek, merkûbumuz olup, bizi ona bindirip, hayat-ı ebediyemizin kazanmasına kuvvetli bir vasıtamız olsun.

Elhâsıl: *Madem insan, mâhiyetinin câmiiyeti itibârıyla sıtmadan müteellim olduğu gibi, arzın zelzele ve ihtizâzâtından ve kâinatın Kıyâmet hengâmında zelzele-i kübrâsından müteellim oluyor.*

Ve nasıl ki hurdebînî bir mikroptan korkar; ecrâm-ı ulviyeden zuhur eden kuyruklu yıldızdan dahi korkar.

Hem nasıl ki hânesini sever; koca dünyayı da öyle sever. Hem nasıl ki küçük bahçesini sever; öyle de, hadsiz ebedî cenneti dahi müştâkâne sever.

Elbette, böyle bir insanın Mâbûdu, Rabbi, melcei, halâskârı, maksûdu öyle bir Zât olabilir ki, umum kâinat O'nun kabza-yı tasarrufunda, zerrât ve seyyârât dahi taht-ı emrindedir.[5]

---

1 "Sen'den başka ilâh yoktur." (Enbiyâ sûresi, 21/87)

2 "Sen, her türlü kusurdan, eksiklikten, eşi-ortağı bulunmaktan mutlak münezzehsin." (Enbiyâ sûresi, 21/87)

3 "Ben, gerçekten kendine yazık edenlerden oldum!" (Enbiyâ sûresi, 21/87)

4 Peygamber Efendimiz'in *(sallallâhu aleyhi ve sellem)* Hz. Ebûbekir'e *(radiyallâhu anh)* tavsiye buyurduğu bir duâ şöyledir: "Allahım! Ben nefsime çok zulmettim. Günahları ancak Sen affedersin. Öyle ise beni, şânına lâyık bir mağfiretle bağışla, bana merhamet et. Sen affedici ve merhamet edicisin." (Buhârî, *ezân* 149, *tevhîd* 9, *deavât* 16; Müslim, *zikir* 47, 48, *hudûd* 23).

5 Bkz.: "Göklerin ve yerin hazinelerinin anahtarları O'nun nezdindedir." (Zümer sûresi, 39/63; Şûrâ sûresi, 42/12). "Göklerin ve yerin mirası Allah'ındır." (Âl-i İmran sûresi, 3/180; Hadîd sûresi, 57/10)

لَآ إِلٰهَ إِلَّا أَنْتَ سُبْحَانَكَ *Elbette öyle bir insan dâimâ Yûnusvârî (aleyhisselâm)* إِنِّي كُنْتُ مِنَ الظَّالِمِينَ[1] *demeye muhtaçtır.*

سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ[2]

[1] "Sen'den başka ilâh yoktur. Sen, her türlü kusurdan, eksiklikten, eşi-ortağı bulunmaktan mutlak münezzehsin. Ben, gerçekten kendine yazık edenlerden oldum!" (Enbiyâ sûresi, 21/87)

[2] "Sübhansın yâ Rab! Senin bize bildirdiğinden başka ne bilebiliriz ki? Her şeyi hakkıyla bilen, her şeyi hikmetle yapan sensin." (Bakara sûresi, 2/32)

İkinci Lem'a

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

إِذْ نَادٰى رَبَّهٗٓ أَنِّي مَسَّنِيَ الضُّرُّ وَأَنْتَ أَرْحَمُ الرَّاحِمِينَ[1]

Sabır kahramanı Hazreti Eyyûb *(aleyhisselâm)*'ın şu münâcâtı, hem mücerreb, hem tesirlidir.[2] Fakat âyetten iktibas sûretinde bizler münâcâtımızda رَبِّ إِنِّي مَسَّنِيَ الضُّرُّ وَأَنْتَ أَرْحَمُ الرَّاحِمِينَ[3] demeliyiz.

Hazreti Eyyûb *(aleyhisselâm)*'ın meşhur kıssasının hülâsası şudur ki:[4]

Pek çok yara bere içinde epey müddet kaldığı hâlde, o hastalığın azîm mükâfâtını düşünerek kemâl-i sabırla tahammül edip kalmış. Sonra yaralarından tevellüd eden kurtlar, kalbine ve diline iliştiği zaman, zikir ve mârifet-i ilâhiyenin mahalleri olan kalb ve lisânına iliştikleri için,[5] o vazife-i ubûdiyete halel gelir düşüncesiyle kendi istirahati için değil, belki ubûdiyet-i ilâhiye için demiş: *"Yâ Rab! Zarar bana dokundu, lisânen zikrime ve kalben ubûdiyetime halel veriyor."* diye münâcât edip, Cenâb-ı Hak o hâlis ve sâfî, garazsız, lillâh için o münâcâtı gayet hârika bir sûrette kabul etmiş. Kemâl-i âfiyetini ihsân edip envâ-ı merhametine mazhar eylemiş.[6]

İşte bu Lem'ada "Beş Nükte" var.

---

1 "Yâ Rabbî, bu dert bana iyice dokundu. Sen merhametlilerin en merhametli olanısın." diye niyaz etmişti." (Enbiyâ sûresi, 21/83)

2 Allah Teâlâ, duanın yer aldığı âyet-i kerîmenin hemen ardından, Hz. Eyyûb'un *(aleyhisselâm)* duasını kabul buyurduğunu beyan etmektedir. (Bkz.: Enbiyâ sûresi, 21/84)

3 Yâ Rabbî, bu dert bana iyice dokundu. Sen merhametlilerin en merhametli olanısın.

4 Kıssanın teferruatlı hâli için bkz.: İbnü'l-Mübârek, *ez-Zühd* s.49; et-Taberî, *Câmiu'l-beyân* 17/71-72, 23/165-166; İbni Hacer, *Fethu'l-bârî* 6/421.

5 Bkz.: İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil fi't-târîh* 1/98-100.

6 Bkz.: Enbiyâ sûresi, 21/84; Sâd sûresi, 38/42-43. Ayrıca bir gün Cenâb-ı Hak, Hz. Eyyûb *(aleyhisselâm)* üzerine altın çekirgeler indirmiştir: (Bkz.: Buhârî, *gusül* 20, *enbiyâ* 20, *salât* 42).

Birinci Nükte

Hazreti Eyyûb *(aleyhisselâm)*'ın zâhirî yara hastalıklarının mukâbili bizim bâtınî ve rûhî ve kalbî hastalıklarımız vardır. İç dışa, dış içe bir çevrilsek, Hazreti Eyyûb'dan daha ziyâde yaralı ve hastalıklı görüneceğiz. *Çünkü işlediğimiz her bir günah, kafamıza giren her bir şüphe, kalb ve rûhumuza yaralar açar.*

Hazreti Eyyûb *(aleyhisselâm)*'ın yaraları, kısacık hayat-ı dünyeviyesini tehdit ediyordu. *Bizim mânevî yaralarımız, pek uzun olan hayat-ı ebediyemizi tehdit ediyor. O münâcât-ı Eyyûbiye'ye, o hazretten bin defa daha ziyâde muhtacız.*

Bâhusus, nasıl ki o hazretin yaralarından neşet eden kurtlar, kalb ve lisânına ilişmişler; *öyle de, bizleri, günahlardan gelen yaralar ve yaralardan hâsıl olan vesveseler, şüpheler –neûzü billâh– mahall-i îmân olan bâtın-ı kalbe ilişip îmânı zedeler ve îmânın tercümanı olan lisânın zevk-i rûhânîsine ilişip zikirden nefretkârâne uzaklaştırarak susturuyorlar.*[1]

Evet günah kalbe işleyip, siyahlandıra siyahlandıra tâ nur-u îmânı çıkarıncaya kadar katılaştırıyor.[2] *Her bir günah içinde küfre gidecek bir yol var. O günah istiğfar ile çabuk imha edilmezse,*[3] *kurt değil, belki küçük bir mânevî yılan olarak kalbi ısırıyor.*

◆*Meselâ*, utandıracak bir günahı gizli işleyen bir adam, başkasının ıttılâından çok hicap ettiği zaman, melâike ve rûhâniyâtın vücudu ona çok ağır geliyor. Küçük bir emâre ile onları inkâr etmek arzu ediyor.

◆*Hem meselâ*, cehennem azâbını intâc eden büyük bir günahı işleyen bir adam, cehennemin tehdidâtını işittikçe istiğfar ile ona karşı siper almazsa, bütün rûhuyla cehennemin ademini arzu ettiğinden, küçük bir emâre ve bir şüphe, cehennemin inkârına cesaret veriyor.

◆*Hem meselâ,* farz namazını kılmayan ve vazife-i ubûdiyeti yerine getirmeyen bir adamın küçük bir âmirinden küçük bir vazifesizlik yüzünden aldığı tekdirden müteessir olan o adam, Sultan-ı Ezel ve Ebed'in mükerrer emirlerine karşı farzında yaptığı bir tembellik, büyük bir sıkıntı veriyor ve o sıkıntıdan arzu ediyor ve mânen diyor ki: "Keşki o vazife-i ubûdiyeti bulunmasa idi." Ve

---

1 Bkz.: Tâhâ sûresi, 20/124; Zuhruf sûresi, 43/36.

2 Bkz.: Mutaffifîn sûresi, 83/14; Tirmizî, *tefsîru sûre (83)* 1; İbni Mâce, *zühd* 29; Muvatta, *kelâm* 18.

3 İnsanın, günahtan tevbe ettiği zaman, o günahı hiç işlememiş hâle geleceğine dair bkz.: İbni Mâce, *zühd* 30.

bu arzudan bir mânevî adâvet-i ilâhiyeyi işmâm eden bir inkâr arzusu uyanır. Bir şüphe, vücud-u ilâhiyeye dâir kalbe gelse, kat'î bir delil gibi ona yapışmaya meyleder. Büyük bir helâket kapısı ona açılır.

O bedbaht bilmiyor ki: İnkâr vasıtasıyla, gayet cüz'î bir sıkıntı vazife-i ubûdiyetten gelmeye mukâbil, inkârda milyonlar ile o sıkıntıdan daha müthiş mânevî sıkıntılara kendini hedef eder.[1] *Sineğin ısırmasından kaçıp, yılanın ısırmasını kabul eder. Ve hâkezâ... bu üç misâle kıyâs edilsin ki* [2] بَلْ رَانَ عَلٰى قُلُوبِهِمْ *sırrı anlaşılsın.*

İkinci Nükte

Yirmi Altıncı Söz'de sırr-ı kadere dâir beyân edildiği gibi, musîbet ve hastalıklarda insanların şekvâya üç vecihle hakları yoktur.

Birinci Vecih

Cenâb-ı Hak, insana giydirdiği vücud libâsını sanatına mazhar ediyor. İnsanı bir model yapmış, o vücud libâsını o model üstünde keser, biçer, tebdil eder, tağyir eder; muhtelif esmâsının cilvesini gösterir. Şâfî ismi hastalığı istediği gibi, Rezzâk ismi de açlığı iktizâ ediyor. Ve hâkezâ...

مَالِكُ الْمُلْكِ يَتَصَرَّفُ فِي مُلْكِهِ كَيْفَ يَشَاءُ[3]

İkinci Vecih

Hayat musîbetlerle, hastalıklarla tasaffî eder,[4] kemâl bulur, kuvvet bulur, terakki eder, netice verir, tekemmül eder; vazife-i hayatiyeyi yapar.[5] Yeknesak

---

1 Bkz.: Nûr sûresi, 24/39; Hac sûresi, 22/31.

2 "Bilâkis onların kalpleri paslandı." (Mutaffifîn sûresi, 83/14)

3 Mülk sahibi, mülkünde dilediği gibi tasarruf eder.

4 Allah Teâlâ'nın, arındırmak istediği kullarına musibet ve belâlar verdiğine (İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef* 7/81; el-Hâkim, *el-Müstedrek* 1/500); hastalıkların, geçmiş günahlara keffâret, geri kalan hayat için de bir öğüt olduğuna (Müslim, *birr* 52; Ebû Dâvûd, *cenâiz* 1); hastalıkların, Allah Teâlâ'dan birer hediye olduklarına dair bkz.: ed-Deylemî, *el-Müsned* 1/123; el-Hakîm et-Tirmizî, *Nevâdiru'l-usûl* 1/286.

5 Bkz.: "Mümin kişiye bir ağrı, bir yorgunluk, bir hastalık bir üzüntü hatta bir ufak tasa isabet edecek olsa, Allah onun sebebiyle müminin günahından bir kısmını mağfiret buyurur." (Buhârî, *merdâ* 1; Müslim, *birr* 52); "Erkeğiyle kadınıyla müminlerin bizzat kendisinde, çocuğunda, malında belâ eksik olmaz. Tâ ki hatasız olarak Allah'a kavuşsun." (Tirmizî, *zühd* 57; Muvatta, *cenâiz* 40; Dârimî, *rikak* 76)

istirahat döşeğindeki hayat, hayr-ı mahz olan vücuddan ziyâde, şerr-i mahz olan ademe yakındır ve ona gider.

Üçüncü Vecih

Şu dâr-ı dünya, meydan-ı imtihandır[1] *ve dâr-ı hizmettir.*[2] *Lezzet ve ücret ve mükâfât yeri değildir.* Madem dâr-ı hizmettir ve mahall-i ubûdiyettir.[3] Hastalıklar ve musîbetler, dinî olmamak ve sabretmek şartıyla[4] o hizmete ve o ubûdiyete çok muvâfık oluyor ve kuvvet veriyor. Ve her bir saati, bir gün ibâdet hükmüne getirdiğinden[5] şekvâ değil, şükretmek gerektir.

Evet ibâdet iki kısımdır:

Bir kısmı müsbet, diğeri menfî.

Müsbet kısmı mâlûmdur.

Menfî kısmı ise, hastalıklar ve musîbetlerle musîbetzede zaafını ve aczini hissedip Rabb-i Rahîmine ilticâkârâne teveccüh edip, O'nu düşünüp, O'na yalvarıp hâlis bir ubûdiyet yapar. Bu ubûdiyete riyâ giremez, hâlistir. Eğer sabretse, musîbetin mükâfâtını düşünse, şükretse, o vakit her bir saati bir gün ibâdet hükmüne geçer. Kısacık ömrü uzun bir ömür olur. Hattâ bir kısmı var ki, bir dakikası bir gün ibâdet hükmüne geçer.

Hattâ bir âhiret kardeşim, Muhâcir Hâfız Ahmed isminde bir zâtın müthiş bir hastalığına ziyâde merak ettim. Kalbime ihtâr edildi: "Onu tebrik et. Her bir dakikası bir gün ibâdet hükmüne geçiyor." Zâten o zât, sabır içinde şükrediyordu.

Üçüncü Nükte

Bir-iki Söz'de beyân ettiğimiz gibi: Her insan geçmiş hayatını düşünse, kalbine ve lisânına ya "Ah!" veya "Oh!" gelir. Yani ya teessüf eder, ya "Elhamdülillâh" der.

---

1 Bkz.: Bakara sûresi, 2/155; Âl-i İmran sûresi, 3/152, 154, 186; Mâide sûresi, 5/48; En'âm sûresi, 6/165; A'râf sûresi, 7/129; Yûnus sûresi, 10/14.

2 Bkz.: Tevbe sûresi, 9/105; Necm sûresi, 53/39.

3 Bkz.: Bakara sûresi, 2/21; Necm sûresi, 53/36.

4 Peygamber Efendimiz'in duâlarında şu ifadeler vardır: "Allahım! Yakîninden öyle bir hisse lutfet ki dünyevî musibetlere tahammül kolaylaşsın.. ve bize, dînî musibet verme." (Tirmizî, *deavât* 79; en-Nesâî, *es-Sünenü'l-kübrâ* 6/106).

5 Bkz.: Dârimî, *rikak* 56; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 2/159, 194, 198, 3/148, 238, 258.

Teessüfü dedirten, eski zamanın lezâizinin zevâl ve firâkından neşet eden mânevî elemlerdir. Çünkü zevâl-i lezzet elemdir. Bazen muvakkat bir lezzet, dâimî elem verir. Düşünmek ise o elemi deşiyor, teessüf akıtıyor.

Eski hayatında geçirdiği muvakkat âlâmın zevâlinden neşet eden mânevî ve dâimî lezzet, "Elhamdülillâh" dedirtir. Bu fıtrî hâletle beraber, musîbetlerin neticesi olan sevâp ve mükâfât-ı uhreviye ve kısa ömrü, musîbet vasıtasıyla uzun bir ömür hükmüne geçmesini düşünse, sabırdan ziyâde, şükreder. اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ عَلٰى كُلِّ حَالٍ سِوَى الْكُفْرِ وَالضَّلَالِ[1] demesi iktizâ eder.

Meşhur bir söz var ki: "Musîbet zamanı uzundur." *Evet musîbet zamanı uzundur. Fakat örf-ü nâsta zannedildiği gibi sıkıntılı olduğundan uzun değil, belki uzun bir ömür gibi hayatî neticeler verdiği için uzundur.*

Dördüncü Nükte

Yirmi Birinci Söz'ün Birinci Makamı'nda beyân edildiği gibi: *Cenâb-ı Hakk'ın insana verdiği sabır kuvvetini evhâm yolunda dağıtmazsa, her musîbete karşı kâfi gelebilir.* Fakat vehmin tahakkümüyle ve insanın gafletiyle ve fânî hayatı bâkî tevehhüm etmesiyle sabır kuvvetini mâzi ve müstakbele dağıtıp hâl-i hazırdaki musîbete karşı sabrı kâfi gelmez, şekvâya başlar. Âdetâ –hâşâ– Cenâb-ı Hakk'ı insanlara şekvâ eder. Hem çok haksız bir sûrette ve dîvânecesine şekvâ edip sabırsızlık gösterir.

Çünkü geçmiş her bir gün, musîbet ise zahmeti gitmiş, rahatı kalmış; elemi gitmiş, zevâlindeki lezzet kalmış; sıkıntısı geçmiş, sevâbı kalmış. Bundan şekvâ değil, belki mütelezzizâne şükretmek lâzım gelir. Onlara küsmek değil, bilâkis muhabbet etmek gerektir. Onun o geçmiş fânî ömrü, musîbet vasıtasıyla bâkî ve mes'ûd bir nevi ömür hükmüne geçer. Onlardaki âlâmı vehim ile düşünüp bir kısım sabrını onlara karşı dağıtmak, dîvâneliktir.

Amma gelecek günler ise madem daha gelmemişler; içlerinde çekeceği hastalık veya musîbeti şimdiden düşünüp sabırsızlık göstermek, şekvâ etmek, ahmaklıktır. "Yarın, öbür gün aç olacağım, susuz olacağım." diye bugün mütemâdiyen su içmek, ekmek yemek, ne kadar ahmakçasına bir dîvâneliktir; öyle de, gelecek günlerdeki, şimdi adem olan musîbet ve hastalıkları düşünüp, şimdiden onlardan müteellim olmak, sabırsızlık göstermek, hiçbir

---

1 "Bize uygun gördüğü her hâlimizden ötürü hamdolsun Rabbimize.. yeter ki küfür ve dalâlete düşüp de cehennemlik olmayalım.." Bkz.: Tirmizî, *deavât* 128; Ebû Dâvûd, *edeb* 97, 98; İbni Mâce, *edeb 55*, *duâ* 2; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 2/117.

mecburiyet olmadan kendi kendine zulmetmek öyle bir belâhettir ki, hakkında şefkat ve merhamet liyâkatini selb ediyor.

Elhâsıl: *Nasıl şükür, nimeti ziyâdeleştiriyor;*[1] *öyle de şekvâ, musîbeti ziyâdeleştirir, hem merhamete liyâkati selb eder.*

Birinci Harb-i Umumî'nin birinci senesinde, Erzurum'da mübarek bir zât müthiş bir hastalığa giriftâr olmuştu. Yanına gittim, bana dedi:

"Yüz gecedir ben başımı yastığa koyup yatamadım." diye acı bir şikâyet etti.

Ben çok acıdım. Birden hatırıma geldi ve dedim:

"Kardeşim, geçmiş sıkıntılı yüz günün şimdi sürurlu yüz gün hükmündedir. Onları düşünüp, şekvâ etme; onlara bakıp şükret. Gelecek günler ise, mademki daha gelmemişler. Rabbin olan Rahmân-ı Rahîm'in rahmetine itimâd edip, dövülmeden ağlama, hiçten korkma, ademe vücud rengi verme. Bu saati düşün; sendeki sabır kuvveti bu saate kâfi gelir.

Divâne bir kumandan gibi yapma ki: Sol cenah düşman kuvveti onun sağ cenahına iltihak edip ona taze bir kuvvet olduğu hâlde, sol cenahındaki düşmanın sağ cenahı daha gelmediği vakitte, o tutar, merkez kuvvetini sağa sola dağıtıp merkezi zayıf bırakıp, düşman ednâ bir kuvvet ile merkezi harap eder."

Dedim: *"Kardeşim, sen bunun gibi yapma, bütün kuvvetini bu saate karşı tahşid et. Rahmet-i ilâhiyeyi ve mükâfât-ı uhreviyeyi ve fânî ve kısa ömrünü, uzun ve bâkî bir sûrete çevirdiğini düşün. Bu acı şekvâ yerinde ferahlı bir şükret."*

O da tamamıyla bir ferah alarak: "Elhamdülillâh!" dedi, "Hastalığım ondan bire indi."

Beşinci Nükte

Üç meseledir.

Birinci Mesele

Asıl musîbet ve muzır musîbet, dine gelen musîbettir. Musîbet-i diniyeden her vakit dergâh-ı ilâhîye iltica edip feryad etmek gerektir.[2]

---

1 Bkz.: "Eğer şükrederseniz, Ben nimetlerimi daha da artırırım." (İbrahim sûresi, 14/7)

2 Peygamber Efendimiz *(sallallâhu aleyhi ve sellem)*, dünyevî musibetlere tahammülü istemiş, dînî musibet vermemesi için Allah Teâlâ'ya duada bulunmuştur: Tirmizî, *deavât* 79; en-Nesâî, *es-Sünenü'l-kübrâ* 6/106.

Fakat dinî olmayan musîbetler, hakikat noktasında musîbet değildirler. Bir kısmı ihtâr-ı rahmânîdir. Nasıl ki çoban, gayrın tarlasına tecâvüz eden koyunlarına taş atıp, onlar o taştan hissederler ki: Zararlı işten kurtarmak için bir ihtârdır, memnunâne dönerler.[1] *Öyle de, çok zâhirî musîbetler var ki, ilâhî birer ihtâr, birer ikazdır. Ve bir kısmı keffâretü'z-zünûbdur.*[2] *Ve bir kısmı gafleti dağıtıp, beşerî olan aczini ve zaafını bildirerek bir nevi huzur vermektir.*

Musîbetin hastalık olan nev'i, sâbıkan geçtiği gibi o kısım, musîbet değil, belki bir iltifât-ı rabbânîdir, bir tathirdir.[3] Rivâyette vardır ki: "Ermiş bir ağacı silkmekle nasıl meyveleri düşüyor, sıtmanın titremesinden günahlar öyle dökülüyor."[4]

Hazreti Eyyûb *(aleyhisselâm)* münâcâtında istirahat-i nefis için duâ etmemiş, belki zikr-i lisânî ve tefekkür-ü kalbîye mâni olduğu zaman ubûdiyet için şifâ talep eylemiş.

Biz, o münâcât ile –birinci maksadımız– günahlardan gelen mânevî rûhî yaralarımızın şifâsını niyet etmeliyiz.

Maddî hastalıklar için ubûdiyete mâni olduğu zaman ilticâ edebiliriz. Fakat mûterizâne, müştekiyâne bir sûrette değil, belki mütezellilâne ve istimdatkârâne ilticâ edilmeli. Madem O'nun rubûbiyetine râzıyız, o rubûbiyeti noktasında verdiği şeye rıza lâzım.

Kaza ve kaderine itirazı işmâm eder bir tarzda "Ah! Of!" edip şekvâ etmek, bir nevi kaderi tenkiddir, rahîmiyetini ittihamdır. *Kaderi tenkid eden, başını örse vurur kırar. Rahmeti ittiham eden, rahmetten mahrum kalır. Kırılmış el ile intikam almak için o eli istimâl etmek, nasıl kırılmasını tezyid ediyor. Öyle de, musîbete giriftâr olan adam, itirazkârâne şekvâ ve merakla onu karşılamak, musîbeti ikileştiriyor.*

---

1 Koyunlarını başkasına ait yerin hemen bitişiğinde otlatmaktan kaçınılması gerektiğine dair bkz.: Buhârî, *îmân* 39, *büyû'* 2; Müslim *müsâkat* 107. Ayrıca şefkatli bir çoban, koyunlarını tehlikeli yerlere girmekten nasıl koruyorsa, Allah Teâlâ'nın da mümin kulunu öyle koruduğuna dair bkz.: İbni Ebî Âsım, *ez-Zühd* s.65; Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliyâ* 1/11; ed-Deylemî, *el-Müsned* 5/227.

2 Bkz.: Buhârî, *merdâ* 1; Müslim, *birr* 50-52; Tirmizî, *tefsîru sûre (4)* 24; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 2/303, 335, 402…

3 Hastalıkların, geçmiş günâhlara keffâret, geri kalan hayat için de bir öğüt olduğuna dair bkz.: Müslim, *birr* 52; Ebû Dâvûd, *cenâiz* 1. Ayrıca hastalıkların, Allah Teâlâ'dan birer hediye olduklarına dair bkz.: ed-Deylemî, *el-Müsned* 1/123; el-Hakîm et-Tirmizî, *Nevâdiru'l-usûl* 1/286.

4 Bkz.: İbni Mâce, *tıb* 18; İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef* 2/441. Hastalık ismi zikredilmeyen rivâyetler için bkz.: Buhârî, *merdâ* 2, 14, *tefsîru sûre (14)* 1; Müslim, *münâfikîn* 64.

İkinci Mesele

Maddî musîbetleri büyük gördükçe büyür, küçük gördükçe küçülür. Meselâ, gecelerde insanın gözüne bir hayal ilişir. Ona ehemmiyet verdikçe şişer, ehemmiyet verilmezse kaybolur. Hücum eden arılara iliştikçe fazla tehâcüm göstermeleri, lâkayt kaldıkça dağılmaları gibi; maddî musîbetlere de büyük nazarıyla ehemmiyetle baktıkça büyür. Merak vasıtasıyla o musîbet cesetten geçerek kalbde de kökleşir, bir mânevî musîbeti dahi netice verir, ona istinâd eder, devam eder.

Ne vakit o merakı, kazaya rıza ve tevekkül vasıtasıyla izâle etse, bir ağacın kökü kesilmesi gibi maddî musîbet hafifleşe hafifleşe kökü kesilmiş ağaç gibi kurur gider. Bu hakikati ifade için bir vakit böyle demiştim:

Bırak ey bîçâre feryadı, belâdan kıl tevekkül.

Zira feryad belâ-ender, hatâ-ender belâdır bil.

Eğer belâ vereni buldunsa, safâ-ender, atâ-ender belâdır bil.

Eğer bulmazsan, bütün dünya cefâ-ender, fenâ ender belâdır bil.

Cihan dolu belâ başında varken, ne bağırırsın küçük bir belâdan, gel tevekkül kıl!

Tevekkül ile belâ yüzünde gül, tâ o da gülsün. O güldükçe küçülür, eder tebeddül.

Nasıl ki; mübârezede müthiş bir hasma karşı gülmekle, adâvet musâlâhaya, husûmet şakaya döner, adâvet küçülür mahvolur.[1] Tevekkül ile musîbete karşı çıkmak dahi öyledir.

Üçüncü Mesele

Her zamanın bir hükmü var.[2] Şu gaflet zamanında musîbet şeklini değiştirmiş. Bazı zamanda ve bazı eşhasta belâ, belâ değil, belki bir lütf-u ilâhîdir.

Ben şu zamandaki hastalıklı sâir musîbetzedeleri –fakat musîbet, dine dokunmamak şartıyla– bahtiyar gördüğümden, hastalık ve musîbet aleyhtarı

---

1 Bkz.: "İyilikle kötülük bir olmaz. O hâlde sen kötülüğü en güzel tarzda uzaklaştırmaya bak. Bir de bakarsın ki seninle kendisi arasında düşmanlık olan kişi candan, sıcak bir dost oluvermiş!" (Fussilet sûresi, 41/34)

2 "Her durumun, söylenecek uygun bir sözü vardır." ifadesi için bkz.: el-Beyhakî, *Şuabü'l-îmân* 4/263; Hatîb el-Bağdâdî, *el-Câmi' li ahlâki'r-râvî ve âdâbi's-sâmi'* 1/212, 407.

bulunmak hususunda bana bir fikir vermiyor. Ve bana, onlara acımak hissini îrâs etmiyor.

Çünkü hangi bir genç hasta yanıma gelmiş ise, görüyorum; emsâllerine nisbeten bir derece vazife-i diniyeye ve âhirete karşı merbûtiyeti var. Ondan anlıyorum ki: Öyleler hakkında o nevi hastalıklar musîbet değil, bir nevi nimet-i ilâhiyedir. Çünkü çendan o hastalık onun dünyevî, fânî, kısacık hayatına bir zahmet îrâs ediyor, fakat onun ebedî hayatına faydası dokunuyor, bir nevi ibâdet hükmüne geçiyor.

Eğer sıhhat bulsa, gençlik sarhoşluğuyla ve zamanın sefâhetiyle elbette hastalık hâletini muhafaza edemeyecek, belki sefâhete atılacak.

Hâtime

Cenâb-ı Hak, hadsiz kudret ve nihayetsiz rahmetini göstermek için insanda hadsiz bir acz, nihayetsiz bir fakr derceylemiştir.

Hem hadsiz nukûş-u esmâsını göstermek için insanı öyle bir sûrette halk etmiş ki, hadsiz cihetlerle elemler aldığı gibi, hadsiz cihetlerle de lezzetler alabilir bir makine hükmünde yaratmış. Ve o makine-i insâniyede yüzer âlet var. Her birinin elemi ayrı, lezzeti ayrı, vazifesi ayrı, mükâfâtı ayrıdır. Âdetâ; insan-ı ekber olan âlemde tecelli eden bütün esmâ-yı ilâhiye, bir âlem-i asgar olan insanda dahi o esmânın umumiyetle cilveleri var.

Bunda sıhhat ve âfiyet ve lezâiz gibi nâfi emirler, nasıl şükrü dedirtir, o makineyi çok cihetlerle vazifelerine sevk eder. İnsan da bir şükür fabrikası gibi olur. Öyle de, musîbetlerle, hastalıklarla, âlâm ile, sâir müheyyiç ve muharrik ârızalar ile o makinenin diğer çarklarını harekete getirir, tehyîc eder. Mâhiyet-i insâniyede münderiç olan acz ve zaaf ve fakr madenini işlettiriyor. Bir lisân ile değil, belki her bir âzânın lisânıyla bir ilticâ, bir istimdat vaziyeti verir.

Güyâ insan o ârızalar ile, ayrı ayrı binler kalemi tazammun eden müteharrik bir kalem olur. Sayfa-yı hayatında veyahut Levh-i Misâlî'de mukadderât-ı hayatını yazar, esmâ-yı ilâhiyeye bir ilânnâme yapar ve bir kaside-i manzûme-i sübhâniye hükmüne geçip, vazife-i fıtratını îfâ eder.

Üçüncü Lem'a

Bu Lem'a'ya bir derece his ve zevk karışmış. His ve zevkin coşkunlukları ise aklın düsturlarını, fikrin mîzanlarını çok dinlemediklerinden ve mürâat etmediklerinden bu Üçüncü Lem'a mantık mîzanları ile tartılmamalı.

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

كُلُّ شَيْءٍ هَالِكٌ إِلَّا وَجْهَهُ لَهُ الْحُكْمُ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ[1]

âyetinin meâlini ifade eden[2] يَا بَاقِي أَنْتَ الْبَاقِي.. يَا بَاقِي أَنْتَ الْبَاقِي iki cümlesi mühim iki hakikati ifade ediyorlar. Ondandır ki: Nakşîlerin rüesâsından bir kısım, bu iki cümle ile kendilerine bir hatme-i mahsus yapıp muhtasar bir hatme-i Nakşiye hükmünde tutuyorlar. Madem o azîm âyetin meâlini bu iki cümle ifade ediyor. Biz bu iki cümlenin ifade ettiği iki hakikat-i mühimmenin birkaç nüktesini beyân edeceğiz.

Birinci Nükte

Birinci defa يَا بَاقِي أَنْتَ الْبَاقِي bir ameliyat-ı cerrahiye hükmünde kalbi mâsivâdan tecrit ediyor, kesiyor. Şöyle ki:

İnsan, mâhiyet-i câmiiyeti itibârıyla mevcûdâtın hemen ekserisiyle alâkadardır. Hem insanın mâhiyet-i câmiasında hadsiz bir istidâd-ı muhabbet dercedilmiştir. Onun için insan da umum mevcûdâta karşı bir muhabbet besliyor. Koca dünyayı bir hânesi gibi seviyor. Ebedî cennete bahçesi gibi muhabbet ediyor. Hâlbuki muhabbet ettiği mevcûdât durmuyorlar, gidiyorlar. Firâktan dâimâ azâp çekiyor. Onun o hadsiz muhabbeti, hadsiz bir mânevî azâba medâr oluyor.

---

1 "O'nun vechi (Zâtı), hariç her şey yok olacaktır. Hüküm O'nundur ve hepiniz O'nun huzuruna götürüleceksiniz." (Kasas sûresi, 28/88)

2 Ey Kendinden başka her şeyin fânî olduğu tek Bâkî!

O azâbı çekmekte kabahat, kusur ona âittir. Çünkü kalbindeki hadsiz istidâd-ı muhabbet, hadsiz bir cemâl-i bâkîye mâlik bir Zât'a tevcih etmek için verilmiş. O insan sû-i istimâl ederek o muhabbeti fânî mevcûdâta sarf ettiği cihetle kusur ediyor, kusurun cezâsını, firâkın azâbıyla çekiyor.

İşte bu kusurdan teberrî edip o fânî mahbûbattan kat-ı alâka etmek, o mahbûblar onu terk etmeden evvel o onları terk etmek cihetiyle Mahbûb-u Bâkî'ye hasr-ı muhabbeti ifade eden يَا بَاقِي أَنْتَ الْبَاقِي olan birinci cümlesi: "Bâkî-i Hakikî yalnız Sensin. Mâsivâ fânîdir. Fânî olan elbette bâkî bir muhabbete ve ezelî ve ebedî bir aşka ve ebed için yaratılan bir kalbin alâkasına medâr olamaz." mânâsını ifade ediyor. "Madem o hadsiz mahbûbat fânîdirler, beni bırakıp gidiyorlar; onlar beni bırakmadan evvel ben onları يَا بَاقِي أَنْتَ الْبَاقِي demekle bırakıyorum. *Yalnız Sen bâkîsin ve Senin ibkân ile mevcûdât bekâ bulabildiğini bilip itikat ederim. Öyle ise Senin muhabbetinle onlar sevilir. Yoksa alâka-yı kalbe lâyık değiller." demektir.*

İşte bu hâlette kalb, hadsiz mahbûbatından vazgeçiyor. Hüsün ve cemâlleri üstünde fânîlik damgasını görür, alâka-yı kalbi keser. Eğer kesmezse, mahbûbları adedince mânevî cerihalar oluyor.

İkinci cümle olan يَا بَاقِي أَنْتَ الْبَاقِي o hadsiz cerihalara hem merhem, hem tiryak oluyor. Yani: يَا بَاقِي *"Madem Sen bâkîsin, yeter, her şeye bedelsin. Madem Sen varsın, her şey var."*

Evet, mevcûdâtta sebeb-i muhabbet olan hüsün ve ihsân ve kemâl, umumiyetle Bâkî-i Hakikî'nin hüsün ve ihsân ve kemâlâtının işârâtı ve çok perdelerden geçmiş zayıf gölgeleridir, belki cilve-i esmâ-yı hüsnânın gölgelerinin gölgeleridir.

İkinci Nükte

İnsanın fıtratında bekâya karşı gayet şedid bir aşk var. Hattâ her sevdiği şeyde kuvve-i vâhime cihetiyle bir nevi bekâ tevehhüm eder, sonra sever. Ne vakit zevâlini düşünse veya görse, derinden derine feryad eder. *Bütün firâklardan gelen feryadlar, aşk-ı bekâdan gelen ağlamaların tercümanlarıdır. Eğer tevehhüm-ü bekâ olmazsa muhabbet edemez.* Hattâ denilebilir ki, âlem-i bekânın ve ebedî cennetin bir sebeb-i vücudu, şu mâhiyet-i insâniyedeki o şiddetli aşk-ı bekâdan çıkan gayet kuvvetli arzu-yi bekâ ve bekâ için

fıtrî umumî duâdır ki, Bâkî-i Zülcelâl o şedid sarsılmaz fıtrî arzuyu, o tesirli kuvvetli umumî duâyı kabul etmiştir ki, fânî insanlar için bâkî bir âlemi halk etmiş.

Hem hiç mümkün müdür ki, Fâtır-ı Kerîm, Hâlık-ı Rahîm, küçük midenin cüz'î arzusunu ve muvakkat bir bekâ için lisân-ı hâl ile duâsını hadsiz envâ-ı mat'ûmât-ı leziziyenin îcâdıyla kabul etsin de, umum nev-i beşerin pek büyük bir ihtiyâc-ı fıtrîden gelen pek şiddetli bir arzusunu ve küllî ve dâimî ve haklı ve hakikatli, kâlli, hâlli, bekâya dâir gayet kuvvetli duâsını kabul etmesin? Hâşâ, yüz bin defa hâşâ. Kabul etmemek mümkün değildir. Hem hikmet ve adâletine ve rahmet ve kudretine hiçbir cihetle yakışmaz.

Madem insan bekâya âşıktır, elbette bütün kemâlâtı, lezzetleri, bekâya tâbidir. Ve madem bekâ, Bâkî-i Zülcelâl'e mahsustur ve madem Bâkî'nin esmâsı bâkîyedir. Ve madem Bâkî'nin aynaları Bâkî'nin rengini, hükmünü alır ve bir nevi bekâya mazhar olur. *Elbette insana en lâzım iş, en mühim vazife, o Bâkî'ye karşı alâka peydâ etmektir ve esmâsına yapışmaktır. Çünkü Bâkî yoluna sarf olunan her şey, bir nevi bekâya mazhar olur.*

İşte ikinci يَا بَاقِي أَنْتَ الْبَاقِي cümlesi bu hakikati ifade ediyor. İnsanın hadsiz mânevî yaralarını tedâvi etmekle beraber, fıtratındaki gayet şiddetli arzu-yi bekâyı onunla tatmin ediyor.

Üçüncü Nükte

Şu dünyada zamanın, fenâ ve zevâl-i eşyadaki tesiratı gayet muhteliftir. Ve mevcûdât ise mütedâhil dâireler gibi birbiri içinde iken, hükümleri zevâl noktasında ayrı ayrı oluyor.

Nasıl ki saatin saniyelerini sayan dâiresi, dakikayı ve saati ve günleri sayan dâireleri zâhiren birbirine benzer, fakat süratte birbirine muhaliftir. Öyle de, insandaki cisim, nefis, kalb, rûh dâireleri öyle mütefavittir. Meselâ, cismin bekâsı, hayatı, vücudu, bulunduğu bir gün, belki bir saat olduğu ve mâzi ve müstakbeli mâdum ve meyyit bulunduğu hâlde, kalbin hazır günden çok gün evvel, çok gün sonraki zamana kadar dâire-i vücudu ve hayatı geniştir. Rûhun hazır günden seneler evvel ve seneler sonraki bir dâire-i azîme, dâire-i hayatına ve vücuduna dâhildir.

İşte bu istidâda binâen hayat-ı kalbî ve rûhîye medâr olan mârifet-i ilâhiye ve muhabbet-i rabbâniye ve ubûdiyet-i sübhâniye ve marziyât-ı rahmâniye

cihetiyle bu dünyadaki fânî ömür, bâkî bir ömrü tazammun eder ve ebedî ve bâkî bir ömrü intâc eder ve bâkî ve lâyemut bir ömür hükmüne geçer.[1]

Evet Bâkî-i Hakikî'nin muhabbet, mârifet, rızası yolunda bir saniye, bir senedir. Eğer O'nun yolunda olmazsa, bir sene bir saniyedir. Belki O'nun yolunda bir saniye, lâyemuttur, çok senelerdir. Ve dünya cihetinde ehl-i gafletin yüz senesi, bir saniye hükmüne geçer.

Meşhur böyle bir söz var ki: سِنَةُ الْفِرَاقِ سَنَةٌ وَسَنَةُ الْوِصَالِ سِنَةٌ yani: "Firâkın bir saniyesi, bir sene kadar uzundur ve visâlin bir senesi, bir saniye kadar kısadır." Ben bu fıkranın bütün bütün aksine diyorum ki:

Visâl, yani Bâkî-i Zülcelâl'in rızası dâiresinde livechillâh bir saniye visâl, değil yalnız böyle bir sene, belki dâimî bir pencere-i visâldir. Gaflet ve dalâlet firâkı içinde değil bir sene, belki bin sene, bir saniye hükmündedir. O sözden daha meşhur şu söz var:

أَرْضُ الْفَلَاةِ مَعَ الْأَعْدَاءِ فِنْجَانٌ سَمُّ الْخِيَاطِ مَعَ الْأَحْبَابِ مَيْدَانٌ[2]

hükmümüzü teyid ediyor.

Meşhur evvelki sözün sahih bir mânâsı budur ki: *Fânî mevcûdâtın visâli madem fânîdir, ne kadar uzun da olsa yine kısa hükmündedir.* Senesi, bir saniye gibi geçer, hasretli bir hayal ve esefli bir rüya olur. Bekâyı isteyen kalb-i insanî bir sene visâlde, yalnız bir saniyecikte ancak zerre gibi bir zevkini alabilir. Firâk ise saniyesi bir sene değil, senelerdir. Çünkü firâkın meydanı geniştir. Bekâyı isteyen bir kalbe, firâk çendan bir saniye de olsa, seneler kadar tahribât yapar. Çünkü hadsiz firâkları ihtâr eder. Maddî ve süflî muhabbetler için bütün mâzi ve müstakbel, firâkla doludur.

Şu mesele münâsebetiyle deriz: Ey insanlar! Fânî, kısa, faydasız ömrünüzü, bâkî, uzun, faydalı, meyvedar yapmak ister misiniz? Madem istemek insâniyetin iktizâsıdır; Bâkî-i Hakikî'nin yoluna sarf ediniz. Çünkü Bâkî'ye müteveccih olan şey, bekânın cilvesine mazhar olur.

Madem her insan gayet şiddetli bir sûrette uzun bir ömür ister, bekâya âşıktır ve madem bu fânî ömrü, bâkî ömre tebdil eden bir çare var ve mânen

---

1 Bkz.: "Allah, karşılık olarak cenneti verip müminlerden canlarını ve mallarını satın almıştır." (Tevbe sûresi, 9/111)

2 Düşmanla beraber iken koca sahrâ bir fincan kadar dar, dostlarla beraberken iğne deliği bile bir meydan kadar geniştir. Bkz.: İbnü'l-Cevzî, *el-Müdhiş* 1/385; el-Aclûnî, *Keşfü'l-hafâ* 2/246.

çok uzun bir ömür hükmüne geçirmek mümkündür. Elbette insâniyeti sukût etmemiş bir insan, o çareyi arayacak ve o imkânı bilfiile çevirmeye çalışacak ve tevfik-i hareket edecek.

İşte o çare budur: *Allah için işleyiniz, Allah için görüşünüz, Allah için çalışınız. "Lillâh, livechillâh, lieclillâh" rızası dâiresinde hareket ediniz.*[1] *O vakit sizin ömrünüzün dakikaları, seneler hükmüne geçer.*

Bu hakikate işareten Leyle-i Kadir gibi bir tek gece, seksen küsûr seneden ibaret olan bin ay hükmünde olduğunu nass-ı Kur'ân gösteriyor.[2] Hem bu hakikate işaret eden ehl-i velâyet ve hakikat beyninde bir düstur-u muhakkak olan "bast-ı zaman" sırrıyla çok seneler hükmünde olan birkaç dakikalık zaman-ı Mi'râc,[3] bu hakikatin vücudunu isbât eder ve bilfiil vukûunu gösteriyor. Mi'râc'ın birkaç saat müddeti, binler seneler hükmünde vüs'ati ve ihâtası ve uzunluğu vardır. Çünkü O, Mi'râc yoluyla, bekâ âlemine girdi. Bekâ âleminin birkaç dakikası, şu dünyanın binler senesini tazammun etmiştir.

Hem şu hakikate bina edilen beyne'l-evliyâ kesretle vuku bulmuş olan "bast-ı zaman"[4(Hâşiye)] hâdiseleridir. Bazı evliyâ bir dakikada, bir günlük işi görmüş. Bazıları bir saatte, bir sene vazifesini yapmış. Bazıları bir dakikada, bir hatme-i Kur'âniye'yi okumuş olduklarını rivâyet edip ihbâr ediyorlar. Böyle ehl-i hak ve sıdk, bilerek kizbe elbette tenezzül etmezler. Hem o derece hadsiz ve kesretli bir tevâtürle "bast-ı zaman" hakikatini aynen müşâhede ettikleri medâr-ı şüphe olamaz.

---

1 Allah için veren, Allah için men eden, Allah için seven, Allah için buğzeden ve Allah için nikâhlanan kimsenin, îmânını tamamlamış olacağına dair bkz.: Tirmizî, *sünnet* 15; Ebû Dâvûd, *kıyâmet* 60; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 3/438, 440. Ayrıca amelleri sırf Allah için yapmak gerektiği, aksi takdirde kabul buyurulmayacağına dair bkz.: et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* 8/140; ed-Dârakutnî, *es-Sünen* 1/51.

2 Bkz.: "Kadir gecesi, bin aydan hayırlıdır." (Kadir sûresi, 97/3)

3 Bkz.: Kâdı İyâz, *eş-Şifâ* s.191; el-Makdisî, *Fezâilü Beyti'l-Makdis* s.87; es-Suyûtî, *el-Hasâisu'l-kübrâ* 1/272; Aliyyülkârî, *Şerhu'ş-Şifâ* 1/409.

4 (Hâşiye) 1*وَلَبِثُوا فِي كَهْفِهِمْ ثَلاَثَ مِائَةٍ سِنِينَ وَازْدَادُوا تِسْعًا 2*قَالَ قَائِلٌ مِنْهُمْ كَمْ لَبِثْتُمْ قَالُوا لَبِثْنَا يَوْمًا أَوْ بَعْضَ يَوْمٍ âyetiyle âyeti "tayy-ı zaman"ı gösterdiği gibi, 3*وَإِنَّ يَوْمًا عِنْدَ رَبِّكَ كَأَلْفِ سَنَةٍ مِمَّا تَعُدُّونَ âyeti de "bast-ı zaman"ı gösterir.

*1 "Birisi: "Ne kadar uykuda kaldınız?" diye sorunca bazıları: "Bir gün, belki bir günden de az!" diye cevap verdiler." (Kehf sûresi, 18/19)

*2 "Mağaralarında üç yüz yıl kaldılar. Bazıları buna dokuz yıl daha ilave ettiler." (Kehf sûresi, 18/25)

*3 "Bilin ki Rabbinizin ölçüsüyle bir gün sizin hesabınıza göre bin yıl gibidir." (Hac sûresi, 22/47)

Şu "bast-ı zaman" herkesçe musaddak bir nev'i, rüyada görünüyor. Bazen bir dakikada insanın gördüğü rüyayı, geçirdiği ahvâli, konuştuğu sözleri, gördüğü lezzetleri veya çektiği elemleri görmek için yakaza âleminde bir gün, belki günler lâzımdır.

Elhâsıl: *İnsan çendan fânîdir. Fakat bekâ için halk edilmiş ve Bâkî bir Zât'ın aynası olarak yaratılmış ve bâkî meyveleri verecek işleri görmekle tavzif edilmiş ve Bâkî bir Zât'ın, bâkî esmâsının cilvelerine ve nakışlarına medâr olacak bir sûret verilmiştir. Öyle ise, böyle bir insanın hakikî vazifesi ve saâdeti, bütün cihâzâtı ve bütün istidâdatıyla o Bâkî-i Sermedî'nin dâire-i marziyâtında esmâsına yapışıp, ebed yolunda o Bâkî'ye müteveccih olup gitmektir.* Lisânı [1] يَا بَاقِي أَنْتَ الْبَاقِي dediği gibi; kalbi, rûhu, aklı, bütün letâifi

هُوَ الْبَاقِي هُوَ الْأَزَلِيُّ الْأَبَدِيُّ هُوَ السَّرْمَدِيُّ هُوَ الدَّائِمُ هُوَ الْمَطْلُوبُ هُوَ الْمَحْبُوبُ هُوَ الْمَقْصُودُ هُوَ الْمَعْبُودُ[2]

demeli.

سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَآ إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَاۖ إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ[3]

رَبَّنَا لَا تُؤَاخِذْنَآ إِنْ نَسِينَآ أَوْ أَخْطَأْنَا[4]

---

1 Ey Kendinden başka her şeyin fânî olduğu tek Bâkî!

2 Bâkî O'dur, Ezelî O.. Sermedî O'dur, Dâim O.. Matlûb O'dur, Mahbûb O.. Maksûd O'dur, Ma'bûd O..

3 "Sübhansın yâ Rab! Senin bize bildirdiğinden başka ne bilebiliriz ki? Her şeyi hakkıyla bilen, her şeyi hikmetle yapan sensin." (Bakara sûresi, 2/32)

4 "Ey Rabbimiz! Unutur veya hataya düşer de bir kusur işlersek bizi onunla hesaba çekme!" (Bakara sûresi, 2/286)

Dördüncü Lem'a

"**Minhâcü's-Sünne**" bu risaleye lâyık görülmüştür.

"Mesele-i imamet" bir mesele-i fer'iyye olduğu hâlde, ziyâde ehemmiyet verildiğinden bir mesâil-i îmâniye sırasına girip, İlm-i Kelâm'da ve Usûlü'd-Din'de medâr-ı nazar olduğu[1] cihetle, Kur'ân'a ve îmâna âit hizmet-i esâsiyemize münâsebeti bulunduğundan cüz'î bahsedildi.

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

لَقَدْ جَاءَكُمْ رَسُولٌ مِنْ أَنْفُسِكُمْ عَزِيزٌ عَلَيْهِ مَا عَنِتُّمْ حَرِيصٌ عَلَيْكُمْ بِالْمُؤْمِنِينَ رَؤُفٌ رَحِيمٌ ۞ فَإِنْ تَوَلَّوْا فَقُلْ حَسْبِيَ اللهُ لَا إِلٰهَ إِلَّا هُوَ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَهُوَ رَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ[2]

قُلْ لَا أَسْئَلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْرًا إِلَّا الْمَوَدَّةَ فِي الْقُرْبٰى[3]

Şu âyet-i azîmenin çok hakâik-i azîmesinden bir-iki hakikatine "İki Makam" ile işaret edeceğiz.

Birinci Makam

"Dört Nükte"dir.

Birinci Nükte

Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)*'ın ümmetine karşı kemâl-i şefkat ve merhametini ifade ediyor.

---

1 Bkz.: el-Îcî, *Kitâbü'l-Mevâkıf* 3/331; Ahmed İbni Muhammed, *Kitâbü Usûli'd-dîn* s.269-279.

2 "(Ey Resûlüm! Sen böyle onların üzerine titrerken) onlar halâ senden ve yolundan yüz çevirecek olurlarsa de ki: Bana (yardımcı ve destekçi olarak) Allah kâfidir. O'ndan başka hiçbir ilâh yoktur. Ben O'na dayandım, O'na güvendim ve O, (bütün kâinatın, bütün varlıkların idare merkezi olan) Büyük Arş'ın Rabbi, (bütün kâinatın mutlak Sultanı, bütün varlıkların yegâne sığınağı, besleyip yaşatanı, koruyup gözetenidir)." (Tevbe sûresi, 9/129)

3 "De ki: Ben bu risalet ve irşad hizmetinden ötürü, sizden akrabalık sevgisinden başka beklediğim hiçbir karşılık yoktur." (Şûrâ sûresi, 42/23)

Evet rivâyet-i sahiha ile mahşerin dehşetinden herkes hattâ enbiyâ dahi "*Nefsî, nefsî!*" dedikleri zaman, Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)* "*ümmetî, ümmetî*" diye re'fet ve şefkatini göstereceği gibi,[1] yeni dünyaya geldiği zaman ehl-i keşfin tasdikiyle vâlidesi O'nun münâcâtından "*Ümmetî, ümmetî!*"[2] işitmiş. Hem bütün tarih-i hayatı ve neşrettiği şefkatkârâne mekârim-i ahlâk, kemâl-i şefkat ve re'fetini gösterdiği gibi ümmetinin hadsiz salavâtına hadsiz ihtiyaç göstermekle,[3] ümmetinin bütün saâdetleriyle kemâl-i şefkatinden alâkadar olduğunu göstermekle hadsiz bir şefkatini göstermiş.

İşte bu derece şefkatli ve merhametli bir Rehber'in sünnet-i seniyyesine mürâat etmemek, ne derece nankörlük ve vicdansızlık olduğunu kıyâs eyle.

İkinci Nükte

Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)*, küllî ve umumî vazife-i nübüvvet içinde bazı hususî, cüz'î maddelere karşı azîm bir şefkat göstermiştir. Zâhir hâle göre o azîm şefkati, o hususî, cüz'î maddelere sarf etmesi, vazife-i nübüvvetin fevkalâde ehemmiyetine uygun gelmiyor. Fakat hakikatte o cüz'î madde, küllî umumî bir vazife-i nübüvvetin medârı olabilecek bir silsilenin ucu ve mümessili olduğundan, o silsile-i azîmenin hesabına onun mümessiline fevkalâde ehemmiyet verilmiş.

Meselâ, Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)* Hazreti Hasan ve Hüseyin'e karşı küçüklüklerinde gösterdikleri fevkalâde şefkat ve ehemmiyet-i azîme,[4] yalnız cibillî şefkat ve hiss-i karâbetten gelen bir muhabbet değil, belki vazife-i nübüvvetin bir hayt-ı nuranîsinin bir ucu ve verâset-i nebeviyenin gayet ehemmiyetli bir cemaatinin menşei, mümessili, fihristesi cihetiyledir.

Evet, Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)*, Hazreti Hasan'ı *(radiyallâhu anh)* kemâl-i şefkatinden kucağına alarak başını öpmesiyle,[5] Hazreti Hasan'dan teselsül eden nuranî nesl-i mübarekinden Gavs-ı Âzam olan Şâh-ı Geylânî gibi çok mehdî-misâl verese-i nübüvvet ve hamele-i şeriat-i Ahmediye *(aleyhissalâtü vesselâm)* olan zâtların hesabına Hazreti Hasan'ın başını öpmüş ve o zâtların

---

1 Bkz.: Buhârî, *tevhîd* 32; Müslim, *îmân* 326.

2 Doğduğu zaman Efendimiz'in *(sallallâhu aleyhi ve sellem)*: başını kaldırıp bakışlarını semâya diktiğine.. secdede, ellerini kaldırmış, çok muztar bir vaziyette dua ettiğine.. tekbir getirdiğine.. dair rivayetler için bkz.: es-Suyûtî, *el-Hasâisu'l-kübrâ* 1/80, 85, 91; en-Nebhânî, *Huccetullâhi ale'l-âlemîn* s.224, 227, 228.

3 Bkz.: Ahzâb sûresi, 33/56; Tirmizî, *kıyâmet* 24.

4 Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin'in *(radiyallâhu anhumâ)* faziletleri ile ilgili hadislerin bir kısmı için bkz.: Buhârî, *fezâilü ashâb* 22; Müslim, *fezâilü's-sahâbe* 56-60.

5 Bkz.: Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 5/47; et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* 3/32, 22/274.

istikbâlde edecekleri hizmet-i kudsiyelerini nazar-ı nübüvvetle görüp takdir ve istihsân etmiş ve takdir ve teşvike alâmet olarak Hazreti Hasan'ın başını öpmüş.

Hem Hazreti Hüseyin'e karşı gösterdikleri fevkalâde ehemmiyet ve şefkat, Hazreti Hüseyin'in *(radiyallâhu anh)* silsile-i nuraniyesinden gelen Zeynelâbidîn, Câfer-i Sâdık gibi eimme-i âlîşan ve hakikî verese-i nebeviye gibi pek çok mehdî-misâl zevât-ı nuraniyenin nâmına ve Din-i İslâm ve vazife-i risâlet hesabına boynunu öpmüş,[1] kemâl-i şefkat ve ehemmiyetini göstermiştir.

Evet, Zât-ı Ahmediye'nin *(aleyhissalâtü vesselâm)* gayb-âşina kalbiyle, dünyada Asr-ı Saâdet'ten ebed tarafında olan meydan-ı haşri temaşa eden[2] ve yerden cenneti gören[3] ve zeminden gökteki melâikeleri müşâhede eden[4] ve zaman-ı Âdem'den beri mâzi zulümâtının perdeleri içinde gizlenmiş hâdisâtı gören,[5] hattâ Zât-ı Zülcelâl'in rü'yetine mazhar olan[6] nazar-ı nuranîsi, çeşm-i istikbâl-bînîsi, elbette Hazreti Hasan ve Hüseyin'in arkalarında teselsül eden aktab ve eimme-i verese ve mehdîleri görmüş ve onların umumu nâmına başlarını öpmüş. Evet, Hazreti Hasan'ın başını öpmesinden, Şâh-ı Geylânî'nin hisse-i azîmesi var.

Üçüncü Nükte

إِلَّا الْمَوَدَّةَ فِي الْقُرْبٰى[7] âyetinin bir kavle göre mânâsı: "Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)*, vazife-i risâletin icrâsına mukâbil ücret istemez, yalnız Âl-i Beyt'ine meveddeti istiyor."[8]

---

1 Bkz.: İbni Mâce, *mukaddime* 11; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 4/172.

2 Pek çok hadiste Peygamber Efendimiz *(sallallâhu aleyhi ve sellem)*, haşir meydanı ve orada olacaklara dair haberler vermektedir. Meselâ bunlardan birinde, "Kıyâmet günü insanlar beyaz, bembeyaz, has unun çöreği gibi bir yerde toplanacaklar. Orada hiç kimsenin bir işareti (evi, bağı vs.) olmayacak." buyurmaktadır. (Buhârî, *rikak* 44; Müslim, *münâfikîn* 28)

3 Bkz.: Buhârî, *mevâkîtü's-salât* 11, *i'tisam* 3; Müslim, *fezâil* 136.

4 Bkz.: Tirmizî, *zühd* 9; İbni Mâce, *zühd* 19.

5 Meselâ, müşriklerin işkence ve eziyetlerinden şikâyetçi olan ashâbına Peygamber Efendimiz *(sallallâhu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurmuştu: "Önceki ümmetlerden öyleleri vardı ki, kendisi için hazırlanan çukura konuyor, sonra getirilen bir testere ile başının ortasından ikiye bölünüyordu. Bazısı da vardı, demir taraklarla taranıyor, vücudunda sadece et ve kemik kalıyordu. Bütün bu yapılanlar onları dininden çeviremiyordu..." (Bkz.: Buhârî, *menâkıb* 25, *ikrâh* 1; Ebû Dâvûd, *cihâd* 107)

6 Bkz.: Tirmizî, *tefsîru sûre (53)* 3; et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* 11/332; el-Hâkim, *el-Müstedrek* 2/629.

7 "(Ben bu risalet ve irşad hizmetinden ötürü), sizden akrabalık sevgisinden başka beklediğim hiçbir karşılık yoktur." (Şûrâ sûresi, 42/23)

8 Bkz.: Buhârî, *menâkıb* 1, *tefsîru sûre (42)* 1; Tirmizî, *tefsîru sûre (42)* 1; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 1/229, 286. Daha geniş bilgi için ayrıca bkz.: et-Taberî, *Câmiu'l-beyân* 25/23-26.

Eğer denilse: Bu mânâya göre karâbet-i nesliye cihetinden gelen bir fayda gözetilmiş görünüyor. Hâlbuki, إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللهِ أَتْقٰيكُمْ[1] sırrına binâen karâbet-i nesliye değil, belki kurbiyet-i ilâhiye noktasında vazife-i risâlet cereyân ediyor?

Elcevap: Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)*, gayb-âşina nazarıyla görmüş ki: Âl-i Beyt'i, Âlem-i İslâm içinde bir şecere-i nuraniye hükmüne geçecek. Âlem-i İslâm'ın bütün tabakâtında kemâlât-ı insâniye dersinde rehberlik ve mürşidlik vazifesini görecek zâtlar, ekseriyet-i mutlaka ile Âl-i Beyt'ten çıkacak. Teşehhüddeki ümmetin "Âl" hakkındaki duâsı ki,

اَللّٰهُمَّ صَلِّ وَسَلِّمْ عَلٰى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ وَعَلٰى اٰلِ سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ كَمَا صَلَّيْتَ عَلٰى إِبْرَاهِيمَ وَعَلٰى اٰلِ إِبْرَاهِيمَ فِي الْعَالَمِينَ إِنَّكَ حَمِيدٌ مَجِيدٌ[2]

'dir. Makbul olacağını keşfetmiş. Yani, nasıl ki millet-i İbrahimiye'de ekseriyet-i mutlaka ile nuranî rehberler Hazreti İbrahim'in *(aleyhisselâm)* âlinden, neslinden olan enbiyâ olduğu[3] gibi; Ümmet-i Muhammediye'de de *(aleyhissalâtü vesselâm)* vezâif-i azîme-i İslâmiyet'te ve ekser turuk ve mesâlikinde Enbiyâ-yı Benî İsrâil gibi,[4] Aktâb-ı Âl-i Beyt-i Muhammediye'yi *(aleyhissalâtü vesselâm)* görmüş. Onun için

قُلْ لَا أَسْئَلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْرًا إِلَّا الْمَوَدَّةَ فِي الْقُرْبٰى[5]

demesiyle emrolunarak, Âl-i Beyt'e karşı ümmetin meveddetini istemiş. Bu hakikati teyid eden diğer rivâyetlerde ferman etmiş: *"Size iki şey bırakıyorum. Onlara temessük etseniz, necat bulursunuz: Biri Kitâbullah, biri Âl-i Beyt'im."*[6] Çünkü sünnet-i seniyyenin menbaı ve muhâfızı ve her cihetle iltizam etmesiyle mükellef olan Âl-i Beyt'tir.

---

1 "Şunu unutmayın ki Allah'ın nazarında en değerli, en üstün olanınız, takvâda (Allah'ı sayıp haramlardan sakınmada) en ileri olandır." (Hucurât sûresi, 49/13)

2 "Allah'ım! Hazreti İbrahim'e ve Hazreti İbrahim'in âline merhamet ettiğin gibi Efendimiz Muhammed'e ve Efendimiz Muhammed'in âline, her zaman ve her yerde merhamet eyle! Şüphesiz bütün övgülere lâyık ve şanı yüce olan sadece sensin!" (Buhârî, *enbiyâ* 10, *tefsîru sûre (33)* 10, *deavât* 32, 33; Müslim, *salât* 65-69)

3 Bkz.: İbni Hacer, *Fethu'l-bârî* 11/162.

4 Bkz.: el-Münâvî, *Feyzu'l-kadîr* 4/384; el-Aclûnî, *Keşfü'l-hafâ* 2/83.

5 "De ki: Ben bu risalet ve irşad hizmetinden ötürü, sizden akrabalık sevgisinden başka beklediğim hiçbir karşılık yoktur." (Şûrâ sûresi, 42/23)

6 Tirmizî, *menâkıb* 31; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 3/14, 17, 26, 59, 5/181.

İşte bu sırra binâendir ki; *Kitap ve Sünnet'e ittibâ unvanıyla bu hakikat-i hadîsiye bildirilmiştir. Demek Âl-i Beyt'ten, vazife-i risâletçe muradı, sünnet-i seniyyesidir. Sünnet-i seniyyeye ittibâı terk eden, hakikî Âl-i Beyt'ten olmadığı gibi, Âl-i Beyt'e hakikî dost da olamaz.*[1]

Hem ümmetini Âl-i Beyt'in etrafında toplamak arzusunun sırrı[2] şudur ki: *Zaman geçtikçe Âl-i Beyt çok tekessür edeceğini izn-i ilâhî ile bilmiş ve İslâmiyet zaafa düşeceğini anlamış. O hâlde gayet kuvvetli ve kesretli bir cemaat-i mütesânide lâzım ki, Âlem-i İslâm'ın terakkiyât-ı mâneviyesinde medâr ve merkez olabilsin. İzn-i ilâhî ile düşünmüş ve ümmetini Âl-i Beyt'i etrafına toplamasını arzu etmiş.*

Evet, Âl-i Beyt'in efrâdı ise, itikat ve îmân hususunda sâirlerden çok ileri olmasa da, yine teslim, iltizam ve tarafgirlikte çok ileridedirler. Çünkü İslâmiyet'e fıtraten, neslen ve cibilliyeten taraftardırlar. Cibillî taraftarlık zayıf ve şansız, hattâ haksız da olsa bırakılmaz. Nerede kaldı ki, gayet kuvvetli, gayet hakikatli, gayet şanlı, bütün silsile-i ecdâdı bağlandığı ve şeref kazandığı ve canlarını fedâ ettikleri bir hakikate taraftarlık, ne kadar esaslı ve fıtrî olduğunu bilbedâhe hisseden bir zât, hiç taraftarlığı bırakır mı? Ehl-i Beyt, işte bu şiddet-i iltizam ve fıtrî İslâmiyet cihetiyle Din-i İslâm lehinde ednâ bir emâreyi, kuvvetli bir bürhân gibi kabul eder. Çünkü fıtrî taraftardır. Başkası ise, kuvvetli bir bürhân ile sonra iltizam eder.

Dördüncü Nükte

Üçüncü Nükte münâsebetiyle Şîalarla Ehl-i Sünnet ve Cemaat'in medâr-ı nizâı, hattâ akâid-i îmâniye kitaplarına ve esâsât-ı îmâniye sırasına girecek derecede[3] büyütülmüş bir meseleye kısaca bir işaret edeceğiz. Mesele şudur:

Ehl-i Sünnet ve Cemaat der ki: *"Hazreti Ali (radiyallâhu anh), Hulefâ-yı Erbaa'nın dördüncüsüdür. Hazreti Sıddîk (radiyallâhu anh) daha efdaldir ve hilâfete daha müstehak idi ki, en evvel o geçti."*[4]

---

1 Bkz.: et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-evsat* 3/338; et-Taberânî, *el-Mu'cemü's-sağîr* 1/199. Ayrıca bir başka hadiste Efendimiz *(sallallâhu aleyhi ve sellem)*, ehl-i beytinden olduğu hâlde kendisinden saymadığı bir kimseden bahsetmekte ve gerçek dostlarının müttakîler olduğunu ifade buyurmaktadır: Ebû Dâvûd, *fiten* 2; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 2/133.

2 Peygamber Efendimiz *(sallallâhu aleyhi ve sellem)*, ehl-i beytini Hz. Nuh'un *(aleyhisselâm)* gemisine benzetmiş; binenin kurtulacağını, binmeyenin ise batacağını beyan buyurmuştur: el-Bezzâr, *el-Müsned* 9/343; et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* 3/45, 46, 12/34.

3 Bkz.: et-Teftâzânî, *Şerhu'l-akâid* (Terc.: Süleyman Uludağ) s.321 vd.

4 Bkz.: İbni Ebi'l-izz, *Şerhu Akîdeti't-Tahâviyye* 1/545-548; Ahmed İbni Hanbel, *el-Akîde* 1/123.

Şîalar *derler ki*: "Hak, Hazreti Ali'nin idi. Ona haksızlık edildi. Umumundan en efdal Hazreti Ali'dir.[1] dâvâlarına getirdikleri delillerin hülâsası: Derler ki: Hazreti Ali hakkında vârid ehadîs-i nebeviye[2] ve Hazreti Ali'nin "Şâh-ı Velâyet" unvanıyla ekseriyet-i mutlaka ile evliyânın ve tarîklerin mercii ve ilim ve şecâat ve ibâdette hârikulâde sıfatları ve Hazreti Peygamber *(aleyhissalâtü vesselâm)* ona ve ondan teselsül eden Âl-i Beyt'e karşı şiddet-i alâkası gösteriyor ki; en efdal odur, dâimâ hilâfet onun hakkı idi, ondan gasp edildi.

Elcevap: Hazreti Ali *(radiyallâhu anh)* mükerreren kendi ikrarı[3] ve yirmi seneden ziyâde o hulefâ-yı selâseye ittibâ ederek onların şeyhü'l-islâmlığı makamında bulunması, Şîaların bu dâvâlarını cerh ediyor. Hem hulefâ-yı selâsenin zaman-ı hilâfetlerinde fütûhât-ı İslâmiye ve mücâhede-i âdâ hâdiseleri ve Hazreti Ali'nin zamanındaki vakıalar, yine hilâfet-i İslâmiye noktasında Şîaların dâvâlarını cerh ediyor. Demek Ehl-i Sünnet ve Cemaat'ın dâvâsı, haktır.

Eğer denilse: Şîa ikidir. Biri; Şîa-yı Velâyet'tir, diğeri; Şîa-yı Hilâfet'tir. Haydi, bu ikinci kısım garaz ve siyaset karıştırmasıyla haksız olsun. Fakat birinci kısımda garaz ve siyaset yok. Hâlbuki Şîa-yı Velâyet, Şîa-yı Hilâfet'e iltihak etmiş, yani; ehl-i turuktaki evliyânın bir kısmı Hazreti Ali'yi *(radiyallâhu anh)* efdal görüyorlar. Siyaset cihetinde olan Şîa-yı Hilâfet'in dâvâlarını tasdik ediyorlar.

Elcevap: Hazreti Ali'ye iki cihetle bakılmak gerektir. Bir ciheti; şahsî kemâlât ve mertebesi noktasından. İkinci cihet: Âl-i Beyt'in şahs-ı mânevîsini temsil ettiği noktasındandır. Âl-i Beyt'in şahs-ı mânevîsi ise, Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)*'ın bir nevi mâhiyetini gösteriyor.

İşte, birinci nokta itibârıyla Hazreti Ali başta olarak bütün ehl-i hakikat, Hazreti Ebûbekir ve Hazreti Ömer'i *(radiyallâhu anhumâ)* takdim ediyorlar.[4]

---

1 Abdurrahman İbni Muhammed, *el-Ğunye fî Usûli'd-dîn* 1/180-190.

2 "Ben kimin efendisiysem, Ali de onun efendisidir." (Tirmizî, *menâkıb* 19; İbni Mâce, *mukaddime* 11; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 1/84, 118, 4/281, 5/347). Peygamber Efendimiz'in *(sallallâhu aleyhi ve sellem)*, Hz. Ali *(radiyallâhu anh)* hakkında, Hayber savaşındaki iltifatları için bkz.: Buhârî, *cihâd* 102, 143, *fezâilü's-sahâbe* 9, *meğâzî* 38; Müslim, *cihâd* 132, *fezâilü's-sahâbe* 32, 3/1440, 4/1871, 1872. Kendi soyunun Hz. Ali'den devam edeceğine dair beyanları için bkz.: et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* 3/43; ed-Deylemî, *el-Müsned* 1/172. Ayrıca (el-Heysemî, *Mecmeu'z-zevâid* 9/100-146) arasında, Hz. Ali'nin faziletleriyle ilgili pek çok hadis yer alıyor.

3 Hz. Ali'nin, Hz. Ebûbekir *(radiyallâhu anh)* ve Hz. Ömer *(radiyallâhu anh)* hakkındaki ikrarlarına dair bkz.: Buhârî, *fezâilü ashâb* 5; Ebû Dâvûd, *sünne* 7; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 1/106.

4 Bkz.: el-Gazâlî, *Kavâidü'l-akâid* s.228; el-Kelâbâzî, *et-Taarruf li mezhebi Ehli't-Tasavvuf* 1/57. Ayrıca bu konuyla ilgili teferruatlı bilgi için bkz.: İmâm Rabbânî, *el-Mektûbât* 1/134 (251. Mektup), 146 (266. Mektup).

Hizmet-i İslâmiyet'te ve kurbiyet-i ilâhiyede makamlarını daha yüksek görmüşler.

İkinci nokta cihetinde Hazreti Ali şahs-ı mânevî-i Âl-i Beyt'in mümessili ve şahs-ı mânevî-i Âl-i Beyt, bir hakikat-i Muhammediye'yi *(aleyhissalâtü vesselâm)* temsil ettiği cihetle, müvâzeneye gelmez. İşte Hazreti Ali hakkında fevkalâde senâkârâne ehadîs-i nebeviye,[1] bu ikinci noktaya bakıyorlar. Bu hakikati teyid eden bir rivâyet-i sahiha var ki; Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)* ferman etmiş: *"Her nebinin nesli kendindendir. Benim neslim, Ali'nin neslidir."*[2]

Hazreti Ali'nin *(radiyallâhu anh)* şahsı hakkında sâir hulefâdan ziyâde senâkârâne ehadîsin kesretle intişarının sırrı şudur ki: Emevîler ile Hâricîler, ona haksız hücum ve tenkis ettiklerine mukâbil Ehl-i Sünnet ve Cemaat olan ehl-i hak, onun hakkında rivâyâtı çok neşrettiler. Sâir Hulefâ-yı Râşidîn ise, öyle tenkid ve tenkise çok mâruz kalmadıkları için, onlar hakkındaki ehadîsin intişarına ihtiyaç görülmedi.

Hem istikbâlde Hazreti Ali *(radiyallâhu anh)* elîm hâdisâta ve dâhilî fitnelere mâruz kalacağını nazar-ı nübüvvetle görmüş, Hazreti Ali'yi *(radiyallâhu anh)* me'yûsiyetten ve ümmetini onun hakkında sû-i zandan kurtarmak için مَنْ كُنْتُ مَوْلَاهُ فَعَلِيٌّ مَوْلَاهُ[3] gibi mühim hadîslerle Ali'yi *(radiyallâhu anh)* teselli ve ümmeti irşâd etmiştir.

Hazreti Ali'ye karşı Şîa-yı Velâyet'in ifrâtkârâne muhabbetleri ve tarîkat cihetinden gelen tafdilleri, kendilerini Şîa-yı Hilâfet derecesinde mesul etmez. Çünkü ehl-i velâyet meslek itibârıyla, muhabbet ile mürşidlerine bakarlar. Muhabbetin şe'ni ifrâttır.[4] Mahbûbunu makamından fazla görmek arzu ediyor ve öyle de görüyor. Muhabbetin taşkınlıklarında ehl-i hâl mâzur olabilirler. Fakat onların muhabbetten gelen tafdili, Hulefâ-yı Râşidîn'in zemmine ve adâvetine gitmemek şartıyla ve usûl-ü İslâmiye'nin hâricine çıkmamak kaydıyla mâzur olabilirler.

Şîa-yı Hilâfet ise, ağrâz-ı siyaset, içine girdiği için, garazdan, tecâvüzden kurtulamıyorlar, itizar hakkını kaybediyorlar. Hattâ لَا لِحُبِّ عَلِيٍّ بَلْ لِبُغْضِ عُمَرَ[5]

---

1 Yukarıda, ilgili kaynaklara temas edilmişti.

2 et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* 3/43; ed-Deylemî, *el-Müsned* 1/172.

3 "Ben kimin efendisiysem, Ali de onun efendisidir." Tirmizî, *menâkıb* 19; İbni Mâce, *mukaddime* 11; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 1/84, 118, 4/281, 5/347.

4 Efendimiz *(sallallâhu aleyhi ve sellem)*, bir şeye karşı duyulan sevginin, insanı görmez ve duymaz hâle getirdiğini beyân etmiştir: Ebû Dâvûd, *edeb* 113; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 5/194, 6/450.

5 Maksat Hz. Ali'ye duyulan sevgi değil; Hz. Ömer'e duyulan kindir.

cümlesine mâsadak olarak Hazreti Ömer'in *(radîyallâhu anh)* eliyle İran milliyeti ceriha aldığı için,[1] intikamlarını hubb-u Ali sûretinde gösterdikleri gibi, Amr İbnü'l-Âs'ın Hazreti Ali'ye karşı hurucu[2] ve Ömer İbni Sa'd'ın Hazreti Hüseyin'e *(radîyallâhu anh)* karşı feci muharebesi,[3] Ömer ismine karşı şiddetli bir gayz ve adâveti Şîalara vermiş.

Ehl-i Sünnet ve Cemaat'e karşı Şîa-yı Velâyet'in hakkı yoktur ki, Ehl-i Sünnet'i tenkid etsin. Çünkü Ehl-i Sünnet, Hazreti Ali'yi tenkîs etmedikleri gibi ciddî severler. Fakat hadîsçe tehlikeli sayılan ifrât-ı muhabbetten[4] çekiniyorlar. Hadîsçe Hazreti Ali'nin şîası hakkındaki senâ-yı nebevî,[5] Ehl-i Sünnet'e âittir. Çünkü istikâmetli muhabbetle Hazreti Ali'nin *(radîyallâhu anh)* şîaları, ehl-i hak olan Ehl-i Sünnet ve Cemaat'tir. Hazreti İsâ *(aleyhisselâm)* hakkındaki ifrât-ı muhabbet, nasara için tehlikeli olduğu gibi, Hazreti Ali *(radîyallâhu anh)* hakkında da o tarzda ifrât-ı muhabbet, hadîs-i sahihte tehlikeli olduğu tasrîh edilmiş.[6]

Şîa-yı Velâyet *eğer* dese ki: Hazreti Ali'nin kemâlât-ı fevkalâdesi kabul olunduktan sonra Hazreti Sıddîk'ı *(radîyallâhu anh)* ona tercih etmek kâbil olmuyor.

Elcevap: Hazreti Sıddîk-ı Ekber'in ve Fâruk-u Âzam'ın *(radîyallâhu anhumâ)* şahsî kemâlâtıyla ve verâset-i nübüvvet vazifesiyle zaman-ı hilâfetteki kemâlâtı ile beraber bir mîzanın kefesine, Hazreti Ali'nin *(radîyallâhu anh)* şahsî kemâlât-ı hârikasıyla, hilâfet zamanındaki dâhilî bilmecburiye girdiği elîm vakıalardan gelen ve sû-i zanlara mâruz olan hilâfet mücâhedeleri beraber mîzanın diğer kefesine bırakılsa, elbette Hazreti Sıddîk'ın *(radîyallâhu anh)* veyahut Fârûk'un veyahut Zinnureyn'in *(radîyallâhu anhumâ)* kefesi ağır geldiğini Ehl-i Sünnet görmüş, tercih etmiş.

Hem On İkinci ve Yirmi Dördüncü Sözlerde isbât edildiği gibi, nübüvvet, velâyete nisbeten derecesi o kadar yüksektir ki, nübüvvetin bir dirhem

---

1 Bkz.: İbni Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ* 6/12, 21; et-Taberî, *Târîhu'l-ümem ve'l-mülûk* 3/283-289; İbni Kesîr, *el-Bidâye* 7/60-70.

2 Bkz.: İbni Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ* 3/32; et-Taberî, *Târîhu'l-ümem ve'l-mülûk* 3/101-105; İbni Kesîr, *el-Bidâye* 7/277-283.

3 Bkz.: et-Taberî, *Târîhu'l-ümem ve'l-mülûk* 3/298; İbni Kesîr, *el-Bidâye* 8/193; ez-Zehebî, *Siyeru a'lâmi'n-nübelâ* 3/307-309.

4 Bkz.: Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 1/160; en-Nesâî, *es-Sünenü'l-kübrâ* 5/137; el-Bezzâr, *el-Müsned* 3/12. Ayrıca 'dengeli sevme' prensibiyle ilgili olarak bir hadiste şu ölçü verilmektedir: "Dostunu ölçülü sev; bir gün düşmanın olabilir. Düşmanına da ölçülü kız; bir gün dostun olabilir." (Tirmizî, *birr* 60; İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef* 7/260)

5 Bkz.: et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-evsat* 6/354-355, 7/343.

6 Yukarıda, ilgili kaynaklara temas edilmişti.

kadar cilvesi, bir batman kadar velâyetin cilvesine müreccahtır. Bu nokta-yı nazardan Hazreti Sıddîk-ı Ekber'in *(radiyallâhu anh)* ve Fâruk-u Âzam'ın *(radiyallâhu anh)* verâset-i nübüvvet ve te'sîs-i ahkâm-ı risâlet noktasında[1] hisseleri taraf-ı ilâhîden ziyâde verildiğine, hilâfetleri zamanlarındaki muvaffakiyetleri Ehl-i Sünnet ve Cemaatçe delil olmuş. Hazreti Ali'nin *(radiyallâhu anh)* kemâlât-ı şahsiyesi, o verâset-i nübüvvetten gelen o ziyâde hisseyi hükümden iskat edemediği için, Hazreti Ali *(radiyallâhu anh)* Şeyheyn-i Mükerremeyn'in zaman-ı hilâfetlerinde onlara şeyhü'l-islâm olmuş ve onlara hürmet etmiş. Acaba Hazreti Ali'yi seven ve hürmet eden ehl-i hak ve sünnet, Hazreti Ali-'nin *(radiyallâhu anh)* sevdiği ve ciddî hürmet ettiği Şeyheyn'i nasıl sevmesin ve hürmet etmesin?

Bu hakikati bir misâl ile izah edelim: Meselâ, gayet zengin bir zâtın irsiyetinden evlâdlarının birine yirmi batman gümüş ile dört batman altın veriliyor. Diğerine beş batman gümüş ile beş batman altın veriliyor. Öbürüne de üç batman gümüş ile beş batman altın verilse; elbette âhirdeki ikisi çendan kemmiyeten az alıyorlar, fakat keyfiyeten ziyâde alıyorlar. İşte bu misâl gibi Şeyheyn'in verâset-i nübüvvet ve te'sîs-i ahkâm-ı risâletinden tecelli eden hakikat-i akrebiyet-i ilâhiye altınından hisselerinin az bir fazlalığı, kemâlât-ı şahsiye ve velâyet cevherinden neşet eden kurbiyet-i ilâhiyenin ve kemâlât-ı velâyetin ve kurbiyetin çoğuna galip gelir. Müvâzenede bu noktaları nazara almak gerektir.[2] Yoksa şahsî şecâatı ve ilmi ve velâyeti noktasında birbiri ile müvâzene edilse, hakikatin sûreti değişir.

Hem Hazreti Ali'nin *(radiyallâhu anh)* zâtında temessül eden şahs-ı mânevî-i Âl-i Beyt ve o şahsiyet-i mâneviyede verâset-i mutlaka cihetiyle tecelli eden hakikat-i Muhammediye *(aleyhissalâtü vesselâm)* noktasında müvâzene edilmez. Çünkü orada Peygamber *(aleyhissalâtü vesselâm)*'ın sırr-ı azîmi var.

Ammâ Şîa-yı Hilâfet ise, Ehl-i Sünnet ve Cemaate karşı mahcûbiyetinden başka hiçbir hakları yoktur. Çünkü bunlar Hazreti Ali'yi fevkalâde sevmek dâvâsında oldukları hâlde tenkîs ediyorlar ve sû-i ahlâkta bulunduğunu onların mezhepleri iktizâ ediyor. Çünkü diyorlar ki: "Hazreti Sıddîk ile Hazreti Ömer *(radiyallâhu anhumâ)* haksız oldukları hâlde Hazreti Ali *(radiyallâhu anh)* onlara mümâşât etmiş, Şîa ıstılâhınca takiyye etmiş, yani onlardan korkmuş, riyâkârlık

---

1 Hz. Ömer'e ilim ve dînin verildiğine dair bkz.: Buhârî, *îmân* 15, *ta'bîr* 17, 18, *fezâilü ashâb* 6; Müslim, *fezâilü's-sahâbe* 15, 16; Tirmizî, *rüyâ* 9.

2 Bkz.: Tirmizî, *rüyâ* 10; Ebû Dâvûd, *sünnet* 8; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 5/44, 50.

etmiş."[1] Acaba böyle kahraman-ı İslâm ve "Esedullah" unvanını kazanan[2] ve sıddıkların kumandanı ve rehberi olan bir zâtı, riyâkâr ve korkaklık ile ve sevmediği zâtlara tasannûkârâne muhabbet göstermekle ve yirmi seneden ziyâde havf altında mümâşât etmekle haksızlara tebaiyeti kabul etmekle muttasıf görmek, ona muhabbet değildir. O çeşit muhabbetten Hazreti Ali teberrî eder.

İşte ehl-i hakkın mezhebi hiçbir cihetle Hazreti Ali'yi tenkîs etmez, sû-i ahlâk ile itham etmez. Öyle bir hârika-yı şecâate korkaklık isnâd etmez ve derler ki: "Hazreti Ali, Hulefâ-yı Râşidîn'i hak görmeseydi, bir dakika tanımaz ve itaat etmezdi. Demek ki onları haklı ve râcih gördüğü için, gayret ve şecâatini hakperestlik yoluna teslim etmiş."[3]

Elhâsıl: *Her şeyin ifrât ve tefriti iyi değildir. İstikâmet ise hadd-i vasattır ki,*[4] *Ehl-i Sünnet ve Cemaat onu ihtiyar etmiş. Fakat, maatteessüf Ehl-i Sünnet ve Cemaat perdesi altına Vehhabîlik ve Hâricîlik fikri kısmen girdiği gibi, siyaset meftunları ve bir kısım mülhidler, Hazreti Ali'yi tenkid ediyorlar. Hâşâ, "Siyaseti bilmediğinden hilâfete tam liyâkat göstermemiş, idare edememiş." diyorlar. İşte bunların bu haksız ithamlarından Alevîler, Ehl-i Sünnet'e karşı küsmek vaziyetini alıyorlar. Hâlbuki Ehl-i Sünnet'in düsturları ve esas mezhepleri, bu fikirleri iktizâ etmiyor belki aksini isbât ediyorlar. Hâricîlerin ve mülhidlerin tarafından gelen böyle fikirler ile Ehl-i Sünnet mahkûm olamaz. Belki Ehl-i Sünnet, Alevîlerden ziyâde Hazreti Ali'nin taraftarıdırlar. Bütün hutbelerinde, duâlarında Hazreti Ali'yi lâyık olduğu senâ ile zikrediyorlar. Hususan ekseriyet-i mutlaka ile Ehl-i Sünnet ve Cemaat mezhebinde olan evliyâ ve asfiyâ, onu mürşid ve Şâh-ı Velâyet biliyorlar.*[5] *Alevîler, hem Alevîlerin hem Ehl-i Sünnet'in adâvetine istihkâk kesbeden Hâricîler'i ve mülhidleri bırakıp, ehl-i hakka karşı cephe almamalıdırlar. Hattâ bir kısım Alevîler, Ehl-i*

---

1 Bkz.: er-Râzî, *İ'tikâdâtü firaki'l-müslimîn ve'l-müşrikîn* 1/60, 61; İbni Teymiyye, *Minhâcü's-sünne* 6/320-322.

2 Bkz.: Ahmed İbni Abdullah et-Taberî, *er-Riyâdu'n-nadıra* 1/245; Ahmed İbni Abdullah et-Taberî, *Zehâiru'l-ukbâ* 1/92.

3 Meselâ Hz. Ali, Hz. Ebûbekir hakkında şu sözleri sarfetmiştir: "Eğer biz, Ebûbekir'de hilâfet işine liyâkat görmeseydik, hilâfeti ona bırakmazdık." "İçimizde hilâfete en lâyık olan Ebûbekir'dir. O, Efendimiz'le beraber mağara arkadaşlığı yapmıştır. Yaşı da hilâfete müsaittir. Efendimiz kendi sağlığında Ebûbekir'i namaz kıldırması için görevlendirmişti." (Bkz.: İbni Ebi'l-Hadîd, *Şerhu Nehci'l-Belâğa* 1/130-132)

4 Bkz.: "İşlerin en hayırlı olanı vasat olanıdır." (İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef* 7/179; el-Beyhakî, *Şuabü'l-îmân* 3/402, 5/261; el-Aclûnî, *Keşfü'l-hafâ* 1/470)

5 Bkz.: İmâm Rabbânî, *el-Mektûbât* 1/134 (251.Mektup).

Sünnet'in inadına sünneti terk ediyorlar. Her ne ise bu meselede fazla söyledik. Çünkü ulemânın beyninde ziyâde medâr-ı bahsolmuştur.

Ey ehl-i hak olan Ehl-i Sünnet ve Cemaat! Ve ey Âl-i Beyt'in muhabbetini meslek ittihâz eden Alevîler! Çabuk bu mânâsız ve hakikatsiz, haksız, zararlı olan nizâı aranızdan kaldırınız. Yoksa, şimdiki kuvvetli bir sûrette hükmeyleyen zındıka cereyânı, birinizi diğeri aleyhinde âlet edip ezmesinde istimâl edecek. Bunu mağlûp ettikten sonra, o âleti de kıracak. Siz ehl-i tevhid olduğunuzdan uhuvveti ve ittihâdı emreden yüzer esaslı râbıta-yı kudsiye mâbeyninizde varken, iftirâkı iktizâ eden cüz'î meseleleri bırakmak elzemdir.

İkinci Makam

فَإِنْ تَوَلَّوْا فَقُلْ حَسْبِيَ اللّٰهُ لَآ إِلٰهَ إِلَّا هُوَ ط عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَهُوَ رَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ[1]

âyetinin ikinci hakikatine dâir olacak.[2(Hâşiye)]

1 "(Ey Resûlüm! Sen böyle onların üzerine titrerken) onlar halâ senden ve yolundan yüz çevirecek olurlarsa de ki: Bana (yardımcı ve destekçi olarak) Allah kâfidir. O'ndan başka hiçbir ilâh yoktur. Ben O'na dayandım, O'na güvendim ve O, (bütün kâinatın, bütün varlıkların idare merkezi olan) Büyük Arş'ın Rabbi, (bütün kâinatın mutlak Sultanı, bütün varlıkların yegâne sığınağı, besleyip yaşatanı, koruyup gözetenidir)." (Tevbe sûresi, 9/129)

2 (Hâşiye) Bu İkinci Makam, On Birinci Lem'a olarak telif edilmiştir.

Beşinci Lem'a

حَسْبُنَا اللّٰهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ[1] âyetinin gayet mühim bir hakikatini[2] on beş mertebe ile beyân edecek bir risale olacaktı. Fakat hakikat ve ilimden ziyâde, zikir ve tefekkür ile münâsebettar olduğundan şimdilik tehir edildi.[3(Hâşiye)] Çendan On Birinci Lem'a olan "Mirkâtü's-Sünnet ve Tiryâk-ı Marazı'l-Bid'a" nâmındaki gayet mühim bir risale Beşinci Lem'a nâmıyla bidâyeten yazılmıştı. Fakat o risale, on bir nükte-i mühimmeye inkısam ettiğinden On Birinci Lem'a'ya girdi. Beşinci Lem'a açıkta kaldı.

---

1 "Allah bize yeter. O ne güzel vekildir!" (Âl-i İmran sûresi, 3/173).

2 Peygamber Efendimiz *(sallallâhu aleyhi ve sellem),* kıyâmetin dehşeti karşısında bu duâyı tavsiye buyurmaktadır: İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef* 6/76; İbni Hibbân, *es-Sahîh* 3/105. Ayrıca Hz. İbrahim *(aleyhis-selam),* ateşe atıldığında bu sözü söylemiştir: İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef* 6/76.

3 (Hâşiye) Hazreti Üstadımız Yirmi Dokuzuncu Arabî Lem'a'nın Altıncı Bâbı'nın hâşiyesinde bu iki cümle hakkında: "Bu iki mübarek kelâmın merâtibi, ilimden ziyade fikir ve zikir olduğundan, Arabî zikredildi..." diye beyanda bulunmaktadır.

Hz. Üstadın Hizmetkârları

Altıncı Lem'a

لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللهِ الْعَلِيِّ الْعَظِيمِ[1] cümlesinin ifade ettiği çok âyâtın[2] mühim hakikatini yine on beş-yirmi mertebe-i fikriye ile beyân edecek bir risale olacaktı. Bu Lem'a da, Beşinci Lem'a gibi, nefsimde hissettiğim ve harekât-ı rûhiyemde zikir ve tefekkürle müşâhede ettiğim mertebeler olduğundan, ilim ve hakikatten ziyâde zevk ve hâle medâr olmak cihetiyle, hakikat lem'aları içinde değil, belki âhirlerinde yazılması münasip görüldü.[3(Hâşiye)]

---

1 "Hareket ve güç, ancak yüceler yücesi ve pek büyük olan Cenâb-ı Hakk'ın dilemesi ile olur." Peygamber Efendimiz *(sallallâhu aleyhi ve sellem)* bu sözün, cennet hazinelerinden bir hazine olduğunu bildirmiştir. Bkz.: Buhârî, *meğâzî* 38, *deavât* 51, 68, *kader* 7; Müslim, *zikir* 44-46.

2 Bu âyet-i kerîmelerden bir kısmı şunlardır: "Maşaallah! Allah ne güzel dilemiş ve yapmış! Ondan başka gerçek güç ve kuvvet sahibi yoktur." (Kehf sûresi, 18/39); "Bütün kuvvet ve kudretin yalnız Allah'a ait olup" (Bakara sûresi, 2/165). Ayrıca bu sözün, cennet hazinelerinden bir hazine olduğuna dair bkz.: Buhârî, *meğâzî* 38, *deavât* 50, *tevhîd* 9; Müslim, *zikir* 44-47)

3 (Hâşiye) Hazreti Üstadımız Yirmi Dokuzuncu Arabî Lem'a'nın Altıncı Bâbı'nın hâşiyesinde bu iki cümle hakkında: "Bu iki mübarek kelâmın merâtibi, ilimden ziyade fikir ve zikir olduğundan, Arabî zikredildi…" diye beyanda bulunmaktadır.

Hz. Üstadın Hizmetkârları

Yedinci Lem'a

Sûre-i Feth'in âhirindeki âyetin yedi nevi ihbâr-ı gaybîsine dâirdir.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

لَقَدْ صَدَقَ اللّٰهُ رَسُولَهُ الرُّؤْيَا بِالْحَقِّ ۚ لَتَدْخُلُنَّ الْمَسْجِدَ الْحَرَامَ إِنْ شَاءَ اللّٰهُ اٰمِنِينَ ۙ مُحَلِّقِينَ رُؤُسَكُمْ وَمُقَصِّرِينَ ۙ لَا تَخَافُونَ ۖ فَعَلِمَ مَا لَمْ تَعْلَمُوا فَجَعَلَ مِنْ دُونِ ذٰلِكَ فَتْحًا قَرِيبًا ۞ هُوَ الَّذِي أَرْسَلَ رَسُولَهُ بِالْهُدٰى وَدِينِ الْحَقِّ لِيُظْهِرَهُ عَلَى الدِّينِ كُلِّهِ ۖ وَكَفٰى بِاللّٰهِ شَهِيدًا ۞ مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللّٰهِ ۖ وَالَّذِينَ مَعَهُ أَشِدَّاءُ عَلَى الْكُفَّارِ رُحَمَاءُ بَيْنَهُمْ تَرٰيهُمْ رُكَّعًا سُجَّدًا يَبْتَغُونَ فَضْلًا مِنَ اللّٰهِ وَرِضْوَانًا ۟ سِيمَاهُمْ فِي وُجُوهِهِمْ مِنْ أَثَرِ السُّجُودِ ۚ ذٰلِكَ مَثَلُهُمْ فِي التَّوْرٰيةِ ۚ ۛ وَمَثَلُهُمْ فِي الْإِنْجِيلِ ۛ كَزَرْعٍ أَخْرَجَ شَطْأَهُ فَاٰزَرَهُ فَاسْتَغْلَظَ فَاسْتَوٰى عَلٰى سُوقِهِ يُعْجِبُ الزُّرَّاعَ لِيَغِيظَ بِهِمُ الْكُفَّارَ ۗ وَعَدَ اللّٰهُ الَّذِينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ مِنْهُمْ مَغْفِرَةً وَأَجْرًا عَظِيمًا[1]

Sûre-i Feth'in bu üç âyetinin çok vücûh-u i'câzı vardır. Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyân'ın on vücûh-u külliye-i i'câziyesinden *ihbâr-ı bilgayb vechi*, şu üç âyette yedi-sekiz vecihle görünüyor.

---

1 "Allah, Resûlünün rüyasını elbette doğru çıkaracaktır. İnşaallah siz kiminiz başını tıraş ettirmiş, kiminiz saçlarını kısaltmış olarak, Mescid-i Haram'a korkmaksızın tam bir güvenlik içinde gireceksiniz. Ama Allah sizin bilemediğiniz şeyleri bildiğinden ondan önce, yakın bir zafer nasip etti. Bütün dinlere üstün kılmak için Resûlünü hidâyet ve hak dinle gönderen O'dur. Buna şahit olarak Allah yeter. Muhammed Allah'ın resûlüdür. Onun beraberindeki müminler de kâfirlere karşı şiddetli olup kendi aralarında şefkatlidirler. Sen onları rükû ederken, secde ederken, Allah'tan lütuf ve rıza ararken görürsün. Onların alâmeti, yüzlerindeki secde izi, secde aydınlığıdır. Bunlar, Tevrattaki sıfatları olup İncîldeki meselleri ise şöyledir: Öyle bir ekin ki filizini çıkarmış, sonra da onu kuvvetlendirmiş, derken kalınlaşmış da artık gövdesi üzerinde doğrulmuş. Öyle ki ekicilerin hoşuna gider, kâfirleri de öfkelendirir. İşte böylece Allah, onlar gibi iman edip makbul ve güzel işler yapanlara bir mağfiret ve büyük bir mükâfat hazırlamıştır." (Fetih sûresi, 48/27-29)

Birincisi

لَقَدْ صَدَقَ اللهُ رَسُولَهُ الرُّؤْيَا[1]... الخ Feth-i Mekke'yi vukûundan evvel kat'iyetle haber veriyor. İki sene sonra haber verdiği tarzda vukû bulmuştur.[2]

İkincisi

فَجَعَلَ مِنْ دُونِ ذٰلِكَ فَتْحًا قَرِيبًا[3] ifade ediyor ki: Sulh-u Hudeybiye, çendan zâhiri İslâm aleyhinde görülmüş ve Kureyşîler bir derece galip görünmüş olduğu hâlde mânen Sulh-u Hudeybiye, mânevî büyük bir fetih hükmünde olacak ve sâir fütûhâtın da anahtarı olacak diye ihbâr ediyor.

Filhakika, Sulh-u Hudeybiye ile çendan maddî kılıç, kılıfına muvakkaten konuldu. Fakat Kur'ân-ı Hakîm'in bârika-âsâ elmas kılıcı çıktı, kalbleri, akılları fethetti. Musâlâha münâsebetiyle birbiriyle ihtilât ettiler.[4] Mehâsin-i İslâmiyet, envâr-ı Kur'âniye, inat ve taassubât-ı kavmiye perdelerini yırtarak, hükmünü icrâ ettiler. Meselâ, bir dâhiye-i harp olan Hâlid bin Velid ve bir dâhiye-i siyaset olan Amr İbnü'l-Âs gibi, mağlûbiyeti kabul etmeyen zâtlar, Sulh-u Hudeybiye ile cilvesini gösteren seyf-i Kur'ânî onları mağlûp edip,[5] Medine-i Münevvere'ye kemâl-i inkıyâd ile İslâmiyet'e gerdendâde-i teslim olduktan sonra Hazreti Hâlid, bir "Seyfullah" şekline girdi ve fütûhât-i İslâmiye'nin bir kılıcı oldu.[6]

Mühim bir suâl: Fahrü'l-âlemîn ve Habib-i Rabbü'l-âlemîn Hazreti Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)*'ın Sahâbelerinin, müşrikîne karşı Uhud'un nihayetinde[7] ve Huneyn'in bidâyetinde mağlûbiyetinin[8] hikmeti nedir?

---

1 "Allah, Resûlünün rüyasını elbette doğru çıkaracaktır." (Fetih sûresi, 48/27)

2 Bkz.: İbni Hişâm, *es-Sîratü'n-nebeviyye* 5/69; İbni Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ* 2/139-146; et-Taberî, *Târîhu'l-ümem ve'l-mülûk* 2/152-153.

3 "Allah sizin bilemediğiniz şeyleri bildiğinden ondan önce, yakın bir zafer nasip etti." (Fetih sûresi, 48/27)

4 Bkz.: İbni Hişâm, *es-Sîratü'n-nebeviyye* 4/288-296; İbni Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ* 2/98-105.

5 Bkz.: İbni Hişâm, *es-Sîratü'n-nebeviyye* 4/7; İbni Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ* 4/252; et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* 9/61; et-Taberî, *Târîhu'l-ümem ve'l-mülûk* 2/145.

6 Bkz.: Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 5/299, 300; el-Buhârî, *et-Târîhu'l-kebîr* 3/136.

7 Bkz.: Buhârî, *cihâd* 65, *bed'ü'l-halk* 11, *menâkıbü'l-ensâr* 22, *meğâzî* 18, *eymân* 15, *diyât* 16.

8 Bkz.: Buhârî, *meğâzî* 54, *cihâd* 52, 61, 97, 167; Müslim, *cihâd* 79; Tirmizî, *cihâd* 15.

Elcevap: *Müşrikler içinde, o zamanda saff-ı Sahâbede bulunan ekâbir-i Sahâbeye istikbâlde mukâbil gelecek Hazreti Hâlid gibi çok zâtlar bulunduğundan, şanlı ve şerefli olan istikbâlleri nokta-yı nazarında bütün bütün izzetlerini kırmamak için, hikmet-i ilâhiye, hasenât-ı istikbâliyelerinin bir mükâfât-ı muaccelesi olarak mâzide onlara vermiş, bütün bütün izzetlerini kırmamış. Demek mâzideki Sahâbeler, müstakbeldeki Sahâbelere karşı mağlûp olmuşlar. Tâ o müstakbel Sahâbeler, berk-i süyûf korkusuyla değil, belki bârika-yı hakikat şevkiyle İslâmiyet'e girsin ve o şehâmet-i fıtriyeleri çok zillet çekmesin.*

Üçüncüsü

لَا تَخَافُونَ[1] kaydıyla ihbâr ediyor ki: "Sizler emniyet-i mutlaka içinde Kâ'be'yi tavaf edeceksiniz." Hâlbuki Ceziretü'l-Arap'taki Bedevî akvam, çoğu düşman olmakla beraber, Mekke etrafı ve Kureyş kabilesi kısm-ı âzamı düşman iken, "yakın bir zamanda hiç havf hissedilmezken Kâ'be'yi tavaf edeceksiniz" ihbârıyla Ceziretü'l-Arab'ı itaat altına ve bütün Kureyş'i İslâmiyet içine ve emniyet-i tâmme vaz' edilmesine, delâlet ve ihbâr eder. Aynen haber verdiği gibi vukûa gelmiştir.[2]

Dördüncüsü

هُوَ الَّذِى أَرْسَلَ رَسُولَهُ بِالْهُدٰى وَدِينِ الْحَقِّ لِيُظْهِرَهُ عَلَى الدِّينِ كُلِّهِ[3] kemâl-i kat'iyetle ihbâr ediyor ki: "Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)*'ın getirdiği din, umum dinlere galebe çalacak." Hâlbuki o zamanda yüzer milyon tebaası bulunan nasara ve yahudi ve mecusi dinleri ve Roma, Çin ve İran hükûmeti gibi yüzer milyon tebaası bulunan cihangir devletlerin edyân-ı resmîleri iken, kendi küçük kabilesine karşı tam galebe edemeyen bir vaziyette bulunan Muhammed-i Arabî *(aleyhissalâtü vesselâm)*'ın getirdiği din, umum dinlere galip ve umum devletlere muzaffer olacağını ihbâr ediyor. Hem gayet vuzûh ve kat'iyetle ihbâr ediyor. İstikbâl, o haber-i gaybîyi, Bahr-i Muhît-i Şarkî'den Bahr-i Muhît-i Garbî'ye kadar İslâm kılıcının uzamasıyla tasdik etmiştir.

---

1 "Korkmazsınız." (Fetih sûresi, 48/27)

2 Bkz.: İbni Hişâm, *es-Sîratü'n-nebeviyye* 5/69; İbni Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ* 2/139-146; et-Taberî, *Târîhu'l-ümem ve'l-mülûk* 2/152-153.

3 "Bütün dinlere üstün kılmak için Resûlünü hidâyet ve hak dinle gönderen O'dur." (Fetih sûresi, 48/28)

Beşincisi

مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللّٰهِ وَالَّذِينَ مَعَهُ أَشِدَّاءُ عَلَى الْكُفَّارِ رُحَمَاءُ بَيْنَهُمْ تَرٰيهُمْ رُكَّعًا سُجَّدًا[1]... الخ

Şu âyetin başı, Sahâbelerin enbiyâdan sonra nev-i beşer içinde en mümtaz olduklarına sebep olan secâyâ-yı âliye ve mezâyâ-yı gâliyeyi haber vermekle, mânâ-yı sarîhiyle, tabakât-ı Sahâbenin istikbâlde muttasıf oldukları ayrı ayrı mümtaz has sıfatlarını ifade etmekle beraber, mânâ-yı işârîsiyle; ehl-i tahkikçe vefat-ı Nebevî'den sonra makamına geçecek Hulefâ-yı Râşidîn'e hilâfet tertibi ile işaret edip her birisinin en meşhur medâr-ı imtiyazları olan sıfat-ı hâssayı dahi haber veriyor.[2] Şöyle ki: وَالَّذِينَ مَعَهُ[3] maiyyet-i mahsusa ve sohbet-i hâssa ile ve en evvel vefat ederek yine maiyyetine girmekle meşhur ve mümtaz olan Hazreti Sıddîk'ı gösterdiği gibi, أَشِدَّاءُ عَلَى الْكُفَّارِ[4] ile istikbâlde küre-i arzın devletlerini fütûhâtıyla titretecek ve adâletiyle zâlimlere sâika gibi şiddet gösterecek olan Hazreti Ömer'i gösterir. Ve رُحَمَاءُ بَيْنَهُمْ[5] ile istikbâlde en mühim bir fitnenin vukûu hazırlanırken kemâl-i merhamet ve şefkatinden İslâmlar içinde kan dökülmemek için rûhunu fedâ edip teslim-i nefis ederek Kur'ân okurken mazlûmen şehid olmasını tercih eden Hazreti Osman'ı da haber verdiği gibi, تَرٰيهُمْ رُكَّعًا سُجَّدًا يَبْتَغُونَ فَضْلًا مِنَ اللّٰهِ وَرِضْوَانًا[6] saltanat ve hilâfete kemâl-i liyâkat ve kahramanlıkla girdiği hâlde ve kemâl-i zühd ve ibâdet ve fakr ve iktisâdı ihtiyar eden ve rükû ve sücûdda devamı ve kesreti herkesçe musaddak olan Hazreti Ali'nin *(radîyallâhu anh)* istikbâldeki vaziyetini ve o fitneler içindeki harbleriyle mesul olmadığını ve niyeti ve matlubu fazl-ı ilâhî olduğunu haber veriyor.

---

1 "Muhammed Allah'ın resûlüdür. Onun beraberindeki müminler de kâfirlere karşı şiddetli olup kendi aralarında şefkatlidirler. Sen onları rükû ederken, secde ederken, (Allah'tan lütuf ve rıza ararken) görürsün." (Fetih sûresi, 48/29)

2 Bkz.: Ahmed İbni Hanbel, *fezâilü's-sahâbe* 1/434; el-Beğavî, *Meâlimü't-tenzîl* 4/206; İbnü'l-Cevzî, *Zâdü'l-mesîr* 7/446.

3 "Onun beraberindeki müminler..." (Fetih sûresi, 48/29)

4 "...kâfirlere karşı şiddetlidirler." (Fetih sûresi, 48/29)

5 "...kendi aralarında şefkatlidirler." (Fetih sûresi, 48/29)

6 "Sen onları rükû ederken, secde ederken, Allah'tan lütuf ve rıza ararken görürsün." (Fetih sûresi, 48/29)

Altıncısı

ذٰلِكَ مَثَلُهُمْ فِي التَّوْرٰيةِ[1] fıkrası, iki cihet ile ihbâr-ı gaybîdir.

Birincisi: Hazreti Peygamber *(aleyhissalâtü vesselâm)* gibi ümmî bir Zât'a nisbeten gayb hükmünde olan Tevrat'taki evsâf-ı Sahâbeyi haber veriyor.

Evet, Tevrat'ta –On Dokuzuncu Mektup'ta beyân edildiği gibi– âhir zamanda gelecek Peygamber'in Sahâbeleri hakkında Tevrat'ta bu fıkra var: "Kudsîlerin bayrakları beraberlerindedir."[2] Yani, O'nun Sahâbeleri ehl-i tâat ve ibâdet ve ehl-i salâhat ve velâyettirler ki, o vasıfları "kudsîler" yani "mukaddes" tâbiriyle ifade etmiştir. Tevrat'ın pek çok ayrı ayrı lisânlara tercüme edilmesi vasıtasıyla o kadar tahrifat olduğu hâlde, şu Sûre-i Feth'in مَثَلُهُمْ فِي التَّوْرٰيةِ hükmünü müteaddit âyâtıyla tasdik ediyor.

İkinci cihet ihbâr-ı gaybî şudur ki: مَثَلُهُمْ فِي التَّوْرٰيةِ fıkrasıyla ihbâr ediyor ki: "Sahâbeler ve Tâbiînler, ibâdette öyle bir dereceye gelecekler ki, rûhlarındaki nûrâniyet, yüzlerinde parlayacak ve cephelerinde kesret-i sücûddan hâsıl olan bir hâtem-i velâyet nev'inde alınlarında sikkeler görünecek."

Evet, istikbâl bunu vuzûh ile ve kat'iyet ile ve parlak bir sûrette isbât etmiştir. Evet, o kadar acîp fitneler ve dağdağa-yı siyaset içinde, gece ve gündüzde Zeynelâbidîn gibi bin rekât namaz kılan[3] ve Tavûs el-Yemânî gibi[4], kırk sene yatsı abdestiyle sabah namazını edâ eden çok mühim pek çok zâtlar[5], مَثَلُهُمْ فِي التَّوْرٰيةِ sırrını göstermişlerdir.

Yedincisi

وَمَثَلُهُمْ فِي الْإِنْجِيلِ ۛ كَزَرْعٍ أَخْرَجَ شَطْأَهُ فَآزَرَهُ فَاسْتَغْلَظَ فَاسْتَوٰى عَلٰى سُوقِهِ يُعْجِبُ الزُّرَّاعَ لِيَغِيظَ بِهِمُ الْكُفَّارَ[6]

---

1 "Bunlar, Tevrat'taki sıfatlarıdır." (Fetih sûresi, 48/29).

2 Kitâb-ı Mukaddes (Türkçe tercüme), Eski Ahit, Tesniye, *bâb*: 33, *cümle*: 2 (s.213); el-Halebî, *es-Sîratü'l-Halebiyye* 1/218.

3 Bkz.: İbni Asâkir, *Târîhu Dimaşk* 41/378; el-Mizzî, *Tehzîbü'l-Kemâl* 20/390; ez-Zehebî, *Siyeru a'lâmi'n-nübelâ* 4/392.

4 İbnü'l-Cevzî, *Sıfatü's-safve* 2/288.

5 Yatsı abdestiyle sabah namazını kılan pek çok insan olduğunu belirten İmam Gazâlî, Tâbiînden 40 sene boyunca böyle yapan 40 kişinin isimlerini vermektedir: el-Gazâlî, *İhyâu ulûmi'd-dîn* 1/359.

6 "İncîldeki meselleri ise şöyledir: Öyle bir ekin ki filizini çıkarmış, sonra da onu kuvvetlendirmiş, derken kalınlaşmış da artık gövdesi üzerinde doğrulmuş. Öyle ki ekicilerin hoşuna gider, kâfirleri de öfkelendirir." (Fetih sûresi, 48/29)

fıkrası, iki cihetle ihbâr-ı gaybîdir.

Birincisi

Nebiyy-i Ümmî'ye nisbeten gayb hükmünde olan, İncil'in Sahâbeler hakkındaki ihbârını ihbârdır.

Evet İncil'de, âhir zamanda gelecek Peygamber *(aleyhissalâtü vesselâm)*'ın vasfında مَعَهُ قَضِيبٌ مِنْ حَدِيدٍ وَأُمَّتُهُ كَذٰلِكَ[1] gibi âyetler var. Yani, Hazreti İsâ *(aleyhisselâm)* gibi kılıçsız değil, belki sahibü's-seyf bir Peygamber gelecek, cihada memur olacak ve O'nun Sahâbeleri dahi, kılıçlı ve cihada memur olacaklardır. O Kadîb-i Hadîd Sahibi, Reis-i Âlem olacak. Çünkü İncil'in bir yerinde der: "Ben gidiyorum, tâ âlemin reisi gelsin."[2] Yani, Âlemin Reisi geliyor.

Demek oluyor ki; İncil'in bu iki fıkrasından anlaşılıyor ki, Sahâbeler, çendan mebdede az ve zayıf görünecekler; fakat çekirdekler gibi neşv ü nemâ bularak yükselip kalınlaşıp kuvvetleşerek, küffârın gayzlarını onlara yutkundurup boğduracak vakitte, kılıçlarıyla nev-i beşeri kendilerine musahhar edip, reisleri olan Peygamber *(aleyhissalâtü vesselâm)*'ın ise, âleme reis olduğunu isbât edecekler. Aynen şu Sûre-i Feth'in âyetinin meâlini ifade ediyor.

İkinci Vecih

Şu fıkra ihbâr ediyor ki: Sahâbeler çendan azlığından ve zaafından Sulh-u Hudeybiye'yi kabul etmişler; elbette, her hâlde az bir zamandan sonra süraten öyle bir inkişâf ve ihtişam ve kuvvet kesbedecekler ki, rûy-u zemin tarlasında dest-i kudretle ekilen nev-i beşerin o zamanda gafletleri cihetiyle kısa, kuvvetsiz, nâkıs, bereketsiz sünbüllerine nisbeten gayet yüksek ve kuvvetli ve meyvedar ve bereketli bir sûrette çoğalacaklar ve kuvvet bulacaklar ve haşmetli hükûmetleri gıbtadan, hasetten ve kıskançlıktan gelen bir gayz içinde bırakacaklar. Evet istikbâl, bu ihbâr-ı gaybîyi çok parlak bir sûrette göstermiştir.

Şu ihbârda hafî bir îmâ daha var ki: Sahâbeyi tavsîfât-ı mühimme ile senâ ederken, en büyük bir mükâfâtın vaadi, makamca lâzım geldiği hâlde,

---

1 "O'nun yanında kılıcı vardır; onunla savaşacak. Ümmeti de O'nun gibi olacak." Kitâb-ı Mukaddes (Arapça tercüme), Mezmurlar, *bâb*: 2, *cümle*: 9 (s.695); en-Nebhânî, *Huccetullâhi ale'l-âlemîn* s.114.

2 Bkz.: İbni Kayyim el-Cevziyye, *Hidayetü'l-hıyârâ* 1/55, 85, 157, 5/284; Kitab-ı Mukaddes (Türkçe terceme), Yeni Ahit, Yuhanna, *bâb*: 16, *cümle*: 7-8.

مَغْفِرَةً kelimesiyle işaret ediyor ki, istikbâlde Sahâbeler içinde fitneler vasıtasıyla mühim kusurlar olacak. Çünkü mağfiret, kusurun vukûuna delâlet eder. Ve o zamanda Sahâbeler nazarında en mühim matlup ve en yüksek ihsân, "mağfiret" olacak ve en büyük mükâfât ise, afv ile, mücâzât etmemektir. مَغْفِرَةً kelimesi, nasıl bu latîf îmâyı gösteriyor. Öyle de sûrenin başındaki لِيَغْفِرَ لَكَ اللهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِكَ وَمَا تَأَخَّرَ[1] cümlesiyle münâsebettardır. Sûrenin başı, hakikî günahlardan mağfiret değil; çünkü ismet var, günah yok. Belki makam-ı nübüvvete lâyık bir mânâ ile Peygamber'e müjde-i mağfiret ve âhirinde Sahâbelere mağfiret ile müjde etmekle, o îmâya bir letâfet daha katar.

İşte, âhir-i Feth'in mezkûr üç âyeti, on vücûh-u i'câzından yalnız ihbâr-ı gaybî vechinin çok vücûhundan yalnız yedi vechini bahsettik. Cüz-ü ihtiyarî ve kadere dâir Yirmi Altıncı Söz'ün[2(Hâşiye)] âhirinde, şu âhirki âyetin hurûfâtının vaziyetindeki mühim bir lem'a-yı i'câza işaret edilmiştir. Bu âhirki âyet, cümleleriyle Sahâbeye baktığı gibi, kayıdlarıyla dahi yine Sahâbenin ahvâline bakıyor. Ve elfâzıyla, Sahâbenin evsâfını ifade ettikleri gibi,[3] hurûfâtıyla ve o âyetteki hurûfâtın tekerrür-ü adediyle yine Ashâb-ı Bedir, Uhud, Huneyn, Suffe, Rıdvan gibi tabakât-ı meşhûre-i Sahâbede bulunan zâtlara işaret ettikleri gibi, ilm-i cifrin bir nev'i ve bir anahtarı olan tevâfuk cihetiyle ve ebced hesabıyla daha çok esrârı ifade ediyor.

سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَآ إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَاۖ إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ[4]

---

1 "Bu da Allah'ın, senin geçmiş ve gelecek kusurlarını bağışlaması... içindir." (Fetih sûresi, 48/2)

2 (Hâşiye) Kadere dair bu konu, Üstadımızın tensibiyle Barla Lâhikası'nda "Mes'ele-yi Müteferrika" nâmı altında Beşinci Mes'ele olarak yer almaktadır.

Nâşirler

3 Bkz.: Ahmed İbni Hanbel, *fezâilü's-sahâbe* 1/434; el-Beğavî, *Meâlimü't-tenzîl* 4/206.

4 "Sübhansın yâ Rab! Senin bize bildirdiğinden başka ne bilebiliriz ki? Her şeyi hakkıyla bilen, her şeyi hikmetle yapan sensin." (Bakara sûresi, 2/32)

Sûre-i Feth'in âhirindeki âyetin mânâ-yı işârîsiyle verdiği ihbâr-i gaybî münâsebetiyle; gelecek âyette aynı haber, aynı mânâ-yı işârî ile verdiği münâsebetle bir nebze ondan bahsedilecek.

Bir Tetimme

وَلَهَدَيْنَاهُمْ صِرَاطًا مُسْتَقِيمًا ۞ وَمَنْ يُطِعِ اللّٰهَ وَالرَّسُولَ فَأُولٰٓئِكَ مَعَ الَّذِينَ أَنْعَمَ اللّٰهُ عَلَيْهِمْ مِنَ النَّبِيِّينَ وَالصِّدِّيقِينَ وَالشُّهَدَآءِ وَالصَّالِحِينَ ۚ وَحَسُنَ أُولٰٓئِكَ رَفِيقًا[1]

Bu âyetin beyânında binler nüktelerinden "İki Nükte"ye işaret edeceğiz.

Birinci Nükte

Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyân mefâhimiyle, mânâ-yı sarîhiyle ifade-i hakâik ettiği gibi; üslûplarıyla, hey'âtıyla çok maânî-i işariyeyi dahi ifade ediyor. Her bir âyetin çok tabaka-yı mânâları var. Kur'ân, ilm-i muhîtten geldiği için, bütün mânâları murad olabilir. İnsanın cüz'î fikri ve şahsî iradesiyle olan kelâmlar gibi bir-iki mânâya inhisar etmez.

İşte bu sırra binâen âyât-ı Kur'âniye'nin ehl-i tefsir tarafından hadsiz hakâiki beyân edilmiş. Müfessirînin beyân etmediği daha çok hakâiki var. *Ve bilhassa hurûfâtında ve mânâ-yı sarîhinden başka, işârâtında çok ulûm-u mühimme vardır.*

İkinci Nükte

İşte bu âyet-i kerîme,

مِنَ النَّبِيِّينَ وَالصِّدِّيقِينَ وَالشُّهَدَآءِ وَالصَّالِحِينَ ۚ وَحَسُنَ أُولٰٓئِكَ رَفِيقًا[2]

tâbiriyle, sırât-ı müstakîmin ehli ve hakikî niam-ı ilâhiyeye mazhar nev-i beşerdeki tâife-i enbiyâ ve kâfile-i sıddîkîn ve cemaat-i şühedâ ve esnâf-ı sâlihîn ve envâ-ı tâbiînin bulunduklarını ifade etmekle beraber, âlem-i İslâmiyet'te o beş kısmın en mükemmelini dahi ayrıca sarâhaten gösterdikten sonra, o beş kısmın imamları ve baştaki rüesâlarını sıfât-ı meşhûreleriyle zikretmekle onlara

---

1 "Ve onları dosdoğru yola iletirdik. Kim Allah'a ve Resûlüne itaat ederse işte onlar, Allah'ın nimetlerine mazhar ettiği nebîler, sıddîkler, şehidler, salih kişilerle beraber olacaklardır. Bunlar ne güzel arkadaşlar!" (Nisâ sûresi, 4/68-69)

2 "İşte onlar, Allah'ın nimetlerine mazhar ettiği nebîler, sıddîkler, şehidler, salih kişilerle beraber olacaklardır. Bunlar ne güzel arkadaşlar!" (Nisâ sûresi, 4/69)

delâlet edip ifade ettiği gibi, ihbâr-ı gayb nev'inden bir lem'a-yı i'câz ile o tâifelerin istikbâldeki reislerinin vaziyetlerini bir vecihle tâyin ediyor.

Evet, [1] مِنَ النَّبِيِّينَ nasıl ki sarâhatle Hazreti Peygamber *(aleyhissalâtü vesselâm)*'a bakıyor. [2] وَالصِّدِّيقِينَ fıkrasıyla Ebûbekri's-Sıddîk'a bakıyor.

Hem Peygamber *(aleyhissalâtü vesselâm)*'dan sonra ikinci olduğuna ve en evvel yerine geçeceğine ve "Sıddîk" ismi, ümmetçe ona unvan-ı mahsus ve sıddîkînlerin başında görüneceğine işaret ettiği gibi, [3] وَالشُّهَدَاءِ kelimesiyle Hazreti Ömer, Hazreti Osman, Hazreti Ali *(rıdvânullâhi aleyhim ecmaîn)*'i, üçünü beraber ifade ediyor. Hem üçü Sıddîk'tan sonra nübüvvetin hilâfetine mazhar olacaklarını ve üçü de şehid olacaklarını, fazilet-i şehâdetleri de sâir fezâillerine ilâve edileceğini işaret ve gaybî bir sûrette ifade ediyor. [4] وَالصَّالِحِينَ kelimesiyle Ashâb-ı Suffe, Bedir, Rıdvan gibi mümtaz zevâta işaret ederek وَحَسُنَ أُولَٰئِكَ رَفِيقًا [5] cümlesiyle mânâ-yı sarîhiyle onların ittibâına teşvik ve Tâbiînlerdeki tebaiyeti çok müşerref ve güzel göstermekle, mânâ-yı işârîsiyle Hulefâ-yı Erbaa'nın beşincisi olarak ve [6] إِنَّ الْخِلَافَةَ بَعْدِي ثَلَاثُونَ سَنَةً hadîs-i şerifin hükmünü tasdik ettiren, müddet-i hilâfeti azlığıyla beraber kıymetini azîm göstermek için o mânâ-yı işârîsiyle Hazreti Hasan *(radiyallâhu anh)*'ı gösterir.

Elhâsıl: Sûre-i Feth'in âhirki âyeti, Hulefâ-yı Erbaa'ya baktığı gibi, bu âyet dahi teyiden, ihbâr-ı gayb nev'inden onların istikbâldeki vaziyetlerine kısmen işaret sûretiyle bakar. İşte Kur'ân'ın envâ-ı i'câzından olan ihbâr-ı gayb nev'inin lemeât-ı i'câziyesi âyât-ı Kur'âniye'de o kadar çoktur ki, hasra gelmez. Ehl-i zâhirin kırk elli âyete hasretmeleri, nazar-ı zâhirî iledir. Hakikatte ise binden geçer. Bazen bir âyette dört-beş vecihle ihbâr-ı gaybî bulunur.

رَبَّنَا لَا تُؤَاخِذْنَا إِنْ نَسِينَا أَوْ أَخْطَأْنَا [7]

سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا ۖ إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ [8]

---

1 "Nebîlerle..." (Nisâ sûresi, 4/69)

2 "Sıddîklerle..." (Nisâ sûresi, 4/69)

3 "Şehidlerle..." (Nisâ sûresi, 4/69)

4 "Salih kişilerle..." (Nisâ sûresi, 4/69)

5 "Bunlar ne güzel arkadaşlar!" (Nisâ sûresi, 4/69)

6 "Hilâfet benden sonra otuz sene devam edecektir." (Tirmizî, *fiten* 48; Ebû Dâvûd, *sünnet* 9; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 5/220, 221.)

7 "Ey Rabbimiz! Unutur veya hataya düşer de bir kusur işlersek bizi onunla hesaba çekme!" (Bakara sûresi, 2/286)

8 "Sübhansın yâ Rab! Senin bize bildirdiğinden başka ne bilebiliriz ki? Her şeyi hakkıyla bilen, her şeyi hikmetle yapan sensin." (Bakara sûresi, 2/32)

Bu Tetimmeye İkinci Bir İzah[1] (Hâşiye)

Şu âhir-i Feth'in işaret-i gaybiyesini teyid eden, hem Fatiha-yı Şerife'deki sırât-ı müstakîm ehli ve[2] صِرَاطَ الَّذِينَ أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ âyetindeki murad kimler olduğunu beyân eden, hem ebedü'l-âbâdın pek uzun yolunda en nuranî, ünsiyetli, kesretli, câzibedâr bir kâfile-i rufekayı gösteren ve ehl-i îmân ve ashâb-ı şuûru şiddetle o kâfileye tebaiyet noktasında iltihak ve refâkate mucizâne sevk eden şu âyet; فَأُولَٰئِكَ مَعَ الَّذِينَ أَنْعَمَ اللهُ عَلَيْهِمْ مِنَ النَّبِيِّينَ وَالصِّدِّيقِينَ وَالشُّهَدَاءِ وَالصَّالِحِينَ ۚ وَحَسُنَ أُولَٰئِكَ رَفِيقًا[3] yine âhir-i Feth'in âhirki âyeti gibi İlm-i Belâgat'te "mearîzu'l-kelâm"[4] ve "müstetbeâtü't-terâkîb" tâbir edilen[5] mânâ-yı maksûddan başka işârî ve remzî mânâlarla Hulefâ-yı Erbaa ve beşinci halife olan Hazreti Hasan *(radiyallâhu anh)*'a işaret ediyor, gaybî umûrdan birkaç cihette haber veriyor. Şöyle ki:

Nasıl ki şu âyet, mânâ-yı sarîhi ile nev-i beşerde niam-ı âliye-i ilâhiyeye mazhar olan, ehl-i sırât-ı müstakîm olan kâfile-i enbiyâ ve tâife-i sıddîkîn ve cemaat-i şühedâ ve envâ-ı sâlihîn ve sınıf-ı tâbiîn, "muhsinîn" olduğunu ifade ettiği gibi; Âlem-i İslâm'da dahi o tâifelerin en ekmeli ve en efdali bulunduğunu ve Nebiyy-i âhir zamanın sırr-ı verâset-i nübüvvetten teselsül eden tâife-i verese-i enbiyâ ve Sıddîk-ı Ekber'in maden-i sıddîkıyetinden teselsül eden kâfile-i sıddîkîn ve Hulefâ-yı Selâse'nin şehâdet mertebesiyle merbut bulunan kâfile-i şühedâ, وَالَّذِينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ[6] sırrıyla bağlanan cemaat-i sâlihîn ve قُلْ إِنْ كُنْتُمْ تُحِبُّونَ اللهَ فَاتَّبِعُونِي يُحْبِبْكُمُ اللهُ[7] sırrını imtisâl eden ve Sahâbelerin ve Hulefâ-yı Râşidîn'in refâkatinde giden esnâf-ı tâbiîni ihbâr-ı gaybî nev'inden gösterdiği gibi, وَالصِّدِّيقِينَ[8] kelimesiyle mânâ-yı işârî cihetinde

---

1 (Hâşiye) Kardeşlerim her ikisini faydalı bulmasından, iki izahı beraber kaydetmişler; yoksa biri kâfi idi.

2 "Nimet ve lutfuna mazhar ettiklerinin yoluna ilet." (Fâtiha sûresi, 1/7).

3 "(Kim Allah'a ve Resûlüne itaat ederse) işte onlar, Allah'ın nimetlerine mazhar ettiği nebîler, sıddîkler, şehidler, salih kişilerle beraber olacaklardır. Bunlar ne güzel arkadaşlar!" (Nisâ sûresi, 4/68-69)

4 Bkz.: el-Kurtubî, *el-Câmi' li ahkâmi'l-Kur'ân* 10/191, 199; İbnü'l-Esîr, *en-Nihâye fî ğarîbi'l-hadîs* 3/212.

5 Bkz.: el-Hamevî, *Hızânetü'l-edeb* 2/294; İbni Hacer, *Fethu'l-bârî* 1/406; el-Münâvî, *et-Teârîf* 1/32, 55.

6 "İman edip makbul ve güzel işler yapanlar." (Bakara sûresi, 2/82)

7 "De ki; Ey insanlar, eğer Allah'ı seviyorsanız, gelin bana uyun ki Allah da sizi sevsin." (Âl-i İmran sûresi, 3/31).

8 "Sıddîklerle..." (Nisâ sûresi, 4/69)

Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)*'dan sonra makamına geçecek ve halifesi olacak ve ümmetçe "Sıddîk" unvanıyla şöhret bulacak ve sıddîkîn kâfilesinin reisi olacak Hazreti Ebûbekri's-Sıddîk'ı ihbâr ediyor.

وَالشُّهَدَاءِ[1] kelimesiyle Hulefâ-yı Râşidîn'den üçünün şehâdetini haber veriyor ve Sıddîk'tan sonra üç şehid, halife olacaklar. Çünkü اَلشُّهَدَاءِ cem'dir. Cem'in ekalli üçtür. Demek Hazreti Ömer, Hazreti Osman, Hazreti Ali *(radiyallâhu anhum)* Sıddîk'tan sonra riyâset-i İslâmiyet'e geçecekler ve şehid olacaklar. Aynı haber-i gaybî vukû bulmuştur.

Hem وَالصَّالِحِينَ[2] kaydıyla, Ehl-i Suffe gibi tâat ve ibâdette Tevrat'ın senâsına mazhar olmuş ehl-i salâhat ve takvâ ve ibâdet, istikbâlde kesretle bulunacağını ihbâr etmekle beraber, وَحَسُنَ أُولَٰئِكَ رَفِيقًا[3] cümlesi, Sahâbeye, ilim ve amelde refâkat ve tebaiyet eden Tâbiînlerin tebaiyetini tahsin etmekle, ebed yolunda o dört kâfilenin refâkatlerini hasen ve güzel göstermekle beraber; Hazreti Hasan *(radiyallâhu anh)*'ın birkaç ay gibi kısacık müddet-i hilâfeti, çendan az idi, fakat إِنَّ الْخِلَافَةَ بَعْدِي ثَلَاثُونَ سَنَةً[4] hükmüyle ve o ihbâr-ı gaybiye-i nebeviyenin tasdiki ile ve إِنَّ ابْنِي هٰذَا سَيِّدٌ وَلَعَلَّ اللهُ أَنْ يُصْلِحَ بِهِ بَيْنَ فِئَتَيْنِ عَظِيمَتَيْنِ مِنَ الْمُسْلِمِينَ[5] hadîsindeki mucizâne ihbâr-ı gaybî-yi nebevîyi tasdik eden ve iki büyük ordu, iki cemaat-i azîme-i İslâmiye'nin musâlâhasını temin eden ve nizâı ortalarından kaldıran[6] Hazreti Hasan *(radiyallâhu anh)*'ın kısacık müddet-i hilâfetini ehemmiyetli gösterip, Hulefâ-yı Erbaa'ya bir beşinci halife göstermek için, ihbâr-ı gaybî nev'inden mânâ-yı işârîsiyle ve وَحَسُنَ أُولَٰئِكَ رَفِيقًا kelimesinde beşinci halifenin ismine İlm-i Belâgat'te "müstetbeâtü't-terâkîb" tâbir edilen[7] bir sır ile işaret ediyor.

---

1 "Şehidlerle..." (Nisâ sûresi, 4/69)

2 "Salih kişilerle..." (Nisâ sûresi, 4/69)

3 "Bunlar ne güzel arkadaşlar!" (Nisâ sûresi, 4/69)

4 "Hilâfet benden sonra otuz sene devam edecektir." (Tirmizî, *fiten* 48; Ebû Dâvûd, *sünnet* 9; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 5/220, 221.)

5 "Şüphesiz benim bu torunum seyyiddir. Allah onun vâsıtasıyla müslümanlardan iki büyük fırkanın arasını bulacaktır." (Bkz.: Buhârî, *sulh* 9; Tirmizî, *menâkıb* 30; Ebû Dâvûd, *sünnet* 12, 13).

6 Bkz.: et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* 1/104; et-Taberî, *Târîhu'l-ümem ve'l-mülûk* 3/165; el-Mizzî, *Tehzîbü'l-Kemâl* 6/246; İbni Hacer, *el-isâbe* 2/73.

7 Bkz.: el-Hamevî, *Hızânetü'l-edeb* 2/294; İbni Hacer, *Fethu'l-bârî* 1/406; el-Münâvî, *et-Teârîf* 1/32, 55.

İşte mezkûr işârî ihbârlar gibi daha çok sırlar var. Sadedimize gelmediği için şimdilik kapı açılmadı. *Kur'ân-ı Hakîm'in çok âyâtı var ki, her bir âyet çok vecihlerle ihbâr-ı gaybî nev'indendir.* Bu nev'i ihbârât-ı gaybiye-i Kur'âniye binlerdir.

رَبَّنَا لَا تُؤَاخِذْنَآ إِنْ نَسِينَآ أَوْ أَخْطَأْنَا[1]

سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَآ إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا ۖ إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ[2]

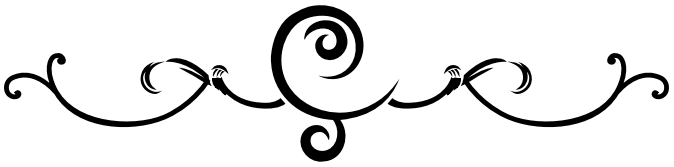

1 "Ey Rabbimiz! Unutur veya hataya düşer de bir kusur işlersek bizi onunla hesaba çekme!" (Bakara sûresi, 2/286)

2 "Sübhansın yâ Rab! Senin bize bildirdiğinden başka ne bilebiliriz ki? Her şeyi hakkıyla bilen, her şeyi hikmetle yapan sensin." (Bakara sûresi, 2/32)

Hâtime

Kur'ân-ı Hakîm'in tevâfuk cihetinden tezâhür eden i'câzî nüktelerinden bir nüktesi şudur ki:

Kur'ân-ı Hakîm'de İsm-i Allah, Rahmân, Rahîm, Rab ve İsm-i Celâl yerindeki هُوَ 'nin mecmûu, dört bin küsûrdur. بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ (Hesab-ı Ebced'in ikinci nev'i ki, huruf-u hecâ tertibiyledir), o da dört bin küsûr eder. Büyük adedlerde küçük kesirler, tevâfuku bozmadığından küçük kesirlerden kat-ı nazar edildi. Hem الٓمٓ[1] tazammun ettiği iki vâv-ı atıf ile beraber iki yüz seksen küsûr eder. Aynen Sûre-i el-Bakara'nın iki yüz seksen küsûr İsm-i Celâline ve hem iki yüz seksen küsûr âyâtın adedine tevâfuk etmekle beraber, ebcedin hecâî tarzındaki ikinci hesabıyla, yine dört bin küsûr eder. O da yukarıda zikri geçmiş beş esmâ-yı meşhûrenin adedine tevâfuk etmekle beraber بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ 'in kesirlerinden kat-ı nazar, adedine tevâfuk ediyor. Demek, bu sırr-ı tevâfuka binâen الٓمٓ[2] hem müsemmâsını tazammun eden bir isimdir, hem el-Bakara'ya isim, hem Kur'ân'a isim, hem ikisine muhtasar bir fihriste, hem ikisinin enmûzeci ve hülâsası ve çekirdeği, hem بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ 'in mücmelidir. Ebcedin meşhur hesabıyla بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ ism-i Rab adedine müsâvi olmakla beraber, اَلرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ[3] 'deki müşedded ر iki ر sayılsa, o vakit dokuz yüz doksan olup, pek çok esrâr-ı mühimmeye medâr olup, on dokuz harfiyle on dokuz bin âlemin miftâhıdır.

Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyân'da Lafza-yı Celâl'in tevâfukât-ı latîfesindendir ki, bütün Kur'ân'da sayfanın âhirki satırın yukarı kısmında seksen Lafza-yı Celâl, birbirine tevâfukla baktığı gibi, aşağıki kısımda da aynen seksen Lafza-yı Celâl, birbirine tevâfukla bakar. Tam o âhirki satırın ortasında yine elli

---

1 Bkz.: Bakara sûresi, 2/1; Âl-i İmran sûresi, 3/1; Ankebût sûresi, 29/1; Rûm sûresi, 30/1; Lokman sûresi, 31/1; Secde sûresi, 32/1.

2 Bkz.: Bakara sûresi, 2/1; Âl-i İmran sûresi, 3/1; Ankebût sûresi, 29/1; Rûm sûresi, 30/1; Lokman sûresi, 31/1; Secde sûresi, 32/1.

3 "Rahmân ve Rahîm" (Fâtiha sûresi, 1/3)

beş Lafza-yı Celâl, birbiri üstüne düşüp ittihâd ederek güyâ elli beş Lafza-yı Celâl'den terekküb etmiş bir tek Lafza-yı Celâl'dir. Âhirki satırın başında yalnız ve bazı üç harfli kısa bir kelime fasıla ile yirmi beş tam tevâfukla tam ortadaki elli beşin tam tevâfukuna zammedilince seksen tevâfuk olup, o satırın nısf-ı evvelindeki seksen tevâfuka ve nısf-ı âhirdeki yine seksen tevâfuka tevâfuk ediyor. *Acaba böyle latîf, zarif, muntazam, mevzûn, i'câzlı bu tevâfukât nüktesiz, hikmetsiz olur mu? Hâşâ, olamaz. Belki o tevâfukâtın ucuyla mühim bir define açılabilir.*

رَبَّنَا لَا تُؤَاخِذْنَآ إِنْ نَسِينَآ أَوْ أَخْطَأْنَا[1]

سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَآ إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَاۖ إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ[2]

Said Nursî

1 "Ey Rabbimiz! Unutur veya hataya düşer de bir kusur işlersek bizi onunla hesaba çekme!" (Bakara sûresi, 2/286)

2 "Sübhansın yâ Rab! Senin bize bildirdiğinden başka ne bilebiliriz ki? Her şeyi hakkıyla bilen, her şeyi hikmetle yapan sensin." (Bakara sûresi, 2/32)

Sekizinci Lem'a

Kerâmet-i Gavsiye Risalesi'dir. Sikke-i Tasdîk-i Gaybî mecmûasında ve teksir Lem'alar mecmûasında neşredilmiştir.

Dokuzuncu Lem'a

Teksir Lem'alar mecmûasında neşredilmiştir.

Onuncu Lem'a

Şefkat Tokatları Risalesi

يَوْمَ تَجِدُ كُلُّ نَفْسٍ مَا عَمِلَتْ مِنْ خَيْرٍ مُحْضَرًا ۚ وَمَا عَمِلَتْ مِنْ سُوءٍ ۚ تَوَدُّ لَوْ أَنَّ بَيْنَهَا وَبَيْنَهُ أَمَدًا بَعِيدًا ۗ وَيُحَذِّرُكُمُ اللهُ نَفْسَهُ ۗ وَاللهُ رَؤُفٌ بِالْعِبَادِ[1]

âyetinin bir sırrını, hizmet-i Kur'âniye'de arkadaşlarımın beşeriyet muktezâsı olarak sehiv ve hatalarının neticesinde yedikleri şefkat tokatlarını[2] beyân etmekle tefsir ediyor. Hizmet-i Kur'âniye'nin bir silsile-i kerâmeti ve o hizmet-i kudsiyenin etrafında izn-i ilâhî ile nezâret eden ve himmet ve duasıyla yardım eden Gavs-ı Âzam'ın bir nevi kerâmeti beyân edilecek. Tâ ki, bu hizmet-i kudsiyede bulunanlar, ciddiyetlerinde, hizmetlerinde sebat etsinler.

Bu hizmet-i kudsiyenin kerâmeti üç nev'idir:

Birinci nev'i: O hizmeti ihzâr etmek ve hâdimlerini o hizmete sevk etmek cihetidir.

İkinci kısım: Mânileri bertaraf etmek ve muzırların şerrini defedip, onları tokatlamaktır.

Bu iki kısmın hâdiseleri çoktur, hem çok uzundur.[3(Hâşiye)] Başka vakte ta'likan, en hafif olan üçüncü bir kısımdan bahsedeceğiz.

Üçüncü kısım şudur ki: Hizmette hâlisen çalışanlara fütûr geldiği vakit, şefkatli bir tokat yerler, intibaha gelerek yine o hizmete girerler. Bu kısmın hâdisâtı, yüzden fazladır. Yalnız yirmi hâdiseden on üç-on dördü şefkatli tokat yemişler, altı-yedisi zecr tokatı görmüşler.

---

1 "Gün gelir, her şahıs (dünyada iken) hayır adına ne işlemişse önünde hazır bulur; kötülük adına ne işlemişse de. İster ki, o kötülükle kendisi arasında upuzun bir mesafe olsun! Allah, sizi Kendisi'ne karşı gelmekten sakındırıyor. Allah, kullar(ın)a pek çok acıyandır." (Âl-i İmran sûresi, 3/30)

2 Bkz.: Şûrâ sûresi, 42/30. Ayrıca ehl-i îmânın hükmen küçük hataları, onların çabuk temizlenmesi için kısmen dünyada ve süraten verildiğine dair bkz.: Tirmizî, *zühd* 57; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 2/287, 450.

3 (Hâşiye) Meselâ: Din muhaliflerinin (Halk Partisi), Nur Talebelerine verdikleri azap ve sıkıntı ve ihanetlerden, kendileri dünyada daha ziyâde cezasını çektiler, aynını gördüler.

Birincisi

Bu bîçâre Said'dir. Her ne vakit hizmete fütûr verir, "neme lâzım" deyip hususî, nefsime âit işlerle meşgul olduğum zaman tokat yemişim. Hem de kanaatim geliyor ki; ihmalimden tokat yedim. Çünkü hangi maksadım beni iğfâle sevketmiş ise, onun aksi ile tokat yerdim. Sâir hâlis arkadaşlarımın da yedikleri şefkat tokatları, dikkat ede ede, benim gibi hangi maksat için ihmal etmişse, onun aksiyle şefkat tokatlarını yediklerinden kanaatimiz gelmiş ki o hâdiseler, hizmet-i Kur'âniye'nin kerâmetindendir.

Meselâ, bu bîçâre Said, Van'da ders-i hakâik-i Kur'âniye ile meşgul olduğum miktarca Şeyh Said hâdisâtı zamanında vesveseli hükûmet, hiçbir cihette bana ilişmedi ve ilişemedi. Vaktâ ki "neme lâzım" dedim, kendi nefsimi düşündüm. Âhiretimi kurtarmak için Erek Dağı'nda harabe mağara gibi bir yere çekildim. O vakit sebepsiz beni aldılar nefyettiler. Burdur'a getirildim.

Orada yine hizmet-i Kur'âniye'de bulunduğum miktarca, –o vakit menfîlere çok dikkat ediliyordu, her akşam isbât-ı vücud etmekle mükellef oldukları hâlde– ben ve hâlis talebelerim müstesna kaldık. Ben hiçbir vakit isbât-ı vücuda gitmedim, hükûmeti tanımadım. Oranın valisi, oraya gelen Fevzi Paşa'ya şikâyet etmiş. Fevzi Paşa demiş: "Ona ilişmeyiniz, hürmet ediniz!" Bu sözü ona söylettiren, hizmet-i Kur'âniye'nin kudsiyetidir. Ne vakit nefsimi kurtarmak, yalnız âhiretimi düşünmek fikri bana galebe etti. Hizmet-i Kur'âniye'de muvakkat fütûr geldi; aks-i maksadımla tokat yedim. Yani, bir menfâdan diğerine (Isparta'ya) gönderildim.

Isparta'da yine hizmet başına geçtim. Yirmi gün geçtikten sonra bazı korkak insanların ihtârlarıyla: "Belki bu vaziyeti hükûmet hoş görmeyecek, bir parça teenni etsen, daha iyi olur." dediler. Bende, tekrar yalnız kendimi düşünmek hâtırası kuvvet buldu. "Aman halklar gelmesin." dedim. Yine o menfâdan dahi üçüncü nefiy olarak Barla'ya verildim.

Barla'da ne vakit bana fütûr gelmiş ise, yalnız kendimi düşünmek hâtırası kuvvet bulmuş ise, bu ehl-i dünyanın yılanlarından, münafıklarından birisi bana musallat olmuş. Bu sekiz senede seksen hâdiseyi, kendi başımdan geçtiği için hikâye edebilirim. Usandırmamak için kısa kesiyorum.

Ey kardeşlerim! Başıma gelen şefkat tokatlarını söyledim. Sizlerin de başınıza gelen şefkat tokatlarını, izin verseniz ve helâl etseniz söyleyeceğim. Gücenmeyiniz. Gücenen olursa ismini tasrîh etmeyeceğim.

İkincisi

Öz kardeşim ve en birinci ve yüksek ve fedâkâr bir talebem olan Abdülmecid'in Van'da güzel bir evi vardı. İdaresi yerinde, hem muallim idi. Hizmet-i Kur'âniye'nin daha revaçlı bir yeri olan hududa gitmekliğim için arzumun hilâfına olarak teşebbüs edenlere, içtihâdınca güyâ menfaatim için iştirak etmedi, rey vermedi. Güyâ ben hududa gitseydim, hem hizmet-i Kur'âniye siyasetsiz, sâfî olmayacak, hem onu Van'dan çıkaracak idiler diye iştirak etmedi. Maksadının aksiyle şefkatli bir tokat yedi. Hem Van'dan, hem o güzel evinden, hem memleketinden ayrıldı. Ergani'ye gitmeye mecbur kaldı.

Üçüncüsü

Hizmet-i Kur'âniye'nin pek mühim bir âzâsı olan Hulûsi Bey, Eğirdir'den memlekete gittiği vakit, saadet-i dünyeviyeyi tam zevk ettirecek ve temin edecek esbab bulunduğundan, bir derece sırf uhrevî olan hizmet-i Kur'âniye'de fütûra yüz göstermeye dâir esbap hazırlandı. Çünkü hem çoktan görmediği peder ve vâlidesine kavuştu, hem vatanını gördü, hem şerefli, rütbeli bir sûrette gittiği için dünya ona güldü, güzel göründü. *Hâlbuki hizmet-i Kur'âniye'de bulunana, ya dünya ona küsmeli veya o dünyaya küsmeli. Tâ ihlâsla, ciddiyet ile hizmet-i Kur'âniye'de bulunsun.*

İşte, Hulûsi'nin kalbi çendan lâyetezelzel idi. Fakat bu vaziyet onu fütûra sevk ettiğinden şefkatli tokat yedi. Tam bir-iki sene bazı münafıklar ona musallat oldular. Dünyanın lezzetini de kaçırdılar. Hem dünyayı ondan, hem onu dünyadan küstürdüler. O vakit vazife-i mâneviyesindeki ciddiyete tam manasıyla sarıldı.

Dördüncüsü

Muhâcir Hâfız Ahmed'dir. O kendisi söylüyor: Evet ben itiraf ediyorum ki, Hizmet-i Kur'âniye'de âhiretim nokta-yı nazarında içtihâdımda hata ettim. Hizmete fütûr verecek bir arzuda bulundum. Şefkatli, fakat şiddetli ve keffaretli bir tokat yedim. Şöyle ki:

"Üstadım yeni îcâdlara[1(Hâşiye)] taraftar olmadığı için –benim câmim onun komşusudur; şuhûr-u selâse geliyor– câmimi terk etsem, hem ben çok sevâp kaybediyorum, hem mahalle namazsızlığa alışacak. Yeni usûl yapmazsam men edileceğim. İşte bu içtihâda göre rûhum kadar sevdiğim Üstadımın muvakkaten başka bir köye gitmesini arzu ettim. Bilmedim ki, o yerini değiştirse, başka bir memlekete gitse, hizmet-i Kur'âniye'ye muvakkaten fütûr gelir. Tam o sıralarda ben tokat yedim. Şefkatli, fakat öyle dehşetli bir tokat yedim ki, üç aydır daha aklım başıma gelmedi. Fakat –lillâhilhamd– Üstadımın kat'î ihbârıyla, ona ihtâr edilmiş ki, o musîbetin her dakikası, bir gün ibâdet hükmünde olduğunu rahmet-i ilâhiyeden ümitvar olabiliriz. Çünkü o hata, bir garaza binâen değildi. Sırf âhiretimi düşünmek noktasında o arzu geldi."

Beşincisi

Hakkı Efendi'dir. Şimdi burada olmadığı için, Hulûsi'ye vekâlet ettiğim gibi, ona da vekâleten derim ki: Hakkı Efendi talebelik vazifesini hakkıyla îfâ ederken, ahlâksız bir kaymakam geldi. Hem Üstadına, hem de kendine zarar gelmemek için, yazdıklarını sakladı. Muvakkaten hizmet-i Nuriyeyi terk etti. Birden bir şefkat tokadı manasında bin lirayı vermeye mükellef olacak bir dâvâ başına açıldı. Bir sene o tehdit altında kaldı. Tâ geldi, burada görüştük, avdetinde hizmet-i Kur'âniye'ye talebelik vazifesine girdi. Şefkat tokadının hükmü kalktı, tebrie etti.

Sonra Kur'ân'ı yeni bir tarzda[2(Hâşiye)] yazmak hususunda talebelere bir vazife açıldı. Hakkı Efendi'ye de hisse verildi. Elhak o, hissesine sahip çıktı. Bir cüzü güzel yazdı, fakat derd-i maîşet zaruretiyle kendini mecbur bilip gizli dâvâ vekâletine teşebbüs etti. Birden bir şefkat tokatı daha yedi. Kalemi tutan parmağı, muvakkaten kırıldı. Bu parmakla hem dâvâ vekâleti yapmak, hem Kur'ân'ı yazmak olmayacak diye, lisân-ı mana ile ihtâr edildi. Dâvâ vekâletine teşebbüsünü bilmediğimiz için parmağına hayret ediyorduk. Sonra anlaşıldı ki, kudsî, sâfî hizmet-i Kur'âniye, gayet temiz kendine mahsus parmakları başka işe karıştırmak istemiyor. Her ne ise... Hulûsi Bey'i kendim gibi bildim, ona bedel konuştum. Hakkı Efendi de aynen onun gibidir. Eğer benim vekâletime râzı olmazsa, kendi tokatını kendi yazsın.

---

1 (Hâşiye) Yani, Türkçe ezan gibi, şeâir-i İslâmiye'ye muhalif bid'atlerdir.

2 (Hâşiye) Tevâfuk mucizesini gösterir bir sûrette demektir.

Altıncısı

Bekir Efendi'dir. Şimdi hazır olmadığı için, ben, kardeşim Abdülmecid'e vekâlet ettiğim gibi, onun itimâd ve sadâkatine itimâdım ve Şamlı Hâfız ve Süleyman Efendi gibi bütün has dostlarımın hükümlerine (bildiklerine) istinaden diyorum ki: Bekir Efendi, Onuncu Söz'ü tab' etti. İ'câz-ı Kur'ân'a dâir Yirmi Beşinci Söz'ü yeni hurûf çıkmadan tab' etmek için ona gönderdik. Onuncu Söz'ün matbaa fiyatını gönderdiğimiz gibi, onu da göndereceğiz diye yazdık. Bekir Efendi, benim fakr-ı hâlimi düşünüp matbaa fiyatı dört yüz banknot kadar olduğunu mülâhaza ederek ve kendi kesesinden vermek, belki Hoca râzı olmaz diye onun nefsi onu aldattı. Tab edilmedi. Hizmet-i Kur'âniye'ye mühim bir zarar oldu. İki ay sonra dokuz yüz lira hırsızların eline geçti. Şefkatli ve şiddetli bir tokat yedi. İnşaallah ziyâa giden dokuz yüz lira, sadaka hükmüne geçti.

Yedincisi

Şamlı Hâfız Tevfik'tir. O kendisi diyor: "Evet itiraf ediyorum ki: Ben bilmeyerek ve yanlış düşünerek, Hizmet-i Kur'âniye'de fütûr verecek harekâtım sebebiyle iki şefkatli tokat yedim. Şüphem kalmadı ki, bu tokat o cihetten geldi.

Birincisi: Lillâhilhamd, benim hatt-ı Arabiyem Kur'ân'a bir derece uygun bir tarzda ihsân edilmişti. Üstadım en evvel üç cüz bana yazdırmakla sâir arkadaşlarıma taksim etti. Kur'ân yazmak iştiyakı, risalelerin tebyiz ve tesvidindeki hizmetime arzumu kırdı. Hem Arabî hattı bulunmayan sâir arkadaşlara tefevvuk edeceğim diye gururkârâne bir tavırda bulundum. Hatta Üstadım yazıya âit bir tedbir bana söylediği vakit, "Bu iş bana âittir." o vakit dedim. "Ben bunu biliyorum, ders almaya ihtiyâcım yoktur." gibi mağrurâne söyledim. İşte bu hatama göre, fevkalâde hiç hatıra gelmeyen bir tokat yedim. En az Arabî hattı olan bir kardeşime (Hüsrev'e) yetişemedim. Bizler bütün hayret ettik. Şimdi anladık ki, o bir tokattır.

İkincisi: Ben itiraf ediyorum ki: Hizmet-i Kur'âniye'deki kemâl-i ihlâs ve sırf livechillâh için hizmeti, iki vaziyetim ihlâl ediyordu. Şiddetli bir tokat yedim. Çünkü ben bu memlekette garip hükmündeyim, garibim. Hem şekvâ olmasın, Üstadımın en mühim bir düsturu olan iktisâda ve kanaate riâyet etmediğimden fakr-ı hâle mâruzum. Hodbin, mağrur insanlarla ihtilâta mecbur

olduğumdan –Cenâb-ı Hak afvetsin– mürüvvetkârâne bir sûrette riyâya ve tabasbusa da mecbur oluyordum. Üstadım çok defa beni ikaz ve ihtâr ve tekdir ediyordu. Maatteessüf kendimi kurtaramıyordum. Hâlbuki Kur'ân-ı Hakîm'in rûh-u hizmetine zıt olan bu vaziyetimden şeytan-ı cinnî ve insî istifâde etmekle beraber hizmetimize de bir soğukluk, bir fütûr veriyordu.

İşte ben bu kusuruma karşı şiddetli, fakat inşaallah şefkatli bir tokat yedim. Şüphemiz kalmadı ki, bu tokat, o kusura binâen gelmiş. O tokat da şudur: Sekiz senedir ben, Üstadımın hem muhâtabı, hem müsevvidi, hem mübeyyizi olduğum hâlde, sekiz ay kadar nurlardan istifâde edemedim. Bu hâle hayret ettik. Ben de ve Üstadım da "Bu neden böyle oluyor?" diye esbab arıyorduk. Şimdi kat'î kanaatimiz geldi ki: O hakâik-i Kur'âniye nurdur, ziyâdır. Tasannû, temelluk, tezellül zulmetleriyle birleşemiyor. Onun için bu nurların hakikatlerinin meâli, benden uzaklaşıyor tarzında bulunarak, bana yabanî görünüyor, yabanî kalıyordu. Cenâb-ı Hak'tan niyaz ediyorum ki, bundan sonra Cenâb-ı Hak bana o hizmete lâyık ihlâs ihsân etsin, ehl-i dünyaya tasannû ve riyâdan kurtarsın. Başta Üstadım olarak, kardeşlerimden dua rica ediyorum."

Pür kusur
Şamlı Hâfız Tevfik

Sekizincisi

Seyranî'dir. Bu zât, Hüsrev gibi Nur'a müştâk ve dirâyetli bir talebemdi. Esrâr-ı Kur'âniye'nin bir anahtarı ve İlm-i Cifr'in mühim bir miftâhı olan tevâfukata dâir Isparta'daki talebelerin fikirlerini istimzaç ettim. Ondan başkaları, kemâl-i şevk ile iştirak ettiler. O zât başka bir fikirde ve başka bir merakta bulunduğu için, iştirak etmemekle beraber, beni de kat'î bildiğim hakikatten vazgeçirmek istedi. Cidden bana dokunmuş bir mektup yazdı. Eyvah dedim, bu talebemi kaybettim! Çendan fikrini tenvir etmek istedim. Başka bir mana daha karıştı. Bir şefkat tokadını yedi. Bir seneye karib bir halvethânede (yani hapiste) bekledi.

Dokuzuncusu

Büyük Hâfız Zühdü'dür. Bu zât, Ağrus'taki Nur Talebelerinin başında nâzırları hükmünde olduğu bir zaman, sünnet-i seniyyeye ittibâ ve bid'alar-dan

içtinâbı meslek ittihâz eden talebelerin mânevî şerefini kâfi görmeyerek ve ehl-i dünyanın nazarında bir mevki kazanmak emeliyle mühim bir bid'anın muallimliğini derûhte etti. Tamamıyla mesleğimize zıt bir hata işledi. Pek müthiş bir şefkat tokadını yedi. Hânedânının şerefini zîr u zeber edecek bir hâdiseye mâruz kaldı. Fakat, maatteessüf Küçük Hâfız Zühdü, hiç tokada istihkâkı yokken, o elîm hâdise ona da temas etti. Belki, inşaallah o hâdise, onun kalbini dünyadan kurtarıp tamamıyla Kur'ân'a vermek için bir ameliyat-ı cerrahiye-i nâfia hükmüne geçer.

Onuncusu

Hâfız Ahmed *(rahmetullâhi aleyh)* nâmında bir adamdır. Bu zât, risalelerin yazmasında iki-üç sene teşvikkârâne bir sûrette bulunuyordu ve istifâde ediyordu. Sonra ehl-i dünya, zayıf bir damarından istifâde etti. O şevk zedelendi. Ehl-i dünyaya temas etti. Belki o cihetle ehl-i dünyanın zararını görmesin, hem onlara sözünü geçirsin ve bir nevi mevki kazansın ve dar olan maîşetine bir sühûlet olsun. İşte hizmet-i Kur'âniye'ye o sûretle o yüzden gelen fütûr ve zarara mukabil iki tokat yedi.

Biri, dar maîşetiyle beraber beş nüfus daha ilâve edildi, perişaniyeti ehemmiyet kesbetti.

İkinci tokat, şeref ve haysiyet noktasında hassas ve hatta bir tek adamın tenkid ve itirazını çekemeyen o zât, bilmeyerek bazı dessas insanlar onu öyle bir sûrette kendilerine perde ettiler ki, şerefi zîr u zeber oldu, yüzde doksanını kaybetti ve yüzde doksan adamı aleyhine çevirdi. Her ne ise... Allah affetsin, belki inşaallah bundan intibâha gelir, yine kısmen vazifesine döner.

On Birincisi

Belki rızası yok diye yazılmadı...

On İkincisi

Muallim Galip'tir *(rahmetullâhi aleyh).* Evet bu zât, sâdıkâne ve takdirkârâne, risalelerin tebyizinde çok hizmet etti ve hiçbir müşkülât karşısında zaaf göstermedi. Ekser günlerde geliyordu, kemâl-i şevk ile dinliyordu ve istinsâh

ediyordu. Sonra kendine, otuz lira ücret mukabilinde umum Sözler'i ve Mektubat'ı yazdırdı. Onun maksadı, memleketinde neşretmek ve hem hemşehrilerini tenvir etmek idi. Sonra bazı düşünceler neticesinde risaleleri tasavvur ettiği gibi neşretmedi, sandığa bıraktı. Birden elîm bir hâdise yüzünden bir sene gam ve gussa çekti. Risalelerin neşri ile ona adâvet edecek resmî birkaç düşmanlara bedel, zâlim insafsız çok düşmanları buldu; bir kısım dostlarını kaybetti.

On Üçüncüsü

Hâfız Hâlid'dir *(rahmetullâhi aleyh).* Kendisi der:

"Evet, itiraf ediyorum, Üstadımın hizmet-i Kur'âniye'de neşrettiği âsârın tesvidinde hararetli bir sûrette bulunduğum zaman mahallemizde bir câmi imamlığı vardı. Eski kisve-i ilmiyemi, sarığı bağlamak niyetiyle muvakkaten o hizmete fütûr verip, bilmeyerek çekildim. Maksadımın aksiyle şefkatli bir tokat yedim. Sekiz-dokuz ay imamlık ettiğim hâlde, müftünün çok vaadlerine rağmen, fevkalâde bir sûrette sarığı saramadım. Şüphemiz kalmadı ki, o kusurdan bu şefkatli tokat geldi. Ben Üstadımın hem bir muhâtabı, hem bir müsevvidi idim. Benim çekilmem ile tesvid hususunda sıkıntı çekmişti. Her ne ise... Yine şükür ki, kusurumuzu anladık ve bu hizmetin de ne kadar kudsî olduğunu bildik ve Şâh-ı Geylânî gibi arkamızda melek-i sıyânet gibi bir Üstad bulunduğuna itimâd ettik."

Ez'afü'l-ibâd
Hâfız Hâlid

On Dördüncüsü

Üç Mustafa'nın küçücük "üç tokat" yemeleridir.

Birincisi: Mustafa Çavuş *(rahmetullâhi aleyh)* sekiz senedir bizim hususî küçük câmiye, hem sobasına, hem gazyağına, hem kibritine kadar hizmet ediyordu. Hatta gazyağını ve kibritini sekiz senedir kendi kesesinden sarf ettiğini sonra öğrendik. Cemaate, hususan Cuma gecelerinde gayet zarurî bir iş olmayınca geri kalmıyordu. Sonra ehl-i dünya onun saffet-i kalbinden istifâde ederek dediler ki:

"Sözler'in bir kâtibi olan Hâfız'ın sarığına ilişecekler. Hem gizli ezan, muvakkaten terk edilsin. Sen kâtibe söyle, cebir görmeden evvel sarığı çıkarsın."

O bilmiyordu ki: Hizmet-i Kur'âniye'de bulunan birisinin sarığını çıkarmaya dâir sözü tebliğ etmek, Mustafa Çavuş gibi yüksek rûhlulara pek ağırdır. Onların sözlerini tebliğ etmiş. O gece rüyada ben görüyordum ki: Mustafa Çavuş'un elleri kirli, kaymakam arkasında olarak odama geldi. İkinci gün ona dedim:

Mustafa Çavuş, sen bugün kim ile görüştün? Seni elin mülevves bir sûrette kaymakamın arkasında gördüm.

Dedi: "Eyvah! Bana böyle bir söz, muhtar söyledi, kâtibe söyle. Ben arkasında ne olduğunu bilmedim."

Hem aynı günde bir okkaya yakın gazyağını câmiye getirmiş. Hiç vukû bulmayan, o gün kapı açık kalmış, bir keçi yavrusu içeriye girmiş, büyük bir adam gelmiş, keçi yavrusunun seccademe yakın bıraktığı müzahrefatı yıkamak için, ibrikteki gazyağını su zannedip bütün o gazyağını temizlik yapıyorum diye câminin her tarafına serpmiş. Acâiptir ki, kokusunu duymamış. Demek o mescid lisân-ı hâl ile Mustafa Çavuş'a diyor: "Senin gazyağın bize lâzım değil. Ettiğin hata için gazyağını kabul etmedim." diye işaret vermek için o adama koku işittirilmedi. Hatta o hafta içinde Cuma gecesinde ve birkaç mühim namazda, o kadar çalıştığı hâlde cemaate yetişemiyordu. Sonra ciddî bir nedâmet, bir istiğfar ettikten sonra saffet-i asliyesini buldu.

İkinci Mustafalar: Kuleönündeki kıymettar, çalışkan mühim bir talebem olan Mustafa ile, onun çok sâdık ve fedâkâr arkadaşı Hâfız Mustafa'dır *(rahimetullâhi aleyh).* Ben bayramdan sonra, ehl-i dünya bize sıkıntı verip hizmet-i Kur'âniye'ye fütûr vermemek için şimdilik gelmesinler, diye haber göndermiştim. Şayet gelecek olurlarsa birer birer gelsinler. Hâlbuki bunlar üç adam birden, bir gece geldiler. Fecirden evvel hava müsaid ise gitmek niyet edildi. Hiç vukû bulmadığı bir tarzda hem Mustafa Çavuş, hem Süleyman Efendi, hem ben, hem onlar, zâhir bir tedbiri düşünemedik, bize unutturuldu. Her birimiz ötekine bırakıp ihtiyatsızlık ettik. Onlar fecirden evvel gittiler. Öyle bir fırtına onları iki saat mütemâdiyen tokatladı ki; bu fırtınadan kurtulmayacaklar, diye telâş ettim. Şimdiye kadar bu kışta ne öyle bir fırtına olmuş ve ne de bu kadar kimseye acımıştım. Sonra Süleyman'ı, ihtiyatsızlığının cezâsı olarak arkalarından gönderip sıhhat ve selâmetlerini anlamak için gönderecektim.

Mustafa Çavuş dedi: O gitse, o da kalacak. Ben de onun arkasından gidip aramak lâzım. Benim arkamdan da Abdullah Çavuş gelmek lâzım." Bu husta "Tevekkelnâ alellah" dedik, intizar ettik.

Suâl: Has dostlarınıza gelen musîbetleri, tokat eseri deyip hizmet-i Kur'âniye'de fütûrları cihetinde bir itab telâkki ediyorsun. Hâlbuki size ve hizmet-i Kur'âniye'ye hakikî düşmanlık edenler, selâmette kalıyorlar. Neden dosta tokat vuruluyor, düşmana ilişilmiyor?

Elcevap: اَلظُّلْمُ لَا يَدُومُ وَالْكُفْرُ يَدُومُ[1] sırrınca: Dostların hataları, hizmetimizde bir nevi zulüm hükmüne geçtiği için, çabuk çarpılıyor. Şefkatli tokat yer, aklı varsa intibâha gelir.

Düşman ise, hizmet-i Kur'âniye'ye zıddıyeti, mümânaatı, dalâlet hesabına geçer. Bilerek veya bilmeyerek hizmetimize tecâvüzü, zındıka hesabına geçer. Küfür devam ettiği için, onlar ekseriyetle çabuk tokat yemiyorlar.

Nasıl ki, küçük kabahatleri işleyenlerin, nâhiyelerde cezâları verilir. Büyük kabahatleri de büyük mahkemelere gönderilir. Öyle de, ehl-i îmânın ve has dostların hükmen küçük hataları, çabuk onları temizlemek için kısmen dünyada ve süraten verilir.[2] Ehl-i dalâletin cinâyetleri, o kadar büyüktür ki, kısacık hayat-ı dünyeviyeye cezâları sığışmadığından, muktezâ-yı adâlet olarak âlem-i bekâdaki mahkeme-i kübrâya havale edildiği için, ekseriyetle burada cezâya çarpılmıyorlar.

İşte, hadis-i şerifte اَلدُّنْيَا سِجْنُ الْمُؤْمِنِ وَجَنَّةُ الْكَافِرِ[3] mezkûr hakikate dahi işaret ediyor. Yani, dünyada şu mümin, kısmen kusûrâtından cezâsını gördüğü için dünya onun hakkında bir dâr-ı cezâdır. Dünya, onların saadetli âhiretlerine nisbeten bir zindan ve cehennemdir. Ve kâfirler madem cehennemden çıkmayacaklar.[4] Hasenâtlarının mükâfâtlarını kısmen dünyada gördükleri ve büyük seyyiâtları tehir edildiği cihetle, onların âhiretine nisbeten dünya,

---

1 "Zulüm devam etmez, küfür devam eder." Bkz.: el-Münâvî, *Feyzu'l-kadîr* 2/107. Ayrıca "Allah Teâlâ, zalime biraz fırsat tanır, amma bir de yakaladı mı artık paçayı kurtaramaz." anlamındaki hadis için bkz.: Buhârî, *tefsîru sûre (11)* 5; Müslim, *birr* 62; Tirmizî, *tefsîru sûre (8)* 11.

2 Bkz.: Şûrâ sûresi, 42/30. Ayrıca ehl-i îmânın hükmen küçük hataları, onların çabuk temizlenmesi için kısmen dünyada ve süraten verildiğine dair bkz.: Tirmizî, *zühd* 57; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 2/287, 450.

3 "Dünya müminin zindanı, kâfirin cennetidir." (Müslim, *zühd* 1; Tirmizî, *zühd* 16; İbni Mâce, *zühd* 3; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 2/197, 323, 389, 485.)

4 Kâfirlerin ebediyyen cehennemden çıkamayacaklarına dair 45 âyet vardır. Bir kısmı şunlardır: Bakara sûresi, 2/39, 81, 162, 217, 257, 275; Nisâ sûresi, 4/14, 169; Mâide sûresi, 5/37, 80.

cennetleridir. Yoksa mümin bu dünyada dahi kâfirden mânen ve hakikat nokta-yı nazarında çok ziyâde mes'ûddur. *Âdetâ müminin îmânı, müminin rûhunda bir cennet-i mâneviye hükmüne geçiyor; kâfirin küfrü, kâfirin mâhiyetinde mânevî bir cehennemi ateşlendiriyor.*

سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَآ إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَآ ۖ إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ[1]

[1] "Sübhansın yâ Rab! Senin bize bildirdiğinden başka ne bilebiliriz ki? Her şeyi hakkıyla bilen, her şeyi hikmetle yapan sensin." (Bakara sûresi, 2/32)

On Birinci Lem'a

Mirkâtü's-Sünne ve Tiryâku Marazi'l-Bid'a

بِسْـــمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

لَقَدْ جَاءَكُمْ رَسُولٌ مِنْ أَنْفُسِكُمْ عَزِيزٌ عَلَيْهِ مَا عَنِتُّمْ حَرِيصٌ عَلَيْكُمْ بِالْمُؤْمِنِينَ رَؤُفٌ رَحِيمٌ[1]

Şu âyetin Birinci Makamı, Minhâcü's-Sünnet, İkinci Makamı, Mirkâtü's-Sünnet'tir.

فَإِنْ تَوَلَّوْا فَقُلْ حَسْبِيَ اللهُ لَآ إِلٰهَ إِلَّا هُوَ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَهُوَ رَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ[2]

قُلْ إِنْ كُنْتُمْ تُحِبُّونَ اللهَ فَاتَّبِعُونِي يُحْبِبْكُمُ اللهُ[3]

Bu iki âyet-i azîmenin yüzer nüktesinden on bir nüktesi icmâlen beyân edilecek.

Birinci Nükte

Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)* ferman etmiş:

مَنْ تَمَسَّكَ بِسُنَّتِي عِنْدَ فَسَادِ أُمَّتِي فَلَهُ أَجْرُ مِائَةِ شَهِيدٍ[4]

---

1 "Size kendi aranızdan öyle bir Peygamber geldi ki zahmete uğramanız ona ağır gelir. Kalbi üstünüze titrer, müminlere karşı pek şefkatli ve merhametlidir." (Tevbe sûresi, 9/128)

2 "(Ey Resûlüm! Sen böyle onların üzerine titrerken) onlar halâ senden ve yolundan yüz çevirecek olurlarsa de ki: Bana (yardımcı ve destekçi olarak) Allah kâfidir. O'ndan başka hiçbir ilâh yoktur. Ben O'na dayandım, O'na güvendim ve O, (bütün kâinatın, bütün varlıkların idare merkezi olan) Büyük Arş'ın Rabbi, (bütün kâinatın mutlak Sultanı, bütün varlıkların yegâne sığınağı, besleyip yaşatanı, koruyup gözetenidir)." (Tevbe sûresi, 9/129)

3 "De ki; Ey insanlar, eğer Allah'ı seviyorsanız, gelin bana uyun ki Allah da sizi sevsin." (Âl-i İmran sûresi, 3/31).

4 et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-evsat* 5/315; İbni Adiyy, *el-Kâmil* 2/327; el-Beyhakî, *ez-Zühd* s.118.

Yani, "Fesâd-ı ümmetim zamanında kim benim sünnetime temessük etse, yüz şehidin ecrini, sevâbını kazanabilir."

Evet Sünnet-i seniyyeye ittibâ, mutlaka gayet kıymettardır. Hususan bid'aların istilâsı zamanında sünnet-i seniyyeye ittibâ etmek daha ziyâde kıymettardır. Hususan fesâd-ı ümmet zamanında sünnet-i seniyyenin küçük bir âdâbına mürâat etmek, ehemmiyetli bir takvâyı ve kuvvetli bir îmânı ihsâs ediyor. Doğrudan doğruya Sünnete ittibâ etmek, Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)*'ı hatıra getiriyor. O ihtârdan, o hâtıra, bir huzur-u ilâhî hâtırasına inkılâp eder. Hattâ en küçük bir muâmelede, hattâ yemek,[1] içmek[2] ve yatmak[3] âdâbında sünnet-i seniyyeyi mürâat ettiği dakikada, o âdi muâmele ve o fıtrî amel, sevâplı bir ibâdet ve şer'î bir hareket oluyor. Çünkü o âdi hareketiyle Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)*'a ittibâını düşünüyor ve şeriatın bir edebi olduğunu tasavvur eder ve şeriat sahibi O olduğu hatırına gelir. Ve O'ndan Şâri-i Hakikî olan Cenâb-ı Hakk'a kalbi müteveccih olur. Bir nevi huzur ve ibâdet kazanır.

İşte, bu sırra binâen Sünnet-i seniyyeye ittibâı kendine âdet eden, âdâtını ibâdete çevirir, bütün ömrünü semeredâr ve sevâbdâr yapabilir.

İkinci Nükte

İmam Rabbânî Ahmed-i Fârukî *(kuddise sirruh)* demiş ki: "Ben seyr-i rûhânîde kat-ı merâtip ederken, tabakât-ı evliyâ içinde en parlak, en haşmetli, en letâfetli, en emniyetli; Sünnet-i seniyyeye ittibâı, esas-ı tarîkat ittihâz edenleri gördüm. Hattâ o tabakanın âmî evliyâları, sâir tabakâtın has velilerinden daha muhteşem görünüyordu."[4]

Evet Müceddid-i Elf-i Sâni İmam Rabbânî *(kuddise sirruh)* hak söylüyor. Sünnet-i seniyyeyi esas tutan, Habibullah'ın zılli altında makam-ı mahbûbiyete mazhardır.

---

1 Meselâ Efendimiz *(sallallâhu aleyhi ve sellem)*, yemeğin başında besmeleyi unutan kimsenin, hatırladığı anda "Hem başı, hem ortası, hem de sonu için Bismillâh" demek suretiyle bunu telâfi edebileceğini belirtmektedir: Tirmizî, *et'ime* 47; Ebû Dâvûd, *eşribe* 15; İbni Mâce, *et'ime* 7; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 6/143, 207, 265.

2 Meselâ Efendimiz'in *(sallallâhu aleyhi ve sellem)*, suyu üç nefeste içtiğine dair bkz.: Buhârî, *eşribe* 26; Müslim, *eşribe* 122, 123; Tirmizî, *eşribe* 14.

3 Meselâ Efendimiz *(sallallâhu aleyhi ve sellem)*, yatarken sağ avucunu yanağının altına aldığına dair bkz.: Buhârî, *deavât* 8; Tirmizî, *deavât* 29; Ebû Dâvûd, *edeb* 177.

4 İmâm Rabbânî, *el-Mektûbât* 1/240 (260.Mektup).

Üçüncü Nükte

Bu fakir Said, Eski Said'den çıkmaya çalıştığı bir zamanda, rehbersizlikten ve nefs-i emmârenin gururundan gayet müthiş ve mânevî bir fırtına içinde akıl ve kalbim hakâik içerisinde yuvarlandılar. Kâh Süreyyâ'dan serâya, kâh serâdan Süreyyâ'ya kadar bir sukût ve suûd içerisinde çalkanıyorlardı.

İşte, o zaman müşâhede ettim ki, Sünnet-i seniyyenin meseleleri, hattâ küçük âdâbları, gemilerde hatt-ı hareketi gösteren kıblenâmeli birer pusula gibi, hadsiz zararlı, zulümâtlı yollar içinde birer düğme hükmünde görüyordum. Hem o seyahat-i rûhiyede çok tazyikat altında gayet ağır yükler yüklenmiş bir vaziyette kendimi gördüğüm zamanda, sünnet-i seniyyenin o vaziyete temas eden meselelerine ittibâ ettikçe, benim bütün ağırlıklarımı alıyor gibi bir hiffet buluyordum. Bir teslimiyetle tereddütlerden ve vesveselerden, yani, "Acaba böyle hareket hak mıdır, maslahat mıdır?" diye endişelerden kurtuluyordum. Ne vakit elimi çektiysem, bakıyordum, tazyikat çok. Nereye gittikleri anlaşılmayan çok yollar var. Yük ağır, ben de gayet âcizim. Nazarım da kısa, yol da zulümâtlı. Ne vakit Sünnet'e yapışsam; yol aydınlaşıyor, selâmetli yol görünüyor, yük hafifleşiyor, tazyikat kalkıyor gibi bir hâlet hissediyordum. İşte o zamanlarımda İmam Rabbânî'nin hükmünü bilmüşâhede tasdik ettim.

Dördüncü Nükte

Bir zaman râbıta-yı mevtten ve اَلْمَوْتُ حَقٌّ[1] kaziyyesindeki tasdikten ve âlemin zevâl ve fenâsından gelen bir hâlet-i rûhiyeden kendimi acîp bir âlemde gördüm. Baktım ki: Ben bir cenazeyim, üç mühim büyük cenazenin başında duruyorum.

Birisi: Benim hayatımla alâkadar ve mâzi kabrine giren zîhayat mahlûkatın hey'et-i mecmûasının cenaze-i mâneviyesi başında bir mezar taşı hükmündeyim.

İkincisi: Küre-i arz mezaristanında, nev-i beşerin hayatıyla alâkadar envâ-ı zîhayatın hey'et-i mecmûasının mâzi mezarına defnedilen azîm cenazenin başında bulunan, mezar taşı olan bu asrın yüzünde çabuk silinecek bir nokta ve çabuk ölecek bir karıncayım.

---

1 "Ölüm kesin bir gerçektir." (Bkz.: et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* 3/180. Ayrıca, ölüm gerçeğini ifade eden âyet-i kerîmeler için bkz.: Bakara sûresi, 2/28; Âl-i İmran sûresi, 3/185; Hac sûresi, 22/66; Câsiye sûresi, 45/26; Kaf sûresi, 50/19; Cum'a sûresi, 62/8; Mülk sûresi, 67/2).

Üçüncüsü: Şu kâinatın Kıyâmet vaktinde ölmesi muhakkaku'l-vukû olduğu için, nazarımda vâki hükmüne geçti. O azîm cenazenin sekeratından dehşet ve vefatından beht ü hayret içinde kendimi görmekle beraber, istikbâlde de muhakkaku'l-vukû olan vefatım, o zaman vukû buluyor gibi göründü ve فَإِنْ تَوَلَّوْا فَقُلْ حَسْبِيَ اللّٰهُ لَآ إِلٰهَ إِلَّا هُوَ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَهُوَ رَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ[1] sırrıyla: Bütün mevcûdât, bütün mahbûbat, benim vefatımla bana arkalarını çevirip beni terk ettiler, yalnız bıraktılar. Hadsiz bir deniz sûretini alan ebed tarafındaki istikbâle rûhum sevk ediliyordu. O denize ister istemez atılmak lâzım geliyordu.

İşte o pek acîp ve çok hazîn hâlette iken, îmân ve Kur'ân'dan gelen bir medetle, فَإِنْ تَوَلَّوْا فَقُلْ حَسْبِيَ اللّٰهُ لَآ إِلٰهَ إِلَّا هُوَ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَهُوَ رَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ âyeti imdâdıma yetişti ve gayet emniyetli ve selâmetli bir gemi hükmüne geçti. Rûh, kemâl-i emniyetle ve sürurla o âyetin içine girdi.

Evet, anladım ki, âyetin mânâ-yı sarîhinden başka bir mânâ-yı işârîsi, beni teselli etti ki, sükûnet buldum ve sekînet verdi.

Evet, nasıl ki mânâ-yı sarîhi, Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)*'a der: "Eğer ehl-i dalâlet arka verip Senin Şeriat ve Sünnetinden i'raz edip Kur'ân'ı dinlemeseler, merak etme! Ve de ki: Cenâb-ı Hak bana kâfidir. O'na tevekkül ediyorum. Sizin yerlerinize ittibâ edecekleri yetiştirir. Taht-ı saltanatı her şeyi muhîttir. Ne âsîler, hududundan kaçabilirler ve ne de istimdâd edenler medetsiz kalırlar!"

Öyle de mânâ-yı işârîsiyle der ki: "Ey insan ve ey insanın reisi ve mürşidi! Eğer bütün mevcûdât seni bırakıp fenâ yolunda ademe giderse, eğer zîhayatlar senden müfârakat edip ölüm yolunda koşarsa, eğer insanlar seni terk edip mezaristana girerse, eğer ehl-i gaflet ve dalâlet seni dinlemeyip zulümâta düşerse, merak etme!" De ki: "Cenâb-ı Hak bana kâfidir. Madem O var, her şey var. Ve o hâlde, o gidenler ademe gitmediler. O'nun başka memleketine gidiyorlar. Ve onların bedeline o Arş-ı Azîm Sahibi, nihayetsiz cünûd u askerinden başkalarını gönderir. Ve mezaristana girenler mahvolmadılar; başka âleme gidiyorlar. Onların bedeline başka vazifedarları gönderir. Ve dalâlete

---

[1] "(Ey Resûlüm! Sen böyle onların üzerine titrerken) onlar halâ senden ve yolundan yüz çevirecek olurlarsa de ki: Bana (yardımcı ve destekçi olarak) Allah kâfidir. O'ndan başka hiçbir ilâh yoktur. Ben O'na dayandım, O'na güvendim ve O, (bütün kâinatın, bütün varlıkların idare merkezi olan) Büyük Arş'ın Rabbi, (bütün kâinatın mutlak Sultanı, bütün varlıkların yegâne sığınağı, besleyip yaşatanı, koruyup gözetenidir)." (Tevbe sûresi, 9/129)

düşenlere bedel, tarîk-ı hakkı takip edecek mutî kullarını gönderebilir. Madem öyledir, O her şeye bedeldir. Bütün eşya, bir tek teveccühüne bedel olamaz!" der.

İşte, şu mânâ-yı işârî vasıtasıyla; bana dehşet veren üç müthiş cenaze, başka şekil aldılar. Yani, hem Hakîm, hem Rahîm, hem Âdil, hem Kadîr bir Zât-ı Zülcelâl'in taht-ı tedbir ve rubûbiyetinde ve hikmet ve rahmeti içinde hikmet-nümâ bir seyeran, ibret-nümâ bir cevelân, vazifedarâne bir seyahat sûretinde bir seyr u seferdir, bir terhis ve tavziftir ki, böylece kâinat çalkalanıyor, gidiyor, geliyor.

Beşinci Nükte

قُلْ إِنْ كُنْتُمْ تُحِبُّونَ اللّٰهَ فَاتَّبِعُونِي يُحْبِبْكُمُ اللّٰهُ[1] âyet-i azîmesi, ittibâ-yı Sünnet ne kadar mühim ve lâzım olduğunu pek kat'î bir sûrette ilân ediyor. Evet şu âyet-i kerîme, kıyâsât-ı mantıkıye içinde, kıyâs-ı istisnaî kısmının en kuvvetli ve kat'î bir kıyâsıdır. Şöyle ki:

Nasıl mantıkça kıyâs-ı istisnaî misâli olarak deniliyor: "Eğer güneş çıksa, gündüz olacak." Müsbet netice için denilir: "güneş çıktı, öyle ise netice veriyor ki şimdi gündüzdür." Menfî netice için deniliyor: "Gündüz yok, öyle ise netice veriyor ki, güneş çıkmamış." Mantıkça, bu müsbet ve menfî iki netice kat'îdirler.

Aynen böyle de, şu âyet-i kerîme der ki: *"Eğer Allah'a muhabbetiniz varsa, Habibullah'a ittibâ edilecek. İttibâ edilmezse, netice veriyor ki, Allah'a muhabbetiniz yoktur." Muhabbetullah varsa, netice verir ki, Habibullah'ın Sünnet-i seniyyesine ittibâı intâc eder.*

Evet, Cenâb-ı Hakk'a îmân eden, elbette O'na itaat edecek. Ve itaat yolları içinde en makbulü ve en müstakîmi ve en kısası, bilâ-şüphe Habibullah'ın gösterdiği ve takip ettiği yoldur.

Evet, bu kâinatı bu derece in'âmât ile dolduran Zât-ı Kerîm-i Zülcemâl, zîşuûrlardan o nimetlere karşı şükür istemesi, zarurî ve bedihîdir. Hem bu kâinatı bu kadar mucizât-ı sanatla tezyin eden o Zât-ı Hakîm-i Zülcelâl, elbette, bilbedâhe, zîşuûrlar içinde En Mümtaz Birisini Kendine muhâtap ve tercüman

---

1 "De ki; Ey insanlar, eğer Allah'ı seviyorsanız, gelin bana uyun ki Allah da sizi sevsin." (Âl-i İmran sûresi, 3/31).

ve ibâdına mübelliğ ve imam yapacaktır. Hem bu kâinatı hadd ü hesaba gelmez tecelliyât-ı cemâl ve kemâlâtına mazhar eden o Zât-ı Cemîl-i Zülkemâl, elbette bilbedâhe sevdiği ve izhârını istediği cemâl ve kemâl ve esmâ ve sanatının en câmi ve en mükemmel mikyas ve medârı olan bir Zât'a, her hâlde en ekmel bir vaziyet-i ubûdiyeti verecek ve O'nun vaziyetini sâirlerine nümûne-i imtisâl edip herkesi O'nun ittibâına sevk edecek, tâ ki o güzel vaziyeti başkalarında da görünsün.

Elhâsıl: *Muhabbetullah, Sünnet-i seniyyenin ittibâını istilzâm edip intâc ediyor. Ne mutlu o kimseye ki, sünnet-i seniyyeye ittibâından hissesi ziyâde ola. Veyl o kimseye ki, sünnet-i seniyyeyi takdir etmeyip, bid'alara giriyor.*

Altıncı Nükte

Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)* ferman etmiş:

اَلْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ[2] كُلُّ بِدْعَةٍ ضَلَالَةٌ وَكُلُّ ضَلَالَةٍ فِي النَّارِ[1] yani sırrı ile, kavâid-i Şeriat-ı Garrâ ve desâtir-i Sünnet-i seniyye, tamam ve kemâlini bulduktan sonra, yeni îcâdlarla o düsturları beğenmemek veyahut hâşâ ve kellâ, nâkıs görmek hissini veren bid'aları îcâd etmek, dalâlettir, ateştir.

Sünnet-i seniyyenin merâtibi var:[3]

Bir kısmı vâciptir, terk edilmez. O kısım, Şeriat-ı Garrâ'da tafsilâtıyla beyân edilmiş. Onlar muhkemâttır, hiçbir cihette tebeddül etmez.

Bir kısmı da, nevâfil nev'indendir. Nevâfil kısmı da, iki kısımdır. Bir kısım, ibâdete tâbi Sünnet-i seniyye kısımlarıdır. Onlar dahi şeriat kitaplarında beyân edilmiş. Onların tağyiri bid'attır.

Diğer kısmı, "âdâp" tâbir ediliyor ki, Siyer-i seniyye kitaplarında zikredilmiş. Onlara muhalefete, bid'a denilmez. Fakat âdâb-ı Nebevî'ye bir nevi muhalefettir ve onların nurundan ve o hakikî edepten istifâde etmemektir. Bu kısım ise, örf ve âdât, muamelât-ı fıtriyede Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)*'ın

---

1 "Her bid'at dalâlettir ve her dalâlet cehennem ateşindedir." Nesâî, *ıydeyn* 22; Ma'mer İbni Râşid, *el-Câmi'* 11/159; et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* 9/97. İlk kısmı için bkz.: Müslim, *cum'a* 43; Ebû Dâvûd, *sünnet* 5; İbni Mâce, *mukaddime* 6, 7; Dârimî, *mukaddime* 16, 23.

2 "İşte bugün sizin dininizi kemâle erdirdim." (Mâide sûresi, 5/3)

3 Sünnet'in iki kısım olduğuna dair bkz.: Dârimî, *mukaddime* 49; et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-evsat* 4/215; ed-Deylemî, *el-Müsned* 2/345.

tevâtürle mâlûm olan harekâtına ittibâ etmektir. Meselâ söylemek âdâbını gösteren ve yemek ve içmek ve yatmak gibi hâlâtın âdâbının düsturlarını beyân eden ve muâşerete taalluk eden çok Sünnet-i seniyyeler var. *Bu nev'i Sünnetlere "âdâp" tâbir edilir. Fakat o âdâba ittibâ eden, âdâtını ibâdete çevirir, o âdâptan mühim bir feyz alır. En küçük bir âdâbın mürâatı, Resûl-i Ekrem (aleyhissalâtü vesselâm)'ı tahattur ettiriyor, kalbe bir nur veriyor.*

Sünnet-i seniyyenin içinde en mühimmi, İslâmiyet alâmetleri olan ve şeâire de taalluk eden Sünnetlerdir. Şeâir, âdetâ hukuk-u umumiye nev'inden cemiyete âit bir ubûdiyettir. Birisinin yapmasıyla o cemiyet umumen istifâde ettiği gibi, onun terkiyle de umum cemaat mesul olur. Bu nev'i şeâire riyâ giremez ve ilân edilir. Nâfile nev'inden de olsa, şahsî farzlardan daha ehemmiyetlidir.

Yedinci Nükte

Sünnet-i seniyye, edeptir. Hiçbir meselesi yoktur ki, altında bir nur, bir edep bulunmasın! Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)* ferman etmiş: أَدَّبَنِي رَبِّي فَأَحْسَنَ تَأْدِيبِي[1] Yani, "*Rabbim bana edebi, güzel bir sûrette ihsân etmiş, edeplendirmiş.*" *Evet siyer-i nebeviyeye dikkat eden ve sünnet-i seniyyeyi bilen, katiyen anlar ki: Edebin envâını, Cenâb-ı Hak, Habîbinde cem' etmiştir.*[2] *O'nun sünnet-i seniyyesini terk eden, edebi terk eder.*

بِي أَدَبْ مَحْرُومْ بَاشَدْ أَزْ لُطْفِ رَبْ[3]

kâidesine mâsadak olur, hasâretli bir edepsizliğe düşer.

Suâl: Her şeyi bilen ve gören ve hiçbir şey O'ndan gizlenemeyen Allâmü'l-guyûb'a[4] karşı edep nasıl olur? Sebeb-i hacâlet olan hâletler, ondan gizlenemez. Edebin bir nev'i tesettürdür, mûcib-i istikrah hâlâtı setretmektir. Allâmü'l-guyûb'a karşı tesettür olamaz?

---

1 Bkz.: el-Kurtubî, *el-Câmi' li ahkâmi'l-Kur'ân* 18/228; es-Sülemî, *Âdâbü's-sohbet* s.124; İbnü'l-Cevzî, *Sıfatü's-safve* 1/201; el-Münâvî, *Feyzu'l-kadîr* 1/225; el-Aclûnî, *Keşfü'l-hafâ* 1/72.

2 Bkz.: "Şüphesiz Sen, ahlâkın –Kur'ân buudlu, ulûhiyet eksenli olması itibarıyla– ihâtası imkânsız, idraki nâkabil en yücesi üzeresin." (Kalem sûresi, 68/4)

3 Edepsiz kişi Allah'ın lutfundan mahrum olur.

4 Cenâb-ı Hakk'ın, Allâmü'l-guyûb olduğuna dair bkz.: Mâide sûresi, 5/109, 116; Tevbe sûresi, 9/78; Sebe sûresi, 34/48.

Elcevap:

Evvelâ: Sâni-i Zülcelâl nasıl ki kemâl-i ehemmiyetle sanatını güzel göstermek istiyor ve müstekreh şeyleri perdeler altına alıyor ve nimetlerine, o nimetleri süslendirmek cihetiyle nazar-ı dikkati celb ediyor. *Öyle de, mahlûkatını ve ibâdını sâir zîşuûrlara güzel göstermek istiyor. Çirkin vaziyetlerde görünmeleri, Cemîl ve Müzeyyin ve Latîf ve Hakîm gibi isimlerine karşı bir nevi isyan ve hilâf-ı edep oluyor. İşte Sünnet-i seniyyedeki edep, o Sâni-i Zülcelâl'in esmâlarının hudutları içinde bir mahz-ı edep vaziyetini takınmaktır.*

Sâniyen: Nasıl ki bir tabip, doktorluk noktasında bir nâmahremin en nâmahrem uzvuna bakar ve zaruret olduğu vakit ona gösterilir. Hilâf-ı edep denilmez. Belki edeb-i tıp öyle iktizâ eder, denilir. Fakat o tabip, reculiyet unvanıyla yahut vâiz ismiyle yahut hoca sıfatıyla o nâmahremlere bakamaz. Ona gösterilmesini edep fetva veremez. Ve o cihette ona göstermek, hayâsızlıktır. *Öyle de Sâni-i Zülcelâl'in çok esmâsı var. Her bir ismin ayrı bir cilvesi var. Meselâ, "Gaffar" ismi, günahların vücudunu ve "Settar" ismi, kusûrâtın bulunmasını iktizâ ettikleri gibi; "Cemîl" ismi de, çirkinliği görmek istemez. "Latîf, Kerîm, Hakîm, Rahîm" gibi esmâ-yı cemâliye ve kemâliye, mevcûdâtın güzel bir sûrette ve mümkün vaziyetlerin en iyisinde bulunmalarını iktizâ ederler. Ve o esmâ-yı cemâliye ve kemâliye ise, melâike ve rûhânî ve cin ve insin nazarında güzelliklerini, mevcûdâtın güzel vaziyetleriyle ve hüsn-ü edepleriyle göstermek isterler. İşte Sünnet-i seniyyedeki âdâp, bu ulvî âdâbın işaretidir ve düsturlarıdır ve nümûneleridir.*

Sekizinci Nükte

لَقَدْ جَاءَكُمْ رَسُولٌ مِنْ أَنْفُسِكُمْ عَزِيزٌ dan evvelki olan فَإِنْ تَوَلَّوْا فَقُلْ حَسْبِيَ اللهُ[1] عَلَيْهِ مَا عَنِتُّمْ حَرِيصٌ عَلَيْكُمْ بِالْمُؤْمِنِينَ رَؤُفٌ رَحِيمٌ[2] âyeti, Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)*'ın ümmetine karşı kemâl-i şefkat ve nihayet re'fetini gösterdikten sonra, şu فَإِنْ تَوَلَّوْا âyetiyle der ki:

"Ey insanlar! Ey müslümanlar! Böyle hadsiz bir şefkatiyle sizi irşâd eden ve sizin menfaatiniz için bütün kuvvetini sarf eden ve mânevî yaralarınız için

---

1 "(Ey Resûlüm! Sen böyle onların üzerine titrerken) onlar halâ senden ve yolundan yüz çevirecek olurlarsa de ki: Bana (yardımcı ve destekçi olarak) Allah kâfidir." (Tevbe sûresi, 9/129)

2 "Size kendi aranızdan öyle bir Peygamber geldi ki zahmete uğramanız ona ağır gelir. Kalbi üstünüze titrer, müminlere karşı pek şefkatli ve merhametlidir." (Tevbe sûresi, 9/128)

kemâl-i şefkatle getirdiği ahkâm ve Sünnet-i seniyyesiyle tedâvi edip merhem vuran şefkat-perver bir Zât'ın bedihî şefkatini inkâr etmek ve göz ile görünen re'fetini ittiham etmek derecesinde O'nun Sünnetinden ve tebliğ ettiği ahkâmdan yüzlerinizi çevirmek, ne kadar vicdansızlık, ne kadar akılsızlık olduğunu biliniz!

Ve ey şefkatli Resûl ve ey re'fetli Nebî! Eğer Senin bu azîm şefkatini ve büyük re'fetini tanımayıp akılsızlıklarından Sana arka verip dinlemeseler, merak etme! Semâvât ve arzın cünûdu taht-ı emrinde olan,[1] Arş-ı Azîm-i Muhît'in tahtında saltanat-ı rubûbiyeti hükmeden Zât-ı Zülcelâl Sana kâfidir. Hakikî mutî tâifeleri Senin etrafına toplattırır, Seni onlara dinlettirir, Senin ahkâmını onlara kabul ettirir!

Evet, Şeriat-ı Muhammediye ve Sünnet-i Ahmediye'de hiçbir mesele yoktur ki, müteaddit hikmetleri bulunmasın. Bu fakir, bütün kusur ve aczimle beraber bunu iddia ediyorum ve bu dâvânın isbâtına da hazırım. Hem şimdiye kadar yazılan yetmiş-seksen Risale-i Nuriye, Sünnet-i Ahmediye'nin ve Şeriat-ı Muhammediye'nin *(aleyhissalâtü vesselâm)* meseleleri, ne kadar hikmetli ve hakikatli olduğuna yetmiş-seksen şâhid-i sâdık hükmüne geçmiştir. Eğer bu mevzua dâir iktidar olsa yazılsa, yetmiş değil, belki yedi bin risale o hikmetleri bitiremeyecek.

Hem ben şahsımda bilmüşâhede ve zevken, belki bin tecrübâtım var ki, mesâil-i Şeriat'la Sünnet-i seniyye düsturları, emrâz-ı rûhaniyede ve akliyede ve kalbiyede, hususen emrâz-ı içtimâiyede gayet nâfi' birer devâdır bildiğimi ve onların yerini başka felsefî ve hikmetli meseleler tutamadığını, bilmüşâhede kendim hissettiğimi ve başkalarına da bir derece risalelerde ihsâs ettiğimi ilân ediyorum. Bu dâvâmda tereddüt edenler, Risale-i Nur eczâlarına müracaat edip baksınlar.

İşte böyle bir Zât'ın Sünnet-i seniyyesine elden geldiği kadar ittibâa çalışmak, ne kadar kârlı ve hayat-ı ebediye için ne kadar saâdetli ve hayat-ı dünyeviye için ne kadar menfaatli olduğu kıyâs edilsin.

Dokuzuncu Nükte

Sünnet-i seniyyenin her bir nev'ine tamamen bilfiil ittibâ etmek, ehass-ı havassa dahi ancak müyesser olur. Ona bilfiil olmasa da, binniyet, bilkasd

---

1 Bkz.: "Göklerin ve yerin orduları Allah'ındır." (Fetih sûresi, 48/4)

tarafdârâne ve iltizamkârâne talip olmak, herkesin elinden gelir. Farz ve vâcip kısımlara zâten ittibâa mecburiyet var. Ve ubûdiyetteki müstehab olan sünnet-i seniyyenin terkinde günah olmasa dahi, büyük sevâbın zayiatı var. Tağyirinde ise, büyük hatâ vardır. Âdât ve muamelâttaki sünnet-i seniyye ise, ittibâ ettikçe, o âdât, ibâdet olur. Etmese itab yok. Fakat Habibullah'ın âdâb-ı hayatiyesinin nurundan istifâdesi azalır.

Ahkâm-ı ubûdiyette yeni îcâdlar bid'attır. Bid'atlar ise, اَلْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ[1] *sırrına münâfî olduğu için, merduttur.*[2] *Fakat, tarîkatte evrâd ve ezkâr ve meşrebler nev'inden olsa ve asılları Kitap ve Sünnet'ten ahzedilmek şartıyla ayrı ayrı tarzda, ayrı ayrı sûrette olmakla beraber, mukarrer olan usûl ve esasât-ı sünnet-i seniyyeye muhalefet ve tağyir etmemek şartıyla, bid'a değillerdir.* Lâkin bir kısım ehl-i ilim, bunlardan bir kısmını bid'aya dâhil edip, fakat "bid'a-yı hasene" nâmını vermiş.[3] İmam Rabbânî Müceddid-i Elf-i Sânî *(radiyallâhu anh)* diyor ki:

"Ben seyr-i sülûk-u rûhânîde görüyordum ki: *Resûl-i Ekrem (aleyhissalâtü vesselâm)'dan mervî olan kelimât nurludur, Sünnet-i seniyye şuâı ile parlıyor. O'ndan mervî olmayan parlak ve kuvvetli virdleri ve hâlleri gördüğüm vakit, üstünde o nur yoktu. Bu kısmın en parlağı, evvelkinin en azına mukâbil gelmiyordu. Bundan anladım ki; sünnet-i seniyyenin şuâı, bir iksirdir. Hem o Sünnet, nur isteyenlere kâfidir, hâriçte nur aramaya ihtiyaç yoktur."*

İşte böyle hakikat ve Şeriat'ın bir kahramanı olan bir zâtın bu hükmü gösteriyor ki, Sünnet-i seniyye, saâdet-i dâreynin temel taşıdır ve kemâlâtın madeni ve menbaıdır.

اَللّٰهُمَّ ارْزُقْنَا اتِّبَاعَ السُّنَّةِ السَّنِيَّةِ[4]

رَبَّنَآ اٰمَنَّا بِمَآ أَنْزَلْتَ وَاتَّبَعْنَا الرَّسُولَ فَاكْتُبْنَا مَعَ الشَّاهِدِينَ[5]

---

1 "İşte bugün sizin dininizi kemâle erdirdim." (Mâide sûresi, 5/3)

2 "Kim şu dine uymayan bir şey uyduracak olursa, bu merduttur, kabul edilmez." anlamındaki hadis için bkz.: Buhârî, *i'tisam* 5, *büyû'* 60, *sulh* 5; Müslim, *akdiye* 18; Ebû Dâvûd, *sünnet* 6.

3 Bkz.: el-Îcî, *Kitâbü'l-Mevâkıf* 1/159; el-Gazâlî, *İhyâu ulûmi'd-dîn* 2/256; İbni Receb, *Câmiu'l-ulûm ve'l-hikem* 1/267; İbni Âbidîn, *Hâşiye* 1/390.

4 "Allahım, bizi sünnet-i seniyyeye ittibâ ile rızıklandır."

5 "Yâ Rabbenâ! İndirdiğin kitaba iman edip Elçinin yolunu tuttuk. "Sen de bizi, birliğini ve nebîlerini tanıyan şahitlerle birlikte yaz." (Âl-i İmran sûresi, 3/53)

Onuncu Nükte

قُلْ إِنْ كُنْتُمْ تُحِبُّونَ اللهَ فَاتَّبِعُونِي يُحْبِبْكُمُ اللهُ[1] âyetinde i'câzlı bir îcâz vardır. Çünkü çok cümleler, bu üç cümlenin içinde dercedilmiştir. Şöyle ki:

Şu âyet diyor ki: *Allah'a (celle celâlüh) îmânınız varsa, elbette Allah'ı seveceksiniz. Madem Allah'ı seversiniz, Allah'ın sevdiği tarzı yapacaksınız. Ve o sevdiği tarz ise, Allah'ın sevdiği Zât'a benzemelisiniz. O'na benzemek ise, O'na ittibâ etmektir. Ne vakit O'na ittibâ etseniz, Allah da sizi sevecek. Zâten siz Allah'ı seversiniz, tâ ki Allah da sizi sevsin."*

İşte bütün bu cümleler, şu âyetin yalnız mücmel ve kısa bir meâlidir. *Demek oluyor ki, insan için en mühim âlî maksad, Cenâb-ı Hakk'ın muhabbetine mazhar olmasıdır. Bu âyetin nassıyla gösteriyor ki, o matlab-ı âlânın yolu, Habibullah'a ittibâdır ve Sünnet-i seniyyesine iktidâdır.* Bu makamda "Üç Nokta" isbât edilse, mezkûr hakikat tamamıyla tezâhür eder.

Birinci Nokta

Beşer, fıtraten şu kâinatın Hâlıkına karşı hadsiz bir muhabbet üzerine yaratılmıştır. Çünkü fıtrat-ı beşeriyede cemâle karşı bir muhabbet ve kemâle karşı perestiş etmek ve ihsâna karşı sevmek vardır. Cemâl ve kemâl ve ihsân derecâtına göre, o muhabbet tezâyüd eder. Aşkın en müntehâ derecesine kadar gider.

Hem bu küçük insanın küçücük kalbinde, kâinat kadar bir aşk yerleşir. Evet, kalbin mercimek kadar bir sandukçası olan kuvve-i hâfıza, bir kütüphâne hükmünde binler kitap kadar yazı, içinde yazılması gösteriyor ki, kalb-i insan, kâinatı içine alabilir ve o kadar muhabbet taşıyabilir.

Madem fıtrat-ı beşeriyede ihsân ve cemâl ve kemâle karşı böyle hadsiz bir istidâd-ı muhabbet vardır. Ve madem bu kâinatın Hâlıkı, kâinatta tezâhür eden âsârıyla, bilbedâhe tahakkuku sâbit olan hadsiz cemâl-i mukaddesi, bu mevcûdâtta tezâhür eden nukûş-u sanatıyla bizzarûre sübûtu tahakkuk eden hadsiz kemâl-i kudsîsi ve bütün zîhayatlarda tezâhür eden hadsiz envâ-ı ihsân ve in'âmâtıyla bilyakîn ve belki bilmüşâhede vücudu tahakkuk eden hadsiz

---

1 "De ki; Ey insanlar, eğer Allah'ı seviyorsanız, gelin bana uyun ki Allah da sizi sevsin." (Âl-i İmran sûresi, 3/31).

ihsânâtı vardır.[1] Elbette, zîşuûrların en câmii ve en muhtacı ve en mütefekkiri ve en müştâkı olan beşerden, hadsiz bir muhabbeti iktizâ ediyor.

Evet, her bir insan, o Hâlık-ı Zülcelâl'e karşı hadsiz bir muhabbete müstaid olduğu gibi, o Hâlık dahi herkesten ziyâde cemâl ve kemâl ve ihsânına karşı hadsiz bir mahbûbiyete müstehaktır. Hattâ insan-ı müminde, hayatına ve bekâsına ve vücuduna ve dünyasına ve nefsine ve mevcûdâta karşı türlü türlü muhabbetleri ve şedid alâkaları, o istidâd-ı muhabbet-i ilâhiyenin tereşşuhâtıdır. Hattâ insanın mütenevvi hissiyât-ı şedîdesi, o istidâd-ı muhabbetin istihâleleridir ve başka şekillere girmiş reşhalarıdır.

Mâlûmdur ki, insan kendi saâdetiyle mütelezziz olduğu gibi, alâkadar olduğu zâtların saâdetleriyle dahi mütelezziz oluyor. Ve kendini belâdan kurtaranı sevdiği gibi, sevdiklerini de kurtaranı öyle sever. İşte bu hâlet-i rûhiyeye binâen, insan, eğer her insana âit envâ-ı ihsânât-ı ilâhiyeden yalnız bunu düşünse ki: "Benim Hâlıkım beni zulümât-ı ebediye olan ademden kurtarıp bu dünyada bir güzel dünyayı bana verdiği gibi, ecelim geldiği zaman beni idam-ı ebedî olan ademden ve mahvdan yine kurtarıp bâkî bir âlemde ebedî ve çok şâşaalı bir âlemi bana ihsân ve o âlemin umum envâ-ı lezâiz ve mehâsininden istifâde edecek ve cevelân edip tenezzüh edecek zâhirî ve bâtınî hassaları, duyguları bana in'am ettiği gibi, çok sevdiğim ve çok alâkadar olduğum bütün akârip ve ahbap ve ebnâ-yı cinsimi dahi öyle hadsiz ihsânlara mazhar ediyor ve o ihsânlar bir cihette bana âit oluyor. Zira, onların saâdetleriyle mes'ûd ve mütelezziz oluyorum. Madem اَلْإِنْسَانُ عَبِيْدُ الْإِحْسَانِ[2] sırrıyla, herkeste ihsâna karşı perestiş var. Elbette böyle hadsiz ebedî ihsânâta karşı, kâinat kadar bir kalbim olsa, o ihsâna karşı muhabbetle dolmak iktizâ eder ve doldurmak isterim. Ben bilfiil o muhabbeti etmezsem de bilistidâd, bilîmân, binniyye, bilkabul, bittakdir, biliştiyak, bililtizam, bilirade sûretinde ediyorum, diyecek ve hâkezâ... Cemâl ve kemâle karşı insanın göstereceği muhabbet ise, icmâlen işaret ettiğimiz ihsâna karşı muhabbete kıyâs edilsin.

Kâfir ise, küfür cihetiyle hadsiz bir adâvet eder. Hattâ kâinata ve mevcûdâta karşı zâlimâne ve tahkirkârâne bir adâvet taşıyor.

---

1 Bkz.: "Görmüyor musunuz ki Allah göklerde ve yerde olan şeyleri sizin hizmetinize vermiş. Görünen görünmeyen bunca nimete sizi garketmiş?" (Lokman sûresi, 31/20)

2 "İnsan, iyiliğin kulu kölesidir." Bu gerçeği ifade eden "İyilik edene muhabbet duymak, kötülük edene de buğzetmek, insan fıtratında vardır." anlamındaki hadis için bkz.: Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliyâ* 4/121; el-Beyhakî, *Şuabü'l-îmân* 1/381, 6/481.

İkinci Nokta

Muhabbetullah, ittibâ-yı Sünnet-i Muhammediye (aleyhissalâtü vesselâm)'ı istilzâm eder. Çünkü Allah'ı sevmek, O'nun marziyâtını yapmaktır. Marziyâtı ise, en mükemmel bir sûrette Zât-ı Muhammediye'de *(aleyhissalâtü vesselâm)* tezâhür ediyor. Zât-ı Ahmediye'ye *(aleyhissalâtü vesselâm)* harekât ve ef'âlde benzemek, iki cihetledir:

•**Birisi**: Cenâb-ı Hakk'ı sevmek cihetinde emrine itaat ve marziyâtı dâiresinde hareket etmek, o ittibâı iktizâ ediyor. Çünkü bu işte en mükemmel imam, Zât-ı Muhammediye *(aleyhissalâtü vesselâm)*'dır.[1]

•**İkincisi**: Madem Zât-ı Ahmediye *(aleyhissalâtü vesselâm)*, insanlara olan hadsiz ihsânât-ı ilâhiyenin en mühim bir vesîlesidir;[2] elbette Cenâb-ı Hak hesabına, hadsiz bir muhabbete lâyıktır. İnsan, sevdiği zâta eğer benzemek kâbilse, fıtraten benzemek ister. İşte Habibullah'ı sevenlerin, Sünnet-i seniyyesine ittibâ ile O'na benzemeye çalışmaları katiyen iktizâ eder.[3]

Üçüncü Nokta

Cenâb-ı Hakk'ın hadsiz merhameti olduğu gibi, hadsiz bir muhabbeti de vardır. Bütün kâinattaki masnûâtın mehâsini ile ve süslendirmesiyle kendini hadsiz bir sûrette sevdirdiği gibi; masnûâtını, hususan sevdirmesine sevmek ile mukâbele eden zîşuûr mahlûkatı sever. cennetin bütün letâif ve mehâsini ve lezâizi ve niamâtı, bir cilve-i rahmeti olan bir Zât'ın nazar-ı muhabbetini kendine celbe çalışmak, ne kadar mühim ve âlî bir maksat olduğu bilbedâhe anlaşılır. *Madem, nass-ı kelâmıyla; O'nun muhabbetine, yalnız ittibâ-yı Sünnet-i Ahmediye (aleyhissalâtü vesselâm) ile mazhar olunur.*[4] *Elbette ittibâ-yı Sünnet-i Ahmediye (aleyhissalâtü vesselâm), en büyük bir maksad-ı insanî ve en mühim bir vazife-i beşeriye olduğu tahakkuk eder.*

---

1 Bkz.: "Hakikaten, Allah'ın Resûlünde sizler için, Allah'a ve âhiret gününe kavuşmayı bekleyenler ve Allah'ı çok zikredenler için en mükemmel bir numûne vardır." (Ahzâb sûresi, 33/21)

2 Bkz.: "Biz seni bütün insanlar için sırf bir rahmet vesilesi olman için gönderdik." (Enbiyâ sûresi, 21/107)

3 Bkz.: "Peygamberin müminler üzerinde haiz olduğu hak, onların bizzat kendileri hakkında haiz oldukları haktan daha fazladır." (Ahzâb sûresi, 33/6)

4 Bkz.: "Ey Resûlüm, de ki: "Ey insanlar, eğer Allah'ı seviyorsanız, gelin bana uyun ki Allah da sizi sevsin ve günahlarınızı bağışlasın." (Âl-i İmran sûresi, 3/31)

On Birinci Nükte

Üç meseledir.

Birinci Mesele

Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)*'ın Sünnet-i seniyyesinin menbaı üçtür: *Akvâli, ef'âli, ahvâlidir.*[1] Bu üç kısım dahi, üç kısımdır: *Ferâiz, nevâfil, âdât-ı hasenesi*dir.

Farz ve vâcip kısmında ittibâa mecburiyet var; terkinde, azâp ve ikap vardır. Herkes ona ittibâa mükelleftir.

Nevâfil kısmında, emr-i istihbabî ile yine ehl-i îmân mükelleftir. Fakat, terkinde azâp ve ikap yoktur. Fiilinde ve ittibâında azîm sevâplar var ve tağyir ve tebdili bid'a ve dalâlettir ve büyük hatadır.

Âdât-ı seniyyesi ve harekât-ı müstahsenesi ise hikmeten, maslahaten, hayat-ı şahsiye ve nev'iye ve içtimâiye itibârıyla O'nu taklit ve ittibâ etmek, gayet müstahsendir. Çünkü her bir hareket-i âdiyesinde, çok menfaat-i hayatiye bulunduğu gibi, mütâbaat etmekle o âdâp ve âdetler, ibâdet hükmüne geçer.

Evet, madem dost ve düşmanın ittifâkıyla, Zât-ı Ahmediye (aleyhissalâtü vesselâm) mehâsin-i ahlâkın en yüksek mertebelerine mazhardır. Ve madem bilittifak nev-i beşer içinde en meşhur ve mümtaz bir şahsiyettir. Ve madem binler mucizâtın delâletiyle ve teşkil ettiği âlem-i İslâmiyet'in ve kemâlâtının şehâdetiyle ve mübelliğ ve tercüman olduğu Kur'ân-ı Hakîm'in hakâikinin tasdikiyle, en mükemmel bir insan-ı kâmil ve bir mürşid-i ekmeldir. Ve madem semere-i ittibâıyla milyonlar ehl-i kemâl, merâtib-i kemâlâtta terakki edip saâdet-i dâreyne vâsıl olmuşlardır. Elbette o Zât'ın Sünneti, harekâtı, iktidâ edilecek en güzel nümûnelerdir ve takip edilecek en sağlam rehberlerdir ve düstur ittihâz edilecek en muhkem kanunlardır. Bahtiyar odur ki, bu ittibâ-yı Sünnet'te hissesi ziyâde ola. Sünnet'e ittibâ etmeyen, tembellik eder ise, hasâret-i azîme; ehemmiyetsiz görür ise, cinâyet-i azîme; tekzîbini işmâm eden tenkid ise, dalâlet-i azîmedir.[2]

---

1 Bkz.: es-Suyûtî, *et-Tedrîbü'r-râvî* 1/194.

2 Peygamber Efendimiz *(sallallâhu aleyhi ve sellem)*, kendisine itaat edenin Allah'a itaat etmiş olacağını beyan buyurmuş, itaat etmeyen hariç bütün ümmetinin cennete gireceğini müjdelemiştir: Buhârî, *i'tisam* 2, *ahkâm* 1, *cihâd* 109; Müslim, *imâre* 33; Nesâî, *bey'at* 27.

İkinci Mesele

Cenâb-ı Hak Kur'ân-ı Hakîm'de: وَإِنَّكَ لَعَلٰى خُلُقٍ عَظِيمٍ[1] ferman eder. Rivâyât-ı sahiha ile Hazreti Âişe-i Sıddîka *(radiyallâhu anhâ)* gibi sahâbe-i güzin, Hazreti Peygamber *(aleyhissalâtü vesselâm)*'ı tarif ettikleri zaman خُلُقُهُ الْقُرْاٰنُ[2] diye tarif ediyorlardı. Yani, "*Kur'ân'ın beyân ettiği mehâsin-i ahlâkın misâli, Muhammed (aleyhissalâtü vesselâm)'dır. Ve o mehâsini en ziyâde imtisâl eden ve fıtraten o mehâsin üstünde yaratılan O'dur.*"

İşte böyle bir Zât'ın ef'âl, ahvâl, akvâl ve harekâtının her birisi, nev-i beşere birer model hükmüne geçmeye lâyık iken, O'na îmân eden ve ümmetinden olan gafillerin, (Sünnetine ehemmiyet vermeyen veyahut tağyir etmek isteyen) ne kadar bedbaht olduğunu dîvâneler de anlar.

Üçüncü Mesele

Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)*, hilkaten en mûtedil bir vaziyette ve en mükemmel bir sûrette halk edildiğinden, harekât ve sekenâtı, itidâl ve istikâmet üzerine gitmiştir.[3] Siyer-i seniyyesi, kat'î bir sûrette gösterir ki, her hareketinde istikâmet ve itidâl üzere gitmiş, ifrât ve tefritten içtinâp etmiştir.

Evet, Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)*, فَاسْتَقِمْ كَمَا أُمِرْتَ[4] emrini tamamıyla imtisâl ettiği için, bütün ef'âl ve akvâl ve ahvâlinde istikâmet, kat'î bir sûrette görünüyor. Meselâ, kuvve-i akliyenin fesât ve zulmeti hükmündeki ifrât ve tefriti olan gabâvet ve cerbezeden müberrâ olarak, hadd-i vasat ve medâr-ı istikâmet olan hikmet noktasında kuvve-i akliyesi dâimâ hareket ettiği gibi; kuvve-i gadabiyenin fesâdı ve ifrât ve tefriti olan korkaklık ve tehevvürden münezzeh olarak, kuvve-i gadabiyenin medâr-ı istikâmeti ve hadd-i vasatı olan şecâat-ı kudsiye ile kuvve-i gadabiyesi hareket etmekle beraber; kuvve-i şeheviyenin fesâdı ve ifrât ve tefriti olan humud ve fücurdan musaffâ olarak, o kuvvenin medâr-ı istikâmeti olan iffette, kuvve-i şeheviyesi dâimâ iffeti, âzamî masûmiyet derecesinde rehber ittihâz etmiştir. Ve hâkezâ... Bütün

---

1 "Şüphesiz Sen, ahlâkın –Kur'ân buudlu, ulûhiyet eksenli olması itibarıyla– ihâtası imkânsız, idrâki nâkâbil en yücesi üzerinesin!" (Kalem sûresi, 68/4)

2 Müslim, *müsâfirîn* 139; İbni Mâce, *ahkâm* 14; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 6/91, 163, 216.

3 Bkz.: Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 6/68, 155; et-Tayâlisî, *el-Müsned* s.49; Ebû Ya'lâ, *el-Müsned* 4/478.

4 "Emrolunduğun gibi dosdoğru ol!" (Hûd sûresi, 11/112)

Sünen-i seniyyesinde, ahvâl-i fıtriyesinde ve ahkâm-ı şer'iyyesinde, hadd-i istikâmeti ihtiyar edip zulüm ve zulümât olan ifrât ve tefritten, israf ve tebzirden içtinâp etmiştir. Hattâ tekellümünde ve ekl ve şürbünde, iktisâdı rehber ve israftan katiyen içtinâp etmiştir. Bu hakikatin tafsilâtına dâir binler cild kitap telif edilmiştir. [1] اَلْعَارِفُ تَكْفِيهِ الْإِشَارَةُ sırrınca, bu denizden bu katre ile iktifâ edip, kısayı kısa keseriz.

اَللّٰهُمَّ صَلِّ عَلٰى جَامِعِ مَكَارِمِ الْأَخْلَاقِ وَمَظْهَرِ سِرِّ ﴿وَإِنَّكَ لَعَلٰى خُلُقٍ عَظِيمٍ﴾ اَلَّذِي قَالَ مَنْ تَمَسَّكَ بِسُنَّتِي عِنْدَ فَسَادِ أُمَّتِي فَلَهُ أَجْرُ مِائَةِ شَهِيدٍ[2]

وَقَالُوا الْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِي هَدٰينَا لِهٰذَا وَمَا كُنَّا لِنَهْتَدِيَ لَوْلَآ أَنْ هَدٰينَا اللّٰهُ ۚ لَقَدْ جَآءَتْ رُسُلُ رَبِّنَا بِالْحَقِّ[3]

سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَآ إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا ۖ إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ[4]

---

1 Ârif olana bir işaret yeter.

2 Allahım! "Şüphesiz sen pek büyük bir ahlâk üzeresin."[*1] sırrına mazhar olarak en üstün meziyetleri kendisinde toplayan[*2] ve "Ümmetimin fesadı zamanında benim sünnetime yapışana yüz şehid ecri vardır."[*3] buyuran Zâta rahmet et.

*1 Kalem sûresi, 68/4.

*2 Bkz.: Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 2/381; İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef* 6/324.

*3 et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-evsat* 5/315; İbni Adiyy, *el-Kâmil* 2/327; el-Beyhakî, *ez-Zühd* s.118.

3 "Hamdolsun bizi bu cennete eriştiren Allah'a! Eğer Allah bizi muvaffak kılmasaydı, biz kendiliğimizden yol bulamazdık. Rabbimizin elçilerinin gerçeği bildirdikleri bir kere daha kesinlikle anlaşılmıştır." derler." (A'râf sûresi, 7/43)

4 "Sübhansın yâ Rab! Senin bize bildirdiğinden başka ne bilebiliriz ki? Her şeyi hakkıyla bilen, her şeyi hikmetle yapan sensin." (Bakara sûresi, 2/32)

On İkinci Lem'a

Re'fet Bey'in iki cüz'î suali münâsebetiyle, iki nükte-i Kur'âniye'nin beyânına dâirdir.

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1] ، وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ[2]

اَلسَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَعَلٰى إِخْوَانِكُمْ وَرَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكَاتُهُ[3]

Aziz sıddık kardeşim Re'fet Bey,

Senin bu müsaadesiz zamanımda suallerin, beni müşkül bir mevkide bulunduruyor. Bu defaki iki sualin çendan cüz'îdir. Fakat iki nükte-i Kur'âniye'ye münâsebettar olduklarından ve küre-i arza dâir sualiniz, coğrafya ve kozmoğrafyanın yedi kat zemin ve yedi tabaka semâvâta tenkidlerine temas ettiğinden, bana ehemmiyetli geldi. Onun için sualin cüz'iyetine bakmayarak ilmî ve küllî bir sûrette, iki âyet-i kerîmeye dâir iki nükte icmâlen beyân edilecek. Sen de cüz'î sualine karşı ondan hisse alırsın.

Birinci Nükte

"İki Nokta"dır.

Birinci Nokta

وَكَأَيِّنْ مِنْ دَآبَّةٍ لَا تَحْمِلُ رِزْقَهَا اَللّٰهُ يَرْزُقُهَا وَإِيَّاكُمْ وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ[4]

إِنَّ اللهَ هُوَ الرَّزَّاقُ ذُو الْقُوَّةِ الْمَتِينُ[5]

---

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

2 "Hiç bir şey yoktur ki, O'nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor bulunmasın." (İsrâ sûresi, 17/44)

3 Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi; sizin ve kardeşlerinizin üzerine olsun.

4 "Nice canlı mahlûk var ki rızıklarını kendileri taşıyamazlar. Ama sizi de, bütün onları da rızıklandıran Allah'tır.O her şeyi hakkıyla işitir ve bilir." (Ankebût sûresi, 29/60)

5 "Bütün mahlûkların rızıklarını veren, kâmil kuvvet ve tam iktidar sahibi olan Allah Teâlâ'dır." (Zâriyât sûresi, 51/58).

âyetlerinin sırrınca, rızık doğrudan doğruya Kadîr-i Zülcelâl'in elindedir ve hazine-i rahmetinden çıkar. Her bir zîhayatın rızkı, taahhüd-ü rabbânîsi altında olduğundan, açlıktan ölmek, olmamak lâzım gelir. Hâlbuki zâhiren açlıktan ve rızıksızlıktan ölenler çok görünüyor. Şu hakikatin ve şu sırrın halli şudur ki:

Taahhüd-ü rabbânî hakikattir. Rızıksızlık yüzünden ölenler yoktur. Çünkü Hakîm-i Zülcelâl, zîhayatın bedenine gönderdiği rızkın bir kısmını ihtiyat için şahm ve içyağı sûretinde iddihâr eder. Hattâ bedenin her hüceyresine gönderdiği rızkın bir kısmını, yine o hüceyrenin bir köşesinde iddihâr eder. İstikbalde hâriçten rızık gelmediği zaman, sarf edilmek üzere bir ihtiyat zahîresi hükmünde bulundurur. İşte bu iddihâr edilmiş ihtiyat rızık bitmeden evvel ölüyorlar. Demek o ölmek, rızıksızlıktan değildir. Belki sû-i ihtiyardan tevellüd eden bir âdet ve o sû-i ihtiyardan ve âdetin terkinden neşet eden bir marazla ölüyorlar.

Evet, zîhayatın bedeninde şahm sûretinde iddihâr edilen rızk-ı fıtrî, hadd-i vasat olarak kırk gün mükemmelen devam eder. Hattâ bir marazın veya bir istiğrak-ı rûhânî neticesinde iki kırkı geçer. Hattâ bir adam, şedid bir inat yüzünden Londra mahpushânesinde yetmiş gün sıhhat ve selâmetle, hiçbir şey yemeden hayatı devam ettiğini, on üç –şimdi otuz dokuz– sene evvel[1] gazeteler yazmışlar.

Madem kırk günden yetmiş-seksen güne kadar rızk-ı fıtrî devam ediyor ve madem Rezzâk ismi, gayet geniş bir sûrette rûy-u zeminde cilvesi görünüyor ve madem hiç ümit edilmediği bir tarzda, memeden ve odundan rızıklar akıyor, baş gösteriyor. Eğer pür-şer beşer, sû-i ihtiyarıyla müdahale edip karışmazsa, her hâlde rızk-ı fıtrî bitmeden evvel, o zîhayatın imdâdına o isim yetişiyor, açlıkla ölüme yol vermiyor. Öyle ise; açlıktan ölenler, eğer kırk günden evvel ölseler, katiyen rızıksızlıktan değildir. Belki تَرْكُ الْعَادَاتِ مِنَ الْمُهْلِكَاتِ[2] sırrıyla, sû-i ihtiyardan gelen bir âdet ve terk-i âdetten neşet eden bir illetten, bir marazdan ileri gelmiştir. Öyle ise, açlıktan ölmek olmaz, denilebilir.

Evet bilmüşâhede görünüyor ki, rızık, iktidar ve ihtiyar ile makûsen mütenasiptir. Meselâ, daha dünyaya gelmeden evvel bir yavru, rahm-ı mâderde ihtiyar ve iktidardan bütün bütün mahrum olduğu bir zamanda, ağzını kımıldatacak kadar muhtaç olmayacak bir sûrette rızkı veriliyor. Sonra dünyaya

---

1 Yani 1921 yılında.

2 Âdetlerin terki helâkete götüren sebeplerdendir.

geldiği vakit, iktidar ve ihtiyar yok, fakat bir derece istidâdı ve bilkuvve bir hissi olduğundan, yalnız ağzını yapıştırmak kadar bir harekete ihtiyaç ile en mükemmel ve en mugaddi ve hazmı en kolay ve en latîf bir sûrette ve en acîp bir fıtratta, memeler musluğundan ağzına veriliyor. Sonra, iktidar ve ihtiyara bir derece alâka peydâ ettikçe, o kolay ve güzel rızık, bir derece, çocuğa karşı nazlanmaya başlar. O memeler çeşmeleri kesilir, başka yerlerden rızkı gönderilir. Fakat iktidar ve ihtiyarı, rızkı takip etmeye müsaid olmadığı için, Rezzâk-ı Kerîm peder ve vâlidesinin şefkat ve merhametlerini, iktidar ve ihtiyarına yardımcı gönderiyor. Her ne vakit iktidar ve ihtiyar tekemmül eder, o vakit rızkı ona koşmaz ve koşturulmaz.

Rızık yerinde durur. Der: "Gel beni ara ve bul ve al!" Demek rızık, iktidar ve ihtiyar ile makûsen mütenasibdir. Hattâ çok risalelerde beyân etmişiz ki, en ihtiyarsız ve iktidarsız hayvanlar, daha iyi yaşıyorlar, daha iyi besleniyorlar.

İkinci Nokta

İmkânın envâı var. İmkân-ı aklî, imkân-ı örfî, imkân-ı âdi gibi kısımları vardır. Bir hâdise, eğer imkân-ı aklî dâiresinde olmazsa, reddedilir; imkân-ı örfî dâiresinde olmazsa dahi, mucize olur fakat kolayca kerâmet olamaz. Eğer örfen ve kâideten nazîri bulunmazsa, şuhûd derecesinde bir bürhân-ı kat'î ile ancak kabul edilir.

İşte bu sırra binâen kırk gün ekmek yemeyen Seyyid Ahmed-i Bedevî'nin hârikulâde hâlleri, imkân-ı örfî dâiresindedir. Hem kerâmet olur, hem hârikulâde bir âdeti de olabilir. Evet Seyyid Ahmed-i Bedevî'nin *(kuddise sirruh)* acîp ve istiğrakkârâne hâllerde bulunduğu, tevâtür derecesinde naklediliyor. Kırk günde bir defa yemek yemesi, vâki olmuştur. Fakat her vakit öyle değil. Kerâmet nev'inden bazı defa olmuştur. Bir ihtimâl var ki, hâlet-i istiğrakıyesi, yemeye ihtiyaç görmediği için, ona nisbeten âdet hükmüne girmiştir. Seyyid Ahmed-i Bedevî *(kuddise sirruh)* nev'inden çok evliyâlardan bu tarz hârikalar mevsûkan rivâyet edilmiş. Madem Birinci Nokta'da isbât ettiğimiz gibi, müddehar rızık, kırk günden fazla devam eder ve o miktar yememek, âdeten mümkündür ve mevsûkan hârika adamlardan o hâl rivâyet edilmiştir. Elbette inkâr edilmeyecektir.

[İkinci Nükte]

İkinci Sual münâsebetiyle iki mesele-i mühimme beyân edilecek. Çünkü coğrafya ve kozmoğrafya fenlerinin kısacık kanunlarıyla ve daracık düsturlarıyla ve küçücük mîzanlarıyla Kur'ân'ın semâvâtına çıkamadıklarından ve âyâtın yıldızlarındaki yedi kat mânâları keşfedemediklerinden âyeti tenkid, belki inkârına dîvânecesine çalışmışlar.

Birinci Mesele-i Mühimme

Semâvât gibi arzın da yedi tabaka olmasına dâirdir. Şu mesele, yeni zamanın feylesoflarına hakikatsiz görünüyor. Onların arza ve semâvâta dâir olan fenleri kabul etmiyor. Bunu vasıta ederek bazı hakâik-i Kur'âniye'ye itiraz ediyorlar. Buna dâir muhtasaran birkaç işaret yazacağız.

Birincisi

Evvelâ: Âyetin mânâsı ayrıdır ve o mânâların efrâdı ve mâsadakları ayrıdır. İşte o küllî mânânın müteaddit efrâdından bir ferdi bulunmazsa, o mânâ inkâr edilmez. Semâvâtın yedi tabakasına ve arzın yedi katına dâir mânâ-yı küllîsinin çok efrâdından yedi mâsadak zâhiren görünüyor.

Sâniyen: Âyetin sarâhatinde "yedi kat arz" dememiş.

اَللّٰهُ الَّذِي خَلَقَ سَبْعَ سَمٰوَاتٍ وَمِنَ الْأَرْضِ مِثْلَهُنَّ يَتَنَزَّلُ الْأَمْرُ بَيْنَهُنَّ لِتَعْلَمُوا أَنَّ اللّٰهَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ وَأَنَّ اللّٰهَ قَدْ أَحَاطَ بِكُلِّ شَيْءٍ عِلْمًا[1]

Âyetin zâhiri diyor ki: "arzı da o seb'a semâvât gibi halk etmiş ve mahlûkatına mesken ittihâz etmiş." Yedi tabaka olarak halk ettim, demiyor. Misliyet ise mahlûkıyet ve mahlûkata meskeniyet cihetiyle bir teşbihtir.

İkincisi

Küre-i arz her ne kadar semâvâta nisbeten çok küçüktür, fakat hadsiz masnûât-ı ilâhiyenin meşheri, mazharı, mahşeri, merkezi hükmünde olduğundan, kalb, cesede mukâbil geldiği gibi, küre-i arz dahi, koca hadsiz se-

[1] "Allah O yüce Yaratıcıdır ki yedi kat göğü ve yerden de onların benzerini yaratmıştır. Allah'ın emri ve hükmü bunlar arasında inip durur ki, Allah'ın her şeye kadir olduğunu ve Allah'ın her şeyi ilmiyle ihata ettiğini, O'nun ilmi dışında hiçbir şey olmayacağını siz de bilesiniz." (Talâk sûresi, 65/12)

mâvâta karşı bir kalb ve mânevî bir merkez hükmünde olarak mukâbil gelir. Onun için zeminin küçük mikyasta eskiden beri yedi[1(Hâşiye)] iklimi; hem Avrupa, Afrika, Okyanusya, iki Asya, iki Amerika namlarıyla mâruf yedi kıtası; hem denizle beraber şark, garb, şimal, cenup, bu yüzdeki ve Yeni Dünya yüzündeki mâlûm yedi kıtası; hem merkezinden tâ kışr-ı zâhirîye kadar hikmeten, fennen sâbit olan muttasıl ve mütenevvi yedi tabakası, hem zîhayat için medâr-ı hayat olmuş yetmiş basit ve cüz'î unsurları tazammun edip ve "yedi kat" tâbir edilen meşhur yedi nev'i küllî unsuru; hem dört unsur denilen su, hava, nar, toprak (türab) ile beraber, "mevâlid-i selâse" denilen meâdin, nebâtât ve hayvanâtın yedi tabakaları ve yedi kat âlemleri; hem cin ve ifrit ve sâir muhtelif zîşuûr ve zîhayat mahlûkların âlemleri ve meskenleri olduğu, çok kesretli ehl-i keşf ve ashâb-ı şuhûdun şehâdetiyle sâbit yedi kat arzın âlemleri; hem küre-i arzımıza benzeyen yedi küre-i uhrâ dahi bulunmasına, zîhayata makar ve mesken olmasına işareten yedi tabaka, yani, yedi küre-i arziye bulunmasına işareten küre-i arz dahi, yedi tabaka, âyât-ı Kur'âniye'den fehmedilmiştir.

İşte yedi nev'i ile yedi tarzda, arzın yedi tabakası mevcud olduğu tahakkuk ediyor. Sekizincisi olan âhirki mânâ, başka nokta-yı nazarda ehemmiyetlidir; o yedide dâhil değildir.

Üçüncüsü

Madem Hakîm-i Mutlak israf etmiyor, abes şeyleri yaratmıyor. Ve madem mahlûkatın vücudları, zîşuûr içindir ve zîşuûrla kemâlini bulur ve zîşuûrla şenlenir ve zîşuûrla abesiyetten kurtulur. Ve madem bilmüşâhede o Hakîm-i Mutlak, o Kadîr-i Zülcelâl, hava unsurunu, su âlemini, toprak tabakasını hadsiz zîhayatlarla şenlendiriyor. Ve madem hava ve su, hayvanâtın cevelânına mâni olmadığı gibi; toprak, taş gibi kesif maddeler, elektrik ve röntgen gibi maddelerin seyrine mâni olmuyorlar. Elbette o Hakîm-i Zülkemâl, o Sâni-i Bîzevâl, küre-i arzımızın merkezinden tut, tâ meskenimiz ve merkezimiz olan bu kışr-ı zâhirîye kadar birbirine muttasıl yedi küllî tabakayı ve geniş meydanlarını ve âlemlerini ve mağaralarını boş ve hâli bırakmaz. Elbette onları şenlendirmiş, o âlemlerin şenlenmesine münasip ve muvâfık zîşuûr mahlûkları halk edip orada iskân etmiştir. O zîşuûr mahlûklar, mademki melâike ecnâsından ve rûhânî envâlarından olmak lâzım gelir. Elbette en kesif ve en sert

1 (Hâşiye) Seb'a ile beraber yedi kelimesi yedi kere tevâfuku pek güzel düşmüş.

tabaka –onlara nisbeten– balığa nisbeten deniz ve kuşa nisbeten hava gibidir. Hattâ zeminin merkezindeki müthiş ateş dahi, o zîşuûr mahlûklara nisbeti, bizlere nisbeten güneşin harareti gibi olmak iktizâ eder. O zîşuûr rûhânîler nurdan oldukları için, nâr onlara nur gibi olur.

Dördüncüsü

On Sekizinci Mektup'ta tabakât-ı arzın acâibine dâir ehl-i keşfin tavr-ı akıl hâricinde beyân ettikleri tasvirata dâir bir temsil zikredilmiştir. Hülâsası şudur ki: Küre-i arz, âlem-i şehâdette bir çekirdektir; âlem-i misâliye ve berzahiyede bir büyük ağaç gibi, semâvâta omuz omuza vuracak bir azamettedir. Ehl-i keşfin küre-i arzda ifritlere mahsus tabakasını bin senelik bir mesafe görmeleri, âlem-i şehâdete âit küre-i arzın çekirdeğinde değil, belki âlem-i misâlîdeki dallarının ve tabakalarının tezâhürüdür. Madem küre-i arzın zâhiren ehemmiyetsiz bir tabakasının böyle başka âlemde azametli tezâhürâtı var; elbette yedi kat semâvâta mukâbil yedi kat denilebilir ve mezkûr noktaları ihtâr için îcâz ile i'câzkârâne bir tarzda âyât-ı Kur'âniye, semâvâtın yedi tabakasına karşı bu küçücük arzı mukâbil göstermekle işaret ediyor.

İkinci Mesele-i Mühimme'dir

تُسَبِّحُ لَهُ السَّمٰوَاتُ السَّبْعُ وَالْأَرْضُ وَمَنْ فِيهِنَّ ۚ وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ[1]

ثُمَّ اسْتَوٰى إِلَى السَّمَاءِ فَسَوّٰيهُنَّ سَبْعَ سَمٰوَاتٍ ۚ وَهُوَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ[2]

Şu âyet-i kerîme gibi müteaddit âyetler, semâvâtı yedi semâ olarak beyân ediyor. İşârâtü'l-i'câz tefsirinde eski Harb-i Umumî'nin birinci senesinde cephe-i harpte ihtisar mecburiyetiyle gayet mücmel beyân ettiğimiz o meselenin yalnız bir hülâsasını yazmak münasiptir. Şöyle ki:

Eski hikmet, semâvâtı dokuz tasavvur edip, lisân-ı şer'îde, Arş ve Kürs'ü yedi semâvât ile beraber kabul edip acîp bir sûretle semâvâtı tasvir etmiştiler. O eski hikmetin dâhî hükemâsının şâşaalı ifadeleri, nev-i beşeri çok asırlar müddetince tahakkümleri altında tutmuşlar. Hattâ, çok ehl-i tefsir, âyâtın zâhirlerini onların mezhebine göre tevfik etmeye mecbur kalmışlar. O sûretle

---

1 "Yedi kat gök, dünya ve onların içinde olan herkes Allah'ı takdis ve tenzih eder. Hatta hiçbir şey yoktur ki O'na hamd ile tenzih etmesin." (İsrâ sûresi, 17/42-44)

2 "Sonra iradesi yukarıya yönelip orayı da yedi gök halinde sağlamca nizama koydu. O her şeyi hakkıyla bilir." (Bakara sûresi, 2/29)

Kur'ân-ı Hakîm'in i'câzına bir derece perde çekilmişti. Ve hikmet-i cedîde nâmı verilen yeni felsefe ise, eski felsefenin mürûr ve ubûra ve hark ve iltiyâma kâbil olmayan semâvât hakkındaki ifrâtına mukâbil tefrit edip, semâvâtın vücudunu âdetâ inkâr ediyorlar. Evvelkiler ifrât, sonrakiler tefrit edip hakikati tamamıyla gösterememişler. Kur'ân-ı Hakîm'in hikmet-i kudsiyesi ise, o ifrât ve tefriti bırakıp hadd-i vasatı ihtiyar edip der ki: Sâni-i Zülcelâl, yedi kat semâvâtı halk etmiştir. Hareket eden yıldızlar ise, balıklar gibi semâ içinde gezerler ve tesbih ederler. Hadîste [1] اَلسَّمَاءُ مَوْجٌ مَكْفُوفٌ denilmiş. Yani, "Semâ, emvâc-ı karardâde olmuş bir denizdir."

İşte bu hakikat-i Kur'âniye'yi yedi kâide ve yedi vecih mânâ ile gayet muhtasar bir sûrette isbât edeceğiz.

Birinci Kâide

Fennen ve hikmeten sâbittir ki, bu haddi yok fezâ-yı âlem, nihayetsiz bir boşluk değil, belki "esîr" dedikleri madde ile doludur.

İkincisi

Fennen ve aklen, belki müşâhedeten sâbittir ki, ecrâm-ı ulviyenin câzibe ve dâfia gibi kanunlarının râbıtası ve ziyâ ve hararet ve elektrik gibi maddelerdeki kuvvetlerin nâşiri ve nâkili, o fezâyı dolduran bir madde mevcuttur.

Üçüncüsü

Madde-i esîriye, esîr kalmakla beraber, sâir maddeler gibi muhtelif teşekkülâta ve ayrı ayrı sûretlerde bulunduğu tecrübeten sâbittir. Evet, nasıl ki buhar, su, buz gibi havâî, mâyi, câmid üç nev'i eşya, aynı maddeden oluyor. Öyle de, madde-i esîriyeden dahi yedi nev'i tabakât olmasına hiçbir mâni-i aklî olmadığı gibi, hiçbir itiraza medâr olmaz.

Dördüncüsü

Ecrâm-ı ulviyeye dikkat edilse görünüyor ki, o ulvî âlemlerin tabakâtında muhalefet var. Meselâ, Nehrüssemâ ve Kehkeşan nâmıyla mâruf, Türkçe "Samanyolu" tâbir olunan bulut şeklindeki dâire-i azîmenin bulunduğu tabaka,

---

[1] Bkz.: Tirmizî, *tefsîru sûre (57)* 1; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 2/370; et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-evsat* 6/15.

elbette sevâbit yıldızların tabakasına benzemiyor. Güyâ tabaka-yı sevâbit yıldızları, yaz meyveleri gibi yetişmiş, ermişler. Ve o Kehkeşan'daki bulut şeklinde görülen hadsiz yıldızlar ise, yeniden yeniye çıkıp ermeye başlıyorlar. Tabaka-yı sevâbit dahi, sâdık bir hads ile Manzûme-i Şemsiye'nin tabakasına muhalefeti görünüyor. Ve hâkezâ yedi manzumât ve yedi tabaka, birbirine muhalif bulunması, his ve hads ile derk olunur.

Beşincisi

Hadsen ve hissen ve istikrâen ve tecrübeten sâbit olmuştur ki: Bir maddede tanzim ve teşkil düşse ve o maddeden başka masnûât yapılsa, elbette muhtelif tabaka ve şekillerde olur. Meselâ, elmas madeninde teşkilât başladığı vakit, o maddeden hem ramâd, yani hem kül, hem kömür, hem elmas nev'ileri tevellüd ediyor. Hem meselâ, ateş, teşekküle başladığı vakit, hem alev, hem duman, hem kor tabakalarına ayrılıyor. Hem meselâ, müvellidü'l-mâ, müvellidü'l-humuza ile mezcedildiği vakit, o mezcden hem su, hem buz, hem buhar gibi tabakalar teşekkül ediyor. Demek anlaşılıyor ki bir madde-i vâhidde teşkilât düşse, tabakâta ayrılıyor. Öyle ise, madde-i esîriyede Kudret-i Fâtıra teşkilâta başladığı için, elbette ayrı ayrı tabaka olarak فَسَوَّاهُنَّ سَبْعَ سَمٰوَاتٍ[1] sırrıyla yedi nev'i semâvâtı ondan halk etmiştir.

Altıncısı

Şu mezkûr emâreler, bizzarûre semâvâtın hem vücuduna, hem taaddüdüne delâlet ederler. Madem katiyen semâvât müteaddittir ve Muhbir-i Sâdık, Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyân'ın lisânıyla yedidir, der. Elbette yedidir.

Yedincisi

Yedi, yetmiş, yedi yüz gibi tâbirât, üslûb-u Arabî'de kesreti ifade ettiği için, o küllî yedi tabaka çok kesretli tabakaları hâvî olabilir.

Elhâsıl: Kadîr-i Zülcelâl, esîr maddesinden yedi kat semâvâtı halk edip tesviye ederek, gayet dakîk ve acîp bir nizam ile tanzim etmiş ve yıldızları içinde zer' edip ekmiştir. Madem Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyân, umum ins ve cinnin umum tabakalarına karşı konuşan bir hutbe-i ezeliyedir. Elbette nev-i

---

1 "(Sonra iradesi yukarıya yönelip) orayı da yedi gök halinde sağlamca nizama koydu." (Bakara sûresi, 2/29)

beşerin her bir tabakası, her bir âyât-ı Kur'âniye'den hissesini alacak ve âyât-ı Kur'âniye, her tabakanın fehmini tatmin edecek sûrette ayrı ayrı ve müteaddit mânâları zımnen ve işareten bulunacaktır.

Evet, hitâbât-ı Kur'âniye'nin vüs'ati ve maânî ve işârâtındaki genişliği ve en âmî bir avâmdan en has bir havassa kadar derecât-ı fehimlerini mürâat ve mümâşât etmesi gösterir ki; her bir âyetin her bir tabakaya bir vechi var, bakıyor. İşte bu sırra binâen, "yedi semâvât" mânâ-yı küllîsinde yedi tabaka-i beşeriye, muhtelif yedi kat mânâyı fehmetmişler. Şöyle ki:

فَسَوَّاهُنَّ سَبْعَ سَمٰوَاتٍ[1] âyetinde, kısa nazarlı ve dar fikirli bir tabaka-yı insâniye, hava-yı nesîmînin tabakâtını fehmeder. Ve kozmoğrafya ile sersemleşmiş diğer bir tabaka-yı insâniye dahi, elsine-i enâmda seb'a-yı seyyare ile meşhur yıldızları ve medârlarını fehmeder. Daha bir kısım insanlar küremize benzer zevilhayatın makarrı olmuş semâvî yedi küre-i âheri fehmeder.[2] Diğer bir tâife-i beşeriye, Manzûme-i Şemsiye'nin yedi tabakaya ayrılmasını, hem Manzûme-i Şemsiye'mizle beraber yedi manzumât-ı şümûsiyeyi fehmeder. Daha diğer bir tâife-i beşeriye, madde-i esîriyenin teşekkülâtı yedi tabakaya ayrılmasını fehmeder. Daha geniş fikirli bir tabaka-yı beşeriye, yıldızlarla yaldızlanıp, bütün görünen gökleri bir semâ sayıp, onu bu dünyanın semâsıdır diyerek, bundan başka altı tabaka-yı semâvât var olduğunu fehmeder. Ve nev-i beşerin yedinci tabakası ve en yüksek tâifesi ise; semâvât-ı seb'ayı, âlem-i şehâdete münhasır görmüyor. Belki avalim-i uhreviye ve gaybiye ve dünyeviye ve misâliyenin birer muhît zarfı ve ihâtalı birer sakfı olan yedi semâvâtın var olduğunu fehmeder.

Ve hâkezâ bu âyetin külliyetinde mezkûr yedi kat tabakanın yedi kat mânâları gibi daha çok cüz'î mânâları vardır. Herkes fehmine göre hissesini alır ve o mâide-i semâviyeden herkes rızkını bulur.

Madem o âyetin böyle pek çok sâdık mâsadakları var. Şimdiki akılsız feylesofların ve serseri kozmoğrafyalarının, inkâr-ı semâvât bahânesiyle böyle âyete taarruz etmesi, haylaz ahmak çocukların semâvâttaki yıldızlara bir yıldızı düşürmek niyetiyle taş atmasına benzer. Çünkü âyetin mânâ-yı küllîsinden bir tek mâsadak sâdıksa, o küllî mânâ sâdık ve hak olur. Hattâ vâkide bulunmayan, fakat umumun lisânında mütedâvil bulunan bir ferdi, umu-

---

1 "(Sonra iradesi yukarıya yönelip) orayı da yedi gök halinde sağlamca nizama koydu." (Bakara sûresi, 2/29)

2 Bkz.: el-Hâkim, *el-Müstedrek* 2/535; et-Taberî, *Câmiu'l-beyân* 28/153, 154.

mun efkârını mürâat için o küllîde dâhil olabilir. Hâlbuki, hak ve hakikî çok efrâdını gördük. Ve şimdi bu insafsız ve haksız coğrafyaya ve sersem ve sermest ve sarhoş kozmoğrafyaya bak: Nasıl bu iki fen hatâ ederek, hak ve hakikat ve sâdık olan küllî mânâdan gözlerini yumup ve çok sâdık olan mâsadakları görmeyerek; hayalî bir acîp ferdi, mânâ-yı âyet tevehhüm ederek âyete taş attılar, kendi başlarını kırdılar, îmânlarını uçurdular!

Elhâsıl: Kıraât-ı seb'a,[1] vücûh-u seb'a ve mucizât-ı seb'a ve hakâik-i seb'a ve erkân-ı seb'a üzerine nâzil olan Kur'ân semâsının o yedişer tabakalarına, cin ve şeyatîn hükmündeki itikatsız maddî fikirler çıkamadıklarından âyâtın nücûmunda ne var, ne yok bilmeyip yalan ve yanlış haber verirler. Ve onların başlarına o âyâtın nücûmundan mezkûr tahkikat gibi şahaplar inerler ve onları yakarlar. Evet, cin fikirli feylesofların felsefesiyle o semâvât-ı Kur'âniye'ye çıkılmaz. *Belki, âyâtın yıldızlarına, hikmet-i hakikiyenin mi'râcıyla ve îmân ve İslâmiyet'in kanatlarıyla çıkılabilir.*

اَللّٰهُمَّ صَلِّ عَلٰى شَمْسِ سَمَاءِ الرِّسَالَةِ وَقَمَرِ فَلَكِ النُّبُوَّةِ وَعَلٰى اٰلِهٖ وَصَحْبِهٖ نُجُومِ الْهُدٰى لِمَنِ اهْتَدٰى[2]

سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَآ إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَاۜ إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ[3]

اَللّٰهُمَّ يَا رَبَّ السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضِ زَيِّنْ قُلُوبَ كَاتِبِ هٰذِهِ الرِّسَالَةِ وَرُفَقَائِهٖ بِنُجُومِ حَقَائِقِ الْقُرْاٰنِ وَالْإِيمَانِ اٰمِينَ[4]

---

1 Bkz.: Buhârî, *fezâilü'l-Kur'ân* 5, 27, *tevhîd* 53; Müslim, *müsâfirîn* 270; Tirmizî, *kıraat* 2.

2 "Allahım! Risalet semâsının güneşi ve nübüvvet feleğinin ayı olan Zât ile, doğru yolu tutanların hidayet yıldızları olan Âl ve Ashabına rahmet et."

3 "Sübhansın yâ Rab! Senin bize bildirdiğinden başka ne bilebiliriz ki? Her şeyi hakkıyla bilen, her şeyi hikmetle yapan sensin." (Bakara sûresi, 2/32)

4 "Ey göklerin ve yerin Rabbi olan Allahım! Bu risalenin kâtibi ile arkadaşlarının kalblerini Kur'ân hakikatlerinin yıldızlarıyla ve imanla süslendir, âmîn..."

On Üçüncü Lem'a

Hikmetü'l-istiâze

أَعُوذُ بِاللهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ[1] sırrına dâirdir.

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَقُلْ رَبِّ أَعُوذُ بِكَ مِنْ هَمَزَاتِ الشَّيَاطِينِ ۞ وَأَعُوذُ بِكَ رَبِّ أَنْ يَحْضُرُونِ[2]

Şeytandan istiâze sırrına dâirdir. "On Üç İşaret" yazılacak. O işaretlerin bir kısmı, müteferrik bir sûrette Yirmi Altıncı Söz gibi bir kısım risalelerde beyân ve isbât edildiğinden burada yalnız icmâlen bahsedilecek.

Birinci İşaret

Suâl: Şeytanların kâinatta îcâd cihetinde hiçbir medhalleri olmadığı, hem Cenâb-ı Hak rahmet ve inâyetiyle ehl-i hakka taraftar olduğu, hem hak ve hakikatin câzibedâr güzellikleri ve mehâsinleri ehl-i hakka müeyyid ve müşevvik bulunduğu, hem dalâletin müstekreh çirkinlikleri ehl-i dalâleti tenfir ettikleri hâlde, hizbü'ş-şeytanın çok defa galebe etmesinin hikmeti nedir? Ve ehl-i hak, her vakit şeytanın şerrinden Cenâb-ı Hakk'a sığınmasının sırrı nedir?

Elcevap: Hikmeti ve sırrı şudur ki: Ekseriyet-i mutlaka ile dalâlet ve şer, menfîdir ve tahriptir ve ademîdir ve bozmaktır. Ve ekseriyet-i mutlaka ile hidâyet ve hayır, müsbettir ve vücûdîdir ve imar ve tâmirdir. Herkesçe mâlûmdur ki, yirmi adamın yirmi günde yaptığı bir binayı, bir adam, bir günde tahrip eder. Evet bütün âzâ-yı esâsiyenin ve şerâit-i hayatiyenin vücuduyla vücudu devam eden hayat-ı insan, Hâlık-ı Zülcelâl'in kudretine mahsus olduğu hâlde; bir zâlim, bir uzvu kesmesiyle, hayata nisbeten ademî olan mevte o insanı

---

1 Kovulmuş şeytanın şerrinden Allah Teâlâ'ya sığınırım.

2 "Sen de ki: "Yâ Rabbî! Şeytanların vesveselerinden, onların yanımda bulunmalarından Sana sığınırım!" (Mü'minûn sûresi, 23/97-98)

mazhar eder. Onun için اَلتَّخْرِيبُ أَسْهَلُ[1] durûb-u emsâl hükmüne geçmiş.

İşte bu sırdandır ki, ehl-i dalâlet, hakikaten zayıf bir kuvvet ile pek kuvvetli ehl-i hakka bazen galip oluyor. Fakat ehl-i hakkın öyle muhkem bir kalesi var ki, onda tahassun ettikleri vakit, o müthiş düşmanlar yanaşamazlar, bir halt edemezler. Eğer muvakkat bir zarar verseler, وَالْعَاقِبَةُ لِلْمُتَّقِينَ[2] sırrıyla ebedî bir sevâp ve menfaatle o zarar telâfi edilir. O kale-yi metîn, o hısn-ı hasîn ise, Şeriat-ı Muhammediye *(aleyhissalâtü vesselâm)* ve Sünnet-i Ahmediye'dir *(aleyhissalâtü vesselâm).*

İkinci İşaret

Suâl: "Şerr-i mahz olan şeytanların îcâdı ve ehl-i îmâna taslitleri ve onların yüzünden çok insanlar küfre girip cehenneme girmeleri, gayet müthiş ve çirkin görünüyor. Acaba Cemîl-i ale'l-ıtlak ve Rahîm-i Mutlak ve Rahmân-ı bil-Hakk'ın rahmet ve cemâli, bu hadsiz çirkinliğin ve dehşetli musîbetin husûlüne nasıl müsaade ediyor ve nasıl cevaz gösteriyor?" Şu meseleyi çoklar sormuşlar ve çokların hatırına geliyor.

Elcevap: Şeytanın vücudunda cüz'î şerler ile beraber birçok makâsıd-ı hayriye-i külliye ve kemâlât-ı insâniye vardır. Evet, bir çekirdekten koca bir ağaca kadar ne kadar mertebeler var; mâhiyet-i insâniyedeki istidâtta dahi ondan daha ziyâde merâtip var. Belki zerreden şemse kadar dereceleri var. Bu istidâdatın inkişâfâtı, elbette bir hareket ister, bir muâmele iktizâ eder. Ve o muâmeledeki terakki zenbereğinin hareketi, mücâhede ile olur. O mücâhede ise, şeytanların ve muzır şeylerin vücuduyla olur. Yoksa, melâikeler gibi, insanların da makamı sâbit kalırdı. O hâlde insan nev'inde, binler envâ hükmünde sınıflar bulunmayacak... Bir şerr-i cüz'î gelmemek için bin hayrı terk etmek, hikmet ve adâlete münâfîdir.

Çendan, şeytan yüzünden ekser insanlar dalâlete giderler. Fakat ehemmiyet ve kıymet, ekseriyetle keyfiyete bakar, kemmiyete az bakar veya bakmaz. Nasıl ki bin ve on çekirdeği bulunan bir zât, o çekirdekleri toprak altında bir muâmele-i kimyeviyeye mazhar etse; ondan on tanesi ağaç olmuş, bini

---

1 Yıkmak kolaydır.

2 "Güzel âkıbet, elbette müttakilerindir." (A'râf sûresi, 7/128)

bozulmuş. O on ağaç olmuş çekirdeklerin o adama verdiği menfaat, elbette bin bozulmuş çekirdeğin verdiği zararı hiçe indirir. Öyle de, nefis ve şeytanlara karşı mücâhede ile, yıldızlar gibi nev-i insanı şereflendiren ve tenvir eden on insan-ı kâmil yüzünden o nev'e gelen menfaat ve şeref ve kıymet, elbette, haşarat nev'inden sayılacak derecede süflî ehl-i dalâletin küfre girmesiyle insan nev'ine vereceği zararı hiçe indirip göze göstermediği için, rahmet ve hikmet ve adâlet-i ilâhiye, şeytanın vücuduna müsaade edip tasallutlarına meydan vermiş.

Ey ehl-i îmân! Bu müthiş düşmanlarınıza karşı zırhınız: Kur'ân tezgâhında yapılan takvâdır. Ve siperiniz, Resûl-i Ekrem (aleyhissalâtü vesselâm)'ın sünnet-i seniyyesidir. Ve silâhınız, istiâze ve istiğfar ve hıfz-ı ilâhiyeye ilticâdır.

Üçüncü İşaret

Suâl: Kur'ân-ı Hakîm'de ehl-i dalâlete karşı azîm şekvâları ve kesretli tahşidâtı ve çok şiddetli tehdidâtı,[1] aklın zâhirine göre adâletli ve münâsebetli belâgatine ve üslûbundaki itidâline ve istikâmetine münasip düşmüyor. Âdetâ âciz bir adama karşı, orduları tahşid ediyor. Ve onun cüz'î bir hareketi için, binler cinâyet etmiş gibi tehdit ediyor. Ve müflis ve mülkte hiç hissesi olmadığı hâlde mütecâviz bir şerik gibi mevki verip ondan şekvâ ediyor. Bunun sırrı ve hikmeti nedir?

Elcevap: Onun sır ve hikmeti şudur ki: Şeytanlar ve şeytanlara uyanlar, dalâlete sülûk ettikleri için, küçük bir hareketle çok tahribât yapabilirler. Ve çok mahlûkatın hukukuna, az bir fiil ile çok hasâret veriyorlar.

Nasıl ki bir sultanın büyük bir ticaret gemisinde bir adam az bir hareketle, belki küçük bir vazifeyi terk etmekle, o gemi ile alâkadar bütün vazifedarların semere-i sa'ylerinin ve netice-i amellerinin mahvına ve iptâline sebebiyet verdiği için, o geminin Sahib-i Zîşânı, o âsîden, o gemi ile alâkadar olan bütün raiyetinin hesabına azîm şikâyetler edip dehşetli tehdit ediyor ve onun o cüz'î hareketini değil, belki o hareketin müthiş neticelerini nazara alarak ve o Sahib-i Zîşânın Zâtına değil, belki raiyetinin hukuku nâmına dehşetli bir cezâya çarpar.

---

1 Bkz.: Bakara sûresi, 2/85; Âl-i İmran sûresi, 3/88; Nisâ sûresi, 4/173; A'râf sûresi, 7/18, 27; Meryem sûresi, 19/88-95; Sâd sûresi, 38/85; Talâk sûresi, 65/8; Ğâşiye sûresi, 88/23-24; Fecr sûresi, 89/25.

Öyle de, Sultan-ı Ezel ve Ebed dahi, küre-i arz gemisinde ehl-i hidâyetle beraber bulunan ehl-i dalâlet olan hizbü'ş-şeytanın zâhiren cüz'î hatîatlarıyla ve isyanlarıyla pek çok mahlûkatın hukukuna tecâvüz ettikleri ve mevcûdâtın vezâif-i âliyelerinin neticelerinin iptâl etmesine sebebiyet verdikleri için, onlardan azîm şikâyet ve dehşetli tehdidât ve tahribâtlarına karşı mühim tahşidât etmek, ayn-ı belâgat içinde mahz-ı hikmettir ve gayet münasip ve muvâfıktır. Ve mutâbık-ı muktezâ-yı hâldir ki; belâgatin tarifidir[1] *ve esasıdır ve israf-ı kelâm olan mübalâğadan münezzehtir.*

Mâlûmdur ki, böyle az bir hareketle çok tahribât yapan dehşetli düşmanlara karşı gayet metîn bir kaleye ilticâ etmeyen, çok perişan olur. İşte ey ehl-i îmân! O çelik ve semâvî kale, Kur'ân'dır. İçine gir, kurtul.

Dördüncü İşaret

Adem, şerr-i mahz ve vücud hayr-ı mahz olduğunu, ehl-i tahkik ve ashâb-ı keşif ittifak etmişler. Evet ekseriyet-i mutlaka ile hayır ve mehâsin ve kemâlât, vücuda istinâd eder ve ona râcî olur. Sûreten menfî ve ademî de olsa, esası sübûtîdir ve vücûdîdir. Dalâlet ve şer ve musîbetler ve mâsiyetler ve belâlar gibi bütün çirkinliklerin esası, mâyesi ademdir, nefiydir. Onlardaki fenâlık ve çirkinlik, ademden geliyor. Çendan sûret-i zâhirîde müsbet ve vücûdî de görünseler, esası ademdir, nefiydir.

Hem bilmüşâhede sâbittir ki, bina gibi bir şeyin vücudu, bütün eczâsının mevcudiyetiyle takarrur eder. Hâlbuki onun harabiyeti ve ademi ve in'idamı, bir rüknün ademiyle hâsıl olur. Hem vücud, her hâlde mevcud bir illet ister. Muhakkak bir sebebe istinâd eder. Adem ise, ademî şeylere istinâd edebilir. Ademî bir şey, mâdum bir şeye illet olur.

İşte bu iki kâideye binâendir ki, şeytan-ı ins ve cinnin kâinattaki müthiş âsâr-ı tahripkârâneleri ve envâ-ı küfür ve dalâlet ve şer ve mehâliki yaptıkları hâlde, zerre miktar îcâda ve hilkate müdahaleleri olmadığı gibi, mülk-i ilâhîde bir hisse-i iştirakleri olamıyor. Ve bir iktidar ve bir kudretle o işleri yapmıyorlar, belki çok işlerinde iktidar ve fiil değil, belki terk ve atâlettir. Hayrı yaptırmamakla, şerleri yapıyorlar. Yani, şerler oluyorlar. Çünkü mehâlik ve şer, tahribât nev'inden olduğu için, illetleri, mevcud bir iktidar ve fâil bir îcâd olmak lâzım değildir. Belki bir emr-i ademî ile ve bir şartın bozulmasıyla koca bir tahribât olur.

---

[1] Bkz.: el-Hamevî, *Hızânetü'l-edeb* 2/482; el-Kazvînî, *el-Îzâh fî ulûmi'l-belâğa* 1/15, 16.

İşte bu sır, mecusilerde inkişâf etmediği içindir ki, kâinatta "Yezdan" nâmıyla bir hâlık-ı hayır, diğeri "Ehriman" nâmıyla bir hâlık-ı şer itikat etmişlerdir.[1] Hâlbuki onların Ehriman dedikleri mevhum ilâh-ı şer, bir cüz-ü ihtiyarıyla ve îcâdsız bir kesble şerlere sebebiyet veren mâlûm şeytandır.

İşte, ey ehl-i îmân! Şeytanların bu müthiş tahribâtına karşı en mühim silâhınız ve cihâzât-ı tâmiriyeniz istiğfardır ve أَعُوذُ بِاللهِ[2] *demekle Cenâb-ı Hakk'a ilticâdır. Ve kaleniz sünnet-i seniyyedir.*

Beşinci İşaret

Cenâb-ı Hak, Kütüb-ü Semâviye'de beşere karşı cennet gibi azîm mükâfât ve cehennem gibi dehşetli mücâzâtı göstermekle beraber, çok irşâd, ikaz, ihtâr, tehdit ve teşvik ettiği hâlde; ehl-i îmân, bu kadar esbâb-ı hidâyet ve istikâmet varken, hizbü'ş-şeytanın mükâfâtsız çirkin zayıf desîselerine karşı mağlûp olmaları, bir zaman beni çok düşündürüyordu. Acaba îmân varken, Cenâb-ı Hakk'ın o kadar şiddetli tehdidâtına ehemmiyet vermemek nasıl oluyor? Nasıl îmân gitmiyor? إِنَّ كَيْدَ الشَّيْطَانِ كَانَ ضَعِيفًا[3] sırrıyla şeytanın gayet zayıf desîselerine kapılıp Allah'a isyan ediyor? Hattâ benim arkadaşlarımdan bazıları, yüz hakikat dersini kalben tasdik ile beraber benden işittiği ve bana karşı da fazla hüsn-ü zannı ve irtibâtı varken, kalbsiz ve bozuk bir adamın ehemmiyetsiz ve riyâkârâne iltifâtına kapıldı, onun lehinde, benim aleyhimde bir vaziyete geldi. "Fesübhânallah!" dedim, insanda bu derece sukût olabilir mi? Ne kadar hakikatsiz bir insan idi, diye o bîçâreyi gıybet ettim, günaha girdim.

Sonra, sâbık işaretlerdeki hakikat inkişâf etti, karanlıklı çok noktaları aydınlattı. O nur ile, –lillâhilhamd– hem Kur'ân-ı Hakîm'in azîm terğibât ve teşvikâtı tam yerinde olduğunu, hem ehl-i îmânın desâis-i şeytâniyeye kapılmaları, îmânsızlıktan ve îmânın zayıflığından olmadığını, hem günah-ı kebâiri işleyen küfre girmediğini, hem Mu'tezile mezhebi ve bir kısım Hâriciye mezhebi "Günah-ı kebâiri irtikâp eden kâfir olur veya îmân ve küfür ortasında kalır."[4] diye hükümlerinde hatâ ettiklerini, hem benim o bîçâre arkadaşım da

---

1 eş-Şehristânî, *el-Milel ve'n-nihal* 1/232, 233, 237; el-Îcî, *Kitâbü'l-Mevâkıf* 3/65; Tâhir İbni Muhammed, *et-Tabsîr fi'd-dîn* 1/91, 113, 142.

2 Allah Teâlâ'ya sığınırım.

3 "Şeytanın hilesi, cidden zayıftır." (Nisâ sûresi, 4/76)

4 Bkz.: el-Îcî, *Kitâbü'l-Mevâkıf* 3/548; İbni Ebi'l-izz, *Şerhu Akîdeti't-Tahâviyye* 1/356-362.

yüz ders-i hakikati bir herifin iltifâtına fedâ etmesi, düşündüğüm gibi çok sukût ve dehşetli alçaklık olmadığını anladım. Cenâb-ı Hakk'a şükrettim, o vartadan kurtuldum. Çünkü sâbıkan dediğimiz gibi, şeytan cüz'î bir emr-i ademî ile insanı mühim tehlikelere atar. Hem insandaki nefis ise, şeytanı her vakit dinler. Kuvve-i şeheviye ve gadabiye ise, şeytanın desîselerine hem kâbile, hem nâkile iki cihaz hükmündedirler.

İşte, bunun içindir ki, Cenâb-ı Hakk'ın "Gafûr", "Rahîm" gibi iki ismi, tecelli-i âzamla ehl-i îmâna teveccüh ediyor. Ve Kur'ân-ı Hakîm'de peygamberlere en mühim ihsânı, mağfiret olduğunu gösteriyor ve onları, istiğfar etmeye davet ediyor. بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ kelime-i kudsiyesini her sûre başında tekrar ile ve her mübarek işlerde zikrine emretmesiyle[1], kâinatı ihâta eden rahmet-i vâsiasını melce' ve tahassungâh gösteriyor ve فَاسْتَعِذْ بِاللهِ[2] emriyle أَعُوذُ بِاللهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ[3] kelimesini siper yapıyor.

Altıncı İşaret

Şeytanın en tehlikeli bir desîsesi şudur ki: Bazı hassas ve sâfî-kalb insanlara tahayyül-ü küfrîyi tasdîk-i küfürle iltibâs ettiriyor. Tasavvur-u dalâleti, dalâletin tasdiki sûretinde gösteriyor. Ve mukaddes zâtlar ve münezzeh şeyler hakkında gayet çirkin hâtıraları hayaline gösteriyor. Ve imkân-ı zâtîyi imkân-ı aklî şeklinde gösterip îmândaki yakînine münâfî bir şek tarzını veriyor. Ve o vakit o bîçâre hassas adam, kendini dalâlet ve küfür içine düştüğünü tevehhüm edip îmândaki yakîninin zâil olduğunu zanneder, yeise düşer, o yeisle şeytana maskara olur. Şeytan hem yeisini, hem o zayıf damarını, hem o iltibâsını çok işlettirir, ya dîvâne olur yahud "her-çibâd-âbâd" der, dalâlete gider.

Şeytanın bu desîsesinin mâhiyeti ne kadar esassız olduğunu, bazı risalelerde beyân ettiğimiz gibi, burada icmâlen bahsedeceğiz. Şöyle ki:

Nasıl ki aynada yılanın sûreti ısırmaz ve ateşin misâli yandırmaz ve murdarın aksi, telvîs etmez. Öyle de, hayal veya fikir aynasında küfriyâtın ve şirkin akisleri ve dalâletin gölgeleri ve şetimli çirkin sözlerin hayalleri, itikadı

---

1 Besmelesiz başlanılan bir işin eksik kalacağına dair bkz.: İbni Mâce, *nikâh* 19; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 2/359; en-Nesâî, *es-Sünenü'l-kübrâ* 6/127-128.

2 "Hemen Allah'a sığın." (A'râf sûresi, 7/200; Nahl sûresi, 16/98; Mü'min sûresi, 40/56; Fussilet sûresi, 41/36.

3 Kovulmuş şeytanın şerrinden Allah Teâlâ'ya sığınırım.

bozmaz, îmânı tağyir etmez, hürmetli edebi kırmaz. Çünkü meşhur kâidedir ki: *Tahayyül-ü şetm, şetm olmadığı gibi, tahayyül-ü küfür dahi, küfür değil ve tasavvur-u dalâlet de dalâlet değil.*

Îmândaki şek meselesi ise, imkân-ı zâtîden gelen ihtimâller, o yakîne münâfî değil ve o yakîni bozmaz. İlm-i usûl-ü dinde kavâid-i mukarreredendir ki, إِنَّ الْإِمْكَانَ الذَّاتِيَّ لَا يُنَافِي الْيَقِينَ الْعِلْمِيَّ[1]

Meselâ, Barla Denizi su olarak yerinde bulunduğuna yakînimiz var. Hâlbuki zâtında mümkündür ki, o deniz, bu dakikada batmış olsun ve batması mümkinâttandır. Bu imkân-ı zâtî, madem bir emâreden neşet etmiyor, zihnî bir imkân olamaz ki, şek olsun. Çünkü yine ilm-i usûl-ü dinde bir kâide-i mukarreredir ki, لَا عِبْرَةَ لِلْاِحْتِمَالِ الْغَيْرِ النَّاشِئِ عَنْ دَلِيلٍ[2] Yani, "Bir emâreden gelmeyen bir ihtimâl-i zâtî ise, bir imkân-ı zihnî olmaz ki, şüphe verip, ehemmiyeti olsun." İşte bu desîse-i şeytâniyeye mâruz olan bîçâre adam, hakâik-i îmâniyeye yakînini, böyle zâtî imkânlar ile kaybediyor zanneder. Meselâ, Hazreti Peygamber *(aleyhissalâtü vesselâm)* hakkında beşeriyet itibârıyla çok imkân-ı zâtiye hatırına geliyor ki, îmânın cezm ve yakînine zarar vermez. Fakat o, zarar verdi zanneder, zarara düşer.

Hem bazen şeytan, kalb üstündeki lümmesi cihetinde Cenâb-ı Hak hakkında fenâ sözler söyler. O adam zanneder ki, onun kalbi bozulmuş ki böyle söylüyor; titriyor. Hâlbuki onun titremesi ve korkması ve adem-i rızası delildir ki, o sözler, kalbinden gelmiyor, belki lümme-i şeytâniyeden geliyor veya şeytan tarafından ihtâr ve tahayyül ediliyor.

Hem insanın letâifi içinde teşhis edemediğim bir-iki latîfe var ki, ihtiyar ve iradeyi dinlemezler; belki de mesuliyet altına da giremezler. Bazen o latîfeler hükmediyorlar, hakkı dinlemiyorlar, yanlış şeylere giriyorlar. O vakit şeytan o adama telkin eder ki: "Senin istidâdın hakka ve îmâna muvâfık değil ki, böyle ihtiyarsız bâtıl şeylere giriyorsun. Demek senin kaderin, seni şekâvete mahkûm etmiştir." O bîçâre adam, yeise düşüp, helâkete gider.

İşte şeytanın evvelki desîselerine karşı müminin tahassungâhı, muhakkikîn-i asfiyânın düsturlarıyla hudutları taayyün eden hakâik-i îmâniye ve muhkemât-ı Kur'âniye'dir. Ve âhirdeki desîselerine karşı, istiâze

---

1 "İmkân-ı zâtî, yakîn-i ilmîye münâfi değildir." Yakın mânâdaki kaideler için bkz.: el-Gazâlî, *el-Menhûl* s.122; el-Müceddidî, *Kavâidü'l-fıkh* s.11, 143.

2 Bkz.: *Mecelle* s.24; el-Müceddidî, *Kavâidü'l-fıkh* s.105; Ömer Nasuhî Bilmen, *Hukuk-i İslâmiye ve ıstılahât-ı fıkhiyye kamusu* 1/279.

ile, ehemmiyet vermemektir. Çünkü ehemmiyet verdikçe, nazar-ı dikkati celb ettirip büyür, şişer. Müminin böyle mânevî yaralarına tiryak ve merhem, sünnet-i seniyyedir.

Yedinci İşaret

Suâl: Mu'tezile imamları, şerrin îcâdını şer telâkki ettikleri için, küfür ve dalâletin hilkatini Allah'a vermiyorlar. Güyâ onunla Allah'ı takdis ediyorlar. "Beşer kendi ef'âlinin hâlıkıdır." diye dalâlete gidiyorlar.[1]

Hem derler, "Bir günah-ı kebîreyi işleyen bir müminin îmânı gider.[2] Çünkü Cenâb-ı Hakk'a itikat ve cehennemi tasdik etmek, öyle günahı işlemekle kâbil-i tevfik olamaz. Çünkü dünyada gayet cüz'î bir hapis korkusuyla kendini hilâf-ı kanun her şeyden muhafaza eden adam, ebedî bir azâb-ı cehennemi ve Hâlık'ın gazabını nazar-ı ehemmiyete almayacak derecede büyük günahları işlerse, elbette îmânsızlığa delâlet eder."

Elcevap:

•**Birinci şıkkın cevabı şudur ki**: Kader Risalesi'nde izah edildiği gibi, *halk-ı şer, şer değil; belki kesb-i şer, şerdir. Çünkü halk ve îcâd umum neticelere bakar. Bir şerrin vücudu, çok hayırlı neticelere mukaddime olduğu için, o şerrin îcâdı, neticeler itibârıyla hayır olur, hayır hükmüne geçer.* Meselâ, ateşin yüz hayırlı neticeleri var. Fakat bazı insanlar sû-i ihtiyarıyla ateşi kendilerine şer yapmakla "Ateşin îcâdı şerdir." diyemezler. Öyle de, şeytanların îcâdı, terakkiyât-ı insâniye gibi çok hikmetli neticeleri olmakla beraber, sû-i ihtiyarıyla ve yanlış kesbiyle şeytanlara mağlûp olmakla, "Şeytanın hilkati şerdir." diyemez. Belki o, kendi kesbiyle kendine şer yaptı.

Evet, kesb ise, mübâşeret-i cüz'iye olduğu için, hususî bir netice-i şerriyenin mazharı olur; o kesb-i şer, şer olur. Fakat îcâd, umum neticelere baktığı için, îcâd-ı şer, şer değil, belki hayırdır. İşte Mu'tezile bu sırrı anlamadıkları için, "Halk-ı şer, şerdir ve çirkinin îcâdı çirkindir." diye Cenâb-ı Hakk'ı takdis için şerrin îcâdını ona vermemişler, dalâlete düşmüşler. وَبِالْقَدَرِ خَيْرِهِ وَشَرِّهِ[3] olan bir rükn-ü îmânîyi[4] te'vil etmişler.

---

1 Bkz.: el-Mâtüridî, *et-Tevhîd* 1/92, 169, 314, 315; İbni Hazm, *el-Fasl fi'l-milel* 2/121, 3/57, 59.

2 Bkz.: el-Îcî, *Kitâbü'l-Mevâkıf* 3/548; İbni Ebi'l-izz, *Şerhu Akîdeti't-Tahâviyye* 1/356-362.

3 Başa gelen ister hayır olsun ister şer olsun, kadere her yönüyle inanmak.

4 Kaderin, îmânın bir rüknü olduğuna dair bkz.: Müslim, *îmân* 39; Tirmizî, *îmân* 4; Ebû Dâvûd, *sünnet* 17.

•**İkinci şık ki**: "Günah-ı kebîreyi işleyen, nasıl mümin kalabilir?" diye suallerine cevap ise:

Evvelâ, sâbık işaretlerde onların hatası kat'î bir sûrette anlaşılmıştır ki, tekrara hâcet kalmamıştır. Sâniyen, nefs-i insâniye, muaccel ve hazır bir dirhem lezzeti, müeccel, gâib bir batman lezzete tercih ettiği gibi, hazır bir tokat korkusundan, ileride bir sene azâptan daha ziyâde çekinir.

Hem insanda hissiyât galip olsa, aklın muhâkemesini dinlemez. Heves ve vehmi hükmedip, en az ve ehemmiyetsiz bir lezzet-i hazırayı, ileride gayet büyük bir mükâfâta tercih eder. Ve az bir hazır sıkıntıdan, ileride büyük bir azâb-ı müecceleden ziyâde çekinir. Çünkü tevehhüm ve heves ve his, ileriyi görmüyor belki inkâr ediyorlar. Nefis dahi yardım etse, mahall-i îmân olan kalb ve akıl susarlar, mağlûp oluyorlar. Şu hâlde kebâiri işlemek, îmânsızlıktan gelmiyor, belki his ve hevesin ve vehmin galebesiyle akıl ve kalbin mağlûbiyetinden ileri gelir.

Hem sâbık işaretlerde anlaşıldığı gibi, fenâlık ve hevesât yolu, tahribât olduğu için gayet kolaydır. Şeytan-ı ins ü cinnî, çabuk insanları o yola sevk ediyor. Gayet cây-ı hayret bir hâldir ki, âlem-i bekânın nass-ı hadîsle sinek kanadı kadar bir nuru, ebedî olduğu için, bir insanın müddet-i ömründe dünyadan aldığı lezzet ve nimete mukâbil geldiği hâlde;[1] bazı bîçâre insanlar, bir sinek kanadı kadar bu fânî dünyanın[2] lezzetini, o bâkî âlemin, bu fânî dünyasına değer lezzetlerine tercih edip, şeytanın arkasında gider.

İşte bu sırlar içindir ki, Kur'ân-ı Hakîm, müminleri pek çok tekrar ve ısrar ile, tehdit ve teşvik ile günahtan zecr ve hayra sevk ediyor.[3]

Bir zaman Kur'ân-ı Hakîm'in bu tekrar ile şiddetli irşâdâtı bana bu fikri verdi ki; bu kadar mütemâdî ihtârlar ve ikazlar, mümin insanları sebatsız ve hakikatsiz gösteriyorlar. İnsanın şerefine yakışmayacak bir vaziyet veriyorlar. Çünkü bir memur, âmirinden aldığı bir tek emri itaatine kâfi iken, aynı emri on defa söylese, o memur cidden gücenecek. Beni itham ediyorsun, ben hain değilim, der. Hâlbuki en hâlis müminlere Kur'ân-ı Hakîm musırrâne mükerrer emrediyor.

---

1 Bkz.: el-Kurtubî, *el-Câmi' li ahkâmi'l-Kur'ân* 13/7.

2 Bkz.: "Allah katında, dünyanın sinek kanadı kadarcık bir kıymeti olsaydı, kâfirler ondan bir yudum su bile içemezlerdi." (Tirmizî, *zühd* 13; İbni Mâce, *zühd* 3.)

3 Bkz.: "Allah başkalarına adaleti, hatta adaletten de fazla olarak ihsanı, en güzel davranışı ve muhtaç oldukları şeyleri yakınlara vermeyi emreder. Hayasızlığı, çirkin işleri, zulüm ve tecavüzü yasaklar. Düşünüp tutasınız diye size öğüt verir." (Nahl sûresi, 16/90)

Bu fikir benim zihnimi kurcaladığı bir zamanda iki-üç sâdık arkadaşlarım vardı. Onları şeytan-ı insînin desîselerine kapılmamak için pek çok defa ihtâr ve ikaz ediyordum. "Bizi itham ediyorsun." diye gücenmiyorlardı. Fakat ben kalben diyordum ki: "Bu mütemâdiyen ihtârlarımla bunları gücendiriyorum, sadâkatsizlikle ve sebatsızlıkla itham ediyorum."

Sonra birden sâbık işaretlerde izah ve isbât edilen hakikat inkişâf etti. O vakit o hakikatle hem Kur'ân-ı Hakîm'in tam mutâbık-ı muktezâ-yı hâl ve yerinde ve israfsız ve hikmetli ve ithamsız bir sûrette ısrar ve tekrârâtı yaptığını ve ayn-ı hikmet ve mahz-ı belâgat olduğunu bildim. Ve o sâdık arkadaşlarımın gücenmediklerinin sırrını anladım. O hakikatin hülâsası şudur ki:

Şeytanlar tahribât cihetinde sevk ettikleri için, az bir amel ile çok şerleri yaparlar. Onun için tarîk-ı hakta ve hidâyette gidenler, pek çok ihtiyat ve şiddetli sakınmaya ve mükerrer ihtârâta ve kesretli muâvenete muhtaç olduklarındandır ki, Cenâb-ı Hak, o tekrârât cihetinde bin bir ismi ile ehl-i îmâna muâvenetini takdim ediyor ve binler merhamet ellerini imdâdına uzatıyor. Şerefini kırmıyor, belki vikâye ediyor. İnsanın kıymetini küçük düşürtmüyor, belki şeytanın şerrini büyük gösteriyor.

İşte, ey ehl-i hak ve ehl-i hidâyet! Şeytan-ı ins ve cinnînin mezkûr desîselerinden kurtulmak çaresi: Ehl-i Sünnet ve Cemaat olan ehl-i hak mezhebini karargâh yap ve Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyân'ın muhkemât kalesine gir ve sünnet-i seniyyeyi rehber yap, selâmeti bul.

Sekizinci İşaret

Suâl: Sâbık işaretlerde isbât ettiniz ki: Dalâlet yolu, kolay ve tahrip ve tecâvüz olduğu için, çoklar o yola sülûk ediyorlar. Hâlbuki sâir risalelerde kat'î deliller ile isbât etmişsiniz ki, küfür ve dalâlet yolu o kadar müşkülâtlı ve suubetlidir ki, hiç kimse ona girmemek gerekti ve kâbil-i sülûk değil. Ve îmân ve hidâyet yolu o kadar kolay ve zâhirdir ki, herkes ona girmeli idi.

Elcevap: Küfür ve dalâlet iki kısımdır.

Bir kısmı, amelî ve fer'î olmakla beraber, îmân hükümlerini nefyetmek ve inkâr etmektir ki, bu tarz dalâlet kolaydır. Hakkı kabul etmemektir, bir terktir, bir ademdir, bir adem-i kabuldür. İşte bu kısımdır ki, risalelerde kolay gösterilmiş.

İkinci kısım ise, amelî ve fer'î olmayıp, belki itikadî ve fikrî bir hükümdür. Yalnız îmânın nefyini değil, belki îmânın zıddına gidip bir yol açmaktır. Bu ise, bâtılı kabuldür, hakkın aksini isbâttır. Bu kısım, îmânın yalnız nefyi ve nakîzi değil, îmânın zıddıdır. Adem-i kabul değil ki kolay olsun, belki kabul-ü ademdir. Ve o ademi isbât etmekle kabul edilebilir.[1] اَلْعَدَمُ لَا يُثْبَتُ kâidesiyle, ademin isbâtı elbette kolay değildir.

İşte sâir risalelerde imtinâ derecesinde suubetli ve müşkülâtlı gösterilen küfür ve dalâlet bu kısımdır ki, zerre miktar şuûru bulunan, bu yola sâlik olmamak lâzımdır. Hem bu yol, risalelerde kat'î isbât edildiği gibi o kadar dehşetli elemleri var ve boğucu karanlıkları var ki, zerre miktar aklı bulunan, o yola talip olmaz.

Eğer denilse: Bu kadar elîm ve karanlıklı, müşkülâtlı yola nasıl ekser insanlar gidiyorlar?

Elcevap: İçine düşmüş bulunuyorlar, çıkamıyorlar. Hem insandaki nebâtî ve hayvânî kuvveleri, âkıbeti görmedikleri, düşünemedikleri ve o insandaki letâif-i insâniyeye galebe ettikleri için, çıkmak istemiyorlar ve hazır ve muvakkat bir lezzetle müteselli oluyorlar.[2]

Suâl: Eğer denilse: Dalâlette öyle dehşetli bir elem ve bir korku var ki; kâfir, değil hayattan lezzet alması, hiç yaşamaması lâzım geliyor. Belki o elemden ezilmeli ve o korkudan ödü patlamalı idi. Çünkü insâniyet itibârıyla hadsiz eşyaya müştâk ve hayata âşık olduğu hâlde, küfür vasıtasıyla mevtini bir idam-ı ebedî ve bir firâk-ı lâyezalî ve zevâl-i mevcûdâtı ve ahbabının vefatlarını ve bütün sevdiklerini idam ve müfârakat-ı ebediye sûretinde gözü önünde dâimâ küfür vasıtasıyla gören insan, nasıl yaşayabilir? Nasıl hayattan lezzet alabilir?

Elcevap: Acîp bir mağlata-yı şeytâniye ile kendini aldatır, yaşar. Surî bir lezzet alır zanneder. Meşhur bir temsil ile onun mâhiyetine işaret edeceğiz. Şöyle ki:

Deniliyor: Deve kuşuna demişler, "Kanatların var, uç." O da kanatlarını kısıp, "Ben deveyim." demiş, uçmamış. Fakat avcının tuzağına düşmüş. Avcı beni görmesin diye başını kuma sokmuş. Hâlbuki koca gövdesini dışarıda

---

1 "Mutlak yokluk, (ancak pek büyük güçlükle) isbat edilebilir." Bkz.: İbni Nüceym, *el-Bahru'r-râik* 2/122; İbni Kayyim, *es-Savâiku'l-mürsele* 4/1310; İbni Kayyim, *er-Rûh fi'l-kelâm* 1/198.

2 Bkz.: Kıyâmet sûresi, 75/20-21; Dehr sûresi, 76/27.

bırakmış, avcıya hedef etmiş. Sonra ona demişler, "Madem deveyim diyorsun, yük götür." O zaman kanatlarını açıvermiş, "Ben kuşum." demiş, yükün zahmetinden kurtulmuş. Fakat hâmisiz ve yemsiz olarak avcıların hücumuna hedef olmuş.

Aynen onun gibi, kâfir, Kur'ân'ın semâvî ilânâtına karşı küfr-i mutlakı bırakıp meşkûk bir küfre inmiş. Ona denilse, "Madem mevt ve zevâli, bir idam-ı ebedî biliyorsun, kendini asacak olan darağacı göz önünde... Ona her vakit bakan, nasıl yaşar? Nasıl lezzet alır?" O adam, Kur'ân'ın umumî vech-i rahmet ve şümûllü nurundan aldığı bir hisse ile der: "Mevt idam değil, ihtimâl bekâ var." Veyahut deve kuşu gibi başını gaflet kumuna sokar, tâ ki ecel onu görmesin ve kabir ona bakmasın ve zevâl-i eşya ona ok atmasın!

Elhâsıl, o meşkûk küfür vasıtasıyla deve kuşu gibi mevt ve zevâli idam mânâsında gördüğü vakit Kur'ân ve semâvî kitapların îmân-ı bi'l-âhirete dâir kat'î ihbârâtı ona bir ihtimâl verir; o kâfir, o ihtimâle yapışır, o dehşetli elemi üzerine almaz. O vakit ona denilse, "Madem bâkî bir âleme gidilecek; o âlemde güzel yaşamak için tekâlif-i diniye meşakkatini çekmek gerektir." O adam şekk-i küfrî cihetiyle der, "Belki yoktur, yok için neden çalışayım?" Yani, vaktâ ki o hükm-ü Kur'ân'ın verdiği ihtimâl-i bekâ cihetiyle idam-ı ebedî âlâmından kurtulur; ve meşkûk küfrün verdiği ihtimâl-i adem cihetiyle tekâlif-i diniye meşakkati ona müteveccih olur, ona karşı küfür ihtimâline yapışır, o zahmetten kurtulur. Demek bu nokta-yı nazarda, müminden ziyâde bu hayatta lezzet alır zannediyor. Çünkü tekâlif-i diniyenin zahmetinden ihtimâl-i küfrî ile kurtuluyor ve âlâm-ı ebediyeden ise ihtimâl-i îmânî cihetiyle kendi üzerine almaz. Hâlbuki bu mağlata-yı şeytâniyenin hükmü, gayet sathî ve faydasız ve muvakkattır.

İşte, Kur'ân-ı Hakîm'in küffârlar hakkında da bir nevi cihet-i rahmeti vardır ki, hayat-ı dünyeviyeyi onlara cehennem olmaktan bir derece kurtarıp bir nevi şek vererek, şek ile yaşıyorlar. Yoksa âhiret cehennemini andıracak bu dünyada dahi mânevî bir cehennem azâbı çekeceklerdi ve intihara mecbur olacaklardı.

İşte, ey ehl-i îmân! Sizi idam-ı ebedîden ve dünyevî ve uhrevî cehennemlerden kurtaran Kur'ân'ın himayeti altına müminâne ve mu'temidâne giriniz ve sünnet-i seniyyesinin dâiresine teslimkârâne ve müstahsinâne dâhil olunuz, dünya şekâvetinden ve âhirette azâptan kurtulunuz!

Dokuzuncu İşaret

Suâl: Hizbullah olan ehl-i hidâyet, başta enbiyâ ve onların başında Fahr-i Âlem *(aleyhissalâtü vesselâm)*, o kadar inâyet ve rahmet-i ilâhiye ve imdâd-ı sübhâniyeye mazhar oldukları hâlde, neden çok defa hizbü'ş-şeytan olan ehl-i dalâlete mağlûp olmuşlar? Hem Hâtemü'l-enbiyâ'nın güneş gibi parlak nübüvvet ve risâleti ve iksir-i âzam gibi tesirli i'câz-ı Kur'ânî vasıtasıyla irşâdı ve câzibe-i umumiye-i kâinattan daha câzibedâr hakâik-i Kur'âniye'nin komşuluğunda ve yakınında olan Medine münafıklarının dalâlette ısrarları ve hidâyete girmemeleri ne içindir ve hikmeti nedir?

Elcevap: Bu iki şık müthiş sualin halli için, derince bir esas beyân etmek lâzım gelir. Şöyle ki:

Şu kâinat Hâlık-ı Zülcelâl'inin hem cemâlî, hem celâlî iki kısım esmâsı bulunduğundan ve o cemâlî ve celâlî isimler, hükümlerini ayrı ayrı cilvelerle göstermek iktizâ ettiklerinden, Hâlık-ı Zülcelâl, kâinatta ezdâdı birbirine mezc edip birbirine mukâbil getirip ve birbirine mütecâviz ve müdâfi bir vaziyet verip, hikmetli ve menfaattar bir nevi mübâreze sûretine getirip, ondan zıdları birbirinin hududuna geçirip ihtilâfât ve tagayyürât meydana getirmekle kâinatı kanun-u tagayyür ve tahavvül ve düstur-u terakki ve tekâmüle tâbi kıldığı için; o şecere-i hilkatin câmi bir semeresi olan insan nev'inde o kanun-u mübârezeyi daha acîp bir şekle getirip bütün terakkiyât-ı insâniyeye medâr bir mücâhede kapısını açıp, hizbullaha karşı meydana çıkabilmek için hizbü'ş-şeytana bazı cihâzât vermiş.

İşte bu sırr-ı dakîk içindir ki, enbiyâlar çok defa ehl-i dalâlete karşı mağlûp oluyor.[1] Ve gayet zaaf ve aczde olan dalâlet ehli, mânen gayet kuvvetli olan ehl-i hakka muvakkaten galip oluyorlar ve mukavemet ediyorlar. Bu acîp mukavemetin sırr-ı hikmeti şudur ki:

Dalâlette ve küfürde hem adem ve terk var ki, pek kolaydır, hareket istemez. Hem tahrip var ki, çok sehildir ve âsandır; az bir hareket yeter. Hem tecâvüz var ki, az bir amel ile çoklarına zarar verip, ihâfe noktasında ve fir'avniyet cihetinden onlara bir makam kazandırır. Hem âkıbeti görmeyen ve hazır zevke müptelâ olan insandaki nebâtî ve hayvânî kuvvelerin tatmini,

---

[1] Meselâ Hz. Nûh *(aleyhisselâm)*, kavmine karşı çok darda kaldığı andaki yakarışı Kur'ân'da meâlen şöyle yer alır: "O da: "Yâ Rabbî, ben mağlubum, artık Sen bana yardım et!" dedi." (Kamer sûresi, 54/10)

telezzüzü, hürriyeti vardır ki, akıl ve kalb gibi letâif-i insâniyeyi insâniyetkârâne ve âkıbet-endişâne olan vazifelerinden vazgeçiriyorlar.[1]

Ehl-i hidâyet ve başta ehl-i nübüvvet ve başta Habib-i Rabbü'l-âlemîn olan Resûl-i Ekrem (aleyhissalâtü vesselâm)'ın meslek-i kudsîsi, hem vücûdî, hem sübûtî, hem tâmir, hem hareket, hem hudutta istikâmet, hem âkıbeti düşünmek, hem ubûdiyet, hem nefs-i emmârenin firavuniyetini,[2] serbestliğini kırmak gibi esasât-ı mühimme bulunduğundandır ki, Medine-i Münevvere'de bulunan o zamanın münafıkları, o Parlak güneşe karşı yarasa kuşu gibi gözlerini yumup, o Câzibe-i Azîme'ye karşı şeytanî bir kuvve-i dâfiaya kapılıp, dalâlette kalmışlar.

Eğer denilirse: Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)* madem Habib-i Rabbü'l-âlemîn'dir.[3] Hem elindeki hak ve lisânındaki hakikattir.[4] Ve ordusundaki askerlerin bir kısmı melâikedir.[5] Ve bir avuç su ile bir orduyu sular.[6] Ve dört avuç buğday ve bir oğlağın etiyle bin adamı doyuracak bir ziyafet verir.[7] Ve küffâr ordusunun gözlerine bir avuç toprak atmakla, o bir avuç topraktan her küffârın gözüne bir avuç toprak girmesiyle onları kaçırır.[8] Ve daha bunun gibi bin mucizât sahibi olan bir Kumandan-ı Rabbânî, nasıl oluyor Uhud'un nihayetinde[9] ve Huneyn'in bidâyetinde mağlûp oluyor?[10]

Elcevap: Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)*, nev-i beşere muktedâ ve imam ve rehber olarak gönderilmiştir. Tâ ki, o nev-i insanî, hayat-ı içtimâiye

---

1 Bkz.: "Ey Ehl-i kitap! Niçin bile bile hakkı bâtıl ile karıştırıyor, niçin bile bile hakikati gizliyorsunuz? Ehl-i kitaptan bir gürûh birbirlerine, şöyle dediler: Şu müslümanlara indirilen kitaba günün başlangıcında (zahiren) iman edin, sonunda da inkâr edin, olur ki onlar da şüpheye düşüp dinlerinden dönerler." (Âl-i İmran sûresi, 3/71-72)

2 Nefsin daima fenalığı isteyip, kötülüğe sevk ettiğine dair bkz.: "Rabbimin merhamet edip korudukları hariç, nefis daima fenalığı ister, kötülüğe sevk eder." (Yûsuf sûresi, 12/53). Ayrıca insanın en büyük düşmanı, kendi nefsi olduğuna dair bkz.: el-Beyhakî, *ez-Zühd* s.157; el-Gazâlî, *İhyâu ulûmi'd-dîn* 3/4; ed-Deylemî, *el-Müsned* 3/408.

3 Bkz.: Tirmizî, *menâkıb* 1; Dârimî, *mukaddime* 8.

4 Bkz.: "Biz Kur'ân'ı hak olarak indirdik. O da hakkın ve gerçeğin ta kendisi olarak indi. Seni de ey Resûlüm, sadece rahmetle müjdelemen ve inanmayanları ise azapla uyarman için gönderdik." (İsrâ sûresi, 17/105)

5 Bkz.: Âl-i İmran sûresi, 3/123-125; Buhârî, *meğâzî* 11.

6 Bkz.: Buhârî, *vudû'* 32, *menâkıb* 25, *meğâzî* 35; Müslim, *imâre* 72, 73, *fezâil* 5, 6.

7 Buhârî, *menâkıb* 25, *meğâzî* 35; Müslim, *fezâil* 6, 7, *imâre* 72, 73.

8 Müslim, *cihâd* 81; Dârimî, *siyer* 16; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 1/303, 368.

9 Bkz.: Buhârî, *cihâd* 65, *bed'ü'l-halk* 11, *menâkıbü'l-ensâr* 22, *meğâzî* 18, *eymân* 15, *diyât* 16; Ebû Dâvûd, *cihâd* 106; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 4/293, 294.

10 Bkz.: Buhârî, *meğâzî* 54, *cihâd* 52, 61, 97, 167; Müslim, *cihâd* 79; Tirmizî, *cihâd* 15.

ve şahsiyedeki düsturları ondan öğrensin ve Hakîm-i Zülkemâl'in kavânîn-i meşîetine itaate alışsınlar ve desâtir-i hikmetine tevfik-i hareket etsinler. Eğer Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)*, hayat-ı içtimâiye ve şahsiyesinde dâimâ hârikulâdelere ve mucizelere istinâd etseydi, o vakit İmâm-ı Mutlak ve Rehber-i Ekber olamazdı.

İşte bu sır içindir ki, yalnız dâvâsını tasdik ettirmek için ara sıra indelhâce, münkirlerin inkârını kırmak için mucizeler gösterirdi. Sâir vakitlerde nasıl ki herkesten ziyâde evâmir-i ilâhiyeye itaat etmiştir. Öyle de, hikmet-i rabbâniye ile ve meşîet-i sübhâniye ile tesîs edilen âdetullah kavânînine herkesten ziyâde mürâat ve itaat ederdi. Düşmana karşı zırh giyerdi,[1] "Sipere giriniz!" emrederdi.[2] Yara alırdı, zahmet çekerdi.[3] Tâ tamamıyla hikmet-i ilâhiye kanununa ve kâinattaki şeriat-ı fıtriye-i kübrâya mürâat ve itaati göstersin.

Onuncu İşaret

İblisin en mühim bir desîsesi: Kendini, kendine tâbi olanlara inkâr ettirmektir. Şu zamanda, hususan maddiyyûnların felsefeleriyle zihni bulananlar, bu bedihî meselede tereddüt gösterdikleri için, şeytanın bu desîsesine karşı bir-iki söz söyleyeceğiz. Şöyle ki:

•*İnsanlarda şeytan vazifesini gören cesetli ervâh-ı habîse bilmüşâhede bulunduğu gibi, cinnîden cesetsiz ervâh-ı habîse dahi bulunduğu, o kat'iyettedir. Eğer onlar maddî ceset giyseydiler, bu şerîr insanların aynı olacaktılar. Hem eğer bu insan sûretindeki insî şeytanlar cesetlerini çıkarabilse idiler, o cinnî iblisler olacaktılar.* Hattâ bu şiddetli münâsebete binâendir ki, bir mezheb-i bâtıl hükmetmiş ki: "İnsan sûretindeki gayet şerîr ervâh-ı habîse, öldükten sonra şeytan olur."

Mâlûmdur ki, âlâ bir şey bozulsa, ednâ bir şeyin bozulmasından daha ziyâde bozuk olur. Meselâ, nasıl ki süt ve yoğurt bozulsalar, yine yenilebilir. Yağ bozulsa, yenilmez, bazen zehir gibi olur. Öyle de, mahlûkatın en mükerremi, belki en âlâsı olan insan, eğer bozulsa, bozuk hayvandan daha ziyâde bozuk olur. Müteaffin maddelerin kokusuyla telezzüz eden haşarat gibi ve ısırmakla zehirlendirmekten lezzet alan yılanlar gibi, dalâlet bataklığındaki şerler ve habîs ahlâklar ile telezzüz ve iftihar eder ve zulmün zulümâtındaki zararlardan

---

1 Bkz.: Ebû Dâvûd, *cihâd* 75; İbni Mâce, *cihâd* 18; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 3/449.

2 Bkz.: Buhârî, *meğâzî* 29, *cihâd* 34, 161, *kader* 16, *temennî* 7; Müslim, *cihâd* 125.

3 Bkz.: Buhârî, *cihâd* 80, 85, 163, *vudû'* 72, *meğâzî* 24, *nikâh* 123, *tıb* 27; Müslim, *cihâd* 101.

ve cinâyetlerden lezzet alırlar; âdetâ şeytanın mâhiyetine girerler. Evet, cinnî şeytanın vücuduna kat'î bir delili, insî şeytanın vücududur.

•**Sâniyen**: Yirmi Dokuzuncu Söz'de yüzer delil-i kat'î ile rûhânî ve meleklerin vücudunu isbât eden umum o deliller, şeytanların dahi vücudunu isbât ederler. Bu ciheti o Söz'e havale ediyoruz.

•**Sâlisen**: Kâinattaki umûr-u hayriyedeki kanunların mümessili, nâzırı hükmünde olan meleklerin vücudu, ittifâk-ı edyân ile sâbit olduğu gibi, umûr-u şerriyenin mümessilleri ve mübâşirleri ve o umûrdaki kavânînin medârları olan ervâh-ı habîse ve şeytâniye bulunması, hikmet ve hakikat noktasında kat'îdir. Belki umûr-u şerriyede zîşuûr bir perdenin bulunması daha ziyâde lâzımdır. Çünkü Yirmi İkinci Söz'ün başında denildiği gibi, herkes, her şeyin hüsn-ü hakikîsini göremediği için, zâhirî şerriyet ve noksaniyet cihetinde Hâlık-ı Zülcelâl'e karşı itiraz etmemek ve rahmetini ittiham etmemek ve hikmetini tenkid etmemek ve haksız şekvâ etmemek için, zâhirî bir vasıtayı perde ederek, tâ itiraz ve tenkid ve şekvâ, o perdelere gidip, Hâlık-ı Kerîm ve Hakîm-i Mutlak'a teveccüh etmesin. Nasıl ki vefat eden ibâdın küsmesinden Hazreti Azrail'i kurtarmak için hastalıkları ecele perde etmiş.[1] Öyle de, Hazreti Azrail'i *(aleyhisselâm)* kabz-ı ervâha perde edip, tâ merhametsiz tevehhüm edilen o hâletlerden gelen şekvâlar, Cenâb-ı Hakk'a teveccüh etmesin. Öyle de, daha ziyâde bir kat'iyetle şerlerden ve fenâlıklardan gelen itiraz ve tenkid, Hâlık-ı Zülcelâl'e teveccüh etmemek için, hikmet-i rabbâniye, şeytanın vücudunu iktizâ etmiştir.

•**Râbian**: İnsan küçük bir âlem olduğu gibi, âlem dahi büyük bir insandır. Bu küçük insan, o büyük insanın bir fihristesi ve hülâsasıdır. İnsanda bulunan nümûnelerin büyük asılları, insan-ı ekberde bizzarûre bulunacaktır. Meselâ, nasıl ki insanda kuvve-i hâfızanın vücudu, âlemde Levh-i Mahfuz'un vücuduna kat'î delildir. Öyle de, insanda kalbin bir köşesinde lümme-i şeytâniye[2] denilen bir âlet-i vesvese ve kuvve-i vâhimenin telkinâtıyla konuşan bir şeytanî[3] lisân ve ifsâd edilen kuvve-i vâhime, küçük bir şeytan hükmüne geçtiğini ve sahiplerinin ihtiyarına zıt ve arzusuna muhalif hareket ettiklerini

---

1 Bkz.: Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliyâ* 5/51; el-Hakîm et-Tirmizî, *Nevâdiru'l-usûl* 1/177-178; es-Suyûtî, *ed-Dürru'l-mensûr* 6/543.

2 Bkz.: Tirmizî, *tefsîru sûre (35)* 2; en-Nesâî, *es-Sünenü'l-kübrâ* 6/305; el-Bezzâr, *el-Müsned* 5/394; Ebû Ya'lâ, *el-Müsned* 8/417.

3 "Şeytan gagasını Âdemoğlunun kalbi üzerine koymuş vaziyette durur. O kul Allah'ı anarsa, şeytan susar; kul Allah'ı anmayı unutursa şeytan vesvese verir." anlamındaki hadis için bkz.: Ebû Ya'lâ, *el-Müsned* 7/278.

hissen ve hadsen herkes nefsinde görmesi, âlemde büyük şeytanların vücuduna kat'î bir delildir. Ve bu lümme-i şeytâniye ve şu kuvve-i vâhime, bir kulak ve bir dil olduklarından, ona üfleyen ve bunu konuşturan hâricî bir şahs-ı şerîrenin vücudunu ihsâs ederler.

On Birinci İşaret

Ehl-i dalâletin şerrinden kâinatın kızdıklarını ve anâsır-ı külliyenin hiddet ettiklerini ve umum mevcûdâtın galeyana geldiklerini, Kur'ân-ı Hakîm mucizâne ifade ediyor. Yani, kavm-i Nûh'un başına gelen tufan ile semâvât ve arzın hücumunu[1] ve kavm-i Semûd ve Âd'in inkârından hava unsurunun hiddetini[2] ve kavm-i Firavun'a karşı su unsurunun ve denizin galeyanını[3] ve Karun'a karşı toprak unsurunun gayzını[4] ve ehl-i küfre karşı âhirette تَكَادُ تَمَيَّزُ مِنَ الْغَيْظِ[5] sırrıyla cehennemin gayzını ve öfkesini ve sâir mevcûdâtın ehl-i küfür ve dalâlete karşı hiddetini gösterip ilân ederek gayet müthiş bir tarzda ve i'câzkârâne ehl-i dalâlet ve isyanı zecrediyor.

Suâl: Ne için böyle ehemmiyetsiz insanların ehemmiyetsiz amelleri ve şahsî günahları, kâinatın hiddetini celb ediyor?

Elcevap: Bazı risalelerde ve sâbık işaretlerde isbât edildiği gibi, küfür ve dalâlet, müthiş bir tecâvüzdür ve umum mevcûdâtı alâkadar edecek bir cinâyettir. Çünkü hilkat-i kâinatın bir netice-i âzamı, ubûdiyet-i insâniyedir ve rubûbiyet-i ilâhiyeye karşı îmân ve itaatle mukâbeledir. Hâlbuki ehl-i küfür ve dalâlet ise, küfürdeki inkârıyla, mevcûdâtın ille-i gâiyeleri ve sebeb-i bekâları olan o netice-i âzamı reddettikleri için, umum mahlûkatın hukukuna bir nevi tecâvüz olduğu gibi, umum masnûâtın aynalarında cilveleri tezâhür eden ve masnûâtın kıymetlerini, aynadarlık cihetinde âlî eden esmâ-yı ilâhiyenin cilvelerini inkâr ettikleri için, o esmâ-yı kudsiyeye karşı bir tezyif olduğu gibi, umum masnûâtın kıymetini tenzil ile, o masnûâta karşı bir tahkir-i azîmdir. Hem umum mevcûdâtın her biri birer vazife-i âliye ile muvazzaf birer memur-u rabbânî derecesinde iken, küfür vasıtasıyla sukût ettirip, câmid, fânî, mânâsız bir mahlûk menzilesinde gösterdiğinden, umum mahlûkatın hukukuna karşı bir nevi tahkirdir.

---

1 Bkz.: Hâkka sûresi, 69/11; Kamer sûresi, 54/11-12.

2 Bkz.: Hâkka sûresi, 69/5-6.

3 Bkz.: A'râf sûresi, 7/136; Tâhâ sûresi, 20/78; Kasas sûresi, 28/40.

4 Bkz.: Kasas sûresi, 28/81.

5 Bkz.: Mülk sûresi, 67/7-8.

İşte envâ-ı dalâlet derecâtına göre az çok kâinatın yaratılmasındaki hikmet-i rabbâniyeye ve dünyanın bekâsındaki makâsıd-ı sübhâniyeye zarar verdiği için, ehl-i isyana ve ehl-i dalâlete karşı kâinat hiddete geliyor, mevcûdât kızıyor, mahlûkat öfkeleniyor.

Ey cirmi ve cismi küçük ve cürmü ve zulmü büyük[1] *ve ayb ve zenbi azîm bîçâre insan! Kâinatın hiddetinden, mahlûkatın nefretinden, mevcûdâtın öfkesinden kurtulmak istersen, işte kurtulmanın çaresi: Kur'ân-ı Hakîm'in dâire-i kudsiyesine girmektir. Ve Kur'ân'ın mübelliği olan Resûl-i Ekrem (aleyhissalâtü vesselâm)'ın sünnet-i seniyyesine ittibâdır. Gir ve tâbi ol!*

On İkinci İşaret

Dört sual ve cevaptır.

Birinci Suâl: Mahdut bir hayatta, mahdut günahlara mukâbil, hadsiz bir azâp ve nihayetsiz bir cehennem nasıl adâlet olur?

Elcevap: Sâbık işaretlerde, hususan bundan evvelki On Birinci İşaret'te katiyen anlaşıldı ki: Küfür ve dalâlet cinâyeti, nihayetsiz bir cinâyettir ve hadsiz bir hukuka tecâvüzdür.

İkinci Suâl: Şeriatta denilmiştir ki: "Cehennem cezâ-yı ameldir, fakat cennet fazl-ı ilâhî iledir."[2] Bunun sırr-ı hikmeti nedir?

Elcevap: Sâbık işaretlerde tebeyyün etti ki; insan, îcâdsız bir cüz-ü ihtiyarî ile ve cüz'î bir kesb ile, bir emr-i ademî veya bir emr-i itibârî teşkil ile ve sübût vermekle müthiş tahribâta ve şerlere sebebiyet verdiği gibi, nefsi ve hevâsı dâimâ şerlere ve zararlara meyyâl olduğu için, o küçük kesbin neticesinden hâsıl olan seyyiâtın mesuliyetini, o çeker. Çünkü onun nefsi istedi ve kendi kesbiyle sebebiyet verdi. Ve şer ademî olduğu için, abd ona fâil oldu. Cenâb-ı Hak da halk etti. Elbette o hadsiz cinâyetin mesuliyetini, nihayetsiz bir azâp ile çekmeye müstehak olur.

Amma hasenât ve hayrat ise, madem ki vücûdîdirler; kesb-i insanî ve cüz-ü ihtiyarî onlara illet-i mûcide olamaz. İnsan, onda hakikî fâil olamaz. Ve nefs-i emmâresi de hasenâta taraftar değildir,[3] belki rahmet-i ilâhiye onları

---

1 Bkz.: Ahzâb sûresi, 33/72.

2 Bkz.: Nisâ sûresi, 4/79; Yûnus sûresi, 10/58; Buhârî, *rikak* 18, *merdâ* 19; Müslim, *münâfikîn* 71-73, 75, 76, 78.

3 Bkz.: "Rabbimin merhamet edip korudukları hariç, nefis daima fenalığı ister, kötülüğe sevk eder." (Yûsuf sûresi, 12/53)

ister ve kudret-i rabbâniye îcâd eder. Yalnız insan, îmân ile, arzu ile, niyet ile sahip olabilir. Ve sahip olduktan sonra, o hasenât ise, ona evvelce verilmiş olan vücud ve îmân nimetleri gibi sâbık hadsiz niam-ı ilâhiyeye bir şükürdür, geçmiş nimetlere bakar. Vaad-i ilâhî ile verilecek cennet ise, fazl-ı rahmânî ile verilir. Zâhirde bir mükâfâttır, hakikatte fazıldır.

Demek seyyiâtta sebep, nefistir; mücâzâta bizzât müstehaktır. Hasenâtta ise sebep Hak'tandır, illet de Hak'tandır. Yalnız, insan îmân ile tesahub eder. "Mükâfâtını isterim" diyemez, "Fazlını beklerim" diyebilir.

Üçüncü Suâl: Beyânat-ı sâbıkadan da anlaşılıyor ki; seyyiât, intişar ve tecâvüz ile taaddüt ettiğinden, bir seyyie bin yazılmalı, hasene ise vücûdî olduğu için maddeten taaddüt etmediğinden ve abdin îcâdıyla ve nefsin arzusuyla olmadığından hiç yazılmamalı veya bir yazılmalı idi. Neden seyyie bir yazılır, hasene on ve bazen bin yazılır?[1]

Elcevap: Cenâb-ı Hak, kemâl-i rahmet ve cemâl-i rahîmiyetini o sûretle gösteriyor.

Dördüncü Suâl: Ehl-i dalâletin kazandıkları muvaffakiyet ve gösterdikleri kuvvet ve ehl-i hidâyete galebeleri gösteriyor ki; onlar bir kuvvete ve bir hakikate istinâd ediyorlar. Demek ya ehl-i hidâyette zaaf var, ya onlarda bir hakikat var?

Elcevap: Hâşâ! Ne onlarda hakikat var, ne ehl-i hakta zaaf vardır. Fakat maatteessüf kasîrü'n-nazar muhâkemesiz bir kısım avâm tereddüde düşüp vesvese ediyorlar, akidelerine halel geliyor. Çünkü diyorlar: "Eğer ehl-i hakta tam hak ve hakikat olsaydı, bu derece mağlûbiyet ve zillet olmamak gerekti. Çünkü hakikat kuvvetlidir. اَلْحَقُّ يَعْلُو وَلَا يُعْلٰى عَلَيْهِ[2] olan kâide-i esâsiye ile, kuvvet haktadır. Eğer o ehl-i hakka mukâbil galibâne gelen ehl-i dalâletin hakikî bir kuvveti ve bir nokta-yı istinâdı olmasaydı bu derece galibiyet ve muvaffakiyet olmamak lâzım gelecekti?"

Elcevap: Ehl-i hakkın mağlûbiyeti kuvvetsizlikten, hakikatsizlikten gelmediği, sâbık işaretlerle kat'î isbât edildiği gibi; ehl-i dalâletin galebesi kuvvetlerinden ve iktidarlarından ve nokta-yı istinât bulmalarından gelmediği, yine o işaretlerle kat'î isbât edildiğinden; bu sualin cevabı, sâbık işaretlerin hey'et-i

---

1 Hasenenin on kat yazıldığına dair bkz.: En'âm sûresi, 6/160. Ayrıca seyyienin bir yazıldığı hâlde, hasenenin on kattan yedi yüz kata kadar yazıldığına dair bkz.: Buhârî, *îmân* 31; Müslim, *îmân* 206, 207.

2 "Hak yücedir ve ona üstün gelinmez." Bkz.: Buhârî, *cenâiz* 79; et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-evsat* 6/128.

mecmûasıdır. Yalnız burada desîselerinde istimâl ettikleri bir kısım silâhlarına işaret edeceğiz. Şöyle ki:

Ben kendim mükerreren müşâhede etmişim ki, yüzde on ehl-i fesât, yüzde doksan ehl-i salâhı mağlûp ediyordu. Hayretle merak ettim, tetkik ederek katiyen anladım ki, o galebe kuvvetten, kudretten gelmiyor, belki fesâttan ve alçaklıktan ve tahripten ve ehl-i hakkın ihtilâfından istifâde etmesinden ve içlerine ihtilâf atmaktan ve zayıf damarları tutmaktan ve aşılamaktan ve hissiyât-ı nefsaniyeyi ve ağrâz-ı şahsiyeyi tahrik etmekten ve insanın mâhiyetinde muzır madenler hükmünde bulunan fenâ istidâtları işlettirmekten ve şan ve şeref nâmıyla riyâkârâne nefsin firavniyetini okşamaktan ve vicdansızca tahribâtlarından herkes korkmasından geliyor. Ve o misillü şeytanî desîseler vasıtasıyla muvakkaten ehl-i hakka galebe ederler. Fakat [1] وَالْعَاقِبَةُ لِلْمُتَّقِينَ *sırrıyla,* اَلْحَقُّ يَعْلُو وَلَا يُعْلٰى عَلَيْهِ *düsturuyla, onların o muvakkat galebeleri, menfaat cihetinden onlar için ehemmiyetsiz olmakla beraber, cehennemi kendilerine ve cenneti ehl-i hakka kazandırmalarına sebeptir.*

İşte, dalâlette, iktidarsızlar muktedir görünmeleri ve ehemmiyetsizler şöhret kazanmaları içindir ki, hodfüruş, şöhret-perest, riyâkâr insanlar ve az bir şeyle iktidarlarını göstermek ve ihâfe ve ızrar cihetinden bir mevki kazanmak için ehl-i hakka muhalefet vaziyetine girerler. Tâ görünsün ve nazar-ı dikkat ona celb olunsun. Ve iktidar ve kudretle değil, belki terk ve atâletle sebebiyet verdiği tahribât ona isnâd edilip, ondan bahsedilsin. Nasıl ki böyle şöhret dîvânelerinden birisi, namazgâhı telvîs etmiş, tâ herkes ondan bahsetsin. Hattâ ondan lânetle de bahsedilmiş de, şöhret-perestlik damarı kendisine bu lânetli şöhreti hoş göstermiş diye darb-ı mesel olmuş.

Ey âlem-i bekâ için yaratılan ve fânî âleme müptelâ olan bîçâre insan!

فَمَا بَكَتْ عَلَيْهِمُ السَّمَآءُ وَالْأَرْضُ [2] âyetinin sırrına dikkat et, kulak ver! Bak ne diyor! Mefhûm-u sarîhiyle ferman ediyor ki: "Ehl-i dalâletin ölmesiyle, insan ile alâkadar olan semâvât ve arz, onların cenazeleri üstünde ağlamıyorlar, yani, onların ölmesiyle memnun oluyorlar." Ve mefhûm-u işârîsiyle ifade ediyor ki: "Ehl-i hidâyetin ölmesiyle semâvât ve arz, onların cenazeleri üstünde ağlıyorlar, firâklarını istemiyorlar." Çünkü ehl-i îmân ile bütün kâinat alâkadardır, ondan memnundur. Zira îmân ile Hâlık-ı Kâinat'ı bildikleri için, kâinatın

---

1 "Güzel âkıbet, elbette müttakilerindir." (A'râf sûresi, 7/128)

2 "(Merhamete lâyık olma haklarını kaybettiklerinden) perişan hâllerine gök de ağlamadı, yer de ağlamadı." (Duhân sûresi, 44/29)

kıymetini takdir edip hürmet ve muhabbet ederler. Ehl-i dalâlet gibi tahkir ve zımnî adâvet etmezler.

Ey insan, düşün! Sen alâküllihâl öleceksin. Eğer nefis ve şeytana tâbi isen, senin komşuların, belki akrabaların senin şerrinden kurtulmak için mesrûr olacaklar.[1] Eğer [2]أَعُوذُ بِاللهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ deyip, Kur'ân'a ve Habîb-i Rahmân'a tâbi isen, o vakit semâvât ve arz ve mevcûdât, herkesin derecesine nisbeten, senin derecene göre senin firâkından müteessir olup mânen ağlarlar. Ulvî bir matem ile ve haşmetli bir teşyi' ile, kabir kapısıyla girdiğin bekâ âleminde senin derecene nisbeten senin için bir hüsn-ü istikbâl var olduğuna işaret ederler.[3]

On Üçüncü İşaret

"Üç Nokta"dır.

Birinci Nokta

Şeytanın en büyük bir desîsesi, hakâik-i îmâniyenin azameti cihetinde dar kalbli ve kısa akıllı ve kâsır fikirli insanları aldatır, *der ki*: "Bir tek zât, umum zerrât ve seyyârât ve nücûmu ve sâir mevcûdâtı bütün ahvâliyle tedbir-i rubûbiyetinde çeviriyor, idare ediyor, deniliyor. Böyle hadsiz acîp büyük meseleye nasıl inanılabilir? Nasıl kalbe yerleşir? Nasıl fikir kabul edebilir?" der. Acz-i insanî noktasında bir hiss-i inkârî uyandırıyor.

Elcevap: Şeytanın bu desîsesini susturan sır: [4]اَللهُ أَكْبَرُ 'dir. Ve cevab-ı hakikîsi de اَللهُ أَكْبَرُ 'dir. Evet اَللهُ أَكْبَرُ 'in ziyâde kesretle şeâir-i İslâmiye'de tekrarı, bu desîseyi mahvetmek içindir. Çünkü insanın âciz kuvveti ve zayıf kudreti ve dar fikri, böyle hadsiz büyük hakikatleri اَللهُ أَكْبَرُ nuruyla görüp tasdik ediyor ve اَللهُ أَكْبَرُ kuvvetiyle o hakikatleri taşıyor ve اَللهُ أَكْبَرُ dâiresinde yerleştiriyor ve

---

1 "Mümin kul (ölünce), dünyanın yorgunluk ve ağrılarından kurtulur. Fâcir ise (ölünce) ondan da kullar, memleket, ağaçlar ve hayvanlar kurtulur." anlamındaki hadis için bkz.: Buhârî, *rikak* 42; Müslim, *cenâiz* 61, 62.

2 Kovulmuş şeytanın şerrinden Allah Teâlâ'ya sığınırım.

3 Bkz.: Tirmizî, *kıyâmet* 26; İbni Mâce, *zühd* 31; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 2/364, 6/140.

4 Sadece büyüklükte değil hiçbir konuda eşi ve benzeri olmayan, başka bir şey Kendisiyle kıyas bile edilemeyecek yegâne büyük, Allah'tır.

vesveseye düşen kalbine diyor ki, bu kâinatın gayet muntazamca tedbir ve tedviri bilmüşâhede görünüyor. Bunda iki yol var:

Birinci yol: Mümkündür, fakat gayet azîmdir ve hârikadır. Zâten böyle hârika bir eser, bir hârika sanat ile, çok acîp bir yol ile olur. O yol ise, mevcûdât belki zerrât adedince vücudunun şâhidleri bulunan bir Zât-ı Ehad ve Samed'in rubûbiyetiyle ve irade ve kudretiyle olmasıdır.

İkinci yol: Hiçbir cihet-i imkânı olmayan ve imtinâ derecesinde müşkülâtlı ve hiçbir cihette mâkul olmayan şirk ve küfür yoludur. Çünkü Yirminci Mektup ve Yirmi İkinci Söz gibi çok risalelerde gayet kat'î isbât edildiği üzere, o vakit kâinatın her bir mevcudunda ve hattâ her bir zerresinde bir ulûhiyet-i mutlaka ve bir ilm-i muhît ve hadsiz bir kudret bulunmak lâzım geliyor. Tâ ki, mevcûdâtta bilmüşâhede görünen nihayet derecede nizam ve intizam ve gayet hassas mîzan ve imtiyaz ile mükemmel ve müzeyyen olan nukûş-u sanat vücud bulabilsin.

Elhâsıl: Eğer tam lâyık ve tam yerinde olan azametli ve kibriyalı rubûbiyet olmazsa, o vakit her cihetçe gayr-i mâkul ve mümtenî bir yol takip etmek lâzım gelecek. Lâyık ve lâzım olan azametten kaçmakla, muhâl ve imtinâa girmeyi, şeytan dahi teklif edemez.

İkinci Nokta

Şeytanın mühim bir desîsesi, insana kusurunu itiraf ettirmemektir. Tâ ki, istiğfar ve istiâze yolunu kapasın. Hem nefs-i insâniyenin enaniyetini tahrik edip, tâ ki nefis kendini avukat gibi müdafaa etsin; âdetâ taksirattan takdis etsin.

Evet şeytanı dinleyen bir nefis, kusurunu görmek istemez; görse de, yüz te'vil ile te'vil ettirir. وَعَيْنُ الرِّضَا عَنْ كُلِّ عَيْبٍ كَلِيلَةٌ[1] *sırrıyla: Nefsine nazar-ı rıza ile baktığı için ayıbını görmez. Ayıbını görmediği için itiraf etmez, istiğfar etmez, istiâze etmez; şeytana maskara olur. Hazreti Yusuf (aleyhisselâm) gibi bir Peygamber-i Âlîşan,* وَمَا أُبَرِّئُ نَفْسِي ۚ إِنَّ النَّفْسَ لَأَمَّارَةٌ بِالسُّوءِ إِلَّا مَا رَحِمَ رَبِّي[2] *dediği hâlde, nasıl nefse itimâd edilebilir?*

---

1 Ebu't-Tayyib el-Mütenebbî'ye ait olan bu beyit için bkz.: İbni Asâkir, *Târîhu Dimaşk* 33/219, 36/319; el-Gazâlî, *İhyâu ulûmi'd-dîn* 3/36; el-Kalkaşendî, *Subhu'l-a'şâ* 9/196.

2 "Doğrusu ben nefsimi temize çıkarmam. Çünkü Rabbimin merhamet edip korudukları hariç, nefis daima fenalığı ister, kötülüğe sevkeder." (Yûsuf sûresi, 12/53).

Nefsini ittiham eden, kusurunu görür. Kusurunu itiraf eden, istiğfar eder. İstiğfar eden, istiâze eder. İstiâze eden, şeytanın şerrinden kurtulur.[1] Kusurunu görmemek o kusurdan daha büyük bir kusurdur. Ve kusurunu itiraf etmemek, büyük bir noksanlıktır. Ve kusurunu görse, o kusur kusurluktan çıkar; itiraf etse, afva müstehak olur.[2]

Üçüncü Nokta

İnsanın hayat-ı içtimâiyesini ifsâd eden bir desîse-i şeytâniye şudur ki: Bir müminin bir tek seyyiesiyle, bütün hasenâtını örter. Şeytanın bu desîsesini dinleyen insafsızlar, o mümine adâvet ederler. *Hâlbuki Cenâb-ı Hak, Haşir'de adâlet-i mutlaka ile mîzan-ı ekberinde âmâl-i mükellefîni tarttığı zaman, hasenâtı seyyiâta galibiyeti, mağlûbiyeti noktasında hükmeyler.*[3] *Hem seyyiâtın esbâbı çok ve vücudları kolay olduğundan, bazen bir tek hasene ile çok seyyiâtını örter.*

Demek bu dünyada, o adâlet-i ilâhiye noktasında muâmele gerektir. Eğer bir adamın iyilikleri fenâlıklarına kemmiyeten veya keyfiyeten ziyâde gelse, o adam muhabbete ve hürmete müstehaktır. Belki kıymettar bir tek hasene ile, çok seyyiâtına nazar-ı afv ile bakmak lâzımdır. Hâlbuki insan, fıtratındaki zulüm damarıyla, şeytanın telkiniyle, bir zâtın yüz hasenâtını bir tek seyyie yüzünden unutur, mümin kardeşine adâvet eder, günahlara girer. Nasıl bir sinek kanadı göz üstüne bırakılsa bir dağı setreder, göstermez. Öyle de, insan garaz damarıyla, sinek kanadı kadar bir seyyie ile dağ gibi hasenâtı örter, unutur, mümin kardeşine adâvet eder, insanların hayat-ı içtimâiyesinde bir fesât âleti olur.

Şeytanın bu desîsesine benzer diğer bir desîse ile, insanın selâmet-i fikrini ifsâd ediyor, hakâik-i îmâniyeye karşı sıhhat-ı muhâkemeyi bozuyor ve istikâmet-i fikriyeyi ihlâl ediyor. Şöyle ki:

Bir hakikat-i îmâniyeye dâir yüzer delâil-i isbâtiyenin hükmünü, nefyine delâlet eden bir emâre ile kırmak ister. Hâlbuki kâide-i mukarreredir ki: "Bir isbât edici, çok nefyedicilere tereccuh ediyor." Bir dâvâya müsbit bir şâhidin hükmü, yüz nâfîlere râcih olur. Bu hakikate bu temsil ile bak. Şöyle ki:

---

1 Bkz.: "Kim kötülük eder veya günah işleyerek nefsine zulmeder de sonra Allah'tan af dilerse, Allah'ı gafur ve rahim (affı ve merhameti bol) bulur." (Nisâ sûresi, 4/110)

2 Bkz.: ed-Deylemî, *el-Müsned* 5/199; el-Kudâî, *Müsnedü'ş-Şihâb* 2/44.

3 Bkz.: A'râf sûresi, 7/8-9; Mü'minûn sûresi, 23/102-103; Kâria sûresi, 101/6-9.

Bir saray, yüzer kapalı kapıları var. Bir tek kapı açılmasıyla, o saraya girilebilir, öteki kapılar da açılır. Eğer bütün kapılar açık olsa, bir-iki tanesi kapansa, o saraya girilemeyeceği söylenemez.

İşte, hakâik-i îmâniye o saraydır. Her bir delil, bir anahtardır, isbât ediyor, kapıyı açıyor. Bir tek kapının kapalı kalmasıyla o hakâik-i îmâniyeden vazgeçilmez ve inkâr edilemez. Şeytan ise, bazı esbâba binâen, ya gaflet veya cehâlet vasıtasıyla kapalı kalmış olan bir kapıyı gösterir; isbât edici bütün delilleri nazardan iskat ediyor. "İşte, bu saraya girilmez, belki saray değildir, içinde bir şey yoktur." der kandırır.

İşte ey şeytanın desîselerine müptelâ olan bîçâre insan! Hayat-ı diniye, hayat-ı şahsiye ve hayat-ı içtimâiyenin selâmetini dilersen ve sıhhat-ı fikir ve istikâmet-i nazar ve selâmet-i kalb istersen; muhkemât-ı Kur'âniye'nin mîzanlarıyla ve sünnet-i seniyyenin terazileriyle âmal ve hâtıratını tart ve Kur'ân'ı ve sünnet-i seniyyeyi dâimâ rehber yap. Ve أَعُوذُ بِاللهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ[1] de, Cenâb-ı Hakk'a ilticâda bulun.

İşte bu On Üç İşaret, on üç anahtardır. Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyân'ın en âhirki sûresi ve أَعُوذُ بِاللهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ 'in mufassalı ve mâdeni olan

أَسْتَعِيذُ بِاللهِ بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ النَّاسِ۞مَلِكِ النَّاسِ۞إِلٰهِ النَّاسِ۞مِنْ شَرِّ الْوَسْوَاسِ الْخَنَّاسِ۞اَلَّذِي يُوَسْوِسُ فِي صُدُورِ النَّاسِ۞مِنَ الْجِنَّةِ وَالنَّاسِ[2]

sûresinin hısn-ı hasîni ve kale-yi metîninin kapısını o on üç anahtarla aç, gir, selâmeti bul!

سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَآ إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَاۖ إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ[3]

وَقُلْ رَبِّ أَعُوذُ بِكَ مِنْ هَمَزَاتِ الشَّيَاطِينِ۞وَأَعُوذُ بِكَ رَبِّ أَنْ يَحْضُرُونِ[4]

---

1 Kovulmuş şeytanın şerrinden Allah Teâlâ'ya sığınırım.

2 "De ki: İnsanların Rabbine, İnsanların yegâne Hükümdarına, İnsanların İlâhına sığınırım: O sinsi şeytanın şerrinden O ki insanların kalplerine vesvese verir, O şeytan, cinlerden de olur, insanlardan da olur." (Nâs sûresi, 114/1-6)

3 "Sübhansın yâ Rab! Senin bize bildirdiğinden başka ne bilebiliriz ki? Her şeyi hakkıyla bilen, her şeyi hikmetle yapan sensin." (Bakara sûresi, 2/32)

4 "Sen de ki: "Yâ Rabbî! Şeytanların vesveselerinden, onların yanımda bulunmalarından Sana sığınırım!" (Mü'minûn sûresi, 23/97-98)

On Dördüncü Lem'a

İki Makamdır. Birinci Makamı iki sualin cevabıdır.

Birinci Makam

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1] ، وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ[2]

اَلسَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكَاتُهُ[3]

Aziz, sıddık kardeşim Re'fet Bey,

Sevr ve hût'a dâir sorduğun sualin bazı risalelerde cevabı vardır. O nev'i suallere göre cevap Yirmi Dördüncü Söz'ün Üçüncü Dalı'nda On İki Asıl nâmıyla on iki kâide-i mühimme beyân edilmiştir. O kâideler ehadîs-i nebeviyeye dâir muhtelif te'vilâta dâir birer mihenktirler ve ehadîse gelen evhâmı def edecek mühim esaslardır. Maatteessüf şimdilik sünûhattan başka ilmî mesâil ile iştigalime mâni bazı hâller var. Onun için sualinize göre cevap veremiyorum. Eğer sünûhât-ı kalbiye olsa, bilmecburiye meşgul oluyorum. Bazen sualler, sünûhata tevâfuk ettiği için cevap verilir, gücenmeyiniz. Onun için her bir sualinize lâyıkınca cevap veremiyorum. Haydi bu defaki sualinize kısa bir cevap vereyim.

Bu defaki sualinizde diyorsunuz ki:

"Hocalar diyorlar: arz, öküz ve balık üstünde duruyor. Hâlbuki arz, muallâkta bir yıldız gibi gezdiğini coğrafya görüyor. Ne öküz var ve ne de balık?"

Elcevap: İbni Abbas *(radiyallâhu anh)* gibi zâtlara isnâd edilen sahih bir rivâyet var ki, Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)*'dan sormuşlar: "Dünya ne üstündedir?" Ferman etmiş: اَلْأَرْضُ عَلَى النَّوْرِ وَالْحُوتِ[4] Bir rivâyette, bir defa

---

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

2 "Hiç bir şey yoktur ki, O'nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor bulunmasın." (İsrâ sûresi, 17/44)

3 Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi üzerinize olsun.

4 "Dünya; öküz ve balığın üzerindedir." et-Taberî, *Câmiu'l-beyân* 1/153, 194, 21/72; el-Hâkim, *el-Müstedrek* 4/636; İbni Abdilberr, *et-Temhîd* 4/9.

عَلَى النَّوْرِ demiş, diğer defada عَلَى الْحُوتِ demiştir. Muhaddislerin bir kısmı, İsrâiliyât'tan alınma ve eskiden beri nakledilen hurâfevârî hikâyelere bu hadîsi tatbik etmişler. Hususan Benî İsrâil âlimlerinin müslüman olanlarından bir kısmı, kütüb-ü sâbıkada "sevr ve hût" hakkında gördükleri hikâyeleri, hadîse tatbik edip, hadîsin mânâsını acîp bir tarza çevirmişler. Şimdilik bu sualinize dâir gayet mücmel *Üç Esas* ve *Üç Vecih* söylenecek.

Birinci Esas

Benî İsrâil ulemâsının bir kısmı müslüman olduktan sonra, eski mâlûmatları dahi onlarla beraber müslüman olmuş, İslâmiyet'e mal olmuş. Hâlbuki o eski mâlûmatlarında yanlışlar var. O yanlışlar, elbette onlara âittir, İslâmiyet'e âit değildir.

İkinci Esas

Teşbih ve temsiller, havastan avâma geçtikçe, yani, ilmin elinden cehlin eline düştükçe, mürûr-u zamanla hakikat telâkki edilir. Meselâ, küçüklüğümde kamer tutuldu.

Ben vâlideme dedim: "Neden ay böyle oldu?"

Dedi: "Yılan yutmuş."

Dedim: "Daha görünüyor?"

Dedi: "Yukarıda yılanlar cam gibi olup, içlerinde bulunan şeyi gösterirler."

Bu çocukluk hâtırasını çok zaman tahattur ediyordum. Ve der idim ki: "Bu kadar hakikatsiz bir hurafe, vâlidem gibi ciddî zâtların lisânında nasıl geziyor?" diye düşünürdüm. Tâ, felekiyât fennini mütalâa ettiğim vakit gördüm ki, vâlidem gibi öyle diyenler, bir teşbihi hakikat telâkki etmişler. Çünkü derecât-ı şemsiyenin medârı olan "mıntıkatü'l-bürûc" tâbir ettikleri dâire-i azîme, menâzil-i kameriyenin medârı bulunan mâil-i kamer dâiresi birbiri üstüne geçmekle, o iki dâire her biri iki kavis şeklini vermiş. O iki kavise felekiyûn ulemâsı latîf bir teşbih ile büyük iki yılan nâmı olan "tinnîneyn" nâmını vermişler. İşte, o iki dâirenin tekâtu' noktasına, baş mânâsına "re's", diğerine kuyruk mânâsına "zeneb" demişler. Kamer re'se ve şems zenebe geldiği vakit, felekiyûn ıstılâhınca "haylûlet-i arz" vukû bulur. Yani, küre-i arz, tam ikisinin ortasına düşer, o vakit kamer hasf olur. Sâbık teşbih ile "Kamer, tinnînin

ağzına girdi." denilir. İşte bu ulvî ve ilmî teşbih, avâmın lisânına girdikçe, mürûr-u zamanla, kameri yutacak koca bir yılan şeklini almış.

İşte Sevr ve Hût nâmıyla iki büyük melek, bir teşbih-i latîf-i kudsî ile ve mânidar bir işaretle Sevr ve Hût nâmıyla tesmiye edilmişler. Kudsî, ulvî lisân-ı Nübüvvet'ten umumun lisânına girdikçe, o teşbih hakikate inkılâp etmiş, âdetâ gayet büyük bir öküz ve dehşetli bir balık sûretini almışlar.

Üçüncü Esas

Nasıl ki Kur'ân'ın müteşâbihâtı var; gayet derin meseleleri temsilât ile ve teşbihâtla avâma ders veriyor. Öyle de, hadîsin müteşâbihâtı var; gayet derin hakikatleri me'nûs teşbihâtla ifade eder.

Meselâ, bir-iki risalede beyân ettiğimiz gibi, bir vakit huzur-u Nebevî'de gayet derin bir gürültü işitildi. Ferman etti ki: "Yetmiş senedir yuvarlanıp, bu dakikada cehennemin dibine düşen bir taşın gürültüsüdür."[1] Birkaç dakika sonra birisi geldi, dedi: "Yetmiş yaşındaki meşhur münafık öldü." Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)*'ın gayet beliğ temsilinin hakikatini ilân etti.

Senin sualin cevabına şimdilik "*Üç Vecih*" söylenecek.

Birincisi

Hamele-i Arş ve semâvât denilen melâikenin birinin ismi "Nesir" ve diğerinin ismi "Sevr" olarak dört melâikeyi,[2] Cenâb-ı Hak Arş ve semâvâta saltanat-ı rubûbiyetine nezâret etmek için tâyin ettiği gibi, semâvâtın bir küçük kardeşi ve seyyarelerin bir arkadaşı olan küre-i arza dahi iki melek, nâzır ve hamele olarak tâyin etmiştir. O meleklerin birinin ismi "Sevr" ve diğerinin ismi "Hût"tur. Ve o nâmı vermesinin sırrı şudur ki:

Arz iki kısımdır: Biri, su, biri toprak. Su kısmını şenlendiren balıktır. Toprak kısmını şenlendiren, insanların medâr-ı hayatı olan ziraat, öküz iledir ve öküzün omuzundadır. Küre-i arza müekkel iki melek, hem kumandan, hem nâzır olduklarından, elbette balık tâifesine ve öküz nev'ine bir cihet-i münâsebetleri bulunmak lâzımdır. Belki, –وَالْعِلْمُ عِنْدَ اللهِ[3]– o iki meleğin âlem-i

---

1 Bkz.: Müslim, *cennet* 31, *münâfikîn* 15; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 2/371, 3/341, 346; İbni Hibbân, *es-Sahîh* 16/510.

2 Bkz.: et-Taberî, *Câmiu'l-beyân* 1/153, 194, 21/72; el-Hâkim, *el-Müstedrek* 4/636; İbni Abdilberr, *et-Temhîd* 4/9.

3 Gerçek bilgi Allah katındadır.

melekût ve âlem-i misâlde Sevr ve Hût sûretinde temessülleri var.[1(Hâşiye)] İşte bu münâsebete ve o nezârete işareten ve küre-i arzın o iki mühim nev'i mahlûkatına imâen lisân-ı Mu'cizü'l-Beyân-ı Nebevî, [2]اَلْأَرْضُ عَلَى النَّوْرِ وَالْحُوتِ demiş, gayet derin ve geniş bir sayfa kadar meseleleri hâvî olan bir hakikati, gayet güzel ve kısa bir tek cümle ile ifade etmiş.

İkinci Vecih

Meselâ, nasıl ki denilse: "Bu devlet ve saltanat hangi şey üzerinde duruyor?" Cevabında: عَلَى السَّيْفِ وَالْقَلَمِ denilir. Yani, "Asker kılıcının şecâatine, kuvvetine ve memur kaleminin dirâyetine ve adâletine istinâd eder." Öyle de, küre-i arz madem zîhayatın meskenidir ve zîhayatın kumandanları da insandır ve insanın ehl-i sevâhil kısmının kısm-ı âzamının medâr-ı taayyüşleri balıktır ve ehl-i sevâhil olmayan kısmının medâr-ı taayyüşleri, ziraatle öküzün omuzundadır ve mühim bir medâr-ı ticareti de balıktır. Elbette, devlet, seyf ve kalem üstünde durduğu gibi, küre-i arz da, öküz ve balık üstünde duruyor denilir. Zira, ne vakit öküz çalışmazsa ve balık milyon yumurtayı birden doğurmazsa, o vakit insan yaşayamaz, hayat sukût eder, Hâlık-ı Hakîm de arzı harap eder.

İşte, Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)*, gayet mucizâne ve gayet ulvî ve gayet hikmetli bir cevap ile, اَلْأَرْضُ عَلَى النَّوْرِ وَالْحُوتِ demiş. Nev-i insanînin hayatı, ne kadar cins-i hayvânînin hayatıyla alâkadar olduğuna dâir geniş bir hakikati, iki kelime ile ders vermiş.

Üçüncü Vecih

Eski kozmoğrafya nazarında güneş gezer. Güneşin her otuz derecesini, bir burç tâbir etmişler. O burçlardaki yıldızların aralarında birbirine rabtedecek farazî hatlar çekilse, bir tek vaziyet hâsıl olduğu vakit, bazı esed (yani arslan) sûretini, bazı terazi mânâsına olarak mîzan sûretini, bazı öküz mânâsına sevr sûretini, bazı balık mânâsına hût sûretini göstermişler. O münâsebete

---

1 (Hâşiye) Evet küre-i arz, bahr-i muhît-i havâîde bir sefine-i rabbâniye ve nass-ı hadîsle âhiretin bir mezrası[*1], yani fidanlık tarlası olduğundan, o câmid ve şuûrsuz büyük gemiyi o denizde emr-i ilâhî ile, intizam ile, hikmet ile yüzdüren, kaptanlık eden melâikeye "Hût" nâmı ve o tarlaya izn-i ilâhî ile nezâret eden melâikeye "Sevr" ismi ne kadar yakıştığı zâhirdir.

*1 "Dünya, âhiretin tarlasıdır." mânâsındaki hadis için bkz.: el-Gazâlî, *İhyâu ulûmi'd-dîn* 4/19; es-Sehâvî, *el-Makâsıdü'l-hasene* s.497; Aliyyülkârî, *el-Esrâru'l-merfûa* s.205.

2 "Dünya; öküz ve balığın üzerindedir."

binâen o burçlara o isimler verilmiş. Şu asrın kozmoğrafyası nazarında ise, güneş gezmiyor. O burçlar boş ve muattal ve işsiz kalmışlar. Güneşin bedeline küre-i arz geziyor. Öyle ise, o boş, işsiz burçlar ve yukarıdaki muattal dâireler yerine, yerde arzın medâr-ı senevîsinde küçük mikyasta o dâireleri teşkil etmek gerektir. Şu hâlde buruc-u semâviye, arzın medâr-ı senevîsinden temessül edecek. Ve o hâlde küre-i arz her ayda buruc-u semâviyenin birinin gölgesinde ve misâlindedir. Güyâ arzın medâr-ı senevîsi bir ayna hükmünde olarak semâvî burçlar, onda temessül ediyor.

İşte, bu veçhile Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)*, sâbıkan zikrettiğimiz gibi bir defa عَلَى النَّوْرِ bir defa عَلَى الْحُوتِ demiş. Evet, Mu'cizü'l-Beyân olan lisân-ı nübüvvete yakışır bir tarzda gayet derin ve çok asır sonra anlaşılacak bir hakikate işareten bir defa عَلَى النَّوْرِ demiş. Çünkü küre-i arz, o sualin zamanında Sevr Burcu'nun misâlinde idi. Bir ay sonra yine sorulmuş, عَلَى الْحُوتِ demiş. Çünkü o vakit küre-i arz, Hût Burcu'nun gölgesinde imiş.

İşte, istikbâlde anlaşılacak bu ulvî hakikate işareten ve küre-i arzın vazifesindeki hareketine ve seyahatine imâen ve semâvî burçlar, güneş itibârıyla muattal ve misafirsiz olduklarına ve hakikî işleyen burçlar ise, küre-i arzın medâr-ı senevîsinde bulunduğuna ve o burçlarda vazife gören ve seyahat eden küre-i arz olduğuna remzen, عَلَى النَّوْرِ وَالْحُوتِ[1] demiştir.

–وَاللهُ أَعْلَمُ بِالصَّوَابِ[2]–

Bazı kütüb-ü İslâmiye'de Sevr ve Hût'a dâir acîp ve haric-i akıl hikâyeler, ya İsrâiliyât'tır veya temsilâttır veya bazı muhaddislerin te'vilâtıdır ki, bazı dikkatsizler tarafından hadîs zannedilerek Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)*'a isnâd edilmiş.

رَبَّنَا لَا تُؤَاخِذْنَآ إِنْ نَسِينَآ أَوْ أَخْطَأْنَا[3]

سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَآ إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَآ ۖ إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ[4]

---

1 "(Dünya;) öküz ve balığın üzerindedir." et-Taberî, *Câmiu'l-beyân* 1/153, 194, 21/72; el-Hâkim, *el-Müstedrek* 4/636; İbni Abdilberr, *et-Temhîd* 4/9.

2 Allah Teâlâ, her şeyin en doğrusunu en mükemmel şekilde bilir.

3 "Ey Rabbimiz! Unutur veya hataya düşer de bir kusur işlersek bizi onunla hesaba çekme!" (Bakara sûresi, 2/286)

4 "Sübhansın yâ Rab! Senin bize bildirdiğinden başka ne bilebiliriz ki? Her şeyi hakkıyla bilen, her şeyi hikmetle yapan sensin." (Bakara sûresi, 2/32)

İkinci Suâl: Âl-i Abâ hakkındadır.

Kardeşim, Âl-i Abâ hakkındaki cevapsız kalan sualinizin çok hikmetlerinden yalnız bir tek hikmeti söylenecek. Şöyle ki:

Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)*, giydiği mübarek abâsını, Hazreti Ali *(radiyallâhu anh)* ve Hazreti Fâtıma *(radiyallâhu anhâ)* ve Hazreti Hasan ve Hüseyin'in *(radiyallâhu anhumâ)* üstlerine örtmesi ve onlara bu sûretle لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ أَهْلَ الْبَيْتِ وَيُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيرًا[1] âyetiyle duâ etmesinin[2] esrârı ve hikmetleri var. Sırlarından bahsetmeyeceğiz. Yalnız vazife-i risâlete taalluk eden bir hikmeti şudur ki:

Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)*, gayb-âşina ve istikbâl-bîn nazar-ı nübüvvetle otuz-kırk sene sonra Sahâbeler ve Tâbiînler içinde mühim fitneler olup kan dökületeceğini görmüş. İçinde en mümtaz şahsiyetler, abâsı altında olan o üç şahsiyet olduğunu müşâhede etmiş. Hazreti Ali'yi *(radiyallâhu anh)* ümmet nazarında tathir ve tebrie etmek ve Hazreti Hüseyin'i *(radiyallâhu anh)* tâziye ve teselli etmek ve Hazreti Hasan'ı *(radiyallâhu anh)* tebrik etmek ve musâlâha ile mühim bir fitneyi kaldırmakla şerefini ve ümmete azîm faydasını ilân etmek ve Hazreti Fâtıma'nın zürriyetinin tâhir ve müşerref olacağını ve Ehl-i Beyt unvan-ı âlîsine lâyık olacaklarını ilân etmek için o dört şahsa kendiyle beraber "Hamse-i Âl-i Abâ"[3] unvanını bahşeden o abâyı örtmüştür.

Evet, çendan Hazreti Ali *(radiyallâhu anh)* halife-i bilhak idi. Fakat dökülen kanlar çok ehemmiyetli olduğundan ümmet nazarında tebriesi ve beraeti, vazife-i risâlet hasebiyle ehemmiyetli olduğundan, Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)*, o sûretle onu tebrie ediyor. Onu tenkid ve tahtie ve tadlîl eden Hâricîleri ve Emevîlerin mütecâviz taraftarlarını sükûta davet ediyor. Evet Hâricîler ve Emevîlerin müfrit taraftarları Hazreti Ali *(radiyallâhu anh)* hakkındaki tefritleri ve tadlîlleri ve Hazreti Hüseyin'in gayet feci ciğer-sûz hâdisesiyle Şîaların ifrâtları ve bid'aları ve Şeyheyn'den teberrîleri, ehl-i İslâm'a çok zararlı düşmüştür.

---

1 "Ey Peygamberin şerefli hane halkı, ey Ehl-i beyt! Allah sizden her türlü kiri giderip sizi tertemiz yapmak istiyor." (Ahzâb sûresi, 33/33)

2 Bkz.: Müslim, *fezâilü's-sahâbe* 61; Tirmizî, *tefsîru sûre (33)* 7, *menâkıb* 31; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 1/330, 4/107.

3 "Hz. Âişe *(radiyallâhu anhâ)* anlatıyor: "Resûlullah *(aleyhissalâtü vesselâm)*, üzerinde siyah (yünden) nakışlı bir kumaş olduğu hâlde sabahleyin (evden) çıktı. O sırada Hasan geldi, onu örtünün altına soktu. Sonra Hüseyin geldi onu da soktu. Sonra Fâtıma geldi, onu da soktu. Sonra Ali geldi onu da örtünün altına soktu. Sonra da: "Ey Ehl-i Beyt Allah günahlarınızı giderip sizi tertemiz yapmak istiyor." (Ahzâb sûresi, 33/33) buyurdu." (Müslim, *fezâilü's-sahâbe* 61; İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef* 6/370)

İşte bu abâ ve duâ ile Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)*, Hazreti Ali *(radiyallâhu anh)* ve Hazreti Hüseyin'i *(radiyallâhu anh)* mesuliyetten ve ittihamdan ve ümmetini onlar hakkında sû-i zandan kurtardığı gibi, Hazreti Hasan'ı *(radiyallâhu anh)* yaptığı musâlâha ile ümmete ettiği iyiliğini vazife-i risâlet noktasında tebrik ediyor ve Hazreti Fâtıma'nın *(radiyallâhu anhâ)* zürriyetinin nesl-i mübareki, âlem-i İslâm'da Ehl-i Beyt unvanını alarak âlî bir şeref kazanacaklarını ve Hazreti Fâtıma *(radiyallâhu anhâ)* وَإِنِّي أُعِيذُهَا بِكَ وَذُرِّيَّتَهَا مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ[1] diyen Hazreti Meryem'in vâlidesi[2] gibi zürriyetçe çok müşerref olacağını ilân ediyor.

اَللّٰهُمَّ صَلِّ عَلٰى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ وَعَلٰى اٰلِهِ الطَّيِّبِينَ الطَّاهِرِينَ الْأَبْرَارِ وَعَلٰى أَصْحَابِهِ الْمُجَاهِدِينَ الْمُكَرَّمِينَ الْأَخْيَارِ اٰمِينَ[3]

İkinci Makam

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ 'in binler esrârından altı sırrına dâirdir.

İhtar: Besmelenin rahmet noktasında parlak bir nûru, sönük aklıma uzaktan göründü. Onu, kendi nefsim için nota sûretinde kaydetmek istedim. Ve yirmi-otuz kadar sırlar ile, o nûrun etrafında bir dâire çevirmek ile avlamak ve zaptetmek arzu ettim. Fakat maatteessüf şimdilik o arzuma tam muvaffak olamadım; yirmi-otuzdan beş-altıya indi.

"Ey insan!" dediğim vakit, nefsimi murad ediyorum. Bu ders kendi nefsime has iken, rûhen benimle münâsebettar ve nefsi nefsimden daha hüşyâr zâtlara, belki medâr-ı istifâde olur niyetiyle, "On Dördüncü Lem'a'nın İkinci Makamı" olarak, müdakkik kardeşlerimin tasviblerine havale ediyorum. Bu ders akıldan ziyâde kalbe bakar, delilden ziyâde zevke nâzırdır.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

قَالَتْ يَا أَيُّهَا الْمَلَأُ إِنِّي أُلْقِيَ إِلَيَّ كِتَابٌ كَرِيمٌ ۞ إِنَّهُ مِنْ سُلَيْمٰنَ وَإِنَّهُ بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ[4]

---

1 "(Ben onun adını Meryem koydum). Onu da, onun neslinden gelecekleri de o mel'un şeytanın şerrinden korumanı niyaz ediyorum." (Âl-i İmran sûresi, 3/36)

2 Hz. Meryem'in vâlidesi, Hanne bintü Fâkûz'dur. Bkz.: el-Hâkim, *el-Müstedrek* 2/648, 651; et-Taberî, *Câmiu'l-beyân* 3/235, 237, 241, 244, 294.

3 Allahım! Efendimiz Hz. Muhammed'e, O'nun tayyib ve tâhir ve ebrâr olan Âline ve mücahid ve ikrama mazhar ve ahyâr olan Ashabına rahmet et, âmîn...

4 "(Hz. Süleyman'ın mektubunu alan Sebe' Kraliçesi Belkıs:): 'Değerli danışmanlarım! Bana çok önemli bir mektup gönderildi.' Mektup Süleyman'dandır ve "Rahmân ve Rahîm Allah'ın adıyla" diye başlamaktadır.' dedi." (Neml sûresi, 27/29-30)

Şu makamda birkaç sır zikredilecektir.

Birinci Sır

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ 'in bir cilvesini şöyle gördüm ki:

Kâinat sîmâsında, arz sîmâsında ve insan sîmâsında birbiri içinde birbirinin nümûnesini gösteren üç sikke-i rubûbiyet var.

•**Biri**: Kâinatın hey'et-i mecmuasındaki teâvün, tesânüd, teânuk, tecâvüpten tezâhür eden *sikke-i kübrâ-yı ulûhiyet*tir ki, بِسْمِ اللهِ[1] ona bakıyor.

•**İkincisi**: Küre-i arz sîmâsında nebâtât ve hayvanâtın tedbir ve terbiye ve idaresindeki teşâbüh, tenâsüb, intizam, insicam, lütuf ve merhametten tezâhür eden *sikke-i kübrâ-yı rahmâniyet*tir ki, بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ ona bakıyor.

•Sonra, insanın mâhiyet-i câmiasının sîmâsındaki letâif-i re'fet ve dekâik-ı şefkat ve şuâât-ı merhamet-i ilâhiyeden tezâhür eden *sikke-i ulyâ-yı rahîmiyet*tir ki, بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ 'deki الرَّحِيمِ ona bakıyor.

Demek بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ sayfa-yı âlemde bir satır-ı nûrânî teşkil eden üç sikke-i ehadiyetin kudsî unvanıdır. Ve kuvvetli bir haytıdır ve parlak bir hattıdır. Yâni, بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ yukarıdan nüzûl ile semere-i kâinat ve âlemin nüsha-yı musağğarası olan insana ucu dayanıyor. Ferş'i Arş'a bağlar. İnsânî arşa çıkmaya bir yol olur.

İkinci Sır

Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyân, hadsiz kesret-i mahlûkatta tezâhür eden vâhidiyet içinde ukûlü boğmamak için, daima o vâhidiyet içinde ehadiyet cilvesini gösteriyor. Yâni, meselâ, nasıl ki güneş ziyâsıyla hadsiz eşyayı ihâta ediyor. Mecmû-u ziyâsındaki güneşin zâtını mülâhaza etmek için, gayet geniş bir tasavvur ve ihâtalı bir nazar lâzım olduğundan, güneşin zâtını unutturmamak için, her bir parlak şeyde güneşin zâtını aksi vasıtasıyla gösteriyor. Ve her parlak şey kendi kabiliyetince güneşin cilve-i zâtîsiyle beraber ziyâsı, hararet gibi hâssalarını gösteriyor. Ve her parlak şey, güneşi bütün sıfâtıyla, kabiliyetine göre gösterdiği gibi; güneşin ziyâ ve hararet ve ziyâdaki elvân-ı seb'a gibi

[1] Allah'ın adıyla

keyfiyâtlarının her birisi dahi, umum mukabilindeki şeyleri ihâta ediyor. Öyle de, –وَلِلّٰهِ الْمَثَلُ الْأَعْلٰى[1] temsilde hatâ olmasın– ehadiyet ve samediyet-i ilâhiye, her bir şeyde husûsan zîhayatta, husûsan insanın mâhiyet aynasında bütün esmâsıyla bir cilvesi olduğu gibi; vahdet ve vâhidiyet cihetiyle dahi mevcûdât ile alâkadar her bir ismi bütün mevcûdâtı ihâta ediyor. İşte vâhidiyet içinde ukûlü boğmamak ve kalbler Zât-ı Akdes'i unutmamak için, daima vâhidiyetteki sikke-i ehadiyeti nazara veriyor ki, o sikkenin üç mühim ukdesini irâe eden بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ 'dir.

Üçüncü Sır

Şu hadsiz kâinatı şenlendiren, bilmüşâhede rahmettir. Ve bu karanlıklı mevcûdâtı ışıklandıran, bilbedâhe yine rahmettir. Ve bu hadsiz ihtiyâcât içinde yuvarlanan mahlûkatı terbiye eden, bilbedâhe yine rahmettir. Ve bir ağacın bütün hey'etiyle meyvesine müteveccih olduğu gibi, bütün kâinatı insana müteveccih eden ve her tarafta ona baktıran ve muâvenetine koşturan, bilbedâhe rahmettir. Ve bu hadsiz fezâyı ve boş ve hâlî âlemi dolduran, nurlandıran ve şenlendiren, bilmüşâhede rahmettir. Ve bu fânî insanı ebede namzed eden ve ezelî ve ebedî bir Zât'a muhâtap ve dost yapan, bilbedâhe rahmettir.

Ey insan! Madem rahmet böyle kuvvetli ve câzibedâr ve sevimli ve medetkâr bir hakikat-i mahbûbedir; بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ de, o hakikate yapış ve vahşet-i mutlakadan ve hadsiz ihtiyâcâtın elemlerinden kurtul. Ve O Sultân-ı Ezel ve Ebed'in tahtına yanaş ve o rahmetin şefkatiyle, şefaatiyle ve şuââtiyle o Sultân'a muhâtap ve halîl ve dost ol!

Evet, kâinatın envâını hikmet dâiresinde insanın etrafında toplayıp bütün hâcâtına kemâl-i intizam ve inâyet ile koşturmak, bilbedâhe iki hâletten birisidir. Ya kâinatın her bir nev'i kendi kendine insanı tanıyor. Ona itaat ediyor, muâvenetine koşuyor. Bu ise yüz derece akıldan uzak olduğu gibi, çok muhâlâtı intâc ediyor, insan gibi bir âciz-i mutlakta, en kuvvetli bir Sultân-ı Mutlak'ın kudreti bulunmak lâzım geliyor. Veyahut, bu kâinatın perdesi arkasında bir Kadîr-i Mutlak'ın ilmi ile bu muâvenet oluyor. Demek kâinatın envâı, insanı tanıyor değil; belki insanı bilen ve tanıyan, merhamet eden bir Zât'ın tanımasının ve bilmesinin delilleridir.

---

1 "En yüce sıfatlar Allah'ındır." (Nahl sûresi, 16/60)

Ey insan! Aklını başına al. Hiç mümkün müdür ki, bütün envâ-ı mahlûkatı sana müteveccihen muâvenet ellerini uzattıran ve senin hâcetlerine "Lebbeyk!" dedirten Zât-ı Zülcelâl; seni bilmesin, tanımasın, görmesin? Madem seni biliyor, rahmetiyle bildiğini bildiriyor. Sen de O'nu bil, hürmetle bildiğini bildir ve katiyen anla ki; senin gibi zayıf-ı mutlak, âciz-i mutlak, fakîr-i mutlak, fânî, küçük bir mahlûka bu koca kâinatı musahhar etmek ve onun imdadına göndermek; elbette hikmet ve inâyet ve ilim ve kudreti tazammun eden hakikat-i rahmettir. Elbette böyle bir rahmet, senden küllî ve hâlis bir şükür ve ciddî ve sâfî bir hürmet ister. İşte o hâlis şükrün ve o sâfî hürmetin tercümanı ve unvanı olan بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ 'i de. O rahmetin vusûlüne vesîle ve o Rahmân'ın dergâhında şefaatçi yap.

Evet, rahmetin vücûdu ve tahakkuku, güneş kadar zâhirdir. Çünkü nasıl merkezî bir nakış, her taraftan gelen atkı ve iplerin intizâmından ve vaziyetlerinden hâsıl oluyor. Öyle de, bu kâinatın dâire-i kübrâsında bin bir ism-i ilâhînin cilvesinden uzanan nûrânî atkılar, kâinat sîmâsında öyle bir sikke-i rahmet içinde bir hâtem-i rahîmiyeti ve bir nakş-ı şefkati dokuyor ve öyle bir hâtem-i inâyeti nescediyor ki, güneşten daha parlak kendini akıllara gösteriyor.

Evet, şems ve kameri, anâsır ve meâdini, nebâtât ve hayvanâtı, bir nakş-ı âzamın atkı ipleri gibi, o bin bir isimlerin şuâlarıyla tanzim eden ve hayata hâdim eden ve nebâtî ve hayvânî olan umum vâlidelerin gayet şirin ve fedâkârâne şefkatleriyle şefkatini gösteren[1] ve zevilhayatı, hayat-ı insâniyeye musahhar eden ve ondan rubûbiyet-i ilâhiyenin gayet güzel ve şirin bir nakş-ı âzamını ve insanın ehemmiyetini gösteren ve en parlak rahmetini izhâr eden o Rahmân-ı Zülcemâl, elbette kendi istiğnâ-yı mutlakına karşı rahmetini, ihtiyâc-ı mutlak içindeki zîhayata ve insana makbul bir şefaatçi yapmış. Ey insan! Eğer insan isen, بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ de; O şefaatçiyi bul.

Evet, rûy-u zeminde dört yüz bin muhtelif ayrı ayrı nebâtâtın ve hayvanâtın tâifelerini; hiçbirini unutmayarak, şaşırmayarak, vakti vaktine, kemâl-i intizam ile, hikmet ve inâyet ile terbiye ve idare eden ve küre-i arzın sîmâsında hâtem-i ehadiyeti vaz'eden; bilbedâhe, belki bilmüşâhede rahmettir. Ve o *rahmetin vücûdu, bu küre-i arzın sîmâsındaki mevcûdâtın vücûdları kadar kat'î olduğu gibi, o mevcûdât adedince tahakkukunun delilleri var.*

---

[1] Mahlukatta bulunan acıma hissinin; Cenâb-ı Hakk'ın yüz rahmetinden sadece birinin, bütün mahlukat arasında taksim edilmiş hâli olduğuna dair bkz.: Buhârî, *edeb* 19; Müslim, *tevbe* 17, 20, 21.

Evet, zeminin yüzünde öyle bir hâtem-i rahmet ve sikke-i ehadiyet bulunduğu gibi, insanın mâhiyet-i mâneviyesinin sîmâsında dahi öyle bir sikke-i rahmet vardır ki; küre-i arz sîmâsındaki sikke-i merhamet ve kâinat sîmâsındaki sikke-i uzmâ-yı rahmetten daha aşağı değil. Âdetâ bin bir ismin cilvesinin bir nokta-yı mihrâkiyesi hükmünde bir câmiiyeti var.

Ey insan! Hiç mümkün müdür ki, sana bu sîmâyı veren ve o sîmâda böyle bir sikke-i rahmeti ve bir hâtem-i ehadiyeti vaz'eden Zât, seni başı boş bıraksın,[1] sana ehemmiyet vermesin, senin harekâtına dikkat etmesin, sana müteveccih olan bütün kâinatı abes yapsın,[2] hilkat şeceresini, meyvesi çürük, bozuk ehemmiyetsiz bir ağaç yapsın. Hem hiçbir cihetle şüphe kabul etmeyen ve hiçbir veçhile noksaniyeti olmayan, güneş gibi zâhir olan rahmetini ve ziyâ gibi görünen hikmetini inkâr ettirsin. Hâşâ!..

Ey insan! Bil ki, o rahmetin arşına yetişmek için bir mi'râc var. O mi'râc, بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ 'dir. Ve bu mi'râc ne kadar ehemmiyetli olduğunu anlamak istersen, Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyân'ın yüz on dört sûrelerinin başlarına ve hem bütün mübarek kitapların iptidâlarına ve umum mübarek işlerin mebde'lerine bak. Ve besmelenin azamet-i kadrine en kat'î bir hüccet şudur ki; İmam Şâfiî *(radiyallâhu anh)* gibi çok büyük müçtehidler demişler: "*Besmele tek bir âyet olduğu hâlde, Kur'ân'da yüz on dört defa nâzil olmuştur.*"[3]

Dördüncü Sır

Hadsiz kesret içinde vâhidiyet tecellîsi, hitâb-ı إِيَّاكَ نَعْبُدُ[4] demekle herkese kâfi gelmiyor. Fikir dağılıyor. Mecmûndaki vahdet arkasında Zât-ı Ehadiyet'i mülâhaza edip إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ[5] demeğe küre-i arz vüs'atinde bir kalb bulunmak lâzım geliyor. Ve bu sırra binâen, cüz'iyatta zâhir bir sûrette sikke-i ehadiyeti gösterdiği gibi; her bir nevide sikke-i ehadiyeti göstermek ve Zât-ı Ehad'i mülâhaza ettirmek için, hâtem-i rahmâniyet içinde bir sikke-i ehadiyeti gösteriyor; tâ külfetsiz herkes her mertebede إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ deyip doğrudan doğruya Zât-ı Akdes'e hitap ederek müteveccih olsun.

---

1 Bkz.: "İnsan başı boş bırakılacağını mı sanır?" (Kıyâmet sûresi, 75/36)

2 Bkz.: "Bizim sizi boşuna yarattığımızı, Bizim huzurumuza dönüp hesap vermeyeceğinizi mi sandınız?" (Mü'minûn sûresi, 23/115)

3 Bkz.: eş-Şâfiî, *el-ümm* 1/208; el-Cessâs, *Ahkâmü'l-Kur'ân* 1/8; el-Gazâlî, *el-Müstasfâ* 1/82; İbnü'l-Cevzî, *et-Tahkîk fî ehâdîsi'l-hilâf* 1/345-347; ez-Zeylaî, *Nasbu'r-râye* 1/327.

4 "(Haydi öyleyse deyiniz): Yalnız Sana ibadet ederiz." (Fâtiha sûresi, 1/5)

5 "(Haydi öyleyse deyiniz): Yalnız Sana ibadet eder, yalnız senden medet umarız." (Fâtiha sûresi, 1/5)

İşte, Kur'ân-ı Hakîm bu sırr-ı azîmi ifâde içindir ki, kâinatın dâire-i âzamından, meselâ, semâvât ve arzın hilkatinden bahsettiği vakit, birden en küçük bir dâireden ve en dakîk bir cüz'îden bahseder; tâ ki, zâhir bir sûrette hâtem-i ehadiyeti göstersin. Meselâ, hilkat-i semâvât ve arzdan bahsi içinde, hilkat-i insandan ve insanın sesinden ve sîmâsındaki dekâik-i nîmet ve hikmetten bahis açar. Tâ ki fikir dağılmasın, kalb boğulmasın, rûh Ma'bûd'unu doğrudan doğruya bulsun. Meselâ, وَمِنْ اٰيَاتِهِ خَلْقُ السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاخْتِلَافُ أَلْسِنَتِكُمْ وَأَلْوَانِكُمْ[1] âyeti mezkûr hakikati mucizâne bir sûrette gösteriyor.

Evet, hadsiz mahlûkatta ve nihayetsiz bir kesrette vahdet sikkeleri, mütedâhil dâireler gibi en büyüğünden, en küçük sikkeye kadar envâı ve mertebeleri vardır. Fakat o vahdet, ne kadar olsa yine kesret içinde bir vahdettir. Hakikî hitabı tam temin edemiyor. Onun için, vahdet arkasında ehadiyet sikkesi bulunmak lâzımdır. Tâ ki, kesreti hatıra getirmesin. Doğrudan doğruya Zât-ı Akdes'e karşı kalbe yol açsın.

Hem sikke-i ehadiyete nazarları çevirmek ve kalbleri celb etmek için, o sikke-i ehadiyet üstünde gayet câzibedâr bir nakış ve gayet parlak bir nur ve gayet şirin bir halâvet ve gayet sevimli bir cemâl ve gayet kuvvetli bir hakikat olan rahmet sikkesini ve rahîmiyet hâtemini koymuştur. Evet, o rahmetin kuvvetidir ki, zîşuûrun nazarlarını celb eder, kendine çeker ve ehadiyet sikkesine îsâl eder. Ve Zât-ı Ehadiyet'i mülâhaza ettirir ve ondan إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ[2] 'deki hakikî hitaba mazhar eder. İşte بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ Fâtiha'nın fihristesi ve Kur'ân'ın mücmel bir hülâsası olduğu cihetle, bu mezkûr sırr-ı azîmin unvanı ve tercümanı olmuş. Bu unvanı eline alan, rahmetin tabakâtında gezebilir. Ve bu tercümanı konuşturan, esrâr-ı rahmeti öğrenir ve envâr-ı rahîmiyeti ve şefkati görür.

Beşinci Sır

Bir hadîs-i şerifte vârid olmuş ki: إِنَّ اللّٰهَ خَلَقَ الْإِنْسَانَ عَلٰى صُورَةِ الرَّحْمٰنِ[3] –ev kemâ kâl–

---

1 "O'nun varlığının ve kudretinin delillerinden biri de: Gökleri ve yeri yaratması, lisanlarınızın ve renklerinizin farklı olmasıdır." (Rûm sûresi, 30/22)

2 "(Haydi öyleyse deyiniz): Yalnız Sana ibadet eder, yalnız senden medet umarız." (Fâtiha sûresi, 1/5)

3 "Şüphesiz Allah Teâlâ, insanı Rahmân sûretinde yaratmıştır." Buhârî, *isti'zân* 1; Müslim, *birr* 115, *cennet* 28; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 2/244, 251, 315, 323, 434, 463, 519.

Bu hadîsi, bir kısım ehl-i tarîkat, akâid-i îmâniyeye münâsib düşmeyen acîp bir tarzda tefsir etmişler. Hattâ onlardan bir kısım ehl-i aşk, insanın sîmâ-yı mânevîsine bir sûret-i Rahmân nazarıyla bakmışlar. Ehl-i tarîkatin ekserinde sekr, ehl-i aşkın çoğunda istiğrak ve iltibâs olduğundan, hakikate muhâlif telâkkilerinde belki mâzurdurlar. Fakat, aklı başında olanlar, fikren onların esâs-ı akâide münâfi olan mânâlarını kabul edemez. Etse hatâ eder.

Evet, bütün kâinatı bir saray, bir ev gibi muntazam idare eden ve yıldızları zerreler gibi hikmetli ve kolay çeviren ve gezdiren ve zerrâtı muntazam memurlar gibi istihdam eden Zât-ı Akdes-i İlâhî'nin şeriki, nazîri, zıddı, niddi olmadığı gibi لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ وَهُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ[1] sırrıyla, sûreti, misli, misâli, şebîhi dahi olamaz. Fakat, وَلَهُ الْمَثَلُ الْأَعْلَى فِي السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضِ ۚ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ[2] sırrıyla mesel ve temsil ile, şuûnâtına ve sıfât ve esmâsına bakılır. Demek mesel ve temsil, şuûnât nokta-yı nazarında vardır. Şu mezkûr hadîs-i şerifin çok makâsıdından birisi şudur ki: İnsan, ism-i Rahmân'ı tamamıyla gösterir bir sûrettedir. Evet, sabıkan beyan ettiğimiz gibi, kâinatın sîmâsında bin bir ismin şuâlarından tezâhür eden ism-i Rahmân göründüğü gibi; zemin yüzünün sîmâsında rubûbiyet-i mutlaka-yı ilâhiyenin hadsiz cilveleriyle tezâhür eden ism-i Rahmân gösterildiği gibi; insanın sûret-i câmiasında küçük bir mikyasta zeminin sîmâsı ve kâinatın sîmâsı gibi yine o ism-i Rahmân'ın cilve-i etemmini gösterir demektir.

Hem işarettir ki; Zât-ı Rahmân-ı Rahîm'in delilleri ve aynaları olan zîhayat ve insan gibi mazharlar, o kadar o Zât-ı Vâcibü'l-vücûd'a delâletleri kat'î ve vâzıh ve zâhirdir ki, güneşin timsâlini ve aksini tutan parlak bir ayna parlaklığına ve delâletinin vuzûhuna işareten "O ayna güneştir." denildiği gibi, "İnsanda sûret-i Rahmân var." vuzûh-u delâletine ve kemâl-i münâsebetine işareten denilmiş ve denilir. Ve ehl-i vahdetü'l-vücûdun mûtedil kısmı لَا مَوْجُودَ إِلَّا هُوَ[3] bu sırra binâen, bu delâletin vuzûhuna ve bu münâsebetin kemâline bir unvan olarak demişler.

---

1 "O'nun benzeri hiçbir şey yoktur. O her şeyi hakkıyla işitir ve görür." (Şûrâ sûresi, 42/11)

2 "Göklerde ve yerde en yüce sıfatlar O Allah'ındır. O Aziz ve Hakîmdir: Mutlak gâliptir, tam hüküm ve hikmet sahibidir." (Rûm sûresi, 30/27). Ayrıca Nahl sûresi, 16/60. âyeti de aynı hususu biraz değişik lafızla ifade etmektedir.

3 Vücûd-u Vâcib'e nisbeten başka şeylere vücûd denilmemeli.. onlar vücûd unvanına lâyık değillerdir..

اَللّٰهُمَّ يَا رَحْمٰنُ يَا رَحِيمُ بِحَقِّ بِسْــمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ اِرْحَمْنَا كَمَا يَلِيقُ بِرَحِيمِيَّتِكَ
وَفَهِّمْنَا أَسْرَارَ بِسْــمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ كَمَا يَلِيقُ بِرَحْمٰنِيَّتِكَ اٰمِينَ[1]

Altıncı Sır

Ey hadsiz acz ve nihayetsiz fakr içinde yuvarlanan bîçâre insan! Rahmet ne kadar kıymettar bir vesile ve ne kadar makbul bir şefaatçi olduğunu bununla anla ki: O rahmet, öyle bir Sultân-ı Zülcelâl'e vesiledir ki, yıldızlarla zerrât beraber olarak kemâl-i intizam ve itaatle –beraber– ordusunda hizmet ediyorlar. Ve o Zât-ı Zülcelâl'in ve o Sultân-ı Ezel ve Ebed'in istiğnâ-yı Zâtî'si var. Ve istiğnâ-yı mutlak içindedir. Hiçbir cihetle kâinata ve mevcûdâta ihtiyâcı olmayan bir Ganiyy-i ale'l-ıtlak'tır. Ve bütün kâinat taht-ı emir ve idaresinde ve heybet ve azameti altında nihayet itaatte, celâline karşı tezellüldedir.

İşte rahmet, seni –Ey insan!– o Müstağni-i ale'l-ıtlak'ın ve Sultân-ı Sermedî'nin huzuruna çıkarır ve O'na dost yapar. Ve O'na muhâtap eder. Ve sevgili bir abd vaziyetini verir. Fakat, nasıl sen güneşe yetişemiyorsun, çok uzaksın, hiçbir cihetle yanaşamıyorsun. Fakat güneşin ziyâsı, güneşin aksini, cilvesini senin aynan vasıtasıyla senin eline verir, öyle de: O Zât-ı Akdes'e ve o Şems-i Ezel ve Ebed'e biz çendan nihayetsiz uzağız, yanaşamayız; fakat O'nun ziyâ-yı rahmeti, O'nu bize yakın ediyor.

İşte ey insan! Bu rahmeti bulan, ebedî tükenmez bir hazine-i nur buluyor. O hazîneyi bulmanın çaresi: Rahmetin en parlak bir misâli ve mümessili ve o rahmetin en beliğ bir lisânı ve dellâlı olan ve "rahmeten li'l-âlemîn"[2] unvanıyla Kur'ân'da tesmiye edilen Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)*'ın sünnetidir ve tebaiyyetidir. Ve bu rahmeten li'l-âlemîn olan rahmet-i mücessemeye vesile ise, salavâttır. Evet, salavâtın mânâsı rahmettir. Ve o zîhayat mücessem rahmete, rahmet duâsı olan salavât ise; o rahmeten li'l-âlemînin vusûlüne vesiledir.[3] Öyle ise; sen salavâtı kendine, o rahmeten li'l-âlemîne vesile yap ve o Zât'ı da rahmet-i Rahmân'a vesile ittihâz et.

---

1 Ey Rahmân, Rahîm Allahım! 'Bismillâhirrahmânirrahîm'in hakkı için, rahîmiyetine yaraşır şekilde bize merhamet et ve rahmâniyetine yaraşır şekilde, bize 'Bismillâhirrahmânirrahîm'in sırlarını anlamayı temin et.

2 Bkz.: Enbiyâ sûresi, 21/107.

3 Peygamber Efendimiz'e *(sallallâhu aleyhi ve sellem)* salât ü selâm getirmenin önemine dair bkz.: Ahzâb sûresi, 33/56; Müslim, *salât* 11, 70; Tirmizî, *vitr* 21; Ebû Dâvûd, *salât* 36, 201, *vitr* 26.

Umum ümmetin rahmeten li'l-âlemîn olan *(aleyhissalâtü vesselâm)* hakkında hadsiz bir kesretle rahmet mânâsıyla salavât getirmeleri, rahmet ne kadar kıymettar bir hediye-i ilâhiye ve ne kadar geniş bir dâiresi olduğunu parlak bir sûrette isbât eder.

Elhâsıl: Hazîne-i rahmetin en kıymettar pırlantası ve kapıcısı Zât-ı Ahmediye *(aleyhissalâtü vesselâm)* olduğu gibi, en birinci anahtarı dahi,

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ 'dir. Ve en kolay bir anahtarı da salavâttır.

اَللّٰهُمَّ بِحَقِّ أَسْرَارِ بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ صَلِّ وَسَلِّمْ عَلٰى مَنْ أَرْسَلْتَهُ رَحْمَةً لِلْعَالَمِينَ كَمَا يَلِيقُ بِرَحْمَتِكَ وَبِحُرْمَتِهِ، وَعَلٰى اٰلِهِ وَأَصْحَابِهِ أَجْمَعِينَ. وَارْحَمْنَا رَحْمَةً تُغْنِينَا بِهَا عَنْ رَحْمَةِ مَنْ سِوَاكَ مِنْ خَلْقِكَ اٰمِينَ[1]

سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَآ إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَآ ۖ إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ[2]

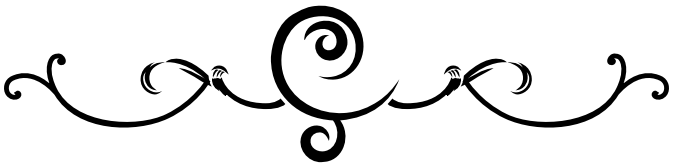

1 Allahım! 'Bismillâhirrahmânirrahîm'in sırlarının hakkı için, âlemlere rahmet olarak gönderdiğin Zâta ve bütün Âl ve Ashabına, Senin rahmetine ve O'nun hürmetine yaraşır bir şekilde salât ve selâm et. Bize de, öyle bir rahmetle merhamet et ki, Senden gayrı, mahlûkatından hiç kimsenin merhametine muhtaç olmayalım.

2 "Sübhansın yâ Rab! Senin bize bildirdiğinden başka ne bilebiliriz ki? Her şeyi hakkıyla bilen, her şeyi hikmetle yapan sensin." (Bakara sûresi, 2/32)

On Beşinci Lem'a

Risale-i Nur Külliyatı'nın Sözler, Mektubât ve On Dördüncü Lem'a'ya kadar olan kısmının fihristesidir. Her kısmın fihristesi, yani Sözler kısmının fihristesi, Sözler Mecmûası'nda bulunduğundan, Mektubât ve Lem'alar'ın da kendilerine âit fihristeleri o mecmûaların âhirlerine ilhak edildiğinden burada yazılmadı.

On Altıncı Lem'a

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1] ، وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ[2]

اَلسَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكَاتُهُ أَبَدًا دَائِمًا[3]

Aziz sıddık kardeşlerim Hoca Sabri *(rahmetullâhi aleyh)*, Hâfız Ali *(rahmetullâhi aleyh)*, Mes'ûd *(rahmetullâhi aleyh)*, Mustafalar *(rahmetullâhi aleyhim)*, Hüsrev *(rahmetullâhi aleyh)*, Re'fet *(rahmetullâhi aleyh)*, Bekir Bey *(rahmetullâhi aleyh)*, Rüşdü *(rahmetullâhi aleyh)*, Lütfüler *(rahmetullâhi aleyhim)*, Hâfız Ahmed *(rahmetullâhi aleyh)*, Şeyh Mustafa *(rahmetullâhi aleyh)* vesâire... Sizlere meraklı ve medâr-ı sual olmuş "dört küçük mesele"yi mâlûmat kabîlinden muhtasar bir sûrette beyân etmekliğe kalbimde bir hâtıra hissettim.

Birincisi

Kardeşlerimizden Çaprazzade Abdullah Efendi gibi bazı adamlar, ehl-i keşiften rivâyeten bu geçen Ramazan'da Ehl-i Sünnet ve Cemaat için bir ferec, bir fütûhât olacağını haber verdikleri hâlde zuhûr etmedi. Böyle ehl-i velâyet ve keşif, neden hilâf-ı vâki haber veriyorlar? Benden sordular. Ben de birden sünûhat kabîlinden olarak verdiğim *cevabın muhtasarı* şudur:

Hadîs-i şerifte vârid olmuştur ki: *"Bazen belâ nâzil oluyor; gelirken karşısına sadaka çıkar, geri çevirir."*[4] Şu hadîsin sırrı gösteriyor ki, mukadderât,

---

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

2 "Hiç bir şey yoktur ki, O'nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor bulunmasın." (İsrâ sûresi, 17/44)

3 Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi; sonsuza kadar sürekli üzerinize olsun.

4 Az bir sadakanın, çok belâyı def ettiğine dair bkz.: el-Aclûnî, *Keşfü'l-hafâ* 2/30; Ayrıca hadislerde sadakanın, gazab-ı ilâhîyi söndürdüğü (Tirmizî, *zekât* 28; et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* 8/261, 19/421; el-Beyhakî, *Şuabü'l-îmân* 3/245) ve yetmiş çeşit belâyı def ettiği (Hatîb el-Bağdâdî, *Târîhu Bağdâd* 8/207; el-Münâvî, *Feyzu'l-kadîr* 4/236) belirtilmektedir.

bazı şerâitle vukûa gelirken geri kalır. Demek ehl-i keşfin muttali olduğu mukadderât mutlak olmadığını, belki bazı şerâitle mukayyed bulunduğunu ve o şerâitin vukû bulmamasıyla o hâdise de vukûa gelmiyor. Fakat o hâdise, ecel-i muallâk gibi Levh-i Ezelî'nin bir nevi defteri hükmünde olan Levh-i Mahv, İsbat'ta mukadder olarak yazılmıştır.[1] Gayet nadir olarak Levh-i Ezelî'ye kadar keşif çıkar. Ekseri oraya çıkamıyor.

İşte bu sırra binâen, geçen Ramazan-ı Şerif'te ve Kurban Bayramı'nda ve daha başka vakitlerde istihrâca binâen veya keşfiyat nev'inden verilen haberler, muallâk oldukları şerâiti bulamadıkları için vukûa gelmemişler ve haber verenleri tekzip etmiyorlar. Çünkü mukadder imiş, fakat şartı gelmeden o da vukûa gelmemiş. Evet Ramazan-ı Şerif'te bid'aların ref'ine Ehl-i Sünnet ve Cemaat'in ekseriyetle hâlis duâsı bir şart ve bir sebeb-i mühim idi. Maalesef câmilere Ramazan-ı Şerif'te bid'alar girdiğinden, duâların kabulüne sed çekip ferec gelmedi. Nasıl ki, sâbık hadîsin sırrıyla, sadaka, belâyı ref' eder; ekseriyetin hâlis duâsı dahi, ferec-i umumîyi cezb eder. Kuvve-i câzibe vücuda gelmediğinden, fütûhât da verilmedi.

İkinci Meraklı Sual

Bu iki ay zarfında heyecanlı bir vaziyet-i siyasiye karşısında bana, hem alâkadar olduğum çok kardeşlerime kavî bir ihtimâl ile ferah verecek bir teşebbüs etmek lâzımken, o vaziyete hiç ehemmiyet vermeyerek bilâkis beni tazyik eden ehl-i dünyanın lehinde olarak bir fikirde bulundum. Bazı zâtlar hayret içinde hayrette kaldılar. Dediler ki:

"Sana işkence eden bu müptedî ve kısmen münafık baştaki insanların takip ettikleri siyaseti nasıl görüyorsun ki ilişmiyorsun?"

Verdiğim *cevabın muhtasarı* şudur ki:

Bu zamanda ehl-i İslâm'ın en mühim tehlikesi, fen ve felsefeden gelen bir dalâletle kalblerin bozulması ve îmânın zedelenmesidir. Bunun çâre-i yegânesi, nurdur, nur göstermektir ki, kalbler ıslah olsun, îmânlar kurtulsun. Eğer siyaset topuzuyla hareket edilse, galebe çalınsa, o kâfirler münafık derecesine iner. Münafık, kâfirden daha fenâdır. Demek, topuz böyle bir zamanda kalbi ıslah etmez. O vakit küfür kalbe girer,

[1] Bkz.: en-Nevevî, *Şerhu Sahîhi Müslim* 16/114; İbni Hacer, *Fethu'l-bârî* 10/415-416.

saklanır; nifaka inkılâp eder. Hem nur, hem topuz.. ikisini, bu zamanda benim gibi bir âciz yapamaz. Onun için bütün kuvvetimle nura sarılmaya mecbur olduğumdan, siyaset topuzu ne şekilde olursa olsun bakmamak lâzım geliyor. Amma maddî cihadın muktezâsı ise, o vazife şimdilik bizde değildir. Evet, ehline göre kâfirin veya mürtedin tecâvüzatına sed çekmek için topuz lâzımdır. Fakat iki elimiz var. Eğer yüz elimiz de olsa, ancak nura kâfi gelir. Topuzu tutacak elimiz yok!

Üçüncü Meraklı Sual

Bu yakında İngiliz ve İtalya gibi ecnebilerin bu hükûmete ilişmesiyle, eskiden beri bu vatandaki hükûmetin hakikî nokta-yı istinâdı ve kuvve-i mâneviyesinin menbaı olan hamiyet-i İslâmiye'yi tehyîc etmekle şeâir-i İslâmiye'nin bir derece ihyâsına ve bid'aların bir derece def'ine medâr olacağı hâlde, neden şiddetle harp aleyhinde çıktın ve bu meselenin âsâyişle halledilmesini duâ ettin ve şiddetli bir sûrette müptedîlerin hükûmetleri lehinde taraftar çıktın? Bu ise, dolayısıyla bid'alara tarafgirliktir?

Elcevap: Biz, ferec ve ferah ve sürur ve fütûhât isteriz; fakat kâfirlerin kılıcıyla değil. Kâfirlerin kılıçları başlarını yesin; kılıçlarından gelen fayda bize lâzım değil. Zâten o mütemerrit ecnebilerdir ki, münafıkları ehl-i îmâna musallat ettiler ve zındıkları yetiştirdiler.

Hem harp belâsı ise hizmet-i Kur'âniye'mize mühim bir zarardır. Bizim en fedâkâr ve en kıymettar kardeşlerimizin ekserisi kırk beşten aşağı olduğundan, harp vasıtasıyla vazife-i kudsiye-i Kur'âniye'yi bırakıp askere gitmeye mecbur olacaktılar. Benim param olsa, hüsn-ü rızam ile, böyle kıymettar kardeşlerimin her birisini askerlikten kurtarmak için, bedel-i nakdiye bin lira kadar da olsa, verirdim. Böyle yüzer kıymettar kardeşlerimizin hizmet-i Kur'âniye-i Nuriye'yi bırakıp maddî cihad topuzuna el atmakta, yüz bin lira kendi zararımızı hissediyordum. Hattâ Zekâi'nin bu iki sene askerliği, belki bin lira kadar mânevî faydasını kaybettirdi. Her ne ise... Kadîr-i Küll-i Şey', bir dakikada bulutlarla dolmuş cevv-i havayı süpürüp temizleyerek, semânın berrak yüzünde ziyâdar güneşi gösterdiği gibi, bu zulümâtlı ve rahmetsiz bulutları da izâle edip hakâik-i Şeriat'ı güneş gibi gösterir ve ucuz ve dağdağasız verebilir. O'nun rahmetinden bekleriz ki, bize pahalı satmasın. Baştakilerin başlarına akıl ve kalblerine îmân versin, yeter. O vakit kendi kendine iş düzelir.

Dördüncü Meraklı Sual

Diyorlar ki: "Madem sizin elinizdeki nurdur, topuz değildir; nura karşı muaraza edilmez ve nurdan kaçılmaz ve nurun izhârından zarar gelmez. Neden arkadaşlarınıza ihtiyatı tavsiye ediyorsunuz? Çok nurlu risaleleri halklara gösterilmesini men ediyorsunuz?"

Bu suale karşı *cevabın muhtasar meâli* şudur ki: Başlardaki başların çoğu sarhoş, okumaz. Okusa da anlamaz. Yanlış mânâ verip ilişir. İlişmemesi için, aklı başına gelinceye kadar göstermemek lâzım geliyor. Hem çok vicdansız insanlar var ki, garaz veya tama' veyahut havf cihetiyle nuru inkâr eder veya gözünü kapar. Onun için kardeşlerime de tavsiye ediyorum ki: İhtiyat etsinler, nâ-ehillerin eline hakikatleri vermesinler.[1] Hem ehl-i dünyanın evhâmını tahrik edecek işlerde bulunmasınlar.[2(Hâşiye)]

---

1 "İlmi, lâyık olmayan kimseye öğretmek, domuzun boynuna mücevherat, inci, altın takmak gibidir." anlamındaki hadis için bkz.: İbni Mâce, *mukaddime* 17.

2 (Hâşiye) Ciddî bir meseleye vesîle olabilecek bir latîfe: Dünkü gün sabahleyin bir dostumun dâmâdı Mehmed yanıma geldi. Mesrûrâne, beşaretkârâne dedi ki:

"Senin bir kitabını Isparta'da tab' etmişler, çoklar okuyorlar." Ben dedim: "O, yasak olan tab' değil belki müstensihle bazı nüshalar alınmış ki hükûmet ona bir şey demez." Hem dedim: "Sakın bunu senin dostun olan iki münâfığa söyleme. Onlar böyle bir şey arıyorlar ki, bahâne etsinler." İşte kardeşlerim, bu adam çendan bir dostumun dâmâdıdır; o münâsebetle benim de ahbâbım sayılır. Fakat berberlik münâsebetiyle vicdansız muallim ve münâfık müdürün dostudur. Orada kardeşlerimizden birisi bilmeyerek öyle söylemiş; iyi oldu ki, en evvel geldi, bana haber verdi. Ben de tenbih ettim, fenâlığın önü alındı. Ve teksir makinası binler nüshaları bu perde altında neşretti.

Hâtime

Bugün Re'fet Bey'in bir mektubunu aldım. Lihye-i Şerife hakkındaki suali münâsebetiyle diyorum ki:

Hadîsçe sâbittir ki, Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)*'ın Lihye-i Saâdetinden düşen saçların taneleri mahduttur. Otuz kırk tane veya elli-altmış tane gibi az bir miktarda iken, binler yerde Lihye-i Saâdetin saçları bulunması, beni bir zaman çok düşündürdü. O vakit hatırıma gelmiş ki:

Lihye-i Saâdet, yalnız Lihye-i Şerifin saçlarından ibaret değil, belki re's-i mübarekinin traş oldukça hiçbir şeyini kaybetmeyen Sahâbeler,[1] o nurlu ve mübarek ve dâimî yaşayacak saçları muhafaza etmişler. Onlar binlerdir; şimdiki mevcuda müsâvi gelebilirler.

Yine o vakit hatırıma geldi ki: Acaba her câmide bulunan, sened-i sahih ile bu saç Hazreti Risâlet'in saçı olduğu sâbit midir ki, ona karşı ziyaret makbul olabilsin?

Birden hatıra geldi ki: O saçların ziyareti, vesîledir. Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)*'a karşı salavât getirmeye sebep ve bir hürmet ve muhabbete medârdır.[2] Vesîlelik ciheti o şeyin zâtına bakmaz, vesîlelik cihetine bakar. Onun için eğer bir saç hakikî olarak Lihye-i Saâdetten olmazsa, madem zâhir hâle göre öyle telâkki edilmiş ve o vesîlelik vazifesini yapıyor ve hürmete ve teveccühe ve salavâta vesîle oluyor; kat'î sened ile o saçın zâtını teşhis ve tâyin lâzım değildir. Yalnız, aksine kat'î delil olmasın, yeter. Çünkü telâkkiyat-ı âmme ve kabul-ü ümmet, bir nevi hüccet hükmüne geçer.

Bazı ehl-i takvâ böyle işlerde, ya takvâ veya ihtiyat veya azîmet noktasında ilişseler de, hususî ilişirler. Bid'a da deseler, bid'a-yı hasene nev'inde dâhildir. Çünkü vesîle-i salavâttır. Re'fet Bey mektubunda diyor: "Bu mesele ihvanlar beyninde medâr-ı münakaşa olmuş." Kardeşlerime tavsiye ediyorum ki: İnşikâka ve iftirâka sebebiyet veren münakaşa etmesinler. Yalnız müdâvele-i efkâr sûretinde nizâsız mübâhaseye alışsınlar.

---

1 Bkz.: Buhârî, *vudû'* 33; Müslim, *hac* 322-326; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 3/133, 137.

2 Peygamber Efendimiz'e *(sallallâhu aleyhi ve sellem)* salât ü selâm getirmenin faziletine dair bkz.: Ahzâb sûresi, 33/56; Müslim, *salât* 11, 70; Tirmizî, *vitr* 21; Ebû Dâvûd, *salât* 36, 201, *vitr* 26.

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1] ، وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ[2]

اَلسَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكَاتُهُ[3]

Aziz sıddık Senirkentli kardeşlerim İbrahim, Şükrü, Hâfız Bekir, Hâfız Hüseyin, Hâfız Recep Efendiler!

Hâfız Tevfik ile gönderdiğiniz üç meseleye mülhidler eskiden beri ilişiyorlar.

Birincisi: حَتّٰى إِذَا بَلَغَ مَغْرِبَ الشَّمْسِ وَجَدَهَا تَغْرُبُ فِي عَيْنٍ حَمِئَةٍ[4] Âyetin ifade ettiği zâhir mânâsına göre: Güneşin, hararetli ve çamurlu bir çeşme suyunda gurub ettiğini görmüş, diyor.

İkincisi: Sedd-i Zülkarneyn nerededir?

Üçüncüsü: Âhir zamanda Hazreti İsâ *(aleyhisselâm)*'ın geleceğine ve Deccal'ı öldüreceğine dâirdir.[5]

Bu suallerin cevapları uzundur. Yalnız muhtasar bir işaretle deriz ki: Âyât-ı Kur'âniye, üslûb-u Arabiye üzerine ve zâhir nazara göre umumun anlayacağı bir tarzda ifade ettiği için, çok defa teşbih ve temsil sûretinde beyân ediyor.

İşte تَغْرُبُ فِي عَيْنٍ حَمِئَةٍ[6] yani güneşin, hararetli ve çamurlu bir çeşme gibi görünen Bahr-i Muhît-i Garbî'nin sâhilinde veya volkanlı, alevli, dumanlı dağın gözünde gurub ettiğini Zülkarneyn görmüş. Yani, zâhir nazarda Bahr-i Muhît-i Garbî'nin sevâhilinde, yazın şiddet-i hararetiyle etrafındaki bataklık hararetlenmiş, tebahhur ettiği bir zamanda o buhar arkasında büyük bir çeşme havzası sûretinde uzaktan Zülkarneyn'e görünen Bahr-i Muhît'in bir kısmında güneşin zâhirî gurubunu görmüş. Veya volkanlı, taş ve toprak ve maden sularını karıştırarak fışkıran bir dağın başında yeni açılmış ateşli gözünde, semâvâtın gözü olan güneşin gizlendiğini görmüş.

Evet, Kur'ân-ı Hakîm'in mucizâne belâgat-ı ifadesi bu cümle ile çok mesâili ders veriyor.

---

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

2 "Hiç bir şey yoktur ki, O'nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor bulunmasın." (İsrâ sûresi, 17/44)

3 Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi üzerinize olsun.

4 "Nihayet Batıya ulaştığında, güneşi âdeta kara bir balçıkta batar vaziyette buldu." (Kehf sûresi, 18/86)

5 Müslim, *fiten* 110; Tirmizî, *fiten* 59, 62; Ebû Dâvûd, *melâhim* 14; İbni Mâce, *fiten* 33.

6 "(Nihayet Batıya ulaştığında), güneşi âdeta kara bir balçıkta batar vaziyette (buldu)." (Kehf sûresi, 18/86)

Evvelâ

Zülkarneyn'in mağrib tarafına seyahati, şiddet-i hararet zamanında ve bataklık tarafına ve güneşin gurub âvânına ve volkanlı bir dağın fışkırması vaktine tesadüf ettiğini beyân etmekle, Afrika'nın tamam istilâsı gibi çok ibretli meselelere işaret eder.

Mâlûmdur ki, görünen hareket-i şems, zâhirîdir ve küre-i arzın mahfî hareketine delildir; onu haber veriyor. Hakikat-i gurub murad değildir. Hem çeşme, teşbihtir. Uzaktan büyük bir deniz, küçük bir havuz gibi görünür. Hararetten çıkan sis ve buharlar ve bataklıklar arkasında görünen bir denizi, çamur içinde bir çeşmeye teşbihi ve Arapça hem çeşme, hem güneş, hem göz mânâsında olan عَيْنٍ kelimesi, esrâr-ı belâgatça gayet mânidar ve münasiptir.[1](Hâşiye) Zülkarneyn'in nazarında uzaklık cihetiyle öyle göründüğü gibi, Arş-ı Âzam'dan gelen ve ecrâm-ı semâviyeye kumanda eden semâvî hitab-ı Kur'ânî, bir misafirhâne-i rahmâniyede sirac vazifesini gören musahhar güneşi Bahr-i Muhît-i Garbî gibi bir çeşme-i rabbânîde gizleniyor demesi, azametine ve ulviyetine yakışıyor ve mucizâne üslûbu ile, denizi hararetli bir çeşme ve dumanlı bir göz gösterir. Ve semâvî gözlere öyle görünür.

Elhâsıl: Bahr-i Muhît-i Garbî'ye çamurlu bir çeşme tâbiri, Zülkarneyn'e nisbeten uzaklık noktasında o büyük denizi bir çeşme gibi görmüş. Kur'ân'ın nazarı ise her şeye yakın olduğu cihetle, Zülkarneyn'in galat-ı his nev'indeki nazarına göre bakamaz. Belki Kur'ân, semâvâta bakarak geldiğinden küre-i arzı kâh bir meydan, kâh bir saray bazen bir beşik, bazen bir sayfa gibi gördüğünden; sisli, buharlı koca Bahr-i Muhît-i Atlas-ı Garbî'yi bir çeşme tâbir etmesi, azamet-i ulviyetini gösteriyor.

İkinci Sualiniz

Sedd-i Zülkarneyn neresidir? Ye'cüc, Me'cüc kimlerdir?[2]

---

1 (Hâşiye) فِي عَيْنٍ حَمِئَةٍ 'deki عَيْنٍ tâbiri, esrâr-ı belâgatça latîf bir mânâyı remzen ihtâr ediyor. Şöyle ki: "Semâ ve yüzü, güneş gözüyle zeminin yüzündeki cemâl-i rahmeti seyirden sonra, zemin dahi deniz gözüyle yukarıdaki azamet-i ilâhiyeyi temâşâyı müteakib; o iki göz birbiri içine kapanırken, rûy-u zemindeki gözleri kapıyor." diye mucizâne bir kelime ile hatırlatıyor ve gözler vazifesine paydos işaretine işaret ediyor.

2 Bkz.: Kehf sûresi, 18/92-98; Enbiyâ sûresi, 21/95-96.

Elcevap: Eskiden bu meseleye dâir bir risale yazmıştım. O vaktin mülhidleri onunla mülzem olmuşlardı. Şimdilik hem o risale yanımda yoktur, hem kuvve-i hâfızam ta'til-i eşgal etmiş, yardım etmiyor. Hem Yirmi Dördüncü Söz'ün Üçüncü Dalı'nda bir nebze bu meseleden bahsedilmiş. Onun için bu meselenin yalnız iki-üç nüktesine gayet muhtasar bir işaret edeceğiz. Şöyle ki:

Ehl-i tahkikin beyânına göre, hem Zülkarneyn unvanının işaretiyle, Yemen padişahlarından Zülyezen gibi "zû" kelimesiyle başlayan isimleri bulunduğundan bu Zülkarneyn, İskender-i Rumî değildir. Belki Yemen padişahlarından birisidir ki,[1] Hazreti İbrahim'in zamanında bulunmuş[2] ve Hazreti Hızır'dan ders almış.[3] İskender-i Rumî ise, Milâddan takriben üç yüz sene evvel gelmiş, Aristo'dan ders almış.[4]

Tarih-i beşerî, muntazam sûrette üç bin seneye kadar gidiyor. Bu nâkıs ve kısa tarih nazarı, Hazreti İbrahim zamanından evvel doğru olarak hükmedemiyor. Ya hurâfevâri, ya münkirâne, ya gayet muhtasar gidiyor. Bu Yemenî Zülkarneyn, tefsirlerde eskiden beri İskender nâmıyla iştiharının[5] sebebi, ya o Zülkarneyn'in bir ismi İskender'dir ki, İskender-i Kebîr ve Eski İskender'dir. Veyahut âyât-ı Kur'âniye'nin zikrettiği hâdisât-ı cüz'iyeler; küllî hâdisâtın uçları olduğu cihetle, Zülkarneyn olan İskender-i Kebîr'in nübüvvet-kârâne irşâdâtıyla akvam-ı zâlime ile milel-i mazlûme ortasında hâil ve gaddarların garetlerine mâni olacak meşhur sedd-i Çin'in binasını kurduğu gibi; İskender-i Rumî misillü müteaddit cihangirler ve kuvvetli padişahlar, maddî cihetinde ve mânevî âlem-i insâniyetin padişahları olan bir kısım enbiyâ ve bazı aktab dahi mânevî ve irşâdî cihetinde o Zülkarneyn'in arkasında gidip iktidâ edip, mazlûmları zâlimlerden kurtaracak çarelerin mühimlerinden olan dağlar ortalarında sedleri,[6(Hâşiye)] sonra dağlar başlarında kaleleri kurmuşlar.

---

1 Bkz.: Ebu's-Suûd, *Tefsîru Ebi's-Suûd* 5/239-240; İbni Hacer, *Fethu'l-bârî* 6/385; el-Âlûsî, *Rûhu'l-meânî* 16/27.

2 Bkz.: el-Fâkihî, *Ahbâru Mekke* 3/221; el-Kurtubî, *el-Câmi' li ahkâmi'l-Kur'ân* 11/47; İbni Kesîr, *Tefsîru'l-Kur'ân* 1/180, 3/101.

3 Bkz.: el-Kurtubî, *el-Câmi' li ahkâmi'l-Kur'ân* 11/47.

4 Bkz.: İbni Hacer, *Fethu'l-bârî* 6/382-383; eş-Şevkânî, *el-Fethu'l-kadîr* 3/307; el-Hamevî, *Mu'cemü'l-büldân* 1/184. Peygamber Efendimiz *(sallallâhu aleyhi ve sellem)*, "Hz. Zülkarneyn nebî miydi, değil miydi bilmiyorum." buyurmaktadır: Bkz.: el-Hâkim, *el-Müstedrek* 2/17, 488. Ayrıca kaynaklarda Hz. Zülkarneyn'in, nebî veya melik olmadığı, fakat ibadet ü takva sahibi, insanları Allah'a çağıran bir büyük insan olduğu da kaydediliyor: Bkz.: İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef* 6/346; Abdurrezzak, *Tefsîru's-San'ânî* 2/410.

5 Bkz.: et-Taberî, *Câmiu'l-beyân* 16/17; el-Kurtubî, *el-Câmi' li ahkâmi'l-Kur'ân* 11/45, 47; eş-Şevkânî, *el-Fethu'l-kadîr* 3/307; el-Âlûsî, *Rûhu'l-meânî* 16/26.

6 (Hâşiye) Rûy-u zeminde mürûr-u zamanla dağ şeklini almış, tanınmayacak bir sûrete gelmiş çok sun'î sedler vardır.

Ya bizzât maddî kuvvetleriyle veyahut irşâd ve tedbirleriyle tesîs etmişler. Sonra şehirlerin etrafında surları ve ortalarında kaleleri, tâ son çare olan kırk ikilik topları ve kale-i seyyar gibi diritnavtları yapmışlar. Hattâ rûy-u zeminin en meşhur seddi ve kaç günlük uzak bir mesafe tutan Sedd-i Çin'i Kur'ân lisânıyla Ye'cüc ve Me'cüc'ün ve tâbir-i diğerle tarih lisânında Mançur ve Moğol denilen ve âlem-i beşeriyeti kaç defa zîr u zeber eden ve Himalaya Dağlarının arkasından çıkan ve şarktan garba kadar harap eden akvam-ı vahşiye ve garetkâr milletlerin Hind ve Çin'deki akvam-ı mazlûmeye tecâvüzlerini durdurmak için o Himalaya silsilelerine yakın iki dağ ortasında uzun bir sed yaptığı ve o akvam-ı vahşiyenin kesretle hücumlarına çok zaman mâni olduğu gibi, Kafkas Dağlarında Derbent cihetinde yine çapulcu garetgir akvam-ı Tatariyenin hücumunu durdurmak için Zülkarneyn-misâl eski İran padişahlarının himmetiyle sedler yapılmıştır. Bu nev'iden çok sedler var. *Kur'ân-ı Hakîm umum nev-i beşer ile konuştuğu için, zâhiren bir hâdise-i cüz'iyeyi zikredip, umum o hâdiseye benzer hâdisâtı ihtâr ederek konuşuyor.* İşte bu nokta-yı nazardandır ki, Sedd'e ve Ye'cüc ve Me'cüc'e dâir rivâyetler ve akvâl-i müfessirîn, ayrı ayrı gidiyor.

Hem Kur'ân-ı Hakîm, münasebât-ı kelâmiye cihetinde bir hâdiseden uzak bir hâdiseye intikal eder. Bu münasebâtı düşünmeyen zanneder ki, iki hâdisenin zamanları birbirine yakındır. İşte Sedd'in harabiyetinden Kıyamet'in kopmasını Kur'ân'ın haber vermesi, kurbiyet-i zaman cihetiyle değil, belki münasebât-ı kelâmiye cihetinde iki nükte içindir. Yani, bu sed nasıl harap olacak, öyle de dünya harap olacaktır. Hem nasıl ki fıtrî ve ilâhî sedler olan dağlar metîndir, ancak Kıyamet'in kopmasıyla harap olurlar, öyle de bu sed dahi dağ gibi metîndir, ancak dünyanın harap olmasıyla hâk ile yeksan olabilir. İnkılâbât-ı zaman tahribât yapsa da, çoğu sağlam kalır demektir. Evet, Sedd-i Zülkarneyn'in külliyetinden bir ferdi olan Sedd-i Çinî binler sene yaşadığı hâlde daha meydanda duruyor. İnsanın eliyle zemin sayfasında yazılan, mücessem, mütehaccir, mânidar tarih-i kadîmden uzun bir satır olarak okunuyor.

Üçüncü Sualiniz

Hazreti İsâ *(aleyhisselâm)*'ın Deccal'ı öldürmesi, hem Birinci Mektup'ta ve hem On Beşinci Mektup'ta gayet muhtasar ve size kâfi bir cevap vardır.

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1] ، وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ[2]

اَلسَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكَاتُهُ[3]

Aziz, fedâkâr, sıddık, vefadar kardeşlerim Hoca Sabri (rahmetullâhi aleyh) ve Hâfız Ali (rahmetullâhi aleyh),

"Mugayyebât-ı Hamse"ye[4] dâir Sûre-i Lokman'ın âhirindeki âyetin hakkında mühim sualinize gayet mühim bir cevap isterken, maatteessüf şimdiki hâlet-i rûhiyem ve ahvâl-i maddiyem o cevaba müsaid değildir. Yalnız sualinizin temas ettiği bir-iki noktaya gayet mücmel işaret edeceğiz. Şu sualinizin meâli gösteriyor ki, ehl-i ilhad tarafından tenkid sûretinde muğayyebât-ı hamse'den[5] yağmurun gelmek vaktine ve rahm-ı mâderdeki ceninin keyfiyetine itiraz edilmiş. *Demişler ki*: "Rasadhânelerde bir âletle yağmurun vakt-i nüzûlü keşfediliyor. Onu da, Allah'tan başkası da biliyor. Hem röntgen şuâıyla rahm-ı mâderdeki ceninin müzekker, müennes olduğu anlaşılıyor. Demek muğayyebât-ı hamseye ıttılâ kabildir?"

Elcevap: Yağmurun vakt-i nüzûlü bir kâideye merbut olmadığı için, doğrudan doğruya meşîet-i hâssa-yı ilâhiye ile bağlı ve hazine-i rahmetten hususî iradeye tâbi olduğunun bir sırr-ı hikmeti şudur ki:

•*Kâinatta en mühim hakikat ve en kıymettar mâhiyet; nur, vücud ve hayat ve rahmettir ki, bu dört şey perdesiz, vasıtasız, doğrudan doğruya kudret-i ilâhiye ve meşîet-i hâssa-yı ilâhiyeye bakar.* Sâir masnûâtta zâhirî esbab, kudretin tasarrufuna perde oluyorlar. Ve muttarid kanunlar ve kâideler, bir derece irade ve meşîete hicap oluyor. Fakat vücud, hayat ve nur ve rahmette o perdeler konulmamış. Çünkü perdelerin sırr-ı hikmeti o işte cereyân etmiyor. Madem vücudda en mühim hakikat, rahmet ve hayattır; yağmur, hayata menşe ve medâr-ı rahmet, belki ayn-ı rahmettir. Elbette vesait perde olmayacak. Kâide ve yeknesaklık dahi, meşîet-i hâssa-yı ilâhiyeyi setretmeyecek; tâ ki her vakit, herkes, her şeyde şükür ve ubûdiyete ve sual ve duâya mecbur olsun. Eğer bir kâide dâhilinde olsaydı, o kâideye güvenip

---

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

2 "Hiç bir şey yoktur ki, O'nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor bulunmasın." (İsrâ sûresi, 17/44)

3 Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi üzerinize olsun.

4 Bkz.: Lokman sûresi, 31/34; Buhârî, *istiskâ* 29, *tefsîru sûre (6)* 1, *(13)* 1, *(31)* 2, *tevhîd* 4; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 2/24, 52, 58, 122.

5 Bkz.: Lokman sûresi, 31/34; Buhârî, *istiskâ* 29, *tefsîru sûre (6)* 1, *(13)* 1, *(31)* 2, *tevhîd* 4; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 2/24, 52, 58, 122.

şükür ve rica kapısı kapanırdı. Güneşin tulûunda ne kadar menfaatler olduğu mâlûmdur. Hâlbuki muttarid bir kâideye tâbi olduğundan, güneşin çıkması için duâ edilmiyor ve çıkmasına dâir şükür yapılmıyor. Ve ilm-i beşerî o kâidenin yoluyla yarın güneşin çıkacağını bildiği için, gâipten sayılmıyor. Fakat yağmurun cüz'iyatı bir kâideye tâbi olmadığı için, her vakit insanlar rica ve duâ ile dergâh-ı ilâhîye ilticâya mecbur oluyorlar. Ve ilm-i beşerî, vakt-i nüzûlünü tâyin edemediği için, sırf hazine-i rahmetten bir nimet-i hâssa telâkki edip hakikî şükrediyorlar.

İşte bu âyet, bu nokta-yı nazardan yağmurun vakt-i nüzûlünü, muğayyebât-ı hamseye[1] idhal ediyor. Rasathânelerdeki âletle, bir yağmurun mukaddemâtını hissedip vaktini tâyin etmek, gâibi bilmek değil, belki gâipten çıkıp âlem-i şehâdete takarrübü vaktinde bazı mukaddemâtına ıttılâ sûretinde bilmektir. Nasıl, en hafî umûr-u gaybiye vukûa geldikte veyahut vukûa yakın olduktan sonra hiss-i kable'l-vukû'un bir nev'iyle bilinir. O, gaybı bilmek değil; belki o, mevcudu veya mukarrebü'l-vücudu bilmektir. Hattâ ben kendi asabımda bir hassasiyet cihetiyle yirmi dört saat evvel, gelecek yağmuru bazen hissediyorum. Demek yağmurun mukaddemâtı, mebâdîleri var. O mebâdîler, rutubet nev'inden kendini gösteriyor, arkasından yağmurun geldiğini bildiriyor. Bu hâl, aynen kâide gibi, ilm-i beşerin gâipten çıkıp daha şehâdete girmeyen umûra vusule bir vesîle olur. Fakat daha âlem-i şehâdete ayak basmayan ve meşîet-i hâssa ile rahmet-i hâssadan çıkmayan yağmurun vakt-i nüzûlünü bilmek, ilm-i Allâmü'l-guyûb'a mahsustur.

•**Kaldı ikinci mesele**: Röntgen şuâıyla rahm-ı mâderdeki çocuğun erkek ve dişisini bilmek ile وَيَعْلَمُ مَا فِي الْأَرْحَامِ[2] âyetinin meâl-i gaybîsine münâfî olamaz. Çünkü âyet yalnız zükûret ve ünûset keyfiyetine değil, belki o çocuğun acîp istidâd-ı hususîsi ve istikbâlde kesbedeceği vaziyetine medâr olan mukadderât-ı hayatiyesinin mebâdîleri, hattâ sîmasındaki gayet acîp olan sikke-i samediyet muraddır ki, çocuğun o tarzda bilinmesi, ilm-i Allâmü'l-guyûb'a mahsustur.[3] Yüz bin röntgen-misâl fikr-i beşerî birleşse, yine o çocuğun umum efrâd-ı beşeriyeye karşı birer alâmet-i farikası bulunan yalnız hakikî sîma-yı vechiyesini keşfedemez. Nerede kaldı ki sîma-yı vechîsinden yüz defa daha hârika olan istidâdındaki sîma-yı mânevîyi keşfedebilsin.

---

1 Bkz.: Lokman sûresi, 31/34; Buhârî, *istiskâ* 29, *tefsîru sûre (6)* 1, *(13)* 1, *(31)* 2, *tevhîd* 4; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 2/24, 52, 58, 122.

2 "Rahimlerde olanı O bilir." (Lokman sûresi, 31/34)

3 İnsanın rızkı ve eceliyle ilgili hususların, ayrıca cennetlik mi yoksa cehennemlik mi olacağı gibi özelliklerin, daha anne karnındayken Allah Teâlâ'nın gönderdiği bir melek tarafından kaydedildiğine dair bkz.: Buhârî, *bed'ü'l-halk* 6, *enbiyâ* 1; Müslim, *kader* 1.

Başta dedik ki: Vücud ve hayat ve rahmet, bu kâinatta en mühim hakikatlerdir ve en mühim makam onlarındır. İşte onun için o câmi hakikat-i hayatiye, bütün incelikleriyle ve dekaikiyle irade-i hâssaya ve rahmet-i hâssaya ve meşîet-i hâssaya bakmalarının bir sırrı şudur ki: Hayat, bütün cihâzâtıyla ve cihâtıyla şükür ve ubûdiyet ve tesbihin menşe ve medârı olduğundandır ki, irade-i hâssaya hicap olan yeknesaklık ve kâidelik ve rahmet-i hâssaya perde olan vesait-i zâhiriye konulmamıştır. Cenâb-ı Hakk'ın rahm-ı mâderdeki çocukların sîma-yı maddî ve mânevîlerinde iki cilvesi var:

Birisi: Vahdetini ve ehadiyetini ve samediyetini gösterir ki, o çocuk âzâ-yı esasîde ve cihâzât-ı insâniyenin envâında sâir insanlarla muvâfık ve mutâbık olduğu cihetle, Hâlık ve Sâni'inin vahdetine şehâdet ediyor. O cenin bu lisân ile bağırıyor ki: "Bana bu sîma ve âzâyı veren kim ise, bütün esasât-ı âzâda bana benzeyen bütün insanların Sâni'i dahi O'dur. Ve hem bütün zîhayatın Sâni'i O'dur."

İşte rahm-ı mâderdeki ceninin bu lisânı, gaybî değil, kâideye ve ıttırada ve nev'ine tâbi olduğu için mâlûmdur, bilinebilir. Âlem-i şehâdetten âlem-i gayba girmiş bir daldır ve bir dildir.

İkinci cihet: Sîma-yı istidâdiye-i hususiyesi ve sîma-yı vechiye-i şahsiyesi lisânıyla Sâni'inin ihtiyarını, iradesini ve meşîetini ve rahmet-i hâssasını ve hiçbir kayıt altında olmadığını, bağırıp gösteriyor. Fakat bu lisân, gaybü'l-gaybdan geliyor. İlm-i ezelîden başkası, kable'l-vücud bunu göremiyor ve ihâta edemiyor. Rahm-ı mâderde iken bu sîmanın binde bir cihâzâtı görünmekle, bilinmiyor!

Elhâsıl: Ceninin sîma-yı istidâdîsinde ve sîma-yı vechiyesinde hem delil-i vahdâniyet var, hem ihtiyar ve irade-i ilâhiyenin hücceti vardır. Eğer Cenâb-ı Hak muvaffak etse, muğayyebât-ı hamseye dâir bazı nükteler yazılacaktır. Şimdilik bundan fazla vaktim ve hâlim müsaade etmedi, hâtime veriyorum.

اَلْبَاقِي هُوَ الْبَاقِي[1]
Said Nursî

سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا ۖ إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ[2]

---

1 Kendinden başka her şeyin fâni olduğu gerçek Bâkî, Allah'tır.

2 "Sübhansın yâ Rab! Senin bize bildirdiğinden başka ne bilebiliriz ki? Her şeyi hakkıyla bilen, her şeyi hikmetle yapan sensin." (Bakara sûresi, 2/32)

On Yedinci Lem'a

Zühre'den gelmiş "On Beş Nota"dan ibarettir.[1]

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

Mukaddime

Bu lem'anın telifinden on iki sene evvel,[2(*)] inâyet-i rabbâniye ile, mârifet-i ilâhiyede bir hareket-i fikriye ve bir seyahat-i kalbiye ve bir inkişâfât-ı rûhiyede tezâhür eden bazı lemeât-ı tevhidiyeyi Arabî olarak notalar sûretinde *Zühre, Şu'le, Habbe, Şemme, Zerre, Katre* gibi risalelerde kaydetmiştim. Uzun bir hakikatin yalnız bir ucunu göstermek ve parlak bir nurun yalnız bir şuâını irâe etmek tarzında yazıldığından, yalnız kendi kendime birer hâtıra ve birer ihtâr şeklinde olduğundan, başkalarının istifâdesi mahdut kalmıştı. Hususan en mümtaz ve en has kardeşlerimin kısm-ı âzamı Arabî okumamışlar. Bunların ısrarı ve ilhâhıyla o notaların, o lem'aların kısmen izahlı ve kısmen kısa bir meâlini Türkçe olarak yazmaya mecbur oldum. Şu notalar ve Arabî risaleler, Yeni Said'in en evvel hakikat ilminden bir derece şuhûd sûretinde gördüğü için tağyir edilmeden meâlleri yazıldı. Onun için bazı cümleler sâir Sözler'de de zikredilmekle beraber burada da zikrediliyor; ve bir kısmı gayet mücmel olmakla beraber izah edilmiyor, tâ letâfet-i asliyesini kaybetmesin.

Birinci Nota

Kendi nefsime hitaben demiştim: Ey gafil Said! Bil ki: Şu âlemin fenâsından sonra sana refâkat etmeyen ve dünyanın harabıyla senden müfârakat eden bir şeye kalbini bağlamak sana lâyık değildir. Hususan senin asrının inkırazıyla seni terk edip arka çeviren ve bâhusus Berzah seferinde arkadaşlık

---

1 On Yedinci Lem'a, on yedi nota olarak düşünülmüş, fakat burada on beş notaya yer verilmiş. On Altıncı Nota, Tabiat Risalesi olarak Yirmi Üçüncü Lem'a'da, On Yedinci Nota ise, İhlâs Risaleleri olarak Yirmi ve Yirmi Birinci Lem'a'da neşredilmiştir.

2 (*) "On iki sene evvel" denilen tarih, hicrî 1340, milâdî 1921 seneleridir.

etmeyen ve hususan seni kabir kapısına kadar teşyi' etmeyen,[1] hususan bir-iki sene zarfında ebedî bir firâk ile senden ayrılıp günahını senin boynuna takan, hususan senin rağmına olarak husûlü anında seni terk eden fânî şeylerle kalbini bağlamak, kâr-ı akıl değildir.

Eğer aklın varsa, uhrevî inkılâbâtında, berzahî etvarında ve dünyevî inkılâbâtının müsademâtı altında ezilen, bozulan ve ebedî seferde sana arkadaşlığa muktedir olmayan işleri bırak, ehemmiyet verme, onların zevâlinden kederlenme.

Sen kendi mâhiyetine bak ki: *Senin latîfelerin içinde öyle bir latîfe var ki, ebedden ve Ebedî Zât'tan başkasına râzı olamaz. Ondan başkasına teveccüh edemiyor, mâsivâsına tenezzül etmez. Bütün dünyayı ona versen, o fıtrî ihtiyâcı tatmin edemez. O şey ise, senin duygularının ve latîfelerinin sultanıdır. Fâtır-ı Hakîm'in emrine mutî olan o sultanına itaat et, kurtul!..*

İkinci Nota

Hakikattar bir rüyada gördüm ki, insanlara diyordum: *"Ey insan! Kur'ân'ın desâtirindendir ki, Cenâb-ı Hakk'ın mâsivâsından hiçbir şeyi O'na taabbüd edecek bir derecede kendinden büyük zannetme. Hem sen kendini hiçbir şeyden tekebbür edecek derecede büyük tutma. Çünkü mahlûkat, mâbûdiyetten uzaklık noktasında müsâvi oldukları gibi, mahlûkiyet nisbetinde de birdirler."*

Üçüncü Nota

Ey gafil Said! Bil ki: *Galat-ı his nev'inden gayet muvakkat dünyayı lâyemut ve dâimî görüyorsun. Etrafına ve dünyaya baktığın zaman bir derece sâbit ve müstemir gördüğünden, fânî nefsini de o nazar ile sâbit telâkki ettiğinden, yalnız Kıyamet'in kopacağından dehşet alıyorsun. Güyâ Kıyamet'in kopmasına kadar yaşayacaksın gibi, yalnız ondan korkuyorsun.*[2] *Aklını başına al. Sen ve hususî dünyan, dâimî zevâl ve*

---

1 Ölüyü, mezara kadar takip eden üç şeyden ikisinin (ailesi ve malının) geriye dönüp, ölünün sadece ameliyle başbaşa kalacağına dair bkz.: Buhârî, *rikak* 42; Müslim, *zühd* 5; Tirmizî, *zühd* 46.

2 Ölen insanın, kendi kıyâmeti kopmuş olacağına dair bkz: el-Gazâlî, *İhyâu ulûmi'd-dîn* 4/64; el-Aclûnî, *Keşfü'l-hafâ* 2/368.

fenâ darbesine mâruzsunuz. Senin bu galat-ı hissin ve mağlatan şu misâle benzer ki:

Bir adam elinde olan aynasını bir hâne veya bir şehre veya bir bahçeye karşı tutsa; misâlî bir hâne, bir şehir, bir bahçe o aynada görünür. Ednâ bir hareket ve küçük bir tagayyür aynanın başına gelse, o misâlî hâne ve şehir ve bahçede herc ü merc ve karışıklık düşer. Hâriçteki hakikî hâne, şehir ve bahçenin devam ve bekâsı sana fayda vermez. Çünkü senin elindeki aynadaki hâne ve sana âit şehir ve bahçe, yalnız aynanın sana verdiği mikyas ve mîzan iledir.

Senin hayatın ve ömrün, aynadır. Senin dünyanın direği ve aynası ve merkezi, senin ömrün ve hayatındır. Her dakikada o hâne ve şehir ve bahçenin ölmesi mümkün ve harap olması muhtemel olduğundan, her dakika senin başına yıkılacak ve senin kıyâmetin kopacak bir vaziyettedir. Madem öyledir; sen, bu hayatına ve dünyana, çekemedikleri ve kaldıramadıkları yükleri yükletme!..

Dördüncü Nota

Bil ki: Ekseriyetle Fâtır-ı Hakîm'in âdetidir, ehemmiyetli ve kıymettar şeyleri aynıyla iade ediyor. Yani, ekser eşyanın misliyle tazelenmesi, mevsimlerin tebeddülünde, asırların değişmesinde o kıymettar ehemmiyetli şeyleri aynıyla iade ediyor. Yevmî ve senevî ve asrî haşirlerin umumunda, şu kâide-i âdetullah ekseriyetle muttarid görünüyor.

İşte bu sâbit kâideye binâen deriz: *Madem fünûnun ittifâkıyla ve ulûmun şehâdetiyle, hilkat şeceresinin en mükemmel meyvesi insandır. Ve mahlûkat içinde en ehemmiyetli insandır. Ve mevcûdât içinde en kıymettar insandır. Ve insanın bir ferdi, sâir hayvanâtın bir nev'i hükmündedir. Elbette, kat'î bir hads ile hükmedilir ki, haşir ve neşr-i ekberde beşerin her bir ferdi aynıyla, cismiyle, ismiyle, resmiyle iade edilecektir.*

Beşinci Nota

Şu notada, Avrupa fünûnu ve medeniyeti, Eski Said'in fikrinde bir derece yerleştiği için, Yeni Said harekât-ı fikriyede seyrettiği zaman, Avrupa'nın fünûn ve medeniyeti, o seyahat-i kalbiyede emrâz-ı kalbiyeye inkılâp ederek

ziyâde müşkülâta medâr olduğundan, bilmecburiye Yeni Said zihnini silkeleyip, müzahref felsefeyi ve sefih medeniyeti atmak isterken, kendi rûhunda Avrupa'nın lehinde şehâdet eden hissiyât-ı nefsaniyeyi susturmak için, Avrupa'nın şahs-ı mânevîsi ile bir cihette gayet kısa, bir cihette uzun, gelecek muhavereye mecbur olmuştur.

Yanlış anlaşılmasın, Avrupa ikidir: **Birisi**, İsevîlik din-i hakikîsinden aldığı feyz ile hayat-ı içtimâiye-i beşeriyeye nâfi' sanatları ve adâlet ve hakkaniyete hizmet eden fünûnları takip eden bu birinci Avrupa'ya hitab etmiyorum. Belki felsefe-i tabiiyenin zulmetiyle, medeniyetin seyyiâtını mehâsin zannederek, beşeri sefâhete ve dalâlete sevk eden bozulmuş **ikinci** Avrupa'ya hitab ediyorum. Şöyle ki:

O zaman, o seyahat-i rûhiyede, mehâsin-i medeniyet ve fünûn-u nâfiadan başka olan malâyâni ve muzır felsefeyi ve muzır ve sefih medeniyeti elinde tutan Avrupa'nın şahs-ı mânevîsine karşı demiştim:

Bil ey ikinci Avrupa! Sen sağ elinle sakîm ve dalâletli bir felsefeyi ve sol elinle sefih ve muzır bir medeniyeti tutup dâvâ edersin ki, beşerin saâdeti bu ikisi iledir. Senin bu iki elin kırılsın ve şu iki pis hediyen senin başını yesin ve yiyecek.

Ey küfr u küfrânı dağıtıp neşreden bedbaht rûh! Acaba, hem rûhunda, hem vicdanında, hem aklında, hem kalbinde dehşetli musîbetlerle musîbetzede olmuş ve azâba düşmüş bir adamın cismiyle, zâhirî bir sûrette aldatıcı bir zînet ve servet içinde bulunmasıyla saâdeti mümkün olabilir mi? Ona mes'ûd denilebilir mi?

Âyâ, görmüyor musun ki, bir adamın cüz'î bir emirden me'yûs olması ve vehmî bir emelden ümidi kesilmesi ve ehemmiyetsiz bir işten inkisâr-ı hayale uğraması sebebiyle tatlı hayaller ona acılaşıyor, şirin vaziyetler onu tâzib ediyor, dünya ona dar geliyor, zindan oluyor? Hâlbuki, senin şeametinle, kalbinin en derin köşelerinde ve rûhunun tâ esasında dalâlet darbesini yiyen ve o dalâlet cihetiyle bütün emelleri inkıtaa uğrayan ve bütün elemleri ondan neşet eden bir bîçâre insana hangi saâdeti temin ediyorsun? Acaba, zâil, yalancı bir cennette cismi bulunan ve kalbi, rûhu cehennemde azâp çeken bir insana mes'ûd denilebilir mi? İşte, sen, bîçâre beşeri böyle baştan çıkardın, yalancı bir cennet içinde cehennemî bir azâp çektiriyorsun.

Ey beşerin nefs-i emmâresi! Bu temsile bak, beşeri nereye sevk ettiğini bil. Meselâ bizim önümüzde iki yol var.

Birisinden gidiyoruz. Görüyoruz ki, her adım başında bîçâre âciz bir adam bulunur. Zâlimler hücum edip malını, eşyasını gasp ederek kulübeciğini harap ediyorlar, bazen de yaralıyorlar. Öyle bir tarzda ki, acınacak hâline semâ ağlıyor. Nereye bakılsa hâl bu minval üzere gidiyor. O yolda işitilen sesler, zâlimlerin gürültüleri, mazlûmların ağlayışları olduğundan umumî bir matem, o yolu kaplıyor. İnsan, insâniyet cihetiyle gayrın elemiyle müteellim olduğundan, hadsiz bir eleme giriftâr oluyor. Hâlbuki vicdan bu derece teellüme tahammül edemediğinden; o yolda giden, iki şeyden birisine mecbur olur. Ya insâniyetten tecerrüt edip ve nihayetsiz vahşeti iltizam ederek öyle bir kalbi taşıyacak ki, kendi selâmetiyle beraber umumun helâketi onu müteessir etmesin veyahut kalb ve aklın muktezâsını iptâl etsin.

Ey sefâhet ve dalâletle bozulmuş ve İsevî dininden uzaklaşmış Avrupa! Deccal gibi bir tek gözü taşıyan[1] kör dehan ile rûh-u beşere bu cehennemî hâleti hediye ettin! Sonra anladın ki, bu öyle ilâçsız bir illettir ki, insanı âlâ-yı illiyyînden, esfel-i safilîne atar. Hayvanâtın en bedbaht derecesine indirir. Bu illete karşı bulduğun ilâç, muvakkaten iptâl-i his hizmeti gören câzibedâr oyuncakların ve uyutucu hevesât ve fantaziyelerindir. Senin bu ilâcın, senin başını yesin ve yiyecek! İşte beşere açtığın yol ve verdiğin saâdet, bu misâle benzer.

İkinci yol ki, Kur'ân-ı Hakîm, hidâyetiyle beşere hediye etmiştir. Şöyledir: Görüyoruz ki o yolun her menzilinde, her mekânında, her şehrinde bir Sultan-ı Âdil'in müstakîm askerleri her tarafta bulunuyorlar, geziyorlar. Ara sıra o Sultanın emriyle o askerlerin bir kısmını terhis ediyorlar. Silâhlarını, atlarını ve mîrî levâzımatlarını alıyorlar, onlara izin tezkeresini veriyorlar. O terhis olunan neferler, çendan ünsiyet ettikleri at ve silâhların teslim alınmasından zâhiren mahzun oluyorlar. Fakat hakikat noktasında terhisle müferrah olup, Sultanın ziyaretine ve Padişahın payitahtına dönmesi ve Padişahı ziyaret etmesi cihetinde gayet memnun oluyorlar.

Bazen terhis memurları acemî bir nefere rast geliyorlar. Nefer onları tanımıyor. "Silâhını teslim et!" diyorlar. Nefer diyor: "Ben Padişahın askeriyim, O'nun hizmetindeyim; sonra O'nun yanına gideceğim. Siz neci oluyorsunuz? Eğer O'nun izin ve rızasıyla gelmiş iseniz, göz ve baş üstüne geldiniz, emrini gösteriniz; yoksa çekiliniz, benden uzak olunuz. Ben tek başımla kalsam, sizler binler dahi olsanız, yine sizinle dövüşeceğim. Kendi nefsim için değil, çünkü

---

1 Bkz.: Buhârî, *enbiyâ* 48, *libâs* 68, *ta'bîr* 11, 33, *fiten* 26; Müslim, *îmân* 273-276.

nefsim benim değil, benim Sultanımındır. Belki bendeki nefsim ve silâhım, Mâlikimin emanetidir. Emaneti muhafaza ve Sultanımın haysiyetini himaye ve izzetini vikâye için size baş eğmeyeceğim!"

İşte, o ikinci yoldaki medâr-ı sürur ve saâdet olan binler ahvâlden bu hâl bir nümûnedir. Sâir ahvâli sen kıyâs et. Bütün o ikinci yolun seferinde, tevellüdât nâmında sevinç ve şenlikle bir tahşidât ve sevkiyât-ı askeriye vardır ve vefiyât nâmında sürur ve muzıka ile terhisât-ı askeriye görünüyorlar. İşte Kur'ân-ı Hakîm beşere bu yolu hediye etmiştir. Bu hediyeyi kim tam kabul etse, böyle iki cihanın saâdetine giden bu ikinci yoldan gider. Ne geçmiş şeyden mahzun ve ne de gelecek şeyden havf eder.

Ey ikinci bozuk Avrupa! Senin çürük ve esassız esaslarının bir kısmı şunlardır ki: "En büyük melekten en küçük semeğe kadar her bir zîhayat kendi nefsine mâliktir ve kendi zâtı için çalışır ve kendi lezzeti için çabalar. Onun bir hakk-ı hayatı var. Gaye-i himmeti ve hedef-i maksadı, yaşamak ve bekâsını temin etmektir." diyorsun. Ve Hâlık-ı Kerîm'in kerem düsturlarından ve erkân-ı kâinatta kemâl-i itaatle imtisâl edilen düstur-u teâvünle, nebâtât hayvanâtın imdâdına ve hayvanât insanların yardımına koşmasından tezâhür eden o umumî kanunun rahîmâne, kerîmâne cilvelerini cidal zannedip, "Hayat bir cidaldir." diye, ahmakâne hükmetmişsin. Acaba, o düstur-u teâvünün cilvesinden olan zerrât-ı taamiyenin, kemâl-i şevk ile beden hüceyrelerinin gıdalandırılması için koşmaları nasıl cidaldir? Nasıl bir çarpışmaktır? Belki o imdâd ve o koşmak, Kerîm bir Rabb'in emriyle bir teâvündür.

Hem çürük bir esasın: "Her şey kendi nefsine mâliktir." diyorsun. Hiçbir şey kendi nefsine mâlik olmadığına kat'î bir delil şudur ki: Esbâbın içinde en eşrefi ve ihtiyar noktasında en geniş iradelisi, insandır. Hâlbuki bu insanın düşünmek, söylemek ve yemek gibi en zâhir ef'âl-i ihtiyariyesinden yüz cüzünden onun dest-i ihtiyarına verilen ve dâire-i iktidarına giren yalnız meşkûk tek bir cüzdür. Böyle en zâhir fiilin yüz cüzünden bir cüzüne mâlik olmayan, nasıl kendine mâliktir denilir?

Böyle en eşref ve ihtiyarı en geniş, bu derece hakikî tasarruftan ve temellükten eli bağlanmış bulunsa; "Sâir hayvanât ve cemâdât kendi kendine mâliktir." diyen, hayvandan daha ziyâde hayvan ve cemâdâttan daha ziyâde câmid ve şuûrsuz olduğunu isbat eder.

Seni bu hataya atıp bu vartaya düşüren, bir gözlü dehandır. Yani, hârika, menhus zekândır. O kör dehan ile, her şeyin Hâlıkı olan Rabbini unuttun,

mevhum bir tabiata isnâd ettin, âsârını esbaba verdin, o Hâlıkın malını bâtıl mâbûd olan tâğutlara taksim ettin. Şu noktada ve o dehan nazarında her zîhayat, her bir insan, tek başıyla hadsiz âdâya karşı mukavemet etmek ve nihayetsiz hâcâtın tahsiline çabalamak lâzım geliyor. Ve zerre gibi bir iktidar, ince tel gibi bir ihtiyar, zâil lem'a gibi bir şuûr, çabuk söner şu'le gibi bir hayat, çabuk geçer dakika gibi bir ömür ile, o hadsiz âdâya ve hâcâta karşı dayanmaya mecbur oluyor. Hâlbuki o bîçâre zîhayatın sermayesi, binler matlublarından birisine kâfi gelmiyor. Musîbete giriftâr olduğu zaman; sağır, kör esbaptan başka derdine derman beklemiyor, وَمَا دُعَاءُ الْكَافِرِينَ إِلَّا فِي ضَلَالٍ[1] sırrına mazhar oluyor.

Senin karanlıklı dehan, nev-i beşerin gündüzünü geceye kalbetmiş. Yalnız o sıkıntılı, zulümlü ve zulmetli geceye ısındırmak için, yalancı, muvakkat lâmbalarla tenvir ettin. O lâmbalar sürur ile beşerin yüzüne tebessüm etmiyorlar. Belki beşerin ağlanacak acı hâllerindeki eblehâne gülmesine, o ışıklar müstehziyâne gülüp eğleniyor.

Her bir zîhayat senin şâkirtlerin nazarında zâlimlerin hücumuna mâruz, miskin birer musîbetzededirler. Dünya bir matemhâne-i umumiyedir. Dünyadaki sadâlar ölümlerden, elemlerden gelen vaveylâlardır. Senden tam ders alan şâkirdin, bir firavun olur. Fakat en hasis şeye ibâdet eden ve menfaat gördüğü her şeyi, kendine rab telâkki eden bir firavun-u zelildir. Hem senin şâkirdin mütemerrittir. Fakat bir lezzeti için nihayet zilleti kabul eden miskin bir mütemerrittir. Hasis bir menfaat için şeytanın ayağını öper derecede alçaklık gösterir. Hem cebbardır fakat kalbinde bir nokta-yı istinât bulamadığı için, zâtında gayet âciz bir cebbar-ı hodfüruştur. O şâkirdin gaye-i himmeti, hevesât-ı nefsaniyeyi tatmin ve hamiyet ve fedâkârlık perdesi altında kendi menfaat-i nefsini arayan ve hırs ve gururunu teskin etmeye çalışan bir dessastır. Nefsinden başka ciddî olarak hiçbir şeyi sevmiyor. Her şeyi nefsine fedâ ediyor.

Amma *Kur'ân'ın hâlis ve tam şâkirdi ise, bir abddir. Fakat âzam-ı mahlûkata karşı da ubûdiyete tenezzül etmez ve cennet gibi en büyük ve âzam bir menfaati gaye-i ubûdiyet yapmaz bir abd-i azizdir. Hem halim selimdir. Fakat Fâtır-ı Zülcelâlinden başkasına, izni ve emri olmadan tezellüle tenezzül etmez bir halim-i âlîhimmettir. Hem fakirdir fakat onun Mâlik-i Kerîm'i ona ileride iddihâr ettiği mükâfât ile bir fakir-i müstağnidir.*

---

[1] "İşte kâfirlerin duası öyle boşa gider." (Ra'd sûresi, 13/14; Mü'min sûresi, 40/50)

Hem zayıftır fakat kudreti nihayetsiz olan Seyyidinin kuvvetine istinâd eden bir zayıf-ı kavîdir ki, Kur'ân hakikî bir şâkirdine cennet-i ebediyeyi dahi gaye-i maksat yaptırmadığı hâlde;[1] *bu zâil fânî dünyayı ona gaye-i maksat hiç yapar mı?* İşte iki şâkirdin himmetlerinin ne derece birbirinden farklı olduğunu anla!

Hem felsefe-i sakîmenin şâkirtleriyle Kur'ân-ı Hakîm'in tilmizlerinin hamiyetkârlık ve fedâkârlıklarını bununla müvâzene edebilirsiniz. Şöyle ki:

Felsefenin şâkirdi, kendi nefsi için kardeşinden kaçar, onun aleyhinde dâvâ açar. Kur'ân'ın şâkirdi ise, semâvât ve arzdaki umum sâlih ibâdı kendine kardeş telâkki ederek, gayet samimî bir sûrette onlara duâ eder.[2] Ve saâdetleriyle mes'ûd oluyor. Ve rûhunda şedid bir alâkayı onlara karşı hisseder ki, duâsında اَللّٰهُمَّ اغْفِرْ لِلْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ[3] der. Hem en büyük şey olan Arş ve şemsi, musahhar birer memur ve kendi gibi bir abd, bir mahlûk telâkki eder.

Hem iki şâkirdin ulviyet ve inbisât-ı rûhlarını bundan kıyâs et ki: Kur'ân, kendi şâkirtlerinin rûhuna öyle bir inbisât ve ulviyet verir ki; doksan dokuz taneli tesbihe bedel, doksan dokuz esmâ-yı ilâhiyenin cilvelerini gösteren doksan dokuz âlemlerin zerrâtını, birer tesbih taneleri olarak şâkirtlerinin ellerine verir. "Evrâdlarınızı bununla okuyunuz." der. İşte Kur'ân'ın tilmizlerinden Şâh-ı Geylânî, Rufâî, Şâzelî *(kaddesallahu sirrahüm)* gibi şâkirtleri, virdlerini okudukları vakit dinle, bak! Ellerinde silsile-i zerrâtı, katarât adedlerini, mahlûkatın aded-i enfasını tutmuşlar, onunla evrâdlarını okuyorlar. Cenâb-ı Hakk'ı zikir ve tesbih ediyorlar.

İşte Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyân'ın mucizâne terbiyesine bak ki: *Nasıl ednâ bir kederle ve küçük bir gam ile başı dönüp sersemleşen ve küçük bir mikroba mağlûp olan bu küçük insan, terbiye-i Kur'ân ile ne kadar teâli ediyor. Ve ne derece letâifi inbisât eder ki: Koca dünya mevcûdâtını, virdine tesbih olmakta kısa görüyor. Ve cenneti zikir ve virdine gaye olmakta az gördüğü hâlde, kendi nefsini Cenâb-ı Hakk'ın ednâ bir mahlûkunun üstünde büyük tutmuyor.*[4] *Nihayet izzet içinde, nihayet tevazuu cem' edi-*

---

1 En mühim gâyenin Allah Teâlâ'nın rızâsı olduğuna dair bkz.: Tevbe sûresi, 9/72.

2 Müminlerin birbiri hakkında duâlarının yer aldığı âyet-i kerîmelerden bir kısmı için bkz.: Bakara sûresi, 2/286; Âl-i İmran sûresi, 3/16, 147, 193; A'râf sûresi, 7/151; ...

3 Allah'ım! Erkeğiyle kadınıyla bütün müminleri bağışla.

4 Meselâ Peygamber Efendimiz *(sallallâhu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurmaktadır: "Keşke sökülen bir ağaç olsaydım." (Tirmizî, *zühd* 9; İbni Mâce, *zühd* 19).

yor. Felsefe şâkirtlerinin buna nisbeten ne derece pest ve aşağı olduğunu kıyâs edebilirsin.

İşte felsefe-i sakîme-i Avrupaiye'den yek-çeşm olan dehasının yanlış gördüğü hakikatleri; iki cihana bakan, gayb-âşina parlak iki gözü ile iki âleme nazar eden, beşer için iki saâdete iki eliyle işaret eden hüdâ-yı Kur'ânî der ki:

"Ey insan! Senin elinde bulunan nefis ve malın senin mülkün değil, belki sana emanettir. O emanetin Mâliki, her şeye kadîr, her şeyi bilir bir Rahîm-i Kerîm'dir. O, senin yanındaki mülkünü senden satın almak istiyor. Tâ senin için muhafaza etsin, zayi' olmasın. İleride mühim bir fiat sana verecek. Sen muvazzaf ve memur bir askersin. O'nun nâmıyla çalış ve hesabıyla amel et. O'dur ki, muhtaç olduğun şeyleri sana rızık olarak gönderiyor ve senin tâkatin yetmediği şeylerden seni muhafaza eder. Senin şu hayatının gayesi, neticesi; o Mâlik'in esmâsına ve şuûnâtına bir mazhariyettir. Sana bir musîbet geldiği vakit, de: إِنَّا لِلّٰهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ[1] Yani, "Ben Mâlikimin hizmetindeyim. Ey musîbet! Eğer O'nun izin ve rızasıyla geldin ise, merhaba, safa geldin! Çünkü elbette bir vakit O'na döneceğiz ve O'nun huzuruna gideceğiz ve O'na müştâkız. Madem herhâlde bir zaman bizi hayatın tekâlifinden âzad edecektir. Haydi ey musîbet! O terhis ve o âzad etmek, senin elinle olsun, râzıyım. Eğer benim emanet muhafazasında ve vazife-perverliğimi tecrübe sûretinde sana emir ve irade etmiş, fakat sana teslim olmaklığıma izin ve rızası olmazsa; benim tâkatim yettikçe, emin olmayana Mâlikimin emanetini teslim etmem!" der.

İşte, binden bir nümûne olarak, deha-yı felsefînin ve hüdâ-yı Kur'ânî'nin verdikleri derslerin derecelerine bak. Evet, iki tarafın hakikat-i hâli sâbıkan beyân edilen tarz ile gidiyor. Fakat hidâyet ve dalâlette insanların dereceleri mütefavittir. Gafletin mertebeleri muhteliftir. Herkes her mertebede bu hakikati tamamıyla hissedemez. Çünkü gaflet, hissi iptâl ediyor. Ve bu zamanda öyle bir derecede iptâl-i his etmiş ki, bu elîm elemin acısını ehl-i medeniyet hissetmiyorlar. Fakat hassasiyet-i ilmiyenin tezâyüdüyle ve her günde otuz bin cenazeyi gösteren mevtin ikazatıyla o gaflet perdesi parçalanıyor. Ecnebilerin tâğutlarıyla ve fünûn-u tabiiyeleriyle dalâlete gidenlere ve onları körü körüne taklit edip ittibâ edenlere binler nefrin ve teessüfler![2]

---

1 "Biz Allah'a âidiz ve vakti geldiğinde elbette O'na döneceğiz." (Bakara sûresi, 2/156)

2 Bkz.: "Ey iman edenler! Eğer Ehl-i kitaptan bir kısmına uyacak olursanız, iyi bilin ki onlar sizi imanınızdan sonra küfre çevirmek isterler." (Âl-i İmran sûresi, 3/100)

Ey bu vatan gençleri! Firenkleri taklide çalışmayınız! Âyâ, Avrupa'nın size ettikleri hadsiz zulüm ve adâvetten sonra, hangi akıl ile onların sefâhet ve bâtıl efkârlarına ittibâ edip emniyet ediyorsunuz? Yok! Yok! Sefihâne taklit edenler, ittibâ değil, belki şuûrsuz olarak onların safına iltihak edip kendi kendinizi ve kardeşlerinizi idam ediyorsunuz. Âgâh olunuz ki, siz ahlâksızcasına ittibâ ettikçe, hamiyet dâvâsında yalancılık ediyorsunuz!.. Çünkü şu sûrette ittibâınız, milliyetinize karşı bir istihfaftır ve millete bir istihzadır!..

هَدٰينَا اللهُ وَإِيَّاكُمْ إِلَى الصِّرَاطِ الْمُسْتَقِيمِ[1]

Altıncı Nota

Ey kâfirlerin çokluklarından ve onların bazı hakâik-i îmâniyenin inkârındaki ittifaklarından telâşa düşen ve itikadını bozan bîçâre insan! Bil ki, kıymet ve ehemmiyet, kemmiyette ve aded çokluğunda değil. Çünkü insan eğer insan olmazsa, şeytan bir hayvana inkılâp eder. İnsan, bazı firenkler ve firenkmeşrebler gibi ihtirâsât-ı hayvaniyede terakki ettikçe, daha şiddetli bir hayvaniyet mertebesini alır. Sen görüyorsun ki; hayvanâtın kemmiyet ve aded itibârıyla hadsiz bir çokluğu varken, ona nisbeten insan gayet az iken, umum envâ-ı hayvanât üstünde sultan ve halife ve hâkim olmuştur.

İşte, *muzır kâfirler ve kâfirlerin yolunda giden sefihler, Cenâb-ı Hakk'ın hayvanâtından bir nevi habîslerdir ki, Fâtır-ı Hakîm onları dünyanın imareti için halk etmiştir. Mümin ibâdına ettiği nimetlerin derecelerini bildirmek için, onları bir vâhid-i kıyâsî yapıp, âkıbetinde müstehak oldukları cehenneme teslim eder.*

İşte, küffârın ve ehl-i dalâletin bir hakikat-i îmâniyeyi inkâr ve nefyetmelerinde kuvvet yoktur. Çünkü nefiy sırrıyla ittifakları kuvvetsizdir. Bin nefyediciler, bir tek hükmündedir. Meselâ, bütün İstanbul ahalisi, Ramazan'ın başında ayı görmediğinden nefyetse, iki şâhidin isbâtıyla o cemm-i gafîrin nefiy ve ittifâkı sukût eder.[2] Madem küfrün ve dalâletin mâhiyeti nefiydir ve inkârdır,

---

1 Allah bizi de, sizi de sırat-ı müstakîme hidâyet etsin.

2 Bkz.: Ebû Dâvûd, *savm* 14; es-Serahsî, *el-Mebsût* 3/139-140; el-Kâsânî, *Bedâiu's-sanâi'* 2/81-82. Ayrıca, bir kişinin şahitliğine göre hükmedildiği de olmuştur: Tirmizî, *savm* 7; Ebû Dâvûd, *savm* 15; Nesâî, *sıyâm* 8.

cehildir ve ademdir, küffârın kesret ile ittifâkı ehemmiyetsizdir.[1] Ehl-i hakkın, hak ve sâbit ve sübûtu isbât olunan mesâil-i îmâniyede şuhûda istinâd eden iki müminin hükmü, hadsiz o ehl-i dalâletin ittifâkına râcih olur, galebe eder.

Bu hakikatin sırrı şudur ki: Nefyedenlerin dâvâları sûreten bir iken, müteaddittir; birbiriyle ittihâd edemez ki kuvvetlensin. İsbat edicilerin dâvâları ittihâd ediyor, birbirinden kuvvet alır. Çünkü gökteki hilâl-i Ramazan'ı görmeyen der ki: "Benim nazarımda ay yoktur; benim yanımda görünmüyor." Başkası da, "Nazarımda yoktur." der. Daha başkası da öyle der. Her biri kendi nazarında "yoktur" der. Her birinin nazarları ayrı ayrı ve nazara perde olan esbab dahi ayrı ayrı olabildiği için, dâvâları da ayrı ayrı olur; birbirine kuvvet veremez. Fakat isbât edenler demiyor ki: "Benim nazarımda ve gözümde hilâl var." Belki "Nefsü'l-emirde, göğün yüzünde hilâl vardır, görünür." der. Görenler bütün aynı dâvâyı ve "Nefsü'l-emirde vardır." der. Demek bütün dâvâlar birdir. Nefyedenlerin nazarları ayrı ayrı olduğundan, dâvâları da ayrı ayrı olur. Nefsü'l-emre hükmedemiyorlar. Çünkü nefsü'l-emirde nefiy isbât edilmez. Çünkü ihâta lâzımdır. وَالْعَدَمُ الْمُطْلَقُ لَا يُثْبَتُ إِلَّا بِمُشْكِلَاتٍ عَظِيمَةٍ[2] bir kâide-i usûldür. Evet, bir şeyi dünyada var desen, yalnız o şeyi göstermek kâfi gelir. Eğer yok deyip nefyetsen, bütün dünyayı eleyip göstermek lâzım gelir ki, tâ o nefiy isbât edilsin.

İşte bu sırra binâen; ehl-i küfrün bir hakikati nefyetmesi ise, bir meseleyi halletmek veyahut dar bir delikten geçmek veyahut bir hendekten atlamak misâlindedir ki; bin de, bir de, birdir. Çünkü birbirine yardımcı olamaz. Fakat isbât edenler nefsü'l-emirde hakikat-i hâle baktıkları için, müddeâları ittihâd ediyor. Kuvvetleri birbirine yardım eder. Büyük bir taşın kaldırmasına benzer ki, ne kadar eller yapışsa daha ziyâde kaldırması kolay olur ve birbirinden kuvvet alır.

Yedinci Nota

Ey müslümanları dünyaya şiddetle teşvik eden ve sanat ve terakkiyât-ı ecnebiyeye cebr ile sevk eden bedbaht hamiyet-füruş! Dikkat et, bu milletin bazılarının din ile bağlandıkları râbıtaları kopmasın! Eğer böyle

---

1 Bkz.: "Kendi aralarındaki çatışmaları pek şiddetlidir. Sen dışardan onları birlik içinde sanırsın. Hâlbuki kalpleri darmadağınıktır." (Haşir sûresi, 59/14)

2 "Mutlak yokluk, ancak pek büyük güçlükle isbat edilebilir." Bkz.: İbni Nüceym, *el-Bahru'r-râik* 2/122; İbni Kayyim, *es-Savâiku'l-mürsele* 4/1310; İbni Kayyim, *er-Rûh fi'l-kelâm* 1/198.

ahmakâne körü körüne topuzların altında bazıların dinden râbıtaları kopsa, o vakit hayat-ı içtimâiyede bir semm-i kâtil hükmünde o dinsizler zarar verecekler. Çünkü mürtedin vicdanı tamam bozulduğundan, hayat-ı içtimâiyeye zehir olur.[1] *Ondandır ki, ilm-i usûlde "Mürtedin hakk-ı hayatı yoktur. Kâfir eğer zimmî olsa veya musâlâha etse, hakk-ı hayatı var." diye usûl-ü Şeriat'ın bir düsturudur.*[2] *Hem mezheb-i Hanefiye'de, ehl-i zimmeden olan bir kâfirin şehâdeti makbuldür.*[3] *Fakat fâsık merdûdü'ş-şehâdettir, çünkü haindir.*[4]

Ey bedbaht fâsık adam! Fâsıkların kesretine bakıp aldanma ve "Ekseriyetin efkârı benimle beraberdir." deme! Çünkü fâsık adam, fıskı isteyerek ve bizzât talep edip girmemiş; belki içine düşmüş çıkamıyor. Hiçbir fâsık yoktur ki, sâlih olmasını temenni etmesin ve âmirini ve reisini mütedeyyin görmek istemesin. İllâ ki, –el-iyâzü billâh!– irtidat ile vicdanı tefessüh edip, yılan gibi zehirlemekten lezzet alsın.

Ey dîvâne baş ve bozuk kalb! Zanneder misin ki, müslümanlar dünyayı sevmiyorlar veyahut düşünmüyorlar ki, fakr-ı hâle düşmüşler ve ikaza muhtaçtırlar; tâ ki dünyadan hissesini unutmasınlar? Zannın yanlıştır, tahminin hatadır. Belki hırs şiddetlenmiş, onun için fakr-ı hâle düşüyorlar. Çünkü müminde hırs, sebeb-i hasârettir ve sefalettir. [5]اَلْحَرِيصُ خَائِبٌ خَاسِرٌ *durûb-u emsâl hükmüne geçmiştir.*

Evet, insanı dünyaya çağıran ve sevk eden esbab çoktur. Başta nefis ve hevâsı ve ihtiyaç ve havassı ve duyguları ve şeytanı ve dünyanın surî tatlılığı ve senin gibi kötü arkadaşları gibi çok dâîleri var. Hâlbuki bâkî olan âhirete ve uzun hayat-ı ebediyeye davet eden azdır. Eğer sende zerre miktar bu bîçâre millete karşı hamiyet varsa ve ulüvv-i himmetten dem vurduğun yalan olmazsa,

---

1 Bkz.: "Kâfirler, ellerinden gelse, sizi dininizden döndürünceye kadar sizinle savaşmaktan geri durmazlar. Sizden her kim dininden döner ve kâfirlikte devam ederek ölürse, işte onların dünyada da, âhirette de yaptıkları boşa gider. Bunlar cehennemlik olup orada ebedî kalacaklardır." (Bakara sûresi, 2/217)

2 Bkz.: Buhârî, *cihâd* 149, *istitâbetü'l-mürteddîn* 2; Tirmizî, *hudûd* 25; İbni Mâce, *hudûd* 2. Ayrıca "mürted"in durumuyla ilgili bkz: el-Kâsânî, *Bedâiu's-sanâi'* 7/134; eş-Şâfiî, *el-ümm* 1/257.

3 Kâfirin şehâdetinin makbûl olup olmamasıyla ilgili, farklı durumlara göre çok farklı hükümlerin olduğuna dair bkz.: el-Kâsânî, *Bedâiu's-sanâi'* 2/254-255, 6/266.

4 Hâin fâsıkın şehadetinin câiz olmadığını belirten hadis için bkz.: Tirmizî, *şehâdât* 2; Ebû Dâvûd, *akdiye* 16; İbni Mâce, *ahkâm* 30; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 2/181, 204, 208. Ayrıca bu konunun fıkhî hükmü için bkz.: el-Kâsânî, *Bedâiu's-sanâi'* 1/156; el-Merğînânî, *el-Hidâye* 3/124; İbni Âbidîn, *Hâşiye* 7/112.

5 "Aşırı hırs gösteren, umduğunu bulamaz ve kaybeder." Bkz.: İbni Kays, *Kıra'd-dayf* 4/301; el-Meydânî, *Mecmeu'l-emsâl* 1/214.

hayat-ı bâkiyeye yardım eden azlara imdâd etmek lâzım gelir. Yoksa, o az dâîleri susturup, çoklara yardım etsen şeytana arkadaş olursun.

Âyâ zanneder misin; bu milletin fakr-ı hâli, dinden gelen bir zühd ve terk-i dünyadan gelen bir tembellikten neşet ediyor? Bu zanda hatâ ediyorsun. Acaba görmüyor musun ki, Çin ve Hind'deki mecusi ve berahime ve Afrika'daki zenciler gibi, Avrupa'nın tasallutu altına giren milletler bizden daha fakirdirler? Hem görmüyor musun ki, zarurî kuttan ziyâde müslümanların elinde bırakılmıyor? Ya Avrupa kâfir zâlimleri veya Asya münafıkları, desîseleriyle ya çalar veya gasp ediyor.

Sizin cebren böyle ehl-i îmânı mimsiz medeniyete sevk etmekteki maksadınız, eğer memlekette âsâyiş ve emniyet ve kolayca idare etmek ise, katiyen biliniz ki; hatâ ediyorsunuz, yanlış yola sevk ediyorsunuz. Çünkü itikadı sarsılmış, ahlâkı bozulmuş yüz fâsıkın idaresi ve onlar içinde âsâyiş temini, binler ehl-i salâhatın idaresinden daha müşküldür.

İşte bu esaslara binâen ehl-i İslâm, dünyaya ve hırsa sevk etmeye ve teşvik etmeye muhtaç değildirler. Terakkiyât ve âsâyişler, bununla temin edilmez. Belki mesailerinin tanzimine ve mâbeynlerindeki emniyetin tesîsine ve teâvün düsturunun teshiline muhtaçtırlar. Bu ihtiyaç da, dinin evâmir-i kudsiyesiyle ve takvâ ve salâbet-i diniye ile olur.

Sekizinci Nota

Ey sa'y ve ameldeki lezzet ve saâdeti bilmeyen tembel insan! Bil ki: *Cenâb-ı Hak, kemâl-i kereminden, hizmetin mükâfâtını, hizmet içinde dercetmiştir. Amelin ücretini, nefs-i amel içine koymuştur. İşte bu sır içindir ki, mevcûdât hattâ bir nokta-yı nazarda câmidat dahi, evâmir-i tekvîniye tâbir edilen hususî vazifelerinde, kemâl-i şevk ile ve bir çeşit lezzet ile evâmir-i rabbâniyeyi imtisâl ederler. Arıdan, sinekten, tavuktan tut; tâ şems ve kamere kadar her şey kemâl-i lezzetle vazifesine çalışıyorlar. Demek hizmetlerinde bir lezzet var ki, akılları olmadığından âkıbeti ve neticeleri düşünmeden, mükemmel vazifelerini îfâ ediyorlar.*

Eğer desen: Zîhayatta lezzet kâbildir, cemâdâtta nasıl şevk ve lezzet olabilir?

Elcevap: *Cemâdât kendi hesaplarına değil, onlarda tecelli eden esmâ-yı ilâhiye hesabına bir şeref, bir makam, bir kemâl, bir güzellik, bir*

intizam isterler, arıyorlar. O vazife-i fıtriyelerinin imtisâlinde, Nuru'l-Envâr'ın isimlerine birer mâkes, birer ayna hükmüne geçtiğinden tenevvür eder, terakki eder.

Meselâ, nasıl ki bir katre su, bir zerrecik cam parçası zâtında ziyâsız, ehemmiyetsiz iken, sâfî kalbiyle güneşe yüzünü çevirse, o vakit o ehemmiyetsiz, ziyâsız katre ve cam parçası, güneşin bir nevi arşı olup senin yüzüne de tebessüm eder. İşte bu misâl gibi, zerrât ve mevcûdât, cemâl-i mutlak ve kemâl-i mutlak sahibi olan Zât-ı Zülcelâl'in isimlerine vazifeperverlik cihetinde ayna olmalarıyla, o katre ve zerrecik şişe gibi gayet aşağı bir dereceden gayet yüksek bir derece-i zuhûra ve tenevvüre çıkıyorlar. Madem vazife cihetinde gayet nuranî ve yüksek bir makam alıyorlar; lezzet mümkün ve kâbilse, yani hayat-ı âmmeden hissedar iseler, gayet lezzet ile o vazifeleri görüyorlar, denilebilir.

Vazifede lezzet bulunduğuna en zâhir bir delil, sen kendi âzâ ve duygularının hizmetlerine bak. Her biri bekâ-yı şahsî ve bekâ-yı nev'î için ettikleri hizmetlerinde ayrı ayrı lezzetleri var. Nefs-i hizmet, onlara bir telezzüz hükmüne geçiyor. Hattâ hizmeti terk etmek, o uzvun bir nevi azâbıdır.

Hem en zâhir bir delil dahi, horoz veya yavrulu tavuk gibi hayvanâtın vazifelerinde gösterdikleri fedâkârâne ve merdâne vaziyetleridir ki, horoz aç olduğu hâlde tavukları nefsine tercih edip bulduğu rızka onları çağırır; yemez, onlara yedirir. Ve bir şevk ve iftihar ve telezzüz ile o vazifeyi gördüğü, görünür. Demek o hizmette, yemekten fazla bir lezzet alır.

Hem küçük yavrularına çobanlık eden tavuk dahi, yavrularının hatırı için rûhunu fedâ eder, ite atılır.[1] Kendini aç bırakıp onları doyurur. Demek o hizmette öyle bir lezzet alır ki; açlık acısına ve ölmek elemine tereccuh eder, ziyâde gelir.

Hayvânî vâlideler yavrularını, küçük iken vazifeleri bulunduğundan lezzetle himayeye çalışır. Büyük olduktan sonra vazife kalkar, lezzet de gider. Yavrusunu döver, elinden taneyi alır. Yalnız, insan nev'indeki vâlidelerin vazifeleri bir derece devam eder. Çünkü insanlarda zaaf u acz itibârıyla dâimâ bir nevi çocukluk var, her vakit de şefkate muhtaçtır.

---

1 "Cenâb-ı Hak rahmeti yüz parçaya böldü. Bunun doksan dokuz parçasını nezd-i ulûhiyetinde tuttu. Birtek parçayı da yer yüzüne indirdi. Varlıklar arasındaki merhametin kaynağı işte bu parçadır. Atın yavrusuna basma endişesiyle ayağını kaldırması da bu merhamet sebebiyledir." anlamındaki hadis için bkz.: Buhârî, *edeb* 19, *rikak* 19; Müslim, *tevbe* 17; Tirmizî, *deavât* 107-108; İbni Mâce, *zühd* 35.

İşte, umum hayvanâtın horoz gibi çobanlık eden erkeklerine ve tavuk gibi vâlidelerine bak, anla ki; bunlar kendi hesabına ve kendileri nâmına, kendi kemâlleri için o vazifeyi görmüyorlar. Çünkü hayatını, vazifede lâzım gelse fedâ ediyorlar. Belki vazifeleri, onları o vazife ile tavzif eden ve o vazife içinde rahmetiyle bir lezzet derceden Mün'im-i Kerîm'in hesabına ve Fâtır-ı Zülcelâl'in nâmına görüyorlar.

Hem nefs-i hizmette ücret bulunduğuna bir delil de şudur ki: Nebâtât ve eşcar, bir şevk u lezzeti ihsâs eden bir tavır ile Fâtır-ı Zülcelâl'in emirlerini imtisâl ediyorlar. Çünkü dağıttığı güzel kokular ve müşterilerin nazarını celb edecek zînetlerle süslenmeleri ve sünbülleri ve meyveleri için çürüyünceye kadar kendilerini fedâ etmeleri, ehl-i dikkate gösterir ki: Onların, emr-i ilâhînin imtisâlinden öyle bir lezzetleri var ki; nefsini mahvedip çürütüyor.

Bak, başında çok süt konserveleri taşıyan Hindistan cevizi ve incir gibi meyvedar ağaçlar, rahmet hazinesinden lisân-ı hâl ile süt gibi en güzel bir gıdayı ister, alır, meyvelerine yedirir; kendi bir çamur yer. Nar ağacı sâfî bir şarabı, hazine-i rahmetten alıp meyvesine yedirir; kendisi çamurlu ve bulanık bir suya kanaat eder.

Hattâ hububatta dahi sünbüllenmek vazifesinde zâhir bir iştiyak görünür. Nasıl ki dar bir yerde hapsedilen bir zât, bir bostana, geniş bir yere çıkmayı müştâkâne ister. Öyle de, hububatta, sünbüllenmek vazifesinde öyle sürurlu bir vaziyet, bir iştiyak görünüyor.

İşte "Sünnetullah" tâbir edilen, kâinatta cereyân eden bu sırlı uzun düsturdandır ki, işsiz, tembel, istirahatle yaşayan ve rahat döşeğinde uzananlar, ekseriyetle sa'yeden, çalışanlardan daha ziyâde zahmet ve sıkıntı çeker. Çünkü dâimâ işsizler ömründen şikâyet eder; eğlence ile çabuk geçmesini ister. Sa'yeden ve çalışan ise; şâkirdir, hamdeder, ömrün geçmesini istemez.

اَلْمُسْتَرِيحُ الْعَاطِلُ شَاكٍ مِنْ عُمْرِهِ، وَالسَّاعِي الْعَامِلُ شَاكِرٌ[1]

küllî düsturdur. Hem o sır iledir ki: "Rahat, zahmette; zahmet, rahattadır." cümlesi darb-ı mesel olmuştur.

Evet cemâdâta dikkatle nazar edilse: Bilkuvve yalnız istidât ve kabiliyet cihetinde nâkıs kalıp inkişâf etmeyenlerin, gayet bir içtihâd ve sa'y ile inbisât

[1] Atâlet içinde istirahat eden, ömründen şikâyetçidir. Çalışan ve iş gören ise hâline şükreder.

edip bilkuvveden bilfiil sûretine geçmesinde, mezkûr sünnet-i ilâhiye düsturuyla bir tavır görünüyor. Ve o tavır işaret eder ki: O vazife-i fıtriyede bir şevk ve o meselede bir lezzet vardır. Eğer o câmidin umumî hayattan hissesi varsa, şevk kendisinin olur; yoksa, o câmidi temsil eden, nezâret eden şeye âittir. Hattâ bu sırra binâen denilebilir: Latîf, nazik su incimad emrini aldığı vakit, öyle şiddetli bir şevk ile o emre imtisâl eder ki, demiri şak eder, parçalar. Demek bürûdet ve tahte's-sıfır soğuğun lisânıyla ağzı kapalı demir kaptaki suya "Genişlen!" emr-i rabbânîsini tebliğinde, şiddet-i şevk ile kabını parçalar, demiri bozar, kendisi buz olur.

Ve hâkezâ, her şeyi buna kıyâs et ki, güneşlerin deveranından ve seyr u seyahatlerinden tut, tâ zerrelerin mevlevî gibi devretmelerine ve dönmelerine ve ihtizazlarına kadar kâinattaki bütün sa'y ü hareket, kanun-u kader-i ilâhî üzerine cereyân ediyor. Ve dest-i kudret-i ilâhîden sudûr eden ve irade ve emir ve ilmi tazammun eden emr-i tekvinî ile zuhûr eder.

Hattâ her bir zerre, her bir mevcud, her bir zîhayat, bir nefer askere benzer ki; orduda muhtelif dâirelerde, o neferin ayrı ayrı nisbetleri, vazifeleri olduğu gibi; her bir zerre, her bir zîhayatın dahi öyledir. Meselâ, senin gözünde bir zerre, gözün hüceyresinde ve gözde ve âsâb-ı vechiyede ve bedenin şerâyin tâbir edilen damarlarında, birer nisbeti ve o nisbete göre birer vazifesi ve o vazifeye göre birer faydası vardır. Ve hâkezâ, her şeyi ona kıyâs et. Buna binâen her bir şey, bir Kadîr-i Ezelî'nin vücub-u vücuduna iki cihetle şehâdet eder:

Biri: Tâkatinin binler derece fevkinde vazifeleri görmekteki acz-i mutlak lisânıyla o Kadîr'in vücuduna şehâdet eder.

İkincisi: Her bir şey, nizam-ı âlemi teşkil eden düsturlara ve müvâzene-i mevcûdâtı idame eden kanunlara tatbik-i hareket etmekle, o Alîm-i Kadîr'e şehâdet eder. Çünkü zerre gibi bir câmid, arı gibi küçük bir hayvan, Kitab-ı Mübîn'in mühim ve ince meseleleri olan nizam ve mîzanı bilmez. Câmid bir zerre, arı gibi küçük bir hayvan nerede? Semâvât tabakalarını bir defter sayfası gibi açıp, kapayıp toplayan Zât-ı Zülcelâl'in elindeki Kitab-ı Mübîn'in mühim ince meselelerini okumak nerede? Eğer sen dîvânelik edip; zerrede, o kitabın ince hurûfâtını okuyacak kadar bir göz bulunduğunu tevehhüm etsen; o vakit o zerrenin şehâdetini redde çalışabilirsin.

Evet, Fâtır-ı Hakîm, Kitab-ı Mübîn'in düsturlarını gayet güzel bir sûrette ve muhtasar bir tarzda ve has bir lezzette ve mahsus bir ihtiyaçta icmâl edip derceder. Her şey öyle has bir lezzet ve mahsus bir ihtiyaç ile amel etse, o

Kitab-ı Mübîn'in düsturlarını bilmeyerek imtisâl eder. Meselâ, hortumlu sivrisinek dünyaya geldiği dakikada hânesinden çıkar; durmayarak insanın yüzüne hücum eder, uzun asâsıyla vurur, âb-ı hayat fışkırtır, içer. Hücumdan kaçmakta, erkân-ı harp gibi maharet gösterir. Acaba bu küçük, tecrübesiz, yeni dünyaya gelen mahlûka bu sanatı ve bu fenn-i harbi ve su çıkarmak sanatını kim öğretmiş ve nerede öğrenmiş? Ben, yani bu bîçâre Said itiraf ediyorum ki: Eğer ben o hortumlu sineğin yerinde olsaydım; bu sanatı, bu kerr u fer harbini ve su çıkarmak hizmetini çok uzun dersler ve çok müteaddit tecrübelerle ancak öğrenebilirdim.

İşte, ilhama mazhar olan arı, örümcek ve yuvasını çorap gibi yapan bülbül gibi hayvanâtı bu sineğe kıyâs et. Hattâ nebâtâtı da aynen hayvanâta kıyâs edebilirsin. Evet Cevâd-ı Mutlak *(celle celâlüh)*, her ferd-i zîhayatın eline lezzet midâdıyla ve ihtiyaç mürekkebiyle yazılmış bir tezkereyi vermiş. Onunla evâmir-i tekvîniyenin programını ve hizmetlerinin fihristesini tevdi' etmiştir. Bak o Hakîm-i Zülcelâl'e; nasıl Kitab-ı Mübîn'in düsturlarından arı vazifesine âit miktarını bir tezkerede yazmış, arının başındaki sandukçaya koymuştur. O sandukçanın anahtarı da, vazife-perver arıya has bir lezzettir. Onunla sandukçayı açar, programını okur, emri anlar, hareket eder. [1] وَأَوْحٰى رَبُّكَ إِلَى النَّحْلِ âyetinin sırrını izhâr eder.

İşte eğer bu Sekizinci Nota'yı tamam işittin ve tam anladınsa, bir hads-i îmânî ile [2] وَرَحْمَتِي وَسِعَتْ كُلَّ شَيْءٍ 'nin bir sırrını, [3] وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ 'nin bir hakikatini, [4] إِنَّمَا أَمْرُهُ إِذَا أَرَادَ شَيْئًا أَنْ يَقُولَ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ 'nun bir düsturunu, [5] فَسُبْحَانَ الَّذِي بِيَدِهِ مَلَكُوتُ كُلِّ شَيْءٍ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ 'nun bir nüktesini anlarsın.

Dokuzuncu Nota

Bil ki, *nev-i beşerde nübüvvet, beşerdeki hayır ve kemâlâtın fezlekesi ve esasıdır. Din-i Hak, saâdetin fihristesidir. Îmân, bir hüsn-ü münezzeh*

---

1 "Rabbin bal arısına vahyetti." (Nahl sûresi, 16/68)

2 "Rahmetim her şeyi kaplar." (A'râf sûresi, 7/156)

3 "Hiç bir şey yoktur ki, O'nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor bulunmasın." (İsrâ sûresi, 17/44)

4 "Bir şeyi dilediğinde O'nun buyruğu, sadece "Ol!" demektir, hemen oluverir..." (Yâsîn sûresi, 36/83)

5 "Sübhandır, münezzehdir o Zât ki, her şey üzerinde hâkimiyet elindedir. Ve... hepinizin de dönüşü, O'na olacaktır." (Yâsîn sûresi, 36/83)

ve mücerreddir. Madem şu âlemde parlak bir hüsün, geniş ve yüksek bir hayr, zâhir bir hak, faik bir kemâl görünüyor. Bilbedâhe hak ve hakikat, nübüvvet içindedir ve nebiler elindedir. Dalâlet, şer ve hasâret; onun muhalifindedir.

Mehâsin-i ubûdiyetin binlerinden yalnız buna bak ki, Nebi *(aleyhisselâm)*, ubûdiyet cihetiyle muvahhidînin kalblerini îd ve Cuma ve cemaat namazlarında ittihâd ettiriyor ve dillerini bir kelimede cem' ediyor. Öyle bir sûrette ki, şu insan, Mâbûd-u Ezelî'nin azamet-i hitabına, hadsiz kalblerden ve dillerden çıkan sesler, duâlar, zikirler ile mukâbele ediyor. O sesler, duâlar, zikirler birbirine tesânüd ederek ve birbirine yardım edip ittifak ederek öyle geniş bir sûrette Mâbûd-u Ezelî'nin ulûhiyetine karşı bir ubûdiyet gösteriyor ki; güyâ küre-i arz kendisi o zikri söylüyor, o duâyı ediyor ve aktarıyla namaz kılıyor ve etrafıyla semâvâtın fevkinde izzet ve azametle nâzil olan [1]أَقِيمُوا الصَّلٰوةَ emrini, küre-i arz imtisâl ediyor. Bu sırr-ı ittihâd ile, kâinat içinde bir zerre gibi zayıf, küçük bir mahlûk olan şu insan, ubûdiyetin azameti cihetiyle Hâlık-ı arz ve semâvât'ın mahbûb bir abdi ve arzın halifesi[2], sultanı ve hayvanâtın reisi ve hilkat-i kâinatın neticesi ve gayesi oluyor.

Evet, eğer namazların arkasında hususan bayram namazlarında bir anda [3]اَللّٰهُ أَكْبَرُ *diyen yüzer milyon insanların sesleri, âlem-i gaybda ittihâd ettikleri gibi, âlem-i şehâdette dahi birbiriyle ittihâd edip içtimâ etse, küre-i arz tamamıyla büyük bir insan olup, azametine nisbeten büyük bir sadâ ile söylediği* اَللّٰهُ أَكْبَرُ*'e müsâvi geldiğinden, o muvahhidînin ittihâdı ile bir anda* اَللّٰهُ أَكْبَرُ *demeleri, küre-i arzın büyük bir* اَللّٰهُ أَكْبَرُ*'i hükmüne geçiyor. Âdetâ bayram namazlarında âlem-i İslâm'ın zikr u tesbihiyle zemin zelzele-i kübrâya mazhar olup, aktar u etrafıyla* اَللّٰهُ أَكْبَرُ *deyip, kıblesi olan Kâ'be-iMükerreme'ninsamimîkalbiyleniyetedip,Mekkeağzıyla,Cebel-iArefe diliyle* اَللّٰهُ أَكْبَرُ *diyerek, o tek kelime etraf-ı arzdaki umum müminlerin mağara-misâl ağızlarındaki havada temessül ediyor. Bir tek* اَللّٰهُ أَكْبَرُ *kelimesinin aks-i sadâsıyla hadsiz* اَللّٰهُ أَكْبَرُ *vukû bulduğu gibi, o makbul zikir*

---

1 "Siz namazı hakkıyla îfâ etmeye devam edin." (Bakara sûresi, 2/43, 83, 110; Nisâ sûresi, 4/77, 103; En'âm sûresi, 6/72; Yûnus sûresi, 10/87; Hac sûresi, 22/78; Nûr sûresi, 24/56; Rûm sûresi, 30/31; Mücadele sûresi, 58/13; Müzzemmil sûresi, 73/20)

2 Bkz.: Bakara sûresi, 2/30.

3 Sadece büyüklükte değil hiçbir konuda eşi ve benzeri olmayan, başka bir şey Kendisiyle kıyas bile edilemeyecek yegâne büyük, Allah'tır.

ve tekbir, semâvâtı dahi çınlatıp berzah âlemlerine de temevvüc ederek sadâ veriyor.

İşte bu arzı böyle Kendine sâcid[1] ve âbid ve ibâdına mescid[2] ve mahlûklarına beşik[3] ve Kendine müsebbih[4] ve mükebbir eden Zât-ı Zülcelâl'e, yerin zerrâtı adedince hamd ve tesbih ve tekbir edip ve mevcûdâtı adedince hamdediyoruz ki; bize bu nev'i ubûdiyeti ders veren Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)*'ına ümmet eylemiş.

Onuncu Nota

Bil ey gafil, müşevveş Said! *Cenâb-ı Hakk'ın nur-u mârifetine yetişmek ve bakmak ve âyât ve şâhidlerin aynalarında cilvelerini görmek ve berâhin ve deliller mesâmâtıyla temâşâ etmek iktizâ ediyor ki; senin üstünden geçen, kalbine gelen ve aklına görünen her bir nuru tenkid parmaklarıyla yoklama ve tereddüt eliyle tenkid etme! Sana ışıklanan bir nuru tutmak için elini uzatma; belki gaflet esbâbından tecerrüt et, onlara müteveccih ol, dur.* Çünkü ben müşâhede ettim ki: Mârifetullahın şâhidleri, bürhânları üç çeşittir.

Bir kısmı: Su gibidir; görünür, hissedilir, lâkin parmaklarla tutulmaz. Bu kısımda hayalâttan tecerrüt etmek, külliyetle ona dalmak gerektir. Tenkid parmaklarıyla tecessüs edilmez; edilse akar, kaçar. O âb-ı hayat, parmağı mekân ittihâz etmez.

İkinci kısım: Hava gibidir; hissedilir, fakat ne görünür, ne de tutulur. Ona karşı sen, yüzün, ağzın, rûhunla o rahmet nesîmîne karşı teveccüh et, kendini mukâbil tut, tenkid elini uzatma, tutamazsın. Rûhunla teneffüs et. Tereddüt eliyle baksan, tenkid ile el atsan, o yürür gider; senin elini mesken ittihâz etmez, ona râzı olmaz.

Üçüncü kısım ise: Nur gibidir; görünür, fakat ne hissedilir, ne de tutulur. Öyle ise, sen kalbinin gözüyle, rûhunun nazarıyla kendini ona mukâbil tut ve gözünü ona tevcih et, bekle; belki kendi kendine gelir. Çünkü nur; el ile tutulmaz,

---

1 Bkz.: Ra'd sûresi, 13/15; Nahl sûresi, 16/49; Hac sûresi, 22/18.

2 Bkz.: Buhârî, *salât* 56 (bab başlığında); Tirmizî, *salât* 119; Ebû Dâvûd, *salât* 24; İbni Mâce, *mesâcid* 4.

3 Bkz.: Bakara sûresi, 2/22; Tâhâ sûresi, 20/53; Zuhruf sûresi, 43/10; Nebe sûresi, 78/6.

4 Bkz.: "Hiç bir şey yoktur ki, O'nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor bulunmasın." (İsrâ sûresi, 17/44). Ayrıca bkz: Fâtiha sûresi, 1/2; En'âm sûresi, 6/1; Kehf sûresi, 18/1; ...

parmaklar ile avlanmaz, belki o nur ancak basiret nuruyla avlanır. Eğer harîs ve maddî elini uzatsan ve maddî mîzanlarla tartsan, sönmese de gizlenir. Çünkü öyle nur, maddîde hapse râzı olmadığı gibi, kayda da giremez, kesifi kendine mâlik ve seyyid kabul etmez.

On Birinci Nota

Bil ki, *Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyân'ın ifadesinde çok şefkat ve merhamet var. Çünkü muhâtabların ekserisi, cumhur-u avâmdır. Onların zihinleri basittir. Nazarları dahi dakîk şeyleri görmediğinden, onların besatet-i efkârını okşamak için tekrar ile semâvât ve arzın yüzlerine yazılan âyetleri tekrar ediyor. O büyük harfleri kolaylıkla okutturuyor. Meselâ, semâvât ve arzın hilkati ve semâdan yağmurun yağdırılması ve arzın dirilmesi gibi bilbedâhe okunan ve görünen âyetleri ders veriyor. O hurûf-u kebîre içinde küçük harflerle yazılan ince âyâta nazarı nâdiren çevirir, tâ zahmet çekmesinler.*

Hem üslûb-u Kur'ânî'de öyle bir cezâlet ve selâset ve fıtrîlik var ki, güyâ Kur'ân bir hâfızdır; kudret kalemiyle kâinat sayfalarında yazılan âyâtı okuyor. Güyâ Kur'ân, kâinat kitabının kıraâtıdır ve nizamâtının tilâvetidir ve Nakkaş-ı Ezelîsinin şuûnâtını okuyor ve fiillerini yazıyor. Bu cezâlet-i beyâniyeyi görmek istersen, hüşyâr ve müdakkik bir kalb ile, Sûre-i [1]﴿عَمَّ﴾ *ve* [2]قُلِ اللّٰهُمَّ مَالِكَ الْمُلْكِ *âyetleri gibi fermanları dinle!..*

On İkinci Nota

Ey bu Notaları dinleyen dostlarım! Biliniz ki; ben hilâf-ı âdet olarak, gizlemesi lâzım gelen Rabbime karşı kalbimin tazarrû ve niyaz ve münâcâtını bazen yazdığımın sebebi; ölüm, dilimi susturduğu zamanlarda, dilime bedel kitabımın söylemesinin kabulünü rahmet-i ilâhiyeden rica etmektir. Evet kısa bir ömürde, hadsiz günahlarıma keffaret olacak, muvakkat lisânımın tövbe ve nedâmetleri kâfi gelmiyor. Sâbit ve bir derece daim olan kitabın lisânı daha ziyâde o işe yarar. İşte on üç sene[3](Hâşiye) evvel,[4] dağdağalı bir fırtına-yı rûhiye

---

1 Nebe sûresi, 78/1.

2 "De ki: "Ey mülk ve hakimiyet sahibi Allahım!" (Âl-i İmran sûresi, 3/26)

3 (Hâşiye) Bu risalenin telifinden on üç sene evvel.

4 1920 tarihidir.

neticesinde, Eski Said'in gülmeleri, Yeni Said'in ağlamalarına inkılâp edeceği hengâmda; gençliğin gaflet uykusundan ihtiyarlık sabahıyla uyandığım bir anda, şu münâcât ve niyaz Arabî yazılmıştır. Bir kısmının Türkçe meâli şudur ki:

Ey Rabb-i Rahîmim ve ey Hâlık-ı Kerîmim! Benim sû-i ihtiyarımla ömrüm ve gençliğim zayi olup gitti. Ve o ömür ve gençliğin meyvelerinden elimde kalan, elem verici günahlar, zillet verici elemler, dalâlet verici vesveseler kalmıştır. Ve bu ağır yük ve hastalıklı kalb ve hacâletli yüzümle kabre yakınlaşıyorum. Bilmüşâhede göre göre gayet süratle, sağa ve sola inhiraf etmeyerek, ihtiyarsız bir tarzda, vefat eden ahbap ve akran ve akâribim gibi kabir kapısına yanaşıyorum.

O kabir, bu dâr-ı fânîden firâk-ı ebedî ile ebedü'l-âbâd yolunda kurulmuş, açılmış evvelki menzil ve birinci kapıdır.[1] Ve bu bağlandığım ve meftun olduğum şu dâr-ı dünya da, kat'î bir yakîn ile anladım ki; hâliktir gider ve fânîdir ölür. Ve bilmüşâhede, içindeki mevcûdât dahi, birbiri arkasından kâfile kâfile göçüp gider, kaybolur. Hususan benim gibi nefs-i emmâreyi taşıyanlara şu dünya çok gaddardır, mekkârdır. Bir lezzet verse, bin elem takar çektirir. Bir üzüm yedirse, yüz tokat vurur.

Ey Rabb-i Rahîmim ve ey Hâlık-ı Kerîmim! كُلُّ اٰتٍ قَرِيبٌ[2] sırrıyla ben şimdiden görüyorum ki: Yakın bir zamanda ben kefenimi giydim, tabutuma bindim, dostlarımla veda eyledim. Kabrime teveccüh edip giderken, Senin dergâh-ı rahmetinde, cenazemin lisân-ı hâliyle, rûhumun lisân-ı kâliyle bağırarak derim: El-amân el-amân! Yâ Hannân! Yâ Mennân! Beni günahlarımın hacâletinden kurtar!

İşte, kabrimin başına ulaştım, boynuma kefenimi takıp kabrimin başında uzanan cismimin üzerine durdum. Başımı dergâh-ı rahmetine kaldırıp bütün kuvvetimle feryad edip nida ediyorum: El-Amân el-Amân! Yâ Hannân! Yâ Mennân! Beni günahlarımın ağır yüklerinden halâs eyle!

İşte kabrime girdim, kefenime sarıldım. Teşyi'ciler beni bırakıp gittiler. Senin afv u rahmetini intizar ediyorum. Ve bilmüşâhede gördüm ki, Senden başka melce' ve mence' yok. Günahların çirkin yüzünden ve mâsiyetin vahşi

---

1 Bkz.: "Kabir, âhiret menzillerinin birinci menzilidir. Kişi ondan kurtulabilirse, ondan sonrakiler daha kolaydır. Ondan kurtulamazsa ondan sonrakiler bundan daha zordur, daha şiddetlidir". (Tirmizî, *zühd* 5; İbni Mâce, *zühd* 32; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 1/63.)

2 "Her gelecek şey yakındır." (es-Suyûtî, *ed-Düreru'l-müntesira* s.15; el-Aclûnî, *Keşfü'l-hafâ* 2/149. Ayrıca bkz.: İbni Mâce, *mukaddime* 7; Dârimî, *mukaddime* 23)

şeklinden ve o mekânın darlığından bütün kuvvetimle nida edip diyorum: El-amân, el-amân! Yâ Rahmân! Yâ Hannân! Yâ Mennân! Yâ Deyyan! Beni çirkin günahlarımın arkadaşlıklarından kurtar, yerimi genişlettir. İlâhî! Senin rahmetin melceimdir ve Rahmeten li'l-âlemîn olan Habibin Senin rahmetine yetişmek için vesîlemdir. Senden şekvâ değil, belki nefsimi ve hâlimi Sana şekvâ ediyorum.

Ey Hâlık-ı Kerîmim ve ey Rabb-i Rahîmim! Senin Said ismindeki mahlûkun ve masnûun ve abdin hem âsî, hem âciz, hem gafil, hem cahil, hem alîl, hem zelil, hem müsî', hem müsin, hem şakî, hem seyyidinden kaçmış bir köle olduğu hâlde, kırk sene sonra nedâmet edip Senin dergâhına avdet etmek istiyor. Senin rahmetine ilticâ ediyor. Hadsiz günah ve hatîatlarını itiraf ediyor. Evhâm ve türlü türlü illetlerle müptelâ olmuş. Sana tazarrû ve niyaz eder. Eğer kemâl-i rahmetinle onu kabul etsen, mağfiret edip rahmet etsen; zâten o Senin şânındır. Çünkü Erhamürrâhimînsin. Eğer kabul etmezsen, Senin kapından başka hangi kapıya gideyim? Hangi kapı var? Senden başka Rab yok ki, dergâhına gidilsin. Senden başka hak Mâbûd yoktur ki, ona ilticâ edilsin!.."

لَا إِلٰهَ إِلَّا أَنْتَ وَحْدَكَ لَا شَرِيكَ لَكَ اٰخِرُ الْكَلَامِ فِي الدُّنْيَا وَأَوَّلُ الْكَلَامِ فِي الْاٰخِرَةِ وَفِي الْقَبْرِ: أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلٰهَ إِلَّا اللهُ وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَسَلَّمَ[1]

On Üçüncü Nota

Medâr-ı iltibâs olmuş olan beş meseledir.

Birincisi

Tarîk-ı hakta çalışan ve mücâhede edenler, yalnız kendi vazifelerini düşünmek lâzım gelirken, Cenâb-ı Hakk'a âit vazifeyi düşünüp, harekâtını ona bina ederek hataya düşerler. Edebü'd-dünya ve'd-dîn risalesinde vardır ki: Bir zaman şeytan, Hazreti İsâ *(aleyhisselâm)*'a itiraz edip demiş ki: "Madem ecel ve her şey kader-i ilâhî iledir; sen kendini bu yüksek yerden at, bak nasıl öleceksin." Hazreti İsâ *(aleyhisselâm)* demiş ki:

---

[1] Senden başka ilâh yoktur. Sen birsin. Senin hiçbir ortağın yoktur. Dünyada son sözümüz, âhirette ve kabirde de ilk sözümüz şudur: Şehadet ederim ki Allah'tan başka ilâh yoktur; yine şehadet ederim ki Muhammed *(sallallâhu aleyhi ve sellem)* Allah'ın Resûlüdür.

إِنَّ لِلّٰهِ أَنْ يَخْتَبِرَ عَبْدَهُ وَلَيْسَ لِلْعَبْدِ أَنْ يَخْتَبِرَ رَبَّهُ[1]

Yani, "Cenâb-ı Hak, abdini tecrübe eder ve der ki: 'Sen böyle yapsan sana böyle yaparım, göreyim seni yapabilir misin?' diye tecrübe eder. Fakat abdin hakkı yok ve haddi değil ki, Cenâb-ı Hakk'ı tecrübe etsin ve desin: Ben böyle işlesem, Sen böyle işler misin?, diye tecrübevâri bir sûrette Cenâb-ı Hakk'ın rubûbiyetine karşı imtihan tarzı sû-i edeptir, ubûdiyete münâfîdir."

Madem hakikat budur; *insan kendi vazifesini yapıp Cenâb-ı Hakk'ın vazifesine karışmamalı.*

Meşhurdur ki, bir zaman İslâm kahramanlarından ve Cengiz'in ordusunu müteaddit defa mağlûp eden Celâleddin-i Harzemşah harbe giderken, vüzerâsı ve etbâı ona demişler:

"Sen muzaffer olacaksın, Cenâb-ı Hak seni galip edecek."

O demiş:

"Ben Allah'ın emriyle, cihad yolunda hareket etmeye vazifedarım, Cenâb-ı Hakk'ın vazifesine karışmam; muzaffer etmek veya mağlûp etmek O'nun vazifesidir."

İşte o zât, bu sırr-ı teslimiyeti anlamasıyla, hârika bir sûrette çok defa muzaffer olmuştur.

Evet, insanın elindeki cüz-ü ihtiyarî ile işledikleri ef'âllerinde, Cenâb-ı Hakk'a âit netâici düşünmemek gerektir. Meselâ, kardeşlerimizden bir kısım zâtlar, halkların Risale-i Nur'a iltihakları şevklerini ziyâdeleştiriyor, gayrete getiriyor. Dinlemedikleri vakit zayıfların kuvve-i mâneviyeleri kırılıyor, şevkleri bir derece sönüyor. Hâlbuki, *Üstad-ı Mutlak, Muktedâ-yı Küll, Rehber-i Ekmel olan Resûl-i Ekrem (aleyhissalâtü vesselâm),* وَمَا عَلَى الرَّسُولِ إِلَّا الْبَلَاغُ[2] *olan ferman-ı ilâhîyi kendine rehber-i mutlak ederek, insanların çekilmesiyle ve dinlememesiyle daha ziyâde sa'y ü gayret ve ciddiyetle tebliğ etmiş. Çünkü* إِنَّكَ لَا تَهْدِي مَنْ أَحْبَبْتَ وَلٰكِنَّ اللّٰهَ يَهْدِي مَنْ يَشَاءُ[3] *sırrıyla anlamış ki, insanlara dinlettirmek ve hidâyet vermek, Cenâb-ı Hakk'ın vazifesidir. Cenâb-ı Hakk'ın vazifesine karışmazdı.*

---

1 Bkz.: el-Mâverdî, *Edebü'd-dünyâ ve'd-dîn* s.12. Ayrıca bkz.: Ma'mer İbni Râşid, *el-Câmi'* 11/113; Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliyâ* 4/12; Kitâb-ı Mukaddes (Türkçe tercüme), Matta, *bâb*: 4, *cümle*: 1-11.

2 "Peygamberin görevi, açıkça tebliğ etmekten başka bir şey değildir." (Nûr sûresi, 24/54; Ankebût sûresi, 29/18)

3 "Sen dilediğin kimseyi doğru yola eriştiremezsin, lâkin ancak Allah dilediğini doğruya hidâyet eder." (Kasas sûresi, 28/56) Ayrıca bkz.: Bakara sûresi, 2/272.

Öyle ise, işte ey kardeşlerim! Siz de, size âit olmayan vazifeye harekâtınızı bina etmekle karışmayınız ve Hâlıkınıza karşı tecrübe vaziyetini almayınız!

İkinci Mesele

Ubûdiyet, emr-i ilâhîye ve rızâ-yı ilâhîye bakar. Ubûdiyetin dâîsi emr-i ilâhî ve neticesi rızâ-yı Hak'tır. Semeratı ve fevâidi, uhreviyedir. Fakat ille-i gaiye olmamak, hem kasden istenilmemek şartıyla, dünyaya âit faydalar ve kendi kendine terettüp eden ve istenilmeyerek verilen semereler, ubûdiyete münâfî olmaz. Belki zayıflar için müşevvik ve müreccih hükmüne geçerler. Eğer o dünyaya âit faydalar ve menfaatler; o ubûdiyete, o virde veya o zikre illet veya illetin bir cüzü olsa; o ubûdiyeti kısmen iptâl eder. Belki o hâsiyetli virdi akîm bırakır, netice vermez.

İşte bu sırrı anlamayanlar, meselâ yüz hâsiyeti ve faydası bulunan Evrâd-ı Kudsiye-i Şâh-ı Nakşibendî'yi veya bin hâsiyeti bulunan Cevşenü'l-Kebîr'i, o faydaların bazılarını maksûd-u bizzât niyet ederek okuyorlar. O faydaları göremiyorlar ve göremeyecekler ve görmeye de hakları yoktur. Çünkü o faydalar, o evrâdların illeti olamaz ve ondan, onlar kasden ve bizzât istenilmeyecek. Çünkü onlar fazlî bir sûrette, o hâlis virde talebsiz terettüp eder. Onları niyet etse, ihlâsı bir derece bozulur. Belki ubûdiyetten çıkar ve kıymetten düşer. Yalnız bu kadar var ki; böyle hâsiyetli evrâdı okumak için zayıf insanlar bir müşevvik ve müreccihe muhtaçtırlar. O faydaları düşünüp, şevke gelip; evrâdı sırf rızâ-yı ilâhî için, âhiret için okusa zarar vermez. Hem de makbuldür. Bu hikmet anlaşılmadığından; çoklar, aktaptan ve selef-i sâlihînden mervî olan faydaları görmediklerinden şüpheye düşer, hattâ inkâr da eder.

Üçüncü Mesele

طُوبٰى لِمَنْ عَرَفَ حَدَّهُ وَلَمْ يَتَجَاوَزْ طَوْرَهُ[1] Yani, "Ne mutlu o adama ki, kendini bilip haddinden tecâvüz etmez." Nasıl bir zerre camdan, bir katre sudan, bir havuzdan, denizden, kamerden seyyarelere kadar güneşin cilveleri var. Her birisi kabiliyetine göre güneşin aksini, misâlini tutuyor ve haddini biliyor. Bir katre su, kendi kabiliyetine göre "Güneşin bir aksi bende vardır." der. Fakat "Ben de deniz gibi bir aynayım." diyemez. Öyle de: Esmâ-yı ilâhiyenin

[1] Bkz.: el-Buhârî, *et-Târîhu'l-kebîr* 3/338; et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* 5/71; el-Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ* 4/182.

cilvesinin tenevvüüne göre, makamât-ı evliyâda öyle merâtip var. Esmâ-yı ilâhiyenin her birisinin bir güneş gibi kalbden Arş'a kadar cilveleri var. Kalb de bir arştır, fakat "Ben de Arş gibiyim." diyemez.

İşte, ubûdiyetin esası olan, acz ve fakr ve kusur ve naksını bilmek ve niyaz ile dergâh-ı ulûhiyete karşı secde etmeye bedel, naz ve fahir sûretinde gidenler; zerrecik kalbini Arş'a müsâvi tutar. Katre gibi makamını, deniz gibi evliyânın makamâtıyla iltibâs eder. Kendini o büyük makamâta yakıştırmak ve o makamda kendini muhafaza etmek için tasannuâta, tekellüfâta, mânâsız hodfüruşluğa ve birçok müşkülâta düşer.

Elhâsıl, hadîste vardır ki:

هَلَكَ النَّاسُ إِلَّا الْعَالِمُونَ وَهَلَكَ الْعَالِمُونَ إِلَّا الْعَامِلُونَ وَهَلَكَ الْعَامِلُونَ إِلَّا الْمُخْلِصُونَ وَالْمُخْلِصُونَ عَلٰى خَطَرٍ عَظِيمٍ[1]

Yani, *medâr-ı necat ve halâs, yalnız ihlâstır. İhlâsı kazanmak çok mühimdir. Bir zerre ihlâslı amel, batmanlarla hâlis olmayana müreccahtır.*[2] *İhlâsı kazandıran harekâtındaki sebebi, sırf bir emr-i ilâhî ve neticesi rızâ-yı ilâhî olduğunu düşünmeli ve vazife-i ilâhiyeye karışmamalı.*

Her şeyde bir ihlâs var. Hattâ muhabbetin de ihlâs ile bir zerresi, batmanlarla resmî ve ücretli muhabbete tereccuh eder. İşte bir zât bu ihlâslı muhabbeti böyle tâbir etmiş:

وَمَا أَنَا بِالْبَاغِي عَلَى الْحُبِّ رِشْوَةً ضَعِيفٌ هَوًى يُبْغٰى عَلَيْهِ ثَوَابٌ[3]

Yani "Ben muhabbet üzerine bir rüşvet, bir ücret, bir mukâbele, bir mükâfât istemiyorum. Çünkü mukâbilinde bir mükâfât, bir sevâp istenilen muhabbet zayıftır, devamsızdır." Hattâ hâlis muhabbet, fıtrat-ı insâniyede ve umum vâlidelerde dercedilmiştir. İşte bu hâlis muhabbete tam mânâsıyla vâlidelerin şefkatleri mazhardır. Vâlideler o sırr-ı şefkat ile, evlâdlarına karşı

---

1 "İnsanlar helâk oldu; âlimler müstesna. Âlimler de helâk oldu; ilmiyle amel edenler müstesna. Amel edenler de helâk oldu; ihlâs sahipleri müstesna. İhlâs sahiplerine gelince, onlar da pek büyük bir tehlike ile karşı karşıyadırlar." Bkz.: el-Gazâlî, *İhyâu ulûmi'd-dîn* 3/414, 4/179, 362; el-Gazâlî, *Meâricü'l-Kuds* s.88; el-Aclûnî, *Keşfü'l-hafâ* 2/415.

2 Peygamber Efendimiz *(sallallâhu aleyhi ve sellem)*, dinde ihlâslı olmak kaydıyla az bir amelin dahi yeteceğini beyan buyurmaktadır: el-Hâkim, *el-Müstedrek* 4/341; Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliyâ* 1/244. Ayrıca Allah Teâlâ'nın ancak ihlâsla yapılan amelleri kabul buyuracağına dair bkz.: et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* 8/140; ed-Dârakutnî, *es-Sünen* 1/51.

3 Ebu't-Tayyib el-Mütenebbî'ye ait olan bu beyit için bkz.: İbni Kays, *Kıra'd-dayf* 1/95, 237; ez-Zehebî, *Târîhu'l-islâm* (354 tarihi vefatları) s.103.

muhabbetlerine bir mükâfât, bir rüşvet istemediklerine ve talep etmediklerine delil; rûhunu, belki saâdet-i uhreviyesini de onlar için fedâ etmeleridir. Tavuğun bütün sermayesi kendi hayatı iken, yavrusunu itin ağzından kurtarmak için –Hüsrev'in müşâhedesiyle– kafasını ite kaptırır.

Dördüncü Mesele

Esbâb-ı zâhiriye eliyle gelen nimetleri, o esbab hesabına almamak gerektir. Eğer o sebep ihtiyar sahibi değilse –meselâ hayvan ve ağaç gibi– doğrudan doğruya o nimeti Cenâb-ı Hak hesabına verir. Madem o, lisân-ı hâl ile بِسْمِ اللهِ[1] *der, sana verir. Sen de Allah hesabına olarak* بِسْمِ اللهِ *de, al. Eğer o sebep ihtiyar sahibi ise; o* بِسْمِ اللهِ *demeli, sonra ondan al, yoksa alma. Çünkü* وَلَا تَأْكُلُوا مِمَّا لَمْ يُذْكَرِ اسْمُ اللهِ عَلَيْهِ[2] *âyetinin mânâ-yı sarîhinden başka bir mânâ-yı işârîsi şudur ki: "Mün'im-i Hakikî'yi hatıra getirmeyen ve O'nun nâmıyla verilmeyen nimeti yemeyiniz!" demektir.*

O hâlde hem veren بِسْمِ اللهِ *demeli, hem alan* بِسْمِ اللهِ *demeli. Eğer o* بِسْمِ اللهِ *demiyor fakat sen de almaya muhtaç isen; sen* بِسْمِ اللهِ *de, onun başı üstünde rahmet-i ilâhiyenin elini gör, şükür ile öp, ondan al. Yani, nimetten in'ama bak, in'amdan Mün'im-i Hakikî'yi düşün. Bu düşünmek bir şükürdür. Sonra o zâhirî vasıtaya istersen duâ et. Çünkü o nimet onun eliyle size gönderildi.*

Esbâb-ı zâhiriyeyi perestiş edenleri aldatan; iki şeyin beraber gelmesi veya bulunmasıdır ki, "iktiran" tâbir edilir, birbirine illet zannetmeleridir. Hem bir şeyin ademi, bir nimetin mâdum olmasına illet olduğundan, tevehhüm eder ki, o şeyin vücudu dahi, o nimetin vücuduna illettir. Şükrünü, minnettarlığını o şeye verir, hataya düşer. Çünkü bir nimetin vücudu, o nimetin umum mukaddemâtına ve şerâitine terettüp eder. Hâlbuki o nimetin ademi, bir tek şartın ademiyle oluyor. Meselâ, bir bahçeyi sulayan cetvelin deliğini açmayan adam, o bahçenin kurumasına ve o nimetlerin ademine sebep ve illet oluyor. Fakat o bahçenin nimetlerinin vücudu, o adamın hizmetinden başka, yüzer şerâitin vücuduna tevakkufla beraber, illet-i hakikî olan kudret ve irade-i rabbâniye ile vücuda gelir. İşte bu mağlatanın ne kadar hatası zâhir olduğunu anla ve esbap-perestlerin ne kadar hatâ ettiklerini bil!

---

1 Allah'ın adıyla

2 "Allah adına kesilmeyen hayvanın etini yemeyin!" (En'âm sûresi, 6/121)

Evet, iktiran ayrıdır, illet ayrıdır. Bir nimet sana geliyor; fakat bir insanın sana karşı ihsân niyeti, o nimete mukarin olmuş; fakat illet olmamış. İllet, rahmet-i ilâhiyedir. Evet, o adam ihsân etmeyi niyet etmeseydi, o nimet sana gelmezdi. Nimetin ademine illet olurdu. Fakat mezkûr kâideye binâen; o meyl-i ihsân, o nimete illet olamaz. Ancak yüzer şerâitin bir şartı olabilir. Meselâ, Risale-i Nur'un şâkirtleri içinde Cenâb-ı Hakk'ın nimetlerine mazhar bazı zâtlar (Hüsrev, Re'fet gibi), iktiranı illetle iltibâs etmişler; Üstadına fazla minnettarlık gösteriyorlardı. Hâlbuki Cenâb-ı Hak onlara ders-i Kur'ânî'de verdiği nimet-i istifâde ile, Üstadlarına ihsân ettiği nimet-i ifadeyi beraber kılmış, mukarenet vermiş. *Onlar derler ki*: "Eğer Üstadımız buraya gelmeseydi, biz bu dersi alamazdık. Öyle ise onun ifadesi, istifâdemize illettir." ***Ben de derim***:

"Ey kardeşlerim! Cenâb-ı Hakk'ın bana da sizlere de ettiği nimet beraber gelmiş, iki nimetin illeti de rahmet-i ilâhiyedir. Ben de sizin gibi iktiranı illetle iltibâs ederek, bir vakit Risale-i Nur'un sizler gibi elmas kalemli yüzer şâkirtlerine çok minnettarlık hissediyordum. Ve diyordum ki: "Bunlar olmasaydı, benim gibi yarım ümmî bir bîçâre nasıl hizmet edecekti?" Sonra anladım ki, sizlere kalem vasıtasıyla olan kudsî nimetten sonra, bana da bu hizmete muvaffakiyet ihsân etmiş. Birbirine iktiran etmiş, birbirinin illeti olamaz. Ben size teşekkür değil, belki sizi tebrik ediyorum. Siz de bana minnettarlığa bedel, duâ ve tebrik ediniz."

Bu dördüncü meselede, gafletin ne kadar dereceleri bulunduğu anlaşılır.

Beşinci Mesele

Nasıl ki bir cemaatin malı bir adama verilse zulüm olur. Veya cemaate âit vakıfları bir adam zabtetse zulmeder. Öyle de, cemaatin sa'yleriyle hâsıl olan bir neticeyi veya cemaatin haseneleriyle terettüp eden bir şerefi, bir fazileti, o cemaatin reisine veya üstadına vermek; hem cemaate, hem de o üstad veya reise zulümdür. Çünkü enaniyeti okşar, gurura sevk eder. Kendini kapıcı iken, padişah zannettirir. Hem kendi nefsine de zulmeder. Belki bir nevi şirk-i hafîye yol açar.

Evet, bir kaleyi fetheden bir taburun ganimetini ve muzafferiyet ve şerefini, binbaşısı alamaz. Evet üstad ve mürşid, masdar ve menba telâkki edilmemek gerektir. Belki mazhar ve mâkes olduklarını bilmek lâzımdır. Meselâ, hararet ve ziyâ, sana bir ayna vasıtasıyla gelir. Senden güneşe karşı minnettar olmaya bedel, aynayı masdar telâkki edip, güneşi unutup, ona minnettar olmak, dîvâneliktir.

Evet ayna muhafaza edilmeli, çünkü mazhardır. *İşte mürşidin rûhu ve kalbi bir aynadır. Cenâb-ı Hak'tan gelen feyze mâkes olur, müridine aksedilmesine de vesîle olur. Vesîlelikten fazla feyiz noktasında makam verilmemek lâzımdır.* Hattâ bazı olur ki, masdar telâkki edilen bir üstad, ne mazhardır, ne masdardır. Belki müridinin saffet-i ihlâsıyla ve kuvvet-i irtibâtıyla ve ona hasr-ı nazar ile o mürid başka yolda aldığı füyuzâtı, üstadının mir'ât-ı rûhundan gelmiş görüyor. Nasıl ki bazı adam, manyetizma vasıtasıyla bir cama dikkat ede ede âlem-i misâle karşı hayalinde bir pencere açılır. O aynada çok garâibi müşâhede eder. Hâlbuki aynada değil, belki aynaya olan dikkat-i nazar vasıtasıyla aynanın hâricinde hayaline bir pencere açılmış görüyor. Onun içindir ki, bazen nâkıs bir şeyhin hâlis müridi, şeyhinden daha ziyâde kâmil olabilir ve döner şeyhini irşâd eder ve şeyhinin şeyhi olur.

On Dördüncü Nota

Tevhide dâir dört küçük remizdir.

Birinci Remiz

Ey esbap-perest insan! Acaba garip cevherlerden yapılmış bir acîp kasrı görsen ki, yapılıyor. Onun binasında sarf edilen cevherlerin bir kısmı yalnız Çin'de bulunuyor. Diğer kısmı Endülüs'te, bir kısmı Yemen'de, bir kısmı Sibirya'dan başka yerde bulunmuyor. Binanın yapılması zamanında aynı günde şark, şimal, garb, cenuptan o cevherli taşlar kolaylıkla celb olup yapıldığını görsen; hiç şüphen kalır mı ki; o kasrı yapan usta, bütün küre-i arza hükmeden bir Hâkim-i Mucizekâr'dır.

İşte, her bir hayvan, öyle bir kasr-ı ilâhîdir. Hususan insan, o kasırların en güzeli ve o sarayların en acîbidir. Ve bu insan denilen sarayın cevherleri; bir kısmı âlem-i ervâhtan, bir kısmı âlem-i misâlden ve Levh-i Mahfuz'dan ve diğer bir kısmı da hava âleminden, nur âleminden, anâsır âleminden geldiği gibi; hâcâtı ebede uzanmış, emelleri semâvât ve arzın aktarında intişar etmiş, râbıtaları, alâkaları dünya ve âhiret edvarında dağılmış bir saray-ı acîp ve bir kasr-ı gariptir.

İşte ey kendini insan zanneden insan! Madem mâhiyetin böyledir; seni yapan ancak o Zât olabilir ki: Dünya ve âhiret birer menzil, arz ve semâ birer sayfa, ezel ve ebed dün ve yarın hükmünde olarak tasarruf eden bir Zât

olabilir. Öyle ise insanın mâbûdu ve melcei ve halâskârı O olabilir ki; arz ve semâya hükmeder, dünya ve ukba dizginlerine mâliktir.

İkinci Remiz

Bazı eblehler var ki, güneşi tanımadıkları için, bir aynada güneşi görse, aynayı sevmeye başlar. Şedid bir his ile onun muhafazasına çalışır. Tâ ki içindeki güneşi kaybolmasın. Ne vakit o ebleh; güneş, aynanın ölmesiyle ölmediğini ve kırılmasıyla fenâ bulmadığını derk etse, bütün muhabbetini gökteki güneşe çevirir. O vakit anlar ki, aynada görülen güneş; aynaya tâbi değil, bekâsı ona mütevakkıf değil. Belki güneştir ki, o aynayı o tarzda tutuyor ve onun parlamasına ve nuruna medet veriyor. Güneşin bekâsı onunla değil; belki aynanın hayattar parlamasının bekâsı, güneşin cilvesine tâbidir.

Ey insan! Senin kalbin ve hüviyet ve mâhiyetin, bir aynadır. Senin fıtratında ve kalbinde bulunan şedid bir muhabbet-i bekâ, o ayna için değil ve o kalbin ve mâhiyetin için değil. Belki o aynada istidâda göre cilvesi bulunan Bâkî-i Zülcelâl'in cilvesine karşı muhabbetindir ki, belâhet yüzünden o muhabbetin yüzü başka yere dönmüş. Madem öyledir, يَا بَاقِي أَنْتَ الْبَاقِي[1] *de. Yani, madem Sen varsın ve bâkîsin; fenâ ve adem ne isterse bize yapsın, ehemmiyeti yok!*

Üçüncü Remiz

Ey insan! Fâtır-ı Hakîm'in senin mâhiyetine koyduğu en garip bir hâlet şudur ki, bazen dünyaya yerleşemiyorsun. Zindanda boğazı sıkılmış adam gibi "Of, of!" deyip dünyadan daha geniş bir yer istediğin hâlde, bir zerrecik bir iş, bir hâtıra, bir dakika içine girip yerleşiyorsun. Koca dünyaya yerleşemeyen kalb ve fikrin, o zerrecikte yerleşir. En şiddetli hissiyâtınla o dakikacık, o hatıracıkta dolaşıyorsun.

Hem senin mâhiyetine öyle mânevî cihâzât ve latîfeler vermiş ki; bazıları dünyayı yutsa tok olmaz. Bazıları bir zerreyi kendinde yerleştiremiyor. Baş, bir batman taşı kaldırdığı hâlde; göz, bir saçı kaldıramadığı gibi; o latîfe, bir saç kadar bir sıkleti, yani gaflet ve dalâletten gelen küçük bir hâlete dayanamıyor. Hattâ bazen söner ve ölür. Madem öyledir; hazer et, dikkatle bas, batmaktan kork. Bir lokma, bir kelime, bir dane, bir lem'a,

[1] Ey Kendinden başka her şeyin fânî olduğu tek Bâkî!

bir işarette, bir öpmekte batma! Dünyayı yutan büyük letâiflerini onda batırma. Çünkü çok küçük şeyler var, çok büyükleri bir cihette yutar. Nasıl küçük bir cam parçasında; gök, yıldızlarıyla beraber içine girip gark oluyor. Hardal gibi küçük kuvve-i hâfızanda, senin sayfa-yı âmalin ekseri ve sahâif-i ömrün ağlebi içine girdiği gibi; çok cüz'î küçük şeyler var, öyle büyük eşyayı bir cihette yutar, istiab eder.

Dördüncü Remiz

Ey dünya-perest insan! Çok geniş tasavvur ettiğin senin dünyan, dar bir kabir hükmündedir. Fakat, o dar kabir gibi menzilin duvarları şişeden olduğu için, birbiri içinde in'ikâs edip göz görünceye kadar genişliyor. Kabir gibi dar iken, bir şehir kadar geniş görünür.

Çünkü o dünyanın sağ duvarı olan geçmiş zaman ve sol duvarı olan gelecek zaman, ikisi mâdum ve gayr-i mevcud oldukları hâlde, birbiri içinde in'ikâs edip gayet kısa ve dar olan hazır zamanın kanatlarını açarlar. Hakikat hayale karışır, mâdum bir dünyayı mevcud zannedersin.

Nasıl bir hat, sürat-i hareketle bir satıh gibi geniş görünürken, hakikat-i vücudu ince bir hat olduğu gibi; senin de dünyan hakikatçe dar, fakat senin gaflet ve vehm ü hayalinle duvarları çok genişlemiş. O dar dünyada, bir musîbetin tahrikiyle kımıldansan, başını çok uzak zannettiğin duvara çarparsın. Başındaki hayali uçurur, uykunu kaçırır. O vakit görürsün ki, o geniş dünyan; kabirden daha dar, köprüden daha müsaadesiz. Senin zamanın ve ömrün, berkten daha çabuk geçer; hayatın, çaydan daha süratli akar.

Madem dünya hayatı ve cismanî yaşayış ve hayvânî hayat böyledir. *Hayvaniyetten çık, cismaniyeti bırak, kalb ve rûhun derece-i hayatına gir. Tevehhüm ettiğin geniş dünyadan daha geniş bir dâire-i hayat, bir âlem-i nur bulursun. İşte o âlemin anahtarı, mârifetullah ve vahdâniyet sırlarını ifade eden* لَآ إِلٰهَ إِلَّا اللّٰهُ[1] *kelime-i kudsiyesiyle kalbi söylettirmek, rûhu işlettirmektir.*

On Beşinci Nota

Üç meseledir.

---

1 "Allah'tan başka ilâh yoktur." (Sâffât sûresi, 37/35; Muhammed sûresi, 47/19)

Birinci Mesele

İsm-i Hafîz'in tecelli-i etemmine işaret eden

فَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ خَيْرًا يَرَهُ ۞ وَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ شَرًّا يَرَهُ[1]

âyetidir. Kur'ân-ı Hakîm'in bu hakikatine delil istersen, Kitab-ı Mübîn'in mistarı üstünde yazılan şu kâinat kitabının sayfalarına baksan, ism-i Hafîz'in cilve-i âzamını ve bu âyet-i kerîmenin bir hakikat-i kübrâsının nazîresini çok cihetlerle görebilirsin.

Ezcümle: Ağaç, çiçek ve otların muhtelif tohumlarından bir kabza al. O muhtelif ve birbirine muhalif tohumların cinsleri birbirinden ayrı, nev'ileri birbirinden başka olan çiçek ve ağaç ve otların sandukçaları hükmünde olan o kabzayı karanlıkta ve karanlık ve basit ve câmid bir toprak içinde defnet, serp. Sonra mîzansız ve eşyayı fark etmeyen ve nereye yüzünü çevirsen oraya giden basit su ile sula. Sonra senevî haşrin meydanı olan bahar mevsiminde gel, bak! İsrafil-vari melek-i ra'd; baharda nefh-i Sûr nev'inden yağmura bağırması, yer altında defnedilen çekirdeklere nefh-i rûhla müjdelemesi zamanına dikkat et ki, o nihayet derece karışık ve karışmış ve birbirine benzeyen o tohumcuklar, ism-i Hafîz'in tecellisi altında kemâl-i imtisâl ile hatasız olarak Fâtır-ı Hakîm'den gelen evâmir-i tekvîniyeyi imtisâl ediyorlar. Ve öyle tevfik-i hareket ediyorlar ki; onların o hareketlerinde bir şuûr, bir basiret, bir kasd, bir irade, bir ilim, bir kemâl, bir hikmet parladığı görünüyor. Çünkü görüyorsun ki; o birbirine benzeyen tohumcuklar, birbirinden temayüz ediyor, ayrılıyor.

Meselâ bu tohumcuk, bir incir ağacı oldu. Fâtır-ı Hakîm'in nimetlerini başlarımız üstünde neşre başladı. Serpiyor, dallarının elleri ile bizlere uzatıyor. İşte bu, ona sûreten benzeyen bu iki tohumcuk ise, gün âşıkı nâmındaki çiçek ile, hercâî menekşe gibi çiçekleri verdi. Bizler için süslendi. Yüzümüze gülüyorlar, kendilerini bizlere sevdiriyorlar. Daha buradaki bir kısım tohumcuklar, bu güzel meyveleri verdi ve sünbül ve ağaç oldular. Güzel tad ve koku ve şekilleri ile iştihamızı açıp, kendi nefislerine bizim nefislerimizi davet ediyorlar ve kendilerini müşterilerine fedâ ediyorlar. Tâ nebâtî hayat mertebesinden, hayvânî hayat mertebesine terakki etsinler. Ve hâkezâ, kıyâs et. Öyle bir sûrette o tohumcuklar inkişâf ettiler ki, o tek kabza, muhtelif ağaçlarla ve mütenevvi çiçeklerle dolu bir bahçe hükmüne geçti. İçinde hiçbir galat, kusur yok.

---

1 "Zerre ağırlığınca hayır yapan onu bulur, zerre ağırlığınca şer yapan da onu bulur." (Zilzâl sûresi, 99/7-8)

فَارْجِعِ الْبَصَرَ هَلْ تَرٰى مِنْ فُطُورٍ[1] sırrını gösterir. Her bir tohum, ism-i Hafîz'in cilvesiyle ve ihsânıyla ona pederinin ve aslının malından verdiği irsiyeti; iltibâssız, noksansız muhafaza edip gösteriyor.

İşte bu hadsiz hârika muhafazayı yapan Zât-ı Hafîz, Kıyâmet ve Haşir'de hafîziyetin tecelli-i ekberini göstereceğine kat'î bir işarettir.

Evet, bu ehemmiyetsiz, zâil, fânî tavırlarda bu derece kusursuz, galatsız hafîziyet cilvesi bir hüccet-i katıadır ki; ebedî tesiri ve azîm ehemmiyeti bulunan emanet-i kübrâ hamelesi ve arzın halifesi[2] olan insanların ef'âl ve âsâr ve akvâlleri ve hasenât ve seyyiâtları, kemâl-i dikkatle muhafaza edilir ve muhasebesi görülecek.

Âyâ, bu insan zanneder mi ki, başı boş kalacak?[3] *Hâşâ! Belki insan, ebede meb'ustur ve saâdet-i ebediyeye ve şekâvet-i daimeye namzeddir. Küçük büyük, az çok her amelinden muhasebe görecek. Ya taltif veya tokat yiyecek.* İşte hafîziyetin cilve-i kübrâsına ve mezkûr âyetin hakikatine şâhidler hadd ü hesaba gelmez. Bu meseledeki gösterdiğimiz şâhid; denizden bir katre, dağdan bir zerredir.

سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَآ إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَاۜ إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ[4]

---

1 "Çevir de bak gözünü, görebilir misin bir kusur?!" (Mülk sûresi, 67/3)

2 Bkz.: Bakara sûresi, 2/30.

3 Bkz.: "İnsan, kendisinin başıboş bırakılacağını mı sanır!" (Kıyâmet sûresi, 75/36)

4 "Sübhansın yâ Rab! Senin bize bildirdiğinden başka ne bilebiliriz ki? Her şeyi hakkıyla bilen, her şeyi hikmetle yapan sensin." (Bakara sûresi, 2/32)

On Sekizinci Lem'a

Teksir Lem'alar ve Sikke-i Tasdîk-i Gaybî mecmuasında neşredilmiştir.

On Dokuzuncu Lem'a

İktisad Risalesi

İktisâd ve kanaate, israf ve tebzire dâirdir.

كُلُوا وَاشْرَبُوا وَلَا تُسْرِفُوا[1]

Şu âyet-i kerîme, iktisâda kat'î emir ve israftan nehy-i sarîh sûretinde gayet mühim bir ders-i hikmet veriyor. Şu meselede "Yedi Nükte" var.

Birinci Nükte

Hâlık-ı Rahîm, nev-i beşere verdiği nimetlerin mukâbilinde şükür istiyor.[2] İsraf ise şükre zıddır, nimete karşı hasâretli bir istihfaftır. İktisâd ise, nimete karşı ticaretli bir ihtiramdır.

Evet, *iktisâd, hem bir şükr-ü mânevî, hem nimetlerdeki rahmet-i ilâhiyeye karşı bir hürmet, hem kat'î bir sûrette sebeb-i bereket, hem bedene perhiz gibi bir medâr-ı sıhhat, hem mânevî dilencilik zilletinden kurtaracak bir sebeb-i izzet, hem nimet içindeki lezzeti hissetmesine ve zâhiren lezzetsiz görünen nimetlerdeki lezzeti tatmasına kuvvetli bir sebeptir. İsraf ise, mezkûr hikmetlere muhalif olduğundan, vahim neticeleri vardır.*

İkinci Nükte

Fâtır-ı Hakîm, insanın vücudunu mükemmel bir saray sûretinde ve muntazam bir şehir misâlinde yaratmış. Ağızdaki kuvve-i zâikayı bir kapıcı, âsâb ve damarları telefon ve telgraf telleri gibi kuvve-i zâika ile, merkez-i vücuddaki mide ile bir medâr-ı muhabereleridir ki; ağıza gelen maddeyi o damarlarla haber verir. Bedene, mideye lüzumu yoksa "Yasaktır!" der, dışarı atar. Bazen de bedene menfaati olmamakla beraber zararlı ve acı ise; hemen dışarı atar, yüzüne tükürür.

---

1 "Yiyin, için fakat israf etmeyin." (A'râf sûresi, 7/31)

2 Bkz.: "Eğer şükrederseniz, Ben nimetlerimi daha da artırırım." (İbrahim sûresi, 14/7)

İşte madem ağızdaki kuvve-i zâika bir kapıcıdır; mide, cesedin idaresi noktasında bir efendi ve bir hâkimdir. O saraya veyahut o şehre gelen ve sarayın hâkimine verilen hediyenin yüz derece kıymeti varsa, kapıcıya bahşiş nev'inden ancak beş derecesi muvâfık olur, fazla olamaz. Tâ ki; kapıcı gururlanıp, baştan çıkıp vazifeyi unutup, fazla bahşiş veren ihtilâlcileri saray dâhiline sokmasın.

İşte, bu sırra binâen, şimdi iki lokma farz ediyoruz. Bir lokma, peynir ve yumurta gibi mugaddî maddeden kırk para; diğer lokma, en âlâ baklavadan on kuruş olsa;[1] bu iki lokma, ağıza girmeden, beden itibârıyla farkları yoktur, müsâvidirler; boğazdan geçtikten sonra, ceset beslemesinde yine müsâvidirler belki bazen kırk paralık peynir daha iyi besler. Yalnız, ağızdaki kuvve-i zâikayı okşamak noktasında yarım dakika bir fark var. Yarım dakika hatırı için kırk paradan on kuruşa çıkmak, ne kadar mânâsız ve zararlı bir israf olduğu kıyâs edilsin.

Şimdi, saray hâkimine gelen hediye kırk para olmakla beraber, kapıcıya dokuz defa fazla bahşiş vermek, kapıcıyı baştan çıkarır, "Hâkim benim." der. Kim fazla bahşiş ve lezzet verse onu içeriye sokacak, ihtilâl verecek, yangın çıkaracak, "Aman doktor gelsin, hararetimi teskin etsin, ateşimi söndürsün." dedirmeye mecbur edecek.

İşte iktisâd ve kanaat, hikmet-i ilâhiyeye tevfik-i harekettir. Kuvve-i zâikayı kapıcı hükmünde tutup, ona göre bahşiş verir. İsraf ise; o hikmete zıt hareket ettiği için çabuk tokat yer, mideyi karıştırır, iştiha-yı hakikîyi kaybeder. Tenevvü-i et'imeden gelen sun'î bir iştiha-yı kâzibe ile yedirir, hazımsızlığa sebebiyet verir, hasta eder.

Üçüncü Nükte

Sâbık ikinci nüktede, kuvve-i zâika kapıcıdır dedik. Evet ehl-i gaflet ve rûhen terakki etmeyen ve şükür mesleğinde ileri gitmeyen insanlar için bir kapıcı hükmündedir. Onun telezzüzü hatırı için israfâta ve bir dereceden on derece fiata çıkmamak gerektir.

Fakat, hakikî ehl-i şükrün ve ehl-i hakikatin ve ehl-i kalbin kuvve-i zâikası –Altıncı Söz'deki müvâzenede beyân edildiği gibi, kuvve-i zâikası– rahmet-i ilâhiyenin matbahlarına bir nâzır ve bir müfettiş hükmündedir. Ve o kuvve-i zâikada taamlar adedince mîzancıklarla nimet-i ilâhiyenin envâını tartmak ve tanımak; bir şükr-ü mânevî sûretinde cesede, mideye haber vermektir.

---

[1] Bu iki lokma arasında, 10 kat fiat farkı olmaktadır.

İşte, bu sûrette kuvve-i zâika, yalnız maddî cesede bakmıyor. Belki kalbe, rûha, akla dahi baktığı cihetle midenin fevkinde hükmü var, makamı var.

İsraf etmemek şartıyla ve sırf vazife-i şükraniyeyi yerine getirmek ve envâ-ı niam-ı ilâhiyeyi hissedip tanımak kaydı ile ve meşrû olmak ve zillet ve dilenciliğe vesîle olmamak şartıyla, lezzetini takip edebilir. Ve o kuvve-i zâikayı taşıyan lisânı, şükürde istimâl etmek için leziz taamları tercih edebilir. Bu hakikate işaret eden bir hâdise ve bir kerâmet-i gavsiye:

Bir zaman Hazreti Gavs-ı Âzam Şeyh Geylânî'nin *(kaddesallâhu sirrah)* terbiyesinde, nazdar ve ihtiyare bir hanımın bir tek evlâdı bulunuyormuş. O muhterem ihtiyare, gitmiş oğlunun hücresine; bakıyor ki, oğlu bir parça kuru ve siyah ekmek yiyor. O riyâzattan zaafiyetiyle vâlidesinin şefkatini celb etmiş. Ona acımış. Sonra Hazreti Gavs'ın yanına şekvâ için gitmiş. Bakmış ki, Hazreti Gavs kızartılmış bir tavuk yiyor. Nazdarlığından demiş:

"Yâ Üstad! Benim oğlum açlıktan ölüyor. Sen tavuk yersin!"

Hazreti Gavs tavuğa demiş: قُمْ بِإِذْنِ اللهِ[1] O pişmiş tavuğun kemikleri toplanıp, tavuk olarak yemek kabından dışarı atıldığını, mûtemed ve mevsûk çok zâtlardan Hazreti Gavs gibi kerâmât-ı hârikaya mazhariyeti dünyaca meşhur bir zâtın bir kerâmeti olarak mânevî tevâtürle nakledilmiş.

Hazreti Gavs demiş:

"Ne vakit senin oğlun da bu dereceye gelirse, o zaman o da tavuk yesin."[2]

İşte, Hazreti Gavs'ın bu emrinin mânâsı şudur ki: *Ne vakit senin oğlun da rûhu cesedine, kalbi nefsine, aklı midesine hâkim olsa ve lezzeti şükür için istese, o vakit leziz şeyleri yiyebilir...*

Dördüncü Nükte

"İktisad eden, maîşetçe aile belâsını çekmez." meâlinde لَا يَعُولُ مَنِ اقْتَصَدَ[3] hadîs-i şerifi sırrıyla, *iktisâd eden, maîşetçe aile zahmet ve meşakkatini çok çekmez.*

---

1 Allah'ın izniyle kalk (diril).

2 el-Geylânî, *Gunyetü't-tâlibîn* s.502; en-Nebhânî, *Câmiu kerâmâti'l-evliyâ* 2/203.

3 Bkz.: Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 1/447; İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef* 5/331.

Evet, iktisâd, kat'î bir sebeb-i bereket ve medâr-ı hüsn-ü maîşet olduğuna o kadar kat'î deliller var ki, hadd ü hesaba gelmez.[1] Ezcümle, ben kendi şahsımda gördüğüm ve bana hizmet ve arkadaşlık eden zâtların şehâdetleriyle diyorum ki: İktisâd vasıtasıyla bazen bire on bereket gördüm ve arkadaşlarım gördüler. Hattâ dokuz sene –şimdi otuz sene– evvel[2] benimle beraber Burdur'a nefyedilen reislerden bir kısmı, parasızlıktan zillet ve sefalete düşmemekliğim için, zekâtlarını bana kabul ettirmeğe çok çalıştılar. O zengin reislere dedim: "Gerçi param pek azdır; fakat iktisâdım var, kanaate alışmışım. Ben sizden daha zenginim." Mükerrer ve musırrâne tekliflerini reddettim.

Cây-ı dikkattir ki, iki sene sonra, bana zekâtlarını teklif edenlerin bir kısmı iktisâdsızlık yüzünden borçlandılar. Lillâhilhamd, onlardan yedi sene sonra, o az para iktisâd bereketiyle bana kâfi geldi; benim yüz suyumu döktürmedi, beni halklara arz-ı hâcete mecbur etmedi. Hayatımın bir düsturu olan "nâstan istiğnâ" mesleğimi bozmadı.

Evet, iktisâd etmeyen, zillete ve mânen dilenciliğe ve sefalete düşmeğe namzeddir. Bu zamanda israfâta medâr olacak para, çok pahalıdır. Mukâbilinde bazen haysiyet, namus, rüşvet alınıyor. Bazen mukaddesât-ı diniye mukâbil alınıyor, sonra menhus bir para veriliyor. Demek mânevî yüz lira zarar ile, maddî yüz paralık bir mal alınır.

Eğer iktisâd edip hâcât-ı zaruriyeye iktisar ve ihtisar ve hasretse, إِنَّ اللهَ هُوَ الرَّزَّاقُ ذُو الْقُوَّةِ الْمَتِينُ[3] sırrıyla, وَمَا مِنْ دَآبَّةٍ فِي الْأَرْضِ إِلَّا عَلَى اللهِ رِزْقُهَا[4] sarâhatiyle; ummadığı tarzda yaşayacak kadar rızkını bulacak. Çünkü şu âyet taahhüd ediyor. Evet rızık ikidir:[5]

•**Biri**: Hakikî rızıktır ki, onunla yaşayacak. Bu âyetin hükmü ile o rızık, taahhüd-ü rabbânî altındadır. Beşerin sû-i ihtiyarı karışmazsa, o zarurî rızkı herhâlde bulabilir. Ne dinini, ne namusunu, ne izzetini fedâ etmeğe mecbur olmaz.

---

1 "Harcama yaparken tasarruflu davranmak, geçimin yarısıdır." anlamındaki hadis için bkz.: et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-evsat* 7/25; el-Beyhakî, *Şuabü'l-îmân* 5/254.

2 Yani 1926 yılında.

3 "Bütün mahlûkların rızıklarını veren, kâmil kuvvet ve tam iktidar sahibi olan Allah Teâlâ'dır." (Zâriyât sûresi, 51/58).

4 "Yeryüzünde kımıldayan hiçbir canlı yoktur ki onun rızkı Allah'a ait olmasın." (Hûd sûresi, 11/6)

5 Biri, *elde etmek için gayret sarfedilen* rızık; diğeri de, *gayret sarfedilmeden gelen rızık* olmak üzere rızkın iki çeşit olduğuna dair bkz.: el-Cürcânî, *Târîhu Cürcân* s.366. Ayrıca, *zâhir* ve *bâtın* olmak üzere iki tür rızık olduğuna dair bkz.: el-Gazâlî, *el-Maksadü'l-esnâ* s.85-86.

•**İkincisi**: Rızk-ı mecazîdir ki, sû-i istimâlât ile hâcât-ı gayr-i zaruriye hâcât-ı zaruriye hükmüne geçip, görenek belâsıyla tiryaki olup, terk edemiyor. İşte bu rızık, taahhüd-ü rabbânî altında olmadığı için; bu rızkı tahsil etmek, hususan bu zamanda çok pahalıdır. Başta izzetini fedâ edip zilleti kabul etmek, bazen alçak insanların ayaklarını öpmek kadar mânen bir dilencilik vaziyetine düşmek, bazen hayat-ı ebediyesinin nuru olan mukaddesât-ı diniyesini fedâ etmek sûretiyle o bereketsiz menhûs malı alır.

Hem bu fakr u zaruret zamanında, aç ve muhtaç olanların elemlerinden ehl-i vicdana rikkat-i cinsiye vasıtasıyla gelen teellüm; o gayr-i meşrû bir sûrette kazandığı para ile aldığı lezzeti, vicdanı varsa acılaştırıyor. *Böyle acîp bir zamanda, şüpheli mallarda, zaruret derecesinde iktifâ etmek lâzımdır.* Çünkü [1]إِنَّ الضَّرُورَةَ تُقَدَّرُ بِقَدْرِهَا sırrıyla, *haram maldan, mecburiyetle zaruret derecesini alabilir; fazlasını alamaz.*[2] *Evet, muztar adam, murdar etten tok oluncaya kadar yiyemez. Belki, ölmeyecek kadar yiyebilir. Hem yüz aç adamın huzurunda, kemâl-i lezzet ile fazla yenilmez.*

İktisâd, sebeb-i izzet ve kemâl olduğuna delâlet eden bir vakıa:

Bir zaman, dünyaca sehavetle meşhur Hâtem-i Tâî, mühim bir ziyafet veriyor. Misafirlerine gayet fazla hediyeler verdiği vakit, çölde gezmeye çıkıyor. Bakar ki, bir ihtiyar fakir adam, bir yük dikenli çalı ve gevenleri beline yüklemiş; cesedine batıyor, kanatıyor.

Hâtem ona dedi:

"Hâtem-i Tâî, hediyelerle beraber mühim bir ziyafet veriyor. Sen de oraya git; beş kuruşluk çalı yüküne bedel beş yüz kuruş alırsın."

O muktesid ihtiyar demiş ki:

"Ben, bu dikenli yükümü izzetimle çekerîm, kaldırırım. Hâtem-i Tâî'nin minnetini almam."

Sonra, Hâtem-i Tâî'den sormuşlar:

"Sen kendinden daha civanmerd, aziz, kimi bulmuşsun?"

Demiş:

---

1 "Zarûretler, ancak miktarı kadar takdir olunur." (Bkz.: *Mecelle* s.12, madde: 22)

2 Bkz.: "Allah size ancak ölüyü (leşi), kanı, domuz etini ve Allah'tan başkası adına kesileni haram kıldı. Her kim bunlardan yemeye mecbur kalırsa, başkasının hakkına saldırmadan ve haddi aşmadan bir miktar yemesinde günah yoktur. Şüphe yok ki Allah çokça bağışlayan çokça esirgeyendir." (Bakara sûresi, 2/173).

"İşte o sahrâda rast geldiğim o muktesid ihtiyarı benden daha aziz, daha yüksek, daha civanmerd gördüm."[1]

Beşinci Nükte

Cenâb-ı Hak kemâl-i kereminden, en fakir adama en zengin adam gibi ve gedaya (yani fakire) padişah gibi, lezzet-i nimetini ihsâs ettiriyor. Evet bir fakirin, kuru bir parça siyah ekmekten açlık ve iktisâd vasıtasıyla aldığı lezzet, bir padişahın ve bir zenginin israftan gelen usanç ve iştahsızlık ile yediği en âlâ baklavadan aldığı lezzetten daha ziyâde lezzetlidir.

Cây-ı hayrettir ki, bazı müsrif ve mübezzir insanlar, böyle iktisâdçıları "hısset" ile itham ediyorlar. Hâşâ! *İktisâd, izzet ve cömertliktir. Hısset ve zillet, ehl-i israf ve tebzirin zâhirî merdâne keyfiyetlerinin iç yüzüdür.* Bu hakikati teyid eden, bu risalenin telifi senesinde[2] Isparta'da hücremde cereyân eden bir vakıa var. Şöyle ki:

Kâideme ve düstur-u hayatıma muhalif bir sûrette, bir talebem iki buçuk okkaya yakın bir balı, bana hediye kabul ettirmeye ısrar etti. Ne kadar kâidemi ileri sürdüm, kanmadı. Bilmecburiye, yanımdaki üç kardeşime yedirmek ve Şâban-ı Şerif ve Ramazan'da o baldan iktisâd ile otuz-kırk gün üç adam yesin ve getiren de sevâp kazansın ve kendileri de tatlısız kalmasın diyerek, "Alınız." dedim. Bir okka bal da benim vardı. O üç arkadaşım, gerçi müstakîm ve iktisâdı takdir edenlerdendi. Fakat, her ne ise, birbirine ikram etmek ve her biri ötekinin nefsini okşamak ve kendi nefsine tercih etmek olan bir cihette ulvî bir haslet ile iktisâdı unuttular. Üç gecede iki buçuk okka balı bitirdiler. Ben gülerek dedim:

"Sizi, otuz-kırk gün o bal ile tadlandıracaktım. Siz, otuz günü üçe indirdiniz. Âfiyet olsun." dedim.

Fakat, ben kendi o bir okka balımı iktisâd ile sarf ettim. Bütün Şâban ve Ramazan'da hem ben yedim, hem, –lillâhilhamd– o kardeşlerimin her birisine iftar vaktinde birer kaşık[3(Hâşiye)] verip, mühim sevâba medâr oldu.

Benim hâlimi görenler, o vaziyetimi belki hısset telâkki etmişlerdir. Öteki kardeşlerimin üç gecelik vaziyetlerini bir civanmerdlik telâkki edebilirler.

---

1 Buradaki onurlu tavrı ifade eden bir hadis-i şerîf için bkz.: Buhârî, *müsâkât* 13, *zekât* 50, *büyû'* 15; İbni Mâce, *zekât* 25; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 1/167.

2 Yani 1935 yılında.

3 (Hâşiye) Yani, büyükçe bir çay kaşığı iledir.

Fakat, hakikat noktasında, o zâhirî hısset altında ulvî bir izzet ve büyük bir bereket ve yüksek bir sevâp gizlendiğini gördük. Ve o civanmerdlik ve israf altında, eğer vazgeçilmese idi, bir dilencilik ve gayrın eline tama'kârâne ve muntazırâne bakmak gibi, hıssetten çok aşağı bir hâleti netice verir idi.

Altıncı Nükte

İktisâd ve hıssetin çok farkı var. Tevazu, nasıl ki ahlâk-ı seyyieden olan tezellülden mânen ayrı ve sûreten benzer bir haslet-i memduhadır. Ve vakar, nasıl ki kötü hasletlerden olan tekebbürden mânen ayrı ve sûreten benzer bir haslet-i memduhadır. Öyle de:

Ahlâk-ı âliye-i peygamberiyeden olan ve belki kâinattaki nizam-ı hikmet-i ilâhiyenin medârlarından olan iktisâd ise,[1] sefillik ve bahillik ve tama'kârlık ve hırsın bir halitası olan hısset ile hiç münâsebeti yok. Yalnız, sûreten bir benzeyiş var. Bu hakikati teyid eden bir vakıa:

Sahâbenin Abâdile-i Seb'a-yı Meşhûresinden[2] olan Abdullah İbni Ömer[3] Hazretleri ki; halife-i Resûlullah olan Fâruk-u Âzam Hazreti Ömer'in *(radiyallâhu anh)* en mühim ve büyük mahdumu ve sahâbe âlimlerinin içinde en mümtazlarından olan o zât-ı mübarek çarşı içinde, alış-verişte, kırk paralık bir meseleden, iktisâd için ve ticaretin medârı olan emniyet ve istikâmeti[4] muhafaza için şiddetli münakaşa etmiş. Bir sahâbe ona bakmış. Rûy-u zeminin halife-i zîşanı olan Hazreti Ömer'in mahdumunun kırk para için münakaşasını acîp bir hısset tevehhüm ederek o imamın arkasına düşüp, ahvâlini anlamak ister. Baktı ki Hazreti Abdullah hâne-i mübarekine girdi. Kapıda bir fakir adam gördü. Bir parça eğlendi; ayrıldı, gitti. Sonra hânesinin ikinci kapısından çıktı, diğer bir fakiri orada da gördü. Onun yanında da bir parça eğlendi; ayrıldı, gitti. Uzaktan bakan o sahâbe merak etti. Gitti o fakirlere sordu:

---

1 İktisadın, nübüvvetin 25 parçasından biri olduğuna dair bkz.: Ebû Dâvûd, *edeb* 2; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 1/296.

2 Peygamber Efendimiz *(sallallâhu aleyhi ve sellem)* döneminde Abdullah ismiyle anılan 200 sahâbîden en meşhurları olan 7 Abdullah'tır ki bunlar: Abdullah İbni Abbâs, Abdullah İbni Ömer, Abdullah İbni Mes'ûd, Abdullah İbni Revâha, Abdullah İbni Selâm, Abdullah İbni Amr İbnü'l-Âs, Abdullah İbni Ebî Evfâ'dır *(Allah hepsinden râzı olsun).*

3 Abdullah İbni Ömer'in hayatı için bkz.: İbni Abdilberr, *el-istîâb* 3/950-953; İbni Hacer, *el-isâbe* 4/181-187.

4 Doğru sözlü ve güvenilir tüccarların, nebîler, sıddîkler ve şehitlerle beraber olduğuna dair bkz.: Tirmizî, *büyû'* 3; İbni Mâce, *ticârât* 1; Dârimî, *büyû'* 8.

"İmam sizin yanınızda durdu, ne yaptı?"

Her birisi dedi:

"Bana bir altın verdi."

O sahâbe dedi:

"Fesübhânallah! Çarşı içinde kırk para için böyle münakaşa etsin de, sonra hânesinde iki yüz kuruşu kimseye sezdirmeden kemâl-i rızâ-yı nefisle versin!" diye düşündü, gitti, Hazreti Abdullah İbni Ömer'i gördü. Dedi:

"Yâ İmam! Bu müşkülümü hallet. Sen çarşıda böyle yaptın, hânende de şöyle yapmışsın."

Ona cevaben dedi ki:

"Çarşıdaki vaziyet iktisâddan ve kemâl-i akıldan ve alış-verişin esası ve rûhu olan emniyetin, sadâkatin muhafazasından gelmiş bir hâlettir; hısset değildir. Hânemdeki vaziyet, kalbin şefkatinden ve rûhun kemâlinden gelmiş bir hâlettir. Ne o hıssettir ve ne de bu israftır."

İmam Âzam, bu sırra işaret olarak لَا إِسْرَافَ فِي الْخَيْرِ كَمَا لَا خَيْرَ فِي الْإِسْرَافِ demiş. Yani: *"Hayırda ve ihsânda (fakat müstehak olanlara) israf olmadığı gibi, israfta da hiçbir hayır yoktur."*[1]

Yedinci Nükte

İsraf, hırsı intâc eder. Hırs, üç neticeyi verir.

Birincisi

Kanaatsizliktir. Kanaatsizlik ise sa'ye, çalışmaya şevki kırar. Şükür yerine şekvâ ettirir, tembelliğe atar. Ve meşrû, helâl, az malı[2(Hâşiye)] terk edip; gayr-i meşrû, külfetsiz bir malı arar. Ve o yolda izzetini, belki haysiyetini fedâ eder.

---

1 Bkz.: el-Gazâlî, *İhyâu ulûmi'd-dîn* 1/262; el-Kurtubî, *el-Câmi' li ahkâmi'l-Kur'ân* 7/110; el-Münâvî, *Feyzu'l-kadîr* 5/454.

2 (Hâşiye) İktisâdsızlık yüzünden müstehlikler çoğalır, müstahsiller azalır. Herkes gözünü hükûmet kapısına diker. O vakit hayat-ı içtimâiyenin medârı olan "sanat, ticaret, ziraat" tenakus eder. O millet de tedenni edip sukût eder, fakir düşer.

Hırsın İkinci Neticesi

Haybet ve hasârettir. Maksûdunu kaçırmak ve istiskale mâruz kalıp, teshilât ve muâvenetten mahrum kalmaktır. Hattâ, [1]اَلْحَرِيصُ خَائِبٌ خَاسِرٌ yani, *"Hırs, hasâret ve muvaffakiyetsizliğin sebebidir."* olan darb-ı mesele mâsadak olur.

Hırs ve kanaatin tesiratı, zîhayat âleminde gayet geniş bir düstur ile cereyân ediyor. Ezcümle, rızka muhtaç ağaçların fıtrî kanaatleri, onların rızkını onlara koşturduğu gibi; hayvanâtın hırs ile meşakkat ve noksaniyet içinde rızka koşmaları, hırsın büyük zararını ve kanaatin azîm menfaatini gösterir.

Hem zayıf umum yavruların lisân-ı hâlleriyle kanaatleri, süt gibi latîf bir gıdanın ummadığı bir yerden onlara akması ve canavarların hırs ile noksan ve mülevves rızıklarına saldırması; dâvâmızı parlak bir sûrette isbât ediyor.

Hem semiz balıkların vaziyet-i kanaatkârânesi, mükemmel rızıklarına medâr olması; ve tilki ve maymun gibi zeki hayvanların hırs ile rızıkları peşinde dolaşmakla beraber kâfi derecede bulmamalarından cılız ve zayıf kalmaları, yine hırs ne derece sebeb-i meşakkat ve kanaat ne derece medâr-ı rahat olduğunu gösterir.

Hem yahudi milleti[2] hırs ile, ribâ ile, hile dolabı ile rızıklarını zilletli ve sefaletli, gayr-i meşrû ve ancak yaşayacak kadar rızıklarını bulması ve sahrânişinlerin (yani bedevîlerin) kanaatkârâne vaziyetleri, izzetle yaşaması ve kâfi rızkı bulması; yine mezkûr dâvâmızı kat'î isbât eder.

Hem çok âlimlerin[3](Hâşiye-1) ve ediblerin[4](Hâşiye-2) zekâvetlerinin verdiği bir

---

1 Bkz.: İbni Kays, *Kıra'd-dayf* 4/301; el-Meydânî, *Mecmeu'l-emsâl* 1/214.

2 Bu hususu ifade eden bazı âyet-i kerîmeler için bkz.: Bakara sûresi, 2/61, 96.

3 (Hâşiye-1) İran'ın âdil padişahlarından Nûşirevân-ı Âdil'in veziri, akılca meşhur âlim olan Büzürcmehr'den (Büzürg-Mihr) sormuşlar:

"Neden ulemâ, ümerâ kapısında görünüyor da; ümerâ ulemâ kapısında görünmüyor. Hâlbuki ilim, emâretin fevkindedir?"

Cevaben demiş ki:

"Ulemânın ilminden, ümerânın cehlindendir." Yani; ümerâ, cehlinden ilmin kıymetini bilmiyorlar ki, ulemânın kapısına gidip ilmi arasınlar. Ulemâ ise; mârifetlerinden mallarının kıymetini dahi bildikleri için ümerâ kapısında arıyorlar. İşte Büzürcmehr, ulemânın arasında fakr ve zilletlerine sebep olan zekâvetlerinin neticesi bulunan hırslarını zarif bir sûrette te'vil ederek nazikâne cevap vermiştir.

Hüsrev

4 (Hâşiye-2) Bunu teyid eden bir hâdise: Fransa'da ediblere, iyi dilencilik yaptıkları için dilencilik vesikası veriliyor.

Süleyman Rüşdü

hırs sebebiyle fakr-ı hâle düşmeleri ve çok aptal ve iktidarsızların, fıtrî kanaat-kârâne vaziyetleri ile zenginleşmeleri[1] kat'î bir sûrette isbât eder ki, rızk-ı helâl, acz ve iftikâra göre gelir; iktidar ve ihtiyar ile değil. Belki o rızk-ı helâl, iktidar ve ihtiyar ile makûsen mütenasiptir. Çünkü çocukların iktidar ve ihtiyarı geldikçe rızkı azalır, uzaklaşır, sakilleşir.[2] اَلْقَنَاعَةُ كَنْزٌ لَا يَفْنٰى hadîsinin sırrıyla; *kanaat, bir define-i hüsn-ü maîşet ve rahat-ı hayattır. Hırs ise, bir maden-i hasâret ve sefalettir.*

Üçüncü Netice

Hırs, ihlâsı kırar, amel-i uhreviyeyi zedeler. Çünkü bir ehl-i takvânın hırsı varsa, teveccüh-ü nâsı ister. Teveccüh-ü nâsı mürâat eden, ihlâs-ı tâmmı bulamaz. Bu netice çok ehemmiyetli, çok cây-ı dikkattir.

Elhâsıl: İsraf, kanaatsizliği intâc eder. Kanaatsizlik ise çalışmanın şevkini kırar, tembelliğe atar; hayatından şekvâ kapısını açar, mütemâdiyen şekvâ ettirir.[3](Hâşiye) Hem ihlâsı kırar, riyâ kapısını açar. Hem izzetini kırar, dilencilik yolunu gösterir.

İktisâd ise, kanaati intâç eder.[4] عَزَّ مَنْ قَنِعَ وَذَلَّ مَنْ طَمِعَ hadîsin sırrıyla; *kanaat, izzeti intâc eder. Hem sa'ye ve çalışmaya teşci' eder. Şevkini ziyâdeleştirir, çalıştırır.* Çünkü meselâ bir gün çalıştı. Akşamda aldığı cüz'î bir ücrete kanaat sırrıyla, ikinci gün yine çalışır. Müsrif ise; kanaat etmediği için, ikinci gün daha çalışmaz. Çalışsa da şevksiz çalışır.

Hem iktisâddan gelen kanaat; şükür kapısını açar, şekvâ kapısını kapatır. Hayatında dâimâ şâkir olur.

Hem kanaat vasıtasıyla insanlardan istiğnâ etmek cihetinde teveccühlerini aramaz. İhlâs kapısı açılır, riyâ kapısı kapanır.

İktisâdsızlık ve israfın dehşetli zararlarını geniş bir dâirede müşâhede ettim. Şöyle ki, ben, dokuz sene evvel mübarek bir şehre geldim. Kış münâsebetiyle o şehrin menâbi-i servetini göremedim. Allah rahmet etsin, oranın

---

1 Bu hususu ifade eden bir hadîs-i şerîf için bkz.: ed-Deylemî, *el-Müsned* 4/385.

2 "Kanaat, bitip-tükenme bilmeyen bir hazinedir." (Bkz.: et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-evsat* 7/84; el-Beyhakî, *ez-Zühd* 2/88; el-Aclûnî, *Keşfü'l-hafâ* 2/133.)

3 (Hâşiye) Evet, hangi müsrif ile görüşsen şekvâlar işiteceksin. Ne kadar zengin olsa da, yine dili şekvâ edecektir. En fakir, fakat kanaatkâr bir adamla görüşsen; şükür işiteceksin.

4 "Kanaat eden aziz olur; tamah eden zillete düşer." Bkz.: İbnü'l-Esîr, *en-Nihâye fî ğarîbi'l-hadîs* 4/114; ez-Zebîdî, *Tâcü'l-arûs* 22/90 (k-n-a maddesi).

müftüsü birkaç defa bana dedi: "Ahalimiz fakirdir." Bu söz benim rikkatime dokundu. Beş altı sene sonraya kadar dâimâ o şehir ahalisine acıyordum. Sekiz sene sonra yazın yine o şehre geldim. Bağlarına baktım. Merhum müftünün sözü hatırıma geldi. "Fesübhânallah!" dedim, bu bağların mahsulâtı şehrin hâcetinin pek fevkindedir. Bu şehir ahalisi pek çok zengin olmak lâzım gelir. Hayret ettim. Beni aldatmayan ve hakikatlerin derkinde bir rehberim olan bir hatıra-yı hakikatle anladım: İktisâdsızlık ve israf yüzünden bereket kalkmış ki, o kadar menâbi-i servetle beraber o merhum müftü "Ahalimiz fakirdir." diyordu.

Evet zekât vermek ve iktisâd etmek, malda bittecrübe sebeb-i bereket olduğu gibi;[1] *israf etmek ile zekât vermemek, sebeb-i ref'-i bereket olduğuna hadsiz vakıât vardır.*

İslâm hükemâsının Eflâtunu ve hekimlerin şeyhi ve feylesofların üstadı, dâhî-i meşhur Ebû Ali İbni Sina, yalnız tıb noktasında [2]كُلُوا وَاشْرَبُوا وَلَا تُسْرِفُوا âyetini şöyle tefsir etmiş. Demiş:

جَمَعْتُ الطِّبَّ فِي بَيْتَيْنِ جَمْعًا وَحُسْنُ الْقَوْلِ فِي قِصَرِ الْكَلَامِ

فَقَلِّلْ إِنْ أَكَلْتَ وَبَعْدَ أَكْلٍ تَجَنَّبْ وَالشِّفَاءُ فِي الْاِنْهِضَامِ

وَلَيْسَ عَلَى النُّفُوسِ أَشَدُّ حَالًا مِنْ إِدْخَالِ الطَّعَامِ عَلَى الطَّعَامِ[3]

Yani, "İlm-i Tıbb'ı iki satırla topluyorum. Sözün güzelliği kısalığındadır. Yediğin vakit az ye. Yedikten sonra dört-beş saat kadar daha yeme. Şifâ, hazımdadır. Yani, kolayca hazmedeceğin miktarı ye. Nefse ve mideye en ağır ve yorucu hâl, taam taam üstüne yemektir."[4(Hâşiye)]

Cây-ı hayret ve medâr-ı ibret bir tevâfuk:

İktisâd Risalesi'ni, üçü acemî olarak beş-altı ayrı ayrı müstensih, ayrı ayrı yerde, ayrı ayrı nüshadan yazıp birbirinden uzak, hatları birbirinden ayrı, hiç elifleri düşünmeyerek yazdıkları her bir nüshanın elifleri; duâsız elli bir, duâ ile beraber elli üçte tevâfuk etmekle beraber; İktisâd

---

1 Malın zekâtını vermenin, onu korumaya almak olduğuna dair bkz.: et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* 10/128; et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-evsat* 2/161, 274; el-Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ* 3/382, 4/84.

2 "Yiyin, için fakat israf etmeyin." (A'râf sûresi, 7/31)

3 Benzer ifadeler için bkz.: İbni Kayyim, *et-Tıbbü'n-Nebevî* s.448.

4 (Hâşiye) Yani, vücuda en muzır, dört-beş saat fâsıla vermeden yemek yemek veyahut telezzüz için mütenevvi yemekleri birbiri üstüne mideye doldurmaktır.

Risalesi'nin tarih-i telif ve istinsâhı olan Rûmîce elli bir ve Arabî elli üç tarihinde[1] *tevâfuku ise, şüphesiz tesadüf olamaz. İktisâddaki bereketin kerâmet derecesine çıktığına bir işarettir. Ve bu seneye, "Sene-i İktisâd" tesmiyesi lâyıktır.*

Evet, zaman iki sene sonra bu kerâmet-i iktisâdiyeyi, İkinci Harb-i Umumiye'de her taraftaki açlık ve tahribât ve israfâtla ve nev-i beşer ve herkes iktisâda mecbur olmasıyla isbât etti.

سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا ۖ إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ[2]

1 Yani 1935 yılında.

2 "Sübhansın yâ Rab! Senin bize bildirdiğinden başka ne bilebiliriz ki? Her şeyi hakkıyla bilen, her şeyi hikmetle yapan sensin." (Bakara sûresi, 2/32)

Yirminci Lem'a

İhlâs hakkında

[On Yedinci Lem'a'nın On Yedinci Notası'nın yedi meselesinden, beş noktadan ibaret olan ikinci meselesinin birinci noktası iken, ehemmiyetine binâen Yirminci Lem'a oldu.]

إِنَّا أَنْزَلْنَا إِلَيْكَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ فَاعْبُدِ اللهَ مُخْلِصًا لَهُ الدِّينَ ۞ أَلَا لِلّٰهِ الدِّينُ الْخَالِصُ[1]

âyetiyle,

هَلَكَ النَّاسُ إِلَّا الْعَالِمُونَ وَهَلَكَ الْعَالِمُونَ إِلَّا الْعَامِلُونَ وَهَلَكَ الْعَامِلُونَ إِلَّا الْمُخْلِصُونَ وَالْمُخْلِصُونَ عَلَى خَطَرٍ عَظِيمٍ[2]

–ev kema kâl– hadîs-i şerifi, ikisi de ihlâs ne kadar İslâmiyet'te mühim bir esâs olduğunu gösteriyorlar. Bu ihlâs meselesinin hadsiz nüktelerinden yalnız "*Beş Nokta*"yı muhtasaran beyan ederiz.

Tenbih: Bu mübârek Isparta'nın medâr-ı şükran bir hüsn-ü tâli'idir ki, ondaki ehl-i takvâ ve ehl-i tarîkat ve ehl-i ilmin –sâir yerlere nisbeten– rekabetkârâne ihtilâfları görünmüyor. Gerçi lâzım olan hakikî muhabbet ve ittifâk yoksa da, zararlı muhalefet ve rekabet de başka yerlere nisbeten yoktur.

Birinci Nokta

Mühim ve müdhiş bir suâl:

---

1 "Biz sana kitabı gerçeğin ta kendisi olarak indirdik. O hâlde sen de, ihlâsla yalnız Allah'a ibadet et! İyi bilin ki hâlis din, yani bütün gönlüyle candan itaat, yalnız Allah'a yapılır." (Zümer sûresi, 39/2-3). İhlâsla ilgili şu âyetlere de bakılabilir: A'râf sûresi, 7/29; Hicr sûresi, 15/40; Zümer sûresi, 39/11, 14; Mü'min sûresi, 40/14.

2 "İnsanlar helâk oldu; âlimler müstesna. Âlimler de helâk oldu; ilmiyle amel edenler müstesna. Amel edenler de helâk oldu; ihlâs sahipleri müstesna. İhlâs sahiplerine gelince, onlar da pek büyük bir tehlike ile karşı karşıyadırlar." Bkz.: el-Gazâlî, *İhyâu ulûmi'd-dîn* 3/414, 4/179, 362; el-Gazâlî, *Meâricü'l-Kuds* s.88; el-Aclûnî, *Keşfü'l-hafâ* 2/415.

Neden ehl-i dünya, ehl-i gaflet, hattâ ehl-i dalâlet ve ehl-i nifâk rekabetsiz ittifâk ettikleri hâlde; ehl-i hak ve ehl-i vifâk olan ashâb-ı diyânet ve ehl-i ilim ve ehl-i tarîkat, neden rekabetli ihtilâf ediyorlar? İttifâk ehl-i vifâkın hakkı iken ve hilâf ehl-i nifâkın lâzımı iken, neden bu hak oraya geçti ve şu haksızlık şuraya geldi?

Elcevap:

Bu elîm ve fecî ve ehl-i hamiyeti ağlattıracak hâdise-i müdhişenin pek çok esbâbından, yedi sebebini beyan edeceğiz.

Birincisi: Ehl-i hakkın ihtilâfı hakikatsizlikten gelmediği gibi, ehl-i gafletin ittifâkı dahi hakikattarlıktan değildir. Belki ehl-i dünyanın ve ehl-i siyasetin ve ehl-i mekteb gibi hayat-ı içtimâiyenin tabakatına dair birer muayyen vazife ile ve has bir hizmet ile meşgul tâifelerin, cemaatlerin ve cemiyetlerin vazifeleri taayyün edip ayrılmış. Ve o vezâif mukâbilindeki alacakları maîşet noktasındaki maddî ücret ve hubb-u câh ve şan ü şeref noktasında teveccüh-ü nâstan alacakları[1](Hâşiye) mânevî ücret taayyün etmiş, ayrılmış. Müzâhame ve münâkaşayı ve rekabeti intâc edecek derecede bir iştirâk yok. Onun için, bunlar ne kadar fena bir meslekte de gitseler, birbiriyle ittifâk edebilirler. Amma ehl-i din ve ashâb-ı ilim ve erbab-ı tarîkat ise, bunların her birisinin vazifesi umuma baktığı gibi, muaccel ücretleri de taayyün ve tahassus etmediği ve her birinin makam-ı içtimâîde ve teveccüh-ü nâsta ve hüsn-ü kabuldeki hissesi tahassus etmiyor. Bir makama çoklar namzed olur. Maddî ve mânevî her bir ücrete çok eller uzanabilir. O noktadan müzâhame ve rekabet tevellüd edip; vifâkı nifâka, ittifâkı ihtilâfa tebdil eder.

İşte bu müdhiş marazın merhemi, ilâcı ihlâstır. Yani hakperestliği nefisperestliğe tercih etmekle ve hakkın hatırı, nefsin ve enâniyetin hatırına galib gelmekle إِنْ أَجْرِيَ إِلَّا عَلَى اللهِ[2] sırrına mazhar olup, nâstan gelen maddî ve

---

1 (Hâşiye) ***İhtar***: Teveccüh-ü nâs istenilmez, belki verilir. Verilse de onunla hoşlanılmaz. Hoşlansa ihlâsı kaybeder, riyâya girer. Şan ü şeref arzusuyla teveccüh-ü nâs ise; ücret ve mükâfat değil, belki ihlâssızlık yüzünden gelen bir itâb ve bir mücâzâttır. Evet amel-i sâlihin hayatı olan ihlâsın zararına teveccüh-ü nâs ve şan ü şeref, kabir kapısına kadar muvakkat olan bir lezzet-i cüz'iyeye mukâbil, kabrin öbür tarafında azab-ı kabir gibi nâhoş bir şekil aldığından; teveccüh-ü nâsı arzu etmek değil, belki ondan ürkmek ve kaçmak lâzımdır. Şöhret-perestlerin ve şan ü şeref peşinde koşanların kulakları çınlasın.

2 "Benim mükâfatımı verecek olan yalnız Allah Teâlâ'dır." (Yûnus sûresi, 10/72; Hûd sûresi, 11/29; Sebe sûresi, 34/47)

mânevî ücretten istiğnâ etmekle[1(Hâşiye)] [2]وَمَا عَلَى الرَّسُولِ إِلَّا الْبَلَاغُ sırrına mazhar olup hüsn-ü kabul ve hüsn-ü te'sir ve teveccüh-ü nâsı kazanmak noktalarının Cenâb-ı Hakk'ın vazifesi ve ihsânı olduğunu ve kendi vazifesi olan tebliğde dâhil olmadığını ve lâzım da olmadığını ve onunla mükellef olmadığını bilmekle ihlâsa muvaffak olur. Yoksa ihlâsı kaçırır.

İkinci Sebep: Ehl-i dalâletin zilletindendir ittifâkları, ehl-i hidâyetin izzetindendir ihtilâfları. Yani, ehl-i gaflet olan ehl-i dünya ve ehl-i dalâlet, hak ve hakikate istinâd etmedikleri için zayıf ve zelildirler. Tezellül için, kuvvet almaya muhtaçtırlar. Bu ihtiyaçtan, başkasının muâvenet ve ittifâkına samimî yapışırlar. Hattâ meslekleri dalâlet ise de, yine ittifâkı muhâfaza ederler. Âdetâ o haksızlıkta bir hakperestlik, o dalâlette bir ihlâs, o dinsizlikte dinsizdârâne bir taassub ve o nifâkta bir vifâk yaparlar, muvaffak olurlar. Çünkü samimî bir ihlâs, şerde dahi olsa neticesiz kalmaz. Evet ihlâs ile kim ne isterse Allah verir.[3(Hâşiye)]

Amma; ehl-i hidâyet ve diyânet ve ehl-i ilim ve tarîkat, hak ve hakikate istinâd ettikleri için ve her biri bizzât tarîk-i hakta yalnız Rabbini düşünüp, tevfîkine itimâd ederek gittiklerinden, mânen o meslekten gelen izzetleri var. Zaaf hissettiği vakit, insanların yerine Rabbine müracaat eder, medet O'ndan ister. Meşreblerin ihtilâfıyla, zâhir meşrebine muhâlif olana karşı muâvenet ihtiyâcını tam hissetmiyor, ittifâka ihtiyâcını göremiyor. Belki hodgâmlık ve

---

1 (Hâşiye) Sahabelerin senâ-yı Kur'âniye'ye mazhar olan "îsâr" hasletini[*1] kendine rehber etmek. Yani: Hediye ve sadakanın kabulünde başkasını kendine tercih etmek ve hizmet-i dîniyenin mukabilinde gelen menfaat-ı maddiyeyi istemeden ve kalben talep etmeden, sırf bir ihsan-ı ilâhî bilerek, nâstan minnet almayarak ve hizmet-i dîniyenin mukabilinde de almamaktır. Çünkü hizmet-i diniyenin mukabilinde dünyada bir şey istenilmemeli ki, ihlâs kaçmasın. Çendan hakları var ki, ümmet onların maişetlerini temin etsin. Hem zekâta da müstehaktırlar. Fakat bu istenilmez, belki verilir. Verildiği vakitte, hizmetimin ücretidir denilmez. Mümkün olduğu kadar kanaatkârâne başka ehil ve daha müstehak olanların nefsini kendi nefsine tercih etmek, [2*]وَيُؤْثِرُونَ عَلَى أَنْفُسِهِمْ وَلَوْ كَانَ بِهِمْ خَصَاصَةٌ sırrına mazhariyetle, bu müdhiş tehlikeden kurtulup ihlâsı kazanabilir.

*1 ve *2 Bkz.:"Kendileri ihtiyaç duysalar bile o kardeşlerine öncelik verir, onlara verilmesini tercih ederler." (Haşir sûresi, 59/9)

2 "Peygamberin görevi, açıkça tebliğ etmekten başka bir şey değildir." (Nûr sûresi, 24/54; Ankebût sûresi, 29/18)

3 (Hâşiye) Evet, [1*]مَنْ طَلَبَ وَجَدَّ وَجَدَهُ bir düstur-u hakikattır. Külliyeti geniş ve genişliği mesleğimize de şâmil olabilir.

*1 "Kim bir şeyi talep eder ve o istikamette ciddi bir gayret gösterirse onu elde eder." Bkz.: İbnü'l-Cevzî, *el-Müdhiş* s.490; İbni Hacer, *Mukaddimetü Fethu'l-bârî* s.14; el-übşeyhî, *el-Müstatraf* 2/125.

enâniyet varsa, kendini haklı ve muhâlifini haksız tevehhüm ederek, ittifâk ve muhabbet yerine, ihtilâf ve rekabet ortaya girer. İhlâsı kaçırır, vazifesi zîr u zeber olur.

İşte bu müdhiş sebebin verdiği vahîm neticeleri görmemenin yegâne çâresi, "***dokuz emir***"dir:

1. Müsbet hareket etmektir ki yani kendi mesleğinin muhabbetiyle hareket etmek. Başka mesleklerin adâveti ve başkalarının tenkîsi, onun fikrine ve ilmine müdâhale etmesin; onlarla meşgul olmasın...

2. Belki dâire-i İslâmiyet içinde hangi meşrebde olursa olsun, medâr-ı muhabbet ve uhuvvet ve ittifâk olacak çok râbıta-yı vahdet bulunduğunu düşünüp ittifâk ederek,

3. Ve haklı her meslek sahibinin, başkasının mesleğine ilişmemek cihetinde hakkı ise: "Mesleğim haktır" yahud "daha güzeldir" diyebilir. Yoksa başkasının mesleğinin haksızlığını veya çirkinliğini îmâ eden, "Hak, yalnız benim mesleğimdir." veyahut "Güzel, benim meşrebimdir." diyemez olan insaf düsturunu rehber etmek,

4. Ve ehl-i hakla ittifâk, tevfîk-i ilâhînin bir sebebi ve diyânetteki izzetin bir medârı olduğunu düşünmekle,

5. Hem ehl-i dalâlet ve haksızlık –tesânüd sebebiyle– cemaat sûretindeki kuvvetli bir şahs-ı mânevînin dehâsıyla hücumu zamanında, o şahs-ı mânevîye karşı, en kuvvetli ferdî olan mukâvemetin mağlûb düştüğünü anlayıp ehl-i hak tarafındaki ittifâk ile bir şahs-ı mânevî çıkarıp o müdhiş şahs-ı mânevî-i dalâlete karşı, hakkâniyeti muhâfaza ettirmek;

6. Ve hakkı, bâtılın savletinden kurtarmak için,

7. Nefsini ve enâniyetini,

8. Ve yanlış düşündüğü izzetini,

9. Ve ehemmiyetsiz rekabetkârâne hissiyâtını terk etmekle ihlâsı kazanır, vazifesini hakkıyla îfâ eder.[1(Hâşiye)]

---

1 (Hâşiye) Hattâ hadîs-i sahihle, âhirzamanda İsevîlerin hakikî dindarları ehl-i Kur'ân ile ittifak edip, müşterek düşmanları olan zındıkaya karşı dayanacakları gibi;[*1] şu zamanda dahi ehl-i diyanet ve ehl-i hakikat, değil yalnız dindaşı, meslekdaşı, kardeşi olanlarla samimî ittifak etmek, belki hristiyanların hakikî dindar ruhanîleri ile dahi, medar-ı ihtilâf noktaları muvakkaten medar-ı münakaşa ve nizâ etmeyerek müşterek düşmanları olan mütecaviz dinsizlere karşı ittifaka muhtaçtırlar.

Üçüncü Sebep: Ehl-i hakkın ihtilâfı, himmetsizlikten ve aşağılıktan ve ehl-i dalâletin ittifâkı, ulüvv-i himmetten değildir. Belki ehl-i hidâyetin ihtilâfı, ulüvv-i himmetin sû-i istimâlinden ve ehl-i dalâletin ittifâkı, himmetsizlikten gelen zaaf ve aczdendir.

Ehl-i hidâyeti, ulüvv-i himmetten sû-i istimâle ve dolayısıyla ihtilâfa ve rekabete sevk eden, âhiret nokta-yı nazarında bir haslet-i memdûha sayılan hırs-ı sevab ve vazife-i uhreviyede kanaatsızlık cihetinden ileri geliyor. Yani, "Bu sevabı ben kazanayım, bu insanları ben irşâd edeyim, benim sözümü dinlesinler." diye, karşısındaki hakikî kardeşi ve cidden muhabbet ve muâvenetine ve uhuvvetine ve yardımına muhtaç bir zâta karşı rekabetkârâne vaziyet alır. "Şâkirtlerim ne için onun yanına gidiyorlar? Ne için onun kadar şâkirtlerim bulunmuyor?" diye, enâniyeti oradan fırsat bulup, mezmûm bir haslet olan hubb-u câha temâyül ettirir, ihlâsı kaçırır, riyâ kapısını açar.

İşte bu hatanın ve bu yaranın ve bu müdhiş maraz-ı rûhanînin ilâcı şudur ki:

Cenâb-ı Hakk'ın rızâsı ihlâs ile kazanılır.[1] Kesret-i etbâ' ile ve fazla muvaffakiyet ile değildir. Çünkü onlar vazife-i ilâhiyeye âit olduğu için istenilmez, belki bazen verilir.

Evet, bazen bir tek kelime sebeb-i necât ve medâr-ı rızâ olur.[2] Kemmiyetin ehemmiyeti o kadar medâr-ı nazar olmamalı. Çünkü bazen bir tek adamın irşâdı, bin adamın irşâdı kadar rızâ-yı ilâhîye medâr olur. Hem ihlâs ve hakperestlik ise, müslümanların nereden ve kimden olursa olsun istifadelerine tarafdar olmaktır. Yoksa, "Benden ders alıp sevab kazandırsınlar." düşüncesi, nefsin ve enâniyetin bir hilesidir.

Ey sevaba hırslı ve âmâl-i uhreviyeye kanaatsız insan! Bazı peygamberler gelmişler ki, mahdut birkaç kişiden başka ittibâ edenler olmadığı hâlde,[3] yine o peygamberlik vazife-i kudsiyesinin hadsiz ücretini almışlar. Demek hüner,

---

*1 Hz. Îsâ'nın *(aleyhisselâm)* âhir zamanda yeryüzüne tekrar inip, İslâm adına mücadele edeceğine dair bkz.: Buhârî, *enbiyâ* 50; Müslim, *îmân* 242; Ebû Dâvûd, *melâhim* 14; İbni Hibbân, *es-Sahîh* 15/233. Ayrıca bkz.: "Ehl-i kitaptan hiç kimse yoktur ki ölmeden önce ona (Hz. Îsâ'ya) inanacak olmasın." (Nisâ sûresi, 4/159).

1 İhlasla dünyadan ayrılandan Allah Teâlâ'nın râzı olacağını bildiren hadis için bkz.: İbni Mâce, *mukaddime* 9; el-Hâkim, *el-Müstedrek* 2/362.

2 Bir beklentisi olmaksızın, sırf Allah için sarfettiği sözlerden dolayı kişinin cennetteki derecesinin yükseltileceğine dair bkz.: Buhârî, *rikak* 81; Müslim, *zühd* 6; Tirmizî, *zühd* 12.

3 Bkz.: Hûd sûresi, 11/40; Buhârî, *tıb* 17, 42; Müslim, *îmân* 332, 374; Tirmizî, *kıyâmet* 16.

kesret-i etbâ' ile değildir. Belki hüner, rızâ-yı ilâhîyi kazanmakladır. Sen neci oluyorsun ki, böyle hırs ile "Herkes beni dinlesin." diye vazifeni unutup, vazife-i ilâhiyeye karışıyorsun? Kabul ettirmek, senin etrafına halkı toplamak Cenâb-ı Hakk'ın vazifesidir. Vazifeni yap, Allah'ın vazifesine karışma. Hem hak ve hakikati dinleyen ve söyleyene sevab kazandıranlar, yalnız insanlar değildir. Cenâb-ı Hakk'ın zîşuûr mahlûkları ve rûhanîleri ve melâikeleri kâinatı doldurmuş, her tarafı şenlendirmişler.[1] Madem çok sevab istersin, ihlâsı esâs tut ve yalnız rızâ-yı ilâhîyi düşün. Tâ ki senin ağzından çıkan mübârek kelimelerin havadaki efrâdları, ihlâs ile ve niyet-i sâdıka ile hayatlansın, canlansın, hadsiz zîşuûrun kulaklarına gidip onları nurlandırsın, sana da sevab kazandırsın. Çünkü meselâ; sen "Elhamdülillâh" dedin; bu kelâm, milyonlarla büyük küçük "Elhamdülillâh" kelimeleri, havada izn-i ilâhî ile yazılır. Nakkâş-ı Hakîm abes ve israf yapmadığı için, o kesretli mübârek kelimeleri dinleyecek kadar hadsiz kulakları halk etmiş.

Eğer ihlâs ile, niyet-i sâdıka ile o havadaki kelimeler hayatlansalar, lezzetli birer meyve gibi rûhanîlerin kulaklarına girer.

Eğer rızâ-yı ilâhî ve ihlâs o havadaki kelimelere hayat vermezse, dinlenilmez; sevab da yalnız ağızdaki kelimeye münhasır kalır. Seslerinin ziyâde güzel olmadığından, dinleyenlerin azlığından sıkılan hâfızların kulakları çınlasın!

Dördüncü Sebep: Ehl-i hidâyetin rekabetkârâne ihtilâfı, âkıbeti düşünmemekten ve kasr-ı nazardan olmadığı gibi; ehl-i dalâletin samîmâne ittifâkları, akibet-endişlikten ve yüksek nazardan değildir.

Belki ehl-i hidâyet, hak ve hakikatin te'siriyle, nefsin kör hissiyâtına kapılmayarak, kalbin ve aklın dûr-endişâne temâyülâtına tâbi olmakla beraber, istikameti ve ihlâsı muhâfaza edemediklerinden, o yüksek makamı muhâfaza edemeyip ihtilâfa düşüyorlar.

Ehl-i dalâlet ise, nefsin ve hevânın tesiriyle, kör ve âkıbeti görmeyen ve bir dirhem hâzır lezzeti bir batman ilerideki lezzete tercih eden hissiyâtın muktaziyâtıyla, birbirine samimî olarak, muaccel bir menfaat ve hâzır bir lezzet için şiddetli ittifâk ediyorlar. Evet dünyevî ve hâzır lezzet ve menfaat etrafında aşağı, kalbsiz nefis-perestler samimî ittifâk ve ittihâd ediyorlar.

Ehl-i hidâyet, âhirete âit ve ileriye müteallik semerât-ı uhreviyeye ve kemâlâta, kalb ve aklın yüksek düsturlarıyla müteveccih oldukları için, esâslı bir

---

[1] Meselâ gökyüzünün, Allah'a secde hâlindeki meleklerle dolu olduğuna dair bkz.: Tirmizî, *zühd* 9; İbni Mâce, *zühd* 19.

istikamet ve tam bir ihlâs ve gayet fedâkârâne bir ittihâd ve ittifâk olabilirken; enâniyetten tecerrüt edemedikleri için, ifrat ve tefrit yüzünden, ulvî bir menba-ı kuvvet olan ittifâkı kaybedip, ihlâs da kırılır ve vazife-i uhreviye de zedelenir. Kolayca rızâ-yı ilâhî de elde edilmez.

Bu mühim marazın merhemi ve ilâcı: اَلْحُبُّ فِي اللهِ[1] sırrıyla: Tarîk-i hakta gidenlere refâkatle iftihar etmek,

Ve arkalarından gitmek,

Ve imamlık şerefini onlara bırakmak,

Ve o Hak yolunda kim olursa olsun kendinden daha iyi olduğunun ihtimâliyle enâniyetinden vazgeçip ihlâsı kazanmak,

Ve ihlâs ile bir dirhem amel, ihlâssız batmanlar ile amellere râcih olduğunu bilmekle;

Ve tâbiiyeti dahi sebeb-i mesuliyet ve hatarlı olan metbûiyete tercih etmekle o marazdan kurtulur ve ihlâsı kazanır, vazife-i uhreviyesini hakkıyla yapabilir.

Beşinci Sebep: Ehl-i hidâyetin ihtilâfı ve adem-i ittifâkı zaaflarından olmadığı gibi, ehl-i dalâletin kuvvetli ittifâkı da kuvvetlerinden değildir.

Belki ehl-i hidâyetin ittifâksızlığı, îmân-ı kâmilden gelen nokta-yı istinâd ve nokta-yı istinâddan neşet eden kuvvetten ileri geldiği gibi; ehl-i gaflet ve ehl-i dalâletin ittifâkları, kalben nokta-yı istinâd bulmadıkları itibarıyla zaaf ve aczlerinden ileri gelmiştir.

Çünkü zayıflar ittifâka muhtaç oldukları için, kuvvetli ittifâk ederler. Kavîler, ihtiyâcı tam hissetmediklerinden, ittifâkları zayıftır. Arslanlar, tilkiler gibi ittifâka muhtaç olmadıkları için ferdî yaşıyorlar. Yabânî keçiler, kurtlardan muhâfaza için, bir sürü teşkil ederler.

Demek zayıfların cemiyeti ve şahs-ı mânevîsi kavî olduğu gibi,[2(Hâşiye)] kavîlerin cemiyeti ve şahs-ı mânevîsi ise zayıftır.

---

1 "İçte duyulacak sevgi, Allah için olmalıdır." 'Allah için sevme ve nefret etme' bazı hadislerde amellerin en faziletlisi sayılmış;[*1] bazı hadislerde de imanın en güçlü bir bağı olduğuna dikkat çekilmiştir.[*2]

[*1] Ebû Dâvûd, *sünnet* 2; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 5/146; el-Bezzâr, *el-Müsned* 9/461.

[*2] et-Tayâlisî, *el-Müsned* s.101; İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef* 6/170, 172, 7/80.

2 (Hâşiye) Avrupa komiteleri içinde en şiddetlisi ve en tesirlisi ve bir cihette en kuvvetlisi, cins-i latîf ve zaîf ve nazik olan kadınların Amerika'daki Hukuk ve Hürriyet-i Nisvan Komitesi olduğu; hem milletler içinde az ve zaîf olan Ermenilerin komitesi, gösterdikleri kuvvetli fedâkârâne vaziyetle bu müddeâmızı teyid ediyor.

Bu sırra bir işaret-i latîfe ve zarif bir nükte-i Kur'âniye'dir ki ferman etmiş: وَقَالَ نِسْوَةٌ فِي الْمَدِينَةِ[1] Müenneslerin cemaatine, iki katlı müennes olduğu hâlde, müzekker fiili olan قَالَ buyurması; hem قَالَتِ الْأَعْرَابُ[2] buyurmakla müzekkerlerin cemaatine, müennes fiili olan قَالَتْ tâbiriyle, latîfâne işaret ediyor ki:

Zayıf ve halim ve yumuşak kadınların cemiyeti kuvvetleşir, sertlik ve şiddet kesbedip bir nevi reculiyet kazanır. Müzekker fiilini iktizâ ettiğinden وَقَالَ نِسْوَةٌ tâbiriyle, gayet güzel düşmüş.

Kavî erkekler ise, –hususen bedevî ârâb olsa– kuvvetlerine güvendikleri için cemiyetleri zayıf olup hem ihtiyatkârlık, hem yumuşaklık vaziyetini aldığından, bir nevi kadınlık hâsiyeti takındıkları için, müennes fiilini iktizâ ettiğinden قَالَتِ الْأَعْرَابُ müennes fiiliyle tâbiri tam yerindedir.

Evet, ehl-i hak, gayet kuvvetli bir nokta-yı istinâd olan îmân-ı billâhtan gelen tevekkül ve teslim ile, başkalara arz-ı ihtiyaç edip, muâvenet ve yardımlarını istemez. İstese de gayet fedâkârâne yapışmaz. Ehl-i dünya, dünya işlerinde hakikî nokta-yı istinâdlarından gaflet ettiklerinden, zaaf ve acze düşüp, şiddetli bir sûrette yardımcılara ihtiyâcını hisseder; samimâne, belki fedâkârâne ittifâk ederler.

İşte ehl-i hak, ittifâktaki hak kuvvetini düşünmediklerinden ve aramadıklarından, haksız ve muzır bir netice olan ihtilâfa düşerler. Haksız ehl-i dalâlet ise; ittifâktaki kuvveti, aczleri vasıtasıyla hissettiklerinden, gayet mühim bir vesile-i makâsıd olan ittifâkı elde etmişler.

İşte ehl-i hakkın bu haksız ihtilâf marazının merhemi ve ilâcı: وَلَا تَنَازَعُوا وَتَعَاوَنُوا عَلَى الْبِرِّ وَالتَّقْوٰى[4], فَتَفْشَلُوا وَتَذْهَبَ رِيحُكُمْ[3] âyetindeki şiddetli nehy-i ilâhî âyetinde hayat-ı içtimâiyece gayet hikmetli emr-i ilâhîyi düstur-u hareket etmek ve ihtilâfın İslâmiyet'e ne derece zararlı olduğunu ve ehl-i dalâletin ehl-i hakka galebesini ne derece teshîl ettiğini düşünüp, kemâl-i zaaf ve acz ile, o ehl-i hakkın kafilesine fedâkârâne, samimâne iltihâk etmektir; şahsiyetini unutmakla riyâ ve tasannudan kurtulup, ihlâsı elde etmektir.

---

1 "Şehirde bir takım kadınlar, (Duydunuz mu?) dediler." (Yûsuf sûresi, 12/30)

2 "Bedeviler dediler." (Hucurât sûresi, 49/14)

3 "Sakın birbirinizle ihtilâf etmeyin; sonra korkuya kapılıp zaafa düşersiniz, rüzgârınız (kuvvetiniz) gider." (Enfâl sûresi, 8/46)

4 "Siz iyilik etmek, fenalıktan sakınmak hususunda birbirinizle yardımlaşın." (Mâide sûresi, 5/2)

Altıncı Sebep: Ehl-i hakkın ihtilâfı nâmerdliklerinden, himmetsizliklerinden, hamiyetsizliklerinden olmadığı gibi; gafletli ehl-i dünyanın ve ehl-i dalâletin, hayat-ı dünyeviyeye âit işlerde samimâne ittifâkları dahi mertlikten, hamiyetten, himmetten değildir.

Belki, ehl-i hakkın ekseriyetle âhirete âit olan faydaları düşünmekle, o ehemmiyetli ve kesretli meselelere hamiyeti, himmeti, mertliği inkısâm eder. Hakikî sermaye olan vaktini bir meseleye sarf etmediği için, meslekdaşlarıyla ittifâkı muhkemleşmiyor. Çünkü meseleler çok, dâire dahi geniştir.

Gafletli ehl-i dünya ise, yalnız hayat-ı dünyeviyeyi düşündüklerinden, bütün hissiyâtıyla ve rûh u kalbiyle şiddetli bir sûrette hayat-ı dünyeviyeye âit meselelere sarılır. Ve o meselede ona yardım edene kuvvetli yapışır. Ve hakikat nokta-yı nazarında beş paraya değmeyen ve ehl-i hak ona on para kıymet vermeyen meselelere –dîvâne olmuş elmasçı bir Yahudi'nin beş paralık cam parçasına beş lira fiat verdiği gibi– beş yüz lira kıymetindeki vaktini o meseleye hasreder. Elbette bu kadar fiat verip ve şiddetli hissiyât ile sarılmak, –bâtıl yolunda dahi olsa– samimî bir ihlâs olduğundan, o meselede muvaffak olur ve ehl-i hakka galebe eder. Bu galebe neticesinde ehl-i hak zillete ve mahkûmiyete ve tasannua ve riyâya düşüp, ihlâsı kaybeder. O nâmerd, himmetsiz, hamiyetsiz bir kısım ehl-i dünyaya dalkavukluk etmeğe mecbur olur.

Ey ehl-i hak! Ey hakperest ehl-i şeriat ve ehl-i hakikat ve ehl-i tarîkat! Bu müdhiş maraz-ı ihtilâfa karşı birbirinizin kusurunu görmeyerek, yekdiğerinizin ayıbına karşı gözünüzü yumunuz! وَإِذَا مَرُّوا بِاللَّغْوِ مَرُّوا كِرَامًا[1] edeb-i Furkanî ile edepleniniz! Ve hâricî düşmanın hücumunda dâhilî münakaşâtı terk etmek ve ehl-i hakkı sukûttan ve zilletten kurtarmayı en birinci ve en mühim bir vazife-i uhreviye telâkki edip, yüzer âyât ve ehadîs-i nebeviyenin şiddetle emrettikleri uhuvvet,[2] muhabbet[3] ve teâvünü[4] yapıp, bütün hissiyâtınızla ehl-i dünyadan daha şiddetli bir sûrette meslekdaşlarınızla ve dindaşlarınızla ittifâk ediniz,

---

1 "O kullar, boş söz ve işlere rastladıklarında vakarla oradan geçip giderler." (Furkan sûresi, 25/72).

2 Meselâ: Müminlerin kardeş olduklarını beyân eden âyet için bkz.: Hucurât sûresi, 49/10. Ayrıca "Ey Allah'ın kulları! Kardeş olunuz." anlamındaki hadis için bkz.: Buhârî, *edeb* 57, 62; Müslim, *birr* 23, 24; Tirmizî, *birr* 24; Ebû Dâvûd, *edeb* 47.

3 Meselâ Ensâr'ın, kendi beldelerine hicret edenlere sevgi beslediklerini beyân eden âyet için bkz.: Haşir sûresi, 59/9. Ayrıca "Birbirinizi sevmedikçe gerçekten iman etmiş olamazsınız." anlamındaki hadis için bkz.: Müslim, *îmân* 93; Tirmizî, *kıyâmet* 54, *isti'zân* 1.

4 Meselâ iyilik ve takvâda yardımlaşmayı emredip, günah ve düşmanlıkta yardımlaşmayı yasaklayan âyet için bkz.: Mâide sûresi, 5/2. Ayrıca müslüman kardeşine her fırsatta iyilikte bulunmayı vurgulayan hadis bkz: Buhârî, *mezâlim* 3, *ikrâh* 7; Müslim, *birr* 58.

yani, ihtilâfa düşmeyiniz. "Böyle küçük meseleler için kıymettar vaktimi sarf etmekten ise, o çok kıymetli vaktimi zikir ve fikir gibi kıymettar şeylere sarf edeceğim." deyip çekilerek, ittifâkı zayıflaştırmayınız.

Çünkü bu mânevî cihadda küçük mesele zannettiğiniz, çok büyük olabilir. Bir neferin, bir saatte mühim ve husûsî şerâit dâhilindeki nöbeti bir sene ibadet hükmüne bazen geçmesi gibi;[1] bu ehl-i hakkın mağlûbiyeti zamanında, mânevî mücahede mesâilinde, küçük bir meseleye sarf olunan senin kıymettar bir günün, o neferin o saati gibi bin derece kıymet alabilir, bir günün bin gün olabilir. Madem livechillâhtır; o işin küçüğüne-büyüğüne, kıymetli ve kıymetsizliğine bakılmaz. İhlâs ve rızâ-yı ilâhî yolunda zerre, yıldız gibi olur.[2] Vesilenin mâhiyetine bakılmaz, neticesine bakılır. Madem neticesi rızâ-yı ilâhîdir ve mâyesi ihlâstır; o küçük değildir, büyüktür.

Yedinci Sebep: Ehl-i hak ve hakikatin ihtilâf ve rekabetleri, kıskançlıktan ve hırs-ı dünyadan gelmediği gibi; ehl-i dünyanın ve ehl-i gafletin ittifâkları dahi, civanmerdlikten ve uluvv-ü cenâbdan değildir.

Belki ehl-i hakikat, hakikatten gelen ulüvv-i cenâb ve ulüvv-i himmet ve tarîk-i hakta memduh olan müsabakayı[3] tam muhâfaza edemediklerinden ve nâehillerin girmesi yüzünden bir derece sû-i istimâl ettiklerinden; rekabet-kârâne ihtilâfa düşüp hem kendine, hem cemaat-i İslâmiye'ye ehemmiyetli zarar olmuş.

Ehl-i gaflet ve ehl-i dalâlet ise, meftun oldukları menfaatlerini kaçırmamak ve menfaat için perestiş ettikleri reislerini ve arkadaşlarını küstürmemek için, zilletlerinden ve nâmerdliklerinden, hamiyetsizliklerinden; mutlak arkadaşlarıyla –hattâ denî ve hâin ve muzır olsalar dahi– hâlisâne ittihâd; hem menfaat etrafında toplanan ne şekilde olursa olsun şerikleriyle samimâne ittifâk ederler. Samimiyet neticesi olarak istifade ederler.

İşte, ey musîbetzede ve ihtilâfa düşmüş ehl-i hak ve ashâb-ı hakikat! Bu musîbet zamanında ihlâsı kaçırdığınızdan ve rızâ-yı ilâhîyi münhasıran gaye-i maksad yapmadığınızdan, ehl-i hakkın bu zillet ve mağlûbiyetine sebebiyet

---

1 Allah yolundaki bir günlük nöbetin, dünyadan ve içindekilerden daha hayırlı olduğuna dair bkz.: Buhârî, *cihâd* 5, 73; Müslim, *imâre* 112-115, 163; Tirmizî, *fezâilü'l-cihâd* 26.

2 Peygamber Efendimiz *(sallallâhu aleyhi ve sellem),* dinde ihlâslı olmak kaydıyla az bir amelin dahi yeteceğini beyan buyurmaktadır: el-Hâkim, *el-Müstedrek* 4/341; Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliyâ* 1/244. Ayrıca amelleri sırf Allah için yapmak gerektiği, yoksa Allah Teâlâ'nın kabul buyurmayacağı hakkında bkz.: et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* 8/140.

3 Bkz.: Mâide sûresi, 5/48; Mü'minûn sûresi, 23/61; Fâtır sûresi, 35/32.

verdiniz. Umûr-u diniye ve uhreviyede rekabet, gıbta, hased ve kıskançlık olmamalı ve hakikat nokta-yı nazarında olamaz.

Çünkü kıskançlık ve hasedin sebebi: Bir tek şeye çok eller uzanmasından ve bir tek makama çok gözler dikilmesinden ve bir tek ekmeği çok mideler istemesinden müzâhame, münâkaşa, müsabaka sebebiyle gıbtaya, sonra kıskançlığa düşerler. Dünyada bir şey-i vâhid'e çoklar tâlib olduğundan ve dünya dar ve muvakkat olması sebebiyle insanın hadsiz arzularını tatmin edemediği için, rekabete düşüyorlar. Fakat, âhirette tek bir adama beş yüz sene[1(Hâşiye)] mesafelik bir cennet ihsân edilmesi[2] ve yetmiş bin kasır ve hûriler

---

1 (Hâşiye) *Mühim bir taraftan ehemmiyetli bir suâl*: Rivâyette gelmiş ki; cennette bir adama beş yüz senelik bir cennet verilir.[*1] Bu hakikat akl-ı dünyevînin havsalasında nasıl yerleşir?

Elcevap: Nasıl ki bu dünyada herkesin dünya kadar hususî ve muvakkat bir dünyası var. Ve o dünyanın direği onun hayatıdır. Ve zâhirî ve bâtınî duygularıyla o dünyasından istifade eder. "Güneş bir lâmbam, yıldızlar mumlarımdır." der. Başka mahlûkat ve zîruhlar bulunmaları, o adamın mâlikiyetine mâni olmadıkları gibi, bilâkis onun hususî dünyasını şenlendiriyorlar, zînetlendiriyorlar. Aynen öyle de, fakat binler derece yüksek, her bir mümin için binler kasır ve hurileri ihtiva eden has bahçesinden[*2] başka, umumî cennetten beş yüz sene genişliğinde birer hususî cenneti vardır. Derecesi nisbetinde inkişaf eden hissiyatıyla, duygularıyla cennete ve ebediyete lâyık bir sûrette istifade eder. Başkaların iştirâki onun mâlikiyetine ve istifadesine noksan vermedikleri gibi, kuvvet verirler. Ve husûsî ve geniş cennetini zînetlendiriyorlar. Evet, bu dünyada bir adam, bir saatlik bir bahçeden ve bir günlük bir seyrangâhtan ve bir aylık bir memleketten ve bir senelik bir mesîregâhta seyahatından; ağzıyla, kulağıyla, gözüyle, zevkiyle, zâikasıyla, sâir duygularıyla istifade ettiği gibi; aynen öyle de, fakat bir saatlik bir bahçeden ancak istifade eden bu fânî memlekette-ki kuvve-i şâmme ve kuvve-i zâika, o bâki memlekette bir senelik bahçeden aynı istifadeyi eder. Ve burada bir senelik mesîregâhtan ancak istifade edebilen bir kuvve-i bâsıra ve kuvve-i sâmia orada beş yüz senelik mesîregâhındaki seyahattan; o haşmetli, baştan başa zînetli memlekete lâyık bir tarzda istifade eder. Her mümin derecesine ve dünyada kazandığı sevablar, haseneler nisbetinde inbisât ve inkişâf eden duygularıyla zevk alır, telezzüz eder, müstefid olur.

*1 Bazı cennet nimetlerinin ehemmiyeti "gökler ve yer kadar, yani beş yüz senelik mesafe" şeklinde vurgulanmıştır (Bkz.: Tirmizî, *cennet* 8). Nitekim cennetin, gökler ve yer kadar genişliğe sahip olduğu, Kur'ân-ı Kerîm'de de beyân edilmiştir (Bkz.: Âl-i İmran sûresi, 3/133; Hadîd sûresi, 57/21). Hatta cennette en alt mertebedekilerin bile, bin senelik mesafeye denk gelecek kadar bol nimetlere mazhar olacaklarına dair hadisler vardır. (Bkz.: Tirmizî, *tefsîru sûre (75)* 2, *cennet* 17; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 2/13, 64)

*2 Adn cennetlerinde, beş bin kapısı olan ve her bir kapısında yirmi beş bin hûri bulunan hususi cennetler olduğuna dair bkz.: İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef* 7/39. Ayrıca her mümin için söz konusu olan bu hususi cennetlerin, çok daha teferruatlıca ifade edildiği hadisler için bkz.: İbnü'l-Mübârek, *ez-Zühd* s.550.

2 Üstteki hâşiyede açıklama verildi.

verilmesi[1] ve ehl-i cennetten herkes kendi hissesinden kemâl-i rızâ ile memnun olması işaretiyle gösteriliyor ki: Âhirette medâr-ı rekabet bir şey yoktur ve rekabet de olamaz.[2] Öyle ise, âhirete âit olan a'mâl-i sâlihada dahi rekabet olamaz; kıskançlık yeri değildir. Kıskançlık eden ya riyâkârdır, a'mâl-i sâliha sûretiyle dünyevî neticeleri arıyor veyahud sâdık câhildir ki, a'mâl-i sâliha nereye baktığını bilmiyor ve a'mâl-i sâlihanın ruhu, esâsı ihlâs olduğunu derk etmiyor. Rekabet sûretiyle evliyâullaha karşı bir nevi adâvet taşımakla, vüs'at-i rahmet-i ilâhiyeyi itham ediyor. Bu hakikati teyid eden bir vakıa:

Eski arkadaşlarımızdan bir adamın, bir adama karşı adâveti vardı. O adamın yanında senâkârâne onun düşmanı amel-i salihle, hattâ velâyetle tavsif edildi. O adam kıskanmadı, sıkılmadı.

Sonra birisi dedi:

"Senin o düşmanın cesurdur, kuvvetlidir." Baktık ki o adamda şiddetli bir kıskançlık ve bir rekabet damarı uyandı.

Ona dedik:

"Velâyet ve salâhat hadsiz bir hayat-ı ebediyenin pırlantası gibi bir kuvvet ve bir yüksekliktir. Sen buna bu cihette kıskanmadın. Dünyevî kuvvet öküzde ve cesaret canavarda dahi bulunmakla beraber, velâyet ve salâhata nisbeten; bir âdi cam parçasının elmasa nisbeti gibidir."

O adam dedi ki:

"Bir noktaya, bir makama ikimiz bu dünyada gözümüzü dikmişiz. Oraya çıkmak için basamaklarımız da kuvvet ve cesaret gibi şeylerdir. Onun için kıskandım. Âhiret makamatı hadsizdir. O burada benim düşmanım iken, orada benim samimî ve sevgili kardeşim olabilir."

Ey ehl-i hakikat ve tarîkat! Hakka hizmet, büyük ve ağır bir defineyi taşımak ve muhâfaza etmek gibidir. O defineyi omuzunda taşıyanlara ne kadar kuvvetli eller yardıma koşsalar daha ziyâde sevinir, memnun olurlar. Kıskanmak şöyle dursun, gayet samimî bir muhabbetle o gelenlerin kendilerinden daha ziyâde olan kuvvetlerini ve daha ziyâde te'sirlerini ve yardımlarını müftehirâne alkışlamak lâzım gelirken,[3] nedendir ki rekabetkârâne o hakikî

---

1 Üstteki hâşiyede açıklama verildi.

2 Bkz.: A'râf sûresi, 7/43; Hicr sûresi, 15/47.

3 Meselâ Hz. Ömer'in *(radiyallâhu anh)* hakperestçe şu tavrı vardır: Bir gün, Üsâme İbni Zeyd'e (fey'den) üç bin beş yüz (dirhemlik) pay ayırdığı hâlde, kendi oğlu İbni Ömer'e üç bin (dirhemlik) pay vermişti.

kardeşlere ve fedâkâr yardımcılara bakılıyor ve o hâl ile ihlâs kaçıyor? Vazifenizde müttehem olup, ehl-i dalâletin nazarında, sizden ve sizin mesleğinizden yüz derece aşağı olan; "din ile dünyayı kazanmak ve ilm-i hakikatle maîşeti temin etmek, tamah ve hırs yolunda rekabet etmek..." gibi müdhiş ithamlara maruz kalıyorsunuz?

Bu marazın çâre-i yegânesi: Nefsini ittiham etmek ve nefsine değil, daima karşısındaki meslekdaşına tarafdar olmak... Fenn-i Âdâb ve İlm-i Münazara'nın ulemâsı mâbeynindeki hakperestlik ve insaf düsturu olan şu:

"Eğer bir meselenin münazarasında kendi sözünün haklı çıktığına tarafdar olup ve kendi haklı çıktığına sevinse ve hasmının haksız ve yanlış olduğuna memnun olsa, insafsızdır."[1] Hem zarar eder. Çünkü haklı çıktığı vakit o münazarada bilmediği bir şeyi öğrenmiyor, belki gurur ihtimâliyle zarar edebilir.

Eğer hak hasmının elinde çıksa, zararsız, bilmediği bir meseleyi öğrenip, menfaattar olur, nefsin gururundan kurtulur. Demek insaflı hakperest, hakkın hatırı için nefsin hatırını kırıyor. Hasmının elinde hakkı görse, yine rızâ ile kabul edip, tarafdar çıkar, memnun olur.

İşte bu düsturu; ehl-i din, ehl-i hakikat, ehl-i tarîkat, ehl-i ilim kendilerine rehber ittihaz etseler, ihlâsı kazanırlar. Ve vazife-i uhreviyelerinde muvaffak olurlar. Ve bu fecî sukût ve musîbet-i hâzıradan rahmet-i ilâhiye ile kurtulurlar.

سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَآ إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَاۖ إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ[2]

Oğlu, 'Niye Üsâme'yi benden üstün tuttun? Vallâhi onun katıldığı her savaşa ben de katıldım.' diye sorunca da Hz. Ömer şu cevabı vermişti: 'Ey oğulcuğum! Zeyd *(radiyallâhu anh)*, Resûlüllah *(aleyhissalâtü vesselâm)* nezdinde babandan daha sevgili idi. Üsâme de *(radiyallâhu anh)* Resûlüllah'a senden daha sevgilidir. Ben Resûlüllah'ın sevgisini kendi sevgime tercih ettim.' buyurmuştu. (Tirmizî, *menâkıb* 39)

1 Bkz.: el-Gazâlî, *İhyâu ulûmi'd-dîn* 1/79-80.

2 "Sübhansın yâ Rab! Senin bize bildirdiğinden başka ne bilebiliriz ki? Her şeyi hakkıyla bilen, her şeyi hikmetle yapan sensin." (Bakara sûresi, 2/32)

Yirmi Birinci Lem'a

İhlâs hakkında

[On Yedinci Lem'a'nın On Yedinci Notası'nın yedi meselesinden Dördüncü Meselesi iken, ihlâs münasebetiyle Yirminci Lem'a'nın İkinci Nokta'sı oldu. Nuraniyetine binâen Yirmi Birinci Lem'a olarak Lemeât'a girdi.]

(Bu Lem'a lâakal her on beş günde bir defa okunmalı.)

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَلَا تَنَازَعُوا فَتَفْشَلُوا وَتَذْهَبَ رِيحُكُمْ[1]

وَقُومُوا لِلّٰهِ قَانِتِينَ[2]

قَدْ أَفْلَحَ مَنْ زَكّٰيهَا ۞ وَقَدْ خَابَ مَنْ دَسّٰيهَا[3]

وَلَا تَشْتَرُوا بِاٰيَاتِي ثَمَنًا قَلِيلًا[4]

Ey âhiret kardeşlerim ve ey hizmet-i Kur'âniye'de arkadaşlarım! Bilirsiniz ve biliniz: Bu dünyada, hususen uhrevî hizmetlerde; en mühim bir esâs, en büyük bir kuvvet, en makbul bir şefaatçi,[5] *en metin bir nokta-yı istinâd, en kısa bir tarîk-ı hakikat, en makbul bir dua-yı mânevî, en kerâmetli bir vesile-i makâsıd, en yüksek bir haslet, en sâfî bir ubûdiyet, ihlâstır.*

Madem ihlâsta mezkûr hâssalar gibi çok nurlar var ve çok kuvvetler var. Ve madem bu müdhiş zamanda ve dehşetli düşmanlar mukâbilinde ve şiddetli tazyîkat karşısında ve savletli bid'alar, dalâletler içerisinde bizler gayet az

---

1 "Sakın birbirinizle ihtilâf etmeyin; sonra korkuya kapılıp zaafa düşersiniz, rüzgârınız (kuvvetiniz) gider." (Enfâl sûresi, 8/46)

2 "Namazlara kalkıp huşû ile Allah'ın divanında durun." (Bakara sûresi, 2/238)

3 "Nefsini maddî ve mânevî kirlerden arındıran felâha erer. Onu günahlarla örten ise ziyâna uğrar." (Şems sûresi, 91/9-10)

4 "Âyetlerimi az bir fiyatla, yani dünya menfaati karşılığında satmayın." (Bakara sûresi, 2/41)

5 Allah Teâlânın, ancak ihlâsla yapılan ameli kabul buyurduğuna dair bkz.: Nesâî, *cihâd* 24; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 4/126.

ve zayıf ve fakir ve kuvvetsiz olduğumuz hâlde, gayet ağır ve büyük ve umûmî ve kudsî bir vazife-i îmâniye ve hizmet-i Kur'âniye omuzumuza ihsân-ı ilâhî tarafından konulmuş.

Elbette herkesten ziyâde bütün kuvvetimizle ihlâsı kazanmaya mecbur ve mükellefiz ve ihlâsın sırrını kendimizde yerleştirmek için gayet derecede muhtacız. Yoksa hem şimdiye kadar kazandığımız hizmet-i kudsiye kısmen zâyi olur, devam etmez; hem şiddetli mesul oluruz. [1] وَلَا تَشْتَرُوا بِاٰيَاتِي ثَمَنًا قَلِيلًا âyetindeki şiddetli tehdidkârâne nehy-i ilâhîye mazhar olup, saâdet-i ebediye zararına; mânâsız, lüzumsuz, zararlı, kederli, hodfüruşâne, sakîl, riyâkârâne bazı hissiyât-ı süfliye ve menâfi-i cüz'iyenin hatırı için ihlâsı kırmakla; hem bu hizmetteki umum kardeşlerimizin hukukuna tecavüz, hem hizmet-i Kur'âniye'nin hizmetine taarruz, hem hakâik-i îmâniyenin kudsiyetine hürmetsizlik etmiş oluruz.

Ey kardeşlerim! Mühim ve büyük bir umûr-u hayriyenin çok muzır mânileri olur.[2] Şeytanlar o hizmetin hâdimleriyle çok uğraşır.[3] Bu mânilere ve bu şeytanlara karşı, ihlâs kuvvetine dayanmak gerektir. İhlası kıracak esbâptan; yılandan, akrepten çekindiğiniz gibi çekininiz. Hazreti Yusuf *(aleyhisselâm)* إِنَّ النَّفْسَ لَأَمَّارَةٌ بِالسُّوءِ إِلَّا مَا رَحِمَ رَبِّي[4] demesiyle, nefs-i emmâreye itimâd edilmez. Enâniyet ve nefs-i emmâre sizi aldatmasın.

İhlâsı kazanmak ve muhâfaza etmek ve mânileri def etmek için, gelecek düsturlar rehberiniz olsun.

Birinci Düsturunuz

Amelinizde rızâ-yı ilâhî olmalı.

Eğer O râzı olsa, bütün dünya küsse ehemmiyeti yok. Eğer O kabul etse, bütün halk reddetse te'siri yok. O râzı olduktan ve kabul ettikten sonra, isterse ve hikmeti iktizâ ederse, sizler istemek talebinde olmadığınız hâlde, halklara da kabul ettirir, onları da râzı eder. Onun için, bu hizmette doğrudan doğruya yalnız Cenâb-ı Hakk'ın rızâsını esâs maksad yapmak gerektir.

---

1 "Âyetlerimi az bir fiyatla, yani dünya menfaati karşılığında satmayın." (Bakara sûresi, 2/41)

2 "Her hayrın bir engeli vardır." anlamındaki söz için bkz.: el-Aclûnî, *Keşfü'l-hafâ* 2/89.

3 İnsanoğlunun her hayırlı teşebbüsünde yoluna şeytanın çıkıp, değişik oyunlarla ona engel olmaya çalıştığına dair bkz.: A'râf sûresi, 7/16-17; Nesâî, *cihâd* 19; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 3/483.

4 "Rabbimin merhamet edip korudukları hariç, nefis daima fenalığı ister, kötülüğe sevkeder." (Yûsuf sûresi, 12/53).

İkinci Düsturunuz

Bu hizmet-i Kur'âniye'de bulunan kardeşlerinizi tenkid etmemek ve onların üstünde fazilet-füruşluk nev'inden gıbta damarını tahrik etmemektir.

Çünkü nasıl insanın bir eli diğer eline rekabet etmez, bir gözü bir gözünü tenkid etmez, dili kulağına itiraz etmez, kalb ruhun ayıbını görmez.. belki birbirinin noksanını ikmâl eder, kusurunu örter, ihtiyâcına yardım eder, vazifesine muâvenet eder.[1] Yoksa o vücud-u insanın hayatı söner, ruhu kaçar, cismi de dağılır.

Hem nasıl ki bir fabrikanın çarkları birbiriyle rekabetkârâne uğraşmaz, birbirinin önüne tekaddüm edip tahakküm etmez, birbirinin kusurunu görerek tenkid edip, sa'ye şevkini kırıp atâlete uğratmaz. Belki bütün istidadlarıyla, birbirinin hareketini umûmî maksada tevcih etmek için yardım ederler; hakikî bir tesânüd, bir ittifâk ile gaye-i hilkatlerine yürürler. Eğer zerre miktar bir taarruz, bir tahakküm karışsa, o fabrikayı karıştıracak, neticesiz, akîm bırakacak. Fabrika sahibi de o fabrikayı bütün bütün kırıp dağıtacak.

İşte, ey Risale-i Nur şâkirtleri ve Kur'ân'ın hizmetkârları! Sizler ve bizler öyle bir insan-ı kâmil ismine lâyık bir şahs-ı mânevînin âzâlarıyız[2] ve hayat-ı ebediye içindeki saâdet-i ebediyeyi netice veren bir fabrikanın çarkları hükmündeyiz. Ve sâhil-i selâmet olan Dâru's-selâm'a[3] ümmet-i Muhammediye'yi *(aleyhissalâtü vesselâm)* çıkaran bir sefine-i rabbâniyede çalışan hademeleriz. Elbette, dört fertten bin yüz on bir kuvve-i mâneviyeyi temin eden sırr-ı ihlâsı kazanmak ile, tesânüd ve ittihâd-ı hakikîye muhtacız ve mecburuz.[4]

---

1 "Birbirlerini sevmede, birbirlerine karşı merhamet ve şefkatte müminler, tek bir beden gibidir. Bir uzuv rahatsız olsa, diğer uzuvlar uykusuzluk ve aşırı ateş gibi durumlarda hemen onun yardımına koşarlar." anlamındaki hadis için bkz.: Buhârî, *edeb* 27; Müslim, *birr* 66, 67; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 4/270, 276. Ayrıca "Kim kardeşinin ihtiyacını görürse Allah da onun ihtiyacını görür. Kim bir müslümanı bir sıkıntıdan kurtarırsa, Allah da o sebeple onu kıyâmet gününün sıkıntısından kurtarır. Kim bir müslümanın açıklarını kapatırsa, Allah da kıyâmet günü onun açıklarını kapatır." anlamındaki hadis için bkz.: Buhârî, *mezâlim* 3; Müslim, *birr* 59, *zikir* 38.

2 Müminlerin, taşları kenetlenmiş bir bina gibi birbirine bağlı olmaları gerektiğine dair bkz.: Saf sûresi, 61/4; Buhârî, *salât* 88, *edeb* 36, *mezâlim* 5; Müslim, *birr* 65.

3 Cennet anlamında "Dâru's-selâm" ifadesi için bkz.: En'âm sûresi, 6/127; Yûnus sûresi, 10/25.

4 Meselâ, "Kim kardeşinin ihtiyacını görürse Allah da onun ihtiyacını görür. Kim bir müslümanı bir sıkıntıdan kurtarırsa, Allah da o sebeple onu kıyâmet gününün sıkıntısından kurtarır. Kim bir müslümanın açıklarını kapatırsa, Allah da kıyâmet günü onun açıklarını kapatır." anlamındaki hadis için bkz.: Buhârî, *mezâlim* 3; Müslim, *birr* 59, *zikir* 38.

Evet, üç elif ittihâd etmezse, üç kıymeti var. Sırr-ı adediyet ile ittihâd etse, yüz on bir kıymet alır. Dört kerre dört ayrı ayrı olsa, on altı kıymeti var. Eğer sırr-ı uhuvvet ve ittihâd-ı maksad ve ittifâk-ı vazife ile tevafuk edip bir çizgi üstünde omuz omuza verseler, o vakit dört bin dört yüz kırk dört kuvvetinde ve kıymetinde olduğu gibi, hakikî sırr-ı ihlâs ile, on altı fedâkâr kardeşlerin kıymet ve kuvvet-i mâneviyesi dört binden geçtiğine,[1] pek çok vukuât-ı tarihiye şehadet ediyor.

Bu sırrın sırrı şudur ki: Hakikî, samimî bir ittifâkta her bir ferd, sâir kardeşlerin gözüyle de bakabilir ve kulaklarıyla da işitebilir. Güya on hakikî müttehid adamın her biri yirmi gözle bakıyor, on akılla düşünüyor, yirmi kulakla işitiyor, yirmi elle çalışıyor bir tarzda mânevî kıymeti ve kuvvetleri vardır.[2(Hâşiye)]

Üçüncü Düsturunuz

Bütün kuvvetinizi ihlâsta ve hakta bilmelisiniz.

Evet, kuvvet haktadır ve ihlâstadır. Haksızlar dahi, haksızlıkları içinde gösterdikleri ihlâs ve samimiyet yüzünden kuvvet kazanıyorlar.

Evet, kuvvet hakta ve ihlâsta olduğuna bir delil, şu hizmetimizdir. Bu hizmetimizde bir parça ihlâs, bu dâvâyı isbat eder ve kendi kendine delil olur. Çünkü yirmi seneden fazla kendi memleketimde ve İstanbul'da ettiğimiz hizmet-i ilmiye ve diniyeye mukâbil, burada sizinle yedi-sekiz senede yüz derece fazla edildi. Hâlbuki, kendi memleketimde ve İstanbul'da burada benimle çalışan kardeşlerimden yüz, belki bin derece fazla yardımcılarım varken, burada ben yalnız, kimsesiz, garib, yarım ümmî, insafsız memurların tarassudât

---

1 Bkz.: "Nice küçük topluluklar vardır ki, Allah'ın izniyle, büyük cemaatlere galip gelmiştir." (Bakara sûresi, 2/249)

2 (Hâşiye) Evet sırr-ı ihlâs ile samimî tesanüd ve ittihad, hadsiz menfaate medar olduğu gibi; korkulara hattâ ölüme karşı en mühim bir siper, bir nokta-yı istinaddır. Çünkü ölüm gelse, bir ruhu alır. Sırr-ı uhuvvet-i hakikiye ile rıza-yı ilâhî yolunda, âhirete müteallik işlerde, kardeşleri adedince ruhları olduğundan biri ölse, "Diğer ruhlarım sağlam kalsınlar; zira o ruhlar her vakit sevabları bana kazandırmakla mânevî bir hayatı idame ettiklerinden ben ölmüyorum." diyerek,[*1] ölümü gülerek karşılar. "Ve o ruhlar vasıtasıyla sevab cihetinde yaşıyorum, yalnız günah cihetinde ölüyorum." der, rahatla yatar.

[*1] Müminlerin sürekli birbirlerine duâ ederek sevap kazandırmaya çalıştıklarına dair bkz.: İbrahim sûresi, 14/41; Nûh sûresi, 71/28. Ayrıca, "Birbirlerini sevmede, birbirlerine karşı merhamet ve şefkatte müminler, tek bir beden gibidir. Bir uzuv rahatsız olsa, diğer uzuvlar uykusuzluk ve aşırı ateş gibi durumlarda hemen onun yardımına koşarlar." anlamındaki hadis için bkz.: Buhârî, *edeb* 27; Müslim, *birr* 66, 67; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 4/270, 276.

ve tazyikâtları altında yedi-sekiz sene sizinle ettiğim hizmet; yüz derece eski hizmetten fazla muvaffakiyeti gösteren mânevî kuvvet, sizlerdeki ihlâstan geldiğine katiyen şüphem kalmadı.

Hem itiraf ediyorum ki, samimî ihlâsınızla, şan ü şeref perdesi altında nefsimi okşayan riyâdan beni bir derece kurtardınız. İnşâallah tam ihlâsa muvaffak olursunuz, beni de tam ihlâsa sokarsınız.

Bilirsiniz ki, Hazreti Ali *(radiyallâhu anh)* o mucize-vârî kerâmetiyle ve Hazreti Gavs-ı Âzam *(kuddise sirruh)*, o hârika kerâmet-i gaybiyesiyle, sizlere bu sırr-ı ihlâsa binâen iltifat ediyorlar ve himâyetkârâne teselli verip hizmetinizi mânen alkışlıyorlar.[1] Evet hiç şüphe etmeyiniz ki, bu teveccühleri, ihlâsa binâen gelir. Eğer bilerek bu ihlâsı kırsanız, onların tokadını yersiniz. Onuncu Lem'a'daki şefkat tokatlarını tahattur ediniz.

Böyle mânevî kahramanları arkanızda zahîr, başınızda üstad bulmak isterseniz[2] وَيُؤْثِرُونَ عَلَىٰٓ أَنْفُسِهِمْ sırrıyla ihlâs-ı tâmmı kazanınız.

Kardeşlerinizin nefislerini nefsinize –şerefte, makamda, teveccühte, hattâ menfaat-i maddiye gibi nefsin hoşuna giden şeylerde– tercih ediniz.[3] Hattâ en latîf ve güzel bir hakikat-i îmâniyeyi muhtaç bir mümine bildirmek ki; en mâsumâne, zararsız bir menfaattir. Mümkün ise, nefsinize bir hodgâmlık gelmemek için, istemeyen bir arkadaş ile yaptırması hoşunuza gitsin. Eğer "Ben sevab kazanayım, bu güzel meseleyi ben söyleyeyim." arzunuz varsa, çendan onda bir günah ve zarar yoktur. Fakat mâbeyninizdeki sırr-ı ihlâsa zarar gelebilir.

Dördüncü Düsturunuz

Kardeşlerinizin meziyetlerini şahıslarınızda ve faziletlerini kendinizde tasavvur edip, onların şerefleriyle şâkirâne iftihar etmektir.

Ehl-i tasavvufun mâbeyninde "*fenâ fi'ş-şeyh, fenâ fi'r-resûl*" ıstılahâtı var. Ben sofi değilim. Fakat onların bu düsturu, bizim meslekte "*fenâ fi'l-ihvân*"

---

1 Bkz.: Bediüzzaman, *Sikke-i Tasdîk-i Gaybî* s.95-116 (8.Şua) s.117-138 (8.Lem'a), (18.Lem'a), (28. Lemânın 2.Kerâmet-i Aleviye'si)

2 "(Hatta kendileri ihtiyaç duysalar bile) o kardeşlerine öncelik verir, onlara verilmesini tercih ederler." (Haşir sûresi, 59/9)

3 "Hiçbiriniz kendi için istediğini, kardeşi için de istemedikçe gerçekten îmân etmiş olamaz." anlamındaki hadis için bkz.: Buhârî, *îmân* 7; Müslim, *îmân* 71, 72; Tirmizî, *kıyâmet* 59.

sûretinde güzel bir düsturdur. Kardeşler arasında buna "*tefânî*" denilir. Yani, birbirinde fânî olmaktır. Yani, kendi hissiyât-ı nefsâniyesini unutup, kardeşlerinin meziyât ve hissiyâtıyla fikren yaşamaktır. Zâten mesleğimizin esâsı uhuvvettir. Peder ile evlâd, şeyh ile mürid mâbeynindeki vasıta değildir. Belki hakikî kardeşlik vasıtalarıdır. Olsa olsa bir üstadlık ortaya girer.

Mesleğimiz "*Halîliye*" olduğu için, meşrebimiz "*hıllet*"tir. Hıllet ise, en yakın dost ve en fedâkâr arkadaş ve en güzel takdir edici yoldaş ve en civanmerd kardeş olmak iktizâ eder. Bu hılletin üssü'l-esâsı, samimî ihlâstır. Samimî ihlâsı kıran adam, bu hılletin gayet yüksek kulesinin başından sukût eder. Gayet derin bir çukura düşmek ihtimâli var. Ortada tutunacak yer bulamaz.

Evet, yol iki görünüyor.[1] *Cadde-i kübrâ-yı Kur'âniye olan şu mesleğimizden şimdi ayrılanlar, bize düşman olan dinsizlik kuvvetine bilmeyerek yardım etmek ihtimâli var.* İnşâallah, Risale-i Nur yoluyla Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan'ın dâire-i kudsiyesine girenler; daima nura, ihlâsa, îmâna kuvvet verecekler ve öyle çukurlara sukût etmeyeceklerdir.

Ey hizmet-i Kur'âniye'de arkadaşlarım! İhlâsı kazanmanın ve muhâfaza etmenin en müessir **bir sebebi**, '*râbıta-yı mevt*'tir. Evet, ihlâsı zedeleyen ve riyâya ve dünyaya sevk eden, tûl-ü emel olduğu gibi, riyâdan nefret veren ve ihlâsı kazandıran, râbıta-yı mevttir. Yani, ölümünü düşünüp, dünyanın fânî olduğunu mülâhaza edip, nefsin desîselerinden kurtulmaktır. Evet ehl-i tarîkat ve ehl-i hakikat, Kur'ân-ı Hakîm'in

إِنَّكَ مَيِّتٌ وَإِنَّهُمْ مَيِّتُونَ[2] ، كُلُّ نَفْسٍ ذَآئِقَةُ الْمَوْتِ[3]

gibi âyetlerinden aldığı dersle, râbıta-yı mevti sülûklarında esâs tutmuşlar, tûl-ü emelin menşei olan tevehhüm-ü ebediyeti o râbıta ile izâle etmişler. Onlar farazî ve hayalî bir sûrette kendilerini ölmüş tasavvur ve tahayyül edip ve yıkanıyor, kabre konuyor farz edip, düşüne düşüne nefs-i emmâre o tahayyül ve tasavvurdan müteessir olup uzun emellerinden bir derece vazgeçer. Bu râbıtanın fevâidi pek çoktur. Hadîste أَكْثِرُوا ذِكْرَ هَاذِمِ اللَّذَّاتِ[4] –ev kemâ kâl– yani

---

1 Bkz.: "Şükür" ya da "küfür" yolu (Dehr sûresi, 76/3); "iki yol (hayır ve şer yolu)" (Beled sûresi, 90/10); "kötülük" ya da "takvâ" yolu (Şems sûresi, 91/8); Malını Allah yolunda harcayıp O'na saygı duyarak haramdan sakınan, o en güzel kelimeyi (kelime-i tevhidi) tasdik eden kimsenin nâil olacağı "en kolay yol" ya da cimri davranan, bir de kendini güçlü sanıp Allah'tan müstağni gören, o en güzel kelimeyi (kelime-i tevhidi) yalan sayanın sardırılacağı "en güç yol" (Leyl sûresi, 92/5-10).

2 "Hiç şüphe yok ki sen de öleceksin, onlar da ölecekler." (Zümer sûresi, 39/30)

3 "Her canlı her an ölümü tatmaktadır." (Âl-i İmran sûresi, 3/185)

4 Tirmizî, *kıyâmet* 26, *zühd* 4; Nesâî, *cenâiz* 3; İbni Mâce, *zühd* 31; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 2/292.

"Lezzetleri tahrib edip acılaştıran ölümü çok zikrediniz!" diye bu râbıtayı ders veriyor. Fakat mesleğimiz tarîkat olmadığı, belki hakikat olduğu için, bu râbıtayı ehl-i tarîkat gibi farazî ve hayalî sûretinde yapmaya mecbur değiliz. Hem meslek-i hakikate uygun gelmiyor. Belki âkıbeti düşünmek sûretinde, müstakbeli zaman-ı hâzıra getirmek değil, belki hakikat noktasında zaman-ı hâzırdan istikbale fikren gitmek, nazaran bakmaktır.

Evet, hiç hayale, faraza lüzum kalmadan bu kısa ömür ağacının başındaki tek meyvesi olan kendi cenazesine bakabilir. Onunla yalnız kendi şahsının mevtini gördüğü gibi, bir parça öbür tarafa gitse, asrının ölümünü de görür; daha bir parça öbür tarafa gitse, dünyanın ölümünü de müşahede eder, ihlâs-ı etemme yol açar.

İkinci Sebep: Îmân-ı tahkikînin kuvvetiyle ve mârifet-i Sâni'i netice veren masnûâttaki tefekkür-ü îmânîden gelen lemeât ile bir nevi huzur kazanıp, Hâlık-ı Rahîm'in hâzır nâzır olduğunu düşünüp, O'ndan başkasının teveccühünü aramayarak, huzurunda başkalarına bakmak, medet aramak o huzurun edebine muhâlif olduğunu düşünmek ile o riyâdan kurtulup ihlâsı kazanır. Her ne ise.. bunda çok derecât, merâtib var. Herkes kendi hissesine göre ne kadar istifade edebilse, o kadar kârdır. Risale-i Nur'da riyâdan kurtaracak, ihlâsı kazandıracak çok hakâik zikredildiğinden ona havale edip, burada kısa kesiyoruz.

İhlâsı kıran ve riyâya sevk eden pek çok esbâptan iki-üçünü muhtasaran beyan edeceğiz:

Birincisi: Menfaat-i maddiye cihetinden gelen rekabet, yavaş yavaş ihlâsı kırar. Hem netice-i hizmeti de zedeler. Hem o maddî menfaati de kaçırır.

Evet, hakikat ve âhiret için çalışanlara karşı bu millet bir hürmet ve bir muâvenet fikrini daima beslemiş. Ve bilfiil onların hakikat-i ihlâslarına ve sâdıkâne olan hizmetlerine bir cihette iştirâk etmek niyetiyle, onların hâcât-ı maddiyelerinin tedârikiyle meşgul olup, vakitlerini zâyi etmemek için, sadaka ve hediye gibi maddî menfaatlerle yardım edip, hürmet etmişler. Fakat bu muâvenet ve menfaat istenilmez, belki verilir. Hem kalben arzu edip muntazır kalmakla, lisân-ı hâl ile dahi istenilmez, belki ummadığı bir hâlde verilir. Yoksa ihlâsı zedelenir. Hem [1] وَلَا تَشْتَرُوا بِاٰيَاتِي ثَمَنًا قَلِيلًا âyetinin nehyine yanaşır, ameli kısmen yanar.

---

1 "Âyetlerimi az bir fiyatla, yani dünya menfaati karşılığında satmayın." (Bakara sûresi, 2/41)

İşte bu maddî menfaati arzu edip muntazır kalmak, sonra nefs-i emmâre, hodgâmlık cihetiyle o menfaati başkasına kaptırmamak için, hakikî bir kardeşine ve o husûsî hizmette arkadaşına karşı bir rekabet damarı uyandırır. İhlâsı zedelenir, hizmette kudsiyeti kaybeder, Ehl-i hakikat nazarında sakîl bir vaziyet alır. Ve maddî menfaati de kaybeder. Her ne ise.. bu hamur çok su götürür, kısa kesip yalnız hakikî kardeşlerimin içinde sırr-ı ihlâsı ve samimî ittifâkı kuvvetleştirecek iki misal söyleyeceğim.

Birinci misal: Ehl-i dünya, büyük bir servet ve şiddetli bir kuvvet elde etmek için, hattâ bir kısım ehl-i siyaset ve hayat-ı içtimâiye-i beşeriyenin mühim âmilleri ve komiteleri, iştirâk-i emvâl düsturunu kendilerine rehber etmişler. Bütün sû-i istimâlât ve zararlarıyla beraber, hârika bir kuvvet, bir menfaat elde ediyorlar. Hâlbuki, iştirâk-i emvâlin çok zararlarıyla beraber, iştirâkle mâhiyeti değişmez. Her birisi umuma gerçi bir cihette ve nezarette mâlik hükmündedir, fakat istifade edemez. Her ne ise... bu iştirâk-i emvâl düsturu âmâl-i uhreviyeye girse, zararsız, azîm menfaate medârdır. Çünkü bütün emvâl, o iştirâk eden her bir ferdin eline tamamen geçmesinin sırrını taşıyor.

Çünkü nasıl ki dört-beş adamdan –iştirâk niyetiyle– biri gazyağı, biri fitil, biri lâmba, biri şişe, biri kibrit getirip lâmbayı yaktılar. Her biri tam bir lâmbaya mâlik oluyor. O iştirâk edenlerin her birinin bir duvarda büyük bir aynası varsa, her birinin noksansız, parçalanmadan birer lâmba, oda ile beraber aynasına girer.

Aynen öyle de, emvâl-i uhreviyede sırr-ı ihlâs ile iştirâk ve sırr-ı uhuvvet ile tesânüd ve sırr-ı ittihâd ile teşrîkü'l-mesâî, o iştirâk-i âmâlden hâsıl olan umum yekûn ve umum nur, her birinin defter-i âmâline bitemâmihâ gireceği ehl-i hakikat mâbeyninde meşhud ve vâki'dir ve vüs'at-ı rahmet ve kerem-i ilâhînin muktezâsıdır.

İşte, ey kardeşlerim! Sizleri inşâallah menfaat-i maddiye rekabete sevk etmeyecek. Fakat menfaat-i uhreviye noktasında bir kısım ehl-i tarîkat aldandıkları gibi, sizin de aldanmanız mümkündür. Fakat şahsî, cüz'î bir sevab nerede; mezkûr misal hükmündeki iştirâk-i âmâl noktasında tezâhür eden sevab ve nur nerede?

İkinci misal: Ehl-i sanat, netice-i sanatı ziyâde kazanmak için, iştirâk-i sanat cihetinde mühim bir servet elde ediyorlar. Hattâ dikiş iğneleri yapan on adam, ayrı ayrı yapmaya çalışmışlar. O ferdî çalışmanın her günde yalnız üç iğne, o ferdî sanatın meyvesi olmuş. Sonra teşrîkü'l-mesâî düsturuyla on

adam birleşmişler. Biri demir getirip, biri ocak yandırıp, biri delik açar, biri ocağa sokar, biri ucunu sivriltir ve hâkezâ... her birisi iğne yapmak sanatında yalnız cüz'î bir işle meşgul olup, iştigal ettiği hizmet basit olduğundan vakit zâyi olmayıp, o hizmette meleke kazanarak, gayet süratle işini görmüş. Sonra, o teşrîk-i mesâî ve taksim-i âmâl düsturuyla olan sanatın semeresini taksim etmişler. Her birisine –bir günde– üç iğneye bedel üç yüz iğne düştüğünü görmüşler. Bu hâdise, ehl-i dünyanın sanatkârları arasında, onları teşrîk-i mesâiye sevk etmek için dillerinde destan olmuştur.

İşte, ey kardeşlerim! Madem umûr-u dünyeviyede, kesif maddelerde böyle ittihâd, ittifâk ile neticeler, böyle azîm yekûn faydalar verir. Acaba, uhrevî ve nuranî ve tecezzi ve inkısâma muhtaç olmayarak ve fazl-ı ilâhî ile her birisinin aynasına umum nur in'ikâs etmek ve her biri umumun kazandığı misil sevaba mâlik olmak,[1] ne kadar büyük bir kâr olduğunu kıyas edebilirsiniz. Bu azîm kâr, rekabetle ve ihlâssızlık ile kaçırılmaz!

İhlâsı kıran ikinci mâni: Hubb-u câhtan gelen şöhret-perestlik sâikasıyla ve şan ü şeref perdesi altında teveccüh-ü âmmeyi kazanmak, nazar-ı dikkati kendine celbetmekle enâniyeti okşamak ve nefs-i emmâreye bir makam vermektir ki, en mühim bir maraz-ı rûhî olduğu gibi "şirk-i hafî" tâbir edilen riyâkârlığa,[2] hodfüruşluğa kapı açar, ihlâsı zedeler.

Ey kardeşlerim! Kur'ân-ı Hakîm'in hizmetindeki mesleğimiz *hakikat ve uhuvvet* olduğu ve uhuvvetin sırrı, *şahsiyetini kardeşleri içinde fânî edip,*[3](Hâşiye) *onların nefislerini kendi nefsine tercih etmek* olduğundan, mâbeynimizde bu nevi hubb-u câhtan gelen rekabet te'sir etmemek gerektir. Çünkü mesleğimize bütün bütün münâfîdir. Madem kardeşlerin şerefi umumiyetle her ferde âit olabilir; o büyük şeref-i mânevîyi, şahsî, hodfüruşâne, rekabetkârâne, cüz'î bir şerefe ve şöhrete fedâ etmek, Risale-i Nur şâkirtlerinden yüz derece uzak olduğu ümidindeyim.

Evet, Risale-i Nur şâkirtlerinin kalbi, aklı, ruhu; böyle aşağı, zararlı, süflî şeylere tenezzül etmez. Fakat herkeste nefs-i emmâre bulunur. Bazı da

---

1 "Kim bir hidayete davette bulunursa, ona uyanların sevaplarının bir misli ona gelir. Ayrıca bu durum, onların ücretlerinden de hiçbir şey eksiltmez." anlamındaki hadis için bkz.: Müslim, *ilim* 16; Tirmizî, *ilim* 15; Ebû Dâvûd, *sünnet* 6; Nesâî, *zekât* 64.

2 Riyâkârlığın, "şirk-i hafî" olduğuna dair bkz.: İbni Mâce, *zühd* 21; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 3/30; el-Hâkim, *el-Müstedrek* 4/365; el-Beyhakî, *Şuabü'l-îmân* 5/334.

3 (Hâşiye) Evet bahtiyar odur ki; kevser-i Kur'ânî'den süzülen tatlı, büyük bir havuzu kazanmak için, bir buz parçası nev'indeki şahsiyetini ve enâniyetini o havuz içine atıp eritendir.

hissiyât-ı nefsiye damarlara ilişir; bir derece hükmünü kalb, akıl ve ruhun rağmına olarak icrâ eder. Sizlerin kalb ve ruh ve aklınızı itham etmem. Risale-i Nur'un verdiği te'sire binâen itimâd ediyorum. Fakat nefis ve heva ve his ve vehim bazen aldatıyorlar. Onun için, bazen şiddetli ikaz olunuyorsunuz. Bu şiddet, nefis ve heva ve his ve vehme bakıyor; ihtiyatlı davranınız.

Evet eğer mesleğimiz şeyhlik olsa idi, makam bir olurdu veyahut mahdud makamlar bulunurdu. O makama müteaddit istidadlar namzed olurdu. Gıbtakârâne bir hodgâmlık olabilirdi. Fakat mesleğimiz uhuvvettir. Kardeş kardeşe peder olamaz, mürşid vaziyetini takınamaz. Uhuvvetteki makam geniştir. Gıbtakârâne müzâhameye medâr olamaz. Olsa olsa, kardeş kardeşe muavin ve zahîr olur; hizmetini tekmil eder. Pederâne, mürşidâne mesleklerdeki gıbtakârâne hırs-ı sevab ve ulüvv-i himmet cihetiyle çok zararlı ve hatarlı neticeler vücuda geldiğine delil, ehl-i tarîkatin o kadar mühim ve azîm kemâlâtları ve menfaatleri içindeki ihtilâfâtın ve rekabetin verdiği vahîm neticelerdir ki; onların o azîm, kudsî kuvvetleri bid'a rüzgârlarına karşı dayanamıyor.

Üçüncü Mâni: Korku ve tamahdır. Bu mâni diğer bir kısım mânilerle beraber "Hücumât-ı Sitte"de[1] tamamıyla izah edildiğinden ona havale edip, Cenâb-ı Erhamürrâhimîn'den bütün esmâ-yı hüsnâsını şefaatçi yapıp niyaz ediyoruz ki: "Bizleri ihlâs-ı tâmma muvaffak eylesin, âmîn..."

اَللّٰهُمَّ بِحَقِّ الْإِخْلَاصِ اجْعَلْنَا مِنْ عِبَادِكَ الْمُخْلِصِينَ الْمُخْلَصِينَ اٰمِينَ اٰمِينَ[2]

سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَآ إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَآ ۖ إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ[3]

1 Mektubat'ta Yirmi Dokuzuncu Mektub'un Altıncı Kısmı'dır.

2 "Allah'ım! İhlâs sûresinin hakkı için, bizi (bütün davranışlarında) ihlâsı hedefleyen ve ihlâsa erdirilmiş kullarından eyle, âmîn, âmîn."

3 "Sübhansın yâ Rab! Senin bize bildirdiğinden başka ne bilebiliriz ki? Her şeyi hakkıyla bilen, her şeyi hikmetle yapan sensin." (Bakara sûresi, 2/32)

Bir Kısım Kardeşlerime Hususî Bir Mektuptur

Yazıda usanan ve ibâdet ayları olan Şuhûr-u Selâsede sâir evrâdı, beş cihetle ibâdet sayılan[1](Hâşiye) Risale-i Nur yazısına tercih eden kardeşlerime iki hadîs-i şerifin bir nüktesini söyleyeceğim.

Birincisi

يُوزَنُ مِدَادُ الْعُلَمَاءِ بِدِمَاءِ الشُّهَدَاءِ[2] –ev kemâ kâl– Yani: *"Mahşerde ulemâ-yı hakikatin sarf ettikleri mürekkeb, şehidlerin kanıyla müvâzene edilir; o kıymette olur."*

İkincisi

مَنْ تَمَسَّكَ بِسُنَّتِي عِنْدَ فَسَادِ أُمَّتِي فَلَهُ أَجْرُ مِائَةِ شَهِيدٍ[3] –ev kemâ kâl– Yani: "Bid'aların ve dalâletlerin istilâsı zamanında sünnet-i seniyyeye ve Hakikat-i Kur'âniye'ye temessük edip hizmet eden, yüz şehid sevâbını kazanabilir."

Ey tembellik damarıyla yazıdan usanan ve ey sofi-meşreb kardeşler! Bu iki hadîsin mecmûu gösterir ki, böyle zamanda hakâik-i îmâniyeye ve esrâr-ı şeriat ve sünnet-i seniyyeye hizmet eden mübarek, hâlis kalemlerden akan siyah nur veya âb-ı hayat hükmünde olan mürekkeblerin bir dirhemi, şühedânın yüz dirhem kanı hükmünde yevm-i mahşerde size fayda verebilir. Öyle ise, onu kazanmaya çalışınız.

---

1 (Hâşiye) Bu kıymetli mektupta Üstadımızın işaret ettiği beş nev'i ibâdetin kendilerinden izahını talep ettik. Aldığımız izah aşağıya yazılmıştır.

1 - En mühim bir mücâhede olan ehl-i dalâlete karşı mânen mücâhede etmektir.

2 - Üstadına neşr-i hakikat cihetinde yardım sûretiyle hizmet etmektir.

3 - Müslümanlara îmân cihetinde hizmet etmektir.

4 - Kalemle ilmi tahsil etmektir.

5 - Bazen bir saati bir sene ibâdet hükmüne geçen tefekkürî olan ibâdeti yapmaktır.

Rüşdü, Hüsrev, Re'fet

2 Bkz.: el-Gazâlî, *İhyâü ulûmi'd-dîn* 1/6, 8; İbni Hacer, *Lisânü'l-mîzân* 5/225; el-Münâvî, *Feyzu'l-kadîr* 6/466.

3 et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-evsat* 5/315; İbni Adiyy, *el-Kâmil* 2/327; el-Beyhakî, *ez-Zühd* s.118.

Eğer deseniz: Hadîste "âlim" tâbiri var, bir kısmımız yalnız kâtibiz.

Elcevap: Bir sene bu risaleleri ve bu dersleri anlayarak ve kabul ederek okuyan, bu zamanın mühim, hakikatli bir âlimi olabilir. Eğer anlamasa da, madem Risale-i Nur şâkirtlerinin bir şahs-ı mânevîsi var; şüphesiz o şahs-ı mânevî bu zamanın bir âlimidir. Sizin kalemleriniz ise, o şahs-ı mânevînin parmaklarıdır. Kendi nokta-yı nazarımda liyâkatsız olduğum hâlde, haydi hüsn-ü zannınıza binâen bu fakire bir üstadlık ve tebaiyet noktasında bir âlim vaziyetini verdiğinizden bağlanmışsınız. Ben ümmî ve kalemsiz olduğum için, sizin kalemleriniz benim kalemim sayılır, hadîste gösterilen ecri alırsınız.

Said Nursî

Yirmi İkinci Lem'a

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1]

Isparta'nın âdil valisine ve adliyesine ve zabıtasına,

En mahrem ve en has ve hâlis kardeşlerime mahsus olarak yirmi iki sene evvel Isparta'nın Barla nâhiyesinde iken yazdığım gayet mahrem bu risaleciğimi Isparta milletiyle ve hükûmetiyle alâkadarlığını gösterdiği için takdim ediyorum. Eğer münasip görülse, ya yeni veya eski harfle daktilo ile birkaç nüsha yazılsın ki, yirmi beş otuz senedir esrârımı arayanlar ve tarassud edenler de anlasınlar ki; gizli hiçbir sırrımız yok. Ve en gizli bir sırrımız, işte bu risaledir; bilsinler!

Said Nursî

İşârât-ı Selâse

On Yedinci Lem'anın On Yedinci Notası'nın Üçüncü Meselesi iken suâllerinin şiddet ve şümûlüne ve cevaplarının kuvvet ve parlaklığına binâen, Otuz Birinci Mektup'un Yirmi İkinci Lem'ası olarak Lemeât'a karıştı. Lem'alar bu Lem'aya yer vermelidirler. Mahremdir; en has ve hâlis ve sâdık kardeşlerimize mahsustur.

بِسْـــمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَمَنْ يَتَوَكَّلْ عَلَى اللهِ فَهُوَ حَسْبُهُ ۚ إِنَّ اللهَ بَالِغُ أَمْرِهِ ۚ قَدْ جَعَلَ اللهُ لِكُلِّ شَيْءٍ قَدْرًا[2]

Bu Mesele "Üç İşaret"tir.

Birinci İşaret

Şahsıma ve Risale-i Nur'a âit mühim bir suâl.

---

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

2 "Allah'a dayanıp güvenene Allah kâfidir. Allah buyruğunu elbette yerine getirir. Gerçekten Allah herşey için bir ölçü, her iş için bir vâde belirlemiştir." (Talâk sûresi, 65/3)

Çoklar tarafından deniliyor ki: Sen, ehl-i dünyanın dünyasına karışmadığın hâlde, nedendir ki, her fırsatta onlar senin âhiretine karışıyorlar; hâlbuki hiçbir hükûmetin kanunu, târikü'd-dünya ve münzevîlere karışmıyor?

Elcevap: Yeni Said'in bu suâle karşı cevabı sükûttur. Yeni Said: "Benim cevabımı kader-i ilâhî versin." der. Bununla beraber, mecburiyetle, emaneten istiâre ettiği Eski Said'in kafası diyor ki:

Bu suâle cevap verecek, Isparta vilâyetinin hükûmetidir ve şu vilâyetin milletidir. Çünkü bu hükûmet ve şu millet, benden çok ziyâde bu suâlin altındaki mânâ ile alâkadardırlar. Madem binler efrâdı bulunan bir hükûmet ve yüz binler efrâdı bulunan bir millet benim bedelime düşünmeye ve müdafaa etmeye mecburdur; ben neden lüzumsuz olarak müddeîlerle konuşup müdafaa edeyim? Çünkü dokuz senedir ben bu vilâyetteyim; gittikçe daha ziyâde dünyalarına arkamı çeviriyorum. Hiçbir hâlim de mestur kalmamış. En gizli, en mahrem risalelerim dahi hükûmetin ve bazı meb'usların ellerine geçmiş. Eğer ehl-i dünyayı telâşa ve endişeye düşürecek dünyevî bir karışmak hâlim ve karıştırmak teşebbüsüm ve fikrim olsaydı, bu vilâyet ve kazalardaki hükûmet, dokuz sene dikkat ve tecessüs ettikleri hâlde ve ben de çekinmeyerek yanıma gelenlere esrârımı beyân ettiğim hâlde, hükûmet bana karşı sükût edip ilişmediler. Eğer milletin ve vatanın saâdetine ve istikbâline zarar verecek bir kabahatim varsa, dokuz seneden beri valisinden tut, köy karakol kumandanına kadar kendilerini mesul eder. Onlar kendilerini mesuliyetten kurtarmak için, hakkımda habbeyi kubbe yapanlara karşı, kubbeyi habbe yapıp beni müdafaa etmeye mecburdurlar. Öyle ise bu suâlin cevabını onlara havale ediyorum.

Amma şu vilâyetin milleti, umumiyetle benden ziyâde beni müdafaa etmek mecburiyetleri şundandır ki; bu dokuz senedir hem kardeş, hem dost, hem mübarek olan bu milletin hayat-ı ebediyesine ve kuvvet-i imaniyesine ve saâdet-i hayatiyesine bilfiil ve maddeten tesirini gösteren yüzer risalelerle çalıştığımızı ve hiçbir dağdağa ve zarar, hiç kimseye o risaleler yüzünden gelmediği ve hiçbir garazkârâne tereşşuhât-ı siyasiye ve dünyeviye görülmediği ve –lillâhilhamd– şu Isparta vilâyeti, eski zamanın Şam-ı Şerifinin mübarekiyeti ve âlem-i İslâm'ın medrese-i umumîsi olan Mısır'ın Câmiü'l-Ezher'i mübarekiyeti nev'inden, kuvvet-i imaniye ve salâbet-i diniye cihetinde bir mübarekiyet makamını Risale-i Nur vasıtasıyla kazanarak; bu vilâyette, imanın kuvveti

lâkaydlığa ve ibâdetin iştiyakı sefâhete hâkim olmasını ve umum vilâyetlerin fevkinde bir meziyet-i dindaraneyi Risale-i Nur bu vilâyete kazandırdığından, elbette bu vilâyetteki umum insanlar, hattâ faraza dinsizi de olsa, beni ve Risale-i Nur'u müdafaaya mecburdur. Onların çok ehemmiyetli müdafaa hakları içinde, benim gibi vazifesini bitirmiş ve –lillâhilhamd– binlerle şâkirtler benim gibi bir âcizin yerinde çalışmış ve çalıştığı hengâmda, ehemmiyetsiz cüz'î hakkım, beni müdafaaya sevk etmiyor. Bu kadar binlerle dâvâ vekilleri bulunan bir adam, kendi dâvâsını kendi müdafaa etmez.

İkinci İşaret

Tenkitkârâne bir suâle cevaptır.

Ehl–i dünya tarafından deniliyor ki: Sen neden bizden küstün? Bir defa olsun hiç müracaat etmeyip sükût ettin? Bizden şiddetli şekvâ edip "Bana zulmediyorsunuz!" diyorsun. Hâlbuki bizim bir prensibimiz var, bu asrın muktezâsı olarak hususî düsturlarımız var. Bunların tatbikini sen kendine kabul etmiyorsun. Kanunu tatbik eden zâlim olmaz, kabul etmeyen isyan eder.

Ezcümle, bu asr-ı hürriyette ve bu yeni başladığımız cumhuriyetler devrinde, müsâvât esası üzerine tahakküm ve tagallübü kaldırmak düsturu, bizim bir kanun-u esasîmiz hükmüne geçtiği hâlde, sen kâh hocalık, kâh zâhidlik sûretinde teveccüh-ü âmmeyi kazanarak, nazar-ı dikkati kendine celbederek, hükûmetin nüfuzu hâricinde bir kuvvet, bir makam-ı içtimâî elde etmeye çalıştığın, zâhir hâlin ve eski zamandaki macera-yı hayatının delâletiyle anlaşılıyor. Bu hâl ise, –şimdiki tâbir ile– burjuvaların müstebidâne tahakkümleri içinde hoş görünebilir. Fakat bizim tabaka-yı avâmın intibâhıyla ve galebesiyle tezâhür eden tam sosyalizm ve bolşevizm düsturları, bizim daha ziyâde işimize yaradığı için; o sosyalizm düsturlarını kabul ettiğimiz hâlde, senin vaziyetin bize ağır geliyor, prensiplerimize muhalif düşüyor. Onun için sana verdiğimiz sıkıntıdan şekvâya ve küsmeye hakkın yoktur?

Elcevap: *Hayat-ı içtimâiye-i beşeriyede bir çığır açan, eğer kâinattaki kanun-u fıtrata muvâfık hareket etmezse; hayırlı işlerde ve terakkide muvaffak olamaz. Bütün hareketi şer ve tahrip hesabına geçer.* Madem kanun-u fıtrata tatbik-i harekete mecburiyet var; elbette fıtrat-ı beşeriyeyi değiştirmek ve nev-i beşerin hilkatindeki hikmet-i esâsiyeyi kaldırmakla, mutlak müsâvât kanunu tatbik edilebilir. Evet ben, neseben ve hayatça avâm

tabakasındanım. Ve meşreben ve fikren "müsâvât-ı hukuk" mesleğini kabul edenlerdenim. Ve şefkaten ve İslâmiyet'ten gelen sırr-ı adâlet ile, burjuva denilen tabaka-yı havassın istibdat ve tahakkümlerine karşı eskiden beri muhalefetle çalışanlardanım. Onun için bütün kuvvetimle adâlet-i tâmme lehinde, zulüm ve tagallübün ve tahakküm ve istibdadın aleyhindeyim.

Fakat nev-i beşerin fıtratı ve sırr-ı hikmeti, müsâvât-ı mutlaka kanununa zıddır. Çünkü Fâtır-ı Hakîm, kemâl-i kudret ve hikmetini göstermek için, az bir şeyden çok mahsulât aldırır ve bir sayfada çok kitapları yazdırır ve bir şey ile çok vazifeleri yaptırdığı gibi, beşer nev'i ile de binler nev'in vazifelerini gördürür.

İşte o sırr-ı azîmdendir ki, Cenâb-ı Hak, insan nev'ini binler nev'ileri sünbül verecek ve hayvanâtın sâir binler nev'ileri kadar tabakât gösterecek bir fıtratta yaratmıştır. Sâir hayvanât gibi kuvâlarına, latîfelerine, duygularına had konulmamış; serbest bırakıp hadsiz makamâtta gezecek istidât verdiğinden, bir nev' iken binler nev' hükmüne geçtiği içindir ki, arzın halifesi[1] ve kâinatın neticesi ve zîhayatın sultanı hükmüne geçmiştir.

İşte nev-i insanın tenevvüünün en mühim mâyesi ve zenbereği, müsabaka ile, hakikî imanlı fazilettir. Fazileti kaldırmak, mâhiyet-i beşeriyenin tebdiliyle, aklın söndürülmesiyle, kalbin öldürülmesiyle, rûhun mahvedilmesiyle olabilir. Evet şu hürriyet perdesi altında müthiş bir istibdadı taşıyan şu asrın gaddar yüzüne çarpılmaya lâyık iken ve hâlbuki o tokada müstehak olmayan gayet mühim bir zâtın yanlış olarak yüzüne savrulan kâmilâne şu sözün:

> Ne mümkün zulüm ile, bîdâd ile, imha-yı hürriyet!
> Çalış idraki kaldır, muktedirsen âdemiyetten![2]

sözünün yerine, bu asrın yüzüne çarpmak için ben de derim:

> Ne mümkün zulüm ile, bîdâd ile, imha-yı hakikat!
> Çalış kalbi kaldır, muktedirsen âdemiyetten!

Veyahut,

> Ne mümkün zulüm ile, bîdâd ile, imha-yı fazilet!
> Çalış vicdanı kaldır, muktedirsen âdemiyetten!

---

1 Bkz.: Bakara sûresi, 2/30.

2 Namık Kemal, *Hürriyet Kasidesi*.

Evet imanlı fazilet, medâr-ı tahakküm olmadığı gibi, sebeb-i istibdad da olamaz. Tahakküm ve tagallüb etmek, faziletsizliktir. Ve bilhassa ehl-i faziletin en mühim meşrebi, acz ve fakr ve tevazu ile hayat-ı içtimâiye-i beşeriyeye karışmak tarzındadır. Lillâhilhamd, bu meşreb üstünde hayatımız gitmiş ve gidiyor. Ben kendimde fazilet var diye fahir sûretinde dâvâ etmiyorum. *Fakat nimet-i ilâhiyeyi tahdis sûretinde, şükretmek niyetiyle diyorum ki: Cenâb-ı Hak fazl u keremiyle, ulûm-u imaniye ve Kur'âniye'ye çalışmak ve fehmetmek faziletini ihsân etmiştir.* Bu ihsân-ı ilâhîyi bütün hayatımda –lillâhilhamd– tevfik-i ilâhî ile şu millet-i İslâmiye'nin menfaatine, saâdetine sarf ederek; hiçbir vakit vasıta-yı tahakküm ve tagallüb olmadığı gibi; ekser ehl-i gafletçe matlub olan teveccüh-ü nâs ve hüsn-ü kabul-ü halk dahi, mühim bir sırra binâen benim menfurumdur; onlardan kaçıyorum. Yirmi sene eski hayatımı zayi ettiği için onları kendime muzır görüyorum. Fakat Risale-i Nur'u beğenmelerine bir emâre biliyorum, onları küstürmüyorum.

İşte ey ehl-i dünya! Dünyanıza hiç karışmadığım ve prensiplerinizle hiçbir cihet-i temasım bulunmadığı ve dokuz sene esaretteki bu hayatımın şehâdetiyle yeniden dünyaya karışmaya hiçbir niyet ve arzum yokken, bana eski bir mütegallib ve dâimâ fırsatı bekleyen ve fikr-i istibdad ve tahakkümü taşıyan bir adam gibi yapılan bunca tarassud ve tazyikiniz, hangi kanun iledir? Hangi maslahat iledir? Dünyada hiçbir hükûmet böyle fevka'l-kanun ve hiçbir ferdin tasvibine mazhar olmayan bir muâmeleye müsaade etmediği hâlde, bana karşı yapılan bu kadar bed muâmelelere, yalnız, değil benim küsmem, belki eğer bilse nev-i beşer küser, belki kâinat küsüyor!

Üçüncü İşaret

Mağlatalı dîvânecesine bir suâl.

Bir kısım ehl-i hüküm diyorlar ki: Madem sen bu memlekette duruyorsun; şu memleketin cumhurî kanunlarına inkıyâd etmek lâzım gelirken, sen neden inzivâ perdesi altında kendini o kanunlardan kurtarıyorsun? Ezcümle; şimdiki hükûmetin kanununda, vazife hâricinde bir meziyeti, bir fazileti kendine takıp, onunla bir kısım millete tahakküm edip nüfuzunu icrâ etmek, müsâvât esasına istinâd eden cumhuriyetin bir düsturuna münâfîdir. Sen neden vazifesiz olduğun hâlde elini öptürüyorsun? Halk beni dinlesin diye hodfüruşâne bir vaziyet takınıyorsun?

Elcevap: Kanunu tatbik edenler evvelâ kendilerine tatbik ettikten sonra başkasına tatbik edebilirler. Siz kendinize tatbik etmediğiniz bir düsturu başkasına tatbik etmekle, herkesten evvel siz düsturunuzu, kanununuzu kırıyorsunuz ve karşı geliyorsunuz. Çünkü bu müsâvât-ı mutlaka kanununun bana tatbikini istiyorsunuz. Ben de derim:

Ne vakit bir nefer, bir müşirin makam-ı içtimâîsine çıkarsa ve milletin o müşire karşı gösterdikleri hürmet ve teveccühe iştirak ederse ve onun gibi o teveccüh ve hürmete mazhar olursa veyahut o müşir, o nefer gibi âdileşirse ve o neferin sönük vaziyetini alırsa ve o müşirin vazife hâricinde hiçbir ehemmiyeti kalmazsa; hem eğer, en zeki ve bir ordunun muzafferiyetine sebebiyet veren bir erkân-ı harp reisi, en aptal bir neferle teveccüh-ü âmmede ve hürmet ve muhabbette müsâvâta girerse; o vakit sizin bu müsâvât kanununuz hükmünce bana şöyle diyebilirsiniz: "Kendine hoca deme! Hürmeti kabul etme! Faziletini inkâr et! Hizmetçine hizmet et! Dilencilere arkadaş ol!"

Eğer deseniz: Bu hürmet ve makam ve teveccüh, vazife başında olduğu vakte mahsustur ve vazifedarlara hastır. Sen vazifesiz bir adamsın; vazifedarlar gibi milletin hürmetini kabul edemezsin.

Elcevap: Eğer insan yalnız bir cesetten ibaret olsa ve insan dünyada lâyemutâne dâimî kalsa ve kabir kapısı kapansa ve ölüm öldürülse, o vakit vazife yalnız askerlik ve idare memurlarına mahsus kalırsa; sözünüzde dahi bir mânâ olurdu.

Fakat *madem* insan yalnız cesetten ibaret değil. Cesedi beslemek için; kalb, dil, akıl, dimağ koparılıp o cesede yedirilmez, onlar imha edilmez. Onlar da idare ister.

Ve *madem* kabir kapısı kapanmıyor ve madem kabrin öbür tarafındaki endişe-i istikbâl her ferdin en mühim meselesidir. Elbette milletin itaat ve hürmetine istinâd eden vazifeler, yalnız milletin hayat-ı dünyeviyesine âit içtimâî ve siyasî ve askerî vazifelere münhasır değildir.

Evet yolculara seyahat için vesika vermek bir vazife olduğu gibi, ebed tarafına giden yolculara da hem vesika, hem o zulümâtlı yolda nur vermek öyle bir vazifedir ki, hiçbir vazife o vazife kadar ehemmiyetli değildir. Böyle bir vazifenin inkârı, ölümün inkârıyla ve her gün [1] اَلْمَوْتُ حَقٌّ dâvâsını,

[1] "Ölüm kesin bir gerçektir." (Bkz.: et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* 3/180. Ayrıca, ölüm gerçeğini ifade eden âyet-i kerîmeler için bkz.: Bakara sûresi, 2/28; Âl-i İmran sûresi, 3/185; Hac sûresi, 22/66; Câsiye sûresi, 45/26; Kaf sûresi, 50/19; Cum'a sûresi, 62/8; Mülk sûresi, 67/2).

cenazelerinin mührüyle imza edip tasdik eden otuz bin şâhidin şehâdetini tekzip ve inkâr etmekle olur.

Madem mânevî hâcât-ı zaruriyeye istinâd eden mânevî vazifeler var. Ve o vazifelerin en mühimmi, ebed yolunda seyahat için pasaport varakası ve berzah zulümâtında kalbin cep feneri ve saâdet-i ebediyenin anahtarı olan imandır ve imanın ders ve takviyesidir. Elbette o vazifeyi gören ehl-i mârifet her hâlde küfrân-ı nimet sûretinde kendine edilen nimet-i ilâhiyeyi ve fazilet-i imaniyeyi hiçe sayıp, sefihler ve fâsıkların makamına sukût etmeyecektir. Kendini, aşağıların bid'alarıyla, sefâhetleriyle bulaştırmayacaktır. İşte beğenmediğiniz ve müsâvâtsızlık zannettiğiniz inzivâ bunun içindir.

İşte bu hakikatle beraber, beni işkence ile tâciz eden sizin gibi enaniyette ve bu kanun-u müsâvâtı kırmakta firavunluk derecesinde ileri giden mütekebbirlere karşı demiyorum. Çünkü mütekebbirlere karşı tevazu, tezellül zannedildiğinden, tevazu etmemek gerektir. Belki ehl-i insaf ve mütevazi ve âdil kısmına derim ki:

Ben –felillâhilhamd– kendi kusurumu, aczimi biliyorum; değil müslümanlar üstünde mütekebbirâne bir makam-ı ihtiram istemek, belki her vakit nihayetsiz kusurlarımı, hiçliğimi görüp, istiğfar ile teselli bulup, halklardan ihtiram değil, duâ istiyorum. Hem zannederim benim bu mesleğimi, benim bütün arkadaşlarım biliyorlar. Yalnız bu kadar var ki, Kur'ân-ı Hakîm'in hizmeti esnasında ve hakâik-i imaniyenin dersi vaktinde o hakâik hesabına ve Kur'ân şerefine o makamın iktizâ ettiği izzet ve vakar-ı ilmiyeyi ders vaktinde muhafaza edip, başımı ehl-i dalâlete eğmemek için, o izzetli vaziyeti muvakkaten takınıyorum. Zannederim, ehl-i dünyanın kanunlarının haddi yoktur ki, bu noktalara karşı çıkabilsin!

Cây-ı Hayret Bir Tarz-ı Muâmele: Mâlûmdur ki; her yerde ehl-i maarif, mârifet ve ilim noktasında muhâkeme eder. Nerede ve kimde mârifet ve ilmi görse, meslek itibârıyla ona karşı bir dostluk ve bir hürmet besler. Hattâ düşman bir hükûmetin bir profesörü bu memlekete gelse, ehl-i maarif, onun ilim ve mârifetine hürmeten onu ziyaret ederler ve ona hürmet ederler. Hâlbuki İngiliz'in en yüksek meclis-i ilmiyesinin, Meşîhat-ı İslâmiye'den sorduğu altı suâlin cevabını, altı yüz kelime ile Meşîhat-ı İslâmiye'den istedikleri zaman, bura maarifinin hürmetsizliğine uğrayan bir ehl-i mârifet, o altı suâle altı kelime ile mazhar-ı takdir olmuş bir cevap veren ve ecnebîlerin en mühim ve hükemâların en esaslı düsturlarına hakikî ilim ve mârifetle muaraza edip galebe

çalan ve Kur'ân'dan aldığı kuvvet-i mârifet ve ilme istinaden Avrupa feylesoflarına meydan okuyan ve hürriyetten altı ay evvel İstanbul'da hem ulemâyı ve hem de mekteblileri münazaraya davet edip kendisi hiç suâl sormadan suâllerine noksansız olarak doğru cevap veren[1(Hâşiye)] ve bütün hayatını bu milletin saâdetine hasreden ve yüzer risale, o milletin Türkçe olan lisânıyla neşredip o milleti tenvir eden; hem vatandaş, hem dindaş, hem dost, hem kardeş bir ehl-i mârifete karşı en ziyâde sıkıntı veren ve hakkında adâvet besleyen ve belki hürmetsizlik eden, bir kısım maarif dâiresine mensup olanlarla az bir kısım resmî hocalardır.

İşte, gel bu hâle ne diyeceksin? Medeniyet midir? Maarif-perverlik midir? Vatan-perverlik midir? Milliyet-perverlik midir? Cumhuriyet-perverlik midir? Hâşâ! Hâşâ! Hiç hiçbir şey değil. Belki bir kader-i ilâhîdir ki, o kader-i ilâhî, o ehl-i mârifet adamın dostluk ümit ettiği yerden adâvet gösterdi ki, hürmet yüzünden ilmi riyâya girmesin ve ihlâsı kazansın.

Hâtime

Kendimce cây-ı hayret ve medâr-ı şükran bir taarruz:

Bu fevkalâde enaniyetli ehl-i dünyanın enaniyet işinde o kadar hassasiyet var ki, eğer şuûren olsa idi, kerâmet derecesinde veyahut büyük bir deha derecesinde bir muâmele olurdu. O muâmele de şudur: Kendi nefsim ve aklım bende hissetmedikleri bir parça riyâkârâne enaniyet vaziyetini, onlar enaniyetlerinin hassasiyet mîzanıyla hissediyorlar gibi, şiddetli bir sûrette, ben hissetmediğim enaniyetimin karşısına çıkıyorlar. Bu sekiz-dokuz senede, sekiz-dokuz defa tecrübem var ki, onların zâlimâne bana karşı muâmelelerinin vukûundan sonra, kader-i ilâhîyi düşünüp "Ne için bunları bana musallat etti." diye nefsimin desîselerini arıyordum. Her defada, ya nefsim şuûrsuz olarak enaniyete fıtrî meyletmiş veyahut bilerek beni aldatmış, anlıyorum. O vakit kader-i ilâhî, o zâlimlerin zulmü içerisinde hakkımda adâlet etmiş, derdim.

---

1 (Hâşiye) Yeni Said diyor ki: Şu makamda Eski Said'in iftiharkârâne söylediği şu sözlere ben iştirak etmiyorum. Bu risalede sözü ona verdiğim için susturamıyorum. Enaniyetlilere karşı bir parça enaniyetini göstersin diye sükût ediyorum.

Ezcümle; bu yazın arkadaşlarım güzel bir ata beni bindirdiler. Bir seyrangâha gittim. Şuûrsuz olarak nefsimde hodfüruşâne bir keyif arzusu uyanmakla ehl-i dünya öyle şiddetli o arzumun karşısına çıktılar ki, yalnız o gizli arzuyu değil, belki çok iştihalarımı kestiler. Hattâ ezcümle, bu defa Ramazan'dan sonra, eski zamanda gayet büyük, kudsî bir imamın bize karşı gaybî kerâmetiyle iltifâtından sonra kardeşlerimin takvâ ve ihlâsları ve ziyaretçilerin hürmet ve hüsn-ü zanları içinde –ben bilmeyerek– nefsim müftehirâne, güyâ müteşekkirâne perdesi altında riyâkârâne bir enaniyet vaziyetini almak istedi. Birden bu ehl-i dünyanın hadsiz hassasiyetle ve hattâ riyâkârlığın zerrelerini de hissedebilir bir tarzda, birden bana iliştiler. Ben Cenâb-ı Hakk'a şükrediyorum ki, bunların zulmü bana bir vasıta-yı ihlâs oldu.

رَبِّ أَعُوذُ بِكَ مِنْ هَمَزَاتِ الشَّيَاطِينِ ۞ وَأَعُوذُ بِكَ رَبِّ أَنْ يَحْضُرُونِ[1]

اَللّٰهُمَّ يَا حَافِظُ يَا حَفِيظُ يَا خَيْرَ الْحَافِظِينَ اِحْفَظْنِي وَاحْفَظْ نَاشِرَ هٰذِهِ الرَّسَائِلِ وَرُفَقَائِي مِنْ شَرِّ النَّفْسِ وَالشَّيْطَانِ وَمِنْ شَرِّ الْجِنِّ وَالْإِنْسَانِ وَمِنْ شَرِّ أَهْلِ الضَّلَالَةِ وَأَهْلِ الطُّغْيَانِ
اٰمِينَ اٰمِينَ اٰمِينَ[2]

سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا ۖ إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ[3]

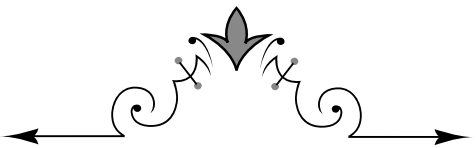

1 "Sen de ki: Yâ Rabbî! Şeytanların vesveselerinden, onların yanımda bulunmalarından Sana sığınırım!" (Mü'minûn sûresi, 23/97-98)

2 Ey Hâfız ve Hafîz olan ve muhafaza edenlerin en hayırlısı olan Allahım! Beni, bu risalelerin nâşirini ve arkadaşlarımı nefsin ve şeytanın şerrinden, cinlerin ve insanların şerrinden, dalâlete düşmüş ve azgınlık yapanların şerrinden muhafaza et, âmîn, âmîn, âmîn...

3 "Sübhansın yâ Rab! Senin bize bildirdiğinden başka ne bilebiliriz ki? Her şeyi hakkıyla bilen, her şeyi hikmetle yapan sensin." (Bakara sûresi, 2/32)

Yirmi Üçüncü Lem'a

Tabiat Risalesi

On Yedinci Lem'anın On Altıncı Notası iken, ehemmiyetine binâen Yirmi Üçüncü Lem'a olmuştur. Tabiattan gelen fikr-i küfrîyi dirilmeyecek bir surette öldürüyor, küfrün temel taşını zîr u zeber ediyor.

İhtar

Şu notada tabîiyyûnun münkir kısmının gittikleri yolun iç yüzü ne kadar akıldan uzak ve ne kadar çirkin ve ne derece hurafe olduğu, lâakal doksan muhâli tazammun eden dokuz muhal ile beyan edilmiş. Sâir risalelerde o muhaller kısmen izah edildiğinden burada gayet muhtasar olmak haysiyetiyle bazı basamaklar tayyedilmiştir. Onun için, birdenbire bu kadar zâhir ve âşikâre bir hurafeyi nasıl bu meşhur âkıl feylesoflar kabul etmişler, o yolda gidiyorlar, hatıra geliyor.

Evet onlar, mesleklerinin iç yüzünü görememişler. Hem hakikat-i meslekleri ve mesleklerinin lâzımı ve muktezası odur ki yazılmış her bir muhâlin ucunda beyan edilen o çirkin ve müstekreh ve gayr-i mâkul[1](Hâşiye) hülâsa-yı mezhepleri, mesleklerinin lâzımı ve zarurî muktezası olduğunu gayet bedihî ve kat'î burhanlarla şüphesi olanlara tafsilen beyan ve isbat etmeye hazırım.

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

قَالَتْ رُسُلُهُمْ أَفِي اللهِ شَكٌّ فَاطِرِ السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضِ[2]

Şu âyet-i kerîme, istifham-ı inkârî ile "Cenâb-ı Hak hakkında şek olmaz ve olmamalı." demekle; vücûd ve vahdâniyet-i ilâhiye, bedâhet derecesinde olduğunu gösteriyor.

---

1 (Hâşiye) Bu risalenin sebeb-i telifi; gayet mütecâvizâne ve gayet çirkin bir tarz ile hakâik-i imaniyeyi tezyif edip, bozulmuş aklı yetişmediği şeye hurafe deyip, dinsizliği tabiata bağlayarak Kur'ân'a hücum edilmesidir. O hücum ise şiddetli bir hiddeti, kalbe (kaleme) verdi ki; şiddetli ve galiz tokatları, o mülhidlere ve haktan yüz çeviren bâtıl mezheplilere yedirdi. Yoksa Risale-i Nur'un mesleği, nezihâne ve nazikâne ve kavl-i leyyindir.

2 "Peygamberleri onlara: Hiç gökleri ve yeri yaratan Yüce Yaratıcı hakkında şüphe edilebilir mi? dedi." (İbrahim sûresi, 14/10).

Şu Sırrı İzahtan Evvel Bir İhtar

1338'de Ankara'ya gittim.[1] İslâm Ordusu'nun Yunan'a galebesinden neşe alan ehl-i imanın kuvvetli efkârı içinde gayet müthiş bir zındıka fikri, içine girmek ve bozmak ve zehirlendirmek için dessasâne çalıştığını gördüm. Eyvah dedim, bu ejderha imanın erkânına ilişecek! O vakit, şu âyet-i kerîme bedâhet derecesinde vücûd ve vahdâniyeti ifham ettiği cihetle ondan istimdâd edip, o zındıkanın başını dağıtacak derecede Kur'ân-ı Hakîm'den alınan kuvvetli bir burhanı, Nur'un Arabî risalesinde yazdım. Ankara'da, Yeni Gün Matbaası'nda tab' ettirmiştim. Fakat maatteessüf Arabî bilen az ve ehemmiyetle bakanlar da nadir olmakla beraber, gayet muhtasar ve mücmel bir surette o kuvvetli burhan tesirini göstermedi. Maatteessüf o dinsizlik fikri hem inkişâf etti, hem kuvvet buldu. Bilmecburiye, o burhanı Türkçe olarak bir derece beyan edeceğim. O burhanın bazı parçaları, bazı risalelerde tam izah edildiğinden burada icmâlen yazılacaktır. Sâir risalelerde inkısam etmiş olan müteaddit burhanlar, bu burhanda kısmen ittihat ediyor; her biri bunun bir cüzü hükmüne geçiyor.

Mukaddime

Ey insan! Bil ki, insanların ağzından çıkan ve dinsizliği işmâm eden dehşetli kelimeler var. Ehl-i iman, bilmeyerek istimâl ediyorlar. Mühimlerinden üç tanesini beyan edeceğiz:

Birincisi: *"Evcedethü'l-esbab"*. Yani: "Esbap, bu şeyi îcad ediyor."

İkincisi: *"Teşekkele binefsihî"*. Yani: "Kendi kendine teşekkül ediyor, oluyor, bitiyor."

Üçüncüsü: *"İktezathü't-tabiat"*. Yani: "Tabiîdir, tabiat iktiza edip îcad ediyor."

Evet madem mevcudât var ve inkâr edilmez. Hem her mevcud, sanatlı ve hikmetli vücûda geliyor. Hem madem kadîm değil, yeniden oluyor. Her hâlde ey mülhid! Bu mevcudu, meselâ bu hayvanı ya diyeceksin ki esbab-ı âlem, onu îcad ediyor; yani esbâbın içtimâında o mevcud vücûd buluyor veyahut o kendi kendine teşekkül ediyor veyahut tabiat muktezası olarak, tabiatın tesiriyle vücûda geliyor veyahut bir Kadîr-i Zülcelâl'in kudretiyle îcad

[1] Yani 1922 yılında.

edilir. Madem, aklen bu dört yoldan başka yol yoktur; evvelki üç yol muhal, battal, mümtenî, gayr-i kabil oldukları kat'î isbat edilse bizzarûre ve bilbedâhe dördüncü yol olan tarîk-i vahdâniyet şeksiz, şüphesiz sâbit olur.

Amma Birinci Yol ki

Esbab-ı âlemin içtimâıyla teşkil-i eşya ve vücûd-u mahlûkattır. Pek çok muhâlâtından yalnız üç tanesini zikrediyoruz.

Birincisi

Bir eczahânede gayet muhtelif maddelerle dolu, yüzer kavanoz şişeler bulunuyor. O edviyelerden zîhayat bir macun istenildi. Hem hayattar, harika bir tiryak onlardan yapılmak îcab etti. Geldik, o eczahânede o zîhayat macunun ve hayattar tiryakın çoklukla efrâdını gördük. O macunlardan her birisini tetkik ettik.

Görüyoruz ki o kavanoz şişelerden her birisinden, bir mizan-ı mahsusla, bir-iki dirhem bundan, üç-dört dirhem ötekinden, altı-yedi dirhem başkasından ve hâkezâ muhtelif miktarlarda eczâlar alınmış. Eğer birinden, bir dirhem ya noksan veya fazla alınsa o macun zîhayat olamaz, hâsiyetini gösteremez. Hem o hayattar tiryakı da tetkik ettik. Her bir kavanozdan bir mizan-ı mahsus ile bir madde alınmış ki zerre miktarı noksan veya ziyâde olsa, tiryak hâssasını kaybeder. O kavanozlar elliden ziyâde iken, her birisinden ayrı bir mizan ile alınmış gibi ayrı ayrı miktarda eczâları alınmış.

Acaba hiçbir cihette imkân ve ihtimâl var mı ki o şişelerden alınan muhtelif miktarlar, şişelerin garip bir tesadüf veya fırtınalı bir havanın çarpmasıyla devrilmesinden her birisinden alınan miktar kadar yalnız o miktar aksın, beraber gitsinler ve toplanıp o macunu teşkil etsinler? Acaba bundan daha hurafe, muhal, bâtıl bir şey var mı? Eşek muzaaf bir eşekliğe girse, sonra insan olsa, "Bu fikri kabul etmem!" diye kaçacaktır.

İşte bu misal gibi her bir zîhayat elbette, zîhayat bir macundur ve her bir nebat, hayattar bir tiryak gibidir ki; çok müteaddit eczâlardan, çok muhtelif maddelerden, gayet hassas bir ölçü ile alınan maddelerden terkib edilmiştir.

Eğer esbaba, anâsıra isnad edilse ve "esbap îcad etti" denilse aynen eczahânedeki macunun, şişelerin devrilmesinden vücûd bulması gibi, yüz derece akıldan uzak, muhal ve bâtıldır.

Elhâsıl: Şu eczahâne-i kübrâ-yı âlemde Hakîm-i Ezelî'nin mizan-ı kaza ve kaderiyle alınan mevâdd-ı hayatiye, hadsiz bir hikmet ve nihâyetsiz bir ilim ve her şeye şâmil bir irade ile vücûd bulabilir. "Kör, sağır, hudutsuz, sel gibi akan küllî anâsır ve tabâyi ve esbâbın işidir." diyen bedbaht, "O tiryâk-ı acîb, kendi kendine şişelerin devrilmesinden çıkıp olmuştur." diyen divane bir hezeyancı, sarhoş bulunan bir ahmaktan daha ziyâde ahmaktır. Evet o küfür ahmakâne, sarhoşâne, divanece bir hezeyandır.

İkinci Muhal

Eğer her şey, Vâhid-i Ehad olan Kadîr-i Zülcelâl'e verilmezse, belki esbaba isnad edilse, lâzım gelir ki; âlemin pek çok anâsır ve esbâbı, her bir zîhayatın vücûdunda müdahalesi bulunsun. Hâlbuki sinek gibi bir küçük mahlûkun vücûdunda kemâl-i intizam ile gayet hassas bir mizan ve tamam bir ittifak ile muhtelif ve birbirine zıt, mübâyin esbâbın içtimâı, o kadar zâhir bir muhâldir ki sinek kanadı kadar şuuru bulunan, "Bu muhâldir, olamaz!" diyecektir. Evet bir sineğin küçücük cismi, kâinatın ekser anâsır ve esbâbı ile alâkadardır; belki bir hülâsasıdır. Eğer Kadîr-i Ezelî'ye verilmezse o esbab-ı maddiye onun vücûdu yanında bizzât hazır bulunmak lâzım; belki onun küçücük cismine girmek gerektir. Belki cisminin küçük bir numûnesi olan gözündeki bir hüceyresine girmeleri îcab ediyor. Çünkü sebep maddî ise müsebbebin yanında ve içinde bulunması lâzım geliyor. Şu hâlde, iki sineğin iğne ucu gibi parmakları yerleşmeyen o hüceyrecikte erkân-ı âlem ve anâsır ve tabâyiin, maddeten içinde bulunup, usta gibi içinde çalıştıklarını kabul etmek lâzım geliyor.

İşte, sofestâînin en eblehleri dahi, böyle bir meslekten utanıyorlar.

Üçüncü Muhal

اَلْوَاحِدُ لَا يَصْدُرُ إِلَّا عَنِ الْوَاحِدِ[1] kâide-i mukarreresiyle "Bir mevcudun vahdeti varsa elbette, bir vâhidden, bir elden sudûr edebilir." Hususan o mevcud, gayet mükemmel bir intizam ve hassas bir mizan içinde ve câmî bir hayata mazhar ise bilbedâhe, sebeb-i ihtilâf ve keşmekeş olan müteaddit ellerden çıkmadığını; belki gayet Kadîr, Hakîm olan bir tek elden çıktığını gösterdiği hâlde; hadsiz ve câmid ve cahil, mütecâviz, şuursuz, karmakarışıklık içinde,

---

1 Bkz.: eş-Şehristânî, *el-Milel ve'n-nihal* 2/124; el-Îcî, *Kitabü'l-Mevâkıf* 2/589.

kör, sağır esbab-ı tabiiyenin karmakarışık ellerine –hadsiz imkânat yolları içinde ve içtimâ ve ihtilât ile o esbâbın körlüğü, sağırlığı ziyâdeleştiği hâlde– o muntazam ve mevzûn ve vâhid bir mevcudu onlara isnad etmek, yüz muhâli birden kabul etmek gibi akıldan uzaktır.

Haydi bu muhâlden kat-ı nazar, esbab-ı maddiyenin elbette, tesirleri, mübâşeretle ve temasla olur. Hâlbuki o esbab-ı tabiiyenin temasları, zîhayat mevcudların zâhirleriyledir. Hâlbuki görüyoruz ki; o esbab-ı maddiyenin elleri yetişmediği ve temas edemedikleri o zîhayatın bâtını, on defa zâhirinden daha muntazam, daha latîf, sanatça daha mükemmeldir. Esbab-ı maddiyenin elleri ve âletleriyle hiçbir cihetle yerleşemedikleri, belki tam zâhirine de temas edemedikleri küçücük zîhayat, küçücük hayvancıklar, en büyük mahlûklardan daha ziyâde sanatça acîb, hilkatçe bedî bir surette oldukları hâlde, o câmid, cahil, kaba, uzak, büyük ve birbirine zıt olan sağır, kör esbaba isnad etmek yüz derece kör, bin derece sağır olmakla olur!

Amma İkinci Mesele

"Teşekkele binefsihî"dir. Yani: Kendi kendine teşekkül ediyor. İşte bu cümlenin dahi çok muhâlâtı var; çok cihetle bâtıldır, muhâldir. Numûne için muhâlâtından üç tanesini beyan ederiz:

Birincisi

Ey muannit münkir! Senin enaniyetin seni o kadar ahmaklaştırmış ki yüz muhâli birden kabul etmeyi bir derece hükmediyorsun. Çünkü sen mevcutsun ve basit bir madde ve câmid ve tagayyürsüz değilsin. Belki, dâimâ teceddüdde olarak gayet muntazam bir makine ve harika ve dâimâ tahavvülde bir saray gibisin. Senin vücudunda her vakit zerreler çalışıyorlar. Senin vücûdun kâinatla hususan rızık münâsebetiyle, hususan bekâ-yı nev'i itibârıyla alâkadar ve alış verişi vardır. Senin vücudunda çalışan zerreler, o münasebâtı bozmamak ve o alâkadarlığı kırmamak için dikkat ediyorlar. Öylece ihtiyatla ayaklarını atıyorlar. Güyâ bütün kâinata bakıyorlar. Senin münasebâtını kâinatta görüp öyle vaziyet alıyorlar. Sen zâhirî ve bâtınî duygularınla o zerrelerin, o harika vaziyetine göre istifâde edersin. Eğer sen vücudundaki zerreleri, Kadîr-i Ezelî'nin kanunuyla hareket eden küçücük memurları veya bir ordusu veya kalem-i kaderin uçları (her bir zerre bir kalem ucu) veya kalem-i kudretin noktaları (her bir zerre bir nokta) olduğunu kabul etmezsen, o vakit

senin gözünde çalışan her bir zerreye öyle bir göz lâzım ki senin mecmû-u cesedinin her tarafını görmekle beraber, münâsebettar olduğun bütün kâinatı dahi görecek bir gözü ve bütün senin mâzi ve müstakbel ve nesil ve aslın ve anâsırının menbalarını ve rızkının madenlerini bilecek, tanıyacak yüz dâhî kadar bir akıl vermek lâzım geliyor. Senin gibi bu meselelerde zerre kadar aklı olmayanın bir zerresine bin Eflâtun kadar bir ilim ve şuur vermek, bin derece divanece bir hurafeciliktir!

İkinci Muhal

Senin vücudun bin kubbeli harika bir saraya benzer ki her kubbesinde taşlar, direksiz birbirine başbaşa verip, muallâkta durdurulmuş. Belki senin vücûdun, bin defa bu saraydan daha acîptir. Çünkü o saray-ı vücudun, dâimâ kemâl-i intizamla tazelenmektedir. Gayet harika olan rûh, kalb ve mânevî letâiften kat-ı nazar, yalnız cesedindeki her bir âzâ, bir kubbeli menzil hükmündedir. Zerreler, o kubbedeki taşlar gibi birbirleriyle kemâl-i muvâzene ve intizam ile başbaşa verip harika bir bina, fevkalâde bir sanat, göz ve dil gibi acîb birer mucize-i kudret gösteriyorlar. Eğer bu zerreler, şu âlemin ustasının emrine tâbi birer memur olmasalar; o vakit her bir zerre, umum o cesetteki zerrelere hem hâkim-i mutlak, hem her birisine mahkûm-u mutlak, hem her birisine misil, hem hâkimiyet noktasında zıt, hem yalnız Vâcibü'l-vücûd'a mahsus olan ekser sıfâtın masdarı, menbaı; hem gayet mukayyed, hem gayet mutlak bir surette olmakla beraber, sırr-ı vahdetle yalnız bir Vâhid-i Ehad'in eseri olabilen gayet muntazam bir masnû-u vâhidi o hadsiz zerrâta isnad etmek, zerre kadar şuuru olan bunun pek zâhir bir muhal belki yüz muhâl olduğunu derk eder.

Üçüncü Muhal

Eğer senin vücudun, Vâhid-i Ehad olan Kadîr-i Ezelî'nin kalemiyle mektup olmazsa ve tabiata, esbaba mensup matbû ise o vakit senin vücudundaki bir hüceyre-i bedenden tut, birbiri içinde dâireler misillü, binler mürekkepler adedince tabiat kalıplarının bulunması lâzım gelir. Çünkü meselâ bu elimizdeki kitap eğer mektup olsa bir tek kalem, kâtibinin ilmine istinad edip, bütün onları yazar. Eğer o, mektup olmazsa ve onun kalemine verilmezse, kendi kendine olmuş denilse veya tabiata verilse o vakit matbû kitap gibi, her bir harfi için ayrı bir demir kalem lâzımdır ki tab' edilsin.

Nasıl ki matbaada hurûfât adedince demir harfler bulunur sonra o harfler vücûd bulur. O vakit bir tek kaleme bedel, o hurûfât adedince kalemler bulunması lâzım gelir. Belki o hurûfât içinde –bazen olduğu gibi– küçük kalem ile bir büyük harfte bir sayfa ince hatla yazılmış ise binler kalem bir tek harf için lâzım geliyor. Belki birbirinin içine girip muntazam bir vaziyetle, senin cesedin gibi bir şekil alıyorsa o vakit her bir dâirede, her bir cüz için, o mürekkebât adedince kalıplar lâzım geliyor. Haydi, yüz muhal içinde bulunan bu tarzı, mümkün desen dahi bu muntazam sanatlı demir harfleri ve mükemmel kalıpları ve kalemleri yapmak için yine bir tek kaleme verilmezse o kalemler, o kalıplar, o demir harflerin yapılması için onların adedlerince yine kalemler, kalıplar ve harfler lâzım. Çünkü onlar da yapılmışlar ve onlar da muntazam sanatlıdırlar. Ve hâkezâ müteselsilen gittikçe gidecek...

İşte sen de anla! Bu öyle bir fikirdir ki senin zerrâtın adedince muhâlât ve hurafeler, içinde bulunuyor. Ey muannit muattıl! Sen de utan, bu dalâletten vazgeç!

Üçüncü Kelime

"İktezathü't-tabiat". Yani: Tabiat iktiza ediyor, tabiat yapıyor. İşte bu hükmün çok muhâlâtı var. Numûne için üçünü zikrediyoruz.

Birincisi

Eğer mevcudâtta, hususan zîhayatta görünen basîrâne, hakimâne olan sanat ve îcad, Şems-i Ezelî'nin kalem-i kader ve kudretine verilmezse; belki kör, sağır, düşüncesiz olan tabiata ve kuvvete isnad edilse lâzım gelir ki tabiat, îcad için her şeyde hadsiz mânevî makine ve matbaaları bulundursun veyahut her şeyde kâinatı halk ve idare edecek bir kudret ve hikmet dercetsin.

Çünkü nasıl şemsin cilveleri ve akisleri, zemin yüzündeki zerrecik cam parçalarında ve katrelerde görünüyor. Eğer o misâlî ve aksî güneşçikler, semâdaki tek güneşe isnad edilmese; lâzım gelir ki bir kibrit başı yerleşmeyen bir zerrecik cam parçasında tabiî, fıtrî ve güneşin hâsiyetlerine mâlik, zâhiren küçük, mânen çok derin bir güneşin hâricî vücûdunu kabul ederek zerrât-ı zücâciye adedince tabiî güneşleri kabul etmek lâzım geldiği gibi; aynen bu misal gibi mevcudât ve zîhayat doğrudan doğruya Şems-i Ezelî'nin cilve-i esmâsına verilmezse her bir mevcutta, hususan her bir zîhayatta hadsiz bir kudret ve irade ve nihâyetsiz bir ilim ve hikmet taşıyacak bir tabiatı, bir kuvveti, âdetâ

bir ilâhı içinde kabul etmek lâzım gelir. Bu tarz-ı fikir ise, kâinattaki muhâlâtın en bâtılı, en hurafesidir. Hâlık-ı kâinatın sanatını mevhum, ehemmiyetsiz, şuursuz bir tabiata veren insan, elbette, yüz defa hayvandan daha hayvan, daha şuursuz olduğunu gösterir.

İkinci Muhal

Eğer gayet intizamlı, mizanlı, sanatlı, hikmetli şu mevcudât; nihâyetsiz Kadîr, Hakîm bir Zât'a verilmezse, belki tabiata isnad edilse, lâzım gelir ki tabiat, her bir parça toprakta Avrupa'nın umum matbaaları ve fabrikaları adedince makineleri, matbaaları bulundursun; ta o parça toprak, menşe ve tezgâh olduğu hadsiz çiçekler ve meyvelerin yetişmelerine ve teşkillerine medar olabilsin. Çünkü çiçekler için saksılık vazifesini gören bir kâse toprak içine tohumları nöbetle atılan umum çiçeklerin birbirinden çok ayrı olan şekil ve heyetlerini teşkil ve tasvir edebilir bir kabiliyeti, bilfiil görülüyor. Eğer Kadîr-i Zülcelâl'e verilmezse o vakit, o kâsedeki toprakta her bir çiçek için mânevî, ayrı, tabiî bir makinesi bulunmazsa, bu hâl vücûda gelemez.

Çünkü tohumlar ise nutfeler ve yumurtalar gibi maddeleri birdir. Yani müvellidülmâ, müvellidülhumûza, karbon, azotun intizamsız, şekilsiz, hamur gibi halitasından ibaret olmakla beraber; hava, su, hararet, ziyâ dahi, her biri basit ve şuursuz ve her şeye karşı sel gibi bir tarzda gittiğinden, o hadsiz çiçeklerin teşkilleri ayrı ayrı ve gayet muntazam ve sanatlı olarak o topraktan çıkması, bilbedâhe ve bizzarûre iktiza ediyor ki o kâsede bulunan toprakta, mânen Avrupa kadar, mânevî ve küçük mikyasta matbaaları ve fabrikaları bulunsun. Ta ki, bu kadar hayattar kumaşları ve binler ayrı ayrı nakışlı mensucatları dokuyabilsin.

İşte tabîiyyûnların fikr-i küfrîleri, ne derece daire-i akıldan hariç saptığını kıyas et. Ve tabiatı mûcid zanneden insan suretindeki ahmak sarhoşlar "mütefennin ve akıllıyız" diye dâvâ ettikleri hâlde akıl ve fenden ne kadar uzak düştüklerini ve mümtenî ve hiçbir cihetle mümkün olmayan bir hurafeyi kendilerine meslek ittihaz ettiklerini gör, gül ve tükür!

Eğer desen: Mevcudât tabiata isnad edilse böyle acîb muhaller olur, imtinâ derecesinde müşkülât olur. Acaba Zât-ı Ehad-i Samed'e verildiği vakit, o müşkülât nasıl kalkıyor? Ve o suûbetli imtinâ, o sühûletli vücûba nasıl inkılâp eder?

Elcevap: Birinci muhâlde nasıl ki güneşin cilve-i in'ikâsı, kemâl-i sühûletle külfetsiz en küçük zerrecik câmidden tut, ta en büyük bir denizin yüzüne kadar feyzini ve tesirini misâlî güneşçiklerle gayet kolaylıkla gösterdikleri hâlde; eğer güneşten nisbeti kesilse, o vakit her bir zerrecikte tabiî ve bizzât bir güneşin hâricî vücûdu imtinâ derecesinde bir suûbetle olabilmesi, kabul edilmek lâzım gelir. Öyle de; her bir mevcud, doğrudan doğruya Zât-ı Ehad-i Samed'e verilse vücûb derecesinde bir sühûlet, bir kolaylık ile ve bir intisap ve cilve ile her bir mevcuda lâzım her bir şey ona yetiştirilebilir.

Eğer o intisap kesilse ve o memuriyet başıbozukluğa dönse ve her bir mevcud kendi başına ve tabiata bırakılsa, o vakit imtinâ derecesinde yüz bin müşkülât ve suûbetle sinek gibi bir zîhayatın, kâinatın küçük bir fihristesi olan gayet harika makine-i vücûdunu îcad eden, içindeki kör tabiatın, kâinatı halk ve idare edecek bir kudret ve hikmet sahibi olduğunu farzetmek lâzım gelir. Bu ise bir muhal değil, belki binler muhâldir.

Elhâsıl: Nasıl ki Zât-ı Vâcibü'l-vücûd'un şerik ve nazîri mümtenî ve muhâldir. Öyle de rubûbiyetinde ve îcad-ı eşyada başkalarının müdahalesi, şerik-i zâtî gibi mümtenî ve muhâldir.

Amma ikinci muhâldeki müşkülât ise: Müteaddit risalelerde isbat edildiği gibi, eğer bütün eşya Vâhid-i Ehad'e verilse bütün eşya, bir tek şey gibi sühûletli ve kolay olur. Eğer esbaba ve tabiata verilse bir tek şey, umum eşya kadar müşkülâtlı olduğu, müteaddit ve kat'î burhanlarla isbat edilmiş. Bir burhanın hülâsası şudur ki:

Nasıl ki bir adam, bir padişaha askerlik veya memuriyet cihetiyle intisap etse, o memur ve o asker o intisap kuvvetiyle yüz bin defa kuvvet-i şahsiyesinden fazla işlere medar olabilir. Ve padişahı nâmına bazen bir şahı esir eder. Çünkü gördüğü işlerin ve yaptığı eserlerin cihâzâtını ve kuvvetini kendi taşımıyor ve taşımaya mecbur olmuyor. O intisap münâsebetiyle, padişahın hazineleri ve arkasındaki nokta-yı istinadı olan ordu o kuvveti, o cihâzâtı taşıyor. Demek gördüğü işler, şahane olarak bir padişahın işi gibi; ve gösterdiği eserler, bir ordu eseri misillü harika olabilir.

Nasıl ki karınca, o memuriyet cihetiyle Firavun'un sarayını harap ediyor. Sinek o intisap ile Nemrud'u gebertiyor.[1] Ve o intisap ile buğday tanesi gibi

[1] Bkz.: İbni Kesîr, *el-Bidâye* 1/149.

bir çam çekirdeği, koca çam ağacının bütün cihâzâtını yetiştiriyor.[1(Hâşiye)] Eğer o intisap kesilse o memuriyetten terhis edilse, yapacağı işlerin cihâzâtını ve kuvvetini, belinde ve bileğinde taşımaya mecburdur. O vakit, o küçücük bileğindeki kuvvet miktarınca ve belindeki cephâne adedince iş görebilir. Evvelki vaziyette gayet kolaylıkla gördüğü işleri bu vaziyette ondan istenilse elbette, bileğinde bir ordu kuvvetini ve belinde bir padişahın cihâzât-ı harbiye fabrikasını yüklemek lâzım gelir ki; güldürmek için acîb hurafeleri ve masalları hikâye eden maskaralar dahi bu hayalden utanıyorlar!

Elhâsıl: Vâcibü'l-vücûd'a her mevcudu vermek, vücûb derecesinde bir sühûleti var. Ve tabiata îcad cihetinde vermek, imtinâ derecesinde müşkül ve hâric-i daire-i akliyedir.

Üçüncü Muhal

Bu muhâli izah edecek bazı risalelerde beyan edilen iki misal:

Birinci Misal

Bütün âsâr-ı medeniyetle tekmil ve tezyin edilmiş, hâlî bir sahrâda kurulmuş, yapılmış bir saraya gayet vahşi bir adam girmiş, içine bakmış. Binlerle muntazam sanatlı eşyayı görmüş. Vahşetinden, ahmaklığından "Hariçten kimse müdahale etmeyip, o saray içinde o eşyadan birisi, o sarayı müştemilâtıyla beraber yapmıştır" diye taharriye başlıyor. Hangi şeye bakıyor; o vahşetli aklı dahi kabil görmüyor ki o şey bunları yapsın.

Sonra o sarayın teşkilât programını ve mevcudât fihristesini ve idare kanunları içinde yazılı olan bir defteri görür. Çendan elsiz ve gözsüz ve çekiçsiz olan o defter dahi, sâir içindeki şeyler gibi hiçbir kabiliyeti yoktur ki o sarayı teşkil ve tezyin etsin. Fakat muztar kalarak, bilmecburiye, eşya-yı âhere nisbeten, kavânîn-i ilmiyenin bir unvanı olmak cihetiyle, o sarayın mecmûuna bu defteri münâsebettar gördüğünden, "İşte bu defterdir ki o sarayı teşkil, tanzim ve tezyin edip bu eşyayı yapmış, takmış, yerleştirmiş" diyerek vahşetini ahmakların, sarhoşların hezeyanına çevirmiş.

---

1 (Hâşiye) Evet, eğer intisap olsa; o çekirdek, kader-i ilâhîden bir emir alır, o harika işlere mazhar olur. Eğer o intisap kesilse; o çekirdeğin hilkati, koca çam ağacının hilkatinden daha ziyâde cihâzât ve iktidar ve sanatı iktiza eder. Çünkü dağdaki kudret eseri olan mücessem çam ağacının bütün âzâları ve cihâzâtıyla o çekirdekteki kader eseri olan mânevî ağaçta mevcut bulunması lâzım gelir. Çünkü o koca ağacın fabrikası, o çekirdektir. İçindeki kaderî ağaç kudretle hariçte tezâhür eder, cismânî çam ağacı olur.

İşte aynen bu misal gibi hadsiz derecede misaldeki saraydan daha muntazam, daha mükemmel ve bütün etrafı mucizâne hikmetle dolu şu saray-ı âlemin içine, inkâr-ı ulûhiyete giden "tabîiyyûn" fikrini taşıyan vahşi bir insan girer. Daire-i mümkinât haricinde olan Zât-ı Vâcibü'l-vücûd'un eser-i sanatı olduğunu düşünmeyerek ve ondan i'râz ederek, daire-i mümkinât içinde kader-i ilâhînin yazar bozar bir levhası hükmünde ve kudret-i ilâhiyenin kavânîn-i icraatına tebeddül ve tagayyür eden bir defteri olabilen ve pek yanlış ve hata olarak "tabiat" nâmı verilen bir mecmûa-yı kavânîn-i âdât-ı ilâhiye ve bir fihriste-i sanat-ı rabbâniyeyi görür ve *der ki*:

"Madem bu eşya bir sebep ister, hiçbir şeyin bu defter gibi münâsebeti görünmüyor. Çendan hiçbir cihetle akıl kabul etmez ki; gözsüz, şuursuz, kudretsiz bu defter, rubûbiyet-i mutlakanın işi olan ve hadsiz bir kudreti iktiza eden îcadı yapamaz. Fakat madem Sâni-i Kadîm'i kabul etmiyorum; öyle ise en münasibi, 'Bu defter bunu yapmış ve yapar, diyeceğim' der."

Biz de deriz: "Ey ahmaku'l-humakâdan tahammuk etmiş sarhoş ahmak! Başını tabiat bataklığından çıkar, arkana bak; zerrâttan, seyyârâta kadar bütün mevcudât, ayrı ayrı lisanlarla şehâdet ettikleri ve parmaklarıyla işaret ettikleri bir Sâni-i Zülcelâl'i gör. Ve o sarayı yapan ve o defterde sarayın programını yazan Nakkâş-ı Ezelî'nin cilvesini gör, fermanına bak, Kur'ân'ını dinle, o hezeyanlardan kurtul!.."

İkinci Misal

Gayet vahşi bir adam muhteşem bir kışla dâiresine girer. Gayet muntazam bir ordunun umumî, beraber tâlimlerini, muntazam hareketlerini görür.

Bir neferin hareketiyle bir tabur, bir alay, bir fırka kalkar, oturur, gider; bir ateş emriyle ateş ettiklerini müşâhede eder. Onun kaba, vahşi aklı, bir kumandanın, devletin nizamâtıyla ve kanun-u padişahî ile o kumandanın emrine kumandasını anlamayıp, inkâr ettiğinden, o askerlerin iplerle birbiriyle bağlı olduklarını tahayyül eder. O hayalî ip, ne kadar harikalı bir ip olduğunu düşünüp hayrette kalır.

Sonra gider, Ayasofya gibi gayet muazzam bir câmiye, Cuma gününde dâhil olur. O cemaat-i müslimînin, bir adamın sesiyle kalkar, eğilir, secde ederek oturduklarını müşâhede eder. Mânevî ve semâvî kanunların mecmûundan ibaret olan şeriatı ve şeriat sahibinin emirlerinden gelen mânevî düsturlarını anlamadığından, o cemaatin maddî iplerle bağlandığını ve o acîb ipler

onları esir edip oynattığını tahayyül ederek en vahşi, insan suretindeki canavar hayvanları dahi güldürecek derecede maskaralı bir fikirle çıkar, gider.

İşte aynı bu misal gibi, Sultan-ı Ezel ve Ebed'in hadsiz cünûdunun muhteşem bir kışlası olan şu âleme ve o Mâbud-u Ezelî'nin muntazam bir mescidi olan şu kâinata mahz-ı vahşet olan, inkârlı fikr-i tabiatı taşıyan bir münkir giriyor. O Sultan-ı Ezelî'nin hikmetinden gelen nizamât-ı kâinatın mânevî kanunlarını, birer maddî madde tasavvur ederek ve saltanat-ı rubûbiyetin kavânîn-i itibâriyesi ve o Mâbud-u Ezelî'nin şeriat-ı fıtriye-i kübrâsının mânevî ve yalnız vücûd-u ilmîsi bulunan ahkâmlarını ve düsturlarını birer mevcud-u hâricî ve maddî birer madde tahayyül ederek, kudret-i ilâhiyenin yerine, o ilim ve kelâmdan gelen ve yalnız vücûd-u ilmîsi bulunan o kanunları ikame etmek ve ellerine îcad vermek, sonra da onlara "tabiat" nâmını takmak ve yalnız bir cilve-i kudret-i rabbâniye olan kuvveti, bir zîkudret ve müstakil bir kadîr telâkki etmek misaldeki vahşiden bin defa aşağı bir vahşettir!

Elhâsıl: Tabîiyyûnların mevhum ve hakikatsiz tabiat dedikleri şey, olsa olsa ve hakikat-i hâriciye sahibi ise ancak

- ✓Bir sanat olabilir, sâni' olamaz.
- ✓Bir nakıştır, nakkâş olamaz.
- ✓Ahkâmdır, hâkim olamaz.
- ✓Bir şeriat-ı fıtriyedir, şâri' olamaz.
- ✓Mahlûk bir perde-i izzettir, hâlık olamaz.
- ✓Münfail bir fıtrattır, fâtır bir fâil olamaz.
- ✓Kanundur, kudret değildir; kâdir olamaz.
- ✓Mistardır, masdar olamaz.

Elhâsıl: Madem mevcudât var. Madem On Altıncı Nota'nın başında denildiği gibi mevcudun vücûduna, taksim-i aklî ile dört yoldan başka yol tahayyül edilmez. O dört cihetten üçünün –her birinin üç zâhir muhaller ile– butlanı, kat'î bir surette isbat edildi. Elbette, bizzarûre ve bilbedâhe dördüncü yol olan vahdet yolu, kat'î bir surette isbat olunuyor. O dördüncü yol ise; baştaki أَفِي اللهِ شَكٌّ فَاطِرِ السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضِ[1] âyeti, şeksiz ve şüphesiz bedâhet derecesinde Zât-ı Vâcibü'l-vücûd'un ulûhiyetini ve her şey doğrudan doğruya dest-i

[1] "Hiç gökleri ve yeri yaratan Yüce Yaratıcı hakkında şüphe edilebilir mi?" (İbrahim sûresi, 14/10).

kudretinden çıktığını ve semâvât ve arz, kabza-yı tasarrufunda bulunduğunu gösteriyor.

Ey esbap-perest ve tabiata tapan bîçâre adam! Madem her şeyin tabiatı, her şey gibi mahlûktur; çünkü sanatlıdır ve yeni oluyor. Hem her müsebbeb gibi zâhirî sebebi dahi masnûdur. Ve madem her şeyin vücûdu, pek çok cihâzât ve âletlere muhtaçtır. O hâlde, o tabiatı îcad eden ve o sebebi halk eden bir Kadîr-i Mutlak var. Ve o Kadîr-i Mutlak'ın ne ihtiyacı var ki âciz vesaiti, rubûbiyetine ve îcadına teşrik etsin? Hâşâ! Belki doğrudan doğruya müsebbebi, sebep ile beraber halk ederek, cilve-i esmâsını ve hikmetini göstermek için, bir tertib ve tanzim ile zâhirî bir sebebiyet, bir mukarenet vermekle eşyadaki zâhirî kusurlara, merhametsizliklere ve noksaniyetlere merci olmak için esbap ve tabiatı dest-i kudretine perde etmiş, izzetini o suretle muhafaza etmiş.

Acaba bir saatçi, saatin çarklarını yapsın; sonra saati çarklarla tertib edip tanzim etsin, daha mı kolaydır? Yoksa harika bir makineyi o çarklar içinde yapsın; sonra saatin yapılmasını o makinenin câmid ellerine versin, ta saati yapsın, daha mı kolaydır? Acaba imkân haricinde değil midir? Haydi o insafsız aklınla sen söyle, sen hâkim ol!

Veyahut bir kâtip mürekkeb, kalem, kâğıdı getirdi. Onunla kendi bizzât o kitabı yazsa, daha mı kolaydır? Yoksa o kâğıt, mürekkeb, kalem içinde o kitaptan daha sanatlı, daha zahmetli, yalnız o tek kitaba mahsus olarak bir yazı makinesi îcad etsin; sonra o şuursuz makineye "Haydi sen yaz" desin de kendi karışmasın, daha mı kolaydır? Acaba yüz defa yazıdan daha müşkül değil midir?

Eğer desen: Evet bir kitabı yazan makinenin îcadı, o kitaptan yüz defa daha müşküldür. Fakat o makine, aynı kitabın bir çok nüshalarını yazmasına vasıta olmak cihetiyle belki bir kolaylık var?

Elcevap: Nakkâş-ı Ezelî, hadsiz kudretiyle nihâyetsiz cilve-i esmâsını her vakit tazelendirmekle, ayrı ayrı şekilde göstermek için, eşyadaki teşahhusları ve hususî sîmaları öyle bir surette halk etmiştir ki hiçbir mektub-u samedânî ve hiçbir kitab-ı rabbânî, diğer kitapların aynı aynına olamıyor. Alâküllihâl, ayrı manaları ifade etmek için, ayrı bir sîması bulunacak.

Eğer gözün varsa insanın sîmasına bak, gör ki; zaman-ı Âdem'den şimdiye kadar, belki ebede kadar, bu küçük sîmada, âzâ-yı esasîde ittifak ile beraber her bir sîma, umum sîmalara nisbeten her birisine karşı birer alâmet-i fârikası var olduğu katiyen sâbittir. Bunun için her bir sîma, ayrı bir kitaptır.

Yalnız sanatın tanzimi için ayrı bir yazı takımı ve ayrı bir tertib ve telif ister. Ve maddelerini hem getirmek, hem yerleştirmek ve hem de vücûda lâzım olan her şeyi dercetmek için bütün bütün başka bir tezgâh ister. Haydi, farz-ı muhal olarak tabiata bir matbaa nazarıyla baktık. Fakat bir matbaaya âit olan tanzim ve basmak, yani muayyen intizamını kalıba sokmaktan başka, o tanzimin îcadından, îcadları yüz derece daha müşkül bir zîhayatın cismindeki maddeleri, aktâr-ı âlemden mizan-ı mahsusla ve has bir intizamla îcad etmek ve getirmek ve matbaa eline vermek için, yine o matbaayı îcad eden Kadîr-i Mutlak'ın kudret ve iradesine muhtaçtır. Demek bu matbaalık ihtimâli ve farzı, bütün bütün manasız bir hurafedir.

İşte bu saat ve kitap misalleri gibi Sâni-i Zülcelâl, Kadîr-i külli şey, esbâbı halk etmiş; müsebbebâtı da halk ediyor. Hikmetiyle, müsebbebâtı esbaba bağlıyor. Kâinatın harekâtının tanzimine dâir kavânîn-i âdetullahtan ibaret olan şeriat-ı fıtriye-i kübrâ-yı ilâhiyenin bir cilvesini ve eşyadaki o cilvesine, yalnız bir ayna ve bir mâkes olan tabiat-ı eşyayı, iradesiyle tâyin etmiştir. Ve o tabiatın vücûd-u hâricîye mazhar olan vechini, kudretiyle îcad etmiş ve eşyayı o tabiat üzerinde halk etmiş, birbirine mezc etmiş. Acaba gayet derecede mâkul ve hadsiz burhanların neticesi olan bu hakikatin kabulü mü daha kolaydır? Acaba vücûb derecesinde lâzım değil midir? Yoksa câmid, şuursuz, mahlûk, masnû, basit olan o sebep ve tabiat dediğiniz maddelere, her bir şeyin vücûduna lâzım hadsiz cihâzât ve âlâtı verip hakimâne, basîrâne olan işleri kendi kendilerine yaptırmak mı daha kolaydır? Acaba imtinâ derecesinde, imkân haricinde değil midir? Senin, o insafsız aklının insafına havale ediyoruz.

Münkir ve tabiat-perest diyor ki:

Madem beni insafa davet ediyorsun. Ben de diyorum ki; şimdiye kadar yanlış gittiğimiz yol hem yüz derece muhal, hem gayet zararlı ve nihâyet derecede çirkin bir meslek olduğunu itiraf ediyorum. Sâbık tahkikatınızdan zerre miktar şuuru bulunan anlayacak ki; esbaba, tabiata îcad vermek mümtenîdir, muhâldir. Ve her şeyi doğrudan doğruya Vâcibü'l-vücûd'a vermek vâciptir, zarurîdir. [1] اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ عَلَى الْإِيمَانِ deyip iman ediyorum.

Yalnız bir şüphem var: Cenâb-ı Hakk'ın Hâlık olduğunu kabul ediyorum; fakat bazı cüz'î esbâbın ehemmiyetsiz şeylerde îcada müdahaleleri ve bir parça medh ü senâ kazanmaları, saltanat-ı rubûbiyetine ne zarar verir? Saltanatına noksaniyet gelir mi?

---

1 İmân nimetini lutfeden Allah'a sonsuz şükürler olsun.

Elcevap: Bazı risalelerde gayet kat'î isbat ettiğimiz gibi; *hâkimiyetin şe'ni, müdahaleyi reddetmektir.* Hatta en ednâ bir hâkim, bir memur; daire-i hâkimiyetinde oğlunun müdahalesini kabul etmiyor. Hatta hâkimiyetine müdahale tevehhümüyle, bazı dindar padişahlar halife oldukları hâlde masum evlâdlarını katletmeleri, bu "redd-i müdahale kanunu"nun hâkimiyette ne kadar esaslı hükmettiğini gösteriyor. Bir nâhiyede iki müdürden tut, ta bir memlekette iki padişaha kadar, hâkimiyetteki istiklâliyetin iktiza ettiği "men-i iştirak kanunu" tarih-i beşerde çok acîb herc ü merc ile kuvvetini göstermiş.

Acaba âciz ve muâvenete muhtaç insanlardaki âmiriyet ve hâkimiyetin bir gölgesi, bu derece müdahaleyi reddetmeyi ve başkasının müdahalesini menetmeyi ve hâkimiyetinde iştirak kabul etmemeyi ve makamında istiklâliyetini nihâyet taassubla muhafazaya çalışmayı gör; sonra hâkimiyet-i mutlaka rubûbiyet derecesinde.. ve âmiriyet-i mutlaka ulûhiyet derecesinde.. ve istiklâliyet-i mutlaka ehadiyet derecesinde.. ve istiğnâ-yı mutlak kadîriyet-i mutlaka derecesinde bir Zât-ı Zülcelâl'de, bu redd-i müdahale ve men-i iştirak ve tard-ı şerik, ne derece o hâkimiyetin zarurî bir lâzımı ve vâcip bir muktezası olduğunu kıyas edebilirsen et.

Amma ikinci şık şüphen ki: Bazı esbap, bazı cüz'iyatın bazı ubûdiyetlerine merci olsa o Mâbud-u Mutlak olan Zât-ı Vâcibü'l-vücûd'a müteveccih zerrâttan seyyârâta kadar mahlûkatın ubûdiyetlerinden ne noksan gelir?

Elcevap: Şu kâinatın Hâlık-ı Hakîm'i kâinatı bir ağaç hükmünde halk edip, en mükemmel meyvesini zîşuur ve zîşuurun içinde en câmî meyvesini insan yapmıştır. Ve insanın en ehemmiyetli, belki insanın netice-i hilkati ve gaye-i fıtratı ve semere-i hayatı olan şükür ve ibadeti, o Hâkim-i Mutlak ve Âmir-i Müstakil, kendini sevdirmek ve tanıttırmak için kâinatı halk eden o Vâhid-i Ehad, bütün kâinatın meyvesi olan insanı ve insanın en yüksek meyvesi olan şükür ve ibadetini başka ellere verir mi? Bütün bütün hikmetine zıt olarak, netice-i hilkati ve semere-i kâinatı abes eder mi? Hâşâ ve kellâ!..

Hem hikmetini ve rubûbiyetini inkâr ettirecek bir tarzda mahlûkatın ibadetlerini başkalara vermeye rıza gösterir mi, hiç müsaade eder mi? Ve hem hadsiz bir derecede kendini sevdirmeyi ve tanıttırmayı ef'âliyle gösterdiği hâlde, en mükemmel mahlûkatının şükür ve minnettarlıklarını, tahabbüb ve ubûdiyetlerini başka esbaba vermekle kendini unutturup, kâinattaki makâsıd-ı âliyesini inkâr ettirir mi? Ey tabiat-perestlikten vazgeçen arkadaş! Haydi sen söyle!

O diyor:

"Elhamdülillâh, bu iki şüphem hallolmakla beraber, vahdâniyet-i ilâhiyeye dâir ve Mâbud-u bilhak O olduğuna ve O'ndan başkaları ibadete lâyık olmadığına o kadar parlak ve kuvvetli iki delil gösterdin ki onları inkâr etmek, güneşi ve gündüzü inkâr etmek gibi bir mükâberedir."

Hâtime

Tabiat fikr-i küfrîsini terk eden ve imana gelen zât diyor ki: "Elhamdülillâh, benim şüphelerim kalmadı; yalnız merakımı mûcip olan birkaç suâlim var."

Birinci Suâl

Çok tembellerden ve târikü's-salâtlardan işitiyoruz, diyorlar ki:

"Cenâb-ı Hakk'ın bizim ibadetimize ne ihtiyacı var ki, Kur'ân'da çok şiddet ve ısrar ile ibadeti terk edeni zecredip cehennem gibi dehşetli bir ceza ile tehdit ediyor;[1] îtidalli ve istikâmetli ve adaletli olan ifade-i Kur'âniye'ye nasıl yakışıyor ki, ehemmiyetsiz bir cüz'î hataya karşı nihâyet şiddeti gösteriyor?"

Elcevap: Evet, Cenâb-ı Hak senin ibadetine, belki hiçbir şeye muhtaç değil. Fakat sen ibadete muhtaçsın, mânen hastasın. İbadet ise mânevî yaralarına tiryaklar hükmünde olduğunu çok risalelerde isbat etmişiz. Acaba bir hasta, o hastalık hakkında, şefkatli bir hekimin ona nâfi ilâçları içirmek hususunda ettiği ısrara mukabil, hekime dese: "Senin ne ihtiyacın var, bana böyle ısrar ediyorsun?" Ne kadar manasız olduğunu anlarsın.

Amma Kur'ân'ın, terk-i ibadet hakkında şiddetli tehdidâtı ve dehşetli cezaları ise; nasıl ki bir padişah, raiyetinin hukukunu muhafaza etmek için; âdi bir adamın, raiyetinin hukukuna zarar veren bir hatasına göre şiddetli cezaya çarpar. Öyle de ibadeti ve namazı terk eden adam, Sultan-ı Ezel ve Ebed'in raiyeti hükmünde olan mevcudâtın hukukuna ehemmiyetli bir tecavüz ve mânevî bir zulüm eder. *Çünkü mevcudâtın kemâlleri, Sâni'e müteveccih yüzlerinde tesbih ve ibadet ile tezâhür eder. İbadeti terk eden, mevcudâtın ibadetini görmez ve göremez, belki de inkâr eder.* O vakit, ibadet ve tesbih noktasında yüksek makamda bulunan ve her biri birer mektub-u

[1] Bkz.: Mü'min sûresi, 40/60; Müddessir sûresi, 74/42-43…

samedânî ve birer ayna-yı esmâ-yı rabbâniye olan mevcudâtı, âlî makamlarından tenzil ettiğinden ve ehemmiyetsiz, vazifesiz, câmid, perişan bir vaziyette telâkki ettiğinden, mevcudâtı tahkir eder, kemâlâtını inkâr ve tecavüz eder.

Evet, herkes, kâinatı kendi aynasıyla görür. Cenâb-ı Hak insanı kâinat için bir mikyas, bir mizan suretinde yaratmıştır. Her insan için bu âlemden hususî bir âlem vermiş; o âlemin rengini, o insanın itikad-ı kalbîsine göre gösteriyor. Meselâ gayet me'yus ve matemli olarak ağlayan bir insan, mevcudâtı ağlar ve me'yûs suretinde görür. Gayet sürûrlu ve neşeli, müjdeli ve kemâl-i neşesinden gülen bir adam, kâinatı neşeli, güler gördüğü gibi; mütefekkirâne ve ciddî bir surette ibadet ve tesbih eden adam, mevcudâtın hakikaten mevcud ve muhakkak olan ibadet ve tesbihatlarını bir derece keşfeder ve görür. Gafletle veya inkârla ibadeti terk eden adam, mevcudâtı, hakikat-i kemâlâtına tamamıyla zıt ve muhalif ve hata bir surette tevehhüm eder ve mânen onların hukukuna tecavüz eder.

Hem o târikü's-salât, kendi kendine mâlik olmadığı için, kendi mâlikinin bir abdi olan kendi nefsine zulmeder. Onun mâliki o abdinin hakkını, onun nefs-i emmâresinden almak için dehşetli tehdit eder. Hem netice-i hilkati ve gaye-i fıtratı olan ibadeti terk ettiğinden, hikmet-i ilâhiye ve meşîet-i rabbâniyeye karşı bir tecavüz hükmüne geçer. Onun için cezaya çarpılır.

Elhâsıl: *İbadeti terk eden, hem kendi nefsine zulmeder; –nefsi ise, Cenâb-ı Hakk'ın abdi ve memlûküdür– hem kâinatın hukuk-u kemâlâtına karşı bir tecavüz, bir zulümdür. Evet, nasıl ki küfür, mevcudâta karşı bir tahkirdir; terk-i ibadet dahi, kâinatın kemâlâtını bir inkârdır. Hem hikmet-i ilâhiyeye karşı bir tecavüz olduğundan, dehşetli tehdide, şiddetli cezaya müstehak olur.*

İşte bu istihkâkı ve mezkûr hakikati ifade etmek için Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan, mucizâne bir surette o şiddetli tarz-ı ifadeyi ihtiyar ederek, tam tamına hakikat-i belâgat olan mutâbık-ı mukteza-yı hâle mutabakat ediyor.

İkinci Suâl

Tabiattan vazgeçen ve imana gelen zât diyor ki:

Her mevcud her cihette, her işinde ve her şeyinde ve her şe'ninde meşîet-i ilâhiyeye ve kudret-i rabbâniyeye tâbi olması çok azîm bir hakikattir. Azameti cihetinde dar zihinlerimize sıkışmıyor. Hâlbuki gözümüzle gördüğümüz

bu nihâyet derecede mebzuliyet, hem hilkat ve îcad-ı eşyadaki hadsiz sühûlet, hem sâbık burhanlarınızla tahakkuk eden vahdet yolundaki îcad-ı eşyada nihâyet derecede kolaylık ve sühûlet, hem nass-ı Kur'ân ile beyan edilen

مَا خَلْقُكُمْ وَلَا بَعْثُكُمْ إِلَّا كَنَفْسٍ وَاحِدَةٍ[1]

وَمَآ أَمْرُ السَّاعَةِ إِلَّا كَلَمْحِ الْبَصَرِ أَوْ هُوَ أَقْرَبُ[2]

gibi âyetlerin sarâhaten gösterdikleri nihâyet derecede kolaylık, o hakikat-i azîmeyi, en makbul ve en mâkul bir mesele olduğunu gösteriyorlar. Bu kolaylığın sırrı ve hikmeti nedir?

Elcevap: Yirminci Mektup'un Onuncu Kelimesi olan وَهُوَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ[3] beyanında, o sır gayet vâzıh ve kat'î ve muknî bir tarzda beyan edilmiş. Hususan o mektubun zeylinde daha ziyâde vuzûh ile isbat edilmiş ki; bütün mevcudât, Sâni-i Vâhid'e isnad edildiği vakit, bir tek mevcud hükmünde kolaylaşır. Eğer Vâhid-i Ehad'e verilmezse; bir tek mahlûkun îcadı, bütün mevcudât kadar müşkülleşir ve bir çekirdek, bir ağaç kadar suûbetli olur.

Eğer sâni-i hakikîsine verilse, kâinat bir ağaç gibi ve ağaç bir çekirdek gibi ve cennet bir bahar gibi ve bahar bir çiçek gibi kolaylaşır, sühûlet peydâ eder. Ve bilmüşâhede görünen hadsiz mebzuliyet ve ucuzluğun ve her nev'in sühûletle kesret-i efrâdı bulunmasının ve kesret-i sühûlet ve süratle muntazam, sanatlı, kıymetli mevcudâtın kolayca vücûda gelmesinin sırlarına medar olan ve hikmetlerini gösteren yüzer delillerinden ve başka risalelerde tafsilen beyan edilen bir-ikisine muhtasar bir işaret ederiz.

Meselâ, nasıl ki yüz nefer, bir zâbitin idaresine verilse; bir neferin, yüz zâbitin idarelerine verilmesinden yüz derece daha kolay olduğu gibi; bir ordunun teçhizat-ı askeriyesi bir merkez, bir kanun, bir fabrika ve bir padişahın emrine verildiği vakit, âdetâ kemmiyeten bir neferin teçhizatı kadar kolaylaştığı gibi, bir neferin teçhizat-ı askeriyesi müteaddit merkezlere, müteaddit fabrikalara, müteaddit kumandanlara havalesi de âdetâ bir ordunun teçhizatı kadar kemmiyeten müşkülâtlı oluyor. Çünkü bir tek neferin teçhizatı için bütün orduya lâzım olan fabrikaların bulunması gerektir.

---

1 "Sizin hepinizi yaratmak da, ölümünüzün ardından (âhirette) hepinizi diriltmek de, (O'nun için) ancak bir kişiyi yaratmak ve diriltmek gibidir." (Lokman sûresi, 31/28)

2 "Kıyametin oluş işi ise, başka değil, ancak göz açıp kapama yahut daha da kısa bir anda olup biter." (Nahl sûresi, 16/77)

3 "Allah herşeye kâdirdir." (Mâide sûresi, 5/120; Hûd sûresi, 11/4; Rûm sûresi, 30/50; …).

Hem bir ağacın sırr-ı vahdet cihetiyle bir kökte, bir merkezde, bir kanun ile mevâdd-ı hayatiyesi verildiğinden; binler meyve veren o ağaç, bir meyve kadar sühûletli olduğu bilmüşâhede görünür.

Eğer vahdetten kesrete gidilse, her bir meyveye lâzım mevâdd-ı hayatiye başka yerden verilse her bir meyve, bir ağaç kadar müşkülât peydâ eder. Belki ağacın bir enmûzeci ve fihristesi olan bir tek çekirdek dahi o ağaç kadar suûbetli olur. Çünkü bir ağacın hayatına lâzım olan bütün mevâdd-ı hayatiye, bir tek çekirdek için de lâzım oluyor.

İşte bu misaller gibi yüzler misaller var, gösteriyorlar ki vahdette nihâyet derecede sühûletle vücûda gelen binler mevcud, şirkte ve kesrette bir tek mevcuttan daha ziyâde kolay olur. Sâir risalelerde bu hakikat iki kere iki dört eder derecede isbat edildiğinden onlara havale edip, burada yalnız bu sühûlet ve kolaylığın ilim ve kader-i ilâhî ve kudret-i rabbâniye nokta-yı nazarında gayet mühim bir sırrını beyan edeceğiz. Şöyle ki:

Sen bir mevcutsun. Eğer Kadîr-i Ezelî'ye kendini versen, bir kibrit çakar gibi hiçten, yoktan, bir emirle, hadsiz kudretiyle seni bir anda halk eder. Eğer sen kendini O'na vermezsen, belki esbab-ı maddiyeye ve tabiata isnad etsen, o vakit sen kâinatın muntazam bir hülâsası, meyvesi ve küçük bir fihristesi ve listesi olduğundan; seni yapmak için kâinatı ve anâsırı ince elek ile eleyip hassas ölçülerle aktâr-ı âlemden senin vücûdundaki maddeleri toplamak lâzım gelir. Çünkü esbab-ı maddiye yalnız terkib eder, toplar. Kendilerinde bulunmayanı hiçten, yoktan yapamadıkları, bütün ehl-i akıl yanında musaddaktır. Öyle ise küçük bir zîhayatın cismini aktâr-ı âlemden toplamaya mecbur olurlar.

İşte vahdette ve tevhidde ne kadar kolaylık ve şirkte ve dalâlette ne kadar müşkülât var olduğunu anla!

İkincisi: İlim noktasında hadsiz bir sühûlet vardır. Şöyle ki:

Kader, ilmin bir nev'idir ki her şeyin mânevî ve mahsus kalıbı hükmünde bir miktar tâyin eder. Ve o miktar-ı kaderî, o şeyin vücûduna bir plân, bir model hükmüne geçer. Kudret îcad ettiği vakit, gayet sühûletle o kaderî miktar üstünde îcad eder.

Eğer o şey muhit ve hadsiz ve ezelî bir ilmin sahibi olan Kadîr-i Zülcelâl'e verilmezse –sâbıkan geçtiği gibi– binler müşkülât değil, belki yüz muhâlât ortaya düşer. Çünkü o miktar-ı kaderî ve miktar-ı ilmî olmazsa binler hâricî ve maddî kalıplar, küçücük bir hayvanın cesedinde istimâl edilmek lâzım gelir.

İşte vahdette nihâyetsiz kolaylık ve dalâlette ve şirkte hadsiz müşkülâtın bir sırrını anla; وَمَا أَمْرُ السَّاعَةِ إِلَّا كَلَمْحِ الْبَصَرِ أَوْ هُوَ أَقْرَبُ[1] âyeti, ne kadar hakikatli ve doğru ve yüksek bir hakikati ifade ettiğini bil!

Üçüncü Suâl

Eskiden düşman, şimdi dost olan mühtedî *diyor ki*:

"Şu zamanda çok ileri giden feylesoflar diyorlar ki: Hiçten hiçbir şey îcad edilmiyor ve hiçbir şey idam edilmiyor; yalnız bir terkib, bir tahlildir ki kâinat fabrikasını işlettiriyor."

Elcevap: Nur-u Kur'ân ile mevcudâta bakmayan feylesofların en ileri gidenleri bakmışlar ki, tabiat ve esbap vasıtasıyla bu mevcudâtın teşekkülât ve vücûdlarını –sâbıkan isbat ettiğimiz tarzda– imtinâ derecesinde müşkülâtlı gördüklerinden, iki kısma ayrıldılar.

Bir kısmı sofestâî olup, insanın hâssası olan akıldan istifa ederek, ahmak hayvanlardan daha aşağı düşerek, kâinatın vücûdunu inkâr etmeyi; hatta kendilerinin vücûdlarını dahi inkâr etmesini, dalâlet mesleğinde esbap ve tabiatın îcad sahibi olmalarından daha ziyâde kolay gördüklerinden; hem kendilerini, hem kâinatı inkâr edip cehl-i mutlaka düşmüşler.

İkinci gürûh bakmışlar ki; dalâlette, esbap ve tabiat mûcid olmak noktasında, bir sinek ve bir çekirdeğin îcadı, hadsiz müşkülâtı var ve tavr-ı aklın haricinde bir iktidar iktiza ediyor. Onun için bilmecburiye îcadı inkâr ediyorlar, "Yoktan var olmaz." diyorlar ve idamı da muhal görüyorlar, "Var yok olmaz." hükmediyorlar. Yalnız, harekât-ı zerrât ile tesadüf rüzgârlarıyla bir terkib ve tahlil ve dağılmak ve toplanmak suretinde bir vaziyet-i itibâriye tahayyül ediyorlar.

İşte sen gel, ahmaklığın ve cehaletin en aşağı derecesinde, en yüksek akıllı kendini zanneden adamları gör ve dalâlet, insanı ne kadar maskara ve süflî ve echel yaptığını bil, ibret al!

Acaba her senede dört yüz bin envâı birden, zemin yüzünde îcad eden ve semâvât ve arzı altı günde halk eden[2] ve altı haftada, her baharda, kâinattan daha sanatlı, hikmetli zîhayat bir kâinatı inşâ eden bir kudret-i ezeliye, bir

---

1 "Kıyametin oluş işi ise, başka değil, ancak göz açıp kapama yahut daha da kısa bir anda olup biter." (Nahl sûresi, 16/77)

2 Bkz.: A'râf sûresi, 7/54; Yûnus sûresi, 10/3; Hûd sûresi, 11/7...

ilm-i ezelînin dâiresinde plânları ve miktarları taayyün eden mevcudât-ı ilmiyeyi, göze göstermeyen bir eczâ ile yazılan ve görünmeyen bir yazıyı göstermek için sürülen bir eczâ misillü, gayet kolay o mâdumat-ı hâriciye olan mevcudât-ı ilmiyeye vücûd-u hâricî vermeyi o kudret-i ezeliyeden uzak görmek ve îcadı inkâr etmek, evvelki gürûh olan sofestâîlerden daha ziyâde ahmakâne ve cahilânedir. Bu bedbahtlar, âciz-i mutlak ve yalnız bir cüz-ü ihtiyarîden başka ellerinde olmayan firavunlaşmış kendi nefisleri, hiçbir şeyi idam ve yok edemediklerinden ve hiçbir zerreyi, bir maddeyi, hiçten, yoktan îcad edemediklerinden ve güvendikleri esbap ve tabiatın ellerinde hiçten îcad gelmediği cihetle, ahmaklıklarından diyorlar: "Yoktan var olmaz. Var da yok olmaz." deyip, bu bâtıl ve hata düsturu, Kadîr-i Mutlak'a teşmil etmek istiyorlar.

Evet Kadîr-i Zülcelâl'in iki tarzda îcadı var:

Biri, ihtirâ ve ibda' iledir. Yani hiçten, yoktan vücûd veriyor ve ona lâzım her şeyi de hiçten îcad edip eline veriyor.

Diğeri, inşâ ile, sanat iledir. Yani kemâl-i hikmetini ve çok esmâsının cilvelerini göstermek gibi çok dakîk hikmetler için kâinatın anâsırından bir kısım mevcudâtı inşâ ediyor; her emrine tâbi olan zerrâtları ve maddeleri, rezzâkıyet kanunuyla onlara gönderir ve onlarda çalıştırır.

Evet Kadîr-i Mutlak'ın iki tarzda, hem ibda' hem inşâ suretinde îcadı var. Varı yok etmek ve yoğu var etmek en kolay, en sühûletli, belki dâimî, umumî bir kanunudur. Bir baharda, üç yüz bin envâ-ı zîhayat mahlûkatın şekillerini, sıfatlarını, belki zerrâtlarından başka bütün keyfiyât ve ahvâllerini hiçten var eden bir kudrete karşı, "Yoğu var edemez!" diyen adam, yok olmalı!

Tabiatı bırakan ve hakikate geçen zât diyor ki:

Cenâb-ı Hakk'a zerrât adedince şükür ve hamd ü senâ ediyorum ki kemâl-i imanı kazandım, evhâm ve dalâletlerden kurtuldum ve hiçbir şüphem de kalmadı.

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ عَلٰى دِينِ الْإِسْلَامِ وَكَمَالِ الْإِيمَانِ[1]

سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَآ إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَآ إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ[2]

---

1 Bize ihsan ettiği İslâm Dini ve tam, yüksek iman nimeti sebebiyle Rabbimize hamd olsun.

2 "Sübhansın yâ Rab! Senin bize bildirdiğinden başka ne bilebiliriz ki? Her şeyi hakkıyla bilen, her şeyi hikmetle yapan sensin." (Bakara sûresi, 2/32)

Yirmi Dördüncü Lem'a

Tesettür Hakkındadır

On Beşinci Nota'nın İkinci ve Üçüncü Meseleleri iken, ehemmiyetine binâen Yirmi Dördüncü Lem'a olmuştur.

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ قُلْ لِأَزْوَاجِكَ وَبَنَاتِكَ وَنِسَاءِ الْمُؤْمِنِينَ يُدْنِينَ عَلَيْهِنَّ مِنْ جَلَابِيبِهِنَّ[1]... الخ

âyeti, tesettürü emrediyor. Medeniyet-i sefihe ise, Kur'ân'ın bu hükmüne karşı muhalif gidiyor. Tesettürü, fıtrî görmüyor, "Bir esarettir." diyor.[2(Hâşiye)]

Elcevap: Kur'ân-ı Hakîm'in bu hükmü tam fıtrî olduğuna ve muhalifi gayr-i fıtrî olduğuna delâlet eden çok hikmetlerinden, yalnız "**Dört Hikmet**"ini beyân ederiz.

Birinci Hikmet

Tesettür, kadınlar için fıtrîdir ve fıtratları iktizâ ediyor. Çünkü kadınlar hilkaten zayıf ve nazik olduklarından, kendilerini hayatından ziyâde sevdiği yavrularını himâye edecek bir erkeğin himâye ve yardımına muhtaç bulunduğundan, kendini sevdirmek ve nefret ettirmemek ve istiskale mâruz kalmamak için, fıtrî bir meyli var.

Hem kadınların on adetten altı-yedisi ya ihtiyardır, ya çirkindir ki; ihtiyarlığını ve çirkinliğini herkese göstermek istemezler. Ya kıskançtır; kendinden

---

1 "Ey Peygamber! Eşlerine, kızlarına ve mümin kadınlara söyle, ev dışına çıktıkları zaman dış elbiselerini üzerlerine salıversinler." (Ahzâb sûresi, 33/59).

2 (Hâşiye) Mahkemeye karşı ve mahkemeyi susturan Lâyiha-yı Temyiz'in müdafaâtından bir parça:

"Ben de Adliyenin mahkemesine derim ki: Bin üç yüz elli senede ve her asırda üç yüz elli milyon insanların hayat-ı içtimâiyesinde en kudsî ve hakikî ve hakikatli bir düstur-u ilâhîyi, üç yüz elli bin tefsirin tasdiklerine ve ittifaklarına istinaden ve bin üç yüz elli sene zarfında geçmiş ecdâdımızın itikatlarına iktidâen tefsir eden bir adamı mahkûm eden haksız bir kararı, elbette rûy-u zeminde adâlet varsa, o kararı red ve bu hükmü nakzedecektir!"

daha güzellere nisbeten çirkin düşmemek veya tecâvüzden ve ithamdan korkar, taarruza mâruz kalmamak ve kocası nazarında hıyanetle müttehem olmamak için, fıtraten tesettür isterler. Hatta dikkat edilse, en ziyâde kendini saklayan ihtiyarlardır. Ve on adetten ancak iki-üç tanesi bulunabilir ki; hem genç olsun, hem güzel olsun, hem kendini göstermekten sıkılmasın.

Mâlûmdur ki, insan sevmediği ve istiskal ettiği adamların nazarından sıkılır, müteessir olur. Elbette açık saçıklık kıyafetine giren güzel bir kadın, bakmasına hoşlandığı nâmahrem erkeklerden onda iki-üçü varsa, yedi-sekizinden istiskal eder. Hem tefahhuş ve tefessüh etmeyen bir güzel kadın, nazik ve seriü't-teessür olduğundan, maddeten tesiri tecrübe edilen belki semlendiren pis nazarlardan elbette sıkılır. Hatta işitiyoruz, açık saçıklık yeri olan Avrupa'da çok kadınlar, bu dikkat-i nazardan sıkılarak, "Bu alçaklar bizi göz hapsine alıp sıkıyorlar." diye polislere şekvâ ediyorlar. Demek, medeniyetin ref-i tesettürü, hilâf-ı fıtrattır. Kur'ân'ın tesettür emri fıtrî olmakla beraber, o maden-i şefkat ve kıymettar birer refika-yı ebediye olabilen kadınları, tesettür ile sukuttan, zilletten ve mânevî esaretten ve sefaletten kurtarıyor.

Hem kadınlarda, ecnebî erkeklere karşı fıtraten korkaklık, tahavvüf var. Tahavvüf ise, fıtraten tesettürü iktizâ ediyor. Çünkü sekiz-dokuz dakika bir zevki cidden acılaştıracak sekiz-dokuz ay ağır bir veled yükünü zahmet ile çekmekle beraber, hâmisiz bir veledin terbiyesiyle sekiz-dokuz sene, o sekiz-dokuz dakika gayrimeşrû zevkin belâsını çekmek ihtimâli var. Ve kesretle vâki olduğundan, cidden şiddetle nâmahremlerden fıtratı korkar ve cibilliyeti sakınmak ister. Ve tesettür ile nâmahremin iştahını açmamak ve tecâvüzüne meydan vermemek, zayıf hilkati emreder ve kuvvetli ihtar eder. Ve bir siperi ve kalesi çarşafı olduğunu gösteriyor.

Mesmûâtıma göre, merkez ve payitaht-ı hükûmette, çarşı içinde, gündüzde, ahalinin gözleri önünde, gayet âdi bir kundura boyacısı, dünyaca rütbeten büyük bir adamın açık bacaklı karısına bilfiil sarkıntılık etmesi, tesettür aleyhinde olanların hayâsız yüzlerine bir şamar vuruyor!

İkinci Hikmet

Kadın ve erkek ortasında gayet esaslı ve şiddetli münasebet, muhabbet ve alâka, yalnız dünyevî hayatın ihtiyacından ileri gelmiyor. Evet bir kadın, kocasına yalnız hayat-ı dünyeviyeye mahsus bir refika-yı hayat değildir. Belki

hayat-ı ebediyede dahi bir refika-yı hayattır.[1] Madem hayat-ı ebediyede dahi kocasına refika-yı hayattır; elbette ebedî arkadaşı ve dostu olan kocasının nazarından gayrı başkasının nazarını kendi mehâsinine celb etmemek ve onu darıltmamak ve kıskandırmamak lâzım gelir.

Madem mümin olan kocası, sırr-ı imana binâen onun ile alâkası hayat-ı dünyeviyeye münhasır ve yalnız hayvânî ve güzellik vaktine mahsus muvakkat bir muhabbet değil; belki hayat-ı ebediyede dahi bir refika-yı hayat noktasında esaslı ve ciddî bir muhabbetle, bir hürmetle alâkadardır. Hem yalnız gençliğinde ve güzellik zamanında değil, belki ihtiyarlık ve çirkinlik vaktinde dahi o ciddî hürmet ve muhabbeti taşıyor. Elbette ona mukâbil, o da kendi mehâsinini onun nazarına tahsis ve muhabbetini ona hasretmesi muktezâ-yı insaniyettir. Yoksa pek az kazanır, fakat pek çok kaybeder.

Şer'an koca, karıya küfüv olmalı, yani birbirine münasip olmalı. Bu küfüv ve denk olmak, en mühimmi diyanet noktasındadır.

Ne mutlu o kocaya ki; kadınının diyanetine bakıp taklit eder, refikasını hayat-ı ebediyede kaybetmemek için mütedeyyin olur.

Bahtiyardır o kadın ki; kocasının diyanetine bakıp "Ebedî arkadaşımı kaybetmeyeyim." diye takvâya girer.

Veyl o erkeğe ki; sâliha kadınını ebedî kaybettirecek olan sefâhete girer. Ne bedbahttır o kadın ki; müttaki kocasını taklit etmez, o mübarek ebedî arkadaşını kaybeder!

Binler veyl o iki bedbaht zevc ve zevceye ki; birbirinin fıskını ve sefâhetini taklit ediyorlar. Birbirine ateşe atılmasında yardım ediyorlar!

Üçüncü Hikmet

Bir ailenin saâdet-i hayatiyesi, koca ve karı mâbeyninde bir emniyet-i mütekâbile ve samimî bir hürmet ve muhabbetle devam eder. Tesettürsüzlük ve açık saçıklık, o emniyeti bozar, o mütekabil hürmet ve muhabbeti de kırar. Çünkü açık saçıklık kılığına giren on kadından ancak bir tanesi bulunur ki, kocasından daha güzeli görmediğinden, kendini ecnebiye sevdirmeye çalışmaz. Dokuzu, kocasından dahi iyisini görür. Ve yirmi adamdan ancak bir tanesi,

---

[1] Dünyada evli olan kimselerin, bu beraberliklerini cennette de devam ettireceklerine dâir bkz.: Buhârî, *fezâilü ashâb* 30; Tirmizî, *menâkıb* 62; Ma'mer İbni Râşid, *el-Câmi'* 11/302.

karısından daha güzelini görmüyor. O vakit o samimî muhabbet ve hürmet-i mütekâbile gitmekle beraber, gayet çirkin ve gayet alçakça bir his uyandırmaya sebebiyet verebilir. Şöyle ki:

İnsan, hemşire misillü mahremlerine karşı fıtraten şehevânî his taşıyamıyor. Çünkü mahremlerin simaları, karâbet ve mahremiyet cihetindeki şefkat ve muhabbet-i meşrûayı ihsâs ettiği cihetle nefsî, şehevânî temayülâtı kırar. Fakat bacaklar gibi şer'an mahremlere de göstermesi caiz olmayan yerlerini açık-saçık bırakmak, süflî nefislere göre gayet çirkin bir hissin uyanmasına sebebiyet verebilir. Çünkü mahremin siması mahremiyetten haber verir ve nâmahreme benzemez. Fakat meselâ açık bacak, mahremin gayrıyla müsâvidir.

Mahremiyeti haber verecek bir alâmet-i farikası olmadığından, hayvânî bir nazar-ı hevesi, bir kısım süflî mahremlerde uyandırmak mümkündür. Böyle nazar ise, tüyleri ürpertecek bir sukut-u insaniyettir!

Dördüncü Hikmet

Mâlûmdur ki, kesret-i nesil herkesçe matlubdur. Hiçbir millet ve hükûmet yoktur ki, kesret-i tenâsüle taraftar olmasın. Hatta Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)* ferman etmiş:

تَنَاكَحُوا تَكْثُرُوا فَإِنِّي أُبَاهِي بِكُمُ الْأُمَمَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ[1]

–ev kemâ kâl– Yani: "İzdivaç ediniz; çoğalınız. Ben kıyâmette, sizin kesretinizle iftihar edeceğim." Hâlbuki tesettürün ref'i, izdivacı teksir etmeyip, çok azaltıyor. Çünkü en serseri ve asrî bir genç dahi, refika-yı hayatını namuslu ister. Kendi gibi asrî, yani açık-saçık olmasını istemediğinden bekâr kalır, belki de fuhuşa sülûk eder.

Kadın öyle değil, o derece kocasını inhisar altına alamaz. Çünkü kadının –aile hayatında müdür-ü dâhilî olmak haysiyetiyle kocasının bütün malına, evlâdına ve her şeyine muhafaza memuru olduğundan– en esaslı hasleti sadâkattir, emniyettir. Açık saçıklık ise bu sadâkati kırar, kocası nazarında emniyeti kaybeder, ona vicdan azâbı çektirir. Hatta erkeklerde iki güzel haslet olan cesaret ve sehavet kadınlarda bulunsa, bu emniyete ve sadâkate zarar olduğu

[1] Abdurrezzak, *el-Musannef* 6/173; el-Aclûnî, *Keşfü'l-hafâ* 1/380.

için, ahlâk-ı seyyiedendir, kötü haslet sayılırlar. Fakat kocasının vazifesi, ona hazinedarlık ve sadâkat değil, belki himâyet ve merhamet ve hürmettir. Onun için, o erkek inhisar altına alınmaz. Başka kadınları da nikâh edebilir.[1]

Memleketimiz Avrupa'ya kıyâs edilmez. Çünkü orada düello gibi çok şiddetli vasıtalarla açık saçıklık içinde namus bir derece muhafaza edilir. İzzet-i nefis sahibi birisinin karısına pis nazarla bakan, boynuna kefenini takar, sonra bakar. Hem memâlik-i bâride olan Avrupa'daki tabiatlar, o memleket gibi bârid ve câmiddirler. Bu Asya, yani Âlem-i İslâm kıtası, ona nisbeten memâlik-i hârredir. Mâlûmdur ki; muhîtin, insanın ahlâkı üzerinde tesiri vardır. O bârid memlekette, soğuk insanlarda hevesât-ı hayvaniyeyi tahrik etmek ve iştihayı açmak için açık saçıklık, belki çok sû-i istimâlâta ve israfâta medâr olmaz. Fakat seriü't-teessür ve hassas olan memâlik-i hârredeki insanların hevesât-ı nefsâniyesini mütemâdiyen tehyîc edecek açık saçıklık, elbette çok sû-i istimâlâta ve israfâta ve neslin zaafiyetine ve sukut-u kuvvete sebeptir. Bir ayda veya yirmi günde ihtiyac-ı fıtrîye mukâbil, her birkaç günde kendini bir israfa mecbur zanneder. O vakit, her ayda on beş gün kadar hayız gibi arızalar münasebetiyle kadından tecennüb etmeye mecbur olduğundan, nefsine mağlûp ise fuhşiyâta da meyleder.

Şehirliler; köylülere, bedevîlere bakıp tesettürü kaldıramaz. Çünkü köylerde, bedevîlerde, derd-i maîşet meşgalesiyle ve bedenen çalışmak ve yorulmak münasebetiyle, hem şehirlilere nisbeten nazar-ı dikkati az celb eden mâsume işçi ve bir derece kaba kadınların kısmen açık olmaları, hevesât-ı nefsâniyeyi tehyîce medâr olamadığı gibi; serseri ve işsiz adamlar az bulunduğundan, şehirdeki mefâsidin onda biri onlarda bulunmaz. Öyle ise onlara kıyas edilmez.

[1] Bkz.: Nisâ sûresi, 4/3.

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1]

Ehl-i Îmân Âhiret Hemşirelerim Olan Kadınlar Tâifesi İle Bir Muhaveredir

Bazı vilâyetlerde tâife-i nisâdan samimî ve hararetli bir sûrette Nur'lara karşı alâkalarını gördüğüm ve haddimden pek ziyâde, onların Nur'lara âit derslerime itimâdlarını bildiğim sıralarda, mübarek Isparta'ya ve mânevî Medresetü'z-Zehrâ'ya üçüncü defa geldiğim zaman işittim ki; o mübarek âhiret hemşirelerim olan tâife-i nisâ, benden bir ders bekliyorlarmış. Güyâ vaaz sûretinde câmilerde onlara bir dersim olacak. Hâlbuki ben dört-beş vecihle hastayım ve hem perişan, hattâ konuşmaya ve düşünmeye iktidarsız bulunduğum hâlde, bu gece şiddetli bir ihtâr ile kalbime geldi ki; madem on beş sene evvel gençlerin istemeleriyle Gençlik Rehberi'ni onlar için yazdın ve pek çok istifâde edildi. Hâlbuki hanımlar tâifesi, gençlerden daha ziyâde bu zamanda öyle bir rehbere muhtaçtırlar. Ben de bu ihtâra karşı gayet perişan ve zaaf u aczimle beraber "Üç Nükte" ile gayet muhtasar bazı lüzumlu maddeleri, o mübarek hemşirelerime ve mânevî genç evlâdlarıma beyân ediyorum.

Birinci Nükte

Risale-i Nur'un en mühim bir esası şefkat olmasından, nisâ tâifesi şefkat kahramanları bulunmaları cihetiyle daha ziyâde Risale-i Nur'la fıtraten alâkadardırlar. Ve –lillâhilhamd– bu fıtrî alâkadarlık çok yerlerde hissediliyor. Bu şefkatteki fedâkârlık, hakikî bir ihlâsı ve mukâbelesiz bir fedâkârlık mânâsını ifade ettiğinden, şimdi bu zamanda pek çok ehemmiyeti var.

Evet bir vâlide veledini tehlikeden kurtarmak için hiçbir ücret istemeden rûhunu fedâ etmesi ve hakikî bir ihlâs ile vazife-i fıtriyesi itibârıyla kendini evlâdına kurban etmesi gösteriyor ki; hanımlarda gayet yüksek bir kahramanlık var. Bu kahramanlığın inkişâfı ile; hem hayat-ı dünyeviyesini, hem hayat-ı ebediyesini onunla kurtarabilir. Fakat bazı fenâ cereyânlarla, o kuvvetli ve kıymettar seciye inkişâf etmez veyahut sû-i istimâl edilir. Yüzer nümûnelerinden bir küçük nümûnesi şudur:

---

[1] Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

O şefkatli vâlide, çocuğunun hayat-ı dünyeviyede tehlikeye girmemesi, istifâde ve fayda görmesi için her fedâkârlığı nazara alır, onu öyle terbiye eder. "Oğlum paşa olsun!" diye bütün malını verir; hâfız mektebinden alır, Avrupa'ya gönderir. Fakat o çocuğun hayat-ı ebediyesi tehlikeye girdiğini düşünmüyor ve dünya hapsinden kurtarmaya çalışıyor, cehennem hapsine düşmesini nazara almıyor. Fıtrî şefkatin tam zıddı olarak o masum çocuğunu, âhirette şefaatçi olmak lâzım gelirken dâvâcı ediyor. O çocuk, "Niçin benim îmânımı takviye etmeden bu helâketime sebebiyet verdin?" diye şekvâ edecek. Dünyada da terbiye-i İslâmiye'yi tam almadığı için, vâlidesinin hârika şefkatinin hakkına karşı lâyıkıyla mukâbele edemez, belki de çok kusur eder.

Eğer hakikî şefkat sû-i istimâl edilmeyerek, bîçâre veledini haps-i ebedî olan cehennemden ve idam-ı ebedî olan dalâlet içinde ölmekten kurtarmaya o şefkat sırrı ile çalışsa; o veledin bütün ettiği hasenâtının bir misli, vâlidesinin defter-i âmâline geçeceğinden, vâlidesinin vefatından sonra her vakit hasenâtları ile rûhuna nurlar yetiştirdiği gibi, âhirette de değil dâvâcı olmak, bütün rûh u canı ile şefaatçi olup ebedî hayatta ona mübarek bir evlâd olur.

Evet insanın en birinci üstadı ve tesirli muallimi, onun vâlidesidir. Bu münâsebetle ben kendi şahsımda kat'î ve dâimâ hissettiğim bu mânâyı beyân ediyorum:

Ben bu seksen sene ömrümde, seksen bin zâtlardan ders aldığım hâlde, kasem ediyorum ki; en esaslı ve sarsılmaz ve her vakit bana dersini tazeler gibi merhum vâlidemden aldığım telkinât ve mânevî derslerdir ki; o dersler fıtratımda, âdetâ maddî vücudumda çekirdekler hükmünde yerleşmiş. Sâir derslerimin o çekirdekler üzerine bina edildiğini, aynen görüyorum. Demek bir yaşımdaki fıtratıma ve rûhuma, merhum vâlidemin ders ve telkinâtını, şimdi bu seksen yaşımdaki gördüğüm büyük hakikatler içinde birer çekirdek-i esâsiye müşâhede ediyorum.

Ezcümle; meslek ve meşrebimin dört esasından en mühimmi olan şefkat etmek ve Risale-i Nur'un da en büyük hakikati olan acımak ve merhamet etmeyi, o vâlidemin şefkatli fiil ve hâlinden ve o mânevî derslerinden aldığımı yakînen görüyorum. Evet bu hakikî ihlâs ile hakikî bir fedâkârlık taşıyan vâlidelik şefkati sû-i istimâl edilip, masum çocuğunun elmas hazinesi hükmünde olan âhiretini düşünmeyerek, muvakkat fânî şişeler hükmünde olan dünyaya o çocuğun masum yüzünü çevirmek ve bu şekilde ona şefkat göstermek, o şefkati sû-i istimâl etmektir.

Evet kadınların şefkat cihetiyle bu kahramanlıklarını hiçbir ücret ve hiçbir mukâbele istemeyerek, hiçbir fayda-yı şahsiye, hiçbir gösteriş mânâsı olmayarak rûhunu fedâ ettiklerine, o şefkatin küçücük bir nümûnesini taşıyan bir tavuğun yavrusunu kurtarmak için arslana saldırması ve rûhunu fedâ etmesi isbât ediyor.

Şimdi terbiye-i İslâmiye'den ve âmâl-i uhreviyeden en kıymetli ve en lüzumlu esas, ihlâstır. Bu çeşit şefkatteki kahramanlıkta o hakikî ihlâs bulunuyor.

Eğer bu iki nokta o mübarek tâifede inkişâfa başlasa, dâire-i İslâmiye'de pek büyük bir saâdete medâr olur. Hâlbuki erkeklerin kahramanlıkları mukâbelesiz olamıyor; belki, yüz cihette mukâbele istiyorlar. Hiç olmazsa şân ü şeref istiyorlar. Fakat maatteessüf bîçâre mübarek tâife-i nisâiye, zâlim erkeklerinin şerlerinden ve tahakkümlerinden kurtulmak için, başka bir tarzda, zaafiyetten ve aczden gelen başka bir nevide riyâkârlığa giriyorlar.

İkinci Nükte

Bu sene inzivâda iken ve hayat-ı içtimâiyeden çekildiğim hâlde bazı Nurcu kardeşlerimin ve hemşirelerimin hatırları için dünyaya baktım. Benimle görüşen ekseri dostlardan, kendi ailevî hayatlarından şekvâlar işittim. "Eyvah!" dedim. İnsanın hususan müslümanın tahassungâhı ve bir nevi cenneti ve küçük bir dünyası aile hayatıdır. "Bu da mı bozulmaya başlamış?" dedim. Sebebini aradım. *Bildim ki, nasıl, İslâmiyet'in hayat-ı içtimâiyesine ve dolayısıyla din-i İslâm'a zarar vermek için gençleri yoldan çıkarmak ve gençlik hevesâtıyla sefâhete sevk etmek için bir-iki komite çalışıyormuş. Aynen öyle de; bîçâre nisâ tâifesinin gafil kısmını dahi yanlış yollara sevk etmek için bir-iki komitenin tesirli bir sûrette perde altında çalıştığını hissettim. Ve bildim ki; bu millet-i İslâm'a bir dehşetli darbe, o cihetten geliyor.*

Ben de siz hemşirelerime ve gençleriniz olan mânevî evlâdlarıma katiyen beyân ediyorum ki: *Kadınların saâdet-i uhreviyesi gibi, saâdet-i dünyeviyeleri de ve fıtratlarındaki ulvî seciyeleri de bozulmaktan kurtulmanın çâre-i yegânesi, dâire-i İslâmiye'deki terbiye-i diniyeden başka yoktur!* Rusya'da o bîçâre tâifenin ne hâle girdiğini işitiyorsunuz.

Risale-i Nur'un bir parçasında denilmiş ki:

Aklı başında olan bir adam; refikasına muhabbetini ve sevgisini, beş-on senelik fânî ve zâhirî hüsn-ü cemâline bina etmez. Belki kadınların hüsn-ü

cemâlinin en güzeli ve dâimîsi, onun şefkatine ve kadınlığa mahsus hüsn-ü sîretine sevgisini bina etmeli. Tâ ki, o bîçâre ihtiyarladıkça, kocasının muhabbeti ona devam etsin. Çünkü onun refikası, yalnız dünya hayatındaki muvakkat bir yardımcı refika değil, belki hayat-ı ebediyesinde ebedî ve sevimli bir refika-yı hayat olduğundan[1], ihtiyarlandıkça daha ziyâde hürmet ve merhamet ile birbirine muhabbet etmek lâzım geliyor. Şimdiki terbiye-i medeniye perdesi altındaki hayvancasına muvakkat bir refâkatten sonra ebedî bir müfârakate mâruz kalan o aile hayatı, esasıyla bozuluyor.

Hem Risale-i Nur'un bir cüzünde denilmiş ki:

Bahtiyardır o adam ki; refika-yı ebediyesini kaybetmemek için sâliha zevcesini taklit eder, o da sâlih olur.

Hem bahtiyardır o kadın ki; kocasını mütedeyyin görür, ebedî dostunu ve arkadaşını kaybetmemek için o da tam mütedeyyin olur; saâdet-i dünyeviyesi içinde saâdet-i uhreviyesini kazanır.

Bedbahttır o adam ki; sefâhete girmiş zevcesine ittibâ eder; vazgeçirmeye çalışmaz, kendisi de iştirak eder.

Bedbahttır o kadın ki; zevcinin fıskına bakar, onu başka bir sûrette taklit eder.

Veyl o zevc ve zevceye ki; birbirini ateşe atmakta yardım eder. Yani; medeniyet fantaziyelerine birbirini teşvik eder.

İşte, Risale-i Nur'un bu meâldeki cümlelerinin mânâsı budur ki:

Bu zamanda aile hayatının ve dünyevî ve uhrevî saâdetinin ve kadınlarda ulvî seciyelerin inkişâfının sebebi, yalnız dâire-i şeriatteki âdâb-ı İslâmiyet'le olabilir.

Şimdi aile hayatında en mühim nokta budur ki:

Kadın, kocasında fenâlık ve sadâkatsizlik görse, o da kocasının inadına kadının vazife-i ailevîsi olan sadâkat ve emniyeti bozsa, aynen askerîdeki itaatin bozulması gibi, o aile hayatının fabrikası zîr u zeber olur. Belki o kadın, elinden geldiği kadar kocasının kusurunu ıslaha çalışmalıdır ki, ebedî arkadaşını kurtarsın. Yoksa o da, kendini açıklık ve saçıklıkla başkalara göstermeğe ve sevdirmeğe çalışsa, her cihetle zarar eder. Çünkü hakikî sadâkati bırakan,

---

[1] Dünyada evli olan kimselerin, bu beraberliklerini cennette de devam ettireceklerine dâir bkz.: Buhârî, *fezâilü ashâb* 30; Tirmizî, *menâkıb* 62; Ma'mer İbni Râşid, *el-Câmi'* 11/302.

dünyada da cezâsını görür. Çünkü nâmahremlerin nazarından fıtratı korkar, sıkılır, çekinir. Nâmahrem yirmi erkeğin on sekizinin nazarından istiskal eder. Erkek ise, nâmahrem yüz kadından ancak birisinden istiskal eder, bakmasından sıkılır. Kadın o cihette azâp çektiği gibi, sadâkatsizlik ittihamı altına girer; zaafiyetiyle beraber, hukukunu muhafaza edemez.

Elhâsıl: Nasıl ki kadınlar kahramanlıkta, ihlâsta şefkat itibârıyla erkeklere benzemedikleri gibi, erkekler de o kahramanlıkta onlara yetişemiyorlar; öyle de o masum hanımlar dahi, sefâhette hiçbir vecihle erkeklere yetişemezler. Onun için fıtratlarıyla ve zayıf hilkatleriyle nâmahremlerden şiddetli korkarlar ve çarşaf altında saklanmaya kendilerini mecbur bilirler. Çünkü erkek, sekiz dakika zevk ve lezzet için sefâhete girse, ancak sekiz lira kadar bir şey zarar eder. Fakat kadın sekiz dakika sefâhetteki zevkin cezâsı olarak dünyada dahi sekiz ay ağır bir yükü karnında taşır ve sekiz sene de o hâmisiz çocuğun terbiyesinin meşakkatine girdiği için sefâhette erkeklere yetişemez, yüz derece fazla cezâsını çeker.

Az olmayan bu nev'i vukûat da gösteriyor ki; mübarek tâife-i nisâiye, fıtraten yüksek ahlâka menşe' olduğu gibi, fısk u sefâhette dünya zevki için kabiliyetleri yok hükmündedir. Demek onlar dâire-i terbiye-i İslâmiye içinde mes'ûd bir aile hayatını geçirmeğe mahsus bir nevi mübarek mahlûkturlar. Bu mübarekleri ifsâd eden komiteler kahrolsunlar! Allah bu hemşirelerimi de bu serserilerin şerlerinden muhafaza eylesin, âmîn...

Hemşirelerim! Mahremce bu sözümü size söylüyorum: Maîşet derdi için; serseri, ahlâksız, frenkmeşreb bir kocanın tahakkümü altına girmektense, fıtratınızdaki iktisâd ve kanaatle, köylü masum kadınların nafakalarını kendileri çıkarmak için çalışmaları nev'inden kendinizi idareye çalışınız, satmaya çalışmayınız. Şayet size münasip olmayan bir erkek kısmet olsa, siz kısmetinize râzı olunuz ve kanaat ediniz. İnşâallah rızanız ve kanaatinizle o da ıslah olur.[1] Yoksa şimdiki işittiğim gibi, mahkemelere boşanmak için müracaat edeceksiniz. Bu da, haysiyet-i İslâmiye ve şeref-i milliyemize yakışmaz.

Üçüncü Nükte

Aziz hemşirelerim! Katiyen biliniz ki:

---

1 "Onlarla hoşça, güzelce geçinin. Şayet onlardan hoşlanmayacak olursanız, olabilir ki bir şey sizin hoşunuza gitmez de Allah onda birçok hayır takdir etmiş bulunur." (Nisâ sûresi, 4/19) Ayrıca bkz.: Müslim, *radâ* 61; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 2/329.

Dâire-i meşrûanın hâricindeki zevklerde, lezzetlerde; on derece onlardan ziyâde elemler ve zahmetler bulunduğunu Risale-i Nur yüzer kuvvetli delillerle, hâdisâtlarla isbât etmiştir. Uzun tafsîlâtı Risale-i Nur'da bulabilirsiniz.

Ezcümle: Küçük Sözler'den Altıncı, Yedinci, Sekizinci Sözler ve Gençlik Rehberi benim bedelime sizlere tam bu hakikati gösterecek. Onun için dâire-i meşrûadaki keyfe iktifâ ediniz ve kanaat getiriniz. Sizin hânenizdeki masum evlâdlarınızla masumane sohbet, yüzer sinemadan daha ziyâde zevklidir. Hem katiyen biliniz ki; bu hayat-ı dünyeviyede hakikî lezzet, îmân dâiresindedir ve îmândadır. Ve a'mâl-i sâlihanın her birisinde bir mânevî lezzet var. Ve dalâlet ve sefâhette, bu dünyada dahi gayet acı ve çirkin elemler bulunduğunu Risale-i Nur yüzer kat'î delillerle isbât etmiştir. Âdetâ îmânda bir cennet çekirdeği ve dalâlette ve sefâhette bir cehennem çekirdeği bulunduğunu, ben kendim çok tecrübelerle ve hâdiselerle aynelyakîn görmüşüm ve Risale-i Nur'da bu hakikat tekrar ile yazılmış. En şedid muannit ve mu'terizlerin eline girip; hem resmî ehl-i vukuflar ve mahkemeler o hakikati cerh edememişler. Şimdi sizin gibi mübarek ve masum hemşirelerime ve evlâdlarım hükmünde küçüklerinize, başta Tesettür Risalesi ve Gençlik Rehberi ve Küçük Sözler benim bedelime sizlere ders versin.

Ben işittim ki; benim size câmide ders vermekliğimi arzu ediyorsunuz. Fakat benim perişaniyetimle beraber hastalığım ve çok esbab, bu vaziyete müsaade etmiyor. Ben de sizin için yazdığım bu dersimi okuyan ve kabul eden bütün hemşirelerimi, bütün mânevî kazançlarıma ve duâlarıma Nur şâkirtleri gibi dâhil etmeğe karar verdim. Eğer siz benim bedelime Risale-i Nur'u kısmen elde edip okusanız veya dinleseniz, o vakit kâidemiz mûcibince; bütün kardeşleriniz olan Nur şâkirtlerinin mânevî kazançlarına ve duâlarına da hissedar oluyorsunuz.

Ben şimdi daha ziyâde yazacaktım; fakat çok hasta ve çok zayıf ve çok ihtiyar ve tashihat gibi çok vazifelerim bulunduğundan, şimdilik bu kadarla iktifâ ettim.

اَلْبَاقِي هُوَ الْبَاقِي[1]

Duanıza muhtaç kardeşiniz
Said Nursî

---

1 Kendinden başka her şeyin fâni olduğu gerçek Bâkî, Allah'tır.

Yirmi Beşinci Lem'a

Yirmi Beş Devadır

Hastalara bir merhem, bir teselli, mânevî bir reçete, bir iyâdetü'l-marîz ve geçmiş olsun makamında yazılmıştır.

İhtâr ve İtizar

Bu mânevî reçete, bütün yazdıklarımızın fevkinde bir süratle[1](Hâşiye) telif edildiği gibi; hem umuma muhalif olarak tashihâta ve dikkate vakit bulmayarak, telifi gibi gayet süratle, ancak bir defa nazardan geçirildi. Demek müsvedde-i evvel hükmünde müşevveş kalmıştır. Kalbe fıtrî bir sûrette gelen hâtırâtı, sanatla ve dikkatle bozmamak için, yeniden tetkikâta lüzum görmedik. Okuyan zâtlar, hususan hastalar bazı nâhoş ibarelerden veyahut ağır kelimelerden ve ifadelerden sıkılıp gücenmesinler, bana da duâ etsinler.

اَلَّذِينَ إِذَآ أَصَابَتْهُمْ مُصِيبَةٌ ۙ قَالُوا إِنَّا لِلّٰهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ[2]

وَالَّذِي هُوَ يُطْعِمُنِي وَيَسْقِينِ ۞ وَإِذَا مَرِضْتُ فَهُوَ يَشْفِينِ[3]

Şu Lem'a'da, nev-i beşerin on kısmından bir kısmını teşkil eden musîbetzede ve hastalara hakikî bir teselli ve nâfi' bir merhem olabilecek yirmi beş devayı icmâlen beyân ediyoruz.

Birinci Deva

Ey bîçâre hasta! Merak etme, sabret. Senin hastalığın sana dert değil belki bir nevi dermandır. Çünkü ömür bir sermayedir, gidiyor. Meyvesi bulunmazsa zayi' olur. Hem rahat ve gafletle olsa, pek çabuk gidiyor. Hastalık, senin

---

1 (Hâşiye) Bu risale, dört buçuk saat zarfında telif edilmiştir. Evet: *Rüşdü*, Evet: *Re'fet*, Evet: *Hüsrev*, Evet: *Said*.

2 "Sabırlılar o kimselerdir ki başlarına musibet geldiğinde, 'Biz Allaha aidiz ve vakti geldiğinde elbette O'na döneceğiz' derler." (Bakara sûresi, 2/156)

3 "O'dur beni doyuran, O'dur beni içiren. Hastalandığımda O'dur bana şifa veren." (Şuarâ sûresi, 26/79-80)

o sermayeni büyük kârlarla meyvedar ediyor. Hem ömrün çabuk geçmesine meydan vermiyor, tutuyor, uzun ediyor; tâ meyveleri verdikten sonra bırakıp gitsin. İşte, ömrün hastalıkla uzun olmasına işareten bu darb-ı mesel dillerde destandır ki; "Musîbet zamanı çok uzundur, safa zamanı pek kısa oluyor."

İkinci Deva

Ey sabırsız hasta! Sabret, belki şükret. Senin bu hastalığın, ömür dakikalarını birer saat ibâdet hükmüne getirebilir. Çünkü *ibâdet iki kısımdır. Biri müsbet ibâdettir ki; namaz, niyaz gibi mâlûm ibâdetlerdir. Diğeri menfî ibâdetlerdir ki; hastalıklar, musîbetler vasıtasıyla musîbetzede, aczini, zaafını hisseder. Hâlık-ı Rahîmine iltică eder, yalvarır. Hâlis, riyâsız, mânevî bir ibâdete mazhar olur.*

Evet hastalıkla geçen bir ömür, Allah'tan şekvâ etmemek şartıyla, mümin için ibâdet sayıldığına rivâyât-ı sahiha vardır.[1] Hattâ bazı sâbir ve şâkir hastaların bir dakikalık hastalığı, bir saat ibâdet hükmüne geçtiği ve bazı kâmillerin bir dakikası bir gün ibâdet hükmüne geçtiği, rivâyet-i sahiha ve keşfiyat-ı sâdıka ile sâbittir. Senin bir dakika ömrünü, bin dakika hükmüne getirip, sana uzun ömrü kazandıran hastalıktan teşekki değil, teşekkür et.

Üçüncü Deva

Ey tahammülsüz hasta! İnsan bu dünyaya keyf sürmek ve lezzet almak için gelmediğine, mütemâdiyen gelenlerin gitmesi ve gençlerin ihtiyarlaşması ve mütemâdiyen zevâl ve firâkta yuvarlanması şâhiddir. Hem insan, zîhayatın en mükemmeli, en yükseği ve cihâzâtça en zengini, belki zîhayatların sultanı hükmünde iken, geçmiş lezzetleri ve gelecek belâları düşünmek vasıtasıyla, hayvana nisbeten en ednâ bir derecede, ancak kederli, meşakkatli bir hayat geçiriyor. Demek insan, bu dünyaya yalnız güzel yaşamak için ve rahatla ve safâ ile ömür geçirmek için gelmemiştir. Belki azîm bir sermaye elinde bulunan insan, burada ticaret ile, ebedî dâimî bir hayatın saâdetine çalışmak için gelmiştir.[2] Onun eline verilen sermaye de ömürdür.

---

1 "Bir kimse, salih amel işlerken araya bir hastalık veya sefer girerek ameline mâni olursa, Allah ona sıhhati yerinde ve mukim iken yapmakta olduğu salih amelin sevabını aynen yazar." meâlindeki hadis için bkz.: Buhârî, *cihâd* 134; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 4/410; el-Beyhakî, *Şuabü'l-îmân* 7/182.

2 Bu hakikati ifade eden ayet-i kerîmeler için bkz.: Fâtır sûresi, 35/29; Tevbe sûresi, 9/111.

Eğer hastalık olmazsa, sıhhat ve âfiyet gaflet verir, dünyayı hoş gösterir, âhireti unutturur.[1] Kabri ve ölümü hatırına getirmek istemiyor, sermaye-i ömrünü bâd-i hevâ boş yere sarf ettiriyor. Hastalık ise, birden gözünü açtırır. Vücuduna ve cesedine der ki: "Lâyemut değilsin, başıboş değilsin, bir vazifen var. Gururu bırak, seni Yaratanı düşün, kabre gideceğini bil, öyle hazırlan."

İşte hastalık bu nokta-yı nazardan hiç aldatmaz bir nâsih ve ikaz edici bir mürşiddir. Ondan şekvâ değil, belki bu cihette ona teşekkür etmek; eğer fazla ağır gelse, sabır istemek gerektir.

Dördüncü Deva

Ey şekvâcı hasta! Senin hakkın şekvâ değil şükürdür, sabırdır. Çünkü senin vücudun ve âzâ ve cihâzâtın, senin mülkün değildir. Sen onları yapmamışsın, başka tezgâhlardan satın almamışsın. Demek başkasının mülküdür. Onların Mâliki, mülkünde istediği gibi tasarruf eder.

Yirmi Altıncı Söz'de denildiği gibi, meselâ gayet zengin, gayet mahir bir sanatkâr; güzel sanatını, kıymettar servetini göstermek için, miskin bir adama modellik vazifesini gördürmek maksadıyla, bir ücrete mukâbil, bir saatçik zamanda, murassa ve gayet sanatlı diktiği bir gömleği, bir hulleyi o fakire giydirir. Onun üstünde işler ve vaziyetler verir. Hârika envâ-ı sanatını göstermek için keser, değiştirir, uzaltır, kısaltır. Acaba şu ücretli miskin adam, o zâta dese: "Bana zahmet veriyorsun, eğilip kalkmakla verdiğin vaziyetten bana sıkıntı veriyorsun, beni güzelleştiren bu gömleği kesip kısaltmakla güzelliğimi bozuyorsun." demeye hak kazanabilir mi? "Merhametsizlik, insafsızlık ettin." diyebilir mi? İşte aynen bu misâl gibi, Sâni-i Zülcelâl sana, ey hasta! Göz, kulak, akıl, kalb gibi nuranî duygularla murassa olarak giydirdiği cisim gömleğini, esmâ-yı hüsnâsının nakışlarını göstermek için, çok hâlât içinde seni çevirir ve çok vaziyetlerde seni değiştirir. Sen açlıkla O'nun Rezzâk ismini tanıdığın gibi, Şâfî ismini de hastalığınla bil. Elemler, musîbetler bir kısım esmâsının ahkâmını gösterdikleri için, onlarda hikmetten lem'alar ve rahmetten şuâlar ve o şuâat içinde çok güzellikler bulunuyor. Eğer perde açılsa, tevahhuş ve nefret ettiğin hastalık perdesi arkasında, sevimli güzel mânâları bulursun.

---

1 "İki (büyük) nimet vardır. İnsanların çoğu onlar hususunda aldanmıştır: Sıhhat ve boş vakit!" anlamındaki hadis için bkz.: Buhârî, *rikak* 1; Tirmizî, *zühd* 1.

Beşinci Deva

Ey maraza müptelâ hasta! Bu zamanda tecrübemle kanaatim gelmiştir ki; hastalık bazılara bir ihsân-ı ilâhîdir, bir hediye-i rahmânîdir. Bu sekiz-dokuz senedir, liyâkatsız olduğum hâlde, bazı genç zâtlar, hastalık münâsebetiyle duâ için benimle görüştüler. Dikkat ettim ki; hangi hastalıklı genci gördüm, sâir gençlere nisbeten âhiretini düşünmeye başlıyor. Gençlik sarhoşluğu yok. Gaflet içindeki hayvânî hevesâttan bir derece kendini kurtarıyor. Ben de bakıyordum, onların tahammül dâhilindeki hastalıklarını bir ihsân-ı ilâhî olduğunu ihtâr ederdim.

Derdim ki:

"Kardeşim, senin bu hastalığının aleyhinde değilim, hastalık için sana karşı bir şefkat hissedip acımıyorum ki duâ edeyim. Hastalık seni tam uyandırıncaya kadar sabra çalış ve hastalık vazifesini bitirdikten sonra Hâlık-ı Rahîm inşâallah sana şifâ verir."

Hem derdim:

"Senin bir kısım emsâlin sıhhat belâsıyla gaflete düşüp, namazı terk edip, kabri düşünmeyip, Allah'ı unutup, bir saatlik hayat-ı dünyeviyenin zâhirî keyfi ile, hadsiz bir hayat-ı ebediyesini sarsar, zedeler, belki de harap eder. Sen hastalık gözüyle, her hâlde gideceğin bir menzilin olan kabrini ve daha arkasında uhrevî menzilleri görürsün ve onlara göre davranıyorsun. Demek senin için hastalık, bir sıhhattir. Bir kısım emsâlindeki sıhhat, bir hastalıktır."

Altıncı Deva

Ey elemden teşekki eden hasta! Senden soruyorum; geçmiş ömrünü düşün ve o ömürde geçmiş lezzetli safâ günleri ve belâ ve elemli vakitlerini tahattur et. Her hâlde ya "Oh!" ya "Âh!" diyeceksin. Yani, ya "Elhamdülillâh, şükür." veyahut "Vâ hasretâ, vâ esefâ!" kalbin veya lisânın diyecek.

Dikkat et, sana "Oh, elhamdülillâh, şükür." dediren, senin başından geçmiş elemler, musîbetlerin düşünmesi, bir mânevî lezzeti deşiyor ki; senin kalbin şükreder. Çünkü elemin zevâli, lezzettir. O elemler, o musîbetler zevâliyle, rûhta bir lezzet irsiyet bırakmış ki, düşünmekle deşilse, rûhtan bir lezzet akıyor, şükürler takattur ediyor.

Sana "Vâ esefâ, vâ hasretâ!" dedirten, eski zamanda geçirdiğin lezzetli ve safâlı o hâllerdir ki; zevâlleriyle, senin rûhunda dâimî bir elem irsiyet bırakıp, ne vakit düşünsen, o elem yine deşiliyor, esef ve hasret akıtıyor.

Madem bir günlük gayr-i meşrû lezzet, bazen bir sene mânevî elem çektiriyor. Ve muvakkat bir günlük hastalıkla gelen elem, çok günler mânevî lezzet-i sevâpla beraber, zevâlindeki halâs ve kurtulmaktan gelen mânevî lezzet vardır. Senin başındaki şimdilik bu muvakkat hastalığın neticesi ve iç yüzündeki sevâbı düşün, "Bu da geçer, yâ Hû!" de, şekvâ yerinde şükret.

Altıncı Deva[1](Hâşiye)

Ey dünya zevkini düşünüp hastalıktan ızdırap çeken kardeşim! Bu dünya eğer dâimî olsa idi ve yolumuzda ölüm olmasaydı ve firâk ve zevâlin rüzgârları esmeseydi ve musîbetli, fırtınalı istikbâlde mânevî kış mevsimleri olmasaydı; ben de seninle beraber senin hâline acıyacaktım. Fakat madem dünya bir gün bize "Haydi, dışarı." diyecek, feryadımızdan kulağını kapayacak, o bizi dışarı kovmadan biz bu hastalıklar ikazâtıyla şimdiden onun aşkından vazgeçmeliyiz. O bizi terk etmeden, kalben onu terke çalışmalıyız.

Evet hastalık bu mânâyı bize ihtâr edip der ki: "Senin vücudun taştan, demirden değildir. Belki dâimâ ayrılmaya müsaid muhtelif maddelerden terkib edilmiştir. Gururu bırak, aczini anla, mâlikini tanı, vazifeni bil, dünyaya ne için geldiğini öğren." kalbin kulağına gizli ihtâr ediyor.

Hem madem dünyanın zevki, lezzeti devam etmiyor. Hususan meşrû olmazsa hem devamsız, hem elemli, hem günahlı oluyor. O zevki kaybettiğinden hastalık bahânesiyle ağlama; bilâkis hastalıktaki mânevî ibâdet ve uhrevî sevâp cihetini düşün, zevk almaya çalış.

Yedinci Deva

Ey sıhhatinin lezzetini kaybeden hasta! Senin hastalığın sıhhatteki nimet-i ilâhiyenin lezzetini kaçırmıyor, bilâkis tattırıyor, ziyâdeleştiriyor. Çünkü bir şey devam etse tesirini kaybeder. Hattâ ehl-i hakikat müttefikan diyorlar ki:

---

1 (Hâşiye) Fıtrî bir sûrette bu lem'a tahattur ettiğinden, altıncı mertebede iki devâ yazılmış. Fıtrîliğine ilişmemek için öylece bıraktık, belki bir sır vardır diye değiştirmedik.

إِنَّمَا الْأَشْيَاءُ تُعْرَفُ بِأَضْدَادِهَا[1] Yani, "Her şey zıddıyla bilinir." Meselâ, karanlık olmazsa ışık bilinmez, lezzetsiz kalır. Soğuk olmazsa hararet anlaşılmaz, zevksiz kalır. Açlık olmazsa, yemek lezzet vermez. Mide hararet olmazsa, su içmesi zevk vermez. İllet olmazsa, âfiyet zevksizdir. Maraz olmazsa, sıhhat lezzetsizdir.

Madem, Fâtır-ı Hakîm, insana her çeşit ihsânını ihsâs etmek ve her bir nevi nimetini tattırmak ve insanı dâimâ şükre sevk etmek istediğini, şu kâinatta çeşit çeşit hadsiz envâ-ı nimeti tadacak, tanıyacak derecede gayet çok cihâzât ile insanı teçhiz etmesi gösteriyor ki; elbette sıhhat ve âfiyeti verdiği gibi; hastalıkları, illetleri, dertleri de verecektir. Senden soruyorum: "Bu hastalık senin başında veya elinde veya midende olmasaydı; sen, başın, elin, midenin sıhhatindeki lezzetli, zevkli nimet-i ilâhiyeyi hissedip şükreder miydin? Elbette şükür değil, belki düşünmeyecektin; şuûrsuz o sıhhati gaflete belki sefâhete sarf ederdin."

Sekizinci Deva

Ey âhiretini düşünen hasta! Hastalık, sabun gibi, günahların kirlerini yıkar, temizler. Hastalıklar, keffaretü'z-zünûb olduğu hadîs-i sahih ile sâbittir. Hem hadîste vardır ki: "Ermiş ağacı silkmekle nasıl meyveleri düşer; îmânlı bir hastanın titremesi de, öyle günahları silker."[2]

Günahlar, hayat-ı ebediyede dâimî hastalıklardır. Bu hayat-ı dünyevîde dahi kalb, vicdan, rûh için mânevî hastalıklardır. Sen eğer sabredip, şekvâ etmezsen, şu muvakkat bir hastalık ile dâimî pek çok hastalıklardan kurtuluyorsun. Eğer günahları düşünmüyorsan, yahud âhireti bilmiyorsan veya Allah'ı tanımıyorsan, sende öyle dehşetli bir hastalık var ki; milyon defa sendeki bu küçük hastalıktan daha büyüktür. Ondan feryad et. Çünkü bütün dünyanın mevcûdâtıyla kalbin, rûhun ve nefsin alâkadardır. Mütemâdiyen firâk ve zevâl ile o alâkalar kesilip, sende hadsiz yaralar açılır. Bâhusus âhireti bilmediğin için, ölümü idam-ı ebedî tahayyül ettiğinden –âdetâ– güyâ yara bere içinde, dünya kadar hastalıklı bir vücudun var. İşte en evvel hadsiz yaralı ve hastalıklı bu büyük mânevî vücudun hadsiz hastalıklarına kat'î ilâç ve kat'î şifâ verici bir tiryak olan îmân ilâcını aramak ve itikadını düzeltmek gerektir ki, o ilâcı bulmakta en kısa yol, bu maddî hastalığın yırttığı gaflet perdesinin

---

1 et-Taberî, *Câmiu'l-beyân* 19/19. Ayrıca bkz.: el-Gazâlî, *İhyâu ulûmi'd-dîn* 4/321; İbni Kayyim, *Medâricü's-sâlikîn* 3/188

2 Buhârî, *merdâ* 1, 2, 13, 16; Müslim, *birr* 14; Dârimî, *rikak* 57.

altında sana gösterdiği aczin ve zaafın penceresiyle, bir Kadîr-i Zülcelâl'in kudretini ve rahmetini tanımaktır.

Evet Allah'ı tanımayanın dünya dolusu belâ başında vardır. Allah'ı tanıyanın dünyası nurla ve mânevî sürurla doludur. Derecesine göre îmân kuvvetiyle hisseder. Bu îmândan gelen mânevî sürur ve şifâ ve lezzet altında, cüz'î maddî hastalıkların elemi erir, ezilir.

Dokuzuncu Deva

Ey Hâlıkını tanıyan hasta! Hastalıklardaki elem ve tevahhuş ve korkmak ise; hastalık bazen ölüme vesîle olduğu cihetindendir. Ölüm, nazar-ı gaflet ve zâhirî cihetinde dehşetli olduğundan, ona vesîle olabilen hastalıklar korkutuyor, telâş veriyor.

Evvelâ bil ve kat'î îmân et ki: *"Ecel mukadderdir, tagayyür etmez."*[1] Çok ağır hastaların başında ağlayanlar ve sıhhatleri yerinde olanlar ölmüşler, o ağır hastalar şifâ bulup yaşamışlar.

Sâniyen: Ölüm, sûreten göründüğü gibi dehşetli değil. Çok risalelerde gayet kat'î, şeksiz, şüphesiz bir sûrette, Kur'ân-ı Hakîm'in verdiği nur ile isbât etmişiz ki: *Ehl-i îmân için ölüm, vazife-i hayat külfetinden bir terhistir; hem dünya meydanındaki imtihanda, talim ve talimat olan ubûdiyetten bir paydostur; hem öteki âleme gitmiş yüzde doksan dokuz ahbap ve akrabasına kavuşmak için bir vesîledir; hem hakikî vatanına ve ebedî makam-ı saâdetine girmeye bir vasıtadır; hem zindan-ı dünyadan bostan-ı cinana bir davettir; hem Hâlık-ı Rahîminin fazlından, kendi hizmetine mukâbil ahz-ı ücret etmeye bir nöbettir.* Madem ölümün mâhiyeti hakikat noktasında budur; ona dehşetli bakmak değil, bilâkis rahmet ve saâdetin bir mukaddimesi nazarıyla bakmak gerektir.

Hem ehlullahın bir kısmının ölümden korkmaları, ölümün dehşetinden değildir. Belki "daha fazla hayır kazanacağım" diye, vazife-i hayatın idamesinden kazanacakları hayrat içindir. Evet *ehl-i îmân için ölüm, rahmet kapısıdır. Ehl-i dalâlet için, zulümât-ı ebediye kuyusudur.*[2]

---

1 Ecelin takdir edilmiş olup bir an geri bırakılmayacağı ve öne de alınmayacağına dair bkz.: A'râf sûresi, 7/34; Yûnus sûresi, 10/49.

2 Kabrin ehl-i iman için cennet bahçelerinden bir bahçe, ehl-i dalalet için cehennem çukurlarından bir çukur olmasıyla ilgili bkz.: Tirmizî, *kıyâmet* 26; et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-evsat* 8/273; el-Beyhakî, *Şuabü'l-îmân* 1/360.

Onuncu Deva

Ey lüzumsuz merak eden hasta! Sen, hastalığın ağırlığından merak ediyorsun. O merakın, senin hastalığını ağırlaştırır. Hastalığın hafifleşmesini istersen, merak etmemeye çalış. Yani hastalığın faydalarını, sevâbını ve çabuk geçeceğini düşün, merakı kaldır, hastalığın kökünü kes.

Evet merak, hastalığı ikileştirir; maddî hastalığın altında merak ile mânevî bir hastalığı kalbine verir; maddî hastalık ona dayanır, devam eder. Eğer teslimiyetle, rıza ile, hastalığın hikmetini düşünmekle o merak gitse, o maddî hastalığın mühim bir kökü kesilir, hafifleşir, kısmen gider. Hususan evhâmla bir dirhem maddî hastalık, bazen merak vasıtasıyla on dirhem kadar büyür. Merak kesilmesiyle, o hastalığın onda dokuzu gider. Merak, hastalığı ziyâde ettiği gibi, hikmet-i ilâhiyeyi ittiham ve rahmet-i ilâhiyeyi tenkid ve Hâlık-ı Rahîminden şekvâ hükmünde olduğu için, aks-i maksadıyla tokat yer, hastalığını ziyâdeleştirir.

Evet nasıl ki şükür, nimeti ziyâdeleştirir;[1] öyle de şekvâ, hastalığı, musîbeti tezyid eder. Hem merakın kendisi de bir hastalıktır. Onun ilâcı, hastalığın hikmetini bilmektir. Madem hikmetini, faydasını bildin; o merhemi meraka sür, kurtul. "Âh!" yerine "Oh!" de, "Vâ esefâ!" yerine[2] اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ عَلٰى كُلِّ حَالٍ söyle.

On Birinci Deva

Ey sabırsız hasta kardeş! Hastalık, hazır bir elemi sana vermekle beraber; evvelki hastalığından bugüne kadar o hastalığın zevâlindeki bir lezzet-i mâneviye ve sevâbındaki bir lezzet-i rûhiye veriyor. Bugünden, belki bu saatten sonraki zamanda hastalık yok, elbette yoktan elem yok; elem olmazsa teessür olamaz. Sen yanlış bir sûrette tevehhüm ettiğin için sabırsızlık geliyor. Çünkü bugünden evvel bütün hastalık zamanının maddîsi gitmekle, elemi de beraber gitmiş; kendindeki sevâbı ve zevâlindeki lezzet kalmış. Sana kâr ve sürur vermek lâzım gelirken, onları düşünüp müteellim olmak ve sabırsızlık etmek dîvâneliktir. Gelecek günler daha gelmemişler. Onları şimdiden düşünüp, yok bir günde, yok olan bir hastalıktan, yok olan bir elemden tevehhüm ile

---

1 "Eğer şükrederseniz, Ben nimetlerimi daha da artırırım" (İbrahim sûresi, 14/7).

2 "Bize uygun gördüğü her hâlimizden ötürü hamdolsun Rabbimize.." Bkz.: Tirmizî, *deavât* 128; Ebû Dâvûd, *edeb* 97, 98; İbni Mâce, *edeb 55*, *duâ* 2; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 2/117.

düşünüp müteellim olmak, sabırsızlık göstermekle, üç mertebe "yok, yok"a vücud rengi vermek, dîvânelik değil de nedir?

Madem bu saatten evvelki hastalık zamanları ise sürur veriyor. Ve madem yine bu saatten sonraki zaman mâdum, hastalık mâdum, elem mâdumdur. Sen, Cenâb-ı Hakk'ın sana verdiği bütün sabır kuvvetini böyle sağa sola dağıtma; bu saatteki eleme karşı tahşid et; "Yâ Sabûr!" de, dayan.

On İkinci Deva

Ey hastalık sebebiyle ibâdet ve evrâdından mahrum kalan ve o mahrumiyetten teessüf eden hasta! Bil ki, hadîsçe sâbittir ki, "Müttaki bir mümin, hastalık sebebiyle yapamadığı dâimî virdinin sevâbını, hastalık zamanında yine kazanır."[1] Farzı, mümkün olduğu kadar yerine getiren bir hasta, sabır ve tevekkül ile ve farzlarını yerine getirmekle o ağır hastalık zamanında sâir sünnetlerin yerini, hem hâlis bir sûrette, hastalık tutar. Hem hastalık, insandaki aczini, zaafını ihsâs eder. O aczin lisânıyla ve zaafın diliyle hâlen ve kâlen bir duâ ettirir. Cenâb-ı Hak, insana hadsiz bir acz ve nihayetsiz bir zaaf vermiş,[2] tâ ki dâimî bir sûrette dergâh-ı ilâhîye ilticâ edip niyaz etsin, duâ etsin.

قُلْ مَا يَعْبَؤُا بِكُمْ رَبِّي لَوْلَا دُعَاؤُكُمْ[3] yani "Eğer duânız olmazsa ne ehemmiyetiniz var!" Âyetin sırrıyla insanın hikmet-i hilkati ve sebeb-i kıymeti olan samimî duâ ve niyazın bir sebebi hastalık olduğundan, bu nokta-yı nazardan şekvâ değil, Allah'a şükür etmek ve hastalığın açtığı duâ musluğunu, âfiyeti kesbetmekle kapamamak gerektir.

On Üçüncü Deva

Ey hastalıktan şekvâ eden bîçâre adam! Hastalık, bazılara ehemmiyetli bir definedir, gayet kıymettar bir hediye-i ilâhiyedir. Her hasta, kendi hastalığını o nev'iden tasavvur edebilir.

Madem ecel vakti muayyen değil; Cenâb-ı Hak, insanı yeis-i mutlak ve gaflet-i mutlaktan kurtarmak için, havf u recâ ortasında ve hem dünya ve

---

1 Buhârî, *cihâd* 134; Ebû Dâvûd, *cenâiz* 1; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 4/410, 418.

2 İnsanın hadsiz bir acz ve nihayetsiz bir zaaf içinde olmasıyla ilgili bkz.: Nisâ sûresi, 4/28; Fâtır sûresi, 35/15; Muhammed sûresi, 47/38; Rûm sûresi, 30/54; Enfâl sûresi, 8/66.

3 Furkan sûresi, 25/77.

hem âhireti muhafaza etmek noktasında tutmak için, hikmetiyle eceli gizlemiş. Madem her vakit ecel gelebilir;[1] eğer insanı gaflet içinde yakalasa, ebedî hayatına çok zarar verebilir. Hastalık gafleti dağıtır, âhireti düşündürür, ölümü tahattur ettirir, öylece hazırlanır. Bazı öyle bir kazancı olur ki; yirmi senede kazanamadığı bir mertebeyi yirmi günde kazanıyor.

Ezcümle, arkadaşlarımızdan –Allah rahmet etsin– iki genç vardı. Biri İlamalı Sabri, diğeri İslâmköylü Vezirzade Mustafa. Bu iki zât, talebelerim içinde kalemsiz oldukları hâlde, samimiyette ve îmân hizmetinde en ileri safta olduklarını hayretle görüyordum. Hikmetini bilmedim. Vefatlarından sonra anladım ki; her ikisinde de ehemmiyetli bir hastalık vardı. O hastalık irşâdıyla, sâir gafil ve ferâizi terk eden gençlere bedel, en mühim bir takvâ ve en kıymettar bir hizmette ve âhirete nâfi' bir vaziyette bulundular. İnşâallah iki senelik hastalık zahmeti, milyonlar sene hayat-ı ebediyenin saâdetine medâr oldu. Ben onların sıhhati için bazı ettiğim duâyı, şimdi anlıyorum, dünya itibârıyla beddua olmuş. İnşâallah o duâm, sıhhat-i uhreviye için kabul olunmuştur.

İşte bu iki zât, benim itikadımca, on senelik bir takvâ ile elde edilecek bir kazanç kadar bir kâr buldular. Eğer ikisi, bir kısım gençler gibi sıhhat ve gençliğine güvenip, gaflet ve sefâhete atılsaydılar; ölüm de onları tarassud edip tam günahlarının pislikleri içinde yakalasaydı; o nurlar definesi yerine, kabirlerini akrepler ve yılanlar yuvası yapacaklardı.

Madem hastalıkların böyle menfaati var; ondan şekvâ değil, tevekkül, sabır ile, belki şükredip, rahmet-i ilâhiyeye itimâd etmektir.

On Dördüncü Deva

Ey gözüne perde gelen hasta! Eğer ehl-i îmânın gözüne gelen perdenin altında nasıl bir nur ve mânevî bir göz olduğunu bilsen "Yüz bin şükür Rabb-i Rahîmime!" dersin. Bu merhemi izah için bir hâdise söyleyeceğim. Şöyle ki:

Bana sekiz sene kemâl-i sadâkatle hiç gücendirmeden hizmet eden Barlalı Süleyman'ın halasının, bir vakit gözü kapandı. O sâliha kadın, bana karşı haddimden yüz derece fazla hüsn-ü zan ederek, "Gözümün açılması için duâ et." diyerek, câmi kapısında beni yakaladı. Ben de, o mübarek ve meczûbe kadının salâhatını duâma şefaatçi yapıp, "Yâ Rabbi, onun salâhatı hürmetine

[1] "Hiç kimse nerede öleceğini de bilemez." (Lokman sûresi, 31/34), Ayrıca ölümün her an gelebileceğine dair bkz.: İsrâ sûresi, 17/68, A'râf sûresi, 7/4, 97.

onun gözünü aç." diye yalvardım. İkinci gün Burdurlu bir göz hekimi geldi, gözünü açtı. Kırk gün sonra yine gözü kapandı. Ben çok müteessir oldum, çok duâ ettim. İnşâallah o duâ, âhireti için kabul olmuştur.[1] Yoksa benim o duâm, onun hakkında gayet yanlış bir beddua olurdu. Çünkü eceli kırk gün kalmıştı. Kırk gün sonra –Allah rahmet etsin– vefat eyledi.

İşte o merhume, kırk gün Barla'nın hazînane bağlarına rikkatli ihtiyarlık gözüyle bakmasına bedel; kabrinde, cennet bağlarını kırk bin günlerde seyredeceğini kazandı. Çünkü îmânı kuvvetli, salâhatı şiddetli idi.

Evet, bir mümin, gözüne perde çekilse ve gözü kapalı kabre girse, derecesine göre, ehl-i kuburdan çok ziyâde o âlem-i nuru temâşâ edebilir. Bu dünyada nasıl çok şeyleri biz görüyoruz, kör olan müminler görmüyorlar. Kabirde o körler, îmân ile gitmiş ise, o derece ehl-i kuburdan ziyâde görür. En uzak gösteren dürbünlerle bakar nev'inde, kabrinde derecesine göre cennet bağlarını sinema gibi görüp temâşâ ederler.

İşte böyle gayet nurlu ve toprak altında iken göklerin üstündeki cenneti görecek ve seyredecek bir gözü, bu gözündeki perde altında şükür ile sabır ile bulabilirsin. İşte o perdeyi senin gözünden kaldıracak, o gözle seni baktıracak göz hekimi, Kur'ân-ı Hakîm'dir.

On Beşinci Deva

Ey âh u enin eden hasta! Hastalığın sûretine bakıp "Âh!" eyleme; mânâsına bak "Oh!" de. Eğer hastalığın mânâsı güzel bir şey olmasa idi, Hâlık-ı Rahîm en sevdiği ibâdına hastalıkları vermezdi. Hâlbuki hadîs-i sahihte vardır ki: أَشَدُّ النَّاسِ بَلَاءً اَلْأَنْبِيَاءُ ثُمَّ الْأَمْثَلُ فَالْأَمْثَلُ –ev kemâ kâl– Yani, "En ziyâde musîbet ve meşakkate giriftâr olanlar, insanların en iyisi, en kâmilleridirler."[2] Başta Hazreti Eyyûb *(aleyhisselâm)*, enbiyâlar, sonra evliyâlar ve sonra ehl-i salâhat çektikleri hastalıklara birer ibâdet-i hâlisa, birer hediye-i rahmâniye nazarıyla bakmışlar; sabır içinde şükretmişler. Hâlık-ı Rahîm'in rahmetinden gelen bir ameliyat-ı cerrahiye nev'inden görmüşler.

Sen ey âh u fizar eden hasta! Bu nuranî kâfileye iltihak etmek istersen, sabır içinde şükret. Yoksa şekvâ etsen, onlar seni kâfilelerine almayacaklar. Ehl-i gafletin çukurlarına düşersin. Karanlıklı bir yolda gideceksin.

---

1 Bazı dualara dünyada, bazılarına ise ahirette cevap verileceğine dair bkz.: el-Buhârî, *el-Edebü'l-müfred* 1/248; el-Beyhakî, *Şuabü'l-îmân* 2/47.

2 Tirmizî, *zühd* 57; İbni Mâce, *fiten* 23; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 1/172, 173, 180, 185; 6/369.

Evet hastalıkların bir kısmı var ki; eğer ölümle neticelense, mânevî şehid hükmünde şehâdet gibi bir velâyet derecesine sebebiyet verir. Ezcümle çocuk doğurmaktan gelen hastalıklar[1(Hâşiye)] *ve karın sancısıyla, gark ve hark ve taun ile vefat eden, şehid-i mânevî olduğu gibi, çok mübarek hastalıklar var ki, velâyet derecesini ölümle kazandırır.*[2] *Hem hastalık, dünya aşkını ve alâkasını hafifleştirdiğinden, vefat ile dünyadan, ehl-i dünya için gayet elîm ve acı olan müfârakatı tahfif eder; bazen de sevdirir.*

On Altıncı Deva

Ey sıkıntıdan şekvâ eden hasta! Hastalık, hayat-ı içtimâiye-i insâniyede en mühim ve gayet güzel olan hürmet ve merhameti telkin eder. Çünkü insanı vahşete ve merhametsizliğe sevk eden istiğnâdan kurtarıyor. Çünkü إِنَّ الْإِنْسَانَ لَيَطْغٰى ۞ أَنْ رَاٰهُ اسْتَغْنٰى[3] sırrıyla, sıhhat ve âfiyetten gelen istiğnâda bulunan bir nefs-i emmâre, şâyan-ı hürmet çok uhuvvetlere karşı hürmeti hissetmez. Ve şâyan-ı merhamet ve şefkat olan musîbetzedelere ve hastalıklılara merhameti duymaz. Ne vakit hasta olsa, o hastalıkta aczini ve fakrını anlar, lâyık-ı hürmet olan ihvanlarına ihtiram eder. Ziyaretine gelen veya ona yardım eden mümin kardeşlerine karşı hürmeti hisseder. Ve rikkat-i cinsiyeden gelen şefkat-i insâniye ve en mühim bir haslet-i İslâmiye olan musîbetzedelere karşı merhameti hissedip, onları nefsine kıyâs ederek, onlara tam mânâsıyla acır, şefkat eder, elinden gelse muâvenet eder, hiç olmazsa duâ eder, hiç olmazsa –şer'an sünnet olan– keyfini sormak için ziyaretine gider, sevâp kazanır.[4]

On Yedinci Deva

Ey hastalık vasıtasıyla hayrat yapamamaktan şekvâ eden hasta! Şükret, hayratın en hâlisinin kapısını sana açan, hastalıktır. *Hastalık mütemâdiyen*

---

1 (Hâşiye) Bu hastalığın mânevî şehâdeti kazandırması, lohusa zamanı olan kırk güne kadardır.

2 Şehadete vesile olan hastalık ve musibetler için bkz.: Buhârî, *ezân* 32, *cihâd* 30; Müslim, *imâre* 164; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 2/324, 533, 5/446; el-Hâkim, *el-Müstedrek* 1/503.

3 "Hayır! Rabbinin bunca nimetlerine rağmen kâfir insan kendisini ihtiyaçsız zannetti diye azar." (Alak sûresi, 96/6-7)

4 Hasta ziyaretinin kişiye sevab kazandıracağına dair bkz.: Müslim, *birr* 40; Ebû Dâvûd, *cenâiz* 7; Tirmizî, *cenâiz* 2, *birr* 64; İbni Mâce, *cenâiz* 1, 2.

hastaya ve lillâh için hastaya bakıcılara sevâp kazandırmakla beraber,[1] *duânın makbuliyetine en mühim bir vesîledir.*

Evet hastalara bakmak ehl-i îmân için mühim sevâbı vardır. Hastaların keyfini sormak, fakat hastayı sıkmamak şartıyla ziyaret etmek, sünnet-i seniyyedir;[2] keffaretü'z-zünûb olur. Hadîste vardır ki: *"Hastaların duâsını alınız, onların duâsı makbuldür."*[3]

Bâhusus hasta, akrabadan olsa, hususan peder ve vâlide olsa, onlara hizmet mühim bir ibâdettir, mühim bir sevâptır. Hastaların kalbini hoşnud etmek, teselli vermek, mühim bir sadaka hükmüne geçer. Bahtiyardır o evlâd ki; peder ve vâlidesinin hastalık zamanında, onların seriü't-teessür olan kalblerini memnun edip hayır duâlarını alır.

Evet hayat-ı içtimâiyede en muhterem bir hakikat olan peder ve vâlidesinin şefkatlerine mukâbil, hastalıkları zamanında kemâl-i hürmet ve şefkat-i ferzendâne ile mukâbele eden o iyi evlâdın vaziyetini ve insâniyetin ulviyetini gösteren o vefadar levhaya karşı, hattâ melâikeler dahi "Mâşâallah, Bârekâllah" deyip alkışlıyorlar.

Evet hastalık zamanında, hastalık elemini hiçe indirecek gayet hoş ve ferahlı, etrafında tezâhür eden şefkatlerden ve acımak ve merhametlerden gelen lezzetler var. *Hastanın duâsının makbuliyeti, ehemmiyetli bir meseledir. Ben otuz-kırk seneden beri, bendeki kulunç denilen bir hastalıktan şifâ için duâ ederdim. Ben anladım ki, hastalık duâ için verilmiş. Duâ ile duâyı, yani duâ kendi kendini kaldırmadığından anladım ki, duânın neticesi uhrevîdir;*[4(Hâşiye)] *kendisi de bir nevi ibâdettir ve hastalık ile aczini anlayıp dergâh-ı ilâhîye ilticâ eder. Onun için otuz senedir şifâ duâsını ettiğim hâlde, duâm zâhirî kabul olmadığından, duâyı terk etmek kalbime gelmedi. Zira hastalık, duânın vaktidir; şifâ, duânın neticesi değil. Belki Cenâb-ı Hakîm-i Rahîm şifâ verse, fazlından verir.*

---

1 Hastalığın keffâretüz-zünûb olması ve hastaya sevap kazandırması hakkında bkz: Buhârî, *merdâ* 1, 14; Müslim, *birr* 45-53; Tirmizî, *zühd* 57; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 2/440.

2 Peygamber Efendimizin *(sallallâhu aleyhi ve sellem)* hastaları ziyaret edip onlar için dua etmesi, moral vermesi ve hasta ziyaretine teşvik etmesiyle alakalı bkz.: Buhârî, *ilim* 39, *cizye* 6, *merdâ* 4, 5, 9-11, 17; Müslim, *selâm* 47, *birr* 39-43.

3 Hasta duasının meleklerin duası derecesinde olmasıyla ilgili bkz.: İbni Mâce, *cenâiz* 1; el-Beyhakî, *Şuabü'l-îmân* 6/541.

4 (Hâşiye) Evet, bir kısım hastalık, duânın sebeb-i vücudu iken, duâ, hastalığın ademine sebep olsa, duânın vücudu kendi ademine sebep olur; bu da olamaz.

Hem duâ, istediğimiz tarzda kabul olmazsa makbul olmadı denilmez. Hâlık-ı Hakîm daha iyi biliyor, menfaatimize hayırlı ne ise onu verir. Bazen dünyaya âit duâlarımızı, menfaatimiz için âhiretimize çevirir, öyle kabul eder.

Her ne ise, hastalık sırrıyla hulûsiyet kazanan, hususan zaaf u aczden ve tezellül ve ihtiyaçtan gelen bir duâ kabule çok yakındır. Hastalık böyle hâlis bir duânın medârıdır. Hem dindar olan hasta, hem hastaya bakan müminler de bu duâdan istifâde etmelidirler.

On Sekizinci Deva

Ey şükrü bırakıp şekvâya giren hasta! Şekvâ, bir haktan gelir. Senin bir hakkın zayi olmamış ki şekvâ ediyorsun. Belki senin üstünde hak olan çok şükürler var, yapmadın. Cenâb-ı Hakk'ın hakkını vermeden, haksız bir sûrette hak istiyorsun gibi şekvâ ediyorsun. Sen, kendinden yukarı mertebelerdeki sıhhatli olanlara bakıp şekvâ edemezsin. Belki sen, kendinden sıhhat noktasında aşağı derecelerde bulunan bîçâre hastalara bakıp şükretmekle mükellefsin.[1] Senin elin kırık ise, kesilmiş ellere bak! Bir gözün yoksa, iki gözü de olmayan âmâlara bak! Allah'a şükret.

Evet, nimette kendinden yukarıya bakıp şekvâ etmeye hiç kimsenin hakkı yoktur. Ve musîbette herkesin hakkı, kendinden musîbet noktasında daha yukarı olanlara bakmaktır ki şükretsin.

Bu sır bazı risalelerde bir temsil ile izah edilmiş. İcmâli şudur ki:

Bir zât, bir bîçâreyi, bir minarenin başına çıkarıyor. Minarenin her basamağında ayrı ayrı birer ihsân, birer hediye veriyor. Tam minarenin başında da en büyük bir hediyeyi veriyor. O mütenevvi hediyelere karşı ondan teşekkür ve minnettarlık istediği hâlde; o hırçın adam, bütün o basamaklarda gördüğü hediyeleri unutup veyahut hiçe sayıp şükretmeyerek yukarıya bakar. "Keşke bu minare daha uzun olsaydı, daha yukarıya çıksaydım, ne için o dağ gibi veyahut öteki minare gibi çok yüksek değil?" deyip şekvâya başlarsa, ne kadar bir küfrân-ı nimettir, bir haksızlıktır.

Öyle de, bir insan hiçlikten vücuda gelip, taş olmayarak, ağaç olmayıp, hayvan kalmayarak, insan olup, müslüman olarak, çok zaman sıhhat ve

---

[1] Bkz.: Müslim, *zühd* 9; Tirmizî, *kıyâmet* 58; İbni Mâce, *zühd* 9; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 2/254,481; İbni Hibbân, *es-Sahîh,* 2/490.

âfiyet görüp, yüksek bir derece-i nimet kazandığı hâlde, bazı ârızalarla, sıhhat ve âfiyet gibi bazı nimetlere lâyık olmadığı veya sû-i ihtiyarıyla veya sû-i istimâliyle elinden kaçırdığı veyahut eli yetişmediği için şekvâ etmek, sabırsızlık göstermek, "Aman ne yaptım böyle başıma geldi?" diye rubûbiyet-i ilâhiyeyi tenkid etmek gibi bir hâlet; maddî hastalıktan daha musîbetli, mânevî bir hastalıktır. Kırılmış el ile dövüşmek gibi, şikâyetiyle hastalığını ziyâdeleştirir. Âkıl odur ki: [1] اَلَّذِينَ إِذَآ أَصَابَتْهُم مُصِيبَةٌ قَالُوا إِنَّا لِلّٰهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ sırrıyla teslim olup sabretsin; tâ o hastalık, vazifesini bitirsin gitsin.

On Dokuzuncu Deva

Cemîl-i Zülcelâl'in bütün isimleri Esmâü'l-Hüsnâ tâbir-i samedânîsiyle gösteriyor ki,[2] güzeldirler. Mevcûdât içinde en latîf, en güzel, en câmi ayna-yı samediyet de hayattır. Güzelin aynası güzeldir. Güzelin mehâsinlerini gösteren ayna güzelleşir. O aynanın başına o güzelden ne gelse, güzel olduğu gibi; hayatın başına dahi ne gelse, hakikat noktasında güzeldir. Çünkü güzel olan o Esmâü'l-Hüsnâ'nın güzel nakışlarını gösterir.

Hayat, dâimâ sıhhat ve âfiyette yeknesak gitse, nâkıs bir ayna olur. Belki bir cihette adem ve yokluğu ve hiçliği ihsâs edip sıkıntı verir. Hayatın kıymetini tenzil eder. Ömrün lezzetini sıkıntıya kalbeder. "Çabuk vaktimi geçireceğim." diye, sıkıntıdan ya sefâhete, ya eğlenceye atılır. Hapis müddeti gibi, kıymettar ömrüne adâvet edip, çabuk öldürüp geçirmek istiyor.

Fakat tahavvülde ve harekette ve ayrı ayrı tavırlar içinde yuvarlanmakta olan bir hayat, kıymetini ihsâs ediyor, ömrün ehemmiyetini ve lezzetini bildiriyor. Meşakkatte ve musîbette dahi olsa, ömrün geçmesini istemiyor. "Aman güneş batmadı, ya gece bitmedi!" diye sıkıntısından "Of!", "Of!" etmiyor.

Evet gayet zengin ve işsiz, istirahat döşeğinde her şeyi mükemmel bir efendiden sor; "Ne hâldesin?" Elbette, "Aman vakit geçmiyor; gel bir şeş-beş oynayalım.", veyahut "Vakti geçirmek için bir eğlence bulalım.", gibi müteellimâne sözleri ondan işiteceksin. Veyahut tûl-ü emelden gelen, bu şeyim eksik, keşke şu işi yapsaydım gibi şekvâları işiteceksin.

---

1 "Sabırlılar o kimselerdir ki başlarına musibet geldiğinde, 'Biz Allaha aidiz ve vakti geldiğinde elbette O'na döneceğiz' derler." (Bakara sûresi, 2/156)

2 "En güzel isimler Allah'ındır." (A'râf sûresi, 7/180)

Sen bir musîbetzede veya işçi ve meşakkatli bir hâlde olan bir fakirden sor, "Ne hâldesin?" Aklı başında ise diyecek ki: "Şükürler olsun Rabbime, iyiyim, çalışıyorum. Keşke çabuk güneş gitmeseydi, bu işi de bitirseydim. Vakit çabuk geçiyor, ömür durmuyor gidiyor. Vakıa zahmet çekiyorum, fakat bu da geçer, her şey böyle çabuk geçiyor." diye, mânen ömür ne kadar kıymettar olduğunu, geçmesindeki teessüfle bildiriyor. Demek meşakkat ve çalışmakla, ömrün lezzetini ve hayatın kıymetini anlıyor. İstirahat ve sıhhat ise, ömrü acılaştırıyor ki, geçmesini arzu ediyor.

Ey hasta kardeş! Bil ki, başka risalelerde tafsilâtıyla kat'î bir sûrette isbât edildiği gibi; musîbetlerin, şerlerin, hattâ günahların aslı ve mâyesi ademdir. Adem ise şerdir, karanlıktır. Yeknesak istirahat, sükût, sükûnet, tevakkuf gibi hâletler ademe, hiçliğe yakınlığı içindir ki, ademdeki karanlığı ihsâs edip sıkıntı veriyor. Hareket ve tahavvül ise vücuddur, vücudu ihsâs eder. Vücud ise hâlis hayırdır, nurdur.

Madem hakikat budur; sendeki hastalık, kıymettar hayatı sâfîleştirmek, kuvvetleştirmek, terakki ettirmek ve vücudundaki sâir cihâzât-ı insâniyeyi o hastalıklı uzvun etrafına muâvenettarâne müteveccih etmek ve Sâni-i Hakîm'in ayrı ayrı isimlerinin nakışlarını göstermek gibi, çok vazifeler için, o hastalık senin vücuduna misafir olarak gönderilmiştir. İnşâallah çabuk vazifesini bitirir gider. Ve âfiyete der ki: "Sen gel, benim yerimde dâimî kal, vazifeni gör, bu hâne senindir, âfiyetle kal."

Yirminci Deva

Ey derdine derman arayan hasta! Hastalık iki kısımdır. Bir kısmı hakikî, bir kısmı vehmîdir.

Hakikî kısmı ise, Şâfî-i Hakîm-i Zülcelâl, küre-i arz olan eczâhâne-i kübrâsında, her derde bir devâ istif etmiş.[1] O devalar ise, dertleri isterler. Her derde bir derman halk etmiştir. Tedâvi için ilâçları almak, istimâl etmek meşrûdur. Fakat tesiri ve şifâyı, Cenâb-ı Hak'tan bilmek gerektir. Dermanı O verdiği gibi, şifâyı da O veriyor.

Hâzık mütedeyyin hekimlerin tavsiyelerini tutmak, ehemmiyetli bir ilâçtır. Çünkü ekser hastalıklar sû-i istimâlâttan, perhizsizlikten ve israftan ve

---

[1] Her hastalık için uygun bir ilâcın olduğunu belirten ve tedavi yollarının araştırılmasını tavsiye buyuran hadis-i şerifler için bkz.: Buhârî, *tıb* 1; Müslim, *selâm* 69; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 1/377, 3/335.

hatîattan ve sefâhetten ve dikkatsizlikten geliyor. Mütedeyyin hekim, elbette meşrû bir dâirede nasihat eder ve vesâyâda bulunur. Sû-i istimâlâttan, israfâttan men eder, teselli verir. Hasta o vesâyâ ve o teselliye itimâd edip hastalığı hafifleşir, sıkıntı yerinde bir ferahlık verir.

Amma vehmî hastalık kısmı ise; onun en müessir ilâcı, ehemmiyet vermemektir. Ehemmiyet verdikçe o büyür, şişer. Ehemmiyet vermezse küçülür, dağılır. Nasıl ki arılara iliştikçe, insanın başına üşüşürler, aldırmazsan dağılır. Hem karanlıkta gözüne sallanan bir ipten gelen bir hayale ehemmiyet verdikçe büyür. Hattâ bazen onu dîvâne gibi kaçırır; ehemmiyet vermezse, âdi bir ipin yılan olmadığını görür, başındaki telâşına güler.

Bu vehmî hastalık çok devam etse, hakikate inkılâp eder. Vehham ve asabî insanlarda fenâ bir hastalıktır. Habbeyi kubbe yapar; kuvve-i mâneviyesi kırılır. Hususan merhametsiz yarım hekimlere veyahut insafsız doktorlara rast gelse, evhâmını daha ziyâde tahrik eder. Zengin ise malı gider; yoksa ya aklı gider veya sıhhati gider.

Yirmi Birinci Deva

Ey hasta kardeş! Senin hastalığında maddî elem var, fakat o maddî elemin tesirini izâle edecek ehemmiyetli bir mânevî lezzet seni ihâta ediyor. Çünkü peder ve vâliden ve akraban varsa, çoktan beri unuttuğun gayet lezzetli o eski şefkatleri senin etrafında yeniden uyanıp, çocukluk zamanında gördüğün o şirin nazarları yine görmekle beraber; çok gizli perdeli kalan etrafındaki dostluklar, hastalığın câzibesiyle yine sana karşı muhabbettarâne baktıklarından, elbette onlara karşı senin bu maddî elemin pek ucuz düşer. Hem sen müftehirâne hizmet ettiğin ve iltifâtlarını kazanmasına çalıştığın zâtlar, hastalığın hükmüyle sana merhametkârâne hizmetkârlık ettiklerinden, efendilerine efendi oldun. Hem insanlardaki rikkat-i cinsiyeyi ve şefkat-i nev'iyeyi kendine celb ettiğinden, hiçten çok yardımcı ahbap ve şefkatli dost buldun. Hem çok meşakkatli hizmetlerden paydos emrini yine hastalıktan aldın, istirahat ediyorsun. Elbette senin cüz'î elemin, bu mânevî lezzetlere karşı seni şekvâya değil, teşekküre sevk etmelidir.

Yirmi İkinci Deva

Ey nüzûl gibi ağır hastalıklara müptelâ olan kardeş! Evvelâ sana müjde ediyorum ki; mümin için nüzûl mübarek sayılıyor. Bunu çoktan ehl-i velâyetten işitiyordum. Sırrını bilmezdim. Bir sırrı şöyle kalbime geliyor ki:

Ehlullah, Cenâb-ı Hakk'a vâsıl olmak ve dünyanın azîm mânevî tehlikelerinden kurtulmak ve saâdet-i ebediyeyi temin etmek için, iki esası ihtiyaren takip etmişler:

Birisi: Râbıta-yı mevttir. Yani, dünya fânî olduğu gibi, kendisi de içinde vazifedar fânî bir misafir olduğunu düşünmekle, hayat-ı ebedîsine o sûretle çalışmışlar.

İkincisi: Nefs-i emmârenin ve kör hissiyâtın tehlikelerinden kurtulmak için, çileler ile, riyâzetlerle nefs-i emmârenin öldürülmesine çalışmışlar.

Sizler ey yarı vücudunun sıhhatini kaybeden kardeş! Sen ihtiyarsız, kısa ve kolay ve sebeb-i saâdet olan iki esas sana verilmiş ki; dâimâ senin vücudunun vaziyeti, dünyanın zevâlini ve insanın fânî olduğunu ihtâr ediyor. Daha dünya seni boğamıyor, gaflet senin gözünü kapayamıyor. Ve yarım insan vaziyetinde bir zâta, nefs-i emmâre elbette hevesât-ı rezile ile ve nefsanî müşteheyât ile onu aldatamaz, çabuk o nefsin belâsından kurtulur.

İşte mümin sırr-ı îmân ile ve teslimiyet ve tevekkül ile, o ağır nüzûl gibi hastalıktan az bir zamanda, ehl-i velâyetin çileleri gibi istifâde edebilir. O vakit o ağır hastalık çok ucuz düşer.

Yirmi Üçüncü Deva

Ey kimsesiz, garib, bîçâre hasta! Hastalığınla beraber kimsesizlik ve gurbet, sana karşı en katı kalbleri rikkate getirirse ve nazar-ı şefkati celb ederse; acaba Kur'ân'ın bütün sûrelerinin başlarında kendini er-Rahmânu'r-Rahîm sıfatıyla bize takdim eden ve bir lem'a-yı şefkatiyle umum yavrulara karşı umum vâlideleri, o hârika şefkatiyle terbiye ettiren[1] ve her baharda bir cilve-i rahmetiyle zemin yüzünü nimetlerle dolduran ve ebedî bir hayattaki cennet, bütün mehâsiniyle bir cilve-i rahmeti olan senin Hâlık-ı Rahîmine îmân ile intisabın ve O'nu tanıyıp hastalığın lisân-ı acziyle niyazın, elbette senin bu gurbetteki kimsesizlik hastalığın, her şeye bedel O'nun nazar-ı rahmetini sana celb eder.

---

1 "Cenâb-ı Hak rahmeti yüz parçaya böldü. Bunun doksan dokuz parçasını nezd-i ulûhiyetinde tuttu. Bir tek parçayı da yer yüzüne indirdi. Varlıklar arasındaki merhametin kaynağı işte bu parçadır. Atın yavrusuna basma endişesiyle ayağını kaldırması da bu merhamet sebebiyledir." anlamındaki hadis için bkz.: Buhârî, *edeb* 19, *rikak* 19; Müslim, *tevbe* 17; Tirmizî, *deavât* 107-108; İbni Mâce, *zühd* 35.

Madem O var, sana bakar, sana her şey var. Asıl gurbette, kimsesizlikte kalan odur ki; îmân ve teslimiyetle O'na intisap etmesin veya intisabına ehemmiyet vermesin.

Yirmi Dördüncü Deva

Ey masum hasta çocuklara ve masum çocuklar hükmünde olan ihtiyarlara hizmet eden hasta bakıcılar! Sizin önünüzde mühim bir ticaret-i uhreviye var. Şevk ve gayret ile o ticareti kazanınız.

Masum çocukların hastalıklarını, o nazik vücudlara bir idman, bir riyâzet ve ileride dünyanın dağdağalarına mukavemet verdirmek için bir şırınga ve bir terbiye-i rabbâniye gibi, çocuğun hayat-ı dünyeviyesine âit çok hikmetlerle beraber ve hayat-ı rûhiyesine ve tasaffî-i hayatına medâr olacak büyüklerdeki keffaretü'z-zünûb yerine, mânevî ve ileride veyahut âhirette terakkiyât-ı mâneviyesine medâr şırıngalar nev'indeki hastalıklardan gelen sevâp, peder ve vâlidelerinin defter-i âmâline, bilhassa sırr-ı şefkatle çocuğun sıhhatini kendi sıhhatine tercih eden vâlidesinin sayfa-yı hasenâtına girdiği, ehl-i hakikatçe sâbittir.

İhtiyarlara bakmak ise; hem azîm sevâp almakla beraber, o ihtiyarların ve bilhassa peder ve vâlide ise, duâlarını almak ve kalblerini hoşnud etmek ve vefakârâne hizmet etmek,[1] *hem bu dünyadaki saâdete,*[2] *hem âhiretin saâdetine*[3] *medâr olduğu rivâyât-ı sahiha ile ve çok vukûât-ı tarihiye ile sâbittir. İhtiyar peder ve vâlidesine tam itaat eden bahtiyar bir veled, evlâdından aynı vaziyeti gördüğü gibi; bedbaht bir veled eğer ebeveynini rencide etse, azâb-ı uhrevîden başka, dünyada çok felâketlerle cezâsını gördüğü, çok vukûatla sâbittir.*[4]

Evet ihtiyarlara, masumlara, yalnız akrabasına bakmak değil; belki ehl-i îmân –madem sırr-ı îmânla uhuvvet-i hakikiye var– onlara rast gelse, muhterem hasta ihtiyar ona muhtaç olsa, rûh u canla ona hizmet etmek İslâmiyet'in muktezâsıdır.

---

1 Anne-baba hakkına tam riayet etmek ve onlara en iyi şekilde muamelede bulunmak gerektiği hususunda bkz.: Buhârî, *edeb* 1-6; Müslim, *birr* 1-6, 9, 10.

2 Büyüklerin hayır ve bereket vesilesi olacağına dair bkz.: et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-evsat* 9/16; el-Beyhakî, *Şuabü'l-îmân* 7/463; el-Aclûnî, *Keşfü'l-hafâ* 1/477.

3 Kişinin anne-babasına yaşlılıkları zamanında bakmasıyla cenneti kazanabileceğine dair bkz.: Müslim, *birr* 9; Tirmizî, *deavât* 110.

4 Bkz.: "Anne babasına lânetler okuyup rencide eden kimseye Allah lânet eder." Müslim, *edâhî* 45; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 1/118, 152.

Yirmi Beşinci Deva

Ey hasta kardeşler! Siz gayet nâfi' ve her derde deva ve hakikî lezzetli kudsî bir tiryak isterseniz, îmânınızı inkişâf ettiriniz. Yani tövbe ve istiğfar ile ve namaz ve ubûdiyetle, o tiryâk-ı kudsî olan îmânı ve îmândan gelen ilâcı istimâl ediniz.

Evet, dünyaya muhabbet ve alâka yüzünden güyâ âdetâ ehl-i gafletin dünya gibi büyük, hasta, mânevî bir vücudu vardır. Îmân ise, o dünya gibi zevâl ve firâk darbelerine, yara ve bere içinde olan o mânevî vücuduna birden şifâ verip; yaralardan kurtarıp, hakikî şifâ verdiğini pek çok risalelerde kat'î isbât etmişiz. Başınızı ağrıtmamak için kısa kesiyorum.

Îmân ilâcı ise, ferâizi mümkün oldukça yerine getirmekle tesirini gösteriyor. Gaflet ve sefâhet ve hevesât-ı nefsaniye ve lehviyat-ı gayr-i meşrûa, o tiryakın tesirini men eder. Hastalık madem gafleti kaldırıyor, iştihayı kesiyor, gayr-i meşrû keyiflere gitmeye mâni oluyor; ondan istifâde ediniz. Hakikî îmânın kudsî ilâçlarından ve nurlarından tövbe ve istiğfar ile, duâ ve niyaz ile istimâl ediniz.

Cenâb-ı Hak sizlere şifâ versin, hastalıklarınızı keffaretü'z-zünûb yapsın, âmîn, âmîn, âmîn…

وَقَالُوا الْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِي هَدٰينَا لِهٰذَا وَمَا كُنَّا لِنَهْتَدِيَ لَوْلَآ أَنْ هَدٰينَا اللّٰهُ لَقَدْ جَاءَتْ رُسُلُ رَبِّنَا بِالْحَقِّ[1]

سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَآ إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ[2]

اَللّٰهُمَّ صَلِّ عَلٰى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ طِبِّ الْقُلُوبِ وَدَوَائِهَا وَعَافِيَةِ الْأَبْدَانِ وَشِفَائِهَا وَنُورِ الْأَبْصَارِ وَضِيَائِهَا وَعَلٰى اٰلِهٖ وَصَحْبِهٖ وَسَلِّمْ[3]

---

1 "Hamdolsun bizi bu cennete eriştiren Allah'a! Eğer Allah bizi muvaffak kılmasaydı, biz kendiliğimizden yol bulamazdık. Rabbimizin elçilerinin gerçeği bildirdikleri bir kere daha kesinlikle anlaşılmıştır." derler." (A'râf sûresi, 7/43)

2 "Sübhansın yâ Rab! Senin bize bildirdiğinden başka ne bilebiliriz ki? Her şeyi hakkıyla bilen, her şeyi hikmetle yapan sensin." (Bakara sûresi, 2/32)

3 Allahım! Kalblerin derman ve devâsı, bedenlerin âfiyet ve şifası, gözlerin nur ve ziyası olan Efendimiz Muhammed'e *(sallallâhu aleyhi ve sellem),* âl ve ashabına salât ve selâm et.

وَهُوَ لِكُلِّ دَاءٍ دَوَاءٌ Meâli: "Bu kitap her derde dermandır." Tevâfukât-ı latîfedendir ki; Re'fet Bey'in birinci tesvidden gayet süratle yazdığı nüsha ile beraber, Hüsrev'in yazdığı diğer bir nüshada, ihtiyarsız hiç düşünmeden, satır başlarında gelen elifleri saydık; aynen bu وَهُوَ لِكُلِّ دَاءٍ دَوَاءٌ cümlesine tevâfuk ediyor.[1(Hâşiye-1)] Hem bu risalenin müellifinin Said ismine, bir tek fark ile yine tevâfuk ediyor.[2(Hâşiye-2)] Yalnız risalenin unvanına âit yazıdaki bir elif hesaba dâhil edilmemiştir.

Cây-ı hayrettir ki: Süleyman Rüşdü'nün yazdığı nüsha, hiç elif hatıra gelmeden ve düşünmeden, 114 elif, 114 şifâ-yı kudsiyeyi tazammun eden, 114 süver-i Kur'âniye'nin adedine tevâfukla beraber وَهُوَ لِكُلِّ دَاءٍ دَوَاءٌ şeddeli lâm bir sayılmak cihetiyle, 114 harfine tam tamına tevâfuk ediyor.

Yirmi Beşinci Lem'a'nın Zeyli

On Yedinci Mektup olup, Mektubât mecmûasına idhal edildiğinden buraya dercedilmedi.

1 (Hâşiye-1) Sonradan yazılan ihtârın iki elifi bu hesaba dâhil olamayacağı için dâhil edilmemiştir.

2 (Hâşiye-2) Madem Kerâmet-i Aleviye'de ve Gavsiye'de, Said'in âhirinde nida için vaz' edilmiş bir elif var, Saidâ olmuş; belki fazla olan bu elif, o elife bakıyor.

Re'fet, Hüsrev

Yirmi Altıncı Lem'a

İhtiyarlar Lem'ası

Yirmi Altı Rica ve ziyâ-yı teselliyi câmidir.

İhtâr: Her bir "rica"nın başında mânevî derdimi gayet elîm ve sizi müteessir edecek derecede yazdığımın sebebi: Kur'ân-ı Hakîm'den gelen ilâcın fevkalâde tesirini göstermek içindir. İhtiyarlara âit bu Lem'a, üç-dört cihetle hüsn-ü ifadeyi muhafaza edememiş:

Birincisi: Sergüzeşt-i hayatıma âit olduğu için, o zamanlara hayalen gidip o hâlette yazıldığından; ifade, intizamını muhafaza edemedi.

İkincisi: Sabah namazından sonra gayet yorgunluk hissettiğim bir zamanda, hem sürate mecburiyet tahtında yazıldığından ifadede müşevveşiyet düşmüş.

Üçüncüsü: Yanımda daim yazacak bulunmadığından, yanımda bulunan kâtibin de Risale-i Nur'a âit dört-beş vazifesi olmakla, tashihatına tam vakit bulamadığımızdan intizamsız kaldı.

Dördüncüsü: Telifin akabinde ikimiz de yorgun olarak, mânâyı dikkatle düşünemeyerek, gayet sathî bir tashihle iktifâ edildiğinden, tarz-ı ifadede elbette kusurlar bulunacak. Âlîcenab ihtiyarlardan, ifadedeki kusurlarıma nazar-ı müsamaha ile bakmak; ve rahmet-i ilâhiye boş olarak döndürmediği mübarek ihtiyarlar,[1] ellerini dergâh-ı ilâhîye açtıkları vakit bizi de duâlarında dâhil etsinler.

---

[1] Cenâb-ı Hakk'ın, dergâhına el açan yaşlı kimseleri eli boş çevirmekten hayâ ettiğine dair bkz.: et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-evsat* 5/270; el-Heysemî, *Mecmeu'z-zevâid* 10/149; el-Aclûnî, *Keşfü'l-hafâ* 1/284. Ayrıca genel mânâda Cenâb-ı Hakk'ın, dergahına kalkan hiçbir eli boş çevirmediğine dair bkz.: el-Bezzâr, *el-Müsned* 6/479; Ebû Ya'lâ, *el-Müsned* 3/391; İbni Hibbân, *es-Sahîh* 3/160; et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-evsat* 5/31.

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

كٓهٰيٰعٓصٓ ۞ ذِكْرُ رَحْمَتِ رَبِّكَ عَبْدَهُ زَكَرِيَّا ۞ إِذْ نَادٰى رَبَّهُ نِدَاءً خَفِيًّا ۞ قَالَ رَبِّ إِنِّي وَهَنَ الْعَظْمُ مِنِّي وَاشْتَعَلَ الرَّأْسُ شَيْبًا وَلَمْ أَكُنْ بِدُعَائِكَ رَبِّ شَقِيًّا[1]

Şu Lem'a Yirmi Altı Ricadır.

Birinci Rica

Ey sinn-i kemâle gelen muhterem ihtiyar kardeşler ve ihtiyare hemşireler! Ben de sizin gibi ihtiyarım. İhtiyarlık zamanında ara sıra bulduğum ricaları ve o ricalardaki teselli nuruna sizi de teşrik etmek arzusuyla, başımdan geçen bazı hâlâtı yazacağım. Gördüğüm ziyâ ve rast geldiğim rica kapıları, elbette benim nâkıs ve müşevveş istidâdıma göre görülmüş, açılmış. İnşâallah sizlerin sâfî ve hâlis istidâtlarınız, gördüğüm ziyâyı parlattıracak; bulduğum ricayı daha ziyâde kuvvetleştirecek.

İşte gelecek o ricaların ve ziyâların menbaı, madeni, çeşmesi; îmândır.

İkinci Rica

İhtiyarlığa girdiğim zaman; bir gün güz mevsiminde, ikindi vaktinde, yüksek bir dağda dünyaya baktım. Birden gayet rikkatli ve hazîn ve bir cihette karanlıklı bir hâlet bana geldi. Gördüm ki; ben ihtiyarlandım, gündüz de ihtiyarlanmış, sene de ihtiyarlanmış, dünya da ihtiyarlanmış. Bu ihtiyarlıklar içinde dünyadan firâk ve sevdiklerimden iftirâk zamanı yakınlaştığından, ihtiyarlık beni ziyâde sarstı.

Birden rahmet-i ilâhiye öyle bir sûrette inkişâf etti ki; o rikkatli hüzün ve firâkı, kuvvetli bir rica ve parlak bir teselli nuruna çevirdi.

Evet ey benim gibi ihtiyarlar! Kur'ân-ı Hakîm'de yüz yerde "er-Rahmân er-Rahîm" sıfatlarıyla kendini bizlere takdim eden ve dâimâ zeminin yüzünde merhamet isteyen zîhayatların imdâdına rahmetini gönderen ve gaybdan her sene baharı hadsiz nimet ve hediyeleriyle doldurup rızka muhtaç bizlere

---

[1] "Kâf, Hâ, Yâ, Ayn, Sâd. Bu, Senin Rabbinin, kulu Zekeriyyâ'ya olan lütuf ve ihsanının anlatımıdır. O Rabbine gizlice seslenip şöyle niyaz etmişti: Yâ Rabbi, iyice yaşlandım, kemiklerim zayıfladı, eridi, başımdaki saçlarım ağardı, beyaz alevler gibi tutuştu. Yâ Rabbi, Sana her ne için yalvardıysam, asla mahrum kalmadım, bedbaht olmadım." (Meryem sûresi, 19/1-4)

yetiştiren ve zaaf u acz derecesi nisbetinde rahmetinin cilvesini ziyâde gösteren bir Hâlık-ı Rahîmimizin rahmeti, bu ihtiyarlığımızda en büyük bir rica ve en kuvvetli bir ziyâdır. Bu rahmeti bulmak, îmân ile o Rahmân'a intisap etmek ve ferâizi kılmakla O'na itaat etmektir.

Üçüncü Rica

Bir zaman gençlik gecesinin uykusundan ihtiyarlık sabahıyla uyandığım vakit kendime baktım; vücudum kabir tarafına bir inişten koşar gibi gidiyor. Niyazî-i Mısrî'nin,

Günde bir taşı bina-yı ömrümün düştü yere,
Can yatar gafil, binası oldu vîran bîhaber...[1]

dediği gibi, rûhumun hânesi olan cismimin de her gün bir taşı düşmekle yıpranıyor ve dünya ile beni kuvvetli bağlayan ümitlerim, emellerim kopmaya başladılar. Hadsiz dostlarımdan ve sevdiklerimden müfârakat zamanının yakınlaştığını hissettim. O mânevî ve çok derin ve devasız görünen yaranın merhemini aradım, bulamadım. Yine Niyazî-i Mısrî gibi dedim ki:

Dil bekâsı, Hak fenâsı istedi mülk-i tenim,
Bir devasız derde düştüm, âh ki Lokman bîhaber![2] [3](Hâşiye)

O vakit birden merhamet-i ilâhiyenin lisânı, misâli, timsâli, dellâlı, mümessili olan Peygamber-i Zîşân *(aleyhissalâtü vesselâm)*'ın nuru ve şefaati ve beşere getirdiği hediye-i hidâyeti, o dermansız hadsiz zannettiğim yaraya güzel bir merhem ve tiryak oldu. Karanlıklı yeisimi, nurlu bir ricaya çevirdi.

Evet ey benim gibi ihtiyarlığını hisseden muhterem ihtiyar ve ihtiyareler! *Biz gidiyoruz, aldanmakta fayda yok. Gözümüzü kapamakla bizi burada durdurmazlar, sevkiyât var.* Fakat gafletten ve kısmen de ehl-i dalâletten gelen zulümât evhâmlarıyla bize firâklı ve karanlıklı görünen berzah memleketi, ahbapların mecmaıdır. Başta şefiimiz olan Habibullah *(aleyhissalâtü vesselâm)* ile bütün dostlarımıza kavuşmak âlemidir.

---

1 Niyazi Mısrî, *Dîvân* s.149 (133. şiir, 2. beyit)

2 Niyazi Mısrî, *Dîvân* s.149 (133. şiir, 3. beyit)

3 (Hâşiye) Yani: Benim kalbim bütün kuvvetiyle bekâ istediği hâlde; hikmet-i ilâhiye, cesedimin harabiyetini iktizâ ediyor. Hekim-i Lokman da çaresini bulamadığı dermansız bir derde düştüm.

Evet bin üç yüz elli senede, her sene üç yüz elli milyon insanların Sultanı ve onların rûhlarının Mürebbîsi ve akıllarının Muallimi ve kalblerinin Mahbûbu ve her günde [1] اَلسَّبَبُ كَالْفَاعِلِ sırrınca, bütün o ümmetinin işlediği hasenâtın bir misli, sayfa-yı hasenâtına ilâve edilen ve şu kâinattaki makâsıd-ı âliye-i ilâhiyenin medârı ve mevcûdâtın kıymetlerinin teâlisinin sebebi olan o Zât-ı Ahmediye *(aleyhissalâtü vesselâm)*, dünyaya geldiği dakikada "Ümmetî! Ümmetî!" –rivâyet-i sahiha ile ve keşf-i sâdıkla– dediği gibi,[2] mahşerde herkes "Nefsî! Nefsî!" dediği zaman, yine "Ümmetî! Ümmetî!"[3] diyerek en kudsî ve en yüksek bir fedâkârlık ile, yine şefaatiyle ümmetinin imdâdına koşan bir Zât'ın gittiği âleme gidiyoruz. Ve o güneşin etrafında hadsiz asfiyâ ve evliyâ yıldızlarıyla ışıklanan öyle bir âleme gidiyoruz.

İşte o Zât'ın şefaatı altına girip ve nurundan istifâde etmenin ve zulümât-ı berzahiyeden kurtulmanın çaresi: Sünnet-i seniyyeye ittibâdır.

Dördüncü Rica

Bir zaman ihtiyarlığa ayak bastığımdan, gafleti idame ettiren sıhhat-i bedenim de bozulmuştu. İhtiyarlıkla hastalık, müttefikan bana hücum etti. Başıma vura vura uykumu kaçırdılar. Çoluk-çocuk, mal gibi beni dünya ile bağlayacak alâkalar da yoktu. Gençlik sersemliğiyle zayi ettiğim sermaye-i ömrümün meyvelerini; bütün günahlar, hatîâtlar gördüm. Niyazî-i Mısrî gibi feryad eyleyerek dedim:

Bir ticaret yapmadım, nakd-i ömür oldu hebâ,
Yola geldim; lâkin göçmüş cümle kervan bîhaber.
Ağlayıp nâlân edip düştüm yola tenha garib,
Dîde giryan, sîne biryan, akıl hayran bîhaber.[4]

O vakit gurbette idim. Me'yûsane bir hüzün ve nedâmetkârâne bir teessüf ve istimdâdkârâne bir hasret hissettim.

---

1 (Bir işe) sebep olan, (onu bizzat) yapan gibidir.

2 Doğduğu zaman Efendimiz'in *(sallallâhu aleyhi ve sellem)*, başını kaldırıp bakışlarını semâya diktiğine.. secdede, ellerini kaldırmış, çok muztar bir vaziyette dua ettiğine.. tekbir getirdiğine.. dair rivayetler için bkz.: es-Suyûtî, *el-Hasâisu'l-kübrâ* 1/80, 85, 91; en-Nebhânî, *Huccetullâhi ale'l-âlemîn* s.224, 227, 228.

3 Buhârî, *tevhîd* 36, *tefsîru sûre (17)* 5; Müslim, *îmân* 326, 327, Tirmizî, *kıyâmet* 10.

4 Niyazi Mısrî, *Dîvân* s.149 (133. şiir, 4. ve 5. beyit).

Birden Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyân imdâda yetişti. Bana o kadar kuvvetli bir rica kapısını açtı ve öyle hakikî bir teselli ziyâsını verdi ki, o vaziyetimin yüz derece fevkindeki yeisi dahi izâle eder ve o karanlıkları dağıtabilirdi.

Evet ey benim gibi dünya ile alâkaları kesilmeye başlayan ve dünya ile bağlanan ipleri kopmaya yüz tutan muhterem ihtiyar ve ihtiyareler! Bu dünyayı en mükemmel ve muntazam bir şehir, bir saray hükmünde halk eden bir Sâni-i Zülcelâl, mümkün müdür ki; o şehirde, o sarayda en ehemmiyetli misafirleriyle ve dostlarıyla konuşmasın, görüşmesin. Madem bilerek bu sarayı yapmış ve irade ve ihtiyar ile tanzim ve tezyin etmiş; elbette nasıl ki "Yapan bilir." öyle de "Bilen konuşur."[1] Madem bu sarayı, bu şehri bize güzel bir misafirhâne ve ticaretgâh yapmış; elbette bize karşı münasebâtını ve bizden arzularını gösterecek bir defteri, bir kitabı bulunacaktır.

İşte, o kudsî defterin en mükemmeli; kırk vecihle mucize ve her dakikada hiç olmazsa yüz milyonun dillerinde gezen, nur serpen ve her bir harfinde asgari olarak on sevâp ve on hasene[2] ve bazen on bin ve bazen Leyle-i Kadir sırrıyla bir harfine otuz bin hasene ve meyve-i cennet ve nur-u berzah veren Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyân'dır. Bu makamda O'na rekabet edecek kâinatta hiçbir kitap yoktur ve hiçbir kimse gösteremez.[3] Madem bu elimizdeki Kur'ân, Semâvât ve arzın Hâlık-ı Zülcelâlinin rubûbiyet-i mutlakası noktasından ve azamet-i ulûhiyeti cihetinden ve ihâta-yı rahmeti cânibinden gelen kelâmıdır, fermanıdır; bir maden-i rahmetidir.[4] O'na yapış.[5] Her derde bir deva,[6] her zulmete bir ziyâ,[7] her yeise bir rica, içinde vardır.

---

1 "O yarattığı mahlûkunu hiç bilmez olur mu?" (Mülk sûresi, 67/14)

2 Kur'ân okurken her bir harfine on sevap verileceğine dair bkz.: Tirmizî, *fezâilü'l-Kur'ân* 16; Dârimî, *fezâilü'l-Kur'ân* 1.

3 Kur'ân'ın, bir sûresinin hatta bir tek ayetinin dahi benzerinin getirilemeyeceğine dair bkz.: İsrâ sûresi, 17/88; Kasas sûresi, 28/49; Hûd sûresi, 11/13; Yûnus sûresi, 10/37-38; Tûr sûresi, 52/33-34; Bakara sûresi, 2/23.

4 Kur'ân'ın rahmet oluşunu bildiren ayet-i kerîmeler için bkz.: En'am sûresi, 6/155; İsrâ sûresi, 17/82; Kasas sûresi, 28/86; A'râf sûresi, 7/52; Yûnus sûresi, 10/57; Nahl sûresi, 16/64.

5 Kur'ân'a yapışmayı, emirlerine sımsıkı sarılmayı emir buyuran ayet-i kerîmeler ve hadis-i şerifler için bkz.: Zuhruf sûresi, 43/43; A'râf sûresi, 7/170; Müslim, *fezâilü's-sahâbe* 36; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 4/366; et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* 5/183.

6 Kur'ân'ın dertlere deva olduğunu bildiren ayet-i kerîmeler ve hadis-i şerifler için bkz.: İsrâ sûresi, 17/82; Yûnus sûresi, 10/57; el-Hâkim, *el-Müstedrek* 4/222; et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* 9/222; el-Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ* 9/345.

7 "Allah size gerçekleri hatırlatan bir kitap indirdi, bir elçi gönderdi. Allah'ın nurlar saçan, yollar açan âyetlerini sizlere okuyor ki iman edip makbul ve güzel işler yapanları karanlıklardan aydınlığa çıkarsın." (Talâk sûresi, 65/10, 11)

İşte bu ebedî hazinenin anahtarı îmândır ve teslimdir ve O'nu dinleyip kabul etmek ve okumaktır.

Beşinci Rica

Bir zaman ihtiyarlığımın mebdeinde, bir inzivâ arzusuyla, İstanbul'un boğaz tarafındaki Yuşa Tepesi'nde, yalnızlıkla rûhum bir istirahat aradı. Bir gün o yüksek tepede, dâire-i ufka, etrafa baktım. Gayet hazîn ve rikkatli bir levha-yı zevâl ve firâkı, ihtiyarlığın ihtârıyla gördüm. Şecere-i ömrümün kırk beşinci senesi olan kırk beşinci dalındaki yüksek makamından, tâ hayatımın aşağı tabakalarına nazar gezdirdim. Gördüm ki; o aşağıda, her bir dalında, her bir senenin zarfında sevdiklerimden ve alâkadarlarımdan ve tanıştıklarımdan hadsiz cenazeler var. Ve o firâk ve iftirâktan gelen gayet rikkatli bir mânevî teessürât içinde, Fuzulî-i Bağdadî gibi, müfârakat eden dostları düşünerek enîn edip:

Vaslını yâd eyledikçe ağlarım,
Tâ nefes var ise kuru cismimde feryad eylerim.

diyerek bir teselli, bir nur, bir rica kapısını aradım. Birden, âhirete îmân nuru, imdâda yetişti. Hiç sönmez bir nur, hiç kırılmaz bir rica verdi.

Evet ey benim gibi ihtiyar kardeşler ve ihtiyare hemşireler! Madem âhiret var ve madem bâkîdir ve madem dünyadan daha güzeldir ve madem bizi Yaratan Zât hem Hakîm, hem Rahîm'dir... ihtiyarlıktan şekvâ ve teessüf etmemeliyiz... Bilâkis ihtiyarlık, îmân ile ibâdet içinde sinn-i kemâle gelip, vazife-i hayattan terhis ve âlem-i rahmete istirahat için gitmeye bir alâmet olduğu cihetle ondan memnun olmalıyız.

Evet, nass-ı hadîs ile; nev-i beşerin en mümtaz şahsiyetleri olan yüz yirmi dört bin enbiyânın[1] icmâ' ve tevâtür ile; kısmen şuhûda ve kısmen hakkal-yakîne istinaden, müttefikan âhiretin vücudundan ve insanların oraya sevk edileceğinden ve bu kâinatın Hâlıkının kat'î vaad ettiği âhireti getireceğinden haber verdikleri gibi, onların verdikleri haberi keşif ve şuhûd ile ilmelyakîn sûretinde tasdik eden yüz yirmi dört milyon evliyânın o âhiretin vücuduna şehâdetleriyle ve bu kâinatın Sâni-i Hakîm'inin bütün esmâsı bu

[1] 124 bin Nebî, 315 (veya 313) Resûl olduğuna dair bkz.: Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 5/265; İbni Hibbân, *es-Sahîh* 2/77; et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* 8/217.

dünyada gösterdikleri cilveleriyle, bir âlem-i bekâyı bilbedâhe iktizâ ettiklerinden; yine âhiretin vücuduna delâletiyle; ve her sene baharda, rûy-u zeminde ayakta duran hadd ü hesaba gelmez ölmüş ağaçların cenazelerini emr-i kün feyekûn[1] ile ihyâ edip ba'sü ba'de'l-mevt'e mazhar eden ve haşir ve neşrin yüz binler nümûnesi olarak nebâtât tâifelerinden ve hayvanât milletlerinden üç yüz bin nevileri haşr u neşreden hadsiz bir kudret-i ezeliye ve hesapsız ve israfsız bir hikmet-i ebediye ve rızka muhtaç bütün zîrûhları kemâl-i şefkatle gayet hârika bir tarzda iâşe ettiren ve her baharda az bir zamanda hadd ü hesaba gelmez envâ-ı zînet ve mehâsini gösteren bir rahmet-i bâkiye ve bir inâyet-i daimenin bilbedâhe âhiretin vücudunu istilzâm ile; ve şu kâinatın en mükemmel meyvesi ve Hâlık-ı Kâinat'ın en sevdiği masnûu ve kâinatın mevcûdâtıyla en ziyâde alâkadar olan insandaki şedid, sarsılmaz, dâimî olan aşk-ı bekâ ve şevk-i ebediyet ve âmâl-i sermediyet, bilbedâhe işaret ve delâletiyle bu âlem-i fânîden sonra bir âlem-i bâkî ve bir dâr-ı âhiret ve bir dâr-ı saâdet bulunduğunu o derece kat'î bir sûrette isbât ederler ki, dünyanın vücudu kadar, bilbedâhe âhiretin vücudunu kabul etmeyi istilzâm ederler.[2](Hâşiye)

Madem Kur'ân-ı Hakîm'in bize verdiği en mühim bir ders, "îmân-ı bi'l-âhiret"tir ve o îmân da bu derece kuvvetlidir ve o îmânda öyle bir rica ve bir teselli var ki; yüz bin ihtiyarlık bir tek şahsa gelse, bu îmândan gelen teselli mukâbil gelebilir. Biz ihtiyarlar اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ عَلٰى كَمَالِ الْإِيمَانِ[3] deyip, ihtiyarlığımıza sevinmeliyiz.

Altıncı Rica

Bir zaman elîm bir esaretimde, insanlardan tevahhuş edip Barla Yaylası'nda Çam Dağı'nın tepesinde yalnız kaldım. Yalnızlıkta bir nur arıyordum.

---

1 "(O, bir şeyi yaratmak isteyince sadece) 'ol!' der, o da oluverir." (Bakara sûresi, 2/117; Âl-i İmran sûresi, 3/47, 59; En'âm sûresi, 6/73; Nahl sûresi, 16/40; …)

2 (Hâşiye) Evet, sübûtî bir emri ihbâr etmenin kolaylığı ve inkâr ve nefyetmenin gayet müşkül olduğu, bu temsilden görünür. Şöyle ki, biri dese: "Meyveleri süt konserveleri olan gayet hârika bir bahçe, küre-i arz üzerinde vardır." Diğeri dese: "Yoktur." İsbât eden, yalnız onun yerini veyahut bazı meyvelerini göstermekle kolayca dâvâsını isbât eder. İnkâr eden adam, nefyini isbât etmek için, bütün küre-i arzı görmek ve göstermekle dâvâsını isbât edebilir. Aynen öyle de; cenneti ihbâr edenler, yüz binler tereşşuhâtını, meyvelerini, âsârını gösterdiklerinden kat-ı nazar... iki şâhid-i sâdıkın sübûtuna şehâdetleri kâfi gelirken; onu inkâr eden, hadsiz bir kâinatı, hadsiz ebedî zamanı temâşâ etmek ve görmek ve eledikten sonra inkârını isbât edebilir, ademini gösterebilir.

İşte ey ihtiyar kardeşler! Îmân-ı âhiretin ne kadar kuvvetli olduğunu anlayınız.

3 Kâmil iman nasip etmesinden dolayı Allah'a hamdolsun!

Bir gece, o yüksek tepenin başındaki yüksek bir çam ağacının üstündeki üstü açık odacıkta idim. Üç dört gurbeti birbiri içinde ihtiyarlık bana ihtâr etti. Altıncı Mektup'ta izah edildiği gibi; o gece ıssız, sessiz, yalnız, ağaçların hışırtılarından ve hemhemelerinden gelen hazîn bir sadâ, bir ses, rikkatime, ihtiyarlığıma, gurbetime ziyâde dokundu. İhtiyarlık bana ihtâr etti ki; gündüz nasıl şu siyah bir kabre tebeddül etti, dünya siyah kefenini giydi, öyle de; senin ömrünün gündüzü de geceye ve dünya gündüzü de berzah gecesine ve hayatın yazı dahi ölümün kış gecesine inkılâp edeceğini kalbimin kulağına söyledi. Nefsim bilmecburiye dedi:

Evet, ben vatanımdan garip olduğum gibi, bu elli sene zarfındaki ömrümde zevâl bulan sevdiklerimden ayrı düştüğümden ve arkalarında onlara ağlayarak kaldığımdan, bu vatan gurbetinden daha ziyâde hazîn ve elîm bir gurbettir. Ve bu gece ve dağın garibâne vaziyetindeki hazîn gurbetten daha ziyâde hazîn ve elîm bir gurbete yakınlaşıyorum ki, bütün dünyadan birden müfârakat zamanı yakınlaştığını ihtiyarlık bana haber veriyor. Bu gurbet gurbet içinde ve bu hüzün hüzün içindeki vaziyetten bir rica, bir nur aradım.

Birden îmân-ı billâh imdâda yetişti. Öyle bir ünsiyet verdi ki; bulunduğum muzaaf vahşet bin defa tezâuf etse idi, yine o teselli kâfi gelirdi.

Evet, ey ihtiyar ve ihtiyareler! Madem Rahîm bir Hâlıkımız var; bizim için gurbet olamaz. Madem O var, bizim için her şey var. Madem O var, melâikeleri de var. Öyle ise bu dünya boş değil, hâlî dağlar, boş sahrâlar Cenâb-ı Hakk'ın ibâdıyla doludur.[1] Zîşuûr ibâdından başka, O'nun nuruyla, O'nun hesabıyla taşı da ağacı da birer mûnis arkadaş hükmüne geçer; lisân-ı hâl ile bizim ile konuşabilirler ve eğlendirirler.

Evet, bu kâinatın mevcûdâtı adedince ve bu büyük kitab-ı âlemin harfleri sayısınca vücuduna şehâdet eden ve zîrûhların medâr-ı şefkat ve rahmet ve inâyet olabilen cihâzâtı ve mat'ûmâtı ve nimetleri adedince rahmetini gösteren deliller, şâhidler, bize Rahîm, Kerîm, Enîs, Vedûd olan Hâlıkımızın, Sâni'imizin, Hâmimizin dergâhını gösteriyorlar. O dergâhta en makbul bir şefaatçi, acz ve zaaftır. Ve acz ve zaafın tam zamanı da, ihtiyarlıktır. Böyle bir dergâha makbul bir şefaatçi olan ihtiyarlıktan küsmek değil, sevmek lâzımdır.

---

[1] Göremediğimiz her tarafın secde eden meleklerle dolu olduğunu bildiren hadis-i şerif için bkz.: Tirmizî, *zühd* 9; İbni Mâce, *zühd* 19; el-Bezzâr, *el-Müsned* 9/358.

Yedinci Rica

Bir zaman ihtiyarlığın başlangıcında, Eski Said'in gülmeleri Yeni Said'in ağlamalarına inkılâp ettiği hengâmda, Ankara'daki ehl-i dünya, beni Eski Said zannedip oraya istediler; gittim. Güz mevsiminin âhirlerinde Ankara'nın benden çok ziyâde ihtiyarlanmış, yıpranmış, eskimiş kalesinin başına çıktım. O kale, tahaccür etmiş hâdisât-ı tarihiye sûretinde bana göründü. Senenin ihtiyarlık mevsimiyle benim ihtiyarlığım, kalenin ihtiyarlığı, beşerin ihtiyarlığı, şanlı Osmanlı Devleti'nin ihtiyarlığı ve Hilâfet saltanatının vefatı ve dünyanın ihtiyarlığı; bana gayet hazîn ve rikkatli ve firkatli bir hâlet içinde, o yüksek kalede geçmiş zamanın derelerine ve gelecek zamanın dağlarına baktırdı ve baktım. Birbiri içinde beni ihâta eden dört-beş ihtiyarlık karanlıkları içinde, Ankara'da en kara bir hâlet-i rûhiye hissettiğimden,[1(Hâşiye)] bir nur, bir teselli, bir rica aradım.

Sağa, yani mâzi olan geçmiş zamana bakıp teselli ararken; bana mâzi, pederimin ve ecdâdımın ve nev'imin bir mezar-ı ekberi sûretinde göründü, teselli yerine vahşet verdi.

Sol tarafım olan istikbâle derman ararken baktım. Gördüm ki; benim ve emsâlimin ve nesl-i âtinin büyük ve karanlıklı bir kabri sûretinde göründü, ünsiyet yerine dehşet verdi.

Sağ ile soldan tevahhuş edip hazır günüme baktım. O gafletli ve tarihvârî nazarıma o hazır gün, yarım ölmekte ve hareket-i mezbuhânedeki ızdırap çeken cismimin cenazesini taşıyan bir tabut sûretinde göründü.

Sonra bu cihetten dahi me'yûs olunca, başımı kaldırıp ömrümün ağacının başına baktım. Gördüm ki; o ağacın tek bir meyvesi var, o da benim cenazemdir; o ağaç üstünde duruyor, bana bakıyor.

O cihetten dahi tevahhuş edip başımı aşağıya eğdim, o ömür ağacının aşağısına, köküne baktım. Gördüm ki; o aşağıda olan toprak, kemiklerimin toprağıyla, mebde-i hilkatimin toprağı birbirine karışmış bir sûrette ayaklar altında çiğneniyor gördüm. O da derman değil, belki derdime dert kattı.

Sonra mecburiyetle arkama baktım. Gördüm ki; esassız, fânî olan dünya, hiçlik derelerinde ve yokluk zulümâtında yuvarlanıp gidiyor. Derdime merhem ararken, zehir ilâve etti.

---

1 (Hâşiye) O zaman bu hâlet-i rûhiye Farisî bir münâcât sûretinde kalbe geldi, yazdım. Ankara'da Hubab Risalesi'nde tab' edilmiştir.

O cihette dahi hayır göremediğimden ön tarafıma baktım; ileriye nazarımı gönderdim. Gördüm ki; kabir kapısı tam yolumun üstünde açık görünüp, ağzını açmış bana bakıyor. Onun arkasında ebed tarafına giden cadde ve o caddede giden kâfileler uzaktan uzağa nazara çarpıyor.

Ve bu altı cihetten gelen dehşetlere karşı bana nokta-yı istinad ve silâh-ı müdafaa olacak, cüz'î bir cüz-ü ihtiyarîden başka bir şey elimde yok. O hadsiz âdâ ve hesapsız muzır şeylere karşı tek bir silâh-ı insanî olan o cüz-ü ihtiyarî; hem nâkıs, hem kısa, hem âciz, hem îcâdsız olduğundan, kesbden başka bir şey elinden gelmez. Ne geçmiş zamana geçebilir, tâ ondan bana gelen hüzünleri sustursun ve ne de istikbâle hulûl edebilir, tâ ondan gelen korkuları men etsin. Geçmiş ve geleceklere âit emellerime ve elemlerime faydası olmadığını gördüm.

Bu altı cihetten gelen dehşet ve vahşet ve karanlık ve me'yûsiyet içinde çırpındığım hengâmda, birden Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyân'ın semâsında parlayan îmân nurları imdâda yetişti. O altı ciheti o kadar tenvir edip ışıklandırdı ki; gördüğüm o vahşetler, o karanlıklar yüz derece tezâuf etse idi, yine o nur, onlara karşı kâfi ve vâfi idi. Bütün o dehşetleri birer birer teselliye ve o vahşetleri birer birer ünsiyete çevirdi. Şöyle ki:

İmân, o vahşetli geçmiş zamanın mezar-ı ekber sûretini yırtıp, ünsiyetli bir meclis-i münevver ve bir mecma-ı ahbap olduğunu biaynelyakîn, bihakkalyakîn gösterdi.

Hem îmân, bir kabr-i ekber sûretinde nazar-ı gaflete görünen gelecek zamanı, sevimli saâdet saraylarında bir ziyafet-i rahmâniye meclisi sûretinde biilmelyakîn gösterdi.

Hem îmân, nazar-ı gaflete bir tabut vaziyetinde görünen hazır zamanı ve o hazır günün tabutiyet şeklini kırıp, o hazır gün uhrevî bir ticaretgâh dükkânı ve şâşaalı bir misafirhâne-i rahmânî sûretinde bilmüşâhede gösterdi.

Hem îmân, nazar-ı gafletle ömür ağacının başında cenaze şeklinde görünen tek meyvesi cenaze olmadığını, belki ebedî bir hayata mazhar ve ebedî bir saâdete namzed olan rûhumun, eskimiş yuvasından, yıldızlarda gezmek için çıktığını biilmelyakîn gösterdi.

Hem îmân, kemiklerimle, mebde-i hilkatimin toprağı, ayak altında ehemmiyetsiz mahvolmuş kemikler olmadığını; belki o toprak, rahmet kapısı ve cennet salonunun bir perdesi olduğunu sırr-ı îmân ile gösterdi.

Hem îmân, nazar-ı gafletle, arkamda, hiçlikte, yokluk karanlığında yuvarlanan dünyanın vaziyetini sırr-ı Kur'ân ile gösterdi ki; o zâhirî zulümâtta yuvarlanan dünya ise; vazifesi bitmiş, mânâsını ifade etmiş, neticelerini kendine bedel vücudda bırakmış bir kısım mektubât-ı samedaniye ve sahâif-i nukûş-u sübhâniye olduğunu gösterdi. Dünyanın mâhiyeti ne olduğunu biilmelyakîn bildirdi.

Hem îmân, ileride gözünü açıp bana bakan kabri ve kabrin arkasında ebede giden caddeyi, nur-u Kur'ân ile gösterdi ki; o kabir, kuyu kapısı değil, belki âlem-i nurun kapısıdır. Ve o yol ise; hiçliğe ve ademistana değil, belki vücuda, nuristana ve saâdet-i ebediyeye giden yol olduğunu tam kanaat verecek bir derecede gösterdiğinden, dertlerime hem derman, hem merhem oldu.

Hem îmân, o elinde pek cüz'î bir kesb bulunan cüz'î bir cüz-ü ihtiyarî yerine, o hadsiz düşman ve zulmetlere karşı, gayr-i mütenahî bir kudrete istinâd etmek ve hadsiz bir rahmete intisap etmek için o cüz-ü ihtiyarînin eline bir vesika veriyor. Belki de îmân, o cüz-ü ihtiyarînin elinde bir vesika oluyor. Hem o cüz-ü ihtiyarî olan silâh-ı insanî, gerçi zâtında hem kısa, hem âciz, hem noksandır. Fakat nasıl ki bir asker, cüz'î kuvvetini devlet hesabına istimâl ettiği vakit, binler derece kuvvetinden fazla işler görür; öyle de sırr-ı îmânla o cüz'î cüz-ü ihtiyarî, Cenâb-ı Hak nâmına O'nun yolunda istimâl edilse, beş yüz sene genişliğinde bir cenneti dahi kazanabilir.[1]

Hem îmân, geçmiş ve gelecek zamana nüfuz edemeyen o cüz-ü ihtiyarînin dizginini cismin elinden alıp, kalbe ve rûha teslim eder. Rûh ve kalbin dâire-i hayatı ise, cisim gibi hazır zamana münhasır olmadığından, pek çok seneler mâziden, pek çok seneler istikbâlden dâire-i hayatına dâhil olduğundan; o cüz-ü ihtiyarî, cüz'iyetten çıkıp külliyet kesbeder. Zaman-ı mâzinin en derin derelerine kuvvet-i îmân ile girebildiği ve hüzünlerin zulmetlerini def' edebildiği gibi; nur-u îmân ile istikbâlin en uzak dağlarına kadar çıkar, korkuları izâle eder.

İşte ey benim gibi ihtiyarlık zahmetini çeken ihtiyar ve hemşire ihtiyareler! Madem, elhamdülillâh, biz ehl-i îmânız ve madem îmânda bu kadar nurlu, lezzetli, sevimli, şirin defineler var ve madem ihtiyarlığımız bizi bu definenin

---

1 Cennette en alt mertebedekilerin bile, bin senelik mesafeye denk gelecek kadar bol nimetlere mazhar olduklarına dair bkz.: Tirmizî, *tefsîru sûre (75)* 2, *cennet* 17; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 2/13, 64. Ayrıca cennetin, gökler ve yer kadar genişliğe sahip olduğuna dair bkz.: Âl-i İmran sûresi, 3/133; Hadîd sûresi, 57/21.

içine daha ziyâde sevk ediyor... Elbette îmânlı ihtiyarlıktan şekvâ değil, belki binler teşekkür etmeliyiz...

Sekizinci Rica

İhtiyarlığın alâmeti olan beyaz kıllar saçıma düştüğü bir zamanda, gençliğin derin uykusunu daha ziyâde kalınlaştıran Harb-i Umumî'nin dağdağaları ve esaretimin keşmekeşlikleri ve sonra İstanbul'a geldiğim vakit; ehemmiyetli bir şân ü şeref vaziyeti, hattâ Halifeden, Şeyhü'l-islâm'dan, Başkumandandan tut, tâ medrese talebelerine kadar haddimden çok ziyâde bir hüsn-ü teveccüh ve iltifât gösterdikleri cihetle, gençlik sarhoşluğu ve o vaziyetin verdiği hâlet-i rûhiye, o uykuyu o derece kalınlaştırmıştı ki; âdetâ dünyayı dâimî, kendimi de lâyemûtâne dünyaya yapışmış bir vaziyet-i acîbede görüyordum.

İşte o zamanda, İstanbul'un Bayezid Câmi-i mübarekine, Ramazan-ı Şerif'te, ihlâslı hâfızları dinlemeye gittim. Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyân, semâvî yüksek hitabıyla beşerin fenâsını ve zîhayatın vefatını haber veren gayet kuvvetli bir sûrette [1]كُلُّ نَفْسٍ ذَآئِقَةُ الْمَوْتِ fermanını, hâfızların lisânıyla ilân etti. Kulağıma girip, tâ kalbimin içine yerleşip, o pek kalın gaflet ve uyku ve sarhoşluk tabakalarını parça parça etti. Câmiden çıktım. Daha çoktan beri başımda yerleşen o eski uykunun sersemliğiyle birkaç gün başımda bir fırtına, dumanlı bir ateş ve pusulasını şaşırmış gemi gibi kendimi gördüm. Aynada saçıma baktıkça, beyaz kıllar bana diyorlar: "Dikkat et!"

İşte o beyaz kılların ihtârıyla vaziyet tavazzuh etti. Baktım ki; çok güvendiğim ve ezvâkına meftun olduğum gençlik elveda diyor ve muhabbetiyle pek çok alâkadar olduğum hayat-ı dünyeviye sönmeye başlıyor ve pek çok alâkadar ve âdetâ âşık olduğum dünya, bana "Uğurlar olsun." deyip, misafirhâneden gideceğimi ihtâr ediyor. Kendisi de "Allah'a ısmarladık." deyip, o da gitmeye hazırlanıyor. Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyân كُلُّ نَفْسٍ ذَآئِقَةُ الْمَوْتِ âyetinin külliyetinde: *"Nev-i insanî bir nefistir, dirilmek üzere ölecek. Ve küre-i arz dahi bir nefistir, bâkî bir sûrete girmek için o da ölecek. Dünya dahi bir nefistir, âhiret sûretine girmek için o da ölecek!"* mânâsı, âyetin işaretinden kalbe açılıyordu.

İşte bu hâlette vaziyetime baktım ki; medâr-ı ezvâk olan gençlik gidiyor, menşe-i ahzân olan ihtiyarlık yerine geliyor. Ve gayet parlak ve nuranî hayat

---

1 "Her canlı her an ölümü tatmaktadır." (Âl-i İmran sûresi, 3/185)

gidiyor; zâhirî karanlıklı dehşetli ölüm, yerine gelmeye hazırlanıyor. Ve o çok sevimli ve dâimî zannedilen ve gafillerin mâşûkası olan dünya, pek süratle zevâle kavuşuyor gördüm. Kendi kendimi aldatmak ve yine başımı gaflete sokmak için, İstanbul'da haddimden çok fazla gördüğüm makam-ı içtimâînin ezvâkına baktım, hiçbir faydası olmadı. Bütün onların teveccühü, iltifâtı, tesellileri; yakınımda olan kabir kapısına kadar gelebilir, orada söner. Ve şöhret-perestlerin bir gaye-i hayali olan şân ü şerefin süslü perdesi altında sakil bir riyâ, soğuk bir hodfüruşluk, muvakkat bir sersemlik sûretinde gördüğümden, anladım ki; beni şimdiye kadar aldatan bu işler, hiçbir teselli veremez ve onlarda hiçbir nur yok.

Yine tam uyanmak için, Kur'ân'ın semâvî dersini işitmek üzere, yine Bayezid Câmii'ndeki hâfızları dinlemeye başladım. O vakit o semâvî dersten وَبَشِّرِ الَّذِينَ اٰمَنُوا[1]... الخ nev'inden kudsî fermanlarla müjdeler işittim. Kur'ân'dan aldığım feyz ile hâriçten teselli aramak değil, belki dehşet ve vahşet ve me'yûsiyet aldığım noktalar içinde tesselliyi, ricayı, nuru aradım. Cenâb-ı Hakk'a yüz bin şükür olsun ki; ayn-ı dert içinde dermanı buldum, ayn-ı zulmet içinde nuru buldum, ayn-ı dehşet içinde tesselliyi buldum.

En evvel, herkesi korkutan, en korkunç tevehhüm edilen ölümün yüzüne baktım, nur-u Kur'ân ile gördüm ki; ölümün peçesi gerçi karanlık, siyah, çirkin ise de; fakat mümin için asıl sîması nuranîdir, güzeldir gördüm. Ve çok risalelerde bu hakikati kat'î bir sûrette isbât etmişiz. Sekizinci Söz ve Yirminci Mektup gibi çok risalelerde izah ettiğimiz gibi; *ölüm idam değil, firâk değil, belki hayat-ı ebediyenin mukaddimesidir, mebdeidir ve vazife-i hayat külfetinden bir paydostur, bir terhistir, bir tebdil-i mekândır. Berzah âlemine göçmüş kâfile-i ahbaba kavuşmaktır.* Ve hâkezâ bunlar gibi hakikatler ile ölümün hakikî güzel sîmasını gördüm. Korkarak değil, belki bir cihetle müştâkâne mevtin yüzüne baktım. Ehl-i tarîkatça râbıta-yı mevtin bir sırrını anladım.

Sonra herkesi zevâliyle ağlatan ve herkesi kendine meftun ve müştâk eden ve günah ve gaflet ile geçen ve geçmiş gençliğime baktım; o güzel süslü çarşafı (elbisesi) içinde, gayet çirkin, sarhoş, sersem bir yüz gördüm. Eğer mâhiyetini bilmeseydim birkaç sene beni sarhoş edip güldürmesine bedel, yüz sene dünyada kalsam beni ağlattıracaktı. Nasıl ki öylelerden birisi ağlayarak demiş:

---

[1] İman edenlerin müjdelendiği ayet-i kerîmeler için bkz.: Bakara sûresi, 2/25; Tevbe sûresi, 9/112; Yûnus sûresi, 10/2,87; Ahzâb sûresi, 33/47; Saf sûresi, 61/13.

لَيتَ الشَّبَابَ يَعُودُ يَوْمًا فَأُخْبِرَهُ بِمَا فَعَلَ الْمَشِيبُ[1]

Yani: "Keşke gençliğim bir gün dönseydi, ihtiyarlık benim başıma ne kadar hazîn hâller getirdiğini ona şekvâ edip söyleyecektim."

Evet, bu zât gibi gençliğin mâhiyetini bilmeyen ihtiyarlar, gençliklerini düşünüp, teessüf ve tahassürle ağlıyorlar. Hâlbuki gençlik, eğer ehl-i kalb, ehl-i huzur ve aklı başında ve kalbi yerinde bulunan müminlerde olsa, ibâdete ve hayrata ve ticaret-i uhreviyeye sarf edilse; en kuvvetli bir vesîle-i ticaret ve güzel ve şirin bir vasıta-yı hayrattır. Ve o gençlik, vazife-i diniyesini bilip sû-i istimâl etmeyenlere; kıymettar, zevkli bir nimet-i ilâhiyedir. Eğer istikâmet, iffet, takvâ beraber olmazsa çok tehlikeleri var. Taşkınlıklarıyla, saâdet-i ebediyesini ve hayat-ı uhreviyesini zedeler, belki hayat-ı dünyeviyesini de berbad eder. Belki bir-iki sene gençlik zevkine bedel, ihtiyarlıkta çok seneler gam ve keder çeker.

Madem ekser insanlarda gençlik zararlı düşüyor, biz ihtiyarlar Allah'a şükretmeliyiz ki, gençlik tehlikelerinden ve zararlarından kurtulduk. *Her şey gibi, elbette gençliğin dahi lezzetleri gidecek. Eğer ibâdete ve hayra sarf edilmiş ise; o gençliğin meyveleri onun yerinde bâkî kalıp, hayat-ı ebediyede bir gençlik kazanmasına vesîle olur.*

Sonra, ekser nâsın âşık ve müptelâ olduğu dünyaya baktım. Nur-u Kur'ân ile gördüm ki:

Birbiri içinde "**üç küllî dünya**" var:

Birisi: Esmâ-yı ilâhiyeye bakar, onların aynasıdır.

İkinci yüzü: Âhirete bakar, onun mezraasıdır.[2]

Üçüncü yüzü: Ehl-i dünyaya bakar, ehl-i gafletin mel'abegâhıdır.

Hem herkesin, bu dünyada koca bir dünyası var. Âdetâ insanlar adedince dünyalar birbiri içine girmiş. Fakat herkesin hususî dünyasının direği, kendi hayatıdır. Ne vakit cismi kırılsa, dünyası başına yıkılır; kıyâmeti kopar. Ehl-i gaflet, kendi dünyasının böyle çabuk yıkılacak vaziyetini bilmediklerinden, umumî dünya gibi dâimî zannedip perestiş eder. Başkalarının dünyası

---

1 el-übşeyhî, *el-Müstatraf* 2/71; el-Câhız, *el-Beyân ve't-tebyîn* 1/429.

2 "Dünya, âhiretin tarlasıdır." mânâsındaki hadis için bkz.: el-Gazâlî, *İhyâu ulûmi'd-dîn* 4/19; es-Sehâvî, *el-Makâsıdü'l-hasene* s.497; Aliyyülkârî, *el-Esrâru'l-merfûa* s.205.

gibi çabuk yıkılır, bozulur, benim de hususî bir dünyam var. Bu hususî dünyam, bu kısacık ömrümle ne faydası var diye düşündüm. Nur-u Kur'ân ile gördüm ki:

Hem benim, hem herkes için, şu dünya muvakkat bir ticaretgâh ve her gün dolar boşalır bir misafirhâne ve gelen geçenlerin alış-verişi için yol üstünde kurulmuş bir pazar ve Nakkaş-ı Ezelî'nin teceddüd eden (hikmetle yazar bozar) bir defteri ve her bahar bir yaldızlı mektubu ve her bir yaz bir manzum kasidesi ve o Sâni-i Zülcelâl'in cilve-i esmâsını tazelendiren, gösteren aynaları ve âhiretin fidanlık bir bahçesi ve rahmet-i ilâhiyenin bir çiçekdanlığı ve âlem-i bekâda gösterilecek olan levhaları yetiştirmeye mahsus muvakkat bir tezgâhı mâhiyetinde gördüm. Bu dünyayı bu sûrette yaratan Hâlık-ı Zülcelâl'e yüz bin şükrettim. Ve anladım ki; dünyanın, âhirete ve esmâ-yı ilâhiyeye bakan güzel iç yüzlerine karşı nev-i insana muhabbet verilmişken, o muhabbeti sû-i istimâl ederek fânî, çirkin, zararlı, gafletli yüzüne karşı sarf ettiğinden, [1] حُبُّ الدُّنْيَا رَأْسُ كُلِّ خَطِيئَةٍ *hadîs-i şerifinin sırrına mazhar olmuşlar.*

İşte, ey ihtiyar ve ihtiyareler! Ben Kur'ân-ı Hakîm'in nuruyla ve ihtiyarlığımın ihtârıyla ve îmân dahi gözümü açmasıyla bu hakikati gördüm ve çok risalelerde kat'î bürhânlarla isbât ettim. Kendime hakikî bir teselli ve kuvvetli bir rica ve parlak bir ziyâ gördüm. Ve ihtiyarlığıma memnun oldum ve gençliğin gitmesinden mesrûr oldum. Siz de ağlamayınız ve şükrediniz. Madem îmân var ve hakikat böyledir; ehl-i gaflet ağlasın, ehl-i dalâlet ağlasın.

Dokuzuncu Rica

Harb-i Umumî'de esaretle, Rusya'nın şark-ı şimalîsinden, çok uzak olan Kosturma vilâyetinde bulunuyordum. Orada Tatarların küçük bir câmii, meşhur Volga Nehri'nin kenarında bulunuyordu. Oradaki arkadaşlarım olan esir zâbitler içinde sıkılıyordum. Yalnızlık istedim; dışarıda izinsiz gezemiyordum. Tatar mahallesi, kefâletle beni o Volga Nehri'nin kenarındaki küçük câmiye aldılar.

Ben yalnız olarak câmide yatıyordum. Bahar da yakın. O şimal kıtasının pek çok uzun gecelerinde çok uyanık kalıyordum. O karanlık gecelerde ve

---

[1] "Dünya sevgisi bütün hataların başıdır." Bkz.: el-Beyhakî, *Şuabü'l-îmân* 7/338; el-Münzirî, *et-Terğîb ve't-terhîb* 3/178; es-Suyûtî, *et-Tedrîbü'r-râvî* s.287; el-Aclûnî, *Keşfü'l-hafâ* 1/496.

karanlıklı gurbette, Volga Nehri'nin hazîn şırıltıları ve yağmurun rikkatli şıpıltıları ve rüzgârın firkatli esmesi, beni derin gaflet uykusundan muvakkaten uyandırdı. Gerçi daha kendimi ihtiyar bilmiyordum, fakat Harb-i Umumî'yi gören ihtiyardır. Güyâ يَوْمًا يَجْعَلُ الْوِلْدَانَ شِيبًا[1] sırrına mazhar olarak, öyle günlerdir ki; çocukları ihtiyarlandırdığı cihetle, kırk yaşında iken, kendimi seksen yaşında bir vaziyette buldum. O karanlıklı uzun gece ve hazîn gurbet ve hazîn vaziyet içinde hayattan ve vatandan bir me'yûsiyet geldi. Aczime, yalnızlığıma baktım, ümidim kesildi. O hâlette iken Kur'ân-ı Hakîm'den imdâd geldi; dilim حَسْبُنَا اللهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ[2] dedi, kalbim de ağlayarak dedi:

غَرِيبَمْ بِيكَسَمْ ضَعِيفَمْ نَاتُوَانَمْ اَلْأَمَانْ گُويَمْ

عَفْوُ جُويَمْ مَدَدْ خَواهَمْ زِدَرْكَاهَتْ إِلٰهِي[3]

Rûhum dahi vatanımdaki eski dostları düşünüp o gurbette vefatımı tahayyül ederek, Niyazî-i Mısrî gibi dedim:

Dünya gamından geçip, yokluğa kanat açıp,
Şevk ile her dem uçup, çağırırım dost, dost![4]

diye, dostları arıyordu.

Her ne ise... O hüzünlü, rikkatli, firkatli uzun gurbet gecesinde, dergâh-ı ilâhîde zaaf u aczim o kadar büyük bir şefaatçi ve vesîle oldu ki, şimdi de hayretteyim. Çünkü birkaç gün sonra, gayet hilâf-ı me'mûl bir sûrette, yayan gidilse bir senelik mesafede, tek başımla Rusça bilmediğim hâlde firar ettim. Zaaf u aczime binâen gelen inâyet-i ilâhiye ile hârika bir sûrette kurtuldum. Tâ Varşova ve Avusturya'ya uğrayarak İstanbul'a kadar geldim ki, bu sûrette kolaylıkla kurtulmak pek hârika olmuştu. Rusça bilen en cesur ve en kurnaz adamların muvaffak olamadıkları, çok teshilât ve çok kolaylıkla, o uzun firarî seyahati bitirdim.

Fakat o Volga Nehri kenarındaki câmideki mezkûr gecenin vaziyeti bana bu kararı verdirmiş ki; "Bakıyye-i ömrümü mağaralarda geçireceğim. Bu insanların hayat-ı içtimâiyesine karışmak artık yeter. Madem sonunda yalnız

---

1 "Dehşetinden çocukları birden ak saçlı ihtiyarlara çevirecek o gün..." (Müzzemmil sûresi, 73/17)

2 "Allah bize yeter. O ne güzel vekildir!" (Âl-i İmran sûresi, 3/173).

3 Garibim, kimsesizim, zayıfım, güçsüzüm, imdât derim. Dergâhından affını, yardımını dilerim, ey Allah'ım!

4 Niyazi Mısrî, *Dîvân* s.169 (157. şiir, 11. beyit)

kabre gideceğim; yalnızlığa alışmak için, şimdiden yalnızlığı ihtiyar edeceğim.", demiştim.

Fakat, maatteessüf, İstanbul'daki ciddî ve çok ahbap ve İstanbul'un şâşaalı hayat-ı dünyeviyesi, hususan haddimden çok fazla bana teveccüh eden şân ü şeref gibi neticesiz şeyler, o kararımı muvakkaten bana unutturdular. Güyâ o gurbet gecesi, hayatımın gözünde nurlu siyahlıktı. Ve İstanbul'un beyaz şâşaalı gündüzü, o hayat gözümün nursuz beyazı idi ki, ileriyi göremedi, yine yattı. Tâ iki sene sonra Gavs-ı Geylânî, *Fethu'r-Rabbânî* kitabıyla tekrar gözümü açtırdı.

İşte ey ihtiyar ve ihtiyareler! Biliniz ki; ihtiyarlıktaki zaaf u acz, rahmet ve inâyet-i ilâhiyenin celbine vesîledir. Ben kendi şahsımda çok hâdiselerle müşâhede ettiğim gibi, zeminin yüzündeki rahmetin cilvesi de gayet zâhir bir tarzda bu hakikati gösteriyor. Çünkü hayvanâtın en âciz ve en zayıfı, yavrulardır. Hâlbuki rahmetin en şirin ve en güzel cilvesine mazhar, yine onlardır. Bir ağacın başındaki yuvada bir yavrunun aczi; annesini en mutî bir nefer gibi, rahmetin cilvesi istihdam ediyor. Etrafı gezer, rızkını getirir. Ne vakit o yavru kanatlarının kuvvetlenmesiyle aczini unutsa, vâlidesi ona "Sen git rızkını ara." der, daha onu dinlemez.

İşte bu sırr-ı rahmet, yavruların hakkında cereyân ettiği gibi, zaaf u acz noktasında yavrular hükmüne geçen ihtiyarlar hakkında da câridir. Bana kanaat-i kat'iyye verecek derecede tecrübeler vardır ki; nasıl çocukların aczlerine binâen rahmet tarafından rızıkları hârika bir sûrette memeler musluklarından gönderiliyor ve akıttırılıyor; öyle de, masûmiyet kesbeden îmânlı ihtiyarların rızıkları da, bereket sûretinde gönderiliyor. Hem bir hânenin bereket direği, o hânedeki ihtiyarlar olduğu; hem bir hâneyi belâlardan muhafaza edici, içindeki beli bükülmüş masum ihtiyarlar ve ihtiyareler bulunduğu[1(Hâşiye)] hadîs-i şerifin bir parçası olan

لَوْلَا الشُّيُوخُ الرُّكَّعُ لَصُبَّ عَلَيْكُمُ الْبَلَاءُ صَبًّا[2]

yani, "Beli bükülmüş ihtiyarlarınız olmasaydı, belâlar sel gibi üzerinize dökülecekti." diye ferman etmekle, bu hakikati isbât ediyor.

İşte madem ihtiyarlıktaki zaaf u acz, bu derece rahmet-i ilâhiyenin celbine medârdır; ve madem Kur'ân-ı Hakîm

---

1 (Hâşiye) Hadîsin tamamı: وَلَوْلاَ الْبَهَائِمُ الرُّتَّعُ وَالصِّبْيَانُ الرُّضَّعُ ilâ âhir... –ev kemâ kâl–

2 Ebû Ya'lâ, *el-Müsned* 11/287; et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* 22/309.

إِمَّا يَبْلُغَنَّ عِنْدَكَ الْكِبَرَ أَحَدُهُمَا أَوْ كِلَاهُمَا فَلَا تَقُلْ لَهُمَا أُفٍّ وَلَا تَنْهَرْهُمَا وَقُلْ لَهُمَا قَوْلًا كَرِيمًا ۞ وَاخْفِضْ لَهُمَا جَنَاحَ الذُّلِّ مِنَ الرَّحْمَةِ وَقُلْ رَبِّ ارْحَمْهُمَا كَمَا رَبَّيَانِي صَغِيرًا[1]

âyetiyle, beş cihetle gayet mucizâne bir sûrette ihtiyar peder ve vâlideye karşı hürmete ve şefkate evlâdları davet ediyor; ve madem İslâmiyet dini, ihtiyarlara hürmet ve merhameti emrediyor;[2] ve madem insâniyet fıtratı, ihtiyarlara karşı hürmet ve merhameti iktizâ ediyor. Elbette biz ihtiyarlar, gençlik iştihasıyla olan muvakkat bir zevk-i maddî yerine, mânevî ve dâimî ve mühim inâyet-i ilâhiyeden ve rikkat-i cinsiyeden gelen rahmet ve hürmet ve rahmet ve hürmetten neşet eden ezvâk-ı rûhaniyeyi alıyoruz. O hâlde biz bu ihtiyarlığımızı, yüz gençliğe değişmemeliyiz. Evet ben kendim sizi temin ediyorum ki: "Eski Said'in on senelik gençliğini bana verseler, ben şimdi Yeni Said'in bir senelik ihtiyarlığını vermeyeceğim." Ben ihtiyarlığımdan râzıyım, siz de râzı olmalısınız.

Onuncu Rica

Bir zaman esaretten geldikten sonra, İstanbul'da bir-iki sene yine gaflet galebe etti. Siyaset havası, nazarımı nefsimden kaldırıp âfâka dağıtmış iken, bir gün İstanbul'un Eyüb Sultan kabristanının dereye bakan yüksek bir yerinde oturuyordum. İstanbul etrafındaki âfâka baktım. Birden, bakıyorum benim hususî dünyam vefat ediyor, bazı cihette rûh çekiliyor gibi bir hâlet-i hayaliye bana geldi. Dedim: "Acaba bu kabristanın mezar taşlarındaki yazıları mıdır ki, bana böyle hayal veriyor?" diye nazarımı çektim. Uzağa değil, o kabristana baktım, kalbime ihtâr edildi ki:

"Bu senin etrafındaki kabristanın, yüz İstanbul, içinde vardır. Çünkü yüz defa İstanbul buraya boşalmış. Bütün İstanbul'un halkını buraya boşaltan bir Hâkim-i Kadîr'in hükmünden kurtulup müstesnâ kalamazsın, sen de gideceksin."

---

1 "(Rabbin şöyle buyurdu: Allah'tan başkasına ibadet etmeyin. Anneye ve babaya güzel muamele edin.) Şayet onlardan her ikisi veya birisi yaşlanmış olarak senin yanında bulunursa sakın onlara hizmetten yüksünme, "öff!" bile deme, onları azarlama, onlara tatlı ve gönül alıcı sözler söyle. Şefkatle, tevazu ile onlara kol kanat ger ve şöyle dua et: Yâ Rabbî, onlar küçüklüğümde nasıl beni ihtimamla yetiştirdilerse, ona mükâfat olarak sen de onlara merhamet buyur!" (İsrâ sûresi, 17/23-25).

2 "İhtiyarlara hürmet ve saygı, küçüklere de sevgi ve merhamet göstermeyen bizden değildir." meâlindeki hadis-i şerif için bkz.: Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 2/185, 207, 222; el-Hâkim, *el-Müstedrek* 1/131, 4/197; Ebû Ya'lâ, *el-Müsned* 6/191; et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* 6/101.

Ben kabristandan çıkıp, bu dehşetli hayal ile Sultan Eyüb Câmii'nin mahfelindeki küçük bir odaya çok defa girdiğim gibi, bu defa da girdim. Düşündüm ki; ben üç cihette misafirim; bu menzilcikte misafir olduğum gibi, İstanbul'da da misafirim, dünyada da misafirim. Misafir, yolunu düşünmeli. Nasıl ki bu odadan çıkacağım, bir gün de İstanbul'dan da çıkacağım, diğer bir gün de dünyadan çıkacağım.

İşte bu hâlette, gayet rikkatli ve firkatli, elemli bir hüzün ve gam kalbime, başıma çöktü. Çünkü ben yalnız bir-iki dostu kaybetmiyorum; İstanbul'da binler sevdiğim dostlarımdan müfârakat gibi, çok sevdiğim İstanbul'dan da ayrılacağım. Dünyada yüz binler dostlarımdan iftirâk gibi, çok sevdiğim ve müptelâ olduğum o güzel dünyadan da ayrılacağım, diye düşünürken, yine kabristanın o yüksek yerine gittim. Ara sıra sinemaya ibret için gittiğimden; bana, İstanbul içindeki insanlar, o dakikada sinemada geçmiş zamanın gölgelerini hazır zamana getirmek cihetiyle, ölmüş olanları ayakta gezer sûretinde gösterdikleri gibi aynen ben de o vakit gördüğüm insanları, ayakta gezen cenazeler vaziyetinde gördüm. Hayalime dedim ki: "Madem bu kabristanda olanlardan bir kısmı sinemada gezer gibi görülüyor; ileride katiyen bu kabristana girecekleri, girmiş gibi gör; onlar da cenazelerdir, geziyorlar."

Birden Kur'ân-ı Hakîm'in nuruyla ve Gavs-ı Âzam Şeyh-i Geylânî Hazretlerinin irşâdıyla, o hazîn hâlet, sürurlu ve neşeli bir vaziyete inkılâp etti. Şöyle ki:

O hazîn hâle karşı Kur'ân'dan gelen nur böyle ihtâr etti ki; senin, şimal-i şarkîde, Kosturma'daki gurbetinde bir-iki esir zâbit dostun vardı. Bu dostların her hâlde İstanbul'a gideceklerini biliyordun. Sana birisi dese idi: "Sen İstanbul'a mı gideceksin, yoksa burada mı kalacaksın?" Elbette zerre miktar aklın varsa, İstanbul'a ferah ve sürurla gitmesini kabul edecektin. Çünkü bin birden dokuz yüz doksan dokuz ahbabın İstanbul'dadırlar. Burada bir-iki tane kalmış, onlar da oraya gidecekler. Senin için İstanbul'a gitmek; hazîn bir firâk, elîm bir iftirâk değil. Hem de geldin, memnun olmadın mı? O düşman memleketindeki pek karanlık uzun gecelerinden ve pek soğuk fırtına kışlarından kurtuldun. Bu güzel, dünya cenneti gibi İstanbul'a geldin.

Aynen öyle de; *senin küçüklüğünden bu yaşına kadar, sevdiklerinden yüzde doksan dokuzu sana dehşet veren kabristana göçmüşler. Bu dünyada kalan bir-iki dostun var, onlar da oraya gidecekler. Dünyada vefatın firâk değil, visâldir; o ahbaplara kavuşmaktır. Onlar, yani o ervâh-ı*

bâkiye, eskimiş yuvalarını toprak altında bırakıp bir kısmı yıldızlarda, bir kısmı âlem-i berzah tabakâtında geziyorlar diye ihtâr edildi.

Evet, bu hakikati, Kur'ân ve îmân o derece kat'î bir sûrette isbât etmiştir ki; bütün bütün kalbsiz, rûhsuz olmazsa veyahut dalâlet kalbini boğmamış ise, görüyor gibi inanmak gerektir. Çünkü bu dünyayı hadsiz envâ-ı lütuf ve ihsânıyla böyle tezyin edip mükrimâne ve şefikâne rubûbiyetini gösteren ve tohumlar gibi en ehemmiyetsiz cüz'î şeyleri dahi muhafaza eden bir Sâni-i Kerîm ve Rahîm; masnûâtı içinde en mükemmel ve en câmi, en ehemmiyetli ve en çok sevdiği masnûu olan insanı, elbette ve bilbedâhe sûreten göründüğü gibi böyle merhametsiz, âkıbetsiz idam etmez, mahvetmez, zayi etmez. Belki bir çiftçinin toprağa serptiği tohumlar gibi, başka bir hayatta sünbül vermek için, Hâlık-ı Rahîm o sevgili masnûunu bir rahmet kapısı olan toprak altına muvakkaten atar.[1](Hâşiye)

İşte bu ihtâr-ı Kur'ânî'yi aldıktan sonra, o kabristan, İstanbul'dan ziyâde bana ünsiyetli oldu. Halvet ve uzlet, bana sohbet ve muâşeretten daha ziyâde hoş geldi. Ben de Boğaz tarafındaki Sarıyer'de, bir halvethâne kendime buldum. Gavs-ı Âzam *(kaddesallâhu sirrah)* *Fethu'r-Rabbânî*'siyle, bana bir üstad ve tabip ve mürşid olduğu gibi, İmam Rabbânî de *(kaddesallâhu sirrah)* Mektubât'ıyla, bir enîs, bir müşfik, bir hoca hükmüne geçti. O vakit ihtiyarlığa girdiğimden ve medeniyetin ezvâkından çekildiğimden ve hayat-ı içtimâiyeden sıyrıldığımdan pek çok memnun oldum. Allah'a şükrettim.

İşte, ey benim gibi ihtiyarlık içine giren ve ihtiyarlığın ihtârıyla vefatı çok tahattur eden zâtlar! Kur'ân'ın verdiği ders-i îmân nuruyla, ihtiyarlığı ve vefatı ve hastalığı hoş görmeliyiz, belki bir cihette sevmeliyiz. *Madem îmân gibi hadsiz derecede kıymettar bir nimet bizde vardır; ihtiyarlık da hoştur, hastalık da hoştur, vefat da hoştur. Nâhoş bir şey varsa; o da günahtır, sefâhettir, bid'atlardır, dalâlettir.*

On Birinci Rica

Esaretten geldikten sonra, İstanbul'da Çamlıca Tepesi'nde bir köşkte, merhum biraderzâdem Abdurrahmân ile beraber oturuyorduk. Bu hayatım, hayat-ı dünyeviye cihetinde bizim gibilere en mes'ûdâne bir hayat sayılabilirdi.

---

1 (Hâşiye) Bu hakikat; iki kere iki dört eder derecesinde sâir risalelerde, hususan Onuncu ve Yirmi Dokuzuncu Sözler'de isbât edilmiştir.

Çünkü esaretten kurtulmuştum, Dâru'l-Hikmet'te meslek-i ilmiyeme münasip en âlî bir tarzda neşr-i ilme muvaffakiyet vardı. Bana teveccüh eden haysiyet ve şeref, haddimden çok fazla idi. Mevkice İstanbul'un en güzel yeri olan Çamlıca'da oturuyordum. Hem her şeyim mükemmeldi. Merhum biraderzâdem Abdurrahmân gibi gayet zeki, fedâkâr, hem bir talebe, hem hizmetkâr, hem kâtip, hem evlâd-ı mâneviyem beraberdi. Dünyada herkesten ziyâde kendimi mes'ûd bilirken aynaya baktım; saçımda, sakalımda beyaz kılları gördüm.

Birden esarette, Kosturma'daki câmideki intibâh-ı rûhî yine başladı. Onun eseri olarak, kalben merbut olduğum ve medâr-ı saâdet-i dünyeviye zannettiğim hâlâtı, esbâbı tetkike başladım. Hangisini tetkik ettimse, baktım ki; çürüktür, alâkaya değmiyor, aldatıyor. O sıralarda en sadâkatli zannettiğim bir arkadaşımda, umulmadık bir sadâkatsizlik ve hatıra gelmez bir vefasızlık gördüm. Hayat-ı dünyeviyeden bir ürkmek geldi. Kalbime dedim: "Acaba ben bütün bütün aldanmış mıyım? Görüyorum ki; hakikat noktasında acınacak halimize, pek çok insanlar gıbta ile bakıyorlar. Bütün bu insanlar dîvâne mi olmuşlar, yoksa şimdi ben dîvâne mi oluyorum ki, bu dünya-perest insanları dîvâne görüyorum?"

Her ne ise... Ben, ihtiyarlığın verdiği şiddetli intibâh cihetinde, en evvel alâkadar olduğum fânî şeylerin fânîliğini gördüm. Kendime de baktım, nihayet-i aczde gördüm. O vakit, bekâ isteyen ve bekâ tevehhümüyle fânîlere müptelâ olan rûhum bütün kuvvetiyle dedi ki: "Madem cismen fânîyim, bu fânîlerden bana ne hayır gelebilir? Madem ben âcizim, bu âcizlerden ne bekleyebilirim? Benim derdime çare bulacak bir Bâkî-i Sermedî, bir Kadîr-i Ezelî lâzım." diyerek taharriye başladım.

O vakit, her şeyden evvel, eskiden beri tahsil ettiğim ilme müracaat edip, bir teselli, bir rica aramaya başladım. Maatteessüf o vakte kadar ulûm-u felsefeyi, ulûm-u İslâmiye ile beraber havsalama doldurup o ulûm-u felsefeyi pek yanlış olarak maden-i tekemmül ve medâr-ı tenevvür zannetmiştim. Hâlbuki o felsefî meseleler rûhumu çok fazla kirletmiş ve terakkiyât-ı mâneviyemde engel olmuştu.

Birden, Cenâb-ı Hakk'ın rahmet ve keremiyle Kur'ân-ı Hakîm'deki hikmet-i kudsiye imdâda yetişti. Çok risalelerde beyân edildiği gibi; o felsefî meselelerin kirlerini yıkadı, temizlettirdi.

Ezcümle, fünûn-u hikmetten gelen zulümât-ı rûhiye, rûhumu kâinata boğduruyordu. Hangi cihete baktım, nur aradım; o meselelerde nur bulamadım,

teneffüs edemedim. Tâ Kur'ân-ı Hakîm'den gelen ve لَآ إِلٰهَ إِلَّا هُوَ[1] cümlesiyle ders verilen tevhid, gayet parlak bir nur olarak bütün o zulümâtı dağıttı; rahatla nefes aldım. Fakat nefis ve şeytan, ehl-i dalâlet ve ehl-i felsefeden aldıkları derse istinâd ederek, akıl ve kalbe hücum ettiler. Bu hücumdaki münazarat-ı nefsiye, –lillâhilhamd– kalbin muzafferiyetiyle neticelendi. Çok risalelerde kısmen o münazaralar yazılmış. Onlara iktifâ edip, burada yalnız binde bir muzafferiyet-i kalbiyeyi göstermek için, binler bürhândan bir tek bürhân beyân edeceğim. Tâ ki, gençliğinde hikmet-i ecnebiye veya fünûn-u medeniye nâmı altındaki kısmen dalâlet, kısmen mâlâyâniyat meseleleriyle rûhunu kirletmiş, kalbini hasta etmiş, nefsini şımartmış bir kısım ihtiyarların rûhunda temizlik yapsın. Tevhid hakkında şeytan ve nefsin şerrinden kurtulsun. Şöyle ki:

Ulûm-u felsefiyenin vekâleti nâmına nefsim dedi ki:

"Bu kâinattaki eşyanın tabiatıyla bu mevcûdâta müdahaleleri var. Her şey bir sebebe bakar. Meyveyi ağaçtan, hububatı topraktan istemeli. En cüz'î, en küçük bir şeyi de Allah'tan istemek ve Allah'a yalvarmak ne demektir?"

O vakit nur-u Kur'ân ile sırr-ı tevhid, şu gelecek sûrette inkişâf etti. Kalbim o mütefelsif nefsime dedi:

En cüz'î ve en küçük şey, en büyük şey gibi, doğrudan doğruya bütün bu kâinat Hâlıkının kudretinden gelir ve hazinesinden çıkar. Başka sûrette olamaz. Esbab ise bir perdedir. Çünkü en ehemmiyetsiz ve en küçük zannettiğimiz mahlûklar, bazen sanat ve hilkat cihetinde en büyüğünden daha büyük olur. Sinek tavuktan sanatça ileri geçmezse de, geri de kalmaz. Öyle ise büyük küçük tefrik edilmeyecek. Ya bütünü esbâb-ı maddiyeye taksim edilecek veyahut bütünü birden bir tek Zât'a verilecektir. Birinci şık muhâl olduğu gibi, bu şık vâciptir, zarurîdir. Çünkü bir tek Zât'a, yani bir Kadîr-i Ezelî'ye verilse; madem bütün mevcûdâtın intizamat ve hikmetleriyle vücudu kat'î tahakkuk eden ilmi, her şeyi ihâta ediyor; ve madem ilminde her şeyin miktarı taayyün ediyor; ve madem bilmüşâhede her vakit hiçten, nihayetsiz sühûletle, nihayetsiz sanatlı masnûlar vücuda geliyor; ve madem o Kadîr-i Alîm'in bir kibrit çakar gibi emr-i kün feyekûn[2] ile hangi şey olursa olsun îcâd edebildiğini, hadsiz kuvvetli deliller ile, çok risalelerde beyân ettiğimiz ve

---

1 "Allah, o hak Mabuddur ki kendisinden başka hiçbir ilâh yoktur." (Bakara sûresi, 2/163, 255; Âl-i İmran sûresi, 3/2, 6, 18; Nisâ sûresi, 4/87; …)

2 "(O, bir şeyi yaratmak isteyince sadece) 'ol!' der, o da oluverir." (Bakara sûresi, 2/117; Âl-i İmran sûresi, 3/47, 59; En'âm sûresi, 6/73; Nahl sûresi, 16/40; …)

hususan Yirminci Mektup ve Yirmi Üçüncü Lem'a'nın âhirinde isbât edildiği gibi, hadsiz bir kudreti var. Elbette, bilmüşâhede görülen hârikulâde sühûlet ve kolaylık, o ihâta-yı ilmiyeden ve azamet-i kudretten geliyor.

Meselâ, nasıl ki göze görülmeyen eczâlı bir mürekkeple yazılan bir kitaba, o yazıyı göstermeye mahsus bir eczâ sürülse; o koca kitab, birden her bir göze vücudunu gösterip kendini okutturur. Aynen öyle de; o Kadîr-i Ezelî'nin ilm-i muhîtinde, her şeyin sûret-i mahsusası bir miktar-ı muayyen ile taayyün ediyor. O Kadîr-i Mutlak emr-i kün feyekûn ile, o hadsiz kudretiyle ve nafiz iradesiyle, o yazıya sürülen eczâ gibi, gayet kolay ve sühûletle kudretin bir cilvesi olan kuvvetini o mâhiyet-i ilmiyeye sürer, o şeye vücud-u hâricî verir; göze gösterir, nukûş-u hikmetini okutturur.

Eğer bütün eşya birden o Kadîr-i Ezelî'ye ve Alîm-i Külli Şey'e verilmezse; o vakit sinek gibi en küçük bir şeyin vücudunu, dünyanın ekser nev'ilerinden hususî bir mîzan ile toplamak lâzım gelmekle beraber, o küçük sineğin vücudunda çalışan zerreler o sineğin sırr-ı hilkatini ve kemâl-i sanatını bütün dekaikiyle bilmekle olabilir. Çünkü esbâb-ı tabiiye ile esbâb-ı maddiye, bilbedâhe ve umum ehl-i aklın ittifâkıyla, hiçten îcâd edemez. Öyle ise, her hâlde onlar îcâd etse, elbette toplayacak. Madem toplayacak, hangi zîhayat olursa olsun, ekser anâsır ve envâından nümûneler, içinde vardır. Âdetâ kâinatın bir hülâsası, bir çekirdeği hükmündedir. Elbette, o hâlde bir çekirdeği bütün bir ağaçtan, bir zîhayatı bütün rûy-u zeminden ince elekle eleyip ve en hassas bir mîzan ile ölçüp toplattırmak lâzım geliyor. Ve madem esbâb-ı tabiiye cahildir, câmiddir; bir ilmi yoktur ki bir plân, bir fihriste, bir model, bir program takdir etsin, ona göre mânevî kalıba gelen zerrâtı eritip döksün; tâ dağılmasın, intizamını bozmasın. Hâlbuki her şeyin şekli, hey'eti hadsiz tarzlarda olabildiği için, hadsiz hadd ü hesaba gelmez eşkâller, miktarlar içinde, bir tek şekil ve miktarda sel gibi akan anâsırın zerreleri dağılmayarak, muntazaman, miktarsız, kalıpsız birbiri üstünde kitle hâlinde durdurmak ve zîhayata muntazam bir vücud vermek; ne derece imkândan, ihtimâlden, akıldan uzak olduğu görünüyor. Elbette kimin kalbinde körlük yoksa, görür.

Evet bu hakikate binâen, إِنَّ الَّذِينَ تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللهِ لَنْ يَخْلُقُوا ذُبَابًا وَلَوِ اجْتَمَعُوا لَهُ[1] bu âyet-i azîmenin sırrıyla[2](Hâşiye) bütün esbâb-ı maddiye toplansa,

---

1 Hac sûresi, 22/73.

2 (Hâşiye) Yani Allah'tan başka bütün çağırdığınız ve ibâdet ettiğiniz şeyler toplansalar, bir sineği halk edemezler.

onların ihtiyarları da olsa, bir tek sineğin vücudunu ve o vücudun cihâzâtını mîzan-ı mahsusla toplayamazlar. Toplasalar da, o vücudun miktar-ı muayyenesinde durduramazlar. Durdursalar da, dâimâ tazelenmekte olan ve o vücuda gelip çalışan zerrâtı, muntazaman çalıştıramazlar. Öyle ise; bilbedâhe esbab, bu eşyaya sahip çıkamazlar. Demek Sahib-i Hakikîleri başkadır.

Evet, öyle bir Sahib-i Hakikîleri var ki, مَا خَلْقُكُمْ وَلَا بَعْثُكُمْ إِلَّا كَنَفْسٍ وَاحِدَةٍ[1] âyetinin sırrıyla, bütün zeminin yüzündeki zîhayatı, bir sineğin ihyâsı kadar kolay yapar. Bir baharı, bir tek çiçek kolaylığında îcâd eder. Çünkü toplamaya muhtaç değil. Emr-i kün feyekûn'e[2] mâlik olduğundan ve her baharda hadsiz mevcûdât-ı bahariyenin madde-i unsuriyesinden başka, hadsiz sıfât ve ahvâl ve eşkâllerini hiçten îcâd ettiğinden ve ilminde her şeyin plânı, modeli, fihristesi ve programı taayyün ettiğinden ve bütün zerrât O'nun ilim ve kudreti dâiresinde hareket ettiklerinden, kibrit çakar gibi her şeyi nihayet kolaylıkla îcâd eder. Ve hiçbir şey, zerre miktar hareketini şaşırmaz. Seyyârât mutî bir ordusu olduğu gibi, zerrât dahi muntazam bir ordusu hükmüne geçer. Madem o kudret-i ezeliyeye istinaden hareket ediyorlar ve o ilm-i ezelînin düsturuyla çalışıyorlar; işte o eserler, o kudrete göre vücuda gelir. Yoksa o küçük, ehemmiyetsiz şahsiyetlerine bakmakla o eserler küçülmez. O kudrete intisap kuvvetiyle bir sinek, bir Nemrud'u gebertir.[3] Karınca, Firavun'un sarayını harap eder. Zerre gibi küçük çam tohumu, dağ gibi koca bir çam ağacının yükünü omuzunda taşıyor. Bu hakikati çok risalelerde isbât ettiğimiz gibi, nasıl ki bir nefer, askerlik vesikasıyla padişaha intisap noktasında yüz bin defa kendi kuvvetinden fazla, bir şahı esir etmek gibi eserlere mazhar olur. Öyle de, her şey, o kudret-i ezeliyeye intisabıyla, yüz bin defa esbâb-ı tabiiyenin fevkinde mucizât-ı sanata mazhar olabilir.

Elhâsıl: Her şeyin nihayet derecede hem sanatlı, hem sühûletli vücudu gösteriyor ki, muhît bir ilim sahibi olan bir Kadîr-i Ezelî'nin eseridir. Yoksa yüz bin muhâl içinde, değil vücuda gelmek, belki imkân dâiresinden çıkıp, imtinâ dâiresine girecek ve mümkün sûretinden çıkıp, mümtenî mâhiyetine girecek ve hiçbir şey vücuda gelmeyecek, belki de vücuda gelmesi muhâl olacaktır.

---

1 "Sizin hepinizi yaratmak da, ölümünüzün ardından (âhirette) hepinizi diriltmek de, (O'nun için) ancak bir kişiyi yaratmak ve diriltmek gibidir." (Lokman sûresi, 31/28)

2 "(O, bir şeyi yaratmak isteyince sadece) 'ol!' der, o da oluverir." (Bakara sûresi, 2/117; Âl-i İmran sûresi, 3/47, 59; En'âm sûresi, 6/73; Nahl sûresi, 16/40; …)

3 İbni Kesîr, *el-Bidâye* 1/140-141.

İşte bu gayet ince ve gayet kuvvetli ve gayet derin ve gayet zâhir bir bürhân ile şeytanın muvakkat bir şâkirdi ve ehl-i dalâletin ve ehl-i felsefenin bir vekili olan nefsim sustu. Ve, –lillâhilhamd– tam îmâna geldi. Ve dedi ki:

Evet, bana öyle bir Hâlık ve Rab lâzım ki, en küçük hâtırat-ı kalbimi ve en hafî niyazımı bilecek ve en gizli ihtiyâc-ı rûhumu yerine getirdiği gibi, bana saâdet-i ebediyeyi vermek için, koca dünyayı âhirete tebdil edecek[1] ve bu dünyayı kaldırıp âhireti yerine kuracak; hem sineği halk ettiği gibi semâvâtı da îcâd edecek, hem güneşi semânın yüzüne bir göz olarak çaktığı gibi bir zerreyi de göz bebeğimde yerleştirecek bir kudrete mâlik olsun. Yoksa sineği halk edemeyen, hâtırat-ı kalbime müdahale edemez, niyaz-ı rûhumu işitemez. Semâvâtı halk etmeyen, saâdet-i ebediyeyi bana veremez. Öyle ise, benim Rabbim O'dur ki; hem hâtırat-ı kalbimi ıslah eder, hem cevv-i havayı bulutlarla bir saatte doldurup boşalttığı gibi, dünyayı âhirete tebdil edip, cenneti yapıp, kapısını bana açar; "Haydi, gir!" der.

İşte, ey nefsim gibi bedbahtlık neticesinde bir kısım ömrünü nursuz felsefî ve ecnebî fünûnuna sarf eden ihtiyar kardeşlerim! Kur'ân'ın lisânındaki mütemâdiyen[2] لَآ إِلٰهَ إِلَّا هُوَ ferman-ı kudsiyesinden ne kadar kuvvetli ve ne kadar hakikatli ve hiçbir cihette sarsılmaz ve zedelenmez ve tagayyür etmez kudsî bir rükn-ü îmânîyi anlayınız ki, nasıl bütün mânevî zulümâtı dağıtır ve mânevî yaraları tedâvi eder!

Bu uzun macerayı, ihtiyarlığımın rica kapıları içinde derci, âdetâ ihtiyarımla olmadı. İstemiyordum, belki usandıracak diye çekiniyordum. Fakat, bana yazdırıldı diyebilirim. Her ne ise, sadede dönüyorum.

Saç ve sakalımdaki beyaz kılların ve bir vefadârın sadâkatsizliği neticesinde o şâşaalı ve zâhiren tatlı ve süslü İstanbul'un hayat-ı dünyeviyesinin ezvâkından bana bir nefret geldi. Nefis, meftun olduğu ezvâkın yerinde mânevî ezvâk aradı. Bu ehl-i gafletin nazarında soğuk ve ağır ve nâhoş görünen ihtiyarlıkta, bir teselli, bir nur istedi. Felillâhilhamd, Cenâb-ı Hakk'a yüz bin şükür olsun, bütün o hakikatsiz, tatsız, âkıbetsiz ezvâk-ı dünyeviye yerine; hakikî, dâimî ve tatlı ezvâk-ı îmâniyeyi لَآ إِلٰهَ إِلَّا هُوَ 'da ve nur-u tevhidde bulduğum gibi, ehl-i gafletin nazarında soğuk ve sakil görünen ihtiyarlığı, o nur-u tevhid ile çok hafif ve hararetli ve nurlu gördüm.

---

1 Dünyanın kaldırılıp yerine ahiret yurdunun ikame edileceğini gösteren ayet-i kerîme için bkz.: İbrahim sûresi, 14/48.

2 "Allah, o hak Mabuddur ki kendisinden başka hiçbir ilâh yoktur." (Bakara sûresi, 2/163, 255; Âl-i İmran sûresi, 3/2, 6, 18; Nisâ sûresi, 4/87; …)

Ey ihtiyar ve ihtiyareler! Madem sizlerde îmân var ve madem îmânı ışıklandıran ve inkişâf ettiren namaz ve niyaz var; ihtiyarlığınıza ebedî bir gençlik nazarıyla bakabilirsiniz. Çünkü onunla ebedî bir gençlik kazanabilirsiniz. Hakikî soğuk ve sakil ve çirkin ve zulmetli ve elemli olan ihtiyarlık ise; ehl-i dalâletin ihtiyarlıklarıdır, belki de onların gençlikleridir. Onlar ağlamalı, onlar "Vâ-esefâ, vâ-hasretâ!" demeli. Sizler, ey muhterem îmânlı ihtiyarlar! اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ عَلٰى كُلِّ حَالٍ[1] deyip mesrûrâne şükretmelisiniz.

On İkinci Rica

Bir zaman Isparta vilâyetinin Barla nâhiyesinde nefiy nâmı altında, işkenceli bir esaretle yalnız ve kimsesiz bir köyde ihtilâttan ve muhabereden men edilmiş bir vaziyette hem hastalık, hem ihtiyarlık, hem de gurbet içinde gayet perişan bir hâlde iken; Cenâb-ı Hak kemâl-i merhametinden, Kur'ân-ı Hakîm'in nüktelerine, sırlarına dâir benim için medâr-ı teselli bir nur ihsân etmişti. Onunla o acı, elîm, hazîn vaziyetimi unutmaya çalışıyordum.

Vatanımı, ahbabımı, akâribimi unutabiliyordum. Fakat "Vâ-hasretâ!" birisini unutamıyordum. O da hem biraderzâdem, hem mânevî evlâdım, hem en fedâkâr talebem, hem en cesur bir arkadaşım olan merhum Abdurrahmân idi. Altı yedi sene evvel benden ayrılmıştı. Ne o benim yerimi biliyor ki yardıma koşsun, teselli versin ve ne de ben onun vaziyetini biliyordum ki, onunla muhabere edeyim, dertleşeyim. Benim bu ihtiyarlık vaziyeti zamanımda; öyle fedâkâr, sâdık birisi bana lâzımdı.

Sonra, birden birisi bana bir mektup verdi. Mektubu açtım gördüm ki; Abdurrahmân'ın mâhiyetini tam gösterir bir tarzda bir mektup ki, o mektubun bir kısmı Yirmi Yedinci Mektup'un fıkraları içinde, üç zâhir kerâmeti gösterir bir tarzda dercedilmiştir. O mektup beni çok ağlattırmış ve el'ân da ağlattırıyor. Merhum Abdurrahmân o mektupla pek ciddî ve samimî bir sûrette; dünyanın ezvâkından nefret ettiğini ve en büyük maksadı bana yetişip küçüklüğünde benim ona baktığım gibi, o da ihtiyarlığımda bana hizmet etmekti. Hem dünyada benim hakikî vazifem olan neşr-i esrâr-ı Kur'âniye'de, muktedir kalemiyle bana yardım etmekti. Hattâ mektubunda yazıyordu: "Yirmi otuz risaleyi bana gönder, her birisinden yirmi otuz nüsha yazıp ve yazdıracağım." diyordu.

---

[1] "Bize uygun gördüğü her hâlimizden ötürü hamdolsun Rabbimize.." Bkz.: Tirmizî, *deavât* 128; Ebû Dâvûd, *edeb* 97, 98; İbni Mâce, *edeb 55*, *duâ* 2; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 2/117.

O mektup, bana dünyaya karşı kuvvetli bir ümit verdi. Dehâ derecesinde zekâya mâlik ve hakikî evlâdın çok fevkinde bir sadâkat ve irtibâtla bana hizmet edecek böyle cesur bir talebemi buldum diye; o işkenceli esareti, o kimsesizliği, o gurbeti, o ihtiyarlığı unuttum.

O mektuptan evvel, îmân-ı bi'l-âhirete dâir tab' ettirdiğim Onuncu Söz'ün bir nüshası eline geçmişti. Güyâ o risale ona bir tiryak idi ki; altı-yedi sene zarfında aldığı bütün mânevî yaralarını tedâvi etti. Gayet kuvvetli ve parlak bir îmân ile ecelini bekliyor gibi bana o mektubu yazmış. Bir-iki ay sonra Abdurrahmân vasıtasıyla yine mes'ûdâne bir hayat-ı dünyeviye geçirmek tasavvurunda iken "Vâ-hasretâ!" birden onun vefat haberini aldım. Bu haber o derece beni sarstı ki, beş senedir daha o tesir altındayım. O vakit bulunduğum işkenceli esaret ve yalnızlık ve gurbet ve ihtiyarlık ve hastalığım; on derece onların fevkinde bana bir firkat, bir rikkat, bir hüzün verdi. Benim merhume vâlidemin vefatıyla hususî dünyamın yarısı, onun vefatıyla vefat etmiş diyordum. Abdurrahmân'ın vefatıyla da, bâkî kalan öteki yarı dünyam da vefat etti gördüm. Dünyadan bütün bütün alâkam kesildi. Çünkü o, dünyada kalsaydı; hem dünyadaki vazife-i uhreviyemin kuvvetli bir medârı ve benden sonra tam yerime geçecek bir hayru'l-halef ve hem de bu dünyada en fedâkâr bir medâr-ı teselli, bir arkadaşım olabilirdi. Ve en zeki bir talebem, bir muhâtap ve Risale-i Nur eczâlarının en emin bir sahibi ve muhâfızı olurdu.

Evet, insâniyet itibârıyla böyle bir zayiat, benim gibi insanlara çok hirkatlidir, yandırıyor. Gerçi zâhiren tahammüle çalışıyordum, fakat rûhumda şiddetli fırtına vardı. Eğer ara sıra Kur'ân'ın nurundan gelen teselli teskin etmeseydi, benim için dayanmak mümkün olamayacaktı. O zaman Barla derelerine, dağlarına yalnız gidip geziyordum. Hâlî yerlerde oturup o teessürât-ı hazîne içinde, eski zamanda Abdurrahmân gibi sâdık talebelerimle geçirdiğim mes'ûdâne hayat levhaları sinema gibi hayalimden geçtikçe, ihtiyarlık ve gurbetin verdiği sürat-i teessür mukavemetimi kırıyordu. Birden, كُلُّ شَيْءٍ هَالِكٌ إِلَّا وَجْهَهُ لَهُ الْحُكْمُ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ[1] âyet-i kudsiyesinin sırrı inkişâf etti. Bana يَا بَاقِي أَنْتَ الْبَاقِي.. يَا بَاقِي أَنْتَ الْبَاقِي[2] dedirtti ve onunla hakikî teselli verdi.

Evet, ben o hâlî derede, o hazîn hâlette, bu âyet-i kudsiyenin sırrıyla, Mirkâtü's-Sünne Risalesi'nde işaret edildiği gibi, kendimi üç büyük cenaze başında gördüm:

---

1 "O'nun vechi (Zâtı), hariç her şey yok olacaktır. Hüküm O'nundur ve hepiniz O'nun huzuruna götürüleceksiniz." (Kasas sûresi, 28/88)

2 Ey Kendinden başka her şeyin fânî olduğu tek Bâkî!

Biri, elli beş yaşıma kadar, elli beş ölmüş ve hayat-ı ömrümde defnedilmiş Saidlerin kabri üstünde, bir mezar taşı olarak kendimi gördüm.

İkinci cenaze, zaman-ı Âdem'den *(aleyhisselâm)* beri, benim hemcinsim ve nev'im vefat edip mâzi kabrinde defnedilmiş olan o büyük cenazenin başında mezar taşı hükmünde olan bu asrın yüzünde gezer, karınca gibi küçük bir zîhayat sûretinde kendimi gördüm.

Üçüncü cenaze ise, insanlar gibi her sene dünya yüzünde seyyar bir dünyanın vefatıyla büyük dünya da bu âyetin sırrıyla vefat edeceği, hayalimin önünde tecessüm etti.

İşte, Abdurrahmân'ın vefatının hüznünden gelen bu dehşetli mânâyı bütün bütün aydınlattıracak ve hakikî teselli ve sönmez nur verecek bu âyet-i kerîme, mânâ-yı işârîsiyle imdâda yetişti:

فَإِنْ تَوَلَّوْا فَقُلْ حَسْبِيَ اللهُ لَآ إِلٰهَ إِلَّا هُوَ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَهُوَ رَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ[1]

Evet, bu âyet bildirdi ki: Madem Cenâb-ı Hak var; O her şeye bedeldir. Madem O Bâkî'dir; elbette o kâfîdir. Bir tek cilve-i inâyeti, bütün dünya yerini tutar. Ve bir cilve-i nuru, mezkûr üç büyük cenazeye mânevî hayat verir; cenazeler olmadığını, belki vazifelerini bitirmiş başka âlemlere gitmiş olduklarını gösteriyor. Üçüncü Lem'a'da bu sırrın izahı geçtiğinden ona iktifâen burada yalnız derim ki: كُلُّ شَيْءٍ هَالِكٌ إِلَّا وَجْهَهُ لَهُ الْحُكْمُ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ[2] âyetinin meâlini gösteren iki defa يَا بَاقِي أَنْتَ الْبَاقِي.. يَا بَاقِي أَنْتَ الْبَاقِي[3] beni, gayet elîm o hazîn hâletten kurtardı. Şöyle ki:

Birinci defa يَا بَاقِي أَنْتَ الْبَاقِي dedim, dünya ve dünyadaki Abdurrahmân gibi hadsiz alâkadar olduğum ahbapların zevâlinden ve râbıtalarım kopmasından neşet eden hadsiz mânevî yaralar içinde bir ameliyat-ı cerrahiye nev'inde bir tedâvi başladı.

---

1 "(Ey Resûlüm! Sen böyle onların üzerine titrerken) onlar halâ senden ve yolundan yüz çevirecek olurlarsa de ki: Bana (yardımcı ve destekçi olarak) Allah kâfidir. O'ndan başka hiçbir ilâh yoktur. Ben O'na dayandım, O'na güvendim ve O, (bütün kâinatın, bütün varlıkların idare merkezi olan) Büyük Arş'ın Rabbi, (bütün kâinatın mutlak Sultanı, bütün varlıkların yegâne sığınağı, besleyip yaşatanı, koruyup gözetenidir)." (Tevbe sûresi, 9/129)

2 "O'nun vechi (Zâtı), hariç her şey yok olacaktır. Hüküm O'nundur ve hepiniz O'nun huzuruna götürüleceksiniz." (Kasas sûresi, 28/88)

3 Ey Kendinden başka her şeyin fânî olduğu tek Bâkî!

İkinci defa يَا بَاقِي أَنْتَ الْبَاقِي cümlesi; bütün o hadsiz, mânevî yaralara hem merhem, hem tiryak oldu. Yani, "Sen Bâkî'sin; giden gitsin, Sen yetersin. Madem Sen Bâkî'sin; zevâl bulan her şeye bedel bir cilve-i rahmetin kâfidir. Madem Sen varsın; Senin varlığına îmân ile intisabını bilen ve sırr-ı İslâmiyet'le o intisaba göre hareket eden insana her şey var. Fenâ ve zevâl, mevt ve adem bir perdedir, bir tazelenmektir; ayrı ayrı menzillerde gezmek hükmündedir." diye düşünüp, tamamıyla o hirkatli, firkatli, hazîn, elîm, karanlıklı, dehşetli hâlet-i rûhaniye; sürurlu, neşeli, lezzetli, nurlu, sevimli, ünsiyetli bir hâlete inkılâp etti. Lisânım ve kalbim, belki lisân-ı hâl ile bütün zerrât-ı vücudum "Elhamdülillâh!" dediler.

İşte o cilve-i rahmetin binden bir cüzü şudur ki:

Ben o hüzüngâhım olan dereden ve o hüzün-engiz hâletten Barla'ya döndüm. Baktım ki, Kuleönlü Mustafa nâmında bir genç, benden ilm-i hâle âit abdest ve namaza dâir birkaç meseleyi sormak için gelmiş. O vakit misafirleri kabul etmediğim hâlde, onun rûhundaki ihlâs ve ileride Risale-i Nur'a edeceği kıymettar hizmeti,[1(Hâşiye-1)] güyâ hiss-i kable'l-vukû ile rûhum o gencin rûhunda okudu. Onu geriye çevirmedim, kabul ettim.[2(Hâşiye-2)] Sonra tebeyyün etti ki, Risale-i Nur hizmetinde ve benden sonra hayru'l-halef olarak, bir vâris-i hakikî vazifesini tam yerine getirecek olan Abdurrahmân yerine,

---

1 (Hâşiye-1) İşte o Mustafa'nın küçük kardeşi olan Küçük Ali kendi güzel, sıhhatli kalemiyle yedi yüzden ziyâde Nur Risaleleri'ni yazmakla, tamamıyla bilfiil bir Abdurrahmân olduğu gibi, müteaddit Abdurrahmânları da yetiştirdi.

2 (Hâşiye-2) Elhak, o yalnız kabule değil, belki istikbâle lâyık(Hâşiyecik) olduğunu gösterdi.

(Hâşiyecik) Risale-i Nur'un birinci şâkirdi Mustafa'nın istikbâle liyâkatine dâir Üstadımın hükmünü tasdik eden bir hâdise: Kurban arefesinden bir gün evvel Üstadım gezmeye gidecekti. At getirmek üzere beni gönderdiği zaman, Üstadıma dedim: "Sen aşağıya inme, ben kapıyı arkasından örtüp odunluktan çıkacağım." Üstadım: "Hayır." dedi. "Sen kapıdan çık!" diyerek aşağıya indi. Ben kapıdan çıktıktan sonra kapıyı arkasından sürgüledi. Ben gittim, kendisi de yukarıya çıktı. Sonra yatmış. Bir müddet sonra Kuleönlü Mustafa, Hacı Osman'la beraber gelmişler. Üstadım hiç kimseyi kabul etmiyordu ve etmeyecekti. Hususan o vakit iki adamı beraber hiç yanına almaz geri çevirirdi. Hâlbuki, bu makamda bahsedilen kardeşimiz Kuleönlü Mustafa, Hacı Osman'la gelince, kapı güyâ lisân-ı hâl ile ona demiş ki: "Üstadın seni kabul etmeyecek fakat ben sana açılacağım." diyerek arkasından sürgülenmiş kapı kendi kendine Mustafa'ya açılmış. Demek Üstadımın onun hakkında "Mustafa istikbâle lâyıktır." diye söylediği sözü istikbâl gösterdiği gibi, kapı da buna şâhid olmuştur.

Hüsrev

Evet Hüsrev'in yazdığı doğrudur, tasdik ediyorum. Kapı bu mübarek Mustafa'yı benim bedelime hem istikbâl etti, hem de kabul etti.

Said Nursî

Cenâb-ı Hak Mustafa'yı nümûne olarak bana göndermiş ki; senden bir Abdurrahmân aldım, mukâbilinde bu gördüğün Mustafa gibi otuz Abdurrahmân o vazife-i diniyede sana hem talebe, hem biraderzâde, hem evlâd-ı mânevî, hem kardeş, hem fedâkâr arkadaş vereceğim.

Evet, –lillâhilhamd– otuz Abdurrahmân'ı verdi. O vakit dedim: Ey ağlayan kalbim! Madem bu nümûneyi gördün ve onunla o mânevî yaraların en mühimmini tedâvi etti; sâir bütün seni müteessir eden yaraları da tedâvi edeceğine kanaatin gelmelidir.

İşte, ey benim gibi ihtiyarlık zamanında gayet sevdiği evlâdını veya akrabasını kaybeden ve beline yüklenmiş ihtiyarlığın ağır yüküyle beraber firâktan gelen ağır gamları da başına yüklenen ihtiyar kardeşler ve ihtiyare hemşireler! Benim vaziyetimi anladınız ki sizinkinden çok şiddetli iken, madem böyle bir âyet-i kerîme tedâvi etti, şifâ verdi; *elbette Kur'ân-ı Hakîm'in eczâhâne-i kudsiyesinde, umum dertlerinize şifâ verecek ilâçları vardır. Eğer îmân ile ona müracaat edip ve ibâdetle o ilâçları istimâl etseniz, belinizde ve başınızdaki o ihtiyarlığın ve gamların ağır yükleri gayet hafifleşecektir.*

Bu mebhasın uzun yazılmasının sırrı ise, merhum Abdurrahmân'a ziyâde duâ-yı rahmet ettirmek düşüncesidir. Sizi usandırmasın. Hem sizi belki ziyâde müteellim edecek en acıklı ve nefret verip ürkütecek en dehşetli yaramı, gayet nâhoş, elîm bir sûrette size göstermekten maksadım, Kur'ân-ı Hakîm'in kudsî tiryakı ne derece hârikulâde bir ilâç ve parlak bir nur olduğunu göstermektir.

On Üçüncü Rica[1 (Hâşiye)]

Bu ricada sergüzeşt-i hayatımın mühim bir levhasından bahsedeceğimden, her hâlde bir derece uzun olacak. Usanmamanızı ve gücenmemenizi arzu ediyorum.

Harb-i Umumî'de, Rus'un esaretinden kurtulduktan sonra, İstanbul'da iki-üç sene Dâru'l-Hikmet'te hizmet-i diniye beni orada durdurdu. Sonra Kur'ân-ı Hakîm'in irşâdıyla ve Gavs-ı Âzam'ın himmetiyle ve ihtiyarlığın intibâhıyla İstanbul'daki hayat-ı medeniyeden usanç ve şâşaalı hayat-ı içtimâiyeden bir nefret geldi. Dâüssıla tâbir edilen iştiyak-ı vatan hissi beni vatanıma sevk etti. Madem öleceğim, vatanımda öleyim diye Van'a gittim.

---

1 (Hâşiye) Latîf bir tevâfuktur ki, bu On Üçüncü Rica'nın bahsettiği medrese hâdisesi on üç sene evvel oldu.

Her şeyden evvel, Van'da Horhor denilen medresemin ziyaretine gittim. Baktım ki; sâir Van hâneleri gibi onu da Rus istilâsında Ermeniler yakmışlardı. Van'ın meşhur kalesi ki, dağ gibi yekpare taştan ibarettir. Benim medresem onun tam altında ve ona tam bitişiktir. Benim terk ettiğim yedi-sekiz sene evvel, o medresemdeki hakikaten dost, kardeş, enis talebelerimin hayalleri gözümün önüne geldi. O fedâkâr arkadaşlarımın bir kısmı hakikî şehid diğer bir kısmı da o musîbet yüzünden mânevî şehid olarak vefat etmişlerdi.

Ben ağlamaktan kendimi tutamadım ve kalenin tâ medresenin üstündeki iki minare yüksekliğinde medreseye nâzır tepesine çıktım, oturdum. Yedi sekiz sene evvelki zamana hayalen gittim. Benim hayalim kuvvetli olduğu için, beni o zamanda hayli gezdirdi. Etrafta kimse yoktu ki, beni o hayalden çevirsin ve o zamandan çeksin. Çünkü yalnız idim. Yedi sekiz sene zarfında, gözümü açtıkça bir asır zaman geçmiş kadar bir tahavvülât görüyordum.

Baktım ki, benim medresemin etrafındaki şehir içi kale dibi mevkii, bütün baştan aşağıya kadar yandırılmış, tahrip edilmiş. Evvelki gördüğümden şimdiki gördüğüme, güyâ iki yüz sene sonra dünyaya gelip, öyle hazîn nazarla baktım. O hânelerdeki adamların çoğu ile dost ve ahbap idim. Kısm-ı âzamı, Allah rahmet etsin, muhaceret ile vefat etmişler, gurbette perişan olmuşlardı. Hem Ermeni mahallesinden başka, Van'ın bütün müslümanlarının hâneleri tahrip edilmiş gördüm. Benim kalbim en derinden sızladı. O kadar rikkatime dokundu ki, binler gözüm olsaydı beraber ağlayacaktı. Ben, gurbetten vatanıma döndüm; gurbetten kurtuldum zannediyordum. "Vâ-esefâ!", gurbetin en dehşetlisini vatanımda gördüm. On İkinci Rica'da bahsi geçen Abdurrahmân gibi, rûhumla pek alâkadar yüzer talebelerimi, dostlarımı kabirde ve o ahbapların yerlerini harabezar gördüm.

Eskiden beri hatırımda olan bir zâtın bir fıkrası vardı, tam mânâsını göremiyordum. O hazîn levha karşısında tam mânâsını gördüm. Fıkra budur: لَوْلَا مُفَارَقَةُ الْأَحْبَابِ مَا وَجَدَتْ لَهَا الْمَنَايَا إِلَى أَرْوَاحِنَا سُبُلًا[1] Yani, "Eğer dostlardan müfârakat olmasaydı, ölüm rûhlarımıza yol bulamazdı ki gelsin alsın."

Demek, en ziyâde insanı öldüren, ahbaptan müfârakattır. Evet, hiçbir şey beni o vaziyet kadar yandırmamış, ağlatmamış. Eğer Kur'ân'dan, îmândan medet gelmeseydi; o gam, o keder, o hüzün rûhumu uçuracak gibi tesirat yapacaktı.

---

[1] el-Hamevî, *Hızanetü'l-edeb* 1/136, 196; el-Kazvînî, *el-İzâh* 1/374. (Bu beyit, Ebu't-Tayyib el-Mütenebbi'ye aittir.)

Eskiden beri şâirler şiirlerinde, ahbaplarıyla görüştükleri menzillerin mürûr-u zamanla harabegâhlarına ağlamışlar. Bunun en fırkatli levhasını da ben gözümle gördüm. İki yüz sene sonra gayet sevdiği dostların mahall-i ikametine uğrayan bir adamın hüznüyle; hem rûhum, hem kalbim gözüme yardım edip ağladılar. O vakit, gözümün önünde harabezâra dönmüş yerlerin, gayet mâmur ve şenlikli ve neşeli ve sürurlu bir sûrette bulunduğu zaman, yirmi seneye yakın en tatlı bir hayatta tedris ile, kıymettar talebelerimle geçirdiğim hayatımın o şirin safahatı, birer birer sinema levhaları gibi canlanıp görünerek, sonra vefat edip gider tarzında, hayali gözümün önünde epey zaman devam etti.

O vakit, ehl-i dünyanın hâline çok taaccüb ettim: Nasıl kendilerini aldatıyorlar? Çünkü o vaziyet, dünyanın tam fânî olduğunu ve insanlar da içinde misafir bulunduğunu bilbedâhe gösterdi. Ehl-i hakikatin mütemâdiyen, dünya gaddardır, mekkârdır, fenâdır, aldanmayınız demeleri ne kadar doğru olduğunu gözümle gördüm. Hem insan nasıl cismiyle, hânesiyle alâkadardır; öyle de, kasabasıyla, memleketiyle belki dünyasıyla alâkadar olduğunu kendim de gördüm. Çünkü ben vücudum itibârıyla ihtiyarlık rikkatinden iki gözümle ağlarken, medresemin yalnız ihtiyarlığı değil, belki vefatından dolayı on gözle ağlamak istiyordum. Ve o şirin vatanımın yarı ölmesiyle yüz gözle ağlamaya ihtiyâcım vardı.

Rivâyet-i hadîste vardır ki; her sabah bir melâike çağırıyor لِدُوا لِلْمَوْتِ وَابْنُوا لِلْخَرَابِ[1] yani, "Ölmek için tevellüd edip dünyaya gelirsiniz, harap olmak için binalar yapıyorsunuz." diyor. İşte bu hakikati, kulağımla değil gözümle işitiyordum.

Evet, o vaziyetim o vakit beni nasıl ağlattırmış; on senedir hayalim, o vaziyete uğradıkça yine ağlıyor. Evet, binler sene yaşamış o ihtiyar kalenin başındaki menzillerin harap olması ve onun altındaki şehrin sekiz sene zarfında sekiz yüz sene kadar ihtiyarlanması ve kale altındaki gayet hayattar ve mecma-ı ahbap olan medresemin vefatı, umum Osmanlı Devleti'nde bütün medreselerin vefatını gösteren cenazesinin mânevî azametine işareten koca Van Kalesi'nin yekpare taşı, ona bir mezar taşı olmuş. Âdetâ o medresedeki sekiz sene evvel benimle beraber bulunan merhum talebelerim, kabirlerinde benimle beraber ağlıyorlar. Belki o kasabanın harabe duvarları, dağılmış taşları benimle beraber ağlıyorlar ve onları ağlıyor gibi gördüm.

---

[1] Abdullah İbnü'l-Mübârek, *ez-Zühd* 1/88; el-Beyhakî, *Şuabü'l-îmân* 7/396; ed-Deylemî, *el-Müsned* 4/51.

Ben o vakit anladım ki, vatanımdaki bu gurbete dayanamayacağım; ya ben de kabre onların yanına gitmeliyim veyahut dağda bir mağaraya çekilip ecelimi orada beklemeliyim diye düşündüm. Dedim: Madem dünyada böyle tahammül edilmez, sabır-şiken, mukavemet-sûz, yandırıcı firkatler var. Elbette mevt, hayata râcihtir. Hayatın bu ağır vaziyeti çekilir dertlerden değildir.

O vakit cihât-ı sitte denilen altı cihete nazar gezdirdim, karanlıklı gördüm. O şiddet-i teessürden gelen gaflet bana dünyayı korkunç, boş, hâlî, başıma yıkılacak bir tarzda gösterdi. Rûhum ise, düşman vaziyetini alan hadsiz belâlara karşı bir nokta-yı istinâd ararken ve rûhta ebede kadar uzanan hadsiz arzuları tatmin edecek bir nokta-yı istimdâd taharri ederken ve o hadsiz firâk ve iftirâktan ve tahrip ve vefattan gelen hüzün ve gama karşı teselli beklerken, birden Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyân'ın

سَبَّحَ لِلّٰهِ مَا فِي السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضِ ۚ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ۞ لَهُ مُلْكُ السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضِ ۚ يُحْيِي وَيُمِيتُ ۚ وَهُوَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ[1]

âyetinin hakikati tecelli etti. O rikkatli, firkatli, dehşetli, hüzünlü hayalden beni kurtardı, gözümü açtırdı.

Baktım ki, meyvedar ağaçların başlarındaki meyveleri tebessüm eder bir tarzda bana bakıyorlar; bize de dikkat et, yalnız harabezâra bakıp durma diyorlardı. Bu âyet-i kerîmenin hakikati böyle ihtâr ediyordu ki:

"Van sahrâsının sayfasında misafir olan insanların eliyle yazılan ve şehir sûretini alan sun'î bir mektubun, Rus istilâsı denilen dehşetli bir sel belâsına düşüp silinmesi neden seni bu kadar müteessir ediyor? Asıl Mâlik-i Hakikî ve her şeyin sahibi ve Rabbi olan Nakkaş-ı Ezelî'ye bak ki; bu Van sayfasında mektubâtı, kemâl-i şâşaa ile eski zamanda gördüğün vaziyeti yine devam edip yazılıyorlar. O yerler boş, harab, hâlî kalmış diye ağlamaların, Mâlik-i Hakikîsinden gaflet ve insanları misafir tasavvur etmemekten ve mâlik tevehhüm etmek yanlışından ileri geliyor."

Fakat o yanlışlıktan ve o yakıcı vaziyetten bir hakikat kapısı açıldı. Ve o hakikati tam kabul etmeye nefis hazırlandı. Evet nasıl ki bir demir ateşe sokulur; tâ yumuşasın, güzel ve menfaattar bir şekil verilsin. Öyle de, o hüzün-engiz hâlet ve o dehşetli vaziyet ateş oldu, nefsimi yumuşattı. Kur'ân-ı

[1] "Göklerde ne var, yerde ne varsa Allahı tenzih ve tesbih eder. O Aziz ve Hakîmdir: Üstün kudret, tam hüküm ve hikmet sahibidir. Göklerin ve yerin hakimiyeti O'nundur. Hayatı veren ve hayatı alıp öldüren O'dur. O her şeye kadirdir." (Hadîd sûresi, 57/1-2)

Mu'cizü'l-Beyân, mezkûr âyetin hakikatiyle, hakâik-i îmâniyenin feyzini tam ona gösterdi, kabul ettirdi.

Evet, –lillâhilhamd– şu âyetin hakikati, îmân feyziyle (Yirminci Mektup gibi risalelerde kat'î isbât ettiğimiz gibi) herkesin kuvvet-i îmâniyesi nisbetinde inkişâf eden öyle bir nokta-yı istinâd rûha ve kalbe verdi ki, o vaziyetin dehşetinden yüz derece ziyâde korkunç, zararlı musîbetlere karşı gelebilir bir kuvveti, îmân-ı billâhtan verdi. Ve şöyle ihtâr etti ki: Senin Hâlıkın olan şu memleketin Mâlik-i Hakikîsinin emrine her şey musahhardır, her şeyin dizgini O'nun elindedir, O'na intisabın yeter.[1]

O Hâlıkıma dayanıp tanıdıktan sonra, düşman sûretini alan bütün şeyler, düşmanlıklarını terk ettiler; ağlattıran hazîn hâller, beni neşelendirmeye başladılar. Hem çok risalelerde kat'î bürhânlarla da isbât ettiğimiz gibi, o hadsiz arzulara karşı îmân-ı bi'l-âhiretten gelen nur ile öyle bir nokta-yı istimdâd verdi ki; değil küçücük ve muvakkat, kısa, dünyevî ahbaplara karşı arzu ve râbıtalarıma, belki ebedü'l-âbâdda, âlem-i bekâda, saâdet-i ebediyede hadsiz uzun arzularıma kâfi gelebilir bir nokta-yı istimdâd verdi. Çünkü bir cilve-i rahmetiyle, muvakkat bir misafirhânesi olan bu dünyanın bir menzili olan şu zeminin yüzünde, o misafirlerini bir-iki saat sevindirmek için, bahar sofrasında hadd ü hesaba gelmez sanatlı, şirin nimetlerini, her baharda ihsân edip bir kahvaltı hükmünde o misafirlere yedirdikten sonra, mesken-i ebedîlerinde sekiz dâimî cenneti[2] hadsiz bir zamanda, hadsiz envâ-ı nimetiyle doldurup ibâdına ihzâr eden bir Rahmânu'r-rahîm'in rahmetine îmân ile istinâd edip, intisabını bilen elbette öyle bir nokta-yı istimdâd bulur ki; en ednâ derecesi, hadsiz ebedî emellere medet verip idame eder.

Hem o âyetin hakikatiyle, îmânın ziyâsından gelen nur öyle parlak bir sûrette tecelli etti ki; o zulümâtlı olan cihât-ı sitteyi gündüz gibi aydınlattırdı. Çünkü bu medresem ve bu şehirde talebe ve dostlarımın arkalarında kalıp ağlamak vaziyetini şöyle aydınlattırdı ki: Ahbabın gittikleri âlem karanlıklı değil, yalnız yerlerini değiştirdiler; yine görüşeceksiniz diye ihtâr etti. Ağlamayı tamamen kestirdi. Ve dünyada onların yerine geçecek ve benzeyecek olanları bulacağımı ifham etti.

---

1 Göklerin ve yerin hükümranlığı ve buralardaki hazinelerin Allah'a ait olduğunu gösteren birçok ayetten bazıları için bkz.: Bakara sûresi, 2/107; Âl-i İmran sûresi, 3/189; Mâide sûresi, 5/17; Câsiye sûresi, 45/27; Zümer sûresi, 39/63; Şûrâ sûresi, 42/12.

2 Cennetin sekiz kapısıyla ilgili bkz.: Buhârî, *bed'ü'l-halk* 9; Müslim, *îmân* 46; Ebû Dâvûd, *tahâre* 65; Tirmizî, *tahâre* 41.

Evet, –lillâhilhamd– hem vefat eden Van medresesini Isparta medresesiyle ihyâ edip, oradaki ahbapları dahi, daha çok, daha kıymettar talebeler ve ahbaplarla mânen ihyâ etti. Hem bildirdi ki; dünya boş, hâlî olmadığını ve harab olmuş bir memleket sûretini yanlış tasavvur ettiğimi, belki Mâlik-i Hakikî hikmetinin iktizâsıyla, sun'î insanların levhasını değiştiriyor, mektubunu tazelendiriyor. Bir ağacın bir kısım meyvelerini kopardıkça yerine yine başka meyvelerin geldiği gibi, nev-i beşerde bu zevâl ve firâk dahi bir teceddüddür, tazelenmektir. Îmân noktasında, ahbapsızlıktan gelen elîmane bir hüzün değil, belki başka güzel bir yerde görüşmek üzere ayrılmaktan gelen, lezizane bir hüzün veren bir tazelenmektir.

Hem o dehşetli vaziyetten, kâinatın mevcûdâtının karanlıklı görünen yüzünü aydınlattı. Ben de o vakit o hâlete şükretmek istedim, Arabî şu fıkra geldi; tam o hakikati tasvir etti. Şöyle ki, dedim:

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ عَلَى نُورِ الْإِيمَانِ الْمُصَوِّرِ مَا يُتَوَهَّمُ أَجَانِبَ أَعْدَاءً أَمْوَاتًا مُوَحِّشِينَ أَيْتَامًا بَاكِينَ، أَوِدَّاءَ إِخْوَانًا أَحْيَاءً مُونِسِينَ مُرَخَّصِينَ مَسْرُورِينَ ذَاكِرِينَ مُسَبِّحِينَ

Yani, "O şiddetli hâletin tesirinden gelen gaflet ile, kâinatın mevcûdâtı bir kısmı düşman ve ecnebî,[1(Hâşiye)] bir kısmı müthiş cenazeler, diğer kısmı ise, kimsesizlikten ağlayan yetimler sûretinde; gafil nefsime tevehhüm ile gösterilen bu korkunç levhayı, nur-u îmân ile aynelyakîn gördüm ki: O ecnebî, düşman görünenler birer dost kardeştirler. Ve o müthiş cenazeler ise; kısmen hayattar ve ünsiyetkâr ve kısmen vazifeden terhis edilenlerdir. Ve o ağlayan yetimlerin vaveylâları ise zikir ve tesbihin zemzemeleri olduğunu nur-u îmân ile gördüğümden, o hadsiz nimetlerin menbaı olan îmânı bana veren Hâlık-ı Zülcelâl'e hadsiz hamdediyorum. Ve bu dünyada, bu dünya kadar büyük hususî dünyamdaki bütün mevcûdâtı, hamd ve tesbihât-ı ilâhiyede tasavvur ve niyetim ile istimâl etmek bir hakkım olduğu nokta-yı nazarından, bütün o mevcûdâtın her birisinin ve umumunun lisân-ı hâlleriyle beraber اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ عَلٰى نُورِ الْإِيمَانِ[2] deriz." demektir.

Hem o gafletkârâne hâlet-i müthişeden hiçe inen ezvâk-ı hayat ve bütün bütün çekilip kuruyan emeller ve en dar bir dâire içinde sıkışıp kalan belki mahvolan şahsıma âit nimetler, lezzetler birden –başka risalelerde kat'î bir

1 (Hâşiye) Yani, zelzele, fırtına, tufan, taun, ateş gibi.

2 Lutfettiği iman nûrundan dolayı hamdolsun Allah'a.

sûrette isbât ettiğimiz gibi– nur-u îmân ile kalbin etrafındaki o dar dâireyi öyle genişlettirdi ki, kâinatı içine aldı ve o Horhor bahçesinde kurumuş ve lezzetini kaçırmış nimetler yerinde, dâr-ı dünya ve dâr-ı âhireti birer sofra-yı nimet ve birer tabla-yı rahmet şekline getirdi. Göz, kulak, kalb gibi, on değil, yüz cihâzât-ı insâniyenin her birini, gayet uzun bir el sûretinde, her müminin derecesi nisbetinde o iki sofra-yı Rahmân'a uzatıp, her tarafından nimetleri toplayacak bir tarzda gösterdiğinden; hem bu ulvî hakikati ifade, hem o hadsiz nimete şükür için o vakit böyle demiştim:

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ عَلَى نُورِ الْإِيمَانِ الْمُصَوِّرِ لِلدَّارَيْنِ مَمْلُوءَتَيْنِ مِنَ النِّعْمَةِ وَالرَّحْمَةِ لِكُلِّ مُؤْمِنٍ حَقٌّ أَنْ يَسْتَفِيدَ بِحَوَاسِّهِ الْكَثِيرَةِ الْمُنْكَشِفَةِ بِإِذْنِ خَالِقِهِ

Yani: "Dünya ve âhireti nimet ve rahmetle doldurmuş bir sûrette, hakikî müminlerin nur-u îmân ve İslâmiyet'le inkişâf ve inbisât etmiş bütün hassalarının elleriyle o iki muazzam sofradan istifâdeyi temin eden ve gösteren nur-u îmân nimetinin mukâbiline, o îmânı bana veren Hâlıkıma, bütün zerrât-ı vücudumla dünya ve âhiret dolusu hamd ve şükür, elimden gelse yaparım." demektir.

Madem îmân bu âlemde bu tesirat-ı azîmeyi yapar; elbette dâr-ı bekâda öyle semerat ve füyuzâtı olacak ki, bu dünyadaki akıl ile onlar ihâta edilmez ve tarif edilmez.

İşte, ey benim gibi ihtiyarlık münâsebetiyle pek çok dostların firâk acılarını çeken ihtiyar ve ihtiyareler! Sizin en ihtiyarınız her ne kadar zâhiren benden yaşlı ise de, mânen ben onlardan daha ziyâde ihtiyarlığımı tahmin ediyorum. Çünkü fıtratımda rikkat-i cinsiye ile acımak hissi ziyâde bulunduğundan, kendi elemimden başka, binler kardeşlerimin elemlerini de o şefkat sırrıyla çektiğimden, yüzler sene yaşamış gibi ihtiyarım. Ve siz ne kadar firâk belâsını çekmiş iseniz, benim kadar o belâya mâruz kalmamışsınız. Çünkü oğlum yoktur ki yalnız oğlumu düşüneyim. Bendeki fıtrî olan bu ziyâde acımaklık ve şefkat, binler müslüman evlâdlarının, hattâ masum hayvanların teellümlerine karşı dahi bir rikkat, bir elem, o sırr-ı şefkat ile hissediyordum. Hususî bir hânem yoktur ki fikrimi yalnız ona hasredeyim; belki bu memleket ile ve belki âlem-i İslâm'ın kıtasıyla hânem gibi, hamiyet-i İslâmiye noktasında alâkadarım. Ve o iki büyük hânedeki dindaşlarımın elemleriyle müteellim ve firâklarıyla mahzun oluyorum!..

İşte bütün ihtiyarlığımdan ve firâk belâlarından gelen teessürâtıma, bana nur-u îmân tam kâfi geldi; kırılmaz bir rica, kopmaz bir ümit, sönmez bir ziyâ, bitmez bir teselli verdi. Elbette sizlere ihtiyarlıktan gelen karanlık ve gaflet ve teessürât ve teellümâta; îmân kâfi ve vâfidir. Asıl en karanlıklı ve en nursuz ve tesellisiz ihtiyarlık ve en elîm ve müthiş firâk, ehl-i dalâletin ve ehl-i sefâhetin ihtiyarlıklarıdır ve firâklarıdır. O rica ve ziyâ ve teselli veren îmânı zevk etmek ve tesirâtını hissetmek için, ihtiyarlığa lâyık ve İslâmiyet'e muvâfık ubûdiyet-kârâne bir tavr-ı şuûrdârâne takınmakla olur. Yoksa gençlere benzemeye çalışmak ve onların sarhoşça gafletlerine başını sokup ihtiyarlığını unutmakla değildir.

خَيْرُ شَبَابِكُمْ مَنْ تَشَبَّهَ بِكُهُولِكُمْ وَشَرُّ كُهُولِكُمْ مَنْ تَشَبَّهَ بِشَبَابِكُمْ[1] –ev kemâ kâl– meâlindeki hadîsi düşününüz. Yani, "Gençlerinizin en iyisi, temkinde ve sefâhetlerden çekilmekte ihtiyarlara benzeyenlerdir. Ve ihtiyarlarınızın en fenâsı, sefâhette ve başını gaflete sokmakta gençlere benzeyenlerdir."

Ey kardeşlerim ihtiyarlar ve hemşire ihtiyareler! Hadîs-i şerifte vardır ki: "Altmış yetmiş yaşlarında ihtiyar bir mümin, dergâh-ı ilâhîye elini kaldırıp duâ ederken, rahmet-i ilâhiye onun elini boş döndürmeye hicap ediyor."[2] Madem rahmet size karşı böyle hürmet ediyor; siz de rahmetin bu hürmetini ubûdiyetinizle ihtiram ediniz.

On Dördüncü Rica

Dördüncü Şuâ olan Âyet-i Nuriye-i Hasbiye'nin başının hülâsası diyor ki:

Bir zaman ehl-i dünya beni her şeyden tecrit ettiklerinden, beş çeşit gurbetlere düşmüştüm. Sıkıntıdan gelen bir gaflet ile, Risale-i Nur'un teselli verici ve medet edici nurlarına bakmayarak, doğrudan doğruya kalbime baktım ve rûhumu aradım. Gördüm ki; gayet kuvvetli bir aşk-ı bekâ ve şedid bir muhabbet-i vücud ve büyük bir iştiyak-ı hayat ve hadsiz bir acz ve nihayetsiz bir fakr, bende hükmediyordu. Hâlbuki müthiş bir fenâ, o bekâyı söndürüyor. O hâletimde, yanık bir şâirin dediği gibi dedim:

---

1 et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* 22/83; et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-evsat* 6/94; Ebû Ya'lâ, *el-Müsned* 13/467.

2 Bkz.: et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-evsat* 5/270, *Müsnedü'ş-şâmiyyîn* 2/268; el-Aclûnî, *Keşfü'l-hafâ* 1/284. Ayrıca, genel manada Cenâb-ı Hakk'ın dergâhına kalkan hiçbir eli boş çevirmediğine dair bkz.: el-Bezzâr, *el-Müsned* 6/479; Ebû Ya'lâ, *el-Müsned* 3/391; İbni Hibbân, *es-Sahîh* 3/160.

"Dil bekâsı, Hak fenâsı istedi mülk-i tenim

Bir devasız derde düştüm, âh ki Lokman bîhaber."[1]

Me'yûsane başımı eğdim. Birden, [2] حَسْبُنَا اللهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ imdâdıma geldi, "Beni dikkatle oku!" dedi. Ben de günde beş yüz defa okudum. Okudukça, yalnız ilmelyakîn ile değil, aynelyakîn ile çok kıymettar envârından dokuz mertebe-i hasbiye bana inkişâf etti.

Birinci Mertebe-i Nuriye-i Hasbiye

Bendeki aşk-ı bekâ; bendeki bekâya değil, belki sebepsiz ve bizzât mahbûb olan kemâl-i mutlak sahibi, Zât-ı Zülkemâl'in ve Zülcelâl'in bir isminin bir cilvesinin mâhiyetimde bir gölgesi bulunduğundan, fıtratımda o Kâmil-i Mutlak'ın varlığına ve kemâline ve bekâsına müteveccih olan muhabbet-i fıtriye, gaflet yüzünden yolunu şaşırmış, gölgeye yapışmış, aynanın bekâsına âşık olmuştu, حَسْبُنَا اللهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ geldi, perdeyi kaldırdı. Gördüm ve hissettim ve hakkalyakîn zevk ettim ki; bekâmın lezzeti ve saâdeti, aynen ve daha mükemmel bir tarzda Bâkî-i Zülkemâl'in bekâsına ve benim Rabbim ve İlâhım olduğuna, tasdik ve îmânımda ve iz'anımda vardır. Bunun edillesi, zevi'l-ihsâsı hayrette bırakacak gayet derin ve dakik on iki hemhemler ve şuûr-u îmânlar ile Risale-i Hasbiye'de beyân edilmiştir.

İkinci Mertebe-i Nuriye-i Hasbiye

Fıtratımdaki hadsiz aczimle beraber, ihtiyarlık ve gurbet ve kimsesizlik ve tecridim içinde; ehl-i dünya desîseleriyle, casuslarıyla bana hücum ettikleri hengâmda kalbime dedim: "Elleri bağlı, zayıf ve hasta bir tek adama ordular taarruz ediyor. Benim için bir nokta-yı istinâd yok mu?" diye [3] حَسْبُنَا اللهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ âyetine müracaat ettim. Bana o âyet bildirdi ki:

İntisab-ı îmânî vesikasıyla Kadîr-i Mutlak öyle bir Sultan'a intisap edersin ki; zemin yüzünde her baharda dört yüz bin milletten mürekkeb nebâtât ve hayvanât ordularının bütün cihâzâtlarını kemâl-i intizam ile vermekle beraber, başta insan olarak, hayvanâtın muazzam ordusunun bütün erzaklarını,

---

1 Niyazi Mısrî, *Dîvân* s.149 (133. şiir, 3. beyit)

2 "Allah bize yeter. O ne güzel vekildir!" (Âl-i İmran sûresi, 3/173).

3 "Allah bize yeter. O ne güzel vekildir!" (Âl-i İmran sûresi, 3/173).

değil medenî insanların son zamanlarda keşfettikleri et ve şeker ve sâir taamların hülâsaları gibi, belki yüz derece o medenî hülâsalardan daha mükemmel ve bütün taamların her nev'inden tohum ve çekirdek denilen Rahmânî hülâsalara koyup; ve o hülâsaları dahi, onların pişirmelerine ve inbisâtlarına dâir kaderî tarifeler içinde sarıp, muhafaza için küçük sandukçalara koyup, tevdi eder. O sandukçaların îcâdı, [1] كُنْ emrinde bulunan كَافْ–نُونْ fabrikasından o kadar çabuk ve kolay ve çoklukla olur ki; Kur'ân der: "Hâlık emreder, meydana gelir." Madem sen, intisab-ı îmânî tezkeresiyle böyle bir nokta-yı istinâd bulabildiğinden, hadsiz bir kuvvete ve kudrete dayanabilirsin. Ben de âyetten bu dersimi aldıkça öyle bir kuvve-i mâneviyeyi buldum ki; değil şimdiki düşmanlarıma, belki dünyaya meydan okuyabilir bir iktidar-ı îmânî hissederek, bütün rûhumla beraber حَسْبُنَا اللّٰهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ dedim.

Üçüncü Mertebe-i Nuriye-i Hasbiye

Ben o gurbetler ve hastalıklar ve mazlûmiyetlerin tazyikiyle dünyadan alâkamı kesilmiş bularak, ebedî bir dünyada ve bâkî bir memlekette dâimî bir saâdete namzed olduğumu îmân telkin ettiği hengâmda; tahassür akıtan "Of! Of!"dan vazgeçip, beşaşet izhâr eden "Oh! Oh!" dedim. Fakat bu gaye-i hayal ve hedef-i rûh ve netice-i fıtratın tahakkuku, ancak ve ancak bütün mahlûkatının bütün harekâtlarını ve sekenâtlarını ve ahvâl ve âmâllerini, kavlen ve fiilen bilen ve kaydeden ve bu küçücük ve âciz-i mutlak nev-i insanı Kendine dost ve muhâtap eden ve bütün mahlûkat üstünde bir makam veren bir Kadîr-i Mutlak'ın hadsiz kudretiyle ve insana nihayetsiz inâyet ve ehemmiyet vermesiyle olabilir, diye düşünürken bu iki noktada, yani böyle bir kudretin faaliyeti ve zâhiren bu ehemmiyetsiz insanın hakikatli ehemmiyeti hakkında îmânın inkişâfını ve kalbin itminanını veren bir izah istedim. Yine o âyete müracaat ettim. Dedi ki: "حَسْبُنَا daki نَا'ya dikkat edip, senin ile beraber lisân-ı hâl ve lisân-ı kâl ile حَسْبُنَا'yı kimler söylüyorlar, dinle!" emretti.

Birden baktım ki, hadsiz kuşlar ve kuşçuklar olan sinekler ve hesapsız hayvanlar ve nihayetsiz nebatlar ve gayetsiz ağaçlar dahi benim gibi lisân-ı hâl ile [2] حَسْبُنَا اللّٰهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ mânâsını yâd ediyorlar ve herkesin yâdına

---

1 "(O, bir şeyi yaratmak isteyince sadece) 'ol!' der, (o da oluverir)." (Bakara sûresi, 2/117; Âl-i İmran sûresi, 3/47, 59; En'âm sûresi, 6/73; …)

2 "Allah bize yeter. O ne güzel vekildir!" (Âl-i İmran sûresi, 3/173).

getiriyorlar ki; bütün şerâit-i hayatiyelerini tekeffül eden öyle bir vekilleri var ki, birbirine benzeyen ve maddeleri bir olan yumurtalar ve birbirinin misli gibi katreler ve birbirinin aynı gibi habbeler ve birbirine müşabih çekirdeklerden kuşların yüz bin çeşitlerini, hayvanların yüz bin tarzlarını, nebâtâtın yüz bin nev'ini ve ağaçların yüz bin sınıfını yanlışsız, noksansız, iltibâssız, süslü, mîzanlı, intizamlı, birbirinden ayrı fârikalı bir sûrette gözümüz önünde, hususan her baharda gayet çok, gayet kolay, gayet geniş bir dâirede, gayet çoklukla halk eder, yapar bir kudretin azamet ve haşmeti içinde beraberlik ve benzeyişlik ve birbiri içinde ve bir tarzda yapılmalarıyla, vahdetini ve ehadiyetini bize gösterir ve böyle hadsiz mucizâtı ibraz eden bir fiil-i rubûbiyete, bir tasarruf-u hallâkıyete müdahale ve iştirak mümkün olmadığını bildirir diye anladım. Her mümin gibi benim hüviyet-i şahsiyemi ve mâhiyet-i insâniyemi anlamak isteyenler ve benim gibi olmak arzu edenler حَسْبُنَا 'daki نَا cemiyetinde bulunan "ene"nin, yani nefsimin tefsirine baksınlar. Ehemmiyetsiz, hakir ve fakir görünen vücudum –her müminin vücudu gibi– ne imiş, hayat ne imiş, insâniyet ne imiş, İslâmiyet ne imiş, îmân-ı tahkikî ne imiş, mârifetullah ne imiş, muhabbet nasıl olacakmış? Anlasınlar, dersini alsınlar!

Dördüncü Mertebe-i Nuriye-i Hasbiye

Bir vakit ihtiyarlık, gurbet, hastalık, mağlûbiyet gibi vücudumu sarsan ârızalar, bir gaflet zamanıma rast gelip şiddetle alâkadar ve meftun olduğum vücudumu, belki mahlûkatın vücudlarını "Ademe gidiyor." diye elîm bir endişe verirken, yine bu Âyet-i Hasbiyeye müracaat ettim. Dedi: "Mânâma dikkat et ve îmân dürbünüyle bak!"

Ben de baktım ve îmân gözüyle gördüm ki: Bu zerrecik vücudum, her müminin vücudu gibi hadsiz bir vücudun aynası ve nihayetsiz bir inbisât ile hadsiz vücudları kazanmasına bir vesîle ve kendinden daha kıymettar bâkî, müteaddit vücudları meyve veren bir kelime-i hikmet bulunduğunu ve mensubiyet cihetiyle bir an yaşaması, ebedî bir vücud kadar kıymettar olduğunu ilmelyakîn ile bildim. Çünkü şuûr-u îmân ile bu vücudum Vâcibü'l-vücud'un eseri ve sanatı ve cilvesi olduğunu anlamakla, vahşi evhâmdan ve hadsiz firâklardan ve hadsiz müfârakat ve firâkların elemlerinden kurtulup; mevcûdâta, hususan zîhayatlara taalluk eden ef'âl ve esmâ-yı ilâhiye adedince uhuvvet râbıtalarıyla münâsebet peydâ eylediğim bütün sevdiğim mevcûdâta, muvakkat bir firâk içinde dâimî bir visâl var olduğunu bildim. İşte îmân ile

ve îmândaki intisap ile, her mümin gibi, bu vücudum dahi hadsiz vücudların firâksız envârını kazanır; kendi gitse de onlar arkada kaldığından kendisi kalmış gibi memnun olur.

Hülâsa: *Ölüm firâk değil, visâldir, tebdil-i mekândır, bâkî bir meyveyi sünbül vermektir.*

Beşinci Mertebe-i Nuriye-i Hasbiye

Yine bir vakit hayatım çok ağır şerâit ile sarsıldı ve nazar-ı dikkatimi ömre ve hayata çevirdi. Gördüm ki: Ömrüm koşarak gidiyor, âhirete yakınlaşmış. Hayatım dahi tazyikat altında sönmeye yüz tutmuş. Hâlbuki Hayy ismine dâir risalede izah edilen hayatın mühim vazifeleri ve büyük meziyetleri ve kıymettar faydaları böyle çabuk sönmeye değil, belki uzun yaşamaya lâyıktır, diye mütellimâne düşündüm. Yine üstadım olan حَسْبُنَا اللّٰهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ[1] âyetine müracaat ettim. Dedi: "Sana hayatı veren Hayy-ı Kayyûm'a göre hayata bak!"

Ben de baktım, gördüm ki: Hayatımın bana bakması bir ise, Zât-ı Hayy-ı Kayyûm'a bakması yüzdür; ve bana âit neticesi bir ise, Hâlıkıma âit bindir. Şu hâlde marzî-i ilâhî dâiresinde bir an yaşaması kâfidir, uzun zaman istemez.

Bu hakikat dört mesele ile beyân ediliyor. Ölü olmayanlar veyahut diri olmak isteyenler, hayatın mâhiyetini ve hakikatini ve hakikî hukukunu o dört mesele içinde arasınlar, bulsunlar ve dirilsinler!

Hülâsası şudur ki: Hayat, Zât-ı Hayy-ı Kayyûm'a baktıkça ve îmân dahi hayata hayat ve rûh oldukça, bekâ bulur; hem bâkî meyveler verir, hem öyle yükseklenir ki, sermediyet cilvesini alır, daha ömrün kısalığına ve uzunluğuna bakılmaz.

Altıncı Mertebe-i Nuriye-i Hasbiye

Müfârakat-ı umumiye hengâmında olan harab-ı dünyadan haber veren âhirzaman hâdisâtı içinde müfârakat-ı hususiyemi ihtâr eden ihtiyarlık ve âhir ömrümde bir hassasiyet-i fevkalâde ile fıtratımdaki cemâl-perestlik ve güzellik sevdası ve kemâlâta meftuniyet hisleri inkişâf ettikleri bir zamanda, dâimî tahribâtçı olan zevâl ve fenâ ve mütemâdî tefrik edici olan mevt ve adem, dehşetli bir sûrette bu güzel dünyayı ve bu güzel mahlûkatı hırpaladığını, par-

[1] "Allah bize yeter. O ne güzel vekildir!" (Âl-i İmran sûresi, 3/173).

ça parça edip güzelliklerini bozduğunu; fevkalâde bir şuûr ve teessür ile gördüm. Fıtratımdaki aşk-ı mecazî, bu hâle karşı şiddetli galeyan ve isyan ettiği zamanda bir medâr-ı teselli bulmak için yine bu Âyet-i Hasbiye'ye müracaat ettim. Dedi: "Beni oku ve dikkatle mânâma bak!" Ben de Sûre-i Nur'daki اَللّٰهُ نُورُ السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضِ[1]... الخ âyetinin rasathânesine girip îmânın dürbünüyle bu Âyet-i Hasbiye'nin en uzak tabakalarına ve şuûr-u îmânî hurdebîni ile en ince esrârına baktım, gördüm:

Nasıl ki aynalar, şişeler, şeffaf şeyler, hattâ kabarcıklar; güneş ziyâsının gizli ve çeşit çeşit cemâlini ve o ziyânın elvan-ı seb'a denilen yedi renginin mütenevvi güzelliklerini gösteriyorlar ve teceddüd ve teharrükleriyle ve ayrı ayrı kabiliyetleriyle ve inkisâratlarıyla o cemâl ve o güzellikleri tazeleştiriyorlar ve inkisâratlarıyla güneşin ve ziyâsının ve elvan-ı seb'asının gizli güzelliklerini güzel izhâr ediyorlar. Aynen öyle de; Şems-i Ezel ve Ebed olan Cemîl-i Zülcelâl'in cemâl-i kudsîsine ve nihayetsiz güzel esmâ-yı hüsnâsının sermedî güzelliklerine aynadarlık edip cilvelerinin tazelenmesi için bu güzel masnûlar, bu tatlı mahlûklar, bu cemâlli mevcûdât, hiç durmayarak gelip gidiyorlar; kendilerinde görünen güzellikler ve cemâller, kendilerinin malı olmadığını, belki tezâhür etmek isteyen sermedî ve mukaddes bir cemâlin ve dâimî tecelli eden ve görünmek isteyen mücerred ve münezzeh bir hüsnün işaretleri ve alâmetleri ve lem'aları ve cilveleri olduğunun pek çok kuvvetli delilleri Risale-i Nur'da tafsilen izah edilmiş. Burada o bürhânlardan üç tanesi, kısaca gayet mâkul bir sûrette zikredilmiştir, diye beyâna başlar. Bu risaleyi gören her bir zevk-i selim ashâbı hayrette kalmakla beraber kendilerinin istifâdelerinden başka, gayrılarının da istifâdelerine çalışmayı lâzım buluyorlar. Hususan ikinci bürhânda beş nokta beyân ediliyor. Aklı çürük, kalbi bozuk olmayan, her hâlde takdir ve tahsin ve tasvib ile "Mâşâallah, fetebârekâllah" diyecek; fakir, hakir görülen vücudunu teâli ettirecek; hârika bir mucize olduğunu derk ve tasdik edecek.

On Beşinci Rica[2](Hâşiye)

Bir zaman Emirdağı'nda ikamete memur ve tek başıma menzilde âdetâ bir haps-i münferid ve bana çok ağır gelen tarassudlar ve tahakkümler ile bana işkence vermelerinden hayattan usandım, hapisten çıktığıma teessüf ettim.

---

1 "Allah göklerin ve yerin nûrudur." (Nûr sûresi, 24/35)

2 (Hâşiye) Nur'un telif zamanı üç sene evvel bitmiş olmasından, bu On Beşinci Rica, ileride bir Nurcu tarafından İhtiyarlar Lem'ası'nın tekmiline, telifine me'haz olmak üzere yazıldı.

Rûh u canımla Denizli hapsini arzuladım ve kabre girmeyi istedim. Ve "Hapis ve kabir, bu tarz-ı hayata müreccahtır." diye, ya hapse veya kabre girmeye karar verirken, inâyet-i ilâhiye imdâda yetişti; kalemleri teksir makinesi olan Medresetü'z-Zehrâ şâkirtlerinin ellerine, yeni çıkan teksir makinesini verdi. Birden Nur'un kıymettar mecmûalarından her tanesi, bir kalem ile beş yüz nüsha meydana geldi. Fütûhâta başlamaları, o sıkıntılı hayatı bana sevdirdi, "Hadsiz şükür olsun!" dedirtti.

Bir miktar sonra Risale-i Nur'un gizli düşmanları, fütûhât-ı nuriyeyi çekemediler. Hükûmeti aleyhimize sevk ettiler. Yine hayat bana ağır gelmeye başladı. Birden inâyet-i rabbâniye tecelli etti. En ziyâde Nur'lara muhtaç olan alâkadar memurlar, vazifeleri itibârıyla müsadere edilen Nur Risaleleri'ni kemâl-i merak ve dikkatle mütalâa ettiler. Fakat Nur'lar onların kalblerini kendine taraftar eyledi. Tenkid yerinde takdire başlamalarıyla, Nur Dershânesi çok genişlendi; maddî zararımızdan yüz derece ziyâde menfaat verdi, sıkıntılı telâşlarımızı hiçe indirdi.

Sonra, gizli düşman münafıklar, hükûmetin nazar-ı dikkatini benim şahsıma çevirdiler. Eski siyasî hayatımı hatırlattırdılar. Hem adliyeyi, hem maarif dâiresini, hem zabıtayı, hem dâhiliye vekâletini evhâmlandırdılar. Partilerin cereyânları ve komünistlerin perdesinde anarşistlerin tahrikâtıyla o evhâm genişlendi. Bizi tazyik ve tevkif ve ellerine geçen risaleleri müsadereye başladılar. Nur şâkirtlerinin faaliyetine tevakkuf geldi. Benim şahsımı çürütmek fikriyle, bir kısım resmî memurlar, hiç kimsenin inanmayacağı isnâdlarda bulundular. Pek acîp iftiraları işâaya çalıştılar. Fakat kimseyi inandıramadılar.

Sonra, pek âdi bahânelerle, zemheririn en şiddetli soğuk günlerinde beni tevkif ederek, büyük ve gayet soğuk ve iki gün sobasız bir koğuşta tecrid-i mutlak içinde hapsettiler. Ben küçük odamda günde kaç defa soba yakar ve dâimâ mangalımda ateş varken, zaafiyet ve hastalığımdan zor dayanabilirdim. Şimdi, bu vaziyette hem soğuktan bir sıtma, hem dehşetli bir sıkıntı ve hiddet içinde çırpınırken, bir inâyet-i ilâhiye ile bir hakikat kalbimde inkişâf etti.

Mânen, "Sen hapse Medrese-i Yusufiye nâmı vermişsin; hem Denizli'de sıkıntınızdan bin derece ziyâde hem ferah, hem mânevî kâr, hem oradaki mahpusların Nur'lardan istifâdeleri, hem büyük dâirelerde Nur'ların fütûhâtı gibi neticeler, size şekvâ yerinde binler şükrettirdi, her bir saat hapsinizi ve sıkıntınızı, on saat ibâdet hükmüne getirdi; o fânî saatleri bâkîleştirdi. İnşâallah bu Üçüncü Medrese-i Yusufiye'deki musîbetzedelerin Nur'lardan istifâdeleri

ve teselli bulmaları, senin bu soğuk ve ağır sıkıntını hararetlendirip, sevinçlere çevirecek ve hiddet ettiğin adamlar eğer aldanmışlarsa bilmeyerek sana zulmediyorlar. Onlar hiddete lâyık değiller. Eğer bilerek ve garazla ve dalâlet hesabına seni incitiyorlar ve işkence yapıyorlarsa, onlar pek yakın bir zamanda, ölümün idam-ı ebedîsiyle kabrin haps-i münferidine girip, dâimî sıkıntılı azâp çekecekler. Sen onların zulmü yüzünden hem sevâp, hem fânî saatlerini bâkîleştirmeyi, hem mânevî lezzetleri, hem vazife-i ilmiye ve diniyeyi ihlâs ile yapmasını kazanıyorsun!" diye rûhuma ihtâr edildi. Ben de bütün kuvvetimle "Elhamdülillâh" dedim. İnsâniyet damarıyla o zâlimlere acıdım. "Yâ Rabbi! Onları ıslah eyle!" diye duâ ettim.

Bu yeni hâdisede, ifademde Dâhiliye Vekâletine yazdığım gibi, on vecihle kanunsuz olduğu ve kanun nâmına kanunsuzluk eden o zâlimler, asıl suçlu onlar olması gibi, öyle bahâneleri aradılar; işitenleri güldürecek ve hakperestleri ağlattıracak iftiraları ve uydurmalarıyla ehl-i insafa gösterdiler ki; Risale-i Nur'a ve şâkirtlerine ilişmeye, kanun ve hak cihetinde imkân bulamıyorlar, dîvâneliğe sapıyorlar.

Ezcümle: Bir ay bizi tecessüs eden memurlar, bir şey bahâne bulamadıklarından bir pusula yazıp ki: "Said'in hizmetkârı bir dükkândan rakı almış, ona götürmüş." O pusulayı imza ettirmek için hiç kimseyi bulamayıp, sonra yabanî ve sarhoş bir adamı yakalamışlar, tehditkârâne "Gel bunu imza et!" demişler. O da demiş: "Tövbeler tövbesi olsun, bu acîp yalanı kim imza edebilir?" Onları, pusulayı yırtmaya mecbur etmiş.

İkinci bir nümûne: Bilmediğim ve şimdi dahi tanımadığım bir zât, atını beni gezdirmek için vermiş, ben de rahatsızlığım için teneffüs kasdı ile, ekser günlerde, yazda bir-iki saat gezerdim. O at ve araba sahibine elli liralık kitap vermeye söz vermiştim. Tâ, kâidem bozulmasın ve minnet altına girmeyeyim.

Acaba bu işte hiçbir zarar ihtimâli var mı? Hâlbuki "O at kimindir?" diye, elli defa bizlerden hem vali, hem adliyeciler, hem zabıta ve polisler sordular. Güyâ büyük bir hâdise-i siyasiye ve âsâyişe temas eden bir vakıadır. Hattâ bu mânâsız soruşların kesilmesi için, iki zât, hamiyeten, biri "At benimdir." diğeri "Araba benimdir." dedikleri için ikisini de benimle beraber tevkif ettiler.

Bu nümûnelere kıyâsen, çok çocuk oyuncaklarına seyirci olup gülerek ağladık ve anladık ki: Risale-i Nur'a ve şâkirtlerine ilişenler, maskara olurlar.

O nümûnelerden latîf bir muhavere: Benim tevkif kâğıdımda sebep, emniyeti ihlâl suçu yazıldığından, ben daha o pusulayı görmeden müdde-i umuma

dedim: "Seni geçen gece gıybet ettim." Emniyet müdürü hesabına beni konuşturan bir polise: *'Eğer bin müdde-i umumî ve bin emniyet müdürü kadar bu memlekette emniyet-i umumiyeye hizmet etmemiş isem –üç defa– Allah beni kahretsin!'* dedim."

Sonra, bu sırada, bu soğukta, en ziyâde istirahate ve üşümemeye ve dünyayı düşünmemeye muhtaç olduğum bir hengâmda, garazı ve kasdı ihsâs eder bir tarzda, beni bu tahammülün fevkinde bu tehcir ve tecrit ve tevkif ve tazyike sevk edenlere, fevkalâde iğbirar ve kızmak geldi. Bir inâyet imdâda yetişti. Mânen kalbe ihtâr edildi ki:

"İnsanların sana ettikleri ayn-ı zulümlerinde, ayn-ı adâlet olan kader-i ilâhînin büyük bir hissesi var ve bu hapiste yiyecek rızkın var; o rızkın seni buraya çağırdı. Ona karşı rıza ve teslim ile mukâbele lâzım. Hikmet ve rahmet-i rabbâniyenin dahi büyük bir hissesi var ki, bu hapistekileri nurlandırmak ve teselli vermek ve size sevâp kazandırmaktır. Bu hisseye karşı, sabır içinde binler şükretmek lâzımdır. Hem senin nefsinin bilmediğin kusurlarıyla onda bir hissesi var. O hisseye karşı istiğfar ve tövbe ile, nefsine "Bu tokata müstehak oldun!" demelisin. Hem gizli düşmanların desîseleriyle bazı safdil ve vehham memurları iğfâl ile o zulme sevk etmek cihetiyle, onların da bir hissesi var. Ona karşı Risale-i Nur'un o münafıklara vurduğu dehşetli mânevî tokatlar, senin intikamını tamamen onlardan almış. O, onlara yeter. En son hisse, bilfiil vasıta olan resmî memurlardır. Bu hisseye karşı, onların Nur'lara tenkid niyetiyle bakmalarında, ister istemez şüphesiz iman cihetinde istifâdelerinin hatırı için [1] وَالْكَاظِمِينَ الْغَيْظَ وَالْعَافِينَ عَنِ النَّاسِ düsturuyla; onları affetmek, bir ulüvv-ü cenaplıktır."

Ben de bu hakikatli ihtârdan kemâl-i ferah ve şükür ile, bu yeni Medrese-i Yusufiye'de durmaya, hattâ aleyhimde olanlara yardım etmek için kendime mûcib-i cezâ zararsız bir suç yapmaya karar verdim. Hem benim gibi yetmiş beş yaşında ve alâkasız ve dünyada sevdiği dostlarından, yetmişten ancak hayatta beşi kalmış ve onun vazife-i nuriyesini görecek yetmiş bin nur nüshaları bâkî kalıp serbest geziyorlar. Ve bir dile bedel, binler dil ile hizmet-i imaniyeyi yapacak kardeşleri, vârisleri bulunan benim gibi bir adama kabir, bu hapisten yüz derece ziyâde hayırlıdır. Ve bu hapis dahi, hâricinde hürriyetsiz tahakkümler altındaki serbestiyetten yüz derece daha rahat, daha faydalıdır.

---

[1] "O muttakîler ki kızdıklarında öfkelerini yutar, insanların kusurlarını affederler." (Âl-i İmran sûresi, 3/134)

Çünkü hâricinde, tek başıyla yüzer alâkadar memurların tahakkümlerini çekmeye mukâbil, hapiste yüzer mahpuslarla beraber yalnız müdür ve başgardiyan gibi bir-iki zâtın, maslahata binâen hafif tahakkümlerini çekmeye mecbur olur. Ona mukâbil, hapiste çok dostlardan kardeşâne taltifler, teselliler görür. Hem İslâmiyet şefkati ve insâniyet fıtratı, bu vaziyette ihtiyarlara merhamete gelmesi, hapis zahmetini rahmete çeviriyor diye, hapse râzı oldum.

Bu üçüncü mahkemeye geldiğim sırada zaafiyet ve ihtiyarlık ve rahatsızlıktan ayakta durmaya sıkıldığımdan, mahkeme kapısının hâricinde bir iskemlede oturdum. Birden bir hâkim geldi, hiddet etti, "Neden ayakta beklemiyor?" ihânetkârâne dedi. Ben de ihtiyarlık cihetinden, bu merhametsizliğe kızdım. Birden baktım; pek çok müslümanlar, kemâl-i şefkat ve uhuvvetle merhametkârâne bakıp etrafımızda toplanmışlar, dağıtılmıyorlar. Birden "**iki hakikat**" ihtâr edildi:

Birincisi: Benim ve Nur'ların gizli düşmanlarımız, benim istemediğim hâlde hakkımdaki teveccüh-ü âmmeyi kırmak ile Nur'un fütûhâtına sed çekilir diye, bazı safdil resmî memurları kandırıp, şahsımı millet nazarında çürütmek fikriyle, ihânetkârâne böyle muâmeleye sevk etmişler. Buna karşı inâyet-i ilâhiye, Nur'ların iman hizmetine mukâbil, bir ikram olarak, o bir tek adamın ihânetine bedel, bu yüz adama bak! Hizmetinizi takdir ile şefkatkârâne acıyarak alâkadârâne sizi istikbâl ve teşyi' ediyorlar. Hattâ ikinci gün, ben müstantık dâiresinde müdde-i umumun suâllerine cevap verirken, hükûmet avlusunda mahkeme pencerelerine karşı bin kadar ahali kemâl-i alâka ile toplanıp lisân-ı hâl ile "Bunları sıkmayınız!" dediklerini, vaziyetleriyle ifade ediyorlar gibi göründüler. Polisler onları dağıtamıyordular.

Kalbime ihtâr edildi ki: Bu ahali, bu tehlikeli asırda tam bir teselli ve söndürülmez bir nur ve kuvvetli bir iman ve saâdet-i bâkiyeye bir doğru müjde istiyorlar ve fıtraten arıyorlar ve Nur Risalelerinde aradıkları bulunuyor diye işitmişler ki, benim ehemmiyetsiz şahsıma, imana bir parça hizmetkârlığım için haddimden çok ziyâde iltifât gösteriyorlar.

İkinci hakikat: Emniyeti ihlâl vehmiyle bize ihânet etmek ve teveccüh-ü âmmeyi kırmak kasdıyla tahkirkârâne aldanmış mahdut adamların bed muâmelelerine mukâbil, hadsiz ehl-i hakikatin ve nesl-i âtinin takdirkârâne alkışlamaları var, diye ihtâr edildi.

Evet, komünist perdesi altında anarşistliğin, emniyet-i umumiyeyi bozmaya dehşetli çalışmasına karşı, Risale-i Nur ve şâkirtleri, iman-ı tahkikî kuvvetiyle bu vatanın her tarafında o müthiş ifsâdı durduruyor ve kırıyor. Emniyeti

ve âsâyişi temine çalışıyor ki, pek çok bir kesrette ve memleketin her tarafında bulunan Nur talebelerinden, bu yirmi senede alâkadar üç-dört mahkeme ve on vilâyetin zabıtaları, emniyeti ihlâle dâir bir vukûatlarını bulmamış ve kaydetmemiş. Ve üç vilâyetin insaflı bir kısım zabıtaları demişler: *"Nur talebeleri mânevî bir zabıtadır. Âsâyişi muhafazada bize yardım ediyorlar. İman-ı tahkikî ile; Nur'u okuyan her adamın kafasında bir yasakçıyı bırakıyorlar, emniyeti temine çalışıyorlar."*

Bunun bir nümûnesi Denizli Hapishânesidir. Oraya Nur'lar ve o mahpuslar için yazılan Meyve Risalesi girmesiyle, üç-dört ay zarfında iki yüzden ziyâde o mahpuslar öyle fevkalâde itaatli, dindarane bir salâh-ı hâl aldılar ki; üç-dört adamı öldüren bir adam, tahta bitlerini öldürmekten çekiniyordu. Tam merhametli, zararsız, vatana nâfi' bir uzuv olmaya başladı. Hattâ resmî memurlar, bu hâle hayretle ve takdirle bakıyordular. Hem daha hüküm almadan bir kısım gençler dediler: "Nurcular hapiste kalsalar, biz kendimizi mahkûm ettireceğiz ve cezâ almaya çalışacağız; tâ onlardan ders alıp onlar gibi olacağız. Onların dersiyle kendimizi ıslah edeceğiz."

İşte bu mâhiyette bulunan Nur talebelerini, emniyeti ihlâl ile ittiham edenler, her hâlde ve gayet fenâ bir sûrette aldanmış veya aldatılmış veya bilerek veya bilmeyerek anarşistlik hesabına hükûmeti iğfâl edip bizleri eziyetlerle ezmeye çalışıyorlar. Biz bunlara karşı deriz:

Madem ölüm öldürülmüyor ve kabir kapanmıyor ve dünya misafirhânesinde yolcular gayet sürat ve telâşla kâfile kâfile arkasında, toprak arkasına girip kayboluyorlar; elbette pek yakında birbirimizden ayrılacağız. Siz zulmünüzün cezâsını dehşetli bir sûrette göreceksiniz. Hiç olmazsa mazlûm ehl-i iman hakkında terhis tezkeresi olan ölümün, idam-ı ebedî darağacına çıkacaksınız. Sizin dünyada tevehhüm-ü ebediyetle aldığınız fânî zevkler, bâkî ve elîm elemlere dönecek.

Maatteessüf gizli münafık düşmanlarımız, bu dindar milletin yüzer milyon veli makamında olan şehidlerinin, kahraman gazilerinin kanıyla ve kılıcıyla kazanılan ve muhafaza edilen hakikat-i İslâmiyet'e bazen "tarîkat" nâmını takıp ve o güneşin tek bir şuâı olan tarîkat meşrebini, o güneşin aynı gösterip, hükûmetin bazı dikkatsiz memurlarını aldatıp, hakikat-i Kur'âniye'ye ve hakâik-i imaniyeye tesirli bir sûrette çalışan Nur talebelerine "tarîkatçı" ve "siyasî cemiyetçi" nâmını vererek aleyhimize sevk etmek istiyorlar. Biz, hem onlara, hem onları aleyhimizde dinleyenlere, Denizli Mahkeme-i Âdilesinde dediğimiz gibi deriz:

"Yüzer milyon başların fedâ oldukları bir kudsî hakikate, başımız dahi fedâ olsun. Dünyayı başımıza ateş yapsanız, hakikat-i Kur'âniye'ye fedâ olan başlar, zındıkaya teslim-i silâh etmeyecek ve vazife-i kudsiyesinden vazgeçmeyecekler inşâallah!"

İşte, ihtiyarlığımın sergüzeştliğinden gelen ağrılara ve me'yûsiyetlere, imandan ve Kur'ân'dan imdâda yetişen kudsî teselliler ile bu ihtiyarlığımın en sıkıntılı bir senesini, gençliğimin en ferahlı on senesine değiştirmem. Hususan hapiste farz namazını kılan ve tövbe edenin her bir saati, on saat ibâdet hükmüne geçmesiyle ve hastalıkta ve mazlûmiyette dahi her bir fânî gün, sevâp cihetinde on gün bâkî bir ömrü kazandırmasıyla, benim gibi kabir kapısında nöbetini bekleyen bir adama ne kadar medâr-ı şükrandır, o mânevî ihtârdan bildim; "Hadsiz şükür Rabbime." dedim; ihtiyarlığıma sevindim ve hapsime râzı oldum. Çünkü ömür durmuyor, çabuk gidiyor. Lezzetle, ferahla gitse, lezzetin zevâli elem olmasından, hem teessüf, hem şükürsüzlükle, gafletle, bazı günahları yerinde bırakır, fânî olur gider. Eğer hapis ve zahmetli gitse, zevâl-i elem bir mânevî lezzet olmasından, hem bir nevi ibâdet sayıldığından, bir cihette bâkî kalır ve hayırlı meyveleriyle bâkî bir ömrü kazandırır. Geçmiş günahlara ve hapse sebebiyet veren hatalara keffaret olur, onları temizler. Bu nokta-yı nazardan, mahpuslardan farzı kılanlar, sabır içinde şükür etmelidirler.[1]

On Altıncı Rica

Bir zaman, ihtiyarlık vaktinde, Eskişehir hapsinden –bir sene cezâyı çekip– çıktım. Beni Kastamonu'ya nefyettiler. Polis karakolunda iki-üç ay misafir ettiler. Benim gibi sâdık dostlarıyla görüşmekten sıkılan bir münzevî ve kıyafetinin tebdiline tahammül etmeyen bir adam, böyle yerlerde ne kadar azâp çeker anlaşılır. İşte ben bu me'yûsiyette iken, birden inâyet-i ilâhiye ihtiyarlığımın imdâdına geldi. O karakoldaki komiser, polislerle beraber sâdık dost hükmüne geçtiler. Hiçbir vakit şapkayı başıma koymayı ihtâr etmedikleri gibi; benim hizmetçilerim misillü, istediğim zaman beni şehrin etrafında gezdiriyordular.

Sonra o karakolun karşısında Kastamonu'nun Medrese-i Nuriyesine girdim, Nur'ların telifine başladım. Feyzi, Emin, Hilmi, Sâdık, Nazif, Salahaddin gibi Nur'un kahraman şâkirtleri, Nur'ların neşri, teksiri için o medreseye devam ettiler. Gençlikte eski talebelerimle geçirdiğim kıymettar müzakere-i ilmiyeyi daha parlak bir sûrette gösterdiler.

---

[1] Müminlerin maruz kaldıkları her felaketin günahlarına keffâret olacağını müjdeleyen hadis-i şerifler için bkz.: Buhârî, *merdâ* 1; Müslim, *birr* 45-52; Tirmizî, *cenâiz* 1.

Sonra gizli düşmanlarımız bazı memurları ve bir kısım enaniyetli hocalar ve şeyhleri aleyhimize evhâmlandırdılar. Bizi, Denizli Hapsine, beş-altı vilâyetlerden gelen Nur talebelerini, o Medrese-i Yusufiye'de toplanmaya vesîle oldular.

Bu On Altıncı Rica'nın tafsilâtı, Kastamonu'dan gönderip Lâhika'ya geçen ve Denizli Hapsinde oradaki kardeşlerime gizli gönderdiğim küçük mektuplar ve mahkemesindeki Müdafaa Risalesi'dir ki; bu ricanın hakikatini parlak gösteriyorlar. Tafsilâtını lâhikaya, müdafaama havale edip, gayet kısa işaret edeceğiz.

Ben, mahrem ve mühim mecmûaları, hususan Süfyan'a ve Nur'un kerâmetlerine dâir risaleleri kömür ve odunlar altında sakladım; tâ benim vefatımdan veya baştaki başlar hakikati dinleyip akıllarını başlarına aldıktan sonra neşredilsinler diye müsterihâne dururken, birden taharri memurları ve müdde-i umumun muavini, menzilimi bastılar. O gizli ve ehemmiyetli risaleleri, odunların altından çıkardılar. Hem beni tevkif edip Isparta Hapishânesine, sıhhatim muhtel bir hâlde gönderdiler. Ben pek çok müteellim ve Nur'lara gelen o zarardan dehşetli müteessir iken, bir inâyet-i ilâhiye imdâdımıza yetişti. O gizlenmiş ve ehl-i hükûmet onları okumaya çok muhtaç olan o ehemmiyetli risaleleri kemâl-i merak ve dikkatle okumaya başlayıp, büyük resmî dâireler âdetâ bir Dershâne-i Nuriye hükmüne geçti. Tenkid fikriyle takdire başladılar. Hattâ Denizli'de, hiç haberimiz yokken, fevkalâde perde altında matbû Âyetü'l-Kübrâ'yı resmî ve gayr-i resmî pek çok adamlar okudular, îmânlarını kuvvetlendirdiler. Bizim hapis musîbetimizi hiçe indirdiler.

Sonra bizi Denizli hapsine aldılar. Beni tecrid-i mutlak içinde ufûnetli, rutûbetli soğuk bir koğuşa soktular. İhtiyarlık, hastalık ve benim yüzümden masum arkadaşlarımın zahmetlerinden bana gelen çok teellüm ve Nur'ların ta'til ve müsaderesinden gelen çok teessüf ve sıkıntı içinde çırpınırken, birden inâyet-i rabbâniye imdâda yetişti. Birden o koca hapishâneyi bir Dershâne-i Nuriyeye çevirip bir Medrese-i Yusufiye olduğunu isbât ederek, Medresetü'z-Zehrâ kahramanlarının elmas kalemleriyle Nur'lar intişara başladı. Hattâ o ağır şerâit içinde Nur'un kahramanı, üç-dört ay zarfında yirmiden ziyâde Meyve ve Müdafaat Risalesi'nden yazdı. Hem hapiste, hem hâriçte fütûhâta başladılar. O musîbetteki zararımızı büyük menfaatlere ve sıkıntılarımızı sevinçlere çevirdi. وَعَسٰى أَنْ تَكْرَهُوا شَيْئًا وَهُوَ خَيْرٌ لَكُمْ[1] sırrını tekrar gösterdi.

---

1 "Olur ki hoşlanmadığınız bir şey sizin için hayırlı olur." (Bakara sûresi, 2/216)

Sonra birinci ehl-i vukufun yanlış ve sathî zabıtlara binâen aleyhimizde şiddetli tenkidleri ve Maarif Vekili'nin dehşetli hücumuyla beraber aleyhimizde bir beyânname neşretmesiyle, hattâ bazı haberlerle bir kısmımızın idamına çalışıldığı hengâmda, bir inâyet-i rabbâniye imdâdımıza yetişti. Başta Ankara ehl-i vukufunun şiddetli tenkidlerini beklerken, takdirkârâne raporları, hattâ beş sandık Nur Risalelerinde beş-on sehiv buldukları hâlde, mahkemede onların sehiv ve yanlış gösterdikleri noktalar ayn-ı hakikat olduğunu ve onların sehiv ve yanlış dedikleri maddelerde kendileri sehiv ettiklerini isbât ettiğimiz gibi, beş yaprak raporlarında beş-on sehiv ve yanlışlarını gösterdik. Ve yedi makamâta gönderdiğimiz Meyve ve Müdafaaname Risaleleri ve Adliye Vekâletine gönderilen Nur'un umum risaleleri, hususan mahremlerin dokunaklı ve şiddetli tokatlarına mukâbil, tehditkârâne şiddetli emirler beklerken gayet mülâyimâne, hattâ tesellikârâne Başvekil'in bize gönderdiği mektubu gibi, musâlaha tarzında ilişmemeleri kat'î isbât etti ki: Risale-i Nur'un hakikatleri inâyet-i ilâhiye kerâmetiyle, onları mağlûp edip kendini onlara irşâdkârâne okutturmuş, o geniş dâireleri bir nevi dershâne yapmış, çok müstereddid ve mütehayyirlerin îmânlarını kurtarmış ve bizim sıkıntılarımızdan yüz derece ziyâde mânevî ferah ve fayda verdi.

Sonra gizli düşmanlar beni zehirlediler ve Nur'un şehid kahramanı merhum Hâfız Ali benim bedelime hastahâneye gitti ve benim yerimde berzah âlemine seyahat eyledi, bizi me'yûsane ağlattırdı. Ben bu musîbetten evvel Kastamonu'nun dağında bağırarak mükerrer defa dedim:

"*Kardeşlerim!* Ata et, arslana ot atmayınız." Yani her risaleyi herkese vermeyiniz; tâ, bize taarruz edilmesin."

Yaya gidilse yedi gün uzakta Hâfız Ali *(rahmetullâhi aleyh),* mânevî telefonuyla işitiyor gibi aynı vakit bana yazıyor ki: "Evet Üstadım, Risale-i Nur'un bir kerâmetidir ki; ata et, arslana ot atmaz. Belki ata ot, arslana et atar ki, o arslan hocaya İhlâs Risalesi'ni verdi." Yedi gün sonra mektubunu aldık, hesap ettik; aynı zamanda, ben dağda bağırırken, o da garip sözleri mektubunda yazıyormuş.

İşte, Nur'un böyle bir mânevî kahramanının vefatı ve gizli münafıkların aleyhimizde desîselerle bizi cezâlandırmaya çalışmaları ve benim zehirli hastalığımdan dolayı beni de hastahâneye resmî emirle mecbur etmek endişesi bizi sıkarken, birden inâyet-i ilâhiye imdâda geldi. Mübarek kardeşlerimin hâlis duâlarıyla zehirin tehlikesi geçmiş ve o merhum şehidin kuvvetli

emârelerle, kabrinde Nur'larla meşgul olması ve sual meleklerine Nur'lar ile cevap vermesi ve onun bedeline ve onun sisteminde Nur'lara çalışacak Denizli Kahramanı Hasan Feyzi *(rahmetullâhi aleyh)* ve arkadaşları perde altında tesirli bir sûrette hizmetleri ve düşmanlarımızın dahi, mahpusların birden Nur'larla ıslah olmaları cihetinde, hapisten çıkmamıza taraftar olması; ve Ashâb-ı Kehf misillü Nur şâkirtleri o sıkıntılı çilehâneyi Ashâb-ı Kehf ve eski zaman ehl-i riyâzatının mağaralarına çevirmesi, ve istirahat-i kalble Nur'ların neşrine ve yazmasına sa'yleriyle, inâyet-i rabbâniyenin imdâdımıza yetiştiğini isbât etti.

Hem kalbime geldi ki: Madem İmam Âzam gibi eâzım-ı müçtehidîn hapis çekmiş ve İmam Ahmed İbni Hanbel gibi bir mücahid-i ekbere, Kur'ân'ın bir tek meselesi için hapiste pek çok azâp verilmiş. Ve şekvâ etmeyerek, kemâl-i sabır ile sebat edip o meselelerde sükût etmemiş. Ve pek çok imamlar ve allâmeler, sizlerden pek çok ziyâde azâp verildiği hâlde, kemâl-i sabır içinde şükredip sarsılmamışlar. Elbette sizler, Kur'ân'ın müteaddit hakikatleri için pek büyük sevâp ve kazanç aldığınız hâlde, pek az zahmet çektiğinize binler teşekkür etmek borcunuzdur.

Evet zulm-i beşer içinde bir cilve-i inâyet-i rabbâniyeyi kısaca beyân edeceğim:

Ben yirmi yaşında iken tekrar ile derdim: "Eski zamanda mağaralara çekilen târikü'd-dünyalar gibi âhir ömrümde ben de bir mağaraya, bir dağa çekilip, insanların hayat-ı içtimâiyesinden çıkacağım." Hem eski Harb-i Umumî-'de şark-ı şimalîdeki esaretimde karar vermiştim ki: "Bundan sonra ömrümü mağaralarda geçireceğim. Hayat-ı siyasiyeden ve içtimâiyeden sıyrılacağım. Artık karışmak yeter." derken, inâyet-i rabbâniye, hem adâlet-i kaderiye tecelli ettiler. Kararımdan ve arzumdan çok ziyâde hayırlı bir sûrette ihtiyarlığıma merhameten o mutasavver mağaralarımı hapishânelere ve inzivâlara ve yalnızlık içinde çilehânelere ve tecrid-i mutlak menzillerine çevirdi. Ehl-i riyâzet ve münzevîlerin dağlardaki mağaralarının çok fevkinde "Yusufiye Medreseleri" ve vaktimizi zayi etmemek için tecridhâneleri verdi. Hem mağara fayda-yı uhreviyesini, hem hakâik-i îmâniye ve Kur'âniye'nin mücahidâne hizmetini verdi. Hattâ ben azmetmiştim ki; arkadaşlarımın berâetlerinden sonra bir suç gösterip, hapiste kalacağım. Hüsrev ve Feyzi gibi mücerredler benim yanımda kalsın ve bir bahâne ile insanlarla görüşmemek ve vaktimi lüzumsuz sohbetlerle ve tasannu' ve hodfüruşluk ile geçirmemek için tecrit koğuşunda bulunacağım. Fakat kader-i ilâhî ve kısmetimiz, bizi başka çilehâneye

sevk ettiler. [1] وَعَسَى أَنْ تَكْرَهُوا شَيْئًا وَهُوَ خَيْرٌ لَكُمْ [2] ve اَلْخَيْرُ فِي مَا اخْتَارَهُ اللهُ sırrıyla, ihtiyarlığıma merhameten ve hizmet-i îmâniyede daha ziyâde çalıştırmak için ihtiyar ve kudretimizin hâricinde bu üçüncü Medrese-i Yusufiye'de vazife verildi.

Evet, inâyet-i ilâhiye, ihtiyarlığıma merhameten; kuvvetli ve gizli düşmanı bulunmayan gençliğime mahsus olan mağaralarımı, hapishânenin tecrid-i münferid menzillerine çevirmesinde "**üç hikmet**" ve hizmet-i Nuriyeye "**üç ehemmiyetli fayda**"sı var:

Birinci hikmet ve fayda: Nur talebelerinin bu zamanda toplanmaları; zararsız olarak, Medrese-i Yusufiye'de olur. Ve birbirini görüp sohbet etmek, hâriçte masraflı ve şüpheli olur. Hattâ benimle görüşmek için bazıları kırk elli lirayı sarf ederek gelip, ya yirmi dakika veya hiç görüşmeden döner giderdi. Ben bazı kardeşlerimi yakından görmek için, hapsin zahmetini severek kabul ederdim. Demek hapis bizim için bir nimettir, bir rahmettir.

İkinci hikmet ve fayda: Bu zamanda Nur'larla hizmet-i îmâniye, her tarafta ilânâtla ve muhtaç olanların nazar-ı dikkatlerini celb etmekle olur. İşte hapsimizle Nur'lara nazar-ı dikkat celb olunur, bir ilânât hükmüne geçer. En ziyâde muannit veya muhtaç olanlar onu bulur, îmânını kurtarır ve inadı kırılır, tehlikeden kurtulur ve Nur'un dershânesi genişlenir.

Üçüncü hikmet ve fayda: Hapse giren Nur talebeleri birbirinin hâllerinden, seciyelerinden, ihlâs ve fedâkârlıklarından ders almalarıyla beraber, Nur'lar hizmetinde dünyevî menfaatleri daha aramazlar.

Evet, Medrese-i Yusufiye'de, çok emârelerle her sıkıntı ve zahmetin on, belki yüz misli maddî ve mânevî faydalar ve güzel neticeler ve îmâna geniş ve hâlis hizmetler, gözleriyle gördüklerinden, tam ihlâsa muvaffak olurlar, daha cüz'î ve hususî menfaatlere tenezzül etmezler.

Bu çilehânelerin bana mahsus bir letâfeti ve hazîn fakat tatlı bir vaziyeti var. Şöyle ki:

Ben gençlik zamanında bizim memlekette gördüğüm eski medresenin aynı vaziyetini görüyorum. Çünkü vilâyât-ı şarkıyede eski âdet medrese

---

1 "Allah'ın kullarını sevk ettiği ve onlar için seçtiği her şeyde hayır vardır." (Bkz.: el-Aclûnî, *Keşfü'l-hafâ* 1/478)

2 "Olur ki hoşlanmadığınız bir şey sizin için hayırlı olur." (Bakara sûresi, 2/216)

talebelerinin bir kısmının tâyinatları dışarıdan geliyordu. Ve bazı medreseler, içinde pişiriyorlardı. Ve daha kaç cihette bu çilehâneye benziyorlardı. Ben de lezzetli bir tahassür içinde buraya baktıkça o eski gençlik ve şirin zamana hayalen gidiyorum ve ihtiyarlık vaziyetlerini unutuyorum.

Yirmi Altıncı Lem'a'nın Zeyli

Yirmi Birinci Mektup olup, Mektubât mecmûasına idhal edildiğinden buraya dercedilmedi.

Yirmi Yedinci Lem'a

Eskişehir Mahkeme Müdafaası olup, teksir Lem'alar mecmûasında ve kısmen de Tarihçe-i Hayat'ta neşredilmiştir.

Yirmi Sekizinci Lem'a

Bazı kısımları buraya dercedilen bu risalenin tamamı, teksir Lem'alar mecmûasında neşredilmiştir.

İkinci Nükte

(Yirmi İkinci Nüktenin İkincisidir.)

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ۝مَا أُرِيدُ مِنْهُمْ مِنْ رِزْقٍ وَمَا أُرِيدُ أَنْ يُطْعِمُونِ۝إِنَّ اللهَ هُوَ الرَّزَّاقُ ذُو الْقُوَّةِ الْمَتِينُ[1]

Şu âyet-i kerîmenin zâhir mânâsı çok tefsirlerin beyânına göre yüksek i'câz-ı Kur'ânî'yi göstermediğinden, çok zaman zihnime ilişiyordu. Kur'ân'ın feyzinden gelen gayet güzel ve yüksek mânâlarından üç veçhini icmâlen beyân edeceğiz.

Birincisi

Cenâb-ı Hak, Resûlüne âit olabilecek bazı hâlleri, Resûlünü tekrim ve teşrif noktasında bazen kendine isnâd eder.

İşte burada da: "Resûlüm, size vazife-i risâlet ve tebliğ-i ubûdiyet hizmetine mukâbil, sizden bir ecir ve ücret ve mükâfât, bir it'âm istemez." mânâsında, "Ben sizi ibâdet için halk etmişim; Bana rızık vermek ve it'âm etmek için değil." meâlindeki âyet, Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)*'a âit it'âm ve irzâkı murad etmek gerektir. Yoksa gayet bedihî bir mâlûmu i'lam kabîlinden olur; i'câz-ı Kur'ân'ın belâgatine uygun gelmez.

---

1 "Ben cinleri ve insanları sırf Beni tanıyıp yalnız Bana ibadet etsinler diye yarattım. Onlardan nafaka istemiyorum, beni yedirip beslemelerini de istemiyorum. Asıl bütün mahlukların rızıklarını veren, kâmil kuvvet ve tam iktidar sahibi olan Allah Teâlâ'dır." (Zâriyât sûresi, 51/56-58)

İkinci Vecih

İnsan rızka çok müptelâ olduğu için, rızka çalışmak bahânesi, ubûdiyete mâni tevehhüm edip, kendine bir özür bulmamak için âyet-i kerîme diyor ki: "Siz ubûdiyet için halk olunmuşsunuz. Netice-i hilkatiniz ubûdiyettir. Rızka çalışmak, emr-i ilâhî noktasında bir nevi ubûdiyettir. Benim mahlûkatım ve rızıklarını derûhte ettiğim nefisleriniz ve iyaliniz ve hayvanâtınızın rızkını tedarik etmek, âdetâ Bana âit rızık ve it'âmı ihzâr etmek için yaratılmamışsınız. Çünkü Rezzâk Benim. Sizin müteallikatınız olan ibâdımın rızkını Ben veriyorum. Siz bunu bahâne edip ubûdiyeti terk etmeyiniz!"

Eğer bu mânâ olmazsa Cenâb-ı Hakk'a rızık vermek ve it'âm etmek muhâliyeti bedihî ve mâlûm olduğundan, i'lâm-ı mâlûm kabîlinden olur. İlm-i Belâgat'te bir kâide-i mukarreredir ki: Bir kelâmın mânâsı mâlûm ve bedihî ise, o mânâ murad değil, onun bir lâzımı, bir tâbii muraddır. Meselâ, sen birisine desen: "Sen hâfızsın." O, mâlûmunu i'lâm kabîlinden olur. Demek maksûd mânâsı budur ki: "Ben senin hâfız olduğunu biliyorum." Bildiğimi bilmediği için ona bildiriyorum.

İşte, bu kâideye binâen, âyet, Cenâb-ı Hakk'a rızık vermeyi ve it'âm etmeyi nefyetmekten kinâye olan mânâ şudur: "Bana âit olup ve rızıklarını taahhüd ettiğim mahlûkatıma rızık yetiştirmek için halk olunmamışsınız. Belki asıl vazifeniz ubûdiyettir. Evâmirime göre rızka çabalamak da bir nevi ibâdettir."

Üçüncü Vecih

Sûre-i İhlâs'ta nasıl ki [1] لَمْ يَلِدْ وَلَمْ يُولَدْ zâhir mânâsı mâlûm ve bedihî olduğundan, o mânânın bir lâzımı muraddır. Yani: "Vâlide ve veledi bulunanlar, ilâh olamazlar." mânâsında ve Hazreti İsâ *(aleyhisselâm)* ve Üzeyr *(aleyhisselâm)* ve melâike ve nücûmların ve gayr-i hak mâbûdların ulûhiyetlerini nefyetmek kasdıyla, ezelî ve ebedî mânâsında Cenâb-ı Hakk'ın لَمْ يَلِدْ وَلَمْ يُولَدْ –gayet bedihî ve mâlûm hükmettiği gibi–, aynen onun gibi, bu misâlimizde de "Rızık ve it'âm kabiliyeti olan eşya, ilâh ve mâbûd olamazlar." mânâsında "Mâbûdunuz olan Rezzâk-ı Zülcelâl sizden kendine rızık istemez ve siz O'nu it'âm için yaratılmamışsınız." meâlindeki âyeti; rızka muhtaç ve it'âm edilen mevcûdât, mâbûdiyete lâyık değiller, demektir.

Said Nursî

---

1 "Ne doğurdu, ne de doğuruldu." (İhlâs sûresi, 112/3)

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

أَوْ هُمْ قَآئِلُونَ[1]

Re'fet, أَوْ هُمْ قَآئِلُونَ âyet-i celilesindeki أَوْ هُمْ قَآئِلُونَ kelimesinin mânâsını merak edip sorması münâsebetiyle ve hapiste sabah namazından sonra sâirler gibi yatmasından gelen rehavet dolayısıyla, elmas gibi kalemini atâlete uğratmamak için yazılmıştır.

Uyku Üç Nevi'dir

Birincisi

Gaylûledir ki, fecirden sonra tâ vakt-i kerâhet bitinceye kadardır. Bu uyku, rızkın noksaniyetine ve bereketsizliğine –hadîsçe– sebebiyet verdiği için, hilâf-ı sünnettir. Çünkü rızık için sa'yetmenin mukaddemâtını ihzâr etmenin en münasip zamanı, serinlik vaktidir.[2] Bu vakit geçtikten sonra bir rehavet ârız olur. O günkü sa'ye ve dolayısıyla da rızka zarar verdiği gibi, bereketsizliğe de sebebiyet verdiği, çok tecrübelerle sâbit olmuştur.

İkincisi

Feylûledir ki, ikindi namazından sonra mağribe kadardır. Bu uyku ömrün noksaniyetine, yani uykudan gelen sersemlik cihetiyle[3] o günkü ömrü nevm-âlûd, yarı uyku, kısacık bir şekil aldığından maddî bir noksaniyet gösterdiği gibi, mânevî cihetiyle de, o gün hayatının maddî ve mânevî neticesi ekseriya ikindiden sonra tezâhür ettiğinden,[4] o vakti uyku ile geçirmek, o neticeyi görmemek hükmüne geçtiğinden, güyâ o günü yaşamamış gibi oluyor.

---

1 "Yahut gündüz uykusunda iken.." (A'râf sûresi, 7/4)

2 Günün ilk saatlerindeki berekete dair bkz.: Ebû Dâvûd, *cihâd* 78; İbni Mâce, *ticâret* 41; Tirmizî, *büyû'* 6.

3 İkindi namazından sonra uyumanın zararlı olabileceğini ifade eden hadis-i şerif için bkz.: Ebû Ya'lâ, *el-Müsned* 8/316; ed-Deylemî, *el-Müsned* 3/493.

4 Kulları teftiş eden meleklerin sabah ve ikindi vakti toplanıp, gördüklerini Cenâb-ı Hakk'a bildirdiklerine dair hadis-i şerif için bkz.: Buhârî, *mevâkîtü's-salât* 16, *bed'ü'l-halk* 6, *tevhîd* 23, 33; Müslim, *mesâcid* 210; Muvatta, *kasru's-salât* 82; Nesâî, *salât* 21.

Üçüncüsü

Kaylûledir ki, bu uyku sünnet-i seniyyedir.[1] Duhâ vaktinden, öğleden biraz sonraya kadardır. Bu uyku, gece kıyamına sebebiyet verdiği için sünnet olmakla beraber, Ceziretü'l-Arab'da vaktü'z-zuhr denilen şiddet-i hararet zamanında bir ta'til-i eşgal, âdet-i kavmiye ve muhîtiye olduğundan, o sünnet-i seniyyeyi daha ziyâde kuvvetlendirmiştir. Bu uyku, hem ömrü, hem rızkı tezyide medârdır. Çünkü yarım saat kaylûle, iki saat gece uykusuna muâdil gelir. Demek, ömrüne her gün bir buçuk saat ilâve ediyor. Rızık için çalışmak müddetine, yine bir buçuk saati ölümün kardeşi olan uykunun[2] elinden kurtarıp yaşatıyor ve çalışmak zamanına ilâve ediyor.

Said Nursî

"Bu da Güzeldir"

أَلْفُ أَلْفِ صَلَاةٍ وَأَلْفُ أَلْفِ سَلَامٍ عَلَيْكَ يَا رَسُولَ اللهِ[3] cümlesi, namaz tesbihâtında okunurken inkişâf eden latîf bir nükteyi uzaktan uzağa gördüm. Tamamını tutamadım; fakat işaret nev'inden bir-iki cümlesini söyleyeceğim.

Gördüm ki; gece âlemi, dünyanın yeni açılmış bir menzili gibidir. Yatsı namazında o âleme girdim. Hayalin fevkalâde inbisâtından ve mâhiyet-i insâniyenin bütün dünya ile alâkadarlığından, koca dünyayı o gecede bir menzil gibi gördüm. Zîhayatlar ve insanlar o derece küçüldüler, görünmeyecek derecede küçüldüler. Yalnız o menzili şenlendiren ve ünsiyetlendiren ve nurlandıran tek Şahsiyet-i Mâneviye-i Muhammediye'yi *(aleyhissalâtü vesselâm)* hayalen müşâhede ettim. Bir adam yeni bir menzile girdiği zaman, menzildeki zâtlara selâm ettiği gibi,[4] "Binler selâm[5](Hâşiye) Sana Yâ Resûlallah!" demeye bir arzuyu

---

1 Efendimiz bu uykuyu, "Kaylûle uykusuna yatınız, çünkü şeytanlar kaylûle yapmaz." buyurarak tavsiye etmiş (et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-evsat* 1/13); ayrıca kendileri de bu şekilde yapmışlardır: Buhârî, *isti'zân* 16, 39, 41, *cum'a* 40, 41, *hars* 21, *et'ime* 17, Müslim, *fezâil* 84, *cum'a* 30.

2 "Uyku, ölümün kardeşidir." mânâsındaki hadis için bkz.: et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-evsat* 8/342; el-Beyhakî, *Şuabü'l-îmân* 4/183; İbnü'l-Mübârek, *ez-Zühd* s.79.

3 Sana milyonlar salât ve milyonlar selâm olsun Yâ Resûlallah.

4 Bir mekana girildiğinde orada bulunanlara selam verilmesini tavsiye buyuran âyet-i kerîme ve hadis-i şerif için bkz.: Nûr sûresi, 24/27; el-Hâkim, *el-Müstedrek* 2/436; el-Beyhakî, *Şuabü'l-îmân* 6/507.

5 (Hâşiye) Zât-ı Ahmediye'ye *(aleyhissalâtü vesselâm)* gelen rahmet, umum ümmetin ebedî zamandaki ihtiyâcatına bakıyor. Onun için, gayr-i mütenâhî salât yerindedir. Acaba, dünya gibi koca, büyük ve gafletle karanlıklı, vahşetli ve hâlî bir hâneye birisi girse; ne kadar tedehhüş, tevahhuş, telâş eder; ve birden o hâneyi tenvir ederek Enîs, Mûnis, Habîb, Mahbûb bir

içimde coşar buldum. Güyâ bütün ins ü cinnin adedince selâm ediyorum, yani Sana tecdid-i biat, memuriyetini kabul ve getirdiğin kanunlarına itaat ve evâmirine teslim ve taarruzumuzdan selâmet bulacağını selâm ile ifade edip, benim dünyamın eczâları, zîşuûr mahlûkları olan umum cin ve insi konuşturup, her birerlerinin nâmına bir selâmı, mezkûr mânâlarla takdim ettim.

Hem o getirdiği nur ve hediye ile, benim bu dünyamı tenvir ettiği gibi, herkesin bu dünyadaki dünyalarını tenvir ediyor, nimetlendiriyor diye, o hediyesine şâkirane bir mukâbele nev'inden "Binler salavât Sana insin!" dedim. Yani, "Senin bu iyiliğine karşı biz mukâbele edemiyoruz, belki Hâlıkımızın hazine-i rahmetinden gelen ve semâvât ehlinin adedince rahmetler Sana gelmesini niyaz ile şükranımızı izhâr ediyoruz." mânâsını hayalen hissettim.

O Zât-ı Ahmediye *(aleyhissalâtü vesselâm)* ubûdiyeti cihetiyle halktan Hakk'a teveccühü hasebiyle rahmet mânâsındaki salâtı ister. Risâleti cihetiyle Hak'tan halka elçiliği haysiyetiyle selâm ister. Nasıl ki cin ve ins adedince selâma lâyık ve cin ve ins adedince umumî tecdid-i biatı takdim ediyoruz. Öyle de, semâvât ehli adedince, hazine-i rahmetten her birinin nâmına bir salâta lâyıktır. Çünkü getirdiği nur ile her bir şeyin kemâli görünür ve her bir mevcudun kıymeti tezâhür eder ve her bir mahlûkun vazife-i rabbâniyesi müşâhede olunur ve her bir masnûdaki makâsıd-ı ilâhiye tecelli eder. Onun için her bir şey, lisân-ı hâl ile olduğu gibi, lisân-ı kâli de olsaydı, اَلصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَيْكَ يَا رَسُولَ اللهِ[1] diyecekleri kat'î olduğundan biz umum onların nâmına

أَلْفُ أَلْفِ صَلَاةٍ وَأَلْفُ أَلْفِ سَلَامٍ عَلَيْكَ يَا رَسُولَ اللهِ بِعَدَدِ الْجِنِّ وَالْإِنْسِ وَبِعَدَدِ الْمَلَكِ وَالنُّجُومِ[2]

mânen deriz.

فَيَكْفِيكَ أَنَّ اللهَ صَلَّى بِنَفْسِهِ وَأَمْلَاكَهُ صَلَّتْ عَلَيْهِ وَسَلَّمَتْ[3]

Said Nursî

Yaver-i Ekrem sadırda görünüp, o hânenin Mâlik-i Rahîm-i Kerîmini o hânenin her eşyasıyla tarif edip tanıttırsa ne kadar sevinç, ünsiyet, sürur, ışık, ferah verdiğini kıyâs ediniz. Zât-ı Risâletteki salavâtın kıymetini ve lezzetini takdir ediniz!

1 Salât ve selâm Sana olsun Yâ Resûlallah.

2 Cinler ve insanlar sayısınca, melekler ve yıldızlar adedince sana milyonlar salât ve milyonlar selâm olsun Yâ Resûlallah.

3 Allah'ın bizzat O'na salât etmesi ve meleklerinin de O'na salât ü selâmda bulunması, O'nun değerini anlaman için sana yeter..

[Vahdetü'l-vücuda Dâir]

Aziz kardeşim,

Vahdetü'l-vücuda dâir bir parça izahat istiyorsunuz. Bu meseleye dâir Otuz Birinci Mektup'un bir lem'asında, Hazreti Muhyiddin'in bu meseledeki fikrine karşı, gayet kuvvetli ve izahlı bir cevap vardır. Şimdilik bu kadar deriz ki:

Bu mesele-i vahdetü'l-vücudu şimdiki insanlara telkin etmek, ciddî zarar verir. Nasıl ki teşbihât ve temsiller, havassın elinden avâmın eline ve ilmin elinden cehlin eline girse, hakikat telâkki edilir.[1(Hâşiye)] Öyle de, vahdetü'l-vücud meselesi gibi hakâik-i ulviye, ehl-i gaflet ve esbab içine dalan avâmlara girse, tabiat telâkki edilir ve üç mühim zarar verir:

Birincisi

Vahdetü'l-vücudun meşrebi, Cenâb-ı Hak hesabına kâinatı âdetâ inkâr etmek iken, avâma girdikçe, gafil avâmlara, hususan maddiyyûn fikirleriyle âlûde olan fikirlere girdikçe, kâinat ve maddiyat hesabına ulûhiyeti inkâr yoluna gider.

İkincisi

Vahdetü'l-vücud meşrebi, mâsivâ-yı ilâhînin rubûbiyetini o derece şiddetle reddeder ki, mâsivâyı inkâr ve ikiliği ref' ediyor. Değil nüfûs-u emmârenin, belki her bir şeyin müstakil vücudunu görmemek iken, bu zamanda fikr-i tabiatın istilâsıyla ve gurur ve enaniyetin nefs-i emmâreyi şişirmesiyle ve âhireti ve Hâlıkı bir derece unutmak cihetiyle bazı nüfûs-u emmâre küçük birer firavun, âdetâ nefsini mâbûd ittihâz etmek istidâdında bulunan insanlara vahdetü'l-vücudu telkin etmek, nefs-i emmâreyi, –el-iyâzü billâh!– öyle şımartır ki, ele avuca sığmaz.

Üçüncüsü

Tagayyür, tebeddül, tecezzi, tahayyüzden mukaddes, münezzeh, müberrâ,

---

1 (Hâşiye) Nasıl ki iki melâike, teşbihin sırrı münâsebetiyle Sevr ve Hût tesmiye edilen[*1], avâmca koca bir öküz ve koca bir balık telâkki edilmiştir.

[*1] et-Taberî, *Câmiu'l-beyân* 1/153, 194, 21/72; el-Hâkim, *el-Müstedrek* 4/636; İbni Abdilberr, *et-Temhîd* 4/9.

muallâ olan Zât-ı Zülcelâl'in vücub-u vücuduna ve tekaddüs ve tenezzühüne muvâfık düşmeyen tasavvurâta sebebiyet verir ve telkinât-ı bâtılaya medâr olur.

Evet, vahdetü'l-vücuddan bahseden; fikren seradan Süreyyâ'ya çıkarak, kâinatı arkasında bırakıp nazarını Arş-ı Âlâ'ya diken, istiğrakî bir sûrette kâinatı mâdum sayıp her şeyi doğrudan doğruya kuvvet-i îmân ile Vâhid-i Ehad'den görebilir. Yoksa kâinatın arkasında durup kâinata bakan ve önünde esbâbı gören ve Ferş'ten nazar eden, elbette esbab içinde boğulup, tabiat bataklığına düşmek ihtimâli var. Fikren Arş'a çıkan, Celâleddin-i Rumî gibi diyebilir: "Kulağını aç! Herkesten işittiğin sözleri, fıtrî fonoğraflar gibi Cenâb-ı Hak'tan işitebilirsin." Yoksa, Celâleddin gibi bu derece yükseğe çıkamayan ve Ferş'ten Arş'a kadar mevcûdâtı ayna şeklinde görmeyen adama, "Kulak ver, herkesten kelâmullah'ı işitirsin!" desen, mânen Arş'tan Ferş'e sukût eder gibi, hilâf-ı hakikat tasavvurât-ı bâtılaya giriftâr olur!..

قُلِ اللّٰهُ ثُمَّ ذَرْهُمْ فِي خَوْضِهِمْ يَلْعَبُونَ[1]

مَا لِلتُّرَابِ وَلِرَبِّ الْأَرْبَابِ[2]

سُبْحَانَ مَنْ تَقَدَّسَ عَنِ الْأَشْبَاهِ ذَاتُهُ وَتَنَزَّهَتْ عَنْ مُشَابَهَةِ الْأَمْثَالِ صِفَاتُهُ وَشَهِدَ عَلَى رُبُوبِيَّتِهِ اٰيَاتُهُ جَلَّ جَلَالُهُ وَلَا إِلٰهَ إِلَّا هُوَ[3]

Said Nursî

Bir Suale Cevap

Mustafa Sabri ile Musa Bekûf'un efkârlarını müvâzene etmek için vaktim müsaid değildir. Yalnız bu kadar derim ki: "Birisi ifrât etmiş, diğeri tefrit ediyor." Mustafa Sabri gerçi müdafaatında Musa Bekûf'e nisbeten haklıdır, fakat Muhyiddin gibi ulûm-u İslâmiye'nin bir mucizesi bulunan bir zâtı tezyifte haksızdır.

---

1 "Sen "Allah" de; sonra bırak onları daldıkları bataklıkta oynayadursunlar." (En'âm sûresi, 6/91)

2 Herşeyin Rabbi olan Allah'ı hakkıyla tanımak, topraktan yaratılan bir varlığın haddine mi düşmüş! O nerede.. bu nerede..?!

3 Zâtı, benzerlerden mukaddes; sıfâtı, emsâllerine benzemekten münezzeh; âyetleri de rubûbiyetine şâhit olan Allah, her türlü kusurdan, eksiklikten, noksanlıktan uzaktır. O, yüceler yücesidir. O'ndan başka ilâh da yoktur.

Evet, Muhyiddin, kendisi hâdî ve makbuldür. Fakat her kitabında mühdî ve mürşid olamıyor. Hakâikte çok zaman mîzansız gittiğinden, kavâid-i Ehl-i Sünnet'e muhalefet ediyor. Ve bazı kelâmları, zâhiri dalâlet ifade ediyor; fakat kendisi dalâletten müberrâdır. Bazen kelâm küfür görünür; fakat sahibi kâfir olamaz. Mustafa Sabri bu noktaları nazara almamış; kavâid-i Ehl-i Sünnet'e taassub cihetiyle bazı noktalarda tefrit etmiş.

Musa Bekûf ise, ziyâde teceddüde taraftar ve asrîliğe mümâşâtkâr efkârıyla çok yanlış gidiyor. Bazı hakâik-i İslâmiye'yi yanlış te'viller ile tahrif ediyor. Ebu'l-Alâ-yı Maarrî gibi merdut bir adamı, muhakkikînlerin fevkinde tuttuğundan ve kendi efkârına uygun gelen Muhyiddin'in Ehl-i Sünnet'e muhalefet eden meselelerine ziyâde taraftarlığından, ziyâde ifrât ediyor.

قَالَ مُحْيِي الدِّينِ: تَحْرُمُ مُطَالَعَةُ كُتُبِنَا عَلَى مَنْ لَيْسَ مِنَّا

Yani, "Bizden olmayan ve makamımızı bilmeyen, kitaplarımızı okumasın, zarar görür." Evet bu zamanda Muhyiddin'in kitapları, hususan vahdetü'l-vücuda dâir meselelerini okumak, zararlıdır.

Said Nursî

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

Nev-i beşerin ağlanacak gülmelerine, endişe-i istikbâl ve âkıbet-bînlik adesesiyle, gayet şâşaalı bir gece bayramında, hapishâne penceresinden bakarken, nazar-ı hayalime inkişâf eden bir vaziyeti beyân ediyorum. Sinemada, eski zamanda mezaristanda yatanların vaziyet-i hayatiyeleri göründüğü gibi, yakın bir istikbâlde mezaristan ehli olanların, müteharrik cenazelerini görmüş gibi oldum. O gülenlere ağladım. Birden bir tevahhuş, bir acımak hissi geldi. Aklıma döndüm, hakikatten sordum: "Bu hayal nedir?" Hakikat dedi ki:

"Elli sene sonra, bu kemâl-i neşe ile gülen ve eğlenen zavallılardan, elliden beşi, beli bükülmüş yetmiş yaşlı ihtiyarlar gibi; kırk beşi, mezaristanda çürümüş bulunacaklar. O güzel sîmalar, o neşeli gülmeler, zıdlarına inkılâp etmiş olacaklar. كُلُّ اٰتٍ قَرِيبٌ[1] kâidesiyle; madem, yakında gelecek şeylerin gelmiş gibi görülmesi bir derece hakikattir; elbette gördüğün hayal değildir.

---

1 "Her gelecek şey yakındır." (es-Suyûtî, *ed-Düreru'l-müntesira* s.15; el-Aclûnî, *Keşfü'l-hafâ* 2/149. Ayrıca bkz.: İbni Mâce, *mukaddime* 7; Dârimî, *mukaddime* 23)

Madem dünyanın gafletkârâne gülmeleri, böyle ağlanacak acı hâllerin perdesidir ve muvakkat ve zevâle mâruzdur; elbette bîçâre insanların ebed-perest kalbini ve aşk-ı bekâya meftun olan rûhunu güldürecek, sevindirecek, meşrû dâiresinde ve müteşekkirâne, huzurkârâne, gafletsiz, masumane eğlencelerdir ve sevâp cihetiyle bâkî kalan sevinçlerdir. Bunun içindir ki, bayramlarda, gaflet istilâ edip, gayr-i meşrû dâireye sapmamak için, rivâyetlerde zikrullaha ve şükre çok azîm tergîbât vardır.[1] Tâ ki; bayramlarda o sevinç ve sürûr nimetlerini şükre çevirip, o nimeti idame ve ziyâdeleştirsin. *Çünkü şükür, nimeti ziyâdeleştirir,*[2] *gaflet ise kaçırır.*

Said Nursî

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

إِنَّ النَّفْسَ لَأَمَّارَةٌ بِالسُّوءِ[3]

Meâli: [4(Hâşiye)] "Nefis dâimâ kötü şeylere sevk eder." âyetinin, hem de

أَعْدٰى عَدُوِّكَ نَفْسُكَ الَّتِي بَيْنَ جَنْبَيْكَ[5]

mânâ-yı şerifi: "Senin en zararlı düşmanın nefsindir." hadîsinin bir nüktesidir.

Tezkiyesiz nefs-i emmâresi bulunmak şartıyla kendi nefsini beğenen ve seven adam, başkasını sevmez. Eğer zâhirî sevse de samimî sevemez, belki ondaki menfaatini ve lezzetini sever. Dâimâ kendini beğendirmeye ve sevdirmeye çalışır ve kusuru nefsine almaz; belki avukat gibi kendini müdafaa ve tebrie eyler. Mübalâğalar ile, belki yalanlarla nefsini medh ü tenzih ederek âdetâ takdis eder ve derecesine göre مَنِ اتَّخَذَ إِلٰهَهُ هَوٰيهُ[6] âyetinin bir tokadını yer.

---

1 Allah'ı çokça zikretmeye teşvik eden âyet-i kerîmeler ve hadis-i şerifler için bkz.: Cum'a sûresi, 62/10; Dehr sûresi, 76/25; Enfâl sûresi, 8/45; Müslim, *zikir* 2, 3, 4; Tirmizî, *zühd* 63; Ebû Dâvûd, *cihâd* 14. Şükre teşvik eden rivâyetler için bkz.: Bakara sûresi, 2/152, 172; Nahl sûresi, 16/114; Müslim, *münâfikîn* 79, 80, 81, Ebû Dâvûd, *edeb* 110.

2 Şükrün nimeti ziyadeleştirdiğine dair bkz.: "Eğer şükrederseniz, Ben nimetlerimi daha da artırırım." (İbrahim sûresi, 14/7)

3 Yûsuf sûresi, 12/53.

4 [(Hâşiye)] Bu parçanın da, herkese faydası var.

5 ed-Deylemî, *el-Müsned* 3/408; el-Aclûnî, *Keşfü'l-hafâ* 1/148.

6 "(Baksana) şu kendi heva ve heveslerini tanrı edinen kimseye!" (Furkan sûresi, 25/43; Câsiye sûresi, 45/23)

Temeddühü ve sevdirmesi ise, aksü'l-amel ile istiskali celb eder, soğuk düşürtür. Hem amel-i uhrevîde ihlâsı kaybeder, riyâyı karıştırır. Âkıbeti görmeyen ve neticeleri düşünmeyen ve lezzet-i hâzıraya müptelâ olan, hisse ve hevâ-yı nefse mağlûp olup, yolunu şaşırmış hissin fetvasıyla, bir saat lezzet için bir sene hapiste yatar. Bir dakika gurur veya intikam yüzünden on sene cezâ görür. Âdetâ ders aldığı Amme Cüzü'nü bir tek şekerlemeye satan hevâî bir çocuk gibi, elmas kıymetinde bulunan hasenâtını, hissini okşamak için ve hevâsını memnun etmek için ve hevesini tatmin etmek için, ehemmiyetsiz cam parçaları hükmündeki lezzetlere, enaniyetlere vesîle edip, kârlı işlerde hasâret eder.

اَللّٰهُمَّ احْفَظْنَا مِنْ شَرِّ النَّفْسِ وَالشَّيْطَانِ وَمِنْ شَرِّ الْجِنِّ وَالْإِنْسَانِ[1]

Suâl: Kısa bir zamandaki küfre mukâbil, hadsiz bir zaman cehennemde hapis nasıl adâlet olur?

Elcevap: Sene, üç yüz altmış beş gün hesabıyla, bir dakikada katl, yedi milyon sekiz yüz seksen dört bin dakika hapis iktizâsı kanun-u adâlet iken; bir dakika küfür, bin katl hükmünde olduğundan, yirmi sene ömrünü küfürle geçiren ve küfür ile ölen bir adam, kanun-u adâletle elli yedi trilyon iki yüz bir milyar iki yüz milyon sene beşerin kanun-u adâletiyle hapse müstehak olur. Elbette خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا[2] adâlet-i ilâhî ile vech-i muvafakatı bundan anlaşılıyor.

Birbirinden gayet uzak iki adedin sırr-ı münâsebeti şudur ki: Katl ve küfür, tahrip ve tecâvüz olduğu için, gayre tesirat yapar. Bir dakikada katl, lâakal zâhirî âdete göre on beş sene maktulün hayatını selb eder, onun yerine hapse girer. Bir dakika küfür, bin bir esmâ-yı ilâhîyi inkâr ve nukûşlarını tezyif ve kâinatın hukukuna tecâvüz ve kemâlâtını inkâr ve hadsiz delâil-i vahdâniyeti tekzip ve şehâdetlerini reddetmek olduğundan kâfiri, bin seneden ziyâde esfel-i safilîne atar, خَالِدِينَ[3]'de hapseder.

Said Nursî

---

1 Allah'ım bizi nefsin, şeytanın, cinlerin ve insanların şerrinden koru.

2 "Onlar cehennemde ebedî kalacaklardır." (Nisâ sûresi, 4/169; Ahzâb sûresi, 33/65; Cin sûresi, 72/23)

3 Ebedî, sonsuz.

Mânidar Bir Tevâfuk-u Latîfe

Risale-i Nur şâkirtlerini itham ettikleri ve cezâlarını istedikleri 163. maddesine, Risale-i Nur müellifinin medresesine, yüz elli bin lira verilmesine dâir lâyihanın, 200 meb'ustan 163 meb'usun adedine tevâfuk edip, mânen o tevâfuk diyor ki: Hükûmet-i Cumhuriyenin 163 meb'usun takdirkârâne imzaları, 163. madde-i kanuniyenin hükmünü, onun hakkında iptâl ediyor.

Hem yine mânidar bir tevâfukât-ı latîfedendir ki, Risale-i Nur'un 128 parçası, 115 parça kitap ediyor. Risale-i Nur'un şâkirtlerinin ve müellifinin mebde-i tevkifi olan 27 Nisan 1935 tarihi ile, mahkemenin karar ve hüküm tarihi olan 19 Ağustos 1935 tarihi olmasına nazaran, 115 gün olup, Risale-i Nur kitapları adedine tevâfuk etmekle beraber, istintak edilen, 115 suçlu gösterilen eşhasın da adedine tam tamına tevâfuk ettiği gibi, gösteriyor ki: Risale-i Nur müellifinin ve şâkirtlerinin başına gelen musîbet, bir dest-i inâyetle tanzim ediliyor.[1(Hâşiye)]

Bu Lem'a'nın başında İmam Ali *(radîyallâhu anh)*, Risale-i Nur'a işaret ettiğinden, bir kardeşimiz heyecanlı bir iştiyakla Risale-i Nur'a, Elmas, Cevher, Nur ismini takıp tekrar ederek yazmıştı. Bu Lem'a'nın âhirinde derci münasip görüldü.

Takvâ dâiresinde bulunan talebe, deli de olsa, acaba Risale-i Nur'un ve kıymetli elmasın nurundan ayrılabilir mi? Öyle tahmin ederim ki: Risale-i Nur'un bu âciz talebeniz kadar kerâmetini, faziletini, lezzetini yiyen, tatlı meyvesinden koparan nadirdir. Hem bu kadar âcizliğim ile beraber, Risale-i Nur'a hizmet edemediğim hâlde göstermiş olduğunuz teveccühe medyûn-u şükranım. Binâenaleyh, Risale-i Nur'dan bendeniz değil, hiçbir talebeniz o mübarek elmastan ve lezzetten ayrılamaz.

Affınıza mağruren, Risale-i Nur'un bu defaki taharriyatında iki kerâmeti meydana aynen çıkmıştır. Hapishâne içerisinde polis, jandarma ve gardiyanlar müthiş arama yaparken, o esnada hiç kimse görmeden, yedi-sekiz yaşında, hemşiremin mahdumu, mekteb çantasının içerisine Risale-i Nur'un

1 (Hâşiye) Cây-ı dikkattir ki: Risale-i Nur şâkirtlerinin tevkiflerinin bir kısmı 25 Nisan 1935 tarihinde başlamış olup, kararnamede suçlu gösterilen 117 kimse ise de, ikisinin ismi mükerrer olmasına nazaran bu sûretle şâkirtlerin adedi 117 adedine o kısmın tevkifinden hüküm tarihine kadar 117 gün olmakla tevâfuk edip, evvelki tevâfukâta bir letâfet daha katmıştır.

nüshalarını koyarak alıp gitmiştir. Arama, bendenizin odasında idi. Çocuk odaya geldi, odada telâş görünce, odanın bir tarafında ayrıca duran Risale-i Nur'ları çantasına koydu ve içerideki memurların hiçbirisi farkına varmadı, çocuğa da bir şey demediler. Fedâkâr çocuk doğruca vâlidesine gidiyor. "Dayımın dâimâ bize okuduğu Risale-i Nur'ları getirdim. Bunları alacaklarmış. Ben onların haberi olmadan, onlar başka mektup, kitap karıştırırlarken aldım, çantama koydum. Bunları iyice bir yere koyunuz, muhafaza ediniz. Ben bunların okunmasını çok seviyorum. Dayım bize bunları okuyordu. O okurken ben başka bir hâlet kesbediyordum." diye vâlidesine söylüyor ve mektebine avdet ediyor. Bu sayede Elmas, Cevher, Nur'lar ele geçmemiş oluyor.

Bu kerâmet değil de nedir? Kur'ânî bir mucize değil de nedir? Acaba bu fazilet, acaba bu lezzet, acaba bu Elmas, Cevher, hangi telifatta vardır ki, bu Elmas, Cevher, Nur'lar, şimdiye kadar hangi zâtın ağzından dökülmüştür? Ben de, hapis değil, bu Elmas, Cevher, Nur'lar için her an, her dakika, her fedâkârlığı memnuniyetle kabul ederim. Benden sonra bu Elmas, Cevher, Nur'lar yoluna evlâdım Emin de bütün hayatını sarf etmeye hazırdır.

İşte bu Elmas, Cevher, Nur'un ikinci kerâmetini isbât ile, üç yaşından sekiz yaşına kadar akrabalarım ve evlâdım, bu Elmas, Cevher, Nur'lar için fedâkârâne ve bu yolda hayatlarını hiç düşünmeden fedâ edeceklerini isbât ederim. Çünkü bu Elmas, Cevher, Nur'u okurken hepsi başıma toplandı. Onları sevdim ve birer çay verdim; bu Elmas, Cevher, Nur'u okumaya devam ettim. Hepsi birden "Bu nedir? Bu yazı nasıl yazıdır?" sordular. Ben de dedim: "Bu Elmas, Cevher, Nur'dur!" diye bunlara okumaya başladım.

Onuncu Söz'ü okurken saatler geçmiş. Çocuklar merakından, anlayamadıkları zaman hemen bendenize soruyorlardı. Ben de bu Elmas, Cevher, Nur'u onların anlayabileceği şekilde izah ederken çocukların renkleri, renk renk oluyordu ve güzelleşiyordu. Bendeniz de çocukların yüzüne baktıkça hepsinde ayrı ayrı nurlu Said görüyordum. Suallerinde "Nur hangisi? Cevher hangisi ve Elmas hangisi?" diye sorduklarında; "Evet Nur, bunu okumaktır. Bak sizde bir güzellik meydana geldi." Onlar da birbirinin yüzüne baktılar, tasdik ettiler. "Ya elmas nedir?" "Bu sözleri yazmaktır. O zaman, yani yazdığınız zaman sizin yazılarınız elmas gibi kıymetli olur." Tasdik ettiler. "Ya cevher nedir?" "İşte o da bu kitaptan aldığınız îmândır." Hepsi birden şehâdet getirdiler. Bu sohbette üç-dört saat geçmiş; bendeniz farkına varmadım.

"İşte Elmas, Cevher, Nur budur" dedim. Tasdik ettiler. Hepsi birden bana bakıyorlardı ve "Bunu kim yazdı?" diyorlardı.

Âciz talebeniz
Şefik

Zekâi'nin Rüyası

Bu sabah rüyamda, İstanbul'un Tophâne sâhiline benzer saf ve berrak bir deniz kenarındayım. Kuşluk zamanında olduğunu zannettiğim güneşin ziyâsı, o derya-yı azîmin üzerinde hoş parıltılar husûle getiriyor... Ben deryaya müteveccihim. Denizin orta ve cenubu tarafından yüze yüze sâhile gelen bir genç, omuzundaki bir sabanı sâhile çıkardı. Orada bütün kardeşlerimize (tahliyeden sonra) istikbâl edilmekteler iken, sâhil boyunu takiben, garptan dolu dizgin iki atlı geliyor. "Üstad geliyor!" dediler. Bu izdiham yarıldı, hiç durmaksızın bu mehib yağız atlı ve esmer çehreli iki zât, şarka doğru uzaklaştılar. Ben, o deryaya dalmak üzere iken uyandım.

Zekâi

Tarafgirâne ve Risale-i Nur'a Rakibâne Söylenen Sözlere Mukâbildir

Ger medhetmekse tefahurla kendinizi maksadın,
Risale-i Nur'un en sönük yıldızının peykisiniz.
Zinhar seyyare zannetme kardeşim, Risale-i Nur'un,
Arz değil, Âfitab dahi peykidir onun.
Pek yakında parlayacaktır âlemde Risale-i Nur,
Sönmez, belki gizlenir, zira nûrun alâ nûr,
Bir nur ki, bahr-i hakikat ve mahz-ı hidâyettir o,
مَنْ أَصْحَابُ الصِّرَاطِ السَّوِيِّ وَمَنِ اهْتَدٰى[1]'yı oku.

[1] "Doğru yolu tutanların, hidayete erenlerin kim olduğunu yakında anlayacaksınız!" (Tâhâ sûresi, 20/135)

Hak'tan olmaz şikâyet, belki maksat hikâyet,
Şer'in üzere giderken Hakk'a mâlûm.
Risale-i Nur'a ki, eylemiştim hem de hizmet,
Risale-i Nur ki, Aliyyü'l-Murtazâ ve Gavs-ı Âzam.
Celcelutiye'de ve bazı kasâidde etmişler işaret,
Risale-i Nur ki, urvetü'l-vüskâ lenfisâm,
Temessük etmiştim zira, hem hidâyet ve ayn-ı hakikat,
Koydular bizleri ki, orada durmuştu Yusuf *(aleyhisselâm)*,
Hem de beraberimizde idi Hazreti Üstad.

Halil İbrahim

Yirmi Sekizinci Lem'a'nın Yirmi Sekizinci Nüktesi

لَا يَسَّمَّعُونَ إِلَى الْمَلَإِ الْأَعْلٰى وَيُقْذَفُونَ مِن كُلِّ جَانِبٍ۞دُحُورًا وَلَهُمْ عَذَابٌ وَاصِبٌ۞إِلَّا مَنْ خَطِفَ الْخَطْفَةَ فَأَتْبَعَهُ شِهَابٌ ثَاقِبٌ[1]

وَلَقَدْ زَيَّنَّا السَّمَاءَ الدُّنْيَا بِمَصَابِيحَ وَجَعَلْنَاهَا رُجُومًا لِلشَّيَاطِينِ وَأَعْتَدْنَا لَهُمْ عَذَابَ السَّعِيرِ[2]

gibi âyetlerin mühim bir nüktesi, ehl-i dalâletin bir tenkidi münâsebetiyle beyân edilecek. Şöyle ki:

Cin ve şeytanın casusları, semâvât haberlerine kulak hırsızlığı yapıp, gaybî haberleri getirerek, kâhinler ve maddiyyûnlar ve bazı ispirtizmacılar gibi, gâipten haber vermelerini, nüzûl-ü vahyin bidâyetinde vahye bir şüphe getirmemek için onların o dâimî casusluğu, o zaman daha ziyâde şehaplarla recm ve men edildiğine dâir olan mezkûr âyetler münâsebetiyle gayet mühim üç başlı bir suale muhtasar bir cevaptır.

---

1 "Onlar Mele-i Âla'ya yükselip dinleyemezler ve her taraftan bombardımana tutulurlar. Dinlemeye kalksalar kovulup atılırlar. Hem onlar için devamlı bir azap vardır. Ne var ki içlerinden birisi bir söz kırıntısı kapmayı başarırsa, derhal yakıcı ve delici bir ışın onu kovalar." (Sâffât sûresi, 37/8-10)

2 "Gerçek şu ki, yere en yakın olan göğü lambalarla donattık ve onlardan bir kısmını şeytanlara atılan mermiler yaptık. Hem onlara alevli ateş hazırladık." (Mülk sûresi, 67/5)

Suâl: Şu gibi âyetlerden anlaşılıyor ki, cüz'î ve bazen şahsî bir hâdise-i gaybiyeyi de haber almak için, gayet uzak bir mesafe olan semâvât memleketine casus şeytanların sokulması ve o çok geniş memleketin her tarafında o cüz'î hâdisenin bahsi varmış gibi; hangi şeytan olsa, hangi yere sokulsa, yarım yamalak o haberi işitecek, getirecek diye bir mânâyı akıl ve hikmet kabul etmiyor.

Hem, nass-ı âyetle, semâvâtın üstünde bulunan cennetin meyvelerini bazı ehl-i risâlet ve ehl-i kerâmet, yakın bir yerden alır gibi alıyormuş.[1] Bazen yakından cenneti temâşâ ediyormuş,[2] diye nihayet uzaklık, nihayet yakınlık içinde bir meseledir ki, bu asrın aklına sığmaz?

Hem cüz'î bir şahsın cüz'î bir ahvâli; küllî ve geniş olan semâvât memleketindeki Mele-i Âlâ'nın medâr-ı bahsi olması, gayet hakimâne olan tedvir-i kâinatın hikmetine muvâfık gelmiyor? Hâlbuki bu üç mesele de hakâik-i İslâmiye'den sayılıyor?

Elcevap:

Evvelâ: On Beşinci Söz nâmındaki bir risalede, "yedi basamak" nâmında, yedi kat'î mukaddime ile,[3] وَلَقَدْ زَيَّنَّا السَّمَآءَ الدُّنْيَا بِمَصَابِيحَ وَجَعَلْنَاهَا رُجُومًا لِلشَّيَاطِينِ âyetinin ifade ettiği, yıldızlarla şeytan casuslarının semâvâttan ref' u tardı, öyle bir sûrette isbât edilmiş ki, en muannit maddiyyûnu dahi iknâ eder, susturur ve kabul ettirir.

Sâniyen: Bu uzak zannedilen o üç hakikat-i İslâmiye'yi, kısa zihinlere yakınlaştırmak için bir temsil ile işaret edeceğiz. Meselâ, bir hükûmetin dâire-i askeriyesi memleketin şarkında ve dâire-i adliyesi garbında ve dâire-i maarifi şimalinde ve dâire-i ilmiyesi cenubunda ve dâire-i mülkiyesi ortasında bulunsa; telsiz, telefon, telgrafla, gayet muntazam bir sûrette her dâire alâkadar olduğu vaziyetleri görse, haber alsa; âdetâ umum o memleket, adliye dâiresi olduğu hâlde, askerî dâiresidir ve mülkiye dâiresi olduğu gibi, ilmiye dâiresi oluyor.

---

1 Hz Meryem'in mâbedde bulunurken yanında sürekli yiyecek olması bu kabil bir keramettir. Bkz.: Âl-i İmran sûresi, 3/37.

2 Peygamber Efendimizin *(sallallâhu aleyhi ve sellem)* cenneti temaşasıyla ilgili rivayetler için bkz.: Buhârî, *küsûf* 9; Müslim, *salât* 112, *küsûf* 17; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 1/358, 2/168, 223.

3 "Gerçek şu ki, yere en yakın olan göğü lambalarla donattık ve onlardan bir kısmını şeytanlara atılan mermiler yaptık." (Mülk sûresi, 67/5)

Hem meselâ, müteaddit devletler ve ayrı ayrı payitahtları bulunan hükûmetlerin bazen oluyor ki, müstemlekât cihetiyle veya imtiyazât haysiyetiyle veya ticaretler münâsebetiyle bir tek memlekette ayrı ayrı hâkimiyetlikleri bulunur. Raiyet ve millet bir olduğu hâlde, her bir hükûmet, kendi imtiyazı cihetiyle, o raiyetle münâsebettardır. Birbirinden çok uzak o hükûmetlerin muamelâtı, birbirine temas ediyor. Her hânede birbirine yakınlaşıyor ve her adamda iştirakleri oluyor. Cüz'î meseleleri, temas noktalarındaki cüz'î bir dâirede görülür. Yoksa her cüz'î bir mesele, dâire-i külliyeden alınmıyor, fakat o cüz'î meselelerden bahsedildiği zaman, doğrudan doğruya dâire-i külliyenin kanunuyla olduğu cihetiyle dâire-i külliyeden alınıyor gibi ve o dâirede medâr-ı bahsolunmuş bir mesele şekli verilir tarzda ifade edilir.

İşte bu iki temsil gibi, semâvât memleketi, payitaht ve merkez itibârıyla gayet uzak olduğu hâlde, arz memleketinde insanların kalblerine uzanmış mânevî telefonları olduğu gibi, semâvât âlemi, yalnız âlem-i cismanîye bakmıyor; belki âlem-i ervâhı ve âlem-i melekûtu tazammun ettiğinden, bir cihette perde altında âlem-i şehâdeti ihâta etmiştir.

Hem âlem-i bâkîden ve dâr-ı bekâdan olan cennet dahi, hadsiz uzaklığıyla beraber, yine o dâire-i tasarrufâtı, perde-i şehâdet altında, her tarafta nuranî bir sûrette uzanmış, yayılmış. Sâni-i Hakîm-i Zülcelâl'in hikmetiyle, kudretiyle, nasıl ki insanın başında yerleştirdiği duygularının merkezleri ayrı ayrı olduğu hâlde, her biri umum o vücuda, o cisme hükmediyor ve dâire-i tasarrufuna alabiliyor. Öyle de; bu insan-ı ekber olan kâinat dahi, mütedâhil ve birbiri içinde bulunan dâireler gibi, binler âlemleri ihtiva ediyor. Onlarda cereyân eden ahvâlin ve hâdiselerin küllî ve cüz'iyeti ve hususiyeti ve azameti cihetiyle medâr-ı nazar olur, yani o cüz'ler, cüz'î ve yakın yerlerde ve küllî ve azametliler küllî ve büyük makamlarda görülür.

Fakat bazen cüz'î ve hususî bir hâdise, büyük bir âlemi istilâ eder. Hangi köşede dinlenilse, o hâdise işitilir. Ve bazen de büyük tahşidât, düşmanın kuvvetine karşı değil, belki izhâr-ı haşmet için yapılır. Meselâ, hâdise-i Muhammediye *(aleyhissalâtü vesselâm)* ve vahy-i Kur'ân'ın hâdise-i kudsiyesi, umum semâvât memleketinde, hattâ o memleketin her köşesinde en mühim bir hâdise olduğundan, doğrudan doğruya çok uzak ve çok yüksek olan koca semâvâtın burçlarına nöbettarlar dizilip, yıldızlardan mancınıkları atarak, casus şeytanları tard ve def' ediyorlar vaziyetinde göstermek ve ifade etmekle, vahy-i Kur'ânî'nin derece-i haşmetini ve şâşaa-yı saltanatını ve hiçbir cihette şüphe girmeyen derece-i hakkaniyetini ilâna bir işaret-i rabbâniye olarak,

o vakitte ve o asırda daha ziyâde yıldızlar düşürülüyormuş ve atılıyormuş. Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyân dahi, o ilân-ı tekvinîyi tercüme edip ilân ediyor ve o işaret-i semâviyeye işaret eder.

Evet, bir melâikenin üfürmesiyle uçurulabilir olan casus şeytanları, böyle bir işaret-i azîme-i semâviye ile, melâikelerle mübâreze ettirmek, elbette o vahy-i Kur'ânî'nin haşmet-i saltanatını göstermek içindir. Hem bu haşmetli olan beyân-ı Kur'ânî ve azametli tahşidât-ı semâviye ise; cinnîlerin, şeytanların, semâvât ehlini mübârezeye ve müdafaaya sevk edecek bir iktidarları, bir müdafaaları bulunduğunu ifade için değil, belki kalb-i Muhammedî'den *(aleyhissalâtü vesselâm)* tâ semâvât âlemine, tâ Arş-ı Âzam'a kadar olan uzun yolda, hiçbir yerde cin ve şeytanın müdahaleleri olmamasına işaret için, vahy-i Kur'ânî, koca semâvâtta, umum melâikece medâr-ı bahsolan bir hakikattir ki, bir derece ona temas etmek için, şeytanlar tâ semâvâta kadar çıkmaya mecbur olup, hiçbir şeye muvaffak olamayarak recmedilmesiyle işaret ediyor ki; kalb-i Muhammedî'ye *(aleyhissalâtü vesselâm)* gelen vahiy ve huzur-u Muhammediye'ye *(aleyhissalâtü vesselâm)* gelen Cebrail ve nazar-ı Muhammedî'ye *(aleyhissalâtü vesselâm)* görünen hakâik-i gaybiye, sağlam ve müstakîmdir, hiçbir cihetle şüphe girmez diye Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyân mucizâne haber veriyor.

Amma cennetin uzaklığıyla beraber âlem-i bekâdan olduğu hâlde en yakın yerlerde görülmesi ve bazen ondan meyve alınması ise; evvelki iki temsil sırrıyla anlaşıldığı gibi, bu âlem-i fânî ve âlem-i şehâdet ise âlem-i gayba ve dâr-ı bekâya bir perdedir. Cennetin merkez-i kübrâsı uzakta olmakla beraber, âlem-i misâl aynası vasıtasıyla her tarafta görünmesi mümkün olduğu gibi, hakkalyakîn derecesindeki îmânlar vasıtasıyla, cennetin bu âlem-i fânîde –temsilde hatâ olmasın– bir nevi müstemlekeleri ve dâireleri bulunabilir ve kalb telefonuyla yüksek rûhlar ile muhabereleri olabilir, hediyeleri gelebilir.

Amma bir dâire-i külliyenin cüz'î bir hâdise-i şahsiye ile meşgul olması, yani, "Kâhinlere gaybî haberleri getirmek için şeytanlar, tâ semâvâta çıkıp kulak veriyorlar, yarım yamalak yanlış haberler getiriyorlar." diye tefsirlerdeki ifadelerin bir hakikati şu olmak gerektir ki: Semâvât memleketinin payitahtına kadar gidip o cüz'î haberi almak değildir. Belki cevv-i havaya dahi şümûlü bulunan semâvât memleketinin –teşbihte hatâ yok– karakol hâneleri hükmünde bazı mevkileri var ki, o mevkilerde arz memleketi ile münâsebettarlık oluyor; cüz'î hâdiseler için, o cüz'î makamlardan kulak hırsızlığı yapıyorlar. Hattâ kalb-i insanî dahi o makamlardan birisidir ki, melek-i ilham ile şeytan-ı hususî o mevkide mübâreze ediyorlar. Ve hakâik-i îmâniye ve Kur'âniye ve

hâdisât-ı Muhammediye *(aleyhissalâtü vesselâm)* ise, ne kadar cüz'î de olsa, en büyük, en küllî bir hâdise-i mühimme hükmünde en küllî bir dâire olan Arş-ı Âzam'da ve dâire-i semâvâtta –temsilde hatâ olmasın– mukadderât-ı kâinatın mânevî ceridelerinde neşrolunuyor gibi her köşede medâr-ı bahsoluyor, diye beyân ile beraber, kalb-i Muhammedî'den *(aleyhissalâtü vesselâm)* tâ dâire-i Arş'a varıncaya kadar ise, hiçbir cihetle müdahale imkânı olmadığından, semâvâtı dinlemekten başka, şeytanların çaresi kalmadığını ifade ile, vahy-i Kur'ânî ve nübüvvet-i Ahmediye *(aleyhissalâtü vesselâm)* ne derece yüksek bir derece-i hakkaniyette olduğunu ve hiçbir cihetle hilâf ve yanlış ve hile ona yanaşmak mümkün olmadığını, gayet belîğâne belki mucizâne ilân etmek ve göstermektir.

Said Nursî

سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَآ إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَاۖ إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ[1]

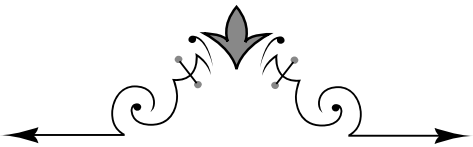

[1] "Sübhansın yâ Rab! Senin bize bildirdiğinden başka ne bilebiliriz ki? Her şeyi hakkıyla bilen, her şeyi hikmetle yapan sensin." (Bakara sûresi, 2/32)

Yirmi Dokuzuncu Lem'a

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

İfade-i Meram

On üç seneden beri kalbim, aklım ile imtizaç edip Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyân'ın لَعَلَّكُمْ تَتَفَكَّرُونَ[1] ، لَعَلَّهُمْ يَتَفَكَّرُونَ[2] ، أَوَلَمْ يَتَفَكَّرُوا فِي أَنْفُسِهِمْ مَا خَلَقَ اللهُ السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضَ[3] ، لَاٰيَاتٍ لِقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ[4] gibi âyetler ile emrettiği tefekkür mesleğine teşvik ettiği ve تَفَكُّرُ سَاعَةٍ خَيْرٌ مِنْ عِبَادَةِ سَنَةٍ[5] hadîs-i şerifi bazen bir saat tefekkür bir sene ibadet hükmünde olduğunu beyân edip, tefekküre azîm teşvikat yaptığı cihetle, ben de bu on üç seneden beri meslek-i tefekkürde akıl ve kalbime tezahür eden büyük nurları ve uzun hakikatleri kendime muhafaza etmek için işârât nev'inden bazı kelimâtı o envâra delâlet etmek için değil, belki vücûdlarına işaret ve tefekkürü teshil ve intizamı muhafaza için vaz' ettim. Gayet muhtelif Arabî ibarelerle kendi kendime o tefekkürde gittiğim zaman o kelimâtı lisânen zikrediyordum.

Bu uzun zamanda ve binler defa tekrarında ne bana usanç geliyordu ve ne de verdiği zevk noksanlaşıyordu ve ne de onlara ihtiyac-ı ruhî zâil oluyordu. Çünkü bütün o tefekkürat, âyât-ı Kur'âniye'nin lemeâtı olduğundan; âyâtın bir hassası olan usandırmamak ve halâvetini muhafaza etmek hassasının bir cilvesi, o tefekkür aynasında temessül etmiştir.

---

1 "Olur ki iyi düşünürsünüz." (Bakara sûresi, 2/219, 266)

2 "Umulur ki düşünüp anlarlar." (A'râf sûresi, 7/176; Nahl sûresi, 16/44; Haşir sûresi, 59/21)

3 "Onlar azıcık olsun kendi başlarına kalıp düşünmediler mi ki: Allah gökleri, yeri ve ikisinin arasında olan bütün varlıkları gerçek bir gaye ile, belirli bir vâdeye kadar yaratmıştır." (Rûm sûresi, 30/8)

4 "Elbette bunlarda, iyice düşünen kimseler için, alacak nice dersler ve ibretler vardır." (Yûnus sûresi, 10/24; Ra'd sûresi, 13/3; Câsiye sûresi, 45/13)

5 el-Gazâlî, *İhyâu ulûmi'd-dîn* 4/423; el-Kurtubî, *el-Câmi' li ahkâmi'l-Kur'ân* 4/314; Aliyyülkârî, *el-Masnû'* s.82.

Bu âhirde gördüm ki: Risale-i Nur'un eczalarındaki kuvvetli ukde-i hayatiye ve parlak nurlar, o silsile-i tefekküratın lem'alarıdır. Bana ettikleri tesiri başka zâtlara da edeceği düşüncesiyle, âhir ömrümde mecmuunu kaleme almak niyet etmiştim. Gerçi çok mühim parçaları risalelerde dercedilmiştir; fakat hey'et-i mecmuasında başka bir kuvvet ve kıymet bulunacaktır.

Âhir-i ömür muayyen olmadığı için, bu hapisteki mahkûmiyetim ve vaziyetim ölümden daha beter bir şekil aldığından, âhir-i hayatı beklemeyerek, kardeşlerimin ısrar ve ilhahları ile, tağyir etmeyerek, o silsile-i tefekkürat "Yedi Bâb" üstünde yazıldı.

(Bu Lem'a'nın diğer altı bâbı, Teksir Lem'alar mecmuasında neşredildiğinden burada dercedilmedi.)

اَلْبَابُ الثَّالِثُ

فِي مَرَاتِبِ «اَللّٰهُ أَكْبَرُ[1]»

«سَنَذْكُرُ سَبْعًا مِنْ ثَلَاثٍ وَثَلَاثِينَ مَرْتَبَةً لِهٰذَا الْبَابِ، حَيْثُ قَدْ ذُكِرَ قِسْمٌ مُهِمٌّ مِنْ تِلْكَ الْمَرَاتِبِ فِي الْمَقَامِ الثَّانِي مِنَ الْمَكْتُوبِ الْعِشْرِينَ، وَفِي نِهَايَةِ الْمَوْقِفِ الثَّانِي مِنَ الْكَلِمَةِ الثَّانِيَةِ وَالثَّلَاثِينَ، وَفِي بِدَايَةِ الْمَوْقِفِ الثَّالِثِ مِنْهَا. فَمَنْ شَاءَ أَنْ يَطَّلِعَ عَلَى حَقِيقَةِ هٰذِهِ الْمَرَاتِبِ، فَلْيُرَاجِعْ تِلْكَ الرَّسَائِلَ.»

اَلْمَرْتَبَةُ الْأُولَى

﴿وَقُلِ الْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِي لَمْ يَتَّخِذْ وَلَدًا وَلَمْ يَكُنْ لَهُ شَرِيكٌ فِي الْمُلْكِ وَلَمْ يَكُنْ لَهُ وَلِيٌّ مِنَ الذُّلِّ وَكَبِّرْهُ تَكْبِيرًا[2]﴾. لَبَّيْكَ وَسَعْدَيْكَ!..

جَلَّ جَلَالُهُ! اَللّٰهُ أَكْبَرُ مِنْ كُلِّ شَيْءٍ قُدْرَةً وَعِلْمًا!

إِذْ هُوَ الْخَالِقُ الْبَارِئُ الْمُصَوِّرُ الَّذِي صَنَعَ الْإِنْسَانَ بِقُدْرَتِهِ كَالْكَائِنَاتِ، وَكَتَبَ الْكَائِنَاتِ بِقَلَمِ قَدَرِهِ كَمَا كَتَبَ الْإِنْسَانَ بِذٰلِكَ الْقَلَمِ. إِذْ ذَاكَ الْعَالَمُ الْكَبِيرُ كَهٰذَا الْعَالَمِ الصَّغِيرِ مَصْنُوعُ قُدْرَتِهِ مَكْتُوبُ قَدَرِهِ. إِبْدَاعُهُ لِذَاكَ صَيَّرَهُ مَسْجِدًا. إِيجَادُهُ لِهٰذَا صَيَّرَهُ سَاجِدًا. إِنْشَاؤُهُ لِذَاكَ صَيَّرَ ذَاكَ مُلْكًا. بِنَاؤُهُ لِهٰذَا صَيَّرَهُ مَمْلُوكًا. صَنْعَتُهُ فِي ذَاكَ تَظَاهَرَتْ كِتَابًا. صِبْغَتُهُ فِي هٰذَا تَزَاهَرَتْ خِطَابًا. قُدْرَتُهُ فِي ذَاكَ تُظْهِرُ حِشْمَتَهُ. رَحْمَتُهُ فِي هٰذَا تَنْظِمُ نِعْمَتَهُ. حِشْمَتُهُ فِي ذَاكَ تَشْهَدُ هُوَ الْوَاحِدُ. نِعْمَتُهُ فِي هٰذَا تُعْلِنُ هُوَ الْأَحَدُ. سِكَّتُهُ فِي ذَاكَ فِي الْكُلِّ وَالْأَجْزَاءِ سُكُونًا حَرَكَةً. خَاتَمُهُ فِي هٰذَا فِي الْجِسْمِ وَالْأَعْضَاءِ حُجَيْرَةً ذَرَّةً.

---

1 Sadece büyüklükte değil hiçbir konuda eşi ve benzeri olmayan, başka bir şey Kendisiyle kıyas bile edilemeyecek yegâne büyük, Allah'tır.

2 İsrâ sûresi, 17/111.

Üçüncü Bâb:

"اَللّٰهُ أَكْبَرُ[1]"in Mertebelerine Dairdir

[Otuz üç mertebesinden yedi mertebeyi zikredeceğiz. O mertebelerden mühim bir kısmı Yirminci Mektup'un İkinci Makamı'nda ve Otuz İkinci Söz'ün İkinci Mevkıfı'nın âhirinde ve Üçüncü Mevkıfı'nın evvelinde izah edilmiştir. Şu mertebelerin hakikatini anlamak isteyenler o iki Söze müracaat etsinler.]

Birinci Mertebe

"De ki: 'Her türlü hamd Allah'a mahsustur ki, asla evlât edinmemiştir. Hâkimiyetinde hiçbir ortağı yoktur. Acze düşüp de bir desteğe muhtaç olmamıştır ve tekbir getirerek O'nun büyüklüğünü ilân et."[2]

Yâ Rab! Fermanın başım gözüm üstüne! Emrine âmâdeyim!

Yüceler yücesidir O! İlim ve kudretiyle her şeyden büyüktür O!

Zira her şeyi yaratan O, yarattıklarını düzenli ve ahenkli kılan O, insanı kâinata denk bir sanat eseri olarak kudretiyle şekillendiren ve insanı yazdığı aynı kader kalemiyle kâinatı yazan da O'dur.[3]

Çünkü şu büyük âlem olan kâinat, aynen bu küçük âlem olan insan gibi, O'nun kudretinin eseri ve kaderinin mektubudur. O, şu büyük âlemi öyle eşsiz bir sûrette yaratmıştır ki, onu bir mescit şekline döndürmüş; bu küçük âlemi de öyle bir sûrette var etmiştir ki, onu secde eden bir kul yapmıştır. Şu büyük âlemi bir mülk şeklinde inşâ etmiş, bu küçük âlemi de bütün mülke muhtaç bir kul olarak yaratmıştır. O'nun büyük âlemdeki sanatı bir kitap olarak kendini göstermiş, insandaki boyası ise hitap çiçeği olarak açmıştır. O'nun kudreti büyük âlemde haşmetini gösterirken, rahmeti de küçük âlem olan insanda nimetlerini tanzim ediyor. Haşmeti, büyük âlemde O'nun Vâhid olduğuna şehâdet ederken, nimetleri de küçük âlemde O'nun Ehad olduğunu ilân ediyor. O, büyük âlemin bütününün ve parçalarının hareket ve sükûnetlerine birlik mührü koyduğu gibi, şu insanın cisim ve uzuvlarına, hücre ve zerrelerine de öylece birer birlik damgası basmıştır.

---

1 Sadece büyüklükte değil hiçbir konuda eşi ve benzeri olmayan, başka bir şey Kendisiyle kıyas bile edilemeyecek yegâne büyük, Allah'tır.

2 İsrâ sûresi, 17/111.

3 Bkz.: Furkan sûresi, 25/2; Secde sûresi, 32/7; Zümer sûresi, 39/62; Kamer sûresi, 54/49.

فَانْظُرْ إِلَى اٰثَارِهِ الْمُتَّسِقَةِ كَيْفَ تَرَى كَالْفَلَقِ سَخَاوَةً مُطْلَقَةً مَعَ انْتِظَامٍ مُطْلَقٍ، فِي سُرْعَةٍ مُطْلَقَةٍ مَعَ اتِّزَانٍ مُطْلَقٍ، فِي سُهُولَةٍ مُطْلَقَةٍ مَعَ إِتْقَانٍ مُطْلَقٍ، فِي وُسْعَةٍ مُطْلَقَةٍ مَعَ حُسْنِ صُنْعٍ مُطْلَقٍ، فِي بُعْدَةٍ مُطْلَقَةٍ مَعَ اتِّفَاقٍ مُطْلَقٍ، فِي خِلْطَةٍ مُطْلَقَةٍ مَعَ امْتِيَازٍ مُطْلَقٍ، فِي رُخْصَةٍ مُطْلَقَةٍ مَعَ غُلُوٍّ مُطْلَقٍ. فَهٰذِهِ الْكَيْفِيَّةُ الْمَشْهُودَةُ شَاهِدَةٌ لِلْعَاقِلِ الْمُحَقِّقِ، مُجْبِرَةٌ لِلْأَحْمَقِ الْمُنَافِقِ عَلَى قَبُولِ الصَّنْعَةِ وَالْوَحْدَةِ لِلْحَقِّ ذِي الْقُدْرَةِ الْمُطْلَقَةِ، وَهُوَ الْعَلِيمُ الْمُطْلَقُ!

وَفِي الْوَحْدَةِ سُهُولَةٌ مُطْلَقَةٌ، وَفِي الْكَثْرَةِ وَالشِّرْكَةِ صُعُوبَةٌ مُنْغَلِقَةٌ:

إِنْ أُسْنِدَ كُلُّ الْأَشْيَاءِ لِلْوَاحِدِ، فَالْكَائِنَاتُ كَالنَّخْلَةِ، وَالنَّخْلَةُ كَالثَّمَرَةِ سُهُولَةً فِي الْاِبْتِدَاعِ. وَإِنْ أُسْنِدَ لِلْكَثْرَةِ فَالنَّخْلَةُ كَالْكَائِنَاتِ، وَالثَّمَرَةُ كَالشَّجَرَاتِ صُعُوبَةً فِي الْاِمْتِنَاعِ. إِذِ الْوَاحِدُ بِالْفِعْلِ الْوَاحِدِ يُحَصِّلُ نَتِيجَةً وَوَضْعِيَّةً لِلْكَثِيرِ بِلَا كُلْفَةٍ وَلَا مُبَاشَرَةٍ؛ وَلَوْ أُحِيلَتْ تِلْكَ الْوَضْعِيَّةُ وَالنَّتِيجَةُ إِلَى الْكَثْرَةِ لَا يُمْكِنُ أَنْ تَصِلَ إِلَيْهَا إِلَّا بِتَكَلُّفَاتٍ وَمُبَاشَرَاتٍ وَمُشَاجَرَاتٍ كَالْأَمِيرِ مَعَ النَّفَرَاتِ، وَالْبَانِي مَعَ الْحَجَرَاتِ، وَالْأَرْضِ مَعَ السَّيَّارَاتِ، وَالْفَوَّارَةِ مَعَ الْقَطَرَاتِ، وَنُقْطَةِ الْمَرْكَزِ مَعَ النُّقَطِ فِي الدَّائِرَةِ.

بِسِرِّ أَنَّ فِي الْوَحْدَةِ يَقُومُ الْإِنْتِسَابُ مَقَامَ قُدْرَةٍ غَيْرِ مَحْدُودَةٍ. وَلَا يَضْطَرُّ السَّبَبُ لِحَمْلِ مَنَابِعِ قُوَّتِهِ وَيَتَعَاظَمُ الْأَثَرُ بِالنِّسْبَةِ إِلَى الْمُسْنَدِ إِلَيْهِ. وَفِي الشَّرِكَةِ يَضْطَرُّ كُلُّ سَبَبٍ لِحَمْلِ مَنَابِعِ قُوَّتِهِ؛ فَيَتَصَاغَرُ الْأَثَرُ بِنِسْبَةِ جِرْمِهِ. وَمِنْ هُنَا غَلَبَتِ النَّمْلَةُ وَالذُّبَابَةُ عَلَى الْجَبَابِرَةِ، وَحَمَلَتِ النَّوَاةُ الصَّغِيرَةُ شَجَرَةً عَظِيمَةً.

وَبِسِرِّ أَنَّ فِي إِسْنَادِ كُلِّ الْأَشْيَاءِ إِلَى الْوَاحِدِ لَا يَكُونُ الْإِيجَادُ مِنَ الْعَدَمِ الْمُطْلَقِ. بَلْ يَكُونُ الْإِيجَادُ عَيْنَ نَقْلِ الْمَوْجُودِ الْعِلْمِيِّ إِلَى الْوُجُودِ الْخَارِجِيِّ، كَنَقْلِ الصُّورَةِ الْمُتَمَثِّلَةِ فِي الْمِرْاٰةِ إِلَى الصَّحِيفَةِ الْفُوطُوغْرَافِيَّةِ لِتَثْبِيتِ وُجُودٍ خَارِجِيٍّ لَهَا بِكَمَالِ السُّهُولَةِ، أَوْ إِظْهَارِ الْخَطِّ الْمَكْتُوبِ بِمِدَادٍ لَا يُرَى، بِوَاسِطَةِ مَادَّةٍ مُظْهِرَةٍ لِلْكِتَابَةِ الْمَسْتُورَةِ،

Şimdi O'nun muntazam, mükemmel eserlerine şöyle bir bak: Nasıl gün gibi âşikâr, sınırsız bir cömertlik ile beraber eşsiz bir intizam; baş döndüren bir hızla beraber mükemmel bir uyum; fevkalâde bir kolaylıkla beraber muhteşem bir sanat; her tarafa yayılmış bollukla beraber benzersiz bir güzellik; birbirinden alabildiğine uzaklığıyla beraber olağanüstü bir birlik; karmakarışıklıkla beraber gayet derecede birbirinden ayrılık ve farklılık; çok pahalı olmakla beraber fevkalâde ucuzluk olduğunu göreceksin!.

İşte bu görünen durum, sürekli hakikatin peşinde koşan akıllı bir kimse için bir şahit olduğu gibi, ahmak bir münafığı da, bütün bunların sonsuz ilim, sınırsız kudret sahibi Cenâb-ı Hakk'ın sanatı olduğuna ve O'nun birliğini kabul etmeye mecbur eder.

Birlikte fevkalâde bir kolaylık, Allah'a birçok ortak koşmada ise içinden çıkılması imkânsız bir zorluk vardır:

Eğer bütün eşya tek bir Zât'a verilirse, kâinatı hiç yoktan var etmek bir hurma fidanını var etmek kadar, bir hurma fidanı da bir meyve kadar kolay olur. Kesrete isnad edildiğinde ise, meyveyi ağaç kadar, ağacı ise kâinat kadar zorlaştıran bir imkânsızlık ortaya çıkar. Zira bir tek Zât, pek çok şey için, bir tek netice ve vaziyeti, bir tek fiil ile, külfetsiz ve mübaşeretsiz bir şekilde elde eder. Eğer bu vaziyet ve netice kesrete havale edilse, o neticeye ancak büyük bir zorluk, mübaşeret ve mücadele ile ulaşılabilir: Bir subayın vazifesini erlere, ustanın vazifesini binanın taşlarına, yerkürenin hareketini gezegenlere, fıskiyenin vazifesini su damlalarına, daire merkezinin vazifesini o dairenin çevresindeki noktalara bırakmak gibi...

Vahdette, intisap sırrıyla, sınırsız bir kudret bulunur. Bu sûretle, bir sebep bütün kuvvet kaynaklarını tek başına yüklenmek zorunda kalmaz ve bir eser, kendisine isnad edilen Zât'a göre değer kazanır ve büyük işler görebilir. Şirkte ise, her bir sebep, kendi kuvvet kaynaklarını tek başına taşımaya mecburdur; bu sebeple eseri de kendi cirmi kadar küçük olur. İşte bundan dolayı; bir karınca veya bir sinek, kibirli zâlimleri yere serer[1] ve küçücük bir çekirdek, koca bir ağacı içinde barındırır.

Bütün eşyanın bir tek Zât'a verilmesi, her şeyi mutlak yokluktan var etmesi anlamına gelmez. Bir tek Zât'ın eşyayı var etmesi, tıpkı objektifte kaydedilen sûretin, kolayca fotoğraf kâğıdına basılarak ona haricî bir varlık verilmesi gibi veya görünmez bir mürekkeple yazılmış bir yazının, gizli yazıları

[1] Nemrut'un hakkından bir sineğin geldiğine dair bkz.: İbni Kesîr, *el-Bidâye* 1/140-141.

وَفِي إِسْنَادِ الْأَشْيَاءِ إِلَى الْأَسْبَابِ وَالْكَثْرَةِ يَلْزَمُ الْإِيجَادُ مِنَ الْعَدَمِ الْمُطْلَقِ، وَهُوَ إِنْ لَمْ يَكُنْ مُحَالًا يَكُونُ أَصْعَبَ الْأَشْيَاءِ. فَالسُّهُولَةُ فِي الْوَحْدَةِ وَاصِلَةٌ إِلَى دَرَجَةِ الْوُجُوبِ، وَالصُّعُوبَةُ فِي الْكَثْرَةِ وَاصِلَةٌ إِلَى دَرَجَةِ الِامْتِنَاعِ. وَبِحِكْمَةِ أَنَّ فِي الْوَحْدَةِ يُمْكِنُ الْإِبْدَاعُ وَإِيجَادُ «الْأَيْسِ مِنَ اللَّيْسِ» يَعْنِي إِبْدَاعَ الْمَوْجُودِ مِنَ الْعَدَمِ الصِّرْفِ بِلَا مُدَّةٍ وَلَا مَادَّةٍ، وَإِفْرَاغَ الذَّرَّاتِ فِي الْقَالَبِ الْعِلْمِيِّ بِلَا كُلْفَةٍ وَلَا خِلْطَةٍ. وَفِي الشَّرِكَةِ وَالْكَثْرَةِ لَا يُمْكِنُ الْإِبْدَاعُ مِنَ الْعَدَمِ بِاتِّفَاقِ كُلِّ أَهْلِ الْعَقْلِ. فَلَا بُدَّ لِوُجُودِ ذِي حَيَاةٍ جَمْعُ ذَرَّاتٍ مُنْتَشِرَةٍ فِي الْأَرْضِ وَالْعَنَاصِرِ؛ وَبِعَدَمِ الْقَالَبِ الْعِلْمِيِّ يَلْزَمُ لِمُحَافَظَةِ الذَّرَّاتِ فِي جِسْمِ ذِي الْحَيَاةِ وُجُودُ عِلْمٍ كُلِّيٍّ، وَإِرَادَةٍ مُطْلَقَةٍ فِي كُلِّ ذَرَّةٍ. وَمَعَ ذٰلِكَ إِنَّ الشُّرَكَاءَ مُسْتَغْنِيَةٌ عَنْهَا وَمُمْتَنِعَةٌ بِالذَّاتِ وَتَحَكُّمِيَّةٌ مَحْضَةٌ، لَا أَمَارَةَ عَلَيْهَا وَلَا إِشَارَةَ إِلَيْهَا فِي شَيْءٍ مِنَ الْمَوْجُودَاتِ. إِذْ خِلْقَةُ السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضِ تَسْتَلْزِمُ قُدْرَةً كَامِلَةً غَيْرَ مُتَنَاهِيَةٍ بِالضَّرُورَةِ. فَاسْتُغْنِيَ عَنِ الشُّرَكَاءِ؛ وَإِلَّا لَزِمَ تَحْدِيدُ وَانْتِهَاءُ قُدْرَةٍ كَامِلَةٍ غَيْرِ مُتَنَاهِيَةٍ فِي وَقْتِ عَدَمِ التَّنَاهِي بِقُوَّةٍ مُتَنَاهِيَةٍ بِلَا ضَرُورَةٍ، مَعَ الضَّرُورَةِ فِي عَكْسِهِ؛ وَهُوَ مُحَالٌ فِي خَمْسَةِ أَوْجُهٍ. فَامْتَنَعَتِ الشُّرَكَاءُ، مَعَ أَنَّ الشُّرَكَاءَ الْمُمْتَنِعَةَ بِتِلْكَ الْوُجُوهِ لَا إِشَارَةَ إِلَى وُجُودِهَا، وَلَا أَمَارَةَ عَلَى تَحَقُّقِهَا فِي شَيْءٍ مِنَ الْمَوْجُودَاتِ.

فَقَدِ اسْتَفْسَرْنَا هٰذِهِ الْمَسْأَلَةَ فِي «الْمَوْقِفِ الْأَوَّلِ مِنَ الرِّسَالَةِ الثَّانِيَةِ وَالثَّلَاثِينَ» مِنَ الذَّرَّاتِ إِلَى السَّيَّارَاتِ وَفِي «الْمَوْقِفِ الثَّانِي» مِنَ السَّمٰوَاتِ إِلَى التَّشَخُّصَاتِ الْوَجْهِيَّةِ فَأَعْطَتْ جَمِيعُهَا جَوَابَ رَدِّ الشِّرْكِ بِإِرَاءَةِ سِكَّةِ التَّوْحِيدِ.

فَكَمَا لَا شُرَكَاءَ لَهُ؛ كَذٰلِكَ لَا مُعِينَ وَلَا وُزَرَاءَ لَهُ. وَمَا الْأَسْبَابُ إِلَّا حِجَابٌ رَقِيقٌ عَلَى تَصَرُّفِ الْقُدْرَةِ الْأَزَلِيَّةِ، لَيْسَ لَهَا تَأْثِيرٌ إِيجَادِيٌّ فِي نَفْسِ الْأَمْرِ. إِذْ أَشْرَفُ الْأَسْبَابِ وَأَوْسَعُهَا اخْتِيَارًا هُوَ الْإِنْسَانُ؛ مَعَ أَنَّهُ لَيْسَ فِي يَدِهِ مِنْ أَظْهَرِ أَفْعَالِهِ الِاخْتِيَارِيَةِ كَـ«الْأَكْلِ وَالْكَلَامِ وَالْفِكْرِ» مِنْ مِئَاتِ أَجْزَاءٍ إِلَّا جُزْءٌ وَاحِدٌ مَشْكُوكٌ.

ortaya çıkaran bir madde vasıtasıyla görünür hâle getirilmesi gibi ilmî bir varlığı haricî bir varlığa nakletmek anlamını taşır.

Eşyanın sebeplere ve birçok ortağa verilmesi mutlak yokluktan var etmeyi gerektirir. Bu durum, imkânsız olmasa da son derece zordur. Öyleyse birlikte vücûb derecesine varan bir kolaylık, kesrette ise imkânsızlık derecesine varan bir zorluk vardır.

Birlikteki hikmete binâen, bir varlığı müddetsiz ve maddesiz mutlak yokluktan var etmek mümkün olur ki, o mevcudun zerreleri hiçbir karışıklık ve zorluk olmadan "ilmî bir kalıba"[1] dökülür.

Şirkte ve kesretteki yoktan var etme iddiası ise, aklı başında olan herkesin ittifakıyla mümkün değildir. Çünkü bir canlının var olması için, yeryüzüne yayılmış zerrelerin ve elementlerin bir araya gelmesi gerekir. Ayrıca, ilmî bir kalıbın mevcut olmayışı sebebiyle, o canlının cismindeki zerrelerin korunması için, her zerrede sınırsız bir ilim ve sonsuz bir iradenin bulunması gerekecektir. Bununla beraber, ortaklara hiç ihtiyaç olmadığı ve varlıkları da imkânsız olduğu hâlde, onların varlıklarını iddia etmek mânâsız, delilsiz, boş bir iddiadır. Varlıklarda böyle bir şeye ne bir emare, ne de bir işaret yoktur.. Zira göklerin ve yerin yaratılışı, zaruri olarak sonsuz mükemmel bir kudret gerektirir. Dolayısıyla ortaklara da hiç ihtiyaç yoktur. Eğer bunun aksi farz edilse –hiçbir zaruret yokken, hattâ zaruret bunun tam aksi iken– sınırsız ve gayet mükemmel bir kudreti, sınırsız olduğu hâlde, sınırlı başka bir kuvvetle sınırlandırmak lâzım gelir ki, bu beş yönden imkânsızdır. İşte, ortakların varlığı aynen bunun gibi imkânsızdır ve varlıkta hiçbir şekilde –geçen yönler itibarıyla– varlığı imkânsız olan ortakların vücuduna dair bir işaret veya gerçekleştiğine/gerçekleşeceğine dair bir emare yoktur.

Biz bu meseleyi, Otuz İkinci Sözün Birinci Mevkıfı'nda zerrelerden gezegenlere; İkinci Mevkıfı'nda da göklerden, her bir insanın yüzündeki onu diğerlerinden ayıran farklılıklara kadar, teker teker ele alıp soruşturduk; hepsi de tevhid mührünü göstererek şirke "ret" cevabı verdiler.

O'nun ortakları olmadığı gibi, yardımcısı ve vezirleri de yoktur. Sebepler ise, ezelî kudretin tasarrufuna ince bir perdeden ibarettir; zaten işin aslında yaratmada da hiçbir tesirleri yoktur. Zira, sebeplerin en üstünü ve iradesi en geniş olanı insan olduğu hâlde, "yeme, konuşma, düşünme" gibi en açık iradî fiillerde dahi onun elinde olan, ancak yüzde bir kadar şüpheli bir kısmıdır.

---

1 "İlmî kalıp" ile ilgili bkz.: *Sözler*, 26. Söz, 3. Mebhas, Mukaddime; *Lem'alar*, 30. Lem'a, 4. Nükte, 4. İşaret, 2. Nokta.

فَإِذَا كَانَ السَّبَبُ الْأَشْرَفُ وَالْأَوْسَعُ اخْتِيَارًا مَعْلُولَ الْأَيْدِي عَنِ التَّصَرُّفِ الْحَقِيقِيِّ كَمَا تَرَى؛ فَكَيْفَ يُمْكِنُ أَنْ تَكُونَ الْبَهِيمَاتُ وَالْجَمَادَاتُ شَرِيكَةً فِي الْإِيجَادِ وَالرُّبُوبِيَّةِ لِخَالِقِ الْأَرْضِ وَالسَّمٰوَاتِ. فَكَمَا لَا يُمْكِنُ أَنْ يَكُونَ الظَّرْفُ الَّذِي وَضَعَ السُّلْطَانُ فِيهِ الْهَدِيَّةَ، أَوِ الْمَنْدِيلُ الَّذِي لَفَّ فِيهِ الْعَطِيَّةَ، أَوِ النَّفَرُ الَّذِي أَرْسَلَ عَلَى يَدِهِ النِّعْمَةَ إِلَيْكَ، شُرَكَاءَ لِلسُّلْطَانِ فِي سَلْطَنَتِهِ؛ كَذٰلِكَ لَا يُمْكِنُ أَنْ يَكُونَ الْأَسْبَابُ الْمُرْسَلَةُ عَلَى أَيْدِيهِمُ النِّعَمُ إِلَيْنَا، وَالظُّرُوفُ الَّتِي هِيَ صَنَادِيقُ لِلنِّعَمِ الْمُدَّخَرَةِ لَنَا، وَالْأَسْبَابُ الَّتِي الْتَفَّتْ عَلَى عَطَايَا إِلٰهِيَّةٍ مُهْدَاةٍ إِلَيْنَا، شُرَكَاءَ أَعْوَانًا أَوْ وَسَائِطَ مُؤَثِّرَةً.

اَلْمَرْتَبَةُ الثَّانِيَةُ

جَلَّ جَلَالُهُ! اَللّٰهُ أَكْبَرُ مِنْ كُلِّ شَيْءٍ قُدْرَةً وَعِلْمًا!

إِذْ هُوَ الْخَلَّاقُ الْعَلِيمُ الصَّانِعُ الْحَكِيمُ الرَّحْمٰنُ الرَّحِيمُ الَّذِي هٰذِهِ الْمَوْجُودَاتُ الْأَرْضِيَّةُ وَالْأَجْرَامُ الْعُلْوِيَّةُ فِي بُسْتَانِ الْكَائِنَاتِ مُعْجِزَاتُ قُدْرَةِ خَلَّاقٍ عَلِيمٍ بِالْبَدَاهَةِ، وَهٰذِهِ النَّبَاتَاتُ الْمُتَلَوِّنَةُ الْمُتَزَيِّنَةُ الْمَنْثُورَةُ، وَهٰذِهِ الْحَيَوَانَاتُ الْمُتَنَوِّعَةُ الْمُتَبَرِّجَةُ الْمَنْشُورَةُ فِي حَدِيقَةِ الْأَرْضِ خَوَارِقُ صَنْعَةِ صَانِعٍ حَكِيمٍ بِالضَّرُورَةِ، وَهٰذِهِ الْأَزْهَارُ الْمُتَبَسِّمَةُ وَالْأَثْمَارُ الْمُتَزَيِّنَةُ فِي جِنَانِ هٰذِهِ الْحَدِيقَةِ هَدَايَا رَحْمَةِ رَحْمٰنٍ رَحِيمٍ بِالْمُشَاهَدَةِ. تَشْهَدُ هَاتِيكَ وَتُنَادِي تَاكَ وتُعْلِنُ هٰذِهِ بِأَنَّ خَلَّاقَ هَاتِيكَ وَمُصَوِّرَ تَاكَ وَوَاهِبَ هٰذِهِ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ وَبِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ قَدْ وَسِعَ كُلَّ شَيْءٍ رَحْمَةً وَعِلْمًا، تَتَسَاوٰى بِالنِّسْبَةِ إِلَى قُدْرَتِهِ الذَّرَّاتُ وَالنُّجُومُ وَالْقَلِيلُ وَالْكَثِيرُ وَالصَّغِيرُ وَالْكَبِيرُ وَالْمُتَنَاهِي وَغَيْرُ الْمُتَنَاهِي. وَكُلُّ الْوُقُوعَاتِ الْمَاضِيَةِ وَغَرَائِبِهَا مُعْجِزَاتُ صَنْعَةِ صَانِعٍ حَكِيمٍ تَشْهَدُ عَلَى أَنَّ ذٰلِكَ الصَّانِعَ قَدِيرٌ عَلَى كُلِّ الْإِمْكَانَاتِ الْإِسْتِقْبَالِيَّةِ وَعَجَائِبِهَا، إِذْ هُوَ الْخَلَّاقُ الْعَلِيمُ وَالْعَزِيزُ الْحَكِيمُ.

Gördüğün gibi en üstün ve iradesi en geniş olan sebebin böyle hakikî tasarruftan eli kolu bağlı ise diğer hayvanlar ve cansız varlıklar, göklerin ve yerin Yaratıcı'sına yaratma ve rubûbiyette nasıl ortak olabilirler?

Nasıl ki bir padişahın, içine hediyesini koyduğu zarf veya lütfunu içine sardığı mendil veya eliyle sana nimet gönderdiği asker, o padişahın saltanatına ortak olamaz. Öyle de, elleriyle bize nimetlerin gönderildiği sebepler ve bizim için biriktirilen nimetlerin sandıklarından ibaret olan zarflar ve bize hediye gönderilmiş ilâhî lütufların üzerine sarıldığı sebepler, yardımcı, ortak veya tesirli birer vasıta olamazlar.

İkinci Mertebe

Yüceler yücesidir O! İlim ve kudretiyle her şeyden büyüktür O!

Zira O, öyle bir Hallâk, Alîm, Sâni', Hakîm, Rahmân ve Rahîm'dir ki, kâinat bağındaki şu yeryüzü ve gökyüzü varlıkları, apaçık O, Hallâk-ı Alîm'in kudretinin mucizeleridir:

Ve yeryüzü bahçesindeki şu her yere serpilmiş, rengârenk, süslenmiş bitkiler ve dört bir yana yayılmış, herkese güzelliklerini gösteren çeşit çeşit hayvanlar, kesinlikle O Sâni-i Hakîm'in sanatının harikalarıdır.. ve bu bağın bahçelerinde gözümüzün önünde tebessüm eden çiçekler ve süslenmiş meyveler, O Rahmân ve Rahîm'in rahmetinin hediyeleridir.

O kudret mucizeleri öyle şehâdet ediyor; şu sanat harikaları böyle nidâ ediyor ve bu rahmet hediyeleri şöyle ilân ediyor ki: Onun Hallâk'ı, şunun Musavvir'i ve bunun Vâhib'i olan Zât, her şeyi bilir ve O'nun her şeye gücü yeter. O, rahmet ve ilmiyle her şeyi kuşatmıştır. Kudretine nisbeten zerreler ve yıldızlar, az ve çok, küçük ve büyük, sınırlı ve sınırsız her şey eşittir.

O Sâni-i Hakîm'in mucizeleri olan geçmişin bütün hâdiseleri ve sanat harikaları gelecekte olması muhtemel bütün hâdiselere ve sanat harikalarına kâdir olduğuna şehâdet eder. Zira O, Hallâk-ı Alîm ve Azîz-i Hakîm'dir.

فَسُبْحَانَ مَنْ جَعَلَ حَدِيقَةَ أَرْضِهِ مَشْهَرَ صَنْعَتِهِ مَحْشَرَ فِطْرَتِهِ مَظْهَرَ قُدْرَتِهِ مَدَارَ حِكْمَتِهِ مَزْهَرَ رَحْمَتِهِ مَزْرَعَ جَنَّتِهِ مَمَرَّ الْمَخْلُوقَاتِ مَسِيلَ الْمَوْجُودَاتِ مَكِيلَ الْمَصْنُوعَاتِ.

فَمُزَيَّنُ الْحَيَوَانَاتِ مُنَقَّشُ الطُّيُورَاتِ مُثَمَّرُ الشَّجَرَاتِ مُزَهَّرُ النَّبَاتَاتِ مُعْجِزَاتُ عِلْمِهِ خَوَارِقُ صُنْعِهِ هَدَايَا جُودِهِ بَرَاهِينُ لُطْفِهِ.

تَبَسُّمُ الْأَزْهَارِ مِنْ زِينَةِ الْأَثْمَارِ، تَسَجُّعُ الْأَطْيَارِ فِي نَسْمَةِ الْأَسْحَارِ، تَهَزُّجُ الْأَمْطَارِ عَلَى خُدُودِ الْأَزْهَارِ، تَرَحُّمُ الْوَالِدَاتِ عَلَى الْأَطْفَالِ الصِّغَارِ... تَعَرُّفُ وَدُودٍ، تَوَدُّدُ رَحْمٰنٍ، تَرَحُّمُ حَنَّانٍ، تَحَنُّنُ مَنَّانٍ لِلْجِنِّ وَالْإِنْسَانِ وَالرُّوحِ وَالْحَيَوَانِ وَالْمَلَكِ وَالْجَانِّ.

وَالْبُذُورُ وَالْأَثْمَارُ وَالْحُبُوبُ وَالْأَزْهَارُ مُعْجِزَاتُ الْحِكْمَةِ، خَوَارِقُ الصَّنْعَةِ، هَدَايَا الرَّحْمَةِ، بَرَاهِينُ الْوَحْدَةِ، شَوَاهِدُ لُطْفِهِ فِي دَارِ الْاٰخِرَةِ... شَوَاهِدُ صَادِقَةٌ بِأَنَّ خَلَّاقَهَا عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ وَبِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ. قَدْ وَسِعَ كُلَّ شَيْءٍ بِالرَّحْمَةِ وَالْعِلْمِ وَالْخَلْقِ وَالتَّدْبِيرِ وَالصُّنْعِ وَالتَّصْوِيرِ. فَالشَّمْسُ كَالْبَذْرَةِ وَالنَّجْمُ كَالزَّهْرَةِ وَالْأَرْضُ كَالْحَبَّةِ لَا تَثْقُلُ عَلَيْهِ بِالْخَلْقِ وَالتَّدْبِيرِ وَالصُّنْعِ وَالتَّصْوِيرِ. فَالْبُذُورُ وَالْأَثْمَارُ مَرَايَا الْوَحْدَةِ فِي أَقْطَارِ الْكَثْرَةِ، إِشَارَاتُ الْقَدَرِ، رُمُوزَاتُ الْقُدْرَةِ، بِأَنَّ تِلْكَ الْكَثْرَةَ مِنْ مَنْبَعِ الْوَحْدَةِ. تَصْدُرُ شَاهِدَةً لِوَحْدَةِ الْفَاطِرِ فِي الصُّنْعِ وَالتَّصْوِيرِ. ثُمَّ إِلَى الْوَحْدَةِ تَنْتَهِي ذَاكِرَةً لِحِكْمَةِ الصَّانِعِ فِي الْخَلْقِ وَالتَّدْبِيرِ. وَتَلْوِيحَاتُ الْحِكْمَةِ بِأَنَّ خَالِقَ الْكُلِّ بِكُلِّيَّةِ النَّظَرِ إِلَى الْجُزْئِيِّ يَنْظُرُ ثَمَّ إِلَى جُزْئِهِ. إِذْ إِنْ كَانَ ثَمَرًا فَهُوَ الْمَقْصُودُ الْأَظْهَرُ مِنْ خَلْقِ هٰذَا الشَّجَرِ. فَالْبَشَرُ ثَمَرٌ لِهٰذِهِ الْكَائِنَاتِ، فَهُوَ الْمَقْصُودُ الْأَظْهَرُ لِخَالِقِ الْمَوْجُودَاتِ. وَالْقَلْبُ كَالنَّوَاةِ، فَهُوَ الْمِرْاٰةُ الْأَنْوَرُ لِصَانِعِ الْمَخْلُوقَاتِ. وَمِنْ هٰذِهِ الْحِكْمَةِ فَالْإِنْسَانُ الْأَصْغَرُ فِي هٰذِهِ الْكَائِنَاتِ هُوَ الْمَدَارُ الْأَظْهَرُ لِلنَّشْرِ وَالْحَشْرِ فِي هٰذِهِ الْمَوْجُودَاتِ، وَالتَّخْرِيبِ وَالتَّبْدِيلِ وَالتَّحْوِيلِ وَالتَّجْدِيدِ لِهٰذِهِ الْكَائِنَاتِ.

Yeryüzü bahçesini, sanatına bir sergi, yaratmasına bir meydan, kudretine bir tecellî yeri, hikmetine bir yörünge, rahmetine bir çiçeklik, cennetine bir tarla, yarattıklarına bir uğrak yeri, varlıkların akıp gittiği bir mecra, eserlerine bir ölçek olarak yaratan Zât, her türlü eksiklikten uzaktır.[1] Binâenaleyh, canlıların süslenmesi, kuşların nakış nakış işlenmesi, ağaçların meyvelerle donanması, bitkilerin çiçek çiçek açması, O'nun ilminin mucizeleri, sanatının harikaları, cömertliğinin hediyeleri, lütfunun delilleridir.

Bu yeryüzü bahçelerinde meyvelerin süsleriyle çiçeklerin tebessümü, seher yeliyle kuşların şakıması, çiçeklerin yanaklarındaki yağmur damlaların şıpıltısı ve annelerin küçücük yavrularına karşı şefkati; cinlere, insanlara, ruhlara, hayvanlara ve meleklere bir Vedûd'un kendini tanıtması, bir Rahmân'ın kendini sevdirmesi, bir Hannân'ın şefkati ve bir Mennân'ın merhametinin cilveleridir.

Bütün tohumlar ve meyveler, çekirdek ve çiçekler, birer hikmet mucizesi, birer sanat harikası, birer rahmet hediyesi, birer vahdet delili ve âhiret yurdundaki ilâhî lütuflara da birer şahittir.. onlar, Yaratıcı'larının her şeye kâdir ve her şeyi bildiğine aldatmaz birer şahittir. O, rahmetiyle, ilmiyle, yaratmasıyla, idaresiyle, sun' ve tasviriyle her şeyi ihata etmiştir. O'nun yaratma ve idaresine, sun' ve tasvirine nispetle güneş bir tohum gibi, yıldız bir çiçek gibi, yeryüzü bir dâne gibidir; O'na hiçbir şey ağır gelmez.

Bütün tohumlar ve meyveler, kesret âlemlerinde vahdetin aynaları, kaderin işaretleri, kudretin remizleridir ki; bu kesretin kaynağının vahdet olduğunu gösterirler. Onlar, Fâtır'larının sun' ve tasvirde birliğine şehâdet ederek gün yüzüne çıkarlar ve tekrar vahdete dönmeleriyle de Sâni'lerinin yaratma ve idaresindeki hikmetini dile getirirler.

Hem o tohumlar ve meyveler, her şeyi yaratan Zât'ın o cüz'î varlıklara yönelik küllî nazarının, onların cüzlerine dahi baktığını gösteren hikmetinin işaretleridir. Binâenaleyh ağacın yaratılmasındaki en belirgin maksat, onun meyvesidir. İşte, beşer de şu kâinatın meyvesidir ve bu kâinatın Yaratıcı'sının nazarında da en birinci maksat odur. Kalb de bir çekirdek gibidir ve varlıkları yaratan Zât'ın en parlak aynası da odur. İşte şu hikmettendir ki, bu kâinattaki şu küçücük insan, bu varlık âleminin yıkılıp değiştirilmesi ve başka bir hâl alıp yenilenmesi şeklinde cereyan eden haşir ve neşre en birinci yörüngesi olmuştur.

---

1 Bkz.: *Sözler*, 15. Söz, 3. Basamak ve hâşiyesi.

اَللّٰهُ أَكْبَرُ يَا كَبِيرُ أَنْتَ الَّذِي لَا تَهْدِي الْعُقُولُ لِكُنْهِ عَظَمَتِهِ.

كِه لَا إِلٰهَ إِلَّا هُوَ بَرَابَرْ مِيزَنَنْدْ هَرْ شَيْءٍ

دَمَادَمْ جُو يَدَنْدْ: «يَا حَقْ» سَرَاسَرْ كُوَيَدَنْدْ: «يَا حَيُّ»

اَلْمَرْتَبَةُ الثَّالِثَةُ

إِيضَاحُهَا فِي رَأْسِ «الْمَوْقِفِ الثَّالِثِ» مِنَ «الرِّسَالَةِ الثَّانِيَةِ وَالثَّلَاثِينَ».

اَللّٰهُ أَكْبَرُ مِنْ كُلِّ شَيْءٍ قُدْرَةً وَعِلْمًا!

إِذْ هُوَ الْقَدِيرُ الْمُقَدِّرُ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ الْمُصَوِّرُ الْكَرِيمُ اللَّطِيفُ الْمُزَيِّنُ الْمُنْعِمُ الْوَدُودُ الْمُتَعَرِّفُ الرَّحْمٰنُ الرَّحِيمُ الْمُتَحَنِّنُ الْجَمِيلُ ذُو الْجَمَالِ وَالْكَمَالِ الْمُطْلَقِ النَّقَّاشُ الْأَزَلِيُّ الَّذِي مَا حَقَائِقُ هٰذِهِ الْكَائِنَاتِ كُلًّا وَأَجْزَاءً وَصَحَائِفَ وَطَبَقَاتٍ، وَمَا حَقَائِقُ هٰذِهِ الْمَوْجُودَاتِ كُلِّيًّا وَجُزْئِيًّا وَوُجُودًا وَبَقَاءً:

- إِلَّا خُطُوطُ قَلَمِ قَضَائِهِ وَقَدَرِهِ بِتَنْظِيمٍ وَتَقْدِيرٍ وَعِلْمٍ وَحِكْمَةٍ؛
- وَإِلَّا نُقُوشُ پَرْكَارِ عِلْمِهِ وَحِكْمَتِهِ بِصُنْعٍ وَتَصْوِيرٍ؛
- وَإِلَّا تَزْيِينَاتُ يَدِ بَيْضَاءَ صُنْعِهِ وَتَصْوِيرِهِ وَتَزْيِينِهِ وَتَنْوِيرِهِ بِلُطْفٍ وَكَرَمٍ؛
- وَإِلَّا أَزَاهِيرُ لَطَائِفِ لُطْفِهِ وَكَرَمِهِ وَتَعَرُّفِهِ وَتَوَدُّدِهِ بِرَحْمَةٍ وَنِعْمَةٍ؛

Allahu ekber! Sen, büyüklüğünün hakikatine akılların eremeyeceği Yüceler Yücesisin!

Çünkü bütün eşya, لَا إِلٰهَ إِلَّا هُوَ[1] deyip kâinatın o büyük zikir halkasında beraber zikrederek çalışıyorlar.

Vakit be vakit istidat diliyle Cenâb-ı Hak'tan hukuk-u hayatını "Yâ Hak!" deyip rahmet hazinesinden istiyorlar. Baştan başa da hayata mazhariyetleri diliyle "Yâ Hayy!" ismini zikrediyorlar.

Üçüncü Mertebe[2(Hâşiye-1)]

İzahı, Otuz İkinci Söz'ün Üçüncü Mevkıfı'nın başındadır.

Allah, ilim ve kudretiyle her şeyden büyüktür!

Zira O, öyle bir Kadîr, Mukaddir, Alîm, Hakîm, Musavvir, Kerîm, Latîf, Müzeyyin, Mün'im, Vedûd, Mütearrif, Rahmân, Rahîm, Mütehannin, Sonsuz Celâl ve Kemâl Sahibi bir Cemîl, ve Nakkâş-ı Ezelî'dir ki, bu kâinatın sayfalar ve tabakalarıyla, küll-cüz olarak hakikati ve küllî-cüz'î ve vücûd-bekâ itibarıyla hakikati:

- O'nun kazâ ve kader kaleminin ilim ve hikmetle tanzim ve takdir ettiği çizgileri;
- ilim ve hikmet pergelinin sanat ve tasvir ile nakışları;
- sanat ve tasvirinin, tezyin ve tenvirinin mucizeler saçan bembeyaz elinin lütuf ve keremle süslemeleri;
- sonsuz rahmet ve nimetle kendini tanıttırması ve sevdirmesinin, lütuf ve kereminin, güzelliğinin çiçekleri;

---

1 "Allah, o hak Mabuddur ki kendisinden başka hiçbir ilâh yoktur." (Bakara sûresi, 2/163, 255; Âl-i İmran sûresi, 3/2, 6, 18; Nisâ sûresi, 4/87; …)

2 (Hâşiye-1) Bu Üçüncü Mertebe, cüz'î bir çiçeği ve güzel bir kadını nazara alıyor. Koca bahar bir çiçektir. Cennet dahi bir çiçek gibidir. O mertebenin mazharlarıdırlar. Ve âlem, güzel ve büyük bir insan; ve hûrîler nev'i ve ruhanîler tâifesi ve hayvanlar cinsi ve insan sınıfı, her biri mânen güzel bir insan hükmünde, bu mertebenin gösterdiği esmâyı safahâtıyla gösteriyor.

- وَإِلَّا ثَمَرَاتُ فَيَّاضِ عَيْنِ رَحْمَتِهِ وَنِعْمَتِهِ وَتَرَحُّمِهِ وَتَحَنُّنِهِ بِجَمَالٍ وَكَمَالٍ؛
- وَإِلَّا لَمَعَاتُ جَمَالٍ سَرْمَدِيٍّ وَكَمَالٍ دَيْمُومِيٍّ بِشَهَادَةِ تَفَانِيَةِ الْمَرَايَا وَسَيَّالِيَةِ الْمَظَاهِرِ، مَعَ دَوَامِ تَجَلِّي الْجَمَالِ عَلَى مَرِّ الْفُصُولِ وَالْعُصُورِ وَالْأَدْوَارِ، وَمَعَ دَوَامِ الْإِنْعَامِ عَلَى مَرِّ الْأَنَامِ وَالْأَيَّامِ وَالْأَعْوَامِ.

نَعَمْ تَفَانِي الْمِرْاٰةِ زَوَالُ الْمَوْجُودَاتِ مَعَ التَّجَلِّي الدَّائِمِ مَعَ الْفَيْضِ الْمُلَازِمِ مِنْ أَظْهَرِ الظَّوَاهِرِ مِنْ أَبْهَرِ الْبَوَاهِرِ عَلَى أَنَّ الْجَمَالَ الظَّاهِرَ أَنَّ الْكَمَالَ الزَّاهِرَ لَيْسَا مُلْكَ الْمَظَاهِرِ مِنْ أَفْصَحِ تِبْيَانٍ مِنْ أَوْضَحِ بُرْهَانٍ لِلْجَمَالِ الْمُجَرَّدِ لِلْإِحْسَانِ الْمُجَدَّدِ لِلْوَاجِبِ الْوُجُودِ لِلْبَاقِي الْوَدُودِ.

نَعَمْ فَالْأَثَرُ الْمُكَمَّلُ يَدُلُّ بِالْبَدَاهَةِ عَلَى الْفِعْلِ الْمُكَمَّلِ. ثُمَّ الْفِعْلُ الْمُكَمَّلُ يَدُلُّ بِالضَّرُورَةِ عَلَى الْاِسْمِ الْمُكَمَّلِ وَالْفَاعِلِ الْمُكَمَّلِ ثُمَّ الْإِسْمُ الْمُكَمَّلُ يَدُلُّ بِلَا رَيْبٍ عَلَى الْوَصْفِ الْمُكَمَّلِ. ثُمَّ الْوَصْفُ الْمُكَمَّلُ يَدُلُّ بِلَا شَكٍّ عَلَى الشَّأْنِ الْمُكَمَّلِ. ثُمَّ الشَّأْنُ الْمُكَمَّلُ يَدُلُّ بِالْيَقِينِ عَلَى كَمَالِ الذَّاتِ بِمَا يَلِيقُ بِالذَّاتِ وَهُوَ الْحَقُّ الْيَقِينُ.

اَلْمَرْتَبَةُ الرَّابِعَةُ

جَلَّ جَلَالُهُ! اَللّٰهُ أَكْبَرُ!

إِذْ هُوَ الْعَدْلُ الْعَادِلُ الْحَكَمُ الْحَاكِمُ الْحَكِيمُ الْأَزَلِيُّ الَّذِي أَسَّسَ بُنْيَانَ شَجَرَةِ هٰذِهِ الْكَائِنَاتِ فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ بِأُصُولِ مَشِيئَتِهِ وَحِكْمَتِهِ. وَفَصَّلَهَا بِدَسَاتِيرِ قَضَائِهِ وَقَدَرِهِ. وَنَظَّمَهَا بِقَوَانِينِ عَادَتِهِ وَسُنَّتِهِ. وَزَيَّنَهَا بِنَوَامِيسِ عِنَايَتِهِ وَرَحْمَتِهِ. وَنَوَّرَهَا بِجَلَوَاتِ أَسْمَائِهِ وَصِفَاتِهِ بِشَهَادَاتِ انْتِظَامَاتِ مَصْنُوعَاتِهِ وَتَزَيُّنَاتِ مَوْجُودَاتِهِ وَتَشَابُهِهَا وَتَنَاسُبِهَا وَتَجَاوُبِهَا

• merhamet ve şefkatinin, nimet ve rahmetinin kaynağından son derece güzel ve mükemmel bir şekilde taşan meyveleri;

• varlıkların, günlerin ve senelerin hızla akmasına rağmen nimet vermenin devam etmesi, mevsimlerin ve asırların ve devirlerin peşi peşine geçmesine rağmen Cemâl'in tecellîlerinin devamı, mazharların değişkenliği ve aynaların fâniliğinin şahâdetiyle dâimi bir kemâl ve sonsuz bir güzelliğin parıltıları olduğunu gösterir.

Evet, aynaların fâniliği ve varlıkların gelip geçiciliği ile beraber tecellîlerin ve feyizlerin devam etmesi her şeyden daha açık, her şeyden daha belirgin bir şekilde onlarda görünen güzelliğin ve göz alıcı mükemmelliğin mazharlara ait olmadığını; apaçık bir dille ve en belirgin bir delille o tecellîlerin, bir Vâcibü'l-vücûd'un ve bir Bâkî-i Vedûd'un mutlak güzelliği ve sürekli yenilenen ihsanları olduğunu gösterir.

Evet, eserin mükemmelliği, apaçık bir şekilde fiilin mükemmelliğini gösterir.. fiilin mükemmelliği ise, kesin olarak ismin ve fâilin mükemmelliğini gösterir.. ismin mükemmelliği hiç şüphesiz sıfatın mükemmelliğini gösterir.. sıfatın mükemmelliği ise, hiç kuşkusuz şe'nin mükemmelliğini gösterir.. şe'nin mükemmelliği ise, kesinlikle O Zât'a yaraşır bir şekilde O'nun kemâlini gösterir.. İşte bu aksine ihtimal verilemeyecek bir gerçektir.

Dördüncü Mertebe

Allah, yüceler yücesidir! Allah büyüktür!

Zira O öyle Ezelî bir Adl, Âdil, Hakem, Hâkim, Hakîm'dir ki, şu kâinat ağacının bünyesini meşîet ve hikmetinin asılları ile altı günde meydana getirmiş; onu kazâ ve kaderinin düsturlarıyla tafsil etmiş; âdet ve sünnetinin kanunlarıyla düzene koymuş; ve inâyet ve rahmetinin prensipleriyle süslemiş; eserlerinin intizamı, yarattıklarının süslenmeleri, birbirine benzemeleri, birbiriyle uyum içinde olmaları, birbirinin ihtiyaçlarına cevap vermeleri, birbirinin yardımına koşmaları, birbiriyle sarmaş dolaş olmaları ve her şeyde

وَتَعَاوُنِهَا وَتَعَانُقِهَا، وَإِتْقَانِ الصَّنْعَةِ الشُّعُورِيَّةِ فِي كُلِّ شَيْءٍ عَلَى مِقْدَارِ قَامَةِ قَابِلِيَّتِهِ الْمُقَدَّرَةِ بِتَقْدِيرِ الْقَدَرِ.

- فَالْحِكْمَةُ الْعَامَّةُ فِي تَنْظِيمَاتِهَا...
- وَالْعِنَايَةُ التَّامَّةُ فِي تَزْيِينَاتِهَا...
- وَالرَّحْمَةُ الْوَاسِعَةُ فِي تَلْطِيفَاتِهَا...
- وَالْأَرْزَاقُ وَالْإِعَاشَةُ الشَّامِلَةُ فِي تَرْبِيَتِهَا...
- وَالْحَيَاةُ الْعَجِيبَةُ الصَّنْعَةِ بِمَظْهَرِيَّتِهَا لِلشُّؤُونِ الذَّاتِيَّةِ لِفَاطِرِهَا...
- وَالْمَحَاسِنُ الْقَصْدِيَّةُ فِي تَحْسِينَاتِهَا...
- وَدَوَامُ تَجَلِّي الْجَمَالِ الْمُنْعَكِسِ مَعَ زَوَالِهَا...
- وَالْعِشْقُ الصَّادِقُ فِي قَلْبِهَا لِمَعْبُودِهَا...
- وَالْاِنْجِذَابُ الظَّاهِرُ فِي جَذْبَتِهَا...
- وَاتِّفَاقُ كُلِّ كُمَّلِهَا عَلَى وَحْدَةِ فَاطِرِهَا...
- وَالتَّصَرُّفُ لِمَصَالِحَ فِي أَجْزَائِهَا...
- وَالتَّدْبِيرُ الْحَكِيمُ لِنَبَاتَاتِهَا...
- وَالتَّرْبِيَةُ الْكَرِيمَةُ لِحَيَوَانَاتِهَا...
- وَالْاِنْتِظَامُ الْمُكَمَّلُ فِي تَغَيُّرَاتِ أَرْكَانِهَا...
- وَالْغَايَاتُ الْجَسِيمَةُ فِي انْتِظَامِ كُلِّيَّتِهَا...
- وَالْحُدُوثُ دَفْعَةً مَعَ غَايَةِ كَمَالِ حُسْنِ صَنْعَتِهَا بِلَا احْتِيَاجٍ إِلَى مُدَّةٍ وَمَادَّةٍ...
- وَالتَّشَخُّصَاتُ الْحَكِيمَةُ مَعَ عَدَمِ تَحْدِيدِ تَرَدُّدِ إِمْكَانَاتِهَا...
- وَقَضَاءُ حَاجَاتِهَا عَلَى غَايَةِ كَثْرَتِهَا وَتَنَوُّعِهَا فِي أَوْقَاتِهَا اللَّائِقَةِ الْمُنَاسِبَةِ، مِنْ حَيْثُ لَا يُحْتَسَبُ وَمِنْ حَيثُ لَا يُشْعَرُ مَعَ قِصَرِ أَيْدِيهَا مِنْ أَصْغَرِ مَطَالِبِهَا...

kaderin takdiriyle, kendileri için belirlenen kabiliyetleri ölçüsünde; bilerek, kusursuz ve sağlam yapılmalarının şehâdetiyle, isim ve sıfatlarının cilveleriyle bütün bir varlığının çehresine nurlar serpmiştir.

Varlığın, düzenlenmesinde;

- her tarafı tutmuş hikmet...
- süslenmelerindeki tam inâyet...
- lütuflara ermelerindeki engin rahmet...
- terbiye edilmelerindeki kuşatan iâşe ve rızıklar...
- Yaratıcısının zâtî şe'nlerine ayna olan harikulâde sanatlı hayat...
- güzelliklerle bezenmesindeki irâdî güzellikler...
- varlıkların geçip gitmesiyle beraber onlarda yansıyan güzelliğin tecellîsinin devamı...
- kalblerinde, Mâbuduna karşı olan sâdık aşk...
- kutsal bir çekime (cezbe) doğru kendilerini salıvermeleri…
- bütün mükemmel insanların Yaratıcı'larının birliğinde ittifak etmeleri…
- parçalarında maslahatların gözetildiği tasarruflar…
- bitkilerindeki hikmetli düzenleme ve idare…
- hayvanlarındaki cömertçe beslenip, görülüp gözetilmeleri…
- temel unsurlarının değişmesine rağmen devam eden mükemmel düzen…
- her şeyi kuşatan intizamla beraber büyük büyük gayeler…
- son derece güzel ve mükemmel sanatlı olmalarına rağmen müddete ve maddeye ihtiyaç duyulmadan aniden meydana gelmeleri…
- her şey olabilme ihtimaline rağmen hikmetlice kendileri olmaları,elleri en küçük isteklerine bile yetişemediği hâlde pek çok ve türlü türlü ihtiyaçlarının, umulmadık şekilde ve beklenmedik bir tarzda, en uygun zamanda görülmesi…

- وَالْقُوَّةُ الْمُطْلَقَةُ فِي مَعْدِنِ ضَعْفِهَا...
- وَالْقُدْرَةُ الْمُطْلَقَةُ فِي مَنْبَعِ عَجْزِهَا...
- وَالْحَيَاةُ الظَّاهِرَةُ فِي جُمُودِهَا...
- وَالشُّعُورُ الْمُحِيطُ فِي جَهْلِهَا...
- وَالْاِنْتِظَامُ الْمُكَمَّلُ فِي تَغَيُّرَاتِهَا الْمُسْتَلْزِمُ لِوُجُودِ الْمُغَيِّرِ الْغَيْرِ الْمُتَغَيِّرِ...
- وَالْاِتِّفَاقُ فِي تَسْبِيحَاتِهَا كَالدَّوَائِرِ الْمُتَدَاخِلَةِ الْمُتَّحِدَةِ الْمَرْكَزِ...
- وَالْمَقْبُولِيَّةُ فِي دَعَوَاتِهَا الثَّلَاثِ "بِلِسَانِ اسْتِعْدَادِهَا، وَبِلِسَانِ احْتِيَاجَاتِهَا الْفِطْرِيَّةِ، وَبِلِسَانِ اضْطِرَارِهَا"...
- وَالْمُنَاجَاةُ وَالشُّهُودَاتُ وَالْفُيُوضَاتُ فِي عِبَادَاتِهَا... وَالْاِنْتِظَامُ فِي قَدَرِيَّهَا...
- وَالْاِطْمِئْنَانُ بِذِكْرِ فَاطِرِهَا...
- وَكَوْنُ الْعِبَادَةِ فِيهَا خَيْطَ الْوُصْلَةِ بَيْنَ مُنْتَهَاهَا وَمَبْدَئِهَا... وَسَبَبَ ظُهُورِ كَمَالِهَا وَلِتَحَقُّقِ مَقَاصِدِ صَانِعِهَا...

وَهٰكَذَا بِسَائِرِ شُؤُونَاتِهَا وَأَحْوَالِهَا وَكَيْفِيَّاتِهَا شَاهِدَاتٌ بِأَنَّهَا كُلَّهَا بِتَدْبِيرِ مُدَبِّرٍ حَكِيمٍ وَاحِدٍ... وَفِي تَرْبِيَةِ مُرَبٍّ كَرِيمٍ أَحَدٍ صَمَدٍ... وَكُلُّهَا خُدَّامُ سَيِّدٍ وَاحِدٍ... وَتَحْتَ تَصَرُّفِ مُتَصَرِّفٍ وَاحِدٍ... وَمَصْدَرُهَا قُدْرَةُ وَاحِدٍ الَّذِي تَظَاهَرَتْ وَتَكَاثَرَتْ خَوَاتِيمُ وَحْدَتِهِ عَلَى كُلِّ مَكْتُوبٍ مِنْ مَكْتُوبَاتِهِ فِي كُلِّ صَفْحَةٍ مِنْ صَفَحَاتِ مَوْجُودَاتِهِ.

نَعَمْ: فَكُلُّ زَهْرَةٍ وَثَمَرٍ، وَكُلُّ نَبَاتٍ وَشَجَرٍ، بَلْ كُلُّ حَيَوَانٍ وَحَجَرٍ، بَلْ كُلُّ ذَرٍّ وَمَدَرٍ، فِي كُلِّ وَادٍ وَجَبَلٍ، وَكُلِّ بَادٍ وَقَفْرٍ خَاتَمٌ بَيِّنُ النَّقْشِ وَالْأَثَرِ، يُظْهِرُ لِدِقَّةِ النَّظَرِ بِأَنَّ ذَا ذَاكَ الْأَثَرِ هُوَ كَاتِبُ ذَاكَ الْمَكَانِ بِالْعِبَرِ؛ فَهُوَ كَاتِبُ ظَهْرِ الْبَرِّ وَبَطْنِ الْبَحْرِ؛ فَهُوَ نَقَّاشُ الشَّمْسِ وَالْقَمَرِ فِي صَحِيفَةِ السَّمٰوَاتِ ذَاتِ الْعِبَرِ. جَلَّ جَلَالُ نَقَّاشِهَا اللهُ أَكْبَرُ!

كِه لَا إِلٰهَ إِلَّا هُوَ بَرَابَرْ مِيزَ نَنْدْ عَالَمْ

• zaafın madenindeki mutlak kuvvet…

• acz kaynağındaki mutlak kudret…

• hayata elverişsizliğine rağmen kendinde görünen hayat…

• hiçbir şey bilmemelerine rağmen onlarda görünen ihatalı şuur…

• kendisi hiç değişmeyip her şeyi değiştiren birini gerektiren değişikliklerdeki mükemmel nizam…

• aynı merkez etrafındaki iç içe daireler gibi tesbihlerinin aynı olması…

istidat lisanıyla, ihtiyac-ı fıtrî lisanıyla ve ıztırar lisanıyla yaptıkları üç çeşit duanın kabulü…

• ibadetleriyle mazhar oldukları münâcâtlar, müşâhedeler ve feyizler,

• her "iki kader"indeki intizam[1],

• Yaratıcı'larını zikretmekle itminana ermeleri,

• Sâni'lerinin onları yaratmadaki maksadının gerçekleşmesi, kendi mükemmelliklerinin ortaya çıkması ve başlangıç ile sonuçlarını birleştiren bağın ibadet olması,

• daha bunun gibi, onların her türlü durum, vaziyet ve keyfiyetleri şehâdet eder ki bütün bunlar Hakîm bir Müdebbir'in idaresiyle, Ehad, Samed, Kerîm bir Mürebbî'nin terbiyesiyle olmaktadır. Hepsi de bir tek Seyyid'in hizmetçileri ve bir tek Mutasarrıf'ın tasarrufu altındadırlar. Ve bütününün kaynağı da mevcudatının her bir sayfasındaki mektuplarının her bir mektubunun üzerinde bir çok vahdet mühürleri görünen Bir Zât'ın kudretidir.

Evet, her bir sahrâ ve çölde, her bir vâdi ve dağdaki her bir çiçek ve meyve, her bir bitki ve ağaç, hattâ her bir hayvan ve taş, dahası her bir zerre ve toprak, nakış ve eseri apaçık görünen bir mühürdür. Onlara dikkatle bakanlara gösterir ki, bu eserin sahibi kim ise, ibretle yazılan şu mekânın kâtibi de O'dur ve zeminin yüzünü ve denizin içini yazan da O'dur; ve böyle ibretlerle dolu semâların sayfasına ayı ve güneşi nakşeden de O'dur. Onları nakşeden Yüceler Yücesidir! Allahu Ekber!

Bütün eşya, لَا إِلٰهَ إِلَّا هُوَ[2] deyip kâinatın o büyük zikir halkasında beraber zikrediyorlar.

---

1 "İki kader"le ilgili bkz.: *Sözler*, 26. Söz, 3. Mebhas, Mukaddime.

2 "Allah, o hak Mabuddur ki kendisinden başka hiçbir ilâh yoktur." (Bakara sûresi, 2/163, 255; Âl-i İmran sûresi, 3/2, 6, 18; Nisâ sûresi, 4/87; …)

اَلْمَرْتَبَةُ الْخَامِسَةُ

اَللّٰهُ أَكْبَرُ إِذْ هُوَ الْخَلَّاقُ الْقَدِيرُ الْمُصَوِّرُ الْبَصِيرُ الَّذِي هٰذِهِ الْأَجْرَامُ الْعُلْوِيَّةُ وَالْكَوَاكِبُ الدُّرِّيَّةُ نَيِّرَاتُ بَرَاهِينِ أُلُوهِيَّتِهِ وَعَظَمَتِهِ، وَشُعَاعَاتُ شَوَاهِدِ رُبُوبِيَّتِهِ وَعِزَّتِهِ؛ تَشْهَدُ وَتُنَادِي عَلَى شَعْشَعَةِ سَلْطَنَةِ رُبُوبِيَّتِهِ وَتُنَادِي عَلَى وُسْعَةِ حُكْمِهِ وَحِكْمَتِهِ، وعَلَى حِشْمَةِ عَظَمَةِ قُدْرَتِهِ. فَاسْتَمِعْ إِلَى اٰيَةِ: ﴿أَفَلَمْ يَنْظُرُوا إِلَى السَّمَاءِ فَوْقَهُمْ كَيْفَ بَنَيْنَاهَا وَزَيَّنَّاهَا[1]﴾

ثُمَّ انْظُرْ إِلَى وَجْهِ السَّمَاءِ كَيْفَ تَرَى سُكُوتًا فِي سُكُونَةٍ، حَرَكَةً فِي حِكْمَةٍ، تَلَأْلُؤًا فِي حِشْمَةٍ، تَبَسُّمًا فِي زِينَةٍ مَعَ انْتِظَامِ الْخِلْقَةِ مَعَ اتِّزَانِ الصَّنْعَةِ.

تَشَعْشُعُ سِرَاجِهَا لِتَبْدِيلِ الْمَوَاسِمِ، تَهَلْهُلُ مِصْبَاحِهَا لِتَنْوِيرِ الْمَعَالِمِ، تَلَأْلُؤُ نُجُومِهَا لِتَزْيِينِ الْعَوَالِمِ. تُعْلِنُ لِأَهْلِ النُّهَى سَلْطَنَةً بِلَا انْتِهَاءٍ لِتَدْبِيرِ هٰذَا الْعَالَمِ.

فَذٰلِكَ الْخَلَّاقُ الْقَدِيرُ عَلِيمٌ بِكُلِّ شَيْءٍ، وَمُرِيدٌ بِإِرَادَةٍ شَامِلَةٍ، مَا شَاءَ كَانَ وَمَا لَمْ يَشَأْ لَمْ يَكُنْ. وَهُوَ قَدِيرٌ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ بِقُدْرَةٍ مُطْلَقَةٍ مُحِيطَةٍ ذَاتِيَّةٍ. وَكَمَا لَا يُمْكِنُ وَلَا يُتَصَوَّرُ وُجُودُ هٰذِهِ الشَّمْسِ فِي هٰذَا الْيَوْمِ بِلَا ضِيَاءٍ وَلَا حَرَارَةٍ؛ كَذٰلِكَ لَا يُمْكِنُ وَلَا يُتَصَوَّرُ وُجُودُ إِلٰهٍ خَالِقٍ لِلسَّمٰوَاتِ بِلَا عِلْمٍ مُحِيطٍ، وَبِلَا قُدْرَةٍ مُطْلَقَةٍ. فَهُوَ بِالضَّرُورَةِ عَلِيمٌ بِكُلِّ شَيْءٍ بِعِلْمٍ مُحِيطٍ لَازِمٍ ذَاتِيٍّ لِلذَّاتِ، يَلْزَمُ تَعَلُّقُ ذٰلِكَ الْعِلْمِ بِكُلِّ الْأَشْيَاءِ لَا يُمْكِنُ أَنْ يَنْفَكَّ عَنْهُ شَيْءٌ بِسِرِّ الْحُضُورِ وَالشُّهُودِ وَالنُّفُوذِ وَالْإِحَاطَةِ النُّورَانِيَّةِ.

فَمَا يُشَاهَدُ فِي جَمِيعِ الْمَوْجُودَاتِ مِنَ الْانْتِظَامَاتِ الْمَوْزُونَةِ، وَالْاِتِّزَانَاتِ الْمَنْظُومَةِ، وَالْحِكَمِ الْعَامَّةِ، وَالْعِنَايَاتِ التَّامَّةِ، وَالْأَقْدَارِ الْمُنْتَظَمَةِ،

[1] "Hiç üzerlerindeki göğe bakmazlar mı? Bakıp da Bizim onu nasıl sağlamca bina edip süslediğimizi düşünmezler mi?" (Kaf sûresi, 50/6)

Beşinci Mertebe[1(Hâşiye-2)]

Allah büyüktür. Zira O, öyle Hallâk, Kadîr, Musavvir ve Basîr'dir ki, şu büyük büyük gök cisimleri ve inci-misal yıldızlar O'nun ulûhiyet ve azametinin pırıl pırıl delilleri ve rubûbiyet ve izzetinin ışıl ışıl şahitleridir ki O'nun rubûbiyetinin saltanatının ihtişamını gürül gürül haykırmakta ve O'na şahitlik yapmakta; hükümrânlığının ve hikmetinin sınırsızlığını ve kudretinin büyüklüğünün baş döndürücülüğünü ilân etmektedirler.

Şimdi *"Üstlerindeki göğe bakmazlar mı, onu nasıl bina edip süsledik..."*[2] âyetine kulak ver!

Sonra semânın yüzüne bak ki, intizamlı yaratma ve ölçülü sanatla beraber nasıl sükûnet içinde bir sessizlik, hikmet içinde bir hareket, ihtişam içinde bir parıldama, zînet içinde bir tebessümü göreceksin.

Mevsimlerin değişmesi için semanın lambası olan güneşin ışınlarının farklı açılarla gelmesi, kandili olan ayın her gece farklı bir hilal şeklinde doğarak dünyayı aydınlatması, göğün güzel yüzünün yıldızlarla yaldızlanması, bu âlemi idare eden sınırsız bir saltanatın varlığını ehl-i fikre ilân eder.

İşte O Kudreti Sonsuz Yaratıcı, her şeyi bilir.[3] O, şümûllü bir irade ile dileyendir; her ne dilerse olur, olmamasını dilediği de olmaz. O, sınırsız, kuşatıcı ve zâtî (Kendinden) bir kudretle her şeye gücü yetendir. Nasıl ki güpegündüz şu güneşin ışıksız ve ısısız varlığı düşünülemez ve bu mümkün değildir. Aynen öyle de gökleri, kuşatıcı bir ilim ve sınırsız bir kudret olmaksızın yaratan bir ilâhın varlığı da tasavvur edilemez ve böyle bir şey asla mümkün değildir. Demek, kesinlikle, bizzat kendinden olan kuşatıcı ilmiyle O, her şeyi bilir. Öyle de bu ilmin, her şeyle irtibatı zaruridir. Her yerde hâzır ve şahid olan, her şeye nüfuz eden, her şeyi nuranî bir ihata ile kuşatan böyle ilimden hiçbir şeyin ayrı düşmesi mümkün değildir.

Bütün varlıkta görünen ölçülü intizamlar ve intizamlı ölçüler, umumi hikmetler ve eksiksiz, kusursuz mükemmel inâyetler, muntazam kaderler ve

---

1 (Hâşiye-2) Otuz İkinci Söz'ün Birinci Mevkıfının Zeyli'nde ve Yirminci Mektup'un İkinci Makamı'nda izah edilmiştir.

2 Kaf sûresi, 50/6.

3 Cenâb-ı Hakk'ın her şeyi bildiğini ifade eden bazı âyetler için bkz.: Hadîd sûresi, 57/3; Mücadele sûresi, 58/7; Teğâbün sûresi, 64/11; Talâk sûresi, 65/12.

وَالْأَقْضِيَةِ الْمُثْمِرَةِ، وَالْآجَالِ الْمُعَيَّنَةِ، وَالْأَرْزَاقِ الْمُقَنَّنَةِ، وَالْاِتْقَانَاتِ الْمُفَنَّنَةِ، وَالْاِهْتِمَامَاتِ الْمُزَيَّنَةِ، وَغَايَةِ كَمَالِ الْامْتِيَازِ وَالْاِتِّزَانِ وَالْاِنْتِظَامِ وَالْإِتْقَانِ، وَالسُّهُولَةِ الْمُطْلَقَةِ شَاهِدَاتٌ عَلَى إِحَاطَةِ عِلْمِ عَلَّامِ الْغُيُوبِ بِكُلِّ شَيْءٍ.

وَأَنَّ اٰيَةَ ﴿أَلَا يَعْلَمُ مَنْ خَلَقَ وَهُوَ اللَّطِيفُ الْخَبِيرُ[1]﴾ تَدُلُّ عَلَى أَنَّ الْوُجُودَ فِي الشَّيْءِ يَسْتَلْزِمُ الْعِلْمَ بِهِ. وَنُورَ الْوُجُودِ فِي الْأَشْيَاءِ يَسْتَلْزِمُ نُورَ الْعِلْمِ فِيهَا.

فَنِسْبَةُ دَلَالَةِ حُسْنِ صَنْعَةِ الْإِنْسَانِ عَلَى شُعُورِهِ، إِلَى نِسْبَةِ دَلَالَةِ خِلْقَةِ الْإِنْسَانِ عَلَى عِلْمِ خَالِقِهِ، كَنِسْبَةِ لُمَيْعَةِ نُجَيْمَةِ الذُّبَيْبَةِ فِي اللَّيْلَةِ الدَّهْمَاءِ إِلَى شَعْشَعَةِ الشَّمْسِ فِي نِصْفِ النَّهَارِ عَلَى وَجْهِ الْغَبْرَاءِ.

وَكَمَا أَنَّهُ عَلِيمٌ بِكُلِّ شَيْءٍ فَهُوَ مُرِيدٌ لِكُلِّ شَيْءٍ لَا يُمْكِنُ أَنْ يَتَحَقَّقَ شَيْءٌ بِدُونِ مَشِيئَتِهِ. وَكَمَا أَنَّ الْقُدْرَةَ تُؤَثِّرُ، وَأَنَّ الْعِلْمَ يُمَيِّزُ؛ كَذٰلِكَ أَنَّ الْإِرَادَةَ تُخَصِّصُ، ثُمَّ يَتَحَقَّقُ وُجُودُ الْأَشْيَاءِ.

فَالشَّوَاهِدُ عَلَى وُجُودِ إِرَادَتِهِ تَعَالَى وَاخْتِيَارِهِ سُبْحَانَهُ بِعَدَدِ كَيْفِيَّاتِ الْأَشْيَاءِ وَأَحْوَالِهَا وَشُؤُونَاتِهَا.

نَعَمْ، فَتَنْظِيمُ الْمَوْجُودَاتِ وَتَخْصِيصُهَا بِصِفَاتِهَا مِنْ بَيْنِ الْإِمْكَانَاتِ الْغَيْرِ الْمَحْدُودَةِ، وَمِنْ بَيْنِ الطُّرُقِ الْعَقِيمَةِ، وَمِنْ بَيْنِ الْاِحْتِمَالَاتِ الْمُشَوَّشَةِ، وَتَحْتَ أَيْدِي السُّيُولِ الْمُتَشَاكِسَةِ، بِهٰذَا النِّظَامِ الْأَدَقِّ الْأَرَقِّ، وَتَوْزِينُهَا بِهٰذَا الْمِيزَانِ الْحَسَّاسِ الْجَسَّاسِ الْمَشْهُودَيْنِ؛ وَأَنَّ خَلْقَ الْمَوْجُودَاتِ الْمُخْتَلِفَاتِ الْمُنْتَظَمَاتِ الْحَيَوِيَّةِ مِنَ الْبَسَائِطِ الْجَامِدَةِ -كَالْإِنْسَانِ بِجِهَازَاتِهِ مِنَ النُّطْفَةِ، وَالطَّيْرِ بِجَوَارِحِهِ مِنَ الْبَيْضَةِ، وَالشَّجَرِ بِأَعْضَائِهِ الْمُتَنَوِّعَةِ مِنَ النَّوَاةِ- تَدُلُّ عَلَى أَنَّ تَخَصُّصَ كُلِّ شَيْءٍ وَتَعَيُّنَهُ بِإِرَادَتِهِ وَاخْتِيَارِهِ وَمَشِيئَتِهِ سُبْحَانَهُ. فَكَمَا أَنَّ تَوَافُقَ الْأَشْيَاءِ مِنْ جِنْسٍ، وَالْأَفْرَادِ مِنْ نَوْعٍ فِي أَسَاسَاتِ الْأَعْضَاءِ، يَدُلُّ بِالضَّرُورَةِ عَلَى أَنَّ صَانِعَهَا وَاحِدٌ أَحَدٌ؛

[1] "O yarattığı mahlûkunu hiç bilmez olur mu? Latîf (Kendisinden hiçbir şeyin gizli kalmadığı, her şeye bütünüyle nüfuz eden) ve Habîr (her şeyden hakkıyla haberdar olan) O'dur." (Mülk sûresi, 67/14)

bunlara bağlı olarak meydana gelen güzel neticeler, süresi belirlenmiş eceller, ölçüsü belirlenmiş rızıklar, türlü türlü mükemmel sanatlar, olağanüstü süslemeler, son derece birbirinden farklı, ölçülü, intizamlı ve sağlam yapılmalar ve fevkalâde kolayca var edilmeler, Allâmü'l-guyûb'un ilminin her şeyi kuşattığına şahitlerdir.

"Yaratan, yarattığını hiç bilmez olur mu? (İlmi her şeye nüfûz eden, her şeyden haberi olan) Latîf ve Habîr O'dur."[1] âyeti gösteriyor ki bir şeyi var etmek o şeyle ilgili bütün bilgileri bilmeyi gerektirir. Ve varlıktaki vücûd nuru, kendisinde ilim nurunu da gerektirir.

İnsanın çok güzel sanatlı olmasının güyâ onun şuuruyla olduğunu kabul etmekle, insanın yaratılışının Yaratıcı'sının ilmiyle olduğu hakikati arasındaki nisbet, karanlık gecedeki yıldız böceğinin ışıkçığının, gün ortasındaki yeryüzünde parıl parıl parlayan güneşin ışığına nisbeti gibidir.

Her şeyi bilen O olduğu gibi her şeyi irade eden de O'dur. O'nun dilemesi olmadan hiçbir şeyin meydana gelmesi mümkün değildir. Kudret yarattığı, ilim temyiz ettiği gibi, irade de tahsis eder; sonra da varlık meydana gelir.

Yüce Allah'ın irade ve dilemesine şahitler; varlığın geçirdiği durumlar, hâller ve tavırlar sayısıncadır.

Evet, varlıkların, hadsiz olabilirlikler ve neticeye götürmeyen kapalı yollar ve karmakarışık ihtimaller arasından ve birbirine zıt, birbiriyle çekişen sel gibi unsurların elleri altında şu inceden inceye nizamla tanzimi, bu gözle görünen hassaslardan hassas mizanla tevzini, kendilerine has özelliklerin verilmesi; cansız basit (mürekkeb olmayan) maddelerden birbirinden çok farklı fakat intizam içinde olan canlıların yaratılması –bütün organlarıyla spermden yaratılan insanlar, bütün uzuvlarıyla yumurtadan yaratılan kuşlar, çeşit çeşit dal ve budaklarıyla çekirdekten yaratılan ağaçlar gibi– her şeyin kendisi için belirlenen şekli alması, O'nun iradesiyle ve O'nun dilemesiyle olduğunu gösterir. Aynı cinsten olan varlıkların, aynı türden olan fertlerin temel organlarda birbirlerinin aynı olmaları kesinlikle onların Sanatkâr'ının Vâhid ve Ehad olduğunu gösterir. Aynen öyle de muntazam alâmet-i farikaları ihtiva eden, hikmetli teşahhuslardaki birbirlerinden ayrı olma da bu

[1] Mülk sûresi, 67/14.

كَذٰلِكَ أَنَّ تَمَايُزَهَا فِي التَّشَخُّصَاتِ الْحَكِيمَةِ الْمُشْتَمِلَةِ عَلَى عَلَامَاتٍ فَارِقَةٍ مُنْتَظَمَةٍ، تَدُلُّ عَلَى أَنَّ ذٰلِكَ الصَّانِعَ الْوَاحِدَ الْأَحَدَ هُوَ فَاعِلٌ مُخْتَارٌ مُرِيدٌ يَفْعَلُ مَا يَشَاءُ وَيَحْكُمُ مَا يُرِيدُ، جَلَّ جَلَالُهُ!

وَكَمَا أَنَّ ذٰلِكَ الْخَلَّاقَ الْعَلِيمَ الْمُرِيدَ عَلِيمٌ بِكُلِّ شَيْءٍ، وَمُرِيدٌ لِكُلِّ شَيْءٍ، لَهُ عِلْمٌ مُحِيطٌ، وَإِرَادَةٌ شَامِلَةٌ، وَاخْتِيَارٌ تَامٌّ؛ كَذٰلِكَ لَهُ قُدْرَةٌ كَامِلَةٌ ضَرُورِيَّةٌ ذَاتِيَّةٌ نَاشِئَةٌ مِنَ الذَّاتِ وَلَازِمَةٌ لِلذَّاتِ. فَمُحَالٌ تَدَاخُلُ ضِدَّهَا. وَإِلَّا لَزِمَ جَمْعُ الضِّدَّيْنِ الْمُحَالُ بِالْاِتِّفَاقِ.

فَلَا مَرَاتِبَ فِي تِلْكَ الْقُدْرَةِ. فَتَتَسَاوٰى بِالنِّسْبَةِ إِلَيْهَا الذَّرَّاتُ وَالنُّجُومُ وَالْقَلِيلُ وَالْكَثِيرُ وَالصَّغِيرُ وَالْكَبِيرُ وَالْجُزْئِيُّ وَالْكُلِّيُّ وَالْجُزْءُ وَالْكُلُّ وَالْإِنْسَانُ وَالْعَالَمُ وَالنَّوَاةُ وَالشَّجَرُ:

- بِسِرِّ النُّورَانِيَّةِ وَالشَّفَّافِيَّةِ وَالْمُقَابَلَةِ وَالْمُوَازَنَةِ وَالْاِنْتِظَامِ وَالْاِمْتِثَالِ.
- بِشَهَادَةِ الْاِنْتِظَامِ الْمُطْلَقِ وَالْاِتِّزَانِ الْمُطْلَقِ وَالْاِمْتِيَازِ الْمُطْلَقِ فِي السُّرْعَةِ وَالسُّهُولَةِ وَالْكَثْرَةِ الْمُطْلَقَاتِ.
- بِسِرِّ إِمْدَادِ الْوَاحِدِيَّةِ وَيُسْرِ الْوَحْدَةِ وتَجَلِّي الْأَحَدِيَّةِ.
- بِحِكْمَةِ الْوُجُوبِ وَالتَّجَرُّدِ وَمُبَايَنَةِ الْمَاهِيَّةِ.
- بِسِرِّ عَدَمِ التَّقَيُّدِ وَعَدَمِ التَّحَيُّزِ وَعَدَمِ التَّجَزُّءِ.
- بِحِكْمَةِ انْقِلَابِ الْعَوَائِقِ وَالْمَوَانِعِ إِلَى الْوَسَائِلِ فِي التَّسْهِيلِ إِنِ احْتِيجَ إِلَيْهِ. وَالْحَالُ أَنَّهُ لَا احْتِيَاجَ، كَأَعْصَابِ الْإِنْسَانِ، وَالْخُطُوطِ الْحَدِيدِيَّةِ لِنَقْلِ السَّيَّالَاتِ اللَّطِيفَةِ.
- بِحِكْمَةِ أَنَّ الذَّرَّةَ وَالْجُزْءَ وَالْجُزْئِيَّ وَالْقَلِيلَ وَالصَّغِيرَ وَالْإِنْسَانَ وَالنَّوَاةَ لَيْسَتْ بِأَقَلَّ جَزَالَةً مِنَ النَّجْمِ وَالنَّوْعِ وَالْكُلِّ وَالْكُلِّيِّ وَالْكَثِيرِ وَالْكَبِيرِ وَالْعَالَمِ وَالشَّجَرِ.

Vâhid ve Ehad olan Sanatkâr'ın dilediği gibi hükmeden, istediğini yapan Fâil-i Muhtar ve sonsuz irade sahibi olduğunu gösterir.

Hem nasıl ki O Hallâk, Alîm ve Mürîd; her şeyi bilir, her şeyi irade eder, O'nun her şeyi kuşatan bir ilmi, her şeyi kapsayan bir iradesi, tam bir ihtiyârı vardır. Aynen öyle de O'nun eksiksiz-kusursuz, tastamam zarurî, kendinden, Zâtından neşet eder ve Zâtının lâzımı bir kudreti vardır. Öyleyse o kudretin zıddının (acz) onun içine girmesi imkânsızdır. Aksi takdirde bir araya gelmeleri ittifakla imkânsız olan zıtların bir arada bulunmasını kabul etmek lâzım gelir.

Dolayısıyla o kudrette derece de olamaz. Çünkü zerreler-yıldızlar, az-çok, küçük-büyük, cüz'î-küllî, parça-bütün, insan-âlem, çekirdek-ağaç o kudrete nisbetle birbirine eşittir.

•Nuraniyet, şeffafiyet, mukabele, muvâzene, intizam ve imtisâl[1] sırrıyla,

•baş döndüren bir hızla beraber eşsiz bir intizamın, fevkalâde bir kolaylıkla beraber mükemmel bir uyumun ve her tarafa yayılmış bollukla beraber gayet derecede birbirinden farklı olmanın şehâdetiyle,[2]

•her şeyin vâhidiyetten medet alması ve vâhidiyetin her şeye medet vermesi, birlikteki kolaylık ve ehadiyet tecellîsi sırrıyla,[3]

•Allah'ın varlığının kendinden olması ve mahiyetinin hiçbir varlığın mahiyetine benzememesi hikmetiyle,

•hiçbir kayıt altına girmeme ve mekandan münezzeh olma ve parçalara bölünmeme sırrıyla,[4]

•vesilelere hiç ihtiyaç olmamasına rağmen –faraza ihtiyaç olsaydı– insanın damarları ve elektrik gibi seyyâl, latîf maddeleri ileten madenî tellerde olduğu gibi engel ve mânilerin aslında kolaylaştırmada vesilelere dönüşmesi hikmetiyle,[5]

•zerre, cüz, cüz'î, az, küçük, insan, çekirdek baş döndürücü güzellik ve harika sanat açısından yıldızdan, neviden, külden, küllîden, çoktan, büyükten, âlemden ve ağaçtan daha geri, daha aşağı olmadığı hikmetiyle,[6]

---

1 Bkz.: *Sözler*, 10. Söz, Hâtime; 29. Söz, 2. Maksad, 3. Mesele; *Şuâlar*, 7. Şuâ, 2. Bab, 3. Hakikat, 2. Sır; 15. Şuâ, Kudrete Dâir Arabî Fıkra, 2. Basamak; *Sünûhât*, 2. Cümle, 3. Nokta.

2 Bkz.: *Sözler*, 22. Söz, 2. Makam, 6. Lem'a; 33. Söz, 5. ve 17. Pencereler; *Mektûbât*, 20. Mektub, 2. Makam 10. kelime.

3 Bkz.: *Mektûbât*, 20. Mektub, 2. Makam, 10. Kelime, Üçüncüsü; *Şuâlar*, 15. Şuâ, Kudrete Dâir Arabî Fıkra, 3. Basamak.

4 Bkz.: *Mektûbât*, 20. Mektub, 2. Makam 10. Kelime, Dördüncüsü; *Şuâlar*, 15. Şuâ, Kudrete Dâir Arabî Fıkra, 4. ve 5. Basamaklar.

5 Bkz.: *Şuâlar*, 15. Şuâ, Kudrete Dâir Arabî Fıkra, 6. Basamak.

6 Bkz.: *Şuâlar*, 15. Şuâ, Kudrete Dâir Arabî Fıkra, 7. Basamak.

- فَمَنْ خَلَقَ هٰؤُلَاءِ لَا يُسْتَبْعَدُ مِنْهُ خَلْقُ هٰذِهِ. إِذِ الْمُحَاطَاتُ كَالْأَمْثِلَةِ الْمَكْتُوبَةِ الْمُصَغَّرَةِ، أَوْ كَالنُّقَطِ الْمَحْلُوبَةِ الْمُعَصَّرَةِ.

فَلَا بُدَّ بِالضَّرُورَةِ أَنْ يَكُونَ الْمُحِيطُ فِي قَبْضَةِ تَصَرُّفِ خَالِقِ الْمُحَاطِ، لِيُدْرِجَ مِثَالَ الْمُحِيطِ فِي الْمُحَاطَاتِ بِدَسَاتِيرِ عِلْمِهِ، وَأَنْ يَعْصُرَهَا مِنْهُ بِمَوَازِينِ حِكْمَتِهِ. فَالْقُدْرَةُ الَّتِي أَبْرَزَتْ هَاتِيكَ الْجُزْئِيَّاتِ لَا يَتَعَسَّرُ عَلَيْهَا إِبْرَازُ تَاكَ الْكُلِّيَّاتِ.

فَكَمَا أَنَّ نُسْخَةَ قُرْاٰنِ الْحِكْمَةِ الْمَكْتُوبَةَ عَلَى الْجَوْهَرِ الْفَرْدِ بِذَرَّاتِ الْأَثِيرِ لَيْسَتْ بِأَقَلَّ جَزَالَةً مِنْ نُسْخَةِ قُرْاٰنِ الْعَظَمَةِ الْمَكْتُوبَةِ عَلَى صَحَائِفِ السَّمٰوَاتِ بِمِدَادِ النُّجُومِ وَالشُّمُوسِ؛ كَذٰلِكَ لَيْسَتْ خِلْقَةُ نَحْلَةٍ وَنَمْلَةٍ بِأَقَلَّ جَزَالَةً مِنْ خِلْقَةِ النَّخْلَةِ وَالْفِيلِ، وَلَا صَنْعَةُ وَرْدِ الزَّهْرَةِ بِأَقَلَّ جَزَالَةً مِنْ صَنْعَةِ دُرِّيِّ نَجْمِ الزُّهْرَةِ. وَهٰكَذَا فَقِسْ.

فَكَمَا أَنَّ غَايَةَ كَمَالِ السُّهُولَةِ فِي إِيجَادِ الْأَشْيَاءِ أَوْقَعَتْ أَهْلَ الضَّلَالَةِ فِي الْتِبَاسِ التَّشْكِيلِ بِالتَّشَكُّلِ الْمُسْتَلْزِمِ لِلْمُحَالَاتِ الْخُرَافِيَّةِ الَّتِي تَمُجُّهَا الْعُقُولُ، بَلْ تَتَنَفَّرُ عَنْهَا الْأَوْهَامُ؛ كَذٰلِكَ أَثْبَتَتْ بِالْقَطْعِ وَالضَّرُورَةِ لِأَهْلِ الْحَقِّ وَالْحَقِيقَةِ تَسَاوِيَ السَّيَّارَاتِ مَعَ الذَّرَّاتِ بِالنِّسْبَةِ إِلَى قُدْرَةِ خَالِقِ الْكَائِنَاتِ.

جَلَّ جَلَالُهُ! وَعَظُمَ شَأْنُهُ! وَلَا إِلٰهَ إِلَّا هُوَ!

اَلْمَرْتَبَةُ السَّادِسَةُ

جَلَّ جَلَالُهُ! وَعَظُمَ شَأْنُهُ! اَللّٰهُ أَكْبَرُ مِنْ كُلِّ شَيْءٍ قُدْرَةً وَعِلْمًا،

• onları yaratanın, bunları da yaratması uzak görülemez, yadırganamaz. Zira (zerre, cüz, cüz'î, az, küçük, insan, çekirdek gibi) ihata edilen bu varlıklar, küçücük küçücük yazılmış örnekler veya sağılmış ve sıkılmış noktalar gibidir. Öyleyse kesin olarak, (yıldız, nevi, kül, küllî, çok, büyük, âlem ve ağaç gibi) ihata eden bu varlıklar, ihata edilenlerin Yaratıcı'sının tasarrufu ve idaresi altında olmalıdır ki ilminin düsturlarıyla, ihata edenin bir örneğini ihata edilenlerin içine koyabilsin ve hikmetinin mizanlarıyla onu (ihata edeni) sıkıp ihata edilenleri ondan çıkarsın. İşte şu cüz'îleri ortaya koyan kudrete, bu küllîleri dahi ortaya koymak ağır gelmez.

Hem nasıl ki bir atom üzerine esir zerreleriyle yazılan Kur'ân-ı Hakîm nüshası, göklerin sayfalarında yıldızlar ve güneşler mürekkebiyle yazılan Kur'ân-ı Azîmü'ş-Şân nüshasından baş döndürücü güzellik ve göz kamaştırıcı sanat açısından geri değil, aşağı kalmaz. Aynen öyle de bir arı ve karıncanın yaratılışı, hurma ağacı ve filin yaratılışından bu baş döndürücü güzellik ve göz kamaştırıcı sanat açısından aşağı olmadığı gibi, pırıl pırıl parlayan bir çiçek de ışıl ışıl ışıldayan Çoban yıldızından sanatça daha aşağı değildir. İşte bu şekilde sen de kıyas et.

Hem nasıl ki varlıkların yaratılmasında bu görülen son derece kolaylık,[1] ehl-i dalâleti, akılların kabul etmediği hattâ vehimlerin kendisinden kaçtığı hurâfevâri muhalleri gerektiren "kendi kendine olmayla" bir "Yaratıcı'nın var edip şekillendirmesini" karıştırmalarına sebep olmuştur. Aynen öyle de ehl-i hak ve hakikate, kâinatın Yaratıcı'sının kudretine nisbetle zerrelerle gezegenlerin eşit olduğunu aksine ihtimal verilmeyecek bir kat'iyetle isbat etmiştir.

Yüceler yücesidir O! Şânı ne uludur O! لَا إِلٰهَ إِلَّا هُوَ[2]

Altıncı Mertebe[3(Hâşiye-3)]

Yüceler yücesidir O! Şânı ne uludur O! Allah, ilim ve kudretiyle her şeyden büyüktür!

---

1 Cenâb-ı Hakk'ın varlıkları yaratmasındaki kolaylığı ifade buyuran bazı âyet-i kerîmeler için bkz.: Bakara sûresi, 2/117; Âl-i İmran sûresi, 3/47, 59; En'âm sûresi, 6/73; Nahl sûresi, 16/40; Meryem sûresi, 19/35; Yâsîn sûresi, 36/82; Mü'min sûresi, 40/68.

2 "Allah, o hak Mabuddur ki kendisinden başka hiçbir ilâh yoktur." (Bakara sûresi, 2/163, 255; Âl-i İmran sûresi, 3/2, 6, 18; Nisâ sûresi, 4/87; …)

3 (Hâşiye-3) Bu Mertebe-i Sâdise sair mertebeler gibi yazılsaydı, pek çok uzun olacaktı. Çünkü İmam-ı Mübîn, Kitab-ı Mübîn, kısa ifade ile beyan edilemez. Otuzuncu Söz'de bir nebze zikredildiğinden, burada kitabeten kısa kesip, derste izahat verdik.

إِذْ هُوَ الْعَادِلُ الْحَكِيمُ الْقَادِرُ الْعَلِيمُ الْوَاحِدُ الْأَحَدُ السُّلْطَانُ الْأَزَلِيُّ الَّذِي هٰذِهِ الْعَوَالِمُ كُلُّهَا فِي تَصَرُّفِ قَبْضَتَيْ نِظَامِهِ وَمِيزَانِهِ وَتَنْظِيمِهِ وَتَوْزِينِهِ وَعَدْلِهِ وَحِكْمَتِهِ وَعِلْمِهِ وَقُدْرَتِهِ، وَمَظْهَرُ سِرِّ وَاحِدِيَّتِهِ وَأَحَدِيَّتِهِ بِالْحَدْسِ الشُّهُودِيِّ بَلْ بِالْمُشَاهَدَةِ. إِذْ لَا خَارِجَ فِي الْكَوْنِ مِنْ دَائِرَةِ النِّظَامِ وَالْمِيزَانِ وَالتَّنْظِيمِ وَالتَّوْزِينِ؛ وَهُمَا بَابَانِ مِنَ ''الْإِمَامِ الْمُبِينِ وَالْكِتَابِ الْمُبِينِ''. وَهُمَا عُنْوَانَانِ لِعِلْمِ الْعَلِيمِ الْحَكِيمِ وَأَمْرِهِ وَقُدْرَةِ الْعَزِيزِ الرَّحِيمِ وَإِرَادَتِهِ. فَذٰلِكَ النِّظَامُ مَعَ ذٰلِكَ الْمِيزَانِ، فِي ذٰلِكَ الْكِتَابِ مَعَ ذٰلِكَ الْإِمَامِ بُرْهَانَانِ نَيِّرَانِ لِمَنْ لَهُ فِي رَأْسِهِ إِذْعَانٌ، وَفِي وَجْهِهِ الْعَيْنَانِ، أَنْ لَا شَيْءَ مِنَ الْأَشْيَاءِ فِي الْكَوْنِ وَالزَّمَانِ يَخْرُجُ مِنْ قَبْضَةِ تَصَرُّفِ رَحْمٰنٍ، وَتَنْظِيمِ حَنَّانٍ، وَتَزْيِينِ مَنَّانٍ، وَتَوْزِينِ دَيَّانٍ.

أَلْحَاصِلُ:

أَنَّ تَجَلِّيَ الْاِسْمِ «الْأَوَّلِ وَالْاٰخِرِ» فِي الْخَلَّاقِيَّةِ، أَلنَّاظِرَيْنِ إِلَى الْمَبْدَأِ وَالْمُنْتَهَى وَالْأَصْلِ وَالنَّسْلِ وَالْمَاضِي وَالْمُسْتَقْبَلِ وَالْأَمْرِ وَالْعِلْمِ، مُشِيرَانِ إِلَى «الْإِمَامِ الْمُبِينِ». وَتَجَلِّيَ الْاِسْمِ «الظَّاهِرِ وَالْبَاطِنِ» عَلَى الْأَشْيَاءِ فِي ضِمْنِ الْخَلَّاقِيَّةِ يُشِيرَانِ إِلَى «الْكِتَابِ الْمُبِينِ».

فَالْكَائِنَاتُ كَشَجَرَةٍ عَظِيمَةٍ، وَكُلُّ عَالَمٍ مِنْهَا أَيْضًا كَالشَّجَرَةِ. فَنُمَثِّلُ شَجَرَةً جُزْئِيَّةً لِخِلْقَةِ الْكَائِنَاتِ وَأَنْوَاعِهَا وَعَوَالِمِهَا. وَهٰذِهِ الشَّجَرَةُ الْجُزْئِيَّةُ لَهَا أَصْلٌ وَمَبْدَأٌ وَهُوَ النَّوَاةُ الَّتِي تَنْبُتُ عَلَيْهَا، وَكَذَا لَهَا نَسْلٌ يُدِيمُ وَظِيفَتَهَا بَعْدَ مَوْتِهَا وَهُوَ النَّوَاةُ فِي ثَمَرَاتِهَا.

فَالْمَبْدَأُ وَالْمُنْتَهَى مَظْهَرَانِ لِتَجَلِّي الْاِسْمِ «الْأَوَّلِ وَالْاٰخِرِ». فَكَأَنَّ الْمَبْدَأَ وَالنَّوَاةَ الْأَصْلِيَّةَ بِالْاِنْتِظَامِ وَالْحِكْمَةِ، فِهْرِسْتَةٌ وَتَعْرِفَةٌ مُرَكَّبَةٌ مِنْ مَجْمُوعِ دَسَاتِيرِ تَشَكُّلِ الشَّجَرَةِ. وَالنَّوَاتَاتُ فِي ثَمَرَاتِهَا الَّتِي فِي نِهَايَاتِهَا مَظْهَرٌ لِتَجَلِّي الْاِسْمِ «الْاٰخِرِ».

Zira O, öyle bir Âdil, Hakîm, Kâdir, Alîm, Vâhid, Ehad ve Ezelî bir Sultan'dır ki, bütün bu âlemler O'nun nizam ve mîzanının, tanzim ve tevzininin, adalet ve hikmetinin, ilim ve kudretinin idare ve tasarrufundadır.. ve kesin bir kanaat hattâ gözle görürcesine vâhidiyet ve ehadiyet sırrına mazhardır. Çünkü nizam ve mîzan, tanzim ve tevzin dairesinin dışında hiçbir varlık yoktur. Bunlar, "İmam-ı Mübîn ve Kitab-ı Mübîn'"den iki konudur.[1] Ve yine bunlar, Alîm-i Hakîm'in ilim ve emrinin, Azîz-i Rahîm'in kudret ve iradesinin iki unvanıdır. Ve şu Kitab-ı Mübîn'le İmam-ı Mübîn'deki mîzanla beraber olan nizam, başında iz'an ve yüzünde gözü bulunan kimse için zaman ve varlıkta Rahmân'ın tasarruf ve idaresinden, Hannân'ın tanziminden, Mennân'ın tezyininden ve Deyyân'ın tevzininden hâriç hiçbir şeyin olmadığını gösteren pırıl pırıl iki delildir.

Elhâsıl:

Allah'ın yaratıcılığında başlangıç ve son, asıl ve nesil, geçmiş ve gelecek, emir ve ilme bakan "Evvel ve Âhir" isimlerinin tecellîsi "İmam-ı Mübîn'"e işaret etmektedir. Ve yine Allah'ın yaratıcılığında, varlık üzerinde "Zâhir ve Bâtın" isimlerinin tecellîsi ise "Kitab-ı Mübîn"e işaret etmektedir. Zira kâinat büyük bir ağaç gibidir. Kâinatın her bir âlemi de bir ağaç gibidir. Varlığın yaratılışı, onun nevileri ve âlemleri ile ilgili olarak küçük bir ağaç tasavvur edelim.. işte o küçük ağacın bir aslı ve başlangıcı vardır ki, o da üzerinde boy atıp geliştiği çekirdektir. Ve yine öldükten sonra onun vazifesini devam ettirecek bir de nesli vardır ki, o da meyvelerindeki çekirdeklerdir.

İşte, başlangıç ve sonuç, "Evvel ve Âhir" isimlerinin tecellîsinin mazharlarıdır. İntizamlı ve hikmetli olan başlangıç ve aslî çekirdek, ağacın alacağı her türlü şekle dair kanunların hepsinin bir araya getirilmiş bir fihristi ve bir tarifesi hükmündedir. Ağacın nihayetinde olan meyvelerdeki çekirdekler "Âhir" isminin tecellîsinin mazharıdır.

---

1 Bkz.: *Mektûbât*, 10. Mektub; 30. Söz, 2. Maksad'ın Hâşiyesi.

فَتِلْكَ النَّوَاتَاتُ فِي الثَّمَرَاتِ بِكَمَالِ الْحِكْمَةِ، كَأَنَّهَا صُنَيْدِيقَاتٌ صَغِيرَةٌ أُودِعَتْ فِيهَا فِهْرِسْتَةٌ وَتَعْرِفَةٌ لِتَشَكُّلِ مَا يُشَابِهُ تِلْكَ الشَّجَرَةَ. وَكَأَنَّهَا كُتِبَ فِيهَا بِقَلَمِ الْقَدَرِ دَسَاتِيرُ تَشَكُّلِ شَجَرَاتٍ اٰتِيَةٍ. وَظَاهِرُ الشَّجَرَةِ مَظْهَرٌ لِتَجَلِّي الْاِسْمِ «الظَّاهِرِ». فَظَاهِرُهَا بِكَمَالِ الْاِنْتِظَامِ وَالتَّرْيِينِ وَالْحِكْمَةِ، كَأَنَّهَا حُلَّةٌ مُنْتَظَمَةٌ مُزَيَّنَةٌ مُرَصَّعَةٌ قَدْ قُدَّتْ عَلَى مِقْدَارِ قَامَتِهَا بِكَمَالِ الْحِكْمَةِ وَالْعِنَايَةِ.

وَبَاطِنُ تِلْكَ الشَّجَرَةِ مَظْهَرٌ لِتَجَلِّي الْاِسْمِ «الْبَاطِنِ». فَبِكَمَالِ الْاِنْتِظَامِ وَالتَّدْبِيرِ الْمُحَيِّرِ لِلْعُقُولِ، وَتَوْزِيعِ مَوَادِّ الْحَيَاةِ إِلَى الْأَعْضَاءِ الْمُخْتَلِفَةِ بِكَمَالِ الْاِنْتِظَامِ، كَأَنَّ بَاطِنَ تِلْكَ الشَّجَرَةِ مَاكِينَةٌ خَارِقَةٌ فِي غَايَةِ الْاِنْتِظَامِ وَالْاِتِّزَانِ.

فَكَمَا أَنَّ أَوَّلَهَا تَعْرِفَةٌ عَجِيبَةٌ، وَاٰخِرَهَا فِهْرِسْتَةٌ خَارِقَةٌ تُشِيرَانِ إِلَى «الْإِمَامِ الْمُبِينِ»؛ كَذٰلِكَ إِنَّ ظَاهِرَهَا كَحُلَّةٍ عَجِيبَةِ الصَّنْعَةِ، وَبَاطِنَهَا كَمَاكِينَةٍ فِي غَايَةِ الْاِنْتِظَامِ، تُشِيرَانِ إِلَى «الْكِتَابِ الْمُبِينِ».

فَكَمَا أَنَّ الْقُوَّاتِ الْحَافِظَاتِ فِي الْإِنْسَانِ تُشِيرُ إِلَى «اللَّوْحِ الْمَحفُوظِ» وَتَدُلُّ عَلَيْهِ؛ كَذٰلِكَ إِنَّ النَّوَاتَاتِ الْأَصْلِيَّةَ وَالثَّمَرَاتِ تُشِيرَانِ فِي كُلِّ شَجَرَةٍ إِلَى «الْإِمَامِ الْمُبِينِ». وَالظَّاهِرُ وَالْبَاطِنُ يَرْمُزَانِ إِلَى «الْكِتَابِ الْمُبِينِ». فَقِسْ عَلَى هٰذِهِ الشَّجَرَةِ الْجُزْئِيَّةِ شَجَرَةَ الْأَرْضِ بِمَاضِيهَا وَمُسْتَقْبَلِهَا، وَشَجَرَةَ الْكَائِنَاتِ بِأَوَائِلِهَا وَاٰتِيهَا، وَشَجَرَةَ الْإِنْسَانِ بِأَجْدَادِهَا وَأَنْسَالِهَا. وَهٰكَذَا...

جَلَّ جَلَالُ خَالِقِهَا! وَلَا إِلٰهَ إِلَّا هُوَ!

يَا كَبِيرُ! أَنْتَ الَّذِي لَا تَهْدِي الْعُقُولُ لِوَصْفِ عَظَمَتِهِ! وَلَا تَصِلُ الْأَفْكَارُ إِلَى كُنْهِ جَبَرُوتِهِ!

اَلْمَرْتَبَةُ السَّابِعَةُ

جَلَّ جَلَالُهُ! اَللّٰهُ أَكْبَرُ مِنْ كُلِّ شَيْءٍ قُدْرَةً وَعِلْمًا!

Mükemmel bir hikmetle yaratılan meyvelerdeki çekirdekler, bu ağaca benzer başka ağaçların teşekkülü için kendilerine birer fihriste ve tarife konmuş bir sandukça hükmündedirler. Ve âdeta onların içinde kader kalemiyle, gelecek ağaçların ileride alacakları şekillerin programları yazılmıştır.

Ağacın görünen yüzü, "Zâhir" isminin tecellîsine mazhardır. İşte ağacın bu dış yüzü mükemmel bir intizam, süsleme ve hikmet sayesinde yine mükemmel bir hikmet ve inâyetle tam da boyuna göre biçilmiş, kendine has güzelliklerle donatılmış, süslenmiş muntazam bir elbise gibidir.

Bu ağacın görünmeyen iç yüzü ise "Bâtın" isminin tecellîsine mazhardır. Mükemmel bir intizam ve akılları hayrette bırakan bir idare ve yine mükemmel bir intizamla hayatı için gerekli gıdaların ağacın her tarafına dağıtılması sayesinde âdetâ bu ağacın içi, son derece intizamlı ve ölçülü harika bir makine gibidir.

Nasıl ki başlangıcı olağanüstü bir tarife, sonu da harika bir fihrist olan bu ağaç, "İmam-ı Mübîn"e işaret etmektedir. Aynen öyle de dışı sanat harikası bir elbise, içi de son derece düzenli bir makine gibi olan bu ağaç "Kitab-ı Mübîn"e işaret etmektedir.

Hem nasıl ki insanlardaki hâfıza kuvveti "levh-i mahfuz"a işaret etmekte ve ona delâlet etmektedir. Aynen öyle de her bir ağaçtaki aslî çekirdekler ve meyveler "İmam-ı Mübîn"i göstermektedir.[1] Ağacın içi ve dışı da "Kitab-ı Mübîn"e işaret etmektedir. İşte bu küçücük ağaca, geçmiş ve geleceğiyle yeryüzü ağacını, öncesi ve sonrasıyla kâinat ağacını ve ataları ve soylarıyla da insan ağacını kıyas et. Ve hâkezâ...

Yüceler yücesidir varlığın Yaratıcı'sı ve O'ndan başka da ilâh yoktur!

Ey Yüce Zât! Akıllar, Senin büyüklüğünün vasfına erişemez.. fikirler, Senin ululuğunun mahiyetine yetişemez!

Yedinci Mertebe

Yüceler yücesidir O! İlim ve kudretiyle her şeyden büyüktür O!

---

1 Bkz.: *Sözler*, 26. Söz, 3. Mebhas, Mukaddime; *Lem'alar*, 30. Lem'a, Beşinci Şuâ, Üçüncü Vazifesi.

إِذْ هُوَ الْخَلَّاقُ الفَتَّاحُ الْفَعَّالُ الْعَلَّامُ الْوَهَّابُ الْفَيَّاضُ شَمْسُ الْأَزَلِ الَّذِي هٰذِهِ الْكَائِنَاتُ بِأَنْوَاعِهَا وَمَوْجُودَاتِهَا ظِلَالُ أَنْوَارِهِ، وَاٰثَارُ أَفْعَالِهِ، وَأَلْوَانُ نُقُوشِ أَنْوَاعِ تَجَلِّيَاتِ أَسْمَائِهِ، وَخُطُوطُ قَلَمِ قَضَائِهِ وَقَدَرِهِ، وَمَرَايَا تَجَلِّيَاتِ صِفَاتِهِ وَجَمَالِهِ وَجَلَالِهِ وَكَمَالِهِ؛

- بِإِجْمَاعِ الشَّاهِدِ الْأَزَلِيِّ بِجَمِيعِ كُتُبِهِ وَصُحُفِهِ وَاٰيَاتِهِ التَّكْوِينِيَّةِ وَالْقُرْاٰنِيَّةِ،
- وَبِإِجْمَاعِ الْأَرْضِ مَعَ الْعَالَمِ بِافْتِقَارَاتِهَا وَاحْتِيَاجَاتِهَا فِي ذَاتِهَا وَذَرَّاتِهَا مَعَ تَظَاهُرِ الْغِنَاءِ الْمُطْلَقِ وَالثَّرْوَةِ الْمُطْلَقَةِ عَلَيْهَا،
- وَبِإِجْمَاعِ كُلِّ أَهْلِ الشُّهُودِ مِنْ ذَوِي الْأَرْوَاحِ النَّيِّرَةِ وَالْقُلُوبِ الْمُنَوَّرَةِ وَالْعُقُولِ النُّورَانِيَّةِ مِنَ الْأَنْبِيَاءِ وَالْأَوْلِيَاءِ وَالْأَصْفِيَاءِ بِجَمِيعِ تَحْقِيقَاتِهِمْ وَكُشُوفَاتِهِمْ وَفُيُوضَاتِهِمْ وَمُنَاجَاتِهِمْ،
- قَدِ اتَّفَقَ الْكُلُّ مِنْهُمْ، وَمِنَ الْأَرْضِ وَالْأَجْرَامِ الْعُلْوِيَّةِ وَالسُّفْلِيَّةِ بِمَا لَا يُحَدُّ مِنْ شَهَادَاتِهِمُ الْقَطْعِيَّةِ وَتَصْدِيقَاتِهِمُ الْيَقِينِيَّةِ بِقَبُولِ شَهَادَاتِ الْاٰيَاتِ التَّكْوِينِيَّةِ وَالْقُرْاٰنِيَّةِ وَشَهَادَاتِ الصُّحُفِ وَالْكُتُبِ السَّمَاوِيَّةِ الَّتِي هِيَ شَهَادَةُ الْوَاجِبِ الْوُجُودِ عَلَى أَنَّ هٰذِهِ الْمَوْجُودَاتِ اٰثَارُ قُدْرَتِهِ وَمَكْتُوبَاتُ قَدَرِهِ وَمَرَايَا أَسْمَائِهِ وَتَمَثُّلَاتُ أَنْوَارِهِ.

جَلَّ جَلَالُهُ! وَلَا إِلٰهَ إِلَّا هُوَ!

Zira O öyle bir Hallâk, Fettâh,[1(Hâşiye-4)] Fa'âl, Allâm, Vehhâb ve Feyyâz bir Şems-i Ezelî'dir ki, şu kâinat, bütün nevileriyle ve varlıklarıyla O'nun nurlarının gölgeleri, fiillerinin eserleri, isimlerinin çeşit çeşit tecellîlerinin renk renk nakışları, kaza ve kader kaleminin yazıları; sıfatlarının, cemâlinin, celâlinin ve kemâlinin tecellî aynalarıdır.

• Gönderdiği bütün kitap ve sayfaları ve varlıktaki ve Kur'ân'daki âyetleriyle Şâhid-i Ezelî'nin icmâı;

• hem kendileri, hem de bütün zerrelerinin olanca fakirlikleri ve ihtiyaçlarıyla beraber üzerlerinde sonsuz zenginlik ve sınırsız servet görülen yeryüzü ve âlemin icmâı,

• insanlık semasının ayları ve güneşleri olan, aydınlık ruh sahibi peygamberler *(aleyhimüsselâm)*, kalbî hayatlarında aydınlığa ermiş bütün hak dostları ve ilham esintileriyle akılları pırıl pırıl hâle gelmiş Hakk'ın o saf ve dupduru kulları olan ehl-i şühûdun, hakikati bütün yönleriyle olduğu gibi gösteren araştırmaları, keşifleri, mazhar oldukları feyizleri ve münâcâtlarının icmâı ile,

• Ve yine yeryüzü ve gökyüzündeki gezegenler, sayılamayacak kadar kesin şehâdetleri ve sarsılmaz tasdikleriyle, tekvinî ve Kur'ânî âyetlerin şehâdetlerini ve Vâcibü'l-vücud'un bizzat şehâdeti demek olan suhuf ve semâvî kitapların şehâdetlerini kabul ederek ittifak etmişlerdir ki, bütün bu varlıklar O'nun kudretinin eserleri, kaderinin mektupları, isimlerinin aynaları ve nurlarının temessülleridir.

Yüceler yücesidir O! Ve O'ndan başka ilâh da yoktur!

1 (Hâşiye-4) Bu esmâ-yı mübareke dürbünleriyle, mevcûdattaki cilveleri altında, ef'âl-i ilâhiye ve âsârına bakmakla, Müsemmâ-yı Zülcelâl'e intikal edilir.

Otuzuncu Lem'a

Otuz Birinci Mektup'un Otuzuncu Lem'ası ve Eskişehir Hapishânesi'nin bir meyvesi, "Altı Nükte"dir.

Denizli Medrese-i Yusufiye'sinin bir ders-i âzamı "Meyve Risalesi" olduğu ve Afyon Medrese-i Yusufiye'sinin kıymettar bir ders-i ekmeli "el-Hüccetü'z-Zehrâ" olması gibi, Eskişehir Medrese-i Yusufiye'sinin gayet kuvvetli bir ders-i âzamı da, İsm-i Âzam'ı taşıyan altı ismin altı nüktesini beyân eden bu Otuzuncu Lem'a'dır.

İsm-i Âzam'dan Hayy-ı Kayyûm'a dâir parçada pek derin ve geniş meseleleri herkes birden bilemez ve zevk etmez, fakat hissesiz de kalmaz.

Birinci Nükte

İsm-i Kuddûs'ün bir nüktesine dâirdir.

Bu Kuddûs Nüktesi, Otuzuncu Söz'ün Zeylinin Zeyli olması münasiptir.

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَالْأَرْضَ فَرَشْنَاهَا فَنِعْمَ الْمَاهِدُونَ[1]

âyetinin bir nüktesi ve bir İsm-i Âzam veyahut İsm-i Âzam'ın altı nurundan bir nuru olan "Kuddûs" isminin bir cilvesi, Şâban-ı Şerif'in âhirinde, Eskişehir Hapishânesi'nde bana göründü. Hem mevcudiyet-i ilâhiyeyi kemâl-i zuhûrla, hem vahdet-i rabbâniyeyi kemâl-i vuzûhla gösterdi. Şöyle ki, gördüm:

Bu kâinat ve bu küre-i arz, daim işler bir büyük fabrika ve her vakit dolar boşalır bir han, bir misafirhânedir. Hâlbuki böyle işlek fabrikalar, hanlar ve misafirhâneler; müzahrefatla, enkazlarla, süprüntülerle çok kirleniyorlar, bulaşık oluyorlar ve ufûnetli maddeler her tarafında terâküm ediyorlar. Eğer pek çok dikkatle bakılmazsa ve tanzif edilmezse ve süpürülüp temizlenmezse içinde durulmaz; insan onda boğulur.

---

1 "Yeryüzünü de Biz döşedik, bakınız Biz ne de güzel döşedik!" (Zâriyât sûresi, 51/48)

Hâlbuki bu fabrika-yı kâinat ve misafirhâne-i arz o derece pâk, temiz ve naziftir ve o kadar kirsiz ve bulaşıksızdır ve ufûnetsizdir ki, bir lüzumsuz şey ve bir menfaatsiz madde ve tesadüfî bir kir bulunmaz, zâhirî bulunsa da, çabuk bir istihâle makinesine atılır, temizlenir.

Demek bu fabrikaya bakan Zât, çok iyi bakıyor. Ve bu fabrikanın öyle tanzifçi bir Sahibi var ki, o koca fabrikayı ve o büyük sarayı küçük bir oda gibi süpürtür, temizler, tanzim ve tanzif eder. Ve o pek büyük fabrikanın büyüklüğü nisbetinde müzahrefatı ve enkazından kalma kirli maddeleri, süprüntüleri bulunmuyor. Belki büyüklüğü nisbetinde, temizliğine ve nezâfetine dikkat ediliyor.

Bir insan, bir ayda yıkanmazsa ve küçük odasını süpürmezse çok kirlenir, pislenir. Demek bu saray-ı âlemdeki pâklık, sâfîlik, nuranîlik, temizlik; mütemâdiyen hikmetli bir tanziften, bir dikkatli tathirden ileri geliyor. Ve eğer o dâimî tathir ve süpürmek ve dikkat ile bakmak olmasaydı, bir senede bütün hayvanların yüz bin milletleri arzın yüzünde boğulacaklardı. Ve semâvâtın fezâsında, tahribe ve mevte mazhar olan kürelerin ve peyklerin, belki yıldızların enkazları, başımızı ve diğer hayvanâtın başlarını, belki küre-i arzın başını, belki dünyamızın başını kıracaklardı. Dağlar büyüklüğündeki taşları başımıza yağdıracaklardı ve bizi bu vatan-ı dünyevîmizden kaçıracaklardı. Hâlbuki eskiden beri o yukarı âlemlerdeki tahrip ve tâmirden, medâr-ı ibret olarak yalnız birkaç semâvî taşlar düşmüş ise de hiç kimsenin başını kırmamış.

Hem zeminin yüzünde her sene mevt ve hayatın değişmeleri ve dövüşmeleri yüzünden yüz binler hayvanât milletlerinin cenazeleri ve iki yüz bin nebatâtın tâifelerinin enkazları, berr ve bahrin yüzlerini fevkalâde öyle kirleteceklerdi ki; zîşuûr, o yüzleri değil sevmek, âşık olmak belki öyle çirkinlikten nefret edip mevte ve ademe kaçacaklardı.

Bir kuş kolayca kanatlarını ve bir kâtip rahatça sayfalarını temizlediği gibi, bu tayyare-i arzın ve bu tuyûr-u semâviyenin kanatları ve bu kitab-ı kâinatın sayfaları de öylece temizleniyor, güzelleşiyor ki; âhiretin hadsiz güzelliğini görmeyen ve îmânla düşünmeyen insanlar, dünyanın bu temizliğine, bu güzelliğine âşık olurlar, perestiş ederler.

Demek bu saray-ı âlem ve bu fabrika-yı kâinat, İsm-i Kuddûs'ün bir cilve-i âzamına mazhardır ki, o tanzif-i kudsîden gelen emirleri, değil yalnız denizlerin âkilü'l-lâhm tanzifatçıları ve karaların kartalları, belki kurdlar ve karıncalar gibi cenazeleri toplayan sıhhiye memurları dahi dinliyorlar.

Belki o kudsî evâmir-i tanzifiyeyi, bedende cereyân eden kandaki küreyvât-ı hamrâ ve beyzâ dahi dinleyip, bedenin hüceyrâtında tanzifât yaptıkları gibi; nefes dahi o kanı tasfiye eder, temizler.

Ve o emri; göz kapakları, gözleri temizlemek ve sinekler, kanatlarını süpürmek için dinledikleri gibi, koca hava ve bulut dahi dinler. Hava zeminin sathına, yüzüne konan toz toprak gibi süprüntülere üfler, tanzif eder. Bulut süngeri, zemin bahçesine su serper, toz toprağı yatıştırır. Sonra gökyüzünü çok zaman kirletmemek için, çabuk süprüntülerini toplayıp kemâl-i intizamla çekilir, gizlenir. Göğün güzel yüzünü ve gözünü, silinmiş ve süpürülmüş, parıl parıl parlar gösteriyor.

Ve o evâmir-i tanzifiyeyi yıldızlar, unsurlar, madenler, nebatlar dinledikleri gibi, bütün zerreler dahi dinliyorlar ki, hayret-engiz tahavvülât fırtınaları içinde o zerreler nezâfete dikkat ediyorlar. Bir yerde lüzumsuz toplanmıyorlar, kalabalık etmiyorlar. Mülevves olsalar, çabuk temizleniyorlar. En temiz ve en nazif ve en parlak ve en pâk vaziyetleri; en güzel, en saf, en latîf sûretleri almak için, bir dest-i hikmet tarafından sevk olunuyorlar.

İşte bu tek fiil, yani tek hakikat olan tanzif; İsm-i Kuddûs gibi bir İsm-i Âzam'dan, kâinatın dâire-i âzamında görünen bir cilve-i âzamdır ki, doğrudan doğruya mevcudiyet-i rabbâniyeyi ve vahdâniyet-i ilâhiyeyi esmâ-yı hüsnâsıyla beraber, güneş gibi geniş ve dürbün gibi olan gözlere gösterir.

Evet, Risale-i Nur'un çok cüz'lerinde kat'î bürhânlarla isbât edilmiş ki, İsm-i Hakem ve İsm-i Hakîm'in bir cilvesi olan fiil-i tanzim ve nizam; ve İsm-i Adl ve Âdil'in bir cilvesi olan fiil-i tevzin ve mîzan ve İsm-i Cemîl ve Kerîm'in bir cilvesi olan fiil-i tezyin ve ihsân; ve İsm-i Rab ve Rahîm'in bir cilvesi olan fiil-i terbiye ve in'am; bu dâire-i âzam-ı âlemde, her biri bir tek hakikat ve bir tek fiil olduklarından, bir tek Zât'ın vücûb-u vücûdunu ve vahdetini gösteriyorlar. Aynen öyle de, İsm-i Kuddûs'ün bir mazharı ve bir cilvesi olan fiil-i tanzif ve tathir dahi, o Zât-ı Vâcibü'l-vücûd'un hem güneş gibi mevcudiyetini, hem gündüz gibi vahdâniyetini gösteriyorlar.

Ve mezkûr tanzim, tevzin, tezyin, tanzif misillü o ef'âl-i hakimâne, âzamî dâirede vahdet-i nev'iyeleri noktasında bir tek Sânî-i Vâhid'i gösterdikleri gibi; esmâ-yı hüsnânın ekserisinin, belki bin bir esmânın her birinin böyle birer cilve-i âzamı, bu dâire-i âzamda vardır. Ve o cilveden gelen fiil, büyüklüğü nisbetinde vuzûh ve kat'iyetle Vâhid-i Ehad'i gösterir.

Evet, her şeyi kanun ve nizamına itaat ettiren hikmet-i âmme ve her şeyi süslendirip yüzünü güldüren inâyet-i şâmile ve her şeyi sevindirip memnun eden rahmet-i vâsia ve zîhayat her şeyi beslendirip lezzetlendiren rızk-ı umumî-i iâşe ve her şeyi umum eşyaya münâsebettar ve müstefid ve bir derece mâlik eden hayat ve ihyâ gibi kâinatın yüzünü güldüren, ışıklandıran bedihî hakikatler ve vahdanî fiiller; ziyâ güneşi gösterdiği gibi, bir tek Zât-ı Hakîm, Kerîm, Rahîm, Rezzâk, Hayy ve Muhyî'yi bilbedâhe gösteriyorlar. Eğer her biri birer bürhân-ı bâhir-i vahdâniyet olan o yüzer geniş fiillerden tek birisi Vâhid-i Ehad'e verilmezse, yüzer vecihte muhaller lâzım gelir.

Meselâ, onlardan değil hikmet, inâyet, rahmet, iâşe, ihyâ gibi bedihî hakikatler ve vahdanî deliller, belki yalnız tanzif fiili kâinat Hâlıkına verilmezse, o vakit ehl-i dalâletin o meslek-i küfrîsinde lâzım gelir ki, ya tanzif ile alâkadar zerreden, sinekten tut tâ unsurlara, yıldızlara kadar bütün mahlûkatın her biri koca kâinatın tezyin ve tevzin ve tanzim ve tanzifini bilecek, düşünecek ve ona göre davranacak bir kabiliyette olacak; veyahut Hâlık-ı Âlem'in sıfât-ı kudsiyesi kendisinde bulunacak; veyahut bu kâinatın tezyinât ve tanzifâtı ve vâridât ve masârifinin müvâzenelerini tanzim etmek için, kâinat büyüklüğünde bir meclis-i meşveret bulundurulacak ve hadsiz zerreler, sinekler, yıldızlar o meclisin âzâları olacak. Ve hâkezâ bunlar gibi hurafeli, safsatalı yüzer muhaller bulunacak. Tâ ki, her tarafta görünen ve müşâhede olunan umumî ve ihâtalı ulvî tezyin ve tathir ve tanzif vücud bulabilsin. Bu ise bir muhâl değil, belki yüz bin muhâl ortaya girer.

Evet, eğer gündüzün ziyâsı ve zemindeki umum parlak şeylerde temessül eden hayalî güneşçikler güneşe verilmezse ve bir tek güneşin cilve-i in'ikâsıdır denilmezse, o vakit zemin yüzünde parlayan bütün cam parçalarında ve su katrelerinde ve karın şişeciklerinde, belki havanın zerrelerinde birer hakikî güneş bulunmak lâzım gelir. Tâ ki, o umumî ziyâ vücud bulabilsin.

İşte, hikmet dahi bir ziyâdır. Rahmet-i muhîta bir ziyâdır. Tezyin, tevzin, tanzim, tanzif muhît birer ziyâdırlar ki, o Şems-i Ezelî'nin şuâlarıdırlar. İşte gel, bak; dalâlet ve küfür nasıl hiç çıkılmaz bataklığa girer! Ve dalâletteki cehâlet, ne derece ahmakâne olduğunu gör, اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ عَلٰى دِينِ الْإِسْلَامِ وَكَمَالِ الْإِيمَانِ[1] de.

Evet, kâinat sarayını tertemiz tutan bu ulvî, umumî tanzif; elbette İsm-i Kuddûs'ün cilvesi ve muktezâsıdır. Evet, nasıl ki bütün mahlûkatın tesbihâtları

---

1 Bize ihsan ettiği İslâm Dini ve tam, yüksek iman nimeti sebebiyle Rabbimize hamd olsun.

İsm-i Kuddûs'e bakar; öyle de bütün nezâfetlerini de, Kuddûs ismi ister.[1](Hâşiye) Nezâfetin bu kudsî intisabındandır ki, [2]اَلنَّظَافَةُ مِنَ الْإِيمَانِ hadîsi, nezâfeti, îmânın nurundan saymış.

إِنَّ اللهَ يُحِبُّ التَّوَّابِينَ وَيُحِبُّ الْمُتَطَهِّرِينَ[3]

âyeti dahi, tahâreti muhabbet-i ilâhiyenin bir medârı göstermiş.

Otuzuncu Lem'a'nın İkinci Nüktesi

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا عِندَنَا خَزَآئِنُهُ وَمَا نُنَزِّلُهُۥٓ إِلَّا بِقَدَرٍ مَعْلُومٍ[4]

âyetinin bir nüktesi ve bir ism-i âzam veyahut ism-i âzamın altı nurundan bir nuru olan "Adl" isminin bir cilvesi, Birinci Nükte gibi Eskişehir Hapishânesi'nde uzaktan uzağa göründü. Onu yakınlaştırmak için yine temsil yoluyla deriz:

Şu kâinat öyle bir saraydır ki; o sarayda mütemâdiyen tahrip ve tâmir içinde çalkalanan bir şehir var.. ve o şehirde her vakit harp ve hicret içinde kaynayan bir memleket var.. ve o memlekette her zaman mevt ve hayat içinde yuvarlanan bir âlem var.

Hâlbuki o sarayda, o şehirde, o memlekette, o âlemde o derece hayret-engiz bir muvâzene, bir mizan, bir tevzin hükmediyor; bilbedâhe isbat eder ki, bu hadsiz mevcudâtta olan tahavvülât ve vâridat ve masârif, her bir anda umum kâinatı görür, nazar-ı teftişinden geçirir bir tek Zât'ın mizanıyla ölçülür, tartılır. Yoksa balıklardan bir balık, bin yumurtacık ile ve nebâtâttan haşhaş gibi bir çiçek, yirmi bin tohum ile ve sel gibi akan unsurların, inkılâpların hücumuyla, şiddetle muvâzeneyi bozmaya çalışan ve istilâ etmek isteyen esbap başıboş olsalardı veyahut maksadsız, serseri tesadüf ve mizansız kör kuvvete

---

1 (Hâşiye) Kötü hasletler, bâtıl itikatlar, günahlar, bid'alar; mânevî kirlerden olduklarını unutmamalıyız.

2 "Temizlik îmândandır." Aynı manayı ifade edip farklı lafızlarla rivayet edilen hadisler için bkz.: Müslim, *tahâre* 1; Tirmizî, *deavât* 86; Dârimî, *vudû'* 2; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 5/342.

3 "Allah tevbe ile kendisine dönenleri sever, temizlenenleri de sever." (Bakara sûresi, 2/222)

4 "Hiçbir şey yoktur ki onu meydana getiren hazinelerin anahtarları elimizde olmasın. Biz onu ancak belirli bir ölçü ile indiririz." (Hicr sûresi, 15/21)

ve şuursuz zulmetli tabiata havale edilseydi, o muvâzene-i eşya ve muvâzene-i kâinat öyle bozulacaktı ki bir senede, belki bir günde herc ü merc olurdu. Yani deniz, karmakarışık şeylerle dolacaktı, taaffün edecekti.. hava, gâzât-ı muzırra ile zehirlenecekti.. zemin ise bir mezbele, bir mezbaha, bir bataklığa dönecekti.. dünya boğulacaktı…

İşte, cesed-i hayvânînin hüceyrâtından ve kandaki küreyvât-ı hamrâ ve beyzâdan ve zerrâtın tahavvülâtından ve cihâzât-ı bedeniyenin tenasübünden tut, ta denizlerin vâridat ve masârifine, ta zemin altındaki çeşmelerin gelir ve sarfiyatlarına, ta hayvanât ve nebâtâtın tevellüdât ve vefiyâtlarına, ta güz ve baharın tahribât ve tâmirâtlarına, ta unsurların ve yıldızların hidemât ve harekâtlarına, ta mevt ve hayatın, ziyâ ve zulmetin ve hararet ve burûdetin değişmelerine ve dövüşmelerine ve çarpışmalarına kadar, o derece hassas bir mizan ile ve o kadar ince bir ölçü ile tanzim edilir ve tartılır ki, akl-ı beşer hiçbir yerde hakikî olarak hiçbir israf, hiçbir abes görmediği gibi hikmet-i insaniye dahi her şeyde en mükemmel bir intizam, en güzel bir mevzûniyet görüyor ve gösteriyor. Belki hikmet-i insaniye o intizam ve mevzûniyetin bir tezâhürüdür, bir tercümanıdır.

İşte gel, güneş ile muhtelif on iki seyyârenin muvâzenelerine bak. Acaba bu muvâzene, güneş gibi Adl ve Kadîr olan Zât-ı Zülcelâl'i göstermiyor mu? Ve bilhassa seyyârâttan olan gemimiz yani küre-i arz, bir senede yirmi dört bin senelik bir dairede gezer, seyahat eder. Ve o harika süratiyle beraber zeminin yüzünde dizilmiş, istif edilmiş eşyayı dağıtmıyor, sarsmıyor, fezâya fırlatmıyor. Eğer sürati bir parça tezyid veya tenkîs edilseydi, sekenesini havaya fırlatıp fezâda dağıtacaktı. Ve bir dakika, belki bir saniye muvâzenesini bozsa, dünyamızı bozacak; belki başkasıyla çarpışacak, bir kıyâmeti koparacak.

Ve bilhassa zeminin yüzünde, nebâtî ve hayvânî dört yüz bin tâifenin tevellüdât ve vefiyâtça ve iâşe ve yaşayışça rahîmâne muvâzeneleri, ziyâ güneşi gösterdiği gibi bir tek Zât-ı Adl ve Rahîm'i gösteriyor.

Ve bilhassa o hadsiz milletlerin hadsiz efrâdından bir tek ferdin âzâsı, cihâzâtı, duyguları o derece hassas bir mizanla birbiriyle münasebettar ve muvâzenettedir ki; o tenasüb, o muvâzene, bedâhet derecesinde bir Sâni-i Adl-i Hakîm'i gösteriyor.

Ve bilhassa her ferd-i hayvânînin bedenindeki hüceyrâtın ve kan mecralarının ve kandaki küreyvâtın ve o küreyvâttaki zerrelerin o derece ince ve hassas ve harika muvâzeneleri var; bilbedâhe isbat eder ki, her şeyin dizgini

elinde ve her şeyin anahtarı yanında ve bir şey bir şeye mâni olmuyor, umum eşyayı bir tek şey gibi kolayca idare eden bir tek Hâlık-ı Adl-i Hakîm'in mizanıyla, kanunuyla, nizamıyla terbiye ve idare oluyor.

Haşrin mahkeme-i kübrâsında mizan-ı âzam-ı adaletinde cin ve insin muvâzene-i âmâllerini istib'ad edip inanmayan, bu dünyada gözüyle gördüğü bu muvâzene-i ekbere dikkat etse, elbette, istib'adı kalmaz.

Ey israflı, iktisatsız; ey zulümlü, adaletsiz; ey kirli, nezâfetsiz, bedbaht insan! Bütün kâinatın ve bütün mevcudâtın düstur-u hareketi olan iktisat ve nezâfet ve adaleti yapmadığından, umum mevcudâta muhalefetinle, mânen onların nefretlerine ve hiddetlerine mazhar oluyorsun. Neye dayanıyorsun ki; umum mevcudâtı zulmünle, mizansızlığınla, israfınla, nezâfetsizliğinle kızdırıyorsun?

Evet, ism-i Hakîm'in cilve-i âzamından olan hikmet-i âmme-i kâinat, iktisat ve israfsızlık üzerinde hareket ediyor, iktisadı emrediyor. Ve ism-i Adl'in cilve-i âzamından gelen kâinattaki adalet-i tâmme, umum eşyanın muvâzenelerini idare ediyor ve beşere de adaleti emrediyor. Sûre-i Rahmân'da

وَالسَّمَاءَ رَفَعَهَا وَوَضَعَ الْمِيزَانَ۞أَلَّا تَطْغَوْا فِي الْمِيزَانِ۞وَأَقِيمُوا الْوَزْنَ بِالْقِسْطِ وَلَا تُخْسِرُوا الْمِيزَانَ[1]

âyetindeki dört mertebe, dört nevi mizana işaret eden dört defa "mizan" zikretmesi, kâinatta mizanın derece-i azametini ve fevkalâde pek büyük ehemmiyetini gösteriyor. Evet, hiçbir şeyde israf olmadığı gibi, hiçbir şeyde de hakikî zulüm ve mizansızlık yoktur.

Ve ism-i Kuddûs'ün cilve-i âzamından gelen tanzif ve nezâfet, bütün kâinatın mevcudâtını temizliyor, güzelleştiriyor. Beşerin bulaşık eli karışmamak şartıyla, hiçbir şeyde hakikî nezâfetsizlik ve çirkinlik görünmüyor.

İşte, hakâik-i Kur'âniye'den ve desâtir-i İslâmiye'den olan adalet, iktisat, nezâfet, hayat-ı beşeriyede ne derece esaslı birer düstur olduğunu anla. Ve ahkâm-ı Kur'âniye ne derece kâinatla alâkadar ve kâinat içine kök salmış ve sarmış bulunduğunu ve o hakâiki bozmak, kâinatı bozmak ve suretini değiştirmek gibi mümkün olmadığını bil!

---

[1] "Göğü bu âhenkle o yükseltti ve bu mizanı koydu ki siz de ders alıp ölçü dışına taşmayasınız. Öyleyse siz de tartıyı adaletle yapın, sakın teraziyi, dengeyi aksatmayın!" (Rahman sûresi, 55/7-9).

Ve bu üç ziyâ-yı âzam gibi; rahmet, inâyet, hafîziyet misillü yüzer ihatalı hakikatler haşri, âhireti iktiza ve istilzam ettikleri hâlde, hiç mümkün müdür ki kâinatta ve umum mevcudâtta hüküm-fermâ olan rahmet, inâyet, adalet, hikmet, iktisat ve nezâfet gibi pek kuvvetli ihatalı hakikatler, haşrin ademiyle ve âhiretin gelmemesiyle merhametsizliğe, zulme, hikmetsizliğe, israfa, nezâfetsizliğe, abesiyete inkılâp etsinler? Hâşâ, yüz bin defa hâşâ!

Bir sineğin hakk-ı hayatını rahîmâne muhafaza eden bir rahmet, bir hikmet, acaba haşri getirmemekle umum zîşuurların hadsiz hukuk-u hayatlarını ve nihâyetsiz mevcudâtın nihâyetsiz hukuklarını zayi eder mi? Ve tâbiri caiz ise rahmet ve şefkatte ve adalet ve hikmette hadsiz hassasiyet ve dikkat gösteren bir haşmet-i rubûbiyet ve kemâlâtını göstermek ve kendini tanıttırmak ve sevdirmek için bu kâinatı hadsiz harika sanatlarıyla, nimetleriyle süslendiren bir saltanat-ı ulûhiyet, böyle hem umum kemâlâtını, hem bütün mahlûkatını hiçe indiren ve inkâr ettiren haşirsizliğe müsaade eder mi? Hâşâ! Böyle bir Cemâl-i Mutlak, böyle bir kubh-u mutlaka bilbedâhe müsaade etmez.

Evet, âhireti inkâr etmek isteyen adam, evvelce bütün dünyayı bütün hakâikiyle inkâr etmeli. Yoksa, dünya bütün hakâikiyle, yüz bin lisanla onu tekzip ederek bu yalanında yüz bin derece yalancılığını isbat edecek. Onuncu Söz kat'î delillerle isbat etmiştir ki âhiretin vücûdu, dünyanın vücûdu kadar kat'î ve şüphesizdir.

İsm-i Âzam'ın Altı Nurundan Üçüncü Nuruna İşaret Eden

Üçüncü Nükte

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

اُدْعُ إِلٰى سَبِيلِ رَبِّكَ بِالْحِكْمَةِ[1]

âyetinin bir nüktesi ve bir ism-i âzam veya ism-i âzamın altı nurundan bir nuru olan "ism-i Hakem"in bir cilvesi, Ramazan-ı Şerif'te göründü. Ona yalnız bir işaret olarak Beş Nokta'dan ibaret Üçüncü Nükte acele olarak yazıldı, müsvedde hâlinde kaldı.

---

1 "Sen insanları Allah yoluna hikmetle davet et." (Nahl sûresi, 16/125).

Üçüncü Nükte'nin Birinci Noktası

Onuncu Söz'de işaret edildiği gibi, ism-i Hakem'in tecelli-i âzamı şu kâinatı öyle bir kitap hükmüne getirmiş ki; her sayfasında yüzer kitap yazılmış.. ve her satırında yüzer sayfa dercedilmiş.. ve her kelimesinde yüzer satır mevcuttur ve her harfinde yüzer kelime var.. ve her noktasında kitabın muhtasar bir fihristeciği bulunur bir tarza getirmiştir. O kitabın sayfaları, satırları, ta noktalarına kadar yüzer cihette nakkâşını, kâtibini öyle vuzuhla gösteriyor ki; o kitab-ı kâinatın müşâhedesi, kendi vücûdundan yüz derece daha ziyâde kâtibinin vücûdunu ve vahdetini isbat eder. Çünkü bir harf, kendi vücûdunu bir harf kadar ifade ettiği hâlde; kâtibini bir satır kadar ifade ediyor.

Evet bu kitab-ı kebîrin bir sayfası, zemin yüzüdür. O sayfada nebâtât, hayvanât tâifeleri adedince kitaplar; birbiri içinde, beraber, bir vakitte, yanlışsız, gayet mükemmel bir surette bahar mevsiminde yazıldığı gözle görünüyor.

Bu sayfanın bir satırı, bir bahçedir. O bahçede bulunan çiçekler, ağaçlar, nebatlar adedince manzum kasideler; beraber, birbiri içinde, yanlışsız yazıldığını gözümüzle görüyoruz.

O satırın bir kelimesi çiçek açmış, meyve vermek üzere yaprağını vermiş bir ağaçtır. İşte bu kelime muntazam, mevzûn, süslü yaprak, çiçek ve meyveleri adedince Hakem-i Zülcelâl'in medh ü senâsına dâir mânidar fıkralardır.

Güyâ çiçek açmış her ağaç gibi, o ağaç dahi nakkâşının medîhelerini tagannî eden manzum bir kasidedir.

Hem güyâ Hakem-i Zülcelâl, zeminin meşherinde teşhir ettiği antika ve acîb eserlerine binler gözle bakmak istiyor.

Hem güyâ o Sultan-ı Ezelî'nin o ağaca verdiği murassa hediye ve nişanları ve formaları, hususî bayramı ve resm-i küşadı olan baharda padişahın nazarına arz etmek için öyle müzeyyen, mevzûn, muntazam, mânidar bir şekil almış ve öyle hikmetli bir şekil verilmiştir ki; her bir çiçeğinde, her bir meyvesinde birbiri içinde çok vecihler ve delillerle nakkâşının vücûduna ve esmâsına şehâdet ederler.

Meselâ her bir çiçekte, her bir meyvede bir mizan var. Ve o mizan, bir intizam içinde.. ve o intizam, tazelenen bir tanzim ve tevzin içinde.. ve o tevzin ve tanzim, bir zînet ve sanat içinde.. ve o zînet ve sanat, mânidar kokular ve

hikmetli tatlar içinde bulunduğundan; her bir çiçek, o ağacın çiçekleri adedince Hakem-i Zülcelâl'e işaretler ediyor.

Ve bu bir kelime olan bu ağaçta, bir harf hükmünde olan bir meyvede bulunan bir çekirdek noktası, bütün ağacın fihristesini, programını taşıyan küçük bir sandukçadır. Ve hâkezâ, buna kıyâsen kâinat kitabının bütün satırları, sayfaları böyle ism-i Hakem ve Hakîm'in cilvesiyle yalnız her bir sayfası değil, belki her bir satırı ve her bir kelimesi ve her bir harfi ve her bir noktası, birer mucize hükmüne getirilmiştir ki bütün esbap toplansa, bir noktasının nazîrini getiremezler, muâraza edemezler.

Evet, bu kur'ân-ı azîm-i kâinatın her bir âyet-i tekviniyesi, o âyetin noktaları ve hurûfu adedince mucizeler gösterdiklerinden; elbette, serseri tesadüf, kör kuvvet, gayesiz, mizansız, şuursuz tabiat hiçbir cihetle o hakimâne, basîrâne olan has mizana ve gayet ince intizama karışamazlar. Eğer karışsaydılar; elbette, karışık eseri görünecekti. Hâlbuki hiçbir cihette intizamsızlık müşâhede olunmuyor.

Üçüncü Nükte'nin İkinci Noktası

İki meseledir.

Birinci Meselesi

Onuncu Söz'de beyan edildiği gibi nihâyet kemâlde bir cemâl ve nihâyet cemâlde bir kemâl; elbette, kendini görmek ve göstermek, teşhir etmek istemesi en esaslı bir kâidedir. İşte bu esaslı düstur-u umumîye binâendir ki; bu kitab-ı kebîr-i kâinatın Nakkâş-ı Ezelî'si, bu kâinatla ve bu kâinatın her bir sayfasıyla ve her bir satırıyla, hatta harfleri ve noktalarıyla kendini tanıttırmak ve kemâlâtını bildirmek ve cemâlini göstermek ve kendisini sevdirmek için, en cüz'îden en küllîye kadar, her bir mevcudun müteaddit lisanlarıyla cemâl-i kemâlini ve kemâl-i cemâlini tanıttırıyor ve sevdiriyor.

İşte ey gafil insan! Bu Hâkim-i Hakem-i Hakîm-i Zülcelâli Velcemâl, sana karşı kendisini her bir mahlûkuyla böyle hadsiz ve parlak tarzlarda tanıttırmak ve sevdirmek istediği hâlde, sen O'nun tanıttırmasına karşı imanla tanımazsan ve O'nun sevdirmesine mukabil ubûdiyetinle kendini O'na sevdirmezsen ne derece hadsiz muzaaf bir cehalet, bir hasâret olduğunu bil, ayıl!

İkinci Noktanın İkinci Meselesi

Bu kâinatın Sâni-i Kadîr-i Hakîm'inin mülkünde iştirak yeri yoktur. Çünkü her şeyde nihâyet derecede intizam bulunduğundan, şirki kabul edemez. Çünkü müteaddit eller bir işe karışırsa, o iş karışır. Bir memlekette iki padişah, bir şehirde iki vali, bir köyde iki müdür bulunsa; o memleket, o şehir, o köyün her işinde bir karışıklık başlayacağı gibi; en ednâ bir vazifedar adam, o vazifesine başkasının müdahalesini kabul etmemesi gösteriyor ki; hâkimiyetin en esaslı hâssası elbette, istiklâl ve infiraddır. Demek intizam, vahdeti ve hâkimiyet, infiradı iktiza eder.

Madem hâkimiyetin bir muvakkat gölgesi, muâvenete muhtaç ve âciz insanlarda böyle müdahaleyi reddederse; elbette, derece-i rubûbiyette hakikî bir hâkimiyet-i mutlaka, bir Kadîr-i Mutlak'ta bütün şiddetiyle müdahaleyi reddetmek gerektir. Eğer zerre kadar müdahale olsaydı, intizam bozulacaktı.

Hâlbuki bu kâinat, öyle bir tarzda yaratılmış ki bir çekirdeği halk etmek için, bir ağacı halk edebilir bir kudret lâzımdır. Ve bir ağacı halk etmek için de kâinatı halk edebilir bir kudret gerektir. Ve kâinat içinde parmak karıştıran bir şerik bulunsa, en küçük bir çekirdekte de hissedar olmak lâzım gelir.

Çünkü o, onun numûnesidir. O hâlde, koca kâinatta yerleşmeyen iki rubûbiyet, bir çekirdekte, belki bir zerrede yerleşmek lâzım gelir. Bu ise, muhâlâtın ve bâtıl hayâlâtın en manasız ve en uzak bir muhalidir. Koca kâinatın umum ahvâl ve keyfiyâtını mizan-ı adlinde ve nizam-ı hikmetinde tutan bir Kadîr-i Mutlak'ın aczini –hatta bir çekirdekte dahi– iktiza eden şirk ve küfür, ne kadar hadsiz derecede muzaaf bir hilâf, bir hata, bir yalan olduğunu.. ve tevhid, ne derece hadsiz muzaaf bir derecede hak ve hakikat ve doğru olduğunu bil, اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ عَلَى الْإِيمَانِ[1] de!

Üçüncü Nokta

Sâni-i Kadîr, ism-i Hakem ve Hakîm'iyle bu âlem içinde binler muntazam âlemleri dercetmiştir. O âlemler içinde en ziyâde kâinattaki hikmetlere medar ve mazhar olan insanı bir merkez, bir medar hükmünde yaratmış.. ve o kâinat dâiresinin en mühim hikmetleri ve faydaları, insana bakıyor.. ve insan dâiresi içinde dahi, rızkı bir merkez hükmüne getirmiş; âlem-i insanîde ekser

[1] İmân nimetini lutfeden Allah'a sonsuz şükürler olsun.

hikmetler, maslahatlar o rızka bakar ve onunla tezâhür eder.. ve insanda şuur ve rızıkta zevk vasıtasıyla ism-i Hakîm'in cilvesi parlak bir surette görünüyor.. ve şuur-u insanî vasıtasıyla keşfolunan yüzer fenlerden her bir fen, Hakem isminin bir nevide, bir cilvesini tarif ediyor.

Meselâ, tıb fenninden suâl olsa: "Bu kâinat nedir?" Elbette, diyecek ki: "Gayet muntazam ve mükemmel bir eczahâne-i kübrâdır. İçinde her bir ilâç güzelce ihzâr ve istif edilmiştir."

Fenn-i kimyadan sorulsa: "Bu küre-i arz nedir?" Diyecek: "Gayet muntazam ve mükemmel bir kimyahânedir."

Fenn-i makine diyecek: "Hiçbir kusuru olmayan, gayet mükemmel bir fabrikadır."

Fenn-i ziraat diyecek: "Nihâyet derecede mahsuldâr, her nevi hububu vaktinde yetiştiren muntazam bir tarladır ve mükemmel bir bahçedir."

Fenn-i ticaret diyecek: "Gayet muntazam bir sergi ve çok intizamlı bir pazar ve malları çok sanatlı bir dükkândır."

Fenn-i iâşe diyecek: "Gayet muntazam, bütün erzakın envâını câmî bir ambardır."

Fenn-i rızık diyecek: "Yüz binler leziz taamlar beraber, kemâl-i intizam ile içinde pişirilen bir matbah-ı rabbânî ve bir kazan-ı rahmânîdir."

Fenn-i askeriye diyecek ki: "Arz bir ordugâhtır. Her bahar mevsiminde yeni taht-ı silâha alınmış ve zemin yüzünde çadırları kurulmuş dört yüz bin muhtelif milletler, o orduda bulunduğu hâlde; ayrı ayrı erzakları, ayrı ayrı libâsları, silâhları; ayrı ayrı tâlimatları, terhisâtları, kemâl-i intizamla hiçbirini unutmayarak ve şaşırmayarak, bir tek Kumandan-ı Âzam'ın emriyle, kuvvetiyle, merhametiyle, hazinesiyle gayet muntazam yapılıp, idare ediliyor."

Ve fenn-i elektrikten sorulsa: "Bu âlem nedir?" Elbette, diyecek: "Bu muhteşem saray-ı kâinatın damı, gayet intizamlı, mizanlı hadsiz elektrik lâmbalarıyla tezyin edilmiştir. Fakat o kadar harika bir intizam ve mizan iledir ki; başta güneş olarak küre-i arzdan bin defa büyük o semâvî lâmbalar, mütemâdiyen yandıkları hâlde muvâzenelerini bozmuyorlar, patlak vermiyorlar, yangın çıkarmıyorlar. Sarfiyatları hadsiz olduğu hâlde, vâridâtları ve gazyağları ve madde-i iştialleri nereden geliyor? Neden tükenmiyor? Neden yanmak muvâzenesi bozulmuyor? Küçük bir lâmba dahi muntazam bakılmazsa söner.

Kozmoğrafyaca küre-i arzdan bir milyondan ziyâde büyük ve bir milyon seneden ziyâde yaşayan güneşi[1](Hâşiye) kömürsüz, yağsız yandıran; söndürmeyen Hakîm-i Zülcelâl'in hikmetine, kudretine bak. سُبْحَانَ اللهِ[2] de, güneşin müddet-i ömründe geçen dakikalarının âşirâtı adedince مَا شَاءَ اللهُ[3] ، بَارَكَ اللهُ[4] ، لَا إِلٰهَ إِلَّا هُوَ[5] söyle!

Demek bu semâvî lâmbalarda gayet harika bir intizam var ve onlara çok dikkatle bakılıyor. Güyâ o pek büyük ve pek çok kitle-i nariyelerin ve gayet çok kanâdil-i nuriyelerin buhar kazanı ise, harareti tükenmez bir cehennemdir ki onlara nursuz hararet veriyor. Ve o elektrik lâmbalarının makinesi ve merkezî fabrikası, dâimî bir cennettir ki onlara nur ve ışık veriyor. İsm-i Hakem ve Hakîm'in cilve-i âzamıyla, intizamla yanmakları devam ediyor." Ve hâkezâ…

Bunlara kıyasen, yüzer fennin her birisinin kat'î şehâdetiyle, noksansız bir intizam-ı ekmel içinde hadsiz hikmetler, maslahatlarla bu kâinat tezyin edilmiştir. Ve o harika ve ihatalı hikmetle, mecmû-u kâinata verdiği intizam ve hikmetleri, en küçük bir zîhayat ve bir çekirdekte küçük bir mikyasta dercetmiştir. Ve mâlûm ve bedihîdir ki, intizam ile gayeleri ve hikmetleri ve faydaları takip etmek; ihtiyâr ile, irade ile, kasd ile, meşîet ile olabilir; başka olamaz. İhtiyârsız, iradesiz, kasıtsız, şuursuz esbap ve tabiatın işi olmadığı gibi, müdahaleleri dahi olamaz.

Demek bu kâinatın bütün mevcudâtındaki hadsiz intizâmât ve hikmetleriyle iktiza ettikleri ve gösterdikleri bir Fâil-i Muhtar'ı, bir Sâni-i Hakîm'i bilmemek veya inkâr etmek, ne kadar acîb bir cehalet ve divanelik olduğu tarif edilmez. Evet, dünyada en ziyâde hayret edilecek bir şey varsa, o da bu inkârdır. Çünkü kâinatın mevcudâtındaki hadsiz intizâmât ve hikmetleriyle, vücûd ve vahdetine şâhidler bulunduğu hâlde; O'nu görmemek, bilmemek, ne derece körlük ve cehalet olduğunu, en kör cahil de anlar. Hatta diyebilirim ki

---

1 (Hâşiye) Acaba dünya sarayını ısındıran güneş sobasına veyahut lâmbasına ne kadar odun ve kömür ve gazyağı lâzım olduğu hesap edilsin. Her gün yanması için –kozmoğrafyanın sözüne bakılsa– bir milyon küre-i arz kadar odun yığınları ve binler denizler kadar gazyağı gerektir. Şimdi düşün; onu odunsuz, gazsız dâimî ışıklandıran Kadîr-i Zülcelâl'in haşmetine, hikmetine, kudretine güneşin zerreleri adedince سُبْحَانَ اللهِ ، مَا شَاءَ اللهُ ، بَارَكَ اللهُ de.

2 Allah'ı bütün eksikliklerden tenzih ederim.

3 "Mâşâallah! Allah ne güzel dilemiş ve yapmış!"

4 Allah hayır ve bereketini artırsın.

5 "Allah, o hak Mabuddur ki kendisinden başka hiçbir ilâh yoktur." (Bakara sûresi, 2/163, 255; Âl-i İmran sûresi, 3/2, 6, 18; Nisâ sûresi, 4/87; …)

ehl-i küfrün içinde kâinatın vücûdunu inkâr ettiklerinden ahmak zannedilen sofestâîler, en akıllılarıdır. Çünkü kâinatın vücûdunu kabul etmekle Allah'a ve Hâlık'ına inanmamak kabil ve mümkün olmadığından, kâinatı inkâra başladılar. Kendilerini de inkâr ettiler. "Hiçbir şey yok." diyerek akıldan istifa ederek, akıl perdesi altında sâir münkirlerin hadsiz akılsızlıklarından kurtulup, bir derece akla yanaştılar.

Dördüncü Nokta

Onuncu Söz'de işaret edildiği gibi, bir Sâni-i Hakîm ve gayet hikmetli bir usta, bir sarayın her bir taşında yüzer hikmeti hassasiyetle takip etse, sonra o saraya dam yapmayıp boşu boşuna harap olmasıyla takip ettiği hadsiz hikmetleri zayi etmesini hiçbir zîşuur kabul etmediği ve bir Hakîm-i Mutlak, kemâl-i hikmetinden bir dirhem kadar bir çekirdekten yüzer batman faydaları, gayeleri, hikmetleri dikkatle takip ettiği hâlde; dağ gibi koca ağaca bir dirhem kadar bir tek fayda, bir tek küçük gaye, bir tek meyve vermek için o koca ağacın pek çok masârifini yapmakla, kendi hikmetine bütün bütün zıt ve muhalif olarak müsrifâne bir sefâhet irtikâp etmesi hiçbir cihetle imkânı olmadığı gibi; aynen öyle de, bu kâinat sarayının her bir mevcudâtına yüzer hikmet takan ve yüzer vazife ile teçhiz eden, hatta her bir ağaca meyveleri adedince hikmetler ve çiçekleri adedince vazifeler veren bir Sâni-i Hakîm, kıyâmeti getirmemekle ve haşri yapmamakla, bütün had ve hesaba gelmeyen hikmetleri ve nihâyetsiz vazifeleri manasız, abes, boş, faydasız zayi etmesi, o Kadîr-i Mutlak'ın kemâl-i kudretine acz-i mutlak verdiği gibi, o Hakîm-i Mutlak'ın kemâl-i hikmetine hadsiz abesiyet ve faydasızlığı ve o Rahîm-i Mutlak'ın cemâl-i rahmetine nihâyetsiz çirkinliği ve o Âdil-i Mutlak'ın kemâl-i adaletine nihâyetsiz zulmü vermek demektir. Âdetâ kâinatta herkese görünen hikmet, rahmet, adaleti inkâr etmektir. Bu ise en acîb bir muhâldir ki hadsiz bâtıl şeyler, içinde bulunur.

Ehl-i dalâlet gelsin, baksın; gireceği ve düşündüğü kendi kabri gibi kendi dalâletinde ne derece dehşetli bir zulmet, bir karanlık ve yılanların, akreplerin yuvası bir kuyu olduğunu görsün. Ve âhirete iman ise, cennet gibi güzel ve nuranî bir yol olduğunu bilsin, imana girsin.

Beşinci Nokta

İki meseledir.

Birinci Mesele

Sâni-i Zülcelâl, ism-i Hakîm'in muktezasıyla, her şeyde en hafif sureti, en kısa yolu, en kolay tarzı, en faydalı şekli ehemmiyetle takip ettiği gösteriyor ki; israf, abesiyet, faydasızlık fıtratta yoktur. İsraf ise, ism-i Hakîm'in zıttı olduğu gibi; iktisat, onun lâzımıdır ve düstur-u esasıdır.

Ey iktisatsız, israflı insan! Bütün kâinatın en esaslı düsturu olan iktisadı yapmadığından, ne kadar hilâf-ı hakikat hareket ettiğini bil! [1] كُلُوا وَاشْرَبُوا وَلَا تُسْرِفُوا âyeti ne kadar esaslı, geniş bir düsturu ders verdiğini anla!

İkinci Mesele

İsm-i Hakem ve Hakîm, bedâhet derecesinde Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)*'ın risaletine delâlet ve istilzam ediyor, denilebilir.

Evet, madem gayet mânidar bir kitap, onu ders verecek bir muallim ister.. ve gayet güzel bir cemâl, kendini görecek ve gösterecek bir ayna iktiza eder.. ve gayet kemâlde bir sanat, teşhirci bir dellâl ister.

Elbette, her bir harfinde yüzer manalar, hikmetler bulunan bu kitab-ı kebîr-i kâinatın muhatabı olan nev-i insan içinde elbette, bir rehber-i ekmel, bir muallim-i ekber bulunacak. Ta ki, o kitapta bulunan kudsî ve hakikî hikmetleri ders verecek.. belki kâinattaki hikmetlerin vücûdunu bildirecek.. belki kâinatın hilkatindeki makâsıd-ı rabbâniyenin zuhuruna, belki husûlüne vesîle olacak.. ve umum kâinatta Hâlık tarafından gayet ehemmiyetle izhârını irade ettiği kemâl-i sanatını, cemâl-i esmâsını bildirecek, aynadarlık edecek.. ve o Hâlık, bütün mevcudâtla kendini sevdirmek ve zîşuur mahlûklarından mukabele istediğinden, o zîşuurların nâmına birisi o geniş tezâhürât-ı rubûbiyete karşı geniş bir ubûdiyet ile mukabele edip, berr ve bahri cezbeye getirecek, semâvât ve arzı çınlatacak bir velvele-i teşhir ve takdis ile o zîşuurların nazarını, o sanatların Sâni'ine çevirecek.. ve kudsî dersler ve tâlimatla bütün ehl-i aklın kulaklarını kendine çevirecek bir Kur'ân-ı Azîmüşşân'la, o Sâni-i Hakem-i Hakîm'in makâsıd-ı ilâhiyesini en güzel bir surette gösterecek.. ve bütün hikmetlerinin tezâhürüne ve tezâhürât-ı cemâliye ve celâliyesine karşı en ekmel bir mukabele edecek bir zât, güneşin vücûdu gibi bu kâinata lâzımdır, zarurîdir. Ve öyle eden ve en ekmel bir surette o vazifeleri yapan,

[1] "Yiyin, için fakat israf etmeyin." (A'râf sûresi, 7/31)

bilmüşâhede Resûl-i Ekrem (aleyhissalâtü vesselâm)'dır. Öyle ise güneş ziyâyı, ziyâ gündüzü istilzam ettiği derecede kâinattaki hikmetler, risalet-i Ahmediye'yi (aleyhissalâtü vesselâm) istilzam eder.

Evet, nasıl ki ism-i Hakem ve Hakîm'in cilve-i âzamı ile, âzamî derecede risalet-i Ahmediye'yi iktiza ediyor; öyle de esmâ-yı hüsnâdan Allah, Rahmân, Rahîm, Vedûd, Mün'im, Kerîm, Cemîl, Rab gibi çok isimlerin her biri, kâinatta görünen bir cilve-i âzamla, âzamî derecede ve mertebe-i kat'iyette risalet-i Ahmediye'yi (aleyhissalâtü vesselâm) istilzam ederler.

Meselâ ism-i Rahmân'ın cilvesi olan rahmet-i vâsia, o Rahmeten li'l-âlemîn ile tezâhür eder.. ve ism-i Vedûd'un cilvesi olan tahabbüb-ü ilâhî ve taarruf-u rabbânî, o Habib-i Rabbi'l-âlemîn ile netice verir, mukabele görür.. ve ism-i Cemîl'in bir cilvesi olan bütün cemâller, yani cemâl-i Zât, cemâl-i esmâ, cemâl-i sanat, cemâl-i masnûât dahi, o ayna-yı Ahmediye'de görülür, gösterilir.. ve haşmet-i rubûbiyetin ve saltanat-ı ulûhiyetin cilveleri dahi, o dellâl-ı saltanat-ı rubûbiyet olan Zât-ı Ahmediye'nin risaletiyle bilinir, görünür, anlaşılır, tasdik edilir ve hâkezâ… Bu misaller gibi ekser esmâ-yı hüsnânın her biri, risalet-i Ahmediye'ye birer parlak burhandır.

Elhâsıl: *Madem kâinat mevcuttur ve inkâr edilmiyor; elbette, kâinatın renkleri, zînetleri, ışıkları, ziyâları, sanatları, hayatları, râbıtaları hükmünde olan hikmet, inâyet, rahmet, cemâl, nizam, mizan, zînet gibi meşhud hakikatler, hiçbir cihetle inkâr edilmez. Madem bu sıfatların, fiillerin inkârı mümkün değildir; elbette, o sıfatların mevsufu ve o fiillerin fâili ve o ziyâların güneşi olan Zât-ı Vâcibü'l-vücûd, Hakîm, Kerîm, Rahîm, Cemîl, Hakem, Adl dahi hiçbir cihetle inkâr edilmez ve inkârı kabil olmaz. Ve elbette, o sıfatların ve o fiillerin medar-ı zuhurları, belki medar-ı kemâlleri, belki medar-ı tahakkukları olan rehber-i ekber, muallim-i ekmel ve dellâl-ı âzam ve tılsım-ı kâinatın keşşâfı ve ayna-yı samedânî ve habib-i rahmânî olan Muhammed (aleyhissalâtü vesselâm)'ın risaleti hiçbir cihetle inkâr edilmez. Âlem-i hakikatin ve hakikat-i kâinatın ziyâları gibi, bunun risaleti dahi kâinatın en parlak bir ziyâsıdır.*

عَلَيْهِ وَعَلٰى اٰلِهٖ وَصَحْبِهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ بِعَدَدِ عَاشِرَاتِ الْأَيَّامِ وَذَرَّاتِ الْأَنَامِ[1]

سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَآ إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَآ ۖ إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ[2]

---

1 Günlerin âşireleri ve mahlûkatın zerreleri sayısınca O'na, âl ve ashabına salât ve selâm olsun.

2 "Sübhansın yâ Rab! Senin bize bildirdiğinden başka ne bilebiliriz ki? Her şeyi hakkıyla bilen, her şeyi hikmetle yapan sensin." (Bakara sûresi, 2/32)

Otuzuncu Lem'a'nın Dördüncü Nüktesi

قُلْ هُوَ اللّٰهُ أَحَدٌ[1]

âyetinin bir nüktesi ve Vâhid ve Ehad isimlerini tazammun eden bir İsm-i Âzam veya İsm-i Âzam'ın altı nurundan bir nuru olan "Ferd" isminin bir cilvesi, Şevvâl-i Şerif'te Eskişehir Hapishânesi'nde bana göründü. O cilve-i âzamın tafsilâtını Risale-i Nur'a havale edip, burada muhtasar "Yedi İşaret"le, İsm-i Ferd'in tecelli-i âzamıyla gösterdiği tevhid-i hakikîyi, gayet muhtasar beyân edeceğiz.

Birinci İşaret

Ferd ism-i âzamı, âzamî bir tecelli ile kâinatın hey'et-i mecmûasına ve her bir nev'ine ve her bir ferdine birer sikke-i tevhid, birer hâtem-i vahdâniyet koyduğunu, Yirmi İkinci Söz ile Otuz Üçüncü Mektup tafsilen göstermişlerdir. Burada yalnız üç sikkeye işaret edeceğiz.

Birinci Sikke

Ferdiyet cilvesi, kâinat yüzünde öyle bir sikke-i vahdet koymuştur ki, kâinatı tecezzi kabul etmez bir küll hükmüne getirmiştir. Bütün kâinata tasarruf edemeyen bir zât, hiçbir cüzüne hakikî mâlik olamaz. O sikke de şudur: Kâinatın mevcûdâtı, envâları, en muntazam bir fabrika çarkları gibi birbirine muâvenet eder; birbirinin vazifesini tekmile çalışır. Öyle bir tesânüd, öyle birbirine muâvenet, öyle birbirinin sualine cevap vermek ve birbirinin imdâdına koşmak ve birbirine sarılmak, birbiri içine girmek sûretiyle öyle bir vahdet-i vücud teşkil ediyorlar ki; bir insanın cesedindeki unsurlar gibi, birbirinden kâbil-i tefrik olmaz. Bir unsurun dizginini tutan, umumun dizginlerini tutamazsa, o tek unsurun dizginini zabt edemez.

İşte kâinatın sîmasındaki bu teâvün, tesânüd, tecâvüb, teânuk; pek parlak bir sikke-i kübrâ-yı vahdettir.

---

1 "De ki: O, Allah'tır, gerçek İlahtır ve Birdir." (İhlâs sûresi, 112/1)

İkinci Sikke

Zeminin yüzünde ve bahar sîmasında öyle bir parlak hâtem-i ehadiyet ve sikke-i vahdâniyet İsm-i Ferd'in cilvesiyle görünüyor ki, küre-i arzın yüzünde bütün zîhayatı bütün efrâdıyla ve ahvâl ve şuûnâtıyla idare etmeyen ve umumunu birden görmeyen ve bilmeyen ve îcâd etmeyen bir zât, îcâd cihetinde hiçbir şeye karışmadığını isbât ediyor. O sikke de şudur:

Zeminin yüzünde madenî maddelerin, unsurların ve câmidat mahlûkatın gayet muntazam, fakat gizli sikkelerinden kat-ı nazar; yalnız iki yüz bin hayvanât tâifelerinin ve iki yüz bin nebatât envâının atkı ipleriyle dokunan nakışlı şu sikkeye bak ki: Birden bahar mevsiminde, zeminin yüzünde, birbiri içinde, beraber, ayrı ayrı şekilleri, ayrı ayrı hizmetleri, ayrı ayrı rızıkları, ayrı ayrı cihâzâtları; hiçbirini şaşırmayarak, yanlış etmeyerek, nihayet karışıklık içinde nihayet derecede temyiz ve tefrik ile, gayet hassas bir mîzanla her bir şeye lâzım olan her şeyleri külfetsiz tam vaktinde umulmadığı yerden verildiğini gözümüzle gördüğümüzden, zeminin sîmasında o keyfiyet, o tedbir, o idare öyle bir hâtem-i vahdâniyet ve öyle bir sikke-i ehadiyettir ki; bütün o mevcûdâtı birden, hiçten îcâd edip beraber idare etmeyen bir zât; rubûbiyet ve îcâd cihetiyle hiçbir şeye karışamaz. Çünkü karışmış olsa, o hadsiz geniş müvâzene-i idare bozulacak. Fakat insanların o kavânîn-i rubûbiyetin hüsn-ü cereyânlarına yine emr-i ilâhî ile surî bir hizmeti var.

Üçüncü Sikke

İnsanın yüzünde… Belki, insanın yüzü öyle bir sikke-i ehadiyettir ki, Âdem zamanından tâ Kıyamete kadar gelmiş ve gelecek bütün efrâd-ı insâniye birden nazar-ı mütalâasında bulunmayan; ve her birine karşı o tek yüzde birer alâmet-i farika koymayan ve o küçük yüzde hadsiz alâmet-i farika bırakmayan bir sebep, bir tek insanın yüzündeki hâtem-i vahdâniyete îcâd cihetiyle el uzatamaz. Evet insanın yüzüne o sikkeyi koyan Zât, elbette bütün efrâd-ı insâniye nazar-ı şuhûdunda ve dâire-i ilmindedir ki, her bir insanın sîması göz, kulak, ağız gibi âzâ-yı esasîde birbirine benzediği hâlde, birer alâmet-i farika ile, hiçbirisine tamam benzemez. Nasıl ki o sîmada göz, kulak gibi âzâların umum efrâdında birbirine benzediği, o nev-i insanın Sânî'i bir, Vâhid olduğuna şehâdet eden bir sikke-i tevhiddir; öyle de, hukûk-u insâniyenin muhafazası için sâir envâın fevkinde olarak, o sîmalarda birbirine iltibâs olmamak ve birbirinden tefriki için, hikmetli pek çok alâmet-i farika ile iftirâkları, o Sânî-i Vâhid'in iradesini, ihtiyarını ve meşîetini göstermekle beraber, ayrı

ve çok dakîk bir sikke-i ehadiyet oluyor ki; bütün insanları, hayvanları, belki kâinatı halk etmeyen bir zât, bir sebep o sikkeyi koyamaz.

İkinci İşaret

Kâinatın âlemleri, envâları ve unsurları öyle birbiri içine girift olarak girmiştir ki, kâinatın hey'et-i mecmûasına mâlik olmayan bir sebep, hiçbir nev'ine, hiçbir unsuruna hakikî tasarruf edemez. Âdetâ İsm-i Ferd'in cilve-i vahdeti, bütün kâinatı bir vahdet içine almış; her şey o vahdeti ilân ediyor.

Meselâ: Bu kâinatın lâmbası olan güneşin bir olması, umum kâinat birinin olmasına işaret ettiği gibi; zîhayatların çevik ve çalak hizmetçileri olan hava unsuru bir olması; ve aşçıları olan ateş bir olması; ve zemin bahçesini sulayan bulut süngeri bir olması; ve umum zîhayatın imdâdına yetişen yağmur bir olması ve her yere yetişmesi; ve ekser hayvanât ve nebatât tâifelerinin her birisi umum zemin yüzünde serbest yayılmaları, vahdet-i nev'iyeleri ve meskenleri bir bulunması; gayet kat'î bir sûrette işaretler, şehâdetlerdir ki, meskenleri ile beraber umum o mevcûdât, bir tek Zât'ın malı olduğuna delâlet ederler.

İşte buna kıyâsen, bütün kâinatın böyle birbirine girift olan envâları mecmû-u kâinatı öyle bir küll hükmüne getirmiştir ki, îcâd cihetiyle tecezzi kabul etmez. Umum kâinata hükmü geçmeyen bir sebep, rubûbiyet cihetiyle ve îcâd keyfiyetiyle hiçbir şeye hükmedemez ve bir tek zerreye rubûbiyetini dinlettiremez.

Üçüncü İşaret

İsm-i Ferd'in tecelli-i âzamıyla kâinatı birbiri içinde hadsiz mektubât-ı samedaniye hükmüne getirip, her mektupta hadsiz hâtem-i vahdâniyet ve pek çok mühr-ü ehadiyet basılmış gibi, her bir mektubun kelimâtı adedince ehadiyet mühürlerini taşıyor ve o mühürlerin adedince Kâtibini gösteriyor. Evet her bir çiçek, her bir meyve, her bir ot, hattâ her bir hayvan, her bir ağaç birer mühr-ü ehadiyet ve birer sikke-i samediyet olduklarını ve bulundukları mekân ise bir mektup sûretini alması cihetiyle her biri bir imza şeklini alır; o mekânın kâtibini gösteriyor.

Meselâ: Bir bahçede bir sarı çiçek, o bahçe nakkaşının bir mührü hükmündedir. O çiçek mührü kimin ise, bütün zemin yüzündeki o nevi çiçekler, o Zât'ın kelimeleri hükmünde olduğuna ve o bahçe dahi O'nun yazısı olduğu-

na, açık bir sûrette delâlet ediyor. Demek oluyor ki; her bir şey, umum eşyayı Hâlıkına isnâd edip, âzamî bir tevhide işaret ediyor.

Dördüncü İşaret

İsm-i Ferd'in cilve-i âzamı güneş gibi zâhir olmakla beraber, vücub derecesinde bir mâkuliyet ve hadsiz bir kolaylıkla kabul edilir. Ve o cilvenin muhalifi ve zıddı olan şirk, nihayet derecede müşkül ve akıldan gayet derecede uzak, belki muhâl ve mümtenî derecesinde olduğunu isbât eden çok bürhânlar, Risale-i Nur'un eczâlarında beyân edilmiş. Şimdilik o delillerdeki o noktaların tafsîlâtını o risalelere havale edip, yalnız "Üç Nokta"sını burada beyân edeceğiz.

Birincisi

Onuncu ve Yirmi Dokuzuncu Sözlerin âhirlerinde icmâlen ve Yirminci Mektup'un âhirinde tafsilen gayet kat'î bürhânlar ile isbât etmişiz ki, Zât-ı Ferd ve Ehad'in kudretine nisbeten en büyük şeyin îcâdı, en küçük bir şey gibi kolaydır. Bir baharı, bir çiçek gibi sühûletle halk eder. Binler haşrin nümûnelerini her baharda gözümüz önünde kolaylıkla îcâd eder. Büyük bir ağacı, küçük bir meyve gibi rahatça idare eder. Eğer müteaddit esbaba havale edilse, her bir meyve, bir ağaç kadar masraflı ve müşkülâtlı ve bir çiçek, bir bahar kadar zahmetli ve suûbetli olur.

Evet, nasıl ki bir ordunun teçhizat-ı askeriyesi bir kumandanın emriyle bir fabrikada yapılsa; o ordunun teçhizatı, âdetâ bir tek neferin teçhizatı gibi kolaylaşır; eğer her neferin cihâzâtı ayrı ayrı fabrikada yapılsa ve idare-i askeriyesi vahdetten kesrete girse; o vakit her bir nefer, ordu kadar fabrikalar ister. Aynen öyle de eğer her şey Zât-ı Ferd ve Ehad'e verilse; bütün bir nev'in hadsiz efrâdı, bir tek ferd gibi kolay olur.[1] Eğer esbaba verilse; her bir ferd, o nev' kadar müşkülâtlı olur.

Evet, vahdet de, ferdiyet de; her şeyin o Zât-ı Vâhid'e intisabıyla olur ve O'na istinâd eder. Ve bu istinâd ve intisap ise; o şey için hadsiz bir kuvvet, bir kudret hükmüne geçebilir. O vakit, küçük bir şey, o intisap ve istinâd kuvvetiyle, binler derece kuvvet-i şahsiyesinin fevkinde işler görebilir, neticeler verebilir. Ve çok kuvvetli olan Ferd ve Ehad'e istinâd ve intisap etmeyen bir

[1] Bkz.: Lokman sûresi, 31/28; Yâsîn sûresi, 36/82.

şey, kendi şahsî kuvvetine göre, küçük işler görebilir ve neticesi ona göre küçülür.

Meselâ: Nasıl ki başıbozuk, gayet cesur, kuvvetli bir adam, kendi cephânesini ve zahîresini beraberinde ve belinde taşımaya mecbur olduğundan, ancak on adam düşmanına karşı muvakkat dayanabilir. Çünkü şahsî kuvveti o kadar eser gösterebilir. Fakat, askerlik tezkeresiyle bir kumandan-ı âzama intisap ve istinâd eden bir adam; kendi menâbi-i kuvvetini ve erzak deposunu kendisi çekmediği ve taşımaya mecbur olmadığı için, o intisap ve istinad, onun için tükenmez bir kuvvet, bir hazine hükmüne geçtiğinden; mağlûp düşen düşman ordusunun bir müşirini, belki binler adamla beraber, o intisap kuvvetiyle esir edebilir.

Demek vahdette, ferdiyette; bir karınca bir Firavun'u, bir sinek bir Nemrud'u, bir mikrop bir cebbarı o intisap kuvvetiyle mağlûp edebildiği gibi; nohut tanesi küçüklüğünde bir çekirdek dahi dağ gibi heybetli bir çam ağacını omuzunda taşıyabilir. Evet, nasıl ki bir kumandan-ı âzam, bir neferin imdâdına bir orduyu gönderebilir haysiyetiyle ve o neferin arkasında bir orduyu tahşid edebildiği cihetiyle; o nefer, bir ordu kendisinin arkasında mânen bulunuyor gibi bir kuvvet-i mâneviye ile pek büyük işlere, kumandanı nâmına mazhar olur. Öyle de, Sultan-ı Ezelî, Ferd ve Ehad olduğundan hiçbir cihetle ihtiyaç yok, eğer faraza ihtiyaç olsa her şeyin imdâdına bütün eşyayı gönderir ve her bir şeyin arkasına kâinat ordusunu tahşid eder ve her bir şey kâinat kadar bir kuvvete dayanır ve her bir şeye karşı bütün eşya –faraza eğer ihtiyaç olsa– o Kumandan-ı Ferd'in kuvveti hükmüne geçebilir. Eğer ferdiyet olmazsa, her bir şey bütün bu kuvveti kaybeder, hiç hükmüne sukût eder; neticeleri dahi hiçe iner.

İşte, gözümüzle her vakit müşâhede ettiğimiz bu çok hârika eserlerin gayet küçük ehemmiyetsiz şeylerden tezâhürü, bilbedâhe ferdiyet ve ehadiyeti gösteriyor.[1] Yoksa her şeyin neticesi, meyvesi, eseri; o şeyin maddesi ve kuvveti gibi küçülerek hiçe inecekti. Ve gözümüz önündeki gayet kıymettar şeylerin gayet derecede ucuzluğu ve nihayet derecede mebzuliyeti, hiç kalmayacaktı. Şimdi kırk para ile alacağımız bir kavunu, bir narı; kırk bin lira ile de yiyemezdik.

---

[1] Meselâ; insan gibi mükemmel bir varlığın, basit bir sudan yaratılması (Mürselât sûresi, 77/20); içenlerin boğazından afiyetle geçen süt gibi güzel bir gıdanın, davarların karınlarındaki işkembe ile kan arasından süzülmesi (Nahl sûresi, 16/66); insanlar için şifa olan bal gibi bir şerbetin, arının karnından çıkarılması (Nahl sûresi, 16/69)…

Evet dünyadaki bütün sühûlet, bütün ucuzluk, bütün mebzuliyet; vahdetten gelir ve ferdiyete şehâdet eder.

İkinci Nokta

Mevcûdât iki vecihle îcâd ediliyor. Biri; "ibdâ' ve ihtirâ'" tâbir edilen hiçten îcâddır. Diğeri; "inşâ ve terkib" tâbir edilen mevcud olan anâsır ve eşyadan toplamak sûretiyle ona vücud vermektir. Eğer cilve-i ferdiyete ve sırr-ı ehadiyete göre olsa, hadsiz derece bir sühûlet, belki vücub derecesinde bir kolaylık olur. Eğer ferdiyete verilmezse, hadsiz derece müşkül ve gayr-i mâkul, belki imtinâ derecesinde bir suûbet olacak. Hâlbuki kâinattaki mevcûdât, nihayet derecede külfetsiz olarak ve sühûletle ve kolaylıkla gayet mükemmel bir sûrette vücuda gelmeleri, cilve-i ferdiyeti bilbedâhe gösteriyor ve her şey doğrudan doğruya Zât-ı Ferd-i Zülcelâl'in sanatı olduğunu isbât ediyor.

Evet, eğer eşya Ferd-i Vâhid'e verilse, bir kibrit çakar gibi, eserleriyle azameti anlaşılan o nihayetsiz kudretiyle hiçten îcâd eder ve ihâtalı nihayetsiz ilmiyle her şeye mânevî bir kalıp hükmünde bir miktar tâyin eder. Ve o ayna-yı ilmindeki her şeyin sûretine ve plânına göre kolayca her bir şeyin zerreleri o kalıb-ı ilmî içine yerleşir, muntazaman vaziyetlerini muhafaza ederler.

Eğer etraftan zerreleri toplamak lâzım gelse de, ilmî kanunların ve kudretin ihâtalı düsturları cihetiyle; o zerreler, kanun-u ilmî ve sevk-i kudretî ile bağlanmaları haysiyetiyle mutî bir ordunun neferatı gibi muntazaman kanun-u ilmî ve sevk-i kudretî ile gelip o şeyin vücudunu ihâta eden kalıb-ı ilmî ve miktar-ı kaderî içine girip kolayca vücudunu teşkil ederler. Belki aynadaki aksin fotoğraf vasıtasıyla kâğıt üstüne vücud-u hâricî giymesi veyahut görünmeyen bir yazı ile yazılan bir mektuba gösterici maddeyi sürmekle görünmesi gibi, Ferd-i Vâhid'in ilm-i ezelîsinin aynasında bulunan mâhiyet-i eşya ve suver-i mevcûdâta gayet sühûletle, kudret onlara vücud-u hâricî giydirir ve âlem-i mânâdan âlem-i zuhûra getirir, gözlere gösterir.

Eğer Ferd-i Vâhid'e verilmezse, bir sineğin vücudunu rûy-u zeminin etrafından ve anâsırından gayet hassas bir mîzanla toplamak, âdetâ yeryüzünü ve unsurları eleyip her taraftan o mahsus vücudun mahsus zerrelerini getirerek sanatlı vücudunda muntazam yerleştirmek için maddî kalıb, belki âzâları adedince kalıblar bulunmak ve o vücuddaki duygular ve rûh gibi ince, dakik, mânevî letâifi dahi mîzan-ı mahsusla mânevî âlemlerden celb etmek lâzım gelir. İşte bu sûrette bir sineğin îcâdı, kâinat kadar müşkülâtlı olur; yüz derece

müşkül müşkül içinde, belki muhâl muhâl içinde olacak. Çünkü Hâlık-ı Ferd'den başka hiçbir şey, hiçten ve ademden îcâd edemediğine bütün ehl-i din ve ehl-i fen ittifak ediyorlar. Öyle ise, esbab ve tabiata havale edilse, her şeye, ekser eşyadan toplamak sûretiyle vücud verilebilir.

Üçüncü Nokta

Eğer bütün eşya, bir Zât-ı Ferd-i Vâhid'e verilse, bir tek şey gibi kolay olmasına; eğer esbaba ve tabiata havale edilse, bir tek şeyin vücudu, umum eşya kadar müşkülâtlı olduğuna işaret eden, başka risalelerde izah edilen bir-iki temsili, muhtasaran beyân edeceğiz.

◆*Meselâ*: Bir zâbite, bin nefere âit vaziyet ve idare havale edilse ve bir nefer de on zâbitin idaresine verilse, o bir neferin idaresi, bir taburun idaresinden on derece daha müşkülâtlı olur. Çünkü ona emredenler, birbirine mâni olurlar; bir keşmekeş ile o nefer hiçbir istirahat yüzünü görmeyecek. Hem bir taburdan matlup vaziyet ve netice, bir tek zâbite havale edilse; külfetsiz, kolayca o neticeyi istihsal eder ve o vaziyeti verebilir. Eğer o vaziyeti almayı ve o neticeyi istihsal etmeyi, o taburdaki başsız, âmirsiz, çavuşsuz neferata havale edilse, o matlup vaziyeti ve neticeyi almak için çok karışıklık içinde münakaşalarla ancak nâkıs bir sûreti, müşkülâtla tahsil edebilir.

◆*İkinci Temsil*: Meselâ, Ayasofya gibi kubbeli bir câmiin kubbesindeki taşlarını durdurmak vaziyeti ve muallâkta durdurması bir ustaya verilse, o vaziyeti onlara kolayca verebilir. Eğer o vaziyete girmesi, taşlara havale edilse, her bir taş umum taşlara hem hâkim-i mutlak, hem mahkûm-u mutlak olmak lâzım gelir. Tâ ki, birbirine baş başa verip, muallâkta durabilsinler. O hâlde o ustanın kolayca gördüğü işini görmek için yüz usta kadar, yüz derece işinden daha ziyâde işler görülecek, sonra o vaziyetler alınacak.

◆*Üçüncü Temsil*: Meselâ, küre-i arz, Zât-ı Ferd-i Vâhid'in bir memuru, bir neferi olduğundan, yalnız o bir tek nefer, o tek Zât'ın tek emrini dinlediği için, mevsimlerin husûlü ve gece ve gündüz vakitlerinin vücudu ve semâvâttaki ulvî ve haşmetli harekâtın zuhûru ve sinemavarî semâvî levhaların tebdili gibi neticeleri istihsal için arz gibi bir tek nefer, bir tek Zât'ın bir tek emrini almakla, o vazifenin neşesinden gelen bir câzibe ile meczup mevlevî gibi semâa kalkar, bütün o muhteşem neticelerin husûlüne ve zuhûruna vesîle olur. Güyâ o tek nefer, kâinat yüzündeki muhteşem manevraya bir kumandanlık eder.

Eğer hâkimiyet-i ulûhiyeti ve saltanat-ı rubûbiyeti umum kâinatı ihâta eden ve hüküm ve emri umum mevcûdâta geçen bir Zât-ı Ferd'e verilmezse; o hâlde o neticeleri, o semâvî manevrayı ve arzî mevsimleri tahsil etmek için küre-i arzdan bin defa büyük milyonlarla yıldızlar ve küreler, milyonlar sene uzun bir mesafeyi her yirmi dört saatte, her bir senede gezmekle o neticeler gösterilebilir.

İşte, küre-i arz gibi bir tek memur, meczup bir mevlevî gibi mihveri ve medârı üstünde iki hareketle hâsıl olan o haşmetli neticelerin husûlü ise, vahdette ne derece hadsiz sühûlet olduğuna bir misâl olması gibi, aynı neticeleri kazanmak için milyonlar defa o hareketten daha müşkül ve hadsiz uzun yollar ile o neticeleri kazanmak ne derece müşkülâtlı, belki muhâl olduğuna; şirk ve küfrün yolunda ne derece muhaller, bâtıl şeyler bulunduğuna misâldir.

Esbaba tapanların ve tabiat-perestlerin cehâletlerine bu misâl ile bak. Meselâ: "Bir zât hârika bir fabrikanın veya acîp bir saatin veya muhteşem bir sarayın veya mükemmel bir kitabın gayet muntazam bir sûrette eczâlarını, çarklarını fevkalâde sanatıyla hazır ettikten sonra, kendisi kolayca o eczâları terkib edip işletmeyerek, belki çok uzun masraflarla o eczâları kendi kendine işlemek ve o usta yerine fabrikayı, sarayı, saati yapmak, kitabı yazmak için her bir cüzü, her bir çarkı, hattâ kâğıdı, kalemi birer hârika makine hükmüne getiriyor. Ve teşhirini çok istediği bütün hünerlerini, kemâlâtını izhâra vesîle olan o üstadlığını ve sanatını onlara havale ediyor." diye zannetmek, ne derece akıldan uzak ve cehâlet olduğunu anlarsın! Aynen öyle de; esbaba ve tabiatlara îcâd isnâd edenler, muzaaf bir cehâlete düşerler. Çünkü tabiatların ve sebeplerin üstünde dahi gayet muntazam bir eser-i sanat var; onlar da sâir mahlûkat gibi masnûdurlar. Onları öyle yapan Zât, onların neticelerini dahi yapar, beraber gösteriyor. Çekirdeği yapan, onun üstünde ağacı o yapar; ve ağacı yapan, onun üstünde meyveleri dahi o îcâd eder. Yoksa ayrı ayrı tabiatların, sebeplerin vücuda gelmeleri için, yine muntazam başka tabiatları, sebepleri isteyecekler. Ve hâkezâ gitgide nihayetsiz, mânâsız, imkânsız bir silsile-i mevhumatı mevcud kabul etmek lâzım gelir. Bu ise, cehâletlerin en antikasıdır.

Beşinci İşaret

Çok yerlerde kat'î delillerle isbât etmişiz ki, hâkimiyetin en esaslı hâssası; istiklâldir, infiraddır. Hattâ hâkimiyetin zayıf bir gölgesi; âciz insanlarda dahi,

istiklâliyetini muhafaza etmek için, gayrın müdahalesini şiddetle reddeder ve kendi vazifesine başkasının karışmasına müsaade etmez. Çok padişahlar bu redd-i müdahale haysiyetiyle masum evlâdlarını ve sevdiği kardeşlerini merhametsizce kesmişler. Demek, hakikî hâkimiyetin en esaslı hâssası ve infikâk kabul etmez bir lâzımı ve dâimî bir muktezâsı; istiklâldir, infiraddır, gayrın müdahalesini reddir.

İşte, bu çok esaslı hâssa içindir ki, rubûbiyet-i mutlaka derecesindeki hâkimiyet-i ilâhiye, gayet şiddetle şirki ve iştiraki ve müdahale-i gayrı reddettiğinden, Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyân dahi, gayet hararetle ve şiddetle ve pek çok tekrar ile tevhidi gösterip; şirki, iştiraki azîm tehditlerle reddediyor.

İşte, rubûbiyetteki hâkimiyet-i ilâhiye, tevhid ve vahdeti kat'î bir sûrette iktizâ ettiği ve gayet kuvvetli bir dâîyi ve gayet şiddetli bir muktezîyi gösterdiği gibi, kâinat yüzündeki nihayet derecede mükemmel ve mecmû-u kâinattan, yıldızlardan tut tâ nebatât, hayvanât, meâdin… tâ cüz'iyat ve efrâda ve zerrelere kadar görünen intizam-ı ekmel ve insicam-ı ecmel; o ferdiyete, o vahdete hiçbir cihetle şüphe getirmez bir şâhid-i âdil, bir bürhân-ı bâhirdir. Çünkü gayrın müdahalesi olsa, bu gayet hassas nizam ve intizam ve müvâzene-i kâinat elbette bozulacaktı ve intizamsızlık eseri görünecekti. لَوْ كَانَ فِيهِمَا اٰلِهَةٌ إِلَّا اللهُ لَفَسَدَتَا[1] âyetinin sırrıyla, bu hârika mükemmel nizam-ı kâinat karışacaktı ve fesâda girecekti.

Hâlbuki فَارْجِعِ الْبَصَرَ هَلْ تَرٰى مِنْ فُطُورٍ[2] âyetiyle zerrâttan tâ seyyârâta, ferşten tâ arşa kadar hiçbir cihetle kusur ve noksan ve müşevveşiyet eseri görülmediğinden, gayet parlak bir sûrette, bu nizam-ı kâinat ve şu intizam-ı mahlûkat ve şu müvâzene-i mevcûdât, İsm-i Ferd'in cilve-i âzamını gösterip vahdete şehâdet eder.

Hem cilve-i ehadiyet sırrıyla, en küçük bir zîhayat mahlûk, kâinatın bir misâl-i musağğarası ve küçük bir fihristesi hükmünde olduğundan; o tek zîhayata sahip çıkan, bütün kâinatı kabza-yı tasarrufunda tutan Zât olabilir. Ve bir çekirdek, hilkatçe bir ağaçtan geri olmadığı; ve bir ağaç, küçük bir kâinat hükmünde olduğu, her bir zîhayat dahi, küçük bir kâinat ve küçük bir âlem hükmünde olduğundan; bu sırr-ı ehadiyet cilvesi, şirk ve iştiraki muhâl derecesine getiriyor.

---

1 "Eğer gökte ve yerde, Allah'tan başka ilâhlar bulunsaydı oraların nizamı bozulurdu." (Enbiyâ sûresi, 21/22)

2 "Çevir de bak gözünü, görebilir misin bir kusur?!" (Mülk sûresi, 67/3)

Bu kâinat, o sır ile, değil yalnız tecezzi kabul etmez bir külldür; belki mâhiyetçe, inkısam ve iştiraki ve tecezzisi imkânsız ve müteaddit elleri kabul etmez bir küllî hükmüne geçtiğinden; ondaki her bir cüz', bir cüz'î ve bir ferdî hükmünde; ve o küll dahi, bir küllî hükmünde olduğundan, hiçbir cihetle iştirakin imkânı olmuyor. Bu İsm-i Ferd'in cilve-i âzamı; hakikat-i tevhidi, bu sırr-ı ehadiyetle bedahet derecesinde isbât ediyor.

Evet, kâinatın envâları birbiri içine girift olması ve kenetleşmesi ve her birinin vazifesi umuma baktığı cihetle; kâinatı rubûbiyet ve îcâd noktasında tecezzi kabul etmez bir küll hükmüne getirdiği misillü; kâinatta faaliyet gösteren ef'âl-i umumiye-i muhîta dahi, birbirinin içinde tedahül cihetiyle, yani meselâ hayat vermek fiili içinde, aynı anda iâşe ve terzîk fiili görünüyor. Ve o iâşe, ihyâ fiilleri içinde aynı zamanda o zîhayatın cesedini tanzim, teçhiz fiilleri müşâhede olunuyor. Ve o iâşe, ihyâ, tanzim, teçhiz fiilleri içinde; aynı vakitte tasvir, terbiye ve tedbir fiilleri nazara çarpıyor. Ve hâkezâ, böyle muhît ve umumî ef'âlin birbiri içine tedahülü ve girift olması ve ziyâdaki yedi renk gibi imtizaç belki ittihâd etmesi haysiyetiyle ve o ef'âlin her biri mâhiyetçe bir birlik ve vahdet içinde ekser mevcûdâta ihâtası ve şümûlü ve vahdanî birer fiil olduğundan, her hâlde fâilinin bir tek Zât olması ve her biri umum kâinatı istila etmesi ve sâir ef'âl ile muâvenettarâne birleşmesi itibârıyla, kâinatı tecezzi kabul etmez bir küll hükmüne getirdiği gibi; zîhayat mahlûkların her birisi, kâinatın bir çekirdeği, bir fihristesi, bir nümûnesi hükmünde olduğundan, kâinatı rubûbiyet noktasında tecezzi ve inkısamı imkân hâricinde bir küllî hükmüne getirmiştir.

Demek kâinat öyle bir külldür ki; bir cüz'e rab olmak, umum o külle rab olmakla olur. Ve öyle bir küllîdir ki; her bir cüz', bir ferd hükmüne geçip, bir tek ferde rubûbiyetini dinlettirmek, umum o küllîyi musahhar etmekle olabilir.

Altıncı İşaret

Ferdiyet-i rabbâniye ve vahdet-i ilâhiye, bütün kemâlâtın[1](Hâşiye) medârı, esası olduğu ve kâinatın hilkatindeki hikmetlerin ve maksadların menşei ve madeni olduğu gibi, zîşuûr ve zîaklın, hususan insanların metalibinin ve

1 (Hâşiye) Hattâ hadsiz kemâl ve cemâl-i ilâhînin tahakkukuna en zâhir bürhân ve en kuvvetli bir delil, vahdettir. Çünkü kâinatın Sânî'i, Vâhid-i Ehad bilinse, bütün kâinattaki kemâlât ve cemâller, o Sâni-i Vâhid'de bulunan kudsî kemâlâtın ve cemâllerin gölgeleri ve cilveleri ve işaretleri ve tereşşuhâtları olduğu bilinecek. Yoksa kâinatın kemâlâtı ve cemâlleri, mahlûkata ve şuûrsuz bir kısım esbaba âit kalacaktı. O vakit akl-ı beşer nazarında kemâlât-ı ilâhiyenin hazine-i sermediyesi anahtarsız, meçhul kalırdı.

arzularının husûl bulmasının menbaı ve çâre-i yegânesidir. Eğer ferdiyet olmazsa, beşerin bütün metalip ve arzuları sönecek. Hem hilkat-i kâinatın neticeleri hiçe inecek, hem mevcud ve muhakkak olan ekser kemâlâtın in'idamına vesîle olacak.

Meselâ: İnsanda en şedid ve sarsılmaz ve aşk derecesinde bir arzu-yu bekâ var. Ve o matlabı vermek için, bütün kâinatı sırr-ı ferdiyetle kabzasında tutan[1] ve bir menzili kapayıp öbür menzili açmak gibi kolay bir sûrette dünyayı kapayıp âhireti açabilir bir Zât, o arzu-yu bekâyı yerine getirebilir. Ve bu arzu gibi, ebede uzanmış ve kâinatın etrafına yayılmış, beşerin binler arzuları, sırr-ı ferdiyete ve hakikat-i tevhide bağlıdırlar. Eğer o ferdiyet olmazsa; onlar olmaz, akîm kalırlar. Ve vahdetle bütün kâinata birden tasarruf eden bir Zât-ı Ferd olmazsa, o matlablar yerine gelmez. Faraza gelse de çok nâkıs olur.

İşte bu sırr-ı azîm içindir ki, Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyân, tevhid ve ferdiyeti pek çok tekrar ile, kuvvetli bir hararetle, yüksek bir halâvetle ders verdiği gibi; bütün enbiyâ ve asfiyâ ve evliyâ en büyük zevklerini ve saâdetlerini; kelime-i tevhid olan لَا إِلٰهَ إِلَّا هُوَ[2] 'da buluyorlar.

Yedinci İşaret

İşte bu tevhid-i hakikîyi bütün merâtibiyle en mükemmel bir sûrette ders veren, isbât eden, ilân eden Muhammed *(aleyhissalâtü vesselâm)*'ın risâleti, elbette o tevhidin kat'iyeti derecesinde sâbit olmak lâzım gelir. Çünkü madem dâire-i vücudun en büyük hakikati olan tevhidi bütün hakâikiyle o Zât ders veriyor; elbette tevhidi isbât eden bütün bürhânlar, dolayısıyla O'nun risâletini ve vazifesinin hakkaniyetini ve dâvâsının doğruluğunu dahi kat'î isbât eder denilebilir. Evet, böyle binler hakâik-i âliyeyi cem' eden, ferdiyet ve vahdâniyeti hakkıyla keşfedip ders veren bir risâlet; gayet kat'î bir sûrette o tevhid, o ferdiyetin muktezâsıdır ve lâzımıdır. Onlar, onu her hâlde isterler.

İşte, o vazifeyi tam tamına yerine getiren Zât-ı Ahmediye *(aleyhissalâtü vesselâm)*'ın şahsiyet-i mâneviyesinin derece-i ehemmiyetine ve ulviyetine ve bu kâinatın bir güneşi olduğuna şehâdet eden pek çok delillerden, sebeplerden üç tanesini nümûne olarak beyân ediyoruz.

---

1 Her şeyin, Allah'ın *(celle celâlüh)* tasarruf ve yönetimde olduğunu belirten âyet için bkz.: Zümer sûresi, 39/62, 67.

2 "Allah, o hak Mabuddur ki kendisinden başka hiçbir ilâh yoktur." (Bakara sûresi, 2/163, 255; Âl-i İmran sûresi, 3/2, 6, 18; Nisâ sûresi, 4/87; …)

Birincisi

Umum ümmet, umum asırlarda işledikleri umum hasenâtın bir misli [1] اَلسَّبَبُ كَالْفَاعِلِ sırrınca, Zât-ı Ahmediye *(aleyhissalâtü vesselâm)*'ın sayfa-yı hasenâtına geçtiği gibi; umum ümmet, her günde ettikleri salavât duâsının kat'î makbuliyeti cihetiyle, o hadsiz duâların iktizâ ettikleri makam ve mertebeyi düşünmekle, şahsiyet-i mâneviye-i Muhammediye *(aleyhissalâtü vesselâm)*'ın bu kâinat içinde nasıl bir güneş olduğu anlaşılır.

İkincisi

Âlem-i İslâm'ın şecere-i kübrâsının menşei, çekirdeği, hayatı, medârı olan mâhiyet-i Muhammediye *(aleyhissalâtü vesselâm)*'ın fevkalâde istidât ve cihâzâtıyla, âlem-i İslâmiyet'in mâneviyâtını teşkil eden kudsî kelimâtı, tesbihâtı, ibâdâtı en evvel bütün mânâlarıyla hissedip yapmaktan gelen terakkiyât-ı rûhiyesini düşün; habibiyet derecesine çıkan ubûdiyet-i Muhammediye'nin *(aleyhissalâtü vesselâm)* velâyeti, sâir velâyetlerden ne kadar yüksek olduğunu anla!

Bir zaman bir tek tesbihin, bir tek namazda, Sahâbelerin tarz-ı telâkkisine yakın bir sûrette bana inkişâfı, bir ay kadar ibâdet derecesinde ehemmiyetli göründü. Sahâbelerin yüksek kıymetini onunla anladım. Demek bidâyet-i İslâmiye'de kelimât-ı kudsiyenin verdiği feyiz ve nurun başka bir meziyeti var. Tazeliği haysiyetiyle başka bir letâfeti, bir taraveti, bir lezzeti var ki; gaflet perdesi altında mürûr-u zamanla gizlenir, azalır, perdelenir. Zât-ı Muhammediye *(aleyhissalâtü vesselâm)* ise, onları menba-ı hakikîsinden (Zât-ı Akdes'ten) turfanda, taze olarak, fevkalâde istidâdıyla almış, emmiş, massetmiş. Bu sırra binâen o Zât, bir tek tesbihten, başkasının bir sene ibâdeti kadar feyiz alabilir.

İşte bu nokta-yı nazardan Zât-ı Muhammediye *(aleyhissalâtü vesselâm)*'ın, haddi ve nihayeti olmayan merâtib-i kemâlâtta ne derece terakki ettiğini kıyâs et.

Üçüncüsü

Bu kâinatın Hâlıkı, bu kâinattaki bütün makasıdının en ehemmiyetli medârı nev-i insan olduğundan ve bütün hitâbât-ı sübhâniyenin en anlayışlı bir

[1] (Bir işe) sebep olan, (onu bizzat) yapan gibidir.

muhâtabı nev-i beşer olduğundan; o nev-i beşer içinde en meşhur, en namdar ve âsârıyla ve icraatıyla en mükemmel, en muhteşem ferd olan Zât-ı Muhammediye'yi *(aleyhissalâtü vesselâm)* o nev' nâmına, belki umum kâinat hesabına Kendine muhâtap eden Zât-ı Ferd-i Zülcelâl, elbette O'nu hadsiz kemâlâtta hadsiz feyzine mazhar etmiştir.

İşte, bu üç nokta gibi çok noktalar var. Kat'î bir sûrette isbât ederler ki; şahsiyet-i mâneviye-i Muhammediye *(aleyhissalâtü vesselâm)*, kâinatın mânevî bir güneşi olduğu gibi, bu kâinat denilen Kur'ân-ı Kebîr'in âyet-i kübrâsı ve o Furkân-ı Âzam'ın ism-i âzamı ve İsm-i Ferd'in cilve-i âzamının bir aynasıdır. Kâinatın umum zerrâtının umum zamanlarındaki umum dakikalarının bütün âşirelerine darbedilip, hâsıl-ı darb adedince o Zât-ı Ahmediye'ye salât ü selâm, nihayetsiz hazine-i rahmetinden inmesini, Zât-ı Ferd-i Ehad-i Samed'den niyaz ediyoruz!..

سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا ۖ إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ[1]

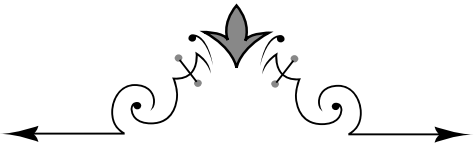

[1] "Sübhansın yâ Rab! Senin bize bildirdiğinden başka ne bilebiliriz ki? Her şeyi hakkıyla bilen, her şeyi hikmetle yapan sensin." (Bakara sûresi, 2/32)

Otuzuncu Lem'a'nın Beşinci Nüktesi

فَانْظُرْ إِلٰى اٰثَارِ رَحْمَتِ اللهِ كَيْفَ يُحْيِ الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا ۚ إِنَّ ذٰلِكَ لَمُحْيِ الْمَوْتٰى ۚ وَهُوَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ[1]

âyet-i azîmenin ve

اَللهُ لَا إِلٰهَ إِلَّا هُوَ ۚ اَلْحَيُّ الْقَيُّومُ ۚ لَا تَأْخُذُهُ سِنَةٌ وَلَا نَوْمٌ[2]

âyet-i azîmin birer nüktesi ile, İsm-i Âzam veyahut İsm-i Âzam'ın iki ziyâsından bir ziyâsı veya altı nurundan bir nuru olan İsm-i Hayy'ın bir cilvesi, Şevval-i Şerif'te, Eskişehir Hapishânesi'nde, uzaktan uzağa aklıma göründü. Vaktinde kaydedilmedi. Ve çabuk o kudsî kuşu avlayamadık. Tebâud ettikten sonra, hiç olmazsa bazı remizlerle o hakikat-i ekberin ve nur-u âzamın bazı şuâlarını muhtasaran göstereceğiz.

Birinci Remiz

İsm-i Hayy ve İsm-i Muhyî'nin bir cilve-i âzamından olan "Hayat nedir? Ve mâhiyeti ve vazifesi nedir?" sualine karşı fihristevâri cevap şudur ki:

Hayat, şu kâinatın en ehemmiyetli gayesi…

Hem en büyük neticesi…

Hem en parlak nuru…

Hem en latîf mâyesi…

Hem gayet süzülmüş bir hulâsası…

Hem en mükemmel meyvesi…

Hem en yüksek kemâli…

Hem en güzel cemâli…

---

1 "İşte bak, Allah'ın rahmetinin eserlerine, ölmüş toprağa nasıl hayat veriyor! İşte bunları yapan kim ise, ölüleri de O diriltecektir. O, her şeye hakkıyla kadîrdir." (Rûm sûresi, 30/50)

2 "Allah o ilâhtır ki kendisinden başka ilah yoktur. Haydır, Kayyumdur kendisini ne bir uyuklama, ne uyku tutamaz." (Bakara sûresi, 2/255)

Hem en güzel zîneti…

Hem sırr-ı vahdeti…

Hem râbıta-yı ittihâdı…

Hem kemâlâtının menşei…

Hem sanat ve mâhiyetçe en hârika bir zîrûhu…

Hem en küçük bir mahlûku bir kâinat hükmüne getiren mucizekâr bir hakikati…

Hem güyâ kâinatın küçük bir zîhayatta yerleşmesine vesîle oluyor gibi; koca kâinatın bir nevi fihristesini o zîhayatta göstermekle beraber, o zîhayatı ekser mevcûdâtla münâsebettar ve küçük bir kâinat hükmüne getiren en hârika bir mucize-i kudrettir.

Hem en büyük bir küll kadar hayat ile küçük bir cüzü büyülten ve bir ferdi dahi küllî gibi bir âlem hükmüne getiren ve rubûbiyet cihetinde kâinatı tecezzi ve iştiraki ve inkısamı kabul etmez bir küll ve bir küllî hükmünde gösteren fevkalâde hârika bir sanat-ı ilâhiyedir. Hem kâinatın mâhiyetleri içinde Zât-ı Hayy-ı Kayyûm'un vücub-u vücuduna ve vahdetine ve ehadiyetine şehâdet eden bürhânların en parlağı, en kat'îsi ve en mükemmeli…[1]

Hem masnûât-ı ilâhiye içinde en hafîsi ve en zâhiri, en kıymettar ve en ucuzu, en nezihi ve en parlak ve en mânidar bir nakş-ı sanat-ı rabbâniyedir.

Hem sâir mevcûdâtı kendine hâdim ettiren nazenin, nazdar, nazik bir cilve-i rahmet-i rahmâniyedir.

Hem şuûnât-ı ilâhiyenin gayet câmi bir aynasıdır.

Hem Rahmân, Rezzâk, Rahîm, Kerîm, Hakîm gibi çok esmâ-yı hüsnânın cilvelerini câmi ve rızık, hikmet, inâyet, rahmet gibi çok hakikatleri kendine tâbi eden ve görmek ve işitmek ve hissetmek gibi umum duyguların menşei, madeni bir u'cûbe-i hilkat-i rabbâniyedir.

Hem hayat, bu kâinatın tezgâh-ı âzamında öyle bir istihâle makinesidir ki, mütemâdiyen her tarafta tasfiye yapıyor, temizlendiriyor, terakki veriyor, nurlandırıyor. Ve zerrât kâfilelerine, güyâ hayatın yuvası olan cesedi o zerrelere vazife görmek, nurlanmak, tâlimat yapmak için bir misafirhâne, bir mekteb, bir kışladır. Âdetâ Zât-ı Hayy ve Muhyî, bu makine-i hayat vasıtasıyla; bu

---

1 Hayat nimetinin Cenâb-ı Hakk'ın varlığına delil olmasıyla ilgili bkz.: Bakara sûresi, 2/28.

karanlıklı ve fânî ve süflî olan âlem-i dünyayı latîfleştiriyor, ışıklandırıyor, bir nevi bekâ veriyor, bâkî bir âleme gitmeye hazırlattırıyor.

Hem hayatın iki yüzü, yani mülk, melekût vecihleri parlaktır, kirsizdir, noksansızdır, ulvîdir. Onun için perdesiz, vasıtasız, doğrudan doğruya dest-i kudret-i rabbâniyeden çıktığını aşikâre göstermek için, sâir eşya gibi zâhirî esbâbı hayattaki tasarrufât-ı kudrete perde edilmemiş bir müstesnâ mahlûktur.

Hem hayatın hakikati, altı erkân-ı îmâniyeye bakıp, mânen ve remzen isbât eder. Yani, hem Vâcibü'l-vücud'un vücub-u vücudunu ve hayat-ı sermediyesini, hem dâr-ı âhireti ve hayat-ı bâkiyesini, hem vücud-u melâike, hem sâir erkân-ı îmâniyeye pek kuvvetli bakıp iktizâ eden bir hakikat-i nuraniyedir.

Hem hayat, bütün kâinattan süzülmüş en sâfî bir hulâsası olduğu gibi, kâinattaki en mühim bir maksad-ı ilâhî ve hilkat-i âlemin en mühim neticesi olan şükür ve ibâdet ve hamd ve muhabbeti netice veren bir sırr-ı âzamdır.

İşte, hayatın bu mezkûr yirmi dokuz ehemmiyetli ve kıymettar hassalarını ve ulvî ve umumî vazifelerini nazara al. Sonra bak. Muhyî isminin arkasında, İsm-i Hayy'ın azametini gör. Ve hayatın bu azametli hassaları ve meyveleri noktasından, İsm-i Hayy nasıl bir İsm-i Âzam olduğunu bil.

Hem anla ki; bu hayat, madem kâinatın en büyük neticesi ve en azametli gayesi ve en kıymettar meyvesidir; elbette bu hayatın dahi kâinat kadar büyük bir gayesi, azametli bir neticesi bulunmak gerektir. Çünkü ağacın neticesi meyve olduğu gibi, meyvenin de çekirdeği vasıtasıyla neticesi, gelecek bir ağaçtır. Evet bu hayatın gayesi ve neticesi hayat-ı ebediye olduğu gibi bir meyvesi de, hayatı veren Zât-ı Hayy ve Muhyî'ye karşı şükür ve ibâdet ve hamd ve muhabbettir ki; bu şükür ve muhabbet ve hamd ve ibâdet ise; hayatın meyvesi olduğu gibi, kâinatın gayesidir. Ve bundan anla ki; bu hayatın gayesini "Rahatça yaşamak ve gafletli lezzetlenmek ve heveskârâne nimetlenmektir." diyenler, gayet çirkin bir cehâletle; münkirâne, belki de kâfirâne, bu pek çok kıymettar olan hayat nimetini ve şuûr hediyesini ve akıl ihsânını istihfaf ve tahkir edip, dehşetli bir küfrân-ı nimet ederler.

İkinci Remiz

İsm-i Hayy'ın bir cilve-i âzamı ve İsm-i Muhyî'nin bir tecelli-i eltafı olan bu hayatın Birinci Remiz'deki fihristesi zikredilen bütün mertebeleri ve vasıfları

ve vazifeleri beyân etmek, o vasıflar adedince risaleler yazmak lâzım geldiğinden, Risale-i Nur'un eczâlarında o vasıfların, o mertebelerin, o vazifelerin bir kısmı izah edildiğinden, kısmen tafsîlâtı Risale-i Nur'a havale edip, burada birkaç tanesine muhtasaran işaret edeceğiz.

İşte, hayatın yirmi dokuz hâssalarından yirmi üçüncü hâssasında şöyle denilmiştir ki: *Hayatın iki yüzü de şeffaf, kirsiz olduğundan, esbâb-ı zâhiriye, ondaki tasarrufat-ı kudret-i rabbâniyeye perde edilmemiştir.*

Evet, bu hâssanın sırrı şudur ki; kâinatta gerçi her şeyde bir güzellik ve iyilik ve hayır vardır; ve şer ve çirkinlik gayet cüz'îdir ve vâhid-i kıyâsîdirler ki, güzellik ve iyilik mertebelerini ve hakikatlerinin tekessürünü ve teaddüdünü göstermek cihetiyle, o şer ise hayır ve o kubuh dahi hüsün olur. Fakat zîşuûrların nazar-ı zâhirîsinde görünen zâhirî çirkinlik ve fenâlık ve belâ ve musîbetten gelen küsmekler ve şekvâlar Zât-ı Hayy-ı Kayyûm'a teveccüh etmemek için; hem aklın zâhirî nazarında hasis, pis görünen şeylerde, kudsî münezzeh olan kudretin bizzât ve perdesiz onlar ile mübâşereti, kudretin izzetine münâfî gelmemek için, zâhirî esbablar o kudretin tasarrufatına perde edilmişler. O esbab ise; îcâd edemiyorlar, belki haksız olan şekvâlara ve itirazlara hedef olmak ve izzet ve kudsiyet ve münezzehiyet-i kudreti muhafaza içindirler.

Yirmi İkinci Söz'ün İkinci Makamının Mukaddimesinde beyân edildiği gibi; Hazreti Azrail *(aleyhisselâm)*, kabz-ı ervâh vazifesi hususunda Cenâb-ı Hakk'a münâcât etmiş.

Demiş:

"Senin kulların benden küsecekler."

Cevaben ona denilmiş:

"Senin vazifen ile vefat edenlerin ortasında hastalıklar ve musîbetler perdesini bırakacağım; vefat edenler sana değil, belki itiraz ve şekvâ oklarını o perdelere atacaklar."

Bu münâcâtın sırrına göre; ölümün ve vefatın ehl-i îmân hakkında hakikî güzel yüzünü görmeyen ve ondaki rahmetin cilvesini bilmeyenlerin küsmeleri ve itirazları Zât-ı Hayy-ı Kayyûm'a gitmemek için Hazreti Azrail *(aleyhisselâm)*'ın vazifesi de bir perde olduğu gibi, sâir esbablar dahi zâhirî perdedirler. *Evet izzet ve azamet ister ki, esbab perdedâr-ı dest-i kudret ola aklın nazarında. Fakat vahdet ve celâl ister ki; esbab, ellerini çeksinler te'sir-i hakikîden.*

Fakat hayatın hem zâhirî, hem bâtınî, hem mülk, hem melekût vecihleri kirsiz, noksansız, kusursuz olduğundan; şekvâları ve itirazları davet edecek maddeler onda bulunmadığı gibi, izzet ve kudsiyet-i kudrete münâfî olacak pislik ve çirkinlik olmadığından, doğrudan doğruya perdesiz olarak Zât-ı Hayy-ı Kayyûm'un "ihyâ edici, hayat verici, diriltici" isminin eline teslim edilmişlerdir. Nur da öyledir, vücud ve îcâd da öyledir. Onun içindir ki; îcâd ve halk doğrudan doğruya, perdesiz, Zât-ı Zülcelâl'in kudretine bakar. Hattâ yağmur bir nevi hayat ve rahmet olduğundan, vakt-i nüzûlü bir muttarid kanuna tâbi kılınmamış; tâ ki, her vakt-i hâcette eller dergâh-ı ilâhîye rahmet istemek için açılsın. Eğer yağmur, güneşin tulûu gibi bir kanuna tâbi olsaydı; o nimet-i hayatiye, her vakt-i hâcette rica ile istenilmeyecekti.

Üçüncü Remiz

Yirmi Dokuzuncu hâssasında denilmiştir ki: *Kâinatın neticesi hayat olduğu gibi; hayatın neticesi olan şükür ve ibâdet dahi, kâinatın sebeb-i hilkati ve ille-i gâiyesi ve maksûd neticesidir.* Evet bu kâinatın Sâni-i Hayy-ı Kayyûm'u bu kadar hadsiz envâ-ı nimetiyle kendini zîhayatlara bildirip sevdirdiğine mukâbil, elbette zîhayatlardan o nimetlere karşı teşekkür ve sevdirmesine mukâbil sevmelerini ve kıymettar sanatlarına mukâbil medh ü senâ etmelerini ve evâmir-i rabbâniyesine karşı itaat ve ubûdiyetle mukâbele edilmelerini ister.

İşte bu sırr-ı rubûbiyete göre teşekkür ve ubûdiyet, bütün envâ-ı hayatın ve dolayısıyla bütün kâinatın en ehemmiyetli gayesi olduğundandır ki, Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyân pek çok hararetle ve şiddetle ve halâvetle şükür ve ibâdete sevk ediyor.[1] Ve ibâdet Cenâb-ı Hakk'a mahsus ve şükür O'na lâyık ve hamd O'na hastır diye çok tekrar ile beyân ediyor.[2] Demek bu şükür ve ibâdet doğrudan doğruya Mâlik-i Hakikîsine gitmek lâzım olduğunu ifade için, hayatı bütün şuûnâtıyla perdesiz kabza-yı tasarrufunda tutmasına delâlet eden

وَهُوَ الَّذِي يُحْيِي وَيُمِيتُ وَلَهُ اخْتِلَافُ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ[3]

---

1 Şükür ve ibadeti emreden ayet-i kerîmeler için bkz.: Bakara sûresi, 2/152,172; Nahl sûresi, 16/36, 114; Ankebût sûresi, 29/17; Sebe sûresi, 34/15; ...

2 Bkz.: Fâtiha sûresi, 1/2, 5; Bakara sûresi, 2/172; Hûd sûresi, 11/2, 26; İsrâ sûresi, 17/23, 111; Fussilet sûresi, 41/14; Ahkaf sûresi, 46/21; ...

3 "Hayatı veren de, öldüren de Odur. Gece ile gündüzü peş peşe getiren de Odur." (Mü'minûn sûresi, 23/80)

وَهُوَ الَّذِي يُحْيِي وَيُمِيتُ ۖ فَإِذَا قَضٰى أَمْرًا فَإِنَّمَا يَقُولُ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ[1]

فَيُحْيِي بِهِ الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا[2]

gibi âyetler; pek sarîh bir sûrette vasıtaları nefyedip, doğrudan doğruya hayatı Hayy-ı Kayyûm'un dest-i kudretine münhasıran veriyor.

Evet minnettarlık ve teşekkürü davet eden ve muhabbet ve senâ hissini tahrik eden, hayattan sonra rızık ve şifâ ve yağmur gibi vesîle-i şükran şeyler dahi doğrudan doğruya Zât-ı Rezzâk-ı Şâfî'ye âit olduğunu; esbab ve vesait bir perde olduğunu

هُوَ الرَّزَّاقُ ذُو الْقُوَّةِ الْمَتِينُ[3]

وَإِذَا مَرِضْتُ فَهُوَ يَشْفِينِ[4]

وَهُوَ الَّذِي يُنَزِّلُ الْغَيْثَ مِن بَعْدِ مَا قَنَطُوا[5]

gibi âyetler ile "Rızık, şifâ ve yağmur, münhasıran Zât-ı Hayy-ı Kayyûm'un kudretine hastır." Perdesiz, ondan geldiğini ifade için kâide-i nahviyece alâmet-i hasr ve tahsis olan هُوَ الَّذِي[6] ، هُوَ الرَّزَّاقُ[7] ifade etmiştir. İlâçlara hâsiyetleri veren ve tesiri halk eden ancak o Şâfî-i Hakikî'dir.

Dördüncü Remiz

Hayatın yirmi sekizinci hâssasında beyân edilmiştir ki; hayat, îmânın altı erkânına bakıp isbât ediyor; onların tahakkukuna işaretler ediyor.

Evet, madem bu kâinatın en mühim neticesi ve meyvesi ve hikmet-i hilkati hayattır; elbette o hakikat-i âliye, bu fânî, kısacık, noksan, elemli hayat-ı dünyeviyeye münhasır değildir. Belki hayatın yirmi dokuz hâssasıyla mâhiyetinin azameti anlaşılan şecere-i hayatın gayesi, neticesi ve o şecerenin

---

1 "Hayatı veren ve hayatı alıp öldüren Odur. Bir işin olmasına hükmedince, sadece "ol" der, o da hemen oluverir." (Mü'min sûresi, 40/68)

2 "(Gökten bir su indirip) ölmüş toprağa onun sayesinde hayat verir." (Rûm sûresi, 30/24)

3 "Asıl bütün mahlukların rızıklarını veren, kâmil kuvvet ve tam iktidar sahibi olan Allah Teâlâ'dır." (Zâriyât sûresi, 51/58)

4 "Hastalandığımda O'dur bana şifa veren." (Şuarâ sûresi, 26/80)

5 "O'dur ki insanlar artık ümitlerini kestikten sonra yağmur indirir." (Şûrâ sûresi, 42/28)

6 O'dur ki...

7 Rızıkları veren O'dur.

azametine lâyık meyvesi, hayat-ı ebediyedir ve hayat-ı uhreviyedir; taşıyla ve ağacıyla, toprağıyla hayattar olan dâr-ı saâdetteki hayattır. Yoksa bu hadsiz cihâzât-ı mühimme ile teçhiz edilen hayat şeceresi; zîşuûr hakkında, hususan insan hakkında meyvesiz, faydasız, hakikatsiz olmak lâzım gelecek. Ve sermayece ve cihâzâtça serçe kuşundan meselâ yirmi derece ziyâde ve bu kâinatın ve zîhayatın en mühim, yüksek ve ehemmiyetli mahlûku olan insan, serçe kuşundan, saâdet-i hayat cihetinde yirmi derece aşağı düşüp en bedbaht, en zelil bir bîçâre olacak. Hem en kıymettar bir nimet olan akıl dahi, geçmiş zamanın hüzünlerini ve gelecek zamanın korkularını düşünmekle kalb-i insanı mütemâdiyen incitip bir lezzete dokuz elemleri karıştırdığından, en musîbetli bir belâ olur. Bu ise, yüz derece bâtıldır. Demek bu hayat-ı dünyeviye, âhirete îmân rüknünü kat'î isbât ediyor ve her baharda haşrin üç yüz binden ziyâde nümûnelerini gözümüze gösteriyor.

Acaba senin cisminde, senin bahçende ve senin vatanında hayatına lâzım ve münasip bütün levâzımatı ve cihâzâtı hikmet ve inâyet ve rahmetle ihzâr eden ve vaktinde yetiştiren, hattâ senin midenin bekâ ve yaşamak arzusuyla ettiği hususî ve cüz'î olan rızık duâsını bilen ve işiten ve hadsiz leziz taamlarla o duânın kabulünü gösteren ve mideyi memnun eden bir Mutasarrıf-ı Kadîr, hiç mümkün müdür ki; seni bilmesin ve görmesin? Ve nev-i insanın en büyük gayesi olan hayat-ı ebediyeye lâzım esbâbı ihzâr etmesin? Ve nev-i insanın en büyük, en ehemmiyetli, en lâyık ve umumî olan bekâ duâsını hayat-ı uhreviyenin inşâsıyla ve cennetin îcâdıyla kabul etmesin? Ve kâinatın en mühim mahlûku, belki zeminin sultanı ve neticesi olan nev-i insanın arş ve ferşi çınlatan umumî ve gayet kuvvetli duâsını işitmeyip küçük bir mide kadar ehemmiyet vermesin, memnun etmesin, kemâl-i hikmetini ve nihayet rahmetini inkâr ettirsin? Hâşâ, yüz bin defa hâşâ!

Hem hiç kâbil midir ki; hayatın en cüz'îsinin pek gizli sesini işitsin, derdini dinlesin ve derman versin ve nazını çeksin ve kemâl-i itina ve ihtimam ile beslesin ve ona dikkatle hizmet ettirsin ve büyük mahlûkatını ona hizmetkâr yapsın; ve sonra en büyük ve kıymettar ve bâkî ve nazdar bir hayatın gök sadâsı gibi yüksek sesini işitmesin? Ve onun çok ehemmiyetli bekâ duâsını ve nazını ve niyazını nazara almasın? Âdetâ bir neferin kemâl-i itina ile teçhizat ve idaresini yapsın; ve mutî ve muhteşem orduya hiç bakmasın? Ve zerreyi görsün, güneşi görmesin? Sivrisineğin sesini işitsin, gök gürültüsünü işitmesin? Hâşâ, yüz bin defa hâşâ!

Hem hiçbir cihetle akıl kabul eder mi ki; hadsiz rahmetli, muhabbetli ve nihayet derecede şefkatli ve Kendi sanatını çok sever ve Kendini çok sevdirir

ve Kendini sevenleri ziyâde sever bir Zât-ı Kadîr-i Hakîm, en ziyâde Kendini seven ve sevimli ve sevilen ve Sâni'ini fıtraten perestiş eden hayatı ve hayatın zâtı ve cevheri olan rûhu, mevt-i ebedî ile idam edip, kendinden o sevgili muhibbini ve habibini ebedî bir sûrette küstürsün, darıltsın, dehşetli rencide ederek sırr-ı rahmetini ve nur-u muhabbetini inkâr etsin ve ettirsin? Yüz bin defa hâşâ ve kellâ! Bu kâinatı cilvesiyle süslendiren bir cemâl-i mutlak ve umum mahlûkatı sevindiren bir rahmet-i mutlaka, böyle hadsiz bir çirkinlikten ve kubh-u mutlaktan ve böyle bir zulm-ü mutlaktan, bir merhametsizlikten, elbette nihayetsiz derece münezzehtir ve mukaddestir.

Netice: Madem dünyada hayat var, elbette insanlardan hayatın sırrını anlayanlar ve hayatını sû-i istimâl etmeyenler, dâr-ı bekâda ve cennet-i bâkiyede, hayat-ı bâkiyeye mazhar olacaklardır.[1] Âmennâ!

Ve hem nasıl ki yeryüzünde bulunan parlak şeylerin güneşin akisleriyle parlamaları ve denizlerin yüzlerinde kabarcıkları ziyânın lem'alarıyla parlayıp sönmeleri, arkalarından gelen kabarcıklar yine hayalî güneşçiklere aynalık etmeleri bilbedâhe gösteriyor ki; o lem'alar, yüksek bir tek güneşin cilve-i in'ikâsıdırlar ve güneşin vücudunu muhtelif diller ile yâd ediyorlar ve ışık parmaklarıyla ona işaret ediyorlar.

Aynen öyle de, Zât-ı Hayy-ı Kayyûm'un Muhyî isminin cilve-i âzamı ile berrin yüzünde ve bahrin içinde zîhayatların kudret-i ilâhiye ile parlayıp, arkalarından gelenlere yer vermek için "Yâ Hayy!" deyip perde-i gaybda gizlenmeleri; bir hayat-ı sermediye sahibi olan Zât-ı Hayy-ı Kayyûm'un hayatına ve vücub-u vücuduna şehâdetler, işaretler ettikleri gibi; umum mevcûdâtın tanziminde eseri görünen ilm-i ilâhîye şehâdet eden bütün deliller ve kâinata tasarruf eden kudreti isbât eden bütün bürhânlar ve tanzim ve idare-i kâinatta hükümfermâ olan irade ve meşîeti isbât eden bütün hüccetler ve kelâm-ı rabbânî ve vahy-i ilahiyenin medârı olan risâletleri isbât eden bütün alâmetler, mucizeler ve hâkezâ… yedi sıfât-ı ilâhiyeye şehâdet eden bütün delâil; bilittifak Zât-ı Hayy-ı Kayyûm'un hayatına delâlet, şehâdet, işaret ediyorlar.

Çünkü nasıl bir şeyde görmek varsa, hayatı da var; işitmek varsa, hayatın alâmetidir; söylemek varsa, hayatın vücuduna işaret eder; ihtiyar, irade varsa hayatı gösterir.

---

1 Bu hakikati ifade eden bazı ayet-i kerîmeler için bkz.: Bakara sûresi, 2/25, 82; Âl-i imran sûresi, 3/133-136; A'râf sûresi, 7/42; Yûnus sûresi, 10/26; Hûd sûresi, 11/23; Nisâ sûresi, 4/122; Nahl sûresi, 16/30-31, 97.

Aynen öyle de; bu kâinatta âsârıyla vücudları muhakkak ve bedihî olan kudret-i mutlaka ve irade-i şâmile ve ilm-i muhît gibi sıfatlar bütün delâilleriyle Zât-ı Hayy-ı Kayyûm'un hayatına ve vücub-u vücuduna şehâdet ederler ve bütün kâinatı bir gölgesiyle ışıklandıran ve bir cilvesiyle bütün dâr-ı âhireti zerrâtıyla beraber hayatlandıran hayat-ı sermediyesine şehâdet ederler.

Hem hayat, "Melâikeye Îmân" rüknüne dahi bakar, remzen isbât eder. Çünkü madem kâinatta en mühim netice hayattır ve en ziyâde intişar eden ve kıymettarlığı için nüshaları teksir edilen ve zemin misafirhânesini gelip geçen kâfilelerle şenlendiren zîhayatlardır.

Ve madem küre-i arz bu kadar zîhayatın envâıyla dolmuş ve mütemâdiyen zîhayat envâlarını tecdid ve teksir etmek hikmetiyle her vakit dolar boşanır ve en hasis ve çürümüş maddelerinde dahi kesretle zîhayatlar halk edilerek bir mahşer-i huveynât oluyor. Ve madem hayatın süzülmüş en sâfî hulâsası olan şuûr ve akıl ve en latîf ve sâbit cevheri olan rûh, bu küre-i arzda gayet kesretli bir sûrette halk olunuyorlar; âdetâ küre-i arz, hayat ve akıl ve şuûr ve ervâh ile ihyâ olup öyle şenlendirilmiş. Elbette küre-i arzdan daha latîf, daha nuranî, daha büyük, daha ehemmiyetli olan ecrâm-ı semâviye; ölü, câmid, hayatsız, şuûrsuz kalması imkân hâricindedir.

Demek gökleri, güneşleri, yıldızları şenlendirecek ve hayattar vaziyetini verecek ve netice-i hilkat-i semâvâtı gösterecek ve hitâbât-ı sübhâniyeye mazhar olacak olan zîşuûr, zîhayat ve semâvâta münasip sekeneler, her hâlde sırr-ı hayatla bulunuyorlar ki, onlar da melâikelerdir.

Hem hayatın sırr-ı mâhiyeti "Peygamberlere Îmân" rüknüne bakıp remzen isbât eder. Evet madem kâinat, hayat için yaratılmış ve hayat dahi Hayy-ı Kayyûm-u Ezelî'nin bir cilve-i âzamıdır, bir nakş-ı ekmelidir, bir sanat-ı ecmelidir. Madem hayat-ı sermediye, Resûllerin gönderilmesiyle ve Kitapların indirilmesiyle kendini gösterir. Evet, eğer Kitaplar ve Peygamberler olmazsa, o hayat-ı ezeliye bilinmez.

Nasıl ki bir adamın söylemesiyle, diri ve hayattar olduğu anlaşılır; öyle de, bu kâinatın perdesi altında olan âlem-i gaybın arkasında söyleyen, konuşan, emir ve nehyedip hitab eden bir Zâtın kelimâtını, hitâbâtını gösterecek, Peygamberler ve ellerinde nâzil olan Kitaplardır. Elbette kâinattaki hayat, kat'î bir sûrette Hayy-ı Ezelî'nin vücub-u vücuduna kat'î şehâdet ettiği gibi; o hayat-ı ezeliyenin şuâatı, celevâtı, münasebâtı olan "İrsâl-i Rusül" ve "İnzâl-i Kütüb" rükünlerine bakar, remzen isbât eder. Ve bilhassa risâlet-i Muhammediye

(aleyhissalâtü vesselâm) ve vahy-i Kur'ânî, hayatın rûhu ve aklı hükmünde olduğundan, bu hayatın vücudu gibi, hakkaniyetleri kat'îdir denilebilir.

Evet, nasıl ki hayat, bu kâinattan süzülmüş bir hulâsadır. Ve şuûr ve his dahi hayattan süzülmüş, hayatın bir hulâsasıdır. Akıl dahi şuûrdan ve histen süzülmüş, şuûrun bir hulâsasıdır. Ve rûh dahi, hayatın hâlis ve sâfî bir cevheri ve sâbit ve müstakil zâtıdır. Öyle de maddî ve mânevî hayat-ı Muhammediye *(aleyhissalâtü vesselâm)* *dahi, hayat ve rûh-u kâinattan süzülmüş hulâsatü'l-hulâsadır. Ve risâlet-i Muhammediye dahi* *(aleyhissalâtü vesselâm),* *kâinatın his ve şuûr ve aklından süzülmüş en sâfî hulâsasıdır. Belki maddî ve mânevî hayat-ı Muhammediye* *(aleyhissalâtü vesselâm),* *âsârının şehâdetiyle hayat-ı kâinatın hayatıdır. Ve risâlet-i Muhammediye* *(aleyhissalâtü vesselâm),* *şuûr-u kâinatın şuûrudur ve nurudur. Ve vahy-i Kur'ân dahi, hayattar hakâikinin şehâdetiyle hayat-ı kâinatın rûhudur ve şuûr-u kâinatın aklıdır.*

Evet, evet, evet! Eğer kâinattan risâlet-i Muhammediye'nin *(aleyhissalâtü vesselâm)* *nuru çıksa, gitse; kâinat vefat edecek. Eğer Kur'ân gitse,*[1] *kâinat dîvâne olacak ve küre-i arz kafasını, aklını kaybedecek, belki şuûrsuz kalmış olan başını bir seyyareye çarpacak, bir Kıyameti koparacak.*

Hem hayat, "Îmân-ı bi'l-Kader" rüknüne bakıp, remzen isbât eder. Çünkü madem hayat, âlem-i şehâdetin ziyâsıdır ve istilâ ediyor ve vücudun neticesi ve gayesidir ve Hâlık-ı Kâinat'ın en câmi aynasıdır ve faaliyet-i rabbâniyenin en mükemmel enmûzeci ve fihristesidir, –temsilde hatâ olmasın– bir nevi programı hükmündedir. Elbette âlem-i gayb –yani mâzi, müstakbel– yani geçmiş ve gelecek mahlûkatın hayat-ı mâneviyeleri hükmünde olan intizam ve nizam ve mâlûmiyet ve meşhudiyet ve taayyün ve evâmir-i tekvîniyeyi imtisâle müheyya bir vaziyette bulunmalarını sırr-ı hayat iktizâ ediyor.

Nasıl ki bir ağacın çekirdek-i aslîsi ve kökü ve müntehâsında ve meyvelerindeki çekirdekleri dahi aynen ağaç gibi bir nevi hayata mazhardırlar. Belki ağacın kavânîn-i hayatiyesinden daha ince kavânîn-i hayatı taşıyorlar. Hem nasıl ki bu hazır bahardan evvel geçmiş güzün bıraktığı tohumlar ve kökler, bu bahar gittikten sonra, gelecek baharlara bırakacağı çekirdekler, kökler, bu bahar gibi cilve-i hayatı taşıyorlar ve kavânîn-i hayatiyeye tâbidirler. Aynen

---

[1] Peygamber Efendimiz *(sallallâhu aleyhi ve sellem),* kıyâmet yakın bir dönemde, Kur'ân'ın yeryüzünden çekilip alınacağını ifade buyurmaktadır: İbni Mâce, *fiten* 26; İbni Hibbân, *es-Sahîh* 15/267; el-Hâkim, *el-Müstedrek* 4/520, 587.

öyle de; şecere-i kâinatın bütün dal ve budaklarıyla her birinin bir mâzisi ve müstakbeli var. Geçmiş ve gelecek tavırlarından ve vaziyetlerinden müteşekkil bir silsilesi bulunur. Her nev' ve her cüzünün ilm-i ilâhiyede muhtelif tavırları ile müteaddit vücudları bir silsile-i vücud-u ilmî teşkil eder. Ve vücud-u hâricî gibi o vücud-u ilmî dahi, hayat-ı umumiyenin mânevî bir cilvesine mazhardır ki, mukadderât-ı hayatiye, o mânidar ve canlı elvâh-ı kaderiyeden alınır.

Evet âlem-i gaybın bir nev'i olan âlem-i ervâh, ayn-ı hayat ve madde-i hayat ve hayatın cevherleri ve zâtları olan ervâh ile dolu olması, elbette mâzi ve müstakbel denilen âlem-i gaybın bir diğer nev'i de ve ikinci kısmı dahi, cilve-i hayata mazhariyetini ister ve istilzâm eder. Hem her bir şeyin vücud-u ilmîsindeki intizam-ı ekmeli ve mânidar vaziyetleri ve canlı meyveleri, tavırları; bir nevi hayat-ı mâneviyeye mazhariyetini gösterir. Evet, hayat-ı ezeliye güneşinin ziyâsı olan bu cilve-i hayat, elbette yalnız bu âlem-i şehâdete ve bu zaman-ı hâzıra ve bu vücud-u hâricîye münhasır olamaz; belki her bir âlem, kabiliyetine göre o ziyânın cilvesine mazhardır. Ve kâinat bütün âlemleriyle o cilve ile hayattar ve ziyâdardır. Yoksa nazar-ı dalâletin gördüğü gibi muvakkat ve zâhirî bir hayat altında her bir âlem, büyük ve müthiş birer cenaze ve karanlıklı birer virâne âlem olacaktı.

İşte, "Kadere ve Kazaya Îmân" rüknü dahi, geniş bir vecihte sırr-ı hayatla anlaşılıyor ve sâbit oluyor. Yani, nasıl ki âlem-i şehâdet ve mevcud hazır eşya, intizamlarıyla ve neticeleriyle hayattarlıkları görünüyor; öyle de âlem-i gaybdan sayılan geçmiş ve gelecek mahlûkatın dahi mânen hayattar bir vücud-u mânevîleri ve rûhlu birer sübût-u ilmîleri vardır ki, Levh-i Kaza ve Kader vasıtasıyla o mânevî hayatın eseri, mukadderât nâmıyla görünür, tezâhür eder.

Beşinci Remiz

Hem hayatın on altıncı hâssasında denilmiş ki: *Hayat bir şeye girdiği vakit, o cesedi bir âlem hükmüne getirir; cüz' ise küll gibi, cüz'îye dahi küllî gibi bir câmiiyet verir.*

Evet, hayatın öyle bir câmiiyeti var; âdetâ umum kâinata tecelli eden ekser esmâ-yı hüsnâyı kendinde gösteren bir câmi ayna-yı ehadiyettir. Bir cisme hayat girdiği vakit, küçük bir âlem hükmüne getirir; âdetâ kâinat şeceresinin bir nevi fihristesini taşıyan bir nevi çekirdeği hükmüne geçiyor. Nasıl ki bir çekirdek, onun ağacını yapabilen bir kudretin eseri olabilir; öyle de, en küçük bir zîhayatı halk eden, elbette umum kâinatın Hâlıkıdır.

İşte bu hayat, bu câmiiyetiyle en gizli bir sırr-ı ehadiyeti kendinde gösterir. Yani, nasıl ki azametli güneş, ziyâsıyla ve yedi rengiyle ve aksiyle güneşe mukâbil olan her bir katre suda ve her bir cam zerresinde bulunuyor. Öyle de, her bir zîhayatta kâinatı ihâta eden esmâ ve sıfât-ı ilâhiyenin cilveleri beraber onda tecelli ediyor. Bu nokta-yı nazardan hayat; kâinatı, rubûbiyet ve îcâd cihetinde inkısam ve tecezzi kabul etmez bir küll hükmüne, belki iştiraki ve tecezzisi imkân hâricinde bulunan bir küllî hükmüne getirir.

Evet, seni yaratan, bütün nev-i insanı yaratan Zât olduğunu, bilbedâhe senin yüzündeki sikkesi gösteriyor. Çünkü mâhiyet-i insâniye birdir, inkısamı gayr-i mümkindir. Hem hayat vasıtasıyla eczâ-yı kâinat O'nun efrâdı hükmüne ve kâinat ise, nev'i hükmüne geçer; sikke-i ehadiyeti mecmûunda gösterdiği gibi, her bir cüzde dahi o sikke-i ehadiyeti ve hâtem-i samediyeti göstererek şirk ve iştiraki her cihetle tard eder.

Hem hayatta sanat-ı rabbâniyenin öyle fevkalâde hârika mucizeleri var ki, bütün kâinatı halk edemeyen bir zât, bir kudret; en küçük bir zîhayatı halk edemez. Evet bir nohut tanesinde bütün Kur'ân'ı yazar gibi; çamın gayet küçük bir tohumunda koca çam ağacının fihristesini ve mukadderâtını yazan kalem, elbette semâvâtı yıldızlarla yazan kalem olabilir. Evet, bir arının küçük kafasında kâinat bahçesindeki çiçekleri tanıyacak ve ekser envâıyla münâsebettar olacak ve bal gibi bir hediye-i rahmeti getirecek ve dünyaya geldiği günde şerâit-i hayatı bilecek derecede bir istidâdı, bir kabiliyeti, bir cihazı derceden Zât, elbette bütün kâinatın Hâlıkı olabilir.

Elhâsıl: Hayat nasıl ki kâinatın yüzünde parlak bir sikke-i tevhiddir ve her bir zîrûh dahi hayat noktasında bir sikke-i ehadiyettir; ve hayatın her bir ferdinde bulunan nakş-ı sanat, bir mühr-ü samediyettir; ve zîhayatların adedince bu kâinat mektubunu Zât-ı Hayy-ı Kayyûm ve Vâhid-i Ehad nâmına hayatlarıyla imza ediyorlar; ve o mektupta tevhid mühürleri ve ehadiyet hâtemleri ve samediyet sikkeleridirler. Öyle de; hayat gibi, her bir zîhayat dahi, bu kitab-ı kâinatta birer mühr-ü vahdâniyet olduğu gibi, her birinin yüzünde ve sîmasında birer hâtem-i ehadiyet konulmuştur. Hem nasıl ki hayat, cüz'iyatı adedince ve zîhayat efrâdı sayısınca Zât-ı Hayy-ı Kayyûm'un vahdetine şehâdet eden imzalar ve mühürlerdir. Öyle de; ihyâ ve diriltmek fiili dahi, efrâdı adedince tevhide imza basıyor. Meselâ, ihyânın bir ferdi olan ihyâ-yı arz, güneş gibi parlak bir şâhid-i tevhiddir. Çünkü baharda zeminin dirilmesinde ve ihyâsında üç yüz bin envâın ve her nev'in hadsiz efrâdı beraber, birbiri içinde, noksansız, kusursuz, mükemmel, muntazam ihyâ edilir ve dirilirler.

Evet böyle bir tek fiil ile hadsiz muntazam fiilleri yapan, elbette bütün mahlûkatın Hâlıkıdır ve bütün zîhayatları ihyâ eden Hayy-ı Kayyûm'dur ve rubûbiyetinde iştiraki mümkün olmayan bir Vâhid-i Ehad'dir.

Şimdilik hayatın hâssalarından bu kadar az ve muhtasar yazıldı. Başka hâssaların beyânı ve tafsîlâtını Risale-i Nur'a ve başka zamana havale ediyoruz.

Hâtime

İsm-i Âzam herkes için bir olmaz, belki ayrı ayrı oluyor. Meselâ, İmam Ali *(radiyallâhu anh)*'ın hakkında; "Ferd, Hayy, Kayyûm, Hakem, Adl, Kuddûs" altı isimdir. Ve İmam Âzam'ın İsm-i Âzamı: "Hakem, Adl" iki isimdir. Ve Gavs-ı Âzam'ın İsm-i Âzam'ı, "Yâ Hayy!"dır. Ve İmam Rabbânî'nin İsm-i Âzam'ı "Kayyûm" ve hâkezâ, pek çok zâtlar daha başka isimleri, İsm-i Âzam görmüşlerdir.

Bu Beşinci Nükte İsm-i Hayy hakkında olduğu münâsebetiyle, hem teberrük, hem şâhid, hem delil, hem kudsî bir hüccet, hem kendimize bir duâ, hem bu risaleye bir hüsn-ü hâtime olarak Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)*, el-Cevşenü'l-Kebîr nâmındaki münâcât-ı âzamında mârifetullahta gayet yüksek ve gayet câmi derecede mârifetini göstererek böyle demiştir. Biz de hayalen o zamana gidip, Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)*'ın dediğine "Âmîn!" diyerek, aynı münâcâtı kendimiz de söylüyor gibi, sadâ-yı Muhammedî *(aleyhissalâtü vesselâm)* ile deriz:

يَا حَيُّ قَبْلَ كُلِّ حَيٍّ ، يَا حَيُّ بَعْدَ كُلِّ حَيٍّ

يَا حَيُّ الَّذِي لَيْسَ كَمِثْلِهِ حَيٌّ ، يَا حَيُّ الَّذِي لَا يُشْبِهُهُ شَيْءٌ

يَا حَيُّ الَّذِي لَا يَحْتَاجُ إِلَى حَيٍّ ، يَا حَيُّ الَّذِي لَا يُشَارِكُهُ حَيٌّ

يَا حَيُّ الَّذِي يُمِيتُ كُلَّ حَيٍّ ، يَا حَيُّ الَّذِي يَرْزُقُ كُلَّ حَيٍّ

يَا حَيُّ الَّذِي يُحْيِ الْمَوْتٰى ، يَا حَيُّ الَّذِي لَا يَمُوتُ

سُبْحَانَكَ يَا لَا إِلٰهَ إِلَّا أَنْتَ الْأَمَانَ الْأَمَانَ نَجِّنَا مِنَ النَّارِ. اٰمِينَ[1]

سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَاؕ إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ[2]

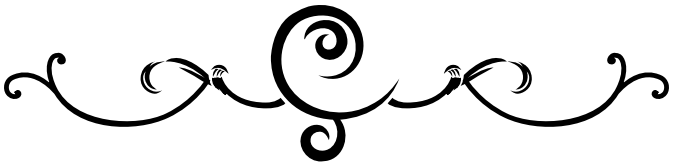

[1] Ey bütün canlılardan önce var olan Gerçek Hayat Sahibi, Ey bütün canlıların yok olmasından sonra da var olacak Gerçek Hayat Sahibi, Ey eşi benzeri olmayan Gerçek Hayat Sahibi, Ey hiçbir şeyin kendisine benzemediği Gerçek Hayat Sahibi, Ey hiçbir canlıya muhtaç olmayan Gerçek Hayat Sahibi, Ey hiçbir canlının kendisine ortak olmadığı Gerçek Hayat Sahibi, Ey bütün canlıları ölüme mahkum eden Gerçek Hayat Sahibi, Ey bütün canlıları rızıklandıran Gerçek Hayat Sahibi, Ey bütün ölüleri dirilten Gerçek Hayat Sahibi, Ey hiç ölmeyecek Gerçek Hayat Sahibi Rabbim, Sübhânsın yâ Rab! Sen'den başka yoktur ilâh! Emân diliyoruz Sen'den, Koru bizi cehennemden!

[2] "Sübhansın yâ Rab! Senin bize bildirdiğinden başka ne bilebiliriz ki? Her şeyi hakkıyla bilen, her şeyi hikmetle yapan sensin." (Bakara sûresi, 2/32)

Otuzuncu Lem'a'nın Altıncı Nüktesi

İsm-i Kayyûm'a bakar

İsm-i Hayy'ın bir hulâsası, Nur Çeşmesi'nin bir zeyli olmuş; bu İsm-i Kayyûm dahi, Otuzuncu Söz'ün zeyli olması münasip görüldü.

İtizar: Bu çok ehemmiyetli meseleler ve çok derin ve geniş İsm-i Kayyûm'un cilve-i âzamı, hem muntazaman değil, belki ayrı ayrı lem'alar tarzında kalbe hutur ettiğinden, hem gayet müşevveş ve acele ve tetkiksiz müsvedde hâlinde kaldığından elbette tâbirât ve ifadelerde çok noksanlar, intizamsızlıklar bulunacaktır. Meselelerin güzelliklerine, benim kusurlarımı bağışlamalısınız.

İhtâr: İsm-i Âzam'a âit nükteler, âzamî bir sûrette geniş, hem gayet derin olduğundan, hususan İsm-i Kayyûm'a âit meseleler ve bilhassa Birinci Şuâı[1](Hâşiye) maddiyyûnlara baktığı için, daha ziyâde derin gittiğinden, elbette her adam her meseleyi her cihette anlamaz. Fakat herkes her meseleden bir derece hisse alabilir. "Bir şey bütün elde edilmezse, bütün bütün elden kaçırılmaz." kâidesiyle, "Bu mânevî bahçenin bütün meyvelerini koparamıyorum." diye vazgeçmek kâr-ı akıl değildir. İnsan ne kadar koparsa, o kadar kârdır. İsm-i Âzam'a âit meselelerin ihâta edilmeyecek derecede genişleri olduğu gibi, akıl görmeyecek derecede inceleri de vardır. Hususan İsm-i Hayy ve Kayyûm'a ve bilhassa hayatın îmân erkânına karşı remizlerine ve bilhassa Kaza ve Kader rüknüne hayatın işaretine ve İsm-i Kayyûm'un Birinci Şuâına herkesin fikri yetişmez, fakat hissesiz de kalmaz; belki her hâlde îmânını kuvvetlendirir. Saâdet-i ebediyenin anahtarı olan îmânın kuvvetleşmesi ehemmiyeti çok azîmdir. *Îmânın bir zerre kadar kuvveti ziyâde olması, bir hazinedir. İmam Rabbânî Ahmed-i Fârukî diyor ki: "Bir küçük mesele-i îmâniyenin inkişâfı, benim nazarımda yüzler ezvâk ve kerâmetlere müreccahtır."*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

بِيَدِهٖ مَلَكُوتُ كُلِّ شَيْءٍ[2]

---

1 (Hâşiye) Bu risaleyi okuyan eğer mütefennin değilse, Birinci Şuâı okumasın, ikinciden başlasın veya âhirde okusun.

2 "Her şey üzerinde hâkimiyet elindedir." (Mü'minûn sûresi, 33/88; Yâsîn sûresi, 36/83)

لَهُ مَقَالِيدُ السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضِ[1]

وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا عِنْدَنَا خَزَآئِنُهُ[2]

مَا مِنْ دَآبَّةٍ إِلَّا هُوَ اٰخِذٌ بِنَاصِيَتِهَا[3]

gibi kayyûmiyet-i ilâhiyeye işaret eden âyetlerin bir nüktesi ve İsm-i Âzam veyahut İsm-i Âzam'ın iki ziyâsından ikinci ziyâsı veyahut İsm-i Âzam'ın altı nurundan altıncı nuru olan Kayyûm isminin bir cilve-i âzamı, Zilkade ayında aklıma göründü. Eskişehir Hapishânesi'ndeki müsaadesizliğim cihetiyle o nur-u âzamı elbette tamamıyla beyân edemeyeceğim, fakat Hazreti İmam Ali *(radiyallâhu anh)*, Kaside-i Ercûze'sinde "Sekîne" nam-ı âlîsiyle beyân ettiği İsm-i Âzam ve Celcelûtiye'sinde yine pek muhteşem isimlerle İsm-i Âzam içinde bulunan o altı ismi en âzam, en ehemmiyetli tuttuğu için ve onların bahsi içinde kerâmetkârâne bize teselli verdiği için bu İsm-i Kayyûm'a dahi, evvelki beş esmâ gibi, hiç olmazsa muhtasar bir sûrette "Beş Şuâ" ile, o nur-u âzama işaret edeceğiz.

Birinci Şuâ

Bu kâinatın Hâlık-ı Zülcelâli Kayyûm'dur. Yani bizâtihi kaimdir, daimdir, bâkîdir. Bütün eşya onunla kaimdir, devam eder ve vücudda kalır, bekâ bulur. Eğer kâinattan bir dakikacık olsun o nisbet-i kayyûmiyet kesilse, kâinat mahvolur.[4]

Hem o Zât-ı Zülcelâl kayyûmiyetiyle beraber Kur'ân-ı Azîmüşşân'da ferman ettiği gibi لَيْسَ كَمِثْلِهٖ شَيْءٌ[5] 'dür. Yani ne zâtında, ne sıfâtında, ne ef'âlinde nazîri yoktur, misli olmaz, şebîhi yoktur, şeriki olmaz. Evet bütün kâinatı bütün şuûnâtıyla ve keyfiyâtıyla kabza-yı rubûbiyetinde tutup, bir hâne ve bir saray hükmünde kemâl-i intizam ile tedbir ve idare ve terbiye eden bir Zât-ı Akdes'e misil ve mesîl ve şerik ve şebîh olmaz, muhâldir.

---

1 "Göklerin ve yerin hazinelerinin anahtarları Onun nezdindedir." (Zümer sûresi, 39/63)

2 "Hiçbir şey yoktur ki onu meydana getiren hazinelerin anahtarları elimizde olmasın." (Hicr sûresi, 15/21)

3 "Yürüyen hiçbir varlık yoktur ki, Allah, onun perçeminden tutmuş olmasın." (Hûd sûresi, 11/56)

4 "Gerçek şu ki: Gökleri ve yeri yok olmaktan koruyan, Yüce Allah'tır. Şayet onlar yıkılacak olursa onları Allah'tan başka kimse tutamaz. Doğrusu O halîmdir, gafûrdur." (Fâtır sûresi, 35/41)

5 "O'nun benzeri hiçbir şey yoktur." (Şûrâ sûresi, 42/11)

Evet, bir Zât ki, O'na yıldızların îcâdı zerreler kadar kolay gele; ve en büyük şey en küçük şey gibi kudretine musahhar ola; ve hiçbir şey hiçbir şeye, hiçbir fiil hiçbir fiile mâni olmaya; ve hadsiz efrâd, bir ferd gibi nazarında hazır ola; ve bütün sesleri birden işite; ve umumun hadsiz hâcâtını birden yapabile; ve kâinatın mevcûdâtındaki bütün intizamat ve mîzanların şehâdetiyle hiçbir şey, hiçbir hâl, dâire-i meşîet ve iradesinden hâriç olmaya; ve hiçbir mekânda olmadığı hâlde, her bir yerde ve her bir mekânda kudretiyle, ilmiyle hazır ola; ve her şey ondan nihayet derecede uzak olduğu hâlde, o ise her şeye nihayet derecede yakın olabilen bir Zât-ı Hayy-ı Kayyûm-u Zülcelâl'in elbette hiçbir cihetle misli, nazîri, şeriki, veziri, zıddı, niddi olmaz ve olması muhâldir. Yalnız, mesel ve temsil sûretinde şuûnât-ı kudsiyesine bakılabilir. Risale-i Nur'daki bütün temsilât ve teşbihât, bu mesel ve temsil nev'indendirler.

İşte böyle misilsiz ve Vâcibü'l-vücud ve maddeden mücerred ve mekândan münezzeh ve tecezzisi ve inkısamı her cihetle muhâl ve tagayyür ve tebeddülü mümteni ve ihtiyaç ve aczi imkân hâricinde olan bir Zât-ı Akdes'in kâinat safahatında ve tabakât-ı mevcûdâtında tecelli eden bir kısım cilvelerini ayn-ı Zât-ı Akdes tevehhüm ederek bir kısım mahlûkatına ulûhiyetin ahkâmını veren ehl-i dalâlet insanların bir kısmı, o Zât-ı Zülcelâl'in bazı eserlerini tabiata isnâd etmişler.

Hâlbuki, Risale-i Nur'un müteaddit yerlerinde kat'î bürhânlarla isbât edilmiş ki:

Tabiat bir sanat-ı ilâhiyedir, Sâni olmaz.
Bir kitabet-i rabbâniyedir, kâtip olmaz.
Bir nakıştır, nakkaş olamaz.
Bir defterdir, defterdâr olmaz.
Bir kanundur, kudret olmaz.
Bir mistardır, masdar olmaz.
Bir kabildir, münfail olur; fâil olmaz.
Bir nizamdır, nâzım olamaz.
Bir şeriat-ı fıtriyedir, şâri' olamaz.

Farz-ı muhâl olarak en küçük bir zîhayat mahlûk tabiata havale edilse, "Bunu yap!" denilse; Risale-i Nur'un çok yerlerinde kat'î bürhânlarla isbât edildiği gibi, o küçük zîhayatın âzâları ve cihâzâtları adedince kalıplar, belki makineler bulundurmak gerektir; tâ ki, tabiat o işi görebilsin.

Hem, maddiyyûn denilen bir kısım ehl-i dalâlet, zerrâttaki tahavvülât-ı muntazama içinde hallâkıyet-i ilâhiyenin ve kudret-i rabbâniyenin bir cilve-i âzamını hissettiklerinden ve o cilvenin nereden geldiğini bilemediklerinden ve o kudret-i samedaniyenin cilvesinden gelen umumî kuvvetin nereden idare edildiğini anlayamadıklarından, madde ve kuvveti ezelî tevehhüm ederek, zerrelere ve hareketlerine âsâr-ı ilâhiyeyi isnâd etmeye başlamışlar. Fesübhânallah! İnsanlarda bu derece hadsiz cehâlet olabilir mi ki, mekândan münezzeh olmakla beraber her bir yerde her bir şeyin îcâdında her şeyi görecek, bilecek, idare edecek bir tarzda bulunur bir vaziyetle yaptığı fiilleri ve eserleri; câmid, kör, şuûrsuz, iradesiz, mîzansız ve tesadüf fırtınaları içinde çalkanan zerrâta ve harekâtına vermek, ne kadar cahilâne ve hurafetkârâne bir fikir olduğunu, zerre kadar aklı bulunanların bilmesi gerektir.

Evet, bu herifler vahdet-i mutlakadan vazgeçtikleri için, hadsiz ve nihayetsiz bir kesret-i mutlakaya düşmüşler. Yani bir tek ilâhı kabul etmedikleri için, nihayetsiz ilâhları kabul etmeye mecbur oluyorlar. Yani bir tek Zât-ı Akdes'in hassası ve lâzım-ı zâtîsi olan ezeliyeti ve hâlıkıyeti, bozulmuş akıllarına sığıştıramadıklarından; o hadsiz, nihayetsiz câmid zerrelerin ezeliyetlerini, belki ulûhiyetlerini kabul etmeye mesleklerince mecbur oluyorlar. İşte sen gel, echeliyetin nihayetsiz derecesine bak!

Evet, zerrelerdeki cilve ise; zerreler tâifesini Vâcibü'l-vücud'un havliyle, kudretiyle, emriyle muntazam ve muhteşem bir ordu hükmüne getirmiştir. Eğer bir saniye o Kumandan-ı Âzam'ın emri ve kuvveti geri alınsa, o çok kesretli câmid, şuûrsuz tâife, başıbozuklar hükmüne gelecekler; belki bütün bütün mahvolacaklar.

Hem insanların bir kısmı güyâ daha ileri görüyor gibi, daha ziyâde cahilâne bir dalâletle Sâni-i Zülcelâl'in gayet latîf, nazenin, mutî, musahhar bir sayfa-yı icraatı ve emirlerinin bir vasıta-yı nakliyâtı ve zayıf bir perde-i tasarrufâtı ve latîf bir midâd-ı (mürekkep) kitabeti ve en nazenin bir hulle-i îcâdatı ve bir mâye-i masnûâtı ve bir mezraa-yı hububâtı olan "esîr" maddesini, cilve-i rubûbiyetine aynadarlık ettiği için masdar ve fâil tevehhüm etmişler. Bu acîp cehâlet, hadsiz muhalleri istilzâm ediyor.

Çünkü esîr maddesi, maddiyyûnları boğduran zerrât maddesinden daha latîf ve eski hükemânın saplandığı heyûlâ fihristesinden daha kesif, ihtiyarsız, şuûrsuz, câmid bir maddedir. Bu hadsiz bir sûrette tecezzi ve inkısam eden ve nâkillik ve infial hâssasıyla ve vazifesiyle teçhiz edilen bu maddeye, belki

o maddenin zerreden çok derece daha küçük olan zerrelerine; her şeyde her şeyi görecek, bilecek, idare edecek bir ihtiyar ve bir iktidar ile vücud bulan fiilleri, eserleri isnâd etmek, esîrin zerreleri adedince yanlıştır.

Evet, mevcûdâtta görünen fiil-i îcâd öyle bir keyfiyettedir ki; her şeyde, hususan zîhayat olsa, ekser eşyayı ve belki umum kâinatı görecek, bilecek ve kâinata karşı o zîhayatın münasebâtını tanıyacak, temin edecek bir iktidar ve ihtiyardan geldiğini gösteriyor ki, maddî ve ihâtasız olan esbâbın hiçbir cihetle fiili olmaz.

Evet, sırr-ı kayyûmiyetle en cüz'î bir fiil-i îcâdî, doğrudan doğruya bütün kâinat Hâlıkının fiili olduğuna delâlet eden bir sırr-ı âzamı taşıyor. Evet, meselâ bir arının îcâdına teveccüh eden bir fiil, iki cihetle Hâlık-ı Kâinat'a hususiyetini gösteriyor.

Birincisi: O arının bütün emsâlinin bütün zeminde, aynı zamanda aynı fiile mazhariyetleri gösteriyor ki, bu cüz'î ve hususî fiil ise, ihâtalı rûy-u zemini kaplamış bir fiilin bir ucudur. Öyle ise, o büyük fiilin Fâili ve o fiilin Sahibi kim ise, o cüz'î fiil dahi O'nundur.

İkinci cihet: Bu hazır arının hilkatine teveccüh eden fiilin fâili olmak için, o arının şerâit-i hayatiyesini ve cihâzâtını ve kâinatla münasebetini temin edecek ve bilecek kadar pek büyük bir iktidar ve ihtiyar lâzım geldiğinden, o cüz'î fiili yapan Zât'ın, ekser kâinata hükmü geçmekle ancak o fiili öyle mükemmel yapabilir.

Demek, en cüz'î fiil, iki cihetle Hâlık-ı Külli Şey'e has olduğunu gösterir.

En ziyâde cây-ı dikkat ve cây-ı hayret şudur ki: Vücudun en kuvvetli mertebesi olan vücubun; ve vücudun en sebatlı derecesi olan maddeden tecerrüdün; ve vücudun zevâlden en uzak tavrı olan mekândan münezzehiyetin; ve vücudun en sağlam ve tagayyürden ve ademden en mukaddes sıfatı olan vahdetin sahibi olan Zât-ı Vâcibü'l-vücud'un en has hâssası ve lâzım-ı zâtîsi olan ezeliyeti ve sermediyeti; vücudun en zayıf mertebesi ve en incecik derecesi ve en mütegayyir, mütehavvil tavrı ve en ziyâde mekâna yayılmış olan hadsiz, kesretli bir maddî madde olan esîr ve zerrât gibi şeylere vermek ve onlara ezeliyet isnâd etmek ve onları ezelî tasavvur etmek ve kısmen âsâr-ı ilâhiyenin onlardan neşet ettiğini tevehhüm etmek, ne kadar hilâf-ı hakikat ve vakıa muhalif ve akıldan uzak ve bâtıl bir fikir olduğu, Risale-i Nur'un müteaddit cüz'lerinde kat'î bürhânlarla gösterilmiştir.

İkinci Şuâ

"İki Mesele"dir.

Birinci Mesele

İsm-i Kayyûm'un bir cilve-i âzamına işaret eden

لَا تَأْخُذُهُ سِنَةٌ وَلَا نَوْمٌ[1]

مَا مِنْ دَآبَّةٍ إِلَّا هُوَ اٰخِذٌ بِنَاصِيَتِهَا[2]

لَهُ مَقَالِيدُ السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضِ[3]

gibi âyetlerin işaret ettiği hakikat-i âzamın bir vechi şudur ki:

Şu kâinattaki ecrâm-ı semâviyenin kıyamları, devamları, bekâları; sırr-ı kayyûmiyetle bağlıdır. Eğer o cilve-i kayyûmiyet bir dakikada yüzünü çevirse, bir kısmı küre-i arzdan bin defa büyük milyonlarla küreler, fezâ-yı gayr-i mütenahî boşluğunda dağılacak, birbirine çarpacak, ademe dökülecekler. Nasıl ki, meselâ havada, tayyareler yerinde binler muhteşem kasırları kemâl-i intizamla durdurup seyahat ettiren bir Zât'ın kayyûmiyet iktidarı, o havadaki sarayların sebat ve nizam ve devamları ile ölçülür. Öyle de, o Zât-ı Kayyûm-u Zülcelâl'in madde-i esîriye içinde hadsiz ecrâm-ı semâviyeye nihayet derecede intizam ve mîzan içinde sırr-ı kayyûmiyetle bir kıyam, bir bekâ, bir devam vererek, bazısı küre-i arzdan bin ve bir kısmı bir milyon defa büyük milyonlarla azîm küreleri direksiz, istinadsız, boşlukta durdurmakla beraber, her birini bir vazife ile tavzif edip gayet muhteşem bir ordu şeklinde emr-i kün feyekûn'den[4] gelen fermanlara kemâl-i inkıyâdla itaat ettirmesi, İsm-i Kayyûm'un âzamî cilvesine bir ölçü olduğu gibi, her bir mevcudun zerreleri dahi, yıldızlar gibi sırr-ı kayyûmiyetle kaim ve o sır ile bekâ ve devam ediyorlar.

Evet, bir zîhayatın cesedindeki zerrelerin her bir âzâya mahsus bir hey'et ile küme küme toplanıp dağılmadıkları ve sel gibi akan unsurların fırtınaları içinde vaziyetlerini muhafaza edip dağılmamaları ve muntazaman durmaları, bilbedâhe kendi kendilerinden olmayıp, belki sırr-ı kayyûmiyetle olduğundan;

---

1 "O'nu *(celle celâlûh)* ne bir uyuklama, ne uyku tutamaz." (Bakara sûresi, 2/255)

2 "Yürüyen hiçbir varlık yoktur ki, Allah, onun perçeminden tutmuş olmasın." (Hûd sûresi, 11/56)

3 "Göklerin ve yerin hazinelerinin anahtarları Onun nezdindedir." (Zümer sûresi, 39/63)

4 "(O, bir şeyi yaratmak isteyince sadece) 'ol!' der, o da oluverir." (Bakara sûresi, 2/117; Âl-i İmran sûresi, 3/47, 59; En'âm sûresi, 6/73; Nahl sûresi, 16/40; …)

her bir ceset muntazam bir tabur, her bir nevi muntazam bir ordu hükmünde olarak bütün zîhayat ve mürekkebâtın zemin yüzünde ve yıldızların fezâ âleminde durmaları ve gezmeleri gibi, bu zerreler dahi hadsiz dilleriyle sırr-ı kayyûmiyeti ilân ederler.

İkinci Mesele

Eşyanın sırr-ı kayyûmiyetle münâsebettar faydalarının ve hikmetlerinin bir kısmına işaret etmeyi, bu makam iktizâ ediyor.

Evet her şeyin hikmet-i vücudu ve gaye-i fıtratı ve fayda-yı hilkati ve netice-i hayatı üçer nevidir:

Birinci nevi, kendine ve insana ve insanın maslahatlarına bakar.

İkinci nevi, daha mühimdir ki, her şey, umum zîşuûr mütalâa edebilecek ve Fâtır-ı Zülcelâl'in cilve-i esmâsını bildirecek birer âyet, birer mektup, birer kitab, birer kaside hükmünde olarak mânâlarını hadsiz okuyucularına ifade etmesidir.

Üçüncü nevi ise, Sâni-i Zülcelâl'e âittir, ona bakar. Her şeyin faydası ve neticesi kendine bakan bir ise, Sâni-i Zülcelâl'e bakan yüzlerdir ki, Sâni-i Zülcelâl kendi acâib-i sanatını kendisi temâşâ eder; kendi cilve-i esmâsına, kendi masnûâtında bakar. Bu âzamî üçüncü nevide, bir saniye kadar yaşamak kâfidir.

Hem her şeyin vücudunu iktizâ eden bir sırr-ı kayyûmiyet var ki, Üçüncü Şuâ'da izah edilecek.

Bir zaman tılsım-ı kâinat ve muamma-yı hilkat cilvesiyle mevcûdâtın hikmetlerine ve faydalarına baktım, dedim: "Acaba bu eşya neden böyle kendini gösteriyorlar, çabuk kaybolup gidiyorlar?" Onların şahsına bakıyorum; muntazam, hikmetli giyinmiş, giydirilmiş, süslendirilmiş, sergiye temâşâgâha gönderilmiş. Hâlbuki bir-iki günde, belki bir kısmı birkaç dakikada kaybolup; faydasız boşu boşuna gidiyorlar. "Bu kısa zamanda bize görünmelerinden maksat nedir?" diye çok merak ediyordum. O zaman mevcûdâtın, hususan zîhayatın dünya dershânesine gelmelerinin mühim bir hikmetini lütf-u ilâhî ile buldum. O da şudur:

Her şey, hususan zîhayat, gayet mânidar bir kelime, bir mektup, bir kaside-i rabbânîdir; bir ilânnâme-i ilâhîdir. Umum zîşuûrun mütalâasına mazhar olduktan ve hadsiz mütalâacılara mânâsını ifade ettikten sonra, lafzı ve hurûfu hükmündeki sûret-i cismaniyesi kaybolur.

Bir sene kadar bu hikmet bana kâfi geldi. Bir sene sonra masnûâtta ve bilhassa zîhayatlarda bulunan çok hârika ve pek ince sanatın mucizeleri inkişâf etti. Anladım ki, bu çok ince ve çok hârika olan dekaik-i sanat, yalnız zîşuûrların nazarlarına ifade-i mânâ için değildir. Gerçi her bir mevcudu, hadsiz zîşuûrlar mütalâa edebilir. Fakat hem onların mütalâası mahduttur, hem de herkes o zîhayatın bütün dekaik-i sanatına nüfuz edemezler.

Demek zîhayatların en mühim netice-i hilkati ve en büyük gaye-i fıtratı, Zât-ı Kayyûm-u Ezelî'nin kendi nazarına, kendi acâib-i sanatını ve verdiği rahîmâne hediyelerini ve ihsânlarını arz etmektir.

Bu gaye ise, çok zaman bana kanaat verdi ve ondan anladım ki: Her mevcutta, hususan zîhayatlarda hadsiz dekaik-ı sanat bulunması, Zât-ı Kayyûm-u Ezelî'nin nazarına arz etmek, yani Zât-ı Kayyûm-u Ezelî kendi sanatını kendisi temâşâ etmek olan hikmet-i hilkat, o büyük masârife kâfi geliyordu.

Bir zaman sonra gördüm ki, mevcûdâtın şahıslarında ve sûretlerindeki dekaik-i sanat devam etmiyor; gayet süratle tazeleniyor, tebeddül ediyor; nihayetsiz bir faaliyet ve bir Hallâkıyet içinde tahavvül ediyorlar. Bu Hallâkıyet ve bu faaliyetin hikmeti elbette o faaliyet derecesinde büyük olmak lâzım geliyor, diye tefekküre başladım.

Bu defa mezkûr iki hikmet kâfi gelmemeye başladılar, noksan kaldılar. Gayet merak ile ayrı bir hikmeti aramaya ve taharriye başladım. Bir zaman sonra, –lillâhilhamd– Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyân'ın feyzi ile, sırr-ı kayyûmiyet noktasında azîm hadsiz bir hikmet, bir gaye göründü. Ve onun ile "tılsım-ı kâinat" ve "muamma-yı hilkat" tâbir edilen bir sırr-ı ilâhî anlaşıldı. (Yirmi Dördüncü Mektup'ta tafsilen beyân edildiğinden, burada yalnız icmâlen iki-üç noktasını Üçüncü Şuâ'da zikredeceğiz.)

Evet, sırr-ı kayyûmiyetin cilvesine bu noktadan bakınız ki; bütün mevcûdâtı ademden çıkarıp, her birisini bu nihayetsiz fezâda

اَللّٰهُ الَّذِي رَفَعَ السَّمٰوَاتِ بِغَيْرِ عَمَدٍ تَرَوْنَهَا[1]

sırrıyla durdurup, kıyam ve bekâ verip, umumunu böyle sırr-ı kayyûmiyetin tecellisine mazhar eyliyor. Eğer bu nokta-yı istinât olmazsa; hiçbir şey kendi başıyla durmaz. Hadsiz bir boşlukta yuvarlanıp ademe sukût edecek.

---

1 "Allah O'dur ki gökleri, sizin de görüp durduğunuz gibi, direksiz yükseltti." (Ra'd sûresi, 13/2)

Hem nasıl ki bütün mevcûdât, vücudları ve kıyamları ve bekâları cihetinde Kayyûm-u Zülcelâl'e dayanıyorlar; kıyamları O'nunladır; öyle de, mevcûdâtın keyfiyât ve ahvâlinde binler silsilelerin; –temsilde hatâ olmasın– telefon, telgraf silsilelerinin merkezi ve santral direği hükmünde olan sırr-ı kayyûmiyette وَإِلَيْهِ يُرْجَعُ الْأَمْرُ كُلُّهُ[1] sırrıyla, uçları bağlıdır. Eğer o nuranî nokta-yı istinâda dayanmazlarsa, ehl-i akılca muhâl ve bâtıl olan binler devirler ve teselsüller lâzım gelecek; belki, mevcûdât adedince bâtıl olan devirler ve teselsüller lâzım gelir. Meselâ, bu şey (hıfz veya nur veya vücud veya rızık gibi) bir cihette buna dayanır, bu da ötekine, o da ona… gitgide her hâlde nihayetsiz olamaz, bir nihayeti bulunacak.

İşte, bütün böyle silsilelerin müntehâları, elbette sırr-ı kayyûmiyettir. Sırr-ı kayyûmiyet anlaşıldıktan sonra, o mevhum silsilelerde birbirine dayanmak râbıtası ve mânâsı kalmaz, kalkar; her şey doğrudan doğruya sırr-ı kayyûmiyete bakar.

Üçüncü Şuâ

كُلَّ يَوْمٍ هُوَ فِي شَأْنٍ[2] ، فَعَّالٌ لِمَا يُرِيدُ[3] ، يَخْلُقُ مَا يَشَاءُ[4] ، بِيَدِهِ مَلَكُوتُ كُلِّ شَيْءٍ[5] ، فَانْظُرْ إِلَى آثَارِ رَحْمَتِ اللهِ كَيْفَ يُحْيِ الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا[6]

gibi âyetlerin işaret ettikleri hallâkıyet-i ilâhiye ve faaliyet-i rabbâniye içindeki sırr-ı kayyûmiyetin bir derece inkişâfına, bir-iki mukaddime ile işaret edeceğiz.

Birincisi

Şu kâinata baktığımız vakit görüyoruz ki, zaman seylinde mütemâdiyen çalkanan ve kâfile kâfile arkasından gelip geçen mahlûkatın bir kısmı, bir saniyede gelir, der-akab kaybolur. Bir tâifesi, bir dakikada gelir, geçer. Bir nev'i, bir saat âlem-i şehâdete uğrar, âlem-i gayba girer. Bir kısmı bir günde, bir kısmı bir senede, bir kısmı bir asırda, bir kısmı da asırlarda bu âlem-i şehâdete gelip, konup; vazife görüp gidiyorlar.

---

1 "Bütün işler hükmetmesi için O'na götürülür." (Hûd sûresi, 11/123)

2 "O, her an yeni tecellîlerle iş başındadır." (Rahman sûresi, 55/29).

3 "Dilediği her şeyi yapandır." (Bürûc sûresi, 85/16)

4 "O dilediğini yaratır." (Rûm sûresi, 30/54)

5 "O Zât ki, herşey üzerinde hâkimiyet elindedir." (Yâsîn sûresi, 36/83)

6 "İşte bak, Allahın rahmetinin eserlerine, ölmüş toprağa nasıl hayat veriyor!" (Rûm sûresi, 30/50)

Bu hayret verici seyahat ve seyeran-ı mevcûdât, o sefer ve seyelân-ı mahlûkat öyle bir intizam ve mîzan ve hikmetle sevk ü idare edilir ve onlara ve o kâfilelere kumandanlık eden öyle basîrâne, hakimâne, müdebbirâne kumandanlık ediyor ki; bütün akıllar faraza ittihâd edip bir tek akıl olsa, o hakimâne idarenin künhüne yetişemez ve kusur bulup tenkid edemez.

İşte bu hallâkıyet-i rabbâniyenin içinde; o sevimli ve sevdiği masnûâtın hususan zîhayatların hiçbirine göz açtırmayarak âlem-i gayba gönderiyor, hiçbirine nefes aldırmayarak dünyadaki hayattan terhis ediyor, mütemâdiyen bu misafirhâne-i âlemi doldurup misafirlerin rızası olmayarak boşaltıyor; kalem-i kaza ve kader, küre-i arzı yazar bozar tahtası gibi yaparak [1] يُحْيِي وَيُمِيتُ cilveleriyle mütemâdiyen küre-i arzda yazılarını yazar ve o yazıları tazelendirir, tebdil eder. İşte bu faaliyet-i rabbâniyenin ve bu hallâkıyet-i ilâhiyenin bir sırr-ı hikmeti ve esaslı bir muktazîsi ve bir sebeb-i dâîsi, üç mühim şubeye ayrılan hadsiz, nihayetsiz bir hikmettir.

O hikmetin birinci şubesi şudur ki: Faaliyetin her nev'i cüz'î olsun, küllî olsun bir lezzet verir. Belki her faaliyette bir lezzet var. Belki faaliyet ayn-ı lezzettir. Belki faaliyet, ayn-ı lezzet olan vücudun tezâhürüdür ve ayn-ı elem olan ademden tebâud ile silkinmesidir.

Evet, her kabiliyet sahibi, bir faaliyetle kabiliyetinin inkişâfını lezzetle takip eder. Her bir istidâdın faaliyetle tezâhür etmesi, bir lezzetten gelir ve bir lezzeti netice verir. Her bir kemâl sahibi, faaliyetle kemâlâtının tezâhürünü lezzetle takip eder.

Madem her bir faaliyette böyle sevilir, istenilir bir kemâl, bir lezzet vardır ve faaliyet dahi, bir kemâldir ve madem zîhayat âleminde dâimî ve ezelî bir hayattan neşet eden hadsiz bir muhabbetin, nihayetsiz bir merhametin cilveleri görünüyor ve o cilveler gösteriyor ki, kendini böyle sevdiren ve seven ve şefkat edip lütuflarda bulunan Zât'ın kudsiyetine lâyık ve vücub-u vücuduna münasip o hayat-ı sermediyenin muktezâsı olarak hadsiz derecede –tâbirde hatâ olmasın– bir aşk-ı lâhûtî, bir muhabbet-i kudsiye, bir lezzet-i mukaddese gibi şuûnât-ı kudsiye o Hayat-ı Akdes'te var ki, o şuûnât böyle hadsiz faaliyetle ve nihayetsiz bir hallâkıyetle kâinatı dâimâ tazelendiriyor, çalkalandırıyor, değiştiriyor.

---

[1] "Dirilten ve öldüren O'dur." (Bakara sûresi, 2/258; Tevbe sûresi, 9/116; Yûnus sûresi, 10/56; Mü'minûn sûresi, 23/80; Duhân sûresi, 44/8; Hadîd sûresi, 57/2)

Sırr-ı kayyûmiyete bakan hadsiz faaliyet-i ilâhiyedeki hikmetin ikinci şubesi: Esmâ-yı ilâhiyeye bakar. Mâlûmdur ki her bir cemâl sahibi, kendi cemâlini görmek ve göstermek ister; her bir hüner sahibi, kendi hünerini teşhir ve ilân etmekle nazar-ı dikkati celb etmek ister ve sever; ve hüneri gizli kalmış bir güzel hakikat ve güzel bir mânâ, meydana çıkmak ve müşterileri bulmak ister ve sever.

Madem bu esaslı kâideler, her şeyde derecesine göre cereyân ediyor; elbette Cemîl-i Mutlak olan Zât-ı Kayyûm-u Zülcelâl'in bin bir esmâ-yı hüsnâsından her bir ismin, kâinatın şehâdetiyle ve cilvelerinin delâletiyle ve nakışlarının işaretiyle, her birisinin her bir mertebesinde hakikî bir hüsün, hakikî bir kemâl, hakikî bir cemâl ve gayet güzel bir hakikat, belki her bir ismin her bir mertebesinde hadsiz envâ-ı hüsünle hadsiz hakâik-i cemîle vardır.

Madem bu esmânın kudsî cemâllerini irâe eden aynaları ve güzel nakışlarını gösteren levhaları ve güzel hakikatlerini ifade eden sayfaları, bu mevcûdâttır ve bu kâinattır. Elbette o dâimî ve bâkî esmâ, hadsiz cilvelerini ve nihayetsiz mânidar nakışlarını ve kitaplarını; hem müsemmâları olan Zât-ı Kayyûm-u Zülcelâl'in nazar-ı müşâhedesine, hem hadd ü hesaba gelmeyen zîrûh ve zîşuûr mahlûkatın nazar-ı mütalâasına göstermek ve nihayetli mahdut bir şeyden nihayetsiz levhaları ve bir tek şahıstan pek çok şahısları ve bir hakikatten pek kesretli hakikatleri göstermek için, o aşk-ı mukaddes-i ilâhîye istinaden ve o sırr-ı kayyûmiyete binâen, kâinatı umumen ve mütemâdiyen cilveleriyle tazelendiriyorlar, değiştiriyorlar.

Dördüncü Şuâ

Kâinattaki hayret-nümâ faaliyet-i daimenin hikmetinin üçüncü şubesi şudur ki: Her bir merhamet sahibi, başkasını memnun etmekten mesrûr olur; her bir şefkat sahibi, başkasını mesrûr etmekten memnun olur; her bir muhabbet sahibi, sevindirmeye lâyık mahlûkları sevindirmekle sevinir; her bir âlîcenab zât, başkasını mes'ûd etmekle lezzet alır; her bir âdil zât, ihkak-ı hak etmek ve müstehaklara cezâ vermekte hukuk sahiplerini minnettar etmekle keyiflenir; hüner sahibi her bir sanatkâr, sanatını teşhir etmekle ve sanatının tasavvur ettiği tarzda işlemesiyle ve istediği neticeleri vermesiyle iftihar eder.

İşte bu mezkûr düsturların her biri birer kâide-i esâsiyedir ki, kâinatta ve âlem-i insâniyette cereyân ediyorlar. Bu kâidelerin esmâ-yı ilâhiyede cereyân ettiklerini gösteren üç misâl, Otuz İkinci Söz'ün İkinci Mevkıfı'nda izah edilmiştir. Bir hulâsası bu makamda yazılması münasip olduğundan, deriz:

Nasıl ki meselâ gayet merhametli, sehâvetli, gayet kerîm âlîcenab bir zât, fıtratındaki âlî seciyelerin muktezâsıyla büyük bir seyahat gemisine, çok muhtaç ve fakir insanları bindirip, gayet mükemmel ziyâfetlerle, ikramlarla o muhtaç fakirleri memnun ederek denizlerde arzın etrafında gezdirir ve kendisi de onların üstünde, onları mesrûrâne temâşâ ederek o muhtaçların minnettarlıklarından lezzet alır ve onların telezzüzlerinden mesrûr olur ve onların keyiflerinden sevinir, iftihar eder.

Madem böyle bir tevziat memuru hükmünde olan bir insan, böyle cüz'î bir ziyafet vermekten bu derece memnun ve mesrûr olursa; elbette bütün hayvanları ve insanları ve hadsiz melekleri ve cinleri ve rûhları, bir sefine-i rahmânî olan küre-i arz gemisine bindirerek; rûy-u zemini, envâ-ı mat'ûmâtla ve bütün duyguların ezvâk ve erzakıyla doldurulmuş bir sofra-yı rabbâniye şeklinde onlara açmak ve o muhtaç ve müteşekkir ve minnettar ve mesrûr mahlûkatını aktâr-ı kâinatta seyahat ettirmekle ve bu dünyada bu kadar ikramlarla onları mesrûr etmekle beraber, dâr-ı bekâda cennetlerinden her birini ziyafet-i daime için birer sofra yapan Zât-ı Hayy-ı Kayyûm'a âit olarak o mahlûkatın teşekkürlerinden ve minnettarlıklarından ve mesrûriyetlerinden ve sevinçlerinden gelen ve tâbirinde âciz olduğumuz ve me'zun olmadığımız şuûnât-ı ilâhiyeyi, "memnuniyet-i mukaddese" "iftihar-ı kudsî" ve "lezzet-i mukaddese" gibi isimlerle işaret edilen maânî-i rubûbiyettir ki, bu dâimî faaliyeti ve mütemâdî hallâkıyeti iktizâ eder.

Hem meselâ, bir mahir sanatkâr, plâksız bir fonoğraf yapsa, o fonoğraf istediği gibi konuşsa, işlese; sanatkârı ne kadar müftehir olur, mütelezziz olur; kendi kendine "Mâşâallah!" der. Madem îcâdsız ve surî bir küçük sanat, sanatkârının rûhunda bu derece bir iftihar, bir memnuniyet hissi uyandırırsa, elbette bu mevcûdâtın Sâni-i Hakîm'i, kâinatın mecmûunu, hadsiz nağmelerin envâıyla sadâ veren ve ses verip tesbih eden ve zikredip konuşan bir musikî-i ilâhiye ve bir fabrika-yı acîbe yapmakla beraber, kâinatın her bir nev'ini, her bir âlemini ayrı bir sanatla ve ayrı sanat mucizeleriyle göstererek zîhayatların kafalarında birer fonoğraf, birer fotoğraf, birer telgraf gibi çok makineleri, hattâ en küçük bir kafada dahi yapmakla beraber her bir insan kafasına, değil yalnız plâksız fonoğraf, birer aynasız fotoğraf, bir telsiz telgraf, belki bunlardan yirmi defa daha hârika, her insanın kafasında öyle bir makineyi yapmaktan ve istediği tarzda işleyip neticeleri vermekten gelen iftihar-ı kudsî ve memnuniyet-i mukaddese gibi mânâları ve rubûbiyetin bu nev'inden olan ulvî şuûnâtı; elbette ve herhâlde bu faaliyet-i daimeyi istilzâm eder.

Hem meselâ, bir hükümdar-ı âdil, ihkak-ı hak için mazlûmların hakkını zâlimlerden almakla ve fakirleri kavîlerin şerrinden muhafaza etmekle ve herkese müstehak olduğu hakkı vermekle lezzet alması, iftihar etmesi, memnun olması; hükümdarlığın ve adâletin bir kâide-i esâsiyesi olduğundan, elbette Hâkim-i Hakîm, Adl-i Âdil olan Zât-ı Hayy-ı Kayyûm'un bütün mahlûkatına, hususan zîhayatlara "hukuk-u hayat" tâbir edilen şerâit-i hayatiyeyi vermekle; ve hayatlarını muhafaza için onlara cihâzât ihsân etmekle; ve zayıfları kavîlerin şerrinden Rahîmâne himaye etmekle; ve umum zîhayatlarda bu dünyada ihkak-ı hak etmek nev'i tamamen ve haksızlara cezâ vermek nev'i ise kısmen sırr-ı adâletin icrâsından olmakla; ve bilhassa mahkeme-i kübrâ-yı haşirde adâlet-i ekberin tecellisinden hâsıl olan ve tâbirinde âciz olduğumuz şuûnât-ı rabbâniye ve maânî-i kudsiyedir ki, kâinatta bu faaliyet-i daimeyi iktizâ ediyor.

İşte bu üç misâl gibi; esmâ-yı hüsnânın umumunda, her birisi bu faaliyet-i daimede böyle kudsî bazı şuûnât-ı ilâhiyeye medâr olduklarından, hallâkıyet-i daimeyi iktizâ ederler. Hem madem her kabiliyet, her bir istidât, inbisât ve inkişâf edip semere vermekle bir ferahlık, bir genişlik, bir lezzet verir; hem madem her vazifedar, vazifesini yapmak ve bitirmekle, vazifesinden terhisinde büyük bir rahatlık, bir memnuniyet hisseder; ve madem bir tek tohumdan bir çok meyveleri almak ve bir dirhemden yüz dirhem kâr kazanmak, sahiplerine çok sevinçli bir hâlettir, bir ticarettir. Elbette bütün mahlûkattaki hadsiz istidâtları inkişâf ettiren ve bütün mahlûkatını kıymettar vazifelerde istihdam ettikten sonra terakkivâri terhis ettiren, yani unsurları, madenler mertebesine; madenleri, nebatlar hayatına; nebatları, rızık vasıtasıyla hayvanların derece-i hayatına; ve hayvanları insanların şuûrkârâne olan yüksek hayatına çıkarıyor.

İşte, her bir zîhayatın zâhirî bir vücudunun zevâliyle; (Yirmi Dördüncü Mektup'ta izah edildiği gibi) rûhu, mâhiyeti, hüviyeti, sûreti ve misâlî vücudları ve ilmî ve gaybî mevcudiyetleri ve cesed-i necmîsi ve gılaf-ı ruhu gibi kendinden alınmış pek çok vücudlarını arkasında bırakıp ve yerinde vazife başına geçiren faaliyet-i daime ve hallâkıyet-i rabbâniyeden neşet eden maânî-i kudsiyenin ve rubûbiyet-i ilâhiyenin ne kadar ehemmiyetli oldukları anlaşılır.

Mühim bir suale kat'î bir cevap: Ehl-i dalâletten bir kısmı diyorlar ki: "Kâinatı bir faaliyet-i daime ile tağyir ve tebdil eden Zât'ın, elbette kendisinin de mütegayyir ve mütehavvil olması lâzım gelir."

Elcevap: Hâşâ! Yüz bin defa hâşâ! Yerdeki aynaların tagayyürü, gökteki güneşin tagayyürünü değil, bilâkis cilvelerinin tazelendiğini gösterir. Hem ezelî, ebedî, sermedî, her cihetçe kemâl-i mutlakta ve istiğnâ-yı mutlakta, maddeden mücerred, mekândan, kayıddan, imkândan münezzeh, müberrâ, muallâ olan bir Zât-ı Akdes'in tagayyürü ve tebeddülü muhâldir. Kâinatın tagayyürü, onun tagayyürüne değil, belki adem-i tagayyürüne ve gayr-i mütehavvil olduğuna delildir. Çünkü müteaddit şeyleri intizamla dâimî tağyir ve tahrik eden bir Zât, mütegayyir olmamak ve hareket etmemek lâzım gelir. Meselâ, sen çok iplerle bağlı çok gülleleri ve topları çevirdiğin ve dâimî intizamla tahrik edip vaziyetler verdiğin vakit, senin yerinde durup tagayyür ve hareket etmemekliğin gerektir. Yoksa o intizamı bozacaksın. Meşhurdur ki, intizamla tahrik eden, hareket etmemek ve devam ile tağyir eden, mütegayyir olmamak gerektir; tâ ki o iş intizamla devam etsin.

Sâniyen: Tagayyür ve tebeddül; hudûstan ve tekemmül etmek için tazelenmekten ve ihtiyaçtan ve maddîlikten ve imkândan ileri geliyor. Zât-ı Akdes ise hem kadîm, hem her cihetçe kemâl-i mutlakta, hem istiğnâ-yı mutlakta, hem maddeden mücerred, hem Vâcibü'l-vücud olduğundan; elbette tagayyür ve tebeddülü muhâldir, mümkün değildir.

Beşinci Şuâ

İki meseledir.

Birinci Meselesi

İsm-i Kayyûm'un cilve-i âzamını görmek istersek, hayalimizi bütün kâinatı temâşâ edecek; biri, en uzak şeyleri; diğeri, en küçük zerreleri gösterecek iki dürbün yapıp birinci dürbünle bakıyoruz, görüyoruz ki: İsm-i Kayyûm'un cilvesiyle, küre-i arzdan bin defa büyük milyonlar küreler, yıldızlar, direksiz olarak havadan daha latîf olan madde-i esîriye içinde kısmen durdurulmuş, kısmen vazife için seyahat ettiriliyor. Sonra o hayalin hurdebîni olan ikinci dürbünüyle, küçük zerrâtı görecek bir sûretle bakıyoruz. O sırr-ı kayyûmiyetle, zîhayat mahlûkat-ı arziyenin her birinin zerrât-ı vücudiyeleri, yıldızlar gibi muntazam bir vaziyet alıp hareket ediyorlar ve vazifeler görüyorlar. Hususan zîhayatın kanındaki "küreyvât-ı hamrâ ve beyzâ" tâbir ettikleri zerrelerden teşekkül eden küçücük kütleleri, seyyar yıldızlar gibi, mevlevîvâri iki hareket-i muntazama ile hareket ediyorlar görüyoruz.

Bir hulâsatü'l-hulâsa:[1](Hâşiye) İsm-i Âzam'ın altı ismi, ziyâdaki yedi renk gibi imtizaç ederek teşkil ettikleri ziyâ-yı kudsiyeye bakmak için, bir hulâsanın zikri münasiptir. Şöyle ki:

Bütün kâinatın mevcûdâtını böyle durduran, bekâ ve kıyam veren, İsm-i Kayyûm'un bu cilve-i âzamının arkasından bak: İsm-i Hayy'ın cilve-i âzamı, o bütün mevcûdât-ı zîhayatı cilvesiyle şu'lelendirmiş, kâinatı nurlandırmış, bütün zîhayat mevcûdâtı cilvesiyle yaldızlıyor.

Şimdi bak: İsm-i Hayy'ın arkasında İsm-i Ferd'in cilve-i âzamı, bütün kâinatı envâıyla, eczâsıyla bir vahdet içine alıyor; her şeyin alnına bir sikke-i vahdet koyuyor; her şeyin yüzüne bir hâtem-i ehadiyet basıyor; nihayetsiz ve hadsiz dillerle cilvesini ilân ettiriyor.

Şimdi İsm-i Ferd'in arkasından İsm-i Hakem'in cilve-i âzamına bak ki; yıldızlardan zerrelere kadar, hayalin iki dürbünüyle temâşâ ettiğimiz mevcûdâtın her birisini, cüz'î olsun, küllî olsun, en büyük dâireden en küçük dâireye kadar, her birine lâyık ve münasip olarak meyvedar bir nizam ve hikmetli bir intizam ve semeredar bir insicam içine almış, bütün mevcûdâtı süslendirmiş, yaldızlandırmış.

Sonra İsm-i Hakem'in cilve-i âzamı arkasından bak ki, İsm-i Adl'in cilve-i âzamıyla, İkinci Nükte'de izah edildiği vechile, bütün kâinatı mevcûdâtıyla, faaliyet-i daime içinde öyle hayretengiz mîzanlarla, ölçülerle, tartılarla idare eder ki; ecrâm-ı semâviyeden biri, bir saniyede müvâzenesini kaybetse; yani İsm-i Adl'in cilvesi altından çıksa, yıldızlar içinde bir herc ü merce, bir Kıyâmet kopmasına sebebiyet verecek. İşte bütün mevcûdâtın dâire-i âzamı, Kehkeşan'dan yani Samanyolu tâbir edilen mıntıka-yı kübrâdan tut, tâ kan içindeki küreyvât-ı hamrâ ve beyzânın dâire-i hareketlerine kadar her bir dâiresini, her bir mevcudunu hassas bir mîzan, bir ölçü ile biçilmiş bir şekil ve bir vaziyetle baştan başa yıldızlar ordusundan, tâ zerreler ordusuna kadar bütün mevcûdâtın emr-i kün feyekûn'den[2] gelen emirlere kemâl-i musahhariyetle itaat ettiklerini gösteriyor.

Şimdi İsm-i Adl'in cilve-i âzamı arkasından, Birinci Nükte'de izah edildiği gibi, İsm-i Kuddûs'ün cilve-i âzamına bak ki; kâinatın bütün mevcûdâtını

---

1 (Hâşiye) Otuzuncu Lem'a'nın altı risaleciğinin esası ve mevzuu ve İsm-i Âzam'ın sırrını taşıyan altı mukaddes isimlerin gayet kısa bir hulâsalarıdır.

2 "(O, bir şeyi yaratmak isteyince sadece) 'ol!' der, o da oluverir." (Bakara sûresi, 2/117; Âl-i İmran sûresi, 3/47, 59; En'âm sûresi, 6/73; Nahl sûresi, 16/40; …)

öyle temiz, pâk, sâfî, güzel, süslü, berrak yapar gösterir ki; bütün kâinata ve bütün mevcûdâta Cemîl-i Mutlak'ın hadsiz derecede cemâl-i zâtîsine lâyık ve nihayetsiz güzel olan esmâ-yı hüsnâsına münasip olacak güzel aynalar şeklini vermiştir.

Elhâsıl: İsm-i âzamın bu altı ismi ve altı nuru, kâinatı ve mevcûdâtı ayrı ayrı güzel renklerde, çeşit çeşit nakışlarda, başka başka zînetlerde bulunan yaldızlı perdeler içinde mevcûdâtı sarmıştır.

Beşinci Şuâ'nın İkinci Meselesi

Kâinata tecelli eden kayyûmiyetin cilvesi, vâhidiyet ve celâl noktasında olduğu gibi, kâinatın merkezi ve medârı ve zîşuûr meyvesi olan insanda dahi, kayyûmiyetin cilvesi, ehadiyet ve cemâl noktasında tezâhürü var. Yani, nasıl ki kâinat sırr-ı kayyûmiyetle kaimdir; öyle de, İsm-i Kayyûm'un mazhar-ı ekmeli olan insan ile, bir cihette kâinat kıyam bulur. Yani, kâinatın ekser hikmetleri, maslahatları, gayeleri insana baktığı için, güyâ insandaki cilve-i kayyûmiyet, kâinata bir direktir.

Evet, Zât-ı Hayy-ı Kayyûm, bu kâinatta insanı irade etmiş ve kâinatı onun için yaratmış denilebilir. Çünkü insan, câmiiyet-i tâmme ile bütün esmâ-yı ilâhiyeyi anlar, zevk eder. Hususan rızıktaki zevk cihetiyle pek çok esmâ-yı hüsnâyı anlar. Hâlbuki melâikeler, onları o zevk ile bilemezler.

İşte, insanın bu ehemmiyetli câmiiyetidir ki: Zât-ı Hayy-ı Kayyûm, insana bütün esmâsını ihsâs etmek ve bütün envâ-ı ihsânâtını tattırmak için öyle iştihalı bir mide vermiş ki, o midenin geniş sofrasını hadsiz envâ-ı mat'ûmâtıyla kerîmâne doldurmuş.

Hem bu maddî mide gibi hayatı da bir mide yapmış. O hayat midesine duygular, eller hükmünde gayet geniş bir sofra-yı nimet açmış. O hayat ise, duyguları vasıtasıyla, o sofra-yı nimetten her çeşit istifâdeler ile, teşekküratın her nev'ini yapar.

Ve bu hayat midesinden sonra bir insâniyet midesini vermiş ki, o mide, hayattan daha geniş bir dâirede rızık ve nimet ister. Akıl ve fikir ve hayal, o midenin elleri hükmünde, semâvât ve zemin genişliğinde, o sofra-yı rahmetten istifâde edip şükreder.

Ve insâniyet midesinden sonra hadsiz geniş diğer bir sofra-yı nimet açmak için, İslâmiyet ve îmân akîdelerini, çok rızık ister bir mânevî mide hükmüne

getirip, onun rızık sofrasının dâiresini mümkinât dâiresinin hâricinde genişletip, esmâ-yı ilâhiyeyi de içine alır kılmıştır ki, o mide ile İsm-i Rahmân'ı ve İsm-i Hakîm'i en büyük bir zevk-i rızkî ile hisseder. اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ عَلٰى رَحْمٰنِيَّتِهٖ وَعَلٰى حَكِيمِيَّتِهٖ[1] der ve hâkezâ... bu mânevî mide-i kübrâ ile hadsiz nimet-i ilâhiyeden istifâde edebilir ve bilhassa o midedeki muhabbet-i ilâhiye zevkinin daha başka bir dâiresi var.

İşte, Zât-ı Hayy-ı Kayyûm, insanı bütün kâinata bir merkez, bir medâr yaparak, kâinat kadar geniş bir sofra-yı nimet insana açtığının ve kâinatı insana musahhar ettiğinin ve kâinatın insan ile mazhar olduğu sırr-ı kayyûmiyetle bir cihette kaim olduğunun hikmeti ise, insanın mühim üç vazifesidir.

Birincisi: Kâinatta münteşir bütün envâ-ı nimeti insanla tanzim etmek ve insanın menfaati ipiyle tesbih taneleri gibi tanzim eder, nimetlerin iplerinin uçlarını insanın başına bağlar, rahmet hazinelerinin umum çeşitlerine insanı bir liste hükmüne getirir.

İkinci Vazifesi: Zât-ı Hayy-ı Kayyûm'un hitâbâtına, insan câmiiyeti haysiyetiyle en mükemmel muhâtap olmak ve hayretkârâne sanatlarını takdir ve tahsin etmekle en yüksek sesli bir dellâl olmak ve şuûrdârâne teşekküratın bütün envâıyla, bütün envâ-ı nimetine ve çeşit çeşit hadsiz ihsânâtına şükür ve hamd ü senâ etmektir.

Üçüncü Vazifesi: Hayatı ile, üç cihetle Zât-ı Hayy-ı Kayyûm'a ve şuûnâtına ve sıfât-ı muhîtasına aynadarlık etmektir.

Birinci Vecih: İnsan kendi acz-i mutlakıyla, Hâlıkının kudret-i mutlakasını ve derecâtını; ve aczin dereceleriyle, kudretin mertebelerini hissetmektir. Ve fakr-ı mutlakıyla rahmetini ve rahmetinin derecelerini idrak etmek ve zaafıyla O'nun kuvvetini anlamaktır. *Ve hâkezâ, noksan sıfatlarıyla Hâlıkının evsâf-ı kemâline mikyasvâri ayna olmak...* Gecede nurun daha ziyâde parlamasına nazaran, gece zulmetinin elektrik lâmbalarını göstermeğe mükemmel bir ayna olduğu gibi, insan dahi böyle nâkıs sıfatlarıyla kemâlât-ı ilâhiyeye aynadarlık eder.

İkinci Vecih: İnsan, cüz'î iradesiyle ve azıcık ilmiyle ve küçücük kudretiyle ve zâhirî mâlikiyetiyle ve hânesini bina etmesiyle, bu kâinat ustasının mâlikiyetini ve sanatını ve iradesini ve kudretini ve ilmini, kâinatın büyüklüğü nisbetinde anlar, aynadarlık eder.

---

[1] Bütün varlığı kapsayan sonsuz şefkat sahibi ve her işi hikmetle yapan Allah'a hamdolsun.

Üçüncü Vecih'teki aynadarlığın iki yüzü var:

Birisi, esmâ-yı ilâhiyenin ayrı ayrı nakışlarını kendinde göstermektir. Âdetâ insan, câmiiyetiyle kâinatın küçük bir fihristesi ve bir misâl-i musağğarası hükmünde olup, umum esmânın nakışlarını gösteriyor.

İkinci yüzü, şuûnât-ı ilâhiyeye aynadarlık eder. Yani kendi hayatıyla Zât-ı Hayy-ı Kayyûm'un hayatına işaret ettiği gibi, kendi hayatında inkişâf eden sem' ve basar gibi duyguların vasıtasıyla, Zât-ı Hayy-ı Kayyûm'un sem' ve basar gibi sıfatlarına aynadarlık eder, bildirir.

Hem insan, hayatında bulunan ve inkişâf etmeyen ve his ve hassasiyet sûretinde galeyan eden ve kesretli bir sûrette olan çok ince hayatî duygular, mânâlar ve hisler vasıtasıyla, Zât-ı Hayy-ı Kayyûm'un şuûnât-ı kudsiyesine aynadarlık eder. Meselâ, o hassasiyet içinde; sevmek, iftihar etmek, memnun olmak, mesrûr olmak, müferrah olmak gibi mânâlar ile Zât-ı Akdes'in kudsiyetine ve gınâ-yı mutlakına münasip ve lâyık olmak şartıyla, o neviden olan şuûnâtına aynadarlık eder.

Hem insan, nasıl ki hayat-ı câmiasıyla Zât-ı Zülcelâl'in sıfât ve şuûnâtına bir mikyas-ı mârifettir ve cilve-i esmâsına bir fihristedir ve şuûrlu bir aynadır, ve hâkezâ çok cihetlerle Zât-ı Hayy-ı Kayyûm'a aynadarlık eder. Öyle de, insan, şu kâinatın hakâiklerine bir vâhid-i kıyâsîdir, bir fihristedir, bir mikyastır ve bir mîzandır. Meselâ, kâinatta Levh-i Mahfuz'un gayet kat'î bir delil-i vücudu ve bir nümûnesi, insandaki kuvve-i hâfızadır ve âlem-i misâlin vücuduna kat'î delil ve nümûne, kuvve-i hayaliyedir[1](Hâşiye) ve kâinattaki rûhânîlerin bir delil-i vücudu ve nümûnesi, insandaki kuvvelerdir ve latîfelerdir. Ve hâkezâ, insan, küçük bir mikyasta, kâinattaki hakâik-i imaniyeyi şuhûd derecesinde gösterebilir.

İşte, insanın mezkûr vazifeler gibi çok mühim hizmetleri var. Cemâl-i bâkîye aynadır, kemâl-i sermediyeye dellâl-ı muzhirdir ve rahmet-i ebediyeye muhtac-ı müteşekkirdir. Madem cemâl, kemâl, rahmet bâkîdirler ve sermedîdirler; elbette o cemâl-i bâkînin ayna-yı müştâkı ve o kemâl-i sermedînin

---

1 (Hâşiye) Evet, nasıl ki insanın anâsırları, kâinatın unsurlarından.. ve kemikleri, taş ve kayalarından.. ve saçları nebat ve eşcarından.. ve bedeninde cereyân eden kan ve gözünden, kulağından, burnundan ve ağzından akan ayrı ayrı suları, arzın çeşmelerinden ve madenî sularından haber veriyorlar, delâlet edip onlara işaret ediyorlar. Aynen öyle de; insanın rûhu âlem-i ervâhtan ve hâfızaları Levh-i Mahfuz'dan ve kuvve-i hayaliyeleri âlem-i misâlden; ve hâkezâ her bir cihazı bir âlemden haber veriyorlar. Ve onların vücudlarına kat'î şehâdet ederler.

dellâl-ı âşıkı ve o rahmet-i ebediyenin muhtac-ı müteşekkiri olan insan, bâkî kalmak için, bir dâr-ı bekâya girecek ve o bâkîlere refâkat için ebede gidecek ve o ebedî cemâl ve o sermedî kemâl ve dâimî rahmete, ebedü'l-âbâdda refâkat etmek gerektir, lâzımdır. Çünkü ebedî bir cemâl, fânî bir müştâka ve zâil bir dosta râzı olmaz. Çünkü cemâl, kendini sevdiği için, sevmesine mukâbil muhabbet ister. Zevâl ve fenâ ise, o muhabbeti adâvete kalbeder, çevirir. Eğer insan ebede gidip bâkî kalmazsa, fıtratındaki cemâl-i sermedîye karşı olan esaslı muhabbet yerine adâvet bulunacaktır. Onuncu Söz'ün hâşiyesinde beyân edildiği gibi, "Bir zaman bir dünya güzeli, bir âşıkını huzurundan çıkarıyor. O adamdaki aşk, birden adâvete dönüyor ve diyor ki: 'Tuh!.. Ne kadar çirkindir.' diyerek, kendine teselli vermek için cemâlinden küsüyor, cemâlini inkâr ediyor."

Evet, insan bilmediği şeye düşman olduğu gibi, eli yetişmediği veyahut tutamadığı şeylerin adâvetkârâne kusurlarını arar, âdetâ düşmanlık etmek ister. Madem bütün kâinatın şehâdetiyle Mahbûb-u Hakikî ve Cemîl-i Mutlak, bütün güzel esmâ-yı hüsnâsıyla kendini insana sevdiriyor ve insanların kendini sevmelerini istiyor; elbette ve her hâlde, kendisinin hem mahbûbu, hem habibi olan insana fıtrî bir adâveti verip derinden derine kendinden küstürmeyecek. Ve fıtraten en ziyâde sevimli ve muhabbetli ve perestiş için yarattığı en müstesnâ mahlûku olan insanın fıtratına bütün bütün zıt olarak bir gizli adâveti, insanın rûhuna vermeyecek. Çünkü insan, sevdiği ve kıymetini takdir ettiği bir Cemâl-i Mutlak'tan ebedî ayrılmaktan gelen derin yarasını; ancak ona adâvetle, ondan küsmekle ve onu inkâr etmekle tedâvi edebilir. İşte, kâfirlerin Allah'ın düşmanı olması, bu noktadan ileri geliyor. Öyle ise, her hâlde o Cemâl-i Ezelî, kendisinin ayna-yı müştâkı olan insan ile ebedü'l-âbâd yolunda seyahatinde beraber bulunmak için, alâküllihâl bir dâr-ı bekâda bir hayat-ı bâkiyeye insanı mazhar edecek.

Evet, madem insan fıtraten bir Cemâl-i Bâkî'ye müştâk ve muhib bir sûrette halk edilmiştir. Ve madem bâkî bir cemâl, zâil bir müştâka râzı olamaz. Ve madem insan bilmediği veya yetişemediği veya tutamadığı bir maksûddan gelen hüzün ve elemden teselli bulmak için, o maksûdun kusurunu bulmakla, belki gizli adâvet etmekle kendini teskin eder. Ve madem bu kâinat, insan için halk edilmiş ve insan ise mârifet ve muhabbet-i ilâhiye için yaratılmış. Ve madem bu Kâinatın Hâlıkı, esmâsıyla sermedîdir. Ve madem esmâlarının cilveleri daim ve bâkî ve ebedî olacaktır. Elbette ve herhâlde insan, bir dâr-ı bekâya gidecek ve bir hayat-ı bâkiyeye mazhar olacaktır. Ve insanın

kıymetini ve vazifelerini ve kemâlâtını bildiren Rehber-i Âzam ve İnsan-ı Ekmel olan Muhammed-i Arabî *(aleyhissalâtü vesselâm)*, insana dâir beyân ettiğimiz bütün kemâlâtı ve vazifeleri en ekmel bir sûrette kendinde ve dininde göstermesiyle gösteriyor ki: Nasıl kâinat insan için yaratılmış ve kâinattan maksûd ve müntehap insandır; öyle de, insandan dahi en büyük maksûd ve en kıymettar müntehab ve en parlak ayna-yı Ehad ve Samed, elbette Ahmed-i Muhammed'dir.

عَلَيْهِ وَعَلٰى اٰلِهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ بِعَدَدِ حَسَنَاتِ أُمَّتِهِ.

يَا اَللّٰهُ ، يَا رَحْمٰنُ ، يَا رَحِيمُ ، يَا فَرْدُ ، يَا حَيُّ ، يَا قَيُّومُ ، يَا حَكَمُ ، يَا عَدْلُ ، يَا قُدُّوسُ؛ نَسْأَلُكَ بِحَقِّ فُرْقَانِكَ الْحَكِيمِ وَبِحُرْمَةِ حَبِيبِكَ الْأَكْرَمِ وَبِحَقِّ أَسْمَائِكَ الْحُسْنٰى وَبِحُرْمَةِ اِسْمِكَ الْأَعْظَمِ أَنْ تَحْفَظَنَا مِنْ شَرِّ النَّفْسِ وَالشَّيْطَانِ وَمِنْ شَرِّ الْجِنِّ وَالْإِنْسَانِ. اٰمِينَ![1]

سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَآ إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَآ إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ[2]

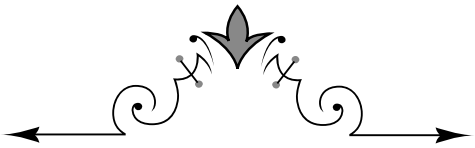

---

1 Ümmetinin hasenatı adedince ona ve âline salât ve selâm olsun. Yâ Allah, yâ Rahmân, yâ Rahîm, yâ Ferd, yâ Hayy, yâ Kayyûm, yâ Hakem, yâ Adl, yâ Kuddûs! Furkan-ı Hakîminin hakkı için ve Habib-i Ekreminin hürmetine, esmâ-yı hüsnânın hakkı için ve İsm-i Âzamın hürmetine Senden niyaz edip istiyoruz: Bizi nefsin ve şeytanın, cin ve insanın şerrinden muhafaza buyur, âmîn...

2 "Sübhansın yâ Rab! Senin bize bildirdiğinden başka ne bilebiliriz ki? Her şeyi hakkıyla bilen, her şeyi hikmetle yapan sensin." (Bakara sûresi, 2/32)

Otuz Birinci Lem'a

Bilâhere Üstadımızın tensibi ile On Dördüncü Şuâ "Afyon Mahkemesi Müdafaası ve Mektupları" ve On Beşinci Şuâ ise "el-Hüccetü'z-Zehra" olarak tesmiye edilmiş ve neşredilmiştir.[1(Hâşiye)]

Otuz İkinci Lem'a

Eski Said'in en son telifi ve yirmi gün Ramazan'da telif edilen, kendi kendine manzum gelen "Lemeât" risalesidir. "Sözler" mecmûasında neşredilmiştir.

Otuz Üçüncü Lem'a

Yeni Said'in en evvel hakikatten şuhûd derecesinde kalbine zâhir olan ve Arabî ibaresinde Katre, Habbe, Şemme, Zerre, Hubab, Zühre, Şûle ve onların zeyillerinden ibarettir. "Risale-i Nur Külliyatı'ndan Mesnevî-i Nuriye" ismi altında intişar etmiştir.

---

1 (Hâşiye) Şualara inkısam etmiş olup, On Dördüncü Şuâ "Afyon Mahkemesi Müdafaası ve Mektupları" ve On Beşinci Şuâ ise "el-Hüccetü'z-Zehra" olarak tesmiye edilmiş ve neşredilmiştir.

Münâcât

Yâ İlâhî ve Yâ Rabbî!

Ben imanın gözüyle ve Kur'ân'ın tâlimiyle ve nuruyla ve Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)*'ın dersiyle ve ism-i Hakîm'in göstermesiyle görüyorum ki:

Semâvâtta hiçbir *deveran ve hareket* yoktur ki, böyle intizamıyla senin mevcûdiyetine işaret ve delâlet etmesin…

Ve hiçbir *ecrâm-ı semâviye* yoktur ki; sükûtuyla, gürültüsüz vazife görerek, direksiz durmalarıyla, senin rubûbiyetine ve vahdetine şehâdeti ve işareti olmasın…

Ve hiçbir *yıldız* yoktur ki; mevzûn hilkatiyle, muntazam vaziyetiyle ve nuranî tebessümüyle ve bütün yıldızlara mümâselet ve müşâbehet sikkesiyle senin haşmet-i ulûhiyetine ve vahdâniyetine işaret ve şehâdette bulunmasın…

Ve on iki seyyâreden hiçbir *seyyâre yıldız* yoktur ki; hikmetli hareketiyle ve itaatli musahhariyetiyle ve intizamlı vazifesiyle ve ehemmiyetli peykleriyle senin vücûb-u vücûduna şehâdet ve saltanat-ı ulûhiyetine işaret etmesin…

Evet, gökler sekeneleriyle, her biri tek başıyla şehâdet ettikleri gibi; *heyet-i mecmûasıyla*, derece-i bedâhette *–Ey zemin ve gökleri yaratan Yaratıcı!–* senin vücûb-u vücûduna öyle zâhir şehâdet, *–Ve ey zerrâtı muntazam mürekkebâtıyla tedbirini gören ve idare eden ve bu seyyâre yıldızları manzum peykleriyle döndüren, emrine itaat ettiren–* senin vahdetine ve birliğine öyle kuvvetli şehâdet ederler ki; göğün yüzünde bulunan yıldızlar sayısınca nuranî burhanlar ve parlak deliller, o şehâdeti tasdik ederler.

Hem bu sâfi, temiz, güzel gökler, fevkalâde büyük ve fevkalâde süratli ecrâmıyla muntazam bir ordu.. ve elektrik lâmbalarıyla süslenmiş bir saltanat donanması vaziyetini göstermek cihetiyle, senin rubûbiyetinin haşmetine ve her şeyi îcad eden kudretinin azametine zâhir delâlet.. ve hadsiz semâvâtı ihata eden hâkimiyetinin ve her bir zîhayatı kucağına alan rahmetinin hadsiz genişliklerine kuvvetli işaret.. ve bütün mahlûkat-ı semâviyenin bütün işlerine

ve keyfiyetlerine taalluk eden ve avucuna alan, tanzim eden ilminin her şeye ihatasına.. ve hikmetinin her işe şümûlüne şüphesiz şehâdet ederler. Ve o şehâdet ve delâlet o kadar zâhirdir ki; güya yıldızlar, şahit olan göklerin şehâdet kelimeleri ve tecessüm etmiş nuranî delilleridirler.

Hem semâvat meydanında, denizinde, fezasındaki yıldızlar ise; mutî neferler, muntazam sefineler, harika tayyareler, acâib lâmbalar gibi vaziyetiyle senin saltanat-ı ulûhiyetinin şâşaasını gösteriyorlar. Ve o ordunun efradından bir yıldız olan güneşimizin seyyârelerinde ve zeminimizdeki vazifelerinin delâlet ve ihtarıyla güneşin sâir arkadaşları olan yıldızların bir kısmı, âhiret âlemlerine bakarlar ve vazifesiz değiller; belki bâkî olan âlemlerin güneşleridirler.

Ey Vâcibü'l-vücûd! Ey Vâhid-i Ehad!

Bu harika yıldızlar, bu acîb güneşler, aylar; senin mülkünde, senin semâvâtında, senin emrinle ve kuvvetin ve kudretinle ve senin idare ve tedbirinle teshir ve tanzim ve tavzif edilmişlerdir. Bütün o ecrâm-ı ulviye, kendilerini yaratan ve döndüren ve idare eden birtek Hâlık'a tesbih ederler, tekbir ederler, lisân-ı hâl ile "*Sübhânallah, Allahu Ekber*" derler. Ben dahi onların bütün tesbihatıyla seni takdis ederim.

Ey şiddet-i zuhurundan gizlenmiş ve ey azamet-i kibriyâsından ihtifâ etmiş olan Kadîr-i Zülcelâl! Ey Kâdir-i Mutlak!

Kur'ân-ı Hakîm'in dersiyle ve Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)*'ın tâlimiyle anladım:

Nasıl ki gökler, yıldızlar senin mevcûdiyetine ve vahdetine şehâdet ederler. Öyle de *cevv-i semâ*, bulutlarıyla ve şimşekleri ve ra'dları ve rüzgârlarıyla ve yağmurlarıyla senin vücûb-u vücûduna ve vahdetine şehâdet ederler.

Evet câmid, şuursuz *bulut*; âb-ı hayat olan *yağmuru* muhtaç olan zîhayatların imdadına göndermesi, ancak senin rahmetin ve hikmetinledir; karışık tesadüf karışamaz.

Hem elektriğin en büyüğü bulunan ve fevâid-i tenviriyesine işaret ederek ondan istifadeye teşvik eden *şimşek* ise, senin fezâdaki kudretini güzelce tenvir eder.

Hem yağmurun gelmesini müjdeleyen ve koca fezâyı konuşturan ve tesbihatının gürültüsüyle gökleri çınlatan *ra'dât* dahi, lisân-ı kâl ile konuşarak seni takdis edip rubûbiyetine şehâdet eder.

Hem zîhayatların yaşamasına en lüzumlu rızkı ve istifadece en kolayı ve nefesleri vermek ve nüfusları rahatlandırmak gibi çok vazifelerle tavzif edilen *rüzgârlar* dahi; cevvi, âdetâ bir hikmete binâen "Levh-i Mahv ve İsbat" ve "yazar, ifade eder sonra bozar tahtası" suretine çevirmekle, senin faaliyet-i kudretine işaret ve senin vücûduna şehâdet ettiği gibi, senin merhametinle bulutlardan sağıp zîhayatlara gönderilen rahmet dahi; mevzûn, muntazam katreleri kelimeleriyle senin vüs'at-i rahmetine ve geniş şefkatine şehâdet eder.

Ey Mutasarrıf-ı Fa'âl ve Ey Feyyâz-ı Müteâl!

Senin vücûb-u vücûduna şehâdet eden bulut, berk, ra'd, rüzgâr, yağmur; birer birer şehâdet ettikleri gibi, heyet-i mecmûasıyla, keyfiyetçe birbirinden uzak, mahiyetçe birbirine muhalif olmakla beraber; birlik, beraberlik, birbiri içine girmek ve birbirinin vazifesine yardım etmek haysiyetiyle senin vahdetine ve birliğine gayet kuvvetli işaret ederler.

Hem koca fezâyı bir mahşer-i acâib yapan ve bazı günlerde birkaç defa doldurup boşaltan rubûbiyetinin haşmetine.. ve o geniş cevvi, yazar değiştirir bir levha gibi ve sıkar ve onunla zemin bahçesini sulattırır bir sünger gibi tasarruf eden kudretinin azametine ve her bir şeye şümûlüne şehâdet ettikleri gibi.. umum zemine ve bütün mahlûkata cevv perdesi altında bakan ve idare eden rahmetinin ve hâkimiyetinin hadsiz genişliklerine ve her şeye yetişmelerine delâlet eder.

Hem fezâdaki hava, o kadar hakimâne vazifelerde istihdam.. ve bulut ve yağmur, o kadar alîmâne faydalarda istimâl olunur ki; her şeye ihata eden bir ilim ve her şeye şâmil bir hikmet olmazsa o istimâl, o istihdam olamaz.

Ey Fa'âlün limâ yürîd!

Cevv-i fezâdaki faaliyetinle her vakit bir numûne-i haşir ve kıyâmet göstermek, bir saatte yazı kışa ve kışı yaza döndürmek, bir âlem getirmek, bir âlem gayba göndermek misillü şuûnâtta bulunan kudretin, dünyayı âhirete çevirecek ve âhirette şuûnât-ı sermediyeyi gösterecek işaretini veriyor.

Ey Kadîr-i Zülcelâl!

Cevv-i fezâdaki hava, bulut ve yağmur, berk ve ra'd; senin mülkünde, senin emrin ve havlinle, senin kuvvet ve kudretinle musahhar ve vazifedardırlar. Mahiyetçe birbirinden uzak olan bu fezâ mahlûkatı, gayet süratli ve âni emirlere ve çabuk ve acele kumandalara itaat ettiren Âmir ve Hâkim'lerini takdis ederek rahmetini medh ü senâ ederler.

Ey arz ve semâvâtın Hâlık-ı Zülcelâli!

Senin Kur'ân-ı Hakîm'inin tâlimiyle ve Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)*'ın dersiyle iman ettim ve bildim ki:

Nasıl semâvât yıldızlarıyla ve cevv-i fezâ müştemilâtıyla senin vücûb-u vücûduna ve senin birliğine ve vahdetine şehâdet ediyorlar. Öyle de *arz*, bütün mahlûkatıyla ve ahvâliyle senin mevcûdiyetine ve vahdetine, mevcudâtı adedince şehâdetler ve işaretler ederler.

Evet, zeminde hiçbir *tahavvül* ve ağaç ve hayvanlarında her senede urbasını değiştirmek gibi hiçbir *tebeddül* –cüz'î olsun, küllî olsun– yoktur ki intizamıyla senin vücûduna ve vahdetine işaret etmesin…

Hem hiçbir *hayvan* yoktur ki zaafiyet ve ihtiyacının derecesine göre verilen rahîmâne rızkıyla.. ve yaşamasına lüzumlu bulunan cihâzâtın hakimâne verilmesiyle, senin varlığına ve birliğine şehâdeti olmasın…

Hem her baharda gözümüz önünde îcad edilen *nebâtât* ve *hayvanâttan* hiçbir tanesi yoktur ki sanat-ı acîbesiyle ve latîf zînetiyle ve tam temeyyüzüyle ve intizamıyla ve mevzûniyetiyle seni bildirmesin…

Ve zemin yüzünü dolduran ve nebâtât ve hayvanât denilen kudretinin harikaları ve mucizeleri, mahdut ve maddeleri bir ve müteşâbih olan yumurta ve yumurtacıklardan ve katrelerden ve habbe ve habbeciklerden ve çekirdeklerden yanlışsız, mükemmel, süslü, alâmet-i fârikalı olarak yaratılışları Sâni-i Hakîm'lerinin vücûduna ve vahdetine ve hikmetine ve hadsiz kudretine öyle bir şehâdettir ki ziyanın güneşe şehâdetinden daha kuvvetli ve parlaktır.

Hem *hava, su, nur, ateş, toprak* gibi hiçbir unsur yoktur ki; şuursuzluklarıyla beraber şuurkârâne, mükemmel vazifeleri görmesiyle; basit ve istilâ edici, intizamsız, her yere dağılmakla beraber, gayet muntazam ve mütenevvî meyveleri ve mahsulleri hazine-i gayptan getirmesiyle, senin birliğine ve varlığına şehâdeti bulunmasın…

Ey Fâtır-ı Kadîr! Ey Fettâh-ı Allâm! Ey Fa'âl-i Hallâk!

Nasıl arz bütün sekenesiyle Hâlık'ının vâcibü'l-vücûd olduğuna şehâdet eder. Öyle de senin *–Ey Vâhid-i Ehad, ey Hannân-ı Mennân, ey Vehhâb-ı Rezzâk!–* vahdetine ve ehadiyetine, *yüzündeki* sikkesiyle ve *sekenesinin yüzlerindeki* sikkeleriyle ve birlik ve beraberlik ve birbiri içine girmek ve birbirine yardım etmek ve onlara bakan rubûbiyet isimlerinin ve fiillerinin bir olmak cihetinde, bedâhet derecesinde senin vahdetine ve ehadiyetine şehâdet, belki mevcûdat adedince şehâdetler eder.

Hem nasıl *zemin;* bir ordugâh, bir meşher, bir tâlimgâh vaziyetiyle.. ve nebâtât ve hayvanât fırkalarında bulunan dört yüz bin muhtelif milletlerin ayrı ayrı cihâzâtları muntazaman verilmesiyle senin rubûbiyetinin haşmetine ve kudretinin her şeye yetişmesine delâlet eder. Öyle de hadsiz bütün zîhayatın ayrı ayrı rızıkları, vakti vaktine, kuru ve basit bir *topraktan*, rahîmâne, kerîmâne verilmesi.. ve hadsiz o efradın kemâl-i musahhariyetle evâmir-i rabbâniyeye itaatleri, rahmetinin her şeye şümûlünü ve hâkimiyetinin her şeye ihatasını gösteriyor.

Hem zeminde değişmekte bulunan mahlûkat kafilelerinin sevk ve idareleri, mevt ve hayat münâvebeleri ve hayvan ve nebâtâtın idare ve tedbirleri dahi, her şeye taalluk eden bir ilimle ve her şeyde hükmeden nihâyetsiz bir hikmetle olabilmesi, senin ihata-yı ilmine ve hikmetine delâlet eder.

Hem zeminde kısa bir zamanda hadsiz vazifeler gören ve hadsiz bir zaman yaşayacak gibi istidat ve mânevî cihâzât ile techiz edilen.. ve zemin mevcudâtına tasarruf eden insan için bu tâlimgâh-ı dünyada ve bu muvakkat ordugâh-ı zeminde ve bu muvakkat meşherde bu kadar ehemmiyet, bu hadsiz masraf, bu nihâyetsiz tecelliyât-ı rubûbiyet, bu hadsiz hitâbât-ı sübhâniye ve bu gayetsiz ihsânât-ı ilâhiye elbette ve her hâlde, bu kısacık ve hüzünlü ömre ve bu karışık kederli hayata, bu belâlı ve fâni dünyaya sığışmaz. Belki, ancak başka ve ebedî bir ömür ve bâkî bir dâr-ı saadet için olabildiği cihetinden, âlem-i bekâda bulunan ihsânât-ı uhreviyeye işaret, belki şehâdet eder.

Ey Hâlık-ı külli şey!

Zeminin bütün mahlûkatı senin mülkünde, senin arzında, senin havl ve kuvvetinle ve senin kudretin ve iradetin ile ve ilmin ve hikmetin ile idare olunuyorlar ve musahhardırlar. Ve zemin yüzünde faaliyeti müşâhede edilen bir rubûbiyet, öyle ihata ve şümûl gösteriyor ve O'nun idaresi ve tedbiri ve terbiyesi öyle mükemmel ve öyle hassastır ve her taraftaki icraâtı öyle birlik ve beraberlik ve benzemeklik içindedir ki; tecezzî kabul etmeyen bir küll ve inkısamı imkânsız bulunan bir küllî hükmünde bir tasarruf, bir rubûbiyet olduğunu bildiriyor. Hem zemin bütün sekenesiyle beraber, lisân-ı kâlden daha zâhir hadsiz lisanlarla Hâlık'ını takdis ve tesbih ve nihâyetsiz nimetlerinin lisân-ı hâlleriyle Rezzâk-ı Zülcelâl'inin hamd ve medh ü senâsını ediyorlar...

Ey şiddet-i zuhurundan gizlenmiş ve ey azamet-i kibriyâsından istitâr etmiş olan Zât-ı Akdes!

Zeminin bütün takdisât ve tesbihatıyla seni kusurdan, aczden, şerikten takdis.. ve bütün tahmidât ve senâlarıyla sana hamd ve şükrederim.

Ey Rabbü'l-berri ve'l-bahr!

Kur'ân'ın dersiyle ve Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)*'ın tâlimiyle anladım ki:

Nasıl gökler ve fezâ ve zemin, senin birliğine ve varlığına şehâdet ederler. Öyle de *bahirler, nehirler ve çeşmeler ve ırmaklar,* senin vücûb-u vücûduna ve vahdetine bedâhet derecesinde şehâdet ederler.

Evet, bu dünyamızın menba-ı acâib buhar kazanları hükmünde olan denizlerde hiçbir mevcut, hatta hiçbir katre su yoktur ki; vücûduyla, intizamıyla, menfaatiyle ve vaziyetiyle Hâlık'ını bildirmesin…

Ve basit bir kumda ve basit bir suda rızıkları mükemmel bir surette verilen garip mahlûklardan ve hilkatleri gayet muntazam *hayvanât-ı bahriyeden*, hususan bir tanesi bir milyon yumurtacıklarıyla denizleri şenlendiren balıklardan hiçbirisi yoktur ki hilkatiyle ve vazifesiyle ve idare ve iâşesiyle ve tedbir ve terbiyesiyle Yaradan'ına işaret ve Rezzâk'ına şehâdet etmesin…

Hem denizde kıymettar, hâsiyetli, zînetli *cevherlerden* hiçbirisi yoktur ki güzel hilkatiyle ve cazibedar fıtratıyla ve menfaatli hâsiyetiyle seni tanımasın, bildirmesin…

Evet, onlar birer birer şehâdet ettikleri gibi, heyet-i mecmûasıyla beraberlik ve birbiri içinde karışmak ve sikke-i hilkatte birlik ve îcadça gayet kolay ve efratça gayet çokluk noktalarından senin vahdetine şehâdet ettikleri gibi; arzı, toprağıyla beraber bu küre-i arzı kuşatan muhît denizlerini muallakta durdurmak.. ve dökmeden ve dağıtmadan güneşin etrafında gezdirmek ve toprağı istilâ ettirmemek.. ve basit kumundan ve suyundan, mütenevvî ve muntazam hayvanâtını ve cevherlerini halketmek.. ve erzak vesâir umûrlarını küllî ve tam bir surette idare etmek ve tedbirlerini görmek.. ve yüzünde bulunmak lâzım gelen hadsiz cenazelerinden hiçbirisi bulunmamak noktalarından, senin varlığına ve vâcibü'l-vücûd olduğuna mevcudâtı adedince işaretler ederek şehâdet eder.

Ve senin saltanat-ı rubûbiyetinin haşmetine ve her şeye muhît olan kudretinin azametine pek zâhir delâlet ettikleri gibi; göklerin fevkindeki gayet büyük ve muntazam yıldızlardan, ta denizlerin dibinde bulunan gayet küçücük ve intizamla iâşe edilen balıklara kadar her şeye yetişen ve hükmeden rahmetinin ve hâkimiyetinin hadsiz genişliklerine delâlet.. ve intizâmâtıyla ve faydalarıyla ve hikmetleriyle ve mizan ve mevzûniyetleriyle, senin her şeye muhît ilmine ve her şeye şâmil hikmetine işaret ederler.

Ve senin bu misafirhâne-i dünyada yolcular için böyle rahmet havuzların bulunması.. ve insanın seyr u seyahatine ve gemisine ve istifadesine musahhar olması işaret eder ki; yolda yapılmış bir handa bir gece misafirlerine bu kadar deniz hediyeleriyle ikram eden Zât, elbette makarr-ı saltanat-ı ebediyesinde öyle ebedî, rahmet denizleri bulundurmuş ki; bunlar, onların fâni ve küçük numûneleridirler.

İşte denizlerin böyle gayet harika bir tarzda arzın etrafında vaziyet-i acîbesiyle bulunması ve denizlerin mahlûkatı dahi gayet muntazam idare ve terbiye edilmesi, bilbedâhe gösterir ki; yalnız senin kuvvetin ve kudretin ile ve senin irade ve tedbirin ile senin mülkünde, senin emrine musahhardırlar ve lisân-ı hâlleriyle Hâlık'ını takdis edip "*Allahu Ekber*" derler.

Ey dağları zemin sefinesine hazineli direkler yapan Kadîr-i Zülcelâl!

Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)*'ın tâlimiyle ve Kur'ân-ı Hakîm'inin dersiyle anladım ki:

Nasıl denizler acâibleriyle seni tanıyorlar ve tanıttırıyorlar. Öyle de *dağlar* dahi, zelzele tesirâtından zeminin sükûnetine.. ve içindeki dâhilî inkılâbât fırtınalarından sükûtuna.. ve denizlerin istilâsından kurtulmasına.. ve havanın gâzât-ı muzırradan tasfiyesine.. ve suyun muhafaza ve iddiharlarına.. ve zîhayatlara lâzım olan madenlerin hazinedarlığına ettiği hizmetleriyle ve hikmetleriyle seni tanıyorlar ve tanıttırıyorlar.

Evet, dağlardaki taşların envâından.. ve muhtelif hastalıklara ilâç olan maddelerin aksamından.. ve zîhayata hususan insanlara çok lâzım ve çok mütenevvî olan madeniyâtın ecnâsından.. ve dağları, sahrâları çiçekleriyle süslendiren ve meyveleriyle şenlendiren nebâtâtın esnafından hiçbirisi yoktur ki; tesadüfe havalesi mümkün olmayan hikmetleriyle, intizamıyla, hüsn-ü hilkatiyle, faydalarıyla, hususan madeniyâtın tuz, limon tuzu, sulfato ve şap gibi sureten birbirine benzemekle beraber, tatlarının şiddet-i muhalefetiyle ve bilhassa nebâtâtın basit bir topraktan çeşit çeşit envâlarıyla, ayrı ayrı çiçek ve meyveleriyle; nihâyetsiz Kadîr, nihâyetsiz Hakîm, nihâyetsiz Rahîm ve Kerîm bir Sâni'in vücûb-u vücûduna bedâhetle şehâdet ettikleri gibi; heyet-i mecmûasındaki vahdet-i idare ve vahdet-i tedbir ve menşe ve mesken ve hilkat ve sanatça beraberlik ve birlik ve ucuzluk ve kolaylık ve çokluk ve yapılmakta çabukluk noktalarından, Sâni'in vahdetine ve ehadiyetine şehâdet ederler.

Hem nasıl ki, dağların yüzünde ve karnındaki masnûlar, zeminin her tarafında, her bir nevi aynı zamanda, aynı tarzda, yanlışsız, gayet mükemmel ve çabuk yapılmaları.. ve bir iş bir işe mâni olmadan, sâir nevîlerle beraber karışık iken karıştırmaksızın îcadları, senin rubûbiyetinin haşmetine ve hiçbir şey O'na ağır gelmeyen kudretinin azametine delâlet eder. Öyle de zeminin yüzündeki bütün zîhayat mahlûkların hadsiz hâcetlerini, hatta mütenevvî hastalıklarını, hatta muhtelif zevklerini ve ayrı ayrı iştihâlarını tatmin edecek bir surette dağların yüzlerini ve içlerini muntazam eşcâr ve nebâtât ve madeniyâtla doldurmak ve muhtaçlara teshir etmek cihetiyle, senin rahmetinin hadsiz genişliğine ve hâkimiyetinin nihâyetsiz vüs'atine delâlet.. ve toprak tabakâtı içinde gizli ve karanlık ve karışık bulunduğu hâlde, bilerek, görerek, şaşırmayarak, intizamla, hâcetlere göre ihzâr edilmeleriyle senin her şeye taalluk eden ilminin ihatasına.. ve her bir şeyi tanzim eden hikmetinin bütün eşyaya şümûlüne.. ve ilâçların ihzârâtı ve madenî maddelerin iddihârâtıyla rubûbiyetinin rahîmâne ve kerîmâne olan tedâbirinin mehâsinine ve inâyetinin ihtiyatlı letâifine pek zâhir bir surette işaret ve delâlet ederler.

Hem bu dünya hanında misafir yolcular için koca dağları levâzımâtlarına ve istikbaldeki ihtiyaçlarına muntazam ihtiyat deposu ve cihâzât ambarı ve hayata lüzûmu olan çok definelerin mükemmel mahzeni olmak cihetinde işaret, belki delâlet, belki şehâdet eder ki; bu kadar Kerîm ve misafir-perver ve bu kadar Hakîm ve şefkat-perver ve bu kadar Kadîr ve rubûbiyet-perver bir Sâni'in, elbette ve her hâlde çok sevdiği o misafirleri için ebedî bir âlemde, ebedî ihsânâtının ebedî hazineleri vardır. Buradaki dağlara bedel, orada yıldızlar o vazifeyi görürler.

Ey Kâdir-i külli şey!

Dağlar ve içindeki mahlûklar senin mülkünde ve senin kuvvet ve kudretinle ve ilim ve hikmetinle musahhar ve müddehardırlar. Onları bu tarzda tavzif ve teshir eden Hâlık'ını takdis ve tesbih ederler.

Ey Hâlık-ı Rahmân ve ey Rabb-i Rahîm!

Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)*'ın tâlimiyle ve Kur'ân-ı Hakîm'inin dersiyle anladım:

Nasıl ki semâ ve fezâ ve arz ve deniz ve dağ, müştemilât ve mahlûklarıyla beraber seni tanıyorlar ve tanıttırıyorlar. Öyle de zemindeki bütün *ağaç ve nebâtât*, yaprakları ve çiçekleri ve meyveleriyle seni bedâhet derecesinde tanıttırıyorlar ve tanıyorlar. Ve umum eşcârın ve nebâtâtın cezbedârâne hareket-i

zikriyede bulunan yapraklarından.. ve zînetleriyle Sânî'inin isimlerini tavsif ve tarif eden çiçeklerinden.. ve letâfet ve cilve-i merhametinden tebessüm eden meyvelerinden her birisi, tesadüfe havalesi hiçbir cihet-i imkânı olmayan harika sanat içindeki nizam.. ve nizam içindeki mizan.. ve mizan içindeki zînet.. ve zînet içindeki nakışlar.. ve nakışlar içindeki güzel ve ayrı ayrı kokular.. ve kokular içindeki meyvelerin muhtelif tatlarıyla nihâyetsiz Rahîm ve Kerîm bir Sânî'in vücûb-u vücûduna bedâhet derecesinde şehâdet ettikleri gibi; heyet-i mecmûasıyla bütün zemin yüzünde birlik ve beraberlik.. birbirine benzemeklik.. ve sikke-i hilkatte müşâbehet.. ve tedbir ve idarede münasebet.. ve onlara taalluk eden îcad fiilleri.. ve rabbânî isimlerde muvâfakat.. ve o yüz bin envâın hadsiz efradlarını birbiri içinde şaşırmayarak birden idareleri gibi noktalarıyla, o Vâcibü'l-vücûd Sânî'in bilbedâhe vahdetine ve ehadiyetine dahi şehâdet ederler.

Hem nasıl ki, onlar senin vücûb-u vücûduna ve vahdetine şehâdet ediyorlar. Öyle de rûy-u zeminde dört yüz bin milletlerden teşekkül eden zîhayat ordusundaki hadsiz efradın yüz binler tarzda iâşe ve idareleri; şaşırmayarak, karıştırmayarak, mükemmel yapılmasıyla senin rubûbiyetinin vahdâniyetteki haşmetine.. ve bir baharı bir çiçek kadar kolay îcad eden kudretinin azametine ve her şeye taallukuna delâlet ettikleri gibi; koca zeminin her tarafında, hadsiz hayvanâtına ve insanlara, hadsiz taamların çeşit çeşit aksamını ihzâr eden rahmetinin hadsiz genişliğine.. ve o hadsiz işler ve in'amlar ve idareler ve iâşeler ve icraâtlar kemâl-i intizamla cereyanları ve her şey, hatta zerreler o emirlere ve icraâta itaat ve musahhariyetleriyle hâkimiyetinin hadsiz vüs'atine kat'î delâlet etmekle beraber; o ağaçların ve nebatların ve her bir yaprak ve çiçek ve meyve ve kök ve dal ve budak gibi her birisinin her bir şeyini, her bir işini bilerek, görerek faydalara, maslahatlara, hikmetlere göre yapılmakla, senin ilminin her şeye ihatasına ve hikmetinin her şeye şümûlüne pek zâhir bir surette delâlet ve hadsiz parmaklarıyla işaret ederler. Ve senin gayet kemâldeki cemâl-i sanatına ve nihâyet cemâldeki kemâl-i nimetine hadsiz dilleriyle senâ ve medhederler.

Hem bu muvakkat handa ve fânî misafirhânede ve kısa bir zamanda ve az bir ömürde, eşcâr ve nebâtâtın elleriyle, bu kadar kıymettar ihsanlar ve nimetler ve bu kadar fevkalâde masraflar ve ikramlar, işaret belki şehâdet eder ki; misafirlerine burada böyle merhametler yapan kudretli, keremkâr Zât-ı Rahîm; bütün ettiği masrafı ve ihsanı, kendini sevdirmek ve tanıttırmak neticesinin aksiyle, yani bütün mahlûkat tarafından "Bize tattırdı, fakat yedirmeden

bizi idam etti." dememek ve dedirmemek ve saltanat-ı ulûhiyetini ıskat etmemek ve nihâyetsiz rahmetini inkâr etmemek ve ettirmemek ve bütün müştâk dostlarını mahrumiyet cihetinde düşmanlara çevirmemek noktalarından, elbette ve her hâlde ebedî bir âlemde, ebedî bir memlekette, ebedî bırakacağı abdlerine, ebedî rahmet hazinelerinden, ebedî cennetlerinde, ebedî ve cennete lâyık bir surette meyvedâr eşcâr ve çiçekli nebatlar ihzâr etmiştir. Buradakiler ise, müşterilere göstermek için numûnelerdir.

Hem ağaçlar ve nebatlar, umumen yaprak ve çiçek ve meyvelerinin kelimeleriyle seni takdis ve tesbih ve tahmid ettikleri gibi o kelimelerden her birisi dahi ayrıca seni takdis eder. Hususan meyvelerin bedî bir surette etleri çok muhtelif, sanatları çok acîb, çekirdekleri çok harika olarak yapılarak o yemek tablalarını ağaçların ellerine verip ve nebatların başlarına koyarak zîhayat misafirlerine göndermek cihetinde lisân-ı hâl olan tesbihatları, zuhurca lisân-ı kâl derecesine çıkar. Bütün onlar senin mülkünde, senin kuvvet ve kudretinle, senin irade ve ihsânâtınla, senin rahmet ve hikmetinle musahhardırlar ve senin her bir emrine mutîdirler.

Ey şiddet-i zuhurundan gizlenmiş ve ey kibriyâ-yı azametinden tesettür etmiş olan Sâni-i Hakîm ve Hâlık-ı Rahîm!

Bütün eşcâr ve nebâtâtın, bütün yaprak ve çiçek ve meyvelerin dilleriyle ve adediyle seni kusurdan, aczden, şerikten takdis ederek hamd ü senâ ederim.

Ey Fâtır-ı Kadîr! Ey Müdebbir-i Hakîm! Ey Mürebbî-i Rahîm!

Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)*'ın tâlimiyle ve Kur'ân-ı Hakîm'in dersiyle anladım ve iman ettim ki:

Nasıl nebâtât ve eşcâr seni tanıyorlar, senin sıfât-ı kudsiyeni ve esmâ-yı hüsnânı bildiriyorlar. Öyle de zîhayatlardan ruhlu kısmı olan *insan ve hayvanâttan* hiçbirisi yoktur ki cisminde gayet muntazam saatler gibi işleyen ve işlettirilen dâhilî ve haricî âzâlarıyla.. ve bedeninde gayet ince bir nizam ve gayet hassas bir mizan ve gayet mühim faydalarla yerleştirilen âlât ve duygularıyla.. ve cesedinde gayet sanatlı bir yapılış ve gayet hikmetli bir tefriş ve gayet dikkatli bir muvâzene içinde konulan cihâzât-ı bedeniyesiyle, senin vücûb-u vücûduna ve sıfatlarının tahakkukuna şehâdet etmesin.

Çünkü bu kadar basîrâne nazik sanat ve şuurkârâne ince hikmet ve müdebbirâne tam muvâzeneye elbette, kör kuvvet ve şuursuz tabiat ve serseri tesadüf karışamazlar ve onların işi olamaz ve mümkün değildir. Ve kendi

kendine teşekkül edip öyle olması ise, yüz derece muhâl içinde muhâldir. Çünkü o hâlde, her bir zerresi, her bir şeyini ve cesedinin teşekkülünü, belki dünyada alâkadar olduğu her şeyini bilecek, görecek, yapabilecek –âdetâ ilâh gibi– ihatalı bir ilmi ve kudreti bulunacak, sonra teşkil-i ceset ona havale edilir ve "kendi kendine oluyor" denilebilir.

Ve *heyet-i mecmûasındaki* vahdet-i tedbir ve vahdet-i idare ve vahdet-i nev'iye ve vahdet-i cinsiye ve umumun yüzlerinde göz, kulak, ağız gibi noktalarda ittifak cihetinde müşâhede edilen sikke-i fıtratta birlik.. ve her bir nev'in efradı sîmâlarında görülen sikke-i hikmette ittihat.. ve iâşede ve îcadda beraberlik ve birbirinin içinde bulunmak gibi keyfiyetlerinden hiçbirisi yoktur ki, senin vahdetine kat'î şehâdette bulunmasın ve her bir ferdinde kâinata bakan bütün isimlerin cilveleri bulunmakla, vâhidiyet içinde, senin ehadiyetine işareti olmasın.

Hem nasıl ki, insan ile beraber hayvanâtın zeminin bütün yüzünde yayılan yüz bin *envâı*, muntazam bir ordu gibi teçhiz ve tâlimât ve itaat ve musahhariyetle.. ve en küçükten ta en büyüğe kadar rubûbiyetin emirleri, intizamla cereyanlarıyla o rubûbiyetinin derece-i haşmetine.. ve gayet çoklukla beraber gayet kıymetli ve gayet mükemmel olmakla beraber gayet çabuk yapılmaları ve gayet sanatlı olmakla beraber gayet kolay yapılışlarıyla, kudretinin derece-i azametine delâlet ettikleri gibi; şarktan garba, şimâlden cenûba kadar yayılan mikroptan ta gergedana kadar, en küçücük sinekten ta en büyük kuşa kadar bütün onların rızıklarını yetiştiren rahmetinin hadsiz vüs'atine.. ve her biri emirber nefer gibi vazife-i fıtriyesini yapmak ve zemin yüzü her baharda, güz mevsiminde terhis edilenler yerinde yeniden taht-ı silâha alınmış bir orduya ordugâh olmak cihetiyle, hâkimiyetinin nihâyetsiz genişliğine kat'î delâlet ederler.

Hem nasıl ki hayvanâttan her birisi kâinatın bir küçük nüshası ve bir misal-i musağğarı hükmünde gayet derin bir ilim ve gayet dakik bir hikmetle, karışık eczaları karıştırmayarak ve bütün hayvanların ayrı ayrı suretlerini şaşırmayarak hatasız, sehivsiz, noksansız yapılmalarıyla ilminin her şeye ihatasına ve hikmetinin her şeye şümûlüne adetlerince işaretler ederler. Öyle de her biri birer mucize-i sanat ve birer harika-yı hikmet olacak kadar sanatlı ve güzel yapılmasıyla, çok sevdiğin ve teşhirini istediğin sanat-ı rabbâniyenin kemâl-i hüsnüne ve gayet derecede güzelliğine işaret.. ve her birisi, hususan yavrular, gayet nazdar, nâzenin bir surette beslenmeleriyle ve heveslerinin ve arzularının tatmini cihetiyle senin inâyetinin gayet şirin cemâline hadsiz işaretler ederler.

Ey Rahmân-ı Rahîm! Ey Sâdıku'l-va'di'l-emîn! Ey Mâlik-i yevmi'd-dîn!

Senin Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)*'ının tâlimiyle ve Kur'ân-ı Hakîm'inin irşadıyla anladım ki:

Madem kâinatın en müntehap neticesi hayattır.. ve hayatın en müntehap hülâsası ruhtur.. ve zîruhun en müntehap kısmı zîşuurdur.. ve zîşuurun en câmîi *insandır*.. ve bütün kâinat ise hayata musahhardır ve onun için çalışıyor.. ve zîhayatlar, zîruhlara musahhardır; onlar için dünyaya gönderiliyorlar.. ve zîruhlar, insanlara musahhardır; onlara yardım ediyorlar.. ve insanlar, fıtraten Hâlık'ını pek ciddî severler ve Hâlık'ları onları hem sever, hem kendini onlara her vesile ile sevdirir.. ve insanın istidadı ve cihâzât-ı mâneviyesi, başka bir bâki âleme ve ebedî bir hayata bakıyor ve insanın kalbi ve şuuru, bütün kuvvetiyle bekâ istiyor.. ve lisanı, hadsiz dualarıyla bekâ için Hâlık'ına yalvarıyor.

Elbette ve her hâlde, o çok seven ve sevilen ve mahbub ve muhib olan insanları dirilmemek üzere öldürmekle, ebedî bir muhabbet için yaratmış iken, ebedî bir adâvetle gücendirmek olamaz ve kabil değildir! Belki, başka bir ebedî âlemde mesûdâne yaşaması hikmetiyle bu dünyada çalışmak ve onu kazanmak için gönderilmiştir. Ve insana tecellî eden isimlerin, bu fâni ve kısa hayattaki cilveleriyle âlem-i bekâda onların aynası olan insanların, ebedî cilvelerine mazhar olacaklarına işaret ederler.

Evet, ebedînin sâdık dostu ebedî olacak. Ve bâkînin ayna-yı zîşuuru bâkî olmak lâzım gelir. Hayvanların ruhları bâkî kalacağını ve Hüdhüd-ü Süleymanî *(aleyhisselâm)* ve Neml'i.. ve Nâka-yı Salih *(aleyhisselâm)* ve Kelb-i Ashab-ı Kehf gibi bazı efrad-ı mahsûsa hem ruhu, hem cesediyle bâki âleme gideceği ve her bir nev'in arasıra istimâl için birtek cesedi bulunacağı, rivâyet-i sahihadan[1] anlaşılmakla beraber; hikmet ve hakikat, hem rahmet ve rubûbiyet öyle iktiza ederler…

Ey Kâdir-i Kayyûm!

Bütün zîhayat, zîruh, zîşuur, senin mülkünde, yalnız senin kuvvet ve kudretinle ve ancak senin irade ve tedbirinle ve rahmet ve hikmetinle, rubûbiyetinin emirlerine teshîr ve fıtrî vazifelerle tavzif edilmişler.. ve bir kısmı, insanın kuvveti ve galebesi için değil, belki fıtraten insanın zaafı ve aczi için rahmet

---

[1] Bkz.: el-Beğavî, *Meâlimü't-tenzîl* 3/154; Ebu's-Suûd, *Tefsîru Ebi's-Suûd* 5/212; el-Âlûsî, *Rûhu'l-meânî* 15/226.

tarafından ona musahhar olmuşlar.. ve lisân-ı hâl ve lisân-ı kâl ile Sâni'lerini ve Mâbud'larını kusurdan, şerikten takdis ve nimetlerine şükür ve hamd ederek, her biri ibadet-i mahsûsasını yapıyorlar.

Ey şiddet-i zuhurundan gizlenmiş ve ey azamet-i kibriyâsından perdelenmiş olan Zât-ı Akdes!

Bütün zîruhların tesbihatıyla seni takdis edip, niyet edip سُبْحَانَكَ يَا مَنْ جَعَلَ مِنَ الْمَاءِ كُلَّ شَيْءٍ حَيٍّ[1] diyorum.

Yâ Rabbe'l-âlemîn! Yâ İlâhe'l-evvelîne ve'l-âhirîn! Yâ Rabbe's-semâvâti ve'l-aradîn!

Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)*'ın tâlimiyle ve Kur'ân-ı Hakîm'in dersiyle anladım ve iman ettim ki:

Nasıl semâ, fezâ, arz, berr ve bahr, şecer, nebat, hayvan; efrâdıyla, eczasıyla, zerrâtıyla seni biliyorlar, tanıyorlar ve varlığına ve birliğine şehâdet ve delâlet ve işaret ediyorlar. Öyle de kâinatın hülâsası olan zîhayat ve zîhayatın hülâsası olan insan ve insanın hülâsası olan *enbiyâ, evliya, asfiyan*ın hülâsası olan kalblerinin ve akıllarının *müşahedât ve keşfiyât ve ilhamât ve istihracâtıyla* yüzer icmâ ve yüzer tevâtür kuvvetinde bir kat'iyetle, senin vücûb-u vücûduna ve senin vahdâniyet ve ehadiyetine şehâdet edip ihbar ediyorlar, mucizât ve kerâmât ve yakînî burhanlarıyla haberlerini isbat ediyorlar.

Evet kalblerde, perde-i gaybda ihtar edici bir Zât'a bakan hiçbir hâtırât-ı gaybiye.. ve ilham edici bir Zât'a baktıran hiçbir ilhâmât-ı sâdıka.. ve hakkalyakîn suretinde sıfât-ı kudsiye ve esmâ-yı hüsnânı keşfeden hiçbir itikad-ı yakîne.. ve enbiyâ ve evliyada bir Vâcibü'l-vücûd'un envârını aynelyakîn ile müşâhede eden hiçbir nurânî kalb.. ve asfiya ve sıddîkînde, bir Hâlık-ı külli şey'in âyât-ı vücûbunu ve berâhîn-i vahdetini ilmelyakîn ile tasdik eden, isbat eden hiçbir münevver akıl yoktur ki; senin vücûb-u vücûduna ve sıfât-ı kudsiyene ve senin vahdetine ve ehadiyetine ve esmâ-yı hüsnâna şehâdet etmesin, delâleti bulunmasın ve işareti olmasın…

Ve bilhassa, bütün enbiyâ ve evliya ve asfiya ve sıddîkînin imamı ve reisi ve hülâsası olan Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)*'ın ihbarını tasdik eden hiçbir mucizât-ı bâhiresi ve hakkaniyetini gösteren hiçbir hakikat-i âliyesi.. ve bütün mukaddes ve hakikatli kitapların hülâsatü'l-hülâsası olan Kur'ân-ı

[1] Ey canlı olan her şeyi sudan yaratan Zât! Sen ne yücesin!

Mu'cizü'l-Beyân'ın hiçbir âyet-i tevhidiye-i kâtıası ve mesâil-i imaniyeden hiçbir mesele-i kudsiyesi yoktur ki, senin vücûb-u vücûduna ve kudsî sıfatlarına ve senin vahdetine ve ehadiyetine ve esmâ ve sıfâtına şehâdet etmesin ve delâleti olmasın ve işareti bulunmasın...

Hem nasıl ki bütün o yüz binler muhbir-i sâdıklar, mucizâtlarına ve kerâmâtlarına ve hüccetlerine istinad ederek, senin varlığına ve birliğine şehâdet ederler. Öyle de her şeye muhît olan Arş-ı Âzam'ın külliyât-ı umûrunu idareden, ta kalbin gayet gizli ve cüz'î hâtırâtını ve arzularını ve dualarını bilmek ve işitmek ve idare etmeye kadar cereyan eden rubûbiyetinin derece-i haşmetini ve gözümüz önünde hadsiz muhtelif eşyayı birden îcad eden; hiçbir fiil bir fiile, bir iş bir işe mâni olmadan; en büyük bir şeyi en küçük bir sinek gibi kolayca yapan kudretinin derece-i azametini icmâ ile, ittifak ile ilân ve ihbar ve isbat ediyorlar.

Hem nasıl ki bu kâinatı, zîruha hususan insana mükemmel bir saray hükmüne getiren.. ve cenneti ve saadet-i ebediyeyi cin ve inse ihzâr eden.. ve en küçük bir zîhayatı unutmayan.. ve en âciz bir kalbin tatminine ve taltifine çalışan rahmetinin hadsiz genişliğini ve zerrâttan ta seyyârâta kadar bütün envâ-ı mahlûkatı emirlerine itaat ettiren ve teshîr ve tavzif eden hâkimiyetinin nihâyetsiz vüs'atini haber vererek, mucizât ve hüccetleriyle isbat ederler. Öyle de kâinatı, eczaları adedince risaleler içinde bulunan bir kitab-ı kebîr hükmüne getiren ve Levh-i Mahfuz'un defterleri olan İmam-ı Mübîn ve Kitab-ı Mübîn'de bütün mevcudâtın bütün sergüzeştlerini kaydedip yazan.. ve umum çekirdeklerde umum ağaçlarının fihristlerini ve programlarını ve zîşuurun başlarında bütün kuvve-i hâfızalarda sahiplerinin tarihçe-i hayatlarını yanlışsız, muntazaman yazdıran ilminin her şeye ihatasına.. ve her bir mevcûda çok hikmetleri takan, hatta her bir ağaçta meyveleri sayısınca neticeleri verdiren.. ve her bir zîhayatta âzâları, belki eczaları ve hüceyrâtları adedince maslahatları takip eden.. hatta insanın lisanını çok vazifelerde tavzif etmekle beraber, taamların tatları adedince zevkî olan mizancıklar ile teçhîz ettiren hikmet-i kudsiyenin her bir şeye şümûlüne.. hem bu dünyada numûneleri görülen celâlî ve cemâlî isimlerinin tecellileri daha parlak bir surette ebedü'l-âbâdda devam edeceğine.. ve bu fâni âlemde numûneleri müşâhede edilen ihsânâtının daha şâşaalı bir surette dâr-ı saadette istimrarına ve bekâsına.. ve bu dünyada onları gören müştâkların ebedde dahi refâkatlerine ve beraber bulunmalarına bilicmâ, bilittifak şehâdet ve delâlet ve işaret ederler.

Hem yüzer mucizât-ı bâhiresine ve âyât-ı kâtıasına istinaden, başta Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)* ve Kur'ân-ı Hakîm'in olarak, bütün ervâh-ı neyyire ashabı olan enbiyâlar ve kulûb-u nurâniye aktâbı olan evliyalar ve ukûl-ü münevvere erbabı olan asfiyalar, bütün suhuf ve kütüb-ü mukaddesede, senin çok tekrar ile ettiğin vaadlerine ve tehditlerine istinaden.. ve senin kudret ve rahmet ve inâyet ve hikmet ve celâl ve cemâlin gibi kudsî sıfatlarına ve şe'nlerine ve izzet-i celâline ve saltanat-ı rubûbiyetine itimaden.. ve keşfiyât ve müşahedât ve ilmelyakîn itikatlarıyla saadet-i ebediyeyi cin ve inse müjdeliyorlar ve ehl-i dalâlet için cehennem bulunduğunu haber verip ilân ediyorlar ve iman edip şehâdet ediyorlar.

Ey Kadîr-i Hakîm! Ey Rahmân-ı Rahîm! Ey Sâdıku'l-va'di'l-Kerîm! Ey izzet ve azamet ve celâl sahibi Kahhâr-ı Zülcelâl!

Bu kadar sâdık dostlarını ve bu kadar vaadlerini ve bu kadar sıfât ve şuûnâtını tekzip edip, saltanat-ı rubûbiyetinin kat'î mukteziyâtını ve sevdiğin ve onlar dahi seni tasdik ve itaatle kendilerini sana sevdiren hadsiz makbûl ibâdının hadsiz dualarını ve dâvâlarını reddederek, küfür ve isyan ile ve seni vaadinde tekzip etmekle senin azamet-i kibriyâna dokunan ve izzet-i celâline dokunduran ve ulûhiyetinin haysiyetine ilişen ve şefkat-i rubûbiyetini müteessir eden ehl-i dalâlet ve ehl-i küfrü, haşrin inkârında tasdik etmekten yüz bin derece mukaddessin ve hadsiz derece münezzeh ve âlîsin. Böyle nihâyetsiz bir zulümden, bir çirkinlikten, senin nihâyetsiz adaletini ve cemâlini ve rahmetini takdis ediyorum. سُبْحَانَهُ وَتَعَالٰى عَمَّا يَقُولُونَ عُلُوًّا كَبِيرًا[1] âyetini, vücudumun bütün zerrâtı adedince söylemek istiyorum.

Belki, senin o sâdık elçilerin ve doğru dellâl-ı saltanatının hakkalyakîn, aynelyakîn, ilmelyakîn suretinde senin uhrevî rahmet hazinelerine ve âlem-i bekâda ihsânâtının definelerine ve dâr-ı saadette tamamıyla zuhur eden güzel isimlerinin harika güzel cilvelerine şehâdet, işaret, beşaret ederler.. ve *bütün hakikatlerin mercii ve güneşi ve hâmîsi olan Hak isminin* en büyük bir şuâı, bu hakikat-i ekber-i haşriye olduğunu –iman ederek– senin ibâdına ders veriyorlar.

Ey Rabbü'l-enbiyâ ve's-sıddîkîn!

Bütün onlar senin mülkünde, senin emrin ve kudretinle, senin irade ve tedbirinle, senin ilmin ve hikmetinle musahhar ve muvazzaftırlar. Takdis, tekbir,

---

1 "Allah onların, iddialarından münezzehtir, son derece yücedir, uludur." (İsrâ sûresi, 17/43).

tahmid, tehlil ile küre-i arzı bir zikirhâne-i âzam, bu kâinatı bir mescid-i ekber hükmünde göstermişler.

Yâ Rabbî ve yâ Rabbe's-semâvâti ve'l-aradîn! Yâ Hâlıkî ve yâ Hâlık-ı külli şey!

Gökleri yıldızlarıyla, zemini müştemilâtıyla ve bütün mahlûkatı bütün keyfiyâtıyla teshir eden kudretinin ve iradetinin ve hikmetinin ve hâkimiyetinin ve rahmetinin hakkı için, nefsimi bana musahhar eyle ve matlubumu bana musahhar kıl!.. Kur'ân'a ve imana hizmet için insanların kalblerini Risale-i Nur'a musahhar yap!.. Ve bana ve ihvanıma iman-ı kâmil ve hüsn-ü hâtime ver!.. Hazreti Mûsâ (aleyhisselâm)'a denizi ve Hazreti İbrahim (aleyhisselâm)'a ateşi ve Hazreti Dâvud (aleyhisselâm)'a dağı, demiri ve Hazreti Süleyman (aleyhisselâm)'a cinni ve insi ve Hazreti Muhammed (aleyhissalâtü vesselâm)'a şems ve kameri teshîr ettiğin gibi, Risale-i Nur'a kalbleri ve akılları musahhar kıl!.. Ve beni ve Risale-i Nur Talebelerini nefis ve şeytanın şerrinden ve kabir azabından ve cehennem ateşinden muhafaza eyle ve Cennetü'l-Firdevs'te mesûd kıl! Âmîn, âmîn, âmîn…

سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَآ إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَاۖ إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ[1]

وَاٰخِرُ دَعْوٰيهُمْ أَنِ الْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ[2]

Kur'ân'dan ve münâcât-ı nebeviye olan Cevşenü'l-Kebîr'den aldığım bu dersimi, bir ibadet-i tefekküriye olarak Rabb-i Rahîm'imin dergâhına arz etmekte kusur etmişsem, kusurumun affı için Kur'ân'ı ve Cevşenü'l-Kebîr'i şefaatçi ederek rahmetinden affımı niyaz ediyorum.

1 "Sübhansın yâ Rab! Senin bize bildirdiğinden başka ne bilebiliriz ki? Her şeyi hakkıyla bilen, her şeyi hikmetle yapan sensin." (Bakara sûresi, 2/32)

2 "Duaları 'el-Hamdü lillâhi Rabbi'l-âlemîn' (Hamd âlemlerin Rabbi Allah'a mahsustur.) diye sona erer." (Yûnus sûresi, 10/10).

Fihrist

BİRİNCİ LEM'A 2

Hazreti Yûnus *(aleyhisselâm)*'ın münâcât-ı meşhûresi olan

بِسْـــمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

فَنَادٰى فِي الظُّلُمَاتِ أَنْ لَآ إِلٰهَ إِلَّا أَنْتَ سُبْحَانَكَ إِنِّي كُنْتُ مِنَ الظَّالِمِينَ[1]

âyetinin bir sırr-ı mühimmini ve bir hakikat-i azîmesini beyân ederek; her bir insan, bu dünyada, Hazreti Yûnus *(aleyhisselâm)*'ın bulunduğu vaziyette –fakat büyük mikyasta– olduğunu beyân eder. Hazreti Yûnus *(aleyhisselâm)*'a "hut, deniz, gece" ne ise; her insan için nefsi, dünyası, istikbâli de odur.

İKİNCİ LEM'A 6

Hazreti Eyyûb *(aleyhisselâm)*'ın münâcât-ı meşhûresini beyân eder.

بِسْـــمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

إِذْ نَادٰى رَبَّهُ أَنِّي مَسَّنِيَ الضُّرُّ وَأَنْتَ أَرْحَمُ الرَّاحِمِينَ[2]

âyetinin mühim bir sırrını ve azîm bir hakikatini "Beş Nükte" ile tefsir edip, bütün musîbetzedelere mânevî bir tiryak ve gayet nâfi' bir ilâç hükmünde bir risaledir. Bu risale, maddî musîbetleri, ehl-i îmân için musîbetlikten çıkarıyor. Asıl ehemmiyetli musîbet, kalbe ve rûha gelen dalâlet musîbetleri olduğunu beyân ettiği gibi; musîbetzedelerin ömür dakikaları ehl-i sabır ve şükür hakkında ibâdet saatleri hükmüne geçip şekvâ kapısını kapar, dâimâ şükür kapısını açar bir risaledir.

---

1 "Sonra karanlıklar içinde şöyle yakarmıştı: "Yâ Rabbî! Sensin İlâh, Senden başka yoktur ilâh. Sübhansın, bütün noksanlardan münezzehsin, Yücesin. Doğrusu kendime zulmettim, yazık ettim. Affını bekliyorum Rabbim!" (Enbiyâ sûresi, 21/87).

2 "Yâ Rabbî, bu dert bana iyice dokundu. Sen merhametlilerin en merhametli olanısın." diye niyaz etmişti." (Enbiyâ sûresi, 21/83).

ÜÇÜNCÜ LEM'A 18

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

كُلُّ شَيْءٍ هَالِكٌ إِلَّا وَجْهَهُ لَهُ الْحُكْمُ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ[1]

âyetinin mühim iki hakikatini, يَا بَاقِي أَنْتَ الْبَاقِي.. يَا بَاقِي أَنْتَ الْبَاقِي[2] olan meşhur iki cümlenin ifade ettikleri iki hakikat-i mühimme ile tefsir ediyor. Bekâ için halk edilen ve bekâya âşık olan rûh-u insanî, Bâkî-i Zülcelâl'e karşı münâsebet-i hakikiyesini bilse, fânî ömrünü bâkî bir ömre tebdil eder. Saniyeleri seneler hükmüne geçtiğini ve Bâkî-i Zülcelâl'i tanımayan rûh-u insanın seneleri, saniyeler hükmünde olduğunu beyân edip isbât eden kıymettar bir risaledir. Fenâyı fenâ gören ve bekâyı merak edenler, bu risaleyi merakla okumalı.

DÖRDÜNCÜ LEM'A 25

Minhâcü's-Sünne nâmında gayet mühim bir risaledir. Ehl-i Şîa ve Ehl-i Sünnet mâbeyninde en mühim bir mesele-i ihtilâfiye olan mesele-i imameti gayet vâzıh ve kat'î bir sûrette hall ü fasleder.

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

لَقَدْ جَاءَكُمْ رَسُولٌ مِنْ أَنْفُسِكُمْ عَزِيزٌ عَلَيْهِ مَا عَنِتُّمْ حَرِيصٌ عَلَيْكُمْ بِالْمُؤْمِنِينَ رَؤُفٌ رَحِيمٌ ۝ فَإِنْ تَوَلَّوْا فَقُلْ حَسْبِيَ اللهُ لَا إِلٰهَ إِلَّا هُوَ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَهُوَ رَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ[3]

قُلْ لَا أَسْئَلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْرًا إِلَّا الْمَوَدَّةَ فِي الْقُرْبٰى[4]

âyât-ı azîmenin çok hakâik-i azîmesinden iki büyük hakikatini "Dört Nükte" ile tefsir ediyor. Bu risale, Ehl-i Sünnet ve Cemaate, hem Alevîlere gayet kıymettar ve menfaattardır; hakikaten Minhâcü's-Sünne'dir. Sünnet-i seniyyenin yolunu, o meselede tam beyân eder.

---

1 "O'nun vechi (Zâtı), hariç her şey yok olacaktır. Hüküm O'nundur ve hepiniz O'nun huzuruna götürüleceksiniz." (Kasas sûresi, 28/88)

2 Ey Kendinden başka her şeyin fânî olduğu tek Bâkî!

3 "(Ey Resûlüm! Sen böyle onların üzerine titrerken) onlar halâ senden ve yolundan yüz çevirecek olurlarsa de ki: Bana (yardımcı ve destekçi olarak) Allah kâfidir. O'ndan başka hiçbir ilâh yoktur. Ben O'na dayandım, O'na güvendim ve O, (bütün kâinatın, bütün varlıkların idare merkezi olan) Büyük Arş'ın Rabbi, (bütün kâinatın mutlak Sultanı, bütün varlıkların yegâne sığınağı, besleyip yaşatanı, koruyup gözetenidir)." (Tevbe sûresi, 9/129)

4 "De ki: Ben bu risalet ve irşad hizmetinden ötürü, sizden akrabalık sevgisinden başka beklediğim hiçbir karşılık yoktur." (Şûrâ sûresi, 42/23)

BEŞİNCİ LEM'A 39

حَسْبُنَا اللّٰهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ[1(*)2] âyetinin gayet mühim bir hakikatini on beş mertebe ile beyân edecek bir risale olacaktı. Fakat hakikat ve ilimden ziyâde, zikir ve tefekkür ile münâsebettar olduğundan şimdilik tehir edildi. Çendan On Birinci Lem'a olan "Mirkâtü's-Sünne ve Tiryâku Marazı'l-Bid'a" nâmındaki gayet mühim bir risale Beşinci Lem'a nâmıyla bidâyeten yazılmıştı. Fakat o risale, on bir nükte-i mühimmeye inkısam ettiğinden On Birinci Lem'a'ya girdi. Beşinci Lem'a açıkta kaldı.

ALTINCI LEM'A 40

لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللّٰهِ الْعَلِيِّ الْعَظِيمِ[3(*)4] cümlesinin ifade ettiği çok âyâtın mühim hakikatini yine on beş-yirmi mertebe-i fikriye ile beyân edecek bir risale olacaktı. Bu Lem'a da, Beşinci Lem'a gibi, nefsimde hissettiğim ve harekât-ı rûhiyemde zikir ve tefekkürle müşâhede ettiğim mertebeler olduğundan, ilim ve hakikatten ziyâde zevk ve hâle medâr olmak cihetiyle, hakikat lem'aları içinde değil, belki âhirlerinde yazılması münasip görüldü.

YEDİNCİ LEM'A *41*

Sûre-i Feth'in âhirinde

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

لَقَدْ صَدَقَ اللّٰهُ رَسُولَهُ الرُّؤْيَا بِالْحَقِّ ۚ لَتَدْخُلُنَّ الْمَسْجِدَ الْحَرَامَ إِنْ شَاءَ اللّٰهُ اٰمِنِينَ ۙ مُحَلِّقِينَ رُؤُسَكُمْ وَمُقَصِّرِينَ ۙ لَا تَخَافُونَ ۖ فَعَلِمَ مَا لَمْ تَعْلَمُوا فَجَعَلَ مِنْ دُونِ ذٰلِكَ فَتْحًا قَرِيبًا ۞ هُوَ

---

1 (*) Hazreti Üstadımız Yirmi Dokuzuncu Arabî Lem'a'nın Altıncı Bâbı'nın hâşiyesinde bu iki cümle hakkında: "Bu iki mübarek kelâmın merâtibi, ilimden ziyâde fikir ve zikir olduğundan, Arabî zikredildi..." diye beyânda bulunmaktadır. حَسْبُنَا اللّٰهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ âyetinin hakikatine dair 4. Şua olarak Hasbiye Risalesi namıyla Türkçe telif edilmiştir.

Hz. Üstadın Hizmetkârları

2 "Allah bize yeter. O ne güzel vekildir!" (Âl-i İmran sûresi, 3/173).

3 (*) Hazreti Üstadımız Yirmi Dokuzuncu Arabî Lem'a'nın Altıncı Bâbı'nın hâşiyesinde bu iki cümle hakkında: "Bu iki mübarek kelâmın merâtibi, ilimden ziyâde fikir ve zikir olduğundan, Arabî zikredildi..." diye beyânda bulunmaktadır. حَسْبُنَا اللّٰهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ âyetinin hakikatine dair 4. Şua olarak Hasbiye Risalesi namıyla Türkçe telif edilmiştir.

Hz. Üstadın Hizmetkârları

4 "Hareket ve güç, ancak yüceler yücesi ve pek büyük olan Cenâb-ı Hakk'ın dilemesi ile olur." Peygamber Efendimiz *(sallallâhu aleyhi ve sellem)* bu sözün, cennet hazinelerinden bir hazine olduğunu bildirmiştir. Bkz.: Buhârî, *meğâzî* 38, *deavât* 51, 68, *kader* 7; Müslim, *zikir* 44-46.

الَّذِي أَرْسَلَ رَسُولَهُ بِالْهُدٰى وَدِينِ الْحَقِّ لِيُظْهِرَهُ عَلَى الدِّينِ كُلِّهِ ۚ وَكَفٰى بِاللّٰهِ شَهِيدًا ۝ مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللّٰهِ ۚ وَالَّذِينَ مَعَهُ أَشِدَّاءُ عَلَى الْكُفَّارِ رُحَمَاءُ بَيْنَهُمْ تَرٰيهُمْ رُكَّعًا سُجَّدًا يَبْتَغُونَ فَضْلًا مِنَ اللّٰهِ وَرِضْوَانًا ۖ سِيمَاهُمْ فِي وُجُوهِهِمْ مِنْ أَثَرِ السُّجُودِ ۚ ذٰلِكَ مَثَلُهُمْ فِي التَّوْرٰيةِ ۚ وَمَثَلُهُمْ فِي الْإِنْجِيلِ ۚ كَزَرْعٍ أَخْرَجَ شَطْأَهُ فَآزَرَهُ فَاسْتَغْلَظَ فَاسْتَوٰى عَلٰى سُوقِهِ يُعْجِبُ الزُّرَّاعَ لِيَغِيظَ بِهِمُ الْكُفَّارَ ۗ وَعَدَ اللّٰهُ الَّذِينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ مِنْهُمْ مَغْفِرَةً وَأَجْرًا عَظِيمًا[1]

olan üç âyet-i azîmeden on vücûh-u i'câziyeden yalnız ihbâr-ı bilgayb vechinden sekiz ihbârât-ı gaybiyeyi beyân ediyor; şu üç âyet, tek başıyla bir mucize-i bâhire olduğunu isbât ediyor. Tetimmesinde,

فَأُولٰٓئِكَ مَعَ الَّذِينَ أَنْعَمَ اللّٰهُ عَلَيْهِمْ مِنَ النَّبِيِّينَ وَالصِّدِّيقِينَ وَالشُّهَدَاءِ وَالصَّالِحِينَ ۚ وَحَسُنَ أُولٰٓئِكَ رَفِيقًا[2]

âyetinin mühim bir nükte-i i'câziyesini, Sûre-i Feth'in âhirindeki âyetin aynı ihbâr-ı gaybîsi nev'inden, gaybî ihbârlarına işaret eder.

Hâtimesinde, Kur'ân-ı Hakîm'in tevâfukât cihetinde i'câzî nüktelerinden gayet parlak bir nükte-i i'câziyesini beyân edip; Kur'ân Fatiha'da, Fatiha Besmele'de, Besmele Elif Lâm Mîm'de bir cihette dercedildiğini beyân ediyor.

Hem en münteşir ve mütedâvil derkenar Mushaflarda Lafzullah'ın tevâfukât-ı latîfe-i i'câziyesinden birisi şudur ki: Sayfanın âhirki satırının yukarı kısmında bütün Kur'ân'da seksen ve aşağı kısmında yine Lafza-yı Celâl birbiri üstünde seksen olup tevâfuk ederek gelmesi ve sayfalar arkasında tam muvafakatla birbirini göstermesi, âdetâ seksen adetten bir tek Lafza-yı Celâl tezâhür etmesi... hem âhirki satırın tam ortasında elli beş ve başında yirmi beş, beraber yine seksen ederek; bu seksen, o iki seksene seksenlikte tevâfuk

---

1 "Allah, Resûlünün rüyasını elbette doğru çıkaracaktır. İnşaallah siz kiminiz başını tıraş ettirmiş, kiminiz saçlarını kısaltmış olarak, Mescid-i Haram'a korkmaksızın tam bir güvenlik içinde gireceksiniz. Ama Allah sizin bilemediğiniz şeyleri bildiğinden ondan önce, yakın bir zafer nasip etti. Bütün dinlere üstün kılmak için Resûlünü hidâyet ve hak dinle gönderen O'dur. Buna şahit olarak Allah yeter. Muhammed Allah'ın resûlüdür. Onun beraberindeki müminler de kâfirlere karşı şiddetli olup kendi aralarında şefkatlidirler. Sen onları rükû ederken, secde ederken, Allah'tan lütuf ve rıza ararken görürsün. Onların alâmeti, yüzlerindeki secde izi, secde aydınlığıdır. Bunlar, Tevrattaki sıfatları olup İncîldeki meselleri ise şöyledir: Öyle bir ekin ki filizini çıkarmış, sonra da onu kuvvetlendirmiş, derken kalınlaşmış da artık gövdesi üzerinde doğrulmuş. Öyle ki ekicilerin hoşuna gider, kâfirleri de öfkelendirir. İşte böylece Allah, onlar gibi iman edip makbul ve güzel işler yapanlara bir mağfiret ve büyük bir mükâfat hazırlamıştır." (Fetih sûresi, 48/27-29)

2 "(Kim Allah'a ve Resûlüne itaat ederse) işte onlar, Allah'ın nimetlerine mazhar ettiği nebîler, sıddîkler, şehidler, salih kişilerle beraber olacaklardır. Bunlar ne güzel arkadaşlar!" (Nisâ sûresi, 4/68-69)

ettikleri gibi, iki yüz kırk tevâfukât-ı latîfe yalnız sayfanın âhirki satırlarında bulunması gösteriyor ki; Kur'ân-ı Azîmüşşân'ın hem âyâtı, hem kelimâtı, hem hurûfâtı her biri, ayrı ayrı medâr-ı i'câz oldukları gibi, kelimâtın nakışları ve hatları dahi ayrı bir şu'le-i i'câza mazhar olduğunu beyân eder.

SEKİZİNCİ LEM'A 58

Kerâmet-i Gavsiye Risalesi'dir. Sikke-i Tasdîk-i Gaybî mecmûasında ve teksir Lem'alar mecmûasında neşredilmiştir.

DOKUZUNCU LEM'A 58

Teksir Lem'alar mecmûasında neşredilmiştir.

ONUNCU LEM'A 59

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

يَوْمَ تَجِدُ كُلُّ نَفْسٍ مَا عَمِلَتْ مِنْ خَيْرٍ مُحْضَرًا ۚ وَمَا عَمِلَتْ مِنْ سُوءٍ ۚ تَوَدُّ لَوْ أَنَّ بَيْنَهَا وَبَيْنَهُ أَمَدًا بَعِيدًا ۗ وَيُحَذِّرُكُمُ اللهُ نَفْسَهُ ۗ وَاللهُ رَؤُفٌ بِالْعِبَادِ[1]

âyetinin bir sırrını, hizmet-i Kur'âniye'de arkadaşlarımın beşeriyet muktezâsı olarak sehiv ve hatalarının neticesinde yedikleri şefkat tokatlarını[2] beyân etmekle tefsir ediyor.

Evet bu risale, iki kısım olarak yazılmış. Birinci kısımda; has ve sâdık Kur'ân hizmetkârlarının sehiv ve hataları neticesinde yedikleri tenbihkârâne şefkat tokatları; ikinci kısımda, zâhirî dost ve kalbi muarız olanların bilerek verdikleri zarara mukâbil, zecirkârâne yedikleri tokatlarından bahsedilecekti. Fakat lüzumsuz bazıların hatırlarını rencide etmemek için, yüzer hâdisâttan birinci kısmın yalnız on beş adedinden bahsedildi. İkinci kısım şimdilik yazılmadı. Tokat yiyen, kendi imza ve tasdiki tahtında, kabul ederek yazmıştır. Ben beş tokat yedim, yazdım. Nefsim gibi telâkki ettiğim Abdülmecid ile Hulûsi'ye vekâleten yazdım. Ötekilerin bir kısmı kendileri yazdılar; bir kısmı, hakkında yazılanı gördüler, kabul ettiler. Nümûne nev'inden olarak onlarla iktifâ ettik. Yoksa hâdisât çoktur. Bununla katiyen kanaatimiz gelmiştir ki; bu

---

1 "Gün gelir, her şahıs (dünyada iken) hayır adına ne işlemişse önünde hazır bulur; kötülük adına ne işlemişse de. İster ki, o kötülükle kendisi arasında upuzun bir mesafe olsun! Allah, sizi Kendisi'ne karşı gelmekten sakındırıyor. Allah, kullar(ın)a pek çok acıyandır." (Âl-i İmran sûresi, 3/30)

2 Bkz.: Şûrâ sûresi, 42/30. Ayrıca ehl-i îmânın hükmen küçük hataları, onların çabuk temizlenmesi için kısmen dünyada ve süraten verildiğine dair bkz.: Tirmizî, *zühd* 57; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 2/287, 450.

hizmetimizde başıboş değiliz. Mühim bir nazar altındayız ve dikkatli bir inâyet nazarındayız ve kuvvetli hıfz u himayet tahtındayız.

O risalenin âhirinde, اَلظُّلْمُ لَا يَدُومُ وَالْكُفْرُ يَدُومُ[1] sırrına dâir mühim bir hakikat beyân edilerek, hizmetimize zulüm nev'inden ilişen mülhidler, bu dünyada tokadını yiyecekler ve kısmen yediklerini; ve zındıka ve dalâlet hesabına ilişenler çabuk tokat yemeyip tehir edildiğinin sebep ve hikmetini beyân ediyor.

ON BİRİNCİ LEM'A 71

"Mirkâtü's-Sünne ve Tiryâku Marazı'l-Bid'a" nâmıyla gayet mühim bir risaledir.

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

لَقَدْ جَاءَكُمْ رَسُولٌ مِنْ أَنْفُسِكُمْ عَزِيزٌ عَلَيْهِ مَا عَنِتُّمْ حَرِيصٌ عَلَيْكُمْ بِالْمُؤْمِنِينَ رَؤُفٌ رَحِيمٌ ۞ فَإِنْ تَوَلَّوْا فَقُلْ حَسْبِيَ اللهُ لَا إِلٰهَ إِلَّا هُوَ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَهُوَ رَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ[2]

قُلْ إِنْ كُنْتُمْ تُحِبُّونَ اللهَ فَاتَّبِعُونِي يُحْبِبْكُمُ اللهُ[3]

âyetlerinin gayet mühim iki hakikatini "On Bir Nükte" ile tefsir ediyor.

Birinci Nükte 72

مَنْ تَمَسَّكَ بِسُنَّتِي عِنْدَ فَسَادِ أُمَّتِي فَلَهُ أَجْرُ مِائَةِ شَهِيدٍ[4]

hadîs-i şerifinin sırrını beyân ediyor.

İkinci Nükte 73

İmam Rabbânî *(kuddise sirruh)*, "Sünnet-i seniyyenin ittibâı; en haşmetli, en letâfetli, en emniyetli tarîkattır." demesine dâirdir.

---

1 "Zulüm devam etmez, küfür devam eder." Bkz.: el-Münâvî, *Feyzu'l-kadîr* 2/107. Ayrıca "Allah Teâlâ, zalime biraz fırsat tanır, amma bir de yakaladı mı artık paçayı kurtaramaz." anlamındaki hadis için bkz.: Buhârî, *tefsîru sûre (11)* 5; Müslim, *birr* 62; Tirmizî, *tefsîru sûre (8)* 11.

2 "(Ey Resûlüm! Sen böyle onların üzerine titrerken) onlar halâ senden ve yolundan yüz çevirecek olurlarsa de ki: Bana (yardımcı ve destekçi olarak) Allah kâfidir. O'ndan başka hiçbir ilâh yoktur. Ben O'na dayandım, O'na güvendim ve O, (bütün kâinatın, bütün varlıkların idare merkezi olan) Büyük Arş'ın Rabbi, (bütün kâinatın mutlak Sultanı, bütün varlıkların yegâne sığınağı, besleyip yaşatanı, koruyup gözetenidir)." (Tevbe sûresi, 9/129)

3 "De ki; Ey insanlar, eğer Allah'ı seviyorsanız, gelin bana uyun ki Allah da sizi sevsin." (Âl-i İmran sûresi, 3/31).

4 et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-evsat* 5/315; İbni Adiyy, *el-Kâmil* 2/327; el-Beyhakî, *ez-Zühd* s.118.

Üçüncü Nükte 73

Sünnet-i seniyyenin ehemmiyeti hakkında İmam Rabbânî'nin hükmünü tasdik ettiğini beyân ediyor.

Dördüncü Nükte 74

اَلْمَوْتُ حَقٌّ[1] hakikatinin kapısıyla, gayet acîp bir âlem-i mânevîye âit bir seyahat-i rûhiyeyi beyân ediyor.

Beşinci Nükte 76

قُلْ إِنْ كُنْتُمْ تُحِبُّونَ اللهَ فَاتَّبِعُونِي يُحْبِبْكُمُ اللهُ[2]

âyetinin sarâhatiyle: Muhabbetullah, kat'î bir kıyâs-ı mantıkî ile, sünnet-i seniyyenin ittibâını intâc ettiğine dâirdir.

Altıncı Nükte 77

كُلُّ بِدْعَةٍ ضَلَالَةٌ وَكُلُّ ضَلَالَةٍ فِي النَّارِ[3] hadîsinin mühim bir sırrını ve اَلْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ[4] âyetinin bir hakikatini tefsir ediyor.

Yedinci Nükte 78

Sünnet-i seniyyenin her bir meselesi altında bir edep bulunduğunu beyân eder. "Allâmü'l-guyûb'a karşı edep ve hicap nasıl olabilir ve ne demektir?" sualine karşı, güzel bir cevaptır.

Sekizinci Nükte 80

Sünnet-i seniyyenin bir kısmı şefkat-i Ahmediye'nin *(aleyhissalâtü vesselâm)* tereşşuhâtı olduğu gibi, Zât-ı Ahmediye *(aleyhissalâtü vesselâm)*'ın nasıl bir maden-i şefkat olduğunu gösteriyor.

---

1 "Ölüm kesin bir gerçektir." (Bkz.: et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* 3/180. Ayrıca, ölüm gerçeğini ifade eden âyet-i kerîmeler için bkz.: Bakara sûresi, 2/28; Âl-i İmran sûresi, 3/185; Hac sûresi, 22/66; Câsiye sûresi, 45/26; Kaf sûresi, 50/19; Cum'a sûresi, 62/8; Mülk sûresi, 67/2).

2 "De ki; Ey insanlar, eğer Allah'ı seviyorsanız, gelin bana uyun ki Allah da sizi sevsin." (Âl-i İmran sûresi, 3/31).

3 "Her bid'at dalâlettir ve her dalâlet cehennem ateşindedir." Nesâî, *ıydeyn* 22; Ma'mer İbni Râşid, *el-Câmi'* 11/159; et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* 9/97. İlk kısmı için bkz.: Müslim, *cum'a* 43; Ebû Dâvûd, *sünnet* 5; İbni Mâce, *mukaddime* 6, 7; Dârimî, *mukaddime* 16, 23.

4 "İşte bugün sizin dininizi kemâle erdirdim." (Mâide sûresi, 5/3)

Dokuzuncu Nükte 81

Sünnet-i seniyyenin her bir nev'ine tamamen bilfiil ittibâ etmek, ehass-ı havassa mahsus olduğu hâlde; herkes niyeti ile ve kasd ile ve tarafdârâne ve iltizamkârâne ve takdirkârâne talip olmakla, o ittibâ-yı tâmmeden tam hissedar olabilir. Ehl-i tarîkatin ezkâr ve evrâd ve meşrebleri, esasât-ı Sünnet'e muhalefet etmemek şartıyla bid'ata dâhil olmadığını, olsa olsa bid'a-yı hasene olduğunu beyân eder.

Onuncu Nükte 83

قُلْ إِنْ كُنْتُمْ تُحِبُّونَ اللهَ فَاتَّبِعُونِي يُحْبِبْكُمُ اللهُ[1] Muhabbet-i ilâhiyeye ve o muhabbetin neticesinde sünnet-i seniyyenin ittibâına dâir, üç nokta ile, gayet merak-âver ve mühim ve güzel beyânat var. Hattâ kitabın nakşında şu Onuncu Nükte'nin bir şuâ-ı kerâmetini, tevâfukla nazara gösteriyor.

On Birinci Nükte 86

Zât-ı Ahmediye'nin sünnet-i seniyyesinin menbaı; hem akvâli, hem ahvâli, hem ef'âli olduğunu ve her birisi hem farz, hem nevâfil, hem âdât aksamına inkısam ettiğini ve Kur'ân'da وَإِنَّكَ لَعَلٰى خُلُقٍ عَظِيمٍ[2] sırrıyla, nev-i beşer içinde mânen ve rûhen olduğu gibi, mizac-ı cismanîsinin cihetiyle dahi en mûtedil noktasında ve kuva-yı cismaniye ve nefsiyede nokta-yı itidâlin vasatında ve kemâlinde bulunan ferd-i ferîd, Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)* olduğunu isbât ediyor. Bu risale dahi, başta denildiği gibi, bir tiryâk-ı enfa' ve bir iksir-i âzamdır.

ON İKİNCİ LEM'A 90

إِنَّ اللهَ هُوَ الرَّزَّاقُ ذُو الْقُوَّةِ الْمَتِينُ[3]

اَللّٰهُ الَّذِي خَلَقَ سَبْعَ سَمٰوَاتٍ وَمِنَ الْأَرْضِ مِثْلَهُنَّ يَتَنَزَّلُ الْأَمْرُ بَيْنَهُنَّ لِتَعْلَمُوا أَنَّ اللهَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ وَأَنَّ اللهَ قَدْ أَحَاطَ بِكُلِّ شَيْءٍ عِلْمًا[4]

---

1 "De ki; Ey insanlar, eğer Allah'ı seviyorsanız, gelin bana uyun ki Allah da sizi sevsin." (Âl-i İmran sûresi, 3/31).

2 "Şüphesiz Sen, ahlâkın –Kur'ân buudlu, ulûhiyet eksenli olması itibarıyla– ihâtası imkânsız, idrâki nâkâbil en yücesi üzerinesin!" (Kalem sûresi, 68/4)

3 "Bütün mahlûkların rızıklarını veren, kâmil kuvvet ve tam iktidar sahibi olan Allah Teâlâ'dır." (Zâriyât sûresi, 51/58).

4 "Allah O yüce Yaratıcıdır ki yedi kat göğü ve yerden de onların benzerini yaratmıştır. Allah'ın emri ve hükmü bunlar arasında inip durur ki, Allah'ın her şeye kadir olduğunu ve Allah'ın her şeyi ilmiyle ihata ettiğini, O'nun ilmi dışında hiçbir şey olmayacağını siz de bilesiniz." (Talâk sûresi, 65/12)

âyetlerinin, ehl-i fennin ve şimdiki coğrafyacı ve kozmoğrafyacıların medâr-ı tenkidleri olmuş iki hakikatini, "İki Nükte" ile tefsir ediyor.

Birinci Nükte 90

Umum rızık doğrudan doğruya Kadîr-i Zülcelâl'in elinde olduğunu ve hazine-i rahmetinden çıktığını beyân ederek, rızıksızlıktan ölmek olmadığını isbât eder.

İkinci Nükte 93

Küre-i arzın, münkir coğrafyacı feylesofların rağmına olarak, yedi vecihle yedi tabaka olduğunu ve semâvât dahi, kozmoğrafyacı feylesofların rağmına olarak, yedi vecihle yedi tabaka olduğunu isbât eder. Bu risale, öyle geveze mülhidlere bir licâmdır, yani gemdir.

ON ÜÇÜNCÜ LEM'A 102

"Hikmetü'l-istiâze" nâmıyla mâruf, gayet kıymettar ve kuvvetli ve hakikatli bir risaledir.

قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ النَّاسِ۞مَلِكِ النَّاسِ۞إِلٰهِ النَّاسِ۞مِنْ شَرِّ الْوَسْوَاسِ الْخَنَّاسِ۞اَلَّذِي يُوَسْوِسُ فِي صُدُورِ النَّاسِ۞مِنَ الْجِنَّةِ وَالنَّاسِ[1]

sûresinin en mühim bir hakikatini,

وَقُلْ رَبِّ أَعُوذُ بِكَ مِنْ هَمَزَاتِ الشَّيَاطِينِ۞وَأَعُوذُ بِكَ رَبِّ أَنْ يَحْضُرُونِ[2]

âyetinin mühim bir hikmetini ve أَعُوذُ بِاللهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ[3]'in en mühim bir sırrını "On Üç İşaret" ile tefsir ederek, on üç anahtarla, قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ النَّاسِ'ın kale-i hasinine girmek için kapı açar, tahassungâhı gösterir.

Birinci İşaret 102

"Şeytanların kâinatta îcâd cihetinde hiç medhalleri olmadığı ve dalâletin müstekreh çirkinlikleri ehl-i dalâleti tenfir ettikleri hâlde ve Cenâb-ı

---

1 "De ki: İnsanların Rabbine, İnsanların yegâne Hükümdarına, İnsanların İlâhına sığınırım: O sinsi şeytanın şerrinden O ki insanların kalplerine vesvese verir, O şeytan, cinlerden de olur, insanlardan da olur." (Nâs sûresi, 114/1-6)

2 "Sen de ki: "Yâ Rabbî! Şeytanların vesveselerinden, onların yanımda bulunmalarından Sana sığınırım!" (Mü'minûn sûresi, 23/97-98)

3 Kovulmuş şeytanın şerrinden Allah Teâlâ'ya sığınırım.

Hak rahmet ve inâyetiyle ehl-i hakka taraftar olduğu ve hak ve hakikatin câzibedâr güzellikleri, ehl-i hakkı müeyyid ve müşevvik bulunduğu hâlde; hizbü'ş-şeytanın çok defa hizbullaha galebe etmesinin hikmeti nedir?" diye suale karşı gayet kat'î ve vâzıh bir cevaptır.

İkinci İşaret 103

"Şerr-i mahz olan şeytanların îcâdı ve ehl-i îmâna taslitleri ve onların yüzünden çok insanların küfre girip cehenneme girmelerine, Cemîl-i ale'l-ıtlak ve Rahîm-i Mutlak ve Rahmân-ı bi'l-Hakk'ın rahmet ve cemâli, bu hadsiz çirkinliğin ve bu dehşetli musîbetin husûlüne nasıl müsaade ediyor ve ne için cevaz gösteriyor?" diye sualine karşı gayet kuvvetli ve muknî bir cevaptır.

Üçüncü İşaret 105

"Kur'ân-ı Hakîm'de, ehl-i dalâlete karşı azîm şekvâlar ve kesretli tahşidât ve çok şiddetli tehdidât; aklın zâhirine göre, adâletli ve münâsebetli belâgatine ve üslûbundaki itidâline ve istikâmetine münasip düşmüyor? Âdetâ âciz bir adama karşı orduları tahşid ediyor; ve müflis ve mülkte hissesiz âciz bir adama, kuvvetli bir şerik mevkii verir gibi ondan şekvâlar etmenin sırrı ve hikmeti nedir?" diye sualine karşı, gayet kat'î ve ehemmiyetli bir cevaptır.

Dördüncü İşaret 106

Adem şerr-i mahz ve vücud hayr-ı mahz olduğundan; mehâsin ve kemâlât vücuda ve şerler ve musîbetler ademe istinâd ettiğini ve ondan neşet ettiğini beyân ediyor.

Beşinci İşaret 107

Cenâb-ı Hak Kütüb-ü Semâviyede beşere karşı cennet gibi azîm bir mükâfâtı ve cehennem gibi dehşetli bir mücâzâtı göstermekle beraber, çok irşâd ve mükerrer ikaz ve defaatla ihtâr ve müteaddit tehdit ve teşvik ettiği hâlde, hizbü'ş-şeytanın çirkin ve mükâfâtsız ve zayıf desîselerine karşı, ehl-i îmânın mağlûp olmalarının sırrı nedir?" diye müthiş suale karşı mukni' bir cevaptır.

Altıncı İşaret 109

Şeytanların en tehlikeli ve kesretli bir desîsesi olan "tasavvur-u küfrî"yi "tasdîk-i küfür" sûretinde, "tasavvur-u dalâlet"i "tasdîk-i dalâlet" tarzında göstermesiyle, hassas ve sâfî-kalb insanları tehlikelere atmasına mukâbil, ilmî ve mantıkî ve hakikatli bir cevaptır.

Yedinci İşaret 111

Mu'tezile imamları, şerrin îcâdını şer telâkki ettikleri için, küfür ve dalâletin îcâdını Allah'a vermeyip, güyâ onunla Allah'ı takdis ediyorlar. Mu'tezile'nin bu mühim meselelerine ve mecusilerin hâlık-ı şerri ayrı telâkki etmelerine karşı gayet kuvvetli ve mantıkî bir cevab-ı müskit; hem "Günah-ı kebîreyi işleyen, mümin kalamaz!" diyen Mu'tezile ve bir kısım Hâricîlere karşı gayet makbul ve mukni bir cevaptır.

Sekizinci İşaret 115

"Bazı risalelerde kat'î delillerle isbât edilmiş ki; küfür ve dalâlet yolu o kadar müşkülâtlı ve suûbetlidir ki, hiç kimse ona girmemek gerekti ve kâbil-i sülûk değildir. Îmân ve hidâyet yolu o kadar zâhir ve kolaydır ki, herkes ona girmeli idi, dediğiniz hâlde; bu Hikmetü'l-istiâze'de, dalâletli yolun kolay ve tahrip ve tecâvüz olduğu için çoklar o yola sülûk ettiğini beyânın, birbirine muhalif oluyor, vech-i tevfiki nedir?" sualine karşı gayet merak-âver ve mantıkî ve kat'î bir cevap olmakla beraber, "Dalâlette o kadar dehşetli bir elem ve korku var ki, kâfir değil hayatından lezzet alması, belki hiç yaşamaması lâzım gelirken, ehl-i îmândan ziyâde kendini hayatta mes'ûd görmesinin sırrı nedir?" diye sualine karşı gayet güzel bir temsil ile tam kanaat getirir bir cevaptır.

Dokuzuncu İşaret 118

"Hizbullah olan ehl-i hidâyet, başta enbiyâ ve onların başında Fahr-i Âlem *(sallallâhu teâlâ aleyhi ve sellem)*, o kadar inâyât-ı ilâhiyeye ve imdadât-ı sübhâniyeye mazhar oldukları hâlde, neden hizbü'ş-şeytana karşı bazen mağlûp olmuşlar.

Hem Hâtemü'l-enbiyâ'nın güneş gibi parlak nübüvveti ve risâletinin komşuluğunda bulunan Medine münafıklarının dalâlette ısrarları ve hidâyete girmemeleri ne içindir ve hikmeti nedir?" diye suale karşı herkesi alâkadar edecek güzel ve kuvvetli bir cevaptır.

Onuncu İşaret 121

İblisin, kendini kendine tâbi olanlara inkâr ettirmek sûretindeki desîse maskesini yırtarak, iblisin pis ve mülevves yüzünü gösterip, vücudunu isbât eder.

On Birinci İşaret 123

Ehl-i dalâletin şerrinden kâinat kızdıklarını ve anâsır-ı külliye hiddet ettiklerini ve umum mevcûdât mânen galeyâna geldiklerini, Kur'ân-ı Hakîm mucizâne ifade ettiğine dâir merak-âver bir beyândır.

On İkinci İşaret 125

Dört sual ve cevaptır. "Mahdut bir hayatta mahdut günahlara mukâbil hadsiz bir azâp ve nihayetsiz bir cehennem nasıl adâlet olur?"

Hem "Şeriat'ta denilmiştir ki: Cehennem, cezâ-yı ameldir; fakat cennet, fazl-ı ilâhî iledir. Bunun hikmeti nedir?"

Hem "Seyyiât intişar ve tecâvüz ettiğinden, bir seyyie bin yazılmak, hasene bir yazılmak lâzım gelirken; seyyienin bir, hasenenin on yazılmasının sırrı nedir?"

Hem "Ehl-i dalâletin kazandıkları muvaffakiyet ve gösterdikleri kuvvet, ehl-i hidâyette bir zaaf ve hakikatsizlik olduğundan mıdır?" diye dört suale gayet kısa ve kuvvetli dört cevaptır.

On Üçüncü İşaret 130

"Üç Nokta"dır.

Birincisi 130

Şeytanın en büyük bir desîsesi, hakâik-i îmâniyenin azameti cihetinde, dar kalbli ve kısa akıllı ve kâsır fikirli insanları aldatmasına mukâbil, tamamıyla şeytan-ı cinnî ve insîyi de susturacak bir cevaptır.

İkinci Nokta 131

Şeytan, kusurlu insana kusurunu itiraf etmemek ile istiğfar ve istiâze yolunu kapayıp, enaniyeti tahrik ederek, avukat gibi, nefsini müdafaa ettirir. Âdetâ nefsini taksirattan takdis ettirmesine mukâbil, herkesi ikna' edecek bir cevaptır. Kusurunu görmemek, o kusurdan daha büyük bir kusur bulunduğunu ve kusurunu görmek, kusuru kusurluktan çıkarmak olduğunu beyân eder.

Üçüncü Nokta 132

İnsanın hayat-ı içtimâiyesini ifsâd eden en mühim bir desîse-i şeytâniye; "müminin bir tek seyyiesiyle hasenâtını örtmek" ile o mümine karşı adâvet ettirmeye mukâbil, mîzan-ı ekberde adâlet-i mutlaka-yı ilâhiyenin tecellisindeki

düstur ile; herkese lüzumlu, hususan hadîdü'l-mîzac ve müşkül-pesent insanlara, kıymettar ve haklı ve kuvvetli bir cevaptır.

İşte şu risale on üç işaret ile şeytan-ı insî ve cinnînin on üç hücum yollarını kapadığı gibi; قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ النَّاسِ sûresinin kale-i metîninde tahassun etmek için on üç anahtar olup, on üç kapıyı ehl-i îmâna açar.

Şu Hikmetü'l-istiâze Risalesi'nin iki mühim kardeşi var. Birisi Yirmi Dokuzuncu Mektup'un Altıncı Risalesi olan "Hücumât-ı Sitte", mühim bir kale olduğu gibi; ikinci bir kardeşi olan Yirmi Altıncı Mektup'un "Hüccetü'l-Kur'ân ale'ş-Şeytan ve Hizbihî" nâmındaki risalesi dahi bir hısn-ı hasîndir. Bu üç risale birbiriyle münâsebettardır. Ve ehl-i îmâna bu zamanda çok lüzumlu olduğunu ihtâr ediyorum. Fakat şu risaleler tamamıyla Kur'ân'a sâdık olanların ellerine verilebilir. Bid'a ve dalâlete taraftar veya siyasetçiliğe müptelâ olanların ellerine vermemek gerektir. Bilhassa "Hücumât-ı Sitte", içerisinde Eski Said'in şiddetli lisânı karıştığı için, en has ve en sâdık kardeşlerime mahsustur. Şimdilik hakkı dinlemek ve kabul etmek istidâdında olmayanlara gösterilmemesini tavsiye ediyorum. Hem de "İşârât-ı Seb'a", "Hücumât-ı Sitte" gibi şimdilik havassa mahsustur.

ON DÖRDÜNCÜ LEM'A 135

"İki Makam"dır.

Birinci Makam 135

Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)*'dan sorulmuş ki: "Arz ne üstünde duruyor?" Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)* ferman etmiş:

عَلَى الثَّوْرِ وَالْحُوتِ[1] Yani "Öküz ve balık üstünde duruyor." Şu hadîse dâir çok münakaşât vardır. Coğrafyacılar, –hâşâ– bu hadîsi inkâr ediyorlar.

İşte, bu hadîsin hakikî mânâsını üç vecihle, bu risalenin Birinci Makamı öyle bir tarzda beyân ediyor ki; münkirlerin zerre miktar insafı varsa ve coğrafyacıların hakka karşı zerre miktar iz'anları bulunsa, bu hadîsi, bâhir bir mucize-i Ahmediye *(aleyhissalâtü vesselâm)* sayacaklardır. Çünkü o üç cevap hem hakikî ve kat'î, hem mânidardırlar.

---

[1] Bkz.: et-Taberî, *Câmiu'l-beyân* 1/153, 194, 21/72; el-Hâkim, *el-Müstedrek* 4/636; İbni Abdilberr, *et-Temhîd* 4/9; el-Heysemî, *Mecmeu'z-zevâid* 8/131 (Bezzar'dan naklen).

İkinci Makam 145

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ 'in en mühim beş-altı sırlarını tefsir ediyor. Ve بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ Kur'ân'ın bir hülâsası ve bir fihristesi ve miftâhı olduğunu gösterdiği gibi; Arş'tan ferşe kadar uzanmış bir hatt-ı kudsî-i nuranî olmakla beraber, saâdet-i ebediye kapısını açan bir anahtar ve her mübarek şeye feyiz ve bereket veren bir menba-ı envâr olduğunu beyân eder. Bu İkinci Makam, en birinci risale olan "Birinci Söz"e bakar. Âdetâ, Risale-i Nur eczâları bir dâire hükmünde olup; müntehâsı iptidâsına بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ hatt-ı mübarekiyle ittihâd ediyor. Ve bu makamda "Altı Sır" yerine otuz yazılacaktı. Şimdilik altı kaldı. Kısadır, fakat gayet büyük hakâiki tazammun ediyor. Bunu dikkatle okuyan; بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ ne kadar kıymettar bir hazine-i kudsiye olduğunu anlar.

ON BEŞİNCİ LEM'A 157

Risale-i Nur Külliyatı'nın Sözler, Mektubât ve On Dördüncü Lem'a'ya kadar olan kısmının fihristesidir. Her kısmın fihristesi, yani Sözler kısmının fihristesi, Sözler Mecmûası'nda bulunduğundan, Mektubât ve Lem'alar'ın da kendilerine âit fihristeleri o mecmûaların âhirlerine ilhak edildiğinden burada yazılmadı.

ON ALTINCI LEM'A 158

Mesâil-i mühimmeden bazı mesâil hakkında sorulan suallerin cevaplarını muhtevidir. Şöyle ki; en başta, merak-âver "Dört Sual"e cevaptır.

Birincisi 158

"Ehl-i Sünnet ve Cemaat hakkında bir ferec ve bir fütûhât olacağı hakkında ehl-i keşfin verdiği haberlerin zuhûr etmemesi nedendir?" diye sorulmasına mukâbil, gayet güzel bir cevaptır.

İkincisi 160

"Risale-i Nur'un müellifi, kendisini şiddetli tazyikat altında tutan ehl-i dünyanın aleyhinde bulunması lâzım gelirken, onlara maddeten ilişmemesinin sebebi nedir?" sualine gayet latîf bir cevaptır.

Üçüncüsü 161

"İngiliz ve İtalyan gibi hükûmetlerin bu hükûmetle muharebe etmek istemelerine karşı, neden şiddetli bir sûrette harp aleyhinde bulunuyorsunuz?

Hâlbuki bu gibi hâdiseler, milletin kuvve-i mâneviyesinin menbâı olan hamiyet-i İslâmiye'yi tehyîç etmekle, şeâir-i İslâmiye'nin ihyâsına ve bid'aların ref'ine bir derece medâr olur." diye vâki sualine verilen pek letâfetli bir cevaptır.

Dördüncüsü 162

"Neden elinizdeki nurlu risaleleri herkese göstermemek için, arkadaşlarınıza ihtiyatı tavsiye ediyorsunuz? Ve neden halkları bu nurların feyizlerinden mahrum ediyorsunuz?" sualine verilen pek hoş, pek güzel bir cevaptır.

Hâtime 163

Lihye-i Saâdet hakkında sorulan bir suale karşı şüpheleri izâle eden gayet muknî bir cevaptır.

Daha sonra, eskiden beri mülhidlerin iliştikleri üç meseleye dâir sorulan suallere verilen üç cevaptır.

Birinci Sual 166

حَتّٰى إِذَا بَلَغَ مَغْرِبَ الشَّمْسِ وَجَدَهَا تَغْرُبُ فِي عَيْنٍ حَمِئَةٍ[1]

âyet-i kerîmesinin meâli olan: "Zülkarneyn, güneşi hararetli ve çamurlu bir çeşme suyunda gurup ettiğini görmüş?"

İkinci Sual 167

Sedd-i Zülkarneyn nerededir? Ve "Ye'cüc ve Me'cüc" kimlerdir?

Üçüncü Sual 170

Hazreti İsâ *(aleyhisselâm)*, âhir zamanda gelip Deccal'ı öldüreceğine dâir suallere o kadar ulvî cevaplar verilmiş ki; hem ehl-i îmânın îmânlarını takviye eder, hem belâgatiyle edipleri susturur, hem de mülhidleri ilzam ederek tokatlar.

Nihayetinde, **muğayyebât-ı hamse**'den[2] yalnız ikisi hakkında sorulan mühim bir suale ehemmiyetli bir cevaptır. (*Rüşdü)* 171

---

1 "Nihayet Batıya ulaştığında, güneşi âdeta kara bir balçıkta batar vaziyette buldu." (Kehf sûresi, 18/86)

2 Bkz.: Lokman sûresi, 31/34; Buhârî, *istiskâ* 29, *tefsîru sûre (6)* 1, *(13)* 1, *(31)* 2, *tevhîd* 4; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 2/24, 52, 58, 122.

ON YEDİNCİ LEM'A 176

Zühre'den gelmiş "On Beş Nota"dan ibarettir.

Birinci Nota 177

Nefs-i insâniyetin müptelâ olduğu âfil ve nâfil şeylerin, etvâr-ı âlem üzerinde hakikatlerini gösterip, kalbin râbıtasını kesip, yüzünü bekâ ve âhirete çevirir.

İkinci Nota 178

Bir düstur-u Kur'ânî olan tevazuu emir ve tekebbürden men eder.

Üçüncü Nota 178

كُلُّ اٰتٍ قَرِيبٌ[1] sırrıyla; mevtin hakikatini, güzel ve ayn-ı hakikat bir temsil ile açıp, uzun emelleri ve elemleri keser. Hayy-ı Kayyûm-u Bâkî-i Dâim ve Biyedihi'l-Hayr'a her umûru teslim eder.

Dördüncü Nota 179

Muttarid bir kanun-u âdetullah olan mevsimlerin, asırların değişmesinde, ekser eşyanın aynen iade ve tazelenmesiyle, şecere-i kâinatın en mükemmel meyvesi olan insanın, mevsim-i haşr-i ekberde aynen iade edileceğini, katiyen isbât eder.

Beşinci Nota 179

Şu asr-ı felâket ve helâketin en büyük musîbeti olan ve dinsizliğe giden medeniyet-i sakîmenin iç yüzünü ve yüzündeki peçeyi ve cehennem-nümun mâhiyetini, hüdâ-yı Kur'ânî ile müvâzene sûretiyle açar, gösterir. Ehl-i îmânı ona temâyülden şiddetli tenfir ettirip, sâri bir vebayı teşhis ile, eczâhâne-i Kur'âniye'den zemzem-i tiryakı içirir.

Altıncı Nota 189

Nefis ve şeytanın en büyük hile ve desîselerinden olan; kâfirlerin çokluklarını ve onların bazı hakâik-i îmâniyenin inkârındaki ittifaklarını vesvese sûretiyle göstererek, şüpheleri ve dine karşı lâkaydlığı, ayn-ı hak ve hakikat bir temsil ile kökünden kesen ve Tûbâ-yı Cennet olan îmân ağacını yetiştiren mücerreb bir iksir-i nuranîdir.

---

[1] "Her gelecek şey yakındır." (es-Suyûtî, *ed-Düreru'l-müntesira* s.15; el-Aclûnî, *Keşfü'l-hafâ* 2/149. Ayrıca bkz.: İbni Mâce, *mukaddime* 7; Dârimî, *mukaddime* 23)

Yedinci Nota 191

Hayat-ı içtimâiye-i İslâmiye'nin muzır bir mikrobu olan ve terakkiyât-ı ecnebiyede saâdet zannedilen, zulümlü ve zulmetli ihtirâsât-ı dünyevîye ehl-i îmânı sevk eden sahtekâr hamiyetfüruşları, Kur'ân'ın elmas kılıcıyla öldürerek, irtidada yüz tutan veyahut mertebe-i fıska inen ehl-i îmânı, Kur'ân-ı Hakîm'in hastahânesine alır, tedâvi eder.

Sekizinci Nota 193

وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ[2] 'in bir sırrını, وَرَحْمَتِي وَسِعَتْ كُلَّ شَيْءٍ[1] 'nin bir hakikatini, إِنَّمَا أَمْرُهُ إِذَا أَرَادَ شَيْئًا أَنْ يَقُولَ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ[3] 'nun bir düsturunu, فَسُبْحَانَ الَّذِي بِيَدِهِ مَلَكُوتُ كُلِّ شَيْءٍ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ[4] 'nin bir nüktesini tefsir edip, kâinatta zerreden şemse kadar her şey bir vazife ile mükellef olup, bütün sa'y ü hareketleri kanun-u kader ile cereyân ettiğini; ve Cenâb-ı Hak kemâl-i kereminden, hizmet içinde mükâfât olarak bir lezzet dercettiğini isbât ve izah ile, mevcûdâtın en mükemmeli ve zîhayatın reisi ve arzın halifesi[5] olan insan, tembellik edip gaflete düşerse; cemâdâttan daha câmid, sinekten, çekirgeden daha kansız olacağını ikaz ve inzar ile, insanları vazife-i fıtriyelerine sevk edip, ulûhiyet-i mutlakayı isbât eder.

Dokuzuncu Nota 199

Cenâb-ı Hak, kemâl-i keremiyle, en büyük şeyi en küçük şeyde dercettiği cihetle; kâinattaki hayır ve kemâlâtı, şecere-i kâinatın meyvesi ve çekirdeği olan, nev-i insanın hakikatini taşıyan nebilerde gösterdiğini; ve nebilere intisap eden, hayır ve kemâlâta, nura ve sürura çıkacağı gibi, ubûdiyet cihetiyle de, bir zerre gibi küçük bir mahlûk olan insanın, fihristiyet ve o intisap cihetiyle, ağzından çıkan اَللّٰهُ أَكْبَرُ[6] sadâsı, küre-i arzın büyük bir اَللّٰهُ أَكْبَرُ 'i hükmüne geçtiğini, hakkalyakîn bir beyân ile, hakkın saâdetini, îmânın hüsn-ü kemâlini bilbedâhe izhâr edip; dalâlet, şer, hasâret, dinin muhalifinde olduğunu kat'î isbât eder.

---

1 "Rahmetim her şeyi kaplar." (A'râf sûresi, 7/156)

2 "Hiç bir şey yoktur ki, O'nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor bulunmasın." (İsrâ sûresi, 17/44)

3 "Bir şeyi dilediğinde O'nun buyruğu, sadece "Ol!" demektir, hemen oluverir..." (Yâsîn sûresi, 36/83)

4 "Sübhandır, münezzehdir o Zât ki, her şey üzerinde hâkimiyet elindedir. Ve... hepinizin de dönüşü, O'na olacaktır." (Yâsîn sûresi, 36/83)

5 Bkz.: Bakara sûresi, 2/30.

6 Sadece büyüklükte değil hiçbir konuda eşi ve benzeri olmayan, başka bir şey Kendisiyle kıyas bile edilemeyecek yegâne büyük, Allah'tır.

Onuncu Nota 201

Cenâb-ı Hakk'ın nur-u mârifetine yetişmek ve bakmak; ve âyât ve şâhidlerin aynalarında berâhin ve delillerin emârelerini görmek üç çeşit olup, bir kısmı su gibi, ikinci kısmı hava gibi, üçüncü kısmı nur gibi olup; takarrübün tarifini ve bu'diyetin vartalarını beyân eder.

On Birinci Nota 202

Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyân'ın ifadesindeki şefkat ve merhametin hikmetini, hem üslûb-u Kur'âniye'deki cezâlet ve selâsetteki fıtrîliği gösterir.

On İkinci Nota 202

مُوتُوا قَبْلَ أَنْ تَمُوتُوا[1] kavl-i şerifine imtisâlen, كُلُّ اٰتٍ قَرِيبٌ[2] sırrıyla mevtin ve kabrin mâhiyetini gösterip, serkeş nefs-i emmârenin dizginini çeker. Hem kısa bir ömür ve muvakkat bir hayatta, bu acîp asırda, saâdet-i ebediyeye en yarayışlı amel ve en makbul hizmet ve en devamlı sevâp, "îmânın takviyesine medâr Risale-i Nur talebelerinin tarzında ulûm-u îmâniyeye çalışmak" olduğunu beyân eden ve ehl-i ilim ve ehl-i kalemi ikaz eden bir düstur-u hakikattir.

On Üçüncü Nota 205

Medâr-ı iltibâs olmuş "Beş Mesele"dir.

Birincisi 205

إِنَّكَ لَا تَهْدِي مَنْ أَحْبَبْتَ وَلٰكِنَّ اللّٰهَ يَهْدِي مَنْ يَشَاءُ[3] sırrıyla, tarîk-ı hakta çalışan ve mücâhede edenler yalnız kendi vazifesini düşünüp, Cenâb-ı Hakk'ın vazifesine karışmamaları lâzım geldiğini; ve şiddet-i hırs yüzünden, vazife-i ubûdiyet ve memuriyeti, âmiriyet ve mâbûdiyetle iltibâs edenlere karşı tefrik edip, haddini tecâvüz eden insana makamını gösteren, herkese lüzumlu bir meseledir.

---

1 "Ölüm gelip çatmadan evvel, şehevânî ve nefsanî hislerinizi terk etmek suretiyle ölüp, hakikî hayata eriniz." es-Sehâvî, *el-Makâsıdü'l-hasene* s.436; Aliyyülkârî, *el-Masnû'* s.198; el-Aclûnî, *Keşfü'l-hafâ* 2/384.

2 "Her gelecek şey yakındır." (es-Suyûtî, *ed-Düreru'l-müntesira* s.15; el-Aclûnî, *Keşfü'l-hafâ* 2/149. Ayrıca bkz.: İbni Mâce, *mukaddime* 7; Dârimî, *mukaddime* 23)

3 "Sen dilediğin kimseyi doğru yola eriştiremezsin, lâkin ancak Allah dilediğini doğruya hidâyet eder." (Kasas sûresi, 28/56) Ayrıca bkz.: Bakara sûresi, 2/272.

İkinci Mesele 207

Ubûdiyetin menşei, emr-i ilâhî; ve neticesi, rızâ-yı ilâhî; ve semerâtı ve fevâidi, uhreviye olduğunu; ve dünyaya âit faydalar ve semereler ve menfaatler, ubûdiyete, vird ve zikre illet veya illetin bir cüzü olsa, ubûdiyeti kısmen iptâl ettiğini beyân ile sırr-ı ubûdiyetin hikmetini ders veren çok mühim ve lüzumlu bir meseledir.

Üçüncüsü 208

طُوبٰى لِمَنْ عَرَفَ حَدَّهُ وَلَمْ يَتَجَاوَزْ طَوْرَهُ[1] hadîs-i kudsîsinin mukaddes düsturunu güzel bir temsil ile izah edip, ubûdiyetin esası olan acz, fakr ve kusur ve naksını bilmek ve niyaz ile dergâh-ı ilâhînin rahmet kapısını çalmak lâzım geldiğini; hem her amelde bir ihlâs ciheti olduğundan, insan hareketinde rızâ-yı ilâhîyi düşünüp, vazife-i ilâhiyeye karışmamasıyla âlâ-yı illiyyîne çıkacağını yol gösteren mühim bir meseledir.

Dördüncü Mesele 210

وَلَا تَأْكُلُوا مِمَّا لَمْ يُذْكَرِ اسْمُ اللهِ عَلَيْهِ[2] âyetinin mânâ-yı işârîsiyle, Mün'im-i Hakikî'yi hatıra getirmeyen ve O'nun nâmıyla verilmeyen nimeti yemek ve almak câiz olmadığını; eğer muhtaç ise, esbâb-ı zâhiriyenin başı üzerinde Mün'im-i Hakikî'nin rahmet elini görüp, بِسْمِ اللهِ[3] deyip alınacağını; hem esbâb-ı zâhiriyeyi perestiş edenleri aldatan iki şeyin beraber gelmesi veya bulunması olan iktiranı, illet zannetmelerini güzel ve mukavemet-sûz izahla, yüzleri Mün'im-i Hakikî'ye çevirir.

Beşinci Mesele 212

Bir cemaatin sa'yleriyle hâsıl olan bir netice veya şerefi, o cemaatin reisine veya üstadına vermek; hem cemaate, hem de o üstad ve reise zulüm olduğu gibi; Cenâb-ı Hakk'ın nur u feyzine mâkes ve vesîle ve vasıta olan üstadın, masdar ve muktedir ve menba telâkki edilmemek lâzım geldiğini, güzel bir temsil ile isbât edip, hakikat-i hâle pencere açıp gösterir.

---

1 Bkz.: el-Buhârî, *et-Târîhu'l-kebîr* 3/338; et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* 5/71; el-Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ* 4/182.

2 "Allah adına kesilmeyen hayvanın etini yemeyin!" (En'âm sûresi, 6/121)

3 Allah'ın adıyla

On Dördüncü Nota 213

Tevhide dâir dört küçük remizdir.

Birinci Remiz 213

Dar nazarlı, kâsır fikirli ve muhâkemesiz akıllı, esbap-perest insanın nazarını vahdâniyet-i ilâhiyenin delillerine çevirip, güzel bir temsil üzerinde لَا إِلٰهَ إِلَّا اللّٰهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ[1] der, tevhidi isbât eder.

İkinci Remiz 214

يَا بَاقِي أَنْتَ الْبَاقِي[2] 'nin bir sırrını tefsir edip, aşk-ı mecazîye müptelâ olan insana, aşk-ı hakikîyi ve Mâbûd-u Bilhakk'ı gösterir.

Üçüncü Remiz 215

Hayat-ı bâkiyeye ve sermedî manzaralara namzed, yüksek makamda halk olunan istidâdat ve letâif-i insâniye, bazen hiç ender hiç olan hevâ-yı nefse esir bulunduğundan, ikaz ve inzar ile insanı teyakkuza sevk eden büyük bir hakikatin küçük bir ucudur.

Dördüncü Remiz 215

Uzun emellerden ve geçmiş ve gelecek elemlerden rûh ve kalbi güzel bir temsil ile kurtarıp, لَا إِلٰهَ إِلَّا اللّٰهُ[3] kelime-i kudsiyesinin şifâyab ve rahmetbahş hazinesine teslim eder.

On Beşinci Nota 216

"Üç Mesele"dir.

Birincisi 216

İsm-i Hafîz'in tecelli-i etemmine işaret eden

فَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ خَيْرًا يَرَهُ ۞ وَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ شَرًّا يَرَهُ[4] âyetiyle, Hafîz-i Zülcelâl'in küre-i arz tarlasında ezel ilmiyle halk edip zer' ettiği tohumları, kesif

---

1 "Allah'tan başka ilâh yoktur. O birdir. Ortağı yoktur." (Bkz.: Tirmizî, *deavât* 36; Nesâî, *menâsik* 163; İbni Mâce, *ticârât* 40, *menâsik* 84).

2 Ey Kendinden başka her şeyin fânî olduğu tek Bâkî!

3 "Allah'tan başka ilâh yoktur." (Sâffât sûresi, 37/35; Muhammed sûresi, 47/19)

4 "Zerre ağırlığınca hayır yapan onu bulur, zerre ağırlığınca şer yapan da onu bulur." (Zilzâl sûresi, 99/7-8)

toprak içinde ve şiddet-i bürûdet karşısında mukavemetsiz, nihayetsiz zayıf ve küçük oldukları hâlde muhafaza edip, haşr-i baharîde başka bir âlemden gelmişler gibi, evâmir-i tekvîniyeye imtisâl ile gelmeleriyle, emanet-i kübrâ hamelesi ve arzın halifesi[1] ve kâinatın meyvesi olan insanların ef'âl ve âsâr ve akvâlleri ve hasenât ve seyyiâtları muhafaza edilip Haşr'in sabahında meydan-ı muhasebeye getirileceğini kat'î isbât edip, Haşr'i bazı sebepler neticesi baid gören insanlara, bilmüşâhede nümûnesini gösterir.

Hâfız Ali

ON SEKİZİNCİ LEM'A 218

İleride başka bir mecmûada neşredileceğinden, buraya dercedilmedi.

ON DOKUZUNCU LEM'A 219

كُلُوا وَاشْرَبُوا وَلَا تُسْرِفُوا[2] âyet-i kerîmesini "Yedi Nükte" ile tefsir eden, iktisâdı emredip, israf ve tebzirden nehyeden ve bilhassa bu asırdaki beşere gayet mühim bir ders-i hikmet veren, kıymettar ve çok mübarek bir risaledir.

Birinci Nükte 219

Cenâb-ı Hak, beşere ihsân ettiği bilcümle nimetlerin mukâbilinde beşerden ancak bir "şükür" istediğini; iktisâd, hem nimetlere karşı bir ihtiram, hem Cenâb-ı Hakk'a bir şükr-ü mânevî, hem nimetin bereketlenmesine bir vesîle olduğunu; israf ise, Mün'im-i Hakikî'nin nimetlerine bir hürmetsizlik ve bir tahkir olmakla, vahim neticeleri bulunduğunu beyân eder.

İkinci Nükte 219

Vücud-u beşer bir saray, mide bir efendi, ağızdaki kuvve-i zâika bir kapıcı, et'imenin verdiği lezzetler birer bahşiş olduğunu göstererek; vücudun idaresi iktisâd ile temin edildiğini, israf ise müvâzenesizliği ve hastalıkları tevlid ettiğini beyân eder.

Üçüncü Nükte 220

Kuvve-i zâika, maddî cesede inhisar etmekten ziyâde; akla, rûha ve kalbe baktığından, israf etmemek, zillet ve sefalete düşmemek ve o kuvve-i zâikayı taşıyan lisânı şükürde istimâl etmek şartıyla leziz taamların tercih

---

1 Bkz.: Bakara sûresi, 2/30.

2 "Yiyin, için fakat israf etmeyin." (A'râf sûresi, 7/31)

ve takip edilebileceğini; ve bu hakikat, hârika kuvve-i kudsiye sahibi Şâh-ı Geylânî *(kaddesallâhu sirrah)* Hazretlerinin ihyâ-yı emvat kerâmet-i azîmesiyle izah edilerek; rûh cesede, kalb nefse, akıl mideye hâkim olduktan sonra, şükrün müntehâ derecelerine vâsıl olmakla mümkün olduğunu beyân eder.

Dördüncü Nükte 222

İktisâd sebeb-i bereket olduğundan muktesidlerin hayatları izzetle geçtiğini; israf edenlerin her vakit sefalete, hattâ dilenciliğe kadar düştüklerini, hattâ haysiyet ve namuslarını ve hattâ mukaddesât-ı diniyelerini bile fedâ ettiklerini; ve iktisâdın menafi-i azîmesini ve israfın dehşetli zararlarını ve sehavetin güzelliği içinde bir oduncu ihtiyarın istiğnâsını zikrederek, iktisâdın kıymet ve izzetini, sehavetin fevkine çıkarır.

Beşinci Nükte 224

Gayet merak-âver bir bal vakıasıyla, iktisâddaki izzet ve bereketin ve israftaki sefalet ve mahrumiyetin bir sırrını, pek hakikatli bir sûrette izah eder.

Altıncı Nükte 226

Hısset ile, hıssetten ayrı olan iktisâd haslet-i memdûhasını, Hazreti Ömer'in oğlu Hazreti Abdullah'ın *(radiyallâhu anhumâ)* bir vakıasıyla öyle izah eder ki; iktisâdın hısset olmadığını ve israftan ayrı olan sehavetin derece-i kemâlini gösterir.

Yedinci Nükte 227

İsraf hırsı, hırs kanaatsizliği, kanaatsizlik haybet ve hasâreti ve hem ihlâsı kaçırmakla âmâl-i uhreviyeyi zedelemek gibi üç mühim neticeyi tevlid ettiğini; ve zekâvetleri yüzünden mâruf ediplerin dilenciliğe kadar tenezzül ettiklerini ve bir kısım âlimlerin hırs yüzünden dîk-ı maîşete giriftâr olduklarını temsillerle o kadar güzel izah eder ki, fevkinde beyân ve izah tasavvur edilemez.

Hüsrev

YİRMİNCİ LEM'A 233

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

إِنَّا أَنْزَلْنَا إِلَيْكَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ فَاعْبُدِ اللهَ مُخْلِصًا لَهُ الدِّينَ ۞ أَلَا لِلّٰهِ الدِّينُ الْخَالِصُ[1]

âyet-i kerîmesiyle,

هَلَكَ النَّاسُ إِلَّا الْعَالِمُونَ وَهَلَكَ الْعَالِمُونَ إِلَّا الْعَامِلُونَ وَهَلَكَ الْعَامِلُونَ إِلَّا الْمُخْلِصُونَ وَالْمُخْلِصُونَ عَلَى خَطَرٍ عَظِيمٍ[2]

hadîs-i şerifi mûcibince, İslâmiyet'te ihlâs en mühim bir esas olduğunun sırrını, hadsiz nüktelerinden "Beş Nokta" ile tefsir ve izah eder.

Birinci Nokta 234

"Ehl-i dünya ve ehl-i gaflet ve ehl-i dalâlet ve ehl-i nifak rekabetsiz bir sûrette ittifak ettikleri hâlde, neden ehl-i hak ve ehl-i hidâyet rekabetli ihtilâf ediyorlar?" diye vaki' pek mühim ve pek müdhiş ve ehl-i hak ve ehl-i hamiyeti hakikaten kan ağlattıran bu suale, çok esbaptan yedi sebep ile cevap verilmiştir. Şöyledir:

Ehl-i hak ve ehl-i hidâyetin ihtilâfatı; hakikatsiz, zelil olduklarından ve himmetsiz, aşağı ve âkıbeti düşünmeyerek kasîru'n-nazar olduklarından ve kıskanç ve dünyaya harîs olduklarından olmadığı gibi... ehl-i gaflet ve ehl-i dalâletin de kuvvetli ittifakları, hakikatli ve âkıbeti düşündüklerinden ve yüksek nazarlı olduklarından olmadığını o kadar âlî bir üslûpla ve hakikatli bir ifade ile beyan ve izah eder ki; "Fesübhânallah, sebepleri bilinmediğinden, her an için üç yüz elli milyon fedakâr tebaası bulunan bu âlî İslâmiyet, nasıl olmuş da hepsi yüz elli milyonu tecavüz etmeyen ve ölümden dehşetli korkan üç-dört firenk hükûmetin elinde esir olmuşlar? Hem öyle bir esaretle mahkûm edilmişler ki, –Allah! Allah!– her fırsatta öyle dehşetli şenâetler yapılmış ki; Engizisyon mezalimine rahmet okutacak işkenceler, bîçare Ehl-i İslâm'a tatbik edilmiş. Gözyaşlarına bedel, damarlarından mütemadiyen kanlar akıttırılmış. Bir değnek cezaya mukabil, ehl-i hamiyetin boyunları, gaddar zalimlerin elleriyle koparılmış, atılmış; o bîçare müslüman hamiyet-perverlerinin bir kısmı

---

1 "Biz sana kitabı gerçeğin ta kendisi olarak indirdik. O hâlde sen de, ihlâsla yalnız Allah'a ibadet et! İyi bilin ki hâlis din, yani bütün gönlüyle candan itaat, yalnız Allah'a yapılır." (Zümer sûresi, 39/2-3). İhlâsla ilgili şu âyetlere de bakılabilir: A'râf sûresi, 7/29; Hicr sûresi, 15/40; Zümer sûresi, 39/11, 14; Mü'min sûresi, 40/14.

2 "İnsanlar helâk oldu; âlimler müstesna. Âlimler de helâk oldu; ilmiyle amel edenler müstesna. Amel edenler de helâk oldu; ihlâs sahipleri müstesna. İhlâs sahiplerine gelince, onlar da pek büyük bir tehlike ile karşı karşıyadırlar." Bkz.: el-Gazâlî, *İhyâu ulûmi'd-dîn* 3/414, 4/179, 362**;** el-Gazâlî, *Meâricü'l-Kuds* s.88**;** el-Aclûnî, *Keşfü'l-hafâ* 2/415.

darağaçlarına asılmış, hayatlarına hâtime verilmiş, dünyanın ufuklarında merhametsizce teşhir edilmiş. Hem hayat-ı dünyevîleri parça parça edilmiş, hem hayat-ı uhreviyeleri zedelenmiş; bir kısmının ise her iki hayatları ve saâdetleri birden imha edilmiş. Nedendir?" diye vâki olacak sualin cevapları, elmas hazinesine değer kıymetindeki bu Risalenin Birinci Noktasının verdiği izahatın neticesinden anlaşılmaktadır.

İşte bu zavallı müslümanlar hak ve hakikat mesleğinde giderlerken, hataya ve yanlışa düşmeleri yüzünden ihlâsları zedelenmiş, aralarına rekabet girmiş, beyinlerindeki ittifak ve ittihat yerine tefrika ve ihtilâf girmiş. Binnetice, bu hâller tedavi edilmemiş, bu marazlar tevessü etmiş; bu hâlleri gören ehl-i dalâlet, Ehl-i İslâm'ın bu ihtilâfat ve tefrikasını ganimet bilmiş, desiselerle Âlem-i İslâm'a hücum etmişler, zavallı Ehl-i İslâm'ı pek müdhiş bir esaret altına almışlar, mahvetmek için çalışmışlar. İşte asırlardan beri üç yüz elli milyon Ehl-i İslâm'ı, zincirler altında, her gün, her saat, her ân inim inim inleten hâletlerin sebebleri, bu Risalenin Birinci Noktasıyla pek hakikatli bir sûrette izah edilmiş. Fakat heyhat! Zaman ve zemin müsaid değilmiş ki, beş noktadan yalnız bir noktası yazılmış; diğerleri te'hir edilerek, yazılmamış.

Hüsrev

YİRMİ BİRİNCİ LEM'A 249

وَلَا تَنَازَعُوا فَتَفْشَلُوا وَتَذْهَبَ رِيحُكُمْ[1]

وَقُومُوا لِلّٰهِ قَانِتِينَ[2]

قَدْ أَفْلَحَ مَنْ زَكّٰيهَا ۞ وَقَدْ خَابَ مَنْ دَسّٰيهَا[3]

وَلَا تَشْتَرُوا بِاٰيَاتِي ثَمَنًا قَلِيلًا[4]

âyetlerini tefsir eder. Her amel-i hayırda, hususan uhrevî hizmetlerde ihlâsın en mühim bir esas olduğunu bildiren çok kıymettar bir risaledir. Bu Risale, evvelâ bu müdhiş zamandaki Kur'ân hâdimleriyle konuşarak der ki: "Dehşetli düşmanlar karşısında, şiddetli tazyikat altında, müdhiş dalâletler ve savletli

---

1 "Sakın birbirinizle ihtilâf etmeyin; sonra korkuya kapılıp zaafa düşersiniz, rüzgârınız (kuvvetiniz) gider." (Enfâl sûresi, 8/46)

2 "Namazlara kalkıp huşû ile Allah'ın divanında durun." (Bakara sûresi, 2/238)

3 "Nefsini maddî ve mânevî kirlerden arındıran felâha erer. Onu günahlarla örten ise ziyâna uğrar." (Şems sûresi, 91/9-10)

4 "Âyetlerimi az bir fiyatla, yani dünya menfaati karşılığında satmayın." (Bakara sûresi, 2/41)

bid'alar içinde, sizler gâyet az ve gâyet zayıf ve fakir ve kuvvetsiz olduğunuz hâlde, gayet ağır ve gayet büyük ve umumî ve kudsî bir vazife-i îmâniye ve hizmet-i Kur'âniye, sırf bir ihsan-ı ilâhî olarak, Cenâb-ı Hak tarafından omuzlarınıza konulmuştur. Öyle ise, herkesten ziyade ihlâsı kazanmaya ve onun sırlarını kendinizde yerleştirmeğe mecbur ve mükellef olduğunuzu bilmelisiniz. Ve ihlâsı zayi eden esbaptan şiddetle kaçmalısınız." der ve ihlâsı kazanmak için dört düsturu beyan eder.

Birinci Düstur 251

"Doğrudan doğruya rızâ-yı ilâhîyi maksad yapmalısınız." der.

İkinci Düstur 251

"Rekabetsiz, tahakkümsüz, gıptasız, atâletsiz, hakikî bir tesanüd ile, faaliyetlerini umumî maksada tevcih ederek çalışan bir fabrikanın çarkları gibi olmalısınız." der. Ve saâdet-i ebediyeyi netice veren ve Ümmet-i Muhammediye'yi *(aleyhissalâtü vesselâm)* dünya ve âhirette sahil-i selâmete çıkaran bir sefine-i rabbâniyede hizmet ettirildiğiniz için ihlâsa, ittifaka, tesanüde samimiyetle sarılmalısınız diye emreder.

Üçüncü Düstur 253

Hem birkaç misal ile ihlâsın bir sırr-ı mühimmini izah eder; hem İmam Ali *(radiyallâhu anh)* ve Şah-ı Geylânî *(kaddesallâhu sirrah)* gibi kudsî, harika kahramanların, Nur Talebelerinin başlarında üstad ve arkalarında yardımcı olarak, her vakit hazır olduklarının vechini beyan eder.

Dördüncü Düstur 254

Kardeşler arasında *"tefânî"* sırrını, yâni "kardeş kardeşte fâni olmak" esasını ikâme eder.

Ve ihlâsı kuvvetlendiren bir vasıtanın *"rabıta-yı mevt"* olduğunu ve zedeleyen sebeplerin *"riya ve tûl-ü emel"* gibi merdut hasletler olduğunu bildirir.

İhlâsı kazanmanın ikinci sebebi; *daima huzur-u ilâhîde olduğunu düşünmektir*. Bu suretle hem riyâdan kurtulma çaresini, hem kazanılan ihlâsta çok merâtib olduğunu beyan eder.

Daha sonra, *ihlâsı kıran sebeplerden* üç mâniden *birincisinin "maddî menfaatler"* olduğunu; ve âmâl-i uhreviyedeki teşrik-i mesaide muazzam

menfaat olduğunu; hem bu uhrevî kazanç, dünyevî şeriklerin kazançları gibi olmayıp, tecezzi ve inkısam etmeden, noksansız olarak, fazl-ı ilâhî ile, terâküm eden sevab ve yekûnlerinin bir misli, iştirak eden ferdlerin her birinin defter-i âmâline aynen gireceğini beyan ederek, rekabet ve ihlâssızlıkla bu ticaretin kaçırılmamasını tavsiye eder.

Mâniin ikincisi, ihlâsı kıran ve en mühim bir maraz-ı ruhî olup şirk-i hafîye yol açan *"teveccüh-ü âmme"*den şiddetli kaçmayı ve bu gibi marazlara ehemmiyet verilmemesini ehemmiyetle emreder.

Üçüncü mâni'de de "*korku ve tama"* yüzünden gelecek zararlar ile ihlâsın kırılacağını bahsederek, bu hususta Hücûmât-ı Sitte'de izahat-ı kâfiye verildiğinden, o kıymettar risaleye havale edilmekle hâtime verilen, şirin ve latîf ve çok âlî ve misilsiz ve herkesin muhtaç olduğu bir risale-i mübarekedir.

Hüsrev

Bir Kısım Kardeşlerime Husûsi Bir Mektuptur 261

Bid'aların istilâsı zamanında, sünnet-i seniyyeye ittibâın ehemmiyetini ve Risale-i Nur'u yazmanın "beş nevi ibadet olduğunu" bildiren kıymettar bir mektuptur.

YİRMİ İKİNCİ LEM'A 263

وَمَنْ يَتَوَكَّلْ عَلَى اللهِ فَهُوَ حَسْبُهُ ۚ إِنَّ اللهَ بَالِغُ أَمْرِهِ ۚ قَدْ جَعَلَ اللهُ لِكُلِّ شَيْءٍ قَدْرًا[1]

gibi âyetlerle, üç işaret ile, Risale-i Nur müellifine ve Risale-i Nur'a âit çoklar tarafından deniliyor ki: "Sen ehl-i dünyanın dünyasına karışmadığın hâlde, nedendir ki, her bir fırsatta senin âhiretine karışıyorlar? Hattâ hiçbir hükûmet târikü'd-dünya ve münzevîlere karışmıyor?" meâlinde bir suale karşı, gayet güzel cevap veriyor.

Birinci İşaret 264

Risale-i Nur müellifi ve Risale-i Nur, bütün ehl-i îmânın, hususan Isparta vilâyetinin mânevî terakkiyâtlarına ve îmânlarının inbisâtına mühim bir medâr olduğundan; bu sualin cevabını, din ve şeriat nâmına, haklarını müdafaaya mecbur olduklarından, dinsizlere karşı müdafaa vazifesi, insanların, hususan Isparta vilâyetinin insanlarının hakları olduğunu kat'î gösterir.

---

1 "Allah'a dayanıp güvenene Allah kâfidir. Allah buyruğunu elbette yerine getirir. Gerçekten Allah herşey için bir ölçü, her iş için bir vâde belirlemiştir." (Talâk sûresi, 65/3)

İkinci İşaret 265

Tenkid ve istifsarkârâne, mimsiz medeniyet tarafından denilen: "Sen neden bizden küstün ve bize müracaat etmiyorsun? Hâlbuki bizim prensibimiz var. Bu asrın muktezâsı olarak hususî düsturlarımız var. Bunların tatbikini, sen kendine ve ehl-i îmâna kabul etmiyorsun. Hâlbuki bu cumhuriyetler devrinde tahakküm ve tegallübü kaldırmak düsturu var. Hâlbuki sen, hocalık ve inzivâ perdesi altında nazar-ı dikkati celb etmekliğin ve hükûmetin rejimi hilâfına çalıştığını, macera-yı hayatın gösteriyor. Bu senin hâlin burjuvalara mahsustur. Bizim, avâm tabakasının intibâhı ile sosyalizm ve bolşevizm düsturlarını tatbik etmek, işimize yarıyor. Prensiplerimize muhalif ve burjuva denilen tabaka-yı havassın istibdad ve tahakkümleri altında adâlet-i mahzayı kabul etmek ağır geliyor." gibi suallerine karşı:

Ne mümkün zulüm ile, bîdâd ile imha-yı hakikat
Çalış kalbi kaldır, muktedirsen âdemiyetten.

düsturuyla Cenâb-ı Hakk'ın fazl u keremiyle ulûm-u îmâniye ve Kur'âniye'yi fehmetmek faziletini ihsân ettiğini; ve bu ihsânı kaldırmaya uğraşan, insan sûretinde şeytanlar olduğunu; birkaç mühim misâl ile, ehl-i ilhad ve kısmen münafıklar bu fevkalkanun muâmeleyi hiçbir hükûmet ve hiçbir ferdin tasvibine mazhar olmayan bu muâmeleye cumhuriyet hükûmeti müsaade etmediğini; değil yalnız Risale-i Nur müellifi, eğer fehmetse nev-i beşer küseceğini ve anâsırın hiddetlendiğini göstermekle, gayet güzel bir cevap veriyor.

Üçüncü İşaret 269

İki sualin cevabıdır.

Birincisi 269

Ehl-i Felsefe, zındıka hesabına diyorlar ki: "Bizim memleketimizde bulunan bir adam, mecburi cumhuriyetin kanunlarına inkıyâd edecektir. Hâlbuki sen, vazifesiz olduğun hâlde, halkların teveccühünü kazanmak istiyorsun." demelerine karşı bir müskit cevap veriyor ki, onların foyalarını ortaya çıkarıp ne olduklarını gösteriyor.

İkinci Sual 269

"Teveccüh-ü nâsı ve mevki-i âmmeyi kazanmak, bizim vazifedarlarımıza mahsus olup, sen vazifesiz bir adam olduğundan, teveccüh-ü nâsı ve mevki-i

âmmeyi size hoş görmüyoruz?" demelerine karşı: Eğer insan, bir cesetten ibaret olsaydı, lâyemûtâne dünyada kalsa ve kabir kapısı kapansa ve ölüm öldürülse; o vakit vazifeler, yalnız maddî askerlik ve idare memurlarına mahsus kalırdı. Hâlbuki böyle mânevî ve gayet mühim ve bütün beşeri alâkadar eden bir vazifenin inkârı; [1] اَلْمَوْتُ حَقٌّ dâvâsını, her gün cenazelerinin mührüyle imza edip tasdik eden otuz bin şâhidin şehâdetini tekzip ve inkâr etmek ile olur. Madem inkâr ve tekzip etmek muhâldir; öyle ise, mânevî hâcât-ı zaruriyeye istinâd eden mânevî çok vazifeler var olduğunu, güzel ve mühim bir-iki temsil ile izah ve isbât eder.

Şu risalenin hâtimesinde, "Enaniyetli ehl-i dünyanın her işinde o kadar hassasiyet var ki; eğer şuûrları olsaydı, deha derecesinde bir muâmele olurdu." diye ehl-i îmâna onların o hassasiyet ve desîselerine aldanmamalarını tavsiye ile, onların bu hâli bir istidraç olduğunu haber verir.

Küçük Ali

YİRMİ ÜÇÜNCÜ LEM'A 274

Otuz Birinci Mektup'un Yirmi Üçüncü Lem'ası olan "Tabiat Risalesi"dir. Tabiattan gelen fikr-i küfrîyi, dirilmeyecek bir sûrette öldüren ve küfrün temel taşını zîr u zeber eden ve çok çirkin ve müstekreh ve gayr-i mâkul mudil efkârı, insaflı kâfilelerden tard edip çıkaran ve saâdet-i ebediyenin o hakikatli yollarını pek ehemmiyetli, çok şirin ve gayet zevkli bir sûrette açarak, delilleriyle, bürhânlarıyla isbât eden ve müellifine ebedî rahmet okunmasına vesîle olan, âlî, gayet kıymettar bir risaledir. Bu risale,

قَالَتْ رُسُلُهُمْ أَفِي اللهِ شَكٌّ فَاطِرِ السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضِ [2]

âyet-i kerîmesinin bir tefsir-i vâzıhı olup, "Cenâb-ı Hak hakkında şek olamaz ve olmamalı." demekle, vücud ve vahdâniyet-i ilâhiyeyi bedahet derecesinde gösterir. Şu sırrı izahtan evvel, bir ihtâr ile, bin üç yüz otuz sekiz senesinde ordu-yu İslâm'ın Yunan'a galebesinden neşe alan ehl-i îmânın kuvvetli efkârı içine gayet müthiş bir zındıka fikri girmek üzere iken, o zındıka mefkûresinin başını dağıtmak gayesiyle Ankara'da Arapça olarak tab' edilmiş olan bu risalenin, sonra aynen Türkçe'ye tercüme edildiğini hatırlatır.

---

1 "Ölüm kesin bir gerçektir." (Bkz.: et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* 3/180. Ayrıca, ölüm gerçeğini ifade eden âyet-i kerîmeler için bkz.: Bakara sûresi, 2/28; Âl-i İmran sûresi, 3/185; Hac sûresi, 22/66; Câsiye sûresi, 45/26; Kaf sûresi, 50/19; Cum'a sûresi, 62/8; Mülk sûresi, 67/2).

2 "Peygamberleri onlara: Hiç gökleri ve yeri yaratan Yüce Yaratıcı hakkında şüphe edilebilir mi?" (İbrahim sûresi, 14/10).

Mukaddime 275

İnsanların ağzından çıkan ve dinsizliği işmâm eden ve ehl-i îmânın bilmeyerek istimâl ettikleri kelimelerin en mühimlerinden üç tanesini beyân eder.

Birinci Kelime ..... : "Evcedethü'l-esbab" yani esbâb-ı âlem îcâd ediyor.

İkinci Kelime .....: "Teşekkele binefsihî" yani kendi kendine oluyor.

Üçüncü Kelime .....: "İktezathü't-Tabiat" yani tabiat iktizâ edip, yapıyor.

Bu üç dehşetli kelimelerin, lâakal doksan muhâlâtı tazammun eden üçer muhâlden dokuz muhâl ile, açtıkları üç yolu tamamen kapayarak, dördüncü yol olan "Tarîk-i Vahdâniyet" ile, bilcümle mevcûdât, bir Kadîr-i Zülcelâl'in kudretiyle vücud bulduğunu, hakikî ve letâfetli temsilleriyle isbât eder.

Birinci Kelime 276

"Evcedethü'l-esbab" yani teşkil-i eşya, esbâb-ı âlemin içtimâıyla vücud bulmasının pek çok muhâlâtından üç tanesini zikreder.

Birincisi: "Herhangi bir zîhayatın îcâdı Vâhid-i Ehad'e verilmeyip, esbaptan talep edilse; bir eczâhâne-i kübrâda mevcud kavanozların içindeki maddelerin garip bir tesadüf eseri veya esen rüzgârların kavanozları çarpıp devirerek içindeki maddelerin akması ve bir yere toplanması" temsiliyle gösterilen vücud-u eşyayı esbaba vermek itikadının hadsiz muhâliyetini, beyân eder.

İkinci Muhal: Mevcûdâttan bir sineğin inşâsı Vâcibü'l-vücud'a verilmeyip, esbâb-ı âlem yapıyor denilse; kâinatın ekserisiyle alâkadar olan bu sineğin her bir zerresini; gözüne, kulağına, kalbine ve cesedine yerleştirmek için, erkân-ı âlemi ve anâsır ve tabâyii, usta gibi, o sineğin hem zâhirinde hem bâtınında çalıştırmak lâzım geliyor. Bu muhal, Sofestaileri dahi eblehâne meslekleri içinde utandırıyor.

Üçüncü Muhal: "Bir vâhidin vahdeti varsa, her hâlde bir elden sudûr ettiği" kâidesiyle, şu mükemmel intizam ve şu hassas mîzan ve şu câmi hayata mazhar olan bir mevcud, eğer Vâhid-i Ehad'in bir masnûu kabul edilmezse; câmid, cahil, kör, sağır, şuûrsuz, karmakarışık hadsiz esbâbın karıştırıcı elleri arasında inşâ edildiği ve nihayetsiz imkânat yolları içinde gayet mükemmel ve nihayet hassas ve câmi bir hayata mâlik olarak vücudu kabul edilse, yüzler muhâli birden kabul etmek imkânsızlığını ve eşekleri dahi eşeklikleri içinde güldürecek derecede akıldan uzaklığını gösterir.

İkinci Kelime 279

"Teşekkele binefsihî" yani kendi kendine teşekkül ediyor. Şu muhâlin bâtıl olduğunu gösteren çok muhâlâtlardan üç muhali, nümûne olarak zikrediyor.

Birincisi: Her mevcud, basit bir madde olmadığı gibi, câmid ve tagayyürsüz dahi olmadığından; ve hem de zerrelerden teşekkül ettirilmiş gayet acîp bir makine ve gayet hârika bir saray olmakla beraber, zâhirî ve bâtınî duygularla mücehhez bulunduğundan, kâinatla alâkası vardır. İşte her bir mevcud Hâlık-ı Külli Şey'e isnâd edilmeyip, "Kendi kendine teşekkül ediyor." denilse; o vakit her bir mevcudun her bir zerresine, bir Eflâtun'a bedel binler Eflâtun kadar ilim ve şuûr vermek gibi hurafecilik ve dîvâneliğin en büyüklerinin ortasına düştüğünü beyân edip, isbât eder.

İkincisi: Her bir mevcud, bilhassa ferd-i insan; birbiri içinde yerleştirilmiş binler kubbeli bir saray ve her bir kubbesi binler zerrâtın başbaşa vermesiyle teşekkül etmiş acîp nakışlı garip bir sanat-ı hârika olduğu hâlde, "Bu masnûât bir Sâni-i Vâhid'in eser-i sanatı değildir, kendi kendine teşekkül ediyor." denilse, hadsiz ve hudut altına alınmayan zerrât-ı vücudiye adedince muhaller ortaya çıkar ki; bu mefkûre sahiplerini cehlin en müntehâsında oturtarak, echeliyetle techil eder.

Üçüncü Muhal: Sâni-i Zülcelâl'in îcâdı olan her bir masnû, kalem-i kader-i ezelînin bir mektubu olmazsa, "Esbâb-ı âlem îcâd ediyor." denilse; o vakit o esbab, evvelâ o masnûun bedenindeki hüceyrelerinden tut, binler mürekkebât adedince tabiat kalıpları, demir kalemleri ve harfleri ve hattâ bu demir harfleri ve kalemleri ve kalıpları dökmek için birçok fabrikalar ve bu fabrikaların inşâsı için, kezâ fabrikaların vücudu lâzım gelir. Ve hâkezâ bu teselsül gittikçe gidecek. Bu nâmütenahî muhâlâtı intâc eden bu fikri kabul edenler, bu hakikatten yedikleri silleden ayılıp, bu fikirlerinden vazgeçmelidirler, der.

Üçüncü Kelime 281

"İktezathüt-Tabiat" yani tabiat iktizâ ediyor. Bu idlâl edici mudil fikrin pek çok muhâlâtından üç muhâlinin:

Birincisi şudur ki: Şems-i Ezelî'nin kalem-i kader ve kudreti olan alîmâne, basîrâne, hakimâne sanat-ı îcâd, o Zât-ı Zülcelâl'e verilmezse hem kör, hem sağır, hem akılsız, hem düşüncesiz bir tabiata verilse; o tabiat, bu

masnûâtı yapmak için, ya her şeyde hadsiz mânevî makine ve matbaaları bulunduracak veyahut her şeyde kâinatı halk edip idare edecek bir kudret ve hikmeti dercedecektir. Bu ise, her bir mevcutta hadsiz bir kudret ve irade ve nihayetsiz bir ilim ve hikmet taşıyacak bir tabiatı veya bir kuvveti ve âdetâ bir ilâhı, içinde kabul etmek lâzım gelir ki; bu ise, kâinattaki muhâlâtın en bâtılı ve hurafenin en yalan bir şekli olduğunu ve Hâlık-ı Kâinat'ın sıfât-ı kudsiyesinin tecelliyâtına "tabiat" nâmı verenler, hayvanlardan yüz derece aşağı olduğunu gösterir.

İkincisi: Gayet intizamlı ve mîzanlı ve hikmetli olan şu mevcûdât, nihayetsiz Kadîr ve Hakîm bir Zât'ın îcâdıdır, denilmezse, tabiata verilse, o vakit tabiat, nebâtâtın menşei ve meskeni olan ve nebâtâta saksılık vazifesini gören bir parça toprakta, milyarlar adedince ayrı ayrı makinaları ve matbaaları yerleştirmeli ki; o toprak, her türlü nebâtâtın menşei ve meskeni olabilsin ve hayatlarına lâzım her türlü ihtiyaçlarını muayyen miktarları dâhilinde verebilsin. İşte bu hurafeyi ve hadsiz muhâlâtı netice veren bu mefkûreyi taşıyanların eşekliklerine bakarak, yüzlerine tükürerek, der: Bu suûbetli ve müşkülâtlı acîp muhâlâtın, nasıl sühûletli vücuda inkılâp ettiği hakkındaki suale hakikatli ve gayet mâkul bir cevap verilmiştir.

Üçüncüsü: İki misâli var.

Birincisi: Hâlî bir sahrâda kurulmuş gayet mükemmel ve müzeyyen bir saraya giren vahşi bir adamın misâliyle izah edilen bir hakikattir. Şöyle ki: O saraydan daha muntazam, daha mükemmel ve her tarafı mucizât-ı hikmetle doldurulmuş olan şu âlem sarayının içine, ulûhiyeti inkâr eden vahşi tabiiyyunlar girerler. Gördükleri mevcûdâtın, dâire-i mümkinât hâricinde olan Zât-ı Vâcibü'l-vücud'un eser-i sanatı olduğunu düşünmeyerek; dâire-i mümkinât içinde bulunan ve kudret-i ilâhiyenin tebeddül ve tagayyür eden icraat kanunlarının bir defteri hükmündeki mecmûa-yı kavânîn-i âdetullaha ve bir fihriste-i sanat-ı rabbâniye olan ilâhî kanunlara yanlışlıkla "tabiat" nâmını verip, eşyanın îcâdını ona tahmil ederek, öylece ahmakâne bir bâtıl yola girerler ki, ahmaklığın müntehâsında en büyük ahmaklık nişanını göğüslerine kendi elleriyle takarlar.

Üçüncü Muhâlin ikinci misâli: Gayet muhteşem bir kışlaya ve gayet muazzam bir câmiye giren vahşi bir adamın misâliyle temsil edilen ikinci bir hakikattir. Sultan-ı Ezel ve Ebed'in hadsiz cünûdunun muhteşem bir kışlası ve muazzam bir mescidi olan şu kâinata, tabiat fikirli münkirler girerler. Bakarlar

ki; bütün mevcûdât iş başında vazifededirler. Sâni-i Zülcelâl'in Zât-ı Akdes'inden i'râz ettiklerinden, Hâlık-ı Zülcelâl'in bir cilve-i rabbâniyesi olan kuvvetini müstakil bir kadir telâkki ederek mânevî kanunlarını birer maddî madde tasavvur etmekle beraber, o kanunların ellerine îcâd vererek "tabiat" nâmını taktıklarından, bütün gördükleri şu hârikulâde mevcûdâtı tabiata isnâd edip, vahşilerin en vahşisi olduklarını ilân ederler.

İşte, taksim-i aklî ile, mevcudun vücud bulması için dört yoldan başka yol olmadığından, bu yollar hadsiz ve hesapsız muhalleri îcab eden dokuz muhâl ile kapatılarak, bilbedâhe ve bizzarûre, dördüncü yol olan vahdet yolu kat'î bir sûrette sâbit olur. Ve her bir mevcudun vücudu, doğrudan doğruya Zât-ı Vâcibü'l-vücud'un dest-i kudretinden çıktığını ve semâvât ve arz, kabza-yı kudretinde olduğunu gösterir. Esbap-perest ve tabiata sapanların gittikleri ve göremedikleri yollarının iç yüzünü gösterdikten sonra onları insafa davet eden ve mesleklerini terk ettiren gayet izahlı ve çok şirin ve gayet latîf bir beyândan sonra, sorulan iki şüpheli sualin birincisine, "redd-i müdahale ve men-i iştirak kanunları"nın muktezâsıyla; ikincisine de Hâlık-ı Zülcelâl bütün bütün hikmetine zıt olan netice-i hilkati ve semere-i kâinatı abesiyete çeviren ve hikmet-i rubûbiyetini inkâr ettirecek bir tarz olan mahlûkatın ibâdetlerini ve bilhassa insanın şükür ve ubûdiyetini başkalara vermeye rıza göstermediği gibi, müsaade dahi etmediğini izah eden gayet güzel cevaplarla mukabele edilmiştir.

Hâtime 293

Tabiat fikr-i küfrîsini terk eden ve îmâna gelen zâtın, merak-âver üç sualinden:

Birincisi: "Tembelliklerinden dolayı namazı terk edenlerin cehennem gibi bir azâp ile tehdit edilmelerinin sebebi nedir?"

İkincisi: "Gözle görülen bu nihayet derecede mebzûliyet ve îcâd-ı eşyadaki intizamlı sûret, hem vahdet yolundaki nihayet derecede kolaylık ve sühûlet, hem nass-ı Kur'ân'la

مَا خَلْقُكُمْ وَلَا بَعْثُكُمْ إِلَّا كَنَفْسٍ وَاحِدَةٍ[1]

وَمَآ أَمْرُ السَّاعَةِ إِلَّا كَلَمْحِ الْبَصَرِ أَوْ هُوَ أَقْرَبُ[2]

1 "Sizin hepinizi yaratmak da, ölümünüzün ardından (âhirette) hepinizi diriltmek de, (O'nun için) ancak bir kişiyi yaratmak ve diriltmek gibidir." (Lokman sûresi, 31/28)

2 "Kıyametin oluş işi ise, başka değil, ancak göz açıp kapama yahut daha da kısa bir anda olup biter." (Nahl sûresi, 16/77)

gibi âyetlerin nihayet derecede gösterdikleri kolaylığın sırrı ve hikmeti nedir?"

Üçüncüsü: "Kâinat fabrikasının işlettirilmesi bir terkib ve tahlil neticesi olduğunu ve hiçten bir şey idam edilmediği gibi hiçten bir şey de îcâd edilmez diyen feylesofların bu sözleri nasıldır?" demesine karşı, pek dakîk ve çok derin ve gayet yüksek ve çok geniş ve nihayet derecede mukni ve müskit olarak serdettiği delâil-i akliye ile, esbaba tapan ve tabiat bataklığında boğulanları kurtaran ve hâlen o mesleklerinde bulunanları utandıran gayet hakikatli ve musîb cevaplar vardır.

Hüseyin

YİRMİ DÖRDÜNCÜ LEM'A 301

"Dört Hikmet"i hâvidir. يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ قُلْ لِأَزْوَاجِكَ وَبَنَاتِكَ وَنِسَاءِ الْمُؤْمِنِينَ يُدْنِينَ عَلَيْهِنَّ مِنْ جَلَابِيبِهِنَّ[1]... الخ gibi âyetlerle, Kur'ân-ı Hakîm tesettürü emrediyor. Sefih ve mimsiz medeniyetin ise, Kur'ân'ın bu hükmüne karşı muhalif gittiğini ve tesettürü fıtrî görmediğinden, "Bir esarettir." deyip dinsizcesine bir sualine karşı Kur'ân-ı Hakîm'in bu hükmü tam yerinde olup, belki esaret olmayıp tesettürün fıtrî olduğunu çok tecrübe ve misâllerle izah ve isbât edip, onları iskât ve tesettüre kat'î emrediyor.

Birincisi 302

Kadınların fıtratı tesettürü iktizâ ediyor. Çünkü hilkaten zaîfe ve nazik olduğundan, kendi hayatından ziyâde çocuklarını himayeye fıtraten bir meyli bulunduğundan, onu himaye edene karşı kendini güzel göstermek ve nefret ettirmemeye ve ittihama mâruz kalmamak için fıtrî bir meyli bulunduğunu; hem kadınların ondan altısı ya ihtiyar, ya çirkin olmak cihetiyle, çirkinliğini herkese göstermek istemediğini; hem güzellerden kendini göstermekten sıkılmayanlar, ancak ondan bir-iki olup, diğerleri ise pis ve şehevânî ve sakil insanların nazarlarından istiskal ettiğinden, kendini göstermek istemediğini; ve Kur'ân-ı Hakîm'in tesettüre emri fıtrî olmakla beraber, o nazik ve zaîfeyi, bir refika-yı ebediye olabilmesi için, tesettürle zâhirî ve bâtınî zilletten ve mânevî bir esaretten kurtarıyor diye gayet güzel bir cevapla gaddar medeniyeti iskât ediyor.

---

1 "Ey Peygamber! Eşlerine, kızlarına ve mümin kadınlara söyle, ev dışına çıktıkları zaman dış elbiselerini üzerlerine salıversinler." (Ahzâb sûresi, 33/59).

İkinci Hikmet 303

Erkek ve kadın arasında şiddetli bir muhabbet, yalnız bu hayat-ı dünyeviyenin ihtiyâcından ileri gelmediğini, belki ebedî bir hayatta ciddî bir arkadaş olmak için, o muhabbeti âhir ömre kadar devam ettiği ve etmesi lâzım geldiği cihetle o kadının, ebedî arkadaşı olan kocasının ebedî arkadaşlığından mahrum kalmamak için tesettürü katiyen ve fıtraten iktizâ ettiğini; ve sefih, gaddar medeniyetin "gayr-i fıtrî ve esarettir" demelerini iskât etmekle beraber, tesettüre kat'î emrediyor.

Üçüncü Hikmet 304

Aile saâdeti, kadın ve koca mâbeyninde bir emniyet-i mütekâbile ve samimî bir muhabbetle devam ettiğini; ve tesettürsüzlük o emniyet ve muhabbeti bozduğunu ve kırdığını; ve açık-saçık kadının ondan bir tanesi, kocasından daha iyisini görmediğinden, kendini başkalara göstermek istemediğinden; ve yirmi adamdan ancak bir tanesi karısından daha güzelini görmediğinden, açık-saçıklık ve hayvânî nazarlar o emniyeti ve muhabbeti kırdığını; hattâ o hayvânî, süflî ve pis görünmek, akrabalık misillü olanda dahi o emniyeti kırdığını; ve o çıplak bacakla görünüş, akraba misillü olanda dahi o emniyeti kırdığını; ve o çıplak bacakla görünmesi, akrabanın mahremiyeti dahi gayr-i mahrem olduğunu gayet kat'î bir sûrette isbât eder.

Dördüncü Hikmet 305

Kesret-i nesil her cihetle matlup olup, her millet ve her hükûmet buna taraftar olduğu, hattâ Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)* تَنَاكَحُوا تَكْثُرُوا فَإِنِّي أُبَاهِي بِكُمُ الْأُمَمَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ[1] yani "İzdivac ediniz. Ben, sizin çokluğunuzla iftihar ederim." buyurmasını; tesettürsüzlük izdivacı çoğaltmayıp, pek azalttığını, çünkü serseri asrî bir genç dahi refikasının gayet namuslu olmasını istediğini; ve kadın ise, erkeğin çoluk ve çocuk ve malına ve her şeyine dâhilî muhâfız olduğundan, kadında sadâkat ve emniyet lâzım olduğunu; tesettürsüzlük ve açık-saçıklık ve hayâsızlık ise, o sadâkati ve emniyeti kırdığından, erkeğe vicdan azâbı çektirdiğini ve kadınlarda şecâat ve sehavet o sadâkat ve emniyeti ihlâl ettiğini; ve memleketimizin Avrupa'ya kıyâs edilemeyeceğini, eğer kıyâs edilse, neslin zaafına ve kuvvetin sukûtuna sebep olacağını; ve şehirliler köylülere kıyâs edilemeyeceğini, çünkü köylüler maîşet meşgalesiyle uğraştığından,

---

1 Abdurrezzak, *el-Musannef* 6/173; el-Aclûnî, *Keşfü'l-hafâ* 1/380.

sanat ile iştigal eden şehirliler onlara kıyâs edilemeyeceğini ve daha çok hikmetlerini gayet kat'î isbât eder.

Rüşdü

Ehl-i Îmân Âhiret Hemşirelerim Olan Kadınlar Tâifesi İle Bir Muhaveredir 307

Risale-i Nur'un mühim bir esası şefkat olması ve kadınlar tâifesinin şefkat kahramanları bulunmaları cihetiyle fıtraten Risale-i Nur'la alâkaları bulunduğunu; fakat bazı fenâ cereyânlarla o kıymetli seciyenin sû-i istimâl edildiğini; ve kadınların saâdet-i uhreviyesi gibi, saâdet-i dünyeviyelerinin de çâre-i yegânesi, dâire-i İslâmiye'deki terbiye-i diniye olduğunu izah eden kıymetli bir mektuptur.

YİRMİ BEŞİNCİ LEM'A 314

"Yirmi Beş Deva"yı hâvîdir. Bu risale,

اَلَّذِينَ إِذَآ أَصَابَتْهُمْ مُصِيبَةٌ ۙ قَالُوا إِنَّا لِلّٰهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ[1]

gibi âyetler, ehl-i îmânın musîbetleri musîbet olmadığını, belki bir ihtâr-ı sübhânî ve iltifât-ı rahmânî olduğunu gösterir gayet mukni bir tefsir ve o ehl-i îmânın on kısmından bir kısmını teşkil eden musîbetzedelere karşı mânevî bir tiryak ve gayet nâfi' bir eczâhâne gibi olduğunu, hattâ her bir deva, ayrı ayrı binler çeşit ilâçlar gibi hâsiyetlerini gösteren bir eczâhâne hükmünde ve Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyân'ın eczâhâne-i kübrâsı olan

وَالَّذِي هُوَ يُطْعِمُنِي وَيَسْقِينِ ۝ وَإِذَا مَرِضْتُ فَهُوَ يَشْفِينِ[2]

gibi şifâ hakkındaki yüzer âyâtın sırr-ı tesirine şifâlı, devalı bir mübarek mâkes ve bir mâ-yı zemzeme-i Kur'ân hükmünde olduğunu gösterir.

Birinci Deva 315

İnsanın hastalığı zâhiren bir nevi dert gibi ise de, dert değil, belki bir nevi derman olduğunu ve ömür sermayesi sıhhat ve âfiyet ve istiğnâdan gelen bir gafletle zayi olduğundan, hastalık o zayiatı meyvedar bir ömre çevirdiğini haber verir gayet güzel bir devadır.

---

1 "Sabırlılar o kimselerdir ki başlarına musibet geldiğinde, 'Biz Allaha aidiz ve vakti geldiğinde elbette O'na döneceğiz' derler." (Bakara sûresi, 2/156)

2 "O'dur beni doyuran, O'dur beni içiren. Hastalandığımda O'dur bana şifa veren." (Şuarâ sûresi, 26/79-80)

İkinci Deva 315

İbâdet iki kısım olup, bir kısmı müsbet ibâdettir ki, namaz ve niyaz gibi mâlûm ibâdetler olup, diğeri menfî ibâdettir ki, hastalıklar insana aczini, zaafını hissettirdiğinden, hâlis, riyâsız mânevî bir ibâdet olduğunu; ve bu hastalıkların, Allah'tan şekvâ etmemek şartıyla, mümin için bir dakikası bir saat hükmüne geçtiğini ve bazı kâmillerin hastalıklarının bir dakikası bir gün ibâdet hükmüne geçtiğini rivâyet-i sahiha ve keşfiyat-ı sâdıka ile sâbit olduğunu bildirir gayet mühim bir devadır.

Üçüncü Deva 316

İnsan bu dünyaya keyif sürmek ve lezzet için gelmediğine, mütemâdiyen gelenlerin gitmesi ve gençlerin ihtiyarlanması ve mütemâdiyen zevâl ve firâkta yuvarlanması şâhid olduğunu; hem insan zîhayatın en mükemmeli ve cihâzâtça en zengini olduğundan, geçen lezzetleri ve gelecek belâları düşündüğünden, kederli ve sıkıntılı bir hayat geçirdiğini; hastalık ise, sağlık ve âfiyet gibi gaflet vermediğinden, dünyayı hoş göstermeyip o tahatturların elemlerinden vazgeçirdiğinden, hiç aldatmaz bir vâiz ve bir mürşid hükmünde olduğunu gösterir bir mübarek devadır.

Dördüncü Deva 316

İnsan, hastalıktan şekvâ değil, hastalığa sabretmesi lâzım olduğunu gösterir. Çünkü o, cihâzâtını kendi yapmayıp ve başka bir yerden de satın almadığından; ve mülk sahibi, bahçesini çapalamak, bellemek ve budamak gibi ezalarla, o sayede güzel bir mahsul aldığından; o eza, o bağın hakkında eza değil, belki mahsulünün yetişmesine medâr olduğundan, şikâyete hiç hakkı olmadığını gösterdiği gibi; insanın da, hastalıkla yapılan tasarruftan şikâyet değil, tahammüle mecbur olduğunu, şiddetli olduğu zaman "Yâ Sabûr!" deyip, sabır ile mukavemet edileceğini haber veriyor.

Beşinci Deva 317

Bu zamanda, hususan gençler hakkında; hastalık o gençleri gençlik sarhoşluğundan men ettiği için, onların hakkında o hastalık, mânevî bir sıhhat ve âfiyet olduğunu haber verir gayet şirin bir devadır.

Altıncı Deva 318

Musîbetin gitmesiyle mânevî bir lezzet geleceğini gösterir. Çünkü "Elemin zevâli lezzettir." diye, o elemli musîbetler, zevâl ile rûhta bir lezzet irsiyet

bıraktığını gayet güzel haber verir mühim bir devadır. Hattâ bu devanın ehemmiyetindendir ki; telifâtında iki kere aynı numara tekerrür etmesi ve öylece kaydedilmesi, ehemmiyetini isbât eder.

Yedinci Deva 319

Hastalık, insanın sıhhatindeki nimet-i ilâhiyenin lezzetini kaçırmıyor, bilâkis tattırıyor. Çünkü bir şey devam etse tesirini kaybeder, usanç verir. Hattâ ehl-i hakikat demişler: [1]إِنَّمَا الْأَشْيَاءُ تُعْرَفُ بِأَضْدَادِهَا yani "Her şey zıddıyla bilinir" "Soğuk olmazsa hararet anlaşılmaz."diye mâkul ve şirin bir devadır.

Sekizinci Deva 320

Hastalık, îmânlı bir insanın âhiretini geri bırakmıyor, belki daha ziyâde terakki ettiriyor. Çünkü hastalık, sabun gibi, günahları siler, temizler; güzel bir keffaretü'z-zünûb olduğu hadîs-i şerifle sâbit olduğunu; hem îmânlı olan bir insanın maddî hastalığı mânevî hastalıklardan kurtardığını; şahs-ı zâhirîsinin hatasıyla şahs-ı mânevîsi hasta olduğundan zâhir hastalığı o hatalardan geri koyup, mânevî istiğfara sebep olduğundan, o maddî hastalık çok büyük bir hazine olduğunu bildirir.

Dokuzuncu Deva 321

Cenâb-ı Hakk'ı tanıyan bir insan için, ölüme sebep olan hastalıktan korkmak olmadığını; ve ölüm, insanın tanıdığı ve bildiği bütün ehl-i îmân olan ahbaplarına kavuşmak olduğunu; hem ölüm mukadder olup, bazen hastalıklıların yanındaki sağ insanların ölmesi ve hastaların sağ kalması; hem ölüm, vazife-i hayattan bir paydos ve bir rahat olduğunu ve ehl-i dalâlet için gayet korkunç bir zulümât-ı ebediye olduğunu bildiren gayet mülâyimâne güzel bir devadır.

Onuncu Deva 322

İnsanın hastalığı, merak ettikçe gayet ağırlaşacağı, hususan evhâmlı bir hastanın bir dirhem zâhir hastalığı, merak vasıtasıyla on dirhem olacağını, hem merak da ayrıca bir hastalık olduğunu haber veren mühim bir devadır.

---

[1] et-Taberî, *Câmiu'l-beyân* 19/19. Ayrıca bkz.: el-Gazâlî, *İhyâu ulûmi'd-dîn* 4/321; İbni Kayyim, *Medâricü's-sâlikîn* 3/188

On Birinci Deva 323

Hastalık insana hazır bir elem verdiğinden, evvelce geçirmiş olduğun hastalıktan sonra hiçbir elem kalmayıp, hemen lezzeti bu âna kadar devam ettiğini hatırlayıp, o andaki hastalığın hazır eleminden kurtulmak ile, bulunduğun dakikadan sonra zamanın nasıl geleceğini bilmediğinden, ondan korkmamak lâzım olduğunu; hem yok bir zamanda, yok bir eleme, yok bir hastalığa vücud rengi vermek mânâsız olduğunu; ve sabır kuvvetini sağa ve sola dağıtmak fayda vermediğinden, bütün kuvvetiyle hazır zamana dayanmak lâzım olduğunu haber veren en âlâ bir devadır.

On İkinci Deva 323

Hem insan hastalık sebebiyle ibâdet ve evrâdından mahrum kaldığına teessüf etmemesine; sabır ve tevekkül ve namazını kılmak şartıyla, o hastalıkta, ibâdet ve evrâdının sevâbı aynen ve daha hâlis bir sûrette verileceği hadîsçe sâbit olduğu; ve insan o sayede aczini ve zaafını bildiğinden, bütün cihâzâtının lisân-ı hâl ve lisân-ı kâliyle dergâh-ı ilâhîye ilticâ etmesine sebep olduğundan, sırrını anlattığından, şikâyet değil, şükretmek lâzım olduğunu gösterir.

On Üçüncü Deva 324

Hastalıktan şikâyet edilmeyeceğini; ve hastalık bazılarına bir define olduğunu; ve ecel muayyen olmadığından, her vakit havf u recâ ortasında bulunmak lâzım olduğunu; ve ölüm, insanı gaflet içinde yakalamak ihtimâli bulunduğundan, hastalık onun âhiretini düşündürmek cihetiyle gayet güzel bir nâsih olduğunu gösterir mühim bir devadır.

On Dördüncü Deva 325

Hem ehl-i îmânın göz hastalığı perdesi altında –yani kör olmasında– pek mühim bir nur ve mânevî büyük bir göz olup, birkaç sene dünyanın hazînâne fânî bir güzelliğini fânî bir sûrette seyredecek fânî bir göze bedel, kırk göz kuvvetinde ebedî gözler ile ebedî bir sûrette cennette cennet levhalarını seyretmesi daha evlâ olacağını beyân eder.[1(Hâşiye)]

---

1 (Hâşiye) Bu devanın tesirindendir ki, misafireten bir köye gittiğimde; orada gözsüz Mehmed Ağa isminde bir zât, gözünün hastalığından şikâyeti üzerine, yanımda bulunan Hastalar Risalesi'nin On Dördüncü Devasını okuyunca, onun mânevî tesiriyle o zât dedi: "Keşke ben bu sevâbı ve mânevî bu kazancı; bana açan bu hastalığımdan şikâyet etmeseydim." diye nedâmetkârâne, bir şükür kapısına döndü. Onun için o hastalık, onun hakkında bir rahmet-i ilâhiye olduğunu kat'î anladı.

On Beşinci Deva 326

Hastalığın sûretine bakıp "Âh!" eylemek caiz olmadığını, belki mânâsına bakılsa "Oh!" diye mânevî lezzetler akıtacağını; çünkü mânevî sevâp lezzeti olmasaydı, Cenâb-ı Hak en sevdiği kullarına hastalığı vermezdi diye hadîs-i şerifte [1] أَشَدُّ النَّاسِ بَلَاءً اَلْأَنْبِيَاءُ ثُمَّ الْأَمْثَلُ فَالْأَمْثَلُ –ev kemâ kâl– hadîs-i şerifinin sırrını; ve bazı hastalıklar şehid makamını kazandıracağını, bâhusus kadınların lohusa zamanında kırk gün zarfında vefat ederlerse şehid olacaklarını en güzel bir sûrette haber verir.

On Altıncı Deva 327

Hastalık, hayat-ı içtimâiye-i insâniyede en mühim olan hürmet ve merhameti telkin ettiğini, çünkü sıhhat ve âfiyet, nefs-i emmâreye, her cihetçe istiğnâ gösterdiğinden; hastalık, o istiğnâ yerine hürmet ve merhameti hissettirdiğinden, rikkat-i cinsiyesine karşı bir şefkat celb etmeye vesîle olacağını gösteren gayet güzel ve en şirin ve lezzetli bir devadır.

On Yedinci Deva 328

İnsan, hastalık vasıtasıyla, hayrât yapamadığından müteessir olmak caiz olmadığını; çünkü en mühim hayrât hastalıkta dahi bulunduğunu, hattâ hastalara bakmak bile en mühim hayır ve sadaka hükmüne geçeceğini; çünkü îmânı olan bir hastanın hatırını sormak ve güzel teselli etmek, hususan ana ve baba olsa, onların duâlarını kazanmak en âlâ bir hayrât ve sadaka olduğunu, pek mühim bir tarzda gösterir.

On Sekizinci Deva 330

İnsan şükrü bırakıp şekvâya gitmeye ve bir hakkının zayi olmasından şikâyete hiç hakkı olmadığını; çünkü senin üstünde Cenâb-ı Hakk'ın çok nimetleri olmak cihetiyle, onların şükür hakkını îfâ etmediğinden dolayı Cenâb-ı Hakk'a karşı bir haksızlık ettiğini; hem sen sıhhat noktasında kendinden aşağıdaki bîçârelere bakmak lâzım olduğunu, yani bir parmağın, bir elin, bir gözün yoksa; iki parmağı, iki eli, iki gözü olmayanlara bakmak lâzım olduğunu; çünkü sen hiçlikten vücuda gelip, taş, ağaç ve hayvan olmayıp insan olup İslâm nimetini ve sıhhat ve âfiyet görüp yüksek bir dereceye nail olduğun hâlde, bazı

---

[1] En ziyâde musîbet ve meşakkate giriftâr olanlar, insanların en iyisi, en kâmilleridirler. (Tirmizî, *zühd* 57; İbni Mâce, *fiten* 23; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 1/172, 173, 180, 185; 6/369; İbni Hibbân, *es-Sahîh* 7/160, 184; el-Hâkim, *el-Müstedrek* 1/100, 3/386)

arızalarla ve kendi sû-i ihtiyarınla ve sû-i istimâlinle elinden kaçırdığın ve elin yetişmediği nimetlerden şekvâ etmek, sabırsızlık göstermek bir küfrân-ı nimet olduğunu gösterir bir devadır.

On Dokuzuncu Deva 331

Cemîl-i Zülcelâl'in bütün isimleri, "esmâ-yı hüsnâ" tâbir-i samedânîsiyle güzel olduklarını ve mevcûdât içinde en latîf, en câmi ayna-yı samediyet de hayat olduğunu; ve güzelin aynası güzel olduğunu; ve güzelliklerini gösteren güzelleşeceğini ve o aynaya da o güzelden ne gelse, güzel olduğunu; ve hayat dâimâ sıhhat ve âfiyet ve yeknesak gitse, nâkıs bir ayna olacağını; ve hastalıklı bir uzvun etrafında, Sâni-i Hakîm sâir âzâları o uzva muâvenettarâne teveccüh ettirip, nakışlarını ve vazifelerini göstermek için o hastalığı misafireten gönderip, vazifesi bittikten sonra yerini yine âfiyete bırakıp gittiğini isbât eder.

Yirminci Deva 332

Hastalık iki kısım olup; bir kısmı hakikî, bir kısmı vehmî olduğunu; hakikî kısmına Şâfî-i Zülcelâl küre-i arz eczâhâne-i kübrâsında her derde bir devâ istif ettiğini; ve o devalar ise, dertleri istediğinden, onları istimâl etmek meşrû olduğunu, fakat devanın tesirini Cenâb-ı Hak'tan bilmek lâzım olduğunu; vehmî hastalığa ehemmiyet verilmeyeceği, ehemmiyet verildikçe fazlalaşacağını, ehemmiyet verilmezse hafif geçeceğini güzel bir temsil ile isbât eder.

Yirmi Birinci Deva 333

Hastalıkta maddî bir elem olup, o elemi izâle edecek mânevî bir lezzet ihâta ettiğini; ve zâhiren peder ve vâlide ve akrabaların şefkatleri, onun etrafında hastalık câzibesiyle, ona karşı muhabbettarâne aktığından, o elem çok ucuz düştüğünü; maddî ve mânevî çok yardımcıları bulunduğundan, şikâyet değil, şükretmek lâzım olduğunu isbât eder.

Yirmi İkinci Deva 334

Nüzûl gibi ağır hastalıklar, mümin için pek mübarek sayıldığını; ve ehl-i velâyetçe mübarekiyeti meşhud olduğunu; ve Cenâb-ı Hakk'a vâsıl olmak için iki esasla gidildiğini; nüzûl gibi hastalıklar ise, o iki esasın hâssasını verdiğini; o iki esasın birisi, râbıta-yı mevt yani, dünyanın fânî olduğunu bildiği gibi, kendinin de fânî ve vazifedar bir misafir olduğunu gösterir. İkincisi, nefs-i emmârenin ve kör hissiyâtın tehlikelerinden kurtulmak için, bir kısım ehl-i

îmân çilelerle nefs-i emmâreyi öldürdüklerinden, hayat-ı ebediyelerini bu sûretle kazandıklarını; ve nüzûl gibi hastalıklarda aynı o hâssa bulunduğundan, o hastalık onun için gayet ucuz düştüğünü isbât edip gösterir.

Yirmi Üçüncü Deva 335

Hastalık, gurbette ve kimsesizlikte bulunduğu zaman, o kimsesizliği cihetiyle, kendine en katı kalblerin dahi rikkatini celb ettiğini; ve Kur'ân'ın bütün sûrelerinin başlarında "er-Rahmânu'r-Rahîm" sıfatıyla kendini bize takdim eden Allah, bir lem'a-yı şefkatiyle, umum yavruların yardımına vâlidelerini koşturduğunu; ve her baharda, bir cilve-i rahmeti ile nimetlerini bize gönderdiğini; ve o nimetlere nail olmak, îmân ve intisapla ve onu tanımakla olduğunu; ve o gurbet ve kimsesizlikteki hastalık ise, Cenâb-ı Hakk'ın nazar-ı merhametini celb ettireceğini, ehemmiyetli haber verir.

Yirmi Dördüncü Deva 336

Masum çocuklara ve masum gibi ihtiyar hastalara bakan ve hizmet edenlerin hakkında uhrevî büyük bir ticaret olduğunu; ve o nazik çocukların hastalıkları, ileride hayat-ı dünyanın dağdağalarına tahammül için birer şırınga-yı rabbâniye olduğunu; ve o şırıngalardan gelen sevâp ve ücret, onlara bakanların ve bilhassa vâlidelerinin defter-i âmâline yazıldığını; ve bu hakikatin ehl-i hakikatçe meşhud olduğunu; ve bilhassa ihtiyar peder ve vâlide ve akraba gibi ihtiyarların duâlarını almak, âhiretin saâdetine medâr olduğunu; ve onlara bakanların da, ileride kendi evlâdlarından aynı vaziyeti göreceğini ve bakmadıkları cihetle, neticede azâb-ı uhrevî olduğu gibi, dünyaca da çok felâketlere mâruz kaldıkları ve kalacakları vukûat ile sâbit olduğunu; ve akrabası olmazsa bile, yine onlara bakmak İslâmiyet'in iktizâsından olduğunu gayet kat'î isbât eder.

Yirmi Beşinci Deva 337

Bütün hastalıkların gayet nâfi' ve mânevî bir devası ve hakikî ve kudsî bir tiryakı ise, îmânın inkişâfı olduğunu; tevbe ve istiğfar ve namaz ve ubûdiyet ile, o tiryâk-ı kudsî olan îmân ve îmândan gelen ilâcın istimâl edilmesi lâzım olduğunu; ehl-i gafletin zevâl ve firâk darbeleriyle yaralanan mânevî büyük dünyalarının tedâvisi, kudsî bir tiryak olan îmânın şifâ vermesiyle yaralardan kurtulacaklarını ve o îmân ilâcının tesiri ise ferâizi yapmak ile olduğunu; ve sefâhet ve hevesât-ı nefsaniye ve lehviyât-ı gayr-i meşrûa, o tiryakın tesirini men ettiğini göze gösterip, gayet kat'î bir sûrette izah ve isbât eder.

Hâfız Mustafa (rahmetullâhi aleyh)

YİRMİ ALTINCI LEM'A 340

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

كٓهٰيٰعٓصٓ ۞ ذِكْرُ رَحْمَتِ رَبِّكَ عَبْدَهُ زَكَرِيَّا ۞ إِذْ نَادٰى رَبَّهُ نِدَاءً خَفِيًّا ۞ قَالَ رَبِّ إِنِّي وَهَنَ الْعَظْمُ مِنِّي وَاشْتَعَلَ الرَّأْسُ شَيْبًا وَلَمْ أَكُنْ بِدُعَائِكَ رَبِّ شَقِيًّا[1]

Yirmi Altıncı Lem'a, "Yirmi Altı Rica"dır.

Birinci Rica 341

Her şeyin aslı, nuru, ziyâsı, menbaı, madeni, çeşmesi îmân olduğunu; her şeyden evvel, o kudsî, münezzeh, muallâ nuru kazanmaya çalışmak lâzım geldiğini beyân eden kıymetli, îcâzlı bir ricadır.

İkinci Rica 341

Hakikatte sabî hükmünde olan ihtiyarlar, ihtiyarlıkta Hâlık-ı Rahîm'e îmân ve intisap ve itaatle, sabîler gibi "Rahmân-ı Rahîm" isimlerinin mazharı olacağını tebşir eden nur-efşan bir hakikattir.

Üçüncü Rica 342

Nev-i beşerin ister istemez müptelâ olduğu sevkiyât-ı berzahiye ve inkılâbât-ı uhreviyede, İki Cihanın Serveri ve Enbiyânın Seyyidi ve Rahmet ve Merhamet-i ilâhiyenin Timsâli olan Peygamber-i Zîşânımız Habibullah *(aleyhis-salâtü vesselâm)*'ın sünnet-i seniyyesine ittibâ ile selâmet ve necat bulunacağını beyân eder.

Dördüncü Rica 344

Dünyadan alâkaları kesilmeye başlayan ihtiyar ve ihtiyarelerin, yakınlaştıkları kabir kapısını düşündükleri ve o zâhiren karanlıklı görünen âlemleri, nuruyla tenvir eden ve aydınlaştıran ve insana bir harfi on sevâp ve hayır; ve bazen yüz ve bazen bin sevâp ve hayır kazandıran ve hazine-i rahmetin miftâhı olan Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyân'ı nur-u îmân ile dinleyip, evâmirine itaat ve nevâhîsinden içtinâp edenlerin âlem-i ebedîde müferrah olacaklarını müjdelemekle, çok kuvvetli bir rica kapısını gösterir.

---

[1] "Kâf, Hâ, Yâ, Ayn, Sâd. Bu, Senin Rabbinin, kulu Zekeriyyâ'ya olan lütuf ve ihsanının anlatımıdır. O Rabbine gizlice seslenip şöyle niyaz etmişti: Yâ Rabbi, iyice yaşlandım, kemiklerim zayıfladı, eridi, başımdaki saçlarım ağardı, beyaz alevler gibi tutuştu. Yâ Rabbi, Sana her ne için yalvardıysam, asla mahrum kalmadım, bedbaht olmadım." (Meryem sûresi, 19/1-4)

Beşinci Rica 346

Her fertte ve her şahısta cüz'î-küllî tesirini gösteren teselli-i îmân-ı bi'l-âhiret, ihtiyarlara daha azîm ve kuvvetli bir rica ve teselli verdiği için, ihtiyarlığı emniyetli bir sefine-i rabbâniye bilip sevmek ve hoşnut olmak ve Cenâb-ı Hakk'a şükür ve hamdedilmesini tavsiye eder.

Altıncı Rica 349

Nur-u îmân ile, kâinatın tabakaları ve arzın mevcûdâtı ve mahlûkatı, mûnis birer arkadaş gibi Hâlık-ı Rahîm'e şehâdet edip, gurbet ve vahşeti ve zulmeti izâle ettiği gibi; ihtiyarlıkla, hayatıyla refâkat eden şeylerin müfârakat zamanında kitab-ı âlemin harfleri sayısınca şâhidleri; ve zîrûhların medâr-ı şefkat ve rahmet ve inâyet olan cihâzâtı ve mat'ûmâtı ve nimetleri adedince rahmetin delilleri bulunan ve en makbul bir şefaatçi olan acz ve zaafın dürbünüyle ve ihtiyarlık gözüyle görüleceğinden, ihtiyarlıktan küsmek değil, ihtiyarlığı sevmekle, rica yolunu gösterir.

Yedinci Rica 350

Fânî dünyaya eblehâne bâkî süsü veren ve payitaht-ı hükûmette görülen bina-yı evhâmı altı cihetten çürütüp, dalâletten gelen müthiş zulmeti, nur-u Kur'ân ve sırr-ı îmân ile dağıtıp, bîçâre musîbetzede ihtiyarları evhâm ve şübehat vâdilerinden çıkarıp sâhil-i selâmete ve rahmet-i Rahmân'a yetiştiren mücahid bir ricadır.

Sekizinci Rica 354

Cenâb-ı Hak kemâl-i keremiyle ve nihayetsiz re'fet ve şefkatiyle, ebed ve ebedî bir hayat için halk ettiği nev-i insanı nisyan-ı mutlaktan kurtarmak için, Kur'ân-ı Azîmüşşân'da كُلُّ نَفْسٍ ذَائِقَةُ الْمَوْتِ[1] ferman-ı kudsiyesiyle her nefsin ölümünü haber verdiği gibi, o ölümün bir emâresi ve bir müjdecisi ve insanın dâimî arkadaşı ve hocası olan saçlarının ağarmasıyla, başı aşağı olmaya hazırlanmış olan ve gaflete dâimî meyyâl ve fânîye müptelâ olan insanı, sırr-ı îmân ve nur-u Kur'ân ile gaflet uykusundan ikaz edip, kuvvetli bir rica düsturunu eline verir.

Dokuzuncu Rica 358

Acz ve zaafı bilfiil tadan ve hissiyât cihetinde çocuklar ve yavrular hükmüne geçen ihtiyarlık, rahmet ve inâyet-i ilâhiyenin celbine vesîle olduğu

[1] "Her canlı her an ölümü tatmaktadır." (Âl-i İmran sûresi, 3/185)

gibi, emr-i Kur'ân ve işaret-i nebeviye *(aleyhissalâtü vesselâm)* ile, küçükleri, hürmet ve merhamet ve şefkatle emirber neferler gibi etrafında toplayan ve bu sûretle hem Hâlık-ı Kerîm'in teveccühüne mazhar, hem insanların hizmet ve yardımına medâr olan ihtiyarlıktan râzı olmakla, rica kapısını açar.

Onuncu Rica 362

Kur'ân-ı Hakîm'in nuruyla, hakikat ve vâkıu'l-hâl olan mevt, hayata tercih edilip sevildiği gibi; âlem-i berzahta olan emvâtın, elbette dünyada muvakkat misafirler olup, onlar da oraya gidecek olan insanlardan ziyâde ünsiyet ve ülfete lâyık olduğu, îmânlı ihtiyarlık gözüyle yakînen müşâhede edildiğinden; îmânlı ihtiyarlığın büyük bir nimet-i ilâhiye olduğunu ve bazen seyr u sülûk ile derecât-ı evliyâ gibi yüksek makam ile tebşir ve müjde ve sürur veren kuvvetli bir ricadır.

On Birinci Rica 365

İhtiyarlığın susmaz bir dellâlı olan beyaz kılların ikazıyla, ebedî tevehhüm edilen vücudun, başka bir âleme namzed olup fânîliği ve bazı vefadâr zannedilen vefasızların darbesiyle, bütün alâkadarların alâka-yı kalbe değmediği görülerek, bir melce', bir istinadgâh taharrîler neticesinde, Kur'ân-ı Hakîm'in lisânından çıkan لَا إِلٰهَ إِلَّا هُوَ[1] ferman-ı kudsiyesi imdâda yetişip, kâinatta esbab ve bu asrın yolunu şaşırtan tabiat bataklığının hiçliğini ve asılsız bir evhâm-ı küfrî olduğunu gösteren ayn-ı hakikat bir-iki temsil ile; zerreden şemse kadar, felekten meleğe kadar, sinekten semeğe, hayalden hayata kadar kabza-yı tasarrufunda ve ihâta-yı ilminde olan bir Kadîr-i Ezelî'nin vücub-u vücudunu isbât edip, nur-u îmâna vesîle olan kuvvetli bir rica kapısını ihsân eder.

On İkinci Rica 372

Rahmetullahi aleyh Abdurrahmân'ın vefatı üzerine,

كُلُّ شَيْءٍ هَالِكٌ إِلَّا وَجْهَهُ لَهُ الْحُكْمُ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ[2]

âyet-i kudsiyesinin sırrıyla, يَا بَاقِي أَنْتَ الْبَاقِي.. يَا بَاقِي أَنْتَ الْبَاقِي[3] hakikatiyle,

---

1 "Allah, o hak Mabuddur ki kendisinden başka hiçbir ilâh yoktur." (Bakara sûresi, 2/163, 255; Âl-i İmran sûresi, 3/2, 6, 18; Nisâ sûresi, 4/87; …)

2 "O'nun vechi (Zâtı), hariç her şey yok olacaktır. Hüküm O'nundur ve hepiniz O'nun huzuruna götürüleceksiniz." (Kasas sûresi, 28/88)

3 Ey Kendinden başka her şeyin fânî olduğu tek Bâkî!

فَإِنْ تَوَلَّوْا فَقُلْ حَسْبِيَ اللّٰهُ لَآ إِلٰهَ إِلَّا هُوَ ۖ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَهُوَ رَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ[1]

âyetinin tesellisiyle bir tek cilve-i inâyeti bütün dünya yerini tutan ve bir tek cilve-i nuru bütün zulmeti izâle eden Bâkî-i Zülcelâl ve Sermedî-i Zülkemâl ve Rahîm-i Zülcemâl'in teveccühü bâkî ise, yeter. Gidenler O'nun bâkî mülküne gittiğini ve yerlerine aynını gönderdiğini ve göndereceğini vâki bir hakikatle gösterip, ekseriyetle iftirâk ve hasrete müptelâ olan ihtiyarların yüzlerini bir Bâkî-i Zülcelâl'e çeviren, zulmeti nura tebdil eden, kalblere îmân nuru bahşeden elektrik-misâl bir ricadır.

On Üçüncü Rica.....377

Harb-i Umumî'de Van şehrinin, Rus'un istilâ etmesi ve ihrak etmesiyle harabezâr olması ve ekser ahalisinin şehâdet ve muhaceretle kaybolması ve Medrese-i Horhor'un harap olup vefatı içinde, bu memlekette kapanan ve vefat eden bütün medreselerin, "Horhor'un başında duran ve yekpâre bir taş olan Van Kalesi" kabir taşı olarak görünmesi üzerine, Van Kalesi'nin başında, şiddet-i me'yûsiyet ve matem içinde iken, Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyân'ın

سَبَّحَ لِلّٰهِ مَا فِي السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضِ ۚ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ۞ لَهُ مُلْكُ السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضِ ۚ يُحْيِي وَيُمِيتُ ۚ وَهُوَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ[2]

âyetinin hakikati tecelli edip; o rikkatli, hirkatli, dehşetli hâlâttan kurtarıp; nazarı âfâka, âyât-ı kâinata baktırıp, misafir insanların eliyle yazılan sun'î bir mektubun silinmesi yerine, Nakkaş-ı Ezelî'nin her bir harfinde bir kitap yazılı, silinmez ve solmaz koca kâinat kitabını hediye etmesi ve okutturmasıyla izâle edip, bilâhere de Medrese-i Horhor yerine Isparta'yı medrese; ve müfârakat eden talebe ve dostlara bedel daha çok talebe ve dostlar vermesiyle, sırr-ı hikmetini ve rahmetini ve şefkatini gösteren bir Rabb-i Rahîm'in dergâhına yakınlaşan ve o dergâhta makbul birer abd olan îmânlı ihtiyarların dünyanın ehvâl-i muhavvifânesinden mükedder ve me'yûs olmamalarını; o kudsî îmânı ve müsellem İslâmiyet'i ihsân eden bir Muhsin-i Kerîm'e nihayetsiz hamd

---

1 "(Ey Resûlüm! Sen böyle onların üzerine titrerken) onlar halâ senden ve yolundan yüz çevirecek olurlarsa de ki: Bana (yardımcı ve destekçi olarak) Allah kâfidir. O'ndan başka hiçbir ilâh yoktur. Ben O'na dayandım, O'na güvendim ve O, (bütün kâinatın, bütün varlıkların idare merkezi olan) Büyük Arş'ın Rabbi, (bütün kâinatın mutlak Sultanı, bütün varlıkların yegâne sığınağı, besleyip yaşatanı, koruyup gözetenidir)." (Tevbe sûresi, 9/129)

2 "Göklerde ne var, yerde ne varsa Allah'ı tenzih ve tesbih eder. O Aziz ve Hakîmdir: Üstün kudret, tam hüküm ve hikmet sahibidir. Göklerin ve yerin hakimiyeti O'nundur. Hayatı veren ve hayatı alıp öldüren O'dur. O her şeye kadirdir." (Hadîd sûresi, 57/1-2)

ve şükürle lisânımızın zevkini ve ubûdiyet ve itaatle rûhumuzun şevkini tavsiye eden kıymettar bir ricadır.

Hâfız Mustafa (rahmetullahi aleyhi rahmeten vâsiaten)

On Dördüncü Rica.....386

Ehl-i dünya, Üstadımızı her şeyden tecrit edip, beş çeşit gurbet içinde bulunduğu bir vakitte, gayet kuvvetli bir aşk-ı bekâ ve şiddetli bir muhabbet-i vücud ve büyük bir iştiyak-ı hayat ve hadsiz bir acz ve nihayetsiz bir fakrın kendisinde hükmettiğini görüp, me'yûsâne olarak başını eğdiği zaman, حَسْبُنَا اللّٰهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ[1] âyet-i hasbiyesi imdâdına yetişerek, "Beni dikkatle oku!" demesi üzerine günde beş yüz defa okuduğunu ve okudukça bu âyetin çok kıymetli nurlarından dokuz mertebe-i hasbiyenin yalnız ilmelyakîn ile değil aynelyakîn inkişâf ettiğini...

Birinci Mertebe-i Nuriye-i Hasbiye:.....387

Ondaki aşk-ı bekâ, mutlak kemâl sahibi Zât-ı Zülcelâl ve Zülcemâl'in bir isminin, bir cilvesinin mâhiyetindeki bir gölgesine yapıştığı anda, حَسْبُنَا اللّٰهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ âyeti gelerek perdeyi kaldırdığını ve kendisindeki bekâ lezzetinin ve saâdetinin daha mükemmel bir tarzda Bâkî-i Zülkemâl'in bekâsında ve O'na olan tasdik ve îmânda bulunduğunu hissetmiş ve hakkalyakîn zevk aldığını ifade etmiştir.

İkinci Mertebe-i Nuriye-i Hasbiye:.....387

Üstadımız ihtiyarlık, gurbet ve kimsesizlik ve tecrit içinde bulunduğu ve ehl-i dünya desîseleriyle ve casusları ile ona hücum ettikleri zaman, "Eli bağlı, zayıf ve hasta bir tek adama ordular taarruz ediyor. Benim için bir nokta-yı istinâd yok mu?" diye kalbine hitab edip[2] حَسْبُنَا اللّٰهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ âyetine müracaat ettiği zaman, bu âyet ona: "İntisab-ı îmânî vesikasıyla Kadîr-i Mutlak olan öyle bir Sultana intisap edersin ki, dört yüz bin milletten mürekkeb nebâtât ve hayvanât orduları, O'nun emri altında ve kabza-yı tasarrufunda bulunan hadsiz bir kudret ve kuvvet Sahibine dayanabilirsin." diye mânevî bir ders verdiğini ve o dersle değil şimdiki düşmanlara, belki bütün dünyaya meydan okuyabilir bir iktidar-ı îmânî hissettiğini ve bütün rûhuyla beraber حَسْبُنَا اللّٰهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ dediğini ifade etmiştir.

---

1 "Allah bize yeter. O ne güzel vekildir!" (Âl-i İmran sûresi, 3/173).

2 "Allah bize yeter. O ne güzel vekildir!" (Âl-i İmran sûresi, 3/173).

Üçüncü Mertebe-i Nuriye-i Hasbiye: 388

Ebedî bir dünyada ve bâkî bir memlekette, dâimî bir saâdete namzed olduğunu, fakat bu gaye-i hayal ve hedef-i rûh ve netice-i fıtratın tahakkuku, ancak mahlûkatın bütün harekâtlarını ve her şeylerini bilen ve kaydeden bir Kadîr-i Mutlak'ın hadsiz kudretiyle olabildiğini düşünürken, kalbine itminan veren bir izah istediğini ve yine o âyete müracaat ettiğinde, o âyet ona, حَسْبُنَا daki نَا 'ya dikkat edip, senin ile beraber lisân-ı hâl ve lisân-ı kâl ile حَسْبُنَا 'yı kimler söylüyorlar diye emredince; bütün nebâtât ve hayvanâtın lisân-ı hâl ile حَسْبُنَا اللهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ 'in mânâsını yâd ettiklerini gördüğünü ve kudretin azamet ve haşmetini, mevcûdâtta nasıl temâşâ ettiğini ifade etmiştir.

Dördüncü Mertebe-i Nuriye-i Hasbiye: 390

Kendi vücudu, belki bütün mahlûkatın vücudları ademe gidiyor diye elîm bir endişede iken, yine bu âyet-i hasbiyeye müracaat ettiğini ve îmân dürbünü ile baktığında; ölümün firâk değil visâl olduğunu, bir tebdil-i mekân ve bâkî bir meyvenin sünbüllenmesi olduğunu beyân etmiştir.

Beşinci Mertebe-i Nuriye-i Hasbiye: 391

Hayatın çabuk sönmesi teellümüne karşı, âyet-i hasbiyeden aldığı imdâd ile der: Hayat, Zât-ı Hayy-ı Kayyûm'a baktıkça ve îmân dahi hayata hayat ve rûh oldukça; bekâ bulur, hem bâkî meyveler verdiği için, ömrün kısalığına ve uzunluğuna bakılmayacağını izah etmiştir.

Ölü olmayanlar veya diri olmak isteyenler, hayatın mâhiyetini ve hakikatini anlamayı arzu edenler, Dördüncü Şuâ'daki bu mertebenin dört meselesine baksınlar, dirilsinler.

Altıncı Mertebe-i Nuriye-i Hasbiye: 391

Dâimî tahribâtçı olan zevâl ve fenâ; ve mütemâdiyen ayırıcı olan ölüm ve adem, dehşetli bir sûrette bu güzel dünyayı ve bu güzel mahlûkatı hırpaladığını, parça parça edip güzelliklerini bozduğunu görmesi üzerine, fıtratındaki aşk-ı mecazî, bu hâle karşı şiddetli galeyan ve isyan ettiği zamanda, bir medâr-ı teselli bulmak için, bu âyet-i hasbiyeye müracaat ettiğinde "Beni oku ve dikkatle mânâma bak!" demesi üzerine, Sûre-i Nur'daki اَللّٰهُ نُورُ السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضِ[1] âyetinin rasadhânesine girip, îmânın dürbünüyle

[1] "Allah göklerin ve yerin nûrudur." (Nûr sûresi, 24/35)

bu âyet-i hasbiyenin en uzak tabakalarına baktığını beyân etmekte ve dürbünle gördüğü esrârı zikretmektedir.

Bu güzel masnûlar, bu tatlı mahlûklar, bu cemâlli mevcûdât; Cemîl-i Zülcelâl'in cemâl-i kudsîsine ve nihayetsiz güzel esmâ-yı hüsnâsının sermedî güzelliklerine aynadarlık ettiklerini ve Risale-i Nur'un eczâlarında çok kuvvetli delillerle bunların izah edildiğini beyân etmektedir.

On Beşinci Rica 393

Bu rica Denizli hapsinden sonra, Nur'ların teksirle basılarak intişarı üzerine, fütûhât-ı nuriyeyi çekemeyen gizli düşman münafıklar; türlü desîse ve iftiralarla, hükûmeti aleyhe çevirerek, Nur Risalelerini müsadere ettirip, tetkik edilmesi neticesinde; değil tenkid edip düşmanlık göstermek, belki tetkik eden memurların kalblerini de fethederek, tenkid yerine takdir ettirdiğini; ve bu hâdise Nur dershânelerinin genişlemesine sebep olduğunu; ve bir müddet sonra gizli din düşmanları, pek âdi bahânelerle, zemheririn en şiddetli günlerinde Üstadımızı tevkif ettirerek, büyük, gayet soğuk, sobasız bir koğuşta hapsettiklerini ve bu hapiste inâyet-i ilâhiye ile bir hakikat inkişâf ederek, Nur'ların hapishâne dâhilinde ve hâricinde intişar ve fütûhâtından dolayı binlerce şükrettiğini ve rûhuna "Sen onların zulmü yüzünden hem sevâp, hem fânî saatlerini bâkîleştirmeyi, hem mânevî lezzetleri, hem vazife-i ilmiye ve diniyeyi ihlâs ile yapmasını kazanıyorsun." diye ihtâr edilmesi üzerine, bütün kuvvetiyle "Elhamdülillâh!" diye duâ ettiğini gayet güzel beyân etmektedir.

Bu ricanın sonunda, Risale-i Nur talebeleri, îmân-ı tahkikî kuvvetiyle, bu vatanın her tarafında anarşistliği durdurduğunu, umumî emniyeti ve âsâyişi muhafaza ettiklerini; ve yirmi senedir memleketin her tarafındaki Nur Talebelerinin hiçbirisinin emniyeti ihlâle dâir bir vukûatlarının bulunmadığını.. ve hattâ insaflı bir kısım zabıta memurlarının "Nur Talebeleri mânevî bir zabıtadır, âsâyişi muhafazada bize yardım ediyorlar, îmân-ı tahkikî ile nuru okuyan her adamın kafasında bir yasakçı bırakıyorlar, emniyeti temine çalışıyorlar." diye olan itiraflarını.. ve türlü isnâd ve iftiralarla, Kur'ân ve îmân nuruna sed çekmek isteyenlere karşı, Üstadımızın "Yüz milyon başların fedâ oldukları bir kudsî hakikate, başımız dahi fedâ olsun. Dünyayı başımıza ateş yapsanız, hakikat-i Kur'âniye'ye fedâ olan başlar, zındıkaya teslim-i silâh etmeyecek ve vazife-i kudsiyeden vazgeçmeyecekler inşâallah!" dediğini beyân etmektedir.

On Altıncı Rica 401

Mahrem ve mühim mecmûalar, hususan Süfyan'a ve Nur'un kerâmetlerine dâir olan risaleler, zamanı gelince neşredilsin diye saklandığı hâlde; bir aramada, o risaleler bulunduğu yerden çıkarılmış ve Üstadımız hasta bir hâlde tevkif edilerek hapishâneye götürüldüğünü; ve Üstadımız müteellim ve Nur'lara gelen zarardan müteessir iken, birden inâyet-i ilâhiye imdâda yetişerek, mahrem risaleleri okuyan resmî dâirelerin, bir dershâne-i Nuriye hükmüne geçip risaleleri takdirle karşıladıklarını ve yine Denizli hapsinde, ihtiyarlık, hastalık ve masum arkadaşlara gelen zahmetlerden elem ve teessür içinde iken, birden inâyet-i rabbâniye yetişerek, hapishâneyi bir dershâne-i nuriyeye çevirip, bir Medrese-i Yusufiye *(aleyhisselâm)* olduğunu isbât ederek Medresetü'z-Zehrâ kahramanlarının elmas kalemleri ile Nur'ların intişara başlamasını; ve gizli düşmanların Üstadımızı nasıl zehirlediklerini; ve onun yerine merhum Hâfız Ali'nin şehid olarak berzah âlemine seyahat eylemesi üzerine; hepsi müteellim ve müteessir hâlde iken, yine birden inâyet-i ilâhiye imdâda yetişerek, Üstadımızdan zehir tehlikesinin geçmesi ve merhum şehidin kabirde Nur'larla meşgul olarak, sual meleklerine Nur'larla cevap vermesi; ve onun bedeline Denizli Kahramanı Hasan Feyzi *(rahmetullâhi aleyh)* ve arkadaşlarının hizmete girmesi; ve mahpusların Nur'larla ıslah olmaları gibi çok emârelerle, inâyet-i rabbâniyenin yetiştiğini ifade ettikten sonra, gençliğinde âhir ömrünü mağarada geçirmek arzusuna mukâbil; bu mağaraların hapishânelere, inzivâlara, çilehânelere, mutlak tecrit hücrelerine çevrilip, Yusufiye Medreseleri olarak Kur'ân ve îmânın hakikatlerine mücahidâne bir sûrette hizmet ettirdiğini; ve o çileli hapislerde, üç hikmet ve hizmet-i nuriyeye üç ehemmiyetli fayda bulunduğunu beyân eden ehemmiyetli bir ricadır.

YİRMİ YEDİNCİ LEM'A 407

Başka bir mecmûada neşredildiğinden buraya dercedilmemiştir.

YİRMİ SEKİZİNCİ LEM'A 408

"Yirmi Sekiz Nükte" olup; bir kısmı bu mecmûaya dercedilmiş, diğerleri başka bir mecmûada neşredildiğinden buraya dercedilmemiştir.

Yirmi Sekizinci Lem'a'nın İkinci Nüktesi

Yirmi İkinci Nüktenin İkincisi 408

وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ۞مَا أُرِيدُ مِنْهُمْ مِنْ رِزْقٍ وَمَا أُرِيدُ أَنْ يُطْعِمُونِ۞إِنَّ

اللّٰهَ هُوَ الرَّزَّاقُ ذُو الْقُوَّةِ الْمَتِينُ[1]

âyet-i kerîmesinin gayet güzel ve yüksek mânâlarından üç vechini icmâlen beyân etmiş.

Birinci Vecih: 408

Âyetteki it'âm ve irzâk, Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)*'a âit olduğunu.

İkinci Vecih: 409

Rızka çalışmak bahânesini, ubûdiyete mâni tevehhüm ederek özür bulmak isteyenlere, gayet güzel bir cevap verir. Bu âyetten kinâye olan mânâ: "Bana âit olup, rızıklarını taahhüd ettiğim mahlûkatıma rızık yetiştirmek için halk olunmamışsınız. Belki asıl vazifeniz ubûdiyettir. Evâmirime göre rızka çabalamak da bir ibâdettir." der.

Üçüncü Vecih: 410

Sûre-i İhlâs'taki لَمْ يَلِدْ وَلَمْ يُولَدْ[2] âyet-i kerîmesini misâl alarak "Rızık ve it'âm kabiliyetinde olan eşya, ilâh ve Mâbûd olamazlar; mâbûdiyete lâyık değiller." mânâsını beyân etmektedir.

Uykunun nevilerini, vakitlerini ve sünnet-i seniyyeye muhalif ve muvâfık uyku zamanlarını beyân eden mühim bir mektup. 411

Yatsı namazı tesbihâtından sonra أَلْفُ أَلْفِ صَلَاةٍ وَأَلْفُ أَلْفِ سَلَامٍ عَلَيْكَ يَا رَسُولَ اللّٰهِ[3] cümlesini okurken; bu dünya hânesini şenlendiren, ünsiyetlendiren, nurlandıran şahsiyet-i mâneviye-i Muhammediye'yi nasıl müşâhede ettiğini; ve O'nun getirdiği nur ve hediyelere karşı şâkirâne bir mukâbele olarak bütün cin ve insin O'na hadsiz salât ü selâm getirmeleri lâzım geldiğini ifade eden gayet latîf bir mektup. 412

---

1 "Ben cinleri ve insanları sırf Beni tanıyıp yalnız Bana ibadet etsinler diye yarattım. Onlardan nafaka istemiyorum, beni yedirip beslemelerini de istemiyorum. Asıl bütün mahlukların rızıklarını veren, kâmil kuvvet ve tam iktidar sahibi olan Allah Teâlâ'dır." (Zâriyât sûresi, 51/56-58)

2 "Ne doğurdu, ne de doğuruldu." (İhlâs sûresi, 112/3)

3 Sana milyonlar salât ve milyonlar selâm olsun Yâ Resûlallah.

Hazreti Muhyiddin'in vahdet-i vücud meşrebini şimdiki insanlara telkin etmekte üç mühim zararın bulunduğunu beyân eden gayet mühim bir mektup.. 415

Yine Muhyiddin-i Arabî ve vahdet-i vücud hakkında münakaşa mevzuu olan bir suale verilen ilmî, mücmel bir cevap. 417

Bir bayramda, gayr-i meşrû dâirede gülüp eğlenen elli zavallının, elli sene sonraki hâllerini nasıl müşâhede ettiğini beyân eden gayet güzel bir ibret levhası.. 418

Nefs-i emmâreye uymanın zararlarını ta'dâd ederek, nefse şiddetli bir tokat mâhiyetinde tesirli bir yazı.. 419

Kısa bir zamandaki küfre mukâbil hadsiz bir cehennem azâbının nasıl hakikî adâlet olduğunu beyân eden mukni' bir cevap.. 420

Mânidar Bir Tevâfuk-u Latîfe 421

Risale-i Nur'un makbuliyetine ve inâyet-i ilâhiyeye mazhariyetine dâir mânâlı tevâfuklar.

Masum Kalblere Nur'ların Nasıl Aksettiğini Anlatan Samimane, Nurlu Bir Mektuptur 422

Zekâi'nin Rüyası 424

Müjdeli ve mânâlı hayırlı bir rüyadır.

Tarafgirane ve Risale-i Nur'a Rakibane Söylenen Sözlere Mukâbildir 425

Risale-i Nur'un yüksekliğini ve makbuliyetini ifade eden manzum bir kasidedir.

Yirmi Sekizinci Lem'a'nın Yirmi Sekizinci Nüktesi 426

لَا يَسَّمَّعُونَ إِلَى الْمَلَإِ الْأَعْلٰى وَيُقْذَفُونَ مِن كُلِّ جَانِبٍ ۞ دُحُورًا وَلَهُمْ عَذَابٌ وَاصِبٌ ۞ إِلَّا مَنْ خَطِفَ الْخَطْفَةَ فَأَتْبَعَهُ شِهَابٌ ثَاقِبٌ[1]

وَلَقَدْ زَيَّنَّا السَّمَاءَ الدُّنْيَا بِمَصَابِيحَ وَجَعَلْنَاهَا رُجُومًا لِلشَّيَاطِينِ وَأَعْتَدْنَا لَهُمْ عَذَابَ السَّعِيرِ[2]

âyet-i kerîmelerinden anlaşıldığı üzere, cüz'î ve bazen şahsî gaybî hâdiseleri haber almak için, gayet uzak bir mesafe olan semâvât memleketine casus şeytanların sokulması ve o çok geniş memleketin her tarafında, o cüz'î hâdisenin bahsi varmış gibi, hangi şeytan olsa, hangi yere sokulsa, yarım yamalak o haberi işitmesi ve getirmesi aklen ve hikmeten nasıl kabul edilebilir?

Hem âyet-i kerîmeye göre bazı peygamberler ve evliyâlar, semâvâtın üstünde bulunan cennetin meyvelerini yakın bir yerden alır gibi alıyormuş. Ve bazen yakından cenneti temâşâ ediyorlarmış. Nihayet derecede uzak bir şeyin, nihayet derecede yakın olması, bu asrın aklına nasıl sığar?

Hem cüz'î bir şahsın, cüz'î bir ahvâli, küllî ve geniş olan semâvât memleketindeki Mele-i Âlâ'da mevzubahis olması, kâinatın idaresindeki gayet hakimâne hikmete nasıl muvâfık geliyor? diye sorulan bu üç başlı suale, gayet ilmî, aklî ve mukni cevapları tazammun eder.

YİRMİ DOKUZUNCU LEM'A-YI ARABİYE 432

Risale-i Nur'un içinde, lisân-ı cennet ve üslûb-u Muhammed *(aleyhissalâtü vesselâm)* ve tarz-ı Kur'ân-ı bahşâyiş-i rahmet ile meydan-ı zuhûra gelerek *"Tefekkürnâme"* ismiyle müsemmâ olan bu Lem'a'nın bir kısmı, nümûne olarak bu mecmûaya dercedilmiş olup, diğer kısımları Arabî risalerle beraber neşredileceğinden, buraya dercedilmemiştir.

OTUZUNCU LEM'A 466

"Sekîne" nam-ı âlîsiyle tâbir edilen ve her biri bir İsm-i Âzam olan veyahut altısı birden İsm-i Âzam bulunan esmâ-yı hüsnâdan "Ferd, Hayy, Kayyûm,

---

1 "Onlar Mele-i Âla'ya yükselip dinleyemezler ve her taraftan bombardımana tutulurlar. Dinlemeye kalksalar kovulup atılırlar. Hem onlar için devamlı bir azap vardır. Ne var ki içlerinden birisi bir söz kırıntısı kapmayı başarırsa, derhal yakıcı ve delici bir ışın onu kovalar." (Sâffât sûresi, 37/8-10)

2 "Gerçek şu ki, yere en yakın olan göğü lambalarla donattık ve onlardan bir kısmını şeytanlara atılan mermiler yaptık. Hem onlara alevli ateş hazırladık." (Mülk sûresi, 67/5)

Hakem, Adl, Kuddûs" ism-i şeriflerine âit pek çok kıymettar ve Risale-i Nur'un şaheserlerinden biri olan bu lem'a, yüksek bir ifade ve çok ince hakikatlerle kaleme alınmış; hem çok derin mesâil-i vahdâniyet, azametli genişlikleriyle tefhim edilmiş; hem pek bâriz bir sûrette mevcûdiyet-i ilâhiyeye işaret eden şu hayretengiz faaliyet ile, müdebbiriyet-i rabbâniye o kadar güzel izah edilmiş ki, âh ne olurdu, bu risalenin hakikatlerinin âmakına ulaşmak şöyle dursun, sathını olsun bari görebilseydim. Heyhat! Kâsır fehmime bakılmayarak, bu risale, hissesine isabet eden bir kardeşimizin seferber hâlinde bulunması mazeretinden dolayı bana gönderilmişti. Liyâkatsızlığımla beraber perişan hâlim böyle bir şaheseri fihristeye idhal edebilecek sûrette hulâsa etmeye kâfî gelmediğinden, mahcûbiyetle emre itaat ediyorum.

Bu kıymettar Lem'a, "Altı Nükte-i Mühimme"ye inkısam etmiştir.

Birinci Nükte 466

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَالْأَرْضَ فَرَشْنَاهَا فَنِعْمَ الْمَاهِدُونَ[1]

âyetinin bir nüktesi ve "Kuddûs" İsm-i Âzamının bir cilvesi olup; hem mevcûdiyet-i ilâhiyeyi kemâl-i zuhûr ile, hem vahdâniyet-i ilâhiyeyi kemâl-i vuzûh ile göstermektedir. Evet, şu muntazam kâinat ve şu azametli gayet büyük fabrika; bütün mevcûdâtıyla hummalı bir faaliyet içinde mütemâdiyen çalışmasıyla beraber, kâinatın her tarafını tertemiz tutan, kirli ve bulaşık maddelerden, lüzumsuz olarak hiçbir tarafta hiçbir şey bulundurmayan, şu azametli seyyârâttan tut, tâ zerrâta kadar her mevcud, Kuddûs-ü Âzam'dan gelen emirlere müheyyâ ve münkad olarak gayet fa'âl ve gayet hârika bir istihâle makinesi hâline getirilmekle, şu azametli kâinat ve bütün unsurları baştan başa cennet-nümûn güzellikleriyle, kendilerini enzâr-ı âleme arz ediyorlar. Ve şu kasr-ı âlemdeki masnûâtın cephelerinde müşâhede edilen şu dilrubâ güzellik ve gayet müstahsen temizlik; bütün enzârı istihsânla kendilerine celb ediyorlar ve Sâni'lerini takdir ve tahsinlerle medh ü senâ ettiriyorlar. Bu Kuddûs-ü Âzam ism-i şerifinin tecelli-i âzamından küçük bir cilvesini şâşaalı bir sûrette gösteren ve şu kışın bârid ve haşin çehresi altından çıkan bahar mevsimine bak: Nasıl çiçekler açmış, hûri-misâli libâslar giymiş, güzelleşmiş, tertemiz olmuş bütün ağaçlar ve zümrüd gibi yeşillenmiş zemin yüzü, bütün hey'etleriyle, kendilerini

1 "Yeryüzünü de Biz döşedik, bakınız Biz ne de güzel döşedik!" (Zâriyât sûresi, 51/48)

bütün enzâra arz ediyorlar. Câmid ve şuûrsuz maddeler, az bir zaman içinde; istihâle görmüş, zeminden yükselmiş, nur-u hayatla süslenmiş, sündüs-misâl güzelliklerle kendilerini Sâni'lerinin nazarına takdim ediyorlar. Bu vaziyet karşısında; değil yalnız ins ve cin, rûhânîler ve melâikeler de hayran oluyorlar. "Mâşâallah, Bârekâllah! Bu ne hayret verici güzellik ve temizlik!" deyip Sâni-i Zülcelâl'lerini takdîs, tahmîd ve temcîd edip, râki' ve sâcid oluyorlar. İşte bu fiil-i tanzîf, diğer ef'âl-i ilâhiye gibi, vahdâniyet ve mevcûdiyet-i ilâhiyeyi bedâhet derecesinde isbât edip göstermektedir.

İkinci Nükte 472

وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا عِندَنَا خَزَآئِنُهُۥ وَمَا نُنَزِّلُهُۥٓ إِلَّا بِقَدَرٍ مَّعْلُومٍ[1]

âyetinin bir nüktesi ve "Adl" İsm-i Âzamının bir cilvesidir. Şöyle ki:

Şu kâinat mütemâdiyen tahrip ve tâmir içinde çalkalanmakta, her vakit harp ve hicret içinde kaynamakta, her zaman mevt ve hayat içinde yuvarlanmaktadır. Bu hayretengiz tebeddülât ve tahavvülât ise, dehşetli cirmlerin intizamlı hareketlerinden; ve küre-i zeminin yüzündeki dört yüz bin nebâtî ve hayvânî zîhayatın muntazaman iâşe ve terbiyelerinden; ve sel gibi akan karıştırıcı ve istilâcı unsurların gayet muntazam vazifelerinden; ziyâ ve zulmetin, sıcak ve soğuğun, hayat ve mematın dövüşmelerine varıncaya kadar bütün eşya öyle bir mîzan-ı adâlet içinde istikbâlden gelip, hâle uğrayarak, mâziye akıp gidiyor ki; Fesübhânallah, insaflı ve dikkatli bir nazarla bu âlem sarayına bakan her ferd-i insan, muhakkak olarak diyecek: "Bu saray-ı âlemin Sâni'i; bu saray-ı âlemi, Adl isminin âzamî tecellisine mazhar etmekle beraber, hem vâhiddir, hem de öyle mîzan-ı adâletle işler görüyor ki, en ehemmiyetsiz ve en küçük, kıymetsiz telâkkî edilen şeylerde dahi şirke yer bırakmıyor ve şirkin bu mîzan-ı adâlete sokulmasına zerre kadar müsaade etmiyor. Hem bu pek hârika intizam-ı ekmel içindeki gayet hassas mîzan-ı adâlete, elbette bu kâinatın Sâni-i Zülcelâl'inden başkası müdahale edemeyecek." Hem bütün esbab o Sâni-i Zülcelâl'in dest-i kudretinin bir perdesi olduğunu anlayacak. Ve o Sâni-i Zülcemâl'in hem vâhid olduğuna, hem mevcûdiyetine; hayranlık içinde, güneşin vücuduna inandığı gibi îmân edecek.

---

1 "Hiçbir şey yoktur ki onu meydana getiren hazinelerin anahtarları elimizde olmasın. Biz onu ancak belirli bir ölçü ile indiririz." (Hicr sûresi, 15/21)

Üçüncü Nükte 477

اُدْعُ إِلٰى سَبِيلِ رَبِّكَ بِالْحِكْمَةِ[1]

âyetinin bir nüktesi ve "Hakem" İsm-i Âzamının bir cilvesi olup, "Beş Nokta" ile izah edilmiştir.

Birinci Nokta 477

İsm-i Hakem'in tecelli-i âzamı şu kâinatı öyle bir kitab-ı kebîr hükmüne getirmiştir ki; o kitab-ı kebîrin zemin yüzü, bir sayfası; ve her müzeyyen bahçe, bir satırı; ve her süslü çiçeği ve yapraklı ağacı, bir kelimesi sûretinde halk etmiştir. O hâlde, şu kâinat baştan başa Hakîm-i Zülcelâl'in eserleriyle süslenmiş. Hem kendi sanatını kendisi müşâhede edip, hem de nâmütenâhî gözlerle birbirine baktıran; ve birbiri içinde çok deliller ve vecihlerle Nakkaşının vücuduna şehâdet eden ve dâimâ mîzan ve intizam içinde tazelenen; ve her küçük bir çekirdekte koca bir ağacı derceden; ve her bir ağaçta koca kâinatın fihristesini yerleştiren; ve her bahar sayfasını murassâ nişan ve münakkaş hediyelerle süsleyip, huzurunda resm-i geçit ettiren; ve her an bu masnûâtının lisânıyla medh ü senâsını teganni ettiren bu azametli ve hikmetli kudrete, hangi tesadüfün haddi var ki, parmak uzatabilsin.

İkinci Nokta 479

İki meseledir.

Birinci Mesele: Nihayet kemâlde bir cemâl ve nihayet cemâlde bir kemâl, kendini görmek ve göstermek istemesine ve tanıttırıp sevdirmesine mukâbil, îmân ile O'nu tanımayı ve ubûdiyetle kendini O'na sevdirmeyi ders veriyor.

İkinci Mesele: Bütün kuvvetiyle şirki reddedip kabul etmeyen bu hikmetli intizam-ı mükemmel, hem vahdeti, hem istiklâl ve infiradı iktizâ ettiğini izah etmekle beraber, koca kâinatı umum ahvâl ve keyfiyâtıyla mîzan-ı adl ve nizam-ı hikmetinde tutan bir Kadîr-i Mutlak'a şirk ve küfür ile acz isnâd etmek ne kadar büyük bir hatâ ve tevhid ile îmân etmek, ne kadar doğru hak ve hakikatli bir mukâbele olduğunu bildiriyor.

---

1 "Sen insanları Allah yoluna hikmetle davet et." (Nahl sûresi, 16/125).

Üçüncü Nokta 481

Sâni-i Kadîr, İsm-i Hakem ve Hakîm'i ile, kâinatta en ziyâde hikmetlere medâr ve mazhar kıldığı insanı; bir merkez, bir medâr hükmünde yaratmış. Ve insan dâiresi içinde de rızkı bir merkez hükmüne getirmiş. İnsanda şuûr ve rızıkta zevk vasıtasıyla İsm-i Hakem'in parlak bir sûrette cilvesinin göründüğünü; ve yüzer fenlerden her bir fennin bir cihette İsm-i Hakem'in cilvesini tarif ettiğini; (meselâ fenn-i tıb, fenn-i kimya, fenn-i ziraat, fenn-i ticaret ve hâkezâ...); bu fenlerin her birisinin kat'î şehâdetleriyle, ihtiyar ve irade, kasd ve meşîeti gösteren bu hadsiz intizamat ve hikmetleri o Sâni-i Hakîm umum kâinata verdiği gibi, en küçük bir zîhayatta ve en küçük bir çekirdekte dahi dercetmesiyle, Zât-ı Akdesinin fâil-i muhtar olduğunu; ve her şey O'nun emriyle vücud bulduğunu; ve O'nu bilmemek ve tanımamak ne kadar acîp bir cehâlet ve dîvânelik olduğunu izah ediyor.

Dördüncü Nokta 484

Sâni-i Hakîm, her bir mevcuduna taktığı yüzler hikmeti, o mevcudların nihayet hassasiyetiyle tavzif ettiği yüzler vazifelerinden pek çok fayda ve gayeleri nihayet dikkat ile takip ettiği hâlde, O'nun cemâl-i rahmet ve kemâl-i adâletine ve nihayet derecede hikmetine zıt olan; ve rahmet ve adâletini inkâr ettiren haşirsizliğe hiçbir cihetle müsaade etmediğini beyân ediyor.

Beşinci Nokta 485

İki meseledir.

Birinci Mesele: Fıtratta israf ve abesiyet ve faydasızlık bulunmadığından, كُلُوا وَاشْرَبُوا وَلَا تُسْرِفُوا[1] âyet-i kerîmesiyle, iktisâdsız hareket edenleri tehdit eder.

İkinci Mesele: Cenâb-ı Hakk'ın "Hakem ve Hakîm" isimleri, bir cihette Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)*'ın risâletine delâlet ve istilzâm ettiklerini; ve esmâ-yı hüsnâdan çok isimlerin dahi, her biri bir cihette, cilve-i âzamıyla, âzamî derecede ve mertebe-i kat'iyette risâlet-i Ahmediye'yi *(aleyhissalâtü vesselâm)* istilzâm ettiklerini, pek parlak bir sûrette izah ediyor.

---

1 "Yiyin, için fakat israf etmeyin." (A'râf sûresi, 7/31)

Dördüncü Nükte 489

قُلْ هُوَ اللهُ أَحَدٌ[1]

âyetinin bir nüktesi, Vâhid ve Ehad isimlerini tazammun eden "Ferd" İsm-i Âzamının tecelli-i âzamına dâir tevhid-i hakikîyi gösteren "Yedi İşaret"tir.

Birinci İşaret 489

İsm-i Ferd'in kâinat hey'et-i mecmûasında koyduğu hadsiz hâtemlerden üç sikkeye işaret eder.

Birinci Sikke: Kâinatın mevcûdâtında ve envâlarında görünen ve bir sikke-i kübrâ-yı ehadiyet olan "teâvün, tesânüd, tecâvüb, teânuk" sikkesidir.

İkinci Sikke: Zeminin yüzünde her bahar mevsiminde müşâhede edilen, dört yüz bin nebâtî ve hayvânî envâın atkı ipleriyle dokunan hâtem-i vahdâniyettir.

Üçüncü Sikke: Hazreti Âdem'den tâ Kıyamet'e kadar gelmiş ve gelecek bütün insanların âzâ-yı esasîde bir olan sîmâlarındaki sikke-i vahdâniyettir.

İkinci İşaret 492

İsm-i Ferd'in cilve-i vahdeti, kâinatın bütün envâlarını ve unsurlarını öyle bir sûrette birbirine girift etmekle birbirinin içine almıştır ki; mecmû-u kâinatı tecezzi kabul etmez bir küll hükmüne getirdiği ve çok birliklerle vahdâniyeti ilân ettiğini gösteriyor.

Üçüncü İşaret 492

Yine İsm-i Ferd'in cilve-i âzamı, kâinatı öyle birbiri içine girmiş hadsiz mektubât-ı samedâniye hükmüne getirmiştir ki; her bir mektupta hadsiz hâtem-i vahdâniyet basılmış ve her bir mektup, kelimâtı adedince kâtibini bildiren ehadiyet mühürlerini taşıdığını gösteriyor.

Dördüncü İşaret 493

İsm-i Ferd'in güneş gibi zâhir cilve-i âzamını gayet mâkul ve hadsiz kolaylıkla kabul ettiren ve şirkin muhâliyetini ve nihayet derecede akıldan uzak olduğunu gösteren bürhânlardan üç tanesini beyân ediyor.

Birincisi: Zât-ı Ferd'in hadsiz kudretine nisbeten en büyük şeyin îcâdı, en küçük bir şeyin îcâdı gibi kolay ve sühûletli olduğunu; bir baharı, bir çiçek

[1] "De ki: O, Allah'tır, gerçek İlahtır ve Birdir." (İhlâs sûresi, 112/1)

kadar ve bir ağacı, bir meyve kadar rahatça îcâd edip idare ettiğini; ve bu keyfiyet-i îcâd eğer müteaddit esbaba verilse, vahdetten kesrete girildiği için, en küçük bir şeyin îcâdı, en büyük bir şeyin îcâdı gibi pek çok masraflı, pek çok müşkülâtlı, pek çok zahmetli olduğunu temsilleriyle isbât eder.

İkincisi: Mevcûdâtın îcâdı ya ibda' ve ihtira' sûretiyle hiçten ve yoktan olacak veyahut inşâ ve terkib sûretiyle anâsır ve eşyadan toplamakla olacak. Bu iki sûrette; îcâd-ı eşya Zât-ı Ferd-i Vâhid'e verilmez de esbaptan istenilse, hadsiz derece müşkülâtlı ve suûbetli ve gayr-i mâkûl, belki de pek çok muhâlâtı intâc edecek. Eğer cilve-i ferdiyete ve sırr-ı ehadiyete verilse; bir kibrit çakar gibi, eserleriyle azameti anlaşılan nihayetsiz kudretiyle, hiçten ve ademden veyahut anâsır ve eşyadan toplamak sûretiyle ayna-yı ilmindeki muayyen ilmî kalıplarla, hadsiz derece kolaylıkla ve sühûletle eşyanın îcâd edildiği görülecek.

Üçüncüsü: Eğer bütün eşyanın îcâdı bir Zât-ı Ferd-i Vâhid'e verilse, bir tek şey gibi kolay olduğunu; ve eğer esbaba ve tabiata havale edilse, bir tek şeyin vücudu umum eşya kadar müşkülâtlı olduğunu, üç şirin temsil ile izah eder.

Birinci Temsil: Bin nefere âit bir vaziyet ve idare, o bin neferi idare eden bir zâbite havale edilse ve bir nefer de on zâbitin idaresine verilse, bin neferin idaresinin ne kadar kolay olduğunu ve bir neferin idaresinin ne kadar müşkülâtlı olduğunu;

İkinci Temsil: Ayasofya gibi kubbeli bir câmiin kubbesindeki taşların muallâkta durmaları ve o vaziyeti teşkil etmeleri taşlardan istenilse, nihayet derecede suûbetli olduğunu; ve bir ustadan o vaziyet istenilse, nihayet derecede kolay olduğunu;

Üçüncü Temsil: Küre-i arz, Zât-ı Ferd-i Vâhid'in bir memuru olarak hareket etse, o hareketten hâsıl olan haşmetli ve azametli neticelerin gayet sühûletle husûlü vahdetteki kolaylığı gösterdiği gibi; şirk ve küfür yolunda aynı neticeleri istihsal etmek için, küre-i arzdan milyonlar defa büyük, hadsiz hesapsız cirmleri hudutsuz bir mesafede küre-i arzın etrafında, hem küre-i arzın mihver-i yevmîsi üzerindeki devri gibi yirmi dört saatte bir defa; hem mihver-i senevîsi üzerindeki devri gibi her senede bir defa dolaştırmak gibi suûbet ve müşkülâtın en dehşetlisi olan bir vaziyetini kabul etmek lâzım geldiğini; ve esbab ve tabiata îcâd verenler "kitab, saat, fabrika ve saray misâlleriyle" echeliyetlerin en antikasını irtikâp ettiklerini izah eder.

Beşinci İşaret 499

Müdahale-i gayrı şiddetle reddeden; hâkimiyet-i ilâhiyedir.

لَوْ كَانَ فِيهِمَآ اٰلِهَةٌ إِلَّا اللهُ لَفَسَدَتَا[1] âyetinin sırrıyla ve فَارْجِعِ الْبَصَرَ هَلْ تَرٰى مِنْ فُطُورٍ[2] âyetinin işaretiyle, zerrâttan seyyârâta kadar, ferşten Arş'a kadar hiçbir cihette kusur ve fütur, noksaniyet ve müşevveşiyet eseri görülmemesi, ferdiyetin cilve-i âzamını gösterip, vahdete şehâdet eder.

Altıncı İşaret 502

Bütün kemâlâtın medârı ve esası; ve kâinatın hilkatindeki hikmetlerin ve maksadların menşei ve madeni; ve zîşuûr ve zîaklın, hususan insanın metalip ve arzularının husûl bulmasının menbaı ve çâre-i yegânesi, ferdiyet-i rabbâniye ve vahdet-i ilâhiye olmasıdır.

Yedinci İşaret 503

Tevhid-i hakikîyi bütün merâtibiyle en ekmel bir sûrette ders verip isbât eden ve ilân eden Muhammed *(aleyhissalâtü vesselâm)*'ın risâleti, o tevhidin kat'iyeti derecesinde sâbit olduğunu izahla beraber; şahsiyet-i mâneviye-i Muhammediye *(aleyhissalâtü vesselâm)*'ın derece-i ehemmiyet ve ulviyetine şehâdet eden pek çok delillerden üç tanesini zikreder.

Birincisi: اَلسَّبَبُ كَالْفَاعِلِ[3] sırrıyla, umum ümmetinin bütün zamanlarda işledikleri hasenâtın bir misli defter-i hasenâtına geçmekle ve hususan her günde umum ümmetin ettikleri salavât duâsının kat'î makbuliyeti cihetiyle; o hadsiz duâların iktizâ ettikleri makam ve mertebeyi düşündürmekle şahsiyet-i mâneviye-i Muhammediye'nin *(aleyhissalâtü vesselâm)* kâinat içinde nasıl bir güneş olduğu anlaşıldığını;

İkincisi: Mâhiyet-i Muhammediye *(aleyhissalâtü vesselâm)* âlem-i İslâmiyet'in şecere-i kübrâsının menşei, çekirdeği, hayatı, medârı olduğundan, fevkalhad istidât ve cihâzâtıyla âlem-i İslâmiyet'in mâneviyâtını teşkil eden kudsî kelimâtı, tesbihâtı, ibâdâtı en evvel bütün mânâlarıyla hissedip yapmasından gelen terakkiyât-ı rûhiyesini düşündürüp, habibiyet derecesine çıkan ubûdiyet-i Muhammediye'nin *(aleyhissalâtü vesselâm)* velâyeti, sâir velâyetlerden ne kadar

---

1 "Eğer gökte ve yerde, Allah'tan başka ilâhlar bulunsaydı oraların nizamı bozulurdu." (Enbiyâ sûresi, 21/22)

2 "Çevir de bak gözünü, görebilir misin bir kusur?!" (Mülk sûresi, 67/3)

3 (Bir işe) sebep olan, (onu bizzat) yapan gibidir.

yüksek olduğunu anlatır. O Zât'ın *(aleyhissalâtü vesselâm)* hadd ü nihayeti olmayan merâtib-i kemâlâtta ne derece terakki ettiğini bildirir.

Üçüncüsü: Zât-ı Ferd-i Zülcemâl bütün nev-i beşer nâmına, belki umum kâinat hesabına Zât-ı Muhammediye *(aleyhissalâtü vesselâm)*'ı kendine muhâtap ittihâz etmekle; elbette O'nu hadsiz kemâlâtta hadsiz feyzine mazhar ettiğini ve şahsiyet-i mâneviye-i Muhammediye *(aleyhissalâtü vesselâm)*, kâinatın mânevî bir güneşi ve bu kâinat denilen Kur'ân-ı Kebîr'in âyet-i kübrâsı ve o Furkân-ı Âzam'ın ve İsm-i Âzam'ın ve İsm-i Ferd'in cilve-i âzamının bir aynası olduğunu ders verir.

Beşinci Nükte 506

فَانْظُرْ إِلَى اٰثَارِ رَحْمَتِ اللهِ كَيْفَ يُحْيِ الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا ۚ إِنَّ ذٰلِكَ لَمُحْيِ الْمَوْتٰى ۚ وَهُوَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ[1]

âyet-i azîmesiyle

اَللّٰهُ لَآ إِلٰهَ إِلَّا هُوَ ۚ اَلْحَيُّ الْقَيُّومُ ۚ لَا تَأْخُذُهُ سِنَةٌ وَلَا نَوْمٌ[2]

âyet-i azîminin bir nüktesi ve "Hayy" İsm-i Âzam'ının bir cilvesi olup, muhtasaran "Beş Remiz" içinde gösterilmiştir.

Birinci Remiz: İsm-i Hayy ve İsm-i Muhyî'nin cilve-i âzamından olan "Hayat nedir? Mâhiyeti ve vazifesi nedir?" sualine karşı, fihristevâri, yirmi dokuz mertebede, iki sayfa içerisinde, öyle güzel bir sûrette cevap verilerek tarif edilmiştir ki; bu nasıl acîp bir izah, bu nasıl fesahatli bir tarz-ı beyân, bu nasıl garip bir tâbirâttır ki, misli görülmemiş. İnsan, bu hakikatlerin güzelliklerine meftun oluyor; hayretinden parmaklarını ısırıyor; daha fevkinde tarif tasavvur edilemiyor; takdir ve tahsinler içinde tefekküre dalıyor.

İkinci Remiz: Hayatın yirmi dokuz hassasından yirmi üçüncü hâssasında, hayatın iki yüzünün de şeffaf ve parlak olduğunun ve ondaki tasarrufât-ı kudret-i rabbâniyeye esbâb-ı zâhiriye perde edilmemesinin sırrını izah ediyor.

Üçüncü Remiz: Kâinatın neticesi hayat olduğu gibi, hayatın neticesi olan şükür ve ibâdet de, kâinatın sebeb-i hilkati ve maksûd neticesi olduğundan,

---

1 "İşte bak, Allah'ın rahmetinin eserlerine, ölmüş toprağa nasıl hayat veriyor! İşte bunları yapan kim ise, ölüleri de O diriltecektir. O, her şeye hakkıyla kadîrdir." (Rûm sûresi, 30/50)

2 "Allah o ilâhtır ki kendisinden başka ilah yoktur. Haydır, Kayyumdur kendisini ne bir uyuklama, ne uyku tutamaz." (Bakara sûresi, 2/255)

kâinatın Sâni-i Hayy-ı Kayyûm'u, hadsiz nimetleriyle kendini zîhayatlara bildirip sevdirmesine mukâbil, zîhayatlardan teşekkür istemesi ve sevmesine mukâbil sevmelerini ve kıymettar sanatlarına karşı medh ü senâ etmelerini istediğini; ve her bir zîhayatın hayatı doğrudan doğruya, vasıtasız olarak Zât-ı Hayy-ı Kayyûm'un dest-i kudretinde olduğunu bildiriyor.

Dördüncü Remiz: Hayat, îmânın altı erkânı olan

اٰمَنْتُ بِاللهِ وَمَلَائِكَتِهٖ وَكُتُبِهٖ وَرُسُلِهٖ وَالْيَوْمِ الْاٰخِرِ وَبِالْقَدَرِ خَيْرِهٖ وَشَرِّهٖ مِنَ اللهِ تَعَالٰى، وَالْبَعْثُ بَعْدَ الْمَوْتِ حَقٌّ أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلٰهَ إِلَّا اللهُ وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللهِ[1]

rükünlerine bakıp isbât ettiğini o kadar latîf bir tarzda ders veriyor, izah ediyor ki; o belâgat-ı ifade, insanı hayran ediyor.

Beşinci Remiz: Birinci Remzin on altıncı hâssasında zikredilen: Hayat bir şeye girdiği vakit, o cesedi bir âlem hükmüne getirdiğini; cüz' ise küll gibi, cüz'î ise küllî gibi bir câmiiyet verdiğini çok güzelliklerle gayet şirin bir tarzda izah ediyor. Hem hâtimesinde, İsm-i Âzam bazı evliyâ için ayrı ayrı olduğunu beyân ediyor.

Altıncı Nükte.....524

Kayyûmiyet-i ilâhiyeye bakan âyetlerin bir nüktesine ve "Kayyûm" İsm-i Âzamının bir cilve-i âzamına, muhtasar olarak *"Beş Şuâ"* ile işaret eder.

Birinci Şuâ: Bu kâinatın Hâlık-ı Zülcelâl'i bizâtihi Kayyûm'dur, Dâim'dir, Bâkî'dir. Bütün eşya O'nun kayyûmiyetiyle kâimdir, devam eder, vücudda kalır, bekâ bulur. O nisbet-i kayyûmiyet bir an kesilse, bütün eşya birden mahvolur. Şeriki ve nazîri yoktur. Maddeden mücerred, mekândan münezzeh, tecezzi ve inkısamı muhal, tagayyür ve tebeddülü mümtenî; ihtiyaç ve aczi imkân hâricinde bir Zât-ı Akdes'in bir kısım cilvelerini, bir kısım ehl-i dalâlet kimseler, zerrâttaki tahavvülât-ı muntazama içinde hissettikleri hayret-engiz hallâkıyet-i ilâhiyenin ve kudret-i rabbâniyenin cilve-i âzamının nereden geldiğini bilemediklerinden ve kudret-i samedâniyenin cilvesinden gelen umumî kuvvetin nereden idare edildiğini anlayamadıklarından, madde ve kuvveti ezelî tevehhüm etmeleriyle açtıkları inkâr-ı ulûhiyet mesleklerindeki yollarının

---

1 "Allah'a, meleklerine, kitaplarına, peygamberlerine, âhiret gününe, kadere, hayır ve şerrin Allah Teâlâdan geldiğine, ölümden sonra dirilişin hak olduğuna iman ettim. Allah'tan başka ibadete lâyık hiçbir ilâh bulunmadığına ve Muhammed'in Allah Resûlü olduğuna şehâdet ederim." Ebû Hanîfe, *el-Fıkhu'l-ekber* s.27-29. Bunları îmân esaslarından sayan hadisler için bkz.: Buhârî, *îmân* 50; *tefsîr (31)* 2; Müslim, *îmân* 1, 8, 9.

iç yüzünü gösteren ve hak ve hakikat mesleğinin letâfetli yüzünü sırr-ı kayyûmiyetin tecelli-i âzamıyla izah edip, bütün güzelliğiyle meydana çıkaran gayet dakîk ve çok amîk ve pek geniş bir ifade ile, tabiiyyûn ve maddiyyûn meslek-lerini iptâl edip, onları tehil eden ve utandıran âlî bir beyândır.

İkinci Şuâ: İki meseledir.

Birincisi: Hadd ü hesapsız ecrâm-ı semâviyenin, nihayetsiz derecede intizam ve mîzan içinde, sırr-ı kayyûmiyetle kıyam ve bekâ ve devamları; ve emr-i kün feyekûn'den[1] gelen emirlere kemâl-i inkıyâdları, İsm-i Kayyûm'un âzamî cilvesine bir ölçü olduğu gibi, her bir zîhayatın cesedini teşkil eden zerrelerin, o cesedin her âzâsında o âzâya göre toplanmaları; ve sel gibi akan ve fırtınalar içinde çalkalanan unsurların, dağılmayarak o cesette muntazaman durmaları; ve o emr-i ilâhiyeye inkıyâdları, sırr-ı kayyûmiyeti ilân eden hadsiz diller olduğunu beyân eder.

İkinci Meselesi: Eşyanın sırr-ı kayyûmiyetle münâsebettar fayda ve hikmetlerine işaret eden pek çok envâından üç nev'ine işaret eder.

Birinci Nev'i: Eşyanın kendisine ve insana ve insanın maslahatlarına bakar.

İkinci Nev'i: Hem umum zîşuûrun mütalâasına bakar, hem Fâtırının esmâsını bildiren birer âyet ve birer kasîde olduğunu hadsiz okuyucularına ifade etmesine bakar.

Üçüncü Nev'i: Doğrudan doğruya Sâni-i Zülcelâl'e bakar. İşte bu üçüncü nev'ide bir saniye kadar yaşamak kâfi olmakla beraber, اَللّٰهُ الَّذِي رَفَعَ السَّمٰوَاتِ بِغَيْرِ عَمَدٍ تَرَوْنَهَا[2] âyetinin işaretiyle; kayyûmiyet-i ilâhiye, hadsiz ecrâma ve nihayetsiz zerrâta nokta-yı istinât olduğunu ve bilcümle mevcûdâtın keyfiyât ve ahvâlinde binler silsilelerin uçları وَإِلَيْهِ يُرْجَعُ الْأَمْرُ كُلُّهُ[3] işaretiyle sırr-ı kayyûmiyete bağlı bulunduğunu iş'âr eder.

Üçüncü Şuâ: Hallâkıyet-i ilâhiye ve faaliyet-i rabbâniye içindeki sırr-ı kayyûmiyet'in bir derece inkişâfına işaret eden mukaddimelerin birincisi, zaman seylinde mütemâdiyen çalkanan ve göz açtırmadan, nefes aldırmadan âlem-i şehâdetten âlem-i gayba gönderilen bu mahlûkatın, bu hayret verici

---

1 "(O, bir şeyi yaratmak isteyince sadece) 'ol!' der, o da oluverir." (Bakara sûresi, 2/117; Âl-i İmran sûresi, 3/47, 59; En'âm sûresi, 6/73; Nahl sûresi, 16/40; …)

2 "Allah O'dur ki gökleri, sizin de görüp durduğunuz gibi, direksiz yükseltti." (Ra'd sûresi, 13/2)

3 "Bütün işler hükmetmesi için O'na götürülür." (Hûd sûresi, 11/123)

seyahat ve seyeranı, üç mühim şubeye ayrılan hadsiz ve nihayetsiz bir hikmetten ileri geliyor.

Birinci Şubesi: Faaliyetin her bir nev'i, cüz'î olsun küllî olsun, bir lezzetin netice vermesi sırrıyla –tâbirde hatâ olmasın– Zât-ı Hayy-ı Kayyûm'da bulunan bir aşk-ı lâhûtînin ve bir muhabbet-i kudsiyenin ve bir lezzet-i mukaddesenin şuûnâtı, hadsiz faaliyetle ve nihayetsiz hallâkıyetle kâinatı mütemâdiyen tazelendirip çalkalandırdığını;

İkinci Şubesi: Her bir cemâl ve hüner sahibi, kendi cemâlini ve hünerini sevmesi ve teşhir edip ilân etmesi kâidesiyle Cemîl-i Zülkemâl'in bin bir esmâ-yı hüsnâsından her bir isminin her bir mertebesinde hadsiz envâ-ı hüsün ile hadsiz hakâik-i cemîle bulunmasındandır ki, o aşk-ı mukaddese-i ilâhiye, o sırr-ı kayyûmiyete binâen kâinatı mütemâdiyen değiştirip tazelendirdiğini;

Üçüncü Şubesi, **hem Dördüncü Şuâ**: Her merhamet ve şefkat sahibi ve her âlîcenâb olan zât, başkalarını memnun ve mesrûr etmekten, sevindirip mes'ûd etmekten lezzet alması; ve her âdil zât, ihkak-ı hak etmekten keyiflenmesi; ve her hüner sahibi sanatkâr, yaptığı sanatını teşhir etmekten ve sanatının istediği tarzda işleyerek arzu ettiği neticeleri vermesiyle iftihar etmesi kâidelerine binâen, bu kâinatın Sâni-i Hakîm'i bin bir esmâ-yı hüsnâsının hadd ü nihayeti olmayan güzelliklerine bu mevcûdâtı mazhar etmek için bu kâinatı böyle acîp bir hallâkıyet-i dâime ve hayret-engiz bir faaliyet-i sermediye içinde sırr-ı kayyûmiyet ile mütemâdiyen tazelendirip tecdid ettiğini pek garib, pek şirin, pek latîf, gayet hoş bir ifade ile izah ediyor. Ve bir kısım ehl-i dalâletin, "Kâinatı böyle tağyir ve tebdil eden Zât'ın, Kendisinin de mütegayyir ve mütehavvil olması lâzım gelmez mi?" diye sordukları suale; bilâkis Zât-ı Zülcelâl'in mütegayyir ve mütehavvil olmaması lâzım geldiğini gayet kat'î bir sûrette beyân eden bir cevapla mukâbele edilmiştir.

Beşinci Şuâ: İki meseledir.

Birinci Mesele: İsm-i Kayyûm'un cilve-i âzamına baktırmak için, hayalî iki dürbünden biriyle, en uzaklarda esîr maddesi içinde sırr-ı kayyûmiyetle durdurulmuş; kısmen tahrik, kısmen tesbit edilmiş milyonlar azametli cirmleri ve diğer dürbünle zîhayat mahlûkat-ı arziyenin zerrât-ı vücudiyelerinin vaziyet ve hareketlerini temâşâ ettirir.

Hulâsası: Bu altı İsm-i Âzam birbiriyle imtizaç ettiklerinden, bütün kâinatın bütün mevcûdâtını böyle durduran, bekâ ve kıyam veren İsm-i Kayyûm cilve-i âzamı arkasında tecelli eden İsm-i Hayy'ın bütün o mevcûdâtı hayat

ile ışıklandırdığını; ve İsm-i Hayy'ın arkasında tecelli eden İsm-i Ferd'in, o mevcûdâtı bir vahdet içine alıp yüzlerine birer hâtem-i ehadiyet bastığını; ve İsm-i Ferd'in arkasında tecelli eden İsm-i Hakem'in, o mevcûdâtı meyvedâr bir nizam ve hikmetli bir intizam ve semeredâr bir insicam içine alıp süslendirdiğini; ve İsm-i Hakem'in cilvesi arkasında tecelli eden İsm-i Adl'in, o mevcûdâtı yıldızlar ordusundan tâ zerreler ordusuna kadar gayet hassas bir mîzan-ı adl içinde tutarak emr-i kün feyekûn'den[1] gelen emirlere kemâl-i inkıyâd ile itaat ettirdiğini; ve İsm-i Adl'in cilvesi arkasında tecelli eden İsm-i Kuddûs'ün, o mevcûdâtı, Cemîl-i Mutlak'ın cemâl-i Zâtına ve nihayetsiz güzel olan esmâ-yı hüsnâsına lâyık ve münasip olacak gayet güzel aynalar şekline getirdiğini gösteriyor.

İkinci Mesele: Kayyûmiyetin, vâhidiyet ve celâl noktasında kâinatta tecellisi olduğu gibi, ehadiyet ve cemâl noktasında insanda dahi cilvesinin tezâhürâtı olduğunu; ve bu tecelli ile Zât-ı Zülcemâl'in, beşere, melâikelerin fevkinde ettiği ihsânâtını ve o ihsânâtın câmiiyetini ve yüksekliğini ve genişliğini izah eder. Ve kâinatı bir sofra-yı nimet edip, insana teshir etmesinin; ve kâinatın, insanla mazhar olduğu sırr-ı kayyûmiyetle bir cihette kaim olduğunun hikmeti, insanın üç mühim vazifesinden ileri geldiğini ta'dâd eder. Ve insanın o üç mühim vazifesinden üçüncü vazifesinde, üç vecihle Zât-ı Hayy-ı Kayyûm'a aynadarlık ettiğini anlatır. Ve bu aynadarlık ettiği vecihlerden üçüncü vechteki aynadarlığının da iki yüzü olduğunu; birinci yüzüyle esmâ-yı ilâhiyeye, ikinci yüzüyle de şuûnât-ı ilâhiyeye aynadarlık ettiğini emsâli nâmesbûk bir talâkat-ı lisân ile ifade ediyor ki, beşerin dâhîlerini dahi bu hakikatlere meftun edip hayran eder.

Hüsrev

MÜNÂCÂT 551

Cenâb-ı Hakk'a ilmelyakîn ve hattâ aynelyakîn derecesinde iktisab-ı mârifet ederek ubûdiyetin (kemâ hiye hakkuhâ) iktizâ ettiği acz ve fakr-ı tâmmı izhâr ederek dergâh-ı ilâhîye ilticâ ve huzûr-u Rahmân'a takarrüb gibi mezâyâ-yı insâniyeyi bihakkın talim; ve dünya ve mâfihaya mâlik ve kenz-i mahfîye mutasarrıf olan Ekrem-i Enbiyâ *(aleyhi ekmelüttahiyyât)* Efendimiz'in münâcâtından ve Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyân'ın tesbih ve tahmid ve senâ ve duâya münhasır yedi yüz aded âyâtından me'hûz nazîrsiz şu münâcâtın menba-ı mânevîsi,

---

1 "(O, bir şeyi yaratmak isteyince sadece) 'ol!' der, o da oluverir." (Bakara sûresi, 2/117; Âl-i İmran sûresi, 3/47, 59; En'âm sûresi, 6/73; Nahl sûresi, 16/40; …)

evvelâ başta hilkat-i âlem hakkında âyât-ı adîdeden ve âyet-i celîleden; sâniyen, *el-Cevşenü'l-Kebîr*'in bin bir esmâsından hilkat-i mevcûdâtla münâsebettar birkaç ukdelerinden; sâlisen, "ilim şehrinin kapısı" tâbir-i senâiye-i nebeviyesine bihakkın mazhar İmam Ali *(kerremallâhu vecheh ve radiyallâhu anh)*'ın ecrâm-ı semâviye ve mevcûdât-ı arziye ile vücûb-u vücûd, Vâhid-i Ehad'i isbât ettiği muhteşem bir hitabeyi muktedâ-bih ittihâz ederek mevzu ve gaye-i maksadı o kadar ta'mik ve tevzi eder ki, bu hakâike âit takdirât ancak müellifinin lisan ve kalemine menût ve mütevakkıf olup, yalnız mükerreren sâdır olan emre mutavaat niyet ve kasdıyla şürû' edilen şu fihristte deriz:

Birinci Fıkrada: Semâvâttaki deverân ve bu kesret içindeki acîp sükûnetle kemâl-i faaliyet, Mâbûd-u Bilhak olan Vâcibü'l-vücûd Vâhid-i Ehad'e delâlet ettiğini.

İkinci Fıkrada: Fezânın bulut, şimşek, yıldırım, rüzgâr, yağmurlarla faaliyet ve icraat-ı hayret-efzâsı yine mezkûr biküll-i lisan olan Vâcibü'l-vücûd, Vâhid-i Ehad'e dâll bulunduğunu.

Üçüncü Fıkrada: Unsurlar sâir müştemilâtıyla ve küre-i arz umum mahlûkatıyla ve teferruâtıyla.

Dördüncü Fıkrada: Edille-i sâbıka gibi, denizler, nehirler, pınarlar mâruf biküll-i ihsân olan Vâcibü'l-vücûd, Vâhid-i Ehad'e delâlet ettiğini.

Beşinci Fıkrada: Geçen şehâdet gibi; dağlar, zelzele tesirâtından zeminin muhafaza ve sükûnetine ve içindeki inkılâbât fırtınalarından selâmetine ve denizlerin istilâsından halâsına; hem havanın muzır gazlardan tasfiyesine ve suların iddihârına ve zîhayatlara lâzım maddelerin hazinedârlığına ettiği hizmetler ve hikmetler ile Vâcibü'l-vücûd'un vücuduna ve vahdetine şehâdet ettiğini.

Altıncı Fıkrada: Geçen deliller gibi, zemindeki ağaçların ve nebatâtın; yapraklar, çiçekler ve meyvelerin cezbedârâne hareket-i zikriyeleri ve kemâl-i sühûletle giydirilen cihâzât ve zînetleri bilbedâhe vücûb-u vücûd ve vahdet-i Bârî'ye delâlet ettiğini.

Yedinci Fıkrada: Kezâ zîrûhun ve hususan nev-i beşerin cisimlerinde mevcud ve muntazam saatler ve makineler gibi işleyen ve işlettirilen dâhilî ve hâricî âzâ ve cevârih ve bilhassa havâss-ı hamse-i zâhire gibi kemâl-i faaliyetle iş gören duygularıyla vahdâniyeti isbât ettiğini.

Sekizinci Fıkrada: Kâinatın hulâsası olan insan ve insanın zübdesi olan enbiyâ ve evliyâ ve asfiyânın hulâsaları olan kalblerinin ve akıllarının

müşahedât ve keşfiyât ve ilhamât ve istihrâcâtıyla, yüzler icmâ ve tevâtür kuvvetinde ve kat'iyetinde vücûb-u vücûd ve vahdet-i ilâhiyeye şehâdet ettiklerini kemâl-i vuzûh ile beyân ve tahaccür etmiş kalbleri ıslah, hem Cenâb-ı Kibriya'ya münâcât olan şu yektâ ravza-yı hakikat, hâtime-i tazarrû ve niyazını şöyle bağlar ki:

Yâ Rabbî ve yâ Rabbe's-Semâvâti ve'l Aradîn! Yâ Hâlıkî ve yâ Hâlık-ı Külli Şey'! Gökleri yıldızlarıyla, zemini müştemilâtıyla ve bütün mahlûkatı bütün keyfiyâtıyla teshir eden kudretinin ve iradetinin ve hikmetinin ve hâkimiyetinin ve rahmetinin hakkı için, nefsimi bana musahhar eyle! Ve matlubumu bana musahhar kıl! Kur'ân'a ve îmâna hizmet için, insanların kalblerini Risale-i Nur'a musahhar yap! Ve bana ve ihvanıma îmân-ı kâmil ve hüsn-ü hâtime ver! Hazreti Mûsa *(aleyhisselâm)*'a denizi ve Hazreti İbrahim *(aleyhisselâm)*'a ateşi ve Hazreti Davud *(aleyhisselâm)*'a dağı, demiri ve Hazreti Süleyman *(aleyhisselâm)*'a cinni ve insi ve Hazreti Muhammed *(aleyhissalâtü vesselâm)*'a şems ve kameri teshir ettiğin gibi, Risale-i Nur'a kalbleri ve akılları musahhar kıl! Ve beni ve Risale-i Nur talebelerini, nefis ve şeytanın şerrinden ve kabir azâbından ve cehennem ateşinden muhafaza eyle ve Cennetü'l-Firdevs'te mesut kıl, âmîn, âmîn…

Kelimât-ı niyaziyeleriyle ihtitam eden şu münâcât, ehl-i îmânın lâzıme-i gayr-i müfarıkı olmaya çok lâyık olduğu aşikâr olmasından, ziyâde izaha lüzum görülmedi.

M. Sabri (rahmetullâhi aleyh)

Sekizinci Lem'a'nın Fihristesinden Bir Parça

İşârât-ı gaybiye hakkında bir yazı ve bir takriz

فَاسْتَقِمْ كَمَا أُمِرْتَ[1] ve فَمِنْهُمْ شَقِيٌّ وَسَعِيدٌ[2] âyetlerinin bir nükte-i gaybiyesini, Gavs-ı Âzam Seyyid Abdülkadir-i Geylânî'nin bir kerâmet-i gaybiyesiyle tefsir ediyor. Mütevâtir kerâmât-ı hârikaya mazhar olan o Sultanü'l-evliyâ mematında, aynı hayatında olduğu gibi, müridleriyle alâkadâr olduğu, ehl-i keşif ve ehl-i velâyetçe kabul edilmiş. İşte o zât sekiz yüz sene mukaddem, izn-i ilâhî ile kerâmetkârâne bu zamanımızı görmüş; yani ona gösterilmiş. Bu dağdağalı ve fitneli zamanda, ona mensup bir kısım Kur'ân hizmetkârlarına teselli verip, teşcî ve teşvik etmek sûretinde bir meşhur kasîdesinin âhirinde beş satır içinde on beş cihetle aynı haberi veriyor. Hem İlm-i Cifr'in üç-dört vechiyle o beş satırın mânâsı, hem kelimâtı, hem hurûfun adedi birbirini teyid ederek aynı hâdiseyi haber verdiğinden, kat'iyet derecesinde, dikkat edenlere kanaat vermiş.

Mâlûmdur ki, istikbâlden haber veren enbiyâ ve evliyâ لَا يَعْلَمُ الْغَيْبَ إِلَّا اللهُ[3] yasağına karşı hürmet ve teeddüb için, işaretler ve rumûzlarla iktifâ etmişler. Bazı bir işaret, bazı iki işaret, en kuvvetlisi beş-altı işaretle aynı hâdiseyi göstermişler. Hâlbuki Gavs-ı Âzam, bu zamandaki hizmet-i Kur'âniye'nin hey'etini işaret edip, içinde bir hâdimini sarâhat derecesinde gösteriyor. Şu risale içindeki imzalar ile gösterildiği gibi, hizmet-i Kur'âniye'deki arkadaşlarıma iştirakim var. Bir kısmı benim imzam iledir. Bir kısmı onların tasvib ve istihrâclarıyla ve tasdikleriyle olduğundan; bana âit haddimden fazla hisseyi, onların hatırları için kabul ettim. Yoksa o risalenin başında söylediğim gibi, bunda öyle bir hisse-i şerefe hakkım yoktur.

On sene mukaddem o kasîde-i gaybiyeyi görmüştüm; ve bana mânevî bir ihtâr gibi, "Dikkat et!" diye kalbime geliyordu. O hâtırayı iki cihetle dinlemiyordum:

---

1 "Emrolunduğun gibi dosdoğru ol!" (Hûd sûresi, 11/112)

2 "Artık onlardan kimi bedbaht, kimi mutludur." (Hûd sûresi, 11/105)

3 Hiç kimse gaybı bilemez, gaybı yalnız Allah bilir.

Birincisi: Benim ehemmiyetli bir kısım ömrüm, şân ü şeref perdesi altında hubb-u câh zehiriyle zehirlenip öldüğü için, yeniden bu sûretle nefs-i emmâreye diğer bir şeref kapısı açmak istememekti.

İkinci Cihet: Bu muannit zamanda bedihî dâvâları ve zâhir hüccetleri kabul etmeyenlere karşı böyle işaret-i gaybiye nev'inden hodfüruşâne bir tarzda izhâr etmek hoşuma gitmiyordu. En nihayet esaretimin sekizinci senesinde ve en işkenceli ve en sıkıntılı bir zamanda gayet kuvvetli bir teşvike muhtaç olduğumuzdan bana ihtâr edildi ki: "Bunu, tahdîs-i nimet ve bir şükr-ü mânevî nev'inden izhâr et. Hem korkma, kanaat verecek derecede kuvvetlidir!"

O risalenin başında dediğim gibi, bunu izhârda en mühim maksadım; esrâr-ı Kur'âniye'ye âit olan risalelerin makbuliyetine Gavs-ı Âzam imza basması nev'inden olduğudur.

İkinci Maksadım: O kudsî üstadımın kerâmetini izhâr etmekle, kerâmât-ı evliyâyı inkâr eden mülhidleri iskât edip; hizmet-i Kur'âniye'ye fütûrlar verecek çok esbaba mâruz ve çok avâika hedef olan arkadaşlarımın kuvve-i mâneviyesini takviye ve şevklerini tezyid ve fütûrlarını izâle etmek idi.

Benim için bir nevi hodfüruşluk nev'inden olduğu için ehemmiyetli zarardır. Fakat o zararımı, üstadımın ve arkadaşlarımın hatırı için kabul ettim.

Bu Kerâmet-i Gavsiye risalesi tedricen istihrâc edildiği için birkaç parça oldu ve tetimmelere inkısam etti. Gittikçe birbirini tenvir ve teyid ettikçe vuzûh peydâ ediyor. İşârâtın bazısında zaafiyet varsa da sâir arkadaşlarının ittifâkından aldığı kuvvet o zaafı izâle eder. Hattâ cây-ı hayrettir ki; o beş satırın âhirinde, her birinin mertebesini ve has bir sıfatını îmâ etmek sûretinde on beşten fazla Hizmet-i Kur'âniye'deki mühim kardeşlerimi gösteriyor. Bu risalede, Kerâmet-i Gavsiye münâsebetiyle birkaç ehemmiyetli meseleler ve birkaç mühim hakikatler beyân edilmiştir.

Bu risaleyi herkese tavsiye etmiyorum ve izin vermiyorum. Belki saffet ve insaf ve ihlâs ve hususiyeti bulunan kardeşlerime müsaade ediyorum. Hem başında olan maksadlarımı düşünerek öyle baksın. Beni, bir kerâmetfüruşluk vaziyetinde tasavvur etmesin.

Yirmi Sekizinci Lem'a'nın Fihristesinden Bir Parça

Birinci Nükte: Hazreti İmam Ali *(radiyallâhu anh)*, Kasîde-i Ercûze'sinde أَحْرُفُ عُجْمٍ سُطِّرَتْ تَسْطِيرًا[1] deyip, bu zamanda tâmim edilen ecnebî harflerine bakıp, bu cümledeki harflerin cifrî ve ebcedî rakamlarının bu zamana parmak basmalarıyla vâki cereyân-ı küfriyâneye işaret ettiği gibi; hem Ercûze'sinde, hem Ercûze'yi teyid ve takviye eden Kasîde-i Celcelûtiye'sinde sarâhate yakın

تُقَادُ سِرَاجُ النُّورِ سِرًّا بِبَانَةً تُقَادُ سِرَاجُ السُّرْجِ سِرًّا تَنَوَّرَتْ[2]

fıkrasıyla, o cereyânın karşısında vücudu ziyâsıyla anlaşılan ve zulmetin pek şiddetli ve sisli, yakıcı dehşetine karşı sönmeyen ve gittikçe zulmeti yararak dünyayı ziyâlandırmaya çalışan Risale-i Nur'a ve müellifine hususî iltifâtını

أَقِدْ كَوْكَبِي بِالْاِسْمِ نُورًا وَبَهْجَةً مَدَى الدَّهْرِ وَالْأَيَّامِ يَا نُورُ جَلْجَلَتْ[3]

deyip, âhir zamana kadar Risale-i Nur'un bedî' bir sûrette ışık vermesini ve yanmasını duâ ve niyaz eden ve Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyân'ın en mühim bir şâkirdi ve ulûmunun birinci nâşiri olan Hazreti İmam Ali *(radiyallâhu anh)*, bidâyet-i İslâm'da Kur'ân'ın aleyhine açılan çok kapılara karşı mübarek İsm-i Âzam'ı şefî' tutup kahramânâne ve merdâne hakâik-i Şeriat'ı ve esas-ı İslâmiyet'i muhafazaya çalıştığı gibi, âhir zamanda bütün bütün Kur'ân'a muhalefet eden zındıka cereyânına karşı, aynı İsm-i Âzam'ı şefî' ve melce' ve tahassungâh ittihâz edip cerh edilmez Kur'ân'ın i'câzından gelen ve hâtem-i mucizeyi gösteren Risale-i Nur'un sönmez nuruyla ve susmaz lisanıyla şecâatkârâne mukâbele ve mukavemet edip, yerin yüzünü yakıp çok çiçekleri kurutan zındıka nârını, İsm-i Âzam'ın kibriyâlı, azametli nuruyla ve İsm-i

---

1 Bkz.: el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî)* s.595.

2 Nurun kandili gizlice fakat aynı zamanda da açık bir şekilde yakılır. Kandiller kandili gizli olarak nurlanır. (Bkz.: el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî)* s.509-510)

3 Ey gizliliklere ilmiyle nüfuz eden Nur! Yıldızımı asırlar boyunca Nur isminle nurlandır ve parıltısını devam ettir! (Bkz.: el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî)* s.509)

Rahmân ve Rahîm'in şefkatli ve re'fetli tecellisinden nebean eden âb-ı hayat ile söndüren; ve yanan yerlerde kuruyan nehir ve bağ çiçeklerine mukâbil, dağlarda ve kırlarda semâ yağmuru ve rahmetiyle hararete mütehammil ve şiddet-i bürûdete dayanıklı çiçekleri yetiştiren Risale-i Nur'u görmesi ve şefkatkârâne ve tesellidârâne ve kerâmetkârâne bakması, Hazreti İmam Ali *(radiyallâhu anh)*'ın makam-ı velâyetinin iktizâ ettiğini hakkalyakîn gösterir.

Hem Kaside-i Celcelûtiye'nin bir kerâmeti olan فَيَا حَامِلَ الْاِسْمِ الَّذِي جَلَّ قَدْرُهُ[1]'ten başlayan üç-dört satırda kuvvetli emâre ve delilden:

Birinci Emâre: فَيَا حَامِلَ الْاِسْمِ الَّذِي جَلَّ قَدْرُهُ cifir ve ebcedî hesabıyla bin üç yüz elli üç senesi ki, Risale-i Nur şâkirtlerinin en sıkıntılı bir zamanına ve o zamanda "Sekîne" tâbir edilen İsm-i Âzam'ı, yetmiş bir âyet ile yüz yetmiş bir defa dâimî vird eden Risale-i Nur Müellifinin isimlerine tevâfuk sırrıyla parmak basması, o zamanda İsm-i Âzam'ı hâmil Risale-i Nur Müellifinin hususiyetini ve selâmetle kurtulacaklarını tebşir etmekle işaret ettiğini; –lillâhilhamd– selâmet ile kurtulmaları, kerâmet-i Aleviye'yi tasdik ettiğini...

İkinci Emâre: فَقَاتِلْ وَلَا تَخْشَ وَحَارِبْ وَلَا تَخَفْ[2] fıkrasıyla, eski Harb-i Umumî'ye iştirak ile yara, bereye ve nihayetsiz korkulara mâruz kalıp, nihayet Rusya'ya esir giden; hem dehşetli bir harb-i âhir zamanda mühim bir vazife ile mükellef edilip, yılandan daha zehirli akreplerin bulunduğu bir memlekete düşen; ve gece gündüz yılanlarla harp eden Risale-i Nur müellifine فَقَاتِلْ وَلَا تَخْشَ وَحَارِبْ وَلَا تَخَفْ ile iltifâtını ve mânevî sıyânet ve muhafaza ve imdâdını haber veriyor.

Üçüncü Emâre: Üç güz mevsiminde medâr-ı teselli üç kerâmettir.

Birincisi: Gavs-ı Âzam *(radiyallâhu anh)*,

يَا مُرِيدِي، كُنْ قَادِرِيَّ الْوَقْتِ لِلّٰهِ مُخْلِصًا تَعِيشُ سَعِيدًا[3]

tâbiriyle on beş emâre-i kaviyye ile;

İkinci güzde, aynı mevsimde, Hazreti Ali *(radiyallâhu anh)*, يَا مُدْرِكًا لِذٰلِكَ الزَّمَانِ[4] tâbiriyle kuvvetli delillerle;

---

1 Ey kadri yüce ismi taşıyan! (Bkz.: el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî)* s.527)

2 Savaş, korkma.. harbet, çekinme! (Bkz.: el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî)* s.527)

3 Bkz.: el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî)* s.562.

4 Bin üç yüz elli dört (1354) tarihine yetişirsen. (Bkz.: el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî)* s.596)

Üçüncü güzde, فَيَا حَامِلَ الْاِسْمِ الَّذِي جَلَّ قَدْرُهُ[1]... الخ diye yine Hazreti Ali *(radiyallâhu anh)* kerâmetkârâne Risale-i Nur müellifine bakıp; Sekiz, On Sekiz, Yirmi Sekizinci Lem'alar olan risalelerin kuvvetli ve i'câzlı telifleriyle havfe düşen ve teselliye muhtaç olan Risale-i Nur şâkirtlerinin altı-yedi defa لَا تَخْشَ kelimeleriyle korkularını izâle edip teşcî' etmeleri, Kur'ân hizmetkârlarına bir ikram-ı ilâhî olduğunu gösterir. Hem وَأَقْبِلْ وَلَا تَهْرَبْ[2] fıkrasının yine evvelki fıkralar gibi muhâtabı Saîdü'n-Nursî olduğundan, "Yâ Saîde'n-Nursî! Karşıla, kaçma!" deyip teşcî' ediyor.

Netice: Dokuz "hem hem"lerin gösterdiği dokuz hakikatin, Risale-i Nur'da ve müellifinde bilfiil icrâsı ve bilmüşâhede görünmesi; hattâ düşmanlarının tasdikiyle de sâbittir ki: Hazreti Ali *(radiyallâhu anh)*'ın Kasîde-i Ercûze ve Celcelûtiye'sindeki şiddetli alâkadarlığını murad ettiği bir Vâris-i Nebî ve Mukavvi-i Din ve Hâmil-i İsm-i Âzam olan Risale-i Nur ve müellifi olduğu; –Çünkü bütün dünya meydandadır ve bütün nidaları işitiyoruz; ekseriya hareketleri görüyoruz ki– hak ve hakikatte yanılmayan ve Kur'ân'ın hukukunu emrolunduğu gibi te'vilsiz muhafazaya çalışan "Risale-i Nur"dur diye şek ve şüphesiz olarak Hazreti Ali *(radiyallâhu anh)*'ın muhâtabı o olduğunu kat'î isbât eder.

Hâfız Ali (rahmetullâhi aleyh)

---

1 Ey kadri yüce ismi taşıyan! (Bkz.: el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî)* s.527)

2 Bkz.: el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî)* s.527.

بِسْـــمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

يَا اَللّٰهُ يَا رَحْمٰنُ يَا رَحِيمُ يَا فَرْدُ يَا حَيُّ يَا قَيُّومُ يَا حَكَمُ يَا عَدْلُ يَا قُدُّوسُ[1]

İsm-i Âzam'ın hakkına ve Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyân'ın hürmetine ve Resûl-i Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselâm)* şerefine, bu mecmuayı bastıranları ve mübarek yardımcılarını cennetü'l-firdevs'te saadet-i ebediyeye mazhar eyle, âmîn.

Ve hizmet-i îmâniye ve Kur'âniye'de daima muvaffak eyle, âmîn.

Ve defter-i hasenatlarına Lem'alar Mecmuası'nın her bir harfine mukabil bin hasene yazdır, âmîn.

Ve Nur'ların neşrinde sebat ve devam ve ihlâs ihsan eyle âmîn.

Yâ Erhamerrâhimîn! Umum Risâle-i Nur Şâkirtleri'ni iki cihanda mesut eyle, âmîn.

İnsî ve cinnî şeytanların şerlerinden muhafaza eyle, âmîn.

Ve bu âciz ve bîçâre Said'in kusuratını afveyle, âmîn...

Umum Nur Şâkirtleri Nâmına
Said Nursî

---

1 Yâ Allah, yâ Rahmân: Ey Zâtı itibarıyla merhametli olan! Yâ Rahîm: Ey rahmetiyle mahlûkatına merhamet eden! Yâ Ferd: Ey eşi ve benzeri olmayan! Yâ Hayy: Ey her zaman var olan, diri olan, ezelî ve ebedî hayat sahibi olan! Yâ Kayyûm: Ey kendi Zât'ı ile var olup, zeval bulmayan ve bütün varlıkları varlıkta tutup onları yöneten! Yâ Hakem: Ey hükmü geçersiz kılınmayan Hâkim! Yâ Adl: Ey tam adalet sahibi! Yâ Kuddûs: Ey her şeyi tertemiz yapan ve kendisi bütün eksiklerden uzak ve yüce Zât!

Şuâlar

Bediüzzaman Said Nursî

Risale-i Nur Külliyatı'ndan

Şuâlar

Bediüzzaman

Said Nursî

İstanbul - 2007

ŞUÂLAR

Copyright © Şahdamar Yayınları, 2007
Bu eserin tüm yayın hakları ***Işık Ltd. Şti.****'ne aittir.*
Eserde yer alan metin ve resimlerin, Işık Ltd. Şti.'nin önceden
yazılı izni olmaksızın, elektronik, mekanik, fotokopi yâ da herhangi bir kayıt
sistemi ile çoğaltılması, yayımlanması ve depolanması yasaktır.

ISBN
978-975-9090-85-2

Yayın Numarası
75

Basım Yeri ve Yılı
Çağlayan Matbaası
Sarnıç Yolu Üzeri No:7 Gaziemir / İZMİR
Tel: **(0232) 252 20 96**
Ekim **2007**

Genel Dağıtım
Gökkuşağı Pazarlama ve Dağıtım
Merkez Mah. Soğuksu Cad. No: **31**
Tek-Er İş Merkezi Mahmutbey/İSTANBUL
Tel: **(0212) 410 50 00** Faks: **(0212) 444 85 96**

Şahdamar Yayınları
Emniyet Mahallesi Huzur Sokak No: 5
34676 Üsküdar/İSTANBUL
Tel: (0216) 318 42 88 Faks: (0216) 318 52 20
www.sahdamaryayinlari.com

İçindekiler

İkinci Şuâ 1

Birinci Makam'ın 3

Birinci Meyvesi 3

Tevhidin İkinci Meyvesi 7

Üçüncü Meyve 11

İkinci Makam 14

Birincisi 14

Vahdâniyetin İkinci Muktazîsi 18

Tevhidin Üçüncü Muktazîsi 22

Üçüncü Makam 23

Birinci Alâmet ve Hüccet ki, وَحْدَهُ Kelimesi Onun Neticesidir 23

İkinci Alâmet ve Hüccet ki, لَا شَرِيكَ لَهُ Kelimesini İntâc Ediyor 24

Üçüncü Hüccet ve Alâmet, لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ İle İşaret Edilen Had ve Hesaba Gelmeyen Tevhid Sikkeleridir 27

Hâtime 30

Uzunca Bir Hâşiye 31

Tevhidî Bir Münâcât ve Mukaddimesi 35

Münâcât 35

Üçüncü Şuâ (Münâcât Risalesi) 36

Mukaddime 36

Münâcât 37

Dördüncü Şuâ 54
Birinci Mertebe-i Nuriye-i Hasbiye 55
İkinci Mertebe-i Nuriye-i Hasbiye 58
Üçüncü Mertebe-i Nuriye-i Hasbiye 59
Dördüncü Mertebe-i Nuriye-i Hasbiye 62
Beşinci Mertebe-i Nuriye-i Hasbiye 64
Birinci Mesele 64
İkinci Mesele 65
Üçüncü Mesele 65
Dördüncü Mesele 66
Altıncı Mertebe-i Nuriye-i Hasbiye 67
Birinci Burhan 68
İkinci Burhan'ın Beş Noktası Var 69
Üçüncü Burhan'ın Üç Nüktesi Var 72
Altıncı Şuâ 82
Birinci Suâl 82
İkinci Suâl 85
Yedinci Şuâ (Âyetü'l-Kübrâ) 88
Mühim Bir İhtar ve Bir İfade-i Meram 88
Mukaddime 90
Birinci Varta ve Çare-i Necat 90
İkinci Varta ve Çare-i Necat 93
Âyetü'l-Kübrâ 95
İhtar 138
İkinci Bâb 139
Birinci Hakikat 139
İkinci Hakikat 140

Üçüncü Hakikat 140
Dördüncü Hakikat 141
Birincisi 143
İkinci Hakikat 144
Üçüncü Hakikat 146
Dördüncü Hakikat 150
Beşinci Hakikat 151
Birinci Hakikat 156
İkinci Hakikat 157
Üçüncü Hakikat 159
Dördüncü Hakikat Olan Otuz Üçüncü Mertebe 160
İhtar 166
Dokuzuncu Şuâ 168
(Onuncu Söz'ün Mühim Bir Zeyli ve Lâhikasının Birinci Parçası) 168
Mukaddime 170
Birinci Nokta 170
İkinci Nokta 172
On Birinci Şuâ (Meyve Risalesi) 182
Birincisi 182
İkinci Meselenin Hülâsası 183
Üçüncü Mesele 186
Dördüncü Mesele 189
Beşinci Mesele 191
Altıncı Mesele 192
Yedinci Mesele 196
Sekizinci Meselenin Bir Hülâsası 208

Birincisi 209
İkinci Meyvesi ve Hayat-ı Şahsiyeye Bakan Bir Faydası 209
Hayat-ı Şahsiyeye Ait Üçüncü Bir Faydası 210
Dördüncü Bir Faydası ki İnsanın Hayat-ı İçtimaiyesine Bakıyor 211
Bu Makam Yazıldığı Zaman Kurban Bayramı Geldi 219
Dokuzuncu Mesele 223
Birinci Nokta 224
İkinci Nokta 227
Üçüncü Nokta 228
Onuncu Mesele (Emirdağ Çiçeği) 229
Bu Onuncu Meseleye Bir Hâtime Olarak İki Hâşiye 239
Birincisi 239
İkinci Hâşiye 239
Onuncu Mesele Münasebetiyle Hüsrev'in Üstadına Yazdığı Mektup 241
On Birinci Mesele 243
Hâtime 251
Hatıra Gelebilen Bir Suâlin Cevabıdır 253
Bu Sûreye Ait Bir Nükte-i İ'câziyenin Hâşiyesidir 254
On Birinci Meselenin Hâşiyesi'nin Bir Lâhikasıdır 255
On İkinci Şuâ 263
Denizli Mahkemesi Müdâfaâtı'ndan 263
İddiânâmeye Karşı İtiraznâmenin Tetimmesidir 268
Bu Gelen Kısım Çok Ehemmiyetlidir 278
Bu Defaki Küçük Müdafaâtımda Demiştim 283
On Üçüncü Şuâ
ed-Dâî 311
Güzel ve Tam Yerinde Bir Tâziyenâme 319

On Dördüncü Şuâ 337
İfademin Kısacık Bir Tetimmesi 337
Afyon Müddeiumumîsi ve Mahkeme Reisi ve Âzâlarına 346
Afyon Mahkemesi'nin Bizi İtham Etmesine Karşı İtiraznâmenin Tetimmesidir 358
Afyon Hükûmet ve Mahkemesine ve Zâbıtasına Daha Birkaç Nokta Mârûzâtım Var 366
Ankara'nın Altı Makamatına ve Afyon Ağırceza Mahkemesi'ne Verilen Müdâfaanın İtiraznâme Tetimmesi ve Lâhikasıdır 371
İddianâmede Benim Hakkımda Dört Esas Var 374
Lâhika 379
Afyon Mahkemesi'ne ve Ağırceza Reisi'ne Beyan Ediyorum ki: 381
Afyon Mahkemesine İddianâmeye Karşı Verilen İtiraznâme Tetimmesinin Bir Zeylidir 382
Son Sözüm 386
Heyet-i Vekile'ye Gönderilmiş Bir İstidadır 389
Ehl-i Vukûfun İnsaflı Hocalarından Üç Suâlim Var 394
Hata-Savab Cetveli 396
Hata-Savab Cetvelinin Zeylidir 413
Son Posta Gazetesi'ne Yazdıranların ve İhbar Edenlerin ve Mahkemeyi Mecbur Edip Bize Ceza Verdirenlerin İltibasları, Sehiv ve Yanlışları 419
Temyiz Mahkemesi Riyâseti'ne 435
On Beş Sene Evvel Eskişehir Mahkemesi'nde, Heyet-i Vekile'ye Yazılan Arzuhâlin Bir Parçasıdır. 444
Risale-i Nur'un Hakkaniyetine Bir Numûne 448
On Altıncı Mektup 449
Birinci Nokta 449
İkinci Nokta 450

Üçüncü Nokta 452
Dördüncü Nokta 454
Beşinci Nokta 459
On Altıncı Mektub'un Zeyli 462
Gençlik Rehberi'nin Küçük Bir Hâşiyesi 468
Başbakanlığa, Adliye Bakanlığına, Dâhiliye Bakanlığına 485
وَضُرِبَتْ عَلَيْهِمُ الذِّلَّةُ وَالْمَسْكَنَةُ Âyet-i Celîlesinin Bir Nüktesi 497
Hüsrev'in Müdâfaasıdır 529
Tahirî'nin Müdâfaasıdır 530
Zübeyir'in Müdâfaasıdır 532
Temyiz Mahkemesi Lâyihasından Bir Parçadır 539
Mustafa Sungur'un Müdâfaasıdır 540
Mustafa Sungur'un Temyiz Lâyihasıdır 543
Mehmed Feyzi'nin Müdâfaasıdır 547
Ahmed Feyzi'nin Müdâfaasıdır 549
Ceylân'ın Müdâfaasıdır 553
Mustafa Osman'ın Müdâfaasıdır 554
Hıfzı Bayram'ın Müdâfaasıdır 557
Emirdağ'lı Mustafa'nın Müdâfaasıdır 558
Halil Çalışkan'ın Müdâfaasıdır 559
Mustafa Gül'ün Müdâfaasıdır 561
Küçük İbrahim'in Müdâfaasıdır 561
Beşinci Şuâ 563
Mukaddime 564
Birinci Nokta 564
İkinci Nokta 564
Üçüncü Nokta 565

Dördüncü Nokta 565
Beşinci Nokta 566
Beşinci Şuâ'ın İkinci Makamı ve Meseleleri 568
Birinci Mesele 568
İkinci Mesele 568
Üçüncü Mesele 569
Dördüncü Mesele 569
Beşinci Mesele 569
Altıncı Mesele 570
Yedinci Mesele 570
Sekizinci Mesele 571
Dokuzuncu Mesele 571
Onuncu Mesele 572
On Birinci Mesele 572
On İkinci Mesele 572
On Üçüncü Mesele 573
On Dördüncü Mesele 574
On Beşinci Mesele 574
On Altıncı Mesele 575
On Yedinci Mesele 575
On Sekizinci Mesele 576
On Dokuzuncu Mesele 577
Yirminci Mesele 578
Sâbık Yirmi Adet Meselelere Bir Tetimme Olarak Üç Küçük Meseledir 580
Birinci Mesele 580
İkinci Mesele 580
Üçüncü Küçük Mesele 582

On Beşinci Şuâ (El-Hüccetü'z-Zehra) 585
Birinci Makam 585
Birinci Kısmı'dır. 585
Birinci Kelime 587
İkinci Kelime 587
Üçüncü Kelime 587
Dördüncü Kelime 588
Beşinci Kelime 588
Altıncı Kelime 589
Yedinci Kelime 589
Sekizinci Kelime 590
Dokuzuncu Kelime 591
Onuncu Kelime 592
On Birinci Kelime 593
Fâtiha-yı Şerife'nin Bir Muhtasar Hülâsası 596
İkinci Kısmı 596
Birinci Kelime 596
İkinci Kelime 597
Üçüncü Kelime 597
Dördüncü Kelime 599
Beşinci Kelime 600
Altıncı Kelime 603
Yedinci Kelime 604
Sekizinci Kelime 605
Dokuzuncu Kelime 606
Üçüncü Kısmı 608
Mukaddime 608

Birinci İşaret 608
İkinci İşaret 609
Birincisi 610
Yirmi Küllî Şehâdetlerden ve Çok Şehâdetleri İhtiva Eden İkinci Şehâdet 611
Binler Şehâdetleri İhtiva Eden Üçüncü Küllî Şehâdet 611
Pek Çok Kuvvetli Şehâdetleri İhtiva Eden Dördüncü Şehâdet 612
Beşinci, Altıncı, Yedinci, Sekizinci Küllî Şehâdetler 613
Dokuzuncusu 615
Onuncusu 616
On Birincisi 616
On İkincisi 616
On Üçüncü Şehâdet 617
On Dördüncü Şehâdet 618
On Beşinci Şehâdet 619
El-Hüccetü'z-Zehra'nın İkinci Makamı 623
Birincisi 630
İkinci Kudsî Kelime-i Miraciye 631
Üçüncü Kelime 632
Dördüncü Kelime-i Kudsiye 633
Bir Takriznâmedir 653
El-Hutbetü'ş-Şâmiye Nâmındaki Arabî Dersin Tercümesinin Mukaddimesidir 657
İşârât-ı Kur'âniye Hakkında Mukaddime Mahiyetinde Bir Lâhika 662
Birinci Şuâ 667
Resâili'n-Nur'a İşaret Eden Birinci Âyet 669
Resâili'n-Nur'a İşaret Eden İkinci Âyet 674

Üçüncü Âyet-i Meşhure 674
Dördüncü Âyet-i Meşhure 675
Beşinci Âyet 675
Altıncı Âyet 679
Yedinci Âyet 680
Sekizinci Âyet 680
Dokuzuncu Âyet 681
Onuncu Âyet 681
On Birinci Âyet 681
On İkinci Âyet 681
On Üçüncü Âyet 682
On Dördüncü Âyet 682
On Beşinci Âyet 683
On Altıncı Âyet 684
On Yedinci Âyet 685
On Sekizinci Âyet 685
On Dokuzuncu Âyet 686
Yirminci Âyet 686
Yirmi Birinci Âyet veya Âyetler 687
Yirmi İkinci Âyet ve Âyetler 689
Yirmi Üçüncü Âyet 690
Yirmi Dördüncü Âyet ve Âyetler 691
Yirmi Beşinci Âyet 695
Yirmi Altıncı Âyet 696
Yirmi Yedinci Âyet 698
Yirmi Sekizinci Âyet 699
Yirmi Dokuzuncu Âyet 700

Sekizinci Şuâ 706
Üçüncü Bir Keramet-i Aleviye 706
Birinci Remiz 707
İkinci Remiz 710
Üçüncü Remiz 712
Dördüncü Remiz 716
Beşinci Remiz 719
Altıncı Remiz 720
Yedinci Remiz 722
Sekizinci Remiz 726
Yirmi Dokuzuncu Lem'a'dan İkinci Bâb 731
ed-Dâî 739

Suâlar

İkinci Şuâ

Eskişehir Hapishânesi'nin Son Meyvesi

(Otuz Birinci Lem'a'nın İkinci Şuâ'sı)

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

On altı sene evvel, Eskişehir Hapishânesi'nde, arkadaşlarımın tahliyeleriyle yalnız kaldığım bir vakitte şu şuâ; gayet acele, pek noksan kalemimle, sıkıntılı, rahatsızlık bir zamandsa telif edildiğinden bir derece intizamsız olmakla beraber, bugünlerde tashih ederken iman ve tevhid noktasında pek çok kıymettar ve kuvvetli ve ehemmiyetli gördüm.

Said Nursî

"اَللّٰهُ أَحَدٌ[1]" İsm-i Âzamına Dair Yedinci Nükte-i Âzam ve Altı İsm-i Âzamın Altı Nüktesinin Yedincisi

İhtar

Bu risale benim nazarımda çok mühimdir. Çünkü içinde çok mühim ve ince olan esrar-ı imaniye inkişaf ediyor. Bu risaleyi anlayarak okuyan adam, imanını kurtarır inşaallah. Maatteessüf ben burada kimse ile görüşemediğimden, kendime tebyiz edip yazdıramadım. Bu risalenin kıymetini anlamak istersen, başta bulunan İkinci ve Üçüncü Meyve'yi ve âhirdeki hâtimeyi ve hâtimeden iki sayfa evvelki meseleyi evvelce dikkatle okuduktan sonra tamamını teennî ile mütâlaa eyle!..

Altı ism-i âzamın altı nüktelerinin اَللّٰهُ أَحَدٌ 'e dair yedinci nükte-i âzamdır.

---

1 Allah tektir.

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَبِهِ نَسْتَعِينُ[1]

فَاعْلَمْ أَنَّهُ لَا إِلٰهَ إِلَّا اللهُ[2] âyetinin bir muhteşem nüktesiyle meşhur bir kasem-i nebevînin işaretiyle ve ilhamıyla hissettiğim gayet güzel ve çok şirin ve nihâyet derecede latîf üç meyve-i tevhid ve üç muktazîsi ve üç hüccetine dair bir nüktedir.

İşte Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)* yemin ettiği vakit, en çok istimâl ve tekrar ile her zaman ferman ettiği şu وَالَّذِي نَفْسُ مُحَمَّدٍ بِيَدِهِ[3] kasemidir. Ve bu kasem gösteriyor ki, şecere-i kâinatın en geniş dairesi ve en müntehâsı ve nihâyâtı ve teferruatı dahi Zât-ı Vâhid-i Ehad'in kudretiyle ve iradesiyledir. Çünkü mahlûkatın en müntehab ve en müstesnası olan Muhammed *(aleyhissalâtü vesselâm)*'ın nefsi, kendi kendine mâlik olmazsa ve ef'âlinde serbest bulunmazsa ve harekâtı başka bir ihtiyâra bağlı ise; elbette hiçbir şey, hiçbir şe'n, hiçbir hâl, hiçbir keyfiyet –cüz'î olsun küllî olsun– o muhit iktidarın, o şâmil ihtiyârın daire-i tasarrufunun haricinde olamaz.

Evet bu çok mânidar kasem-i Muhammedî'nin *(aleyhissalâtü vesselâm)* ifade ettiği, gayet muazzam ve muhit bir tevhid-i rubûbiyettir. Ve bu tevhidin isbatına dair yüz belki bin bâhir burhanlar, sirâcü'n-nur olan Risale-i Nur'da beyan edildiğinden, bu hakikat-i âliyenin tafsilat ve isbatını ona havale ederek bu İkinci Şuâ'da muhtasar *üç makam* içinde bu çok ehemmiyetli hakikat-i imaniyenin *Birinci Makamı'*nda gayet latîf ve tatlı ve çok kıymettar ve nurlu, hadsiz semerelerinden üç küllî meyvelerini gayet muhtasar bir surette beyanla, o meyvelere benim kalbimi sevkeden zevklerime ve hislerime işaret edilecek. *İkinci Makam'*da ise bu kudsî hakikatin üç küllî muktazîsi ve esbab-ı mûcibesi beyan edilir ve o üç muktazî, üç bin muktazîlerin kuvvetindedir. Ve *Üçüncü Makam'*da o hakikat-i tevhidiyenin üç alâmetleri zikredilecek ve o üç alâmet, üç yüz alâmet ve emâre ve delil kuvvetindedir.

---

1 Ancak O'ndan yardım dileriz.

2 "O halde şu gerçeği hiç unutma ki: Allah'tan başka ilah yoktur." (Muhammed sûresi, 47/19)

3 "Muhammed'in *(sallallâhu aleyhi ve sellem)* hayatı kudret elinde olan Allah'a yemin ederim ki…" Bu ifadenin geçtiği bazı hadisler için bkz.: Buhârî, *savm* 9, *hibe* 28, *menâkıb* 25, *meğâzî* 8; Müslim, *îmân* 183, 240, 327…

Birinci Makam'ın

Birinci Meyvesi

Tevhid ve vahdette cemâl-i ilâhî ve kemâl-i rabbânî tezahür eder. Eğer vahdet olmazsa o hazine-i ezeliye gizli kalır. Evet, hadsiz cemâl ve kemâlât-ı ilâhiye ve nihâyetsiz mehâsin ve hüsn-ü rabbânî ve hesapsız ihsânât ve bahâ-yı rahmânî ve gayetsiz kemâl-i cemâl-i samedânî, ancak vahdet aynasında ve vahdet vasıtasıyla şecere-i hilkatin nihâyâtındaki cüz'iyatın sîmalarında temerküz eden cilve-i esmâda görünür.

♦Meselâ iktidarsız ve ihtiyârsız bir yavrunun imdadına umulmadık bir yerden, yani kan ve fışkı ortasından beyaz, safi, temiz bir süt göndermek olan cüz'î fiil ise; tevhid nazarıyla bakıldığı vakit, birden bütün yavruların pek çok hârikulâde ve pek çok şefkatkârâne olan küllî ve umumî iâşeleri ve vâlidelerini onlara musahhar etmeleriyle rahmet-i Rahmân'ın cemâl-i lâyezâlîsi kemâl-i şâşaa ile görünür. Eğer tevhid nazarıyla bakılmazsa, o cemâl gizlenir ve o cüz'î iâşe dahi esbaba ve tesadüfe ve tabiata havale edilir; bütün bütün kıymetini, belki mahiyetini kaybeder.

♦Hem meselâ müthiş bir hastalıktan şifa bulmak, eğer tevhid nazarıyla bakılsa; birden zemin denilen hastahâne-i kübrâda bulunan bütün dertlilere, âlem denilen eczahâne-i ekberden ilâçları ve dermanlarıyla şifa ihsan etmek yüzünde, Rahîm-i Mutlak'ın cemâl-i şefkati ve mehâsin-i rahîmiyeti küllî ve şâşaalı bir surette görünür. Eğer tevhid nazarıyla bakılmazsa; o cüz'î fakat alimane, basîrâne, şuurkârâne olan şifa vermek dahi, câmid ilâçların hâsiyetlerine ve kör kuvvete ve şuursuz tabiata verilir. Bütün bütün mahiyetini ve hikmetini ve kıymetini kaybeder.

Bu makam münasebetiyle hatıra gelen bir salavâtın bir nüktesini beyan ediyorum, şöyle ki: Namaz tesbihatının âhirinde Şafiîlerde gayet müsta'mel ve meşhur bir salavât olan اَللّٰهُمَّ صَلِّ عَلٰى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ وَعَلٰى اٰلِ سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ بِعَدَدِ كُلِّ دَاءٍ وَدَوَاءٍ وَبَارِكْ وَسَلِّمْ عَلَيْهِ وَعَلَيْهِمْ كَثِيرًا كَثِيرًا[1] 'nın ehemmiyeti yüzündendir

---

1 Allah'ım, Efendimiz Hz. Muhammed'e *(sallallâhu aleyhi ve sellem)* ve Efendimiz Hz. Muhammed'in *(sallallâhu aleyhi ve sellem)* âline, bütün maddî-manevî dertler ve devâlar adedince salât eyle, O'na ve âline çok çok bereket ihsan edip, selâm et.

ki, *insanın hikmet-i hilkati ve sırr-ı câmiiyeti ise her zaman, her dakika Hâlık'ına iltica ve yalvarmak ve hamd ve şükretmek olduğundan; insanı, dergâh-ı ilâhîye kamçı vurup sevkeden en keskin ve en müessir sâik, hastalıklar olduğu gibi.. insanı, kemâl-i şevk ile şükre sevkeden ve tam manasıyla minnettar edip hamdettiren tatlı nimetler ise, başta şifalar ve devâlar ve âfiyetler olduğundan bu salavât-ı şerife, gayet müşerref ve mânidar olmuştur.* Ben bazen [1] بِعَدَدِ كُلِّ دَاءٍ وَدَوَاءٍ dedikçe, küre-i arzı bir hastahâne suretinde ve maddî-manevî bütün dertlerin ve ihtiyaçların dermanlarını ihsan eden Şâfi-i Hakikî'nin pek âşikâr bir mevcudiyetini ve küllî bir şefkatini ve kudsî ve geniş bir rahîmiyetini hissediyorum.

♦Hem meselâ dalâletin gayet müthiş mânevî elemini hisseden bir adama, iman ile hidayet ihsan etmek; eğer tevhid nazarıyla bakılsa, birden o cüz'î ve fâni ve âciz adam bütün kâinatın hâlıkı ve sultanı olan Mâbud'unun muhatap bir abdi olmak.. ve o iman vasıtasıyla bir saadet-i ebediyeyi ve şahane ve çok geniş ve şâşaalı bir mülk-ü bâki ve bâki bir dünyayı ihsan etmek.. ve onun gibi bütün müminleri dahi derecelerine göre o lütfa mazhar etmek olan bu ihsan-ı ekber yüzünde ve sîmasında, bir Zât-ı Kerîm ve Muhsin'in öyle bir hüsn-ü ezelîsi ve öyle bir cemâl-i lâyezâlîsi görünür ki, bir lem'asıyla bütün ehl-i imanı kendine dost ve has kısmını da âşık yapıyor. Eğer tevhid nazarıyla bakılmazsa o cüz'î imanı, ya mütehakkim ve hodbin Mu'tezileler gibi kendi nefsine veya bazı esbaba havale eder ki; hakikî fiyatı ve bahası cennet olan o rahmânî pırlanta, bir cam parçasına inip aynadarlık ettiği kudsî cemâlin lem'asını kaybeder.

İşte bu üç misale kıyasen, daire-i kesretin müntehâsındaki cüz'iyatın, cüz'iyat-ı ahvâlinde tevhid noktasında cemâl-i ilâhînin ve kemâl-i rabbânînin binler envâı ve yüz bin çeşitleri onlarda temerküz cihetinde görünür, anlaşılır, bilinir, tahakkuku sabit olur.

İşte tevhidde cemâl ve kemâl-i ilâhînin kalben görünmesi ve ruhen hissedilmesi içindir ki; bütün evliya ve asfiya, en tatlı zevklerini ve en şirin mânevî rızıklarını kelime-i tevhid olan [2] لَآ إِلٰهَ إِلَّا اللّٰهُ zikrinde ve tekrarında buluyorlar. Hem kelime-i tevhidde, azamet-i kibriyâ ve celâl-i sübhânî ve saltanat-ı mutlaka-yı rubûbiyet-i samedâniye tahakkuk etmesi içindir ki; Resûl-i Ekrem

---

1 …bütün maddî-manevî dertler ve devâlar adedince…

2 "Allah'tan başka ilâh yoktur." (Sâffât sûresi, 37/35; Muhammed sûresi, 47/19)

(aleyhissalâtü vesselâm) ferman etmiş: أَفْضَلُ مَا قُلْتُ أَنَا وَالنَّبِيُّونَ مِنْ قَبْلِي لَا إِلٰهَ إِلَّا اللهُ[1] Yani: "Ben ve benden evvel gelen peygamberlerin en ziyade faziletli ve kıymetli sözleri, لَا إِلٰهَ إِلَّا اللهُ kelâmıdır."

Evet, bir meyve, bir çiçek, bir ışık gibi küçücük bir ihsan, bir nimet, bir rızık, bir küçük ayna iken tevhidin sırrıyla birden bütün emsâline omuz omuza verip ittisal ettiğinden, o nevi büyük aynaya dönüp o nev'e mahsus cilvelenen bir çeşit cemâl-i ilâhîyi gösterir. Ve fâni, muvakkat olan güzellik ile bâki bir nevi hüsn-ü sermedîyi irâe eder. Ve Mevlâna Celâleddin'in dediği gibi,

اَنْ خَيَالَاتِي كِه دَامِ أَوْلِيَاسْتْ عَكْسِ مَهْرُويَانِ بُوسْتَانِ خُدَاسْتْ[2]

sırrıyla bir ayna-yı cemâl-i ilâhî olur. Yoksa eğer tevhid sırrı olmazsa, o cüz'î meyve tek başına kalır. Ne o kudsî cemâl, ne de o ulvî kemâli gösterir. Ve içindeki cüz'î bir lem'a dahi söner, kaybolur. Âdeta başaşağı olup elmastan şişeye döner.

Hem tevhid sırrıyla şecere-i hilkatin meyveleri olan zîhayatta bir şahsiyet-i ilâhiye, bir ehadiyet-i rabbâniye ve sıfât-ı seb'aca mânevî bir sîma-yı rahmânî ve temerküz-ü esmâî ve إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ[3] 'deki hitaba muhatap olan zâtın bir cilve-i taayyünü ve teşahhusu tezahür eder. Yoksa o şahsiyet, o ehadiyet, o sîma, o taayyünün cilvesi, inbisat ederek kâinat nisbetinde genişlenir, dağılır, gizlenir. Ancak çok büyük ve ihatalı, kalbî gözlere görünür. Çünkü azamet ve kibriyâ perde olur, herkesin kalbi göremez. Hem o cüz'î zîhayatlarda pek zâhir bir surette anlaşılır ki; onun Sâni'i onu görür, bilir, dinler, istediği gibi yapar. Âdeta o zîhayatın masnûiyeti arkasında muktedir, muhtar, işitici, bilici, görücü bir zâtın mânevî bir teşahhusu, bir taayyünü imana görünür. Ve bilhassa zîhayattan insanın mahlûkiyeti arkasında gayet âşikâr bir tarzda o mânevî teşahhus, o kudsî taayyün, sırr-ı tevhid ile imanla müşâhede olunur. Çünkü o teşahhus-u ehadiyetin esasları olan ilim ve kudret ve hayat ve sem' ve basar gibi manaların hem numûneleri insanda var, o numûneler ile onlara işaret eder. Çünkü meselâ gözü veren zât, hem gözü görür, hem ince bir mana olan gözün gördüğünü görür, sonra verir. Evet, senin gözüne

---

1 Tirmizî, *deavât* 123; Muvatta, *Kur'ân* 32, *hac* 246; Abdurrezzak, *el-Musannef* 4/378; el-Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ* 4/284.

2 Evliyâullaha tuzak olan o hayaller ise, Hudâ bahçesinin ay yüzlülerinin cemâllerinin yansımasından ibarettir. (Mevlânâ Celâleddin Rumî, *Mesnevî-i Şerîf (terc. Şefik Can)* 1/26)

3 "(Haydi öyleyse deyiniz): Yalnız Sana ibadet eder, yalnız senden medet umarız." (Fâtiha sûresi, 1/5)

bir gözlük yapan gözlükçü usta, göze gözlüğün yakıştığını görür, sonra yapar. Hem kulağı veren zât, elbette o kulağın işittiklerini işitir, sonra yapar, verir. Sâir sıfatlar buna kıyas edilsin…

Hem esmânın nakışları ve cilveleri insanda var, onlar ile o kudsî manalara şehâdet eder. Hem insan, zaafıyla ve acziyle ve fakrıyla ve cehliyle diğer bir tarzda aynadarlık edip; yine zaafına, fakrına merhamet eden ve medet veren zâtın kudretine, ilmine, iradesine ve hâkezâ.. sâir evsafına şehâdet eder. İşte daire-i kesretin müntehâsında ve en dağınık cüz'iyatında, sırr-ı vahdetle binbir esmâ-yı ilâhiye, zîhayat denilen küçücük mektuplarda temerküz edip açık okunduğundan o Sâni-i Hakîm, zîhayat nüshalarını çok teksir ediyor. Ve bilhassa zîhayatlardan küçüklerin tâifelerini pek çok tarzda nüshalarını teksir eder ve her tarafa neşreder.

Bu Birinci Meyve'nin hakikatine beni îsal ve sevkeden zevkî bir hissimdir, şöyle ki:

Bir zaman, ziyade rikkatimden ve fazla şefkatten ve acımak duygusundan zîhayat ve hususan onlardan zîşuur ve bilhassa insanlar ve bilhassa mazlumlar ve musibete giriftar olanların hâlleri çok ziyade rikkatime ve şefkatime ve kalbime dokunuyordu. Kalben diyordum: "Bu âciz ve zayıf bîçârelerin dertlerini, âlemde hükmeden bu yeknesak kanunlar dinlemedikleri gibi; istilâ edici ve sağır olan unsurlar, hâdiseler dahi işitmezler. Bunların bu perişan hâllerine merhamet edip hususî işlerine müdahale eden yok mu?" diye ruhum çok derin feryat ediyordu. Hem "O çok güzel memlûklerin ve çok kıymettar malların ve çok müştâk ve minnettar dostların işlerine bakacak ve onlara sahabet edecek ve himâyet edecek bir mâlikleri, bir sahipleri, bir hakikî dostları yok mu?" diye kalbim bütün kuvvetiyle bağırıyordu.

İşte ruhumun feryadına ve kalbimin vâveylâsına vâfi ve kâfi ve teskin edici ve kanaat verici cevap ise: Sırr-ı tevhid ile Rahmân ve Rahîm olan Zât-ı Zülcelâl'in umumî kanunların tazyikatları ve hâdisâtın tehâcümâtı altında ağlayan ve sızlayan o sevimli memlûklerine kanunların fevkinde olarak, ihsânât-ı hususiyesi ve imdâdât-ı hâssası.. ve doğrudan doğruya her şeye karşı rubûbiyet-i hususiyesi.. ve her şeyin tedbirini bizzat kendisi görmesi.. ve her şeyin derdini bizzat dinlemesi.. ve her şeyin hakikî mâliki, sahibi, hâmisi olduğunu sırr-ı Kur'ân ve nur-u iman ile bildim. O hadsiz me'yusiyet yerinde nihâyetsiz bir mesruriyet hissettim. Ve her bir zîhayat, öyle bir Mâlik-i Zülcelâl'e mensubiyeti ve memlûkiyeti cihetiyle nazarımda binler derece bir ehemmiyet, bir kıymet kesbettiler.

Çünkü madem herkes efendisinin şerefiyle ve mensup olduğu zâtın makamıyla ve şöhretiyle iftihar eder, bir izzet peydâ eder; elbette nur-u iman ile bu mensubiyetin ve memlûkiyetin inkişafı suretinde bir karınca, bir firavunu o mensubiyet kuvvetiyle mağlup ettiği gibi.. o mensubiyet şerefiyle dahi gâfil ve kendi kendine mâlik ve başıboş kendini zanneden ve ecdadıyla ve mülk-ü Mısır ile iftihar eden[1] ve kabir kapısında o iftiharı sönen bin firavun kadar iftihar edebilir. Ve sinek dahi Nemrud'un sekerat vaktinde azaba ve hicaba inkılâb eden iftiharına karşı kendi mensubiyetinin şerefini irâe edip, onunkini hiçe indirebilir.[2]

İşte [3] إِنَّ الشِّرْكَ لَظُلْمٌ عَظِيمٌ *âyeti, şirkte hadsiz ve çok büyük bir zulüm bulunduğunu ifade ile bildirir. Şirk öyle bir cürümdür ki, her bir mahlûkun hakkına ve şerefine ve haysiyetine bir tecavüzdür. Ancak onu cehennem temizler.*

Tevhidin İkinci Meyvesi

Birinci Meyve, Hâlık-ı kâinat olan Zât-ı Akdes'e baktığı gibi İkinci Meyve dahi, kâinatın zâtına ve mahiyetine bakar. Evet, sırr-ı vahdetle kâinatın kemâlâtı tahakkuk eder.. ve mevcudâtın ulvî vazifeleri anlaşılır.. ve mahlûkatın netice-i hilkatleri takarrur eder.. ve masnûâtın kıymetleri bilinir.. ve bu âlemdeki makâsıd-ı ilâhiye vücud bulur.. ve zîhayat ve zîşuurların hikmet-i hilkatleri ve sırr-ı îcadları tezahür eder.. ve bu dehşet-engiz tahavvülât içinde kahhârâne fırtınaların hiddetli, ekşi sîmaları arkasında rahmetin ve hikmetin güler, güzel yüzleri görünür.. ve fenâ ve zevalde kaybolan mevcudâtın neticeleri ve hüviyetleri ve mahiyetleri ve ruhları ve tesbihatları gibi çok vücutları kendilerine bedel âlem-i şehâdette bırakıp sonra gittikleri bilinir.

Ve kâinat, baştan başa gayet mânidar bir kitab-ı samedânî.. ve mevcudât, ferşten arşa kadar gayet mucizâne bir mecmua-yı mektubat-ı sübhaniye.. ve mahlûkatın bütün tâifeleri, gayet muntazam ve muhteşem bir ordu-yu rabbânî.. ve masnûâtın bütün kabileleri; mikroptan, karıncadan tâ gergedana, tâ kartallara, tâ seyyârâta kadar Sultan-ı Ezelî'nin gayet vazife-perver memurları olduğu bilinmesi.. ve her şey, aynadarlık ve intisap

---

1 Bkz.: Zuhruf sûresi, 43/51.

2 Bkz.: İbni Kesîr, *el-Bidâye* 1/149.

3 "Şirk pek büyük bir zulümdür." (Lokman sûresi, 31/13)

cihetiyle binler derece kıymet-i şahsiyesinden daha yüksek kıymet almaları.. ve "Seyl-i mevcudât ve kafile-i mahlûkat nereden geliyor ve nereye gidecek ve ne için gelmişler ve ne yapıyorlar?" diye halledilmeyen tılsımlı suâllerin manaları ona inkişaf etmesi, ancak ve ancak sırr-ı tevhid iledir.

Yoksa kâinatın bu mezkûr yüksek kemâlâtları sönecek ve o ulvî ve kudsî hakikatleri zıtlarına inkılâb edecek. İşte şirk ve küfür cinâyeti, kâinatın bütün kemâlâtına ve ulvî hukuklarına ve kudsî hakikatlerine bir tecavüz olduğu cihetledir ki; ehl-i şirk ve küfre karşı kâinat kızıyor ve semâvât ve arz hiddet ediyor ve onların mahvına anâsır ittifak edip, Kavm-i Nuh *(aleyhisselâm)* ve Âd ve Semud ve Firavun gibi ehl-i şirki boğuyor, gark ediyor[1]; تَكَادُ تَمَيَّزُ مِنَ الْغَيْظِ[2] âyetinin sırrıyla cehennem dahi ehl-i şirk ve küfre öyle kızıyor ve kızışıyor ki, parçalanmak derecesine geliyor. Evet şirk, kâinata karşı büyük bir tahkir ve azîm bir tecavüzdür. Ve kâinatın kudsî vazifelerini ve hilkatin hikmetlerini inkâr etmekle şerefini kırıyor. Numûne için binler misallerinden birtek misale işaret edeceğiz.

Meselâ sırr-ı vahdet ile kâinat, öyle cesîm ve cismânî bir **melâike** hükmünde olur ki; mevcudâtın nevileri adedince yüz binler başlı.. ve her başında o nevide bulunan fertlerin sayısınca yüz binler ağız.. ve her ağzında o ferdin cihâzât ve ecza ve âzâ ve hüceyrâtı miktarınca yüz binler diller ile Sâni'ini takdis ederek tesbihat yapan İsrafil-misal ubûdiyette ulvî bir makam sahibi bir acâibü'l-mahlûkat iken; hem sırr-ı tevhid ile âhiret âlemlerine ve menzillerine çok mahsulât yetiştiren bir mezraa.. ve dâr-ı saadet tabakalarına âmâl-i beşeriye gibi çok hâsılatıyla levâzımât tedarik eden bir fabrika.. ve âlem-i bekâda hususan Cennet-i Âlâ'daki ehl-i temâşâya dünyadan alınma sermedî manzaraları göstermek için mütemâdiyen işleyen yüz bin yüzlü sinemalı bir fotoğraf iken; şirk ise, bu çok acîb ve tam mutî, hayattar ve cismânî melâikeyi; câmid, ruhsuz, fâni, vazifesiz, hâlik, manasız hâdisâtın herc ü merci altında ve inkılâbların fırtınaları içinde, adem zulümâtında yuvarlanan bir perişan mecmua-yı vâhiyesi.. hem bu çok garip ve tam muntazam, menfaattar fabrikayı; mahsulâtsız, neticesiz, işsiz, muattal, karmakarışık olarak şuursuz tesadüflerin oyuncağı ve sağır tabiatın ve kör kuvvetin mel'abegâhı ve umum zîşuurun matemhânesi ve bütün zîhayatın mezbahası ve hüzüngâhı suretine çevirir.

---

1 Bkz.: A'râf sûresi, 7/64, 72, 78, 84, 91; Hûd sûresi, 11/58, 66, 82, 83, 89, 94, 95; İbrahim sûresi, 14/9; İsrâ sûresi, 17/17; ...

2 "Cehennem, öfkesinden neredeyse çatlayacak haldedir." (Mülk sûresi, 67/7-8)

İşte [1] إِنَّ الشِّرْكَ لَظُلْمٌ عَظِيمٌ sırrıyla şirk, birtek seyyie iken ne kadar çok ve büyük cinâyetlere medar oluyor ki cehennemde hadsiz azaba müstehak eder. Her ne ise... Sirâcü'n-Nur'da bu İkinci Meyve'nin izahatı ve hüccetleri mükerreren beyan edildiğinden o uzun kıssayı kısa bıraktık.

Bu ikinci meyveye beni sevkedip îsal eden acîb bir his ve garip bir zevktir, şöyle ki:

Bir zaman, bahar mevsiminde temâşâ ederken gördüm ki; zemin yüzünde haşir ve neşr-i âzamın yüz binler numûnelerini gösteren bir seyerân ve seyelân içinde kafile kafile arkasında gelen, geçen mevcudâtın ve bilhassa zîhayat mahlûkatın, hususan küçücük zîhayatların kısa bir zamanda görünüp der-akab kaybolmaları ve dâimî bir faaliyet-i müdhişe içinde mevt ve zeval levhaları bana çok hazin görünüp, rikkatime şiddetle dokunarak beni ağlatıyordu. O güzel hayvancıkların vefatlarını gördükçe kalbim acıyordu. "Of, yazık! Ah, yazık!" diyerek bu ahların, ofların altında derinden derine bir vâveylâ-yı ruhî hissediyordum. Ve bu âkıbete uğrayan hayatı ise, ölümden beter bir azap gördüm.

Hem nebâtât ve hayvanat âleminde gayet güzel, sevimli ve çok kıymettar sanatta olan zîhayatlar, bir dakikada gözünü açıp bu seyrangâh-ı kâinata bakar, dakikasıyla mahvolur, gider. Bu hâli temâşâ ettikçe ciğerlerim sızlıyordu. Ağlamak ile şekvâ etmek istiyor, "Neden geliyorlar, hiç durmadan gidiyorlar?.." diye feleğe karşı kalbim dehşetli suâller soruyor ve böyle faydasız, gayesiz, neticesiz, çabuk idam edilen bu masnûcuklar gözümüz önünde bu kadar ihtimam ve dikkat ve sanat ve cihâzât ve terbiye ve tedbir ile kıymettar bir surette îcad edildikten sonra; gayet ehemmiyetsiz paçavralar gibi parçalanıp, hiçlik karanlıklarına atılmalarını gördükçe kemâlâta meftun ve güzelliklere müptelâ ve kıymettar şeylere âşık olan bütün latîfelerim ve duygularım, feryat edip bağırıyorlardı ki: "Neden bunlara merhamet edilmiyor? Yazık değiller mi? Bu baş döndürücü deverandaki fenâ ve zeval nereden gelip bu bîçârelere musallat olmuş?" diye mukadderât-ı hayatiyenin dış yüzünde bulunan elîm keyfiyetleriyle kadere karşı müthiş itirazlar başladığı hengâmda; birden nur-u Kur'ân, sırr-ı iman, lütf-u Rahmân ile tevhid imdadıma yetişti; o karanlıkları aydınlattı, benim bütün "Ah!" ve "Of!"larımı ve ağlamalarımı sürurlara ve "Yazık!" demelerimi "Mâşallah, bârekâllah!.."lara çevirdi.

---

[1] "Şirk pek büyük bir zulümdür." (Lokman sûresi, 31/13)

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ عَلٰى نُورِ الْإِيمَانِ[1] dedirtti. Çünkü sırr-ı vahdetle şöyle gördüm ki; her bir mahlûk, hususan her bir zîhayatın sırr-ı tevhid ile çok büyük neticeleri ve umumî faydaları vardır, ezcümle:

Her bir zîhayat, meselâ bu süslü çiçek ve şu tatlıcı sinek; öyle mânidar, ilâhî, manzum bir kasideciktir ki hadsiz zîşuurlar onu kemâl-i lezzetle mütâlaa ederler.. ve öyle kıymettar bir mucize-i kudrettir ve bir ilânnâme-i hikmettir ki, Sâni'inin sanatını nihâyetsiz ehl-i takdire cazibedârâne teşhir eder.

Hem kendi sanatını kendisi temâşâ etmek ve kendi cemâl-i fıtratını kendisi müşâhede etmek ve kendi cilve-i esmâsının güzelliklerini aynacıklarda kendisi seyretmek isteyen Fâtır-ı Zülcelâl'in nazar-ı şuhûduna görünmek ve mazhar olmak, gayet yüksek bir netice-i hilkatidir.

Hem kâinattaki hadsiz faaliyeti iktiza eden tezahür-ü rubûbiyete ve tebârüz-ü kemâlât-ı ilâhiyeye –Yirmi Dördüncü Mektup'ta beyan edildiği gibi– *beş vecihle hizmeti dahi, ulvî bir vazife-i fıtratıdır. Ve böyle faydaları ve neticeleri vermekle beraber; kendi yerinde, bu âlem-i şehâdette zîruh ise ruhunu ve hadsiz hâfızalarda vesâir elvâh-ı mahfûzalarda suretini ve hüviyetini ve tohumlarında ve yumurtacıklarında mahiyetinin kanunlarını ve bir nevi müstakbel hayatını ve âlem-i gaybda ve daire-i esmâda aynadarlık ettiği kemâlleri ve güzellikleri bırakıp, mesrûrâne terhis manasında bir zâhirî mevt ile bir zeval perdesi altına girer; yalnız dünyevî gözlerden saklanır mahiyetinde gördüm, "Oh Elhamdülillâh!" dedim...*

Evet, kâinatın bütün tabakatında ve umum nevilerinde göz ile görünen ve her tarafa kök salan gayet esaslı ve çok kuvvetli ve kusursuz ve nihâyet derecede parlak olan bu cemâller ve güzellikler, elbette şirkin iktiza ettiği çok çirkin ve haşin ve gayet menfur ve perişan olan evvelki vaziyetin muhâl ve mevhum olduğunu gösteriyor. Çünkü böyle çok esaslı bir cemâl perdesi altında, böyle dehşetli bir çirkinlik saklanamaz ve bulunamaz. Eğer bulunsa o hakikatli cemâl; hakikatsiz, asılsız, vâhî ve vehmî olur. Demek şirkin hakikati yok, yolu kapalı, bataklıkta saplanır; hükmü muhâl, mümtenîdir. Bu mezkûr, hissî olan hakikat-i imaniye, tafsilatla ve kat'î burhanlar ile Sirâcü'n-Nur'un müteaddit risalelerinde beyan edildiğinden burada bu kısacık işaretle iktifâ ederiz.

---

[1] Lutfettiği iman nûrundan dolayı hamdolsun Allah'a.

Üçüncü Meyve

Zîşuura, bilhassa insana bakar. Evet sırr-ı vahdet ile insan, bütün mahlûkat içinde büyük bir kemâl sahibi.. ve kâinatın en kıymettar meyvesi.. ve mahlûkatın en nâzenini ve en mükemmeli.. ve zîhayatın en bahtiyarı ve en mesûdu.. ve Hâlık-ı âlemin muhatabı ve dostu olabilir. Hatta bütün kemâlât-ı insaniye ve beşerin bütün ulvî maksatları tevhid ile bağlıdır.. ve sırr-ı vahdetle vücûd bulur.

Yoksa eğer vahdet olmazsa, insan mahlûkatın en bedbahtı ve mevcudâtın en süflîsi.. ve hayvanatın en bîçâresi.. ve zîşuurun en hüzünlüsü ve azaplısı ve gamlısı olur. Çünkü insan, nihâyetsiz bir aczi ve nihâyetsiz düşmanları ve hadsiz bir fakrı ve hadsiz ihtiyaçları bulunmakla beraber; mahiyeti öyle çok ve mütenevvî âlâtla ve hissiyatla teçhiz edilmiş ki, yüz bin çeşit elemleri hisseder ve yüz binler tarzlarda lezzetleri zevk ederek ister. Ve öyle maksatları ve arzuları var ki, bütün kâinata birden hükmü geçmeyen bir zât, o arzuları yerine getiremez.

• Meselâ insanda gayet şedit bir *arzu-yu bekâ* var. İnsanın bu maksadını öyle bir zât verebilir ki, bütün kâinatı bir saray hükmünde tasarruf eder. Bir odanın kapısını kapayıp, diğer bir menzilin kapısını açmak gibi kolay bir surette dünya kapısını kapayıp âhiret kapısını açabilsin. Beşerin bu arzu-yu bekâ gibi ebed tarafına uzanmış ve aktar-ı âleme yayılmış binler menfî ve müsbet arzuları var ki, onları vermekle beşerin iki dehşetli yaraları olan aczini ve fakrını tedavi eden zât ise, ancak sırr-ı vahdetle bütün kâinatı kabzasında tutan Zât-ı Ehad olabilir.

• Hem beşerde kalbinin selâmetine ve istirahatine ait öyle *incecik ve gizli ve cüz'î matlabları* ve ruhunun bekâsına ve saadetine medar öyle *büyük ve muhit ve küllî maksatları* var ki, onları öyle bir zât verebilir ki; kalbin en ince ve görünmez perdelerini görür, lâkayt kalmaz. Hem en gizli ve işitilmez, gayet mahfî seslerini işitir, cevapsız bırakmaz.

• Hem semâvât ve arzı, iki mutî nefer gibi emrine musahhar ederek[1] küllî hizmetlerde çalıştıracak derecede *muktedir* olabilsin.

• Hem insanın bütün cihâzâtları ve hissiyatları, sırr-ı vahdetle gayet yüksek bir *kıymet* alırlar.. ve şirk ve küfür ile gayet derecede *sukut* ederler.

---

1 Bkz.: Fussilet sûresi, 41/11.

♦Meselâ insanın en kıymettar cihazı *akıldır*. Eğer sırr-ı tevhid ile olsa o akıl, hem ilâhî, kudsî defineleri; hem kâinatın binler hazinelerini açan pırlanta gibi bir anahtarı olur. Eğer şirk ve küfre düşse o akıl, o hâlde geçmiş zamanın elîm hüzünlerini ve gelecek zamanın vahşi korkularını insanın başına toplattıran meş'um ve sebeb-i tâciz bir âlet-i bela olur.

♦Hem meselâ insanın en latîf ve şirin bir seciyesi olan *şefkat*, eğer sırr-ı tevhid onun yardımına yetişmezse öyle müthiş bir hirkat, bir firkat, bir rikkat, bir musibet olur ki insanı en bedbaht bir dereceye indirir. Tek bir güzel yavrusunu ebedî kaybeden bir gâfil vâlide, bu hirkati tam hisseder.

♦Hem meselâ insanın en lezzetli ve tatlı ve kıymetli hissi olan *muhabbet*, eğer sırr-ı tevhid yardım etse bu küçücük insanı, kâinat kadar büyütür ve genişlik verir ve mahlûkata nâzenin bir sultan yapar. Eğer şirk ve küfre düşse – el-iyâzü billâh!– öyle bir musibet olur ki, mütemâdiyen zeval ve fenâda mahvolan hadsiz mahbublarının ebedî firakları ile bîçâre kalb-i insanîyi her dakika parça parça eder. Fakat gaflet veren lehviyâtlar, muvakkaten ibtal-i his nev'inden zâhiren hissettirmiyor.

İşte bu üç misale yüzer cihâzât ve hissiyat-ı beşeriyeyi kıyas etsen; vahdet, tevhid, ne derece kemâlât-ı insaniyeye medar olduğunu anlarsın. Bu Üçüncü Meyve dahi Sirâcü'n-Nur'un belki yirmi risalelerinde gayet güzel bir tafsil ve hüccetli bir surette beyan edildiğinden burada kısa bir işaretle iktifâ ederiz.

Beni bu meyveye sevk ve îsal eden şöyle bir histir:

Bir zaman yüksek bir dağ başında idim. Gafleti dağıtacak bir intibah-ı ruhî vasıtasıyla kabir, tam manasıyla.. ölüm, bütün çıplaklığıyla.. ve zeval ve fenâ, ağlattırıcı lehvalarıyla bana göründü. Herkes gibi fıtratımdaki fıtrî aşk-ı bekâ, birden zevale karşı isyan edip galeyana geldi. Ve muhabbet ve takdir ile pek çok alâkadar olduğum ehl-i kemâlât ve meşâhir-i enbiyâ ve evliya ve asfiyanın sönmelerine ve mahvolmalarına karşı mahiyetimdeki rikkat-i cinsiye ve şefkat-i nev'iye dahi kabre karşı tuğyan edip feveran etti. Ve altı cihete istimdadkârâne baktım. Hiçbir teselli, bir medet göremedim. Çünkü zaman-ı mâzi tarafı, bir mezar-ı ekber.. ve müstakbel, bir karanlık.. ve yukarı, bir dehşet.. ve aşağı ve sağ ve sol taraflarından elîm ve hazin hâller, hadsiz muzır şeylerin tehâcümâtını gördüm. Birden sırr-ı tevhid imdadıma yetişti, perdeyi açtı, hakikat-i hâlin yüzünü gösterdi: "Bak!" dedi.

♦En evvel beni çok korkutan ölümün yüzüne baktım, gördüm ki: Ölüm, ehl-i iman için bir terhistir. Ecel terhis tezkeresidir, bir tebdil-i mekândır, bir hayat-ı bâkiyenin mukaddimesi ve kapısıdır. Zindan-ı dünyadan çıkmak ve bağistan-ı cinâna bir uçmaktır. Hizmetinin ücretini almak için huzur-u Rahmân'a girmeye bir nöbettir ve dâr-ı saadete gitmeye bir davettir diye kat'î anladığımdan, ölümü ve mevti sevmeye başladım.[1]

♦Sonra zeval ve fenâya baktım, gördüm ki: Sinema perdeleri gibi ve güneşe mukabil akan kabarcıklar misillü, lezzet verici bir teceddüd-ü emsâldir, bir tazelenmektir. Ve esmâ-yı hüsnânın çok hasnâ ve güzel cilvelerini tazelendirmek için âlem-i gayptan gelip, âlem-i şehâdette vazifedârâne bir seyerândır, bir cevelândır. Ve cemâl-i rubûbiyetin hikmettarâne bir tezahürâtıdır ve mevcudâtın hüsn-ü sermedîye karşı bir aynadarlığıdır, yakînen bildim.

♦Sonra altı cihete baktım, gördüm ki: Sırr-ı tevhid ile o kadar nurânidir ki, göz kamaştırıyor. Geçmiş zaman bir mezar-ı ekber olmadığını, belki zaman-ı istikbale inkılâb edip binler mecâlis-i münevvere ve mecma-ı ahbab, binler menâzır-ı nurâniye gördüm ve hâkezâ… Bu iki madde gibi binler maddelerin hakikî yüzlerine baktım; sürur ve şükürden başka bir tesir, bir keyfiyet vermediklerini gördüm.

Bu Üçüncü Meyve'ye ait bu zevkimi ve hissimi Sirâcü'n-Nur'un belki kırk risalelerinde cüz'î, küllî deliller ile beyan etmişim. Ve bilhassa "Yirmi Altıncı Lem'a" olan İhtiyarlar Risalesi'nin on üç adet ricalarında o derece kat'î ve güzel izah edilmiştir ki, daha fevkinde izah olmaz. Onun için bu pek uzun kıssayı bu makamda pek çok kısa kestim.

[1] Bkz.: Abd İbni Humeyd, *el-Müsned* s.137; et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* 9/155; el-Hâkim, *el-Müstedrek* 4/355.

İkinci Makam

Tevhidi ve vahdâniyeti ve vahdeti, kat'î bir surette iktiza ve istilzam ve îcab eden.. ve şirki ve iştiraki kabul etmeyen ve müsaade vermeyen deliller hadsizdirler. Onlardan yüzler, belki binler burhanlar Risale-i Nur'da tafsilen isbat edildiğinden, burada muktazîlerin üç adedine icmâlen işaret edilecek.

Birincisi

Bu kâinatta göz ile görünen hakîmâne ef'âlin ve basîrâne tasarrufatın şehâdetiyle bu masnûât, bir Hâkim-i Hakîm'in, bir Kebîr-i Kâmil'in hudutsuz sıfât ve isimleriyle ve nihâyetsiz mutlak olan ilim ve kudretiyle yapılıyor, îcad ediliyor.

Evet bir hads-i kat'î ile bu eserlerden o Sâni'in hem rubûbiyet-i âmme derecesinde hâkimiyeti ve âmiriyeti.. hem ceberûtiyet-i mutlaka derecesinde kibriyâsı ve azameti.. hem ulûhiyet-i mutlaka derecesinde kemâli ve istiğnâsı.. hem hiçbir kayıt altına girmeyen ve hiçbir hadd-i nihâyet bulunmayan faaliyeti ve saltanatı var olduğu anlaşılır ve kat'î bilinir, belki görünür. Hâkimiyet ve kibriyâ.. ve kemâl ve istiğnâ.. ve ıtlak ve ihata.. ve nihâyetsizlik ve hadsizlik ise vahdeti istilzam edip, iştirake zıttırlar.

♦Amma *hâkimiyet* ve *âmiriyetin* vahdete şehâdetleri ise Risale-i Nur'un çok yerlerinde gayet kat'î bir surette isbat edilmiş. Hülâsatü'l-hülâsası şudur ki:

Hâkimiyetin şe'ni ve muktezası, istiklâliyet ve infirattır ve gayrın müdahalesini reddir. Hatta aczleri için muâvenete fıtraten muhtaç olan insanlarda dahi, o hâkimiyetin bir gölgesi cihetiyle gayrın müdahalesini red ve istiklâliyetini muhafaza etmek için bir memlekette iki padişah, bir vilayette iki vali, bir nahiyede iki müdür, hatta bir mahallede iki muhtar bulunmuyor. Eğer bulunsa herc ü merc olur, ihtilâl başlar, intizam bozulur. Madem hâkimiyetin bir gölgesi, âciz ve muâvenete muhtaç olan insanlarda bu derece müdahale-i gayrı ve iştiraki reddedip kabul etmezse; elbette aczden münezzeh bir Kadîr-i Mutlak'ta rubûbiyet suretindeki hâkimiyet, hiçbir cihetle iştiraki ve müdahale-i gayrı kabul etmez. Belki gayet şiddetle reddeder.. ve şirki tevehhüm ve itikat edenleri gayet hiddetle dergâhından tardeder. İşte Kur'ân-ı Hakîm'in ehl-i

şirk aleyhinde gayet şiddet ve hiddetle beyanatı[1] bu mezkûr hakikatten ileri geliyor.

♦Amma *kibriyâ ve azamet ve celâlin* vahdete şehâdetleri ise o dahi Risale-i Nur'da parlak burhanlarıyla beyan edilmiş. Burada gayet muhtasar bir meâline işaret edilecek.

Meselâ nasıl ki güneşin azamet-i nuru ve kibriyâ-yı ziyası, perdesiz ve yakınında bulunan başka zayıf nurlara hiçbir cihetle ihtiyaç bırakmadığı ve tesir vermediği gibi; öyle de kudret-i ilâhiyenin azamet ve kibriyâsı dahi, ayrı hiçbir kuvvete, hiçbir kudrete ihtiyaç bırakmadığı gibi; onlara hiçbiri îcadı, hiçbir hakikî tesiri vermez. Ve bilhassa kâinattaki bütün makâsıd-ı rabbâniyenin temerküz ettiği yeri ve medarları olan zîhayat ve zîşuurları başkalara havalesi kabil değil. Hem hilkat-i insaniyenin ve hadsiz envâ-ı nimetin icâdındaki gayelerin tezahür ettiği yerleri, menşeleri olan zîhayatların cüz'iyatındaki ahvâl ve semerâtı ve neticeleri başka ellere havalenin hiçbir cihet-i imkânı yoktur.

Meselâ bir zîhayatın cüz'î bir şifası veya bir rızkı veya bir hidayeti için Cenâb-ı Hak'tan başkasına hakikî minnettar olması ve başkasına perestiş-kârâne medih ve senâ etmesi, rubûbiyetin azametine dokunur ve ulûhiyetin kibriyâsına ilişir ve mâbudiyet-i mutlakanın haysiyetine dokundurur, celâlini müteessir eder.

♦Amma *kemâlin* sırr-ı vahdete işareti ise yine Risale-i Nur'da çok parlak burhanlarıyla beyan edilmiştir. Gayet muhtasar bir meâli şudur ki:

Semâvât ve arzın hilkati, bilbedâhe gayet kemâlde bir kudret-i mutlakayı ister. Belki her bir zîhayatın acâib cihâzâtı dahi, kemâl-i mutlakta bir kudreti iktiza eder. Ve aczden münezzeh ve kayıttan müberrâ bir kudret-i mutlakadaki kemâl ise, elbette vahdeti istilzam eder. Yoksa kemâline nakîse.. ve ıtlakına kayıt koymak.. ve nihâyetsizliğine nihâyet vermek.. ve en kavî bir kudreti en zayıf bir acze sukut ettirmek.. ve nihâyetsiz bir kudrete, nihâyetsiz olduğu bir vakitte bir mütenâhî ile nihâyet vermek lâzım gelecek. Bu ise beş vecihle muhâl içinde muhâldir.

♦Amma *ıtlak ve ihata ve nihâyetsizliğin* vahdete şehâdetleri ise o dahi Sirâcü'n-Nur Risaleleri'nde tafsilen zikredilmiş. Bir muhtasar meâli şudur:

Madem kâinattaki ef'âlin her biri, kendi eserinin etrafa istilâkârâne yayılması ile her bir fiilin ihatasını ve ıtlakını ve hadsiz bulunduğunu ve kayıtsızlığını

---

[1] Bkz.: Bakara sûresi, 2/39, 161, 257; Âl-i İmran sûresi, 3/4, 10, 12, 56, 90, 91, 116; Nisâ sûresi, 4/56, 168; Mâide sûresi, 5/10, 36, 73; ...

gösterir. Ve madem iştirak ve şirk ise, o ihatayı inhisar altına ve o ıtlakı kayıt altına ve o hadsizliği had altına alıp ıtlakın hakikatini ve ihatanın mahiyetini bozuyor. Elbette mutlak ve muhit olan o ef'âlde iştirak muhâldir, imkânı yoktur. Evet ıtlakın mahiyeti, iştirake zıttır. Çünkü ıtlakın manası, hatta mütenâhî ve maddî ve mahdut bir şeyde dahi olsa, yine istilâkârâne ve istiklâldârâne etrafa, her yere yayılır, intişar eder. Meselâ hava ve ziya ve nur ve hararet, hatta su, ıtlaka mazhar olsalar, her tarafa yayılırlar. Madem ıtlak ciheti, cüz'îde dahi olsa maddîleri, mahdutları böyle müstevlî yapıyor. Elbette küllî bir ıtlak-ı hakikî, böyle hem nihâyetsiz, hem maddeden münezzeh, hem hudutsuz, hem kusurdan müberrâ olan sıfatlara öyle bir istilâ ve ihata verir ki, şirk ve iştirakin hiçbir cihet-i imkânı ve ihtimali olamaz.

Elhâsıl: *Kâinatta görünen binlerle ef'âl-i umumiyenin ve cilveleri görünen yüzer esmâ-yı ilâhiyenin her birinin hem hâkimiyeti, hem kibriyâsı, hem kemâli, hem ihatası, hem ıtlakı, hem nihâyetsizliği, vahdetin ve tevhidin gayet kuvvetli birer burhanıdırlar.*

Hem nasıl ki bir fevkalâde kuvvet, faaliyete girmek için istilâ etmek ister, başka kuvvetleri dağıtır. Öyle de her bir fiil-i rubûbiyet ve her bir cilve-i esmâyı ulûhiyet, o derece fevkalâde kuvvetleri, eserlerinde görünüyor ki; eğer hikmet-i âmme ve adalet-i mutlaka olmasa idi ve onları durdurmasa idi, her biri umum mevcudâtı istilâ edecekti. Meselâ kavak ağacını umum zeminde halkeden ve tedbirini gören bir kuvvet, hiç mümkün müdür ki; onun yanında ve efradı içinde yayılmış ve karışmış olan ceviz ve elma ve zerdali misillü ağaçların kavağa bitişik olan cüz'î fertlerini, o kavak nev'ini tamamen, birden zabteden küllî kuvveti altına ve tedbiri içine almasın ve istilâ etmesin ve başka kuvvetlere kaptırsın. Evet, her bir nevi mahlûkatta, belki her bir fertte tasarruf eden öyle bir kuvvet ve kudret hissediliyor ki; bütün kâinatı istilâ ve bütün eşyayı zabt ve bütün mevcudâtı hükmü altına alabilir bir mahiyette görünüyor. Elbette böyle bir kuvvet, iştiraki hiçbir cihette kabul edemez, şirke meydan vermez.

Hem nasıl ki bir meyvedar ağacın sahibinin o ağaçtan en ziyade ehemmiyet verdiği ve alâkadarlık gösterdiği cihet ve madde, o ağacın meyveleri ve dallarının uçlarındaki semereleri ve tohumluk için o meyvelerin kalblerinde – ve bizzat kalbleri– olan çekirdekleridir. Ve onun mâliki, aklı varsa o dallardaki meyveleri başkalara dâimî temlik edip, boşu boşuna mâlikiyetini bozmaz. Aynen öyle de şu kâinat denilen ağacın dalları olan unsurları.. ve o unsurların uçlarında bulunan ve çiçekleri ve yaprakları hükmünde olan nebâtâtı ve

hayvanatı.. ve o yaprakların ve çiçeklerin en yukarısındaki meyveler olan insanları.. ve o meyvelerin en mühim meyveleri ve semereleri ve netice-i hilkatleri olan ubûdiyetlerini ve şükürlerini.. ve bilhassa o meyvelerin cemiyetli çekirdekleri olan kalblerini ve "zahr-ı kalb"[1] denilen kuvve-i hâfızalarını başka kuvvetlere hiçbir cihetle kaptırmaz ve kaptırmakla saltanat-ı rubûbiyetini kırmaz ve kırmakla mâbudiyetini bozmaz.

Hem daire-i mümkinâtın ve kesretin en müntehâsında bulunan cüz'iyatta, belki o cüz'iyatın cüz'iyat-ı ahvâlinde ve keyfiyâtında makâsıd-ı rubûbiyet temerküz ettiğinden, hem de mâbudiyete uzanan ve mâbuda bakan minnettarlıkların ve teşekküratların ve perestişliklerin menşeleri onlar olduğundan, elbette onları başka ellere vermez.. ve vermekle hikmetini ibtal etmez.. ve hikmetini ibtal etmekle ulûhiyetini ıskat etmez. *Çünkü mevcudâtın icâdındaki en mühim makâsıd-ı rabbâniye, kendini zîşuurlara tanıttırmak ve sevdirmek ve medh ü senâsını ettirmek ve minnettarlıklarını kendine celbetmektir.*

Bu ince sır içindir ki; şükrü ve perestişi ve minnettarlığı ve muhabbeti ve medhi ve ubûdiyeti intâc eden rızık ve şifa ve bilhassa hidayet ve iman gibi daire-i kesretin en âhirindeki cüz'î ve küllî bu gibi fiiller ve in'amlar, doğrudan doğruya kâinat Hâlık'ının ve umum mevcudât sultanının eseri ve ihsanı ve in'amı ve hediyesi ve fiili olduğunu göstermek için Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan,[2(Hâşiye)] tekrar ile rızkı[3] ve hidayeti[4] ve şifayı[5] Zât-ı Vâcibü'l-vücûd'a veriyor.. ve "onları ihsan etmek, ona mahsus ve ona münhasırdır" diyor ve gayet şiddetle gayrın müdahalesini reddediyor.

Evet, ebedî bir dâr-ı saadeti kazandıran iman nimetini veren, elbette ve her hâlde o dâr-ı saadeti halkeden ve imanı ona anahtar yapan bir Zât-ı Zülcelâl'in nimeti olabilir. Başkası bu derece büyük bir nimetin mün'imi olarak mâbudiyetin en büyük penceresini kapayıp, en ehemmiyetli vesilesini kapamaz ve çalamaz.

---

1 Bkz.: Buhârî, *fezâilü'l-Kur'ân* 22, *nikâh* 14, 35; Müslim, *nikâh* 76; Nesâî, *nikâh* 62; Dârimî, *fezâilü'l-Kur'ân* 33.

2 (Hâşiye) Meselâ [1*] إِنَّ اللهَ هُوَ الرَّزَّاقُ ذُو الْقُوَّةِ الْمَتِينُ

*1 "Bütün mahlûkların rızıklarını veren, kâmil kuvvet ve tam iktidar sahibi olan Allah Teâlâdır." (Zâriyât sûresi, 51/58)

3 Rızkı Allah'ın verdiğine dair bkz.: Bakara sûresi, 2/22, 60, 168, 172; Nisâ sûresi, 4/5; Mâide sûresi, 5/88; …

4 Hidayeti Allah'ın verdiğine dair bkz.: Bakara sûresi, 2/142, 213, 272; Âl-i İmran sûresi, 3/73; Mâide sûresi, 5/16; En'âm sûresi, 6/71, 88; …

5 Şifayı Allah'ın verdiğine dair bkz.: Şuarâ sûresi, 26/80.

Elhâsıl: Şecere-i hilkatin en müntehâsındaki en cüz'î ahvâl ve semerât, iki cihetle tevhide ve vahdete işaret ve şehâdet ederler:

Birincisi: Rubûbiyetin kâinattaki maksatları onlarda tecemmû.. ve gayeleri onlarda temerküz.. ve ekser esmâ-yı hüsnânın cilveleri ve zuhurları ve tayyünleri ve hilkat-i mevcudâtın neticeleri ve faydaları onlarda içtima ettiğinden onların her birisi, bu temerküz noktasından der: "Ben bütün kâinatı halkeden zâtın malıyım, fiiliyim, eseriyim."

İkinci cihet *ise*: O cüz'î meyvenin kalbi, hem hadisçe zahr-ı kalb[1] denilen insanın hâfızası, ekser envâın bir çeşit muhtasar fihristesi.. ve bir küçük numûne haritası.. ve şecere-i kâinatın bir mânevî çekirdeği.. ve ekser esmâ-yı ilâhiyenin incecik bir aynası olduğu, hem o kalbin ve hâfızanın emsâlleri ve sikkeleri bir tarzda bulunan bütün kalblerin ve hâfızaların kâinat yüzünde müstevliyâne intişarları, elbette bütün kâinatı kabza-yı tasarrufunda tutan bir zâta bakar ve "yalnız onun eseriyim ve onun sanatıyım" derler.

Elhâsıl: Nasıl ki bir meyve, faydalılığı cihetiyle tamam ağacının mâlikine bakar.. ve çekirdeği cihetiyle bütün o ağacın ecza ve âzâ ve mahiyetine nazar eder.. ve bütün emsâlinde aynı bulunan yüzündeki sikkesi cihetiyle o ağacın bütün meyvelerini temâşâ eder: "Biz biriz ve bir elden çıkmışız, birtek zâtın malıyız. Ve birimizi yapan, elbette umumumuzu o yapar." derler. Öyle de daire-i kesretin nihâyetlerindeki zîhayat.. ve zîhayatın ve hususan insanın yüzündeki sikke.. ve kalbindeki fihristiyet.. ve mahiyetindeki neticelik ve meyvelik cihetiyle, doğrudan doğruya bütün kâinatı kabza-yı rubûbiyetinde tutan zâta bakar ve vahdetine şehâdet eder.

Vahdâniyetin İkinci Muktazîsi

Vahdette vücûb derecesinde bir sühûlet, bir kolaylık.. ve şirkte, imtinâ derecesinde bir suûbet ve müşkülât bulunmasıdır. Bu hakikat ise İmam Ali *(radiyallâhu anh)*'ın tabirince Sirâcü'n-Nur'un çok risalelerinde ve bilhassa Yirminci Mektup'ta tafsilen ve Otuzuncu Lem'a'nın Dördüncü Nüktesi'nde icmâlen gayet kat'î ve parlak bir surette isbat ve izah edilmiş ve gayet kuvvetli burhanlar ile gösterilmiştir ki:

Bütün eşya birtek zâta verilse; bu kâinatın îcadı ve tedbiri, bir ağaç kadar kolay.. ve bir ağacın halkı ve inşâsı, bir meyve kadar sühûletli.. ve bir baharın

---

[1] Bkz.: Buhârî, *fezâilü'l-Kur'ân* 22, *nikâh* 14, 35; Müslim, *nikâh* 76; Nesâî, *nikâh* 62; Dârimî, *fezâilü'l-Kur'ân* 33.

ibda'ı ve idaresi, bir çiçek kadar âsân.. ve hadsiz efradı bulunan bir nev'in terbiyesi ve tedbiri, bir fert kadar müşkülatsız olur.

Eğer şirk yolunda esbap ve tabiata verilse; bir ferdin îcadı, bir nevi, belki neviler kadar.. ve bir çekirdeğin îcadı, bir ağaç, belki yüz ağaç kadar.. ve bir ağacın icâd ve inşâ ve ihya ve idare ve terbiye ve tedbiri kâinat kadar, belki daha ziyade müşkül olur.

Madem Sirâcü'n-Nur'da hakikat-i hâl böyle isbat edilmiş ve madem bilmüşâhede gözümüz önünde görüyoruz ki, gayet derecede sanatlı ve kıymettarlık ile beraber nihâyet derecede bir mebzuliyet var. Ve her bir zîhayat fevkalâde mucizâne ve harika ve çok cihâzâtları bulunan birer makine-i acîbe olmakla beraber, sehâvet-i mutlaka içinde kibrit çakar gibi bir sürat-i harika ile gayet derecede kolaylık ve sühûlet ve külfetsiz bir surette vücûda geliyorlar. Elbette, bizzarure ve bilbedâhe gösterir ki; o mebzuliyet ve o sühûlet, vahdetten ve birtek zâtın işleri olmasından ileri geliyor. Yoksa değil ucuzluk ve çokluk ve çabukluk ve kolaylık ve kıymettarlık, belki şimdi beş para ile alınan bir meyve, beş yüz lira ile alınmayacaktı; belki bulunmayacak derecede nâdir olacaktı. Ve şimdi saati kurmak ve elektriğin düğmelerine dokunmakla işleyen muntazam makineler gibi vücûdları, îcadları kolay ve âsân olan zîhayat şeyler; imtinâ derecesinde suûbetli, müşkülatlı olacak ve bir günde ve bir saatte ve bir dakikada bütün cihâzât ve şerâit-i hayatıyla vücûda gelen bir kısım hayvanlar bir senede, belki bir asırda, belki hiç gelmeyecekti.

Sirâcü'n-Nur'un yüz yerinde en muannit bir münkiri dahi susturacak bir kat'iyetle isbat edilmiş ki; bütün eşya birtek Zât-ı Vâhid-i Ehad'e verilse, birtek şey gibi kolay ve çabuk ve ucuz olur. Eğer esbaba ve tabiata dahi hisse verilse, birtek şeyin îcadı bütün eşya kadar çetin ve geç ve ehemmiyetsiz ve pahalı olacak. Bu hakikatin burhanlarını görmek istersen Yirminci ve Otuz Üçüncü Mektup'lara ve Yirmi İkinci ve Otuz İkinci Sözler'e ve tabiata dair Yirmi Üçüncü ve ism-i âzama dair Otuzuncu Lem'alar'a ve bilhassa Otuzuncu Lem'a'nın İsm-i Ferd ve İsm-i Kayyûm'a dair Dördüncü ve Altıncı Nükteler'ine baksan göreceksin ki, iki kere iki dört eder kat'iyetinde bu hakikat isbat edilmiştir. Burada o yüzer burhanlarından bir tanesine işaret edilecek, şöyle ki:

Eşyanın icâdı; ya ademden olur, ya terkip suretinde sâir anâsırdan ve mevcudâttan toplanır. Eğer birtek zâta verilse, o vakit her hâlde o zâtın her şeye muhit bir ilmi ve her şeye müstevlî bir kudreti bulunacak. Ve bu surette onun ilminde suretleri ve vücûd-u ilmîleri bulunan eşyaya vücûd-u haricî vermek

ve zâhir bir ademden çıkarmak ise, bir kibrit çakar gibi veya göze görünmeyen bir yazı ile yazılan bir hattı göze göstermek için, gösterici bir maddeyi üstüne geçirmek ve sürmek gibi veya fotoğrafın aynasındaki sureti kâğıt üstüne nakleden kolay ameliyat gibi gayet kolay bir surette Sâni'in ilminde plânları ve programları ve mânevî miktarları bulunan eşyayı, emr-i kün feyekûn[1] ile adem-i zâhirîden vücûd-u haricîye çıkarır.

Eğer inşâ ve terkip suretinde olsa ve hiçten, ademden îcad etmeyip belki anâsırdan ve etraftan toplamak suretiyle yapsa; yine nasıl ki bir taburun istirahat için her tarafa dağılmış olan efradlarının bir boru sadâsıyla toplanmaları ve muntazam bir vaziyete girmeleri ve o sevkiyatı teshil ve o vaziyeti muhafaza hususunda bütün ordu kendi kumandanının kuvveti ve kanunu ve gözü hükmünde olduğu gibi, aynen öyle de Sultan-ı kâinatın kumandası altındaki zerreler, onun kaderî ve ilmî düsturlarıyla ve müstevlî kudretinin kanunlarıyla ve temas ettikleri sâir mevcudât dahi, o Sultan'ın kuvveti ve kanunu ve memurları gibi teshilâtçı olarak o zerreler sevk olunup gelirler. Bir zîhayatın vücudunu teşkil etmek için ilmî, kaderî birer mânevî kalıp hükmünde bir miktar-ı muayyen içine girerler, dururlar.

Eğer eşya, ayrı ayrı ellere ve esbaba ve tabiat gibi şeylere havale edilse –o hâlde, bütün ehl-i aklın ittifakıyla– hiçbir sebep; hiçbir cihetten, hiçten, ademden îcad edemez. Çünkü o sebebin muhit bir ilmi, müstevlî bir kudreti olmadığından o adem ise, yalnız zâhirî ve haricî bir adem olmaz; belki adem-i mutlak olur. Adem-i mutlak ise hiçbir cihetle menşe-i vücûd olamaz. Öyle ise her hâlde terkip edecek. Hâlbuki inşâ ve terkip suretinde bir sineğin, bir çiçeğin cesedini, cismini, zeminin yüzünden toplamak ve ince bir elek ile eledikten sonra –binler müşkülatla– o mahsus zerreler gelebilirler. Hem geldikten sonra dahi, o cisimde dağılmadan muntazam bir vaziyeti muhafaza etmek için –manevî ve ilmî kalıpları bulunmadığından– maddî ve tabiî bir kalıp, belki âzâları adedince kalıplar lâzımdır. Tâ ki o gelen zerreler, o cism-i zîhayatı teşkil etsinler.

İşte bütün eşya birtek zâta verilmesi, vücûb ve lüzum derecesinde bir kolaylık.. ve müteaddit esbaba verilmesi, imtinâ ve muhâl derecesinde müşkülatlar bulunduğu gibi; her şey Zât-ı Vâhid-i Ehad'e verilse, nihâyet derecede ucuzluk içinde gayet derecede kıymettar ve fevkalâde sanatlı ve çok mânidar ve gayet kuvvetli olur.

---

1 "(O, bir şeyi yaratmak isteyince sadece) 'ol!' der, o da oluverir." (Bakara sûresi, 2/117; Âl-i İmran sûresi, 3/47, 59; En'âm sûresi, 6/73; Nahl sûresi, 16/40; …)

Eğer şirk yolunda müteaddit esbaba ve tabiata havale edilse, nihâyet derecede pahalılık içinde, gayet derecede ehemmiyetsiz, sanatsız, manasız, kuvvetsiz olur. Çünkü nasıl bir adam, askerlik haysiyetiyle bir kumandan-ı âzama intisap ve istinad ettiğinden, hem bir ordu onun arkasında –lüzum olursa– tahşid edilebilir bir kuvve-i mâneviyeyi, hem o kumandanın ve ordunun kuvveti, onun ihtiyat kuvveti olmasıyla kuvve-i şahsiyesinden binler defa ziyade maddî bir kudreti, hem o ehemmiyetli kuvvetinin menâbîini ve cephânesini ordu taşıdığı için kendisi taşımaya mecbur olmadığından fevkalâde işleri yapabilecek bir iktidarı kazandığından o tek nefer, düşman olan bir müşîri esir ve bir şehri tehcir ve bir kaleyi teshir edebilir. Ve eseri, harika ve kıymettar olur. Eğer askerliği terk edip, kendi kendine kalsa, o harika kuvve-i mâneviyeyi ve o fevkalâde kudreti ve o mucizekâr iktidarı birden kaybederek, âdi bir başıbozuk gibi kuvve-i şahsiyesine göre cüz'î, kıymetsiz, ehemmiyetsiz işleri görebilir ve eseri de o nisbette küçülür.

Aynen öyle de tevhid yolunda her şey Kadîr-i Zülcelâl'e intisap ve istinad ettiğinden, bir karınca bir Firavun'u, bir sinek bir Nemrud'u[1], bir mikrop bir cebbârı mağlup ettikleri gibi; tırnak gibi bir çekirdek, dağ gibi bir ağacı omuzunda taşıyarak o ağacın bütün âlât ve cihâzâtının menşei ve mahzeni, bir tezgâh olmakla beraber; her bir zerre dahi yüz bin sanatlarda ve tarzlarda bulunan cisimleri ve suretleri teşkil etmek hizmetinde bulunmak olan hadsiz vazifeleri, o intisap ve istinad ile görebilir. Ve o küçücük memurların ve bu incecik askerlerin mazhar oldukları eserler, gayet mükemmel ve sanatlı ve kıymettar olur. Çünkü o eserleri yapan zât, Kadîr-i Zülcelâl'dir; onların ellerine vermiş, onları perde yapmış. Eğer şirk yolunda esbaba havale edilse; karıncanın eseri, karınca gibi ehemmiyetsiz.. ve zerrenin sanatı, zerre kadar kıymeti kalmaz ve her şey mânen sukut ettiği gibi maddeten dahi o derece sukut edecekti ki, koca dünyayı beş para ile kimse almazdı.

Madem hakikat budur ve madem her şey nihâyet derecede hem kıymettar, hem sanatlı, hem mânidar, hem kuvvetli görünüyor.. gözümüzle görüyoruz. Elbette tevhid yolundan başka yol yoktur ve olamaz. Eğer olsa, bütün mevcudâtı değiştirmek ve dünyayı ademe boşaltıp, yeniden ehemmiyetsiz müzahrafâtla doldurmak lâzım gelecek; tâ ki şirke yol açılabilsin. İşte İmam Ali'nin *(radiyallâhu anh)* tabirince Sirâcü'n-Nur ve Sirâcü's-Sürc olan Resâili'n-Nur'da tevhide dair beyan ve izah edilen yüzler burhanlardan birtek burhanın icmâlini işittin, ötekileri kıyas edebilirsin…

---

1 Bkz.: İbni Kesîr, *el-Bidâye* 1/149.

Tevhidin Üçüncü Muktazîsi

Her şeyde, hususan zîhayat masnûlardaki hilkat, fevkalâde sanatkârâne olmakla beraber; bir çekirdek, bir meyvenin.. ve bir meyve, bir ağacın.. ve bir ağaç, bir nev'in.. ve bir nev, bir kâinatın bir küçük numûnesi, bir misal-i musağğarı, bir muhtasar fihristesi, bir mücmel haritası, bir mânevî çekirdeği ve ilmî düsturlar ile ve hikmet mizanları ile kâinattan süzülmüş, sağılmış, toplanmış birer câmî noktası ve mâyelik birer katresi olduğundan; onlardan birisini îcad eden zât, her hâlde bütün kâinatı îcad eden aynı zâttır. Evet, bir kavun çekirdeğini halkeden zât, bilbedâhe kavunu halkedendir. Ondan başkası olamaz ve olması muhâl ve imkânsızdır.

Evet, biz bakıyoruz, görüyoruz ki; kanda her bir zerre, o kadar muntazam ve çok vazifeleri görüyor ki, yıldızlardan geri kalmıyor. Ve kanda bulunan her bir küreyvât-ı hamrâ ve beyzâ, o derece şuurkârâne ceset için muhafaza ve iâşe hususunda öyle işleri görüyor ki, en mükemmel erzak memurlarından ve muhafaza askerlerinden daha mükemmeldir. Ve cisimdeki hüceyrelerinin her birisi, o derece muntazam muamelâta ve vâridat ve sarfiyata mazhardır ki, en mükemmel bir cesetten ve bir saraydan daha mükemmel idare edilir. Ve hayvanatın ve nebâtâtın her bir ferdi, yüzünde öyle bir sikkeyi ve içinde ve sinesinde öyle bir makineyi taşıyor ki; bütün hayvanları ve nebatları îcad eden bir zât, ancak o sikkeyi o yüzde ve o makineyi o sine içinde yapabilir. Ve zîhayattan her bir nevi, o derece zemin yüzünde muntazaman yayılmış vesâir nevilere münasebettarâne karışmış ki; bütün o envâı birden îcad, idare, tedbir, terbiye etmeyen ve zemin yüzünü örten ve dört yüz bin nebatî ve hayvanî olan atkı ipleriyle dokunan gayet nakışlı ve sanatlı hayattar bir haliçeyi nesc ve îcad edemeyen, o tek nev'i îcad ve idare edemez. Daha bunlara başka şeyler kıyas edilse anlaşılır ki; kâinat mecmuası, halk ve îcad cihetinde tecezzî kabul etmez bir külldür.. ve tedbir ve rubûbiyet cihetinde inkısamı imkânsız bir küllîdir.

Bu Üçüncü Muktazî, Sirâcü'n-Nur'un çok risalelerinde, hususan Otuz İkinci Söz'ün Birinci Mevkıf'ında o kadar kat'î ve parlak izah ve isbat edilmiştir ki; güneşin akisleri gibi her şeyin aynasında bir burhan-ı vahdet, temessül ve bir hüccet-i tevhid, in'ikâs ediyor. Biz o izaha iktifâen burada o uzun kıssayı kısa kestik.

Üçüncü Makam

Bu makam, tevhidin üç küllî alâmetini icmâlen beyan edecek.

Vahdetin tahakkukuna ve vücuduna delâlet eden deliller ve alâmetler ve hüccetler, had ve hesaba gelmez. Onlardan binler burhanlar Sirâcü'n-Nur'da tafsilen beyan edildiğinden bu Üçüncü Makam'da yalnız üç küllî hüccetlerin icmâlen beyanıyla iktifâ edildi.

Birinci Alâmet ve Hüccet ki, وَحْدَهُ[1] Kelimesi Onun Neticesidir

Her şeyde bir vahdet var. Vahdet ise, bir vâhide delâlet ve işaret eder. Evet, vâhid bir eser, bilbedâhe vâhid bir sâni'den sudûr eder. Bir, elbette birden gelir. Her şeyde bir birlik bulunduğundan, elbette birtek zâtın eseri ve sanatı olduğunu gösterir.

Evet bu kâinat, bin birlikler perdeleri içinde sarılı bir gül goncası gibidir. Belki esmâ ve ef'âl-i umumiye-i ilâhiyenin adedince vahdetleri giymiş birtek insan-ı ekberdir. Belki envâ-ı mahlûkat sayısınca dallarına vahdetler, birlikler asılmış bir şecere-i tûbâ-yı hilkattir.

Evet kâinatın idaresi bir.. ve tedbiri bir.. ve saltanatı bir.. ve sikkesi bir.. bir, bir, bir.. tâ binbir bir birler kadar...

Hem bu kâinatı çeviren isimler ve fiiller bir iken, her biri kâinatı veya ekserini ihata eder. Yani içinde işleyen hikmeti bir.. ve inâyeti bir.. ve tanzimatı bir.. ve iâşesi bir.. ve muhtaçlarının imdatlarına koşan rahmet bir.. ve o rahmetin bir şerbetçisi olan yağmur bir ve hâkezâ.. bir, bir, bir.. tâ binler bir birler...

Hem bu kâinatın sobası olan güneş bir.. lâmbası olan kamer bir.. aşçısı olan ateş bir.. levâzımât deposu ve hazineli direği olan dağ bir.. sakacı ve sucusu bir.. ve bağları sulayan süngeri bir ve hâkezâ.. bir, bir, bir.. tâ binbir birler kadar...

İşte âlemin bu kadar birlikleri ve vahdetleri, güneş gibi zâhir birtek

---

1 O tek ve yektâdır.

Vâhid-i Ehad'e işaret ve delâlet eden bir hüccet-i bâhiredir. Hem kâinat unsurlarının ve nevilerinin her birisi bir olmasıyla beraber, zeminin yüzünü ihata etmesi ve birbirinin içine girmesi ve münasebettarâne ve belki muâvenetkârâne birleşmesi, elbette mâlik ve sahip ve sâni'lerinin bir olmasına bir alâmet-i zâhiredir.

İkinci Alâmet ve Hüccet ki, لَا شَرِيكَ لَهُ[1] Kelimesini İntâc Ediyor

Bütün kâinatta zerrelerden tâ yıldızlara kadar her şeyde kusursuz bir intizam-ı ekmel ve noksansız bir insicam-ı ecmel ve zulümsüz bir mizan-ı âdilin bulunmasıdır. Evet kemâl-i intizam, insicam-ı mizan ise yalnız vahdetle olabilir. Müteaddit eller birtek işe karışırsa, karıştırır.

• Sen gel, bu intizamın haşmetine bak ki; bu kâinatı gayet mükemmel öyle bir saray yapmış ki, her bir taşı bir saray kadar sanatlı.. ve gayet muhteşem öyle bir şehir etmiş ki, hadsiz olan vâridat ve sarfiyatı ve nihâyetsiz kıymettar malları ve erzakı, bir perde-i gayptan kemâl-i intizamla vakti vaktine umulmadığı yerlerden geliyor. Ve gayet mânidar öyle mucizâne bir kitaba çevirmiş ki, her bir harfi yüz satır ve her bir satırı yüz sayfa ve her sayfası yüz bâb ve her bâbı yüz kitap kadar manaları ifade eder. Hem bütün bâbları, sayfaları, satırları, kelimeleri, harfleri birbirine bakar, birbirine işaret ederler.

• Hem sen gel, bu intizam-ı acîb içinde şu tanzimin kemâline bak ki; bu koca kâinatı tertemiz medenî bir şehir.. belki temizliğine gayet dikkat edilen bir güzel kasr.. belki yetmiş süslü hulleleri birbiri üstüne giymiş bir huri'l-în..[2] belki yetmiş, latîf, zînetli perdelere sarılmış bir gül goncası gibi pâk ve temizdir.

• Hem sen gel, bu intizam ve nezafet içindeki bu mizanın kemâl-i adaletine bak ki; *bin* derece büyütmekle ancak görülebilen küçücük ve incecik mahlûkları ve huveynâtı ve bin defa küre-i arzdan büyük olan yıldızları ve güneşleri, o mizanın ve o terazinin vezniyle ve ölçüsüyle tartılır ve onlara lâzım olan her şeyleri noksansız verilir. Ve o küçücük mahlûklar, o fevkalâde büyük masnûlar ile beraber, o mizan-ı adalet karşısında omuz omuzadırlar. Hâlbuki o büyüklerden öyleleri var ki, eğer bir saniye kadar muvâzenesini kaybetse muvâzene-i âlemi bozacak ve bir kıyâmeti koparacak kadar bir tesir yapabilir.

---

1 Ortağı yoktur.

2 Bkz.: Tirmizî, *kıyâmet* 60, *cennet* 5, 7; Dârimî, *rikak* 108; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 2/23, 247, 316.

• Hem sen gel; bu intizam, nezafet, mizanın içinde bu fevkalâde cazibedar cemâle ve güzelliğe bak ki; bu koca kâinatı gayet güzel bir bayram ve gayet süslü bir meşher ve çiçekleri yeni açılmış bir bahar şeklini vermiş ve koca baharı gayet güzel bir saksı, bir gül destesi yapmış ki; her bahara, zeminin yüzünde mevsim be mevsim açılan yüz binler nakışlı bir muhteşem çiçek suretini vermiş. Ve o baharda her bir çiçeği çeşit çeşit zînetlerle güzelleştirmiş. Evet, nihâyet derecede hüsün ve cemâlleri bulunan esmâ-yı hüsnânın güzel cilveleriyle kâinatın her bir nev'i, hatta her bir ferdi, kabiliyetine göre öyle bir hüsne mazhar olmuşlar ki; Hüccetü'l-islâm İmam Gazâlî demiş: لَيْسَ فِي الْإِمْكَانِ أَبْدَعُ مِمَّا كَانَ[1] Yani: "Daire-i imkânda bu mükevvenâttan daha bedî, daha güzel yoktur." İşte bu muhit ve cazibedar olan hüsün.. ve bu umumî ve hârikulâde nezafet.. ve bu müstevlî ve şümûllü ve gayet hassas mizan.. ve bu ihatalı ve her cihette mucizâne intizam ve insicam, vahdete ve tevhide öyle bir hüccettir, bir alâmettir ki; gündüzün ortasındaki ziyanın güneşe işaretinden daha parlaktır.

.....

Bu makama ait gayet mühim iki şıklı bir suâle gayet muhtasar ve kuvvetli bir cevaptır.

Suâlin Birinci Şıkkı: Bu makamda diyorsun ki; "Kâinatı, hüsün ve cemâl ve güzellik ve adalet ihata etmiştir." Hâlbuki gözümüz önünde bu kadar çirkinliklere ve musibetlere ve hastalıklara ve beliyyelere ve ölümlere ne diyeceksin?

Elcevap: Çok güzellikleri intâc veya izhar eden bir çirkinlik dahi, dolayısıyla bir güzelliktir. Ve çok güzelliklerin görünmemesine ve gizlenmesine sebep olan bir çirkinliğin yok olması, görünmemesi, yalnız bir değil, belki müteaddit defa çirkindir. Meselâ vâhid-i kıyasî gibi bir kubuh bulunmazsa, hüsnün hakikati birtek nevi olur; pek çok mertebeleri gizli kalır. Ve kubhun tedâhulü ile mertebeleri inkişaf eder. Nasıl ki soğuğun vücuduyla, hararetin mertebeleri ve karanlığın bulunmasıyla ziyanın dereceleri tezahür eder. Aynen öyle de cüz'î şer ve zarar ve musibet ve çirkinliğin bulunmasıyla, küllî hayırlar ve küllî menfaatler ve küllî nimetler ve küllî güzellikler tezahür ederler. Demek çirkinin îcadı çirkin değil, güzeldir. Çünkü neticelerin çoğu güzeldir. Evet, yağmurdan

---

[1] Bkz.: el-Gazâlî, *İhyâu ulûmi'd-dîn* 4/258; İbni Arabî, *el-Fütûhâtü'l-Mekkiyye* 1/53, 4/154, 6/392, 7/82, 8/221; ez-Zehebî, *Siyeru a'lâmi'n-nübelâ* 19/337.

zarar gören tembel bir adam, yağmura rahmet nâmını verdiren hayırlı neticelerini hükümden ıskat etmez; rahmeti zahmete çeviremez.

Amma fenâ ve zeval ve mevt ise, Yirmi Dördüncü Mektup'ta gayet kuvvetli ve kat'î burhanlar ile isbat edilmiş ki: Onlar umumî rahmete ve ihatalı hüsne ve şümûllü hayra münâfi değiller, belki muktezalarıdırlar. Hatta şeytanın dahi, mânevî terakkiyât-ı beşeriyenin zembereği olan müsabakaya ve mücâhedeye sebep olduğundan, o nev'in îcadı dahi hayırdır, o cihette güzeldir. Hem hatta kâfir, küfür ile bütün kâinatın hukukuna bir tecavüz ve şerefini tahkir ettiğinden, ona cehennem azabı vermek, güzeldir. Başka risalelerde bu iki nokta tamamen tafsil edildiğinden burada bir kısa işaretle iktifâ ediyoruz.

Suâlin İkinci Şıkkı:[1](Hâşiye) Haydi, şeytana ve kâfire ait bu cevabı, umumî noktasında kabul edelim. Fakat Cemîl-i Mutlak ve Rahîm-i Mutlak ve Hayr-ı Mutlak olan Zât-ı Ganiyy-i ale'l-ıtlak, nasıl oluyor ki; bîçâre cüz'î fertleri ve şahısları musibete, şerre, çirkinliğe müptelâ ediyor?

Elcevap: Ne kadar iyilik ve güzellik ve nimet varsa, doğrudan doğruya o Cemîl ve Rahîm-i Mutlak'ın hazine-i rahmetinden ve ihsânât-ı hususiyesinden gelir.[2] Ve musibet ve şerler ise, saltanat-ı rubûbiyetin âdetullah nâmı altında ve küllî iradelerin mümessilleri olan umumî ve küllî kanunlarının çok neticelerinden tek-tük cüz'î neticeleri olmasından, o kanunlar cereyanının cüz'î muktezaları olduğundan, elbette küllî maslahatlara medar olan o kanunları muhafaza ve riayet etmek için o şerli, cüz'î neticeleri dahi halkeder. Fakat o cüz'î ve elîm neticelere karşı, imdâdât-ı hâssa-yı rahmâniye ve ihsânât-ı hususiye-yi rabbâniye ile musibete düşen efradın feryatlarına ve beliyyelere giriftar olan eşhasın istigâselerine yetişir. Ve Fâil-i Muhtar olduğunu ve her bir şeyin her bir işi, onun meşietine bağlı bulunduğunu.. ve umum kanunları dahi, daima irade ve ihtiyârına tâbi bulunmalarını.. ve o kanunların tazyikinden feryat eden fertleri, bir Rabb-i Rahîm dinlediğini.. ve imdatlarına ihsanıyla yetiştiğini göstermekle esmâ-yı hüsnânın kayıtsız ve hadsiz cilvelerine, hadsiz ve kayıtsız bir meydan açmak için o küllî âdetullah düsturlarının ve o umumî kanunların şüzûzâtıyla ve hem şerli, cüz'î neticeleriyle hususî ihsânât ve hususî teveddüdât, yani sevdirmekle hususî tecelliyât kapılarını açmıştır.

.....

1 (Hâşiye) Bu ikinci şıkkın cevabı çok mühimdir, çok evhamı izale eder.

2 Bkz.: Nisâ sûresi, 4/79.

Bu ikinci alâmet-i tevhid, Sirâcü'n-Nur'un belki yüz yerlerinde beyan edildiğinden, burada hafif bir işaretle iktifâ ettik.

Üçüncü Hüccet ve Alâmet, لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ[1] İle İşaret Edilen Had ve Hesaba Gelmeyen Tevhid Sikkeleridir

Evet her şeyin yüzünde –cüz'î olsun, küllî olsun– zerrâttan tâ seyyârâta kadar öyle bir sikke var ki; aynada güneşin cilvesi, güneşi gösterdiği gibi.. öyle de o sikke aynası dahi, Şems-i Ezel ve Ebed'e işaret ederek, vahdetine şehâdet eder. O hadsiz sikkelerden pek çokları Sirâcü'n-Nur'da tafsilen beyan edildiğinden burada yalnız kısa bir işaretle üç tanesine bakacağız, şöyle ki:

Mecmû-u kâinatın yüzüne, envâın birbirine karşı gösterdikleri teâvün, tesânüd, teşâbüh, tedâhülden mürekkep geniş bir sikke-i vahdet konulduğu gibi.. zeminin yüzüne de, dört yüz bin hayvanî ve nebatî tâifelerden mürekkep bir ordu-yu sübhânînin ayrı ayrı erzak, esliha, elbise, tâlimat, terhisat cihetinde gayet intizam ile hiçbirini şaşırmayarak, vakti vaktine verilmesiyle koyduğu o sikke-i tevhid misillü.. insanın yüzüne de, her bir yüzün umum yüzlere karşı birer alâmet-i fârika bulunmasıyla koyduğu sikke-i vahdâniyet gibi.. her bir masnûun yüzünde –cüz'î olsun küllî olsun– birer sikke-i tevhid ve her bir mahlûkun başında –büyük olsun, küçük olsun, az ve çok olsun– birer hâtem-i ehadiyet müşâhede edilir. Ve bilhassa zîhayat mahlûkların sikkeleri çok parlaktırlar. Belki her bir zîhayat kendisi dahi birer sikke-i tevhid, birer hâtem-i vahdet, birer mühr-ü ehadiyet, birer turra-yı samediyettirler.

Evet her bir çiçek, her bir meyve, her bir yaprak, her bir nebat, her bir hayvan; öyle bir mühr-ü ehadiyet, birer hâtem-i samediyettir ki, her bir ağacı birer mektub-u rabbânî.. ve her bir tâife-i mahlûkatı birer kitab-ı rahmânî.. ve her bir bahçeyi, birer ferman-ı sübhânî suretine çevirerek, o ağaç mektubuna, çiçekleri adedince mühürler ve meyveleri sayısınca imzalar ve yaprakları miktarınca turralar basılmış. Ve o nev ve tâife kitabına dahi, onun kâtibini göstermek, bildirmek için fertleri adedince hâtemler basılmış. Ve o bahçe fermanına, onun sultanını tanıttırmak, tarif etmek için o bağ içinde bulunan nebat, ağaç, hayvan sayısınca sikkeler basılmış. Hatta her bir ağacın mebdeinde

---

[1] "(Varlıklar üzerinde) mutlak mülkiyet ve hakimiyet O'nundur, bütün hamd de O'na mahsustur." (Teğâbün sûresi, 64/1; Tirmizî, *deavât* 36; Nesâî, *menâsik* 163; İbni Mâce, *ticârât* 40, *menâsik* 84)

ve müntehâsında ve üstünde ve içinde هُوَ الْأَوَّلُ وَالْاٰخِرُ وَالظَّاهِرُ وَالْبَاطِنُ[1] isimlerinin işaret ettikleri dört sikke-i tevhid var:

• İsm-i Evvel ile işaret edildiği gibi, her bir meyvedar ağacın menşe-i aslîsi olan çekirdek,[2(Hâşiye)] öyle bir sandukçadır ki; o ağacın programını ve fihristesini ve plânını.. ve öyle bir tezgahtır ki, onun cihâzâtını ve levâzımâtını ve teşkilatını.. ve öyle bir makinedir ki, onun iptidâdaki incecik vâridatını ve latîfâne masârifini ve tanzimatını taşıyor.

• Ve İsm-i Âhir'le işaret edildiği gibi, her bir ağacın neticesi ve meyvesi, öyle bir tarifenâmedir ki; o ağacın eşkâlini ve ahvâlini ve evsafını.. ve öyle bir **beyannâme**dir ki, onun vazifelerini ve menfaatlerini ve hâssalarını.. ve öyle bir fezlekedir ki, o ağacın emsâlini ve ensâlini ve nesl-i âtisini o meyvenin kalbinde bulunan çekirdekler ile beyan ediyor, ders veriyor.

• Ve İsm-i Zâhir'le işaret edildiği gibi, her ağacın giydiği suret ve şekil, öyle musannâ ve münakkaş bir hulledir, bir libastır ki; o ağacın dal ve budak ve âzâ ve eczasıyla tam kâmetine göre biçilmiş, kesilmiş, süslendirilmiş.. ve öyle hassas ve mizanlı ve mânidardır ki; o ağacı bir kitap, bir mektup, bir kaside suretine çevirmiştir.

• Ve İsm-i Bâtın ile işaret edildiği gibi, her ağacın içinde işleyen tezgâh, öyle bir fabrikadır ki; o ağacın bütün ecza ve âzâsını teşkil ve tedvir ve tedbirini gayet hassas mizanla ölçtüğü gibi, bütün ayrı ayrı âzâlarına lâzım olan maddeleri ve rızıkları, gayet mükemmel bir intizam altında sevk ve taksim ve tevzi ile beraber, akılları hayret içinde bırakan şimşek çakmak gibi bir sürat.. ve saati kurmak gibi bir sühûlet.. ve bir orduya "Arş!" demek gibi bir birlik ve beraberlik ile o harika fabrika işliyor.

Elhâsıl: Her bir ağacın evveli, öyle bir sandukça ve program.. ve âhiri, öyle bir tarifenâme ve numûne.. ve zâhiri, öyle bir musannâ hulle ve bir

---

1 "O, kendinden başka her şeyden (mâsivâ) mukaddem bir "Evvel"; her şeyin encam ve nihayetine hâkim, varı yok yoku da var eden bir "Âhir"; vücudu varlığın her satır, her kelimesinde netlerden daha net, apaçık okunan bir Zâhir; her şeyin ötesinde, ötelerin de ötesinde kâinat ve hâdiselerin biricik mercii bir Bâtın; ama hem evveliyeti hem âhiriyeti, hem zâhiriyeti hem de bâtıniyeti birbirinden ayrı olmayan bir Evvel ü Âhir ve bir Zâhir u Bâtın'dır." (Hadîd sûresi, 57/3)

2 (Hâşiye) Eski zamandan beri darb-ı mesel olarak umumun dilinde ve lisân-ı nâsta gezen şu "çekirdekten yetişme" sözü bu risalenin müellifine bir işaret-i gaybiye-yi örfiye denilebilir. Çünkü Risâle-i Nur hâdimi olan şahıs, Kur'ânın feyziyle çekirdek ve çiçekte tevhid için iki mirac-ı mârifet keşfederek tabîiyyûnları boğan aynı yerde âb-ı hayat bulmuş ve çekirdekten hakikate ve nur-u mârifete yetişmiş. Ve bu iki şeyin Risâle-i Nur'da ziyade tekrarları bu hikmete binâendir.

münakkaş libas.. ve bâtını, öyle bir fabrika ve tezgâhtır ki; bu dört cihet öyle birbirine bakıyorlar ve dördün mecmûundan öyle bir sikke-i âzam, belki bir ism-i âzam tezahür eder ki, bilbedâhe bütün kâinatı idare eden bir Sâni-i Vâhid-i Ehad'den başkası o işleri yapamaz. Ve ağaç gibi her zîhayatın evveli, âhiri, zâhiri, bâtını birer sikke-i tevhid, birer hâtem-i vahdet, birer mühr-ü ehadiyet, birer turra-yı vahdâniyet taşıyor.

İşte bu üç misaldeki ağaca kıyasen, bahar dahi çok çiçekli bir ağaçtır. Güz mevsiminin eline emanet edilen tohumlar, çekirdekler, kökler, İsm-i Evvel'in sikkesini.. ve yaz mevsiminin kucağına dökülen, eteğini dolduran meyveler, hububat ve sebzevatlar İsm-i Âhir'in hâtemini.. ve bahar mevsimi, huri'l-în misillü birbiri üstüne giydiği sündüs-misal hulleler ve yüz bin nakışlar ile süslenmiş fıtrî libaslar İsm-i Zâhir'in mührünü.. ve baharın içinde ve zeminin batnında işleyen samedânî fabrikalar ve kaynayan rahmânî kazanlar ve yemekleri pişirttiren rabbânî matbahlar, İsm-i Bâtın'ın turrasını taşıyorlar.

Hatta her bir nevi, meselâ nev-i beşer dahi bir ağaçtır. Kökü ve çekirdeği, mâzide.. ve semereleri, neticeleri müstakbelde olarak hayat-ı cinsiye ve bekâyı nev'î içinde gayet muntazam kanunların bulunması gibi; hâl-i hazır vaziyeti dahi, hayat-ı şahsiye ve hayat-ı içtimaiye düsturlarının hükmü altında bir sikke-i tevhid ve zâhirî karışıklıklar altında gizli, muntazam bir hâtem-i vahdet ve müşevveş ahvâl-i beşeriye altında mukadderât-ı hayatiye denilen kaza ve kaderin düsturlarının hükmü altında bir mühr-ü vahdâniyet taşıyor.

Hâtime

Sırr-ı tevhid içinde sâir erkân-ı imaniyeye birer kelâmla kısacık birer işarettir.

Ey insan-ı gâfil! Gel bir kere düşün ve bu risalenin üç makamında beyan edilen Üç Meyve, Üç Muktazî, Üç Hüccet'i nazara al, bak ki:

Bu kâinatta tasarruf eden.. ve en cüz'î bir şifayı ve en küçük bir şükrü dahi nazara alan.. ve sinek kanadı gibi en az bir sanatı, başkalarına havale etmeyen ve vermeyen ve lâkayt kalmayan.. ve en basit bir tohuma bir ağaç kadar vazifeler ve hikmetler takan.. ve kendi rahmâniyetini ve rahîmiyetini ve hakîmliğini her bir sanatıyla ihsas eden.. ve kendini her bir vesile ile tanıttıran.. ve her bir nimetle sevdiren bir Sâni-i Kadîr, Hakîm, Rahîm, Alîm hiç mümkün müdür ki ve hiçbir cihetle kabil midir ki, kâinatı mânen istilâ eden mehâsin-i hakikat-i Muhammediye'ye *(aleyhissalâtü vesselâm)* ve tesbihat-ı Ahmediye'ye *(aleyhissalâtü vesselâm)* ve envâr-ı İslâmiye'ye karşı lâkayt kalsın?

Ve hiçbir cihetle mümkün müdür ki, bütün masnûâtını yaldızlayan.. ve bütün mahlûkatını sevindiren.. ve kâinatı ışıklandıran.. ve semâvât ve arzı velveleye veren.. ve küre-i arzın yarısını ve nev-i beşerin beşten birisini on dört asır bilâ-fâsıla saltanat-ı maddiye ve mâneviyesi altına alan.. ve daima o muhteşem saltanatı Hâlık-ı kâinat hesabına ve nâmına süren risalet-i Ahmediye *(aleyhissalâtü vesselâm)*, o Sâni'in en mühim bir maksadı, bir nuru, bir aynası olmasın? Hem Muhammed *(aleyhissalâtü vesselâm)* gibi aynı hakikate hizmet eden enbiyâlar dahi o Sâni'in elçileri ve dostları ve memurları olmasın? Hâşâ, mucizât-ı enbiyâ adedince hâşâ ve kellâ!..

Hem hiçbir cihetle mümkün müdür ki, dal ve budak gibi en cüz'î bir şeye yüz hikmetleri ve meyveleri takan.. ve kendi rubûbiyetini fevkalâde hikmetleriyle ve umumî rahmâniyetiyle tanıttırıp, sevdiren bir Hâlık-ı Hakîm-i Rahîm, kudretine nisbeten bir bahar kadar kolay olan haşri getirmeyerek; bir dâr-ı saadet, bir menzil-i bekâ açmayıp, bütün hikmetlerini ve rahmetlerini hatta rubûbiyetini ve kemâlâtını inkâr etsin ve ettirsin ve çok sevdiği bütün mahbub mahlûklarını ebedî bir surette idam etsin? Hâşâ, yüz bin defa hâşâ!.. O Cemâl-i Mutlak, böyle bir kubh-u mutlaktan yüz binler derece münezzeh ve mukaddestir.

Uzunca Bir Hâşiye

Haşir münasebetiyle bir suâl: Kur'ân'da mükerreren إِنْ كَانَتْ إِلَّا صَيْحَةً وَاحِدَةً[1] , hem وَمَا أَمْرُ السَّاعَةِ إِلَّا كَلَمْحِ الْبَصَرِ[2] fermanları gösteriyor ki; haşr-i âzam bir anda, zamansız vücuda geliyor. Dar akıl ise, bu hadsiz derece harika ve emsâlsiz olan meseleyi iz'an ile kabul etmesine medar olacak meşhud bir misal ister.

Elcevap: Haşirde, ruhların cesetlere gelmesi var. Hem cesetlerin ihyası var. Hem cesetlerin inşâsı var. Üç meseledir.

Birinci Mesele: Ruhların cesetlerine gelmesine misal ise; gayet muntazam bir ordunun efradı, istirahat için her tarafa dağılmış iken, yüksek sadâlı bir boru sesiyle toplanmalarıdır. Evet, İsrafil'in borusu olan Sûr'u, ordunun borazanından geri olmadığı gibi ebedler tarafında ve zerreler âleminde iken ezel cânibinden gelen أَلَسْتُ بِرَبِّكُمْ[3] hitabını işiten ve قَالُوا بَلَى[4] ile cevap veren ervahlar, elbette ordunun neferâtından binler derece daha musahhar ve muntazam ve mutîdirler. Hem değil yalnız ruhlar, belki bütün zerreler dahi, bir ordu-yu sübhânî ve emirber neferleri olduğunu gayet kat'î burhanlarla Otuzuncu Söz isbat etmiş.

İkinci Mesele: Cesetlerin ihyası misali ise; çok büyük bir şehirde, şenlik bir gecede, birtek merkezden, yüz bin elektrik lâmbaları, âdeta zamansız, bir anda canlanmaları ve ışıklanmaları gibi; bütün küre-i arz yüzünde dahi, birtek merkezden yüz milyon lâmbalara nur vermek mümkündür. Madem Cenâb-ı Hakk'ın elektrik gibi bir mahlûku ve bir misafirhânesinde bir hizmetkârı ve bir mumdarı, Hâlık'ından aldığı terbiye ve intizam dersiyle bu keyfiyete mazhar oluyor. Elbette elektrik gibi binler nurânî hizmetkârlarının temsil ettikleri hikmet-i ilâhiyenin muntazam kanunları dairesinde haşr-i âzam tarfetü'l-aynda vücuda gelebilir.

---

1 "Bütün olay, bir çağrıdan ibâret!" (Yâsîn sûresi, 36/29, 53)

2 "Kıyametin oluş işi ise, başka değil, ancak göz açıp kapama (yahut daha da kısa bir anda) olup biter." (Nahl sûresi, 16/77)

3 "(Rabbin) 'Ben sizin Rabbiniz değil miyim?' buyurunca..." (A'râf sûresi, 7/172)

4 "...onlar da "elbette!" diye ikrar etmişlerdi." (A'râf sûresi, 7/172)

Üçüncü Mesele: Ecsadın def'aten inşâsının misali ise; bahar mevsiminde, birkaç gün zarfında nev-i beşerin umumundan bin derece ziyade olan umum ağaçların bütün yapraklarıyla beraber evvelki baharın aynı gibi birden, mükemmel bir surette inşâları ve yine umum ağaçların umum çiçekleri ve meyveleri ve yaprakları, geçmiş baharın mahsulatı gibi, berk gibi bir süratle îcadları.. hem o baharın mebdeleri olan hadsiz tohumcukların, çekirdeklerin, köklerin, birden beraber intibahları ve inkişafları ve ihyaları.. hem kemiklerden ibaret olarak ayakta duran emvât gibi bütün ağaçların cenazeleri bir emir ile def'aten "ba'sü ba'de'l-mevt" sırrına mazhariyetleri ve neşirleri.. hem küçücük hayvan tâifelerinin hadsiz efradlarının gayet derecede sanatlı bir surette ihyaları.. hem bilhassa sinekler kabilelerinin haşirleri ve bilhassa daima yüzünü, gözünü, kanadını temizlemekle bize abdesti ve nezafeti ihtar eden ve yüzümüzü okşayan gözümüz önündeki kabilenin bir senede neşrolan efradı, benîâdemin Âdem zamanından beri gelen umum efradından fazla olduğu hâlde; her baharda sâir kabileler ile beraber birkaç gün zarfında inşâları ve ihyaları, haşirleri, elbette kıyâmette ecsad-ı insaniyenin inşâsına bir misal değil, belki binler misaldirler.

Evet dünya, dârü'l-hikmet ve âhiret, dârü'l-kudret olduğundan; dünyada Hakîm, Mürettib, Müdebbir, Mürebbî gibi çok isimlerin iktizasıyla dünyada îcad-ı eşya bir derece tedricî ve zaman ile olması, hikmet-i rabbâniyenin muktezasıyla olmuş.

Âhirette ise, hikmetten ziyade kudret ve rahmetin tezahürleri için maddeye ve müddete ve zamana ve beklemeye ihtiyaç bırakmadan birden eşya inşâ ediliyor. Burada bir günde ve bir senede yapılan işler, âhirette bir anda ve bir lemhada inşâsına işareten Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan وَمَآ أَمْرُ السَّاعَةِ إِلَّا كَلَمْحِ الْبَصَرِ أَوْ هُوَ أَقْرَبُ[1] ferman eder. Eğer haşrin gelmesini, gelecek baharın gelmesi gibi kat'î bir surette anlamak istersen, haşre dair Onuncu Söz ile Yirmi Dokuzuncu Söz'e dikkatle bak, gör. Eğer baharın gelmesi gibi inanmaz isen, gel parmağını gözüme sok!..

Amma bir dördüncü mesele olan mevt-i dünya ve kıyâmet kopması ise: Bir anda bir seyyâre veya bir kuyruklu yıldızın emr-i rabbânî ile küremize, misafirhânemize çarpması, bu hânemizi harap edebilir. On senede yapılan bir saray, bir dakikada harap olması gibi...

---

1 "Kıyametin oluş işi ise, başka değil, ancak göz açıp kapama yahut daha da kısa bir anda olup biter." (Nahl sûresi, 16/77)

Bu haşrin dört meselesinin icmâli şimdilik yeter. Yine sadedimize dönüyoruz.

• Hem hiç mümkün müdür ki; kâinatın bütün hakikî ve âlî hakikatlerinin belîğ tercümanı ve Hâlık-ı kâinatın bütün kemâlâtının mu'ciz lisanı ve bütün maksatlarının harika mecmuası olan Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan, o Hâlık'ın kelâmı olmasın? Hâşâ, âyâtının esrarı adedince hâşâ!..

• Hem hiç mümkün müdür ki; bir Sâni-i Hakîm, bütün zîhayat, zîşuur masnûlarını birbiriyle konuştursun.. ve dillerinin binler çeşitleriyle birbiriyle söyleştirsin.. ve onların sözlerini ve seslerini bilsin ve işitsin.. ve ef'âliyle ve in'amıyla zâhir bir surette cevap versin, fakat kendisi konuşmasın ve konuşamasın? Hiç kabil midir ve hiç ihtimali var mı?.. Madem bilbedâhe konuşur ve madem konuşmasına karşı tam anlayışlı muhatap en başta insandır. Elbette başta Kur'ân olarak meşhur kütüb-ü mukaddese, onun konuşmalarıdır.

• Hem hiç mümkün müdür ki; bir Sâni-i Hakîm, kendini tanıttırmak ve sevdirmek ve medh ü senâsını ettirmek.. ve envâ-ı ihsânâtıyla zîhayatları mesrur ve memnun etmekle minnettarlıklarını ve şükürlerini, rubûbiyetine mühim bir medar yapmak için koca kâinatı envâıyla, erkânıyla, zîhayata musahhar bir hizmetkâr, bir mesken, bir meşher, bir ziyafetgâh yaptıktan sonra zîhayatların çeşit çeşit, binlerce envâlarının nüshalarını o derece teksirini istiyor ki; kavak ve karaağaç gibi meyvesizlerin bir kısım yapraklarından her bir yaprağı, bir tabur sineklere, yani havada zikreden zîhayatlara hem beşik, hem rahm-ı mâder, hem erzaklarının mahzeni yaptığı hâlde; bu zînetli semâvâtı ve bu nurâni yıldızları sahipsiz, hayatsız, ruhsuz, sekenesiz, boş, hâlî, faydasız, yani melâikesiz, ruhânîsiz bıraksın? Hâşâ, melekler ve ruhâniler adedince hâşâ ve kellâ!..

• Hem hiç mümkün müdür ki; bir Sâni-i Hakîm-i Müdebbir, en ehemmiyetsiz bir nebatın, en küçük bir ağacın mebdelerini ve müntehâlarını kemâl-i intizam içinde mukadderât-ı hayatiyesini, çekirdeğinde ve meyvesinde kalem-i kader ile yazmakla beraber koca baharı, birtek ağaç gibi mukaddemâtını ve neticelerini, kemâl-i imtiyaz ve intizam ile yazsa ve en ehemmiyetsiz şeylere de lâkayt kalmazsa; fakat kâinatın neticesi ve arzın halifesi[1] ve envâ-ı mahlûkatın nâzırı ve zâbiti olan insanın çok ehemmiyetli bulunan ef'âlini ve

[1] Bkz.: Bakara sûresi, 2/30.

harekâtını yazmasın[1], daire-i kaderine almasın, onlara lâkayt kalsın? Hâşâ, insanların mizana girecek olan amelleri adedince hâşâ ve kellâ!..

Elhâsıl, kâinat bütün hakâikiyle bağırarak diyor:

اٰمَنْتُ بِاللهِ وَمَلَائِكَتِهٖ وَكُتُبِهٖ وَرُسُلِهٖ وَالْيَوْمِ الْاٰخِرِ وَبِالْقَدَرِ خَيْرِهٖ وَشَرِّهٖ مِنَ اللهِ تَعَالٰى، وَالْبَعْثُ بَعْدَ الْمَوْتِ حَقٌّ أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلٰهَ إِلَّا اللهُ وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَعَلٰى اٰلِهٖ وَصَحْبِهٖ وَإِخْوَانِهٖ وَسَلَّمَ اٰمِينَ[2]

---

1 Herşeyin kaydedildiğine dair bkz.: Âl-i İmran sûresi, 3/30; Nisâ sûresi, 4/40; Kehf sûresi, 18/49; Enbiyâ sûresi, 21/47; …

2 Allah'a, meleklerine, kitaplarına, peygamberlerine, ahiret gününe, kadere ve hayır ile şerrin Allah Teâlâ'dan geldiğine iman ettim. Ölümden sonra diriliş gerçektir. Şehadet ederim ki Allah'tan başka ibadete lâyık hiçbir ilâh yoktur. Yine şehadet ederim ki, Muhammed *(sallallâhu aleyhi ve sellem)* Allah'ın resûlüdür.[*1] Allah O'na, âline, ashabına ve kardeşlerine salât ve selâm etsin, âmîn.

[*1] Ebû Hanîfe, *el-Fıkhu'l-ekber* s.27-29. Bunları îmân esaslarından sayan hadisler için bkz.: Buhârî, *îmân* 50; *tefsîr (31)* 2; Müslim, *îmân* 1, 8, 9.

Tevhidî Bir Münâcât ve Mukaddimesi

Hazreti İmam Ali *(radiyallâhu anh ve kerramallahu vecheh)*, Kaside-i Celcelûtiye'sinde kerametkârâne Risale-i Nur'dan haber verdiği yerde Risale-i Nur'u Sirâcü'n-Nur ve Sirâcü's-Sürc nâmlarıyla tesmiye ederek, Risale-i Nur'un üç ismine iki isim ilâve etmesi cihetiyle ve bu risalede Sirâcü'n-Nur nâmı tekrarı münasebetiyle, bu risalenin âhirinde İmam Ali *(radiyallâhu anh)*'ın en mühim bir münâcâtını iki derece tevsî ederek onun ulvî lisanıyla ve dilimizi onun bir dili hesabıyla istimâl edip, bu gelen münâcâtı dergâh-ı Vâhid-i Ehad'e takdim ederiz.

Münâcât

اَللّٰهُمَّ إِنَّهُ لَيْسَ فِي السَّمٰوَاتِ دَوَرَاتٌ وَنُجُومٌ مُحَرَّكَاتٌ سَيَّارَاتٌ وَلَا فِي الْجَوِّ السَّحَابَاتٌ وَبُرُوقٌ مُسَبِّحَاتٌ وَرَعَدَاتٌ وَلَا فِي الْأَرْضِ غَمَرَاتٌ وَحَيَوَانَاتٌ وَعَجَائِبُ مَصْنُوعَاتٍ وَلَا فِي الْبِحَارِ قَطَرَاتٌ وَسَمَكَاتٌ وَغَرَائِبُ مَخْلُوقَاتٍ وَلَا فِي الْجِبَالِ حَجَرَاتٌ وَنَبَاتَاتٌ وَمُدَّخَرَاتُ مَعْدَنِيَّاتٍ وَلَا فِي الْأَشْجَارِ وَرَقَاتٌ وَزَهَرَاتٌ مُزَيَّنَاتٌ وَثَمَرَاتٌ وَلَا فِي الْأَجْسَامِ حَرَكَاتٌ وَآلَاتٌ وَمُنَظَّمَاتُ جِهَازَاتٍ وَلَا فِي الْقُلُوبِ خَطَرَاتٌ وَإِلْهَامَاتٌ وَمُنَوَّرَاتُ اعْتِقَادَاتٍ إِلَّا وَهِيَ كُلُّهَا عَلٰى وُجُوبِ وُجودِكَ شَاهِدَاتٌ وَعَلٰى وَحْدَانِيَّتِكَ دَالَّاتٌ وَفِي مُلْكِكَ مُسَخَّرَاتٌ فَبِالْقُدْرَةِ الَّتِي سَخَّرْتَ بِهَا الْأَرَضِينَ وَالسَّمٰوَاتِ سَخِّرْ لِي نَفْسِي وَسَخِّرْ لِي مَطْلُوبِي وَسَخِّرْ لِرَسَائِلِ النُّورِ لِخِدْمَةِ الْقُرْاٰنِ وَالْإِيمَانِ قُلُوبَ عِبَادِكَ وَقُلُوبَ الْمَخْلُوقَاتِ الرُّوحَانِيَّاتِ مِنَ الْعُلْوِيَّاتِ وَالسُّفْلِيَّاتِ يَا سَمِيعُ يَا قَرِيبُ يَا مُجِيبَ الدَّعَوَاتِ وَالْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ[1]

سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَآ إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَآ إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ[2]

---

1 Allahım! Göklerde dönen hiçbir yıldız ve hareket eden hiçbir seyyare, cevv-i semâda hiçbir tesbih edici bulut, şimşek ve gök gürültüsü, yeryüzünü dolduran hayvanattan ve acaib-i masnuattan hiçbir fert, denizlerde hiçbir katre, balıklarından ve garâib-i mahlûkatından hiçbirisi, dağlarda hiçbir taş, hiçbir nebat ve iddihar edilmiş madeniyattan hiçbirisi, ağaçlarda hiçbir yaprak ve hiçbir müzeyyen çiçek ve meyve, hayvanatın cisimlerinde âlât ve muntazam cihazattan hiçbirisi, kalblerde hiçbir hatarat ve ilhamat ve münevver itikadat yoktur ki, külliyen Senin vücub-u vücuduna ve vahdâniyetine şahit ve dellâl olmasın. Bütün bunların hepsi Senin mülkünde musahhar birer memurdurlar. Yerleri ve gökleri teshir eden kudretinin hakkı için, nefsimi ve matlubumu bana musahhar kıl. Kur'ân'a ve imana ve Risale-i Nur'a hizmet için, kullarının kalblerini ve ulvî ve süflî bütün zîruh mahlûkatının kalblerini bana musahhar et, yâ Semî', yâ Karîb, yâ Mücîbe'd-deavât! Hamd, Âlemlerin Rabbi olan Allah'a mahsustur.

2 "Sübhansın yâ Rab! Senin bize bildirdiğinden başka ne bilebiliriz ki? Her şeyi hakkıyla bilen, her şeyi hikmetle yapan sensin." (Bakara sûresi, 2/32)

Üçüncü Şuâ

(Münâcât Risalesi)

Mukaddime

Bu *Sekizinci Hüccet-i İmaniye*,[1(Hâşiye)] vücûb-u vücûda ve vahdâniyete delâlet ettiği gibi; hem delâil-i kat'iye ile rubûbiyetin ihatasına ve kudretinin azametine delâlet eder. Hem hâkimiyetinin ihatasına ve rahmetinin şümûlüne dahi delâlet ve isbat eder. Hem kâinatın bütün eczasına hikmetinin ihatasını ve ilminin şümûlünü isbat eder.

Elhâsıl, bu Sekizinci Hüccet-i İmaniye'nin her bir mukaddimesinin sekiz neticesi var. Sekiz mukaddimelerin her birinde, sekiz neticeyi delilleriyle isbat eder ki; bu cihette bu Sekizinci Hüccet-i İmaniye'de yüksek meziyetler vardır.

Bu *Risale-i Münâcât*; hem vücûb-u vücûd, hem vahdet, hem ehadiyet, hem haşmet-i rubûbiyet, hem azamet-i kudret, hem vüs'at-i rahmet, hem umumiyet-i hâkimiyet, hem ihata-yı ilim, hem şümûl-ü hikmet gibi en mühim esâsât-ı imaniyeyi harika bir îcaz içinde fevkalâde bir kat'iyet ve hâlisiyet ve yakîniyet ile isbat eder. Haşre işârâtı ve bilhassa âhirdeki şiddetli işârâtı çok kuvvetlidir.

Said Nursî

---

1 (Hâşiye) "Sekizinci Hüccet-i İmaniye" tabiri, Asâ-yı Musa Mecmuâsı'na giren imanî risalelerin sıraları itibarıyladır. Bu Münâcât Risalesi; Asâ-yı Musa, İkinci Kısım'da sekizinci sıradadır.

Hazreti Üstad'ın Talebeleri

Münâcât

بِسْـــمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

إِنَّ فِي خَلْقِ السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاخْتِلَافِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ وَالْفُلْكِ الَّتِي تَجْرِي فِي الْبَحْرِ بِمَا يَنْفَعُ النَّاسَ وَمَا أَنْزَلَ اللهُ مِنَ السَّمَاءِ مِنْ مَاءٍ فَأَحْيَا بِهِ الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا وَبَثَّ فِيهَا مِنْ كُلِّ دَابَّةٍ وَتَصْرِيفِ الرِّيَاحِ وَالسَّحَابِ الْمُسَخَّرِ بَيْنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ لَاٰيَاتٍ لِقَوْمٍ يَعْقِلُونَ[1]

Üçüncü Şuâ Olan Bu Münâcât Risalesi, Mezkûr Âyetin Bir Nevi Tefsiridir

Yâ İlâhî ve Yâ Rabbî!

Ben imanın gözüyle ve Kur'ân'ın tâlimiyle ve nuruyla ve Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)*'ın dersiyle ve ism-i Hakîm'in göstermesiyle görüyorum ki:

Semâvâtta hiçbir *deveran ve hareket* yoktur ki, böyle intizamıyla senin mevcûdiyetine işaret ve delâlet etmesin…

Ve hiçbir *ecrâm-ı semâviye* yoktur ki; sükûtuyla, gürültüsüz vazife görerek, direksiz durmalarıyla, senin rubûbiyetine ve vahdetine şehâdeti ve işareti olmasın…

Ve hiçbir *yıldız* yoktur ki; mevzûn hilkatiyle, muntazam vaziyetiyle ve nuranî tebessümüyle ve bütün yıldızlara mümâselet ve müşâbehet sikkesiyle senin haşmet-i ulûhiyetine ve vahdâniyetine işaret ve şehâdette bulunmasın…

Ve on iki seyyâreden hiçbir *seyyâre yıldız* yoktur ki; hikmetli hareketiyle ve itaatli musahhariyetiyle ve intizamlı vazifesiyle ve ehemmiyetli peykleriyle senin vücûb-u vücûduna şehâdet ve saltanat-ı ulûhiyetine işaret etmesin…

---

1 "Göklerin ve yerin yaratılışında, gece ile gündüzün sürelerinin değişmesinde, insanlara fayda sağlamak üzere denizlerde gemilerin süzülüşünde, Allah'ın gökten indirip kendisiyle ölmüş yeri canlandırdığı yağmurda ve yeryüzünde hayat verip yaydığı canlılarda, rüzgârların yönlerini değiştirip durmasında, gökle yer arasında emre hazır bulutların duruşunda, elbette aklını çalıştıran kimseler için Allah'ın varlığına ve birliğine nice deliller vardır." (Bakara sûresi, 2/164)

Evet, gökler sekeneleriyle, her biri tek başıyla şehâdet ettikleri gibi; *heyet-i mecmûasıyla*, derece-i bedâhette *–Ey zemin ve gökleri yaratan Yaratıcı!–* senin vücûb-u vücûduna öyle zâhir şehâdet, *–Ve ey zerrâtı muntazam mürekkebâtıyla tedbirini gören ve idare eden ve bu seyyâre yıldızları manzum peykleriyle döndüren, emrine itaat ettiren–* senin vahdetine ve birliğine öyle kuvvetli şehâdet ederler ki; göğün yüzünde bulunan yıldızlar sayısınca nuranî burhanlar ve parlak deliller, o şehâdeti tasdik ederler.

Hem bu sâfi, temiz, güzel gökler, fevkalâde büyük ve fevkalâde süratli ecrâmıyla muntazam bir ordu.. ve elektrik lâmbalarıyla süslenmiş bir saltanat donanması vaziyetini göstermek cihetiyle, senin rubûbiyetinin haşmetine ve her şeyi îcad eden kudretinin azametine zâhir delâlet.. ve hadsiz semâvâtı ihata eden hâkimiyetinin ve her bir zîhayatı kucağına alan rahmetinin hadsiz genişliklerine kuvvetli işaret.. ve bütün mahlûkat-ı semâviyenin bütün işlerine ve keyfiyetlerine taalluk eden ve avucuna alan, tanzim eden ilminin her şeye ihatasına.. ve hikmetinin her işe şümûlüne şüphesiz şehâdet ederler. Ve o şehâdet ve delâlet o kadar zâhirdir ki; güya yıldızlar, şahit olan göklerin şehâdet kelimeleri ve tecessüm etmiş nuranî delilleridirler.

Hem semâvat meydanında, denizinde, fezasındaki yıldızlar ise; mutî neferler, muntazam sefineler, harika tayyareler, acâib lâmbalar gibi vaziyetiyle senin saltanat-ı ulûhiyetinin şâşaasını gösteriyorlar. Ve o ordunun efradından bir yıldız olan güneşimizin seyyârelerinde ve zeminimizdeki vazifelerinin delâlet ve ihtarıyla güneşin sâir arkadaşları olan yıldızların bir kısmı, âhiret âlemlerine bakarlar ve vazifesiz değiller; belki bâkî olan âlemlerin güneşleridirler.

Ey Vâcibü'l-vücûd! Ey Vâhid-i Ehad!

Bu harika yıldızlar, bu acîb güneşler, aylar; senin mülkünde, senin semâvâtında, senin emrinle ve kuvvetin ve kudretinle ve senin idare ve tedbirinle teshir ve tanzim ve tavzif edilmişlerdir. Bütün o ecrâm-ı ulviye, kendilerini yaratan ve döndüren ve idare eden birtek Hâlık'a tesbih ederler, tekbir ederler, lisân-ı hâl ile "*Sübhânallah, Allahu Ekber*" derler. Ben dahi onların bütün tesbihatıyla seni takdis ederim.

Ey şiddet-i zuhurundan gizlenmiş ve ey azamet-i kibriyâsından ihtifâ etmiş olan Kadîr-i Zülcelâl! Ey Kâdir-i Mutlak!

Kur'ân-ı Hakîm'in dersiyle ve Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)*'ın tâlimiyle anladım:

Nasıl ki gökler, yıldızlar senin mevcûdiyetine ve vahdetine şehâdet ederler. Öyle de *cevv-i semâ*, bulutlarıyla ve şimşekleri ve ra'dları ve rüzgârlarıyla ve yağmurlarıyla senin vücûb-u vücûduna ve vahdetine şehâdet ederler.

Evet câmid, şuursuz *bulut*; âb-ı hayat olan *yağmuru* muhtaç olan zîhayatların imdadına göndermesi, ancak senin rahmetin ve hikmetinledir; karışık tesadüf karışamaz.

Hem elektriğin en büyüğü bulunan ve fevâid-i tenviriyesine işaret ederek ondan istifadeye teşvik eden *şimşek* ise, senin fezâdaki kudretini güzelce tenvir eder.

Hem yağmurun gelmesini müjdeleyen ve koca fezâyı konuşturan ve tesbihatının gürültüsüyle gökleri çınlatan *ra'dât* dahi, lisân-ı kâl ile konuşarak seni takdis edip rubûbiyetine şehâdet eder.

Hem zîhayatların yaşamasına en lüzumlu rızkı ve istifadece en kolayı ve nefesleri vermek ve nüfusları rahatlandırmak gibi çok vazifelerle tavzif edilen *rüzgârlar* dahi; cevvi, âdetâ bir hikmete binâen "Levh-i Mahv ve İsbat" ve "yazar, ifade eder sonra bozar tahtası" suretine çevirmekle, senin faaliyet-i kudretine işaret ve senin vücûduna şehâdet ettiği gibi, senin merhametinle bulutlardan sağıp zîhayatlara gönderilen rahmet dahi; mevzûn, muntazam katreleri kelimeleriyle senin vüs'at-i rahmetine ve geniş şefkatine şehâdet eder.

Ey Mutasarrıf-ı Fa'âl ve Ey Feyyâz-ı Müteâl!

Senin vücûb-u vücûduna şehâdet eden bulut, berk, ra'd, rüzgâr, yağmur; birer birer şehâdet ettikleri gibi, heyet-i mecmûasıyla, keyfiyetçe birbirinden uzak, mahiyetçe birbirine muhalif olmakla beraber; birlik, beraberlik, birbiri içine girmek ve birbirinin vazifesine yardım etmek haysiyetiyle senin vahdetine ve birliğine gayet kuvvetli işaret ederler.

Hem koca fezâyı bir mahşer-i acâib yapan ve bazı günlerde birkaç defa doldurup boşaltan rubûbiyetinin haşmetine.. ve o geniş cevvi, yazar değiştirir bir levha gibi ve sıkar ve onunla zemin bahçesini sulattırır bir sünger gibi tasarruf eden kudretinin azametine ve her bir şeye şümûlüne şehâdet ettikleri gibi.. umum zemine ve bütün mahlûkata cevv perdesi altında bakan ve idare eden rahmetinin ve hâkimiyetinin hadsiz genişliklerine ve her şeye yetişmelerine delâlet eder.

Hem fezâdaki hava, o kadar hakîmâne vazifelerde istihdam.. ve bulut ve yağmur, o kadar alîmâne faydalarda istimâl olunur ki; her şeye ihata eden bir ilim ve her şeye şâmil bir hikmet olmazsa o istimâl, o istihdam olamaz.

Ey Fa'âlün limâ yürîd!

Cevv-i fezâdaki faaliyetinle her vakit bir numûne-i haşir ve kıyâmet göstermek, bir saatte yazı kışa ve kışı yaza döndürmek, bir âlem getirmek, bir âlem gayba göndermek misillü şuûnâtta bulunan kudretin, dünyayı âhirete çevirecek ve âhirette şuûnât-ı sermediyeyi gösterecek işaretini veriyor.

Ey Kadîr-i Zülcelâl!

Cevv-i fezâdaki hava, bulut ve yağmur, berk ve ra'd; senin mülkünde, senin emrin ve havlinle, senin kuvvet ve kudretinle musahhar ve vazifedardırlar. Mahiyetçe birbirinden uzak olan bu fezâ mahlûkatı, gayet süratli ve âni emirlere ve çabuk ve acele kumandalara itaat ettiren Âmir ve Hâkim'lerini takdis ederek rahmetini medh ü senâ ederler.

Ey arz ve semâvâtın Hâlık-ı Zülcelâli!

Senin Kur'ân-ı Hakîm'inin tâlimiyle ve Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)*-'ın dersiyle iman ettim ve bildim ki:

Nasıl semâvât yıldızlarıyla ve cevv-i fezâ müştemilâtıyla senin vücûb-u vücûduna ve senin birliğine ve vahdetine şehâdet ediyorlar. Öyle de *arz*, bütün mahlûkatıyla ve ahvâliyle senin mevcûdiyetine ve vahdetine, mevcudâtı adedince şehâdetler ve işaretler ederler.

Evet, zeminde hiçbir *tahavvül* ve ağaç ve hayvanlarında her senede urbasını değiştirmek gibi hiçbir *tebeddül* –cüz'î olsun, küllî olsun– yoktur ki intizamıyla senin vücûduna ve vahdetine işaret etmesin…

Hem hiçbir *hayvan* yoktur ki zaafiyet ve ihtiyacının derecesine göre verilen rahîmâne rızkıyla.. ve yaşamasına lüzumlu bulunan cihâzâtın hakîmâne verilmesiyle, senin varlığına ve birliğine şehâdeti olmasın…

Hem her baharda gözümüz önünde îcad edilen *nebâtât* ve *hayvanâttan* hiçbir tanesi yoktur ki sanat-ı acîbesiyle ve latîf zînetiyle ve tam temeyyüzüyle ve intizamıyla ve mevzûniyetiyle seni bildirmesin…

Ve zemin yüzünü dolduran ve nebâtât ve hayvanât denilen kudretinin harikaları ve mucizeleri, mahdut ve maddeleri bir ve müteşâbih olan yumurta ve yumurtacıklardan ve katrelerden ve habbe ve habbeciklerden ve

çekirdeklerden yanlışsız, mükemmel, süslü, alâmet-i fârikalı olarak yaratılışları Sâni-i Hakîm'lerinin vücûduna ve vahdetine ve hikmetine ve hadsiz kudretine öyle bir şehâdettir ki ziyanın güneşe şehâdetinden daha kuvvetli ve parlaktır.

Hem *hava, su, nur, ateş, toprak* gibi hiçbir unsur yoktur ki; şuursuzluklarıyla beraber şuurkârâne, mükemmel vazifeleri görmesiyle; basit ve istilâ edici, intizamsız, her yere dağılmakla beraber, gayet muntazam ve mütenevvî meyveleri ve mahsulleri hazine-i gayptan getirmesiyle, senin birliğine ve varlığına şehâdeti bulunmasın…

Ey Fâtır-ı Kadîr! Ey Fettâh-ı Allâm! Ey Fa'âl-i Hallâk!

Nasıl arz bütün sekenesiyle Hâlık'ının vâcibü'l-vücûd olduğuna şehâdet eder. Öyle de senin *–Ey Vâhid-i Ehad, ey Hannân-ı Mennân, ey Vehhâb-ı Rezzâk!–* vahdetine ve ehadiyetine, *yüzündeki* sikkesiyle ve *sekenesinin yüzlerindeki* sikkeleriyle ve birlik ve beraberlik ve birbiri içine girmek ve birbirine yardım etmek ve onlara bakan rubûbiyet isimlerinin ve fiillerinin bir olmak cihetinde, bedâhet derecesinde senin vahdetine ve ehadiyetine şehâdet, belki mevcûdat adedince şehâdetler eder.

Hem nasıl *zemin;* bir ordugâh, bir meşher, bir tâlimgâh vaziyetiyle.. ve nebâtât ve hayvanât fırkalarında bulunan dört yüz bin muhtelif milletlerin ayrı ayrı cihâzâtları muntazaman verilmesiyle senin rubûbiyetinin haşmetine ve kudretinin her şeye yetişmesine delâlet eder. Öyle de hadsiz bütün zîhayatın ayrı ayrı rızıkları, vakti vaktine, kuru ve basit bir *topraktan*, rahîmâne, kerîmâne verilmesi.. ve hadsiz o efradın kemâl-i musahhariyetle evâmir-i rabbâniyeye itaatleri, rahmetinin her şeye şümûlünü ve hâkimiyetinin her şeye ihatasını gösteriyor.

Hem zeminde değişmekte bulunan mahlûkat kafilelerinin sevk ve idareleri, mevt ve hayat münâvebeleri ve hayvan ve nebâtâtın idare ve tedbirleri dahi, her şeye taalluk eden bir ilimle ve her şeyde hükmeden nihâyetsiz bir hikmetle olabilmesi, senin ihata-yı ilmine ve hikmetine delâlet eder.

Hem zeminde kısa bir zamanda hadsiz vazifeler gören ve hadsiz bir zaman yaşayacak gibi istidat ve mânevî cihâzât ile techiz edilen.. ve zemin mevcudâtına tasarruf eden insan için bu tâlimgâh-ı dünyada ve bu muvakkat ordugâh-ı zeminde ve bu muvakkat meşherde bu kadar ehemmiyet, bu hadsiz masraf, bu nihâyetsiz tecelliyât-ı rubûbiyet, bu hadsiz hitâbât-ı sübhâniye ve bu gayetsiz ihsânât-ı ilâhiye elbette ve her hâlde, bu kısacık ve hüzünlü ömre ve bu karışık kederli hayata, bu belâlı ve fâni dünyaya sığışmaz. Belki, ancak

başka ve ebedî bir ömür ve bâkî bir dâr-ı saadet için olabildiği cihetinden, âlem-i bekâda bulunan ihsânât-ı uhreviyeye işaret, belki şehâdet eder.

Ey Hâlık-ı külli şey!

Zeminin bütün mahlûkatı senin mülkünde, senin arzında, senin havl ve kuvvetinle ve senin kudretin ve iradetin ile ve ilmin ve hikmetin ile idare olunuyorlar ve musahhardırlar. Ve zemin yüzünde faaliyeti müşâhede edilen bir rubûbiyet, öyle ihata ve şümûl gösteriyor ve O'nun idaresi ve tedbiri ve terbiyesi öyle mükemmel ve öyle hassastır ve her taraftaki icraâtı öyle birlik ve beraberlik ve benzemeklik içindedir ki; tecezzî kabul etmeyen bir küll ve inkısamı imkânsız bulunan bir küllî hükmünde bir tasarruf, bir rubûbiyet olduğunu bildiriyor. Hem zemin bütün sekenesiyle beraber, lisân-ı kâlden daha zâhir hadsiz lisanlarla Hâlık'ını takdis ve tesbih ve nihâyetsiz nimetlerinin lisân-ı hâlleriyle Rezzâk-ı Zülcelâl'inin hamd ve medh ü senâsını ediyorlar...

Ey şiddet-i zuhurundan gizlenmiş ve ey azamet-i kibriyâsından istitâr etmiş olan Zât-ı Akdes!

Zeminin bütün takdisât ve tesbihatıyla seni kusurdan, aczden, şerikten takdis.. ve bütün tahmidât ve senâlarıyla sana hamd ve şükrederim.

Ey Rabbü'l-berri ve'l-bahr!

Kur'ân'ın dersiyle ve Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)*'ın tâlimiyle anladım ki:

Nasıl gökler ve fezâ ve zemin, senin birliğine ve varlığına şehâdet ederler. Öyle de *bahirler, nehirler ve çeşmeler ve ırmaklar,* senin vücûb-u vücûduna ve vahdetine bedâhet derecesinde şehâdet ederler.

Evet, bu dünyamızın menba-ı acâib buhar kazanları hükmünde olan denizlerde hiçbir mevcut, hatta hiçbir katre su yoktur ki; vücûduyla, intizamıyla, menfaatiyle ve vaziyetiyle Hâlık'ını bildirmesin…

Ve basit bir kumda ve basit bir suda rızıkları mükemmel bir surette verilen garip mahlûklardan ve hilkatleri gayet muntazam *hayvanât-ı bahriyeden*, hususan bir tanesi bir milyon yumurtacıklarıyla denizleri şenlendiren balıklardan hiçbirisi yoktur ki hilkatiyle ve vazifesiyle ve idare ve iâşesiyle ve tedbir ve terbiyesiyle Yaradan'ına işaret ve Rezzâk'ına şehâdet etmesin…

Hem denizde kıymettar, hâsiyetli, zînetli *cevherlerden* hiçbirisi yoktur ki güzel hilkatiyle ve cazibedar fıtratıyla ve menfaatli hâsiyetiyle seni tanımasın, bildirmesin…

Evet, onlar birer birer şehâdet ettikleri gibi, heyet-i mecmûasıyla beraberlik ve birbiri içinde karışmak ve sikke-i hilkatte birlik ve îcadça gayet kolay ve efratça gayet çokluk noktalarından senin vahdetine şehâdet ettikleri gibi; arzı, toprağıyla beraber bu küre-i arzı kuşatan muhît denizlerini muallakta durdurmak.. ve dökmeden ve dağıtmadan güneşin etrafında gezdirmek ve toprağı istilâ ettirmemek.. ve basit kumundan ve suyundan, mütenevvî ve muntazam hayvanâtını ve cevherlerini halketmek.. ve erzak vesâir umûrlarını küllî ve tam bir surette idare etmek ve tedbirlerini görmek.. ve yüzünde bulunmak lâzım gelen hadsiz cenazelerinden hiçbirisi bulunmamak noktalarından, senin varlığına ve vâcibü'l-vücûd olduğuna mevcudâtı adedince işaretler ederek şehâdet eder.

Ve senin saltanat-ı rubûbiyetinin haşmetine ve her şeye muhît olan kudretinin azametine pek zâhir delâlet ettikleri gibi; göklerin fevkindeki gayet büyük ve muntazam yıldızlardan, ta denizlerin dibinde bulunan gayet küçücük ve intizamla iâşe edilen balıklara kadar her şeye yetişen ve hükmeden rahmetinin ve hâkimiyetinin hadsiz genişliklerine delâlet.. ve intizâmâtıyla ve faydalarıyla ve hikmetleriyle ve mizan ve mevzûniyetleriyle, senin her şeye muhît ilmine ve her şeye şâmil hikmetine işaret ederler.

Ve senin bu misafirhâne-i dünyada yolcular için böyle rahmet havuzların bulunması.. ve insanın seyr u seyahatine ve gemisine ve istifadesine musahhar olması işaret eder ki; yolda yapılmış bir handa bir gece misafirlerine bu kadar deniz hediyeleriyle ikram eden Zât, elbette makarr-ı saltanat-ı ebediyesinde öyle ebedî, rahmet denizleri bulundurmuş ki; bunlar, onların fâni ve küçük numûneleridirler.

İşte denizlerin böyle gayet harika bir tarzda arzın etrafında vaziyet-i acîbesiyle bulunması ve denizlerin mahlûkatı dahi gayet muntazam idare ve terbiye edilmesi, bilbedâhe gösterir ki; yalnız senin kuvvetin ve kudretin ile ve senin irade ve tedbirin ile senin mülkünde, senin emrine musahhardırlar ve lisân-ı hâlleriyle Hâlık'ını takdis edip "*Allahu Ekber*" derler.

Ey dağları zemin sefinesine hazineli direkler yapan Kadîr-i Zülcelâl!

Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)*'ın tâlimiyle ve Kur'ân-ı Hakîm'inin dersiyle anladım ki:

Nasıl denizler acâibleriyle seni tanıyorlar ve tanıttırıyorlar. Öyle de *dağlar* dahi, zelzele tesirâtından zeminin sükûnetine.. ve içindeki dâhilî inkılâbât

fırtınalarından sükûtuna.. ve denizlerin istilâsından kurtulmasına.. ve havanın gâzât-ı muzırradan tasfiyesine.. ve suyun muhafaza ve iddiharlarına.. ve zîhayatlara lâzım olan madenlerin hazinedarlığına ettiği hizmetleriyle ve hikmetleriyle seni tanıyorlar ve tanıttırıyorlar.

Evet, dağlardaki taşların envâından.. ve muhtelif hastalıklara ilâç olan maddelerin aksamından.. ve zîhayata hususan insanlara çok lâzım ve çok mütenevvî olan madeniyâtın ecnâsından.. ve dağları, sahrâları çiçekleriyle süslendiren ve meyveleriyle şenlendiren nebâtâtın esnafından hiçbirisi yoktur ki; tesadüfe havalesi mümkün olmayan hikmetleriyle, intizamıyla, hüsn-ü hilkatiyle, faydalarıyla, hususan madeniyâtın tuz, limon tuzu, sulfato ve şap gibi sureten birbirine benzemekle beraber, tatlarının şiddet-i muhalefetiyle ve bilhassa nebâtâtın basit bir topraktan çeşit çeşit envâlarıyla, ayrı ayrı çiçek ve meyveleriyle; nihâyetsiz Kadîr, nihâyetsiz Hakîm, nihâyetsiz Rahîm ve Kerîm bir Sâni'in vücûb-u vücûduna bedâhetle şehâdet ettikleri gibi; heyet-i mecmûasındaki vahdet-i idare ve vahdet-i tedbir ve menşe ve mesken ve hilkat ve sanatça beraberlik ve birlik ve ucuzluk ve kolaylık ve çokluk ve yapılmakta çabukluk noktalarından, Sâni'in vahdetine ve ehadiyetine şehâdet ederler.

Hem nasıl ki, dağların yüzünde ve karnındaki masnûlar, zeminin her tarafında, her bir nevi aynı zamanda, aynı tarzda, yanlışsız, gayet mükemmel ve çabuk yapılmaları.. ve bir iş bir işe mâni olmadan, sâir nevîlerle beraber karışık iken karıştırmaksızın îcadları, senin rubûbiyetinin haşmetine ve hiçbir şey O'na ağır gelmeyen kudretinin azametine delâlet eder. Öyle de zeminin yüzündeki bütün zîhayat mahlûkların hadsiz hâcetlerini, hatta mütenevvî hastalıklarını, hatta muhtelif zevklerini ve ayrı ayrı iştihâlarını tatmin edecek bir surette dağların yüzlerini ve içlerini muntazam eşcâr ve nebâtât ve madeniyâtla doldurmak ve muhtaçlara teshir etmek cihetiyle, senin rahmetinin hadsiz genişliğine ve hâkimiyetinin nihâyetsiz vüs'atine delâlet.. ve toprak tabakâtı içinde gizli ve karanlık ve karışık bulunduğu hâlde, bilerek, görerek, şaşırmayarak, intizamla, hâcetlere göre ihzâr edilmeleriyle senin her şeye taalluk eden ilminin ihatasına.. ve her bir şeyi tanzim eden hikmetinin bütün eşyaya şümûlüne.. ve ilâçların ihzârâtı ve madenî maddelerin iddihârâtıyla rubûbiyetinin rahîmâne ve kerîmâne olan tedâbirinin mehâsinine ve inâyetinin ihtiyatlı letâifine pek zâhir bir surette işaret ve delâlet ederler.

Hem bu dünya hanında misafir yolcular için koca dağları levâzımâtlarına ve istikbaldeki ihtiyaçlarına muntazam ihtiyat deposu ve cihâzât ambarı ve hayata lüzûmu olan çok definelerin mükemmel mahzeni olmak cihetinde işaret, belki delâlet, belki şehâdet eder ki; bu kadar Kerîm ve misafir-perver

ve bu kadar Hakîm ve şefkat-perver ve bu kadar Kadîr ve rubûbiyet-perver bir Sâni'in, elbette ve her hâlde çok sevdiği o misafirleri için ebedî bir âlemde, ebedî ihsânâtının ebedî hazineleri vardır. Buradaki dağlara bedel, orada yıldızlar o vazifeyi görürler.

Ey Kâdir-i külli şey!

Dağlar ve içindeki mahlûklar senin mülkünde ve senin kuvvet ve kudretinle ve ilim ve hikmetinle musahhar ve müddehardırlar. Onları bu tarzda tavzif ve teshir eden Hâlık'ını takdis ve tesbih ederler.

Ey Hâlık-ı Rahmân ve ey Rabb-i Rahîm!

Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)*'ın tâlimiyle ve Kur'ân-ı Hakîm'inin dersiyle anladım:

Nasıl ki semâ ve fezâ ve arz ve deniz ve dağ, müştemilât ve mahlûklarıyla beraber seni tanıyorlar ve tanıttırıyorlar. Öyle de zemindeki bütün *ağaç ve nebâtât*, yaprakları ve çiçekleri ve meyveleriyle seni bedâhet derecesinde tanıttırıyorlar ve tanıyorlar. Ve umum eşcârın ve nebâtâtın cezbedârâne hareket-i zikriyede bulunan yapraklarından.. ve zînetleriyle Sâni'inin isimlerini tavsif ve tarif eden çiçeklerinden.. ve letâfet ve cilve-i merhametinden tebessüm eden meyvelerinden her birisi, tesadüfe havalesi hiçbir cihet-i imkânı olmayan harika sanat içindeki nizam.. ve nizam içindeki mizan.. ve mizan içindeki zînet.. ve zînet içindeki nakışlar.. ve nakışlar içindeki güzel ve ayrı ayrı kokular.. ve kokular içindeki meyvelerin muhtelif tatlarıyla nihâyetsiz Rahîm ve Kerîm bir Sâni'in vücûb-u vücûduna bedâhet derecesinde şehâdet ettikleri gibi; heyet-i mecmûasıyla bütün zemin yüzünde birlik ve beraberlik.. birbirine benzemeklik.. ve sikke-i hilkatte müşâbehet.. ve tedbir ve idarede münasebet.. ve onlara taalluk eden îcad fiilleri.. ve rabbânî isimlerde muvâfakat.. ve o yüz bin envâın hadsiz efradlarını birbiri içinde şaşırmayarak birden idareleri gibi noktalarıyla, o Vâcibü'l-vücûd Sâni'in bilbedâhe vahdetine ve ehadiyetine dahi şehâdet ederler.

Hem nasıl ki, onlar senin vücûb-u vücûduna ve vahdetine şehâdet ediyorlar. Öyle de rû-yi zeminde dört yüz bin milletlerden teşekkül eden zîhayat ordusundaki hadsiz efradın yüz binler tarzda iâşe ve idareleri; şaşırmayarak, karıştırmayarak, mükemmel yapılmasıyla senin rubûbiyetinin vahdâniyetteki haşmetine.. ve bir baharı bir çiçek kadar kolay îcad eden kudretinin azametine ve her şeye taallukuna delâlet ettikleri gibi; koca zeminin her tarafında, hadsiz hayvanâtına ve insanlara, hadsiz taamların çeşit çeşit aksamını ihzâr

eden rahmetinin hadsiz genişliğine.. ve o hadsiz işler ve in'amlar ve idareler ve iâşeler ve icraâtlar kemâl-i intizamla cereyanları ve her şey, hatta zerreler o emirlere ve icraâta itaat ve musahhariyetleriyle hâkimiyetinin hadsiz vüs'atine kat'î delâlet etmekle beraber; o ağaçların ve nebatların ve her bir yaprak ve çiçek ve meyve ve kök ve dal ve budak gibi her birisinin her bir şeyini, her bir işini bilerek, görerek faydalara, maslahatlara, hikmetlere göre yapılmakla, senin ilminin her şeye ihatasına ve hikmetinin her şeye şümûlüne pek zâhir bir surette delâlet ve hadsiz parmaklarıyla işaret ederler. Ve senin gayet kemâldeki cemâl-i sanatına ve nihâyet cemâldeki kemâl-i nimetine hadsiz dilleriyle senâ ve medhederler.

Hem bu muvakkat handa ve fâni misafirhânede ve kısa bir zamanda ve az bir ömürde, eşcâr ve nebâtâtın elleriyle, bu kadar kıymettar ihsanlar ve nimetler ve bu kadar fevkalâde masraflar ve ikramlar, işaret belki şehâdet eder ki; misafirlerine burada böyle merhametler yapan kudretli, keremkâr Zât-ı Rahîm; bütün ettiği masrafı ve ihsanı, kendini sevdirmek ve tanıttırmak neticesinin aksiyle, yani bütün mahlûkat tarafından "Bize tattırdı, fakat yedirmeden bizi idam etti." dememek ve dedirmemek ve saltanat-ı ulûhiyetini ıskat etmemek ve nihâyetsiz rahmetini inkâr etmemek ve ettirmemek ve bütün müştâk dostlarını mahrumiyet cihetinde düşmanlara çevirmemek noktalarından, elbette ve her hâlde ebedî bir âlemde, ebedî bir memlekette, ebedî bırakacağı abdlerine, ebedî rahmet hazinelerinden, ebedî cennetlerinde, ebedî ve cennete lâyık bir surette meyvedâr eşcâr ve çiçekli nebatlar ihzâr etmiştir. Buradakiler ise, müşterilere göstermek için numûnelerdir.

Hem ağaçlar ve nebatlar, umumen yaprak ve çiçek ve meyvelerinin kelimeleriyle seni takdis ve tesbih ve tahmid ettikleri gibi o kelimelerden her birisi dahi ayrıca seni takdis eder. Hususan meyvelerin bedî bir surette etleri çok muhtelif, sanatları çok acîb, çekirdekleri çok harika olarak yapılarak o yemek tablalarını ağaçların ellerine verip ve nebatların başlarına koyarak zîhayat misafirlerine göndermek cihetinde lisân-ı hâl olan tesbihatları, zuhurca lisân-ı kâl derecesine çıkar. Bütün onlar senin mülkünde, senin kuvvet ve kudretinle, senin irade ve ihsânâtınla, senin rahmet ve hikmetinle musahhardırlar ve senin her bir emrine mutîdirler.

Ey şiddet-i zuhurundan gizlenmiş ve ey kibriyâ-yı azametinden tesettür etmiş olan Sâni-i Hakîm ve Hâlık-ı Rahîm!

Bütün eşcâr ve nebâtâtın, bütün yaprak ve çiçek ve meyvelerin dilleriyle ve adediyle seni kusurdan, aczden, şerikten takdis ederek hamd ü senâ ederim.

Ey Fâtır-ı Kadîr! Ey Müdebbir-i Hakîm! Ey Mürebbî-i Rahîm!

Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)*'ın tâlimiyle ve Kur'ân-ı Hakîm'in dersiyle anladım ve iman ettim ki:

Nasıl nebâtât ve eşcâr seni tanıyorlar, senin sıfât-ı kudsiyeni ve esmâ-yı hüsnânı bildiriyorlar. Öyle de zîhayatlardan ruhlu kısmı olan *insan ve hayvanâttan* hiçbirisi yoktur ki cisminde gayet muntazam saatler gibi işleyen ve işlettirilen dâhilî ve haricî âzâlarıyla.. ve bedeninde gayet ince bir nizam ve gayet hassas bir mizan ve gayet mühim faydalarla yerleştirilen âlât ve duygularıyla.. ve cesedinde gayet sanatlı bir yapılış ve gayet hikmetli bir tefriş ve gayet dikkatli bir muvâzene içinde konulan cihâzât-ı bedeniyesiyle, senin vücûb-u vücûduna ve sıfatlarının tahakkukuna şehâdet etmesin.

Çünkü bu kadar basîrâne nazik sanat ve şuurkârâne ince hikmet ve müdebbirâne tam muvâzeneye elbette, kör kuvvet ve şuursuz tabiat ve serseri tesadüf karışamazlar ve onların işi olamaz ve mümkün değildir. Ve kendi kendine teşekkül edip öyle olması ise, yüz derece muhâl içinde muhâldir. Çünkü o hâlde, her bir zerresi, her bir şeyini ve cesedinin teşekkülünü, belki dünyada alâkadar olduğu her şeyini bilecek, görecek, yapabilecek –âdetâ ilâh gibi– ihatalı bir ilmi ve kudreti bulunacak, sonra teşkil-i ceset ona havale edilir ve "kendi kendine oluyor" denilebilir.

Ve *heyet-i mecmûasındaki* vahdet-i tedbir ve vahdet-i idare ve vahdet-i nev'iye ve vahdet-i cinsiye ve umumun yüzlerinde göz, kulak, ağız gibi noktalarda ittifak cihetinde müşâhede edilen sikke-i fıtratta birlik.. ve her bir nev'in efradı sîmâlarında görülen sikke-i hikmette ittihat.. ve iâşede ve îcadda beraberlik ve birbirinin içinde bulunmak gibi keyfiyetlerinden hiçbirisi yoktur ki, senin vahdetine kat'î şehâdette bulunmasın ve her bir ferdinde kâinata bakan bütün isimlerin cilveleri bulunmakla, vâhidiyet içinde, senin ehadiyetine işareti olmasın.

Hem nasıl ki, insan ile beraber hayvanâtın zeminin bütün yüzünde yayılan yüz bin *envâı*, muntazam bir ordu gibi teçhiz ve tâlimât ve itaat ve musahhariyetle.. ve en küçükten ta en büyüğe kadar rubûbiyetin emirleri, intizamla cereyanlarıyla o rubûbiyetinin derece-i haşmetine.. ve gayet çoklukla beraber gayet kıymetli ve gayet mükemmel olmakla beraber gayet çabuk yapılmaları ve gayet sanatlı olmakla beraber gayet kolay yapılışlarıyla, kudretinin derece-i azametine delâlet ettikleri gibi; şarktan garba, şimâlden cenûba kadar yayılan mikroptan ta gergedana kadar, en küçücük sinekten ta en büyük

kuşa kadar bütün onların rızıklarını yetiştiren rahmetinin hadsiz vüs'atine.. ve her biri emirber nefer gibi vazife-i fıtriyesini yapmak ve zemin yüzü her baharda, güz mevsiminde terhis edilenler yerinde yeniden taht-ı silâha alınmış bir orduya ordugâh olmak cihetiyle, hâkimiyetinin nihâyetsiz genişliğine kat'î delâlet ederler.

Hem nasıl ki hayvanâttan her birisi kâinatın bir küçük nüshası ve bir misal-i musağğarı hükmünde gayet derin bir ilim ve gayet dakik bir hikmetle, karışık eczaları karıştırmayarak ve bütün hayvanların ayrı ayrı suretlerini şaşırmayarak hatasız, sehivsiz, noksansız yapılmalarıyla ilminin her şeye ihatasına ve hikmetinin her şeye şümûlüne adetlerince işaretler ederler. Öyle de her biri birer mucize-i sanat ve birer harika-yı hikmet olacak kadar sanatlı ve güzel yapılmasıyla, çok sevdiğin ve teşhirini istediğin sanat-ı rabbâniyenin kemâl-i hüsnüne ve gayet derecede güzelliğine işaret.. ve her birisi, hususan yavrular, gayet nazdar, nâzenin bir surette beslenmeleriyle ve heveslerinin ve arzularının tatmini cihetiyle senin inâyetinin gayet şirin cemâline hadsiz işaretler ederler.

Ey Rahmân-ı Rahîm! Ey Sâdıku'l-va'di'l-emîn! Ey Mâlik-i yevmi'd-dîn!

Senin Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)*'ının tâlimiyle ve Kur'ân-ı Hakîm'inin irşadıyla anladım ki:

Madem kâinatın en müntehap neticesi hayattır.. ve hayatın en müntehap hülâsası ruhtur.. ve zîruhun en müntehap kısmı zîşuurdur.. ve zîşuurun en câmîi *insandır*.. ve bütün kâinat ise hayata musahhardır ve onun için çalışıyor.. ve zîhayatlar, zîruhlara musahhardır; onlar için dünyaya gönderiliyorlar.. ve zîruhlar, insanlara musahhardır; onlara yardım ediyorlar.. ve insanlar, fıtraten Hâlık'ını pek ciddî severler ve Hâlık'ları onları hem sever, hem kendini onlara her vesile ile sevdirir.. ve insanın istidadı ve cihâzât-ı mâneviyesi, başka bir bâki âleme ve ebedî bir hayata bakıyor ve insanın kalbi ve şuuru, bütün kuvvetiyle bekâ istiyor.. ve lisanı, hadsiz dualarıyla bekâ için Hâlık'ına yalvarıyor.

Elbette ve her hâlde, o çok seven ve sevilen ve mahbub ve muhib olan insanları dirilmemek üzere öldürmekle, ebedî bir muhabbet için yaratmış iken, ebedî bir adâvetle gücendirmek olamaz ve kabil değildir! Belki, başka bir ebedî âlemde mesûdâne yaşaması hikmetiyle bu dünyada çalışmak ve onu kazanmak için gönderilmiştir. Ve insana tecellî eden isimlerin, bu fânî ve

kısa hayattaki cilveleriyle âlem-i bekâda onların aynası olan insanların, ebedî cilvelerine mazhar olacaklarına işaret ederler.

Evet, ebedînin sâdık dostu ebedî olacak. Ve bâkînin ayna-yı zîşuuru bâkî olmak lâzım gelir. Hayvanların ruhları bâkî kalacağını ve Hüdhüd-ü Süleymanî *(aleyhisselâm)* ve Neml'i.. ve Nâka-yı Salih *(aleyhisselâm)* ve Kelb-i Ashab-ı Kehf gibi bazı efrad-ı mahsûsa hem ruhu, hem cesediyle bâki âleme gideceği ve her bir nev'in arasıra istimâl için birtek cesedi bulunacağı, rivâyet-i sahihadan[1] anlaşılmakla beraber; hikmet ve hakikat, hem rahmet ve rubûbiyet öyle iktiza ederler…

Ey Kâdir-i Kayyûm!

Bütün zîhayat, zîruh, zîşuur, senin mülkünde, yalnız senin kuvvet ve kudretinle ve ancak senin irade ve tedbirinle ve rahmet ve hikmetinle, rubûbiyetinin emirlerine teshîr ve fıtrî vazifelerle tavzif edilmişler.. ve bir kısmı, insanın kuvveti ve galebesi için değil, belki fıtraten insanın zaafı ve aczi için rahmet tarafından ona musahhar olmuşlar.. ve lisân-ı hâl ve lisân-ı kâl ile Sâni'lerini ve Mâbud'larını kusurdan, şerikten takdis ve nimetlerine şükür ve hamd ederek, her biri ibadet-i mahsûsasını yapıyorlar.

Ey şiddet-i zuhurundan gizlenmiş ve ey azamet-i kibriyâsından perdelenmiş olan Zât-ı Akdes!

Bütün zîruhların tesbihatıyla seni takdis edip, niyet edip سُبْحَانَكَ يَا مَنْ جَعَلَ مِنَ الْمَاءِ كُلَّ شَيْءٍ حَيٍّ[2] diyorum.

Yâ Rabbe'l-âlemîn! Yâ İlâhe'l-evvelîne ve'l-âhirîn! Yâ Rabbe's-semâvâti ve'l-aradîn!

Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)*'ın tâlimiyle ve Kur'ân-ı Hakîm'in dersiyle anladım ve iman ettim ki:

Nasıl semâ, fezâ, arz, berr ve bahr, şecer, nebat, hayvan; efrâdıyla, eczasıyla, zerrâtıyla seni biliyorlar, tanıyorlar ve varlığına ve birliğine şehâdet ve delâlet ve işaret ediyorlar. Öyle de kâinatın hülâsası olan zîhayat ve zîhayatın hülâsası olan insan ve insanın hülâsası olan *enbiyâ, evliya, asfiyan*ın hülâsası olan kalblerinin ve akıllarının *müşahedât ve keşfiyât ve ilhamât ve istihracâtıyla*

---

1 Bkz.: el-Beğavî, *Meâlimü't-tenzîl* 3/154; Ebu's-Suûd, *Tefsîru Ebi's-Suûd* 5/212; el-Âlûsî, *Rûhu'l-meânî* 15/226.

2 Ey canlı olan her şeyi sudan yaratan Zât! Sen ne yücesin!

yüzer icmâ ve yüzer tevâtür kuvvetinde bir kat'iyetle, senin vücûb-u vücûduna ve senin vahdâniyet ve ehadiyetine şehâdet edip ihbar ediyorlar, mucizât ve kerâmât ve yakînî burhanlarıyla haberlerini isbat ediyorlar.

Evet kalblerde, perde-i gaybda ihtar edici bir Zât'a bakan hiçbir hâtırât-ı gaybiye.. ve ilham edici bir Zât'a baktıran hiçbir ilhâmât-ı sâdıka.. ve hakkalyakîn suretinde sıfât-ı kudsiye ve esmâ-yı hüsnânı keşfeden hiçbir itikad-ı yakîne.. ve enbiyâ ve evliyada bir Vâcibü'l-vücûd'un envârını aynelyakîn ile müşâhede eden hiçbir nurânî kalb.. ve asfiya ve sıddîkînde, bir Hâlık-ı külli şey'in âyât-ı vücûbunu ve berâhîn-i vahdetini ilmelyakîn ile tasdik eden, isbat eden hiçbir münevver akıl yoktur ki; senin vücûb-u vücûduna ve sıfât-ı kudsiyene ve senin vahdetine ve ehadiyetine ve esmâ-yı hüsnâna şehâdet etmesin, delâleti bulunmasın ve işareti olmasın…

Ve bilhassa, bütün enbiyâ ve evliya ve asfiya ve sıddîkînin imamı ve reisi ve hülâsası olan Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)*'ın ihbarını tasdik eden hiçbir mucizât-ı bâhiresi ve hakkaniyetini gösteren hiçbir hakikat-i âliyesi.. ve bütün mukaddes ve hakikatli kitapların hülâsatü'l-hülâsası olan Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyân'ın hiçbir âyet-i tevhidiye-i kâtıası ve mesâil-i imaniyeden hiçbir mesele-i kudsiyesi yoktur ki, senin vücûb-u vücûduna ve kudsî sıfatlarına ve senin vahdetine ve ehadiyetine ve esmâ ve sıfâtına şehâdet etmesin ve delâleti olmasın ve işareti bulunmasın...

Hem nasıl ki bütün o yüz binler muhbir-i sâdıklar, mucizâtlarına ve kerâmâtlarına ve hüccetlerine istinad ederek, senin varlığına ve birliğine şehâdet ederler. Öyle de her şeye muhît olan Arş-ı Âzam'ın külliyât-ı umûrunu idareden, ta kalbin gayet gizli ve cüz'î hâtırâtını ve arzularını ve dualarını bilmek ve işitmek ve idare etmeye kadar cereyan eden rubûbiyetinin derece-i haşmetini ve gözümüz önünde hadsiz muhtelif eşyayı birden îcad eden; hiçbir fiil bir fiile, bir iş bir işe mâni olmadan; en büyük bir şeyi en küçük bir sinek gibi kolayca yapan kudretinin derece-i azametini icmâ ile, ittifak ile ilân ve ihbar ve isbat ediyorlar.

Hem nasıl ki bu kâinatı, zîruha hususan insana mükemmel bir saray hükmüne getiren.. ve cenneti ve saadet-i ebediyeyi cin ve inse ihzâr eden.. ve en küçük bir zîhayatı unutmayan.. ve en âciz bir kalbin tatminine ve taltifine çalışan rahmetinin hadsiz genişliğini ve zerrâttan ta seyyârâta kadar bütün envâ-ı mahlûkatı emirlerine itaat ettiren ve teshîr ve tavzif eden hâkimiyetinin nihâyetsiz vüs'atini haber vererek, mucizât ve hüccetleriyle isbat ederler.

Öyle de kâinatı, eczaları adedince risaleler içinde bulunan bir kitab-ı kebîr hükmüne getiren ve Levh-i Mahfuz'un defterleri olan İmam-ı Mübîn ve Kitab-ı Mübîn'de bütün mevcudâtın bütün sergüzeştlerini kaydedip yazan.. ve umum çekirdeklerde umum ağaçlarının fihristlerini ve programlarını ve zîşuurun başlarında bütün kuvve-i hâfızalarda sahiplerinin tarihçe-i hayatlarını yanlışsız, muntazaman yazdıran ilminin her şeye ihatasına.. ve her bir mevcûda çok hikmetleri takan, hatta her bir ağaçta meyveleri sayısınca neticeleri verdiren.. ve her bir zîhayatta âzâları, belki eczaları ve hüceyrâtları adedince maslahatları takip eden.. hatta insanın lisanını çok vazifelerde tavzif etmekle beraber, taamların tatları adedince zevkî olan mizancıklar ile teçhîz ettiren hikmet-i kudsiyenin her bir şeye şümûlüne.. hem bu dünyada numûneleri görülen celâlî ve cemâlî isimlerinin tecellileri daha parlak bir surette ebedü'l-âbâdda devam edeceğine.. ve bu fâni âlemde numûneleri müşâhede edilen ihsânâtının daha şâşaalı bir surette dâr-ı saadette istimrarına ve bekâsına.. ve bu dünyada onları gören müştâkların ebedde dahi refâkatlerine ve beraber bulunmalarına bilicmâ, bilittifak şehâdet ve delâlet ve işaret ederler.

Hem yüzer mucizât-ı bâhiresine ve âyât-ı kâtıasına istinaden, başta Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)* ve Kur'ân-ı Hakîm'in olarak, bütün ervâh-ı neyyire ashabı olan enbiyâlar ve kulûb-u nurâniye aktâbı olan evliyalar ve ukûl-ü münevvere erbabı olan asfiyalar, bütün suhuf ve kütüb-ü mukaddesede, senin çok tekrar ile ettiğin vaadlerine ve tehditlerine istinaden.. ve senin kudret ve rahmet ve inâyet ve hikmet ve celâl ve cemâlin gibi kudsî sıfatlarına ve şe'nlerine ve izzet-i celâline ve saltanat-ı rubûbiyetine itimaden.. ve keşfiyât ve müşahedât ve ilmelyakîn itikatlarıyla saadet-i ebediyeyi cin ve inse müjdeliyorlar ve ehl-i dalâlet için cehennem bulunduğunu haber verip ilân ediyorlar ve iman edip şehâdet ediyorlar.

Ey Kadîr-i Hakîm! Ey Rahmân-ı Rahîm! Ey Sâdıku'l-va'di'l-Kerîm! Ey izzet ve azamet ve celâl sahibi Kahhâr-ı Zülcelâl!

Bu kadar sâdık dostlarını ve bu kadar vaadlerini ve bu kadar sıfât ve şûnâtını tekzip edip, saltanat-ı rubûbiyetinin kat'î mukteziyâtını ve sevdiğin ve onlar dahi seni tasdik ve itaatle kendilerini sana sevdiren hadsiz makbûl ibâdının hadsiz dualarını ve dâvâlarını reddederek, küfür ve isyan ile ve seni vaadinde tekzip etmekle senin azamet-i kibriyâna dokunan ve izzet-i celâline dokunduran ve ulûhiyetinin haysiyetine ilişen ve şefkat-i rubûbiyetini müteessir eden ehl-i dalâlet ve ehl-i küfrü, haşrin inkârında tasdik etmekten yüz bin derece mukaddessin ve hadsiz derece münezzeh ve âlîsin. Böyle nihâyetsiz

bir zulümden, bir çirkinlikten, senin nihâyetsiz adaletini ve cemâlini ve rahmetini takdis ediyorum. سُبْحَانَهُ وَتَعَالٰى عَمَّا يَقُولُونَ عُلُوًّا كَبِيرًا[1] âyetini, vücudumun bütün zerrâtı adedince söylemek istiyorum.

Belki, senin o sâdık elçilerin ve doğru dellâl-ı saltanatının hakkalyakîn, aynelyakîn, ilmelyakîn suretinde senin uhrevî rahmet hazinelerine ve âlem-i bekâda ihsânâtının definelerine ve dâr-ı saadette tamamıyla zuhur eden güzel isimlerinin harika güzel cilvelerine şehâdet, işaret, beşaret ederler.. ve *bütün hakikatlerin mercii ve güneşi ve hâmîsi olan Hak isminin* en büyük bir şuâı, bu hakikat-i ekber-i haşriye olduğunu –iman ederek– senin ibâdına ders veriyorlar.

Ey Rabbü'l-enbiyâ ve's-sıddîkîn!

Bütün onlar senin mülkünde, senin emrin ve kudretinle, senin irade ve tedbirinle, senin ilmin ve hikmetinle musahhar ve muvazzaftırlar. Takdis, tekbir, tahmid, tehlil ile küre-i arzı bir zikirhâne-i âzam, bu kâinatı bir mescid-i ekber hükmünde göstermişler.

Yâ Rabbî ve yâ Rabbe's-semâvâti ve'l-aradîn! Yâ Hâlıkî ve yâ Hâlık-ı külli şey!

Gökleri yıldızlarıyla, zemini müştemilâtıyla ve bütün mahlûkatı bütün keyfiyâtıyla teshir eden kudretinin ve iradetinin ve hikmetinin ve hâkimiyetinin ve rahmetinin hakkı için, nefsimi bana musahhar eyle ve matlubumu bana musahhar kıl!.. Kur'ân'a ve imana hizmet için insanların kalblerini Risale-i Nur'a musahhar yap!.. Ve bana ve ihvanıma iman-ı kâmil ve hüsn-ü hâtime ver!.. Hazreti Mûsâ (aleyhisselâm)'a denizi ve Hazreti İbrahim (aleyhisselâm)'a ateşi ve Hazreti Dâvud (aleyhisselâm)'a dağı, demiri ve Hazreti Süleyman (aleyhisselâm)'a cinni ve insi ve Hazreti Muhammed (aleyhissalâtü vesselâm)'a şems ve kameri teshîr ettiğin gibi, Risale-i Nur'a kalbleri ve akılları musahhar kıl!.. Ve beni ve Risale-i Nur Talebelerini nefis ve şeytanın şerrinden ve kabir azabından ve cehennem ateşinden muhafaza eyle ve Cennetü'l-Firdevs'te mesûd kıl! Âmîn, âmîn, âmîn…

---

1 "Allah onların, iddialarından münezzehtir, son derece yücedir, uludur." (İsrâ sûresi, 17/43).

سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَآ إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَاۚ إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ[1]

وَاٰخِرُ دَعْوٰيهُمْ أَنِ الْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ[2]

Kur'ân'dan ve münâcât-ı nebeviye olan Cevşenü'l-Kebîr'den aldığım bu dersimi, bir ibadet-i tefekküriye olarak Rabb-i Rahîm'imin dergâhına arz etmekte kusur etmişsem, kusurumun affı için Kur'ân'ı ve Cevşenü'l-Kebîr'i şefaatçi ederek rahmetinden affımı niyaz ediyorum.

Said Nursî

1 "Sübhansın yâ Rab! Senin bize bildirdiğinden başka ne bilebiliriz ki? Her şeyi hakkıyla bilen, her şeyi hikmetle yapan sensin." (Bakara sûresi, 2/32)

2 "Duaları 'el-Hamdü lillâhi Rabbi'l-âlemîn' (Hamd âlemlerin Rabbi Allah'a mahsustur.) diye sona erer." (Yûnus sûresi, 10/10).

Dördüncü Şuâ

Manen ve rütbeten Beşinci Lem'a ve sureten ve makamen Otuz Birinci Mektup'un Otuz Birinci Lem'a'sının kıymettar Dördüncü Şuâ'ı ve Âyet-i Hasbiye'nin mühim bir nüktesidir.

İhtar: Risale-i Nur, sâir kitaplara muhalif olarak başta perdeli gidiyor; gittikçe inkişaf eder. Hususan bu risalede *Birinci Mertebe,* çok kıymettar bir hakikat olmakla beraber çok ince ve derindir. Hem bu Birinci Mertebe, bana mahsus, gayet ehemmiyetli bir muhakeme-i hissî ve gayet ruhlu bir muamele-i imanî ve gayet gizli bir mükâleme-i kalbî suretinde mütenevvî ve derin dertlerime şifa olarak tebârüz etmiş. Bana tam tevâfuk eden, tam hissedebilir; yoksa tam zevk edemez.

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

حَسْبُنَا اللهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ[1]

Bir zaman ehl-i dünya beni her şeyden tecrit ettiklerinden beş çeşit gurbetlere düşmüştüm. Ve ihtiyarlık zamanımda kısmen teessürâttan gelen beş nevi hastalıklara giriftar olmuştum.

Sıkıntıdan gelen bir gafletle, Risale-i Nur'un teselli verici ve medet edici envârına bakmayarak, doğrudan doğruya kalbime baktım ve ruhumu aradım. Gördüm ki; gayet kuvvetli bir aşk-ı bekâ ve şedit bir muhabbet-i vücud ve büyük bir iştiyak-ı hayat ve hadsiz bir acz ve nihâyetsiz bir fakr, bende hükmediyorlar. Hâlbuki müthiş bir fenâ, o bekâyı söndürüyor. O hâletimde yanık bir şâirin dediği gibi dedim:

Dil bekâsı, hak fenâsı istedi mülk-ü tenim.
Bir devâsız derde düştüm, ah ki Lokman bîhaber.[2]

---

1 "Allah bize yeter. O ne güzel vekildir!" (Âl-i İmran sûresi, 3/173).

2 Niyazi Mısrî, *Dîvân* s.149 (133. şiir, 3. beyit)

Me'yusâne başımı eğdim. Birden حَسْبُنَا اللهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ âyeti imdadıma geldi, dedi: "Beni dikkatle oku!" Ben günde beş yüz defa okudum. Benim için aynelyakîn suretinde inkişaf eden çok kıymettar envârından bir kısmını ve yalnız dokuz nurunu ve mertebesini icmâlen yazıp, eskiden aynelyakîn ile değil, belki ilmelyakîn ile bilinen tafsilatını Risale-i Nur'a havale ediyorum.

Birinci Mertebe-i Nuriye-i Hasbiye

Bendeki aşk-ı bekâ, bendeki bekâya değil; belki sebepsiz ve bizzat mahbub olan kemâl-i mutlak sahibi, Zât-ı Zülkemâl'in ve Zülcemâl'in bir isminin bir cilvesinin mahiyetimde bir gölgesi bulunduğundan, fıtratımda o Kâmil-i Mutlak'ın varlığına ve kemâline ve bekâsına müteveccih olan muhabbet-i fıtriye, gaflet yüzünden yolunu şaşırmış, gölgeye yapışmış, aynanın bekâsına âşık olmuştu. حَسْبُنَا اللهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ geldi, perdeyi kaldırdı. Gördüm ve hissettim ve hakkalyakîn zevk ettim ki; bekâmın lezzet ve saadeti, aynen ve daha mükemmel bir tarzda Bâki-i Zülkemâl'in bekâsına.. ve benim Rabb'im ve İlah'ım olduğuna imanımda ve iz'anımda ve îkanımda vardır. Çünkü onun bekâsıyla benim için lâyemût bir hakikat tahakkuk eder. Zira benim mahiyetim; hem bâki, hem sermedî bir ismin gölgesi olur, daha ölmez diye şuur-u imanî ile takarrur eder.

✓ Hem o şuur-u imanî ile mahbub-u mutlak olan Kemâl-i Mutlak'ın varlığı bilinmekle, şedit ve fıtrî olan muhabbet-i zâtî tatmin edilir. Hem Bâki-i Sermedî'nin bekâsına ve varlığına ait o şuur-u imanî ile kâinatın ve nev-i insanın kemâlâtı bilinir ve bulunur ve kemâlâta karşı fıtrî meftuniyet, hadsiz elemlerden kurtulup zevk ve lezzetini alır.

✓ Hem o şuur-u imanî ile o Bâki-i Sermedî'ye bir intisap ve o intisabın imanıyla umum mülküne bir münasebet peydâ olur.. ve o münasebet-i intisabî ile –hadsiz bir mülke bir nevi mâlikiyet gibi– iman gözüyle bakar, mânen istifade eder.

✓ Hem şuur-u imanî ile ve intisap ve münasebet ile umum mevcudâta bir alâka, bir nevi ittisal peydâ olur. Ve o hâlde, ikinci derecede vücud-u şahsîsinden başka hadsiz bir vücud, o şuur-u imanî ve intisap ve münasebet ve alâka ve ittisal cihetinde –güya onun bir nevi varlığıdır gibi– var olur; varlığa karşı fıtrî aşk teskin edilir.

✓ Hem o şuur-u imanî ve intisap ve münasebet ve alâkadarlığı cihetiyle bütün ehl-i kemâlâta karşı bir uhuvvet peydâ olur. O hâlde Bâki-i Sermedî'nin varlığıyla ve bekâsıyla o hadsiz ehl-i kemâl mahvolmayıp zâyi olmadıklarını bilmekle, takdir ve tahsin ile merbut ve dost olduğu hadsiz dostlarının bekâları ve devam-ı kemâlâtı, o şuur-u imanî sahibine ulvî bir zevk verir.

✓ Hem o şuur-u imânî ve intisap ve münasebet ve alâkadarlık ve uhuvvet vasıtasıyla bütün dostlarımın –ki hayatımı ve bekâmı maalmemnuniye onların saadetleri için feda ediyorum, onların– mesûdiyetleri ile hadsiz bir saadet kendim de hissedebilir gördüm. Çünkü bir samimî dostun saadetiyle, şefkatli dostu dahi saadetlenir ve lezzetlenir. Şu hâlde Bâki-i Zülkemâl'in bekâsı ve varlığıyla, başta Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)* ve âl ve ashabı olarak umum sâdâtım ve ahbabım olan enbiyâ ve evliya ve asfiya ve bütün sâir hadsiz dostlarım idam-ı ebedîden kurtulduğunu ve bir saadet-i sermediyeye mazhariyetlerini o şuur-u imanî ile hissettim. Ve münasebet, alâka, uhuvvet, dostluk sırrıyla saadetleri bana in'ikâs edip saadetlendirdiğini zevk ettim.

✓ Hem o şuur-u imanî ile rikkat-i cinsiye ve şefkat-i akraba yüzünden gelen hadsiz teellümâttan kurtulup, hadsiz bir zevk-i ruhâni duydum. Çünkü hayatımı ve bekâmı maaliftihar onların tehlikelerden kurtulmaları için feda etmeyi fıtrî arzu ettiğim başta pederlerim ve vâlidelerim ve bütün neslî ve nesebî ve mânevî akrabalarım, Bâki-i Hakikî'nin bekâsı ve varlığıyla mahvdan ve ademden ve idam-ı ebedîden ve hadsiz elemlerden kurtulup o hadsiz rahmetine mazhariyetlerini şuur-u imanî ile hissettim. Ve medar-ı gam ve elem olan cüz'î ve tesirsiz şefkatime bedel, nihâyetsiz bir rahmet, onlara nezaret ve himâyet ettiğini duydum, hissettim. Bir vâlide; veledinin lezzetiyle, zevkiyle, rahatıyla zevklenmesi gibi ben de o bütün şefkat ettiğim zâtların, o rahmetin himâyeti altındaki necatlarıyla ve istirahatleriyle zevklendim ve ferahlandım ve çok derin şükrettim.

✓ *Hem o şuur-u imanî ile netice-i hayatım ve sebeb-i saadetim ve vazife-i fıtratım olan Resâil-i Nur dahi ziya'dan, mahvdan, faydasız kalmasından ve mânen kurumasından kurtulmalarını ve meyvedar, bâki kalmalarını o intisab-ı imanî ile bildim, hissettim, kanaat getirdim. Kendi bekâmın lezzetinden çok ziyade bir mânevî lezzet duydum, tam hissettim. Çünkü iman ettim ki; Bâki-i Zülkemâl'in bekâsı ve varlığıyla Resâil-i Nur, yalnız insanların hâfızalarında ve kalblerinde nakşolmuyor; belki hadsiz zîşuur mahlûkatın ve ruhânilerin bir mütâlaagâhları olmakla beraber rızâ-yı ilâhîye mazhar ise Levh-i Mahfuz'da ve elvâh-ı mahfûzada irtisam*

ederek sevap meyveleriyle tezeyyün eder. Ve bilhassa Kur'ân'a mensubiyeti ve kabul-ü nebevî ve –inşaallah– marzî-i ilâhî cihetiyle bir anda vücudu ve nazar-ı rabbâniyeye mazhariyeti, umum ehl-i dünyanın takdirinden daha ziyade kıymettar bildim. İşte hayatımı ve bekâmı, o resâilin hakâik-i imaniyeyi isbat eden her bir risalenin bekâsına, devamına, ifadesine, makbuliyetine feda etmeye her vakit hazır olduğumu ve saadetimi onların Kur'ân'a hizmet etmelerinde bildim. Ve o hâlde bekâ-yı ilâhî ile yüz derece insanların tahsinlerinden daha ziyade bir takdire mazhariyetlerini o intisab-ı imanî ile anladım. Bütün kuvvetimle حَسْبُنَا اللهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ *dedim.*

✓Hem o şuur-u imanî ile ebedî bir bekâ ve dâimî bir hayat veren Bâki-i Zülcelâl'in bekâsına ve vücûduna iman ve imanın a'mâl-i sâliha gibi neticeleri, bu fâni hayatın bâki meyveleri ve ebedî bir bekânın vesileleri olduğunu bildim. Meyvedar bir ağaca inkılâb etmek için kabuğunu terk eden bir çekirdek gibi, ben de o bâki meyveleri vermek için bu bekâ-yı dünyevînin kabuğunu bırakmaya nefsimi kandırdım. Nefsimle beraber حَسْبُنَا اللهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ "O'nun bekâsı bize yeter" dedim.

✓Hem şuur-u imanî ve intisab-ı ubûdiyet ile toprak perdesinin arkası ışıklanmasını ve ağır tabaka-yı türabiye dahi ölülerin üstünden kalktığını ve kabir kapısıyla girilen yeraltı dahi, adem-âlûd karanlıklar olmadığını ilmelyakîn ile bildim. Bütün kuvvetimle حَسْبُنَا اللهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ dedim.

✓Hem gayet kat'î bir surette hissettim ve o şuur-u imanî ile hakkalyakîn bildim ki: Fıtratımda çok şiddetli olan aşk-ı bekâ; Bâki-i Zülkemâl'in bekâsına, varlığına iki cihetle bakarken, enaniyetin perde çekmesiyle, mahbubunu kaçırmış, aynasına perestiş etmiş bir serseme dönmüş gördüm. Ve o çok derin ve kuvvetli aşk-ı bekâ; bizzat ve sebepsiz, fıtraten sevilen ve perestiş edilen kemâl-i mutlak bir isminin gölgesi vasıtasıyla mahiyetimde hükmedip, o aşk-ı bekâyı vermiş ve muhabbet için hiçbir illet ve hiçbir garazı ve zâtından başka hiçbir sebep iktiza etmeyen kemâl-i zâtı perestişe kâfi ve vâfi iken –sâbıkan beyan ettiğimiz ve her birisine bir hayat ve bir bekâ değil, belki elden gelse binler hayat-ı dünyeviye ve bekâ feda edilmeye lâyık olan– mezkûr bâki meyveleri dahi ihsan etmekle, o fıtrî aşkı şiddetlendirmiş hissettim. Elimden gelseydi bütün zerrât-ı vücudumla حَسْبُنَا اللهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ diyecektim ve o niyetle dedim. Ve bekâsını arayan ve bekâ-yı ilâhîyi bulan o şuur-u imanî –ki

bir kısım meyvelerine sâbıkan "Hem… hem… hem…"ler ile işaret ettim– bana öyle bir zevk ve şevk verdi ki; bütün ruhumla, bütün kuvvetimle, en derin kalbimde nefsimle beraber حَسْبُنَا اللهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ dedim.

İkinci Mertebe-i Nuriye-i Hasbiye

Fıtratımdaki hadsiz aczimle beraber, ihtiyarlık ve gurbet ve kimsesizlik ve tecridim içinde, ehl-i dünya desiseleriyle, casuslarıyla bana hücum ettikleri hengâmda kalbimde dedim: "Elleri bağlı, zayıf ve hasta birtek adama ordular taarruz ediyor. O bîçârenin –yani benim için– bir nokta-yı istinad yok mu?" diye حَسْبُنَا اللهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ[1] âyetine müracaat ettim. Bana bildirdi ki:

İntisab-ı imanî tezkeresiyle Kadîr-i Mutlak öyle bir sultana istinad edersin ki; zemin yüzünde her baharda dört yüz bin milletten mürekkep nebâtât ve hayvanat ordularının bütün cihâzâtlarını kemâl-i intizamla vermekle beraber, her sene eşcâr ve tuyûr denilen o iki muazzam ordusunun elbiselerini tazelendirerek yeni libaslar giydirir, urbalarını ve formalarını değiştirir.. ve tavuğun ve kuşun fistanlarını ve çarşaflarını tazelendirdiği gibi, dağın libasını ve sahranın yüz örtüsünü değiştirir.. ve başta insan olarak, hayvanâtın muazzam ordusunun bütün erzaklarını, değil medenî insanların son zamanda keşfettikleri et ve şeker vesâir taamların hülâsaları gibi, belki yüz derece o medenî hülâsalardan daha mükemmel ve bütün taamların her nev'inden tohum ve çekirdek denilen rahmânî hülâsalara koyup ve o hülâsaları dahi, onların pişirmelerine ve inbisatlarına dair kaderî tarifeleri içine sarıp muhafaza için küçücük sandukçalara koyup tevdî eder. O sandukçukların îcadı "kâf-nun" fabrikasından o kadar çabuk ve kolay ve çokluklardır ki, Kur'ân der: "Bir emir ile yapılır."[2] Hem o umum hülâsalar, bir şehri doldurmadığı ve birbirine benzedikleri ve aynı madde oldukları hâlde, Rezzâk-ı Kerîm onlardan bir yaz mevsiminde pişirdiği gayet mütenevvî ve leziz taamlar, zeminin bütün şehirlerini bir cihette doldurabilir.

İşte sen, intisab-ı imanî tezkeresiyle böyle bir nokta-yı istinad bulabildiğinden hadsiz bir kuvvete ve kudrete dayanabilirsin. Ben de âyetten bu dersimi aldıkça öyle bir kuvve-i mâneviyeyi buldum ki, değil şimdiki düşmanlarıma, belki dünyaya meydan okutturabilir bir iktidar-ı imanî hissederek bütün

---

1 "Allah bize yeter. O ne güzel vekildir!" (Âl-i İmran sûresi, 3/173).

2 Bkz.: Bakara sûresi, 2/117; Âl-i İmran sûresi, 3/47, 59; En'âm sûresi, 6/73; Nahl sûresi, 16/40; Meryem sûresi, 19/35; Yâsîn sûresi, 36/82; Mü'min sûresi, 40/68.

ruhum ile حَسْبُنَا اللهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ dedim. Ve hadsiz fakrım ve ihtiyacım cihetinde dahi bir nokta-yı istimdat için yine o âyete müracaat ettim. Bana dedi ki: "Sen memlûkiyet ve ubûdiyet intisabıyla öyle bir Mâlik-i Kerîm'e mensup ve iâşe defterinde mukayyetsin ki; her bahar ve yazda gayptan ve hiçten umulmadığı yerden ve kuru bir topraktan kaldırır, indirir tarzında yüz defa zemin sofrasını ayrı ayrı yemekleriyle tezyin eder, serer. Güya zamanın seneleri ve her senenin günleri, birbiri arkasından gelen ihsan meyvelerine ve rahmet taamlarına birer kap ve bir Rezzâk-ı Rahîm'in küllî ve cüz'î ihsânât mertebelerine birer meşherdirler. İşte sen böyle bir Ganiyy-i Mutlak'ın abdisin. Abdiyetine şuurun varsa, senin elîm fakrın leziz bir iştiha olur." Ben de o dersimi aldım. Nefsimle beraber "Evet, evet, doğrudur." deyip mütevekkilâne حَسْبُنَا اللهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ dedim.

Üçüncü Mertebe-i Nuriye-i Hasbiye

Ben o gurbetler ve hastalıklar ve mazlumiyetlerin tazyikiyle dünyadan alâkamı kesilmiş bularak, ebedî bir dünyada ve bâki bir memlekette dâimî bir saadete namzet olduğumu iman telkin ettiği hengâmda "of, of" tan vazgeçtim, "oh, oh" dedim. Fakat bu gaye-i hayal ve hedef-i ruh ve netice-i fıtratın tahakkuku, ancak ve ancak bütün mahlûkatın bütün harekât ve sekenâtlarını ve ahvâl ve âmâllerini, kavlen ve fiilen bilen ve kaydeden ve bu küçücük ve âciz-i mutlak olan insanı[1] kendine dost ve muhatap eden ve bütün mahlûkat üstünde bir makam veren bir Kadîr-i Mutlak'ın hadsiz kudretiyle ve insana nihâyetsiz inâyet ve ehemmiyet vermesiyle olabilir[2], diye düşünüp bu iki noktada; yani böyle bir kudretin faaliyeti.. ve zâhiren bu ehemmiyetsiz insanın hakikatli ehemmiyeti hakkında imanın inkişafını ve kalbin itmînanı veren bir izah istedim. Yine o âyete müracaat ettim, dedi ki: "حَسْبُنَا[3]'daki نَا[4]'ya dikkat edip, senin ile beraber lisân-ı hâl ve lisân-ı kâl ile kimler حَسْبُنَا'yı söylüyorlar, dinle!" emretti.

Birden baktım ki; hadsiz kuşlar ve kuşçuklar ve sinekler ve hesapsız hayvanlar ve hayvancıklar ve nihâyetsiz nebatlar, yeşilcikler ve gayetsiz ağaçlar

---

1 Bkz.: Nisâ sûresi, 4/28; Fâtır sûresi, 35/15.

2 Bkz.: Bakara sûresi, 2/30, 257; Âl-i İmran sûresi, 3/68; A'râf sûresi, 7/196; Yûnus sûresi, 10/62; İsrâ sûresi, 17/70; Şûrâ sûresi, 42/9; Tîn sûresi, 95/4.

3 Bize yeter.

4 Bize

ve ağaççıklar dahi, benim gibi lisân-ı hâl ile حَسْبُنَا اللهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ[1] manasını yâdediyorlar ve yâda getiriyorlar ki; bütün şerâit-i hayatiyelerini tekeffül eden öyle bir vekilleri var ki, birbirine benzeyen ve maddeleri bir olan yumurtalar ve birbirinin misli gibi katreler ve birbirinin aynı gibi habbeler ve birbirine müşâbih çekirdeklerden kuşların yüz bin çeşitlerini ve hayvanların yüz bin tarzlarını, nebâtâtın yüz bin nev'ini, ağaçların yüz bin sınıfını yanlışsız, noksansız, iltibassız, süslü, mizanlı, intizamlı, birbirinden ayrı, fârikalı bir surette gözümüz önünde, hususan her baharda gayet çabuk, gayet kolay, gayet geniş bir dairede gayet çoklukla halkeder, yapar. Kudretinin azamet ve haşmeti içinde, beraberlik ve benzeyişlik ve birbiri içinde ve bir tarzda yapılmaları vahdetini ve ehadiyetini bize gösterir.. ve böyle hadsiz mucizâtı ibraz eden bir fiil-i rubûbiyete ve bir tasarruf-u hallâkıyete müdahale ve iştirak mümkün olmadığını bildirir, diye bildim.

Sonra حَسْبُنَا daki نَا da bulunan "ene" ye yani *nefsime* baktım, gördüm ki:

✓Hayvanât içinde beni dahi menşeim olan bir katre sudan yaratan yaratmış, mucizâne yapmış, kulağımı açıp gözümü takmış; kafama öyle bir dimağ, sineme öyle bir kalb, ağzıma öyle bir dil koymuş ki; o dimağ ve kalb ve dilde rahmetin umum hazinelerinde iddihar edilen bütün rahmânî hediyeleri, atiyyeleri tartacak, bilecek yüzer mizancıkları, ölçücükleri ve esmâ-yı hüsnânın nihâyetsiz cilvelerinin definelerini açacak, anlayacak binler âletleri yaratmış, yapmış, yazmış; kokuların, tatların, renklerin adedince tarifeleri o âletlere yardımcı vermiş.

✓Hem kemâl-i intizam ile bu kadar hassas duyguları ve hissiyatları ve gayet muntazam bu mânevî latîfeleri ve bâtınî hasseleri bu cismimde dercetmekle beraber, gayet sanatlı bu cihâzâtı ve cevârihi ve hayat-ı insaniyece gayet lüzumlu ve mükemmel bu kadar âzâ ve âletleri bu vücudumda kemâl-i hikmetle yaratmış. Tâ ki, nimetlerinin bütün nevilerini ve umum çeşitlerini bana tattırsın ve ihsas etsin ve hadsiz tecelliyât-ı esmâsının ayrı ayrı zuhurlarını o duygular ve hissiyatla ve hassasiyetle bana bildirsin, zevk ettirsin ve bu ehemmiyetsiz görünen hakir ve fakir vücudumu –her müminin vücudu gibi– kâinata bir güzel takvim ve ruznâme.. ve âlem-i ekbere muhtasar bir nüsha-yı enver.. ve şu dünyaya bir misal-i musağğar.. ve masnûâtına bir mucize-i azhar.. ve nimetlerinin her nev'ine tâlip bir müşteri ve medar.. ve rubûbiyetinin

[1] "Allah bize yeter. O ne güzel vekildir!" (Âl-i İmran sûresi, 3/173).

kanunlarına ve icraat tellerine santral gibi bir mazhar.. ve hikmet ve rahmet atiyyelerine ve çiçeklerine numûne bahçesi gibi bir liste, bir fihriste.. ve hitâbât-ı sübhaniyesine anlayışlı bir muhatap yaratmış olmakla beraber; en büyük bir nimet olan vücudu, bu vücudumda büyütmek ve çoğaltmak için hayatı verdi. Ve o hayat ile o nimet-i vücudum âlem-i şehâdet kadar inbisat edebiliyor.

✓ Hem insaniyeti verdi. O insaniyet ile o nimet-i vücud, mânevî ve maddî âlemlerde inkişaf ederek insana mahsus duygularla o geniş sofralardan istifade yolunu açtı.

✓ Hem İslâmiyet'i bana ihsan etti. O İslâmiyet ile o nimet-i vücud, âlem-i gayb ve şehâdet kadar genişlendi.

✓ Hem iman-ı tahkikîyi in'am etti. O iman ile o nimet-i vücud, dünya ve âhireti içine aldı.

✓ Hem o imanda mârifet ve muhabbetini verdi. O mârifet ve muhabbetle o nimet-i vücud içinde daire-i mümkinâttan âlem-i vücûba ve daire-i esmâ-yı ilâhiyeye kadar hamd ü senâ ile istifade için ellerini uzatabilir bir mertebe ihsan etti.

✓ Hem hususî olarak bir ilm-i Kur'ânî ve hikmet-i imaniye verdi. Ve o ihsanı ile çok mahlûkat üstüne bir tefevvuk verdi…[1]

Ve sâbık noktalar gibi çok cihetlerle öyle bir câmiiyet vermiş ki, ehadiyetine ve samediyetine tam bir ayna.. ve küllî ve kudsî rubûbiyetine geniş ve küllî bir ubûdiyet ile mukabele edebilen bir istidat vermiş. Ve enbiyâlarla insanlara gönderdiği bütün mukaddes kitapların ve suhufların ve fermanların icmâıyla ve bütün enbiyâ ve evliya ve asfiyanın ittifakıyla, bu bendeki bulunan emaneti ve hediyesi ve atiyyesi olan vücudumu ve hayatımı ve nefsimi, âyet-i Kur'âniye'nin nassı[2] ile benden satın alıyor. Tâ ki, elimde faydasız zâyi olmasın ve iade etmek üzere muhafaza edip satmak pahasına saadet-i ebediyeyi ve cenneti vereceğini kat'î bir surette çok tekrar ile vaad ve ahdettiğini ilmelyakîn ve tam iman ile anladım…

---

1 Bkz.: "Biz, hakikaten insanoğlunu şan ve şeref sahibi kıldık. Onları, (çeşitli nakil vasıtaları ile) karada ve denizde taşıdık; onlara güzel güzel rızıklar verdik; yine onları, yarattıklarımızın birçoğundan cidden üstün kıldık." (İsrâ sûresi, 17/70)

2 Bkz.: "Allah, karşılık olarak cenneti verip mü'minlerden canlarını ve mallarını satın almıştır. Onlar Allah yolunda mücadele ederler, öldürürler ve öldürülürler. Bu Allah'ın Tevrat'ta da, İncîl'de de, Kur'ân'da da üstlendiği gerçek bir vaattir. Verdiği sözde Allah'tan daha sadık kim olabilir? O hâlde yaptığınız bu alışverişten dolayı sevinin ey mü'minler! Müjdeler olsun size, işte en büyük mutluluk, işte en büyük başarı!" (Tevbe sûresi, 9/111)

Ve böyle hadsiz hayvanât ve nebâtâtın yüz binler nev'ilerinin ve çeşitlerinin suretlerini "Fettâh" ismiyle mahdut ve müteşâbih katrelerden ve habbelerden gayet kolay ve çabuk ve mükemmel açan.. ve insana –sâbıkan beyan ettiğimiz gibi– hayret verici bu kadar ehemmiyet veren ve rubûbiyetin ehemmiyetli işlerine medar yapan bir Zât-ı Zülcelâli ve'l-ikram olan Rabb'im var olduğunu ve gelecek baharın îcadı gibi kolay ve kat'î ve muhakkak bir surette haşri îcad ve cenneti ihsan ve saadet-i ebediyeyi halkedeceğini bu Âyet-i Hasbiye'den ders aldım. Elimden gelseydi bilfiil ve gelmediği için binniyet, bittasavvur, bilhayal bütün mahlûkat dilleriyle حَسْبُنَا اللّٰهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ dedim ve ebede'l-âbidîn daima tekrar etmek istiyorum.

Dördüncü Mertebe-i Nuriye-i Hasbiye

Bir vakit ihtiyarlık, gurbet, hastalık, mağlûbiyet gibi vücudumu sarsan ârızalar bir gaflet zamanıma rast gelip –şiddetli alâkadar ve meftun olduğum vücudum, belki mahlûkatın vücudları ademe gidiyor diye– elîm bir endişe verirken yine Âyet-i Hasbiye'ye müracaat ettim. Dedi: "Manama dikkat et ve iman dürbünüyle bak!" Ben de baktım ve iman gözüyle gördüm ki:

Bu zerrecik vücudum hadsiz bir vücudun aynası ve nihâyetsiz bir inbisat ile hadsiz vücudları kazanmasına bir vesile ve kendinden daha kıymettar bâki, müteaddit vücudları meyve veren bir kelime-i hikmet hükmünde bulunduğunu.. ve mensubiyet cihetiyle bir an yaşaması ebedî bir vücud kadar kıymettar olduğunu ilmelyakîn ile bildim. Çünkü şuur-u iman ile bu vücudum Vâcibü'l-vücûd'un eseri ve sanatı ve cilvesi olduğunu anlamakla, vahşi evhamın hadsiz karanlıklarından ve hadsiz mufârakat ve firakların elemlerinden kurtulup mevcudâta, hususan zîhayatlara taalluk eden ef'âlde, esmâ-yı ilâhiye adedince uhuvvet râbıtalarıyla münasebet peydâ ettiğim bütün sevdiğim mevcudâta, muvakkat bir firak içinde dâimî bir visal var olduğunu bildim. Mâlûmdur ki, karyeleri ve şehirleri ve memleketleri veya taburları ve kumandanları ve üstadları gibi râbıtaları bir olan adamlar, sevimli bir uhuvvet ve dostâne bir arkadaşlık hissederler. Ve bu gibi râbıtalardan mahrum olanlar dâimî, elîm karanlıklar içinde azap çekiyorlar. Hem bir ağacın meyveleri –şuurları olsa– birbirinin kardeşi ve birbirinin bedeli ve musâhibi ve nâzırı olduklarını hissederler. Eğer ağaç olmazsa veya ondan koparılsa, her biri o meyveler adedince firakları hissedecek.

İşte iman ile ve imandaki intisap ile her mümin gibi, bu vücudum dahi hadsiz vücudların firaksız envârını kazanır; kendisi gitse de, onlar arkada kaldığından kendisi kalmış gibi memnun olur. Bununla beraber –Yirmi Dördüncü Mektup'ta tafsilen kat'î isbat edildiği gibi– her zîhayatın, hususan zîruhun vücudu bir kelime gibidir. Söylenir ve yazılır, sonra kaybolur. Fakat kendi vücuduna bedel ikinci derecede vücudları sayılan hem manası, hem hüviyet-i misaliyesi ve sureti, hem neticeleri, hem mübarek ise sevabı, hem hakikati gibi çok vücudlarını bırakır, sonra perde altına girdiği gibi.. aynen öyle de bu vücudum ve her zîhayatın vücudu, zâhirî vücuddan gitse –zîruh ise– hem ruhunu, hem manasını, hem hakikatini, hem misalini, hem mahiyet-i şahsiyesinin dünyevî neticelerini ve uhrevî semerelerini, hem hüviyet ve suretini, hâfızalarda ve elvâh-ı mahfûzada ve sermedî manzaraların filim şeritlerinde ve ilm-i ezelînin meşherlerinde.. ve kendini temsil eden ve bekâ veren fıtrî tesbihatını defter-i âmâlinde.. ve esmâ-yı ilâhiyenin cilvelerine ve mukteziyâtlarına fıtrî mukabelelerini ve vücudî aynadarlıklarını daire-i esmâda.. ve daha bunlar gibi zâhirî vücudundan daha kıymettar müteaddit mânevî vücudlarını kendi yerinde bırakır, sonra gider… İlmelyakîn suretinde bildim.

İşte iman ve imandaki şuur ve intisap ile bu mezkûr bâki, mânevî vücudlara sahip olunabilir. İman olmazsa, bütün o vücudlardan mahrum olmakla beraber, zâhirî vücudu dahi onun hakkında ademe ve hiçliğe gider gibi zâyi olur.

Bir zaman bahar çiçeklerinin çabuk mahvolmalarına çok yazığım geliyordu. Hatta o nâzeninlere acıyordum. Burada beyan edilen hakikat-i imaniye gösterdi ki o çiçekler, âlem-i manada çekirdeklerdir. Sâbıkan beyan ettiğimiz ruhtan başka bütün o vücudları meyve veren birer ağaç, birer sümbül hükmünde nur-u vücud noktasında kazançları bire yüzdür. Zâhirî vücudları mahvolmaz, saklanır. Hem bâki olan hakikat-i nev'iyesinin tazelenen suretleridir. Geçen baharda yaprak, çiçek, meyve gibi mevcudâtı, bu bahardakinin mislidirler. Fark yalnız itibarîdir. O itibarî fark dahi, bu hikmet kelimelerine ve rahmet sözlerine ve kudret harflerine ayrı ayrı, müteaddit manaları verdirmek içindir, bildim. Yazıklar yerinde "mâşallah, bârekâllah" dedim.

İşte imanın şuuruyla ve iman râbıtasıyla, arz ve semâvât sanatkârına intisap noktasında gökleri yıldızlarla, zemini çiçekler ve güzel mahlûklarla yapan, süslendiren[1] ve böyle her bir sanatta yüzer mucize gösteren bir sanatkârın

[1] Bkz.: Hicr sûresi, 15/16-21; Kehf sûresi, 18/7; Sâffât sûresi, 37/6; Fussilet sûresi, 41/12; Mülk sûresi, 67/5.

eser-i sanatı ve böyle hadsiz harikalı bir ustanın yapılışı olmak, ne kadar antika ve kıymettar ve şuuru varsa ne kadar iftihar eder ve şereflenir diye uzaktan hissettim. Hususan o nihâyetsiz mucizekâr usta, koca semâvât ve arzın büyük kitabını insan gibi küçük bir nüshada yazsa; belki insanı, o kitaba müntehab ve mükemmel bir hülâsa yapsa; o insan ne kadar büyük bir şeref, bir kemâl, bir kıymete medar ve iman ile mazhar ve şuur ve intisap ile o şerefe sahip olacağını bu âyetten ders aldığımdan, niyet ve tasavvur cihetinde bütün mevcudâtın dilleriyle حَسْبُنَا اللهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ dedim.

Beşinci Mertebe-i Nuriye-i Hasbiye

Yine bir vakit hayatım, çok ağır şerâit ile sarsıldı. Nazar-ı dikkatimi ömre ve hayata çevirdi, gördüm: Ömrüm koşarak gidiyor; âhire yakınlaşmış hayatım dahi tazyikat altında sönmeye yüz tutmuş. Hâlbuki "Hayy" ismine dair risalede izah edilen hayatın mühim vazifeleri ve büyük meziyetleri ve kıymettar faydaları, böyle çabuk sönmeye değil, belki pek uzun yaşamaya lâyıktır diye müteellimâne düşündüm. Yine üstadım olan [1] حَسْبُنَا اللهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ âyetine müracaat ettim. Dedi: "Sana hayatı veren Zât-ı Hayy-ı Kayyûm'a göre hayata bak!" Ben de baktım, gördüm ki:

Hayatımın bana bakması bir ise, Zât-ı Hayy ve Muhyî'ye bakması yüzdür. Bana ait neticesi bir ise, Hâlık'ıma ait bindir. O cihet uzun zaman, belki zaman istemez; bir an yaşaması yeter. Bu hakikat, Risale-i Nur'un risalelerinde burhanlar ile izah edildiğinden burada dört mesele içinde kısa bir hülâsası beyan edilecek.

Birinci Mesele

Hayatın mahiyeti ve hakikati Hayy-ı Kayyûm'a baktığı cihetle baktım, gördüm ki:

- Mahiyet-i hayatım esmâ-yı ilâhiyenin definelerini açan anahtarların mahzeni..
- Ve nakışlarının bir küçük haritası..
- Ve cilvelerinin bir fihristesi..

---

1 "Allah bize yeter. O ne güzel vekildir!" (Âl-i İmran sûresi, 3/173).

•Ve kâinatın büyük hakikatlerine ince bir mikyas ve mizan..

•Ve Hayy-ı Kayyûm'un mânidar ve kıymettar isimlerini bilen, bildiren, fehmedip tefhim eden yazılmış bir kelime-i hikmettir, anladım.

•Ve hayatın bu tarzdaki hakikati bin derece kıymet kazanıyor.. ve bir saat devamı bir ömür kadar ehemmiyet alır. Zamanı olmayan Zât-ı Ezeliye'ye münasebeti cihetinde uzun ve kısalığına bakılmaz.

İkinci Mesele

Hayatın hakikî hukukuna baktım, gördüm ki:

•Hayatım rabbânî bir mektuptur; kardeşlerim olan zîşuur mahlûkata kendini okutturur, Yaradan'ı bildirir bir mütâlaagâhtır.

•Hem Hâlık'ımın kemâlâtını teşhir eden bir ilânnâmeliktir.

•Hem hayatı, yaratanın hayat ile ihsan ettiği kıymettar hediyeler ve nişanlar ile bilerek süslenip her gün tekerrür eden resm-i küşadda müminâne, şuurdârâne, şâkirâne, minnettarâne Padişah-ı Bîmisal'in nazarına arz etmektir.

•Hem hadsiz zîhayatların Hâlık'larına vâsıfâne tahiyyâtlarını ve şâkirâne tesbihat hediyelerini anlamak, müşâhede etmek ve şehâdetle ilân etmektir.

•Hem lisân-ı hâl ve lisân-ı kâl ve lisân-ı ubûdiyet ile Hayy-ı Kayyûm'un mehâsin-i rubûbiyetini izhar etmektir…

İşte bunlar gibi hayatın yüksek hukukları, uzun zaman istemediği gibi; hayatı bin derece îlâ eder ve dünyevî olan hukuk-u hayatiyeden yüz derece daha kıymettardır, diye ilmelyakîn ile bildim ve dedim: Sübhânallah! İman ne kadar kıymettar ve hayattardır ki, hangi şeye girse canlandırır ve bir şûlesi böyle fâni hayatı, bâkiyâne hayatlandırır, üstündeki fenâyı siler.

Üçüncü Mesele

Hayatımın, Hâlık'ıma bakan fıtrî vazifelerine ve mânevî faydalarına baktım, gördüm ki; hayatım, hayatın Hâlık'ına üç cihetle *aynadarlık* ediyor.

Birinci Vecih: *Hayatım, acz ve zaafıyla ve fakr ve ihtiyacıyla Hâlık-ı hayatın kudret ve kuvvetine ve gınâ ve rahmetine aynadarlık eder. Evet,* nasıl ki açlık derecesiyle yemeğin lezzet dereceleri.. ve karanlığın mertebeleriyle ışık mertebeleri.. ve soğuğun mikyasıyla hararetin mizan dereceleri bilinir;

öyle de hayatımdaki hadsiz acz ve fakr ile beraber hadsiz ihtiyaçlarımı izale.. ve hadsiz düşmanlarımı defetmek noktasında Hâlık'ımın hadsiz kudret ve rahmetini bildim; suâl ve dua ve iltica ve tezellül ve ubûdiyet vazifesini anladım ve aldım.

İkinci Vecih: *Hayatımdaki cüz'î ilim ve irade ve sem' ve basar gibi manalarıyla, Hâlık'ımın küllî ve ihatalı sıfatlarına ve şuûnâtına aynadarlıktır.* Evet, ben kendi hayatımda ve şuurlu fiillerimde bilmek, işitmek, görmek, söylemek, istemek gibi çok manalarıyla bildim ki; bu kâinatın şahsımdan büyüklüğü derecesinde daha büyük bir mikyasta Hâlık'ımın muhit ilmini, iradesini, sem' ve basar ve kudret ve hayat gibi evsafını ve muhabbet ve gazab ve şefkat gibi şuûnâtını anladım; iman ederek tasdik ettim ve itiraf ederek bir mârifet yolunu daha buldum.

Üçüncü Vecih: *Hayatımda nakışları ve cilveleri bulunan esmâ-yı ilâhiyeye aynadarlıktır.* Evet ben, kendi hayatıma ve cismime baktıkça yüzer tarzda mucizâne eserler, nakışlar, sanatlar görmekle beraber çok şefkatkârâne beslendiğimi müşâhede ettiğimden, beni yaratan ve yaşatan Zât, ne kadar fevkalâde sehâvetli, merhametli, sanatkâr, lütufkâr, ne derece harika iktidarlı, –tabirde hata olmasın– maharetli, hüşyar, işgüzar olduğunu iman nuruyla bildim. Tesbih ve takdis.. ve hamd ve şükür.. ve tekbir ve tâzim.. ve tevhid ve tehlil gibi *fıtrat vazifeleri* ve *hilkat gayeleri* ve *hayat neticeleri* ne olduğunu bildim. Ve kâinatta *en kıymettar mahlûk, hayat* olduğunun sebebini.. ve *her şey, hayata musahhar* olmasının sırrını.. ve *hayata karşı herkeste fıtrî bir iştiyak* bulunduğunun hikmetini.. ve *hayatın hayatı, iman* olduğunu ilmelyakîn ile anladım.

Dördüncü Mesele

"Dünyadaki bu hayatımın hakikî lezzeti ve saadeti nedir?" diye yine bu حَسْبُنَا اللهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ[1] âyetine baktım, gördüm ki:

Bu hayatımın en saf lezzeti ve en hâlis saadeti imandadır. Yani, beni yaratan ve yaşatan bir Rabb-i Rahîm'in mahlûku ve masnûu ve memlûkü ve terbiye-gerdesi ve nazarı altında olmasına.. ve O'na her vakit muhtaç bulunmasına.. ve O ise hem Rabb'im, hem İlah'ım; hem bana karşı gayet merhametli ve şefkatli bulunduğuna kat'î imanım, öyle kâfi ve vâfi ve elemsiz ve

---

1 "Allah bize yeter. O ne güzel vekildir!" (Âl-i İmran sûresi, 3/173).

dâimî bir lezzet ve saadettir ki, tarif edilmez. Ve اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ عَلٰى نِعْمَةِ الْإِيمَانِ[1]'ne kadar yerindedir diye âyetten fehmettim.

İşte hayatın hakikatine ve hukukuna ve vazifelerine ve mânevî lezzetine ait olan bu dört mesele gösterdiler ki:

Hayat, Zât-ı Bâki-i Hayy-ı Kayyûm'a baktıkça ve iman dahi, hayata hayat ve ruh oldukça hem bekâ bulur, hem bâki meyveler verir. Hem öyle yükseklenir ki, sermediyet cilvesini alır; daha ömrün kısa ve uzunluğuna bakmaz, diye bu âyetten dersimi aldım ve niyet ve tasavvur ve hayalce bütün hayatların ve zîhayatların nâmına حَسْبُنَا اللّٰهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ *dedim.*

Altıncı Mertebe-i Nuriye-i Hasbiye

Mufârakat-ı umumiye hengâmı olan harab-ı dünyadan haber veren âhirzaman hâdisâtı içinde mufârakat-ı hususiyemi ihtar eden ihtiyarlık ve âhir ömrümde bir hassasiyet-i fevkalâde ile fıtratımdaki cemâl-perestlik ve güzellik sevdası ve kemâlâta meftuniyet hisleri inkişaf ettikleri bir zamanda dâimî ve tahribatçı olan zeval ve fenâ ve mütemâdî ve tefrik edici olan mevt ve adem, dehşetli bir surette bu güzel dünyayı ve bu güzel mahlûkatı hırpaladığını, parça parça edip güzelliklerini bozduğunu fevkalâde bir şuur ve teessürle gördüm. Fıtratımdaki aşk-ı mecazî bu hâle karşı şiddetli galeyan ve isyan ettiği zamanda bir medar-ı teselli bulmak için yine bu Âyet-i Hasbiye'ye müracaat ettim. Dedi: "Beni oku ve dikkatle manama bak!" Ben de Sûre-i Nur'daki âyet-i nûrun[2] rasathânesine girip imanın dürbünüyle Âyet-i Hasbiye'nin en uzak tabakalarına ve şuur-u imanî hurdebîni ile en ince esrarına baktım, gördüm:

Nasıl ki aynalar, şişeler, şeffaf şeyler, hatta kabarcıklar, güneş ziyasının gizli ve çeşit çeşit cemâlini ve o ziyanın elvan-ı seb'a denilen yedi renginin mütenevvî güzelliklerini gösteriyorlar ve teceddüt ve taharrükleriyle ve ayrı ayrı kabiliyetleriyle ve inkisaratlarıyla o cemâli ve o güzellikleri tazelendiriyorlar ve inkisaratlarıyla güneşin ve ziyasının ve elvan-ı seb'asının gizli güzelliklerini izhar ediyorlar. Aynen öyle de Şems-i Ezel ve Ebed olan Cemîl-i Zülcelâl'in cemâl-i kudsîsine ve nihâyetsiz güzel olan esmâ-yı hüsnâsının sermedî güzelliklerine aynadarlık edip cilvelerini tazelendirmek için bu güzel masnûlar, bu tatlı mahlûklar ve bu cemâlli mevcudât, hiç durmayarak gelip gidiyorlar.

---

1 İman nimetini bahşeden Allah'a hamdolsun..

2 Nûr sûresi, 24/35.

Kendilerinde görünen güzellikler ve cemâller, kendilerinin malı olmadığını; belki tezahür etmek isteyen sermedî ve mukaddes bir cemâlin ve dâimî tecellî eden ve görünmek isteyen mücerret ve münezzeh bir hüsnün işaretleri ve alâmetleri ve lem'aları ve cilveleri olduğu, pek çok kuvvetli delilleriyle Risale-i Nur'da tafsilen izah edilmiş. Burada o burhanlardan üç tanesine kısaca işaret edilecek.

Birinci Burhan

Nasıl ki işlenmiş bir eserin güzelliği, işlemesinin güzelliğine.. ve işlemek güzelliği, ustalığın o sanattan gelen unvanının güzelliğine.. ve ustadaki sanatkârlık unvanının güzelliği, o sanatkârın o sanata ait sıfatının güzelliğine.. ve sıfatının güzelliği, kabiliyet ve istidadının güzelliğine.. ve kabiliyetinin güzelliği, zâtının ve hakikatinin güzelliğine derece-i bedâhette gayet kat'î bir surette delâlet ettiği gibi; aynen öyle de bu kâinatın baştan başa bütün güzel mahlûklarında ve yapılışları güzel umum masnûlarındaki hüsün ve cemâl dahi, Sanatkâr-ı Zülcelâl'deki fiillerinin hüsün ve cemâline kat'î şehâdet.. ve ef'âlindeki hüsün ve cemâl ise, o fiillere bakan unvanların, yani isimlerin hüsün ve cemâline şüphesiz delâlet.. ve isimlerin hüsün ve cemâli ise, isimlerin menşei olan kudsî sıfatların hüsün ve cemâline kat'î şehâdet.. ve sıfatların hüsün ve cemâli ise, sıfatların mebdei olan şuûnât-ı zâtiyenin hüsün ve cemâline kat'î şehâdet.. ve şuûnât-ı zâtiyenin hüsün ve cemâli ise, fâil ve müsemmâ ve mevsuf olan zâtının hüsün ve cemâline ve mahiyetinin kudsî kemâline ve hakikatinin mukaddes güzelliğine bedâhet derecede kat'î bir surette şehâdet eder. Demek, Sâni-i Zülcemâl'in kendi Zât-ı Akdes'ine lâyık öyle hadsiz bir hüsün ve cemâli var ki, bir gölgesi bütün mevcudâtı baştan başa güzelleştirmiş.. ve öyle münezzeh ve mukaddes bir güzelliği var ki, bir cilvesi kâinatı serbeser güzelleştirmiş ve bütün daire-i mümkinâtı hüsün ve cemâl lem'alarıyla tezyin edip ışıklandırmış.

Evet, işlenmiş bir eser, fiilsiz olmadığı gibi; fiil dahi fâilsiz olamaz. Ve isimler, müsemmâsız olması muhâl olduğu gibi; sıfatlar dahi mevsufsuz mümkün değildir. Madem bir sanatın ve eserin vücudu, bedâhetle o eseri işleyenin fiiline delâlet.. ve o fiilin vücudu, fâilinin ve unvanının ve eseri intâc eden sıfatın ve isminin vücudlarına delâlet eder. Elbette bir eserin kemâli ve cemâli dahi fiilin kendine mahsus kemâl ve cemâline.. o da ismin kendine münasip, muvâfık güzelliğine.. o dahi zâtın ve hakikatin –fakat zâta ve hakikate lâyık ve muvâfık– kemâline ve cemâline ilmelyakîn ile ve bedâhetle delâlet eder.

Aynen öyle de bu eserler perdesi altındaki faaliyet-i dâime, fâilsiz olması muhâl olduğu gibi; bu masnûât üstünde cilveleri ve nakışları göz ile görünen isimler dahi müsemmâsız hiçbir cihetle mümkün olmadığı ve müşâhede derecesinde hissedilen kudret, irade gibi sıfatlar dahi mevsufsuz olması muhâl olduğundan, şu kâinatta bütün eserler, mahlûklar, masnûlar hadsiz vücudlarıyla Hâlık ve Sâni' ve Fâil'lerinin vücûd-u ef'âline ve esmâsının vücuduna ve evsafının vücuduna ve şuûnât-ı zâtiyesinin vücuduna ve Zât-ı Akdes'inin vücûb-u vücûduna kat'î bir surette delâlet ettikleri gibi, o masnûâtın umumunda görünen muhtelif kemâlât ve ayrı ayrı cemâller ve çeşit çeşit güzellikler, Sâni-i Zülcelâl'de olan fiillerin ve isimlerin ve sıfatların ve şe'nlerin ve zâtının kendilerine mahsus münasip ve lâyık ve vâcibiyetine ve kudsiyetine muvâfık olarak hadsiz kemâlâtlarına ve nihâyetsiz cemâllerine ve ayrı ayrı ve umum kâinatın fevkinde güzelliklerine gayet sarih şehâdet ve gayet kat'î delâlet ederler.

İkinci Burhan'ın Beş Noktası Var

Birinci Nokta: Meşreplerinde, mesleklerinde birbirinden ayrı ve uzak olan bütün **ehl-i hakikat**in reisleri, zevk ve keşfe istinad ederek icmâ ile ittifak ile iman edip hükmediyorlar ki; bütün mevcudâttaki hüsün ve cemâl, bir Zât-ı Vâcibü'l-vücûd'da bulunan mukaddes hüsün ve cemâlin gölgesi ve lemeâtı ve perdelerin arkasında cilvesidir.

İkinci Nokta: Bütün güzel mahlûklar, kafile kafile arkasında durmayarak gelip gidiyorlar, fenâya girip kayboluyorlar. Fakat o aynalar üstünde kendini gösteren ve cilvelenen yüksek ve tebeddül etmez bir güzellik, tecellisinde devam ettiğinden kat'î bir surette gösterir ki, o güzellikler o güzellerin malı ve o aynaların cemâli değildir. Belki güneşin cemâl-i şuââtı, cereyan eden suyun üzerindeki kabarcıklarda göründüğü gibi sermedî bir cemâlin ışıklarıdırlar.

Üçüncü Nokta: Nurun gelmesi elbette nurâniden.. ve vücud vermesi her hâlde mevcuddan.. ve ihsan ise gınâdan.. ve sehâvet ise servetten.. ve tâlim, ilimden gelmesi bedihî olduğu gibi, hüsün vermek dahi hasenden.. ve güzelleştirmek, güzelden.. ve cemâl vermek, cemilden olabilir; başka olamaz. İşte bu hakikate binâen iman ederiz ki; bu kâinattaki görünen bütün güzellikler, öyle bir güzelden geliyor ki; bu mütemâdiyen değişen ve tazelenen kâinat, bütün mevcudâtıyla aynadarlık dilleriyle o güzelin cemâlini tavsif ve tarif eder.

Dördüncü Nokta: Nasıl ki ceset, ruha dayanır; ayakta durur, hayatlanır.. ve lafız, manaya bakar; ona göre nurlanır.. ve suret, hakikate istinad eder; ondan kıymet alır. Aynen öyle de bu maddî ve cismânî olan âlem-i şehâdet dahi bir cesettir, bir lafızdır, bir surettir; âlem-i gaybın perdesi arkasındaki esmâ-yı ilâhiyeye dayanır, hayatlanır, istinad eder, can alır, ona bakar, güzelleşir. Bütün maddî güzellikler, kendi hakikatlerinin ve manalarının mânevî güzelliklerinden ileri geliyor. Ve hakikatleri ise esmâ-yı ilâhiyeden feyz alırlar ve onların bir nevi gölgeleridir. Ve bu hakikat, Risale-i Nur'da kat'î isbat edilmiştir. Demek bu kâinatta bulunan bütün güzelliklerin envâı ve çeşitleri, âlem-i gayb arkasında tecellî eden ve kusurdan mukaddes, maddeden mücerret bir cemâlin esmâ vasıtasıyla cilveleri ve işaretleri ve emârâtlarıdır. Fakat nasıl ki Vâcibü'l-vücûd'un Zât-ı Akdes'i, başkalara hiçbir cihette benzemez ve sıfatları mümkinâtın sıfatlarından hadsiz derece yüksektir. Öyle de onun kudsî cemâli, mümkinâtın ve mahlûkatın hüsünlerine benzemez, hadsiz derecede daha âlîdir.

Evet koca cennet, bütün hüsn ü cemâliyle bir cilvesi bulunan.. ve bir saat müşâhedesi, ehl-i cennete cenneti unutturan bir cemâl-i sermedî[1], elbette nihâyeti ve şebîhi ve nazîri ve misli olamaz. Mâlûmdur ki her şeyin hüsnü, kendine göredir; hem binler tarzda bulunur –ve nevîlerin ihtilâfı gibi– güzellikleri de ayrı ayrıdır. Meselâ göz ile hissedilen bir güzellik, kulak ile hissedilen bir hüsün bir olmaması.. ve akıl ile fehmedilen bir hüsn-ü aklî, ağız ile zevk edilen bir hüsn-ü taam bir olmadığı gibi.. kalb, ruh ve sâir zâhirî ve bâtınî duyguların istihsan ettikleri ve güzel hissettikleri güzellikler, onların ihtilâfı gibi muhteliftir. Meselâ imanın güzelliği ve hakikatin güzelliği ve nurun hüsnü ve çiçeğin hüsnü ve ruhun cemâli ve suretin cemâli ve şefkatin güzelliği ve adaletin güzelliği ve merhametin hüsnü ve hikmetin hüsnü ayrı ayrı oldukları gibi, Cemîl-i Zülcelâl'in nihâyet derecede güzel olan esmâ-yı hüsnâsının güzellikleri dahi ayrı ayrı olduğundan, mevcudâtta bulunan hüsünler ayrı ayrı düşmüş.

Eğer Cemîl-i Zülcelâl'in esmâsındaki hüsünlerin mevcudât aynalarında bir cilvesini müşâhede etmek istersen, zeminin yüzünü bir küçük bahçe gibi temâşâ edecek bir geniş, hayalî göz ile bak ve hem bil ki; *rahmâniyet, rahîmiyet, hakîmiyet, âdiliyet gibi tabirler, Cenâb-ı Hakk'ın hem isim, hem fiil, hem sıfat, hem şe'nlerine işaret ederler.*

---

1 Bkz.: Müslim, *îmân* 297; Tirmizî, *cennet* 16; İbni Mâce *mukaddime* 13; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 4/332-333.

• İşte başta insan olarak bütün hayvanâtın muntazaman, bir perde-i gayptan gelen erzaklarına bak, *rahmâniyet-i ilâhiyenin cemâlini* gör.

• Hem bütün yavruların mucizâne iâşelerine ve başları üstünde ve annelerinin sinelerinde asılmış tatlı, safi, âb-ı kevser gibi iki tulumbacık süte temâşâ eyle, *rahîmiyet-i rabbâniyenin cazibedar cemâlini* gör.

• Hem bütün kâinatı envâıyla beraber bir kitab-ı kebîr-i hikmet.. ve öyle bir kitap ki; her harfi yüz kelime, her kelimesi yüzer satır, her satırı bin bâb, her bâbı binler küçük kitap hükmüne getiren *hakîmiyet-i ilâhiyenin cemâl-i bîmisaline* bak, gör.

• Hem kâinatı bütün mevcudâtıyla mizanı altına alan.. ve bütün ecrâm-ı ulviye ve süfliyenin muvâzenelerini idâme ettiren.. ve güzelliğin en mühim bir esası olan tenâsübü veren.. ve her şeye en güzel vaziyeti verdiren.. ve her zîhayata hakk-ı hayatı verip ihkak-ı hak eden.. ve mütecâvizleri durduran ve cezalandıran bir *âdiliyetin haşmetli güzelliğine* bak, gör.

• Hem insanın geçmiş tarihçe-i hayatını, buğday tanesi küçüklüğündeki kuvve-i hâfızasında ve her nebat ve ağacın gelecek tarihçe-i hayat-ı sâniyesini çekirdeğinde yazmasına.. ve her zîhayatın muhafazasına lüzumu bulunan âlât ve cihâzâta, meselâ arının kanatçıklarına ve zehirli iğnesine ve dikenli çiçeklerin süngücüklerine ve çekirdeklerin sert kabuklarına bak ve *hafîziyet ve hâfiziyet-i rabbâniyenin letâfetli cemâlini* gör.

• Hem zemin sofrasında Kerîm-i Mutlak olan Rahmân-ı Rahîm'in misafirlerine, rahmet tarafından ihzâr edilen hadsiz taamların ayrı ayrı ve güzel kokularına.. ve muhtelif, süslü renklerine.. ve mütenevvî, hoş tatlarına.. ve her zîhayatın zevk ve safasına yardım eden cihazlara bak, *ikram ve kerîmiyet-i rabbâniyenin gayet şirin cemâlini* ve gayet tatlı güzelliğini gör.

• Hem Fettâh ve Musavvir isimlerinin tecellileriyle başta insan olarak bütün hayvanâtın, su katrelerinden açılan pek çok mânidar suretlerine.. ve bahar çiçeklerinin habbe ve zerreciklerinden açtırılan çok cazibedar sîmalarına bak, *fettâhiyet ve musavviriyet-i ilâhiyenin mucizâtlı cemâlini* gör.

İşte bu mezkûr misallere kıyasen esmâ-yı hüsnânın her birisinin kendine mahsus öyle kudsî bir cemâli var ki; birtek cilvesi, koca bir âlemi ve hadsiz bir nev'i güzelleştiriyor. Birtek çiçekte bir ismin cilve-i cemâlini gördüğün gibi, bahar dahi bir çiçektir ve cennet dahi görülmedik bir çiçektir. Baharın tamamına bakabilirsen ve cenneti iman gözüyle görebilirsen bak, gör; cemâl-i

sermedînin derece-i haşmetini anla! O güzelliğe karşı *iman güzelliğiyle* ve *ubûdiyet cemâli* ile mukabele etsen, çok güzel bir mahlûk olursun. Eğer dalâletin hadsiz çirkinliğiyle ve isyanın menfur kubhuyla mukabele edip karşılasan, en çirkin bir mahlûk olmakla beraber, bütün güzel mevcudâtın mânen menfurları olursun.

Beşinci Nokta: Nasıl ki yüzer hüner ve sanat ve kemâl ve cemâlleri bulunan bir zât; her bir hüner, kendini teşhir etmek.. ve her bir güzel sanat, kendini takdir ettirmek.. ve her bir kemâl, kendini izhar etmek.. ve her bir cemâl, kendini göstermek istemesi kaidesince o zât dahi bütün hünerlerini ve sanatlarını ve kemâlâtını ve gizli güzelliklerini tarif edecek, teşhir edecek, gösterecek olan bir harika sarayı yapmış. Her kim o mucizeli sarayı temâşâ etse, birden ustasının ve sahibinin hünerlerine ve mehâsinine ve kemâlâtına intikal eder ve gözüyle görür gibi inanır, tasdik eder ve der ki: "Her cihetle güzel ve hünerli olmayan bir zât, böyle her cihetle güzel bir eserin masdarı, mûcidi ve taklitsiz muhterîi olamaz. Belki onun mânevî hüsünleri ve kemâlleri bu saray ile tecessüm etmiş gibidir." hükmeder.

Aynen öyle de bu kâinat denilen meşher-i acâib ve saray-ı muhteşemin hüsünlerini gören ve aklı çürük ve kalbi bozuk olmayan elbette intikal edecek ki; bu saray bir aynadır, başkasının cemâlini ve kemâlini göstermek için böyle süslenmiş. Evet, madem bu saray-ı âlemin başka emsâli yok ki güzellikleri ondan iktibas edip taklit edilsin. Elbette ve her hâlde bunun ustası kendi zâtında ve esmâsında kendine lâyık güzellikleri var ki, kâinat ondan iktibas ediyor ve ona göre yapılmış ve onları ifade etmek için bir kitap gibi yazılmış.

Üçüncü Burhan'ın Üç Nüktesi Var

Birinci Nükte: Otuz İkinci Söz'ün Üçüncü Mevkıfı'nda gayet güzel bir tafsil ve kuvvetli hüccetlerle beyan edilen bir hakikattir. Tafsilini ona havale ederek burada kısa bir işaretle ona bakacağız. Şöyle ki; bu masnûâta, hususan hayvanât ve nebâtâta bakıyoruz, görüyoruz ki:

Kasd ve iradeyi gösteren ve ilim ve hikmeti bildiren dâimî bir tezyin, bir süslemek ve tesadüfe hamli imkânsız bir tanzim, bir güzelleştirmek hükmediyor.

Hem kendi sanatını beğendirmek ve nazar-ı dikkati celbetmek ve masnûunu ve seyircilerini memnun etmek için her şeyde öyle bir nazik sanat ve ince hikmet ve âlî zînet ve şefkatli bir tertip ve tatlı vaziyet görünüyor. Bedâhet

derecesinde anlaşılır ki, kendini zîşuurlara bildirmek ve tanıttırmak isteyen perde-i gayb arkasında öyle bir sanatkâr var ki, her bir sanatıyla çok hünerlerini ve kemâlâtını teşhir ile kendini sevdirmek ve medh ü senâsını ettirmek ister.

Hem zîşuur mahlûkları minnettar ve mesrur ve kendine dost etmek için tesadüfe havalesi imkân haricinde ve umulmadığı yerden leziz nimetlerin her çeşidini onlara ihsan ediyor.

Hem derin bir şefkati ve yüksek bir merhameti ihsas eden mânevî ve kerîmâne bir muamele, bir muârefe.. ve lisân-ı hâl ile ve dostâne bir mükâleme.. ve dualarına rahîmâne bir mukabele görünüyor. Demek bu güneş gibi zâhir olan tanıttırmak ve sevdirmek keyfiyeti arkasında müşâhede edilen lezzetlendirmek ve nimetlendirmek ikramı ise, gayet esaslı bir irade-i şefkat ve gayet kuvvetli bir arzu-yu merhametten ileri geliyor. Ve böyle kuvvetli bir irade-i şefkat ve rahmet ise, hiçbir cihette ihtiyacı olmayan bir Müstağni-yi Mutlak'ta bulunması, elbette ve her hâlde kendini aynalarda görmek ve göstermek isteyen.. ve tezahür etmek, mahiyetinin muktezası ve tebârüz etmek, hakikatinin şe'ni bulunan.. nihâyet kemâlde bir cemâl-i bîmisal ve ezelî bir hüsn-ü lâyezâlî ve sermedî bir güzellik vardır ki; o cemâl, kendini muhtelif aynalarda görmek ve göstermek için merhamet ve şefkat suretine girmiş.. sonra zîşuur aynalarında in'am ve ihsan vaziyetini almış.. sonra tahabbüb ve taarrüf –yani kendini tanıttırmak ve bildirmek– keyfiyetini takmış.. sonra masnûâtı zînetlendirmek, güzelleştirmek ışığını vermiş.

İkinci Nükte: Nev-i insanda, hususan yüksek tabakasında, meslekleri ayrı ayrı hadsiz zâtlarda, gayet esaslı bir surette bulunan şedit bir aşk-ı lâhutî ve kuvvetli bir muhabbet-i rabbâniye, bilbedâhe misilsiz bir cemâle işaret, belki şehâdet eder. Evet böyle bir aşk, öyle bir cemâle bakar, iktiza eder.. ve öyle bir muhabbet, böyle bir hüsün ister. Belki bütün mevcudâtta lisân-ı hâl ve lisân-ı kâl ile edilen umum hamd ve senâlar, o ezelî hüsne bakıyor, gidiyor. Belki Şems-i Tebrizî gibi bir kısım âşıkların nazarında bütün kâinatta bulunan umum incizaplar, cezbeler, cazibeler, cazibedar hakikatler, ezelî ve ebedî bir hakikat-i cazibedara işaretlerdir. Ve ecrâmı ve mevcudâtı, mevlevî-misal pervane gibi raks ve semâa kaldıran cezbedârâne harekât ve deveran, o hakikat-i cazibedarın cemâl-i kudsîsinin hükümdârâne tezahüratı karşısında âşıkâne ve vazifedârâne bir mukabeledir.

Üçüncü Nükte: Bütün ehl-i tahkikin icmâıyla vücud, hayr-ı mahzdır, nurdur; adem şerr-i mahzdır, zulmettir. Bütün hayırlar, iyilikler, güzellikler, lezzetler –tahlil neticesinde– vücuddan neşet ettiklerini.. ve bütün fenâlıklar, şerler,

musibetler, elemler, hatta mâsiyetler, ademe râcî olduğunu ehl-i akıl ve ehl-i kalbin büyükleri ittifak etmişler.

Eğer desen: Madem bütün güzelliklerin menbaı vücuddur, vücudda küfür ve enaniyet-i nefsiye dahi var?

Elcevap: Küfür ise hakâik-i imaniyeyi inkâr ve nefiy olduğundan ademdir. Enaniyetin vücudu ise haksız temellük ve aynadarlığını bilmemek ve mevhumu, muhakkak bilmekten ileri geldiğinden, vücud rengini ve suretini almış bir ademdir. Madem bütün güzelliklerin menbaı vücuddur ve bütün çirkinliklerin madeni ademdir; elbette vücudun en kuvvetlisi ve en yükseği ve en parlağı ve ademden en uzağı, vâcib bir vücud ve ezelî ve ebedî bir varlık, en kuvvetli ve en yüksek ve en parlak ve kusurdan en uzak bir cemâl ister; belki öyle bir cemâli ifade eder, belki öyle bir cemâl olur. Güneşe ihatalı bir ziyanın lüzumu gibi Vâcibü'l-vücûd dahi sermedî bir cemâl istilzam eder, onun ile ışık verir.

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ عَلٰى نِعْمَةِ الْإِيمَانِ[1]

رَبَّنَا لَا تُؤَاخِذْنَآ إِنْ نَسِينَآ أَوْ أَخْطَأْنَا[2]

سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَآ إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا ۖ إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ[3]

İhtar: Âyet-i Hasbiye-i Nuriye'nin merâtibinden dokuz mertebesi yazılacaktı, fakat bazı esbaba binâen şimdilik üç mertebe tehir edildi.

Tenbih: Risale-i Nur, Kur'ân'ın ve Kur'ân'dan çıkan burhanî bir tefsir olduğundan Kur'ân'ın nükteli, hikmetli, lüzumlu usandırmayan tekrarâtı gibi onun da lüzumlu, hikmetli, belki zarurî ve maslahatlı tekrarâtı vardır. Hem Risale-i Nur, zevk ve şevk ile dillerde usandırmayan, daima tekrar edilen kelime-i tevhidin delilleri olmasından zarurî tekrarâtı kusur değil; usandırmaz ve usandırmamalı!..

---

1 İman nimetini bahşeden Allah'a hamdolsun..

2 "Ey Rabbimiz! Unutur veya hataya düşer de bir kusur işlersek bizi onunla hesaba çekme!" (Bakara sûresi, 2/286)

3 "Sübhansın yâ Rab! Senin bize bildirdiğinden başka ne bilebiliriz ki? Her şeyi hakkıyla bilen, her şeyi hikmetle yapan sensin." (Bakara sûresi, 2/32)

اَلْبَابُ الْخَامِسُ

فِي مَرَاتِبِ ﴿حَسْبُنَا اللهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ[1]﴾ وَهُوَ خَمْسُ نُكَتٍ:

اَلنُّكْتَةُ الْأُولَى

فَهٰذَا الْكَلَامُ دَوَاءٌ مُجَرَّبٌ لِمَرَضِ الْعَجْزِ الْبَشَرِيِّ وَسَقَمِ الْفَقْرِ الْإِنْسَانِيِّ: ﴿حَسْبُنَا اللهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ﴾ إِذْ:

هُوَ الْمُوجِدُ الْمَوْجُودُ الْبَاقِي، فَلَا بَأْسَ بِزَوَالِ الْمَوْجُودَاتِ لِدَوَامِ الْوُجُودِ الْمَحْبُوبِ بِبَقَاءِ مُوجِدِهِ الْوَاجِبِ الْوُجُودِ.

وَهُوَ الصَّانِعُ الْفَاطِرُ الْبَاقِي، فَلَا حُزْنَ عَلَى زَوَالِ الْمَصْنُوعِ لِبَقَاءِ مَدَارِ الْمَحَبَّةِ فِي صَانِعِهِ.

وَهُوَ الْمَلِكُ الْمَالِكُ الْبَاقِي، فَلَا تَأَسُّفَ عَلَى زَوَالِ الْمُلْكِ الْمُتَجَدِّدِ فِي زَوَالٍ وَذَهَابٍ.

وَهُوَ الشَّاهِدُ الْعَالِمُ الْبَاقِي، فَلَا تَحَسُّرَ عَلَى غَيْبُوبَةِ الْمَحْبُوبَاتِ مِنَ الدُّنْيَا لِبَقَائِهَا فِي دَائِرَةِ عِلْمِ شَاهِدِهَا وَفِي نَظَرِهِ.

وَهُوَ الصَّاحِبُ الْفَاطِرُ الْبَاقِي، فَلَا كَدَرَ عَلَى زَوَالِ الْمُسْتَحْسَنَاتِ لِدَوَامِ مَنْشَإِ مَحَاسِنِهَا فِي أَسْمَاءِ فَاطِرِهَا.

وَهُوَ الْوَارِثُ الْبَاعِثُ الْبَاقِي، فَلَا تَلَهُّفَ عَلَى فِرَاقِ الْأَحْبَابِ لِبَقَاءِ مَنْ يَرِثُهُمْ وَيَبْعَثُهُمْ.

وَهُوَ الْجَمِيلُ الْجَلِيلُ الْبَاقِي، فَلَا تَحَزُّنَ عَلَى زَوَالِ الْجَمِيلَاتِ الَّتِي هِيَ مَرَايَا لِلْأَسْمَاءِ الْجَمِيلَاتِ لِبَقَاءِ الْأَسْمَاءِ بِجَمَالِهَا بَعْدَ زَوَالِ الْمَرَايَا.

وَهُوَ الْمَعْبُودُ الْمَحْبُوبُ الْبَاقِي، فَلَا تَأَلُّمَ مِنْ زَوَالِ الْمَحْبُوبَاتِ الْمَجَازِيَّةِ لِبَقَاءِ الْمَحْبُوبِ الْحَقِيقِيِّ.

---

1 "Allah bize yeter. O ne güzel vekildir!" (Âl-i İmran sûresi, 3/173).

وَهُوَ الرَّحْمٰنُ الرَّحِيمُ الْوَدُودُ الرَّؤُوفُ الْبَاقِي، فَلَا غَمَّ وَلَا مَيْؤُسِيَّةَ وَلَا أَهَمِّيَّةَ مِنْ زَوَالِ الْمُنْعِمِينَ الْمُشْفِقِينَ الظَّاهِرِينَ لِبَقَاءِ مَنْ وَسِعَتْ رَحْمَتُهُ وَشَفْقَتُهُ كُلَّ شَيْءٍ.

وَهُوَ الْجَمِيلُ اللَّطِيفُ الْعَطُوفُ الْبَاقِي، فَلَا حُرْقَةَ وَلَا عِبْرَةَ بِزَوَالِ اللَّطِيفَاتِ الْمُشْفِقَاتِ لِبَقَاءِ مَنْ يَقُومُ مَقَامَ كُلِّهَا وَلَا يَقُومُ الْكُلُّ مَقَامَ تَجَلٍّ وَاحِدٍ مِنْ تَجَلِّيَاتِهِ.

فَبَقَاؤُهُ بِهٰذِهِ الْأَوْصَافِ يَقُومُ مَقَامَ كُلِّ مَا فَنِيَ وَزَالَ مِنْ أَنْوَاعِ مَحْبُوبَاتِ كُلِّ أَحَدٍ مِنَ الدُّنْيَا.

﴿حَسْبُنَا اللهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ﴾، نَعَمْ حَسْبِي مِنْ بَقَاءِ الدُّنْيَا وَمَا فِيهَا بَقَاءُ مَالِكِهَا وَصَانِعِهَا وَفَاطِرِهَا.

اَلنُّكْتَةُ الثَّانِيَةُ

حَسْبِي مِنَ الْبَقَاءِ أَنَّ اللهَ هُوَ إِلٰهِيَ الْبَاقِي، وَخَالِقِيَ الْبَاقِي، وَمُوجِدِيَ الْبَاقِي، وَفَاطِرِيَ الْبَاقِي، وَمَالِكِيَ الْبَاقِي، وَشَاهِدِيَ الْبَاقِي، وَمَعْبُودِيَ الْبَاقِي، وَبَاعِثِيَ الْبَاقِي. فَلَا بَأْسَ وَلَا حُزْنَ وَلَا تَأَسُّفَ وَلَا تَحَسُّرَ عَلٰى زَوَالِ وُجُودِي لِبَقَاءِ مُوجِدِي وَإِيجَادِهِ بِأَسْمَائِهِ. وَمَا فِي شَخْصِي مِنْ صِفَةٍ إِلَّا وَهِيَ مِنْ شُعَاعِ اسْمٍ مِنْ أَسْمَائِهِ الْبَاقِيَةِ؛ فَزَوَالُ تِلْكَ الصِّفَةِ وَفَنَاؤُهَا لَيْسَ إِعْدَامًا لَهَا، لِأَنَّهَا مَوْجُودَةٌ فِي دَائِرَةِ الْعِلْمِ وَبَاقِيَةٌ وَمَشْهُودَةٌ لِخَالِقِهَا.

وَكَذَا حَسْبِي مِنَ الْبَقَاءِ وَلَذَّتِهِ عِلْمِي وَإِذْعَانِي وَشُعُورِي وَإِيمَانِي بِأَنَّهُ إِلٰهِيَ الْبَاقِي الْمُتَمَثِّلُ شُعَاعُ اسْمِهِ الْبَاقِي فِي مِرْاٰةِ مَاهِيَتِي. وَمَا حَقِيقَةُ مَاهِيَتِي إِلَّا ظِلٌّ لِذٰلِكَ الْاِسْمِ، فَبِسِرِّ تَمَثُّلِهِ فِي مِرْاٰةِ حَقِيقَتِي صَارَتْ نَفْسُ حَقِيقَتِي مَحْبُوبَةً لَا لِذَاتِهَا بَلْ بِسِرِّ مَا فِيهَا، وَبَقَاءُ مَا تَمَثَّلَ فِيهَا أَنْوَاعُ بَقَاءٍ لَهَا.

اَلنُّكْتَةُ الثَّالِثَةُ

﴿حَسْبُنَا اللهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ﴾، إِذْ هُوَ الْوَاجِبُ الْوُجُودِ الَّذِي مَا هٰذِهِ الْمَوْجُودَاتُ السَّيَّالَةُ إِلَّا مَظَاهِرَ تَجَدُّدِ تَجَلِّيَاتِ إِيجَادِهِ وَوُجُودِهِ، وَبِهِ وَبِالْاِنْتِسَابِ إِلَيْهِ وَبِمَعْرِفَتِهِ أَنْوَارُ الْوُجُودِ بِلَا

حَدٍّ، وَبِدُونِهِ ظُلُمَاتُ الْعَدَمَاتِ وَاٰلَامُ الْفِرَاقَاتِ الْغَيْرِ الْمَحْدُودَاتِ، وَمَا هٰذِهِ الْمَوْجُودَاتُ السَّيَّالَةُ إِلَّا وَهِيَ مَرَايَا وَهِيَ مُتَجَدِّدَةٌ بِتَبَدُّلِ التَّعَيُّنَاتِ الْاِعْتِبَارِيَّةِ فِي فَنَائِهَا وَزَوَالِهَا وَبَقَائِهَا بِسِتَّةِ وُجُوهٍ:

اَلْأَوَّلُ: بَقَاءُ مَعَانِيهَا الْجَمِيلَةِ وَهُوِيَّاتِهَا الْمِثَالِيَّةِ.

وَالثَّانِي: بَقَاءُ صُوَرِهَا فِي الْأَلْوَاحِ الْمِثَالِيَّةِ.

وَالثَّالِثُ: بَقَاءُ ثَمَرَاتِهَا الْأُخْرَوِيَّةِ.

وَالرَّابِعُ: بَقَاءُ تَسْبِيحَاتِهَا الرَّبَّانِيَّةِ الْمُتَمَثِّلَةِ لَهَا الَّتِي هِيَ نَوْعُ وُجُودٍ لَهَا.

وَالْخَامِسُ: بَقَاؤُهَا فِي الْمَشَاهِدِ الْعِلْمِيَّةِ وَالْمَنَاظِرِ السَّرْمَدِيَّةِ.

وَالسَّادِسُ: بَقَاءُ أَرْوَاحِهَا إِنْ كَانَتْ مِنْ ذَوِي الْأَرْوَاحِ.

وَمَا وَظِيفَتُهَا فِي كَيْفِيَّاتِهَا الْمُتَخَالِفَةِ فِي مَوْتِهَا وَفَنَائِهَا وَزَوَالِهَا وَعَدَمِهَا وَظُهُورِهَا وَانْطِفَائِهَا إِلَّا إِظْهَارُ الْمُقْتَضِيَاتِ لِأَسْمَاءٍ إِلٰهِيَّةٍ. فَمِنْ سِرِّ هٰذِهِ الْوَظِيفَةِ صَارَتِ الْمَوْجُودَاتُ كَسَيْلٍ فِي غَايَةِ السُّرْعَةِ تَتَمَوَّجُ مَوْتًا وَحَيَاةً وَوُجُودًا وَعَدَمًا. وَمِنْ هٰذِهِ الْوَظِيفَةِ تَتَظَاهَرُ الْفَعَّالِيَّةُ الدَّائِمَةُ وَالْخَلَّاقِيَّةُ الْمُسْتَمِرَّةُ.

فَلَا بُدَّ لِي وَلِكُلِّ أَحَدٍ أَنْ يَقُولَ: ﴿حَسْبُنَا اللّٰهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ﴾، يَعْنِي:

حَسْبِي مِنَ الْوُجُودِ أَنِّي أَثَرٌ مِنْ اٰثَارِ وَاجِبِ الْوُجُودِ كَفَانِي اٰنٌ سَيَّالٌ مِنْ هٰذَا الْوُجُودِ الْمُنَوَّرِ الْمَظْهَرِ مِنْ مَلَايِينَ سِنِينَ مِنَ الْوُجُودِ الْمُزَوَّرِ الْأَبْتَرِ. نَعَمْ، بِسِرِّ الْاِنْتِسَابِ الْإِيمَانِيِّ تَقُومُ دَقِيقَةٌ مِنَ الْوُجُودِ مَقَامَ أُلُوفٍ مِنَ السِّنِينَ بِلَا انْتِسَابٍ إِيمَانِيٍّ، بَلْ تِلْكَ الدَّقِيقَةُ أَتَمُّ وَأَوْسَعُ بِمَرَاتِبَ مِنْ تِلْكَ الْاٰلَافِ مِنَ السِّنِينَ.

وَكَذَا حَسْبِي مِنَ الْوُجُودِ وَقِيمَتِهِ أَنِّي صَنْعَةُ مَنْ هُوَ فِي السَّمَاءِ عَظَمَتُهُ وَفِي الْأَرْضِ اٰيَاتُهُ وَخَلَقَ السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضَ فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ.

وَكَذَا حَسْبِي مِنَ الْوُجُودِ وَكَمَالِهِ أَنِّي مَصْنُوعُ مَنْ زَيَّنَ وَنَوَّرَ السَّمَاءَ بِمَصَابِيحَ وَزَيَّنَ وَبَهَّرَ الْأَرْضَ بِأَزَاهِيرَ.

وَكَذَا حَسْبِي مِنَ الْفَخْرِ وَالشَّرَفِ أَنِّي مَخْلُوقٌ وَمَمْلُوكٌ وَعَبْدٌ لِمَنْ هٰذِهِ الْكَائِنَاتُ بِجَمِيعِ كَمَالَاتِهَا وَمَحَاسِنِهَا ظِلٌّ ضَعِيفٌ بِالنِّسْبَةِ إِلٰى كَمَالِهِ وَجَمَالِهِ وَمِنْ اٰيَاتِ كَمَالِهِ وَإِشَارَاتِ جَمَالِهِ.

وَكَذَا حَسْبِي مِنْ كُلِّ شَيْءٍ مَنْ يَدَّخِرُ مَا لَا يُعَدُّ وَلَا يُحْصٰى مِنْ نِعَمِهِ فِي صُنَيْدِقَاتٍ لَطِيفَةٍ هِيَ بَيْنَ الْكَافِ وَالنُّونِ فَيَدَّخِرُ بِقُدْرَتِهِ مَلَايِينَ قِنْطَارٍ فِي قَبْضَةٍ وَاحِدَةٍ فِيهَا صُنَيْدِقَاتٌ لَطِيفَةٌ تُسَمّٰى بُذُورًا وَنَوَاةً.

وَكَذَا حَسْبِي مِنْ كُلِّ ذِي جَمَالٍ وَذِي إِحْسَانٍ اَلْجَمِيلُ الرَّحِيمُ الَّذِي مَا هٰذِهِ الْمَصْنُوعَاتُ الْجَمِيلَاتُ إِلَّا مَرَايَا مُتَفَانِيَةٌ لِتَجَدُّدِ أَنْوَارِ جَمَالِهِ بِمَرِّ الْفُصُولِ وَالْعُصُورِ وَالدُّهُورِ، وَهٰذِهِ النِّعَمُ الْمُتَوَاتِرَةُ وَالْأَثْمَارُ الْمُتَعَاقِبَةُ فِي الرَّبِيعِ وَالصَّيْفِ مَظَاهِرُ لِتَجَدُّدِ مَرَاتِبِ إِنْعَامِهِ الدَّائِمِ عَلٰى مَرِّ الْأَنَامِ وَالْأَيَّامِ وَالْأَعْوَامِ.

وَكَذَا حَسْبِي مِنَ الْحَيَاةِ وَمَاهِيَتِهَا أَنِّي خَرِيطَةٌ وَفِهْرِسْتَةٌ وَفَذْلَكَةٌ وَمِيزَانٌ وَمِقْيَاسٌ لِجَلَوَاتِ أَسْمَاءِ خَالِقِ الْمَوْتِ وَالْحَيَاةِ.

وَكَذَا حَسْبِي مِنَ الْحَيَاةِ وَوَظِيفَتِهَا كَوْنِي كَكَلِمَةٍ مَكْتُوبَةٍ بِقَلَمِ الْقُدْرَةِ وَمُفْهِمَةٍ دَالَّةٍ عَلٰى أَسْمَاءِ الْقَدِيرِ الْمُطْلَقِ الْحَيِّ الْقَيُّومِ بِمَظْهَرِيَّةِ حَيَاتِي لِلشُّؤُونِ الذَّاتِيَّةِ لِفَاطِرِيَ الَّذِي لَهُ الْأَسْمَاءُ الْحُسْنٰى.

وَكَذَا حَسْبِي مِنَ الْحَيَاةِ وَحُقُوقِهَا إِعْلَانِي وَتَشْهِيرِي بَيْنَ إِخْوَانِيَ الْمَخْلُوقَاتِ وَإِعْلَانِي وَإِظْهَارِي لِنَظَرِ شُهُودِ خَالِقِ الْكَائِنَاتِ بِتَزَيُّنِي بِجَلَوَاتِ أَسْمَاءِ خَالِقِيَ الَّذِي زَيَّنَنِي بِمُرَصَّعَاتِ حُلَّةِ وُجُودِي وَخِلْعَةِ فِطْرَتِي وَقِلَادَةِ حَيَاتِيَ الْمُنْتَظَمَةِ فِيهَا مُزَيَّنَاتُ هَدَايَا رَحْمَتِهِ.

وَكَذَا مِنْ حُقُوقِ حَيَاتِي فَهْمِي لِتَحِيَّاتِ ذَوِي الْحَيَاةِ لِوَاهِبِ الْحَيَاةِ وَشُهُودِي لَهَا وَشَهَادَاتِي عَلَيْهَا.

وَكَذَا حَسْبِي مِنْ حُقُوقِ حَيَاتِي تَبَرُّجِي وَتَزَيُّنِي بِمُرَصَّعَاتِ جَوَاهِرِ إِحْسَانِهِ بِشُعُورٍ إِيمَانِيٍّ لِلْعَرْضِ لِنَظَرِ شُهُودِ سُلْطَانِيَ الْأَزَلِيِّ.

وَكَذَا حَسْبِي مِنَ الْحَيَاةِ وَلَذَّاتِهَا عِلْمِي وَإِذْعَانِي وَشُعُورِي وَإِيمَانِي بِأَنِّي عَبْدُهُ وَمَصْنُوعُهُ وَمَخْلُوقُهُ وَفَقِيرُهُ وَمُحْتَاجٌ إِلَيْهِ، وَهُوَ خَالِقِي رَحِيمٌ بِي كَرِيمٌ لَطِيفٌ مُنْعِمٌ عَلَيَّ يُرَبِّينِي كَمَا يَلِيقُ بِحِكْمَتِهِ وَرَحْمَتِهِ.

وَكَذَا حَسْبِي مِنَ الْحَيَاةِ وَقِيمَتِهَا مِقْيَاسِيَّتِي بِأَمْثَالِ عَجْزِيَ الْمُطْلَقِ وَفَقْرِيَ الْمُطْلَقِ وَضَعْفِيَ الْمُطْلَقِ لِمَرَاتِبِ قُدْرَةِ الْقَدِيرِ الْمُطْلَقِ وَدَرَجَاتِ رَحْمَةِ الرَّحِيمِ الْمُطْلَقِ وَطَبَقَاتِ قُوَّةِ الْقَوِيِّ الْمُطْلَقِ؛ وَكَذَا بِمَعْكَسِيَّتِي بِجُزْئِيَاتِ صِفَاتِي مِنَ الْعِلْمِ وَالْإِرَادَةِ وَالْقُدْرَةِ الْجُزْئِيَّةِ لِفَهْمِ الصِّفَاتِ الْمُحِيطَةِ لِخَالِقِي فَأَفْهَمَ عِلْمَهُ الْمُحِيطَ بِمِيزَانِ عِلْمِيَ الْجُزْئِيِّ.

وَهٰكَذَا حَسْبِي مِنَ الْكَمَالِ عِلْمِي بِأَنَّ إِلٰهِي هُوَ الْكَامِلُ الْمُطْلَقُ، فَكُلُّ مَا فِي الْكَوْنِ مِنَ الْكَمَالِ مِنْ اٰيَاتِ كَمَالِهِ وَإِشَارَاتٌ إِلٰى كَمَالِهِ.

وَكَذَا حَسْبِي مِنَ الْكَمَالِ فِي نَفْسِي الْإِيمَانُ بِاللهِ، إِذِ الْإِيمَانُ لِلْبَشَرِ مَنْبَعٌ لِكُلِّ كَمَالَاتِهِ.

وَكَذَا حَسْبِي مِنْ كُلِّ شَيْءٍ لِأَنْوَاعِ حَاجَاتِيَ الْمَطْلُوبَةِ بِأَنْوَاعِ أَلْسِنَةِ جِهَازَاتِيَ الْمُخْتَلِفَةِ إِلٰهِي وَرَبِّي وَخَالِقِي وَمُصَوِّرِيَ الَّذِي لَهُ الْأَسْمَاءُ الْحُسْنٰى، اَلَّذِي هُوَ يُطْعِمُنِي وَيَسْقِينِي وَيُرَبِّينِي وَيُدَبِّرُنِي وَيُكَلِّمُنِي جَلَّ جَلَالُهُ وَعَمَّ نَوَالُهُ.

اَلنُّكْتَةُ الرَّابِعَةُ

حَسْبِي لِكُلِّ مَطَالِبِي مَنْ فَتَحَ صُورَتِي وَصُورَةَ أَمْثَالِي مِنْ ذَوِي الْحَيَاةِ فِي الْمَاءِ بِلَطِيفِ صُنْعِهِ وَلَطِيفِ قُدْرَتِهِ وَلَطِيفِ حِكْمَتِهِ وَلَطِيفِ رُبُوبِيَّتِهِ.

وَكَذَا حَسْبِي لِكُلِّ مَقَاصِدِي مَنْ أَنْشَأَنِي وَشَقَّ سَمْعِي وَبَصَرِي وَأَدْرَجَ فِي جِسْمِي لِسَانًا

وَجَنَانًا، وَأَوْدَعَ فِيهَا وَفِي جِهَازَاتِي مَوَازِينَ حَسَّاسَةً لَا تُعَدُّ لِوَزْنِ مُدَّخَرَاتِ أَنْوَاعِ خَزَائِنِ رَحْمَتِهِ؛ وَكَذَا أَدْرَجَ فِي لِسَانِي وَجَنَانِي وَفِطْرَتِي اٰلَاتٍ حَسَّاسَةً لَا تُحْصٰى لِفَهْمِ أَنْوَاعِ كُنُوزِ أَسْمَائِهِ.

وَكَذَا حَسْبِي مَنْ أَدْرَجَ فِي شَخْصِيَ الصَّغِيرِ الْحَقِيرِ وَأَدْرَجَ فِي وُجُودِي الضَّعِيفِ الْفَقِيرِ هٰذِهِ الْأَعْضَاءَ وَالْاٰلَاتِ، وَهٰذِهِ الْجَوَارِحَ وَالْجِهَازَاتِ، وَهٰذِهِ الْحَوَاسَّ وَالْحِسِّيَّاتِ، وَهٰذِهِ اللَّطَائِفَ وَالْمَعْنَوِيَّاتِ لِإِحْسَاسِ جَمِيعِ أَنْوَاعِ نِعَمِهِ، وَلِإِذَاقَةِ أَكْثَرِ تَجَلِّيَاتِ أَسْمَائِهِ بِجَلِيلِ أُلُوهِيَّتِهِ وَجَمِيلِ رَحْمَتِهِ، وَبِكَبِيرِ رُبُوبِيَّتِهِ وَكَرِيمِ رَأْفَتِهِ، وَبِعَظِيمِ قُدْرَتِهِ وَلَطِيفِ حِكْمَتِهِ.

اَلنُّكْتَةُ الْخَامِسَةُ

لَا بُدَّ لِي وَلِكُلِّ أَحَدٍ أَنْ يَقُولَ حَالًا وَقَالًا وَمُتَشَكِّرًا وَمُفْتَخِرًا:

حَسْبِي مَنْ خَلَقَنِي وَأَخْرَجَنِي مِنْ ظُلْمَةِ الْعَدَمِ وَأَنْعَمَ عَلَيَّ بِنُورِ الْوُجُودِ.

وَكَذَا حَسْبِي مَنْ جَعَلَنِي حَيًّا فَأَنْعَمَ عَلَيَّ نِعْمَةَ الْحَيَاةِ الَّتِي تُعْطِي لِصَاحِبِهَا كُلَّ شَيْءٍ وَتُمِدُّ يَدَ صَاحِبِهَا إِلٰى كُلِّ شَيْءٍ.

وَكَذَا حَسْبِي مَنْ جَعَلَنِي إِنْسَانًا فَأَنْعَمَ عَلَيَّ بِنِعْمَةِ الْإِنْسَانِيَّةِ الَّتِي صَيَّرَتِ الْإِنْسَانَ عَالَمًا صَغِيرًا أَكْبَرَ مَعْنًى مِنَ الْعَالَمِ الْكَبِيرِ.

وَكَذَا حَسْبِي مَنْ جَعَلَنِي مُؤْمِنًا فَأَنْعَمَ عَلَيَّ نِعْمَةَ الْإِيمَانِ الَّذِي يُصَيِّرُ الدُّنْيَا وَالْاٰخِرَةَ كَسُفْرَتَيْنِ مَمْلُوتَتَيْنِ مِنَ النِّعَمِ يُقَدِّمُهَا إِلَى الْمُؤْمِنِ بِيَدِ الْإِيمَانِ.

وَكَذَا حَسْبِي مَنْ جَعَلَنِي مِنْ أُمَّةِ حَبِيبِهِ مُحَمَّدٍ عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ، فَأَنْعَمَ عَلَيَّ بِمَا فِي الْإِيمَانِ مِنَ الْمَحَبَّةِ وَالْمَحْبُوبِيَّةِ الْإِلٰهِيَّةِ الَّتِي هِيَ مِنْ أَعْلٰى مَرَاتِبِ الْكَمَالَاتِ الْبَشَرِيَّةِ، وَبِتِلْكَ الْمَحَبَّةِ الْإِيمَانِيَّةِ تَمْتَدُّ أَيَادِي اسْتِفَادَةِ الْمُؤْمِنِ إِلٰى مَا لَا يَتَنَاهٰى مِنْ مُشْتَمِلَاتِ دَائِرَةِ الْإِمْكَانِ وَالْوُجُوبِ.

وَكَذَا حَسْبِي مَنْ فَضَّلَنِي جِنْسًا وَنَوْعًا وَدِينًا وَإِيمَانًا عَلٰى كَثِيرٍ مِنْ مَخْلُوقَاتِهِ، فَلَمْ يَجْعَلْنِي

جَامِدًا وَلا حَيَوَانًا وَلَا ضَالًّا. فَلَهُ الْحَمْدُ وَلَهُ الشُّكْرُ.

وَكَذا حَسْبِي مَنْ جَعَلَنِي مَظْهَرًا جَامِعًا لِتَجَلِّيَاتِ أَسْمَائِهِ، وَأَنْعَمَ عَلَيَّ بِنِعْمَةٍ لَا تَسَعُهَا الْكَائِنَاتُ بِسِرِّ حَدِيثِ (لَا يَسَعُنِي أَرْضِي وَلَا سَمَائِي وَيَسَعُنِي قَلْبُ عَبْدِيَ الْمُؤْمِنِ[1]) يَعْنِي أَنَّ الْمَاهِيَّةَ الْإِنْسَانِيَّةَ مَظْهَرٌ جَامِعٌ لِجَمِيعِ تَجَلِّيَاتِ الْأَسْمَاءِ الْمُتَجَلِّيَةِ فِي جَمِيعِ الْكَائِنَاتِ.

وَكَذا حَسْبِي مَنِ اشْتَرَى مُلْكَهُ الَّذِي عِنْدِي مِنِّي لِيَحْفَظَهُ لِي ثُمَّ يُعِيدَهُ إِلَيَّ وَأَعْطَانَا ثَمَنَهُ الْجَنَّةَ، فَلَهُ الشُّكْرُ وَلَهُ الْحَمْدُ بِعَدَدِ ضَرْبِ ذَرَّاتِ وُجُودِي فِي ذَرَّاتِ الْكَائِنَاتِ.

حَسْبِي رَبِّي جَلَّ اللهُ نُورْ مُحَمَّدْ صَلَّى اللهُ

لَا إِلٰهَ إِلَّا اللهُ

حَسْبِي رَبِّي جَلَّ اللهُ سِرُّ قَلْبِي ذِكْرُ اللهِ ذِكْرُ أَحْمَدْ صَلَّى اللهُ

لَا إِلٰهَ إِلَّا اللهُ.

[1] Bkz.: Ahmed İbni Hanbel, *ez-Zühd* s.81; Ebu'ş-Şeyh, *el-Azame* 2/608; Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliyâ* 4/24; el-Gazâlî, *İhyâu ulûmi'd-dîn* 3/15; ed-Deylemî, *el-Müsned* 3/174.

Altıncı Şuâ

Yalnız İki Nükte'dir.

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

Namazdaki teşehhüdde bulunan اَلتَّحِيَّاتُ الْمُبَارَكَاتُ الصَّلَوَاتُ الطَّيِّبَاتُ لِلّٰهِ، اَلسَّلَامُ عَلَيْكَ أَيُّهَا النَّبِيُّ وَرَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكَاتُهُ، اَلسَّلَامُ عَلَيْنَا وَعَلٰى عِبَادِ اللهِ الصَّالِحِينَ، أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلٰهَ إِلَّا اللهُ وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللهِ[1]'nin iki noktasına gelen iki suâle iki cevaptır. Teşehhüdün sâir hakikatlerinin beyanı başka vakte tâlik edilerek bu Altıncı Şuâ'da yüzer nüktesinden yalnız iki nüktesi muhtasar bir surette beyan edilecek.

Birinci Suâl

Teşehhüdün mübarek kelimâtı, Miraç Gecesi'nde Cenâb-ı Hak ile Resûl'ünün bir mükâlemeleri olduğu hâlde[2], namazda okunmasının hikmeti nedir?

Elcevap: Her müminin namazı, onun bir nevi miracı hükmündedir.[3] Ve o huzura lâyık olan kelimeler ise, Mirac-ı Ekber-i Muhammed'de *(aleyhissalâtü vesselâm)* söylenen sözlerdir. Onları zikretmekle o kudsî sohbet tahattur edilir.

---

1 "Bütün tahiyyeler yani hayat sahibi varlıkların hayatlarıyla sundukları ibadetler; hayatın ve zîhayatın hülâsası olan mahlûkların, hususan tohumların ve çekirdeklerin, danelerin, yumurtaların fıtrî mübarekiyetleri, bereketleri, ubudiyetleri; salâvât yani dualar; tayyibat yani bütün güzel söz ve davranışlar Allah'a mahsustur. Ey Peygamber, selâm, Allah'ın rahmeti ve bereketleri Senin üzerine olsun. Bize ve Allah'ın salih kullarına selâm olsun. Şehadet ederim ki Allah'tan başka ilâh yoktur. Yine şehadet ederim ki Hz. Muhammed (sallallâhu aleyhi ve sellem) O'nun Resûlüdür." (Müslim, *salât* 60; Tirmizî, *salât* 216; Ebû Dâvûd, *salât* 178; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 1/292)

2 Bkz.: el-Kurtubî, *el-Câmi' li ahkâmi'l-Kur'ân* 3/425; el-Bursevî, *Rûhu'l-beyân* 5/121.

3 Bkz.: es-Suyûtî, *Şerhu Süneni İbni Mâce* s.313; el-Münâvî, *Feyzu'l-kadîr* 1/497; el-Âlûsî, *Rûhu'l-meânî* 18/73.

O tahatturla o mübarek kelimelerin manaları cüz'iyetten külliyete çıkar ve o kudsî ve ihatalı manalar tasavvur edilir veya edilebilir. Ve o tasavvur ile kıymeti ve nuru teâli edip genişlenir.

Meselâ Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)*, o gecede Cenâb-ı Hakk'a karşı selâm yerinde اَلتَّحِيَّاتُ لِلّٰهِ[1] demiş. Yani: "Bütün zîhayatların hayatlarıyla gösterdikleri tesbihat-ı hayatiye ve Sâni'lerine takdim ettikleri fıtrî hediyeler, ey Rabbim sana mahsustur. Ben dahi bütün onları tasavvurumla ve imanımla sana takdim ediyorum."

Evet, nasıl ki Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)* اَلتَّحِيَّاتُ kelimesiyle, bütün zîhayatın ibâdât-ı fıtriyelerini niyet edip takdim ediyor. Öyle de *tahiyyâtın hülâsası olan* اَلْمُبَارَكَاتُ[2] kelimesiyle de bütün medar-ı bereket ve tebrik ve bârekâllah dediren ve mübarek denilen ve hayatın ve zîhayatın hülâsası olan mahlûklar, hususan tohumların ve çekirdeklerin, danelerin, yumurtaların fıtrî mübarekiyetlerini ve bereketlerini ve ubûdiyetlerini temsil ederek, o geniş mana ile söylüyor. Ve *mübârekâtın hülâsası olan* اَلصَّلَوَاتُ[3] kelimesiyle de zîhayatın hülâsası olan bütün zîruhun ibâdât-ı mahsusalarını tasavvur edip dergâh-ı ilâhîye o ihatalı manasıyla arz ediyor. Ve اَلطَّيِّبَاتُ[4] kelimesiyle de zîruhun hülâsaları olan kâmil insanların ve melâike-i mukarrebînin, *salavâtın hülâsası olan* اَلطَّيِّبَاتُ ile nurâni ve yüksek ibadetlerini irade ederek Mâbud'una tahsis ve takdim eder.

Hem nasıl ki, o gecede Cenâb-ı Hak tarafından اَلسَّلَامُ عَلَيْكَ أَيُّهَا النَّبِيُّ[5] demesi, istikbalde yüzer milyon insanların her biri, her gün, hiç olmazsa on defa اَلسَّلَامُ عَلَيْكَ أَيُّهَا النَّبِيُّ demelerini âmirâne iş'ar eder. Ve o selâm-ı ilâhî, o kelimeye geniş bir nur ve yüksek bir mana verir. Öyle de Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)*'ın o selâma mukabil اَلسَّلَامُ عَلَيْنَا وَعَلٰى عِبَادِ اللّٰهِ الصَّالِحِينَ[6] demesi, istikbalde muazzam ümmeti ve ümmetinin sâlihleri, selâm-ı ilâhîyi temsil eden İslâmiyet'e mazhar olmasını ve İslâmiyet'in umumî bir şiârı

---

1 "Bütün tahiyyeler yani hayat sahibi varlıkların hayatlarıyla sundukları ibadetler, Allah'a mahsustur."

2 "Hayatın ve zîhayatın hülâsası olan mahlûkların, hususan tohumların ve çekirdeklerin, danelerin, yumurtaların fıtrî mübarekiyetleri, bereketleri, ubudiyetleri.."

3 "Salâvât yani dualar.."

4 "Tayyibat yani bütün güzel söz ve davranışlar.."

5 "Ey Peygamber! Selâm, senin üzerine olsun!"

6 "Bize ve Allah'ın salih kullarına selâm olsun!"

olan müminler ortasındaki اَلسَّلَامُ عَلَيْكَ[1] ، وَعَلَيْكَ السَّلَامُ[2] umum ümmet demesini[3] râciyâne, dâiyâne Hâlık'ından istediğini ifade ve ihtar eder. Ve o sohbette hissedar olan Hazreti Cebrail *(aleyhisselâm),* emr-i ilâhî ile o gece أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلٰهَ إِلَّا اللهُ وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللهِ[4] demesi[5], bütün ümmet kıyâmete kadar böyle şehâdet edeceğini ve böyle diyeceklerini mübeşşirâne haber verir. Ve bu mükâleme-i kudsiyeyi tahattur ile kelimelerin manaları parlar, genişlenir.

Bu Mezkûr Hakikatin İnkişafında Bana Yardım Eden Garip Bir Hâlet-i Ruhiyedir

Bir zaman karanlıklı bir gurbette, karanlık bir gecede, zulmetli bir gaflet içinde, hâl-i hazırda olan bu koca kâinat; hayalime câmid, ruhsuz, meyyit, boş, hâlî, müthiş bir cenaze göründü. Geçmiş zaman dahi bütün bütün ölü, boş, meyyit, müthiş tahayyül edildi. O hadsiz mekân ve o hudutsuz zaman, karanlıklı bir vahşetgâh suretini aldı.

Ben o hâletten kurtulmak için namaza iltica ettim.[6] *Teşehhüdde* اَلتَّحِيَّاتُ *dediğim zaman birden kâinat canlandı; hayattar, nurâni bir şekil aldı, dirildi. Hayy-ı Kayyûm'un parlak bir aynası oldu. Bütün hayattar eczasıyla beraber, hayatlarının tahiyyelerini ve hedâyâ-yı hayatiyelerini dâimî bir surette Zât-ı Hayy-ı Kayyûm'a takdim ettiklerini ilmelyakîn, belki hakkalyakîn ile bildim ve gördüm. Sonra* اَلسَّلَامُ عَلَيْكَ أَيُّهَا النَّبِيُّ[7] *dediğim vakit, o hudutsuz ve hâlî zaman, birden Resûl-i Ekrem (aleyhissalâtü vesselâm)'ın riyâseti altında zîhayat ruhlar ile vahşetzâr suretinden, ünsiyetli bir seyrangâh suretine inkılâb etti.*

---

1 "Selâm senin üzerine olsun!"

2 "Selâm senin de üzerine olsun!"

3 Efendimiz'in *(sallallâhu aleyhi ve sellem),* selâmın yayılmasını teşvik ettiğine dair bkz.: Müslim, *îmân* 93; Tirmizî, *kıyâmet* 56; Ebû Dâvûd, *edeb* 130-131; İbni Mâce, *et'ime* 1.

4 "Şehâdet ederim ki Allah'tan başka ilâh yoktur; yine şehâdet ederim ki Hz. Muhammed (sallallâhu aleyhi ve sellem) Allah'ın resûlüdür." (Müslim, *salât* 60; Tirmizî, *salât* 216; Ebû Dâvûd, *salât* 178; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 1/292)

5 Bkz.: el-Kurtubî, *el-Câmi' li ahkâmi'l-Kur'ân* 3/425; el-Bursevî, *Rûhu'l-beyân* 5/121.

6 Bkz.: Hicr sûresi, 15/97-99. Efendimiz'in (sallallâhu aleyhi ve sellem), kendisini üzen bir şey karşısında namaz kıldığına dair bkz.: Ebû Dâvûd, *tatavvu'* 22; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 5/388.

7 "Ey Peygamber! Selâm, senin üzerine olsun!"

İkinci Suâl

•Teşehhüd âhirinde اَللّٰهُمَّ صَلِّ وَسَلِّمْ عَلٰى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ وَعَلٰى اٰلِ سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ كَمَا صَلَّيْتَ عَلٰى إِبْرَاهِيمَ وَعَلٰى اٰلِ إِبْرَاهِيمَ فِي الْعَالَمِينَ[1]'deki teşbih, teşbihlerin kaidesine uygun gelmiyor. Çünkü Muhammed *(aleyhissalâtü vesselâm)*, İbrahim *(aleyhisselâm)*'dan daha ziyade rahmete mazhardır ve daha büyüktür.[2] Bunun sırrı nedir?

•Hem bu tarzdaki salavâtın teşehhüde tahsisinin hikmeti nedir?

•Aynı duanın eski zamandan beri ve bütün namazlarda tekrar etmesi.. –hâlbuki bir dua bir defa kabule mazhar olsa yeter– milyonlarca duaları makbul olan zâtların musırrâne dua etmesi.. ve bilhassa o şey, vaad-i ilâhîye iktiran etmiş ise; meselâ عَسٰى أَنْ يَبْعَثَكَ رَبُّكَ مَقَامًا مَحْمُودًا[3] Cenâb-ı Hak, vadettiği hâlde her ezan ve kâmetten sonra edilen mervî duada وَابْعَثْهُ مَقَامًا مَحْمُودًا الَّذِي وَعَدْتَهُ[4] deniliyor; bütün ümmet o vaadi îfâ etmek için dua ederler. Bunun sırr-ı hikmeti nedir?

Elcevap: Bu suâlde üç cihet ve üç suâl var.

Birinci Cihet: Hazreti İbrahim *(aleyhisselâm)*, gerçi Hazreti Muhammed *(aleyhissalâtü vesselâm)*'a yetişmiyor. Fakat onun âli, enbiyâdırlar.[5] Muhammed *(aleyhissalâtü vesselâm)*'ın âli, evliyadırlar. Evliya ise, enbiyâya yetişemezler.[6] Âl hakkında olan bu duanın parlak bir surette kabul olduğuna delil şudur ki:

Üç yüz elli milyon içinde Âl-i Muhammed *(aleyhissalâtü vesselâm)*'dan yalnız iki zâtın; yani Hasan *(radiyallâhu anh)* ve Hüseyin'in *(radiyallâhu anh)* neslinden gelen evliya[7], –ekser-i mutlak– hakikat mesleklerinin ve tarîkatlarının pîrleri ve

---

1 "Allah'ım! Hazreti İbrahim'e ve Hazreti İbrahim'in âline merhamet ettiğin gibi Efendimiz Muhammed'e ve Efendimiz Muhammed'in âline, her zaman ve her yerde merhamet eyle!" (Buhârî, *enbiyâ* 10, *tefsîru sûre (33)* 10, *deavât* 32, 33; Müslim, *salât* 65-69)

2 Bkz.: Buhârî, *teyemmüm* 1, *tefsîru sûre (17)* 5; Müslim, *îmân* 327, *mesâcid* 521.

3 "Böylece Rabbinin seni makam-ı mahmûda eriştireceğini umabilirsin." (İsrâ sûresi, 17/79)

4 "Efendimiz Hz. Muhammed'i (sallallâhu aleyhi ve sellem) vaad ettiğin övülmüş bir makam olan şefaat makamına kavuştur." (Buhârî, *ezân* 8; Tirmizî, *salât* 43; Ebû Dâvûd, *salât* 39)

5 Bkz.: Bakara sûresi, 2/133; Âl-i İmran sûresi, 3/33-34; En'âm sûresi, 6/84; Yûsuf sûresi, 12/6, 8; Meryem sûresi, 19/58; Enbiyâ sûresi, 21/72; Ankebût sûresi, 29/27.

6 Bkz.: et-Teftâzânî, *Şerhu'l-Makâsıd* 5/77; Aliyyülkârî, *Şerhu kitabi'l-Fıkhi'l-ekber* s.210.

7 Peygamber Efendimiz'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) nurlu soyunun Hz. Ali'den dolayısıyla da Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin'den devam edeceğine dair beyanları için bkz.: et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* 3/43; ed-Deylemî, *el-Müsned* 1/172.

mürşidleri onlar olmaları, عُلَمَاءُ أُمَّتِي كَأَنْبِيَاءِ بَنِي إِسْرَائِيلَ[1] hadisinin mazharları olduklarıdır. Başta Cafer Sadık *(radiyallâhu anh)* ve Gavsı Âzam *(radiyallâhu anh)* ve Şahı Nakşibend *(radiyallâhu anh)* olarak her biri, ümmetin bir kısm-ı âzamını tarîk-i hakikate ve hakikat-i İslâmiyet'e irşad edenler, bu âl hakkındaki duanın makbuliyetinin meyveleridirler.

İkinci Cihet: Bu tarzdaki salavâtın namaza tahsisinin hikmeti ise; meşâhir-i insaniyenin en nûrâni, en mükemmeli, en müstakîmi olan enbiyâ ve evliyanın kafile-i kübrâsının gittikleri ve açtıkları yolda, kendisi dahi o yüzer icmâ ve yüzer tevâtür kuvvetinde bulunan ve şaşırmaları mümkün olmayan o cemaat-i uzmâya, o sırat-ı müstakîmde iltihak ve refâkat ettiğini tahattur etmektir. Ve o tahattur ile şübehât-ı şeytaniyeden ve evham-ı seyyieden kurtulmaktır. Ve bu kafile, bu kâinat sahibinin dostları ve makbul masnûları.. ve onların muârızları da O'nun düşmanları ve merdut mahlûkları olduğuna delil ise; zaman-ı Âdem'den beri o kafileye daima muâvenet-i gaybiye gelmesi ve muârızlarına her vakit musibet-i semâviye inmesidir.

Evet, Kavm-i Nuh[2] ve Semud[3] ve Âd[4] ve Firavun[5] ve Nemrud[6] gibi bütün muârızlar, gazab-ı ilâhîyi ve azabını ihsas edecek bir tarzda gaybî tokatlar yedikleri gibi.. kafile-i kübrânın Nuh *(aleyhisselâm)*[7], İbrahim *(aleyhisselâm)*[8], Mûsâ *(aleyhisselâm)*[9], Muhammed *(aleyhissalâtü vesselâm)*[10] gibi bütün kudsî kahramanları dahi, harika ve mucizâne ve gaybî bir surette mucizelere ve ihsânât-ı rabbâniyeye mazhar olmuşlar. Birtek tokat, hiddeti.. birtek ikram, muhabbeti gösterdiği hâlde; binler tokat, muârızlara.. ve binler ikram ve muâvenet, kafileye

---

1 "Ümmetimin alimleri, İsrailoğullarının peygamberleri gibidir." (el-Münâvî, *Feyzu'l-kadîr* 4/384; Aliyyülkârî, *el-Masnû'* s.123; el-Aclûnî, *Keşfü'l-hafâ* 2/83)

2 Bkz.: A'râf sûresi, 7/64; Tevbe sûresi, 9/70; Yûnus sûresi, 10/71-73; Hûd sûresi, 11/40; İbrahim sûresi, 14/9-14; Hac sûresi, 22/42-45; …

3 Bkz.: Kamer sûresi, 54/23-31; A'râf sûresi, 7/73-78; Hûd sûresi, 11/61-68; Şuarâ sûresi, 26/141-159; ...

4 Bkz.: Kamer sûresi, 54/18-21; Hâkka sûresi, 69/6-8; Necm sûresi, 53/50; A'râf sûresi, 7/73; Hûd sûresi, 11/58-60; Şuarâ sûresi, 26/139; …

5 Bkz.: Bakara sûresi, 2/50; Âl-i İmran sûresi, 3/11, 130; A'râf sûresi, 7/137; Enfâl sûresi, 8/52, 54; Yûnus sûresi, 10/90; …

6 Bkz.: Tevbe sûresi, 9/70; Enbiyâ sûresi, 21/68-70; Hac sûresi, 22/42-45.

7 Bkz.: A'râf sûresi, 7/64; Yûnus sûresi, 10/73; Hûd sûresi, 11/37; Mü'minûn sûresi, 23/26-29; Şuarâ sûresi, 26/119; Ankebût sûresi, 29/15; Sâffât sûresi, 37/75-76; ...

8 Bkz.: Enbiyâ sûresi, 21/68-71.

9 Bkz.: A'râf sûresi, 7/107-108, 133; Şuarâ sûresi, 26/32-33, 45, 61-67; Tâhâ sûresi, 20/77-80; …

10 Bkz.: İsrâ sûresi, 17/1; Necm sûresi, 53/5-18; Kamer sûresi, 54/1-2.

gelmesi; bedâhet derecesinde ve gündüz gibi zâhir bir tarzda o kafilenin hakkaniyetine ve sırat-ı müstakîmde gittiğine şehâdet ve delâlet eder.

Fâtiha'da [1] صِرَاطَ الَّذِينَ أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ o kafileye.. ve غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّالِّينَ [2] muârızlarına bakıyor. Burada beyan ettiğimiz nükte ise, Fâtiha'nın âhirinde daha zâhirdir.

Üçüncü Cihet: Bu kadar tekrar ile kat'î verilecek olan bir şeyin verilmesini istemesinin sırr-ı hikmeti şudur: İstenilen şey, meselâ makam-ı mahmud[3] bir uçtur. Pek büyük ve binler makam-ı mahmud gibi mühim hakikatleri ihtiva eden bir hakikat-i âzamın bir dalıdır. Ve hilkat-i kâinatın en büyük neticesinin bir meyvesidir. Ve ucu ve dalı ve o meyveyi dua ile istemek ise, dolayısıyla o hakikat-i umumiye-i uzmânın tahakkukunu ve vücud bulmasını.. ve o şecere-i hilkatin en büyük dalı olan âlem-i bâkinin gelmesini ve tahakkukunu.. ve kâinatın en büyük neticesi olan haşir ve kıyâmetin tahakkukunu.. ve dâr-ı saadetin açılmasını istemektir. Ve o istemekle, dâr-ı saadetin ve cennetin en mühim bir sebeb-i vücudu olan ubûdiyet-i beşeriyeye ve deavât-ı insaniyeye kendisi dahi iştirak etmektir. Ve bu kadar hadsiz derecede azîm bir maksat için, bu hadsiz dualar dahi azdır. Hem Hazreti Muhammed *(aleyhissalâtü vesselâm)*'a makam-ı mahmud verilmesi, umum ümmete şefaat-i kübrâsına işarettir. Hem O, bütün ümmetinin saadetiyle alâkadardır.[4] Onun için hadsiz salavât ve rahmet dualarını bütün ümmetten istemesi ayn-ı hikmettir.

سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا ۖ إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ [5]

---

1 "Nimet ve lutfuna mazhar ettiklerinin yoluna ilet." (Fâtiha sûresi, 1/7).

2 "Gazaba uğrayanların ve sapkınların yoluna değil." (Fâtiha sûresi, 1/7).

3 Bkz.: Buhârî, *ezân* 8; Tirmizî, *salât* 43; Ebû Dâvûd, *salât* 39.

4 Bkz.: Tevbe sûresi, 9/128.

5 "Sübhansın yâ Rab! Senin bize bildirdiğinden başka ne bilebiliriz ki? Her şeyi hakkıyla bilen, her şeyi hikmetle yapan sensin." (Bakara sûresi, 2/32)

Yedinci Şuâ

(Âyetü'l-Kübrâ)

Mühim Bir İhtar ve Bir İfade-i Meram

Bu ehemmiyetli risalenin herkes, her bir meselesini anlamaz; fakat hissesiz de kalmaz. Büyük bir bahçeye giren bir kimsenin, o bahçenin bütün meyvelerine elleri yetişmez; fakat eline girdiği miktar yeter. O bahçe yalnız onun için değil, belki elleri uzun olanların hisseleri de var.

Bu risalenin fehmini işkal eden beş sebep var:

Birincisi: Ben kendi müşâhedâtımı kendi fehmime göre ve kendim için yazdım. Sâir kitaplar gibi başkalarının fehmine ve telâkkisine göre yazmadım.

İkincisi: İsm-i âzam cilvesiyle tevhid-i hakikî âzamî bir surette yazıldığından, meseleleri hem gayet geniş, hem gayet derin ve bazen çok uzun olduğundan, herkes birden ihata edemez.

Üçüncüsü: Her bir mesele büyük ve uzun bir hakikat olması sebebiyle, hakikati parçalamamak için bazen bir sayfa veya bir yaprak birtek cümle olur. Birtek delil hükmünde çok mukaddemât bulunur.

Dördüncüsü: Ekser meselelerinin her birisinin pek çok delilleri ve hüccetleri bulunduğundan; bazen on, bazen yirmi delili birtek burhan yapmak cihetiyle mesele uzunlaşır.. kısa fehimler kavramaz.

Beşincisi: Ben Ramazan'ın feyziyle bu risalenin nurlarına mazhar olmaklığımla beraber, birkaç cihette hâlim perişan ve birkaç hastalıkla vücudum sarsıldığı bir zamanda acele yazılıp, birinci müsvedde ile iktifâ edildi. Hem yazdığım vakit, irade ve ihtiyârım ile olmadığını hissettiğimden, kendi fikrimle tanzim veya ıslah etmeyi muvâfık görmediğim için bir parça fehmi işkal edecek bir vaziyet aldı. Hem Arabî fıkralar içine çok girdi. Hatta Birinci Makam, baştan başa Arabî olduğundan içinden çıkarıldı, müstakil yazıldı.

Medar-ı kusur ve işkal olan bu beş sebeple beraber, bu risalenin öyle bir ehemmiyeti var ki; İmam Ali *(radiyallâhu anh)* kerâmât-ı gaybiyesinde bu risaleye, "Âyet-i Kübrâ" ve "Asâ-yı Mûsâ" nâmlarını vermiş. Risale-i Nur'un risaleleri içinde buna hususî bakıp, nazar-ı dikkati celbetmiş.[1](Hâşiye) "el-Âyetü'l-Kübrâ"nın[2] bir hakikî tefsiri olan bu Âyetü'l-Kübrâ Risalesi, Hazreti İmam'ın *(radiyallâhu anh)* tabirince, Asâ-yı Mûsâ nâmında Yedinci Şuâ kitabıdır.

Bu Yedinci Şuâ, bir Mukaddime ve İki Makam'dır. Mukaddimesi dört mesele-i mühimmeyi.. Birinci Makamı, Âyet-i Kübrâ'nın tefsirinden Arabî kısmını.. İkinci Makamı, onun burhanlarını ve tercümesini ve meâlini beyan ederler.

Bu gelen mukaddimenin –lüzumundan fazla izah edilmekle beraber– bir derece uzun olması ihtiyârsız olmuştur. Demek ihtiyaç var ki, öyle yazdırıldı. Belki de bir kısım insanlar, bu uzunu kısa görürler.

Said Nursî

---

1 (Hâşiye) Evet İmam Ali'nin *(radiyallâhu anh)* Âyetü'l-Kübrâ hakkında verdiği haberi, tam tamına Denizli hâdisesi tasdik etti. Çünkü bu risalenin gizli tab'ı hapsimize bir vesile oldu.. ve onun kudsî ve çok kuvvetli hakikatinin galebesi, beraat ve necatımıza ehemmiyetli bir sebep oldu. Ve İmam Ali'nin *(radiyallâhu anh)* keramet-i gaybiyesini körlere de gösterdi.. ve hakkımızdaki [1*] وَبِالْاٰيَةِ الْكُبْرٰى أَمِنَ الْفَجَتْ duasının kabulünü isbat etti.

*1 Bkz.: el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî* –Hazreti Ali'nin *(kerremallâhu vechehu)* Celcelûtiye'si–*)* s.516.

2 Bkz.: Tâhâ sûresi, 20/23; Necm sûresi, 53/18; Nâziât sûresi, 79/20.

Mukaddime

بِسْـــمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ[1]

Bu âyet-i uzmânın sırrıyla insanın bu dünyaya gönderilmesinin hikmeti ve gayesi, Hâlık-ı kâinatı tanımak ve ona iman edip ibadet etmektir.. ve o insanın vazife-i fıtratı ve farîza-yı zimmeti, mârifetullah ve iman-ı billâhtır.. ve iz'an ve yakîn ile vücudunu ve vahdetini tasdik etmektir.

Evet, fıtraten dâimî bir hayat ve ebedî yaşamak isteyen ve hadsiz emelleri ve nihâyetsiz elemleri bulunan bîçâre insana, elbette o hayat-ı ebediyenin üssü'l-esası ve anahtarı olan iman-ı billâh ve mârifetullah ve vesilelerinden başka olan şeyler ve kemâlâtlar, o insana nisbeten aşağıdır. Belki, çoğunun kıymetleri yoktur.

Risale-i Nur'da bu hakikat, kuvvetli burhanlarla isbat edildiğinden bu hakikati Risale-i Nur'a havale ederek, yalnız o yakîn-i imanîyi bu asırda sarsan ve tereddüt veren iki vartayı "Dört Mesele" içinde beyan ederiz.

Birinci Varta ve Çare-i Necat

İki Mesele'dir.

Birinci Mesele: Otuz Birinci Mektup'un On Üçüncü Lem'ası'nda tafsilen isbat edildiği gibi, *umumî meselelerde isbata karşı nefyin kıymeti yoktur ve kuvveti pek azdır.* Meselâ Ramazan-ı Şerif'in başında hilâli görmek hususunda iki âmî şahit, hilâli isbat etseler ve binlerle eşraf ve âlimler "görmedik" deyip nefyetseler, onların nefiyleri kıymetsiz ve kuvvetsizdir. Çünkü isbatta birbirine kuvvet verir; birbirine tesânüd ve icmâ var. Nefiyde ise bir olsa, bin olsa farkları yoktur; herkes kendi başına kalır, infiradî olur. Çünkü isbat eden harice bakar ve nefsü'l-emre göre hükmeder. Meselâ, misalimizde olduğu gibi biri dese: "Gökte ay vardır." Diğer arkadaşı parmağını oraya basar, ikisi birleşip kuvvetleşirler.

---

[1] "Ben cinleri ve insanları sırf Beni tanıyıp yalnız Bana ibadet etsinler diye yarattım." (Zâriyât sûresi, 51/56)

Nefiy ve inkârda ise, nefsü'l-emre bakmaz ve bakamaz. Çünkü "Hususî olmayan ve has bir yere bakmayan bir nefiy, isbat edilmez." meşhur bir düsturdur. Meselâ bir şeyi dünyada var diye ben isbat etsem, sen de "dünyada yok" desen; benim bir işaretimle kolayca isbat edilebilen o şeyin sen nefyini yani ademini isbat etmek için, bütün dünyayı aramak ve taramak ve göstermek, belki geçmiş zamanların her tarafını dahi görmek lâzım geliyor. Sonra "yoktur, vuku bulmamıştır" diyebilirsin.

Madem nefiy ve inkâr edenler nefsü'l-emre bakmazlar; belki kendi nefislerine ve akıllarına ve gözlerine bakıp hükmediyorlar. Elbette birbirine kuvvet veremezler ve zahîr olmazlar. Çünkü görmeye ve bilmeye mâni olan perdeler, sebepler ayrı ayrıdırlar. Herkes "Ben görmüyorum, benim yanımda ve itikadımda yoktur." diyebilir. Yoksa "Vâkide yoktur." diyemez. Eğer dese –hususan umum kâinata bakan iman meselelerinde– dünya kadar büyük bir yalan olur ki, doğru diyemez ve doğrultulmaz.

Elhâsıl: İsbatta netice birdir, vâhiddir, tesânüd olur. Nefiyde ise, bir değildir, müteaddittir. Ya "yanımda ve nazarımda" veya "itikadımda" gibi kayıtların herkese göre taaddüdü ile neticeler dahi taaddüt eder, daha tesânüd olmaz.

İşte bu hakikat noktasında imana karşı gelen kâfirlerin ve münkirlerin kesretinin ve zâhiren çokluğunun kıymeti yoktur. Ve müminin yakînine ve imanına hiç tereddüt vermemek lâzım iken; bu asırda Avrupa feylesoflarının nefiy ve inkârları, bir kısım bedbaht meftunlarına tereddüt verip yakînlerini izale ve saadet-i ebediyelerini mahvetmiş. Ve insandan her günde otuz bin adama isabet eden ölümü, mevt ve eceli bir terhis manasından çıkarıp idam-ı ebedî suretine çevirmiş. Kapısı kapanmayan kabir, daima idamını o münkire ihtar etmekle lezzetli hayatını elîm elemlerle zehirliyor. İşte, imanın ne kadar büyük bir nimet ve hayatın hayatı olduğunu anla!..

İkinci Mesele: *Bir fennin veya bir sanatın medar-ı münakaşa olmuş bir meselesinde o fennin ve o sanatın haricindeki adamlar, ne kadar büyük ve âlim ve sanatkâr da olsalar; sözleri onda geçmez, hükümleri hüccet olmaz, o fennin icmâ-yı ulemâsına dâhil sayılmazlar. Meselâ büyük bir mühendisin, bir hastalığın keşfinde ve tedavisinde bir küçük tabip kadar hükmü geçmez. Ve bilhassa maddiyatta çok tevaggul eden ve gittikçe mâneviyattan tebâud eden ve nura karşı gabîleşen ve kabalaşan ve aklı*

gözüne inen en büyük bir feylesofun münkirâne sözü, mâneviyatta nazara alınmaz ve kıymetsizdir.

Acaba yerde iken Arş-ı Âzam'ı temâşâ eden, harika bir deha-yı kudsî sahibi olan ve doksan sene mâneviyatta terakki edip çalışan ve hakâik-i imaniyeyi ilmelyakîn, aynelyakîn hatta hakkalyakîn suretinde keşfeden Şeyh Geylanî (kuddise sirruh)[1] *gibi yüz binler ehl-i hakikatin ittifak ettikleri tevhidî ve kudsî ve mânevî meselelerde, maddiyatın en dağınık ve kesretin en cüz'î teferruatına dalan ve sersemleşen ve boğulan feylesofların sözleri kaç para eder ve inkârları ve itirazları, gök gürültüsüne karşı sivrisineğin sesi gibi sönük olmaz mı?*

Hakâik-i İslâmiye'ye zıddiyet gösterip mübâreze eden küfrün mahiyeti; bir inkârdır, bir cehildir, bir nefiydir. Sureten isbat ve vücudî görülse de manası ademdir, nefiydir. İman ise ilimdir, vücudîdir, isbattır, hükümdür. Her bir menfî meselesi dahi, bir müsbet hakikatin unvanı ve perdesidir. Eğer imana karşı mübâreze eden ehl-i küfür, gayet müşkülât ile menfî itikatlarını kabul-ü adem ve tasdik-i adem suretinde isbat ve kabul etmeye çalışsalar; o küfür, bir cihette yanlış bir ilim ve hata bir hüküm sayılabilir. Yoksa, irtikâbı çok kolay olan yalnız adem-i kabul ve inkâr ve adem-i tasdik ise cehl-i mutlaktır, hükümsüzlüktür.

Elhâsıl, itikad-ı küfriye iki kısımdır:

Birisi: Hakâik-i İslâmiye'ye bakmıyor. Kendine mahsus yanlış bir tasdik ve bâtıl bir itikat ve hata bir kabuldür ve zâlim bir hükümdür. Bu kısım bahsimizden hariçtir. O bize karışmaz, biz de ona karışmayız.

İkincisi: Hakâik-i imaniyeye karşı çıkar, muâraza eder. *Bu dahi iki kısımdır*:

Birisi: Adem-i kabuldür. Yalnız isbatı tasdik etmemektir. Bu ise bir cehildir, bir hükümsüzlüktür ve kolaydır. Bu da bahsimizden hariçtir.

İkincisi: Kabul-ü ademdir. Kalben, ademini tasdik etmektir. Bu kısım ise bir hükümdür, bir itikattır, bir iltizamdır. Hem iltizamı için nefyini isbat etmeye mecburdur.

Nefiy dahi iki kısımdır:

Birisi: "Has bir mevkide ve hususî bir cihette yoktur" der. Bu kısım ise isbat edilebilir. Bu kısım da bahsimizden hariçtir.

---

[1] Bkz.: el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî)* s.561.

İkinci kısım ise: Dünyaya ve kâinata ve âhirete ve asırlara bakan imanî ve kudsî ve âmm ve muhit olan meseleleri nefiy ve inkâr etmektir. Bu nefiy ise –birinci meselede beyan ettiğimiz gibi– hiçbir cihetle isbat edilmez. Belki kâinatı ihata edecek ve âhireti görecek ve hadsiz zamanın her tarafını temâşâ edecek bir nazar lâzımdır, tâ o gibi nefiyler isbat edilebilsin.

İkinci Varta ve Çare-i Necat

Bu Dahi İki Meseledir

Birincisi: Azamet ve kibriyâ ve nihâyetsizlik noktasında, ya gaflete veya mâsiyete veya maddiyata dalmak sebebiyle darlaşan akıllar, azametli meseleleri ihata edemediklerinden, bir gurur-u ilmî ile inkâra saparlar ve nefyederler. Evet, o mânen sıkışmış ve kurumuş akıllarına ve bozulmuş ve mâneviyatta ölmüş olan kalblerine, çok geniş ve derin ve ihatalı olan imanî meseleleri sığıştıramadıklarından, kendilerini küfre ve dalâlete atarlar, boğulurlar.

Eğer dikkatle kendi küfürlerinin iç yüzüne ve dalâletlerinin mahiyetine bakabilseler, görecekler ki; imanda bulunan mâkul ve lâyık ve lâzım olan azamete karşı yüz derece muhâl ve imkânsızlık ve imtinâ, o küfrün altında ve içindedir.

Risale-i Nur, yüzer mizan ve muvâzenelerle bu hakikati "iki kere iki dört eder" derecesinde kat'î isbat etmiş. Meselâ Cenâb-ı Hakk'ın vücûb-u vücûdunu ve ezeliyetini ve ihatalı sıfatlarını azametleri için kabul edemeyen adam, ya hadsiz mevcudâta, belki nihâyetsiz zerrelere, o vücûb-u vücûdu ve ezeliyetini ve ulûhiyet sıfatlarını vermekle küfrünü itikat edebilir. Veyahut ahmak sofestâîler gibi, hem kendini, hem kâinatın vücudunu inkâr ve nefyetmekle akıldan istifa etmelidir. İşte bunun gibi bütün hakâik-i imaniye ve İslâmiye, kendilerinin şe'nlerini, muktezaları olan azamete istinad ederek, karşılarındaki küfrün dehşetli muhâlâtından ve vahşetli hurâfâtından ve zulmetli cehâlâtından kurtarıp kemâl-i iz'an ve teslimiyetle selim kalblerde ve müstakîm akıllarda yerleştirirler.

Evet, ezan ve namaz gibi ekser şeâir-i İslâmiye'de kesretle اَللّٰهُ أَكْبَرُ.. اَللّٰهُ أَكْبَرُ.. اَللّٰهُ أَكْبَرُ.. اَللّٰهُ أَكْبَرُ azamet-i kibriyâsını her vakit ilânı, hem اَلْعَظَمَةُ إِزَارِي[1]

---

[1] Sadece büyüklükte değil hiçbir konuda eşi ve benzeri olmayan, başka bir şey Kendisiyle kıyas bile edilemeyecek yegâne büyük, Allah'tır.

وَالْكِبْرِيَاءُ رِدَائِي[1] hadis-i kudsînin fermanı, hem "Cevşenü'l-Kebîr" münâcâtının seksen altıncı ukdesinde:

يَا مَنْ لَا مُلْكَ إِلَّا مُلْكَهُ يَا مَنْ لَا يُحْصِي الْعِبَادُ ثَنَاءَهُ

يَا مَنْ لَا تَصِفُ الْخَلَائِقُ جَلَالَهُ يَا مَنْ لَا يَنَالُ الْأَوْهَامُ كُنْهَهُ

يَا مَنْ لَا يُدْرِكُ الْأَبْصَارُ كَمَالَهُ يَا مَنْ لَا يَبْلُغُ الْأَفْهَامُ صِفَاتِهِ

يَا مَنْ لَا يَنَالُ الْأَفْكَارُ كِبْرِيَاءَهُ يَا مَنْ لَا يُحْسِنُ الْإِنْسَانُ نُعُوتَهُ

يَا مَنْ لَا يَرُدُّ الْعِبَادُ قَضَاءَهُ يَا مَنْ ظَهَرَ فِي كُلِّ شَيْءٍ اٰيَاتُهُ

سُبْحَانَكَ يَا لَا إِلٰهَ إِلَّا أَنْتَ الْأَمَانَ الْأَمَانَ نَجِّنَا مِنَ النَّارِ[2]

diye olan gayet ârifâne Münâcât-ı Ahmediye'nin *(aleyhissalâtü vesselâm)* beyanı gösteriyor ki; azamet ve kibriyâ lüzumlu bir perdedir.

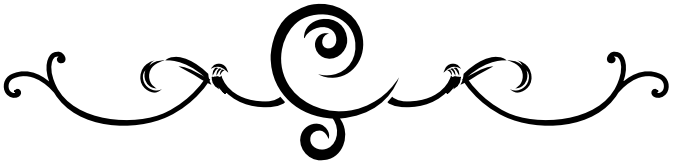

[1] "Azamet benim izârım (alt elbise), kibriyâ da benim ridâm (üst elbise) mesabesinde sadece bana has iki sıfatımdır." Abdurrezzak, *el-Musannef* 5/329; Hatîb el-Bağdâdî, *Târîhu Bağdâd* 13/290. Ayrıca bkz.: Ebû Dâvûd, *libâs* 25; İbni Mâce, *zühd* 16; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 2/376.

[2] "Ey saltanat ve mülkünden başka gerçek saltanat ve mülk olmayan! Ey kulların medh ü senâlarını saymakla bitiremediği! Ey varlıkların, yüce haşmet ve celâlini tarif etmekten âciz olduğu! Ey gözlerin, kemâlini idrak ve ihata edemediği! Ey akıl ve anlayışların, kudsî ve sonsuz sıfatlarını kayrayamadığı! Ey fikirlerin, büyüklüğünü kavrayamadığı! Ey insanların, sıfatlarını lâyıkıyla tavsif edip anlayamadığı! Ey kulların, hükmünü çeviremediği! Ey her şeyle varlık ve birliğinin delil ve işaretleri apaçık olan Rabbim! Sübhansın yâ Rab! Sen'den başka yoktur ilâh. Eman diliyoruz Sen'den. Koru bizi cehennemden!"

Âyetü'l-Kübrâ

(Kâinattan Hâlık'ını Soran Bir Seyyahın Müşâhedâtıdır)

بِسْـــمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

تُسَبِّحُ لَهُ السَّمٰوَاتُ السَّبْعُ وَالْأَرْضُ وَمَنْ فِيهِنَّ ۚ وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ وَلٰكِنْ لَا تَفْقَهُونَ تَسْبِيحَهُمْ ۚ إِنَّهُ كَانَ حَلِيمًا غَفُورًا[1]

Bu âyet-i muazzama gibi pek çok âyât-ı Kur'âniye; bu kâinat Hâlık'ını bildirmek cihetinde, her vakit ve herkesin en çok hayretle bakıp zevk ile mütâlaa ettiği en parlak bir sayfa-yı tevhid olan ***semâvâtı*** *en başta zikretmelerinden, en başta ona başlamak muvâfıktır.*

Evet, bu dünya memleketine ve misafirhânesine gelen her bir misafir, gözünü açıp baktıkça görür ki: Gayet keremkârâne bir ziyafetgâh.. ve gayet sanatkârâne bir teşhirgâh.. ve gayet haşmetkârâne bir ordugâh ve tâlimgâh.. ve gayet hayretkârâne ve şevk-engizâne bir seyrangâh ve temâşâgâh.. ve gayet mânidârâne ve hikmet-perverâne bir mütâlaagâh olan bu güzel misafirhânenin sahibini ve bu kitab-ı kebîrin müellifini ve bu muhteşem memleketin sultanını tanımak ve bilmek için şiddetle merak ederken, en başta **göklerin**, nur yaldızı ile yazılan güzel yüzü görünür. "Bana bak! Aradığını sana bildireceğim." der. O da bakar, görür ki:

Bir kısmı, arzımızdan bin defa büyük ve o büyüklerden bir kısmı top güllesinden yetmiş derece süratli yüz binler ecrâm-ı semâviyeyi direksiz, düşürmeden durduran.. ve birbirine çarpmadan fevka'l-had çabuk ve beraber gezdiren.. yağsız, söndürmeden mütemâdiyen o hadsiz lâmbaları yandıran.. ve hiçbir gürültü ve ihtilâl çıkartmadan o nihâyetsiz büyük kütleleri idare eden.. ve güneş ve kamerin vazifeleri gibi, hiç isyan ettirmeden o pek büyük mahlûkları vazifelerle çalıştıran.. ve iki kutbun dairesindeki hesap rakamlarına sıkışmayan bir nihâyetsiz uzaklık içinde, aynı zamanda aynı kuvvet ve aynı tarz

---

1 "Yedi kat gök, dünya ve onların içinde olan herkes Allah'ı takdis ve tenzih eder. Hiçbir şey yoktur ki Allah'ı hamd ile tenzih etmesin. Ne var ki siz onların bu tenzih ve takdislerini iyi anlayamazsınız. Bunca azametiyle beraber, kullarının gaflet ve cürümlerine karşı, O, halimdir (çok müsamahalıdır), gafûrdur (çok affedicidir)." (İsrâ sûresi, 17/44).

ve aynı sikke-i fıtrat ve aynı surette, beraber, noksansız tasarruf eden.. ve o pek büyük mütecâviz kuvvetleri taşıyanları, tecavüz ettirmeden kanununa itaat ettiren.. ve o nihâyetsiz kalabalığın enkazları gibi, göğün yüzünü kirletecek süprüntülere meydan vermeden, pek parlak ve pek güzel temizlettiren.. ve bir muntazam ordu manevrası gibi manevra ile gezdiren.. ve arzı döndürmesiyle, o haşmetli manevranın başka bir surette hakikî ve hayalî tarzlarını her gece ve her sene sinema levhaları gibi seyirci mahlûkatına gösteren bir tezâhür-ü rubûbiyet.. ve o rubûbiyet faaliyeti içinde görünen teshir, tedbir, tedvir, tanzim, tanzif, tavziften mürekkep bir hakikat, bu azameti ve ihatâtı ile o semâvât Hâlık'ının vücûb-u vücûduna ve vahdetine.. ve mevcudiyeti, semâvâtın mevcudiyetinden daha zâhir bulunduğuna bilmüşâhede şehâdet eder manasıyla **Birinci Makam'ın Birinci Basamağı'nda**:

لَا إِلٰهَ إِلَّا اللهُ الْوَاجِبُ الْوُجُودِ الَّذِي دَلَّ عَلٰى وُجُوبِ وُجُودِهِ فِي وَحْدَتِهِ: اَلسَّمٰوَاتُ بِجَمِيعِ مَا فِيهَا بِشَهَادَةِ عَظَمَةِ إِحَاطَةِ حَقِيقَةِ التَّسْخِيرِ، وَالتَّدْبِيرِ، وَالتَّدْوِيرِ، وَالتَّنْظِيمِ، وَالتَّنْظِيفِ، وَالتَّوْظِيفِ الْوَاسِعَةِ الْمُكَمَّلَةِ بِالْمُشَاهَدَةِ.[1]

denilmiştir.

Sonra, dünyaya gelen o yolcu adama ve misafire, **cevv-i semâ** denilen ve mahşer-i acâib olan *feza*, gürültü ile konuşarak bağırıyor; "Bana bak! Merakla aradığını ve seni buraya göndereni benimle bilebilir ve bulabilirsin." der. O misafir, onun ekşi, fakat merhametli yüzüne bakar. Müthiş, fakat müjdeli gürültüsünü dinler, görür ki:

Zemin ile âsuman ortasında muallâkta durdurulan *bulut*, gayet hakîmâne ve rahîmâne bir tarzda zemin bahçesini sular ve zemin ahalisine âb-ı hayat getirir ve harareti (yani yaşamak ateşinin şiddetini) tâdil eder ve ihtiyaca göre her yerin imdadına yetişir. Ve bu vazifeler gibi çok vazifeleri görmekle beraber, muntazam bir ordunun acele emirlere göre görünmesi ve gizlenmesi gibi, birden cevvi dolduran o koca bulut dahi gizlenir, bütün eczaları istirahate çekilir, hiçbir eseri görülmez. Sonra "Yağmur başına arş!" emrini aldığı anda; bir saat, belki birkaç dakika zarfında toplanıp cevvi doldurur, bir kumandanın emrini bekler gibi durur.

---

[1] Allah'tan başka ilâh yoktur. O Vâcibü'l-vücûd ki vüs'at ve mükemmeliyeti bilmüşahede görünen teshir, tedbir, tedvir, tanzim, tanzif ve tavzif hakikatlerinin azamet-i ihatasının şehadetiyle, semavat bütün içindekilerle beraber O'nun vahdet içindeki vücûb-u vücûduna delâlet eder.

Sonra o yolcu, cevdeki *rüzgâra* bakar. Görür ki: Hava o kadar çok vazifelerle gayet hakîmâne ve kerîmâne istihdam olunur ki, güya o câmid havanın şuursuz zerrelerinden her bir zerresi; bu kâinat sultanından gelen emirleri dinler, bilir ve hiçbirini geri bırakmayarak, o kumandanın kuvvetiyle yapar ve intizamla yerine getirir bir vaziyetle zeminin bütün nüfuslarına nefes vermek.. ve zîhayata lüzumu bulunan hararet ve ziya ve elektrik gibi maddeleri ve sesleri nakletmek.. ve nebâtâtın telkihine vasıta olmak gibi çok küllî vazifelerde ve hizmetlerde, bir dest-i gaybî tarafından gayet şuurkârâne ve alîmâne ve hayat-perverâne istihdam olunuyor.

Sonra *yağmura* bakıyor. Görür ki: O latîf ve berrak ve tatlı ve hiçten ve gaybî bir hazine-i rahmetten gönderilen katrelerde o kadar rahmânî hediyeler ve vazifeler var ki; güya "rahmet, tecessüm ederek katreler suretinde hazine-i rabbâniyeden akıyor" manasında olduğundan, yağmura "rahmet" nâmı verilmiştir.

Sonra *şimşeğe* bakar ve *ra'dı* (gök gürültüsünü) dinler. Görür ki: Pek acîb ve garîb hizmetlerde çalıştırılıyorlar.

Sonra gözünü çeker, aklına bakar, kendi kendine der ki: "Atılmış pamuk gibi bu câmid, şuursuz bulut, elbette bizleri bilmez ve bize acıyıp imdadımıza kendi kendine koşmaz ve emirsiz meydana çıkmaz ve gizlenmez; belki gayet Kadîr ve Rahîm bir kumandanın emriyle hareket eder ki, bir iz bırakmadan gizlenir.. ve def'aten meydana çıkar, iş başına geçer.. ve gayet faâl ve müteâl ve gayet cilveli ve haşmetli bir sultanın fermanıyla ve kuvvetiyle –vakit be vakit– cevv âlemini doldurup, boşaltır.. ve mütemâdiyen, hikmetle yazar ve paydos ile bozar tahtasına ve mahv ve isbat levhasına ve haşir ve kıyâmet suretine çevirir.. ve gayet lütufkâr ve ihsan-perver ve gayet keremkâr ve rubûbiyet-perver bir Hâkim-i Müdebbir'in tedbiriyle rüzgâra biner.. ve dağlar gibi yağmur hazinelerini bindirir, muhtaç olan yerlere yetişir. Güya onlara acıyıp ağlayarak, göz yaşlarıyla onları çiçeklerle güldürür, güneşin şiddet-i ateşini serinlendirir.. ve sünger gibi bahçelerine su serper.. ve zemin yüzünü yıkar, temizler."

Hem o meraklı yolcu kendi aklına der: "Bu câmid, hayatsız, şuursuz, mütemâdiyen çalkanan, kararsız, fırtınalı, dağdağalı, sebatsız, hedefsiz şu havanın perdesiyle ve zâhirî suretiyle vücûda gelen yüz binler hakîmâne ve râhimâne ve sanatkârâne işler ve ihsanlar ve imdatlar bilbedâhe isbat eder ki; bu çalışkan *rüzgârın* ve bu cevval hizmetkârın kendi başına hiçbir hareketi yok, belki gayet Kadîr ve Alîm ve gayet Hakîm ve Kerîm bir âmirin emriyle hareket eder. Güya her bir zerresi, her bir işi bilir ve o âmirin her bir emrini anlar ve

dinler bir nefer gibi, hava içinde cereyan eden her bir emr-i rabbânîyi dinler, itaat eder ki; bütün hayvanâtın teneffüsüne ve yaşamasına ve nebâtâtın telkihine ve büyümesine ve hayatına lüzumlu maddelerin yetiştirilmesine ve bulutların sevk ve idaresine ve ateşsiz sefinelerin seyr u seyahatına.. ve bilhassa seslerin ve bilhassa telsiz telefon ve telgraf ve radyo ile konuşmaların îsaline.. ve bu hizmetler gibi umumî ve küllî hizmetlerden başka, azot ve müvellidülhumûza (oksijen) gibi iki basit maddeden ibaret olan havanın zerreleri birbirinin misli iken zemin yüzünde yüz binler tarzda bulunan rabbânî sanatlarda kemâl-i intizam ile bir dest-i hikmet tarafından çalıştırılıyor görüyorum."

Demek, [1] وَتَصْرِيفِ الرِّيَاحِ وَالسَّحَابِ الْمُسَخَّرِ بَيْنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ âyetinin tasrihiyle; rüzgârın tasrifiyle, hadsiz rabbânî hizmetlerde istimâl.. ve bulutların teshiriyle, hadsiz rahmânî işlerde istihdam.. ve havayı o surette îcad eden, ancak Vâcibü'l-vücûd ve Kâdir-i külli şey ve Âlim-i külli şey bir Rabb-i Zülcelâl-i ve'l-ikram'dır." der, hükmeder.

Sonra *yağmura* bakar. Görür ki: Yağmurun taneleri sayısınca menfaatler ve katreleri adedince rahmânî cilveler ve reşhaları miktarınca hikmetler içinde bulunuyor. Hem o şirin ve latîf ve mübarek katreler, o kadar muntazam ve güzel halkediliyor ki; hususan yaz mevsiminde gelen dolu, o kadar mizan ve intizam ile gönderiliyor ve iniyor ki; fırtınalar ile çalkanan ve büyük şeyleri çarpıştıran şiddetli rüzgârlar, onların muvâzene ve intizamlarını bozmuyor; katreleri birbirine çarpıp, birleştirip, zararlı kütleler yapmıyor. Ve bunlar gibi çok hakîmâne işlerde ve bilhassa zîhayatta çalıştırılan basit ve câmid ve şuursuz müvellidülmâ ve müvellidülhumûza (hidrojen, oksijen) gibi iki basit maddeden terekküp eden bu su, yüz binlerle hikmetli ve şuurlu ve muhtelif hizmetlerde ve sanatlarda istihdam ediliyor. Demek bu tecessüm etmiş ayn-ı rahmet olan yağmur, ancak bir Rahmân-ı Rahîm'in hazine-i gaybiye-i rahmetinde yapılıyor ve nüzûlüyle [2] وَهُوَ الَّذِي يُنَزِّلُ الْغَيْثَ مِنْ بَعْدِ مَا قَنَطُوا وَيَنْشُرُ رَحْمَتَهُ âyetini maddeten tefsir ediyor.

Sonra *ra'dı* dinler ve *berke* (şimşeğe) bakar. Görür ki: Bu iki hâdise-i acîbe-i cevviye tamtamına [3] وَيُسَبِّحُ الرَّعْدُ بِحَمْدِهِ ve [4] يَكَادُ سَنَا بَرْقِهِ يَذْهَبُ بِالْأَبْصَارِ

---

1 "Rüzgârların yönlerini değiştirip durmasında, gökle yer arasında emre hazır bulutların duruşunda…" (Bakara sûresi, 2/164).

2 "O'dur ki insanlar artık ümitlerini kestikten sonra yağmur indirir, rahmetini her tarafa yayar." (Şûrâ sûresi, 42/28).

3 "Gök gürlemesi hamd ile O'nu takdis ve tenzih eder." (Ra'd sûresi, 13/13).

4 "Bu bulutların şimşeğinin parıltısı nerdeyse gözleri alıverecek!" (Nûr sûresi, 24/43).

âyetlerini maddeten tefsir etmekle beraber, yağmurun gelmesini haber verip, muhtaçlara müjde ediyorlar.

Evet hiçten, birden, harika bir gürültü ile cevvi konuşturmak.. ve fevkalâde bir nur ve nar ile zulmetli cevvi ışıkla doldurmak.. ve dağvâri pamuk-misal ve dolu ve kar ve su tulumbası hükmünde olan bulutları ateşlendirmek gibi hikmetli ve garabetli vaziyetlerle baş aşağı, gafil insanın başına tokmak gibi vuruyor: *"Başını kaldır! Kendini tanıttırmak isteyen faal ve kudretli bir Zât'ın harika işlerine bak! Sen, başıboş olmadığın gibi bu hâdiseler de başıboş olamazlar. Her birisi çok hikmetli vazifeler peşinde koşturuluyorlar. Bir Müdebbir-i Hakîm tarafından istihdam olunuyorlar."* diye ihtar ediyorlar.

İşte bu meraklı yolcu, bu cevde; bulutu teshirden, rüzgârı tasriften, yağmuru tenzilden ve hâdisât-ı cevviyeyi tedbirden terekküp eden bir hakikatin yüksek ve âşikâr şehâdetini işitir, اٰمَنْتُ بِاللهِ[1] der. **Birinci Makam'ın İkinci Mertebesi'nde**:

لَا إِلٰهَ إِلَّا اللهُ الْوَاجِبُ الْوُجُودِ الَّذِي دَلَّ عَلٰى وُجُوبِ وُجُودِهِ: الْجَوُّ بِجَمِيعِ مَا فِيهِ، بِشَهَادَةِ عَظَمَةِ إِحَاطَةِ حَقِيقَةِ التَّسْخِيرِ، وَالتَّصْرِيفِ، وَالتَّنْزِيلِ، وَالتَّدْبِيرِ الْوَاسِعَةِ الْمُكَمَّلَةِ بِالْمُشَاهَدَةِ.[2]

fıkrası, bu yolcunun cevve dâir mezkûr müşâhedâtını ifade eder.[3](İhtar)

Sonra, o seyahat-i fikriyeye alışan o mütefekkir misafire, **küre-i arz** lisân-ı hâliyle diyor ki: "Gökte, fezada, havada ne geziyorsun? Gel, ben sana aradığını tanıttıracağım. Gördüğüm vazifelerime bak ve sayfalarımı oku!" O da bakar, görür ki:

Arz, meczup bir mevlevî gibi iki hareketiyle günlerin, senelerin, mevsimlerin husulüne medar olan bir daireyi, haşr-i âzamın meydanı etrafında çiziyor. Ve zîhayatın yüz bin envâını bütün erzak ve levâzımâtlarıyla içine alıp feza

---

1 Allah'a iman ettim.

2 Allah'tan başka ilâh yoktur. O Vâcibü'l-vücûd ki vüs'at ve mükemmeliyeti bilmüşahede görünen teshir, tasrif, tenzil ve tedbir hakikatlerinin azamet-i ihatasının şehadetiyle, cevv-i semâ bütün içindekilerle beraber O'nun vücûb-u vücûduna delâlet eder.

3 (İhtar) Birinci Makam'da geçen otuz üç mertebe-i tevhidi bir parça izah etmek isterdim. Fakat şimdiki vaziyetim ve hâlimin müsaadesizliği cihetiyle, yalnız gayet muhtasar burhanlarına ve meâlinin tercümesine iktifâya mecbur oldum. Risale-i Nur'un otuz, belki yüz risalelerinde bu otuz üç mertebe delilleriyle, ayrı ayrı tarzlarda, her bir risalede bir kısım mertebeler beyan edildiğinden, tafsili onlara havale edilmiş.

denizinde kemâl-i muvâzene ve nizamla gezdiren ve güneş etrafında seyahat eden muhteşem ve musahhar bir sefine-i rabbâniyedir.

Sonra *sayfalarına* bakar, görür ki: Bâblarındaki her bir sayfası, binler âyâtıyla arzın Rabb'ini tanıttırıyor. Umumunu okumak için vakit bulamadığından, yalnız bir tek sayfa olan *zîhayatın bahar faslında îcad ve idaresine* bakar, müşâhede eder ki: Yüz bin envâın hadsiz efradlarının suretleri, basit bir maddeden gayet muntazam açılıyor.. ve gayet rahîmâne terbiye ediliyor.. ve gayet mucizâne bir kısmının tohumlarına kanatçıklar verip, onları uçurmak suretiyle neşrettiriliyor.. ve gayet müdebbirâne idare olunuyor.. ve gayet müşfikâne iâşe ve it'âm ediliyor.. ve gayet rahîmâne ve rezzâkâne hadsiz ve çeşit çeşit ve lezzetli ve tatlı rızıkları, hiçten ve kuru topraktan ve birbirinin misli ve farkları pek az ve kemik gibi köklerden ve çekirdeklerden, su katrelerinden yetiştiriliyor. Her bahara, bir vagon gibi hazine-i gayptan yüz bin nevi et'ime ve levâzımât, kemâl-i intizam ile yüklenip zîhayata gönderiliyor. Ve bilhassa o erzak paketleri içinde yavrulara gönderilen süt konserveleri ve vâlidelerinin şefkatli sinelerinde asılan şekerli süt tulumbacıklarını göndermek, o kadar şefkat ve merhamet ve hikmet içinde görünüyor ki, bilbedâhe bir Rahmân-ı Rahîm'in gayet müşfikâne ve mürebbîyâne bir cilve-i rahmeti ve ihsanı olduğunu isbat eder.

Elhâsıl: Bu sayfa-yı hayatiye-i bahariye, haşr-i âzamın yüz bin numûnelerini ve misallerini göstermekle

فَانْظُرْ إِلٰى اٰثَارِ رَحْمَتِ اللهِ كَيْفَ يُحْيِ الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا ۚ إِنَّ ذٰلِكَ لَمُحْيِ الْمَوْتٰى ۚ وَهُوَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ[1]

âyetini maddeten gayet parlak tefsir ettiği gibi; bu âyet dahi, bu sayfanın manalarını mucizâne ifade eder. Ve arzın bütün sayfalarıyla büyüklüğü nisbetinde ve kuvvetinde لَآ إِلٰهَ إِلَّا هُوَ[2] dediğini anladı.

İşte küre-i arzın yirmiden ziyade büyük sayfalarından bir tek sayfanın yirmi vechinden bir tek vechinin muhtasar şehâdeti ile o yolcunun sâir vecihlerin sayfalarındaki müşâhedâtı manasında olarak ve o müşâhedâtları ifade için **Birinci Makam'ın Üçüncü Mertebesi'nde böyle denilmiş**:

---

1 "İşte bak, Allah'ın rahmetinin eserlerine, ölmüş toprağa nasıl hayat veriyor! İşte bunları yapan kim ise, ölüleri de O diriltecektir. O, her şeye hakkıyla kadîrdir." (Rûm sûresi, 30/50)

2 "Allah, o hak Mabuddur ki kendisinden başka hiçbir ilâh yoktur." (Bakara sûresi, 2/163, 255; Âl-i İmran sûresi, 3/2, 6, 18; Nisâ sûresi, 4/87; …)

لَا إِلٰهَ إِلَّا اللهُ الْوَاجِبُ الْوُجُودِ الَّذِي دَلَّ عَلٰى وُجُوبِ وُجُودِهِ فِي وَحْدَتِهِ: اَلْأَرْضُ بِجَمِيعِ مَا فِيهَا، وَمَا عَلَيْهَا، بِشَهَادَةِ عَظَمَةِ إِحَاطَةِ حَقِيقَةِ التَّسْخِيرِ، وَالتَّدْبِيرِ، وَالتَّرْبِيَةِ، وَالْفَتَّاحِيَّةِ وَتَوْزِيعِ الْبُذُورِ وَالْمُحَافَظَةِ وَالْإِدَارَةِ، وَالْإِعَاشَةِ، لِجَمِيعِ ذَوِي الْحَيَاةِ، وَالرَّحْمٰنِيَّةِ وَالرَّحِيمِيَّةِ الْعَامَّةِ الشَّامِلَةِ الْمُكَمَّلَةِ بِالْمُشَاهَدَةِ.[1]

Sonra o mütefekkir yolcu, her sayfayı okudukça *saadet anahtarı olan imanı* kuvvetlenip ve *mânevî terakkiyâtın miftahı olan mârifeti* ziyadeleşip ve *bütün kemâlâtın esası ve madeni olan iman-ı billâh hakikati* bir derece daha inkişaf edip mânevî çok zevkleri ve lezzetleri verdikçe onun merakını şiddetle tahrik ettiğinden; *semâ*, *cevv* ve *arz*ın mükemmel ve kat'î derslerini dinlediği hâlde [2]هَلْ مِنْ مَزِيدٍ deyip dururken, **denizlerin ve büyük nehirlerin** cezbekârâne cûş u hurûşla zikirlerini ve hazin ve leziz seslerini işitir.

Lisân-ı hâl ve lisân-ı kâl ile: "Bize de bak, bizi de oku!" derler. O da bakar, görür ki:

Hayattarâne mütemâdiyen çalkanan ve dağılmak ve dökülmek ve istilâ etmek fıtratında olan denizler, arzı kuşatıp arz ile beraber gayet süratli bir surette bir senede yirmi beş bin senelik bir dairede koşturulduğu hâlde; ne dağılırlar, ne dökülürler ve ne de komşularındaki toprağa tecavüz ederler. Demek gayet kudretli ve azametli bir Zât'ın emriyle ve kuvvetiyle dururlar, gezerler, muhafaza olurlar.

Sonra *denizlerin içleri*ne bakar, görür ki: Gayet güzel ve zinetli ve muntazam cevherlerinden başka, binlerce çeşit hayvanâtın iâşe ve idareleri ve tevellüdât ve vefiyâtları o kadar muntazamdır, basit bir kum ve acı bir sudan verilen erzakları ve tayinatları o kadar mükemmeldir ki, bilbedâhe bir Kadîr-i Zülcelâl'in, bir Rahîm-i Zülcemâl'in idare ve iâşesiyle olduğunu isbat eder.

Sonra o misafir; *nehirler*e bakar, görür ki: Menfaatleri ve vazifeleri ve vâridat ve sarfiyatları o kadar hakîmâne ve rahîmânedir, bilbedâhe isbat eder ki; bütün ırmaklar, pınarlar, çaylar, büyük nehirler, bir Rahmân-ı Zülcelâl-i ve'l-ikram'ın hazine-i rahmetinden çıkıyorlar ve akıyorlar. Hatta o kadar

---

1 Allah'tan başka ilâh yoktur. O Vâcibü'l-vücûd ki umumiyet, şümûl ve mükemmeliyeti bilmüşahede görünen, bütün zevilhayatın iâşesi için tohumların teshir, tedbir, terbiye, fetih, tevzi, muhafaza ve idaresi.. ve rahmâniyet ve rahîmiyet hakikatlerinin azamet-i ihatasının şehadetiyle, arz bütün içindekiler ve üzerindekilerle O'nun vahdet içindeki vücûb-u vücûduna delâlet eder.

2 Daha yok mu?

fevkalâde iddihar ve sarf ediliyorlar ki, "Dört nehir cennetten geliyorlar."[1] diye rivâyet edilmiş. Yani zâhiri esbâbın pek fevkinde olduklarından, mânevî bir cennetin hazinesinden ve yalnız gaybî ve tükenmez bir menbaın feyzinden akıyorlar demektir. Meselâ Mısır'ın kumistanını bir cennete çeviren Nil-i Mübarek, cenup tarafından, Cebel-i Kamer denilen bir dağdan mütemâdiyen küçük bir deniz gibi tükenmeden akıyor. Altı aydaki sarfiyatı dağ şeklinde toplansa ve buzlansa, o dağdan daha büyük olur. Hâlbuki o dağdan ona ayrılan yer ve mahzen, altı kısmından bir kısım olmaz. Vâridâtı ise o mıntıka-yı hârrede pek az gelen ve susamış toprak çabuk yuttuğu için mahzene az giden yağmur, elbette o muvâzene-i vâsiayı muhafaza edemediğinden, o Nil-i Mübarek âdet-i arziye fevkinde bir "gaybî cennet"ten çıkıyor diye rivâyeti, gayet mânidâr ve güzel bir hakikati ifade ediyor.

İşte, deniz ve nehirlerin denizler gibi hakikatlerinin ve şehâdetlerinin binden birisini gördü. Ve umumu bilicmâ, denizlerin büyüklüğü nisbetinde bir kuvvetle لَا إِلٰهَ إِلَّا هُوَ[2] der.. ve bu şehâdete denizler, mahlûkatı adedince şahidler gösterir, diye anladı. Ve denizlerin, nehirlerin umum şehâdetlerini irade ederek ifade etmek manasında **Birinci Makam'ın Dördüncü Mertebesi'nde**:

لَا إِلٰهَ إِلَّا اللهُ الْوَاجِبُ الْوُجُودِ الَّذِي دَلَّ عَلٰى وُجُوبِ وُجُودِهِ فِي وَحْدَتِهِ: جَمِيعُ الْبِحَارِ وَالْأَنْهَارِ، بِجَمِيعِ مَا فِيهَا، بِشَهَادَةِ عَظَمَةِ إِحَاطَةِ حَقِيقَةِ التَّسْخِيرِ، وَالْمُحَافَظَةِ، وَالْإِدِّخَارِ، وَالْإِدَارَةِ الْوَاسِعَةِ الْمُنْتَظَمَةِ بِالْمُشَاهَدَةِ.[3]

denilmiş.

Sonra **dağlar ve sahralar,** seyahat-i fikriyede bulunan o yolcuyu çağırıyorlar, "Sayfalarımızı da oku!" diyorlar. O da bakar, görür ki:

Dağların küllî vazifeleri ve umumî hizmetleri o kadar azametli ve hikmetlidirler; akılları hayret içinde bırakır. Meselâ dağların zeminden emr-i rabbânî ile çıkmaları ve zeminin içinde inkılâbât-ı dahiliyeden neşet eden heyecanını ve gazabını ve hiddetini, çıkmalarıyla teskin ederek; zemin o

---

1 Bkz.: Buhârî, *bed'ü'l-halk* 6, *menâkıbü'l-ensâr* 42, *eşribe* 12; Müslim, *îmân* 264, *cennet* 26; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 2/260, 289, 440, 3/164, 4/208, 209.

2 "Allah, o hak Mabuddur ki kendisinden başka hiçbir ilâh yoktur." (Bakara sûresi, 2/163, 255; Âl-i İmran sûresi, 3/2, 6, 18; Nisâ sûresi, 4/87; …)

3 Allah'tan başka ilâh yoktur. O Vâcibü'l-vücûd ki vüs'at ve intizamı bilmüşahede görünen teshir, muhafaza, iddihar ve idare hakikatlerinin azamet-i ihatasının şehadetiyle, denizler ve nehirler bütün içindekilerle beraber O'nun vahdet içindeki vücûb-u vücûduna delâlet eder.

dağların fışkırmasıyla ve menfeziyle teneffüs edip zararlı olan sarsıntılardan ve zelzele-i muzırradan kurtulup, vazife-i devriyesinde sekenesinin istirahatlarini bozmuyor. Demek, nasıl ki sefineleri sarsıntıdan vikâye ve muvâzenelerini muhafaza için, onların direkleri üstünde kurulmuş; öyle de dağlar, zemin sefinesinde bu manada hazineli direkler olduklarını Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan,

وَالْجِبَالَ أَوْتَادًا[1] ، وَأَلْقَيْنَا فِيهَا رَوَاسِيَ[2] ، وَالْجِبَالَ أَرْسٰيهَا[3]

gibi çok âyetlerle ferman ediyor.

Hem meselâ dağların içinde zîhayata lâzım olan her nevi menbalar, sular, madenler, maddeler, ilâçlar o kadar hakîmâne ve müdebbirâne ve kerîmâne ve ihtiyatkârâne iddihar ve ihzâr ve istif edilmiş ki; bilbedâhe, kudreti nihâyetsiz bir Kadîr'in ve hikmeti nihâyetsiz bir Hakîm'in hazineleri ve ambarları ve hizmetkârları olduklarını isbat ederler diye anlar. Ve sahra ve dağların dağ kadar vazife ve hikmetlerinden bu iki cevhere sâirlerini kıyas edip, dağların ve sahraların umum hikmetleriyle –hususan ihtiyatî iddiharlar cihetiyle– getirdikleri şehâdeti ve söyledikleri لَآ إِلٰهَ إِلَّا هُوَ[4] tevhidini, dağlar kuvvetinde ve sebatında ve sahralar genişliğinde ve büyüklüğünde görür, اٰمَنْتُ بِاللهِ[5] der.

İşte bu manayı ifade için **Birinci Makam'ın Beşinci Mertebesi**'nde:

لَا إِلٰهَ إِلَّا اللهُ الْوَاجِبُ الْوُجُودِ الَّذِي دَلَّ عَلٰى وُجُوبِ وُجُودِهِ: جَمِيعُ الْجِبَالِ وَالصَّحَارٰى بِجَمِيعِ مَا فِيهَا وَمَا عَلَيْهَا، بِشَهَادَةِ عَظَمَةِ إِحَاطَةِ حَقِيقَةِ الْإِدِّخَارِ، وَالْإِدَارَةِ، وَنَشْرِ الْبُذُورِ، وَالْمُحَافَظَةِ ، وَالتَّدْبِيرِ الْاِحْتِيَاطِيَّةِ الرَّبَّانِيَّةِ الْوَاسِعَةِ الْعَامَّةِ الْمُنْتَظَمَةِ اَلْمُكَمَّلَةِ بِالْمُشَاهَدَةِ.[6]

denilmiş.

---

1 "Dağları da arzı tutan birer destek (yapmadık mı)?" (Nebe sûresi, 78/7)

2 "Ve oraya sağlam dağlar çaktık." (Hicr sûresi, 15/19; Kaf sûresi, 50/7).

3 "Ve dağları da sabit, muhkem bir şekilde oturttu." (Nâziât sûresi, 79/32).

4 "Allah, o hak Mabuddur ki kendisinden başka hiçbir ilâh yoktur." (Bakara sûresi, 2/163, 255; Âl-i İmran sûresi, 3/2, 6, 18; Nisâ sûresi, 4/87; …)

5 Allah'a iman ettim.

6 Allah'tan başka ilâh yoktur. O Vâcibü'l-vücûd ki rabbânî ihtiyat maddelerinin bilmüşahede vâsi ve âmm ve muntazam ve mükemmel iddihar ve idare ve muhafaza ve tedbiri ve tohumların neşri hakikatlerinin azamet-i ihatasının şehadetiyle, bütün dağlar ve sahralar bütün içindekiler ve üzerindekilerle beraber O'nun vücûb-u vücûduna delâlet eder.

Sonra o yolcu dağda ve sahrada fikriyle gezerken, **eşcâr ve nebâtât âleminin** kapısı fikrine açıldı. Onu içeriye çağırdılar: "Gel dairemizde de gez, yazılarımızı da oku!" dediler. O da girdi, gördü ki:

Gayet muhteşem ve müzeyyen bir meclis-i tehlil ve tevhid ve bir halka-yı zikir ve şükür teşkil etmişler. Bütün eşcâr ve nebâtâtın envâları; bilicmâ, beraber لَا إِلٰهَ إِلَّا اللّٰهُ[1] diyorlar gibi lisân-ı hâllerinden anladı. Çünkü bütün meyvedâr ağaç ve nebâtlar, mizanlı ve fesâhatlı yapraklarının dilleriyle ve süslü ve cezâletli çiçeklerinin sözleriyle ve intizamlı ve belâgatlı meyvelerinin kelimeleriyle beraber müsebbihâne şehâdet getirdiklerine ve لَآ إِلٰهَ إِلَّا هُوَ[2] dediklerine delâlet ve şehâdet eden üç büyük, küllî hakikati gördü.

Birincisi: Pek zâhir bir surette kasdî bir in'âm ve ikram ve ihtiyârî bir ihsan ve imtinan manası ve hakikati her birisinde hissedildiği gibi; mecmûunda ise, güneşin zuhurundaki ziyası gibi görünüyor.

İkincisi: Tesadüfe havalesi hiçbir cihet-i imkânı olmayan kasdî ve hakîmâne bir temyiz ve tefrik, ihtiyârî ve rahîmâne bir tezyin ve tasvir manası ve hakikati, o hadsiz envâ ve efradda gündüz gibi âşikâre görünüyor.. ve bir Sâni-i Hakîm'in eserleri ve nakışları olduklarını gösterir.

Üçüncüsü: O hadsiz masnûâtın yüz bin çeşit ve ayrı ayrı tarz ve şekilde olan suretleri; gayet muntazam, mizanlı, zînetli olarak mahdut ve mâdut ve birbirinin misli ve basit ve câmid ve birbirinin aynı veya az farklı ve karışık olan çekirdeklerden, habbeciklerden o iki yüz bin nevilerin fârikalı ve intizamlı, ayrı ayrı, muvâzeneli, hayattar, hikmetli, yanlışsız, hatasız bir vaziyette umum efradının suretlerinin fethi ve açılışı ise öyle bir hakikattir ki; güneşten daha parlaktır ve baharın çiçekleri ve meyveleri ve yaprakları ve mevcudâtı sayısınca o hakikati isbat eden şahidler var diye, bildi; اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ عَلٰى نِعْمَةِ الْإِيمَانِ[3] dedi.

İşte bu mezkûr hakikatleri ve şehâdetleri ifade manasıyla **Birinci Makam'ın Altıncı Mertebesi'nde**:

---

1 "Allah'tan başka ilâh yoktur." (Sâffât sûresi, 37/35; Muhammed sûresi, 47/19)

2 "Allah, o hak Mabuddur ki kendisinden başka hiçbir ilâh yoktur." (Bakara sûresi, 2/163, 255; Âl-i İmran sûresi, 3/2, 6, 18; Nisâ sûresi, 4/87; …)

3 İman nimetini bahşeden Allah'a hamdolsun..

لَا إِلٰهَ إِلَّا اللّٰهُ الْوَاجِبُ الْوُجُودِ الَّذِي دَلَّ عَلٰى وُجُوبِ وُجُودِهِ فِي وَحْدَتِهِ: إِجْمَاعُ جَمِيعِ أَنْوَاعِ الْأَشْجَارِ وَالنَّبَاتَاتِ الْمُسَبِّحَاتِ النَّاطِقَاتِ، بِكَلِمَاتِ أَوْرَاقِهَا الْمَوْزُونَاتِ الْفَصِيحَاتِ، وَأَزْهَارِهَا الْمُزَيَّنَاتِ الْجَزِيلَاتِ، وَأَثْمَارِهَا الْمُنْتَظَمَاتِ الْبَلِيغَاتِ، بِشَهَادَةِ عَظَمَةِ إِحَاطَةِ حَقِيقَةِ الْإِنْعَامِ وَالْإِكْرَامِ وَالْإِحْسَانِ، بِقَصْدٍ وَرَحْمَةٍ، وَحَقِيقَةِ التَّمْيِيزِ وَالتَّزْيِينِ وَالتَّصْوِيرِ، بِإِرَادَةٍ وَحِكْمَةٍ، مَعَ قَطْعِيَّةِ دَلَالَةِ حَقِيقَةِ فَتْحِ جَمِيعِ صُوَرِهَا الْمَوْزُونَاتِ الْمُزَيَّنَاتِ الْمُتَبَايِنَةِ الْمُتَنَوِّعَةِ الْغَيْرِ الْمَحْدُودَةِ، مِنْ نَوَيَاتٍ، وَحَبَّاتٍ مُتَمَاثِلَةٍ مُتَشَابِهَةٍ مَحْصُورَةٍ مَعْدُودَةٍ.[1]

denilmiş.

Sonra *seyahat-i fikriyede bulunan o meraklı ve terakki ile zevki ve şevki artan dünya yolcusu*, bahar bahçesinden bir bahar kadar bir güldeste-i mârifet ve iman alıp gelirken; **hayvanât ve tuyur âleminin** kapısı *hakikat-bîn olan aklına ve mârifet-âşina olan fikrine* açıldı. Yüz bin ayrı ayrı seslerle ve çeşit çeşit dillerle onu içeriye çağırdılar, "Buyurun!" dediler. O da girdi ve gördü ki:

Bütün hayvanât ve kuşların bütün nevileri ve tâifeleri ve milletleri, bilittifak, lisân-ı kâl ve lisân-ı hâlleriyle لَا إِلٰهَ إِلَّا هُوَ[2] deyip, zemin yüzünü bir zikirhâne ve muazzam bir meclis-i tehlil suretine çevirmişler; her biri bizzat birer kaside-i rabbânî, birer kelime-i sübhânî ve mânidâr birer harf-i rahmânî hükmünde Sâni'lerini tavsif edip hamd ü senâ ediyorlar vaziyetinde gördü. Güya o hayvanların ve kuşların duyguları ve kuvâları ve cihazları ve âzâları ve âletleri, manzum ve mevzûn kelimelerdir ve muntazam ve mükemmel sözlerdir. Onların bunlarla Hallâk ve Rezzâk'larına şükür ve vahdâniyetine şehâdet getirdiklerine kat'î delâlet eden üç muazzam ve muhit hakikatleri müşâhede etti.

Birincisi: Hiçbir cihetle serseri tesadüfe ve kör kuvvete ve şuursuz tabiata havalesi mümkün olmayan hiçten, hakîmâne îcad ve sanat-perverâne ibda' ve ihtiyârkârâne ve alîmâne halk ve inşâ ve yirmi cihetle ilim ve hikmet ve

---

1 Allah'tan başka ilâh yoktur. O Vâcibü'l-vücûd ki mizanlı ve fesahatli yapraklarının ve süslü ve cezâletli çiçeklerinin ve intizamlı ve belâgatli meyvelerinin kelimeleriyle konuşan ve tesbih eden bütün ağaç ve nebat nevilerinin icmâı, birbirinin misli ve benzeri olan mahdut çekirdek ve habbeciklerden süslü ve birbirinden farklı ve mütenevvi, gayr-i mahdut suretlerinin hepsinin birden fethi hakikatinin kat'î delâletiyle beraber, kasdî ve rahmetli in'am, ikram, ihsan hakikatlerinin ve iradeli ve hikmetli temyiz ve tezyin ve tasvir hakikatinin azamet-i ihatasının şehadetiyle, icmâ ile O'nun vahdet içindeki vücûb-u vücûduna delâlet eder.

2 "Allah, o hak Mabuddur ki kendisinden başka hiçbir ilâh yoktur." (Bakara sûresi, 2/163, 255; Âl-i İmran sûresi, 3/2, 6, 18; Nisâ sûresi, 4/87; …)

iradenin cilvesini gösteren ruhlandırmak ve ihya etmek hakikatidir ki; zîruhlar adedince şahidleri bulunan bir burhan-ı bâhir olarak Zât-ı Hayy-ı Kayyûm'un vücûb-u vücûduna ve sıfât-ı seb'asına ve vahdetine şehâdet eder.

İkincisi: O hadsiz masnûlarda biribirinden simaca fârikalı, zînetli ve miktarca mizanlı ve suretçe intizamlı bir tarzdaki temyizden, tezyinden, tasvirden öyle azametli ve kuvvetli bir hakikat görünür ki; Kâdir-i külli şey ve Âlim-i külli şey'den başka hiçbir şey, bu her cihetle binlerle harikaları ve hikmetleri gösteren ihatalı fiile sahip olamaz ve hiçbir imkân ve ihtimal yok.

Üçüncüsü: Birbirinin misli ve aynı veya az farklı ve birbirine benzeyen mahsur ve mahdut yumurtalardan ve yumurtacıklardan ve nutfe denilen su katrelerinden o hadsiz hayvanların yüz binler çeşit tarzlarda ve birer mucize-i hikmet mahiyetinde bulunan suretlerini, gayet muntazam ve muvâzeneli ve hatasız bir heyette açmak ve fethetmek öyle parlak bir hakikattir ki; hayvanlar adedince senedler, deliller o hakikati tenvir eder.

İşte bu üç hakikatin ittifakıyla hayvanların bütün envâı, beraber öyle bir لَا إِلٰهَ إِلَّا هُوَ deyip şehâdet getiriyorlar ki; güya zemin, büyük bir insan gibi büyüklüğü nisbetinde لَا إِلٰهَ إِلَّا هُوَ diyerek semâvât ehline işittiriyor mahiyetinde gördü ve tam ders aldı. **Birinci Makam'ın Yedinci Mertebesi'nde** bu mezkûr hakikatleri ifade manasıyla:

لَا إِلٰهَ إِلَّا اللهُ الْوَاجِبُ الْوُجُودِ الَّذِي دَلَّ عَلٰى وُجُوبِ وُجُودِهِ فِي وَحْدَتِهِ: اِتِّفَاقُ جَمِيعِ أَنْوَاعِ الْحَيَوَانَاتِ وَالطُّيُورِ الْحَامِدَاتِ الشَّاهِدَاتِ بِكَلِمَاتِ حَوَاسِّهَا، وَقُوَاهَا، وَحِسِّيَّاتِهَا، وَلَطَائِفِهَا الْمَوْزُونَاتِ الْمُنْتَظَمَاتِ الْفَصِيحَاتِ، وَبِكَلِمَاتِ جِهَازَاتِهَا وَجَوَارِحِهَا وَأَعْضَائِهَا وَآلَاتِهَا الْمُكَمَّلَةِ الْبَلِيغَاتِ، بِشَهَادَةِ عَظَمَةِ إِحَاطَةِ حَقِيقَةِ الْإِيجَادِ وَالصُّنْعِ وَالْإِبْدَاعِ بِالْإِرَادَةِ، وَحَقِيقَةِ التَّمْيِيزِ وَالتَّزْيِينِ بِالْقَصْدِ، وَحَقِيقَةِ التَّقْدِيرِ وَالتَّصْوِيرِ بِالْحِكْمَةِ، مَعَ قَطْعِيَّةِ دَلَالَةِ حَقِيقَةِ فَتْحِ جَمِيعِ صُوَرِهَا الْمُنْتَظَمَةِ الْمُتَخَالِفَةِ الْمُتَنَوِّعَةِ غَيْرِ الْمَحْصُورَةِ مِنْ بَيْضَاتٍ وَقَطَرَاتٍ مُتَمَاثِلَةٍ مُتَشَابِهَةٍ مَحْصُورَةٍ مَحْدُودَةٍ.[1]

denilmiştir.

---

[1] Allah'tan başka ilâh yoktur. O Vâcibü'l-vücûd ki mevzûn, muntazam, fasih hâsselerinin ve kuvvelerinin ve hissiyat ve latîfelerinin kelimeleriyle ve mükemmel ve beliğ cihâzât ve cevarih ve âlât ve âzâlarının kelimeleriyle hamd ve şehadet eden bütün hayvanat ve tuyur nevilerinin ittifakı, birbirinin misli ve benzeri, mahsur ve mahdut sayıda yumurta ve katrelerden muntazam, muhtelif, mütenevvi ve gayr-i mahsur suretlerinin fethi hakikatinin kat'î delâletiyle beraber, iradeli îcad ve sun' ve ibdâ hakikatinin ve kasdî temyiz ve tezyin hakikatinin ve hikmetli takdir ve tasvir hakikatinin azamet-i ihatasının şehadetiyle, O'nun vahdet içindeki vücûb-u vücûduna delâlet eder.

Sonra o *mütefekkir yolcu, mârifet-i ilâhiyenin hadsiz mertebelerinde ve nihâyetsiz ezvâkında ve envârında daha ileri gitmek için* insanlar âlemine ve beşer dünyasına girmek isterken, başta **enbiyâlar** olarak onu içeriye davet ettiler, o da girdi. En evvel geçmiş zamanın menziline baktı, gördü ki:

Nev-i beşerin en nurânî ve en mükemmeli olan umum peygamberler[1] *(aleyhimüsselâm)* bilicmâ, beraber [2] لَآ إِلٰهَ إِلَّا هُوَ deyip zikrediyorlar.. ve parlak ve musaddak olan hadsiz mucizâtlarının kuvvetiyle tevhidi iddia ediyorlar.. ve beşeri, hayvaniyet mertebesinden melekiyet derecesine çıkarmak için onları iman-ı billâha davet ile ders veriyorlar, gördü. O da o nurânî medresede diz çöküp derse oturdu, gördü ki:

Meşâhir-i insaniyenin en yüksekleri ve namdarları olan o üstadların her birisinin elinde Hâlık-ı kâinat tarafından verilmiş nişâne-i tasdik olarak mucizeler bulunduğundan.. her birinin ihbarı ile beşerden bir tâife-i azime ve bir ümmet tasdik edip imana geldiklerinden.. o yüz bin ciddî ve doğru zâtların icmâ ve ittifakla hüküm ve tasdik ettikleri bir hakikatin ne kadar kuvvetli ve kat'i olduğunu kıyas edebildi. Ve bu kuvvette bu kadar muhbir-i sâdıkların hadsiz mucizeleriyle imza ve isbat ettikleri bir hakikati inkâr eden ehl-i dalâletin ne derece hadsiz bir hata, bir cinayet ettiklerini ve ne kadar hadsiz bir azaba müstehak olduklarını anladı. Ve onları tasdik edip iman getirenlerin ne kadar haklı ve hakikatli olduklarını bildi, iman kudsiyetinin büyük bir mertebesi daha ona göründü.

Evet enbiyâyı *(aleyhimüsselâm)*, Cenâb-ı Hak tarafından fiilen tasdik hükmünde olan hadsiz mucizâtlarından.. ve hakkaniyetlerini gösteren, muârızlarına gelen semâvî pek çok tokatlarından.. ve hak olduklarına delâlet eden şahsî kemâlâtlarından ve hakikatli tâlimatlarından.. ve doğru olduklarına şehâdet eden kuvvet-i imanlarından ve tam ciddiyetlerinden ve fedakârlıklarından.. ve ellerinde bulunan kudsî kitap ve suhuflarından.. ve onların yolları doğru ve hak olduğuna şehâdet eden ittibâlarıyla hakikate, kemâlâta, nura vasıl olan hadsiz tilmizlerinden başka, onların ve o pek ciddî muhbirlerin müsbet meselelerde icmâı ve ittifakı ve tevâtürü ve isbatta tevâfuku ve tesanüdü ve tetâbuku, öyle bir hüccettir ve öyle bir kuvvettir ki; dünyada hiçbir kuvvet, karşısına çıkamaz ve hiçbir şüphe ve tereddüdü bırakmaz. Ve imanın erkânında umum enbiyâyı *(aleyhimüsselâm)* tasdik dahi dahil olması, o tasdik büyük bir kuvvet menbaı olduğunu anladı. Onların derslerinden çok feyz-i imanî aldı.

---

1 Bkz.: En'âm sûresi, 6/86-87; A'râf sûresi, 7/144; Nahl sûresi, 16/121...

2 "Allah, o hak Mabuddur ki kendisinden başka hiçbir ilâh yoktur." (Bakara sûresi, 2/163, 255; Âl-i İmran sûresi, 3/2, 6, 18; Nisâ sûresi, 4/87; ...)

İşte bu yolcunun mezkûr dersini ifade manasında **Birinci Makam'ın Sekizinci Mertebesi'nde**:

لَا إِلٰهَ إِلَّا اللهُ الَّذِي دَلَّ عَلٰى وُجُوبِ وُجُودِهِ فِي وَحْدَتِهِ: إِجْمَاعُ جَمِيعِ الْأَنْبِيَاءِ، بِقُوَّةِ مُعْجِزَاتِهِمُ الْبَاهِرَةِ الْمُصَدِّقَةِ الْمُصَدَّقَةِ.[1]

denilmiş.

Sonra *imanın kuvvetinden ulvi bir zevk-i hakikat alan o seyyah-ı tâlip*, enbiyânın *(aleyhimüsselâm)* meclisinden gelirken, ulemânın ilmelyakîn suretinde kat'î ve kuvvetli delillerle enbiyâların *(aleyhimüsselâm)* dâvâlarını isbat eden ve **asfiya ve sıddîkîn** denilen **mütebahhir müçtehit muhakkikler**, onu dershânelerine çağırdılar. O da girdi, gördü ki:

Binlerle dâhi ve yüz binlerle müdakkik ve yüksek ehl-i tahkik, kıl kadar bir şüphe bırakmayan tetkikât-ı amîkalarıyla, başta vücûb-u vücûd ve vahdet olarak müsbet mesâil-i imaniyeyi isbat ediyorlar. Evet, istidatları ve meslekleri muhtelif olduğu hâlde usûl ve erkân-ı imaniyede onların müttefikan ittifakları ve her birisinin kuvvetli ve yakînî burhanlarına istinadları öyle bir hüccettir ki; onların mecmûu kadar bir zekâvet ve dirâyet sahibi olmak ve burhanlarının umumu kadar bir burhan bulmak mümkün ise karşılarına ancak öyle çıkılabilir. Yoksa o münkirler, yalnız cehalet ve echeliyet ve inkâr ve isbat olunmayan menfî meselelerde inat ve göz kapamak suretiyle karşılarına çıkabilirler. Gözünü kapayan, yalnız kendine gündüzü gece yapar...

Bu seyyah, bu muhteşem ve geniş dershânede, bu muhterem ve mütebahhir üstadların neşrettikleri nurların, zeminin yarısını bin seneden ziyade ışıklandırdığını bildi ve öyle bir kuvve-i mâneviyeyi buldu ki, bütün ehl-i inkâr toplansa onu kıl kadar şaşırtmaz ve sarsmaz.

İşte bu yolcunun dershâneden aldığı derse bir kısa işaret olarak **Birinci Makam'ın Dokuzuncu Mertebesi'nde**:

لَا إِلٰهَ إِلَّا اللهُ الَّذِي دَلَّ عَلٰى وُجُوبِ وُجُودِهِ فِي وَحْدَتِهِ: اِتِّفَاقُ جَمِيعِ الْأَصْفِيَاءِ بِقُوَّةِ بَرَاهِينِهِمُ الزَّاهِرَةِ الْمُحَقَّقَةِ الْمُتَّفِقَةِ.[2]

denilmiş.

---

1 Allah'tan başka ilâh yoktur. O Allah ki bütün enbiyânın, tasdik edici ve tasdike mazhar mûcizât-ı bâhirelerinin kuvvetiyle ittifakları, O'nun vahdet içindeki vücûb-u vücûduna delâlet eder.

2 Allah'tan başka ilâh yoktur. O Allah ki bütün asfiyânın muhakkak, müttefik, parlak burhanlarının kuvvetiyle ittifakları, O'nun vahdet içindeki vücûb-u vücûduna delâlet eder.

Sonra *imanın daha ziyade kuvvetlenmesinde ve inkişafında ve ilmelyakîn derecesinden aynelyakîn mertebesine terakkisindeki envârı ve ezvâkı görmeye çok müştâk olan o mütefekkir yolcu*, medreseden gelirken hadsiz küçük tekkelerin ve zaviyelerin telâhukuyla tevessü eden gayet feyizli ve nurlu ve sahra genişliğinde bir tekke, bir hankâh, bir zikirhâne, bir irşadgâhta ve cadde-i kübrâ-yı Muhammedî'nin *(aleyhissalâtü vesselâm)* ve Mirac-ı Ahmedî'nin *(aleyhissalâtü vesselâm)* gölgesinde hakikate çalışan ve hakka erişen ve aynelyakîne yetişen binlerle ve milyonlarla *kudsî mürşidler* onu dergâha çağırdılar. O da girdi, gördü ki:

O ehl-i keşif ve keramet mürşidler; keşfiyatlarına ve müşâhedelerine ve kerametlerine istinaden bilicmâ, müttefikan[1] لَآ إِلٰهَ إِلَّا هُوَ diyerek, vücûb-u vücûd ve vahdet-i rabbâniyeyi kâinata ilân ediyorlar. Güneşin ziyasındaki yedi renk ile güneşi tanımak gibi, yetmiş renk ile belki esmâ-yı hüsnâ adedince, Şems-i Ezelî'nin ziyasından tecellî eden ayrı ayrı, nurlu renkler ve çeşit çeşit, ziyalı levnler ve başka başka, hakikatli tarikatler ve muhtelif, doğru meslekler ve mütenevvî, haklı meşreblerde bulunan o kudsî dâhilerin ve nurânî âriflerin icmâ ve ittifakla imza ettikleri bir hakikatin ne derece zâhir ve bâhir olduğunu aynelyakîn müşâhede etti. Ve enbiyânın *(aleyhimüsselâm)* icmâı ve asfiyanın ittifakı ve evliyanın tevâfuku ve bu üç icmâın birden ittifakı, güneşi gösteren gündüzün ziyasından daha parlak gördü.

İşte bu misafirin tekkeden aldığı feyze kısa bir işaret olarak **Birinci Makam'ın Onuncu Mertebesi'nde**:

لَا إِلٰهَ إِلَّا اللهُ الَّذِي دَلَّ عَلٰى وُجُوبِ وُجُودِهِ فِي وَحْدَتِهِ: إِجْمَاعُ الْأَوْلِيَاءِ بِكَشْفِيَّاتِهِمْ، وَكَرَامَاتِهِمُ الظَّاهِرَةِ الْمُحَقَّقَةِ الْمُصَدَّقَةِ.[2]

denilmiş.

Sonra kemâlât-ı insaniyenin en mühimmi ve en büyüğü, belki bilcümle kemâlât-ı insaniyenin menbaı ve esası, iman-ı billâhtan ve mârifetullahtan neşet eden muhabbetullah olduğunu bilen o dünya seyyahı, bütün kuvvetiyle ve letâifiyle imanın kuvvetinde ve mârifetin inkişafında daha ziyade

---

1 "Allah, o hak Mabuddur ki kendisinden başka hiçbir ilâh yoktur." (Bakara sûresi, 2/163, 255; Âl-i İmran sûresi, 3/2, 6, 18; Nisâ sûresi, 4/87; …)

2 Allah'tan başka ilâh yoktur. O Vâcibü'l-vücûd ki bütün evliyanın muhakkak, musaddak, zahir keşif ve kerametlerinin icmâı, O'nun vahdet içindeki vücûb-u vücûduna delâlet eder.

terakki etmesini istemek fikriyle başını kaldırdı ve semâvâta baktı. Kendi aklına dedi ki:

"Madem kâinatta en kıymettar şey hayattır ve kâinatın mevcudâtı hayata musahhardır.. ve madem zîhayatın en kıymettarı zîruhtur ve zîruhun en kıymettarı zîşuurdur.. ve madem bu kıymettarlık için küre-i zemin, zîhayatı mütemâdiyen çoğaltmak için her asır, her sene dolar, boşalır; elbette ve her hâlde, bu muhteşem ve müzeyyen olan semâvâtın dahi kendisine münasip ahalisi ve sekenesi, zîhayat ve zîruh ve zîşuurlardan vardır[1] ki; huzur-u Muhammedî'de *(aleyhissalâtü vesselâm)* sahabelere görünen Hazreti Cebrail *(aleyhisselâm)*'ın temessülü[2] gibi **melâikeleri** görmek ve onlarla konuşmak hâdiseleri tevâtür suretinde eskidenberi nakil ve rivâyet ediliyor.[3] Öyle ise keşke ben, semâvât ehli ile dahi görüşseydim; onlar ne fikirde olduklarını bilseydim! Çünkü Hâlık-ı kâinat hakkında en mühim söz onlarındır." diye düşünürken, birden semâvî şöyle bir sesi işitti:

"Madem bizim ile görüşmek ve dersimizi dinlemek istersin; bil ki başta Hazreti Muhammed *(aleyhissalâtü vesselâm)* ve Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan olarak bütün peygamberlere vasıtamızla gelen mesâil-i imaniyeye en evvel biz iman etmişiz. Hem insanlara temessül edip görünen ve bizlerden olan ervah-ı tayyibe, bilâ-istisna ve bilittifak, bu kâinat Hâlık'ının vücûb-u vücûduna ve sıfât-ı kudsiyesine şehâdet edip birbirine muvâfık ve mutâbık olarak ihbar etmişler. Bu hadsiz ihbârâtın tevâfuku ve tetâbuku, güneş gibi sana bir rehberdir." dediklerini bildi. Ve onun nur-u imanı parladı. Zeminden göklere çıktı.

İşte bu yolcunun melâikeden aldığı derse kısa bir işaret olarak **Birinci Makam'ın On Birinci Mertebesi'nde**:

---

1 Bkz.: Sâffât sûresi, 37/164-166; Nahl sûresi, 16/49-50; Tirmizî, *zühd* 9; İbni Mâce, *zühd* 19; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 5/173.

2 Bkz.: Buhârî, *îmân* 37, *menâkıb* 25; Müslim, *îmân* 1, 10, *fezâilü's-sahâbe* 100.

3 Hz. İbrahim *(aleyhisselâm)*[*1], Hz. Lût *(aleyhisselâm)*[*2], sahabeden Irbâd İbni Sâriye[*3], İmrân İbni Husayn[*4] ve Hz. Selman[*5] melek görenler arasındadır, ayrıca Cenâb-ı Hak *(celle celâlüh)*, Benî İsrâil'den 3 kişiye, onları imtihan etmek üzere bir melek göndermiştir: Buhârî, enbiyâ 51; Müslim, zühd 10.

[*1] Bkz.: Hûd sûresi, 11/70; Ankebût sûresi, 29/31; Zâriyât sûresi, 51/28.

[*2] Bkz.: Hûd sûresi, 11/77; Ankebût sûresi, 29/33.

[*3] Bkz.: et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* 18/245.

[*4] Bkz.: el-Hâkim, *el-Müstedrek* 3/536; el-Bezzâr, *el-Müsned* 9/19; et-Tahâvî, Şerhu meâni'l-âsâr 4/324.

[*5] Bkz.: Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliyâ* 1/204; İbnü'l-Cevzî, *Sıfatü's-safve* 1/551.

لَا إِلٰهَ إِلَّا اللّٰهُ الَّذِي دَلَّ عَلٰى وُجُوبِ وُجُودِهِ فِي وَحْدَتِهِ: اِتِّفَاقُ الْمَلٰئِكَةِ الْمُتَمَثِّلِينَ لِأَنْظَارِ النَّاسِ وَالْمُتَكَلِّمِينَ مَعَ خَوَاصِّ الْبَشَرِ بِإِخْبَارَاتِهِمُ الْمُتَطَابِقَةِ الْمُتَوَافِقَةِ.[1]

denilmiştir.

Sonra pür-merak ve pür-iştiyak o misafir, âlem-i şehâdet ve cismânî ve maddî cihetinde mahsus tâifelerin dillerinden ve lisân-ı hâllerinden ders aldığından, *âlem-i gayb ve âlem-i berzahta dahi mütâlaa ile bir seyahat ve bir taharri-i hakikat arzu ederken*, her tâife-i insaniyede bulunan ve kâinatın meyvesi olan insanın çekirdeği hükmünde bulunan ve küçüklüğü ile beraber, mânen kâinat kadar inbisat edebilen **müstakîm ve münevver akılların, selim ve nurânî kalblerin** kapısı açıldı, baktı ki:

Onlar, âlem-i gayb ve âlem-i şehâdet ortasında insanî berzahlardır.. ve iki âlemin birbiriyle temasları ve muameleleri, insana nisbeten o noktalarda oluyor gördüğünden kendi akıl ve kalbine dedi ki: "Gelin, bu emsâlinizin kapısından hakikate giden yol daha kısadır! Biz öteki yollardaki dillerden ders aldığımız gibi değil, belki iman noktasındaki ittisaflarından ve keyfiyet ve renklerinden, mütâlaamız ile istifade etmeliyiz." dedi, mütâlaaya başladı, gördü ki:

İstidatları gayet muhtelif ve mezhepleri birbirinden uzak ve muhalif olan umum istikametli ve nurlu akılların iman ve tevhiddeki ittisafkârâne ve râsihâne itikatları, tevâfuk.. ve sebatkârâne ve mutmainnâne kanaat ve yakînleri tetâbuk ediyor. Demek, tebeddül etmeyen bir hakikate dayanıp bağlanmışlar.. ve kökleri metin bir hakikate girmiş, kopmuyor. Öyle ise bunların noktayı imaniyede ve vücûb ve tevhidde icmâları, hiç kopmaz bir zincir-i nurânîdir ve hakikate açılan ışıklı bir penceredir.

Hem gördü ki: Meslekleri birbirinden uzak ve meşrepleri birbirine mübâyin olan o umum selim ve nurânî kalblerin erkân-ı imaniyedeki müttefikâne ve itmînankârâne ve müncezibâne keşfiyat ve müşâhedâtları birbirine tevâfuk ve tevhidde birbirine mutâbık çıkıyor.

Demek, hakikate mukabil ve vâsıl ve mütemessil bu küçücük birer arş-ı mârifet-i rabbâniye ve bu câmî birer ayna-yı samedâniye olan nurânî kalbler,

---

[1] Allah'tan başka ilâh yoktur. O Allah ki insanların nazarına temessül eden ve beşerin havas kısmıyla konuşan melâikenin ittifakı, birbirine tetabuk ve tevafuk eden ihbaratıyla, O'nun vahdet içindeki vücûb-u vücûduna delâlet eder.

şems-i hakikate karşı açılan pencerelerdir.. ve umumu birden güneşe aynadarlık eden bir deniz gibi, bir ayna-yı âzamdır. Bunların vücûb-u vücûdda ve vahdette ittifakları ve icmâları hiç şaşırmaz ve şaşırtmaz bir rehber-i ekmel ve bir mürşid-i ekberdir. Çünkü hiçbir cihetle hiçbir imkân ve hiçbir ihtimal yok ki, hakikatten başka bir vehim ve hakikatsiz bir fikir ve asılsız bir sıfat, bu kadar müstemirrâne ve râsihâne, bu pek büyük ve keskin gözlerin umumunu birden aldatsın, galat-ı hisse uğratsın. Buna ihtimal veren bozulmuş ve çürümüş bir akla, bu kâinatı inkâr eden ahmak sofestâîler dahi razı olmazlar, reddederler diye anladı. Kendi akıl ve kalbiyle beraber اٰمَنْتُ بِاللّٰهِ[1] dediler.

İşte bu yolcunun müstakîm akıllardan ve münevver kalblerden istifade ettiği mârifet-i imaniyeye kısa bir işaret olarak **Birinci Makam'ın On İkinci ve On Üçüncü Mertebesi'nde**:

لَا إِلٰهَ إِلَّا اللهُ الْوَاجِبُ الْوُجُودِ الَّذِي دَلَّ عَلٰى وُجُوبِ وُجُودِهِ فِي وَحْدَتِهِ: إِجْمَاعُ الْعُقُولِ الْمُسْتَقِيمَةِ الْمُنَوَّرَةِ، بِاعْتِقَادَاتِهَا الْمُتَوَافِقَةِ وَبِقَنَاعَاتِهَا، وَيَقِينَاتِهَا الْمُتَطَابِقَةِ، مَعَ تَخَالُفِ الْإِسْتِعْدَادَاتِ وَالْمَذَاهِبِ.. وَكَذَا دَلَّ عَلٰى وُجُوبِ وُجُودِهِ فِي وَحْدَتِهِ: اِتِّفَاقُ الْقُلُوبِ السَّلِيمَةِ النُّورَانِيَّةِ، بِكَشْفِيَّاتِهَا الْمُتَطَابِقَةِ وَبِمُشَاهَدَاتِهَا الْمُتَوَافِقَةِ، مَعَ تَبَايُنِ الْمَسَالِكِ وَالْمَشَارِبِ.[2]

denilmiş.

Sonra âlem-i gaybe yakından bakan ve akıl ve kalbde seyahat eden o yolcu, "Acaba âlem-i gayb ne diyor?" diye merakla o kapıyı da şöyle bir fikir ile çaldı. Yani, madem bu cismânî âlem-i şehâdette bu kadar zînetli ve sanatlı, hadsiz masnûlarıyla kendini tanıttırmak.. ve bu kadar tatlı ve süslü, nihâyetsiz nimetleriyle kendini sevdirmek.. ve bu kadar mucizeli ve maharetli, hesapsız eserleriyle gizli kemâlâtını bildirmek, kavilden ve tekellümden daha zâhir bir tarzda fiilen isteyen ve hâl diliyle bildiren bir Zât, perde-i gayb tarafında bulunduğu bilbedâhe anlaşılıyor. Elbette ve her hâlde, fiilen ve hâlen olduğu gibi kavlen ve tekellümen dahi konuşur, kendini tanıttırır, sevdirir, Öyle ise

---

1 Allah'a iman ettim.

2 Allah'tan başka ilâh yoktur. O Vâcibü'l-vücûd ki istidat ve mezheplerinin farklılığıyla beraber bütün münevver ve müstakîm akıl sahiplerinin birbirine tetabuk eden kanaat ve yakînleri, O'nun vahdet içindeki vücûb-u vücûduna delâlet eder. Kezâ, birbirine mütebayin meslek ve meşreplerine rağmen bütün selim ve nuranî kalb sahiplerinin birbirine tetabuk eden keşifleri ve birbirine tevafuk eden müşahedeleri de O'nun vahdet içindeki vücûb-u vücûduna delâlet eder.

âlem-i gayb cihetinde O'nu, O'nun tezahüratından bilmeliyiz dedi, kalbi içeriye girdi, akıl gözüyle gördü ki:

Gayet kuvvetli bir tezahüratla **vahiylerin hakikati**, âlem-i gaybın her tarafında, her zamanda hükmediyor. Kâinatın ve mahlûkatın şehâdetlerinden çok kuvvetli bir şehâdet, vücûd ve tevhid, Allâmü'l-guyûb'dan vahiy ve ilham hakikatleriyle geliyor. Kendini ve vücûd ve vahdetini, yalnız masnûlarının şehâdetlerine bırakmıyor. Kendisi, kendine lâyık bir kelâm-ı ezelî ile konuşuyor. Her yerde, ilim ve kudretiyle hâzır ve nâzırın kelâmı dahi hadsizdir. Ve kelâmının manası O'nu bildirdiği gibi, tekellümü dahi O'nu, sıfâtıyla bildiriyor.

Evet, yüz bin peygamberlerin *(aleyhimüsselâm)* tevâtürleriyle.. ve ihbârâtlarının vahy-i ilâhîye mazhariyet noktasında ittifaklarıyla.. ve nev-i beşerden ekseriyet-i mutlakanın tasdik-gerdesi ve rehberi ve muktedâsı ve vahyin semereleri ve vahy-i meşhud olan kütüb-ü mukaddese ve suhuf-u semâviyenin delâil ve mucizâtlarıyla hakikat-i vahyin tahakkuku ve sübutu, bedâhet derecesine geldiğini bildi ve vahyin hakikati beş hakikat-i kudsiyeyi ifade ve ifâza ediyor, diye anladı.

Birincisi: [1] اَلتَّنَزُّلَاتُ الْإِلٰهِيَّةُ إِلٰى عُقُولِ الْبَشَرِ denilen, beşerin akıllarına ve fehimlerine göre konuşmak, bir tenezzül-ü ilâhîdir. Evet, bütün zîruh mahlûkatını konuşturan ve konuşmalarını bilen, elbette kendisi dahi o konuşmalara konuşmasıyla müdahele etmesi, rubûbiyetin muktezasıdır.

İkincisi: Kendini tanıttırmak için kâinatı, bu kadar hadsiz masraflarla baştan başa harikalar içinde yaratan ve binler dillerle kemâlâtını söylettiren, elbette kendi sözleriyle dahi kendini tanıttıracak.

Üçüncüsü: Mevcudâtın en müntehabı ve en muhtacı ve en nâzenini ve en müştâkı olan hakikî insanların münâcâtlarına ve şükürlerine, fiilen mukabele ettiği gibi kelâmıyla da mukabele etmek, hâlıkıyetin şe'nidir.

Dördüncüsü: İlim ile hayatın zaruri bir lâzımı ve ışıklı bir tezâhürü olan mükâleme sıfatı, elbette ihatalı bir ilmi ve sermedî bir hayatı taşıyan Zât'ta, ihatalı ve sermedî bir surette bulunur.

Beşincisi: En sevimli ve muhabbetli ve endişeli ve nokta-yı istinada en muhtaç ve sahibini ve mâlikini bulmaya en müştâk, hem fakir ve âciz bulunan mahlûkatlarına acz ve iştiyakı, fakr ve ihtiyacı ve endişe-i istikbali ve

---

[1] Cenâb-ı Hakk'ın konuşması, kulların anlayış seviyelerine göredir.

muhabbeti ve perestişi veren bir Zât, elbette kendi vücûdunu onlara tekellümü ile iş'ar etmek, ulûhiyetin muktezasıdır.

İşte, tenezzül-ü ilâhî ve taarrüf-ü rabbânî ve mukabele-i rahmânî ve mükâleme-i sübhânî ve iş'âr-ı samedânî hakikatlerini tazammun eden umumî, semâvî vahiylerin icmâ ile Vâcibü'l-vücûd'un vücûduna ve vahdetine delâletleri, öyle bir hüccettir ki gündüzdeki güneşin şuââtının güneşe şehâdetinden daha kuvvetlidir, diye anladı.

Sonra **ilhamlar** cihetine baktı, gördü ki: Sâdık ilhamlar, gerçi bir cihette vahye benzerler ve bir nevi mükâleme-i rabbâniyedir, fakat iki fark vardır:

Birincisi: *İlhamdan çok yüksek olan vahyin, ekseri melâike vasıtasıyla.. ve ilhamın, ekseri vasıtasız olmasıdır*. Meselâ, nasıl ki bir padişahın iki suretle konuşması ve emirleri var.

Birisi: Haşmet-i saltanat ve hâkimiyet-i umumiye haysiyetiyle bir yâverini, bir vâliye gönderir. O hâkimiyetin ihtişamını ve emrin ehemmiyetini göstermek için bazen, vasıta ile beraber bir içtima yapar, sonra ferman tebliğ edilir.

İkincisi: Sultanlık unvanıyla ve padişahlık umumi ismiyle değil, belki kendi şahsıyla hususi bir münasebeti ve cüz'î bir muamelesi bulunan has bir hizmetçisi ile veya bir âmî raiyetiyle ve hususi telefonuyla hususi konuşmasıdır.

Öyle de Padişah-ı Ezelî'nin, "Umum Âlemlerin Rabbi" ismiyle ve "Kâinat Hâlıkı" unvanıyla, vahiy ile ve vahyin hizmetini gören şümûllü ilhamlarıyla mükâlemesi olduğu gibi; her bir ferdin, her bir zîhayatın "Rabbi ve Hâlıkı" olmak haysiyetiyle, hususi bir surette, fakat perdeler arkasında onların kabiliyetine göre bir tarz-ı mükâlemesi var.

İkinci Fark: *Vahiy gölgesizdir, sâfidir, havassa hastır. İlham ise gölgelidir, renkler karışır, umumidir; melâike ilhamları ve insan ilhamları ve hayvanât ilhamları gibi çeşit çeşit, hem pek çok envâlarıyla denizlerin katreleri kadar kelimât-ı rabbâniyenin teksirine medar bir zemin teşkil ediyor*.

قُلْ لَوْ كَانَ الْبَحْرُ مِدَادًا لِكَلِمَاتِ رَبِّي لَنَفِدَ الْبَحْرُ قَبْلَ أَنْ تَنْفَدَ كَلِمَاتُ رَبِّي وَلَوْ جِئْنَا بِمِثْلِهِ مَدَدًا[1]

âyetinin bir vechini tefsir ediyor anladı.

---

1 "De ki: "Rabbimin sözlerini yazmak için en büyük okyanus mürekkep olsaydı (hatta onun bir mislini de takviye gönderseydik), bu deniz tükenir, Rabbimin sözleri yine de bitmezdi." (Kehf sûresi, 18/109).

Sonra ilhamın mahiyetine ve hikmetine ve şehâdetine baktı, gördü ki; mahiyeti ile hikmeti ve neticesi *dört nurdan* terekküp ediyor:

Birincisi: Teveddüd-ü ilâhî denilen, kendini mahlûkatına fiilen sevdirdiği gibi kavlen ve huzuren ve sohbeten dahi sevdirmek, *vedûdiyetin ve rahmâniyetin* muktezasıdır.

İkincisi: İbadının dualarına fiilen cevap verdiği gibi kavlen dahi perdeler arkasında icabet etmesi, *rahîmiyetin* şe'nidir.

Üçüncüsü: Ağır beliyyelere ve şiddetli hâllere düşen mahlûkatlarının istimdatlarına ve feryatlarına ve tazarruâtlarına fiilen imdat ettiği gibi, bir nevi konuşması hükmünde olan ilhâmî kaviller ile de imdada yetişmesi, *rubûbiyetin* lâzımıdır.

Dördüncüsü: Çok âciz ve çok zayıf ve çok fakir ve ihtiyaçlı ve kendi Mâlik'ini ve Hâmi'sini ve Müdebbir'ini ve Hafîz'ini bulmaya pek çok muhtaç ve müştâk olan zîşuur masnûlarına, vücûdunu ve huzurunu ve himâyetini fiilen ihsas ettiği gibi bir nevi mükâleme-i rabbâniye hükmünde sayılan bir kısım sâdık ilhamlar perdesinde ve mahsus ve bir mahlûka bakan has bir vecihte, onun kabiliyetine göre, onun kalb telefonuyla, kavlen dahi kendi huzurunu ve vücûdunu ihsas etmesi, *şefkat-i ulûhiyetin* ve *rahmet-i rubûbiyetin* zarurî ve vacib bir muktezasıdır, diye anladı.

Sonra ilhamın şehâdetine baktı, gördü; nasıl ki güneşin –faraza– şuuru ve hayatı olsaydı ve o hâlde ziyasındaki yedi rengi, yedi sıfatı olsaydı o cihette ışığında bulunan şuâları ve cilveleri ile bir tarz konuşması bulunacaktı. Ve bu vaziyette misalinin ve aksinin şeffaf şeylerde bulunması.. ve her ayna ve her parlak şeyler ve cam parçaları ve kabarcıklar ve katreler, hatta şeffaf zerreler ile her birinin kabiliyetine göre konuşması.. ve onların hâcâtına cevap vermesi.. ve bütün onların güneşin vücûduna şehâdet etmesi.. ve hiçbir iş, bir işe mâni olmaması.. ve bir konuşması, diğer konuşmaya müzahemet etmemesi, bilmüşâhede görüleceği gibi; aynen öyle de ezel ve ebedin Zülcelâl Sultanı ve bütün mevcudâtın Zülcemâl Hâlık-ı Zîşânı olan Şems-i Sermedî'nin mükâlemesi dahi, O'nun ilmi ve kudreti gibi küllî ve muhit olarak her şeyin kabiliyetine göre tecellî etmesi; hiçbir suâl, bir suâle.. bir iş, bir işe.. bir hitap, bir hitaba mâni olmaması ve karıştırmaması bilbedâhe anlaşılıyor. Ve bütün o cilveler, o konuşmalar ve ilhamlar, birer birer ve beraber, bilittifak o Şems-i Ezelî'nin huzuruna ve vücûb-u vücûduna ve vahdetine ve ehadiyetine delâlet ve şehâdet ettiklerini aynelyakîne yakın bir ilmelyakîn ile bildi.

İşte bu meraklı misafirin âlem-i gayptan aldığı ders-i mârifetine kısa bir işaret olarak, **Birinci Makam'ın On Dördüncü ve On Beşinci Mertebelerinde**:

لَا إِلٰهَ إِلَّا اللهُ الْوَاجِبُ الْوُجُودِ الْوَاحِدُ الْأَحَدُ الَّذِي دَلَّ عَلٰى وُجُوبِ وُجُودِهِ فِي وَحْدَتِهِ: إِجْمَاعُ جَمِيعِ الْوَحَيَاتِ الْحَقَّةِ الْمُتَضَمِّنَةِ لِلتَّنَزُّلَاتِ الْإِلٰهِيَّةِ، وَلِلْمُكَالَمَاتِ السُّبْحَانِيَّةِ، وَلِلتَّعَرُّفَاتِ الرَّبَّانِيَّةِ، وَلِلْمُقَابَلَاتِ الرَّحْمٰنِيَّةِ عِنْدَ مُنَاجَاةِ عِبَادِهِ، وَلِلْإِشْعَارَاتِ الصَّمَدَانِيَّةِ لِوُجُودِهِ لِمَخْلُوقَاتِهِ. وَكَذَا دَلَّ عَلٰى وُجُوبِ وُجُودِهِ فِي وَحْدَتِهِ: اِتِّفَاقُ الْإِلْهَامَاتِ الصَّادِقَةِ الْمُتَضَمِّنَةِ لِلتَّوَدُّدَاتِ الْإِلٰهِيَّةِ، وَلِلْإِجَابَاتِ الرَّحْمٰنِيَّةِ لِدَعَوَاتِ مَخْلُوقَاتِهِ، وَلِلْإِمْدَادَاتِ الرَّبَّانِيَّةِ لِاسْتِغَاثَاتِ عِبَادِهِ، وَلِلْإِحْسَاسَاتِ السُّبْحَانِيَّةِ لِوُجُودِهِ لِمَصْنُوعَاتِهِ.[1]

denilmiştir.

Sonra, o dünya seyyahı kendi aklına dedi ki: "Madem bu kâinatın mevcudâtıyla Mâlik'imi ve Hâlık'ımı arıyorum. Elbette her şeyden evvel bu mevcudâtın en meşhuru.. ve âdâsının tasdikiyle dahi en mükemmeli.. ve en büyük kumandanı.. ve en namdar hâkimi.. ve sözce en yükseği.. ve akılca en parlağı.. ve on dört asrı fazileti ile ve Kur'ân'ı ile ışıklandıran Muhammed-i Arabî *(aleyhissalâtü vesselâm)*'ı ziyaret etmek ve aradığımı O'ndan sormak için asr-ı saadete beraber gitmeliyiz." diyerek, aklıyla beraber o asra girdi, gördü ki:

O asır hakikaten, o Zât (aleyhissalâtü vesselâm) ile bir saadet-i beşeriye asrı olmuş. Çünkü en bedevî, en ümmî bir kavmi, getirdiği nur vâsıtasıyla, kısa bir zamanda dünyaya üstad ve hâkim eylemiş.

Hem kendi aklına dedi: "Biz, en evvel, bu fevkalâde Zât'ın *(aleyhissalâtü vesselâm)* bir derece kıymetini ve sözlerinin hakkaniyetini ve ihbârâtının doğruluğunu bilmeliyiz. Sonra Hâlık'ımızı ondan sormalıyız." diyerek taharriye başladı. Bulduğu hadsiz, kat'î delillerden burada yalnız *"dokuz külliyeti"*ne birer kısa işaret edilecek:

---

[1] Allah'tan başka ilâh yoktur. O Vâcibü'l-vücûd ve Vâhid-i Ehad ki, tenezzülât-ı ilâhiyeyi ve mükâlemât-ı sübhâniyeyi ve taarrüfât-ı rabbâniyeyi ve kullarının münâcâtına mukabelât-ı rahmâniyeyi ve mahlûkatına vücûdunu ihsas eden iş'ârât-ı samedâniyeyi mutazammın bütün hak vahiylerin icmâı, O'nun vahdet içindeki vücûb-u vücûduna delâlet eder. Kezâ, teveddüd-ü ilâhiyeyi ve mahlûkatının dualarına icabât-ı rahmâniyeyi ve kullarının istiğaselerine imdadat-ı rabbâniyeyi ve masnuatına vücûdunu bildiren ihsasat-ı sübhâniyeyi mutazammın sadık ilhamların ittifakı, O'nun vahdet içindeki vücûb-u vücûduna delâlet eder.

Birincisi

Bu Zât'ta *(aleyhissalâtü vesselâm)* –hatta düşmanlarının tasdiki ile dahi[1]– bütün güzel huyların ve hasletlerin bulunması..[2] ve

وَانْشَقَّ الْقَمَرُ[3] ، وَمَا رَمَيْتَ إِذْ رَمَيْتَ وَلٰكِنَّ اللهَ رَمٰى[4] âyetlerinin sarâhatiyle, bir parmağının işaretiyle kamer iki parça olması..[5] ve bir avucu ile âdâsının ordusuna attığı az bir toprak, umum o ordunun gözlerine girmesiyle kaçmaları..[6] ve susuz kalmış kendi ordusuna, beş parmağından akan kevser gibi suyu kifayet derecesinde içirmesi[7] gibi –nass-ı kat'î ile ve bir kısmı tevâtür ile– yüzer mucizâtın O'nun elinde zâhir olmasıdır. Bu mucizâtın üç yüzden ziyade bir kısmı, On Dokuzuncu Mektup olan Mucizât-ı Ahmediye *(aleyhissalâtü vesselâm)* nâmındaki harika ve kerametli bir risalede kat'î delilleriyle beraber beyan edildiğinden; onları, ona havale ederek dedi ki:

"Bu kadar ahlâk-ı hasene ve kemâlâtla beraber, bu kadar mucizât-ı bâhiresi bulunan bir Zât (aleyhissalâtü vesselâm), elbette en doğru sözlüdür. Ahlâksızların işi olan hileye, yalana, yanlışa tenezzül etmesi kabil değil."

İkincisi

Elinde, bu kâinat Sahibi'nin bir fermanı bulunduğu.. ve o fermanı her asırda üç yüz milyondan ziyade insanların kabul ve tasdik ettikleri.. ve o ferman olan Kur'ân-ı Azîmüşşân'ın, yedi vecihle harika olmasıdır. Ve bu

---

1 Meselâ Mukavkıs[*1], Huyey İbni Ahtab[*2], Ebûcehil[*3] ve Abdullah İbni Sûriyâ[*4] gibi kimseler.

[*1] Bkz.: el-Vâkıdî, *Kitâbü'l-meğâzî* 3/964-967; Ebû Nuaym, *Delâilü'n-nübüvve* s.85-89; İbni Hacer, *el-isâbe* 6/377.

[*2] Bkz.: İbni Hişâm, *Sîratü'n-nebeviyye* 3/52; Ebû Nuaym, *Delâilü'n-nübüvve* s.77-78; İbni Kesîr, *Bidâye* 3/212.

[*3] Bkz.: İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef* 7/255.

[*4] Bkz.: İbni Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ* 1/164; İbnü'l-Cevzî, *Sıfatü's-safve* 1/88.

2 Bkz.: Ahzâb sûresi, 33/21; Kalem sûresi, 68/4; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 2/381; Muvatta, *hüsnü'l-huluk* 8.

3 "…Ay bölündü." (Kamer sûresi, 54/1).

4 "(Ey Resûlüm) Attığın vakit sen atmadın, lâkin Allah attı." (Enfâl sûresi, 8/17).

5 Buhârî, *menâkıb* 27, *menâkıbü'l-ensâr* 36, *tefsîru sûre (54)* 1; Müslim, *münâfikîn* 43-48.

6 Bu hâdise hem Bedir'de[*1] hem de Huneyn'de[*2] vuku bulmuştur.

[*1] Bkz.: Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 1/303, 368; İbni Sa'd, et-Tabakâtü'l-kübrâ 2/155; İbni Hibbân, *es-Sahîh* 14/430.

[*2] Bkz.: Müslim, *cihâd* 81; Dârimî, *siyer* 16; İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef* 7/399.

7 Bkz.: Buhârî, *vudû* 32, *menâkıb* 25; Müslim, *fezâil* 5-7.

Kur'ân'ın, kırk vecihle mucize olduğu ve kâinat Hâlıkı'nın sözü bulunduğu, kuvvetli delilleriyle beraber Yirmi Beşinci Söz ve Mucizât-ı Kur'âniye namlarındaki Risale-i Nur'un bir güneşi olan meşhur bir risalede tafsilen beyan edilmesinden; onu, ona havale ederek dedi:

"Böyle ayn-ı hak ve hakikat bir fermanın tercümanı ve tebliğ edicisi bir Zât'ta (aleyhissalâtü vesselâm) fermana cinayet ve ferman sahibine hıyanet hükmünde olan yalan olamaz ve bulunamaz."

Üçüncüsü

O Zât (aleyhissalâtü vesselâm), öyle bir şeriat ve bir İslâmiyet ve bir ubûdiyet ve bir dua ve bir davet ve bir iman ile meydana çıkmış ki; onların ne misli var ve ne de olur. Ve onlardan daha mükemmel, ne bulunmuş ve ne de bulunur. Çünkü "ümmî bir Zât'ta" (aleyhissalâtü vesselâm) zuhur eden o şeriat, on dört asrı ve nev-i beşerin humsunu, âdilâne ve hakkaniyet üzere ve müdakkikâne hadsiz kanunlarıyla idare etmesi emsâl kabul etmez.

Hem ümmî bir Zât'ın (aleyhissalâtü vesselâm) ef'âl ve akvâl ve ahvâlinden çıkan İslâmiyet, her asırda üç yüz milyon insanın rehberi ve mercii.. ve akıllarının muallimi ve mürşidi.. ve kalblerinin münevviri ve musaffisi.. ve nefislerinin mürebbîsi ve müzekkisi.. ve ruhlarının medar-ı inkişafı ve maden-i terakkiyâtı olması cihetiyle, misli olamaz ve olamamış…

Hem dininde bulunan bütün ibadâtın bütün envâında en ileri olması.. ve herkesten ziyade takvada bulunması.. ve Allah'tan korkması.. ve fevkalâde daimî mücahedât ve dağdağalar içinde, tamtamına ubûdiyetin en ince esrarına kadar mürâat etmesi.. ve hiç kimseyi taklid etmeyerek ve tam manasıyla ve mübtediyâne, fakat en mükemmel olarak, hem iptidâ ve intihâyı birleştirerek yapması, elbette misli görülmez ve görülmemiş…

Hem binler dua ve münâcâtlarından Cevşenü'l-Kebîr ile öyle bir mârifet-i rabbâniye ile, öyle bir derecede Rabb'ini tavsif ediyor ki; o zamandan beri gelen ehl-i mârifet ve ehl-i velâyet, telâhuk-u efkâr ile beraber, ne o mertebe-i mârifete ve ne de o derece-i tavsife yetişememeleri gösteriyor ki; duada dahi O'nun misli yoktur. Risale-i Münâcât'ın başında, Cevşenü'l-Kebîr'in doksan dokuz fıkrasından bir fıkrasının kısacık bir meâlinin beyan edildiği yere bakan adam, *"Cevşen'in dahi misli yoktur!"* diyecek.

Hem tebliğ-i risalette ve nâsı, hakka davette o derece metânet ve sebat ve cesaret göstermiş ki; büyük devletler, büyük dinler, hatta kavim ve kabilesi ve amcası O'na şiddetli adâvet ettikleri hâlde; zerre miktar bir eser-i tereddüt, bir telâş, bir korkaklık göstermemesi.. ve tek başıyla bütün dünyaya meydan okuması.. ve başa da çıkarması.. ve İslâmiyet'i dünyanın başına geçirmesi isbat eder ki, tebliğ ve davette dahi misli olmamış ve olamaz.

Hem imanda öyle fevkalâde bir kuvvet ve harika bir yakîn ve mucizâne bir inkişaf ve cihanı ışıklandıran bir ulvî itikat taşımış ki, o zamanın hükümranı olan bütün efkârı ve akîdeleri ve hükemânın hikmetleri ve ruhanî reislerin ilimleri O'na muârız ve muhalif ve münkir oldukları hâlde; O'nun ne yakînine, ne itikadına, ne itimadına, ne itmînanına hiçbir şüphe, hiçbir tereddüt, hiçbir zaaf, hiçbir vesvese vermemesi.. ve maneviyatta ve merâtib-i imaniyede terakki eden başta sahabeler ve bütün ehl-i velâyet, O'nun her vakit mertebe-i imanından feyz almaları ve O'nu en yüksek derecede bulmaları bilbedâhe gösterir ki, imanı dahi emsâlsizdir.

İşte böyle emsâlsiz bir şeriat.. ve misilsiz bir İslâmiyet.. ve harika bir ubûdiyet.. ve fevkalâde bir dua.. ve cihan-pesendâne bir davet.. ve mucizâne bir iman sahibinde elbette, hiçbir cihetle yalan olamaz ve aldatmaz, diye anladı ve aklı dahi tasdik etti.

Dördüncüsü

Enbiyâların icmâı, nasıl ki vücûd ve vahdâniyet-i ilâhiyeye gayet kuvvetli bir delildir; öyle de, bu Zât'ın doğruluğuna ve risaletine gayet sağlam bir şehâdettir. Çünkü enbiyânın (aleyhimüsselâm) doğruluklarına ve peygamber olmalarına medar olan ne kadar kudsî sıfatlar ve mucizeler ve vazifeler varsa, O Zât'ta (aleyhissalâtü vesselâm) en ileride olduğu tarihçe musaddaktır. Demek onlar, nasıl ki lisân-ı kâl ile Tevrat, İncil, Zebur ve suhuflarında bu Zât'ın geleceğini haber verip insanlara beşaret vermişler ki; kütüb-ü mukaddesenin o beşaretli işârâtından yirmiden fazla ve pek zâhir bir kısmı, On Dokuzuncu Mektup'ta güzelce beyan ve isbat edilmiş. Öyle de lisân-ı hâlleriyle, yani nübüvvetleriyle ve mucizeleriyle kendi mesleklerinde ve vazifelerinde en ileri ve en mükemmel olan bu Zât'ı tasdik edip dâvâsını imza ediyorlar.. ve lisân-ı kâl ve icmâ ile vahdâniyete delâlet ettikleri gibi, lisân-ı hâl ile ve ittifak ile de bu Zât'ın sâdıkıyetine şehâdet ediyorlar, diye anladı.

Beşincisi

Bu Zât'ın düsturlarıyla ve terbiyesi ve tebaiyetiyle ve arkasından gitmeleriyle hakka, hakikate, kemâlâta, kerâmâtâ, keşfiyâta, müşâhedâta yetişen binlerce evliya, vahdâniyete delâlet ettikleri gibi; üstadları olan bu Zât'ın, sâdıkıyetine ve risaletine icmâ ve ittifakla şehâdet ediyorlar. Ve âlem-i gayptan verdiği haberlerin bir kısmını, nur-u velâyetle müşâhede etmeleri ve umumunu, nur-u iman ile ya ilmeyakîn veya aynelyakîn veya hakkalyakîn suretinde itikat ve tasdik etmeleri, üstadları olan bu Zât'ın, derece-i hakkaniyet ve sâdıkıyetini güneş gibi gösterdiğini gördü.

Altıncısı

Bu Zât'ın ümmîliğiyle beraber getirdiği hakâik-i kudsiye ve ihtirâ ettiği ulûm-u âliye ve keşfettiği mârifet-i ilâhiyenin dersiyle ve tâlimiyle, mertebe-i ilmiyede en yüksek makama yetişen milyonlar asfiya-yı müdakkikîn ve sıddîkîn-i muhakkikîn ve dâhi hükemâ-yı müminîn, bu Zât'ın üssü'l-esas dâvâsı olan vahdâniyeti kuvvetli burhanlarıyla bilittifak isbat ve tasdik ettikleri gibi; bu Muallîm-i Ekber'in ve bu Üstad-ı Âzam'ın hakkaniyetine ve sözlerinin hakikat olduğuna ittifak ile şehâdetleri, gündüz gibi bir hüccet-i risaleti ve sâdıkıyetidir. Meselâ Risale-i Nur, yüz parçasıyla, bu Zât'ın sadâkatinin birtek burhanıdır.

Yedincisi

Âl ve ashab nâmında ve nev-i beşerin enbiyâdan sonra feraset ve dirâyet ve kemâlâtla en meşhuru ve en muhterem ve en namdarı ve en dindar ve keskin nazarlı tâife-i azîmesi, kemâl-i merak ile ve gayet dikkat ve nihayet ciddiyetle bu Zât'ın bütün gizli ve âşikâr hâllerini ve fikirlerini ve vaziyetlerini taharri ve teftiş ve tetkik etmeleri neticesinde bu Zât'ın, dünyada en sâdık ve en yüksek ve en haklı ve hakikatli olduğuna ittifak ile ve icmâ ile sarsılmaz tasdikleri ve kuvvetli imanları, güneşin ziyasına delâlet eden gündüz gibi bir delildir, diye anladı.

Sekizincisi

Bu kâinat, nasıl ki kendini îcad ve idare ve tertip eden ve tasvir ve takdir ve tedbir ile bir saray gibi, bir kitap gibi, bir sergi gibi, bir temâşâgâh gibi tasarruf eden Sâni'ine ve Kâtib'ine ve Nakkaş'ına delâlet eder;

öyle de, kâinatın hilkatindeki makâsıd-ı ilâhiyeyi bilecek ve bildirecek.. ve tahavvülâtındaki rabbânî hikmetlerini talim edecek.. ve vazifedârâne harekâtındaki neticeleri ders verecek.. ve mahiyetindeki kıymetini ve içindeki mevcudâtın kemâlâtını ilân edecek.. ve o kitab-ı kebîrin manalarını ifade edecek bir yüksek dellâl, bir doğru keşşaf, bir muhakkik üstad, bir sâdık muallim istediği ve iktiza ettiği ve herhâlde bulunmasına delâlet ettiği cihetiyle; elbette bu vazifeleri herkesten ziyade yapan bu Zât'ın hakkaniyetine, ve bu kâinat Hâlıkı'nın en yüksek ve sâdık bir me'muru olduğuna şehâdet ettiğini bildi.

Dokuzuncusu

Madem bu sanatlı ve hikmetli masnûâtıyla kendi hünerlerini ve sanatkârlığının kemâlâtını teşhir etmek.. ve bu süslü, zinetli, nihayetsiz mahlûkatıyla kendini tanıttırmak ve sevdirmek.. ve bu lezzetli ve kıymetli hesapsız nimetleriyle kendine teşekkür ve hamdettirmek.. ve bu şefkatli ve himâyetli umumi terbiye ve iâşe ile hatta ağızların en ince zevklerini ve iştihaların her nev'ini tatmin edecek bir surette ihzar edilen rabbânî it'amlar ve ziyafetler ile kendi rubûbiyetine karşı minnettarâne ve müteşekkirâne ve perestişkârâne ibadet ettirmek.. ve mevsimlerin tebdili ve gece gündüzün tahvili ve ihtilâfı gibi azametli ve haşmetli tasarrufat ve icraat ve dehşetli ve hikmetli faaliyet ve hallâkıyet ile kendi ulûhiyetini izhar ederek, o ulûhiyetine karşı iman ve teslim ve inkıyad ve itaat ettirmek.. ve her vakit iyiliği ve iyileri himâye, fenalığı ve fenaları izâle ve semâvî tokatlar ile zâlimleri ve yalancıları imha etmek cihetiyle hakkaniyet ve adâletini göstermek isteyen perde arkasında birisi var.

Elbette ve herhâlde, o gaybî Zât'ın yanında en sevgili mahlûku ve en doğru abdi ve O'nun mezkûr maksatlarına tam hizmet ederek, hilkat-i kâinatın tılsımını ve muammasını hall ve keşfeden ve daima o Hâlık'ının nâmına hareket eden ve O'ndan istimdat eden ve muvaffakiyet isteyen ve O'nun tarafından imdada ve tevfike mazhar olan ve Muhammed Kureyşî denilen bu Zât olacak.

Hem aklına dedi: "Madem bu mezkûr dokuz hakikatler bu Zât'ın sıdkına şehâdet ederler. *Elbette bu âdem, benîâdemin medar-ı şerefi ve bu âlemin medar-ı iftiharıdır ve O'na, 'fahr-i âlem' ve 'şeref-i benîâdem' denilmesi pek lâyıktır.. ve O'nun elinde bulunan ferman-ı Rahmân olan Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan'ın haşmet-i saltanat-ı mâneviyesinin nısf-ı arzı istilâsı ve şahsî kemâlâtı ve yüksek hasletleri gösteriyor ki; bu âlemde en mühim Zât budur, Hâlık'ımız hakkında en mühim söz, O'nundur.*

İşte gel, bak! Bu harika Zât'ın yüzer zâhir ve bâhir kat'î mucizelerinin kuvvetine ve dinindeki binler âlî ve esaslı hakikatlerine istinaden, bütün dâvâlarının esası ve bütün hayatının gayesi, Vâcibü'l-vücûd'un vücûduna ve vahdetine ve sıfâtına ve esmâsına delâlet ve şehâdet.. ve o Vâcibü'l-vücûd'u isbat ve ilân ve ilâm etmektir.

Demek, bu kâinatın mânevî güneşi ve Hâlık'ımızın en parlak bir burhanı bu Habibullah denilen Zât'tır ki; O'nun şehâdetini teyid ve tasdik ve imza eden aldanmaz ve aldatmaz **üç büyük icmâ** var:

Birincisi: *"Eğer perde-i gayb açılsa yakînim ziyadeleşmeyecek."*[1] *diyen İmam Ali.. (radiyallâhu anh) ve yerde iken Arş-ı Âzam'ı ve İsrafil'in azamet-i heykelini temâşâ eden Gavs-ı Âzam*[2] *(kuddise sirruh) gibi keskin nazar ve gayb-bîn gözleri bulunan binler aktâb ve evliya-yı azîmeyi câmî ve "Âl-i Muhammed" nâmıyla şöhretşiâr-ı âlem olan cemaat-i nurâniyenin icmâ ile tasdikleridir.*

İkincisi: *Bedevî bir kavim ve ümmî bir muhitte, hayat-ı içtimaiyeden ve efkâr-ı siyasiyeden hâlî ve kitapsız ve fetret asrının karanlıklarında bulunan ve pek az bir zamanda en medenî ve mâlûmatlı ve hayat-ı içtimaiyede ve siyasiyede en ileri olan milletlere ve hükûmetlere üstad ve rehber ve diplomat ve hâkim-i âdil olarak, şarktan garba kadar cihan-pesendâne idare eden ve "sahabe" nâmıyla dünyada namdar olan cemaat-i meşhurenin ittifakla can ve mallarını, peder ve aşiretlerini feda ettiren bir kuvvetli imanla tasdikleridir.*

Üçüncüsü: *Her asırda binlerle efradı bulunan ve her fende dâhiyâne ileri giden ve muhtelif mesleklerde çalışan, ümmetinde yetişen hadsiz muhakkik ve mütebahhir ulemâsının cemaat-i uzmâsının tevâfukla ve ilmelyakîn derecesinde tasdikleridir.*

Demek, bu Zât'ın vahdâniyete şehâdeti şahsî ve cüz'î değil; belki, umumi ve küllî, sarsılmaz.. ve bütün şeytanlar toplansa, karşısına hiçbir cihetle çıkamaz bir şehâdettir, diye hükmetti.

İşte, asr-ı saadette aklıyla beraber seyahat eden dünya misafiri ve hayat yolcusunun o medrese-i nurâniyeden aldığı derse kısa bir işaret olarak, Birinci Makamın On Altıncı Mertebesi'nde böyle:

---

1 Bkz.: es-Sübkî, *Tabakâtü'ş-Şâfiiyyeti'l-kübrâ* 6/61; Aliyyülkârî, *el-Masnû* s.149; es-Sindî, *el-Hâşiye* 8/96.

2 Bkz.: el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî)* s.561.

لَا إِلٰهَ إِلَّا اللهُ الْوَاجِبُ الْوُجُودِ الْوَاحِدُ الْأَحَدُ الَّذِي دَلَّ عَلٰى وُجُوبِ وُجُودِهِ فِي وَحْدَتِهِ: فَخْرُ عَالَمٍ وَشَرَفُ نَوْعِ بَنِي اٰدَمَ بِعَظَمَةِ سَلْطَنَةِ قُرْاٰنِهِ، وَحِشْمَةِ وُسْعَةِ دِينِهِ، وَكَثْرَةِ كَمَالَاتِهِ، وَعُلْوِيَّةِ أَخْلَاقِهِ، حَتّٰى بِتَصْدِيقِ أَعْدَائِهِ، وَكَذَا شَهِدَ وَبَرْهَنَ بِقُوَّةِ مِئَاتِ مُعْجِزَاتِهِ الظَّاهِرَاتِ الْبَاهِرَاتِ الْمُصَدِّقَةِ الْمُصَدَّقَةِ، وَبِقُوَّةِ اٰلَافِ حَقَائِقِ دِينِهِ السَّاطِعَةِ الْقَاطِعَةِ، بِإِجْمَاعِ اٰلِهِ ذَوِي الْأَنْوَارِ، وَبِاتِّفَاقِ أَصْحَابِهِ ذَوِي الْأَبْصَارِ، وَبِتَوَافُقِ مُحَقِّقِي أُمَّتِهِ ذَوِي الْبَرَاهِينِ وَالْبَصَائِرِ النَّوَّارَةِ.[1]

denilmiştir.

Sonra bu dünyada hayatın gayesi ve hayatın hayatı iman olduğunu bilen bu yorulmaz ve tok olmaz yolcu, kendi kalbine dedi ki: "Aradığımız Zât'ın sözü ve kelâmı denilen, bu dünyada en meşhur ve en parlak ve en hâkim ve ona teslim olmayan herkese, her asırda meydan okuyan **Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan** nâmındaki kitaba müracaat edip, o ne diyor, bilelim." Fakat en evvel bu kitabın, bizim Hâlık'ımızın kitabı olduğunu isbat etmek lâzımdır, diye taharriye başladı.

Bu seyyah, bu zamanda bulunduğu münasebetiyle en evvel mânevî i'câz-ı Kur'âniye'nin lem'aları olan Risale-i Nur'a baktı ve onun yüz otuz risaleleri, âyât-ı Furkâniye'nin nükteleri ve ışıkları ve esaslı tefsirleri olduğunu gördü. Ve Risale-i Nur, bu kadar muannit ve mülhid bir asırda her tarafa hakâik-i Kur'âniye'yi mücahidâne neşrettiği hâlde, karşısına kimse çıkamadığından isbat eder ki; onun üstadı ve menbaı ve mercii ve güneşi olan Kur'ân, semâvîdir; beşer kelâmı değildir. Hatta Resâili'n-Nur'un yüzer hüccetlerinden bir tek hüccet-i Kur'âniyesi olan Yirmi Beşinci Söz ile On Dokuzuncu Mektub'un âhiri, Kur'ân'ın kırk vecihle mucize olduğunu öyle isbat etmiş ki; kim görmüşse değil tenkit ve itiraz etmek, belki isbatlarına hayran olmuş, takdir ederek çok senâ etmiş. Kur'ân'ın vech-i i'câzını ve

---

[1] Allah'tan başka hiçbir ilâh yoktur. O, öyle varlığı kendinden ve kesin olan, tek ve yektâ bir Zât'tır ki; Âlem'in övünç kaynağı ve insanlığın iftihar tablosu, *(sallallâhu aleyhi ve sellem)* Kur'ân'ın hâkimiyetinin büyüklüğü.. dininin muhteşem genişliği.. mükemmel sıfatlarının çokluğu.. ve hatta düşmanlarının dahi tasdik ettikleri ahlâkının yüceliği ile O'nun kendinden ve kesin olan varlığına ve birliğine delâlet eder. Ve kezâ O Zât; bir çok şâhit tarafından tasdik edilen ve kendisini de tasdik ettiren, yüzlerce, apaçık mucizelerinin kuvveti.. ve dininin katî ve parlak binlerce hakikatinin kuvveti.. ve nurlu âlinin icmâı.. ve keskin basiret sahibi ashabının ittifakı.. ve ümmetinin, birçok delillerle her meseleyi aydınlatan basiretli büyük âlimlerimin tevâfuku ile Allah'ın kendinden ve kesin olan varlığına ve birliğine şehâdet edip, isbat eder.

hak kelâmullah olduğunu isbat etmek cihetini Risaleti'n-Nur'a havale ederek yalnız kısa bir işaretle büyüklüğünü gösteren birkaç noktaya dikkat etti:

Birinci Nokta: Nasıl ki Kur'ân, bütün mucizâtıyla ve hakkaniyetine delil olan bütün hakâikiyle Muhammed *(aleyhissalâtü vesselâm)*'ın bir mucizesidir; öyle de *Muhammed (aleyhissalâtü vesselâm) da bütün mucizâtıyla ve delâil-i nübüvvetiyle ve kemâlât-ı ilmiyesiyle Kur'ân'ın bir mucizesidir ve Kur'ân'ın kelâmullah olduğuna bir hüccet-i kâtıasıdır.*

İkinci Nokta: *Kur'ân, bu dünyada öyle nurânî ve saadetli ve hakikatli bir surette bir tebdil-i hayat-ı içtimaiye ile beraber; insanların hem nefislerinde, hem kalblerinde, hem ruhlarında, hem akıllarında, hem hayat-ı şahsiyelerinde, hem hayat-ı içtimaiyelerinde, hem hayat-ı siyasiyelerinde öyle bir inkılâp yapmış ve idame etmiş ve idare etmiş ki; on dört asır müddetinde, her dakikada altı bin altı yüz altmış altı âyetleri, kemâl-i ihtiramla hiç olmazsa yüz milyondan ziyade insanların dilleriyle okunuyor.. ve insanları terbiye ve nefislerini tezkiye ve kalblerini tasfiye ediyor; ruhlara inkişaf ve terakki.. ve akıllara istikamet ve nur.. ve hayata, hayat ve saadet veriyor. Elbette böyle bir kitabın misli yoktur, harikadır, fevkalâdedir, mucizedir.*

Üçüncü Nokta: Kur'ân, o asırdan ta şimdiye kadar öyle bir belâgat göstermiş ki:

Kâbe'nin duvarında altınla yazılan en meşhur ediplerin "Muallakât-ı Seb'a" nâmıyla şöhret-şiar kasidelerini o dereceye indirdi ki; Lebîd'in kızı, babasının kasidesini Kâbe'den indirirken demiş: *"Âyâta karşı bunun kıymeti kalmadı."*

Hem bedevî bir edip: فَاصْدَعْ بِمَا تُؤْمَرُ[1] âyeti okunurken işittiği vakit secdeye kapanmış. Ona demişler: "Sen Müslüman mı oldun?" O demiş: "Hayır, ben bu âyetin belâgatına secde ettim."[2]

Hem ilm-i belâgatın dâhilerinden Abdülkâhir Cürcânî ve Sekkâkî ve Zemahşerî gibi binlerle dâhi imamlar ve mütefennin edipler, icmâ ve ittifakla karar vermişler ki; *"Kur'ân'ın belâgatı, tâkat-ı beşerin fevkindedir, yetişilmez."*[3]

---

1 "Artık sana emrolunanı, başları çatlatırcasına anlat onlara!" (Hicr sûresi, 15/94).

2 Bkz.: es-Suyûtî, *el-itkân* 2/149; el-Âlûsî, *Rûhu'l-meânî* 14/86.

3 Bkz.: el-Bâkıllânî, *İ'câzü'l-Kur'ân* 1/250, 254; el-Kurtubî, *Câmi' li ahkâmi'l-Kur'ân* 1/76; İbni Kesîr, *Tefsîru'l-Kur'ân* 1/63.

Hem o zamandan beri mütemâdiyen meydan-ı muârazaya davet edip, mağrur ve enaniyetli ve ediplerin ve beliğlerin damarlarına dokundurup, gururlarını kıracak bir tarzda der: *"Ya bir tek sûrenin mislini getiriniz veyahut dünyada ve âhirette helâket ve zilleti kabul ediniz!"*[1] diye ilân ettiği hâlde; o asrın muannit beliğleri, bir tek sûrenin mislini getirmekle kısa bir yol olan muârazayı bırakıp, uzun olan can ve mallarını tehlikeye atan muharebe yolunu ihtiyâr etmeleri isbat eder ki o kısa yolda gitmek mümkün değildir.

Hem Kur'ân'ın dostları, Kur'ân'a benzemek ve taklit etmek şevkiyle ve düşmanları dahi Kur'ân'a mukabele ve tenkit etmek sevkiyle o vakitten beri yazdıkları ve yazılan ve telâhuk-u efkâr ile terakki eden milyonlarla Arabî kitaplar ortada geziyor. Hiçbirisinin ona yetişemediğini, hatta en âdi adam dahi dinlese elbette diyecek: "Bu Kur'ân, bunlara benzemez ve onların mertebesinde değil! Ya onların altında veya umumunun fevkinde olacak!" Umumunun altında olduğunu dünyada hiçbir fert, hiçbir kâfir, hatta hiçbir ahmak diyemez. Demek mertebe-i belâgatı umumun fevkindedir.

Hatta bir adam سَبَّحَ لِلّٰهِ مَا فِي السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضِ[2] âyetini okudu, dedi ki: "Bu âyetin harika telâkki edilen belâgatını göremiyorum." Ona denildi: "Sen dahi bu seyyah gibi o zamana git, orada dinle!" O da kendini Kur'ân'dan evvel orada tahayyül ederken gördü ki; mevcudât-ı âlem perişan, karanlık, câmid ve şuursuz ve vazifesiz olarak; hâlî, hadsiz, hudutsuz bir fezada; kararsız, fânî bir dünyada bulunuyorlar. Birden Kur'ân'ın lisanından bu âyeti dinlerken gördü:

Bu âyet, kâinat üstünde dünyanın yüzünde öyle bir perde açtı ve ışıklandırdı ki; bu ezelî nutuk ve bu sermedî ferman, asırlar sıralarında dizilen zîşuurlara ders verip gösteriyor ki; bu kâinat, bir câmi-i kebîr hükmünde başta semâvât ve arz olarak umum mahlûkatı hayattarâne zikir ve tesbihte ve vazife başında cûş u hurûşla mesûdâne ve memnunâne bir vaziyette bulunduruyor, diye müşâhede etti ve bu âyetin derece-i belâgatını zevkederek –sâir âyetleri buna kıyasla– Kur'ân'ın zemzeme-i belâgatı, arzın nısfını ve nev-i beşerin humsunu istilâ ederek haşmet-i saltanatı kemâl-i ihtiramla on dört asır bilâ-fâsıla idame ettiğinin binler hikmetlerinden bir hikmetini anladı.

Dördüncü Nokta: Kur'ân, öyle hakikatli bir halâvet göstermiş ki en tatlı bir şeyden dahi usandıran çok tekrar, Kur'ân'ı tilâvet edenler için değil

---

1 Bkz.: Bakara sûresi, 2/23-24; Yûnus sûresi, 10/38-39.

2 "Göklerde ne var, yerde ne varsa Allah'ı tenzih ve tesbih eder." (Hadîd sûresi, 57/1).

usandırmak, belki kalbi çürümemiş ve zevki bozulmamış adamlara tekrar-ı tilâveti halâvetini ziyadeleştirdiği eski zamandan beri herkesçe müsellem olup darb-ı mesel hükmüne geçmiş.

Hem öyle bir tazelik ve gençlik ve şebâbet ve garâbet göstermiş ki on dört asır yaşadığı ve herkesin eline kolayca girdiği hâlde, şimdi nâzil olmuş gibi tazeliğini muhafaza ediyor. Her asır, kendine hitap ediyor gibi bir gençlikte görmüş. Her tâife-i ilmiye ondan her vakit istifade etmek için kesretle ve mebzuliyetle yanlarında bulundurdukları ve üslûb-u ifadesine ittibâ ve iktida ettikleri hâlde o, üslûbundaki ve tarz-ı beyanındaki garabetini aynen muhafaza ediyor.

Beşincisi: Kur'ân'ın bir cenahı mâzide, bir cenahı müstakbelde, kökü ve bir kanadı eski peygamberlerin ittifaklı hakikatleri olduğu ve bu, onları tasdik ve teyid ettiği ve onlar dahi tevâfukun lisân-ı hâliyle bunu tasdik ettikleri gibi; öyle de evliya ve asfiya gibi ondan hayat alan semereleri ve hayattar tekemmülleriyle şecere-i mübarekelerinin hayattar, feyizdâr ve hakikat-medar olduğuna delâlet eden ve ikinci kanadının himâyesi altında yetişen ve yaşayan velâyetin bütün hak tarikatları ve İslâmiyet'in bütün hakikatli ilimleri, Kur'ân'ın ayn-ı hak ve mecma-ı hakâik ve câmiiyette misilsiz bir harika olduğuna şehâdet eder.

Altıncısı: Kur'ân'ın altı ciheti nurânîdir, sıdk ve hakkaniyetini gösterir, evet;

- altında *hüccet ve burhan direkleri*,
- üstünde *sikke-i i'câz lem'aları*,
- önünde ve hedefinde *saadet-i dareyn hediyeleri*,
- arkasında nokta-yı istinadı, *vahy-i semâvî hakikatleri*,
- sağında *hadsiz ukûl-ü müstakîmenin delillerle tasdikleri*,
- solunda *selim kalblerin ve temiz vicdanların ciddî itmînanları ve samimî incizabları ve teslimleri*, Kur'ân'ın fevkalâde, harika, metin ve hücum edilmez bir kale-i semâviye-i arziye olduğunu isbat ettikleri gibi altı makamdan dahi onun ayn-ı hak ve sâdık olduğuna ve beşerin kelâmı olmadığına, hem yanlış olmadığına imza eden; *başta, bu kâinatta daima güzelliği izhar, iyiliği ve doğruluğu himâye ve sahtekârları ve müfterileri imha ve izale etmek âdetini bir düstur-u faaliyet ittihaz eden bu kâinatın Mutasarrıf'ı, o Kur'ân'a âlemde en makbul, en yüksek, en hâkimâne bir makam-ı hürmet*

ve bir mertebe-i muvaffakiyet vermesiyle onu tasdik ve imza ettiği gibi, İslâmiyet'in menbaı ve Kur'ân'ın tercümanı olan Zât'ın (aleyhissalâtü vesselâm) herkesten ziyade ona itikat ve ihtiramı.. ve nüzûlü zamanında uyku gibi bir vaziyet-i nâimânede bulunması.. ve sâir kelâmları ona yetişememesi ve bir derece benzememesi.. ve ümmiyetiyle beraber gitmiş ve gelecek hakikî hâdisât-ı kevniyeyi, gaybiyâne, Kur'ân ile tereddütsüz ve itmînan ile beyan etmesi.. ve çok dikkatli gözlerin nazarı altında hiçbir hile, hiçbir yanlış vaziyeti görülmeyen o Tercüman'ın bütün kuvvetiyle Kur'ân'ın her bir hükmüne iman edip tasdik etmesi.. ve hiçbir şey O'nu sarsmaması; Kur'ân'ın semâvî, hakkaniyetli ve kendi Hâlık-ı Rahîm'inin mübarek kelâmı olduğunu imza ediyor.

Hem nev-i insanın humsu, belki kısm-ı âzamı, göz önündeki o Kur'ân'a müncezibâne ve dindârâne irtibatı ve hakikat-perestâne ve müştâkâne kulak vermesi.. ve çok emarelerin ve vâkıaların ve keşfiyatın şehâdetiyle cin ve melek ve ruhânîlerin dahi, tilâveti vaktinde pervane gibi hakperestâne etrafında toplanması, Kur'ân'ın kâinatça makbuliyetine ve en yüksek bir makamda bulunduğuna bir imzadır.

Hem nev-i beşerin umum tabakaları, en gabî ve âmîden tut, ta en zeki ve âlime kadar her birisi, Kur'ân'ın dersinden tam hisse almaları ve en derin hakikatleri fehmetmeleri.. ve yüzlerle fen ve ulûm-u İslâmiye'nin ve bilhassa şeriat-ı kübrânın büyük müçtehitleri ve Usûlü'd-din ve İlm-i Kelâm'ın dâhi muhakkikleri gibi her tâife, kendi ilimlerine ait bütün hâcâtını ve cevaplarını Kur'ân'dan istihraç etmeleri, Kur'ân'ın menba-ı hak ve maden-i hakikat olduğuna bir imzadır.

Hem edebiyatça en ileri bulunan Arap edipleri, –İslâmiyet'e girmeyenler– şimdiye kadar muârazaya pek çok muhtaç oldukları hâlde, Kur'ân'ın i'câzından yedi büyük vechi varken, yalnız bir tek vechi olan belâgatının, tek bir sûrenin mislini getirmekten istinkâfları.. ve şimdiye kadar gelen ve muâraza ile şöhret kazanmak isteyen meşhur beliğlerin ve dâhi âlimlerin onun hiçbir vech-i i'câzına karşı çıkamamaları ve âcizâne sükût etmeleri, Kur'ân'ın mucize ve tâkat-i beşerin fevkinde olduğuna bir imzadır.

Evet bir kelâm, *"Kimden gelmiş ve kime gelmiş ve niçin?" denilmesiyle kıymeti ve ulviyeti ve belâgatı tezahür etmesi noktasından Kur'ân'ın misli olamaz ve ona yetişilemez. Çünkü Kur'ân, bütün âlemlerin Rabbi ve Hâlık'ının hitabı ve konuşması.. ve hiçbir cihette taklidi ve tasannuu*

ihsas edecek bir emare bulunmayan bir mükâlemesi.. ve bütün insanların belki bütün mahlûkatın nâmına meb'us ve nev-i beşerin en meşhur ve namdar muhatabı bulunan ve o muhatabın kuvvet ve vüs'at-i imanı, koca İslâmiyet'i tereşşuh edip sahibini "Kâb-ı Kavseyn" makamına çıkararak muhatab-ı samedâniyeye mazhariyetle nüzûl eden.. ve saadet-i dareyne dair ve hilkat-i kâinatın neticelerine ve ondaki rabbânî maksatlara ait mesâili ve o muhatabın bütün hakâik-i İslâmiye'yi taşıyan en yüksek ve en geniş olan imanını beyan ve izah eden.. ve koca kâinatın bir harita, bir saat, bir hâne gibi her tarafını gösterip, çevirip, onları yapan sanatkârı, tavrıyla ifade ve tâlim eden Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan'ın elbette mislini getirmek mümkün değildir ve derece-i i'câzına yetişilmez.

Hem Kur'ân'ı tefsir eden ve bir kısmı otuz-kırk, hatta yetmiş cild olarak birer tefsir yazan yüksek zekâlı, müdakkik binlerle mütefennin ulemânın senedleri ve delilleriyle beyan ettikleri Kur'ân'daki hadsiz meziyetleri ve nükteleri ve hâsiyetleri ve sırları ve âlî manaları ve umûr-u gaybiyenin her nev'inden kesretli gaybî ihbarları izhar ve isbat etmeleri.. ve bilhassa Risale-i Nur'un yüz otuz kitabının her biri, Kur'ân'ın bir meziyetini, bir nüktesini kat'i burhanlarla isbat etmesi ve bilhassa Mucizât-ı Kur'âniye Risalesi.. şimendifer ve tayyare gibi medeniyetin harikalarından çok şeyleri Kur'ân'dan istihraç eden Yirminci Söz'ün İkinci Makamı.. ve Risale-i Nur'a ve elektriğe işaret eden âyetlerin işârâtını bildiren İşârât-ı Kur'âniye nâmındaki Birinci Şuâ.. ve huruf-u Kur'âniye'nin, ne kadar muntazam, esrarlı ve manalı olduğunu gösteren Rumûzât-ı Semâniye nâmındaki sekiz küçük risaleler.. ve Sûre-i Feth'in âhirki âyetinin beş vecihle ihbar-ı gaybî cihetinde mucizeliğini isbat eden küçük bir risale gibi Risale-i Nur'un her bir cüzü, Kur'ân'ın bir hakikatini, bir nurunu izhar etmesi, Kur'ân'ın misli olmadığına ve mucize ve harika olduğuna ve bu âlem-i şehâdette âlem-i gaybın lisanı ve bir Allâmü'l-guyûb'un kelâmı bulunduğuna bir imzadır.

İşte altı noktada ve altı cihette ve altı makamda işaret edilen Kur'ân'ın mezkûr meziyetleri ve hâsiyetleri içindir ki; haşmetli hâkimiyet-i nurâniyesi ve azametli saltanat-ı kudsiyesi, asırların yüzlerini ışıklandırarak zemin yüzünü dahi bin üç yüz sene tenvir ederek kemâl-i ihtiramla devam etmesi.. hem o hâsiyetleri içindir ki Kur'ân'ın her bir harfi, hiç olmazsa on sevabı ve on hasenesi olması ve on meyve-i bâkî vermesi..[1] hatta bir kısım âyâtın ve sûrelerin

[1] Kur'ân okurken her bir harfine on sevap verileceğine dair bkz.: Tirmizî, fezâilü'l-Kur'ân 16; Dârimî, fezâilü'l-Kur'ân 1; İbni Ebî Şeybe, el-Musannef 6/118.

her bir harfi, yüz ve bin ve daha ziyade meyve vermesi.. ve mübarek vakitlerde her harfin nuru ve sevabı ve kıymeti ondan yüzlere çıkması[1] gibi kudsî imtiyazları kazanmış, diye dünya seyyahı anladı ve kalbine dedi:

"İşte böyle her cihetle mucizâtlı bu Kur'ân, sûrelerinin icmâıyla ve âyâtının ittifakıyla ve esrar u envârının tevâfukuyla ve semerât ve âsârının tetâbukuyla bir tek Vâcibü'l-vücûd'un vücûduna ve vahdetine ve sıfât ve esmâsına delillerle isbat suretinde öyle şehâdet etmiş ki; bütün ehl-i imanın hadsiz şehâdetleri, onun şehâdetinden tereşşüh etmişler."

İşte bu yolcunun Kur'ân'dan aldığı ders-i tevhid ve imana kısa bir işaret olarak **Birinci Makam'ın On Yedinci Mertebesi'nde böyle**:

لَا إِلٰهَ إِلَّا اللهُ الْوَاجِبُ الْوُجُودِ الْوَاحِدُ الْأَحَدُ الَّذِي دَلَّ عَلٰى وُجُوبِ وُجُودِهٖ فِي وَحْدَتِهٖ: اَلْقُرْاٰنُ الْمُعْجِزُ الْبَيَانِ الْمَقْبُولُ الْمَرْغُوبُ لِأَجْنَاسِ الْمَلَكِ وَالْإِنْسِ وَالْجَانِّ، الْمَقْرُوءُ كُلُّ اٰيَاتِهٖ فِي كُلِّ دَقِيقَةٍ بِكَمَالِ الْاِحْتِرَامِ، بِأَلْسِنَةِ مِئَاتِ الْمَلَايِينِ مِنْ نَوْعِ الْإِنْسَانِ، الدَّائِمُ سَلْطَنَتُهُ الْقُدْسِيَّةُ عَلٰى أَقْطَارِ الْأَرْضِ وَالْأَكْوَانِ، وَعَلٰى وُجُوهِ الْأَعْصَارِ وَالزَّمَانِ، وَالْجَارِي حَاكِمِيَّتُهُ الْمَعْنَوِيَّةُ النُّورَانِيَّةُ عَلٰى نِصْفِ الْأَرْضِ وَخُمُسِ الْبَشَرِ فِي أَرْبَعَةَ عَشَرَ عَصْرًا بِكَمَالِ الْاِحْتِشَامِ. وَكَذَا شَهِدَ وَبَرْهَنَ بِإِجْمَاعِ سُوَرِهِ الْقُدْسِيَّةِ السَّمَاوِيَّةِ، وَبِاتِّفَاقِ اٰيَاتِهِ النُّورَانِيَّةِ الْإِلٰهِيَّةِ، وَبِتَوَافُقِ أَسْرَارِهٖ وَأَنْوَارِهٖ، وَبِتَطَابُقِ حَقَائِقِهٖ وَثَمَرَاتِهٖ وَاٰثَارِهٖ بِالْمُشَاهَدَةِ وَالْعِيَانِ.[2]

denilmiştir.

Sonra bir fakir insana değil fânî ve muvakkat bir tarlayı, bir hâneyi, belki koca kâinatı ve dünya kadar bir mülk-ü bâkîyi kazandıran.. ve bir fânî adama ebedî bir hayatın levâzımâtını bulduran.. ve ecelin darağacını bekleyen bir

---

1 Gece namazında on ayet okuyana yüz sevap[*1], günde yüz defa İhlâs sûresini okuyana bin beş yüz sevap[*2], Kadir gecesinde ise otuz bin sevap[*3] verilmesi gibi...

[*1] İbni Ebî Şeybe, el-Musannef 7/202; Ebû Nuaym, Hilyetü'l-evliyâ 4/6.

[*2] Ebû Ya'lâ, *el-Müsned* 6/103.

[*3] Kadir sûresi, 97/3.

2 Allah'tan başka ilâh yoktur. O Vâcibü'l-vücûd ve Vâhid-i Ehad ki melek ve ins ve cin ecnâsının makbulü ve merğubu olan, her dakikada bütün âyetleri nev-i insandan yüz milyonların lisanında kemâl-i ihtiramla okunan, saltanat-ı kudsiyesi arzın ve âlemlerin aktarında ve zamanın ve asırların yüzlerinde devam eden, nuranî hâkimiyet-i mâneviyesi arzın yarısında ve beşerin beşte birinde on dört asırdır kemâl-i ihtişamla cârî olan Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan, O'nun vahdet içindeki vücûb-u vücûduna delâlet eder. Kezâ Kur'ân, müşahedeyle kudsî ve semâvî sûrelerinin icmâı ve nurânî ve ilâhî âyetlerinin ittifakı ve esrar ve envârının tevafuku ve hakâik ve semerât ve âsârının tetabukuyla O'nun vahdet içindeki vücûb-u vücûduna şehadet ve O'nu ispat eder.

bîçareyi, idam-ı ebedîden kurtaran.. ve saadet-i sermediyenin hazinesini açan en kıymettar sermaye-i insaniyenin iman olduğunu bilen mezkûr misafir ve hayat yolcusu, kendi nefsine dedi ki: *"Haydi, ileri! İmanın hadsiz mertebelerinden bir mertebe daha kazanmak için* ***kâinatın heyet-i mecmûasına*** *müracaat edip, o da ne diyor, dinlemeliyiz; erkânından ve eczasından aldığımız dersleri tekmil ve tenvir etmeliyiz!"* diye, Kur'ân'dan aldığı geniş ve ihatalı bir dürbün ile baktı, gördü:

Bu kâinat, o kadar mânidâr ve muntazamdır ki; mücessem bir kitab-ı sübhânî.. ve cismânî bir kur'ân-ı rabbânî.. ve müzeyyen bir saray-ı samedânî.. ve muntazam bir şehr-i rahmânî suretinde görünüyor. O kitabın bütün sûreleri, âyetleri ve kelimâtları, hatta harfleri ve bâbları ve fasılları ve sayfaları ve satırları, umumunun her vakit mânidârâne mahv u isbatları ve hakîmâne tağyir ve tahvilleri, icmâ ile bir Alîm-i külli şey'in ve bir Kadîr-i külli şey'in ve bir Musannif'in, her şeyde her şeyi gören ve her şeyin her şeyi ile münasebetini bilen, riâyet eden bir Nakkâş-ı Zülcelâl'in ve bir Kâtib-i Zülkemâl'in vücûdunu ve mevcudiyetini bilbedâhe ifade ettikleri gibi; bütün erkân ve envâıyla ve ecza ve cüz'iyatıyla ve sekeneleri ve müştemilâtıyla ve vâridat ve masârifatıyla ve onlarda maslahatkârâne tebdilleriyle ve hikmet-perverâne tecditleriyle bilittifak, hadsiz bir kudret ve nihâyetsiz bir hikmetle iş gören âlî bir Usta'nın ve misilsiz bir Sâni'in mevcudiyetini ve vahdetini bildiriyorlar. Ve kâinatın azametine münasip *iki büyük ve geniş hakikatin* şehâdetleri, kâinatın bu büyük şehâdetini isbat ediyorlar.

Birinci Hakikat: Usûlü'd-din ve İlm-i Kelâm'ın dâhi ulemâsının ve hükemâ-yı İslâmiye'nin gördükleri ve hadsiz burhanlarla isbat ettikleri *hudûs ve imkân* hakikatleridir.

Onlar demişler ki: "Madem, âlemde ve her şeyde tagayyür ve tebeddül var; elbette fânîdir, hâdistir, kadîm olamaz. Madem hâdistir, elbette onu ihdas eden bir Sâni' var. Ve madem her şeyin zâtında vücûdu ve ademi, –bir sebep bulunmazsa– müsavidir, elbette vâcib ve ezelî olamaz. Ve madem muhal ve bâtıl olan devir ve teselsül ile birbirini îcad etmek, mümkün olmadığı kat'î burhanlarla isbat edilmiş; elbette öyle bir Vâcibü'l-vücûd'un mevcudiyeti lâzımdır ki; nazîri, mümtenî.. misli, muhal.. ve bütün mâadâsı, mümkin.. ve mâsivâsı, mahlûku olacak…"

Evet *hudûs hakikati*, kâinatı istilâ etmiş. Çoğunu göz görüyor, diğer kısmını akıl görüyor. Çünkü gözümüzün önünde her sene güz mevsiminde öyle bir âlem vefat eder ki; her birisinin hadsiz efradı bulunan ve her biri zîhayat

bir kâinat hükmünde olan yüz bin nevi nebâtât ve küçücük havyanât, o âlem ile beraber vefat ederler. Fakat o kadar intizam ile bir vefattır ki; haşir ve neşirlerine medar olan ve rahmet ve hikmetin mucizeleri, kudret ve ilmin harikaları bulunan çekirdekleri ve tohumları ve yumurtacıkları baharda yerlerinde bırakıp, defter-i âmâllerini ve gördükleri vazifelerin programlarını onların ellerine vererek, Hafîz-i Zülcelâl'in himâyesi altında, hikmetine emanet eder sonra vefat ederler. Ve bahar mevsiminde haşr-i âzamın yüz bin misali ve numûne ve delilleri hükmünde olarak o vefat eden ağaçlar ve kökler ve bir kısım hayvancıklar, aynen ihya ve diriliyorlar. Ve bir kısmının dahi kendi yerlerinde emsâlleri ve aynen onlara benzeyenleri îcad ve ihya olunuyor. Ve geçen baharın mevcudâtı, işledikleri amellerin ve vazifelerin sayfalarını ilânât gibi neşredip وَإِذَا الصُّحُفُ نُشِرَتْ[1] âyetinin bir misalini gösteriyorlar.

Hem heyet-i mecmûa cihetinde, her güzde ve her baharda büyük bir âlem vefat eder ve taze bir âlem vücûda gelir. Ve o vefat ve hudûs, o kadar muntazam cereyan ediyor ve o vefat ve hudûsta, gayet intizam ve mizanla o kadar nevilerin vefiyâtları ve hudûsları oluyor ki; güya *dünya öyle bir misafirhânedir ki zîhayat kâinatlar ona misafir olurlar ve seyyah âlemler ve seyyar dünyalar ona gelirler, vazifelerini görürler, giderler.*

İşte bu dünyada böyle hayattar dünyaları ve vazifedar kâinatları kemâl-i ilim ve hikmet ve mizanla ve muvâzene ve intizam ve nizamla ihdas ve îcad edip, rabbânî maksatlarda ve ilâhî gayelerde ve rahmânî hizmetlerde kadîrâne istimâl ve rahîmâne istihdam eden bir Zât-ı Zülcelâl'in vücûb-u vücûdu ve hadsiz kudreti ve nihâyetsiz hikmeti, bilbedâhe güneş gibi akıllara görünüyor. Hudûs mesâilini Risale-i Nur'a ve muhakkikîn-i kelâmiyenin kitaplarına havale ile o bahsi kapıyoruz.

Amma *imkân ciheti* ise o da kâinatı istilâ ve ihata etmiş. Çünkü görüyoruz ki her şey; küllî ve cüz'î bulunsun, büyük ve küçük olsun, arştan ferşe, zerrâttan seyyârâta kadar her mevcut, mahsus bir zât ve muayyen bir suret ve mümtaz bir şahsiyet ve has sıfatlar ve hikmetli keyfiyetler ve maslahatlı cihazlar ile dünyaya gönderiliyor.

• *Hâlbuki o mahsus zâta ve o mahiyete, hadsiz imkânât içinde o hususiyeti vermek…*

• *Hem suretler adedince imkânlar ve ihtimaller içinde o nakışlı ve fârikalı ve münasip o muayyen sureti giydirmek…*

---

1 "Hesap defterleri açıldığı zaman…" (Tekvir sûresi, 81/10)

•*Hem, hemcinsinden olan eşhasın miktarınca imkânlar içinde çalkanan o mevcuda, o lâyık şahsiyeti imtiyazla tahsis etmek…*

•*Hem sıfatların nevileri ve mertebeleri sayısınca imkânlar ve ihtimaller içinde şekilsiz ve müstereddit bulunan o masnûa, o has ve muvâfık maslahatlı sıfatları yerleştirmek…*

•*Hem hadsiz yollar ve tarzlarda bulunması mümkün olması noktasında hadsiz imkânât ve ihtimalât içinde mütehayyir, sergerdân, hedefsiz o mahlûka, o hikmetli keyfiyetleri ve inâyetli cihazları takmak ve teçhiz etmek,* elbette küllî ve cüz'î bütün mümkinât adedince ve her mümkinin mezkûr mahiyet ve hüviyet, heyet ve suret, sıfat ve vaziyetinin imkânâtı adedince tahsis edici, tercih edici, tayin edici, ihdas edici bir Vâcibü'l-vücûd'un vücûb-u vücûduna ve hadsiz kudretine ve nihâyetsiz hikmetine.. ve hiçbir şey ve hiçbir şe'n, O'ndan gizlenmediğine.. ve hiçbir şey O'na ağır gelmediğine.. ve en büyük bir şey, en küçük bir şey gibi O'na kolay geldiğine.. ve bir baharı bir ağaç kadar ve bir ağacı bir çekirdek kadar sühûletle îcad edebildiğine işaretler ve delâletler ve şehâdetler, imkân hakikatinden çıkıp kâinatın bu büyük şehâdetinin bir kanadını teşkil ederler.

Kâinatın şehâdetini, her iki kanadı ve iki hakikatiyle Risale-i Nur eczaları ve bilhassa Yirmi İkinci ve Otuz İkinci Sözler, ve Yirminci ve Otuz Üçüncü Mektuplar tamamıyla isbat ve izah ettiklerinden onlara havale ederek bu pek uzun kıssayı kısa kestik.

Kâinatın heyet-i mecmûasından gelen büyük ve küllî şehâdetin ikinci kanadını isbat eden **ikinci hakikat**:

Bu mütemâdiyen çalkanan inkılâplar ve tahavvülâtlar içinde vücûdunu ve hizmetini ve zîhayat ise hayatını muhafazaya ve vazifesini yerine getirmeye çalışan mahlûkatta kuvvetlerinin bütün bütün haricinde bir *teavün* hakikati görünüyor. Meselâ unsurları, zîhayatın imdadına.. hususan bulutları, nebâtâtın mededine.. ve nebâtâtı dahi hayvanâtın yardımına.. ve havyanât ise insanların muâvenetine.. ve memelerin kevser gibi sütleri, yavruların beslenmelerine.. ve zîhayatların iktidarları haricindeki pek çok hâcetleri ve erzakları, umulmadık yerlerden onların ellerine verilmesi.. hatta zerrât-ı taamiye dahi hüceyrât-ı bedeniyenin tamirine koşmaları gibi teshir-i rabbânî ile ve istihdam-ı rahmânî ile, hakikat-i teavünün pek çok misalleri doğrudan doğruya bütün kâinatı bir saray gibi idare eden bir Rabbü'l-âlemîn'in umumi ve rahîmâne rubûbiyetini gösteriyorlar.

Evet, câmid ve şuursuz ve şefkatsiz olan ve birbirine şefkatkârâne, şuurdârâne vaziyet gösteren muâvenetçiler elbette gayet Rahîm ve Hakîm bir Rabb-i Zülcelâl'in kuvvetiyle, rahmetiyle, emriyle yardıma koşturuluyorlar.

İşte kâinatta câri olan teâvün-ü umumî, seyyârâttan tâ zîhayatın âzâ ve cihâzât ve zerrât-ı bedeniyesine kadar kemâl-i intizamla cereyan eden *muvâzene-i âmme* ve *muhafaza-yı şâmile*.. ve semâvâtın yaldızlı yüzünden ve zeminin zînetli yüzünden ta çiçeklerin süslü yüzlerine kadar kalem gezdiren *tezyin*.. ve kehkeşandan ve Manzume-i Şemsiye'den ta mısır ve nar gibi meyvelere kadar hükmeden *tanzim*.. ve güneş ve kamerden ve unsurlardan ve bulutlardan ta bal arılarına kadar memuriyet veren *tavzif* gibi pek büyük hakikatlerin büyüklükleri nispetindeki şehâdetleri, kâinatın şehâdetinin ikinci kanadını isbat ve teşkil ederler. Madem Risale-i Nur bu büyük şehâdeti isbat ve izah etmiş, biz burada bu kısacık işaretle iktifâ ederiz.

İşte dünya seyyahının kâinattan aldığı ders-i imanîye kısa bir işaret olarak **Birinci Makam'ın On Sekizinci Mertebesi'nde böyle**:

لَا إِلٰهَ إِلَّا اللهُ الْوَاجِبُ الْوُجُودِ، الْمُمْتَنِعُ نَظِيرُهُ، الْمُمْكِنُ كُلُّ مَا سِوَاهُ، الْوَاحِدُ الْأَحَدُ الَّذِي دَلَّ عَلٰى وُجُوبِ وُجُودِهِ فِي وَحْدَتِهِ: هٰذِهِ الْكَائِنَاتُ الْكِتَابُ الْكَبِيرُ الْمُجَسَّمُ وَالْقُرْاٰنُ الْجِسْمَانِيُّ الْمُعَظَّمُ وَالْقَصْرُ الْمُزَيَّنُ الْمُنَظَّمُ وَالْبَلَدُ الْمُحْتَشَمُ الْمُنْتَظَمُ، بِإِجْمَاعِ سُوَرِهِ وَاٰيَاتِهِ وَكَلِمَاتِهِ وَحُرُوفِهِ وَأَبْوَابِهِ وَفُصُولِهِ وَصُحُفِهِ وَسُطُورِهِ وَاتِّفَاقِ أَرْكَانِهِ وَأَنْوَاعِهِ وَأَجْزَائِهِ وَجُزْئِيَّاتِهِ وَسَكَنَتِهِ وَمُشْتَمِلَاتِهِ وَوَارِدَاتِهِ وَمَصَارِفِهِ، بِشَهَادَةِ عَظَمَةِ إِحَاطَةِ حَقِيقَةِ الْحُدُوثِ وَالتَّغَيُّرِ وَالْإِمْكَانِ، بِإِجْمَاعِ جَمِيعِ عُلَمَاءِ عِلْمِ الْكَلَامِ، وَبِشَهَادَةِ حَقِيقَةِ تَبْدِيلِ صُورَتِهِ وَمُشْتَمِلَاتِهِ بِالْحِكْمَةِ وَالْاِنْتِظَامِ وَتَجْدِيدِ حُرُوفِهِ وَكَلِمَاتِهِ بِالنِّظَامِ وَالْمِيزَانِ وَبِشَهَادَةِ عَظَمَةِ إِحَاطَةِ حَقِيقَةِ التَّعَاوُنِ وَالتَّجَاوُبِ وَالتَّسَانُدِ وَالتَّدَاخُلِ وَالْمُوَازَنَةِ وَالْمُحَافَظَةِ فِي مَوْجُودَاتِهِ بِالْمُشَاهَدَةِ وَالْعِيَانِ.[1]

denilmiştir.

---

[1] Allah'tan başka ilâh yoktur. Nazîri mümteni ve O'ndan başka her şey mümkin ve Vâhid-i Ehad olan o Vâcibü'l-vücûd ki mücessem bir kitab-ı kebîr, muazzam bir Kur'ân-ı cismânî, munazzam ve müzeyyen bir kasr ve muntazam ve muhteşem bir memleket olan bu kâinat, sûrelerinin ve âyetlerinin ve kelimelerinin ve harflerinin ve bablarının ve fasıllarının ve sayfalarının ve satırlarının icmâıyla ve erkânının ve envâının ve eczasının ve cüz'iyatının ve sekene ve müştemilâtının ve vâridat ve masârifinin ittifakıyla, bütün ulemâ-yı ilm-i kelâmın icmâına müstenit hudûs ve tagayyür ve imkân hakikatinin azamet-i ihatasının şehadetiyle ve suret ve müştemilâtının hikmet ve intizamla tebdili ve huruf ve kelimâtının nizam ve mizanla tecdidi hakikatinin şehadetiyle ve mevcudatında müşahede ve ıyân ile görünen teâvün ve tecavüp ve tesanüd ve tedahül ve muvâzene ve muhafaza hakikatlerinin azamet-i ihatasının şehadetiyle, O'nun vahdet içindeki vücûb-u vücûduna delâlet eder.

Sonra, dünyaya gelen ve dünyanın yaratanını arayan ve on sekiz adet mertebelerden çıkan ve *arş-ı hakikate yetişen bir mirac-ı imanî ile gâibâne mârifetten hâzırâne ve muhatabâne bir makama terakki eden meraklı ve müştâk yolcu adam,* kendi ruhuna dedi ki: "Fâtiha-yı Şerife'de başından tâ إِيَّاكَ[1] kelimesine kadar gâibâne medh ü senâ ile bir huzur gelip إِيَّاكَ hitabına çıkılması gibi biz dahi *doğrudan doğruya* –gâibâne aramayı bırakıp– *aradığımızı aradığımızdan sormalıyız.* Her şeyi gösteren güneşi, güneşten sormak gerektir." Evet, her şeyi gösteren, kendini her şeyden ziyade gösterir. Öyle ise şemsin şuââtı ile onu görmek ve tanımak gibi ***Hâlık'ımızın*** *esmâ-yı hüsnâsıyla ve sıfât-ı kudsiyesiyle* O'nu *kabiliyetimizin nisbetinde* tanımaya çalışabiliriz.

Bu maksadın hadsiz yollarından iki yolu ve o iki yolun hadsiz mertebelerinden iki mertebeyi ve o iki mertebenin pek çok hakikatlerinden ve pek çok uzun tafsilâtından yalnız iki hakikati icmâl ve ihtisar ile bu risalede beyan edeceğiz.

Birinci Hakikat

Bilmüşâhede gözümüzle görünen ve muhit ve dâimî ve muntazam ve dehşetli ve semâvî ve arzî olan bütün mevcudâtı çeviren ve tebdil ve tecdit eden ve kâinatı kaplayan *faaliyet-i müstevliye hakikati* görünmesi.. ve o her cihetle hikmet-medar faaliyet hakikatinin içinde *tezâhür-ü rubûbiyet* hakikatinin bilbedâhe hissedilmesi.. ve o her cihetle, rahmet-feşan tezâhür-ü rubûbiyet hakikatinin içinde *tebârüz-ü ulûhiyet* hakikati bizzarure bilinmiş olmasıdır.

İşte bu hâkimâne ve hakîmâne faaliyet-i dâimeden ve perdesinin arkasında bir Fâil-i Kadîr ve Alîm'in *ef'âli*, görünür gibi hissedilir.

Ve bu mürebbîyâne ve müdebbirâne *ef'âli* rabbâniyeden ve perdesinin arkasından her şeyde cilveleri bulunan esmâ-yı ilâhiye hissedilir derecesinde bedâhetle bilinir.

Ve bu celâldârâne ve cemâl-perverâne cilvelenen esmâ-yı hüsnâdan ve perdesinin arkasında sıfât-ı seb'a-yı kudsiyenin ilmelyakîn, belki aynelyakîn, belki hakkalyakîn derecesinde vücûdları ve tahakkukları anlaşılır.

Ve bu yedi kudsî sıfâtın dahi, bütün masnûâtın şehâdetiyle, hem hayattarâne, hem kadîrâne, hem alîmâne, hem semîâne, hem basîrâne, hem

---

[1] "Yalnız Sana (ibadet eder, yalnız senden medet umarız)." (Fâtiha sûresi, 1/5).

mürîdâne, hem mütekellimâne nihâyetsiz bir surette tecellîleri ile bilbedâhe ve bizzarure ve biilmelyakîn bir mevsuf-u Vâcibü'l-vücûd'un ve bir müsemmâ-yı Vâhid-i Ehad'in ve bir Fâil-i Ferd-i Samed'in mevcudiyeti güneşten daha zâhir, daha parlak bir tarzda, kalbdeki iman gözüne görünür gibi kat'i bilinir.

Çünkü güzel ve mânidâr bir kitap ve muntazam bir hâne, bedâhetle yazmak ve yapmak fiillerini.. ve güzel yazmak ve intizamlı yapmak fiilleri dahi, bedâhetle yazıcı ve dülger namlarını.. yazıcı ve dülger unvanları ise, bedâhetle kitâbet ve dülgerlik sanatlarını ve sıfatlarını.. ve bu sanat ve sıfatlar, bedâhetle herhâlde bir zâtı istilzam eder ki Mevsuf ve Sâni' ve Müsemmâ ve Fâil olsun. Fâilsiz bir fiil ve müsemmâsız bir isim mümkün olmadığı gibi; mevsufsuz bir sıfat, sanatkârsız bir sanat dahi mümkün değildir.

İşte bu hakikat ve kâideye binâen bu kâinat, bütün mevcudâtıyla beraber kaderin kalemiyle yazılmış, kudretin çekiciyle yapılmış mânidâr hadsiz kitaplar, mektuplar, nihâyetsiz binalar ve saraylar hükmünde –her biri binler vecihle ve beraber hadsiz vücuh ile– rabbânî ve rahmânî nihâyetsiz fiilleri ve o fiillerin menşeleri olan binbir esmâ-yı ilâhiyenin hadsiz cilveleriyle ve o güzel isimlerin menbaı olan yedi sıfât-ı sübhâniyenin nihâyetsiz tecellîleriyle o yedi muhit ve kudsî sıfatların madeni ve mevsufu olan ezelî ve ebedî bir Zât-ı Zülcelâl'in vücûb-u vücûduna ve vahdetine hadsiz işaretler ve nihâyetsiz şehâdetler ettikleri gibi; bütün o mevcudâtta bulunan bütün hüsünler, cemâller, kıymetler, kemâller dahi ef'âl-i rabbâniyenin ve esmâ-yı ilâhiyenin ve sıfât-ı samedâniyenin ve şuûnât-ı sübhâniyenin, kendilerine lâyık ve muvâfık kudsî cemâllerine ve kemâllerine.. ve hepsi birden Zât-ı Akdes'in kudsî cemâline ve kemâline bedâhetle şehâdet ederler.

İşte faaliyet hakikati içinde tezahür eden *rubûbiyet hakikati*, ilim ve hikmetle halk ve îcad ve sun' ve ibda'.. nizam ve mizan ile takdir ve tasvir ve tedbir ve tedvir.. kasd ve irade ile tahvil ve tebdil ve tenzil ve tekmil.. şefkat ve rahmetle it'am ve in'âm ve ikram ve ihsan gibi şuûnâtıyla ve tasarrufatıyla kendini gösterir ve tanıttırır. Ve *tezahür-ü rubûbiyet hakikati* içinde bedâhetle hissedilen ve bulunan *ulûhiyetin tebarüz hakikati* dahi esmâ-yı hüsnânın rahîmâne ve kerîmâne cilveleriyle ve yedi sıfât-ı subûtiye olan *hayat*, *ilim*, *kudret*, *irade*, *sem'*, *basar* ve *kelâm* sıfatlarının celâlli ve cemâlli tecellîleriyle kendini tanıttırır, bildirir.

Evet nasıl ki *kelâm sıfatı*, vahiyler ve ilhamlar ile Zât-ı Akdes'i tanıttırır; öyle de *kudret sıfatı* dahi, mücessem kelimeleri hükmünde olan sanatlı

eserleriyle o Zât-ı Akdes'i bildirir ve kâinatı baştan başa bir furkan-ı cismânî mahiyetinde gösterip, bir Kadîr-i Zülcelâl'i tavsif ve tarif eder.

Ve *ilim sıfatı* dahi hikmetli, intizamlı, mizanlı olan bütün masnûât miktarınca.. ve ilim ile idare ve tedbir ve tezyin ve temyiz edilen bütün mahlûkât adedince mevsufları olan bir tek Zât-ı Akdes'i bildirir.

Ve *hayat sıfatı* ise kudreti bildiren bütün eserler.. ve ilmin vücûdunu bildiren bütün intizamlı ve hikmetli ve mizanlı ve zinetli suretler, hâller.. ve sâir sıfatları bildiren bütün deliller, sıfat-ı hayatın delilleriyle beraber hayat sıfatının tahakkukuna delâlet ettikleri gibi; hayat dahi bütün o delilleriyle aynaları olan bütün zîhayatları şahid göstererek, Zât-ı Hayy-ı Kayyûm'u bildirir. Ve kâinatı; serbeser, her vakit, taze taze ve ayrı ayrı cilveleri ve nakışları göstermek için daima değişen ve tazelenen ve hadsiz aynalardan terekküb eden bir ayna-yı ekber suretine çevirir. Ve bu kıyasla görmek ve işitmek, ihtiyâr etmek ve konuşmak sıfatları dahi her biri birer kâinat kadar Zât-ı Akdes'i bildirir, tanıttırır.

Hem o sıfatlar, Zât-ı Zülcelâl'in vücûduna delâlet ettikleri gibi, hayatın vücûduna ve tahakkukuna ve o Zât'ın hayattar ve diri olduğuna dahi bedâhetle delâlet ederler. Çünkü bilmek, hayatın alâmeti.. işitmek, dirilik emâresi.. görmek, dirilere mahsus.. irade, hayat ile olabilir. İhtiyârî iktidar, zîhayatlarda bulunur. Tekellüm ise bilen dirilerin işidir. İşte bu noktalardan anlaşılır ki; hayat sıfatının yedi defa kâinat kadar delilleri.. ve kendi vücûdunu ve mevsufun vücûdunu bildiren burhanları vardır ki bütün sıfatların esası ve membaı ve ism-i âzamın masdarı ve medarı olmuştur.

Risale-i Nur, bu birinci hakikati kuvvetli burhanlar ile isbat ve bir derece izah ettiğinden bu denizden bu mezkûr katre ile şimdilik iktifâ ediyoruz.

İkinci Hakikat

Sıfat-ı kelâmdan gelen tekellüm-ü ilâhîdir.

قُلْ لَوْ كَانَ الْبَحْرُ مِدَادًا لِكَلِمَاتِ رَبِّي لَنَفِدَ الْبَحْرُ قَبْلَ أَنْ تَنْفَدَ كَلِمَاتُ رَبِّي وَلَوْ جِئْنَا بِمِثْلِهِ مَدَدًا[1]

[1] "De ki: "Rabbimin sözlerini yazmak için en büyük okyanus mürekkep olsaydı (hatta onun bir mislini de takviye gönderseydik), bu deniz tükenir, Rabbimin sözleri yine de bitmezdi." (Kehf sûresi, 18/109).

âyetinin sırrıyla kelâm-ı ilâhî, nihâyetsizdir. Bir zâtın vücûdunu bildiren en zâhir alâmet, konuşmasıdır. Demek bu hakikat, nihâyetsiz bir surette Mütekellim-i Ezelî'nin mevcudiyetine ve vahdetine şehâdet eder. Bu hakikatin iki kuvvetli şehâdeti, bu risalenin On Dördüncü ve On Beşinci Mertebeleri'nde beyan edilen vahiyler ve ilhamlar cihetiyle.. ve geniş bir şehâdeti dahi, Onuncu Mertebesi'nde işaret edilen kütüb-ü mukaddese-i semâviye cihetiyle.. ve çok parlak ve câmî bir diğer şehâdeti dahi, On Yedinci Mertebesi'nde Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan cihetiyle geldiğinden; bu hakikatin beyan ve şehâdetini o mertebelere havale edip o hakikati, mucizâne ilân eden ve şehâdetini sâir hakikatlerin şehâdetleriyle beraber ifade eden

شَهِدَ اللهُ أَنَّهُ لَآ إِلٰهَ إِلَّا هُوَ وَالْمَلٰٓئِكَةُ وَأُولُو الْعِلْمِ قَآئِمًا بِالْقِسْطِ ۚ لَآ إِلٰهَ إِلَّا هُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ[1]

âyet-i muazzamanın envârı ve esrarı, bizim bu yolcuya kâfi ve vâfi gelmiş ki daha ileri gidememiş.

İşte bu yolcunun bu makam-ı kudsîden aldığı dersin kısa bir meâline bir işaret olarak **Birinci Makam'ın On Dokuzuncu Mertebesi'nde**:

لَا إِلٰهَ إِلَّا اللهُ الْوَاجِبُ الْوُجُودِ الْوَاحِدُ الْأَحَدُ لَهُ الْأَسْمَاءُ الْحُسْنٰى، وَلَهُ الصِّفَاتُ الْعُلْيَا، وَلَهُ الْمَثَلُ الْأَعْلَى، الَّذِي دَلَّ عَلٰى وُجُوبِ وُجُودِهِ فِي وَحْدَتِهِ: اَلذَّاتُ الْوَاجِبُ الْوُجُودِ بِإِجْمَاعِ جَمِيعِ صِفَاتِهِ الْقُدْسِيَّةِ الْمُحِيطَةِ، وَجَمِيعِ أَسْمَائِهِ الْحُسْنٰى الْمُتَجَلِّيَةِ، وَبِاتِّفَاقِ جَمِيعِ شُؤُونَاتِهِ وَأَفْعَالِهِ الْمُتَصَرِّفَةِ، بِشَهَادَةِ عَظَمَةِ حَقِيقَةِ تَبَارُزِ الْأُلُوهِيَّةِ فِي تَظَاهُرِ الرُّبُوبِيَّةِ، فِي دَوَامِ الْفَعَّالِيَّةِ الْمُسْتَوْلِيَةِ، بِفِعْلِ الْإِيجَادِ وَالْخَلْقِ وَالصُّنْعِ وَالْإِبْدَاعِ بِإِرَادَةٍ وَقُدْرَةٍ، وَبِفِعْلِ التَّقْدِيرِ وَالتَّصْوِيرِ وَالتَّدْبِيرِ وَالتَّدْوِيرِ بِاخْتِيَارٍ وَحِكْمَةٍ، وَبِفِعْلِ التَّصْرِيفِ وَالتَّنْظِيمِ وَالْمُحَافَظَةِ وَالْإِدَارَةِ وَالْإِعَاشَةِ بِقَصْدٍ وَرَحْمَةٍ، وَبِكَمَالِ الْانْتِظَامِ وَالْمُوَازَنَةِ، وَبِشَهَادَةِ عَظَمَةِ إِحَاطَةِ حَقِيقَةِ أَسْرَارِ: ﴿شَهِدَ اللهُ أَنَّهُ لَآ إِلٰهَ إِلَّا هُوَ وَالْمَلٰٓئِكَةُ وَأُولُو الْعِلْمِ قَآئِمًا بِالْقِسْطِ ۚ لَآ إِلٰهَ إِلَّا هُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ﴾[2]

---

1 "Allah'tan başka tanrı bulunmadığına şahit bizzat Allah'tır. Bütün melekler, hak ve adaletten ayrılmayan ilim adamları da bu gerçeğe, aziz ve hakîm (mutlak galip, tam hüküm ve hikmet sahibi) Allah'tan başka tanrı olmadığına şahittirler." (Âl-i İmran sûresi, 3/18).

2 Allah'tan başka ilâh yoktur. O öyle bir Vâcibü'l-vücûd ve Vâhid-i Ehad'dir ki bütün güzel isimler, bütün yüce sıfatlar ve en yüce vasıflar O'na aittir. İrade ve kudretle îcad ve halk ve sun' ve ibdâ fiillerini, ihtiyar ve hikmetle takdir ve tasvir ve tedbir ve tedvir fiillerini, kasd ve rahmetle ve kemâl-i intizam ve

denilmiştir…

İhtar

Geçen İkinci Makam'ın Birinci Bâb'ındaki on dokuz adet mertebelerin şehâdet eden hakikatlerinin her birisi, tahakkuklarıyla ve vücudlarıyla vücûb-u vücûda delâlet ettikleri gibi; ihataları ile dahi vahdete ve ehadiyete delâlet ederler. Fakat başta sarîhen vücûdu isbat ettikleri cihetle vücûb-u vücûdun delilleri sayılmış. İkinci Makam'ın İkinci Bâb'ı ise başta ve sarâhatle vahdeti ve içinde vücûdu isbat ettiği haysiyetiyle tevhid burhanları denilir. Yoksa her ikisi, her ikisini isbat eder. Farklarına işaret için Birinci Bâb'da بِشَهَادَةِ عَظَمَةِ إِحَاطَةِ حَقِيقَةِ[1], İkinci Bâb'da vahdet görünür gibi zuhuruna işareten بِمُشَاهَدَةِ عَظَمَةِ إِحَاطَةِ حَقِيقَةِ[2] fıkraları tekrar ediliyor. Gelecek İkinci Bâb'ın mertebelerini Birinci Bâb gibi izah etmeye niyet etmiştim. Fakat bazı hâllerin mümânaatiyle, ihtisara ve icmâle mecburum. Hakkıyla beyan etmeyi Risale-i Nur'a havale ediyoruz.

muvâzene ile tasrif ve tanzim ve muhafaza ve idare ve iâşe fiillerini tazammun eden faaliyet-i müstevliyenin devamı içinde görünen tezahür-ü rubûbiyet ve onun içinde görünen tebarüz-ü ulûhiyet hakikatinin azametinin şehadetiyle; ve "Allah'tan başka tanrı bulunmadığına şahit bizzat Allah'tır. Bütün melekler, hak ve adaletten ayrılmayan ilim adamları da bu gerçeğe, aziz ve hakîm (mutlak galip, tam hüküm ve hikmet sahibi) Allah'tan başka tanrı olmadığına şahittirler."[*1] meâlindeki âyet-i kerîmenin hakikat-i esrarının azamet-i ihatasının şehadetiyle; bütün kudsî ve muhît sıfatlarının ve kâinatta tecellî eden bütün esmâ-i hüsnâsının icmâ ve kâinatta tasarruf eden bütün şuunat ve ef'âlinin ittifakı, O'nun vahdet içindeki vücûb-u vücûduna delâlet eder.

[*1] Âl-i İmran sûresi, 3/18.

1 "... hakikatinin azamet-i ihâtasının şehadetiyle."

2 "... hakikatinin azamet-i ihâtasının müşahedesiyle."

İkinci Bâb

Berâhin-i Tevhidiyeye Dairdir

Dünyaya iman için gönderilen ve bütün kâinatta fikren seyahat eden ve her şeyden Hâlık'ını soran ve her yerde Rabb'ini arayan ve hakkalyakîn derecesinde İlah'ını vücûb-u vücûd noktasında bulan dünya misafiri, kendi aklına dedi ki: "Gel, Vâcibü'l-vücûd Hâlık'ımızın vahdet burhanlarını temâşâ için yine beraber bir seyahate gideceğiz." Beraber gittiler. *Birinci Menzil*'de gördüler ki; kâinatı istilâ eden *dört hakikat-i kudsiye*, vahdeti bedâhet derecesinde istilzam edip isterler.

Birinci Hakikat

Ulûhiyet-i mutlakadır.

Evet, nev-i beşerin her tâifesi, birer nevi ibadet ile –fıtrî gibi– meşgul olması.. vesâir zîhayatın, belki cemâdâtın dahi fıtrî hizmetleri birer nevi ibadet hükmünde bulunması.. ve kâinatta maddî ve mânevî bütün nimetlerin ve ihsanların her biri, bir mâbudiyet tarafından hamd ve ibadeti yaptıran perestişe ve şükre birer vesile olmaları.. ve vahiy ve ilhamlar gibi bütün tereşşuhât-ı gaybiye ve tezahürat-ı mâneviyenin birtek İlah'ın mâbudiyetini ilân etmeleri, elbette ve bedâhetle bir ulûhiyet-i mutlakanın tahakkukunu ve hükümferma olduğunu isbat ederler.

Madem böyle bir ulûhiyet hakikati var, elbette iştiraki kabul edemez. Çünkü ulûhiyete yani mâbudiyete karşı şükür ve ibadetle mukabele edenler, kâinat ağacının en nihâyetlerinde bulunan zîşuur meyveleridir. Ve başkalarının o zîşuurları memnun ve minnettar edip yüzlerini kendilerine çevirmesi ve görünmediğinden çabuk unutturulabilen hakikî mâbudlarını onlara unutturması, ulûhiyetin mahiyetine ve kudsî maksatlarına öyle bir zıddiyettir ki, hiçbir cihetle müsaade etmez. Kur'ân'ın çok tekrar ile ve şiddetle şirki red ve müşrikleri cehennem ile tehdit etmesi[1], bu cihettendir.

---

[1] Bkz.: Bakara sûresi, 2/39, 161, 257; Âl-i İmran sûresi, 3/4, 10, 12, 56, 90, 91, 116; Nisâ sûresi, 4/56, 168; Mâide sûresi, 5/10, 36, 73; ...

İkinci Hakikat

Rubûbiyet-i mutlakadır.

Evet bütün kâinatta hususan zîhayatlarda ve bilhassa terbiye ve iâşelerinde her tarafta aynı tarzda ve umulmadık bir surette beraber ve birbiri içinde hakîmâne, rahîmâne bir dest-i gaybî tarafından olan bir tasarruf-u âmm, elbette bir rubûbiyet-i mutlakanın tereşşuhudur ve ziyasıdır ve tahakkukuna bir burhan-ı kat'îdir.

Madem bir rubûbiyet-i mutlaka vardır, elbette şirk ve iştiraki kabul etmez. Çünkü o rubûbiyetin kendi cemâlini izhar ve kemâlâtını ilân ve kıymetli sanatlarını teşhir ve gizli hünerlerini göstermek gibi en mühim maksat ve gayeleri cüz'iyatta ve zîhayatta temerküz ve içtima ettiğinden, en cüz'î bir şeye ve en küçük bir zîhayata kendi başı ile müdahale eden bir şirk, o gayeleri bozar ve o maksatları harap eder. Ve zîşuurun yüzlerini o gayelerden ve o gayeleri irade edenden çevirip esbaba saldığından ve bu vaziyet, rubûbiyetin mahiyetine bütün bütün muhalif ve adâvet olduğundan, elbette böyle bir rubûbiyet-i mutlaka, hiçbir cihetle şirke müsaade etmez. Kur'ân'ın kesretli takdisatı ve tesbihatı ve âyâtı ve kelimâtı, belki hurufâtı ve hey'âtıyla mütemâdiyen tevhide irşadatı bu büyük sırdan ileri gelmiştir...

Üçüncü Hakikat

Kemâlâttır.

Evet, bu kâinatın bütün ulvî hikmetleri, harika güzellikleri, âdilâne kanunları, hakîmâne gayeleri, hakikat-i kemâlâtın vücuduna bedâhetle delâlet ve bilhassa bu kâinatı hiçten îcad edip her cihetle mucizâtlı ve cemâlli bir surette idare eden Hâlık'ın kemâlâtına ve o Hâlık'ın ayna-yı zîşuuru olan insanın kemâlâtına şehâdeti pek zâhirdir.

Madem kemâlât hakikati vardır. Ve madem kâinatı kemâlât içinde îcad eden Hâlık'ın kemâlâtı muhakkaktır. Ve madem kâinatın en mühim meyvesi ve arzın halifesi[1] ve Hâlık'ın en ehemmiyetli masnûu ve sevgilisi olan insanın kemâlâtı haktır ve hakikatlidir. Elbette bu gözümüz ile gördüğümüz kemâlli ve hikmetli kâinatı, fenâ ve zevalde yuvarlanan ve neticesiz olarak tesadüfün oyuncağı, tabiatın mel'abegâhı, zîhayatın zalimâne mezbahası, zîşuurun dehşetli hüzüngâhı suretine çeviren ve âsârı ile kemâlâtı görünen insanı, en

[1] Bkz.: Bakara sûresi, 2/30.

bîçâre ve en perişan ve en aşağı bir hayvan derekesine indiren ve Hâlık'ın ayna-yı kemâlâtı olan bütün mevcudâtın şehâdetiyle nihâyetsiz kemâlât-ı kudsiyesi bulunan o Hâlık'ın kemâlâtını setredip perde çekerek netice-i faaliyetini ve hallâkıyetini ibtal eden şirk, elbette olamaz ve hakikatsizdir. Şirkin bu kemâlât-ı ilâhiyeye ve insaniye ve kevniyeye karşı zıddiyeti ve o kemâlâtları bozduğu, İkinci Şuâ Risalesi'nin üç meyve-i tevhide dair Birinci Makamı'nda kuvvetli ve kat'î deliller ile isbat ve izah edildiğinden, ona havale edip burada kısa kesiyoruz.

Dördüncü Hakikat

Hâkimiyettir.

Evet bu kâinata geniş bir dikkat ile bakan, kâinatı gayet haşmetli ve gayet faaliyetli bir memleket, belki idaresi gayet hikmetli ve hâkimiyeti gayet kuvvetli bir şehir hükmünde görür, her şeyi ve her nevi, birer vazife ile musahharâne meşgul bulur. [1] وَلِلّٰهِ جُنُودُ السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضِ âyetinin askerlik manasını ihsas eden temsiline göre, zerrât ordusundan ve nebâtât fırkalarından ve hayvanât taburlarından, tâ yıldızlar ordusuna kadar olan cünûd-u rabbâniyeden, o küçücük memurlarda ve bu pek büyük askerlerde hâkimâne tekvinî emirlerin, âmirâne hükümlerin, şâhâne kanunların cereyanları, bedâhetle bir hâkimiyet-i mutlakanın ve bir âmiriyet-i külliyenin vücuduna delâlet ederler.

Madem bir hâkimiyet-i mutlaka hakikati vardır, elbette şirkin hakikati olamaz. Çünkü [2] لَوْ كَانَ فِيهِمَا اٰلِهَةٌ إِلَّا اللّٰهُ لَفَسَدَتَا âyetinin hakikat-i kâtıasıyla müteaddit eller müstebidâne bir işe karışsalar, karıştırırlar. Bir memlekette iki padişah, hatta bir nâhiyede iki müdür bulunsa intizam bozulur ve idare herc ü merc olur. Hâlbuki sinek kanadından tâ semâvât kandillerine kadar ve hüceyrât-ı bedeniyeden tâ seyyârâtın burçlarına kadar öyle bir intizam var ki, zerre kadar şirkin müdahalesi olamaz.

Hem hâkimiyet bir makam-ı izzettir; rakip kabul etmek, o hâkimiyetin izzetini kırar. Evet, aczi için çok yardımcılara muhtaç olan insanın, cüz'î ve zâhirî ve muvakkat bir hâkimiyeti için kardeşini ve evlâdını zalimâne öldürmesi gösteriyor ki; hâkimiyet, rakip kabul etmez. Böyle bir âciz, böyle cüz'î bir

---

1 "Göklerin ve yerin orduları Allah'ındır." (Fetih sûresi, 48/4, 7)

2 "Eğer gökte ve yerde, Allah'tan başka ilâhlar bulunsaydı oraların nizamı bozulurdu." (Enbiyâ sûresi, 21/22)

hâkimiyet için böyle yaparsa; elbette bütün kâinatın mâliki olan bir Kadîr-i Mutlak'ın hakikî ve küllî rubûbiyetine ve ulûhiyetine medar olan kendi hâkimiyet-i kudsiyesine başkasını teşrik etmesi ve şerike müsaade etmesi hiçbir cihetle mümkün olamaz. Bu hakikat, İkinci Şuâ'ın İkinci Makam'ında ve Risale-i Nur'un birçok yerlerinde kuvvetli deliller ile isbat edildiğinden, onlara havale ediyoruz.

İşte yolcumuz bu dört hakikati müşâhede etmekle vahdâniyet-i ilâhiyeyi şuhûd derecesinde bildi, imanı parladı. Bütün kuvvetiyle لَا إِلٰهَ إِلَّا اللهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ[1] dedi. Ve bu menzilden aldığı derse bir kısa işaret olarak **Birinci Makam'ın İkinci Bâbı'nda**:

لَا إِلٰهَ إِلَّا اللهُ الْوَاحِدُ الْأَحَدُ الَّذِي دَلَّ عَلٰى وَحْدَانِيَّتِهِ وَوُجُوبِ وُجُودِهِ: مُشَاهَدَةُ عَظَمَةِ حَقِيقَةِ تَبَارُزِ الْأُلُوهِيَّةِ الْمُطْلَقَةِ.

وَكَذَا مُشَاهَدَةُ عَظَمَةِ إِحَاطَةِ حَقِيقَةِ تَظَاهُرِ الرُّبُوبِيَّةِ الْمُطْلَقَةِ الْمُقْتَضِيَةِ لِلْوَحْدَةِ.

وَكَذَا مُشَاهَدَةُ عَظَمَةِ إِحَاطَةِ حَقِيقَةِ الْكَمَالَاتِ النَّاشِئَةِ مِنَ الْوَحْدَةِ.

وَكَذَا مُشَاهَدَةُ عَظَمَةِ إِحَاطَةِ حَقِيقَةِ الْحَاكِمِيَّةِ الْمُطْلَقَةِ الْمَانِعَةِ وَالْمُنَافِيَةِ لِلشِّرْكَةِ.[2]

denilmiştir.

Sonra o sükûnetsiz misafir, kendi kalbine dedi: Ehl-i imanın, hususan ehl-i tarîkatin her vakit tekrarla لَآ إِلٰهَ إِلَّا هُوَ[3] demeleri, tevhidi yâd ve ilân etmeleri gösterir ki; tevhidin pek çok mertebeleri bulunuyor. *Hem tevhid, en ehemmiyetli ve en halâvetli ve en yüksek bir vazife-i kudsiye ve bir farîza-yı fıtriye ve bir ibadet-i imaniyedir.*

Öyle ise gel bir mertebeyi daha bulmak için, bu ibrethânenin diğer bir menzilinin kapısını daha açmalıyız. *Çünkü aradığımız hakikî tevhid, yalnız tasavvurdan ibaret bir mârifet değildir. Belki İlm-i Mantık'ta tasavvura*

---

1 "Allah'tan başka ilâh yoktur. O birdir. Ortağı yoktur." (Bkz.: Tirmizî, *deavât* 36; Nesâî, *menâsik* 163; İbni Mâce, *ticârât* 40, *menâsik* 84).

2 Allah'tan başka ilâh yoktur. O Vâhid-i Ehad ki, tebarüz-ü ulûhiyet-i mutlaka hakikatinin azametinin müşahedesi, kezâ vahdeti iktiza eden tezahür-ü rububiyet-i mutlaka hakikatinin azamet-i ihatasının müşahedesi, kezâ vahdetten neş'et eden kemâlât hakikatinin azamet-i ihatasının müşahedesi, kezâ şirke mâni olan ve şirki nefyeden hâkimiyet-i mutlaka hakikatinin azamet-i ihatasının müşahedesi, Onun vahdâniyetine ve vücub-u vücuduna delâlet eder.

3 "Allah, o hak Mabuddur ki kendisinden başka hiçbir ilâh yoktur." (Bakara sûresi, 2/163, 255; Âl-i İmran sûresi, 3/2, 6, 18; Nisâ sûresi, 4/87; …)

mukabil ve mârifet-i tasavvuriyeden çok kıymettar ve burhanın neticesi olan ve ilim denilen tasdiktir. Ve tevhid-i hakikî öyle bir hüküm ve tasdik ve iz'an ve kabuldür ki; her bir şeyle Rabb'ini bulabilir ve her şeyde Hâlık'ına giden bir yolu görür ve hiçbir şey huzuruna mâni olmaz. Yoksa Rabbini bulmak için her vakit kâinat perdesini yırtmak, açmak lâzımgelir.

"Öyle ise haydi, ileri!" diyerek, kibriyâ ve azamet kapısını çaldı. Ef'âl ve âsâr menziline ve îcad ve ibda' âlemine girdi, gördü ki; kâinatı istilâ etmiş "*beş hakikat-i muhîta*" hükmediyorlar, bedâhetle tevhidi isbat ederler.

Birincisi

Kibriyâ ve azamet hakikatidir. Bu hakikat, İkinci Şuâ'nın İkinci Makam'ında ve Risale-i Nur'un müteaddit yerlerinde burhanlarla izah edildiğinden burada bu kadar deriz ki:

Binlerle sene birbirlerinden uzak bir mesafede bulunan yıldızları, aynı anda aynı tarzda îcad edip tasarruf eden.. ve zeminin şark ve garp ve cenup ve şimalinde bulunan aynı çiçeğin hadsiz efradını, bir zamanda ve bir suretle halkedip tasvir eden.. hem [1] هُوَ الَّذِي خَلَقَ السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضَ فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ yani gökleri ve zemini altı günde yaratmak gibi geçmiş ve gaybî ve çok acîb bir hâdiseyi, hâzır ve göz önünde bir hâdise ile isbat etmek ve onun gibi acîb bir tanzir olarak zeminin yüzünde bahar mevsiminde haşr-i âzamın yüz binden ziyade misallerini gösterir gibi, iki yüz binden ziyade nebâtât tâifelerini ve hayvanât kabilelerini beş-altı haftada inşâ edip kemâl-i intizam ve mizan ile iltibassız, noksansız, yanlışsız, beraber, birbiri içinde idare, terbiye, iâşe, temyiz ve tezyin eden.. hem [2] يُولِجُ اللَّيْلَ فِي النَّهَارِ وَيُولِجُ النَّهَارَ فِي اللَّيْلِ âyetinin sarâhatiyle zemini döndürüp, gece-gündüz sayfalarını yapan ve çeviren ve yevmiye hâdisâtıyla yazan, değiştiren aynı zât; aynı anda, en gizli, en cüz'î olan kalblerin hâtırâtlarını dahi bilir ve iradesiyle idare eder. Ve mezkûr fiillerin her biri birtek fiil olduğundan, zarurî olarak, onların fâili dahi birtek vâhid ve kâdir olan Fâil-i Zülcelâl'lerinin bedâhetle öyle bir kibriyâ ve azameti var ki; hiçbir yerde, hiçbir şeyde, hiçbir cihetle, hiçbir şirkin hiçbir imkânını, hiçbir ihtimalini bırakmıyor, köküyle kesiyor.

---

1 "Rabbiniz o Allah'tır ki gökleri ve yeri altı günde yarattı." (A'râf sûresi, 7/54; Yûnus sûresi, 10/3; Hûd sûresi, 11/3; Hadîd sûresi, 57/4)

2 "Geceyi gündüze katar, böylece gündüz uzar. Gündüzü geceye katar, böylece gece uzar." (Hadîd sûresi, 57/6)

Madem böyle bir kibriyâ ve azamet-i kudret var ve madem o kibriyâ nihâyet kemâldedir ve ihata ediyor. Elbette o kudrete acz veya ihtiyaç ve o kibriyâya kusur ve o kemâle noksaniyet ve o ihataya kayıt ve o nihâyetsizliğe nihâyet veren bir şirke meydan vermesi ve müsaade etmesi, hiçbir vecihle mümkün değildir. Fıtratını bozmayan hiçbir akıl kabul etmez.

İşte şirk, kibriyâya dokunması ve celâlin izzetine dokundurması ve azametine ilişmesi cihetiyle öyle bir cinâyettir ki; hiç kabil-i af olmadığını Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan, azîm tehdit ile إِنَّ اللهَ لَا يَغْفِرُ أَنْ يُشْرَكَ بِهٖ وَيَغْفِرُ مَا دُونَ ذٰلِكَ[1] ferman ediyor.

İkinci Hakikat

Kâinatta tasarrufları görünen ef'âl-i rabbâniyenin ıtlak ve ihata ve nihâyetsiz bir surette zuhurlarıdır. Ve o fiilleri takyid ve tahdid eden, yalnız hikmet ve iradedir ve mazharların kabiliyetleridir. Ve serseri tesâdüf ve şuursuz tabiat ve kör kuvvet ve câmid esbap ve kayıtsız ve her yere dağılan ve karıştıran unsurlar, o gayet mizanlı ve hikmetli ve basîrâne ve hayattarâne ve muntazam ve muhkem olan fiillere karışamazlar, belki Fâil-i Zülcelâl'in emriyle ve iradesiyle ve kuvvetiyle zâhirî bir perde-i kudret olarak istimâl olunuyorlar.

Hadsiz misallerinden üç misâli: Sûre-i Nahl'in bir sayfasında birbirine muttasıl üç âyetin işaret ettikleri üç fiilin hadsiz nüktelerinden üç nüktesini beyan ederiz.

• *Birincisi*:

وَأَوْحٰى رَبُّكَ إِلَى النَّحْلِ أَنِ اتَّخِذِي مِنَ الْجِبَالِ بُيُوتًا وَمِنَ الشَّجَرِ وَمِمَّا يَعْرِشُونَ[2]

Evet balarısı fıtratça ve vazifece öyle bir mucize-i kudrettir ki; koca Sûre-i Nahl, onun ismiyle tesmiye edilmiş. Çünkü o küçücük bal makinesinin zerrecik *başında* onun ehemmiyetli vazifesinin mükemmel programını yazmak.. ve küçücük *karnında* taamların en tatlısını koymak ve pişirmek.. ve *süngücüğünde* zîhayat âzâları tahrip etmek ve öldürmek hâsiyetinde bulunan zehiri o uzuvcuğuna ve cismine zarar vermeden yerleştirmek, nihâyet dikkat ve ilim

---

1 "Şu muhakkak ki Allah Kendisine şirk koşulmasını affetmez, ama bunun altındaki diğer günahları (dilediği kimse hakkında) affeder." (Nisâ sûresi, 4/48, 116)

2 "Rabbin bal arısına şöyle vahyetti: "Dağlardan, ağaçlardan ve insanların kurdukları çardaklardan kendine göz göz ev (kovan) edin." (Nahl sûresi, 16/68)

ile ve gayet hikmet ve irade ile ve tam bir intizam ve muvâzene ile olduğundan, şuursuz, intizamsız, mizansız olan tabiat ve tesâdüf gibi şeyler elbette müdahale edemezler ve karışamazlar.

İşte bu üç cihetle mucizeli bu sanat-ı ilâhiyenin ve bu fiil-i rabbânînin, bütün zemin yüzünde hadsiz arılarda, aynı hikmetle, aynı dikkatle, aynı mizanda, aynı anda, aynı tarzda zuhuru ve ihatası, bedâhetle vahdeti isbat eder.

•*İkinci Âyet*: وَإِنَّ لَكُمْ فِي الْأَنْعَامِ لَعِبْرَةً نُسْقِيكُمْ مِمَّا فِي بُطُونِهِ مِنْ بَيْنِ فَرْثٍ وَدَمٍ لَبَنًا خَالِصًا سَائِغًا لِلشَّارِبِينَ[1] âyeti, ibret-feşan bir fermandır. Evet, başta inek ve deve ve keçi ve koyun olarak süt fabrikaları olan vâlidelerin memelerinde kan ve fışkı içinde bulaştırmadan ve bulandırmadan ve onlara bütün bütün muhalif olarak hâlis, temiz, safi, mugaddî, hoş, beyaz bir sütü koymak.. ve yavrularına karşı o sütten daha ziyade hoş, şirin, tatlı, kıymetli ve fedakârâne bir şefkati kalblerine bırakmak; elbette o derece bir rahmet, bir hikmet, bir ilim, bir kudret ve bir ihtiyâr ve dikkat ister ki; fırtınalı tesadüflerin ve karıştırıcı unsurların ve kör kuvvetlerin hiçbir cihetle işleri olamaz.

İşte böyle gayet mucizeli ve hikmetli bu sanat-ı rabbâniyenin ve bu fiil-i ilâhînin, umum rû-yi zeminde, yüz binlerle nevilerin, hadsiz vâlidelerinin kalblerinde ve memelerinde aynı anda, aynı tarzda, aynı hikmet ve aynı dikkat ile tecellisi ve tasarrufu ve yapması ve ihatası, bedâhetle vahdeti isbat eder.

•*Üçüncü Âyet*: وَمِنْ ثَمَرَاتِ النَّخِيلِ وَالْأَعْنَابِ تَتَّخِذُونَ مِنْهُ سَكَرًا وَرِزْقًا حَسَنًا إِنَّ فِي ذٰلِكَ لَاٰيَةً لِقَوْمٍ يَعْقِلُونَ[2]

Bu âyet, nazar-ı dikkati hurma ve üzüme celbedip der ki: "Aklı bulunanlara, bu iki meyvede tevhid için büyük bir âyet, bir delil ve bir hüccet vardır." Evet bu iki meyve; hem gıda ve kût, hem fâkihe ve yemiş, hem çok lezzetli taamların menşeleri olmakla beraber, susuz bir kumda ve kuru bir toprakta duran bu ağaçlar, o derece bir mucize-i kudret ve bir harika-yı hikmettir ve öyle bir helvalı şeker fabrikası ve ballı bir şurup makinesi ve o kadar hassas bir mizan ve mükemmel bir intizam ve hikmetli ve dikkatli bir sanattırlar ki; zerre kadar aklı bulunan bir adam, "Bunları böyle yapan, elbette bu kâinatı yaratan

---

1 "Doğrusu davarlarda da size deliller vardır: Zira size onların karınlarındaki işkembe ile kan arasından, halis bir süt içiriyoruz ki içenlerin boğazından âfiyetle geçer." (Nahl sûresi, 16/66)

2 "Hurma ve üzümden hem sarhoşluk veren içki, hem de güzel gıdalar elde edersiniz. Şüphesiz bunda aklını çalıştıran kimseler için alacak ibret vardır." (Nahl sûresi, 16/67)

zât olabilir." demeye mecburdur. Çünkü meselâ bu gözümüz önünde bir parmak kadar asmanın üzüm çubuğunda yirmi salkım var ve her salkımda şekerli şurup tulumbacıklarından yüzer tane var… Ve her tanenin yüzüne incecik ve güzel ve latîf ve renkli bir mahfazayı giydirmek.. ve nazik ve yumuşak kalbinde, kuvve-i hâfızası ve programı ve tarihçe-i hayatı hükmünde olan sert kabuklu, ceviz içli çekirdekleri koymak.. ve karnında cennet helvası gibi bir tatlıyı ve âb-ı kevser gibi bir balı yapmak.. ve bütün zemin yüzünde, hadsiz emsâlinde aynı dikkat, aynı hikmet, aynı harika-yı sanatı, aynı zamanda, aynı tarzda yaratmak, elbette bedâhetle gösterir ki; bu işi yapan bütün kâinatın Hâlık'ıdır ve nihâyetsiz bir kudreti ve hadsiz bir hikmeti iktizâ eden şu fiil, ancak O'nun fiilidir.

Evet, bu çok hassas mizana ve çok mahâretli sanata ve çok hikmetli intizama, kör ve serseri ve intizamsız ve şuursuz ve hedefsiz ve istilâcı ve karıştırıcı olan kuvvetler ve tabiatlar ve sebepler karışamazlar, ellerini uzatamazlar. Yalnız, mef'uliyette ve kabulde ve perdedârlıkta emr-i rabbânî ile istihdam olunuyorlar.

İşte bu üç âyetin işaret ettikleri üç hakikatin tevhide delâlet eden üç nüktesi gibi, hadsiz ef'âl-i rabbâniyenin hadsiz cilveleri ve tasarrufları, ittifakla birtek Vâhid-i Ehad bir Zât-ı Zülcelâl'in vahdetine şehâdet ederler.

Üçüncü Hakikat

Mevcudâtın ve bilhassa nebâtât ve hayvanâtın, sürat-i mutlaka içinde kesret-i mutlaka ve intizam-ı mutlak ile.. ve sühûlet-i mutlaka içinde gayet hüsn-ü sanat ve maharet ve itkan ve intizam ile.. ve mebzuliyet-i mutlaka ve ihtilat-ı mutlak içinde gayet kıymettarlık ve tam imtiyaz ile îcadlarıdır.

Evet, gayet çokluk ile gayet çabukluk, hem gayet sanatkârâne ve mahirâne ve dikkat ve intizam ile gayet kolay ve rahatça, hem gayet mebzuliyet ve karışıklık içinde gayet kıymetli ve fârikalı olarak bulaşmadan ve bulaştırmadan ve bulandırmadan yapmak, ancak ve ancak birtek vâhid zâtın öyle bir kudretiyle olabilir ki, o kudrete hiçbir şey ağır gelmez. Ve o kudrete nisbeten yıldızlar, zerreler kadar.. ve en büyük, en küçük kadar.. ve efradı hadsiz bir nevi, birtek fert kadar.. ve azametli ve muhit bir küll, has ve az bir cüz kadar.. ve koca zeminin ihyası ve diriltilmesi, bir ağaç kadar.. ve dağ gibi bir ağacın inşâsı, tırnak gibi bir çekirdek kadar kolay ve rahatça ve sühûletli olmak gerektir; tâ ki gözümüzün önünde yapılan bu işleri yapabilsin.

İşte bu mertebe-i tevhidin ve bu üçüncü hakikatin ve kelime-i tevhidin bu ehemmiyetli sırrını, yani en büyük bir küll, en küçük bir cüz'î gibi olması ve en çok ve en az farkı bulunmaması.. hem bu hayretli hikmetini ve bu azametli tılsımını ve tavr-ı aklın haricindeki bu muammasını ve İslâmiyet'in en mühim esasını ve imanın en derin bir medarını ve tevhidin en büyük bir temelini beyan ve hall ve keşif ve isbat etmekle Kur'ân'ın tılsımı açılır ve hilkat-i kâinatın en gizli ve bilinmez ve felsefeyi idrakinden âciz bırakan muamması bilinir.

Hâlık-ı Rahîm'ime yüz bin defa Risaletü'-n Nur'un hurufâtı adedince şükür ve hamdolsun ki Risaletü'-n Nur, bu acîb tılsımı ve bu garip muammayı hall ve keşif ve isbat etmiş. Ve bilhassa Yirminci Mektup'un âhirlerinde وَهُوَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ[1] bahsinde ve haşre dair Yirmi Dokuzuncu Söz'ün "Fâil Muktedirdir" bahsinde, Yirmi Dokuzuncu Lem'a-yı Arabiye'nin اَللّٰهُ أَكْبَرُ[2] mertebelerinden kudret-i ilâhiyenin isbatında, kat'î burhanlarla iki kere iki dört eder derecesinde isbat edilmiş. Onun için, izahı onlara havale etmekle beraber, bir fihriste hükmünde bu sırrı açan esasları ve delilleri icmâlen beyan ve on üç basamak olarak on üç sırra işaret etmek istedim. *Birinci ve İkinci Sır*'ları yazdım. Fakat maatteessüf hem maddî, hem mânevî iki kuvvetli mâni, beni şimdilik mütebâkisinden vazgeçirdiler.

•*Birinci Sır*:

Bir şey zâtî olsa, onun zıddı o zâta ârız olamaz. Çünkü *"ictimâu'z-zıddeyn"* olur, o da muhâldir. İşte bu sırra binâen, madem kudret-i ilâhiye zâtiyedir ve Zât-ı Akdes'in lâzım-ı zarurîsidir. Elbette o kudretin zıddı olan acz, o Zât-ı Kadîr'e ârız olması mümkün olmaz…

Ve madem bir şeyde mertebelerin bulunması, o şeyin içinde *"zıddının tedâhulü"* iledir. Meselâ ziyanın kavî ve zayıf gibi mertebeleri, zulmetin müdahalesi ile.. ve hararetin ziyade ve aşağı dereceleri, soğuğun karışması ile.. ve kuvvetin şiddet ve noksan miktarları, mukâvemetin karşılaması ve mümânaatiyledir. Elbette o kudret-i zâtiyede mertebeler bulunmaz. Bütün eşyayı, birtek şey gibi îcad eder. Ve madem o kudret-i zâtiyede mertebeler bulunmaz ve zaaf ve noksan olamaz, elbette hiçbir mâni onu karşılayamaz ve hiçbir îcad ona ağır gelmez. Ve madem hiçbir şey ona ağır gelmez, elbette haşr-i âzâmı

---

1 "Allah herşeye kâdirdir." (Mâide sûresi, 5/120; Hûd sûresi, 11/4; Rûm sûresi, 30/50; …)

2 Sadece büyüklükte değil hiçbir konuda eşi ve benzeri olmayan, başka bir şey Kendisiyle kıyas bile edilemeyecek yegâne büyük, Allah'tır.

bir bahar kadar kolay.. ve bir baharı bir ağaç kadar sühûletli.. ve bir ağacı bir çiçek kadar zahmetsiz îcad ettiği gibi; bir çiçeği, bir ağaç kadar sanatlı.. bir ağacı bir bahar kadar mucizâtlı.. ve bir baharı bir haşir gibi cemiyetli ve harikalı halkeder ve gözümüzün önünde halkediyor…

Risale-i Nur'da kat'î ve kuvvetli çok burhanlar ile isbat edilmiş ki; eğer vahdet ve tevhid olmazsa, bir çiçek, bir ağaç kadar, belki daha müşkülâtlı.. ve bir ağaç, bir bahar kadar, belki daha suûbetli olmakla beraber; kıymet ve sanatça bütün bütün sukut edeceklerdi. Ve şimdi bir dakikada yapılan bir zîhayat, bir senede ancak yapılacaktı, belki de hiç yapılmayacaktı. İşte bu mezkûr sırra binâendir ki; gayet mebzuliyet ve çoklukla beraber gayet kıymettar.. ve gayet çabuk ve kolaylıkla beraber gayet sanatlı olan bu meyveler, bu çiçekler, bu ağaçlar ve hayvancıklar, muntazaman meydana çıkıyorlar ve vazife başına geçiyorlar ve tesbihatlarını yapıp, bitirip, tohumlarını yerlerinde tevkil ederek gidiyorlar.

•*İkinci Sır*:

Nasıl ki nurâniyet ve şeffafiyet ve itaat sırrıyla ve kudret-i zâtiyenin bir cilvesiyle birtek güneş, birtek aynaya ziyalı akis verdiği gibi; hadsiz aynalara ve parlak şeylere ve katrelere o kayıtsız kudretinin geniş faaliyetinden ziyalı ve hararetli olan ayn-ı aksini emr-i ilâhî ile kolayca verebilir. Az ve çok birdir, farkı yoktur.

Hem birtek kelime söylense, nihâyetsiz hallâkıyetin nihâyetsiz vüs'atinden, o birtek kelime birtek adamın kulağına zahmetsiz girdiği gibi, bir milyon kulakların kafalarına da izn-i rabbânî ile zahmetsiz girer. Binlerle dinleyen ile birtek dinleyen müsâvidir, fark etmez.

Hem göz gibi birtek nur veya Cebrail gibi nuranî birtek ruhânî; tecelli-i rahmet içinde olan faaliyet-i rabbâniyenin kemâl-i vüs'atinden birtek yere sühûletle baktığı ve gittiği ve birtek yerde sühûletle bulunduğu gibi; binler yerlerde de kudret-i ilâhiye ile sühûletle bulunur, bakar, girer.. az, çok farkı yoktur. Aynen öyle de kudret-i zâtiye-i ezeliye; en latîf, en has bir nur ve bütün nurların nuru olduğundan ve eşyanın mahiyetleri ve hakikatleri ve melekûtiyet vecihleri şeffaf ve ayna gibi parlak olduğundan.. ve zerrâttan ve nebâtâttan ve zîhayattan tâ yıldızlara ve güneşlere ve aylara kadar her şey, o kudret-i zâtiyenin hükmüne gayet derecede itaatli, inkıyadlı ve o kudret-i ezeliyenin emirlerine nihâyet derecede mutî ve musahhar bulunduğundan, elbette hadsiz eşyayı birtek şey gibi îcad eder ve yanlarında bulunur. Bir iş bir

işe mâni olmaz. Büyük ve küçük, çok ve az, cüz'î ve küllî birdir. Hiçbiri ona ağır gelmez.

Hem nasıl ki –Onuncu ve Yirmi Dokuzuncu Sözler'de denildiği gibi– *intizam ve muvâzene ve hükme itaat ve emirleri imtisâl sırlarıyla*, yüz hâne kadar bir büyük sefineyi bir çocuğun parmağıyla oyuncağını çevirdiği gibi döndürür, gezdirir.

Hem bir âmir, bir arş emriyle birtek neferi hücum ettirdiği gibi, muntazam ve mutî bir orduyu dahi, o tek emriyle hücuma sevkeder.

Hem pek büyük bir hassas mizanın iki gözünde iki dağ, muvâzene vaziyetinde bulunsalar, iki kefesinde iki yumurta bulunan diğer mizanın, birtek ceviz, bir kefesini yukarıya kaldırması, birini aşağı indirmesi gibi; o tek ceviz, bir kanun-u hikmetle öteki büyük mizanın bir gözünü dağ ile beraber dağın başına ve öbür dağı, derelerin dibine indirebilir.

Aynen öyle de kayıtsız, nihâyetsiz, nuranî, zâtî, sermedî olan kudret-i rabbâniyede ve beraberinde bütün intizâmâtın ve nizamların ve muvâzenelerin menşei, menbaı, medarı, masdarı olan nihâyetsiz bir hikmet ve gayet hassas bir adalet-i ilâhiye bulunduğundan ve cüz'î ve küllî ve büyük ve küçük her şey ve bütün eşya, o kudretin hükmüne musahhar ve tasarrufuna münkad olduğundan, elbette zerreleri kolayca tedvir ve tahrik ettiği gibi, yıldızları dahi nizam-ı hikmet sırrıyla kolayca döndürür, çevirir. Ve baharda bir emir ile sühûletle bir sineği ihya ettiği gibi bütün sineklerin tâifelerini ve bütün nebâtâtı ve hayvancıkların ordularını, kudretindeki hikmet ve mizanın sırrıyla, aynı emirle, aynı kolaylıkla diriltip meydan-ı hayata sevk eder. Ve bir ağacı baharda çabuk diriltmek ve kemiklerine hayat vermek gibi o hikmetli, adaletli kudret-i mutlaka ile koca arzı ve zemin cenazesini, baharda o ağaç gibi kolayca ihya edip yüz bin çeşit haşirlerin misallerini îcad eder. Ve bir emr-i tekvinî ile arzı dirilttiği gibi إِنْ كَانَتْ إِلَّا صَيْحَةً وَاحِدَةً فَإِذَا هُمْ جَمِيعٌ لَدَيْنَا مُحْضَرُونَ[1] fermanıyla, yani: "Bütün ins ve cin, birtek sayha ve emir ile yanımızda meydan-ı haşre hazır olurlar."

Hem وَمَآ أَمْرُ السَّاعَةِ إِلَّا كَلَمْحِ الْبَصَرِ أَوْ هُوَ أَقْرَبُ[2] *ferman etmesiyle*, yani: "Kıyamet ve haşrin işi ve yapılması gözünü kapayıp, hemen açmak kadardır; belki daha yakındır." der.

---

1 Yâsîn sûresi, 36/53.

2 Nahl sûresi, 16/77.

Hem مَا خَلْقُكُمْ وَلَا بَعْثُكُمْ إِلَّا كَنَفْسٍ وَاحِدَةٍ[1] *âyetiyle*, yani: "Ey insanlar! Sizin îcad ve ihyanız ve haşir ve neşriniz, birtek nefsin ihyası gibi kolaydır. Kudretime ağır gelmez" meâlinde bulunan şu üç âyetin sırrıyla aynı emir ile, aynı kolaylıkla bütün ins ve cinleri ve hayvanı ve ruhâni ve melekleri haşr-i ekberin meydanına ve mizan-ı âzamın önüne getirir. Bir iş bir işe mâni olmaz.

Üçüncü ve dördüncüden tâ on üçüncü sırra kadar, arzuma muhalif olarak başka vakte tâlik edildi.

Dördüncü Hakikat

Mevcudâtın vücudları ve zuhurları, beraberlik ve birbiri içinde birlik ve birbirine benzemeklik ve birbirinin misal-i musağğarı ve numûne-i ekberi.. ve bir kısım, küll ve küllî ve diğer kısım, onun cüzleri ve fertleri.. ve birbirine sikke-i fıtratta müşâbehet ve nakş-ı sanatta münasebet.. ve birbirine yardım etmek ve birbirinin vazife-i fıtriyesini tekmil etmek gibi çok cihetü'l-vahdet noktalarında, bedâhet derecesinde tevhidi ilân ve sânilerinin vâhid olduğunu isbat etmek ve kâinatın rubûbiyet cihetinde tecezzî ve inkısam kabul etmez bir küll ve küllî hükmünde bulunduğunu izhar etmektir.

Evet, meselâ her baharda nebâtâttan ve hayvanâttan dört yüz bin nev'in hadsiz efradlarını, beraber ve birbiri içinde, bir anda ve bir tarzda, yanlışsız, hatasız, kemâl-i hikmet ve hüsn-ü sanatla îcad etmek ve idare ve iâşe etmek.. hem kuşların misal-i musağğarları olan sineklerden tâ numûne-i ekberleri olan kartallara kadar hadsiz efradlarını yaratmak.. ve hava âleminde seyahat ve yaşamalarına yardım eden cihâzâtı verip gezdirmek.. ve havayı şenlendirmekle beraber, yüzlerinde mucizâne birer sikke-i sanat ve cisimlerinde müdebbirâne birer hâtem-i hikmet ve mahiyetlerinde mürebbîyâne birer turra-yı ehadiyet koymak.. hem zerrât-ı taamiyeyi hüceyrât-ı bedeniyenin imdadına ve nebâtâtı hayvanâtın imdadına ve hayvanâtı insanların yardımına ve umum vâlideleri iktidarsız yavruların muâvenetine hakîmâne, rahîmâne koşturmak, göndermek.. hem daire-i kehkeşandan ve manzume-i şemsiyeden ve anâsır-ı arziyeden, tâ göz hadekasının perdelerine ve gül goncasının yapraklarına ve mısır sümbülünün gömleklerine ve kavunun çekirdeklerine kadar mütedâhil daireler gibi cüz'î ve küllî hükmünde aynı intizam ve hüsn-ü sanat ve aynı fiil ve kemâl-i hikmetle tasarruf etmek, elbette bedâhet derecesinde isbat eder ki:

---

[1] Lokman sûresi, 31/28.

• Bu işleri yapan hem vâhiddir, birdir, her şeyde sikkesi var.

• Hem de hiçbir mekânda olmadığı gibi her mekânda hazırdır.

• Hem güneş gibi her şey ondan uzak, o ise her şeye yakındır.

• Hem daire-i kehkeşan ve manzume-i şemsiye gibi en büyük şeyler ona ağır gelmediği gibi; kandaki küreyvât, kalbdeki hâtırât, ondan gizlenmez; tasarrufundan hariç kalmaz.

• Hem her şey ne kadar büyük ve çok olursa olsun; en küçük, en az bir şey gibi ona kolaydır ki; sineği, kartal sisteminde.. ve çekirdeği, ağacın mahiyetinde.. ve bir ağacı, bir bahçe suretinde.. ve bir bahçeyi, bir bahar sanatında.. ve bir baharı, bir haşir vaziyetinde sühûletle îcad eder.

• Ve sanatça çok kıymettar şeyleri, bize çok ucuz verir, ihsan eder.

İstediği fiyat ise, bir "bismillâh" ve bir "elhamdülillâh"tır. Yani o çok kıymettar nimetlerin makbul fiyatları, başta "bismillâhirrahmânirrahîm" ve âhirinde "elhamdülillâh" demektir.

Bu Dördüncü Hakikat dahi Risale-i Nur'da izah ve isbat edildiğinden, bu kısacık işaretle iktifâ ediyoruz.

Bizim Seyyahın İkinci Menzilde Gördüğü

Beşinci Hakikat

Kâinatın mecmûunda ve erkânında ve eczasında ve her mevcudunda bir intizam-ı ekmelin bulunması.. ve o memleket-i vâsianın tedvir ve idaresine medar olan ve heyet-i umumiyesine taalluk eden maddeler ve vazifedarlar birer vâhid olması.. ve o haşmetli şehir ve meşherde tasarruf eden isimler ve fiiller, birbiri içinde ve birer ve bir mahiyet ve vâhid ve heryerde aynı isim ve aynı fiil olmakla beraber, her şeyi veya ekser eşyayı ihataları ve şümûlleri.. ve o zînetli sarayın tedbirine ve şenlenmesine ve binasına medar olan unsurlar ve neviler, birbiri içinde ve birer ve bir mahiyet-i vâhide ve her yerde aynı unsur ve aynı nevi bulunmakla beraber zeminin yüzünü ve ekserisini intişar ile ihata etmeleri.. elbette bedâhetle ve zaruretle iktiza eder ve delâlet eder ve şehâdet eder ve gösterir ki; bu kâinatın sâni'i ve müdebbiri ve bu memleketin sultanı ve mürebbîsi ve bu sarayın sahibi ve bânisi birdir, tektir, vâhiddir, ehaddir. Misli ve nazîri olamaz[1] ve veziri ve muîni yoktur. Şeriki ve

[1] Bkz.: Şûrâ sûresi, 42/11.

zıddı olamaz[1], aczi ve kusuru yoktur. Evet, intizam tam bir vahdettir, birtek nazzamı ister. Münakaşaya medar olan şirki kaldırmaz.

Madem bu kâinatın heyet-i mecmûasından, arzın yevmî ve senevî deveranından, tâ insanın sîmasına ve başının duygular manzumesine ve kandaki beyaz ve kırmızı küreyvâtın deveranına ve cereyanına kadar, küllî olsun cüz'î olsun her bir şeyde hikmetli ve dikkatli bir intizam var. Elbette bir Kadîr-i Mutlak'tan ve bir Hakîm-i Mutlak'tan başka hiçbir şey, kasd ve îcad suretiyle elini hiçbir şeye uzatamaz ve karışamazlar. Belki yalnız kabul ederler, mazhar ve münfail olurlar.

Ve madem tanzim etmek ve bilhassa gayeleri takip etmek ve maslahatları gözeterek bir intizam vermek, yalnız ilim ve hikmetle olur ve irade ve ihtiyâr ile yapılır. Elbette ve her hâlde, bu hikmet-perverâne intizam ve bu gözümüz önündeki maslahatkârâne çeşit çeşit hadsiz intizâmât-ı mahlûkat, bedâhet derecesinde delâlet ve şehâdet eder ki; bu mevcudâtın hâlıkı ve müdebbiri birdir, fâildir, muhtardır. Her şey onun kudretiyle vücuda gelir, onun iradesiyle birer vaziyet-i mahsusa alır ve onun ihtiyârıyla bir suret-i muntazama giyer.

Hem madem bu misafirhâne-i dünyanın sobalı lâmbası birdir ve ruznâmeli kandili birdir ve rahmetli süngeri birdir ve ateşli aşçısı birdir ve hayatlı şurubu birdir ve himâyetli tarlası birdir.. bir, bir, bir, tâ binbirler kadar... Elbette bu bir birler bedâhetle şehâdet eder ki; bu misafirhânenin sâni'i ve sahibi birdir. Hem gayet kerîm ve misafir-perverdir ki; bu yüksek ve büyük memurlarını, zîhayat yolcularına hizmetkâr edip istirahatlerine çalıştırıyor.

Hem madem dünyanın her tarafında tasarruf eden ve nakışları ve cilveleri görünen "hakîm, rahîm, musavvir, müdebbir, muhyî, mürebbî" gibi isimler ve "hikmet ve rahmet ve inâyet" gibi şe'nler ve "tasvir ve tedvir ve terbiye" gibi fiiller birdirler. Her yerde aynı isim, aynı fiil birbiri içinde, hem nihâyet mertebede, hem ihatalıdırlar. Hem birbirinin nakşını öyle tekmil ederler ki; güya o isimler ve o fiiller ittihat edip kudret, ayn-ı hikmet ve rahmet.. ve hikmet, ayn-ı inâyet ve hayat oluyor. Meselâ hayat verici ismin bir şeyde tasarrufu göründüğü anda, yaratıcı ve tasvir edici ve rızık verici gibi çok isimlerin aynı anda, her yerde, aynı sistemde tasarrufatları görünüyor. Elbette ve elbette ve bedâhetle şehâdet eder ki; o ihatalı isimlerin müsemmâsı ve her yerde aynı tarzda görünen şümûllü fiillerin fâili birdir, tektir, vâhiddir, ehaddir. Âmennâ ve saddaknâ!..

---

[1] Bkz.: En'âm sûresi, 6/163; İsrâ sûresi, 17/111; Furkan sûresi, 25/2.

Hem madem masnûâtın maddeleri ve mâyeleri olan unsurlar zemini ihata ederler. Ve mahlûkattan –vahdeti gösteren çeşit çeşit sikkeleri taşıyan– nevilerin her biri bir iken rû-yi zeminde intişar edip istilâ ederler. Elbette, bedâhetle isbat eder ki; o unsurlar müştemilâtıyla ve o neviler efradıyla birtek zâtın malıdır, mülküdür. Ve öyle bir Vâhid-i Kadîr'in masnûları ve hizmetkârlarıdır ki; o koca istilâcı unsurları, gayet itaatli bir hizmetçi ve o zeminin her tarafına dağılan nevileri gayet intizamlı bir nefer hükmünde istihdam eder.

Bu hakikat dahi Risaletü'n-Nur'da isbat ve izah edildiğinden, burada bu kısa işaretle iktifâ ediyoruz. Bizim yolcu, bu beş hakikatten aldığı feyz-i imanî ve zevk-i tevhidî neşesiyle müşâhedâtını hülâsa ve hissiyatını tercüme ederek, kalbine diyor:

Bak kitab-ı kâinatın safha-yı rengînine!
Hâme-i zerrîn-i kudret, gör ne tasvir eylemiş.
Kalmamış bir nokta-yı muzlim çeşm-i dîl erbabına,
Sanki âyâtın Hudâ, nur ile tahrir eylemiş.

Hem bil ki:

Kitab-ı âlemin evrakıdır eb'âd-ı nâmahdud,
Sütur-u hâdisât-ı dehrdir âsâr-ı nâma'dud.
Yazılmış destgâh-ı levh-i mahfuz-u hakikatte
Mücessem lafz-ı mânidardır, âlemde her mevcud.

Hem dinle:

چُو لَا إِلٰهَ إِلَّا اللهُ بَرَابَرْ مِيزَنَنْدْ هَرْ شَيْ دَمَادَمْ چُو يَدَنْدْ يَا حَقْ سَرَاسَرْ كُويَدَنْدْ يَا حَيْ[1]

نَعَمْ: وَفِي كُلِّ شَيْءٍ لَهُ اٰيَةٌ تَدُلُّ عَلٰى أَنَّهُ وَاحِدٌ[2]

diyerek, kalbiyle beraber nefsi dahi tasdik ederek "evet, evet" dediler.

İşte dünya misafiri ve kâinat seyyahının İkinci Menzil'de müşâhede ettiği beş hakikat-i tevhidiyeye kısa bir işaret olarak, **Birinci Makam'ın İkinci Bâbı'nda, İkinci Menzil'e** ait böyle denilmiş:

---

1 Bir baştan diğer başa herşey, her zaman Lâilâhe illallah zikrini ilân ediyor ve Yâ Hak, Yâ Hay diye haykırıyorlar.

2 Evet: "Bütün her şeyde Allah'ın varlık ve birliğini gösteren bir âyet (işaret) vardır." (Bkz.: el-Esfehanî, *el-Eğânî* 4/39; el-Kalkaşendî, *Subhu'l-a'şâ* 12/413; el-übşeyhî, *el-Müstatraf* 1/16, 2/280)

لَا إِلٰهَ إِلَّا اللهُ الْوَاحِدُ الْأَحَدُ الَّذِي دَلَّ عَلٰى وَحْدَتِهِ فِي وُجُوبِ وُجُودِهِ: مُشَاهَدَةُ حَقِيقَةِ الْكِبْرِيَاءِ وَالْعَظَمَةِ فِي الْكَمَالِ وَالْإِحَاطَةِ.

وَكَذَا مُشَاهَدَةُ حَقِيقَةِ ظُهُورِ الْأَفْعَالِ بِالْإِطْلَاقِ وَعَدَمِ النِّهَايَةِ لَا تُقَيِّدُهَا إِلَّا الْإِرَادَةُ وَالْحِكْمَةُ.

وَكَذَا مُشَاهَدَةُ حَقِيقَةِ إِيجَادِ الْمَوْجُودَاتِ بِالْكَثْرَةِ الْمُطْلَقَةِ فِي السُّرْعَةِ الْمُطْلَقَةِ وَخَلْقِ الْمَخْلُوقَاتِ بِالسُّهُولَةِ الْمُطْلَقَةِ فِي الْإِتْقَانِ الْمُطْلَقِ، وَإِبْدَاعِ الْمَصْنُوعَاتِ بِالْمَبْذُولِيَّةِ الْمُطْلَقَةِ فِي غَايَةِ حُسْنِ الصَّنْعَةِ وَغُلُوِّ الْقِيمَةِ.

وَكَذَا مُشَاهَدَةُ حَقِيقَةِ وُجُودِ الْمَوْجُودَاتِ عَلٰى وَجْهِ الْكُلِّ وَالْكُلِّيَّةِ وَالْمَعِيَّةِ وَالْجَامِعِيَّةِ وَالتَّدَاخُلِ وَالْمُنَاسَبَةِ.

وَكَذَا مُشَاهَدَةُ حَقِيقَةِ الْانْتِظَامَاتِ الْعَامَّةِ الْمُنَافِيَةِ لِلشِّرْكَةِ.

وَكَذَا مُشَاهَدَةُ وَحْدَةِ مَدَارَاتِ تَدَابِيرِ الْكَائِنَاتِ الدَّالَّةِ عَلٰى وَحْدَةِ صَانِعِهَا بِالْبَدَاهَةِ.

وَكَذَا وَحْدَةُ الْأَسْمَاءِ وَالْأَفْعَالِ الْمُتَصَرِّفَةِ الْمُحِيطَةِ.

وَكَذَا وَحْدَةُ الْعَنَاصِرِ وَالْأَنْوَاعِ الْمُنْتَشِرَةِ الْمُسْتَوْلِيَةِ عَلٰى وَجْهِ الْأَرْضِ.[1]

Sonra o seyyah-ı âlem asırlarda gezerken, müceddid-i elf-i sânî İmam Rabbânî Ahmed Fârukî'nin medresesine rast geldi, girdi, O'nu dinledi. O imam, ders verirken diyordu: "*Bütün tarîkatların en mühim neticesi, hakâik-i imaniyenin inkişafıdır.*"[2] ve "*Birtek mesele-i imaniyenin vuzuh*

---

1 Allah'tan başka ilâh yoktur. O Vâhid-i Ehad ki, kemâl ve ihatada kibriyâ ve azamet hakikatinin müşahedesi, kezâ O'nun irade ve hikmetinden başka hiçbir şeyin takyid edememediği ef'âlinin mutlak ve gayr-i mütenâhî zuhûru hakikatinin müşahedesi, kezâ mevcudatın sürat-i mutlaka içinde kesret-i mutlaka ile icadı ve mahlûkatın itkan-ı mutlak içinde suhulet-i mutlaka ile halk edilmesi ve masnuatın nihayet-i hüsn-ü san'at ve gülüvv-ü kıymet içinde mebzuliyet-i mutlaka ile ibdâı hakikatlerinin müşahedesi, kezâ mevcudatın bir küll, küllîyet halinde, maiyyet, câmiiyet, tedahül ve münasebet içinde vücut bulması hakikatinin müşahedesi, kezâ şirki nefyeden intizamat-ı âmme hakikatinin müşahedesi, kezâ Sânî-i Kâinatın bir olduğuna bedahetle delâlet eden ve kâinatın tedbirine medar olan şeylerdeki vahdetin müşahedesi, kezâ kâinatta tasarruf eden ve herşeyi muhît olan ef'âl ve esmânın birliği, kezâ yeryüzünde münteşir, müstevlî unsurların ve nevilerin birliği, O'nun vücub-u vücudundaki vahdetine delâlet eder.

2 İmâm Rabbânî, *el-Mektûbât* 1/182 (210. Mektup)

ile inkişafı, bin kerâmâta ve ezvâka müreccahtır."[1]

Hem diyordu: *"Eski zamanda, büyük zâtlar demişler ki: 'Mütekellimînden ve İlm-i Kelâm ulemâsından birisi gelecek, bütün hakâik-i imaniye ve İslâmiye'yi delâil-i akliye ile kemâl-i vuzuh ile isbat edecek.' Ben istiyorum ki ben, o olsam."* Belki[2](Hâşiye) o adamım diye, iman ve tevhid bütün kemâlât-ı insaniyenin esası, mâyesi, nuru, hayatı olduğunu ve تَفَكُّرُ سَاعَةٍ خَيْرٌ مِنْ عِبَادَةِ سَنَةٍ[3] düsturu, tefekkürat-ı imaniyeye ait bulunması ve Nakşî tarîkatinde hafî zikrin ehemmiyeti ise, bu çok kıymettar tefekkürün bir nevi olmasıdır, diye tâlim ederdi.

Seyyah tamamıyla işitti. Döndü nefsine dedi ki: Madem bu kahraman imam böyle diyor ve madem *bir zerre kuvvet-i imaniyenin ziyadeleşmesi, bir batman mârifet ve kemâlâttan daha kıymetlidir ve yüz ezvâkın balından daha tatlıdır.* Ve madem bin seneden beri iman ve Kur'ân aleyhinde terâküm eden Avrupa feylesoflarının itirazları ve şüpheleri yol bulup ehl-i imana hücum ediyor. Ve bir saadet-i ebediyenin ve bir hayat-ı bâkiyenin ve bir cennet-i dâimenin anahtarı, medarı, esası olan erkân-ı imaniyeyi sarsmak istiyorlar. Elbette her şeyden evvel imanımızı taklitten tahkike çevirip kuvvetlendirmeliyiz.

Öyle ise haydi, ileri! Gel, bulduğumuz birer dağ kuvvetindeki bu yirmi dokuz mertebe-i imaniyeyi namazın mübarek tesbihatının mübarek adedi olan otuz üç mertebesine iblağ etmek fikriyle, bu ibretgâhın bir üçüncü menzilini daha görmek için بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ 'in anahtarı ile zîhayat âlemindeki idare ve iâşe-i rabbâniyenin kapısını çalmalıyız ve açmalıyız diyerek, mahşer-i acâib ve mecma-ı garâib olan bu üçüncü menzilin kapısını istirhamla çaldı, بِسْمِ اللهِ الْفَتَّاحِ ile açtı. Üçüncü menzil göründü. Girdi, gördü ki: Dört hakikat-i muazzama ve muhîta o menzili ışıklandırıyorlar ve güneş gibi tevhidi gösteriyorlar.

---

1 İmâm Rabbânî, *el-Mektûbât* 1/182 (210. Mektup)

2 (Hâşiye) Zaman isbat etti ki: O adam; adam değil, Risale-i Nur'dur. Belki ehl-i keşif; Risale-i Nur'u, ehemmiyetsiz olan tercümanı ve naşiri suretinde keşiflerinde müşahede etmişler, "bir adam" demişler.

3 "Bir saat tefekkür, bir sene ibadet hükmüne geçer." el-Gazâlî, *İhyâu ulûmi'd-dîn* 4/423; el-Kurtubî, *el-Câmi' li ahkâmi'l-Kur'ân* 4/314; Aliyyülkârî, *el-Masnû'* s.82.

Birinci Hakikat

"Fettâhiyet" hakikatidir.

Yani: Fettâh isminin tecellisiyle basit bir maddeden ayrı ayrı, çeşit çeşit, hadsiz muntazam suretlerin beraber, her tarafta, bir anda, bir fiil ile açılmasıdır. Evet, nasıl ki umum kâinatın bağistanında ayrı ayrı hadsiz mevcudâtı, çiçekler misillü Fettâh ismiyle her birisine münasip bir tarz-ı muntazam ve bir şahsiyet-i mümtâze, kudret-i fâtıra açmış, vermiş. Aynen öyle de –fakat daha mucizâtlı olarak– zemin bahçesinde dört yüz bin envâ-ı zîhayata dahi, her birisine gayet sanatlı ve hikmetli bir suret-i mevzûne ve müzeyyene ve mümtâze vermiş.

يَخْلُقُكُمْ فِي بُطُونِ أُمَّهَاتِكُمْ خَلْقًا مِنْ بَعْدِ خَلْقٍ فِي ظُلُمَاتٍ ثَلٰثٍ ذٰلِكُمُ اللهُ رَبُّكُمْ لَهُ الْمُلْكُ لَآ إِلٰهَ إِلَّا هُوَ فَأَنَّا تُصْرَفُونَ[1]

إِنَّ اللهَ لَا يَخْفٰى عَلَيْهِ شَيْءٌ فِي الْأَرْضِ وَلَا فِي السَّمَاءِ هُوَ الَّذِي يُصَوِّرُكُمْ فِي الْأَرْحَامِ كَيْفَ يَشَاءُ لَآ إِلٰهَ إِلَّا هُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ[2]

âyetlerin ifadesiyle tevhidin en kuvvetli delili ve kudretin en hayretli mucizesi, suretleri açmasıdır. Bu hikmete binâen feth-i suver hakikati, tekrar ile –birkaç suretlerde– Risaletü'n-Nur'da ve bilhassa bu risalenin İkinci Makamı'nın Birinci Bâbı'nda Altıncı ve Yedinci Mertebeleri'nde isbat ve beyan edilmesinden onlara havale edip, burada bu kadar deriz ki:

Fenn-i nebâtât ve fenn-i hayvanâtın şehâdetiyle ve tetkikât-ı amîkasıyla bu feth-i suverde öyle bir ihata ve şümûl ve sanat var ki, birtek Vâhid-i Ehad'den ve her şeyde her şeyi görebilecek ve yapabilecek bir Kadîr-i Mutlak'tan başka hiçbir şey bu cemiyetli ve ihatalı fiile sahip olamaz. Çünkü bu feth-i suver fiili ise, her yerde ve her anda bulunan, nihâyetsiz bir kudretin içinde nihâyet derecede bir hikmet, bir dikkat, bir ihata ister. Ve böyle bir kudret ise, ancak bütün kâinatı idare eden birtek Zât'ta bulunabilir.

---

1 "O sizi analarınızın karnında üç karanlık içinde, peş peşe yaratır. İşte gerçek İlah olan Allah, bunları yapan Rabbinizdir. Bütün mülk ve hakimiyet O'nundur. O'ndan başka tanrı yoktur. Hâla nasıl oluyor da hak yoldan vazgeçiriliyorsunuz?" (Zümer sûresi, 39/6)

2 "Gerek yerde, gerek gökte hiçbir şey Allah'a gizli kalmaz. O'dur ki annelerinizin rahimlerinde size dilediği şekli verir. O'ndan başka tanrı yoktur. azîzdir, hakîmdir. (mutlak galip, tam hüküm ve hikmet sahibidir)." (Âl-i İmran sûresi, 3/5-6)

Evet, meselâ mezkûr âyetlerin ferman ettikleri gibi; üç karanlık içinde bütün vâlidelerin erhâmında insanların suretlerini ayrı ayrı, mizanlı, imtiyazlı, zînetli ve intizamlı olarak, hem şaşırmadan, yanlış etmeden, karıştırmadan basit bir maddeden açmak ve yaratmak olan *fettâhiyet* ve umum rû-yi zeminde aynı kudret, aynı hikmet, aynı sanatla umum insanları ve hayvanları ve nebatları ihata eden bu *feth-i suver hakikati*, vahdâniyetin en kuvvetli bir burhanıdır. Çünkü ihata etmek bir vahdettir, şirke yer bırakmaz. Ve Birinci Bâb'da vücûb-u vücûda şehâdet eden on dokuz hakikat, nasıl ki vücudlarıyla Hâlık'ın vücuduna delâlet ederler; öyle de ihatalarıyla da vahdete şehâdet ederler.

Bizim Yolcunun Üçüncü Menzilde Gördüğü

İkinci Hakikat

"Rahmâniyet" hakikatidir.

Yani: Gözümüzle görüyoruz, birisi var ki; bize zemin yüzünü rahmetin binlerle hediyeleri ile doldurmuş, bir ziyafetgâh yapmış.. ve rahmâniyetin yüz binlerle ayrı ayrı lezzetli taamları içinde dizilmiş bir sofra etmiş.. ve zemin içini rahîmiyet ve hakîmiyetin binlerle kıymettar ihsanlarını câmî bir mahzen yapmış.. ve zemini devr-i senevîsinde bir ticaret gemisi hükmünde her sene âlem-i gayptan levâzımât-ı insaniye ve hayatiyenin yüz bin çeşitlerinden en güzellerini içine alarak yüklenmiş bir nevi sefine veya şimendifer gibi ve her baharı ise, erzak ve elbisemizi taşıyan bir vagon hükmünde olarak bizlere gönderir. Bizi gayet rahîmâne beslettirir. Ve bütün o hediyelerden, o nimetlerden istifade etmemiz için bize de yüzlerle ve binlerle iştihalar, ihtiyaçlar, duygular, hissiyatlar, hisler vermiş.

Evet, âyet-i hasbiyeye dair olan Dördüncü Şuâ'da izah ve isbat edildiği gibi:

- Bize öyle bir *mide* vermiş ki, hadsiz taamlardan lezzet alır…
- Ve öyle bir *hayat* ihsan etmiş ki, duyguları ile bir sofra-yı nimet gibi koca cismânî âlemde hadsiz nimetlerinden istifade eder…
- Ve öyle bir *insaniyet* bize lutfetmiş ki, akıl ve kalb gibi çok âletleri ile hem maddî, hem mânevî âlemin nihâyetsiz hediyelerinden zevk alır…
- Ve öyle bir *İslâmiyet* bize bildirmiş ki, âlem-i gayb ve âlem-i şehâdetin nihâyetsiz hazinelerinden nur alır…

•Ve öyle bir *iman* hidayet etmiş ki, dünya ve âhiret âlemlerinin hasra gelmez envârından ve hediyelerinden tenevvür edip müstefid eder…

Güya rahmet tarafından bu kâinat, hadsiz antika ve acîb ve kıymetli şeylerle tezyin edilmiş bir saraydır.. ve bütün o saraydaki hadsiz sandıkları ve menzilleri açacak anahtarlar insanın ellerine verilmiş.. ve bütün onlardan istifade ettirecek olan ihtiyaçlar, hissiyatlar insanın fıtratına verilmiş. İşte böyle dünyayı ve âhireti ve her şeyi kaplamış bir rahmet, elbette o rahmet, vâhidiyet içinde bir ehadiyetin cilvesidir.

Yani nasıl ki güneşin ziyası, mukabilindeki umum eşyayı ihata etmesi ile vâhidiyete bir misal olduğu gibi; parlak ve şeffaf her bir şey dahi –kabiliyetine göre– güneşin hem ziyasını, hem hararetini hem ziyasındaki yedi rengini, hem aks-i misalini almakla ehadiyete bir misal olduğundan; elbette o ihatalı ziyayı gören adam, "Arzın güneşi vâhiddir, birtektir" diye hükmeder. Ve her parlak şeyde hatta katrelerde güneşin ışıklı, hararetli aksini müşâhede eden o adam, güneşin ehadiyetini –yani bizzat güneşi– "Sıfatları ile her şeyin yanındadır ve her şeyin ayna-yı kalbindedir" diyebilir. Aynen öyle de Rahmân-ı Zülcemâl'in geniş rahmeti dahi ziya gibi umum eşyayı ihatası, o Rahmân'ın vâhidiyetini ve hiçbir cihette şeriki bulunmadığını gösterdiği gibi; her şeyde hususan her bir zîhayatta ve bilhassa insanda o cemiyetli rahmetin perdesi altında o Rahmân'ın ekser isimlerinin ışıkları ve bir nevi cilve-i zâtiyesi bulunarak, her ferde bütün kâinata baktıracak ve münasebettarlık verecek bir cemiyet-i hayatiye vermesi dahi o Rahmân'ın ehadiyetini ve her şeyin yanında hâzır ve her şeyin her şeyini yapan O olduğunu isbat eder.

Evet, nasıl ki o Rahmân, o rahmetin vâhidiyetiyle ve ihatasıyla, kâinatın mecmûunda ve zeminin yüzünde celâlinin haşmetini gösteriyor. Öyle de ehadiyetin cilvesiyle her bir zîhayatta, hususan insanda bütün nimetlerin numûnelerini o fertte toplayıp, o zîhayatın âlât ve cihâzâtına geçirip tanzim ederek, mecmû-u kâinatı –parçalanmadan– o tek ferde, bir cihette aynı hânesi gibi verdirmesiyle dahi, cemâlinin hususî şefkatini ilân eder ve insanda envâ-ı ihsânâtının temerküzünü bildirir.

Hem nasıl ki bir kavunun, meselâ her bir çekirdeğinde o kavun temerküz ediyor. Ve o çekirdeği yapan zât elbette odur ki; o kavunu yapar, sonra ilminin hususî mizanıyla ve hikmetinin ona mahsus kanunuyla o çekirdeği ondan sağar, toplar, tecessüm ettirir. Ve o tek kavunun tek ve vâhid ustasından başka hiçbir şey, o çekirdeği yapamaz ve yapması muhâldir. Aynen öyle

de rahmâniyetin tecellisiyle kâinat; bir ağaç, bir bostan.. ve zemin; bir meyve, bir kavun.. ve zîhayat ve insan, bir çekirdek hükmünde olduğundan; elbette en küçük bir zîhayatın Hâlık'ı ve Rabb'i, bütün zeminin ve kâinatın Hâlık'ı olmak lâzım gelir.

Elhâsıl: Nasıl ki ihatalı olan fettâhiyet hakikatiyle bütün mevcudâtın muntazam suretlerini basit maddeden yapmak ve açmak, vahdeti bedâhetle isbat eder. Öyle de her şeyi ihata eden *rahmâniyet hakikati* dahi, vücuda gelen ve dünya hayatına giren bütün zîhayatları ve bilhassa yeni gelenleri kemâl-i intizamla beslemesi ve levâzımâtını yetiştirmesi ve hiçbirini unutmaması.. ve aynı rahmet her yerde, her anda ve her ferde yetişmesiyle bedâhetle hem vahdeti, hem vahdet içinde ehadiyeti gösterir. *Risale-i Nur ism-i Hakîm ve ism-i Rahîm'in mazharı olduğundan*, "Risale-i Nur"un birçok yerlerinde, hakikat-i rahmetin nükteleri ve cilveleri izah ve isbat edildiğinden, burada bu katre ile o bahre işaret edip o pek uzun kıssayı kısa kesiyoruz.

Seyyahımızın Üçüncü Menzilde Müşâhede Ettiği

Üçüncü Hakikat

"Müdebbiriyet ve idare" hakikatidir.

Yani, gayet dehşetli ve süratli ecrâm-ı semâviyeyi ve gayet istilâcı ve karıştırıcı unsurları ve gayet ihtiyaçlı, zaafiyetli mahlûkat-ı arziyeyi kemâl-i intizam ve muvâzene ile idare etmek, birbirlerine muâvenettar yapmak ve imtizackârâne idare etmek ve tedbirlerini görmek ve bu koca âlemi bir mükemmel memleket, bir muhteşem şehir, bir müzeyyen saray gibi yapmak hakikatidir.

İşte bu cebbârâne ve rahmânâne idarenin büyük dairelerini bırakıp, yalnız baharda zemin yüzünde cereyan eden o idarenin birtek sayfa ve safhasını, Risaletü'n-Nur, Onuncu Söz gibi mühim risalelerinde izah ve isbat etmesine binâen kısa bir suretini bir temsil ile göstereceğiz, şöyle ki:

Meselâ ve faraza harika ve cihangir bir zât, dört yüz bin ayrı ayrı milletlerden, tâifelerden bir ordu teşkil etse; her milletin ve her tâifenin neferlerine ait elbiselerini, hem silâhlarını, hem yemeklerini, hem tâlimat hem terhisatlarını, hem hidemâtlarını, birbirinden ayrı ayrı, hem çeşit çeşit olarak bütün o muhtelif cihâzâtı noksansız, kusursuz, yanlışsız, hatasız, vakti vaktine, gecikmeden, karıştırmadan kemâl-i intizamla ve gayet mükemmel bir tarzda o mucizâtlı kumandan verse; elbette o gayet geniş ve karışık ve ince ve muvâzeneli ve

kesretli ve adaletli idareye, o harika kumandanın fevkalâde kudretinden başka hiçbir sebep elini uzatamaz. Eğer uzatsa, muvâzeneyi bozar ve karıştırır.

Aynen öyle de gözümüzle görüyoruz ki; bir dest-i gaybî her baharda dört yüz bin muhtelif nevilerden mürekkep bir muhteşem orduyu îcad edip idare ediyor. Kıyamete numûne olan güz mevsiminde, o dört yüz binden üç yüz bin nebatî ve hayvanî nevilerini vefatlar suretinde ve mevtler nâmında terhis edip vazifelerinden paydos ediyor. Ve haşir ve neşre numûne olan baharda haşr-i âzamın üç yüz bin misalini –birkaç hafta zarfında– kemâl-i intizamla inşâ edip, hatta birtek ağaçta dört küçük haşirleri, yani kendini ve yapraklarını ve çiçeklerini ve meyvelerini, gitmiş baharın aynı gibi neşirlerini gözümüze gösterdikten sonra, o dört yüz bin envâa baliğ olan ordu-yu sübhânînin her neve, her tâifeye mahsus ve münasip ayrı ayrı rızıklarını ve çeşit çeşit müdâfaa silâhlarını ve ayrı ayrı libaslarını ve ayrı ayrı tâlimlerini ve terhislerini ve ayrı ayrı bütün cihâzât ve levâzımâtlarını, kemâl-i intizamla sehivsiz, hatasız, karıştırmadan ve hiçbirini unutmadan, umulmadık yerlerden vakti-vaktine vermekle kemâl-i rubûbiyet ve hâkimiyet ve hikmet içinde vahdâniyetini ve ehadiyetini ve ferdiyetini ve nihâyetsiz iktidarını ve hadsiz rahmetini isbat ederek, bu tevhid fermanını zemin yüzünde, her bahar sayfasında, kalem-i kader ile yazar.

Bizim seyyah, yalnız bir baharda bu fermanın birtek sayfasını okuduktan sonra, nefsine dedi ki: "Böyle her baharda haşr-i ekberden daha garip binlerle haşirleri inşâ eden, mükâfat ve mücâzât için kudretine nisbeten bir bahardan daha kolay olan haşri yapacağını ve kıyâmeti getireceğini umum enbiyâsına binlerle defa vaad ve ahdeden ve Kur'ân'da haşrin vukuuna binlerle işaretle beraber, bin adet âyetlerinde sarâhaten hükmedip tehdit ve taahhüt eden bir Kadîr-i Cebbâr'ın, bir Kahhâr-ı Zülcelâl'in o kadar vaadlerini tekzip ve kudretini inkâr hükmünde olan inkâr-ı haşir hatasını irtikâp edenlere cehennem azabı, ayn-ı adalettir" diye hükmetti, nefsi dahi "âmennâ" dedi.

Dünya Yolcusunun Üçüncü Menzilde Müşâhede Ettiği

Dördüncü Hakikat Olan Otuz Üçüncü Mertebe

"Rahîmiyet ve Rezzâkiyet" hakikatidir.

Yâni umum zemin yüzünde ve içinde ve havasında ve denizinde bütün zîhayatın ve bilhassa zîruhun ve bilhassa âciz ve zayıfların ve bilhassa yavruların; hem maddî ve midevî, hem mânevî bütün rızıklarını, şefkatkârâne, kuru ve basit bir topraktan ve câmid ve kemik gibi kuru odun parçalarından

yapılan ve bilhassa en latîfi kan ve fışkı ortasından gelen[1] ve bir dirhem kemik gibi birtek çekirdekten yapılan binlerle okka taamların, vakti-vaktine mukannen bir surette hiçbirini unutmayarak ve şaşırmayarak gözümüz önünde bir dest-i gaybî tarafından verilmesi hakikatidir.

Evet, إِنَّ اللهَ هُوَ الرَّزَّاقُ ذُو الْقُوَّةِ الْمَتِينُ[2] âyeti, iâşeyi ve infakı Cenâb-ı Hakk'a tahsis edip hasrettiği gibi; وَمَا مِنْ دَآبَّةٍ فِي الْأَرْضِ إِلَّا عَلَى اللهِ رِزْقُهَا وَيَعْلَمُ مُسْتَقَرَّهَا وَمُسْتَوْدَعَهَا ۚ كُلٌّ فِي كِتَابٍ مُبِينٍ[3] âyeti dahi bütün insanların ve hayvanların rızıklarını taahhüt ve tekeffül-ü rabbânî altına aldığı; hem وَكَأَيِّنْ مِنْ دَآبَّةٍ لَا تَحْمِلُ رِزْقَهَا ۖ اللهُ يَرْزُقُهَا وَإِيَّاكُمْ وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ[4] âyeti de rızkı tedarik edemeyen, âciz ve iktidarsız olan zayıf bîçârelerin rızıklarını umulmadık yerden, belki gayptan, belki hiçten; meselâ denizin dibindeki böceklere hiçten ve bütün yavrulara umulmadık yerlerden ve bütün hayvanlara her baharda âdeta sırf gayptan infaklarını bilfiil tekeffül ederek bilmüşâhede vermekle; esbap-perest insanlara dahi, esbap perdesi altında yine "O veriyor" diye isbat ve ilân ettiği gibi; pek çok âyât-ı Kur'âniye ve hadsiz şevâhid-i kevniye, bilittifak her bir zîhayatın birtek Rezzâk-ı Zülcelâl'in rahîmiyeti ile beslendiklerini gösteriyorlar.

Evet, bir nevi rızık isteyen ağaçlar, iktidarsız ve ihtiyarsız olduklarından onlar yerlerinde mütevekkilâne dururken rızıkları onlara koşup gelmesi.. ve âciz yavruların nafakaları, hayret-nümûn tulumbacıklardan ağızlarına akması ve o yavrulara bir parça iktidar ve azıcık bir ihtiyar gelmesiyle süt kesilmesi.. hususan insan yavrularına analarının şefkatleri yardımcı verilmesi, bedâhetle isbat eder ki; helâl rızk, iktidar ve ihtiyar ile mütenasip değildir.. belki tevekkül veren zaaf ve acze nisbeten geliyor.

Ekseriyetçe sebeb-i hüsran olan hırsı tahrik eden iktidar ve ihtiyar ve zekâvet, bir kısım büyük ediplerde o edipleri bir nevi dilenciliğe kadar sevkettiği gibi; zekâvetsiz, kaba, çok âmî adamların tevekkülvari iktidarsızlıkları dahi onları zenginliğe îsal etmesi ve

---

1 Bkz.: "Doğrusu davarlarda da size deliller vardır: Zira size onların karınlarındaki yarı hazmedilmiş gıdalar ile kan arasından, halis bir süt içiriyoruz ki içenlerin boğazından âfiyetle geçer." (Nahl sûresi, 16/66)

2 "Bütün mahlûkların rızıklarını veren, kâmil kuvvet ve tam iktidar sahibi olan Allah Teâlâ'dır." (Zâriyât sûresi, 51/58).

3 "Yeryüzünde kımıldayan hiçbir canlı yoktur ki onun rızkı Allah'a ait olmasın. Allah her canlının hayatını geçirdiği yeri de, öleceği yeri de bilir. Bütün bunlar apaçık bir kitaptadır." (Hûd sûresi, 11/6)

4 "Nice canlı mahlûk var ki rızıklarını kendileri taşıyamazlar. Ama sizi de, bütün onları da rızıklandıran Allah'tır. O her şeyi hakkıyla işitir ve bilir." (Ankebût sûresi, 29/60)

كَمْ عَالِمٍ عَالِمٍ أَعْيَتْ مَذَاهِبُهُ وَجَاهِلٍ جَاهِلٍ تَلْقَاهُ مَرْزُوقًا[1]

darb-ı mesel olması isbat eder ki; rızk-ı helâl iktidar ve ihtiyâr kuvvetiyle kazanılmaz, buldurulmaz. Belki çalışmasını ve sa'yini kabul eden bir merhamet tarafından verilir ve ihtiyacına acıyan bir şefkat cânibinden ihsan edilir.

Fakat, rızık ikidir:

• Biri yaşamak için hakikî ve fıtrî rızıktır ki, taahhüd-ü rabbânî altındadır. Hatta o kadar muntazamdır ki; bedende yağ vesâire suretinde iddihar olunan fıtrî rızık, hiç olmazsa yirmi günden ziyade bir şey yemeden yaşatır, hayatını idâme eder. Demek yirmi-otuz günden evvel ve bedende müddehar olan fıtrî rızkı bitmeden zâhiren açlıktan vefat edenler rızıksızlıktan değil, belki sû-i îtiyaddan ve terk-i âdetten neşet eden bir hastalıktan vefat ederler.

• İkinci kısım rızk; îtiyad, israf ve sû-i istimâlat ile tiryaki olup zaruret hükmüne geçen mecâzî ve sun'î rızıktır. Bu kısım ise taahhüd-ü rabbânî altında değil, belki ihsana tabidir; kâh verir, kâh vermez.

Bu ikinci rızıkta bahtiyar odur ki; medar-ı saadet ve lezzet olan iktisad ve kanaatle sa'y-i helâli, bir nevi ibadet ve rızık için bir fiilî dua bilerek müteşekkirâne ve minnettarâne o ihsanı kabul edip hayatını saadetkârâne geçirir.

Ve bedbaht odur ki; medar-ı şekâvet ve hasâret ve elem olan israf ve hırs ile sa'y-i helâli bırakarak, her kapıya başvurup, tembelkârâne ve zalimâne ve müştekiyâne hayatını geçirir, belki öldürür.

Nasıl ki mide bir rızık ister; öyle de kalb ve ruh ve akıl ve göz ve kulak ve ağız gibi insanın latîfeleri ve duyguları dahi Rezzâk-ı Rahîm'den rızıklarını isterler ve müteşekkirâne alırlar. Her birisine ayrı ayrı ve onlara lâyık ve onları memnun ve mütelezziz eden rızıkları, hazine-i rahmetten ihsan edilir. Belki Rezzâk-ı Rahîm, onlara daha geniş rızık vermek için göz ve kulak, kalb ve hayal ve akıl gibi o latîfelerin her birisini, hazine-i rahmetinin birer anahtarı hükmünde yaratmış. Meselâ göz, kâinat yüzündeki hüsün ve cemâl gibi kıymettar cevher hazinelerinin bir anahtarı olduğu misillü, ötekiler dahi her biri birer âlemin anahtarı olur, iman ile istifâde eder.

---

[1] Nice alimler var ki yolları sarpa sarmış, geçim sıkıntısı içindedirler. Nice cahiller de vardır ki sen onları varlık içinde yüzüyor bulursun.

Yine sadedimize dönüyoruz; bu kâinatı yaratan Zât-ı Kadîr-i Hakîm, nasıl ki kâinattan hayatı bir hülâsa-yı câmia olarak halkedip, umum maksatlarını ve isimlerinin cilvelerini onda temerküz ettiriyor. Öyle de hayat âleminde dahi, rızkı bir cemiyetli merkez-i şuûnât yaparak, iştiha ihtiyacını ve zevk-i rızkîyi zîhayatta halkederek, hilkat-i kâinatın en ehemmiyetli bir gayesi ve bir hikmeti olan dâimî ve küllî bir teşekkür ve minnettarlık ve perestişlik ile rubûbiyetine ve sevdirmesine karşı mukabele ettiriyor.

Meselâ çok geniş olan memleket-i rabbâniyenin her tarafını, hususan melâike ve ruhâniler ile semâvâtı ve ervah ile âlem-i gaybı şenlendirdiği gibi; maddî âlemi dahi, hususan hava ve arzı, her vakit ve her tarafını zîruhun, hususan kuşların ve kuşçukların vücutlarıyla şenlendirmek ve ruhlandırmak hikmetiyle ihtiyac-ı rızkî ve rızkın zevki pek kuvvetli bir kamçı olarak hayvanları ve insanları rızık peşinde koşturmakla tahrik ederek tembellikten ve atâletten kurtarıp gezdirmesi, şuûnât-ı rubûbiyetin bir hikmetidir. Eğer bu hikmet gibi mühim hikmetler olmasa idi, ağaçların erzakını onlara koşturduğu gibi, hayvanların da mukannen olan tayinatlarını onlara zahmetsiz bir surette fıtrî hâcetlerini koşturacaktı.

İsm-i Rahîm ve Rezzâk'ın cemâllerini ve vahdâniyete şehâdetlerini tam görmek için zemin yüzünü birden ihata edip müşâhede edecek bir göz bulunsa, kış âhirinde erzakları bitmek üzere olan hayvanât kafilelerine imdad-ı gaybî ve ihsan-ı rahmânî olarak nebâtâtın ellerine verilen ve ağaçların başlarına konulan ve vâlidelerin sinelerine takılan ve sırf hazine-i gaybiye-i rahmetten gayet leziz ve gayet çok ve gayet mütenevvî taamları ve nimetleri gönderen Rezzâk-ı Rahîm'in bu cilve-i şefkatinde ne kadar şirin bir güzellik, ne kadar tatlı bir cemâl bulunduğunu görecek ve ondan bilecek ki; birtek elmayı yapıp bir adama hakikî bir rızık olarak mün'imâne veren, yalnız öyle bir zât yapar verir ki; mevsimleri, gece ve gündüzleri çevirir ve küre-i arzı bir sefine-i tüccariye gibi gezdirerek mevsimlerin mahsulâtlarını onunla zemindeki muhtaç misafirlerine getirir. Çünkü o elmanın yüzünde bulunan sikke-i fıtrat ve hâtem-i hikmet ve turra-yı samediyet ve mühr-ü rahmet, bütün elmalarda vesâir meyvelerde ve bütün nebâtât ve hayvanâtta bulunduğundan o tek elmanın hakikî mâliki ve sânii, elbette ve her hâlde o elmanın emsâli ve hemcinsi ve kardeşleri olan bütün sekene-i arzın ve onun bahçesi olan koca zeminin ve onun fabrikası olan ağacının ve onun tezgâhı olan mevsiminin ve onun terbiyegâhı olan bahar ve yazın Mâlik-i Zülcelâl'i ve Hâlık-ı Zülcemâl'i olacak, başka olamaz…

Demek her bir meyve öyle bir mühr-ü vahdettir ki, onun ağacı olan arzın ve onun bahçesi olan kâinat kitabının kâtibini ve sâni'ini bildirir ve vahdetini gösterir.. ve meyveler adedince vahdâniyet fermanının mühürlendiğine işaret eder. *Risaletü'n-Nur İsm-i Rahîm ve İsm-i Hakîm'in mazharı olduğundan*, bu rahîmiyet hakikatinin çok lem'alarını ve çok sırlarını Risaletü'n-Nur çok eczalarında beyan ve isbat ettiğinden, ona havale ile bu pek büyük hazineden hâlimin müsaadesizliği cihetiyle bu kısa işaretle iktifâ edildi.

İşte bizim seyyah diyor ki: "Elhamdülillâh! Her yerde aradığım ve her şeyden sorduğum Hâlık'ımın ve Mâlik'imin vücûb-u vücûduna ve vahdetine şehâdet eden otuz üç hakikati gördüm ve dinledim. Her bir hakikat, güneş gibi parlak, karanlık bırakmaz, dağ gibi kuvvetli ve sarsılmaz.. ve her biri tahakkukuyla vücuduna gayet kat'î şehâdet eder ve ihatasıyla vahdetine gayet zâhir delâlet eder. Ve sâir erkân-ı imaniyeyi dahi içinde kuvvetli isbat etmekle beraber mecmû hakikatlerin icmâı ve ittifakı, imanımızı taklitten tahkike ve tahkikten ilmelyakîne ve ilmelyakînden aynelyakîne ve aynelyakînden hakkalyakîne iblağ ediyor.

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ هٰذَا مِنْ فَضْلِ رَبِّي[1]

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِي هَدٰينَا لِهٰذَا وَمَا كُنَّا لِنَهْتَدِيَ لَوْلَآ أَنْ هَدٰينَا اللّٰهُ لَقَدْ جَآءَتْ رُسُلُ رَبِّنَا بِالْحَقِّ[2]

İşte bu pür-merak seyyahın, bu üçüncü menzilde müşâhede ettiği dört muazzam hakikatlerden aldığı envâr-ı imaniyeye gayet kısa bir işaret olarak **Birinci Makam'ın İkinci Bâbı'nda Üçüncü Menzil'**in hakikatlerine dair şöyle denilmiş:

لَا إِلٰهَ إِلَّا اللّٰهُ الْوَاحِدُ الْأَحَدُ الَّذِي دَلَّ عَلٰى وَحْدَتِهِ فِي وُجُوبِ وُجُودِهِ مُشَاهَدَةُ عَظَمَةِ إِحَاطَةِ حَقِيقَةِ الْفَتَّاحِيَّةِ بِفَتْحِ الصُّوَرِ لِأَرْبَعِ مِائَةِ أَلْفِ نَوْعٍ مِنْ ذَوِي الْحَيَاةِ الْمُكَمَّلَةِ بِلَا قُصُورٍ بِشَهَادَةِ فَنِّ النَّبَاتِ وَالْحَيَوَانِ..

وَكَذَا مُشَاهَدَةُ عَظَمَةِ إِحَاطَةِ حَقِيقَةِ الرَّحْمٰنِيَّةِ الْوَاسِعَةِ الْمُنْتَظَمَةِ بِلَا نُقْصَانٍ بِالْمُشَاهَدَةِ وَالْعِيَانِ..

---

1 Allah'a hamdolsun; bu Rabbimin ihsanıdır.

2 "Hamdolsun bizi bu cennete eriştiren Allah'a! Eğer Allah bizi muvaffak kılmasaydı, biz kendiliğimizden yol bulamazdık. Rabbimizin elçilerinin gerçeği bildirdikleri bir kere daha kesinlikle anlaşılmıştır." (A'râf sûresi, 7/43)

وَكَذَا مُشَاهَدَةُ عَظَمَةِ حَقِيقَةِ الْإِدَارَةِ الْمُحِيطَةِ لِجَمِيعِ ذَوِي الْحَيَاةِ وَالْمُنْتَظَمَةِ بِلَا خَطَإٍ وَلَا نُقْصَانٍ..

وَكَذَا مُشَاهَدَةُ عَظَمَةِ إِحَاطَةِ حَقِيقَةِ الرَّحِيمِيَّةِ وَالْإِعَاشَةِ الشَّامِلَةِ لِكُلِّ الْمُرْتَزِقِينَ الْمُقْتَنَةِ فِي كُلِّ وَقْتِ الْحَاجَةِ بِلَا سَهْوٍ وَلَا نِسْيَانٍ.. جَلَّ جَلَالُ رَزَّاقِهَا الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ الْحَنَّانِ الْمَنَّانِ وَعَمَّ نَوَالُهُ وَشَمِلَ إِحْسَانُهُ وَلَا إِلٰهَ إِلَّا هُوَ.[1]

سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَآ إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَآ إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ[2]

يَا رَبِّ بِحَقِّ بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ يَا اَللّٰهُ يَا رَحْمٰنُ يَا رَحِيمُ صَلِّ وَسَلِّمْ عَلٰى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ وَعَلٰى اٰلِهٖ وَأَصْحَابِهٖ أَجْمَعِينَ بِعَدَدِ جَمِيعِ حُرُوفِ رَسَائِلِ النُّورِ الْمَضْرُوبِ تِلْكَ الْحُرُوفُ فِي عَاشِرَاتِ دَقَائِقِ جَمِيعِ عُمْرِنَا فِي الدُّنْيَا وَالْاٰخِرَةِ مَعَ ضَرْبِ مَجْمُوعِهَا فِي ذَرَّاتِ وُجُودِي فِي مُدَّةِ حَيَاتِي وَاغْفِرْلِي وَلِمَنْ يُعِينُنِي فِي نَشْرِ رَسَائِلِ النُّورِ وَكِتَابَتِهَا بِصَدَاقَةٍ بِكُلِّ صَلَاةٍ مِنْهَا وَلِاٰبَائِنَا وَلِسَادَاتِنَا وَشُيُوخِنَا وَلِأَخَوَاتِنَا وَإِخْوَانِنَا وَلِطَلَبَةِ رِسَالَةِ النُّورِ الصَّادِقِينَ وَبِالْخَاصَّةِ لِمَنْ يَكْتُبُ وَيَسْتَنْسِخُ هٰذِهِ الرِّسَالَةَ بِرَحْمَتِكَ يَا أَرْحَمَ الرَّاحِمِينَ اٰمِينَ[3]

وَاٰخِرُ دَعْوٰيهُمْ أَنِ الْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ[4]

---

1 Allah'tan başka ilâh yoktur. O Vâhid-i Ehad ki, fenn-i nebatat ve hayvanatın şehadetiyle, dört yüz bin nevi zîhayatın suretlerinin mükemmel ve kusursuz şekilde açılmasında görünen fettahiyet hakikatinin azamet-i ihatasının müşahedesi, kezâ bilmüşahede ve açıkça görünen vüs'atli ve intizamlı Rahmâniyet hakikatinin azamet-i ihatasının müşahedesi, kezâ bütün zîhayatlara şâmil, hatasız ve noksansız, muntazam idare-i muhîta hakikatinin azametinin müşahedesi, kezâ rızık isteyen herkesin birden her hâcet vaktinde sehivsiz ve nisyansız, şümullü bir şekilde rızıklandırılmasında görünen rahîmiyet ve iâşe-i şâmile hakikatinin azamet-i ihatasının müşahedesi, Onun vücub-u vücud içindeki vahdetine delâlet eder. Bütün onları rızıklandıran, Rahmân-ı Rahîm, Hannân-ı Mennân'ın şânı herşeyden yücedir. Onun in'âmı herşeyi muhît, ihsanı herşeye şâmildir. Ve O'ndan başka hiçbir ilâh yoktur.

2 "Sübhansın yâ Rab! Senin bize bildirdiğinden başka ne bilebiliriz ki? Her şeyi hakkıyla bilen, her şeyi hikmetle yapan sensin." (Bakara sûresi, 2/32)

3 Yâ Rabbi! *Bismillâhirrahmânirrahîm* hakkı için, yâ Allah, yâ Rahmân, yâ Rahîm! Efendimiz Muhammed'e ve onun bütün âline ve ashabına, bütün Risale-i Nur hurufâtının adedince, bu adedin dünya ve âhiretteki bütün ömrümüzün dakikalarının âşireleriyle çarpımı adedince, bütün bu adetlerin de benim ömrüm müddetince zerrât-ı vücudumun sayısıyla çarpımı adedince salât ve selâm et. Beni, Risale-i Nur'un neşrinde ve kitâbetinde bana sadakatle yardım edenleri, atalarımızı, üstadlarımızı, şeyhlerimizi, kız ve erkek kardeşlerimizi, Risale-i Nur'un sadık talebelerini ve bilhassa bu risaleyi yazan ve istinsah edenleri, bu salâvatlardan her birinin hakkı için mağfiret et, rahmetinle ey Erhamürrâhimîn, âmîn.

4 "Duaları 'el-Hamdü lillâhi Rabbi'l-âlemîn' (Hamd âlemlerin Rabbi Allah'a mahsustur.) diye sona erer." (Yûnus sûresi, 10/10).

İhtar

Bu risalenin mahall-i zuhuru olan şu memleket muhitinde Risaletü'n-Nur'un sâir risaleleri bulunmadığından ve ihtiyarsız olarak burada telif edildiğinden, Âyetü'l-Kübrâ gibi risalelerde, zâhirî bir tekrar suretinde başka Sözler'in ve Lem'alar'ın bir kısım mühim meseleleri zikredilmiş ve buralardaki şâkirtlere nisbeten her biri birer küçük Risaletü'n-Nur hükmüne geçmek hikmetiyle böyle yazdırılmış.

Bu müsveddenin birinci tebyizi bir mübarek zât tarafından oldu. O zâtın tevâfuktan haberi yokken yazdığı nüshada, kayda lâyık şöyle latîf ve mânidar bir tevâfuk gördük ki; o nüshanın satırları başında "elif"ler altı yüz altmış altı olarak yazılmıştır. Bu hâl ise, Hazreti İmam Ali *(radiyallâhu anh)* tarafından bu hususî risaleye verilen Âyetü'l-Kübrâ nâmının cifrî ve ebcedî makamı olan altı yüz altmış altı adedine tam tamına muvâfakatı ve mutabakatı ile bu risalenin bu nâma liyâkatini gösterir. Hem âyât-ı Kur'âniye'nin adedi olan altı bin altı yüz altmış altının dört mertebesinden üç mertebesine tevâfuku dahi, bu risalenin âyâtın bir lem'ası olduğuna bir işarettir diye telâkki ettik.

Said Nursî

Bugünlerde mânevî bir muhâverede bir ***suâl*** *ve* ***cevabı*** dinledim. Size bir hülâsasını beyan edeyim:

Biri dedi: Risale-i Nur'un iman ve tevhid için büyük tahşidatları ve küllî teçhizatları gittikçe çoğalıyor. Ve en muannit bir dinsizi susturmak için yüzde birisi kâfi iken, neden bu derece hararetle daha yeni tahşidat yapıyor?

Ona cevaben dediler: *"Risale-i Nur, yalnız bir cüz'î tahribatı ve bir küçük hâneyi tamir etmiyor. Belki küllî bir tahribatı ve İslâmiyet'i içine alan ve dağlar büyüklüğünde taşları bulunan bir muhît kaleyi tamir ediyor. Ve yalnız hususî bir kalbi ve has bir vicdanı ıslâha çalışmıyor, belki bin seneden beri tedârik ve terâküm edilen müfsit âletler ile dehşetli rahnelenen kalb-i umûmîyi ve efkâr-ı âmmeyi ve umumun ve bâhusus*

avâm-ı müminînin istinadgâhları olan İslâmî esasların ve cereyanların ve şeâirlerin kırılması ile bozulmaya yüz tutan vicdan-ı umumîyi Kur'ân'ın i'câzıyla ve geniş yaralarını Kur'ân'ın ve imanın ilâçları ile tedavi etmeye çalışıyor.

Elbette böyle küllî ve dehşetli tahribata ve rahnelere ve yaralara, hakkalyakîn derecesinde, dağlar kuvvetinde hüccetler, cihazlar ve bin tiryak hâsiyetinde mücerreb ilâçlar ve hadsiz edviyeler bulunmak gerektir ki; bu zamanda Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan'ın i'câz-ı mânevîsinden çıkan Risale-i Nur o vazifeyi görmekle beraber, imanın hadsiz mertebelerinde terakkiyât ve inkişâfâta medardır." diye uzun bir mükâleme cereyan etti. Ben de tamamen işittim, hadsiz şükrettim. Kısa kesiyorum...

Said Nursî

Dokuzuncu Şuâ

(Onuncu Söz'ün Mühim Bir Zeyli ve Lâhikasının Birinci Parçası)

بِسْـــمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

فَسُبْحَانَ اللهِ حِينَ تُمْسُونَ وَحِينَ تُصْبِحُونَ۞وَلَهُ الْحَمْدُ فِي السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضِ وَعَشِيًّا وَحِينَ تُظْهِرُونَ۞يُخْرِجُ الْحَيَّ مِنَ الْمَيِّتِ وَيُخْرِجُ الْمَيِّتَ مِنَ الْحَيِّ وَيُحْيِي الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا ۚ وَكَذٰلِكَ تُخْرَجُونَ۞وَمِنْ اٰيَاتِهٖ أَنْ خَلَقَكُمْ مِنْ تُرَابٍ ثُمَّ إِذَآ أَنْتُمْ بَشَرٌ تَنْتَشِرُونَ۞وَمِنْ اٰيَاتِهٖ أَنْ خَلَقَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا لِتَسْكُنُوٓا إِلَيْهَا وَجَعَلَ بَيْنَكُمْ مَوَدَّةً وَرَحْمَةً ۚ إِنَّ فِي ذٰلِكَ لَاٰيَاتٍ لِقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ۞وَمِنْ اٰيَاتِهٖ خَلْقُ السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاخْتِلَافُ أَلْسِنَتِكُمْ وَأَلْوَانِكُمْ ۚ إِنَّ فِي ذٰلِكَ لَاٰيَاتٍ لِلْعَالِمِينَ۞وَمِنْ اٰيَاتِهٖ مَنَامُكُمْ بِاللَّيْلِ وَالنَّهَارِ وَابْتِغَآؤُكُمْ مِنْ فَضْلِهٖ ۚ إِنَّ فِي ذٰلِكَ لَاٰيَاتٍ لِقَوْمٍ يَسْمَعُونَ۞وَمِنْ اٰيَاتِهٖ يُرِيكُمُ الْبَرْقَ خَوْفًا وَطَمَعًا وَيُنَزِّلُ مِنَ السَّمَآءِ مَآءً فَيُحْيِي بِهِ الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا ۚ إِنَّ فِي ذٰلِكَ لَاٰيَاتٍ لِقَوْمٍ يَعْقِلُونَ۞وَمِنْ اٰيَاتِهٖ أَنْ تَقُومَ السَّمَآءُ وَالْأَرْضُ بِأَمْرِهٖ ۚ ثُمَّ إِذَا دَعَاكُمْ دَعْوَةً مِنَ الْأَرْضِ إِذَآ أَنْتُمْ تَخْرُجُونَ۞وَلَهُ مَنْ فِي السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضِ كُلٌّ لَهُ قَانِتُونَ۞وَهُوَ الَّذِي يَبْدَؤُا الْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيدُهُ وَهُوَ أَهْوَنُ عَلَيْهِ ۚ وَلَهُ الْمَثَلُ الْأَعْلٰى فِي السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضِ ۚ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ[1]

---

1 "Haydi siz akşama girerken, sabaha çıkarken Allah'ı takdis ve tenzih edin, namaz kılın. Göklerde ve yerde hamd, güzel övgü O'na mahsustur. İkindi vaktinde de, öğleye girerken de O'nu takdis ve tenzih edin, namaz kılın. O, ölüden diriyi çıkarır, diriden ölüyü çıkarır ve ölmüş toprağa hayat verir. İşte siz de öldükten sonra böylece diriltileceksiniz. O'nun varlığının ve kudretinin delillerinden biri; sizi topraktan yaratmış olmasıdır. Sonra dünyaya yayılmış beşeriyet hâline geldiniz. O'nun varlığının ve kudretinin delillerinden biri de; kendilerine ısınmanız için, size içinizden eşler yaratması, birbirinize karşı sevgi ve şefkat var etmesidir. Elbette bunda, düşünen kimseler için ibretler vardır. O'nun varlığının ve kudretinin delillerinden biri de; gökleri ve yeri yaratması, lisanlarınızın ve renklerinizin farklı olmasıdır. Elbette bunda bilen ve anlayan kimseler için ibretler vardır. O'nun varlığının ve kudretinin delillerinden ⇨

İmanın bir kutbunu gösteren bu semâvî âyât-ı kübrânın ve haşri isbat eden şu kudsî berâhin-i uzmânın bir nükte-i ekberi ve bir hüccet-i âzamı, bu "Dokuzuncu Şuâ"da beyan edilecek. Latîf bir inâyet-i rabbâniyedir ki; bundan otuz sene evvel Eski Said, yazdığı tefsir mukaddimesi "Muhakemat" nâmındaki eserin âhirinde: "İkinci Maksat: Kur'ân'da haşre işaret eden iki âyet tefsir ve beyan edilecek. نَحْوُ بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ[1] ..." deyip durmuş, daha yazamamış.

Hâlık-ı Rahîm'ime delâil ve emârât-ı haşriye adedince şükür ve hamd olsun ki, otuz sene sonra tevfik ihsan eyledi. Evet, bundan dokuz-on sene evvel o iki âyetten birinci âyet olan

فَانْظُرْ إِلٰى اٰثَارِ رَحْمَتِ اللهِ كَيْفَ يُحْيِ الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا ۚ إِنَّ ذٰلِكَ لَمُحْيِ الْمَوْتٰى ۖ وَهُوَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ[2]

ferman-ı ilâhînin iki parlak ve çok kuvvetli hüccetleri ve tefsirleri bulunan Onuncu Söz ile Yirmi Dokuzuncu Söz'ü in'am etti, münkirleri susturdu. Hem iman-ı haşrînin hücum edilmez o iki metin kalesinden, dokuz ve on sene sonra ikinci âyet olan başta mezkûr âyât-ı ekberin tefsirini bu risale ile ikram etti. İşte bu Dokuzuncu Şuâ, mezkûr âyâtıyla işaret edilen dokuz âlî makam ve bir ehemmiyetli mukaddimeden ibarettir.

biri de: Geceleyin veya gündüzün uyumanız ve O'nun geniş lütfundan geçim vesilelerini aramanızdır. Elbette bunda işiten kimseler için ibretler vardır. O'nun delillerinden biri de; gâh korku, gâh ümit vermek için size şimşeği göstermesi, gökten bir su indirip ölmüş toprağa onun sayesinde hayat vermesidir. Elbette bunda aklını çalıştıran kimseler için ibretler vardır. O'nun varlığının ve kudretinin delillerinden biri de; göğün ve yerin, Kendisinin buyruğu ile kaim olmaları, belirlenen yerde sapasağlam işlerinin başında bulunmalarıdır. Sonra sizi yattığınız yerden bir çağırdı mı, birden kabirlerinizden çıkıverirsiniz! Göklerde ve yerde kim varsa O'nundur. Onların hepsi, isteyerek veya istemeyerek O'na divan durmaktadır. Mahlûkları ilkin yoktan yaratan, ölümden sonra da dirilten O'dur. Bu diriltme O'na göre pek kolaydır. Göklerde ve yerde en yüce sıfatlar O'nundur. O Aziz ve Hakîmdir: Mutlak gâliptir, tam hüküm ve hikmet sahibidir." (Rûm sûresi, 30/17-27)

1 Öyle ise: Rahman ve Rahîm Allah'ın adıyla.

2 "İşte bak, Allah'ın rahmetinin eserlerine, ölmüş toprağa nasıl hayat veriyor! İşte bunları yapan kim ise, ölüleri de O diriltecektir. O, her şeye hakkıyla kadîrdir." (Rûm sûresi, 30/50)

Mukaddime

Haşir akîdesinin, pek çok ruhî faydalarından ve hayatî neticelerinden birtek netice-i câmiayı ihtisar ile beyan ve hayat-ı insaniyeye hususan hayat-ı içtimaiyesine ne derece lüzumlu ve zarurî olduğunu izhar ve bu iman-ı haşrî akîdesinin pek çok hüccetlerinden birtek hüccet-i külliyeyi icmâl ile göstermek ve o akîde-i haşriye, ne derece bedihî ve şüphesiz bulunduğunu ifade etmekten ibaret olarak "İki Nokta"dır.

Birinci Nokta

Âhiret akîdesi, hayat-ı içtimaiye ve şahsiye-i insaniyenin üssü'l-esası ve saadetinin ve kemâlâtının esâsâtı olduğuna yüzer delillerinden bir mikyas olarak yalnız dört tanesine işaret edeceğiz.

Birincisi: Nev-i beşerin hemen yarısını teşkil eden çocuklar, yalnız cennet fikriyle –onlara dehşetli ve ağlatıcı görünen– ölümlere ve vefatlara karşı dayanabilirler.. ve gayet zayıf ve nazik vücutlarında bir kuvve-i mâneviye bulabilirler.. ve her şeyden çabuk ağlayan gayet mukâvemetsiz mizac-ı ruhlarında o cennet ile bir ümit bulup mesrurane yaşayabilirler. Meselâ cennet fikriyle der: "Benim küçük kardeşim veya arkadaşım öldü, cennetin bir kuşu oldu. Cennette gezer, bizden daha güzel yaşar." Yoksa her vakit etrafında kendi gibi çocukların ve büyüklerin ölümleri, o zayıf bîçârelerin endişeli nazarlarına çarpması, mukâvemetlerini ve kuvve-i mâneviyelerini zîr u zeber ederek gözleriyle beraber ruh, kalb, akıl gibi bütün letâifini dahi öyle ağlattıracak, ya mahvolup veya divane bir bedbaht hayvan olacaktı.

İkinci Delil: Nev-i insanın nısfı olan ihtiyarlar, yalnız hayat-ı uhreviye ile yakınlarında bulunan kabre karşı tahammül edebilirler.. ve çok alâkadar oldukları hayatlarının yakında sönmesine ve güzel dünyalarının kapanmasına mukabil bir teselli bulabilirler.. ve çocuk hükmüne geçen seriü't-teessür ruhlarında ve mîzaçlarında mevt ve zevalden çıkan elîm ve dehşetli me'yusiyete karşı, ancak hayat-ı bâkiye ümidiyle mukabele edebilirler. Yoksa o şefkate lâyık muhteremler ve sükûnete ve istirahat-i kalbiyeye çok muhtaç o endişeli babalar ve analar, öyle bir vâveylâ-yı ruhî ve bir dağdağa-yı kalbî hissedeceklerdi ki; bu dünya, onlara zulmetli bir zindan ve hayat dahi kasavetli bir azap olurdu.

Üçüncü Delil: İnsanların hayat-ı içtimaiyesinin en kuvvetli medarı olan gençler, delikanlılar, şiddet-i galeyanda olan hissiyatlarını ve ifratkâr bulunan nefis ve hevâlarını tecavüzattan ve zulümlerden ve tahribattan durduran ve hayat-ı içtimaiyenin hüsn-ü cereyanını temin eden, yalnız cehennem fikridir. Yoksa cehennem endişesi olmazsa, "el-Hükmü li'l-gâlib"[1] kaidesiyle o sarhoş delikanlılar, hevesâtları peşinde bîçâre zayıflara, âcizlere, dünyayı cehenneme çevireceklerdi.. ve yüksek insaniyeti, gayet süflî bir hayvaniyete döndüreceklerdi.

Dördüncü Delil: Nev-i beşerin hayat-ı dünyeviyesinde en cemiyetli merkez ve en esaslı zemberek ve dünyevî saadet için bir cennet, bir melce, bir tahassüngâh ise aile hayatıdır. Ve herkesin hânesi, küçük bir dünyasıdır. Ve o hâne ve aile hayatının hayatı ve saadeti ise; samimî ve ciddî ve vefadârâne hürmet ve hakikî ve şefkatli ve fedakârâne merhamet ile olabilir. Ve bu hakikî hürmet ve samimî merhamet ise ebedî bir arkadaşlık ve dâimî bir refâkat ve sermedî bir beraberlik ve hadsiz bir zamanda ve hudutsuz bir hayatta birbiriyle pederâne, ferzendâne, kardeşâne, arkadaşâne münasebetlerin bulunmak fikriyle ve akîdesiyle olabilir.

Meselâ der: "Bu haremim; ebedî bir âlemde, ebedî bir hayatta, dâimî bir refika-yı hayatımdır.[2] Şimdilik ihtiyar ve çirkin olmuş ise de zararı yok. Çünkü ebedî bir güzelliği var, gelecek. Ve böyle dâimî arkadaşlığın hatırı için her bir fedakârlığı ve merhameti yaparım." diyerek o ihtiyâre karısına, güzel bir huri gibi muhabbetle, şefkatle, merhametle mukabele edebilir. Yoksa kısacık bir-iki saat sûrî bir refâkatten sonra ebedî bir firak ve mufârakate uğrayan arkadaşlık; elbette gayet sûrî ve muvakkat ve esassız, hayvan gibi bir rikkat-i cinsiye manasında ve bir mecazî merhamet ve sun'î bir hürmet verebilir ve hayvanâtta olduğu gibi; başka menfaatler vesâir galip hisler, o hürmet ve merhameti mağlup edip o dünya cennetini, cehenneme çevirir.

İşte iman-ı haşrînin yüzer neticesinden birisi, hayat-ı içtimaiye-i insaniyeye taalluk eder. Ve bu tek neticenin de yüzer cihetinden ve faydalarından mezkûr dört delile sâirleri kıyas edilse anlaşılır ki; *hakikat-i haşriyenin tahakkuku ve vukuu, insaniyetin ulvî hakikati ve küllî hâceti derecesinde kat'îdir.* Belki insanın midesindeki ihtiyacın vücudu, taamların vücuduna delâlet ve şehâdetinden daha zâhirdir ve daha ziyade tahakkukunu bildirir. Ve

---

1 "Hüküm, çoğunluğa göre verilir." (es-Serahsî, *el-Mebsût* 5/140; el-Cessâs, *Ahkâmü'l-Kur'ân* 5/208; el-Kâsânî, *Bedâiu's-sanâi'* 1/303).

2 Dünyada evli olan kimselerin, bu beraberliklerini cennette de devam ettireceklerine dâir bkz.: Buhârî, *fezâilü ashâb* 30; Tirmizî, *menâkıb* 62; Ma'mer İbni Râşid, *el-Câmi'* 11/302.

eğer bu hakikat-i haşriyenin neticeleri insaniyetten çıksa; o çok ehemmiyetli ve yüksek ve hayattar olan insaniyet mahiyeti, murdar ve mikrop yuvası bir lâşe hükmüne sukut edeceğini isbat eder. Beşerin idare ve ahlâk ve içtimaiyatı ile çok alâkadar olan içtimaiyyûn ve siyasiyyûn ve ahlâkiyyûnun kulakları çınlasın! Gelsinler, bu boşluğu ne ile doldurabilirler ve bu derin yaraları ne ile tedavi edebilirler?..

İkinci Nokta

Hakikat-i haşriyenin hadsiz burhanlarından sâir erkân-ı imaniyeden gelen şehâdetlerin hülâsasından çıkan bir burhanı, gayet muhtasar bir surette beyan eder, şöyle ki:

• Hazreti Muhammed *(aleyhissalâtü vesselâm)*'ın risaletine delâlet eden bütün mucizeleri ve bütün delâil-i nübüvveti ve hakkaniyetinin bütün burhanları, *birden* hakikat-i haşriyenin tahakkukuna şehâdet ederek isbat ederler. Çünkü bu zâtın bütün hayatında bütün dâvâları, vahdâniyetten sonra haşirde temerküz ediyor.

• Hem umum peygamberleri tasdik eden ve ettiren bütün mucizeleri ve hüccetleri, aynı hakikate şehâdet eder.

• Hem وَبِرُسُلِهٖ[1] kelimesinden gelen şehâdeti bedâhet derecesine çıkaran وَكُتُبِهٖ[2] şehâdeti de aynı hakikate şehâdet eder, şöyle ki:

Başta Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan'ın hakkaniyetini isbat eden bütün mucizeleri, hüccetleri ve hakikatleri, *birden* hakikat-i haşriyenin tahakkukuna ve vukuuna şehâdet edip isbat ederler. Çünkü Kur'ân'ın hemen üçten birisi haşirdir ve ekser kısa sûrelerinin başlarında gayet kuvvetli âyât-ı haşriyedir. Sarîhen ve işareten binler âyâtıyla aynı hakikati haber verir, isbat eder, gösterir. Meselâ:

إِذَا الشَّمْسُ كُوِّرَتْ[3] ، يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمْ ۚ إِنَّ زَلْزَلَةَ السَّاعَةِ شَيْءٌ عَظِيمٌ[4]

---

1 Allah'ın peygamberlerine (iman ederim).

2 Allah'ın kitaplarına (iman ederim).

3 "Güneş dürülüp ışığı söndüğü zaman." (Tekvir sûresi, 81/1)

4 "Ey İnsanlar! Rabbinize karşı gelmekten sakının. Gerçekten kıyâmet saatinin depremi müthiş bir olaydır." (Hac sûresi, 22/1)

إِذَا زُلْزِلَتِ الْأَرْضُ زِلْزَالَهَا[1] ، إِذَا السَّمَاءُ انْفَطَرَتْ[2] ، إِذَا السَّمَاءُ انْشَقَّتْ[3]

عَمَّ يَتَسَاءَلُونَ[4] ، هَلْ أَتَيكَ حَدِيثُ الْغَاشِيَةِ[5]

gibi, otuz-kırk sûrelerin başlarında bütün kat'iyetle hakikat-i haşriyeyi kâinatın en ehemmiyetli ve vâcib bir hakikati olduğunu göstermekle beraber, sâir âyetlerinde dahi o hakikatin çeşit çeşit delillerini beyan edip ikna eder.

Acaba birtek âyetin birtek işareti, gözümüz önünde ulûm-u İslâmiye'de müteaddit ilmî ve kevnî hakikatleri meyve veren bir kitabın binler böyle şehâdetleri ve dâvâları ile güneş gibi zuhur eden iman-ı haşrî, hakikatsiz olması güneşin inkârı belki kâinatın ademi gibi hiçbir cihet-i imkânı var mı? Ve yüz derece muhâl ve bâtıl olmaz mı?..

Acaba bir sultanın birtek işareti yalan olmamak için bazen bir ordu hareket edip çarpıştığı hâlde, o pek ciddî ve izzetli sultanın binler sözleri ve vaadleri ve tehditlerini yalan çıkarmak hiçbir cihette kabil midir? Ve hakikatsiz olmak mümkün müdür?..

Acaba on üç asırda fâsılasız olarak hadsiz ruhlara, akıllara, kalblere, nefislere hak ve hakikat dairesinde hükmeden, terbiye eden, idare eden bu mânevî Sultan-ı Zîşan'ın birtek işareti böyle bir hakikati isbat etmeye kâfi iken, binler tasrihat ile bu hakikat-i haşriyeyi gösterip isbat ettikten sonra, o hakikati tanımayan bir echel ahmak için cehennem azabı lâzım gelmez mi? Ve ayn-ı adalet olmaz mı?..

• Hem birer zamana ve birer devre hükmeden bütün semâvî suhuflar ve mukaddes kitaplar dahi, bütün istikbale ve umum zamanlara hükümran olan Kur'ân'ın tafsilatla, izahatla, tekrar ile beyan ve isbat ettiği hakikat-i haşriyeyi, asırlarına ve zamanlarına göre o hakikati kat'î kabul ile beraber, tafsilatsız ve perdeli ve muhtasar bir surette beyan, fakat kuvvetli bir tarzda iddia ve isbatları, Kur'ân'ın dâvâsını binler imza ile tasdik ederler.

---

1 "Yer o müthiş depremiyle sarsıldığı zaman..." (Zilzâl sûresi, 99/1)

2 "Gök yarıldığı zaman." (İnfitâr sûresi, 82/1)

3 "Gök yarıldığı zaman..." (İnşikak sûresi, 84/1)

4 "Onlar birbirine neyi sorup duruyorlar?" (Nebe sûresi, 78/1)

5 "Ğâşiyenin (dehşeti her tarafı saracak olan o felâketin) mâhiyeti hakkında elbet sen de bilgi sahibi oldun." (Ğâşiye sûresi, 88/1)

Bu bahsin münasebetiyle Risale-i Münâcât'ın âhirinde [1] اَلْإِيمَانُ بِالْيَوْمِ الْاٰخِرِ rüknüne sâir rükünlerin hususan "rusül" ve "kütüb"ün şehâdeti, münâcât suretinde zikredilen pek kuvvetli ve hülâsalı ve bütün evhamları izale eden bir hüccet-i haşriye aynen buraya giriyor. Şöyle ki, Münâcât'ta demiş:

Ey Rabb-i Rahîm'im!

Resûl-i Ekrem'inin tâlimiyle ve Kur'ân-ı Hakîm'in dersiyle anladım ki: Başta Kur'ân ve Resûl-i Ekrem'in olarak bütün mukaddes kitaplar ve peygamberler, bu dünyada ve her tarafta numûneleri görülen celâlli ve cemâlli isimlerinin tecellileri daha parlak bir surette ebedü'l-âbâdda devam edeceğine.. ve bu fâni âlemde rahîmâne cilveleri, numûneleri müşâhede edilen ihsânâtının daha şâşaalı bir tarzda dâr-ı saadette istimrarına ve bekâsına.. ve bu kısa hayat-ı dünyeviyede onları zevk ile gören ve muhabbet ile refâkat eden müştâkların, ebedde dahi refâkatlerine ve beraber bulunmalarına icmâ ve ittifak ile şehâdet ve delâlet ve işaret ederler.

Hem yüzer mucizât-ı bâhirelerine ve âyât-ı kâtılarına istinaden, başta Resûl-i Ekrem ve Kur'ân-ı Hakîm'in olarak bütün nuranî ruhların sahipleri olan peygamberler ve bütün münevver kalblerin kutubları olan veliler ve bütün keskin ve nurlu akılların mâdenleri olan sıddîkînler, bütün suhuf-u semâviyede ve kütüb-ü mukaddesede senin çok tekrar ile ettiğin binler vaadlerine ve tehditlerine istinaden, hem senin kudret ve rahmet ve inâyet ve hikmet ve celâl ve cemâl gibi âhireti iktiza eden kudsî sıfatlarına ve şe'nlerine.. ve senin izzet-i celâline ve saltanat-ı rubûbiyetine itimaden, hem âhiretin izlerini ve tereşşuhâtını bildiren hadsiz keşfiyatlarına ve müşâhedelerine ve ilmelyakîn ve aynelyakîn derecesinde bulunan itikatlarına ve imanlarına binâen saadet-i ebediyeyi insanlara müjdeliyorlar. Ehl-i dalâlet için cehennem ve ehl-i hidayet için cennet bulunduğunu haber verip ilân ediyorlar, kuvvetli iman edip şehâdet ediyorlar.

Ey Kadîr-i Hakîm! Ey Rahmân-ı Rahîm! Ey Sadıku'l-va'di'l-Kerîm! Ey izzet ve azamet ve celâl sahibi Kahhâr-ı Zülcelâl!

Bu kadar sadık dostlarını ve bu kadar vaadlerini ve bu kadar sıfât ve şuûnâtını yalancı çıkarmak, tekzip etmek.. ve saltanat-ı rubûbiyetinin kat'î muktezîyâtını tekzip edip yapmamak.. ve senin sevdiğin ve onlar dahi seni tasdik ve itaat etmekle kendilerini sana sevdiren hadsiz makbul

[1] Âhiret gününe imân.

ibadının âhirete bakan hadsiz dualarını ve dâvâlarını reddetmek, dinlememek.. ve küfür ve isyan ile ve seni vaadinde tekzip etmekle, senin azamet-i kibriyâna dokunan ve izzet-i celâline dokunduran ve ulûhiyetinin haysiyetine ilişen ve şefkat-i rubûbiyetini müteessir eden ehl-i dalâleti ve ehl-i küfrü haşrin inkârında, onları tasdik etmekten yüz binler derece mukaddessin ve hadsiz derece münezzeh ve âlîsin. Böyle nihâyetsiz bir zulümden ve nihâyetsiz bir çirkinlikten, senin o nihâyetsiz adaletini ve nihâyetsiz cemâlini ve hadsiz rahmetini, hadsiz derece takdis ediyoruz. Ve bütün kuvvetimizle iman ederiz ki: O yüz binler sadık elçilerin ve o hadsiz doğru dellâl-ı saltanatın olan enbiyâ, asfiya, evliyaların; hakkalyakîn, aynelyakîn, ilmelyakîn suretinde senin uhrevî rahmet hazinelerine, âlem-i bekâdaki ihsânâtının definelerine ve dâr-ı saadette tamamıyla zuhur eden güzel isimlerinin harika güzel cilvelerine şehâdetleri hak ve hakikattir.. ve işaretleri doğru ve mutâbıktır.. ve beşaretleri sâdık ve vâkidir. Ve onlar bütün hakikatlerin mercii ve güneşi ve hâmisi olan "Hak" isminin en büyük bir şuâı, bu hakikat-i ekber-i haşriye olduğunu iman ederek senin emrin ile senin ibadına hak dairesinde ders veriyorlar ve ayn-ı hakikat olarak tâlim ediyorlar.

Yâ Rab! *Bunların ders ve tâlimlerinin hakkı ve hürmeti için, bize ve Risale-i Nur talebelerine iman-ı ekmel ve hüsn-ü hâtime ver ve bizleri onların şefaatlerine mazhar eyle, âmîn...*

.....

• Hem nasıl ki Kur'ân'ın belki bütün semâvî kitapların hakkaniyetini isbat eden umum deliller ve hüccetler ve Habibullah'ın belki bütün enbiyânın nübüvvetlerini isbat eden umum mucizeler ve burhanlar, –dolayısıyla– en büyük müddeâları olan âhiretin tahakkukuna delâlet ederler. Aynen öyle de Vâcibü'l-vücûd'un vücuduna ve vahdetine şehâdet eden ekser deliller ve hüccetler, –dolayısıyla– rubûbiyetin ve ulûhiyetin en büyük medarı ve mazharı olan dâr-ı saadetin ve âlem-i bekânın vücuduna, açılmasına şehâdet ederler. Çünkü gelecek makamatta beyan ve isbat edileceği gibi Zât-ı Vâcibü'l-vücûd'un hem mevcudiyeti, hem umum sıfatları, hem ekser isimleri, hem rubûbiyet, ulûhiyet, rahmet, inâyet, hikmet, adalet gibi vasıfları, şe'nleri lüzum derecesinde âhireti iktiza ve vücûb derecesinde bâki bir âlemi istilzam ve zaruret derecesinde mükâfat ve mücâzât için haşri ve neşri isterler.

• *Evet, madem ezelî ve ebedî bir Allah var.* Elbette saltanat-ı ulûhiyetinin sermedî bir medarı olan âhiret vardır. Ve madem bu kâinatta ve zîhayatta gayet

haşmetli ve hikmetli ve şefkatli bir rubûbiyet-i mutlaka var ve görünüyor. Elbette o rubûbiyetin haşmetini sukuttan ve hikmetini abesiyetten ve şefkatini gadirden kurtaran, ebedî bir dâr-ı saadet bulunacak ve girilecek.

• *Hem madem* göz ile görünen bu hadsiz in'amlar, ihsanlar, lütuflar, keremler, inâyetler, rahmetler; perde-i gayb arkasında bir Zât-ı Rahmân-ı Rahîm'in bulunduğunu sönmemiş akıllara, ölmemiş kalblere gösterir. Elbette in'amı istihzadan ve ihsanı aldatmaktan ve inâyeti adâvetten ve rahmeti azaptan ve lütuf ve keremi ihânetten halâs eden ve ihsanı ihsan eden ve nimeti nimet eden, bir âlem-i bâkîde bir hayat-ı bâkiye var ve olacaktır.

• *Hem madem* bahar faslında zeminin dar sayfasında hatasız yüz bin kitabı birbiri içinde yazan bir kalem-i kudret gözümüz önünde yorulmadan işliyor. Ve o kalem sahibi yüz bin defa ahd ve vaadetmiş ki: "Bu dar yerde ve karışık ve birbiri içinde yazılan bahar kitabından daha kolay olarak geniş bir yerde güzel ve lâyemût bir kitabı yazacağım ve size okutturacağım" diye, bütün fermanlarda o kitaptan bahsediyor. Elbette ve her hâlde o kitabın aslı yazılmış ve haşir ve neşir ile hâşiyeleri de yazılacak ve umumun defter-i âmâlleri onda kaydedilecek.

• *Hem madem* bu arz, kesret-i mahlûkat cihetiyle ve mütemâdiyen değişen yüz binler çeşit çeşit envâ-ı zevilhayat ve zevilervahın meskeni, menşei, fabrikası, meşheri, mahşeri olması haysiyetiyle bu kâinatın kalbi, merkezi, hülâsası, neticesi, sebeb-i hilkati olarak gayet büyük öyle bir ehemmiyeti var ki küçüklüğüyle beraber koca semâvâta karşı denk tutulmuş. Semâvî fermanlarda daima رَبُّ السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضِ[1] deniliyor. Ve madem bu mahiyetteki arzın her tarafına hükmeden.. ve ekser mahlûkatına tasarruf eden.. ve ekser zîhayat mevcudâtını teshir edip kendi etrafına toplattıran.. ve ekser masnûâtını kendi hevesâtının hendesesiyle ve ihtiyacatının düsturlarıyla öyle güzelce tanzim ve teşhir ve tezyin ve çok antika nevilerini liste gibi birer yerlerde öyle toplayıp süslettirir ki; değil yalnız ins ve cin nazarlarını, belki semâvât ehlinin ve kâinatın nazar-ı dikkatlerini ve takdirlerini ve kâinatın sahibinin nazar-ı istihsanını celbetmekle gayet büyük bir ehemmiyet ve kıymet alan ve bu haysiyetle bu kâinatın hikmet-i hilkati ve büyük neticesi ve kıymetli meyvesi ve arzın halifesi[2] olduğunu fenleriyle, sanatlarıyla gösteren.. ve dünya cihetinde

---

1 "Göklerin ve yerin Rabbi" (Ra'd sûresi, 13/16; İsrâ sûresi, 17/102; Kehf sûresi, 18/14; Meryem sûresi, 19/65; ...)

2 Bkz.: Bakara sûresi, 2/30.

Sani-i âlem'in mucizeli sanatlarını gayet güzelce teşhir ve tanzim ettiği için, isyan ve küfrüyle beraber dünyada bırakılan ve azabı tehir edilen ve bu hizmeti için imhal edilip muvaffakiyet gören nev-i benîâdem var.

• *Ve madem* bu mahiyetteki nev-i benîâdem, mîzaç ve hilkat itibarıyla gayet zayıf ve âciz ve gayet acz ve fakrıyla beraber hadsiz ihtiyacatı ve teellümâtı olduğu hâlde, bütün bütün kuvvetinin ve ihtiyârının fevkinde olarak koca küre-i arzı, o nev-i insana lüzumu bulunan her nevi madenlere mahzen ve her nevi taamlara ambar ve nev-i insanın hoşuna gidecek her çeşit mallara bir dükkân suretine getiren, gayet kuvvetli ve hikmetli ve şefkatli bir mutasarrıf var ki böyle nev-i insana bakıyor, besliyor, istediğini veriyor.

• *Ve madem* bu hakikatteki bir Rab; hem insanı sever, hem kendini insana sevdirir.. hem bâkîdir, hem bâki âlemleri var.. hem adaletle her işi görür ve hikmetle her şeyi yapıyor. Hem bu kısa hayat-ı dünyeviyede ve bu kısacık ömr-ü beşerde ve bu muvakkat ve fâni zeminde o Hâkim-i Ezelî'nin haşmet-i saltanatı ve sermediyet-i hâkimiyeti yerleşemiyor. Ve nev-i insanda vuku bulan ve kâinatın intizamına ve adalet ve muvâzenelerine ve hüsn-ü cemâline münâfi ve muhalif çok büyük zulümleri ve isyanları ve velinimetine ve onu şefkatle besleyene karşı ihânetleri, inkârları, küfürleri bu dünyada cezasız kalıp, gaddar zalim, rahat ile hayatını ve bîçâre mazlum meşakkatler içinde ömürlerini geçirirler. Ve umum kâinatta eserleri görünen şu adalet-i mutlakanın mahiyeti ise, dirilmemek suretiyle o gaddar zalimlerin ve me'yus mazlumların vefat içindeki müsâvâtlarına bütün bütün zıttır, kaldırmaz, müsaade etmez!

• *Ve madem* nasıl ki kâinatın sahibi, kâinattan zemini ve zeminden nev-i insanı intihap edip gayet büyük bir makam, bir ehemmiyet vermiş. Öyle de nev-i insandan dahi makâsıd-ı rubûbiyetine tevâfuk eden ve kendilerini iman ve teslim ile ona sevdiren hakikî insanlar olan enbiyâ ve evliya ve asfiyayı intihap edip kendine dost ve muhatap ederek, onları mucizeler ve tevfikler ile ikram.. ve düşmanlarını semâvî tokatlar ile tâzib ediyor. Ve bu kıymetli ve sevimli dostlarından dahi, onların imamı ve mefhari olan Muhammed *(aleyhissalâtü vesselâm)*'ı intihap ederek, ehemmiyetli küre-i arzın yarısını ve ehemmiyetli nev-i insanın beşten birisini uzun asırlarda O'nun nuruyla tenvir ediyor. Âdeta bu kâinat O'nun için yaratılmış gibi; bütün gayeleri O'nun ile ve O'nun dini ile ve Kur'ân'ı ile tezahür ediyor. Ve o pek çok kıymettar ve milyonlar sene yaşayacak kadar hadsiz hizmetlerinin ücretlerini hadsiz bir zamanda almaya müstehak ve lâyık iken, gayet meşakkatler ve mücâhedeler içinde altmış

üç sene gibi kısacık bir ömür verilmiş. Acaba hiçbir cihetle hiçbir imkânı, hiçbir ihtimali, hiçbir kabiliyeti var mı ki; o Zât, bütün emsâli ve dostlarıyla beraber dirilmesin.. ve şimdi de ruhen diri ve hayy olmasın.. idam-ı ebedî ile mahvolsunlar? Hâşâ, yüz bin defa hâşâ ve kellâ!.. Evet, *bütün kâinat ve hakikat-i âlem, O'nun dirilmesini dâvâ eder ve hayatını Sahib-i kâinat'tan talep ediyor…*

• *Ve madem* Yedinci Şuâ olan Âyetü'l-Kübrâ'da her biri bir dağ kuvvetinde otuz üç adet icmâ-yı azîm isbat etmişler ki: Bu kâinat bir elden çıkmış ve birtek zâtın mülküdür.. ve kemâlât-ı ilâhiyenin medarı olan vahdetini ve ehadiyetini bedâhetle göstermişler.. ve vahdet ve ehadiyet ile bütün kâinat, o Zât-ı Vâhid'in emirber neferleri ve musahhar memurları hükmüne geçiyor.. ve âhiretin gelmesiyle kemâlâtı, sukuttan ve adalet-i mutlakası, müstehziyâne gadr-ı mutlaktan ve hikmet-i âmmesi, sefâhetkârâne abesiyetten ve rahmet-i vâsiası lâhiyâne tâzipten ve izzet-i kudreti zelilane aczden kurtulurlar, takaddüs ederler.

Elbette ve elbette ve her hâlde iman-ı billâhın yüzer nüktesinden bu *sekiz mademl*erdeki hakikatlerin muktezasıyla kıyâmet kopacak.. haşir ve neşir olacak.. dâr-ı mücâzât ve mükâfat açılacak… Tâ ki arzın mezkûr ehemmiyeti ve merkeziyeti ve insanın ehemmiyeti ve kıymeti tahakkuk edebilsin.. ve arz ve insanın Hâlık'ı ve Rabb'i olan Mutasarrıf-ı Hakîm'in mezkûr adaleti, hikmeti, rahmeti, saltanatı takarrur edebilsin.. ve o Bâki Rabb'in mezkûr hakikî dostları ve müştâkları idam-ı ebedîden kurtulsun.. ve o dostların en büyüğü ve en kıymettarı, bütün kâinatı memnun ve minnettar eden kudsî hizmetlerinin mükâfatını görsün.. ve Sultan-ı Sermedî'nin kemâlâtı, naks ve kusurdan ve kudreti, aczden ve hikmeti, sefâhetten ve adaleti, zulümden tenezzüh ve takaddüs ve teberrî etsin.

Elhâsıl, madem Allah var, elbette âhiret vardır…

Hem nasıl ki mezkûr üç erkân-ı imaniye onları isbat eden bütün delilleriyle haşre şehâdet ve delâlet ederler. Öyle de وَبِمَلَائِكَتِهِ وَبِالْقَدَرِ خَيْرِهِ وَشَرِّهِ مِنَ اللهِ تَعَالٰى[1] olan iki rükn-ü imanî dahi, haşri istilzam edip kuvvetli bir surette âlem-i bekâya şehâdet ve delâlet ederler, şöyle ki:

---

[1] Melâikeye, kadere, hayır ve şerrin Allah Tealâ'dan geldiğine imân ederim. (Ebû Hanîfe, *el-Fıkhu'l-ekber* s.27-29. Bunları îmân esaslarından sayan hadisler için bkz.: Buhârî, *îmân* 50; *tefsîr (31)* 2; Müslim, *îmân* 1, 8, 9)

Melâikenin vücudunu ve vazife-i ubûdiyetlerini isbat eden bütün deliller ve hadsiz müşâhedeler, mükâlemeler[1], –dolayısıyla– âlem-i ervahın ve âlem-i gaybın ve âlem-i bekânın ve âlem-i âhiretin ve ileride cin ve ins ile şenlendirilecek olan dâr-ı saadetin ve cennet ve cehennemin vücudlarına delâlet ederler. Çünkü melekler bu âlemleri izn-i ilâhî ile görebilirler ve girerler. Ve Hazreti Cebrail gibi, insanlar ile görüşen[2] umum melâike-i mukarrebîn, mezkûr âlemlerin vücudlarını ve onlar, onlarda gezdiklerini müttefikan haber veriyorlar.[3] Görmediğimiz Amerika kıtasının vücudunu, ondan gelenlerin ihbarıyla bedihî bildiğimiz gibi yüz tevâtür kuvvetinde bulunan melâike ihbaratıyla âlem-i bekânın ve dâr-ı âhiretin ve cennet ve cehennemin vücudlarına o kat'iyette iman etmek gerektir. Ve öyle de iman ederiz.

Hem Yirmi Altıncı Söz olan Risale-i Kader'de "iman-ı bilkader" rüknünü isbat eden bütün deliller, –dolayısıyla– haşre ve neşr-i suhufa ve mizan-ı ekberdeki muvâzene-i âmâle delâlet ederler. Çünkü her şeyin mukadderâtını gözümüz önünde nizam ve mizan levhalarında kaydetmek.. ve her zîhayatın sergüzeşte-i hayatiyelerini kuvve-i hâfızalarında ve çekirdeklerinde vesâir elvâh-ı misâliyede yazmak.. ve her zîruhun hususan insanların defter-i âmâllerini elvâh-ı mahfûzada tesbit etmek ve geçirmek, elbette öyle muhit bir kader ve hakîmâne bir takdir ve müdakkikâne bir kayıt ve hafîzâne bir kitabet, ancak mahkeme-i kübrâda umumî bir muhakeme neticesinde dâimî bir mükâfat ve mücâzât için olabilir. Yoksa o ihatalı ve inceden ince olan kayıt ve muhafaza; bütün bütün manasız, faydasız kalır. Hikmete ve hakikate münâfi olur. Hem haşir gelmezse kader kalemiyle yazılan bu kitab-ı kâinatın bütün muhakkak manaları bozulur ki, hiçbir cihet-i imkânı olamaz. Ve o ihtimal, bu kâinatın vücudunu inkâr gibi bir muhâl, belki bir hezeyan olur.

---

1 Hz. İbrahim *(aleyhisselâm)*[*1], Hz. Lût *(aleyhisselâm)*[*2], sahabeden Irbâd İbni Sâriye[*3], İmrân İbni Husayn[*4] ve Hz. Selman[*5] melek görenler arasındadır, ayrıca Cenâb-ı Hak *(celle celâlüh)*, Benî İsrâil'den 3 kişiye, onları imtihan etmek üzere bir melek göndermiştir: Buhârî, enbiyâ 51; Müslim, zühd 10.

[*1] Bkz.: Hûd sûresi, 11/70; Ankebût sûresi, 29/31; Zâriyât sûresi, 51/28.

[*2] Bkz.: Hûd sûresi, 11/77; Ankebût sûresi, 29/33.

[*3] Bkz.: et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* 18/245.

[*4] Bkz.: el-Hâkim, *el-Müstedrek* 3/536; el-Bezzâr, *el-Müsned* 9/19; et-Tahâvî, Şerhu meâni-'l-âsâr 4/324.

[*5] Bkz.: Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliyâ* 1/204; İbnü'l-Cevzî, *Sıfatü's-safve* 1/551.

2 Bkz.: Buhârî, *îmân* 37, *menâkıb* 25; Müslim, *îmân* 1, 10, *fezâilü's-sahâbe* 100.

3 Meselâ Hz. Cebrâil'in *(aleyhisselâm)*, cennet ve cehennemin yaratılışından sonra onları görmek üzere gönderildiğine dair bkz.: Tirmizî, *cennet* 21; Ebû Dâvûd, *sünnet* 22; Nesâî, *eymân* 3; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 2/332, 354, 373.

Elhâsıl: *İmanın beş rüknü, bütün delilleriyle haşir ve neşrin vukuuna ve vücuduna ve dâr-ı âhiretin vücuduna ve açılmasına delâlet edip isterler ve şehâdet edip talep ederler.*

İşte hakikat-i haşriyenin azametine tam muvâfık böyle azametli ve sarsılmaz direkleri ve burhanları bulunduğu içindir ki; Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan'ın hemen hemen üçten birisi haşir ve âhireti teşkil ediyor.. ve onu bütün hakâikine temel taşı ve üssü'l-esas yapıyor.. ve her şeyi onun üstüne bina ediyor.

(Mukaddime nihâyet buldu.)

On Birinci Şuâ

Denizli Hapsi'nin Bir Meyvesi

Zındıka ve küfr-ü mutlaka karşı Risale-i Nur'un bir müdâfaanâmesidir. Ve bu hapsimizde hakikî müdâfaanâmemiz dahi budur. Çünkü yalnız buna çalışıyoruz.

Bu risale, Denizli Hapishânesi'nin bir meyvesi ve bir hâtırası ve iki cuma gününün mahsulüdür.

Said Nursî

Meyve Risalesi

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

فَلَبِثَ فِي السِّجْنِ بِضْعَ سِنِينَ[1]

âyetinin ihbarı ve sırrıyla Yusuf *(aleyhisselâm)* mahpusların pîridir ve hapishâne bir nevi Medrese-i Yusufiye olur. Madem Risale-i Nur şâkirtleri, iki defadır, çoklukla bu medreseye giriyorlar; elbette Risale-i Nur'un hapse temas ve isbat ettiği bir kısım meselelerinin kısacık hülâsalarını, bu terbiye için açılan dershânede okumak ve okutmakla tam terbiye almak lâzım geliyor. İşte o hülâsalardan beş-altı tanesini beyan ediyoruz.

Birincisi

Dördüncü Söz'de izahı bulunan, her gün yirmi dört saat sermaye-i hayatı Hâlık'ımız bize ihsan ediyor. Ta ki, iki hayatımıza lâzım şeyler o sermaye ile alınsın. Biz kısacık hayat-ı dünyeviyeye yirmi üç saati sarf edip, beş farz namaza kâfi gelen bir saati, pek çok uzun olan hayat-ı uhreviyemize sarf etmezsek; ne kadar hilâf-ı akıl bir hata ve o hatanın cezası olarak hem kalbî, hem ruhî sıkıntıları çekmek ve o sıkıntılar yüzünden ahlâkını bozmak ve me'yusâne hayatını geçirmek sebebiyle değil terbiye almak, belki terbiyenin aksine gitmekle ne derece hasâret ederiz, kıyas edilsin.

Eğer, bir saati beş farz namaza sarf etsek; o hâlde hapis ve musibet müddetinin her bir saati, bazen bir gün ibadet ve fânî bir saati bâkî saatler hükmüne geçebilmesi.. ve kalbî ve ruhî me'yusiyet ve sıkıntıların kısmen zeval bulması.. ve hapse sebebiyet veren hatalara keffâreten affettirmesi.. ve hapsin hikmeti olan terbiyeyi alması ne derece kârlı bir imtihan, bir ders ve musibet arkadaşlarıyla tesellidârâne bir hoş sohbet olduğu düşünülsün.

Dördüncü Söz'de denildiği gibi; bin lira ikramiye kazancı için, bin adam iştirak etmiş bir piyango kumarına yirmi dört lirasından beş-on lirayı veren

---

1 "Böylece Yusuf bir kaç yıl daha hapishanede kaldı." (Yûsuf sûresi, 12/42)

ve yirmi dörtten birisini ebedî bir mücevherat hazinesinin biletine vermeyen –hâlbuki dünyevî piyangoda o bin lirayı kazanmak ihtimali binden birdir, çünkü bin hissedar daha var– ve uhrevî mukadderât-ı beşer piyangosunda, hüsn-ü hâtimeye mazhar ehl-i iman için kazanç ihtimali binden dokuz yüz doksan dokuz olduğuna –yüz yirmi dört bin enbiyânın ona dair ihbarını keşif ile tasdik eden evliyadan ve asfiyadan– hadd ü hesaba gelmez sâdık muhbirler haber verdikleri hâlde evvelki piyangoya koşmak, ikincisinden kaçmak ne derece maslahata muhalif düşer mukayese edilsin.

Bu meselede hapishâne müdürleri ve sergardiyanları ve belki memleketin idare müdebbirleri ve âsâyiş muhafızları Risale-i Nur'un bu dersinden memnun olmaları gerektir. Çünkü bin mütedeyyin ve cehennem hapsini her vakit tahattur eden adamların idare ve inzibatı, on namazsız ve itikatsız, yalnız dünyevî hapsi düşünen ve haram-helâl bilmeyen ve kısmen serseriliğe alışan adamlardan daha kolay olduğu çok tecrübelerle görülmüş.

İkinci Meselenin Hülâsası

Risale-i Nur'dan *Gençlik Rehberi'*nin güzelce izah ettiği gibi ölüm o kadar kat'î ve zâhirdir ki bugünün gecesi ve bu güzün kışı gelmesi gibi ölüm başımıza gelecek. Bu hapishâne, nasıl ki mütemâdiyen çıkanlar ve girenler için muvakkat bir misafirhânedir; öyle de bu zemin yüzü dahi acele hareket eden kafilelerin yollarında bir gecelik konmak ve göçmek için bir handır. Her bir şehri yüz defa mezaristana boşaltan ölüm, elbette hayattan ziyade bir istediği var. İşte bu dehşetli hakikatin muammasını Risale-i Nur hâll ve keşfetmiş. Bir kısacık hülâsası şudur:

Madem ölüm öldürülmüyor ve kabir kapısı kapanmıyor; elbette, bu ecel cellâdının elinden ve kabir haps-i münferidinden kurtulmak çaresi varsa insanın en büyük ve her şeyin fevkinde bir endişesi, bir meselesidir. Evet, çaresi var ve Risale-i Nur, Kur'ân'ın sırrıyla o çareyi iki kere iki dört eder derecesinde kat'î isbat etmiş. Kısacık hülâsası şudur ki:

Ölüm ya idam-ı ebedîdir; hem o insanı, hem bütün ahbabını ve akâribini asacak bir darağacıdır.. veyahut başka bir bâkî âleme gitmek ve iman vesikasıyla saadet sarayına girmek için bir terhis tezkeresidir. Ve kabir ise ya karanlıklı bir haps-i münferit ve dipsiz bir kuyudur.. veyahut bu zindan-ı dünyadan bâkî ve nurânî bir ziyafetgâh ve bağistana açılan bir kapıdır. Bu hakikati *Gençlik Rehberi* bir temsil ile isbat etmiş.

Meselâ bu hapsin bahçesinde asmak için darağaçları konulmuş ve onların dayandıkları duvarın arkasında gayet büyük ve umum dünya iştirak etmiş bir piyango dairesi kurulmuş. Biz bu hapisteki beş yüz kişi, her hâlde hiç müstesnası yok ve kurtulmak mümkün değil, bizi birer birer o meydana çağıracaklar: Ya "Gel idam ilânını al, darağacına çık!" veya "Daimî haps-i münferit pusulasını tut, bu açık kapıya gir!" veyahut "Sana müjde! Milyonlar altın bileti sana çıkmış, gel al!" diye her tarafta ilânatlar yapılıyor. Biz de gözümüzle görüyoruz ki birbiri arkasında o darağaçlarına çıkıyorlar. Bir kısmın asıldıklarını müşâhede ediyoruz. Bir kısmı da darağaçlarını basamak yapıp o duvarın arkasındaki piyango dairesine girdiklerini, orada büyük ve ciddî memurların kat'î haberleri ile görür gibi bildiğimiz bir sırada, bu hapishânemize iki heyet girdi.

Bir kafile ellerinde çalgılar, şaraplar, zâhirde gayet tatlı helvalar, baklavalar var. Bizlere yedirmeye çalıştılar. Fakat o tatlılar zehirlidir, insî şeytanlar içine zehir atmışlar.

İkinci cemaat ve heyet, ellerinde terbiyenâmeler ve helâl yemekler ve mübarek şerbetler var. Bize hediye veriyorlar ve bilittifak beraber, pek ciddî ve kat'î diyorlar ki:

"Eğer o evvelki heyetin sizi tecrübe için verilen hediyelerini alsanız, yeseniz; bu gözümüz önündeki şu darağaçlarda başka gördükleriniz gibi asılacaksınız. Eğer bizim bu memleket hâkiminin fermanıyla getirdiğimiz hediyeleri evvelkinin yerine kabul edip ve terbiyenâmelerdeki duaları ve evrâdları okusanız, o asılmaktan kurtulacaksınız. O piyango dairesinde ihsan-ı şahane olarak her biriniz milyon altın biletini alacağınızı, görür gibi ve gündüz gibi inanınız. Eğer o haram ve şüpheli ve zehirli tatlıları yeseniz, asılmaya gittiğiniz zamana kadar dahi o zehirin sancısını çekeceğinizi, bu fermanlar ve bizler, müttefikan size kat'î haber veriyoruz." diyorlar.

İşte bu temsil gibi her vakit gördüğümüz ecel darağacının arkasında mukadderât-ı nev-i beşer piyangosundan ehl-i iman ve taat için –hüsn-ü hâtime şartıyla– ebedî ve tükenmez bir hazinenin bileti çıkacağını.. yüzde yüz ihtimal ile sefâhet ve haram ve itikatsızlık ve fıskta devam edenler –tevbe etmemek şartıyla– ya idam-ı ebedî (âhirete inanmayanlara) veya dâimî ve karanlık haps-i münferit (bekâ-yı ruha inanan ve sefâhette gidenlere) ve şekâvet-i ebediye ilâmını alacaklarını yüzde doksan dokuz ihtimal ile kat'î

haber veren; başta ellerinde nişâne-i tasdik olan hadsiz mucizeler bulunan yüz yirmi dört bin *peygamberler (aleyhimüsselâm).*. ve onların verdikleri haberlerin izlerini ve –sinemada gibi– gölgelerini keşif ile zevk ile görüp tasdik ederek imza basan yüz yirmi dört milyondan ziyade *evliyalar (kaddesallâhu esrârahum).*. ve o iki kısım meşâhir-i insaniyenin haberlerini aklen, –kat'î burhanlarla ve kuvvetli hüccetlerle– fikren ve mantîken yakînî bir surette isbat ederek tasdik edip imza basan, milyarlar gelen-geçen *muhakkikler,*[1](Hâşiye) *müçtehitler* ve *sıddîkînler*; bilicmâ, mütevâtiren nev-i insanın güneşleri, kamerleri, yıldızları olan bu üç cemaat-i azîme ve bu üç tâife-i ehl-i hakikat ve beşerin kudsî kumandanları olan bu üç büyük ve âlî heyetlerin fermanları ile verdikleri haberleri dinlemeyen.. ve saadet-i ebediyeye giden onların gösterdikleri yol olan sırat-ı müstakîmde gitmeyenler.. yüzde doksan dokuz dehşetli tehlike ihtimalini nazara almayan.. ve birtek muhbirin bir yolda tehlike var demesiyle o yolu bırakan, başka uzun yolda hareket eden bir adam, elbette ve elbette vaziyeti şudur ki:

İki yolun –hadsiz muhbirlerin kat'î ihbarları ile– en kısa ve kolayı ve yüzde yüz cennet ve saadet-i ebediyeyi kazandıranı bırakıp, en dağdağalı ve uzun ve sıkıntılı ve yüzde doksan dokuz cehennem hapsini ve şekâvet-i dâimeyi netice veren yolunu ihtiyâr ettiği hâlde.. dünyada iki yolun, birtek muhbirin yalan olabilir haberiyle yüzde birtek ihtimal tehlike ve bir ay hapis imkânı bulunan kısa yolu bırakıp, menfaatsiz –yalnız zararsız olduğu için– uzun yolu ihtiyâr eden bedbaht, sarhoş divâneler gibi dehşetli ve uzakta görünen ve ona musallat olan ejderhalara ehemmiyet vermez, sineklerle uğraşıyor; yalnız onlara ehemmiyet verir derecede aklını, kalbini, ruhunu, insaniyetini kaybetmiş oluyor.

Madem hakikat-i hâl budur; biz mahpuslar, bu hapis musibetinden intikamımızı tam almak için o mübarek ikinci heyetin hediyelerini kabul etmeliyiz. Yani, nasıl ki bir dakika intikam lezzeti ve birkaç dakika veya bir-iki saat sefâhet lezzetleriyle bu musibet, bizi on beş ve beş ve on ve iki-üç sene bu hapse soktu, dünyamızı bize zindan eyledi. Biz dahi bu musibetin rağmına ve inadına, bir-iki saat müddet-i hapsi bir-iki gün ibadete.. ve iki-üç sene cezamızı –mübarek kafilenin hediyeleriyle– yirmi-otuz sene bâkî bir ömre.. ve on ve yirmi sene hapiste cezamızı milyonlar sene cehennem hapsinden affımıza vesile edip fânî dünyamızın ağlamasına mukabil, bâkî hayatımızı güldürerek

1 (Hâşiye) O muhakkiklerden tek birisi Risale-i Nur'dur. Yirmi senedir en muannit feylesofları ve mütemerrit zındıkları susturan eczaları meydandadır. Herkes okuyabilir ve kimse itiraz etmez.

bu musibetten tam intikamımızı almalıyız. Hapishâneyi terbiyehâne gösterip vatanımıza ve milletimize birer terbiyeli, emniyetli, menfaatli adam olmaya çalışmalıyız. Ve hapishâne memurları ve müdürleri ve müdebbirleri dahi câni ve eşkıya ve serseri ve kâtil ve sefâhetçi ve vatana muzır zannettikleri adamları, bir mübarek dershânede çalışan talebeler görsünler ve müftehirâne Allah'a şükretsinler.

Üçüncü Mesele

Gençlik Rehberi'nde izahı bulunan ibretli bir hâdisenin hülâsası şudur:

Bir zaman, Eskişehir Hapishânesi'nin penceresinde bir Cumhuriyet Bayramı'nda oturmuştum. Karşısındaki lise mektebinin büyük kızları, onun avlusunda gülerek raksediyorlardı. Birden mânevî bir sinema ile elli sene sonraki vaziyetleri bana göründü. Ve gördüm ki; o elli-altmış kızlardan ve talebelerden kırk-ellisi kabirde toprak oluyorlar, azap çekiyorlar.. ve on tanesi, yetmiş-seksen yaşında çirkinleşmiş, gençliğinde iffetini muhafaza etmediğinden sevmek beklediği nazarlardan nefret görüyorlar.. kat'î müşâhede ettim. Onların o acınacak hâllerine ağladım. Hapishânedeki bir kısım arkadaşlar ağladığımı işittiler, geldiler, sordular. Ben dedim: "Şimdi beni kendi hâlime bırakınız, gidiniz…"

Evet, gördüğüm hakikattir, hayal değil! Nasıl ki bu yaz ve güzün âhiri kıştır, öyle de gençlik yazı ve ihtiyarlık güzünün arkası kabir ve berzah kışıdır. Geçmiş zamanın elli sene evvelki hâdisâtı sinema ile hâl-i hazırda gösterildiği gibi gelecek zamanın elli sene sonraki istikbal hâdisâtını gösteren bir sinema bulunsa, ehl-i dalâlet ve sefâhetin elli-altmış sene sonraki vaziyetleri onlara gösterilse idi, şimdiki güldüklerine ve gayr-i meşrû keyiflerine nefretler ve teellümlerle ağlayacaklardı.

Ben, o Eskişehir Hapishânesi'ndeki müşâhede ile meşgul iken sefâhet ve dalâleti terviç eden bir şahs-ı mânevî, insî bir şeytan gibi karşıma dikildi ve dedi:

– "Biz hayatın her bir çeşit lezzetini ve keyiflerini tatmak ve tattırmak istiyoruz, bize karışma!"

Ben de cevaben dedim:

– "Madem lezzet ve zevk için ölümü hatıra getirmeyip dalâlet ve sefâhete atılıyorsun… Katiyen bil ki; senin dalâletin hükmüyle bütün geçmiş zaman-ı

mâzi, ölmüş ve mâdumdur.. ve içinde cenazeleri çürümüş bir vahşetli mezaristandır. İnsaniyet alâkadarlığıyla ve dalâlet yoluyla senin başına ve –varsa ve ölmemiş ise– kalbine, o hadsiz firaklardan ve o nihâyetsiz dostlarının ebedî ölümlerinden gelen elemler, senin şimdiki sarhoşça, pek kısa bir zamandaki cüz'î lezzetini imha ettiği gibi gelecek istikbal zamanı dahi itikatsızlığın cihetiyle yine mâdum ve karanlıklı ve ölü ve dehşetli bir vahşetgâhtır. Ve oradan gelen ve başını vücûda çıkaran ve zaman-ı hâzıra uğrayan bîçarelerin başları, ecel cellâdının satırıyla kesilip hiçliğe atıldığından, mütemâdiyen akıl alâkadarlığıyla senin imansız başına hadsiz elîm endişeler yağdırıyor. Senin sefihâne cüz'î lezzetini zîr u zeber eder.

Eğer dalâleti ve sefâheti bırakıp iman-ı tahkikî ve istikâmet dairesine girsen, iman nuruyla göreceksin ki; o geçmiş zaman-ı mâzi mâdum ve her şeyi çürüten bir mezaristan değil, belki mevcut ve istikbale inkılâp eden nurânî bir âlem ve bâkî ruhların istikbaldeki saadet saraylarına girmelerine bir intizar salonu görünmesi haysiyetiyle değil elem, belki imanın kuvvetine göre cennetin bir nevi mânevî lezzetini dünyada dahi tattırdığı gibi; gelecek istikbal zamanı, değil vahşetgâh ve karanlık, belki iman gözüyle görünür ki; saadet-i ebediye saraylarında hadsiz rahmeti ve keremi bulunan ve her bahar ve yazı birer sofra yapan ve nimetlerle dolduran bir Rahmân-ı Rahîm-i Zülcelâli ve'l-ikram'ın ziyafetleri kurulmuş ve ihsanlarının sergileri açılmış, oraya sevkiyat var diye iman sinemasıyla müşâhede ettiğinden, derecesine göre bâkî âlemin bir nevi lezzetini hissedebilir. *Demek hakikî ve elemsiz lezzet, yalnız imanda ve iman ile olabilir.*

İmanın bu dünyada dahi verdiği binler fayda ve neticelerinden yalnız birtek fayda ve lezzetini, –bu mezkûr bahsimiz münasebetiyle *Gençlik Rehberi*'nde bir hâşiye olarak yazılan– bir temsil ile beyan edeceğiz, şöyle ki:

Meselâ senin gayet sevdiğin birtek evlâdın sekeratta ölmek üzere iken ve me'yusâne elîm firakını düşünürken; birden Hazreti Hızır ve Hakîm-i Lokman gibi bir doktor geldi, tiryak gibi bir macun içirdi; o sevimli ve güzel evlâdın gözünü açtı, ölümden kurtuldu. Ne kadar sevinç ve ferah veriyor anlarsın.

İşte o çocuk gibi sevdiğin ve ciddî alâkadar olduğun milyonlar sence mahbub insanlar o mâzi mezaristanında –senin nazarında– çürüyüp mahvolmak üzere iken birden hakikat-i iman, Hakîm-i Lokman gibi o büyük idamhâne tevehhüm edilen mezaristana kalb penceresinden bir ışık verdi. Onunla baştan başa bütün ölüler dirildiler. Ve "Biz ölmemişiz ve ölmeyeceğiz, yine

sizinle görüşeceğiz!" lisân-ı hâl ile dediklerinden aldığın hadsiz sevinçler ve ferahları, iman bu dünyada dahi vermesiyle isbat eder ki: *"İman hakikati öyle bir çekirdektir ki; eğer tecessüm etse bir cennet-i hususiye ondan çıkar, o çekirdeğin şecere-i tûbâsı olur."* dedim.

O muannit döndü, dedi:

– "Hiç olmazsa hayvan gibi hayatımızı keyif ve lezzetle geçirmek için sefâhet ve eğlencelerle bu ince şeyleri düşünmeyerek yaşayacağız."

Cevaben dedim:

– "Hayvan gibi olamazsın. Çünkü hayvanın mâzi ve müstakbeli yok. Ne geçmişten elemler ve teessüfler alır ve ne de gelecekten endişeler ve korkular gelir. Lezzetini tam alır, rahatla yaşar, yatar, Hâlık'ına şükreder. Hatta kesilmek için yatırılan bir hayvan, bir şey hissetmez. Yalnız bıçak kestiği vakit hissetmek ister, fakat o his dahi gider, o elemden de kurtulur. *Demek en büyük bir rahmet, bir şefkat-i ilâhiye, gaybı bildirmemektedir ve başa gelen şeyleri setretmektedir.* Hususan masum hayvanlar hakkında daha mükemmeldir.

Fakat ey insan, senin mâzi ve müstakbelin akıl cihetiyle bir derece gaybîlikten çıkmasıyla setr-i gayptan, hayvana gelen istirahatten tamamen mahrumsun. Geçmişten çıkan teessüfler, elîm firaklar ve gelecekten gelen korkular ve endişeler, senin cüz'î lezzetini hiçe indirir. Lezzet cihetinde yüz derece hayvandan aşağı düşürür. Madem hakikat budur. Ya aklını çıkar at, hayvan ol kurtul… Veya aklını imanla başına al, Kur'ân'ı dinle! Yüz derece hayvandan ziyade bu fânî dünyada dahi sâfi lezzetleri kazan!.." diyerek onu ilzam ettim.

Yine o mütemerrit şahıs döndü, dedi:

– "Hiç olmazsa ecnebi dinsizleri gibi yaşarız."

Cevaben dedim:

– "Ecnebi *dinsizleri gibi de olamazsın! Çünkü onlar bir peygamberi inkâr etse, diğerlerine inanabilirler. Peygamberleri bilmese de, Allah'a inanabilir. O'nu da bilmezse, kemâlâta medar bazı seciyeleri bulunabilir. Fakat bir müslüman, en âhir ve en büyük ve dini ve daveti umumî olan âhirzaman Peygamberi (aleyhissalâtü vesselâm)'ı inkâr etse ve zincirinden çıksa; daha hiçbir peygamberi, hatta Allah'ı kabul etmez. Çünkü bütün peygamberleri ve Allah'ı ve kemâlâtı O'nunla bilmiş. Onlar O'nsuz kalbinde*

kalmaz. Bunun içindir ki, eskiden beri her dinden İslâmiyet'e giriyorlar. Ve hiçbir müslüman, hakikî yahudî veya mecûsî veya nasrânî olmaz. Belki dinsiz olur, seciyeleri bozulur; vatana, millete muzır bir hâlete girer…" İspat ettim. O muannit ve mütemerrit şahsın daha tutunacak bir yeri kalmadı. Kayboldu, cehenneme gitti…

İşte ey bu Medrese-i Yusufiye'de benim ders arkadaşlarım! Madem hakikat budur. Ve bu hakikati, Risale-i Nur o derece kat'î ve güneş gibi isbat etmiş ki; yirmi senedir mütemerritlerin inatlarını kırıp imana getiriyor.

Biz dahi hem dünyamıza, hem istikbalimize, hem âhiretimize, hem vatanımıza, hem milletimize tam menfaatli ve kolay ve selâmetli olan iman ve istikâmet yolunu takip edip, boş vaktimizi sıkıntılı hülyalar yerinde Kur'ân'dan bildiğimiz sûreleri okumak.. ve manalarını bildiren arkadaşlardan öğrenmek.. ve kazaya kalmış farz namazlarımızı kaza etmek.. ve birbirinin güzel huylarından istifade edip bu hapishâneyi güzel seciyeli fidanlar yetiştiren bir mübarek bahçeye çevirmek gibi a'mâl-i sâliha ile.. hapishâne müdür ve alâkadarları, câni ve kâtillerin başlarında zebanî gibi azap memurları değil, belki Medrese-i Yusufiye'de cennete adam yetiştirmek ve onların terbiyesine nezaret etmek vazifesiyle memur birer müstakîm üstad ve birer şefkatli rehber olmalarına çalışmalıyız.

Dördüncü Mesele

Yine Gençlik Rehberi'nde izahı var. Bir zaman bana hizmet eden kardeşlerim tarafından suâl edildi ki:

– "Küre-i arzı herc ü merce getiren ve İslâm mukadderâtıyla alâkadar olan bu dehşetli harb-i umumîden elli gündür (şimdi yedi seneden geçti aynı hâl)[1(Hâşiye)] hiç sormuyorsun ve merak etmiyorsun. Hâlbuki bir kısım mütedeyyin ve âlim insanlar, cemaati ve câmiyi bırakıp radyo dinlemeye koşuyorlar. Acaba bundan daha büyük bir hâdise mi var? Veya onunla meşgul olmanın zararı mı var?" dediler.

Cevaben dedim ki:

– Ömür sermayesi pek azdır. Lüzumlu işler pek çoktur. Birbiri içinde mütedâhil daireler gibi, her insanın kalb ve mide dairesinden ve ceset ve hâne dairesinden, mahalle ve şehir dairesinden ve vatan ve memleket dairesinden

1 (Hâşiye) Parantez içindeki not, 1946 senesine aittir.

ve küre-i arz ve nev-i beşer dairesinden tut, ta zîhayat ve dünya dairesine kadar, birbiri içinde daireler var. Her bir dairede her bir insanın bir nevi vazifesi bulunabilir. Fakat en küçük dairede, en büyük ve ehemmiyetli ve dâimî vazife var. Ve en büyük dairede en küçük ve muvakkat, arasıra vazife bulunabilir. Bu kıyas ile –küçüklük ve büyüklük mâkûsen mütenasip– vazifeler bulunabilir. Fakat büyük dairenin cazibedarlığı cihetiyle küçük dairedeki lüzumlu ve ehemmiyetli hizmeti bıraktırıp lüzumsuz, mâlâyani ve âfâkî işlerle meşgul eder. Sermaye-i hayatını boş yerde imha eder. O kıymettar ömrünü kıymetsiz şeylerde öldürür. Ve bazen bu harp boğuşmalarını merak ile takip eden, bir tarafa kalben taraftar olur. Onun zulümlerini hoş görür, zulmüne şerik olur.

Birinci noktaya cevap ise:

– Evet, bu cihan harbinden daha büyük bir hâdise ve bu zemin yüzündeki hâkimiyet-i âmme dâvâsından daha ehemmiyetli bir dâvâ –herkesin ve bilhassa müslümanların başına öyle bir hâdise ve öyle bir dâvâ– açılmış ki; her adam, eğer Alman ve İngiliz kadar kuvveti ve serveti olsa ve aklı da varsa o tek dâvâyı kazanmak için bilâ-tereddüt sarf edecek. İşte o dâvâ ise yüz bin meşâhir-i insaniyenin ve hadsiz nev-i beşerin yıldızları ve mürşidlerinin müttefikan, kâinat sahibinin ve mutasarrıfının binler vaad ve ahidlerine istinaden haber verdikleri ve bir kısmı gözleriyle gördükleri şu ki:

Herkesin iman mukabilinde bu zemin yüzü kadar bağlar ve kasırlar ile müzeyyen ve bâkî ve dâimî bir tarla ve mülkü kazanmak veya kaybetmek dâvâsı başına açılmış. Eğer iman vesikasını sağlam elde etmezse kaybedecek. Ve bu asırda maddiyyûnluk tâunuyla çoklar o dâvâsını kaybediyor. Hatta bir ehl-i keşif ve tahkik, bir yerde kırk vefiyattan yalnız birkaç tanesinin kazandığını sekeratta müşâhede etmiş.. ötekiler kaybetmişler. Acaba bu kaybettiği dâvânın yerini, bütün dünya saltanatı o adama verilse doldurabilir mi?

İşte, o dâvâyı kazandıracak olan hizmetleri ve yüzde doksanına o dâvâyı kaybettirmeyen harika bir dâvâ vekilini, o işte çalıştıran vazifeleri bırakıp ebedî, dünyada kalacak gibi âfâkî mâlâyâniyât ile iştigal etmek tam bir akılsızlık bildiğimizden; biz Risale-i Nur şâkirtleri, her birimizin yüz derece aklımız ziyade olsa da ancak bu vazifeye sarf etmek lâzımdır, diye kanaatimiz var.

Ey hapis musibetinde benim yeni kardeşlerim! Sizler, benim ile beraber gelen eski kardeşlerim gibi Risale-i Nur'u görmemişsiniz. Ben onları ve

onlar gibi binler şâkirtleri şahit göstererek derim ve isbat ederim ve isbat etmişim ki:

O büyük dâvâyı yüzde doksanına kazandıran ve yirmi senede yirmi bin adama o dâvânın kazancının vesikası ve senedi ve beratı olan iman-ı tahkikîyi eline veren ve Kur'ân-ı Hakîm'in mucize-i mâneviyesinden neşet edip çıkan ve bu zamanın birinci bir dâvâ vekili bulunan Risale-i Nur'dur.

Bu on sekiz senedir benim düşmanlarım ve zındıklar ve maddiyyûnlar, aleyhimde gayet gaddarâne desiselerle hükûmetin bazı erkânlarını iğfal ederek bizi imha için –bu defa gibi, eskide dahi– hapislere, zindanlara soktukları hâlde, Risale-i Nur'un çelik kalesinde yüz otuz parça cihâzâtından ancak iki-üç parçasına ilişebilmişler. Demek avukat tutmak isteyen onu elde etse yeter. Hem korkmayınız, Risale-i Nur yasak olmaz! Hükûmet-i Cumhuriye'nin mebusları ve erkânlarının ellerinde mühim risaleleri –iki, üçü müstesna olarak– serbest geziyorlardı. İnşâallah, bir zaman hapishâneleri tam bir ıslahhâne yapmak için bahtiyar müdürler ve memurlar, o Nur'ları mahpuslara ekmek ve ilâç gibi tevzi edecekler.

Beşinci Mesele

Gençlik Rehberi'nde izah edildiği gibi:

Gençlik, hiç şüphe yok ki gidecek. Yaz güze ve kışa yer vermesi ve gündüz akşama ve geceye değişmesi kat'iyetinde gençlik dahi ihtiyarlığa ve ölüme değişecek.

Eğer o fânî ve geçici gençliğini iffetle hayrata –istikâmet dairesinde– sarf etse onunla ebedî, bâkî bir gençliği kazanacağını bütün semâvî fermanlar müjde veriyorlar.

Eğer sefâhete sarf etse, nasıl ki bir dakika hiddet yüzünden bir katl, milyonlar dakika hapis cezasını çektirir. Öyle de gayr-i meşrû dairedeki gençlik keyifleri ve lezzetleri, âhiret mesuliyetinden ve kabir azabından ve zevalinden gelen teessüflerden ve günahlardan ve dünyevî mücâzâtlarından başka, aynı lezzet içinde o lezzetten ziyade elemler olduğunu aklı başında her genç tecrübe ile tasdik eder.

Meselâ haram sevmekte bir kıskançlık elemi ve firak elemi ve mukabele görmemek elemi gibi çok ârızalar ile o cüz'î lezzet, zehirli bir bal hükmüne

geçer. Ve o gençliğin sû-i istimâli ile gelen hastalıkla hastahânelere ve taşkınlıklarıyla hapishânelere ve kalb ve ruhun gıdasızlık ve vazifesizliğinden neşet eden sıkıntılarla meyhânelere, sefâhethânelere veya mezaristana düşeceklerini bilmek istersen, git hastahânelerden ve hapishânelerden ve meyhânelerden ve kabristandan sor. Elbette, ekseriyetle gençlerin gençliğinin sû-i istimâlinden ve taşkınlıklarından ve gayr-i meşrû keyiflerin cezası olarak gelen tokatlardan eyvahlar ve ağlamalar ve esefler işiteceksin.

Eğer, istikâmet dairesinde gitse gençlik, gayet şirin ve güzel bir nimet-i ilâhiye ve tatlı ve kuvvetli bir vasıta-yı hayrât olarak âhirette gayet parlak ve bâkî bir gençlik netice vereceğini, başta Kur'ân olarak çok kat'î âyâtıyla bütün semâvî kitaplar ve fermanlar haber verip müjde ediyorlar.

Madem hakikat budur.. ve madem helâl dairesi keyfe kâfidir.. ve madem haram dairesindeki bir saat lezzet, bazen bir sene ve on sene hapis cezasını çektirir… Elbette, gençlik nimetine bir şükür olarak o tatlı nimeti iffette, istikâmette sarf etmek lâzım ve elzemdir.

Altıncı Mesele

(Risale-i Nur'un çok yerlerinde izahı ve kat'î hadsiz hüccetleri bulunan iman-ı billâh rüknünün binler küllî burhanlarından bir tek burhana kısaca bir işarettir.)

Kastamonu'da lise talebelerinden bir kısmı yanıma geldiler. "Bize Hâlık'ımızı tanıttır, muallimlerimiz Allah'tan bahsetmiyorlar." dediler.

Ben dedim:

– *"Sizin okuduğunuz fenlerden her fen, kendi lisân-ı mahsusuyla mütemâdiyen Allah'tan bahsedip Hâlık'ı tanıttırıyorlar. Muallimleri değil, onları dinleyiniz!*

♦Meselâ, nasıl ki mükemmel bir eczahâne ki her kavanozunda harika ve hassas mizanlarla alınmış hayattar macunlar ve tiryaklar var. Şüphesiz gayet maharetli ve kimyager ve hakîm bir eczacıyı gösterir.

Öyle de küre-i arz eczahânesinde bulunan dört yüz bin çeşit nebâtât ve hayvanât kavanozlarındaki zîhayat macunlar ve tiryaklar cihetiyle, bu çarşıdaki eczahâneden ne derece ziyade mükemmel ve büyük olması nisbetinde – *okuduğunuz fenn-i tıp mikyasıyla*– küre-i arz eczahâne-i kübrâsının eczacısı olan Hakîm-i Zülcelâl'i hatta kör gözlere de gösterir, tanıttırır.

♦Hem meselâ, nasıl bir harika fabrika ki binler çeşit çeşit kumaşları basit bir maddeden dokuyor. Şeksiz, bir fabrikatörü ve maharetli bir makinisti tanıttırır.

Öyle de küre-i arz denilen yüz binler başlı, her başında yüz binler mükemmel fabrika bulunan bu seyyar makine-i rabbâniye, ne derece bu insan fabrikasından büyükse, mükemmelse o derecede *–okuduğunuz fenn-i makine mikyasıyla–* küre-i arzın ustasını ve sahibini bildirir ve tanıttırır.

♦Hem meselâ, nasıl ki gayet mükemmel bin bir çeşit erzak, etrafından celp edip içinde muntazaman istif ve ihzâr edilmiş depo ve iâşe ambarı ve dükkân; şeksiz, bir fevkalâde iâşe ve erzak mâlikini ve sahibini ve memurunu bildirir.

Öyle de bir senede yirmi dört bin senelik bir dairede muntazaman seyahat eden ve yüz binler ve ayrı ayrı erzak isteyen tâifeleri içine alan ve seyahatiyle mevsimlere uğrayıp, baharı bir büyük vagon gibi binler ayrı ayrı taamlarla doldurarak, kışta erzakı tükenen bîçare zîhayatlara getiren ve küre-i arz denilen bu rahmânî iâşe ambarı ve bu sefine-i sübhâniye ve bin bir çeşit cihâzâtı ve malları ve konserve paketleri taşıyan bu depo ve dükkân-ı rabbânî, ne derece o fabrikadan büyük ve mükemmel ise *–okuduğunuz veya okuyacağınız fenn-i iâşe mikyasıyla–* o kat'iyette ve o derecede küre-i arz deposunun sahibini, mutasarrıfını, müdebbirini bildirir; tanıttırır, sevdirir.

♦Hem nasıl ki dört yüz bin millet içinde bulunan ve her milletin istediği erzakı ayrı ve istimâl ettiği silâhı ayrı ve giydiği elbisesi ayrı ve tâlimatı ayrı ve terhisatı ayrı olan bir ordunun mucizekâr bir kumandanı, tek başıyla bütün o ayrı ayrı milletlerin ayrı ayrı erzaklarını ve çeşit çeşit eslihalarını ve elbiselerini ve cihâzâtlarını, hiçbirini unutmayarak ve şaşırmayarak verdiği o acîb ordu ve ordugâh; şüphesiz, bedâhetle o harika kumandanı gösterir, takdirkârâne sevdirir.

Aynen öyle de zemin yüzünün ordugâhında ve her baharda yeniden silâh altına alınmış bir yeni ordu-yu sübhânîde nebâtât ve hayvanât milletlerinden dört yüz bin nev'in çeşit çeşit elbise, erzak, esliha, tâlim, terhisleri gayet mükemmel ve muntazam ve hiçbirini unutmayarak ve şaşırmayarak bir tek Kumandan-ı Âzam tarafından verilen küre-i arzın bahar ordugâhı, ne derece mezkûr insan ordu ve ordugâhından büyük ve mükemmel ise *–sizin okuyacağınız fenn-i askerî mikyasıyla–* dikkatli ve aklı başında olanlara o derece küre-i arzın Hâkim'ini ve Rabb'ini ve Müdebbir'ini ve Kumandan-ı Akdes'ini hayretler ve takdislerle bildirir ve tahmid ve tesbihle sevdirir.

♦Hem nasıl ki bir harika şehirde milyonlar elektrik lâmbaları hareket ederek her yeri gezerler. Yanmak maddeleri tükenmiyor bir tarzdaki elektrik lâmbaları ve fabrikası; şeksiz, bedâhetle elektriği idare eden ve seyyar lâmbaları yapan ve fabrikayı kuran ve iştiâl maddelerini getiren bir mucizekâr ustayı ve fevkalâde kudretli bir elektrikçiyi hayretler ve tebriklerle tanıttırır, yaşasınlar ile sevdirir.

Aynen öyle de bu âlem şehrinde dünya sarayının damındaki yıldız lâmbaları, bir kısmı –kozmoğrafyanın dediğine bakılsa– küre-i arzdan bin defa büyük ve top güllesinden yetmiş defa süratli hareket ettikleri hâlde intizamını bozmuyor, birbirine çarpmıyor, sönmüyor, yanmak maddeleri tükenmiyor. Okuduğunuz kozmoğrafyanın dediğine göre küre-i arzdan bir milyon defadan ziyade büyük ve bir milyon seneden ziyade yaşayan ve bir misafirhâne-i rahmâniyede bir lâmba ve soba olan güneşimizin yanmasının devamı için her gün küre-i arzın denizleri kadar gazyağı ve dağları kadar kömür veya bin arz kadar odun yığınları lâzımdır ki sönmesin. Ve onu ve onun gibi ulvî yıldızları gazyağsız, odunsuz, kömürsüz yandıran ve söndürmeyen ve beraber ve çabuk gezdiren ve birbirine çarptırmayan bir nihâyetsiz kudreti ve saltanatı, ışık parmaklarıyla gösteren bu kâinat şehr-i muhteşemindeki dünya sarayının elektrik lâmbaları ve idareleri ne derece o misalden daha büyük, daha mükemmeldir. O derecede *–sizin okuduğunuz veya okuyacağınız fenn-i elektrik mikyasıyla–* bu meşher-i âzam-ı kâinatın Sultan'ını, Münevvir'ini, Müdebbir'ini, Sâni'ini, o nurânî yıldızları şahit göstererek tanıttırır; tesbihatla, takdisatla sevdirir, perestiş ettirir.

♦Hem meselâ, nasıl ki bir kitap bulunsa ki bir satırında bir kitap ince yazılmış ve her bir kelimesinde ince kalemle bir sûre-i Kur'âniye yazılmış, gayet mânidâr ve bütün meseleleri birbirini teyid eder ve kâtibini ve müellifini fevkalâde meharetli ve iktidarlı gösteren bir acîb mecmua; şeksiz, gündüz gibi kâtip ve musannifini kemâlâtıyla, hünerleriyle bildirir, tanıttırır. ، مَا شَاءَ اللّٰهُ[1] بَارَكَ اللّٰهُ[2] cümleleriyle takdir ettirir.

Aynen öyle de bu kâinat kitab-ı kebîri ki; bir tek sayfası olan zemin yüzünde ve bir tek forması olan baharda, üç yüz bin ayrı ayrı kitaplar hükmündeki üç yüz bin nebâtî ve hayvanî tâifeleri beraber, birbiri içinde, yanlışsız, hatasız, karıştırmayarak, şaşırmayarak, mükemmel, muntazam ve bazen ağaç

1 "Mâşâallah! Allah ne güzel dilemiş ve yapmış!"
2 Allah hayır ve bereketini artırsın.

gibi bir kelimede bir kasideyi ve çekirdek gibi bir noktada bir kitabın tamam bir fihristesini yazan bir kalem işlediğini gözümüzle gördüğümüz bu nihâyetsiz mânidâr ve her kelimesinde çok hikmetler bulunan şu mecmûa-yı kâinat ve bu mücessem kur'ân-ı ekber-i âlem, mezkûr misaldeki kitaptan ne derece büyük ve mükemmel ve mânidâr ise o derecede –*sizin okuduğunuz fenn-i hikmeti'l-eşya ve mektepte bilfiil mübâşeret ettiğiniz fenn-i kıraat ve fenn-i kitâbet, geniş mikyaslarıyla ve dürbün gözleriyle*– bu kitab-ı kâinatın nakkâşını, kâtibini hadsiz kemâlâtıyla tanıttırır. [1] اَللّٰهُ أَكْبَرُ cümlesiyle bildirir, سُبْحَانَ اللّٰهِ[2] takdisiyle tarif eder, اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ[3] senâlarıyla sevdirir.

İşte bu fenlere kıyasen yüzer fünûndan her bir fen, geniş mikyasıyla ve hususi aynasıyla ve dürbünlü gözüyle ve ibretli nazarıyla bu kâinatın Hâlık-ı Zülcelâl'ini esmâsıyla bildirir; sıfâtını, kemâlâtını tanıttırır.

İşte bu muhteşem ve parlak bir burhan-ı vahdâniyet olan mezkûr hüccet i ders vermek içindir ki Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan çok tekrar ile en ziyade رَبُّ السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضِ[4] ve خَلَقَ السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضَ[5] âyetleriyle Hâlık'ımızı bize tanıttırıyor" diye o mektepli gençlere dedim.

Onlar dahi tamamıyla kabul edip tasdik ederek: "Hadsiz şükür olsun Rabbimiz'e ki tam kudsî ve ayn-ı hakikat bir ders aldık. Allah senden razı olsun!" dediler.

Ben de dedim:

– *"İnsan, binler çeşit elemler ile müteellim ve binler nevi lezzetler ile mütelezziz olacak bir zîhayat makine.. ve gayet derece acziyle beraber hadsiz, maddî, mânevî düşmanları.. ve nihâyetsiz fakrıyla beraber hadsiz, zâhirî ve bâtınî ihtiyaçları bulunan.. ve mütemâdiyen zeval ve firak tokatlarını yiyen bir bîçare mahlûk iken, birden iman ve ubûdiyetle böyle bir Padişah-ı Zülcelâl'e intisap edip bütün düşmanlarına karşı bir nokta-yı istinad.. ve bütün hâcâtına medar bir nokta-yı istimdat bularak, herkes*

---

1 Sadece büyüklükte değil hiçbir konuda eşi ve benzeri olmayan, başka bir şey Kendisiyle kıyas bile edilemeyecek yegâne büyük, Allah'tır.

2 Allah'ı bütün eksiklerden tenzih ederim.

3 "Bütün hamdler, övgüler Allah'adır."

4 "Göklerin ve yerin Rabbi" (Ra'd sûresi, 13/16; İsrâ sûresi, 17/102; Kehf sûresi, 18/14; Meryem sûresi, 19/65; …)

5 "Gökleri ve yeri yaratan…" (En'âm sûresi, 6/1, 73; A'râf sûresi, 7/54; Tevbe sûresi, 9/36; Yûnus sûresi, 10/3; …)

mensup olduğu efendisinin şerefiyle, makamıyla iftihar ettiği gibi; o da böyle nihâyetsiz Kadîr ve Rahîm bir Padişah'a iman ile intisap etse ve ubûdiyetle hizmetine girse ve ecelin idam ilânını kendi hakkında terhis tezkeresine çevirse ne kadar memnun ve minnettar ve ne kadar müteşekkirâne iftihar edebilir, kıyas ediniz."

O mektepli gençlere dediğim gibi musibetzede mahpuslara da tekrar ile derim:

– "*O'nu tanıyan ve itaat eden zindanda dahi olsa bahtiyardır. O'nu unutan saraylarda da olsa zindandadır, bedbahttır!*

Hatta bir bahtiyar mazlum, idam olunurken bedbaht zâlimlere demiş: 'Ben idam olmuyorum. Belki terhis ile saadete gidiyorum. Fakat ben de sizi idam-ı ebedî ile mahkûm gördüğümden sizden tam intikamımı alıyorum.' لَا إِلٰهَ إِلَّا اللّٰهُ[1] diyerek sürûr ile teslim-i ruh eder."

سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَآ إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَاۜ إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ[2]

Yedinci Mesele

(Denizli Hapsi'nde Bir Cuma Gününün Meyvesidir)

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَمَآ أَمْرُ السَّاعَةِ إِلَّا كَلَمْحِ الْبَصَرِ أَوْ هُوَ أَقْرَبُ[3]

مَا خَلْقُكُمْ وَلَا بَعْثُكُمْ إِلَّا كَنَفْسٍ وَاحِدَةٍ[4]

فَانْظُرْ إِلٰٓى اٰثَارِ رَحْمَتِ اللّٰهِ كَيْفَ يُحْيِ الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَاۜ

إِنَّ ذٰلِكَ لَمُحْيِ الْمَوْتٰىۖ وَهُوَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ[5]

---

1 "Allah'tan başka ilâh yoktur." (Sâffât sûresi, 37/35; Muhammed sûresi, 47/19)

2 "Sübhansın yâ Rab! Senin bize bildirdiğinden başka ne bilebiliriz ki? Her şeyi hakkıyla bilen, her şeyi hikmetle yapan sensin." (Bakara sûresi, 2/32)

3 "Kıyametin oluş işi ise, başka değil, ancak göz açıp kapama yahut daha da kısa bir anda olup biter." (Nahl sûresi, 16/77)

4 "Sizin hepinizi yaratmak da, ölümünüzün ardından (âhirette) hepinizi diriltmek de, (O'nun için) ancak bir kişiyi yaratmak ve diriltmek gibidir." (Lokman sûresi, 31/28)

5 "İşte bak, Allah'ın rahmetinin eserlerine, ölmüş toprağa nasıl hayat veriyor! İşte bunları yapan kim ise, ölüleri de O diriltecektir. O, her şeye hakkıyla kadîrdir." (Rûm sûresi, 30/50)

Bir zaman Kastamonu'da "Hâlık'ımızı bize tanıttır!" diyen lise talebelerine sâbık Altıncı Mesele'de mektep fünûnunun dilleriyle verdiğim dersi, Denizli Hapishânesi'nde benimle temas edebilen mahpuslar okudular. Tam bir kanaat-i imaniye aldıklarından, âhirete bir iştiyak hissedip, "Bize âhiretimizi de tam bildir; ta ki nefsimiz ve zamanın şeytanları bizi yoldan çıkarmasın, daha böyle hapislere sokmasın!" dediler. Ve Denizli Hapsi'ndeki Risale-i Nur şâkirtlerinin ve sâbıkan Altıncı Mesele'yi okuyanların arzuları ile âhiret rüknünün dahi bir hülâsasının beyanı lâzım geldi. Ben de Risale-i Nur'dan bir kısacık hülâsa ile derim:

Nasıl ki Altıncı Mesele'de biz Hâlık'ımızı arzdan, semâvâttan sorduk; onlar fenlerin dilleri ile güneş gibi Hâlık'ımızı bize tanıttırdılar. Aynen biz de âhiretimizi başta o bildiğimiz **Rabbimiz**'den, sonra **Peygamberimiz**'den, sonra **Kur'ân'ımız**dan, sonra sair **peygamberler** ve **mukaddes kitaplar**dan, sonra **melâikeler**den, sonra **kâinat**tan soracağız.

İşte birinci mertebede âhireti **Allah**'tan soruyoruz. O da bütün gönderdiği elçileriyle ve fermanlarıyla ve bütün isimleriyle ve sıfatlarıyla *"Evet âhiret vardır ve sizi oraya sevk ediyorum."* ferman ediyor. Onuncu Söz, on iki parlak ve kat'î hakikatler ile bir kısım isimlerin âhirete dair cevaplarını isbat ve izah eylemiş. Burada, o izaha iktifâen gayet kısa bir işaret ederiz:

Evet, madem hiçbir saltanat yoktur ki o saltanata itaat edenlere mükâfatı ve isyan edenlere mücâzâtı bulunmasın. Elbette rubûbiyet-i mutlaka mertebesinde bir saltanat-ı sermediyenin, o saltanata iman ile intisap ve taat ile fermanlarına teslim olanlara mükâfatı.. ve o izzetli saltanatı küfür ve isyanla inkâr edenlere de mücâzâtı; o rahmet ve cemâle, o izzet ve celâle lâyık bir tarzda olacak diye **Rabbü'l-âlemîn ve Sultan, Deyyân** isimleri cevap veriyorlar.

Hem madem güneş gibi, gündüz gibi zemin yüzünde bir umumî rahmet ve ihatalı bir şefkat ve kerem gözümüzle görüyoruz.

Meselâ o rahmet, her baharda umum ağaçları ve meyveli nebâtları cennet hurileri gibi giydirip, süslendirip, ellerine her çeşit meyveleri verip, bizlere uzatıp "Haydi alınız, yiyiniz!" dediği gibi.. bir zehirli sineğin eliyle bizlere şifalı, tatlı balı yedirdiği ve elsiz bir böceğin eliyle en yumuşak ipeği bizlere giydirdiği gibi.. bir avuç kadar küçücük çekirdeklerde, tohumcuklarda binler batman taamları bizim için saklayan ve ihtiyat zahîresi olarak o küçücük depolarda yerleştiren bir rahmet, bir şefkat, elbette hiç şüphe olamaz ki bu derece nâzenînane beslediği bu sevimli ve minnettarları ve perestişkârları olan mümin

insanları idam etmez. Belki onları daha parlak rahmetlere mazhar etmek için hayat-ı dünyeviye vazifesinden terhis eder diye **Rahîm ve Kerîm** isimleri suâlimize cevap veriyorlar, [1] اَلْجَنَّةُ حَقٌّ diyorlar.

Hem madem biz gözümüzle görüyoruz ki umum mahlûklarda ve zemin yüzünde öyle bir hikmet eli işliyor ve öyle bir adalet ölçüleriyle işler dönüyor ki akl-ı beşer onun fevkinde düşünemiyor.

Meselâ insanın bin cihâzâtına takılan hikmetlerinden yalnız bir küçük çekirdek kadar kuvve-i hâfızasında bütün tarihçe-i hayatını ve ona temas eden hadsiz hâdisâtı o kuvvecikte yazıp, onu bir kütüphâne hükmüne getirip.. ve insanın haşirde muhakemesi için neşrolacak olan defter-i âmâlinin bir küçük senedi olarak her vakit hatırlatmak sırrı ile her insanın eline vererek dimağının cebine koyan bir ezelî hikmet.. ve bütün masnûâtta gayet hassas mizanlar ile âzâlarını yerleştiren; mikroptan gergedana, sinekten simurga kuşuna, bir çiçekli nebâttan milyarlar, trilyonlarla çiçekler açan bahar çiçeğine kadar; israfsız ölçülerle bir tenâsüb, bir muvâzene, bir intizam ve bir cemâl içinde masnûâtı bir hüsn-ü sanat yapan.. ve her zîhayatın hukuk-u hayatını kemâl-i mizanla veren; iyiliklere güzel neticeler ve fenalıklara fena neticeler verdiren.. ve Âdem *(aleyhisselâm)* zamanından beri tâğî ve zâlim kavimlere vurduğu tokatlarla kendini pek kuvvetli ihsas ettiren bir adalet-i sermediye, elbette ve hiç şüphe getirmez ki –güneş gündüzsüz olmadığı gibi– o hikmet-i ezeliye, o adalet-i sermediye âhiretsiz olmazlar.. ve ölümde en zâlimlerin ve en mazlumların bir tarzda gitmelerindeki âkıbetsiz bir dehşetli haksızlığa, adaletsizliğe ve hikmetsizliğe hiçbir veçhile müsaade etmezler diye **Hakîm ve Hakem ve Adl ve Âdil** isimleri bizim suâlimize kat'î cevap veriyorlar.

Hem madem bütün zîhayat mahlûkların elleri yetişmediği ve iktidarları dairesinde olmayan bütün hâcatlarını, bütün fıtrî matlaplarını bir nevi dua bulunan istidad-ı fıtrî ve ihtiyac-ı zarurî dilleriyle istedikleri vakitte, gayet rahîm ve işitici ve şefkatli bir dest-i gaybî tarafından verildiğinden.. ve ihtiyârî olan deavât-ı insaniyenin, hususan havasların ve nebîlerin dualarının on adetten altı-yedisi hilâf-ı âdet makbul olmasından kat'î anlaşılıyor ki; her dertlinin âhını, her muhtacın duasını işiten ve dinleyen bir Semî ve Mücîb perde arkasında var, bakar ki; en küçük bir zîhayatın en küçük bir ihtiyacını görür ve en gizli bir âhını işitir, şefkat eder, fiilen cevap verir, memnun eder.

---

[1] "Cennet haktır." Bkz.: Buhârî, *teheccüd* 1, *enbiyâ* 47, *deavât* 10, *tevhid* 8, 24, 35; Müslim, *îmân* 46, *müsâfirîn* 199.

Elbette ve her hâlde hiçbir şüphe ihtimali kalmaz ki; mahlûkların en ehemmiyetlisi olan nev-i insanın en ehemmiyetli ve umumî ve umum kâinatı ve umum esmâ ve sıfât-ı ilâhiyeyi alâkadar eden bekâ-yı uhreviyeye ait dualarını içine alan.. ve nev-i insanın güneşleri ve yıldızları ve kumandanları olan bütün peygamberleri arkasına alıp onlara, duasına "âmin, âmîn.." dedirten.. ve ümmetinden her gün, her ferd-i mütedeyyin hiç olmazsa kaç defa O'na salavât getirmekle O'nun duasına "âmin, âmîn.." diyen ve belki bütün mahlûkat o duasına iştirak ederek "Evet Yâ Rabbenâ! İstediğini ver, biz de O'nun istediğini istiyoruz!" diyorlar. Bütün bu reddedilmez şerâit altında bekâ-yı uhrevî ve saadet-i ebediye için Muhammed *(aleyhissalâtü vesselâm)*'ın haşrin hadsiz esbab-ı mûcibesinden yalnız tek duası cennetin vücûduna ve baharın îcadı kadar kudretine kolay olan âhiretin îcadına kâfi bir sebeptir diye **Mücîb** ve **Semî'** ve **Rahîm** isimleri bizim suâlimize cevap veriyorlar.

Hem madem gündüz, bedâhetle güneşi gösterdiği gibi; zemin yüzünde, mevsimlerin tebeddülünde küllî ölmek ve dirilmekte perde arkasında bir mutasarrıf, gayet intizamla koca küre-i arzı bir bahçe, belki bir ağaç kolaylığında ve intizamında.. ve azametli baharı bir çiçek sühûletinde ve mizanlı zinetinde.. ve zemin sayfasında üç yüz bin haşir ve neşrin numûne ve misallerini gösteren üç yüz bin kitap hükmündeki nebâtât ve hayvanât tâifelerini (onda) yazar, beraber ve birbiri içinde şaşırmayarak, karışık iken karıştırmayarak; birbirine benzemekle beraber iltibassız, sehivsiz, hatasız, mükemmel, muntazam, mânidâr yazan bir kalem-i kudret, bu azameti içinde hadsiz bir rahmet, nihâyetsiz bir hikmet ile işlediği gibi; koca kâinatı, bir hânesi misillü insana musahhar ve müzeyyen ve tefriş etmek.. ve o insanı halife-i zemin ederek ve dağ ve gök ve yer tahammülünden çekindikleri emanet-i kübrâyı ona vermesi.. ve sair zîhayatlara bir derece zâbitlik mertebesiyle mükerrem etmesi.. ve hitâbât-ı sübhâniyesine ve sohbetine müşerref eylemesi ile fevkalâde bir makam verdiği.. ve bütün semâvî fermanlarda ona saadet-i ebediyeyi ve bekâyı uhreviyeyi kat'î vaad ve ahdettiği hâlde; elbette ve hiçbir şüphe olmaz ki bahar kadar kudretine kolay gelen dâr-ı saadeti, o mükerrem ve müşerref insanlar için açacak ve yapacak ve haşir ve kıyâmeti getirecek diye **Muhyî** ve **Mümît** ve **Hayy** ve **Kayyûm** ve **Kadîr** ve **Alîm** isimleri, Hâlık'ımızdan sormamıza cevap veriyorlar.

Evet, her baharda bütün ağaçları ve otların köklerini aynen ihya.. ve nebâtî ve hayvanî üç yüz bin nevi haşrin ve neşrin numûnelerini îcad eden bir kudret, Muhammed ve Mûsâ *(aleyhimessalâtü vesselâm)*'ların her birinin ümmetinin geçirdiği bin senelik zaman, karşı karşıya hayalen getirilip bakılsa haşrin

ve neşrin bin misalini ve bin delilini iki bin baharda[1(Hâşiye)] gösterdiği görülecek. Ve böyle bir kudretten haşr-i cismânîyi uzak görmek, bin derece körlük ve akılsızlıktır.

Hem madem nev-i beşerin en meşhurları olan yüz yirmi dört bin **peygamberler**, ittifak ile saadet-i ebediyeyi ve bekâ-yı uhrevîyi Cenâb-ı Hakk'ın binler vaad ve ahidlerine istinaden ilân edip mucizeleriyle doğru olduklarını isbat ettikleri gibi hadsiz **ehl-i velâyet**, keşif ile ve zevk ile aynı hakikate imza basıyorlar. Elbette o hakikat güneş gibi zâhir olur, şüphe eden divâne olur…

Evet, bir fende ve bir sanatta mütehassıs bir-iki zâtın o fen ve o sanata ait hükümleri ve fikirleri, onda ihtisası olmayan bin adamın –hatta başka fenlerde âlim ve ehl-i ihtisas da olsalar– muhalif fikirlerini hükümden ıskat ettikleri gibi; bir meselede, meselâ Ramazan hilâlini, yevm-i şekte isbat etmek ve "süt konservelerine benzeyen ceviz-i hindî bahçesi rû-yi zeminde var" diye dâvâ etmekte iki isbat edici, bin inkâr edici ve nefyedicilere galebe edip dâvâyı kazanıyorlar. Çünkü isbat eden yalnız bir ceviz-i hindîyi veyahut yerini gösterse kolayca dâvâyı kazanır. Onu nefy ve inkâr eden bütün rû-yi zemini aramak, taramakla hiçbir yerde bulunmadığını göstermekle dâvâsını isbat edebildiği gibi; cenneti ve dâr-ı saadeti ihbar ve isbat eden, yalnız bir izini, sinemada gibi keşfen bir gölgesini, bir tereşşuhunu göstermekle dâvâyı kazandığı hâlde; onu nefy ve inkâr eden, bütün kâinatı ve ezelden ebede kadar zamanları görmek ve göstermekle ancak inkârını ve nefyini isbat ile dâvâyı kazanabilir. Ve bu ehemmiyetli sırdandır ki "hususî bir yere bakmayan ve imanî hakikatler gibi umum kâinata bakan nefiyler, inkârlar (zâtında muhâl olmamak şartıyla) isbat edilmez." diye ehl-i tahkik ittifak edip bir düstur-u esasî kabul etmişler.

İşte bu kat'î hakikate binâen binler feylesofların muhalif fikirleri, böyle imanî meselelerde birtek muhbir-i sâdıka karşı hiçbir şüphe, hatta vesvese vermemek lâzım iken; yüz yirmi bin isbat edici ehl-i ihtisas ve muhbir-i sâdıkın ve hadsiz ve nihâyetsiz müsbit ve mütehassıs ehl-i hakikat ve ashab-ı tahkikin ittifak ettikleri erkân-ı imaniyede aklı gözüne inmiş, kalbsiz, mâneviyâttan uzaklaşmış, körleşmiş birkaç feylesofun inkârlarıyla şüpheye düşmenin ne kadar ahmaklık ve divânelik olduğunu kıyas ediniz.

Hem madem gözümüzle –gündüz gibi– hem nefsimizde, hem etrafımızda bir *rahmet-i âmme* ve bir *hikmet-i şâmile* ve bir *inâyet-i dâime* müşâhede

---

1 (Hâşiye) Sabık her bir bahar, kıyâmeti kopmuş, ölmüş ve karşısındaki bahar onun haşri hükmündedir.

ediyoruz.. ve dehşetli bir saltanat-ı rubûbiyet ve dikkatli bir adalet-i âliye ve izzetli icraât-ı celâliyenin âsârını ve cilvelerini görüyoruz. Hatta bir ağacın meyveleri ve çiçekleri sayısınca o ağaca hikmetler takan bir *hikmet*.. ve her bir insanın cihâzâtı ve hissiyâtı ve kuvveleri adedince ihsanları, in'amları ona bağlamış bir *rahmet*.. ve Kavm-i Nûh ve Hûd ve Sâlih *(aleyhimüsselâm)* ve Kavm-i Âd ve Semûd ve Firavun gibi âsi milletlere tokat vuran ve en küçük bir zîhayatın hakkını muhafaza eden izzetli ve inâyetli bir adalet.. ve

وَمِنْ اٰيَاتِهٖٓ أَنْ تَقُومَ السَّمَآءُ وَالْأَرْضُ بِأَمْرِهٖ ۚ ثُمَّ إِذَا دَعَاكُمْ دَعْوَةً مِنَ الْأَرْضِ إِذَآ أَنْتُمْ تَخْرُجُونَ[1]

âyeti, azametli bir îcaz ile der:

"Nasıl ki iki kışlada yatan ve duran mutî askerler, bir kumandanın çağırmasıyla silâh başına ve vazife başına boru sesiyle gelmeleri gibi; aynen öyle de bu iki kışlanın misalinde ve emre itaatinde koca semâvât ve küre-i arz, Sultan-ı Ezelî'nin askerlerine iki mutî kışla gibi; ne vakit Hazreti İsrafil *(aleyhisselâm)*'ın borusuyla o kışlalarda ölüm ile yatanlar çağırılsa derhâl ceset libaslarını giyip dışarı fırlamalarını ispat edip gösteren.. her baharda arz kışlası içindekiler, melek-i ra'dın borusuyla aynı vaziyeti göstermesiyle nihâyetsiz azameti anlaşılan bir saltanat-ı rubûbiyet, elbette ve elbette ve her hâlde ve hiç şüphe getirmez ki –Onuncu Söz'de isbatına binâen– o rahmet ve hikmet ve inâyet ve adalet ve saltanat-ı sermediyenin gayet kat'î istedikleri dâr-ı âhiret ve daire-i haşir ve neşrin açılmamasıyla o nihâyetsiz cemâl-i rahmet nihâyetsiz bir çirkin merhametsizliğe inkılâp etmesi.. ve o hadsiz kemâl-i hikmet, hadsiz kusurlu abesiyete ve faydasız israfâta dönmesi.. ve o gayet şirin inâyet, gayet acı ihânetlere değişmesi.. ve o gayet mizanlı ve hakkaniyetli adalet, gayet şiddetli zulümlere kalbolması.. ve o gayet derecede haşmetli ve kuvvetli saltanat-ı sermediye sukût etmesi ve haşrin gelmemesiyle bütün haşmeti kaybolması.. ve kemâlât-ı rubûbiyeti acz ve kusur ile lekedâr olması, hiçbir cihet-i imkânı yok, hiçbir akıl ihtimal vermez; yüz muhâl, içinde birden bulunur, daire-i imkân haricinde bâtıl ve mümtenîdir.

Çünkü nâzenin ve nazdar beslediği ve akıl ve kalb gibi cihâzâtla saadet-i ebediyeye ve âhirette bekâ-yı dâimîye iştiyak hissini verdiği hâlde; onu ebedî idam etmek, ne kadar gadirli bir merhametsizlik.. ve onun yalnız dimağına

[1] "O'nun varlığının ve kudretinin delillerinden biri de: Göğün ve yerin, kendisinin buyruğu ile kâim olmaları, belirlenen yerde sapasağlam işlerinin başında bulunmalarıdır. Sonra sizi yattığınız yerden bir çağırdı mı, birden kabirlerinizden çıkıverirsiniz!" (Rûm sûresi, 30/25).

yüzer hikmetler ve faydalar taktığı hâlde; onu dirilmemek üzere bütün cihâzâtını ve binler faydaları bulunan istidâdâtını âkıbetsiz bir ölümle faydasız, neticesiz, hikmetsiz bütün bütün israf etmek ne derece hilâf-ı hikmet.. ve binler vaîd ve ahidlerini yerine getirmemek ile –hâşâ– aczini ve cehlini göstermek, ne kadar o haşmet-i saltanata ve o kemâl-i rubûbiyete zıttır, her zîşuur anlar." Bunlara kıyasen, inâyet ve adaleti tatbik eyle…

İşte Hâlık'ımızdan sorduğumuz âhirete dair suâlimize **Rahmân** ve **Hakîm** ve **Adl** ve **Kerîm** ve **Hâkim** isimleri mezkûr hakikatle cevap veriyorlar, şeksiz şüphesiz, güneş gibi âhireti isbat ediyorlar.

Hem madem biz gözümüzle görüyoruz, öyle ihatalı ve azametli bir *hafîziyet* hükmeder ki; zîhayat, her şeyin ve her hâdisenin çok suretlerini ve gördüğü fıtrî vazifesinin defterini.. ve esmâ-yı ilâhiyeye karşı lisân-ı hâl ile tesbihatına dair sayfa-yı âmâlini.. misalî levhalarda ve çekirdeklerinde ve tohumcuklarında.. ve levh-i mahfûzun numûnecikleri olan kuva-yı hâfızalarında.. ve bilhassa insanın dimağındaki pek büyük ve pek küçük kütüphânesi olan kuvve-i hâfızasında ve sair maddî ve mânevî in'ikâs aynalarında kaydeder, yazdırır, zaptederek muhafaza altına alır. Sonra mevsimi geldikçe bütün o mânevî yazıları maddî bir tarzda da gözümüze gösterip milyonlarla misaller ve deliller ve numûneler kuvvetiyle وَإِذَا الصُّحُفُ نُشِرَتْ[1] âyetindeki en acîb bir hakikat-i haşriyeyi, kudretin bir çiçeği olan her bahar, kendi çiçek-i ekberinde milyarlar dil ile kâinata ilân eder. Ve başta nev-i insan olarak bütün zîhayatlar ve bütün eşya, fenâya düşmek ve ademe sukût etmek ve hiçlikte mahvolmak ve başta nev-i beşer olarak zîhayatlar, idam edilmek için yaratılmamışlar. Belki bekâya terakki ile ve devama tasaffi ile ve sermedî vazifeye istidadıyla girmek için halkolunduklarını gayet kuvvetli isbat eder.

Evet, her baharda müşâhede ediyoruz ki; güz mevsimi kıyâmetinde vefat eden hadsiz nebâtât, bahar haşrinde her bir ağaç, her bir kök, her bir çekirdek, her bir tohum وَإِذَا الصُّحُفُ نُشِرَتْ âyetini okuyup bir manasını, bir ferdini kendi diliyle, geçmiş senelerde gördüğü vazifenin misalleriyle tefsir ederek o azametli hafîziyete şehadet eder.[2] هُوَ الْأَوَّلُ وَالْآخِرُ وَالظَّاهِرُ وَالْبَاطِنُ âyetindeki

---

1 "Hesap defterleri açıldığı zaman…" (Tekvir sûresi, 81/10)

2 "O, kendinden başka her şeyden (mâsivâ) mukaddem bir "Evvel"; her şeyin encam ve nihayetine hâkim, varı yok yoku da var eden bir "Âhir"; vücudu varlığın her satır, her kelimesinde netlerden daha net, apaçık okunan bir Zâhir; her şeyin ötesinde, ötelerin de ötesinde kâinat ve hâdiselerin biricik mercii bir Bâtın; ama hem evveliyeti hem âhiriyeti, hem zâhiriyeti hem de bâtıniyeti birbirinden ayrı olmayan bir Evvel ü Âhir ve bir Zâhir u Bâtın'dır." (Hadîd sûresi, 57/3)

dört muazzam hakikatleri her şeyde gösterip hafîziyeti âzamî derecede ve haşri bahar kolaylığında ve kat'iyetinde bizlere ders verir.

Evet bu dört ismin cilveleri, en cüz'îden en küllîye kadar cereyan ederler. Meselâ, nasıl ki bu ağacın menşei olan bir çekirdek, [1]اَلْأَوَّلُ ismine mazhariyetle o ağacın gayet mükemmel proğramını ve îcadının noksansız cihâzâtını ve teşekkülünün bütün şerâitini câmi bir kutucuktur ki hafîziyetin azametini isbat eder.

[2]وَالْاٰخِرُ ismine mazhar olan meyvesi ise, çekirdekleriyle o ağacın işlediği bütün fıtrî vazifelerinin fihristesini ve amellerinin listesini ve hayat-ı sâniyesinin düsturlarını ihtiva eden bir sandukçadır ki âzamî derecede hafîziyete şehadet eder.

[3]وَالظَّاهِرُ ismine mazhar olan o ağacın suret-i cismâniyesi ise öyle tenâsüblü ve sanatlı ve süslü bir hulle, bir libas ve ayrı ayrı nakışlar ve zînetler ve yaldızlı nişanlar ile tezyin edilmiş, güya yetmiş renkli bir huri elbisesidir ki hafîziyet içinde azamet-i kudret ve kemâl-i hikmet ve cemâl-i rahmeti gözlere gösterir.

[4]وَالْبَاطِنُ ismine ayna olan o ağacın içindeki makinesi ise öyle muntazam ve mükemmel ve mucizâtlı bir fabrika, bir tezgâh, bir kimyahâne ve hiçbir dalı ve meyveyi ve yaprağı gıdasız bırakmayan mizanlı bir kazan-ı erzaktır ki hafîziyet içinde kemâl-i kudret ve adalet ve cemâl-i rahmet ve hikmeti güneş gibi isbat eder.

Aynen öyle de küre-i arz, senevî mevsimler cihetinde bir ağaçtır. İsm-i Evvel cilvesiyle güz mevsiminde hafîziyete emanet edilen bütün tohumlar ve çekirdekler, bahar çarşafını giyen zemin yüzünün milyarlar dal, budak, meyve veren ve çiçek açan ağacının teşkilâtına dair ilâhî emirlerin mecmuacıkları ve kaderden gelen düsturların listeleri ve geçen yazın işlediği vazifelerin küçücük sayfa-yı amelleri ve defter-i hidemâtıdır ki; bilbedahe bir Hafîz-i Zülcelâli ve'l-ikram'ın hadsiz kudret, adalet, hikmet, rahmet ile iş gördüğünü gösteriyor.

---

1 Kendinden başka her şeyden (mâsivâ) mukaddem bir "Evvel"

2 Her şeyin encam ve nihayetine hâkim, varı yok yoku da var eden bir "Âhir"

3 Vücudu varlığın her satır, her kelimesinde netlerden daha net, apaçık okunan bir "Zâhir"

4 Her şeyin ötesinde, ötelerin de ötesinde kâinat ve hâdiselerin biricik mercii bir "Bâtın"

Ve senevî zemin ağacının âhiri ise ikinci güzde o ağacın gördüğü bütün vazifelerini ve esmâ-yı ilâhiyeye karşı ettiği bütün fıtrî tesbihatlarını ve gelecek bahar haşrinde neşrolabilen bütün sahâif-i âmâllerini, zerrecik ve küçücük kutucukların içine koyup, Hafîz-i Zülcelâl'in dest-i hikmetine teslim eder. هُوَ الْاٰخِرُ[1] ismini hadsiz dillerle kâinat yüzünde okur.

Ve şu ağacın zâhiri ise haşrin üç yüz bin misallerini ve emârelerini gösteren üç yüz bin küllî ve çeşit çeşit çiçekler açıp hadsiz rahmâniyet ve rezzâkıyet ve rahîmiyet ve kerîmiyet sofralarını sererek zîhayatlara ziyafetler vermekle هُوَ الظَّاهِرُ[2] ismini meyveleri, çiçekleri, taamları sayısınca lisanlarıyla zikredip medh ü senâ eder, gündüz gibi وَإِذَا الصُّحُفُ نُشِرَتْ[3] hakikatini gösterir.

Bu haşmetli ağacın bâtını ise hadsiz ve hesaba gelmez muntazam makineleri ve mizanlı fabrikaları kemâl-i dikkat ve intizamla işlettiren öyle bir kazan ve tezgâhtır ki bir dirhemden bin batman taamları pişirir, açlara yetiştirir. Ve öyle bir mizan ve dikkatle işler ki zerre kadar tesadüfün karışmasına bir yer bırakmıyor. هُوَ الْبَاطِنُ[4] ismini zeminin iç yüzüyle, yüz bin dil ile tesbih eden bazı melâike gibi yüz bin tarzlarda ilân edip isbat eder.

Hem arz, senevî hayatı haysiyetiyle bir ağaç olduğu ve o dört isim içinde hafîziyeti ve onunla haşir kapısına bir anahtar yaptığı gibi.. aynen öyle de dehrî ve dünya hayatı cihetiyle yine meyveleri âhiret pazarına gönderilen bir muntazam ağaçtır. Ve o dört isme öyle bir mazhar, bir ayna ve âhirete giden bir yol açar ki genişliğini ihataya ve tabire aklımız kâfi gelmiyor. Yalnız bu kadar deriz:

Nasıl ki bir saatin saniyeleri ve dakikaları ve saatleri ve günleri sayan haftalık saatin milleri birbirine benzer, birbirini isbat eder. Saniyelerin hareketini gören, sair çarkların hareketlerini tasdik etmeye mecbur olur. Aynen öyle de semâvât ve arzın Hâlık-ı Zülcelâl'inin bir saat-i ekberi olan bu dünyanın saniyelerini sayan günler ve dakikalarını hesap eden seneler ve saatlerini gösteren asırlar ve günlerini bildiren devirler birbirine benzer, birbirini isbat eder. Ve bu gecenin sabahı ve bu kışın baharı kat'iyetinde fânî dünyanın karanlıklı kışının bâkî bir baharı ve sermedî bir sabahı geleceğini hadsiz

---

1 O, her şeyin encam ve nihayetine hâkim, varı yok yoku da var eden bir 'Âhir'dir.

2 O, vücudu varlığın her satır, her kelimesinde netlerden daha net, apaçık okunan bir 'Zâhir'dir.

3 "Hesap defterleri açıldığı zaman…" (Tekvir sûresi, 81/10)

4 O, her şeyin ötesinde, ötelerin de ötesinde kâinat ve hâdiselerin biricik mercii bir 'Bâtın'dır.

emârelerle haber verir diye, Hafîz ismi ile هُوَ الْأَوَّلُ وَالْاٰخِرُ وَالظَّاهِرُ وَالْبَاطِنُ[1] isimleri; bizim, Hâlık'ımızdan sorduğumuz haşir meselesine mezkûr hakikatle cevap veriyorlar.

Hem madem gözümüzle görüyoruz ve aklımızla anlıyoruz ki:

• İnsan, şu kâinat ağacının en son ve en cemiyetli meyvesi..

• ve hakikat-i Muhammediye *(aleyhissalâtü vesselâm)* cihetiyle çekirdek-i aslîsi..

• ve kâinat kur'ânının âyet-i kübrâsı..

• ve ism-i âzamı taşıyan âyetü'l-kürsisi..

• ve kâinat sarayının en mükerrem misafiri..

• ve o saraydaki sair sekenelerde tasarrufa me'zun en faal memuru..

• ve kâinat şehrinin, zemin mahallesinin bahçesinde ve tarlasında vâridat ve sarfiyatına ve zer' ve ekilmesine nezarete memur..

• ve yüzer fenler ve binler sanatlarla techiz edilmiş en gürültülü ve mesuliyetli nâzırı..

• ve kâinat ülkesinin arz memleketinde Padişah-ı Ezel ve Ebed'in gayet dikkat altında bir müfettişi, bir nevi halife-i arzı..

• ve cüz'î ve küllî harekâtı kaydedilen bir mutasarrıfı..

• ve semâ ve arz ve cibâlin kaldırmasından çekindikleri emanet-i kübrâyı omuzuna alan..

• ve önüne iki acîb yol açılan, bir yolda zîhayatın en bedbahtı ve diğerinde en bahtiyarı..

• çok geniş bir ubûdiyetle mükellef bir abd-i küllî..

• ve kâinat Sultanı'nın ism-i âzamına mazhar ve bütün esmâsına en câmi bir aynası..

• ve hitâbât-ı sübhâniyesine ve konuşmalarına en anlayışlı bir muhatab-ı hâssı..

---

[1] "O, kendinden başka her şeyden (mâsivâ) mukaddem bir "Evvel"; her şeyin encam ve nihayetine hâkim, varı yok yoku da var eden bir "Âhir"; vücudu varlığın her satır, her kelimesinde netlerden daha net, apaçık okunan bir Zâhir; her şeyin ötesinde, ötelerin de ötesinde kâinat ve hâdiselerin biricik mercii bir Bâtın; ama hem evveliyeti hem âhiriyeti, hem zâhiriyeti hem de bâtıniyeti birbirinden ayrı olmayan bir Evvel ü Âhir ve bir Zâhir u Bâtın'dır." (Hadîd sûresi, 57/3)

• ve kâinatın zîhayatları içinde en ziyade ihtiyaçlısı.. ve hadsiz fakrıyla ve aczi ile beraber hadsiz maksatları ve arzuları ve nihâyetsiz düşmanları ve onu inciten zararlı şeyleri bulunan bir bîçare zîhayatı..

• ve istidatca en zengini..

• ve lezzet-i hayat cihetinde en müteellimi ve lezzetleri, dehşetli elemlerle âlûde..

• ve bekâya en ziyade müştâk ve muhtaç ve en çok lâyık ve müstehak ve devamı ve saadet-i ebediyeyi hadsiz dualarla isteyen ve yalvaran.. ve bütün dünya lezzetleri ona verilse, onun bekâya karşı arzusunu tatmin etmeyen ve ona ihsanlar eden Zât'ı perestiş derecesinde seven ve sevdiren ve sevilen çok harika bir mucize-i kudret-i samedâniye ve bir acûbe-i hilkat..

• ve kâinatı içine alan ve ebede gitmek için yaratıldığına bütün cihâzât-ı insaniyesi şehadet eden…

Böyle yirmi, küllî hakikatler ile Cenâb-ı Hakk'ın *Hak* ismine bağlanan.. ve en küçük zîhayatın en cüz'î ihtiyacını gören ve niyazını işiten ve fiilen cevap veren Hafîz-i Zülcelâl'in, *Hafîz* ismiyle mütemâdiyen amelleri kaydedilen.. ve kâinatı alâkadar edecek ef'âlleri o ismin kâtibîn-i kiramlarıyla yazılan.. ve her şeyden ziyade o ismin nazar-ı dikkatine mazhar bulunan bu insanlar, elbette ve elbette ve her hâlde ve hiçbir şüphe getirmez ki; bu yirmi hakikatin hükmüyle insanlar için bir haşir ve neşir olacak.. ve Hak ismiyle evvelki hizmetlerinin mükâfatını ve kusurâtının mücâzâtını çekecek.. ve Hafîz ismiyle cüz'î-küllî kayıt altına alınan her amelinden muhasebe ve sorguya çekilecek.. ve dâr-ı bekâda saadet-i ebediye ziyafetgâhının ve şekâvet-i dâime hapishânesinin kapıları açılacak.. ve bu âlemde çok tâifelere kumandanlık yapan ve karışan ve bazen karıştıran bir zâbit, toprağa girip her amelinden suâl olunmamak ve uyandırılmamak üzere yatıp saklanmayacaktır.

Yoksa, sineğin sesini işitip hakk-ı hayatını vermekle fiilen cevap verdiği hâlde; gök gürültüsü kuvvetinde bekâya ait hadsiz hukuk-u insaniyenin mezkûr yirmi hakikatler lisanları ile edilen ve arşı ve ferşi çınlatan dualarını işitmemek ve o hadsiz hukuku zâyi etmek.. ve sinek kanadının intizamı şehadetiyle sinek kanadı kadar israf etmeyen bir hikmet, bütün o hakikatlerin bağlandıkları insanî istidâdâtı ve ebede uzanan emelleri ve arzuları ve o istidat ve arzuları besleyen kâinatın pek çok râbıtalarını ve hakikatlerini bütün bütün israf etmek, öyle bir haksızlıktır ve imkân haricinde ve zâlimâne bir çirkinliktir ki Hak ve Hafîz ve Hakîm ve Cemîl ve Rahîm isimlerine şehadet eden

bütün mevcudât onu reddeder. "Yüz derece muhâl ve bin vecihle mümtenidir" derler.

İşte biz Hâlık'ımızdan haşre dair sorduğumuz suâle **Hak, Hafîz, Hakîm, Cemîl, Rahîm** isimleri cevap verip derler:

"Biz, hak ve hakikat olduğumuz gibi ve hem bize şehadet eden mevcudâtın tahakkuku misillü, haşir haktır ve muhakkaktır."

Hem madem… Daha yazacaktım, fakat güneş gibi mâlûm olmasından kısa kestim.

İşte, geçmiş misallerde ve mademlerdeki maddelere kıyasen Cenâb-ı Hakk'ın yüz, belki bin esmâsının kâinata bakan isimlerinin her birisi, nasıl ki mevcudâttaki ayna ve cilveleriyle müsemmâsını bedâhetle isbat eder; aynen öyle de haşri ve dâr-ı âhireti de gösterirler ve kat'iyetle isbat ederler.

Hem nasıl Hâlık'ımızdan sorduğumuz suâlimize, o Rabbimiz bütün fermanlarıyla ve nâzil ettiği bütün kitaplarıyla ve müsemmâ olduğu ekser isimleriyle bize kudsî ve kat'î cevap veriyor; aynen öyle de **melâikeleriyle** ve onların diliyle daha başka bir tarzda dedirir:

"Sizin, zaman-ı Âdem'den beri hem ruhanîlerle, hem bizimle görüşmenizin yüzer tevâtür kuvvetinde hâdiseleri var ve bizim ve ruhanîlerin vücûdlarına ve ubûdiyetlerine delâlet eden hadsiz emâre ve deliller var. Ve biz, âhiret salonlarında ve bazı dairelerinde gezdiğimizi, birbirimize mutâbık olarak sizin kumandanlarınız ile görüştüğümüz zaman söylemişiz ve daima da söylüyoruz. Elbette bu gezdiğimiz bâkî ve mükemmel salonlar ve bu salonların arkalarında tefriş ve tezyin edilmiş olan saraylar ve menziller, hiç şüphemiz yoktur ki gayet ehemmiyetli misafirleri o yerlerde iskân etmek üzere bekliyorlar. Size kat'î beyan ediyoruz." diye suâlimize cevap veriyorlar.

Hem madem Hâlık'ımız, bize en büyük muallim ve en mükemmel üstad ve şaşırmaz ve şaşırtmaz en doğru rehber olarak **Muhammed-i Arabî** *(aleyhissalâtü vesselâm)*'ı tayin etmiş ve en son elçi olarak göndermiş. Biz dahi, ilmelyakîn mertebesinden aynelyakîn ve hakkalyakîn mertebelerine terakki ve tekemmül etmek üzere her şeyden evvel bu Üstadımız'dan, Hâlık'ımızdan sorduğumuz suâli sormaklığımız lâzım geliyor. Çünkü o Zât, Hâlık'ımız tarafından her biri birer nişane-i tasdik olan bin mucizâtıyla Kur'ân'ın bir mucizesi olarak Kur'ân'ın hak ve kelâmullah olduğunu isbat ettiği gibi; Kur'ân dahi kırk nevi i'câz ile o Zât'ın bir mucizesi olup, O'nun doğru ve Resûlullah olduğunu isbat

ederek ikisi beraber; biri, âlem-i şehadet lisanı (bütün hayatında, bütün enbiyâ ve evliyanın tasdikleri altında) diğeri, âlem-i gayb lisanı (bütün semâvî fermanların ve kâinat hakikatlerinin tasdikleri içinde) binler âyâtıyla iddia ve isbat ettikleri hakikat-i haşriye, elbette güneş ve gündüz gibi bir kat'iyettedir.

Evet, haşir gibi en acîb ve en dehşetli ve tavr-ı aklın haricinde bir mesele, ancak ve ancak böyle harika iki üstadın dersleriyle halledilir, anlaşılır.

Eski zaman peygamberleri ümmetlerine Kur'ân gibi izahat vermediklerinin sebebi, o devirler beşerin bedeviyet ve tufûliyet devri olmasıdır. İbtidâî derslerde izah az olur.

Elhâsıl: Madem *Cenâb-ı Hakk'ın ekser isimleri* âhireti iktiza edip isterler; elbette o isimlere delâlet eden bütün hüccetler, bir cihette âhiretin tahakkukuna dahi delâlet ederler.

Ve madem *melâikeler* âhiretin ve âlem-i bekânın dairelerini gördüklerini haber veriyorlar; elbette, melâike ve ruhların ve ruhâniyâtın vücûd ve ubûdiyetlerine şehadet eden deliller, dolayısıyla âhiretin vücûduna dahi delâlet ederler.

Ve madem *Muhammed (aleyhissalâtü vesselâm)*'ın bütün hayatında vahdâniyetten sonra en dâimî dâvâsı ve müddeası ve esası, âhirettir; elbette o Zât'ın nübüvvetine ve sıdkına delâlet eden bütün mucizeleri ve hüccetleri, –bir cihette, dolayısıyla– âhiretin tahakkukuna ve geleceğine şehadet ederler.

Ve madem *Kur'ân'ın* dörtten birisi haşir ve âhirettir ve bin âyâtıyla onun isbatına çalışır ve onu haber verir; elbette Kur'ân'ın hakkaniyetine şehadet ve delâlet eden bütün hüccetleri ve delilleri ve burhanları, –dolayısıyla– âhiretin vücûduna ve tahakkukuna ve açılmasına dahi delâlet ve şehadet ederler.

İşte bak, bu rükn-ü imanî, ne kadar kuvvetli ve kat'î olduğunu gör!..

Sekizinci Meselenin Bir Hülâsası

Yedinci'de haşri, çok makamâttan soracaktık. Fakat, Hâlık'ımızın isimleriyle verdiği cevap o derece kuvvetli yakîn ve kanaat verdi ki daha başka sorgulara ihtiyaç bırakmadığından orada kısa kestik. Şimdi bu meselede âhiret imanının hem âhiretin saadetine, hem dünya saadetine dair temin ettiği faydalar ve neticelerinden yüzden biri hülâsa edilecek. Saadet-i uhreviyeye ait kısmı Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan'ın izahatı, daha hiçbir beyana ihtiyaç

bırakmamış; onu, ona havale ederek ve saadet-i dünyeviyeye ait kısmı izah cihetini Risale-i Nur'a bırakıp yalnız kısa bir hülâsa ile insanın hayat-ı şahsiye ve hayat-ı içtimaiyesine ait yüzer neticelerinden üç-dört tanesini beyan ederiz.

Birincisi

İnsan, sair hayvanâta muhalif olarak hânesiyle alâkadar olduğu misillü dünya ile alâkadardır.. ve akâribiyle münasebettar olduğu gibi nev-i beşer ile de ciddî ve fıtrî münasebettardır. Ve dünyada muvakkat bekâsını arzuladığı gibi bir dâr-ı ebedîde bekâsını aşk derecesinde arzuluyor. Ve midesinin gıda ihtiyacını temin etmeye çalıştığı gibi dünya kadar geniş belki ebede kadar uzanan sofraları ve gıdaları, akıl ve kalb ve ruh ve insaniyet mideleri için tedarik etmeye fıtraten mecburdur, çabalıyor. Ve öyle arzuları ve matlapları var ki, ebedî saadetten başka hiçbir şey onları tatmin etmiyor. Hatta Onuncu Söz'de işaret edildiği gibi, bir zaman küçüklüğümde hayalimden sordum: *"Sana bir milyon sene ömür ve dünya saltanatı verilmesini, fakat sonra ademe ve hiçliğe düşmesini mi istersin? Yoksa bâkî, fakat âdi ve meşakkatli bir vücûdu mu istersin?" dedim. Baktım, ikincisini arzulayıp birincisinden "Ah!" çekti. "Cehennem de olsa bekâ isterim!" dedi.*

İşte, madem mahiyet-i insaniyenin bir hizmetkârı olan kuvve-i hayaliyeyi bu dünya lezzetleri tatmin etmiyor; elbette gayet câmi mahiyet-i insaniye, ebediyetle fıtraten alâkadardır. İşte bu hadsiz arzu ve emellere bağlı olduğu hâlde; sermayesi bir cüz'î cüz-ü ihtiyârî ve fakr-ı mutlak bir insana, âhirete iman ne derece kuvvetli ve kâfi ve vâfi bir hazine, bir medar-ı saadet ve lezzet, bir medar-ı istimdat, bir mercî ve dünyanın hadsiz gamlarına karşı bir medar-ı teselli olduğu öyle bir meyve ve faydadır ki onu kazanmak yolunda dünya hayatını feda etse, yine ucuzdur.

İkinci Meyvesi ve Hayat-ı Şahsiyeye Bakan Bir Faydası

Üçüncü Mesele'de izah edilen ve Gençlik Rehberi'nde bir hâşiye bulunan çok ehemmiyetli bir neticedir.

Evet, her insanın her zaman düşündüğü en ehemmiyetli endişesi, mezaristana giren kendi dostları ve akrabaları gibi o idamhâneye girmek keyfiyetidir. Birtek dostu için ruhunu feda eden o bîçare insanın binler, belki

milyonlar, milyarlar dostları ebedî bir mufârakat içinde idam olmalarını tevehhüm edip cehennem azabından beter bir elem –o düşünmek ucundan– göründüğü vakit, âhirete iman geldi, gözünü açtırdı ve perdeyi kaldırdı. "Bak!" dedi. O, imanla baktı. Cennet lezzetinden haber veren bir lezzet-i ruhaniyeyi –o dostları ebedî ölümlerden ve çürümelerden kurtulup mesrûrâne bir nurânî âlemde onu da bekliyorlar vaziyetinde müşâhedesiyle– aldı. Risale-i Nur'da bu netice, hüccetlerle izahına iktifâen kısa kesiyoruz.

Hayat-ı Şahsiyeye Ait Üçüncü Bir Faydası

İnsanın sair zîhayatlar üstündeki tefevvuku ve rütbesi ise yüksek seciyeleri ve cemiyetli istidatları ve küllî ubûdiyetleri ve geniş vücûdî daireleri itibarıyladır. Hâlbuki o insan, hem mâdum, hem ölü, hem karanlık olan geçmiş ve gelecek zamanların ortasında sıkışmış bir kısa zaman olan hazır vaktin mikyasıyla, ölçüsüyle hamiyeti, muhabbeti, kardeşliği, insaniyeti gibi seciyeler alır.

Meselâ eskiden tanımadığı ve ayrıldıktan sonra da hiç göremeyeceği babasını, kardeşini, karısını, milletini ve vatanını sever, hizmet eder.. ve tam sadâkate ve ihlâsa pek nâdir muvaffak olabilir, o nisbette kemâlâtı ve seciyeleri küçülür. Değil hayvanların en ulvîsi belki baş aşağı, akıl cihetiyle en bîçaresi ve aşağısı olmak vaziyetine düşeceği sırada âhirete iman, imdada yetişir. Mezar gibi dar zamanını, geçmiş ve gelecek zamanları içine alan, pek geniş bir zamana çevirir. Ve dünya kadar, belki ezelden ebede kadar bir daire-i vücûd gösterir.

Babasını, dâr-ı saadette ve âlem-i ervahta dahi pederlik münasebetiyle.. ve kardeşini, ta ebede kadar uhuvvetini düşünmesiyle.. ve karısını cennette dahi en güzel bir refika-yı hayatı olduğunu[1] bilmesi haysiyetiyle sever, hürmet eder, merhamet eder, yardım eder. Ve o büyük ve geniş daire-i hayatta ve vücûddaki münasebetler için olan ehemmiyetli hizmetleri, dünyanın kıymetsiz işlerine ve cüz'î garazlarına ve menfaatlerine âlet etmez. Ciddî sadâkate ve samimî ihlâsa muvaffak olarak kemâlâtı ve hasletleri, o nisbette –derecesine göre– yükselmeye başlar, insaniyeti teâli eder. Hayat lezzetinde serçe kuşuna yetişmeyen o insan, bütün hayvanât üstünde kâinatın en müntehap ve bahtiyar bir misafiri ve Sahib-i kâinat'ın en mahbub ve makbul bir abdi olmasıdır. Bu netice dahi Risale-i Nur'da hüccetlerle izahına iktifâen kısa kesildi.

---

[1] Dünyada evli olan kimselerin, bu beraberliklerini cennette de devam ettireceklerine dâir bkz.: Buhârî, *fezâilü ashâb* 30; Tirmizî, *menâkıb* 62; Ma'mer İbni Râşid, *el-Câmi'* 11/302.

Dördüncü Bir Faydası ki İnsanın Hayat-ı İçtimaiyesine Bakıyor

Risale-i Nur'dan Dokuzuncu Şuâ'da beyan edilen o neticenin bir hülâsası şudur:

Nev-i insanın dörtten birini teşkil eden **çocuklar**, âhiret imanıyla insanca yaşayabilirler ve insaniyetin istidatlarını taşıyabilirler. Yoksa elîm endişeler içinde kendini uyutturmak ve unutturmak için çocukça oyuncaklarıyla, haylaz bir hayatla yaşayacak. Çünkü her vakit etrafında onun gibi çocukların ölmesiyle onun nazik dimağında ve ileride uzun arzuları taşıyan zayıf kalbinde ve mukâvemetsiz ruhunda öyle bir tesir yapar ki; hayatı ve aklı o bîçareye âlet-i azap ve işkence edeceği zamanda âhiret imanının dersiyle görmemek için oyuncaklar altında onlardan saklandığı o endişeler yerinde, bir sevinç ve genişlik hissederek der: *"Bu kardeşim veya arkadaşım öldü, cennetin bir kuşu oldu. Bizden daha iyi keyfeder, gezer. Ve vâlidem öldü, fakat rahmet-i ilâhiyeye gitti, yine beni cennette kucağına alıp sevecek ve ben de o şefkatli anneciğimi göreceğim."* diye insaniyete lâyık bir tarzda yaşayabilir.

Hem insanın bir rub'unu teşkil eden **ihtiyarlar**, yakında hayatlarının sönmesine ve toprağa girmelerine ve güzel ve sevimli dünyalarının kapanmasına karşı teselliyi ancak ve ancak âhiret imanında bulabilirler. Yoksa o merhametli muhterem babalar ve fedakâr şefkatli analar, öyle bir vâveylâ-yı ruhî ve bir dağdağa-yı kalbî çekeceklerdi ki dünya onlara me'yusâne bir zindan ve hayat işkenceli bir azap olurdu. Fakat âhiret imanı onlara der: *"Merak etmeyiniz! Sizin ebedî bir gençliğiniz var, gelecek ve parlak bir hayat ve nihâyetsiz bir ömür sizi bekliyor.. ve zâyi ettiğiniz evlât ve akrabalarınızla sevinçlerle görüşeceksiniz.. ve ettiğiniz bütün iyilikleriniz muhafaza edilmiş, mükâfatlarını göreceksiniz."* diye, iman-ı âhiret onlara öyle bir teselli ve inşirah verir ki her birinin yüz ihtiyarlık birden başlarına toplansa onları me'yus etmez.

Nev-i insanın üçten birisini teşkil eden **gençler**; hevesâtları galeyanda, hissiyâta mağlûp, cüretkâr akıllarını her vakit başına almayan o gençler, âhiret imanını kaybetseler ve cehennem azabını tahattur etmezlerse hayat-ı içtimaiyede ehl-i namusun malı ve ırzı ve zayıf ve ihtiyarların rahatı ve haysiyeti tehlikede kalır. Bazı bir dakika lezzeti için bir mesûd hânenin saadetini mahveder ve bu gibi hapiste dört-beş sene azap çeker, canavar bir hayvan hükmüne geçer. Eğer iman-ı âhiret onun imdadına gelse çabuk aklını başına alır:

"Gerçi hükûmet hafiyeleri beni görmüyorlar ve ben onlardan saklanabilirim, fakat cehennem gibi bir zindanı bulunan bir Padişah-ı Zülcelâl'in melâikeleri beni görüyorlar ve fenalıklarımı kaydediyorlar. Ben başıboş değilim ve vazifedar bir yolcuyum. Ben de onlar gibi ihtiyar ve zayıf olacağım." diye birden, zulmen tecavüz etmek istediği adamlara karşı bir şefkat, bir hürmet hissetmeye başlar. Bu mananın dahi Risale-i Nur'da burhanlarıyla izahına iktifâen kısa kesiyoruz.

Hem nev-i beşerin ehemmiyetli bir kısmı, **hastalar** ve **mazlumlar** ve bizim gibi **musibetzedeler** ve **fakirler** ve ağır ceza alan **mahpuslar**, eğer iman-ı âhiret onların imdadına yetişmezse her vakit hastalığın ihtarıyla gözü önüne gelen ölüm.. ve intikamını alamadığı ve namusunu elinden kurtaramadığı zâlimin mağrurâne ihâneti.. ve büyük musibetlerde boşu boşuna malını, evlâdını kaybetmekle gelen elîm me'yusiyeti.. ve bir-iki dakika veya bir-iki saat keyif yüzünden beş-on sene böyle bir hapis azabını çekmekten gelen kederli sıkıntı, elbette o bîçarelere dünyayı zindan ve hayatı bir işkenceli azaba çevirir. Eğer âhirete iman imdatlarına yetişse birden onlar nefes alırlar; sıkıntıları, me'yusiyetleri ve endişeleri ve intikam hiddetleri, derece-i imanına göre kısmen ve bazen tamamen zâil olur.

Hatta diyebilirim ki benim ve bir kısım kardeşlerimin bu sebepsiz hapsimizde ve dehşetli musibetimizde eğer iman-ı âhiret yardım etmese idi; bir gün dayanmak, ölüm kadar tesir edip bizi hayattan istifa etmeye sevk edecekti. Fakat hadsiz şükür olsun, benim canım kadar sevdiğim pek çok kardeşlerimin bu musibetten gelen elemlerini de çektiğim ve gözüm kadar sevdiğim binler Risale-i Nur risaleleri ve benim yaldızlı ve süslü ve çok kıymettar kitaplarımın ziyaları ve ağlamalarından teessüflerini çektiğim ve eskiden beri az bir ihâneti ve tahakkümü kaldıramadığım hâlde, sizi kasemle temin ederim ki; iman-ı bi'l-âhiret nuru ve kuvveti bana öyle bir sabır ve tahammül ve teselli ve metânet, belki mücâhidâne, kârlı bir imtihan dersinde daha büyük mükâfatı kazanmak için bir şevk verdi ki; ben bu risalenin başında dediğim gibi kendimi Medrese-i Yusufiye unvanına lâyık bir güzel ve hayırlı medresede biliyorum. Arasıra gelen hastalıklar ve ihtiyarlıktan neşet eden titizlikler olmasa idi, mükemmel ve rahat-ı kalb ile derslerime daha ziyade çalışacaktım. Her ne ise, bu makam münasebetiyle sadet harici girdi, kusura bakılmasın.

Hem her insanın küçük bir dünyası, belki küçük bir cenneti dahi kendi hânesidir. Eğer iman-ı âhiret o hânenin saadetinde hükmetmezse o aile efradı,

her biri şefkat ve muhabbet ve alâkadarlığı derecesinde elîm endişeler ve azaplar çeker. O cenneti, cehenneme döner. Veyahut muvakkat eğlenceler ve sefâhetlerle aklını tenvim edip uyutur. Devekuşu gibi avcıyı görür, kaçamıyor, uçamıyor, başını kuma sokar, ta görünmesin. Başını gaflete sokar, ta ölüm ve zeval ve firak onu görmesin. Divânece, muvakkat, ibtal-i his nev'inden bir çare bulur. Çünkü meselâ vâlide ruhunu feda ettiği evlâdını daima tehlikelere maruz gördükçe titrer. Ve pederini ve kardeşini eksik olmayan belâlardan kurtaramayan evlâtlar, dâim bir keder, bir korkaklık hisseder.

Buna kıyasen, bu dağdağalı kararsız hayat-ı dünyeviyede o mesûd zannedilen aile hayatı çok cihetlerle saadetini kaybeder ve kısacık bir hayattaki münasebet ve karâbet dahi, hakikî sadâkati ve samimî ihlâsı ve garazsız bir hizmeti ve muhabbeti vermez. Ahlâk o nisbette küçülür, belki sukût eder. Eğer âhirete iman o hâneye girse birden ışıklandıracak, ortalarındaki münasebet ve şefkat ve karâbet ve muhabbet kısacık bir zaman ölçüsüyle değil, belki dâr-ı âhirette saadet-i ebediyede dahi o münasebetlerin devamı ölçüsüyle samimî hürmet eder, sever, şefkat eder, sadâkat eder, kusurlarına bakmaz gibi ahlâk yükseklenir. Hakikî insaniyet saadeti o hânede başlar inkişafa… Bu mana dahi hüccetlerle Risale-i Nur'da beyanına binâen kısa kesildi.

Hem her bir şehir kendi ahalisine geniş bir hânedir. Eğer iman-ı âhiret, o büyük aile efradında hükmetmezse güzel ahlâkın esasları olan ihlâs, samimiyet, fazilet, hamiyet, fedakârlık, rızâ-yı ilâhî, sevab-ı uhrevî yerine; garaz, menfaat, sahtekârlık, hodgâmlık, tasannû, riyâ, rüşvet, aldatmak gibi hâller meydan alır. Zâhirî âsâyiş ve insaniyet altında anarşistlik ve vahşet manaları hükmeder, o hayat-ı şehriye zehirlenir. Çocuklar haylazlığa, gençler sarhoşluğa, kavîler zulme, ihtiyarlar ağlamaya başlarlar.

Buna kıyasen, memleket dahi bir hânedir ve vatan dahi bir millî ailenin hânesidir. Eğer iman-ı âhiret bu geniş hânelerde hükmetse, birden samimî hürmet ve ciddî merhamet ve rüşvetsiz muhabbet ve muâvenet ve hilesiz hizmet ve muaşeret ve riyâsız ihsan ve fazilet ve enaniyetsiz büyüklük ve meziyet o hayatta inkişafa başlarlar.

Çocuklara der: *"Cennet var, haylazlığı bırak!"* Kur'ân dersiyle temkin verir.

Gençlere der: *"Cehennem var, sarhoşluğu bırak!"* Aklı başlarına getirir.

Zâlime der: *"Şiddetli azap var, tokat yiyeceksin!"* adalete başını eğdirir.

İhtiyarlara der: *"Senin elinden çıkmış bütün saadetlerinden çok yüksek ve dâimî bir uhrevî saadet ve taze, bâkî bir gençlik seni bekliyorlar. Onları kazanmaya çalış!"* Ağlamasını gülmeye çevirir.

Bunlara kıyasen cüz'î ve küllî her bir tâifede hüsn-ü tesirini gösterir, ışıklandırır. Nev-i beşerin hayat-ı içtimaiyesiyle alâkadar olan içtimaiyyûn ve ahlâkiyyûnların kulakları çınlasın! İşte iman-ı âhiretin binler faydalarından işaret ettiğimiz beş-altı numûnelerine sairleri kıyas edilse kat'î anlaşılır ki; *iki cihanın ve iki hayatın medar-ı saadeti yalnız imandır.*

Risale-i Nur'da Yirmi Sekizinci Söz'de ve başka risalelerinde haşrin cismâniyeti cihetinde gelen zayıf şüphelere kuvvetli cevaplarına iktifâen burada yalnız bir kısa işaretle deriz ki:

Esmâ-yı ilâhiyenin en cemiyetli aynası cismâniyettedir.

Ve hilkat-i kâinattaki makâsıd-ı ilâhiyenin en zengini ve faal merkezi cismâniyettedir.

Ve ihsânât-ı rabbâniyenin en çok çeşitleri ve rengârenkleri cismâniyettedir.

Ve beşerin ihtiyacât dilleriyle Hâlık'ına karşı dualarının ve teşekkürâtının en kesretli tohumları yine cismâniyettedir.

Ve mâneviyât ve ruhâniyât âlemlerinin en mütenevvi çekirdekleri yine cismâniyettedir…

Bunlara kıyasen yüzer küllî hakikatler, cismâniyette temerküz ettiğinden; Hâlık-ı Hakîm, zemin yüzünde cismâniyeti çoğaltmak ve mezkûr hakikatlere mazhar eylemek için öyle süratli ve dehşetli bir faaliyetle kafile kafile arkasına mevcudâta vücûd giydirir, o meşhere gönderir. Sonra onları terhis eder, başkalarını gönderir. Mütemâdiyen kâinat fabrikasını işlettirir. Cismânî mahsulâtı dokuyup, zemini âhirete ve cennete bir fidanlık bahçesi hükmüne getirir. Hatta insanın cismânî midesini memnun etmek için o midenin hâl diliyle bekâsına dair duasını, kemâl-i ehemmiyetle dinleyip kabul ederek fiilen cevap vermek için hadsiz ve hesapsız ve yüz binler tarzlarda ve binler çeşit çeşit lezzetlerde gayet sanatlı taamları ve gayet kıymetli nimetleri cismâniyete ihzâr etmek, bedâhetle ve şeksiz gösterir ki; *dâr-ı âhirette cennetin en çok ve en mütenevvi lezzetleri cismânîdir. Ve saadet-i ebediyenin en ehemmiyetli ve herkesin istediği ve ünsiyet ettiği nimetleri cismânîdir.*

Acaba hiçbir cihet-i ihtimali ve imkânı var mı ki; bu âdi midenin hâl diliyle bekâ duasını kabul edip, nihâyetsiz mucizâtlı maddî taamlar ile onu minnettar ederek, her vakit tesadüfsüz, kastî olarak fiilen cevap veren bir Kadîr-i Rahîm, bir Alîm-i Kerîm, kâinatın en ehemmiyetli neticesi ve arzın halifesi[1] ve o Hâlık'ın güzidesi ve perestişkârı olan nev-i insanın, insaniyet mide-i kübrâsı ile küllî ve yüksek ve daima arzu ettiği ve ünsiyet ettiği ve fıtraten istediği cismânî lezzetleri, dâr-ı bekâda verilmesine dair hadsiz umumî duaları kabul olmasın ve haşr-i cismânî ile fiilen cevap verilmesin, onu ebedî minnettar etmesin?.. Âdeta sineğin sesini işitsin, gök gürültüsünü işitmesin! Ve âdi bir neferin kemâl-i ehemmiyetle techizatına baksın; orduya hiç bakmasın, ehemmiyet vermesin! Bu yüz derece muhâl ve bâtıldır!

Evet, وَفِيهَا مَا تَشْتَهِيهِ الْأَنْفُسُ وَتَلَذُّ الْأَعْيُنُ[2] âyetinin sarâhat-ı kat'iyesiyle; *insan, en ziyade ünsiyet ettiği ve dünyada numûnesini tatmış olduğu cismânî lezzetleri cennete lâyık bir tarzda görecek, tadacak.. ve lisan, göz ve kulak gibi âzâların ettikleri hâlis şükürler ve hususî ibadetlerin mükâfatları, o uzuvlara mahsus cismânî lezzetler ile verilecektir.* Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan, o derece cismânî lezzetleri sarih bir surette beyan eder ki başka te'viller ile mana-yı zâhirîyi kabul etmemek, imkân haricindedir.

İşte, iman-ı âhiretin meyveleri ve neticeleri gösteriyorlar ki; nasıl ki âzâyı insanîden midenin hakikati ve ihtiyacâtı, taamların vücûduna kat'î delâlet eder; öyle de insanın hakikati ve kemâlâtı ve fıtrî ihtiyacatı ve ebedî arzuları ve iman-ı âhiretin mezkûr netice ve faydalarını isteyen hakikatleri ve istidatları, daha kat'î olarak âhirete ve cennete ve cismânî, bâkî lezzetlere delâlet ve tahakkuklarına şehadet ettiği gibi; bu kâinatın hakikat-i kemâlâtı ve mânidâr tekvinî âyâtı ve insaniyetin mezkûr hakikatler ile alâkadar bütün hakikatleri, dâr-ı âhiretin vücûduna ve tahakkukuna ve haşrin gelmesine ve cennet ve cehennemin açılmasına delâlet ve şehadet ettiklerini, Risale-i Nur eczaları ve bilhassa Onuncu ve Yirmi Sekizinci (İki Makamı), Yirmi Dokuzuncu Sözler ve Dokuzuncu Şuâ ve Münâcât Risaleleri hüccetlerle, parlak ve şüphe bırakmaz bir tarzda isbat etmişler. Onlara havale ederek bu uzun kıssayı kısa kesiyoruz.

Cehenneme dair beyanât-ı Kur'âniye o kadar vâzıh ve zâhirdir ki başka izahata ihtiyaç bırakmamış. Yalnız bir-iki zayıf şüpheyi izale edecek iki-üç

---

1 Bkz.: Bakara sûresi, 2/30.

2 "Hülâsa orada canınız ne isterse, gözleriniz hangi manzaralardan hoşlanırsa hepsi var!" (Zuhruf sûresi, 43/71)

nükteyi –tafsilini Risale-i Nur'a havale edip, gayet kısa bir hülâsasını– beyan edeceğiz.

Birinci Nükte

Cehennem fikri, geçmiş iman meyvelerinin lezzetlerini korkusuyla kaçırmıyor. Çünkü hadsiz rahmet-i rabbâniye o korkan adama der:

"Bana gel, tevbe kapısıyla gir! Ta cehennemin vücûdu değil korkutmak, belki sana cennetin lezzetlerini tam bildirsin ve senin ve hukuklarına tecavüz edilen hadsiz mahlûkatın intikamlarını alsın, sizi keyiflendirsin. Eğer sen dalâlette boğulup çıkamıyorsan yine cehennemin vücûdu, bin derece idam-ı ebedîden hayırlıdır ve kâfirlere de bir nevi merhamettir. Çünkü insan hatta yavrulu hayvanât dahi akrabasının ve evlâdının ve ahbabının lezzetleriyle ve saadetleriyle lezzetlenir, bir cihette mesûd olur.

Şu hâlde sen ey mülhid, dalâletin itibarıyla ya idam-ı ebedî ile ademe düşeceksin veya cehenneme gireceksin! Şerr-i mahz olan adem ise senin bütün sevdiklerin ve saadetleriyle memnun ve bir derece mesûd olduğun umum akraba ve asıl ve neslin seninle beraber idam olmasından binler derece cehennemden ziyade senin ruhunu ve kalbini ve mahiyet-i insaniyeni yandırır. *Çünkü cehennem olmazsa, cennet de olmaz.* Her şey senin küfrün ile ademe düşer. Eğer sen cehenneme girsen, vücûd dairesinde kalsan, senin sevdiklerin ve akrabaların ya cennette mesûd veya vücûd dairelerinde bir cihette merhametlere mazhar olurlar. Demek, her hâlde cehennemin vücûduna taraftar olmak sana lâzımdır. Cehennem aleyhinde bulunmak, ademe taraftar olmaktır ki; hadsiz dostlarının saadetlerinin hiç olmasına taraftarlıktır."

Evet, cehennem ise hayr-ı mahz olan daire-i vücûdun Hâkim-i Zülcelâl'inin hakîmâne ve âdilâne bir hapishâne vazifesini gören dehşetli ve celâlli bir mevcut ülkesidir. Hapishâne vazifesini de görmekle beraber, başka pek çok vazifeleri var. Ve pek çok hikmetleri ve âlem-i bekâya ait hizmetleri var. Ve zebanî gibi pek çok zîhayatın celâldârâne meskenleridir.

İkinci Nükte

Cehennemin vücûdu ve şiddetli azabı, hadsiz rahmete ve hakikî adalete ve israfsız, mizanlı hikmete zıddiyeti yoktur. Belki rahmet ve adalet ve hikmet, onun vücûdunu isterler. Çünkü nasıl bin masumların hukukunu çiğneyen bir zâlimi cezalandırmak ve yüz mazlum hayvanları parçalayan bir canavarı öldürmek, adalet içinde mazlumlara bin rahmettir. Ve o zâlimi affetmek

ve canavarı serbest bırakmak, birtek yolsuz merhamete mukabil yüzer bîçarelere yüzer merhametsizliktir.

Aynen öyle de cehennem hapsine girenlerden olan kâfir-i mutlak, küfrüyle hem esmâ-yı ilâhiyenin hukukuna inkâr ile tecavüz.. hem o esmâya şehadet eden mevcudâtın şehadetlerini tekzip ile hukuklarına tecavüz.. ve mahlûkatın o esmâya karşı tesbihkârâne yüksek vazifelerini inkâr etmekle hukuklarına tecavüz.. ve kâinatın gaye-i hilkati ve bir sebeb-i vücûdu ve bekâsı olan tezahür-ü rubûbiyet-i ilâhiyeye karşı ubûdiyetlerle mukabelelerini ve aynadarlıklarını tekzip ile hukukuna bir nevi tecavüz ettiği haysiyetiyle öyle azîm bir cinâyet, bir zulümdür ki affa kabiliyeti kalmaz. [1] إِنَّ اللّٰهَ لَا يَغْفِرُ أَنْ يُشْرَكَ بِهٖ *âyetinin tehdidine müstehak olur. Onu cehenneme atmamak, bir yersiz merhamete mukabil hukuklarına taarruz edilen hadsiz dâvâcılara hadsiz merhametsizlikler olur. İşte o dâvâcılar cehennemin vücûdunu istedikleri gibi, izzet-i celâl ve azamet-i kemâl dahi kat'î isterler.*

Evet, nasıl bir serseri âsi ve raiyete tecavüz eden bir adam, oranın izzetli hâkimine dese: "Beni hapse atamazsın ve yapamazsın!" diye izzetine dokunsa, elbette o şehirde hapis olmasa da o edepsiz için bir hapis yapacak, onu içine atacak.

Aynen öyle de kâfir-i mutlak, küfrüyle izzet-i celâline şiddetle dokunuyor.. ve azamet-i kudretine inkâr ile dokunduruyor.. ve kemâl-i rubûbiyetine tecavüzüyle ilişiyor. Elbette, cehennemin pek çok vazifeler için pek çok esbab-ı mûcibesi ve vücûdunun hikmetleri olmasa da öyle kâfirler için bir cehennemi halketmek ve onları içine atmak, o izzet ve celâlin şe'nidir.

Hem mahiyet-i küfür dahi cehennemi bildirir. Evet, nasıl ki imanın mahiyeti eğer tecessüm etse lezzetleriyle bir cennet-i hususiye şekline girebilir ve cennetten bu noktadan gizli haber verir. Aynen öyle de Risale-i Nur'da delilleriyle isbat ve baştaki meselelerde dahi işaret edilmiş ki; *küfrün ve bilhassa küfr-ü mutlakın ve nifakın ve irtidadın öyle karanlıklı ve dehşetli elemleri ve mânevî azapları var, eğer tecessüm etse o mürted adama bir hususî cehennem olur ve büyük cehennemden bu cihette gizli haber verir.. ve bu fidanlık dünya mezraasındaki*[2] *hakikatcikler âhirette sümbüller*

---

1 "Şu muhakkak ki Allah Kendisine şirk koşulmasını affetmez." (Nisâ sûresi, 4/48, 116)

2 "Dünya, âhiretin tarlasıdır." mânâsındaki hadis için bkz.: el-Gazâlî, *İhyâu ulûmi'd-dîn* 4/19; es-Sehâvî, *el-Makâsıdü'l-hasene* s.497; Aliyyülkârî, *el-Esrâru'l-merfûa* s.205.

vermesi noktasından; bu zehirli çekirdek, o zakkum ağacına işaret eder, "Ben onun bir mâyesiyim." der. "Ve beni kalbinde taşıyan bedbaht için o zakkum ağacının bir hususî numûnesi, benim meyvem olur."

Madem küfür hadsiz hukuka bir tecavüzdür, elbette hadsiz bir cinâyettir. Öyle ise hadsiz bir azaba müstehak eder. Madem bir dakika katl, on beş sene cezada (sekiz milyona yakın dakikada) hapis azabını çekmesini adalet-i beşeriye kabul edip maslahata ve hukuk-u âmmeye muvâfık görür. *Elbette bir küfür, bin katl kadar olması cihetiyle; bir dakika küfr-ü mutlak, sekiz milyara yakın dakikalarda azap çekmesi o kanun-u adalete muvâfık geliyor. Bir sene ömrünü o küfürde geçiren, iki trilyon sekiz yüz seksen milyara yakın dakikada azaba müstehak ve* خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا[1] *sırrına mazhar olur.* Her ne ise...

Kur'ân-ı Hakîm'in cennet ve cehennem hakkındaki mucizâne izahatı ve Kur'ân'ın tefsiri ve ondan gelen Risale-i Nur'un cennet ve cehennemin vücûdlarına dair hüccetleri, daha başka beyana ihtiyaç bırakmamışlar.

وَيَتَفَكَّرُونَ فِي خَلْقِ السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضِ ۚ رَبَّنَا مَا خَلَقْتَ هٰذَا بَاطِلًا ۖ سُبْحَانَكَ فَقِنَا عَذَابَ النَّارِ[2]

رَبَّنَا اصْرِفْ عَنَّا عَذَابَ جَهَنَّمَ ۖ إِنَّ عَذَابَهَا كَانَ غَرَامًا ۝ إِنَّهَا سَاءَتْ مُسْتَقَرًّا وَمُقَامًا[3]

gibi pek çok âyetlerin ve başta Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)* ve umum peygamberler ve ehl-i hakikatin, her vakit dualarında en ziyade

أَجِرْنَا مِنَ النَّارِ ، نَجِّنَا مِنَ النَّارِ ، خَلِّصْنَا مِنَ النَّارِ

ve vahiy ve şuhûda binâen onlarca kat'iyet kesbeden "Cehennemden bizi hıfzeyle!"[4] demeleri gösteriyor ki; *nev-i beşerin en büyük meselesi cehennemden kurtulmaktır.* Ve kâinatın pek çok ehemmiyetli ve muazzam ve dehşetli bir hakikati cehennemdir ki; bir kısım o ehl-i şuhûd ve keşif ve tahkik

---

1 "Onlar cehennemde ebedî kalacaklardır." (Nisâ sûresi, 4/169; Ahzâb sûresi, 33/65; Cin sûresi, 72/23)

2 "Göklerin ve yerin yaratılışı hakkında düşünürler ve derler ki: "Ey büyük Rabbimiz! Sen bunları gayesiz, boşuna yaratmadın. Seni bu gibi noksanlardan tenzih ederiz. Sen bizi o ateş azabından koru!" (Âl-i İmran sûresi, 3/191)

3 "Ey yüce Rabbimiz, cehennem azabını bizden uzaklaştır. Zira onun azabı tahammülü zor, ömür tüketen bir derttir. Ne kötü bir varış yeri, ne fena bir yerleşim yeridir orası!" (Furkan sûresi, 25/65-66)

4 Bkz.: Buhârî, *cenâiz* 87, *tefsîru sûre (2)* 36, *deavât* 55; Müslim, *küsûf* 8, *zikir* 23, 26, 27, *cennet* 67, 68.

onu müşâhede eder.. ve bir kısmı tereşşuhâtını ve gölgelerini görür, dehşetinden feryat ederler, "Bizi ondan kurtar!" derler.

Evet, bu kâinatta hayır-şer, lezzet-elem, ziya-zulmet, hararet-bürûdet, güzellik-çirkinlik, hidayet-dalâlet birbirine karşı gelmesi ve içine girmesi, pek büyük bir hikmet içindir. Çünkü şer olmazsa hayır bilinmez. Elem olmazsa lezzet anlaşılmaz. Zulmetsiz ziya, ehemmiyeti olmaz. Soğukla, hararetin dereceleri tahakkuk eder. Çirkinlik ile hüsnün tek bir hakikati, bin hakikat ve binler çeşit hüsün mertebeleri vücûd bulur. Cehennemsiz cennetin pek çok lezzetleri gizli kalır. Bunlara kıyasen her şey, bir cihette zıddıyla bilinebilir ve birtek hakikati, sümbül verip çok hakikatler olur. Madem bu karışık mevcudât, dâr-ı fânîden dâr-ı bekâya akıp gidiyor; elbette nasıl ki hayır, lezzet, ışık, güzellik, iman gibi şeyler cennete akar. Öyle de şer, elem, karanlık, çirkinlik, küfür gibi zararlı maddeler cehenneme yağar. Ve bu mütemâdiyen çalkanan kâinatın selleri o iki havuza girer, durur. Kerametli Yirmi Dokuzuncu Söz'ün âhirindeki remizli nüktelerine havale ederek kısa kesiyoruz.

Ey bu Medrese-i Yusufiye'de benim ders arkadaşlarım! Bu dehşetli haps-i ebedîden kurtulmanın kolayı, çaresi, bu dünyevî hapsimizden istifade ederek elimiz mecburiyetle yetişmeyen çok günahlardan kurtulduğumuzla beraber, eski günahlardan tevbe edip farzlarımızı eda ederek her bir saat bu hapisteki ömrümüzü bir gün ibadet hükmüne getirmekle o ebedî hapisten necatımız ve o nurânî cennete girmemiz için en iyi bir fırsattır. Bu fırsatı kaçırırsak dünyamız ağladığı gibi âhiretimiz dahi ağlayacak. خَسِرَ الدُّنْيَا وَالْاٰخِرَةَ[1] tokadını yiyeceğiz.

Bu Makam Yazıldığı Zaman Kurban Bayramı Geldi

اَللّٰهُ أَكْبَرُ.. اَللّٰهُ أَكْبَرُ.. اَللّٰهُ أَكْبَرُ[2]'ler ile nev-i beşerin beşten birisine, üç yüz milyon insanlara birden اَللّٰهُ أَكْبَرُ dedirmesi; koca küre-i arz, büyüklüğü nisbetinde o اَللّٰهُ أَكْبَرُ kelime-i kudsiyesini semâvâttaki seyyârât arkadaşlarına işittiriyor

1 "Dünyayı da âhireti de kaybeder." (Hac sûresi, 22/11)

2 Sadece büyüklükte değil hiçbir konuda eşi ve benzeri olmayan, başka bir şey Kendisiyle kıyas bile edilemeyecek yegâne büyük, Allah'tır.

gibi yirmi binden ziyade hacıların Arafat'ta ve îdde beraber birden اَللّٰهُ أَكْبَرُ demeleri, Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)*'ın bin üç yüz sene evvel âl ve sahabeleriyle söylediği ve emrettiği اَللّٰهُ أَكْبَرُ kelâmının bir nevi aks-i sadâsı olarak rubûbiyet-i ilâhiyenin رَبُّ الْأَرْضِ[1] ve رَبُّ الْعَالَمِينَ[2] azamet-i unvanıyla küllî tecellîsine karşı geniş ve küllî bir ubûdiyetle bir mukabeledir, diye tahayyül ve his ve kanaat ettim.

Sonra, "Acaba bu kelâm-ı kudsînin bizim meselemizle dahi münasebeti var mı?" diye tahattur ettim. Birden hatıra geldi ki başta bu kelâm olarak sair bâkiyât-ı sâlihât unvanını taşıyan لَا إِلٰهَ إِلَّا اللّٰهُ[3] ve اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ[4] ve سُبْحَانَ اللّٰهِ[5] gibi şeâirden çok kelâmlar cüz'î ve küllî meselemizi ihtar ve tahakkukuna işaret ederler.

Meselâ اَللّٰهُ أَكْبَرُ[6] 'in bir vech-i manası, Cenâb-ı Hakk'ın kudreti ve ilmi; her şeyin fevkinde büyüktür, hiçbir şey daire-i ilminden çıkamaz, tasarruf-u kudretinden kaçamaz ve kurtulamaz.. ve korktuğumuz en büyük şeylerden daha büyüktür. Demek haşri getirmekten ve bizi ademden kurtarmaktan ve saadet-i ebediyeyi vermekten daha büyüktür. Her acîb ve tavr-ı aklın haricindeki her şeyden daha büyüktür ki; مَا خَلْقُكُمْ وَلَا بَعْثُكُمْ إِلَّا كَنَفْسٍ وَاحِدَةٍ[7] âyetinin sarâhat-i kat'iyesi ile nev-i beşerin haşri ve neşri, birtek nefsin îcadı kadar o kudrete kolay gelir. Bu mana itibarıyladır ki darb-ı mesel hükmünde büyük musibetlere ve büyük maksatlara karşı herkes, "Allah büyüktür! Allah büyüktür!" der.. kendine teselli ve kuvvet ve nokta-yı istinad yapar.

Evet, nasıl ki Dokuzuncu Söz'de bu kelime iki arkadaşıyla bütün ibadâtın fihristesi olan namazın çekirdekleri ve hülâsaları ve içinde ve tesbihatında tekrar ile namazın manasını takviye için سُبْحَانَ اللّٰهِ ، اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ ، اَللّٰهُ أَكْبَرُ üç

---

1 "Yerin Rabbi" (Câsiye sûresi, 45/36)

2 "Âlemlerin Rabbi" (A'râf sûresi, 7/54; Şuarâ sûresi, 26/23; Kasas sûresi, 28/30; Mü'min sûresi, 40/64; Fussilet sûresi, 41/9; Tekvir sûresi, 81/29; Hâkka sûresi, 69/4)

3 "Allah'tan başka ilâh yoktur." (Sâffât sûresi, 37/35; Muhammed sûresi, 47/19)

4 "Bütün hamdler, övgüler Allah'adır."

5 Allah'ı bütün eksiklerden tenzih ederim.

6 Sadece büyüklükte değil hiçbir konuda eşi ve benzeri olmayan, başka bir şey Kendisiyle kıyas bile edilemeyecek yegâne büyük, Allah'tır.

7 "Sizin hepinizi yaratmak da, ölümünüzün ardından (âhirette) hepinizi diriltmek de, (O'nun için) ancak bir kişiyi yaratmak ve diriltmek gibidir." (Lokman sûresi, 31/28)

muazzam hakikatlere.. ve insanın kâinatta gördüğü medar-ı hayret, medar-ı şükran ve medar-ı azamet ve kibriya, acîb ve güzel ve büyük, pek çok fevkalâde şeylerden aldığı hayret ve lezzet ve heybetten neşet eden suâllerine pek kuvvetli cevap verdiği gibi, On Altıncı Söz'ün âhirinde izah edilen şu; nasıl bir nefer bayramda bir müşîr ile beraber huzur-u padişaha girer, sair vakitte zâbitinin makamı ile onu tanır. Aynen öyle de her adam, hacda bir derece veliler gibi Cenâb-ı Hakk'ı رَبُّ الْأَرْضِ ve رَبُّ الْعَالَمِينَ unvanı ile tanımaya başlar. Ve o kibriya mertebeleri kalbine açıldıkça, ruhunu istilâ eden mükerrer ve hararetli hayret suâllerine yine اَللّٰهُ أَكْبَرُ tekrarıyla umumuna cevap verdiği misillü; On Üçüncü Lem'a'nın âhirinde izahı bulunan ki; şeytanların en ehemmiyetli desiselerini köküyle kesip cevab-ı kat'î veren yine اَللّٰهُ أَكْبَرُ olduğu gibi, bizim âhiret hakkındaki suâlimize de kısa fakat kuvvetli cevap verdiği misillü, اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ cümlesi dahi haşri ihtar edip ister. Bize der:

"Manam, âhiretsiz olmaz; çünkü 'ezelden ebede kadar her kimden ve her kime karşı bütün hamd ve şükür O'na mahsustur' ifade ettiğimden; bütün nimetlerin başı ve nimetleri hakikî nimet yapan ve bütün zîşuûru ademin hadsiz musibetlerinden kurtaran, yalnız saadet-i ebediye olabilir ve benim o küllî manama mukabele eder."

Evet, her mümin namazlardan sonra, her gün hiç olmazsa yüz elliden ziyade اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ.. اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ şer'an demesi ve manası da ezelden ebede kadar bir hadsiz geniş hamd ve şükrü ifade etmesi, ancak ve ancak saadet-i ebediyenin ve cennetin peşin bir fiyatı ve muaccel bir bahasıdır. Ve dünyanın kısa ve fânî elemlerle âlûde olan nimetlerine münhasır olmaz ve mahsus değil ve onlara da ebedî nimetlere vesile olmaları cihetiyle bakar, şükreder.

سُبْحَانَ اللّٰهِ kelime-i kudsiyesi ise Cenâb-ı Hakk'ı şerikten, kusurdan, noksaniyetten, zulümden, aczden, merhametsizlikten, ihtiyaçtan ve aldatmaktan ve kemâl ve cemâl ve celâline muhalif olan bütün kusurâttan takdis ve tenzih etmek manasıyla, saadet-i ebediyeyi ve celâl ve cemâl ve kemâl-i saltanatının haşmetine medar olan dâr-ı âhireti ve ondaki cenneti ihtar edip delâlet ve işaret eder. Yoksa sâbıkan isbat edildiği gibi saadet-i ebediye olmazsa hem saltanatı, hem kemâli, hem celâl, hem cemâl, hem rahmeti, kusur ve noksan lekeleriyle lekedâr olurlar.

İşte bu üç kudsî kelimeler gibi, بِسْمِ اللهِ[1] ve لَا إِلٰهَ إِلَّا اللهُ *ve sair kelimât-ı mübareke, her biri erkân-ı imaniyenin birer çekirdeği.. ve bu zamanda keşfedilen et hülâsası ve şeker hülâsası gibi, hem erkân-ı imaniyenin hem Kur'ân hakikatlerinin hülâsaları.. ve bu üçü namazın çekirdekleri oldukları gibi, Kur'ân'ın dahi çekirdekleri.. ve parlak bir kısım sûrelerin başlarında pırlanta gibi görünmeleri.. ve çok sünûhâtı tesbihatta başlayan Risale-i Nur'un dahi hakikî madenleri ve esasları ve hakikatlerinin çekirdekleridirler.*

Ve velâyet-i Ahmediye ve ubûdiyet-i Muhammediye (aleyhissalâtü vesselâm) cihetinde, öyle bir daire-i zikirde, namazdan sonraki tesbihatta bir tarîkat-i Muhammediye'nin (aleyhissalâtü vesselâm) virdidirler ki; her namaz vaktinde yüz milyondan ziyade müminler beraber, o halka-yı kübrâ-yı zikirde, ellerinde tesbihler, سُبْحَانَ اللهِ *otuz üç,* اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ *otuz üç,* اَللهُ أَكْبَرُ *otuz üç defa tekrar ederler.*

İşte böyle gayet muhteşem bir halka-yı zikirde sâbıkan beyan ettiğimiz gibi; hem Kur'ân'ın, hem imanın, hem namazın hülâsaları ve çekirdekleri olan o üç kelime-i mübarekeyi namazdan sonra otuz üçer defa okumak ne kadar kıymettar ve sevaplı olduğunu elbette anladınız.

Bu risalenin başında Birinci Meselesi namaza dair güzel bir ders olduğu gibi hiç düşünmediğim hâlde, âdeta ihtiyârsız olarak, onun âhiri de namaz tesbihatına dair ehemmiyetli bir ders oldu.

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ عَلٰى إِنْعَامِهٖ[2]

سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا ؕ إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ[3]

---

1 Allah'ın adıyla

2 Hamdolsun nimetlerini üzerimize yağdıran Münim-i Hakikî Allah'a.

3 "Sübhansın yâ Rab! Senin bize bildirdiğinden başka ne bilebiliriz ki? Her şeyi hakkıyla bilen, her şeyi hikmetle yapan sensin." (Bakara sûresi, 2/32)

Dokuzuncu Mesele

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

اٰمَنَ الرَّسُولُ بِمَا أُنْزِلَ إِلَيْهِ مِنْ رَبِّهٖ وَالْمُؤْمِنُونَ ۜ كُلٌّ اٰمَنَ بِاللهِ وَمَلٰٓئِكَتِهٖ وَكُتُبِهٖ وَرُسُلِهٖ لَا نُفَرِّقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِنْ رُسُلِهٖ[1]... الخ

Bu âyet-i ecma' ve âlâ ve ekberin bir küllî ve uzun nüktesini beyan etmeye, bir dehşetli mânevî suâl ve bir azametli ve ilâhî bir nimetin inkişafından neşet eden bir hâl sebebiyet verdiler.

Şöyle ki, mânen ruha geldi; neden bir cüz-ü hakikat-i imaniyeyi inkâr eden kâfir olur ve kabul etmeyen müslüman olmaz? Hâlbuki Allah ve âhirete iman, bir güneş gibi o karanlığı izale etmek lâzım geliyor. Hem neden bir rükün ve hakikat-i imaniyeyi inkâr eden mürted olur, küfr-ü mutlaka düşer ve kabul etmeyen İslâmiyet'ten çıkar? Hâlbuki sair erkân-ı imaniyeye imanı varsa, onu küfr-ü mutlaktan kurtarmak lâzım geliyor.

Elcevap: *İman, altı rüknünden çıkan öyle bir vahdânî hakikattir ki tefrik kabul etmez.. ve öyle bir küllîdir ki, tecezzî kaldırmaz.. ve öyle bir külldür ki kabil-i inkısam olmazlar.* Çünkü her bir rükn-ü imanî, kendini isbat eden hüccetleriyle sair erkân-ı imaniyeyi isbat eder. Her biri her birisine gayet kuvvetli bir hüccet-i âzam olur. Öyle ise bütün erkânı, bütün delilleriyle sarsmayan bir fikr-i bâtıl, hakikat nazarında birtek rüknü, belki bir hakikati ibtal edip inkâr edemez. Belki adem-i kabul perdesi altında gözünü kapamakla bir küfr-ü inadî yapabilir. Gitgide küfr-ü mutlaka düşer, insaniyeti mahvolur; hem maddî, hem mânevî cehenneme gider.

İşte biz, bu makamda gayet muhtasar işaretlerle ve Meyve Risalesi'nde haşrin isbatında sair erkân-ı imaniye haşri de isbat ettiklerini kısacık hülâsalarla beyanı gibi, bu makamda dahi mücmel fezleke ve muhtasar hülâsalarla –Cenâb-ı Hakk'ın inâyetiyle– bu nükte-i âzam altı noktada beyan edilecek.

---

[1] "Peygamber, Rabbi tarafından kendisine ne indirildi ise ona iman etti, müminler de. Onlardan her biri Allah'a, meleklerine, kitaplarına ve resûllerine iman etti. "O'nun resûllerinden hiç birini diğerinden ayırt etmeyiz" dediler…" (Bakara sûresi, 2/285)

Birinci Nokta

İman-ı billâh, kendi hüccetleriyle hem sair rükünlerini, hem iman-ı bi'l-âhireti isbat eder ki; Meyve Risalesi'nin Yedinci Meselesi'nde güzelce göstermiş. Evet, bu hadsiz kâinatı bir saray, bir şehir, bir memleket gibi bütün levâzımı ile idare eden ve mizan ve intizam dairesinde çeviren ve hikmetlerle değiştiren.. ve zerrâtı ve seyyârâtı ve sinekleri ve yıldızları birer muntazam ordu gibi beraber teçhiz ve idare eden.. ve emir ve iradesi dairesinde mütemâdiyen bir ulvî manevra içinde tâlim ve tavzifâtla faaliyete ve seyr ve cevelâna ve ubûdiyetkârâne bir resm-i küşada ve seyahate getiren ezelî ve bâkî bir saltanat-ı rubûbiyet ve ebedî ve dâimî bir hâkimiyet-i ulûhiyet, hiç mümkün müdür ve hiç akıl kabul eder mi ve hiçbir ihtimal var mı ki, o ebedî ve sermedî ve bâkî ve dâimî saltanatın bâkî bir makarrı ve dâimî bir medarı ve sermedî bir mazharı olan dâr-ı âhiret olmasın? Bin defa hâşâ!

Demek, Cenâb-ı Hakk'ın saltanat-ı rubûbiyeti ve –Yedinci Mesele'de beyan edildiği gibi– *ekser isimleri ve vücûb-u vücûdunun hüccetleri, âhirete şehadet ederler ve isterler. Ve bu kutb-u imanî ne kadar kuvvetli bir nokta-yı istinadı var; gör, bil, görür gibi inan!*

Hem nasıl iman-ı billâh, âhiretsiz olmaz. Öyle de, Onuncu Söz'de kısa işaretlerle beyan edildiği gibi, hiçbir cihette mümkün müdür ve hiç akıl kabul eder mi ki; ulûhiyet ve mâbûdiyetin tezahürü için bu kâinatı öyle bir mücessem *kitab-ı samedânî* ki, her sayfası bir kitap kadar ve her satırı bir sayfa kadar manaları ifade eder.. ve öyle cismânî bir *kur'ân-ı sübhânî* ki; her bir âyet-i tekviniyesi ve her bir kelimesi, hatta her bir noktası, her bir harfi birer mucize hükmündedir.. ve öyle muhteşem ve içi hadsiz âyâtla ve mânidâr nakışlarla tezyin edilmiş bir *mescid-i rahmânîdir* ki; her bir köşesinde bir tâife, bir nevi ibadet-i fıtriye ile iştigal eder bir şekilde halkeden bir Allah, bir Mâbûd-u bilhak, o kitab-ı kebîrin manalarını ders verecek üstadları ve o *kur'ân-ı samedânî*nin âyetlerini tefsir edecek müfessirleri, elçi olarak göndermesin.. ve o mescid-i ekberde hadsiz tarzlarda ibadet edenlere imamları tayin etmesin.. ve o üstadlara ve müfessirlere ve imamlara fermanları vermesin! Hâşâ, yüz bin hâşâ!

Hem cemâl-i rahmetini ve hüsn-ü şefkatini ve kemâl-i rubûbiyetini zîşuurlara göstermek ve onları şükre ve hamde sevk etmek için bu kâinatı öyle bir ziyafetgâh ve bir teşhirgâh ve öyle bir seyrangâh ki; hadsiz çeşit çeşit, leziz nimetler ve gayet antika, hadsiz harika sanatlar içinde dizilmiş bir tarzda halkeden

bir Sâni-i Rahîm ve Kerîm hiç mümkün müdür ve hiç akıl kabul eder mi ki; o ziyafetgâhtaki zîşuûr mahlûklar ile konuşmasın ve onlara o nimetlere mukabil elçileri vasıtasıyla vazife-i teşekküriyeyi ve tezahür-ü rahmetine ve sevdirmesine karşı vazife-i ubûdiyeti bildirmesin!.. Hâşâ, binler hâşâ!

Hem hiç mümkün müdür; bir sâni' sanatını sever, beğendirmek ister; hatta ağızların bin çeşit zevklerini nazara alması delâletiyle takdir ve tahsinlerle karşılanmak arzu eder ve her bir sanatıyla kendini hem tanıttırmak, hem sevdirmek, hem bir çeşit mânevî cemâlini göstermek ister bir tarzda bu kâinatı antika sanatlarla süslendirdiği hâlde, kâinattaki zîhayatın kumandanları olan insanlara onların büyüklerinden bir kısmı ile konuşup elçi olarak göndermesin; güzel sanatları takdirsiz ve fevkalâde hüsn-ü esmâsı tahsinsiz ve tanıttırması ve sevdirmesi mukabelesiz kalsın!.. Hâşâ, yüz bin hâşâ!

Hem bütün zîhayatın ihtiyacât-ı fıtriyeleri için dualarına ve hâl dili ile edilen bütün ilticalara ve arzulara, vakti vaktine, kasd ve ihtiyâr ve iradeyi gösterir bir tarzda hadsiz in'amlarıyla ve nihâyetsiz ihsânâtıyla fiilen ve hâlen sarih bir surette konuşan bir Mütekellim-i Alîm hiç mümkün müdür, hiç akıl kabul eder mi; en cüz'î bir zîhayat ile fiilen ve hâlen konuşsun ve tam derdine derman yetiştiren ihsanıyla derdini dinlesin ve ihtiyacını görsün ve bilsin.. ve bütün kâinatın en müntehap neticesi ve arzın halifesi[1] ve ekser mahlûkat-ı arziyenin kumandanları olan insanların mânevî reisleri ile görüşmesin! Onlarla, belki her zîhayat ile fiilen ve hâlen konuştuğu gibi onlar ile kavlen ve kelâmen konuşmasın ve onlara fermanları ve suhuf ve kitapları göndermesin!.. Hâşâ, hadsiz hâşâ!

Demek iman-ı billâh, kat'iyetiyle ve hadsiz hüccetleriyle وَكُتُبِهٖ وَرُسُلِهٖ *yani peygamberlere ve mukaddes kitaplara imanı isbat eder.*

Hem hiçbir cihet-i imkânı var mı ve hiç akıl kabul eder mi ki; bütün masnûâtıyla kendini tanıttırana ve sevdirene ve teşekkürâtı fiilen ve hâlen isteyene mukabil; kâinatı velveleye veren hakikat-i Kur'âniye ile Zülcelâl o Sanatkâr'ı ekmel bir tarzda tanıyıp ve tanıttırıp ve sevip ve sevdirip ve teşekkür edip ve ettirip ve سُبْحَانَ اللهِ[2] ، اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ[3] ، اَللهُ أَكْبَرُ[4] 'ler ile küre-i arzı semâvâta

---

1 Bkz.: Bakara sûresi, 2/30.

2 Allah'ı bütün eksiklerden tenzih ederim.

3 "Bütün hamdler, övgüler Allah'adır."

4 Sadece büyüklükte değil hiçbir konuda eşi ve benzeri olmayan, başka bir şey Kendisiyle kıyas bile edilemeyecek yegâne büyük, Allah'tır.

işittirecek derecede konuşturup ve kara ve denizleri cezbeye getirecek bir vaziyetle, bin üç yüz sene zarfında nev-i beşerin kemiyeten beşten birisini ve keyfiyeten ve insaniyeten yarısını arkasına alıp o Hâlık'ın bütün tezahür-ü rubûbiyetine geniş ve küllî bir ubûdiyetle mukabele eden.. ve bütün makâsıd-ı ilâhiyesine karşı Kur'ân'ın sûreleriyle kâinata ve asırlara bağıran, ders veren, dellâllık eden.. ve nev-i insanın şerefini ve kıymetini ve vazifesini gösteren ve bin mucizâtıyla tasdik edilen Muhammed *(aleyhissalâtü vesselâm)*, en müntehap mahlûku ve en mükemmel elçisi ve en büyük resûlü olmasın!.. Hâşâ ve kellâ! Yüz bin defa hâşâ!

Demek وَأَشْهَدُ أَنَّ لَا إِلٰهَ إِلَّا اللّٰهُ[1] *hakikati, bütün hüccetleriyle* وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللّٰهِ[2] *hakikatini isbat eder.*

Hem hiç imkân var mı ki; bu kâinatın Sâni'i, mahlûkatını yüz bin diller ile birbiriyle konuştursun ve onların konuşmalarını işitsin ve bilsin ve kendisi konuşmasın!.. Hâşâ!

Hem hiç akıl kabul eder mi ki; kâinattaki makâsıd-ı ilâhiyesini bir ferman ile bildirmesin. Ve muammasını açacak ve mahlûkat ne yerden geliyorlar ve ne yere gidecekler ve ne için böyle kafile kafile arkasında buraya gelip, bir parça durup, geçiyorlar diye üç dehşetli suâl-i umûmîye hakikî cevap verecek Kur'ân gibi bir kitabı göndermesin!.. Hâşâ!

Hem hiç mümkün müdür ki; on üç asrı ışıklandıran ve her saatte yüz milyon lisanlarda kemâl-i hürmetle gezen ve milyonlar hâfızların kalblerinde kudsiyetiyle yazılan.. ve nev-i beşerin keyfiyeten kısm-ı âzamını kanunlarıyla idare eden ve nefislerini ve ruhlarını ve kalblerini ve akıllarını terbiye ve tezkiye ve tasfiye ve talim eden.. ve Risale-i Nur'da kırk vech-i i'câzı isbat edilen ve kırk tâife ve tabaka-yı nâsa ve her bir tabakaya karşı bir nevi i'câzını gösterdiği kerametli ve harikalı On Dokuzuncu Mektup'ta beyan olunan.. ve Muhammed *(aleyhissalâtü vesselâm)* bin mucizâtıyla onun bir mucizesi olarak hak kelâmullah olduğu kat'î isbat edilen Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan, hiçbir cihette imkânı var mı ki, o Mütekellim-i Ezelî ve o Sâni-i Sermedî'nin kelâmı ve fermanı olmasın!.. Hâşâ, yüz bin defa hâşâ ve kellâ!

Demek iman-ı billâh, bütün hüccetleriyle Kur'ân'ın kelâmullah olduğunu isbat ediyor.

---

1 "Şehadet ederim ki Allah'tan başka ilâh yoktur." (Müslim, *salât* 60; Tirmizî, *salât* 216; Ebû Dâvûd, *salât* 178; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 1/292)

2 "Şehâdet ederim ki Hz. Muhammed *(sallallâhu aleyhi ve sellem)* Allah'ın resûlüdür." (Müslim, *salât* 60; Tirmizî, *salât* 216; Ebû Dâvûd, *salât* 178; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 1/292)

Hem hiç mümkün müdür ki; zeminin yüzünü mütemâdiyen zîhayatlarla doldurup boşaltan ve kendini tanıttırmak ve ibadet ve tesbihat ettirmek için bu dünyamızı zîşuûrlarla şenlendiren bir Sultan-ı Zülcelâl, semâvâtı ve yıldızları boş ve hâlî bıraksın; onlara münasip ahaliyi yaratıp, o semâvî saraylarda iskân etmesin ve saltanat-ı rubûbiyetini en büyük memleketinde hademesiz, haşmetsiz, memursuz, elçisiz, yaversiz, nâzırsız, seyircisiz, âbidsiz, raiyetsiz bıraksın!.. Hâşâ, melekler sayısınca hâşâ!

Hem hiçbir cihette imkânı var mı ki; bu kâinatı öyle bir kitap tarzında yazar ki, her bir ağacın bütün tarihçe-i hayatını bütün çekirdeklerinde kaydeden.. ve her bir otun ve çiçeğin bütün vazife-i hayatiyesini bütün tohumlarında yazan.. ve her bir zîşuûrun bütün sergüzeşte-i hayatiyesini hardal gibi küçük kuvve-i hâfızasında gayet mükemmel yazdıran.. ve bütün mülkünde ve devâir-i saltanatında her ameli ve her hâdiseyi müteaddit fotoğraflarla alarak muhafaza eden.. ve rubûbiyetin en ehemmiyetli bir esası olan adalet, *hikmet* ve *rahmetin* tecellîleri ve tahakkukları için koca cennet ve cehennemi ve sırat ve mizan-ı ekberi yaratan bir *Hâkim-i Hakîm* ve bir *Alîm-i Rahîm*, insanların kâinatı alâkadar eden amellerini yazdırmasın ve mücâzât ve mükâfât için fiillerini kaydettirmesin ve seyyiât ve hasenâtlarını kaderin levhalarında yazmasın!.. Hâşâ, kaderin levh-i mahfûzunda yazılan harfleri adedince hâşâ!

Demek iman-ı billâh hakikati, hüccetleriyle hem melâikeye iman, hem kadere iman hakikatlerini dahi kat'î isbat eder. Güneş gündüzü ve gündüz güneşi gösterdiği gibi, imanın rükünleri birbirini isbat ederler.

İkinci Nokta

Başta Kur'ân, bütün semâvî kitaplar ve suhuflar ve başta Muhammed *(aleyhissalâtü vesselâm)* olarak bütün peygamberler *(aleyhimüsselâm)*, bütün dâvâları beş-altı esas üzerine dönüyorlar. Mütemâdiyen o esasları ders vermeye ve isbat etmeye çalışıyorlar. Onların peygamberliklerine ve doğruluklarına şehadet eden bütün hüccetler ve deliller o esaslara bakıyorlar, onların hakkaniyetlerine kuvvet veriyorlar. O esaslar ise iman-ı billâh ve iman-ı bi'l-âhiret ve sair rükünlere imandır.

Demek, imanın altı rüknü birbirlerinden ayrılmaları mümkün değildir. Her birisi umumunu isbat eder, ister, iktiza eder. O altı, öyle bir küll ve küllîdir ki tecezzî kabul etmez ve inkısamı imkân hâricindedir.

Nasıl ki, kökü göklerde Tûbâ ağacı gibi her bir dalı, her bir meyvesi, her bir yaprağı o koca ağacın küllî, tükenmez hayatına dayanıyor. O kuvvetli ve güneş gibi zâhir o hayatı inkâr edemeyen, birtek muttasıl yaprağın hayatını inkâr edemez. Eğer etse o ağaç, dalları ve meyveleri ve yaprakları sayısınca o münkiri tekzip edecek, susturacak. Öyle de iman, altı rükünleriyle aynı vaziyettedir.

Bu makamın başında *altı nokta* ve her bir nokta dahi *beş nükte* olarak, altı erkân-ı imaniyeyi otuz altı nüktede beyan etmek niyet edilmişti. Ve baştaki dehşetli suâle izahat ile cevap vermek murad etmiştim. Fakat bazı ârızalar meydan vermediler. Tahmin ederim ki, birinci nokta kâfi bir mikyas olmasından, daha, zekilere ziyade izaha ihtiyaç kalmadı ve tam anlaşıldı ki:

Bir müslüman, bir hakikat-i imaniyeyi inkâr etse küfr-ü mutlaka düşer. Çünkü başka dinlerin icmâllerine mukabil İslâmiyet'te tam izahat verilmiş, rükünler birbiriyle zincirlenmiş. Muhammed (aleyhissalâtü vesselâm)'ı tanımayan, tasdik etmeyen bir müslüman, Allah'ı da (sıfâtıyla) daha tanımaz ve âhireti bilmez. Bir müslümanın imanı, o kadar kuvvetli ve sarsılmaz hadsiz hüccetlere dayanıyor ki inkârda hiçbir özür kalmıyor. Âdeta akıl, kabulde mecbur oluyor.

Üçüncü Nokta

Bir zaman اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ[1] dedim. Onun hadsiz, geniş manasına mukabil gelecek bir nimet aradım. Birden bu cümle hatıra geldi:

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ عَلَى الْإِيمَانِ بِاللّٰهِ وَعَلٰى وَحْدَانِيَّتِهٖ وَعَلٰى وُجُوبِ وُجُودِهٖ وَعَلٰى صِفَاتِهٖ وَأَسْمَائِهٖ
حَمْدًا بِعَدَدِ تَجَلِّيَاتِ أَسْمَائِهٖ مِنَ الْأَزَلِ إِلَى الْأَبَدِ[2]

Ben de baktım, tam mutâbıktır. Şöyle ki:

.....

1 "Bütün hamdler, övgüler Allah'adır."

2 Bize lutfettiği iman için, vahdâniyeti için, vücub-u vücudu için, sıfât ve esmâsı için, ezelden ebede bütün esmâsının tecelliyâtı adedince Allah'a hamd olsun.

Onuncu Mesele

Emirdağ Çiçeği

Kur'ân'da Olan Tekrarâta Gelen İtirazlara Karşı Gayet Kuvvetli Bir Cevaptır

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Gerçi bu mesele perişan vaziyetimden müşevveş ve letâfetsiz olmuş. Fakat o müşevveş ibare altında çok kıymetli bir nevi i'câzı, kat'î bildim. Maatteessüf ifadeye muktedir olamadım. Her ne kadar ibaresi sönük olsa da Kur'ân'a ait olmak cihetiyle hem ibadet-i tefekküriye, hem kudsî, yüksek, parlak bir cevherin sadefidir. Yırtık libasına değil, elindeki elmasa bakılsın. Hem bunu gayet hasta ve perişan ve gıdasız, bir-iki gün Ramazan'da, mecburiyetle gayet mücmel ve kısa ve bir cümlede pek çok hakikatleri ve müteaddit hüccetleri dercederek yazdım. Kusura bakılmasın.[1(Hâşiye)]

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Ramazan-ı Şerif'te Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan'ı okurken Risale-i Nur'a işaretleri Birinci Şuâ'da beyan olunan otuz üç âyetten hangisi gelse bakıyorum ki, o âyetin sayfası ve yaprağı ve kıssası dahi Risale-i Nur'a ve şâkirtlerine kıssadan hisse almak noktasında bir derece bakıyor. Hususan Sûre-i Nur'dan âyet-i nûr[2], on parmakla Risale-i Nur'a baktığı gibi arkasındaki âyet-i zulümât[3] dahi muârızlarına tam bakıyor ve ziyade hisse veriyor. Âdeta o makam, cüz'iyetten çıkıp külliyet kesbeder ve bu asırda o külliyetin tam bir ferdi Risale-i Nur ve şâkirtleridir, diye hissettim.

Evet Kur'ân'ın hitabı, evvelâ Mütekellim-i Ezelî'nin rubûbiyet-i âmmesinin geniş makamından.. hem nev-i beşer, belki kâinat nâmına muhatap olan Zât'ın geniş makamından.. hem umum nev-i beşer ve benî-âdemin bütün asırlarda irşadlarının gayet vüs'atli makamından.. hem

---

1 (Hâşiye) Denizli Hapsi'nin meyvesine Onuncu Mesele olarak Emirdağ'ın ve bu Ramazan-ı Şerif'in nurlu bir küçük çiçeğidir. Tekrarât-ı Kur'âniye'nin bir hikmetini beyanla ehl-i dalâletin ufûnetli ve zehirli evhamlarını izale eder.

2 Nûr sûresi, 24/35.

3 Nûr sûresi, 24/40.

dünya ve âhiretin, arz ve semâvâtın ve ezel ve ebedin ve Hâlık-ı kâinatın rubûbiyetine ve bütün mahlûkatın tedbirine dair kavânîn-i ilâhiyenin gayet yüksek, ihatalı beyanatının makamından aldığı vüs'at ve ulviyet ve ihata cihetiyle o hitap, öyle bir yüksek i'câz ve şümûlü gösterir ki; ders-i Kur'ân'ın muhataplarından en kesretli tâife olan tabaka-yı avâmın basit fehimlerini okşayan zâhirî ve basit mertebesi dahi en ulvî tabakayı da tam hissedar eder. Güya kıssadan yalnız bir hisse ve bir hikâye-i tarihiyeden bir ibret değil, belki bir küllî düsturun efradı olarak her asra ve her tabakaya hitap ederek taze nâzil oluyor ve bilhassa çok tekrar ile اَلظَّالِمِينَ.. اَلظَّالِمِينَ[1] *deyip tehditleri ve zulümlerinin cezası olan musibet-i semâviye ve arziyeyi şiddetle beyanı, bu asrın emsâlsiz zulümlerine Kavm-i Âd ve Semûd ve Firavun'un başlarına gelen azaplarla baktırıyor ve mazlum ehl-i imana İbrahim ve Mûsâ (aleyhimesselâm)'lar gibi enbiyânın necatlarıyla teselli veriyor.*

Evet, nazar-ı gaflet ve dalâlette vahşetli ve dehşetli bir ademistan ve elîm ve mahvolmuş bir mezaristan olan bütün geçmiş zaman ve ölmüş karnlar ve asırlar, canlı birer sayfa-yı ibret ve baştan başa ruhlu, hayattar bir acîb âlem ve mevcut ve bizimle münasebettar bir memleket-i rabbâniye suretinde sinema perdeleri gibi; kâh bizi o zamanlara, kâh o zamanları yanımıza getirerek her asra ve her tabakaya gösterip yüksek bir i'câz ile dersini veren Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan, aynı i'câz ile nazar-ı dalâlette câmid, perişan, ölü, hadsiz bir vahşetgâh olan ve firak ve zevalde yuvarlanan bu kâinatı bir kitab-ı samedânî, bir şehr-i rahmânî, bir meşher-i sun-u rabbânî olarak o câmidâtı canlandırıp birer vazifedâr suretinde birbiriyle konuşturup ve birbirinin imdadına koşturup nev-i beşere ve cin ve meleğe hakikî ve nurlu ve zevkli hikmet dersleri veren bu Kur'ân-ı Azîmüşşân'ın elbette, her harfinde on ve yüz ve bazen bin ve binler sevap bulunması.. ve bütün cin ve ins toplansa onun mislini getirememesi..[2] ve bütün benîâdemle ve kâinatla tam yerinde konuşması.. ve her zaman milyonlar hâfızların kalblerinde zevk ile yazılması.. ve çok tekrarla ve kesretli tekrarâtıyla usandırmaması.. ve çok iltibas yerleri ve cümleleri ile beraber çocukların nazik ve basit kafalarında mükemmel yerleşmesi.. ve hastaların ve az sözden müteessir olan ve sekerâtta

---

1 Zâlimler.. zâlimler.. (Bu tehditin yer aldığı bazı âyetler için bkz.: Bakara sûresi, 2/35, 95, 124...)

2 Bkz.: Bakara sûresi, 2/23; Yûnus sûresi, 10/38; Hûd sûresi, 11/13; İsrâ sûresi, 17/88; Kasas sûresi, 28/49; Tûr sûresi, 52/34.

olanların kulağında mâ-yı zemzem misillü hoş gelmesi gibi kudsî imtiyazları kazanır ve iki cihanın saadetlerini kendi şâkirtlerine kazandırır.

Ve tercümanın ümmiyet mertebesini tam riayet etmek sırrıyla hiçbir tekellüf ve hiçbir tasannû ve hiçbir gösterişe meydan vermeden selâset-i fıtriyesini ve doğrudan doğruya semâdan gelmesini ve en kesretli olan tabakât-ı avâmın basit fehimlerini tenezzülât-ı kelâmiye ile okşamak hikmetiyle en ziyade semâ ve arz gibi en zâhir ve bedihî sayfalarını açıp o âdiyat altındaki hârikulâde mucizât-ı kudretini ve mânidâr sutûr-u hikmetini ders vermekle lütf-u irşadda güzel bir i'câz gösterir.

Tekrarı iktiza eden dua ve davet, zikir ve tevhid kitabı dahi olduğunu bildirmek sırrıyla güzel, tatlı tekrarâtıyla birtek cümlede ve birtek kıssada ayrı ayrı çok manaları, ayrı ayrı muhatap tabakalarına tefhim etmekte ve cüz'î ve âdi bir hâdisede en cüz'î ve ehemmiyetsiz şeyler dahi nazar-ı merhametinde ve daire-i tedbir ve iradesinde bulunmasını bildirmek sırrıyla tesis-i İslâmiyet'te ve tedvin-i şeriatta sahabelerin cüz'î hâdiselerini dahi nazar-ı ehemmiyete almasında hem küllî düsturların bulunması, hem umumî olan İslâmiyet'in ve şeriatın tesisinde o cüz'î hâdiseler, çekirdekler hükmünde çok ehemmiyetli meyveleri verdikleri cihetinde de bir nevi i'câzını gösterir.

Evet, ihtiyacın tekerrürüyle, tekrarın lüzumu haysiyetiyle yirmi sene zarfında pek çok mükerrer suâllere cevap olarak ayrı ayrı çok tabakalara ders veren ve koca kâinatı parça parça edip kıyâmette şeklini değiştirerek dünyayı kaldırıp onun yerine azametli âhireti kuracak.. ve zerrâttan yıldızlara kadar bütün cüz'iyât ve külliyâtın tek bir Zât'ın elinde ve tasarrufunda bulunduğunu isbat edecek.. ve kâinatı ve arzı ve semâvâtı ve anâsırı kızdıran ve hiddete getiren nev-i beşerin zulümlerine, kâinatın netice-i hilkati hesabına gazab-ı ilâhîyi ve hiddet-i rabbânîyi gösterecek hadsiz ve nihâyetsiz ve dehşetli ve geniş bir inkılâbın tesisinde binler netice kuvvetinde bazı cümleleri ve hadsiz delillerin neticesi olan bir kısım âyetleri tekrar etmek; değil bir kusur, belki gayet kuvvetli bir i'câz ve gayet yüksek bir belâgat ve mukteza-yı hâle gayet mutâbık bir cezâlettir, bir fesâhattir.

♦Meselâ birtek âyet olup yüz on dört defa tekrar edilen بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ cümlesi, Risale-i Nur'un On Dördüncü Lem'a'sında beyan edildiği gibi; arşı ferşe bağlayan ve kâinatı ışıklandıran ve her dakika herkes ona muhtaç olan öyle bir hakikattir ki, milyonlar defa tekrar edilse yine ihtiyaç vardır.

Değil yalnız ekmek gibi her gün, belki hava ve ziya gibi her dakika ona ihtiyaç ve iştiyak vardır.

♦Hem meselâ Sûre-i [1]﴿طٰسٓمٓ﴾'de sekiz defa tekrar edilen şu وَإِنَّ رَبَّكَ لَهُوَ الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ[2] âyeti, o sûrede hikâye edilen peygamberlerin necatlarını ve kavimlerinin azaplarını, kâinatın netice-i hilkati hesabına ve rubûbiyet-i âmmenin nâmına o binler hakikat kuvvetinde olan âyeti tekrar ederek izzet-i rabbâniye, o zâlim kavimlerin azabını ve rahîmiyet-i ilâhiye dahi enbiyânın necatlarını iktiza ettiğini ders vermek için binler defa tekrar olsa yine ihtiyaç ve iştiyak var.. ve îcazlı ve i'câzlı bir ulvî belâgattır.

♦Hem meselâ Sûre-i Rahmân'da tekrar edilen فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ[3] âyeti ile Sûre-i Mürselât'ta وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِلْمُكَذِّبِينَ[4] âyeti, cin ve nev-i beşere kâinatı kızdıran ve arz ve semâvâtı hiddete getiren ve hilkat-i âlemin neticelerini bozan ve haşmet-i saltanat-ı ilâhiyeye karşı inkâr ve istihfafla mukabele eden küfür ve küfranlarını ve zulümlerini ve bütün mahlûkatın hukuklarına tecavüzlerini asırlara ve arza ve semâvâta tehditkârâne haykıran bu iki âyet, böyle binler hakikatlerle alâkadar ve binler mesele kuvvetinde olan bir ders-i umumîde binler defa tekrar edilse yine lüzum var.. ve celâlli bir i'câz ve cemâlli bir îcâz-ı belâgattır.

♦Hem meselâ Kur'ân'ın hakikî ve tam bir nevi münâcâtı ve Kur'ân'dan çıkan bir çeşit hülâsası olan Cevşenü'l-Kebîr nâmındaki münâcât-ı Peygamberî'de *(aleyhissalâtü vesselâm)* yüz defa سُبْحَانَكَ يَا لَا إِلٰهَ إِلَّا أَنْتَ الْأَمَانَ الْأَمَانَ خَلِّصْنَا مِنَ النَّارِ، أَجِرْنَا مِنَ النَّارِ، نَجِّنَا مِنَ النَّارِ[5] cümlesinin tekrarında *tevhid* gibi kâinatça en büyük hakikat.. ve mahlûkatın rubûbiyete karşı *tesbih ve tahmid ve takdis* gibi üç muazzam vazifesinden en ehemmiyetli bir vazifesi.. ve şekâvet-i ebediyeden kurtulmak gibi nev-i insanın en dehşetli meselesi.. ve ubûdiyet ve acz-i beşerin en lüzumlu neticesi bulunması cihetiyle binler defa tekrar edilse yine azdır.

---

1 "Tâ. Sîn. Mîm." (Şuarâ sûresi, 26/1)

2 "Ama senin Rabbin azîz ve rahîmdir (mutlak galiptir, geniş merhamet sahibidir)" (Şuarâ sûresi, 26/9, 68, 104, 122, 140, 159, 175, 191)

3 "O halde Rabbinizin nimetlerinden hangi birini inkâr edebilirsiniz?" (Rahman sûresi, 55/13, 16, 18; ...)

4 "Hakkı yalan sayanların o gün vay hâllerine!" (Mürselât sûresi, 77/15, 19, 24, 28, 34, 37, 40, 45, 47, 49,)

5 Sübhânsın yâ Rab! Sen'den başka yoktur ilâh! Emân diliyoruz Sen'den, koru bizi cehennemden!

İşte, tekrarât-ı Kur'âniye bu gibi esaslara bakıyor. Hatta bazen bir sayfada iktiza-yı makam ve ihtiyac-ı ifham ve belâgat-ı beyan cihetiyle yirmi defa sarîhen ve zımnen tevhid hakikatini ifade eder. Değil usanç, belki kuvvet ve şevk verir. Risale-i Nur'da tekrarât-ı Kur'âniye ne kadar yerinde ve münasip ve belâgatça makbul olduğu hüccetleriyle beyan edilmiş.

Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan'ın Mekkî sûreleriyle Medenî sûrelerinin belâgat noktasında ve i'câz cihetinde ve tafsil ve icmâl vechinde birbirinden ayrı olmasının sırrı ve hikmeti şudur ki:

Mekke'de birinci safta muhatap ve muârızları, Kureyş müşrikleri ve ümmîleri olduğundan belâgatça kuvvetli bir üslûb-u âlî ve îcazlı, muknî, kanaat verici bir icmâl ve tesbit için tekrar lâzım geldiğinden ekseriyetle Mekkî sûreleri erkân-ı imaniyeyi ve tevhidin mertebelerini gayet kuvvetli ve yüksek ve i'câzlı bir îcaz ile tekrar edip ifade ederek; mebde ve meâdı, Allah'ı ve âhireti; değil yalnız bir sayfada, bir âyette, bir cümlede, bir kelimede.. belki bazen bir harfte ve takdim, tehir ve tarif ve tenkir ve hazf ve zikir gibi heyetlerde öyle kuvvetli isbat eder ki, ilm-i belâgatın dâhî imamları hayretle karşılamışlar. Risale-i Nur ve bilhassa Kur'ân'ın kırk vech-i i'câzını icmâlen isbat eden Yirmi Beşinci Söz, –zeyilleriyle beraber– ve Kur'ân'ın nazmındaki vech-i i'câzı harika bir tarzda isbat eden Arabî Risale-i Nur'dan "İşârâtü'l-i'câz" tefsiri bilfiil göstermişler ki, Mekkî olan sûre ve âyetlerde en âlî bir üslûb-u belâgat ve en yüksek bir i'câz-ı îcazî vardır.

Amma Medenî sûre ve âyetlerde birinci safta muhatap ve muârızları ise Allah'ı tasdik eden yahudî ve nasâra gibi ehl-i kitap olduğundan.. mukteza-yı belâgat ve irşad ve mutâbık-ı makam ve hâlin lüzumundan.. sade ve vazıh ve tafsilli bir üslûpla ehl-i kitaba karşı dinin yüksek usûlünü ve imanın rükünlerini değil, belki medar-ı ihtilâf olan şeriatta ve ahkâmda ve teferruâtın ve küllî kanunların menşeleri ve sebepleri olan cüz'iyatın beyanı lâzım geldiğinden.. o Medenî sûre ve âyetlerde ekseriyetle tafsil ve izah ve sade üslûpla beyanât içinde Kur'ân'a mahsus emsâlsiz bir tarz-ı beyanla birden, o cüz'î teferruât hâdisesi içinde yüksek, kuvvetli bir fezleke, bir hâtime, bir hüccet ve o cüz'î hâdise-i şer'iyeyi küllîleştiren.. ve imtisâlini iman-ı billâh ile temin eden bir cümle-i tevhidiyeyi ve imaniyeyi ve uhreviyeyi zikreder, o makamı nurlandırır, ulvîleştirir, küllîleştirir.

Risale-i Nur, âyetlerin âhirlerinde ekseriyetle gelen

إِنَّ اللهَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ[1] ، إِنَّ اللهَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ[2]

وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ[3] ، وَهُوَ الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ[4]

gibi tevhidi ve âhireti ifade eden fezlekelerde ve hâtimelerde ne kadar yüksek bir belâgat ve meziyetler ve cezâletler ve nükteler bulunduğunu Yirmi Beşinci Söz'ün İkinci Şûlesi'nin İkinci Nuru'nda o fezleke ve hâtimelerin pek çok nüktelerinden ve meziyetlerinden on tanesini beyan ederek, o hülâsalarda bir mucize-i kübrâ bulunduğunu muannitlere de isbat etmiş.

Evet Kur'ân, o teferruat-ı şer'iye ve kavânîn-i içtimaiyenin beyanı içinde, *birden*, muhatabın nazarını yüksek ve küllî noktalara kaldırıp sade üslûbu, bir ulvî üslûba ve şeriat dersinden tevhid dersine çevirerek Kur'ân'ı, hem bir kitab-ı şeriat ve ahkâm ve hikmet, hem bir kitab-ı akide ve iman ve zikir ve fikir ve dua ve davet olduğunu gösterip, her makamda çok makâsıd-ı irşadiye-yi Kur'âniye'yi ders vermesiyle Mekkî âyetlerin tarz-ı belâgatlarından ayrı ve parlak mucizâne bir cezâlet izhar eder. Bazen iki kelimede, meselâ; رَبُّ الْعَالَمِينَ[5] ve رَبُّكَ[6] 'de, رَبُّكَ tâbiriyle ehadiyeti ve رَبُّ الْعَالَمِينَ ile vâhidiyeti bildirir. Ehadiyet içinde vâhidiyeti ifade eder. Hatta bir cümlede bir zerreyi, bir gözbebeğinde gördüğü ve yerleştirdiği gibi; güneşi aynı âyetle, aynı çekiçle göğün gözbebeğinde yerleştirir ve göğe bir göz yapar.

♦Meselâ خَلَقَ السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضَ[7] âyetinden sonra يُولِجُ اللَّيْلَ فِي النَّهَارِ وَهُوَ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ[9] âyetinin akabinde وَيُولِجُ النَّهَارَ فِي اللَّيْلِ[8] der. *"Zemin*

---

1 "Allah gerçekten her şeye kadirdir." (Bakara sûresi, 2/20, 109, 148; Âl-i İmran sûresi, 3/165; Nahl sûresi, 16/77; Nûr sûresi, 24/45; Ankebût sûresi, 29/20; Fâtır sûresi, 35/1)

2 "Muhakkak ki Allah her şeyi hakkıyla bilir." (Enfâl sûresi, 8/75; Tevbe sûresi, 9/115; Ankebût sûresi, 29/62; Mücadele sûresi, 58/7)

3 "O azîzdir, hakîmdir (mutlak galiptir, tam hüküm ve hikmet sahibidir)" (İbrahim sûresi, 14/4; Nahl sûresi, 16/60; Ankebût sûresi, 29/42; Rûm sûresi, 30/27; …)

4 "O, azîzdir, rahîmdir (mutlak galiptir, sınırsız merhamet ve ihsan sahibidir)" (Rûm sûresi, 30/5)

5 "Âlemlerin Rabbi" (A'râf sûresi, 7/54; Şuarâ sûresi, 26/23; Kasas sûresi, 28/30; Mü'min sûresi, 40/64; Fussilet sûresi, 41/9; Tekvir sûresi, 81/29; Hâkka sûresi, 69/4)

6 "Senin Rabbin" (Bakara sûresi, 2/30, Mâide sûresi, 5/24, 112; En'âm sûresi, 6/112, 131, 132, 133, 158; A'râf sûresi, 7/167, 172; Enfâl sûresi, 8/5; …)

7 "Gökleri ve yeri yaratan…" (En'âm sûresi, 6/1, 73; A'râf sûresi, 7/54; Tevbe sûresi, 9/36; Yûnus sûresi, 10/3; …)

8 "Geceyi gündüze katar, böylece gündüz uzar. Gündüzü geceye katar, böylece gece uzar." (Hadîd sûresi, 57/6)

9 "Kalplerin künhünü O bilir." (Hadîd sûresi, 57/6)

ve göklerin haşmet-i hilkatinde kalbin dahi hâtırâtını bilir, idare eder." der, tarzında bir beyanât cihetiyle o sade ve *ümmiyet mertebesini* ve avâmın fehmini nazara alan o basit ve cüz'î muhâvere, o tarz ile ulvî ve cazibedar ve umumî ve irşadkâr bir mükâlemeye döner.

Bir Suâl: Bazen ehemmiyetli bir hakikat, sathî nazarlara görünmediğinden ve bazı makamlarda cüz'î ve âdi bir hâdiseden yüksek bir fezleke-i tevhidi veya küllî bir düsturu beyan etmekte münasebet bilinmediğinden, bir kusur tevehhüm edilir. Meselâ "Hazreti Yusuf *(aleyhisselâm)*, kardeşini bir hile ile alması[1]" içinde [2]وَفَوْقَ كُلِّ ذِي عِلْمٍ عَلِيمٌ diye gayet yüksek bir düsturun zikri, belâgatça münasebeti görünmüyor. Bunun sırrı ve hikmeti nedir?

Elcevap: Her biri birer küçük Kur'ân olan ekser uzun sûre ve mutavassıtlarda ve çok sayfa ve makamlarda yalnız iki-üç maksat değil; belki Kur'ân mahiyeti, hem bir kitab-ı zikir ve iman ve fikir, hem bir kitab-ı şeriat ve hikmet ve irşad gibi, çok kitapları ve ayrı ayrı dersleri tazammun ederek rubûbiyet-i ilâhiyenin her şeye ihatasını ve haşmetli tecelliyâtını ifade etmek cihetiyle, kâinat kitab-ı kebîrinin bir nevi kıraatı olan Kur'ân, elbette her makamda, hatta bazen bir sayfada çok maksatları takiben, mârifetullahtan ve tevhidin mertebelerinden ve iman hakikatlerinden ders verdiği haysiyetiyle, öbür makamda, meselâ zâhirce zayıf bir münasebetle başka bir ders açar ve o zayıf münasebete çok kuvvetli münasebetler iltihak ederler. O makama gayet mutâbık olur, mertebe-i belâgatı yükselir.

İkinci Bir Suâl: Kur'ân'da sarîhen ve zımnen ve işareten, âhiret ve tevhidi ve beşerin mükâfât ve mücâzâtını binler defa isbat edip nazara vermenin ve her sûrede, her sayfada, her makamda ders vermenin hikmeti nedir?

Elcevap: Daire-i imkânda ve kâinatın sergüzeştine ait inkılâplarda ve emanet-i kübrâyı ve hilâfet-i arziyeyi omuzuna alan nev-i beşerin şekâvet ve saadet-i ebediyeye medar olan vazifesine dair en ehemmiyetli, en büyük, en dehşetli meselelerinden en azametlilerini ders vermek.. ve hadsiz şüpheleri izale etmek.. ve gayet şiddetli inkârları ve inatları kırmak cihetinde elbette, o dehşetli inkılâpları tasdik ettirmek.. ve o inkılâpların azametinde büyük ve

---

1 Bkz.: "İşte Biz Yûsuf'a, kardeşini alıkoyması için böyle bir plan öğrettik." (Yûsuf sûresi, 12/76)

2 Yûsuf sûresi, 12/76.

beşere en elzem ve en zarurî meseleleri teslim ettirmek için Kur'ân, binler defa değil, belki milyonlar defa onlara baktırsa yine israf değil ki milyonlar kere tekrar ile o bahisler Kur'ân'da okunur, usanç vermez, ihtiyaç kesilmez.

♦Meselâ: إِنَّ الَّذِينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَهُمْ جَنَّاتٌ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ ذٰلِكَ الْفَوْزُ الْكَبِيرُ[1] âyetinin gösterdiği müjde-i saadet-i ebediye hakikati, bîçare beşere her dakika kendini gösteren hakikat-i mevtin "hem insanı, hem dünyasını, hem bütün ahbabını idam-ı ebedîsinden kurtarıp ebedî bir saltanatı kazandırır" dediğinden milyarlar defa tekrar edilse ve kâinat kadar ehemmiyet verilse yine israf olmaz, kıymetten düşmez.

İşte bu çeşit hadsiz, kıymettar meseleleri ders veren ve kâinatı bir hâne gibi değiştiren ve şeklini bozan dehşetli inkılâpları tesis etmekte iknaya ve inandırmaya ve isbata çalışan Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan, elbette sarîhen ve zımnen ve işareten binler defa o meselelere nazar-ı dikkati celbetmek değil israf; belki ekmek, ilâç, hava ve ziya gibi birer hâcet-i zaruriye hükmünde ihsanını tazelendirir.

♦Hem meselâ

إِنَّ الظَّالِمِينَ لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ[2] ، وَالَّذِينَ كَفَرُوا لَهُمْ نَارُ جَهَنَّمَ[3]

gibi tehdit âyetlerini Kur'ân, gayet şiddetle ve hiddetle ve gayet kuvvet ve tekrarla zikretmesinin hikmeti ise Risale-i Nur'da kat'î isbat edildiği gibi beşerin küfrü, kâinatın ve ekser mahlûkatın hukuklarına öyle bir tecavüzdür ki semâvâtı ve arzı kızdırıyor ve anâsırı hiddete getirip tufanlarla o zâlimleri tokatlıyor.

إِذَآ أُلْقُوا فِيهَا سَمِعُوا لَهَا شَهِيقًا وَهِيَ تَفُورُ ۝ تَكَادُ تَمَيَّزُ مِنَ الْغَيْظِ[4]

âyetlerinin sarâhatiyle o zâlim münkirlere cehennem öyle öfkeleniyor ki, hiddetinden parça parça olmak ve parçalanmak derecesine geliyor.

İşte böyle bir cinâyet-i âmmeye ve hadsiz bir tecavüze karşı beşerin küçüklük ve ehemmiyetsizliği noktasında değil, belki zâlimâne cinâyetinin azametine

---

1 "İman edip makbul ve güzel işler yapanlara ise, içinden ırmaklar akan cennetler var. İşte en büyük başarı, en büyük mutluluk budur!" (Bürûc sûresi, 85/11)

2 "Zalimlere elbette gayet acı bir azap vardır." (İbrahim sûresi, 14/22; Şûrâ sûresi, 42/21)

3 "Kâfirlere ise cehennem ateşi var." (Fâtır sûresi, 35/36)

4 "Onlar oraya atılınca, cehennemin müthiş homurtusunu, kaynaya kaynaya çıkardığı uğultuyu işitirler. Cehennem, öfkesinden neredeyse çatlayacak haldedir." (Mülk sûresi, 67/7-8)

ve kâfirâne tecavüzünün dehşetine karşı Sultan-ı kâinat kendi raiyetinin hukukunun ehemmiyetini.. ve o münkirlerin küfür ve zulmündeki nihâyetsiz çirkinliğini göstermek hikmetiyle fermanında gayet hiddet ve şiddetle o cinâyeti ve cezasını değil bin defa, belki milyonlar ve milyarlar ile tekrar etse yine israf ve kusur değil ki, bin seneden beri yüzer milyon insanlar her gün usanmadan kemâl-i iştiyakla ve ihtiyaçla okurlar.

Evet her gün, her zaman, herkes için bir âlem gider, taze bir âlemin kapısı kendine açılmasından, geçici her bir âlemini nurlandırmak için ihtiyaç ve iştiyakla لَآ إِلٰهَ إِلَّا اللّٰهُ[1] cümlesini bin defa tekrar ile o değişen perdelerin her birisine bir لَآ إِلٰهَ إِلَّا اللّٰهُ 'ı bir lâmba yaptığı gibi, öyle de o kesretli, geçici perdeleri ve o tazelenen seyyar kâinatları karanlıklandırmamak.. ve ayna-yı hayatında in'ikâs eden suretlerini çirkinleştirmemek.. ve lehinde şahit olabilen o misafir vaziyetleri aleyhine çevirmemek için, o cinâyetlerin cezalarını ve Padişah-ı Ezelî'nin şiddetli ve inatları kıran tehditlerini Kur'ân'ı okumakla takdir etmek.. ve nefsinin tuğyanından kurtulmaya çalışmak hikmetiyle Kur'ân, gayet mânidâr tekrar eder. Ve bu derece kuvvet ve şiddet ve tekrar ile tehdidât-ı Kur'âniye'yi hakikatsiz tevehhüm etmekten şeytan bile kaçar. 'Onları dinlemeyen münkirlere cehennem azabı ayn-ı adalettir' diye gösterir.

♦Hem meselâ Asâ-yı Mûsâ gibi çok hikmetleri ve faydaları bulunan kıssa-yı Mûsâ'nın *(aleyhisselâm)* ve sair enbiyânın *(aleyhimüsselâm)* kıssalarını çok tekrarında Risalet-i Ahmediye'nin *(aleyhissalâtü vesselâm)* hakkaniyetine bütün enbiyânın nübüvvetlerini bir hüccet gösterip 'onların umumunu inkâr edemeyen, bu Zât'ın risaletini hakikat noktasında inkâr edemez' hikmetiyle.. ve herkes, her vakit bütün Kur'ân'ı okumaya muktedir ve muvaffak olamadığından her bir uzun ve mutavassıt sûreyi birer küçük Kur'ân hükmüne getirmek için ehemmiyetli erkân-ı imaniye gibi o kıssaları tekrar etmesi değil israf, belki mukteza-yı belâgattır ve hâdise-i Muhammediye *(aleyhissalâtü vesselâm)*, bütün benîâdemin en büyük hâdisesi ve kâinatın en azametli meselesi olduğunu ders vermektir.

Evet Kur'ân'da Zât-ı Ahmediye'ye en büyük makam vermek ve dört erkân-ı imaniyeyi içine almakla لَآ إِلٰهَ إِلَّا اللّٰهُ rüknüne denk tutulan مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللّٰهِ[2] risalet-i Muhammediye *(aleyhissalâtü vesselâm)*, kâinatın en büyük hakikati.. ve Zât-ı Ahmediye *(aleyhissalâtü vesselâm)*, bütün mahlûkatın en eşrefi.. ve hakikat-i Muhammediye *(aleyhissalâtü vesselâm)* tabir edilen küllî şahsiyet-i mâneviyesi

1 "Allah'tan başka ilâh yoktur." (Sâffât sûresi, 37/35; Muhammed sûresi, 47/19)

2 "Muhammed Allah'ın resûlüdür." (Fetih sûresi, 48/29)

ve makam-ı kudsîsi, iki cihanın en parlak bir güneşi olduğuna ve bu harika makama liyâkatine dair pek çok hüccetleri ve emâreleri, kat'î bir surette Risale-i Nur'da isbat edilmiş. Binden birisi şudur ki:

✓ اَلسَّبَبُ كَالْفَاعِلِ[1] düsturuyla bütün ümmetinin bütün zamanlarda işlediği hasenâtın bir misli, O'nun defter-i hasenâtına girmesi…

✓ Ve bütün kâinatın hakikatlerini, getirdiği nur ile nurlandırması…

✓ Değil yalnız cin ve insi ve meleği ve zîhayatları, belki kâinatı ve semâvâtı ve arzı minnettar eylemesi…

✓ Ve istidat lisanıyla nebâtâtın duaları ve ihtiyac-ı fıtrî diliyle hayvanâtın duaları, gözümüz önünde bilfiil kabul olmasının şehadetiyle milyonlar, belki milyarlar fıtrî ve reddedilmez duaları makbul olan sulehâ-yı ümmeti, her gün o Zât'a *(aleyhissalâtü vesselâm)* salât ü selâm ile rahmet duaları…

✓ Ve mânevî kazançlarını en evvel o Zât'a *(aleyhissalâtü vesselâm)* bağışlamaları…

✓ Ve bütün ümmetçe okunan Kur'ân'ın üç yüz bin hurufunun her birisinde on sevaptan ta yüz, ta bin hasene ve meyve vermesinden –yalnız kıraat-ı Kur'ân cihetiyle– defter-i âmâline hadsiz nurlar girmesi haysiyetiyle…

O Zât'ın *(aleyhissalâtü vesselâm)* şahsiyet-i mâneviyesi olan hakikat-i Muhammediye *(aleyhissalâtü vesselâm)*, istikbalde bir şecere-i tûbâ-yı cennet hükmünde olacağını Allâmü'l-guyûb bilmiş ve görmüş.. ve o makama göre Kur'ân'ında o azîm ehemmiyeti vermiş.. ve fermanında O'na tebaiyeti ve sünnet-i seniyyesine ittibâ ile şefaatine mazhariyeti, en ehemmiyetli bir mesele-i insaniye göstermiş. Ve o haşmetli şecere-i tûbânın bir çekirdeği olan şahsiyet-i beşeriyetini ve bidayetteki vaziyet-i insaniyesini arasıra nazara almasıdır.

İşte Kur'ân'ın tekrar edilen hakikatleri bu kıymette olduğundan, tekrarâtında kuvvetli ve geniş bir mucize-i mâneviye bulunmasına fıtrat-ı selime şehadet eder. Meğer maddiyyûnluk tâunuyla maraz-ı kalbe ve vicdan hastalığına müptelâ ola!..

قَدْ يُنْكِرُ الْمَرْءُ ضَوْءَ الشَّمْسِ مِنْ رَمَدٍ وَيُنْكِرُ الْفَمُ طَعْمَ الْمَاءِ مِنْ سَقَمٍ[2]

kâidesine dâhil olur.

---

1 (Bir işe) sebep olan, (onu bizzat) yapan gibidir.

2 Bazen insan, gözünün iltihaplı olması sebebiyle güneşin ışığını inkâr ettiği gibi ağız da hastalığından dolayı suyun tadını inkâr edebilir. (el-Busayrî, *Kasîdetü'l-bürde* 104. beyit)

Bu Onuncu Meseleye Bir Hâtime Olarak İki Hâşiye

Birincisi

Bundan on iki sene evvel[1(Hâşiye)] işittim ki; en dehşetli ve muannit bir zındık, Kur'ân'a karşı sû-i kasdını tercümesiyle yapmaya başlamış ve demiş ki: "Kur'ân tercüme edilsin, ta ne mal olduğu bilinsin." Yani, 'lüzumsuz tekrarâtı herkes görsün ve tercümesi onun yerinde okunsun' diye dehşetli bir plân çevirmiş.

Fakat Risale-i Nur'un cerhedilmez hüccetleri kat'î isbat etmiş ki, Kur'ân'ın hakikî tercümesi kabil değil.. ve lisân-ı nahvî olan lisân-ı Arabî yerinde Kur'ân'ın meziyetlerini ve nüktelerini başka lisan muhafaza edemez.. ve her bir harfi, on adetten bine kadar sevap veren kelimât-ı Kur'âniye'nin mucizâne ve cemiyetli tabirlerinin yerini, beşerin âdi ve cüz'î tercümeleri tutamaz.. onun yerinde câmilerde okunmaz diye Risale-i Nur, her tarafta intişarıyla o dehşetli plânı akîm bıraktı.

Fakat o zındıktan ders alan münafıklar, yine şeytan hesabına Kur'ân güneşini üflemekle söndürmeye ahmak çocuklar gibi ahmakâne ve divânecesine çalışmaları sebebiyle bana gayet sıkı ve sıkıcı ve sıkıntılı bir hâlette bu Onuncu Mesele yazdırıldı, tahmin ediyorum. Başkalar ile görüşemediğim için hakikat-i hâli bilmiyorum.

İkinci Hâşiye

Denizli hapsinden tahliyemizden sonra meşhur Şehir Oteli'nin yüksek katında oturmuştum. Karşımda güzel bahçelerde kesretli kavak ağaçları birer halka-yı zikir tarzında gayet latîf, tatlı bir surette hem kendileri, hem dalları, hem yaprakları, havanın dokunmasıyla cezbedârâne ve cazibekârâne hareketle raksları, kardeşlerimin mufârakatlarından ve yalnız kaldığımdan hüzünlü ve gamlı kalbime ilişti. Birden güz ve kış mevsimi hatıra geldi ve bana bir gaflet bastı. Ben, o kemâl-i neşe ile cilvelenen o nâzenin kavaklara ve zîhayatlara o kadar acıdım ki gözlerim yaş ile doldu. Kâinatın süslü perdesi altındaki ademleri, firakları ihtar ve ihsasıyla kâinat dolusu firakların, zevallerin hüzünleri başıma toplandı. Birden hakikat-i Muhammediye'nin *(aleyhissalâtü vesselâm)* getirdiği nur, imdada yetişti. O hadsiz hüzünleri ve gamları, sürurlara çevirdi. Hatta o nurun, herkes ve her ehl-i iman gibi benim hakkımda milyon

1 (Hâşiye) Bu risalenin telifinden.

feyzinden yalnız o vakitte, o vaziyete temas eden imdat ve tesellisi için Zât-ı Muhammediye'ye *(aleyhissalâtü vesselâm)* karşı ebediyen minnettar oldum. Şöyle ki:

Ol nazar-ı gaflet, o mübarek nâzeninleri vazifesiz, neticesiz, bir mevsimde görünüp hareketleri neşeden değil; belki, güya ademden ve firaktan titreyerek hiçliğe düştüklerini göstermekle herkes gibi bendeki aşk-ı bekâ ve hubb-u mehâsin ve şefkat-i cinsiye ve hayatiyeye medar olan damarlarıma o derece dokundu ki; böyle dünyayı bir mânevî cehenneme ve aklı bir tâzip âletine çevirdiği sırada, Muhammed *(aleyhissalâtü vesselâm)*'ın beşere hediye getirdiği nur, perdeyi kaldırdı.. idam, adem, hiçlik, vazifesizlik, abes, firak yerlerinde o kavakların her birinin yaprakları adedince hikmetleri ve manaları ve – Risale-i Nur'da isbat edildiği gibi– üç kısma ayrılan neticeleri ve vazifeleri var, diye gösterdi.

Birinci kısım, Sâni-i Zülcelâl'in esmâsına bakar. Meselâ, nasıl bir usta harika bir makineyi yapsa herkes, o zâta "Mâşâallah, bârekâllah!" deyip alkışlar. Öyle de o makine dahi, ondan maksut neticeleri tam tamına göstermesiyle, lisân-ı hâliyle ustasını tebrik eder, alkışlar. Her zîhayat ve her şey böyle bir makinedir, ustasını tebriklerle alkışlar.

İkinci kısım hikmetleri ise, zîhayatın ve zîşuûrun nazarlarına bakar. Onlara şirin bir mütalâagâh, birer kitab-ı mârifet olur. Manalarını zîşuûrun zihinlerinde ve suretlerini kuvve-i hâfızalarında ve elvâh-ı misâliyede ve âlem-i gaybın defterlerinde daire-i vücûdda bırakıp sonra âlem-i şehadeti terk eder, âlem-i gayba çekilir. Demek surî bir vücûdu bırakır, mânevî ve gaybî ve ilmî çok vücûdları kazanır.

Evet, madem Allah var ve ilmi, ihata eder; elbette adem, idam, hiçlik, mahv, fena hakikat noktasında ehl-i imanın dünyasında yoktur ve kâfirlerin dünyaları ademle, firakla, hiçlikle, fânîlikle doludur.

İşte bu hakikati, umumun lisanında gezen bu gelen darb-ı mesel ders verip, der: *"Kimin için Allah var, ona her şey var ve kimin için yoksa her şey ona yoktur, hiçtir."*[1]

Elhâsıl: *Nasıl ki iman, ölüm vaktinde insanı idam-ı ebedîden kurtarıyor; öyle de herkesin hususî dünyasını dahi idamdan ve hiçlik karanlıklarından kurtarıyor. Ve küfür ise hususan küfr-ü mutlak olsa hem o insanı,*

---

1 Bkz.: Ebu'l-Abbas el-Mukri', *Nefhu't-tayyib* 4/504.

hem hususî dünyasını ölümle idam edip mânevî cehennem zulmetlerine atar. Hayatının lezzetlerini acı zehirlere çevirir. Hayat-ı dünyeviyeyi âhiretine tercih edenlerin kulakları çınlasın. Gelsinler, buna ya bir çare bulsunlar veya imana girsinler. Bu dehşetli hasârâttan kurtulsunlar!..

سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَآ إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَآ ۖ إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ[1]

Duanıza çok muhtaç ve size çok müştâk kardeşiniz
Said Nursî

Onuncu Mesele Münasebetiyle Hüsrev'in Üstadına Yazdığı Mektup

Çok sevgili Üstadım Efendim,

Cenâb-ı Hakk'a hadsiz şükürler olsun! İki aylık iftirak üzüntülerini ve muhaberesizlik ızdıraplarını hafifleştiren ve kalblerimize taze hayat bahşeden ve ruhlarımıza yeni, sâfi bir nesim ihdâ eden Kur'ân'ın celâlli ve izzetli, rahmetli ve şefkatli âyetlerindeki tekrarâtın mehâsinini tâdâd eden, hikmet-i tekrarının lüzum ve ehemmiyetini izah eden ve Risale-i Nur'un bir harika müdâfaası olan "Denizli Meyvesinin Onuncu Meselesi" nâmını alan "Emirdağ Çiçeği"ni aldık. Elhak, takdir ve tahsine çok lâyık olan bu çiçeği kokladıkça ruhumuzdaki iştiyak yükseldi. Dokuz aylık hapis sıkıntısına mukabil, Meyve'nin Dokuz Meselesi nasıl beratımıza büyük bir vesile olmakla güzelliğini göstermiş ise Onuncu Meselesi olan çiçeği de Kur'ân'ın îcazlı i'câzındaki harikaları göstermekle o nisbette güzelliğini göstermektedir.

Evet Sevgili Üstadım! Gülün çiçeğindeki fevkalâde letâfet ve güzellik, ağacındaki dikenleri nazara hiç göstermediği gibi bu nurânî çiçek de bize dokuz aylık hapis sıkıntısını unutturacak bir şekilde o sıkıntılarımızı da hiçe indirmiştir. Mütalâasına doyulmayacak şekilde kaleme alınan ve akılları hayrete sevk eden bu nurânî çiçek, muhtevi olduğu çok güzelliklerinden bilhassa Kur'ân'ın tercümesi suretiyle nazar-ı beşerde âdileştirilmek ihânetine mukabil, o tekrarâtın kıymetini tam göstermekle Kur'ân'ın cihan-değer ulviyetini meydana koymuştur.

Sâliklerinin her asırda fevkalâde bir metânetle sarılmaları ile ve emir ve nehyine tamamen inkıyad etmeleriyle, güya yeni nâzil olmuş gibi tazeliği isbat

[1] "Sübhansın yâ Rab! Senin bize bildirdiğinden başka ne bilebiliriz ki? Her şeyi hakkıyla bilen, her şeyi hikmetle yapan sensin." (Bakara sûresi, 2/32)

edilmiş olan Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan'ın, bütün asırlarda zâlimlerine karşı şiddetli ve dehşetli ve tekrarlı tehditleri.. ve mazlumlarına karşı şefkatli ve rahmetli mükerrer taltifleri.. hususuyla bu asrımıza bakan tehdidâtı içinde zâlimlerine misli görülmemiş bir hâlette sanki feza-yı ekberden bir numûneyi andıran semâvî bir cehennemle altı-yedi seneden beri mütemâdiyen feryad u figan ettirmesi.. ve kezâ mazlumlarının bu asırdaki küllî fertleri başında Risale-i Nur talebelerinin bulunması ve hakikaten bu talebeleri de ümem-i salifenin enbiyâlarına verilen necatlar gibi pek büyük umumî ve hususî necatlara mazhar etmesi.. ve muârızları olan dinsizlerin cehennemî azapla tokatlanmalarını göstermesi.. hem iki güzel ve latîf hâşiyelerle hâtime verilmek suretiyle çiçeğin tamam edilmesi, bu fakir talebeniz Hüsrev'i o kadar büyük bir sürurla sonsuz bir şükre sevk etti ki bu güzel çiçeğin verdiği sevinç ve süruru müddet-i ömrümde hissetmediğimi sevgili üstadıma arz ettiğim gibi kardeşlerime de kerrâtla söylemişim.

Cenâb-ı Hak, zayıf ve tahammülsüz omuzlarına pek azametli bâr-ı sakîl tahmil edilen siz sevgili üstadımızdan ebediyen razı olsun. Ve yüklerinizi tahfif etmekle yüzlerinizi ebede kadar güldürsün, âmîn…

Evet Sevgili Üstadım! Biz Allah'tan, Kur'ân'dan, Habib-i Zîşan'dan ve Risale-i Nur'dan ve Kur'ân dellâlı siz sevgili üstadımızdan ebediyen razıyız ve intisabımızdan hiçbir cihetle pişmanlığımız yok. Hem kalbimizde zerre kadar kötülük etmek için niyet yok. Biz ancak Allah'ı ve rızasını istiyoruz. Gün geçtikçe, rızası içinde, Cenâb-ı Hakk'a vuslat iştiyaklarını kalbimizde teksif ediyoruz. Bilâ-istisna bize fenalık edenleri Cenâb-ı Hakk'a terk etmekle affetmek.. ve bilakis bize zulmeden o zâlimler de dâhil olduğu hâlde, herkese iyilik etmek, Risale-i Nur talebelerinin kalblerine yerleşen bir şiâr-ı İslâm olduğunu, biz istemeyerek ilân eden Hazreti Allah'a hadsiz, hudutsuz şükürler ediyoruz.

Çok kusurlu talebeniz
Hüsrev

On Birinci Mesele

Meyve'nin On Birinci Meselesi'nin başı, bir meyvesi cennet ve biri saadet-i ebediye ve biri rü'yetullah olan iman şecere-i kudsiyesinin hadsiz, küllî ve cüz'î meyvelerinden yüzer numûneleri Risale-i Nur'da beyan ve hüccetlerle isbat edildiğinden, izahını "Sirâcü'n-Nur"a havale edip küllî erkânının değil, belki cüz'î ve cüzlerin cüz'î ve hususî meyvelerinden birkaç numûne beyan edilecek.

Birisi: Bir gün bir duada "Yâ Rabbi! Cebrail, Mikail, İsrafil, Azrail hürmetlerine ve şefaatlerine, beni cin ve insin şerlerinden muhafaza eyle!"[1] meâlinde duayı dediğim zaman, herkesi titreten ve dehşet veren Azrail nâmını zikrettiğim vakit, gayet tatlı ve tesellidâr ve sevimli bir hâlet hissettim, "elhamdülillâh" dedim. Azrail'i cidden sevmeye başladım. Melâikeye iman rüknünün bu cüz'î ferdinin pek çok meyvelerinden yalnız bir cüz'î meyvesine gayet kısa bir işaret ederiz.

Birisi: İnsanın en kıymetli ve üstünde titrediği malı, onun ruhudur. Onu zâyi olmaktan ve fenâdan ve başıboşluktan muhafaza etmek için kuvvetli ve emin bir ele teslimin derin bir sevinç verdiğini kat'î hissettim. Ve insanın amelini yazan melekler hatırıma geldi; baktım, aynen bu meyve gibi çok tatlı meyveleri var.

Birisi: Her insan, kıymetli bir sözünü ve fiilini bâkîleştirmek için iştiyakla kitâbet ve şiir, hatta sinema ile hıfzına çalışır. Hususan, o fiillerin cennette bâkî meyveleri bulunsa daha ziyade merak eder. "Kirâmen kâtibîn"[2] insanın omuzlarında durup onları ebedî manzaralarda göstermek ve sahiplerine dâimî mükâfat kazandırmak, o kadar bana şirin geldi ki tarif edemem.

Sonra ehl-i dünyanın, beni hayat-ı içtimaiyedeki her şeyden tecrit etmek içinde bütün kitaplarımdan ve dostlarımdan ve hizmetçilerimden ve teselli verici işlerden ayrı düşürmeleriyle beraber, gurbet vahşeti beni sıkarken ve boş dünya başıma yıkılırken, melâikeye imanın pek çok meyvelerinden birisi imdadıma geldi; kâinatımı ve dünyamı şenlendirdi, melekler ve ruhanîlerle doldurdu, âlemimi sevinçle güldürdü. Ve ehl-i dalâletin dünyaları vahşet ve boşluk ve karanlıkla ağladıklarını gösterdi.

---

1 Bkz.: Müslim, *müsâfirîn* 200; Tirmizî, *deavât* 31; Ebû Dâvûd, *salât* 118, 119.

2 Bkz.: Kaf sûresi, 50/17-18; İnfitâr sûresi, 82/10-12; Tirmizî, *îmân* 17; İbni Mâce, *zühd* 35; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 2/213.

Hayalim bu meyvenin lezzetiyle mesrûr iken, umum peygamberlere imanın pek çok meyvelerinden buna benzer birtek meyvesini aldı, tattı. Birden, bütün geçmiş zamanlardaki enbiyâlarla yaşamış gibi onlara imanım ve tasdikim, o zamanları ışıklandırdı.. ve imanımı küllî yapıp genişlendirdi.. ve Âhirzaman Peygamberi'mizin imana ait olan dâvâlarına binler imza bastırdı, şeytanları susturdu.

Birden "Hikmetü'l-istiâze Lem'ası"nda kat'î cevabı bulunan bir suâl kalbime geldi ki: "Bu meyveler gibi hadsiz tatlı semereler ve faydalar ve hasenâtın gayet güzel neticeleri ve menfaatleri ve Erhamü'r-râhimîn'in gayet merhametkârâne tevfikleri ve inâyetleri ehl-i hidayete yardım edip kuvvet verdikleri hâlde; ehl-i dalâlet, neden çok defa galebe eder ve bazen yirmisi, yüz tane ehl-i hidayeti perişan eder?" diye, mânen benden soruldu. Ve bu tefekkür içinde, şeytanın gayet zayıf desiselerine karşı Kur'ân'ın büyük tahşidâtı ve melâikeleri ve Cenâb-ı Hakk'ın yardımını ehl-i imana göndermesi hatıra geldi. Risale-i Nur'un onun hikmetini kat'î hüccetlerle izahına binâen, o suâlin cevabına gayet kısa bir işaret ederiz:

Evet, bazen serseri ve gizli, muzır bir adamın bir saraya ateş atmaya çalışması yüzünden, yüzer adamın yapması gibi; yüzer adamın muhafazası ile ve bazen devlete ve padişaha iltica ile o sarayın vücûdu devam edebilir. Çünkü onun vücûdu, bütün şerâitin ve erkânın ve esbâbın vücûduyla olabilir. Fakat onun ademi ve harap olması birtek şartın ademiyle vâki ve bir serserinin bir kibritiyle yanıp mahvolduğu gibi; ins ve cin şeytanları, az bir fiil ile büyük tahribat ve dehşetli mânevî yangınlar yaparlar.

Evet, bütün fenâlıklar ve günahlar ve şerlerin mâyesi ve esasları ademdir, tahriptir. Sûreten vücûdun altında, adem ve bozmak saklıdır. İşte cinnî ve insî şeytanlar ve şerirler bu noktaya istinaden gayet zayıf bir kuvvetle hadsiz bir kuvvete karşı dayanıp, ehl-i hak ve hakikati Cenâb-ı Hakk'ın dergâhına iltica ya ve kaçmaya her vakit mecbur ettiğinden; Kur'ân, onları himâye için büyük tahşidât yapar.[1] Doksan dokuz esmâ-yı ilâhiyeyi onların ellerine verir. O düşmanlara karşı sebat etmelerine çok şiddetli emirler verir.

Bu cevaptan birden, pek büyük bir hakikatin ucu ve azametli, dehşetli bir meselenin esası göründü, şöyle ki:

---

[1] Bkz.: Bakara sûresi, 2/168; Âl-i İmran sûresi, 3/175; Nisâ sûresi, 4/76, 120; A'râf sûresi, 7/22, 27; Yûsuf sûresi, 12/5; …

Nasıl ki cennet, bütün vücûd âlemlerinin mahsulâtını taşıyor ve dünyanın yetiştirdiği tohumları bâkiyâne sümbüllendiriyor; öyle de cehennem dahi, hadsiz dehşetli adem ve hiçlik âlemlerinin çok elîm neticelerini göstermek için o adem mahsulâtlarını kavuruyor ve o dehşetli cehennem fabrikası, sair vazifeleri içinde âlem-i vücûd kâinatını âlem-i adem pisliklerinden temizlettiriyor. Bu dehşetli meselenin şimdilik kapısını açmayacağız. İnşâallah sonra izah edilecek.

• Hem meleklere iman meyvesinden bir cüzü ve Münker ve Nekir'e ait bir numûnesi şudur:

Herkes gibi ben dahi muhakkak gireceğim diye, mezarıma hayalen girdim. Ve kabirde yalnız, kimsesiz, karanlık, soğuk, dar bir haps-i münferitte bir tecrid-i mutlak içindeki tevahhuş ve me'yûsiyetten tedehhüş ederken, birden Münker ve Nekir tâifesinden iki mübarek arkadaş çıkıp geldiler. Benimle münâzaraya başladılar. Kalbim ve kabrim genişlediler, nurlandılar, hararetlendiler. Âlem-i ervaha pencereler açıldı. Ben de şimdi hayalen ve istikbalde hakikaten göreceğim o vaziyete bütün canımla sevindim ve şükrettim.

Sarf ve Nahiv İlmi'ni okuyan bir medrese talebesinin vefat edip, kabirde Münker ve Nekir'in مَنْ رَبُّكَ (Senin Rabbin kimdir?) diye suâllerine karşı, kendini medresede zannedip Nahiv İlmi ile cevap vererek; مَنْ mübtedâdır, رَبُّكَ onun haberidir. Müşkül bir meseleyi benden sorunuz, bu kolaydır." diyerek hem o melâikeleri, hem hazır ruhları, hem o vâkıayı müşâhede eden orada bulunan bir keşfü'l-kubur velisini güldürdü ve rahmet-i ilâhiyeyi tebessüme getirdi. Azaptan kurtulduğu gibi, Risale-i Nur'un bir şehit kahramanı olan merhum Hâfız Ali, hapiste Meyve Risalesi'ni kemâl-i aşkla yazarken ve okurken vefat edip kabirde melâike-i suâle mahkemedeki gibi Meyve Hakikatleri ile cevap verdiği misillü; ben de ve Risale-i Nur şâkirtleri de o suâllere karşı Risale-i Nur'un parlak ve kuvvetli hüccetleriyle istikbalde hakikaten ve şimdi mânen cevap verip onları tasdike ve tahsine ve tebrike sevk edecekler, inşâallah.

• Hem meleklere imanın saadet-i dünyeviyeye medar, cüz'î bir numûnesi şudur ki:

İlmihâlden iman dersini alan bir masum çocuğun, yanında ağlayan ve masum bir kardeşinin vefatı için vâveylâ eden diğer bir çocuğa: "Ağlama, şükreyle! Senin kardeşin meleklerle beraber cennete gitti. Orada gezer. Bizden

daha iyi keyfedecek, melekler gibi uçacak. Her yeri seyredebilir." deyip, feryat edenin ağlamasını tebessüme ve sevince çevirmesidir.

Ben de aynen bu ağlayan çocuk gibi, bu hazin kışta ve elîm bir vaziyetimde gayet elîm iki vefat haberini aldım. Biri, hem âlî mekteplerde birinciliği kazanan, hem Risale-i Nur'un hakikatlerini neşreden, biraderzadem merhum Fuad. İkincisi, hacca gidip sekerat içinde tavaf ederken, tavaf içinde vefat eden Âlime Hanım nâmındaki merhume hemşirem. Bu iki akrabamın ölümleri, İhtiyar Risalesi'nde yazılan merhum Abdurrahman'ın vefatı gibi beni ağlatırken; imanın nuruyla o masum Fuad, o sâliha hanım, insanlar yerinde meleklere, hurilere arkadaş olduklarını ve bu dünyanın tehlike ve günahlarından kurtulduklarını mânen, kalben gördüm. O şiddetli hüzün yerinde büyük bir sevinç hissedip hem onları, hem Fuad'ın pederi kardeşim Abdülmecid'i, hem kendimi tebrik ederek Erhamü'r-râhimîn'e teşekkür ettim. Bu iki merhuma rahmet duası niyetiyle buraya yazıldı, kaydedildi.

Risale-i Nur'daki bütün mizanlar ve muvâzeneler, imanın saadet-i dünyeviyeye ve uhreviyeye medar meyvelerini beyan ederler. Ve o küllî ve büyük meyveler, bu dünyada gösterdikleri saadet-i hayatiye ve lezzet-i ömür cihetiyle her müminin imanı ona bir saadet-i ebediyeyi kazandıracak, belki sümbül verecek ve o surette inkişaf edecek, diye haber verirler. Ve o küllî ve pek çok meyvelerinden beş meyvesi, meyve-i miraç olarak Otuz Birinci Söz'ün âhirinde ve beş meyvesi Yirmi Dördüncü Söz'ün Beşinci Dal'ında numûne olarak yazılmış.

Erkân-ı imaniyenin her birinin ayrı ayrı pek çok, belki hadsiz meyveleri olduğu gibi; mecmûunun birden çok meyvelerinden bir meyvesi, koca cennet ve biri de saadet-i ebediye ve biri de belki en tatlısı da rü'yet-i ilâhiyedir, diye başta demiştik. Ve Otuz İkinci Söz'ün âhirindeki muvâzenede, imanın saadet-i dâreyne medar bir kısım semereleri güzel izah edilmiş.

İman-ı bi'l-kader rüknünün kıymettar meyveleri bu dünyada bulunduğuna bir delil, umum lisanında مَنْ اٰمَنَ بِالْقَدَرِ أَمِنَ مِنَ الْكَدَرِ[1] darb-ı mesel olmuştur. Yani, "Kadere iman eden, gamlardan kurtulur." Risale-i Kader'in âhirinde güzel bir temsil ile, iki adamın şahane bir sarayın bahçesine girmesiyle, bir küllî meyvesi beyan edilmiş. Hatta ben kendi hayatımda binler tecrübelerimle gördüm ve bildim ki; *kadere iman olmazsa hayat-ı dünyeviye saadeti*

---

[1] Bkz.: el-Kudâî, *Müsnedü'ş-Şihâb* 1/187; ed-Deylemî, *el-Müsned* 1/113; el-Münâvî, *Feyzu'l-kadîr* 3/187.

mahvolur. Elîm musibetlerde, ne vakit kadere iman cihetine bakardım; musibet gayet hafifleşiyor görüyordum. Ve kadere iman etmeyen nasıl yaşayabilir diye hayret ederdim.

•Melâikeye iman rüknünün küllî meyvelerinden birisine, Yirmi İkinci Söz'ün İkinci Makamı'nda şöyle işaret edilmiş ki; Azrail *(aleyhisselâm)* Cenâb-ı Hakk'a münâcât edip demiş:

– Kabz-ı ervah vazifesinde senin ibâdın benden küsecekler, şekvâ edecekler.

Ona cevaben denilmiş:

– Senin vazifene hastalıkları ve musibetleri perde yapacağım; ta ibâdımın şekvâları onlara gitsin, sana gelmesin.

Aynen bu perdeler gibi Azrail (aleyhisselâm)'ın vazifesi de bir perdedir. Ta haksız şekvâlar Cenâb-ı Hakk'a gitmesin. Çünkü ölümdeki hikmet ve rahmet ve güzellik ve maslahat cihetini herkes göremez. Zâhire bakıp itiraz eder, şekvâya başlar. İşte bu haksız şekvâlar Rahîm-i Mutlak'a gitmemek hikmetiyle Azrail (aleyhisselâm) perde olmuş. Aynen bunun gibi bütün meleklerin, belki bütün esbab-ı zâhiriyenin vazifeleri, izzet-i rubûbiyetin perdeleridir. Ta güzellikleri görünmeyen ve hikmetleri bilinmeyen şeylerde kudret-i ilâhiyenin izzeti ve kudsiyeti ve rahmetinin ihatası muhafaza edilsin.. itiraza hedef olmasın.. ve hasis ve ehemmiyetsiz ve merhametsiz şeyler ile kudretin mübâşereti –nazar-ı zâhirîde– görünmesin.

Yoksa hiçbir sebebin hakikî tesiri ve îcada hiç kabiliyeti olmadığını, her şeyde tevhid sikkeleri kat'î gösterdiğini Risale-i Nur, hadsiz delilleriyle isbat etmiş.

Halketmek, îcad etmek O'na mahsustur. Esbap, yalnız bir perdedir. Melâike gibi zîşuur olanların, yalnız cüz-ü ihtiyârıyla cüz'î, îcadsız, kesb denilen bir nevi hizmet-i fıtriye ve amelî bir nevi ubûdiyetten başka ellerinde yoktur.

Evet, izzet ve azamet isterler ki; esbap, perdedâr-ı dest-i kudret ola aklın nazarında.

Tevhid ve ehadiyet isterler ki; esbap, ellerini çeksinler tesir-i hakikîden...

İşte, nasıl ki melekler ve umûr-u hayriyede ve vücûdiyede istihdam edilen zâhirî sebepler, güzellikleri görünmeyen ve bilinmeyen şeylerde kudret-i rabbâniyeyi kusurdan, zulümden muhafaza edip takdis ve tesbih-i ilâhîde birer vesiledirler. Aynen öyle de, cinnî ve insî şeytanlar ve muzır maddelerin umûr-u şerriyede ve ademiyede istimâlleri dahi, yine kudret-i sübhâniyeyi gadirden ve haksız itirazlardan ve şekvâlara hedef olmaktan kurtarmak ile takdis ve tesbihat-ı rabbâniyeye ve kâinattaki bütün kusurattan müberra ve münezzehiyetine hizmet ediyorlar.

Çünkü bütün kusurlar, ademden ve kabiliyetsizlikten ve tahripten ve vazife yapmamaktan –ki birer ademdirler– ve vücûdu olmayan ademî fiillerden geliyor. Bu şeytanî ve şerli perdeler, o kusurâta merci olup itiraz ve şekvâları, bilistihkak kendilerine alarak Cenâb-ı Hakk'ın takdisine vesile oluyorlar.

Zaten şerli ve ademî ve tahripçi işlerde kuvvet ve iktidar lâzım değil; az bir fiil ve cüz'î bir kuvvet, belki vazifesini yapmamak ile bazen büyük ademler ve bozmaklar oluyor. O şerir fâiller, muktedir zannedilirler. Hâlbuki, ademden başka hiç tesirleri ve cüz'î bir kesbden hariç bir kuvvetleri yoktur. Fakat o şerler ademden geldiklerinden, o şerirler hakikî fâildirler. Bilistihkak, eğer zîşuur ise cezayı çekerler. Demek seyyiâtta o fenâlar fâildirler; fakat haseneler ve hayırlarda ve amel-i sâlihte vücûd olmasından o iyiler, hakikî fâil ve müessir değiller. Belki kâbildirler, feyz-i ilâhîyi kabul ederler ve mükâfatları dahi sırf bir fazl-ı ilâhîdir diye Kur'ân-ı Hakîm, مَا أَصَابَكَ مِنْ حَسَنَةٍ فَمِنَ اللهِ وَمَا أَصَابَكَ مِنْ سَيِّئَةٍ فَمِنْ نَفْسِكَ[1] ferman eder.

Elhâsıl: *Vücûd kâinatları ve hadsiz adem âlemleri birbirleriyle çarpışırken.. ve cennet ve cehennem gibi meyveler verirken.. ve bütün vücûd âlemleri* اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ..[2] *ve bütün adem âlemleri* سُبْحَانَ اللهِ..[3] *derken.. ve ihatalı bir kanun-u mübâreze ile melekler şeytanlarla ve hayırlar şerlerle; ta kalbin etrafındaki ilham, vesvese ile mücadele ederken; birden meleklere imanın bir meyvesi tecellî eder, meseleyi halledip karanlık kâinatı ışıklandırır.* اَللّٰهُ نُورُ السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضِ[4] *âyetinin envârından bir nurunu bize gösterir ve bu meyvenin ne kadar tatlı olduğunu tattırır.*

---

1 "Sana gelen her iyilik Allah'tandır. Başına gelen her fenalık ise nefsindendir." (Nisâ sûresi, 4/79).

2 "Bütün hamdler, övgüler Allah'adır."

3 Allah'ı bütün eksikliklerden tenzih ederim.

4 "Allah göklerin ve yerin nûrudur." (Nûr sûresi, 24/35)

•İkinci bir küllî meyvesine "Yirmi Dördüncü" ve "elif"ler kerametini gösteren "Yirmi Dokuzuncu Söz"ler, işaret edip parlak bir surette meleklerin vücûdunu ve vazifesini isbat etmişler:

Evet kâinatın her tarafında, cüz'î ve küllî her şeyde, her nevide, kendini tanıttırmak ve sevdirmek içinde merhametkârâne bir haşmet-i rubûbiyet; elbette o haşmete, o merhamete, o tanıttırmaya, o sevdirmeye karşı şükür ve takdis içinde bir geniş ve ihatalı ve şuurkârâne bir ubûdiyetle mukabele etmesi lâzım ve kat'îdir. Ve şuursuz cemâdât ve erkân-ı azîme-i kâinat hesabına o vazifeyi, ancak hadsiz melekler görebilir.. ve o saltanat-ı rubûbiyetin, her tarafta; serâda, Süreyya'da, zeminin temelinde, dışında hakîmâne ve haşmetkârâne icraatını onlar temsil edebilirler.

Meselâ felsefenin ruhsuz kanunlarının pek karanlık ve vahşetli gösterdikleri hilkat-i arziye ve vaziyet-i fıtriyesini, bu meyve ile nurlu, ünsiyetli bir tarzda "Sevr" ve "Hût" namlarındaki iki meleğin[1] omuzlarında, yani nezaretlerinde.. ve cennetten getirilen[2] ve fânî küre-i arzın bâkî bir temel taşı olmak, yani ileride bâkî cennete bir kısmını devretmeye bir işaret için "Sahret" nâmında uhrevî bir madde, bir hakikat gönderilip Sevr ve Hût meleklerine bir nokta-yı istinad edilmiş diye, Benî İsrâil'in eski peygamberlerinden rivâyet var ve İbni Abbas'tan dahi mervîdir.[3] Maatteessüf bu kudsî mana, mürûr-u zamanla bu teşbih, avâmın nazarında hakikat telâkki edilmekle aklın haricinde bir suret almış. Madem melekler havada gezdikleri gibi toprakta ve taşta ve yerin merkezinde de gezerler; elbette, onların ve küre-i arzın üstünde duracak cismânî taş ve balığa ve öküze ihtiyaçları yoktur.

Hem meselâ küre-i arz, küre-i arzın nevileri adedince başlar ve o nevilerin fertleri sayısınca diller ve o fertlerin âzâ ve yaprak ve meyveleri miktarınca tesbihatlar yaptığı için elbette, o haşmetli ve şuursuz ubûdiyet-i fıtriyeyi bilerek, şuurdârâne temsil edip dergâh-ı ilâhîye takdim etmek için kırk bin başlı ve her başı kırk bin dil ile.. ve her bir dil ile kırk bin tesbihat yapan bir melek-i müekkeli bulunacak ki, ayn-ı hakikat olarak Muhbir-i Sâdık haber vermiş.[4] Ve

---

1 Bkz.: et-Taberî, *Câmiu'l-beyân* 1/153, 194, 21/72; el-Hâkim, *el-Müstedrek* 4/636; İbni Abdilberr, *et-Temhîd* 4/9; el-Heysemî, *Mecmeu'z-zevâid* 8/131 (Bezzar'dan naklen).

2 Bkz.: İbni Mâce, *tıb* 8; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 5/31, 65; el-Hâkim, *el-Müstedrek* 4/133, 134, 226.

3 Bkz.: el-Hâkim, *el-Müstedrek* 4/636; et-Taberî, *Târîhu'l-ümem ve'l-mülûk* 1/40; Ebu'ş-Şeyh, *el-Azame* 4/1383, 1384, 1400, 1403.

4 Bkz.: et-Taberî, *Câmiu'l-beyân* 15/156; Ebu'ş-Şeyh, *el-Azame* 2/547, 740, 742, 747, 3/868; İbni Kesîr, *Tefsîru'l-Kur'ân* 3/62.

hilkat-i kâinatın en ehemmiyetli neticesi olan insanlarla münasebât-ı rabbâniyeyi tebliğ ve izhar eden Cebrail *(aleyhisselâm)*.. ve zîhayat âleminde en haşmetli ve en dehşetli olan diriltmek ve hayat vermek ve ölümle terhis etmekteki Hâlık'a mahsus olan icraat-ı ilâhiyeyi yalnız temsil edip ubûdiyetkârâne nezaret eden İsrafil *(aleyhisselâm)* ve Azrail *(aleyhisselâm)*.. ve hayat dairesinde rahmetin en cemiyetli, en geniş, en zevkli olan rızıktaki ihsânât-ı rahmâniyeye nezaretle beraber, şuursuz şükürleri şuur ile temsil eden Mikail *(aleyhisselâm)* gibi meleklerin pek acîb mahiyette olarak bulunmaları ve vücûdları ve ruhların bekâları, saltanat ve haşmet-i rubûbiyetin muktezasıdır. Onların ve her birinin mahsus tâifelerinin vücûdları, kâinatta güneş gibi görünen saltanat ve haşmetin vücûdu derecesinde kat'îdir ve şüphesizdir. Melâikeye ait başka maddeler bunlara kıyas edilsin…

Evet küre-i arzda dört yüz bin nevileri zîhayattan halkeden, hatta en âdi ve müteaffin maddelerden zîruhları çoklukla yaratan ve her tarafı onlarla şenlendiren ve mucizât-ı sanatına karşı, onlara dilleriyle

مَا شَاءَ اللهُ[1] ، بَارَكَ اللهُ[2] ، سُبْحَانَ اللهِ[3]

dediren ve ihsânât-ı rahmetine mukabil

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ[4] ، اَلشُّكْرُ لِلّٰهِ[5] ، اَللهُ أَكْبَرُ[6]

o hayvancıklara söylettiren bir Kadîr-i Zülcelâli ve'l-cemâl; elbette, bilâ-şek velâ-şüphe koca semâvâta münasip, isyansız ve daima ubûdiyette olan sekeneleri ve ruhanîleri yaratmış, semâvâtı şenlendirmiş, boş bırakmamış ve hayvanâtın tâifelerinden pek çok ziyade ayrı ayrı nevileri, meleklerden îcad etmiş ki; bir kısmı küçücük olarak yağmur ve kar katrelerine binip sanat ve rahmet-i ilâhiyeyi kendi dilleriyle alkışlıyorlar.. bir kısmı, birer seyyar yıldızlara binip feza-yı kâinatta seyahat içinde azamet ve izzet ve haşmet-i rubûbiyete karşı tekbir ve tehlil ile ubûdiyetlerini âleme ilân ediyorlar.

Evet zaman-ı Âdem'den beri bütün semâvî kitaplar ve dinler, meleklerin vücûdlarına ve ubûdiyetlerine ittifakları ve bütün asırlarda melekler ile konuşmalar ve muhâvereler, kesretli tevâtür ile insanlar içinde vuku bulduğunu

---

1 "Mâşâallah! Allah ne güzel dilemiş ve yapmış!"

2 Allah hayır ve bereketini artırsın.

3 Allah'ı bütün eksikliklerden tenzih ederim.

4 "Bütün hamdler, övgüler Allah'adır."

5 Her türlü şükran ve minnet Allah'adır.

6 Sadece büyüklükte değil hiçbir konuda eşi ve benzeri olmayan, başka bir şey Kendisiyle kıyas bile edilemeyecek yegâne büyük, Allah'tır.

nakil ve rivâyetleri ise, görmediğimiz Amerika insanlarının vücûdları gibi meleklerin vücûdlarını ve bizimle alâkadar olduklarını kat'î isbat eder.

İşte şimdi gel, iman nuruyla bu küllî, ikinci meyveye bak ve tat; nasıl kâinatı baştan başa şenlendirip, güzelleştirip bir mescid-i ekbere ve büyük bir ibadethâneye çeviriyor. Ve fen ve felsefenin soğuk, hayatsız, zulmetli, dehşetli göstermelerine mukabil; hayatlı, şuurlu, ışıklı, ünsiyetli, tatlı bir kâinat göstererek bâkî hayatın bir cilve-i lezzetini ehl-i imana – derecesine göre– dünyada dahi tattırır.

Tetimme: Nasıl ki vahdet ve ehadiyet sırrıyla kâinatın her tarafında aynı kudret, aynı isim, aynı hikmet, aynı sanat bulunmasıyla Hâlık'ın vahdet ve tasarrufu ve îcad ve rubûbiyeti ve hallâkıyet ve kudsiyeti, cüz'î-küllî her bir masnûun hâl dili ile ilân ediliyor. Aynen öyle de her tarafta melekleri halkedip, her mahlûkun lisân-ı hâl ile şuursuz yaptıkları tesbihatı, meleklerin ubûdiyetkârâne dilleriyle yaptırıyor. Meleklerin hiçbir cihette hilâf-ı emir hareketleri yoktur.[1] Hâlis bir ubûdiyetten başka hiçbir îcad ve emirsiz hiçbir müdahale, hatta izinsiz şefaatlari dahi olmaz. Tam

وَيَفْعَلُونَ مَا يُؤْمَرُونَ[2] ، بَلْ عِبَادٌ مُكْرَمُونَ[3]

sırrına mazhardırlar.

Hâtime

Gayet ehemmiyetli bir nükte-i i'câziyeye dair birden, ihtiyârsız, mağripten sonra kalbe ihtar edilen ve Sûre-i ﴿قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ الْفَلَقِ﴾[4]'ın zâhir bir mucize-i gaybiyesini gösteren uzun bir hakikate kısa bir işarettir.

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ الْفَلَقِ ۞ مِنْ شَرِّ مَا خَلَقَ ۞ وَمِنْ شَرِّ غَاسِقٍ إِذَا وَقَبَ ۞ وَمِنْ شَرِّ النَّفَّاثَاتِ فِي الْعُقَدِ ۞ وَمِنْ شَرِّ حَاسِدٍ إِذَا حَسَدَ[5]

---

1 Bkz.: Nahl sûresi, 16/50; Tahrîm sûresi, 66/6.

2 "…kendilerine ne emredilirse onu yaparlar." (Nahl sûresi, 16/50; Tahrîm sûresi, 66/6)

3 "Bilakis onların evlat dedikleri melekler, O'nun ikram ve takdirine mazhar olmuş kullarıdır." (Enbiyâ sûresi, 21/26)

4 "De ki: Sabahın Rabbine sığınırım…" (Felak sûresi, 113/1)

5 "De ki: Sabahın Rabbine sığınırım: Yarattığı şeylerin şerrinden, karanlığı çöktüğü zaman gecenin şerrinden, düğümlere üfleyip büyü yapan büyücü kadınların şerrinden, ve haset ettiği zaman hasetçinin şerrinden." (Felak sûresi, 113/1-5).

İşte, yalnız mana-yı işârî cihetinde bu sûre-i azîme-i harika: *"Kâinatta adem âlemleri hesabına çalışan şerirlerden ve insî ve cinnî şeytanlardan kendinizi muhafaza ediniz."* Peygamberimiz'e ve ümmetine emrederek, her asra baktığı gibi; mana-yı işârîsiyle bu acîb asrımıza daha ziyade, belki zâhir bir tarzda bakar, Kur'ân'ın hizmetkârlarını istiâzeye davet eder. Bu mucize-i gaybiye, beş işaretle kısaca beyan edilecek, şöyle ki:

Bu sûrenin her bir âyetinin manaları çoktur. Yalnız mana-yı işârî ile beş cümlesinde dört defa شَرِّ[1] kelimesini tekrar etmek.. ve kuvvetli münasebet-i mâneviye ile beraber dört tarzda bu asrın emsâlsiz dört dehşetli ve fırtınalı maddî ve mânevî şerlerine ve inkılâplarına ve mübârezelerine aynı tarih ile parmak basmak.. ve mânen "Bunlardan çekininiz!" emretmek, elbette Kur'ân'ın i'câzına yakışır bir irşad-ı gaybîdir.

Meselâ başta قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ الْفَلَقِ[2] cümlesi, bin üç yüz elli iki veya dört (1352, 1354) tarihine hesab-ı ebcedî ve cifrî ile tevâfuk edip nev-i beşerde en geniş hırs ve hasetle ve Birinci Harb'in sebebiyle vukua gelmeye hazırlanan İkinci Harb-i Umumî'ye işaret eder ve Ümmet-i Muhammediye'ye *(aleyhissalâtü vesselâm)* mânen der: "Bu harbe girmeyiniz ve Rabbinize iltica ediniz!" Ve bir mana-yı remziyle Kur'ân'ın hizmetkârlarından olan Risale-i Nur şâkirtlerine hususî bir iltifat ile onların Eskişehir hapsinden, dehşetli bir şerden aynı tarihiyle kurtulmalarına ve haklarındaki imha plânının akîm bırakılmasına remzen haber verir; mânen "İstiaze ediniz!" emreder gibi bir remiz verir.

Hem meselâ مِنْ شَرِّ مَا خَلَقَ[3] cümlesi, –şedde sayılmaz– bin üç yüz altmış bir (1361) ederek bu emsâlsiz harbin merhametsiz ve zalimâne tahribatına rumî ve hicrî tarihiyle parmak bastığı gibi; aynı zamanda bütün kuvvetleriyle Kur'ân'ın hizmetine çalışan Nur şâkirtlerinin geniş bir imha plânından ve elîm ve dehşetli bir belâdan ve Denizli Hapsi'nden kurtulmalarına tevâfukla, bir mana-yı remzî ile onlara da bakar. "Halk'ın şerrinden kendinizi koruyunuz!" gizli bir îma ile der.

Hem meselâ وَمِنْ شَرِّ النَّفَّاثَاتِ فِي الْعُقَدِ[4] cümlesi, –şeddeler sayılmaz– bin üç yüz yirmi sekiz (1328); eğer şeddedeki (lâm) sayılsa bin üç yüz elli sekiz (1358)

---

1 "şer, kötülük" (Felak sûresi, 113/2-5)

2 "De ki: Sabahın Rabbine sığınırım…" (Felak sûresi, 113/1)

3 "Yarattığı şeylerin şerrinden" (Felak sûresi, 113/2)

4 "Düğümlere üfleyip büyü yapan büyücü kadınların (şerrinden)" (Felak sûresi, 113/4)

adediyle bu umumî harpleri yapan ecnebi gaddarların, hırs ve haset ile bizdeki Hürriyet İnkılâbı'nın Kur'ân lehindeki neticelerini bozmak fikri ile.. tebeddül-ü saltanat ve Balkan ve İtalyan Harpleri ve Birinci Harb-i Umumî'nin patlamasıyla maddî ve mânevî şerlerini, siyasî diplomatların radyo diliyle herkesin kafalarına sihirbaz ve zehirli üflemeleriyle.. ve mukadderât-ı beşerin düğme ve ukdelerine gizli plânlarını telkin etmeleriyle bin senelik medeniyet terakkiyâtını vahşiyâne mahveden şerlerin vücûda gelmeye hazırlanmaları tarihine tevâfuk ederek, اَلنَّفَّاثَاتِ فِي الْعُقَدِ 'in tam manasına tetâbuk eder.

Hem meselâ [1] وَمِنْ شَرِّ حَاسِدٍ إِذَا حَسَدَ cümlesi, –şedde ve tenvin sayılmaz– yine bin üç yüz kırk yedi (1347) edip, aynı tarihte ecnebi muâhedelerin icbarıyla bu vatanda ehemmiyetli sarsıntılar ve felsefenin tahakkümüyle bu dindar millette ehemmiyetli tahavvüller vücûda gelmesine ve aynı tarihte devletlerde İkinci Harb-i Umumî'yi ihzâr eden dehşetli hasetler ve rekabetlerin çarpışmaları tarihine bu mana-yı işârî ile tam tamına tevâfuku ve mânen tetâbuku, elbette bu kudsî sûrenin bir lem'a-yı i'câz-ı gaybîsidir.

Bir İhtar: Her bir âyetin müteaddit manaları vardır. Hem her bir mana küllîdir. Her asırda efradı bulunur. Bahsimizde bu asrımıza bakan yalnız mana-yı işârî tabakasıdır. Hem o küllî manada asrımız bir ferttir. Fakat hususiyet kesbetmiş ki, ona tarihiyle bakar. Ben dört senedir, bu harbin ne safahâtını ve ne de neticelerini ve ne de sulh olmuş, olmamış bilmediğimden ve sormadığımdan, bu kudsî sûrenin daha ne kadar bu asra ve bu harbe işareti var diye daha onun kapısını çalmadım. Yoksa bu hazinede daha çok esrâr var olduğunu Risale-i Nur'un eczalarında, hususan Rumûzât-ı Semâniye Risaleleri'nde beyan ve isbat edildiğinden onlara havale edip kısa kesiyorum.

Hatıra Gelebilen Bir Suâlin Cevabıdır

Bu lem'a-yı i'câziyede baştaki [2] مِنْ شَرِّ مَا خَلَقَ 'ta hem [3] مِنْ , hem [4] شَرِّ kelimeleri hesaba girmesi.. ve âhirde [5] وَمِنْ شَرِّ حَاسِدٍ إِذَا حَسَدَ yalnız شَرِّ kelimesi

1 "Ve hased ettiği zaman hasetçinin şerrinden." (Felak sûresi, 113/5)
2 "Yarattığı şeylerin şerrinden" (Felak sûresi, 113/2)
3 "…den, …dan" anlamında
4 "şer, kötülük" (Felak sûresi, 113/2-5)
5 "Ve hased ettiği zaman hasetçinin şerrinden." (Felak sûresi, 113/5)

girmesi, وَمِنْ girmemesi.. ve [1]وَمِنْ شَرِّ النَّفَّاثَاتِ فِي الْعُقَدِ ikisi de hesap edilmemesi, gayet ince ve latîf bir münasebete îma ve remiz içindir. Çünkü halk'larda şerden başka hayırlar da var. Hem bütün şer herkese gelmez. Buna remzen, ba'zıyeti ifade eden مِنْ ve شَرِّ girmişler. Hâsid, hased ettiği zaman bütün şerdir, ba'zıyete lüzum yoktur. Ve اَلنَّفَّاثَاتِ فِي الْعُقَدِ remziyle, kendi menfaatleri için küre-i arza ateş atan üfleyicilerin ve sihirbaz o diplomatların tahribata ait bütün işleri ayn-ı şerdir diye daha شَرِّ kelimesine lüzum kalmadı.

Bu Sûreye Ait Bir Nükte-i İ'câziyenin Hâşiyesidir

Nasıl bu sûre, beş cümlesinden dört cümlesi ile bu asrımızın dört büyük şerli inkılâplarına ve fırtınalarına mana-yı işârî ile bakar. Aynen öyle de dört defa tekraren مِنْ شَرِّ –şedde sayılmaz– kelimesiyle Âlem-i İslâm'ca en dehşetli olan Cengiz ve Hülâgu fitnesinin ve Abbasî Devleti'nin inkıraz zamanının asrına dört defa mana-yı işârî ile ve makam-ı cifrî ile bakar ve parmak basar.

Evet –şeddesiz– شَرِّ beş yüz (500) eder; مِنْ doksan (90)'dır. İstikbale bakan çok âyetler, hem bu asrımıza hem o asırlara işaret etmeleri cihetinde, istikbalden haber veren İmam Ali *(radiyallâhu anh)* ve Gavs-ı Âzam *(kuddise sirruh)* dahi aynen hem bu asrımıza, hem o asra bakıp haber vermişler.

[2]غَاسِقٍ إِذَا وَقَبَ kelimeleri bu zamana değil, belki [3]غَاسِقٍ bin yüz altmış bir (1161) ve [4]إِذَا وَقَبَ sekiz yüz on (810) ederek, o zamanlarda ehemmiyetli maddî, mânevî şerlere işaret eder. Eğer beraber olsa milâdî bin dokuz yüz yetmiş bir (1971) olur. O tarihte dehşetli bir şerden haber verir. Yirmi sene sonra, şimdiki tohumların mahsulü ıslah olmazsa, elbette tokatları dehşetli olacak.

---

1 "Ve düğümlere üfleyip büyü yapan büyücü kadınların şerrinden" (Felak sûresi, 113/4)

2 "Karanlığı çöktüğü zaman gecenin (şerrinden)," (Felak sûresi, 113/3)

3 "Gece"

4 "karanlığı çöktüğü zaman"

On Birinci Meselenin Hâşiyesi'nin Bir Lâhikasıdır

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

Âyetü'l-Kürsî'nin tetimmesi olan لَآ إِكْرَاهَ فِي الدِّينِ قَدْ تَبَيَّنَ الرُّشْدُ مِنَ الْغَيِّ[1] bin üç yüz elli (1350); فَمَنْ يَكْفُرْ بِالطَّاغُوتِ[2] bin dokuz yüz yirmi dokuz (1929) veya (1928); وَيُؤْمِنْ بِاللّٰهِ فَقَدِ اسْتَمْسَكَ[3] dokuz yüz kırk altı (946) "Risaletü'n-Nur" ismine muvâfık; لَا انْفِصَامَ لَهَا بِالْعُرْوَةِ الْوُثْقٰى[4] bin üç yüz kırk yedi (1347); وَاللّٰهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ[5] ، (اَللّٰهُ) (وَلِيُّ الَّذِينَ اٰمَنُوا)[6] eğer beraber olsa bin on iki (1012); eğer beraber olmazsa dokuz yüz kırk beş (945) –bir şedde sayılmaz–; يُخْرِجُهُمْ مِنَ (الظُّلُمَاتِ) إِلَى النُّورِ[7] bin üç yüz yetmiş iki (1372) –şeddesiz–; وَالَّذِينَ كَفَرُوا أَوْلِيَاؤُهُمُ (الطَّاغُوتُ)[8] bin dört yüz on yedi (1417); (يُخْرِجُونَهُمْ مِنَ النُّورِ إِلَى) الظُّلُمَاتِ[9] bin üç yüz otuz sekiz (1338) –şedde sayılmaz–; أُولٰئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ[10] bin iki yüz doksan beş (1295) –şedde sayılır– eder.

Risaletü'n-Nur'un hem iki kere ismine, hem suret-i mücâhedesine, hem tahakkukuna ve telif ve tekemmül zamanına tam tamına tevâfukuyla beraber; ehl-i küfrün bin iki yüz doksan üç (1293) harbiyle Âlem-i İslâm'ın nûrunu söndürmeye çalışması tarihine.. ve Birinci Harb-i Umumî'den istifade ile bin üç yüz otuz sekiz (1338) de bilfiil Nur'dan zulümâta atmak için yapılan dehşetli muâhedeler tarihine tam tamına tevâfuku ve içinde mükerreren nur ve zulümât karşılaştırılması ve bu mücâhede-i mâneviyede Kur'ân'ın nurundan gelen bir nur, ehl-i imana bir nokta-yı istinad olacağını mana-yı işârî ile haber

---

1 "Dinde zorlama yoktur. Doğru yol, sapıklıktan, hak batıldan ayrılıp belli olmuştur." (Bakara sûresi, 2/256)

2 "Artık kim tağutu reddedip…" (Bakara sûresi, 2/256)

3 "…Allah'a iman ederse, (en sağlam tutamağa) yapışmıştır…" (Bakara sûresi, 2/256)

4 "…en sağlam tutamağa (yapışmıştır)" (Bakara sûresi, 2/256)

5 "…kopması mümkün olmayan. Allah her şeyi işitir, bilir." (Bakara sûresi, 2/256)

6 "Allah, iman edenlerin yardımcısıdır." (Bakara sûresi, 2/257)

7 "Onları karanlıklardan aydınlığa çıkarır." (Bakara sûresi, 2/257)

8 "İnkâr edenlerin dostları ise tağutlar olup…" (Bakara sûresi, 2/257)

9 "…onları aydınlıktan karanlıklara götürürler." (Bakara sûresi, 2/257)

10 "İşte onlar cehennemlik kimselerdir ki orada ebedî kalacaklardır." (Bakara sûresi, 2/257)

veriyor diye kalbime ihtar edildi. Ben de mecbur oldum, yazdım. Sonra baktım ki manasının münasebeti bu asrımıza o kadar kuvvetlidir ki; hiç tevâfuk emâresi olmasa da yine bu âyetler, her asra baktığı gibi mana-yı işârî ile bizimle de konuşuyor kanaatim geldi.

Evet, **evvelâ**: Başta لَآ إِكْرَاهَ فِي الدِّينِ قَدْ تَبَيَّنَ الرُّشْدُ[1] cümlesi, makam-ı cifrî ve ebcedî ile bin üç yüz elli (1350) tarihine parmak basar ve mana-yı işârî ile der: Gerçi o tarihte dini, dünyadan tefrik ile dinde ikraha ve icbara ve mücâhede-i diniyeye ve din için silâhla cihada muârız olan hürriyet-i vicdan, hükûmetlerde bir kanun-u esâsî, bir düstur-u siyasî oluyor. Ve hükûmet, "lâik cumhuriyet"e döner. Fakat ona mukabil mânevî bir cihad-ı dinî, iman-ı tahkikî kılıcıyla olacak. Çünkü dindeki rüşd-ü irşad ve hak ve hakikati gözlere gösterecek derecede kuvvetli burhanları izhar edip tebyin ve tebeyyün eden bir Nur, Kur'ân'dan çıkacak diye haber verip bir lem'a-yı i'câz gösterir.

Hem, tâ خَالِدُونَ[2] kelimesine kadar Risale-i Nur'daki bütün muvâzenelerin aslı, menbaı olarak aynen o muvâzeneler gibi mükerreren nur ve zulümât ve iman ve karanlıkları karşılaştırmasıyla gizli bir emâredir ki, o tarihte bulunan cihad-ı mânevî mübârezesinde büyük bir kahraman, nur nâmında Risale-i Nur'dur ki, dinde bulunan yüzer tılsımları keşfeden onun mânevî elmas kılıcı, maddî kılıçlara ihtiyaç bırakmıyor.

Evet, hadsiz şükürler olsun ki yirmi senedir Risale-i Nur, bu ihbar-ı gaybı ve lem'a-yı i'câzı bilfiil göstermiştir. Ve bu sırr-ı azîm içindir ki Risale-i Nur şâkirtleri, dünya siyasetine ve cereyanlarına ve maddî mücadelelerine karışmıyorlar ve ehemmiyet vermiyorlar ve tenezzül etmiyorlar. Ve hakikî şâkirtleri, en dehşetli bir hasmına ve hakaretli tecâvüzüne karşı ona der:

"Ey bedbaht! Ben, seni idam-ı ebedîden kurtarmaya ve fânî hayvaniyetin en süflî ve elîm derecesinden bir bâkî insaniyet saadetine çıkarmaya çalışıyorum. Sen, benim ölümüme ve idamıma çalışıyorsun. Senin bu dünyada lezzetin pek az, pek kısa.. ve âhirette ceza ve belâların pek çok ve pek uzundur. Ve benim ölümüm bir terhistir. Haydi defol! Senin ile uğraşmam, ne yaparsan yap!" der. O zalim düşmanına hiddet değil, belki acıyor, şefkat ediyor, "Keşke kurtulsa idi!" diyerek ıslahına çalışır.

---

1 "Dinde zorlama yoktur. Doğru yol, hak belli olmuştur…" (Bakara sûresi, 2/256)

2 "ebedî kalacaklardır." (Bakara sûresi, 2/257)

Sâniyen: وَيُؤْمِنْ بِاللّٰهِ فَقَدِ اسْتَمْسَكَ بِالْعُرْوَةِ الْوُثْقٰى[1] Bu iki kudsî cümleler, kuvvetli münasebet-i mâneviye ile beraber makam-ı cifrî ve ebcedî hesabıyla birincisi, Risaletü'n-Nur'un ismine; ikincisi, onun tahakkukuna ve tekemmülüne ve parlak fütuhatına mânen ve cifren tam tamına tetâbukları bir emâredir ki; Risaletü'n-Nur bu asırda, bu tarihte bir "urvetü'l-vüskâ"dır. Yani çok muhkem, kopmaz bir zincir ve bir "hablullah"tır. "Ona elini atan, yapışan necat bulur." diye mana-yı remziyle haber verir.

Sâlisen: اَللّٰهُ وَلِيُّ الَّذِينَ اٰمَنُوا[2] cümlesi hem mana, hem cifir ile Risaletü'n-Nur'a bir remzi var. Şöyle ki:

.....

Bu makamda perde indi. Yazmaya izin verilmedi. Başka zamana tehir edildi.(Hâşiye)

سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا ۖ إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ[3]

Hâşiye: Bu nüktenin bâkî kısmı şimdilik yazdırılmadığının sebebi, bir derece dünyaya, siyasete temasıdır. Biz de bakmaktan memnûuz. Evet, إِنَّ الْإِنْسَانَ لَيَطْغٰى[4] bu tâğûta bakar ve baktırır...

Said Nursî

---

1 "…Allah'a iman ederse, işte o, en sağlam tutamağa yapışmıştır." (Bakara sûresi, 2/256)

2 "Allah, iman edenlerin yardımcısıdır." (Bakara sûresi, 2/257)

3 "Sübhansın yâ Rab! Senin bize bildirdiğinden başka ne bilebiliriz ki? Her şeyi hakkıyla bilen, her şeyi hikmetle yapan sensin." (Bakara sûresi, 2/32)

4 "Rabbinin bunca nimetlerine rağmen kâfir insan azar." (Alak sûresi, 96/6)

(Risale-i Nur Kahramanı Hüsrev'in "Meyvenin On Birinci Meselesi" Münasebetiyle Yazdığı Mektubun Bir Parçasıdır)

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1] ، وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ[2]
اَلسَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكَاتُهُ[3]

Çok mübarek, çok kıymettar, çok sevgili Üstadımız Efendimiz,

Millet ve memleket için çok büyük güzellikleri ihtiva eden "Meyve, Dokuz Meselesi" ile dehşetli bir zamanda müthiş âsîler içinde, en büyük düşmanlar arasında hayret-fezâ bir surette şâkirtlerine necat vermeye vesile olmakla kalmamış, Onuncu ve On Birinci Meseleleri ile hususiyle Nur'un şâkirtlerini hakikat yollarında alkışlamış ve gidecekleri hakikî mekânları olan kabirdeki ahvâllerinden ve herkesi titreten ve bilhassa ehl-i gaflet için çok korkunç, çok elemli, çok acıklı bir menzil olan toprak altında, göreceği ve konuşacağı melâikelerle konuşmayı ve refâkati sevdirerek bu mekâna daha çok ünsiyet izhar etmekle bu korkulu ilk menzil hakkındaki fevka'l-had korkularımızı tâdil etmiş, nefes aldırmış. Hususiyle o âlemin nurânî hayatını benim gibi göremeyenlerin ellerinde şuââtı yüz binlerle senelik mesafelere uzanan bir elektrik lâmbası hükmüne geçmiş. Hem de daima koklanılacak, numûnelik bir çiçek bahçesi olmuştur.

Evet, biz sevgili üstadımıza arz ediyoruz ki, her gün dersini hocasına okuyan bir talebe gibi Nur'dan aldığımız feyizlerimizi her vakit için sevgili üstadımıza arz edelim. Fakat sevgili üstadımız şimdilik konuşmalarını tatil buyurdular.

Ey Aziz Üstadım,

Risale-i Nur'un hakikati ve Meyve'nin güzelliği ve Çiçeği'nin feyzi, beni minnettarâne bir parça memleketim nâmına konuşturmuş ve benim gibi konuşan çok kalblere hayat vermiş. Şimdi muhitimizde Risale-i Nur'a karşı atılan adımlar ve uzatılan eller Meyve'nin On Birinci Çiçeği ile daha çok metânet kesbetmiş, inkişaf etmiş, faaliyete başlamıştır.

Çok hakir talebeniz
Hüsrev

---

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

2 "Hiç bir şey yoktur ki, O'nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor bulunmasın." (İsrâ sûresi, 17/44)

3 Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi üzerinize olsun.

(Isparta'daki umum Risale-i Nur talebeleri nâmına Ramazan tebriki münasebetiyle yazılmış ve on üç fıkra ile tâdil edilmiş bir mektuptur)

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1] ، وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ[2]

Ey Âlem-i İslâm'ın dünya ve âhirette selâmeti için Kur'ân'ın feyziyle ve Risale-i Nur'un hakikatiyle ve sâdık şâkirtlerin himmetiyle mübarek gözlerinden yaş yerine kan akıtan!..

Ve ey fitne-i âhirzamanın şu dağdağalı ve fırtınalı zamanında Hazreti Eyyûb *(aleyhisselâm)*'dan ziyade hastalıklara, dertlere giriftâr olan.. ve Kur'ân'ın nuru ile ve Risale-i Nur'un burhanlarıyla ve şâkirtlerin gayretiyle Âlem-i İslâm'ın maddî ve mânevî hastalıklarını Hakîm-i Lokman gibi tedaviye çalışan.. ve ey mübarek ellerinde mevcut olan Nur parçalarının hak ve hakikat olduğunu Kur'ân'ın otuz üç âyetiyle ve Keramet-i Aleviye ve Gavsiye ile isbat eden!..

Ve ey kendisi hasta ve ihtiyar ve zayıf ve gayet acınacak bir hâlde olduğuna göre herkesten ziyade Âlem-i İslâm'a can feda eder derecesinde acıyarak, kendine fenalık etmek isteyenlere Kur'ân'ın hakikatiyle ve Risale-i Nur'un hüccetleriyle, Nur talebelerinin sadâkatleriyle hayırlı dualar ve iyilik etmek ile karşılayan!..

Ve yazdığı mühim eserlerinden Âyetü'l-Kübrâ'nın tab'ıyla kendi zâtına ve talebelerine gelen musibette hapishânelere düşen.. ve o zindanları Kur'ân'ın irşâdıyla ve Risale-i Nur'un dersiyle ve şâkirtlerin iştiyâkı ile bir Medrese-i Yusufiye'ye çeviren ve bir dershâne yapan.. ve içimizde bulunan cahil olanların hepsini Kur'ân'ı o dershânede hatmettirerek çıkaran.. ve o musibette Kur'ân'ın kuvve-i kudsiyesiyle ve Risale-i Nur'un tesellisiyle ve kardeşlerin tahammülleriyle ihtiyar ve zayıf olduğu hâlde bütün ağırlıklarımızı ve yüklerimizi üzerine alan!..

Ve yazdığı Meyve ve Müdâfaanâme Risaleleri'yle Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan'ın i'câzıyla ve Risale-i Nur'un kuvvetli burhanlarıyla ve şâkirtlerin ihlâsı ile, izn-i ilâhî ile üzerinden kapılarını açtırıp beraat kazandıran.. ve o günde bize ve Âlem-i İslâm'a bayram yaptıran.. ve hakikaten Risale-i Nur'ları نُورٌ عَلٰى نُورٍ[3] olduğunu isbat ederek kıyâmete kadar serbest okunup ve yazılmasına hak kazandıran!..

---

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

2 "Hiç bir şey yoktur ki, O'nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor bulunmasın." (İsrâ sûresi, 17/44)

3 "Işığı pırıl pırıldır." (Nûr sûresi, 24/35)

Ve Âlem-i İslâm'ın, Kur'ân-ı Azîmüşşân'ın gıda-yı kudsisiyle ve Nur'un uhrevî taamıyla ve şâkirtlerinin iştihasıyla ekmek, su ve hava gibi bu Nur'lara pek çok ihtiyacı olduğunu.. ve bu Nur'ları okuyup yazanlardan binler kişi imanla kabre girdiğini isbat eden.. ve kendisine mensup talebelerini hiçbir yerde mağlûp ve mahcup etmeyen.. ve elyevm Kur'ân'ın semâvî dersleriyle ve Risale-i Nur'un esâsâtıyla ve şâkirtlerinin zekâvetleriyle ve Meyve'nin Onuncu ve On Birinci Mesele ve Çiçekleri'yle, firak ateşiyle gece-gündüz yanan kalblerimizi âb-ı hayat ve şarab-ı kevser gibi o mübarek Mesele ve Çiçekler ile kalblerimizin ateşini söndürüp sürur ve feraha sevk eden!..

Ve ey âlemin –Kur'ân-ı Azîmüşşân'ın kat'î vaadiyle ve tehdidi ile ve Risale-i Nur'un keşf-i kat'îsiyle ve merhum şâkirtlerinin müşâhedesiyle ve onlardaki keşfü'l-kubur sahiplerinin görmesiyle– en çok korktuğu ölümü, ehl-i iman için idam-ı ebedîden kurtarıp bir terhis tezkeresine çeviren.. ve âlem-i nura gitmek için güzel bir yolculuk olduğunu isbat eden.. ve kâfir ve münâfıklar için idam-ı ebedî olduğunu bildiren Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan'ın, bin mucizât-ı Ahmediye *(aleyhissalâtü vesselâm)* ve kırk vech-i i'câzının tasdiki altında ihbarat-ı kat'iyesiyle, ondan çıkan Risale-i Nur'un en muannit düşmanlarını mağlûp eden hüccetleriyle ve Nur şâkirtlerinin, çok emârelerin ve tecrübelerin ve kanaatlerinin teslimi ile o korkunç, karanlık, soğuk ve dar kabri, ehl-i iman için cennet çukurundan bir çukur ve cennet bahçesinin bir kapısı olduğunu isbat eden.. ve kâfir ve münâfık zındıklar için cehennem çukurundan yılan ve akreplerle dolu bir çukur olduğunu isbat eden.. ve oraya gelecek olan Münker-Nekir isminde melâikeleri ehl-i hak ve hakikat yolunda gidenler için birer mûnis arkadaş yapan.. ve Risale-i Nur'un şâkirtlerini talebe-i ulûm sınıfına dâhil edip Münker-Nekir suâllerine Risale-i Nur ile cevap verdiklerini, merhum kahraman şehit Hâfız Ali'nin vefatıyla keşfeden.. ve hayatta bulunanlarımızın da yine Risale-i Nur ile cevap vermemizi rahmet-i ilâhiyeden dua ve niyaz eden!..

Ve Hazreti Kur'ân'ı, Kur'ân-ı Azîmüşşân'ın kırk tabakadan her tabakaya göre bir nevi i'câz-ı mânevîsini göstermesiyle.. ve umum kâinata bakan kelâm-ı ezelî olmasıyla.. ve tefsiri olan Risale-i Nur'un Mucizât-ı Kur'âniye ve Rumûzât-ı Semâniye Risaleleriyle.. ve Risale-i Nur gül fabrikasının serkâtibi gibi kahraman kardeşlerin ve şâkirtlerin fevkalâde gayretleriyle asr-ı saadetten beri öyle harika bir sûrette mucizeli olarak yazılmasına hiç kimse kâdir olmadığı hâlde Risale-i Nur'un kahraman bir kâtibi olan Hüsrev'e "Yaz!" emir buyurulmasıyla Levh-i Mahfuz'daki yazılan Kur'ân gibi yazılması.. ve

Kur'ân-ı Azîmüşşân'ın hak kelâmullah olduğunu ve bütün semâvî kitapların en büyüğü ve en efdali ve bir Fâtiha içinde binler Fâtiha ve bir İhlâs içinde binler İhlâs ve hurufâtının birden on ve yüz ve bin ve binler sevap ve hasene verdiklerini hiç görülmedik ve işitilmedik pek güzel ve harika bir surette târif ve isbat eden!..

Ve Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan'ın bin üç yüz seneden beri i'câzını göstermesiyle ve muârızlarını durdurmasıyla.. ve Nur'un gözlere gösterir derecede zâhir delilleri ile ve Nur şâkirtlerinin elmas kalemleriyle bu zamana kadar misli görülmedik Risale-i Nur'un, dünyaya ferman okuyan ve en mütemerrit ve muannitleri susturan Yirmi Beşinci Söz ve zeyillerinin kırk vechiyle i'câz-ı Kur'ânî olduğunu isbat eden!..

Ve ey Hazreti Peygamber *(aleyhissalâtü vesselâm)*'ın hak peygamber olduğuna ve umum yüz yirmi dört bin peygamberlerin efdali ve seyyidi olduğuna dair binler mucizelerini Mucizât-ı Ahmediye *(aleyhissalâtü vesselâm)* nâmındaki Risale-i Nur'u ile güzel bir surette isbat eden ve Kur'ân-ı Azîmüşşân'ın, Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)*'ın rahmeten li'l-âlemîn olduğunu kâinatta ilân etmesiyle..[1] ve Nur'un, baştan nihâyete kadar O'nun rahmeten li'l-âlemîn olduğunu burhanlarla isbat etmesiyle.. ve O Resûl'ün ef'âl ve ahvâli, kâinatta numûne-i iktidâ olacak en sağlam, en güzel rehber olduğunu, hatta körlere de göstermesiyle.. ve Anadolu ve hususî memleketlerde Nur'un intişarı zamanında belâların ref'i ve susturulmasıyla musibetlerin gelmesi şehadetiyle.. ve Nur şâkirtlerinin gayet ağır müşkülâtlar içinde kemâl-i metânetle hizmet ve irtibatlarıyla o Zât'ın *(aleyhissalâtü vesselâm)* sünnet-i seniyyesine ittibâ etmek ne kadar kârlı olduğunu ve bir sünnete bu zamanda ittibâda yüz şehidin ecrini kazandığını[2] bildiren.. ve sadaka, kaza ve belâyı nasıl defediyorsa[3] Risale-i Nur'un da Anadolu'ya gelecek kazayı, belâyı, yirmi senedir defettiğini aynelyakîn isbat eden Üstad-ı Ekremimiz, Efendimiz Hazretleri!

Şimdi, şu Risale-i Nur'un beraati, başta siz sevgili üstadımızı, sonra biz âciz kusurlu talebelerinizi, sonra Âlem-i İslâm'ı sürura sevk ederek, ikinci büyük bir bayram yaptırdığından siz mübarek üstadımızın bu büyük bayram-ı şerifinizi tebrik ile ve yine üçüncü bayram olan Ramazan-ı Şerif'inizi ve Leyle-i Kadr'inizi tebrik ederek emsâl-i kesiresiyle müşerref olmaklığımızı niyaz ve biz

---

1 Bkz.: "İşte bunun içindir ki ey Resûlüm, Biz seni bütün insanlar için sırf bir rahmet vesilesi olman için gönderdik!" (Enbiyâ sûresi, 21/107).

2 Bkz.: Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliyâ* 8/200; el-Beyhakî, *ez-Zühd* s.118; el-Münzirî, *et-Terğîb ve't-terhîb* 1/41.

3 Bkz.: el-Beyhakî, *Şuabü'l-îmân* 3/282; Hatîb el-Bağdâdî, *Târîhu Bağdâd* 8/207; İbni Kuteybe, *Tevîlü muhtelefi'l-hadîs* 1/203.

kusurluların, kusurumuzun affını rica ederek umumen selâm ile mübarek ellerinizden öper ve dualarınızı temenni ederiz, Efendimiz Hazretleri!

Isparta ve havalisinde bulunan
Nur Talebeleri

Haddimden yüz derece ziyâde olan bu mektup muhteviyâtını tevâzu ile reddetmek bir küfran-ı nimet ve umum şâkirtlerin hüsn-ü zanlarına karşı bir ihânet olması.. ve aynen kabul etmek bir gurur, bir enaniyet ve benlik bulunması cihetiyle, umum nâmına Risale-i Nur kâtibinin yazdığı bu uzun mektubu –on üç fıkraları ilâve edip– hem bir şükr-ü mânevî, hem gururdan, hem küfran-ı nimetten kurtulmak için size bir suretini gönderiyorum ki Meyve'nin On Birinci Meselesi'nin âhirinde "Risale-i Nur'un Isparta ve civarı talebelerinin bir mektubudur." diye ilhak edilsin.

Ben bu mektubu bu tâdilât ile yazdığımız hâlde iki defa bir güvercin yanımızdaki pencereye geldi. İçeriye girecekti, Ceylân'ın başını gördü, girmedi. Birkaç dakika sonra başkası aynen geldi. Yine yazanı gördü, girmedi. Ben dedim: "Herhâlde evvelki serçe ve kuddüs kuşu gibi müjdecilerdir. Veyahut bu mektup gibi müteaddit mektupları yazdığımızdan, mübarek mektubun tâdili ile mübarekiyetini tebrik için gelmişler" kanaatimiz geldi.

Said Nursî

On İkinci Şuâ

Denizli Mahkemesi Müdâfaâtı'ndan[1] (Hâşiye)

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[2]

.....

Evet biz bir cemiyetiz!.. Ve öyle bir cemiyetimiz var ki; her asırda üç yüz elli milyon dâhil mensupları var.. ve her gün beş defa namazla o mukaddes cemiyetin prensipleriyle kemâl-i hürmetle alâkalarını ve hizmetlerini gösteriyorlar.. ve إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ[3] *kudsî programıyla birbirinin yardımına dualarıyla ve mânevî kazançlarıyla koşuyorlar.*

İşte biz, bu mukaddes ve muazzam cemiyetin efradındanız. Ve hususî vazifemiz de Kur'ân'ın imanî hakikatlerini tahkikî bir surette ehl-i imana bildirip onları ve kendimizi idam-ı ebedîden ve dâimî, berzahî haps-i münferitten kurtarmaktır. Sâir dünyevî ve siyasî ve entrikalı cemiyet ve komitelerle ve bizim medar-ı ithamımız olan cemiyetçilik gibi asılsız ve manasız gizli cemiyetle hiçbir münasebetimiz yoktur ve tenezzül etmiyoruz.

Dünyaya karışmak arzusu bizde bulunsaydı, böyle sinek vızıltısı gibi değil; top güllesi gibi ses ve patlak verecekti. Divan-ı Harb-i Örfî'de ve Mustafa Kemal'in hiddetine karşı divan-ı riyâsette şiddetli ve dokunaklı müdâfaa eden bir adam, on sekiz sene zarfında kimseye sezdirmeden dünya entrikalarını çeviriyor diye onu itham eden, elbette bir garazla eder…

Bu meselede benim şahsımın veya bazı kardeşlerimin kusuruyla Risale-i Nur'a hücum edilmez! O, doğrudan doğruya Kur'ân'a bağlanmış!

---

1 (Hâşiye) Üstadımız Bediüzzaman Said Nursî Hazretleri, Denizli Mahkemesi Müdafaanâmesi'ne bazı lüzumlu tayy ve ilâveleri yaparak Afyon Mahkemesi'ne –vahdet-i mesele münasebetiyle– aynı müdafaanameyi ibraz ettiğinden, bu Denizli Müdafaanâmesi'nin büyük bir kısmını Afyon Mahkemesi Müdafaanâmesiyle birleştirmiş ve On Dördüncü Şuâ namını vermiştir.

2 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

3 "Müminler birbirleriyle ancak kardeştirler." (Hucurât sûresi, 49/10)

Ve Kur'ân dahi Arş-ı Âzam ile bağlıdır. Kimin haddi var, elini oraya uzatsın, o kuvvetli ipleri çözsün.

Hem bu memlekete maddî ve mânevî bereketi ve fevkalâde hizmeti, otuz üç Âyât-ı Kur'âniye'nin işârâtı ile ve İmam Ali (radiyallâhu anh)'ın üç keremat-ı gaybiyesiyle ve Gavs-ı Âzam'ın (kuddise sirruh) kat'î ihbarıyla tahakkuk etmiş olan Risale-i Nur, bizim âdi ve şahsî kusurlarımızla mesul olmaz ve olamaz ve olmamalı! Yoksa bu memlekette hem maddî, hem mânevî, telâfi edilmeyecek derecede zarar olacak.[1(Hâşiye)] *Bazı zındıkların şeytanetiyle Risale-i Nur'a karşı çevrilen plânlar ve hücumlar, inşaallah bozulacaklar. Onun şâkirtleri başkalara kıyas edilmez, dağıttırılmaz, vazgeçirilmez, Cenâb-ı Hakk'ın inâyetiyle mağlup edilmezler! Eğer maddî müdâfaadan Kur'ân menetmeseydi, bu milletin can damarı hükmünde, umumun teveccühünü kazanan ve her tarafta bulunan o şâkirtler, Şeyh Said ve Menemen Hâdiseleri gibi cüz'î ve neticesiz hâdiselere bulaşmazlar; Allah etmesin, eğer mecburiyet derecesinde onlara zulmedilse ve Risale-i Nur'a hücum edilse, elbette hükûmeti iğfal eden zındıklar ve münafıklar bin derece pişman olacaklar!*

Elhâsıl, madem biz ehl-i dünyanın dünyalarına ilişmiyoruz, onlar da bizim âhiretimize, imanî hizmetimize ilişmesinler!..

Mevkuf
Said Nursî

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[2]

Efendiler,

Size kat'î haber veriyorum ki; buradaki zâtların, bizimle ve Risale-i Nur'la münasebeti olmayan veya az bulunanlardan başka, istediğiniz kadar hakikî kardeşlerim ve hakikat yolunda hakikatli arkadaşlarım var.

Biz Risale-i Nur'un keşfiyat-ı kat'iyesiyle iki kere iki dört eder derecesinde sarsılmaz bir kanaatle bilmişiz ki; ölüm bizim için sırr-ı Kur'ân ile idam-ı ebedîden terhis tezkeresine çevrilmiş.. ve bize muhalif ve dalâlette

1 (Hâşiye) Bu istida, Kastamonu zelzelesinden yirmi gün evvel yazılmıştı. Risale-i Nur bereketiyle her vilâyetten ziyâde âfâttan mahfuz kalmıştı. Şimdi âfât başladı ve dâvâmızı tasdik etti.

2 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

gidenler için o kat'î ölüm, ya idâm-ı ebedîdir eğer âhirete kat'î imanı yoksa.. veya ebedî ve karanlıklı haps-i münferittir eğer âhirete inansa ve sefâhet ve dalâlette gitmiş ise...

Acaba dünyada bu meseleden daha büyük, daha ehemmiyetli bir mesele-i insaniye var mı ki; bu ona âlet olsun, sizden soruyorum?... Madem yoktur ve olamaz! Neden bizimle uğraşıyorsunuz? Biz, en ağır cezanıza karşı kendimiz, "âlem-i nura gitmek için bir terhis tezkeresini alıyoruz" diye, kemâl-i metânetle bekliyoruz.

Fakat bizi reddedip dalâlet hesabına mahkûm edenleri, –sizi bu mecliste gördüğümüz gibi– idam-ı ebedî ile ve haps-i münferitle mahkûm.. ve pek yakın bir zamanda o dehşetli cezayı çekeceklerini müşâhede derecesinde biliyoruz, belki görüyoruz; onlara insaniyet damarıyla cidden acıyoruz.

Bu kat'î ve ehemmiyetli hakikati isbat etmeye ve en mütemerritleri dahi ilzam etmeye hazırım! Değil vukûfsuz, garazkâr, mâneviyatta behresiz ehl-i vukûfa karşı belki en büyük âlim ve feylesoflarınıza karşı gündüz gibi isbat etmezsem, her cezaya razıyım!

İşte yalnız bir numûne olarak, iki cuma gününde mahpuslar için telif edilen ve Risale-i Nur'un umdelerini ve hülâsa ve esaslarını beyan ederek Risale-i Nur'un bir müdâfaanâmesi hükmüne geçen Meyve Risalesi'ni ibraz ediyorum ve Ankara makamatına vermek için, yeni harflerle yazdırmaya müşkülâtlar içinde gizli çalışıyoruz. İşte onu okuyunuz, tam dikkat ediniz, eğer kalbiniz (nefsinize karışmam) beni tasdik etmezse, bana şimdiki tecrid-i mutlak içinde her hakaret ve işkenceyi de yapsanız, sükût edeceğim!

Elhâsıl, ya Risale-i Nur'u tam serbest bırakınız veyahut bu kuvvetli ve zedelenmez hakikati elinizden gelirse kırınız! Ben şimdiye kadar sizi ve dünyanızı düşünmüyordum ve düşünmeyecektim, fakat mecbur ettiniz. Belki de sizi ikaz etmek lâzım idi ki, kader-i ilâhî bizi bu yola sevketti. Biz de مَنْ اٰمَنَ بِالْقَدَرِ أَمِنَ مِنَ الْكَدَرِ[1] *düstur-u kudsîyi kendimize rehber edip, her bir sıkıntılarınızı sabır ile karşılayacağız diye azmettik.*

Mevkuf
Said Nursî

[1] "Kadere iman eden, gam ve hüzünden emin olur." Bkz.: el-Kudâî, *Müsnedü'ş-Şihâb* 1/187; ed-Deylemî, *el-Müsned* 1/113; el-Münâvî, *Feyzu'l-kadîr* 3/187.

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1]

Zaman-ı Saadetten şimdiye kadar câri bir âdet-i İslâmiye'ye ittibâen Risale-i Nur'un hususî menbaları olan yüzer âyât-ı meşhûreyi, büyük bir en'âm gibi "Hizb-i Kur'ânî" yaptığımızı, "Dinde tahrifat yapıyor" diye muâheze etmişler.

Hem bir sene cezasını çektiğim ve mahrem tutulan –ve zabıtnâmede kaydedildiği gibi odun yığınları altından çıkarılan– Tesettür Risalesi, bu sene yazılmış ve neşredilmiş gibi bizi itham etmek istiyor.

Hem Ankara'da hükûmetin riyâsetinde bulunan birisine (Mustafa Kemal'e) söylediğim itirazlara ve ağır sözlere mukabele etmeyip sükût eden ve o öldükten sonra, onun yanlışını gösteren bir hakikat-i hadîsiyeyi beyandaki fıtrî ve lüzumlu ve mahrem tenkitlerim, medar-ı mesuliyet yapılmış. Ölmüş ve hükûmetten alâkası kesilmiş bir şahsın hatırı nerede? Ve hükûmetin ve milletin bir hâtırası ve Cenâb-ı Hakk'ın bir tecelli-i hâkimiyeti olan adalet kanunları nerede?..

Hem biz, Hükûmet-i Cumhuriye ve esaslarından en ziyade kendimize medar-ı istinad ve onun ile kendimizi müdâfaa ettiğimiz "hürriyet-i vicdan" esası, bizim aleyhimizde medar-ı mesu'liyet tutulmuş, güya biz hürriyet-i vicdan esasına muârız gidiyoruz.

Hem bir risalede medeniyetin seyyiâtını ve kusurlarını tenkit ettiğimden hatır ve hayalime gelmeyen bir şeyi, zabıtnâmelerde isnad ediyor. Güya ben; radyo,[2(Hâşiye)] tayyare ve şimendiferin kullanılmasını kabul etmiyorum diye, terakkiyât-ı hâzıra aleyhinde bulunduğumla mesul ediyor.

İşte bu numûnelerine kıyasen ne kadar hilâf-ı adalet bir muamele olduğunu –inşaallah– insaflı, adaletli olan Denizli Müddeiumumîsi ve Mahkemesi göstererek, o zabıtnâmelerin evhamlarına ehemmiyet vermeyecekler.

Hem en acîbi budur ki; başka mahkemenin müddeiumumîsi benden sordu:

– "Mahrem Beşinci Şuâ'da demişsin: 'Ordu, dizginini o dehşetli şahsın elinden kurtaracak.' Muradın, orduyu hükûmete karşı itaatsizliğe sevketmektir."

---

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

2 (Hâşiye) Radyo gibi azîm bir nimet-i ilâhiyeye karşı azîm bir şükür olmak için, "Radyo, Kur'ân'ı okuyup bütün zemin yüzündeki insanlara dinlettirip küre-i havanın bir hâfız-ı Kur'ân olmasıdır." demiştim.

Ben de dedim:

– "Maksadım; o kumandan ya ölecek, ya tebdil edilecek; ordu, tahakkümünden kurtulacak demektir."

Acaba hem gayet mahrem, sekiz senede yalnız iki defa elime geçen ve aynı zamanda kaybedilen, hem âhir zamana ait bir hadisin manasını küllî bir surette beyân eden, hem aslı eskiden telif edilen bir risale, –hem birtek nefer görmediği hâlde– nasıl sebeb-i itham olur? Maatteessüf, o insafsızların o acîb ithamı iddianâmeye girmiş.

Hem en garibi şudur ki, bir yerde demiştim:

– "Cenâb-ı Hakk'ın büyük nimetleri olan tayyare, şimendifer ve radyoyu büyük şükür ile mukabele lâzımken, beşer etmedi. Tayyareler ile başlarına bomba yağdı. Ve radyo, öyle büyük bir nimet-i ilâhiyedir ki; ona mukabil şükür ise o radyo, milyonlar dilli bir küllî hâfız-ı Kur'ân olup bütün zemin yüzündeki insanlara Kur'ân'ı dinlettirsin. Ve Yirminci Söz'de Kur'ân'ın medeniyet harikalarından gaybî haber verdiğini beyan ederken, bir âyetin işareti olarak "Kâfirler, şimendifer ile Âlem-i İslâm'ı mağlup ederler." demiştim. İslâmı, bu harikalara teşvik ettiğim hâlde bir sebeb-i itham olarak, şimendifer ve tayyare ve radyo gibi terakkiyât-ı hâzıra aleyhinde diye, iddianâmenin âhirinde beni evvelki müddeiumumînin garazlarına binâen itham eder.

Hem hiçbir münasebeti olmadığı hâlde bir adam, Risale-i Nur'un ikinci bir ismi olan "Risaletü'n-Nur" tâbirinden, "Kur'ân'ın nurundan bir risalettir, bir ilhamdır" demiş. İddianâmede başka yerin verdikleri yanlış mana ile güya "Risale-i Nur bir resûldür." diye, benim için bir sebeb-i itham tutulmuş.

Hem müdâfaâtımda yirmi yerde kat'î bir surette hüccetler ile isbat etmişiz ki:

Bütün dünyaya karşı da olsa, din ve Kur'ân ve Risale-i Nur'u âlet edemeyiz ve edilmez! Ve biz, onların bir hakikatini dünya saltanatına değiştirmeyiz ve bilfiil öyleyiz! Bu dâvânın emâreleri yirmi senede binlerdir. Madem böyledir; ben ve biz, bütün kuvvetimizle deriz:

حَسْبُنَا اللهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ[1]

Said Nursî

[1] "Allah bize yeter. O ne güzel vekildir!" (Âl-i İmran sûresi, 3/173).

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1]

İddiânâmeye Karşı İtiraznâmenin Tetimmesidir

(Bu itirazda muhatabım, Denizli mahkemesi ve müddeiumumîsi değil, belki başta Isparta ve İnebolu müddeiumumîleri olarak, yanlış ve nâkıs zabıtnâmeleriyle buradaki acîb iddianâmeyi aleyhimize verdiren garazkâr ve vehham memurlardır.)

Evvelâ, aslı ve faslı olmayan ve hatırıma gelmeyen bir siyasî cemiyet nâmını, mâsum ve siyasetle hiç alâkaları olmayan Risale-i Nur talebelerine takıp ve o daire içine giren ve iman ve âhiretinden başka hiçbir maksatları bulunmayan bîçâreleri, o cemiyetin nâşiri, ya faal bir rüknü veya mensubu veya Risale-i Nur'u okumuş veya okutmuş veya yazmış diye suçlu sayıp mahkemeye vermek, ne kadar adaletin mahiyetinden uzak olduğuna kat'î bir hüccet şudur ki:

Kur'ân aleyhinde yazılan Doktor Duzi'nin ve sâir zındıkların o muzır eserlerini okuyanlar, "hürriyet-i fikir ve hürriyet-i ilmiye" düsturuyla suçlu sayılmadığı hâlde, hakikat-i Kur'âniye'yi ve imaniyeyi, öğrenmeye gayet muhtaç ve müştâk olanlara güneş gibi bildiren Risale-i Nur'u okumak ve yazmak bir suç sayılmış. Ve hem yüz risale içinde yanlış mana verilmemek için mahrem tuttuğumuz ve neşrine izin vermediğimiz iki-üç risalede yalnız birkaç cümlelerini bahane gösterip itham etmiş. Hâlbuki o risaleleri –biri müstesna– Eskişehir Mahkemesi tetkik etmiş, icabına bakmış ve müstesna ise, hem istidamda ve hem itiraznâmemde gayet kat'î cevap verildiği ve "Elimizde nur var, siyaset topuzu yok" diye Eskişehir Mahkemesi'nde yirmi vecihle kat'î isbat edildiği hâlde o insafsız müddeiler, üç mahrem ve neşrolunmayan risalelerin üç-dört cümlelerini bütün Risale-i Nur'a teşmil eder gibi, Risale-i Nur'u okuyan ve yazanı suçlu ve beni de hükûmetle mübâreze eder diye itham etmişler.

Ben ve bana yakın ve benim ile görüşen dostlarımı işhad ve kasemle temin ederim ki; bu on seneden ziyadedir ki, iki reis ve bir mebustan ve Kastamonu valisinden başka hükûmetin erkânı, vükelâsı, kumandanları, memurları ve meb'uslarının kimler olduğunu kat'i bilmiyorum ve bilmeyi de merak etmemişim. Acaba hiç imkânı var mı ki, bir adam mübazere ettiği adamları tanımasın ve bilmeye merak etmesin? Dost mu, düşman mı; karşısındakini tanımasına ehemmiyet vermesin!

---

[1] Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

Bu hâllerden anlaşılıyor ki; bililtizam, her hâlde beni mahkûm etmek için gayet asılsız bahaneleri icat ederler. Madem keyfiyet böyledir, ben de buranın mahkemesine değil, belki o insafsızlara derim:

Ben, sizin bana vereceğiniz en ağır cezanıza da beş para vermem! Ve hiç ehemmiyeti yok! Çünkü ben kabir kapısında, yetmiş yaşındayım. Böyle mazlum ve mâsum bir-iki sene hayatı, şehâdet mertebesiyle değiştirmek benim için büyük saadettir. Risale-i Nur'un binler hüccetleriyle kat'î imanım var ki; ölüm, bizim için bir terhis tezkeresidir. Eğer idam da olsa, bizim için bir saat zahmet, ebedî bir saadetin ve rahmetin anahtarı olur.

Fakat siz, ey zındıka hesabına adliyeyi şaşırtan ve hükûmeti bizimle sebepsiz meşgul eden insafsızlar! Kat'î biliniz ve titreyiniz ki; siz, idam-ı ebedî ile ve ebedî haps-i münferit ile mahkûm oluyorsunuz. İntikamımız sizden pek çok ve muzaaf bir surette alınıyor, görüyoruz, hatta size acıyoruz…

Evet, bu şehri yüz defa mezaristana boşaltan ölüm hakikatinin elbette hayattan ziyade bir istediği var. Ve onun idamından kurtulmak çaresi, insanların her meselesinin fevkinde en büyük ve en ehemmiyetli ve en lüzumlu bir ihtiyac-ı zarurî ve kat'îsidir. Acaba bu çareyi kendilerine bulan Risale-i Nur şâkirtlerini ve o çareyi binler hüccetler ile bulduran Risale-i Nur'u âdi bahaneler ile itham edenler, ne kadar kendileri hakikat ve adalet nazarında müttehem oluyor, divaneler de anlar…

Bu insafsızları aldatan ve hiçbir münasebeti olmayan, bir siyasî cemiyet vehmini veren üç maddedir:

Birincisi: Eskiden beri benim talebelerimin benim ile kardeş gibi şiddetli alâkadar olmaları, bir cemiyet vehmini vermiş.

İkincisi: Risale-i Nur'un bazı şâkirtlerinin, her yerde bulunan ve cumhuriyet kanunları müsaade eden ve ilişmeyen cemaat-i İslâmiye heyetleri gibi hareket etmelerinden bir cemiyet zannedilmiş. Hâlbuki o mahdut üç-dört şâkirdin niyetleri cemiyet memiyet değil, belki sırf hizmet-i imaniyede hâlis bir kardeşlik ve uhrevî tesânüddür.

Üçüncüsü: O insafsızlar, kendilerini dalâlet ve dünya-perestlikte bildiklerinden ve hükûmetin bazı kanunlarını kendilerine müsait bulduklarından, fikren *diyorlar ki*; "Her hâlde Said ve arkadaşları, bizlere ve hükûmetin bizim

medenice nâmeşrû hevesâtımıza müsait kanunlarına muhaliftirler. Öyle ise muhalif bir cemiyet-i siyasiyedirler."

Ben de derim:

– "Hey bedbahtlar! Dünya ebedî olsaydı ve insan, içinde dâimî kalsaydı ve insanî vazifeler, yalnız siyaset bulunsaydı; belki bu iftiranızda bir mana bulunabilirdi. Hem eğer ben siyasetle işe girseydim, yüz risalede on cümle değil, belki bin cümleyi, siyasetvâri ve mübârezekârâne bulacaktınız. Hem farz-ı muhâl olarak, eğer biz dahi sizin gibi bütün kuvvetimizle dünya maksatlarına ve keyiflerine ve siyasetlerine çalışıyoruz diye –ki şeytan da bunu inandırmaya çalışamıyor ve kimseye kabul ettiremez– haydi, böyle de olsa madem bu yirmi senede hiçbir vukuatımız gösterilmiyor ve hükûmet ele bakar, kalbe bakamaz ve her bir hükûmette şiddetli muhalifler bulunur; elbette adliye kanunu ile bizleri mesul etmezsiniz! Son sözüm:

حَسْبِيَ اللّٰهُ لَآ إِلٰهَ إِلَّا هُوَ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَهُوَ رَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ[1]

Said Nursî

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[2]

(Eskişehir Mahkemesi'nde gizli kalmış, resmen zabta geçmemiş ve müdâfaâtımda dahi yazılmamış bir eski hâtırayı ve latîf bir vâkıa-yı müdâfaaayı beyân ediyorum.)

Orada benden sordular ki:

– "Cumhuriyet hakkında fikrin nedir?"

Ben de dedim:

– "Eskişehir mahkeme reisinden başka, daha sizler dünyaya gelmeden, benim dindar bir cumhuriyetçi olduğumu elinizdeki tarihçe-i hayâtım isbat eder. Hülâsası şudur ki; o zaman –şimdiki gibi– hâlî bir türbe kubbesinde inzivâda idim. Bana çorba geliyordu. Ben de tanelerini karıncalara verirdim, ekmeğimi onun suyu ile yerdim."

---

1 "Bana (yardımcı ve destekçi olarak) Allah kâfidir. O'ndan başka hiçbir ilâh yoktur. Ben O'na dayandım, O'na güvendim ve O, (bütün kâinatın, bütün varlıkların idare merkezi olan) Büyük Arş'ın Rabbi, (bütün kâinatın mutlak Sultanı, bütün varlıkların yegâne sığınağı, besleyip yaşatanı, koruyup gözetenidir)." (Tevbe sûresi, 9/129)

2 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

İşitenler benden soruyordular. Ben de derdim:

– "Bu karınca ve arı milletleri, cumhuriyetçidirler; o cumhuriyet-perverliklerine hürmeten tanelerini karıncalara verirdim.

Sonra dediler:

– "Sen, selef-i sâlihîne muhalefet ediyorsun?"

Cevaben diyordum:

– "Hulefâ-yı Râşidîn; her biri hem halife, hem reisicumhur idi. Sıddîk-ı Ekber *(radiyallâhu anh),* aşere-i mübeşşereye ve sahâbe-i kirâma elbette reisicumhur hükmünde idi. Fakat manasız isim ve resim değil, belki hakikat-i adaleti ve hürriyet-i şer'iyyeyi taşıyan mana-yı dindar cumhuriyetin reisleri idiler.

İşte, Ey Müddeiumumî ve Mahkeme Âzâları! Elli seneden beri bende bulunan bir fikrin aksiyle beni itham ediyorsunuz. Eğer 'lâik cumhuriyeti' soruyorsanız, ben biliyorum ki; lâik manası, bîtaraf kalmak.. yâni hürriyet-i vicdan düsturuyla dinsizlere ve sefâhetçilere ilişmediği gibi, dindarlara ve takvâcılara da ilişmez bir hükûmet telâkki ederim. On senedir –şimdi yirmi sene oluyor ki– hayât-ı siyasiye ve içtimaiyeden çekilmişim. Hükûmet-i Cumhuriye ne hâl kesbettiğini bilmiyorum. –El-iyâzü billâh!– eğer –dinsizlik hesabına– imanına ve âhiretine çalışanları mesul edecek kanunları yapan ve kabul eden bir dehşetli şekle girmiş ise, bunu size bilâ-pervâ ilân ve ihtar ederim ki; bin canım olsa, imana ve âhiretime fedâ etmeye hazırım. Ne yaparsanız yapın! Benim son sözüm, [1] حَسْبُنَا اللّٰهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ olarak; sizin beni idam ve ağır ceza ile zulmen mahkûm etmenize mukabil derim:

Ben, Risale-i Nur'un keşf-i kat'îsi ile idam olmuyorum. Belki terhis edilip nur âlemine ve saadet âlemine gidiyorum. Ve sizi ey dalâlet hesabına bizi ezen bedbahtlar, idam-ı ebedî ile ve dâimî haps-i münferit ile mahkûm bildiğimden ve gördüğümden, tamamıyla intikamımı sizden alarak, kemâl-i rahat-ı kalble teslim-i ruh etmeye hazırım!"

Mevkuf
Said Nursî

1 "Allah bize yeter. O ne güzel vekildir!" (Âl-i İmran sûresi, 3/173).

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1]

Efendiler,

Çok emârelerle kat'î kanaatim gelmiş ki; hükûmet hesabına "hissiyat-ı diniyeyi âlet ederek emniyet-i dâhiliyeyi ihlâl etmek" için bize hücum edilmiyor. Belki bu yalancı perde altında, zındıka hesabına, bizim imanımız için ve imana ve emniyete hizmetimiz için bize hücum edildiğine çok hüccetlerden bir hücceti şudur ki:

Yirmi sene zarfında, Risale-i Nur'un yirmibin nüshaları ve parçalarını yirmibin adamlar okuyup kabul ettikleri hâlde, Risale-i Nur'un şâkirtleri tarafından emniyetin ihlâline dair hiçbir vukuat olmamış ve hükûmet kaydetmemiş ve eski ve yeni iki mahkeme bulmamış. Hâlbuki böyle kesretli ve kuvvetli propaganda, yirmi günde vukuatlar ile kendini gösterecekti. Demek hürriyet-i vicdan prensibine zıt olarak, bütün dindar nasihatçilere şâmil, lastikli bir kanunun 163. maddesi sahte bir maskedir. Zındıklar, bazı erkân-ı hükûmeti iğfal ederek, adliyeyi şaşırtıp, bizi her hâlde ezmek istiyorlar. Madem hakikat budur, biz de bütün kuvvetimizle deriz:

Ey dinini dünyaya satan ve küfr-ü mutlaka düşen bedbahtlar! Elinizden ne gelirse yapınız. Dünyanız başınızı yesin ve yiyecek! Yüzer milyon kahraman başların feda oldukları bir kudsî hakikate, başımız dahi feda olsun! Her ceza ve idamınıza hazırız! Hapsin harici, bu vaziyette yüz derece dâhilinden daha fenadır. Bize karşı gelen böyle bir istibdad-ı mutlak altında hiçbir hürriyet –ne hürriyet-i ilmiye, ne hürriyet-i vicdan, ne hürriyet-i diniye– olmamasından, ehl-i namus ve diyanet ve taraftar-ı hürriyet olanlara, ya ölmek veya hapse girmekten başka bir çare kalmaz. Biz de إِنَّا لِلّٰهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ[2] *diyerek Rabbimize dayanıyoruz.*

Mevkuf
Said Nursî

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[3]

Mahkeme Reisi Ali Rıza Beyefendi,

Hukukumu müdâfaa etmek için ehemmiyetli bir talebim ve bir ricam var.

---

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

2 "Biz Allah'a âidiz ve vakti geldiğinde elbette O'na döneceğiz." (Bakara sûresi, 2/156)

3 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

Ben yeni harfleri bilmiyorum ve eski yazım da pek nâkıstır. Hem beni başkalarla görüştürmüyorlar, âdeta tecrid-i mutlak içindeyim. Hatta iddianâme, on beş dakikadan sonra benden alındı. Hem avukat tutmak iktidarım yok. Hatta size takdim ettiğim müdâfaâtımın, çok zahmetle, bir kısmını gizli olarak ancak yeni harf ile bir suretini alabildim. Hem Risale-i Nur'un bir nevi müdâfaanâmesi ve mesleğinin hülâsası olan Meyve Risalesi'nin bir suretini müddeiumuma vermek için ve bir-iki suretini Ankara makamatına göndermek için yazdırmıştım. Birden onları elimden aldılar, daha vermediler. Hâlbuki Eskişehir adliyesi, bize bir makineyi hapse gönderdi. Biz müdâfaâtımızı onda, yeni harfle bir-iki nüsha yazdık; hem o mahkeme dahi yazdı.

İşte ehemmiyetli talebim: Ya bize bir makineyi siz veriniz veya bize müsaade ediniz, biz celbedeceğiz. Tâ ki hem müdâfaâtımı, hem Risale-i Nur'un müdâfaanâmesi hükmündeki risaleyi yeni harfle iki-üç suretini alıp, hem Adliye Vekâleti'ne, hem Heyet-i Vekile'ye, hem Meclis-i Meb'usân'a, hem Şûra-yı Devlet'e göndereceğiz. Çünkü iddianâmede bütün esas, Risale-i Nur'dur ve Risale-i Nur'a ait dâvâ ve itiraz, cüz'î bir hâdise ve şahsî bir mesele değil ki çok ehemmiyet verilmesin. Belki bu milleti ve memleketi ve hükûmeti ciddî alâkadar edecek ve dolayısıyla Âlem-i İslâm'ın nazar-ı dikkatini ehemmiyetli bir surette celbedecek bir küllî hâdise hükmünde ve umumî bir meseledir.

Evet Risale-i Nur'a perde altında hücum eden, ecnebi parmağıyla bu vatandaki milletin en büyük kuvveti olan Âlem-i İslâm'ın teveccühünü ve muhabbetini ve uhuvvetini kırmak ve nefret verdirmek için siyaseti dinsizliğe âlet ederek perde altında küfr-ü mutlakı yerleştirenlerdir ki; hükûmeti iğfal ve adliyeyi iki defadır şaşırtıp, der: "Risale-i Nur ve şâkirtleri, dini siyasete âlet eder. Emniyete zarar ihtimali var."

Hey bedbahtlar! Risale-i Nur'un gerçi siyasetle alâkası yoktur; fakat küfr-ü mutlakı kırdığı için, küfr-ü mutlakın altı olan anarşiliği ve üstü olan istibdad-ı mutlakı esasıyla bozar, reddeder. Emniyeti, âsâyişi, hürriyeti, adaleti temin ettiğine yüzer hüccetlerden biri, bu müdâfaanâmesi hükmündeki Meyve Risalesi'dir. Bunu âlî bir heyet-i ilmiye ve içtimaiye tetkik etsinler. Eğer beni tasdik etmezlerse, ben her cezaya ve işkenceli idama razıyım!

Mevkuf
Said Nursî

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1]

Reis Beyefendi,

Kararnâmede üç madde esas tutulmuş:

Birisi: Cemiyettir. Ben buradaki bütün Risale-i Nur şâkirtlerini ve benimle görüşenleri veya okuyan ve yazanları aynıyla işhad ediyorum, onlardan sorunuz ki, ben hiçbirisine dememişim: "Bir cemiyet-i siyasiye veya cemiyet-i nakşiye teşkil edeceğiz." Daima dediğim budur:

Biz imanımızı kurtarmaya çalışacağız. Umum ehl-i iman dâhil oldukları ve üç yüz milyondan ziyâde efradı bulunan bir mukaddes cemaat-i İslâmiye'den başka mâbeynimizde medar-ı bahs olmadığını ve Kur'ân'da "Hizbullah" nâmı verilen[2] ve umum ehl-i imanın uhuvveti cihetiyle kendimizi, Kur'âna hizmetimiz için Hizbü'l-Kur'ân, Hizbullah dairesinde bulmuşuz. Eğer kararnâmede bu mana murad ise bütün ruhumuzla, kemâl-i iftiharla itiraf ederiz. Eğer başka manalar murad ise, onlardan haberimiz yoktur!

İkinci Madde: Kararnâmenin itirafıyla, Kastamonu zabıtasının rapor ve tasdikiyle, hiç neşrolunmayacak tarzda, odun ve kömür yığınları altında ve mıhlı sandıklarda bulunan ve Eskişehir Mahkemesi'nin tetkikinden ve tenkidinden geçen ve bir hafif cezayı çektiren ve katiyen mahrem tutulan Tesettür Risalesi ve Hücumât-ı Sitte ve Zeyli Risalesi gibi kitaplardan bazı cümlelerine yanlış mana vererek dokuz sene evvelki zamana bizi götürüp, cezasını çektiğimiz suç ile mesul etmek istiyor.

Üçüncü Madde: Kararnâmede kaç yerde "Devletin emniyetini ihlâl edebilir veya yapabilir." gibi tabirlerle imkânat, vukuat yerinde istimâl edilmiş. Herkes, mümkündür ki bir katl yapsın. Bu imkân ile mesul olabilir mi?

Mevkuf
Said Nursî

---

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

2 Bkz.: Mâide sûresi, 5/56; Mücadele sûresi, 58/22.

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ

Reis Beyefendi,

Ankara makamatına ve reisicumhura istida suretinde gönderdiğim müdâfaanâmemi ve başvekâletin de bunu ehemmiyetle kabul ettiklerini gösteren cevabî mektubunu rapten sunuyorum, takdim ederim. Makam-ı iddianın aleyhimizde beyan ettiği asılsız, ithamkârâne evhamın kat'î cevapları bu müdâfaâtımda vardır. Sâir yerlerin garazkârâne ve sathî zabıtnâmelerine bina edilen buranın ehl-i vukûf raporunda hilâf-ı vâki ve mantıksız çok sözler vardır ki, onlara karşı da bu itiraznâmem takdim edilmişti.

Ezcümle: Size evvelce arz ettiğim gibi, Eskişehir Mahkemesi'ne, 163. madde ile beni mahkûm etmek istedikleri zaman demiştim: Hükûmet-i Cumhuriye'nin iki yüz meb'usu içinde aynı rakam 163 meb'usun imzalarıyla Van'daki Dârülfünun'uma (medreseme) 150.000 banknot tahsisat kabul etmeleri ve onun ile Hükûmet-i Cumhuriye'nin bana karşı teveccühü, "bu 163. maddeyi hakkımda hükümden ıskat ediyor" dediğim hâlde; o ehl-i vukûf, "163 meb'us Said aleyhinde tâkibat yapmışlar" diye tahrif etmiş.

İşte makam-ı iddia da bu ehl-i vukûfun böyle bütün bütün asılsız ithamlarına binâen bizi mesul tutuyor. Hâlbuki meclisinizin kararıyla en yüksek heyet-i ilmiye ve fenniyenin tetkikine ve tahkikine havale edilen Risale-i Nur'un bütün eczalarını tetkikten sonra bilittifak, hakkımızda verdiği kararda: "Said'in ve Risale-i Nur şâkirtlerinin yazılarında dinî, mukaddesâtı, âlet edip devletin emniyetini ihlâle teşvik veya bir cemiyet kurmak ve hükûmete karşı bir sû-i maksadı bulunmak kasdında olduğunu gösterir bir sarâhat ve emâre olmadığını ve Said'in şâkirtleri, muhaberelerinde hükûmete karşı kötü bir kast beslemek, bir cemiyet kurmak veya tarîkat gütmek fikriyle hareket etmedikleri anlaşılmaktadır." diye müttefikan karar vermişler.

Hem ehl-i vukûf, "Said Nursî'nin yüzde doksan risalesi; hem samimî, hem hasbî, hem ilim ve hakikat ve din esaslarından hiçbir cihetle ayrılmamışlar. Bunlarda dini âlet etmek veya cemiyet teşkil etmeye, emniyeti ihlâl hareketinin bulunmadığı sarihtir. Şâkirtlerin birbiriyle ve Said Nursî'yle muhabere mektupları da bu nevidendirler. Beş-on mahrem ve şekvâlı ve gayr-i ilmî olan risalelerden başka bütün risaleleri her biri bir âyetin tefsiri ve bir hadis-i şerifin hakikati nâmına yazılmışlardır. Din, iman, Allah, peygamber, âhiret akîdelerini

ve ibarelerini açıkça anlatmak için temsiller ile yazılmış ve ilmî görüşleri ve ihtiyarlara ve gençlere ahlâkî öğütler ve hayat tecrübesinden alınmış ibretli vak'aları ve faydalı menkıbeleri ihtiva eden mevcudun yüzde doksanını teşkil eden risalelerdir. Hükûmete ve idareye ve âsâyişe ilişecek hiçbir ciheti yoktur." diye müttefikan karar vermişlerdir.

İşte makam-ı iddia, bu yüksek ehl-i vukûfun raporuna bakmayarak eski ve müşevveş ve nâkıs rapora binâen acîb tarzlarda bizi itham etmesinden hakikaten fevka'l-had müteessir bulunmaktayız. Bu insaflı mahkemenin müsellem insaflarına elbette yakıştırmayız. Hatta –temsilde hatâ olmasın– bir bektaşiye: "Ne için namaz kılmıyorsun?" demişler. O da: "Kur'ân'da لَا تَقْرَبُوا الصَّلٰوةَ[1] var" demiş. Ona demişler: "Bunun arkasını, yani وَأَنْتُمْ سُكَارٰى[2] 'yı da oku" denildiğinde, "Ben hâfız değilim." demiş olması kabilinden, Risale-i Nur'un bir cümlesini tutup o cümleyi tâdil ve neticeyi beyan eden âhirini almayarak aleyhimizde verilmektedir. Takdim edeceğim müdâfaanâmemde, o iddianâmeye karşı mukayese edildiğinde bunun otuz-kırk misali görülecektir. Bu numûnelerden latîf bir vâkıayı beyan ediyorum:

Eskişehir mahkemesinde makam-ı iddianın nasılsa bir sehiv neticesi, Risale-i Nur'un iman derslerine "Halkları ifsat ediyor" gibi bir tabir ve sonradan o tabirden vazgeçtiği hâlde, Risale-i Nur şâkirtlerinden Abdurrezzâk nâmında bir zât mahkemeden bir sene sonra demiş:

"Hey bedbaht! Otuz üç âyât-ı Kur'âniye işârâtının takdirine mazhar ve İmam Ali'nin (radiyallâhu anh) üç kerametinin ihbar-ı gaybîsiyle ve Gavs-ı Âzam'ın (kuddise sirruh) kuvvetli bir tarzda ihbarıyla kıymet-i diniyesi tahakkuk eden.. ve bu yirmi sene zarfında idareye hiçbir zararı dokunmayan.. ve hiç kimseye hiçbir zarar vermemesi ile beraber binler vatan evlâdını tenvir ve irşad eden ve imanlarını kuvvetlendiren ve ahlâklarını düzelten Risale-i Nur'un irşadlarına "ifsat" diyorsun. Allah'tan korkmuyorsun, dilin kurusun!" demiş.

Şimdi bu şâkirdin haklı olarak bu sözünü makam-ı iddia gördüğü hâlde, "Said, etrafına fesat saçmış" tabirini insafınıza ve vicdanınıza havale ediyorum.

---

1 "…namaza yaklaşmayın." (Nisâ sûresi, 4/43)

2 "…sarhoş olduğunuz halde…" (Nisâ sûresi, 4/43)

Makam-ı iddia, Risale-i Nur'un içtimaî derslerine ilişmek fikriyle "Dinin tahtı ve makamı vicdandır, hükme kanuna bağlanmaz. Eskiden bağlanmasıyla içtimaî keşmekeşler olmuştur." *dedi*. *Ben de derim* ki: "Din yalnız iman değil, belki amel-i sâlih dahi dinin ikinci cüzüdür. Acaba katl, zina, sirkat, kumar, şarap gibi hayat-ı içtimaiyeyi zehirlendiren pek çok büyük günahları işleyenleri onlardan men etmek için, yalnız hapis korkusu ve hükûmetin bir hafiyesinin görmesi tevehhümü kâfi gelir mi? O hâlde her hânede, belki herkesin yanında daima bir polis, bir hafiye bulunmak lâzım gelir ki, serkeş nefisler kendilerini o pisliklerden çeksinler. İşte Risale-i Nur amel-i sâlih noktasında, iman cânibinden, herkesin başında her vakit bir mânevî yasakçıyı bulundurur. Cehennem hapsini ve gazab-ı ilâhîyi hatırına getirmekle fenalıktan kolayca kurtarır.

Hem makam-ı iddia, bir risalenin güzel ve fevkalâde kerametkârâne bir tevâfukunun imza edilmesiyle "bir cemiyet efradı" diye manasız bir emâre beyan etmiş. Acaba esnafların ve hancıların defterlerinde bulunan bu nevi imzalara cemiyet unvanı verilir mi? Eskişehir'de aynı böyle bir vehim oldu. Cevap verdiğim ve Mucizât-ı Ahmediye Risalesi'ni gösterdiğim zaman taaccüple karşıladılar. Eğer mâbeynimizde dünyevî bir cemiyet olsaydı, bu derece benim yüzümden zarar görenler, elbette kemâl-i nefretle benden kaçacak idiler. Demek nasıl ben ve biz, İmam Gazâlî ile irtibatımız var, kopmuyor; çünkü uhrevîdir, dünyaya bakmıyor. Aynen öyle de bu masum ve safi ve hâlis dindarlar, benim gibi bir bîçâreye iman derslerinin hatırı için bir kuvvetli alâka göstermişler. Ondan bu asılsız mevhum bir cemiyet-i siyasiye vehmini vermiş. Son sözüm:

حَسْبُنَا اللهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ[1]

Mevkuf, haps-i münferitte
Said Nursî

[1] "Allah bize yeter. O ne güzel vekildir!" (Âl-i İmran sûresi, 3/173).

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1]

Bu Gelen Kısım Çok Ehemmiyetlidir

Son Sözün Mühim Bir Parçası

Efendiler, Reis Bey,

Dikkat ediniz, Risale-i Nur'u ve şâkirtlerini mahkûm etmek:

♦*Doğrudan doğruya küfr-ü mutlak hesabına, hakikat-i Kur'âniye ve hakâik-i imaniyeyi mahkûm etmek hükmüne geçmekle bin üç yüz seneden beri her senede üç yüz milyon onda yürümüş ve üç yüz milyar müslümanların hakikate ve saadet-i dâreyne giden cadde-i kübrâlarını kapatmaya çalışmaktır ve onların nefretlerini ve itirazlarınızı kendinize celbetmektir. Çünkü o caddede gelip gidenler, gelmiş geçmişlere dualar ve hasenâtlarıyla yardım ediyorlar.*

♦*Hem bu mübarek vatanın başına bir kıyâmet kopmaya vesile olmaktır.* Acaba mahkeme-i kübrâda, bu üç yüz milyar dâvâcıların karşısında sizden sorulsa ki: "Doktor Duzi'nin, baştan nihâyete kadar serapa İslâmiyet'iniz ve vatanınız ve dininiz aleyhinde ve firenkçe 'Tarih-i İslâm' nâmındaki eseri ki; zındıkların kütüphânelerinizdeki eserlerine, kitaplarına ve serbest okumalarına ve o kitapların şâkirtleri kanununuzca cemiyet şeklini almalarıyla beraber, dinsizlik veya komünistlik veya anarşistlik veya pek eski ifsat komitecilik veya menfî Turancılık gibi siyasetinize muhalif cemiyetlerine ilişmiyordunuz? Neden hiçbir siyasetle alâkaları olmayan ve yalnız iman ve Kur'ân cadde-i kübrâsında giden ve kendilerini ve vatandaşlarını idam-ı ebedîden ve haps-i münferitten kurtarmak için Kur'ân'ın hakikî tefsiri olan Risale-i Nur gibi gayet hak ve hakikat bir eseri okuyanlara ve hiçbir siyasî cemiyetle münasebeti olmayan o hâlis dindarların birbiriyle uhrevî dostluk ve uhuvvetlerine cemiyet nâmı verip ilişmişsiniz. Onları pek acîb bir kanunla mahkûm ettiniz ve etmek istediniz." dedikleri zaman ne cevap vereceksiniz? Biz de sizlerden soruyoruz…

Ve sizi iğfal eden ve adliyeyi şaşırtan ve hükûmeti bizimle, vatana ve millete zararlı bir surette meşgul eyleyen muârızlarımız olan zındıklar ve münafıklar, istibdad-ı mutlaka "cumhuriyet" nâmı vermekle, irtidad-ı mutlakı rejim altına almakla, sefâhet-i mutlaka "medeniyet" ismini vermekle, cebr-i keyfî-i küfrîye "kanun" ismini takmakla hem sizi iğfal,

[1] Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

hem hükûmeti işgal, hem bizi perişan ederek, hâkimiyet-i İslâmiye'ye ve millete ve vatana ecnebi hesabına darbeler vuruyorlar.

Ey efendiler! Dört senede dört defa dehşetli zelzeleler, tam tamına dört defa Risale-i Nur şâkirtlerine şiddetli bir surette taarruz ve zulüm zamanlarına tevâfuku ve her bir zelzele dahi tam taarruz zamanında gelmesi ve hücumun durmasıyla zelzelenin durması işaretiyle, şimdiki mahkûmiyetimiz ile gelen semâvî ve arzî belalardan siz mesulsünüz!

Denizli Hapishânesi'nde tecrid-i mutlak ve haps-i münferitte mevkuf
Said Nursî

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ

Son Sözün Bir Kısmı

Efendiler,

Şimdiki hayat-ı içtimaiyeyi bilemediğimden, makam-ı iddianın gidişatına göre, sizce musammem mahkûmiyetimize bir bahane olmak için, pek musırrâne ileri sürdüğünüz cemiyetçilik ithamına karşı pek çok kat'î cevaplarımızı Ankara ehl-i vukûfunun dahi müttefikan tasdikleriyle beraber, bu derece bu noktada ısrarınıza çok hayret ve taaccüpte bulunurken kalbime bu mana geldi:

Madem hayat-ı içtimaiyenin bir temel taşı ve fıtrat-ı beşeriyenin bir hâcet-i zaruriyesi.. ve aile hayatından tâ kabile ve millet ve İslâmiyet ve insaniyet hayatına kadar en lüzumlu ve kuvvetli râbıta.. ve her insanın kâinatta gördüğü ve tek başına mukabele edemediği medar-ı zarar ve hayret ve insanî ve İslâmî vazifelerin îfâsına mâni, maddî ve mânevî esbâbın tehâcümâtına karşı bir nokta-yı istinad.. ve medar-ı teselli olan dostluk ve kardeşâne cemaat ve toplanmak ve samimâne uhrevî cemiyet ve uhuvvet.. hem siyasî cephesi olmadığı hâlde ve bilhassa hem dünya, hem din, hem âhiret saadetlerine kat'î vesile olarak iman ve Kur'ân dersinde hâlis bir dostluk ve hakikat yolunda bir arkadaşlık.. ve vatanına ve milletine zararlı şeylere karşı bir tesânüd taşıyan Risale-i Nur şâkirtlerinin pek çok takdir ve tahsine şâyân ders-i imanda toplanmalarına "cemiyet-i siyasiye" nâmını verenler, elbette ve her hâlde ya gayet fena bir surette aldanmış veya gayet gaddar bir anarşisttir ki;

hem insaniyete vahşiyâne düşmanlık eder, hem İslâmiyet'e nemrudâne adâvet eder, hem hayat-ı içtimaiyeye anarşiliğin en bozuk ve müstereddî tavrıyla husûmet eder.. ve bu vatana ve millete ve hâkimiyet-i İslâmiye'ye ve dinî mukaddesata karşı mürtedâne, mütemerridâne, anûdâne mücadele eder. Veya ecnebi hesabına bu milletin can damarını kesmeye ve bozmaya çalışan el-hannâs bir zındıktır ki, hükûmeti iğfal ve adliyeyi şaşırtır; tâ o şeytanlara, firavunlara, anarşistlere karşı şimdiye kadar istimâl ettiğimiz mânevî silâhlarımızı kardeşlerimize ve vatanımıza çevirsin veya kırdırsın.

Mevkuf
Said Nursî

Efendiler,

Otuz-kırk seneden beri ecnebi hesabına ve küfür ve ilhad nâmına bu milleti ifsat ve bu vatanı parçalamak fikriyle, Kur'ân hakikatine ve iman hakikatlerine her vesile ile hücum eden ve çok şekillere giren bir gizli ifsat komitesine karşı, bu meselemizde kendilerine perde yaptıkları insafsız ve dikkatsiz memurlara ve bu mahkemeyi şaşırtan onların müslüman kisvesindeki propagandacılarına hitâben, fakat sizin huzurunuzda, zâhiren sizin ile birkaç söz konuşacağıma müsaade ediniz.

.....

Fakat ikinci gün beraat kararı, o dehşetli konuşmayı geriye bıraktı.

Tecrid-i mutlakta ve haps-i münferitte mevkuf

Said Nursî

Mühim Bir Suâle Hakikatli Bir Cevaptır

Büyük memurlardan birkaç zât benden sordular ki:

"Mustafa Kemal sana üç yüz lira maaş verip, Kürdistan'a ve vilâyât-ı şarkıyeye, Şeyh Sünusî yerine vâiz-i umumî yapmak teklifini neden kabul etmedin? Eğer kabul etseydin ihtilâl yüzünden kesilen yüz bin adamın hayatlarını kurtarmaya sebep olurdun!" dediler.

Ben de onlara cevaben dedim ki:

"Yirmişer-otuzar senelik hayat-ı dünyeviyeyi o adamlar için kurtarmadığıma bedel, yüz binler vatandaşa, her birisine milyonlar sene uhrevî hayatı kazandırmaya vesile olan Risale-i Nur, o zâyiatın yerine binler derece iş görmüş. Eğer o teklifi ben kabul etseydim, hiçbir şeye âlet olamayan ve tâbi olmayan ve sırr-ı ihlâsı taşıyan Risale-i Nur meydana gelmezdi. Hatta ben, hapiste muhterem kardeşlerime demiştim; eğer Ankara'ya gönderilen Risale-i Nur'un şiddetli tokatları için beni idama mahkûm eden zâtlar, Risale-i Nur'la imanlarını kurtarıp idam-ı ebedîden necat bulsalar, siz şahit olunuz, ben onları da ruh u canımla helâl ederim!"

Beraatımızdan sonra Denizli'de beni tarassutla tâciz edenlere ve büyük âmirlerine ve polis müdürüyle müfettişlere dedim:

"Risale-i Nur'un kabil-i inkâr olmayan bir kerametidir ki; yirmi sene mazlumiyet hayatımda, yüzer risale ve mektuplarımda ve binler şâkirtlerde hiçbir cereyan, hiçbir cemiyet ile ve dâhilî ve haricî hiçbir komite ile hiçbir vesika, hiçbir alâka, dokuz ay tetkikâtta bulunmamasıdır. Hiçbir fikrin ve tedbirin haddi midir ki, bu harika vaziyeti versin. Birtek adamın, birkaç senedeki mahrem esrarı meydana çıksa, elbette onu mesul ve mahcup edecek yirmi madde bulunacak. Madem hakikat budur; ya diyeceksiniz ki: "Pek harika ve mağlup olmaz bir deha bu işi çeviriyor." veya diyeceksiniz: "Gayet inâyetkârâne bir hıfz-ı ilâhîdir." Elbette böyle bir deha ile mübâreze etmek hatadır, millete ve vatana büyük bir zarardır. Ve böyle bir hıfz-ı ilâhî ve inâyet-i rabbâniyeye karşı gelmek, firavunâne bir temerrüttür."

Eğer deseniz:

"Seni serbest bıraksak ve tarassut ve nezaret etmesek, derslerinle ve gizli esrarınla hayat-ı içtimaiyemizi bulandırabilirsin."

Ben de derim:

"Benim derslerim, bilâ-istisna bütünü, hükûmetin ve adliyenin eline geçmiş; bir gün cezayı mûcib bir madde bulunmamış. Kırk-elli bin nüsha risale, o derslerden milletin ellerinde dikkat ve merakla gezdiği hâlde, menfaatten başka hiçbir zararı hiçbir kimseye olmadığı, hem eski mahkemenin, hem yeni mahkemenin mûcib-i mesuliyet bir madde bulamamaları cihetiyle yenisi, ittifakla beraatimize ve eskisi, dünyaca bir büyüğün hatırı için yüz otuz risaleden beş-on kelime bahane edip, yalnız kanaat-i vicdaniye ile yüz yirmi mevkuf kardeşlerimden yalnız on beş adama altışar ay ceza verebilmesi kat'î bir hüccettir ki; bana ve Risale-i Nur'a ilişmeniz, manasız bir tevehhümle çirkin bir zulümdür. Hem daha yeni dersim yok ve bir sırrım gizli kalmadı ki, nezaretle tâdiline çalışsanız.

Ben şimdi hürriyetime çok muhtacım. Yirmi seneden beri lüzumsuz ve haksız ve faydasız tarassutlar artık yeter! Benim sabrım tükendi. İhtiyarlık vaziyetinden, şimdiye kadar yapmadığım bedduayı yapmak ihtimali var. "*Mazlumun âhı, tâ arşa kadar gider.*"[1] diye bir kuvvetli hakikattir.

Sonra o zalim, dünyaca büyük makamlarda bulunan bedbahtlar dediler:

"Sen, yirmi senedir birtek defa takkemizi başına koymadın. Eski ve yeni mahkemelerin huzurunda başını açmadın, eski kıyafetin ile bulundun. Hâlbuki on yedi milyon, bu kıyafete girdi."

Ben de dedim:

"On yedi milyon değil, belki yedi milyon da değil, belki rızasıyla ve kalben kabulüyle ancak yedi bin Avrupa-perest sarhoşların kıyafetlerine ruhsat-ı şer'iye ve cebr-i kanunî cihetiyle girmektense; azîmet-i şer'iye ve takva cihetiyle, yedi milyar zâtların kıyafetlerine girmeyi tercih ederim. Benim gibi yirmi beş seneden beri hayat-ı içtimaiyeyi terk eden adama, "İnad ediyor, bize muhaliftir." denilmez. Haydi inat dahi olsa, madem Mustafa Kemal o inadı kıramadı ve iki mahkeme kırmadı ve üç vilayetin hükûmetleri onu bozmadı. Siz neci oluyorsunuz ki; beyhude hem milletin, hem hükûmetin zararına, o inadın kırılmasına çabalıyorsunuz! Haydi siyasî muhalif de olsa, madem tasdikiniz ile yirmi senedir dünya ile alâkasını kesen ve mânen yirmi seneden beri ölmüş bir adam, yeniden dirilip faydasız, kendine çok zararlı olarak hayat-ı siyasiyeye girerek sizin ile uğraşmaz. Bu hâlde onun muhalefetinden tevehhüm etmek, divaneliktir. Divanelerle ciddî konuşmak dahi bir divanelik olmasından, sizin gibilerle konuşmayı terk ediyorum. Ne yaparsanız minnet çekmem!" dediğim, onları hem kızdırdı, hem susturdu.

Son sözüm:

حَسْبُنَا اللهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ[2]

حَسْبِيَ اللهُ لَآ إِلٰهَ إِلَّا هُوَ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَهُوَ رَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ[3]

---

1 Bkz.: Buhârî, *zekât* 63; *mezâlim* 9; Müslim, *hac* 426; Tirmizî, *cennet* 2.

2 "Allah bize yeter. O ne güzel vekildir!" (Âl-i İmran sûresi, 3/173).

3 "Bana (yardımcı ve destekçi olarak) Allah kâfidir. O'ndan başka hiçbir ilâh yoktur. Ben O'na dayandım, O'na güvendim ve O, (bütün kâinatın, bütün varlıkların idare merkezi olan) Büyük Arş'ın Rabbi, (bütün kâinatın mutlak Sultanı, bütün varlıkların yegâne sığınağı, besleyip yaşatanı, koruyup gözetenidir)." (Tevbe sûresi, 9/129)

Bu Defaki Küçük Müdafaâtımda Demiştim

Risale-i Nur'daki *şefkat, vicdan, hakikat, hak,* bizi siyasetten men etmiş. Çünkü masumlar belaya düşerler, onlara zulmetmiş oluruz. Bazı zâtlar bunun izahını istediler. Ben de dedim:

Şimdiki fırtınalı asırda gaddar medeniyetten neşet eden hodgâmlık ve asabiyet-i unsuriye ve umumî harpten gelen istibdâdât-ı askeriye ve dalâletten çıkan merhametsizlik cihetinde öyle bir eşedd-i zulüm ve eşedd-i istibdâdât meydan almış ki; ehl-i hak, hakkını kuvvet-i maddiye ile müdâfaa etse, ya eşedd-i zulüm ile, tarafgirlik bahanesiyle çok bîçâreleri yakacak; o hâlette o da azlem olacak ve mağlup kalacak. Çünkü mezkûr hissiyatla hareket ve taarruz eden insanlar, bir-iki adamın hatasıyla yirmi-otuz adamı, âdi bahanelerle vurur, perişan eder. Eğer ehl-i hak, hak ve adalet yolunda yalnız vuranı vursa, otuz zâyiata mukabil yalnız biri kazanır, mağlup vaziyetinde kalır. Eğer mukabele-i bilmisil kaide-i zalimânesiyle o ehl-i hak dahi bir-ikinin hatasıyla yirmi-otuz bîçâreleri ezseler, o vakit hak nâmına dehşetli bir haksızlık ederler.

İşte Kur'ân'ın emriyle[1], gayet şiddetle ve nefretle siyasetten ve idareye karışmaktan kaçındığımızın hakikî hikmeti ve sebebi budur. Yoksa bizde öyle bir hak kuvveti var ki, hakkımızı tam ve mükemmel müdâfaa edebilirdik. Hem madem her şey geçici ve fânidir ve ölüm ölmüyor ve kabir kapısı kapanmıyor ve zahmet ise rahmete kalboluyor; elbette biz, sabır ve şükürle tevekkül edip sükût ederiz. Zarar ile icbar ile sükûtumuzu bozdurmak ise; insafa, adalete, gayret-i vataniyeye ve hamiyet-i milliyeye bütün bütün zıttır, muhaliftir.

Hülâsa-yı kelâm: Ehl-i hükûmetin ve ehl-i siyasetin ve ehl-i idarenin ve inzibatın ve adliye ve zabıtanın bizimle uğraşacak hiçbir işleri yoktur. Olsa olsa, dünyada hiçbir hükûmetin müdâfaa edemediği ve aklı başında hiçbir insanın hoşlanmadığı küfr-ü mutlak ve dehşetli bir tâun-u beşerî ve maddiyyûnluktan gelen zındıkanın taassubuyla, bir kısım gizli zındıklar şeytanetiyle bazı resmî memurları aldatarak evhamlandırıp, aleyhimize sevketmek var. Biz de deriz:

Değil böyle birkaç vehhamı, belki dünyayı aleyhimize sevketseler; Kur'ân'ın kuvvetiyle, Allah'ın inâyetiyle kaçmayız. O irtidatkâr küfr-ü mutlaka ve o zındıkaya teslim-i silâh etmeyiz!..

Said Nursî

---

1 Bkz.: Mâide sûresi, 5/32; En'âm sûresi, 6/164; Enfâl sûresi, 8/46…

On Üçüncü Şua

(Üstadın talebelerine gönderdiği gayet kıymettar, nurlu mektuplardır. Risale-i Nur'un parlak mücâhedâtını bu samimî mektuplar gayet parlak gösteriyorlar.)

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1]

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Geçen Leyle-i Kadrinizi ve gelen bayramınızı bütün mevcudiyetimle tebrik ve sizleri Cenâb-ı Erhamü'r-râhimîn'in birliğine ve rahmetine emanet ediyorum. [2] مَنْ اٰمَنَ بِالْقَدَرِ أَمِنَ مِنَ الْكَدَرِ sırrıyla sizi teselliye muhtaç görmemekle beraber, derim ki; [3] وَاصْبِرْ لِحُكْمِ رَبِّكَ فَإِنَّكَ بِأَعْيُنِنَا وَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ âyetinin mana-yı işârîsiyle verdiği teselliyi tamamıyla gördüm, şöyle ki:

Dünyayı unutmak, Ramazan'ımızı âsûde geçirmek düşünürken, hatıra gelmeyen ve bütün bütün tahammülün fevkinde bu dehşetli hâdise; hem benim, hem Risale-i Nur'un, hem sizin, hem Ramazan'ımız, hem uhuvvetimiz için ayn-ı inâyet olduğunu ben müşâhede ettim. Bana ait cihetinin ise çok faydalarından yalnız iki-üçünü beyan ederim.

Biri: Ramazanda çok şiddetli bir heyecan, bir ciddiyet, bir iltica, bir niyaz ile müthiş hastalığa galebe ederek çalıştırdı.

İkincisi: Her birinize karşı bu sene de görüşmek ve yakınınızda bulunmak arzusu şiddetli idi. Yalnız birinizi görmek ve Isparta'ya gelmek için bu çektiğim zahmeti kabul ederdim.

---

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

2 "Kadere iman eden, gam ve hüzünden emin olur." Bkz.: el-Kudâî, *Müsnedü'ş-Şihâb* 1/187; ed-Deylemî, *el-Müsned* 1/113; el-Münâvî, *Feyzu'l-kadîr* 3/187.

3 "Rabbinin hükmü yerine gelinceye kadar sabret. Çünkü sen Bizim himayemiz altındasın. (Namaza kalktığında) Rabbini hamd ile tenzih et." (Tûr sûresi, 52/48)

Üçüncüsü: Hem Kastamonu'da, hem yolda, hem burada fevkalâde bir tarzda bütün elîm hâletler, birden değişiyor ve me'mûlün ve arzumun hilâfına olarak bir dest-i inâyet görünüyor, اَلْخَيْرُ فِي مَا اخْتَارَهُ اللهُ[1] diyor.

En ziyade beni düşündüren Risale-i Nur'u, en gâfil ve dünyaca büyük makamlarda bulunanlara da kemâl-i dikkatle okutturuyor, başka bir sahada fütuhata meydan açıyor.

Ve en ziyade rikkatime dokunan ve kendi elemimden başka her birinizin sıkıntısından başıma toplanan bütün elemlere ve teessüflere karşı Ramazan'da –bir saati, yüz saat hükmüne getiren o şehr-i mübarekte– bu musibet dahi o yüz sevabı, her bir saati on saat derecesinde ibadet yapmakla bine iblağ ettiğinden, Risale-i Nur'dan tam ders alan.. ve dünyanın fâni ve ticaretgâh olduğunu bilen.. ve her şeyi imanı ve âhireti için feda eden.. ve bu Dershâne-i Yusufiyedeki muvakkat sıkıntıların dâimî lezzetler ve faydalar vereceklerine inanan sizin gibi ihlâslı zâtlara acımak ve rikkatten ağlamak hâletini tebrik.. ve sebatınızı, gayet istihsan ve takdir etmek hâletine çevirdi. Ben de اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ عَلٰى كُلِّ حَالٍ سِوَى الْكُفْرِ وَالضَّلَالِ[2] *dedim. Bana ait bu faydalar gibi hem uhuvvetimizin, hem Risale-i Nur'un, hem Ramazan'ımızın, hem sizin bu yüzde öyle faydaları var ki, perde açılsa, "Yâ Rabbenâ, şükür! Bu kaza ve kader-i ilâhî, hakkımızda bir inâyettir." dedirtecek kanaatim var.*

Hâdiseye sebebiyet verenlere itab etmeyiniz. Bu musibetin geniş ve dehşetli plânı çoktan kurulmuştu, fakat mânen pek çok hafif geldi. İnşaallah çabuk geçer. وَعَسٰى أَنْ تَكْرَهُوا شَيْئًا وَهُوَ خَيْرٌ لَكُمْ[3] *sırrıyla müteessir olmayınız.*

Said Nursî

---

1 "Allah'ın kullarını sevk ettiği ve onlar için seçtiği her şeyde hayır vardır." (Bkz.: el-Aclûnî, *Keşfü'l-hafâ* 1/478)

2 "Bize uygun gördüğü her hâlimizden ötürü hamdolsun Rabbimize.. yeter ki küfür ve dalâlete düşüp de cehennemlik olmayalım.." Bkz.: Tirmizî, *deavât* 128; Ebû Dâvûd, *edeb* 97, 98; İbni Mâce, *edeb 55*, *duâ* 2; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 2/117.

3 "Olur ki hoşlanmadığınız bir şey sizin için hayırlı olur." (Bakara sûresi, 2/216)

Aziz kardeşlerim,

Yakınınızda bulunmakla çok bahtiyarım. Sizin hayalinizle arasıra konuşurum, müteselli olurum. Biliniz ki; mümkün olsaydı, bütün sıkıntılarınızı kemâl-i iftihar ve sevinçle çekerdim. Ben, sizin yüzünüzden Isparta'yı ve havalisini taşıyla, toprağıyla seviyorum. Hatta diyorum ve resmen de diyeceğim: Isparta hükûmeti bana ceza verse, başka bir vilayet beni beraat ettirse, yine burayı tercih ederim.

Evet, ben üç cihetle Isparta'lıyım. Gerçi tarihçe isbat edemiyorum, fakat kanaatim var ki; İsparit nahiyesinde dünyaya gelen Said'in aslı, buradan gitmiş. Hem Isparta Vilayeti, öyle hakikî kardeşleri bana vermiş ki; değil Abdülmecid ve Abdurrahman, belki Said'i onların her birisine maalmemnuniye feda eylerim.

Tahmin ederim, şimdi küre-i arzda Risale-i Nur şâkirtlerinden –kalben ve ruhen ve fikren– daha az sıkıntı çeken yoktur. Çünkü kalb ve ruh ve akılları iman-ı tahkikî nurlarıyla sıkıntı çekmezler. Maddî zahmetler ise, Risale-i Nur dersiyle hem geçici, hem sevaplı, hem ehemmiyetsiz, hem hizmet-i imaniyenin başka bir mecrada inkişafına vesile olmasını bilerek şükür ve sabırla karşılıyorlar. İman-ı tahkikî dünyada dahi medar-ı saadettir diye, hâlleriyle isbat ediyorlar. Evet, "Mevlâ görelim neyler, neylerse güzel eyler." deyip, metinâne bu fâni zahmetleri bâki rahmetlere tebdile çalışıyorlar.

Cenâb-ı Erhamü'r-râhimîn onların emsâllerini çoğaltsın.. bu vatana medar-ı şeref ve saadet yapsın.. ve onları da Cennetü'l-Firdevs'te saadet-i ebediyeye mazhar eylesin, âmîn…

Said Nursî

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Bu kaza-yı ilâhînin adalet-i kaderiye noktasında, yeni talebelerden bir kısım zâtların sırr-ı ihlâsa muvâfık olmayan dünya cihetini de Risale-i Nur ile arzu etmesinden, bazı menfaat-perest rakipleri karşısında bulup, yirmi beş sene evvel aslı yazılan ve sekiz sene zarfında bir-iki defa elime geçen ve aynı vakitte kaybettirilen Beşinci Şuâ benden uzak bir yerde ele geçmesiyle, o hoca

bozması gibi kıskançlar, onunla adliyeyi evhamlandırdılar. Aynı vakit, benim arzu ettiğim yeni harfler ile Miftahu'l-iman Mecmuası yerine Âyetü'l-Kübrâ, muvâfakatım olmadan tab'olması ve nüshaları gelmesi hükûmete aksetmiş, iki mesele birbiriyle karıştırılmış. Güya "Kanun-u Medeniye"ye karşı o "Beşinci Şuâ" tab'edilmiş diye ehl-i garaz, bir habbeyi yüz kubbe yaparak gadren bizleri şu çilehâneye soktu. Fakat kader-i ilâhî ise, menfaatimiz için buraya sevketti. Ve eski zamanlarda ihtiyârî çilehânelerin sevap noktasında çok fevkinde sevabdar etmek sırrıyla, bizi ihlâs dersini tam almak ve hakikaten kıymetsiz olan dünya umûruna karşı alâkalarımızı tâdil etmek için yine Medrese-i Yusufiye'ye çağırdı.

Ehl-i dünya evhamına karşı deriz:

Yedinci Şuâ, baştan aşağıya kadar imandır. Aldanmışsınız! Ve gayet mahrem tutulan ve şiddetli taharrilerde bizde bulunmayan ve aslı yirmi sene evvel yazılan Beşinci Şuâ, bütün bütün ayrıdır. Biz bunun değil tab'ına, belki bu zamanda hiç kimseye gösterilmesine razı olmamakla beraber, orada doğru çıkmış bir ihbar-ı gaybîdir, mübâreze etmiyor.

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1]

Bayramınızı tekrar tebrikle beraber, sureten görüşemediğimize teessüf etmeyiniz. Bizler hakikaten, daima beraberiz. Ebed yolunda da inşaallah bu beraberlik devam edecek. İmanî hizmetinizde kazandığınız ebedî sevaplar ve ruhî ve kalbî faziletler ve sevinçler, şimdiki geçici ve muvakkat gamları ve sıkıntıları hiçe indirir kanaatindeyim. Şimdiye kadar, Risale-i Nur şâkirtleri gibi çok kudsî hizmette çok az zahmet çekenler olmamış. Evet, cennet ucuz değil. İki hayatı imha eden küfr-ü mutlaktan kurtarmak, bu zamanda pek çok ehemmiyetlidir. Bir parça meşakkat olsa da, şevk ve şükür ve sabırla karşılamalı. Madem bizi çalıştıran Hâlık'ımız, Rahîm ve Hakîm'dir; başa gelen her şeyi rıza ile sevinç ile rahmetine, hikmetine itimat ile karşılamalıyız.

Kahraman bir kardeşimiz Âyetü'l-Kübrâ meselesinde bütün mesuliyeti kendine alıp Hizb-i Kur'ân'ı ve Hizb-i Nur'u ve kalemiyle kazandığı fevkalâde uhrevî şeref ve fazilete istihkakını tam göstermiş, beni derin sevinçlerle

[1] Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

ağlatmış. Ve Yedinci Şuâ olan Âyetü'l-Kübrâ, tam nazar-ı dikkati celbederek ileride ona lâyık bir fütuhatı ihzâr etmek hikmetiyle ona gelen bu muvakkat müsâdere, o kardeşimizin ve rüfekâsının hizmetlerini ve masraflarını zâyi etmeyecek, inşaallah daha parlattıracak diye rahmet-i ilâhiyeden bekleriz.

Sizi bütün dualarında أَجِرْنَا[1] ، وَارْحَمْنَا[2] ، وَاحْفَظْنَا[3] *gibi bütün mütekellim-i maalgayr sîgalarında bilâ-istisna dâhil edip, kesretli cesetler ve birtek ruh hükmünde şirket-i mâneviyemizin düsturlarıyla çalışan ve sizin sıkıntınız ile sizden ziyade alâkadar olan ve şahs-ı mânevînizden himmet ve medet ve sebat ve metânet ve şefaat bekleyen*

Kardeşiniz
Said Nursî

Bu hâdise tesiriyle ben kendimi masum kardeşlerime rızâ-yı kalb ile feda etmeye kat'î azm u cezm ettiğim ve çaresini fikren aradığım vakitte, Celcelûtiye'yi okudum. Birden hatıra geldi ki, İmam Ali *(radiyallâhu anh)* *"Yâ Rab, aman ver!"*[4] diye dua etmiş. İnşaallah, o duanın sırrıyla selâmete çıkarsınız.

Evet Hazreti Ali *(radiyallâhu anh)*, Kaside-i Celcelûtiye'de iki suretle Risale-i Nur'dan haber verdiği gibi, "Âyetü'l-Kübrâ Risalesi"ne işareten وَبِالْاٰيَةِ الْكُبْرٰى أَمِنِّي مِنَ الْفَجَتْ[5] der. Bu işarette ima eder ki; Âyetü'l-Kübrâ yüzünden ehemmiyetli bir musibet Risale-i Nur talebelerine gelecek ve *"Âyetü'l-Kübrâ hakkı için o fecet ve musibetten şâkirtlerine aman ver"* diye niyaz eder, o risaleyi ve menbaını şefaatçi yapar. Evet, Âyetü'l-Kübrâ Risalesi'nin tab'ı bahanesiyle gelen musibet, aynen o remz-i gaybîyi tasdik etti.

Hem o kasidede Risale-i Nur'un mühim eczalarına, tertibiyle işaretlerin hâtimesinde, mukabil sayfada der:

---

1 Bizi sıyânetinle koru.

2 Bize merhametinle muamele et.

3 Bizi muhafaza edip, koru.

4 Bkz.: el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî* –Hazreti Ali'nin *(kerremallâhu vecheh)* Celcelûtiye'si–*)* s.516.

5 "Âyetü'l-Kübrâ hürmetine beni kurtar, emniyet ve huzur ver!" (Bkz.: el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî* –Hazreti Ali'nin *(kerremallâhu vecheh)* Celcelûtiye'si–*)* s.516)

وَتِلْكَ حُرُوفُ النُّورِ فَاجْمَعْ خَوَاصَّهَا وَحَقِّقْ مَعَانِيَهَا بِهَا الْخَيْرُ تُمِّمَتْ[1]

Yani: *"İşte Risale-i Nur'un sözleri, hurufları ki onlara işaretler eyledik. Sen onların hâssalarını topla ve manalarını tahkik eyle. Bütün hayır ve saadet, onlarla tamam olur."* der. *"Hurufların manalarını tahkik et."* karînesiyle manayı ifade etmeyen hecâî harfler murad olmayıp, belki kelimeler manasındaki *"Sözler"* nâmıyla risaleler muraddır.

لَا يَعْلَمُ الْغَيْبَ إِلَّا اللهُ[2]

رَبَّنَا لَا تُؤَاخِذْنَآ إِنْ نَسِينَآ أَوْ أَخْطَأْنَا[3]

Said Nursî

Aziz, sıddık kardeşim Re'fet Bey,

Senin âlimâne suâllerin Risale-i Nur'un "Mektubat" kısmında çok ehemmiyetli hakikatlerin anahtarları olmasından senin suâllerine karşı lâkayt kalamıyorum. Bunun kısa cevabı şudur:

Madem Kur'ân bir hutbe-i ezeliyedir, nev-i beşerin umum tabakatıyla ve ehl-i ibadetin bütün tâifeleriyle konuşur; elbette onlara göre müteaddit manaları ve küllî manasının çok mertebeleri bulunacak. Bazı müfessirler, yalnız en umumî veya en sarih veya vâcib veya bir sünnet-i müekkedeyi ifade eden manayı tercih eder. Meselâ bu âyette وَمِنَ الَّيْلِ فَسَبِّحْهُ[4] 'den ehemmiyetli bir sünnet olan iki rekat teheccüd namazını.. ve إِدْبَارَ النُّجُومِ[5] 'dan bir sünnet-i müekkede olan sabah, fecir sünnetini zikretmiş. Yoksa evvelki mananın daha çok efradı var. Kardeşim, seninle konuşmak kesilmemiş…

---

1 el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî* –Hazreti Ali'nin *(kerremallâhu vecheh)* Celcelûtiye'si– *)* s.517.

2 Hiç kimse gaybı bilemez, gaybı yalnız Allah bilir.

3 "Ey Rabbimiz! Unutur veya hataya düşer de bir kusur işlersek bizi onunla hesaba çekme!" (Bakara sûresi, 2/286)

4 "Geceleyin de, (yıldızların batışının ardından da) O'na ibadet edip tenzih et." (Tûr sûresi, 52/49)

5 "(Geceleyin de) yıldızların batışının ardından da (O'na ibadet edip tenzih et.)" (Tûr sûresi, 52/49)

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Şimdi zuhur namazını kıldım, tesbihat içinde siz hatırıma geldiniz ki; her biri hem kendini, hem hânesindeki akrabasını düşünmekle mahzun olur. Birden kalbe geldi ki; madem eski zamanlarda âhiretini dünyasına tercih edenler, hayat-ı içtimaiyenin günahlarından kurtulmak ve âhiretine hâlisâne çalışmak niyetiyle mağaralarda, çilehânelerde riyâzet ile hayatlarını geçirenler bu zamanda olsaydılar, Risale-i Nur şâkirtleri olacaktılar. Elbette şimdi bu şerâit altında bunlar, onlardan on derece daha ziyade muhtaçtır ve on derece fazla fazilet kazanıyorlar ve on derece daha rahattırlar.

Aziz, mübarek kardeşlerim,

Pek çok selâm... Bizim memlekette eskide arefe gününde bin *İhlâs-ı Şerif* okurduk. Ben şimdi bir gün evvel beş yüz ve arefede dahi beş yüz okuyabilirim. Kendine güvenen, birden okuyabilir. Ben gerçi sizleri göremiyorum ve hususî her birinizle görüşmüyorum, fakat ben ekser vakitler, dua içinde her birinizle bazen ismiyle sohbet ederim.

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Ben şimdiye kadar Nur fabrika dairesinin mübarekler heyetinden iki ehemmiyetli rükünler, kurtulmuşlar tahmin ederim. Elhak o daire, o heyet, altı-yedi senede yirmi-otuz sene kadar fâtihâne iş görmüşler. Parlak kalemlerinin yâdigârları gibi, onların hizmetleri yine tevakkuf etmez; onların bedeline, onların defter-i âmâllerine hasenât yazdırıyor. Hatta Hizb-i Nurî'nin öyle kuvvetli bir fütuhatı var ve öyle ehemmiyetli yerlere girmiş ki, onu neşredenler mütemâdiyen çalışıyorlar hükmündedir. Ben, pek çok çalışmış ve çalışkan Hâfız Mustafa'yı da evvelki zât gibi dışarıda zannederdim, yalnız bir defa "O da buradadır" işittim. Belki başka Mustafa'dır diye teselli buluyordum.

Aziz kardeşlerim,

Ben, bu sabah tesbihatta Hâfız Tevfik'e acıdım. "Bu, iki defadır zahmet çekiyor" tahattur ettim. Birden hatıra geldi: "O'nu tebrik et!" O, kendini faydasız bir ihtiyat ile Risale-i Nur'daki çok ehemmiyetli makamından ve büyük

hissesinden bir derece çekmek isterdi. Fakat hizmetinin kudsiyeti ve azameti, onu yine o büyük hisseye ve pek büyük sevaba muvaffak eyledi. *Az bir sıkıntı ve geçici, küçük bir zahmet ile böyle bir şeref-i mânevîden geri kalmamak gerektir.*

Evet kardeşlerim,

Madem her şey gidiyor.. ve gittikten sonra eğer lezzet ve keyf ise boşu boşuna gider, bir hasret kalır. Eğer sıkıntı ve zahmet ise hem dünyevî ve uhrevî, hem böyle bir kudsî hizmet noktasında öyle bir lezzetli faydalar var ki, o zahmeti hiçe indirir. İçinizde biri müstesna, en ihtiyarı ve en ziyade başına sıkıntılar toplanan benim. Sizi temin ederim; tam bir sabır ve şükür ve tahammül ile hâlimden memnunum. Musibete şükür ise musibetteki sevap ve uhrevî ve dünyevî faydaları içindir.

Aziz kardeşlerim,

Meyve'nin meselelerinin tekmil edilmesine meydan vermeyen mânilerin zevali ile inşaallah yine başlanacak ki; birisi soğuk, birisi masonların onun kuvvetinden dehşet almalarıdır. Ben bu musibette kader-i ilâhî cihetini düşünüyorum. Zahmetim rahmete inkılâb eder. Evet, Risale-i Kader'de beyan edildiği gibi her hâdisede iki sebep var: Biri zâhirîdir ki; insanlar ona göre hükmederler, çok defa zulmederler. Biri de hakikattir ki; kader-i ilâhî ona göre hükmeder, o aynı hâdisede beşer zulmünün altında adalet eder. Meselâ bir adam, yapmadığı bir sirkat ile zulmen hapse atılır. Fakat gizli bir cinâyetine binâen, kader dahi hapsine hüküm verir, aynı zulm-ü beşer içinde adalet eder.

İşte bu meselemizde elmaslar, şişelerden.. sıddık fedakârlar, müstereddit sebatsızlardan.. ve hâlis muhlisler, benlik ve menfaatini bırakmayanlardan ayrılmak için bu şiddetli imtihana girmemizin iki sebebi var:

Birisi: Ehl-i dünya ve siyasetin evhamlarına dokunan kuvvetli bir tesânüd ve ihlâsla fevkalâde hizmet-i diniyedir. Zulm-ü beşer buna baktı.

İkincisi: Herkes kendi başına bu kudsî hizmete tam ihlâs ve tam tesânüd ile tam liyâkat göstermediğimizden, kader dahi buna baktı. Şimdi kader-i ilâhî, ayn-ı adalet içinde hakkımızda ayn-ı merhamettir ki; birbirine müştâk kardeşleri bir meclise getirdi, zahmetleri ibadete ve zâyiatları sadakaya çevirdi.

Ve yazdıkları risaleleri her taraftan nazar-ı dikkati celbetmek ve dünyanın mal ve evlâdı ve istirahati pek muvakkat ve geçici ve her hâlde bir gün onları bırakıp toprağa girecek olmasından, onların yüzünden âhiretini zedelememek.. ve sabır ve tahammüle alışmak.. ve istikbaldeki ehl-i imana kahramanâne bir numûne-i imtisâl, belki imamları olmak gibi çok cihetle ayn-ı merhamettir. Fakat yalnız bir cihet var ki, beni düşündürüyor. Nasıl bir parmak yaralansa göz, akıl, kalb, ehemmiyetli vazifelerini bırakıp onunla meşgul oluyorlar. Öyle de bu derece zarurete giren sıkıntılı hayatımız, yarasıyla kalb ve ruhumuzu kendiyle meşgul eder. Hatta dünyayı unutmak lâzım olduğu bir zamanımda o hâl beni masonların meclisine getirdi, onları tokatlamakla meşgul eyledi. Cenâb-ı Hak bu gaflet hâlini de bir mücâhede-i fikriye nev'inden kabul etmek ihtimaliyle teselli buldum.

Risale-i Nur'un kıymettar muallimi Hâfız Mehmed'in kardeşi Ali Gül'ün selâmını aldım. Ben hem ona, hem bütün hemşehrilerine ve Sava'nın bütün ahyâ ve emvâtına binler selâm ve dua ederim.

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1]

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Sizin sebat ve metânetiniz, masonların ve münafıkların bütün plânlarını akîm bırakıyor.

Evet kardeşlerim, saklamaya lüzum yok. O zındıklar, Risale-i Nur'u ve şâkirtlerini tarîkata ve bilhassa Nakşî tarîkatine kıyas edip, o ehl-i tarîkatı mağlup ettikleri plânlar ile bizleri çürütmek ve dağıtmak fikriyle bu hücumu yaptılar.

Evvelâ: Ürkütmek ve korkutmak ve o mesleğin sû-i istimâlatını göstermek.

Ve **sâniyen**: O mesleğin erkânlarının ve müntesibîninin kusuratlarını teşhir etmek.

Ve **sâlisen**: Maddiyyûn felsefesinin ve medeniyetinin câzibedar sefâhet ve uyutucu lezzetli zehirleriyle ifsat etmek ile mâbeynlerinde tesânüdü kırmak.. ve üstadlarını ihânetlerle çürütmek.. ve mesleklerini fennin, felsefenin bazı düsturlarıyla nazarlarından sukut ettirmektir ki; Nakşîlere ve ehl-i tarîkata karşı istimâl ettikleri aynı silâh ile bizlere hücum ettiler, fakat aldandılar.

---

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

Çünkü Risale-i Nur'un meslek-i esası; ihlâs-ı tam.. ve terk-i enaniyet.. ve zahmetlerde rahmeti ve elemlerde bâki lezzetleri hissedip aramak.. ve fâni, ayn-ı lezzet-i sefihânede elîm elemleri göstermek.. ve imanın bu dünyada dahi hadsiz lezzetlere medar olmasını ve hiçbir felsefenin eli yetişmediği noktaları ve hakikatleri ders vermek olduğundan, onların plânlarını inşaallah tam akîm bırakacak. Ve meslek-i Risale-i Nur ise tarîkatlara kıyas edilmez diye onları susturacak.

Bir Latîfe: Bu sabah, yanımdaki jandarma koğuşundan biri beni çağırdı, pencereye çıktım. Dedi: "Bizim kapımız kendi kendine kapandı, ne yapıyoruz açılmıyor." Ben de dedim: "Size işarettir ki; nöbettar olduğunuz ve üstlerinden kapı kapattığınız adamlar içinde sizin gibi masumlar var. Hatta on seneden beri görmediğim bir kardeşimle bir dakika görüşmek bahanesiyle bana ihânet ve başka bahane ile dış kapımızın ikincisini dahi kapadılar. Onun cezası olarak, sizin kapınız dahi kapandı."

Said Nursî

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Size dün yazdığım latîfenin üç zarâfeti var:

Birincisi: İstikbalde gelecek mübarek heyetin şahs-ı mânevîsinin bir mümessili olmasından, o şahs-ı mânevînin sırrıyla ve bereketiyle sürgülü kapı kendi kendine açıldığı gibi; yine o tahakkuk edip vücuda gelmiş mübarek heyetin bir mümessilinin, on sene sonra yarım dakika benimle görüşmesi sebebiyle bana hiddet edildi. Ben de hiddet ettim, "Kapıları kapansın" tekrar eyledim. Aynı günün gecesinin sabahında –hiç vuku bulmamış– kendi kendine nöbetçilerin kapıları kapandı, iki saat açılmadı.

İkinci Zarâfeti: Ben bir pusula, müddeiumuma müdürle göndermiştim. İçinde demiştim: "Ben tecritteyim, kimse ile görüşemiyorum. Görüşsem de bu şehirde kimseyi tanımıyorum. Buranın belediyesi birisiyle ilâ âhir..." Sonra müddeiumumî demiş: "O tecritte mi?" Müdür demiş: "Yok." İkisi bana itiraz etmişler. Aynı gün, yarım meczup ve yarım akraba biri, yarım dakika benim ile görüşmesi yüzünden öyle bir vaziyet gösterildi ki, hiçbir tecritte olmamış. Bana itirazları yüzlerine çarptı.

Üçüncüsü: Komşudaki haylaz gençlerin kapıda gürültüleri akşam yatsı ortasında bana zarar ederdi, fakat az idi. O kapıyı da aynı gün bir bahane ile

kapattılar. Hem fena koku menzilimde ziyadeleşti, hem o haylazların kapıma yakın gürültüleri, ziyade bana zarar verdi. Ben de yine: "Kapıları kapansın, neden böyle yapıyorlar?" dedim. Aynı sabah o hâdise oldu.

Kardeşlerim,

Yeni hurufla yazdığınız iki mesele, cidden tesirini gösterdi. Birinci, İkinci, Üçüncü Meseleleri de yazılsa çok iyi olur. Fakat Hüsrev ve Tahirî gibi kalemleri Kur'ân'a ve Kur'ân hattına mahsus ve memur olmalarından bana endişe verir. Başkalar yazsalar daha münasiptir.

Aziz kardeşlerim,

Bir seneden beri bir parça, yani bir kilo kadar şehriye ve pirinçten sarf ediyordum. Şüphem kalmadı ki, büyük bir bereket içinde var. Şimdi siz bırakmıyorsunuz ki, pişireyim. Öyle ise, onu size hem teberrük, hem bereketli bir hediye ediyorum. O yıldız şehriyeden bir defa harika bir bereketi gördüm. Taneleri pişirdikten sonra kurutuyordum. Birtek tane on mislinden ziyade büyük olduğunu ben ve başkaları gördük.

Aziz kardeşlerim,

Bu gece evrâd ile meşgul olurken nöbetçiler ve başkalar işitiyorlardı. Kalbime geldi ki: "Acaba bu izhar, sevabını noksan etmiyor mu?" diye telâş ettim. Hüccetü'l-islâm İmam Gazâlî'nin meşhur bir sözü hatıra geldi. O demiş: "Bazen izhar, çok defa ihfâdan daha ziyade efdal olur."[1] Yani, âşikâre yapmakta başkalar ya istifade veya taklit etmek veya gafletten uyanmak veya dalâlette ve sefâhette muannit ise, karşısında şeâir-i İslâmiye nev'inden izhar etmek, izzet-i diniyeyi göstermek gibi çok cihetle, hususan bu zamanda ve ihlâs dersini tam alanlarda değil riyâ, belki gizliden tasannû karışmamak şartıyla çok ziyade sevaplı olabilir diye bir teselli buldum.

1 el-Gazâlî, *İhyâu ulûmi'd-dîn* 3/317.

İki gün evvel sorgu hâkimi beni çağırdığı vakit, ben "kardeşlerimi nasıl müdâfaa edeyim" diye düşünürken, İmam Gazâlî'nin "Hizbü'l-Masûn"unu açtım. Birden bu âyetler nazarımda göründü:

إِنَّ اللهَ يُدَافِعُ عَنِ الَّذِينَ اٰمَنُوا[1]

يَسْعٰى نُورُهُمْ بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَبِأَيْمَانِهِمْ[2]

اَللّٰهُ حَفِيظٌ عَلَيْهِمْ[3]

طُوبٰى لَهُمْ[4]

Baktım ki birinci âyet, (şeddeler sayılsa ve meddeler sayılmazsa, اٰمَنُوا[5]'deki "vav" dahi meddedir) makam-ı cifrîsi ve ebcedîsi bin üç yüz altmış iki (1362) eder ki; tam tamına bu senenin aynı tarihine ve bizim mümin kardeşlerimizi müdâfaaya azmettiğimiz zamana, hem manası, hem makamı tevâfuk ediyor. Elhamdülillâh dedim, benim müdâfaama ihtiyaç bırakmıyor.

Sonra hatırıma geldi ki: "Acaba netice ne olacak?" diye merak ettim. Gördüm: اَللّٰهُ حَفِيظٌ عَلَيْهِمْ ، طُوبٰى لَهُمْ 'deki iki cümle, tenvin sayılmak şartıyla, makam-ı cifrîsi aynen bin üç yüz altmış iki, (eğer bir med sayılmazsa iki, eğer sayılsa üç eder) tam tamına hıfz-ı ilâhiyeye pek çok muhtaç olduğumuz bu zamanın, bu senenin ve gelecek senenin aynı tarihine tevâfuk ederek, bir seneden beri büyük bir dairede ve geniş bir sahada aleyhimize ihzâr edilen dehşetli bir hücum karşısında mahfuziyetimize teminat ile teselli veriyor. Risale-i Nur bu hâdisede daha parlak fütuhatı hâkim dairelerde bulunmasından şimdiki muvakkat tevakkuf, bizi me'yus etmez ve etmemeli! Ve Âyetü'l-Kübrâ'nın tab'ı sebebiyle müsâderesi, onun parlak makamına nazar-ı dikkati her taraftan ona celbetmesine bir ilânnâme telâkki ediyorum.

---

1 "Muhakkak ki Allah iman edenleri koruyup müdafaa eder." (Hac sûresi, 22/38)

2 "(Gün gelir, mümin erkekleri ve mümin kadınları), önlerinde ve sağ taraflarındaki nurlarıyla, koşarcasına cennete doğru ilerlediklerini (görürsün)." (Hadîd sûresi, 57/12)

3 "Allah onları daima gözetleyip kontrol etmektedir." (Şûrâ sûresi, 42/6)

4 "Ne mutlu onlara!" (Ra'd sûresi, 13/29)

5 "iman ettiler" (Hac sûresi, 22/38)

رَبَّنَآ أَتْمِمْ لَنَا نُورَنَا وَاغْفِرْ لَنَا[1] âyetini şimdi okudum. وَاغْفِرْ لَنَا[2] cümlesi tam tamına bin üç yüz altmış iki eder. Bu senenin aynı tarihine tevâfuk eder ve bizi çok istiğfara davet ve emreder ki nurunuz tamam olsun ve Risale-i Nur noksan kalmasın.

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[3]

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Bu eski ve yeni iki Medrese-i Yusufiye'deki şiddetli imtihanda sarsılmayan ve dersinden vazgeçmeyen ve yakıcı çorbadan ağızları yandığı hâlde talebeliğini bırakmayan ve bu kadar tehâcüme karşı kuvve-i mâneviyesi kırılmayan zâtları ehl-i hakikat ve nesl-i âti alkışlayacakları gibi melâike ve ruhâniler dahi alkışlıyorlar diye kanaatim var.

Fakat içinizde hastalıklı ve nazik ve fakirler bulunmasıyla, maddî sıkıntı ziyadedir. Ve buna karşı da her biriniz, her birisine birer tesellici.. ve ahlâkta ve sabırda birer numûne-i imtisâl.. ve tesânüd ve taltifte birer şefkatli kardeş.. ve ders müzakeresinde birer zeki muhatap ve mücîb.. ve güzel seciyelerin in'ikâsında birer ayna olmanız, o maddî sıkıntıları hiçe indirir diye düşünüp ruhumdan ziyade sevdiğim sizler hakkında teselli buluyorum.

Yüz yirmi yaşında bulunan Mevlâna Hâlid'in *(kuddise sirruh)* cübbesini size bir gün göndereceğim. O zât onu bana giydirdiği gibi, ben de onun nâmına sizin her birinize teberrüken giydirmek için hangi vakit isterseniz göndereceğim.

Yeni geldiğimiz zaman, çiçek aşısı doktoru beni aşıladı. O kolum çıban oldu ve şişti. O şiş aşağıya iniyor, beni yatırmıyor, abdestte sıkıntı veriyor. Acaba benim vücudum aşıya gelmez veyahut başka bir mana var! Yirmi sene evvel beni Ankara'da aşıladılar. Şimdiye kadar o aşı yeri arasıra işliyor, rahatsızlık veriyor. Bu da öyle olmasın diye hatırıma geldi, sizde nasıl?

Said Nursî

---

1 "Ey Kerîm Rabbimiz! Nûrumuzu daha da artır, tamamına erdir, kusurlarımızı affet." (Tahrîm sûresi, 66/8)

2 "Kusurlarımızı affet!" (Tahrîm sûresi, 66/8)

3 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Kader-i ilâhî adaleti, bizleri Denizli Medrese-i Yusufiyesi'ne sevketmesinin bir hikmeti, her yerden ziyade Risale-i Nur'a ve şâkirtlerine hem mahpusları, hem ahalisi, belki hem memurları ve adliyesi muhtaç olmalarıdır. Buna binâen, biz bir vazife-i imaniye ve uhreviye ile bu sıkıntılı imtihana girdik. Evet, yirmi-otuzdan ancak bir-ikisi tâdil-i erkân ile namazını kılan mahpuslar içinde birden Risale-i Nur şâkirtlerinden kırk-ellisi umumen bilâ-istisna mükemmel namazlarını kılmaları, lisân-ı hâl ile ve fiil diliyle öyle bir ders ve irşaddır ki, bu sıkıntı ve zahmeti hiçe indirir, belki sevdirir. Ve şâkirtler ef'âlleriyle bu dersi verdikleri gibi, kalblerindeki kuvvetli tahkikî imanlarıyla dahi buradaki ehl-i imanı ehl-i dalâletin evham ve şübehâtından kurtarmalarına medar çelikten bir kale hükmüne geçeceğini rahmet ve inâyet-i ilâhiyeden ümit ediyoruz.

Buradaki ehl-i dünyanın bizi konuşmaktan ve temastan menleri zarar vermiyor. *Lisân-ı hâl, lisân-ı kâlden daha kuvvetli ve tesirli konuşuyor.* Madem hapse girmek terbiye içindir. Milleti seviyorlar ise, mahpusları Risale-i Nur şâkirtleriyle görüştürsünler; tâ bir ayda, belki bir günde bir seneden ziyade terbiye alsınlar. Hem millete ve vatana, hem kendi istikballerine ve âhiretine menfaatli birer insan olsunlar. Gençlik Rehberi bulunsa idi, çok faydası olurdu. İnşaallah bir zaman girer.

Said Nursî

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Bugün, büyük ve merhum kardeşim Molla Abdullah ile Hazreti Ziyaeddin hakkındaki mâlûmunuz muhâvereyi tahattur ettim. Sonra sizi düşündüm. Kalben dedim: Eğer perde-i gayb açılsa, bu sebatsız zamanda böyle sebat gösteren ve bu yakıcı, ateşli hâllerden sarsılmayan bu samimî dindarlar ve ciddî müslümanlar eğer her biri bir veli, hatta bir kutub görünse, benim nazarımda şimdi verdiğim ehemmiyeti ve alâkayı pek az ziyadeleştirecek ve eğer birer âmî ve âdi görünse, şimdi verdiğim kıymeti hiç noksan etmeyecek diye karar verdim.

Çünkü böyle pek ağır şerâit altında iman kurtarmak hizmeti, her şeyin fevkindedir. Şahsî makamlar ve hüsn-ü zanların ilâve ettikleri meziyetler, böyle dağdağalı, sarsıntılı hâllerde hüsn-ü zanlarını kırmakla

muhabbetleri azalır ve meziyet sahibi dahi onların nazarlarında mevkiini muhafaza etmek için tasannûa ve tekellüfe ve sıkıntılı vakara mecburiyet hisseder. İşte hadsiz şükür olsun ki, bizler böyle soğuk tekellüflere muhtaç olmuyoruz.

Said Nursî

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Bütün ruh ve kalb ve aklımla sizin leyâli-i aşerenizi tebrik ederiz. Bizim şirket-i mâneviyemizde büyük kazançlar edeceklerini rahmet-i ilâhiyeden niyaz ederiz. Bu gece rüyamda yanınıza gelmiş, imam olarak namaz kılacağım hâlinde uyandım. Benim tecrübemle rüyanın tabiri çıkacağı zamanda, Sava ve Homa kahramanlarından iki kardeşimiz rüyayı tabir etmek için umumunuz nâmına geldiler. Ben de umumunuzu görmek gibi mesrur oldum.

Kardeşlerim! Gerçi bu vaziyet, hem muvafığa ve bir kısım memurlara Risale-i Nur'a karşı bir çekinmek, bir ürkmek vermiş. Fakat bütün muhaliflerde ve dindarlarda ve alâkadar memurlarda bir dikkat, bir iştiyak uyandırıyor. Merak etmeyiniz, o nurlar parlayacaklar.[1(Hâşiye)]

Said Nursî

Sabri'nin tabiri ve istihracıyla Sûre-i [2]﴿وَالْعَصْرِ﴾ işaretine muvâfık olarak Risale-i Nur, Anadolu'yu Cebel-i Cûdi'de sefine gibi ve Isparta ve Kastamonu'yu âfât-ı semâviye ve arziyeden muhafazalarına bir vesile olduğunu.. ve Risale-i Nur'a ilişmesinler, yoksa yakında bekleyen âfetler geleceklerini bilsinler, akıllarını başlarına alsınlar.

Bu musibetten biraz evvel tekrar ile söylüyordum ve size de o mektuplar gönderilmişti. Şimdi aldığım haber: Kastamonu, civarı, kalesi, Risale-i Nur'un matemini tutmuş gibi ağlamış ve zelzele ile sıtma tutmuş. İnşaallah yine Risale-i Nur'a kavuşacak ve gülecek ve şükredecek.

---

1 (Hâşiye) Ey kardeş, dikkat buyur! Denizli hapsinde, bütün esbab-ı âlem câhiren üstadın aleyhinde, idam hükümleriyle mahkemeye verilmişken, üstad diyor: "Merak etmeyiniz kardeşlerim, o Nur'lar parlayacaklar." Bu söz, bak nasıl tahakkuk etti.

Talebeleri

2 "Yemin olsun asra (hadiselerle yüklü zamana, bilhassa onun son parçasına)…" (Asr sûresi, 103/1)

Size evvelki gün iki kıymetli kazancımızı yazmıştım. İkincide yüzer lisanla dua ve tesbihat, ilâ âhir demiştim. Noksan var. Sahihi: Her birimiz derecesine göre yüzer lisanla, ilâ âhir...

Hem ben pek çok alâkadar olduğum Sava köyünden çok muhterem bir ihtiyar ile ellerimiz birbiriyle kelepçe edilip geldiğimiz, beni pek çok memnun edip, bununla o mübarek köyün bana şiddet-i alâkasını anladım. O kardeşime ayrıca selâm ederim.

Aziz kardeşim,

وَالْعَصْرِ ۞ إِنَّ الْإِنْسَانَ لَفِي خُسْرٍ bu âyet dahi[2] وَخَسِرَ هُنَالِكَ الْكَافِرُونَ[1] işaretine işaret eder ki; kâfirlerin bu kadar tahribatları ve harpleri faydasız ve hasârât içerisinde ayn-ı zarar oldu. وَالْعَصْرِ[3] işaretinde Risale-i Nur'a bir îma bulunması remziyle, bu âyet dahi remzen bin üç yüz altmış (1360) Rumî tarihi olan bu senede münafıklar ve küfre düşenler Risale-i Nur'a ilişecekler, fakat hasârât ederler. Çünkü zelzele ve harp gibi belaların ref'ine bir sebep Risale-i Nur'dur. Onun ta'tili belaları celbeder diye bir gizli îma olabilir.

Said Nursî

Aziz kardeşlerim,

Ben tahmin ediyordum ki hakikî ve en son müdâfaanâmemiz, Denizli hapsinin meyvesi olan risalecik olacak. Çünkü evvelce bazı evham yüzünden bir seneden beri aleyhimize geniş bir tarzda çevrilen plânlar bunlardır: Tarîkatçılık, komitecilik ve haricî cereyanlarına âlet olmak ve dinî hissiyatı siyasete âlet etmek ve cumhuriyet aleyhinde çalışmak ve idare ve âsâyişe ilişmek gibi asılsız bahaneler ile bize hücum ettiler. Cenâb-ı Hakk'a hadsiz şükür olsun ki, onların plânları akîm kaldı. O kadar geniş bir sahada, yüzer talebelerde, yüzler risalede, on sekiz sene zarfındaki mektup ve kitaplarda hakikat-i imaniyeden ve Kur'âniye'den ve âhiretin tahkikinden ve saadet-i ebediyeye çalışmaktan başka bir şey bulmadılar. Plânlarını gizlemek için gayet âdi

---

1 "İşte kâfirler burada hüsrana uğramışlardır." (Mü'min sûresi, 40/85)

2 "Yemin olsun asra (hadiselerle yüklü zamana, bilhassa onun son parçasına): Şurası bir gerçek ki, hüsrandadır insan." (Asr sûresi, 103/1-2)

3 "Yemin olsun asra (hadiselerle yüklü zamana, bilhassa onun son parçasına)…" (Asr sûresi, 103/1)

bahaneleri aramaya başladılar. Fakat hükûmetin bazı erkânını iğfal edip aleyhimize çeviren dehşetli ve gizli bir zındıka komitesi şimdi doğrudan doğruya küfr-ü mutlak hesabına bize hücum etmek ihtimaline karşı, *güneş gibi zâhir ve şüphe bırakmaz ve dağ gibi metin, sarsılmaz olan Meyve Risalesi* onlara, karşı en kuvvetli bir müdâfaa olup onları susturacak diye bize yazdırıldı zannediyorum.

Said Nursî

Kardeşlerim,

Gerçi yeriniz çok dardır, fakat kalbinizin genişliği o sıkıntıya aldırmaz, hem yerlerimize nisbeten daha serbesttir. Biliniz; en esaslı kuvvetimiz ve nokta-yı istinadımız, tesânüddür. Sakın sakın bu musibetlerin verdiği asabîlik cihetiyle birbirinizin kusuruna bakmayınız. Kısmet ve kadere itiraz hükmünde olan şekvâlar ve "Böyle olmasaydı şöyle olmazdı"[1] *diye birbirinizden gücenmeyiniz. Ben anladım ki; bunların hücumundan kurtulmak çaremiz yoktu, ne yapsaydık onlar hücumu yapacak idiler. Biz sabır ve şükür ve kazaya rıza ve kadere teslim ile mukabele ederek*[2] *tâ inâyet-i ilâhiye imdadımıza gelinceye kadar, az zamanda ve az amelde pek çok sevap ve hayrat kazanmaya çalışmalıyız.*

Oradaki kardeşlerimizin selâmetlerine dualar ediyoruz.

Said Nursî

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Bu dünyanın hayatı pek çabuk değişmesine ve zevaline.. ve fenâ ve fâni, âkıbetsiz lezzetlerine ve firak ve iftirak tokatlarına karşı bir ehemmiyetli medar-ı teselli ise, samimî dostlar ile görüşmektir. Evet, bazen birtek dostunu bir-iki saat görmek için, yirmi gün yol gider ve yüz lirayı sarfeder. Şimdi bu acîb, dostsuz zamanda samimî kırk-elli dostunu birden bir-iki ay görmek ve Allah için sohbet etmek ve hakikî bir teselli alıp vermek; elbette başımıza gelen bu meşakkatler ve zâyiat-ı maliye ona

---

1 Hadiselere bu şekilde yaklaşmanın yanlış olduğuna dair bkz.: Müslim, *kader* 46; İbni Mâce, *mukaddime* 10.

2 Bkz.: İbni Mâce, *fiten* 23.

karşı pek ucuz düşer, ehemmiyeti kalmaz. Ben kendim, buradaki kardeşlerimden on sene firaktan sonra birtekini görmek için bu meşakkati kabul ederdim. Teşekkî, kaderi tenkit.. ve teşekkür, kadere teslimdir.

Sizi temin ederim ki; şimdi ecel gelse ölsem, kemâl-i rahat-ı kalble karşılayacağım. Çünkü içinizde kuvvetli, metin, genç, çok Saidler bulunduğuna ve bu bîçâre, ihtiyar, hasta, zayıf Said'den çok ziyade Risale-i Nur'a sahip ve vâris ve hâmi olacaklarına kanaatim geliyor. Nazif'in pusulasında isimleri yazılan ve tesirli bir surette kuvve-i mâneviyeyi takviye eden zâtlara çok minnettar ve çok müferrah oldum. Zâten ben onların böyle olacaklarını tahmin ederdim. Cenâb-ı Hak onları muvaffak ve başkalara da hüsn-ü misal eylesin, âmîn…

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Madem âhiret için, hayır için, ibadet ve sevap için, iman ve âhiret için Risale-i Nur ile bağlanmışsınız; elbette bu ağır şerâit altında her bir saati yirmi, saat ibadet hükmünde.. ve o yirmi saat ise Kur'ân ve iman hizmetindeki mücâhede-i mâneviye haysiyetiyle yüz saat kadar kıymettar.. ve yüz saat ise böyle her biri yüz adam kadar ehemmiyetli olan hakikî mücâhid kardeşler ile görüşmek ve akd-i uhuvvet etmek, kuvvet vermek ve almak ve teselli etmek ve müteselli olmak.. ve hakikî bir tesânüdle kudsî hizmete sebatkârâne devam etmek.. ve güzel seciyelerinden istifade etmek.. ve Medresetü'z-Zehra'nın şâkirtliğine liyâkat kazanmak için açılan bu imtihan meclisi olan şu Medrese-i Yusufiye'de tayınını ve kaderce takdir edilen kısmetini almak ve mukadder rızkını yemek ve o yemekte sevap kazanmak için buraya gelmenize şükretmek lâzımdır. Bütün sıkıntılara karşı mezkûr faydaları düşünüp, sabır ve tahammülle mukabele etmek gerektir.

Said Nursî

Kardeşlerim,

Ben kalben arzu ederim ki; çelik ve demir gibi sebatkâr Isparta ve civarındakiler gibi metin kahramanlar (Hüsrev'ler, Hâfız Ali'ler gibi) Kastamonu tarafından dahi burada görünsün. Hadsiz şükrediyorum ki; Kastamonu Vilayeti

benim arzumu tam yerine getirdi, müteaddit kahramanları imdadımıza gönderdi. Hayalimde her vakit bulunan, fakat isimlerini yazamadığım için yanınızda fedakâr kardeşlerime birer birer selâm ve selâmetlerine dua ederim.

Aziz, sıddık, sebatkâr ve vefadar kardeşlerim!

Sizi müteessir etmek veya maddî bir tedbir yapmak için değil, *belki şirket-i mâneviye-i duâiyenizden daha ziyade istifadem için.. ve sizin de daha ziyade îtidal-i dem ve ihtiyat ve sabır ve tahammül.. ve şiddetle tesânüdünüzü muhafaza için* bir hâlimi beyan ediyorum ki:

Burada bir günde çektiğim sıkıntı ve azabı, Eskişehir'de bir ayda çekmezdim. Dehşetli masonlar, insafsız bir masonu bana musallat eylemişler, tâ hiddetimden ve işkencelerine karşı "Artık yeter!" dememden bir bahane bulup, zalimâne tecavüzlerine bir sebep göstererek yalanlarını gizlesinler. *Ben, harika bir ihsan-ı ilâhî eseri olarak şâkirâne sabrediyorum ve etmeye de karar verdim.*[1]

Madem biz kadere teslim olup, bu sıkıntıları [2]خَيْرُ الْأُمُورِ أَحْمَزُهَا *sırrıyla ziyade sevap kazanmak cihetiyle mânevî bir nimet biliyoruz.. madem geçici, dünyevî musibetlerin sonları ekseriyetle ferahlı ve hayırlı oluyor.. ve madem hakkalyakîn derecesinde yakînî bir kat'î kanaatimiz var ki: Biz öyle bir hakikate hayatımızı vakfetmişiz ki, güneşten daha parlak.. ve cennet gibi güzel.. ve saadet-i ebediye gibi şirindir. Elbette biz, bu sıkıntılı hâller ile müftehirâne, müteşekkirâne bir mücâhede-i mâneviye yapıyoruz diye, şekvâ etmemek lâzımdır.*

Aziz kardeşlerim! Evvel-âhir tavsiyemiz; tesânüdünüzü muhafaza.. enaniyet, benlik, rekabetten tahaffuz.. ve îtidal-i dem ve ihtiyattır.

Said Nursî

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Bu müddeiumumun iddianâmesinden anlaşıldı ki; hükûmetin bazı erkânını iğfal edip aleyhimize sevkeden gizli zındıkların plânları akîm kalıp yalan

---

1 Bkz.: İbrahim sûresi, 14/5; Lokman sûresi, 31/31; Sebe sûresi, 34/19; Şûrâ sûresi, 42/33.

2 "İşlerin en hayırlısı, zorlu olanıdır." Bkz.: Aliyyülkârî, *el-Masnû'* 1/57; el-Aclûnî, *Keşfü'l-hafâ* 1/175.

çıktı; şimdi bahane olarak cemiyetçilik ve komitecilik isnadıyla yalanlarını setre çalışıyorlar ve bunun bir eseri olarak benimle kimseyi temas ettirmiyorlar. Güya temas eden, birden bizden olur. Hatta büyük memurlar da çok çekiniyorlar ve bana sıkıntı verdirmekle kendilerini âmirlerine sevdiriyorlar. Hususan ben, itiraznâmenin âhirinde, bu gelen fıkrayı diyecektim, fakat bir fikir mâni oldu. Fıkra şudur:

Evet biz bir cemiyetiz!.. Ve öyle bir cemiyetimiz var ki; her asırda üç yüz elli milyon dâhil mensupları var.. ve her gün beş defa namazla o mukaddes cemiyetin prensipleriyle kemâl-i hürmetle alâkalarını ve hizmetlerini gösteriyorlar.. ve إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ[1] *kudsî programıyla birbirinin yardımına dualarıyla ve mânevî kazançlarıyla koşuyorlar.*

İşte biz, bu mukaddes ve muazzam cemiyetin efradındanız. Ve hususî vazifemiz de Kur'ân'ın imanî hakikatlerini tahkikî bir surette ehl-i imana bildirip onları ve kendimizi idam-ı ebedîden ve dâimî, berzahî haps-i münferitten kurtarmaktır. Sâir dünyevî ve siyasî ve entrikalı cemiyet ve komitelerle ve bizim medar-ı ithamımız olan cemiyetçilik gibi asılsız ve manasız gizli cemiyetle hiçbir münasebetimiz yoktur ve tenezzül etmeyiz.

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Ben bu fecirde her birinize karşı tam bir acımak hissettim. Birden Hastalar Risalesi hatıra geldi, teselli verdi:

• Evet bu musibet dahi içtimaî bir nevi hastalıktır. O risaledeki ekser imanî devâlar, bunda da vardırlar. Hususan Erzurum'daki mübarek hastaya söylediğim gibi, bu saatten evvel bütün musibet zamanının elemi gitmiş; hem sevabı, hem hayrı, hem dünyevî ve uhrevî ve imanî ve Kur'ânî faydaları kalmış. Demek o geçici birtek musibet, dâimî ve müteaddit nimetlere inkılâb etmiş. Gelecek zaman ise şimdilik yok olmasından, onda devam edecek musibetin şimdilik elemi yok. Tevehhüm ile yoktan elem almak, rahmet ve kader-i ilâhîye itimatsızlıktır.

• *Sâniyen*: Şimdi zemin yüzünde ekser beşer; maddî ve mânevî kalben, ruhen, fikren musibetlerle giriftardır. Bizim musibetimiz, onlara nisbeten hem gayet hafiftir, hem kârlıdır. Hem kalb, hem ruh için; hem iman, hem selâmet ve sıhhat lezzetleri var.

---

1 "Müminler birbirleriyle ancak kardeştirler." (Hucurât sûresi, 49/10)

• *Sâlisen*: Bu fırtınalarda buraya girmeseydik, vehham memurların temasında bu hafif musibet ağırlaşmış olacaktı ve onlara karşı tasannû ve dalkavukluk etmek belası olacaktı.

• *Râbian*: Bu işsiz ve muzaaf maddî ve mânevî kışta, Medresetü'z-Zehra'nın bir dershânesi olan bu Medrese-i Yusufiye'de, öz kardeşten daha müşfik çok hakikî dostları ve mürşid gibi uhrevî kardeşleri gayet ucuz ve az masrafla görmek, ziyaret etmek.. ve onların hususî meziyetlerinden istifade etmek.. ve şeffaf şeylerde sirayet eden nur ve nuranî gibi hasenelerinden, mânevî yardımlarından, ferahlarından, tesellilerinden kuvvet almak cihetinde bu musibet şeklini değiştirir, bir nevi inâyet perdesi hükmüne geçer. Evet, bu gizli inâyetin bir latîf zarâfetidir ki, bütün buraya gelen Risale-i Nur talebelerine "hocalar" nâmı verilmiş. Herkes lisanında "hocalar, hocalar" diye hürmetle yâdediyorlar. Bu zarâfet içinde latîf bir işaret var ki; bu hapis, medreseye döndüğü gibi Risale-i Nur şâkirtleri dahi birer müderris, muallim ve sâir hapishâneler de bu hocaların sayesinde inşaallah birer mektep hükmüne geçeceklerdir.

Kardeşlerim,

Bunun gibi teselliye dair evvelce yazılan küçük mektuplar arasıra okunsa.. ve Meyve'nin hususan âhirleri beraber mütâlaa edilse.. ve hatıra gelen Risale-i Nur'un meseleleri müzakere olsa, inşaallah talebe-i ulûmun şerefini kazandırır. İmam Şafiî (kuddise sirruh) gibi büyük zâtlar, "Talebe-i ulûmun hatta uykusu dahi ibadet sayılır"[1] *diye ziyade ehemmiyet vermişler. Böyle medresesiz bir zamanda, böyle azap yerlerde, böyle yüksek talebelik yüzünden yüz sıkıntı da olsa aldırmamalı.. veyahut* خَيْرُ الْأُمُورِ أَحْمَزُهَا[2] Amma fakir arkadaşların çoluk ve çocuk ve idare cihetî ise; musibette kendinden ziyade musibetliye ve nimette daha noksaniyetliye bakmak[3] kaide-i Kur'âniye ve imaniye ve nuriyeye binâen[4], yüzde seksen

---

1 Bkz.: el-Gazâlî, *İhyâu ulûmi'd-dîn* 1/343; ed-Deylemî, *el-Müsned* 4/247; el-Aclûnî, *Keşfü'l-hafâ* 2/431, 437.

2 "İşlerin en hayırlısı, zorlu olanıdır." Bkz.: Aliyyülkârî, *el-Masnû'* 1/57; el-Aclûnî, *Keşfü'l-hafâ* 1/175.

3 Bkz.: Buhârî, *rikak* 30; Müslim, *zühd* 8, 9; Tirmizî, *kıyâmet* 58.

4 Bkz.: Âl-i İmran sûresi, 3/14; Yûnus sûresi, 10/24; Kehf sûresi, 18/45-46; Ankebût sûresi, 29/64; …Ayrıca bir hadiste: "Sizden biri, mal ve yaratılışça kendisinden üstün olana bakınca, nazarını bir de kendisinden aşağıda olana çevirsin. Böyle yapmak, Allah'ın üzerinizdeki nimetini küçük görmemeniz için gereklidir." buyurulmuştur. Bkz.: Buhârî, *rikak* 30; Müslim, *zühd* 8.

adamdan daha ziyade rahattırlar. Şekvâya hiç hakları olmadığı gibi, seksen derece bir şükür üstüne haktır. Hem burada kısmetimizi almak, yemek, kader-i ilâhî tayin etmişti. Adalet-i rahmet bizi toplattırdı, çoluk-çocuk Rezzâk-ı Hakikîlerine emanet edildi, muvakkaten o nezaret vazifesinden mezuniyet verdi. Nasıl ki bir gün bütün bütün elini çektirecek, azledecek. Madem hakikat budur, حَسْبُنَا اللهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ[1] deyip teslim ile şükretmeliyiz.

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Ben gerçi sizinle sureten görüşemiyorum. Fakat sizin yakınınızda ve beraber bir binada bulunduğumdan çok bahtiyarım ve müteşekkirim. Ve *ihtiyârım olmadan bazen lüzumlu tedbirler ihtar edilir.*

Ezcümle birisi: Yanımdaki koğuşa masonlar tarafından hem yalancı, hem casus bir mahpus gönderilmiş. Tahrip kolay olmasından hususan böyle haylaz gençlerde o herif bana çok sıkıntı vermesi ve o gençleri ifsat etmesi ile bildim ki; sizlerin irşad ve ıslahlarınıza karşı, zındıka ifsada ve ahlâkları bozmaya çalışıyor.

Bu vaziyete karşı gayet ihtiyat ve mümkün olduğu kadar eski mahpuslardan gücenmemek ve gücendirmemek.. ve ikiliğe meydan vermemek.. ve îtidal-i dem ve tahammül etmek.. ve mümkün olduğu derecede bizim arkadaşlar, uhuvvetlerini ve tesânüdlerini tevazu ile ve mahviyetle ve terk-i enaniyetle takviye etmek, gayet lâzım ve zarurîdir. Dünya işleriyle meşgul olmak beni incitiyor, sizin dirâyetinize itimat edip zaruret olmadan bakamıyorum.

Said Nursî

Kardeşlerim,

Her ihtimale karşı bu sabah *ihtar edilen bir meseleyi* beyan etmek lâzım geldi:

Bizim, Kur'ân'dan aldığımız hakikatler; güneş, gündüz gibi şek ve şüphe ve tereddüdü kaldırmadığını yirmi seneden beri "Acaba zındık feylesoflar,

[1] "Allah bize yeter. O ne güzel vekildir!" (Âl-i İmran sûresi, 3/173).

buna karşı ne diyecekler ve dayandıkları nedir?" diye nefsim ve şeytanım çok araştırdılar. Hiçbir köşede bir kusur bulamadıklarından sustular. Zannederim, çok hassas ve iş içinde bulunan nefis ve şeytanımı susturan bir hakikat, en mütemerritleri de susturur.

Madem biz, böyle sarsılmaz.. ve en yüksek ve en büyük ve en ehemmiyetli.. ve fiyat takdir edilmez derecede kıymettar.. ve bütün dünyası ve canı ve cananı pahasına verilse yine ucuz düşen bir hakikatin uğrunda ve yolunda çalışıyoruz; elbette bütün musibetlere ve sıkıntılara ve düşmanlara kemâl-i metânetle mukabele etmemiz gerektir.

Hem belki karşımıza aldanmış veya aldatılmış bazı hocalar ve şeyhler ve zâhirde müttakîler çıkartılır. Bunlara karşı vahdetimizi, tesânüdümüzü muhafaza edip onlar ile uğraşmamak lâzımdır, münakaşa etmemek gerektir.

Said Nursî

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Bize karşı bu geniş ve ehemmiyetli hücum ve tecavüzün hakikî sebebi, Beşinci Şuâ olmadığını; belki Hizbu'n-Nurî ve Miftahu'l-iman, Hüccetü'l-Bâliğa olduğunu bu fecirde bir *ihtar-ı mânevî* ile hissettim. Dikkatle Hizb-i Nurî'yi kısmen okudum, Miftah'ı da düşündüm. Bildim ki zındıklar, küfr-ü mutlak mesleğini bu iki keskin elmas kılıçların darbelerine karşı muhafaza edemediklerinden, bir parça az siyasetle münasebeti bulunan Beşinci Şuâ'ı zâhirî bir sebep gösterdiler, hükûmeti iğfal edip aleyhimize sevkettiler.

Aynen bu ihtar ile beraber hatıra geldi ki: "Bir kısım zayıf kardeşlerimiz muvakkaten vazgeçseler, belki kendileri bu beladan kurtarılır." diye izin vermek istedim. *Birden ihtar edildi ki*: Bu derece alâkası devam eden ve iki defa bu imtihana giren ve mukabilinde bu kadar zahmet çektikten sonra faydasız, zararlı, kalben vazgeçmek değil, belki yalnız onları aldatmak için sırf zâhirî bir içtinap gösterebilir. Yoksa hem kendine, hem bizlere, hem kudsî mesleğimize zararı dokunur, cezası olarak aksi maksadıyla tokat yer.

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Sâir yerlere nisbeten en sıkıntılı ve en soğuk olan bu hapsin zahmet ve meşakkatini çeken, elbette bu hapsin sebebinde derecesine göre bir kaçınmak meyli olacak.

Fakat onun zâhirî sebebi olan Risale-i Nur'un o zahmet çekenlere kazandırdığı iman-ı tahkikî.. ve iman-ı tahkikî ile hüsn-ü hatime.. ve şirket-i mâneviye ile yüzer adam kadar a'mâl-i sâliha, o acı zahmeti tatlı bir rahmete çevirdiğinden, bu iki neticenin fiyatı, sarsılmaz bir sadâkat ve sebatkârlıktır. Onun için, pişman olmak ve vazgeçmek, büyük bir hasârâttır.

Şâkirtlerin dünya ile alâkası olmayan veya pek az bulunanları için bu hapis daha hayırlıdır, bir cihette hürriyet yeridir.

Ve alâkası bulunan ve idaresi yerinde olanlara, sarfedilen paraları muzaaf sadakalara.. ve geçirilen ömür saatlerini muzaaf ibadetlere çevirmesinden, şekvâ yerine şükretmeleri iktiza ediyor.

Ve fakir ve zayıf kısmı ise; zâten hapsin haricinde onlara faydasız sevaplar, mesuliyetli meşakkat verdiğinden; bu hayırlı, çok sevaplı, mesuliyetsiz ve arkadaşlarının mütekabil tesellileriyle hafifleşen meşakkat, onlar için medar-ı şükrandır.

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Kastamonu'da ehl-i takva bir zât, şekvâ tarzında dedi: "Ben sukut etmişim. Eski hâlimi ve zevkleri ve nurları kaybetmişim." Ben de dedim: "Belki terakki etmişsin ki, nefsi okşayan ve uhrevî meyvesini dünyada tattıran ve hodbinlik hissini veren zevkleri, keşifleri geri bırakıp, daha yüksek makama, mahviyet ve terk-i enaniyet ve fâni zevkleri aramamak ile uçmuşsun." *Evet bir ehemmiyetli ihsan-ı ilâhî; ihsanını, enaniyetini bırakmayana ihsas etmemektir.. tâ ucub ve gurura girmesin.*

Kardeşlerim! Bu hakikate binâen, bu adam gibi düşünen veya hüsn-ü zannın verdiği parlak makamları nazara alan zâtlar, sizlere bakıp içinizde mahviyet ve tevazu ve hizmetkârlık kisvesiyle görünen şâkirtleri âdi, âmî adamlar görür ve der: "Bunlar mı hakikat kahramanları ve dünyaya karşı meydan okuyan? Heyhat! Bunlar nerede, evliyaları bu zamanda âciz bırakan bu kudsî

hizmet mücâhidleri nerede?" diyerek dost ise inkisar-ı hayale uğrar, muârız ise kendi muhalefetini haklı bulur.

Said Nursî

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Sizin hapis meyveleriniz, benim nazarımda firdevs meyveleri gibi hoştur, kıymetlidir. Benim sizler hakkında büyük ümitlerimi ve dâvâlarımı tasdik ve tahkik ettiği gibi, tesânüdün kuvvetini pek güzel gösterdi. O mübarek kalemler birleştikçe, üç-dört eliflerin birleşmesi gibi üç-dört yüz kıymetini bu kadar ağır tazyikat altında izhar eyledi. Ve bu müşevveş şerâit içinde vahdetinizi muhafaza eden hâlet-i ruhiye, dünkü dâvâmı isbat ediyor.

Evet –temsilde hatâ yok– nasıl ki büyük bir veli, küçük bir ashab kadar hizmet-i İslâmiye'de Ehl-i Sünnet'çe mevki almadığı gibi; aynen öyle de *"Bu zamanda hizmet-i imaniyede hazz-ı nefsini bırakıp ve mahviyet ile tesânüd ve ittihadı muhafaza eden bir hâlis kardeşimiz, bir veliden ziyade mevki alıyor."* diye kanaatim gelmiş ve siz daima bu kanaatimi takviye ediyorsunuz. Cenâb-ı Hak, sizlerden ebediyen razı olsun, âmîn…

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Meyve Risalesi çok ehemmiyetli ve çok kıymetlidir. Ümit ederim, bir zaman büyük fütuhat yapacak. Sizler tam kıymetini anlamışsınız ki, bu dershâneyi derssiz bırakmadınız. Ben kendi hesabıma derim: Bu kadar zahmet ve masrafımızın meyvesi, yalnız bu risale ve Müdâfaa Risalesi ve sizler ile beraber bir yerde bulunmak dahi olsa; o masraf, o zahmeti hiçe indirir ve bu musibetin on mislini de çeksem yine ucuz düşer…

Çok tecrübelerle ve bilhassa bu sıkı ve sıkıntılı hapiste kat'î kanaatim gelmiş ki: *Risale-i Nur ile kırâeten ve kitabeten iştigal, sıkıntıyı çok hafifleştirir, ferah verir. Meşgul olmadığım zaman o musibet tezauf edip lüzumsuz şeylerle beni müteessir eder.* Bazı esbaba binâen, ben en ziyade Hüsrev'i ve Hâfız Ali, Tahirî'yi *(rahmetullâhi aleyhim)* sıkıntıda tahmin ettiğim hâlde, en ziyade temkin ve teslim ve rahat-ı kalb, onlarda ve beraberlerinde bulunanlarda görüyordum. "Acaba neden?" der idim. Şimdi anladım ki:

Onlar hakikî vazifelerini yapıyorlar. Mâlâyani şeylerle iştigal etmediklerinden.. ve kaza ve kaderin vazifelerine karışmadıklarından.. ve enaniyetten gelen hodfürûşluk ve tenkit ve telâş etmediklerinden, temkinleriyle ve metânet ve itmînan-ı kalbleriyle Risale-i Nur şâkirtlerinin yüzlerini ak ettiler, zındıkaya karşı Risale-i Nur'un mânevî kuvvetini gösterdiler. Cenâb-ı Hak, onlardaki nihâyet tevazu ve mahviyette tam izzet ve kahramanlık seciyesini umum kardeşlerimize teşmil ettirsin, âmîn…

Kardeşlerim,

Gaflet ve dünya-perestlikten çıkan dehşetli bir enaniyet, bu zamanda hükmediyor. Onun için ehl-i hakikat, –hatta meşrû bir tarzda dahi olsa– enaniyetten, hodfürûşluktan vazgeçmeleri lâzım olduğundan, Risale-i Nur'un hakikî şâkirtleri, buz parçası olan enaniyetlerini şahs-ı mânevîde ve havz-ı müşterekte erittiklerinden, inşaallah bu fırtınada sarsılmayacaklar.

Evet, münafıkların ehemmiyetli ve tecrübeli bir plânı; böyle her biri birer zâbit, birer hâkim hükmündeki eşhası müşterek bir meselede böyle kaçınmak ve birbirini tenkit etmek asabiyetini veren sıkıntılı yerlerde toplattırır, boğuşturur, mânevî kuvvetlerini dağıttırır. Sonra kuvvetini kaybedenleri kolayca tokatlar, vurur. Risale-i Nur şâkirtleri, hıllet ve uhuvvet ve fenâ fi-l ihvan mesleğinde gittiklerinden, inşaallah bu tecrübeli ve münafıkâne plânı da akîm bırakacaklar.

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Eski zamanda bir şeyhin müridleri pek çok olmasından, o memleketin hükûmeti siyasetçe telâş edip onun cemaatini dağıtmak istemiş. O zât, hükûmete demiş: "Benim yalnız bir buçuk müridim var, başka yok. İsterseniz tecrübe edeceğiz." O zât bir yerde çadır kurdu, kendi binler müridlerini oraya toplattı. O da emretti: "Ben bir imtihan yapacağım. Her kim benim müridim ise ve emri kabul etse, cennete gidecek." Çadıra birer birer çağırdı. Gizli bir koyun kesti; güya has bir müridini kesti, cennete gönderdi. O kanı gören binler müridler daha hiçbiri şeyhi dinlemedi, inkâra başladılar. Yalnız bir adam dedi: "Başım feda olsun." Yanına gitti. Sonra bir kadın dahi gitti, başkalar

dağıldılar. O zât hükûmet adamlarına dedi: "İşte benim bir buçuk müridim bulunduğunu gördünüz."

Cenâb-ı Hakk'a yüz binler şükürler olsun ki; Risale-i Nur, Eskişehir imtihan ve mahkemesinde, şâkirtlerinden yalnız bir buçuk kaybetti. O eski şeyhin aksine olarak Isparta ve civar kahramanlarının himmetiyle o zâyi olan bir buçuk adam yerine on bin ilâve oldu. İnşaallah, bu imtihanda dahi hem şark, hem garbın kahramanlarının himmetleriyle, çokları kaybedilmeyecek ve bir giden yerine on girecek.

Bir zaman, müslim olmayan bir zât, tarîkattan hilâfet almak için bir çare bulmuş ve irşada başlamış. Terbiyesindeki müridleri terakkiye başlarken, birisi keşfen mürşidlerini gayet sukutta görmüş. O zât ise ferâsetiyle bildi, o müridine dedi: "İşte beni anladın." O da dedi: "Madem senin irşadın ile bu makamı buldum, seni bundan sonra daha ziyade başımda tutacağım." diye Cenâb-ı Hakk'a yalvarmış, o bîçâre şeyhini kurtarmış; birdenbire terakki edip bütün müridlerinden geçmiş, yine onlara mürşid-i hakikî kalmış. Demek bazen bir mürid, şeyhinin şeyhi oluyor.

Ve asıl hüner, kardeşini fena gördüğü vakit onu terk etmek değil, belki daha ziyade uhuvvetini kuvvetleştirip ıslahına çalışmak[1]*, ehl-i sadâkatin şe'nidir.*

Münafıklar, böyle vaziyetlerde kardeşlerin tesânüdünü ve birbirine karşı hüsn-ü zanlarını bozmak için derler: "İşte o kadar ehemmiyet verdiğin zâtlar; âdi, âciz insanlardır." Her ne ise, musibette gerçi çok zararımız var, fakat umum Âlem-i İslâm'ı alâkadar edecek bir keyfiyet, bir vaziyet olmasından pek çok ucuz olarak pek büyük kıymeti var. Buna benzer vukua gelen hâdiseler, ya siyaset-i diniye veya başka sebepler ile umum Âlem-i İslâm nâmına olamadılar.

Eski Said'in matbû "Lemeât" başındaki acîb imzası –az tağyir ile– şimdiki hâlime ve yetmişinci sene-i ömrüme tam muvâfık gelmesi cihetiyle yazdım. Münasip görseniz hem müdâfaâtın, hem Meyve'nin, hem küçük mektupların âhirinde imza yerinde yazarsınız. İşte o garip imza, gelen üçbuçuk satırdır:

---

1 Bkz.: Buhârî, *mezâlim* 4, *ikrâh* 7; Müslim, *birr* 32; Tirmizî, *fiten* 68; Dârimî, *rikak* 40.

ed-Dâî

Yıkılmış bir mezarım ki, yığılmıştır içinde Said'den altmış dokuz emvât bâ-âsâm[1(Hâşiye)] *âlâma.*

Yetmişinci olmuştur, o mezara bir mezar taşı, beraber ağlıyor hüsran-ı İslâm'a

Ümidim var ki; istikbal semâvât u zemin-i âsiyâba, hem olur teslim yed-i beyzâ-yı İslâm'a

Zira yemin-i yümn-ü imandır, verir emn-ü emân ü emniyeti enâma

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Sizin tesânüdünüze benim ziyade ehemmiyet verdiğimin sebebi; yalnız bize ve Risale-i Nur'a menfaati için değil, belki tahkikî imanın dairesinde olmayan ve nokta-yı istinada ve sarsılmayan bir cemaatin kat'î buldukları bir hakikate dayanmaya pek çok muhtaç bulunan avâm-ı ehl-i iman için dalâlet cereyanlarına karşı yılmaz, çekilmez, bozulmaz, aldatmaz bir merci, bir mürşid, bir hüccet olmak cihetiyle sizin kuvvetli tesânüdünüzü gören kanaat eder ki; bir hakikat var, hiçbir şeye feda edilmez, ehl-i dalâlete başını eğmez, mağlup olmaz diye kuvve-i mâneviyesi ve imanı kuvvet bulur, ehl-i dünyaya ve sefâhete iltihaktan kurtulur.

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[2]

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Sakın, sakın, münakaşa etmeyiniz! Casus kulaklar istifade ederler. Haklı olsa, haksız olsa bu hâlimizde münakaşa eden haksızdır. Bir dirhem hakkı varsa, münakaşa ile bin dirhem bizlere zararı dokunabilir.

Bir zaman Eskişehir Hapsi'nde titiz kardeşlerime söylediğim bir hikâyeyi tekrar ediyorum: Eski harb-i umumîde Rusya'nın şimalinde doksan zâbitimiz

1 (Hâşiye) Günahlar demek

2 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

ile beraber bir uzun koğuşta esir olarak bulunuyorduk. O zâtların bana karşı haddimden çok ziyade teveccühleri bulunmasından, nasihatle gürültülere meydan vermezdim.

Fakat birden asabiyet ve sıkıntıdan gelen bir titizlik, şiddetli münakaşalara sebebiyet vermeye başladı. Ben de üç-dört adama dedim: "Siz nerede gürültü işitseniz, gidiniz haksıza yardım ediniz." Onlar dahi öyle yaptılar, zararlı münakaşalar kalktı. Benden sordular: "Neden bu haksız tedbiri yaptın?" Dedim: *"Haklı adam, insaflı olur; bir dirhem hakkını, istirahat-i umumînin yüz dirhem menfaatine feda eder. Haksız ise ekseriyetle enaniyetli olur; feda etmez, gürültü çoğalır."*

Kardeşlerim! Siz, küçük mektuplar risalesinde medar-ı teselli ve sabır ve tahammül için yazılan parçaları dikkatle ve tekrarla okuyunuz. Ben, en zayıfınız ve bu sıkıntılı musibetten en ziyade hissedarım. Çok şükür tahammül ediyorum ve bütün suçu bana yükleyenlerden hiç gücenmedim ve vahdet-i mesele itibarıyla yalnız kendini müdâfaa ederek zımnen cemiyet ve suçu bize tahmil edenlerden dahi sıkılmadım. Madem kardeşiz, beni bu sabırda taklit etmenizi sizden rica ederim.

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1]

Aziz, sıddık kardeşlerim ve bu misafirhâne-i dünyada arkadaşlarım,

Ben bu gece –Eski Said'in izzetli damarıyla– ellerimiz kelepçeli, beraber, mahkemeye süngülü neferât ile sevkimizi düşündüm. Şiddetli bir hiddet geldi. Birden kalbe ihtar edildi ki; *hiddet değil, belki kemâl-i iftiharla, şükür ve sevinçle bu vaziyeti karşılamak lâzımdır.*

Çünkü zîşuur ve hadd ü hesaba gelmeyen melek ve ruhânilerin ve insanlardan ehl-i hakikatin ve ashab-ı vicdanın ve iman-ı tahkikî sahiplerinin nazarlarında, hak ve hakikat ve Kur'ân ve iman yolunda bu asra meydan okuyan bir kahramanlar kafilesi suretinde görünüyorlar. Bunların teveccühü ise rahmet-i ilâhiyeyi ve kabul-ü rabbâniyeyi gösteren bu yüksek takdir ve tahsinlerine karşı, mahdut bir kısım serseri ve haylaz ve sefihlerin tahkirkârâne nazarlarının hiçbir ehemmiyeti olamaz.

---

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

Hatta bir gün hastalık için araba ile gittiğim zaman, çok ağırlık hissettim. Ve sonra sizin gibi elim bağlı beraber gittiğim vakit, büyük bir inşirah ve mânevî bir ferah hissettim. Demek o hâl, bu sırdan ileri gelmiş.

Çok defa söylediğim gibi yine tekrar ediyorum ki; tarihte Risale-i Nur şâkirtleri gibi hak yolunda pek çok hizmet eden ve pek çok sevap kazanan ve pek az zahmet çeken görülmüyor. Biz ne kadar meşakkat çeksek, yine ucuzdur.

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ ، وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ[1]

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Bu musibetimizden kaçmak ve kurtulmak, iki cihetle kabil değildi:

Birincisi: Kader-i ilâhî kısmetimizin bir kısmını buradan bize yedirmek için her hâlde gelecek idik. En hayırlısı bu tarzdır.

İkincisi: Aleyhimize çevrilen dolaptan kurtulmak imkânı bulmadık. Ben hissetmiştim, fakat çare yoktu. Bîçâre merhum Şeyh Abdülhakîm, Şeyh Abdülbâki kurtulamadılar.

Demek bu musibette biz birbirimizden şekvâ etmek; hem haksız, hem manasız, hem zararlı, hem Risale-i Nur'dan bir nevi küsmektir. Sakın sakın, has rükünlerin gösterdikleri faaliyeti bu musibete bir sebep görüp onlardan gücenmek ise, Risale-i Nur'dan çekilmek ve hakâik-i imaniyeyi öğrenmeden pişman olmaktır. Bu ise, maddî musibetten daha büyük bir mânevî musibettir. Ben kasem ile temin ederim ki; sizin her birinizden yirmi-otuz derece ziyade bu musibette hissedar olduğum hâlde, niyet-i hâlise ile faaliyet göstermelerinden, ihtiyatsızlığı yüzünden gelen bu musibet, on defa daha fazla olsa da yine onlardan gücenmem. Hem geçmiş şeylere itiraz etmek manasızdır. Çünkü tamiri kabil değil.

Kardeşlerim! Merak musibeti ikileştirir, maddî musibeti kalbde de yerleştirmek için bir kök olur. Hem kadere karşı bir nevi itiraz ve tenkidi ve rahmete karşı bir nevi ithamı işmam eder. Madem her şeyde bir güzellik ciheti var.. ve rahmetin bir cilvesi var.. ve kader, adalet ve hikmetle iş

---

1 "Hiç bir şey yoktur ki, O'nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor bulunmasın." (İsrâ sûresi, 17/44)

görür; elbette bu zamanda umum Âlem-i İslâm'ı alâkadar edecek bir kudsî vazife yüzünden hafif bir zahmete ehemmiyet vermemekle mükellefiz.

Cüz'î ve lüzumsuz bir âdi hâlimi size yazmak icab etti.

Kardeşlerim,

Benim kat'î kanaatim geldi ki nazar, beni şiddetle müteessir ve hasta eder. Çok defa tecrübe ettim. Ben ruh u canla size her vaziyette arkadaş olmak istiyorum, fakat النَّظَرُ يُدْخِلُ الْجَمَلَ الْقِدْرَ وَالرَّجُلَ الْقَبْرَ[1] meşhur kaide ile nazar beni vurur. Çünkü bana bakan, ya şiddetli adâvetle veya takdir ile nazar eder. Bu iki nazar dahi bazı insanların bir hâsiyet-i isabet sırrıyla bakmasında bulunur. Bunun için, mümkün olsa, mecbur etmezlerse sizin ile beraber mahkemeye her vakit gelmemek niyet ettim.

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[2] ، وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ[3]

Aziz kardeşlerim,

Bu fecirde birden, bir fıkra ihtar edildi. Evet, ben de Hüsrev'in zelzele hakkında tafsilen yazdığı keramet-i nuriyeyi tasdik ederim ve kanaatim da o merkezdedir. Çünkü Risale-i Nur ve şâkirtlerine dört defa şiddetli taarruzların aynı zamanında dört defa dehşetli zelzelenin hücumu tam tamına tevâfukları tesadüfî olmadığı gibi; Risale-i Nur'un iki merkez-i intişarı olan Isparta ve Kastamonu'nun sâir yerlere nisbeten âfâttan mahfuz kalmaları.. ve Sûre-i ﴿وَالْعَصْرِ﴾[4] işaretiyle âhirzamanın en büyük bir hasâret-i insaniyesi olan bu ikinci harb-i umumîden çare-i necat ise iman ve amel-i sâlih olmasından, Risale-i Nur'un Anadolu'nun her tarafında iman-ı tahkikîyi neşri zamanına Anadolu'nun fevkalâde olarak bu hasâret-i azîme-i harbiyeden kurtulması tam tamına tevâfuku dahi tesadüfî olamaz. Hem Risale-i Nur'un hizmetine zarar veren veya hizmette kusur edenlere aynı zamanında gelen şefkat veya hiddet tokatlarının yüzer vukuatları tam tamına tevâfukları tesadüfî olmadığı gibi,

---

1 "Nazar (göz değmesi); deveyi kazana, adamı kabre sokar." Bkz.: el-Kudâî, *Müsnedü'ş-Şihâb* 2/140; ed-Deylemî, *el-Müsned* 3/77; el-Münâvî, *Feyzu'l-kadîr* 4/397.

2 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

3 "Hiç bir şey yoktur ki, O'nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor bulunmasın." (İsrâ sûresi, 17/44)

4 "Yemin olsun asra (hadiselerle yüklü zamana, bilhassa onun son parçasına)…" (Asr sûresi, 103/1)

Risale-i Nur'a hüsn-ü hizmet edenlerin hemen hemen bilâ-istisna maîşetinde vüs'at ve bereket ve kalbinde meserret ve rahat görmelerinin binler hâdiseleri dahi tesadüfî olamaz.

Aziz, sıddık kardeşlerim,

وَعَسٰى أَنْ تَكْرَهُوا شَيْئًا وَهُوَ خَيْرٌ لَكُمْ[2] ve اَلْخَيْرُ فِي مَا اخْتَارَهُ اللهُ[1] sırrıyla, Risale-i Nur'un en mahrem parçaları, en nâmahremlerin ellerine geçmek ve en mütekebbirlerin başlarına vurmak ve en baştakilerin yanlışlarını göstermek için "sirran tenevverat" perdesinden çıktı. Şimdiye kadar mesele küçültülmek isteniliyordu. Fakat nasılsa bildiler ki; mesele pek büyüktür ve ehemmiyetle celb-i dikkat ise Risale-i Nur'un parlak fütuhatına ve düşmanlarına da hayretle kendini okutmasına yol açar. Hatta Eskişehir Mahkemesi'ndeki çok müteredditleri ve mütehayyirleri ve muhtaçları tenvir edip kurtardı, o zahmetimizi rahmete çevirdi.

İnşaallah bu defa daha geniş bir sahada, daha çok mahkemeler ve merkezlerde o kudsî hizmeti görecek.

Evet Risale-i Nur'un tarz-ı beyanını gören, lâkayt kalamaz. Başka eserler gibi yalnız aklı ve kalbi değil, belki nefsi de ve hissiyatı da musahhar eder.

Sizin tahliyeniz bu hakikate zarar vermez; fakat benim beraatim, zarardır. Umum Âlem-i İslâm'ı alâkadar eden bir hakikatin hatırı için değil yalnız dünya hayatını, belki lüzum olsa uhrevî hayatımı ve saadetimi dahi ehl-i imanın Risale-i Nur ile saadetleri için feda etmeyi nefsim de kabul ediyor.

Burada başı yazılmayan zelzele hâdisesinin mâba'di, Hüsrev'in mektubunda:

Daha sonra başka bir gazetede, tamamlayıcı ve hayret verici şu mâlûmatları gördüm: Zelzeleden evvel kediler, köpekler üçer beşer olarak toplanmışlar, sessiz olarak, düşünceli gibi alık alık birbirine bakarak bir müddet beraber

---

1 "Allah'ın kullarını sevk ettiği ve onlar için seçtiği her şeyde hayır vardır." (Bkz.: el-Aclûnî, *Keşfü'l-hafâ* 1/478)

2 "Olur ki hoşlanmadığınız bir şey sizin için hayırlı olur." (Bakara sûresi, 2/216)

oturmuşlar, sonra dağılmışlar. Gerek zelzele olurken ve gerekse olmadan evvel veya olduktan sonra bu hayvanlardan hiçbiri görülmemiş; kasabalardan uzaklaşarak kırlara gitmişler. Bir garibi de şudur ki: Bu hayvanlar isyanımızdan mütevellid olan başımıza gelecek felâketleri lisân-ı hâlleriyle haber verdiklerini yazıyorlar da biz anlamıyoruz diyerek taaccüp ediyorlar.

İşte Bediüzzaman'ın uzun senelerden beri *"Zındıklar, Risale-i Nur'a dokunmasınlar ve şâkirtlerine ilişmesinler. Eğer dokunurlarsa ve ilişirlerse yakınında bekleyen felâketler, onları yüz defa pişman edecek."* diye Risale-i Nur ile haber verdiği yüzler hâdisât içinde işte zelzele eliyle doğruluğunu imza ederek gelen dört hakikatli felâket daha...

Cenâb-ı Hak, bize ve Risale-i Nur'a taarruz edenlerin kalblerine iman, başlarına hakikati görecek akıl ihsan etsin. Bizi bu zindanlardan, onları da felâketlerden kurtarsın, âmîn…

Hüsrev

Aziz, sıddık kardeşlerim ve musibet arkadaşlarım,

Sizin içinizde mübarek âlimler ve âlicenâb müdebbirler ve hâlis fedakâr şâkirtler bulunmasından büyük bir itimat ile size güveniyordum ki; kuvvetli ve dessas ve kesretli düşmanlarımıza karşı vahdetinizi ve tesânüdünüzü muhafaza edeceksiniz diye istirahat ederdim, sizin ile meşgul olmazdım. Birkaç noktayı beyan etmek lüzum oldu.

Birincisi: Tahliyeniz uzamamak için ben, Ankara'ya bir şey gönderip müracaat etmeyecektim. Fakat mahkeme, mahrem ve gayr-i mahrem risaleleri ve eski ve yeni mektupları karıştırarak Ankara'ya gönderdiğinden, mecburiyetle buradaki ehl-i vukûf gibi mahrem risaleleri esas ederek oradaki ehl-i vukûf aleyhimize hükmetmemek için mahremlere, hususan "Beşinci Şuâ"ın Süfyan ve İslâm deccalı hakkında gayet kuvvetli cevap veren "Müdâfaât Risalesi"ni ve felsefe-i tabiiyenin verdiği küfr-ü mağrurâneyi ve iman aleyhinde cür'etkârâne tecavüzünü kıran "Meyve Risalesi"ni o makamata göndermek zarurî ve lâzım idi.

İkinci Nokta: *Aziz kardeşlerim!* Sizin bu ehemmiyetli mektubunuzun cevabını yazarken, benim elime aynı mektubu verdiler. "İkinci Nokta"ya başladım, kaldı. İşte tamam ediyorum, dikkat ediniz. Eğer bu fikrin faydasız

avukatınız tarafından tervici varsa, her hâlde mahkûmiyetimize taraftar olanların bir tedbiridir ki; Ankara'daki ehl-i vukûf, buradaki ehl-i vukûf gibi neşrolunmayan mahrem ve hususan Beşinci Şuâ risalelerini esas edip, bütün Risale-i Nur'a teşmil edip müsâdere etmek ve "Beşinci Şuâ"ın meselelerini, Risale-i Nur'u okuyan bütün bîçâre talebelerin dersleridir diye, onları benim suçumla tam bağlamak için dehşetli bir plândır. Beni konuşmaktan men etmek ve yazdıklarımı müsâdere ile Ankara'ya göndermemek fikriyle müdür ve müddeiumumî muâvini müşkülat vermeleri kuvvetli bir emâredir ki; müdâfaâtın cerhedilmez cevapları yetişmeden Ankara, aleyhimize hüküm vermek içindir.

Üçüncü Nokta: Zâten meseleyi uzatacak ehemmiyetli kitapları ve evrakları ve müdâfaaları dahi Ankara'ya göndereceğini, mahkeme reisi o gün söyledi. Elbette şimdi yetişmiş… Şimdi benim muntazam ve izahlı iki müdâfaanâmem gitse, belki meseleyi çabuk halleder, mesele uzamaz, tâcil eder, çabuk aile sahipleri kurtulurlar. Fakat ben ve benim gibi alâkasızlar kurtulmaya değil, belki hakâik-i imaniyeyi mülhidlere, mürtedlere karşı müdâfaa etmek için, en müsait bir yer olan hapiste kalmak lâzımdır.

Dördüncü Nokta: Risale-i Nur beraat etmezse ve benim müdâfaâtım nazara alınmazsa; faydasız, zâhirî inkârınız sizi kurtarmayacak. Vahdet-i mesele haysiyetiyle biz birbirimizle bağlanmışız; yalnız münasebetleri pek az bulunan bir kısım arkadaşlar kurtulabilirler. Eskişehir Mahkemesi, bunu bilfiil gösterdi. Bir seneden beri, gayet dikkatle içimize casusları sokan ve safdil ve cür'etkâr talebelerin ifşaatını zabteden ve bililtizam bizi perişan ve mesleğimizden pişman etmek için her vesileyi istimâl eden, hatta aleyhimize Şeyh Abdülhakîm'i sevkettikleri hâlde, onu ve Şeyh Abdülbâki'yi ve bana arasıra itiraz eden Şeyh Süleyman'ı bizim gibi perişan eden adamlara karşı inkârlarınız ve kaçmanız, onların kanaat-i vicdaniye dedikleri düşüncelerinde beş para etmez ve Eskişehir'de dahi etmedi.

Beşinci Nokta: Biz hem burada, hem Eskişehir'de tecrübe ile kat'î anladık ki: *Biz, vahdet-i mesele cihetiyle tam bir tesânüde şiddetle muhtacız. Sıkıntıdan gelen gücenmekler ve titizlikler ve itirazlar, bizim perişaniyetimizi ikileştirir.* Maatteessüf en ziyade güvendiğim ve itimat ettiğim, sizlerdiniz. Bazı hatırıma bir telâş geldiği vakit, İstanbul'dan gelen kâmil ve sıddık hocalar ve Kastamonu Vilayeti'nde fevkalâde sadâkat gösteren zâtları tahattur ile o endişem zâil olurdu. Dikkat ediniz, küfr-ü mutlakı müdâfaa eden gizli

komite içinize parmak sokmasın. Benim komşudaki koğuşa parmağını soktu, beni azap içinde bıraktı. Şimdi siz, mâbeyninizde *münakaşasız bir meşveret* ediniz; kararınızı kabul ederim. Fakat benim müdâfaâtım tâ Ankara'ya gitse ve medar-ı nazar olsa, buradaki mahkeme, kurtulması mümkün olanlar hakkında kararını vermek ihtimalini.. hem şimdi bizimle uğraşan ve Abdülbâki ve Abdülhakîm ve Hacı Süleyman'ı nefyeden ve Yeşil Şemsi'yi tahliyeden sonra burada durduran adamlar, elbette Hâfız Mehmed ve Seyyid Şefik gibi salâbet-i diniyeleri ile ve onların ölmüş reislerine ve suretine baş eğmemesiyle ve ilhad ve bid'alara taraftarlıklarını göstermemesiyle beraber, serbest bırakmamak ihtimalini de.. hem Risale-i Nur'un tesettür perdesinden çıkıp gayet büyük ve umumî bir meselede kendi kendine merkezlerinde mübârezesi zamanında şâkirtlerini arkasında bulmak ve kaçmamakla sarsılmaz ve mağlup olmaz bir hakikate bağlandıklarını müştereddit ve mütehayyir ehl-i imana göstermesi gayet lüzumlu olduğunu dahi nazarınıza ve meşveretinize alınız. *Sakın, sakın birbirinizin kusuruna bakmayın.. hiddet yerinde hürmet ediniz.. itiraz yerinde yardım ediniz.*

Aziz, sıddık ve sadık kardeşlerim,

Ben birkaç gündür bir duamı değiştirdim. Şimdiye kadar bazen yüz defa tekrar ile وَاغْفِرْ لَنَا[1] veya وَفِّقْ[2] gibi dualarda طَلَبَةَ رَسَائِلِ النُّورِ الصَّادِقِينَ[3] cümlesinden اَلصَّادِقِينَ[4] kelimesini kaldırdım. Tâ ki ruhsatla amele kendini mecbur bilen.. ve sıkıntının verdiği evham ve me'yusiyet cihetiyle zâhirî inkâr.. ve çekinmekle azîmet ve sadâkate muhalif hareket eden kardeşlerimiz o dualardan mahrum kalmasınlar.

1 "lütfen bağışla kusurlarımızı…"
2 "muvaffak eyle"
3 "sadık Risale-i Nur talebeleri"
4 "sadıklar"

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1]

Aziz kardeşim Hâfız Ali,

Hastalığına merak etme! Cenâb-ı Hak şifa versin, âmîn... Hapiste her bir saat ibadet, on iki saat ibadet yerinde bulunmasından çok kârlısın. İlâç istersen, bir kısım dermanlar bende var, sana göndereyim. Zâten ortalıkta bir hafif hastalık var. Ben mahkemeye gittiğim gün, her hâlde hasta oluyorum. Belki sen bana yardım etmek için, eski zamanda birbirinin bedeline hasta olması ve ölmesi gibi harika fedakârlık gösteren zâtlar gibi, benim bir parça rahatsızlığımı aldın.

Güzel ve Tam Yerinde Bir Tâziyenâme

Aziz, sıddık kardeşlerim,

لِكُلِّ مُصِيبَةٍ ﴿إِنَّا لِلّٰهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ﴾[2]

Ben hem kendimi, hem sizi, hem Risale-i Nur'u tâziye.. ve merhum Hâfız Ali'yi ve Denizli Mezaristanı'nı tebrik ediyorum. "Meyve Risalesi"nin hakikatini ilmelyakîn ile bilen bu kahraman kardeşimiz, aynelyakîn ve hakkalyakîn makamına çıkmak için, kabre cesedini bırakıp melekler gibi yıldızlarda, âlem-i ervahta seyahate gitti.. ve tam vazifesini yapıp terhisle istirahate çekildi. Cenâb-ı Erhamü'r-râhimîn, Risale-i Nur'un bütün yazılan ve okunan harfleri adedince defter-i âmâline hasenât yazdırsın, âmîn… Ve onların sayısınca onun ruhuna rahmetler yağdırsın, âmîn… Ve kabrinde Kur'ân'ı, Risale-i Nur'u ona şirin ve enîs arkadaş eylesin, âmîn… Ve Nur fabrikasına onun yerine on kahramanı ihsan edip çalıştırsın, âmîn, âmîn, âmîn… Siz dahi benim gibi dualarınızda onu yâdediniz. Bin lisan onun lisanı yerine istimâl edip, "O, kaybettiği bir hayat ve bir dil yerinde mânevî bin hayat kazandı" diye rahmet-i ilâhiyeden ümitvarız.

---

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

2 Her musibet karşısında deriz ki: "Biz, Allah'a aidiz (O'nun mahlûku, O'nun kulları, O'nun mülküyüz; O, mülkünde dilediği gibi tasarruf eder) ve zaten O'na dönmekteyiz." (Bakara sûresi, 2/156)

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Cenâb-ı Erhamü'r-râhimîn'e hadsiz şükür olsun ki; bu acîb zamanda ve garip yerde, talebe-i ulûmun kıymetli şerefini ve ehemmiyetli hizmetlerini kazanmayı sizler vasıtasıyla bizlere de müyesser eyledi. Ehl-i keşf-il kuburun müşâhedesiyle, müteaddit vakıâtla, tahsil-i ulûm anında vefat eden bazı müştâk ve ciddî bir talebe-i ulûm, şehitler gibi kendini hayatta ve kendi dersiyle meşgul görüyor. Hatta meşhur bir ehl-i keşfi'l-kubur, vefat eden ve İlm-i Sarf ve Nahiv okuyan bir talebenin kabrinde "Münker, Nekir'e nasıl cevap verecek?" diye murâkabe etmiş ve müşâhede edip işitmiş ki: Melek-i suâl ondan sordu: مَنْ رَبُّكَ "Senin Rabbin kimdir?" dediği zaman o Nahiv dersiyle iştigal ederken vefat eden talebe, o meleğin cevabında demiş: "مَنْ mübtedadır, رَبُّكَ onun haberidir." Nahiv İlmi'nce cevap vermiş, kendini medresede zannetmiş. İşte bu vâkıaya muvâfık olarak ben merhum Hâfız Ali'yi aynen hayattaki gibi Risale-i Nur'la meşgul olarak en yüksek bir ilimde çalışan bir talebe-i ulûm vaziyetinde ve tam şehitler mertebesinde ve tarz-ı hayatlarında biliyorum.. ve o kanaat ile ona ve onun gibi Mehmed Zühdü'ye ve Hâfız Mehmed'e bazı dualarımda derim: "Yâ Rabbi! Bunları kıyâmete kadar Risale-i Nur kisvesinde hakâik-i imaniye ve esrar-ı Kur'âniye ile kemâl-i ferah ve sevinçle meşgul eyle." Âmîn! İnşallah…

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1]

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Ben merhum Hâfız Ali'yi unutamıyorum. Onun acısı beni çok sarsıyor. Eski zamanlarda bazen böyle fedakâr zâtlar, kendi dostu yerine ölüyorlardı. Zannederim, o merhum benim yerimde gitti. Onun fevkalâde hizmetini eğer sizler gibi o sistemde zâtlar yapmasa idi Kur'ân'a, İslâmiyet'e büyük bir zâyiat olurdu. Ben, onun vârisleri olan sizleri tahattur ettikçe o acı gidiyor, bir inşirah geliyor.

Medar-ı hayrettir ki; ben şimdi onun mânevî, belki maddî hayatıyla âlem-i berzaha gitmesi cihetiyle, o âleme gitmek için bende bir iştiyak zuhur

[1] Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

etti ve ruhuma başka bir perde açıldı. Nasıl ki buradan Isparta'daki kardeşlerimize selâm gönderip muârefe, muhabere ile sohbet ediyoruz. Aynen öyle de Hâfız Ali'nin tavattun ettiği âlem-i berzah, nazarımda Isparta, Kastamonu gibi olmuş. Hatta bu gece, mesmuâtıma göre buradan birisi oraya gönderilmiş. On defadan ziyade teessüf ettim. Ne için Hâfız Ali'ye onunla selâm göndermedim. Sonra ihtar edildi ki, selâm göndermek için vasıtalara ihtiyaç yok. Kuvvetli râbıtası telefon gibidir, hem o gelir, alır. O büyük şehit, Denizli'yi bana sevdiriyor, daha buradan gitmek istemiyorum. O ve Mehmed Zühdü ve Hâfız Mehmed, hayatlarında gördükleri vazife-i imaniye ve nuriyeye devam ediyorlar. Onlar pek yakından temâşâ ediyorlar, belki de yardım ediyorlar. Evliya-yı azîmenin dairesinde kıymetli hizmet noktasında mevki almalarından, ben de o ikisinin Hâfız Mehmed'le beraber isimlerini silsilemde aktâbların isimleri yanında yâdedip hediyelerimi bağışlıyorum.

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Sizdeki ihlâs ve sadâkat ve metânet, şimdiki ağır sıkıntılarda birbirinizin kusuruna bakmamaya ve setretmeye kâfi bir sebeptir.. ve Risale-i Nur zinciriyle kuvvetli uhuvvet, öyle bir hasenedir ki bin seyyieyi affettirir. Haşirde adalet-i ilâhiye, hasenelerin seyyielere râcih gelmesiyle affettiğine binâen[1]*, siz de hasenelerin rüçhânına göre muhabbet ve afv muamelesini yapmak lâzımdır. Yoksa bir seyyie ile hiddet etmek, sıkıntıdan gelen bir titizlik, bir asabîlik ile zararlı bir hiddet, iki cihetle zulüm olur. İnşaallah, birbirinize sürurda ve tesellide yardım edip sıkıntıyı hiçe indirirsiniz.*

Aziz, sıddık, mübarek kardeşlerim,

Birkaç gündür sizin ile konuşmadığımın sebebi, şimdiye kadar emsâlini görmediğim şiddetli ve zehirli bir hastalıktır. Ben, Risale-i Nur hesabına âhir ömrüme kadar Nur ve Gül dairesindeki sebatkâr ve metin ve sarsılmaz kardeşlerimle, Kastamonu'lu fedakârlar ile ebeden müteşekkirâne iftihar ediyorum ve onlarla bütün zalimlerin sıkıntılarına karşı bir kuvvetli nokta-yı istinad

[1] Bkz.: İbnü'l-Mübârek, *ez-Zühd* 1/123; en-Nevevî, *Şerhu Sahîhi Müslim* 11/136; İbni Hacer, *Fethu'l-bârî* 1/110, 13/539.

ve tam bir teselli buluyorum. Şimdi ölsem, onlar var diye ferah-ı kalble ecelimi karşılayacağım…

Ehl-i dünya, ben onlarla mübâreze ediyorum diye asılsız tevehhüm ederek beni hapse attılar. Fakat kader-i ilâhî, ben onlarla konuşmadığım ve ıslah-ı hâllerine çalışmadığımdan beni hapse attı. Ve hapiste yalnız birkaç arkadaşımla kalsam Ankara makamatına karşı Âlem-i İslâm'ı alâkadar edecek bir alenî muhakeme isteyeceğim ve dâvâ edeceğim ve Meyve Risalesi'ni ve müdâfaât parçalarını yeni harfle müteaddit nüshalar çıkarıp mühim makamata göndereceğiz, inşallah.

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Bu nevi hadisler, müteşâbih kısmındandırlar; hem cüz'î ve hususî değiller, umumî yerlerde bakmıyorlar. Bu kısım ise ümmetinin başına gelen dinî fitnelerden yalnız birtek zamanı ve Hicaz ve Irak'ı misal olarak gösterir. Zâten Abbasîlerin zamanında, o tarihte Mu'tezile, Râfızî, Cebrî ve perde altında zındıklar, mülhidler, İslâmiyet'i zedeleyen çok firâk-ı dâlle meydana gelmiştiler. Şeriat ve itikat noktasında, ehemmiyetli sarsıntılar olması hengâmında Buhârî, Müslim, İmam Âzam, İmam Şafiî, İmam Mâlik, İmam Ahmed İbni Hanbel ve İmam Gazâlî ve Gavs-ı Âzam ve Cüneyd Bağdadî gibi pek çok eâzım-ı İslâmiye imdada yetişip o fitne-i diniyeyi mağlup ettiler. O tarihten üç yüz sene sonraya kadar o galebe devam ile beraber, perde altında yine o ehl-i dalâlet fırkaları, siyaset yoluyla Hülâgu, Cengiz fitnesini İslâmların başına getirdiler. Bu fitneden hem hadis, hem Hazreti Ali *(radiyallâhu anh)* sarih bir surette aynı tarihiyle işaret ediyorlar. Sonra bu zamanımızın fitnesi en büyük bir fitne olduğundan, hem müteaddit hadisler, hem çok işârât-ı Kur'âniye aynı tarihiyle haber veriyorlar.

Buna kıyasen, ümmetin geçireceği safahatı küllî bir surette bir hadis beyan ettiği vakit, bazen o küllînin birtek hâdisesini, misal olarak tarihi gösterir. Böyle müteşâbih ve manası tamam anlaşılmayan hadislerin Risale-i Nur eczaları kat'î bir surette te'villerini beyan etmiş. Yirmi Dördüncü Söz'de ve Beşinci Şuâ'da, bu hakikati düsturlarla beyan etmiş.

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Birbirinizi enaniyetle veya sadâkatsizlikle itham etmemek için, bir hakikati beyan etmek ihtar edildi.

Ben bir zaman enaniyetini bırakmış ve nefs-i emmâresi kalmamış büyük evliyadan şiddetli bir surette nefs-i emmâreden şikayet ettiğini gördüm, hayrette kaldım. Sonra kat'î bildim ki; âhir ömre kadar mücâhede-i nefsiyenin sevabdar devamı için nefs-i emmârenin ölmesi üzerine onun cihâzâtı damarlara ve hissiyata devredilir, mücâhede devam eder. İşte o büyük evliyalar, bu ikinci düşmandan ve nefsin vârisinden şikayet ederler.

Hem mânevî kıymet ve makam ve meziyet, bu dünyaya bakmıyor ki, kendini ihsas etsin. Hatta en büyük makamda bulunanlardan bazı zâtlara verilen büyük bir ihsan-ı ilâhîyi hissetmediklerinden, kendilerini herkesten ziyade bîçâre ve müflis telâkki etmeleri gösteriyor ki; avâmın nazarında medar-ı kemâlât zannedilen keşif ve keramet ve ezvâk ve envâr, o mânevî kıymet ve makamlara medar ve mihenk olamaz. Sahabelerin bir saati, başka velilerin bir gün, belki bir çilesi kadar kıymeti olduğu hâlde; keşif ve mânevî hârikulâde hâlâta evliya gibi mazhariyetleri her sahabede olmaması, bu hakikati isbat ediyor.

İşte kardeşlerim, dikkat ediniz! Sizin nefs-i emmâreniz, kıyas-ı binnefs cihetinde, sû-i zan noktasında sizleri aldatmasın; Risale-i Nur terbiye etmiyor diye şüphelendirmesin.

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1]

Risale-i Nur'un "Gençlik Rehberi"nde ve "Meyve Risalesi"ndeki beş meselesinin haylaz gençlerde dokuz tokadı Risale-i Nur'un bir latîf kerameti olduğunu o gençler dahi tasdik ediyorlar.

Birincisi: Bana hizmet eden Feyzi. Ona bidayette dedim: "Sen Meyve'nin bir dersinde bulundun, haylazlık yapma!" O yaptı, birden tokat yedi, bir hafta eli bağlı kaldı.

Evet, doğrudur.
Feyzi

---

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

İkincisi: Bana hizmet eden ve Meyve'yi yazan Ali Rıza. Bir gün yazdığını ona ders verecektim. O haylazlığından yemek pişirmek bahanesi ile gelmedi, birden tokat yedi. O vakit onun tenceresi sağlam iken dibi, yemeği ile beraber tamamen düştü.

Evet, doğrudur.
Ali Rıza

Üçüncüsü: Ziya, Meyve'nin gençliğe ve namaza dair meselelerini kendine yazdı, namaza başladı. Fakat haylazlık yaptı, namazı ve yazıyı bıraktı. Birden, o vakitte tokat yedi. Hilâf-ı âdet ve sebepsiz, başı üstündeki sepeti ve elbiseleri yandı. O kadar kalabalık içinde yanıncaya kadar kimse farkında olmaması, kastî bir şefkat tokadı olduğunu gösterdi.

Evet, doğrudur.
Ziya

Dördüncüsü: Mahmud. Ona Meyve'den gençlik ve namaz meselelerini okudum ve dedim: "Kumar oynama, namaz kıl." Kabul etti. Fakat haylazlık galebe etti, namaz kılmadı ve kumar oynadı. Birden, hiddet tokatını yedi. Üç-dört defada daima mağlup olup fakir hâliyle beraber kırk lira ve sakosunu ve pantolonunu kumara verdi, daha aklı başına gelmedi.

Evet, doğrudur.
Mahmud

Beşincisi: On dört yaşında Süleyman nâmında bir çocuk, ziyade haylazlık yapıp başkalarının da iştihalarını açıyordu. Ona dedim: "Uslu dur, namazını kıl! Senden büyük haylazların içinde bu hâlin, sana tehlike getirir." O, namaza başladı. Fakat yine namazı terk ve haylazlığa girdi. Birden tokat yedi. Uyuz illetine müptelâ oldu, yirmi gündür yatağında yatmaya mecbur oldu.

Evet, doğrudur.
Süleyman

Altıncısı: Bana bidayette hizmet eden Ömer, namaza başladı, şarkıları bıraktı. Fakat bir akşam, kapıya yakın bir şarkı kulağıma geldi, evrâd ile meşguliyetime zarar verdi. Ben hiddet ettim, çıktım gördüm ki; hilâf-ı âdet Ömer'dir. Ben de hilâf-ı âdet bir tokat vurdum. Birden, sabahleyin hilâf-ı âdet olarak Ömer, başka hapse gönderildi.

Yedincisi: Hamza nâmında on altı yaşında, sesi güzel olmasından şarkı söylüyor, başkalarının da iştihalarını açıyor, haylazlık ediyordu. Ona dedim: "Böyle yapma, tokat yiyeceksin." Birden, ikinci gün bir eli yerinden çıktı, iki hafta azabını çekti.

Evet, doğrudur.
Hamza

Bu gibi tokatlar var. Fakat kâğıt bitti, mana da bitti…

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Bir maârif vekili, perdeyi yüzünden kaldırdı ve küfr-ü mutlakı başka bir kisvede gösterdi. Bizim son gönderdiğimiz müdâfaâtı daha almadan başka sâika ile o beyannâmeyi yazmış. Gerçi ben, o daireye göndermeyi düşünmüyordum. Fakat kardeşlerimizin tensibiyle onlara da göndermek hem münasip, hem lâzım olduğunu bu hâl gösterdi. Çünkü her hâlde bu derece ilhadda taassub taşıyan bir vekil, Ankara'ya gönderilen evrak ve mahrem risalelere karşı lâkayt kalmazdı. Birden, doğrudan doğruya cerhedilmez müdâfaâtlar başına vuruldu, çok iyi oldu. İnşaallah o dairede dahi Risale-i Nur lehinde kuvvetli bir cereyan uyandıracak.

Kardeşlerim! Madem bir kısmın mahiyetleri bu tarzdır. Onlara, o kısma teslim olmak; bir nevi intihardır, İslâmiyet'ten pişman olmaktır, belki dinden insilah etmektir. Çünkü o derece ilhadda taassub etmiş ki; bizim gibilerden yalnız teslimiyetle ve tasannû ile razı olmuyorlar. "Kalbini ve vicdanını bırak, yalnız dünyaya çalış" derler. İşte bu vaziyete karşı inâyet-i rabbâniyeye dayanıp metânet ve sabır ve tevekkül ederek dört sandık Risale-i Nur eczaları o merkeze yetişip, kuvvetli hakikatler ile galebe çalmasına dua etmekten başka çare yoktur. Biz birbirimizden çekinmekle ve gücenmekle ve Risale-i Nur'dan çekilmekle ve onlara teslim ve hatta iltihak etmekle fayda vermediği şimdiye kadar tecrübe edildi. Hem hiç merak etmeyiniz. O vekilin o farfaralı telâşı, zaafına ve tam korkusuna delâlet eder. Tecavüze değil, belki tedâfüe mecburiyeti bildiriyor.

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Homa'lı kardeşlerimizden Ali nâmında bir şâkirt, Hâfız Ali'nin vefatı günlerinde vefat ettiğini Sami Bey bana söylediği gibi, Homa'lı kahramanlardan

Mehmed Ali dahi bana yazdı. Ben de o Ali'yi o büyük şehit Ali'ye çok dualarda arkadaş yaptım.

Bu yakında bizimle alâkadar bir hanım, üç kardeşimizin öldüğünü görmüştü. Tabiri, bu iki Ali ve Risale-i Nur'a hapiste tâbi olmak isteyen, asılan Mustafa, umumumuzun bedeline âhirete gittiler ve selâmetimizin hesabına feda oldular, demektir.

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1]

Aziz, sıddık, sarsılmaz ve tevekkülün mahiyetini ve kıymetini anlayan kardeşlerim,

Yirmi seneden beri hiçbir gazeteyi ne okumak ve ne sormak merakım olmadığı hâlde, pek çok teessüf ile, yalnız bir kısım zayıf kardeşlerimizin hatırları için bugün bir gazetenin bir bahsini gördüm. Bundan bildim ki; perde altında ve üstünde ehemmiyetli cereyanlar rol oynuyorlar. Meydanda biz göründüğümüzden, bizler o cereyanlarla alâkadar tevehhüm ediliyoruz. İnşaallah, Risale-i Nur'un dört sandık, kuvvetli cerhedilmez risaleleri ve pek kat'î müdâfaa defterleri, bizim hakkımızda hem iman ve Kur'ân, İslâm hakkında bir hayırlı netice verecekler. Biz onların dünyalarına karışmadık ve karışacağımızı hiçbir cihetle daha tesbit edemediler. Mecburiyetle bütün Risale-i Nur'u Ankara tahkik için istedi.

Madem hakikat budur.. ve madem şimdiye kadar Risale-i Nur'un hizmetinde inâyet-i rabbâniyenin tecellisini inkâr edilmeyecek derecede gördük, her birimiz cüz'î ve küllî bunu hissetmişiz.. ve madem şimdi siyasetin ve dünyanın çok cereyanlarının birbirine karşı tahşidatı oluyor.. ve madem elimizden kazaya rıza ve kadere teslim ve hizmet-i imaniye ve Kur'âniye ve nuriyenin verdikleri büyük ve kudsî teselliden başka bir şey gelmiyor. Elbette bize en elzem iş, telâş etmemek ve me'yus olmamak.. ve birbirinin kuvve-i mâneviyesini takviye etmek ve korkmamak.. ve tevekkülle bu musibeti karşılamak.. ve habbeyi kubbe yapan farfaralı gazetecilerin kubbelerini habbe görüp ehemmiyet vermemektir. Bu dünya hayatı, hususan bu zamanda, bu şerâit altında kıymeti yoktur. Başa ne gelse gelsin, hoş görmeli…

[1] Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ

Aziz, sıddık kardeşlerim,

İki-üç kardeşlerimiz şöyle kendilerine bir güzel teselli bulmuşlar, diyorlar ki: "Bu hapiste bir kısım yeni kardeşlerimiz, bir-iki saat gayr-i meşrû bir hareket yüzünden, bir-iki belki on sene bu musibet içinde sabır ve tahammül ediyorlar. Hatta bir kısmı şükrederek başka günahlardan kurtulduk dedikleri hâlde; biz Risale-i Nur vasıtasıyla en meşrû bir hareket ve hizmet-i imaniye yüzünden altı-yedi ay hayırlı bir sıkıntıdan neden şekvâ ediyoruz?" diyorlar. Ben de –bin bârekâllah– onlara derim:

"Evet beş-on sene hem imanını, hem başkaların imanlarını kurtarmak niyetiyle zevkli, tatlı, hayırlı, kudsî bir hizmet ve yüksek bir ubûdiyet-i fikriye yüzünden beş-on ay zahmet çekmek, medar-ı şükür ve iftihardır. Bir hadiste ferman etmiş ki: 'Birtek adam seninle hidayete gelse, sahra dolusu kırmızı koyun, keçilerden daha hayırlıdır.'[1] *İşte burada, mahkemede, Ankara'da, sizlerin yazılarınız ve hizmetleriniz vasıtasıyla ne kadar insanlar imanlarını dehşetli şüphelerden kurtardığını ve kurtaracağını düşününüz, sabır içinde kemâl-i rıza ile şükrediniz."*

Eğer Ankara'da hâkim olan Halk Partisi, oraya giden Risale-i Nur'un kuvvetli kitaplarına karşı inat etse ve musâlaha niyetiyle himâyesine çalışmazsa, bizim en rahat yerimiz hapistir.. ve mülhidlerin, bolşevizmi zındıka ile birleştirdiğine alâmettir.. ve hükûmet onları dinlemeye mecbur olur. O zaman Risale-i Nur çekilir, tevakkuf eder, maddî ve mânevî musibetler hücuma başlarlar…

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ

بِسْـــمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

يَا مَعْشَرَ الْجِنِّ وَالْإِنْسِ أَلَمْ يَأْتِكُمْ رُسُلٌ مِنْكُمْ[2]

âyet-i celileleri mûcibince cinlerden de peygamber geldiği bildiriliyorsa da, bu hususta ki müşkülün halli için vâki suâle, üstadımızın verdiği cevaptır.

---

1 Buhârî, *cihâd* 102, 143, *fezâilü ashâb* 9; Müslim, *fezâilü's-sahâbe* 34; Ebû Dâvûd, *ilim* 10.

2 "Ey cin ve insanlar topluluğu! İçinizden size (âyetlerimi anlatan ve bu gününüzle karşılaşacağınızı bildirerek sizi uyaran) peygamberler gelmedi mi?" (En'âm sûresi, 6/130)

Aziz kardeşim,

Hakikaten senin bu suâlinin çok ehemmiyeti var. *Fakat Risale-i Nur'un en ehemmiyetli vazifesi, beşeri dalâletten ve küfr-ü mutlaktan kurtarmak olmasından, bu çeşit meselelere sıra gelmiyor, onlardan bahis açmıyor.* Selef-i Sâlihîn dahi çok bahsetmemişler. Çünkü öyle gaybî ve görünmeyen işlerde sû-i istimâl düşer. Hem şarlatanlar, hodfürûşluklarına bir vesile yapabilirler. Nasıl ki şimdi ispritizmacılar cinler ile muhabere nâmıyla şarlatanlık yapıyorlar. Dinin zararına âlet ederler diye çokça medar-ı bahs edilmez. Hem Hâtemü'l-enbiyâ'dan sonra, cinlerde peygamber gelmemiş. *Hem Risale-i Nur, bu zamanda bir tâun-u beşerî olan maddiyyûnluk fikrini ibtal etmek için cinnî ve ruhânilerin vücudlarını kat'î hüccetler ile isbat etmeye çalışmış, bu meseleye üçüncü derecede bakmış, tafsilini başkalara bırakmış.* Belki inşaallah Risale-i Nur'un bir şâkirdi, Sûre-i Rahmân'ı tefsir edip bu meseleyi de halleder.

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1]

Aziz, sıddık kardeşlerim,

لِكُلِّ مُصِيبَةٍ ﴿إِنَّا لِلّٰهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ﴾[2] Hakikaten Hâfız Ali, Hâfız Mehmed ve Mehmed Zühdü'nün vefatları; değil yalnız bize ve Isparta'ya, belki bu memlekete ve Âlem-i İslâm'a büyük bir zâyiattır. Fakat şimdiye kadar bir cilve-i inâyet olarak, Risale-i Nur'un bir şâkirdi zâyi olduğu zaman, der-akab iki-üç tane o sistemde meydana çıktığından kuvvetle ümitvarız ki; başka şekilde o kahramanların vazifelerini görecek ümit ettiğimizden ciddî şâkirtler çıkarlar, görürler. Zâten o üç mübarek merhum zâtlar, az bir zamanda, yüz senelik vazife-i imaniyeyi gördüler. Cenâb-ı Erhamü'r-râhimîn, onların yazdıkları ve neşrettikleri ve okudukları huruf-u nuriye adedince onlara rahmetler eylesin, âmîn…

Benim tarafımdan o Hâfız Mehmed'in akrabasını ve mübarek köyünü tâziye ediniz. Ben de onu Hâfız Ali ve Mehmed Zühdü'ye arkadaş edip, üstadlarımın aktâb kısmının isimleri içinde o üçünün isimlerini dâhil edip, Hâfız Âkif'i dahi Âsım ve Lütfü'ye arkadaş ettim.

---

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

2 Her musibet karşısında deriz ki: "Biz, Allah'a aidiz (O'nun mahlûku, O'nun kulları, O'nun mülküyüz; O, mülkünde dilediği gibi tasarruf eder) ve zaten O'na dönmekteyiz." (Bakara sûresi, 2/156)

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ

Aziz, sıddık kardeşlerim,

اَلْخَيْرُ فِي مَا اخْتَارَهُ اللهُ[1] sırrıyla bu meselemizin tehiri hayırdır. Çünkü bütün mekteplerde ve dairelerde ve halkta, o ölmüş dehşetli adamın muhabbeti telkin ediliyor. Bu hâl ise, Âlem-i İslâm'a ve istikbale pek elîm ve acı bir tesiri olacaktı. Şimdi ihtiyârımızın haricinde onun mahiyeti ne olduğunu, en başta ve en ziyade alâkadar ve en son ondan vazgeçecek adamların ellerine kat'î hüccetler gösteren ve isbat eden Risale-i Nur geçmesi, kemâl-i merak ve dikkatle okunması öyle bir hâdisedir ki; bizler gibi binler adam hapse girse, hatta idam olsalar, Din-i İslâm cihetiyle yine ucuzdur. Hiç olmazsa küfr-ü mutlaktan ve irtidattan en mütemerritleri bir derece kurtarır, meşkûk bir küfre çıkarır, mağrurâne ve cür'etkârâne tecavüzlerini tâdil eder.

Mahkemede son söz olarak yüzlerine söylediğim bu cümle, *"Milyonlar kahraman başların feda oldukları bir kudsî hakikate, başımız dahi feda olsun" ile bizim nihâyete kadar sebat edeceğimizi dâvâ etmişiz. Bu dâvâdan vazgeçilmez. İçinizde vazgeçecek yok ümit ediyorum. Madem şimdiye kadar sabrettiniz, "daha kısmetimiz ve vazifemiz bitmedi" diye tahammül ve sabrediniz.*

Her hâlde Meyve'deki kat'î hüccetler ile kabil-i inkâr olmayan idam-ı ebedî ve nihâyetsiz haps-i münferit mesleğini müdâfaa etmek için Risale-i Nur'a karşı anûdâne hareket edilmeyecek, belki musâlaha veya mütâreke çaresi aranılacak.

وَالصَّبْرُ مِفْتَاحُ الْفَرَجِ وَالسُّرُورِ[2]

---

1 "Allah'ın kullarını sevk ettiği ve onlar için seçtiği her şeyde hayır vardır." (Bkz.: el-Aclûnî, *Keşfü'l-hafâ* 1/478)

2 "Sabır, kurtuluşun ve sevincin anahtarıdır." (Bkz.: el-Meydânî, *Mecmeu'l-emsâl* 1/418; el-Kalkaşendî, *Subhu'l-a'şâ* 2/289. Ayrıca bkz.: ed-Deylemî, *el-Müsned* 2/415; es-Sehâvî, *el-Makâsıdü'l-hasene* s.260)

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1]

Aziz, sıddık kardeşlerim,

أَوَمَنْ كَانَ مَيْتًا فَأَحْيَيْنَاهُ وَجَعَلْنَا لَهُ نُورًا يَمْشِي بِهِ فِي النَّاسِ[2] âyeti hem Risale-i Nur'a, hem مَيْتًا[3] kelimesiyle üç kuvvetli emâre ve münasebetler ile Risale-i Nur'un bu bîçâre şâkirtlerine işareti, Birinci Şuâ'da izah edilmiş. Şimdi bu hâdisede o emârelerden birisi tam hükmediyor. Çünkü bize zulmedenler, ellerinde hayat ve medeniyeti ve lezzeti tutup, bizi o tarz-ı hayata ehemmiyet vermemekle itham edip, mesul ederler, hatta idam ve ağır ceza ile hapse sokmak isterler. Fakat kanunca sebep bulamıyorlar. Biz dahi elimizde hayat-ı bâkiyenin mukaddimesi ve perdesi olan mevti ve ölümü tutup onların başlarına vurup intibaha getirmeye ve onların hakikî mesuliyet ve mahkûmiyetten ve idam-ı ebedî ve dâimî haps-i münferitten kurtulmalarına bütün kuvvetimizle çalışıyoruz. *Hatta Ankara'ya giden şiddetli risaleler sebebiyle en ağır ceza nefsime verilse, fakat ceza verenler o risaleler ile ölümün idamından kurtulsalar; hem kalbim, hem nefsim razı olurlar. Demek biz onların iki cihanda yaşamalarını istiyoruz, arıyoruz*. Onlar bizim ölmemizi istiyorlar, bahaneler arıyorlar. Fakat güneş gibi zâhir ve göz ile görünür gündüz gibi bir hakikat-i mevtiye ve her gün insanlarda otuzbin cenaze, ehl-i dalâlet hakkında otuz bin idam-ı ebedî, otuz bin haps-i münferit fermanlarını, ilânnâmelerini gösterdiklerinden, biz onlara karşı mağlup değiliz. Ne yaparlarsa yapsınlar. فَإِنَّ حِزْبَ اللهِ هُمُ الْغَالِبُونَ[4] âyeti on iki seneden beri en acınacak mağlûbiyetimiz zamanında dahi, cifir ve ebced hesabıyla galibiyetimize aynı tarihiyle müjde ediyor. Madem hakikat budur; biz şimdiden sonra hem mahkemeye, hem halka diyeceğiz ki:

"Bu gözümüz önünde ve bizi bekleyen ölümün idam-ı ebedîsinden ve karşımızda kapısını açan ve bizi cebr-i kat'î ile çağıran kabrin karanlık haps-i münferidinden kurtulmaya çalışıyoruz. Hem sizin de dehşetli ve çaresiz musibetten kurtulmanıza yardım ediyoruz. Sizin nazarınızda en büyük bir mesele-i dünyeviye ve siyasiye, bizim nazarımızda ve hakikat

---

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

2 "(Mânen) ölü iken (imanla) kendisini dirilttiğimiz ve kendisi için onunla insanlar arasında yolunu hiç şaşırmadan rahatça hareket ettiği bir ışık var ettiğimiz kimse..." (En'âm sûresi, 6/122)

3 "ölü iken" (En'âm sûresi, 6/122)

4 "(Kim Allah'ı, Resûlünü ve iman edenleri dost edinirse) bilsin ki, bunların teşkil ettiği Allah tarafı, mutlaka galip gelecektir." (Mâide sûresi, 5/56)

cihetinde kıymeti pek azdır ve bilfiil vazifedar olmayanlara mâlâyani ve ehemmiyetsizdir ve kıymeti yoktur. Fakat bizim iştigal ettiğimiz vazife-i zaruriye-i insaniye ise, herkese her zaman ciddî alâkası var. Bu vazifemizi beğenmeyenler ve kaldıranlar, ölümü kaldırmalı ve kabri kapamalı!"

İkinci ve üçüncü noktalar şimdilik geri kaldı.

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ

Risale-i Nur'un kerametlerindendir ki; üstadımız Hazretleri: *"Ey mülhidler ve ey zındıklar! Risale-i Nur'a ilişmeyiniz! Risale-i Nur, âfâtın def'ine sadaka*[1] *gibi vesile olmasından, ona karşı olan hücum ve onun ta'tili, âfâta karşı olan müdâfaasını zayıflaştırır. Eğer ilişirseniz, yakından bekleyen belalar, sel gibi üstünüze yağacaktır..."* diye, on senedir kerrât ile söylüyordu. Bu hususta şahit olduğumuz felâketler pek çoktur. Dört seneden beri Risale-i Nur'a ve şâkirtlerine her ne vakit ilişilmiş ise; bir felâket, bir musibet takip etmiş ve Risale-i Nur'un ehemmiyetini ve âfâtın def'ine vesile olduğunu göstermiştir. İşte üstadımız Bediüzzaman'ın Risale-i Nur ile haber verdiği yüzler hâdisât içinde felâketler, (zelzele eliyle doğruluğunu imza ederek gelen dört felâket) Risale-i Nur'un bir vesile-i def-i bela olduğunu gösterdi. Cenâb-ı Hak, bize ve Risale-i Nur'a taarruz edenlerin kalblerine iman ve başlarına hakikati görecek akıl ve göz ihsan etsin! Bizi bu zindanlardan, onları da bu felâketlerden kurtarsın, âmîn…

Hüsrev

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Bir cilve-i inâyet-i rabbâniyedir ki; daha müdâfaâtımızı ve evraklarımızı ve kitapları görmeden, yalnız perde altında hissedip Maârif Vekili'nin dehşetli püskürmesi ve hücumu, Beşinci Şuâ ve Hücumât-ı Sitte'nin Zeyli gibi gayet şiddetli mahrem risaleleri en ehemmiyetli makamat, bilfiil tenkit için tetkik etmesi ve müdâfaâtımın ciddî, dokunaklı küfr-ü mutlaka cür'etkârâne darbeleri Ankara'nın bize karşı çok şiddetli davranmasını beklerken, meselenin azametine

[1] Sadakanın belâları ve hastalıkları defettiğine dair bkz.: el-Beyhakî, *Şuabü'l-îmân* 3/282; Hatîb el-Bağdâdî, *Târîhu Bağdâd* 8/207; el-Münâvî, *Feyzu'l-kadîr* 4/236.

nisbeten gayet mülâyimâne belki musâlahakârâne vaziyet almış. Ve bu cilve-i inâyetin bir hikmeti de şudur: Risale-i Nur'un umum memlekete alâkası cihetiyle, umumî bir dershânede ve büyük makamatta dikkat ve merakla okunmasıdır. Evet, bu zamanda böyle yüksek bir ders, elbette böyle cemiyetli ve küllî ve umumî dairelerde okunması, büyük bir inâyettir ve küfr-ü mutlakı kırdığına bir kuvvetli emâredir.

Kardeşlerim! Herhâlde bu kadar sıkıntı ve zararı çeken zayıf bir kısım aile sahipleri, bir derece Risale-i Nur'dan ve bizden çekinmek, belki vazgeçmek için bir mazeret olabilir zannıyla, tahliyeden sonra değişmek ihtimaline binâen derim: Bu derece kıymettar bir mala bu maddî ve mânevî fiyat veren ve bu azabı çeken, o maldan vazgeçmek büyük bir hasârettir. Hem her birisi, Risale-i Nur'un eczalarını ve alâkadarlarını ve bizi muhafaza ve yardım ve hizmeti birden bıraksa; hem ona, hem bizlere lüzumsuz bir zarardır. *Onun için ihtiyatla beraber, sadâkati ve irtibatı ve hizmeti değiştirmemek lâzımdır.*

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Bir cilve-i inâyet-i rabbâniye ve bir himâyet-i hıfz-ı ilâhiyedir ki; Ankara'da ehl-i vukûf heyeti, Risale-i Nur'un hakikatlerine karşı mağlup olup, şiddetli tenkit ve itirazın çok esbâbı var iken âdeta beraatine karar verdiklerini işittim. Hâlbuki mahremlerin şedit ifadeleri.. ve müdâfaâtın dokunaklı meydan okumaları.. ve Maârif Vekili'nin dehşetli hücumu.. ve ehl-i vukûfun heyetinde maârif dairesine mensup ehemmiyetli iki maddî feylesofların ve yeni icatlara taraftar büyük bir âlimin bulunması.. ve bir seneden beri gizli zındıka komitesinin aleyhimize Halk Fırkası'nı ve Maârif'i sevketmesi cihetiyle, ehl-i vukûfun pek şiddetli itirazları ve bizi ağır cezalarla itham etmelerini beklerken, himâyet ve inâyet-i rahmâniye imdada yetişip onlara Risale-i Nur'un yüksek makamını göstererek, şiddetli tenkitlerden vazgeçirmiş.

Hatta bizi cezalardan kurtarmak fikriyle ve Eskişehir meselesi ve 31 Mart hâdise-i meşhuresiyle beni sâbıkalı bir mücrim-i siyasî nazarıyla baktırmamak ve sırf din ve iman için hareket ettiğimizi ve siyaset fikri bulunmadığını göstermek fikriyle demişler ki: "Said Nursî, eskiden beri arasıra peygambere verâsetlik dâvâsında bulunur. Kur'ân ve iman hizmetinde müceddidlik tavrını alır, yani bazen bir nevi cezbeye mağlup olup meczubâne hareket eder."

İşte bu fıkrayla feylesofların dinsizce tabirlerle kim olursa olsun din lehinde kuvvetli hareket edenlere "vazifesini, müceddidlik irsiyetiyle yapıyor" diye, hem bir kısım kardeşlerimiz haddimden çok ziyade hüsn-ü zanlarını tenkit etmek.. hem bana bir cezbe isnad ile şiddetlerimde beni siyasetten ve cezadan tebrie etmek.. ve bize muârız ve düşman olanları bir derece okşamak.. ve işaret-i Kur'âniye ve kerâmât-ı Aleviye ve Gavsiye hakikatlerinin kuvvetli olduklarını göstermek.. ve herkese kıyasen bende dahi bulunması tahminlerince muhakkak olan hubb-u câh ve enaniyet ve hodfürûşluğu kırmak için, o dinsizce feylesofâne tabiri istimâl etmişler.

O tabire karşı Risale-i Nur, baştan nihâyetine kadar güneş gibi bir cevaptır. Ve mesleğimiz, terk-i enaniyet ve uhuvvet olmasından, bizde hodfürûşâne şatahat bulunmadığından, Yeni Said'in Risale-i Nur zamanındaki mahviyetkârâne hayatı ve mübarek kardeşlerinin ifratkârâne hüsn-ü zanlarını hatıra bakmayarak mükerrer derslerle tâdil etmesi, o tabir ile işmam edilen manayı tam çürütüyor, izale eder.

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Bizi ihbar edene ve yazana zarar gelmemek için, şimdilik ehl-i vukûfun ittifakıyla kararlarını size göndermeyeceğim. Bu son ehl-i vukûf, bütün kuvvetiyle bizi kurtarmak ve ehl-i dalâlet ve bid'iyyâtın şerrinden muhafaza etmek için çalışmışlar, bize isnad edilen bütün suçlardan tebrie ediyorlar. Ve Risale-i Nur'dan tam ders aldıklarını ihsas edip, Risale-i Nur'un ilmî ve imanî kısmının ekseriyet-i mutlaka ile vâkıfâne yazıldığını.. ve Said ise hem samimî, hem ciddî kanaatlerini beyan ederek "Ondaki kuvvet ve iktidar, isnad edildiği gibi tarîkat icadı veya cemiyet kurmak veya hükûmet ile mübâreze etmek değildir, belki yalnız Kur'ân'ın hakikatlerini muhtaçlara bildirmek kuvvet ve iktidarıdır" diye müttefikan karar vermişler. Ve gayr-i ilmî tabir ettikleri mahremlere karşı demişler ki: "Bazen cezbeye ve şuurun heyecanına ve ihtilâl-i ruhiyeye kapılmasından, bu eserler ile mesul olmamak lâzım geliyor." manasını ifham ediyorlar. Ve "Eski Said, Yeni Said" tabirinde, iki şahsiyet ve ikincisinde fevkalâde bir kuvvet-i imaniye ve ilm-i hakâik-i Kur'âniye manasını, feylesofların hatırı için "Bir nevi cezbe ve ihtilâl-i dimağiye ihtimali var." diye hem bizi şiddetli tabiratın mesuliyetinden kurtarmak, hem muârızlarımızı okşamak için "Sem u basar cihetinde halüsinasyon hastalığı ihtimali nazar-ı dikkate alınabilir." demişler.

Onların bu ihtimalini esasıyla çürüten, ellerine geçen ve bütün akılları geri bırakan Nur Risaleleri ve bütün avukatlara hayret veren Müdâfaa ve Meyve Risaleleri kâfi ve vâfi bir cevaptır. Ben çok şükrediyorum ki, bir hadis-i şerifin mazhariyeti bu ihtimal ile bana verilmiş.

Hem o ehl-i vukûf, bütün kardeşlerimizi ve beni tam tebrie edip derler: "Said'in âlimâne ve vâkıfâne eserlerine iman ve âhiretleri için bağlanmışlar. Hiçbir cihette hükûmete karşı bir sû-i kastlarına dair bir sarâhat ve bir emâre, ne muhaberelerinde ve ne de kitap ve risalelerinde bulmadık." diye o heyetin ittifakıyla karar verip biri feylesof Necati, biri Yusuf Ziya (âlim), biri de feylesof Yusuf nâmlarında imza etmişler.

Latîf bir tevâfuktur ki; biz bu hapse kendimiz hakkında "Bir Medrese-i Yusufiye ve Meyve Risalesi onun meyvesidir" dediğimiz gibi, bu iki Yusuf dahi perde altında "Biz dahi o Medrese-i Yusufiye'deki derse hissedarız" lisân-ı hâlleriyle ifade etmeleridir.

Hem cezbeye latîf bir delilleridir ki: "Otuz Üçüncü Söz ve otuz üç pencereli Otuz Üçüncü Mektup" gibi tabirleri, hem kendi kedisinin "Yâ Rahîm! Yâ Rahîm!" tesbihini işitmesi, hem kendini bir mezar taşı görmesi, cezbe ve halüsinasyon ihtimaline delil göstermeleridir.

Said Nursî

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1]

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Madem biz, çok emârelerle inâyet altındayız.. ve madem gayet çok ve insafsız düşmanlara karşı Risale-i Nur mağlup olmadı, Maârif Vekili'ni ve Halk Fırkası'nı bir derece susturdu.. ve madem bu kadar geniş bir sahada ve meselemizi pek ziyade îzâm ile hükûmeti telâşa düşürenler, her hâlde iftiralarını ve yalanlarını bir derece setretmeye bahâneler ile çalışacaklar… *Elbette bize lâzım; kemâl-i teslimiyetle sabır ve temkinde bulunmak.. ve bilhassa inkisar-ı hayale düşmemek.. ve bazen ümidin hilâf-ı zuhuruyla me'yus olmamak.. ve muvakkat fırtınalar ile sarsılmamak!..*

---

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

Evet, gerçi inkisar-ı hayal, ehl-i dünyada kuvve-i mâneviyelerini ve şevklerini kırar. *Fakat meşakkat ve mücâhede ve sıkıntıların altında inâyet ve rahmetin iltifatlarını gören Risale-i Nur şâkirtlerine inkisar-ı hayal, gayretlerini ve ileri atılmasını ve ciddiyetlerini takviye etmek lâzım geliyor.* Kırk sene evvel ehl-i siyaset, bana bir cinnet-i muvakkata isnadıyla tımarhâneye sevkettiler. Ben onlara dedim: "Sizin akıllılık dediğinizin çoğunu ben akılsızlık biliyorum. O çeşit akıldan istifa ediyorum. وَكُلُّ النَّاسِ مَجْنُونٌ وَلٰكِنْ عَلٰى قَدَرِ الْهَوٰى اِخْتَلَفَ الْجُنُونُ[1] kaidesini sizlerde görüyorum" demiştim. Şimdi dahi beni ve kardeşlerimi şiddetli bir mesuliyetten kurtarmak fikriyle bana mahrem risale cihetiyle arasıra bir cezbe, bir cinnet-i muvakkata isnad edenlere aynı sözleri tekrarla beraber, iki cihetle memnunum:

Birisi: Hadis-i sahihte vardır ki; *"Bir adam kemâl-i imanı kazandığına, avâm-ı nâsın akıllarının tavrı haricindeki yüksek hâllerini mecnunluk, divanelik saymaları, onun kemâl-i imanına ve tam itikadına delâlet eder."*[2] diye ferman ediyor.

İkinci Cihet: *Ben, bu hapisteki kardeşlerimin selâmetleri ve necatları ve zulmetten kurtulmaları için değil yalnız bir divanelik isnadını, belki kemâl-i fahir ve ferahla tamam aklımı ve hayatımı feda etmesini kabul ediyorum.* Hatta siz münasip görürseniz, o üç zâtlara benim tarafımdan bir teşekkürnâme yazılsın ve onları mânevî kazançlarımıza teşrik ettiğimiz bildirilsin.

Aziz, sıddık kardeşlerim. Ve hizmet-i Kur'âniye'de ve imaniyede hâlis arkadaşlarım. Ve hak ve hakikat ve berzah ve âhiret yolunda ayrılmaz yoldaşlarım,

Biz birbirimizden ayrılmak zamanı yakın olması cihetiyle, sıkıntıdan neşet eden gerginlikler ve kusurlar yüzünden, İhlâs Risalesi'nin düsturları muhafaza edilmediğinden, siz birbirinizle tamam helâllaşmak lâzımdır ve zarurîdir.

Siz, birbirinize en fedakâr nesebî kardeşten daha ziyade kardeşsiniz. Kardeş ise, kardeşinin kusurunu örter, unutur ve affeder. Ben burada

---

1 Herkes mecnûndur. Fakat boş şeylerle meşgul olma nisbetinde mecnûnluk derecesi farklılık arz eder.

2 İmâm Rabbânî, *el-Mektûbât* 1/77 (65. Mektup). Ayrıca bkz: Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 3/68, 71; Abd İbni Humeyd, *el-Müsned* s.289; İbni Hibbân, *es-Sahîh* 3/99.

hilâf-ı me'mûl ihtilâfınızı ve enaniyetinizi nefs-i emmâreye vermiyorum ve Risale-i Nur şâkirtlerine yakıştıramıyorum. Belki nefs-i emmâresini terk eden evliyalarda dahi bulunan bir nevi muvakkat enaniyet telâkki ediyorum. Siz benim bu hüsn-ü zannımı inat ile kırmayınız, barışınız!..

Kardeşlerim,

Ehl-i vukûf raporundan anlaşılıyor ki: Risale-i Nur, bize karşı bütün muârız tâifeleri mağlup ediyor ki; "Hüccetullahi'l-Bâliğa ve İhtiyar ve İhlâs Risaleleri"ni tekrar ile nazar-ı dikkati celbediyorlar. Hem gayet sathî ve cevapları pek zâhir ve güya mutaassıbâne hocavâri tenkitleri.. ve hiç münasebeti olmayan ve hakikî mutâbık olan meseleleri anlamadan "mâbeynlerinde tezat var" demeleri.. ve risalelerin yüzde doksanını tamamıyla çekinmeyerek tasdik ve takdirleri ve teslimleri.. ve Hücumât-ı Sitte Zeyli'nin pek şiddetli bir sûrette yeni icatlara fetva verenleri cerh ve tezyif etmesine mukabil, yalnız nezahet-i lisaniye demişler.. ve dinsizler tarafından öldürülen mazlum ve dindar hıristiyanlar âhirzamanda bir nevi şehit olabilir dediğimi.. baş açık namaz kılmak ve Türkçe ezan okumaya Zeyl'in şiddet-i hücumunu zıt göstermeleri ile iktifâ etmeleri, katiyen onların Risale-i Nur'a karşı mağlûbiyetlerini gösteriyor kanaatini veriyor.

Said Nursî

On Dördüncü Şua

İfademin Kısacık Bir Tetimmesi

Afyon Mahkemesi'ne beyan ediyorum ki:

Nazarınıza ve kanun adaletine takdim edilen ifademde bulunan; üç vecihle kanunsuz menzilimi basmak, beni sorguya çekmek ve tevkif etmek, üç büyük mahkemelerin hürmetlerini kırmak ve haysiyet ve adaletlerine ilişmektir, belki istihfaf etmektir.

Çünkü üç mahkeme ve üç ehl-i vukûfun iki sene, yirmi senelik kitaplarımı ve mektuplarımı inceden inceye tetkikinden sonra ittifakla hem bize beraat verildi, hem kitaplarımız ve mektuplarımız iade edildi. Ve beraattan sonra üç sene fevkalâde bir inzivâ ve şiddetli bir tarassut altında haftada yalnız zararsız bir mektup bazı dostlarıma yazardım. Dünya ile alâkam kesilmiş gibi idi ki, serbestiyet verildiği hâlde memleketime gitmedim. Şimdi aynı meselede o üç mahkemenin âdilâne hükümlerini hiçe saymak gibi meseleyi tazelendirmek, onların şerefini kırıyor. Benim hakkımda adalet eden o mahkemelerin haysiyetini muhafaza için mahkemenizden rica ederim. O aynı mesele olan "Risale-i Nur" ve "cemiyetçilik" ve "tarîkatçılık" ve "ihlâl-i emniyet ve âsâyişi bozmak" ihtimalinden başka bir sebep, bir mesele bulunuz, beni onunla muâheze ediniz. Benim kusurlarım çoktur. Ben de size mesuliyetime dair yardım edeceğime karar verdim. Çünkü hapsin haricinde hapisten çok ziyade azap çektim. Şimdi benim için medar-ı rahat; ya kabir, ya hapistir. Hakikaten hayattan usandım. Bu yirmi sene haps-i münferitteki tâzib ve işkenceli tarassutlar, ihânetler artık yeter. *Sonra gayretullaha dokunur, bu vatana yazık olur. Sizlere hatırlatıyorum.* Bizim en metin melce ve siperimiz:

حَسْبُنَا اللهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ[1]

حَسْبِيَ اللهُ لَا إِلٰهَ إِلَّا هُوَ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَهُوَ رَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ[2]

---

1 "Allah bize yeter. O ne güzel vekildir!" (Âl-i İmran sûresi, 3/173).

2 "Bana (yardımcı ve destekçi olarak) Allah kâfidir. O'ndan başka hiçbir ilâh yoktur. Ben O'na dayandım, O'na güvendim ve O, (bütün kâinatın, bütün varlıkların idare merkezi olan) Büyük Arş'ın Rabbi, (bütün kâinatın mutlak Sultanı, bütün varlıkların yegâne sığınağı, besleyip yaşatanı, koruyup gözetenidir)." (Tevbe sûresi, 9/129)

بِسْـــمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَبِهِ نَسْتَعِينُ[1]

(On sekiz sene sükûttan sonra mecburiyet tahtında bu istida, mahkemeye ve sureti Ankara'ya, makamata verilmişken, tekrar vermeye mecbur olduğum, iddianâmeye karşı itiraznâmemdir.)

Malûm olsun ki, Kastamonu'da üç defa menzilimi taharri etmek için gelen iki müddeiumumî ve iki taharri komiserine ve üçüncüde polis müdürüne ve altı-yedi komiser ve polislere ve Isparta'da müddeiumumînin suâllerine ve Denizli ve Afyon Mahkemeleri'ne karşı dediğim ayn-ı hakikat küçük bir müdâfaanın hülâsasıdır; şöyle ki:

Onlara dedim: "Ben on sekiz, yirmi senedir münzevî yaşıyorum. Hem Kastamonu'da sekiz senedir karakol karşısında ve sair yerlerde dahi yirmi senedir daima tarassut ve nezaret altında kaç defa menzilimi taharri ettikleri hâlde, dünya ile siyasetle hiçbir tereşşuh, hiçbir emâre görülmedi. Eğer bir karışık hâlim olsaydı, oranın adliye ve zabıtası bilmedi veya bildi, aldırmadı ise, elbette benden ziyade onlar mesuldürler. Eğer yoksa, bütün dünyada kendi âhireti ile meşgul olan münzevîlere ilişilmediği hâlde, neden bana lüzumsuz, vatan ve millet zararına bu derece ilişiyorsunuz?"

Biz Risale-i Nur şâkirtleri, Risale-i Nur'u değil dünya cereyanlarına, belki kâinata da âlet edemeyiz. Hem Kur'ân, bizi siyasetten şiddetle men etmiş. Evet, Risale-i Nur'un vazifesi ise, hayat-ı ebediyeyi mahveden ve hayat-ı dünyeviyeyi de dehşetli bir zehire çeviren küfr-ü mutlaka karşı imanî olan hakikatlerle gayet kat'î ve –en mütemerrit zındık feylesofları dahi imana getiren– kuvvetli burhanlarla Kur'ân'a hizmet etmektir. Onun için Risale-i Nur'u hiçbir şeye âlet edemeyiz.

Evvelâ: *Kur'ân'ın elmas gibi hakikatlerini, ehl-i gaflet nazarında bir propaganda-yı siyaset tevehhümüyle cam parçalarına indirmemek ve o kıymettar hakikatlere ihânet etmemektir.*

Sâniyen: *Risale-i Nur'un esas mesleği olan şefkat, hak ve hakikat ve vicdan, bizleri şiddetle siyasetten ve idareye ilişmekten men etmiş. Çünkü tokada ve belâya müstehak ve küfr-ü mutlaka düşmüş bir-iki*

[1] Ancak O'ndan yardım dileriz.

dinsize müteallik, yedi-sekiz çoluk-çocuk, hasta, ihtiyar, mâsumlar bulunur. Musibet ve belâ gelse, o bîçareler dahi yanarlar.[1] *Bunun için, neticenin de husûlü meşkûk olduğu hâlde, siyaset yoluyla idare ve âsâyişin zararına hayat-ı içtimaiyeye karışmaktan şiddetle men edilmişiz.*

Sâlisen: *Bu vatanın ve bu milletin hayat-ı içtimaiyesi bu acîb zamanda anarşilikten kurtulmak için beş esas lâzım ve zaruridir: Hürmet, merhamet, haramdan çekinmek, emniyet, serseriliği bırakıp itaat etmektir.*

Risale-i Nur hayat-ı içtimaiyeye baktığı zaman, bu beş esası kuvvetli ve kudsî bir surette tesbit ve tahkim ederek, âsâyişin temel taşını muhafaza ettiğine delil ise, bu yirmi sene zarfında Risale-i Nur'un yüz bin adamı vatan ve millete zararsız birer uzv-u nâfi hâline getirmesidir. Isparta ve Kastamonu vilayetleri buna şahittir. Demek Risale-i Nur'un –ekseriyet-i mutlaka– eczalarına ilişenler, her hâlde bilerek veya bilmeyerek anarşilik hesabına, vatana ve millete ve hâkimiyet-i İslâmiye'ye hıyanet ederler.

Risale-i Nur'un yüz otuz risalelerinin bu vatana yüz otuz büyük faydasını ve hasenesini vehham ehl-i gafletin sathî nazarlarında kusurlu tevehhüm edilen iki-üç risalenin mevhum zararları çürütemez. Onları bunlarla çürüten, gayet derecede insafsız bir zâlimdir.

Amma benim ehemmiyetsiz şahsımın kusurları ise bilmecburiye, istemeyerek derim ki: Yirmi iki sene müddetinde, gurbette, haps-i münferit hükmünde, yalnız ve münzevî olarak hayat geçiren.. ve bu müddet zarfında ihtiyârıyla bir defa çarşıya ve mecma-ı nâs büyük camilere gitmeyen.. ve çok tazyik ve sıkıntı verildiği hâlde, bütün emsâli menfîlere muhalif olarak istirahati için birtek defa hükûmete müracaat etmeyen.. ve yirmi sene zarfında hiçbir gazeteyi okumayan ve dinlemeyen ve merak etmeyen.. ve tam iki sene Kastamonu'da ve yedi sene başka menfâlarında bütün yakın ve görüşen dostlarının şehadetiyle küre-i arz yüzündeki boğuşmaları ve harpleri ve sulh olmuş ve olmamış ve daha kimler harp ettiklerini bilmeyen ve merak etmeyen ve sormayan.. ve üç sene yakınında konuşan radyoyu üç defadan başka dinlemeyen.. ve hayat-ı ebediyeyi imha eden ve hayat-ı dünyeviyeyi dahi elem içinde eleme, azap içinde azaba çeviren küfr-ü mutlaka karşı gâlibâne Risale-i Nur ile mukabele ettiğine onun ile imanlarını kurtaran yüz bin şahidin şehadetiyle isbat eden.. ve Kur'ân'dan tereşşuh eden Risale-i Nur ile ölümü yüz bin adam hakkında idam-ı ebedîden terhis tezkeresine çeviren bir adama bu derece ilişmek

[1] Bkz.: Enfâl sûresi, 8/25.

ve me'yus etmek ve onu ağlatmakla, o mâsum yüz binler kardeşlerini ağlatmaya hangi kanun var, hangi maslahat var?.. Adalet namına emsâlsiz bir gadir olmaz mı ve kanun hesabına, emsâlsiz bir kanunsuzluk değil mi?..

Eğer bu taharrilerde bazı vazifedar memurların itiraz ettikleri gibi *dersiniz ki*, "Sen ve bir-iki risalen, rejime ve usulümüze muhalif gidiyorsunuz."

Elcevap:

Evvelen; bu yeni usulünüzün, münzevîlerin çilehânelerine girmeye hiçbir hakkı yoktur.

Saniyen, bir şeyi reddetmek ayrıdır, kalben kabul etmemek ayrıdır. ve amel etmemek bütün bütün ayrıdır. Ehl-i hükûmet ele bakar, kalbe bakmaz. İdare ve âsâyişe ilişmeyen şiddetli muhalifler, her hükûmette bulunur. Hatta Hazreti Ömer'in *(radiyallâhu anh)* taht-ı hâkimiyetindeki Hıristiyanlara kanun-u şeriatı ve Kur'ân'ı inkâr ettikleri hâlde ilişilmiyordu. Hürriyet-i fikir ve serbestiyet-i vicdan düsturu ile Risale-i Nur'un bir kısım şâkirtleri, idareye dokunmamak şartıyla rejim ve usulünüzü ilmen kabul etmezse ve muhalif amel etse, hatta rejimin sahibine adâvet etse, onlara kanunen ilişilmez. Risaleler ise, o gibi risalelere mahrem demişiz, neşrini men etmişiz. Hatta bu defa bu hâdiseye sebebiyet veren risale, Kastamonu'da sekiz sene zarfında bir veya iki defa birtek nüsha birisi bana getirdi. Aynı günde kaybettirdik. Şimdi siz onu zorla teşhir ediyorsunuz. Ve iştihar da etti…

Malûmdur ki bir mektupta kusur olsa, yalnız o kusurlu kelimeler sansür edilir, mütebâkisine izin verilir. Eskişehir Mahkemesi'nde dört ay tetkikât neticesinde, yüz Nur Risaleleri'nde medar-ı tenkit yalnız on beş kelime bulmaları ve şimdi dört yüz sayfalı Zülfikar'ın yalnız iki sayfasında irsiyet[1] ve tesettür âyetlerinin[2] otuz sene evvel yazılmış tefsiri bulunması ve şimdiki kanun-u medenîye uygun gelmemesi kat'î isbat eder ki, onun hedefi dünya değil. Herkes ona muhtaçtır. O dört yüz sayfalık herkese menfaatli Zülfikar iki sayfa için müsâdere edilmez. O iki sayfa çıkarılsın, o mecmuamız bize iade edilsin.. ve onun iadesi hakkımızdır.

Eğer dinsizliği bir nevi siyaset zannedip, bu hâdisede bazılarının dedikleri gibi *dersiniz*: "Bu risalelerinle medeniyetimizi, keyfimizi bozuyorsun?"

---

1 Bkz.: Nisâ sûresi, 4/11, 176.

2 Bkz.: Ahzâb sûresi, 33/59; Nûr sûresi, 24/31.

Ben de derim: *"Dinsiz bir millet yaşayamaz"* dünyaca bir umumî düsturdur. Ve bilhassa küfr-ü mutlak olsa cehennemden daha ziyade elîm bir azabı dünyada dahi verdiğini, Risale-i Nur'dan Gençlik Rehberi, gayet kat'î bir surette isbat etmiş. O risale ise, şimdi resmen tab edildi.

Bir müslüman, –el-iyâzü billâh!– eğer irtidat etse küfr-ü mutlaka düşer; bir derece yaşatan küfr-ü meşkûkte kalmaz, ecnebi dinsizleri gibi de olmaz. Ve lezzet-i hayat noktasında, mâzi ve müstakbeli olmayan hayvandan yüz derece aşağı düşer. Çünkü geçmiş ve gelecek mevcudâtın ölümleri ve ebedî mufârakatları, onun dalâleti cihetiyle, onun kalbine mütemâdiyen hadsiz firaklarını ve elemleri yağdırıyor. Eğer iman gelse, kalbe girse, birden o hadsiz dostlar diriliyorlar. "Biz ölmemişiz, mahvolmamışız" lisân-ı hâlleriyle diyerek, o cehennemî hâlet, cennet lezzetine çevrilir.

Madem hakikat budur, size ihtar ediyorum: Kur'ân'a dayanan Risale-i Nur ile mübâreze etmeyiniz. O mağlup olmaz, bu memlekete yazık olur.[1(-Hâşiye)] *O başka yere gider, yine tenvir eder.*

Hem eğer başımdaki saçlarım adedince başlarım bulunsa, hergün biri kesilse, hakikat-i Kur'âniye'ye feda olan bu başı zındıkaya ve küfr-ü mutlaka eğmem ve bu hizmet-i imaniye ve nuriyeden vazgeçmem ve geçemem.

Yirmi seneden beri bir münzevînin elbette ifadedeki kusuruna bakılmaz. Risale-i Nur'u müdâfaa ettiği için "sadet haricine çıktı" denilmez.

Madem Eskişehir Mahkemesi, mahrem ve gayr-i mahrem yüz risaleleri dört ay tetkikten sonra yalnız bir-iki risalede hafif bir cezaya temas edecek bir-iki maddeden başka bulmamış ve yüz yirmi adamdan on beşine altışar ay ceza verdi. Biz dahi bu cezayı çektik.

Ve madem birkaç sene evvel Risale-i Nur'un bütün eczaları Isparta hükûmetinin eline geçti. Birkaç ay tetkikten sonra, sahiplerine iade edilmiş.

Ve madem o cezadan sonra, Kastamonu'da sekiz sene zarfında şiddetli taharriyâta zabıtayı ve adliyeyi alâkadar edecek bir tereşşuh bulunmamış.

Ve madem Kastamonu'daki son taharride bir kısım risalelerimin, hiç bulunmayacak ve neşredilmeyecek bir tarzda kaç sene evvel odun yığınları altına saklanmış olduğu göründü ve heyet-i zabıtaca tahakkuk etti.

---

1 (Hâşiye) Dört defa mübâreze zamanında gelen dehşetli zelzeleler, "Yazık olur" hükmünü isbat ettiler.

Ve madem Kastamonu'da polis müdürü ve adliyesi o saklanmış zararsız kitaplarımı bana iade etmek üzere kat'î söz verdikleri hâlde, ikinci gün birden Isparta'dan tevkif emri geldiğinden, daha o emanetlerimi almadan sevk edildim.

Ve madem Denizli ve Ankara Mahkemeleri bizi beraat ve umum risalelerimizi bize iade ettiler.

Elbette ve elbette, bu mezkûr altı hakikate binâen, Denizli Mahkemesi ve müddeiumumîsi gibi, Afyon Adliyesi ve müddeiumumîsi benim çok ehemmiyetli bu hukukumu nazar-ı dikkate almaları, vazifeleri muktezasıdır. Ve hukuk-u umumiyeyi müdâfaa eden müddeiumumîden, Risale-i Nur münasebetiyle ehemmiyetli bir hukuk-u âmme hükmüne geçen bu şahsî hukukumu da müdâfaa edeceğine ümitvarım ve bekliyorum.

Yirmi iki seneden beri hayat-ı içtimaiyeden çekilen.. ve şimdiki kanunları ve tarz-ı müdâfaayı bilmeyen.. ve Eskişehir ve Denizli Mahkemeleri'nde cerh edilmez yüz sayfalık müdâfaâtını bu yeni mahkemeye karşı da aynen takdim eden.. ve o zamana kadar kusurlarının cezasını çeken.. ve ondan sonra Kastamonu'da ve Emirdağ'da mütemâdiyen tarassut altında ve haps-i münferit tarzında yaşayan Yeni Said, sükût ile sözü Eski Said'e bırakıyor. Eski Said de diyor ki:

Yeni Said, dünyadan yüzünü çevirdiği için, ehl-i dünya ile konuşmayı, müdâfaât-ı kat'iye mecburiyeti olmadan yapmıyor, lüzum görmüyor. *Fakat bu meselede çok mâsum rençber ve esnaf adamlar, bize az bir münasebetiyle tevkif edilerek, iş zamanında, çoluk-çocuklarına nafaka tedarik edemediklerinden, şiddetli rikkatime dokundu. Derinden derine beni ağlattı. Kasem ederim, eğer mümkün olsaydı, onların bütün zahmetlerini kendime alırdım.* Zaten bir kusur varsa benimdir. Onlar mâsumdurlar. İşte bu elîm hâlet için, Yeni Said'in sükûtuna rağmen, ben diyorum:

Madem, Isparta ve Denizli ve Afyon müddeiumumîlerinin yüzer lüzumsuz suâllerine bîçare Yeni Said cevap veriyor. Benim de, on üç sene evvel, başta Kaya Şükrü olarak, Dâhiliye Vekâleti'nden ve şimdiki Adliye Vekâleti'nden hukukumuzu müdâfaa niyetiyle üç suâl sormak bir hakkımdır.

Birincisi: Risale-i Nur'un talebesi olmayan ve yanında yalnız âdi bir mektubumuz bulunan Eğirdir'li bir adamın bir jandarma çavuşuyla vukuatsız bir münakaşa-yı lisaniyesi yüzünden beni ve yüz yirmi adamı tevkif ile dört ay mahkeme tahkikinden sonra, on beş bîçareden başka, bütün beraat kazanmakla

mâsumiyetleri tahakkuk eden yüzden ziyade adamlara binler lira zarar vermek, hangi kanun iledir? Böyle imkânatı vukuat yerinde istimâl etmek hangi usul iledir? Ve Denizli'de dokuz ay tetkikten sonra, beraat kazanan yetmiş bîçarelere binler lira zarar vermek, adaletin hangi düsturu iledir?

İkinci Suâl: وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ أُخْرٰى[1] ferman-ı esasîsi ile bir kardeşin hatasıyla diğer öz kardeşi mesul olmadığı hâlde; yanlış mana verilmemek için neşrini men ettiğimiz.. ve sekiz sene zarfında bir veya iki defa elime geçen.. ve yirmi beş seneden daha evvel aslı yazılan.. ve ehemmiyetli noktalarda imanı şüphelerden ve manası anlaşılmayan bir kısım müteşâbih hadisleri inkârdan kurtaran bir küçük risalenin bizden uzak bir yerde, bilmediğimiz bir adamda bulunmasıyla.. ve yanlış mana verilmesiyle.. ve Kütahya ve Balıkesir tarafında bir dokunaklı mektup bulunmasıyla bizleri o vakit Ramazan-ı Şerif'te ve şimdi bu dehşetli soğukta pek çok mâsum rençber ve esnafları, hatta âdi ve eski bir mektubumuz yanında bulunmasıyla.. ve arabası beni gezdirmesiyle.. ve bize bir dostluk münasebetiyle.. veya bir kitabımı okumasıyla tevkif edip perişan etmek ve maddeten ve mânen onlara ve vatana ve millete, lüzumsuz bir evham yüzünden binler lira zarar vermek, hangi adalet kanunuyladır? Adliyenin hangi madde-i kanuniyesiyledir? Ayağımızı yanlış atmamak için, o kanunları bilmek talep ederiz.

Evet hem Denizli'de, hem Afyon'da tevkifimizin bir sebebinin bir hakikati şudur ki: Bir kısım hadislerin manası ve te'vili bilinmemesinden, "akıl kabul etmiyor" diye inkâr edenlere karşı avâmın imanını kurtarmak fikriyle, çok zaman evvel Dârü'l-Hikmeti'l-islâmiye'de iken ve daha evvel aslı yazılan Beşinci Şuâ, farz-ı muhâl olarak, dünyaya ve siyasete baksa ve bu zamanda da yazılsa, madem gizlidir ve taharriyâtta bizde bulunmadı.. ve gaybî haberleri doğrudur ve imanî şüpheleri izale eder.. ve âsâyişe dokunmuyor ve mübâreze etmiyor.. ve yalnız ihbar eder ve şahısları tâyin etmiyor.. ve ilmî bir hakikati küllî bir surette beyan ediyor. Elbette o hakikat-i hadîsiye bu zamanda dahi bir kısım şahıslara mutâbık çıksa.. ve münakaşaya sebep olmamak için mahkemelerin teşhir ve neşirlerinden evvel bizce tam mahrem tutulsa, adalet cihetinde hiçbir vecihle bir suç teşkil etmez. Hem bir şeyi reddetmek ayrıdır ve ilmen

[1] En'âm sûresi, 6/164; İsrâ sûresi, 17/15; Fâtır sûresi, 35/18; Zümer sûresi, 39/7; Necm sûresi, 53/38.

kabul etmemek veya amel etmemek bütün bütün ayrıdır. "O risale yakın bir istikbalde gelecek bir rejimi ilmen kabul etmiyor" diye bir suç olduğuna, dünyada adliyelerin bir kanunu bulunmasına ihtimal vermiyoruz.

Elhâsıl: *Hayat-ı ebediyeyi mahveden ve hayat-ı dünyeviyeyi dehşetli bir zehire çeviren ve lezzetini imha eden küfr-ü mutlakı, otuz seneden beri köküyle kesen.. ve tabîiyyûnun dehşetli bir fikr-i küfrîlerini öldürmeye muvaffak olan.. ve bu milletin iki hayatının saadet düsturlarını harika hüccetleriyle parlak bir surette isbat eden.. ve Kur'ân'ın hakikat-i arşiyesine dayanan Risale-i Nur, böyle küçük bir risalenin bir-iki maddesiyle değil, belki bin kusuru dahi olsa, onun binler büyük haseneleri onları affettirir, diye dâvâ ediyoruz ve isbatına da hazırız.*

Üçüncü Suâl: Bir mektubun yirmi kelimesinde beş kelime kusurlu görülse, o beş kelime sansür edilir. Mütebâkisine izin vermek bir düstur iken; Eskişehir Mahkemesi'nin dört ay tetkikten sonra, yüz bin kelime içinde zâhirî nazarda zararlı tevehhüm edilen yalnız on beş kelimeden başka bulmamasıyla.. ve Heyet-i Vekile de dört yüz sayfalı Zülfikar'ın yalnız iki sayfasında (şimdiki kanuna uygun olmamasından) otuz sene evvel yazılan iki âyetin tefsirinden başka ilişmemesi.. ve Denizli ve Ankara ehl-i vukûfu on beş sehivden başka ilişmemesiyle.. ve şimdiye kadar yüz binler adamın ıslahına vesile olmasıyla vatana ve millete bin büyük menfaati tahakkuk eden Risale-i Nur'a küçük bir hizmet eden veya kendi imanını kurtardığı için bir risalesini yazan ve Emirdağ'da garip ve ihtiyarlığıma şefkaten bana kardeşlik eden Çalışkanlar gibi rızâ-yı ilâhî için bana hizmet eden bîçareleri, iş mevsiminde ve dehşetli kışta taht-ı tevkife almak, Hükûmet-i Cumhuriye'nin hangi prensibiyle kabil-i tevkif olabilir? Ve hangi kanunu, müsaade etmeye imkânı var?

Madem cumhuriyet prensipleri hürriyet-i vicdan kanunu ile dinsizlere ilişmiyor; elbette mümkün olduğu kadar dünyaya karışmayan.. ve ehl-i dünya ile mübâreze etmeyen.. ve âhiretine ve imanına ve vatanına dahi nâfi bir tarzda çalışan dindarlara da ilişmemek gerektir ve elzemdir. Bin seneden beri *bu milletin gıda ve ilâç gibi bir hâcet-i zaruriyesi olan takvâyı ve salâhati* bu mazhar-ı enbiyâ olan Asya'da hükmeden ehl-i siyaset yasak etmez ve edemez biliyoruz.

Yirmi seneden beri münzevî yaşayan ve yirmi sene evvelki Said'in kafasıyla sorduğu bu suâllerde bu zamanın tarz-ı telâkkisine uygun gelmeyen kusurlarına bakmamak, insaniyetin muktezasıdır…

Vatan ve millet ve âsâyişin menfaati hesabına bunu da hatırlatmak bir vazife-i vataniyem olması cihetiyle derim:

*Böyle bize ve Risale-i Nur'a az bir münasebetle taht-ı tevkife alınmak, gücendirmek yüzünden vatana ve âsâyişe dindarâne menfaati bulunan pek çok zâtları idare aleyhine çevirebilir, anarşiliğe meydan verir. Evet, Risale-i Nur ile imanlarını kurtaran ve millete zararsız ve tam menfaattar vaziyete girenler yüz binden çok ziyadedir. Hükûmet-i cumhuriyenin belki her büyük dairesinde ve milletin her tabakasında faydalı ve müstakîmâne bir surette bulunuyorlar. Bunları gücendirmek değil, belki himâye etmek elzemdir.*Şekvâmızı dinlemeyen ve bizi söyletmeyen ve bahanelerle sıkıştıran bir kısım resmî adamlar, *vatan aleyhinde anarşiliğe meydan açıyorlar* diye kuvvetli bir vehim hatırımıza geliyor.

Hem maslahat-ı hükûmet namına derim:

Madem Beşinci Şuâ'ı, hem Denizli, hem Ankara Mahkemeleri tetkik edip ilişmemişler, bize verdiler. Elbette onu yeniden resmiyete koyup dedikodulara meydan açmamak, idarece zarurîdir. Biz o risaleyi, mahkemelerin ellerine geçmeden ve onu teşhirlerinden evvel gizlediğimiz gibi, Afyon Hükûmet ve Mahkemesi dahi onu medar-ı suâl ve cevap etmemeli. Çünkü kuvvetlidir, reddedilmez. Kable'l-vuku haber vermiş, doğru çıkmış. Hem hedefi dünya değil; olsa olsa, ölmüş gitmiş bir şahsa, müteaddit manalarından bir manası muvâfık geliyor. Onun dostluğu taassubuyla o gaybî ihbarı ve manayı, resmiyete koymamayı ve bizi onunla muâheze etmekle daha ziyade teşhirine yol açmamayı, vatan ve millet ve âsâyiş ve idare hesabına ihtar etmeye vicdanım beni mecbur eyledi.

Afyon Müddeiumumîsi ve Mahkeme Reisi ve Âzâlarına

Denizli'nin Adliyesine hukukumu müdâfaa için arz ettiğim Dokuz Esası aynen size de takdim ediyorum.

Yirmi senedir hayat-ı içtimaiyeyi ve bilhassa böyle resmî ve ince ve siyasî hayatı terk etmişim. O hâllere karşı alınması lâzım gelen vaziyeti bilmiyorum ve düşünmüyorum ve düşünmesi beni cidden incitiyor. Fakat mecburiyetle başka mahkemede insafsız bir zâtın, intizamsız ve mükerrer ve lüzumsuz pek çok suâllerine verdiğim cevapların hâtimesi ve hülâsası olan bu intizamsız müdâfaâtım ve istidamda belki sadet harici ve lüzumsuz tekrarât ve intizamsızlık ve aleyhime dönecek şiddetli tabirler ve bilmediğim yeni kanunlara muhalif ifadeler bulunabilir. Fakat madem hakikat üzere gidiyor; hakikatin hatırı için o kusurlara bakmamak gerektir. O istida ve müdâfaâtım Dokuz Esas üzerine gidiyor.

Birincisi

Madem Hükûmet-i Cumhuriye, cumhuriyetteki hürriyet-i vicdan düsturuyla dinsizlere ve sefâhetçilere ilişmiyor. Elbette, dindarlara ve takvâcılara da ilişmemek gerektir. Ve madem dinsiz bir millet yaşamaz.. ve Asya, din noktasında Avrupa'ya benzemez.. ve İslâmiyet, hayat-ı şahsiye ve uhreviye cihetinde Hıristiyanlığa uymaz.. ve dinsiz bir müslüman, başka dinsizler gibi olmaz... Ve bu bin seneden beri dünyayı diyanetiyle ışıklandıran ve bütün dünyanın tehâcümâtına karşı salâbet-i diniyesini kahramanâne müdâfaa eden bu vatandaki milletin bir ihtiyac-ı fıtrîsi hükmüne geçen diyanet, salâhat ve bilhassa iman hakikatlerini öğrenmesi yerlerine hiçbir terakkiyât, hiçbir medeniyet tutamaz. Ve o ihtiyacı onlara unutturamaz. Elbette bu vatandaki millete hükmeden bir hükûmet, Risale-i Nur'a adalet ve kanun ve âsâyiş cihetinde ilişemez ve iliştirmemeli…

İkinci Esas

Madem bir şeyi reddetmek başkadır ve onunla amel etmemek bütün bütün başkadır. Ve her hükûmette şiddetli muhalifler bulunur. Ve mecusi hâkimiyeti altında müslümanlar ve Hükûmet-i İslâmiye-i Ömeriye'de yahudiler ve hıristiyanlar bulunması ve âsâyişe ve idareye ilişmeyenin hürriyet-i şahsiyesi her hükûmette vardır ve ilişilmez. Ve hükûmet ele bakar, kalbe bakmaz…

Ve madem âsâyişe ve idareye ve siyasete ilişmek isteyen her hâlde, hiç şüphesiz gazetelerle ve dünya hâdisâtı ile alâkadar olacak, tâ kendine yardım eden cereyanları ve vaziyetleri ve hâdisâtı bilsin, tâ ayağını yanlış atmasın.

Ve Risale-i Nur ise, şâkirtlerini o derece men etmiş ki, benim yakın dostlarım biliyorlar ki, yirmi beş senedir değil gazeteleri okumak, belki sormasını ve merak etmesini ve düşünmesini bana terk ettirmiş. Şimdi on senedir katiyen dünya cereyanlarından ve vaziyetlerinden, Alman'ın mağlûbiyeti ve bolşeviğin istilâsından başka hiçbir haber almayacak derecede beni hayat-ı içtimaiyeden çekmiş. Elbette ve elbette, hikmet-i hükûmet ve kanun-u siyaset ve düstur-u adalet bana ve benim gibi kardeşlerime ilişemez. Ve ilişen, herhâlde ya evhamından, ya garazından veya inadından ilişir.

Üçüncü Esas

Sabık mahkememizde bir müddeiumumînin yanlış bir mana ile Beşinci Şuâ'a dair suâllerinde kanun hesabına değil, belki bir ölmüş şahsın dostluğu taassubu hesabına manasız ve lüzumsuz itirazları sebebiyle bu gelecek uzunca tafsilatı vermeye mecbur oldum.

Evvelâ, bu Beşinci Şuâ'ı hükûmetin eline geçmeden evvel biz mahrem tutuyorduk. Hem bütün taharrilerde bende bulunmadı. Hem maksadı, yalnız avâmın imanlarını şüphelerden ve müteşâbih hadisleri inkârdan kurtarmaktır. Dünya cihetine üçüncü, dördüncü derecede, dolayısıyla bakar. Hem verdiği haberler doğrudur. Hem ehl-i siyaset ve dünya ile mübâreze etmiyor, yalnız ihbar eder. Hem şahısları tayin etmiyor. Küllî bir surette, bir hakikat-i hadîsiyeyi beyan eder. Fakat, o küllî hakikati bu asırdaki dehşetli bir şahsa tam tatbik etmişler. Onun için bu senelerde yeni telif edilmiş zannıyla itiraz ettiler. Hem o risalenin aslı, Dârü'l-Hikmet'ten daha eskidir. Yalnız bir zaman sonra tanzim edildi, Risale-i Nur'a girdi. Şöyle ki:

Bundan kırk sene evvel ve Hürriyet'ten bir sene evvel İstanbul'a geldim. O zaman Japonya'nın başkumandanı, İslâm ulemâsından dinî bazı suâller sormuştu. Onları İstanbul hocaları benden sordular. Hem çok şeyleri o münasebetle suâl ettiler.

Ezcümle, bir hadiste "Âhir zamanda dehşetli bir şahıs sabah kalkar, alnında 'Hâzâ kâfir' yazılmış bulunur"[1] diye hadis var deyip benden sordular. Dedim: "Bir acîb şahıs, bu milletin başına geçer ve sabah kalkar, başına şapka giyer ve giydirir."

---

1 Bkz.: Buhârî, *tevhîd* 17; Müslim, *fiten* 101-103, 95; Tirmizî, *fiten* 59; Ebû Dâvûd, *melâhim* 14.

Bu cevaptan sonra bunu sordular: "Acaba o zaman onu giyen kâfir olmaz mı?" Dedim: "Şapka başa gelecek, 'secdeye gitme' diyecek. Fakat, baştaki iman o şapkayı da secdeye getirecek, inşaallah müslüman edecek."

Sonra dediler: "Aynı şahıs bir su içecek, onun eli delinecek ve bu hâdise ile 'Süfyan' olduğu bilinecek." Ben de cevaben dedim: "Bir darb-ı mesel var. Çok israflı adama eli deliktir denilir. Yani elinde mal durmuyor, akıyor, zâyi oluyor deniliyor. İşte o dehşetli adam bir su olan rakıya müptelâ olup, onunla hasta olacak ve kendisi hadsiz israfata girecek, başkalarını da alıştıracak."

Sonra birisi sordu ki: "O öldüğü zaman İstanbul'da Dikili Taş'ta şeytan dünyaya bağıracak ki, filân öldü." O vakit ben dedim: "Telgrafla haber verilecek." Fakat bir zaman sonra radyo çıkmış, işittim; eski cevabım tam değilmiş, bildim. Sekiz sene sonra Dârü'l-Hikmet'te iken dedim: "Şeytan gibi radyoyla dünyaya işittirecek."

Sonra "Sedd-i Zülkarneyn ve Ye'cüc ve Me'cüc ve Dâbbetü'l-arz ve Deccal ve Nüzûl-ü İsa[1]" *(aleyhisselâm)* hakkında suâller sormuşlardı. Ben de cevap vermiştim. Hatta eski risalelerimde onlar kısmen yazılmışlar. Bir zaman sonra Mustafa Kemal iki defa şifre ile Van Vilâyeti'nin eski valisi ve benim dostum Tahsin Bey'in vasıtasıyla beni, neşredilen Hutuvât-ı Sitte'ye mükâfaten taltif için Ankara'ya celbetti, gittim. Şeyh Sünûsî Kürtçe lisanı bilmediğinden, beni onun yerinde üç yüz lira maaşla vilâyât-ı şarkıye vâiz-i umumîsi, hem meb'us, hem Diyanet Riyâseti dairesinde, Dârü'l-Hikmet âzâlarıyla beraber, eski vazifemle memnun etmek ve benim Van'da temelini attığım Medresetü'z-Zehra ve Şark Dârülfünunu'ma Sultan Reşad'ın verdiği on dokuz bin altın lira, iki yüz meb'us içinde 163 meb'usun imzasıyla 150.000 banknota iblâğ edilerek kabul edildiği hâlde, ben Beşinci Şuâ aslının verdiği haberin bir kısmını, orada bir adamda gördüm. Mecburiyetle o çok ehemmiyetli vazifeleri bıraktım. Ve "Bu adamla başa çıkılmaz, mukabele edilmez" diye, dünyayı ve siyaseti ve hayat-ı içtimaiyeyi terk edip yalnız imanı kurtarmak yolunda vaktimi sarf ettim. Fakat bazı zâlim ve insafsız memurlar, bana dünyaya bakacak iki-üç risaleyi yazdırdılar.

Sonra bazı zâtlar, âhirzaman hâdisâtını haber veren müteşâbih hadisleri suâl etmek münasebetiyle o eski risalenin aslını tanzim ettim. Risale-i Nur'un Beşinci Şuâ'ı namını aldı. Risale-i Nur'un numaraları, telif tertibiyle değil. Meselâ, Otuz Üçüncü Mektup, Birinci Mektup'tan daha evvel telif edilmiş ve

---

1 Bkz.: Buhârî, *enbiyâ* 49; Müslim, *îmân* 155, *fiten* 34.

bu Beşinci Şuâ'ın aslı ve Risale-i Nur'un bir kısım eczaları, Risale-i Nur'dan evvel telif edilmiş. Her ne ise...

Bu makamda bir müddeiumumînin, Mustafa Kemal'e dostluğu taassubuyla, kanunsuz ve lüzumsuz ve yanlış itiraz ve suâlleri beni bu sadet harici gibi izahatı vermeye mecbur eyledi. Ben onun, adliye kanunu namına tamamen şahsî ve kanunsuz bir sözünü misal olarak beyan ediyorum.

Dedi: "Beşinci Şuâ'da sen hiç kalben nedamet etmedin mi ki, onu rakıdan ve şaraptan su tulumbası gibi tâbirlerle tezyif etmişsin?"

Ben onun bütün bütün manasız ve yanlış ve dostluk taassubuna mukabil derim: "Kahraman ordunun zaferi ve şerefi ona verilmez, yalnız onun bir hissesi olabilir. Nasıl ki ordunun ganimeti, malları, erzakları bir kumandana verilse zulümdür, dehşetli bir haksızlıktır…"

Evet nasıl o insafsız, o çok kusurlu adamı sevmemekle beni itham etti, âdeta vatan hâini yaptı. Ben de onu, orduyu sevmemekle itham ediyorum. Çünkü bütün şerefi ve mânevî ganimeti o dostuna verip, orduyu şerefsiz bırakıyor. Hakikat ise müsbet şeyler, haseneler, iyilikler cemaate, orduya tevzi edilir.. ve menfiler ve tahribat ve kusurlar başa verilir. Çünkü bir şeyin vücudu, bütün şerâitin ve erkânının vücudu ile olur ki, kumandan yalnız bir şarttır. Ve o şeyin ademi ve bozulması ise, bir şartın ademiyle ve bir rüknün bozulmasıyla olur, mahvolur, bozulur. O fenalık başa ve reise verilebilir. İyilikler ve haseneler, ekseriyetle müsbet ve vücudîdir. Başlar sahip çıkamazlar. Fenalıklar ve kusurlar, ademîdir ve tahribîdir. Reisler mesul olurlar. Hak ve hakikat böyle iken, nasıl ki bir aşiret fütuhat yapsa, "Aferin Hasan Ağa"; mağlûp olsa "Aşirete tuh!" diye aşiret tezyif edilse, bütün bütün hakikatin aksine hükmedilir. Aynen öyle de beni itham eden o müddeî, bütün bütün hak ve hakikatin aksine, bir hatasıyla, güya adliye namına hükmetti.

Aynen bunun hatası gibi Eski harb-i umumîden biraz evvel, ben Van'da iken, bazı dindar ve müttakî zâtlar yanıma geldiler. Dediler ki: "Bazı kumandanlarda dinsizlik oluyor. Gel, bize iştirak et. Biz bu reislere isyan edeceğiz."

Ben de dedim: *"O fenalıklar ve o dinsizlikler, o gibi kumandanlara mahsustur. Ordu, onunla mesul olmaz. Bu Osmanlı ordusunda belki yüz bin evliya var. Ben bu orduya karşı kılıç çekmem ve size iştirak etmem."*

O zâtlar benden ayrıldılar, kılıç çektiler; neticesiz Bitlis Hâdisesi vücuda geldi. Az zaman sonra, harb-i umumî patladı. O ordu, din namına iştirak etti,

cihada girdi. O ordudan yüz bin şehitler evliya mertebesine çıkıp beni o dâvamda tasdik edip kanlarıyla velâyet fermanlarını imzaladılar.

Her ne ise, biraz uzun söylemeye mecbur oldum. Çünkü hiçbir hissiyatla ve hâricî tesiratla müteessir olmamak, mâhiyetinin kat'î bir hâssası bulunan adalet hakikati namına, cüz'î ve hatta hissiyat ve tarafgirlikle bize ve Risale-i Nur'a karşı müzeyyifâne hareket eden bir müddeiumumînin acîb vaziyeti beni bu uzun ifadeye sevk etti.

Dördüncü Esas

Eskişehir Mahkemesi, yüzer risaleleri ve mektupları dört ay tetkikten sonra, yalnız yüz yirmi adamdan on beş adama altışar ay ceza ve bana da, yüz risaleden yalnız bir-iki risalede on beş kelime ile, bir sene ceza verebildi. Tarîkatçılık ve cemiyetçilik ve şapka meselelerinde beraat ettirdiler. Biz dahi o cezayı çektik. Ondan sonra Kastamonu'da çok defa taharrilerde hiçbir ilişiğimi bulmadılar. Ve kaç sene evvel Isparta'da mahrem ve gayr-i mahrem Risale-i Nur'un bütün eczaları bilâ-istisna hükûmetin eline geçti. Üç ay tetkikten sonra umumu sahiplerine iade edildi. Birkaç sene sonra, Denizli ve Ankara Mahkemeleri'nde bütün risaleler iki sene kaldı. Tamamen bize iade edildi.

Madem hakikat budur. Beni ve Risale-i Nur'un şâkirtlerini itham eden ve o gibi kanun namına kanunsuz ve garazla ve hissiyatla bizi muâheze edenler, elbette bizden evvel, hem Eskişehir Mahkemesi'ni, hem Kastamonu Hükûmeti'ni ve zabıtasını, hem Isparta Adliyesi'ni, hem Denizli Mahkemesi'ni, hem Ankara'nın Ağırceza Mahkemesi'ni itham edip, onları –varsa– suçumuza tam teşrik ediyorlar. Çünkü bir suçumuz olsaydı, bu üç-dört hükûmet yakınında çok zaman tecessüsüyle görmedi veya aldırmadı ve iki mahkeme iki sene inceden inceye bakıp bilmedi veya aldırmadı; bizden ziyade onlar suçlu olurlar. Hâlbuki bizde dünyaya karışmak arzusu bulunsaydı, böyle sinek vızıltısı gibi değil, top güllesi gibi ses ve patlak verecekti.

Evet, 31 Mart'ta Divan-ı Harb-i Örfî'de ve Mustafa Kemal'in hiddetine karşı, divan-ı riyâsette şiddetli ve dokunaklı ve serbest müdâfaa eden bir adamı, on sekiz sene zarfında "kimseye sezdirmeden dünya entrikalarını çeviriyor" diye itham eden, elbette bir garazla eder. Biz Denizli Müddeiumumîsi'nden ümit ettiğimiz gibi, Afyon Müddeiumumîsi'nden de ümit ederiz ki, bizi böylelerin itirazından ve garazlarından kurtarsın ve hakikat-i adaleti göstersinler.

Beşinci Esas

Risale-i Nur şâkirtlerinin, mümkün olduğu kadar siyasete ve idare işine ve hükûmetin icraatına karışmamak bir düstur-u esasîleridir. Çünkü hâlisâne hizmet-i Kur'âniye, onlara herşeye bedel, kâfi geliyor.

• Hem şimdi hükmeden öyle kuvvetli cereyanlar içinde siyasete girenlerden hiçbir kimse, istiklâliyetini ve ihlâsını muhafaza edemez. Her hâlde bir cereyan onun hareketini kendi hesabına alacak, dünyevî maksadına âlet edecek, o hizmetin kudsiyetini bozacak.

• Hem maddî mübârezede şu asrın bir düsturu olan eşedd-i zulüm ve eşedd-i istibdat ile, birinin hatasıyla onun mâsum çok taraftarlarını ezmek lâzım gelecek. Yoksa, mağlûp düşecek.

• Hem dünya için dinini bırakan veya âlet edenlerin nazarlarında Kur'ân'ın hiçbir şeye âlet olmayan kudsî hakikatleri, bir propaganda-yı siyasete âlet olmuş tevehhüm edilecek.

• Hem milletin her tabakası, muvâfıkı ve muhalifi, memuru ve âmîsinin o hakikatlerde hisseleri var ve onlara muhtaçtırlar.

Risale-i Nur şâkirtleri, tam bîtarafâne kalmak için siyaseti ve maddî mübârezeyi tam bırakmak ve hiç karışmamak lâzım gelmiş.

Altıncı Esas

Bu meselede benim şahsımın veya bazı kardeşlerimin kusuruyla Risale-i Nur'a hücum edilmez. O doğrudan doğruya Kur'ân'a bağlanmış ve Kur'ân dahi Arş-ı Âzam'la bağlıdır. Kimin haddi var, elini oraya uzatsın ve o kuvvetli ipleri çözsün?

Hem bu memlekete maddî ve mânevî bereketi ve fevkalâde hizmeti, otuz üç âyât-ı Kur'âniye'nin işârâtıyla ve İmam Ali (radiyallâhu anh)'ın üç keramet-i gaybiyesiyle ve Gavs-ı Âzam'ın (kuddise sirruh) kat'î ihbarıyla tahakkuk etmiş olan Risale-i Nur, bizim âdi ve şahsî kusurlarımızla mesul olmaz ve olamaz ve olmamalı. Yoksa bu memlekete hem maddî, hem mânevî, telâfi edilmeyecek derecede zarar olacak.

Risale-i Nur'a karşı gizli düşmanlarımızdan bazı zındıkların şeytanetiyle çevrilen plânlar ve hücumlar inşaallah bozulacaklar. Onun şâkirtleri başkalara kıyas edilmez, dağıttırılmaz, vazgeçirilmez, Cenâb-ı Hakkın inâyetiyle mağlûp

edilmezler. Eğer maddî müdâfaadan Kur'ân men etmeseydi, bu milletin can damarı hükmünde umumun teveccühünü kazanan ve her tarafta bulunan o şâkirtler, Şeyh Said ve Menemen Hâdiseleri gibi cüz'î ve neticesiz hâdiselerle buluşmazlar. Allah etmesin, eğer mecburiyet-i kat'iye derecesinde onlara zulmedilse ve Risale-i Nur'a hücum edilse, elbette hükûmeti iğfal eden zındıklar ve münafıklar bin derece pişman olacaklar.

Elhâsıl: Madem biz ehl-i dünyanın dünyalarına ilişmiyoruz; onlar da bizim âhiretimize ve imanî hizmetimize ilişmesinler.

(Eskişehir Mahkemesi'nde gizli kalmış, resmen zabta geçmemiş ve müdâfaâtımda dahi yazılmamış bir eski hâtırayı ve latîf bir vâkıa-yı müdâfaaayı beyân ediyorum.)

Orada benden sordular ki:

– "Cumhuriyet hakkında fikrin nedir?"

Ben de dedim:

– "Eskişehir mahkeme reisinden başka, daha sizler dünyaya gelmeden, benim dindar bir cumhuriyetçi olduğumu elinizdeki tarihçe-i hayâtım isbat eder. Hülâsası şudur ki; o zaman –şimdiki gibi– hâlî bir türbe kubbesinde inzivâda idim. Bana çorba geliyordu. Ben de tanelerini karıncalara verirdim, ekmeğimi onun suyu ile yerdim."

İşitenler benden soruyordular. Ben de derdim:

– "Bu karınca ve arı milletleri, cumhuriyetçidirler; o cumhuriyet-perverliklerine hürmeten tanelerini karıncalara verirdim.

Sonra dediler:

– "Sen, selef-i sâlihîne muhalefet ediyorsun?"

Cevaben diyordum:

– "Hulefâ-yı Râşidîn; her biri hem halife, hem reisicumhur idi. Sıddîk-ı Ekber *(radiyallâhu anh)*, aşere-i mübeşşereye ve sahâbe-i kirâma elbette reisicumhur hükmünde idi. Fakat manasız isim ve resim değil, belki hakikat-i adaleti ve hürriyet-i şer'iyyeyi taşıyan mana-yı dindar cumhuriyetin reisleri idiler.

İşte, Ey Müddeiumumî ve Mahkeme Âzâları! Elli seneden beri bende bulunan bir fikrin aksiyle beni itham ediyorsunuz. Eğer 'lâik cumhuriyeti' soruyorsanız, ben biliyorum ki; lâik manası, bîtaraf kalmak.. yâni hürriyet-i vicdan düsturuyla dinsizlere ve sefâhetçilere ilişmediği gibi, dindarlara ve takvâcılara da ilişmez bir hükûmet telâkki ederim. On senedir –şimdi yirmi sene oluyor ki– hayât-ı siyasiye ve içtimaiyeden çekilmişim. Hükûmet-i Cumhuriye ne hâl kesbettiğini bilmiyorum. –El-iyâzü billâh!– eğer –dinsizlik hesabına– imanına ve âhiretine çalışanları mesul edecek kanunları yapan ve kabul eden bir dehşetli şekle girmiş ise, bunu size bilâ-pervâ ilân ve ihtar ederim ki; bin canım olsa, imana ve âhiretime fedâ etmeye hazırım. Ne yaparsanız yapın! Benim son sözüm, [1] حَسْبُنَا اللّٰهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ olarak; sizin beni idam ve ağır ceza ile zulmen mahkûm etmenize mukabil derim:

Ben, Risale-i Nur'un keşf-i kat'îsi ile idam olmuyorum. Belki terhis edilip nur âlemine ve saadet âlemine gidiyorum. Ve sizi ey dalâlet hesabına bizi ezen bedbahtlar, idam-ı ebedî ile ve dâimî haps-i münferit ile mahkûm bildiğimden ve gördüğümden, tamamıyla intikamımı sizden alarak, kemâl-i rahat-ı kalble teslim-i ruh etmeye hazırım!" onlara demiştim.

Yedinci Esas

Afyon Mahkemesi başka yerlerdeki sathî tahkikata binâen bize bir cemiyet-i siyasiye noktasında bakmış. Buna cevabımız:

Evvelâ: Bütün benimle arkadaşlık eden zâtların şehadetiyle, on dokuz seneden beri hiçbir gazeteyi okumayan ve dinlemeyen ve sormayan ve bu on sene beş aydır harb-i umumîden, Alman'ın mağlûbiyetinden ve komünistin dehşetinden başka hiçbir haber almayan ve merak etmeyen ve bilmeyen bir adamın elbette siyasetle hiçbir alâkası yoktur ve siyasî cemiyetlerle hiçbir münasebeti olmaz.

Sâniyen: Risale-i Nur'un yüz otuz parçaları meydandadır. İçinde imanî hakikatlerden başka bir hedef, bir maksad-ı dünyevî olmadığını anlayan Eskişehir Mahkemesi, yalnız bir-iki risaleden başka ilişmemesi ve Denizli Mahkemesi hiçbirine ilişmemesi ve koca Kastamonu zabıtasının sekiz sene zarfında dâimî tarassutla beraber iki hizmetçimden ve yalnız üç adamdan başka bahane ile müttehem hiçbir kimseyi bulmaması kat'î bir hüccettir ki, Risale-i Nur şâkirtleri hiçbir vecihle siyasî cemiyet değiller.

---

[1] "Allah bize yeter. O ne güzel vekildir!" (Âl-i İmran sûresi, 3/173).

• Eğer iddianâmedeki cemiyetten maksadı, imanî ve uhrevî bir cemaat ise, ona cevaben deriz ki:

Eğer dârülfünun talebelerine ve her nevi esnafa birer cemiyet namı verilse, bize de o neviden bir cemiyet namı verilebilir.

• Eğer dinî hissiyatla emniyet-i dâhiliyeyi ihlâl edecek bir cemaat namı veriyorsanız, buna mukabil deriz:

Yirmi sene zarfında bu fırtınalı hâlde Nur şâkirtleri hiçbir yerde hiçbir vukuatla emniyet-i dâhiliyeye ilişmemeleri ve iliştikleri ne hükûmetçe ve ne de mahkemelerce kaydedilmemesi bu ithamı çürütüyor.

• Eğer hissiyat-ı diniyeyi kuvvetlendirmesinden istikbalde emniyet-i dâhiliyeye zarar verebilir diye bir cemiyet namı verilmişse, buna mukabil deriz:

Evvelen: Başta Diyanet Riyâseti, bütün vâizler aynı hizmeti görüyorlar.

Sâniyen: Risale-i Nur şâkirtlerinin değil emniyete ve âsâyişe zarar vermek, belki bütün kuvvet ve kanaatleriyle milleti anarşilikten muhafaza ve emniyet ve âsâyişi temin etmek için çalıştıklarına delil ise, birinci esasta beyan edilmiş.

Evet, biz bir cemaatiz. Hedefimiz ve programımız; evvelâ kendimizi, sonra milletimizi idam-ı ebedîden ve dâimî, berzahî haps-i münferitten kurtarmak.. ve vatandaşlarımızı anarşilikten ve serserilikten muhafaza etmek.. ve iki hayatımızı imhâya vesile olan zındıkaya karşı Risale-i Nur'un çelik gibi hakikatleriyle kendimizi muhafazadır.

Sekizinci Esas

Risalelerde bazı dokunaklı cümleler var diye, başka yerlerin nâkıs ve sathî tahkikatlarına binâen bizi itham ediyorlar. Buna mukabil deriz:

Madem maksadımız iman ve âhirettir, ehl-i dünya ile mübâreze değil…

Ve madem o pek cüz'î ve yalnız bir-iki risaleye mahsus ilişmek kastî değil, belki maksadımıza yürürken onlara çarpmışız; elbette bir garaz-ı siyasî manasında olamaz…

Ve madem imkânat başkadır, vukuat başkadır. Hakkımızda âsâyişe zarar "yapmış" değil, "yapabilir" diye itham ise; herkes bir adamı "öldürebilir" diye itham gibi manasız bir ithamdır…

Ve madem yirmi sene müddetinde yirmi binler adamda ve binler nüshalar ve mektuplarda hem Eskişehir, hem Kastamonu, hem Isparta, hem Denizli, şiddetli tetkik ve taharrilerde hakiki bir suç teşkil edecek maddeleri bulamadılar. Eskişehir Mahkemesi bir şey bulamadığından mecburiyetle bir lâstikli kanun maddesinden tek bir küçük risale ile bizi mesul ettiği gibi, bütün dinî dersini vereni dahi mesul eder bir tarzda, yüz adamdan on beş adama altışar ay ceza verebildi. Acaba bizim gibi bir adamın sizden olsa, bir senede yirmi mahrem mektupları bu tarzda tetkik edilse, onu mesul ve mahcup edecek yirmi cümle bulunmaz mı? Hâlbuki, bizde yirmi bin adamdan yirmi bin nüsha risale ve mektuplarda hakikî mesul edecek yirmi cümle bulamamalarından gösteriyor ki, *Risale-i Nur'un hedefi doğrudan doğruya âhirettir. Dünya ile alışverişi yoktur.*

Dokuzuncu Esas

Denizli Mahkemesi'nin insaflı müddeiumumîsinin başka yerlerin insafsız ve sathî zabıtnâmelerine binâen iddianâmede kaydettiği maddeler gibi, Afyon Mahkemesi dahi sorguda gördüğümüz vaziyet delâletiyle, aleyhimizde aynı maddeler ve tarihsiz mektuplar, hem yirmi ve on beş ve on sene zarfındaki muhaberelerden ve kat'î cevabı üçüncü esasta ve iddiamın ikinci suâlinde bulunan Beşinci Şuâ'da ve yüz otuz risalelerin yalnız dört-beş risalelerinde ve Eskişehir Mahkemesi'nin tetkikinden geçen ve cezasını çektiren ve af kanunları gören ve Denizli beraatini gören mektuplar ve risalelerde ithamımıza medar bazı bahaneler var.

Acaba, 31 Mart Hâdisesi'nde Bâb-ı Seraskerî'de Şeyhülislâm ve ulemâyı dinlemeyen sekiz taburu bir nutukla itaate getiren bir adam, sekiz sene zarfında –zabıtnâmelere göre– çalışmış, böyle yirmi otuz adamı kandırabilmiş, meselâ koca Kastamonu'da beş adamı iğfal edebilmiş denilebilir mi? İşte Kastamonu'da, Denizli Hâdisesi'nde mahrem ve gayr-i mahrem bütün evrak ve kitaplarımı odunlar yığını altından çıkarıp, üç ay tetkikten sonra yalnız Feyzi, Emin, Hilmi, Tevfik ve Sadık'tan başka kimseyi o koca Kastamonu'da bulmadılar. Bu beş zât ise, lillâh için bana şahsî hizmet münasebetiyle ve üç buçuk senede Emirdağ'da üç kardeş ve üç-dört adamı bulup göndermişler. Eğer o sathî zabıtnâmeler gibi yapsaydım, beş-on değil, belki beş yüz, belki beş bin ve belki beş yüz bin adamları kandırabilirdim. O zabıtnâmelerde ne kadar yanlışlar bulunduğuna, Denizli Mahkemesi'nde söylediğim gibi, bir-iki numûneyi beyan ediyorum:

Zaman-ı Saadetten şimdiye kadar câri bir âdet-i İslâmiye'ye ittibâen Risale-i Nur'un hususî menbaları olan yüzer âyât-ı meşhûreyi, büyük bir en'âm gibi "Hizb-i Kur'ânî" yaptığımızı, "Dinde tahrifat yapıyor" diye muâheze etmişler.

Hem bir sene cezasını çektiğim ve mahrem tutulan –ve zabıtnâmede kaydedildiği gibi odun yığınları altından çıkarılan– Tesettür Risalesi, bu sene yazılmış ve neşredilmiş gibi bizi itham etmek istiyor.

Hem Ankara'da hükûmetin riyâsetinde bulunan mâlûm birisine ettiğim itirazlara ve ağır sözlere karşı o reis mukabele etmeyip sükût etmesi.. ve o öldükten sonra, onun yanlışını gösteren bir hakikat-i hadîsiyeyi kırk sene evvel beyandaki fıtrî ve lüzumlu ve küllî ve mahrem tenkitlerim, –makam-ı iddia cerbezesiyle– ona tam tatbikle bize medar-ı mesuliyet yapılmış. Ölmüş ve hükûmetten alâkası kesilmiş bir şahsın hatırı nerede? Hükûmetin ve milletin bir hâtırası ve Cenâb-ı Hakkın bir tecellî-i hâkimiyeti olan adalet kanunları nerede?..

Hem biz, Hükûmet-i Cumhuriye esaslarından en ziyade kendimize medar-ı istinad ve onun ile kendimizi müdâfaa ettiğimiz "hürriyet-i vicdan" esası, bizim aleyhimizde medar-ı mesu'liyet tutulmuş, güya biz hürriyet-i vicdan esasına muârız gidiyoruz.

Hem bir risalede medeniyetin seyyiâtını ve kusurlarını tenkit ettiğimden hatır ve hayalime gelmeyen bir şeyi, zabıtnâmelerde isnad ediyor. Güya ben; radyo,[1(Hâşiye)] tayyare ve şimendiferin kullanılmasını kabul etmiyorum diye, terakkiyât-ı hâzıra aleyhinde bulunduğumla mesul ediyor.

İşte bu numûnelerine kıyasen ne kadar hilâf-ı adalet bir muamele olduğunu –inşaallah– insaflı, adaletli olan Denizli Müddeiumumîsi ve Mahkemesi gibi Afyon Mahkemesi göstererek, o zabıtnâmelerin evhamlarına ehemmiyet vermeyecekler.

Hem en garibi şudur ki, bir yerde demiştim:

– "Cenâb-ı Hakk'ın büyük nimetleri olan tayyare, şimendifer ve radyoyu büyük şükür ile mukabele lâzımken, beşer şükretmedi. Tayyareler ile başlarına bomba yağdı. Ve radyo, öyle büyük bir nimet-i ilâhiyedir ki; ona mukabil

1 (Hâşiye) Radyo gibi azîm bir nimet-i ilâhiyeye karşı azîm bir şükür olmak için, "Radyo, Kur'ân'ı okuyup bütün zemin yüzündeki insanlara dinlettirip küre-i havanın bir hâfız-ı Kur'ân olmasıdır." demiştim.

şükür ise o radyo, milyonlar dilli bir küllî hâfız-ı Kur'ân olup bütün zemin yüzündeki insanlara Kur'ân'ı dinlettirsin. Ve Yirminci Söz'de Kur'ân'ın medeniyet harikalarından gaybî haber verdiğini beyan ederken, bir âyetin işareti olarak "Kâfirler, şimendifer ile Âlem-i İslâm'ı mağlup ederler." demiştim. İslâmı, bu harikalara teşvik ettiğim hâlde bir sebeb-i itham olarak, şimendifer ve tayyare ve radyo gibi terakkiyât-ı hâzıra aleyhindedir diye, sâbık mahkemelerin bazı müddeiumumîleri bizi itham etmiş.

Hem hiçbir münasebeti olmadığı hâlde bir adam, Risale-i Nur'un ikinci bir ismi olan "Risaletü'n-Nur" tâbirinden, "Kur'ân'ın nurundan bir risalettir, yani bir ilhamdır ve risaletin şeriat vazifesini yapan bir varistir" demiş. İddianâmede başka yerin verdiği yanlış mana ile güya "Risale-i Nur bir resûldür." diye, benim için bir sebeb-i itham tutulmuş.

Hem müdâfaâtımda yirmi yerde kat'î bir surette hüccetler ile isbat etmişiz ki:

Bütün dünyaya karşı da olsa, dini ve Kur'ânı ve Risale-i Nur'u âlet edemeyiz ve edilmez! Ve biz, onların bir hakikatini dünya saltanatına değiştirmeyiz ve bilfiil öyleyiz! Bu dâvânın emâreleri yirmi senede binlerdir.

Hâlbuki şimdi Afyon sorgusunun gidişatında ve iddianâmede, başka zabıtnâmelere binâen, güya bizim maksadımız ve sa'yimiz "dünya entrikalarını çevirmek ve dünya garazlarına koşmak ve dini hasis şeylere âlet etmek ve kudsiyetini düşürtmektir" diye bizi itham ediyor. *Madem öyledir; ben ve biz, bütün kuvvetimizle deriz*:

حَسْبُنَا اللهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ[1]

Said Nursî

[1] "Allah bize yeter. O ne güzel vekildir!" (Âl-i İmran sûresi, 3/173).

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1]

Afyon Mahkemesi'nin Bizi İtham Etmesine Karşı İtiraznâmenin Tetimmesidir

(Bu itirazda muhatabım, Denizli mahkemesi ve müddeiumumîsi değil, belki başta Isparta ve İnebolu müddeiumumîleri olarak, yanlış ve nâkıs zabıtnâmeleriyle buradaki acîb iddianâmeyi aleyhimize verdiren garazkâr ve vehham memurlardır.)

Evvelâ, aslı ve faslı olmayan ve hatırıma gelmeyen bir siyasî cemiyet nâmını, mâsum ve siyasetle hiç alâkaları olmayan Risale-i Nur talebelerine takıp ve o daire içine giren ve iman ve âhiretinden başka hiçbir maksatları bulunmayan bîçâreleri, o cemiyetin nâşiri, ya faal bir rüknü veya mensubu veya Risale-i Nur'u okumuş veya okutmuş veya yazmış diye suçlu sayıp mahkemeye vermek, ne kadar adaletin mahiyetinden uzak olduğuna kat'î bir hüccet şudur ki:

Kur'ân aleyhinde yazılan Doktor Duzi'nin ve sâir zındıkların o muzır eserlerini okuyanlar, "hürriyet-i fikir ve hürriyet-i ilmiye" düsturuyla suçlu sayılmadığı hâlde, hakikat-i Kur'âniye'yi ve imaniyeyi, öğrenmeye gayet muhtaç ve müştâk olanlara güneş gibi bildiren Risale-i Nur'u okumak ve yazmak bir suç sayılmış. Ve hem yüz risale içinde yanlış mana verilmemek için mahrem tuttuğumuz ve neşrine izin vermediğimiz iki-üç risalede yalnız birkaç cümlelerini bahane gösterip itham etmiş. Hâlbuki o risaleleri –biri müstesna– Eskişehir Mahkemesi tetkik etmiş, icabına bakmış ve müstesna ise, hem istidamda ve hem itiraznâmemde gayet kat'î cevap verildiği ve "Elimizde nur var, siyaset topuzu yok" diye Eskişehir Mahkemesi'nde yirmi vecihle kat'î isbat edildiği hâlde o insafsız müddeiler, üç mahrem ve neşrolunmayan risalelerin üç-dört cümlelerini bütün Risale-i Nur'a teşmil eder gibi, Risale-i Nur'u okuyan ve yazanı suçlu ve beni de hükûmetle mübâreze eder diye itham etmişler.

Ben ve bana yakın ve benim ile görüşen dostlarımı işhad ve kasemle temin ederim ki; bu on seneden ziyadedir ki, iki reis ve bir mebustan ve Kastamonu valisinden başka hükûmetin erkânı, vükelâsı, kumandanları, memurları ve meb'uslarının kimler olduğunu kat'i bilmiyorum ve bilmeyi de merak etmemişim. Acaba hiç imkânı var mı ki, bir adam mübazere ettiği

[1] Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

adamları tanımasın ve bilmeye merak etmesin? Dost mu, düşman mı; karşısındakini tanımasına ehemmiyet vermesin!

Bu hâllerden anlaşılıyor ki; bililtizam, her hâlde beni mahkûm etmek için gayet asılsız bahaneleri icat ederler. Madem keyfiyet böyledir, ben de buranın mahkemesine değil, belki o insafsızlara derim:

Ben, sizin bana vereceğiniz en ağır cezanıza da beş para vermem! Ve hiç ehemmiyeti yok! Çünkü ben kabir kapısında, yetmiş yaşındayım. Böyle mazlum ve mâsum bir-iki sene hayatı, şehâdet mertebesiyle değiştirmek benim için büyük saadettir. Risale-i Nur'un binler hüccetleriyle kat'î imanım var ki; ölüm, bizim için bir terhis tezkeresidir. Eğer idam da olsa, bizim için bir saat zahmet, ebedî bir saadetin ve rahmetin anahtarı olur.

Fakat siz, ey zındıka hesabına adliyeyi şaşırtan ve hükûmeti bizimle sebepsiz meşgul eden insafsızlar! Kat'î biliniz ve titreyiniz ki; siz, idam-ı ebedî ile ve ebedî haps-i münferit ile mahkûm oluyorsunuz. İntikamımız sizden pek çok ve muzaaf bir surette alınıyor, görüyoruz, hatta size acıyoruz…

Evet, bu şehri yüz defa mezaristana boşaltan ölüm hakikatinin elbette hayattan ziyade bir istediği var. Ve onun idamından kurtulmak çaresi, insanların her meselesinin fevkinde en büyük ve en ehemmiyetli ve en lüzumlu bir ihtiyac-ı zarurî ve kat'îsidir. Acaba bu çareyi kendilerine bulan Risale-i Nur şâkirtlerini ve o çareyi binler hüccetler ile bulduran Risale-i Nur'u âdi bahaneler ile itham edenler, ne kadar kendileri hakikat ve adalet nazarında müttehem oluyor, divaneler de anlar…

Bu insafsızları aldatan ve hiçbir münasebeti olmayan, bir siyasî cemiyet vehmini veren üç maddedir:

Birincisi: Eskiden beri benim talebelerimin benim ile kardeş gibi şiddetli alâkadar olmaları, bir cemiyet vehmini vermiş.

İkincisi: Risale-i Nur'un bazı şâkirtlerinin, her yerde bulunan ve cumhuriyet kanunları müsaade eden ve ilişmeyen cemaat-i İslâmiye heyetleri gibi hareket etmelerinden bir cemiyet zannedilmiş. Hâlbuki o mahdut üç-dört şâkirdin niyetleri cemiyet memiyet değil, belki sırf hizmet-i imaniyede hâlis bir kardeşlik ve uhrevî tesânüddür.

Üçüncüsü: O insafsızlar, kendilerini dalâlet ve dünya-perestlikte bildiklerinden ve hükûmetin bazı kanunlarını kendilerine müsait bulduklarından, fikren *diyorlar ki*; "Her hâlde Said ve arkadaşları, bizlere ve hükûmetin bizim medenice nâmeşrû hevesâtımıza müsait kanunlarına muhaliftirler. Öyle ise muhalif bir cemiyet-i siyasiyedirler."

Ben de derim:

– "Hey bedbahtlar! Dünya ebedî olsaydı ve insan, içinde dâimî kalsaydı ve insanî vazifeler, yalnız siyaset bulunsaydı; belki bu iftiranızda bir mana bulunabilirdi. Hem eğer ben siyasetle işe girseydim, yüz risalede on cümle değil, belki bin cümleyi, siyasetvâri ve mübârezekârâne bulacaktınız. Hem farz-ı muhâl olarak, eğer biz dahi sizin gibi bütün kuvvetimizle dünya maksatlarına ve keyiflerine ve siyasetlerine çalışıyoruz diye –ki şeytan da bunu inandırmaya çalışamıyor ve kimseye kabul ettiremez– haydi, böyle de olsa madem bu yirmi senede hiçbir vukuatımız gösterilmiyor ve hükûmet ele bakar, kalbe bakamaz ve her bir hükûmette şiddetli muhalifler bulunur; elbette adliye kanunu ile bizleri mesul etmezsiniz! Son sözüm:

حَسْبِيَ اللّٰهُ لَآ إِلٰهَ إِلَّا هُوَ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَهُوَ رَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ[1]

Said Nursî

Denizli beraatimizden sonra üç sene münzevî ve siyasetten alâkasız olduğum hâlde Afyon hapsini netice veren bu yeni hâdisenin on vecihle kanunsuz olduğunu beyan ediyorum.

Birincisi

Üç mahkeme ve üç ehl-i vukûfun ve Ankara'nın yedi makamatında ve adliyelerin elinde iki sene Risale-i Nur tetkikten geçtiği hâlde, ittifakla hiçbiri muhalif kalmadan hem umum risalelerin beraatine, hem Said ile beraber yetmiş beş arkadaşı birlikte beraat ettirildiği ve bir gün bile ceza verilmediği hâlde, yeniden evrak-ı muzırra gibi o risalelere el uzatmak, ne derece kanunsuzdur; zerre kadar insafı olan bilir.

---

1 "Bana (yardımcı ve destekçi olarak) Allah kâfidir. O'ndan başka hiçbir ilâh yoktur. Ben O'na dayandım, O'na güvendim ve O, (bütün kâinatın, bütün varlıkların idare merkezi olan) Büyük Arş'ın Rabbi, (bütün kâinatın mutlak Sultanı, bütün varlıkların yegâne sığınağı, besleyip yaşatanı, koruyup gözetenidir)." (Tevbe sûresi, 9/129)

İkincisi

Beraattan sonra üç buçuk sene Emirdağ'da münzevî, garip yaşayan, kapısını hem dışarıdan kilit, hem içeriden sürgüyle kapayan ve yüzde bir adamı, zarurî bir iş olmadan yanına kabul etmeyen ve yirmi seneden beri devam eden telifini de bırakıp, daha telif etmeyen bir adama dünya siyaseti için kapısının kilidini kırarak gelip, Arabî evrâdından ve başındaki levha-yı imaniyeden başka taharriciler bir şey bulamadıkları hâlde, bu eziyetin verilmesi ne derece hilâf-ı kanun olduğunu, zerre kadar insafı bulunan anlar.

Üçüncüsü

Mahkemede dediği gibi, yetmiş şahidin tasdikiyle, yedi sene harb-i umumîyi bilmeyen ve merak etmeyen ve sormayan –ki şimdi on senedir aynı hâlde bulunan– ve yirmi beş seneden beri hiçbir gazeteyi okumayan ve dinlemeyen ve otuz seneden beri أَعُوذُ بِاللهِ مِنَ الشَّيْطَانِ وَالسِّيَاسَةِ[1] deyip, siyasetten bütün kuvvetiyle kaçan ve yirmi iki sene işkenceli sıkıntılar çektiği hâlde ehl-i siyasetin nazar-ı dikkatini kendine celbetmemek ve siyasete karışmamak için bir defa istirahati için hükûmete müracaat etmeyen bir adama, dehşetli bir siyasî gibi ve siyasî entrikacısı gibi onun menzilini ve inzivâgâhını basıp hasta hâlinde emsâlsiz bir sıkıntı vermek, hiçbir kanuna muvâfık gelir mi? Zerre kadar vicdanı bulunan bu hâle acıyacak.

Dördüncüsü

Eskişehir Mahkemesi'nde altı ay tetkikten sonra, sebebi de cemiyetçilik, tarîkatçılık olduğu ve o evham bahanesiyle büyük reisin ona şahsî garazıyla onun aleyhinde bazı adliyecileri teşvik ettiği hâlde, cemiyetçilik ve tarîkatçılık ve Risale-i Nur cihetinde beraat ettirip, yalnız Risale-i Nur'un bir küçük parçası olan Tesettür Risalesi'ni bahane ederek, kanun ile değil de yalnız kanaat-i vicdaniye ile yüz şâkirt içinde beş-on şâkirde altışar ay ceza verdiler ki; tetkik zamanına kadar dört buçuk ay mevkuf, yani bir buçuk ay hapis kaldıkları ve on sene sonra Denizli Mahkemesi yine dokuz ay cemiyetçilik ve tarîkatçılık gibi birkaç bahane ile yirmi senelik bütün mektubat ve telifatlarını inceden inceye tetkikle beraber, Ankara'nın Ağırceza Mahkemesi'ne beş sandık kitapları gönderdikleri ve iki sene o kitaplar ve mektuplar Ankara ve Denizli Mahkemeleri'nde tetkikten geçtikleri hâlde, o mahkemeler ittifakla

---

[1] Şeytandan ve siyasetten Allah'a sığınırım.

cemiyetçilik, tarîkatçılık[1](Hâşiye) ve sair bahaneler cihetinde beraat kararı verip o kitap ve mektupları aynen sahiplerine iade ve Said'i arkadaşlarıyla beraber beraat ettirdikleri hâlde, bir siyasî cemiyetçi nazarıyla ve entrikacı bir adam tarzında onu itham etmek ve adliye memurlarını onun aleyhinde tarîkat noktasında sevk etmek, ne kadar kanunsuz olduğunu, insaniyeti sukut etmeyen bilir.

Beşincisi

Benim ve Risale-i Nur'un mesleğinin esası ve otuz seneden beri bir düstur-u hayatım olan şefkat itibarıyla, bir mâsuma zarar gelmemek için bana zulmeden cânilere değil ilişmek, belki beddua ile de mukabele edemiyorum. Hatta en şiddetli bir garazla bana zulmeden bazı fâsık, belki dinsiz zâlimlere hiddet ettiğim hâlde değil maddî, belki beddua ile de mukabeleden beni o şefkat men ediyor. Çünkü o zâlim gaddarın, ya peder ve vâlidesi gibi ihtiyar bîçarelere veya evlâdı gibi mâsumlara maddî zarar gelmemek için, o dört-beş mâsumların hatırına binâen o zâlim gaddara ilişmiyorum. Bazen de hakkımı helâl ediyorum.

İşte bu sırr-ı şefkat içindir ki, idare ve âsâyişe katiyen ilişmediğim gibi, bütün arkadaşlarıma o derece tavsiye etmişim ki, üç vilâyetin insaflı zabıtalarının bir kısmı itiraf etmişler ki, "Bu Nur şâkirtleri mânevî bir zabıtadır. İdare ve âsâyişi muhafaza ediyorlar" dedikleri ve bu hakikate binler şahit ve yirmi sene hayatıyla tasdikleri ve binler şâkirtlerin de zabıtaca hiçbir vukuat kaydetmemeleriyle teyid ettikleri hâlde, o bîçare adamın ihtilâlci ve insafsız bir komiteci gibi menzilini basmak ve insafsız adamlar ona ihânet etmek ve menzilinde bir şey bulamamakla beraber, yüz cinâyeti bulunan bir adam gibi, hatta gayet kıymettar ve antika ve mucizeli Kur'ân'ını ve başındaki levhalarını evrak-ı muzırra gibi toplamak, acaba hangi kanun müsaade eder? Böyle âsâyişe hüsn-ü ahlâk ile hizmet eden dindar binler zâtları, evham yüzünden idare ve âsâyiş aleyhine zorla sevk etmek, hangi maslahat icabıdır?

---

1 (Hâşiye) *Nur'ların esası ve hedefi, iman-ı tahkikî ve hakikat-i Kur'âniye'dir.* Onun için üç mahkeme tarîkat noktasında beraat vermişler. Hem bu yirmi senede hiçbir adam dememiş: "Said, bana tarîkat vermiş." Hem bin seneden beri, bu milletin ekser ecdadının bağlandığı bir meslek, sebeb-i mes'uliyet olamaz. Hem gizli münafıklar, hakikat-i İslâmiyet'e tarîkat namını takıp, bu milletin dinine taarruz ettiklerine karşı gâlibâne mukabele edenler, tarîkatla itham edilmezler. Cemiyet ise, uhuvvet-i İslâmiye cihetinde bir uhrevî kardeşliktir. Yoksa siyasî cemiyet olmadığına, üç mahkeme hüküm vermişler, o cihette beraat ettirmişler.

Altıncısı

Bundan otuz sene evvel, Cenâb-ı Hakk'ın inâyetiyle dünyanın muvakkat şan ve şerefinin ve enaniyetli hodfürûşluğunun, şöhret-perestliğinin ne kadar faydasız ve manasız olduğunu, hadsiz şükür olsun ki, Kur'ân'ın feyziyle anlamış bir adamın o zamandan beri bütün kuvvetiyle nefs-i emmâresiyle mücadele edip mahviyet etmek, benliğini bırakmak, tasannû ve riyâkârlık yapmamak için elden geldiği kadar çalıştığına, ona hizmet eden veya arkadaşlık edenler kat'î bildikleri ve şehadet ettikleri hâlde ve yirmi seneden beri herkes kendi hakkında hoşlandığı ziyade hüsn-ü zan ve teveccüh-ü nas ve şahsını medh ü senâdan ve kendini mânevî makam sahibi olduğunu bilmekten herkese muhalif olarak bütün kuvvetiyle kaçtığı ve hem has kardeşlerinin onun hakkındaki hüsn-ü zanlarını reddedip, o hâlis kardeşlerinin hatırını kırması ve yazdığı cevabî mektuplarında onun hakkındaki medihlerini ve ziyade hüsn-ü zanlarını kabul etmemesi ve kendini faziletten mahrum gösterip bütün fazileti Kur'ân'ın tefsiri olan Risale-i Nur'a ve dolayısıyla Nur şâkirtlerinin şahs-ı mânevîsine verip kendini âdi bir hizmetkâr bilmesi kat'î isbat ediyor ki; şahsını beğendirmeye çalışmadığı ve istemediği ve reddettiği hâlde, onun rızası olmadan bazı dostları uzak bir yerden onun hakkında ziyade hüsn-ü zan edip medhetmeleri, bir makam vermeleri ve Kütahya havalisinde tanımadığı bir vâizin bazı sözleriyle ve Kütahya'ya hiç mektup göndermediğim ve benim imzamı taklitle yazılan ve medar-ı mesuliyet tevehhüm edilen bir mektupla ve kimin yazısı bilinmeyen dokunaklı bir kitap Balıkesir'de bulunmasıyla, acaba hangi kanun ile medar-ı mesuliyet olur ki; o bîçare hasta ve çok ihtiyar ve garibin münzevî odasına, büyük bir cinâyet işlemiş gibi, kilidini kırıp taharri memurlarını sokmak, hem evrâdından ve levhalarından başka bir bahane bulamamak, acaba dünyada hiçbir kanun, hiçbir siyaset bu taarruza müsaade eder mi?

Yedincisi

Bu sırada dâhilde o kadar dâhilî, haricî heyecanlı parti cereyanları varken ve bundan tam istifade etmek, yani mahdut birkaç arkadaşına bedel çok diplomatları kendisine taraftar kazanmak için zemin hazır iken, sırf siyasete karışmamak ve ihlâsına zarar vermemek ve hükûmetin nazarını kendine celbetmemek ve dünya ile meşgul olmamak için, bütün arkadaşlarına yazıp ki "Sakın cereyanlara kapılmayınız, siyasete girmeyiniz, âsâyişe dokunmayınız" dediği.. ve iki cereyan, bu çekinmesinden ona zarar verdikleri; eskisi

evhamından yenisi de "Bize yardım etmiyor" diye ona çok sıkıntı verdikleri hâlde, ehl-i dünyanın dünyalarına hiç karışmayıp kendi âhiretiyle meşgul olan.. ve memleketinde, Nurs Karyesi'nde öz kardeşine yirmi iki sene zarfında birtek mektup yazmayan ve o vilâyetlerdeki dostlarına yirmi senede on mektup yazmayan bir bîçareye, onun âhiret meşguliyetine bu kadar ilişmeye hangi kanun müsaade ediyor?

Vatana ve millete ve ahlâka çok zararlı olan dinsizlerin kitaplarının intişarına ve komünistlerin neşriyatına serbestiyet kanunuyla ilişilmediği hâlde; üç mahkeme, medar-ı mesuliyet olacak hiçbir maddeyi içinde bulmayan ve millet ve vatanın hayat-ı içtimaiyesini ve ahlâkını ve âsâyişini temine yirmi seneden beri çalışan ve bu milletin hakikî bir nokta-yı istinadı olan Âlem-i İslâm'ın uhuvvetini ve bu millete dostluğunu iadeye ve o dostluğun takviyesine tesirli bir surette çabalayan.. ve Diyanet Riyâseti'nin ulemâsı, tenkit niyetiyle Dâhiliye Vekili'nin emriyle üç ay tetkikten sonra, tenkit etmeyerek, tam kıymetini takdir edip "kıymettar eser" diye Diyanet Kütüphânesi'ne konulan Zülfikar ve Asâ-yı Mûsâ gibi ve –Kabr-i Peygamberî *(aleyhissalâtü vesselâm)* üzerinde alâmet-i makbuliyet olarak Asâ-yı Mûsâ mecmuasını hacılar gördükleri hâlde– Nur eczalarını evrak-ı muzırra gibi toplayıp mahkeme eline vermek, acaba hiçbir kanun, hiçbir vicdan, hiçbir insaf buna müsaade eder mi?

Sekizincisi

Yirmi iki sene sıkıntılı sebepsiz bir nefiyden sonra tam serbestiyet verildiği hâlde, binler akraba ve ahbabı bulunan doğduğu memleketine gitmeyerek gurbeti, kimsesizliği tercih ederek, tâ ki dünyaya ve hayat-ı içtimaiyeye ve siyasete temas etmeyen.. ve çok sevaplı olan câmideki cemaatin hayrını bırakıp, odasında yalnız namazını kılıp oturmasını tercih eden, yani halkın hürmetinden çekinmek olan bir hâlet-i ruhiyeyi taşıyan.. ve yirmi sene hayatının şehadetiyle ve binler Türk kıymettar zâtların tasdikiyle dindar, müttakî bir Türkü, lâkayt çok Kürtlere tercih eden; hatta mahkemede Hâfız Ali gibi kuvvetli imanı bulunan bir Türk kardeşini yüz Kürde değiştirmediğini isbat eden.. ve hürmet ve ihtiram görmemek için zaruret olmadan halklarla görüşmeyen ve camiye gitmeyen.. ve kırk seneden beri bütün kuvvetiyle, bütün âsârıyla İslâmiyet'in uhuvvetine ve müslümanların birbirine muhabbetine çalışan.. ve Türk milleti, Kur'ân'ın bayraktarı ve senâ-yı Kur'âniye'ye mazhar olduğu için o milleti çok seven ve hayatını onlar içinde geçiren bir adam hakkında sâbık vali, resmî lisanla ihânet için propaganda yapmak ve dostlarını ürkütmek

için "O Kürttür, siz Türksünüz; o Şâfiîdir, siz Hanefîsiniz" deyip, herkesi ürkütüp ondan çekindirmeye çalışması ve yirmi senede ve iki mahkemede tarz-ı kıyafeti değiştirilmeye mecbur edilmeyen ve şapka yarı askerin başından kalkmasıyla beraber, münzevî bir adamın zorla başına şapka giydirmeye cebretmeyi hangi maslahat, hangi kanun buna müsaade eder?

Dokuzuncusu

Çok mühimdir,[1(Hâşiye)] kuvvetlidir; fakat siyasete temas ettiği için sükût ediyorum.

Onuncusu

Bu da hiçbir kanun müsaade etmediği ve hiçbir maslahat bulunmadığı ve yalnız manasız evhamdan bir habbeyi kubbeler yapmaktan ve hiçbir kanuna girmeyen bir taarruzdur. Bu da mesleğimizce bakamadığımız siyasete temas etmemek için sükût ediyoruz. Böylece on vecihle kanunsuz muamelelere karşı yalnız حَسْبُنَا اللهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ[2] deriz.

Said Nursî

1 (Hâşiye) İslâm hükûmetlerinde hıristiyan ve yahudi bulunması.. ve hıristiyan ve mecusî hükûmetlerinde müslümanların bulunması gösteriyor ki, idare ve âsâyişe bilfiil ilişmeyen muhaliflere kanunca ilişilmez. Hem imkânat, medar-ı mes'uliyet olamaz. Yoksa "herkes, bir adamı öldürebilir" diye, herkesi bu imkânat ile mahkemeye vermek lâzım gelir.

2 "Allah bize yeter. O ne güzel vekildir!" (Âl-i İmran sûresi, 3/173).

Afyon Hükûmet ve Mahkemesine ve Zâbıtasına Daha Birkaç Nokta Mârûzâtım Var

Birincisi

Ekser enbiyânın şarkta ve Asya'da zuhurları ve ağleb-i hükemânın garpta ve Avrupa'da gelmeleri, kader-i ezeliyenin bir işaretidir ki; Asya'da din hâkimdir, felsefe ikinci derecededir. Bu remz-i kadere binâen, Asya'da hüküm süren dindar olmazsa da din lehine çalışanlara ilişmemeli, belki teşvik etmelidir.

İkincisi

Kur'ân-ı Hakîm, bu zemin kafasının aklı ve kuvve-i müfekkiresidir. Eğer –el-iyâzü billâh!– *Kur'ân, küre-i arzın başından çıksa, arz divane olacak. Akıldan boş kalan kafasını bir seyyâreye çarpması, bir kıyâmet kopmasına sebep olması, akıldan uzak değildir. Evet Kur'ân, arşı ferş ile bağlamış bir zincir, bir hablullahtır. Câzibe-i umumiyeden ziyade, zemini muhafaza ediyor.*

İşte bu Kur'ân-ı Azîmüşşân'ın hakikî ve kuvvetli bir tefsiri olan Risale-i Nur; bu asırda, bu vatanda bu millete, yirmi seneden beri tesirini göstermiş büyük bir nimet-i ilâhiye ve sönmez bir mucize-i Kur'âniye'dir. Hükûmet ona ilişmek ve talebelerini ondan ürkütüp vazgeçirmek değil, belki himâye etmek ve okunmasına teşvik etmek gerektir.

Üçüncüsü

Ehl-i imandan bütün gelenler, mâziye gidenlere mağfiret dualarıyla ve hasenâtlarını onların ruhlarına bağışlamalarıyla yardımlarına binâen Denizli Mahkemesi'nde demiştim:

Mahkeme-i kübrâda milyarlar ehl-i iman olan dâvâcılar tarafından Kur'ân hakikatlerine hizmet eden Nur talebelerini mahkûm ve perişan etmek isteyenlerden ve sizlerden sorulsa ki: *"Serbestiyet kanunuyla dinsizlerin, komünistlerin neşriyatlarına ve anarşiliği yetiştiren cemiyetlerine müsamahakârâne bakıp ilişmediğiniz hâlde; vatanı ve milleti anarşistlikten ve dinsizlik ve ahlâksızlıktan ve vatandaşlarını ölümün idam-ı ebedîsinden kurtarmaya çalışan Risale-i Nur ve talebelerini, hapisler ve tazyiklerle perişan*

etmek istediniz!" diye sizlerden sorulsa ne cevap vereceksiniz? Biz de sizlerden soruyoruz! Onlara demiştim. O zaman o insaflı, adaletli zâtlar; bizi beraat ettirdiler, adliyenin adaletini gösterdiler.

Dördüncüsü

Ben bekliyordum ki; ya Ankara veya Afyon, beni sorguda –pek büyük meseleler için, Nur'ların o meselelere hizmeti cihetinde– bir meşveret dairesine alıp bir suâl ve cevap beklerdim. Evet, üç yüz elli milyon müslümanların eski kardeşliğini ve muhabbetini ve hüsn-ü zannını ve mânevî yardımlarını bu memleketteki millete kazandıracak çareleri bulmak ki, en kuvvetli çare ve vesilesi Risale-i Nur olduğuna bir emâresi şudur:

Bu sene Mekke-i Mükerreme'de gayet büyük bir âlim hem Hint lisanına, hem Arap lisanına Nur'un büyük mecmualarını tercüme edip Hindistan'a ve Arabistan'a göndererek en kuvvetli nokta-yı istinadımız olan vahdet ve uhuvvet-i İslâmiye'yi temine çalıştığı gibi, Türk milletinin daima dinde ve imanda ileri olduğunu Nur Risaleleri ile gösteriyor, demişler.

Hem beklerdim ki; "vatanımızda anarşiliğe inkılâb eden komünist tehlikesine karşı Nur'ların hizmeti ne derecededir ve bu mübarek vatan, bu dehşetli seyelândan nasıl muhafaza edilecek?" gibi dağ misillü meselelerin sorulmasının lüzumu varken, sinek kanadı kadar ehemmiyeti olmayan ve hiçbir medar-ı mesuliyet olmayan cüz'î ve şahsî ve garazkârların iftiralarıyla habbe, kubbeler yapılmış meseleler için bu ağır şerâit altında hiç ömrümde çekmediğim bir perişaniyetime sebebiyet verildi. Bize üç mahkemenin sorduğu ve beraat verdiği aynı meselelerden ve âdi ve şahsî bir-iki mesele için manasız suâller edildi.

Beşincisi

Risale-i Nur'la mübâreze edilmez, o mağlup olmaz. Yirmi senedir en muannit feylesofları susturuyor. İman hakikatlerini güneş gibi gösteriyor. Bu memlekette hükmeden, onun kuvvetinden istifade etmek gerektir.

Altıncısı

Benim ehemmiyetsiz şahsımın kusurlarıyla beni çürütmek ve ihânetlerle nazar-ı âmmeden düşürmek, Risale-i Nur'a zarar vermez; belki bir cihette kuvvet verir. Çünkü benim bir fâni dilime bedel Risale-i Nur'un yüz bin nüshalarının bâki dilleri susmaz, konuşur. Ve hâlis talebeleri, binler

kuvvetli lisanlar ile o kudsî ve küllî vazife-i nuriyeyi şimdiye kadar olduğu gibi, inşaallah kıyâmete kadar devam ettirecekler.

Yedincisi

Sâbık mahkemelerde dâvâ ettiğim ve hüccetlerini gösterdiğimiz gibi; bizim gizli düşmanlarımız ve hükûmeti iğfal ve bir kısım erkânını evhamlandıran ve adliyeleri aleyhimize sevkeden resmî ve gayr-i resmî muârızlarımız, ya gayet fenâ bir sûrette aldanmış veya aldatılmış veya anarşilik hesabına gayet gaddar bir ihtilâlcidir veya İslâmiyet'e ve hakikat-i Kur'ân'a karşı mürtedâne mücadele eden bir dessas zındıktır ki; bize hücum etmek için istibdad-ı mutlaka cumhuriyet nâmını vermekle, irtidad-ı mutlakı rejim altına almakla, sefâhet-i mutlaka medeniyet nâmını takmakla, cebr-i keyfî-i küfrîye kanun nâmını vermekle; hem bizi perişan, hem hükûmeti iğfal, hem adliyeyi bizimle manasız meşgul eylediler. Onları Kahhâr-ı Zülcelâl'in kahrına havale edip, kendimizi onların şerrinden muhafaza için حَسْبُنَا اللهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ[1] kalesine iltica ederiz.

Sekizincisi

Geçen sene Ruslar, çoklukla hacıları hacca gönderip, onlar ile propaganda yapıp ki, "Ruslar başka milletlerden ziyade Kur'âna hürmetkâr" diye Âlem-i İslâm'ı din noktasında bu vatandaki dindar millet aleyhine çevirmeye çalıştığı aynı zamanda; Risale-i Nur'un büyük mecmuaları hem Mekke-i Mükerreme'de, hem Medine-i Münevvere'de, hem Şam-ı Şerif'te, hem Mısır'da, hem Halep'te âlimlerin takdirleri altında kısmen intişarlarıyla, o komünist propagandasını kırdığı gibi, Âlem-i İslâm'a gösterdi ki; *"Türk Milleti ve kardeşleri, eskisi gibi dinine ve Kur'ân'ına sahiptir ve sâir ehl-i İslâm'ın dindar büyük bir kardeşi ve Kur'ân hizmetinde kahraman kumandanıdır"* diye o ehemmiyetli, kudsî merkezlerde o Nur Mecmuaları bu hakikati gösterdiler. *Acaba Nur'un bu kıymettar hizmet-i milliyesi, bu tarz işkencelerle mukabele görse zemini hiddete getirmez mi?*

Dokuzuncusu

Denizli müdâfaâtında izahı ve isbatı bulunan bir meselenin kısacık bir hülâsasıdır.

---

1 "Allah bize yeter. O ne güzel vekildir!" (Âl-i İmran sûresi, 3/173).

Bir dehşetli kumandan dehâ ve zekâvetiyle ordunun müsbet haseneleri-ni kendine alıp ve kendinin menfî seyyielerini o orduya vererek, o efrad adedince haseneleri, gazilikleri bire indirdiği ve seyyiesini o ordu efradına isnad ederek onların adedince seyyieler hükmüne getirdiğinden, dehşetli bir zulüm ve hilâf-ı hakikat olmasından, ben kırk sene evvel beyan ettiğim bir hadisin o şahsa vurduğu tokada binâen, sâbık mahkemelerimizde bana hücum eden bir müddeiumumîye dedim: "Gerçi onu hadislerin ihbarıyla kırıyorum, fakat ordunun şerefini muhafaza ve büyük hatalardan vikâye ederim. Sen ise, birtek dostun için, Kur'ân'ın bayraktarı ve Âlem-i İslâm'ın kahraman bir kumandanı olan ordunun şerefini kırıyorsun ve hasenelerini hiçe indiriyorsun" dedim. İnşâallah, o müddeî insafa geldi, hatadan kurtuldu.

Onuncusu

Adliyede, adalet hakikati ve müracaat eden herkesin hukukunu bilâ-tefrik muhafazaya, sırf hak namına çalışmak vazifesi hükmettiğine binâendir ki; İmam Ali *(radîyallâhu anh)* hilâfeti zamanında bir yahudi ile beraber mahkemede oturup muhakeme olmuşlar.[1] Hem bir adliye reisi, bir memuru kanunca bir hırsızın elini kestiği vakit, o memurun o zâlim hırsıza hiddet ettiğini gördü, o dakikada o memuru azleyledi. Hem çok teessüf ederek dedi: "Şimdiye kadar adalet namına böyle hissiyatını karıştıranlar pek çok zulmetmişler."

Evet, "Hükm-ü kanunu icra etmekte o mahkûma acımasa da hiddet edemez; etse zâlim olur. Hatta kısas cezası da olsa, hiddetle katletse, bir nevi katil olur" diye, o hâkim-i âdil demiş.

İşte, madem mahkemede böyle hâlis ve garazsız bir hakikat hükmediyor. Üç mahkeme bizlere beraat verdiği ve bu milletin yüzde –bilseler, belki– doksanı, Nur talebelerinin zararsız olarak millete ve vatana menfaatli oldukları-na pek çok emârelerle şehadet ettikleri hâlde, burada o mâsum ve teselliye ve adaletin iltifatına çok muhtaç Nur talebelerine karşı ihânetler ve gayet soğuk hiddetli muameleler yapılıyor. Biz her musibete ve ihânetlere karşı sabra ve tahammüle karar verdiğimizden, sükût edip Allah'a havale ederek, "Belki bunda da bir hayır var" dedik. Fakat evham yüzünden ve garazkârların jurnalleriyle bu bîçare mâsumlara böyle muameleler, belâların gelmesine bir vesile olacağından korktum, bunu yazmaya mecbur oldum. Zaten bu meselede

---

[1] Bkz.: Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliyâ* 4/139-140; ez-Zehebî, *Mîzânü'l-i'tidâl* 2/353; es-Suyûtî, *Târîhu'l-hulefâ* s.184-185.

bir kusur varsa benimdir. Bu bîçareler, sırf imanları ve âhiretleri için bana rızâ-yı ilâhî dairesinde yardım etmişler. Pek çok takdire müstehak iken, böyle muameleler, hatta kışı dahi hiddete getirdi.

Hem medar-ı hayrettir ki, bu defa da yine bir cemiyet vehmini tekrar ileri sürüyorlar. Hâlbuki üç mahkeme bu ciheti tetkik edip beraat vermekle beraber, mâbeynimizde böyle medar-ı itham olacak hiçbir cemiyet, hiçbir emâre; mahkemeler, zabıtalar, ehl-i vukûflar bulmamışlar. Yalnız bir muallimin talebeleri ve dârülfünun şâkirtleri ve Kur'ân dersini veren hâfızın hıfza çalışanları gibi, Risale-i Nur talebelerinde bir uhrevî kardeşlik var. Bunlara cemiyet namını veren ve onunla itham eden, bütün esnaf ve mekteplilere ve vâizlere siyasî cemiyet nazarıyla bakmak gerektir. Bunun için ben böyle asılsız ve manasız ithamlarla buraya hapse gelenleri müdâfaa etmeye lüzum görmüyorum.

Yalnız hem bu memleketi, hem Âlem-i İslâm'ı çok alâkadar eden ve maddî ve mânevî bu vatana ve bu millete pek çok bereket ve menfaati tahakkuk eden Risale-i Nur'u üç defa müdâfaa ettiğimiz gibi, tekrar aynı hakikatle müdâfaamı men edecek hiçbir sebep yok ve hiçbir kanun ve hiçbir siyaset yasak etmez ve edemez.

Evet biz bir cemiyetiz!.. Ve öyle bir cemiyetimiz var ki; her asırda üç yüz elli milyon dâhil mensupları var.. ve her gün beş defa namazla o mukaddes cemiyetin prensipleriyle kemâl-i hürmetle alâkalarını ve hizmetlerini gösteriyorlar.. ve إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ[1] *kudsî programıyla birbirinin yardımına dualarıyla ve mânevî kazançlarıyla koşuyorlar.*

İşte biz, bu mukaddes ve muazzam cemiyetin efradındanız. Ve hususî vazifemiz de Kur'ân'ın imanî hakikatlerini tahkikî bir surette ehl-i imana bildirip onları ve kendimizi idam-ı ebedîden ve dâimî, berzahî haps-i münferitten kurtarmaktır. Sâir dünyevî ve siyasî ve entrikalı cemiyet ve komitelerle ve bizim medar-ı ithamımız olan cemiyetçilik gibi asılsız ve manasız gizli cemiyetle hiçbir münasebetimiz yoktur ve tenezzül etmiyoruz.

Ve dört mahkeme, inceden inceye tetkikten sonra, o cihette bize beraat vermişler.

Said Nursî

---

1 "Müminler birbirleriyle ancak kardeştirler." (Hucurât sûresi, 49/10)

Ankara'nın Altı Makamatına ve Afyon Ağırceza Mahkemesi'ne Verilen Müdâfaanın İtiraznâme Tetimmesi ve Lâhikasıdır

Afyon Mahkemesi'ne beyan ediyorum ki:

Artık yeter, sabır ve tahammülüm kalmadı. Yirmi iki sene sebepsiz bir nefiy içinde dâimî tarassutlarla, hem tecrid-i mutlak ve haps-i münferit tarzında beni sıkmakla beraber, altı mahkeme iki-üç meseleden başka Risale-i Nur'un yüz kitabında medar-ı mesuliyet bulmadığı hâlde, evham yüzünden ve imkânatı vukuat yerinde istimâl etmek cihetiyle, kanunsuz, bizi üç defa hapse sokup yüz binler lira Nur şâkirtlerine zarar vermek, dünyada emsâli hiç vuku bulmamış bir gadirdir ki; istikbâl ve nesl-i âti, pek şiddetli olarak, bunun o zâlim müsebbiplerini lânetle yad edecekleri gibi, mahkeme-i kübrâda dahi cehennemin esfel-i sâfilînine atmakla o zâlimleri mahkûm edeceklerine kat'î kanaatimizle şimdiye kadar bir derece teselli bulup sükût ederek tahammül ediyorduk. Yoksa hakkımızı tam müdâfaa edebilirdik.

İşte, on beş sene zarfında altı mahkeme, yirmi sene Nur Risaleleri'ni ve mektuplarımızı tetkik edip, beşi bize her cihetle beraat vermek manasıyla ilişmediler. Yalnız Eskişehir Mahkemesi tek bir mesele olan tesettür-ü nisâ hakkındaki bir küçük risalenin beş-on kelimesini bahane ederek, lâstikli bir kanunla hafif bir ceza verdiği zaman, Mahkeme-i Temyiz'den sonra lâyiha-yı tashihimde kanunsuzluğun yalnız tek bir numûnesi olarak resmen Ankara'ya yazdım ki: "Bin üç yüz elli senede, üç yüz elli milyonun kudsî bir düsturuyla dâimî ve kuvvetli bir âdet-i İslâmiye'yi ders veren ve emreden tesettür âyetini[1], eskiden bir zındığın Kur'ân'ın bu âyetine itirazına ve medeniyetin tenkidine karşı müdâfaa için üç yüz elli bin tefsirin icmâına ve hükümlerine ittibâ ederek o âyeti tefsir edip bin üç yüz elli senede geçen ecdadımızın mesleğine iktidâ eden bir adama o tefsiri için verilen ceza ve mahkûmiyeti, dünyada adalet varsa elbette o hükmü nakz edecek.. ve bu acîb lekeyi bu hükûmet-i İslâmiye'deki adliyeden silecek" diye lâyiha-yı tashihimde yazdım, oranın müddeiumumîsine gösterdim. Ondan dehşet aldı, dedi: "Aman, buna lüzum kalmadı. Cezanız az, hem pek az kaldı. Bunu vermeye lüzum kalmadı."

İşte bu numûne gibi size ve Ankara makamatına takdim edilen itiraznâme ve müdâfaanâmemde böyle acîb çok numûneleri elbette anlamışsınız.

---

1 Bkz.: Ahzâb sûresi, 33/59; Nûr sûresi, 24/31.

Ben Afyon Mahkemesinden talep ve ümit ederim ki, bu milletin ve bu vatanın menfaatine bir ordu kadar hizmeti ve bereketi bulunan Risale-i Nur'un tam serbestiyetine karar vermenizi, hakikat-i adalet namına sizden bekliyoruz. Yoksa, münasebetimle hapse giren beş-on adam arkadaşımın gitmesiyle beraber size haber veriyorum ki, beni en büyük cezaya çarpacak bir suç işleyip bu çeşit hayattan veda edeceğime mecbur eden bir fikir kalbime gelmiş. Şöyle ki:

Hükûmet'in beni tam himâye ve bana yardım etmesi, milletin maslahatına ve vatanın menfaatine çok lüzumu varken beni sıkması îma eder ki, kırk seneden beri benimle mücadele eden gizli zındıka komitesiyle şimdi onlara iltihak eden komünist komitesinden bir kısmı, ehemmiyetli birer resmî makam elde ederek karşıma çıkıyorlar. Hükûmet ise, ya bilmiyor veya müsaade ediyor diye çok emâreler bana endişe veriyor.

Reis Bey, müsaadenizle çok hayret ettiğim bir şeyi soracağım. Neden hiç siyasete karışmadığım hâlde ehl-i siyaset beni bütün hukuk-u medeniyeden ve hukuk-u hürriyetten, belki hukuk-u hayattan ıskat ediyorlar? Hatta yüz cinâyeti bulunan biri gibi, üç buçuk ay tecrid-i mutlak içinde benim hayatıma suikast edenlerin, on bir defa zehirleyen gizli düşmanlarımın şerrinden beni muhafazaya çalışan çok dikkatli kardeşlerimin ve sadık hizmetçilerimin de benimle temaslarını yasak etmişler ve ihtiyarlık ve gurbet ve hastalık içinde, yalnızlığımdan dâimî ünsiyet ettiğim mübarek ve zararsız kitaplarımın mütalâasından dahi beni mahrum etmişler?

Müddeiumuma çok rica ettim ki, "Bana bir kitabımı ver." Vaad ettiği hâlde vermedi. Yalnız olarak büyük, kilitli, soğuk bir koğuşta meşgalesiz durmaya mecbur edip, alâkadar memurları ve hademeleri bana karşı dostluk ve teselli vermek yerinde, âdetâ adâvetkârâne bakmaya teşvik ediyorlar. Bir küçük numûnesi şudur:

Müdüre, Müddeiumuma, Mahkeme Reisine bir istida yazdım. Bir kardeşime gönderdim, tâ bilmediğim yeni hurufla yazsın. Ve yazıldı, onlara verildi. Güya büyük bir suç işlemişim diye benim pencerelerimi mıhladılar. Ve duman beni sıkıyordu, bir pencereyi bırakmadım ki mıhlanmasın. Şimdi onu da mıhladılar. Hem hapis usulü tecrit on beş gün kadar olduğu hâlde, beni üç buçuk ay tecrid-i mutlakta hiçbir arkadaşımla temas ettirmediler. Hem üç aydan beri benim aleyhimde kırk sayfalık bir iddianâme yazılıp bana gösterildi. Yeni hurufu bilmediğimden, hem rahatsız ve hattım çok noksan olmasından,

çok rica ettim ki, "Bana biri iddianâmeyi okuyacak ve dilimi bilen talebelerimden benim itiraznâmemi yazacak iki adama izin veriniz" dedim, izin vermediler. Dediler, "Avukat gelsin, okusun." Sonra onu da bırakmadılar. Yalnız bir kardeşe dediler ki: "Eski hurufa çevir, ona ver." Hâlbuki, o kırk sayfayı yazmak altı-yedi günde ancak olur. Bir saatte bana okumak işini, altı-yedi güne kadar uzatmak, tâ benimle kimse temas etmesin fikri ise, pek dehşetli bir istibdat ile benim bütün hukuk-u müdâfaamı ıskat etmektir. Dünyada yüz cinâyeti bulunan ve asılacak bir adam dahi böyle muamele göremez. Ben hakikaten bu emsâlsiz işkencenin hiçbir sebebini bilmediğimden çok azap çekiyorum. Ben haber aldım ki, Mahkeme Reisi vicdanlı ve merhametlidir. Bu kanaate binâen, ilk ve son bir tecrübe olarak makamınıza bu istirhamnâme ve şekvâyı yazdım.

Tecrid-i mutlakta hasta ve perişan
Said Nursî

İddianâmede Benim Hakkımda Dört Esas Var

Birinci Esas

Güya bende tefâhur ve hodfürûşluk var ve kendimi müceddit biliyorum.

Ben, bütün kuvvetimle bunu reddederim. Hem mehdîlik isnadını hiç kabul etmediğime bütün kardeşlerim şehâdet ederler. Hatta Denizli'deki ehl-i vukûf, "Eğer Said, mehdîliğini ortaya atsa bütün şâkirtleri kabul edecek" dediklerine mukabil, Said itiraznâmesinde demiş ki: "Ben seyyid değilim; mehdî seyyid olacak."[1] diye onları reddetmiş.

İkinci Esas

Neşriyatı gizlemesi.

Gizli düşmanlar yanlış mana verdirmesin. Yoksa siyasete ve dünya âsâyişine temas cihetiyle değildir. Hem eski harf ile teksir makinesine bir bahane bulmasınlar.

Mustafa Kemal'e karşı Nur'un tokadı ise[2(Hâşiye)] altı mahkeme ve Ankara makamatı bilmiş, ilişmemişler ve bize beraat verdiler ve Beşinci Şuâ ile beraber bütün kitaplarımızı iade ettiler. Hem onun fenalığını göstermek, ordunun kıymetini muhafaza etmek içindir. Bir şahsı sevmemesi, orduyu muhabbetkârâne senâ içindir.

Üçüncüsü

"Emniyeti ihlâle teşvik ediyor" demesine mukabil; yirmi sene zarfında yüz bin adam Nurcuların, yüz bin nüsha Nur Risaleleri'nin altı mahkemede ve on vilayette emniyeti ihlâle ve âsâyişi bozmaya dair, on vilayetin zabıtaları ve altı mahkeme, hiçbir maddeyi kaydetmemesi ve bulmaması, bu acîb

---

1 Bkz.: Ebû Dâvûd, *mehdî* 4; İbni Mâce, *fiten* 34; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 1/99.

2 (Hâşiye) İddianâmede yanlış bir mana verip, Nur'un kerametlerinden tokat tarzındaki bir kısmını, medar-ı itham saymış. Güya Nur'lara hücum zamanında gelen zelzele gibi belalar Nur'un tokatlarıdır. Hâşâ sümme hâşâ!.. Biz öyle dememişiz ve yazmamışız. Belki mükerrer yerlerde hüccetleriyle demişiz ki: Nur'lar makbul sadaka gibi belaların def'ine vesiledir. Ne vakit Nur'lara hücum edilse, Nur'lar gizlenir; musibetler fırsat bulup, başımıza geliyorlar.

Evet Nur'un binler şâkirtlerinin tasdik ve müşâhedeleriyle yüzler vukuat ve hâdisât ile tesadüf ihtimali olmayan o hâdisâtın tevâfukları ve Kur'ân'ın müteaddit işaret ve tevâfukâtıyla, hatta mahkemelerde kısmen gösterildiği cihetle kat'î kanaatimiz var ki; *o tevâfukât, Risale-i Nur'un makbuliyetine bir ikram-ı ilâhîdir ve Kur'ân hesabına Nur'lara bir nevi kerametleridir.*

ithamı çürütüyor. Bu yeni iddianâmede üç mahkemenin bize beraat verdikleri aynı noktalara ait ve cevapları mükerreren verilmiş ehemmiyetsiz birkaç meseleye cevap vermek manasızdır. O meselelerle bizi itham etmek, ondan bize beraat veren Ankara Ağırceza ve Denizli ve Eskişehir Mahkemeleri'ni itham etmek hükmünde olmasından cevabını onlara bırakıyorum ve ondan başka da iki-üç mesele var:

Birisi: İki sene Denizli ve Ankara Ağırceza Mahkemeleri'nde inceden inceye tetkikten sonra, bize beraat verip o kitabı bize iade ettikleri hâlde, o Beşinci Şuâ'ın bir-iki meselesini, ölmüş gitmiş bir kumandana tatbik edip, bize suç gösteriyor. Biz dahi deriz: Ölmüş gitmiş, hükûmetten alâkası kesilmiş bir şahıs aleyhinde tatbik edilebilen küllî, haklı bir tenkidi hiçbir kanun suç saymaz.

Hem küllî bir te'vil manasından makam-ı iddia, cerbezesiyle o kumandana bir hisse çıkarıp ona tatbik etmiş. Böyle yüzde bir adam ancak fehmeden bir mana, mahrem ve gizli bir risalede bulunmasını hiçbir kanun suç sayamaz. Hem o risale harika bir tarzda müteşâbih hadislerin te'villerini beyan etmiş. O beyan otuz-kırk sene evvel olduğu ve üç mahkemeye ve mahkemenize ve Ankara'nın altı makamatına üç sene zarfında iki defa takdim edilip tenkit görmeyen müdâfaa ve itiraznâmemde kat'î cevap verildiği hâlde, o hadisin hakikatini beyan sadedinde bir kusurlu şahsa mutâbık çıkmasını hiçbir kanun suç sayamaz.

Hem o şahsı tenkit, o içinde bulunduğu ve kusurlara sebep olduğu bir inkılâbın hasenâtı yalnız onun değil, belki ordunun ve hükûmetindir. Onun da yalnız bir hissesi var. Onun kusurları için onu tenkit etmek, elbette bir suç olmadığı gibi, inkılâba hücum ediyor denilemez. Hem bu kahraman milletin ebedî bir medar-ı şerefi ve Kur'ân ve cihad hizmetinde dünyada pırlanta gibi pek büyük bir nişanı ve kılıçlarının pek büyük ve antika bir yâdigârı olan Ayasofya Câmii'ni puthâneye ve Meşîhat Dairesi'ni kızların lisesine çeviren bir adamı sevmemek bir suç olması imkânı var mı?

İddianâmede Sebeb-i İtham İkinci Mesele: Üç mahkemede ondan beraat kazandığımız ve kırk sene evvel bir hadisin[1] harika te'vilini beyan ederken, cin ve insin şeyhülislâmı Zenbilli Ali Efendi'nin "Şapkayı şaka ile dahi başa koymaya hiçbir cevaz yok." demesiyle beraber bütün şeyhülislâmlar ve bütün ulemâ-yı İslâm, cevazına müsaade etmedikleri hâlde, avâm-ı ehl-i

[1] Bkz.: Buhârî, *tevhîd* 17; Müslim, *fiten* 101-103, 95; Tirmizî, *fiten* 59.

iman onu giymeye mecbur olduğu zaman, o büyük allâmelerin adem-i müsaadeleri ile onlar tehlikede, yani ya dinini bırakmak, ya isyan etmek vaziyetinde iken, kırk sene evvel Beşinci Şuâ'ın bir fıkrası: "Şapka başa gelecek, secdeye gitme diyecek. Fakat baştaki iman o şapkayı da secdeye getirecek, inşaallah müslüman edecek." demesiyle avâm-ı ehl-i imanı hem isyan ve ihtilâlden, hem ihtiyârıyla imanını ve dinini bırakmaktan kurtardığı.. ve hiçbir kanun münzevîlere böyle şeyleri teklif etmediği.. ve yirmi senede altı hükûmet, beni onu giymeye mecbur etmediği.. ve bütün memurlar, dairelerinde ve kadınlar ve çocuklar ve câmidekiler ve ekser köylüler, onu giymeye mecbur olmadıkları.. ve şimdi resmen askerin başından kalktığı.. ve örme ve bere çok vilayetlerde yasak olmadığı hâlde; hem benim, hem kardeşlerimin bir sebeb-i ithamımız gösterilmiş. Acaba dünyada hiçbir kanun, hiçbir maslahat, hiçbir usûl bu pek manasız ithamı bir suç sayabilir mi?

Üçüncü Medar-ı İtham: Emirdağ'da emniyeti ihlâle teşviktir. Buna karşı itiraz ise:

Evvelâ: Buradaki mahkemeye, hem Ankara'nın altı makamatına bu mahkemenin mâlûmat ve müsaadesiyle verilen ve cerhedilmeyen itirazınâmedir. Onu aynen şimdi iddianâmeye karşı itiraz olarak izhar ediyorum.

Sâniyen: Emirdağ'da orada bütün benim ile konuşan zâtların şehâdetleriyle ve ahalinin ve zabıtanın tasdikiyle beraatimden sonra bütün kuvvetimle inzivâmda dünya siyasetine karışmaktan çekinmişim. Hatta telifi ve muhabereyi de bırakmıştım. Yalnız tekrarât-ı Kur'âniye ve meleklere dair iki nükteden başka telif etmedim. Ve haftada bir mektup bir yere Nur'lara teşvik için yazardım. Hatta müftü olan öz kardeşime ve yirmi sene yanımda talebelik eden ve beni çok merak eden ve bayram tebrikleri yazan o biraderime üç senede üç-dört mektup yazdım. Memleketimdeki biraderime yirmi senede hiç yazmadığım hâlde iddianâmede beni emniyeti ihlâl suçu ile itham edip ve cerbeze ile eski nakaratı tazeleyerek "İnkılaba karşı geliyor" demiş. Buna karşı deriz: Yirmi sene zarfında yirmi bin Nur nüshalarını merak ve kabul ile okuyan yirmi bin, belki yüz bin adamdan altı mahkeme ve alâkadar on vilayetin zabıtaları emniyeti ihlâle dair hiçbir maddeyi kaydetmemesi gösteriyor ki; hakkımızda binler ihtimalden ancak birtek ihtimal ile bir imkâna kat'î vukuat nazarıyla bakıyor. Hâlbuki iki-üç ihtimalden bir ihtimal olsa, eseri görülmezse hiçbir suç olmaz. Hem binler ihtimalden bir ihtimal değil, belki her adam, hem aleyhime hücum eden müddeî, çok adamları öldürebilir. Anarşist ve komünist hesabına emniyeti, âsâyişi bozabilir, emniyeti ihlâl edebilir. Demek böyle

pek acîb ve ifratkârâne imkânatı vukuat yerinde istimâl etmek, adliyeye ve kanuna karşı ihânettir.

Hem her hükûmette muhalifler bulunur. Yalnız fikren muhalefet bir suç olmaz. Hükûmet ele bakar, kalbe bakmaz. Ve bilhassa vatan ve millete zararsız, çok hizmeti ve faydası bulunan ve sonra hayat-ı içtimaiyeye karışmayan ve tecrid-i mutlakta yaşattırılan ve eserleri Âlem-i İslâm'ın en mühim merkezlerinde kemâl-i takdir ve tahsin ile karşılanan[1(Hâşiye)] bir adam hakkında bu pek acîb ve asılsız ithamları yapanlar, anarşilik belki komünistlik hesabına bilmeyerek istimâl ediliyor diye endişe ediyoruz.

Bazı emârelerle bildim ki; gizli düşmanlarımız, Nur'un kıymetini düşürmek fikriyle siyaset manasını hatırlatan mehdîlik dâvâsını tevehhüm ile güya "Nur'lar, buna bir âlettir" diye çok asılsız bahaneleri araştırıyorlar. Belki benim şahsıma karşı bu işkenceler, bu evhamlarından ileri geliyor. Ben, o gizli zalim düşmanlara ve onları aleyhimizde dinleyenlere derim:

Hâşâ sümme hâşâ!.. Hiçbir vakit böyle haddimden tecavüz edip iman hakikatlerini şahsiyetime bir makam, şan u şeref kazandırmaya âlet etmediğime bu yetmiş beş, hususan otuz senelik hayatım ve yüz otuz Nur Risaleleri ve benim ile tam arkadaşlık eden binler zâtlar şehâdet ederler.

Evet Nur şâkirtleri biliyorlar ve mahkemelerde hüccetlerini göstermişim ki; şahsıma değil bir makam, şan u şeref ve şöhret vermek ve uhrevî ve mânevî bir mertebe kazandırmak, belki bütün kanaat ve kuvvetimle ehl-i imana bir hizmet-i imaniye yapmak için, değil yalnız dünya hayatımı ve fâni makamatımı, belki –lüzum olsa– âhiret hayatımı ve herkesin aradığı uhrevî bâki mertebeleri feda etmeyi; hatta cehennemden bazı bîçâreleri kurtarmaya

---

1 (Hâşiye) Bu eserler hakkında makam-ı iddia, iddianâmesinde yüz yanlışından, sekseninci yanlışında demiş ki: "Beşinci Şuâ'daki teviller yanlıştır."

Elcevap: Beşinci Şuâ'da "Allahu âlem, bir tevili budur" cümlesi denildiğinden manası budur ki: "Bu hadisin bir ihtimal ile manası bu olmak mümkündür." demektir. Bu ise mantıkça tekzibi kabil değil. Yalnız muhâliyetini isbat ile tekzip edilebilir.

Saniyen: Yirmi seneden beri, belki kırk seneden beri benim muârızlarım ve Risale-i Nur'a itiraza çalışanlar, hiçbir tevilimizi ilmen, mantıken reddetmedikleri.. ve o muârız ulemâlarla beraber Nur şâkirtlerinin binler âlimleri tasdik edip, [1*] فِيهِ نَظَرٌ demedikleri hâlde, Kur'ân'ın kaç sûre olduğunu bilmeyen, bunu inkâr ile karşılasa ne kadar insaf haricinde olduğunu insafınıza havale ediyorum.

Elhâsıl: *Tevilin manası, hadisin veyahut âyetin birçok manalarından bir mümkün ve muhtemel manası demektir.*

[*1] Mülâhaza dairesi açık (Herkesin kabul ettiği bir görüş değil; tartışılır..)

vesile olmak için –lüzum olsa– cenneti bırakıp cehenneme girmeyi kabul ettiğimi hakikî kardeşlerim bildiği gibi, mahkemelerde dahi bir cihette isbat ettiğim hâlde, beni bu ithamla, Nur ve iman hizmetime bir ihlâssızlık isnad etmekle ve Nur'ların kıymetlerini tenzil etmekle milleti onun büyük hakikatlerinden mahrum etmektir.

Acaba bu bedbahtlar, dünyayı ebedî ve herkesi kendileri gibi "dini ve imanı, dünyaya âlet ediyor" tevehhümü ile; dünyadaki ehl-i dalâlete meydan okuyan.. ve hizmet-i imaniye yolunda hem dünyevî, hem –lüzum olsa– uhrevî hayatlarını feda eden.. ve mahkemelerde dâvâ ettiği gibi, birtek hakikat-i imaniyeyi dünya saltanatıyla değiştirmeyen.. ve siyasetten ve siyasî manasını işmam eden maddî ve mânevî mertebelerden ihlâs sırrı ile bütün kuvvetiyle kaçan.. ve yirmi sene emsâlsiz işkencelere tahammül edip siyasete –meslek itibarıyla– tenezzül etmeyen.. ve kendini nefsi itibarıyla talebelerinden çok aşağı bilen ve onlardan daima himmet ve dua bekleyen.. ve kendi nefsini çok bîçâre ve ehemmiyetsiz itikat eden bir adam hakkında, bazı hâlis kardeşleri, Risale-i Nur'dan aldıkları fevkalâde kuvve-i imaniyeye mukabil onun tercümanı olan o bîçâreye, tercümanlık münasebetiyle Nur'ların bazı faziletlerini hususî mektuplarında ona isnad etmeleri.. ve hiçbir siyaset hatırlarına gelmeyerek, âdete binâen, insanlar sevdiği âdi bir adama da "sultanımsın, velînimetimsin" demeleri nev'inden yüksek makam vermeleri.. ve haddinden bin derece ziyade hüsn-ü zan etmeleri.. ve eskiden beri üstad ve talebeler mâbeyninde câri ve itiraz edilmeyen makbul bir âdetle teşekkür manasında pek fazla medh ü senâ etmeleri.. ve eskiden beri makbul kitapların âhirlerinde mübalâğa ile medhiyeler ve takrizler yazılmasına binâen, hiçbir cihetle suç sayılabilir mi? Gerçi mübalâğa itibarıyla hakikate bir cihette muhaliftir; fakat kimsesiz, garip ve düşmanları pek çok ve onun yardımcılarını kaçıracak çok esbap varken, insafsız çok mûterizlere karşı sırf yardımcılarının kuvve-i mâneviyelerini takviye etmek ve kaçmaktan kurtarmak ve mübalâğalı medhedenlerin şevklerini kırmamak için, onların bir kısım medihlerini Nur'lara çevirip bütün bütün reddetmediği hâlde, onun bu yaşta ve kabir kapısındaki hizmet-i imaniyesini dünya cihetine çevirmeye çalışan bazı resmî memurların ne derece haktan, kanundan, insaftan uzak düştükleri anlaşılır. Son sözüm, ﴿إِنَّا لِلّٰهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ﴾[1] 'dur.

---

[1] Her musibet karşısında deriz ki: "Biz, Allah'a aidiz (O'nun mahlûku, O'nun kulları, O'nun mülküyüz; O, mülkünde dilediği gibi tasarruf eder) ve zaten O'na dönmekteyiz." (Bakara sûresi, 2/156)

Lâhika

Sorgu hâkimliğinin son tahkikat kararnâmesinin arkasında denilmiş ki: "Heyet-i Vekile, Mucizât-ı Kur'âniye'yi, yani yalnız Yirmi Beşinci Söz risalesini, üç âyetin medeniyete karşı beyanatı, şimdiki kanun-u medeniyete uygun gelmediği bahanesiyle resmen dağılmasının yasak edilmesine ve toplanmasına dört ay evvel bir karar vermiş" diye yazılı gördüm.

Buna cevaben: Mucizât-ı Kur'âniye şimdi Zülfikar'dadır ve Zülfikar'ın dört yüze yakın sayfasından yalnız iki sayfasında otuz sene evvel medeniyetin Kur'ân'a karşı tenkitlerine itiraz edilmez bir tarzda cevap verilen ve üç eski risalelerimde bulunan üç âyetin tefsiridir. Biri tesettür-ü nisvân hakkındaki âyet, ikincisi irsiyet hakkında [1] فَلِأُمِّهِ السُّدُسُ, üçüncüsü yine irsiyet hakkında [2] فَلِلذَّكَرِ مِثْلُ حَظِّ الْأُنْثَيَيْنِ âyetlerindeki hakikatlerin hikmetini, feylesofları ilzam edecek bir surette, iki sayfayı yirmi sene evvel ve başka risalelerimde otuz sene evvel yazdığım hâlde, bugün yazılmış tevehhümüyle dört yüz sayfa Zülfikar, yasak edilmesinin yerine o iki sayfayı Zülfikar'dan çıkarıp kitabımızı bize iade etmek kanunen hakkımızdır. Nasıl bir mektupta zararlı bir-iki kelime bulunsa o kelimeler kaldırılır, mütebâkisinin neşrine izin verilir. Bu kabilden, mahkeme-i âdilenizden bu hakkımızı isteriz.

Bir ay evvel bize verilen kırk sayfalık iddiânâmeyi birisi yanıma gelip bana okumaya imkân bulamadığından, bugün 11 Haziran'da yeni olarak iddianâmeyi bana okudular. Ben dinledim. Gördüm ki, size yazdığım iki ay evvelki itiraznâmem ve bir aya yakın evvelki itiraznâmenin tetimmesi ve lâhikası Ankara'nın altı makamatına ve makamınıza verilmiş. İşte bu itiraznâme, o iddianâmeyi esasıyla kesiyor ve reddediyor. Yeniden iddianâmeye karşı itiraznâme yazmaya hiç lüzum görmüyorum. Yalnız iki-üç noktayı makam-ı iddiaya hatırlatmak nev'inden derim ki:

• Ben iddianâmeyi nazar-ı itibara alıp cevap vermediğimin sebebi, bizi beraat ettiren üç âdil mahkemenin haysiyetini kırmamak ve ihânet etmemek içindir. Çünkü o mahkemeler, şimdi iddianâmedeki esasları tamamıyla inceden inceye tetkikten sonra bize beraat vermişler. Onların beraatini hiçe saymak, adliyenin şerefine ilişmektir

---

1 "Annenin hissesi altıda birdir." (Nisâ sûresi, 4/11)

2 "Erkek, kadın hissesinin iki mislini alır." (Nisâ sûresi, 4/176)

•*İkinci Nokta*: Makam-ı iddia, cerbezesiyle binler mesâil içinde bir-iki meseleye hatırımıza gelmeyen bazı manalar vererek bizi itham ediyor. Hâlbuki o mesâiller, Nur'un büyük mecmualarında var. Mısır Câmiü'l-Ezher ulemâsı ve Şam-ı Şerîf büyük âlimleri ve Mekke-i Mükerreme ve Medine-i Münevvere'nin müdakkik hocaları ve Halep vesâire.. ve hususan Diyanet Riyâseti'nin muhakkik âlimleri onları görüp kemâl-i takdirle tahsin ve tasdik ettikleri hâlde, hocavârî ve âlimâne bazı ilmî itirazları bu iddianâmede hayretle ve taaccüple gördüm. Haydi bazı yanlışlarım bulunsa bile binler âlimlerin görmedikleri veya ilişmedikleri iddianâmedeki yanlışlar hakikî olsa da bu bir suç olamaz, yalnız ilmî bir hata olabilir. Hem üç mahkeme bütün Risale-i Nur'u ve bizleri beraat ettirdi. Yalnız Eskişehir Mahkemesi bir tesettür-ü nisvân meselesine dair Yirmi Dördüncü Lem'a'nın on beş kelimesini sebep gösterip, bana ve yüzde on beş arkadaşıma hafifce bir ceza verdi. Size takdim ettiğim tetimme itirazımda, üç yüz elli bin tefsirin hükmüne ittibâ ile o tefsirim için mahkûmiyeti, rû-yi zeminde adalet varsa o hükmü kabul etmez diye yazmışım. Hem makam-ı iddia, bin dereden su getirir gibi yirmi senedenberi yazılan kitap ve mektupların bazı cümlelerini zekâvetiyle (!) aleyhimize çevirmeye çalışmış. Hâlbuki bu noktalarda bizi beraat ettiren üç değil, beş-altı mahkeme, bu mevhum suçta bize şerik oluyorlar. Ben bu âdil mahkemelerin haysiyetine ilişmemek lâzım geliyor diye, makam-ı iddiaya hatırlatıyorum.

•*Üçüncüsü*: Ölmüş gitmiş, hükûmetten alâkası kesilmiş ve inkılâbdaki bazı kusurâta sebep olmuş bir reisi, sarîhen tenkit ve itiraz da olursa, kanunen bir suç olamaz. Hâlbuki sarâhat değil, o kendi cerbezesiyle küllî beyanatımızı ona tatbik etmiş. O mahrem ve herkese bildirmediğimiz manaları izhar ve teşhir edip umumun nazar-ı dikkatini celbediyor. Eğer onda bir suç varsa, o makam-ı iddia suçlu olur. Çünkü halkı teşvik edip o manalara nazar-ı dikkati celb ediyor.

•*Dördüncüsü*: Üç mahkeme, cemiyet noktasında bize kat'î beraat verdikleri hâlde; yine eski nakarat gibi, gizli cemiyet vehmine bin dereden su toplamak gibi emâreler araştırmış. Hâlbuki siyasî ve vatan ve millete zararlı olan müteaddit cemiyetler varken, onlara müsaade ve müsâmahakârâne bakmakla beraber, bizim gibi binlerle şahitlerin ve emârelerin şehâdetleriyle ve altı vilâyetin ilişmemeleriyle sabit olan Nur Talebelerinin ders arkadaşlıklarına.. ve sırf vatan ve millet ve din menfaatine ve saadet-i dünyeviye ve uhreviye hesabına ve hariçten ve dâhilden gelen ifrat cereyanlarına karşı mücahîdâne tesânüdlerine gizli cemiyet nâmını vermek ve yirmi senede yüz binler şâkirtlerinin

emniyeti ihlâle dair hiçbir vukuatları kaydedilmediği hâlde, "dini âlet ederek emniyeti ihlâle halkı teşvik ediyor" diye makam-ı iddianın onları itham etmesi, değil nev-i beşeri belki zemini de hiddete getirip o ithamı reddeder. Her ne ise, daha fazla söylemek lüzum görmüyorum. İddianâmeden evvel yazılan itiraznâmem ve tetimmesi ona bir cevabımızdır.

Afyon Cezaevi'nde Mevkuf
Said Nursî

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1]

Afyon Mahkemesi'ne ve Ağırceza Reisi'ne Beyan Ediyorum ki:

Eskiden beri fıtratımda tahakkümü kaldıramadığım için dünyaya karşı alâkamı kesmiştim. Şimdi o kadar manasız, lüzumsuz tahakkümler içinde hayat bana gayet ağır gelmiş, yaşayamayacağım. Hapsin haricinde yüzler resmî adamların tahakkümlerini çekmeye iktidarım yok. Bu tarz hayattan bıktım. Ben sizden bütün kuvvetimle tecziyemi talep ediyorum. Şimdi kabir elime geçmiyor. Hapiste kalmak bana lâzımdır. Makam-ı iddianın asılsız isnad ettiği suçlar, siz de bilirsiniz ki yok; beni cezalandırmaz. Fakat beni mânen cezalandıracak, vazife-i hakikiyeye karşı büyük kusurlarım var. Eğer sormak münasipse sorunuz, cevap vereyim.

Evet, büyük kusurlarımdan birtek suçum: Vatan ve millet ve din namına mükellef olduğum büyük bir vazifeyi, dünyaya bakmadığım için yapmadığımdan, hakikat noktasında affolunmaz bir suç olduğuna ve bilmemek bana bir özür teşkil edemediğine, şimdi bu Afyon hapsinde kanaatim geldi.

Nur şâkirtlerinin hâlis ve sırf uhrevî, Nur'lara ve tercümanına karşı alâkalarına dünyevî ve siyasî cemiyet namını verip onları mesul etmeye çalışanların ne kadar hakikatten ve adaletten uzak düştüklerine karşı üç mahkemenin o cihette beraat vermesiyle beraber deriz ki:

Hayat-ı içtimaiye-i insaniyenin, hususan millet-i İslâmiyenin üssü'l-esası, akrabalar içinde samimâne muhabbet.. ve kabile ve tâifeler içinde

[1] Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

alâkadarâne irtibat.. ve İslâmiyet milliyetiyle mümin kardeşlerine karşı mânevî, muâvenetkârâne bir uhuvvet.. ve kendi cinsi ve milletine karşı fedakârâne bir alâka.. ve hayat-ı ebediyesini kurtaran Kur'ân hakikatlerine ve nâşirlerine sarsılmaz bir râbıta ve iltizam ve bağlılık gibi hayat-ı içtimaiyeyi esasıyla temin eden bu râbıtaları inkâr etmekle ve şimaldeki dehşetli anarşistlik tohumunu saçan ve nesil ve milliyeti mahveden ve herkesin çocuklarını kendine alıp karâbet ve milliyeti izale eden ve medeniyet-i beşeriyeyi ve hayat-ı içtimaiyeyi bütün bütün bozmaya yol açan kızıl tehlikeyi kabul etmekle ancak Nur şâkirtlerine medar-ı mesuliyet cemiyet namını verebilir.

Onun için hakikî Nur şâkirtleri, çekinmeyerek Kur'ân hakikatlerine karşı kudsî alâkalarını ve uhrevî kardeşlerine karşı sarsılmaz irtibatlarını izhar ediyorlar. O uhuvvet sebebiyle gelen her bir cezayı memnuniyetle kabul ettiklerinden, mahkeme-i âdilenize hakikat-i hâli olduğu gibi itiraf ediyorlar. Hileyle, dalkavuklukla ve yalanlarla kendilerini müdâfaaya tenezzül etmiyorlar.

Mevkuf
Said Nursî

Afyon Mahkemesine İddianâmeye Karşı Verilen İtiraznâme Tetimmesinin Bir Zeylidir

Evvelâ

Mahkemeye beyan ediyorum ki; bu yeni iddianâme de Denizli ve Eskişehir mahkemelerimizdeki o eski iddianâmelere ve aleyhimizde sathî ehl-i vukûfların sathî tahkikatlarına bina edildiğinden, mahkemenizde dâvâ ettim ki; bu iddianâmenin yüz yanlışını isbat etmezsem, yüz sene cezaya razıyım. İşte o dâvâmı isbat ettim. Yüzden ziyade yanlışların cetvelini isterseniz takdim edeceğim.

Sâniyen

Ben Denizli Mahkemesi'nde, kitap ve evraklarımız Ankara'ya gittiği sırada, aleyhimize hüküm verilecek diye telâş ve me'yusiyetle beraber, arkadaşlarıma yazdım. Ve bazı müdâfaâtımın âhirinde bulunan o yazdığım parça şudur:

"Eğer Risale-i Nur'u tenkit fikriyle tetkik eden adliye memurları, imanlarını onunla kuvvetlendirip veya kurtarsalar, sonra beni idamla mahkûm etseler; şahit olunuz, ben hakkımı onlara helâl ediyorum. Çünkü biz hizmetkârız. Risale-i Nur'un vazifesi imanı kuvvetlendirip kurtarmaktır. Dost ve düşmanı tefrik etmeyerek hizmet-i imaniyeyi, hiçbir tarafgirlik girmeyerek yapmaya mükellefiz."

İşte Ey Heyet-i Hâkime,

Bu hakikate binâen, Risale-i Nur'un cerh edilmez kuvvetli hüccetleri, elbette mahkemede kalbleri kendine çevirmiş. Aleyhimde ne yapsanız ben hakkımı helâl ederim, gücenmem. Bunun içindir ki eşedd-i zulüm ile bir eşedd-i istibdat tarzında şahsımı, hiç ömrümde görmediğim ihânetlerle çürütmekle damarıma dokundurulduğu hâlde tahammül ettim. Hattâ beddua da etmedim.

Bize karşı bütün ithamlara ve bütün isnad edilen suçlara karşı elinizdeki Risale-i Nur'un mecmuaları, benim mukabele edilmez müdâfaanâmem ve cerh edilmez itiraznâmemdirler.

Medar-ı hayrettir ki; Mısır, Şam, Halep, Medine-i Münevvere, Mekke-i Mükerreme allâmeleri ve Diyanet Riyâseti'nin müdakkik hocaları o Nur mecmualarını tetkik edip hiç tenkit etmeyerek takdir ve tahsin ettikleri hâlde, iddianâmeyi aleyhimize toplayan zekâvetli (!) zât, Kur'ân'ı yüz kırk sûredir diye, acîb ve pek zâhir bir yanlışıyla ne derece sathî baktığı ve Risale-i Nur bu ağır şerâit içinde ve benim gurbet ve kimsesizliğim ve perişaniyetimde ve aleyhimde dehşetli hücumlarla beraber yüz binler ehl-i hakikate kendini tasdik ettirdiği hâlde, daha Kur'ân'ın kaç sûresi var olduğunu bilmeyen o iddiacı zât, "Risale-i Nur, Kur'ân'ın tefsirine ve hadislerin te'viline çalışmasıyla beraber, bir kısmında okuyanlara bir şey öğretme bakımından ilmî bir mâhiyet ve kıymet taşımadığı görülmektedir" diye tenkidi ne derece kanundan, hakikatten, adaletten ve haktan uzak olduğu anlaşılıyor.

Hem size şekvâ ediyorum ki, kırk sayfalı ve yüzer yanlışı bulunan ve kalblerimizi yaralayan iddianâmeyi tamamıyla bize iki saat dinlettirdiğiniz hâlde, ayn-ı hakikat bir buçuk sayfayı ona karşı ısrarımla beraber iki dakika okumaya müsaade etmediğiniz için, ona mukabil itiraznâmemi tamamıyla okumayı, adalet namına sizden istiyorum.

Sâlisen

Herbir hükûmette muhalifler var. Âsâyişe ilişmemek şartıyla, kanunen onlara ilişilmez. Ben ve benim gibi dünyadan küsmüş ve yalnız kabrine çalışanlar, elbette bin üç yüz elli senede, ecdadımızın mesleğinde ve Kur'ân'ımızın daire-i terbiyesinde ve her zamanda üç yüz elli milyon müminlerin takdis ettiği düsturlarının müsaade ettiği tarzda hayat-ı bâkiyesine çalışmayı terk edip, gizli düşmanlarımızın icbarıyla ve desiseleriyle, fâni ve kısacık hayat-ı dünyeviyesi için, sefihâne bir medeniyetin ahlâksızcasına, belki bir nevi bolşevizmde olduğu gibi vahşiyâne kanunlara, düsturlara taraftar olup onları meslek kabul etmekliğimiz hiç mümkün müdür? Ve dünyada hiçbir kanun ve zerre miktar insafı bulunan hiçbir insan, bunları onlara kabul ettirmeye cebretmez. Yalnız o muhaliflere deriz: Bize ilişmeyiniz, biz de ilişmemişiz.

İşte bu hakikate binâendir ki; Ayasofya'yı puthâne ve Meşîhat'ı kızların lisesi yapan bir kumandanın keyfî kanun namındaki emirlerine fikren ve ilmen taraftar değiliz. Ve şahsımız itibarıyla amel etmiyoruz. Ve bu yirmi sene işkenceli esaretimde eşedd-i zulüm şahsıma edildiği hâlde siyasete karışmadık, idareye ilişmedik, âsâyişi bozmadık. Yüz binler Nur arkadaşım varken, âsâyişe dokunacak hiçbir vukuatımız kaydedilmedi. Ben şahsım itibarıyla hiç hayatımda görmediğim bu âhir ömrümde ve gurbetimde şiddetli ihânetler ve damarıma dokunduracak haksız muameleler sebebiyle yaşamaktan usandım. Tahakküm altındaki serbestiyetten dahi nefret ettim. Size bir istida yazdım ki; herkese muhalif olarak ben beraatimi değil, belki tecziyemi talep ediyorum ve hafif cezayı değil, sizden en ağır cezayı istiyorum. Çünkü bu emsâlsiz, acîb, zulmî muameleden kurtulmak için, ya kabre veya hapse girmekten başka çarem yok. Kabir ise, intihar caiz olmadığından ve ecel gizli olmasından şimdilik elime geçmediğinden, beş-altı ay[1](Hâşiye) tecrid-i mutlakta bulunduğum hapse razı oldum. Fakat, bu istidayı mâsum arkadaşlarımın hatırları için şimdilik vermedim.

Râbian

Benim bu otuz sene hayatımda ve yeni Said tabir ettiğim zamanımda bütün Risale-i Nur'da yazdıklarım ve şahsıma temas eden hakikatlerinin tasdikiyle ve benimle ciddî görüşen ehl-i insaf zâtların ve arkadaşların şehadetleriyle iddia ediyorum ki; ben nefs-i emmâremi elimden geldiği kadar hodfürûşluktan, şöhret-perestlikten, tefâhurdan men'e çalışmışım ve şahsıma ziyade

1 (Hâşiye) Şimdi on yedi ay oldu. Aynı hâl devam eder.

hüsn-ü zan eden Nur talebelerinin belki yüz defa hatırlarını kırıp cerh etmişim. "Ben mal sahibi değilim. Kur'ân'ın mücevherat dükkânının bir bîçare dellâlıyım" dediğimi hem yakın dostlarım, hem kardeşlerimin tasdikleriyle ve emârelerini görmeleriyle ben, değil dünyevî makamatı ve şan u şerefi şahsıma kazandırmak, belki mânevî büyük makamat faraza bana verilse de, fakat hizmetteki ihlâsıma nefsimin hissesi karışmak ihtimaline binâen korkarak o makamatı da hizmetime feda etmeye karar verdiğim ve fiilen de öylece hareket ettiğim hâlde, mahkeme-i âlinizde güya en büyük bir siyasî mesele gibi, bana karşı bazı kardeşlerimin Nur'dan istifadelerine mânevî bir şükran olarak ben kabul etmediğim hâlde, pederinden çok fazla hürmet etmesini medar-ı suâl ve cevap yaptınız. Bir kısmını inkâra sevk ettiniz ve bize hayretle dinlettirdiniz. Acaba kendi razı olmadığı ve kendini lâyık bulmadığı hâlde başkalarının onu medhetmeleriyle o bîçareye bir suç tevehhüm edilebilir mi?

Hâmisen

Kat'îyen size beyan ediyorum ki; hiçbir cemiyetçilik ve cemiyetlerle ve siyasî cereyanlarla hiçbir alâkası olmayan Nur talebelerini, cemiyetçilik ve siyasetçilikle itham etmek, doğrudan doğruya kırk seneden beri İslâmiyet ve iman aleyhinde çalışan gizli bir zındıka komitesi ve bu vatanda anarşiliği yetiştiren bir nevi bolşevizm namına bilerek veya bilmeyerek bizimle bir mücadeledir ki, üç mahkeme cemiyetçilik cihetinde bütün Nurcuların ve Nur Risaleleri'nin beraatlarına karar vermişler. Yalnız Eskişehir Mahkemesi, tesettür-ü nisâ hakkında bir küçük risalenin birtek meselesini, belki bu gelen cümleyi, "Mesmuâtıma göre, merkez-i hükûmette bir kundura boyacısı, çarşı içinde bir büyük adamın yarım çıplak karısına sarkıntılık edip o acîb edepsizliği yapması tesettür aleyhinde olanın hayâsız yüzüne şamar vuruyor" diye eskiden yazılmış cümle sebebiyle bir sene bana ve yüz yirmi adamdan on beş arkadaşıma altışar ay ceza verdiler. Demek, şimdi Risale-i Nur'u ve şâkirtlerini itham etmek, o üç mahkemeyi mahkûm etmek ve itham ve ihânet etmek demektir.

Sâdisen

Risale-i Nur ile mübâreze edilmez. Onu gören bütün ulemâ-yı İslâm, Kur'ân'ın gayet hakikatli bir tefsiri, yani hakikatlerinin kuvvetli hüccetleri ve bu asırda bir mucize-i mâneviyesi ve şimalden gelen tehlikelere karşı bu millet ve bu vatanın bir kuvvetli seddi olduğunu tasdik ettiklerinden, mahkemeniz bunun talebelerini bundan ürkütmek değil, belki hukuk-u âmme

noktasında tergîb etmek bir vazifeniz biliyoruz ve onu sizden bekliyoruz. Millete, vatana, âsâyişe muzır dinsizlerin ve bazı siyasî zındıkların kitaplarına ve mecmualarına hürriyet-i ilmiye serbestiyetiyle ilişilmediği hâlde, mâsum ve muhtaç bir gencin imanını kurtarmak ve sû-i ahlâktan kurtulmak için Nur'a talebe olması, elbette değil bir suç, belki hükûmet ve maârif dairesinin teşvik ve takdir edeceği bir hâlettir.

Son sözüm: Cenâb-ı Hak, hâkimleri adalet-i hakikiyeye muvaffak etsin, âmîn deyip,

حَسْبُنَا اللهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ[1] ، نِعْمَ الْمَوْلٰى وَنِعْمَ النَّصِيرُ[2]

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ[3]

dir.

Said Nursî

Son Sözüm

Heyet-i Hâkime'ye beyan ediyorum ki:

Hem iddianâmeden, hem uzun tecridlerimden anladım ki, bu meselede en ziyade şahsım nazara alınıyor ve şahsımı çürütmek maslahat görülmüş. Güya şahsiyetimin idareye, âsâyişe, vatana zararı var. Ve ben de din perdesi altında dünyevî maksatlar güdüyormuşum, bir nevi siyaset peşinde koşuyormuşum.

Buna karşı, size bunu kat'iyetle beyan ediyorum:

Bu evham yüzünden, benim şahsiyetimi çürütmek suretinde Risale-i Nur'a ve bu vatana ve bu millete fedakâr ve kıymettar olan şâkirtlerini incitmeyiniz. Yoksa bu vatana ve bu millete mânevî büyük bir zarar, belki bir tehlikeye vesile olur.

Bunu da size katiyen beyan ediyorum:

---

1 "Allah bize yeter. O ne güzel vekildir!" (Âl-i İmran sûresi, 3/173).

2 "O ne güzel mevlâ, ne güzel yardımcıdır!" (Enfâl sûresi, 8/40).

3 "Bütün hamdler, övgüler âlemlerin Rabbi Allah'adır." (Fâtiha sûresi, 1/2)

Şahsıma tahkir ve ihânet ve çürütmek ve işkence, ceza gibi ne gelse, Risale-i Nur'a ve şâkirtlerine benim yüzümden zarar gelmemek şartıyla, şimdiki mesleğim itibarıyla kabule karar vermişim. Bunda da âhiretim için bir sevap var. Ve nefs-i emmârenin şerrinden kurtulmama bir vesiledir diye, bir cihette ağlarken memnun oluyorum. Eğer bu bîçare mâsumlar benimle beraber bu meselede hapse girmeseydiler, mahkemenizde pek şiddetli konuşacaktım.

Siz de gördünüz ki; iddianâmeyi yazan, bin dereden su toplamak gibi, yirmi otuz senelik hayatımda, mahrem ve gayr-i mahrem bütün kitap ve mektuplarımdan, cerbezesiyle ve kısmen yanlış mana vermesiyle, güya umum onlar bu sene yazılmış, hiç mahkemeleri görmemiş, af kanunlarına ve mürûr-u zamana uğramamış gibi, onunla benim şahsiyetimi çürütmek istiyor. Ben kendim, şahsımın çürük olduğunu yüz defa söylediğim ve aleyhimde olanlar, her vesile ile yine şahsımı çürüttükleri hâlde; ehl-i siyaseti evhamlandıracak derecede teveccüh-ü âmmeye karşı fayda vermediğinin sebebi, *imanın kuvvetlenmesi için bu zamanda ve bu zeminde gayet şiddetli bir ihtiyac-ı kat'î ile ders-i dinde bazı şahıslar lâzımdır ki; hakikati hiçbir şeye feda etmesin, hiçbir şeye âlet etmesin, nefsine hiçbir hisse vermesin; tâ ki, imana dair dersinden istifade edilsin, kanaat-i kat'iye gelsin.*

Evet hiçbir zaman, bu zeminde bu zaman kadar böyle bir ihtiyac-ı şedid olmamış gibidir. Çünkü tehlike hariçten şiddetle gelmiş. Şahsımın bu ihtiyaca karşı gelmediğini itiraf edip ilân ettiğim hâlde, yine şahsımın meziyetinden değil, belki şiddet-i ihtiyaçtan ve zâhiren başkalar çok görünmemesinden şahsımı o ihtiyaca bir çare zannediyorlar. Hâlbuki ben de çoktan beri buna taaccüp ve hayretle bakıyordum. Ve hiçbir cihetle lâyık olmadığım hâlde, dehşetli kusurlarımla beraber bu teveccüh-ü âmmenin hikmetini şimdi bildim. Hikmeti de şudur:

Risale-i Nur'un hakikati ve şâkirtlerinin şahs-ı mânevîsi, bu zaman ve bu zeminde o şiddetli ihtiyacın yüzünü kendine çevirmiş. Benim şahsımı –hizmet itibarıyla binden bir hissesi ancak bulunduğu hâlde– o harika hakikatin ve o hâlis, muhlis şahsiyetin bir mümessili zannedip o teveccühü gösteriyorlar. Gerçi bu teveccüh, hem bana zarar, hem ağır geliyor.. hem de hakkım olmadığı hâlde hakikat-i nuriyenin ve şahsiyet-i mâneviyesinin hesabına sükût edip o mânevî zararlara razı oluyorum. Hattâ İmam Ali *(radiyallâhu anh)* ve Gavs-ı Âzam *(kuddise sirruh)* gibi bazı evliyanın ilham-ı ilâhî ile bu zamanımızda Kur'ân-ı Hakîm'in mucize-i mâneviyesinin bir aynası olan Risale-i Nur'un

hakikatine ve hâlis talebelerinin şahs-ı mânevîsine işaret-i gaybiye ile haber verdikleri içinde benim ehemmiyetsiz şahsımı o hakikate hizmetim cihetiyle nazara almışlar. Ben hata etmişim ki, onların şahsıma ait bir parçacık iltifatlarını bazı yerde te'vil edip Risale-i Nur'a çevirmemişim. Bu hatamın sebebi de zaafiyetim ve yardımcılarımı ürkütecek esbâbın çoğaltılmaması ve sözlerime itimadı kazanmak için zâhiren şahsıma bir kısmını kabul etmiştim.

Size ihtar ediyorum! Fâni ve kabir kapısındaki çürük şahsımı çürütmeye ihtiyaç yok ve bu kadar ehemmiyet vermeye de lüzum yok. Fakat Risale-i Nur'a mübâreze edemezsiniz ve etmeyiniz. Onu mağlûp edemezsiniz. Mübârezede millet ve vatana büyük zarar edersiniz. Fakat şâkirtlerini dağıtamazsınız. Çünkü hakikat-i Kur'âniye'nin muhafazası yolunda kırk-elli milyon şehid veren bu vatandaki geçmiş ecdatlarımızın ahfadlarına bu zamanda hakikat-i Kur'âniye'nin muhafazası ve Âlem-i İslâm'ın nazarında eskisi gibi dindarâne kahramanlıkları terk ettirilmeyecek. Zâhiren çekilseler de, o hâlis şâkirtler, ruh u canıyla o hakikate bağlıdırlar. Ve o hakikatin bir aynası olan Risale-i Nur'u terk edip, o terk ile vatan ve millet ve âsâyişe zarar vermeyeceklerdir.

Son sözüm:

فَإِنْ تَوَلَّوْا فَقُلْ حَسْبِيَ اللهُ لَآ إِلٰهَ إِلَّا هُوَ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَهُوَ رَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ[1]

[1] "(Ey Rasûlüm! Sen böyle onların üzerine titrerken) onlar halâ senden ve yolundan yüz çevirecek olurlarsa de ki: Bana (yardımcı ve destekçi olarak) Allah kâfidir. O'ndan başka hiçbir ilâh yoktur. Ben O'na dayandım, O'na güvendim ve O, (bütün kâinatın, bütün varlıkların idare merkezi olan) Büyük Arş'ın Rabbi, (bütün kâinatın mutlak Sultanı, bütün varlıkların yegâne sığınağı, besleyip yaşatanı, koruyup gözetenidir)." (Tevbe sûresi, 9/129)

Heyet-i Vekile'ye Gönderilmiş Bir İstidadır

Heyet-i Vekile'ye gayet ehemmiyetli bir ricam var:

Risale-i Nur'dan Siracü'n-Nur namındaki üç yüz sayfadan ziyade mecmuanın âhirinde ve aslı çok zaman evvel yazılan ve on beş sayfa kadar olan ve Heyet-i Vekile'ce o mecmuanın toplanmasına vesile bulunan Beşinci Şuâ'nın herkese, hususan musibetzedelere ve ihtiyarlara ve imanda şüphelere düşenlere pek çok faydaları tahakkuk eden Siracü'n-Nur'dan, o zararlı tevehhüm edilen parçayı çıkarıp yasak ederek, mütebâki üç yüz sayfanın neşrine izin verilmesini, tesellisinden tam istifade eden bütün musibetzedeler ve ihtiyarlar ve iman hakikatlerine muhtaçlarla beraber Heyet-i Vekile'den rica ederiz.

Hem dört yüz sayfalık Zülfikar'da, otuz sene evvel Avrupa feylesoflarına karşı yazılan irsiyet ve tesettür hakkındaki iki âyetin tefsiri, iki sayfa.. hem otuz sene evvel tab edilen İşârâtü'l-i'câz'da وَأَحَلَّ اللهُ الْبَيْعَ وَحَرَّمَ الرِّبٰوا[1] âyetine dair yazılan, bankaya dair bir satır.. ve hem otuz sene evvel ben Dârü'l-Hikmet'te iken İngiltere'nin Anglikan Kilisesi'nin başpapazının Meşîhat-ı İslâmiye'den sorduğu altı suâl içinde bir satır kadar yazılan yazıların kaldırılarak şimdiki kanun-u medenîye uygun gelmediği, iki sayfa bir satır bahanesiyle müsâdere edilen ve Âlem-i İslâm'ca çok tahsin ile çok menfaati bilfiil görülen ve üç rükn-ü imanîyi harika bir tarzda isbat eden o Zülfikar mecmuamızı iade etmesini rica edip istiyoruz ve hakkımızdır. Bir mektupta beş kelime sansür edilse bâki kısmına izin verilmesi gibi, biz de kanunen ehemmiyetli bu hakkımızı isteriz. Ve hakkımızda habbeleri kubbeler yapanların zulmünden kurtarılmamızı, millet ve vatan ve âsâyişe Nur'larla hizmet eden Kur'ân ve iman-perverlerle beraber talep ederiz.

Hem on sekiz sene evvel şiddetli bir zulme mâruz olduğum hiddetli bir zamanımda yazdığım Hücumât-ı Sitte'yi on sekiz seneden beri görmediğim gibi, mahrem deyip neşrine izin vermemişim. Ve hem üç-dört mahkemenin eline geçmiş o risaleyi, sahiplerine iade etmişlerdir.

Said Nursî

---

1 "Allah, alış-verişi mübah; faizi ise haram kılmıştır." (Bakara sûresi, 2/275).

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1]

Diyanet Riyâseti'ndeki ehl-i vukûfa bir teşekkürnâme ve tetkiklerindeki cüz'î ve cevabı zâhir ve verilmiş tenkitlerine tashihle yardım etmek için üç noktayı beyan edeceğim.

Birincisi

Üç cihetle o âlimlere teşekkür ederim. Şahsım itibarıyla minnettarım.

Birincisi: Siracü'n-Nur mecmuasının Beşinci Şuâ'dan başka on üç parçasını takdirkârâne hülâsa etmeleridir.

İkincisi: Medar-ı ithamımız olan tarîkatçılık ve cemiyetçilik ve emniyeti ihlâl bahanelerini reddetmeleridir.

Üçüncüsü: Benim mahkemedeki dâvâmı tasdikleridir. Yani, mahkemeye dedim: Kusur varsa bütün o kusur benimdir. Nur talebeleri hâlis ve mâsum olup imanları için Nur'lara çalışmışlar. İşte o ehl-i vukûf dahi Nurcuları kurtarıyorlar. Bütün kusuru bana veriyorlar. Ben de onlara, Allah sizden razı olsun, derim. Yalnız, merhum Hasan Feyzi ve merhum Hâfız Ali'yi ve o iki mübarek şehidin sisteminde ve vârislerinden iki-üç zâtı benim suçuma şerik etmişler. Fakat bir cihette sehvetmişler. Çünkü o zâtlar, kusurda değil; belki hizmet-i imaniyede benden ileri ve benim hatalarımdan müberrâ olarak, zaafiyetime merhameten inâyet-i ilâhiye tarafından bana yardımcı verilmişler.

İkinci Nokta

O ehl-i vukûf, Beşinci Şuâ'daki rivayetlerin bir kısmına zayıf ve bir kısmına mevzû demişler ve te'villerinin bir kısmına yanlış demişler ki, bu Afyon'da aleyhimizde iddianâme o tarzda yazılmış ve on beş sayfada seksen bir yanlış yaptığını bir cetvelde isbat etmişiz. Muhterem ehl-i vukûf o cetveli görsünler. Birtek numûnesi şudur:

İddiacı demiş: "Bütün te'villeri yanlıştır ve o rivayetler, ya mevzû veya zayıftır."

Biz dahi deriz: te'vil demek, yani "bu mana bu hadisten murad olmak mümkündür, muhtemeldir" demektir. Mantıkça o mananın imkânını reddetmek ise, muhâliyetini isbat etmekle olur. Hâlbuki o mana gözle göründüğü ve

---

[1] Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

tahakkuk ettiği gibi, hadisin mana-yı işârî tabakasının külliyetinde bir fert olması bilmüşâhede mucizâne bir lem'a-yı ihbar-ı gaybîyi bu asrın gözüne gösterdiğinden, hiçbir cihetle kabil-i inkâr ve itiraz olamaz. Hem o "bütün rivayetler mevzûdur veya zayıftır" iddiacının demesi üç vecihle yanlış olduğu, cetvelde isbat edilmiş.

Birisi: Bir milyon hadisi hıfzına alan İmam Ahmed İbni Hanbel[1] ve beş yüz bin hadisi hıfzeden İmam Buhârî'nin[2] cesaret edemedikleri ve o nefyin isbatı kabil olmadığı ve bütün hadis kitaplarını görmediği ve ümmetin ekseriyeti her asırda o riayetlerin manalarının zuhurlarını veya o küllînin bir ferdini görmesini bekledikleri ve ümmetçe telâkki-i bilkabul derecesine yakınlaşmış olduğu.. ve ayn-ı hakikat bazı numûne ve fertleri meydana çıkıp görüldüğü hâlde, o rivayetleri külliyetle inkâr etmek on cihetle hatadır.

İkinci Vecih: "Mevzûdur" manası, "bu rivayet an'aneli, senedli hadis değil" demektir. Yoksa manası yanlıştır demek değildir. Madem ümmette, hususan ehl-i hakikat ve keşif ve bir kısım ehl-i hadis ve ehl-i içtihat kabul edip manalarının vukularını beklemişler. Elbette o rivayetlerin durûb-u emsâl gibi umuma bakan hakikatleri vardır.

Üçüncü Vecih: Hangi mesele veya rivayet var ki; meşrepleri, mezhepleri muhtelif âlimlerin bir kitabında ona itiraz edilmesin? Meselâ İslâm içinde birkaç deccal geleceğine dair rivayetlerden[3] birisi bu hadis-i şerif, sarih bir surette Cengiz ve Hülâgû fitnesinden haber verir:

لَنْ تَزَالَ الْخِلَافَةُ فِي وَلَدِ عَمِّي صِنْوِ أَبِي الْعَبَّاسِ حَتَّى يُسَلِّمَهَا إِلَى الدَّجَّالِ

Yani, "Uzun zaman hilâfet-i Abbâsiye devam edecek, sonra o saltanat, deccal eline geçecek"[4] diye, "beş yüz seneden sonra İslâm içine bir deccal gelecek, o hilâfeti bozacak" gibi ki, eşhâs-ı âhirzamandan çok rivayetler haber verdikleri hâlde, mezhebi ayrı veya fikri müfrit bir kısım ehl-i içtihat kabul etmemişler, mevzû veya zayıftır demişler.

Her ne ise, şimdi bu uzun kıssayı kısa kesmeme sebep, Risale-i Nur ile alâkadar ve Nur'lara hücumun aynı zamanında zeminin hiddetini gösteren

---

1 Bkz.: ez-Zehebî, *Tezkiratü'l-huffâz* 2/431; İbnü'l-Cevzî, *Sıfatü's-safve* 2/337; İbni Hacer, *Tehzîbü't-tehzîb* 1/64.

2 Bkz.: en-Nevevî, *Tehzîbü'l-esmâ* 1/86; ez-Zehebî, *Tezkiratü'l-huffâz* 2/556; es-Suyûtî, *et-Tedrîbü'r-râvî* 1/99.

3 Buhârî, *menâkıb* 25; Müslim, *îmân* 248; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 2/236, 346, 457.

4 ed-Deylemî, *el-Müsned* 3/447. Ayrıca bkz.: et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* 23/420.

dört büyük zelzelenin tevâfuku gibi bu cevabı yazdığım aynı saatte, burada iki şiddetli zelzele vuku buldu.[1(Hâşiye)] Şöyle ki:

Akşamda elime verilen ehl-i vukûfun raporundaki ameliyat-ı cerrahiyenin yaralarından elîm bir tesir ve temassızlıktan hazin bir zahmetle kendim perişan kalemimle yazmaktan teellüm hissederken, iki zelzelenin tevâfukudur. Evet, sekiz ay tecrit ve sıkıntılar içinde en ziyade güvendiğim ve raporlarıyla imdadıma yetişmelerini beklediğim Diyanet Riyâseti dairesinden gelen raporu akşamdan aldım. Bu sabah bildim ki, pek ehemmiyetsiz şeylerle imdadıma değil, belki iddiacıya yardım ederek, "Geçen dört zelzeleler Nur'un kerametlerindendir, Said demiş" dediklerini gördüm. Cetvelde yazdığım gibi, "Nur'lar, sadaka-yı makbule misillü, belâların def'ine bir vesiledir. Ne vakit Nur'lara hücum edilse, musibetler fırsat bulup gelirler ve bazen de zemin hiddet eder" diye yazmaya niyet ederken, burada iki şiddetli zelzele beni o bahsi yazmaktan vazgeçirdi. Onu bırakıp üçüncü noktaya geçiyorum.

Üçüncü Nokta

Ey müdakkik ve hakikatli ve insaflı ehl-i vukûf âlimlerimiz,

Eskiden beri ehl-i ilim mâbeyninde bir makbul âdet-i müstemirreye binâen, yeni telif edilen güzel kitapların âhirlerinde başkaların o kitaba medhiyeleri ve takrizleri ve mübalâğâne ve bazen müfritâne senâları yazılıp neşredildiği ve müellif kemâl-i memnuniyetle o takrizcilere minnettar olduğu ve rakipleri dahi onu hodfürûşlukla itham etmedikleri hâlde, Nur'un bir kısım has ve hâlis şâkirtlerinin ve merhum Hasan Feyzi ve şehid Hâfız Ali tarzında yazdıkları takrizleriyle aleyhime şiddetli hücum eden pek çok insafsız muârızlara karşı aczime, zaafıma, garipliğime, kimsesizliğime yardım ve Nur'lara muhtaçları teşvik fikriyle olan medhiyelerini bütün bütün reddetmediğimi ve şahsıma ait kısmını Nur'lara çevirdiğimi bir hodfürûşluk telâkki etmenizi kemal-i dikkatinize ve tahkikî ilminize ve şefkatkârâne muâvenetinize ve insafınıza yakıştıramadığımdan müteessir oldum. Ve o medhiyeleri yazan sâfi arkadaşlarımın hiç siyaseti düşünmeyerek riyâzî bir hesapla, "Mana-yı işârî külliyetinin bir mâsadakı ve cüz'î bir ferdi bu zamanda Risale-i Nur'dur" demelerine hata denilmez. Çünkü zaman tasdik ediyor. Haydi, çok mübalâğa veya hata

1 (Hâşiye) Bu iki zelzele 18.09.1948 tarihine müsadif, Cuma günü kuşluk vakti olmuştur.

Afyon hapsinde Risale-i Nur talebeleri namına
Halil, Mustafa, Mehmet Feyzi, Hüsrev

dahi olsa, ilmî bir hatadır. Herkes kendi kanaatini yazabilir. Acaba, şeriatta on iki mezhep, hususan Hanefî, Mâlikî, Şâfiî, Hanbelî mezheplerinde ve yetmişe yakın İlm-i Kelâm ve Usûlü'd-din dairesindeki allâmelerin fırkalarında ne kadar ayrı ayrı kanaatler ve fikirler kitaplara yazılmış, bilirsiniz. Hâlbuki bu zaman kadar hiçbir zaman, din âlimlerinin ittifakına ve münakaşa etmemesine muhtaç olmamış. Şimdilik teferruattaki ihtilâfı bırakmaya ve medar-ı münakaşa etmemeye mecburuz.

Ehl-i Vukûfun İnsaflı Hocalarından Üç Suâlim Var

Birisi: Bir adam, diğer bir adamı sâfi bir niyetle onu methetmekle mesul olur mu? Hususan o istemediği, elinden geldiği kadar o medihleri ya red veya başkasına çevirdiği ve o hâlis dostunu kaçırmamak için onu tekdir etmeyip, methini yüz derece haddimden fazladır diye sükût ile mukabele etmesi hiç hodfürûşluk sayılır mı?

İkinci Suâl: Acaba ortalıkta din aleyhinde bu dehşetli hücumlar ve dağ gibi dinî meseleler içinde Nur şâkirtlerinden bir hakikat âşığı, zararsız ve cüz'î bir hata-yı ilmî ve yanlış bir kanaati cihetinde böyle tekdir ve tezyife müstehak olur mu? Siz gibi üstadlardan, medhiye yazan talebe, şefkatle hatasını ihtar beklerken, böyle adliye eliyle tokatlamak caiz olur mu?

Üçüncü Suâl: Bu yirmi senedir hadsiz muârızlara karşı sarsılmayan ve yüz binler muhtaçların imanlarını kuvvetlendiren Risale-i Nur'a bir-iki mesele için bu tarz tenkidiniz yakışır mı? Hem o müdakkik âlimlere bunu hatırlatıyorum ki, raporlarında Ahmet Feyzi'nin medhiyesinin başında bir mektubumu görmelerinden, güya o medihleri ben kendime yapmışım gibi tenkit ediyorlar. Hâlbuki o mektubum, benim şahsımın hakkındaki medihlerini kabul etmemek ve kaldırmak içindi ki; bir kısmını kaldırdım, bir kısmını da tâdil edecektim. Fakat acele edip tam yapmadan o mektubu bir kardeşime göndermiştim. Onlar dahi o mahrem medhiyenin başına koyup hususî bir zâta gönderdikleri zaman hükûmetin eline geçmiş. Acaba böyle hususî bir takrizin ve sırf ilmî bir kanaat-i vicdaniyenin, mahrem arkadaşların mâbeyninde ve sonra tam tâdil etmek fikriyle bir meşveret tarzında gezmesi, bu şiddetli itiraza müstehak olur mu?

Hem kırmızı ve siyah ciltli iki mecmuacık, arkadaşlara hususî ve tebrik ve teşvik ve taltif için yazılmış bazı hususî mektuplardır. Her nasılsa bir-iki zât, merak edip zâyi olmasın diye bir deftere toplamış. Taharride zabıta eline geçmiş. Acaba böyle mektuplardan ahkâm çıkarmak ve suâl ve cevaba medar etmek ve siyasete temas ettirmeye çalışmaya hiç ihtiyaç var mı? Kur'ân'a hücum eden dehşetli ejderhaları görmüyor, bakmıyor, sineklerin ısırmasıyla uğraşıyor gibi olmaz mı?

Dine ve terbiye-i Muhammediye'ye zehir diyen Saraçoğlu'nu bırakıp, hakikat-i Kur'âniye'yi güneş gibi gösteren ve nev-i beşerin yaralarına tam tiryak

olduğunu isbat eden Siracü'n-Nur ile münakaşa ederek, Nur'un o mecmuasının âhirine ilhak edilen bir risalede zayıf hadislerin te'villeri var diye, o mecmuanın müsâderesine yardım etmek çıkmaz mı? Bizler, siz gibi zâtlardan yaralarımıza merhem sürmek ve ferâsetinizle yardım bekler ve cüz'î tenkitlerinizden gücenmeyiz.

Mevkuf
Said Nursî

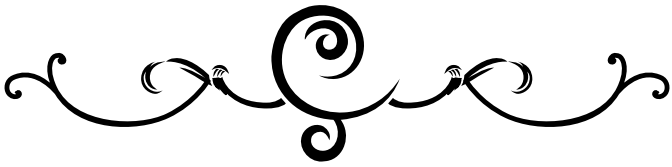

Hata-Savab Cetveli

Yirmi sayfadan ziyade arkadaşlara ait olduğundan, yanlışlarını beyan etmedim. Bu yanlışların hepsi yüzden geçer. Mahkemede kırk sayfa iddianâme iki saate yakın dinlettirildi. Hem hukukumuza, hem hayat-ı şahsiyemize, hem hayat-ı içtimaiyemize ve şerefimize ve Risale-i Nur'un kıymetine çok dokunduğu hâlde gücenmediğimize mukabil, iddianâmeyi yazan zâtın meselemizdeki sathîliğine ve dikkatsizliğine ve cerbezeliğine dokunacak bir cihet varsa onun da gücenmemesini ve mahkemenin de tamamen itiraznâmemi okumaklığıma müsaadesini talep ederiz.

Mahkemede aleyhimizdeki iddianâmede "Yüz yanlışını isbat etmezsem yüz sene cezaya razıyım" diye iddia ettiğime bir hüccet olarak, iddianâmenin kırk sayfasında, şahsıma ait on beş sayfada seksen bir yanlışını gösteren bu cetveli takdim ediyorum.

Said Nursî

Sıra No. HATALAR	CEVAPLARI
1. Dini âlet ederek…	Reddedilmemiş müdâfaâtımdaki hüccetler bu yanlışı herkese gösterir.
2. Emniyeti bozabilecek…	Yirmi senede, bir vukuatı altı mahkeme göstermemesiyle bu yanlışını isbat eder.
3: Gizli bir cemiyet kurmak…	Üç mahkemenin bu noktada beraat vermesi bu yanlışını isbat eder.
4. Gizli cemiyete girmek…	Bu defa makam-ı iddia, yirmi üç adamı tahliyesiyle kendi yanlışını kendi gösteriyor.
5. Hiçbir iş ile meşgul olmayan…	Risale-i Nur'un telifi ve tashihiyle olan büyük meşgaleyi görmemesi, bu yanlışını herkese gösteriyor.
6, 7. Devletin emniyetini ihlâle teşvik edecek hareketlerde bulunduğundan ve gizli cemiyet kurduğundan…	Eskişehir Mahkemesi'nin yalnız tesettür ve şapka meselesini esas tutması ve cemiyet ve emniyeti ihlâle ehemmiyet vermemesi bu yanlışını gösteriyor.
8. Kanunun 163. maddesi.	Zâhiren o madde-i kanunî ile fakat hakikaten Eskişehir Mahkemesi kanaat-i vicdaniye ile hüküm vermesi, Tesettür Risalesi'nin eskiden yazıldığını anlamasıyla, mecburiyetle kanaat-i vicdaniyeye müracaat etmesi, bu yanlışını gösteriyor.
9. Dinen mukaddes tanınan şeyleri âlet etmesi…	Bu otuz seneki hayatım ve bütün benimle görüşenler ve mahiyetimi bilenler, bu hükmü tekzip ediyorlar.
10. Devletin emniyetini bozacak hareketlere halkı teşvik ve tergîb ederek...	Yirmi senede hiçbir Nur şâkirdi böyle bir vukuata sebep olmadığı ve on vilâyetin zabıtaları kaydetmemeleri, bunun hata olduğunu gösteriyor.
11. Gizli cemiyet kurmak…	Üç mahkemenin o noktada beraat vermesi ve yirmi senedir siyaseti terk etmekliğim, bu hatanın ne kadar açık bir iftira olduğunu gösteriyor.

Sıra No. HATALAR	CEVAPLARI
12. Gizli neşriyatta bulunmak…	Âlem-i İslâm'ın mühim merkezlerinde ve burada merkez-i hükûmette ve dârülfünunda yazdıkları Nur mecmuaları ellerde gezmesiyle bu yanlışını gösteriyor.
13. Gençlik Rehberi, Nurcular cemiyeti arasında gizli satılmasına…	Cerh edilmeyen müdâfaâtta, yedi makamata gönderilen itiraznâmede kat'î hüccetlerle ki; Nur talebeleri hiçbir vecihle siyasî cemiyet olmazlar. Hem Eskişehir Emniyet Müdürlüğü müsaadesiyle resmen tab edilen Gençlik Rehberi, değil yalnız Nurcular arasında, herkese alenen satıldığı, bu hatasını isbat eder.
14. Zülfikar ve Asâ-yı Mûsâ'nın gizli satılmasına…	Doğrudan doğruya Diyanet Riyâseti'ne berâ-yı mâlûmat bu mecmuaların gönderilmesi, hem alenen İstanbul'da ciltlenmesi ve İstanbul'daki mühim zâtlara, hattâ bazı kitapçılara –ki Hindistan'a kadar gönderilmek için– gönderilmesi, gizli satılmadığını; belki ilânatla, teşhir edilmekle satıldığı, bu hatasını gösteriyor.
15: "Yüz kırk sûre Kur'ân" demesine…	Kur'ân yüz on dört sûre olduğunu, Kur'ân'ı okuyan herkes bildiği hâlde, sathîliği ve aceleliği bu acîb yanlışa sevketmiş.
16: Kur'ân-ı Kerîm'e âdetâ bir nazîre…	Bin defa hâşâ! Risale-i Nur, Kur'ân'ın bu asırda bir mucize-i mâneviyesinin bir aynası ve ondan tereşşuh etmiş bir tefsiri olduğuna bütün Nurcuların ve Risale-i Nur'daki yazıları görenlerin kanaatleri, bu yanlışı tekzip ediyor.
17: Risale-i Nur yüz kırk parçadan ibaret olan…	Müdâfaâtımda belki pek çok defalar lüzumu için yüz otuz parça diye tekrarımız bu yanlışını gösteriyor.

Sıra No. HATALAR	CEVAPLARI
18: Risale-i Nur'un telifi yirmi üç senede tamamlandığı bildirilen…	İmam Ali'nin *(radiyallâhu anh)* ve Gavs-ı Âzam'ın *(kuddise sirruh)* işârât-ı gaybiyeleriyle ve manayı işârîsiyle, bir vakit yirmi dört senede Risale-i Nur tamam olacak denilmesi, o yanlışı tashih eder.
19: Üç kitapta toplanan Nur Risaleleri'nin…	Belki, yalnız Yirmi Yedinci Mektup, lâhikasıyla beraber o üç mecmua kadar büyük olduğu gibi, onlardaki Nur'un risaleleri o üç mecmuada ancak beşten birisi olması, dikkatsizlikten gelen bu yanlışını gösteriyor.
20: Perakende hâlinde bulunan Nur Risaleleri…	Şimdi Nur'ları yazan kalemlerin yüz binler.. ve güzel, itina ile, tevâfuk ile yazan yüzler kâtibin aşk-ı imanî ve ilmî ile yazdıkları Nur Risaleleri'ne perakende, ehemmiyetsiz parçalar namı verilmesi zâhir bir yanlıştır.
21: Bazı kısmında mevzu ve gaye ile hiç ilgisi olmadığı…	Eski zamanda mantıkta en derin âlimleri ilzam eden ve şimdiye kadar müdakkik âlimlerin Risale-i Nur'u o cihette tenkit edememeleri, bu hatayı söyleyene iade eder.
22, 23: Risale-i Nur'un bir kısmında okuyanlara bir şey öğretme bakımından ilmî mahiyet taşımadığı…	Yirmi seneden beri hükûmetin iğfal olunmuş bazı rükünleri ve aldanmış bazı mutaassıp hocalar Risale-i Nur'un aleyhinde hücum ettikleri ve herkesi ürküttükleri hâlde hiçbir esere müyesser olmayan yüz binler her sınıftan muhtâc-ı ilm-i hakikat ona tâlip olup istifadeleri, bu iftirayı pek çirkin gösteriyor.
24: Şimalden gelecek büyük kızıl tehlikeye karşı bir set olduğunu iddia ve zannetmektedir.	Nur'ları okuyan bütün zâtlar; değil zan ve tahmin, belki kat'î ve yakînî bir surette Risale-i Nur'un şimalden gelen tehlikeye bir set olduğunu söylemeleri bu hatayı gösteriyor.
25: Devletin emniyetini ihlâl etmiş.	Üç mahkemede, üç müdâfaâtımda bu iftiranın asılsız olduğunu isbat ettiğim gibi, yirmi senede bulunduğum beş-altı vilâyet zabıtaları, emniyeti ihlâle dair hiçbir emâreyi ne Said'in ve ne de arkadaşlarının hakkında kaydetmemesi, bu iftirayı tamamıyla reddeder.

Sıra No. HATALAR	CEVAPLARI
26: Nurcuların zanları hilâfına olarak, Nur Risaleleri yegâne okunacak tefsir değildir.	Nur Risaleleri'nde ve talebelerinin lisanında her vakit söylenen "Bu zamanda en kuvvetli bir tefsir-i Kur'ânîdir" cümlesidir. Yoksa hiçbir vakit başka tefsirlere ilişmek hatırlarına gelmediği, bu acîb hatanın ne kadar çirkin olduğunu gösterir.
27: Nurcular adı verilen talebelerin de yekdiğerleriyle görüşmeleri gizli olduğu...	Isparta Vilâyeti'nde ve bütün köylerinde, zabıtanın ve hükûmetin taht-ı nezaretinde âşikâre surette görüşmeleri ve bazı köylerde yüz kalemle yazıları neşretmeleri, gizlilik isnadını kırıyor.
28: Teksir makinesiyle çoğaltılması ve alanların bulunduğu yerlere götürülmesi gizli yapılmaktadır.	Bu ifadede bir dirhem doğruluk varsa, üç dirhem yanlış var. Evet, insafsız, gizli düşmanlarımız bahane bulmamak için, dörtte bir gizli yapılmıştı. Yoksa şimdi buldukları bahaneyle bizi daha evvelden adliyeye sürüklemeleri ihtimaline binâen, bir parça gizliydi. Yoksa her birisi üç yüz, dört yüz sayfalı mecmualardan bin beş yüze yakın miktarı memleketin her tarafına mümânaatsız gitmesi, bu hatayı tam gösterir.
29: Ve nitekim mektupların, mürsillerin bulunduğu yerden değil, başka yer postahânesinden verilerek gönderilmekte olduğu…	Yirmi sekizinci yanlışta zikri geçtiği gibi, onda biri doğru ise dokuzu yanlıştır. Mektuplar, pek nadir olarak postahâneye mürsillerin bulundukları yerlerden verilmemiştir.
30: Cemiyet mensubîninden Ali Savran tarafından gönderildiği…	Makam-ı iddianın o Ali Savran'ı tahliye etmesi ve sonra da bu mahkemede yine tevkif etmeyip memleketine gitmesine izin vermesi, cemiyetçilik olmadığını makam-ı iddia kendi kalemiyle isbat etmiştir.
31: Yine gizlice bazı vatandaşların mensup oldukları gizli cemiyete…	Böyle asılsız bir hatayı tekrar etmek de büyük bir hata olduğu mâlûmdur.

Sıra No. HATALAR	CEVAPLARI
32: Herkese okunmasının dahi sevap olduğunu söyleyerek iğfale çalıştıkları…	Otuz üç âyât-ı Kur'âniye'nin işârâtına mazhar ve şimdiye kadar yüz binler adama iman cihetinde tesirli hizmet eden ve pek çok gençleri ıslah eden Risale-i Nur'la iğfal edilmiş diyen, elbette nefs-i emmârenin iğfaline kapılmış ki, böyle hata ediyor.
33: Bundan başka gizli maksat görünmüyorsa bu gizliliğe mahal görünmezdi.	Kırk seneden beri bana suikasta çalışan gizli düşmanlarımın desiseleriyle şahsıma karşı eşedd-i zulmü yapanlardan çekinmek için gizlenmiştir.
34, 35: Dinî hissiyatı âlet ederek devletin emniyetini bozmaya halkı teşvik eden hareketlerinin…	Hiç aslı olmayan uzak bir imkânı vukuat yerinde sarf ederek bu kadar tekrar etmek, yalnız garazkârâne bir iftiradır.
36: Kanunî ve zarurî olarak takip edilmesine münafıklık, zındıklık, dinsizlik ve zulüm olarak tavsif eden…	Bizi kanunsuz hapislere sokmak ve gizli düşmanlarımızın desiseleriyle bizi perişan etmek sırasında o gizli düşmanlarımıza münafıklık, zındıklık, dinsizlik söylediğimizi, iğfallerine kapılmış memurlara atfetmesi hatadır.
37, 38: Kimseyle görüşmediğini ileri sürdüğü hâlde, gizli olarak vilâyet ve kaza ve köylerden gelenleri kabul edip görüşmüş.	Bu yazıda bir doğru varsa, yirmisi yanlış. Çünkü yirmi ve otuz ziyaretçiden ancak bir tanesini kabul ettiğimi mahallî zabıtası ve ahali bildiği hâlde böyle küllî ve dâimî bir surette isnad etmek iftiradır.
39: Sûreten bu inzivâ hâli, yakınları olan talebeleri tarafından birçok kerametlerin mevcudiyetinin kabulüne ve bütün Nurculara inandırılmasına yol açmış.	Bu inzivâ, böyle kanunsuz belâlara düşmemek ve tasannu ve hodfürûşluktan kurtulmak için olduğu ve Nur şâkirtlerinin bu inzivâyı beğenmedikleri hâlde, bundan kendimi keramet sahibi göstermek ve dostları da onunla onu kerametli bilmek manasız bir iftiradır.

Sıra No. HATALAR	CEVAPLARI
40: Kerametleri ve velîliği hakkındaki söylenenleri ve yazıları red ve cerh etmiyor.	Bu pek zâhir bir hatadır. Yüz yerde kardeşlerime yazmışım ki; "Şahsımda hiçbir ehemmiyet yok. Bana karşı hüsn-ü zannınız yanlıştır. Sizin ihlâsınız var. Ben belki ihlâsa muvaffak olamıyorum. Hizmette de size yetişemiyorum" dediğim ve hiçbir defa nefsimi methetmediğim hâlde bu isnad büyük bir iftiradır.
41: Ve bu yolda öğünmesine bir sebep olmuştur.	İddianâmeyi yazan, sathîlik ve garazla baktığı için, Risale-i Nur'un senâsını benim şahsımın senâsı zannetmiş, bu hataya düşmüş ve çok yerlerde böyle hataya düşüyor.
42: Said, tefâhura düşkündür.	Bu otuz senelik yeni hayatım ve bütün beni tanıyanlar onun bu iftirasını tekzip eder.
43: Bunu eserlerinin muhtelif yerlerinde görmek mümkündür.	İddiacının dediği bu tefâhur, benim şahsıma değil; bütün o tefâhuru hatırına getiren senâlar, Risale-i Nur'a aittir. Risale-i Nur da Kur'ân'ın tefsiridir.
44: Siracü'n-Nur kitabında, eserin dört buçuk saat zarfında yazıldığı kaydedilmiştir.	Bu yazısında iki hatası var. •Birisi, Siracü'n-Nur dört buçuk saatte telif edilmiş değil; onun içinde on beş yirmi sayfadan ibaret Hastalar Risalesi'ne aittir. •Orada imzaları bulunan iki kâtibin arzularıyla bir tahdis-i nimet olarak yazılmıştır. Bunda hiçbir kimsenin hatırına tefâhur gelmez, ancak bir şükürdür.
45: İlminin vüs'atini ve karîhasının genişliğini ve zekâsının feyzini ve yüksekliğini anlatmak istemiştir.	Elli altmış senelik hayat-ı ilmiyesi böyle temeddühlere ihtiyaç bırakmadığı gibi, âhir ömründe şahsını temeddühten bütün bütün çekindiği, yalnız hakâik-i imaniyenin beyanında yanlış etmediği ve sırf Kur'ân'ın feyzinden iktibas ettiğine dair beyanatı böyle hodfürûşâne bir surete çevirmek büyük bir iftiradır. Hattâ o yanlış doğru da olsa meşhur Abdülvehhab Şa'rânî ve Muhyiddin Arabî gibi pek çok ehl-i hakikat ulemâ, tahdis-i nimet nev'inde bu tarz ihsânât-ı ilâhiyeyi çok defa kitaplarında zikretmişler.

Sıra No. HATALAR	CEVAPLARI
46, 47: Kendi kerametine o kadar inanmıştır ki, ilâhî ve tabiî olan birçok hâdiselere kendisinin ve Risale-i Nur'un kerametidir der.	Bu hatasında birkaç vecihle yanlışı var. İlâhî ve tabiî olarak iki kısma ayırmak ve tabiata da bir hisse-i îcad vermek, dinde bir yanlış olduğu gibi; Risale-i Nur'a ve şâkirtlerine gelen zulmün aynı zamanında zelzele gibi müteaddit hâdiselerin tevâfukları, Risale-i Nur'un makbuliyetine ve bir sadaka-yı makbule hükmüne geçtiğine bir işaret-i gaybiyedir demesini tefâhur zannetmek iftira olduğunu herkes bilir.
48: Risale-i Nur'un tokadı olarak vasıflandırmaktadır.	Bunun, müdâfaâtımda pek zâhir bir hata olduğunu isbat ettiğimiz gibi; Risale-i Nur'un tokadıdır denilmemiş. Belki "Risale-i Nur, sadaka-yı makbule gibi belâların def'ine vesile olmasından, o gizlendiği ve müsâdere edildiği zamanda bazı belâlar fırsat bulup başımıza gelir" denilmiş. Bu ise adalet-i ilâhiyenin bir tokadıdır.
49: Muhtelif yerlerde olan zelzeleler ve seylâplar, Risale-i Nur'un şiddetli birer tokadı olarak vuku bulmuştur.	Cevabı mükerrer verilmiş bir hatayı tekrar etmek, garazkârâne bir yanlıştır.
50, 51: Bu seylâp ve zelzelelerden Risale-i Nur'un ve binnetice kendisinin kerametiyle kurtulmuşlardır. Ve mâsumlar ve çocuklar o belâlardan zarar görmüşler. Said, bunu izah etmemiş ve edememiştir.	Risale-i Nur'un mükerrer yerlerinde yazılmış ki; "zâlimlere gelen musibetlerde mâsumların telef olan malları sadaka.. ve vefat edenler de şehid hükmünde olduğunu" beyan, bu yanlışını ve sathîliğini gösterir.
52: Hayır ve şerrin Allah'tan olduğunu inkâr yoluna sapmak gibi bir tezada düşmüştür.	Risale-i Nur'dan Kader Risalesi olan Yirmi Altıncı Söz'ün sırr-ı kaderi emsâlsiz bir surette beyanı ve imanın erkânlarını Risale-i Nur'un harika bir tarzda isbatı meydanda iken, böyle bir iftira garazkârlıktan başka bir şey değildir.

Sıra No. HATALAR	CEVAPLARI
53: Nur şâkirtlerinin bazıları ona bir mehdîlik de tevcih etmişlerdir.	İtiraznâmemde kat'î hüccetlerle onun bu hatası reddedilmiş. Hem hiçbir vakit, değil böyle büyük makamları, belki küçük medih ve hüsn-ü zan ile nefs-i emmâresine bir benlik vermemek için reddettiği mahkemelerde de görülmüştür.
54: Müceddidlik ve büyük makamlar veren şâkirtlerinin hitâbelerine, enaniyet ve tefâhura olan meyli icabı itiraz etmeyerek bu teveccühleri kabul ettiği göz önündedir.	Bu hatasında kaç vecihle iftira var olduğu itiraznâmemde ve bu cetvelde kaç yerde isbat edilmiştir.
55: "Hazreti Ali'nin *(radiyallâhu anh)* ilm-i hakikat itibarıyla şâkirdi olduğumdan, mânevî evlâdı olabilirim" demesiyle kendine atfedilen makamlara liyâkatini kabul etmiş görülmektedir.	Bedî manasında olan Celcelûtiye Kasidesi'nde İmam Ali'nin *(radiyallâhu anh)* çok cihetlerle Risale-i Nur'a sarâhat derecesine yakın işârâtı içinde Bediüzzaman ismini, Risale-i Nur'a vermesinden, bana emaneten verilen o ismi, Risale-i Nur'a iade ettiğimi yazmışım. Bununla beraber, "Ben de mânevî Âl-i Beyt'ten sayılabilirim" demekten maksadım, bir kısım müçtehitlerin [1] وَعَلٰى اٰلِهٖ وَصَحْبِهٖ duasında, "Seyyid olmayan, fakat ehl-i takvâ bulunanlar o duada dâhildirler"[2] dediklerinden, o umumî duada benim de bir hissem bulunması için ricakârâne bir te'vildir. Yoksa o hatakârâne mana hiç hatırıma gelmemiş.

[1] O'nun bütün âline ve ashabına salât ve selâm eyle!

[2] Bkz.: Ebû Dâvûd, *fiten* 2; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 2/133; et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-evsat* 3/338.

Sıra No. HATALAR	CEVAPLARI
56: Ahmed Feyzi'nin risaleciğinin başında Said'in iki buçuk sayfalık yazısıyla يَا أَيُّهَا الْمُزَّمِّلُ[1] âyet-i kerîmesinden ebced hesabıyla "kürdî" kelimesi çıkarılmış.	Burada benim iki sayfacık yazıma, Ahmed Feyzi'nin hakkımda mübalâğakârâne medihlerini kabul ettiğim manası verilmiş. Hata etmiş. Çünkü benim o mektubum, Ahmed Feyzi'nin dikkatini ve ilmini takdirle beraber, hakkımdaki haddimden ziyade hüsn-ü zanlarını cerh ve tâdil için yazılmıştır. Hem âyetin mana-yı işârî tabakasından riyâzî ve ebcedî bir tevâfukla üstadına karşı bir mana çıkarıp, hürmetine bir makbuliyet alâmeti olarak yazmış. Böyle şeylere yanlış denilmez ki, medâr-ı mesuliyet olsun. Olsa olsa ilmî bir hatadır, siyasete teması yoktur. Yine Ahmed Feyzi'nin, Risale-i Nur'un müsellem faziletinin bir parçasını kendi üstadına isnad etmesi ve bu zamanın bir hidayet vasıtası olduğunu demesini, medâr-ı mesuliyet görüyor. Hâlbuki, herkes sevdiği bir adam hakkında mübalâğakârâne ve ifratkârâne medih ve senâ etmekte, örfen, âdeten, ilmen dahi hata olmadığı hâlde, hiç münasebeti olmayan bir sözdür.
57: Böyle acîb dâvâlarla belki bir zaman peygamberliğini dâvâ ile hezeyan hâli başlamış oluyor.	Bunun bu iftira ve isnad ve hatasından –el-iyâzü billâh!– derim. Böyle hiç kimsenin hatırına gelmeyen ve bizi bilen hiç kimseyi kandırmayan isnadları, elbette kanun, siyaset ve idarenin haricinde bunda dehşetli bir mana hükmediyor ki, şeytanın da kimseyi inandıramadığı iftirayı ediyor.

[1] "Ey örtünüp bürünen (Resûlüm)!" (Müzzemmil sûresi, 73/1)

Sıra No. HATALAR	CEVAPLARI
58: İhtiyarlar Risalesi'nde Yedinci Rica gibi bazı risaleleri, halkı devletin aleyhine teşvik edecek harekette ve mâhiyette görülüp, Eskişehir Mahkemesi'nde mahkûmiyetine karar verilmiş.	Bu da zâhir bir hatadır. Yedinci Rica ve İhtiyarlar Risalesi, değil sebeb-i mahkûmiyet ve emniyeti ihlâl etmek, belki çok cihetlerle beni zulümden kurtardığı gibi, Eskişehir'deki kanaat-i vicdaniye ile verilen hafif ceza da Tesettür Risalesi'nin bir meselesi içindir. Makam-ı iddianın dikkatsizliği ve sathîliği ile böyle yanlışlar oluyor.
59: Hüsrev Altınbaşak, Türk Harfleri Kanunu'na aykırı olarak Asâ-yı Mûsâ ve Zülfikar gibi mecmuaları Arap harfleriyle yazmış.	Şimdiye kadar Kur'ân harfleri ve hattı, Türk milletinin hatt-ı kadîmi olduğu hâlde, Lâtin harflerini Türk harfleri deyip Kur'ân harfleriyle Asâ-yı Mûsâ'yı yazan Hüsrev'i mesul etmek birkaç vecihle yanlış olduğunu ehl-i insaf anlar.
60, 61, 62, 63: İstinad ettiği hadisler zayıf ve hattâ mevzû olmakla beraber, te'villeri yanlış ve aslı yoktur.	Bütün ümmet, bin seneden beri telâkki-i bilkabul ettiği ve Âlem-i İslâm içinde az bir kısım ulemânın başka te'villerle bir derece zaafiyetine hükmettiklerine mukabil, cumhur-u muhaddisîn ve ümmet-i Muhammediye *(aleyhissalâtü vesselâm)* kabul ettiği, âhir zamanda gelen bazı hâdiseler hakkındaki muhtelif rivayetleri te'vil, yani mümkün bir ihtimal manasıyla bu zamanda vukua gelen ve gözle görülen hâdislere tam mutâbık çıkmasını beyana, dünyada hiçbir ehl-i ilim yanlış diyemez. Faraza o hadislerden birisi mevzû da olsa, mevzuun manası, "hadis değil" demektir. Yoksa "manası yanlıştır" demek değildir ki, darb-ı mesel nev'inde ümmet o rivayeti kabul etmiş. Bu nevi te'vilâta yanlış diyenler, kaç cihette yanlış olduğu gibi, ümmetin telâkkisine ihânet ve hadisleri inkârdır. Ve "Süfyana dair hiçbir hadis yoktur, varsa mevzûdur." diyen müddeî, hiç hadis kitaplarını okumadığı, belki

Sıra No. HATALAR	CEVAPLARI
	Kur'ân'ın sûrelerinin ne kadar olduğunu bilmediği hâlde; biri, bir milyon diğeri, beş yüz bin hadisi hıfzına alan İmam Ahmed İbni Hanbel[1] ve İmam Buhârî[2] gibi müçtehitlerin böyle küllî ve umumî bir tarzda cesaret edemedikleri hâlde, o müddeî, küllî bir surette ve umumî bir tarzda "Süfyan hakkında hiçbir hadis yoktur, varsa mevzûdur" demesiyle haddinden binler defa tecavüz edip büyük bir hatayı irtikâp etmiş. Farz-ı muhâl olarak hadis de olmasa, ümmet-i İslâmiye'de bir hakikat-i içtimaiye ve müteaddit defalar eseri görülmüş vâki ve hak bir hâdise-i istikbaliyedir.
64: İrsiyette kadın ve erkeğin müsâvâtı aleyhinde olduğu gibi, medenî kanunları kabul etmediğinden, inkılâp aleyhinedir.	Otuz sene evvel medenî kanunlara istinad edip Kur'ân'ın bir-iki âyetini tenkit eden ve Doktor Duzi'nin kitabını ifsat için neşreden bir-iki münafığa karşı bazı âyetlerin cerh edilmez bir tarzda tefsirini şimdi yazılmış gibi telâkki edip medar-ı mesuliyet etmek, Kur'ân'ın o âyetlerini inkâr etmek hükmünde bir hatadır.
65: Süfyan ve bir İslâm deccalı, Mustafa Kemal olduğu Beşinci Şuâ'da anlaşılıyor.	Beşinci Şuâ'nın küllî bir surette, çok zaman evvel müteşâbih bir hadisin bir te'vilini beyan etmesi ve itiraznâmemde kat'î cevabı verilmesi, bu zâhir yanlışı.. ve medâr-ı mesuliyet olması, büyük hata olduğunu gösteriyor. Eğer mesuliyet varsa bu ince, küllî manayı böyle cüz'î bir şahsa tatbik edip mahkemede teşhir eden kimse mesul ve suçlu olur.

1 Bkz.: ez-Zehebî, *Tezkiratü'l-huffâz* 2/431; İbnü'l-Cevzî, *Sıfatü's-safve* 2/337; İbni Hacer, *Tehzîbü't-tehzîb* 1/64.

2 Bkz.: en-Nevevî, *Tehzîbü'l-esmâ* 1/86; ez-Zehebî, *Tezkiratü'l-huffâz* 2/556; es-Suyûtî, *et-Tedrîbü'r-râvî* 1/99.

Sıra No. HATALAR	CEVAPLARI
66: Şapka fes gibidir. İman ile hiç alâkası yoktur. İman ise tamamen vicdanî ve kalbî olduğunu Said bilmekten âcizdir.	İslâm ulemâsı ve müçtehitleri ve şeyhülislâmlar, hususan İmam Âzam, imanı zedeleyen çok alâmetleri ve harekâtları kaydettikleri hâlde (hususan şapka ve zünnarın) kütüb-ü kelâmiyede dahi ulemânın, imanın muktezasına münâfi olduğunun ittifaklarına karşı böyle sözleri yazan ne kadar hata ve yanlış olduğunu divaneler de anlar. Şapka hakkında itiraznâmemdeki beyanat ve Risale-i Nur'daki iman-ı tahkikîinin harika hüccetleri, Said'in idrâkinde âcizdir demesini yüzüne çarpar.
67, 68: Şapkanın küfür alâmeti ve devam-ı ısrarı da dinsizlik olması üzerinde çok durmaktadır. Şapkanın giyilmemesi için propagandaya ve kendi tabirlerince mücadele ve mücâhedeye giriştikleri görülmektedir.	İtiraznâmemde dört-beş yerinde gayet kat'î bir surette bu yanlışın ne kadar manasız olduğunu gösterir.
69: Nur talebelerinin şapka giymeyerek bere giydikleri müşâhede edilmiştir.	Nur talebelerinin umumu değil, ehl-i takvâ olanlar, hususan hayat-ı içtimaiye ile alâkası az olanlar; lüzumsuz, manasız, secdeye mâni olan şapkayı giymediklerini medâr-ı mesuliyet zanneden, kendisi hakikat ve adalet ve maslahat-ı millet nazarında mesuldür.
70: Şapkanın küfür alâmeti olması ve sayılması bir iman hâline geldiği gibi…	Kırk sene evvel İstanbul ulemâsına verdiğim cevabı, mahkemede beyan ettiğim gibi bütün ulemâ-yı İslâm'ın istimâl ettiği bir tabiri, yalnız bana isnad etmek ve bunu da "bir iman hâline geldiği" ile tabir etmek, hem İslâmiyet'e, hem ehl-i ilme, hem bana karşı bir itham değil, divanecesine bir ihânettir. Ona iade ediyorum.

Sıra No. HATALAR	CEVAPLARI
71: Medreselerin ve tekkelerin kapanmasından, ezan ve kâmette اَللّٰهُ أَكْبَرُ[1] denilmemesinden, bunlar âhirzaman alâmetlerinden sayıldığından, inkılâp hareketlerine karşı bir kışkırtma istediği anlaşılmıştır.	Kırk sene evvel bir-iki hadisin te'vilini beyan ettiğimi ve Diyanet Riyâseti'nin ulemâsının yeni icatlarının fetvasına karşı on beş sene evvel yazdığım bir risaleyi reddetmeyip bana ilişmedikleri hâlde, bu meseleyi şimdi medâr-ı bahsetmek adliye kanunuyla hiçbir münasebeti yok. Makam-ı iddianın eski nakaratı tekrar edip –bin dereden su toplamak nev'inden– isnad etmesi; hem yanlış, hem hata, hem de idareye bir zararı muhtemeldir.
72: "Beşinci Şuâ'nın meselelerini herkese göstermek caiz değildir, mahremdir" ihtarını yapmayı unutmamıştır.	Her bahaneyle bizi perişan etmek isteyen gizli düşmanlarımızın şerlerinden tahaffuz ve müddeî gibi sathîce manalar verilmemek için, "Bu mahremdir, herkese gösterilmesin" denilmesini bir suç sayıp ve suçunu ikrar ediyor manasına çevirmek zâhir bir yanlıştır.
73: Ahmed Feyzi "Bediüzzamanü'l-Kürdî" kelimesini bulmak için iki kere Muhammed *(aleyhissalâtü vesselâm)* kelimesinin tevâfukunu göstermiş. Acaba Said el-Kürdî, peygamberimiz Muhammed Mustafa'ya *(aleyhissalâtü vesselâm)* benzetilmek mi istenilmiştir?	Ahmed Feyzi'nin "Risale-i Nur, Kur'ân'ın bir tefsiri olmasından ve her vakit nübüvvetin şeriatını tatbik eden ve verâset-i nübüvvet ve اَلْعُلَمَاءُ وَرَثَةُ الْأَنْبِيَاءِ[2] hadisine istinaden bîçare Said'i o irsiyette, o Kur'ân hizmetinde, değil bir benzemek, belki sünnete ittibâ etmek" manasındaki ilmî ve ebcedî istihracını medâr-ı mesuliyet gören, hem تَخَلَّقُوا بِأَخْلَاقِ رَسُولِ اللّٰهِ[3] manasını anlamayan elbette üç cihette yanlış etmiş. Zât-ı Ahmediye'nin *(aleyhissalâtü vesselâm)* güneşinden tereşşuh eden bir zerrecik nuruna mazhariyetini büyük bir saadet telâkki eden Said'in elbette yüz bin derece kendi haddinden

1 Sadece büyüklükte değil hiçbir konuda eşi ve benzeri olmayan, başka bir şey Kendisiyle kıyas bile edilemeyecek yegâne büyük, Allah'tır.

2 "Alimler peygamberlerin mirasçılarıdırlar." Tirmizî, *ilim* 19; Ebû Dâvûd, *ilim* 1; İbni Mâce, *mukaddime* 17; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 5/196.

3 Resûlüllah'ın ahlâkıyla ahlâklanınız!

Sıra No. HATALAR	CEVAPLARI
	tecavüz edip ona kendini benzetmeye çalıştığını söyleyen divanedir. Peygamberimiz *(aleyhissalâtü vesselâm)*'a ittibâı ve sünnetine iktidâ manasını anlamamış.
74: İslâm tarihinde hiçbir din âliminin Kur'ân-ı Kerîm'i ve hadisleri böyle şahsî fikirlere ve maksatlara âlet ettiği görülmemiş ve işitilmemiştir.	Bunun bu yanlışında beş vecihle hata var. Hem kitapları, ulemâyı, tefsirleri görmediğine.. ve mana-yı sarîhî ile, mana-yı işârîyi ve mana-yı küllî ile hususî ferdlerin farkını anlamayan bir cehalettir. Necmeddin Kübrâ ile Muhyiddin Arabî gibi binler ulemâların, küllî hâdiselerine, hattâ nefsin cüz'î ahvâline dair âyâtın mana-yı sarîhi değil, işârî manalarını beyan sadedinde çok yazıları var olduğu mâlumdur. Hem âyâtın mana-yı işârî-i küllîsinde her asırda efradı bulunduğu gibi, bir ferdi bu zamanda ve bu asırda Risale-i Nur ve bazı şâkirtleri de bulunduğuna eskiden beri ulemâ mâbeyninde makbul bir riyâzî düsturu olan ebced ve cifir hesabıyla bir tevâfuk göstermek, elbette hiçbir cihetle "âyâtı, şahsî fikirlere âlet ediyor" denilmez. Ve böyle diyen büyük bir hata eder. Ve dekâik-i ilmiyeye ihânet eder.
75: Ehl-i Sünnet'e göre, imam-ı mahfî ve imam-ı muntazır akîdesi bâtıldır.	Mehdî hakkında Şiîler'in "On iki imamdan birisi hayatta iken gizlenmiş, âhirzamanda çıkacak" demelerine mukabil, Ehl-i Sünnet'in bir kısmı "imam-ı muntazır akîdesi bâtıldır" demişler. Az bir kısım Hanefî ulemâsı da لَا مَهْدِيَّ إِلَّا عِيسٰى[1] demişler. Bunda hem Denizli'deki ehl-i vukûfun bir kısmı, hem makam-ı iddia, yanlış mana vermişler. Her asırda mehdî manasına ümmetin fıtrî bir ihtiyacına binâen beklemişler. Ve birkaç vecihte

[1] "Hazreti İsa *(aleyhisselâm)*dan başka Mehdî yoktur." Bkz.: İbni Mâce, *fiten* 24; İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef* 7/513; el-Hâkim, *el-Müstedrek* 4/488.

Sıra No. HATALAR	CEVAPLARI
	rivayetlerin delâletiyle birkaç mehdî, belki her asırda bir nevi mehdî, sâdât-ı ehl-i beyt-ten geleceği ümmetçe kabul edilmiş. Buna hata diyen bir kaç cihette yanlış eder.
76: Bir kitapta Mehdîye dair hadislerin kâffesi zayıftır de-nilmiş.	Hangi mesele var ki, bazı kitaplarda ona ilişil-mesin? Hattâ İbnü'l-Cevzî gibi büyük bir mu-haddis, bazı sahih ehâdîse mevzû dediğini, ulemâlar taaccüple nakletmişler. Hem "her zayıf veya mevzû hadisin manası yanlıştır" demek değildir. Belki "an'aneli sened ile ha-disiyeti kat'î değildir" demektir. Yoksa mana-sı hak ve hakikat olabilir.
77: Bunların zayıf ve muzta-rip olduğunda ittifak vardır. İmam Şâfiî değil mevzuu, mürseli de kabul etmediği hâlde; Said, Şâfiî iken bun-ları kavl etmesinin hikmeti anlaşılamamıştır.	İttifak olmadığına bin seneden beri ehl-i ha-dis ve ümmetçe bu hakikatin devamı kat'î bir delildir. Bu da hata içinde bir hatadır. Hem İmam Şâfiî mürsel ve zayıf hadisleri ahkâm-ı şer'iyede hüküm çıkarmak için hüccet tutmu-yor. Yoksa –hâşâ– ümmetçe kabul edilen ha-kikatli hadisleri ahkâmda değil, fezâil-i âmâl-de ve hâdisât-ı İslâmiye'de hüccetlerini ve delâletlerini kabul etmiştir.
78: İlm-i gayb Allah'a mah-sustur. Hiçbir velî, tasarrufat yapamaz ve gaybı bilemez. Hattâ peygamber de bilmez. Hâlbuki bir risalede işârât-ı hadisiye ile hilâfetin mebde ve müntehâsını göstermiş.	Evet, herkes bizzat gaybı bilmez. Fakat îlâm ve ilham-ı ilâhî ile bilinebilir ki, bütün mucizât ve kerâmât ona dayanır. Hazreti İmam Ali'nin işârât-ı gaybiyesinin Risale-i Nur'a işârâtına dair bir risalenin âhirinde إِنَّ الْخِلَافَةَ بَعْدِي ثَلَاثُونَ سَنَةً[1] hadis-i şerifinin işârâtında birkaç lem'a-yı i'câziyeyi tam vâkıa mutâbık güzel bir tarzda ve görenlerin takdi-rine mazhar olmuş bir beyanı, çürük görmek ve itiraz etmek bir cehalet, bir hata eseridir.

[1] "Hilâfet benden sonra otuz sene devam edecektir." (Tirmizî, *fiten* 48; Ebû Dâvûd, *sünnet* 9; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 5/220, 221.)

Sıra No. HATALAR	CEVAPLARI
79, 80: Gizli cemiyet kurduğu ve din perdesi altında emniyeti bozmak maksadıyla kitap ve mektupların vasıtalarla gönderilmiş olması…	Üç mahkemenin gizli cemiyet noktasında beraat vermesi ve beş-on vilâyetin zabıtalarının hiç ilişmemesi ve itiraznâmemde reddine dair yüz hüccet gösterilmesiyle beraber, böyle on beş sayfada on beş defa tekrarı on vecihte hatadır.
81: Beşinci Şuâ'nın te'velleri yanlıştır.	Bunun ve sâir bütün tenkit ve itirazlarının cevapları, itiraznâmemin âhirinde kat'î bir surette zikredilmesinden, kısa kesiyoruz.

Hata-Savab Cetvelinin Zeylidir

Sıra No. HATALAR	CEVAPLARI
82: Gizli cemiyeti var. Ve Emirdağ'da onunla meşgul olmuş.	Bu ithamın hiçbir cihetle isbat edilemeyeceğine ve iftira olduğuna kat'î delili, şiddetli tarassut ve tam bir inzivâ ve dünya hâdisâtına hiç kulak vermeyecek derecede bir tecerrüt ve ihtiyarlık ve zaafiyet ve hastalık içinde bulunmasıdır. Haftada yalnız birtek mektup birtek yere göndermekten başka hiç muhabere etmeyen.. ve telifi dahi bırakan.. ve serbestiyet verildiği hâlde, hadsiz dostları ve onu dinleyecek hemşehrileri bulunan memleketine gitmeyen.. ve hizmeti için bir-iki terzi çırağından başka kimseyi istemeyen.. ve ziyaret için gelenlerden kırktan birisini birkaç dakikadan ziyade yanında durdurmayan bir garip.. ve kabir kapısında ve beraat etmiş ve otuz seneden beri siyaseti terk etmiş bir bîçare hakkında, bu gizli cemiyet isnadının ithamı öyle büyük ve insafsızca ve zâlimâne bir hatadır ki, ona temas edenlerden zerre kadar aklı bulunan "bu yalandır ve asılsızdır" der.
83, 84, 85: İddiacı demiş: "Said'in gizli düşmanı yok. Ve onu zehirleyen yok. Ve zındık namını verdiği ve kırk seneden beri Said onların ehl-i iman hakkındaki ifsadatına karşı Kur'ân'ın hakikatleriyle mukabele ettiği bir komite yoktur. Belki onu tazyik eden bir kısım memurlara zındık ve münafık diyor."	İddiacının bu ithamı, hem kaç vecihle hata ve yalan; hem bîçare ve aldanmış ve vazife itibarıyla Said'i hapis veya tâzip etmiş, bir kısım müslüman ve ehl-i iman memurlara o münafık ve zındık tabirini vermek büyük bir cinâyettir. Ve bu dindar milleti bir tahkir ve ithamdır ki, Said mükerreren demiş: "O vazife-perver müslümanlar, Nur'lara zarar vermeyen ve istifade eden adliye memurları beni idamla mahkûm etseler, hakkımı onlara helâl ederim" deyip, mümkün olduğu kadar musalâhakârâne onların vazifelerine

Sıra No.	HATALAR	CEVAPLARI
		dokunacak harekâttan çekinen bir münzevî ve garip adam hakkında bu itham büyük bir günah ve bir iftiradır. Hâlbuki Said'i bilenler bilirler ki, *mümkün olduğu kadar tekfirden çekinir. Hattâ sarih küfrü bir adamdan görse de, yine te'vile çalışır, onu tekfir etmez.* Her vakit hüsn-ü zanla hareket ettiği hâlde ona bu ithamı yapan, elbette kendisi o itham ile tam müttehemdir. Hem "gizli düşmanı ve ifsat komitesi yok" demesi öyle bir yalandır ki; komünist ve mason ve taşnak gibi çok komiteler lisân-ı hâl ile "bu iftiradır, biz meydandayız" derler. Ve otuz seneden beri emsâlsiz bir tarzda Said'in başına gelen elîm hâdiseler, hususan bu on ay tecrid-i mutlak ve Said'in herşeyi bırakıp bütün kuvvetiyle Kur'ân için o mütecâviz din düşmanlarına karşı yüz Nur Risaleleri'yle gâlibâne çalışması, o yalan dâvâyı yüz hüccetle tekzip eder. Hem iddiacının "onu zehirleyen olmamış" demesi öyle bir hatadır ki, o daima Said ile bulunmak ve sergüzeşt-i hayatına tamamen muttali olmakla ancak o menfî hükmünü isbat.. ve yirmi sene koltuğum altında işleyen ve görenler hayret eden ve aşılamakla olan zehir çıbanı ve yanımda bulunan dostların görerek şehadetleriyle hem Kastamonu'da, hem Denizli hapsinde, hem Emirdağ'daki tesemmümlerimi inkâr etmekle o hatasını tamir edebilir.

Sıra No. HATALAR	CEVAPLARI
86: İddiacı der: Zelzele gibi bazı hâdiseler, Nur'lara hücum zamanında gelmeleri Nur'un kerametidir ki, zemin hiddet eder. İşte Said'in bu fiili zemine vermesi dine muhaliftir.	Kur'ân'da تَكَادُ تَمَيَّزُ مِنَ الْغَيْظِ[1] âyetinde, "Cehennem ehl-i küfre öyle hiddet eder ki, parçalanmak derecesine gelir" manasında olduğu tarzında, teşbih sûretinde, Nur'lara hücum hatasıyla zemin hiddet eder ve hava ağlar ve kış kızar. Yani, emr-i ilâhî ile o mahlûklar vazifeleri içinde kuvvet ve kudret-i rabbâniyenin tecellîsine mazhar olup gazab-ı ilâhîyi gösterirler. Beşeri ikaz için titrer, ağlar demektir.
87: Hem tefâhura meylini gösterir kendini müceddit bilir.	İddiacının "Tefâhura meyli var, kendini makam sahibi bilir" demesine cevap: *Evvelen*: "Ben Âl-i Beyt'ten sayılabilirim" demekten maksadım, وَعَلٰى اٰلِهٖ[2] duasında dâhil olmak için bir ricadır. *Sâniyen*: Nefs-i emmâremi tebrie etmem. Her fenalığa meyli olabilir. Fakat o nefsin kırk sene belâsını çeken.. ve otuz beş seneden beri onun şerlerinden ve heveslerinden çekilmeye çalışan.. ve âmâlde bütün kuvvetini ihlâsta gören.. ve o hâlini yakın dostları müşâhede eden.. ve Nur'un eczaları ve onun müstenkifâne ve müstağniyâne halkın hürmetinden ve medihlerinden çekilmesi, onun mahviyetkârâne meşrebine şehadet eden bir adamı bu ithamla mesul etmek, pek insafsızca bir hatadır. Hem Said "Nur'lar bir sadaka-yı makbule gibi belâların def'ine bir vesiledir" deyip

1 "Cehennem, öfkesinden neredeyse çatlayacak haldedir." (Mülk sûresi, 67/7-8)

2 "O'nun bütün âline (salât ve selâm eyle!)"

Sıra No. HATALAR	CEVAPLARI
	muhtaçları Nur'lara teşvik için bazı fevkalâde ihsânât-ı ilâhiyeyi, bir nevi keramet-i nuriye.. ve bir lem'a-yı mucize-i Kur'âniye'yi, "hakikatlerinin bir tefsiri olan Nur'lara in'ikâs etmiş" demesinin ve izhar etmesinin sebebi ise: Bu millet ve vatana tam bir hizmet-i imaniye yapmak için, o ikrâmât-ı ilâhiyeyi bazen yazar, tâ Nur'lara itimad ve hüccetlerine kanaat gelsin. Yoksa bu kadar insafsız muârızlara ve evhamlı memurlara karşı zayıf, fakir ve garip bîçare, bu kudsî hizmet-i milliye ve vataniyeyi yapamazdı. Bin dereden su toplayan ve habbeyi kubbeler yapan iddiacı gibiler mâni olurdu. Nur'ların makbuliyetine imza basan ve şehadet eden bine yakın işârât-ı gaybiye ve emârât ve vâkıâtı, Sikke-i Gaybiye Mecmuası delilleriyle isbat etmiş. Bin ince ipler toplansa koca bir halat olur…
88, 89, 90: İddiacı der; "Nur, tefsir değil. Hem bazen akideye muhalif gider."	Tefsir iki kısımdır. Biri ibaresini izah eder, biri de hakikatlerini isbat eder. Nur'ların bu ikinci kısım tefsirlerin en kuvvetlisi ve en kıymettarı olduğuna, ehl-i dirâyet ve dikkat yüz binler şahitler var. Ve Mısır, Şam ve Haremeyn-i Şerifeyn'in muhakkik âlimlerinin ve İstanbul ve sâir yerlerin müdakkik hocalarının Nur'ları tasdik edip ilişmemeleri ve Said'in müddet-i hayatında mantıkî ve gâlibâne mücadele-i ilmiyesi, iddiacının bu isnad ve ithamını tekzip ve reddeder. İddiacı, eski zamanda Ehl-i Sünnet'e karşı Hasan Sabbah, Bâtıniyyun mezhebiyle ve Şeyhü'l-Cebel bir galat-ı Şia tarikıyla meydana çıkıp siyasî sarsıntı vermeleri gibi, Said'i

Sıra No. HATALAR	CEVAPLARI
	onlara benzetmesi ve itham etmesi pek acîb bir yanlıştır. Evet, sünnete muhalif hareket etmemek ve siyasete karışmamak için yirmi üç sene işkenceli esareti, hapsi, ihânetleri kabul eden ve siyasete girmemek için bütün dünyevî rütbelerinden yüzünü çeviren bîçare Said'i onlara benzetmek, öyle soğuk bir hatadır ki; bu günlerde hararetli ümitlerimizi kıran o iddianın aynı zamanında gelen kar ve soğuktan daha bâriddir. Hem iddiacı, güya dünyada ebedî kalınacak ve herkes her cihetle dünya maksatlarına çalışıyor itikadında bulunur gibi, diyor: "Said, inkılâp aleyhinde ve emniyeti ihlâl fikriyle mukaddesatı âlet yapıp halkı fesada teşvik ediyor" diye ithamı, öyle bir yanlıştır ki; Nur'un bütün kudsî hakikatlerinin ve talebelerinin uhrevî alâkaları onu reddederler. O iddiacı bilsin ki: *Birtek hakikat-i imaniyeyi dünya saltanatıyla değiştirmeyiz. Ve birtek nükte-i Kur'âniye'nin, bir paşalık rütbesinden daha ziyade yanımızda ehemmiyeti var.* İddiacı, bin dereden su toplamak gibi, Nur şâkirtlerinin birbirlerine karşı muhabbetkârâne ve hususî hissiyatlarını ve Nur'lardan istifadelerini, samimâne ve bazen müfritâne gösteren mektuplarını bir esas yaparak –cerbezesiyle– onlardan medar-ı itham çıkarıp bizi irtica ile itham etmeye çalışması öyle bir hatadır ki, kabrinde onun çok azabını çekecek. Meselâ uzak bir köyde Muallim Mustafa Sungur'un bir mektubunu hem ona, hem

Sıra No. HATALAR	CEVAPLARI
	bize medar-ı irtica yapıyor. Acaba o genç muallim, Nur'larla hakikî ve imanlı bir muallim ve mâsum çocuklara hüsn-ü ahlâk sahibi bir terbiye edici vaziyetine girmesine şükür ve hamd manasında "ben eski sefâhet ve dalâletimden kurtuldum" demesiyle bir irtica olur mu? İrtidattan çekinmek ve dalâletten sakınmakla bir fesat, bir irtica değil; belki dersini dinleyecek mâsumlar adedince bir ıslah, bir mânevî terakkidir.

Son Posta Gazetesi'ne Yazdıranların ve İhbar Edenlerin ve Mahkemeyi Mecbur Edip Bize Ceza Verdirenlerin İltibasları, Sehiv ve Yanlışları

1. Yedinci Rica'da, "Ankara Kalesi'nde dört-beş ihtiyarlığın ve hilâfet saltanatının vefatı, beni mahzun eyledi" demiştim. On dört sene evvel Eskişehir Mahkemesi bu kelimeye ilişti. Ben dedim: "Saltanatın vefatı değil, belki hilâfet saltanatının vefatı demişim. Siz bir nun'u okumadınız." Sonra sustular.

2. Lâtin harflerinin kabulü değil, belki Kur'ân hurufunun dersinin men'ine yirmi sene evvel bir mahrem risalede itiraz etmişim.

3. Otuz-kırk sene evvel hakâik-i Kur'âniye'ye müdâfaa için, bütün İslâm müçtehitlerine ve müfessirlerine ittibâen, Kur'ân'ın irsiyet ve tesettür hakkındaki sarîh âyetlerini tefsirim ve dört-beş defa hükûmetin tetkikinden geçtikten sonra bize iade edilen yalnız Tesettür Risalesi bahanesiyle kanunen değil, belki kanaat-i vicdaniye ile bana hafif ceza çektiren ve mürûr-u zamana uğrayan ve af kanunları gören ve Denizli ve Temyiz Mahkemeleri'nce beraat kazanan birkaç cümleye yanlış mana verip bize ceza vermesini haklı gören Son Posta Gazetesi düşünsün ki, ne kadar o neşriyatta hata var. Efkâr-ı âmmeyi aldatmamak lâzımdır…

4. Nur'un bir şâkirdinin hususî kanaatini umum Nurculara vermesi.. ve birisinin hususî bir dostuna yazdığı âdi bir mektubu, mevhum bir gizli cemiyetin nâşir-i efkârı telâkki etmesi.. ve otuz-kırk senede telif edilen yüz otuz risaleyi bu sene yazılmış ve hiç mahkemeleri görmemiş gibi, üç-dört mahrem risalede olan otuz-kırk kelimeyi, yüz otuz Risale-i Nur'daki bütün yüz bin kelimelere teşmil edip umumunu mesul etmesi.. ve yirmi üç seneden beri beni tarassut ve nezaret altında tutan ve dört-beş mahkemelere sevk eden ve beş-altı defa Risale-i Nur'un ekseriyet-i mutlaka eczalarını müsâdereden sonra iade eden beş-altı vilâyetin hükûmetlerini ve adliyelerini ve zabıtalarını bizim o mevhum, asılsız suçlarımıza tam teşrik etmesidir.

5. Nur'un mahrem parçalarında tesadüf ihtimali kanaatimizce bulunmayan bazı tevâfukât-ı gaybiye ve tetâbukât-ı riyâziye ve ebcediye ve çok işârât-ı Kur'âniye; bilittifak hem mana, hem riyâzî ve cifrî hesabıyla Risale-i Nur'un makbuliyetine imza basmaları.. ve İmam Ali *(radiyallâhu anh)* Celcelûtiye'sinde sarâhate yakın Risale-i Nur'dan haber vermesini.. ve Gavs-ı Âzam'ın *(kuddise*

sırruh) yine imza basmasını, bizler kat'î bir kanaatle hakkımızda bir inâyet-i rabbâniye ve bir ikram-ı sübhânî ve Nur'ların makbuliyetine bir işaret-i gaybiye.. ve Kur'ân'ın bir mucize-i mâneviyesi olan Risale-i Nur'daki hakâik-i imaniyenin bir nevi kerâmâtı biliyoruz. Biz, hususan ben, gayet derece kuvve-i mâneviyeye ve kudsî tesellîye çok muhtaç olduğumuz bir zamanda, ihtiyârımızın haricinde bu işârât-ı gaybiyeyi gördük ve tasdik ettik. Fakat bir zaman gizledik. Sonra şahsımın aleyhinde pek şiddetli propaganda ve eşedd-i zulüm ve eşedd-i istibdat başlamasıyla Nur'lara muhtaç ve müştâklar çekinmeye başlamamak için, has kardeşlerime gösterdim. Onlara çok fayda verdiği için bir derece izhar ettik.

Yirmi iki sene eşedd-i zulme hedef olduğumun ve hukuk-u medeniyeden ıskat edildiğimin tek bir numûnesi şudur ki: On bir ay tecrid-i mutlakta hizmetçilerim ve has kardeşlerim bana temas etmemek için şiddetle yasak edilip aleyhimizde müddeiumumî altmış sayfa ve mahkeme elli bir sayfa iddianâme ve kararnâme yazdıkları hâlde, çok rica ettiğimizle beraber yalnız iki günde üç-dört saatten başka izin vermediler. Ben yeni hurufu bilmediğimden çok yalvardım ki, "Benim dilimi bilecek ve bana kararnâmeyi ve iddianâmeyi okuyacak ve benim itiraznâmemi yazacak bir talebemin yanıma gelmesine izin veriniz." İzin vermediler. Hattâ dört saat, yüz yanlışını isbat ettiğimiz iddianâmeyi ve birkaç ay sonra, daha garazkârâne –bin dereden su toplamak ve yanlış mana vermekle– aleyhimizde pek şiddetli ikinci bir iddianâmeyi bize dinlettirdikleri hâlde, çok yalvardım ki, "Üç sayfacık mukabelemi okumaya müsaade ediniz." İzin vermediler.

Medar-ı hayrettir ki, beni konuştursaydılar, Nur'un dünyaya baktığı nadir bazı cümlelerini lehimde söyleyecektim. Kararnâmede aynı cümleleri, yanlış mana vererek aleyhimde yazmışlar. Ben de mahkemeye, verdikleri cezaya mukabil teşekkürnâme yazdım: "Benim bedelime siz, Risale-i Nur'un bir kısım mühim fıkralarını neşredip bir cihette Nurcu olduğunuzu isbat ettiniz." Ben de şimdiye kadar bana hilâf-ı kanun verdikleri azap ve sıkıntıdan onlara hakkımı helâl ettim.

Acaba garip, hastalıklı, çok ihtiyar, ziyade zayıf, tam fakir ve yarım ümmî ve kendini çok bîçare bilir ve hodfürûşluktan ve tasannudan kaçmak isteyen bir adam; vatan ve millete, belki Âlem-i İslâm'a ehemmiyetli alâkası bulunan bir vazife-i imaniye ve Kur'âniye'yi hakkıyla yapmak için, siyasetle alâkaları bulunmayan bazı zâtların yardımlarını ve ondan kaçmamalarını temin etmek fikriyle kat'î kanaat getirdiği ve büyük edipler ve meşhur âlimlerin kabul

ettikleri bir kaide ile binden ziyade işârât-ı gaybiyeden ve yüz hâdisâtın tam tamına tevâfuklarından bir kısmını izhar etmesi, hiçbir cihetle medar-ı itiraz ve mesuliyet olabilir mi ve dine muhalif ve kanuna aykırı olur mu diye, Son Posta gazetesinden ve bizi suçlu yapandan soruyorum?

6. *Bir adam, otuz sene evvel* أَعُوذُ بِاللهِ مِنَ الشَّيْطَانِ وَالسِّيَاسَةِ[1] *deyip efkârında ve hayatında bir düstur yapan.. ve yirmi beş sene gazeteleri okumayan ve dinlemeyen.. ve on sene harb-i umumîyi bilmeyen, merak etmeyen, sormayan.. ve on iki sene zarfında hükûmetin erkân ve vükelâ ve meb'uslarının kimler olduğunu bilmeyen.. ve dünyanın en hoş mertebelerine hiç ehemmiyet vermeyen.. ve bu hâlini mahkemelerdeki bütün dostlarını şahit göstererek dâvâ edip bir cihette isbat eden.. ve imanın cüz'î bir hakikatine ve Kur'ân'ın bir kudsî nüktesine dünya saltanatından ziyade ehemmiyet verip bütün hayatını öyle hakikatlere sarf eden.. ve dünya ahvâlini âhiret işlerine tercih edenleri divaneler telâkki eden o münzevî adamı, siyaset-i dünyeviye ile ve gizli entrikalarla itham etmek ne kadar çirkin ve zâlimâne bir yanlış olduğunu, ceza verdirenlerin ve Posta Gazetesi'ne ihbar edenlerin vicdanlarına havale ediyorum.*

Temyiz Mahkemesine, temyiz lâyihası olarak iddianâmeye karşı büyük itiraznâmemi takdim ediyorum.

Afyon Cezaevi'nde On Bir Ay Tecrid-i Mutlakta Azap Çeken
Said Nursî

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[2]

(Aşağıda Yazılan Fıkraların Mukaddimesidir)

Mahkeme-i Temyiz'in lehimizde olarak aleyhimizdeki Afyon kararnâmesini haklı ve hakikatli delillerle bozmasına bir cüz'î yardım etmek fikriyle, kararnâmede olan sehivlerden bir kısmına kısa işaretler için, aşağıda onların mahrem risalelerden suç mevzuu diye zikrettikleri fıkraları aynen kaydedip yanlışlarını göstererek, bizi mahkûm edenleri mesul ederiz.

---

1 Şeytandan ve siyasetten Allah'a sığınırım.

2 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

Ezcümle: Beni şiddetli ceza ile mahkûm etmek için bütün suçlarımın fihristesi olarak kararın âhirinde yazmışlar ki:

Said Nursî'nin Reddettiği Maddeler

♦Biri, saltanat ve hilâfetin ilgâsı…

Hem hata, hem sehivdir. Çünkü İhtiyarlar Lem'ası'nda "Hilâfet saltanatının vefatı, beni mahzun eyledi" diye yazdığımı on beş sene evvel Eskişehir Mahkemesi'ne cevap verdim, sustular. Mürûr-u zamana uğramış, af kanunu ve beraat görmüş ehemmiyetsiz bir hâtırayı suç sayan, kendisi suçlu olur.

Hem bu mevhum suça bir senet diye, benim bir Lem'ada ve Mucizât-ı Ahmediye'de *(aleyhissalâtü vesselâm)*, bir hadis-i şerifte,

إِنَّ الْخِلَافَةَ بَعْدِي ثَلَاثُونَ سَنَةً[1].. ثُمَّ تَكُونُ مُلْكًا عَضُوضًا وَفَسَادًا وَجَبَرُوتًا[2]

yani, Hulefâ-yı Râşidîn'den sonra bir fesat olacak. İşte bu hadis, üç mucize-i gaybiyeyi gösterdiğini bir eski risalemde yazmıştım. Kararnâme, benim bir suçum olarak "Said bir risalede demiş: Hilâfetten sonra ceberût ve fesat olacak."

Ey Sathî Heyet,

Bir işaret-i gaybiyede, bu zamanımızda maddî ve mânevî en büyük bir fesad-ı beşerîyi ve zemini zîr u zeber eden bir hâdiseyi haber veren bir hadisin i'câzını beyan etmeyi suç sayan, maddeten ve mânen suçludur!

♦Hem suçlarından diye: "Tekke ve zaviyelerin ve medreselerin kapatılması ve lâikliğin kabulü, İslâmiyet yerine milliyet esaslarının konulması, şapka giyilmesi, tesettürün kaldırılması, Lâtin harflerinin huruf-u Kur'âniye yerine cebren kabulü, Türkçe ezan ve kâmet okunması, mekteplerde din derslerinin kaldırılması, kadınlara erkekler derecesinde irsiyet ve hak tanınması ve taaddüd-ü zevcâtın kaldırılması gibi inkılâp hareketlerini bid'at, dalâlet, ilhaddır diyen, irtica ile suçludur" diye yazmışlar.

Ey İnsafsız Heyet,

Eğer her asırda üç yüz elli milyonun kudsî ve semâvî rehberi ve bütün saadetlerinin programı ve dünyevî ve uhrevî hayatın mukaddes hazinesi olan

---

1 "Hilâfet benden sonra otuz sene devam edecektir." (Tirmizî, *fiten* 48; Ebû Dâvûd, *sünnet* 9; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 5/220, 221.)

2 "(Hilâfet benden sonra otuz sene devam eder); sonra hükümdarlığa döner. Fesat ve zorbalık başlar." (Bkz.: İbni Kesîr, *Tefsîru'l-Kur'ân* 3/302; İbni Hacer, *Fethu'l-bârî* 8/77.

Kur'ân-ı Mucizü'l-Beyân'ın tesettür ve irsiyet ve taaddüd-ü zevcât ve zikrullah ve ilm-i dinin dersi ve neşri ve şeâir-i diniyenin muhafazası haklarında gelen ve te'vil kaldırmaz sarih çok âyât-ı Kur'âniye'yi inkâr etmek ve bütün İslâm müçtehitlerini ve umum şeyhülislâmları suçlu yapmak mümkünse ve mürûr-u zamanı ve müteaddit mahkemelerin beraatlarını ve af kanunları ve mahremiyet ve mahrem veçhini ve hürriyet-i vicdan ve hürriyet-i fikri ve fikren ve ilmen muhalefeti, memleketten ve hükûmetlerden kaldırabilirseniz, beni bu şeylerle suçlu yapınız. Yoksa siz hakikat ve hak ve adalet mahkemesinde dehşetli suçlu olursunuz.

Said Nursî

(Mahkemenin hayretle, aleyhlerinde iken, aleyhimizde yazdığı bir fıkradır.)

Ben de adliyenin mahkemesine derim ki: Bin üç yüz elli senede ve her asırda üç yüz elli milyon müslümanların hayat-ı içtimaiyesinde en kudsî ve hakikatli bir düstur-u ilâhîyi üç yüz elli bin tefsirin tasdiklerine ve ittifaklarına istinaden.. ve bin üç yüz elli seneden geçmiş ecdadımızın itikatlarına iktidâen tefsir eden bir adamı mahkûm eden haksız bir kararı, elbette rû-yi zeminde adalet varsa, o kararı red ve bu hükmü nakz edecektir.

(Mahkemenin taaccüp ve takdirle kararnâmede yazdığı bir fıkra olup, güya aleyhimizdedir! Hâlbuki, onları mahkûm eder.)

Yirmi Altıncı Mektup'ta Said Nursî kendisinden bahisle:

Bu bîçare kardeşinizde üç şahsiyet var ki, birbirinden çok uzaktırlar.

Birincisi: *Kur'ân-ı Hakîm'in hazine-i âliyesinin dellâllığı cihetindeki muvakkat ve sırf Kur'ân'a ait bir şahsiyetim var. Onda dellâllığın iktiza ettiği pek yüksek ahlâk var ki; o benim değil, ben sahibi değilim. O, makamın ve vazifenin iktiza ettiği bir seciyedir. Bende bu neviden ne görseniz benim değil. Onunla bana bakmayınız, o makamındır.*

İkincisi: *Ubûdiyet vaktinde, dergâh-ı ilâhîye müteveccih olduğum vakit, Cenâb-ı Hakk'ın ihsanıyla muvakkat bir şahsiyet görünüyor ki, o şahsiyetin bazı âsârı var. O âsâr, mana-yı ubûdiyetin esası olan kusurunu bilmek, fakr ve aczini anlamak, tezellül ile dergâh-ı ilâhîye iltica etmek*

noktalarından ileri geliyor ki; o şahsiyetle kendimi herkesten ziyade bedbaht, bîçare, âciz, fakir ve kusurlu görüyorum. O vakit bütün dünya, beni medh ü senâ etse beni inandıramaz ki ben iyiyim ve sahib-i kemâlim.

Üçüncüsü: Hakiki şahsiyetim. Yani, Eski Said'in bozması bir şahsiyetim var. Onda Eski Said'den irsiyet kalma bazı damarlar var ki, bazen riyâ ve hubb-u câha bir arzu bulunuyor. Hem asîl bir hânedandan olmadığımdan, hisset derecesinde iktisada düşkün ve pest ahlâklar görünüyor. Sizi bütün bütün kaçırmamak için bu şahsiyetimin gizli çok fenalıklarını ve sû-i hâllerini söylemeyeceğim.

Cenâb-ı Hak, merhametkârâne inâyetini benim hakkımda böyle göstermiş ki; en ednâ bir nefer gibi bu şahsiyetimi, en âlî ve has bir müşîr hükmünde olan hizmet-i esrar-ı Kur'âniye'de istihdam ediyor. Yüz bin şükür olsun!

Nefis cümleden ednâ, vazife cümleden âlâ!..

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ هٰذَا مِنْ فَضْلِ رَبِّي[1]

(Mahkemenin dehşetli korkarak, kararnâmede aleyhimizde kaydettiği bir cümledir. Hâlbuki, on beş sene evvel yazılan o şiddetli cümle, sonradan bu gelen cümle ile tâdil edilmiş. *"Kardeşlerim, mâsumların ve ihtiyarların hatırları için beni zulmen öldürenlerden intikamımı almayınız! Azab-ı kabir ve sakar, onlara yeter!"* fıkrası, onları insafa getirmek lâzımdı.)

"Madem sizlerle –itikadınızca ve bana edilen muameleye nazaran– küllî bir muhalefetimiz var. Siz, dininizi ve âhiretinizi dünyanız uğrunda feda ediyorsunuz. Elbette mâbeynimizde –tahmininizce– bulunan muhalefet sırrıyla *biz dahi, hilâfınıza olarak dünyamızı dinimiz uğrunda ve âhiretimize her vakit feda etmeye hazırız. Sizin zâlimâne ve vahşiyâne hükmünüz altında bir-iki sene zelilâne geçecek hayatımızı, kudsî bir şehadeti kazanmak için feda etmek, bize âb-ı kevser hükmüne geçer…*

Fakat Kur'ân-ı Hakîm'in feyzine ve işaretine istinaden, sizi titretmek için, size kat'î haber veriyorum ki:

Beni öldürdükten sonra yaşayamayacaksınız! Kahhâr bir el ile bu fâni cennetinizden ve mahbubunuz olan dünyadan tardedilip ebedî zulümâta

---

1 Allah'a hamdolsun; bu Rabbimin ihsanıdır.

çabuk atılacaksınız. Arkamdan pek çabuk sizin nemrudlaşmış reisleriniz gebertilecek ve yanıma gönderilecek. Ben de huzur-u ilâhîde yakalarını tutup –adalet-i ilâhiye, onları esfel-i sâfilîne atmakla– intikamımı alacağım.

Ey din ve âhiretini dünyaya satan bedbahtlar! Yaşamanızı isterseniz bana ilişmeyiniz. İlişseniz, intikamımın muzaaf bir surette sizden alınacağını biliniz, titreyiniz. Ben rahmet-i ilâhiyeden ümit ederim ki, mevtim hayatımdan ziyade dine hizmet edecek ve ölümüm başınızda bomba gibi patlayıp, başınızı dağıtacak. Cesaretiniz varsa ilişiniz! Yapacağınız varsa göreceğiniz de var!..” deniliyor ve bir âyetle bitiriliyor.

(Mahkeme aleyhimde yazmış. Hâlbuki onları ifratla itham eden bir fıkradır.)

Ankara'da Mustafa Kemal'in şiddet ve hiddetle divan-ı riyâsete girip “Seni buraya çağırdık ki, bize yüksek fikir beyan edesin. Sen geldin, namaza dair şeyleri yazdın, içimize ihtilâf verdin” dediğini.. Said'in de ona “*Namaz kılmayan hâindir. Hâinin hükmü merduttur!*” dediğini.. sonra Mustafa Kemal, bir nevi tarziye verip hiddetini geri aldığını.. ve Mustafa Kemal'in hissiyatını ve prensiplerini rencide ettiği hâlde kendisine ilişmemesini.. ve bu cebbar kumandanların âdetâ Eski Said'den korkmalarının Risale-i Nur'un ilerideki kahraman şâkirtlerinin şahs-ı mânevîsinin harika bir kuvveti ve Risale-i Nur'un parlak bir kerameti olduğu yazılıyor.

(Aleyhimizde yazılan, fakat mahkemeyi mesul eden bir fıkradır.)

“Ayasofya'yı puthâne ve Meşîhat'ı kızların lisesi yapan bir kumandanın keyfî kanun namındaki emirlerine fikren ve ilmen taraftar değiliz.. ve şahsımız itibarıyla amel etmiyoruz” denilmektedir.

29.08.1948 tarihli dilekçesinde: “Bir fikir kalbime gelmiş, şöyle ki; Hükûmet'in beni tam himâye ve bana yardım etmesi, milletin maslahatına ve vatanın menfaatine çok lüzumlu iken; beni sıkması îma eder ki, benimle mücadele eden gizli zındıka komitesiyle şimdi onlara iltihak eden komünist komitesinden bir kısmı, ehemmiyetli resmî makamları elde ederek karşıma çıkıyorlar. Hükûmet ise ya bilmiyor, ya müsaade ediyor. Kahraman bir milletin ebedî bir medar-ı şerefi ve Kur'ân ve cihad hizmetinde dünyada bir pırlanta gibi pek büyük bir nişanı ve kılıçlarının pek büyük ve antika bir yâdigârı olan

Ayasofya Camii'ni puthâneye ve Meşîhat Dairesi'ni kızların lisesine çeviren bir adamı sevmemek, bir suç olmasına imkân var mıdır?"

(Mahkemenin Said'i cezalandırmak için en kuvvetli tahmin ettikleri fıkradır. Said'in gizli düşmanlarına karşı Denizli Mahkemesi'nde istimâl ettiği bu sözünü, mahkeme bütün bütün yanlış mana vererek devlete ve hükûmete çevirip tecziyeye sebep göstermiş.)

"Bu inkılâpları, mevki-i mer'iyete koyan devletin bir kısım yeni kanunlarına, cebr-i keyfî-i küfrî.. cumhuriyete, istibdad-ı mutlak.. rejime, irtidad-ı mutlak.. ve bolşeviklik ve medeniyete, sefâhet-i mutlaka" demiş.

(Mahkemenin kararnâmesinde hayret ve takdirle yazılan bir fıkradır.)

Risale-i Nur'u yazmanın *uhrevî ve dünyevî pek çok faydaları* olduğu, bunların da:

1. Ehl-i dalâlete karşı mânen mücâhede etmek.

2. Üstadına neşr-i hakikatte yardım etmek.

3. Müslümanlara iman cihetinde hizmet etmek.

4. Kalemle ilmi tahsil etmek.

5. Bazen bir saati, bir sene ibadet hükmüne geçen tefekkürî ibadeti yapmak.

6. İman ile kabre girmektir.

Beş türlü de *dünyevî faydaları* var:

1. Rızıkta bereket.

2. Kalbde rahat ve sürur.

3. Maîşette sühûlet.

4. İşlerinde muvaffakiyet.

5. Talebelik faziletini almakla, bütün Risale-i Nur talebelerinin dualarına hissedar olmak olduğu..

ve bunların yakında gençlik tarafından idrak olunup üniversitenin bir Nur mektebi hâline döneceği yazılıyor.

(Medar-ı hayrettir ki, bu samimî fedakârlığı suç saymışlar.)

Gizli münafıkların takip ettikleri iki plândan *birisi*: Benim haysiyetimi kırmakla güya Nur'ların kıymeti düşecek!

İkincisi: Nur şâkirtlerine telâş ve fütur vermekle Nur'ların intişarına mâni olunacak!

Hiç korkmayınız! Milyonlar kahraman başların feda oldukları bir kudsî hakikate, bizim gibi bazı bîçarelerin başları da feda olsun!

(Pek acîptir ki, merhum Hasan Feyzi'nin gayet hâlisâne ve ayn-ı hakikat ve vâkıa mutâbık ve hiç zararı olmayan ve çoklara menfaatli olan takrizini ve medhiyesini bir suç mevzuu diye Nur'un bir mecmuasının âhirinde bulunmasıyla o mecmuanın müsâderesine vesile yapmak istenilmiş.)

Hasan Feyzi'nin bir mektubu vardır. Hülâsası:

Ey Risale-i Nur! Senin, hakkın dili ve hakkın ilhamı olup onun izniyle yazıldığına şüphe yok...

Ben, kimsenin malı değilim. Ben, hiçbir kitaptan alınmadım, hiçbir eserden çalınmadım. Ben, rabbânî ve Kur'ânîyim; bir lâyemûtun eserinden fışkıran kerametli bir nurum...

Sen çok feyizli ve rahmetli bir hak kitapsın. Bazı has ve hâlis talebelerini evliya ve asfiya nişanlarıyla taltif ve tezyin ediyorsun. Hem mahkemelere senin eczaların bir mücrim, bir maznun sıfatıyla değil, belki bir muallim, bir mürebbî ve bir mürşid olarak girmiştir. Her divan-ı adalette en büyük dehşet ve savletini, azamet ve izzetini, parlak ve şâşaalı bir sûrette gösterdin. Onları da iman ve Kur'ân suyuyla yıkadın…

Ey Risale-i Nur'un bir hâdimi ve tercümanı olan Üstadım! Allah'ın abdi ve İmam Ali'nin *(radiyallâhu anh)* mânevî veledi ve Gavs-ı Âzam'ın *(kuddise sirruh)* müridi olan üstadım! Beni huzur-u âlî-yi irfanına çıkar!..

İşte ancak bir kilo kadar olan bir aylık erzakı ve zahîresi, paket hâlinde kâğıtta sarılı ve çivide asılı duruyor. O yokluk içinde tükenmez bir varlığa kavuşuyor. Hediye ve behiyeleri almaktan çekiniyor. Zekât ve sadakaları, teberrük ve teberrûları alsaydı, bugün bir milyon servet sahibi olurdu…

(Risale-i Nur tesmiyesinin dokuz sebepleri içinde yalnız birisine ilişmişler. "Nur isimli, has şâkirtlerinden göremiyoruz" demişler. Hâşiyede cevap verildiği gibi, şimdi de Nuri Benli ve Küreli Saatçi Nuri, Nur hizmetinde mümtazdırlar. Demek tenkit edemiyorlar, cüz'î bahanelere mecbur oluyorlar.)

Yirmi Altıncı Söz Risalesi'nde otuz üç adet Sözlerin, otuz üç adet Mektupların, otuz bir adet Lem'aların ve on üç adet Şuâların mecmûuna "Risale-i Nur" denilmesinin sırrı şudur ki:

Bütün hayatımda *Nur* kelimesi her yerde bana rast gelmiş. Ezcümle: Karyem *Nurs'tur*. Merhum vâlidemin ismi *Nuriye'dir*. Nakşî üstadım Seyyid *Nur* Muhammed'dir. Kâdirî üstadlarımdan *Nureddin*, Kur'ân üstadlarımdan *Nurî*, talebelerimden benimle en ziyade alâkadar *Nur* isimli bulunanlarıdır. (Ne gariptir ki, mühim Nur şâkirtleri arasında Nurî isimli kimseye rastlanmamaktadır.)[1](Hâşiye) Hem kitaplarımı en ziyade izah ve tenvir eden *Nur* temsilleridir. Hem hakâik-i ilâhiyede müşkülâtımın ekserisini halleden esmâ-yı hüsnâdan *Nur* ism-i nuranîsidir. Hem Kur'ân'a şiddet-i şevk ve inhisar-ı hizmetim için hususî imamım *Osman-ı Zinnûreyn'*dir *(radiyallâhu anh).*

(Hücumât-ı Sitte ve Zeyli; hem yirmi sene evvel, hem şiddetli ve zâlimâne bir tecavüze karşı, hem gayet mahrem, hem mahkemeleri görmüş.. hem hiddet zamanında yazılmış.. hem ikinci harb-i umumî zamanı, o hiddeti haklı göstermişken şimdi yazılmış gibi suç sayıp müsâdere etmek, adaletten çok uzaktır.)

"Hücumât-ı Sitte'nin Zeyli" başlıklı yazı, "İstikbalde gelecek nefret ve tahkirden sakınmak için şu mahrem zeyl yazılmıştır. Yani, 'Tuh o asrın gayretsiz adamlarına!' denildiği zaman, yüzümüze tükürükleri gelmemek veyahut silmek için yazılmıştır. Avrupa'nın insaniyet-perver maskesi altındaki vahşî reislerinin sağır kulakları çınlasın.. ve bu vicdansız gaddarları bize musallat eden o zâlimlerin görmeyen gözlerine sokulsun! Bu asırda yüz bin cihette '*Yaşasın cehennem!'* dedirten mimsiz medeniyet-perestlerin başlarına vurulmak için yazılmış bir arzuhâldir" yazısıyla başlıyor.

"Bu yakınlarda ehl-i ilhadın perde altında tecavüzleri gayet çirkin bir suret aldığından, çok bîçare ehl-i imana ettikleri zâlimâne ve dinsizcesine tecavüz

1 (Hâşiye) O zaman öyle idi. Şimdi yirmi sene oldu.

nev'inden, hususî ve gayr-i resmî, kendim tamir ettiğim bir mâbedimde bana ve hususî bir-iki kardeşimle hususî ibadetime ve gizli ezan ve kâmetimize müdahale edildi. 'Niçin Arabî kâmet ediyorsunuz ve gizli ezan okuyorsunuz?' denildi. Sükûtta sabrım tükendi. Kabil-i hitap olmayan öyle vicdansız alçaklara değil, belki milletin mukadderâtıyla keyfî istibdatla oynayan bir kısım firavun-meşrep gizli komitenin başlarına derim ki: Ey ehl-i bid'a ve ilhad! Altı suâlime cevap isterim.

Birincisi: Dünyada hükûmet süren, hükmeden her kavmin, hattâ insan eti yiyen yamyamların ve vahşî canavar çete reislerinin dahi bir usulü var.. bir düsturla hükmeder. Siz hangi usulle bu acîb tecavüzü yapıyorsunuz? Kanununuzu ibraz ediniz! Yoksa bazı alçak memurların keyiflerini kanun mu kabul ediyorsunuz? Böyle hususî ibadette kanun olmaz!.."

(Medar-ı teessüftür ki; hem eski, hem mahrem, hem hakikatli olan İşârât-ı Seb'a'da bir-iki cümleye ilişip müsâderesine ve bize suç yapmaya çalışmışlar. Hâlbuki o hakikat o kadar kuvvetlidir ki, bütün beşeriyete ve dünyaya ilân edilecek bir maslahat-ı hayat-ı içtimaiyedir.)

Dünyada en büyük ahmak odur ki, dinsiz serserilerden terakkiyi ve saadet-i hayatiyeyi beklesin. Böyle ahmaklardan mühim bir mevkiyi işgal eden birisi demiş ki: "Biz 'Allah, Allah' diye diye geri kaldık. Avrupa 'top, tüfek' diye diye ileri gitti."

"Cevabü'l-ahmak, es-sükût" kaidesince, böylelere karşı cevap sükûttur. Fakat bazı ahmakların arkasında bedbaht gâfiller de bulunduğundan deriz ki:

Ey bîçareler! Bu dünya bir misafirhânedir. Madem ölüm var, kabre girilecek. Bu hayat gidiyor, bâki bir hayat geliyor. Bir defa "top, tüfek" denilse, bin defa "Allah, Allah" demek lâzım gelir.

(Mûcib-i hayrettir ki, On Altıncı Lem'a'da bizim lehimizde olan bir cümleyi aleyhimize çevirip o kıymettar, menfaatli risalenin müsâderesine meyil göstermişler.)

On Altıncı Lem'a'da:

"Harp belâsı bizim hizmet-i Kur'âniyemize mühim bir zarardır. Kâdir-i külli şey, bir dakikada bulutlarla dolmuş cevv-i havayı süpürüp temizleyerek semânın berrak yüzünde ziyadar güneşi gösterdiği gibi, bu zulümâtlı ve rahmetsiz bulutları izale edip hakâik-i şeriatı güneş gibi gösterir. O'nun rahmetinden bekleriz ki, bize pahalı satmasın. Baştakilerin başlarına akıl ve kalblerine iman versin; o vakit kendi kendine iş düzelir.

Mademki sizin elinizdeki nurdur. Nurdan zarar gelmez. Neden arkadaşlarınıza ihtiyat tavsiye ediyorsunuz? Bu suâle karşı muhtasar cevabım şudur:

Baştaki başların bir kısmı sarhoştur, okumaz. Okusa da anlamaz, yanlış mana verip ilişir. İlişmemek için, aklı başına gelinceye kadar göstermemek lâzımdır. Onun için kardeşlerime tavsiye ediyorum ki, ihtiyat etsinler, nâehillerin ellerine hakikatleri vermesinler" denilmektedir.

(Tesettür, Kur'ân'ın emri ve çok kuvvetli cevabı verilmiş ve eski yazılmış ve cezayı çektirmişken yine suç yapmaları.. ve İhtiyar Lem'ası'ndan gayet kıymetli ve herkese menfaatli ve Rehber'de yazılmış bir hakikatin yalnız başını yazıp bir suç mevzuu diye müsâderesine yürümek gösteriyor ki, medar-ı tenkit bir şey bulamıyorlar.)

Yirmi Dördüncü Lem'a'da, tesettür hakkında, tesettürün Kur'ân'ın emri olduğunu izahtan sonra, "Mesmuâtıma göre merkez-i hükûmette, çarşı içinde, gündüzde, ahalinin gözleri önünde, gayet âdi bir kundura boyacısı, dünyaca rütbeten büyük bir adamın açık bacaklı karısına sarkıntılık etmesi, tesettür aleyhinde olanların hayâsız yüzlerine bir şamar vuruyor" denilmektedir.

Yirmi Altıncı Lem'a, ihtiyarlar hakkında, "Ankara'nın eskimiş kalesinin başına çıktım. O kale tahaccür etmiş hâdisât-ı tarihiye suretinde bana göründü. Benim ihtiyarlığım, kalenin ihtiyarlığı, şanlı Osmanlı Devleti'nin ihtiyarlığı, hilâfet saltanatının vefatı, bana gayet hazin geldi. Firkatli bir hâlet içinde, geçmiş zamanın derelerine ve gelecek zamanın tepelerine baktım. Mazi, teselli yerine dehşet verdi; istikbal, benim ve emsâlimin ve nesl-i âtinin büyük ve karanlık bir kabri suretinde göründü. Hazır günüme baktım. Ölümle bir hareket-i mezbûhânenin ızdırabını çeken cismimin cenazesini taşıyan bir tabut suretinde göründü" denilmektedir.

(Onlar bunu çok takdir etmeleri lâzımken tenkit etmişler, suç mevzuu yapmışlar.)

"Dârü'l-Hikmeti'l-islâmiye'de aldığım maaştan çoğunu sarf etmiştim. Az bir kısmını hacca gitmek için sakladım. O cüz'î para iktisat ve kanaat bereketiyle bana kâfi geldi. Yüz suyumu döktürmedi. O mübarek paradan biraz daha var" deniliyor.

Yirmi İkinci Lem'a, 'mahrem' işaretli ve 'en has ve hâlis ve sadık kardeşlerime mahsustur' kayıtlıdır.

"Birinci İşaret: Sen ehl-i dünyanın dünyasına karışmadığın hâlde, nedendir ki onlar her fırsatta senin âhiretine karışıyorlar? Bu suâle cevap verecek Isparta Vilayeti'nin hükûmeti ve bu vilâyetin milletidir…"

(Şefkat-i imaniyeden gelen bu mâsumâne ve hâlisâne ve hayretkârâne ümit ve arzu ve temenniyi bir suç tevehhüm edenler, elbette kendileri suçludurlar.)

Said imzalı bir mektupta: "Yedi yaşından on yaşına kadar mâsum çocuklar, faytonla gezdiğim vakit, beni görünce koşuşup ellerime sarılmalarının hikmeti nedir?' diye hayret ediyordum. Birden ihtar edildi ki; küçük mâsumlar tâifesi, bir hiss-i kable'l-vuku ile Risale-i Nur'la saadet bulacaklarını ve tehlike-i mâneviyelerden kurtulacaklarını hissettiklerini anladım" denmektedir.

(Bu fıkra, başta lehimde ve âhirde bir arzu ve bir temenni iken, suç saymak insaftan hariçtir.)

Bir kısım âyetler ve hadislerin müttefikan bu asırda bir hakikat-i nurâniyeye işaret ettikleri.. ve âhirzamanda gelecek bir müceddid-i ekberi gösterdikleri.. ve o gelecek zâtın ve cemiyetinin üç vazifesinden en ehemmiyetlisi imanı kurtarmak olduğu.. ve şeriatı ihya ve hilâfeti tatbik gibi çok geniş dairede hükmeden bu iki vazifesini nazara almamalarının zararsız olduğu.. fakat Nur'un muârızlarının –hususan siyasî tâifenin– tenkidine ve hücumuna vesile olabileceği, onun için kendisinin müdakkik kardeşimizin risaleciğinin bir kısmını ve bazı cümlelerini kaldırıp tâdil ederek göndereceği yazılıyor.

Said Nursî imzalı bir mektupta, dârülfünuna inkılâp eden Harbiye Nezareti'nin kapısındaki

إِنَّا فَتَحْنَا لَكَ فَتْحًا مُبِينًا۞لِيَغْفِرَ لَكَ اللّٰهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِكَ وَمَا تَأَخَّرَ وَيُتِمَّ نِعْمَتَهُ عَلَيْكَ وَيَهْدِيَكَ صِرَاطًا مُسْتَقِيمًا۞وَيَنْصُرَكَ اللّٰهُ نَصْرًا عَزِيزًا[1]

hatt-ı Kur'ânînin üzeri mermer taşlarla kapatılmışken meydana çıkarılması, şimdi yeniden hatt-ı Kur'ânîye bir numûne-i müsaade.. ve Risale-i Nur'un takip etiği maksadına bir vesile.. ve üniversitenin bir Nur Medresesi olmasına işaret olarak gösterilmektedir.

(Tekbirâtü'l-Huccâc mektubumda hakikat ve izahıma karşı tenkitlerine, Hüsrev'in âhirdeki hâşiyesi tam cevaptır.)

Saidu'n-Nursî imzalı "Tekbirâtü'l-Huccâc fî Arafat" başlıklı mektupta, "Nur'un ehemmiyetli bir kısım şâkirtleri pek musırrâne olarak âhirzamanda gelen Âl-i Beyt'in büyük bir mürşidi seni zannediyorlar. Sen de onların fikirlerini musırrâne kabul etmiyorsun, çekiniyorsun. Bu bir tezattır. Hallini isteriz" diye sormaları sebebiyle, onlara cevap olmak üzere, bundan sonra gelecek Mehdî-i Resûl'ün temsil ettiği kudsî cemaatin şahs-ı mânevîsinin üç vazifesi olduğu; bunların imanı kurtarmak.. hilâfet-i Muhammediye *(aleyhissalâtü vesselâm)* unvanıyla şeâir-i İslâmiye'yi ihya etmek.. ve inkılâbât-ı zamaniye ile çok ahkâm-ı Kur'âniye'nin ve şeriat-ı Muhammediye'nin *(aleyhissalâtü vesselâm)* kanunlarının bir derece ta'tile uğramasıyla o zât bu vazife-i uzmâyı yapmaya çalışır. Nur şâkirtleri birinci vazifeyi tamamıyla Risale-i Nur'da gördüklerinden ikinci, üçüncü vazifeleri de buna nisbeten ikinci, üçüncü derecededir diye, Risale-i Nur'un şahs-ı mânevîsini haklı olarak bir nevi mehdî telâkki ediyorlar. Bir kısmı, o şahs-ı mânevînin bir mümessili olan bîçare tercümanını zannettiklerinden, bazen o ismi ona da veriyorlar. Hattâ evliyanın bir kısmı, keramet-i gaybiyelerinde Risale-i Nur'u aynı o âhirzamanın hidayet edicisi olduğu, bu tahkikatla te'ville anlaşılır diyorlar. İki noktada bir iltibas var, te'vil lâzımdır.

Birincisi: Âhirde iki vazife, gerçi hakikat noktasında birinci vazife derecesinde değiller. Fakat hilâfet-i Muhammediye *(aleyhissalâtü vesselâm)* ve ittihad-ı İslâm, avâmda ve ehl-i siyasette –hususan bu asrın efkârında– o birinci vazifeden bin derece geniş görünüyor. Gerçi her asırda hidayet edici

[1] "Biz sana, (başka zaferlere açılacak bir kapı olarak) aşikâr bir zafer ihsan ettik. Ki, Allah geçmiş ve gelecek bütün günahlarını bağışlasın, sana olan nimetini tamamlasın ve seni (O'nun rızasına ve ebedî saadete götürecek olan) dosdoğru bir yolda sabit kılsın; Ayrıca, sana çok önemli, şerefli ve büyük bir zafer ihsan buyursun." (Fetih sûresi, 48/1-3)

bir nevi mehdî ve müceddid geliyor ve gelmiş. Fakat her biri üç vazifeden birisini bir cihette yapması itibarıyla, âhirzamanın büyük mehdîsi unvanını almamışlar.

İkincisi: Âhirzamanın o büyük şahsı, Âl-i Beyt'ten olacak. Gerçi mânen ben Hazreti Ali'nin *(radiyallâhu anh)* bir veled-i mânevîsi hükmündeyim. O'ndan hakikat dersini aldım. Ve Âl-i Muhammed *(aleyhissalâtü vesselâm)* bir manada hakikî Nur şâkirtlerine şâmil olmasından, ben de Âl-i Beyt'ten sayılabilirim. *Fakat Nur'un mesleğinde hiçbir cihette benlik, şahsiyet, şahsî makamları arzu etmek, şan ve şeref kazanmak olmaz. Nur'da ihlâsı bozmamak için uhrevî makamat dahi bana verilse, bırakmaya kendimi mecbur bilirim* diye, yarı muvâfakat şeklinde bir cevap verilmekte[1](Hâşiye) ve bu mehdîlik teklifi açık ve kesin olarak reddedilmemektedir.

(Bu fıkradaki hâdiseler vâkıa mutâbık ve acîp bir tarzda "Beni mahzun etmeyiniz, zemin hiddet eder!" dediğimden üç dakika sonra zelzele olmasını hayret ve taaccüple tahsin etmek, şefkatin iktizası olduğu hâlde, medar-ı tenkit olamaz.)

"Dört saat ifadesi alınıp sıkıntı çekmesinden on saat sonra, âdetâ aynı zamanda iki milyon lira zarar veren Maârif yangını gösterdi ki: *Risale-i Nur belâların def'ine bir vesiledir ki; Nur'lara hücum edildi, belâ yol buldu, geldi.*" denilmektedir.

141 numaralı mektupta: "Dört buçuk saat ifadesi alındıktan sonra, Ankara'da Maârif Dairesi'nin ve otomobil garajının, İzmir'de bir fabrikanın, Adana'da büyük bir binanın yanmasından bahisle, bunun bir tesadüf olmadığı isbata kalkışıldıktan sonra '*Beni risalelerimden mahrum etmeyiniz. Yoksa hem bana, hem bu vatana yazık olur; zemin zelzele ile hiddet eder'* dediğinden üç dakika sonra üç saniye devam eden zelzele, zeminin hiddeti ve ateşle Maârif Dairesi'ni sarması, –mahkemece dört defa isbat edilen– çok defa zelzelenin Risale-i Nur'a ve şâkirtlerine taarruzları zamanına gelmesi tesadüf olamaz. Risale-i Nur'un bu memlekette belânın def'ine vesile olduğu çok hâdiselerle tahakkuk etmiştir" denilmektedir.

---

1 (Hâşiye) Ey insafsız heyet! Bundan daha keskin red cevabı nasıldır?

Nur Talebeleri nâmına
Hüsrev

147 numaralı mektupta: "Bu defa bize hücumların aynı zamanında kış çok hiddet etti, şiddetli soğuk ve fırtına ile havanın kızdığı gösterdi ki, hücumların durmasıyla ve Nurcuların ferahlanmasıyla Zemherir günlerinin Nevruz günleri gibi gülmeye başlaması ve Maârif Dairesi'nin yanması küllî bir tokattır."

(Tebrik ve aferin ile mukabele edilecek bir hâle itiraz nazarıyla bakılmaz.)

Bu defa bana mahkemede sordukları çok manasız suâller içinde, "Neyle yaşıyorsun?" dediler. Dedim ki: "*İktisat bereketiyle. Bir vakit Isparta'da bir Ramazan'da bir ekmek, bir kilo torba yoğurdu, bir kilo pirinçle yaşayan bir adam, maîşet için dünyaya tenezzül etmez ve hediyeyi de kabul etmeye mecbur olmaz*" dedim.

(Zübeyir'in mahkemede okuduğu müdafaası gibi parlak medhiyesi, inşaallah onları takdir ve tahsine sevk etmiş ki taaccüple kararnâmede yazmışlar.)

Zübeyir Gündüzalp'in daktiloyla yazdığı "Gençliğimiz, hak ve hakikati öğreten mâlûmat ve en yüksek ahlâk istiyor" adlı bir formasında, onuncu sayfada: "Risale-i Nur yirminci asrın müslümanlarını ve bütün insanları koyu fikir karanlığından kurtarmak için, müellifinin kendi ihtiyârıyla değil, büyük Yaratıcı'mızın ihtarıyla yazılmış bir şâheserdir."

12. sayfada: Risale-i Nur'a hizmet eden birisine denilse "Risale-i Nur yerine şu kitapları kopya et de, Ford'un servetini sana vereyim." O, Risale-i Nur satırlarından kaleminin ucunu bile kaldırmadan şöyle cevap verir: *"Dünya servet ve saltanatının hepsini verseniz kabul etmem."*

15. sayfada: *"Dürüst fikirli yazarlara bağlılığımızın derecesi yüz ise; Bediüzzaman gibi dünya ve âhiretimize rehberlik eden büyük bir şahsiyete bir kentilyondur, sonsuzdur."*

12. sayfada: *"Risale-i Nur'un şahs-ı mânevîsi, asrın içtimaî ve ruhî ve dinî hastalıklarını teşhis etmiş.. ve müzminleşmiş içtimaî illetleri tedavi edecek şekilde Kur'ân-ı Hakîm'in hakikatlerini, ilâhî bir emirle bu zamanda yaşayan bütün insanlara arz etmiştir."*

44. sayfada: *"Bediüzzaman, bu risaleleri bir sene okuyan bu zamanın mühim bir âlimi olabilir" demiştir. Evet, öyledir.*

54. sayfada: *"Risale-i Nur okuyan hâkimlerin isabetsiz karar verdikleri görülmüyor"* denilmektedir.

(Bu gelen parça tam lehimde ve ayn-ı hakikat iken, kararnâmede suç mevzuları içine konulmamalıydı.)

Ahmet Feyzi'nin eserinin bir kısmını tâdil ettiğini, fakat bir kısmının da aceleye geldiğinden tâdil edemeden gönderdiğini, "Dine ve terbiye-i Muhammediye'ye *(aleyhissalâtü vesselâm)* zehir diyen Saraçoğlu'nu bırakıp, hakikat-i Kur'âniye'yi güneş gibi gösteren Sirâcü'n-Nur ile münakaşa etmek, onun müsâderesine yardım etmek demek olduğunu beyan ediyoruz" denmektedir.

Mahkemeye tarihsiz ibraz ettiği bir müdafaasında neticeten, kendisinin ve şâkirtlerinin siyasetle iştigal etmediklerini.. tecavüz olarak gösterilen yazıların mahrem olduklarını.. vicdan ve tefekkür hürriyeti mevcut olduğunu.. bunların bazı kanunları tenkit mahiyetinde de görünse suç teşkil etmeyeceğini.. ele alınan birçok risalelerin eskiden yazılmış olduğunu.. bilirkişi tetkikâtından geçerek zararsız bulunduklarının tesbit olunduğunu.. evvelce de Eskişehir Mahkemesi'nde bunlardan dolayı mahkûmiyet kararı verildiği gibi Denizli Mahkemesi'nde de beraat ettiklerini.. artık bir daha aynı suçtan dolayı mahkeme edilmelerinin doğru olmadığını.. kendisinin ve gerekse Nur şâkirtlerinin şimdiye kadar âsâyişi bozacak hareketlerde bulunmadıklarını, Beşinci Şuâ'da isim tasrih etmemesine ve maksadının sadece ihbardan ibaret olmasına göre bunların da bir suç teşkil etmeyeceğini ileri sürerek savunmuştur.

Bu numûneleri daha kıyas edilsin…

Said Nursî

Temyiz Mahkemesi Riyâseti'ne

Afyon Mahkemesi'nden hakkımızda sâdır olan haksız hükmün temyizen bozulması üzerine yapılan duruşmamızda beni yine konuşturmadılar. Hakkımızda üçüncü bir şiddetli iddianâmeyi bize dinlettirdiler. Hem yanıma kimseyi bırakmadılar ki, gelsin, yazıyla bana yardım etsin. Yazım noksan olmakla beraber, hasta hâlimle beraber yazdığım bu şekvâmı, bu zamanda hakkımda iki defa tam adalet eden makamınıza bir lâyiha-yı temyizim olarak takdim ediyorum.

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1]

Haşirdeki mahkeme-i kübrâya bir arzuhâldir. Ve dergâh-ı ilâhîye bir şekvâdır. Ve bu zamanda mahkeme-i temyiz ve istikbaldeki nesl-i âti ve dârülfünunların münevver muallim ve talebeleri dahi dinlesinler. İşte bu yirmi üç senede yüzer işkenceli musibetlerden on tanesini, Adil-i Hâkim-i Zülcelâl'in dergâh-ı adaletine müştekiyâne takdim ediyorum.

Birincisi

Ben kusurlarımla beraber bu milletin saadetine ve imanının kurtulmasına hayatımı vakfettim. Ve milyonlarla kahraman başların feda oldukları bir hakikate, yani Kur'ân hakikatine benim başım dahi feda olsun diye bütün kuvvetimle Risale-i Nur'la çalıştım. Bütün zâlimâne tâziplere karşı tevfik-i ilâhî ile dayandım. Geri çekilmedim.

Ezcümle, bu Afyon hapsimde ve mahkememde başıma gelen çok gaddarâne muamelelerden birisi: Üç defa –ve her defasında iki saate yakın– aleyhimizde garazkârâne ve müfteriyâne ithamnâmelerini bana ve adaletten teselli bekleyen mâsum Nur talebelerine cebren dinlettirdikleri hâlde, çok rica ettim, "Beş-on dakika bana müsaade ediniz ki, hukukumuzu müdafaa edeyim." Bir-iki dakikadan fazla izin vermediler.

Ben yirmi ay tecrid-i mutlakta durdurulduğum hâlde, yalnız üç-dört saat bir-iki arkadaşıma izin verildi. Müdafaâtımın yazısında az bir parça yardımları oldu. Sonra onlar da men edildi. Pek gaddarâne muameleler içinde cezalandırdılar. Müddeînin bin dereden su toplamak nev'inden ve yanlış mana vermekle ve iftiralar ve yalan isnadlarla garazkârâne ve on beş sayfasında seksen bir hatasını isbat ettiğim aleyhimizdeki ithamnâmelerini dinlemeye bizi mecbur ettiler. Beni konuşturmadılar. Eğer konuştursalardı, diyecektim:

Hem dininizi inkâr, hem ecdadınızı dalâletle tahkir eden ve Peygamberinizi *(aleyhissalâtü vesselâm)* ve Kur'ân'ınızın kanunlarını reddedip kabul etmeyen yahudi ve nasrani ve mecusilere, hususan şimdi bolşevizm perdesi altındaki anarşist ve mürted ve münafıklara hürriyet-i vicdan, hürriyet-i fikir bahanesiyle ilişmediğiniz hâlde.. ve İngiliz gibi Hıristiyanlık'ta mutaassıp, cebbar bir hükûmetin daire-i mülkünde ve hâkimiyetinde, milyonlarla müslümanlar her vakit Kur'ân dersiyle İngiliz'in bütün bâtıl akîdelerini ve küfrî düsturlarını reddettikleri hâlde, onlara mahkemeleriyle ilişmediği.. ve her hükûmette bulunan

[1] Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

muhalifler alenen fikirlerinin neşrinde, o hükûmetlerin mahkemeleri ilişmediği hâlde, benim kırk senelik hayatımı ve yüz otuz kitabımı ve en mahrem risale ve mektuplarımı; hem Isparta hükûmeti, hem Denizli Mahkemesi, hem Ankara Ceza Mahkemesi, hem Diyanet Riyâseti, hem iki defa –belki üç defa– Mahkeme-i Temyiz tam tetkik ettikleri ve onların ellerinde iki-üç sene Risale-i Nur'un mahrem ve gayr-i mahrem bütün nüshaları kaldığı.. ve bir küçük cezayı icap edecek birtek maddeyi göstermedikleri.. hem bu derece zafiyetim ve mazlumiyetim ve mağlûbiyetim ve ağır şerâitle beraber iki yüz bin hakikî ve fedakâr şâkirtlere vatan ve millet ve âsâyiş menfaatinde en kuvvetli ve sağlam ve hakikatli bir rehber olarak kendini gösteren Risale-i Nur'un elinizdeki mecmuaları ve dört yüz sayfa müdafaâtımız mâsumiyetimizi isbat ettikleri hâlde; hangi kanunla, hangi vicdanla, hangi maslahatla, hangi suçla bizi ağır ceza ve pek ağır ihânetler ve tecritlerle mahkûm ediyorsunuz? Elbette mahkeme-i kübrâ-yı haşirde sizden sorulacak.

İkincisi

Beni cezalandırmaya gösterdikleri bir sebep; benim tesettür[1], irsiyet[2], zikrullah[3], taaddüd-ü zevcât[4] hakkında Kur'ân'ın gayet sarih âyetlerine, medeniyetin itirazlarına karşı onları susturacak tefsirimdir.

On beş sene evvel Eskişehir Mahkemesi'ne ve Ankara'ya Mahkeme-i Temyiz'e ve tashihe yazdığım ve aleyhimdeki kararnâmede yazdıkları bu gelen fıkrayı, hem haşirde mahkeme-i kübrâya bir şekvâ.. hem istikbalde münevver ehl-i maârif heyetine bir ikaz.. hem iki defa beraatimizde insaf ve adaletle feryadımızı dinleyen Mahkeme-i Temyiz'e, el-Hüccetü'z-Zehra ile beraber bir nevi lâyiha-yı temyiz.. hem beni konuşturmayan ve seksen hatasını isbat ettiğimiz garazkârâne ithamnâme ile beni iki sene ağırceza ve tecrid-i mutlak ve iki sene başka yere nefiy ve göz nezareti hapsiyle mahkûm eden heyete, aynen o fıkrayı tekrar ediyorum:

İşte, ben de adliyenin mahkemesine derim ki:

Bin üç yüz elli senede ve her asırda üç yüz elli milyon müslümanların hayat-ı içtimaiyesinde kudsî ve hakiki bir düstur-u ilâhîyi, üç yüz elli

---

1 Bkz.: Nûr sûresi, 24/31, 60; Ahzâb sûresi, 33/55, 59.

2 Bkz.: Nisâ sûresi, 4/11, 176.

3 Bkz.: Bakara sûresi, 2/152; Âl-i İmran sûresi, 3/41; A'râf sûresi, 7/205; Enfâl sûresi, 8/2; Ra'd sûresi, 13/28; Kehf sûresi, 18/24; Hac sûresi, 22/35, 40; Nûr sûresi, 24/36, 37; …

4 Bkz.: Nisâ sûresi, 4/3.

bin tefsirin tasdiklerine ve ittifaklarına istinaden.. ve bin üç yüz senede geçmiş ecdadımızın itikatlarına iktidâen tefsir eden bir adamı mahkûm eden haksız bir kararı, elbette rû-yi zeminde adalet varsa, o kararı red ve bu hükmü nakzedecektir diye bağırıyorum. Bu asrın sağır kulakları dahi işitsin!

Acaba bu zamanın bazı ilcaâtının iktizasıyla muvakkaten kabul edilen bir kısım ecnebî kanunlarını fikren ve ilmen kabul etmeyen ve siyaseti bırakan ve hayat-ı içtimaiyeden çekilen bir adamı, o âyâtın tefsirleriyle suçlu yapmakla, İslâmiyet'i inkâr ve dindar ve kahraman bir milyar ecdadımıza ihânet ve milyonlarla tefsirleri itham çıkmaz mı?

Üçüncüsü

Mahkûmiyetime gösterdikleri bir sebep, emniyeti ihlâl ve âsâyişi bozmaktır. Pek uzak bir ihtimal ve yüzde –belki binde– bir imkânla, hattâ uzak imkânatı vukuat yerinde koyup bazı mahrem risale ve hususî mektuplardan Risale-i Nur'un yüz bin kelime ve cümlelerinden kırk elli kelimesine yanlış mana vererek bir senet gösterip bizi itham ve cezalandırmak istiyorlar. Ben de bu otuz-kırk senelik hayatımı bilenleri ve Nur'un binler has şâkirtlerini işhad ederek derim:

İstanbul'u işgal eden İngilizler'in başkumandanı, İslâm içinde ihtilâf atıp, hattâ Şeyhülislâm ve bir kısım hocaları kandırıp birbiri aleyhine sevk ederek itilâfçı, ittihatçı fırkalarını birbiriyle uğraştırmasıyla Yunan'ın galebesine ve harekât-ı milliyenin mağlûbiyetine zemin hazırladığı bir sırada, İngiliz ve Yunan aleyhinde Hutuvât-ı Sitte eserimi Eşref Edib'in gayretiyle tab ve neşretmekle o kumandanın dehşetli plânını kıran.. ve onun idam tehdidine karşı geri çekilmeyen.. ve Ankara reisleri o hizmeti için onu çağırdıkları hâlde Ankara'ya kaçmayan.. ve esarette Rus'un başkumandanının idam kararına ehemmiyet vermeyen.. ve 31 Mart Hâdisesi'nde sekiz taburu bir nutukla itaate getiren.. ve Divan-ı Harb-i Örfî'de mahkemedeki paşaların "Sen de mürtecisin, şeriat istemişsin?" diye suâllerine karşı, idama beş para kıymet vermeyip, cevaben *"Eğer meşrûtiyet bir fırkanın istibdadından ibaret ise bütün cin ve ins şahit olsun ki, ben mürteciyim ve şeriatın birtek meselesine ruhumu feda etmeye hazırım!"* diyen.. ve o büyük zâbitleri hayretle takdire sevk edip, idamını beklerken beraatine karar verdikleri ve tahliye olup dönerken, onlara teşekkür etmeyerek *"Zâlimler için yaşasın cehennem!"* diye yolda bağıran.. ve Ankara'da divan-ı riyâsette –Afyon kararnâmesinin yazdığı gibi– Mustafa Kemal, hiddetle ona dedi: "Biz seni buraya çağırdık ki, bize yüksek fikirler

beyan edesin. Sen geldin, namaza dair şeyler yazdın, içimize ihtilâf verdin." Ona karşı, *"İmandan sonra en yüksek namazdır. Namaz kılmayan hâindir. Hâinin hükmü merduttur!"* diye kırk elli meb'usun huzurunda söyleyen ve o dehşetli kumandan ona bir nevi tarziye verip hiddetini geri aldıran.. ve altı vilâyet zabıtasınca ve hükûmetçe âsâyişin ihlâline dair birtek maddesi kaydedilmeyen.. ve yüz binlerle Nur şâkirtlerinin hiçbir vukuatı görünmeyen.. yalnız bir küçük talebenin, haklı bir müdafaada küçük bir vukuatından başka hiçbir şâkirdinden bir cinâyet işitilmeyen.. ve hangi hapse girmişse o mahpusları ıslah eden.. ve Risale-i Nur'dan yüz binler nüsha memlekette intişar etmekle beraber, menfaatten başka hiçbir zararı olmadıklarını, yirmi üç senelik hayatının ve üç hükûmet ve mahkemelerin beraatlar vermelerinin ve Nur'un kıymetini bilen yüz bin şâkirtlerinin kavlen ve fiilen tasdiklerinin şehadetiyle isbat eden.. ve münzevî, mücerret, garip, ihtiyar, fakir ve kendini kabir kapısında gören.. ve bütün kuvvet ve kanaatiyle fâni şeyleri bırakıp, eski kusuratına bir keffâret ve hayat-ı bâkiyesine bir medar arayan.. ve dünyanın rütbelerine hiç ehemmiyet vermeyen.. ve şiddet-i şefkatinden mâsumlara, ihtiyarlara zarar gelmemek için kendisine zulüm ve tâzip edenlere beddua etmeyen bir adam hakkında "Bu ihtiyar münzevî, âsâyişi bozar.. emniyeti ihlâl eder.. ve maksadı dünya entrikalarıdır.. ve muhabereleri dünya içindir; öyleyse suçludur!" diyenler ve onu pek ağır şerâit altında mahkûm edenler, elbette yerden göğe kadar suçludurlar, mahkeme-i kübrâda hesabını verecekler!

Acaba bir nutukla isyan eden sekiz taburu itaate getiren.. ve kırk sene evvel bir makalesiyle binler adamı kendine taraftar yapan.. ve mezkûr üç dehşetli kumandanlara karşı korkmayan ve dalkavukluk yapmayan.. ve mahkemelerde, "*Başımdaki saçlarım adedince başlarım bulunsa ve her gün biri kesilse, zındıkaya ve dalâlete teslim-i silâh edip vatan ve millet ve İslâmiyet'e hıyanet etmem! Hakikat-i Kur'âna feda olan bu başımı zâlimlere eğmem!"* diyen.. ve Emirdağ'da beş-on âhiret kardeşi ve üç-dört hizmetçilerden başka kimse ile alâkadar olmayan bir adam hakkında, ithamnâmede, "Bu Said, Emirdağ'da gizli çalışmış, âsâyişe zarar vermek fikriyle orada bir kısım halkları zehirlemiş. Yirmi adam da etrafta onu medhedip hususî mektuplar yazdıkları gösteriyor ki, o adam inkılâp ve hükûmet aleyhinde gizli bir siyaset çeviriyor" diyerek emsâlsiz bir adâvet ve ihânetlerle iki sene hapse sokmak ve hapiste tecrid-i mutlakla ve mahkemede konuşturmamakla tâzip edenler, ne derece haktan ve adaletten ve insaftan uzak düştüklerini vicdanlarına havale ediyorum.

Hiç mümkün müdür ki; böyle haddinden yüz derece ziyade teveccüh-ü âmmeye mazhar.. ve bir nutukla binler adamı itaate getiren.. ve bir makaleyle binlerle insanı İttihad-ı Muhammediye Cemiyeti'ne iltihak ettiren.. ve Ayasofya Camii'nde elli bin adama takdirle nutkunu dinlettiren bir adam, üç sene Emirdağ'da çalışsın, yalnız beş-on adamı kandırsın ve âhiret işini bırakıp siyaset entrikalarıyla uğraşsın, yakın olduğu kabrine nurlar yerine lüzumsuz zulmetler doldursun... Hiç kabil midir? Elbette şeytan dahi bunu kimseye kabul ettiremez!

Dördüncüsü

Şapka giymediğimi mahkûmiyetime ehemmiyetli bir sebep göstermeleridir. Beni konuşturmadılar. Yoksa beni cezalandırmaya çalışanlara diyecektim ki:

Üç ay Kastamonu'da polisler ve komiser karakolunda misafir kaldım. Hiçbir vakit bana demediler: "Şapkayı başına koy." Ve üç mahkemede şapkayı başıma koymadığım ve başımı mahkemede açmadığım hâlde bana ilişmedikleri.. ve yirmi üç sene bazı dinsiz zâlimlerin o bahaneyle bana gayr-i resmî çok sıkıntılı ve ağır bir nevi ceza çektirdikleri.. ve çocuklar ve kadınlar ve ekseri köylüler ve dairelerde memurlar ve bere giyenler şapka giymeye mecbur olmadıkları.. ve hiçbir maddî maslahat, giymesinde bulunmadığı hâlde; benim gibi bir münzevî, bütün müçtehitlerin ve umum şeyhülislâmların yasak ettikleri bir serpuşu giymediğim bahanesiyle ve uydurmalar ilâvesiyle yirmi sene cezasını çektiğim ve libasa ait manasız bir âdetle tekrar beni cezalandırmaya çalışan ve çarşıda, Ramazan'da, gündüzde rakı içip namaz kılmayanları hürriyet-i şahsiye var diye kendine kıyas edip ilişmediği hâlde; bu derece şiddet ve tekrarla ve ısrarla beni kıyafetim için suçlandırmaya çalışan, elbette ölümün idam-ı ebedîsini ve kabrin dâimî haps-i münferidini gördükten sonra, mahkeme-i kübrâda ondan bu hatası sorulacak.

Beşincisi

Otuz üç âyât-ı Kur'âniye'nin tahsinkârâne işaretine mazhariyeti ve İmam Ali *(kerramallahu vecheh)* ve Gavs-ı Âzam *(kuddise sirruh)* gibi evliyanın takdirlerine ve yüz bin ehl-i imanın tasdiklerini ve yirmi senede millete, vatana zararsız pek çok menfaatli bir mertebeyi kazandıran Risale-i Nur'u, sinek kanadı gibi bahanelerle bazı riselelerinin müsâderesine, hattâ dört yüz sayfa ve yüz bin adamın imanlarını kurtaran ve kuvvetlendiren Zülfikar –Mucizât-ı Ahmediye– Mecmuasını, eskiden yazılmış ve mürûr-u zaman ve af kanunları görmüş iki

âyetin tam haklı tefsirine dair iki sayfayı bahane ederek, o pek çok menfaatli ve kıymettar mecmuanın müsâderesine sebep oldukları gibi, şimdi de Nur'un kıymettar risalelerini, her birisinde bin kelime içinde bir-iki kelimeye yanlış mana vermekle, o bin menfaatli risalenin müsâderesine çalışıldığını, bu üçüncü iddianâmeyi işiten ve neşrettiğimiz kararnâmeyi gören tasdik eder.

Biz dahi لِكُلِّ مُصِيبَةٍ ﴿إِنَّا لِلّٰهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ﴾[1] ، حَسْبُنَا اللهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ[2] deriz.

Altıncısı

Nur'un şâkirtlerinden bazılarının Nur'lardan fevkalâde iman hüccetlerini ve sarsılmaz, aynelyakîn ulûm-u imaniyeyi görüp istifade ettiklerinden, bu bîçare tercümanına bir nevi teşvik ve tebrik ve takdir ve teşekkür nev'inde ziyade hüsn-ü zanla müfritâne methetmeleriyle beni suçlu gösterene derim:

Ben âciz, zayıf, gurbette, menfî, yarım ümmî, aleyhimde propaganda ile halkı benden ürkütmek hâleti içinde Kur'ân'ın ilâçlarından ve imanî ve kudsî hakikatlerinden dertlerime tam derman olarak kendime bulduğum zaman, bu millete ve bu vatan evlâtlarına dahi tam bir ilâç olacağına kanaat getirdiğim için, o kıymettar hakikatleri kaleme aldım. Hattım pek noksan olmasından yardımcılara pek çok muhtaç iken, inâyet-i ilâhiye bana sadık, has, metin yardımcıları verdi.

Elbette ben onların hüsn-ü zanlarını ve samimâne medihlerini bütün bütün reddetmek ve hatırlarını tekdirle kırmak, o hazine-i Kur'âniye'den alınan Nur'lara bir ihânet ve adâvet hükmüne geçer. Ve o elmas kalemli ve kahraman kalbli muâvinleri kaçıracak diye onların âdi, müflis şahsıma karşı medh ü senâlarını, asıl mal sahibi ve bir mânevî mucize-i Kur'âniye olan Risale-i Nur'a ve has şâkirtlerinin şahsiyet-i mâneviyesine çeviriyordum. "Benim haddimden yüz derece ziyade hisse veriyorsunuz" diye bir cihette hatırlarını kırıyordum. Acaba hiçbir kanun, müstenkif ve razı olmayan bir adamı, başkalarının onu methetmesiyle suçlu yapar mı ki; kanun namına hareket eden resmî memur beni suçlu yapıyor?

Hem neşrettiğimiz –aleyhimizde yazılan– kararnâmenin elli dördüncü sayfasında, "Âhirzamanın o büyük şahsı, neslen Âl-i Beyt'ten olacak. Biz Nur şâkirtleri, ancak mânevî Âl-i Beyt'ten sayılabiliriz. Hem Nur'un mesleğinde

---

1 Her musibet karşısında deriz ki: "Biz, Allah'a aidiz (O'nun mahlûku, O'nun kulları, O'nun mülküyüz; O, mülkünde dilediği gibi tasarruf eder) ve zaten O'na dönmekteyiz." (Bakara sûresi, 2/156)

2 "Allah bize yeter. O ne güzel vekildir!" (Âl-i İmran sûresi, 3/173).

hiçbir cihette benlik, şahsiyet ve şahsî makamları arzu etmek, şan ve şeref kazanmak olmaz. Nur'daki ihlâsı bozmamak için, uhrevî makamat dahi bana verilse, bırakmaya kendimi mecbur bilirim." denmektedir diye kararnâmede yazdıkları.. ve yine kararnâmede yirmi ikinci ve üçüncü sayfasını "Kusurunu bilmek, fakr ve aczini anlamak, tezellül ile dergâh-ı ilâhîye iltica etmek ki; o şahsiyetle kendimi herkesten ziyade bîçare, âciz, kusurlu görüyorum. O hâlde bütün halk, beni medh ü senâ etse beni inandıramazlar ki iyiyim, sahib-i kemâlim. Sizi bütün bütün kaçırmamak için üçüncü, hakikî şahsiyetimin gizli, çok fenalıklarını ve sû-i hâllerini söylemeyeceğim. Cenâb-ı Hak inâyetiyle –en ednâ bir nefer gibi– bu şahsımı esrar-ı Kur'âniye'de istihdam ediyor. Yüz bin şükür olsun. Nefis cümleden ednâ, vazife cümleden âlâ!.." fıkrasını, kararnâme yazdığı hâlde, beni başka zâtların methiyle ve Risale-i Nur manasıyla büyük bir hidayet edici vasfını vermekle beni suçlu yapanlar, elbette bu hatanın cezasını dehşetli çekmeye müstehak olurlar.

Yedincisi

Biz ve umum Nur Risaleleri, Denizli ve Ankara Ağırcezaları'nın ve temyiz mahkemelerinin ittifakıyla beraat ettiğimiz.. ve umum risale ve mektuplarımızı bize iade ettikleri.. ve "Temyizin bozma kararında, Denizli beraatinde –faraza bir hata dahi olsa– o beraat ve hüküm, kat'iyet kesbetmiş; daha tekrar muhakeme edilmez." dedikleri hâlde; ben Emirdağ'da üç sene münzevî ve iki-üç terzi çırağı nöbetle bana hizmet ve pek nadir olarak beş-on dakika bazı dindar zâtlardan başka zaruret olmadan konuşmayan.. ve tek bir yerde Nur'lara teşvik için haftada birtek mektuptan başka göndermeyen.. ve kendi müftü kardeşine üç senede üç mektuptan başka yazmayan.. ve yirmi-otuz seneden beri devam eden telifini bırakan.. yalnız bütün ehl-i Kur'ân ve imana menfaatli yirmi sayfalık iki nükteden –biri Kur'ân'daki tekrarların hikmetini, diğeri melekler hakkında bazı meseleler– başka hiçbir risale daha telif etmeyen.. yalnız mahkemelerin iade ettikleri risalelerin büyük mecmualar yapılmasına ve eski harfle tab' edilen Âyetü'l-Kübrâ'nın beş yüz nüshası mahkeme tarafından bize teslim edildiğinden ve teksir makinesi resmen yasak olmadığından, Âlem-i İslâm'ın istifadesi fikriyle kardeşlerime neşir için teksirine izin vererek onların tashihleriyle meşgul olan.. ve katiyen hiçbir siyasetle alâkadar olmayan.. ve memleketine gitmek için resmen izin verildiği hâlde –bütün menfîlere muhalif olarak– dünyaya ve siyasete karışmamak için sıkıntılı bir gurbeti kabul edip memleketine gitmeyen bir adam hakkında, bu üçüncü ithamnâmedeki asılsız

isnadlar ve yalan bahisler ve yanlış manalarla o adamı suçlu yapmaya çalışanda –şimdilik söylemeyeceğim– dehşetli iki mana hükmettiğini, bu yirmi ayda bana karşı muamelesi isbat ediyor. Ben de derim: *Kabir ve Sakar yeter; mahkeme-i kübrâya havale ediyorum!..*

Sekizincisi

Beşinci Şuâ, iki sene Denizli ve Ankara Mahkemeleri'nin ellerinde kalıp sonra bize iade ettiklerinden, Denizli Mahkemesi'nde beraatimizi netice veren müdafaâtımla beraber Siracü'n-Nur ismindeki büyük mecmuanın âhirinde yazılmış. Gerçi evvelce mahrem tutuyorduk; fakat madem mahkemeler onu teşhir edip beraatle bize iade ettiler. Demek bir zararı yoktur diye teksirine izin verdim. Ve o Beşinci Şuâ'nın aslı, otuz-kırk sene evvel yazılmış müteşâbih hadislerdir. Fakat ümmette eskiden beri intişar eden bir kısmına gerçi bazı ehl-i hadis, bir zaafiyet isnad etmişler. Fakat zâhirî manaları medâr-ı itiraz olmasından, sırf ehl-i imanı şüphelerden kurtarmak için yazıldığı hâlde; bir zaman sonra onun harika te'villerinin bir kısmı gözlere göründüğü için biz onu mahrem tuttuk, tâ yanlış mana verilmesin. Sonra, müteaddit mahkemeler onu tetkik edip teşhirine sebep olmakla beraber, bize iade ettikleri hâlde, şimdi beni tekrar onunla suçlu yapmak ne kadar adaletten, haktan, insaftan uzak olduğunu, bizi kanaat-i vicdaniye ile mahkûm edenlerin vicdanlarına ve onları dahi mahkeme-i kübrâya havale ederek, حَسْبُنَا اللّٰهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ[1] deriz.

Dokuzuncusu

Çok mühimdir. Fakat bizi mahkûm edenlerin, Risale-i Nur'u mütalâalarının hatırı için, onları kızdırmamak fikriyle yazmadım.

Onuncusu

Kuvvetli ve ehemmiyetlidir. Fakat yine onları küstürmemek niyetiyle şimdilik yazmadım.

Tecrid-i Mutlakta Mevkuf
Said Nursî

---

1 "Allah bize yeter. O ne güzel vekildir!" (Âl-i İmran sûresi, 3/173).

On Beş Sene Evvel Eskişehir Mahkemesi'nde, Heyet-i Vekile'ye Yazılan Arzuhâlin Bir Parçasıdır.[1(Hâşiye)]

Ey ehl-i hall ve akd,

Dünyada emsâli nadir bulunan bir haksızlığa giriftar edildim. Bu haksızlığa karşı sükût etmek hakka karşı bir hürmetsizlik olduğundan, bilmecburiye, gayet ehemmiyetli bir hakikati fâş etmeye mecburum. Diyorum ki:

Ya benim idamımı ve yüz bir sene cezayı istilzam edecek kusurumu kanun dairesinde gösteriniz. Veyahut bütün bütün divane olduğumu isbat ediniz. Veyahut benim ve risalelerimin ve dostlarımın tam serbestiyetimizi verip zarar ve ziyanımızı müsebbiplerinden alınız.

Evet, her bir hükûmetin bir kanunu, bir usulü var; o kanuna göre ceza verilir. Hükûmet-i Cumhuriye'nin kanunlarında, beni ve dostlarımı en ağır bir cezaya müstehak edecek esbap bulunmazsa elbette takdir ve mükâfat ve tarziye ile beraber tam hürriyetimizi vermek lazım gelir. Çünkü meydandaki gayet ehemmiyetli hizmet-i Kur'âniyem, eğer hükûmetin aleyhinde olsa böyle bir senelik bana ceza ve birkaç dostuma altışar ay mahkûmiyetle olamaz. Belki yüz bir sene ve idam gibi bana ceza ve en ağır cezaları da benimle ciddî hizmetime irtibat edenlere vermek lâzım gelir. Eğer hizmetimiz hükûmetin aleyhinde olmazsa o vakit değil ceza, hapis, itham; belki takdir ve mükâfatla karşılanmak lâzım gelir. Çünkü bir hizmet ki; yüz yirmi risale, o hizmetin tercümanları olmuş ve o hizmetle koca Avrupa filozoflarına meydan okuyup esasları zîr u zeber edilmiş. Elbette o tesirli hizmet, ya dâhilde gayet müthiş bir netice verir; veyahut gayet nâfi ve yüksek ve ilmî bir semere verecek. Onun için göz boyamak nev'inde ve efkâr-ı âmmeyi aldatmak tarzında ve hakkımızda zâlimlerin entrikalarını, yalanlarını setretmek suretinde, çocuk oyuncağı gibi, bana bir sene ceza verilmez. Benim emsâlim ya idam olur, darağacına müftehirâne çıkarlar; veyahut lâyık olduğu makamda serbest kalırlar.

Evet, binler lira kıymetinde elmasları çalabilen mahir bir hırsız, on kuruşluk bir cam parçasına hırsızlık etmekle elmas çalmış gibi aynı cezaya kendini mahkûm etmek; dünyada hiçbir hırsızın, belki hiçbir zîşuurun kârı değildir. Böyle bir hırsız kurnaz olur, böyle nihayet derecede eblehâne hareket etmez.

---

1 (Hâşiye) Madem on beş sene evvel aynı mesele için bu istida Heyet-i Vekile'ye yazılmış. Şimdi tekrar aynı mesele için aynını tekraren alâkadar makamata vermeye mecbur oldum.

Ey efendiler! Haydi, vehminiz gibi ben o hırsız gibi oldum. Ben Isparta nahiyelerinden perişan, bir köyde dokuz sene inzivâda bulunan ve şimdi benimle beraber gayet hafif bir cezaya mahkûm olan safdil beş-on bîçarelerin fikirlerini hükûmet aleyhine çevirmekle kendini ve gaye-i hayatı olan risalelerini tehlikeye atmaktan ise, eski zamanda olduğu gibi Ankara'da veya İstanbul'da büyük bir memuriyette oturup binler adamı takip ettiğim maksada çevirebilirdim. O vakit böyle zelilâne mahkûmiyet değil, belki mesleğime ve hizmetime münasip bir izzet ile dünyaya karışabilirdim.

Evet, fahir ve temeddüh niyetiyle değil; belki mecburiyet ve mahcubiyetle, hodfürûşâne eski bir kısım riyâkârlığımı hatırlamakla beni ehemmiyetsiz, vücûdundan istifade edilmez, âdi mertebeye sukut ettirmek isteyenlerin yanlışlarını göstermek için derim:

İki Mekteb-i Musibet Şehadetnâmesi namındaki matbû, eski müdafaâtımı görenlerin tasdikiyle, 31 Mart Hâdisesi'nde bir nutukla isyan etmiş sekiz taburu itaate getiren.. ve bir zaman gazetelerin yazdıkları gibi İstiklâl Harbi'nde Hutuvât-ı Sitte namında bir makale ile İstanbul'daki efkâr-ı ulemâyı İngiliz aleyhine çevirip Harekât-ı Milliye lehinde ehemmiyetli hizmet eden.. ve Ayasofya'da binler adama nutkunu dinlettiren.. ve Ankara'daki Meclis-i Meb'usân'ın şiddetli alkışlamasıyla karşılanan.. ve 150.000 banknot, 163 meb'usun imzasıyla medrese ve dârülfünununa tahsisatı kabul ettiren.. ve Reisicumhur'un hiddetine karşı divan-ı riyâsette kemâl-i metânetle, fütur getirmeyerek mukabele edip namaza davet eden.. ve Dârü'l-Hikmeti'l-islâmiye'de Hükûmet-i İttihadiye'nin ittifakıyla hikmet-i İslâmiye'yi Avrupa hükemâsına tesirli bir surette kabul ettirmek vazifesine lâyık görülen.. ve cephe-i harpte yazdığı ve şimdi müsâdere edilen İşârâtü'l-i'câz, o zamanın başkumandanı olan Enver Paşa'ya o derece kıymettar görünmüş ki; kimseye yapmadığı bir hürmetle istikbaline koştuğu o yâdigâr-ı harbin hayrına, şerefine hissedar olmak fikriyle İşârâtü'l-i'câz'ın tab'ı için kâğıdını vererek, müellifinin harpteki mücâhedâtı takdirkârâne yad edilen bir adam, böyle âdi bir beygir hırsızı veyahut kız kaçırıcı ve bir yankesici gibi en aşağı bir cinâyetle kendini bulaştırıp izzet-i ilmiyesini ve kudsiyet-i hizmetini ve kıymettar binler dostlarını rezil edip sukut edemez ki; siz onu bir senelik cezayla mahkûm edip âdi bir keçi, koyun hırsızı gibi muamele edesiniz... Ve sebepsiz, on sene sıkıntılı bir tarassutla tâzib ettikten sonra, şimdi de bir sene hapisle beraber, bir sene de nezaret altında tutmak suretiyle –padişahın tahakkümünü kaldıramadığı hâlde– garazkâr bir hafiyenin veya âdi bir polisin tahakkümü altında azap vermektense,

idam edilmesini daha evlâ görür. Eğer böyle bir adam, dünyaya karışsaydı ve karışmaya arzusu olsaydı ve hizmet-i kudsiyesi müsaade etseydi, Menemen Hâdisesi'nin ve Şeyh Said Vâkıası'nın onar misli olacak bir tarzda karışırdı. Dünyaya işittirecek bir top sadâsı, bir sinek sadâsına inmeyecekti.

Evet Hükûmet-i Cumhuriye'nin nazar-ı dikkatine arz ediyorum ki; beni bu belâya sevk eden gizli komitenin yaptığı tedâbir ve ettiği propaganda ve entrikalar bu hâli gösteriyor. Çünkü hiçbir hâdisede görülmemiş bir tarzda umumî bir propaganda, bir entrika ve bir dehşet, aleyhimize döndüğüne delil şudur ki; altı aydır yüz bin dostum varken hiçbiri bana bir mektup yazamadı, bir selâm gönderemedi. Hükûmeti iğfale çalışan entrikacıların ihbaratıyla vilâyât-ı şarkıyeden tâ vilâyât-ı garbiyeye kadar her yerde istintaklar, taharriyâtlar devam ettiğidir.

İşte bu entrikacıların çevirdikleri plân, benim gibi binler adamı en ağır cezaya çarpacak bir hâdiseye göre tertip edilmiş. Hâlbuki, en âdi bir adamın en âdi bir hırsızlığı gibi bir hâdiseyi andıracak bir ceza vaziyetini netice verdi. Yüz on beş adamdan on beş mâsumlara beş-altı ay ceza verildi. Acaba dünyada hiçbir zîakıl, elinde gayet keskin elmas bir kılıç bulunsa, müthiş bir arslanın veya bir ejderhanın kuyruğuna hafifçe iliştirip kendine musallat eder mi? Eğer maksadı tahaffuz veyahut dövüşmekse, kılıcı başka yere havale eder.

İşte sizin nazarınızda ve vehminizde beni o adam gibi telâkki etmişsiniz ki, beni bu tarzda cezaya ve mahkûmiyete çarptınız. Eğer bu derece hilâf-ı şuur ve muhalif-i akıl hareket ediyorsam, koca memlekete dehşet verip propaganda ile efkâr-ı âmmeyi aleyhime çevirmek değil; belki âdi bir divane gibi tımarhâneye gönderilmem lâzım gelir. Eğer verdiğiniz ehemmiyete mukabil bir adam isem, elbette arslanı kendine saldırtmak ve ejderhayı kendine hücum ettirmek için o keskin kılıcı onların kuyruklarına uzatmaz; belki mümkün olduğu kadar kendini muhafaza edecek.

Nasıl ki on sene ihtiyârî bir inzivâyı ihtiyâr edip tâkat-ı beşerin fevkinde sıkıntılara tahammül ederek hükûmetin işine hiçbir cihetle karışmadım ve karışmak arzu etmedim. Çünkü hizmet-i kudsiyem beni men ediyor.

Ey ehl-i hall ve akd! Acaba hiç mümkün müdür ki; yirmi beş sene evvel –gazetelerin yazdığı gibi– bir makaleyle otuz bin adamı kendi fikrine çeviren.. ve koca Hareket Ordusu'nun nazar-ı dikkatini kendine döndüren.. ve İngiliz Başpapazı'nın altı yüz kelime ile istediği suâllerine altı kelimeyle cevap veren.. ve bidayet-i hürriyette en meşhur bir diplomat gibi nutuk söyleyen bir adamın

yüz yirmi risalesinde dünyaya, siyasete bakacak yalnız on beş kelime mi bulunur? Hiçbir akıl kabul eder mi ki; bu adam siyaseti takip ediyor ve maksadı dünyadır ve hükûmete ilişmektir? Eğer fikri, siyaset ve hükûmete ilişmek olsaydı; böyle bir adam, birtek risalesinde sarîhen, işareten, yüz yerde maksadını ihsas edecekti. Acaba o adamın maksadı siyasetçe tenkid olsaydı, yalnız tesettür ve irsiyete dair eski zamandan beri câri bir-iki düsturdan başka medar-ı tenkit bulamaz mıydı?

Evet, koca bir inkılâbı yapan bir hükûmetin rejimine muhalif bir fikr-i siyaseti takip eden bir adam, bir-iki mâlûm maddeler değil, yüz binler madde-i tenkit bulabilirdi. Güya Hükûmet-i Cumhuriye'nin yalnız inkılâbı bir-iki küçük meseledir! Ben de onu hiçbir tenkit maksadım olmadığı hâlde, eskiden yazdığım bir-iki kitabımda zikrettiğim bir-iki kelime varmış diye "hükûmetin rejimine ve inkılâbına hücum ediyor" denilmiş. İşte ben de soruyorum: Böyle en ednâ bir cezaya medar olamayan ilmî bir maddeye koca bir memleketi meşgul edip endişe verecek bir şekil verilir mi?

İşte beni ve beş-on dostlarımı bu âdi ve ehemmiyetsiz cezaya çarpmak, umum memlekette aleyhimize bir şiddetli propaganda ve milleti korkutup bizden nefret ettirmek ve Dâhiliye Nazırı Şükrü Kaya, mühim bir kuvvetle, Isparta'da birtek neferin göreceği işi görmek için –yani beni tevkif etmek için– Isparta'ya celb edilmesi ve Hey'et-i Vekile Reisi İsmet, vilâyet-i şarkiyeye o münasebetle gitmesi ve iki ay benim hapiste bütün bütün konuşmaktan men edilmem ve bu gurbette kimsesizlikte hiçbir kimsenin hâlimi sormak ve selâm göndermesine meydan verilmemesi gösteriyor ki; dağ gibi bir ağaçta nohut gibi birtek meyve bulundurup manasız, hikmetsiz, kanunsuz bir vaziyettir ki, değil Hükûmet-i Cumhuriye gibi en ziyade kanun-perest ve kanunî bir hükûmet, belki hikmetle iş görmek manasıyla hükûmet namı verilen dünyada hiçbir hükûmetin işi olamaz.

Ben hukukumu kanun dairesinde istiyorum. Kanun namına kanunsuzluk edenleri cinâyetle itham ediyorum. Böyle cânilerin keyiflerini elbette Hükûmet-i Cumhuriye'nin kanunları reddeder ve hukukumu iade eder ümidindeyim.

Said Nursî

Risale-i Nur'un Hakkaniyetine Bir Numûne

Tenbih

On dokuz sene evvel telif edilen bu risaleyi[1](Hâşiye) okuyan ehl-i insaf ve münevverlerin de vâkıf olup kat'î kanaat getireceği vecihle *yüz otuz kitaptan müteşekkil olan Risale-i Nur Külliyâtı'nın umum eczaları, siyasî ve dünyevî maksatlardan ârî ve müberrâ olarak tamamen imanî ve uhrevî bir ruh ve mâhiyette telif edilmiştir.* Bu zâhir ve kat'î hakikati de Eskişehir, Isparta, Denizli ve Afyon Mahkemeleri'nin yaptığı uzun tahkikat ve gayet ince tetkikât teyid etmiştir. Bu itibarla yirmi aydan fazladır Afyon Mahkemesi'nde mevkuf tutulan ve Mahkeme-i Temyiz'ce hiçbir eserde suç mevzuu teşkil edecek en küçük bir nokta bile gösterilmeyen ve yüz binlerle kimselerin imanını kurtaran ve okuyanların ve ehl-i ilmin ve Âlem-i İslâm'ın takdir ve tahsinine mazhar olan kitaplarımızın umumunu iade etmeleri hususunda alâka ve yardımınızı istiyoruz.

Afyon Mahkemesi'ndeki kitapların kısm-ı âzamı evvelce tahliye olunan arkadaşlarımızdan alınmış olup, onlar da "Kitaplarımızı, sahibi olan üstadımıza verdik. Ona teslim olunsun." diyerek bana havale etmişlerdir. Bilhassa yaldızlı ve tevâfuk mucizesiyle yazılan Kur'ân'ımızı manasız iki senedir müsâdere olunan kitaplar içinde, mahkemede bırakmışlar. Herşeyden evvel Denizli ve Ankara Mahkemeleri'nin bize iade ettikleri o kitaplarımızı ve Kur'ân'ımızı çabuk bize iade etmelerini bekliyoruz.

Said Nursî

1 (Hâşiye) Eskişehir ve Denizli Mahkemeleri'nden kaç sene evvel telif edilen bu On Altıncı Mektup, güya üç mahkemeyi görmüş gibi bütün medar-ı itiraz şeyleri reddetmesi, inâyet-i ilâhiyenin bir nevi ikram kerametine mazhar olduğunu zâhir gösteriyor.

On Altıncı Mektup

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

اَلَّذِينَ قَالَ لَهُمُ النَّاسُ إِنَّ النَّاسَ قَدْ جَمَعُوا لَكُمْ فَاخْشَوْهُمْ
فَزَادَهُمْ إِيمَانًا وَقَالُوا حَسْبُنَا اللهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ[1]

Şu mektup فَقُولَا لَهُ قَوْلًا لَيِّنًا[2] sırrına mazhar olmuş, şiddetli yazılmamış.

Çoklar tarafından sarîhen ve mânen gelen bir suâle cevaptır. Şu cevabı vermek benim için hoş değil, arzu etmiyorum. Her şeyimi, Cenâb-ı Hakk'ın tevekkülüne bağlamıştım. Fakat ben kendi hâlimde ve âlemimde rahat bırakılmadığım ve yüzümü dünyaya çevirdikleri için, Yeni Said değil, bilmecburiye Eski Said lisanıyla, şahsım için değil, belki dostlarımı ve Sözler'imi ehl-i dünyanın evham ve eziyetinden kurtarmak için, hakikat-i hâli hem dostlarıma, hem ehl-i dünyaya ve ehl-i hükme beyan etmek için "Beş Nokta"yı beyan ediyorum.

Birinci Nokta

Denilmiş: "Ne için siyasetten çekildin, hiç yanaşmıyorsun?"

Elcevap: Dokuz-on sene evveldeki Eski Said, bir miktar siyasete girdi. Belki siyaset vâsıtasıyla dine ve ilme hizmet edeceğim diye beyhude yoruldu.. ve gördü ki; o yol meşkûk ve müşkülâtlı ve bana nisbeten fuzûliyâne, hem en lüzumlu hizmete mâni ve hatarlı bir yoldur. Çoğu yalancılık ve bilmeyerek ecnebi parmağına âlet olmak ihtimali var.

Hem siyasete giren, ya muvâfık olur veya muhalif olur. Eğer muvâfık olsa; madem memur ve meb'us değilim, o hâlde siyasetçilik bana fuzûlî ve mâlâyâni bir şeydir. Bana ihtiyaç yok ki, beyhude karışayım. Eğer muhalif siyasete girsem, ya fikirle veya kuvvetle karışacağım. Eğer fikirle olsa, bana ihtiyaç yok. Çünkü mesâil tavazzuh etmiş, herkes benim gibi bilir. Beyhude çene

---

1 "Onlar öyle kimselerdir ki halk, kendilerine: 'Düşmanlarınız olan insanlar size karşı ordu hazırladılar, aman onlardan kendinizi koruyun!' dediklerinde, bu tehdit onların imanlarını artırmış ve 'Allah bize yeter. O ne güzel vekildir!' demişlerdir." (Âl-i İmran sûresi, 3/173).

2 "Ona tatlı, yumuşak bir tarzda hitab edin." (Tâhâ sûresi, 20/44).

çalmak manasızdır. Eğer kuvvet ile ve hâdise çıkarmak ile muhalefet etsem, husûlü meşkûk bir maksat için binler günaha girmek ihtimali var. Birinin yüzünden çoklar belâya düşer.

Hem on ihtimalden bir-iki ihtimale binâen günahlara girmek, masumları günaha atmak, vicdanım kabul etmiyor diye Eski Said, sigara ile beraber gazeteleri ve siyaseti ve sohbet-i dünyeviye-i siyasiyeyi terk etti. Buna kat'î şahid, o vakitten beri sekiz senedir birtek gazete ne okudum ve ne dinledim. Okuduğumu ve dinlediğimi biri çıksın, söylesin. Hâlbuki sekiz sene evvel, günde belki sekiz gazete Eski Said okuyordu.

Hem beş senedir bütün dikkat ile benim hâlime nezaret ediliyor. Siyasetvâri bir tereşşuh gören söylesin. Hâlbuki benim gibi asabî ve إِنَّمَا الْحِيلَةُ فِي تَرْكِ الْحِيَلِ[1] düsturuyla, en büyük hileyi hilesizlikte bulan pervâsız, alâkasız bir insanın, değil sekiz sene, sekiz gün bir fikri gizli kalmaz. Siyasete iştihası ve arzusu olsaydı tetkikâta, taharriyâta lüzum bırakmayarak top güllesi gibi sadâ verecekti.

İkinci Nokta

Yeni Said ne için bu kadar şiddetle siyasetten tecennüb ediyor?

Elcevap: *Milyarlar seneden ziyade olan hayat-ı ebediyeye çalışmasını ve kazanmasını, meşkûk bir-iki sene hayat-ı dünyeviyeye lüzumsuz, fuzûlî bir surette karışma ile feda etmemek için; hem en mühim, en lüzumlu, en saf ve en hakikatli olan hizmet-i iman ve Kur'ân için şiddetle siyasetten kaçıyor.* Çünkü diyor:

Ben ihtiyar oluyorum, bundan sonra kaç sene yaşayacağımı bilmiyorum. *Öyle ise bana en mühim iş, hayat-ı ebediyeye çalışmak lâzım geliyor. Hayat-ı ebediyeyi kazanmakta en birinci vâsıta ve saadet-i ebediyenin anahtarı imandır, ona çalışmak lâzım geliyor. Fakat ilim itibarıyla insanlara dahi bir menfaat dokundurmak için şer'an hizmete mükellef olduğumdan, hizmet etmek isterim.* Lâkin o hizmet, ya hayat-ı içtimaiye ve dünyeviyeye ait olacak; o ise elimden gelmez.

Hem fırtınalı bir zamanda sağlam hizmet edilmez. Onun için o ciheti bırakıp en mühim, en lüzumlu, en selâmetli olan imana hizmet cihetini

[1] Hakiki kazanç, dolap çevirerek değil hileye tenezzül etmeyerek sağlanır.

tercih ettim. Kendi nefsime kazandığım hakâik-i imaniyeyi ve nefsimde tecrübe ettiğim mânevî ilâçları, sâir insanların eline geçmek için o kapıyı açık bırakıyorum. Belki Cenâb-ı Hak bu hizmeti kabul eder ve eski günahıma keffaret yapar. Bu hizmete karşı şeytan-ı racîmden başka hiç kimsenin –mümin olsun, kâfir olsun; sıddık olsun, zındık olsun– karşı gelmeye hakkı yoktur. Çünkü imansızlık başka şeylere benzemiyor. Zulümde, fıskta, kebâirde birer menhûs lezzet-i şeytaniye bulunabilir. Fakat imansızlıkta hiçbir cihet-i lezzet yok. Elem içinde elemdir.. zulmet içinde zulmettir.. azap içinde azaptır.

İşte, böyle hadsiz bir hayat-ı ebediyeye çalışmayı ve iman gibi kudsî bir nura hizmeti bırakmak, ihtiyarlık zamanında lüzumsuz, tehlikeli siyaset oyuncaklarına atılmak, benim gibi alâkasız ve yalnız ve eski günahlarına keffaret aramaya mecbur bir adamda ne kadar hilâf-ı akıldır, ne kadar hilâf-ı hikmettir, ne derece bir dîvaneliktir.. dîvaneler de anlayabilirler.

♦Amma *"Kur'ân ve imanın hizmeti ne için beni men ediyor?" dersen*, ***ben de derim ki***: *Hakâik-i imaniye ve Kur'âniye birer elmas hükmünde olduğu hâlde, siyaset ile âlûde olsa idim; elimdeki o elmaslar iğfal olunabilen avâm tarafından, "Acaba taraftar kazanmak için bir propaganda-yı siyaset değil mi?" diye düşünürler. O elmaslara, âdi şişeler nazarıyla bakabilirler. O hâlde ben o siyasete temas etmekle, o elmaslara zulmederim ve kıymetlerini tenzil etmek hükmüne geçer.*

İşte, ey ehl-i dünya! Neden benim ile uğraşıyorsunuz, beni kendi hâlimde bırakmıyorsunuz?

♦*Eğer* ***derseniz***: "Şeyhler bazen işimize karışıyorlar. Sana da bazen şeyh derler."

Ben de derim: Hey Efendiler! Ben şeyh değilim, ben hocayım. Buna delil, dört senedir buradayım; birtek adama tarîkat verseydim, şüpheye hakkınız olurdu. Belki yanıma gelen herkese demişim: İman lâzım, İslâmiyet lâzım! Tarîkat zamanı değil!

♦*Eğer derseniz*: "Sana Said-i Kürdî derler. Belki sende unsuriyet-perverlik fikri var, o işimize gelmiyor."

Ben de derim: Hey Efendiler! Eski Said ve Yeni Said'in yazdıkları meydanda!.. Şahid gösteriyorum ki; *ben,* [1]اَلْإِسْلَامِيَّةُ جَبَّتِ الْعَصَبِيَّةَ الْجَاهِلِيَّةَ *ferman-ı*

---

1 "İslâmiyet, câhiliye ırkçılığını kesip atmıştır." Bkz.: Müslim, *imâre* 53-54; Ebû Dâvûd, *edeb* 111, 112; İbni Mâce, *fiten* 7.

kat'îsiyle eski zamandan beri menfî milliyet ve unsuriyet-perverliğe, Avrupa'nın bir nevi firenk illeti olduğundan, bir zehr-i kâtil nazarıyla bakmışım. Ve Avrupa, o firenk illetini İslâm içine atmış; ta tefrika versin, parçalasın, yutmasına hazır olsun diye düşünür. O firenk illetine karşı eskiden beri tedaviye çalıştığımı, talebelerim ve bana temas edenler biliyorlar. Madem böyledir, hey efendiler!. Her bir hâdiseyi bahane tutup, bana sıkıntı vermeye sebep nedir acaba? Şarkta bir nefer hata etse, garpta bir nefere askerlik münasebetiyle zahmet ve ceza vermek.. veya İstanbul'da bir esnafın cinayetiyle, Bağdat'ta bir dükkâncıyı esnaflık münasebetiyle mahkûm etmek nev'inden, her hâdise-i dünyeviyede bana sıkıntı vermek, hangi usûl iledir? Hangi vicdan hükmeder? Hangi maslahat iktiza eder?..

Üçüncü Nokta

Hâlimi, istirahatimi düşünen ve her musibete karşı sabır ile sükûtumu istiğrab eden dostlarımın şöyle *bir suâlleri* var ki; "Sana gelen zahmetlere, sıkıntılara nasıl tahammül ediyorsun? Hâlbuki eskiden çok hiddetli ve izzetli idin, ednâ bir tahkire tahammül edemezdin?"

Elcevap: İki küçük hâdiseyi ve hikâyeyi dinleyiniz, cevabını alınız:

Birinci Hikâye: İki sene evvel benim hakkımda bir müdür sebepsiz, gıyabımda, tezyifkârâne, hakaretli sözler söylemişti. Sonra bana söylediler. Bir saat kadar Eski Said damarıyla müteessir oldum. Sonra Cenâb-ı Hakk'ın rahmetiyle şöyle bir hakikat kalbe geldi, sıkıntıyı izâle edip o adamı da bana helâl ettirdi. O hakikat şudur:

Nefsime dedim:

✓ *Eğer onun tahkiri ve beyan ettiği kusurlar, şahsıma ve nefsime ait ise; Allah ondan razı olsun ki, benim nefsimin ayıplarını söyler.*

✓ *Eğer doğru söylemiş ise, beni nefsimin terbiyesine sevk eder ve gururdan beni kurtarmaya yardımdır.*

✓ *Eğer yalan söylemiş ise, beni riyâdan ve riyânın esası olan şöhret-i kâzibeden kurtarmaya yardımdır. Evet ben, nefsim ile musâlaha etmemişim. Çünkü terbiye etmemişim. Benim boynumda veya koynumda bir akrep bulunduğunu biri söylese veya gösterse ondan darılmak değil, belki memnun olmak lâzım gelir.*

✓*Eğer o adamın tahkirâtı, benim imana ve Kur'ân'a hizmetkârlığım sıfatıma ait ise o bana ait değil. O adamı, beni istihdam eden Sahib-i Kur'ân'a havale ediyorum. O Aziz'dir, Hakîm'dir.*

✓*Eğer sırf beni sövmek, tahkir etmek, çürütmek nev'inden ise; o da bana ait değil. Ben menfî ve esir ve garip ve elim bağlı olduğundan, haysiyetimi kendi elimle düzeltmeye çalışmak bana düşmez. Belki misafir olduğum ve bana nezaret eden şu köye, sonra kazaya, sonra vilâyete hükmedenlere aittir. Bir insanın elindeki esirini tahkir etmek; sahibine aittir, o müdafaa eder. Madem hakikat budur; kalbim istirahat etti* وَأُفَوِّضُ أَمْرِي إِلَى اللهِ إِنَّ اللهَ بَصِيرٌ بِالْعِبَادِ[1] *dedim. O vâkıayı olmamış gibi saydım, unuttum. Fakat maatteessüf sonra anlaşıldı ki, Kur'ân onu helâl etmemiş...*

İkinci Hikâye: Şu senede işittim ki, bir hâdise olmuş. O hâdisenin vukuundan sonra yalnız icmâlen vukuunu işittiğim hâlde, o vâkıa ile ciddî alâkadar imişim gibi bir muamele gördüm. Zâten muhabere etmiyordum. Etsem de pek nâdir olarak bir mesele-i imaniyeyi bir dostuma yazardım. Hatta dört senede kardeşime birtek mektup yazdım. Ve ihtilâttan hem ben kendimi men ediyordum, hem de ehl-i dünya beni men ediyordu. Yalnız bir-iki ahbab ile haftada bir defa görüşebiliyordum. Köye gelen misafirler ise; ayda bir-ikisi, bazı bir-iki dakika bir mesele-i âhirete dair benimle görüşüyordu. Bu gurbet hâlimde; garip, yalnız, kimsesiz, nafaka için çalışmaya benim gibilere muvâfık olmayan bir köyde, her şeyden herkesten men edildim. Hatta dört sene evvel, harap olmuş bir câmiyi tamir ettirdim. Memleketimde imamlık ve vâizlik vesikam elimde olduğundan, o câmide dört senedir (Allah kabul etsin) imamlık ettiğim hâlde, şu mübarek geçen Ramazan'da mescide gidemedim. Bazen yalnız namazımı kıldım. Cemaatle kılınan namazın yirmi beş sevabından ve hayrından mahrum kaldım.

İşte, başıma gelen bu iki hâdiseye karşı, aynen iki sene evvel, o memurun bana karşı muamelesine gösterdiğim sabır ve tahammülü gösterdim. İnşaallah devam da ettireceğim. Şöyle de düşünüyorum ve diyorum ki:

✓*Eğer ehl-i dünya tarafından başıma gelen şu eziyet, şu sıkıntı, şu tazyik, ayıplı ve kusurlu nefsim için ise helâl ediyorum. Benim nefsim belki bununla ıslâh-ı hâl eder; hem ona keffaretü'z-zünûb olur. Dünya*

---

[1] "Artık ben işimi Allah'a bırakıyorum. Çünkü Allah kullarını pek iyi görmektedir." (Mü'min sûresi, 40/44).

misafirhânesinin safâsını çok gördüm; azıcık cefasını görsem, yine şükrederim.

✓*Eğer imana ve Kur'ân'a hizmetkârlığım cihetiyle ehl-i dünya, beni tazyik ediyorsa onun müdafaası bana ait değil! Onu Aziz-i Cebbâr'a havale ediyorum!*

✓*Eğer asılsız ve riyâya sebep ve ihlâsı kıracak bir şöhret-i kâzibeyi kırmak için teveccüh-ü âmmeyi hakkımda bozmak murad ise onlara rahmet… Çünkü teveccüh-ü âmmeye mazhar olmak ve halkların nazarında şöhret kazanmak, benim gibi adamlara zarardır zannederim. Benim ile temas edenler beni bilirler ki; şahsıma karşı hürmet istemiyorum, belki nefret ediyorum. Hatta kıymettar mühim bir dostumu, fazla hürmeti için belki elli defa tekdir etmişim.*

✓*Eğer beni çürütmek ve efkâr-ı âmmeden düşürtmek, ıskat ettirmekten muradları, tercümanlık ettiğim hakâik-i imaniye ve Kur'âniye'ye ait ise beyhudedir. Zira, Kur'ân yıldızlarına perde çekilmez. Gözünü kapayan yalnız kendi görmez, başkasına gece yapamaz.*

Dördüncü Nokta

Evhamlı birkaç suâlin cevabıdır.

Birincisi

Ehl-i dünya bana der: "Ne ile yaşıyorsun? Çalışmadan nasıl geçiniyorsun? Memleketimizde tembelce oturanları ve başkasının sa'yi ile geçinenleri istemiyoruz."

Elcevap: *Ben iktisat ve bereketle yaşıyorum. Rezzâkımdan başka kimsenin minnetini almıyorum ve almamaya da karar vermişim. Evet, günde yüz para, belki kırk para ile yaşayan bir adam, başkasının minnetini almaz.*

Şu meselenin izahını hiç arzu etmiyordum. Belki bir gururu ve bir enaniyeti ihsas eder fikriyle beyan etmek, bana pek nâhoştur. Fakat, madem ehl-i dünya evhamlı bir surette soruyorlar, ***ben de derim ki***:

Küçüklüğümden beri halkların malını kabul etmemek velev zekât dahi olsa.. hem maaşı kabul etmemek.. (Yalnız bir-iki sene Dârü'l-Hikmeti'l-islâmiye'de dostlarımın icbarıyla kabul etmeye mecbur oldum ve o

parayı da mânen millete iade ettik).. *hem maîşet-i dünyeviye için minnet altına girmemek, bütün ömrümde bir düstur-u hayatımdır.* Ehl-i memleketim ve başka yerlerde beni tanıyanlar bunu biliyorlar. Bu beş seneki nefyimde çok dostlar, bana hediyelerini kabul ettirmek için çok çalıştılar, kabul etmedim.

"Öyle ise, nasıl idare edersin?" denilse, derim:

Bereket ve ikram-ı ilâhî ile yaşıyorum. Nefsim çendan her hakarete, her ihânete müstehak ise de.. fakat, *Kur'ân hizmetinin kerameti olarak, erzak hususunda ikram-ı ilâhî olan berekete mazhar oluyorum.* وَأَمَّا بِنِعْمَةِ رَبِّكَ فَحَدِّثْ[1] sırrıyla, Cenâb-ı Hakk'ın bana ettiği ihsânâtı yâdedip, bir şükr-ü mânevî nev'inde birkaç nümûnesini söyleyeceğim. Bir şükr-ü mânevî olmakla beraber; korkuyorum ki, bir riyâ ve gururu ihsas ederek o mübarek bereket kesilsin. Çünkü *müftehirâne gizli bereketi izhar etmek, kesilmesine sebep olur.* Fakat ne çare, söylemeye mecbur oldum:

İşte ***birisi***: Şu altı aydır, otuz altı ekmekten ibaret bir kile buğday bana kâfi geldi. Daha var, bitmemiş. Ne miktar kifâyet edecek, bilmiyorum.[2(Hâşiye)]

İkincisi: Şu mübarek Ramazan'da, yalnız iki hâneden bana yemek geldi, ikisi de beni hasta etti. Anladım ki, başkasının yemeğini yemekten memnûum. Mütebâkisi, bütün Ramazan'da benim idareme bakan mübarek bir hânenin ve sâdık bir arkadaşım olan o hâne sahibi Abdullah Çavuş'un ihbarı ve şehâdetiyle; üç ekmek, bir kıyye pirinç bana kâfi gelmiştir. Hatta o pirinç, on beş gün Ramazan'dan sonra bitmiştir.

Üçüncüsü: Dağda, üç ay bana ve misafirlerime bir kıyye tereyağı, –her gün ekmekle beraber yemek şartıyla– kâfi geldi. Hatta Süleyman isminde mübarek bir misafirim vardı. Benim ekmeğim de ve onun ekmeği de bitiyordu. Çarşamba günü idi, dedim ona: "Git ekmek getir." İki saat, her tarafımızda kimse yok ki, oradan ekmek alınsın. "Cuma gecesi senin yanında bu dağda beraber dua etmek arzu ediyorum." dedi. Ben de dedim: "تَوَكَّلْنَا عَلَى اللهِ[3], kal!" Sonra hiç münasebeti olmadığı hâlde ve bir bahane yokken, ikimiz yürüye yürüye bir dağın tepesine çıktık. İbrikte bir parça su vardı. Bir parça şeker

---

1 "Ve Rabbinin nimetini anlat da anlat." (Duhâ sûresi, 93/11).

2 (Hâşiye) Bir sene devam etti.

3 "Allah'a tevekkül ettik. (Allah kerîm..!)"

ile çayımız vardı. Dedim: "Kardeşim, bir parça çay yap." O ona başladı, ben de derin bir dereye bakar bir katran ağacı altında oturdum. Müteessifâne şöyle düşündüm ki: "Küflenmiş bir parça ekmeğimiz var; bu akşam ancak ikimize yeter. İki gün nasıl yapacağız ve bu sâfi-kalb adama ne diyeceğim?" diye düşünmede iken, birdenbire başım çevrilir gibi başımı çevirdim, gördüm ki; koca bir ekmek, katran ağacının üstünde, dalları içinde bize bakıyor. Dedim: "Süleyman, müjde! Cenâb-ı Hak bize rızık verdi." O ekmeği aldık; bakıyoruz ki, kuşlar ve hayvanât-ı vahşiye hiçbiri ilişmemiş. Yirmi-otuz gündür hiçbir insan o tepeye çıkmamıştı. O ekmek, ikimize iki gün kâfi geldi. Biz yerken, bitmek üzere iken, dört sene sâdık bir sıddîkım olan müstakîm Süleyman, ekmekle aşağıdan çıkageldi.

Dördüncüsü: Şu üstümdeki sakoyu, yedi sene evvel, eski olarak almıştım. Beş senedir elbise, çamaşır, pabuç, çorap için dört buçuk lira ile idare ettim. Bereket, iktisat ve rahmet-i ilâhiye bana kâfi geldi.

İşte, şu nümûneler gibi çok şeyler var ve bereket-i ilâhiyenin çok cihetleri var. Bu köy halkı çoğunu bilirler. Fakat sakın bunları fahir için zikrediyorum zannetmeyiniz, belki mecbur oldum. Hem benim için iyiliğe bir medar olduğunu düşünmeyiniz. *Bu bereketler, ya yanıma gelen hâlis dostlarıma ihsandır.. veya hizmet-i Kur'âniye'ye bir ikramdır.. veya iktisadın bereketli bir menfaatidir.. veyahut "Yâ Rahîm, yâ Rahîm!" ile zikreden ve yanımda bulunan dört kedinin rızıklarıdır ki, bereket suretinde gelir, ben de ondan istifade ederim.* Evet, hazin mırmırlarını dikkatle dinlesen, "Yâ Rahîm, yâ Rahîm!" çektiklerini anlarsın.

Kedi bahsi geldi, tavuğu hatıra getirdi. Bir tavuğum var. Şu kışta, yumurta makinesi gibi pek az fâsıla ile her gün rahmet hazinesinden bana bir yumurta getiriyordu. Hem bir gün iki yumurta getirdi, ben de hayrette kaldım. Dostlarımdan sordum: "Böyle olur mu?" dedim. Dediler: "Belki bir ihsan-ı ilâhîdir." Hem şu tavuğun yazın çıkardığı küçük bir yavrusu vardı. Ramazan-ı Şerif'in başında yumurtaya başladı, tâ kırk gün devam etti. Hem küçük, hem kışta, hem Ramazan'da, bu mübarek hâli bir ikram-ı rabbânî olduğuna, ne benim ve ne de bana hizmet edenlerin şüphemiz kalmadı. Hem ne vakit annesi kesti, hemen o başladı.. beni yumurtasız bırakmadı.

İkinci Vehimli Suâl

Ehl-i dünya *diyorlar ki*; "Sana nasıl emniyet edeceğiz ki, sen dünyamıza karışmayacaksın? Seni serbest bıraksak, belki dünyamıza karışırsın. Hem nasıl bileceğiz ki, sen kurnazlık yapmıyorsun? Kendini târik-i dünya gösterip halkın malını zâhiren almaz, gizli alır bir kurnazlık olmadığını nasıl bileceğiz?"

Elcevap: Yirmi sene evvelki Dîvan-ı Harb-i Örfî'de ve Hürriyet'ten daha evvel zamanda çoklara mâlûm hâl ve vaziyetim ve "İki Mekteb-i Musibetin Şehâdetnâmesi" nâmında o zaman Dîvan-ı Harp'teki müdafaatım kat'î gösterir ki, değil kurnazlık belki ednâ bir hileye tenezzül etmez bir tarzda hayat geçirmişim.

Eğer hile olsaydı, bu beş sene zarfında sizlere temellukkârâne bir müracaat edilecekti. Hileli adam kendini sevdirir, kendini çekmez; iğfal ve aldatmaya daima çalışır. Hâlbuki bana karşı en mühim hücumlara ve tenkidlere mukabil tezellüle tenezzül etmedim. تَوَكَّلْتُ عَلَى اللهِ[1] deyip, ehl-i dünyaya arkamı çevirdim.

Hem de âhireti bilen ve dünyanın hakikatini keşfeden; aklı varsa pişman olmaz, yeniden dünyaya dönüp uğraşmaz. Elli seneden sonra, alâkasız, tek başıyla bir adam; hayat-ı ebediyesini dünyanın bir-iki sene gevezeliğine, şarlatanlığına feda etmez.. feda etse, kurnaz olmaz, belki ebleh bir dîvane olur. Ebleh bir dîvanenin elinden ne gelir ki, onun ile uğraşılsın.

Amma, zâhiren târik-i dünya, bâtınen tâlib-i dünya şüphesi ise;

وَمَا أُبَرِّئُ نَفْسِي ۚ إِنَّ النَّفْسَ لَأَمَّارَةٌ بِالسُّوءِ[2] sırrınca "Ben nefsimi tebrie etmiyorum. Nefsim her fenalığı ister. Fakat şu fânî dünyada, şu muvakkat misafirhânede, ihtiyarlık zamanında, kısa bir ömürde, az bir lezzet için; ebedî, dâimî hayatını ve saadet-i ebediyesini berbat etmek, ehl-i aklın kârı değil. Ehl-i aklın ve zîşuurun kârı olmadığından, nefs-i emmârem ister istemez akla tâbi olmuştur.

---

1 "Allah'a tevekkül ettim. (Allah kerîm..!)" (Hûd sûresi, 11/56)

2 Yûsuf sûresi, 12/53.

Üçüncü Vehimli Suâl

Ehl-i dünya *diyorlar ki*; "Sen bizi sever misin? Beğeniyor musun? Eğer seversen, neden bize küsüp karışmıyorsun? Eğer beğenmiyorsan bize muarızsın; biz, muarızlarımızı ezeriz."

Elcevap: Ben değil sizi, belki dünyanızı sevseydim, dünyadan çekilmezdim. Ne sizi ve ne de dünyanızı beğenmiyorum. Fakat karışmıyorum. Çünkü ben başka maksattayım.. başka noktalar benim kalbimi doldurmuş.. başka şeyleri düşünmeye kalbimde yer bırakmamış!.. Sizin vazifeniz ele bakmaktır, kalbe bakmak değil! Çünkü idarenizi, âsâyişinizi istiyorsunuz. El karışmadığı vakit, ne hakkınız var ki, hiç lâyık olmadığınız hâlde "Kalb de bizi sevsin." demeye... Kalbe karışsanız; evet, ben nasıl bu kış içinde baharı temenni ediyorum ve arzu ediyorum.. fakat irade edemiyorum, getirmeye teşebbüs edemiyorum. Öyle de; hâl-i âlemin salâhını temenni ediyorum, dua ediyorum ve ehl-i dünyanın ıslahını arzu ediyorum.. fakat irade edemiyorum, çünkü elimden gelmiyor.. bilfiil teşebbüs edemiyorum, çünkü ne vazifemdir, ne de iktidarım var.

Dördüncü Şüpheli Suâl

Ehl-i dünya *diyorlar ki*; "O kadar belâlar gördük ki, kimseye emniyetimiz kalmadı. Sana nasıl emin olabiliriz ki; fırsat senin eline geçse, arzu ettiğin gibi karışmazsın?"

Elcevap: Evvelki noktalar size emniyet vermekle beraber.. memleketimde, talebe ve akrabam içinde, beni dinleyenlerin ortasında, heyecanlı hâdiseler içinde dünyanıza karışmadığım hâlde.. diyar-ı gurbette ve yalnız, tek başıyla, garip, zayıf, âciz, bütün kuvvetiyle âhirete müteveccih, ihtilâttan, muhabereden kesilmiş, iman ve âhiret münasebetiyle uzaktan uzağa yalnız bazı ehl-i âhireti dost bulan ve başka herkese yabani ve herkes de ona yabani nazarıyla bakan bir insan; semeresiz, tehlikeli dünyanıza karışsa muzaaf bir dîvâne olmak gerektir…

Beşinci Nokta

Beş küçük meseleye dairdir.

Birincisi

Ehl-i dünya bana *diyorlar ki*; "Bizim usûl-ü medeniyetimizi, tarz-ı hayatımızı ve suret-i telebbüsümüzü ne için sen kendine tatbik etmiyorsun? Demek bize muarızsın!"

Ben de derim: *Hey Efendiler! Ne hak ile bana usûl-ü medeniyetinizi teklif ediyorsunuz? Hâlbuki siz, beni hukûk-u medeniyetten ıskat etmiş gibi, haksız olarak, beş sene bir köyde muhabereden ve ihtilâttan memnû bir tarzda ikâmet ettirdiniz.*

Her menfîyi şehirlerde dost ve akrabasıyla beraber bıraktınız ve sonra vesika verdiğiniz hâlde; sebepsiz, beni tecrit edip, bir-iki tane müstesna hiçbir hemşehri ile görüştürmediniz. Demek beni efrad-ı milletten ve raiyetten saymıyorsunuz. Nasıl kanun-u medeniyetinizin bana tatbikini teklif ediyorsunuz?

Dünyayı bana zindan ettiniz! Zindanda olan bir adama böyle şeyler teklif edilmez! Siz bana dünya kapısını kapadınız; ben de âhiret kapısını çaldım; rahmet-i ilâhiye açtı. Âhiret kapısında bulunan bir adama, dünyanın karmakarışık usûl ve âdâtı ona nasıl teklif edilir? Ne vakit beni serbest bırakıp memleketime iade edip hukukumu verdiniz, o vakit usûlünüzün tatbikini isteyebilirsiniz.

İkinci Mesele

Ehl-i dünya *diyorlar ki*; "Bize ahkâm-ı diniyeyi ve hakâik-i İslâmiye'yi tâlim edecek resmî bir dairemiz var. Sen ne salâhiyetle neşriyat-ı diniye yapıyorsun? Sen madem nefye mahkûmsun, bu işlere karışmaya hakkın yok."

Elcevap: *Hak ve hakikat inhisar altına alınmaz! İman ve Kur'ân nasıl inhisar altına alınabilir!* Siz dünyanızın usûlünü, kanununu inhisar altına alabilirsiniz. *Fakat hakâik-i imaniye ve esâsât-ı Kur'âniye, resmî bir şekilde ve ücret mukabilinde dünya muamelâtı suretine sokulmaz; belki bir mevhibe-i ilâhiye olan o esrar, hâlis bir niyet ile ve dünyadan ve huzûzât-ı nefsâniyeden tecerrüt etmek vesilesiyle o feyizler gelebilir.*

Hem de sizin o resmî daireniz dahi, memlekette iken beni vâiz kabul etti, tayin etti. Ben o vâizliği kabul ettim, fakat maaşını terk ettim. Elimde vesikam var. Vâizlik, imamlık vesikasıyla her yerde amel edebilirim. Çünkü benim nefyim haksız olmuştur. Hem menfîler madem iade edildi, eski vesikalarımın hükmü bâkidir.

Sâniyen: *Yazdığım hakâik-i imaniyeyi doğrudan doğruya nefsime hitab etmişim. Herkesi davet etmiyorum. Belki ruhları muhtaç ve kalbleri yaralı olanlar, o edviye-i Kur'âniye'yi arayıp buluyorlar.* Yalnız medar-ı maîşetim için, yeni hurûf çıkmadan evvel, haşre dair bir risalemi tab' ettirdim. Bunu da bana karşı insafsız eski vali, o risaleyi tetkik edip, tenkit edecek bir cihet bulamadığı için ilişemedi.

Üçüncü Mesele

Benim bazı dostlarım, ehl-i dünya bana şüpheli baktıkları için, ehl-i dünyaya hoş görünmek için, benden zâhiren teberrî ediyorlar, belki tenkit ediyorlar. Hâlbuki kurnaz ehl-i dünya, bunların teberrîsini ve bana karşı içtinablarını, o ehl-i dünyaya sadâkate değil, belki bir nevi riyâya, vicdansızlığa hamledip, o dostlarıma karşı fena nazarla bakıyorlar.

Ben de derim: *Ey Âhiret Dostlarım! Benim Kur'ân'a hizmetkârlığımdan teberrî edip kaçmayınız! Çünkü inşaallah benden size zarar gelmez. Eğer faraza, musibet gelse veya bana zulmedilse, siz benden teberrî ile kurtulamazsınız!.. O hâl ile, musibete ve tokata daha ziyade istihkak kesbedersiniz!.. Hem ne var ki, evhama düşüyorsunuz?*

Dördüncü Mesele

Şu nefiy zamanımda görüyorum ki; hodfürûş ve siyaset bataklığına düşmüş bazı insanlar, bana tarafgirâne, rakîbâne bir nazarla bakıyorlar. Güya ben de onlar gibi dünya cereyanlarıyla alâkadarım.

Hey Efendiler! Ben imanın cereyanındayım.. karşımda imansızlık cereyanı var.. başka cereyanlarla alâkam yok!.. O adamlardan ücret mukabilinde iş görenler, belki kendini bir derece mazur görüyor. Fakat ücretsiz, hamiyet nâmına bana karşı tarafgirâne, rakîbâne vaziyet almak ve ilişmek ve eziyet etmek, gayet fena bir hatadır. Çünkü sâbıkan isbat edildiği gibi, siyaset-i dünya ile hiç alâkadar değilim; yalnız bütün vaktimi ve hayatımı, hakâik-i imaniye ve Kur'âniye'ye hasr ve vakfetmişim. Madem böyledir, bana eziyet verip,

rakîbâne ilişen adam düşünsün ki; o muamelesi zındıka ve imansızlık nâmına imana ilişmek hükmüne geçer.

Beşinci Mesele

Dünya madem fânidir.

Hem madem ömür kısadır.

Hem madem gayet lüzumlu vazifeler çoktur.

Hem madem hayat-ı ebediye burada kazanılacaktır.

Hem madem dünya sahipsiz değil.

Hem madem şu misafirhâne-i dünyanın gayet Hakîm ve Kerîm bir Müdebbir'i var.

Hem madem ne iyilik ve ne fenalık, cezasız kalmayacaktır.

Hem madem لَا يُكَلِّفُ اللّٰهُ نَفْسًا إِلَّا وُسْعَهَا[1] *sırrınca teklif-i mâlâyutak yoktur.*

Hem madem zararsız yol, zararlı yola müreccahtır.

Hem madem dünyevî dostlar ve rütbeler, kabir kapısına kadardır.[2]

Elbette en bahtiyar odur ki; dünya için âhireti unutmasın.. âhiretini dünyaya feda etmesin.. hayat-ı ebediyesini hayat-ı dünyeviye için bozmasın.. mâlâyânî şeylerle ömrünü telef etmesin.. kendini misafir telâkki edip misafirhâne sahibinin emirlerine göre hareket etsin.. selâmetle kabir kapısını açıp saadet-i ebediyeye girsin.[3](Hâşiye)

---

1 "Allah hiçbir kimseyi güç yetiremeyeceği bir şekilde yükümlü tutmaz." (Bakara sûresi, 2/286).

2 Bkz.: Buhârî, *rikak* 42; Müslim, *zühd* 5; Tirmizî, *zühd* 46; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 3/110.

3 (Hâşiye) Bu mademler içindir ki; şahsıma karşı olan zulümlere, sıkıntılara aldırmıyorum ve ehemmiyet vermiyorum. "Meraka değmiyor." diyorum ve dünyaya karışmıyorum.

On Altıncı Mektub'un Zeyli

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1] ، وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ[2]

Ehl-i dünya sebepsiz, benim gibi âciz, garip bir adamdan tevehhüm edip binler adam kuvvetinde tahayyül ederek, beni çok kayıtlar altına almışlar. Barla'nın bir mahallesi olan Bedre'de ve Barla'nın bir dağında, bir-iki gece kalmaklığıma müsaade etmemişler. İşittim ki, *diyorlar*: *"Said elli bin nefer kuvvetindedir, onun için serbest bırakmıyoruz."*

Ben de derim ki; Ey bedbaht ehl-i dünya! Bütün kuvvetinizle dünyaya çalıştığınız hâlde neden dünyanın işini dahi bilmiyorsunuz, dîvane gibi hükmediyorsunuz! Eğer korkunuz şahsımdan ise; elli bin nefer değil, belki bir nefer elli defa benden ziyade işler görebilir. Yani odamın kapısında durup, bana "Çıkmayacaksın!" diyebilir.

Eğer korkunuz mesleğimden ve Kur'ân'a ait dellâllığımdan ve kuvve-i mâneviye-i imaniyeden ise, elli bin nefer değil, yanlışsınız; meslek itibarıyla elli milyon kuvvetindeyim, haberiniz olsun! Çünkü Kur'ân-ı Hakîm'in kuvvetiyle sizin dinsizleriniz dâhil olduğu hâlde, bütün Avrupa'ya meydan okuyorum. Bütün neşrettiğim envâr-ı imaniye ile onların fünûn-u müsbete ve tabiat dedikleri muhkem kalelerini zîr u zeber etmişim. Onların en büyük dinsiz feylesoflarını, hayvandan aşağı düşürmüşüm. Dinsizleriniz dahi içinde bulunan bütün Avrupa toplansa, Allah'ın tevfikiyle beni o mesleğimin bir meselesinden geri çeviremezler, inşaallah mağlup edemezler!..

Madem böyledir, ben sizin dünyanıza karışmıyorum, siz de benim âhiretime karışmayınız! Karışsanız da beyhudedir!

Takdir-i Hudâ, kuvve-i bâzu ile dönmez!

Bir şem'a ki Mevlâ yaka, üflemekle sönmez!

Benim hakkımda müstesna bir surette, pek ziyade ehl-i dünya tevehhüm edip, âdeta korkuyorlar. Bende bulunmayan ve bulunsa dahi siyasî bir kusur

---

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

2 "Hiç bir şey yoktur ki, O'nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor bulunmasın." (İsrâ sûresi, 17/44)

teşkil etmeyen ve ithama medar olmayan şeyhlik, büyüklük, hânedan, aşîret sahibi, nüfuzlu, etbâı çok, hemşehrileriyle görüşmek, dünya ahvâliyle alâkadar olmak, hatta siyasete girmek, hatta muhalif olmak gibi bende bulunmayan emirleri tahayyül ederek evhama düşmüşler. Hatta hapiste ve hariçteki, yani kendilerince kabil-i af olmayanların dahi aflarını müzakere ettikleri sırada, beni âdeta her şeyden men ettiler. Fena ve fâni bir adamın, güzel ve bâki şöyle bir sözü var:

Zulmün topu var, güllesi var, kalesi varsa;

Hakkın da bükülmez kolu, dönmez yüzü vardır.

Ben de derim:

Ehl-i dünyanın hükmü var, şevketi var, kuvveti varsa;

Kur'ân'ın feyziyle, hâdiminin de

Şaşırmaz ilmi, susmaz sözü vardır;

Yanılmaz kalbi, sönmez nuru vardır.

Çok dostlarla beraber bana nezaret eden bir kumandan, mükerreren *suâl ettiler: "Neden vesika için müracaat etmiyorsun, istidâ vermiyorsun?"*

Elcevap: Beş-altı sebep için müracaat etmiyorum ve edemiyorum:

Birincisi: *Ben ehl-i dünyanın dünyasına karışmadım ki onların mahkûmu olayım, onlara müracaat edeyim. Ben, kader-i ilâhînin mahkûmuyum ve ona karşı kusurum var, ona müracaat ediyorum.*

İkincisi: Bu dünya çabuk tebeddül eder bir misafirhâne olduğunu yakînen iman edip bildim. Onun için hakikî vatan değil, her yer birdir. Madem vatanımda bâki kalmayacağım; beyhude ona karşı çabalamak, oraya gitmek bir şeye yaramıyor. *Madem her yer misafirhânedir; eğer misafirhâne sahibinin rahmeti yâr ise herkes yârdır, her yer yarar. Eğer yâr değilse her yer kalbe bârdır ve herkes düşmandır.*

Üçüncüsü: Müracaat, kanun dairesinde olur. Hâlbuki bu altı senedir bana karşı muamele, keyfî ve fevka'l-kanundur. Menfîler kanunuyla bana muamele edilmedi. Hukûk-u medeniyetten ve belki hukûk-u dünyeviyeden ıskat edilmiş bir tarzda bana baktılar. Bu fevka'l-kanun muamele edenlere, kanun nâmına müracaat manasız olur.

Dördüncü: Bu sene buranın müdürü, benim nâmıma Barla'nın bir mahallesi hükmünde olan Bedre Karyesi'nde tebdil-i hava için birkaç gün kalmaya dair müracaat etti.. müsaade etmediler. Böyle ehemmiyetsiz bir ihtiyacıma cevab-ı red verenlere nasıl müracaat edilir? Müracaat edilse, zillet içinde faydasız bir tezellül olur.

Beşincisi: *Haksızlığı hak iddia edenlere karşı hak dâvâ etmek ve onlara müracaat etmek; bir haksızlıktır, hakka karşı bir hürmetsizliktir.* Ben bu haksızlığı ve hakka karşı hürmetsizliği irtikâp etmek istemem, vesselâm...

Altıncı Sebep: Bana karşı ehl-i dünyanın verdikleri sıkıntı, siyaset için değil; çünkü onlar da bilirler ki, siyasete karışmıyorum, siyasetten kaçıyorum. *Belki bilerek veya bilmeyerek zındıka hesabına, benim dine merbûtiyetimden beni tâzib ediyorlar. Öyle ise onlara müracaat etmek, dinden pişmanlık göstermek ve meslek-i zındıkayı okşamak demektir.*

Hem ben onlara müracaat ve dehâlet ettikçe âdil olan kader-i ilâhî, beni onların zâlim eliyle tâzib edecektir. Çünkü onlar diyanete merbûtiyetimden beni sıkıyorlar. Kader ise –benim diyanette ve ihlâsta noksaniyetim var– arasıra ehl-i dünyaya riyâkârlıklarımdan dolayı beni sıkıyor. Öyle ise, şimdilik şu sıkıntıdan kurtuluşum yok.

Eğer ehl-i dünyaya müracaat etsem, kader der: "Ey riyâkâr! Bu müracaatın cezasını çek!"

Eğer müracaat etmezsem, ehl-i dünya der: "Bizi tanımıyorsun, sıkıntıda kal!"

Yedinci Sebep: Mâlûmdur ki bir memurun vazifesi, heyet-i içtimaiyeye muzır eşhasa meydan vermemek ve nâfilere yardım etmektir. Hâlbuki beni nezaret altına alan memur, kabir kapısına gelen misafir bir ihtiyar adama لَآ إِلٰهَ إِلَّا اللّٰهُ[1]'taki imanın latîf bir zevkini izah ettiğim vakit, –bir cürm-ü meşhûd hâlinde beni yakalamak gibi– çok zaman yanıma gelmediği hâlde, o vakit güya bir kabahat işliyorum gibi yanıma geldi. İhlâs ile dinleyen o bîçâreyi de mahrum bıraktı, beni de hiddete getirdi. Hâlbuki burada bazı adamlar vardı; o, onlara ehemmiyet vermiyordu. Sonra edepsizliklerde ve köydeki hayat-ı içtimaiyeye zehir verecek surette bulundukları vakit, onlara iltifat etmeye ve takdir etmeye başladı.

---

1 "Allah'tan başka ilâh yoktur." (Sâffât sûresi, 37/35; Muhammed sûresi, 47/19)

Hem mâlûmdur ki; zindanda yüz cinayeti bulunan bir adam, nezarete memur zâbit olsun, nefer olsun, her zaman onlarla görüşebilir. Hâlbuki bir senedir, hem âmir, hem nezarete memur hükûmet-i milliyece iki mühim zât kaç defa odamın yanından geçtikleri hâlde, kat'â ve aslâ, ne benim ile görüştüler ve ne de hâlimi sordular. Ben evvel zannettim ki, adâvetlerinden yanaşmıyorlar. Sonra tahakkuk etti ki, evhamlarından.. güya ben onları yutacağım gibi kaçıyorlar.

İşte şu adamlar gibi eczası ve memurları bulunan bir hükûmeti, hükûmet diyerek merci tanıyıp müracaat etmek, kâr-ı akıl değil.. beyhude bir zillettir. Eski Said olsaydı, Antere gibi diyecekti:

مَاءُ الْحَيَاةِ بِذِلَّةٍ كَجَهَنَّمَ وَجَهَنَّمُ بِالْعِزِّ فَخْرُ مَنْزِلِي[1]

Eski Said yok; Yeni Said ise, ehl-i dünya ile konuşmayı manasız görüyor. Dünyaları başlarını yesin! Ne yaparlarsa yapsınlar! Mahkeme-i Kübrâ'da onlarla muhakeme olacağız der, sükût eder.

Adem-i Müracaatımın Sebeplerinden Sekizincisi: *"Gayr-i meşrû bir muhabbetin neticesi, merhametsiz bir adâvet olduğu"* kaidesince âdil olan kader-i ilâhî, lâyık olmadıkları hâlde meylettiğim şu ehl-i dünyanın zâlim eliyle beni tâzib ediyor. Ben de *"bu azaba müstehakım"* deyip sükût ediyordum. *Çünkü Harb-i Umûmî'de gönüllü alay kumandanı olarak iki sene çalıştım, çarpıştım. Ordu kumandanı ve Enver Paşa takdirâtı altında kıymettar talebelerimi, dostlarımı feda ettim. Yaralanıp esir düştüm. Esaretten geldikten sonra "Hutuvât-ı Sitte" gibi eserlerimle kendimi tehlikeye atıp, İngilizler'in İstanbul'a tasallutu altında, İngilizler'in başlarına vurdum. Şu, beni işkenceli ve sebepsiz esaret altına alanlara yardım ettim.*

İşte, onlar da bana, o yardım cezasını böyle veriyorlar. Üç sene Rusya'da esaretimde çektiğim zahmet ve sıkıntıyı, burada bu dostlarım bana üç ayda çektirdiler. Hâlbuki Ruslar, beni Kürt gönüllü kumandanı suretinde, Kazakları ve esirleri kesen gaddar adam nazarıyla bana baktıkları hâlde, *beni dersten men etmediler.* Arkadaşım olan doksan esir zâbitlerin kısm-ı ekserîsine ders veriyordum. Bir defa Rus kumandanı geldi, dinledi.. Türkçe bilmediği için siyasî ders zannetti.. bir defa beni men etti.. sonra yine izin verdi. Hem aynı kışlada bir odayı cami yaptık. Ben imamlık yapıyordum. Hiç müdahale etmediler.. ihtilâttan men etmediler.. beni muhabereden kesmediler.

---

[1] Zillet altında yaşanan bir hayat cehennem gibidir. İzzet içinde yaşanan hayatın yeri cehennem de olsa orası benim için gurur duyacağım bir menzildir. (Bkz.: *Dîvânü Antere* s.135).

Hâlbuki bu dostlarım güya vatandaşlarım ve dindaşlarım ve onların menfaat-i imaniyelerine uğraştığım adamlar, hiçbir sebep yokken, siyasetten ve dünyadan alâkamı kestiğimi bilirlerken; üç sene değil, belki beni altı sene sıkıntılı bir esaret altına aldılar, ihtilâttan men ettiler.. vesikam olduğu hâlde dersten, hatta odamda hususî dersimi de men ettiler.. muhabereye set çektiler. Hatta vesikam olduğu hâlde, kendim tamir ettiğim ve dört sene imamlık ettiğim mescidimden beni men ettiler. Şimdi dahi cemaat sevabından beni mahrum etmek için –dâimî cemaatim ve âhiret kardeşlerim– mahsus üç adama dahi imamet etmemi kabul etmiyorlar.

Hem istemediğim hâlde, birisi bana "iyi" dese, bana nezaret eden memur kıskanarak kızıyor, nüfuzunu kırayım diye vicdansızcasına tedbirler yapıyor, âmirlerinden iltifat görmek için beni tâciz ediyor.

İşte böyle vaziyette bir adam, Cenâb-ı Hak'tan başka kime müracaat eder? Hâkim, kendi müddeî olsa, elbette ona şekvâ edilmez. Gel sen söyle, bu hâle ne diyeceğiz? Sen ne dersen de.. ben derim ki; bu dostlarım içinde çok münafıklar var. Münafık kâfirden eşeddir.[1] Onun için, kâfir Rus'un bana çektirmediğini çektiriyorlar.

Hey bedbahtlar! Ben size ne yaptım ve ne yapıyorum? İmanınızın kurtulmasına ve saadet-i ebediyenize hizmet ediyorum! Demek hizmetim hâlis, lillâh için olmamış ki, aksülâmel oluyor. Siz, ona mukabil her fırsatta beni incitiyorsunuz. Elbette, Mahkeme-i Kübrâ'da sizinle görüşeceğiz.

حَسْبُنَا اللهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ[2] ، نِعْمَ الْمَوْلٰى وَنِعْمَ النَّصِيرُ[3]

derim.

اَلْبَاقِي هُوَ الْبَاقِي[4]

Said Nursî

---

1 "Şu kesindir ki münafıklar cehennemin en alt katındadırlar." (Nisâ sûresi, 4/145).

2 "Allah bize yeter. O ne güzel vekildir!" (Âl-i İmran sûresi, 3/173).

3 "O ne güzel mevlâ, ne güzel yardımcıdır!" (Enfâl sûresi, 8/40).

4 Kendinden başka her şeyin fâni olduğu gerçek Bâkî, Allah'tır.

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1]

اَلسَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكَاتُهُ[2]

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Hapis musibetine düşenlere ve onlara merhametkârâne sadâkatle hariçten gelen erzaklarına nezâret ve yardım edenlere kuvvetli bir teselliyi "*Üç Nokta*"da beyan edeceğim:

Birinci Nokta: Hapiste geçen ömür günleri, her bir gün on gün kadar bir ibadet kazandırabilir.. ve fâni saatleri –meyveleri cihetiyle– mânen bâkî saatlere çevirebilir.. ve beş-on sene ceza ile milyonlar sene haps-i ebedîden kurtulmaya vesile olabilir.[3] İşte ehl-i iman için bu pek büyük ve çok kıymettar kazanç şartı, farz namazını kılmak ve hapse sebebiyet veren günahlardan tevbe etmek ve sabır içinde şükretmektir. Zaten hapis, çok günahlara mânidir, meydan vermiyor.

İkinci Nokta: Zevâl-i lezzet elem olduğu gibi, zevâl-i elem dahi lezzettir. Evet herkes; geçmiş, lezzetli, safâlı günlerini düşünse, teessüf ve tahassür elem-i mânevîsini hissedip "Eyvah!" der.. ve geçmiş, musibetli, elemli günlerini tahattur etse, zevâlinden bir mânevî lezzet hisseder ki: "Elhamdülillâh, şükür! O belâ, sevabını bıraktı, gitti." der. Ferah ile teneffüs eder. Demek bir saat muvakkat elem, ruhta bir mânevî lezzet bırakır ve lezzetli saat, bilâkis elem bırakır.

Madem hakikat budur.. ve madem geçmiş musibet saatleri, elemleriyle beraber mâdum ve yok olmuş.. ve gelecek belâ günleri, şimdi mâdum ve yoktur.. ve yoktan elem yok ve mâdumdan elem gelmez.

Meselâ: Birkaç gün sonra aç ve susuz olmak ihtimâlinden, bugün o niyetle mütemâdiyen ekmek yese ve su içse, ne derece dîvaneliktir. Aynen öyle de geçmiş ve gelecek elemli saatleri –ki hiç ve mâdum ve yok olmuşlar– şimdi düşünüp sabırsızlık göstermek ve kusurlu nefsini bırakıp, Allah'tan şekvâ etmek gibi "Of.. of!.." etmek dîvaneliktir. Eğer sağa-sola, yani geçmiş ve geleceklere sabır kuvvetini dağıtmazsa ve hâzır saate ve güne karşı tutsa, tam kâfi gelir. Sıkıntı ondan bire iner.

---

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

2 Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi üzerinize olsun.

3 İşlediği suçtan dolayı dünyada cezalandırılmış kimse için, bunun keffaret sayılacağına dair bkz.: Buhârî, *îmân* 11, *ahkâm* 49, *hudûd* 8, *tefsîru sûre (60)* 3, *menâkıbü'l-ensâr* 43; Müslim, *hudûd* 41.

Hatta şekvâ olmasın, ben bu Üçüncü Medrese-i Yûsufiye'de, birkaç gün zarfında, hiç ömrümde görmediğim maddî ve mânevî, sıkıntılı, hastalıklı musibetimde, husûsan Nur'un hizmetinden mahrumiyetimden gelen me'yûsiyet ve kalbî ve ruhî sıkıntılar beni ezdiği sırada, inâyet-i ilâhiye bu mezkûr hakikati gösterdi. Ben de sıkıntılı hastalığımdan ve hapsimden razı oldum. Çünkü: "Benim gibi kabir kapısında bir bîçâreye, gafletle geçebilir bir saatini, on adet ibadet saatleri yapmak büyük kârdır." diye şükreyledim.

Üçüncü Nokta: Mahpuslara şefkatkârâne hizmetle yardım etmek ve muhtaç oldukları rızıklarını ellerine vermek ve mânevî yaralarına tesellîlerle merhem sürmekte, az bir amel ile büyük bir kazanç var. Ve dışarıdan gelen yemeklerini onlara vermek; aynı o yemek kadar, o gardiyan ve gardiyan ile beraber dahilde ve hariçte çalışanların –bir sadaka hükmünde– defter-i hasenâtına yazılır.[1] Husûsan musibetzede ihtiyar veya hasta veya fakir veya garip olsa, o sadaka-yı mâneviyenin sevabı çok ziyâdeleşir.

İşte bu kıymetli kazancın şartı, farz namazını kılmaktır. Tâ ki; o hizmeti, lillâh için olsun.

Hem bir şartı da, sadâkat ve şefkat ve sevinç ile ve minnet etmemek tarzda yardımlarına koşmaktır.

Gençlik Rehberi'nin Küçük Bir Hâşiyesi

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[2]

Risâle-i Nur'daki hakiki teselliye mahpuslar çok muhtaçtırlar. Husûsan gençlik darbesini yiyip, taze ve şirin ömrünü hapiste geçirenlerin, Nur'lara ekmek kadar ihtiyaçları var.

Evet, gençlik damarı, akıldan ziyâde hissiyâtı dinler. His ve heves ise, kördür. Âkıbeti görmez. Bir dirhem hâzır lezzeti, ileride bir batman lezzete tercih eder. Bir dakika intikam lezzeti ile katleder, seksen bin saat hapis elemlerini çeker. Ve bir saat sefâhet keyfiyle bir nâmus meselesinde; binler gün

---

1 Bir hayra sebep olana, onu yapan kadar mükâfat verileceğine dair bkz.: Müslim, *imâre* 133; Tirmizî, *ilim* 14; Ebû Dâvûd, *edeb* 114-115; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 4/120, 5/273.

2 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

hem hapsin, hem düşmanın endişesinden sıkıntılarla ömrünün saadeti mahvolur.

Bunlara kıyasen, bîçâre gençlerin çok vartaları var ki; en tatlı hayatını, en acı ve acınacak bir hayata çeviriyorlar ve bilhassa şimâlde koca bir devlet, gençlik hevesâtını elde ederek bu asrı fırtınalarıyla sarsıyor. Çünkü: Âkıbeti görmeyen kör hissiyatla hareket eden gençlere, ehl-i nâmusun güzel kızlarını ve karılarını ibâhe eder. Belki hamamlarında erkek-kadın beraber, çıplak olarak girmelerine izin vermeleri cihetinde bu fuhşiyâtı teşvik eder. Hem serseri ve fakir olanlara, zenginlerin mallarını helâl eder ki; bütün beşer bu musibete karşı titriyor.

İşte, bu asırda İslâm ve Türk gençleri kahramanâne davranıp, iki cihetten hücum eden bu tehlikeye karşı, Risâle-i Nur'un "Meyve" ve "Gençlik Rehberi" gibi keskin kılıçlarıyla mukabele etmeleri elzemdir. Yoksa o bîçâre genç; hem dünya istikbâlini, hem mesûd hayatını, hem âhiretteki saadetini ve hayat-ı bâkiyesini azaplara, elemlere çevirip mahveder. Ve sû-i istimâl ve sefâhetle hastahânelere ve hissiyâtın taşkınlıkları ile hapishânelere düşer. Eyvahlar, esefler ile ihtiyarlığında çok ağlayacak.

Eğer terbiye-i Kur'âniye ve Nur'un hakikatleriyle kendini muhafaza eylese, tam bir kahraman genç.. ve mükemmel bir insan.. ve mesûd bir Müslüman.. ve sâir zîhayatlara, hayvanlara bir nevi sultan olur.

Evet bir genç, hapiste yirmi dört saat her günkü ömründen tek bir saatini beş farz namazına sarf etse; ve ekser günahlardan hapis mâni olduğu gibi, o musibete sebebiyet veren hatâdan dahi tevbe edip, sâir zararlı, elemli günahlardan çekilse; hem hayatına, hem istikbâline, hem vatanına, hem milletine, hem akrabasına büyük bir faydası olması gibi o on-on beş senelik fâni gençlikle ebedî parlak bir gençliği kazanacağını; başta Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyân[1], bütün kütüb ve suhuf-u semâviye kat'î haber verip müjde ediyorlar.

Evet o şirin, güzel gençlik nimetine istikametle, tâatle şükretse; hem ziyâdeleşir[2], hem bâkîleşir, hem lezzetlenir. Yoksa hem belâlı olur; hem elemli, gamlı, kâbuslu olur; gider.[3] Hem akrabasına, hem vatanına, hem milletine muzır bir serseri hükmüne geçirmeğe sebebiyet verir.

---

1 Bkz.: Bakara sûresi, 2/25, 82, 155; Âl-i İmran sûresi, 3/107; Nisâ sûresi, 4/13, 57, 122; A'râf sûresi, 7/42; Tevbe sûresi, 9/20-22, 112; …

2 Bkz.: İbrahim sûresi, 14/7.

3 Bkz.: İbrahim sûresi, 14/7.

Eğer mahpus, zulmen mahkûm olmuş ise; farz namazını kılmak şartıyla her bir saati, bir gün ibadet olduğu gibi; o hapis onun hakkında bir çilehâne-i uzlet olup, eski zamanda mağaralara girerek ibadet eden münzevî sâlihlerden sayılabilirler.

Eğer fakir ve ihtiyar ve hasta ve iman hakikatlerine müştâk ise; farzını yapmak ve tevbe etmek şartıyla, her bir saatleri yirmişer saat ibadet olup, hapis ona bir istirahathâne ve merhametkârâne ona bakan dostlar için bir muhabbethâne, bir terbiyehâne, bir dershâne hükmüne geçer. O hapiste durmakla; hariçteki müşevveş, her taraftaki günahların hücumuna maruz serbestiyetten daha ziyâde hoşlanabilir. Hapisten tam terbiye alır. Çıktığı zaman bir kâtil, bir müntakim olarak değil; belki tevbekâr, tecrübeli, terbiyeli, millete menfaatli bir adam çıkar. Hatta Denizli hapsindeki zâtların az zamanda Nur'lardan fevkalâde hüsn-ü ahlâk dersini alanlarını gören bazı alâkadar zatlar demişler ki: "Terbiye için on beş sene hapse atmaktansa; on beş hafta Risâle-i Nur dersini alsalar, daha ziyâde onları ıslah eder."

Madem ölüm ölmüyor ve ecel gizlidir,[1] her vakit gelebilir.. ve madem kabir kapanmıyor, kafile kafile arkasında gelenler oraya girip kayboluyorlar.. ve madem ölüm, ehl-i iman hakkında idam-ı ebedîden terhis tezkeresine çevrildiği, hakikat-i Kur'âniye ile gösterilmiş..[2] ve ehl-i dalâlet ve sefâhet hakkında, göz ile göründüğü gibi bir idam-ı ebedîdir, bütün mahbubâtından ve mevcudâttan bir firâk-ı lâyezâlîdir. Elbette ve elbette hiç şüphe kalmaz ki: En bahtiyar odur ki; sabır içinde şükretmek[3] ve hapis müddetinden tam istifade ederek Nur'ların dersini alarak, istikamet dairesinde imanına ve Kur'ân'a hizmete çalışmaktır.

Ey zevk ve lezzete müptelâ insan! Ben yetmiş beş yaşımda, binler tecrübelerle ve hüccetlerle ve hâdiselerle aynelyakîn bildim ki:

Hakiki zevk ve elemsiz lezzet ve kedersiz sevinç ve hayattaki saadet, yalnız imandadır ve iman hakikatleri dairesinde bulunur. Yoksa dünyevî bir lezzette çok elemler var. Bir üzüm tânesini yedirir, on tokat vurur gibi, hayatın lezzetini kaçırır.

---

1 Bkz.: Lokman sûresi, 31/34; Buhârî, *istiskâ* 29, *tefsîru sûre (6)* 1, *(13)* 1, *(31)* 2, *tevhîd* 4; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 2/24, 52, 58, 122.

2 Bkz.: Bakara sûresi, 2/156; A'râf sûresi, 7/121-16; Mü'minûn sûresi, 23/60; Şuarâ sûresi, 26/47-51; Tahrîm sûresi, 66/11; Fecr sûresi, 89/27-30.

3 "Sabır içinde şükretmek" tabiri ile ilgili bkz: İbrahim sûresi, 14/5; Lokman sûresi, 31/31; Sebe sûresi, 34/19; Şûrâ sûresi, 42/33.

Ey hapis musibetine düşen bîçâreler! Madem dünyanız ağlıyor ve hayatınız acılaştı. Çalışınız, âhiretiniz dahi ağlamasın ve hayat-ı bâkiyeniz gülsün, tatlılaşsın; hapisten istifâde ediniz. Nasıl bazen ağır şerâit altında, düşman karşısında bir saat nöbet, bir sene ibadet hükmüne geçebilir.[1] Öyle de, sizin bu ağır şerâit altında her bir saat ibadet zahmeti, çok saatler olup; o zahmetleri rahmetlere çevirir.

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Sizi tâziye değil, belki tebrik ediyorum. Madem kader-i ilâhî bizi bu üçüncü Medrese-i Yusufiye'ye bir hikmet için sevketti.. ve bir kısım rızkımızı bize burada yedirecek ve rızkımız bizi buraya çağırdı.. ve madem şimdiye kadar kat'î tecrübelerle وَعَسٰى أَنْ تَكْرَهُوا شَيْئًا وَهُوَ خَيْرٌ لَكُمْ[2] sırrına inâyet-i ilâhiye bizi mazhar etmiş.. ve madem Medrese-i Yusufiye'deki yeni kardeşlerimiz, herkesten ziyade Nur'lardaki teselliye muhtaçtırlar ve adliyeciler, memurlardan ziyade Nur kaidelerine vesâir kudsî kanunlarına ihtiyaçları var.. ve madem Nur nüshaları, pek kesretle hariçteki vazifenizi görüyorlar ve fütuhatları tevakkuf etmiyor.. ve madem burada her bir fâni saat, bâki ibadet saatleri hükmüne geçer; elbette biz, bu hâdiseden –mezkûr noktalar için– kemâl-i sabır ve metânet içinde mesrurâne şükretmemiz lâzımdır. Denizli hapsinde teselli için yazdığımız bütün o küçük mektupları size de aynen tekrar ederim. İnşaallah o hakikatli fıkralar sizi de müteselli ederler.

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Evvelâ: Hadsiz şükrederim ki; Risale-i Nur'un hakikî sahipleri olan müftüler, vâizler, imamlar, hocalardan mânevî kahramanlar meydana çıktılar. Şimdiye kadar Nur'un fedakârları; gençler, mektepliler, muallimler idi. Bin bârekâllah Ethem İbrahim'ler, Ali Osman'lar, ehl-i medresenin yüzlerini ak ettiler, çekingenliklerini cesarete çevirdiler.

Sâniyen: Hâlisâne faaliyetlerinden ve heyecanlarından neşet eden bu hâdiseden teessüf etmesinler. Çünkü Denizli hapsi netice itibarıyla ihtiyatsız hareket edenleri tebrik ettirdi. Zahmet pek az, fâide-i mâneviye pek çok oldu. İnşaallah bu üçüncü Medrese-i Yusufiye, ikinciden geri kalmayacak.

---

1 Bkz.: Buhârî, *cihâd* 5, 73; Müslim, *imâre* 112-115, 163.

2 "Olur ki hoşlanmadığınız bir şey sizin için hayırlı olur." (Bakara sûresi, 2/216)

Sâlisen: *Meşakkat derecesinde sevabın ziyadeleşmesi cihetinde bu şiddetli hâle şükretmeliyiz. Vazifemiz olan hizmet-i imaniyeyi ihlâsla yapmaya çalışmalı.. vazife-i ilâhiye olan muvaffakiyet ve hayırlı neticeleri vermek cihetine karışmamalıyız.* [1] خَيْرُ الْأُمُورِ أَحْمَزُهَا *deyip bu çilehânedeki sıkıntılara sabır içinde şükretmeliyiz. Amelimizin makbuliyetine bir alâmet ve kudsî mücâhedemizin imtihanında tam bir şehâdetnâme almamıza bir emâredir bilmeliyiz.*

Başta Müdür Olarak Hapsin Heyet-i İdaresine Sûreten Ehemmiyetsiz, Fakat Bence Çok Ehemmiyetli Bir Mâruzatım Var.

Yirmi iki sene tecrid-i mutlak içinde geçen hayatım ve yetmiş beş yaşında vücudumun aşılara tahammülü yoktur. Hatta çok zaman evvel beni aşıladılar, yirmi sene onun eseri olarak cerahat yapıyordu. Müzmin bir zehir hükmüne geçti. Emirdağ'da iki doktor ve arkadaşlarım bunu biliyorlar. Hem dört sene evvel, Denizli'de beni de umum mahkûmlar içinde aşıladılar. Hiçbirisine zarar olmadığı hâlde, beni yirmi gün hasta eyledi. Hıfz-ı ilâhî ile benim için tehlikeli olan hastahâneye gitmeye mecbur edilmedim. Katiyen vücudum aşıya gelmez. Hem mazeretim kuvvetlidir. Hem yetmiş beş yaşında gayet zayıf olduğumdan, on yaşında bir çocuğa edilen aşıya ancak tahammül ederim. Hem madem daima tecrid-i mutlak içindeyim, benim başkalarla temasım yok. Hem bir ay evvel iki doktoru, vali Emirdağ'a gönderdi, beni tam muayene ettiler; hiçbir sârî hastalık bulunmadığı, yalnız gayet zaafiyetten ve tecrit ve ihtiyarlıktan ve kulunç hastalığından başka bir şey bulamadılar. Elbette bu hâl, beni kanunca aşılamaya mecbur etmez.

Hem büyük bir ricam var; beni hastahâneye sevketmeyiniz! Bütün hayatımda, hususan bu yirmi iki sene tecrid-i mutlak ömrümde tahammül edemediğim bir vaziyete, yani tanımadığım hastabakıcıların hükmü altına mecbur etmeyiniz! Gerçi bu sıralarda kabre girmeyi hoş görmeye başlamıştım. Fakat insaniyetlerini gördüğüm bu hapsin heyet-i idaresinin hatırları ve mahpusların tesellileri için şimdilik hapsi kabre tercih ettim.

---

[1] "İşlerin en hayırlısı, zorlu olanıdır." Bkz.: Aliyyülkârî, *el-Masnû'* 1/57; el-Aclûnî, *Keşfü'l-hafâ* 1/175.

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Evvelâ: *Benim şahsıma edilen eziyet ve ihânetlerden müteessir olmayınız. Çünkü Risale-i Nur'da bir kusur bulamıyorlar, onun bedeline benim ehemmiyetsiz ve çok kusurlu şahsımla uğraşıyorlar. Ben bundan memnunum. Risale-i Nur'un selâmetine ve şerefine binler şahsî elemler, belalar, tahkirler görsem yine müftehirane şükretmek, Nur'dan aldığım dersin muktezasıdır.. ve onun için bana bu cihette acımayınız.*

Sâniyen: Pek geniş ve şiddetli ve merhametsiz bu taarruz ve hücum, şimdilik yirmiden bire indi. Binler haslar yerinde birkaç zât ve yüz binler alâkadarlar bedeline mahdut birkaç yeni kardeşleri topladılar. Demek inâyet-i ilâhiye ile pek hafif bir sûrete çevrilmiş.

Sâlisen: İnayet-i rabbâniye ile iki sene aleyhimizde plân çeviren sâbık vali defoldu. Ve aleyhimizde pek ziyade evhamlandırılan Dâhiliye Vekili'nin hemşehriliği ve nesilce cedleri, ziyade dindarlık cihetiyle bu dehşetli hücumu pek çok hafifleştirdiğine kuvvetli bir ihtimal var. Onun için me'yus olmayınız ve telâş etmeyiniz.

Râbian: *Pek çok tecrübelerle ve hâdiselerle kat'î kanaat verecek bir tarzda Risale-i Nur'un ağlamasıyla ya zemin titrer veya hava ağlar.* Gözümüzle çok gördüğümüz ve kısmen mahkemede dahi isbat ettiğimiz gibi; tahminimce bu kış, emsâlsiz bir tarzda yaz gibi –bidayette– gülmesi, Risale-i Nur'un perde altında teksir makinesiyle gülmesine ve intişarına tevâfuku.. ve her tarafta taharri ve müsâdere endişesiyle tevakkufla ağlamasına.. birdenbire kış, dehşetli hiddeti ve ağlamasıyla tetâbuku, kuvvetli bir emâredir ki; hakikat-i Kur'âniye'nin bu asırda parlak bir mucize-i kübrâsıdır, zemin ve kâinat onun ile alâkadar...

Said Nursî

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Bugün birden hatıra geldi ki; mesele-i nuriye münasebetiyle bu medreseye kader-i ilâhî ve kısmetin sevkiyle gelenleri tâziye yerine tebrik eyle.

• Çünkü ekseriyetin her biri; yirmi-otuz sene, belki yüz sene, belki bin masum kardeşlerimize bedel gelip, onları bir derece zahmetten kurtarıyor.

• Hem Nur'la imana hizmetiniz devam etmekle beraber, her biri az zamanda çok hizmet etmiş, bazıları on senede yüz senelik iş görmüş gibidir.

• Hem bu yeni Medrese-i Yusufiye'nin imtihanında bulunup onun geniş ve küllî kıymettar neticelerine bilfiil hissedar olmak için bu zahmetli mücâhedeye giriyorlar. Ve kolayca görmelerine müştâk oldukları hâlis, sadık kardeşlerini görüp tatlı bir ders alıp veriyorlar.

• Hem madem dünyanın istirahat zamanları devam etmiyor, boşu boşuna gidiyor; elbette böyle az zahmetle çok kâr kazananlar tebrike lâyıktırlar.

Kardeşlerim! Bu geniş hücum, Risale-i Nur'un fütuhatına karşıdır. Fakat anladılar ki; Nur'lara iliştikçe daha ziyade parlar, ders dairesi genişleyip ehemmiyet kesbeder ve mağlup olmaz. Yalnız سِرًّا تَنَوَّرَتْ[1] perdesi altına girer. Onun için plânı değiştirdiler, zâhiren Nur'lara ilişmiyorlar. Biz madem inâyet altındayız, elbette kemâl-i sabır içinde şükretmeliyiz.

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[2]

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Garip ve latîf iki hâlimi beyan etmek lâzım geldi.

Birincisi: Benim tecrid-i mutlakta sizin gibi canımdan ziyade sevdiğim kardeşlerimle serbest görüşemediğimde bir inâyet-i ilâhiye ve bir maslahat bulunduğu kalbime ihtar edildi. Çünkü elli lirayı sarfedip görüşmek için Emirdağ'a gelerek elli dakika, bazı on dakika, bazı hiç görüşmeden giden çok âhiret kardeşlerimiz, birer bahane ile kendilerini bu Medrese-i Yusufiye'ye atacaklardı. Benim dar vaktim ve inzivâdan gelen hâlet-i ruhiyem bıraksa, o fedakâr dostlara tam sohbet etmeye hizmet-i nuriye müsaade etmezdi.

İkincisi: Bir zaman meşhur bir allâmeyi, harbin müteaddit cephesinde cihada gidenler görmüşler, ona demişler. O da demiş: "Bana sevap kazandırmak ve derslerimden ehl-i imana istifade ettirmek için benim şeklimde bazı evliyalar benim yerimde işler görmüşler." Aynen bunun gibi, Denizli'de câmilerde beni gördükleri hatta resmen ihbar edilmiş ve müdür ve gardiyana aksetmiş. Bazıları telâş ederek, "Kim ona hapishâne kapısını açıyor?" demişler. Hem burada dahi aynen öyle oluyor. Hâlbuki benim çok kusurlu, ehemmiyetsiz şahsiyetime pek cüz'î bir harika isnadına bedel, Risale-i Nur'un

---

1 Gizli olarak nurlanır. (Bkz.: el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî)* s.509)

2 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

harikalarını isbat edip gösteren Sikke-i Gaybî Mecmuası yüz derece, belki bin derece ziyade Nur'lara itimat kazandırır ve makbuliyetine imza basar. Hususan Nur'un kahraman talebeleri, hakikaten harika hâlleri ve kalemleriyle imza basıyorlar.

Said Nursî

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Beni merak etmeyiniz, ben sizinle beraber bir binada bulunduğumdan bahtiyarım, memnun ve mesrurum.

Şimdi vazifemiz; bir müdâfaa nüshası Isparta'ya gitsin. Mümkünse hem yeni hurufla, hem makine ile eski huruf yirmi nüsha çıksın. Hatta oranın müddeiumumuna gösterilsin. Hem bir nüsha avukatımıza bizzat verilsin ve ayrı bir nüsha da müdüre verip tâ onu da dâvâ vekilimize o versin. Hem Ankara makamatına yeni harfle beraber, eski harfle Denizli'de olduğu gibi, gönderilecek. Mümkünse beş nüsha makamata hazırlansın. Çünkü müsâdere edilen Nur'lar; eski harfle o makamata, hususan Diyanet Riyâseti heyetine gönderilmiş, sonra buraya gelmiş. Hem vekilimiz Ahmed Bey'e haber veriniz ki, müdâfaayı makine ile yazdığı vakit sıhhatine pek çok dikkat etsin. Çünkü ifadelerim başkasına benzemiyor. Bir harfin ve bazen bir noktanın yanlışıyla bir mesele değişir, mana bozulur. Hem buraya gelen iki makine, size müsaade verilmezse geri gitsinler. Hem telâş edip sıkılmayınız, me'yus olmayınız. إِنَّ مَعَ الْعُسْرِ يُسْرًا[1] sırrıyla inâyet-i ilâhiye inşaallah çabuk imdadımıza yetişir.

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Risale-i Nur benim bedelime sizlerle görüşür, derse müştâk yeni kardeşlerimize güzelce ders verir. Nur'larla ya okumak veya okutmak veya yazmak sûretindeki meşguliyet; tecrübelerle kalbe ferah, ruha rahat, rızka bereket, vücuda sıhhat veriyor.

Şimdi Hüsrev gibi Nur kahramanı size ihsan edildi. İnşaallah bu medrese-i Yusufiye dahi, Medresetü'z-Zehra'nın bir mübarek dershânesi olacak. Ben şimdiye kadar Hüsrev'i ehl-i dünyaya göstermiyordum, gizlerdim. Fakat

1 "Gerçekte, her güçlükle beraber bir kolaylık vardır." (İnşirâh sûresi, 94/6)

neşredilen mecmualar, onu ehl-i siyasete tamamıyla gösterdi, gizli bir şey kalmadı. Onun için ben onun iki-üç hizmetini has kardeşlerime izhar ettim. Hem ben, hem o, daha gizlemek değil, lüzum ise aynı hakikat beyan edilecek. Fakat şimdilik karşımızda hakikati dinleyecekler içinde dehşetli ve tezahür etmiş iki muannit; hem zındık, hem komünist hesabına –biri Emirdağ'da mâlûm olmuş, biri de burada– gayet dessâsâne, aleyhimizde iftiralarla memurları ürkütmeye çalışıyorlar. Onun için biz şimdilik çok ihtiyat edip telâş etmemek ve inâyet-i ilâhiyenin imdadımıza gelmesini tevekkül ile beklemek lâzımdır.

Ey hapis arkadaşlarım ve din kardeşlerim,

Size; hem dünya azabından, hem âhiret azabından kurtaracak bir hakikati beyan etmek kalbime ihtar edildi. O da şudur:

Meselâ birisi, birinin kardeşini veya bir akrabasını öldürmüş. Bir dakika intikam lezzetiyle bir katl, milyonlar dakika hem kalbî sıkıntı, hem hapis azabını çektirir. Ve maktulün akrabası dahi, intikam endişesiyle ve karşısında düşmanını düşünmesiyle, hayatının lezzetini ve ömrünün zevkini kaçırır. Hem korku, hem hiddet azabını çekiyor. Bunun tek bir çâresi var: O da, Kur'ân'ın emrettiği[1] ve hak ve hakikat ve maslahat ve insaniyet ve İslâmiyet iktizâ ve teşvik ettikleri olan, barışmak ve musâlaha etmektir.

Evet, hakikat ve maslahat sulhtur.[2] Çünkü; ecel birdir, değişmez.[3] O maktul, her hâlde ecel geldiğinden daha ziyâde kalmayacaktı. O kâtil ise, o kazâyı ilâhiyeye vasıta olmuş.

Eğer barışmak olmazsa, iki taraf da daima korku ve intikam azabını çekerler. Onun içindir ki; "*Üç günden fazla bir mümin diğer bir mümine küsmemek*"[4] İslâmiyet emrediyor. Eğer o katl, bir adâvetten ve bir kinli garazdan gelmemişse ve bir münâfık o fitneye vesile olmuş ise; çabuk barışmak elzemdir. Yoksa o cüz'î musibet büyük olur, devam eder.

Eğer barışsalar ve öldüren tevbe etse ve maktule her vakit dua etse, o hâlde her iki taraf çok kazanırlar ve kardeş gibi olurlar. Bir gitmiş kardeşe bedel, birkaç dindar kardeşleri kazanır. Kaza ve kader-i ilâhîye teslim olup

---

1 Bkz.: Hucurât sûresi, 49/10.

2 Bkz.: Bakara sûresi, 2/208; Nisâ sûresi, 4/128; Enfâl sûresi, 8/6.

3 Bkz.: Nahl sûresi, 16/61; Münâfikûn sûresi, 63/11.

4 Bkz.: Buhârî, *edeb* 57, 62, *isti'zân* 9; Müslim, *birr* 23-26.

düşmanını affeder. Ve bilhassa madem Risâle-i Nur dersini dinlemişler, elbette mâbeynlerinde bulunan bütün küsmekleri bırakmaya, hem maslahat ve istirahat-ı şahsiye ve umumiye, hem Nur dairesindeki uhuvvet iktizâ ediyor.

Nasıl ki, Denizli hapsinde birbirine düşman bütün mahpuslar, Nur'lar dersiyle birbirlerine kardeş oldular. Ve bizim beraatimize bir sebep olup –hatta dinsizlere, serserilere de– o mahpuslar hakkında "*Mâşâallah, bârekâllah*" dediirttiler. Ve o mahpuslar tam teneffüs ettiler. Ben burada gördüm ki: Bir tek adamın yüzünden yüz adam sıkıntı çekip, beraber teneffüse çıkmıyorlar. Onlara zulüm olur. *Mert ve vicdanlı bir mümin, küçük ve cüz'î bir hatâ veya menfaatle yüzer zararı ehl-i imana vermez. Eğer hatâ etse, verse, çabuk tevbe etmek lâzımdır.*

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1]

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Ben hem Risale-i Nur'u, hem sizleri, hem kendimi, Hüsrev ve Hıfzı ve Bartın'lı Seyyid'in kıymettar müjdeleriyle hem tebrik, hem tebşir ediyorum. Evet, bu sene hacca gidenler, Mekke-i Mükerreme'de Nur'un kuvvetli mecmualarını büyük âlimlerin hem Arapça, hem Hintçe tercüme ve neşre çalışmaları gibi Medine-i Münevvere'de dahi o derece makbul olmuş ki, Ravza-yı Mutahhara'nın makber-i saadeti üstünde konulmuş. Hacı Seyyid, kendi gözüyle Asâ-yı Mûsâ mecmuasını kabr-i Peygamberî *(aleyhissalâtü vesselâm)* üzerinde görmüş. Demek makbul-ü Nebevî olmuş ve rızâ-yı Muhammedî *(aleyhissalâtü vesselâm)* dairesine girmiş. Hem niyet ettiğimiz ve buradan giden hacılara dediğimiz gibi, Nur'lar bizim bedelimize o mübarek makamları ziyaret etmişler, hadsiz şükür olsun.

Nur'un kahramanlarının bu mecmuaları tashihli olarak neşretmelerinin pek çok faydalarından birisi de; beni tashih vazifesinden ve merakından kurtardığı gibi, kalemle yazılan sâir nüshalara tam bir me'haz olmak cihetinde yüzer tashihçi hükmüne geçtiler. Cenâb-ı Erhamü'r-râhimîn o mecmuaların her bir harfine mukabil onların defter-i hasenâtlarına bin hasene yazdırsın, âmîn, âmîn, âmîn…

[1] Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

Müjdeli ve Tâbiri Çıkmış Latîf Bir Rüya

Bana hizmet eden Ali geldi, dedi: "Ben rüyada gördüm ki, sen Hüsrev'le beraber Peygamber *(aleyhissalâtü vesselâm)*'ın elini öptün." Birden bir mektup aldım ki, Hüsrev'in hattıyla yazılan Asâ-yı Mûsâ mecmuasını kabr-i Muhammedî *(aleyhissalâtü vesselâm)* üzerinde hacılar görmüşler. Demek benim bedelime Peygamber *(aleyhissalâtü vesselâm)*'ın mânevî elini Hüsrev, kaleminin vasıtasıyla öpmüş ve rızâ-yı nebevîye mazhar olmuş.

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1]

Aziz, sıddık kardeşlerim ve hapis arkadaşlarım,

Evvelâ: *Sûreten görüşmediğimizden merak etmeyiniz. Bizler mânen her zaman görüşüyoruz. Benim ehemmiyetsiz şahsıma bedel, Nur'dan elinize geçen hangi risaleyi okusanız veya dinleseniz, benim âdi şahsım yerine Kur'ân'ın bir hâdimi haysiyetiyle beni o risale içerisinde görüp sohbet edersiniz. Zâten ben de sizinle bütün dualarımda ve yazılarınızda ve alâkanızda hayalimde görüşüyorum ve bir dairede beraber bulunmamızdan her vakit görüşüyoruz gibidir.*

Sâniyen: *Bu yeni Medrese-i Yusufiye'deki Risale-i Nur'un yeni talebelerine deriz: Kuvvetli hüccetlerle hatta ehl-i vukûfu da teslime mecbur eden işârât-ı Kur'âniye ile Nur'un sadık şâkirtleri iman ile kabre girecekler. Hem şirket-i mâneviye-i nuriyenin feyziyle her bir şâkirt derecesine göre umum kardeşlerinin mânevî kazançlarına ve dualarına hissedar olur. Güya âdeta binler dil ile istiğfar eder, ibadet eder.*

Bu iki fayda ve netice, bu acîb zamanda bütün zahmetleri, sıkıntıları hiçe indirir; pek çok ucuz olarak o iki kıymettar kârları sadık müşterilerine verir.

Said Nursî

[1] Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Afyon müdâfaanâmesinin hem bize, hem bu *Nur'lara*, hem bu *memlekete*, hem *Âlem-i İslâm'a* alâkadar ehemmiyetli hakikatleri var.

Her hâlde bunu yeni hurufla beş-on nüsha çıkarmak lâzımdır, tâ Ankara makamatına gönderilsin. Bizi tahliye ve tecziye etseler de hiç ehemmiyeti yok. Şimdi vazifemiz; o müdâfaâttaki hakikatleri hem hükûmete, hem adliyelere, hem millete bildirmektir. Belki de kader-i ilâhînin bizi bu dershâneye sevketmesinin bir hikmeti de budur. Mümkün olduğu kadar çabuk makine ile çıksın. Bizi bugün tahliye etseler, biz yine onu bu makamata vermeye mecburuz. Sizi aldatıp tehir edilmesin. Artık yeter! Aynı mesele için on beş senede üç defa bu eşedd-i zulüm ve bahaneler ve emsâlsiz işkencelere karşı son müdâfaamız olsun. Madem kanunen kendimizi müdâfaa etmek için sâbık mahkemelerde makineyi bize vermişler, burada o hakkımızı bizden hiçbir kanunla men edemezler. Eğer resmen çare bulmadınız ise, hariçten bizim avukat her şeyden evvel bunun –makine ile– beş nüshasını çıkarsın, hem sıhhatine çok dikkat edilsin.

Said Nursî

Aziz, yeni kardeşlerim ve eski mahpuslar,

Benim kat'î kanaatim gelmiş ki; buraya girmemizin inâyet-i ilâhiye cihetinde bir ehemmiyetli sebebi sizsiniz. Yani Nur'lar tesellileriyle ve imanın hakikatleriyle sizi bu hapis musibetinin sıkıntılarından ve dünyevî çok zararlarından ve boşu boşuna gam ve hüzün ile giden hayatınızı faydasızlıktan, bâd-i hevâ zâyi olmasından ve dünyanızın ağlaması gibi âhiretinizi ağlamaktan kurtarıp tam bir teselli size vermektir.

Madem hakikat budur; elbette siz dahi, Denizli mahpusları ve Nur talebeleri gibi birbirinize karşı kardeş olmanız lâzımdır. Görüyorsunuz ki; bir bıçak içinize girmemek ve birbirinize tecavüz etmemek için dışarıdan gelen bütün eşyanız ve yemek ve ekmeğinizi ve çorbanızı karıştırıyorlar. Size sadâkatle hizmet eden gardiyanlar çok zahmet çekiyorlar. Hem siz beraber teneffüse çıkmıyorsunuz, güya canavar ve vahşi gibi birbirinize saldıracaksınız. İşte

şimdi sizin gibi fıtrî kahramanlık damarını taşıyan yeni arkadaşlar, bu zamanda mânevî büyük bir kahramanlık ile heyet-i idareye deyiniz ki: "Değil elimize bıçak, belki mavzer ve rovelver verilse, hem emir de verilse, biz bu bîçâre ve bizim gibi musibetzede arkadaşlarımıza dokunmayacağız. Eskiden yüz düşmanlık ve adâvetimiz dahi olsa da, onları helâl edip hatırlarını kırmamaya çalışacağımıza, Kur'ân'ın ve imanın ve uhuvvet-i İslâmiyenin ve maslahatımızın emriyle ve irşadıyla karar verdik." diyerek, bu hapsi bir mübarek dershâneye çeviriniz.

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Ehl-i dünya bir siyasette ve bir sanatta ve bir vazifede, ya bir hayat-ı içtimaiyeye ait bir hizmette ve hususî bir nevi ticarette bulunan her bir tâifenin bir nevi kongrede toplanması ve müzakeresi gibi, iman-ı tahkikî hizmet-i kudsiyesinde bulunan Nur talebeleri dahi kader-i ilâhînin emriyle ve inâyet-i rabbâniyenin tensibi ve sevkiyle bu Medrese-i Yusufiye kongresine gelmesinde inşaallah pek çok kıymettar mânevî fayda ve ehemmiyetli neticeler ihsan edilecek ve Nur'un erkânları her biri bir elif gibi tek başına bir yerde bir kıymeti varsa, bir elif üç elifle omuz omuza verip hâlen görüşse bin yüz on bir olması gibi, bu içtimada kıymeti ve inşaallah kudsî hizmeti ve sevabı bin olur; o elif, elfün olur.

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1]

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Bugün benim pencerelerimi mıhlamalarının sebebi, mahpuslarla murâfaa ve selâmlaşmamaktır. Zâhirde başka bahane gösterdiler. Hiç merak etmeyiniz. Bilakis benim ehemmiyetsiz şahsım ile meşgul olup Nur'lara ve talebelerine çok sıkıntı vermediklerinden, beni cidden ve kalben onların şahsî ihânetler ve işkencelerle tâzib etmeleri, Nur'ların ve sizlerin bedeline olduğu ve bir derece Nur'lara ilişmemeleri cihetinde memnunum ve sabır içinde şükrederim, merak etmiyorum. Siz dahi hiç müteessir olmayınız. Gizli düşmanlarımızın, memurların nazar-ı dikkatini şahsıma çevirmesinden, Nur'ların ve

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

talebelerinin selâmet ve maslahatları noktasında bir inâyet ve bir hayır var diye kanaatim var.

Bazı kardeşlerimiz hiddet edip dokunaklı konuşmasınlar, hem ihtiyatla hareket etsinler ve telâş etmesinler, hem herkese bu meseleden bahis açmasınlar. Çünkü safdil kardeşlerimiz ve ihtiyata daha alışmayan yeni kardeşlerimizin sözlerinden mana çıkaran casuslar bulunur. Habbeyi kubbe yapar, ihbar edebilir. Şimdi vaziyetimiz şaka kaldırmıyor. Bununla beraber hiç endişe etmeyiniz. Biz inâyet-i ilâhiye altındayız ve bütün meşakkatlere karşı kemâl-i sabırla belki şükür ile mukabele etmeye azmetmişiz. Bir dirhem zahmet, bir batman rahmet ve sevabı netice verdiğinden, şükretmeye mükellefiz.

Said Nursî

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1]

Aziz, sıddık kardeşlerim,

İki ehemmiyetli sebep ve bir kuvvetli ihtara binâen ben bütün vazife-i müdâfaâtı buraya gelen ve gelecek Nur erkânlarına bırakmaya kalben mecbur oldum. Hususan H, R, T, F, S.[2(Hâşiye)]

Birinci Sebep: Ben hem sorgu dairesinde, hem çok emârelerden kat'î bildim ki; bana karşı ellerinden geldiği kadar müşkülât yapmaya ve fikren onlara galebe etmemden kaçmaya çalışıyorlar ve resmen de onlara iş'ar var. Güya ben konuşsam, mahkemeleri ilzam edecek derecede ve diplomatları susturacak bir iktidar-ı ilmî ve siyasî göstereceğim diye benim konuşmama bahanelerle mâni oluyorlar. Hatta sorguda bir suâle karşı dedim: "Tahattur edemiyorum." O hâkim taaccüp ve hayretle dedi: "Senin gibi fevkalâde acîb zekâvet ve ilim sahibi nasıl unutur?" Onlar Risale-i Nur'un harika yükseklikleri ni ve ilmî tahkikatını benim fikrimden zannedip dehşet almışlar. Beni konuşturmak istemiyorlar. Hem güya benim ile kim görüşse birden Nur'un fedakâr bir talebesi olur. Onun için beni görüştürmüyorlar. Hatta Diyanet Reisi dahi demiş: "Kim onunla görüşse, ona kapılır.. cazibesi kuvvetlidir."

Demek şimdi işimi de sizlere bırakmaya maslahatımız iktiza ediyor. Ve yanınızdaki yeni ve eski müdâfaâtlarım benim bedelime sizin meşveretinize iştirak eder, o kâfidir.

---

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

2 (Hâşiye) Hüsrev, Re'fet, Tahirî, Feyzi, Sabri.

İkinci Sebep: Başka vakte bırakıldı. Amma ihtar-ı mânevînin kısa bir işareti şudur: Bana yirmi beş sene siyaseti ve gazeteleri vesâir çok fâni şeyleri terk ettiren ve onlarla meşguliyeti men eden gayet kuvvetli bir vazife-i uhreviye ve tesirli bir hâlet-i ruhiye benim bu meselenin teferruatıyla iştigal etmeme katiyen mâni oluyorlar. Sizler, bazen arasıra iki dâvâ vekilinizle meşveretle benim vazifemi dahi görürsünüz.

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Şimdi namazda bir hâtıra kalbe geldi ki; kardeşlerin ziyade hüsn-ü zanlarına binâen, senden maddî ve mânevî ders ve yardım ve himmet bekliyorlar. Sen nasıl dünya işlerinde hasları tevkil ettin, erkânların meşveretlerine bıraktın ve isabet ettin. Aynen öyle de uhrevî ve Kur'ânî ve imanî ve ilmî işlerinde dahi Risale-i Nur'u ve şâkirtlerinin şahs-ı mânevîlerini tevkil eyle! O hâlis, muhlis hasların şahs-ı mânevîleri senden çok mükemmel o vazifeni kendi vazifeleriyle beraber yaparlar. Hem daima da şimdiye kadar yapıyorlar. Meselâ seninle görüşen muvakkat bir dirhem ders ve nasihat alsa, Risale-i Nur'dan bir cüzünden yüz dirhem ders alabilir. Hem senin yerinde ondan nasihat alır, sohbet eder. Hem Nur şâkirtlerinin hasları, bu vazifeni her vakit yapıyorlar. Ve inşaallah pek yüksek bir makamda bulunan ve duası makbul olan onların şahs-ı mânevîleri, dâimî beraberlerinde bir üstad ve yardımcıdır diye ruhuma hem teselli, hem müjde, hem istirahat verdi.

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Bu iki gün zarfında iki küçük patlak, zâhirî hiçbir sebep yokken acîb, mânidar bir tarzda olması tesadüfe benzemiyor.

Birincisi: Koğuşumda muhkem demirden olan soba birden kuvvetli tabanca gibi ses verip aşağısındaki kalın ve metin demiri bomba gibi patladı, iki parça oldu. Terzi Hamdi korktu, bizi hayret içinde bıraktı. Hâlbuki çok defa kışta taş kömürü ile kızgın, kırmızılaştığı hâlde tahammül ediyordu.

İkincisi: İkinci gün Feyzi'lerin koğuşunda hiçbir sebep yokken birden su testisi üstünde duran bardak, acîb sûrette parça parça oldu. Hatıra geliyor ki; inşaallah bize zarar dokunmadan aleyhimizdeki dehşetli bombaları, Ankara'nın altı makamatına gönderilen müdâfaât nüshaları patlattırdılar.

Bize zarar vermeden aleyhimize ateşlenen ve kızışan hiddet sobası iki parça oldu. Hem ihtimal var ki; mübarek soba, benim teessürâtımı ve tazarruâtımı dinleyen tek ve menfaatli arkadaşım, bana haber veriyor ki; "Bu zindan ve hapishâneden gideceksin. Bana ihtiyaç kalmadı."

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1]

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Bugün mânevî bir ihtar ile sizin hesabınıza bir telâş, bir hüzün bana geldi. Çabuk çıkmak isteyen ve derd-i maîşet için endişe eden kardeşlerimizin hakikaten beni müteellim ve mahzun ettiği aynı dakikada bir mübarek hâtıra ile bir hakikat ve bir müjde kalbe geldi ki:

Beş günden sonra çok mübarek ve çok sevaplı ibadet ayları olan şuhûr-u selâse gelecekler. Her hasenenin sevabı başka vakitte on[2] ise, Receb-i Şerif'te yüzden geçer..[3] Şaban-ı Muazzam'da üç yüzden ziyade..[4] ve Ramazan-ı Mübarek'te bine çıkar..[5] ve cuma gecelerinde binlere.. ve Leyle-i Kadir'de otuz bine çıkar.[6] Bu pek çok, uhrevî faydaları kazandıran ticaret-i uhreviyenin bir kudsî pazarı.. ve ehl-i hakikat ve ibadet için mümtaz bir meşheri.. ve üç ayda seksen sene bir ömrü, ehl-i imana temin eden şuhûr-u selâseyi böyle bire on kâr veren Medrese-i Yusufiye'de geçirmek, elbette büyük bir kârdır. Ne kadar zahmet çekilse ayn-ı rahmettir.

İbadet cihetinde böyle olduğu gibi, Nur hizmeti dahi nisbeten –kemiyet değilse de keyfiyet itibarıyla– bire beştir. Çünkü bu misafirhânede mütemâdiyen giren ve çıkanlar, Nur'un derslerinin intişarına bir vasıtadır. Bazen bir adamın ihlâsı, yirmi adam kadar fayda verir.

Hem Nur'un sırr-ı ihlâsı; siyasetkârâne kahramanlık damarını taşıyan, Nur'un tesellilerine pek çok muhtaç bulunan mahpus bîçâreler içinde intişarı için bir parça zahmet ve sıkıntı olsa da, ehemmiyeti yok.

---

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

2 Bkz.: En'âm sûresi, 6/160.

3 Bkz.: En'âm sûresi, 6/160.

4 Bkz.: Tirmizî, *savm* 39; İbni Mâce, *ikâme* 191; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 6/238.

5 Bkz.: et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-evsat* 3/255-256; el-Beyhakî, *Şuabü'l-îmân* 3/314; ed-Deylemî, *el-Müsned* 3/130-131.

6 Bkz.: "Kadir gecesi, bin aydan hayırlıdır." (Kadir sûresi, 97/3)

Derd-i maîşet ciheti ise; zâten bu üç ay âhiret pazarı olmasından her biriniz çok şâkirtlerin bedeline, hatta bazınız bin adamın yerinde buraya girdiğinden, elbette sizin haricî işlerinize yardımları olur diye tamamıyla ferahlandım ve bayrama kadar burada bulunmak büyük bir nimettir bildim.

Said Nursî

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1]

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Evvelâ: Receb-i Şerif'inizi ve yarınki Leyle-i Regaib'inizi ruh u canımızla tebrik ederiz.

Sâniyen: Me'yus olmayınız, hem merak ve telâş etmeyiniz; inâyet-i rabbâniye inşaallah imdadımıza yetişir. Bu üç aydan beri aleyhimizde ihzâr edilen bomba patladı. Benim sobam ve Feyzi'lerin su bardağı ve Hüsrev'in iki su bardağının verdikleri haber doğru çıktı. Fakat dehşetli değil, hafif oldu. İnşaallah o ateş tamamen sönecek. Bütün hücumları, şahsımı çürütmek ve Nur'un fütuhatına bulantı vermektir. Emirdağ'daki mâlûm münafıktan daha muzır ve gizli zındıkların elinde âlet bir adam ve bid'atkâr bir yarım hoca ile beraber bütün kuvvetleriyle bize vurmaya çalıştıkları darbe, yirmiden bire inmiş. İnşaallah o bir dahi, bizi mecruh ve yaralı etmeyecek ve düşündükleri ve kasdettikleri –bizi birbirinden ve Nur'lardan kaçırmak– plânları dahi akîm kalacak. Bu mübarek ayların hürmetine ve pek çok sevap kazandırmalarına itimaden sabır ve tahammül içinde şükür ve tevekkül etmek ve مَنْ اٰمَنَ بِالْقَدَرِ أَمِنَ مِنَ الْكَدَرِ[2] düsturuna teslim olmak elzemdir, vazifemizdir.

Said Nursî

---

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

2 "Kadere iman eden, gam ve hüzünden emin olur." Bkz.: el-Kudâî, *Müsnedü'ş-Şihâb* 1/187; ed-Deylemî, *el-Müsned* 1/113; el-Münâvî, *Feyzu'l-kadîr* 3/187.

Başbakanlığa, Adliye Bakanlığına, Dâhiliye Bakanlığına[1(Hâşiye)]

Hürriyet ilânını, Birinci Harb-i Umumî'yi, mütâreke zamanlarını, Millî Hükûmet'in ilk teşekkülünü ve Cumhuriyet zamanını birden derkeden bütün hükûmet ricali, beni pek iyi tanırlar. Bununla beraber, müsaadenizle hayatıma bir sinema şeridi gibi sizinle beraber göz gezdirelim.

Bitlis Vilayeti'ne tâbi Nurs Köyü'nde doğan ben; talebe hayatımda rast gelen âlimlerle mücadele ederek, ilmî münakaşalarla karşıma çıkanları inâyet-i ilâhiye ile mağlup ede ede İstanbul'a kadar geldim. İstanbul'da bu âfetli şöhret içinde mücadele ederek nihâyet rakiplerimin ifsadatıyla merhum Sultan Abdülhamid'in emriyle tımarhâneye kadar sürüklendim. Hürriyet ilânıyla ve "31 Mart Vak'ası"ndaki hizmetlerimle "İttihad ve Terakki" hükûmetinin nazar-ı dikkatini celbettim. Câmiü'l-Ezher gibi "Medresetü'z-Zehra" nâmında bir İslâm üniversitesinin Van'da açılması teklifi ile karşılaştım. Hatta temelini attım. Birinci harbin patlamasıyla talebelerimi başıma toplayarak gönüllü alay kumandanı olarak harbe iştirak ettim. Kafkas cephesinde, Bitlis'te esir düştüm. Esaretten kurtularak İstanbul'a geldim. Dârü'l-Hikmeti'l-islâmiye'ye âzâ oldum. Mütâreke zamanında, istilâ kuvvetlerine karşı bütün mevcudiyetimle İstanbul'da çalıştım. Millî hükûmetin galibiyeti üzerine, yaptığım hizmetler Ankara hükûmetince takdir edilerek Van'da üniversite açmak teklifi tekrarlandı.

Buraya kadar geçen hayatım bir vatan-perverlik hâli idi. Siyaset yoluyla dine hizmet hissini taşıyordum. Fakat bu andan itibaren dünyadan tamamen yüz çevirdim ve kendi ıstılahıma göre "Eski Said"i gömdüm. Büsbütün âhiret ehli "Yeni Said" olarak dünyadan elimi çektim. Tam bir inzivâ ile bir zaman İstanbul'un Yûşâ Tepesi'ne çekildim. Daha sonra doğduğum yer olan Bitlis ve Van tarafına giderek mağaralara kapandım. Ruhî ve vicdanî hazzımla başbaşa kaldım. أَعُوذُ بِاللهِ مِنَ الشَّيْطَانِ وَالسِّيَاسَةِ yani "Şeytandan ve siyasetten Allah'a sığınırım." düsturuyla kendi ruhî âlemime daldım. Ve Kur'ân-ı Azîmüşşân'ın tetkik ve mütâlaasıyla vakit geçirerek Yeni Said olarak yaşamaya başladım.

---

1 (Hâşiye) Bu yazı, Afyon Hapsinde mevkuf iken Hz. Üstad'ımızın izniyle avukatları tarafından kaleme alınarak mezkûr makamata gönderilmiştir.

Sungur

Fakat kaderin cilveleri, beni menfî olarak muhtelif yerlerde bulundurdu. Bu esnada Kur'ân-ı Kerîm'in feyzinden kalbime doğan füyuzâtı yanımdaki kimselere yazdırarak bir takım risaleler vücuda geldi. Bu risalelerin heyet-i mecmûasına "Risale-i Nur" ismini verdim. Hakikaten Kur'ân'ın nuruna istinad edildiği için, bu isim vicdanımdan doğmuş. Bunun ilham-ı ilâhî olduğuna bütün imanımla kâniim ve bunları istinsah edenlere "bârekâllah" dedim. Çünkü iman nurunu başkalarından esirgemeye imkân yoktu. Bu risalelerim, bir takım iman sahipleri tarafından birbirinden alınarak istinsah edildi. Bana böyle bir kanaat verdi ki; müslümanların zedelenen imanlarını takviye için bir sevk-i ilâhîdir. Bu sevk-i ilâhîye hiçbir sahib-i iman mâni olamayacağı gibi, teşvike de dinen mecbur bulunduğumu hissettim. Zâten bugüne kadar yüz otuzu bulan bu risaleler, tamamen âhiret ve iman bahislerine ait olup, siyasetten ve dünyadan kastî olarak bahsetmez.

Buna rağmen bir takım fırsat düşkünlerinin de iştigal mevzuu oldu. Üzerinde tetkikât yapılarak Eskişehir, Kastamonu, Denizli'de tevkif edildim; muhakemeler oldu. Neticede hakikat tecellî etti, adalet yerini buldu. Fakat bu düşkünler bir türlü usanmadılar. Bu defa da beni tevkif ederek Afyon'a getirmişlerdir. Mevkufum, isticvab altındayım. Bana şunları isnad ediyorlar.

1– Sen siyasî bir cemiyet kurmuşsun.

2– Sen rejime aykırı fikirler neşrediyorsun.

3– Siyasî bir gaye peşindesin.

Bunların esbab-ı mûcibe ve delilleri de, risalelerimin iki-üçünden on-on beş cümleleridir. Sayın Bakan! Napolyon'un dediği gibi, "Bana te'vili kabil olmayan bir cümle getiriniz, sizi onunla idam edeyim." Beşerin ağzından çıkan hangi cümle vardır ki, te'villerle cürüm ve suç teşkil etmesin. Bilhassa benim gibi yetmiş beş yaşına varmış ve bütün dünya hayatından elini çekmiş, sırf âhiret hayatına hasr-ı hayat etmiş bir adamın yazıları elbette serbest olacaktır. Hüsn-ü niyete makrun olduğu için pervasız olacaktır. Bunları tetkikle altında cürüm aramak insafsızlıktır; başka bir şey değildir. Binâenaleyh, bu yüz otuz risalemden hiçbirisinde dünya işini alâkalandıran bir maksat yoktur. Hepsi Kur'ân nurundan iktibas edilen âhiret ve imana taalluk eder. Ne siyasî ve ne de dünyevî hiçbir gaye ve maksat yoktur. Nitekim hangi mahkeme işe başlamış ise, aynı kanaatle beraat kararını vermiştir. Binâenaleyh lüzumsuz, mahkemeleri işgal etmek ve masum iman sahiplerini işlerinden güçlerinden alıkoymak, vatan ve millet nâmına yazıktır. Eski Said bütün hayatını vatan ve

milletin saadeti uğrunda sarfetmişken, bütün bütün dünyadan el çekmiş, yetmiş beş yaşına gelmiş Yeni Said, nasıl olur da siyasetle iştigal eder. Buna tamamen siz de kânisiniz.

Birtek gayem vardır: O da mezara yaklaştığım bu zamanda, İslâm memleketi olan bu vatanda bolşevik baykuşlarının seslerini işitiyoruz. Bu ses, Âlem-i İslâm'ın iman esaslarını zedeliyor. Halkı, bilhassa gençleri imansız yaparak kendisine bağlıyor. Ben bütün mevcudiyetimle bunlarla mücadele ederek gençleri ve müslümanları imana davet ediyorum. Bu imansız kitleye karşı mücadele ediyorum. Bu mücâhedem ile inşaallah Allah huzuruna girmek istiyorum, bütün faaliyetim budur. Beni bu gayemden alıkoyanlar da, korkarım ki bolşevikler olsun! Bu iman düşmanlarına karşı mücâhede açan dindar kuvvetlerle el ele vermek, benim için mukaddes bir gayedir. Beni serbest bırakınız. El birliğiyle, komünistlikle zehirlenen gençlerin ıslahına ve memleketin imanına, Allah'ın birliğine hizmet edeyim.

Mevkuf
Said Nursî

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1]

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Bu dünyada hususan bu zamanda, hususan musibete düşenlere ve bilhassa Nur şâkirtlerindeki dehşetli sıkıntılara ve me'yusiyetlere karşı en tesirli çare, birbirine teselli ve ferah vermek.. ve kuvve-i mâneviyesini takviye etmek.. ve fedakâr hakikî kardeş gibi birbirinin gam ve hüzün ve sıkıntılarına merhem sürmek.. ve tam şefkatle kederli kalbini okşamaktır.

Mâbeynimizdeki hakikî ve uhrevî uhuvvet, gücenmek ve tarafgirlik kaldırmaz. Madem ben size bütün kuvvetimle itimat edip bel bağlamışım.. ve sizin için, değil yalnız istirahatimi ve haysiyetimi ve şerefimi, belki sevinçle ruhumu da feda etmeye karar verdiğimi bilirsiniz; belki de görüyorsunuz.

---

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

Hatta kasemle temin ederim ki; sekiz gündür Nur'un iki rüknü zâhirî birbirine nazlanmak ve teselli yerine hüzün vermek olan ehemmiyetsiz hâdisenin bu sırada benim kalbime verdiği azap cihetiyle "Eyvah, eyvah! El'aman, el'aman! Yâ Erhame'r-râhimîn medet! Bizi muhafaza eyle, bizi cin ve insî şeytanların şerrinden kurtar, kardeşlerimin kalblerini birbirine tam sadâkat ve muhabbet ve uhuvvet ve şefkatle doldur." diye hem ruhum, hem kalbim, hem aklım feryat edip ağladılar.

Ey demir gibi sarsılmaz kardeşlerim! Bana yardım ediniz. Meselemiz çok naziktir. Ben sizlere çok güveniyordum ki, bütün vazifelerimi şahs-ı mânevînize bırakmıştım. Sizin de bütün kuvvetinizle benim imdadıma koşmanız lâzım geliyor. Gerçi hâdise pek cüz'î ve geçici ve küçük idi. Fakat saatimizin zembereğine ve gözümüzün hadekasına gelen bir saç, bir zerrecik dahi incitir. Ve bu noktada ehemmiyetlidir ki, maddî üç patlak ve mânevî üç müşâhedeler tam tamına haber verdiler.

Said Nursî

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Sobamın ve Feyzi'lerin ve Sabri ve Hüsrev'in iki su bardağının parça parça olması dehşetli bir musibet geldiğini haber vermiştiler. *Evet, bizim en kuvvetli nokta-yı istinadımız olan hakikî tesânüd ve birbirinin kusuruna bakmamak ve Hüsrev gibi Nur kahramanından –benim yerimde ve Nur'un şahs-ı mânevîsinin çok ehemmiyetli bir mümessili olmasından– hiçbir cihetle gücenmemek elzemdir.*

Ben kaç gündür dehşetli bir sıkıntı ve me'yusiyet hissettiğimden "düşmanlarımız bizi mağlup edecek bir çare bulmuşlar" diye çok telâş ederdim. Hem sobam, hem hayalî ayn-ı hakikat müşâhedem, doğru haber vermişler.

Sakın, sakın, sakın! Çabuk, bu şimdiye kadar demir gibi kuvvetli tesânüdünüzü tamir ediniz! Vallahi bu hâdisenin bizim hapse girmemizden daha ziyade Kur'ân ve iman hizmetimize –hususan bu sırada– zarar vermek ihtimali kavîdir.

Said Nursî

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1]

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Leyle-i Mirac, ikinci bir Leyle-i Kadir hükmündedir. Bu gece –mümkün oldukça çalışmakla– kazanç birden bine çıkar. Şirket-i mâneviye sırrıyla inşaallah her biriniz kırk bin dil ile tesbih eden bazı melekler gibi, kırk bin lisan ile bu kıymettar gecede ve sevabı çok bu çilehânede ibadet ve dualar edeceksiniz. Ve hakkımızda gelen fırtınada binden bir zarar olmamasına mukabil, bu gecedeki ibadet ile şükredersiniz. Hem sizin tam ihtiyatınızı tebrik ile beraber, hakkımızda inâyet-i rabbâniye pek zâhir bir sûrette tecellî ettiğini tebşir ederiz.

Said Nursî

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Evvelâ: Sizin Leyle-i Mirac'ınızı bütün ruh u canımla tebrik ederim.

Sâniyen: Yirmi seneden beri bir dâvâmız ki; âsâyişe mümkün olduğu kadar Nur şâkirtleri dokunmuyorlar. Ve bize hücum edenlere, en başta emniyeti ve âsâyişi bozmak dâvâlarına bir emâre ve dâvâmızı cerhetmeye bahane olması kuvvetle muhtemel bulunan bu hapis hâdisesi, inâyet-i ilâhiye ile harika bir tarzda, sizin sadâkat ve ihlâsınızın bir kerameti olarak yüzde bire indi; kubbe habbe edildi. Yoksa hakkımızda habbeyi kubbe yapanlar, bundan istifade edip aleyhimizdeki iftiralarına çoklarını inandıracaklardı.

Sâlisen: Beni merak etmeyiniz. Sizinle bir binada bulunmam, her zahmetimi ve sıkıntımı hiçe indirir. Zâten burada toplanmamızın çok cihetlerle ehemmiyeti var. Ve hizmet-i imaniyeye faydaları çoktur. Hatta bu defa tetimme-i itirazdaki ehemmiyetli bazı hakikatler; o altı makamata gidip, tam dikkatlerini celbedip hükmünü bir derece onlarda icra etmesi, bütün sıkıntılarımızı hiçe indirdi.

Râbian: *Mümkün olduğu kadar Nur'larla meşguliyet; hem sıkıntıları izale eder, hem beş nevi ibadet sayılabilir.*

Hâmisen: Nur'un dersleri vasıtasıyla geçen musibet yüzden bire indi. Yoksa zemin ve zamanın nezaketi cihetiyle baruta ateş atmak hükmünde o

[1] Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

tek habbe, kubbeler olacaktı. Hatta resmî bir kısım memurlar demişler ki; "Nur dersini dinleyenler karışmadılar. Eğer umum, dersini dinleseydi hiçbir şey olmazdı." *Siz mümkün olduğu kadar ikiliğe meydan vermeyiniz. Hapis sıkıntısına başkası ilâve olmasın. Mahpuslar dahi Nurcular gibi kardeş olsunlar, birbirinden küsmesinler.*

Said Nursî

Aziz, sıddık, muhlis kardeşlerim,

Bizler imkân dairesinde bütün kuvvetimizle Lem'a-yı İhlâs'ın düsturlarını ve hakikî ihlâsın sırrını mâbeynimizde ve birbirimize karşı istimâl etmek, vücûb derecesine gelmiş. Kat'î haber aldım ki, üç aydan beri buradaki has kardeşlere birbirine karşı –meşrep veya fikir ihtilâfıyla– bir soğukluk vermek için üç adam tayin edilmiş. Hem metin Nurcuları usandırmakla sarsmak.. ve nazik ve tahammülsüzleri evhamlandırmak.. ve hizmet-i nuriyeden vazgeçirmek için sebepsiz mahkememizi uzatıyorlar.

Sakın, sakın!. Şimdiye kadar mâbeyninizdeki fedakârâne uhuvvet ve samimâne muhabbet sarsılmasın!.. Bir zerre kadar olsa bile, bize büyük zarar olur. Çünkü pek az bir sarsıntı, Denizli'de ..... gibi hocaları yabanileştirdi. Bizler birbirimize –lüzum olsa– ruhumuzu feda etmeye, hizmet-i Kur'âniye ve imaniyemiz iktiza ettiği hâlde; sıkıntıdan veya başka şeylerden gelen titizlikle hakikî fedakârlar, birbirine karşı küsmeye değil; belki kemâl-i mahviyet ve tevazu ve teslimiyetle kusuru kendine alır; muhabbetini, samimiyetini ziyadeleştirmeye çalışır. Yoksa habbe kubbe olup tamir edilmeyecek bir zarar verebilir. Sizin ferâsetinize havale edip kısa kesiyorum.

Said Nursî

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Ehemmiyetli bir mânevî ihtara binâen size şimdilik bir-iki vazife-i nuriye var ki; bütün kuvvetinizle bu üçüncü Medrese-i Yusufiye'de musibetzede bîçâre mahpuslar içine ikilik ve garazkârâne tarafgirlik düşmemek için Nur dersleriyle çalışmaktır. Çünkü ihtilâftan ve garaz ve kin ve inattan istifadeye çalışan, perde altında dehşetli müfsidler var. Madem bu hapis arkadaşlarımız,

çoğu lüzum olsa vatanına ve milletine ve ahbabına fedakârâne ruhunu feda ettiren kahramanlık damarını taşıyorlar. Elbette o civanmerdler, inadını ve garazını ve adâvetini, milletin selâmeti ve bu hapis istirahati ve perde altında anarşiliğe çabalayan bolşevizmi aşılayanların ifsatlarından kurtulmak için, hiç menfaati bulunmayan ve bu fırtınalı zamanda zararı çok olan adâvetini ve inadını feda etmeleri lâzımdır. Yoksa bu zamanda –baruta ateş atmak gibi– hem yüz bîçâre mahpuslara, hem Nur'un masum talebelerine, hem bu Afyon memleketine ehemmiyetli zahmetlere, sarsıntılara, belki memlekete giren ecnebi komitesi parmaklarının ilişmesine bir vesile olur. Madem bizler onların hatırları için kader-i ilâhiyle buraya girdik.. ve bir kısmımız onların saadeti ve mânevî rahatları için buradan çıkmak istemiyoruz.. ve istirahatimizi onlar için feda edip her sıkıntıya sabır ve tahammül ediyoruz… Elbette o yeni kardeşlerimiz dahi Denizli mahpusları gibi, kardeşliğimiz hatırı için, Şaban ve Ramazan hürmetine birbirine küsmemek ve kardeş olup barışmak lâzım ve elzemdir. Zâten biz ve ben, onları Nur talebeleri dairesinde biliriz ve dualarımıza girmişler.

Said Nursî

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1]

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Evvelâ: اَلْخَيْرُ فِي مَا اخْتَارَهُ اللهُ[2] sırrıyla, inşaallah mahkememizin tehirinde ve tahliye olan kardeşlerimizin yine mahkeme gününde burada bulunmalarında büyük hayırlar var.

Evet Risale-i Nur'un meselesi; Âlem-i İslâm'da, hususan bu memlekette küllî bir ehemmiyeti bulunduğundan böyle heyecanlı toplamalar ile umumun nazar-ı dikkatini Nur hakikatlerine celbetmek lâzımdır ki; ümidimizin ve ihtiyatımızın ve gizlememizin ve muârızların küçültmelerinin fevkinde ve ihtiyârımızın haricinde böyle şâşaa ile Risale-i Nur, kendi derslerini dost ve düşmana âşikâren veriyor. En mahrem sırlarını en nâmahremlere çekinmeyerek gösteriyor. Madem hakikat budur, biz küçücük sıkıntılarımızı kinin gibi bir acı ilâç bilip sabır ve şükretmeliyiz, "Yâhu bu da geçer!" demeliyiz.

---

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

2 "Allah'ın kullarını sevk ettiği ve onlar için seçtiği her şeyde hayır vardır." (Bkz.: el-Aclûnî, *Keşfü'l-hafâ* 1/478)

Sâniyen: Bu Medrese-i Yusufiye'nin nâzırına yazdım: Ben Rusya'da esir iken, en evvel bolşevizmin fırtınası hapishânelerden başladığı gibi, Fransız İhtilâl-i Kebîri dahi en evvel hapishânelerden ve tarihlerde serseri nâmıyla yâdedilen mahpuslardan çıkmasına binâen; biz Nur şâkirtleri, hem Eskişehir, hem Denizli, hem burada mümkün oldukça mahpusların ıslahına çalıştık. Eskişehir ve Denizli'de tam faydası görüldü. Burada daha ziyade fayda olacak ki, bu nazik zaman ve zeminde Nur'un dersleriyle geçen fırtınacık yüzden bire indi.[1(Hâşiye)] Yoksa ihtilâftan ve böyle hâdiselerden istifade eden ve fırsat bekleyen haricî muzır cereyanlar, o baruta ateş atıp bir yangın çıkacaktı.

Said Nursî

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[2]

Aziz, sıddık, sarsılmaz, sıkıntıdan usanıp bizlerden çekilmez kardeşlerim,

Şimdi maddî, mânevî bir sıkıntıdan nefsim sizin hesabınıza beni mahzun eylerken, birden kalbe geldi ki; hem senin, hem buradaki kardeşlerin tek birisiyle yakında görüşmek için bu zahmet ve meşakkatin başka sûrette on mislini çekseydiniz yine ucuz olurdu. Hem Nur'un takvadârâne ve riyâzetkârâne meşrebi, hem umuma ve en muhtaçlara, hatta muârızlara ders vermek mesleği, hem dairesindeki şahs-ı mânevîyi konuşturmak için eski zamanda ehl-i hakikatin senede hiç olmazsa bir-iki defa içtimaları ve sohbetleri gibi; Nur şâkirtlerinin de birkaç senede en müsait olan Medrese-i Yusufiye'de bir defa toplanmalarının lüzumu cihetinde bin sıkıntı ve meşakkat dahi olsa ehemmiyeti yoktur.

Eski hapislerimizde birkaç zayıf kardeşlerimizin usanıp daire-i nuriyeden çekilmeleri onlara pek büyük bir hasâret oldu.. ve Nur'lara hiç zarar gelmedi. Onların yerine daha metin, daha muhlis şâkirtler meydana çıktılar. Madem dünyanın bu imtihanları geçicidir, çabuk giderler.. sevaplarını, meyvelerini bizlere verirler. Biz de inâyet-i ilâhiyeye itimat edip sabır içinde şükretmeliyiz.

Said Nursî

---

1 (Hâşiye) Bu fırtına ise Afyon hapsinde isyan çıktı, hiçbir Nur talebesi karışmadı.

2 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1]

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Evvelâ: Son iki parçayı ya eski harf veya makine harfiyle berâ-yı mâlûmat gayr-i resmî mahkeme reisine münasip gördüğünüz bir ciddî adamla verdiğiniz vakit ayrı bir pusula da ona yazınız ki; Said size teşekkür eder, der: "Pencereleri açtılar. Fakat hiçbir kardeşim ve hizmetçilerime, yanıma gelmeye müddeiumumî müsaade vermiyor." Hem zâtınızdan çok rica eder ki; mahkemede bulunan mucizâtlı ve antika Kur'ân'ını ona veriniz ki, bu mübarek aylarda okusun. O harika Kur'ân'ından üç cüzü Diyanet Riyâseti'ne numûne için göndermişti, tâ fotoğrafla tab'ına çalışsınlar. Hem onun ile beraber Risale-i Nur'un mahkemedeki mecmualardan birisini sizden istiyor ki; bu tecrid-i mutlakta ve yalnızlıkta ve şiddetli sıkıntılarında mütâlaasıyla bir medar-ı tesellisi ve bir arkadaşı olsun. Zâten o mecmualar üç-dört mahkeme gördükleri ve ilişilmedikleri gibi; hacıların şehâdet ve müşâhedeleriyle o büyük mecmuaları hem Mekke-i Mükerreme'de, hem Medine-i Münevvere'de, hem Şam-ı Şerif'te ve Halep'te, hem Mısır Câmiü'l-Ezher'indeki büyük âlimler çok takdir ve tahsin edip hiç tenkit ve itiraz etmemişler.

Said Nursî

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Hizb-i Nurî'den Feyzi'lerin yanında iki nüsha var. Eğer onlara lüzum yoksa, birisi bana gönderilsin veya Mehmed Feyzi daha bir nüshayı yazsın. Hem Ramazaniye Risalesi ve matbû Âyetü'l-Kübrâ burada bulunmak lâzımdır.

Mâbeyninizdeki gerginliği çabuk tamir ediniz. Sakın, sakın! Az bir inhirafın Nur dairesine pek büyük zararı olacak. Sıkıntıdan gelen hislere kapılmayınız. Sobamın patlaması bu musibete işaret idi.

Said Nursî

[1] Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

Aziz, sıddık kardeşlerim Hüsrev ve Mehmed Feyzi, Sabri,

Ben sizlere bütün kanaatimle itimat edip istirahat-i kalble kabre girmek.. ve Nur'ların selâmetini size bırakmak bekliyordum ve hiçbir şey sizi birbirinden ayırmayacak biliyordum. Şimdi, dehşetli bir plânla Nur'un erkânlarını birbirinden soğutmak için resmen bir iş'ar var. Madem sizler lüzum olsa birbirinize hayatınızı, kuvvet-i sadâkatiniz ve Nur'lara şiddetli alâkanızın muktezası olarak feda edersiniz. Elbette gayet cüz'î ve geçici ve ehemmiyetsiz hissiyatınızı feda etmeye mükellefsiniz. Yoksa katiyen bizlere bu sırada büyük zararlar olacağı gibi, Nur dairesinden ayrılmak ihtimali var diye titriyorum. Üç günden beri hiç görmediğim bir sıkıntı beni tekrar sarsıyordu. Şimdi katiyen bildim ki; göze bir saç düşmek gibi az bir nazlanmak, sizin gibilerin mâbeyninde hayat-ı nuriyemize bir bomba olur.

Hatta size bunu da haber vereyim; geçen fırtına ile bizi alâkadar göstermeye çok çalışılmış. Şimdi, mâbeyninize az bir yabanilik atmaya çabalıyorlar. *Ben sizin hatırınız için her birinizden on derece ziyade zahmet çektiğim hâlde, sizden hiçbirinizin kusuruna bakmamaya karar verdim. Sizden dahi, haklı ve haksız olsa benlik yapmamak, üstadımız olan şâkirtlerin şahs-ı mânevîsi nâmına istiyorum.* Eğer o acîb yerde beraber bulunmaktan gizli parmaklar karışıyorlar, biriniz Tahirî'nin koğuşuna gidiniz.

Said Nursî

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Rica ederim, üçünüzün hakkında birbirinden ziyade gücenmeye ehemmiyet verdiğimden gücenmeyiniz. Çünkü Hüsrev'le Feyzi'de –benim gibi– insanlardan tevahhuş ve sıkılmak var. Hem birbirinden bir derece meşrepçe ayrıdırlar. Ve Sabri ise, akraba ve tarz-ı maîşet cihetinde hayat-ı içtimaiye ile birkaç vecihle alâkadar ve ihtiyata mecburdur. İşte üçünüz bu ihtilâf-ı meslek ve meşrep haysiyetiyle o dağdağalı koğuşta ve sıkıntılı kalabalık içinde her hâlde tam tahammül ve sabır edemediğinizden ben telâş edip vesvese ediyorum. Çünkü pek az bir muhalefetin bu sırada pek zararı var.

Said Nursî

Aziz, sıddık kardeşlerim, Bu Medrese-i Yusufiye'de ders drkadaşlarım,

Bu gelen gece olan Leyle-i Berat, bütün senede bir kudsî çekirdek hükmünde ve mukadderât-ı beşeriyenin programı nev'inden olması[1] cihetiyle Leyle-i Kadr'in kudsiyetindedir. Her bir hasenenin Leyle-i Kadir'de otuz bin olduğu[2] gibi bu Leyle-i Berat'ta her bir amel-i sâlihin ve her bir harf-i Kur'ân'ın sevabı yirmi bine çıkar. Sâir vakitte on ise, şuhûr-u selâsede yüze ve bine çıkar. Ve bu kudsî leyâli-i meşhûrede on binler, yirmi bin veya otuz binlere çıkar. Bu geceler, elli senelik bir ibadet hükmüne geçebilir. Onun için elden geldiği kadar Kur'ân'la ve istiğfar ve salavâtla meşgul olmak büyük bir kârdır.

Said Nursî

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[3]

اَلسَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكَاتُهُ أَبَدًا دَائِمًا سَلَّمَكُمُ اللهُ فِي الدَّارَيْنِ[4]

Elli senelik bir mânevî ibadet ömrünü ehl-i imana kazandırabilen Leyle-i Berat'ınızı[5] ruh u canımızla tebrik ederiz. Her biriniz, şirket-i mâneviye sırrıyla ve tesânüd-ü mânevî feyziyle kırk bin lisanla tesbih eden bazı melekler[6] gibi her bir hâlis, muhlis Nur şâkirtlerini kırk bin dil ile istiğfar ve ibadet etmiş gibi rahmet-i ilâhiyeden kanaat-i tâmme ile ümit ediyoruz.

Said Nursî

---

1 Bkz.: el-Kurtubî, *el-Câmi' li ahkâmi'l-Kur'ân* 16/128; Ebu's-Suûd, *Tefsîru Ebi's-Suûd* 8/58; el-Âlûsî, *Rûhu'l-meânî* 25/113.

2 Bkz.: "Kadir gecesi, bin aydan hayırlıdır." (Kadir sûresi, 97/3)

3 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

4 "Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi ebediyen üzerinize olsun! Allah, size hem dünyada hem de âhirette selâmet ihsan etsin!"

5 Beraat gecesinin faziletine dair bkz.: Tirmizî, *savm* 39; İbni Mâce, *ikâme* 191; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 6/238.

6 Bkz.: et-Taberî, *Câmiu'l-beyân* 15/156; Ebu'ş-Şeyh, *el-Azame* 2/547, 740, 742, 747, 3/868; İbni Kesîr, *Tefsîru'l-Kur'ân* 3/62.

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1]

Evvelâ bid'akâr bazı hocaların telkinatıyla iddianâmede, İslâm deccalı[2] ve müteaddit birkaç deccalın[3] gelmesini kabul etmiyor gibi Beşinci Şuâ'ın bir meselesine itiraz etmişler. Buna cevaben gayet parlak kat'î bir mucize-i nebeviyeyi *(aleyhissalâtü vesselâm)* gösteren bu hadis-i sahihte:

لَنْ تَزَالَ الْخِلَافَةُ فِي وَلَدِ عَمِّي صِنْوِ أَبِي الْعَبَّاسِ حَتّٰى يُسَلِّمَهَا إِلَى الدَّجَّالِ

Yani: "Benim amcam, pederimin kardeşi Abbas'ın veledinde Hilâfet-i İslâmiye devam edecek. Tâ deccala, o hilâfeti; yani saltanat-ı hilâfet, deccalın muhrip eline geçecek."[4] Yani, uzun zaman beş yüz sene kadar Hilâfet-i Abbasiye vücuda gelecek, devam edecek. Sonra Cengiz, Hülâgu denilen üç deccaldan birisi o saltanat-ı hilâfeti mahvedecek; deccalâne, İslâm içinde hükûmet sürecek. Demek İslâm içinde, müteaddit hadislerde üç deccal geleceğine zâhir bir delildir. Bu hadisteki ihbar-ı gaybî, kat'î iki mucizedir:

- Biri, Hilâfet-i Abbasiye vücuda gelecek, beş yüz sene devam edecek.

- İkincisi de, sonunda en zalim ve tahripçi Cengiz ve Hülâgu nâmındaki bir deccal eliyle inkıraz bulacak. Acaba kütüb-ü hadisiyede Kur'ân'a, şeâir-i İslâm'a ait hatta cüz'î şeyleri de haber veren Sahib-i Şeriat, hiç mümkün müdür ki; bu zamanımızdaki pek acîb hâdisâttan haber vermesin? Hem hiç mümkün müdür ki; bu acîb hâdisâtta Kur'ân'a sebatkârâne, geniş bir sahada, en acîb bir zamanda, en ağır şerâit altında hizmet eden ve o hizmetin semerelerini dost ve düşmanları tasdik eden Risale-i Nur şâkirtlerine işaretleri bulunmasın.

Said Nursî

---

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

2 Bkz.: Müslim, *fiten* 116; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 2/166; el-Beyhakî, *Şuabü'l-îmân* 1/308.

3 Bkz.: Buhârî, *menâkıb* 25; Müslim, *îmân* 248; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 2/236, 346, 457.

4 ed-Deylemî, *el-Müsned* 3/447. Ayrıca bkz.: et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* 23/420.

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1]

وَضُرِبَتْ عَلَيْهِمُ الذِّلَّةُ وَالْمَسْكَنَةُ[2] Âyet-i Celîlesinin Bir Nüktesi

Aziz, Nur Kumandanı ve Kur'ân'ın Hâdimi, Kardeşim Re'fet Bey,

Yahudi milleti, hubb-u hayat ve dünya-perestlikte ifrat ettikleri için her asırda zillet ve meskenet tokadını yemeye müstehak olmuşlar. Fakat bu Filistin meselesinde hubb-u hayat ve dünya-perestlik hissi değil; belki enbiyâyı Benî İsrâiliyenin mezaristanı olan Filistin, o eski peygamberlerin kendi milliyetlerinden bulunması cihetiyle bir cihette, bir ehemmiyetli hiss-i millî ve dinî olmasından çabuk tokat yemiyorlar.[3] Yoksa koca Arabistan'da az bir zümre hiç dayanamayacaktı, çabuk meskenete girecekti.

Said Nursî

Suâl: Küre-i arzın kürevî olduğuna dair bir âyet var mı ve hangi sûrededir? Müstevî veya kürevî olduğundan tereddüdüm vardır. Her hükûmetin bulunduğu arazi deniz ortasındadır. Bu denizlerin etrafını muhafazakâr neler var? Lütfen beyanını rica eder, ellerinizden öperim.

Emirdağlı Ali Hoca

Risale-i Nur bu çeşit mesâili halletmiş. Küreviyet-i arz, ulemâ-yı İslâmca kabul edilmiş; dine muhalefeti yok. Âyetteki satıh demesi,[4] kürevî olmadığına delâlet etmiyor. Müçtehitlerce "istikbal-i kıble" namazda şart olması ve şart ise bütün erkânda bulunması sırrıyla secde ve rükûda istikbal-i kıble lâzım geliyor. Bu ise yerin, zeminin küreviyeti ile ve şer'an kıble Kâbe-i Mükerreme'nin üstü –tâ arşa kadar– ve altı – ferşe kadar– bir amûd-u nurâni olması[5], küreviyetle istikbal, erkânda bulunabilir.

Said Nursî

---

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

2 "İşte bu hâdiseden sonra üzerlerine horluk ve yoksulluk damgası basıldı." (Bakara sûresi, 2/61)

3 Bkz.: Âl-i İmran sûresi, 3/112.

4 Bkz.: Ğâşiye sûresi, 88/20.

5 Bkz.: et-Taberî, *Câmiu'l-beyân* 27/17; el-Beyhakî, *Şuabü'l-îmân* 3/438; İbni Âbidîn, *Hâşiye* 1/432.

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1] ، وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ[2]

اَلسَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكَاتُهُ أَبَدًا دَائِمًا[3]

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Mübarek Ramazan-ı Şerif'inizi bütün ruh u canımızla tebrik ediyoruz. Cenâb-ı Hak, bu Ramazan-ı Şerif'in Leyle-i Kadr'ini umumunuza bin aydan hayırlı eylesin, âmîn… Ve seksen sene bir ömr-ü makbul hükmünde hakkınızda kabul eylesin, âmîn…

Sâniyen, bayrama kadar burada kalmamızın bizlere çok faydası ve hayrı olduğuna kanaatim var. Şimdi tahliye olsaydık, bu Medrese-i Yusufiye'deki hayırlardan mahrum kaldığımız gibi sırf uhrevî olan Ramazan-ı Şerif'i, dünya meşgaleleriyle huzur-u mânevîmizi haleldâr edecekti. اَلْخَيْرُ فِي مَا اخْتَارَهُ اللهُ[4] sırrıyla inşaallah bunda da hayırlı, büyük sevinçler olacak. Mahkemede siz de anladınız ki; –hatta kanunlarıyla da hiçbir cihetle bizi mahkûm edemediklerinden– ehemmiyetsiz, sinek kanadı kadar, kanunla teması olmayan cüz'î mektupların cüz'î hususiyatı gibi cüz'î şeyleri, medar-ı bahsedip büyük ve küllî mesâil-i nuriyeye ilişmeye çare bulamadılar. Hem gayet küllî ve geniş Nur talebeleri ve Risale-i Nur'un bedeline yalnız şahsımı çürütmek ve ehemmiyetten ıskat etmek, bizim için büyük bir maslahattır ki; Risale-i Nur ve talebelerine kader-i ilâhî iliştirmiyor. Yalnız benim şahsımla meşgul eder.

Ben de size, bütün dostlarıma beyan ediyorum ki; bütün ruh u canımla hatta nefs-i emmâremle beraber Risale-i Nur'un ve sizlerin selâmetine, şahsıma gelen bütün zahmetleri, mânevî sevinç ve memnuniyetle kabul ediyorum. Cennet ucuz olmadığı gibi, cehennem de lüzumsuz değil. Dünya ve zahmetleri fâni ve çabuk geçici olduğu gibi, bize gizli düşmanlarımızdan gelen zulüm de mahkeme-i kübrâda ve kısmen de dünyada yüz derece ziyade intikamımız alınacağından, hiddet yerinde onlara teessüf ediyoruz.

Madem hakikat budur… Telâşsız ve ihtiyat içinde kemâl-i sabır ve şükürle, hakkımızda cereyan eden kaza ve kader-i ilâhî ve bizi himâye eden

---

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

2 "Hiç bir şey yoktur ki, O'nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor bulunmasın." (İsrâ sûresi, 17/44)

3 Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi; sonsuza kadar sürekli üzerinize olsun.

4 "Allah'ın kullarını sevk ettiği ve onlar için seçtiği her şeyde hayır vardır." (Bkz.: el-Aclûnî, *Keşfü'l-hafâ* 1/478)

inâyet-i ilâhiyeye karşı teslim ve tevekkülle.. ve buradaki kardeşlerimizle de hâlisâne ve tesellikârâne ve samimâne ve mütesânidâne hakikî bir ülfet ve muhabbet ve sohbetle.. Ramazan-ı Şerif'te hayrı birden bine çıkan evrâdlarımızla meşgul olup ilmî derslerimizle bu cüz'î, geçici sıkıntılara ehemmiyet vermemeye çalışmak büyük bir bahtiyarlıktır. Ve Nur'un pek ehemmiyetli bu imtihanındaki tesirli dersleri ve muârızlara kendini okutturması, ehemmiyetli bir fütuhat-ı nuriyedir.[1](Hâşiye)

Said Nursî

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[2] ، وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ[3]

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Evvelâ: Rivâyât-ı sahiha ile "Leyle-i Kadr'i nısf-ı âhirde, hususan aşr-ı âhirde arayınız." ferman etmesiyle bu gelecek geceler, seksen küsûr sene bir ibadet ömrünü kazandıran Leyle-i Kadr'in gelecek gecelerde ihtimali pek kavî olmasından istifadeye çalışmak, böyle sevaplı yerlerde bir saadettir

Sâniyen: مَنْ اٰمَنَ بِالْقَدَرِ أَمِنَ مِنَ الْكَدَرِ[4] "Kadere iman eden, gam ve hüzünden emin olur." sırrıyla.. خُذُوا مِنْ كُلِّ شَيْءٍ أَحْسَنَهُ[5]"Her şeyin güzel cihetine bakınız." kaidesinin sırrıyla.. اَلَّذِينَ يَسْتَمِعُونَ الْقَوْلَ فَيَتَّبِعُونَ أَحْسَنَهُ أُولٰئِكَ الَّذِينَ هَدٰيهُمُ اللّٰهُ وَأُولٰئِكَ هُمْ أُولُو الْأَلْبَابِ[6] gayet kısacık bir meâli: "Sözleri dinleyip en güzeline tâbi olup fenasına bakmayanlar, hidayet-i ilâhiyeye mazhar akıl sahibi onlardır." ferman-ı ilâhî ile bizler için şimdi her şeyin iyi tarafına ve güzel cihetine ve ferah verecek vechine bakmak lâzımdır ki; manasız, lüzumsuz, zararlı, sıkıntılı, çirkin, geçici hâller, nazar-ı dikkatimizi celbedip kalbimizi

---

1 (Hâşiye) Bazı kardeşlerimizin –lüzumsuz– talebeliğini inkâr, hususan ..... eskiden ehemmiyetli kendi hizmet-i nuriyelerini –lüzumsuz– setretmeleri, gerçi çirkin; fakat onların sâbık hizmetleri için affedip gücenmemeliyiz.

2 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

3 "Hiç bir şey yoktur ki, O'nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor bulunmasın." (İsrâ sûresi, 17/44)

4 Bkz.: el-Kudâî, *Müsnedü'ş-Şihâb* 1/187; ed-Deylemî, *el-Müsned* 1/113; el-Münâvî, *Feyzu'l-kadîr* 3/187.

5 Amr İbni Bahr, *el-Beyân ve't-Tebyîn* 1/209. Ayrıca bkz.: Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliyâ* 4/314; el-Mizzî, *Tehzîbü'l-Kemâl* 14/38.

6 Zümer sûresi, 39/18.

meşgul etmesin. Sekizinci Söz'de bir bahçeye iki adam, biri çıkar biri giriyor. Bahtiyarı bahçedeki çiçeklere, güzel şeylere bakar, safa ile istirahat eder. Diğer bedbaht, temizlemek elinden gelmediği hâlde çirkin, pis şeylere hasr-ı nazar eder, midesini bulandırır. İstirahate bedel sıkıntı çeker, çıkar gider. Şimdi hayat-ı içtimaiye-i beşeriyenin safhaları, hususan Yusufiye Medresesi, bir bahçe hükmündedir. Hem çirkin, hem güzel, hem kederli, hem ferahlı şeyler beraber bulunur. Âkıl odur ki; ferahlı ve güzel şeylerle meşgul olup çirkin, sıkıntılı şeylere ehemmiyet vermez; şekvâ ve merak yerine şükreder, sevinir.

Said Nursî

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Evvelâ: Yarın gece Leyle-i Kadir olmak ihtimali çok kuvvetli olmasından bir kısım müçtehitler o geceye Leyle-i Kadr'i tahsis etmişler. Hakikî olmasa da, madem ümmet o geceye o nazarla bakıyor. İnşaallah hakikî hükmünde kabule mazhar olur.

Sâniyen: Sarsıntılı olan altıncıdaki kardeşlerimizin istirahatlerini merak ediyorum. Bir parmak, hariçten hapse, hususan altıncıya karışıyor. Oradaki kardeşlerimiz dikkat ve ihtiyat edip hiçbir şeye karışmasınlar.

Sâlisen: Avukata, reise okutmak için parçayı gönderdiniz mi? Hem Halil Hilmi, vahdet-i mesele itibarıyla yalnız Sabri'nin değil; belki umumumuzun avukatıdır. Ben bu nazarla ona bakıyorum. Şimdi umumumuzun hesabına birinci avukatımıza tam yardım etsin.

Râbian: Taşköprülü Sadık Bey'in mukaddimesini istinsah için Sabri'ye vermiştim. Eğer yazılmışsa, tashihten geçen parça ona gönderilecek. Yeni yazılanın bir sûreti bana gönderilsin. Hem Sadık'ın manzumeciğinin yanımda bir sureti var, sizde yoksa göndereceğim.

Said Nursî

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Evvelâ: Hem sizin, hem hapisteki arkadaşlarınızın bayramınızı tebrik ederiz. Sizinle bayramlaşanı, aynen benimle bayramlaşmış gibi kabul ediyorum ve umumuyla bizzat bayram ziyaretini yapmışım gibi biliniz, bildiriniz.

Sâniyen: Sebepsiz, kalın demir sobamın parçalanmasıyla verdiği haber ve biz dahi o işarete binâen tam bir ihtiyat ve temkinle geçen fırtınacık, yüzden bire indi; barut, ateş almadı. Şimdi yine, sebepsiz mataramın acîb bir tarzda küçücük parçalara inkısam etmesi, bize tekrar tam bir temkine ve tahammüle ve ihtiyata sarılmamızın lüzumunu haber veriyor. Aldığım mânevî bir ihtarla gizli münafıklar, dindarlara karşı namazsız sefâhetçileri ve mürted komünistleri istimâl etmek istiyorlar, hatta parmaklarını buraya da sokmuşlar.

Bir Hâşiyecik: Dün kalbimde bir ferah ve sevinç vardı. Birden baktım; Nurs'taki kardeşim, Nurs'un balını bir matara içinde sekiz ay evvel bana, Emirdağ'a göndermişti. Dün de Emirdağ'dan bana geldi. "Aman bana çabuk getirin." dedim. Bekledim, gelmedi. O sevinç, bir hiddete döndü. Yüz matara kadar yanımda kıymetli bulunan o ballı matarayı yabani ellere verip çarşıya gönderilmesi sebep olup, o matara da birdenbire kırıldı. Kırk sekiz seneden beri görmediğim Nurs Köyü'mün, maskat-ı re'simin bir teberrükü olan o tatlıdan, bayram tatlısı olarak her bir kardeşim bir parçacığını tatsın diye bir miktar gönderdim.

Said Nursî

Aziz, sıddık, sarsılmaz kardeşlerim,

Sizi ruh u canımla tebrik ederim ki, çabuk yaramızı tedavi ettiniz. Ben de bu gece şifadan tam ferahlandım. Zâten Medresetü'z-Zehra tevessü edip, hakikî ihlâs ve tam fedakârâne terk-i enaniyeti ve tevazu-u tâmmı daire-i Nur'da aşılıyor, neşreder. Elbette gayet cüz'î ve muvakkat hassasiyet ve titizlik ve nazlanmak, o kuvvetli dersini ve uhuvvet alâkasını bozamaz.. ve İhlâs Lem'ası, bu noktada mükemmel nâsihtir. Şimdi en ziyade bizi ve Nur'ları vurmak ve sarsmak için en fena plân, Nur talebelerini birbirinden soğutmak ve usandırmak ve meşrep ve fikir cihetinde birbirinden ayırmaktır. Gerçi, gayet cüz'î bir nazlanmak oldu. Fakat göze bir saç düşse başa düşen bir taş kadar incitir ki, büyük bir hâdise hükmünde mataram haber verdi. Merhum Hâfız Ali'nin *(rahmetullâhi aleyh)* küçücük böyle bir hâlden, vefatından bir parça evvel şekvâsı, o vakitten beri belki yüz defa hatırıma gelip beni müteessir etmiş.

Said Nursî

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Talebelerin itiraznâmelerini müdüre vermedim. Dedim: "Diyanet Risayeti'ne ve bize risalelerimizle beraat veren Ankara'nın Ağırceza Dairesi'ne –itiraznâmemin âhiriyle beraber– göndermek istiyoruz. Hem Hata-Savab Cetveli de o iki makama, fakat mahrem, yalnız berâ-yı mâlûmat olarak göndermek münasipse…" Dedi: "Münasiptir." Şimdi siz avukata deyiniz: Birkaç nüsha talebelerin itiraznâmelerini.. ve cetveli iki nüsha çıkarsın.

Hem Diyanet Riyâseti'ne yazınız ki: "Ulûm-u diniye ehlini himâye etmek vazife-i zaruriyenizi, Said ve arkadaşları hakkında bu defa Afyon'a gönderdiğiniz raporla mükemmel yaptığınızdan hem mazlum Said, hem masum arkadaşları dairenize çok müteşekkir ve fevkalâde minnettar oldular. Zâten meselemiz dinî ve ilmî olmasından, her daireden ve adliye ve zabıtadan evvel Diyanet Dairesi alâkadardır. Onun için hem Denizli'de, hem Afyon'da en evvel o dairelere müracaat edip şekvâmızı oradaki âlimlere yazdık." Bu meâlde bir başlık yazınız.

Said Nursî

Aziz, sıddık kardeşim Re'fet Bey,

Kur'ân-ı Azîmüşşân'ın hürmetine ve alâka-yı Kur'âniyenizin hakkına ve Nur'lar ile yirmi sene zarfında imana hizmetinin şerefine, çabuk bu dehşetli –zâhiren küçücük, fakat vaziyetimizin nezaketine binâen– pek elîm ve feci ve bizi mahva çalışan gizli münafıklara büyük bir yardım olan birbirinden küsmekten ve baruta ateş atmak hükmündeki gücenmekten vazgeçiniz ve geçiriniz! Yoksa bir dirhem şahsî hak yüzünden, bizlere ve hizmet-i Kur'âniye'ye ve imaniyeye yüz batman zarar gelme ihtimali, şimdilik pek kavîdir.

Sizi kasemle temin ederim ki; biriniz bana en büyük bir hakaret yapsa ve şahsımın haysiyetini bütün bütün kırsa, fakat hizmet-i Kur'âniye ve imaniye ve nuriyeden vazgeçmezse ben onu helâl ederim, barışırım, gücenmemeye çalışırım…

Madem cüz'î bir yabanilikten düşmanlarımızın istifadeye çalıştıklarını biliyorsunuz. Çabuk barışınız; manasız, çok zararlı nazlanmaktan vazgeçiniz! Yoksa bir kısmımız –Şemsi, Şefik, Tevfik gibi– muârızlara sureten iltihak edip, hizmet-i imaniyemize büyük bir zarar ve noksaniyet olacak. Madem inâyet-i

ilâhiye şimdiye kadar bir zâyiata bedel çokları o sistemde vermiş. İnşaallah yine imdadımıza yetişir.

Said Nursî

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Müdür, Âyetü'l-Kübrâ ve Rehber'i çok beğenmiş. Şimdi Asâ-yı Mûsâ ve Zülfikar'ı istiyor. Ben de söz verdim "Sana getireceğim." Eğer burada Afyon'da varsa; bir Asâ-yı Mûsâ, bir Zülfikar (ciltli, büyük) bir Rehber, bir Âyetü'l-Kübrâ ısmarlayınız.

Said Nursî

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1]

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Evvelâ: Bu raporun neticesi aynen Denizli'dekinin aynıdır. Bizi medar-ı itham noktalardan tebrie etmek için, onlara hoş görünmek ve Nurcu olmadıklarını göstermek fikriyle, Vehhabîlik damarıyla, bir parça ilmî tenkid ile hücum etmişler. Tahminimce bu rapor iddianâmeden evvel buraya gelmiş ki, bazı noktaları iddianâme ondan almış. Öyle ise cetvelimiz onlara dahi tam cevaptır. Siz nasıl bilirsiniz? Hem yeni cevabımız nasıldır, iyi midir? Pek acele ve perişan bir hâlde yazdım.

Sâniyen: Şimdiye kadar zâhiren bizim şahıslarımızla ve cemiyet ve tarîkat ve cüz'î bazı hususî mektuplar ile bizimle meşgul oluyordular. Şimdi Sirâcü'n-Nur, Hücumât-ı Sitte'nin müsâderesiyle ve ehl-i vukûfun Nur'lara nazarı çevirmeleriyle ve gizli düşmanlarımızın desiseleriyle bu vatanın bir medar-ı rahatı olan Risale-i Nur'a bir nevi hücum olmasından; şimdiye kadar çok defa olduğu gibi, aynen bu memlekete bu hücumun aynı zamanında hem iki, şiddetli zelzele –ki ben o bahsi yazarken– geldi. Beni tasdik edip, "yazıya lüzum yok" dedi. Ben de daha yazmadım. Bugün de işittim ki, harp korkusu başlamış. Ben de buranın âmirine dedim: Şimdiye kadar ne vakit Nur'lara hücum edilse, ya zemin hiddet eder veya harp korkusu başlar. Tesadüf ihtimali

[1] Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

kalmayacak derecede çok hâdiseleri gördük ve mahkemelere dahi gösterildi. Demek bugünlerde, bilmediğim hâlde Nur'lar hakkında şiddetli telâşım ve ehl-i vukûfun hasûdâne tenkitleri ve Nur'un bir mühim mecmuasının müsâderesi, sadaka-yı makbule mahiyetinde musibetlerin def'ine bir vesile olan Sirâcü'n-Nur, tesettür perdesinin altına girdi, zelzele ve harp korkusu başladı.

Said Nursî

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1]

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Merak etmeyiniz, biz inâyet altındayız. Zâhiren zahmetler altında rahmetler var. Ehl-i vukûfu mecbur etmişler ki, bir parçasını çürütsünler. Elbette onların kalbleri Nurcu olmuş.

Said Nursî

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ

Aziz, sıddık, sarsılmaz, telâş etmez, âhireti bırakıp fâni dünyaya dönmez kardeşlerim,

Bir parça daha burada kalmaktan, meselemizi bir derece genişlendirmek istemelerinden mahzun olmayınız. Bilakis benim gibi memnun olunuz. Madem ömür durmuyor, zevale koşuyor. Böyle çilehânede uhrevî meyveleriyle bâkileşiyor. Hem Nur'un ders dairesi genişliyor. Meselâ ehl-i vukûfun hocaları, tam dikkatle Sirâcü'n-Nur'u okumaya mecbur oluyorlar. Hem bu sırada çıkmamızla bir-iki cihetle hizmet-i imaniyemize bir noksan gelmek ihtimali var. Ben sizlerden şahsen çok ziyade sıkıntı çektiğim hâlde çıkmak istemiyorum. Siz de mümkün olduğu kadar sabır ve tahammüle ve bu tarz-ı hayata alışmaya ve Nur'ları yazmak ve okumaktan teselli ve ferah bulmaya çalışınız.

Said Nursî

---

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Evvelâ: Yanımda bulunan yeni harfle müdâfaâtın âhirindeki cetvelden iki tanesini, ehl-i vukûfa cevapla beraber Diyanet Riyâseti'ne ve Ankara'nın Ağırceza Mahkemesi'ne göndermek için lüzum varsa size göndereceğim. Hem ehl-i vukûfa cevabın bir sureti buradaki mahkemeye verilsin.

Sâniyen: Meselemizi genişlettirmeleri hayırdır. Şimdiye kadar kıymetini düşürmek fikriyle zâhiren küçük, ehemmiyetsiz gösterip gizli, çok ehemmiyet veriyordular. Şimdi bu vaziyet, inşaallah hizmet-i imaniye ve Kur'ânîye daha ziyade hayırlı ve faydalı olacak.

Said Nursî

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Evvelâ: Bu sene serbest olsaydı belki bir kısmımız hacca gidecekti. İnşaallah bu niyetimiz bilfiil gitmiş gibi kabul olup, bu sıkıntılı hâlimizde hizmet-i imaniye ve nuriyemiz öyle büyük bir hac sevabını verecek.

Sâniyen: *"Risale-i Nur, Kur'ân'ın çok kuvvetli, hakikî bir tefsiridir"* tekrar ile dediğimizden, bazı dikkatsizler tam manasını bilemediğinden bir hakikati beyan etmeye bir ihtar aldım. O hakikat şudur:

Tefsir iki kısımdır:

• Birisi mâlûm tefsirlerdir ki; Kur'ân'ın ibaresini ve kelime ve cümlelerinin manalarını beyan ve izah ve isbat ederler.

• İkinci kısım tefsir ise; Kur'ân'ın imanî olan hakikatlerini kuvvetli hüccetlerle beyan ve isbat ve izah etmektir. Bu kısmın pek çok ehemmiyeti var. Zâhir mâlûm tefsirler, bu kısmı bazen mücmel bir tarzda dercediyorlar. Fakat Risale-i Nur, doğrudan doğruya bu ikinci kısmı esas tutmuş; emsâlsiz bir tarzda muannit feylesofları susturan bir mânevî tefsirdir.

Sâlisen: Sabahleyin bir şey yazacaktım, kaldı. Şimdi aynı mesele çıktı, kâtip Sâlim Bey izin verdi. Yarın Heyet-i Vekile'ye bir istida yazmak için Hüsrev ve Tahirî yanıma gelsinler.

Said Nursî

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1]

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Acaba ortalıkta en ziyade zararlı biz ve Nur'lar mıdır ki; her muharrir, serbest yazıyor ve her sınıf, müdahalesiz toplanma yapıyor! Hâlbuki din terbiyesi olmasa, müslümanlarda istibdad-ı mutlak ve rüşvet-i mutlakadan başka çare olamaz. Çünkü nasıl bir müslüman, şimdiye kadar hakikî yahudi ve nasrani olmaz; belki dinsiz olur, bütün bütün bozulur. Öyle de bir müslüman, bolşevik olamaz. Belki anarşist olur, daha istibdad-ı mutlaktan başka idare edilmez.

Biz Nur talebeleri hem idareye, hem âsâyişe, hem vatan ve milletin saadetine çalışıyoruz. Karşımızdaki dinsiz, anarşist ve millet ve vatan düşmanlarıdır. Hükûmet için bize ilişmek değil, tam himâye ve yardım etmek elzemdir.

Said Nursî

بِاسْمِهِ سُبْحَانَه

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Evvelâ, Re'fet, Ethem ve Çalışkanlar ve Burhan gibi Nur nâşirlerini tahliye etmeleri gösteriyor ki; Nur'ların intişarı yasak değil ve mahkeme ilişemiyor. Hem cemiyetçilik bulunmadığına bir karar alâmetidir. Hem meselemizi uzatmada, Nur'lara nazar-ı dikkati geniş bir dairede celbetmesinden.. onları okumasına bir umumî davet ve resmî bir ilânat hükmünde, işiten müştâkların okuma heveslerini tahrik ettiğinden sıkıntımızdan, zarardan yüz derece ziyade bize ve ehl-i imana menfaatlere vesiledir. Zâten bu zamanda, en geniş daire-i zeminde, en dehşetli ve küllî bir hücumda tecavüz eden dalâlet ordularına karşı böyle kudsî bir ders, bu suretle atom bombası gibi inşaallah tesirini göstermeye bir işarettir.

Said Nursî

[1] Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ

Aziz, sıddık kardeşlerim Re'fet, Mehmed Feyzi, Sabri,

Ben şiddetli bir işaret ve mânevî bir ihtarla sizin üçünüzden Risale-i Nur'un hatırı ve bu bayramın hürmeti ve eski hukukumuzun hakkı için çok rica ederim ki, dehşetli yeni bir yaramızın tedavisine çalışınız. Çünkü gizli düşmanlarımız iki plânı takip edip; biri, beni ihânetlerle çürütmek.. ikincisi, mâbeynimize bir soğukluk vermektir. Başta Hüsrev aleyhinde bir tenkit ve itiraz ve gücenmek ile bizi birbirimizden ayırmaktır. Ben size ilân ederim ki; Hüsrev'in bin kusuru olsa ben onun aleyhinde bulunmaktan korkarım. Çünkü şimdi onun aleyhinde bulunmak, doğrudan doğruya Risale-i Nur aleyhinde ve benim aleyhimde ve bizi perişan edenlerin lehinde bir azîm hıyanettir ki, benim sobamın parçalanması gibi acîb, sebepsiz bir hâdise başıma geldi. Ve bana yapılan bu son işkence dahi, bu manasız ve çok zararlı tesânüdsüzlüğünüzden geldiğine kanaatim var. Dehşetli bir parmak buraya, hususan altıncıya karışıyor. Beni bu bayramımda ağlatmayınız, çabuk kalben tam barışınız.

Said Nursî

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Ben bugün yalnız iki-üç kardeşimizin tahliyelerini isterdim. Fakat hakkımızdaki inâyet-i ilâhiye onların menfaati için geri bıraktı. Ve yirmi gün kadar, bizim bu vaziyetimiz lâzım ve elzemdir. Çünkü bu bayramda beraber bulunmamız hem bize, hem Nur'lara, hem hizmetimize, hem mânevî ve maddî istirahatimize.. ve hacıların dualarından tam bir hisse almamıza.. ve Ankara'ya gönderilen Risale-i Nur'un müsâdereden kurtulmasına.. ve bizim mazlumiyetimize acıyıp Nur'lara sarılanların çoğalmasına.. ve hazır büyük hatalara rıza ile vatan ve millet ve din hainlerine dehâlet etmediğimize, bir hüccet olması lâzımdı.

Said Nursî

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1]

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Ehl-i vukûfun insafsızca ve hatalı ve haksız tenkitleri, Vehhabîlik damarıyla İmam Ali'nin *(radîyallâhu anh)* Nur'larla ciddî alâkasını ve takdirini çekemeyerek ve geçen sene zemzem suyunu döktüren ve bu sene haccı men eden evhamın tesiri altında o yanlış ve hasûdâne itirazları Beşinci Şuâ'a etmişler. Bu sırada, böyle evhamlı ve telâşlı bir zamanda, bizim için en selâmetli yer hapistir. İnşaallah Nur'lar, hem kendimizin, hem kendilerinin serbestiyetini kazandıracaklar. Madem emsâlsiz bir tarzda, çok ağır şerâit altında, pek çok muârızlar karşısında bu derece Nur'lar kendilerini okutturuyorlar, talebelerini hapiste çeşit çeşit suretlerde çalıştırıyor, perişaniyetlerine inâyet-i ilâhiye ile meydan vermiyorlar; biz bu dereceye kanaat edip şekvâ yerinde şükretmekle mükellefiz. Benim bütün şiddetli sıkıntılara karşı tahammülüm bu kanaatten geliyor. Vazife-i ilâhiyeye karışmam…

Said Nursî

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Bu iki nüshanın biri benimdir, biri müdüründür. Başta benim hattımla yazısı bulunan nüshaya göre müdürün nüshasını tashih ediniz. Ben bu defa Âyetü'l-Kübrâ'yı mütâlaa ederken, İkinci Makamı'nı –âhire kadar– ve âhirdeki mânevî muhâvereyi pek çok ehemmiyetli gördüm ve çok istifade ettim. Sizin istifadeniz için biri okusun, biri dinlesin. Tashihle beraber muattal kalmasınlar, ikişer kardeşlerimiz mütâlaa etsinler.

Sâniyen, bana ait Onuncu Söz ve buradaki mektuplar defteri vesâire zâyi olmasın ve muattal kalmasın. Ben nezaretini Ceylân'a bırakmıştım.

Said Nursî

[1] Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Ben şimdi Celcelûtiye'yi okurken, بِحَقِّ تَبَارَكَ ثُمَّ نُونٍ وَسَائِلٍ[1] cümlesinde Risale-i Kader'e işaret eden yirmi altıncı mertebede " ثُمَّ نُونٍ[2] suresi, Kader Sözü'yle münasebeti nedir?" kalbime gelmesi ânında ihtar edildi. O surenin başını okurken gördüm ki; نٓ ۚ وَالْقَلَمِ وَمَا يَسْطُرُونَ[3] âyeti bütün kalemlerin ve tastir ve kitabetlerin aslı, esası, ezelî me'hazi ve sermedî üstadı, kaderin kalemi ve Nur ve ilm-i ezelînin nuruna işaret eden نٓ kelimesidir. Demek وَالذَّارِيَاتِ[4], Zerrât Risalesi'ne işareti gibi kuvvetli bir münasebetle نٓ kelimesi, Risale-i Kader'e kuvvetli işaretle bakar.

Said Nursî

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ

Aziz, sıddık, sarsılmaz kardeşlerim,

Evvelâ: اَلْخَيْرُ فِي مَا اخْتَارَهُ اللهُ[5] sırrınca meselemizin tehirinde hayır var. Kalbim ve Nur'ların serbestiyeti öyle istiyordu. Siz hem birbirinizi teselli, hem kuvve-i mâneviyeyi takviye, hem tatlı sohbetle müzakere-i ilmiye, hem Nur'ların yazması ve mütâlaalarıyla bu geçici zahmetin noktasını siler, rahmet yapmaya, bu fâni saatleri bâki saatlere çevirmeye muvaffak olursunuz inşaallah.

Sâniyen: Madem bayramlaşmamız mahkemenin muvakkat hapis menzilinde oldu. Ben de bayram tatlısı olarak Konya kahramanı Zübeyir'in bana getirdiği zemzem ile Nurs Karyesi'nin bence çok mânidar balını gönderdim.

---

1 "Tebareke (Mülk), Nûn (Kalem), Seele Sâilün (Meâric) sûreleri hürmetine işlerim bana kolaylaşsın." (Bkz.: el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî)* s.514-515)

2 Sonra Nûn (Kalem) sûresi hürmetine!

3 "Nûn. Kalem ve ehl-i kalemin satırlara dizdikleri ve dizecekleri şeyler hakkı için!" (Kalem sûresi, 68/1)

4 "O tozutup savuran (rüzgârlara)!" (Zâriyât sûresi, 51/1).

5 "Allah'ın kullarını sevk ettiği ve onlar için seçtiği her şeyde hayır vardır." (Bkz.: el-Aclûnî, *Keşfü'l-hafâ* 1/478)

Siz bal matarasına su koyun, karıştırınız. Sonra zemzemi içine bırakınız, kemâl-i âfiyetle içiniz.

Said Nursî

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Ehemmiyetli bir taraftan, ehemmiyetli ve mânidar bir suâl edilmiş. Bana sordular ki; "Sizin cemiyet olmadığınız, üç mahkemenin o cihette beraat vermesiyle ve yirmi seneden beri tarassut ve nezaret eden altı vilayetin o noktadan ilişmemeleriyle tahakkuk ettiği hâlde, Nurcularda öyle harika bir alâka var ki hiçbir cemiyette, hiçbir komitede yoktur. Bu müşkülü halletmenizi isteriz." dediler.

Ben de cevaben dedim ki: Evet Nurcular, cemiyet-memiyet, hususan siyasî ve dünyevî ve menfî ve şahsî ve cemaatî menfaat için teşekkül eden cemiyet ve komite değiller ve olamazlar. Fakat bu vatanın eski kahramanları kemâl-i sevinçle şehâdet mertebesini kazanmak için ruhlarını feda eden milyonlar İslâm fedailerinin ahfadları, oğulları ve kızları, o fedailik damarından irsiyet almışlar ki; bu harika alâkayı gösterip Denizli Mahkemesinde bu âciz bîçâre kardeşlerine bu gelen cümleyi onlar hesabına söylettirdiler:

"Milyonlar kahraman başlar feda oldukları bir hakikate başımız dahi feda olsun!" diye onlar nâmına söylemiş, mahkemeyi hayret ve takdirle susturmuş. Demek Nurcularda hakikî, hâlis, sırf rızâ-yı ilâhî için ve müsbet ve uhrevî fedailer var ki; mason ve komünist ve ifsat ve zındıka ve ilhad ve Taşnak gibi dehşetli komiteler, o Nurculara çare bulamayıp hükûmeti, adliyeyi aldatarak lastikli kanunlar ile onları kırmak ve dağıtmak istiyorlar. İnşaallah bir halt edemezler. Belki Nur'un ve imanın fedailerini çoğaltmaya sebebiyet verecekler.

Said Nursî

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Dünkü suâle benzer, kırk sene evvel olmuş bir suâl ve cevabı size hikâye edeceğim. O eski zamanda Eski Said'in talebelerinin üstadlarıyla şiddet-i alâkaları, fedailik derecesine geldiğinden Van, Bitlis tarafında Ermeni komitesi,

Taşnak fedaileri çok faaliyette bulunmasıyla Eski Said onlara karşı duruyordu, bir derece susturuyordu. Kendi talebelerine mavzer tüfekleri bulup medresesi bir vakit asker kışlası gibi silâhlar, kitaplarla beraber bulunduğu vakit, bir asker feriki geldi, gördü, dedi: "Bu medrese değil, kışladır." Bitlis Hâdisesi münasebetiyle evhama düştü, emretti: "Onun silâhlarını alınız!" Bizden, ellerine geçen on beş mavzerimizi aldılar. Bir-iki ay sonra harb-i umumî patladı. Ben tüfeklerimi geri aldım. Her ne ise...

Bu hâller münasebetiyle benden sordular ki: "Dehşetli fedaileri bulunan Ermeni komitesi sizden korkuyorlar ki; siz Van'da Erek Dağı'na çıktığınız zaman, fedailer sizden çekinip dağılıyorlar, başka yere gidiyorlar. Acaba sizde ne kuvvet var ki öyle oluyor?"

Ben de cevaben diyordum: "Madem fâni dünya hayatı, küçücük ve menfî milliyetin muvakkat menfaati ve selâmeti için bu harika fedakârlığı yapan Ermeni fedaileri karşımızda görünürler. *Elbette hayat-ı bâkiyeye ve pek büyük İslâm milliyet-i kudsiyesinin müsbet menfaatlerine çalışan ve "ecel birdir" itikat eden talebeler, o fedailerden geri kalmazlar.*[1](Hâşiye) *Lüzum olsa o kat'î ecelini ve zâhirî birkaç sene mevhum ömrünü, milyonlar sene bir ömre ve milyarlar dindaşların selâmetine ve menfaatine tereddütsüz, müftehirâne feda ederler.*

Said Nursî

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[2]

Aziz, sıddık, vefadar ve şefkatli kardeşlerim,

İki gündür hem başımda, hem âsâbımda tesirli bir nezle ağrısı var. Böyle hâllerde bir derece dostlarla görüşmekten teselli ve ünsiyet almaya ihtiyacım içinde acîb tecrit ve yalnızlık vahşeti beni sıktı. Böyle bir nevi şekvâ kalbe geldi: "Neden bu tâzib oluyor, hizmetimize faydası nedir?"

---

1 (Hâşiye) Kardeşlerim nâmına âcizane diyorum ki; "Lüzum olursa, inşaallah çok ileri geçeceğiz. Bizler, dinde olduğu gibi kahramanlıkta da ecdadımızın vârisleri olduğumuzu göstereceğiz."

2 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

Birden bu sabah kalbe ihtar edildi ki: Siz, bu şiddetli imtihana girmek.. ve inceden inceye sizi kaç defa "altın mı, bakır mı" diye mihenge vurmak.. ve her cihette sizi insafsızca tecrübe etmek.. ve "nefislerinizin hisseleri ve desiseleri var mı, yok mu" üç-dört eleklerle elenmek; hâlisâne, sırf hak ve hakikat nâmına olan hizmetinize pek çok lüzumu vardı ki, kader-i ilâhî ve inâyet-i rabbâniye müsaade ediyor.

Çünkü böyle meydan-ı imtihanda inatçı ve bahaneci insafsız muârızların karşısında teşhir edilmesinden herkes anladı ki; hiçbir hile, hiçbir enaniyet, hiçbir garaz, hiçbir dünyevî, uhrevî ve şahsî menfaat karışmayarak, tam hâlis, hak ve hakikatten geliyor. Eğer perde altında kalsaydı, çok manalar verilebilirdi. Daha avâm-ı ehl-i iman itimat etmezdi. "Belki bizi kandırırlar" der ve havas kısmı dahi vesvese ederdi. Belki "bazı ehl-i makamat gibi kendilerini satmak, itimat kazanmak için böyle yapıyorlar" diye daha tam kanaat etmezlerdi. Şimdi imtihandan sonra, en muannit vesveseli dahi teslime mecbur oluyor. Zahmetiniz bir, kârınız bindir inşaallah.

Said Nursî

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Esaretimdeki hâdisenin gazete ile ilânı, şiddetli yasaklarla ahaliyi her tarafta bizden kaçırmaya çalışmakla beraber teveccüh-ü âmmeyi ziyadeleştirmiş. Bize, hususan şahsıma ihânet etmeye taraftar üç resmî adam dün avluda demişler: "Said, pencereden göründüğü vakit ahali toplanıp ona bakıyor. Pencerede durmasın. Yoksa koğuşunu değiştiriniz." diye başgardiyan söyledi. Hiç merak etmeyiniz. Ben her sıkıntıya tahammüle karar vermişim. Duanız bereketiyle inşaallah sıkıntılar sevinçlere dönecekler.

O esaret hâdisesinin aslı doğrudur. Fakat şahidim olmadığından tafsilen beyan etmemiştim. Yalnız bir manganın beni idam etmek için geldiğini bilmiyordum, sonra anladım. Ve Rus kumandanı tarziye için Rusça bir şeyler söyledi, ben bilmedim. Demek hazır bulunan ve bu hâdiseyi gazeteye ihbar eden müslüman yüzbaşı anlamış ki, kumandan tekrar tekrar "Affet!" demiş.

Kardeşlerim, ben Nur'larla meşgul oldukça sıkıntılar azalıyor. Demek vazifemiz, Nur'larla iştigaldir.. ve geçici şeylere ehemmiyet vermemek.. ve sabır ve şükretmektir.

Said Nursî

Bediüzzaman'ın Akıllara Hayret Veren Bir Seciyesi

Ehl-i Sünnet Mecmuası'nın 15 Teşrin-i Evvel 1948 tarihli nüshasında neşredilmiştir. Ehl-i Sünnet Gazetesi sahibi avukat bir zâtın makalesidir.

Ben Birinci Cihan Harbi'nde Bitlis mevkiinde yaralı olarak esir olurken, Bediüzzaman da o gün esir düşmüştü. O Sibirya'ya gönderilmiş, en büyük esirler kampında idi. Ben Bakü'nün Nargin Adası'nda idim. Günün birinde esirleri teftişe gelen ve kampı gezerken Bediüzzaman'ın önünden geçen Nikola Nikolaviç'e o hiç ehemmiyet vermiyor ve yerinden kımıldamıyor. Baş kumandanın nazar-ı dikkatini çekiyor. Tekrar bir bahane ile önünden geçiyor. Yine kımıldamıyor. Üçüncü defasında önünde duruyor. Tercüman vasıtasıyla aralarında şöyle bir muhâvere geçiyor:

– Beni tanımadılar mı?

– Evet tanıdım. Nikola Nikolaviç, çarın dayısıdır. Kafkas cephesi başkumandanıdır.

– O hâlde ne için hakaret ettiler?

– Hayır, affetsinler! Ben kendilerine hakaret etmiş değilim. Ben mukaddesatımın emrettiğini yaptım.

– Mukaddesat ne emrediyormuş?

– Ben müslüman âlimiyim. Kalbimde iman vardır. Kendisinde iman olan bir şahıs, imanı olmayan şahıstan efdaldir. Ben ona kıyam etseydim, mukaddesatıma hürmetsizlik yapmış olurdum. Onun için ben kıyam etmedim.

– Şu hâlde, bana imansız demekle benim şahsımı, hem ordumu, hem de milletimi ve çarı tahkir etmiş oluyor. Derhal divan-ı harp kurulunda isticvab edilsin.

Bu emir üzerine divan-ı harp kuruluyor. Karargâhtaki Türk, Alman ve Avusturya zâbitleri, ayrı ayrı Bediüzzaman'a rica ederek başkumandana tarziye vermesi için ısrar ediyorlar. Verdiği cevap bu oluyor:

– Ben âhiret diyarına göçmek ve huzur-u Resûlullah'a varmak istiyorum. Bana bir pasaport lâzımdır. Ben imanıma muhalif hareket edemem.

Buna karşı kimse sesini çıkarmıyor, neticeyi bekliyor. İsticvab bitiyor. Rus çarını ve Rus ordusunu tahkir maddesinden idam kararını veriyorlar. Kararı infaz için gelen bir manga askerin başındaki subaya kemâl-i şetâretle: "Müsaade ediniz, on beş dakika vazifemi îfâ edeyim." diye abdest alıp iki rekat namaz kılarken, Nikola Nikolaviç geliyor, kendisine hitâben:

– Beni affediniz! Sizin beni tahkir için bu hareketi yaptığınızı zannediyordum. Hakkınızda kanunî muamele yaptım. Fakat şimdi anlıyorum ki, siz bu hareketinizi imanınızdan alıyorsunuz ve mukaddesatın emirlerini îfâ ediyorsunuz. Hükmünüz iptal edilmiş, dinî salâhatinizden (sâlihliğinizden) dolayı şâyân-ı takdirsiniz. Sizi rahatsız ettim, tekrar tekrar rica ediyorum beni affediniz!"

Bütün müslümanlar için şâyân-ı misal olan bu salâbet-i diniye ve yüksek seciyeyi, arkadaşlarından bir yüzbaşı, müşâhedesine müsteniden anlatıyordu. Bunu duydukça ihtiyârsız olarak gözlerim yaşla doldu.

Abdurrahîm

Gazetenin bu fıkrasının yazılmasını Üstadımız emretmedikleri hâlde; hem çok merakâver, hem çok ibret, hem çok heyecan verici olmasından buraya yazılmıştır.

Hüsrev

Kardeşlerim,

Hem benim iştahım kesildiği, hem hediye bana dokunduğu için, benim hisseme düşen üç parça yağ ve bir sepet üzüm ve bir kese elma ve iki paket çay ve şekeri size gönderdim. Ben sizlere teberrük verecektim. Fakat sordum, sizinki de var. Hem ben onların fiyatıyla yoğurt, yumurta, ekmek gibi şeyleri alacağım; tâ Medresetü'z-Zehra benden gücenmesin, "teberrükümü yemedi" demesin. Hem muhtaca, hem bir parça ucuz, hem lâyıklara satınız ki; iki cihetle Medresetü'z-Zehra ve şubelerinin hediyeleri tam mübarek, hem bana, hem alanlara ilâçlı bir teberrük olsun. Hüsrev nezaretçi ve Ceylân, Hıfzı satıcı olsun.

Said Nursî

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Evvelâ: Hakkımda gazete münasebetiyle şimdi ihtar edildi ki; Rus'un cebbâr bir kumandanı, gösterdiğin izzet-i imaniye karşısında hiddetini bırakıp tarziye verdiği hâlde; *Risale-i Nur'un gayet kuvvetli, şahsımın yüz derece fevkinde hâlisâne salâbet-i imaniye derslerini gören resmî memurlar kalben insafa gelmezler ve inadında devam etseler; elbette cehennemden başka hiçbir ceza onları temizlemez. Muvakkat bir ömürde bu azîm hatanın cezası yerleşmez.* Çünkü bir yağ bozulsa, daha yenilmez. Süt, yoğurt gibi değil. İnşaallah Nur'lar onların çoğunu bozulmadan kurtarmış.

Sâniyen: Mehmed Feyzi, Bedriye'ye yazsın ki; ben onun mektubunda bulunan bütünleri duama dâhil ediyorum, onlar da bana dua etsinler.

Said Nursî

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1]

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Evvelâ, medar-ı ibret ve hayret iki esaretimde şahsıma karşı bir muameleyi beyan etmek ihtar edildi, şöyle ki:

Rusya'da Kosturma'da doksan esir zâbitlerimizle beraber bir koğuşta idik. Ben o zâbitlerimize arasıra ders veriyordum. Bir gün Rus kumandanı geldi, gördü, dedi: "Bu Kürd, gönüllü alay kumandanı olup çok askerimizi kesmiş. Şimdi de burada siyasî ders veriyor. Ben yasak ediyorum, ders vermesin." İki gün sonra geldi, dedi: "Madem dersiniz siyasî değil, belki dinîdir, ahlâkîdir; dersine devam eyle." izin verdi.

İkinci esaretimde, bu hapiste iken yirmi sene derslerimi dinlemiş ve benden daha güzel ders veren bir has kardeşimin ve zarurî hizmetimi gören hizmetçilerimin benim yanıma gelmeleri, adliye memuru tarafından yasak edildi; tâ benden ders almasınlar. Hâlbuki Nur Risaleleri başka derslere hiç ihtiyaç bırakmıyor ve hiçbir dersimiz kalmamış ve hiçbir sırrımız gizli kalmamış. Her ne ise bu uzun kıssayı kısa kesmeye bir hâl sebep oldu.

---

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1]

Çok aziz, çok sevgili, çok kıymettar, çok mübarek Üstadımız Efendimiz hazretleri,

Arz-ı tâzimat ve takdim-i ihtirâmat ile istifsâr-ı hatır edip, sıhhat ve âfiyetinize dualar ederek; dâmenlerinizden, el ve ayaklarınızdan öpüyoruz.

Müşfik Üstadımız, Efendimiz,

Siz sevgili üstadımızdan bize gönderilen ve müdâfaâtın sonuna ilâve edilen üç kıymettar mektubunuzla Hüve Nüktesi'ni nasıl bulduğumuzu, siz sevgili üstadımıza arz etmemizi, bir mübarek kardeşimizle siz sevgili üstadımız emretmişler.

Sevgili Üstadımız, Efendimiz,

Birinci mektubunuz, yirmi seneden beri tarassutlar ve nezaretlerle beraber altı vilayet ve üç mahkemenin bulamayıp beraat verdikleri cemiyetçilikten sizde hiçbir eser görülmediği hâlde; hiçbir cemiyette ve hiçbir komitede görülmeyen Nurculardaki harika alâka, ehemmiyetli bir taraftan bir suâl ile siz sevgili üstadımızdan sorulmuş olup, şehâdet mertebesini kazanmak için ruhlarını feda eden milyonlar İslâm fedailerinin ahfadları ve evlâtları, o fedailiği ecdatlarından irsiyet aldıkları içindir ki; siz sevgili üstadımıza mahkemeleri hayret ettirip susturan "Milyonlar kahraman başlar feda oldukları bir hakikate başımız dahi feda olsun!" diye acîb cümleyi söyletmeye vesile olan talebelerinizde gördüğünüz hakikî, hâlis, sırf rızâ-yı ilâhî ve müsbet ve uhrevî fedakârlığın karşısında, menfî cemaat ve komitelerin mağlup oldukları.. hem Nurcuları dağıtmak isteyenlerin inşaallah muvaffak olamayacakları.. ve hem Nur'un ve imanın fedailerini çoğaltmaya sebebiyet verecekleri izah edilmekle cevap verilmiştir.

İkinci mübarek mektubunuzda, siz sevgili üstadımızın Van, Bitlis'te tedriste bulunduğunuz talebelerinizle birlikte, etraflarında bulunan ehl-i imanı titreten Ermeni, Taşnak fedailerine karşı çıkıp, o fedaileri durdurup dağıtmaya mecbur eden siz sevgili üstadımızdaki ve talebelerinizdeki harika kuvvet; küçücük, fânî, dünya hayatı ile menfî milliyetin muvakkat menfaati ve selâmeti için Ermeni fedailerinde görülen harika fedakârlığa mukabil; hayat-ı bâkiyeye ve İslâm millet-i kudsiyesinin müsbet menfaatlerine çalışan ve "ecel, birdir"

---

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

itikat eden ve üstadlarına olan şiddet-i râbıtaları fedailik derecesine varan talebelerinizin birkaç sene mevhum ömürlerini milyonlar sene bir ömre ve milyarlar dindaşların selâmetine ve menfaatine müftehirâne feda etmelerinden mütevellid olduğu, kırk sene evvel siz sevgili üstadımızdan sorulan bir suâle cevap olarak bildirilmektedir.

Üçüncü mübarek mektubunuz, dokuz aydan beri temâdî eden pek acîb tecridinizle beraber teselli ve ünsiyet ihtiyacını tevlid eden hastalığınız içinde "neden bu tâzib oluyor" diye siz sevgili üstadımızın kalb-i mübareklerine gelen şekvâya bir ihtar olup; inatçı, bahaneci ve insafsız muârızlar karşısında girdiğimiz bu şiddetli imtihanda altın olanlar, bakır olanlardan ayrılmak için mihenge vurulmak.. ve insafsız bir tecrübe ile nefislerin hisseleri olup olmadığı bilinmek için eleklerle elenmek.. sırf hak ve hakikat nâmına olan hâlisâne hizmetimize pek çok lüzumu olduğu için kader-i ilâhînin ve inâyet-i rabbâniyenin bu dehşetli tazyike verdiği müsaade; hiçbir hile, hiçbir enaniyet, hiçbir garaz, hiçbir dünyevî ve uhrevî menfaat karışmayarak yapılan.. ve tam hâlis ve hak ve hakikatten gelen.. ve şimdi en muannit ve vesveseli olanları dahi teslime mecbur eden.. ve bir zahmete mukabil inşaallah bin kâr bırakan bu hizmetimiz, eğer perde altında kalsaydı çok manalar verilmekle beraber avâm-ı ehl-i iman ile havas kısmı birer bahane ile tam kanaat etmeyeceklerinden olduğu bildirilmektedir.

Dördüncü mektup olan Hüve Nüktesi ise, [1] لَآ إِلٰهَ إِلَّا هُوَ ve [2] قُلْ هُوَ اللهُ أَحَدٌ kelime-i kudsiyeleriyle maddî cihetinde, هُوَ lafzında siz sevgili üstadımızın bir seyahat-i hayaliye-i fikriyelerinde, hava sayfasının mütâlaalarıyla görülen zarif bir nükte-i tevhidde, iman mesleğindeki gayet derecede kolaylık ile meslek-i dalâletteki nihâyetsiz müşkülât, kısa bir işaretle beyan edilmiş. Kudret-i ilâhiyenin bir arşı olan bir avuç toprakta konulan muhtelif tohumların mahiyetlerinde.. ve emir ve iradenin diğer bir arşı olan havanın bir parçasında neşv ü nema bulan هُوَ lafzında görülen harikalar, esbaba verildikçe dehşetli müşkülâtın zuhuru ve Vâhid-i Ehad'e verildikçe fevkalâde sühûletin vücudu, hem ehl-i dalâletin hususan maddiyyûn ve tabîiyyûn meslek erbabına, hem ehl-i imana gayet şirin, gayet güzel, gayet hoş, hem gayet muknî ve müskit bir şekilde isbat edilerek bir risale kadar kıymeti bulunan hususan tahavvülât-ı zerrât hakkındaki Otuzuncu Söz'le, Tabiat Risalesi olan Yirmi Üçüncü

---

1 "Allah, o hak Mabuddur ki kendisinden başka hiçbir ilâh yoktur." (Bakara sûresi, 2/163, 255; Âl-i İmran sûresi, 3/2, 6, 18; Nisâ sûresi, 4/87; …)

2 "De ki: O, Allah'tır, gerçek İlahtır ve Birdir." (İhlâs sûresi, 112/1)

Lem'a'nın bir nevi hülâsası olabilir kanaatini bize veren bu kıymettar yazılarınızla Risale-i Nur, baştan başa her okuyanı hem tenvir edip yükseltiyor, hem sevgili üstadımıza nihâyetsiz minnettarlıklara vesile oluyor.

Hüsrev

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1]

Aziz, sıddık kardeşlerim,

İki-üç defadır ehemmiyetli bir hâlet-i ruhiye bana ârız oluyor. Aynı otuz sene evvel İstanbul'da beni Yuşa Dağı'na çıkarıp.. İstanbul'un, Dârü'l-Hikmet'in cazibedar hayat-ı içtimaiyesini bıraktırıp.. hatta İstanbul'da bulunan Nur'un birinci şâkirdi ve kahramanı olan merhum Abdurrahman'ı dahi zarurî hizmetimi görmek için de yanıma almaya müsaade etmeyen.. ve Yeni Said mahiyetini gösteren acîb inkılâbât-ı ruhînin bir mislinin şimdi mukaddemâtı bende başlamış. Üçüncü bir Said ve bütün bütün târik-i dünya olarak zuhuruna bir işaret tahmin ediyorum. Demek Nur'lar ve kahraman şâkirtleri benim vazifelerimi yapacaklar, daha bana hiç ihtiyaç kalmamış. Zâten Nur'un her bir câmî cüzü ve sarsılmayan hâlis şâkirtlerinin her birisi, benden daha mükemmel ders verir.

Said Nursî

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ

Evvelâ: Ben bazı emârelerle tahmin ederim ki; neşredilen mecmualarımızdan en ziyade Rehber'e ehemmiyet veriyorlar. Ben zannederim ki; Hüve Nüktesi, gizli zındık düşmanlarımızın bellerini kırmış.. onların istinadgâhı olan tabiat tâgûtunu dağıtmış.. kesif toprakta bir derece saklayabilirken şeffaf havada –Hüve Nüktesi'nden sonra– hiçbir cihetle o tâgûtu saklamak imkânı kalmamış ki; küfr-ü inadî ve temerrüd-ü irtidâdî sebebiyle adliyeyi aldatıp aleyhimize sevkediyorlar. İnşaallah Nur'lar, adliyeleri lehine çevirip onların bu hücumunu dahi akîm bırakacaklar.

Sâniyen: Bu sırada hem Ehl-i Sünnet Gazetesi, hem buranın gazetesi, hem Zübeyir'in hararetli mukabelesi, Nur'larla iştigalleri güzel bir ilânat

[1] Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

hükmüne geçtiler. Benim bedelime, benim hoşuma giden bize dair bahislerine bakınız, bana bildiriniz.

Said Nursî

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1]

Aziz, sıddık kardeşlerim Mehmed, Mustafa, İbrahim, Ceylân,

Evvelâ: Dün dördünüzün hararetli sohbetini gördüm, çok sevindim, memnun oldum. Ben de yanınızda bulunuyorum gibi ferahla dinledim. Birden baktım ki, iki tarafınızda sizi dinleyenler var. Yarım saat devam etti. Merak ettim, kalben dedim: "Habbeyi kubbe yapan ve yanlış mana veren bir casus, dinleyenler içinde bulunmak ihtimali var ki; dikkatle kulak veriyor ve konuşan kardeşler ihtiyatsızlıklarından ve sohbetin keyfinden hiç onlara bakmıyorlar, dikkat etmiyorlar" diye size cevap gönderdim. Elhamdülillâh bir zararlı konuşma olmadığını bildim. Bu nazik sırada ihtiyat lâzımdır.

Sâniyen: Hoca Hasan'ın haddimden yüz derece ziyade bir hüsn-ü zan ile yazdığı bir mektubundan bildim ki, aynen Denizli kahramanı merhum Hasan Feyzi sisteminde bir Nur nâşiri olacak. İnşaallah onun gibi Afyon'da dahi Hasan Feyzi'ler çıkacaklar. Afyon, Denizli'den geri kalmayacak, zahmetimizi rahmete çevirecek.

Said Nursî

Kardeşlerim,

Ben gazeteleri merak etmezdim. Fakat bu sırada hem Ehl-i Sünnet, hem Sebilürreşad'ın lehimizdeki yazıları herhâlde aleyhimizdeki kıskançları ve gizli düşman zındıkları şaşırtmış. Bunların o dostları susturmak için çalışmak ihtimali beni meraklandırdı.

Said Nursî

[1] Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1]

Sıkıntılı Musibetlerimi Hiçe İndiren Bir Hakikatli Tesellidir

Birinci: Hakkımızda zahmet rahmete dönmesi.

İkinci: Kader adaleti içinde rıza ve teslim ferahı.

Üçüncü: İnayet-i hâssanın Nurcular hakkında hususiyetindeki sevinç.

Dördüncü: Geçici olmasından zevalinde lezzet.

Beşinci: Ehemmiyetli sevaplar.

Altıncı: Vazife-i ilâhiyeye karışmamak.

Yedinci: En şiddetli hücumda en az meşakkat ve küçük yaralar.

Sekizinci: Sâir musibetzedelere nisbeten çok derece hafif olması.

Dokuzuncu: Nur ve iman hizmetinde şiddetli imtihandan çıkan yüksek ilânatın tesiratındaki sürur.

Dokuz adet mânevî sevinçler, öyle teskin edici bir merhem ve tatlı bir ilâçtır ki; tarif edilmez, ağır elemlerimizi teskin ediyor.

Said Nursî

Aziz, sıddık, metin kardeşlerim,

On aydan beri münafıkların, bir resmî memuru elde edip bütün desiseleriyle yaptıkları hücum en küçük bir şâkirdi sarsmadı. O iftiraları hiç hükmündedir. İsbat ettiğimiz onun yüz yalanına karşı, bir gazetenin sâbık valinin tekâüde sevkini bir mektubumuzda bulup hilâf-ı vakidir diye birtek yanlış bulmuş. Hâlbuki o yanlış, o gazeteye aittir; her ne ise… Böylelerden böyle iftiralar, binden bir tesiri bize olmadığı gibi, inşaallah daire-i Nur'a da zararı olmayacak. Size söylediğim gibi, memurun iftiranâmesine çok ehemmiyet vermeyiniz, zihninizi bulandırmasın. Eğer müdâfaâtımda cevabı bulunmayan kanunî nokta varsa, kısa cevap verirsiniz. Hem deyiniz: "Said der ki; bizi ve Nur'ları beraat ettiren üç mahkemeyi kızdırmamak, tenkis etmemek için o garazkârâne iddianâmeye karşı cevap verip ehemmiyet vermeyeceğim. Büyük müdâfaâtım, hususan on vecihle kanunsuzluğa tam ve mükemmel bir cevaptır."

[1] Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ

Evvelâ: Bir inâyettir ki, o adamın müfteriyâne iddianâmesini işitemedim. Yoksa şiddetle konuşacaktım. Reise, seni mahkemeye veriyorum, yani haksızlığınla mahkeme-i kübrâya ve kanunsuzluğunla dünya mahkemesine. Ve avukatım yok dediğimden maksad, onlara bizim umumumuzun küllî meselede vekilimizdir, benim hususî şahsıma gelen hücuma ancak ben mukabele edebilirim, demektir. Ahmed Hikmet'e bildiriniz.

Sâniyen: Savcının isnâdâtına karşı eski müdâfaâtımız kâfidir.

Sâlisen: Mustafa Osman, Ceylân nasıl telâkki ettiklerini ve hiç bulantı onlara vermediklerini ve daire-i Nur'da dahi fena tesir etmeyeceğini bana yazdılar. Kahraman Tahirî'yi gördüm. O da öyle telâkki etmiş. Hüsrev ve Feyzi'leri ve Sabri'yi merak ettim.

Râbian: Zannederim ki; şimdi küfür ve dalâlet, komiteler ve cemiyetler şeklinde hücum ettikleri içindir ki; kader-i ilâhî, bunlara bu eşedd-i zulüm ile bir cemiyet isnadıyla bizi tâzib ettiriyor. Demek şimdi ehl-i imanın ittihadına pek çok lüzum var. Biz o hakikati bilmediğimiz için kaderin adalet tokadını yeriz.

Said Nursî

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Evvelâ: Haccı men eden, zemzemi döktüren.. hakkımızda eşedd-i zulme müsaadekâr davranan.. ve Zülfikar ve Sirâcü'n-Nur'un müsâderesine ehemmiyet vermeyen.. ve bizi garazkârâne, kanunsuz tâzib eden memurları terfi ettirip, hânemizden çıkan mazlumâne lisân-ı hâl ile yüksek ağlamamızı ve sesimizi işitmeyen bir müstebit kabinenin zamanında en rahat yer hapistir. Yalnız mümkün olsa başka hapse naklolsak, tam selâmet olur.

Sâniyen: Onlar, nasıl zorla en mahrem risaleleri en nâmahreme okuttular; öyle de zorla ısrar edip bizi cemiyet yapmaya mecbur ediyorlar. Hâlbuki cemiyet ve komiteciliğe hiç ihtiyacımızı hissetmiyorduk. Çünkü ittihad-ı ehl-i iman cemaatindeki uhuvvet-i İslâmiye, Nurcularda pek hâlisâne, fedakârâne

inkişaf ettiği gibi ve eski ecdatlarımızın kemâl-i aşkla ruhlarını feda ettikleri bir hakikate, Nur şâkirtleri o milyonlar kahraman ecdatlarından irsiyet aldıkları kuvvetli bir fedailik ile o hakikate bağlanmaları, şimdiye kadar resmî veya siyasî, gizli ve âşikâr cemiyetler ve komiteciliğe ihtiyaç bırakmıyordu. Demek şimdi bir ihtiyaç var ki, kader-i ilâhî onları bize musallat ediyor. Onlar mevhum bir cemiyet isnadıyla zulmederler. Kader ise, "Neden tam ihlâsla, tam bir tesânüdle, tam bir hizbullah olmadınız?" diye bizi onların elleriyle tokatladı, adalet etti.

Said Nursî

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1]

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Evvelâ: Sizi teselliye muhtaç bilmiyorum. Birbirinizin kuvve-i mâneviyenizi takviye edersiniz, o kâfidir. Karşımdaki levha dahi bana kâfi geliyor. Bu son hücum da tam haksız ve kanunsuz, yalnız evhamdan ve zaafiyetten gelen bir korkutmak olduğu anlaşıldı. Ve ahalinin ve zabıtanın vaziyeti, o manasız hücuma bir itiraz hükmündeydi.

Sâniyen: Benim müdâfaâtım yeni isnadata dahi kâfi gelir mi? Hem Zübeyir ve avukatlar çalışıyorlar mı? Telâşları yok mu? Hiç merak etmesinler. Bize medar-ı mesuliyet ettiği maddelere göre, bütün uhuvvet-i imaniyeyi taşıyanları, hatta bütün imamların cemaatlerini ve bütün üstad ve muallimlerin talebelerini dahi mesul etmek lâzım gelir. Demek muhalifleri çok kuvvet bulmuşlar ki, bütün bu telâşlı ve imkânatı vukuat yerinde istimâl ederek acîb evhamla bize hücum ettiler.

Sâlisen: Benim kendi kanaatim, tâ bahara kadar hapiste kalmak gerektir. Zâten kışta her şey tevakkuf eder. İnşaallah inâyet-i ilâhiye yine imdadımıza yetişir.

Said Nursî

[1] Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ

Hüsrev'in Bir Mektubudur

Sevgili Üstadımız Efendimiz,

Garazkâr raporlarıyla hakkımızda Afyon Adliyesi'ni pek büyük bir dikkate sevkeden.. ve sekiz aydan beri şiddetli bir tazyik altında siz sevgili üstadımızı yaşatan.. biz talebelerinizle birlikte Afyon hapsinde temâdi-i mevkufiyetimize sebep olan.. ve Nur'un kabil-i inkâr olmayan mu'ciz-nümâ hakikatlerini hasûdâne nazarla mütâlaa eden ehl-i vukûf ulemâsına, siz sevgili üstadımızı, hem Risale-i Nur yirmi beş seneden beri sükût etmiş iken; o muhterem allâmelerin ehl-i imanı, hususan hamele-i Kur'ân'ı müdâfaa ve muhafaza, en büyük vazifeleri iken; Afyon Adliyesi'ni aleyhimize teşvik edip tahrik eden raporlarına karşı siz sevgili üstadımızı esefle mukabeleye mecbur eden yazılarınız, şefkatinizin eseri olduğu şüphesizdir. Yirmi beş seneden beri, zaman zaman gizli düşmanlarınıza karşı bir avuç talebenizle mücadeleye giren siz sevgili üstadımızı ve Kur'ân'ın en büyük hakikatlerini muhtevi Risale-i Nur'u müdâfaa etmek şöyle dursun, en tehlikeli vakitlerimizde cephe alan bu âlimlere karşı pek çok suâlleri sormak hakkınız iken, pek cüz'î suâlleriniz, o âlimleri ikazdan başka bir şey olmayacak.

Böyle en nazik zamanlarda muâvenetinize pek çok muhtaç olduğumuz menbalardan doğan ümitsizliklerimizi büyük bir izzete tebdil eden ve pek büyük bir ihsan-ı ilâhî olan inâyet-i hâssa, bu Afyon hapsinde tekrar kendini gösterdi. Sekiz aydan beri titremeyen zemin; siz sevgili üstadımıza, Risale-i Nur'a hücum zamanlarında –gizli düşmanların hücumu ile– gelen zelzeleleri yazarken, bugün yine zemin hiddet edip iki defa şiddetli bir surette titremesiyle bizi de şahit göstermiş, ümitlerimizi takviye etmiş, imhanıza susayan insafsız düşmanlarınızın en dehşetli savletleri karşısında zâhirî kimsesizliğinize şefkat etmiş, maddeten aczinize merhamet etmiş, imdadınıza yetişmiş, titreyen zemin ile dâvânızın doğruluğunu tasdik etmiş. İlâhî ve melekûtî bir kudretle mübarek kaleminizden çıkıp yükselen "Zafer bizimdir!" beşaretlerinizi ihtar ile bizleri siz sevgili üstadımıza çok minnettar eylemiştir.

اَلْبَاقِي هُوَ الْبَاقِي[1]

Çok kusurlu talebeniz
Hüsrev

[1] Kendinden başka her şeyin fâni olduğu gerçek Bâkî, Allah'tır.

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1]

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Evvelâ: *İhtiyat ve temkin ve meşveret etmek lâzımdır.*

Sâniyen: Zübeyir, bana merhum biraderzadem Abdurrahman yerine.. ve Ceylân, merhum biraderzadem Fuad bedeline verilmiş diye mânevî ihtar aldım. Ben de burada işimi onlara bıraktım.

Sâlisen: Haber aldım ki, çok çalışan fakat ihtiyatsız Ahmed Feyzi'nin "Mâidetü'l-Kur'ân" başındaki mâlûm mektubumu mahkeme heyeti bahane ederek –ki "Said kendi hakkındaki medihleri vesâireyi tasdik etmiş."– benim mahkûmiyetime bir sebep gösterilmiş. Ben mükerrer dedim ki, her şeyden evvel Ahmed Feyzi onu beyan edip –ki o mektup, kendi hakkındaki mektupları kabul etmemek vesâir bir kısmını tâdil etmek lâzımken– lüzumsuz onları hiddete getiren şeyleri yazmış. Ben onun bin kusurunu görsem, ondan gücenmem. Fakat Nur'lara zarar gelmemek için cesurâne ve ihtiyatsız hareketten bir derece çekinmek lâzımdır.

Râbian: Feyzi'lerin bir kahramanı olan Ahmed Feyzi kardeşimiz de Tahirî'nin koğuşu olan medresesinde aynen Tahirî gibi davranmalı. Ve gidenlerin yerinde, onların şâkirtlerini Kur'ân ve Nur dersleriyle ve yazılarıyla teşvik etsin. Dün bana gönderdiği yeni talebelerin defterleri benim hazin hâlimi sevince tebdil etti. Elhamdülillâh dedim.

Bu defa taarruz pek geniş dairede... Reis-i Hükûmet ve hazır kabine, plânlı, dehşetli bir evham ile bir hücum etti. Benim aldığım bir habere göre ve çok emârelerle, gizli münafıkların yalan jurnalleri ve desiseleriyle bizi hilâfet komitesiyle ve Nakşî tarîkatinin gizli cemiyetiyle tam alâkadar, belki pîşdar gösterip hükûmeti büyük bir telâşa sevkederek, Nur'un büyük mecmualarının İstanbul'da ciltlenip Âlem-i İslâm'a intişarını ve gayet makbuliyetlerini bir delil gösterip, hükûmeti korkutup, kıskanç resmî hocaları ve vehham memurları aleyhimize insafsızca çevirdiler. Tahminlerince, herhâlde çok vesikalar, emâreler görülecek. Hem Eski Said damarıyla tahammül etmeyerek ortalığı karıştıracak diye kanaatleri varmış.

---

[1] Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

Cenâb-ı Hakk'a hadsiz şükür olsun, o musibeti binden bire indirdi. Bütün taharrilerde hiçbir cemiyet ve komitelerle bir alâkamızı bulamadılar. Yoktur ki, bulsunlar… Onun için savcı iftiralara, yanlış manalara, medar-ı mesuliyet olmayan cüz'î isnadlara mecbur olmuş.

Madem hakikat budur; Nur'lar ve biz, yüzde doksan dokuz derece musibetten halâs olduk. Öyle ise değil şekvâ, belki binler şükretmekle inâyet-i ilâhiyenin bu cilvesinin tamamını sabır, şükür, istirhamla beklemeliyiz.. ve Nur dersleriyle bu medresenin mütemâdiyen çıkan ve giren muhtaç ve müştâklarına teselli vererek yardım etmeliyiz.

Said Nursî

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ

Aziz sıddık kardeşim,

Şiddetli bir ihtar ile bildim ki; sen ve Ahmed Feyzi, Nur'un mesleği olan *mübâreze etmemek ..ve ehl-i dünya ile uğraşmamak.. ve siyasete girmemek.. ve yalnız lüzum-u kat'î olduğu zaman kısaca müdâfaa etmek* haricinde, pek ziyade ve zararlı mübârezekârâne ve siyasetvâri mahkemedeki okuduğunuz parçalar Nur'lara çok zarar vermiş. Hatta bizim cezamıza ve benim sıkıntılarıma sebebiyet vermiş. Ben senden ve Ahmed Feyzi'den gücenmem. Fakat bana evvelce göstermek lâzımdı. Maddî kaza-yı ilâhî olarak o vaziyet size verilmiş. Onun tamiri için benim tarzımda davranmak lâzımdır. Feyzi dahi bütün kuvvetiyle siyasî müdâfaâtı bırakıp, Nur'larla ve Tahirî gibi yeni talebelerle meşgul olmak elzemdir.

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ

Aziz kardeşlerim,

Bana ve Nur'lara ait kırk küsûr sayfa ile beraber Hata-Savab Cetveli ve Zeyli'ni, Posta gazetesine cevabı, her hâlde hem yeni harfle, hem eski harfle basılmasına, hem Isparta'da hem İstanbul'da, eğer mümkünse burada dahi çalışmak lâzımdır. Madem mahkeme, aleyhimizde zannettiği meselelerini makine ile teksir ediyorlar. Biz dahi aynı meselelerini ve doksan sehvi, teksir

etmek kanunen hakkımızdır, teksir etmemiz lâzımdır. Sonra da büyük müdâfaâtımla Ahmed Feyzi, Zübeyir, Mustafa Osman, Hüsrev, Sungur, Ceylân gibi arkadaşların itiraznâmeleri de inşaallah bastırılacak.

Said Nursî

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1]

Aziz, sıddık kardeşlerim,

İki saat zarfında iki acîb ve latîf, zâhiren küçük, hakikaten ehemmiyetli iki hâdiseyi size yazmak ihtarı aldım.

Birincisi: Nur'un iki namzet talebesine Rehber'den Leyle-i Kadir'de ihtar edilen meseleyi okudum. Âhirinde "Beş-on senede medrese hocalarının tahsil derecelerini, Nur şâkirtleri on haftada kazanır." dediğim aynı dakikada kalbe geldi ki; Eski Said'in, on beş yaşında iken medrese usûlünce on beş senede okunan ilmi, on beş haftada okumaya inâyet-i ilâhiye ile muvaffak olması gibi; rahmet-i rabbâniye ile Risale-i Nur dahi, ilm-i hakikatte ve imaniyede on beş seneye mukabil –bu medresesiz zamanda– on beş hafta kâfi geldiğini, bu on beş senede belki on beş bin adam, kendi tecrübeleriyle tasdik ediyorlar.

İkincisi: Aynı saatte ağır penceremiz, –âdeta sebepsiz– kaplarım ve şişelerim ve yemeklerimin üzerine düştü. Biz tahmin ettik ki; hem camlar, hem bütün şişe ve bardaklarım kırıldılar ve içlerindeki taamlar zâyi oldular. Hâlbuki harika olarak hiçbir kırık ve zâyiat olmadı. Yalnız bana hediye gelen pişirdiğim et döküldü. Fakat Nur'un namzet yeni talebelerine kısmet olduğu, benim de hediye kabul etmemek olan kaidemi muhafaza ve birinci hâdiseye harikalığıyla tasdik edip imza bastı.

Said Nursî

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ

Kardeşlerim,

Bütün bütün kanunsuz olarak bizim temyiz evrak ve lâyihalarımız daha temyize gönderilmemiş. Bizim üç muktedir avukatlarımız, mümkün olduğu

[1] Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

kadar pek çabuk, evrakımızın Mahkeme-i Temyiz'e gönderilmesine her hâlde bir çare bulsunlar. Yoksa on bir ay bahanelerle tevkifimizi uzatmak.. ve beni mahkemede konuşturmamak.. ve on bir ay tecrid-i mutlakta soğuk, sıkıntılarla tâzib etmekle hakikat-i adaletin kabul etmediği bir garazı ihsas ettiğinden, bizim mahkememizi başka bir vilayetin mahkemesine nakletmek için hem avukatlarımız, hem sizler bütün kuvvetinizle çalışmak elzem ve lâzımdır.

Said Nursî

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ

Aziz, sıddık, hâlis, sebatkâr, fedakâr kardeşlerim,

Evvelâ, sırr-ı [1] ﴿إِنَّا أَعْطَيْنَاكَ﴾ hiç yanımda bulunmadığının sebebi, eski zamanda iki hiss-i kable'l-vukuumda bir iltibas olmuş.

Birincisi: Bir hiss-i kable'l-vuku ile yalnız vatanımızda dehşetli bir hâdiseyi ve zalimlerin musibetini hissettim. Hâlbuki büyük dairede, zemin yüzünde, haber verdiğimiz gibi on iki sene sonra aynen o sırr-ı azîm görüldü. Benim istihracımı gerçi zâhiren bir parça tağyir etti. Fakat hakikat cihetinde pek doğru ve ayn-ı hakikat meydana çıktı. Bunun için o risaleyi yanımda bulundurmuyorum ve başkalarına vermiyorum.

İkincisi: Kırk sene evvel tekrarla dedim: "Bir nur göreceğiz." Büyük müjdeler verdim. O nuru, büyük daire-i vataniyede zannederdim. Hâlbuki o Nur, "Risale-i Nur" idi. Nur şâkirtlerinin dairesini umum vatan ve memleket siyasî dairesi yerinde tahmin edip sehvetmiştim.

Müdür Bey! Size teşekkür ederim ki, kurtuluş bayramının bayrağını koğuşuma taktırdınız. Harekât-ı Milliye'de İstanbul'da, İngiliz ve Yunan aleyhindeki Hutuvât-ı Sitte eserimi tab' ve neşrile belki bir fırka asker kadar hizmet ettiğimi Ankara bildi ki; Mustafa Kemal, şifre ile iki defa beni Ankara'ya taltif için istedi. Hatta demişti: "Bu kahraman hoca bize lâzımdır!" Demek, benim bu bayramda bu bayrağı takmak hakkımdır.

Said Nursî

---

1 "Hiç şüphesiz (sana bol ve kesilmez hayır) verdik." (Kevser sûresi, 108/1)

1948 senesinde açılan Afyon Mahkemesinde, birinci defa hüküm verilip, nihâyet umum Nur Risaleleri'nin iadesiyle neticelenen ve başlangıçta idam plânlarıyla propagandalar yapılan bir mahkemede Risale-i Nur talebelerinin müdâfaâtıdır.

Nur şâkirtlerinin hâlis ve sırf uhrevî, Nur'lara ve tercümanına karşı alâkalarına dünyevî ve siyasî cemiyet nâmını verip onları mesul etmeye çalışanların ne kadar hakikatten ve adaletten uzak düştüklerine karşı, üç mahkemenin o cihette beraat vermesiyle beraber, deriz ki:

Hayat-ı içtimaiye-i insaniyenin, hususan millet-i İslâmiyenin üssü'l-esası:

• *Akrabalar içinde samimâne muhabbet..*

• *Ve kabile ve tâifeler içinde alâkadârâne irtibat..*

• *Ve İslâmiyet milliyeti ile mümin kardeşlerine karşı mânevî muâvenetkârâne bir uhuvvet..*

• *Ve kendi cinsi ve milletine karşı fedakârâne bir alâka..*

• *Ve hayat-ı ebediyesini kurtaran Kur'ân hakikatlerine ve nâşirlerine sarsılmaz bir râbıta ve iltizam ve bağlılık gibi… hayat-ı içtimaiyeyi esasıyla temin eden bu râbıtaları inkâr etmekle ve şimaldeki dehşetli anarşistlik tohumunu saçan.. ve nesil ve milliyeti mahveden.. ve herkesin çocuklarını kendine alıp karâbet ve milliyeti izale eden.. ve medeniyet-i beşeriyeyi ve hayat-ı içtimaiyeyi bütün bütün bozmaya yol açan kızıl tehlikeyi kabul etmekle ancak Nur şâkirtlerine medar-ı mesuliyet "cemiyet" nâmını verebilir.*

Onun için Nur şâkirtleri çekinmeyerek Kur'ân hakikatlerine karşı alâkalarını ve uhrevî kardeşlerine karşı sarsılmaz irtibatlarını izhar ediyorlar. O uhuvvet sebebi ile gelen her bir cezayı memnuniyetle kabul ettiklerinden, mahkeme-i âdilenize hakikat-i hâli olduğu gibi itiraf ediyorlar. Hileyle, dalkavuklukla ve yalanlarla kendilerini müdâfaaya tenezzül etmiyorlar.

Mevkuf
Said Nursî

Hüsrev'in Müdâfaasıdır

Afyon Ağırceza Mahkemesi'ne,

Makam-ı iddia, iddianâmesinde biri küllî, diğeri hususî olarak iki cihetle beni itham ediyorlar. Küllî ithamı, Risale-i Nur'a hizmetim ve üstadımın mevhum suçuna iştirakimdir. Hususî itham ise, gayet cüz'î ve ehemmiyetsiz ve hakikatte hiçbir suç teşkil etmeyen inzivâ ile geçen hayatıma ve hususat-ı şahsiyeme ait hâllerdir. İddia makamının Risale-i Nur'a hizmetimden dolayı üstadımın mevhum suçuna beni iştirak ettirmesine mukabil derim ki:

Ben üstadımın gittiği meslekte ve Risale-i Nur'la Âlem-i İslâm'a hususan bu vatana ve bu millete ettiği kudsî hizmetinde kendisine isnad edilen mevhum suçuna ruh u canımla iştirak ediyorum. Ve beni bu hizmet-i imaniyede muvaffak eden Cenâb-ı Hakk'a âhir ömrüme kadar şükredeceğim.

Muhterem Heyet-i Hâkime,

Nur'lara hizmetimde gördüğümüz muvaffakiyetin kat'î *bir delili* şudur: Benim Kur'ân hattım pek noksan iken; harika bir tarzda, ihtiyâr ve iktidarımın pek fevkinde, gayet emsâlsiz ve gayet mükemmel bir surette üç Kur'ân'ı yazmaklığımdır. Birisi, elinizdedir.

İkinci Delili: Bu vatana ve bu millete ve dine ve hüsn-ü ahlâka yirmi seneden beri pek büyük menfaatleri tahakkuk eden bu Nur eserlerinden altı yüze yakın nüshalarını yazmaklığımda muvaffakiyetimdir. Hatta bir ay gibi kısa bir zamanda on dört risaleyi yazmaya muvaffak olduğumu arkadaşlarım biliyorlar.

Makam-ı iddianın, üstadımın kudsî hizmetinde benim için suç tevehhüm ettiği noktaları ayrıca müdâfaa etmeyi zaid buluyorum. Üstadımın yazdığı itiraznâme ve tetimmesini bütün kuvvetimle tasdik edip onları kendi itiraznâmem olarak yüksek mahkemenize takdim ediyorum.

Muhterem Heyet-i Hâkime,

Hâlen mahkemenizde bulunan ve iman ve Kur'ân hakikatleri olan mübarek ve kudsî ve Nurlu eserleriyle hiçbir maksad-ı dünyevî ve hiçbir maksad-ı siyasî takip etmeyen üstadımın bu vatana ve millete ettiği kudsî hizmetlerini ben ve arkadaşlarımız tasdik ettiğimiz gibi, İttihad-Terakki hükûmetindeki vatan-perverler dahi tasdik etmişler. O zaman üstadımın Van'daki Medresetü'z-Zehra nâmındaki dârülfünununa on dokuz bin altın lira vermişler. Ve

milliyet-perverler dahi üstadımızın vatan-perverâne ve milliyet-perverâne hizmet-i ilmiyesini hayranlıkla tasdik etmişler. Üstadımın o şark dârülfünununa, o zamanda –banknotun kıymetli vaktinde– yüz elli bin lira tahsisatı, iki yüz meb'ustan yüz altmış üç meb'usun imzasıyla kabul etmişler.

İddia makamının suç diye vasıflandırdığı bu kudsî, mübarek üstadımın bütün hayatı müddetince en muannit ve kıskanç muârızlarını ve mahkemelerde en ziyade mahkûmiyeti için çalışanları şiddetli ve dokunaklı sözlerine karşı iliştirmeyip teslime mecbur eden.. ve bu millet ve bu vatanın saadetinin temel taşlarını temine mâtuf olan kudsî hizmetinde ve bütün makâsıd-ı ilmiyesinde, yirmi seneden beri ettiğim kâtiplikle ve Risale-i Nur'a ettiğim hizmetimle iftihar ettiğimi yüksek mahkemenize arz ediyorum.

Mevkuf
Hüsrev Altınbaşak

Tahirî'nin Müdâfaasıdır

Afyon Ağırceza Mahkemesi'ne,

Afyon C. Savcılığı'nca tarafıma tebliğ edilen, dinî hissiyatı âlet ederek devletin emniyetini bozacak hareketlere halkı teşvik maddesinden üstadım Bediüzzaman Said Nursî ve diğer arkadaşlarıyla birlikte suçlu gösterilmekle mahkemeye veriliyorum.

Ben, gerek Isparta Sulh Mahkemesinde ve gerekse Afyon Sorgu dairesinde sorulan suâllere doğru olarak cevap vermişim. Bizi beraat ettiren Denizli Mahkemesi, bütün kitaplarımızı bize iade etmiş, üstadım Bediüzzaman'ın risalelerini okuyup yazmakta ve kendisine talebe olan kardeşlerimle mektuplaşmakta bize ceza vermemişti. Hâlbuki altı sene evvel üstadımın müsaadeleri olmadığı hâlde, mârifetimle eski yazı ile İstanbul'da matbaada tab'edilen beş yüz adet Bediüzzaman'ın "Yedinci Şuâ" kitabını, Denizli Mahkemesi tamamen sandığıyla, 20.07.1945 tarihli kararıyla yedime teslim etmiş. O zaman müştâk olan Nur talebelerine tab' bedeli mukabilinde tevzi edilmişti.

İşte bu âlî mahkemenin, Temyiz'in yüksek tasdikiyle kat'iyet kesbeden hükmüne istinaden, iki sene evvel İstanbul'dan teksir makinesi ve kâğıt alarak Isparta'ya getirdim. Elinizde olan üç mecmuadan ikisini kardeşim Hüsrev

Altınbaşak yazdı. Birisini de ben yazdım. Evvelâ "Zülfikar Mucizât-ı Kur'âniye ve Ahmediye" mecmuasını bastık. Bunu kısmen sattık. Hâsıl olan parasından Asâ-yı Mûsâ mecmuasının kâğıdını da satın aldım, getirdim. Sonra Asâ-yı Mûsâ mecmuasını bastık, bunu da sattık. Sonra Sirâcü'n-Nur mecmuasının kâğıdını alıp bastık. Bu müddet bir sene devam etti. Sonra otuz kadar mecmua Eğirdir'e götürülürken yolda tutularak Eğirdir Adliyesi'ne teslim edilmiş. Çok geçmeden Isparta Adliyesi mârifetiyle Hüsrev Altınbaşak'ın evi taharri olunup hem teksir makinesi, hem mecmualar, müsâdere edilerek bir sene evvel mahkemeye verilmiştik. Neticede yasak olmayan dinî eserler olmasından Hüsrev Altınbaşak'la bana ve diğer bir arkadaşımıza ruhsatsız kitap tab'ettiğimizden bir ay ceza verildi. Biz de temyiz ettik. Henüz temyizden gelmeden Afyon Hapishânesi'ne getirildim.

İşte yüksek mahkemenizde dinime ve dindaşlarıma olan şu hasbî hizmetim, hususan mahkemenin iade ettiği ve meâli, hadis-i şerif muhteviyatı olan Beşinci Şuâ meseleleriyle Afyon C. Savcısı, "Hükûmetin emniyetini ihlâl ediyorlar." diye hem beni, hem risalenin müellifini, hem Hüsrev Altınbaşak'la kırk altı talebe kardeşlerimi, bu eserleri yazmışlar, okumuşlar diyerek cezalandırmak istiyor.

Bu vatanda öz bir vatandaş olmakla, huzurunuzda hakikatten ayrılmayarak derim ki; bu eserlerle ahlâkımızı dinen terbiye edip yükselten.. ve kendisine "müceddit" dediğimiz hâlde bizi reddedip kıran.. ve büyük bir hürmetle üstad kabul ettiğimiz Said Nursî'nin senelerden beri talebesiyim. Kendisinde ve eserlerinde ve talebelerinde, hükûmetin emniyetini ihlâle teşebbüs edecek hiçbir fiil olmadığına yakînen ve katiyen şahidim.

Hususan itham sebebinin birisi de Isparta mahkemesi yakînen hakikate muttali olmasıyla o cihetten bize ceza vermedikleri kitap bedelleridir ki; bizim kitap bedelleriyle idare-i maîşetimizi temine hiçbir cihetle ihtiyacımız olmamakla beraber, bu satılan mecmuaların bedellerinin teksir makinesine ve kâğıdının ve mürekkebinin karşılığına verilmiş olduğunu yüksek mahkemenize arz eder ve sırf Allah rızası için, hüsn-ü niyetle yaptığımız bu hizmetin bir suç olmasına imkân olmamakla, yüksek mahkemenizden ve âlî vicdanlarınızdan Risale-i Nur eserlerinin iadesini talep ederim.

Mevkuf
Tahirî

Zübeyir'in Müdâfaasıdır

Afyon Ağırceza Hâkimliği'ne,

Gizli cemiyet kurmak ve devletin emniyetini bozmak suçuyla müttehem bulunmaktayım. Aşağıda arz edeceğim vecihle böyle bir suçu işlemediğime kat'î kanaatiniz geleceği için bu ithamı daha şimdiden reddediyorum. Evet, Risale-i Nur talebesi olduğumu memnuniyetle ve ilân edercesine söyleyebilirim. *İnkâr etmek, Risale-i Nur'un bana verdiği fazilet dersleriyle zıt olduğu için, bu cürmü işlemem. Risale-i Nur'un okuyucusu olan bir kimse, okuduğunu gizleyemez. Bilakis iftiharla bilâ-pervâ söylemekten çekinmez. Zira çekingenliği îcab ettirecek hiçbir cümlesi veya kelimesi yoktur.*

Risale-i Nur'un kıymetini kırk-elli sayfalık bir formada belirtmeye çalışmıştım. Medhettim diyemem; çünkü kâinatın güneşi ve aklı olan ve bin üç yüz küsûr seneden beri beşeriyeti tenvir ve irşad eden Kur'ân-ı Hakîm'in hakikî bir tefsiri olan Risale-i Nur'un değil bütün külliyâtını belki bir cüzünü bile senâ etmeye muktedir değilim. Yukarıda arz ettiğim gibi, kıymetini belirtmeye çalıştığım eserlerde gizli cemiyete dair mevzular tesbit edilmiş ise, zararlı eserleri tanıtmaya çalışmış suçuyla cezalandırınız. Fakat hârikulâde ve fevkalâde bir şekilde telif edilmiş olduğu, ilmî şahsiyetler tarafından tasdik edilen.. ve bozulan bir cemiyeti ıslah etmek kudretini hâiz olan.. ve yirminci asırdaki insanlara rehber olup dalâletten ve materyalizmin, maddiyyûnluğun ve tabiat-perestliğin sürüklediği sefâhet ve koyu fikir karanlığından kurtaran.. ve beşeriyete ebedî saadet ve selâmet çığırlarını Kur'ân-ı Hakîm'in feyziyle açan ve nuruyla âşikâr bir şekilde gösteren Risale-i Nur Külliyâtı'nda isnad edilen suça dair bahisler mevcut değil ise, cezalandırılmaklığımın adalet esaslarına zıt olacağını, mahkemenizin de kabul edeceği kanaatindeyim.

Sorgu hâkimliğinde: "Sen Risale-i Nur'un talebesi imişsin?" denildi.

Bediüzzaman Said Nursî gibi bir dâhînin şâkirdi olmak liyâkatini kendimde göremiyorum. Eğer kabul buyururlarsa iftiharla "Evet Risale-i Nur şâkirdiyim" derim.

Risale-i Nur'un emsâlsiz müellifi üstadım Bediüzzaman Said Nursî, müteaddit defalar gizli düşmanları tarafından iftira edilerek mahkemeye verilmiş ve hepsinde de beraat etmiştir. Risale-i Nur Külliyâtı profesör ve İslâm âlimlerinden müteşekkil bir heyet tarafından satırı satırına tetkik edilerek bu eserlerin fevkalâde bir vukûfiyetle telif edildiği ve Kur'ân-ı Hakîm'in hakikî bir tefsiri

olduğunu bildiren raporlar verilmiştir. Hakikat böyle iken, yine neden mahkemeye veriliyor? Bu hususta ki kat'î kanaatimi şu şekilde arz ediyorum:

Risale-i Nur'u okuyan kimseler, bilhassa idrakli gençler, kuvvetli bir imana sahip oluyorlar. Sarsılmaz ve fedakâr bir dindar, bir vatan-perver oluyorlar. Yıpranmaz bir imanın bulunduğu bir yere, menfî bir ideolojinin aşıladığı ahlâksızlık ve sefâhet giremez. Bu sarsılmaz imana sahip olanlar çoğaldıkça, masonluğun ve komünizmin dairesi aslâ genişleyemiyor. Komünistlerin dayandığı materyalist (maddiyyûn) felsefenin hak ve hakikat ile hiçbir ilgisi olmadığını, nazariyelerinin tamamen asılsız olduğunu Risale-i Nur, Kur'ân-ı Kerîm'in âyetleri ile ve gayet kuvvetli burhan ve hüccetlerle aklen, fikren ve mantıken isbat ediyor. O çürük fikir karanlıklarına düşenleri tenvir edip kurtarıyor. Yalnız gözünün görebildiği yere inanan maddecilere dahi Allah'ın varlığını, inkâr ve itiraz kabil olmayan kuvvetli delillerle isbat ediyor. Bilhassa lise ve üniversite tahsil gençliğine bu harika eserler, orijinal ve çekici üslûbu ve yüksek edebî sanatıyla kendini okutturuyor.

İşte bunun içindir ki; komünist ve masonlar, kendi zehirli fikirlerinin yayılmasına Risale-i Nur'un kuvvetli bir mâni teşkil ettiğini biliyorlar. Kur'ân'ın hakikî bir tefsiri olmakla kuvvetli bir iman kaynağı olan Risale-i Nur'u ortadan kaldırmak veya okutmamak için çeşitli desiseler ve iftiralara başvuruyorlar. Şimdiye kadar isnad ettikleri yalanlardan hiçbir emâre bulunmadığı hâlde, taarruzlarına devam ediyorlar. Bunlardan anlaşılıyor ki, bizi korkutmak ve Risale-i Nur'dan uzaklaştırmak ve diğer taraftan kendi zehirli neşriyatlarını önümüze sürmek; bu suretle millet ve gençliğimizde imanın yok olmasını ve ahlâk sukutunu temin ederek, hükûmetin kendi kendine çökmesine muvaffak olmak istiyorlar. Ve vatan ve milletimizi yabancı bir devlete devretmek emelini taşıyorlar. Mahkeme heyetinin huzurunda bilâ-pervâ onlara söylüyorum:

Onlar iyi bilsinler ve titresinler ki, gürültüye pabuç bırakmıyoruz! Zira Risale-i Nur eserlerinde hak ve hakikati görmüş, öğrenmiş ve inanmışız. Türk gençliği uyumuyor! Bu kahraman İslâm Türk Milleti başka bir devletin boyunduruğu altına giremez! Fedakâr müslüman gençliği, sahip olduğu tahkikî iman kuvvetiyle vatanını sattırmaz! Dindar, cengâver Türk milleti ve imanlı, cesur Türk gençliği korkmaz!

Onun içindir ki; bizi insanlık seviye ve seciyesinde en yüksek mertebelere çıkaran.. ve her sahadaki terakkiyâtımızı sağlayan.. ve biz gençlere din, vatan ve millet aşkını aşılayarak uğrunda bütün mevcudiyetimizi

feda ettirecek hakikî bir din-perver olarak bizleri yetiştiren Risale-i Nur eserlerini okuyoruz ve okuyacağız.

Evvelce de arz ettiğim vecihle, Risale-i Nur'dan pek az okuduğum hâlde, pek fazla istifade ettim. Vatan ve millet ve bütün insanlıkça gayet azîm faydaları temin edecek olan bu çok nâfi eser külliyâtını eğer servetim olsa idi neşrettirmek için hepsini sarfederdim. Zira dinimin, vatan ve milletimin ebedî saadet ve selâmeti uğrunda bütün mevcudiyetimi feda etmeye hazırım.

Hem Risale-i Nur'a safdilâne inanmamışım. Otuz üç âyât-ı Kur'âniye ve Hazreti Ali *(radiyallâhu anh)* ve Abdülkadir Geylanî *(radiyallâhu anh)* Hazretleri, Risale-i Nur'un telif edilip bu asırdaki insanları irşad edeceğini gaybî bir surette bildiriyorlar. Bununla beraber, Risale-i Nur'dan okuduğum kitaplar, bu eser külliyâtının hak ve hakikati öğreten ve beşeriyeti ıslah eden eserler olduğu kanaatini vermiştir.

Ruhumda büyük bir boşluk hissederek, okuyacak kitap ararken, Risale-i Nur'u okuduğum zaman elimde olmayarak ondan ayrılamadım. Kalbimdeki o büyük ihtiyacı Risale-i Nur eserlerinin karşıladığını hissettim. İlmî ve imanî şüphelerden kurtaran aklî ve imanî isbatları onda buldum. Böylelikle vesveselerin verdiği sıkıntılardan kurtuldum. Bu hakikatlerden anladım ki; Risale-i Nur, bu asrın insanları olan bizler için yazdırılmıştır.

Ahlâk, edep ve terbiye gibi en yüksek meziyetlere sahip olabilmek için, kuvvetli bir imana sahip olmak lâzımdır. İman hakikatleri, Risale-i Nur'da gayet kuvvetli deliller ve açık misaller ile anlatıldığı için, okudukça imanım kuvvetlenmiştir. Bu sayede dalâlete düşmekten, en yüksek medeniyet esaslarını câmî hak ve hakikat olan dinimden dönüp kızıl ejderin hapı olmak felâketinden kurtuldum.

Bunun içindir ki; okuyucularını bir çok maddî ve mânevî felâketlerden kurtaran.. ve bir üniversite mezunundan ziyade bir ilme sahip eden.. İslâmiyet, vatan ve millet sevgisini aşılayan.. Allah'a itaati, çalışkanlık ve merhameti öğreten Risale-i Nur'dan, kıymetini anlayan hiçbir fert, ne pahasına olursa olsun ayrılmaz. Bu riyâsız, has hürmet ve tâzim, hiçbir kimsenin kalbinden çıkartılamaz.

Risale-i Nur, iddia makamınca "muzır eserler" diye tavsif ediliyor. Bu vicdansızlığı ve yalanı, şiddetle protesto ediyorum. Ve benim de teşvikatta

bulunduğum iddia ediliyor. Evet, bu doğrudur. Fakat, diğer iftirayı işiten bütün münevverlerin kalbleri sızlamış ve hatta ağlamış, dişleri gıcırdamıştır. Yirminci asır pozitif fikirlerin hükümran olduğu bir zamandır. Delilsiz, isbatsız şeylere inanılmıyor ve inanmıyoruz. Muzır eserler olduğunun isbatını isteriz.

İftiraları yapan gizli düşmanların maksatlarından birisi de; Risale-i Nur okuyucularının Kur'ân'a hizmet uğrunda müslümanlık bağları ile birbirlerine görülmemiş bir şekilde sarılmış olarak tezahür eden.. ve bunlardan başka bir maksada mâtuf olmayan.. sadece hürmet, şefkat ve sevgisinin ifadesi olan *tesânüdünü* kırmaksa, aldanıyorlar. Beyhude hiç uğraşmasınlar! Risale-i Nur'u okuyanların en gerisi, en âmîsi olan ben, onlara şöyle cevap veriyorum:

Birimiz şarkta, birimiz garpta, birimiz cenupta, birimiz şimalde, birimiz âhirette, birimiz dünyada olsak; biz yine birbirimizle beraberiz. Kâinatın kuvveti toplansa, bizi yüksek üstad Said Nursî'den ve Risale-i Nur'dan ve bizi bizden ayıramazlar! Zira biz, Kur'ân'a hizmet ediyoruz ve edeceğiz! Âhiret hakikatine inandığımız için, mânevî olan bu sevgi ve tesânüdümüzü elbette hiçbir kuvvet sökemeyecektir! Çünkü bütün müslümanlar saadet-i ebediye makarrında toplanacaklardır.

Vatan ve milletimizin selâmeti nâmına mühim bir hakikati müsaadenizle arz ediyorum: Komünistlerin gizli plânlarından birisi de, halkı hükûmet aleyhine teşviktir. Bediüzzaman Said Nursî'yi hapse sokturmak ve eserlerini zararlı gibi göstermek için hükûmet erkânına uydurma ihbarlar yapılmakla beraber, hiçbir ferdin inanmadığı menfî propagandalar yapılıyor. Bediüzzaman Said Nursî'nin bu asırda nâdir bir İslâm dâhîsi ve her bir cihette eşsiz bir şahsiyet olduğuna, bu millet senelerden beri o kadar inanmış ki; hakikî olan bu kanaati hiçbir propaganda çürütemiyor ve çürütemez.

Büyük bir üstadın eserlerinden müstefid olmayı lütuf buyuran Cenâb-ı Hakk'a hamd ü senâlar ederim. İman, İslâmiyet dersi alarak büyük faydalara nâiliyetime sebep olan bir üstada, bütün ruh u canımla medyunum. Senelerden beri sıkıntılar içerisinde eser yazarak gençliğimizi komünizm yemi olmakla ebedî haps-i münferitliğe mahkûm edilmekten kurtaran bir müstakîm üstad için senelerce dünya hapsinde kalmaya hazırım.

Yirmi seneden beri milyonlarla insana din, iman, İslâmiyet, fazilet dersi veren ve onları dinsizlikten muhafaza eden Kur'ân tefsiri Risale-i Nur uğrunda idam edileceksem, sehpaya "Allah, Allah.. Yâ Resûlallah!.." sadâları ile koşarak gideceğim. Komünizme kapılıp dininden çıkan, ebedî

felâketlere yuvarlanan ve vatan haini olarak kurşuna dizdirecek cürümlerden gençlerimizi koruyan Risale-i Nur uğrunda kurşunla öldürüleceksem, o kurşunlara çekinmeden göğsümü gereceğim. Üstadım Bediüzzaman için hançerlerle parçalanırsam etrafa sıçrayacak kanlarımın "Risale-i Nur, Risale-i Nur!.." yazmasını Rabbimden niyaz ediyorum.

Muhterem Heyet-i Hâkime,

Risale-i Nur tahsili, hakikaten harika ve orijinaldir, emsâlsizdir. Herhangi bir tahsilde maddî menfaat ve bir mevki gaye edinilerek o tahsile devam edilir. Dersler ekseriyetle maddiyat ve şöhrete erişebilmek için, belki de zoraki okunur. Risale-i Nur'un organize edilmemiş serbest bir üniversiteye benzeyen tahsiline eserleri okumak suretiyle devam edenler ise, Kur'ân ve imana hizmet etmekten başka herhangi dünyevî bir maksat taşımıyorlar.

Böyle olduğu hâlde ilmî, imanî ve ciddî eserler olan Risale-i Nur, o kadar büyük bir şevk ve aşkla ve o kadar sonsuz bir hazla okunuyor ki; sadık okuyucularını defalarca okumak gibi kuvvetli bir arzuya sahip ediyor. Risale-i Nur'u yazıp okuyanlar, mahkeme kapılarında hayatları tehlikeye düştüğü hâlde, bu harika eserleri okuduklarını itiraf ve okuyacaklarını ilân ediyorlar. İdam kararı verileceğini bilseler dahi bu sebatlarını izhar etmekten çekinmiyorlar. İşte Risale-i Nur'un bir çok harikalarından şu hususiyeti, sizlere şu kanaati veriyor: İtiraf edenler acaba canlarını yolda mı buldular? Demek Risale-i Nur'da ve Bediüzzaman'da öyle yüksek bir hakikat var ki ve bunlarda zararlı bir şey yokmuş ki, inkâr etmediler…

Tahsildeki talebeler, otorite ve disiplinle idare edilerek okutturulur. Bediüzzaman ise hiçbir kimseyi Risale-i Nur'a mecbur etmemiş. Fakat yüz binlerle okuyucunun çoğu onu görmeden, ona sarsılmaz ve kopmaz bir bağla talebe olarak Risale-i Nur'dan derslerini alıyorlar. İşte böyle hârikulâde bir tedris, yakın ve uzak tarihin hiçbir medresesinde görülmemiştir, hiçbir üniversitede rastlanmamıştır.

Sayın savcı, "Bediüzzaman'a olan hürmetin şekli diğer müfessirlerde görülemiyor." dedi.

Doğrudur… Hürmet ve tâzim, büyüklük ve kemâlâtın derecesine.. minnet ve şükran da elde edilen istifadenin miktarına göre olduğuna nazaran, Bediüzzaman'ın eserlerinden azîm faydalar elde ediliyor ki, ona olan tâzim ve minnettarlıklar da görülmemiş bir şekilde oluyor.

Yirminci asrın en büyük bir İslâm mütefekkiri ve müellifi olan Bediüzzaman'ı komünist ve masonlar bizlere, bilhassa gençliğimize tanıtmamaya çalışmışlardır. Fakat uyanık Türk-islâm milleti ve gençliği, o din kahramanı üstadı tanımış, istifade etmiş ve ettirmiştir. İşte bunun içindir ki; Bediüzzaman'a karşı olan fevkalâde bağlılık ve itimat sarsılmayacaktır.

Risale-i Nur'daki âyetler, Kur'ân-ı Hakîm'in en büyük mucizesi olan hususiyetleri kaybettirilmeden, büyük bir sanat ve maharetle Türkçe'mize tefsir edildiği için; Risale-i Nur'u kadın, erkek, memur ve esnaf, âlim ve feylesof gibi her türlü halk tabakası okuyup anlayabiliyor. Kendi istidatları nisbetinde gördükleri istifadeler karşısında ona bir kat daha sarılıyorlar. Liseliler, üniversiteliler, profesörler, doçentler, feylesoflar okuyorlar. Bu münevver sınıflar fevkalâde istifade ettikleri gibi; Risale-i Nur'un hârikulâdeliğini ve telif sanatındaki üstünlüğünü tasdik edip hayretler içerisinde bütün külliyâtı okumak iştiyakına sahip oluyorlar.

Bediüzzaman'ı ve Risale-i Nur'u her yeni tanıyan müdrik ve takdirkâr kimseler, daha evvel tanımadıklarına binler teessüf edip, kaybettikleri zamanları telafi edebilmek için müsait vakitlerini boşa sarfetmeyerek, beş dakikalık bir zamana dahi ehemmiyet verip, geceli gündüzlü Risale-i Nur'a çalışmaya başlıyorlar. Bu rağbet ve şiddetli alâka; hiçbir psikolog, sosyolog ve feylesofun eserinde görülmemiştir. Onlardan ancak tahsilli kimseler istifade edebilmişlerdir. Bir ortaokul çocuğu veya okumasını bilen bir kadın, büyük bir feylesofun eserini okuduğu zaman istifade edememiştir. Fakat Risale-i Nur'dan herkes derecesine göre istifade etmektedir. Bunun için, sizlerin Bediüzzaman ve Risale-i Nur şâkirtlerine vereceğiniz beraat kararını bütün bir millet bekleşiyor. Eğer Said Nursî, talebelerine musibet zamanında sabır ve tahammül ve îtidal telkin etmemiş olsa idi; gönüllü alay kumandanı olarak harbe iştirak ettiği zaman topladığı talebeleri gibi hürmetkâr olan binler Risale-i Nur şâkirtleri, Afyon tepelerine kuracakları çadırlar içerisinde, Afyon Ağırceza Mahkemesi'nin beraat kararını bekleyeceklerdi.

Said Nursî ve Risale-i Nur şâkirtlerinin çalışmalarını, kanun çerçevesine alınıp gizli cemiyet olduğu isbat edilemiyor. Neden isbat edilemiyor? Acaba vukûflu bir adliyeci olmakla baş müddeiumumîliğe kadar yükselen bir şahıs, bu isbatı kanunla yapmaktan âciz midir? Hayır, katiyen âciz değildir. Ortada gizli bir cemiyet diyecek bir teşkilat yoktur. Ve onun için cemiyetçilik isbat edilemiyor…

Savcının evvelen "Nur talebeleri, bir cemiyet değildir." diye kanun dairesindeki tam görüş ve isabetle verdiği hükmü, biraz sonra her nedense "cemiyettir" diye iddia etmesi, bir tenâkuzdur; elbette hükümsüzdür. Heyet-i Hâkimenin gayet açık olan bu hakikati idrak ederek "Gizli cemiyet yoktur." diye karar vereceğinden emin bulunmaktayız.

Sayın Hâkimler,

Teessür ve ızdırap karşısında kalbden bir parça kopsa idi; "bir genç dinsiz olmuş" haberi karşısında o kalbin atom zerrâtı adedince paramparça olması lâzım gelir.

İşte sizin vereceğiniz beraat kararı; İslâm gençliğinin, İslâm dünyasının bu dehşetli âfetten tesirli bir şekilde kurtulmasına sebep olacaktır. Ve beni, Bediüzzaman ve onun eserlerine kopmaz bir bağla bağlayan sâikten biri de budur.

Risale-i Nur'un serbestiyetine vereceğiniz beraat kararı, bütün Türk Gençliğini ve bütün müslümanları dinsizlik fecaatinden kurtaracaktır. Zira yüksek hakikatler hazinesi olan Risale-i Nur, hiç şeksiz ve şüphesiz elbette bir gün olup bütün dünya âleminde tanınacaktır.

Bu itibarla sizler insanlığın takdirine mazhar olacaksınız. Sizin vereceğiniz beraat kararı, hâl ve istikbalde nesilleri minnettar ve müteşekkir edecek.. ve Risale-i Nur okunup azîm faydalara nâil olundukça takdirle yâdedileceksiniz.

Sakın zannetmeyiniz ki, samimî olarak söylediğim bu sözlerimle riyâkârlık yapılıyor. Aslâ ve katiyen! Çünkü Bediüzzaman'ın mahkemesinde hiçbir kimseden korkmuyorum, çekinmiyorum.

Yalnız pek kısa olarak müsaadenizle şu kadarcık arz ediyorum ki: Savcı, bu mübarek vatanda masonluk, komünistliği fevkalâde faikiyetle önlemek çaresi olan ve önlemekte olan Risale-i Nur'a ve müellifine ve okuyucularına öyle şenî ithamlarda bulunmakta devam eder ve o tamamen hatalı ithamlarından vazgeçmezse, hissiyata kapılarak aleyhtarlık ederse; komünistlik ve farmasonluğu desteklemiş olur ve ithamlara hakikî hedef olan muzır dinsizlerin türemesine yardım etmiş olur.

Temyiz Mahkemesi Lâyihasından Bir Parçadır

Dinsiz komitelerin neşriyatlarının vesvese ve şüpheleri neticesinde yıkılan imanları, Risale-i Nur eserleri isbatçılıkla îmar ediyor. İşte gençliğimizin Risale-i Nur'a elektriklenmiş gibi sarılmalarının en ince sır ve hikmetlerinden bir tanesi de budur:

Senelerden beri ferâgat-i nefisle ve eşsiz bir fedakârlıkla ihtiyar, hasta ve fevkalâde ihtimama muhtaç bir çağda gizli düşmanları olan komünist ve masonların ve bunlara aldananların çeşitli işkencelerine karşı, tahammülün fevkinde sabrı ile Bediüzzaman Said Nursî, din aleyhindeki birçok sinsi plânları hakikatbîn nazarıyla, realist görüşüyle fark etmiş; dehşetli, dessâsâne ve perdeli olan bu plânları akîm bırakacak imanî eserleri telif etmiştir.

Fakat ne hazin ve acıklı ve binler teessüflere şâyeste bir vaziyettir ki; bu İslâmiyet kahramanı ve hârikulâde büyük zât, yirmi beş senedir hapislerde, zindanlarda, tecrid-i mutlaklarda imha edilmeye çalışılmaktadır.

Komünistlerin ihânetiyle meydana gelen evhamın îcab ve neticesi olan garazkârlıklarla Risale-i Nur müellifi cezalandırılsa dahi, Risale-i Nur eserleri yine büyük bir iştiyak ve gittikçe artan bir alâka ile okunmakta devam edecektir.

Birinci ve en kuvvetli delili şudur ki; yeni harf ile teksir edilebilen Asâ-yı Mûsâ eserini okuyan gençler, Kur'ân harfleri ile yazılmış mütebâki eserleri de okuyabilmek için kısa bir zamanda o yazıyı da öğreniyorlar. Bu şekilde birçok ilimlerin öğrenilmesine engel olan ve dinden, imandan çıkarmak için telif edilen eserleri okumaya mecbur eden Kur'ân hattını bilmemek gibi büyük bir seddi de yıkmış oluyorlar.

Bir milletin gençliği ne zaman Kur'ân ve ondan lemeân eden ilimlerle techiz ve tahkim edilmiş ise, o vakit o millet terakki ve teâli etmeye başlamıştır. Gençlik, iman ve İslâmiyet ihtiyacıyla yanan ruhlarını Kur'ân tefsiri Risale-i Nur'un füyuzât ve envârıyla doldurmaya başlamıştır. Böylelikle tahkikî bir imana sahip olacak gençliğimiz; dinsizliğe, komünistliğe karşı mücadele edip vatanlarını İslâm düşmanlarına asla sattırmayacaklardır. Bunun için, eğer komünistler mürekkep ve kâğıdı yok etmek imkânını da bulsalar, benim gibi birçok gençler ve büyükler, fedai olup hakikat hazinesi olan Risale-i Nur'un neşri için, mümkün olsa derimizi kâğıt, kanımızı mürekkep yaptıracağız. Evet, evet, evet.. binler defa evet!..

Savcı iddianâmesinde diyor ki; "Said Nursî eserleriyle üniversite gençlerini zehirlemiştir." Biz de buna mukabil deriz ki; *"Eğer Risale-i Nur bir zehir ise; bizim bu zehirlere tonlarla, binlerce kilo ihtiyacımız vardır. Eğer çoklukla olduğu yeri biliyorsa, bize tayyarelerle sevketsin."*

Biz Risale-i Nur talebeleri, iman ve İslâmiyet hizmeti uğrunda zalimlerin zulmüne maruz kaldığımız vakit, hapishâne köşelerinde veya darağaçlarında ölmeyi, istirahat döşeğindeki ölüme tercih ederiz. Görünüşü hürriyet, hakikati istibdad-ı mutlak olan bir esaret içinde yaşamaktansa, hizmet-i Kur'âniyemizden dolayı zulmen atıldığımız hapishânede şehit olmayı büyük bir lütf-u ilâhî biliriz.

Afyon Hapsinde mevkuf, Konyalı
Zübeyir Gündüzalp

Not: Bu müdâfaa ve temyiz lâyihası Temyiz Mahkemesi'ne gönderildikten sonra, Temyiz Reisliği Zübeyir'in hapisten tahliyesi için telgrafla emir vermiştir.

Mustafa Sungur'un Müdâfaasıdır

Afyon Ağırceza Mahkemesi'ne,

İddia makamı, benim de Nurcular cemiyetine dâhil olup halkı hükûmet aleyhine teşvik ettiğim iddiasıyla cezalandırılmamı istiyor.

Evvelâ: Nurcular cemiyeti diye bir cemiyet yoktur. Ve ben böyle bir cemiyete mensup değilim. Ben bin üç yüz elli seneden beri her asırda üç yüz elli milyon mensupları bulunan.. ve kâinatın medar-ı iftiharı olan Hazreti Muhammed *(aleyhissalâtü vesselâm)*'ın kurduğu muazzam ve nurâni ve bütün insanlık için ebedî saadet ve selâmeti müjdeleyen.. kudsî ve ilâhî İslâmiyet cemiyetine mensubum. Elhamdülillâh onun evâmir-i kudsiyesine de bütün kuvvetimle itaat etmeye azmetmişim.

Talebeliği, hakkımda bir suç sayılan Risale-i Nur ise, bana dinî ve imanî vazifelerimi öğreten.. ve İslâmiyet'in en yüce ve en mukaddes bir din ve beşerin yegâne medar-ı saadeti olduğunu.. ve Kur'ân ise bütün varlıkların sahibi, her yerde hâzır, nâzır; zerrelerden yıldızlara, güneşlere kadar bütün mevcudât idare-i ezeliyesinde bulunan Zât-ı Zülcelâl'in bir emr-i ilâhîsi.. ezel ve

ebed ve bütün hâdisât, ihata-yı nazarında bir eser-i mucizânesi.. ve Kur'ân, bütün kitapların fevkinde kırk vecihle mucize ve saadet-i ebediyeyi nev-i beşere müjdelemesiyle müştâkları ebediyen kendine minnettar kılan bir Şems-i Sermedî'nin bir mükâleme-i ezeliyesi.. ve Resûl-i Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselâm)* Hâlık-ı kâinat tarafından gönderilmiş, bütün hâl ve ahvâliyle bütün insanların en ekmeli, en sadık ve en yücesi ve kemâlâtça en yükseği ve getirdiği İslâmiyet nuruyla insanlara en büyük müjdeyi ve en kudsî teselliyi bahşeden ve on dört asrı ve beşerin beşten birisini saltanat-ı mâneviyesinde idare eden ve bin üç yüz yıldan beri gelen bütün ümmetin kazandığı sevabın bir misli onun defter-i hasenâtına geçen ve kâinatın sebeb-i vücudu, habibullah olduğunu.. hem âhiret, cennet ve cehennemin katiyen hak ve muhakkak olduğunu harika burhanlarla ve parlak hüccetlerle isbat eden bir mucize-i Kur'ân'dır.

Risale-i Nur ise, kelime ve cümleleriyle nur-u Kur'ân'dan ve nur-u Muhammedî'den *(aleyhissalâtü vesselâm)* gelen ezelî ve ebedî bir Nur olduğuna şehâdet ediyor. O da Kur'ân'a mensubiyeti ve has bir tefsiri cihetiyle ve bu itibarla semâvîdir, arşîdir.

İşte halkı hükûmet aleyhine teşvik edici zannedilen Risale-i Nur, bütün Sözler'i bütün Lem'a ve Şuâ'ları ve bütün Mektubatıyla hakâik-i ilâhiye ve desâtir-i İslâmiye'yi ve esrar-ı Kur'âniye'yi ders veriyor. Acaba böyle muhterem ve çok yüksek ve ahlâk ve fazileti ve hakâik-i imaniyeyi kat'î ders veren Risale-i Nur'u okumak.. ve onun ebedî saadetler bahşeden yazılarını istinsah etmek.. veya bir müminin istifadesi için iman cihetinde ona hizmet etmek, bir suç mudur? Halkı hükûmet aleyhine teşvik midir? Ve böyle mübarek ve muazzam bir eserin müellifi ve kemâlât-ı insaniyenin zirve-i bâlâsında, en yüksek bir mertebe-i iman ve ahlâk ve faziletle mücehhez bir Nur abidesini ziyaret ve bu asırda iyilik ve doğrulukla ve sarsılmaz iman ve itikatlarıyla İslâmiyet şerefini ve Kur'ân'ın hakâikini koruyan ve yükselten ve Allah'ın rızasını kazanmaktan başka gayeleri olmayan Risale-i Nur talebeleriyle iman ve Kur'ân yolunda kardeşlik peydâ etmek, bir cemiyet kurmak mıdır? Acaba hangi temiz ve âdil vicdanlar buna ceza verebilir?..

Sayın Hâkimler,

Hakkaniyeti, en yüksek âlimler tarafından tasdik edilen ve en yüksek bir mertebe-i imanî ve aşk-ı İslâmî kazandıran Risale-i Nur, hiç şüphe yoktur ki;

onun bütün Sözler'i ve Lem'a ve Şuâ'ları, Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan'ın birer nurâni tefsiridirler. Mânevî hastalıkları ve mânevî karanlıkları izale eden gayet parlak birer güneştirler. Risale-i Nur'un müellifliğiyle tavzif edilen üstadımızın iman ve Kur'ân yolunda geçen ve her türlü zorluk ve sıkıntılara göğüs gererek Kur'ân hakikatlerini neşrile bu asırdaki, hususan bu mübarek milletin evlâtlarını komünistlik ve her türlü dinsizliğin dehşetli hücumundan kurtarmaya çalışan, temiz ve pürüzsüz hayatının şehâdetiyle O, bu zamanda bu kudsî vazife ile tavzif edilmiş. O, bize –hâşâ– bozgunculuk ve ahlâksızlık dersini vermiyor. Belki O, bize nev-i beşer dünyasının en büyük dâvâsı ve en mühim meselesi olan imanı kurtarmak dersini veriyor. Yirmi beş, otuz seneden beri yüz binlerle ehl-i imanın Risale-i Nur'la imanlarının kurtulmasına çalışması, bilhassa benim gibi İslâmiyet'ten haberi olmayan bîçârelere en büyük saadet.. ve hayatın gayesi olan imanı ders vermesiyle elbette ve elbette O, bize bir lütf-u ilâhîdir. O'nun kudsî hizmet-i imaniye ve vazife-i diniyesini inkârla, bütün bütün hak ve hakikatin aksine O'nu hayat-ı içtimaiyeye zararlı görenlere deriz:

Eğer iman ile Allah'a bağlanmak.. ve dinin evâmirine itaat ederek ahlâksızlık ve imansızlık gibi korkunç âfetlerden insanları kurtarmak.. ve İslâmiyet'in dâimî saadetiyle onu mesûd etmek, bir cürüm ise; o vakit hayat-ı içtimaiye için zararlıdır denilebilir. Yoksa en büyük bir iftiradır ve katiyen affedilmez bir cürümdür.

Risale-i Nur'un hedefi dünya değil; dâimî âhiret saadeti ve bütün hayat-ı dünyeviyedeki hüsn ü cemâl onun cilve-i cemâlinin bir nevi gölgesi ve bütün cennet bütün letâifiyle bir lem'a-yı muhabbeti olan bir Dâim-i Bâki'nin, bir Rahîm-i Zülcemâl'in rızasıdır.

Böyle ilâhî ve kudsî ve çok yüce bir gaye varken; süflî ve günahlı ve neticesiz, halkı hükûmet aleyhine teşvik gibi fâniliklerden Risale-i Nur'u binler defa tenzih eyleriz. Ve bizim imanî çalışmalarımızı ve dinî bilgiler öğrenmemizi istemeyen, bu şekil iftiralarla bizi ezmeye çalışanların şerlerinden Allah'a sığınıyoruz.

Sayın Hâkimler,

Otuz üç âyât-ı kerîmenin işârâtı ve İmam Ali (radiyallâhu anh) ve Gavs-ı Âzam'ın (radiyallâhu anh) ve yüzlerle ehl-i tahkikin takdirkârâne beyanatıyla bir nur-u Kur'ân olduğu ve ona yapışanların inşaallah imanlarını kurtaracakları kat'î tahakkuk eden Risale-i Nur, katiyen söndürülemez, kaybedilemez!..

Buna misal, yirmi beş seneden beri onu imha etmek gayesiyle yapılan hücumlar, bilakis onun fevkalâde yayılmasına ve parlamasına vesile oldu. Çünkü onun sahibi, ezelden ebede kadar her şey kudret-i ezelîsinde ve emrinde olan bir Sultan-ı Zülcelâl'dir. Çünkü onun hakâikleri, Kur'ân'ın hakikatleridir ve Cenâb-ı Hakk'ın hıfz ve inâyetiyle daima parlayacaktır inşaallah...

Sayın Hâkimler,

İman ve İslâmiyet'i en yüksek bir sevgi ve iştiyakla öğreten.. ve rızâ-yı ilâhîden başka bir hedef ve maksat tanımayan.. ve bu asırda Kur'ân'ın bir mucize-i kübrâsı ve tefsir-i nuranîsi olduğu kat'î tahakkuk eden Risale-i Nur'u okumak ve yazmak ve onun hakâik-i imaniyeyi ders veren risalelerini mümin kardeşlerine vermek bir suç ise.. ve dinin evâmir-i kudsiyesinden olan râbıta-yı diniye ve uhuvvet-i İslâmiye ve Allah sevgisi uğrunda iman ve Kur'ân yolunda birleşmek gibi mukaddes ve ilâhî ve uhrevî kardeşlik bir cemiyet ise; böyle mübarek bir cemiyete mensup olmak, benim için büyük bir saadettir. Ve her türlü taltif ve nişanların üstünde bir bahtiyarlıktır. Böyle bir saadet ve bahtiyarlığı kazandıran Risale-i Nur'un talebesi olmak gibi büyük bir lütfu, benim gibi bir bîçâreye nasip eden Allah'a hadsiz şükürler olsun. Son sözüm:

حَسْبُنَا اللهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ[1]

حَسْبِيَ اللهُ لَآ إِلٰهَ إِلَّا هُوَ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَهُوَ رَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ[2]

'dir.

Muallim
Mustafa Sungur

Mustafa Sungur'un Temyiz Lâyihasıdır

1– Ağırceza Mahkemesi, Nur Risaleleri'ni okuduğumu ve yazdığımı ve muhtaç bir mümin kardeşime vererek istifadesine çalıştığımı, "Halkı, hükûmet aleyhine teşvik ediyor." diye hakkımda bir suç saymış. Hâlbuki ben itiraznâmemde bu ithama karşı dedim:

---

1 "Allah bize yeter. O ne güzel vekildir!" (Âl-i İmran sûresi, 3/173).

2 "Bana (yardımcı ve destekçi olarak) Allah kâfidir. O'ndan başka hiçbir ilâh yoktur. Ben O'na dayandım, O'na güvendim ve O, (bütün kâinatın, bütün varlıkların idare merkezi olan) Büyük Arş'ın Rabbi, (bütün kâinatın mutlak Sultanı, bütün varlıkların yegâne sığınağı, besleyip yaşatanı, koruyup gözetenidir)." (Tevbe sûresi, 9/129)

"Halkı hükûmet aleyhine teşvik edici zannedilen Risale-i Nur, Kur'ân'ın hakikî bir tefsiridir. O, bütün eczalarıyla hakâik-i imaniyeyi ders verip, okuyan ve yazanlara en büyük saadeti bahşediyor. Onun hedefi, halkı hükûmet aleyhine teşvik gibi serserilerin, bozguncu ahlâksızların gittikleri fânilikler değil; belki bütün saadet ve bahtiyarlığın en yüce mertebesi olan Allah'ın rızasıdır. Ben, bana en büyük fazilet, en tatlı nimet olan imanı kazandıran Risale-i Nur'u okuduğum ve yazdığım ve onun en güzide bir talebesi ve âciz bir hizmetkârı olduğumdan dolayı iftihar ediyorum. Ve Risale-i Nur'un talebeliğini, hakkımda pek büyük bir ihsan-ı ilâhî bilip lâyık olmadığım bu nimet-i azîmeyi benim gibi bir bîçâreye nasip eden Rabbime daima şükrediyorum." dediğim hâlde, kanuna ve delile dayanmayarak benim iman ve İslâmiyet'e karşı bağlanmamı bir cürüm bilerek bütün bütün hak ve hakikatin aksine olarak cezalandırıldım.

2– Ben şahidim ki; ben Kastamonu Gölköy Enstitüsü'nde okurken bazı muallimler tarafından bize dinsizlik dersi verilmişti. Hâşâ, Hazreti Kur'ân'ı Hazreti Peygamber'in yazdığını.. ve İslâmiyet'in artık mülgâ olunacağını.. medeniyetin ilerlediğini, bu asırda Kur'ân'a ittibâ etmek büyük bir hata ve gerilik olduğunu.. –hatta bir gün bir muallimin yaptığı gibi– İslâmlar namaz kıldıkları ve âhireti düşündükleri için daima muzdarib bir hâlde, ömürleri elem içinde geçtiğini ve İslâm câmilerinde daima bir ölgünlük havası estiğini; Hıristiyanların kiliselerinde ise daima neşe ve canlı hayat bulunduğunu ve Hıristiyanlar çalgı vesâire gibi eğlencelerle hayatın tadını alıp ömürlerini neşe içinde geçirdiklerini söylüyorlar.. kalblerimizdeki iman ve İslâmiyet bağlarını koparmaya ve onun yerinde inkâr ve küfür yerleştirmeye çalışıyorlardı…

İşte böyle zehirli fikirlerle aşılanmış ve böyle tehlikeli muzır dinsizlerin dersleriyle mâneviyatı öldürülmek istenmiş ve hatta o muzır fikirlere kapılarak ve –hâşâ– inanarak etrafına neşretmeye başlamış bir bîçâre insanın, birdenbire Risale-i Nur gibi Kur'ân'ın feyzinden fışkıran.. iman ve İslâmiyet hakikatlerini gayet parlak burhanlar ve harika deliller ile isbat eden.. ve Din-i İslâm'ın daima insanların saadet ve selâmetine vesile, sönmez ve söndürülmez bir mânevî güneş olduğunu izah eden eşsiz bir Nur-u Kur'ân'ın birkaç risalesini okumakla bütün o zehirli fikirlerini atıp imanı elde ederek duyduğu sonsuz sevinç ve bahtiyarlığı, telif ettiği mübarek Nur Risaleleri'yle ona kazandıran müşfik ve vefakâr ve hakikî kahraman Üstad Bediüzzaman Hazretleri'ne arz etmesi.. eski gaflet ve dalâlet hayatından kurtulup, iman ve nura kavuştuğunu ve hakikî imanı kazandıran Risale-i Nur'un bu asrın bütün insanları için

bir şems-i hidayet ve vesile-i saadet ve onun müellifliğiyle tavzif edilen üstad-ı muhteremin bu pek büyük ve yüce imanî hizmetiyle onun bu beşeriyete, hususan ehl-i imana bir lütf-u ilâhî olduğunu hayranlıkla arz etmesi.. ve yukarıda da arz edildiği vechile Kur'ân ve İslâmiyet aleyhindeki dehşetli ve kahhâr tecavüzleriyle bu kahraman İslâm milletinin evlâtlarını dinsizliğe teşvik edip milyonlarla insanların bağlandığı kudsî ve ilâhî İslâmiyet esaslarını yıkmaya ve o milyonlarla insanların ebedî saadetlerini mahvetmeye çalışanları, "Gizli Süfyan komitesinin yıkıcılığı ve eziciliği" diye vasıflandırarak onlara ve onların bu alçak ve kahhâr ve zâlimâne tahriplerini ve yıkıcılıklarını alkışlayan divanelere, "Binler teessüf ve nefretlerle yazıklar olsun!" demesi.. ve imanında şüpheye düşmüş eski ders arkadaşlarına, "Gelin, hepimiz bu hevâî ve nefsî arzulardan vazgeçelim. Hakâik-i Kur'âniye'nin önünde diz çökelim. Ve bu asrın rehber-i saadeti olan Nur medresesine koşalım. Aylarca ve yıllarca alkışlayıp durduğumuz o yalancı sefillerden ve onların hakikat diye gösterdikleri yalanlardan vazgeçip Bediüzzaman Said Nursî'nin derslerine gönül bağlayıp onu üstad edinelim, zulmetten nura dönelim." diye hitab etmesi, acaba imanından aldığı sevinç ve Kur'ân ve İslâmiyet sevgisinden ve bağlılığından ve milletini pek çok sevip herkesin tahkikî imanı kazanarak sonsuz bir saadete nâil olmalarını arzu etmesinden değil midir?

Acaba Allah'a intisap edip İslâmiyet'in en âlî bir din ve fazilet ve saadet müjdecisi olduğunu ilân etmek bir cürüm müdür? Kur'ân ve İslâmiyet aleyhinde her taraftan yıkıcı ve kahhâr taarruzların başladığı.. ve Hazreti Kur'ân'a ve Hazreti Muhammed *(aleyhissalâtü vesselâm)*'a iftiralarla o zâtın çok âlî ve çok kudsî kıymet ve varlıkları çürütülmek istenildiği.. buna mukabil, dinsizliği ve ilhadı ve ahlâksızlığı telkin eden kitapların ve Allah'a âsi ve İslâmiyet'e hücum eden fâni ve kıymetsiz bedbahtların saygılar ile anıldığı.. ve bid'akâr ve gayr-i meşrû hâllerin alkışlandığı zamanda, Hazreti Kur'ân ve Hazreti Muhammed *(aleyhissalâtü vesselâm)*'ın yüceliklerini, hakkaniyet ve kudsiyetlerini; hem Allah'ın varlığını ve bu kâinat bütün mevcudâtıyla ve bütün âzâ ve cihâzâtıyla Hâlık'ının vücûb-u vücûduna ve vahdâniyetine şehâdet ettiğini.. ve insan akıl ve fikir cihetiyle ve esmâ-yı ilâhiyeye en ziyade aynadar bulunmasıyla sâir mahlûkata bir nevi sultan hükmünde olduğu.. insan eğer iman ve ubûdiyetle Allah'a intisap etse, dalâlet ve sefâhetten ve büyük günahlardan korunsa, mevcudâtın üstünde âlâ-yı illiyyîne lâyık ve ebedî cennet ve saadete mazhar bir muhterem misafir.. ve eğer şirk ve isyanla veya gaflet ve dalâletle Hâlık'ına küfretse, o zaman hayvandan daha aşağı ve esfel-i sâfilîne düşerek

ebedî cehenneme müstehak ve sonsuz azap ve işkencelere lâyık bir bedbaht olduğunu.. ve Kur'ân'ın daima değişmez ve onun hüküm ve emirleri tebeddül etmez ve edilemez bir Hak kelâmı.. ve İslâmiyet'in daima en yüksek bir medeniyette bulunduğunu.. ve beşeriyetin hakikî ve dâimî saadeti ancak ve ancak evâmir-i Kur'âniye'ye ittibâ ve intisapla mümkün olacağını, açık ve kat'î olarak izah ve isbat eden Risale-i Nur'un kudsiyetini ve yüceliğini ve o mucize-i Kur'ân'ın bir nur-u ilâhî ve bir ihsan-ı rabbânî olduğunu, iman ve ilân etmek bir cürüm müdür?

Fâni, beş-on dakikalık gayr-i meşrû zevkler için yazılmış roman ve efsaneler ve İslâmiyet'in aleyhinde –ve okunması memleket ve milletin selâmeti bakımından gayet tehlikeli, muzır– kitapların neşredilmesi.. ve onların medih ve tavsiye edilmesi, bir suç sayılmıyor da; yüz milyonlarla insan onda gitmiş ve hakikî olan saadete ulaşmış İslâmiyet güneşinin tarifçisi ve tavsiyecisi ve hakâik-i imaniyenin müjdecisi olan Risale-i Nur'u okumak ve yazmak, medh ü senâsına kâdir olamadığımız yüksek mezâyâsını tavsiye etmemiz bir suç sayılıyor. Acaba kalbinde zerre kadar imanı olan ve memleket ve milletin selâmetini arzu eden bir insan, bunu suç sayabilir mi?

Sayın Yargıtay Hâkimleri,

Sizin yüksek huzurunuza arz edilen bu dâvâ, doğrudan doğruya iman ve Kur'ân dâvâsıdır. Milyonlarla insanların ebedî saadet ve kurtuluşu dâvâsıdır. Bu azîm dâvâ ile başta Resûl-i Ekrem (aleyhissalâtü vesselâm), bütün enbiyâ (aleyhimüsselâm) ve bütün evliya ve hadsiz ehl-i hakikat ve imanla dâr-ı bekâya gitmiş bütün ecdatlarımız mânen alâkadardırlar.

O milyonlar ehl-i hakikatin selâm ve sevgilerini, dua ve şefaatlerini kazanmak fırsatı şimdi elinizdedir. Risale-i Nur denilen âlî hakikat önünüzdedir. Onun gayesi dünyevî ve fâni ve süflî makamlar mıdır? Yoksa en büyük saadet ve âlî sevinç ve en yüce bahtiyarlık olan Allah'ın rızasını kazanmak mıdır? Ve onun bütün sözleri, insanları ahlâksızlığa mı teşvik ediyor? Yoksa imanla onları mücehhez kılıp yüksek ahlâk ve fazilete mi kavuşturuyor?

Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan'ın i'câz-ı mânevîsinden fışkıran ve bir nur-u ilâhî olan Risale-i Nur önünüzdedir. Madem imanı kazanmak ve iman ile bu dünyadan dâr-ı saadet-i bâkîye gidebilmek insanların her meselesinden üstün en büyük dâvâsıdır. Ve madem Risale-i Nur, Kur'ân'ın feyziyle hakâik-i imaniyeyi ders verip; yüz binlerle onu okuyup yazanların kat'î şehâdetiyle ve bir çok âyât-ı Kur'âniye ve ehâdis-i Muhammediye *(aleyhissalâtü vesselâm)* kudsî

beyanatı ve İmam Ali *(radiyallâhu anh)* ve Gavs-ı Geylanî *(radiyallâhu anh)* misillü birçok ehl-i velayetin takdirkârâne tavsiyeleriyle Risale-i Nur, o dâvâyı kat'î kazandırıyor. Elbette ve elbette sizler yüksek adalet ve hakikat-perverliğinizle, her türlü fâni endişelerin fevkinde yüksek hakperestliğinizle Risale-i Nur'un o hakkanî ve Kur'ânî çehresini ve hakikî kıymetini takdir ile görüp anlayacaksınız. Ve Risale-i Nur'un talebelerinin de Cenâb-ı Hakk'ın rızasından başka bir maksat peşinde koşmadıklarını göreceksiniz.

Sayın Yargıtay Hâkimleri,

En yüksek ahlâk ve faziletiyle ve en yüce şefkat ve merhametiyle insanları koyu fikir karanlığından ve dâimî haps-i ebedîden kurtarmaya çalışan.. ve en şiddetli sıkıntı ve işkencelere göğüs gererek Cenâb-ı Hak tarafından tavzif edildiği hakâik-i Kur'âniye'yi neşretmek kudsî vazifesiyle zamanın en yüce mertebe-i kemâline erişen aziz ve âlî üstadımız Bediüzzaman Hazretleri, bütün bütün hak ve adalete aykırı olarak zindanlara atılıyor. Pek ihtiyar ve hasta ve kimsesiz.. en yüksek iman ve ubûdiyetle ve harika zekâ ve ilim ile mücehhez.. ve insanların imanını kurtarmaktan başka bir gayesi bulunmayan yetmiş beş yaşındaki bu mübarek ve hakikî insaniyet-perver üstadın Afyon zindanlarında şiddetli soğuk ve dehşetli sıkıntılar içindeki vaziyet-i elimânesi ciğerleri deliyor ve kalbleri sızlatıyor. Hakikatlere âşık ve meftun olan yüksek adaletinize ve hakikî insaniyet-perverliğinize güvenerek adaletin şefkat ve merhametinin tecellisini bekliyoruz.

Mustafa Sungur

Mehmed Feyzi'nin Müdâfaasıdır

Afyon Ağırceza Mahkemesi'ne,

İddianâme beni üstadım Said Nursî'nin hem sır kâtibi, hem kendisiyle, hem Risale-i Nur'la şiddetli alâkalı, hem çok hizmet ettiğimi bahisle bu hareketimi medar-ı mesuliyet saymış. *Ben de buna karşı, bütün kuvvetimle bu ithamı kabul edip iftihar ediyorum.* Çünkü fıtratımda ilme karşı gayet kuvvetli bir iştiyak var. Bir delili şudur ki; Denizli Hâdisesi'nde menzilim taharri edildiği vakit, beş yüz seksen adet mütenevvî kütüb-ü ilmiye ve Arabiye evimde bulunduğu resmen sabit olmuştur. Benim fakr-ı hâlimle ve gençliğimle ve lisân-ı Arabîde noksaniyetimle beraber bu zamanda binde bir şahısta bulunmayan

bu mütenevvî beş yüz seksen cilt kitabı bana toplattıran fevkalâde bir talebelik şevki ve harika bir aşk-ı ilmîdir.

İşte bu fıtrî istidat ile daima hakikî bir üstad arıyordum. Cenâb-ı Hakk'a hadsiz şükrolsun ki, uzakta aradığımı pek yakında elime verdi. Evet, üstadım olan Said Nursî'nin bütün hayatının gayesi, şevk-i ilimde ve ulûm-u İslâmiye'yi bilmek aşkında geçtiğini bütün hayatı şehâdet ediyor. Hem ben müşâhedâtımla, hem üstadımın matbû tarihçe-i hayatıyla, hem eski talebelerinden aldığım mâlûmatla kat'î bildim ki; bendeki fıtrî aşk-ı ilmî, üstadımda harika bir surette bulunuyor ki, bu zamanda bütün medrese âlimlerinin hilâfına olarak pek harika, tek başıyla medrese talebeliğini muhafaza edip her belaya tahammül etmiş. Hatta ehl-i siyaset, üstadımın bu acîb hâllerini anlamadıkları için hiç alâkası olmayan bir nevi siyasete temas ettirmeye çalışmışlar; hatta hapislere sokmuşlar. Fakat sonra Cenâb-ı Hak, o aşk-ı ilmîyi Kur'ân'ın hakâikine bir anahtar yapmış. Bütün ehl-i ilmi ve feylesofları hayrette bırakan Risale-i Nur meydana çıkmış. Ben de o sırada bütün hayatımda aradığım ve kendi fıtratımda ve fakat pek yüksek bulunan bu üstadı bir ihsan-ı ilâhî olarak Kastamonu'da yanımda buldum. Âhir ömrüme kadar da buna teşekkür ediyorum.

Hem üstadım eskiden beri izzet-i ilmiyeyi muhafaza için, sadaka ve hediye gibi şeyleri kabul etmediği gibi talebelerini de men eder. Kimseye başını eğmez. Hatta harika vaziyetlerinden; harp içinde avcı hattında oturmaya ve sipere girmeye tenezzül etmeyerek izzet-i ilmiyeyi muhafaza ettiği gibi, üç dehşetli kumandana karşı kahramancasına hocalık ve haysiyet-i ilmiyeyi muhafaza için onların hiddetine karşı ehemmiyet vermeyip onları susturdu. *Onun için bu üstadımı, bu millet ve vatanın ve Türk ulemâsının pek büyük şerefini muhafaza etmek için her şeyini feda etmiş bir şahıs bildiğimden, ben de kendime hakikî üstad kabul ettim. Böyle vatan ve millete hakikî fedakâr bir üstadın –farz-ı muhâl olarak– yüz kusuru da olsa nazar-ı müsamaha ile bakıp itiraz etmemek gerektir.*

Bu memleketin vatan-perverleri, meşrûtiyet devrinde.. milliyetçiler ve hamiyet-perverleri, Cumhuriyet'te bu üstadın ilme ettiği fevkalâde hizmeti vatan ve millet nâmına takdir ettiklerine bir numûnesi şudur ki; Câmiü'l-Ezher sisteminde, Medresetü'z-Zehra nâmında Van Vilayeti'nde temeli atılıp eski harb-i umumî münasebetiyle geri kalan şark dârülfünununa İttihad ve Terakki Hükûmeti, on dokuz bin altın lira verdiği gibi; yirmi dört sene evvel Cumhuriyet Hükûmeti de üstadımın dârülfünununa yüz altmış üç meb'usun

tasdikiyle yüz elli bin lira tahsisat verilmesini kabul etmeleridir. Bu yüksek üstadın tek başıyla Câmiü'l-Ezher gibi binler hocaların teşebbüsüyle vücuda gelecek bir medrese-i kübrâyı vücuda getirmeye yakın muvaffak olması gösteriyor ki; vatan-perverler ve milliyet-perverler dahi, medrese ulemâlarıyla beraber bu üstadımı takdir ve tahsin etmeleri lâzım ve elzemdir. Biz de böyle bir üstad elimize geçtiği için her zahmet ve meşakkate tahammüle karar vermişiz. Füyuzât-ı ilmiyesiyle ve yüz otuza varan âsâr-ı kudsiyesinin hakâikiyle beni ilim ve iman yolunda terakki ettiren bu mümtaz allâme-i zamana sonsuz bir varlıkla hürmetim vardır. Bu hürmetim ebede kadar inşaallah gidecektir.

İddia makamının beni suçlandırmak istediği ve aylardan beri tetkikât ve taharriyât neticesinde hakikatine vâsıl olamadığı "Dini ve dinî hissiyatı âlet ederek devletin emniyetini ihlâl edecek bir gizli cemiyet" in ne vücudu var ve ne de böyle bir cemiyetle alâkamız vardır. Yegâne alâkamız, Hükûmet-i Cumhuriye'nin kanunları muvâcehesinde en çetin imtihanlarda, en yüksek ehl-i vukûf heyetler tarafından îcab eden hürmeti görmüş ve salahiyettar mahkemelerde beraat kazanmış Risale-i Nur'lardır. Bu ise, vatana ve millete ihânet değil; doğrudan doğruya vatana ve millete nâfi ilim uğrunda bir çalışmaktır. Bunun haricinde ne bir siyasî maksat ve ne de başka bir garaz yoktur. Binâenaleyh, bu hususta da masumiyet ve samimiyetimiz meydanda olmakla, Denizli Mahkemesi'nde olduğu gibi yüksek mahkeme-i âdilenizden adaletin tecellisiyle beraatimi talep ediyorum.

Afyon Cezaevi'nde mevkuf, Kastamonu'lu
Mehmed Feyzi Pamukçu

Ahmed Feyzi'nin Müdâfaasıdır

Afyon Ağırceza Mahkemesi'ne,

Sayın Hâkimler,

Bir din âlimi ile görüşmek, onun din hakikatlerine ait kitaplarını okumak ve yazmak ve din arkadaşlarının imdadına koşmak üzere dinine ve Kur'ân'ına ve Peygamber'ine *(aleyhissalâtü vesselâm)* hizmet etmek bir müminin vazifesi ve hakkı değil midir? Bizi bu hizmet-i diniyeden men eden bir kanun maddesi var mıdır? Bazı cihetlerin zamanımızdaki küfrî ve gayr-i ahlâkî cereyanları tenkit etmesi, bir suç mu teşkil ediyor? Biz ne siyasetle, ne idare ile aslâ alâkası

olmayan yalnız dindar, saf halk kitlesiyiz. Bir insana hüsn-ü zan etmek ve kıymet vermek, herkesin şahsî bir kanaatidir. Biz Bediüzzaman'ı, zamanımızın en yüksek din âlimi biliyoruz. Din hakikatlerini aslâ dalkavukluk yapmadan beyan ve ifade eden bir hakikat adamı biliyoruz. Mücâhid adını vermekliğimiz, memleketimizi tehdit eden ahlâksızlık ve imansızlık cereyanlarına karşı Kur'ân'ın sarsılmaz hakikatlerine dayanarak giriştiği müdâfaa ve hizmet-i diniyesinden dolayıdır. Din ve vicdan hürriyetinin hükümran olduğu bir memlekette vicdanî kanaatlerimizden mesul olamayız. Bundan dolayı da kimseye hesap vermeye mecbur değiliz.

Âhirzamanda hadisin haber verdiği şahısların meselesine gelince; bu mevzuları biz kendimiz uydurmadık, bunların aslı dinde mevcuttur. Peygamber *(aleyhissalâtü vesselâm)* bazı hadislerle ümmet-i Muhammediye'nin *(aleyhissalâtü vesselâm)* ömrünün bin beş yüz seneyi pek geçmeyeceğini söylüyor. O zamana kadar da ümmet-i Muhammediye'nin *(aleyhissalâtü vesselâm)* ve dünyanın hayatında mühim tesir yapacak büyük tarih hâdiselerini, "kıyâmet alâmetleri" diye haber veriyor. Bunların şerri üzerine ümmet-i İslâmiyenin nazar-ı dikkatini celbediyor. Gaflet ve cehaletle bu şerlere dûçar olanların ebedî şekâvet ve helâket ile karşılaşacaklarını söylüyorlar. Bunlara dair sayısız dinî burhanlar mevcuttur.

Biz ki, Allah'a ve Resûlüne ve Kur'ân'a inanmışız; şimdi bu imanın ve peygamberin sıdkına olan bu itikadın neticesi olarak kendimizi helâk-i ebedîden kurtarmak için çalışmayalım mı? Etrafımızda olup bitenleri görmeyelim mi?" Acaba bu tehlikeli zaman gelmiş midir? Sakın bu tehlikelere düşen nesil biz olmayalım!" diye bunları mevcut dinî hakikatlere tatbik cihetlerini göstermeyelim mi? Biz de önümüzdeki müsbet delilleri ve vücûd-u ilâhîye bizi sevkeden hakâik-i müberhene ve ilmiyeyi görmeyerek, sırf Avrupa dinsizliğini en büyük lâzıme-i medeniyet ve şiâr-ı irfan add ile dinimizi terk etsek, acaba helâk-i ebedîden bizi kim kurtaracak? Bunu düşünmeyelim mi? Bu zihniyette olan, Kur'ân'dan ve onun hakâikinden üstün bir şey tanımayan bir insan, sırf fâni cezalar korkusuyla kendini ebedî helâke atar mı? Yahut fâni bazı kıymetlere değer verir mi? Allah ve Resûlü'ne ve dinine hizmet vazifesinden vazgeçer mi? İşte bizi Bediüzzaman'a bağlayan hakikî âmiller bunlardır. Başka bir menba-ı dinî var mı ki, biz ruhumuzun bu ezelî ihtiyaçlarını onunla teskin edelim?

Sayın Savcı, bize kütüphâneleri dolduran binlerce Arapça ve bugünün ruhuna tercüman olamayan kitapları tavsiye ediyor. Sayın Savcı ve onun gibi

düşünenler, "Risale-i Nur" nâmı altındaki külliyât-ı ilmiyeyi ve hazine-i hürriyeti ve hakikat-i âliyeyi beğenmeyebilirler, tenkit de edebilirler. Bu kendilerinin bileceği bir iştir. Bizim şu veya bu esere rağbet etmemize ve ona kıymet vermemize karışamazlar. Biz Risale-i Nur'u seviyoruz. Ve onu hakikî ve riyâsız bir din kitabı ve Kur'ân tefsiri biliyoruz. Kıymet ölçüleri ve hükümleri vicdanî bir takdir meselesidir. Buna kimse müdahale edemez.

Evet biz, Risale-i Nur müellifinin velâyetine ve daima ayn-ı hakikat dersi verdiğine kâiliz. Kendisinin kabul etmemesi, bizim bu kanaatimizi sarsmıyor. Ancak bizim kabul ettiğimiz, keramet-i kevniyesinden dolayı değil, Nur'ların dersinde hârikulâde ve ekmel tezahürlerine şahit olduğumuz ve bütün cihan-ı irfana meydan okuyan keramet-i ilmiyesinden dolayıdır. Tahsil hayatı üç aydan başka mevcut olmadığı hâlde, bu kadar feyz-i ilim neşreden.. ve ilminin harikalarıyla en müntehâ mesâil-i ilmiye ve âliyede en yüksek mütefekkirleri dahi hayrette bırakacak bir mantık ulviyeti ibraz eden.. ve hayatının yarısından sonra öğrendiği bir lisanda bu kadar cazibedar bir tarz-ı beyan ve sürükleyici bir hararet izhar eden.. ve gayet feyyaz bir aşk ve heyecan terennüm eden.. ve bir derya-yı iman ve bir hazine-i tevhid ve bir umman-ı hikmet hâlinde coşan bir ikinci Bediüzzaman gösterebilir misiniz?

Fâni zevâhirin âlâyişine ednâ bir meyl ve iltifat göstermeyen.. ve en küçük bir menfaat ve lezzete tenezzül etmeyen.. levs-i fâninin ayağına dolaşan bütün yaltaklanmalarına aslâ kıymet vermeyen.. kimseden bir şey beklemeyen ve dilenmeyen ve kendisine arz edilenleri kabul etmeyen.. iffet ve ismetin en âlî örneklerini yaşatarak sabûrâne, mütehammilâne her nevi mahrumiyetlere göğüs germek suretiyle kendini hakikate ve envâr-ı Kur'âniye'ye ve maârif-i Muhammediye'nin (aleyhissalâtü vesselâm) izharına vakfeden.. ve memleket ve milletin ızdırabatı karşısında pürrahm ü şefkat ağlayan.. kendine yapılan bunca ihânetlere rağmen etrafındakilerin saadetleri için hizmetinden aslâ vazgeçmeyen.. ihtiyarlığına ve bîkesliğine bakmayarak insanları gayyâ-yı cehl ve girdbâd-ı inkârdan kurtarmaya, hasbî ve ilâhî bir cehd ile çalışan ve savaşan fazilet ve nur abidesini, "Üstad" addetmekliğimizi çok mu görüyorsunuz?

Kendisinin bu arz edilen keramet-i ilmiyesiyle beraber, sırf ahlâk ölçülerinin kaybolduğu böyle bir devirde gösterdiği bu misilsiz ferâgat ve istiğnâ ve şaheser-i ismet ve istikâmet dolayısıyla yine bir enmûzec-i

kemâl ve mihrab-ı fazilet olarak tanınmaya ve iktidâ edilmeye şâyândır. İşte biz Bediüzzaman'a ve eserlerine bu gözle bakıyoruz.

Acaba mûmâileyhe sırf imanımızdan neşet eden bu bağlılığımız ve Kur'ân'ın ve beyanat-ı Muhammediye'nin *(aleyhissalâtü vesselâm)* küfür ve ahlâk hakkındaki şiddetli tevbih ve tezyiflerine bu imanımız dolayısıyla iştirakimiz, bizi levs-i fâni addedilen siyasetçi mi yaptı? Yoksa yirmi beş seneden beri din hakikatlerini öğrenemeyen ve helâk-i mutlaka giden soyumuzun bir kısım evlâtlarına, onları helâk-i ebedîden kurtarmak için Allah ve Resûlü'nden, hakikat ve Kur'ân'dan haber vermek onların temiz ruhlarını, masum vicdanlarını ıslah etmeye hiç ifsat denilir mi?

Sayın Hâkimler,

Biz aslâ siyasetçi değiliz. Biz siyaseti, bizim gibi siyaset ehli olmayana binbir çeşit veballer, tehlikeler ve mesuliyetler taşıyan bir meslek biliriz. Fâni zevâhire de zâten kıymet vermeyiz. Dünyaya ancak rızâ-yı ilâhîye bizi götüren hayırlı vechesiyle bakıyoruz. Bu itibarla siyaset peşinde koşmayı ve devlet mefhumu ile mübâreze ithamını şiddetle reddediyoruz. Eğer böyle bir kasd olaydı, yirmi beş seneden beri ednâ bir tezahür olurdu. Evet, bizim menfî bir cephemiz, ahlâksızlığa ve imansızlığa müteveccih bir takbih tarafımız var. Bu sırf imandan ve Kur'ân'ın bu mevzular üzerindeki şiddet-i beyan ve azamet-i tevbihine –bizzarure– iştirakimizden ileri geliyor. Eğer bu esbab-ı mûcibe, samimiyetin ve ihlâsın, hakikat ve safvetin bu tarz-ı beyanı size kanaat vermediyse bize ne şekil isterseniz ceza veriniz. Lâkin unutmayınız ki; bugün altı yüz milyon insanın mensubiyetini taşıdığı Hazreti İsa *(aleyhisselâm)*, zamanının idarecileri tarafından sırf insanlığın saadeti için kalbi çarptığı ve emanet-i tebliği hâmil bulunduğu sebeplerle "âdi bir hırsız gibi" idama mahkûm edilmişti.

Biz, hür söylediğimizden dolayı maruz kalacağımız bu mahkûmiyeti iftiharla karşılayacağız. Ve sadece حَسْبُنَا اللهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ[1] nidasıyla dergah-ı Kâdiu'l-hâcât'a el açacağız.

Afyon Cezaevi'nde Mevkuf, Ortaklar Bucağı'ndan
Ahmed Feyzi Kul

[1] "Allah bize yeter. O ne güzel vekildir!" (Âl-i İmran sûresi, 3/173).

Ceylân'ın Müdâfaasıdır

Afyon Ağırceza Mahkemesi'ne,

Makam-ı iddianın habbeyi kubbe yaparak, iftiharla kabul ettiğim üstadıma ve Risale-i Nur'a hizmetimle beni büyük bir diplomat ve entrikacı bir adam tarzında gösterip Nur'lara gelen mevhum suçta bana büyük bir hisse vermesine mukabil derim ki:

Dinî ve imanî ve ahlâkî eserlerini okumakla, o uğurda hayatımı tereddütsüz feda eder derecesinde istifade ettiğim üstadım Bediüzzaman'la yakından alâkadarım. Fakat bu alâka, makam-ı iddianın dediği gibi, vatana ve millete mazarratlı ve halkı devlet aleyhine teşvik etmek değil; belki hiçbir beşerin kendisini kurtaramayacağı kabrin idam-ı ebedîsinden, kendimi ve benim gibi bu tehlikeli zamanda imanını kurtarmaya, ahlâkını düzeltmeye ve vatana ve millete birer uzv-u nâfi olmaya muhtaç olan din kardeşlerimin imanlarını kurtarmak yolundaki kopmaz ve kopmayacak bir alâkadır.

Kendisinin yakınlarındanım. Dört sene kadar arasıra hizmetini müftehirâne yapmışım. Bu müddet zarfında kendisinin serâpâ faziletinden başka hiçbir şeyine şahit değilim. Onun ağzından bir defa olsun, mehdîliğine ve müceddidliğine dair bir kelime duymadım. Tevazuun kemâlinde olduğuna yüz binleri aşan Nur nüshaları ve onları okumakla imanlarını kurtaran yüz binler hâlis Nur şâkirtleri şahittir. O mübarek üstadım, kendisini bizim gibi "Nur talebesi" olarak görür ve öyle iddia eder. Bunu elinizde bulunan birçok mektuplarında, hususan Asâ-yı Mûsâ Mecmuasının içindeki İhlâs Risalesi'nde kolaylıkla görmek mümkündür. Kendisi *"Bâki ve güneş gibi ve elmas misillü hakikatler, fâni şahıslar üzerine bina edilmez. Ve fâni şahıslar, o kıymettar hakikatlere sahip çıkamazlar."* diye risale ve mektuplarında tekrarla zikrettiği hâlde, o zâtın tefâhuruna hükmetmek ve Mehdîlik ve müceddidlik dâvâ ettiğini iddia etmek, hiçbir akl-ı selimin kârı değildir.

Zira bütün risale ve mektupları, insaf ve dikkatle okursanız; bu muhterem allâme-i zamanın asırlardan beri emsâline tesadüf edilmez bir din âlimi.. ve benzerine rastlanmayacak bir iman kurtarıcısı.. bolşevizmin kızıl kıvılcımlarının saçaklarımızı sarmak istediği bir zamanda vatana ve millete bir ordudan daha çok menfaat ve bereketi bulunan bir vatan-perver olduğuna siz de kanaat-i kat'iye peydâ edersiniz. İşte böyle bir esere ve o eseri telif eden muhterem üstada daha evvelden şâkirt olamadığıma müteessifim.

Muhterem Heyet-i Hâkime,

İşte hadsiz menfaatlerini kendimde tecrübe ettiğim Risale-i Nur'dan, benim gibi vatan evlâtlarının istifadeleri için, resmî bir izinle Eskişehir'de Gençlik Rehberi'ni kudsî bir hizmet-i milliye fikriyle tab' ettirdim. Benim gibi bir bîçârenin, Kur'ân'ın hakikî ve cerhedilmez bir tefsiri olan Risale-i Nur'a ve dolayısıyla imana hizmeti, tebrik ve takdir ile mukabele görmesi lâzım ve teşvike pek muhtaç iken; böyle ağır muamele görmekliğimiz hakikat-i adalete ne kadar muhaliftir, sizlerden soruyoruz. Ve mahkeme-i âdilenizden, ruhumuzun gıdası ve sebeb-i necatımız ve ebedî saadetimizin anahtarı olan Nur Risaleleri'nin serbestiyetine karar vermenizi talep eder; eğer yukarıda bir kısmını zikir ve tâdâd ettiğim vaziyetler, nazarınızda bir cürüm teşkil ediyorsa, vereceğiniz en ağır cezanızı kemâl-i rızâ-yı kalb ile kabul edeceğimi arz ederim.

Afyon Cezaevi'nde Mevkuf, Emirdağ'lı
Ceylân Çalışkan

Mustafa Osman'ın Müdâfaasıdır

Afyon Ağırceza Mahkemesi'ne,

Gizli cemiyet kurmak ve dinî hissiyatı âlet ederek devletin emniyetini bozabilecek hareketlerde bulunmaktan zanlı Bediüzzaman Said Nursî'nin, rejim aleyhindeki mevhum faaliyetine iştirak ettiğim iddia edilerek suç konusu olarak gösterilen meselelere karşı derim ki:

1– Evet, ben de birçok Nur talebeleri gibi hakikî Türklüğe ve İslâmiyet'e yaraşan ve tarihî bir şeref ve faziletimiz olan terbiye-i medeniye-i diniyeyi ve millî bir şiâr olan ahlâk-ı Kur'âniye'yi öğrenerek vatan ve millete faydalı bir uzuv olmak ve yabancı ideolojilerin tesiratından korunarak din ve imanımı muhafaza ve öğrenmek kasdıyla Nur Risaleleri'ni tedarik ederek okumaya başladım.

Ecdadımızın tarihlere şan salıp nâm veren ahlâk ve şerefini pâyimâl eden sefâhet ve rezaletin ve ahlâk-ı seyyienin cemiyet hayatını zehirlediği.. ve kötü ahlâk sahiplerini dahi iğrendirecek derecede sokaklara kadar sardığı.. ve efkâr-ı âmmeyi telâşa düşürdüğü.. ve her sınıf ailenin ocağı başında dedikodu mevzuu olduğu.. ve efkâr-ı âmmenin bir dili mahiyetindeki gazete ve mecmuaların ahlâk zabıtası haberleri şeklinde ve muhtelif mevzulardaki tenkitlerine

sebep olan bu elîm ahvâlin pek süratle genişlediği ve âdeta umumîleşmek istidadını gösterdiği bir devrede düştüğüm ahlâksızlık uçurumundan; dinî, ahlâkî, içtimaî, edebî dersleriyle her müslim okuyucusunu kurtardığı gibi beni de kurtaran Risale-i Nur Külliyâtı'nı okumak.. ve benim bu eserleri okuduğumu bilen ve işiten vatandaşlarımın tehzib-i ahlâk etmek için benden musırrâne istemeleri üzerine onlara risale vermek.. ve dolayısıyla serserileşmiş ve serserileşmek ve vatan ve millete muzır bir hâle gelmek istidadını gösteren fertleri bu risalelerle, bu Nur'ların müessir telkinatlarıyla kurtarıp beşeriyete faydalı birer insan olmalarına hâdim ve vesile olan ve memleketimizde de sirayeti ve salgını görülen ve bütün dünyayı titreten kızıl veba komünizm tehlikesine karşı dinî ve müessir telkinatı bakımından mânevî bir mücâhid olan Bediüzzaman, takdir ve tebcile lâyık, kudsî ve mânevî mücâhedesinin nurlu ve müessir silâhı olan ve yirmi senede yirmi bin ve belki çok fazla adamı vatan ve millete faydalı bir hâle sokmaya vesile olan Nur Risaleleri'ni okutmak, ne derece şahsım için bir suç mevzuu ve müellif-i muhteremi için sebeb-i itham olabilir, vicdanınıza soruyorum?..

2– Savcılık Makamının "mevzûdur" diye gayr-i ilmî iddia ettiği hadisin hadis kitaplarında sahih olduğu, hadis âlimlerinin kabulüyle.. ve hürriyetten evvel Meşrûtiyet devri ulemâsına Japonya'nın ve İngiltere Anglikan Kilisesi'nin sorduğu suâller münasebetiyle, o devrin allâmeleri olan İstanbul âlimleri, Bediüzzaman olan müellif-i muhtereme sorarak, şimdi ismi Beşinci Şuâ olan eserde görülmekte olan o zamanki bu hadisin te'vilen cevaplarını, o ehemmiyetli âlimlerin kabul edip itiraz edememeleriyle sahih olduğu kat'î sabittir.

Hem yalnız Risale-i Nur'un bu kısmı değil; bütün hakikatleri ve dersleri, hiçbir hakikî İslâm âliminin itiraz edemeyeceği kadar kuvvetli hakikatlerdir ki; Diyanet Riyâseti başta olarak bütün memleketteki hakikî âlimler kabul ve tâzime, tâ devr-i Meşrûtiyet'ten beri mecbur kalmışlar. O hakikatleri ve o kuvvetli burhanları ismi âlim olan ve hakikat ilminden bîbehre bir-iki ferdin itiraz ve iddiası çürütemez. Hem gayet gülünç olur…

Maddî ve mânevî menâfii zâhir olan ve vatanın her tarafında ve her sınıf halk tabakasında hayat-ı bâkiyelerini idamdan kurtarmak için takdir ile okunan ve onunla imanlarını kurtardıklarından müellif-i muhteremine ebedî minnettar kalan binlerle vatandaşın faydalandığı Kur'ân ve iman hakikatlerine meftun olarak müellifine bir şükran borcu olarak bir mektup yazmak.. ve sebeb-i itham olan hadisin inkâr edilmeyen hakikatlerine istinad ederek bazı

ef'âl ve âsâra nazar edip hadisin mazharı olan bu memlekette zuhur etmiş gibi bakmak ve böyle bir zanna düşerek ve birçok İslâm âlimlerinin ihbaratına dayanarak bazı hataların tamiri cihetine gidilmesini bir fütuhat-ı Kur'âniye kabul edip izhar-ı şâdımânî eylemek.. ve bu görüş ve nokta-yı nazarını eserleriyle tefeyyüz ettiği bir üstada mahremâne arz etmek.. vatan ve milletin anarşiliğe ve dolayısıyla bütün dünyayı titreten kızıl tehlikenin kucağına düşmemesini temenni etmek, rejime bir hıyanet midir? İnkılaba dil uzatmak mıdır? Ve o takdire ve tebcile çok elyak ilim adamını aynı iftiralardan birkaç mahkeme teberrî ettirdiği hâlde, aynı mevzularla zan altına alıp kimsesiz ve çok ihtiyar ve münzevî olduğu hâlde tevkif ve tecrit ederek taht-ı muhakemeye alıp bizim de bu ilmî nokta-yı nazarımızı ve imanımızı kurtarmak için çalışmalarımızı bir suç telâkki edip onun güya devletin emniyetini ihlâl suçuna delil ve burhan göstermek, hangi vicdanın âdilâne kararıdır? Mahkemenizden soruyorum, vicdanınıza bırakıyorum!..

3– "Bediüzzaman'ın resimlerini mukaddes bir şeymiş gibi taşımak ve mektubatını toplamak ve mektuplaşmak" diye olan sebeb-i ithama gelince:

Hayat-ı mâneviye ve bâkiyemi idamdan kurtarmaya.. ve maddî hayatın lezzet ve saadetini tattırmaya.. ve benim gibi binlerle fertlerin imanlarının kurtulmasına eserleriyle vesile olan bir âlim-i küll ve bir müellif-i muhteremin, değil basit bir resmini taşımak; altın ve mücevheratla süsleyerek taşımak ve ona tebrik ve mektup göndermek ve onu sevenlerle tanışmak, beşeriyetin her ferdi gibi benim de bir hakkımdır!.. Bu hukukumun bir suç konusu olacağını zannetmiyor ve son söz olarak diyorum ki:

Vatan ve millete ve insanlık câmiasına hizmet edebilmek için, "Hakîm kimdir: Başına gelen." fehvasınca iki vilayetin ve birçok kazaların zabıtasının dahi şehâdet edebileceği şekilde; serserilikten, şahıslarını bu Nur Risaleleri'yle kurtarıp başkalarını da kurtarmaya vesile olan Nur şâkirtlerinin uzun senelerden beri bu vatan ve millete, bu vatandaki idareye yaptıkları vatanî hizmet, binlerle kişilik zabıta kuvvetinin hizmetinden hakikatte daha mühim iken ve takdire ve iltifata daha lâyık iken sû-i tefsire uğratılarak âdeta bir ecnebi rejimi hesabına kasden hareket eder gibi bizleri tevkif ve muhakemelere verip işimizi, gücümüzü ayaklar altında bırakmak ve bîçâre evlâd ü iyalimizi perişan edip ağlatmak; hangi demokrasi kanunlarıyla, hangi yeminli ve yüminli âdil hâkimlerin vicdanî ve âdilâne kararlarıyla kabil-i teliftir? Mahkemenizden ve vicdanınızdan soruyorum! Ve büyük ve âdil Türk Milleti ve onun âlî meclisi nâmına icra-yı adalet eden muhterem mahkemenizden, pek çok fevâidi ve

menâfii meydanda olup inkâr edemediğimiz bu eserlerin serbestiyetini ve bizim de beraatimizi talep ediyorum.

Afyon Cezaevi'nde Mevkuf, Safranbolu'lu
Mustafa Osman

Hıfzı Bayram'ın Müdâfaasıdır

Afyon Ağırceza Mahkemesi'ne,

Dinî hissiyatı âlet ederek devletin emniyetini ihlâle teşebbüsten sanık İslâm âlimi Bediüzzaman'ın, millet ve memlekete çok faydalı hakâik-i Kur'âniye ve imaniyeyi ders veren eserlerinden okumaklığımı.. din ve iman cihetinde çok istifade ederek ahlâk-ı Kur'âniye'yi tahsilime âmil olan bu derslerden bazı tanıdıklara da –talebi üzerine– millî bir şiârımız olan ders-i imaniye ve terbiye-i diniye ve ahlâkiyeyi tahsillerine sebep olmak hayrına nâiliyet arzusuyla vermekliğimi ve temin etmekliğimi.. ve bazı tanıdıkların dostâne veya ilmî mahiyetindeki mektupları, adresime göndermelerini bahane ederek mûmâileyhe suç ortağı göstermektedir. Sebeb-i ithamı olan bu meselelere itiraz ederim ki:

1– Üzerinden muhakeme geçen, beraat ettirilip müellifine iade edilen ve bütün İslâm ve memleket ulemâsının takdir ve tasvibine mazhar olan Risale-i Nur'u, iddia makamının üzerinde durduğu şekilde bir fikr-i mefsedetle okumadığım gibi; her risalesini de baştan başa Kur'ân'ın bir mühim tefsiri olup insanları ahlâken yükseltmeye, fazilet sahibi kılmaya, milletleri uçuruma yuvarlanmaktan kurtarmaya vesile olan İslâmî dersi ve dinî terbiyeyi müessir bir surette ders verip millet ve memlekete, hatta beşeriyete mânen en büyük yardım ve iyilikleri yapan bir eser olarak gördüğümden, din ve imanımı muhafaza ve taallüm maksadıyla okumayı ve bazı kimselere vermeyi veya temin edivermeyi bir suç zannetmiyorum.

Çünkü hiçbir yerde Nur talebelerinin vatan ve millete ve idareye zararlı bir hâdiseye katıldıkları görülmemiş ve zabıtaca kaydedilmemiştir. Ve aynı zamanda, "okunup ve okutulmasında gizlilik var" diye ileri sürülecek bir gizli cemiyet şüphesi uyanması ise, çok yersizdir. Çünkü Nur talebelerinin gerek ilmî ve gerekse siyasî, gizli veya meydanda hiçbir cemiyet ile alâkaları yoktur. Hatta aynı isnadlarla birkaç sene evvel Bediüzzaman'la beraber çok kimseler

Denizli Ağırceza Mahkemesi'ne verilip muhakeme edildikleri ve çok inceden inceye tahkik ve tâmik edildiği vakit bütün risaleler dâhil olduğu hâlde hep beraber beraat etmişlerdir. Müellifi ve eserleri beraat eden bir telifatı okumayı ve okutmayı, devlet emniyetini ihlâl ve rejime hıyanet gibi çok ağır bir cürme delil ve sebeb-i itham olarak göstermek, ne derece îcab-ı adalettir, bilmiyorum; vicdanlarınıza havale ediyorum!..

2– Hem Bayezid'den bilmediğim bir kimse tarafından ben mevkuf iken gönderilen bir risale de sebeb-i ithamım arasındadır. Bu risaleyi görmedim. İçindekilerden bîhaberim. Eğer Risale-i Nur ise kabul ediyorum. Sizler sorun cevap vereyim. Yalnız iddianâmede savcının mehdîlikten bahsettiğini öğrendim. Hâlbuki üstadım bu gibi isnadlardan müberrâdır. Böyle bir şeyi lisanından duymadığımız gibi, eserlerinde de görmedik. *Ve talebelerini, her fırsatta şahsına hürmet ve tâzimden ve makam vermekten men etmiş ve tâzimkârâne mektup yazanları dahi takbih etmiştir. Bizler kendisini hubb-u câhtan müberrâ, zamanın en yüksek bir âlimi ve bir ilm-i tahkik hocası olarak biliyoruz.*

Mevkuf
Hıfzı Bayram

Emirdağ'lı Mustafa'nın Müdâfaasıdır

Afyon Ağırceza Mahkemesi'ne,

Makam-ı iddianın, üstadım Bediüzzaman'ın mevhum suçuna beni iştirak ettirmesine karşı kısaca derim ki:

İntisabımdan zerre kadar pişman olmayarak üstadıma ve Risale-i Nur'a yaptığım hizmetim, ancak bir derya kadar lütf u ihsana karşı bir damla ile mukabele gibidir. *Nasıl ki, gayet kıymettar elmas hazinelerine sahip olmak yolunda küçük cam parçaları tereddütsüz feda edilirse, ebedî hayatımı kurtarmaya vesile olan Risale-i Nur uğrunda hayatımı feda etmeye her an hazırım.* Uhrevî ve dünyevî hadsiz menfaatleri tahakkuk eden Risale-i Nur'dan fâni ve ehemmiyetsiz hapislerin ve sıkıntıların hatırı için, kısa ve dağdağalı hayat-ı dünyeviyeye zarar gelmemek için o menfaat-i azîmeyi terk etmek, Risale-i Nur'a ve üstadıma karşı durgunluk göstermek; o mübarek üstada, o kudsî allâme-i zamana ve onun birtek gayesi olan iman ve Kur'ân'a

büyük bir ihânet olduğunu biliyorum. Ve onun izin ve emrinden zerre kadar hilâf-ı hareket etmek istemiyorum.

Muhterem Heyet-i Hâkime,

Zehirli mikroplarını güzel vatanımıza dağıtmak isteyen bolşevizme karşı kuvvetli bir cephe alan büyük bir din âlimine fakirliğimle talebe olmaklığım neden çok görülüyor? Şüphesiz bu vaziyet isbat ediyor ki:

Nur'lardaki zenginlik, dünyevî zenginliğin pek fevkindedir. Benim gibi milyonları aşan Türk gençliğinin imanlarını kurtarıp vatana nâfi bir uzuv olmaları için, üstadımı ve Risale-i Nur'u daima serbest bırakınız. Biz Türk gençliğinin Risale-i Nur'a ihtiyacımız, kapalı zindanda kalmış bir kimsenin havaya.. ve zifiri karanlıkta bulunan bir adamın ziyaya.. ve çöldeki aç ve susuz kalmış bir insanın suya ve gıdaya.. ve denizde boğulmak üzere bulunan herhangi bir kimsenin cankurtaran gemisine olan ihtiyacından binler derece daha ziyadedir...

İşte yukarıda bir kısmını tâdâd ettiğim mezkûr hakikatlerden dolayı fevkalâde hüsn-ü zan ve teveccühümüzü kazanan ve kopmaz bir bağla kendimizi ona bağladığımız Bediüzzaman'ı ve ona hüsn-ü niyet ile talebe olan çok bîçâreleri böyle hapislerde çürütmek, adaletin şerefiyle kabil-i telif olamaz.

Afyon Cezaevi'nde Mevkuf, Emirdağ'lı
Mustafa Acet

Halil Çalışkan'ın Müdâfaasıdır

Afyon Ağırceza Mahkemesi'ne,

Muhterem Heyet-i Hâkime,

Makam-ı iddia tarafından bana tebliğ edilen iddianâmede, üstadım efendime hizmetimi büyük bir suç olarak gösteriyor. Bin dokuz yüz kırk dört yılında teşrif ederek dört seneden beri kazamızda misafireten ikâmet buyuran ve kendileri kırk seneden beri bütün dünya lezzetini ve istirahatini terk edip; sırf iman ve İslâmiyet'e ve hususan vatanımızda iman ve âhiret yolunda müslümanların saadet-i ebediyelerini kurtarmaya çalışan.. ve bilhassa müslüman ve Türk olan milletimiz arasında dinimize çok zarar veren, maddî ve mânevî zararı pek çok olan bolşevikliğin muzır fikirlerinin millet arasına girmesi ve

buna benzer vatan ve millete zararlı olan şeylere Risale-i Nur'un imanî ve ahlâkî olan dersleriyle set çeken.. ve bütün dünya âlimleri tarafından tahsin ve takdire lâyık olan Risale-i Nur'a ve üstadıma müftehirâne –üç sene, arasıra– hizmetim, adalet huzurunda bir suç mu teşkil ediyor? Ve bu hususta yine suç olarak gösterilen, hizmet için terziliğimi de terk ettiğimi yazıyor ki; böyle hak ve hakikat ve Kur'ân-ı Kerîm'in hakikî bir tefsiri olan Risale-i Nur'a ve üstadıma canımı dahi feda etsem, büyük bir suç sayılıp vatan haini olarak mı tanınırım, sizden soruyorum?..

Sayın Reis Bey,

Risale-i Nur'un bir kısım parçalarını okudum ve yazdım. Cenâb-ı Hakk'a hadsiz şükrolsun ki; öteden beri kalbimde yaşayan, ilme karşı fevkalâde bir iştiyakla bu risalelerden istifadeye başladım. Bunlarla pek yakından alâkadar olduğum hâlde, içinde ne halkı hükûmet aleyhine teşvik ve ne de emniyeti bozacak ve gizli bir cemiyet kurmaya dair hiçbir şey görmediğim gibi, üstadımdan da gerek mehdîliğe ve müceddidliğe ve gerekse bu hareketlere dair hiçbir şey işitmedim.

Risale-i Nur'un ve üstadımın ve biz talebelerin yegâne gaye ve hizmetimiz; İslâmiyet'e, hususan Türk milletine iman ve ahlâk cihetinde kudsî bir hizmettir. Elbette Risale-i Nur'a ve hâdimlerine bu hizmetleri için ilişmemek lâzımdır. Bizim gaye ve maksadımız budur. Başka hiçbir şey değildir. Ve bu vazifemiz de rızâ-yı ilâhî içindir. Zâten böyle bir kudsî vazifeyi, dünyaya ve dünya menfaatine âlet ederek yapmayız ve tenezzül etmeyiz! Böyle kalbinde iman ve âhiret meşgalesinden başka hiçbir dünyevî maksat ve gaye bulunmayan hâlis Nur şâkirtlerine, iddia makamının hiçbir zaman hatırıma gelmeyen gizli cemiyet kurmak ithamlarına tahammül edemiyoruz...

İşte Muhterem Heyet-i Hâkime,

Sizin, biz Risale-i Nur talebelerinin gaye ve maksatlarını ve mahiyetlerini anladığınıza ve iddia makamının bize isnad ettiği suçlarla alâkamızın olmadığına kanaat getirdiğinize inanıyoruz. Bu vesile ile yüksek mahkemenizden ve vicdanlarınızdan kitaplarımızın serbest olarak iadesini ve kendimizin beraatini talep ederiz.

Afyon Cezaevi'nde Mevkuf, Emirdağ'lı
Halil Çalışkan

Mustafa Gül'ün Müdâfaasıdır

Afyon Ağırceza Mahkemesi'ne,

Ben gizli bir cemiyete dâhil değilim. Zâten üstadım Bediüzzaman Said Nursî Hazretleri de öyle bir cemiyet kurmamıştır. Bizlere her zaman Kur'ân hakikatlerinden ders vermiş, siyasetle alâkadar olmamızı şiddetle men etmiştir. Yalnız büyük üstad Said Nursî Hazretlerinin talebesiyim. Ona ve Risale-i Nur'a bütün ruh u canımla bağlıyım. Risale-i Nur ve üstadım için bana verilecek her türlü cezaya razıyım. Üstadım, eserleriyle benim imanımı ve âhiret hayatımı kurtarmıştır. Onun gayesi, bütün müslümanları ve vatandaşlarımızı imansızlıktan kurtarıp saadet-i ebediyeye nâil etmektir. Bizlerin siyasî bir maksatla alâkamız olmadığı bütün mahkemelerde tebeyyün etmiştir. Hakikat böyle olduğu hâlde, yine haksız ve yersiz olarak mahkemeye sürüklendik. Bundan anlıyoruz ki, bizim tesânüdümüzü kırmak istiyorlar. Bizim tesânüdümüz herhangi bir dünyevî ve siyasî gaye ve işe mâtuf değildir. Yalnız ve yalnız üstadımız hazretlerine çok, hem pek çok hürmetkârız. Risale-i Nur'u okuyanlar fevkalâde bir imana ve İslâmiyet'e ve ahlâk ve kemâlâta sahip oluyorlar.

Üstadımıza çok fazla muhabbet etmemek elimizden gelmiyor. Öyle bir üstada ve öyle Risale-i Nur şâkirtlerine bütün mevcudiyetimle bağlıyım. Bu bağ, idam edilsem dahi çözülmez ve kırılmaz. Ben ve bütün kardeşlerim masumuz. Risale-i Nur'un serbest bırakılmasını bütün kuvvetimizle talep ediyoruz. Yüce üstadımıza ve masum Nurcu kardeşlerime kendimle beraber beraat verilmesini talep ediyorum.

Isparta'lı
Mustafa Gül

Küçük İbrahim'in Müdâfaasıdır

Afyon Ağırceza Mahkemesi'ne,

Sayın Hâkimler,

Bize isnad edilen suç hem yersizdir, hem de dünyaya aittir, siyasîdir. Hâlbuki siyaset yapacak insanlar olup olmadığımızı zâten ilk bakışta siz muhterem hâkimler çoktan anlamışsınız. Esasen bu soğuk ve yabancı isnad, eğer faraza yüzde yüz tahakkuk edeceğini yüzlerce salahiyetli kimseler temin etseler; benim de aklım şimdikinden yüz defa fazla olsa, Risale-i Nur'un ve onun

çok muhterem müellifinin bende bıraktığı mânevî intiba ile bütün mevcudiyetimle bu geçici ve tükenici siyasî lezzet ve maceradan kaçıp, âhirete iman ve cehennemden kurtulmak yolunda sarfederim. Gerek Risale-i Nur'un kıymetli müellifine hürmetimiz ve bağlılığımız ve gerekse Risale-i Nur'un okunması, yazılması ve Nur talebeleriyle muhabere ve münasebetimiz, –Denizli Ağırceza Mahkemesi'nin ve Yüksek Yargıtay'ın da tasdiki ile– doğrudan doğruya uhrevîdir. Öyle ki Risale-i Nur'dan aldığımız fikirle, bu nurlu varlıkları hiçbir suretle dünyevî ve maddî kıymetlere değişmeyiz. Bu bizde bir iman hâlinde, ölünceye kadar yaşayacaktır.

Muhterem Heyet-i Hâkime,

Mademki böyle dehşetli bir isnad ile burada toplanmış bulunuyoruz. Öyle ise şu ehemmiyetli hakikati beyan etmek, benim için memleket ve vicdan borcu olmuştur. Yalnız kendi muhitimde Risale-i Nur'un gösterdiği fevkalâde ıslahat ile bütün halkın gözü önünde şu on seneyi mütecâviz bir zamanda başta kendim olmak üzere birçok kimseler var ki, evlerinin yollarını öğrenmişler. Süflî gidişatları, aile saadetine dönmüş. Şimdi anaları babaları, sebep olanlara dua ediyorlar. Vilayetimiz dâhil ve civarlarında bu kabilden daha birçoklarının hâllerini dinleyiniz. Bâhusus Denizli Hapishânesi'nde, Risale-i Nur oraya girmesiyle mahpuslar üzerinde öyle bir hüsn-ü tesir yapmıştı ki; hâlen bu tesir dillerde gezmektedir. Kezâ bu Afyon Hapishânesi'ne dâhil olduğum zaman kimin ile konuşsam, eski hâlleriyle şimdiki hâllerini zikredip minnet ve şükranla Nur talebelerine dua ediyorlar. Bu hakikatler meydandadır... Ben insan olayım da, bana ve hemcinsime bu derece ahlâkî ve içtimaî ve uhrevî ıslah edici ve bâhusus kitabımız Kur'ân'ın mühim bir tefsiri olan Risale-i Nur'a ve onun muhterem müellifine ve vatandaşlarına müslümanca muhabbet ve teselli mektubu yazmak, bir siyaset mevzuu olacağına hayret ediyorum. İşte bu hayretle diyorum ki; böyle suç olmaz. Olsa olsa Kur'ân ve dolayısıyla Risale-i Nur'un gizli düşmanları adliye ve zabıtaya evham verip bizleri böyle hapislere doldurmaya sebep oluyorlar. Elbette yüksek hâkimler, bu hakikatleri görecekler ve ellerini vicdanlarına koyup ebedî ve ilâhî çok müjdeleri bulunan adaletli kararlarını verecekler ve vatanın dört köşesinde alâka ile bekleyen müslüman Türk milletini kendilerine minnettar bırakacaklardır.

Afyon Cezaevi'nde Mevkuf, İnebolu'lu
İbrahim Fakazlı

Beşinci Şuâ

Otuz sene evvel yazılan matbû "Muhakemat-ı Bedîiye"de bahsedilen Sedd-i Zülkarneyn ve Ye'cüc Me'cüc ve sâir eşrât-ı kıyâmetten yirmi mesele, o Muhakemat'a bir tetimme olarak on üç sene evvel bir kısım müsveddesi yazılmış idi.[1(Hâşiye)] Aziz bir dostumun hatırı için tebyiz edildi, Beşinci Şuâ oldu.

Otuz Birinci Mektup'tan Otuz Birinci Lem'a'nın Beşinci Şuâ'ıdır

İhtar: Evvelce Mukaddime'den sonra gelen Meseleler okunsun, tâ Mukaddime'deki maksat anlaşılsın.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

فَقَدْ جَاءَ أَشْرَاطُهَا[2] âyetinin bir nüktesi, bu zamanda akîde-i avâm-ı mümininî vikâye ve şübehâttan muhafaza için yazılmış. Âhirzamanda vukua gelecek hâdisâta dair hadislerin bir kısmının müteşâbihat-ı Kur'âniye gibi derin manaları var. Muhkemat gibi tefsir edilmez ve herkes bilemez. Belki tefsir yerinde te'vil ederler. وَمَا يَعْلَمُ تَأْوِيلَهُ إِلَّا اللّٰهُ وَالرَّاسِخُونَ فِي الْعِلْمِ[3] sırrıyla, vukuundan sonra te'villeri anlaşılır ve murad ne olduğu bilinir ki; ilimde râsih olanlar, اٰمَنَّا بِهِ كُلٌّ مِنْ عِنْدِ رَبِّنَا[4] deyip o gizli hakikatleri izhar ederler.

Bu Beşinci Şuâ'ın bir Mukaddimesi ve Yirmi Üç Meselesi vardır.

---

1 (Hâşiye) Şimdi kırk seneden geçmiş.

2 "Zaten kıyâmetin alâmetleri geldi bile!" (Muhammed sûresi, 47/18)

3 "Hâlbuki onların hakikatini, gerçek yorumunu Allah'tan başkası bilemez. İlimde ileri gidenler…" (Âl-i İmran sûresi, 3/7)

4 "(İlimde ileri gidenler:) 'Biz ona olduğu gibi inandık. Hepsi de Rabbimizin katından gelmiştir' (derler)." (Âl-i İmran sûresi, 3/7)

Mukaddime

Beş noktadır.

Birinci Nokta

İman ve teklif; ihtiyar dairesinde bir imtihan, bir tecrübe, bir müsabaka olduğundan; perdeli ve derin ve tetkik ve tecrübeye muhtaç olan nazarî meseleleri, elbette bedihî olmaz. Ve herkes ister istemez tasdik edecek derecede zarurî olmaz. Tâ ki Ebûbekir'ler âlâ-yı illiyyîne çıksınlar ve Ebûcehil'ler esfel-i sâfilîne düşsünler. İhtiyâr kalmazsa teklif olamaz. Ve bu sır ve hikmet içindir ki, mucizeler seyrek ve nâdir verilir. Hem dâr-ı teklifte gözle görünecek olan alâmet-i kıyâmet ve eşrât-ı saat, bir kısım müteşâbihat-ı Kur'âniye gibi kapalı ve te'villi oluyor. Yalnız, güneşin mağripten çıkması[1], bedâhet derecesinde herkesi tasdike mecbur ettiğinden, tevbe kapısı kapanır; daha tevbe ve iman makbul olmaz. Çünkü Ebûbekir'ler, Ebûcehil'ler ile tasdikte beraber olurlar. Hatta Hazreti İsa'nın *(aleyhisselâm)* nüzûlü[2] dahi ve kendisinin İsa *(aleyhisselâm)* olduğu, nur-u imanın dikkatiyle bilinir; herkes bilemez. Hatta deccal ve süfyan gibi eşhas-ı müdhişe, kendileri dahi kendilerini bilmiyorlar.

İkinci Nokta

Peygambere bildirilen umûr-u gaybiye, bir kısmı tafsil ile bildirilir. Bu kısımda hiç tasarruf edilmez ve karışamaz. Kur'ân'ın ve hadis-i kudsînin muhkematı gibi... Ve diğer bir kısmı icmâl ile bildirilir, tafsilat ve tasviratı onun içtihadına havale edilir. İmana girmeyen hâdisât-ı kevniyeye ve vukuat-ı istikbaliyeye dair hadisler gibi... Bu kısımda, Peygamberimiz *(aleyhissalâtü vesselâm)* belâgatiyle, temsiller suretinde, sırr-ı teklif hikmetine muvâfık tafsil ve tasvir eder.

Meselâ bir sohbette derin bir gürültü işitildi. Ferman etti ki; "Bu gürültü, yetmiş seneden beri cehennem tarafına yuvarlanan bir taşın bu dakikada cehennemin dibine yetişip düşmesinin gürültüsüdür."[3] Bu garip haberden beş-altı dakika sonra birisi geldi dedi: "Yâ Resûlallah! Yetmiş yaşında bulunan filan

---

1 Bkz.: Buhârî, *tefsîru sûre (6)* 9; Müslim, *îmân* 157, *tevbe* 31; Tirmizî, *deavât* 98.

2 Bkz.: Buhârî, *enbiyâ* 49; Müslim, *îmân* 155, *fiten* 34.

3 Bkz.: Müslim, *cennet* 31, *münâfikîn* 15; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 2/371, 3/341, 346; İbni Hibbân, *es-Sahîh* 16/510.

münafık vefat etti, cehenneme gitti." Peygamber'in yüksek belîgâne kelâmının te'vilini gösterdi.

İhtar: Hakâik-i imaniyeye girmeyen cüz'î hâdisât-ı istikbaliye, nazar-ı nübüvvette ehemmiyetsizdir.

Üçüncü Nokta

İki Nükte'dir.

Birincisi: *Teşbihler ve temsiller suretinde rivayet edilen bir kısım hadisler, mürûr-u zamanla avâmın nazarında hakikat telâkki edildiğinden vâkıa mutâbık çıkmıyor. Ayn-ı hakikat olduğu hâlde vâkıa mutabakatı görünmüyor.* Meselâ Hamele-i Arş gibi arzın hamelesinden olan "Sevr ve Hut" nâmında ve misalinde iki melâike[1], koca bir öküz ve pek büyük bir balık tasavvur edilmiş.

İkincisi: *Bir kısım hadisler, İslâmların ekseriyeti noktasında veya hükûmet-i İslâmiyenin veya merkez-i hilâfetin nokta-yı nazarında vürûd ettiği hâlde, umum ehl-i dünyaya şâmil zannedilmiş ve bir cihette hususî bulunduğu hâlde, küllî ve âmm telâkki edilmiş.* Meselâ rivayette vardır ki; "Bir zaman gelecek, 'Allah, Allah' diyen kalmayacak."[2] Yani "Zikirhâneler kapanacak ve Türkçe ezan ve kâmet okunacak." demektir.

Dördüncü Nokta

Ecel ve mevt gibi umûr-u gaybiye[3], çok hikmet ve maslahat cihetiyle gizli kaldığı misillü; dünyanın sekeratı ve mevti ve nev-i beşerin ve cins-i hayvanın eceli ve vefatı olan kıyâmet dahi çok maslahatlar için gizlenilmiş.

• Evet, eğer ecel vakti muayyen olsaydı; yarı ömür, gaflet-i mutlaka içinde ve yarıdan sonra, darağacına asılmak için her gün bir ayak daha onun tarafına atılmakla dehşet-i mutlaka içinde havf ve recânın muvâzene-i maslahatkârâne ve hakîmânesi bozulduğu gibi; aynen öyle de dünyanın eceli ve sekeratı olan kıyâmet vakti muayyen olsaydı; kurûn-u ûlâ ve vustâ, fikr-i âhiretten pek az müteessir olacaktı. Ve kurûn-u uhrâ, dehşet-i mutlaka içinde bulunup ne

---

1 Bkz.: et-Taberî, *Câmiu'l-beyân* 1/153, 194, 21/72; el-Hâkim, *el-Müstedrek* 4/636; İbni Abdilberr, *et-Temhîd* 4/9; el-Heysemî, *Mecmeu'z-zevâid* 8/131 (Bezzar'dan naklen).

2 Bkz.: Müslim, *îmân* 234; Tirmizî, *fiten* 35; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 3/107, 201, 268.

3 Bkz.: Lokman sûresi, 31/34; Buhârî, *istiskâ* 29, *tefsîru sûre (6)* 1, *(13)* 1, *(31)* 2, *tevhîd* 4; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 2/24, 52, 58, 122.

hayat-ı dünyeviyenin lezzeti ve kıymeti kalır ve ne de havf ve recâ içinde ihtiyâr ile itaatkârâne olan ubûdiyetin ehemmiyeti ve hikmeti bulunurdu.

• Hem eğer muayyen olsa; bir kısım hakâik-i imaniye bedâhet derecesine girer, herkes ister istemez tasdik eder. İhtiyâr ve irade ile bağlı olan sırr-ı teklif ve hikmet-i iman bozulur.

İşte bunun gibi çok maslahatlar için umûr-u gaybiye gizli kaldığından, herkes her dakikada hem ecelini, hem bekâsını düşündüğü için hem dünyaya, hem âhiretine çalışabildiği gibi; her asırda dahi hem kıyâmet kopacağını, hem dünyanın devamını düşünebildiği için hem dünyanın fâniliğinde hayat-ı bâkiyeye, hem hiç ölmeyecek gibi imâret-i dünyaya çalışabilir.

• Hem de musibetlerin vakti muayyen olsaydı; başına musibet gelen adam, musibetin intizarında o gelen musibetin belki on mislinden ziyade mânevî bir musibet –o intizardan– çekmemesi için, hikmet ve rahmet-i ilâhiye tarafından gizli, perdeli bırakılmış. Ve ekser hâdisât-ı kevniye-i gaybiye böyle hikmetleri bulunduğundandır ki, gâipten haber vermek yasak edilmiş.[1]

لَا يَعْلَمُ الْغَيْبَ إِلَّا اللهُ[2] düsturuna karşı hürmetsizlik ve itaatsizlik etmemek içindir ki; medar-ı teklif ve hakâik-i imaniyeden başka olan umûr-u gaybiyeden izn-i rabbânî ile haber verenler dahi, yalnız işaret suretinde perdeli ve kapalı ihbar etmişler. Hatta Tevrat ve İncil ve Zebur'da Peygamberimiz hakkında gelen müjdeler ve haberler[3] dahi bir derece perdeli ve kapalı gelmiş ki; o kitapların bir kısım tâbileri te'vil edip iman etmediler. Fakat itikadat-ı imaniyeye giren meseleleri tasrih ile ve tekrar ile ihbar etmek ve açık bir surette tebliğ etmek, hikmet-i teklifin muktezası olduğundan, Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan ve Tercüman-ı Zîşan'ı *(aleyhissalâtü vesselâm)* umûr-u uhreviyeden tafsilen ve hâdisât-ı istikbaliye-i dünyeviyeden icmâlen haber vermişler.

Beşinci Nokta

• Hem her iki deccalın asırlarına ait olan harikaları, onların bahsiyle ve münasebetiyle rivayet edildiğinden[4] onların şahıslarından sudûr edeceği telâkki ve tevehhüm edilmesinden, o rivayet müteşâbih olmuş, manası gizlenmiş. Meselâ, tayyare ve şimendiferle gezmesi...

---

1 Bkz.: Müslim *selâm* 39; Tirmizî, *tahâre* 102; İbni Mâce, İbni Mâce, *tahâre* 122.

2 Hiç kimse gaybı bilemez, gaybı yalnız Allah bilir.

3 Bkz.: Mektubat / 19.Mektup / 16.İşaret.

4 Bkz.: İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef* 7/496, 497.

• Hem meselâ meşhur olmuş ki; İslâm deccalı[1] öldüğü vakit ona hizmet eden şeytan, İstanbul'da Dikili Taş'ta bütün dünyaya bağıracak ve herkes o sesi işitecek ki: "O öldü." Yani pek acîb ve şeytanları dahi hayrette bırakan radyo ile bağırılacak, haber verilecek.

• Hem deccalın rejimine ve teşkil ettiği komitesine ve hükûmetine ait garip hâlleri ve dehşetli icraatı, onun şahsıyla münasebettar rivayet edilmesi cihetiyle manası gizlenmiş. Meselâ "O kadar kuvvetlidir[2] ve devam eder; yalnız Hazreti İsa *(aleyhisselâm)* onu öldürebilir, başka çare olamaz."[3] rivayet edilmiş. Yani, onun mesleğini ve yırtıcı rejimini bozacak, öldürecek; ancak semâvî ve ulvî, hâlis bir din İsevîlerde zuhur edecek ve hakikat-i Kur'âniye'ye iktidâ ve ittihat eden bu İsevî dinidir ki, Hazreti İsa *(aleyhisselâm)*'ın nüzûlü[4] ile o dinsiz meslek mahvolur ölür. Yoksa onun şahsı bir mikrop, bir nezle ile öldürülebilir.

• Hem bir kısım râvîlerin kabil-i hata içtihatlarıyla olan tefsirleri ve hükümleri, hadis kelimelerine karışıp hadis zannedilir, mana gizlenir. Vâkıa mutabakatı görünmez, müteşâbih hükmüne geçer.

• Hem eski zamanda, bu zaman gibi cemaatin ve cemiyetin şahs-ı mânevîsi inkişaf etmediğinden ve fikr-i infiradî galip olduğundan, cemaatin sıfat-ı azîmesi ve büyük harekâtı o cemaatin başında bulunan şahıslara verildiği cihetiyle; o şahıslar, harika ve küllî sıfatlara lâyık ve muvâfık olmak için yüz derece cisminden ve kuvvetinden büyük bir acûbe cisim ve müthiş bir heykel ve çok hârika bir kuvvet ve iktidar bulunmak lâzım geldiğinden öyle tasvir edilmiş. Vâkıa mutabakatı görünmüyor ve o rivayet müteşâbih olur.

• Hem iki deccalın sıfatları ve hâlleri ayrı ayrı olduğu hâlde, mutlak gelen rivayetlerde iltibas oluyor; biri, öteki zannedilir. Hem "Büyük Mehdî"nin hâlleri sâbık mehdîlere işaret eden rivayetlere mutâbık çıkmıyor, hadis-i müteşâbih hükmüne geçer. İmam Ali *(radiyallâhu anh)* yalnız İslâm deccalından bahseder.[5]

Mukaddime bitti, meselelere başlıyoruz.

---

1 Bkz.: Müslim, *fiten* 116; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 2/166; el-Beyhakî, *Şuabü'l-îmân* 1/308.

2 Bkz.: İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef* 7/496; et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* 11/313; ed-Deylemî, *el-Müsned* 2/237; Nuaym İbni Hammâd, *el-Fiten* 2/543.

3 et-Tayâlisî, *el-Müsned* s.327. Ayrıca bkz.: Müslim, *fiten* 34, 110; Tirmizî, *fiten* 59, 62; Ebû Dâvûd, *melâhim* 14.

4 Bkz.: Buhârî, *enbiyâ* 49; Müslim, *îmân* 155, *fiten* 34.

5 Bkz.: Nuaym İbni Hammâd, *el-Fiten* 1/246, 288, 4/839-840, 6/1196-1199; el-Hâkim, *el-Müstedrek* 4/547; el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî)* s.595-596.

Şimdilik o hâdisât-ı gaybiyenin yüzer misallerinden –mülhidler tarafından avâmın akîdelerini bozmak fikriyle işâa edilen– Yirmi Üç Meseleleri, tevfik-i rabbânî ile gayet muhtasar bir surette beyan edilecek. Ve o Meseleler, mülhidlerin tahmini gibi zarar vermemekle beraber, her biri bir lem'a-yı i'câz-ı nebevî olduğu görünmekle.. ve hakikî te'villeri isbat ve izhar edilmekle akîde-i avâmı kuvvetlendirmeye mühim bir sebep olmasını rahmet-i rabbânîden rica edip hatîâtımı ve galatâtımı afv u mağfiret altına almasını Rabb-i Rahîm'imden niyaz ederim.

Beşinci Şuâ'ın İkinci Makamı ve Meseleleri

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

Birinci Mesele

Rivayette var ki: "Âhirzamanın eşhas-ı mühimmesinden olan Süfyan'ın eli delinecek."

–اَللهُ أَعْلَمُ[1]– bunun bir te'vili şudur ki: Sefâhet ve lehviyât için gayet israf ile elinde mal durmaz, israfata akar. Darb-ı meselde deniliyor ki, "Filân adamın eli deliktir." Yani çok müsriftir.

İşte Süfyan, israfı teşvik etmekle şiddetli bir hırs ve tamâı uyandırarak, insanların o zayıf damarlarını tutup kendine musahhar eder diye bu hadis ihtar ediyor. İsraf eden ona esir olur, onun dâmına düşer diye haber verir.

İkinci Mesele

Rivayette var ki: "Âhirzamanın dehşetli bir şahsı, sabah kalkar; alnında هٰذَا كَافِرٌ yazılmış bulunur."[2]

–وَاللهُ أَعْلَمُ بِالصَّوَابِ[3]– bunun te'vili şudur ki: O Süfyan, kendi başına firenklerin serpuşunu koyup herkese de giydirir. Fakat cebir ve kanun ile

---

1 Allah Teâlâ, her şeyin en doğrusunu en mükemmel şekilde bilir.

2 Bkz.: Buhârî, *tevhîd* 17; Müslim, *fiten* 101-103, 95; Tirmizî, *fiten* 59; Ebû Dâvûd, *melâhim* 14.

3 Allah Teâlâ, her şeyin en doğrusunu en mükemmel şekilde bilir.

tâmim ettiğinden, o serpuş dahi secdeye gittiği için inşaallah ihtida eder. Daha herkes, (yalnız istemeyerek) onu giymekle kâfir olmaz.

Üçüncü Mesele

Rivayette var ki: "Âhirzamanın müstebit hâkimleri, hususan deccalın yalancı cennet ve cehennemleri bulunur."[1]

–وَالْعِلْمُ عِنْدَ اللهِ[2]– bunun bir te'vili şudur ki: Hükûmet dairesinde karşı karşıya kurulan ve birbirine bakan vaziyette bulunan hapishâne ile lise mektebi, biri huri ve gılmânın çirkin bir taklidi, diğeri azap ve zindan sûretine girecek diye bir işarettir.

Dördüncü Mesele

Rivayette var ki: "Âhirzamanda 'Allah, Allah' diyecek kalmaz."[3]

–لَا يَعْلَمُ الْغَيْبَ إِلَّا اللهُ[4]– bunun bir te'vili şu olmak gerektir ki: "Allah, Allah, Allah..." deyip zikreden tekkeler, zikirhâneler, medreseler kapanacak.. ve ezan ve kâmet gibi şeâirde ismullah yerine başka isim konulacak demektir. Yoksa umum insanlar küfr-ü mutlaka düşecekler demek değildir. Çünkü Allah'ı inkâr etmek, kâinatı inkâr etmek kadar akıldan uzaktır. Umum değil, belki ekser insanlarda dahi vukuunu akıl kabul etmez. Kâfirler Allah'ı inkâr etmiyorlar, yalnız sıfâtında hata ediyorlar.

Diğer bir te'vili şudur ki: Kıyamet kopmasının dehşetini görmemek için, müminlerin ruhları bir parça evvel kabzedilir.. kıyâmet, kâfirlerin başlarında patlar.[5]

Beşinci Mesele

Rivayette vardır ki: "Âhirzamanda deccal gibi bir kısım şahıslar, ulûhiyet dâvâ edecekler ve kendilerine secde ettirecekler."[6]

---

1 Bkz.: Buhârî, *enbiyâ* 3; Müslim, *fiten* 104, 109; İbni Mâce, *fiten* 36; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 5/383.

2 Gerçek bilgi Allah katındadır.

3 Bkz.: Müslim, *îmân* 234; Tirmizî, *fiten* 35; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 3/107, 201, 268.

4 Hiç kimse gaybı bilemez, gaybı yalnız Allah bilir.

5 Kıyametten önce Allah'ın tatlı bir rüzgâr gönderip mü'minlerin ruhlarını alacağına dair hadis için bkz.: et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-evsat* 4/345; ed-Deylemî, *el-Müsned* 5/89; İbni Adiyy, *el-Kâmil* 6/338; İbni Hibbân, *el-Mecrûhîn* 2/242.

6 Bkz.: Müslim, *fiten* 112; İbni Mâce, *fiten* 33; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 3/367.

–اَللّٰهُ أَعْلَمُ[1]– bunun bir te'vili şudur ki: Nasıl ki padişahı inkâr eden bir bedevî kumandan, kendinde ve başka kumandanlarda, hâkimiyetleri nisbetinde birer küçük padişahlık tasavvur eder. Aynen öyle de tabîiyyûn ve maddiyyûn mezhebinin başına geçen o eşhas, kuvvetleri nisbetinde kendilerinde bir nevi rubûbiyet tahayyül ederler ve raiyetini kendi kuvveti için kendine ve heykellerine ubûdiyetkârâne serfürû ettirirler, başlarını rükûa getirirler demektir.

Altıncı Mesele

Rivayette var ki: "Fitne-i âhirzaman o kadar dehşetlidir ki, kimse nefsine hâkim olmaz."[2] Bunun için, bin üç yüz sene zarfında emr-i Peygamberîyle bütün ümmet o fitneden istiâze etmiş, azab-ı kabirden sonra مِنْ فِتْنَةِ الدَّجَّالِ وَمِنْ فِتْنَةِ اٰخِرِ الزَّمَانِ[3] vird-i ümmet olmuş.

–وَاللّٰهُ أَعْلَمُ بِالصَّوَابِ[4]– bunun bir te'vili şudur ki: O fitneler nefisleri kendilerine çeker, meftun eder. İnsanlar ihtiyârlarıyla, belki zevkle irtikâp ederler. Meselâ Rusya'da hamamlarda kadın-erkek beraber çıplak girerler. Ve kadın, kendi güzelliklerini göstermeye fıtraten çok meyyal olmasından seve seve o fitneye atılır, baştan çıkar. Ve fıtraten cemâl-perest erkekler dahi, nefsine mağlup olup o ateşe sarhoşâne bir sürur ile düşer, yanar. İşte dans ve tiyatro gibi o zamanın lehviyâtları ve kebâirleri ve bid'aları, birer cazibedarlık ile pervane gibi nefis-perestleri etrafına toplar, sersem eder. Yoksa cebr-i mutlak ile olsa ihtiyâr kalmaz, günah dahi olmaz.

Yedinci Mesele

Rivayette var ki: "Süfyan büyük bir âlim olacak, ilim ile dalâlete düşer. Ve çok âlimler ona tâbi olacaklar."[5]

---

1 Allah Teâlâ, her şeyin en doğrusunu en mükemmel şekilde bilir.

2 Efendimiz *(sallallâhu aleyhi ve sellem),* Deccal'ın çıktığını duyan kişinin, ona aldanmaması için ondan kaçmasını tavsiye etmektedir. Bkz.: Ebû Dâvûd, *melâhim* 14; et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* 18/220-221; İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef* 7/488.

3 "Allahım! Deccal ve âhir zaman fitnesinden Sana sığınırız." (Buhârî, *ezân* 149, *deavât* 39, 44-46; Müslim, *mesâcid* 129, *zikir* 49)

4 Allah Teâlâ, her şeyin en doğrusunu en mükemmel şekilde bilir.

5 Bkz.: Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 4/216; İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef* 7/491; Ebû Ya'lâ, *el-Müsned* 6/317; et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-evsat* 5/156.

–وَالْعِلْمُ عِنْدَ اللهِ[1]– bunun bir te'vili şudur ki: Başka padişahlar gibi ya kuvvet ve kudret veya kabile ve aşiret veya cesaret ve servet gibi vasıta-yı saltanat olmadığı hâlde, zekâvetiyle ve fenniyle ve siyasî ilmiyle o mevkii kazanır ve aklıyla çok âlimlerin akıllarını teshir eder, etrafında fetvacı yapar. Ve çok muallimleri kendine taraftar eder ve din derslerinden tecerrüt eden maârifi rehber edip tâmimine şiddetle çalışır, demektir.

Sekizinci Mesele

Rivayetler, deccalın dehşetli fitnesi İslâmlarda olacağını gösterir ki, bütün ümmet istiâze etmiş.[2]

–لَا يَعْلَمُ الْغَيْبَ إِلَّا اللهُ[3]– bunun bir te'vili şudur ki: İslâmların deccalı ayrıdır. Hatta bir kısım ehl-i tahkik, İmam Ali'nin *(radiyallâhu anh)* dediği gibi[4] demişler ki; onların deccalı Süfyan'dır. İslâmlar içinde çıkacak, aldatmakla iş görecek. Kâfirlerin büyük deccalı ayrıdır. Yoksa büyük deccalın cebir ve ceberût-u mutlakına karşı itaat etmeyen şehit olur.. ve istemeyerek itaat eden kâfir olmaz, belki günâhkâr da olmaz.

Dokuzuncu Mesele

Rivayetlerde vukuat-ı süfyaniye ve hâdisât-ı istikbaliye, Şam'ın etrafında ve Arabistan'da tasvir edilmiş.[5]

–اَللهُ أَعْلَمُ[6]– bunun bir te'vili şudur ki: Merkez-i hilâfet, eski zamanda Irak'ta ve Şam'da ve Medine'de bulunduğundan; râviler kendi içtihatlarıyla daimî öyle kalacak gibi mana verip "merkez-i hükûmet-i İslâmiye" yakınlarında tasvir etmişler; Haleb ve Şam demişler. Hadisin mücmel haberlerini, kendi içtihatlarıyla tafsil etmişler.

---

1 Gerçek bilgi Allah katındadır.

2 Bkz.: Buhârî, *ezân* 149, *deavât* 39, 44-46; Müslim, *mesâcid* 129, *zikir* 49; Ebû Dâvûd, *salât* 148-149.

3 Hiç kimse gaybı bilemez, gaybı yalnız Allah bilir.

4 Bkz.: Nuaym İbni Hammâd, *el-Fiten* 1/246, 288, 4/839-840, 6/1196-1199; el-Hâkim, *el-Müstedrek* 4/547; el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî)* s.595-596.

5 Bkz.: İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef* 7/496; et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* 11/313; ed-Deylemî, *el-Müsned* 2/237; Nuaym İbni Hammâd, *el-Fiten* 2/543.

6 Allah Teâlâ, her şeyin en doğrusunu en mükemmel şekilde bilir.

Onuncu Mesele

Rivayetlerde eşhas-ı âhirzamanın fevkalâde iktidarlarından bahsedilmiş.[1]

–وَالْعِلْمُ عِنْدَ اللهِ[2]– bunun te'vili şudur ki: O şahısların temsil ettikleri mânevî şahsiyetin azametinden kinâyedir. Bir vakit Rusya'yı mağlup eden Japon başkumandanının sureti; bir ayağı Bahr-i Muhit'te, diğer ayağı Port Arthur kalesinde olarak gösterildiği gibi.. şahs-ı mânevînin dehşetli azameti, o şahsiyetin mümessilinde, hem o mümessilin büyük heykellerinde gösteriliyor. Amma fevkalâde ve harika iktidarları ise, ekser icraatları tahribat ve müşteheyât olduğundan fevkalâde bir iktidar görünür. Çünkü tahrip kolaydır, bir kibrit bir köyü yakar. Müşteheyât ise, nefisler taraftar olduğundan çabuk sirayet eder.

On Birinci Mesele

Rivayette var ki: "Âhirzamanda bir erkek, kırk kadına nezaret eder."[3]

–وَاللهُ أَعْلَمُ بِالصَّوَابِ[4]– bunun iki te'vili var.

Birisi: O zamanda meşrû nikâh azalır veya Rusya'daki gibi kalkar. Birtek kadına bağlanmaktan kaçıp başıboş kalan, kırk bedbaht kadınlara çoban olur.

İkinci Te'vili: O fitne zamanında, harplerde erkeklerin çoğu telef olmasından.. hem bir hikmete binâen ekser tevellüdat, kızlar bulunmasından kinâyedir. Belki hürriyet-i nisvan ve tam serbestiyetleri, kadınlık şehvetini şiddetle ateşlendirdiğinden fıtratça erkeğine galebe eder; veledi kendi suretine çekmeye sebebiyet verdiğinden, emr-i ilâhiyle kızlar pek çok olur.

On İkinci Mesele

Rivayetlerde var ki: "Deccalın birinci günü bir senedir, ikinci günü bir ay, üçüncü günü bir hafta, dördüncü günü bir gündür."[5]

---

1 Bkz.: İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef* 7/496; et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* 11/313; ed-Deylemî, *el-Müsned* 2/237; Nuaym İbni Hammâd, *el-Fiten* 2/543.

2 Gerçek bilgi Allah katındadır.

3 Bkz.: Buhârî, *zekât* 9; Müslim, *zekât* 59.

4 Allah Teâlâ, her şeyin en doğrusunu en mükemmel şekilde bilir.

5 Bkz.: Müslim, *fiten* 110; Tirmizî, *fiten* 59; Ebû Dâvûd, *melâhim* 14; İbni Mâce, *fiten* 33; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 4/181.

–لَا يَعْلَمُ الْغَيْبَ إِلَّا اللهُ[1]– bunun iki te'vili vardır.

Birisi: Büyük deccalın kutb-u şimalî dairesinde ve şimal tarafında zuhur edeceğine kinâye ve işarettir. Çünkü kutb-u şimalînin mevkiinde bütün sene, bir gece bir gündüzdür. Bir gün şimendifer ile bu tarafa gelse, yaz mevsiminde bir ay mütemâdiyen güneş gurûb etmez. Daha bir gün otomobil ile gelse, bir haftada daima güneş görünür. Ben Rusya'daki esaretimde bu mevkiye yakın bulunuyordum. Demek büyük deccal, şimalden bu tarafa tecavüz edeceğini mucizâne bir ihbardır.

İkinci Te'vili ise: Hem büyük deccalın, hem İslâm deccalının üç devre-i istibdatları manasında üç eyyam var:

Bir günü: Bir devre-i hükûmetinde öyle büyük icraat yapar ki, üç yüz sene yapılmaz.

İkinci günü, yani ikinci devresi: Bir senede otuz senede yapılmayan işleri yaptırır.

Üçüncü günü ve devresi: Bir senede yaptığı tebdiller on senede yapılmaz.

Dördüncü günü ve devresi: Âdileşir, bir şey yapmaz, yalnız vaziyeti muhafazaya çalışır diye, gayet yüksek bir belâgatla ümmetine haber vermiş.

On Üçüncü Mesele

Kat'î ve sahih rivayette var ki: "İsa *(aleyhisselâm)*, büyük deccalı öldürür."[2]

–وَالْعِلْمُ عِنْدَ اللهِ[3]– bunun da iki vechi var.

Bir vechi şudur ki: Sihir ve manyetizma ve ispritizma gibi istidracî harikalarıyla kendini muhafaza eden ve herkesi teshir eden o dehşetli deccalı öldürebilecek, mesleğini değiştirecek; ancak harika ve mucizâtlı ve umumun makbulü bir zât olabilir ki; o zât, en ziyade alâkadar ve ekser insanların peygamberi olan Hazreti İsa *(aleyhisselâm)*'dır.

İkinci vechi şudur ki: Şahs-ı İsa *(aleyhisselâm)*'ın kılıcı ile maktul olan şahs-ı deccalın teşkil ettiği dehşetli maddiyyûnluk ve dinsizliğin azametli heykeli ve

---

1 Hiç kimse gaybı bilemez, gaybı yalnız Allah bilir.

2 Bkz.: Müslim, *fiten* 110; Tirmizî, *fiten* 59, 62; Ebû Dâvûd, *melâhim* 14; İbni Mâce, *fiten* 33; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 3/367, 420, 4/181, 216, 226, 390, 5/13, 6/75.

3 Gerçek bilgi Allah katındadır.

şahs-ı mânevîsini öldürecek ve inkâr-ı ulûhiyet olan fikr-i küfrîsini mahvedecek ancak İsevî ruhânileridir ki; o ruhâniler, Din-i İsevî'nin hakikatini hakikat-i İslâmiye ile mezcederek o kuvvetle onu dağıtacak, mânen öldürecek. Hatta "Hazreti İsa *(aleyhisselâm)* gelir. Hazreti Mehdî'ye namazda iktidâ eder, tâbi olur."[1] diye rivayeti bu ittifaka ve hakikat-i Kur'âniye'nin metbuiyetine ve hâkimiyetine işaret eder.

On Dördüncü Mesele

Rivayette var ki: "Deccalın mühim kuvveti yahudidir. Yahudiler severek tâbi olurlar."[2]

–اَللّٰهُ أَعْلَمُ[3]– diyebiliriz ki, bu rivayetin bir parça te'vili Rusya'da çıkmış. Çünkü her hükûmetin zulmünü gören yahudiler, Almanya memleketinde kesretle toplanıp intikamlarını almak için, komünist komitesinin tesisinde mühim bir rol ile yahudi milletinden olan "Troçki" nâmında dehşetli bir adamı, Rusya'nın başkumandanlığına –ve terbiye-gerdeleri olan meşhur Lenin'den sonra– Rus hükûmetinin başına geçirerek Rusya'nın başını patlatıp bin senelik mahsulatını yaktırdılar. Büyük deccalın komitesini ve bir kısım icraatını gösterdiler ve sâir hükûmetlerde dahi ehemmiyetli sarsıntılar verip karıştırdılar.

On Beşinci Mesele

Ye'cüc ve Me'cüc hâdisâtının icmâli Kur'ân'da olduğu gibi; rivayette de bir kısım tafsilatı var. Ve o tafsilat ise, Kur'ân'ın muhkematından olan icmâli gibi muhkem değil, belki bir derece müteşâbih sayılır. Onlar te'vil isterler, belki râvilerin içtihatları karışmasıyla tabir isterler.

Evet –لَا يَعْلَمُ الْغَيْبَ إِلَّا اللّٰهُ[4]– bunun bir te'vili şudur ki: Kur'ân'ın lisân-ı semâvîsinde "Ye'cüc ve Me'cüc" nâmı verilen Mançur ve Moğol kabileleri, eski zamanda Çin ü Maçin'den bir kısım başka kabileleri beraber alarak kaç defa Asya ve Avrupa'yı herc ü merc ettikleri gibi, gelecek zamanlarda dahi dünyayı zîr u zeber edeceklerine işaret ve kinâyedir. Hatta şimdi de komünistlik içindeki anarşistin ehemmiyetli efradı onlardandır.

---

1 Bkz.: Müslim, *îmân* 247; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 3/345, 367, 384, 4/216.

2 Bkz.: Müslim, *fiten* 33, 124; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 3/224, 4/216; İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef* 7/491, 499; İbni Hibbân, *es-Sahîh* 15/209.

3 Allah Teâlâ, her şeyin en doğrusunu en mükemmel şekilde bilir.

4 Hiç kimse gaybı bilemez, gaybı yalnız Allah bilir.

Evet, ihtilâl-i Fransevî'de hürriyet-perverlik tohumuyla ve aşılamasıyla sosyalistlik türedi, tevellüd etti. Ve sosyalistlik ise bir kısım mukaddesatı tahrip ettiğinden aşıladığı fikir, bilâhare bolşevikliğe inkılâb etti. Ve bolşeviklik dahi çok mukaddesat-ı ahlâkiye ve kalbiye ve insaniyeyi bozduğundan, elbette ektikleri tohumlar hiçbir kayıt ve hürmet tanımayan anarşistlik mahsulünü verecek. *Çünkü kalb-i insanîden hürmet ve merhamet çıksa; akıl ve zekâvet, o insanları gayet dehşetli ve gaddar canavarlar hükmüne geçirir, daha siyasetle idare edilmez. Ve anarşistlik fikrinin tam yeri ise; hem mazlum kalabalıklı, hem medeniyette ve hâkimiyette geri kalan çapulcu kabileler olacak...*

Ve o şerâite muvâfık insanlar ise, Çin ü Maçin'de kırk günlük bir mesafede yapılan ve acâib-i seb'a-yı âlemden birisi bulunan Sedd-i Çin'in binasına sebebiyet veren Mançur ve Moğol ve bir kısım Kırgız kabileleridir ki; Kur'ân'ın mücmel haberini tefsir eden Zât-ı Ahmediye *(aleyhissalâtü vesselâm)* mucizâne ve muhakkikâne haber vermiş.

On Altıncı Mesele

Rivayette var ki: İsa *(aleyhisselâm)*, deccalı öldürdüğü münasebetiyle "Deccalın fevkalâde büyük ve minareden daha yüksek bir azamet-i heykelde ve Hazreti İsa *(aleyhisselâm)* ona nisbeten çok küçük bulunduğunu"[1] gösterir.

–لَا يَعْلَمُ الْغَيْبَ إِلَّا اللهُ[2]– bunun bir te'vili şu olmak gerektir ki: İsa *(aleyhisselâm)*'ı nur-u iman ile tanıyan ve tâbi olan cemaat-i ruhâniye-i mücâhidînin kemiyeti, deccalın mektepçe ve askerce ilmî ve maddî ordularına nisbeten çok az ve küçük olmasına işaret ve kinâyedir.

On Yedinci Mesele

Rivayette var ki: "Deccal çıktığı gün bütün dünya işitir[3] ve kırk günde dünyayı gezer ve hârikulâde bir eşeği vardır.[4]"

---

1 Bkz.: İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef* 7/496; et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* 11/313; ed-Deylemî, *el-Müsned* 2/237; Nuaym İbni Hammâd, *el-Fiten* 2/543.

2 Hiç kimse gaybı bilemez, gaybı yalnız Allah bilir.

3 Bkz.: el-Hâkim, *el-Müstedrek* 4/573.

4 Bkz.: İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef* 7/496; et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* 11/313; ed-Deylemî, *el-Müsned* 2/237; Nuaym İbni Hammâd, *el-Fiten* 2/543.

–اَللّٰهُ أَعْلَمُ[1]– bu rivayetler tamamen sahih olmak şartıyla te'villeri şudur: Bu rivayetler mucizâne haber verir ki; "Deccal zamanında vasıta-yı muhabere ve seyahat, o derece terakki edecek ki; bir hâdise, bir günde umum dünyada işitilecek. Radyo ile bağırır, şark-garp işitir ve umum ceridelerinde okunacak. Ve bir adam kırk günde dünyayı devredecek ve yedi kıtasını ve yetmiş hükûmetini görecek ve gezecek." diye zuhurundan on asır evvel telgraf, telefon, radyo, şimendifer, tayyareden mucizâne haber verir. Hem deccal, deccallık haysiyetiyle değil; belki gayet müstebit bir kral sıfatıyla işitilir. Ve gezmesi de her yeri istilâ etmek için değil, belki fitneyi uyandırmak ve insanları baştan çıkarmak içindir. Ve bindiği merkebi ve himarı ise; ya şimendiferdir ki bir kulağı ve bir başı cehennem gibi ateş ocağı, diğer kulağı yalancı cennet gibi güzelce tezyin ve tefriş edilmiş. Düşmanlarını ateşli başına, dostlarını ziyafetli başına gönderir.[2] Veyahut onun eşeği, merkebi, dehşetli bir otomobildir veya tayyaredir veyahut..... Sükût lâzım..

On Sekizinci Mesele

Rivayette var ki: "Ümmetim istikâmetle gitse, ona bir gün var." Yani, فِي يَوْمٍ كَانَ مِقْدَارُهُ أَلْفَ سَنَةٍ[3] âyetinin sırrıyla bin sene hâkimâne ve mükemmel yaşayacak. Eğer istikâmette gitmezse, ona yarım gün var. Yani ancak beş yüz sene kadar hâkimiyeti ve galibiyeti muhafaza eder.[4]

–اَللّٰهُ أَعْلَمُ[5]– bu rivayet, kıyâmetten haber vermek değil; belki İslâmiyet'in galibâne hâkimiyetinden ve hilâfetin saltanatından bahseder ki, ayn-ı hakikat ve bir mucize-i gaybiye olarak aynen öyle çıkmış. Çünkü Hilâfet-i Abbasiye'nin âhirinde, onun ehl-i siyaseti istikâmeti kaybettiği için, beş yüz sene kadar yaşamış. Fakat ümmetin heyet-i mecmûası ise istikâmeti kaybetmediğinden Hilâfet-i Osmaniye imdada gelip bin üç yüz sene kadar hâkimiyeti devam ettirmiş. Sonra Osmanlı siyasiyyunları dahi istikâmeti muhafaza edemediğinden, o da ancak (hilâfetle) beş yüz sene yaşayabilmiş. Bu hadisin

---

1 Allah Teâlâ, her şeyin en doğrusunu en mükemmel şekilde bilir.

2 Bkz.: Buhârî, *enbiyâ* 3; Müslim, *fiten* 104, 109; İbni Mâce, *fiten* 36; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 5/383.

3 "Sizin hesabınıza göre bin yıl tutan bir günde..." (Secde sûresi, 32/5)

4 Bkz.: Ebû Dâvûd, *melâhim* 18; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 1/170.

5 Allah Teâlâ, her şeyin en doğrusunu en mükemmel şekilde bilir.

mucizâne ihbarını, Hilâfet-i Osmaniye kendi vefatıyla tasdik etmiş. Bu hadisi başka risalelerde dahi bahsettiğimizden burada kısa kesiyoruz.

On Dokuzuncu Mesele

Rivayetlerde âhirzamanın alâmetlerinden olan ve Âl-i Beyt-i Nebevî'den Hazreti Mehdî'nin *(radîyallâhu anh)* hakkında ayrı ayrı haberler var.[1] Hatta bir kısım ehl-i ilim ve ehl-i velayet, eskide onun çıkmasına hükmetmişler.

–وَاللهُ أَعْلَمُ بِالصَّوَابِ[2]– bu ayrı ayrı rivayetlerin bir te'vili şudur ki: Büyük Mehdî'nin çok vazifeleri var. Ve siyaset âleminde, diyanet âleminde, saltanat âleminde, cihad âlemindeki çok dairelerde icraatları olduğu gibi.. her bir asır, me'yusiyet vaktinde kuvve-i mâneviyesini teyid edecek bir nevi mehdîye veyahut mehdînin onların imdadına o vakitte gelmek ihtimaline muhtaç olduğundan; rahmet-i ilâhiye ile her devirde belki her asırda bir nevi mehdî, Âl-i Beyt'ten çıkmış, ceddinin şeriatını muhafaza ve sünnetini ihya etmiş. Meselâ siyaset âleminde Mehdî-i Abbasî.. ve diyanet âleminde Gavs-ı Âzam ve Şah-ı Nakşibend ve aktâb-ı erbaa ve on iki imam gibi Büyük Mehdî'nin bir kısım vazifelerini icra eden zâtlar dahi, –mehdî hakkında gelen rivayetlerde– medar-ı nazar-ı Muhammed *(aleyhissalâtü vesselâm)* olduğundan rivayetler ihtilâf ederek, bir kısım ehl-i hakikat demiş: "Eskide çıkmış." Her ne ise... Bu mesele Risale-i Nur'da beyan edildiğinden, onu ona havale ile burada bu kadar deriz ki:

Dünyada mütesânid hiçbir hânedan ve mütevâfık hiçbir kabile ve münevver hiçbir cemiyet ve cemaat yoktur ki, Âl-i Beyt'in hânedanına ve kabilesine ve cemiyetine ve cemaatine yetişebilsin. Evet, yüzer kudsî kahramanları yetiştiren.. ve binler mânevî kumandanları ümmetin başına geçiren.. ve hakikat-i Kur'âniye'nin mayası ile ve imanın nuruyla ve İslâmiyet'in şerefiyle beslenen, tekemmül eden Âl-i Beyt; elbette âhirzamanda şeriat-ı Muhammediye'yi ve hakikat-i Furkaniyeyi ve Sünnet-i Ahmediye'yi *(aleyhissalâtü vesselâm)* *ihya ile, ilân ile, icra ile başkumandanları olan Büyük Mehdî'nin kemâl-i adaletini ve hakkaniyetini dünyaya göstermeleri, gayet makul olmakla beraber gayet lâzım ve zarurî ve hayat-ı içtimaiye-i insaniyedeki düsturların muktezasıdır.*

---

1 Müslim, *îmân* 247; Tirmizî, *fiten* 53; Ebû Dâvûd, *mehdî* 4, 6, 7; İbni Mâce, *fiten* 24, 34; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 1/99.

2 Allah Teâlâ, her şeyin en doğrusunu en mükemmel şekilde bilir.

Yirminci Mesele

Güneşin mağripten çıkması[1] ve zeminden dâbbetü'l-arzın zuhurudur.[2]

•*Amma güneşin mağripten tulûu ise,* bedâhet derecesinde bir alâmet-i kıyâmettir. Ve bedâheti için, aklın ihtiyârı ile bağlı olan tevbe kapısını kapayan bir hâdise-i semâviye olduğundan tefsiri ve manası zâhirdir, te'vile ihtiyacı yoktur.

Yalnız bu kadar var ki; –اَللّٰهُ أَعْلَمُ[3]– o tulûun sebeb-i zâhirîsi: Küre-i arz kafasının aklı hükmünde olan Kur'ân'ın onun başından çıkmasıyla zemin divane olup, izn-i ilâhî ile başını başka seyyâreye çarpmasıyla hareketinden geri dönüp, garptan şarka olan seyahatini, irade-i rabbânî ile şarktan garba tebdil etmekle güneş, garptan tulûa başlar. Evet, arzı şems ile, ferşi arş ile kuvvetli bağlayan hablullahi'l-metin olan Kur'ân'ın kuvve-i cazibesi kopsa küre-i arzın ipi çözülür, başıboş serseri olup aksiyle ve intizamsız hareketinden güneş garptan çıkar. Hem müsâdeme neticesinde emr-i ilâhî ile kıyâmet kopar diye bir te'vili vardır.

•*Amma dâbbetü'l-arz,* Kur'ân'da gayet mücmel bir işaret ve lisân-ı hâlinden kısacık bir ifade, bir tekellüm var.[4] Tafsili ise ben şimdilik, başka meseleler gibi kat'î bir kanaatle bilemiyorum. Yalnız bu kadar diyebilirim:

–لَا يَعْلَمُ الْغَيْبَ إِلَّا اللّٰهُ[5]– nasıl ki Kavm-i Firavun'a çekirge âfâtı ve bit belası..[6] ve Kâbe tahribine çalışan Kavm-i Ebrehe'ye ebâbil kuşları musallat olmuşlar.[7] Öyle de Süfyan'ın ve deccalların fitneleriyle bilerek, severek isyan ve tuğyana.. ve Ye'cüc ve Me'cüc'ün anarşistliği ile fesada ve canavarlığa giden.. ve dinsizliğe, küfür ve küfrana düşen insanların akıllarını başlarına getirmek hikmetiyle arzdan bir hayvan çıkıp musallat olacak, zîr u zeber edecek. –اَللّٰهُ أَعْلَمُ[8]– o dâbbe bir nev'dir. Çünkü gayet büyük birtek şahıs olsa, her

---

1 Bkz.: Buhârî, *tefsîru sûre (6)* 9; Müslim, *îmân* 157, *tevbe* 31; Tirmizî, *deavât* 98.

2 Müslim, *fiten* 39-40; Tirmizî, *fiten* 21; Ebû Dâvûd, *melâhim* 12; İbni Mâce, *fiten* 25, 28; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 4/6.

3 Allah Teâlâ, her şeyin en doğrusunu en mükemmel şekilde bilir.

4 Bkz.: Neml sûresi, 27/82.

5 Hiç kimse gaybı bilemez, gaybı yalnız Allah bilir.

6 Bkz.: A'râf sûresi, 7/133.

7 Bkz.: Fil sûresi, 105/1-5.

8 Allah Teâlâ, her şeyin en doğrusunu en mükemmel şekilde bilir.

yerde herkese yetişmez. Demek dehşetli bir tâife-i hayvaniye olacak. Belki إِلَّا دَابَّةُ الْأَرْضِ تَأْكُلُ مِنْسَأَتَهُ[1] âyetinin işaretiyle o hayvan, dâbbetü'l-arz denilen ağaç kurtlarıdır ki; insanların kemiklerini ağaç gibi kemirecek, insanın cismin-de dişinden tırnağına kadar yerleşecek. Müminler iman bereketiyle ve sefâhet ve sû-i istimâlâttan tecennübleriyle kurtulmasına işareten, âyet, iman husu-sunda o hayvanı konuşturmuş.

رَبَّنَا لَا تُؤَاخِذْنَآ إِنْ نَسِينَآ أَوْ أَخْطَأْنَا[2]

سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَآ إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَاۖ إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ[3]

1 "(Çevresindekiler Süleyman'ın öldüğünü) ancak dayandığı asasını bir ağaç kurdunun yemesi sonucu (anlayabildiler)." (Sebe sûresi, 34/14)

2 "Ey Rabbimiz! Unutur veya hataya düşer de bir kusur işlersek bizi onunla hesaba çekme!" (Bakara sûresi, 2/286)

3 "Sübhansın yâ Rab! Senin bize bildirdiğinden başka ne bilebiliriz ki? Her şeyi hakkıyla bilen, her şeyi hikmetle yapan sensin." (Bakara sûresi, 2/32)

Sâbık Yirmi Adet Meselelere Bir Tetimme Olarak Üç Küçük Meseledir

Birinci Mesele

Rivayetlerde Hazreti İsa'ya *(aleyhisselâm)* "Mesih" nâmı verildiği gibi[1] her iki deccala dahi "Mesih" nâmı verilmiş[2] ve bütün rivayetlerde مِنْ فِتْنَةِ الْمَسِيحِ الدَّجَّالِ، مِنْ فِتْنَةِ الْمَسِيحِ الدَّجَّالِ[3] denilmiş. Bunun hikmeti ve te'vili nedir?

Elcevap: –اَللّٰهُ أَعْلَمُ[4]– bunun hikmeti şudur ki: Nasıl ki emr-i ilâhî ile İsâ *(aleyhisselâm)*, şeriat-ı Museviyede bir kısım ağır tekalifi kaldırıp şarab gibi bazı müşteheyâtı helâl etmiş. Aynen öyle de büyük deccal, şeytanın iğvâsı ve hükmü ile şeriat-ı İseviyenin ahkâmını kaldırıp, Hıristiyanların hayat-ı içtimaiyelerini idare eden râbıtaları bozarak, anarşistliğe ve Ye'cüc ve Me'cüc'e zemin hazır eder. Ve İslâm deccalı olan Süfyan dahi, şeriat-ı Muhammediye'nin *(aleyhissalâtü vesselâm)* ebedî bir kısım ahkâmını; nefis ve şeytanın desiseleri ile kaldırmaya çalışarak, hayat-ı beşeriyenin maddî ve mânevî râbıtalarını bozarak, serkeş ve sarhoş ve sersem nefisleri başıboş bırakarak, hürmet ve merhamet gibi nurâni zincirleri çözer; hevesât-ı müteaffine bataklığında, birbirine saldırmak için cebrî bir serbestiyet ve ayn-ı istibdat bir hürriyet vermekle dehşetli bir anarşistliğe meydan açar ki, o vakit o insanlar gayet şiddetli bir istibdattan başka zabt altına alınamaz.

İkinci Mesele

Rivayetlerde her iki deccalın hârikulâde icraatlarından ve pek fevkalâde iktidarlarından ve heybetlerinden[5] bahsedilmiş. Hatta bedbaht bir kısım insanlar, onlara bir nevi ulûhiyet isnad eder[6] diye haber verilmiş. Bunun sebebi nedir?

---

1 Bkz.: Buhârî, *enbiyâ* 48, *libâs* 68, *ta'bîr* 11; Müslim, *îmân* 273, 274, 275, *fiten* 110. Ayrıca bkz.: Âl-i İmran sûresi, 3/45; Nisâ sûresi, 4/157; Mâide sûresi, 5/17 (2 defa), 72, 75; Tevbe sûresi, 9/31.

2 Bkz.: Buhârî, *enbiyâ* 48, *libâs* 68, *ta'bîr* 11; Müslim, *îmân* 273, 274, 275, *fiten* 119.

3 Buhârî, *ezân* 149, *deavât* 39, 44-46; Müslim, *mesâcid* 129, *zikir* 49; Ebû Dâvûd, *salât* 148-149.

4 Allah Teâlâ, her şeyin en doğrusunu en mükemmel şekilde bilir.

5 Bkz.: İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef* 7/496; et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* 11/313; ed-Deylemî, *el-Müsned* 2/237; Nuaym İbni Hammâd, *el-Fiten* 2/543.

6 Bkz.: Müslim, *fiten* 112; İbni Mâce, *fiten* 33; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 3/367.

Elcevap: –وَالْعِلْمُ عِنْدَ اللهِ[1]– icraatları büyük ve hârikulâde olması ise; ekser tahribat ve hevesâta sevkiyat olduğundan, kolayca hârikulâde öyle işler yaparlar ki, bir rivayette "Bir günleri, bir senedir."[2] yani bir senede yaptıkları işler, üç yüz senede yapılmaz denilmiş. Ve iktidarlarının pek fevkalâde görünmesinin ise, dört cihet ve sebebi var:

Birincisi: İstidraç eseri olarak, müstebidâne olan koca hükûmetlerinde, cesur orduların ve faal milletin kuvvetiyle vukua gelen terakkiyât ve iyilikler, haksız olarak onlara isnad edilmesiyle binler adam kadar bir iktidar onların şahıslarında tevehhüm edilmeye sebep olur. Hâlbuki hakikaten ve kaideten, bir cemaatin hareketiyle vücuda gelen müsbet mehâsin ve şeref ve ganimet, o cemaate taksim edilir ve efradına verilir. Ve seyyiât ve tahribat ve zâyiat ise, reisinin tedbirsizliğine ve kusurlarına verilir. Meselâ bir tabur, bir kaleyi fethetse ganimet ve şeref süngülerine aittir.. ve menfî tedbirler ile zâyiatlar olsa kumandanlarına aittir.

İşte hak ve hakikatin bu düstur-u esasiyesine bütün bütün muhalif olarak müsbet terakkiyât ve hasenât, o müthiş başlara.. ve menfî icraat ve seyyiât bîçâre milletlerine verilmesiyle nefret-i âmmeye lâyık olan o şahıslar, –istidraç cihetiyle– ehl-i gaflet tarafından bir muhabbet-i umumiyeye mazhar olurlar.

İkinci Cihet ve Sebep: Her iki deccal, âzamî bir istibdat ve âzamî bir zulüm ve âzamî bir şiddet ve dehşet ile hareket ettiklerinden, âzamî bir iktidar görünür. Evet, öyle acîb bir istibdat ki; –kanunlar perdesinde– herkesin vicdanına ve mukaddesatına, hatta elbisesine müdahale ederler. Zannederim, asr-ı âhirde İslâm ve Türk hürriyet-perverleri, bir hiss-i kable'l-vuku ile bu dehşetli istibdadı hissederek oklar atıp hücum etmişler. Fakat çok aldanıp yanlış bir hedef ve hata bir cephede hücum göstermişler. Hem öyle bir zulüm ve cebir ki, bir adamın yüzünden yüz köyü harap ve yüzer masumları tecziye ve tehcir ile perişan eder.

Üçüncü Cihet ve Sebep: Her iki deccal, yahudinin İslâm ve hıristiyan aleyhinde şiddetli bir intikam besleyen gizli komitesinin muâvenetini.. ve kadın hürriyetlerinin perdesi altındaki dehşetli bir diğer komitenin yardımını.. hatta İslâm deccalı masonların komitelerini aldatıp müzâheretlerini kazandıklarından dehşetli bir iktidar zannedilir. Hem bazı ehl-i velayetin istihracatıyla

---

1 Gerçek bilgi Allah katındadır.

2 Bkz.: Müslim, *fiten* 110; Tirmizî, *fiten* 59; Ebû Dâvûd, *melâhim* 14; İbni Mâce, *fiten* 33; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 4/181.

anlaşılıyor ki; İslâm Devleti'nin başına geçecek olan süfyanî deccal ise, gayet muktedir ve dâhî ve faal ve gösterişi istemeyen ve şahsî olan şan ve şerefe ehemmiyet vermeyen bir sadrazam.. ve gayet cesur ve iktidarlı ve metin ve cevval ve şöhret-perestliğe tenezzül etmeyen bir serasker bulur, onları teshir eder. Onların fevkalâde ve dâhiyâne icraatlarını, riyâsızlıklarından istifade ile kendi şahsına isnad.. ve o vasıta ile koca ordunun ve hükûmetin teceddüt ve inkılâb ve harb-i umumî inkılâbından gelen şiddet-i ihtiyacın sevkiyle işledikleri terakkiyâtı şahsına isnad ettirerek, şahsında pek acîb ve harika bir iktidar bulunduğunu meddahlar tarafından işâa ettirir.

Dördüncü Cihet ve Sebep: Büyük deccalın ispritizma nev'inden teshir edici hâssaları bulunur. İslâm deccalının dahi, bir gözünde teshir edici manyetizma bulunur. Hatta rivayetlerde "Deccalın bir gözü kördür."[1] diye nazar-ı dikkati, gözüne çevirerek büyük deccalın bir gözü kör.. ve ötekinin bir gözü, öteki göze nisbeten kör hükmünde olduğunu hadiste kaydetmekle, onlar kâfir-i mutlak bulunduğundan yalnız münhasıran bu dünyayı görecek birtek gözü var.. ve âkıbeti ve âhireti görebilecek gözleri olmamasına işaret eder. Ben bir mânevî âlemde İslâm deccalını gördüm. Yalnız birtek gözünde teshirci bir manyetizma gözümle müşâhede ettim ve onu bütün bütün münkir bildim. İşte bu inkâr-ı mutlaktan çıkan bir cür'et ve cesaretle mukaddesata hücum eder. Avâm-ı nâs hakikat-i hâli bilmediklerinden, hârikulâde iktidar ve cesaret zannederler.

Hem şanlı ve kahraman bir millet, mağlûbiyeti hengâmında böyle istidraçlı ve şanlı ve talihli ve muvaffakiyetli ve kurnaz bir kumandanı bulunduğundan –gizli ve dehşetli olan mahiyetine bakmayarak– kahramanlık damarıyla onu alkışlar, başına kor, seyyielerini örtmek ister. Fakat kahraman ve mücâhid ordunun ve dindar milletin ruhundaki nur-u iman ve Kur'ân ışığıyla hakikat-i hâli göreceği ve o kumandanın çok dehşetli tahribatını tamire çalışacağı rivayetlerden anlaşılır.

Üçüncü Küçük Mesele

Medar-ı ibret üç hâdisedir.

Birinci Hâdise: Bir zaman Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)*, Hazreti Ömer'e *(radiyallâhu anh)* yahudi çocukları içinde birisini gösterdi, "İşte, sureti."

---

[1] Bkz.: Müslim, *fiten* 104, 105; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 3/201, 211, 349, 5/16, 386, 404, 434, 6/456; İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef* 7/488, 490, 496.

dedi. Hazreti Ömer *(radiyallâhu anh)*, "Öyle ise ben bunu öldüreceğim." dedi. Ferman etti: "Eğer bu Süfyan ve İslâm deccalı olsa, sen öldüremezsin. Eğer o olmazsa, onun suretiyle öldürülmez."[1]

Bu rivayet işaret eder ki; onun sureti, hâkimiyeti zamanında çok şeylerde görüneceği gibi, kendisi yahudiler içinde tevellüd edecek.[2] Gariptir ki, onun suretindeki bir çocuğu katledecek derecede ona hiddet ve adâvet eden Hazreti Ömer *(radiyallâhu anh)*, o Süfyan'ın en çok beğendiği ve takdir ettiği ve çok defa ondan senâkârâne bahsedeceği bir memduhu –Hazreti Ömer'le– çıkmış.

İkinci Hâdise: O İslâm deccalı, "Sûre-i ﴿وَالتِّينِ وَالزَّيْتُونِ﴾[3] manasını merak edip soruyor." diye çoklar nakletmişler. Gariptir ki, bu surenin akabinde olan ﴿اِقْرَأْ بِاسْمِ رَبِّكَ﴾[4] sûresinde إِنَّ الْإِنْسَانَ لَيَطْغٰى[5] cümlesi, onun aynı zamanına ve şahsına –cifirle ve manasıyla– işaret ettiği gibi; ehl-i salâte ve câmilere tâgiyâne tecavüz edeceğini gösteriyor. Demek o istidraçlı adam, küçük bir sureyi kendiyle alâkadar hisseder. Fakat yanlış eder, komşusunun kapısını çalar.

Üçüncü Hâdise: Bir rivayette "İslâm deccalı Horasan taraflarından zuhur edecek"[6] denilmiş.

–لَا يَعْلَمُ الْغَيْبَ إِلَّا اللهُ[7]– bunun bir te'vili şudur ki: Şarkın en cesur ve kuvvetli ve kesretli kavmi ve İslâmiyet'in en kahraman ordusu olan Türk milleti, o rivayet zamanında Horasan taraflarında bulunup daha Anadolu'yu vatan yapmadığından, o zamandaki meskenini zikretmekle süfyanî deccalın onların içinde zuhur edeceğine işaret eder.

Gariptir, hem çok gariptir; yedi yüz sene müddetinde İslâmiyet'in ve Kur'ân'ın elinde şeref-şiar, bârika-âsâ bir elmas kılıç olan Türk milletini ve Türkçülüğü, muvakkaten İslâmiyet'in bir kısım şeâirine karşı istimâl etmeye

---

1 Müslim, *fiten* 95; Tirmizî, *fiten* 63; Ebû Dâvûd, *melâhim* 16; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 1/30, 32, 3/65.

2 Bkz.: Müslim, *fiten* 33, 124; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 3/224, 4/216; İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef* 7/491, 499; İbni Hibbân, *es-Sahîh* 15/209.

3 "Yemin olsun İncir'e ve Zeytin'e.." (Tîn sûresi, 95/1).

4 "(Yaratan) Rabbinin adıyla oku!" (Alak sûresi, 96/1)

5 "Rabbinin bunca nimetlerine rağmen kâfir insan azar." (Alak sûresi, 96/6)

6 Bkz.: Tirmizî, *fiten* 57; İbni Mâce, *fiten* 33; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 1/4, 7.

7 Hiç kimse gaybı bilemez, gaybı yalnız Allah bilir.

çalışır. Fakat muvaffak olmaz, geri çekilir. *"Kahraman ordu, dizginini onun elinden kurtarıyor"* diye rivayetlerden anlaşılıyor.

لَا يَعْلَمُ الْغَيْبَ إِلَّا اللهُ[1]

—وَاللهُ أَعْلَمُ بِالصَّوَابِ[2]—

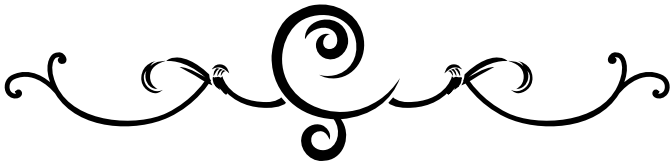

[1] Hiç kimse gaybı bilemez, gaybı yalnız Allah bilir.

[2] Allah Teâlâ, her şeyin en doğrusunu en mükemmel şekilde bilir.

On Beşinci Şua

(El-Hüccetü'z-Zehra)

İki Makam'dır.

Bu ders zâhiren küçük, hakikaten pek büyük ve çok kuvvetli ve çok geniş bir risaledir. Hem benim tefekkürî hayatımın, hem Nur'un tahkikî hayat-ı mâneviyesinin ilmelyakîn, aynelyakîn ittihadından çıkan bir meyve-i imaniye ve firdevsî bir semere-i Kur'âniye'dir.

Said Nursî

Birinci Makam

Üç Kısım'dır.

Yirminci Mektup'un Hülâsatü'l-Hülâsası,
Üçüncü Medrese-i Yusufiye'de Verilen Dersin

Birinci Kısmı'dır.

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَبِهِ نَسْتَعِينُ[1]

Afyon hapsinde on bir ay tecrid-i mutlakta bulunduğuma dair Mahkeme-i Temyiz'e yazdığım istida bahanesiyle otuz beş sene inzivâda, hususan gecelerde dünyayı unutmakta bulunan ve garazkârâne tarassutlarla yirmi üç sene sıkıntı çekmesinden insanlardan tevahhuş edip yalnız tek başına kalarak, hizmetçisinden ve Nur dersini iştiyakla arzulayandan başka kimse ile bir saat beraber bir yerde bulunmasından çok sıkılan benim gibi bir bîçâreyi, beşinci koğuşa cebren nakil ve kardeşlerimin yanıma gelmelerini yasak ettiler.

---

1 Ancak O'ndan yardım dileriz.

O kalabalık içinde yaşayamayacağım diye çok telâş ederken, birden bir alâmet-i hiddet ve gazap olarak soğuk o derece şiddetlendi ki; eğer o eski yerimde kalsa idim, hiç dayanamayacaktım. O zahmet, benim hakkımda rahmete döndü.

Kalbe geldi ki, "Gerçi Nur şâkirtleri, her koğuşta hem kendileri hesabına, hem senin bedeline tam Nur dersleri ile çalışıyorlar. Fakat bu beşinci koğuş, bir nevi tecridhâne olmasından tazeleniyor, değişiyor; Nur dersine daha ziyade muhtaçtır. Hem Rus'un dehşetli bir inkâr ile ve Allah'ı tanımamak ile hücumunu yazan gazetelerin yazılarını okuyan gençler ve ihtiyarlar, elbette iman-ı billâhtaki mevcudiyet ve vahdâniyet-i ilâhiyeye dair gayet kat'î ve kuvvetli derslere pek ziyade ihtiyaçları var." diye tesbihatta kalbe geldi. Ben de sabah namazından sonra eskiden beri on defa okuduğum[1] ve koca Yirminci Mektup Risalesi, on bir kelimesinde hem on bir burhan-ı vücûb-u vücûd ve vahdet-i rabbâniye, hem on bir müjde gayet parlak, güneş gibi tafsilatla gösteren ve bir rivayette ism-i azam[2] taşıyan bu tehlil ve tevhid-i muazzam:

لَا إِلٰهَ إِلَّا اللّٰهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ يُحْيِي وَيُمِيتُ وَهُوَ حَيٌّ لَا يَمُوتُ بِيَدِهِ الْخَيْرُ وَهُوَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ وَإِلَيْهِ الْمَصِيرُ[3]

kudsî cümleyi mütefekkirâne tekrar edip Yirminci Mektup'un kısa bir hülâsatü'l-hülâsasını beraber düşünüyordum. Birden kalbe geldi ki: "Bu kısacık hülâsayı Nadir Hoca'ya ve buradaki gençlere ders ver." Ben de "bismillâh" deyip başladım, dedim:

Bu kelâm-ı tevhidde on bir müjde, on bir hüccet-i imaniye var. Şimdi, yalnız hüccetlere gayet kısa bir işaret edip, izahını ve müjdeleri Yirminci Mektup ve Nur eczalarına havale edeceğim. Fakat şimdi, o dersi yazdığım zaman onlara söylemediğim bazı kelimeleri ve nükteleri dahi yazmayı münasip gördüm. İşte o kelâm-ı tevhidin on bir kelimesinden:

---

1 Sabah ve akşam namazından sonra on defa okumanın sünnet olduğuna dair bkz.: Tirmizî, *deavât* 62; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 6/298; et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* 23/339.

2 Bkz.: Tirmizî, *deavât* 63; Ebû Dâvûd, *vitr* 23; Nesâî, *sehv* 58; İbni Mâce, *duâ* 9; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 1/230, 3/120.

3 "Allah'tan başka ilâh yoktur. O birdir. Ortağı yoktur. Mülk umumen O'nundur. Ezelden ebede her türlü hamd ve övgü, şükür ve minnet O'na mahsustur ve O'na lâyıktır. Hayatı veren de, alan da O'dur. O, ezelî ve ebedî hayat sahibidir. Bütün iyilikler O'na aittir; O, yapılan her hayrı kaydeder ve karşılığını verir. O'nun her şeye gücü yeter ve hiçbir şey O'na ağır gelmez. Dönüş yalnız O'nadır." (Bkz.: Tirmizî, *deavât* 36; Nesâî, *menâsik* 163; İbni Mâce, *ticârât* 40, *menâsik* 84).

Birinci Kelime

لَا إِلٰهَ إِلَّا اللّٰهُ 'tır. Bundaki hüccet ise matbû Âyetü'l-Kübrâ Risalesi'dir. O emsâlsiz hüccetin harikalığı içindir ki; İmam Ali *(radiyallâhu anh)*, Nur'un eczalarından haber verdiği sırada وَبِالْاٰيَةِ الْكُبْرٰى أَمِنِّي مِنَ الْفَجَتْ[1] deyip o Âyetü'l-Kübrâ'yı şefaatçi yaparak Nur şâkirtlerinin Denizli hapsinde, o risalenin hem Ankara, hem Denizli Mahkemeleri'nde galebesiyle ve perde altında tesirli intişarıyla talebelerine beraat kazandırmaya sebep olduğu gibi, onun gizli tab'ı da, şâkirtlerinin dokuz ay mevkufiyetlerine vesile olmasıyla İmam Ali'nin *(radiyallâhu anh)* hem keramet-i gaybiyesini, hem Nur şâkirtlerinin bedeline duasını pek zâhir bir surette tasdik etti.

Evet Âyetü'l-Kübrâ şuâı, otuz üç icmâ-yı azîmi ve küllî hüccetleri mevcudâtın heyet-i mecmûasında gösterip, her bir hüccet-i külliyede hadsiz burhanlara işaret ederek başta semâvât, yıldızlar kelimeleriyle.. arz, hayvanât ve nebâtât kelâmları ve cümleleriyle.. gitgide tâ kâinat mecmuası, müştemilât ve mevcudât ve hudûs ve imkân ve tagayyür hakikatlerinin kelimeleriyle Vâcibü'l-vücûd'un mevcudiyetini ve vahdâniyetini güneş zuhurunda ve gündüz kat'iyetinde isbat ediyor. Sarsılmaz bir iman isteyen ve dinsiz anarşistliğe karşı kırılmaz bir kılıç arayanlar, Âyetü'l-Kübrâ'ya müracaat etsinler.

İkinci Kelime

وَحْدَهُ 'dur. Bundaki hüccete gayet kısa bir işaret şudur:

Bu kâinatta her cihette bir birlik, bir vahdet görünüyor. Meselâ kâinat bir muntazam şehir, bir muhteşem saray, bir mücessem mânidar kitab, bir cismânî.. ve her âyeti, hatta her bir harfi ve her bir noktası, mucizekâr bir Kur'ân hükmünde bulunmasıyla bir vahdet ve birlik gösterdiği gibi; o sarayın lâmbası bir.. ve takvimci kandili bir.. ve ateşli aşçısı bir.. ve sakacı süngeri, sucusu bir... bir, bir, bir, tâ binbirler kadar birlikleri ve vahdetleri göstermekle o sarayın ve şehrin, o kitabın, o cismânî kur'ân-ı kebîrin sahibi, hâkimi, kâtibi, musannifi bilbedâhe mevcûd ve vâhid ve birdir diye kat'î isbat eder.

Üçüncü Kelime

لَا شَرِيكَ لَهُ 'dur. Bundaki hüccete gayet kısa bir işaret şudur ki:

---

[1] "Âyetü'l-Kübrâ hürmetine beni kurtar, emniyet ve huzur ver!" (Bkz.: el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî* –Hazreti Ali'nin (kerremallâhu vecheh) Celcelûtiye'si–*)* s.516)

Âyetü'l-Kübrâ Şuâının madeni, üstadı, esası ve Âyetü'l-Kübrâ nâmında olan

قُلْ لَوْ كَانَ مَعَهٗٓ اٰلِهَةٌ كَمَا يَقُولُونَ إِذًا لَابْتَغَوْا إِلٰى ذِي الْعَرْشِ سَبِيلًا[1]... الخ

âyet-i ekberidir. Yani: "Eğer şeriki olsa ve başka parmaklar îcada ve rubûbiyete karışsaydılar, intizam-ı kâinat bozulacaktı." Hâlbuki küçücük sineğin kanadından ve gözbebeğindeki hüceyrecikten tut, tâ tayyare-i cevviye olan hadsiz kuşlara, tâ manzume-i şemsiyeye kadar her şeyde cüz'î-küllî, küçük ve büyük en mükemmel bir intizam bulunması, şeksiz ve kat'î bir surette şeriklerin muhâliyetine ve mâdumiyetine delâlet ettiği gibi, Vâcibü'l-vücûd'un mevcudiyetine ve vahdetine bilbedâhe şehâdet eder.

Dördüncü Kelime

لَهُ الْمُلْكُ 'dür. Bundaki uzun hüccete gayet kısa bir işaret:

Evet gözümüzle görüyoruz ki; zemin yüzünü bir tarla yapıp içinde her bir baharda yüz bin nevi nebâtâtın tohumlarını beraber, karışık olarak o pek geniş tarlada ekiyor. Ve mahsulatlarını ayrı ayrı, hiç karıştırmayarak, şaşırmayarak kemâl-i intizamla kaldırıp iki yüz bin nevi hayvanâtına ondan erzak ve tayinatı, rahmet ve hikmet eliyle ihtiyaçlarına göre tevzi eden hadsiz kudret ve ilim sahibi bir mutasarrıf, perde arkasında var ki bu geniş ve zengin mülkünde, hususan zemin tarlasında bu tasarrufatı yapıyor. Bu Mutasarrıf-ı Hakîm'i ve Mâlik-i Rahîm'i tanımayan; bu zemini, ahmak Sofestâîler gibi mahsulâtıyla inkâr etmeye mecbur olur.

Beşinci Kelime

لَهُ الْحَمْدُ 'dür. Bundaki pek geniş hüccete gayet kısa bir işarettir:

Evet gözümüzle görüyoruz ve aklımızla bedâhetle biliyoruz ki; bu kâinat şehrinde ve zemin mahallesinde ve insan ve hayvanât kışlasında öyle bir Rezzâk-ı Rahîm ve Muhsin-i Kerîm tasarruf ve nezaret ve terbiye eder ki; kendi nimetlerine mukabil hamd ve şükrettirmek için, zemini bir sefine-i tüccariye ve erzak getiren bir şimendifer ve yüzündeki bahar mevsimini bir vagon tarzında yüz bin nevi taamlarla ve memeler denilen konserve paketleriyle doldurup kış âhirinde erzakları biten muhtaç zîhayatlara yetiştiren bir Rezzâk-ı

[1] İsrâ sûresi, 17/42.

Rahîm'in işleri olduğunu, zerre kadar aklı bulunan tasdik eder. Ve tasdik etmeyip inkâra sapan, elbette zemin yüzünde vesile-i hamd ve şükran olan bütün muntazam nimetleri ve muayyen rızıkları inkâr etmeye mecbur olarak ahmak bir muzır hayvan olur.

Altıncı Kelime

يُحْيِ'dir. Hüccetine, gayet kısa bir işaret:

Evet, Onuncu Söz'de ve Nur eczalarında burhanlarıyla isbat edilmiş ki; her baharda, zîhayattan üç yüz bin nevi ve çeşit çeşit tarzlarda ve hadsiz efradı bulunan bir ordu-yu sübhânî, rû-yi zeminde ihya ediliyor. Onlara, hayat ve levâzımât-ı hayatiye kemâl-i intizamla veriliyor. Haşr-i âzamın yüz bin numûnelerini, belki emârelerini gösterip o ayrı ayrı hadsiz mahlûkatı beraber, birbiri içinde, sehivsiz, yanlışsız, noksansız, hiç şaşırmayarak, karışık iken hiç karıştırmayarak, unutmayarak, kemâl-i mizan ve nizamla dirilten ve hayat veren.. ve nutfe denilen mütemâsil su katrelerinden ve toprak, müteşâbih tohumlarından ve az farklı habbeciklerinden ve sineklerin birbirinin aynı olan yumurtacıklarından ve kuşların aynı havadan, birbirinin aynı nutfelerinden, hem birbirinin misli veya az farklı yumurtalarından, o hadsiz efradı bulunan ve birbirinden suretçe, sanatça ve maîşetçe ayrı ayrı yüz binler zîhayatları dirilten.. ve zemin ve bahar sayfasında yüz bin başka başka kitapları beraber, birbiri içinde, hatasız, mükemmel yazan.. hadsiz bir dikkat ve nihayetsiz bir hikmetle iş gören, tasarruf eden bir Zât-ı Hayy-ı Kayyûm ve Muhyî ve Hallâk-ı Alîm olduğuna kanaat getirmeyen; elbette hem kendini, hem bütün zeminde ve zaman şeridine asılan bütün geçmiş baharlarda ve hayatlı zemin ve feza yüzlerinde bulunmuş bütün zîhayatları inkâr etmeye ve en ahmak ve bedbaht bir zîhayat olmaya mecburdur.

Yedinci Kelime

وَيُمِيتُ 'dur. Bunun hüccetine gayet kısa bir işaret:

Evet görüyoruz ki; güz mevsiminde üç yüz bin nevi zîhayat, vefat nâmıyla terhis edilirken her bir nevi ve ferdin sayfa-yı amellerinin kutucukları ve işlediklerinin fihristeleri ve gelen baharda işleyeceklerinin listeleri ve bir cihette bir nevi ruhları olan tohumlarını onların yerlerinde Hafîz-i Zülcelâl'in yed-i hikmetine emanet edildiğini.. ve incirin tohum ve çekirdekleri gibi zerrecik o küçücük tohumları birer ruh-u bâki gibi incir ağacının bütün kavânîn-i

hayatiyesini taşıyan.. ve bir kitap kadar kuvve-i hâfızada yazı misillü ağacın tarihçe-i hayatını onda kader kalemiyle yazan, büyük bir kitap hükmüne getiren bir Hallâk-ı Hakîm, bir Hayy-ı Lâyemût'u tanımayan; elbette değil ahmak bir insan ve divane bir hayvan, belki cehennem ateşini karıştıran bir serseri şeytandan daha bedbaht ve ebedî ölüme mahkûm olur.

Evet, bu kelimelerin hüccetlerine işaret eden küllî, ihatalı ve hadsiz harika ve nihayetsiz harikaları, mucizeleri ihtiva eden bu mezkûr hakîmâne ef'âl, fâilsiz olmaları yüz derece muhâl ve bâtıl olduğu gibi; kör, âciz, şuursuz, sağır, câmid, karmakarışık, intizamsız, karışık, istilâcı olan esbaba isnad etmek; bin derece mümtenî, esassızdır. Yoksa toprağın her bir zerresinde hadsiz bir kudret, bir hikmet ve bütün otlar ve çiçeklerin teşkilâtına dair pek harika ve küllî bir sanatkârlık bulunmak; havanın her bir zerresinde –Rehber'deki Hüve Nüktesi'nin dediği gibi– bütün konuşmaları ve telefon ve radyoların kelimelerini bilecek ve sâir zerrelere ders verecek bir kabiliyet bulunmak lâzım gelir. Bu acîb fikri ise hiçbir şeytan, hiçbir kimseye kabul ettiremez. Ve bu derece akıldan, hakikatten uzak ve bütün mevcudâta karşı bir tahkir ve tecavüz olan küfür ve inkârın cezası, ancak dehşetli cehennem olabilir ve ayn-ı adalettir. Elbette öyle münkirler için "Yaşasın cehennem!" dememiz lâzım.

Sekizinci Kelime

وَهُوَ حَيٌّ لَا يَمُوتُ 'dur. Bundaki hüccete gayet kısa bir işaret şudur:

Meselâ, nasıl gündüzde çalkanan bir deniz yüzünde ve akan bir nehir üstündeki kabarcıklarda görünen güneşçikler gitmeleriyle arkalarından gelen yeni kabarcıklar, aynen gidenler gibi güneşçikleri gösterip gökteki güneşe işaret ve şehâdet ederler ve zeval ve vefatlarıyla bir dâimî güneşin mevcudiyetine ve bekâsına delâlet ederler. Aynen öyle de her vakit değişen kâinat denizinin yüzünde ve tazelenen hadsiz fezasında ve zerrât tarlasında ve bütün hâdisâtı ve fâni mevcudâtı kucağına alarak beraber çalkanan zaman nehrinin içinde mahlûkat, mütemâdiyen süratle akıp gidiyorlar, zâhirî sebepleriyle beraber vefat ediyorlar. Her sene, her gün bir kâinat ölür, bir tazesi yerine gelir. Ve zerrât tarlasında, mütemâdiyen seyyar dünyalar ve seyyâl âlemler mahsulâtı alındığından, elbette kabarcıklar ve güneşçikler zevalleriyle dâimî bir güneşi gösterdikleri gibi, o hadsiz mahlûkat ve mahsulâtın vefatları ve zâhirî sebepleriyle beraber kemâl-i intizamla terhisleri, gündüz gibi şüphesiz, güneş gibi zâhir bir kat'iyette bir Hayy-ı Lâyemût'un, bir Şems-i Sermedî'nin, bir Hallâk-ı Bâki'nin ve bir Kumandan-ı Akdes'in vücûb-u vücûdu ve vahdeti ve

mevcudiyeti, kâinatın mevcudiyetinden bin derece zâhir ve kat'îdir diye bütün mevcudât, ayrı ayrı ve beraber şehâdet ederler.

İşte kâinatı dolduran bu yüksek sesleri ve kuvvetli şehâdetleri işitmeyen ve kulak vermeyen, ne derece sağır ve ahmak ve câni olduğunu elbette anladınız.

Dokuzuncu Kelime

بِيَدِهِ الْخَيْرُ 'dur. Bundaki hüccete gayet kısa bir işaret şudur:

Görüyoruz ki; bu kâinatta her daire, her nevi, her tabaka, hatta her fert, her âzâ, hatta her bedendeki her bir hüceyrenin ihtiyat rızkını taşıyan bir mahzeni, bir deposu ve levâzımâtını yetiştiren, muhafaza eden bir tarlası ve hazinesi var ki; gayet intizam ve mizan ile ve nihayetsiz hikmet ve inâyet ile vakti vaktine –muhtacın iktidar ve ihtiyârı haricinde– bir dest-i gaybî tarafından o muhtacın eline veriliyor.

Meselâ dağlar, zîhayata ve insana lâzım olan bütün madenleri, ilâçları ve hayata lâzım şeyleri taşıyor ve birinin emriyle ve tedbiriyle gayet mükemmel bir hazine, bir ambar olduğu gibi; zemin dahi, bütün o zîhayatın erzaklarını bir Rezzâk-ı Hakîm'in kuvvetiyle, kemâl-i mizan ve intizamla yetiştiren bir tarla, bir harman, bir matbahtır.

Hatta her insanın ve cismindeki her bir uzvun bir deposu ve mahzeni, hatta bir hüceyrenin dahi bir ihtiyat mahzenciği bulunması gibi; git gide tâ dâr-ı âhiretin –bir mahzeni dünyadır– ve cennetin bir tarlası ve deposu, bu âlemdeki hüsünleri ve hasenâtları ve nurları mahsul veren Âlem-i İslâmiyet ve hakikatli insaniyet.. ve cehennemin bir ambarı ise, şerleri ve çirkinleri ve küfürleri mahsul veren –ve şer olan ademden gelen ve hayır olan vücud âlemlerini telvis eden– pis maddeler, tâifeler.. ve yıldızların hararet mahzeni cehennem.. ve nurlar hazinesi bir cennettir ki; بِيَدِهِ الْخَيْرُ kelimesi, bütün o hadsiz hazinelere işaretle pek parlak bir hücceti gösteriyor. Evet, bu kelime ile ve بِيَدِهِ مَقَالِيدُ كُلِّ شَيْءٍ –yani, her şeyin anahtarı onun elindedir– cümlesiyle nihayetsiz geniş ve hadsiz harikalı bir hüccet-i rubûbiyet ve vahdet, bütün bütün kör olmayana gösterir.

Meselâ hadsiz o hazine ve ambarlardan yalnız buna bak ki; her biri bir koca ağacın veya bir parlak çiçeğin cihâzâtını ve mukadderâtının programını taşıyan küçücük mahzencikler olan çekirdekler ve tohumların anahtarları

elinde bulunan bir Mutasarrıf-ı Hakîm[1], bir çekirdeğin kapıcığını "Uyan!" emriyle ve irade anahtarıyla tam mizan-ı nizamla açtığı gibi; zemin hazinesini dahi yağmur anahtarıyla açarak, mahzencikleri ve nebâtâtın nutfeleri olan bütün habbeleri.. ve hayvanâtın menşeleri ve kuşların ve sineklerin su ve havadan nutfeleri olan, bütün inkişaf emrini alan katreler mahzenciklerini; beraber, hatasız açtığı vakitte, kâinatta küllî ve cüz'î, maddî ve mânevî bütün hazine ve depoları hikmet ve irade ve rahmet ve meşiet eliyle her birine mahsus bir anahtarla açtığını bilmek ve görmek istersen, senin bir nevi mahzenciklerin olan kendi kalbine ve dimağına ve cesedine ve midene ve bahçene ve zeminin çiçeği olan bahara ve ondaki çiçeklere ve meyvelere bak ki; kemâl-i nizam ve mizan ve rahmet ve hikmetle bir dest-i gaybî tarafından kün feyekûn[2] tezgâhından gelen ayrı ayrı anahtarlarla açıyor. Bir dirhem kadar bir kutucuktan bir batman, belki bazen yüz batman taamları kemâl-i intizam ile çıkarıyor, zîhayatlara ziyafet veriyor...

Acaba böyle muntazam, alîmâne, basîrâne nihayetsiz bir fiile.. ve tesadüfsüz tam hikmetli bir sanata.. ve yanlışsız tam mizanlı bir tasarrufa.. ve zulümsüz tam adaletli bir rubûbiyete hiç mümkün müdür ki; kör kuvvet, sağır tabiat, serseri tesadüf, câmid cahil âciz esbap müdahale edebilsin? Ve bütün eşyayı birden görüp ve beraber idare edemeyen ve zerrâtla seyyârât yıldızları emrinde bulunmayan bir mevcûd, bu her cihetle hikmetli, mucizeli, mizanlı tasarrufa ve idareye karışabilsin?

İşte her hayır elinde, her şeyin anahtarı yanında bulunan böyle bir Mutasarrıf-ı Rahîm'i, bir Rabb-i Hakîm'i tanımayan ve inkâra sapana, elbette تَكَادُ تَمَيَّزُ مِنَ الْغَيْظِ[3] âyetinin dediği gibi, cehennem ona kızıyor ve kızışıyor ve hadsiz azabıma müstehaktır, merhamete hiç lâyık değildir, diye lisân-ı hâl ile der.

Onuncu Kelime

وَهُوَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ 'dir. Bundaki hüccete gayet kısa bir işaret şudur:

Bu misafirhâne-i dünyaya gelen her zîşuur, gözünü açtıkça görür ki; bir kudret, bütün kâinatı kabzasında tutmuş... Ve nihayetsiz, hiç şaşırmayan, ezelî,

---

1 Bkz.: Hûd sûresi, 11/57.

2 "(O, bir şeyi yaratmak isteyince sadece) 'ol!' der, o da oluverir." (Bakara sûresi, 2/117; Âl-i İmran sûresi, 3/47, 59; En'âm sûresi, 6/73; Nahl sûresi, 16/40; ...)

3 "Cehennem, öfkesinden neredeyse çatlayacak haldedir." (Mülk sûresi, 67/7-8)

ihatalı bir ilim.. ve gayet dikkatli; hiç mizansız, faydasız hareket etmeyen bir sermedî hikmet ve inâyet, o kudretin içinde bulunup zerrât ordusundan birtek zerreyi meczup mevlevî gibi döndürerek çok vazifelerde istihdam ettiği gibi; küre-i arzı aynı anda, aynı kanunla bir senede yirmi dört bin senelik bir dairede, yine bir meczup mevlevî misillü gezdirir. Mevsimlerin mahsulatlarını hayvan ve insanlara getirdiği aynı kanunla, aynı zamanda güneşi bir mekik, bir çıkrık yaparak merkezinde cezbedârâne ve cazibekârâne döndürüp manzume-i şemsiye ordusu olan seyyârât yıldızlarını kemâl-i mizan ve intizamla vazifelerde çalıştırır. Ve aynı kudret, aynı zamanda, aynı kanun-u hikmetle zemin sayfasında yüz binler kitap hükmünde yüz binler nevileri beraber, birbiri içinde, iltibassız, sehivsiz yazar; haşr-i âzamın binler numûnelerini izhar eder. Ve aynı kudret, aynı zamanda hava sayfasını bir yazar-bozar tahtasına çevirir. Bütün zerrelerini birer kalem uçları ve o kitabın noktaları hükmünde emir ve iradenin onlara tayin ettiği vazifelerinde istimâl ederek ve bütün o zerrelere her birine öyle bir kabiliyet vermiş ki; güya bütün sözleri ve konuşmaları bilir gibi alır, neşreder, şaşırmaz. Küçücük birer kulak, incecik birer lisan olarak istihdam edip unsur-u havanın, emir ve irade-i ilâhînin bir arşı olduğunu isbat eder.

İşte bu kısa işarete kıyasen bu kâinatı; bir muntazam şehir, bir mükemmel apartman ve misafirhâne, bir mucizâtlı kitap ve Kur'ân hükmüne getirip heyet-i mecmûasından tâ bir zerreye kadar bütün mahlûkat tabakalarını ve dairelerini ve tâifelerini mizan-ı ilim ve nizam-ı hikmetle kabzasına alan, tasarruf eden; kudreti içinde hikmetini, rahmetini gösteren ve rubûbiyet-i mutlakası içinde mevcudiyetini ve vahdâniyetini güneş ve gündüz gibi bildirip tanıttırmasına mukabil, imanla tanımak.. ve sevdirmesine mukabil, ubûdiyetle sevmek.. ve ihsânâtlarına mukabil, şükür ve hamd isteyen böyle bir Rahmân-ı Rahîm'i tanımayan ve ubûdiyetle onu sevmeye çalışmayan, belki inkâr ile ona bir nevi adâvet taşıyan insan suretindeki şeytanlar, birer küçük Nemrud ve Firavun hükmünde nihayetsiz bir azaba elbette müstehak olur.

On Birinci Kelime

وَإِلَيْهِ الْمَصِيرُ 'dir. Yani: "Daire-i huzuruna ve âlem-i bâkisine ve âhiretine ve sermedî dâr-ı saadetine gidileceği gibi, bütün kâinattaki mahlûkatın mercii O'dur. Bütün esbap silsileleri O'na dayanıyor ve kudretine istinad eder ve o kudretin tasarrufatına birer perdedirler. O kudret-i kudsiyenin izzetini ve haşmetini muhafaza için, bütün zâhirî sebepler yalnız birer perdedirler. Îcadda da

hiç tesirleri yoktur. Emir ve iradesi olmazsa hiçbir şey hatta hiçbir zerre hareket edemez" demektir.

Bu kelimedeki hüccete gayet kısa bir işaret ederiz.

Evvelâ: Bu kudsî kelimenin ifade ettiği haşir ve âhiret ve hayat-ı bâkiye hakikatinin bu gelen bahar gibi kat'î ve şüphesiz tahakkukuna ve geleceğine tam iman ettirmek ve isbat etmek cihetini Onuncu Söz ve zeyillerine ve Yirmi Dokuzuncu Söz'e ve Meyve'nin Yedinci Meselesi'ne ve Münâcât Şuâ'na ve Nur'un imanî risalelerine havale ederiz. Elhak, onlar bu rükn-ü imanîyi öyle bir tarzda hadsiz hüccetlerle isbat etmişler ki; dünyanın mevcudiyeti derecesinde âhiretin tahakkukunu, en muannit münkirleri de tasdike mecbur eden bir surette isbat etmişler.

Sâniyen: Mu'cizü'l-Beyan-ı Kur'ân'ın üçten birisi haşre ve âhirete bakar, her dâvâyı ona bina eder. Öyle ise Kur'ân'ın hakkaniyetini isbat eden bütün mucizeleri ve hüccetleri, âhiretin vücuduna dahi delâlet ettikleri gibi; Muhammed *(aleyhissalâtü vesselâm)*'ın nübüvvetine şehâdet eden bütün mucizeleri ve umum delâil-i nübüvveti ve sıdkının bütün hüccetleri, haşir ve âhirete dahi şehâdet ederler. Çünkü o Zât'ın *(aleyhissalâtü vesselâm)* bütün hayatında dâimî bir büyük dâvâsı âhiret olduğu gibi, bütün yüz yirmi dört bin peygamberler *(aleyhimüsselâm)* dahi hayat-ı bâkiye ve saadet-i ebediyeyi dâvâ edip beşere müjde ederek hadsiz mucizelerle ve kat'î delillerle isbat ettiklerinden, elbette onların peygamberliklerine ve sâdıkıyetlerine delâlet eden bütün mucizeleri ve hüccetleri, onların en büyük ve dâimî dâvâları olan âhirete ve hayat-ı bâkiyeye şehâdet ederler. Buna kıyasen sâir erkân-ı imaniyeyi isbat eden bütün deliller dahi, haşrin vukuuna ve dâr-ı saadetin açılmasına şehâdet ederler.

Sâlisen: Hiç mümkün müdür ki; kendi kemâlâtını ve kudret ve rubûbiyetini izhar etmek için bu kâinatı bütün zerrât ve seyyârât ve ecza ve tabakatıyla halkedip kemâl-i hikmetle her birisini bir vazife ile belki çok vazifelerle mütemâdiyen çalıştıran.. ve sermedî, hadsiz cilve-i esmâsını göstermek için kafile kafile arkasında; belki seyyar, müteceddid dünya dünya arkasında ve mahlûkat tâifelerini bu misafirhâne-i âleme ve hayat-ı dünyeviye meydan-ı imtihanına gönderip âlem-i misalde kurulan uhrevî sinemalar ve berzahî fotoğraflarla suretlerini ve amellerini ve vaziyetlerini alarak onları terhisten sonra, başka tâife ve kafile ve seyyâl ve seyyar bir nevi dünyaları, o meydana vazifeler ve cilve-i esmâsına aynalar olmak için gönderen bir Sâni-i Zülcelâl, bir Hâlık-ı Zülcemâl, bir Allah-ı Zülkemâl, bu fâni dünyada şuur ve akıl ile o Hâlık'ın

bütün maksatlarına karşı mukabele eden.. ve bütün istidadıyla o Hâlık'ı sevip sevdirip, tanıyıp tanıttırıp hadsiz dualarla bekâ-yı âhiret saadetini yalvaran.. ve akıl sebebiyle nihayetsiz elemler aldığından, bütün fıtratı ve ruhu ve istidadı ile ayn-ı lezzet olan hayat-ı bâkiyeyi isteyen bu nev-i insan için bir dâr-ı mükâfat ve mücâzât, bir haşir neşir olmasın? Hâşâ, yüz bin defa hâşâ ve kellâ!

İşte bu kısacık işaretin izahatı ve tafsilatı ve hüccetleri, parlak ve kuvvetli bir surette Risale-i Nur'da bulunmasından, ona havale ederek bu pek uzun kıssayı kısa kesiyoruz.

سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَآ إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَاۖ إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ[1]

[1] "Sübhansın yâ Rab! Senin bize bildirdiğinden başka ne bilebiliriz ki? Her şeyi hakkıyla bilen, her şeyi hikmetle yapan sensin." (Bakara sûresi, 2/32)

Fâtiha-yı Şerife'nin Bir Muhtasar Hülâsası

Üçüncü Medrese-i Yusufiye'de muvakkat, pek az bir zamanda, tecritten temasa naklimde verilen yalnız birtek dersin

İkinci Kısmı

Hapiste Nur şâkirtlerine kısacık bir ders numûnesidir, o da şudur:

Fâtiha-yı Şerife denizinden bir katre ve güneşindeki elvan-ı seb'a, yani ziyasındaki yedi renginden birtek lem'a beyan etmeyi, namazdaki Fâtiha kalbe emretti. Gerçi Yirmi Dokuzuncu Mektup'un bir kısmında, hususan "نَعْبُدُ[1]" ن'undaki seyahat-i hayaliye.. ve Rumuz-u Semâniye'de ve İşârâtü'l-i'câz Tefsiri'nde.. ve sâir Nur eczalarında bu kudsî hazinenin çok tatlı ve güzel nüktelerini yazmışız. Fakat o pek şirin hülâsa-yı Kur'âniye'den yalnız imanın rükünlerine ve hüccetlerine işârâtını, gayet kısa bir muhtasar hülâsasını birinci kısımdaki tarz-ı ifade gibi, kendim namazdaki tefekkürümü yazmasına bir cihette mecbur oldum. بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ kelimesini, Nur'un iki-üç risalelerine havale edip اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ[2] 'tan başlıyorum.

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ۞اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ۞اَلرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ۞مَالِكِ يَوْمِ الدِّينِ۞إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ۞اِهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ۞صِرَاطَ الَّذِينَ أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّالِّينَ[3]

Birinci Kelime

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ 'tır. Bundaki hüccet-i imaniyeye gayet kısa bir işaret:

Evet, kâinatta medar-ı hamd ve şükür olan kastî in'amlar ve nimetler, hususan kan ve fışkı içinden safi, temiz, gıdalı sütü[4] âciz yavrulara göndermek

---

1 "İbadet ederiz." (Fâtiha sûresi, 1/5)

2 "Bütün hamdler, övgüler Allah'adır." (Fâtiha sûresi, 1/2; En'âm sûresi, 6/1; A'râf sûresi, 7/43; Yûnus sûresi, 10/10; İbrahim sûresi, 14/39; Nahl sûresi, 16/75; …)

3 "Rahmân ve Rahîm Allah'ın adıyla. Bütün hamdler, övgüler âlemlerin Rabbi Allah'adır. O rahmândır, rahîmdir. Din gününün, hesap gününün tek hâkimidir. (Haydi öyleyse deyiniz): "Yalnız Sana ibadet eder, yalnız senden medet umarız." Bizi doğru yola, Sana doğru varan yola ilet. Nimet ve lutfuna mazhar ettiklerinin yoluna ilet. Gazaba uğrayanların ve sapkınlarınkine değil." (Fâtiha sûresi, 1/1-7).

4 Bkz.: "Doğrusu davarlarda da size deliller vardır: Zira size onların karınlarındaki yarı hazmedilmiş gıdalar ile kan arasından, halis bir süt içiriyoruz ki içenlerin boğazından âfiyetle geçer." (Nahl sûresi, 16/66)

ve ihtiyârî ihsanlar ve hediyeler ve merhametli ikramlar ve ziyafetler, zemin yüzünü, belki kâinatı doldurmuş. *Onların fiyatı dahi; başta "bismillâh", âhirde "elhamdülillâh", ortada nimette in'amı hissetmek ve Rabb'ini onun ile tanımaktır.* Sen kendi nefsine, midene, duygularına bak! Ne kadar şeylere, nimetlere muhtaçtırlar. Ve ne derece hamd ve şükür fiyatıyla rızıkları, lezzetleri isterler, gör; her zîhayatı kendine kıyas eyle...

İşte bu umumî in'amlar mukabilinde hâl ve kâl dilleriyle edilen hadsiz hamdler, pek kat'î bir surette bir Mâbud-u Mahmûd, bir Mün'im-i Rahîm'in mevcudiyetini ve umumî rubûbiyetini güneş gibi gösterir.

İkinci Kelime

رَبِّ الْعَالَمِينَ[1]'dir. Bundaki hüccete gayet kısa bir işaret:

Evet, biz gözümüzle görüyoruz ki; bu kâinatta binler değil, belki milyonlar âlemler, küçük kâinatlar; ekseri birbiri içinde, her birinin idaresi ve tedbirinin şerâiti ayrı ayrı olduğu hâlde, öyle mükemmel bir terbiye, tedbir, idare ediliyor ki; bütün kâinat, bir sayfa gibi.. ve bütün âlemler, birer satır gibi her an nazarında kalem-i kudret ve kaderiyle yazılır, tazelenir, değişir. Bir nihayetsiz rubûbiyet içinde, nihayetsiz bir ilim ve hikmet.. ve ihatalı, hadsiz bir rahmet ve dikkat ile bu milyonlar âlemleri ve seyyâl kâinatları idare eden bir Rabbü'l-âlemîn'in vücûb-u vücûduna ve vahdetine küllî ve cüz'î şehâdetler –zerreler ve zerrelerden terekküp eden mevcudlar adedince hadsiz, nihayetsiz şehâdetler– her an ve zaman geliyorlar. Zerrât tarlasından tâ manzume-i şemsiyeye.. tâ Samanyolu denilen kehkeşan dairesine ve bir hüceyre-i bedenden tâ zemin mahzenine.. tâ kâinat heyet-i mecmûasına kadar aynı kanun, aynı rubûbiyet, aynı hikmet ile beraber idare ve terbiye eden bir rubûbiyeti tasdik ve hissetmeyen, bilmeyen, görmeyen bir insan, elbette hadsiz bir azaba kendini müstehak eder ve merhamete liyâkatini selbeder.

Üçüncü Kelime

اَلرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ[2]'dir. Bundaki hüccete gayet kısa bir işaret:

Evet, kâinatta hadsiz rahmetin mevcudiyeti ve hakikati, aynen güneşin ziyası gibi görünür.. ve ziyanın güneşe kat'î şehâdeti misillü bu geniş rahmet dahi, perde arkasında bir Rahmân-ı Rahîm'e şehâdet eder.

---

1 "(Bütün hamdler, övgüler) âlemlerin Rabbi Allah'adır." (Fâtiha sûresi, 1/2)

2 "Rahmân ve Rahîm" (Fâtiha sûresi, 1/3)

Evet, rahmetin bir ehemmiyetli kısmı rızıktır ki; Rahmân'a "Rezzâk" manası verilir. Rızık ise, o derece zâhir bir tarzda bir Rezzâk-ı Rahîm'i gösterir ki; zerre kadar şuuru bulunan tasdike mecbur olur.

Meselâ bütün zîhayatın, hususan âcizlerin ve bilhassa yavruların rızıklarını; bütün zeminde ve fezada, ihtiyâr ve iktidarlarının haricinde, gayet harika bir tarzda, hiçten ve mütemâsil çekirdeklerden ve su katrelerinden ve toprak habbeciklerinden yetiştiriyor. Hatta ağacın başındaki yuvada kanatsız, zayıf kuşçuklara annelerini emirber nefer gibi gezdirir, rızıklarını getirttirir. Ve aç bir arslanı yavrusuna musahhar eder, elde ettiği bir eti yemeyip yavrusuna yedirir. Ve sâir hayvanâtın ve insanın yavrularına memeler musluğundan âb-ı kevser gibi hoş, mugaddî, safi, hâlis, beyaz sütleri; kırmızı kan ve mülevves fışkı içinden bulaşmadan, bulandırmadan imdatlarına gönderir[1]; vâlidelerinin şefkatlerini, yardımcı verir. Ve bir nevi rızık isteyen umum ağaçlara, münasip rızıklarını onlara pek harika bir tarzda koşturduğu gibi; *bir nevi maddî ve mânevî rızık isteyen insanın duygularına; akıl, kalb.. ruhlarına dahi, pek geniş bir sofra-yı erzak onlara ihsan ediliyor...*

Güya kâinat, gül çiçeğinin yaprakları ve mısır sümbülünün gömlekleri gibi birbiri içinde sarılı, yüz binler ayrı ayrı, çeşit çeşit sofralardır ki; o sofralar adedince ve onlardaki taamlar ve nimetler miktarınca diller ile ve ayrı ayrı, küllî ve cüz'î lisanlar ile bir Rahmân-ı Rezzâk'ı, bir Rahîm-i Kerîm'i bütün bütün kör olmayana gösterir.

Eğer denilse: "Bu dünyadaki musibetler, çirkinlikler, şerler; o ihatalı rahmete münâfidir, bulandırıyor."

Elcevap: Risale-i Kader gibi Nur'un risalelerinde bu dehşetli suâle tam cevap verilmiş. Onlara havale ile kısacık bir işareti şudur:

Her bir unsurun, her bir nev'in, her bir mevcudun; küllî ve cüz'î, müteaddit vazifeleri ve o her bir vazifenin çok neticeleri ve meyveleri var. Ve ekseriyet-i mutlakası, maslahat ve güzel ve hayır ve rahmettirler. Ve az bir kısmı, kabiliyetsizlere ve yanlış mübaşeret edenlere.. veya ceza ve terbiyeye müstehak olanlara.. veya çok hayırları sümbül vermeye vesile olanlara rast gelir. Zâhirî, cüz'î bir şer; bir çirkinlik olur, bir merhametsizlik görünür.

Eğer o cüz'î şer gelmemek için, rahmet tarafından o unsur ve küllî mevcut, o vazifesinden men edilse; o vakit bütün hayırlı, güzel, sâir neticeleri

---

1 Bkz.: "Doğrusu davarlarda da size deliller vardır: Zira size onların karınlarındaki yarı hazmedilmiş gıdalar ile kan arasından, halis bir süt içiriyoruz ki içenlerin boğazından âfiyetle geçer." (Nahl sûresi, 16/66)

vücut bulmaz. Bir hayrın ademi, şer.. ve bir güzelliğin bozulması, çirkinlik olması itibarıyla; o neticeler adedince şerler, çirkinlikler, merhametsizlikler husûl bulur. Demek birtek şer gelmemek için yüzer şerler, merhametsizlikler irtikâp edilir ki; bütün bütün hikmete, maslahata, rubûbiyetteki rahmete muhalif düşer.

Meselâ kar, soğuk, ateş, yağmur gibi nevilerin yüzer hikmetleri, maslahatları içinde bazı dikkatsiz ve ihtiyatsızlar, sû-i ihtiyârlarıyla kendileri hakkında şer yapsa; meselâ elini ateşe soksa, "ateşin hilkatinde rahmet yoktur" dese; ateşin had ve hesaba gelmeyen hayırlı, maslahatlı, merhametli faydaları onu tekzip edip ağzına vurur.

Hem insanın hodgâm hevesâtı ve süflî ve âkıbeti görmeyen hissiyatı, kâinatta cereyan eden rahmâniyet ve hakîmiyet ve rubûbiyet kanunlarına mikyas ve mihenk ve mizan olamaz. Kendi aynasının rengine göre görür. Merhametsiz, siyah bir kalb; kâinatı ağlar, çirkin, zulüm ve zulümât suretinde görür. Fakat iman gözüyle baksa; yetmiş, güzel hulleleri giymiş bir cennet hurisi gibi[1], rahmetler ve hayırlar ve hikmetlerden dikilmiş yetmiş binler güzel libasları birbiri üstüne giymiş, daima güler, rahmetle tebessüm eder bir insan-ı ekber.. ve ondaki insan nev'ini bir kâinat-ı suğra.. ve her bir insanı bir âlem-i asgar müşâhede eder. Bütün ruh u canıyla

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ ۞ اَلرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ ۞ مَالِكِ يَوْمِ الدِّينِ[2] 'der.

Dördüncü Kelime

مَالِكِ يَوْمِ الدِّينِ[3] 'dir. Hüccetine gayet kısa bir işaret:

Evvelâ: Bu dersin birinci kısmının âhirinde وَإِلَيْهِ الْمَصِيرُ[4] hüccetine ve haşir ve âhirete şehâdet eden bütün deliller, aynen مَالِكِ يَوْمِ الدِّينِ 'in işaret ettiği imanî ve geniş hakikate şehâdet ederler.

Sâniyen: Onuncu Söz'ün âhirinde denildiği gibi; bu kâinat Sâni'inin sermedî rubûbiyeti, rahmeti, hikmeti, ezelî-ebedî cemâli, celâli, kemâli ve nihayetsiz

---

1 Bkz.: Tirmizî, *kıyâmet* 60, *cennet* 5, 7; Dârimî, *rikak* 108; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 2/23, 247, 316.

2 "Bütün hamdler, övgüler âlemlerin Rabbi Allah'adır. Rahmânü'r-Rahîm Allah, din gününün, hesap gününün tek hâkimidir." (Fâtiha sûresi, 1/2-4)

3 "Din gününün, hesap gününün tek hâkimidir." (Fâtiha sûresi, 1/4)

4 "Dönüş yalnız O'nadır." (Bkz.: Mâide sûresi, 5/18; Şûrâ sûresi, 42/15; Teğâbün sûresi, 64/3)

sıfatları ve yüzer isimleri, âhireti kat'î bir surette istediği gibi; Kur'ân, binler âyât ve burhanları ile.. ve Muhammed *(aleyhissalâtü vesselâm)*, yüzer mucizât ve hüccetleriyle.. ve bütün enbiyâ *(aleyhimüsselâm)* ve semâvî kitaplar ve suhuflar, hadsiz delilleriyle şehâdet ettikleri dâr-ı âhiretteki hayat-ı bâkiyeye inanmayan bir insan, kendini dünyada dahi küfürden neşet eden bir mânevî cehenneme atar, daima azap çeker. Rehber'de izah edildiği gibi; bütün geçmiş ve gelecek zamanlar ve mahlûklar ve kâinatlar, zeval ve firaklarıyla mütemâdiyen onun ruh ve kalbine hadsiz elemleri yağdırıyorlar, cehenneme gitmeden evvel cehennem azabını çektiriyorlar.

Sâlisen: [1] يَوْمِ الدِّينِ remziyle büyük ve kuvvetli bir hüccet-i haşriyeye işaret eder. Fakat bu makamda birden bir hâl, o hücceti başka zamana tehire sebep oldu; belki de ona daha ihtiyaç kalmadı. Çünkü Nur Risaleleri, geceden sonra gündüzün ve kıştan sonra baharın gelmesi kat'iyetinde yüzer kuvvetli hüccetlerle haşir ve neşrin sabahını, baharını isbat etmişler.

Beşinci Kelime

إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ[2] 'dir. Bundaki hüccete işaretten evvel hakikatli bir seyahat-i hayaliyeyi Yirmi Dokuzuncu Mektup'un izahına binâen kısaca beyan etmek kalbe geldi, şöyle ki:

Bir zaman, Kur'ân'ın mucizelerini ararken; Risale-i Nur'da, hususan İşârâtü'l-i'câz tefsir-i nurîde ve Rumuz-u Semâniye'de beyanları gibi, Sûre-i Feth'in âhirindeki âyette[3] dört-beş mucize ve ihbar-ı gaybîyi.. hatta اَلْيَوْمَ نُنَجِّيكَ بِبَدَنِكَ[4] cümlesinde bir tarihî mucizeyi.. hatta çok kelimelerinde müteaddit i'câz lem'alarını.. ve bazı harflerinde mucizâne nükteleri bulduğum[5] bir zamanda, namazda Fâtiha'yı okurken نَعْبُدُ ، نَسْتَعِينُ 'deki "ن"un bir mucizesini bana bildirmek için bir suâl kalbe geldi:

Neden, أَعْبُدُ ، أَسْتَعِينُ yani "Ben, ibadet ve istiâne ederim" denilmedi? Nun-u mütekellim-i maalgayr ile yani "Biz, sana ibadet ve istiâne ederiz" demiş?

---

1 "Din gününün, hesap gününün (tek hâkimidir)." (Fâtiha sûresi, 1/4)

2 "(Haydi öyleyse deyiniz): Yalnız Sana ibadet eder, yalnız senden medet umarız." (Fâtiha sûresi, 1/5)

3 Bkz.: Fetih sûresi, 48/29.

4 Biz de bugün senin bedenini denizden kurtarıp karada bir yere çıkaracağız ki senden sonra gelecek nesillere ibret olasın." (Yûnus sûresi, 10/92)

5 Bkz.: *Lem'alar*, Yedinci Lem'a.

Birden o "ن" kapısıyla bir seyahat-i hayaliye meydanı açıldı. Namazdaki cemaatin azîm sırrını ve büyük menfaatini ve bu tek harfin bir mucize olduğunu *şuhûd derecesinde bildim ve gördüm, şöyle ki*:

Ben o zaman, İstanbul'da Bayezid Câmii'nde namaz kılarken, إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ[1] dedim. Baktım, o câmideki cemaat, benim gibi diyerek bu dâvâma ve اِهْدِنَا[2] 'daki duama tamamen iştirak edip tasdik ettikleri zamanda, *bir perde daha açıldı, gördüm ki*:

İstanbul'un bütün mescidleri, büyük bir Bayezid hükmüne geçtiler. Aynen benim gibi إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ deyip benim dâvâlarıma ve dualarıma imza basıyorlar, âmîn diyorlar. Ve bana bir nevi şefaatçi suretini almaları içinde, *hayalime bir perde daha açıldı, gördüm ki*:

Âlem-i İslâm, büyük bir mescid suretini aldı. Mekke, Kâbe, mihrab hükmüne geçti. Bütün namaz kılan müslümanların safları, dairevî bir tarzda o kudsî mihraba teveccüh ederek, benim gibi إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ۞اِهْدِنَا[3] deyip, her biri umum nâmına hem dua, hem dâvâ, hem tasdik eder, hem onları kendine şefaatçi yapar. Hem bu kadar azîm bir cemaatin yolu, dâvâsı, yanlış olamaz ve duası reddedilmez; şeytanî vesveseleri tardeder diye düşünürken ve namazda cemaatin büyük menfaatlerini *bilmüşâhede tasdik ederken bir perde daha açıldı, gördüm ki*:

Kâinat, bir câmi-i ekber.. ve bütün mahlûkat tâifeleri, bir salât-ı kübrâda cemaat ile her biri kendine mahsus bir ibadetle ve hâl dili ile bir nevi namaz kılıyorlar gibi Mâbud-u Zülcelâl'in *muhit rubûbiyetine karşı çok geniş bir ubûdiyetle* mukabele için her biri umumun şehâdetlerini ve tevhidlerini tasdik eder ki, aynı neticeyi isbat tarzında vaziyet alıyorlar diye *müşâhede ederken, birden bir perde daha açıldı, gördüm ki*:

Nasıl bir insan-ı ekber olan kâinat, lisân-ı hâl ile.. ve çok eczaları, istidat ve ihtiyac-ı fıtrî lisanıyla.. ve zîşuur mevcudâtları, lisân-ı kâl ile إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ[4] diyorlar ve Hâlık'ının *merhametkârâne rubûbiyetine karşı*

---

1 "(Haydi öyleyse deyiniz): Yalnız Sana ibadet eder, yalnız senden medet umarız." (Fâtiha sûresi, 1/5)

2 "Bizi doğru yola ilet!" (Fâtiha sûresi, 1/6)

3 "(Haydi öyleyse deyiniz): Yalnız Sana ibadet eder, yalnız senden medet umarız. Bize hidayet eyle." (Fâtiha sûresi, 1/5)

4 "(Haydi öyleyse deyiniz): Yalnız Sana ibadet eder, yalnız senden medet umarız." (Fâtiha sûresi, 1/5)

ubûdiyetlerini gösteriyorlar. Aynen öyle de birer küçücük kâinat hükmünde o cemaat-i uzmâda her bir arkadaşımın cesedi gibi; benim cesedimdeki zerreler ve kuvveler ve duygularım dahi, Hâlık'ının rubûbiyetine karşı itaat ve ihtiyaçlarının lisân-ı hâliyle إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ diyerek emir ve irade-i ilâhiyeye göre hareket ettiklerini.. ve her anda Hâlık'larının inâyetine ve rahmetine ve yardımına muhtaç olduklarını gösteriyorlar gördüm. Hem namazdaki cemaatin kudsî sırrını, hem "ن" un güzel mucizesini hayretle müşâhede edip, "ن" kapısıyla girdiğim gibi çıktım, elhamdülillâh dedim. إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ cümlesini, o üç cemaatin ve o büyük ve küçücük arkadaşlarım hesabına da söylemeye alıştım.

Şimdi mukaddime bitti, sadede dönüyoruz. إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ 'in işaret ettikleri hüccete gayet kısa bir işarettir:

Evvelâ: Biz gözümüzle görüyoruz; kâinatta, hususan zemin yüzünde, dehşetli ve dâimî bir faaliyet ve hallâkıyetin intizamla cereyanı içinde merhametkârâne, müdebbirâne bir rubûbiyet-i mutlaka, hadsiz zîhayatların istiânelerine.. ve fiilen ve hâlen ve kâlen istimdatlarına.. ve dualarına, kemâl-i hikmet ve inâyet ile imdad.. ve her birine fiilen cevap vermek tezahürü içinde bir ulûhiyet-i mutlaka, bir mâbudiyet-i âmmenin tecelliyatı, umum mahlûkatın, hususan zîhayatın ve bilhassa insan tâifelerinin fıtrî ve ihtiyârî binler tarzdaki ibadetlerine mukabelesini akl-ı selim ve iman gözü gördüğü gibi, bütün semâvî fermanlar ve enbiyâlar haber veriyorlar.

Sâniyen: "نَعْبُدُ[1]" ن 'unun remziyle mukaddimede mezkûr üç cemaatten her biri ve umumu; beraber, çeşit çeşit, fıtrî ve ihtiyârî ibadetlerle meşgul olmaları; şeksiz, bedâhetle bir mâbudiyete karşı şâkirâne bir mukabele.. ve bir Mâbud-u Mukaddes'in mevcudiyetine hadsiz ve şüphesiz bir şehâdettir. Ve "نَسْتَعِينُ[2]" ن 'unun remziyle mezkûr üç cemaatin, yani mecmû-u kâinattan tâ bir cesetteki zerrelerin cemaatinden her bir tâifenin, her bir ferdin fiilî ve hâlî istiâneleri ve dualarına kabul ile cevap veren bir şefkatli Müdebbir'e, şüphesiz şehâdet eder. Meselâ Yirmi Üçüncü Söz'ün dediği gibi; zemindeki umum mahlûkatın *üç nevi dualarına*, pek harika ve ümidin haricinde kabul olması, bir Rabb-i Rahîm ve Mücîb'e kat'î şehâdet eder.

---

1 "(Yalnız Sana) ibadet ederiz." (Fâtiha sûresi, 1/4)

2 "(Yalnız Sen'den) medet umarız." (Fâtiha sûresi, 1/4)

Evet tohumlar ve çekirdekler, *istidat lisanıyla* her biri, birer ağaç ve birer sümbüle olmayı Hâlık'ından isteyip, duaları gözümüz önünde kabul olması gibi; bütün hayvanâtın *ihtiyac-ı fıtrî lisanıyla* elleri yetişmediği yerlerden rızıklarını ve hayatlarına lüzumu bulunan ve iktidarlarının haricindeki matlublarını birisinden isteyip o fıtrî ihtiyaç diliyle ettikleri bütün dualarını gözümüz önünde kabul eden.. ve imdatlarına acîb ve şuursuz mahlûkatı vakti vaktine hikmetle koşturan bir Hâlık-ı Kerîm'e zâhir şehâdet eder. İşte bu iki kısma kıyasen, *lisân-ı kâl ile edilen duaların* bütün nevileri, hususan enbiyâların *(aleyhimüsselâm)* ve havasların harika bir surette makbuliyeti, إِيَّاكَ نَسْتَعِينُ[1]'deki hüccet-i vahdâniyete şehâdet eder.

Altıncı Kelime

اِهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ[2]'dir. Bundaki hüccete gayet kısa bir işaret şudur:

Evet, nasıl bir yerden bir yere giden yolların ve bir noktadan uzak bir noktaya çekilen hatların en kısası ise, en doğrusudur ve müstakîmidir. Aynen öyle de mâneviyatta ve mânevî yollarda ve kalbî mesleklerde en doğrusu, en müstakîmi ise en kısa ve en kolayıdır. Meselâ Risale-i Nur'da bütün muvâzeneleri ve küfür ve iman yollarının mukayeseleri kat'î gösteriyorlar ki:

İman ve tevhid yolu, gayet kısa ve doğru ve müstakîm ve kolaydır. Ve küfür ve inkâr yolları gayet uzun ve müşkülâtlı ve tehlikelidir. Demek bu istikâmetli ve hikmetli ve her şeyde en kısa ve kolay yolda sevkedilen bu kâinatta, elbette şirk ve küfrün hakikatleri olamaz.. ve iman ve tevhidin hakikatleri, bu kâinata güneş gibi lâzım ve vâciptir.

Hem ahlâk-ı insaniyede en rahat, en faydalı, en kısa, en selâmetli yol ise sırat-ı müstakîmde, istikâmettedir.

• *Meselâ kuvve-i akliye;* hadd-i vasat olan hikmeti.. ve kolay, faydalı istikâmeti kaybetse, ifrat veya tefritle muzır bir cerbezeye ve belalı bir belâhete düşer, uzun yollarında tehlikeleri çeker.

• *Ve kuvve-i gadabiye;* hadd-i istikâmet olan şecaati takip etmezse, ifratla çok zararlı ve zulümlü tehevvüre ve tecebbüre.. ve tefritle çok zilletli ve elemli cebânet ve korkaklığa düşer. İstikâmeti kaybetmesinin, hatasının cezası olarak dâimî, vicdanî bir azabı çeker.

---

1 "Biz yalnız Sen'den medet umarız." (Fâtiha sûresi, 1/4)

2 "Bizi doğru yola, Sana doğru varan yola ilet." (Fâtiha sûresi, 1/6)

• *Ve insandaki kuvve-i şeheviye;* selâmetli istikâmeti ve iffeti zâyi etse, ifratla musibetli, rezaletli fücura, fuhşa.. ve tefritle humuda, yani nimetlerdeki zevk ve lezzetten mahrum düşer ve o mânevî hastalığın azabını çeker.

İşte bunlara kıyasen, hayat-ı şahsiye ve hayat-ı içtimaiyenin bütün yollarında istikâmet, en faydalı ve kolay ve kısadır. Ve sırat-ı müstakîm kaybedilse o yollar, pek belalı ve uzun ve zararlı olur.

Demek اِهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ *pek çok câmî ve geniş bir dua, bir ubûdiyet olduğu gibi; bir hüccet-i tevhide ve bir ders-i hikmete ve bir tâlim-i ahlâka işaret eder.*

Yedinci Kelime

صِرَاطَ الَّذِينَ أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ[1]'dir. Bundaki hüccete gayet kısa bir işaret:

Evvelâ: "عَلَيْهِمْ[2] kimlerdir?" diye مِنَ النَّبِيِّينَ وَالصِّدِّيقِينَ وَالشُّهَدَاءِ وَالصَّالِحِينَ[3] âyeti beyan ederek, nev-i beşerde istikâmet nimetine mazhar dört tâifeyi beyan içinde, o tâifelerin reislerine النَّبِيِّينَ[4] ile Muhammed *(aleyhissalâtü vesselâm)*'a, وَالصِّدِّيقِينَ[5] ile Ebûbekir Sıddık *(radiyallâhu anh)*'a, وَالشُّهَدَاءِ[6] ile Ömer ve Osman ve Ali *(radiyallâhu anhum)*'e işaret edip; Peygamber'den *(aleyhissalâtü vesselâm)* sonra Sıddık *(radiyallâhu anh)*.. sonra Ömer, Osman, Ali, *(radiyallâhu anhum)* üçü hem şehit, hem halife olacaklar diye gaybî ihbarla bir lem'a-yı i'câz gösterir.

Sâniyen: Nev-i beşerin en yüksek, en müstakîm, en sadık bu dört tâifesi; Âdem *(aleyhisselâm)* zamanından beri hadsiz hüccetler, mucizeler, kerametler, deliller, keşfiyatlar ile bütün kuvvetleriyle dâvâ edip ve beşerin ekseri onları tasdik ettikleri hakikat-i tevhid, elbette güneş gibi kat'îdir. Bu hadsiz meşâhir-i insaniye, yüz binler mucizelerle ve hadsiz hüccetlerle doğrulukların ve hakkaniyetlerini gösterip tevhid ve vücûb-u vücûd ve vahdet-i Hâlık gibi

---

1 "Nimet ve lütfuna mazhar ettiklerinin yoluna ilet." (Fâtiha sûresi, 1/7)

2 "Nimet ve lütfuna nail ettiklerin" (Fâtiha sûresi, 1/7)

3 "(Kim Allah'a ve Resûlüne itaat ederse işte onlar,) Allah'ın nimetlerine mazhar ettiği nebîler, sıddîkler, şehidler, salih kişilerle (beraber olacaklardır)." (Nisâ sûresi, 4/68-69)

4 "Nebîlerle..." (Nisâ sûresi, 4/69)

5 "Sıddîklerle..." (Nisâ sûresi, 4/69)

6 "Şehidlerle..." (Nisâ sûresi, 4/69)

müsbet meselelerde ittifakları ve icmâları öyle bir hüccettir ki, hiçbir şüpheyi bırakmaz.

Acaba kâinatın ehemmiyetli netice-i hilkati ve zeminin halifesi ve zîhayatların istidatça en cemiyetli ve yükseği olan nev-i beşerin en müstakîmleri, en sâdık ve musaddak mürşidleri ve kemâlâtta reisleri olan mezkûr o dört tâifenin icmâ ve ittifakla iman edip haber verdikleri.. ve kâinatı bütün mevcudâtıyla delil gösterip hakkalyakîn, aynelyakîn, ilmelyakîn itikat ettikleri ve sarsılmaz kanaat getirdikleri bir hakikati tanımayan ve inkâr eden, hadsiz bir cinâyet ve nihayetsiz bir azaba müstehak olmaz mı?

Sekizinci Kelime

غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّالِّينَ[1] 'dir. Bundaki hüccete kısa bir işarettir:

Evet tarih-i beşer ve kütüb-ü mukaddese, tevâtürlere ve küllî ve kat'î hâdisât ve mâlûmat ve müşâhedât-ı beşeriyeye istinaden bilittifak, sarih ve kat'î bir surette haber veriyorlar ki:

Sırat-ı müstakîm ehli olan peygamberlere *(aleyhimüsselâm)* binler vâkıâtta istimdatlarına harika bir tarzda gaybî imdat gelmesi ve onların istediklerinin aynen verilmesi.. ve düşmanları olan münkirlere yüzer hâdisâtta aynı zamanda gazab gelmesi ve semâvî musibet başlarına inmesi, kat'î, şeksiz gösterir ki; bu kâinatın ve içindeki nev-i beşerin Hakîm ve Âdil ve Muhsin ve Kerîm ve Aziz ve Kahhâr bir Mutasarrıf'ı, bir Rabb'i var ki; Nuh[2] ve İbrahim[3], Mûsâ[4] ve Hud[5] ve Sâlih[6] gibi *(aleyhimüsselâm)* çok nebilere pek harika bir surette tarihî ve geniş hâdiselerle muzafferiyet ve necatları vermiş.. ve Semud[7] ve Âd[8] ve Firavun[9] kavimleri gibi çok zalimlere ve münkirlere dahi, peygamberlere isyanlarına mukabil dünyada dahi bir ceza olarak, başlarına dehşetli, semâvî musibetler indirmiş.

---

1 "Gazaba uğrayanların ve sapkınlarınkine değil." (Fâtiha sûresi, 1/7)

2 Bkz.: A'râf sûresi, 7/64; Yûnus sûresi, 10/73; Hûd sûresi, 11/37; Mü'minûn sûresi, 23/26-29; Şuarâ sûresi, 26/119; Ankebût sûresi, 29/15; Sâffât sûresi, 37/75-76; ...

3 Bkz.: Enbiyâ sûresi, 21/68-71.

4 Bkz.: A'râf sûresi, 7/107-108, 133; Şuarâ sûresi, 26/32-33, 45, 61-67; Tâhâ sûresi, 20/77-80; …

5 Bkz.: A'râf sûresi, 7/72; Hûd sûresi, 11/58.

6 Bkz.: Hûd sûresi, 11/66.

7 Bkz.: Kamer sûresi, 54/23-31; A'râf sûresi, 7/73-78; Hûd sûresi, 11/61-68; Şuarâ sûresi, 26/141-159; ...

8 Bkz.: Kamer sûresi, 54/18-21; Hâkka sûresi, 69/6-8; Necm sûresi, 53/50; A'râf sûresi, 7/73; Hûd sûresi, 11/58-60; Şuarâ sûresi, 26/139; …

9 Bkz.: Bakara sûresi, 2/50; Âl-i İmran sûresi, 3/11, 130; A'râf sûresi, 7/137; Enfâl sûresi, 8/52, 54; Yûnus sûresi, 10/90; …

Evet Âdem *(aleyhisselâm)* zamanından beri, beşeriyette *iki cereyan-ı azîm* birbiriyle çarpışarak gelmiş:

Biri: İstikâmet yolunu takip ile nimet ve saadet-i dâreyne mazhar olan ehl-i nübüvvet ve salâhat ve iman, kâinatın hakikî güzelliğine ve intizam ve kemâline mutâbık olarak istikâmette hareket ettiklerinden, hem kâinat sahibinin lütuflarına, hem iki cihanın saadetine mazhar olup beşeri, melekler derecelerine, belki fevkine terakki ettirmeye vesile olarak dünyada iman hakikatleriyle mânevî bir cennet, âhirette bir saadet kazanıp ve kazandırmışlar.

İkinci Cereyan: İstikâmeti bırakıp ifrat ve tefritle aklı, bir vesile-i azap ve elemler toplayıcı bir âlete çevirmesinden; insaniyeti en bedbaht bir hayvaniyetten aşağı düşürüp[1] dünyada zulümlerine mukabil gazab-ı ilâhî ve musibet tokatlarını yemekle beraber, dalâleti cihetinden, akıl alâkadarlığıyla kâinatı bir hüzüngâh ve matemhâne-i umumiye ve zevalde yuvarlanan zîhayatlar için bir mezbaha, selhhâne ve gayet çirkin ve karışık görüp ruhu, vicdanı dünyada bir mânevî cehennemde olup, âhirette dâimî bir azap çekmeye[2] kendini müstehak eder.

İşte Fâtiha-yı Şerife'nin âhirinde اَلَّذِينَ أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ ۙ غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّآلِّينَ[3] âyeti, bu iki cereyan-ı azîmi ders veriyor. *Ve Risale-i Nur'daki bütün muvâzenelerin menbaı ve esası ve üstadı, bu âyettir.* Madem yüzer muvâzenelerle Nur'lar, bu âyeti tefsir etmişler; biz dahi izahını ona havale ederek, bu kısa işaretle iktifâ ederiz.

Dokuzuncu Kelime

اٰمِينَ 'dir. Buna kısacık bir işaret:

Madem نَعْبُدُ[4] ، نَسْتَعِينُ[5] 'deki "ن" üç cemaat-i azîmeyi, bilhassa Âlem-i İslâm câmiindeki muvahhidîn cemaatini, hususan o vakit namazda bulunan

---

1 Bkz.: A'raf sûresi, 7/179; Furkan sûresi, 25/44.

2 Kâfirlerin ebedî cehennemde kalacaklarına dair bkz.: Nisâ sûresi, 4/169; Ahzâb sûresi, 33/65; Cin sûresi, 72/23.

3 "Nimet ve lutfuna mazhar ettiklerinin (yoluna ilet); gazaba uğrayanların ve sapkınlarınkine değil." (Fâtiha sûresi, 1/7).

4 "(Yalnız Sana) ibadet ederiz." (Fâtiha sûresi, 1/4)

5 "(Yalnız Sen'den) medet umarız." (Fâtiha sûresi, 1/4)

milyonlar cemaatini bize gösterip bizi içlerinde bulunduruyor.. ve dualarına ve –söylediğimizi aynen söylemeleriyle– tasdiklerine ve bir nevi şefaatlerine hissedar olmamıza yol açıyor.

Biz dahi bu "âmin" kelimesiyle, o cemaat-i muvahhidîn ve musallînin dualarına yardım.. ve dâvâlarını tasdik.. ve şefaatlerinin ve istiânelerinin makbuliyetine, o âmîn ile bir rica etmemizle bizim cüz'î ubûdiyet ve dua ve dâvâmızı; küllî, geniş bir ubûdiyete çevirip küllî, umumî rubûbiyete mukabele ettirir.

Demek uhuvvet-i imaniye ve vahdet-i islâmiye sırrıyla, her namaz vaktinde Âlem-i İslâm mescidinde milyonlarla efradı bulunan bir cemaatin –râbıtayı vahdet itibarıyla ve mânevî radyolar vasıtasıyla– Fâtiha'daki âmînleri, külliyet kesbeder; milyonlarla âmînler hükmüne geçebilir.[1](Hâşiye)

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ[2]

سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا ۖ إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ[3]

---

1 (Hâşiye) İşte derecâta göre bir âmî, bir çekirdek kadar bu kudsî hakikatten hisse alsa; ruhen terakki etmiş kâmil bir insan, bir hurma ağacı kadar hisse alır. Fakat daha terakki etmeyen bir adam, Fâtiha okurken bu manaları kasten hatıra getirmemeli,(Hâşiyecik) tâ huzura zarar olmasın. Eğer o makama terakki etse, zaten o manalar kendilerini gösterirler.

(Hâşiyecik) Bu hâşiyedeki "kasten" kelimesinin izahını Üstadımızdan sorduk. Aldığımız cevabı aynen yazıyoruz:

Teşehhüd ve Fâtiha kelimelerinin geniş ve yüksek manaları kastî değil, belki dolayısıyla meşguliyet ve huzura bir nevi gaflet veren tafsilâtı değil; belki mücmel ve kısa manaları gafleti dağıtır, ubudiyeti ve münâcâtı parlatır görüyorum. Namazın ve Fâtiha ve teşehhüdün pek yüksek kıymetlerini tam gösterir. İkinci kısmın âhirinde "kasten meşgul olmamak"tan murad ise; o manaların tafsilâtıyla bizzat iştigal, bazen namazı unutturur, huzura belki dokunur. Yoksa dolayısıyla ve muhtasar bir tarzda büyük faydalarını hissediyorum.

Üçüncü Medrese-i Yusufiye'deki
Risale-i Nur talebeleri namına
Ceylân

2 "Bütün hamdler, övgüler âlemlerin Rabbi Allah'adır." (Fâtiha sûresi, 1/2)

3 "Sübhansın yâ Rab! Senin bize bildirdiğinden başka ne bilebiliriz ki? Her şeyi hakkıyla bilen, her şeyi hikmetle yapan sensin." (Bakara sûresi, 2/32)

بِسْـــمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَبِهِ نَسْتَعِينُ[1]

Üçüncü Medrese-i Yusufiye'nin Tek Bir Dersinin

Üçüncü Kısmı

Mukaddime

Namazdaki Fâtiha'nın mânevî emriyle, أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلٰهَ إِلَّا اللهُ[2] feyziyle İkinci Kısım yazıldığı gibi; namazdaki teşehhüdde dahi وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللهِ[3] cümlesinin diliyle, mânevî ihtarıyla ve Sûre-i Feth'in âhirinde

هُوَ الَّذِي أَرْسَلَ رَسُولَهُ بِالْهُدٰى وَدِينِ الْحَقِّ لِيُظْهِرَهُ عَلَى الدِّينِ كُلِّهِ ۚ وَكَفٰى بِاللهِ شَهِيدًا ۞ مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللهِ ۚ وَالَّذِينَ مَعَهُ أَشِدَّاءُ عَلَى الْكُفَّارِ رُحَمَاءُ بَيْنَهُمْ[4]

beş mucize-i gaybiyeyi gösteren büyük âyetin nuruyla üçüncü kısmını yazmaya –şimdi beyanına iznim olmayan üç sebep için– mecbur oldum. Tafsilatını, izahatını, senetli hüccetlerini Risalet-i Muhammediye'ye dair Zülfikar'daki Mucizât-ı Ahmediye ve Arabî Hizb-i Nurî'ye havale edip yalnız gayet muhtasar, kısacık üç işaret ile Arabî Hizb-i Nurî'nin hülâsasının bir hülâsası ve tesbihatta tekrar ettiğim kelime-i tevhid ile dâimî virdim ve bir tefekkür-ü Arabî olarak burada yazılan risaleciğinin مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللهِ şehâdetine dair parçanın bir nevi tercümesi, İkinci ve Üçüncü İşaret'te yazılacak.

Birinci İşaret

Bu kâinat sahibinin tezahür-ü rubûbiyetine ve sermedî ulûhiyetine ve nihayetsiz ihsânâtına küllî bir ubûdiyet ve tanıttırmakla mukabele eden

---

1 Ancak O'ndan yardım dileriz.

2 "Şehadet ederim ki Allah'tan başka ilâh yoktur." (Müslim, *salât* 60; Tirmizî, *salât* 216; Ebû Dâvûd, *salât* 178; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 1/292)

3 "Şehâdet ederim ki Hz. Muhammed (sallallâhu aleyhi ve sellem) Allah'ın resûlüdür." (Müslim, *salât* 60; Tirmizî, *salât* 216; Ebû Dâvûd, *salât* 178; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 1/292)

4 "Bütün dinlere üstün kılmak için Resûlünü hidâyet ve hak dinle gönderen O Allah'tır. Buna şahit olarak Allah yeter. Muhammed Allah'ın resûlüdür. Onun beraberindeki müminler de kâfirlere karşı şiddetli olup kendi aralarında şefkatlidirler." (Fetih sûresi, 48/28-29)

Muhammed *(aleyhissalâtü vesselâm)*, bu kâinatta güneşin lüzumu gibi elzemdir ki; nev-i beşerin üstad-ı ekberi ve büyük peygamberi ve fahr-i âlem.. ve لَوْلَاكَ لَوْلَاكَ لَمَا خَلَقْتُ الْأَفْلَاكَ[1] hitabına mazhar.. ve hakikat-i Muhammediyesi; hem sebeb-i hilkat-i âlem, hem neticesi ve en mükemmel meyvesi olduğu gibi; bu kâinatın hakikî kemâlâtı.. ve sermedî Cemîl-i Zülcelâl'in bâki aynaları ve sıfatlarının cilveleri ve hikmetli ef'âlinin vazifedar eserleri ve çok mânidar mektupları olması.. ve bâki bir âlemi taşıması.. ve bütün zîşuurların müştâk oldukları bir dâr-ı saadet ve âhireti netice vermesi gibi hakikatleri, hakikat-i Muhammediye *(aleyhissalâtü vesselâm)* ve risalet-i Ahmediye ile tahakkuk ettiğinden, nasıl bu kâinat onun risaletine gayet kuvvetli ve kat'î şehâdet eder; öyle de başta Âlem-i İslâm, bütün beşer ve bütün zîşuur, cehennemden daha acı ve korkunç olan ademden, hiçlikten, idam-ı ebedîden, fenâ-yı mutlaktan kurtulmak için dâimî aşk ve şevkle her zamanda ve câmî mahiyetinin bütün kuvvetleriyle, bütün istidâdât lisanlarıyla, bütün dualar ve ibadetler ve ricalarının dilleriyle istedikleri hayat-ı bâkiyeyi kuvvetli ve kat'î beşaret veren risalet-i Ahmediye *(aleyhissalâtü vesselâm)* ve hakikat-i Muhammediye'ye *(aleyhissalâtü vesselâm)* şehâdet edip, nev-i beşerin medar-ı iftiharı ve eşref-i mahlûkat olduğuna imza bastığı gibi; her zamanda üç yüz elli milyon ehl-i imanın اَلسَّبَبُ كَالْفَاعِلِ[2] sırrınca, her gün işledikleri bütün hasenâtlar ve hayırların bir misli Muhammed *(aleyhissalâtü vesselâm)*'ın defter-i hasenâtına girmesi ve o tek şahsiyet-i Muhammediye *(aleyhissalâtü vesselâm)*; yüzer milyon, belki milyarlar âbid-i muhsin kadar küllî bir ubûdiyete ve füyuzâta mazhar bir makam kazanması, o Zât'ın *(aleyhissalâtü vesselâm)* risaletine pek kuvvetli şehâdet edip imza basar.

İkinci İşaret

Benim virdimde her vakit tefekkürle baktığım yirmiden ziyade şehâdetlere işaret eden,

مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللهِ صَادِقُ الْوَعْدِ الْأَمِينُ بِشَهَادَةِ ظُهُورِهِ دَفْعَةً مَعَ أُمَّتِهِ بِأَكْمَلِ دِينٍ وَإِسْلَامِيَّةٍ وَشَرِيعَةٍ.. وَبِأَقْوَى إِيمَانٍ وَاعْتِقَادٍ وَعِبَادَةٍ.. وَبِأَعْلَى دَعْوَةٍ وَمُنَاجَاتٍ وَدَعَوَاتٍ.. وَبِأَعَمِّ تَبْلِيغٍ.. وَأَتَمِّ مَتَانَةٍ خَارِقَاتٍ مُثْمِرَاتٍ لَا مِثْلَ لَهَا.

---

1 "Sen olmasaydın, âlemleri yaratmazdım." (Aliyyülkârî, *el-Esrâru'l-merfûa* s.385; el-Aclûnî, *Keşfü'l-hafâ* 2/214). Ayrıca yakın ifadeler için bkz.: et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-evsat* 6/314; el-Hâkim, *el-Müstedrek* 2/672.

2 (Bir işe) sebep olan, (onu bizzat) yapan gibidir.

Kısa bir nevi tercümesi ve meâli: Yani Muhammed'in *(aleyhissalâtü vesselâm)* risaletine şehâdet eden:

Birincisi

On bir hâlâtından çıkan bir hüccet-i risalettir.

• Evet, okumak ve yazmak öğrenmediği ve ümmî olduğu hâlde; on dört asrın ukalâsını, feylesoflarını hayrette bırakan ve edyân-ı semâviyede birinciliği kazanan bir din ile birden, tecrübesiz ve def'aten meydana çıkması, emsâl kabul etmez bir hâlet olduğu gibi...

• Sözlerinden, fiillerinden, hâllerinden çıkan İslâmiyet'in her zamanda üç yüzelli milyon insanın ruhlarına, nefislerine, akıllarına terbiyekârâne ders vermesi ve mânevî terakkiyâta sevketmesi, emsâlsiz bir hâlettir.

• Hem öyle bir şeriatla meydana gelmiş ki; âdilâne kanunlarıyla nev-i beşerin beşten birisini on dört asırda maddî ve mânevî terakki içinde idare etmesi misilsiz bir hâlet olduğu gibi...

• O Zât, *(aleyhissalâtü vesselâm)* öyle bir iman ve itikatla meydana çıktı ki; bütün ehl-i hakikatin her zaman onun mertebe-i imanından feyz almalarıyla beraber "en yüksek ve en kuvvetli bir derecededir" diye müttefikan tasdikleri...

• Ve o zamanda hadsiz muârızlarının ona muhalefeti, zerre kadar bir telâş, bir vesvese, bir şüphe vermemesi gösteriyor ki, kuvvet-i imaniyede dahi onun emsâli yok ve o küllî yüksek imanı misilsizdir.

• Hem öyle bir ubûdiyet ve ibadet gösterdi ki; iptidâ ve intihâyı birleştirip hiç kimseyi taklit etmeyerek, ibadetin en ince esrarını görüp mürâat ederek, en dağdağalı zamanlarda dahi tam tamına ubûdiyeti yapması emsâlsiz bir hâlet olması gibi...

• Hâlık'ına karşı öyle deavât ve münâcât ve ricalar yapmış ki, bu zamana kadar telâhuk-u efkârla beraber o mertebeye yetişilmemiş. Meselâ Cevşenü'l-Kebîr münâcâtında binbir esmâ-yı ilâhiyeyi şefaatçi ederek Hâlık'ını öyle bir tarzda tavsif ve tarif eder ki, emsâli yok. Ve mârifetullahta kimse ona yetişememesi, misilsiz bir hâlettir.

• Hem öyle bir metânetle insanları dine davet ve öyle bir cür'etle risaletini tebliğ etmiş ki; kavmi ve amcası ve dünyanın büyük devletleri ve eski dinlerin etbâları, ona muârız ve düşman oldukları hâlde, zerre kadar korkmayarak, çekinmeyerek, umumuna meydan okuması ve başa da çıkarması, emsâlsiz bir hâlettir.

İşte onun sıdkına ve nübüvvetine bu harika, emsâlsiz sekiz hâletin mecmûu, gayet kuvvetli bir şehâdettir. Ve bu hâletler, o Zât'ın *(aleyhissalâtü vesselâm)* nihayet derecede ciddiyetine ve itmînanına ve kemâl-i sıdkına ve hakkaniyetine kat'î kanaati var olduğunu gösteriyor.

Âlem-i İslâm, her günde, her teşehhüdde milyonlar lisanla اَلسَّلَامُ عَلَيْكَ أَيُّهَا النَّبِيُّ وَرَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكَاتُهُ[1] der. Ve onun memuriyetine teslimiyetini.. ve getirdiği saadet-i ebediye beşaretini tasdik ettiğini.. ve beşeriyetin derin bir aşkla ve fıtrî ve istidadî pek kuvvetli bir iştiyakla aradığı hayat-ı bâkiyeye sağlam bir yol açtığına karşı Âlem-i İslâm, minnettarâne, müteşekkirâne اَلسَّلَامُ عَلَيْكَ أَيُّهَا النَّبِيُّ ile bir mânevî ziyaret ve görüşmek ve üç yüz elli milyon, belki milyarlar nâmına onu tebrik eder.

Yirmi Küllî Şehâdetlerden ve Çok Şehâdetleri İhtiva Eden İkinci Şehâdet

وَبِشَهَادَةِ جَمِيعِ حَقَائِقِ الْإِيمَانِ عَلٰى تَصْدِيقِهِ[2]

Yani **imanın altı rükünlerinin** hakikatleri ve tahakkukları ve hakkaniyetleri, Muhammed *(aleyhissalâtü vesselâm)*'ın risaletine ve hakkaniyetine kat'î şehâdet eder. Çünkü onun risalet hayatının şahsiyet-i mâneviyesi ve bütün dâvâlarının esası ve mahiyet-i nübüvveti, o altı rükündür. Öyle ise o rükünlerin tahakkuklarına delâlet eden bütün deliller, Muhammed *(aleyhissalâtü vesselâm)*'ın risaletinin hak olduğuna ve onun sâdıkıyetine dahi delâlet ederler. Hem âhiretin tahakkukuna sâir rükünlerinin delâletini Meyve Risalesi ve Onuncu Söz'ün Zeyilleri beyan ettikleri gibi; öyle de her bir rükün hüccetleriyle beraber onun risaletine bir hüccettir.

Binler Şehâdetleri İhtiva Eden Üçüncü Küllî Şehâdet

وَبِشَهَادَةِ ذَاتِهِ عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ بِاٰلَافِ مُعْجِزَاتِهِ.. وَكَمَالَاتِهِ.. وَعُلُوِّ أَخْلَاقِهِ[3]

Yani O Zât, *(aleyhissalâtü vesselâm)* güneş gibi kendi kendine delildir. Binler **mucizât** ve **kemâlât** ve **yüksek, güzel ahlâkıyla** risaletine ve sâdıkıyetine pek kuvvetli şehâdet eder.

---

1 "Ey Peygamber, Allah'ın selâmı üzerine olsun! O'nun rahmeti ve bereketi de üzerine olsun!" (Buhârî, *ezân* 148; Müslim, *salât* 55; Tirmizî, *salât* 99)

2 İman hakikatlerinin hepsinin O'nu tasdik etmesinin şehadetiyle.

3 Binler mu'cizeler, kemâlât ve yüce ahlâkı beraberinde bulunduran Zâtının (aleyhissalâtü vesselâm) şehadetiyle.

Evet Mucizât-ı Ahmediye *(aleyhissalâtü vesselâm)* risale-i harikada üç yüzden ziyade nakl-i sahih ile isbat ettiği gibi; o Zât'ın *(aleyhissalâtü vesselâm)* وَانْشَقَّ الْقَمَرُ[1] ve وَمَا رَمَيْتَ إِذْ رَمَيْتَ وَلٰكِنَّ اللهَ رَمٰى[2] âyetlerinin sarâhatiyle, avucunun bir parmağıyla kamerin iki parça olması..[3] ve nakl-i sahih ve tevâtürle, aynı elin beş parmağından beş çeşme su akması ve susuz kalan bütün ordusu o sudan içmesi ve şahit olması ve bu acîb harika, iki defa başka yerde de vuku bulması..[4] ve aynı avuç ile bir parça toprağı, hücum eden düşman ordusuna atarak, her birisinin gözüne bir avuç toprak girmesiyle hücumda iken kaçmaları..[5] ve aynı avuçta küçük taşlar insanlar gibi tesbih edip sübhânallah demeleri[6] gibi... nakl-i sahih ile ve bir kısmı tevâtürle tarihlerde katiyen vukua gelen yüzer –ve ehl-i tahkikin yanında bine kadar– mucizâtın[7] elinde zuhuru.. ve dost ve düşmanların ittifakıyla O'nda güzel hasletlerin ve ahlâk-ı hasenenin en yüksek derecesinde bulunması..[8(Hâşiye)] ve arkasında tebaiyetle sülûk edip kemâlâta erişen ve hakikate aynelyakîn yetişen bütün ehl-i tahkikin, ittifakla kemâlât-ı Muhammediye'nin *(aleyhissalâtü vesselâm)* en yüksek derecede bulunduğuna hakkalyakîn tasdikleri.. ve O'nun dininden gelen Âlem-i İslâm'ın füyuzâtı.. ve koca İslâmiyet'in hakikatleri, O'nun harika kemâlâtına delâlet eder. Elbette o Zât, *(aleyhissalâtü vesselâm)* bizzat kendi risaletine gayet parlak ve küllî, geniş şehâdet eder demektir.

Pek Çok Kuvvetli Şehâdetleri İhtiva Eden Dördüncü Şehâdet

وَبِشَهَادَةِ الْقُرْاٰنِ بِمَا لَا يُحَدُّ مِنْ حَقَائِقِهٖ وَبَرَاهِيْنِهٖ[9]

Yani Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan, hadsiz hakikatler ve hüccetleriyle risaletine, sâdıkıyetine şehâdet eder. Evet, kırk vecihle mucize olduğu Zülfikar

---

1 "…Ay bölündü." (Kamer sûresi, 54/1).

2 "(Ey Resûlüm) Attığın vakit sen atmadın, lâkin Allah attı." (Enfâl sûresi, 8/17).

3 Buhârî, *menâkıb* 27, *menâkıbü'l-ensâr* 36, *tefsîru sûre (54)* 1; Müslim, *münâfikîn* 43-48.

4 Buhârî, *menâkıb* 25, *meğâzî* 35; Müslim, *fezâil* 6, 7, *imâre* 72, 73.

5 Müslim, *cihâd* 81; Dârimî, *siyer* 16; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 1/303, 368.

6 el-Buhârî, *et-Târîhu'l-kebîr* 8/442; el-Bezzâr, *el-Müsned* 9/431, 434; et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-evsat* 4/245; Ebû Nuaym, *Delâilü'n-nübüvve* s.431-432, 593.

7 Bkz.: el-Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvve* 1/10; en-Nevevî, *Şerhu Sahîhi Müslim* 1/2; İbni Hacer, *Fethu'l-bârî* 6/582-583; en-Nebhânî, *Huccetullâhi ale'l-âlemîn* s.3.

8 (Hâşiye) Hatta şecaat kahramanı Hazreti Ali *(radiyallâhu anh)* diyor: "Harpte biz korktuğumuz zaman, Peygamber'in *(aleyhissalâtü vesselâm)* arkasına saklanır, tahassun ederdik." Şecaat gibi her haslette faik olduğunu, o zaman düşmanları dahi tasdik ettiklerini tarihler naklediyorlar.

9 Kur'ân'ın hadd ü hesaba gelmeyen hakikat ve burhanlarının şehadetiyle.

Mecmuası'nda isbat edilen.. ve on dört asrı nurlandıran ve nev-i beşerin beşten birisini tebeddül etmeyen kanunlarıyla idare eden.. ve o zamandan şimdiye kadar bütün muârızlara meydan okuyup hiç kimse, hatta bir suresinin mislini getirmeye cesaret etmeyen.. ve Âyetü'l-Kübrâ'da isbat edildiği gibi altı ciheti nuranî, şüpheler giremeyen ve altı makam-ı kübrâ hakkaniyetine imza basan ve sarsılmaz altı hakikatlere dayanan.. ve her zamanda yüzer milyon lisanlarla şevk ve hürmetle okunan.. ve her dakikada milyonlar hâfızların kalblerinde kudsiyetle yazılan.. ve Âlem-i İslâm'ın bütün şehâdetleri ve imanları onun şehâdetinden tereşşuh eden.. ve bütün ulûm-u imaniye ve İslâmiye onun menbaından akan.. ve O, eski semâvî kitapları tasdik ettiği gibi[1], bütün kütüb ve suhuf-u semâviyenin mânevî tasdiklerine mazhar bulunan Kur'ân-ı Azîmüşşân, bütün hakikatleriyle ve hakkaniyetini isbat eden bütün hüccetleriyle, Muhammed *(aleyhissalâtü vesselâm)*'ın sıdkına ve risaletine şehâdet eder demektir.

Beşinci, Altıncı, Yedinci, Sekizinci Küllî Şehâdetler

وَبِشَهَادَةِ الْجَوْشَنِ بِقُدْسِيَّةِ إِشَارَاتِهِ.. وَرَسَائِلِ النُّورِ بِقُوَّةِ دَلَائِلِهِ.. وَالْمَاضِي بِتَوَاتُرِ اِرْهَاصَاتِهِ.. وَالْاِسْتِقْبَالِ بِتَصْدِيقِ اَلَافِ حَادِثَاتِهِ[2]

Yani binbir esmâ-yı ilâhiyeye sarîhen ve işareten bakan.. ve bir cihette Kur'ân'dan çıkan bir harika münâcât olan.. ve mârifetullahta terakki eden bütün âriflerin münâcâtlarının fevkinde bulunan.. ve bir gazvede "Zırhı çıkar, onun yerine bu Cevşen'i oku!" diye Cebrail vahiy getiren[3] "Cevşenü'l-Kebîr" münâcâtı içindeki hakikatler ve tam tamına Rabbine karşı tavsifler, Muhammed *(aleyhissalâtü vesselâm)*'ın risaletine ve hakkaniyetine şehâdet ettiği gibi; Kur'ân'dan tereşşuh eden ve bir cihette Cevşen'den feyiz alan ve tevellüd eden Resâili'n-Nuriye, yüz otuz parçasıyla risalet-i Muhammediye'ye *(aleyhissalâtü vesselâm)* birtek hüccet olarak risaletinin bütün hakikatlerini aklen ve mantıken isbatıyla, hatta felsefenin nazarında akıldan pek uzak meselelerini göz önünde gibi gayet kolay ve makul bir tarzda ders vermesiyle Muhammed *(aleyhissalâtü vesselâm)*'ın sâdıkıyetine ve risaletine küllî bir surette şehâdet eder.

---

1 Bkz.: Bakara sûresi, 2/41, 91, 97; Âl-i İmran sûresi, 3/3; Mâide sûresi, 5/48; Nisâ sûresi, 4/47; Fâtır sûresi, 35/31; Ahkaf sûresi, 46/30.

2 Cevşen'in işaretlerinin kudsiyeti, Risale-i Nur'un delillerinin kuvveti, Efendimiz dünyaya teşrif etmeden meydana gelen tevâtür kuvvetindeki irhasat, vefat ettikten sonra da meydana gelen binlerce hâdisenin O'nun haber verdiği şeyleri tasdikinin şehadetiyle.

3 el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Muhyiddin İbni Arabî)* s.531-532.

Hem zaman-ı mâzi dahi risaletine bir küllî şahittir ki; **irhasat** denilen nübüvvetten evvel zuhur eden ve gelecek peygamberin mucizâtı sayılan harikalar, tarihlerde ve siyer kitaplarında kat'î tevâtür tarzında nakledilen pek çok vâkıalar, gayet sağlam bir surette risaletine şehâdet eder ve çok nevileri var. Bir kısmı, gelecek şehâdetlerde beyan edilecek; bir kısmı da Zülfikar'da ve tarih kitaplarında sahih bir surette nakledilmiş. Meselâ velâdet-i peygamberiyeye *(aleyhissalâtü vesselâm)* yakın bir vakitte Kâbe'yi tahrip etmeye gelen Ebrehe askerinin başlarına ebâbil kuşlarının elleriyle taşların yağması..[1] ve velâdet gecesinde Kâbe'deki sanemlerin baş aşağı düşmesi..[2] ve Kisra-yı Fars sarayının harap olması..[3] ve ateş-perest mecusîlerin bin seneden beri yanması devam eden ateşi o gece sönmesi..[4] ve Bahîra-yı Râhib[5] ve Halime-i Sa'diye'nin[6] kat'î ihbarlarıyla bulutlar başına gölge etmesi gibi çok hâdiseler, nübüvvetinden evvel nübüvvetini haber vermişler.

Hem istikbal, yani vefatından sonra onun haber verdiği hâdiseler, pek çoktur ve çok nevileri var. Birisi, Âl-i Beyt'ine ve ashabına ve fütuhat-ı İslâmiye'ye ait **ihbarat-ı gaybiyesidir** ki; Zülfikar'da Mucizât-ı Ahmediye kısmında nakl-i sahih ile seksen vâkıanın aynen haber verdiği gibi çıkması, meselâ Hz. Osman'ın *(radiyallâhu anh)* mushaf okurken[7], Hz. Hüseyin'in *(radiyallâhu anh)* Kerbelâ'da şehit edilmeleri..[8] ve Şam[9] ve İran[10] ve İstanbul'un[11] fetihleri..

---

1 Bkz.: Fil sûresi, 105/1-5; İbni İshak, *es-Sîre* 36-41; İbni Hişâm, *es-Sîratü'n-nebeviyye* 1/168-173; İbni Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ* 1/91-92.

2 Bkz.: el-Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvve* 1/19; es-Suyûtî, *el-Hasâisu'l-kübrâ* 1/81; el-Halebî, *es-Sîratü'l-Halebiyye* 1/76.

3 Bkz.: el-Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvve* 1/19, 126, 127; Ebû Nuaym, *Delâilü'n-nübüvve* s.139; et-Taberî, *Târîhu'l-ümem ve'l-mülûk* 1/459.

4 Bkz.: el-Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvve* 1/19, 126, 127; Ebû Nuaym, *Delâilü'n-nübüvve* s.139; et-Taberî, *Târîhu'l-ümem ve'l-mülûk* 1/459.

5 Bkz.: Tirmizî, *menâkıb* 3; İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef* 7/327; el-Bezzâr, *el-Müsned* 8/97; el-Hâkim, *el-Müstedrek* 2/672.

6 Bkz.: İbni Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ* 1/112; Kadı Iyâz, *eş-Şifâ* 1/368; el-Halebî, *es-Sîratü'l-Halebiyye* 1/167-168.

7 Bkz.: el-Hâkim, *el-Müstedrek* 3/110; Kadı Iyâz, *eş-Şifâ* 1/339; ed-Deylemî, *el-Müsned* 5/313.

8 Bkz.: Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 3/242, 256, 6/294; et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* 3/107; et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-evsat* 6/249; el-Hâkim, *el-Müstedrek* 3/197.

9 Bkz.: Buhârî, *fezâilü'l-Medîne* 5; Müslim, *hac* 496, 497; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 5/220; Muvatta', *câmi'* 7.

10 Bkz.: Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 5/86, 87, 89. Ayrıca bkz.: Buhârî, *cihâd* 157, *humus* 8, *menâkıb* 25, *eymân* 3; Müslim, *fiten* 75-78.

11 Bkz.: Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 4/335; et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* 2/38; el-Buhârî, *et-Târîhu'l-kebîr* 2/81; el-Hâkim, *el-Müstedrek* 4/468.

ve Abbasî Devleti'nin zuhuru..[1] ve Cengiz ve Hülâgu'nun onu mağlup ve mahvetmesi[2] gibi seksen ihbar-ı gaybî mucizâtı, nakl-i sahih ile ve tarih ve siyer kitaplarına istinaden tafsilen yazması gibi, ihbar-ı gaybînin sâir nevileriyle ve Muhammed *(aleyhissalâtü vesselâm)*'ın hakkaniyetine delâlet eden pek çok vâkıât-ı istikbaliye ile zaman-ı istikbal dahi, kuvvetli ve küllî bir surette risalet-i Muhammediye'ye *(aleyhissalâtü vesselâm)* ve sâdıkıyetine şehâdet eder demektir.

Dokuzuncu, Onuncu, On Birinci, On İkinci Şehâdetlere İşaret Eden

وَبِشَهَادَةِ الْاٰلِ بِقُوَّةِ يَقِينِيَّاتِهِمْ فِي تَصْدِيقِهِ بِدَرَجَةِ حَقِّ الْيَقِينِ.. وَالْأَصْحَابِ بِكَمَالِ إِيمَانِهِمْ فِي تَصْدِيقِهِ بِدَرَجَةِ عَيْنِ الْيَقِينِ.. وَالْأَصْفِيَاءِ بِقُوَّةِ تَحْقِيقَاتِهِمْ فِي تَصْدِيقِهِ بِدَرَجَةِ عِلْمِ الْيَقِينِ.. وَالْأَقْطَابِ بِتَطَابُقِهِمْ عَلٰى رِسَالَتِهِ بِالْكَشْفِ وَالْمُشَاهَدَاتِ بِالْيَقِينِ.

Yani Muhammed *(aleyhissalâtü vesselâm)*'ın sâdıkıyetine ve hakkaniyetine küllî şehâdetlerden,

Dokuzuncusu

عُلَمَاءُ أُمَّتِي كَأَنْبِيَاءِ بَنِي إِسْرَائِيلَ[3] sırrına mazhar ve salavâtlarda âl-i İbrahim *(aleyhisselâm)*'a mukabil olan âl-i Muhammed *(aleyhissalâtü vesselâm)*'ın[4] içindeki **büyük evliya** *(radiyallâhu anhum)* ve Ali *(radiyallâhu anh)* ve Hasan *(radiyallâhu anh)* ve Hüseyin *(radiyallâhu anh)* ve ehl-i beytin on iki imamı *(kaddesallâhu esrârahum)* ve Gavs-ı Âzam *(kuddise sirruh)* ve Ahmed Rufâî *(kuddise sirruh)*, Ahmed Bedevî *(kuddise sirruh)*, İbrahim Desûkî *(kuddise sirruh)*, Ebu'l-Hasan Şâzelî *(kuddise sirruh)* gibi **aktâblar ve imamlar**; ittifakla, hakkalyakîn bir itikatla ve keşfiyat ve müşâhedâtla ve ümmette gösterdikleri harika irşadat ve kerametlerle, risalet ve hakkaniyet ve sâdıkıyet-i Muhammediye'ye *(aleyhissalâtü vesselâm)* imanları ve şehâdetleri ile imza basıyorlar.

---

1 Bkz.: Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 1/209; el-Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvve* 6/517; el-Hâkim, *el-Müstedrek* 3/368; İbni Asâkir, *Târîhu Dimaşk* 26/351.

2 Bkz.: ez-Zürkânî, *Şerhu'z-Zürkânî* 4/479-480; el-Münâvî, *Feyzu'l-kadîr* 4/4; Seyyid Kutub, *Fî-Zılâli'l-Kur'ân* 5/83; İbni Âşûr, *et-Tahrîr ve't-Tenvîr* 8/423, 430.

3 "Ümmetimin alimleri, İsrailoğullarının peygamberleri gibidir." (el-Münâvî, *Feyzu'l-kadîr* 4/384; Aliyyülkârî, *el-Masnû'* s.123; el-Aclûnî, *Keşfü'l-hafâ* 2/83)

4 Bkz.: Buhârî, *enbiyâ* 10, *tefsîru sûre (33)* 10, *deavât* 32, 33; Müslim, *salât* 65-69.

Onuncusu

Enbiyâdan sonra en muhterem ve yüksek tâife ve ümmî ve bedevî oldukları hâlde az bir zamanda nur-u Muhammedî *(aleyhissalâtü vesselâm)* ile şarktan garba kadar âdilane idare edip, cihangir devletleri mağlup ederek müterakki, fenli, medenî, siyasî milletlere üstad, muallim, diplomat, hâkim-i âdil olarak o asrı bir "asr-ı saadet" hükmüne getiren **sahabeler**; Muhammed *(aleyhissalâtü vesselâm)*'ın her hâlini tetkik ve taharriden sonra gözleriyle gördükleri çok mucizâtın kuvvetiyle eski düşmanlıklarını ve ecdatlarının mesleklerini ve çokları –Hâlid İbni Velid[1] ve İkrime İbni Ebî Cehil[2] gibi– pederlerinin taraftarlıklarını, kavim ve kabilelerini tamamıyla bırakıp bütün ruh u canlarıyla, gayet fedakârâne bir surette İslâmiyet'e girerek aynelyakîn derecesinde Muhammed *(aleyhissalâtü vesselâm)*'ın sâdıkıyetine ve risaletine imanları; sarsılmaz, küllî bir şehâdettir.

On Birincisi

Asfiya ve sıddîkîn denilen **müçtehitler, imamlar, allâmeler**; İbni Sina, İbni Rüşd gibi dâhî *feylesoflar misillü binler* **ehl-i tahkik**; aklî ve mantıkî bir tarzda, her biri ayrı bir meslekte, şüphesiz, binler hüccetlere ve kat'î burhanlara istinaden, ilmelyakîn derecesinde Muhammed *(aleyhissalâtü vesselâm)*'ın risaletine ve hakkaniyetine imanları öyle küllî bir şehâdettir ki, onların umumu kadar bir zekâsı bulunmayan karşılarına çıkamaz.

İşte o hadsiz şahitlerden birisi, bu zamanda Risale-i Nur'dur ki; münkirler ona karşı hiçbir çare bulamadıklarından, zabıta ve adliyeyi aldatıp mahkeme eliyle susturmasına çalışıyorlar.

On İkincisi

Âlem-i İslâm'da her biri ümmetin ehemmiyetli bir kısmını daire-i dersine alıp harika irşad ve kerametlerle mânevî terakki ettiren ve hüccetler yerinde *müşâhedâta, keşfiyata dayanan ve aktâb denilen en derin* **ehl-i tahkik ve hakikat**, ruhânî terakkilerinde Muhammed *(aleyhissalâtü vesselâm)*'ın risaletini ve sâdıkıyetini ve en yüksek mertebe-i hakkaniyette bulunduğunu keşfen ve şuhûden görüp müttefikan ve mütetâbıkan nübüvvetine şehâdetleri öyle bir imzadır ki, onların umumu kadar bir yüksek mertebe-i kemâlâtı kazanmayan o imzayı bozamaz.

---

1 Bkz.: el-Hâkim, *el-Müstedrek* 3/271.

2 Bkz.: el-Hâkim, *el-Müstedrek* 3/271.

On Üçüncü Şehâdet

Dört küllî ve çok geniş ve kat'î hüccetlerden ibarettir:

وَبِشَهَادَةِ الْأَزْمِنَةِ الْمَاضِيَةِ بِتَوَاتُرِ بِشَارَاتِ الْكَوَاهِنِ.. وَالْهَوَاتِفِ.. وَالْعُرَفَاءِ فِي الْأَدْوَارِ السَّالِفِينَ.. وَبِمُشَاهَدَةِ بِشَارَاتِ الرُّسُلِ وَالْأَنْبِيَاءِ وَبِشَهَادَتِهِمْ وَبِشَارَتِهِمْ عَلَيْهِمُ السَّلَامُ بِرِسَالَةِ مُحَمَّدٍ عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ فِي الْكُتُبِ الْمُقَدَّسَةِ.

Bu fıkranın kısaca bir meâli burada beyan edilecek. Ve izahatı ve senedleri Zülfikar'ın Mucizât-ı Ahmediye kısmının âhirinde mükemmel var.

Yani geçmiş zamanlarda nev-i beşerin meşâhir ve nâmdarlarından başta **enbiyâ** olarak, **ârifler**, **kâhinler**, **hâtifler** müttefikan Muhammed *(aleyhissalâtü vesselâm)*'ın risaletine ve geleceğine irhasat nev'inden gayet sarih ve mükerrer haber verdiklerini, nakl-i sahih ve bir kısmını tevâtürle tarih ve siyer ve hadis kitaplarında kayıt ve kabul edilmesine ve Mucizât-ı Ahmediye Risalesinde o binler ihbaratın en kuvvetli ve kat'î kısmını tafsilen beyanına[1] binâen ona havale edip gayet kısa bir işaretle deriz ki:

Enbiyâların mukaddes, semâvî kitaplarında Muhammed *(aleyhissalâtü vesselâm)*'ın nübüvvetine dair –Tevrat, İncil, Zebur'un yüzer âyetlerinde– sarâhate yakın kısmından yirmi âyetleri, On Dokuzuncu Mektup'ta yazılmış.[2] Hıristiyan ve yahudiler tarafından çok tahrifatıyla beraber, yine nübüvvet-i Ahmediye'yi haber veren yüz âyeti, Hüseyn-i Cisrî kitabında yazmış.

Kâhinler ise, –başta meşhur Şıkk[3] ve Satih[4] olarak, ruhâni ve cin vasıtasıyla gayptan haber veren ve şimdi medyum denilen– tevâtür bir nakl-i sahih ile Peygamber *(aleyhissalâtü vesselâm)*'ın geleceğine.. ve Fars Devleti'ni kaldıracağına sarih bir surette haber verdikleri ve şüphe kaldırmaz bir tarzda yakında bir peygamberin Hicaz'da zuhurunu mükerrer söyledikleri gibi; **ârif-i billâh** kısmından Peygamber *(aleyhissalâtü vesselâm)*'ın cedlerinden Kâ'b İbni Lüeyy[5] ve Yemen ve Habeş padişahlarından Seyf İbni

---

1 Bkz.: *Mektubat*, On Dokuzuncu Mektup, On Altıncı İşâret, İkinci Kısım.

2 Bkz.: *Mektubat*, On Dokuzuncu Mektup, On Altıncı İşâret, Birinci Kısım.

3 Bkz.: İbni Hişâm, *es-Sîratü'n-nebeviyye* 124-129; 158, 190-192; et-Taberî, *Târîhu'l-ümem ve'l-mülûk* 1/431; Ebû Nuaym, *Delâilü'n-nübüvve s.*125-128.

4 Bkz.: el-Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvve* 1/126-130; el-Esbehânî, *Delâilü'n-nübüvve* 1/134-136; et-Taberî, *Târîhu'l-ümem ve'l-mülûk* 1/459-460.

5 Bkz.: Ebû Nuaym, *Delâilü'n-nübüvve* s.90; el-Esbehânî, *Delâilü'n-nübüvve* 1/156; İbni Kesîr, *el-Bidâye* 2/244.

Zîyezen[1] ve Tübba'[2] gibi çok ârifler, o zamanın evliyaları, pek sarih bir surette Muhammed *(aleyhissalâtü vesselâm)*'ın risaletinden haber verip şiirlerle ilân etmişler. On Dokuzuncu Mektup'ta, ehemmiyetli ve kat'î bir kısmı yazılmış. Hatta o padişahlardan birisi demiş: "Ben, Muhammed'e *(aleyhissalâtü vesselâm)* hizmetkâr olmayı bu saltanata tercih ederim."[3] Birisi de demiş: "Ah! Ben ona yetişseydim, onun ammizadesi olurdum."[4] Yani, Hazreti Ali gibi fedai bir hizmetkârı ve veziri olurdum. Her ne ise –tarih ve siyer kitapları bu haberleri tamamen neşr ile– bu ârifler, risalet-i Muhammediye'ye *(aleyhissalâtü vesselâm)* kuvvetli ve küllî bir şehâdetle sâdıkıyetine imza basıyorlar.

Hem o ârifler ve kâhinler gibi risalet-i Muhammediye'yi *(aleyhissalâtü vesselâm)* gaybî haber veren ve sözleri işitilen ve şahısları görünmeyen **hâtif denilen ruhâniler**, pek sarih bir surette Muhammed *(aleyhissalâtü vesselâm)*'ın nübüvvetinden haber verdikleri gibi; çok muhbirler, hatta saneme kesilen kurbanlar ve sanemler ve mezar taşları[5], nübüvvetinden haber vermeleriyle onun risaletine ve hakkaniyetine imza basıp tarih lisanıyla şehâdet etmişler.

On Dördüncü Şehâdet

Kâinatın kuvvetli şehâdetine işaret eden bu Arabî fıkra:

وَبِشَهَادَةِ الْكَائِنَاتِ بِغَايَاتِهَا وَبِالْمَقَاصِدِ الْإِلٰهِيَّةِ فِيهَا عَلَى الرِّسَالَةِ الْمُحَمَّدِيَّةِ الْجَامِعَةِ بِسَبَبِ تَوَقُّفِ حُصُولِ غَايَاتِ الْكَائِنَاتِ.. وَالْمَقَاصِدِ الْإِلٰهِيَّةِ مِنْهَا وَتَقَرُّرِ قِيْمَتِهَا وَوَظَائِفِهَا وَتَبَارُزِ حُسْنِهَا وَكَمَالِهَا وَتَحَقُّقِ حِكَمِ حَقَائِقِهَا عَلَى الرِّسَالَةِ الْإِنْسَانِيَّةِ لَاسِيَّمَا عَلَى الرِّسَالَةِ الْمُحَمَّدِيَّةِ إِذْ هِيَ الْمُظْهِرَةُ وَالْمَدَارُ الْأَتَمُّ لَهَا. وَلَوْلَاهَا لَصَارَتْ هٰذِهِ الْكَائِنَاتُ الْمُكَمَّلَةُ وَالْكِتَابُ الْكَبِيرُ ذُو الْمَعَانِي السَّرْمَدِيَّةِ هَبَاءً مَنْثُورًا مُتَطَايِرَةَ الْمَعَانِي مُتَسَاقِطَةَ الْكَمَالَاتِ وَهُوَ مُحَالٌ مِنْ وُجُوهٍ وَجِهَاتٍ.

---

1 Bkz.: el-Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvve* 2/12; Ebû Nuaym, *Delâilü'n-nübüvve* s.97-98; el-Mâverdî, *A'lâmü'n-nübüvve* 1/235; İbni Kesîr, *el-Bidâye* 2/329.

2 Bkz.: İbni İshak, *es-Sîre* 1/29-30; İbni Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ* 1/158-159; İbni Asâkir, *Târîhu Dimaşk* 11/14.

3 Bkz.: Ebû Dâvûd, *cenâiz* 58; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 1/461; İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef* 7/350; Abd İbni Humeyd, *el-Müsned* 1/193.

4 شَهِدْتُ عَلٰى أَحْمَدَ أَنَّهُ رَسُولٌ مِنَ اللهِ بَارِي النَّسَمِ
فَلَوْ مُدَّ عُمْرِي إِلٰى عُمْرِهِ لَكُنْتُ وَزِيرًا لَهُ وَابْنَ عَمِّ

Bkz.: el-Kurtubî, *el-Câmi' li ahkâmi'l-Kur'ân* 16/145; İbni Kesîr, *el-Bidâye* 2/166; İbni Kesîr, *Tefsîru'l-Kur'ân* 4/145; el-Mâverdî, *A'lâmü'n-nübüvve* 1/230.

5 Bkz.: *Mektubat*, On Dokuzuncu Mektup, On Altıncı İşâret, İkinci Kısım.

Âyetü'l-Kübrâ, bu Arabî fıkranın meâline dair demiş: Bu kâinat, nasıl ki kendini îcad ve idare ve tertip eden ve tasvir ve takdir ve tedbir ile bir saray, bir kitap gibi; bir sergi, bir temâşâgâh gibi tasarruf eden sâniine ve kâtibine ve nakkâşına delâlet eder. Öyle de kâinatın hilkatindeki makâsıd-ı ilâhiyeyi bilecek, bildirecek.. ve tahavvülâtındaki rabbânî hikmetlerini tâlim edecek.. ve vazifedârâne harekâtındaki neticeleri ders verecek.. ve mahiyetindeki kıymetini ve içindeki mevcudâtın kemâlâtını ilân edecek.. ve "Nereden geliyorlar? Ve nereye gidecekler? Ve niçin buraya geliyorlar? Ve neden çok durmuyorlar, gidiyorlar?" diye dehşetli suâllere cevap verecek.. ve o kitab-ı kebîrin manalarını ve âyât-ı tekviniyesinin hikmetlerini tefsir edecek bir yüksek dellâl, bir doğru keşşaf, bir muhakkik üstad, bir sadık muallim istediği ve iktiza ettiği ve her hâlde bulunmasına delâlet ettiği cihetle; elbette bu vazifeleri herkesten ziyade yapan Muhammed *(aleyhissalâtü vesselâm)*'ın hakkaniyetine ve bu kâinat Hâlık'ının en yüksek ve sadık bir memuru olduğuna kuvvetli ve küllî şehâdet edip وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللهِ[1] der.

Evet, Muhammed *(aleyhissalâtü vesselâm)*'ın getirdiği nur ile kâinatın mahiyeti, kıymeti, kemâlâtı ve içindeki mevcudâtın vazifeleri ve neticeleri ve memuriyetleri ve kıymetleri bilinir, tahakkuk eder. Ve kâinat baştan başa gayet mânidar mektubat-ı ilâhiye ve mücessem bir kur'ân-ı rabbânî ve muhteşem bir meşher-i âsâr-ı sübhaniye olur. Yoksa adem ve hiçlik ve zeval ve fenâ karanlıklarında yuvarlanan karmakarışık vahşetli bir virâne.. ve dehşetli bir matemhâne mahiyetine düşer. Bu hakikate binâen, kâinatın kemâlâtı ve hikmetli tahavvülâtı ve sermedî manaları, kuvvetli bir tarzda وَنَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللهِ[2] der.

On Beşinci Şehâdet

Pek çok kudsî şehâdetleri ihtiva eden, bu kâinatta tasarruf ederek zerrâttan seyyârâta kadar bütün tahavvülât ve harekât ve sekenât ve hayat ve memat gibi bütün tasarrufat; emriyle, iradesiyle, kuvvetiyle bulunan Zât-ı Vâcibü'l-vücûd'un icraat-ı rubûbiyeti ve ef'âl-i rahmâniyeti cihetinde risalet-i Muhammediye'ye *(aleyhissalâtü vesselâm)* mukaddes şehâdetine işaret eden, bu gelen Arabî fıkradır:

---

1 "Şehâdet ederim ki Hz. Muhammed *(sallallâhu aleyhi ve sellem)* Allah'ın resûlüdür." (Müslim, *salât* 60; Tirmizî, *salât* 216; Ebû Dâvûd, *salât* 178; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 1/292)

2 "Şehâdet ederiz ki Hz. Muhammed *(sallallâhu aleyhi ve sellem)* Allah'ın resûlüdür."

وَبِشَهَادَةِ صَاحِبِ الْكَائِنَاتِ وَخَلَّاقِهَا وَمُتَصَرِّفِهَا عَلَى الرِّسَالَةِ الْمُحَمَّدِيَّةِ بِأَفْعَالِ رَحْمٰنِيَّتِهِ وَبِإِجْرَاٰتِ رُبُوبِيَّتِهِ كَفِعْلِ الرَّحْمٰنِيَّةِ بِإِنْزَالِ الْقُرْاٰنِ الْمُعْجِزِ الْبَيَانِ عَلَيْهِ.. وَبِإِظْهَارِ أَنْوَاعِ الْمُعْجِزَاتِ عَلٰى يَدَيْهِ.. وَبِتَوْفِيقِهِ وَحِمَايَتِهِ فِي كُلِّ حَالَاتِهِ.. وَبِإِدَامَةِ دِينِهِ بِكُلِّ حَقَائِقِهِ وَبِإِعْلَاءِ مَقَامِ حُرْمَتِهِ وَشَرَفِهِ وَإِكْرَامِهِ عَلٰى جَمِيعِ الْمَخْلُوقَاتِ بِالْمُشَاهَدَةِ وَالْعِيَانِ.. وَكَفِعْلِ رُبُوبِيَّتِهِ بِجَعْلِ رِسَالَتِهِ شَمْسًا مَعْنَوِيَّةً لِكَائِنَاتِهِ.. وَبِجَعْلِ دِينِهِ فِهْرِسْتَةَ كَمَالَاتِ عِبَادِهِ.. وَبِجَعْلِ حَقِيقَتِهِ مِرْاٰةً جَامِعَةً لِتَجَلِّيَاتِ أُلُوهِيَّتِهِ.. وَبِتَوْظِيفِهِ بِوَظَائِفَ ضَرُورِيَّةٍ لَازِمَةٍ لِوُجُودِ الْمَخْلُوقَاتِ فِي هٰذِهِ الْكَائِنَاتِ كَلُزُومِ الرَّحْمَةِ وَالْحِكْمَةِ وَالْعَدَالَةِ وَكَضَرُورَةِ لُزُومِ الْغِذَاءِ وَالْمَاءِ وَالْهَوَاءِ وَالضِّيَاءِ.

Bu pek kat'î ve çok geniş ve kudsî şehâdetin tafsilatını Risale-i Nur'a havale edip gayet kısacık bir işaretle meâl-i icmâlîsine bakacağız:

Evet bu kâinatta, gözümüz önünde bu muntazam tasarrufatı içinde adalet ve hikmetle ve rahmet ve inâyet ve himâyetle her zaman iyileri himâye ve fenaları ve yalancıları tokatlamak, rubûbiyetin bir âdeti olmasından, **ef'âl-i rahmâniyet** muktezasıyla:

• Bir Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan'ı, Muhammed *(aleyhissalâtü vesselâm)*'ın eline vermesi..

• Ve bine yakın mucizelerin pek çok envâını ona vermesi..[1]

• Ve bütün hâlâtında ve en tehlikeli vaziyetlerinde şefkatkârâne himâye ve –hatta güvercin[2] ve örümcekle[3]– muhafaza etmesi..

• Ve büyük vazifelerinde onu tam muvaffak etmesi..

• Ve dinini bütün hakikatleriyle idâmesi..

• Ve İslâmiyet'ini, zeminin ve nev-i beşerin başına geçirmesi..

• Ve bütün mahlûkat üstünde bir makam-ı şeref.. ve meşâhir-i insaniyenin fevkinde dâimî bir rütbe-i makbuliyet.. ve dost ve düşmanın ittifakıyla en

---

1 Bkz.: el-Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvve* 1/10; en-Nevevî, *Şerhu Sahîh-i Müslim* 1/2; İbni Hacer, *Fethu'l-bârî* 6/582-583.

2 Bkz.: Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 1/348; Abdurrezzak, *el-Musannef* 5/389; et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* 11/407, 20/443.

3 Bkz.: Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 1/348; Abdurrezzak, *el-Musannef* 5/389; et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* 20/443; İbni Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ* 1/229.

yüksek hasletleri taşıyan bir şahsiyet vermekle beşerin beşten birisini ona ümmet etmesi, gayet kat'î bir tarzda sâdıkıyetine ve risaletine şehâdet ettiği gibi; **ef'âl-i rubûbiyet** cihetinde dahi görüyoruz ki:

• Bu âlemin mutasarrıfı ve müdebbiri, Muhammed *(aleyhissalâtü vesselâm)*'ın risaletini bu kâinata mânevî bir güneş yapıp, –Nur Risaleleri'nde isbat edildiği gibi– onunla bütün karanlıkları izale ve nurâni hakikatlerini gösterip ve bütün zîşuuru, belki kâinatı hayat-ı bâkiye müjdesiyle sevindirdiği gibi..

• Dinini dahi, bütün makbul ehl-i ibadetin fihriste-i kemâlâtı ve harekât-ı ubûdiyette sağlam bir program yapması gibi..

• Muhammed *(aleyhissalâtü vesselâm)*'ın şahsiyet-i mâneviyesi olan hakikatini, Kur'ân'ın ve Cevşen'in delâletiyle tecelliyat-ı ulûhiyetine bir ayna-yı câmia yapması..

• Ve sâbıkan işaret ettiğimiz hakikatlerin ve on dört asırda her gün ümmetinin bütün hasenâtlarının bir mislini kazanmasının ve hayat-ı içtimaiye ve mâneviye ve beşeriyedeki âsârının delâletiyle, nev-i beşere en yüksek reis ve muktedâ ve üstad yapması..

• Ve O'nu büyük ve kudsî vazifelerle beşerin imdadına gönderip rahmet, hikmet, adalet, gıda, hava, mâ, ziya derecesinde insanları onun dinine, şeriatine, İslâmiyet'teki hakikatlerine muhtaç[1](Hâşiye) yapmasıyla on iki küllî ve kat'î hüccetlerle risalet-i Muhammediye'ye *(aleyhissalâtü vesselâm)* kudsî şehâdet ettiği hâlde, acaba hiç mümkün müdür ki; sinek kanadının ve bir çiçeğin tanziminden lâkayt kalmayan bu kâinat sahibinin bu derece küllî ve geniş şehâdetlerine mazhar olan risalet-i Muhammediye *(aleyhissalâtü vesselâm)*, kâinatın mânevî bir güneşi olmasın...

---

1 (Hâşiye) Ben bu ihtiyarlığım ve perişaniyetim içinde, Zât-ı Muhammediye'nin *(aleyhissalâtü vesselâm)* getirdiği erzak-ı maneviyenin milyondan birisini hissettim. Elimden gelse idi, milyonlar lisanla salavâtlarla ona teşekkür edecektim.

Şöyle ki: Ben firaktan, zevalden çok inciniyorum. Hâlbuki sevdiğim dünya ve dünyevîler, mufârakatla beni bırakıp gidiyorlar. Ben de gideceğimi biliyorum. Bu pek elîm ve canhıraş me'yusiyete karşı, birden saadet-i ebediye ve hayat-ı bâkiye müjdesini Zât-ı Ahmediye'den *(aleyhissalâtü vesselâm)* işitmekle kurtuluyorum ve tam teselli buluyorum. Hatta teşehhüdde اَلسَّلَامُ عَلَيْكَ أَيُّهَا النَّبِيُّ وَرَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكَاتُهُ[1*] dediğimde ona hem biat.. hem memuriyetine teslim ve itaat.. hem vazifesini tebrik.. hem bir nevi teşekkür.. ve saadet-i ebediye müjdesine bir mukabeledir ki; müslümanlar her gün beş defa bu selâmı yaparlar.

*1 "Ey Peygamber, Allah'ın selâmı üzerine olsun! O'nun rahmeti ve bereketi de üzerine olsun!" (Buhârî, *ezân* 148; Müslim, *salât* 55; Tirmizî, *salât* 99)

İşte bu on beş küllî şehâdetler, her biri pek çok şehâdetleri, hatta "Üçüncü Şehâdet" mucizât lisanıyla bin şehâdeti ihtiva edip öyle bir kat'iyetle ve kuvvetle وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللهِ[1] *olan dâvâyı isbat ve tahakkukunu ve kıymetini ve ehemmiyetini ilân etmiş ki; her gün beş defa Âlem-i İslâm, yüzer milyon lisanlar ile teşehhüdde o dâvâyı kâinata ilân ettiği gibi; o dâvânın esası olan hakikat-i Muhammediye (aleyhissalâtü vesselâm), kâinatın çekirdek-i aslîsi, bir sebeb-i hilkati ve en mükemmel meyvesi olduğunu milyarlar ehl-i iman, tereddütsüz tasdik ederek kabul etmişler.*

Ve bu kâinatın Sahibi, (celle celâlüh) o şahsiyet-i mâneviye-i Muhammediye'yi (aleyhissalâtü vesselâm) saltanat-ı rubûbiyetine bir yüksek dellâlı.. ve kâinat tılsımının ve hilkat muammasının bir doğru keşşafı.. ve lütf ve rahmetinin bir parlak misali.. ve şefkat ve muhabbetinin bir belîğ lisanı.. ve âlem-i bâkideki hayat-ı dâime ve saadet-i ebediyenin en kuvvetli müjdecisi.. ve elçilerinin en son ve en büyüğü bir resûl eylemiş.

Acaba bu mahiyetteki bir hakikate kanaat etmeyen veya ehemmiyet vermeyen, ne derece hasâret ve hata ve belâhet ve cinâyet ettiğini kıyas eylesin!..

İşte namazdaki Fâtiha, nasıl İkinci Kısım'da işârâtıyla, teşehhüdde أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلٰهَ إِلَّا اللهُ[2] 'taki hakikat-i tevhid dâvâsına kat'î hüccetleri gösterir, hadsiz imzalar basar. Bu Üçüncü Kısım'da dahi yine teşehhüdde وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللهِ[3] 'ta hakikat-i risalet dâvâsına kuvvetli şahitleri getirip nihayetsiz tasdik imzalarını bastırır.

Yâ Erhame'r-râhimîn! Bu Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)*'ın hürmetine, bizi onun şefaatine mazhar.. ve sünnetinin ittibâına muvaffak.. ve dâr-ı saadette onun âl ve ashabına komşu eyle, âmîn, âmîn, âmîn...

اَللّٰهُمَّ صَلِّ وَسَلِّمْ عَلَيْهِ وَعَلٰى اٰلِهٖ وَصَحْبِهٖ بِعَدَدِ حُرُوفِ الْقُرْاٰنِ الْمَقْرُوءَةِ وَالْمَكْتُوبَةِ اٰمِينَ[4]

سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَآ إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا ۖ إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ[5]

---

1 "Şehâdet ederim ki Hz. Muhammed *(sallallâhu aleyhi ve sellem)* Allah'ın resûlüdür." (Müslim, *salât* 60; Tirmizî, *salât* 216; Ebû Dâvûd, *salât* 178; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 1/292)

2 "Şehadet ederim ki Allah'tan başka ilâh yoktur." (Müslim, *salât* 60; Tirmizî, *salât* 216; Ebû Dâvûd, *salât* 178; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 1/292)

3 "Şehâdet ederim ki Hz. Muhammed *(sallallâhu aleyhi ve sellem)* Allah'ın resûlüdür." (Müslim, *salât* 60; Tirmizî, *salât* 216; Ebû Dâvûd, *salât* 178; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 1/292)

4 Allahım! O'na, âline ve ashabına Kur'ân'ın yazılan ve okunan harfleri sayısınca salât ve selâm eyle, âmîn...

5 "Sübhansın yâ Rab! Senin bize bildirdiğinden başka ne bilebiliriz ki? Her şeyi hakkıyla bilen, her şeyi hikmetle yapan sensin." (Bakara sûresi, 2/32)

El-Hüccetü'z-Zehra'nın İkinci Makamı

بِسْـــمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَبِهٖ نَسْتَعِينُ[1]

Fâtiha'nın âhirinde, ehl-i hidayet ve istikâmet ve ehl-i dalâlet ve tuğyânın muvâzenesine işaret eden ve Risale-i Nur'un bütün muvâzenelerinin menbaı olan âyetin bir hakikatini Sûre-i Nur'dan

اَللّٰهُ نُورُ السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضِ ؕ مَثَلُ نُورِهٖ كَمِشْكٰوةٍ فِيهَا مِصْبَاحٌ ؕ اَلْمِصْبَاحُ فِي زُجَاجَةٍ ؕ اَلزُّجَاجَةُ كَأَنَّهَا كَوْكَبٌ دُرِّيٌّ يُوقَدُ مِنْ شَجَرَةٍ مُبَارَكَةٍ زَيْتُونَةٍ لَا شَرْقِيَّةٍ وَلَا غَرْبِيَّةٍ ۙ يَكَادُ زَيْتُهَا يُضِيءُ وَلَوْ لَمْ تَمْسَسْهُ نَارٌ ؕ نُورٌ عَلٰى نُورٍ ؕ يَهْدِى اللّٰهُ لِنُورِهٖ مَنْ يَشَاءُ ؕ وَيَضْرِبُ اللّٰهُ الْأَمْثَالَ لِلنَّاسِ وَاللّٰهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ[2]

âyeti ve arkasında أَوْ كَظُلُمَاتٍ فِي بَحْرٍ لُجِّيٍّ يَغْشٰيهُ مَوْجٌ مِنْ فَوْقِهٖ مَوْجٌ مِنْ فَوْقِهٖ سَحَابٌ ؕ ظُلُمَاتٌ بَعْضُهَا فَوْقَ بَعْضٍ ؕ إِذَا أَخْرَجَ يَدَهُ لَمْ يَكَدْ يَرَاهَا ؕ وَمَنْ لَمْ يَجْعَلِ اللّٰهُ لَهُ نُورًا فَمَا لَهُ مِنْ نُورٍ[3]âyetiyle beraber pek acîb bir tarzda o muvâzeneyi mucizâne ifade ederler.

Birinci âyet-i nur[4], Birinci Şuâ'da isbat edilmiş ki on işaretle Risale-i Nur'a bakıyor, mucizâne Kur'ân'ın o tefsirinden gaybî haber veriyor. Ve Risale-i Nur'a "Nur" nâmı verilmesine en birinci sebep olmasından, Yirmi Dokuzuncu

---

1 Ancak O'ndan yardım dileriz.

2 "Allah göklerin ve yerin nurudur. O'nun nurunun misali, tıpkı içinde lâmba bulunan bir kandillik gibidir. Lâmba bir sırça (cam) içinde, o sırça da sanki parlayan incimsi bir yıldız! Bu lâmba, ne yalnız doğuya, ne de yalnız batıya mensup olmayan kutlu, pek bereketli bir zeytin ağacından tutuşturulur. Bu öyle bereketli bir ağaç ki nerdeyse ateş değmeden de yağ ışık verir. Işığı pırıl pırıldır. Allah dilediği kimseyi nuruna iletir, gerçeği anlamaları için insanlara böyle temsiller getirir. Allah her şeyi bilir." (Nûr sûresi, 24/35)

3 "Yahut o kâfirlerin duygu, düşünce ve davranışları derin bir denizdeki yoğun karanlıklara benzer. Öyle bir deniz ki onu, dalga üstüne dalga kaplıyor... Üstünde de koyu bulut. Üst üste binmiş karanlıklar... İçinde bulunan insan, elini uzatsa nerdeyse kendi elini bile göremiyor. Öyle ya, Allah birine nur vermezse artık onun hiçbir nuru olamaz." (Nûr sûresi, 24/40)

4 Nûr sûresi, 24/35.

Mektup'un bir kısmında bir seyahat-i hayaliye temsilinde, bu acîb âyetin nur kelimesinde "nun-u na'büdü" mucizesi gibi bir mânevî mucizesinin beyanına binâen, Âyetü'l-Kübrâ Risalesi'nde dünya seyyahı; *Hâlık'ını aramak, bulmak, tanımak için bütün kâinattan ve envâ-ı mevcudâtından sorduğu ve otuz üç yol ile ve kat'î burhanlarla Hâlık'ını ilmelyakîn ve aynelyakîn bildiği gibi*; o aynı seyyah, *asırlarda ve arz ve semâvât tabakalarında aklıyla, kalbiyle, hayaliyle gezen yorulmaz, tok olmaz, bütün dünyayı bir şehir gibi görüp, teftiş ederek, kâh Kur'ân hikmetine, kâh felsefe hikmetine aklını bindirip geniş hayal dürbünüyle en uzak tabakalara bakarak, hakikatleri vâkide olduğu gibi görmüş*, bizlere Âyetü'l-Kübrâ'da kısmen haber vermiş.

İşte şimdi biz, o ayn-ı hakikat ve bir temsil manasında olan seyahat-i hayaliyesiyle girdiği pek çok âlemler ve tabakalardan numûne için yalnız üç tabakasını, Fâtiha âhirindeki muvâzenenin yalnız **kuvve-i akliye** cihetinde bir misalini, gayet muhtasar beyan edeceğiz. Sâir meşhudatını ve muvâzenelerini, Risale-i Nur'un muvâzenelerine havale ederiz.

Birinci Numûne Şöyle: O, *dünyaya sırf Hâlık'ını tanımak, bulmak için gelen seyyah*, **aklına** dedi: "Biz, her şeyden Hâlık'ımızı sorduk, güzel, tam cevap aldık. Şimdi 'güneşi, güneşten sormak lâzım.' darb-ı meseli gibi, biz dahi *Hâlık'ımızı, "**ilim**" ve "**irade**" ve "**kudret**" gibi kudsî sıfatlarının tecellileriyle ve meşhud eserleriyle ve isimlerinin cilveleriyle tanımak, bulmak için bir seyahat daha yapacağız.*" diye dünyaya girdi. Ve ikinci bir cereyan olan ehl-i dalâlet gibi birden küre-i arz sefinesine bindi. *Hikmet-i Kur'âniye'ye tâbi olmayan fen ve felsefe gözlüğünü taktı. Ve Kur'ân okumayan coğrafya fenninin programıyla baktı, gördü ki*:

Nihayetsiz bir boşlukta, bir senede yirmi dört bin senelik bir dairede, top güllesinden yetmiş defa süratli bir hareketle gezer. Yüz binler nevi bîçâre, âciz zîhayatları içine almış. Eğer bir dakika yolunu şaşırsa veya bir serseri yıldıza çarpsa, parçalanarak hadsiz fezada sukut ile, bütün o bîçâre zîhayatları ademe, hiçliğe boşaltacak, dökecek diye anladı. [1] غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّآلِّينَ cereyanının dehşetli mânevî musibetini, [2] أَوْ كَظُلُمَاتٍ فِي بَحْرٍ لُجِّيٍّ 'in boğucu

---

1 "Gazaba uğrayanların ve sapkınlarınkine değil." (Fâtiha sûresi, 1/7)

2 "Yahut o kâfirlerin duygu, düşünce ve davranışları derin bir denizdeki yoğun karanlıklara benzer." (Nûr sûresi, 24/40)

karanlığını hissederek; "Eyvah! Ne yaptık? Bu dehşetli gemiye neden bindik? Bundan kurtulmak çaresi nedir?" diye o *kör felsefenin gözlüğünü kırdı,* اَلَّذِينَ أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ[1] *cereyanına girdi. Birden hikmet-i Kur'âniye imdadına geldi, tam hakikatini gösteren bir dürbün aklına verdi, "Şimdi bak." dedi. Baktı, gördü ki:* رَبُّ السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضِ[2] ismi, هُوَ الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ الْأَرْضَ ذَلُولًا فَامْشُوا فِي مَنَاكِبِهَا وَكُلُوا مِنْ رِزْقِهِ[3] burcunda bir güneş gibi tulû etti. Zemini gayet muntazam ve selâmetli bir gemi ve zîhayatları rızıklarıyla beraber içine doldurmuş, kâinat denizinde çok hikmetler ve menfaatler için seyahatle güneş etrafında gezdirip mevsimlerin mahsulâtını erzak isteyenlere getirir ve "Sevr" ve "Hût" nâmlarında iki meleği[4] o sefineye kaptan yapmış[5], gayet güzel ve muhteşem memleket-i rabbâniyede Hâlık-ı Zülcelâl'in mahlûkat ve misafirlerini keyiflendirmek için gezdiriyor. Ve onunla اَللّٰهُ نُورُ السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضِ[6] hakikatini gösterir, Hâlık'ını bu ismin cilvesiyle tanıttırır, diye anladı. Bütün ruh u canıyla اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ[7] dedi, اَلَّذِينَ أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ tâifesine girdi.

O Seyyahın Âlemlerdeki Seyahatinde Gördüğü Numûnelerden İkinci Numûnesi: O seyyah, küre-i arz gemisinden çıkıp hayvanât ve insanlar âlemine girdi. *Dinden ruh almayan hikmet-i tabiiye gözlüğü ile o âleme baktı, gördü ki*:

O hadsiz zîhayatların hadsiz ihtiyaçları ve onları inciten ve hırpalayan hadsiz muzır düşmanları ve merhametsiz hâdiseleri varken, o ihtiyaçlara karşı sermayeleri binden, belki yüz binden ancak bir olabilir. Ve o muzır şeylere mukabil iktidarları, milyondan ancak birdir. *Bu çok dehşetli ve acınacak vaziyette, rikkat-i cinsiye ve şefkat-i nev'iye ve akıl alâkadarlığı ile onların hâline o derece acıdı ve mahzun ve me'yus ve cehennem azabı gibi elemler alırken ve o perişan âleme girdiğine bin pişman olurken, birden*

---

1 "Nimet ve lutfuna mazhar ettiklerinin yoluna ilet." (Fâtiha sûresi, 1/7)

2 "Göklerin ve yerin Rabbi" (Ra'd sûresi, 13/16; İsrâ sûresi, 17/102; Kehf sûresi, 18/14; Meryem sûresi, 19/65; …)

3 "Yeryüzünü size hizmete hazır, uysal bir binek gibi kılan da O'dur. Haydi öyleyse siz de onun omuzları üstünde rahatça dolaşın. O'nun takdir ettiği rızıklardan yiyin, istifade edin." (Mülk sûresi, 67/15)

4 Bkz.: et-Taberî, *Câmiu'l-beyân* 1/153, 194, 21/72; el-Hâkim, *el-Müstedrek* 4/636; İbni Abdilberr, *et-Temhîd* 4/9; el-Heysemî, *Mecmeu'z-zevâid* 8/131 (Bezzar'dan naklen).

5 Bkz.: et-Taberî, *Câmiu'l-beyân* 1/153, 194, 21/72; el-Hâkim, *el-Müstedrek* 4/636; İbni Abdilberr, *et-Temhîd* 4/9.

6 "Allah göklerin ve yerin nûrudur." (Nûr sûresi, 24/35)

7 "Bütün hamdler, övgüler âlemlerin Rabbi Allah'adır." (Fâtiha sûresi, 1/2)

hikmet-i Kur'âniye imdadına yetişti, [1]صِرَاطَ الَّذِينَ أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ *dürbününü verdi. "Bak" dedi. Baktı, gördü ki:* [2]اَللّٰهُ نُورُ السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضِ tecellisiyle Rahmân, Rahîm, Rezzâk, Mün'im, Kerîm, Hafîz gibi çok esmâ-yı ilâhiyenin her biri, birer güneş gibi

مَا مِنْ دَآبَّةٍ إِلَّا هُوَ اٰخِذٌ بِنَاصِيَتِهَا[3]

وَكَأَيِّنْ مِنْ دَآبَّةٍ لَا تَحْمِلُ رِزْقَهَا اَللّٰهُ يَرْزُقُهَا وَإِيَّاكُمْ[4]

وَلَقَدْ كَرَّمْنَا بَنِي اٰدَمَ[5] ، إِنَّ الْأَبْرَارَ لَفِي نَعِيمٍ[6]

gibi âyetlerin burçlarında tulû ettiler. O insan ve hayvan dünyasını rahmetle, ihsanla doldurup bir nevi muvakkat cennete çevirdiler. Ve bu şâyân-ı temâşâ, güzel ibretli misafirhânenin mihmandar-ı kerîmini tam bildirdiklerini bildi. Bin kere [7]اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ dedi.

Seyahatindeki Yüzer Müşâhedâtından Üçüncü Numûnesi: Hâlık'ını, isimlerinin ve sıfatlarının tecellî ve cilveleriyle tanımak isteyen o dünya seyyahı, *akıl ve hayaline* dedi ki: "Haydi! Ruhlar ve melekler gibi biz dahi cesedimizi yerde bırakıp göklere çıkacağız. Hâlık'ımızı semâvâttakilerden soracağız. *Ruh, hayale.. ve akıl, fikre* bindiler, semâya çıktılar. *Kozmoğrafya fennini kendilerine rehber ettiler. Dini dinlemeyen bir felsefe nazarıyla, mağdûb-dâllîn cereyanıyla baktılar. Gördü ki*:

Küre-i arzdan bin defa büyük, top güllesinden yüz defa çabuk hareket edenler içlerinde bulunan binler kütleler, ateş saçan yıldızlar; şuursuz, câmid, serseri gibi birbiri içinde süratle gezerler. Bir dakika bir tesadüfle biri yolunu şaşırsa o boş ve hudutsuz ve hadsiz, nihayetsiz âlemde bir şuursuz küre ile çarpmak suretinde kıyâmet gibi bir herc ü merce sebep olur.

O seyyah, hangi tarafa baktıysa dehşet ve vahşet ve hayret ve korkmak aldı, göğe çıktığına bin pişman oldu. *Akıl ve hayal bütün bütün bozuldular.*

---

1 "Nimet ve lutfuna mazhar ettiklerinin yoluna ilet." (Fâtiha sûresi, 1/7)

2 "Allah göklerin ve yerin nûrudur." (Nûr sûresi, 24/35)

3 "Yürüyen hiçbir varlık yoktur ki, Allah, onun perçeminden tutmuş olmasın." (Hûd sûresi, 11/56)

4 "Nice canlı mahlûk var ki rızıklarını kendileri taşıyamazlar. Ama sizi de bütün onları da rızıklandıran Allah'tır." (Ankebût sûresi, 29/60)

5 "Gerçekten Biz, Âdem evlâtlarını şerefli kıldık" (İsrâ sûresi, 17/70)

6 "İyi ve hayırlı insanlar naîm cennetinde, nimetler içindedirler." (İnfitâr sûresi, 82/13)

7 "Bütün hamdler, övgüler âlemlerin Rabbi Allah'adır." (Fâtiha sûresi, 1/2)

"Bizim vazifemiz güzel hakikatleri görmek ve göstermek iken, böyle cehennem gibi çirkin ve azablı manaları bilmek, müşâhede etmek vazifesinden istifa ediyoruz ve istemiyoruz" derken, birden اَللّٰهُ نُورُ السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضِ[1] tecellisi ile *Hâlık-ı semâvât ve arz*, *Müsahhirü'ş-şemsi ve'l-kamer* ve *Rabbü'l-âlemîn* gibi çok isimler, her biri birer güneş gibi وَلَقَدْ زَيَّنَّا السَّمَاءَ الدُّنْيَا بِمَصَابِيحَ[2] ve أَفَلَمْ يَنْظُرُوا إِلَى السَّمَاءِ فَوْقَهُمْ كَيْفَ بَنَيْنَاهَا وَزَيَّنَّاهَا[3] ve ثُمَّ اسْتَوَى إِلَى السَّمَاءِ فَسَوّٰيهُنَّ سَبْعَ سَمٰوَاتٍ[4] gibi âyetlerin burçlarında tulû ettiler. Bütün semâvâtı nurla, meleklerle doldurdular[5], bir büyük câmiye ve mescide ve ordugâha çevirdiler. O seyyah, أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ الَّذِينَ cereyanına girdi; dâllînden, أَوْ كَظُلُمَاتٍ فِي بَحْرٍ لُجِّيٍّ[6] 'den kurtuldu. Birden, cennet gibi muntazam, güzel, muhteşem bir memleket gördü; "Her tarafta Hâlık-ı Zülcelâl'i bildiriyorlar" bir vaziyeti müşâhedesiyle, *akıl ve hayalin kıymetleri ve vazifeleri bin derece terakki etti.*

İşte o seyyahın kâinattaki seyahatinin yüzer numûnesinden bu mezkûr üç numûneye kıyasen, sâir müşâhedâtını ve isimlerin cilveleriyle Vâcibü'l-vücûd'un mârifetini Risale-i Nur'a havale edip bu pek kısa işarete iktifâen, bu pek uzun kıssayı kısa keserek, *Hâlık'ımızı bildiren kudsî sıfatlardan ve sıfât-ı seb'asından yalnız "ilim" ve "irade" ve "kudret" gibi üç mühim sıfatların eserleriyle, tecellileriyle ve tahakkuklarının hüccetleriyle kâinat Hâlık'ını tanımaya o dünya seyyahı gibi gayet kısa işaretlerle çalışacağız.* Tafsilatını Risale-i Nur'a havale ederiz.

İşte Arabî Hizb-i Nurî'nin hülâsatü'l-hülâsasından *dâimî, tefekkürî bir virdim* ve اَللّٰهُ أَكْبَرُ[7] cümlesinin otuz üç mertebesinden üç mertebeyi beyan

---

1 "Allah göklerin ve yerin nûrudur." (Nûr sûresi, 24/35)

2 "Biz yere en yakın semayı lâmbalarla donattık." (Mülk sûresi, 67/5)

3 "Hiç üzerlerindeki göğe bakmazlar mı? Bakıp da Bizim onu nasıl sağlamca bina edip süslediğimizi düşünmezler mi?" (Kaf sûresi, 50/6)

4 "Sonra iradesi yukarıya yönelip orayı da yedi gök hâlinde sağlamca nizama koydu." (Bakara sûresi, 2/29)

5 Bkz.: Tirmizî, *zühd* 9; İbni Mâce, *zühd* 19; el-Bezzâr, *el-Müsned* 9/358; el-Hâkim, *el-Müstedrek* 2/554, 4/587, 4/623.

6 "Yahut o kâfirlerin duygu, düşünce ve davranışları derin bir denizdeki yoğun karanlıklara benzer." (Nûr sûresi, 24/40)

7 Sadece büyüklükte değil hiçbir konuda eşi ve benzeri olmayan, başka bir şey Kendisiyle kıyas bile edilemeyecek yegâne büyük, Allah'tır.

eden bu gelen Arabî fıkranın bir nevi tercümesi içinde kısa işaretlerle ulemâyı ilm-i kelâmı ve akîde ulemâsını pek çok meşgul eden *ilim ve irade ve kudret-i ilâhiyenin kâinattaki cilveleriyle, onları aynelyakîn iman ile tasdik.. ve onlarla Vâcibü'l-vücûd'un bedâhetle mevcudiyetine ve vahdâniyetine ilmelyakîn tasdik ile tam iman etmeye yol açan bu Arabî fıkradır*:

بِسْـــمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَقُلِ الْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِي لَمْ يَتَّخِذْ وَلَدًا وَلَمْ يَكُنْ لَهُ شَرِيكٌ فِي الْمُلْكِ وَلَمْ يَكُنْ لَهُ وَلِيٌّ مِنَ الذُّلِّ وَكَبِّرْهُ تَكْبِيرًا[1]

اَللّٰهُ أَكْبَرُ مِنْ كُلِّ شَيْءٍ قُدْرَةً وَعِلْمًا، إِذْ هُوَ الْعَلِيمُ بِكُلِّ شَيْءٍ بِعِلْمٍ مُحِيطٍ لَازِمٍ ذَاتِيٍّ لِلذَّاتِ[2](Hâşiye) يَلْزُمُ الْأَشْيَاءَ لَا يُمْكِنُ أَنْ يَنْفَكَّ عَنْهُ شَيْءٌ بِسِرِّ الْحُضُورِ وَالشُّهُودِ وَالْإِحَاطَةِ النُّورَانِيَّةِ وَبِسِرِّ اسْتِلْزَامِ الْوُجُودِ لِلْعُمُومِيَّةِ وَإِحَاطَةِ نُورِ الْعِلْمِ بِعَالَمِ الْوُجُودِ.

نَعَمْ، فَالْانْتِظَامَاتُ الْمَوْزُونَةُ وَالْاِتِّزَانَاتُ الْمَنْظُومَةُ وَالْحِكَمُ الْقَصْدِيَّةُ الْعَامَّةُ وَالْعِنَايَاتُ الْمَخْصُوصَةُ الشَّامِلَةُ وَالْأَقْضِيَةُ الْمُنْتَظَمَةُ وَالْأَقْدَارُ الْمُثْمِرَةُ وَالْاٰجَالُ الْمُعَيَّنَةُ وَالْأَرْزَاقُ الْمُقَنَّنَةُ وَالْإِتْقَانَاتُ الْمُفَنَّنَةُ وَالْاِحْتِمَامَاتُ الْمُزَيَّنَةُ وَغَايَةُ كَمَالِ الْاِنْتِظَامِ الْاِنْسِجَامِ الْاِتِّسَاقِ الْإِتْقَانِ الْاِتِّزَانِ الْاِمْتِيَازِ الْمُطْلَقَاتِ فِي كَمَالِ السُّهُولَةِ الْمُطْلَقَةِ دَالَّاتٌ عَلٰى إِحَاطَةِ عِلْمِ عَلَّامِ الْغُيُوبِ بِكُلِّ شَيْءٍ ﴿أَلَا يَعْلَمُ مَنْ خَلَقَ ۗ وَهُوَ اللَّطِيفُ الْخَبِيرُ[3]﴾ فَنِسْبَةُ دَلَالَةِ حُسْنِ صَنْعَةِ الْإِنْسَانِ عَلٰى شُعُورِ الْإِنْسَانِ إِلٰى نِسْبَةِ دَلَالَةِ حُسْنِ خِلْقَةِ الْإِنْسَانِ عَلٰى عِلْمِ خَالِقِ الْإِنْسَانِ كَنِسْبَةِ لُمَيْعَةِ زُجَيْجَةِ الذُّبَيْبَةِ فِي اللَّيْلَةِ الدَّهْمَاءِ إِلٰى شَعْشَعَةِ الشَّمْسِ فِي رَابِعَةِ النَّهَارِ.

Gayet kısa bir nevi tercümesi içinde ilm-i ilâhîye, bu pek ehemmiyetli hakikat-i imaniyeye kısacık işaretler edip tafsilatını Risale-i Nur'a havale ile deriz:[4](Hâşiye)

---

1 İsrâ sûresi, 17/111.

2 (Hâşiye) وَلِلّٰهِ الْمَثَلُ الْأَعْلٰى (كَلُزُومِ الضِّيَاءِ الْمُحِيطِ لِلشَّمْسِ) "En yüce sıfatlar Allah'ındır."*1 Muhit bir ışığın güneşin varlığını gerektirdiği gibi..

*1 Nahl sûresi, 16/60.

3 "O yarattığı mahlûkunu hiç bilmez olur mu? Latîf (Kendisinden hiçbir şeyin gizli kalmadığı, her şeye bütünüyle nüfuz eden) ve Habîr (her şeyden hakkıyla haberdar olan) O'dur." (Mülk sûresi, 67/14)

4 (Hâşiye) Bundan sonraki kısmı, bütün ömrümde görmediğim dehşetli ve semli bir hastalık içinde yazılmış. Kusuratıma nazar-ı müsamaha ile bakılsın. Hüsrev, münasip görmediği kısmı tâdil, tebdil, ıslah edebilir.

Evet nasıl ki rahmet, rızk-ı acâibiyle güneş gibi kendini gösterip perde-i gaybda bir Rahmân-ı Rahîm'i kat'iyetle isbat ediyor; öyle de *yüzer âyât-ı Kur'âniye'de mevki alan ve kudsî yedi sıfattan bir cihette en birincisi olan* "**ilim**" *dahi, nizam ve mizanın hikmetleri ve meyveleriyle* –güneş ziyası misillü kendini gösterdiği gibi– *bir Alîm-i külli şey'in mevcudiyetini kat'iyetle bildirir.*

Evet insanın şuuruna, ilmine delâlet eden düzgün, ölçülü sanatı ile insanın Hâlık'ının ilmine, hikmetine delâlet eden hüsn-ü hilkat-i insan muvâzenesi; aynen yıldız böceğinin gecedeki ışığının lem'acığının, gündüzde güneşin ihatalı ziyasına nisbeti gibidir.

Şimdi ilm-i ilâhînin delillerini beyan etmeden evvel, o kudsî sıfatın kâinatın envâındaki tecellileriyle Zât-ı Akdes'i pek zâhir bir tarzda göstermesine delâlet ve şehâdet eden Mirac-ı Muhammedî *(aleyhissalâtü vesselâm)* gecesinde huzur ve hitab-ı ilâhîye mazhar olduğu zaman, birden

اَلتَّحِيَّاتُ، اَلْمُبَارَكَاتُ، اَلصَّلَوَاتُ، اَلطَّيِّبَاتُ لِلّٰهِ[1]

diyerek, bütün zîhayat ve envâ-ı mahlûkat nâmına bir meb'us ve elçi olmasından, bütün onların sıfat-ı ilmin cilveleriyle Rab'lerini bildirdikleri tarzda, selâm yerinde umum zîşuur bedeline, Hâlık'ına umum zîhayatın hediyelerini takdim eder. Yani اَلتَّحِيَّاتُ، اَلْمُبَارَكَاتُ، اَلصَّلَوَاتُ، اَلطَّيِّبَاتُ dört kelimeler ile umum zîhayatın dört tâifesinin ezelî, ebedî ilmin cilveleriyle Allâmü'l-guyûb'a karşı tahiyyelerini, tebriklerini, ubûdiyetlerini, güzel mârifetlerini gösterdiğinden, bu kudsî mükâleme-i miraciyeyi geniş manasıyla okumak, teşehhüdde umum İslâmın farz bir vazifesi olmuş. O kudsî mükâlemenin izahatını Risale-i Nur'a havale edip, gayet kısa dört işaretle bir manasını beyan edeceğiz.

---

1 "Bütün tahiyyeler yani hayat sahibi varlıkların hayatlarıyla sundukları ibadetler; hayatın ve zîhayatın hülâsası olan mahlûkların, hususan tohumların ve çekirdeklerin, danelerin, yumurtaların fıtrî mübarekiyetleri, bereketleri, ubudiyetleri; salâvât yani dualar; tayyibat yani bütün güzel söz ve davranışlar Allah'a mahsustur." (Müslim, *salât* 60; Tirmizî, *salât* 216; Ebû Dâvûd, *salât* 178; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 1/292)

Birincisi

اَلتَّحِيَّاتُ لِلّٰهِ[1] 'tır.

Kısacık meâli şudur:

Nasıl bir usta, pek harika bir makineyi derin ilmi ve mucizekâr zekâsıyla yapsa, o acîb makineyi gören herkes, o ustayı takdirkârâne tebrik edip alkışlar ve tahsinkârâne medihlerle ve ihsanlarla ona maddî, mânevî hediyeler, tahiyyeler verir. O makine dahi, o ustanın istediği tarzda tam tamına, gayet mükemmel olarak arzularını ve harika ince sanatını ve maharet-i ilmiyesini göstermesiyle, kendi ustasını lisân-ı hâl ile alkışlar, tebrik eder, mânevî tahiyyeler, hediyeler verir.

Aynen öyle de kâinatta bütün zîhayat tâifeleri, her biri ve her bir ferdi, her tarafı mucizeli birer harika makinedir ki; ustasının, her şeyin her şey ile münasebetini gören ve her şeyin hayatına lâzım bütün şeyleri görüp tam yerinde ona yetiştiren ihatalı ilminin derin ve ince cilveleri ile kendini tanıttıran Sâni-i Zülcelâl'ini hayatlarının lisân-ı hâlleriyle, ins ve cin ve melek olan zîşuurların kâl dilleri gibi tahiyyelerle alkışlar ve tebriklerle اَلتَّحِيَّاتُ لِلّٰهِ derler. Ve hayatlarının fiyatını doğrudan doğruya bütün mahlûkatı bütün ahvâliyle bilen Hâlık'larına ubûdiyetkârâne takdim ediyorlar ki; Miraç Gecesi'nde bütün zîhayat nâmına Muhammed *(aleyhissalâtü vesselâm)*, Vâcibü'l-vücûd'un huzurunda selâm yerinde اَلتَّحِيَّاتُ لِلّٰهِ deyip bütün zîhayat tâifelerinin tahiyye ve hediye ve mânevî selâmlarını takdim etmiş.[2]

Evet âdi, muntazam bir makine, intizam ve mizanlı heyetiyle şeksiz, mahir ve dikkatli bir ustayı gösterdiği gibi; kâinatı dolduran hadsiz zîhayat makineler de, her birisi binbir mucizât-ı ilmiyeyi gösteriyorlar. Elbette yıldız böceğinin ışığına nisbeten güneşin ziyası derecesinde ilmin cilveleri ile o zîhayatlar, usta ve sermedî sanatkârlarının vücûb-u vücûduna ve mâbudiyetine pek parlak şehâdet ederler.

---

1 "Bütün tahiyyeler yani hayat sahibi varlıkların hayatlarıyla sundukları ibadetler Allah'a mahsustur."

2 Bkz.: el-Kurtubî, *el-Câmi' li ahkâmi'l-Kur'ân* 3/425; el-Bursevî, *Rûhu'l-beyân* 5/121.

İkinci Kudsî Kelime-i Miraciye

اَلْمُبَارَكَاتُ[1]'tır.

Madem hadisçe namaz, müminin miracıdır[2] ve Mirac-ı Ekberin cilvesine mazhardır. Ve madem dünya seyyahı, her âlemde ilim sıfatıyla Allâmü'l-guyûb Hâlık'ını bulmuş; biz dahi o seyyahla beraber, mübareklerin ve görenlere "Bârekâllah!" dedirtenlerin ve اَلْمُبَارَكَاتُ'nün geniş âlemine girip bütün zîruhun masum, mübarek yavrularını ve bütün zîhayatın mukadderât ve programlarının kutucukları olan tohum ve çekirdekleri başta olarak o mübârekât âlemini temâşâ ve mütâlaa ile kudsî sıfat-ı ilmin mucizâtlı, ince cilveleriyle Hâlık'ımızı ilmelyakîn ile bilmeye o seyyah gibi çalışacağız.

Evet gözümüzle görüyoruz ki; bütün o masum yavrucuklar ve o mübarek mahzencikler, sandıkçıklar; bir Alîm-i Hakîm'in ilmiyle hem umumu, hem her bir ferdi, birden bir uyanmak ve gaye-i hilkatine yürümek için bir hareket alırlar. Hakikat nazarıyla bakanlara "Bin Bârekâllah! Yüz bin Mâşallah!" dedirtirler.

Evet, meselâ nutfeler, yumurtalar, tohumlar, çekirdeklerin *her biri, birden*,

- ilimden gelen ince bir nizam..
- ve o nizam, maharetten gelen tam bir mizan içinde..
- mizan, yeni bir tanzim..
- o ise, taze bir ölçü ve tevzin içinde..
- o dahi, bir temyiz ve terbiye..
- ve müteşâbih emsâlinden kastî fârika alâmetleri içinde..
- o da, sanatlı bir tezyin ve süslemek içinde..
- bu dahi hakîmâne, lâyık, mükemmel cihâzât ve tasvir içinde..
- bu ise kerîmâne rızık isteyenlerin zevklerini memnun etmek için, o mahlûkların ve meyvelerin etleri ve yenilen kısımları ihtilâf içinde..

---

1 "Hayatın ve zîhayatın hülâsası olan mahlûkların, hususan tohumların ve çekirdeklerin, danelerin, yumurtaların fıtrî mübarekiyetleri, bereketleri."

2 Bkz.: es-Suyûtî, *Şerhu Süneni İbni Mâce* s.313; el-Münâvî, *Feyzu'l-kadîr* 1/497; el-Âlûsî, *Rûhu'l-meânî* 18/73.

• bu ise, âlimâne, mucizâne, ayrı ayrı nakışlar, zînetler içinde..

• bu da ayrı ayrı güzel, hoş kokular ve lezzetli tatlar içinde..

• ki kemâl-i intizam içinde..

• birbirinden mütemâyiz, ayrı iken kesret ve sürat ve vüs'at-i mutlaka içinde..

• sehivsiz, hatasız, bütün onların suretlerinin inkişafları..

• ve her mevsimde o harika hâlin devamı içinde..

bütün o mübareklerin *her biri ve beraber*, bu mezkûr on beş dil ile ustalarının harika maharetini ve mucizâtlı ilmini göze gösterip Allâmü'l-guyûb, Vâcibü'l-vücûd Sâni'lerini güneş gibi bildiriyorlar.

İşte bu pek geniş ve parlak şehâdetleri ve Sâni'ini tebrikleri içindir ki, Miraç Gecesi'nde bütün mahlûkat hesabına konuşan Zât-ı Muhammediye *(aleyhissalâtü vesselâm)* اَلْمُبَارَكَاتُ kelimesini selâm yerinde demiş.[1]

Üçüncü Kelime

اَلصَّلَوَاتُ[2]'tır ki; hem umumî Mirac-ı Ekber-i Muhammedî'de *(aleyhissalâtü vesselâm)* hem her müminin hususî miracı olan namaz[3] teşehhüdünde, her gün hiç olmazsa on defa, yüz milyonlar ehl-i iman, o kudsî kelimeyi Peygamber'in *(aleyhissalâtü vesselâm)* tebaiyetiyle dergâh-ı ilâhîye takdim edip kâinatta ilân ederler.

Mirac'a dair Otuz Birinci Söz, Mirac'ın bütün hakikatlerini bir muhatap ittihaz ettiği muannit, mülhid, münkirlere karşı dahi gayet kat'î ve kuvvetli bir surette isbat ettiğine binâen, tafsilatını ve hüccetlerini ona havale ederek gayet muhtasar bir işaretle bu Üçüncü Kelime-i Miraciye'nin geniş manasını gösteren zîruh, zîşuur tâifelerinin acîb âlemine bakıp, ilm-i ezelînin cilveleriyle Hâlık'ımızın vahdet ve mevcudiyeti içinde kemâl-i rahmâniyetini ve rahîmiyetini ve azamet-i kudret ve şümûl-ü iradetini bilmeye çalışacağız:

Evet, bu âlemde görüyoruz ki; bu zîruhlar, şuuren ve aklen olmasa da hissen, fıtraten hissediyorlar ki; her biri, hadsiz bir acz ve zaaf içinde, hadsiz

---

1 Bkz.: el-Kurtubî, *el-Câmi' li ahkâmi'l-Kur'ân* 3/425; el-Bursevî, *Rûhu'l-beyân* 5/121.

2 "bütün salâvât yani dualar"

3 Bkz.: es-Suyûtî, *Şerhu Süneni İbni Mâce* s.313; el-Münâvî, *Feyzu'l-kadîr* 1/497; el-Âlûsî, *Rûhu'l-meânî* 18/73.

düşmanları ve incitenleri var.. ve hadsiz bir fakr ve ihtiyaç içinde, hadsiz hâcâtı ve matlubları var. İktidarı ve sermayesi binden birine kâfi gelmediğinden, bütün kuvvetiyle bağırır ve ağlar; mânen, fıtraten yalvarır; kendine mahsus sesiyle, lisanıyla dualar, niyazlar, bir nevi namazlar, salavâtlar ile bir Alîm-i Kadîr dergâhına iltica ederken birden görüyoruz ki; o bağıranların her işini, her ihtiyacını bilen ve her derdini ve zararını anlayıp yalvarmasını, fıtrî duasını işiten Alîm-i Mutlak bir Kadîr-i Hakîm, imdatlarına yetişir, bütün istediklerini yapar. Ağlamalarını gülmeye, bağırmalarını teşekkürlere çevirir. Bu hakîmâne, alîmâne, rahîmâne yardım, pek parlak bir tarzda ilim ve rahmetin cilveleriyle bir Mücîb-i Mugîs, bir Rahîm-i Kerîm'i bildirip o zîruh âleminin bütün salavât ve ubûdiyetlerini ona takdim ve tahsis eder manasıyla, Mirac-ı Ekber'de Muhammed *(aleyhissalâtü vesselâm)* ve mirac-ı asgar olan namazlarda onun ümmeti, اَلصَّلَوَاتُ الطَّيِّبَاتُ لِلّٰهِ der.

Dördüncü Kelime-i Kudsiye

اَلطَّيِّبَاتُ لِلّٰهِ[1]'tır.

Risale-i Nur'un çok hakikatleri namaz tesbihatında ihtar edilmesi hikmetiyle; hem Fâtiha'nın, hem teşehhüdün kelimelerinin hakikatlerini kısa işaretlerle beyan etmeye âdeta ihtiyârsız sevkedildim.

İşte Mirac-ı Muhammedî'de *(aleyhissalâtü vesselâm)* denilen اَلطَّيِّبَاتُ kelime-i kudsiyesi, ehl-i mârifet ve iman ve küllî şuur sahibi olan ins ve cin ve melek ve ruhânilerin, kâinatı, güzel tayyibeleri ve haseneleri ve ubûdiyetleriyle güzelleştiren.. ve güzellerin âlemine bakan.. ve sermedî Cemîl-i Mutlak'ın hadsiz cemâl ve güzelliklerini ve kâinatı süslendiren isimlerinin dâimî güzelliklerini tam bilen.. ve aşk ve şevkle küllî ubûdiyetler ile mukabele eden.. ve parlak iman ve geniş mârifetler ve medh ü senâların revâih-i tayyibe ve hoş kokularıyla Hâlık'larına karşı o hadsiz tayyibâtlar manasıyla, Miraç'ta söylenmiş sırrıyla teşehhüdde bütün ümmet, her gün usanmadan o kudsî kelime-i tayyibeyi tekrar ederler.

Evet bu kâinat, nihayetsiz bir hüsün ve cemâl-i sermedînin aynası ve cilveleri.. ve kâinattaki bütün cemâl ve kemâl ve güzellikler, o sermedî hüsünden gelir ve ona intisapla güzelleşir, kıymeti yükselir. Yoksa karmakarışık bir virane, bir hüzüngâh olur. Ve o intisap ise, saltanat-ı ulûhiyetin dellâlları ve

1 "Bütün tayyibat yani bütün güzel söz ve davranışlar Allah'a mahsustur."

ilâncıları olan ins ve melek ve ruhânilerin mârifet ve tasdikleriyle anlaşılır. Hatta o dellâlların güzel ve tatlı hamdlerini ve senâlarını ve mâbuduna medihlerini ve onların kelimelerini, her tarafa neşir ve Arş-ı Âzam'ın cânibine sevketmek için hava unsurunun zerreleri emirber neferler, küçücük diller ve kulaklar gibi o güzel kelimeleri dergâh-ı ulûhiyete takdim etmek için o pek harika vaziyet-i acîbe, havaya verildiğine kuvvetli bir ihtimal var diye kalbime geldi.

İşte ins ve melek, nasıl ki imanları ve ubûdiyetleriyle Mâbud-u Zülcelâl'i bildiriyorlar. Öyle de o Hakîm-i Zülcelâl dahi, o ilâncılara verdiği çok câmî istidatlarla, pek harika cihazlarla ve dekâik-i ilmiyeleriyle her birisini bütün kâinatla alâkadar bir küçük kâinat hükmüne getirmekle kendini pek parlak bir tarzda bildiriyor. Meselâ insanın küçücük kafasında ceviz kadar bir yerde kuvve-i hâfıza, kuvve-i hayaliye, kuvve-i müfekkire gibi müteaddit, acîb makineleri yaratmak ve kuvve-i hâfızayı bir büyük kütüphâne hükmüne getirmekle ilm-i ezelînin cilvesiyle güneş gibi kendini gösteriyor.[1(Hâşiye)]

Şimdi sâbıkan zikredilen ve ilm-i muhitin küllî hüccetlerine işaret eden ve bir geniş hüccet olarak hadsiz burhanları ihtiva eden ve on beş delil ile ilm-i muhiti gösteren Arabî parçanın gayet kısa bir meâline ve bir nevi tercümesine işaret ederiz.

On Beş Delilden Birincisi: فَالْاِنْتِظَامَاتُ الْمَوْزُونَةُ 'dür.

Yani bütün mahlûkatta müşâhede edilen **ölçülü düzgünlük**, **mizanlı intizam**, ihatalı bir ilme şehâdet eder.

Evet muntazam bir saray gibi, kâinattan ve manzume-i şemsiyeden.. ve kelimeler ve seslerin neşrinde zerreleri, medar-ı hayret bir intizam gösteren hava sayfasından.. ve üç yüz bin ayrı ayrı nevileri her baharda bir intizam-ı ekmel içinde yetiştiren zemin yüzünden tut, tâ her bir zîhayatın vücudundaki âzâ ve cihâzât ve hüceyrât ve zerrelere kadar derin, ihatalı, şaşırmaz bir ilmin eseri olan mîzanî düzgünlük ve tam intizam bulunması, gayet zâhir ve kat'î bir surette ihatalı bir ilme delâlet ve şehâdet eder demektir.

İkinci Delil: وَالْاِتِّزَانَاتُ الْمَنْظُومَةُ 'dür.

Yani bütün kâinattaki masnûâtta –cüz'î, küllî– seyyârâttan tâ kandaki küreyvât-ı hamrâ ve beyzâya kadar her şeyde gayet **düzgün bir ölçü**,

1 (Hâşiye) Pek şiddetli hastalığım müsaade etmiyor. Hüsrev'in tercüme vazifesine yalnız bir me'haz ve yardımdır.

mütenasib bir mizan bulunması, bedâhetle muhit bir ilme delâlet ve kat'î şehâdet eder.

Evet, görüyoruz ki; meselâ bir sineğin, bir insanın âzâları ve cihâzâtı, hatta cesedinin hüceyrâtı ve kanındaki kırmızı ve beyaz kürecikleri o derece hassas bir mizan ve ince bir ölçü ile yerleştirilmiş.. ve o derece birbirine münasip ve uygun ve cesedin sâir âzâlarında öyle muntazam bir tenâsüb var ki; nihayetsiz bir ilme mâlik olmayan, o vaziyeti onlara vermesi hiçbir cihette imkânı yok.

İşte aynen bütün zîhayat ve envâ-ı mahlûkatta –zerrâttan tâ manzume-i şemsiyedeki seyyârâta kadar– öyle tam bir muvâzene ve zerre kadar şaşırmaz, düzgün bir ölçünün hükmetmesi, ihatalı bir ilme kat'î delâlet ve parlak şehâdet eder. Demek ilmin her delili, Zât-ı Alîm'in mevcudiyetine dahi delildir. Sıfatın mevsufsuz olması muhâl ve imkânsız olmasından bütün hüccetleri, Alîm-i Ezelî'nin vücûb-u vücûduna kuvvetli ve gayet kat'î bir hüccet-i kübrâdır.

Üçüncü Delil: وَالْحِكَمُ الْقَصْدِيَّةُ الْعَامَّةُ dür.

Yani bütün kâinattaki hallâkıyet ve faaliyette.. ve tebeddülât ve ihya ve tavzifat ve terhisatta bütün masnûâtın her biri ve her bir tâifenin tesadüf imkânı olmayan öyle kastî ve bilerek takılan **hikmetleri** ve **faydaları** ve **vazifeleri** var ve görüyoruz ki; ihatalı bir ilmi bulunmayan, hiçbir cihette, hiçbirisine îcad noktasında sahip çıkamaz.

Meselâ hadsiz zîhayattan bir insanın yüz cihâzâtından birtek cihazı olan lisanı, –bir et parçası iken– iki büyük vazifesiyle yüzer hikmetlere, neticelere, meyvelere, faydalara âlet oluyor. Taamların zevkindeki vazifesi, ayrı ayrı bütün tatları bilerek cesede, mideye haber vermek ve rahmet-i ilâhiyenin matbahlarına dikkatli bir müfettiş olmak.. ve kelimeler vazifesinde kalbe ve ruha ve dimağa tam bir tercüman ve santral olmak, elbette gayet parlak ve kat'î bir surette ihatalı ilme delâlet ve şehâdet eder.

Birtek dil, hikmetleri ve meyveleriyle böyle delâlet etse; hadsiz lisanlar ve hadsiz zîhayatlar, nihayetsiz masnûât, güneş zuhurunda ve gündüz kat'iyetinde nihayetsiz bir ilme delâlet ve şehâdet ve Allâmü'l-guyûb'un daire-i ilminden ve hikmetinden ve meşietinden hariç hiçbir şey yoktur[1] diye ilân ederler.

---

[1] Bkz.: Yûnus sûresi, 10/61; Hûd sûresi, 11/56; Yâsîn sûresi, 36/12; Dehr sûresi, 76/30.

Dördüncü Delil: وَالْعِنَايَاتُ الْمَخْصُوصَةُ الشَّامِلَةُ'dür.

Yani bütün zîhayat, zîşuur âleminde her nev'e ve her ferde, hususî ve ona münasip ve umuma şâmil **inâyetler**, **şefkatler**, **himâyetler**, bedâhet derecesinde ihatalı bir ilme delâlet.. ve o inâyetlere mazhar olanları ve ihtiyaçlarını bilen bir Alîm-i İnâyetkâr'ın vücûb-u vücûduna hadsiz şehâdetler eder, demektir.

İhtar: Risale-i Nur'un hülâsatü'l-hülâsasının zübdesi olan Arabî fıkradaki kelimelerin izahı ise, Kur'ân'dan tereşşuh eden Risale-i Nur'un âyât-ı Kur'âniye'nin lemeâtından aldığı hakikatlere, hususan "ilim" ve "irade" ve "kudret"e dair delillere ve hüccetlere işarettir ki; bu Arabî kelimelerin işaret ettikleri o ilmî deliller, ehemmiyetle tefsir ediliyor. Demek her biri, çok âyâtın birer işaret ve birer nüktesini beyan etmekdetir. Yoksa o Arabî kelimelerin tefsiri ve beyanı ve tercümesi değildir. Sadede dönüyoruz.

Evet gözümüzle görüyoruz ki; bizleri ve bütün zîruhları bilir ve bilerek şefkatle himâye eder.. ve ihtiyacını ve her derdini bilir ve bilerek inâyetiyle imdadına yetişir bir Alîm-i Rahîm var. Hadsiz misallerinden birisi, insanın rızık, ilâç ve muhtaç olduğu madenler cihetinde gelen hususî ve umumî inâyetler, pek zâhir bir surette bir ilm-i muhiti gösterir ve bir Rahmân-ı Rahîm'e rızık, ilâç, madenlerin adedince şehâdetler ederler. Evet, insanın hususan âcizlerin ve yavruların iâşeleri.. ve bilhassa mide matbahından cesedin rızık isteyen âzâlarına, hatta hüceyrelerine her birine münasip rızkı yetiştirmeleri.. ve dağların bir eczahâne ve insana lâzım bütün madenlerin bir ambarı olmaları gibi hakîmâne işler, gayet ihatalı bir ilim ile olabilir. Serseri tesadüf, kör kuvvet, sağır tabiat, câmid, şuursuz esbab, basit, istilâcı unsurlar; hiçbir cihette bu alîmâne, basîrâne, hakîmâne, merhametkârâne, inâyet-perverâne olan iâşe ve idare ve himâye ve tedbire karışamazlar. Yalnız o zâhirî esbab, Alîm-i Mutlak'ın emriyle, izniyle, ilim ve hikmeti dairesinde bir perde-i izzet-i kudret-i ilâhiye olarak istimâl ve istihdam edilmeleri var.

Beşinci ve Altıncı Delil: وَالْأَقْضِيَةُ الْمُنْتَظَمَةُ وَالْأَقْدَارُ الْمُثْمِرَةُ 'dür.

Yani her şeyin, hususan nebâtât ve eşcâr ve hayvanât ve insanların **şekilleri** ve **miktarları**, ilm-i ezelînin iki nev'i olan kaza ve kaderin düsturlarıyla sanatkârâne biçilmiş ve her birinin kâmetine göre tam münasip dikilmiş, mükemmel giydirilmiş, gayet muntazam birer hikmetli şekil verilmiş. Onlar, –her biri ve beraber– bir nihayetsiz ilme delâlet ve bir Sâni-i Alîm'e adetlerince şehâdet ederler demektir.

Evet, meselâ numûne olarak hadsiz misallerinden yalnız tek bir ağaç ve bir ferd-i insana bakıyoruz, görüyoruz ki: Bu meyveli ağaç, o çok cihâzâtlı insan; hiçbir ressam tam taklitini yapamayacak derecede zâhiri ve bâtını, dış ve içi öyle bir gaybî pergârla ve ince bir ilmin kalemiyle hudutları çizilmiş ve tam intizamla her âzâsına münasip suret verilmiş ki, meyve ve neticelerine ve vazife-i fıtratlarına yetişsin. Bu ise nihayetsiz bir ilimle olabilmesi cihetiyle her şeyin her şeyle münasebetini bilip ve nazara alan ve bu ağaç ve bu insanın bütün emsâllerini ve nevilerini ilm-i ezelîsinin kaza ve kader pergâr ve kalemiyle dış ve iç miktarlarını ve suretlerini hakîmâne yapılmasını bilerek işleyen bir Sâni-i Musavvir, bir Alîm-i Mukaddir'in hadsiz ilmine ve vücûb-u vücûduna nebâtât ve hayvanât adedince şehâdet ederler demektir.

Yedinci, Sekizinci Delil: وَالْاٰجَالُ الْمُعَيَّنَةُ وَالْأَرْزَاقُ الْمُقَنَّنَةُ 'dür.

Yani ehemmiyetli bir hikmet için, zâhir nazarda müphem ve gayr-i muayyen tevehhüm edilen **eceller ve rızıklar**[1]; ibham perdesi altında, kaza ve kader-i ezelînin defterinde, mukadderât-ı hayatiye sayfasında her zîhayatın eceli, mukadder ve muayyendir; tekaddüm, teahhur etmez.[2] Ve her zîruhun rızkı, tayin ve tahsis edilip kaza ve kader levhasında yazıldığına hadsiz deliller var.

Meselâ koca bir ağacın ölmesi, onun bir nevi ruhu olan çekirdeğini onun yerinde vazife görmek için bırakması, bir Alîm-i Hafîz'in hikmetli kanunuyla olması.. ve bir yavrunun rızkı olan sütün memelerden gelmesi ve kan ve fışkı içinden çıkıp hiç bulaşmadan safi, temiz olarak ağzına akması[3], tesadüf ihtimalini kat'î bir surette red.. ve bir Rezzâk-ı Alîm-i Rahîm'in şefkatli düsturuyla olduğunu gayet kat'î gösteriyor. Bu iki, cüz'î misale bütün zîhayat, zîruh kıyas edilsin.

Demek hakikatte hem ecel muayyen ve mukadderdir, hem rızık herkese göre bir taayyün içinde mukadderât defterinde kaydedilmiştir. Fakat gayet mühim bir hikmet için hem ecel, hem rızık, perde-i gaybda ve müphem ve gayr-i muayyen ve zâhiren tesadüfe bağlı gibi görünüyor.

Eğer ecel, güneşin gurûbu gibi muayyen olsaydı; yarı ömür, gaflet-i mutlakada ve âhirete çalışmamakla zâyi olup, yarı ömürden sonra hergün ölüm

---

1 Bkz.: Lokman sûresi, 31/34.

2 Bkz.: Münâfikûn sûresi, 63/11.

3 Bkz.: "Doğrusu davarlarda da size deliller vardır: Zira size onların karınlarındaki yarı hazmedilmiş gıdalar ile kan arasından, halis bir süt içiriyoruz ki içenlerin boğazından âfiyetle geçer." (Nahl sûresi, 16/66)

darağacı tarafına bir ayak atmak gibi dehşetli bir korku alıp eceldeki musibet yüz derece ziyadeleşmesi sırrıyla, başa gelen musibetler ve hatta dünyanın eceli olan kıyâmet perde-i gaybda merhameten bırakılmış.[1]

Rızık ise hayattan sonra nimetlerin en büyük bir hazinesi.. ve şükür ve hamdin en zengin bir menbaı.. ve ubûdiyet ve dua ve ricaların en cemiyetli bir madeni olmasından, suret-i zâhirede müphem ve tesadüfe bağlı gibi gösterilmiş. Tâ her vakit Rezzâk-ı Kerîm'in dergâhına iltica ve rica ve yalvarmak[2] ve hamd ve şükür şefaatiyle[3] rızık istemek kapısı kapanmasın. Yoksa muayyen olsaydı, mahiyeti bütün bütün değişecekti. Şâkirâne, minnettarâne ricalar, dualar, belki mütezellilâne ubûdiyet kapıları kapanırdı.

Dokuzuncu, Onuncu Delil: وَالْإِتْقَانَاتُ الْمُفَنَّنَةُ وَالْاِهْتِمَامَاتُ الْمُزَيِّنَةُ

Yani her masnûda, hususan bahar mevsiminde zemin yüzünde sermedî bir hüsün ve cemâlin cilvelerini gösteren bütün güzel mahlûklar, ezcümle çiçekler, meyveler ve kuşçuklar ve sinekler ve bilhassa yaldızlı ve yıldızlı kuşçukların hilkatlerinde ve suretlerinde ve cihâzâtlarında öyle **mucizâne bir maharet ve dikkat** ve **harika bir sanat, bir itkan, bir mükemmeliyet**[4] ve **sanatkârlarının mucizâtlı hünerlerini** gösteren ayrı ayrı, çeşit çeşit tarzlarda şekiller, makinecikler, gayet ihatalı bir ilme ve –tabirde hata olmasın– gayet maharetli ve fünunlu bir meleke-i ilmiyeye kat'î delâlet.. ve serseri tesadüfün ve şuursuz ve müşevveş esbâbın müdahale etmesinin imkânsız olduğuna şehâdet ettikleri gibi; وَالْاِهْتِمَامَاتُ الْمُزَيِّنَةُ ifadesiyle o güzel masnûlarda o derece bir şirin süslemek ve tatlı bir zînet ve cazibedar bir cemâl-i sanat var ki, nihayetsiz bir ilim ile iş görür.. ve her şeyin en güzel tarzını bilir.. ve sanatkârlığın cemâl-i kemâlini ve kemâl-i cemâlini zîşuurlara göstermek ister ki; en cüz'î bir çiçeği ve küçük bir sineği ihtimamkârâne, mahirâne, sanat-perverâne, ehemmiyetle tasvir ve îcad eder.[5] Bu ihtimamkârâne tezyin ve tahsin, bedâhetle hadsiz ve her şeye muhit bir ilme delâlet.. ve o güzellerin adedince bir Sâni-i Alîm-i Zülcemâl'in vücûb-u vücûduna şehâdetler ederler demektir.

Beş Küllî Delil ve Hüccetleri İhtiva Eden On Birinci Delil:

---

1 Bkz.: Lokman sûresi, 31/34; Buhârî, *îmân* 37; Müslim, *îmân* 5.

2 Bkz.: Secde sûresi, 32/16; Enbiyâ sûresi, 21/90; Mü'min sûresi, 40/60; A'râf sûresi, 7/55-56.

3 Bkz.: Âl-i İmran sûresi, 3/145; Nisâ sûresi, 4/147; İbrahim sûresi, 14/7.

4 Bkz.: Neml sûresi, 27/88; Secde sûresi, 32/7; Mü'minûn sûresi, 23/14; Sâffât sûresi, 37/125.

5 Bkz.: Hac sûresi, 22/73; Hadîd sûresi, 57/24.

وَغَايَةُ كَمَالِ الْاِنْتِظَامِ الْاِتِّزَانِ الْاِمْتِيَازِ الْمُطْلَقَاتِ فِي السُّهُولَةِ الْمُطْلَقَةِ.. وَخَلْقُ الْأَشْيَاءِ فِي الْكَثْرَةِ الْمُطْلَقَةِ مَعَ الْإِتْقَانِ الْمُطْلَقِ.. وَفِي السُّرْعَةِ الْمُطْلَقَةِ مَعَ الْاِتِّزَانِ الْمُطْلَقِ.. وَفِي الْوُسْعَةِ الْمُطْلَقَةِ مَعَ كَمَالِ حُسْنِ الصَّنْعَةِ.. وَفِي الْبُعْدَةِ الْمُطْلَقَةِ مَعَ الْاِتِّفَاقِ الْمُطْلَقِ.. وَفِي الْخِلْطَةِ الْمُطْلَقَةِ مَعَ الْاِمْتِيَازِ الْمُطْلَقِ.

Bu delil, sâbıkan zikredilen Arabî fıkranın âhirinde yazılan delilin başka ve daha güzel bir tarzıdır. Şiddetli hastalık sebebiyle, gayet kısa bir işaretle bundaki beş-altı geniş delilleri beyandır.

Evvelâ: *Bütün zeminde görüyoruz; tam bilmekten ve maharetten gelen gayet sühûlet ve kolaylıkla acîb, zîhayat makineler, def'aten ve bir kısmı bir dakikada düzgün, ölçülü, emsâlinden fârikalı yapılmaları,* nihayetsiz bir ilme delâlet.. ve sanattaki maharet-i ilmiyeden gelen sühûlet ve kolaylık derecesinde o ilmin kemâline şehâdet eder.

Sâniyen: *Gayet kesret ve çokluk içinde, şaşırmadan, gayet derecede sanatlı, mükemmel îcadlar,* nihayetsiz bir kudret içinde hadsiz bir ilme delâlet.. ve Alîm ve Kadîr-i Mutlak'a hadsiz şehâdet eder.

Sâlisen: *Sürat-i mutlaka ve gayet çabuk yapılmakla beraber*[1]*, gayet derecede mizanlı, ölçülü îcadları,* hadsiz bir ilme delâlet.. ve adetlerince bir Alîm-i Mutlak ve Kadîr-i Mutlak'a şehâdet ederler.

Râbian: *Gayet geniş bütün zemin yüzünde hadsiz zîhayatların vüs'at-i mutlaka ile beraber, gayet sanatkârâne, süslü, kemâl-i hüsn-ü sanat ile yapılmaları;* hiç şaşırmayan, her şeyi beraber gören, bir şeyi bir şeye mâni olmayan bir ihatalı ilme delâlet.. ve bir Alîm-i külli şey ve Kadîr-i Mutlak'ın masnûları olduklarına her biri ve beraber şehâdet ederler.

Hâmisen: *Bu'd-u mutlak ve birbirinden gayet uzak bir nev'in efradı; biri şarkta, biri garpta, biri şimalde, biri cenupta, aynı zamanda, aynı tarzda birbirinin misli ve birbirinden teşahhusça imtiyazlı bir surette vücuda gelmeleri,* ancak bir Alîm-i Mutlak ve Kadîr-i Mutlak'ın kâinatı idare eden hadsiz kudreti.. ve bütün mevcudâtı ahvâliyle ihata eden nihayetsiz ilmiyle olabilmesi cihetiyle, muhit bir ilme delâlet.. ve bir Allâmü'l-guyûb'a hadsiz şehâdet ederler.

---

1 Bkz.: Lokman sûresi, 31/28; Yâsîn sûresi, 36/53, 82.

Sâdisen: *İhtilat-ı mutlakla beraber hiç şaşırmadan ve karıştırmadan, her birisi tam bir imtiyaz ve alâmet-i fârika ile o karışık emsâlinde ve karanlık yerlerde, meselâ toprak altındaki tohumlar gibi şaşıran vaziyetlerde o çok kalabalıklı zîhayat makinelerin her birisinin hiçbir cihâzâtını noksan bırakmayarak mucizâtlı bir surette yaratılmaları,* güneş gibi ilm-i ezelîye delâlet.. ve gündüz gibi Kadîr-i Mutlak ve Alîm-i Mutlak'ın hallâkıyetine, rubûbiyetine şehâdet ederler.

Risale-i Nur'daki tafsilata havale edip bu pek uzun kıssayı kısa kesiyoruz. Şimdi hülâsatü'l-hülâsadaki "**irade**" meselesine başlıyoruz:

اَللّٰهُ أَكْبَرُ مِنْ كُلِّ شَيْءٍ قُدْرَةً وَعِلْمًا، إِذْ هُوَ الْمُرِيدُ لِكُلِّ شَيْءٍ، مَا شَاءَ اللّٰهُ كَانَ وَمَا لَمْ يَشَأْ لَمْ يَكُنْ، إِذْ تَنْظِيمُ إِيجَادِ الْمَصْنُوعَاتِ ذَاتًا وَصِفَاتٍ وَمَاهِيَّةً وَهُوِيَّةً مِنْ بَيْنِ الْإِمْكَانَاتِ الْغَيْرِ الْمَحْدُودَةِ وَالطُّرُقِ الْعَقِيمَةِ وَالْاِحْتِمَالَاتِ الْمُشَوَّشَةِ وَسُيُولِ الْعَنَاصِرِ الْمُتَشَاكِسَةِ وَالْأَمْثَالِ الْمُتَشَابِهَةِ بِهٰذَا النِّظَامِ الْأَدَقِّ الْأَرَقِّ، وَتَوْزِينُهَا بِهٰذَا الْمِيزَانِ الْحَسَّاسِ الْجَسَّاسِ، وَتَمْيِيزُهَا بِهٰذِهِ التَّعَيُّنَاتِ الْمُزَيَّنَةِ الْمُنْتَظَمَةِ، وَخَلْقُ الْمُخْتَلِفَاتِ الْمُنْتَظَمَاتِ الْحَيَوِيَّةِ مِنَ الْبَسِيطِ الْجَامِدِ الْمَيِّتِ كَالْإِنْسَانِ بِجِهَازَاتِهِ مِنَ النُّطْفَةِ وَالطَّيْرِ بِجَوَارِحِهِ مِنَ الْبَيْضَةِ وَالشَّجَرَةِ بِأَعْضَائِهَا مِنَ النَّوَاةِ وَالْحَبَّةِ تَدُلُّ عَلٰى أَنَّ كُلَّ شَيْءٍ بِإِرَادَتِهِ تَعَالٰى وَاخْتِيَارِهِ وَقَصْدِهِ وَمَشِيئَتِهِ سُبْحَانَهُ كَمَا أَنَّ تَوَافُقَ الْأَشْيَاءِ فِي أَسَاسَاتِ الْأَعْضَاءِ النَّوْعِيَّةِ وَالْجِنْسِيَّةِ يَدُلُّ عَلٰى أَنَّ صَانِعَ تِلْكَ الْأَفْرَادِ وَاحِدٌ أَحَدٌ كَذٰلِكَ أَنَّ تَمَايُزَهَا بِالتَّشَخُّصَاتِ الْمُتَمَايِزَاتِ وَالتَّعَيُّنَاتِ الْمُنْتَظَمَةِ يَدُلُّ عَلٰى أَنَّ ذٰلِكَ الصَّانِعَ الْوَاحِدَ الْأَحَدَ فَاعِلٌ مُخْتَارٌ يَفْعَلُ مَا يَشَاءُ وَيَحْكُمُ مَا يُرِيدُ.

Bu fıkra, irade-i ilâhiyenin delillerinden pek çok küllî hüccetleri ihtiva eden birtek küllî ve uzun delildir. Meâlinin kısa bir tercümesi içinde irade ve ihtiyâr ve meşiet-i ilâhiyeyi gayet kat'î isbat eden bir delili beyan ederiz. Hem ilm-i ilâhînin bütün mezkûr delilleri, aynen iradenin dahi delilidir. Çünkü her masnûda ilim ve iradenin beraber cilveleri, eserleri görünüyor.

Bu Arabî Fıkranın Kısaca Meâli:

Yani her şey, onun irade ve meşietiyle olur. İstediği olur, istemediği olmaz. Her ne isterse yapar. İstemezse, hiçbir şey olmaz. Bir hüccet şudur: Görüyoruz ki, bu masnûâtın her biri; muayyen zâtı, mahsus sıfatı.. ayrı, hususî mahiyeti; mümtaz, fârikalı sureti.. hadsiz imkânat ve başka tarzlarda olabilir, teşvişçi ihtimalat içinde.. neticesiz çok yollarda ve sel gibi akan ve

karıştıran ve birbirine zıt unsurların müdahaleleri içinde.. ve sehiv ve iltibasa sebebiyet veren ve birbirine benzeyen emsâlleri içinde.. bu karmakarışık hâllere karşı, o her bir masnûu; ince, tam, düzgün bir nizam altına almak.. ve hassas, cessas, mükemmel bir ölçü ve mizanla her uzvunu ve cihazını tartmak, takmak.. ve yüzüne süslü, düzgün bir sîma, bir teşahhus vermek.. ve birbirine muhalif âzâlarını basit, câmid, ölü bir maddeden zîhayat olarak gayet sanatlı yaratmak.. meselâ insanı, ayrı ayrı yüz cihâzâtı ile bir katre sudan îcad etmek..[1] ve kuşu, pek çok âlât ve muhtelif cihazlarıyla bir basit yumurtadan inşâ edip mucizâtlı suret giydirmek.. ve ağacı; dal, budak ve mütenevvî âzâ ve eczasıyla basit, câmid –karbon, azot, müvellidülmâ, müvellidülhumûzadan terekküp eden– bir küçük çekirdekten çıkarmak; muntazam, meyveli bir şekil giydirmek, elbette ve elbette bedâhetle, şüphesiz kat'iyetle, vücûb ve zaruret ve lüzum derecesinde isbat eder ki; o her bir masnûa –bütün zerrât ve eczasıyla ve suret ve mahiyetiyle– bir Kadîr-i Mutlak'ın irade ve meşietiyle ve ihtiyâr ve kasdıyla o mahsus, mükemmel vaziyet veriliyor. Ve her şeye şâmil bir iradenin taht-ı hükmündedir. Ve bu tek masnûun bu şüphesiz tarzda irade-i ilâhiyeye delâleti gösteriyor ki; bütün masnûât hadsiz, nihayetsiz ve güneş ve gündüz gibi zâhir bir kat'iyette, her şeye şâmil irade-i ilâhiyeye, adetlerince şehâdetler ve bir Kadîr-i Mürîd'in vücûb-u vücûduna hadsiz hüccetlerdir.

Hem ilm-i ilâhînin sâbıkan mezkûr bütün delilleri, aynen iradenin dahi delilleridir. Çünkü ikisi kudretle beraber iş görüyorlar. Biri birisiz olmaz. Her bir nev'in ve cinsin efradı, âzâ-yı nev'iye ve cinsiyede tevâfukları nasıl delâlet eder ki Sâni'leri birdir, vâhiddir, ehaddir; öyle de yüzlerinin sîmaları, hikmetli bir tarzda birbirinden fârikalı ve ayrı olması kat'î delâlet eder ki; o Sâni-i Vâhid-i Ehad, bir fâil-i muhtardır. İrade ve ihtiyâr ve meşiet ve kasd ile her şeyi yaratır.

İşte iradeye dair tek ve küllî bir delili beyan eden mezkûr Arabî fıkranın kısaca meâlinin tercümesi bitti. İradeye dair pek çok mühim nükteleri, ilim meselesi gibi yazmak niyet etmiştim. Fakat semli hastalık dimağıma tam yorgunluk verdiği için başka vakte tehir edildi.

"**Kudret**"e dair Arabî fıkrası:

---

1 Bkz.: Secde sûresi, 32/8; Nahl sûresi, 16/4; Hac sûresi, 22/5; Yâsîn sûresi, 36/77; Mü'min sûresi, 40/67; Necm sûresi, 53/45-46; …

اَللّٰهُ أَكْبَرُ مِنْ كُلِّ شَيْءٍ قُدْرَةً وَعِلْمًا، إِذْ هُوَ الْقَدِيرُ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ بِقُدْرَةٍ مُطْلَقَةٍ مُحِيطَةٍ ضَرُورِيَّةٍ نَاشِئَةٍ لَازِمَةٍ ذَاتِيَّةٍ لِلذَّاتِ الْأَقْدَسِيَّةِ، فَمُحَالٌ تَدَاخُلُ ضِدِّهَا فَلَا مَرَاتِبَ فِيهَا فَتَتَسَاوٰى بِالنِّسْبَةِ إِلَيْهَا الذَّرَّاتُ وَالنُّجُومُ وَالْجُزْءُ وَالْكُلُّ وَالْجُزْئِيُّ وَالْكُلِّيُّ وَالنَّوَاةُ وَالشَّجَرُ وَالْعَالَمُ وَالْإِنْسَانُ، بِسِرِّ مُشَاهَدَةِ غَايَةِ كَمَالِ الْانْتِظَامِ الْاِتِّزَانِ الْامْتِيَازِ الْاِتِّقَانِ الْمُطْلَقَاتِ مَعَ السُّهُولَةِ فِي الْكَثْرَةِ وَالسُّرْعَةِ وَالْخِلْطَةِ الْمُطْلَقَةِ.. وَبِسِرِّ النُّورَانِيَّةِ وَالشَّفَّافِيَّةِ وَالْمُقَابَلَةِ وَالْمُوَازَنَةِ وَالْانْتِظَامِ وَالْامْتِثَالِ.. وَبِسِرِّ إِمْدَادِ الْوَاحِدِيَّةِ وَيُسْرِ الْوَحْدَةِ وَتَجَلِّي الْأَحَدِيَّةِ.. وَبِسِرِّ الْوُجُوبِ وَالتَّجَرُّدِ وَمُبَايَنَةِ الْمَاهِيَّةِ.. وَبِسِرِّ عَدَمِ التَّقَيُّدِ وَعَدَمِ التَّحَيُّزِ وَعَدَمِ التَّجَزِّي.. وَبِسِرِّ انْقِلَابِ الْعَوَائِقِ وَالْمَوَانِعِ إِلٰى حُكْمِ الْوَسَائِلِ الْمُسَهِّلَاتِ.. وَبِسِرِّ أَنَّ الذَّرَّةَ وَالْجُزْءَ وَالْجُزْئِيَّ وَالنَّوَاةَ وَالْإِنْسَانَ لَيْسَتْ بِأَقَلَّ صَنْعَةً وَجَزَالَةً مِنَ النَّجْمِ وَالْكُلِّ وَالْكُلِّيِّ وَالشَّجَرِ وَالْعَالَمِ.. (فَخَالِقُهَا هُوَ خَالِقُ هٰذِهِ بِالْحَدْسِ الشُّهُودِيِّ) وَبِسِرِّ أَنَّ الْمُحَاطَ وَالْجُزْئِيَّاتِ كَالْأَمْثِلَةِ الْمَكْتُوبَةِ الْمُصَغَّرَةِ أَوْ كَالنُّقَطِ الْمَحْلُوبَةِ الْمُعَصَّرَةِ فَلَابُدَّ أَنْ يَكُونَ الْمُحِيطُ وَالْكُلِّيَّاتُ فِي قَبْضَةِ خَالِقِ الْمُحَاطِ وَالْجُزْئِيَّاتِ لِيُدْرِجَ مِثَالَهَا فِيهَا بِمَوَازِينِ عِلْمِهِ أَوْ يُعَصِّرَهَا مِنْهَا بِدَسَاتِيرِ حِكْمَتِهِ.. وَبِسِرِّ كَمَا أَنَّ قُرْاٰنَ الْعِزَّةِ الْمَكْتُوبَ عَلَى الذَّرَّةِ الْمُسَمَّاةِ بِالْجَوْهَرِ الْفَرْدِ بِذَرَّاتِ الْأَثِيرِ لَيْسَ بِأَقَلَّ جَزَالَةً وَخَارِقِيَّةً صَنْعَةً مِنْ قُرْاٰنِ الْعَظَمَةِ الْمَكْتُوبِ عَلٰى صَحِيفَةِ السَّمَاءِ بِمِدَادِ النُّجُومِ وَالشُّمُوسِ، كَذٰلِكَ إِنَّ وَرْدَ الزَّهْرَةِ لَيْسَتْ بِأَقَلَّ جَزَالَةً وَصَنْعَةً مِنْ دُرِّيِّ نَجْمِ الزُّهْرَةِ وَلَا النَّمْلَةُ مِنَ الْفِيلَةِ وَلَا مِكْرُوبُ مِنَ الْكَرْكَدَانِ وَلَا النَّحْلَةُ مِنَ النَّخْلَةِ بِالنِّسْبَةِ إِلٰى قُدْرَةِ خَالِقِ الْكَائِنَاتِ فَكَمَا أَنَّ غَايَةَ كَمَالِ السُّرْعَةِ وَالسُّهُولَةِ فِي إِيجَادِ الْأَشْيَاءِ أَوْقَعَتْ أَهْلَ الضَّلَالَةِ فِي الْتِبَاسِ التَّشْكِيلِ بِالتَّشَكُّلِ الْمُسَتْلْزِمِ لِمُحَالَاتٍ غَيْرِ مَحْدُودَةٍ تَمُجُّهَا الْأَوْهَامُ كَذٰلِكَ اَثْبَتَتْ لِأَهْلِ الْهِدَايَةِ تَسَاوِيَ النُّجُومِ مَعَ الذَّرَّاتِ بِالنِّسْبَةِ إِلٰى قُدْرَةِ خَالِقِ الْكَائِنَاتِ جَلَّ جَلَالُهُ وَلَا إِلٰهَ إِلَّا هُوَ اللّٰهُ أَكْبَرُ.

Bu pek azîm mesele-i kudrete dair Arabî fıkranın kısaca meâlinin bir nevi tercümesinden evvel, kalbe ihtar edilen bir hakikati beyan ederiz, şöyle ki:

Kudretin vücudu, kâinatın vücudundan daha ziyade kat'îdir. Belki bütün mahlûkat, her biri hem beraber o kudretin mücessem kelimâtıdır. Onun aynelyakîn vücudunu gösterirler. Onun mevsufu olan Kadîr-i Mutlak'a adetlerince şehâdetler ederler. Daha hüccetlerle o kudretin isbatına ihtiyaç yoktur. Belki imanda en ehemmiyetli bir esas, haşir ve neşrin en kuvvetli bir temel

taşı.. ve çok mesâil-i imaniye ve hakâik-i Kur'âniye'ye en lüzumlu bir medar olan.. ve مَا خَلْقُكُمْ وَلَا بَعْثُكُمْ إِلَّا كَنَفْسٍ وَاحِدَةٍ[1] âyetinin dâvâ ettiği.. ve bütün akıllar ona yol bulamadıklarından, hayrette, aczde, bir kısmı inkârda kaldıkları kudrete ait bir dehşetli hakikatin isbatı lâzımdır.

İşte o esas, o temel, o medar, o dâvâ, o hakikat ise mezkûr âyetin meâlidir. Yani: *"Ey cin ve ins! Bütün sizlerin yaratılmanız, îcadınız ve haşirde ihyanız, diriltilmeniz; birtek nefsin îcadı gibi kudretime kolaydır."* Bir baharı, tek bir çiçek misillü sühûletle îcad eder. Cüz'î-küllî, küçük-büyük, az-çok, o kudrete nisbeten farkları yoktur. Seyyâreleri, zerreler gibi kolay döndürür.

İşte mezkûr, Arabî fıkra, yalnız bu dehşetli meseleye "Dokuz Basamak" ile pek kat'î ve kuvvetli bir hücceti beyan eder. Gayet kısa bir meâli şudur; basamağın esasına işaret eden,

اَللّٰهُ أَكْبَرُ مِنْ كُلِّ شَيْءٍ قُدْرَةً وَعِلْمًا، إِذْ هُوَ الْقَدِيرُ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ بِقُدْرَةٍ مُطْلَقَةٍ مُحِيطَةٍ ضَرُورِيَّةٍ نَاشِئَةٍ لَازِمَةٍ ذَاتِيَّةٍ لِلذَّاتِ الْأَقْدَسِيَّةِ، فَمُحَالٌ تَدَاخُلُ ضِدِّهَا فَلَا مَرَاتِبَ فِيهَا فَتَتَسَاوٰى بِالنِّسْبَةِ إِلَيْهَا الذَّرَّاتُ وَالنُّجُومُ وَالْجُزْءُ وَالْكُلُّ وَالْجُزْئِيُّ وَالْكُلِّيُّ وَالنَّوَاةُ وَالشَّجَرُ وَالْعَالَمُ وَالْإِنْسَانُ.

Yani her şeye kadîr öyle bir kudreti var ki; bütün eşyayı ihata etmiş.. ve Zât-ı Vâcibü'l-vücûd'a lüzum-u zâtî ile ve –fenn-i mantık tabirince– zaruriyet-i nâşie ile lâzımdır, vâciptir, infikâki muhâldir, imkânı yoktur. Madem böyle bir lüzumla böyle bir kudret, Zât-ı Akdes'tedir; elbette onun zıddı olan acz, hiçbir cihetle içine giremez; Zât-ı Kadîr'e ârız olamaz. Madem bir şeyde mertebelerin bulunması, onun zıddının içine girmesi iledir. Meselâ hararetin derece ve mertebeleri, soğuğun girmesi.. ve güzelliğin ise, çirkinliğin müdahalesi ile olması.. ve bu zâtî kudrete zıt olan aczin ona yanaşması, hiçbir cihetle imkânı yok. Elbette o kudret-i mutlakada mertebeler bulunmaz. Madem mertebeler onda bulunmaz; elbette o kudrete nisbeten yıldızlar, zerreler müsâvi.. ve cüz ve küll ve bir fert ve bütün nevi, o kudrete karşı farkları yoktur. Ve bir çekirdek ve koca ağacı ve kâinat ve insan ve bir nefsi diriltmesi ve haşirde bütün zîruhların ihyası, o kudrete nisbeten müsâvidirler ve kolaydır. Büyük-küçük, az-çok, farkı yoktur. Bu hakikate kat'î şahit, hilkat-i eşyada gördüğümüz kemâl-i sanat, nizam, mizan, temyiz, kesret, sürat-i mutlakada sühûlet-i mutlaka ve tam kolaylıktır.

---

1 "Sizin hepinizi yaratmak da, ölümünüzün ardından (âhirette) hepinizi diriltmek de, (O'nun için) ancak bir kişiyi yaratmak ve diriltmek gibidir." (Lokman sûresi, 31/28)

Birinci Basamak olan: بِسِرِّ مُشَاهَدَةِ غَايَةِ كَمَالِ الْاِنْتِظَامِ الْاِتِّزَانِ الْاِمْتِيَازِ الْاِتِّقَانِ الْمُطْلَقَاتِ مَعَ السُّهُولَةِ فِي الْكَثْرَةِ وَالسُّرْعَةِ وَالْخِلْطَةِ الْمُطْلَقَةِ meâli, bu mezkûr hakikattir.

İkinci Basamak: وَبِسِرِّ النُّورَانِيَّةِ وَالشَّفَّافِيَّةِ وَالْمُقَابَلَةِ وَالْمُوَازَنَةِ وَالْاِنْتِظَامِ وَالْاِمْتِثَالِ 'dir. Bunun izah ve tafsilatını, Onuncu Söz'ün âhirine ve Yirmi Dokuzuncu Söz'e ve Yirminci Mektup'a havale edip kısaca bir işaret ederiz:

• Evet nasıl ki **nurâniyet** cihetiyle güneşin ziyası ve aksi, kudret-i rabbâniye ile deniz yüzüne ve bütün kabarcıklarına girmesi, birtek cam parçasına girmesi gibi kolaydır, ikisi müsâvidir. Öyle de Zât-ı Nuru'l-envâr'ın nuranî kudreti dahi gökleri, yıldızları yaratması, döndürmesi; sineklerin, zerrelerin îcadı ve döndürmesi gibi ona kolaydır, ağır gelmez.

• Hem nasıl ki **şeffafiyet** hâssasıyla birtek aynacıkta ve bir göz bebeğinde güneşin misalî sureti kudret-i ilâhiye ile bulunur, aynı kolaylıkla bütün parlak şeylere ve katrelere ve şeffaf zerreciklere ve deniz yüzlerine o aksi ve ışığı emr-i ilâhî ile verilir. Aynen öyle de masnûâtın melekûtiyet ve mahiyet yüzleri şeffaf ve parlak olmasından, kudret-i mutlakanın cilvesi, tesiri birtek nefsin îcadında bulunması kolaylığı derecesinde bütün hayvanâtı yaratır. Az-çok, büyük-küçük, fark yok.

• Hem nasıl ki dağları tartacak derecede gayet büyük ve tam hassas bir teraziye iki müsâvi ceviz konulsa; bir küçük çekirdek, bir cevize ilâve edilse; terazinin, bir gözünü dağ başına, bir gözünü de derin dereye indirmesi kolaylığı derecesinde; o iki ceviz yerine iki müsâvi dağ, mizanın iki gözüne konulsa; birisine bir ceviz ilâvesiyle bir dağı göklere kaldırır, bir dağı derelere indirir. Aynen öyle de İlm-i Kelâm'ın tabirince imkân, "mütesâviü't-tarafeyn"dir. Yani, vâcib ve mümtenî olmayan, belki mümkin ve muhtemel olan şeylerin vücud ve ademleri, bir sebep bulunmazsa müsâvidir, farkları yoktur. Bu imkân ve müsâvâtta az-çok, büyük-küçük birdirler. İşte mahlûkat, "mümkin"dirler ve imkân dairesinde vücud ve ademleri müsâvi olmasından, Vâcibü'l-vücûd'un hadsiz kudret-i ezeliyesinin birtek mümkine vücud vermesi kolaylığında bütün mümkinâtın vücudu, ademin muvâzenesini bozar; her şeye lâyık bir vücudu giydirir. Ve vazifesi bitmiş ise, zâhirî vücud libasını çıkarıyor, suretâ ademe, belki daire-i ilimdeki mânevî vücuda gönderir. Demek eşya, Kadîr-i Mutlak'a verilse; bahar, bir çiçek kadar.. bütün insanların haşirde ihyaları, bir

nefis kadar kolay olur.[1] Eğer esbaba isnad edilse, bir çiçek, bir bahar kadar.. ve bir sinek, bütün hayvanât kadar müşkülâtlı olur.

• Hem nasıl ki **intizam** sırrıyla bir koca sefine veya tayyareyi bir parmağı düğmesine dokunmak ile harekete getirmesi, bir saatin zembereğine anahtarla parmak dokunmasıyla harekete girmesi derecesinde kolay ve rahattır. Aynen öyle de ilm-i ezelînin düsturlarıyla ve hikmet-i sermediyenin kanunlarıyla ve irade-i rabbâniyenin küllî cilveleri ve muayyen usûlleriyle her şeye küllî ve cüz'î, büyük-küçük, az-çok bir mânevî kalıp, bir hususî miktar, bir hâlis hudut verildiğinden, tam intizam-ı ilmî ve irade kanunu içindedirler. Elbette Kadîr-i Mutlak'ın, hadsiz kudretiyle manzume-i şemsiyeyi çevirmesi.. ve arz sefinesini medar-ı senevîsinde gezdirmesi.. bir cesette kanı ve kandaki küreyvât-ı hamrâ ve beyzâyı ve o küreciklerdeki zerreleri; nizamlı, hikmetli çevirmesi derecesinde sühûletli ve kolaydır ki; bir insanı, kâinat sisteminde harika cihazlarıyla bir katre sudan birden zahmetsiz yaratır. Demek o ezelî ve hadsiz kudrete isnad edilse; bu kâinatın îcadı, bir insanın îcadı kadar sühûlet peydâ eder, kolay olur. Eğer ona verilmezse; birtek insanı, acîb cihazları ve duygularıyla yaratmak, kâinat kadar müşkülâtlı olur.

• Hem nasıl ki **itaat** ve **imtisâl** ve **emir dinlemek** sırrıyla bir kumandan, bir arş emriyle bir neferi hücuma sevkettiği gibi; aynı emirle koca bir mutî orduyu dahi, kolayca hücuma tahrik eder. Aynen öyle de irade-i ilâhî kanunlarına kemâl-i itaate ve tekvinî emr-i rabbânînin işaretine emirber nefer ve emir kulu misillü fıtrî meyil ve şevk içinde.. ve ilm-i ezelî ve hikmetin tayin ettikleri hatt-ı hareket düsturları dairesinde.. ve ordu neferlerinden bin derece ziyade itaatli ve emir dinler ve emir kulu hükmünde olan masnûât, hususan zîhayatlardan birtek ferdi, "Ademden haydi vücuda çık, vazife başına gir!" diye emr-i rabbânî ile.. ve ilmin tayin ettiği tarzda.. ve iradenin tahsis eylediği surette kudret, ona mahsus bir vücud giydirip, elini tutup, meydana çıkarmak kolaylığında bahardaki zîhayatın ordusunu aynı kuvvet ve kudretle îcad eder, vazifeler verir. Demek her şey o kudrete isnad edilse, bütün zerrât ordusunun ve yıldız fırkalarının îcadı; bir zerre, birtek yıldız kadar kolay ve sühûletli olur. Eğer esbaba isnad edilse bir zîhayatın gözbebeğinde ve dimağındaki zerrenin acîb vazifelerini yerine getirecek bir kabiliyetle yaratılması, hayvanât ordusu kadar müşkülâtlı ve zahmetli olur.

---

1 Bkz.: Lokman sûresi, 31/28; Rûm sûresi, 30/27.

Üçüncü Basamak: وَبِسِرِّ إِمْدَادِ الْوَاحِدِيَّةِ وَيُسْرِالْوَحْدَةِ وَتَجَلِّي الْأَحَدِيَّةِ 'dir. Kısacık işaretlerle meâline bakacağız:

Yani, nasıl ki bir padişah ve kumandan-ı azam, **hâkimiyetinin vâhidiyeti** ve bütün raiyeti yalnız onun emirlerine göre hareketi cihetiyle o hâkim-i azam, koca memleketi ve büyük milleti idare etmesi, bir köy ehlini idare etmek kadar kolay olur. Çünkü **hükümde vâhidiyet** itibarıyla efrad-ı millet, aynen asker neferâtı gibi teshilâta vesile olup kolayca emirler, kanunlar tatbik edilir. Eğer muhtelif hâkimlere bırakılsa çok keşmekeşe düşmesiyle beraber; birtek köyün, belki bir hânenin o memleket kadar idaresi müşkül olur. Hem o itaatli milletin birtek kumandana bağlanması haysiyetiyle her bir ferdi, nefer gibi, o kumandanın kuvvetine ve cihâzât depolarına ve ordusuna dayandığı bir kuvvet ile bir şahı esir edebilir, bin derece şahsî kuvvetinden ziyade iş görebilir. Onun o padişaha intisabı hadsiz bir kuvveti ve iktidarı olup pek büyük işler yapar. Eğer o intisap kesilse o büyük kuvvet gider, kendi bileğindeki cüz'î kuvvetiyle ve belindeki az cephâne ve fişekleri miktarınca iş görebilir. Yoksa intisap kuvvetine dayanan mezkûr askerin gördüğü bütün işler ondan istenilse, bileğinde bir ordu kuvveti ve belinde padişahın cephâneler ambarı bulunmak gerektir. Aynen öyle de Sultan-ı Ezel ve Ebed, Sâni-i Kadîr, vâhidiyet-i saltanat ve hâkimiyet-i mutlaka cihetiyle kâinatı, bir şehir kolaylığında.. ve bir baharı, bir bahçe sühûletinde.. ve haşirde bütün ölmüşleri ihya etmek, o bahçedeki ağaçların yaprak, çiçek ve meyvelerini gelen baharda yaratmak kolaylığında yapar. Ve kolayca bir sineği, koca kartal kuşu sisteminde yaratır. Ve sühûletle bir insanı, bir küçük kâinat hükmüne getirir. Eğer esbaba verilse bir mikrop, bin gergedan; bir meyve, bir büyük ağaç kadar müşkülâtlı olur. Ve belki zîhayatın bedeninde acîb vazifeleri gören her bir zerreye, her şeyi görecek bir göz ve her şeyi bilecek bir ilim verilmek lâzımdır ki, o ince ve mükemmel vazife-i hayatiyeyi yapabilsin.

Hem **vahdette yüsr** ve **sühûlet** ve **kolaylık** o dereceye gelir. Nasıl ki bir ordu teçhizatı, birtek elden, birtek fabrikadan gelmesiyle birtek neferin teçhizat-ı askeriyesi gibi kolaylaşır. Eğer ayrı ayrı eller karışsa ve muhtelif cihâzâtın her biri, başka fabrikadan alınsa; o vakit birtek nefer teçhizatı, kemiyet noktasında bin müşkülâtla tedarik edilebilir, müteaddit âmir ve zâbitler karıştığı cihetiyle bin nefer kadar suûbet peydâ eder. Hem bin neferin idaresi ve kumandanlığı, birtek zâbite verilse –bir cihette– bir nefer kadar kolay olur. Eğer on zâbite veya neferlere bırakılsa, pek karışık ve müşkül düşer. Aynen öyle de

her şey Vâhid-i Ehad'e verilse, birtek şey gibi kolay olur. Eğer esbaba isnad edilse; birtek zîhayat, zemin kadar müşkül, belki imkânsız olur. Demek vahdette kolaylık, vücûb ve lüzum derecesine gelir. Ve kesretli eller karışmakta suûbet, imkânsızlık derecesine düşer.

Risale-i Nur Mektubat'ında denildiği gibi; eğer gece-gündüzün tebeddülâtı[1] ve yıldızların harekâtı[2] ve senedeki güz, kış, bahar, yaz gibi mevsimlerin tahavvülâtı, birtek müdebbire ve âmire bırakılsa; o kumandan-ı azam, bir neferi olan küre-i arza emreder ki; "Kalk, dön, gez!". O da, o iltifat ve emrin neşe ve sevincinden meczup mevlevî gibi iki hareketiyle yevmî ve senevî tahavvülâta ve yıldızların zâhirî ve hayalî hareketlerine gayet kolayca bir vesile olup vahdetteki tam sühûlet ve gayet kolaylığı gösterir. Eğer o tek âmire değil, belki esbaba ve yıldızların keyiflerine bırakılsa ve arza "Sen dur, gezme!" denilse; o hâlde, arzdan binler derece büyük, binler yıldızlar ve güneşler, her gece ve her sene milyonlar ve milyarlar senelik mesafeleri kesmek ve gezmekle, mevsimler ve gece gündüz gibi o vaziyet-i arziye ve semâviye husûl bulabilir. Ve imkânsızlık ve muhâliyet derecesinde müşkül ve suûbetli düşer.

Üçüncü Basamak'taki وَتَجَلِّي الْأَحَدِيَّةِ kelimesi, pek büyük ve çok ince ve derin ve gayet geniş bir hakikate işaret eder. Onun izah ve isbatını Risale-i Nur'a havale edip, gayet kısa bir temsil ile birtek nüktesini beyan edeceğiz:

Evet, nasıl ki güneş, ziyasıyla umum zemini ışıklandırıp *vâhidiyete* bir misal olduğu gibi, ayna gibi mukabilindeki her şeffaf şeyde timsâli ve aksi ve yedi renkli ziyasıyla ve zâtının suretiyle bulunup *ehadiyete* dahi bir misal teşkil eder. Eğer güneşin ilmi ve kudreti ve ihtiyârı olsaydı ve cam parçalarının ve içinde güneşçikler görünen katrelerin ve kabarcıkların kabiliyetleri bulunsaydı; irade-i ilâhiyenin kanunuyla her birisinde ve yanında timsâliyle ve sıfatlarıyla tam bir güneş bulunup, sâir yerlerde bulunması onun tasarrufatına hiç noksan vermeyerek kudret-i rabbâniyenin emriyle, tesiriyle, hükmüyle pek büyük zuhurata sebep olarak, ehadiyetteki fevkalâde kolaylık ve sühûleti gösterir. Aynen öyle de Sâni-i Zülcelâl, *vâhidiyet* itibarıyla bütün eşyayı ihata eden ilim ve iradesi ve kudretiyle bakar ve hâzır ve nâzır olduğu gibi; *ehadiyet* cihetiyle ve tecellisiyle her şeyin, hususan zîhayatın yanında isimleri ve sıfatlarıyla bulunur ki kolayca, bir anda sineği kartal sisteminde, bir insanı küçük bir kâinat sisteminde îcad eder. Ve zîhayatı öyle mucizâtlı bir şekilde yaratır ki; eğer bütün esbap toplansa, bir bülbülü, bir sineği yapamazlar. Ve bir

---

1 Bkz.: Bakara sûresi, 2/164.

2 Bkz.: En'âm sûresi, 6/97; A'râf sûresi, 7/54; Hac sûresi, 22/18.

bülbülü yaratan, bütün kuşları yaratan olabilir ve bir insanı halkeden, ancak kâinatı îcad eden zâttır.

Dördüncü ve Beşinci Basamak: وَبِسِرِّ الْوُجُوبِ وَالتَّجَرُّدِ وَمُبَايَنَةِ الْمَاهِيَّةِ وَبِسِرِّ عَدَمِ التَّقَيُّدِ وَعَدَمِ التَّحَيُّزِ وَعَدَمِ التَّجَزِّي Bu iki basamağın hakikatini umuma ifade etmek, çok müşkül olmasından, yalnız kısacık bir-iki nüktesi ve muhtasar meâli beyan edilecek:

Yani, vücûd mertebelerinin en kuvvetli ve sarsılmaz olan **vücûb mertebesinde** ve **ezelî ve ebedî derecesinde bir vücûd sahibi**.. ve **maddiyattan münezzeh ve mücerret** ve **bütün mahiyetlere mübâyin** bir mahiyet-i mukaddeseyi taşıyan bir Kadîr-i Mutlak'ın kudretine nisbeten, yıldızlar, zerreler gibi.. ve haşir, bir bahar misillü.. ve haşirde bütün insanları diriltmesi, bir nefsin ihyası derecesinde kolaydır. Çünkü vücûd tabakalarından kuvvetli bir nev'in bir tırnağı, hafif bir tabakanın bir dağını eline alır, çevirir. Meselâ kuvvetli vücûd-u haricîden bir ayna ve kuvve-i hâfıza, zayıf ve hafif olan vücûd-u misalî ve mânevîden yüz dağı ve bin kitabı içine alırlar ve çevirebilirler. İşte vücûd-u misalî, ne derece kuvvetçe vücûd-u haricîden aşağı ise; mümkinâtın hâdis ve ârızî vücudları dahi ezelî, sermedî, vâcib bir vücûddan binler derece daha aşağı ve hafiftir ki; o mukaddes vücûd, bir zerre tecellisiyle mümkinâtın bir âlemini çevirir...

Maatteessüf şimdilik semli hastalık gibi üç ehemmiyetli sebep müsaade etmediklerinden, bu pek uzun hakikati ve nüktelerini Risale-i Nur'a ve başka zamana havale ederiz.

Altıncı Basamak: وَبِسِرِّ انْقِلَابِ الْعَوَائِقِ وَالْمَوَانِعِ إِلَى حُكْمِ الْوَسَائِلِ الْمُسَهِّلَاتِ Yani, nasıl ki fennin tabirince ukde-i hayatiye nâmında bir cilve-i irade-i ilâhiyenin ve emr-i tekvinînin bir kanunuyla ve o emir ve iradenin teveccühleriyle koca bir ağacın şuursuz dal ve sert budakları, meyvelerine ve yaprak ve çiçeklerine –zembereği ve midesi hükmündeki o ukde-i hayatiyeden onlara– gidecek lüzumlu maddelere ve erzaklara avâik ve mevâni ve set olmazlar, belki teshilâta vesile oluyorlar. Aynen öyle de *kâinat ve bütün mahlûkatın îcadında bütün mâniler, bir cilve-i irade ve teveccüh-ü emr-i rabbânîye karşı mümânaatı bırakıp kolaylığa âlet olmasından, kudret-i sermediye, o tek ağacı îcad kolaylığında, kâinatı ve zemindeki envâ-ı mahlûkatı îcad eder, hiçbir şey ona ağır gelmez.*

Eğer bütün îcadlar, o kudrete verilmezse; o vakit o tek ağacın inşâ ve idaresi, bütün ağaçlar, belki zeminin îcadı ve idaresi kadar müşkül olacak. Çünkü

o zaman her şey, mâni ve set olur. O hâlde bütün esbap toplansa; bir ağacın, emirden, iradeden gelen ukde-i hayatiye midesinden, zembereğinden intizam ile meyve, yaprak, dal ve budaklara lâzım olan erzak ve cihâzâtı gönderemezler. İllâ ki, ağacın her bir cüzüne, hatta her bir zerresine, bütün ağacı ve eczasını ve zerrâtını görecek ve bilecek ve yardım edecek bir göz, bir ihatalı ilim, bir harika kudret ve fevkalâde muâvenet verilsin.

İşte bu beş adet basamaklardan çık, bak! Küfür ve şirkte ne derece müşkülât, belki muhâlât bulunduğunu ve ne kadar akıldan, mantıktan uzak ve mümtenî olduğunu.. imanda ve Kur'ân yolunda ne kadar sühûlet ve vücûb derecesinde kolaylık ve ne kadar makul ve makbul ve lüzum derecesinde kat'î ve rahat bir hak ve hakikat bulunduğunu gör, bil, اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ عَلٰى نِعْمَةِ الْإِيمَانِ[1] de!

Rahatsızlık ve sıkıntılar, bu ehemmiyetli basamağın bâki kısmını tehire sebep oldular.

Yedinci Basamak: وَبِسِرِّ أَنَّ الذَّرَّةَ وَالْجُزْءَ وَالْجُزَيِّءَ وَالنَّوَاةَ وَالْإِنْسَانَ لَيْسَتْ بِأَقَلَّ صَنْعَةً وَجَزَالَةً مِنَ النَّجْمِ وَالْكُلِّ وَالْكُلِّيِّ وَالشَّجَرِ وَالْعَالَمِ

Bir İhtar: Bu dokuz basamakların hakikatlerinin esası ve madeni ve güneşi, Sûre-i İhlâs'tan قُلْ هُوَ اللّٰهُ أَحَدٌ ۝ اَللّٰهُ الصَّمَدُ[2] âyetleridir. Sırr-ı ehadiyet ve samediyet cilvesinden gelen lem'alara kısa işaretlerdir. Bu yedincinin meâline bir-iki nükte ile gayet muhtasar bakıp, tafsilini Risale-i Nur'a havale ederiz.

Yani göz ve beyindeki acîb vazifeleri gören bir zerre, bir yıldızdan.. ve bir cüz, küll mecmûundan (meselâ dimağ ve göz, insanın tamamından).. ve cüz'î bir fert, hüsn-ü sanatça ve garâbet-i hilkatçe umum bir neviden.. ve bir insan, acîb cihazlarıyla küllî, cins hayvandan.. ve bir fihriste ve program ve kuvve-i hâfıza hükmünde olan bir çekirdek, mükemmel masnûiyeti ve mahzeniyetçe koca ağacından.. ve bir küçük kâinat olan bir insan, kemâl-i hilkati ve cemiyetli, harika cihazlarının binler acîb vazifeleri görecek bir tarzda mahlûkiyetiyle de kâinattan aşağı değiller.

- Demek zerreyi îcad eden, yıldızın îcadından âciz kalamaz.
- Ve lisan gibi bir uzvu halkeden, elbette insanı kolayca halkeder.
- Ve birtek insanı böyle mükemmel yaratan, her hâlde bütün hayvanâtı kemâl-i sühûletle yaratabilecek ve gözümüz önünde yaratıyor.

---

1 İman nimetini bahşeden Allah'a hamdolsun..

2 "De ki: O, Allah birdir. Allah sameddir (Her şey O'na muhtaç, O ise hiçbir şeye muhtaç değildir.)." (İhlâs sûresi, 112/1-2)

• Ve çekirdeği bir liste, bir fihriste, bir defter-i kavânîn-i emriye, bir ukde-i hayatiye mahiyetinde yaratan, elbette bütün ağaçların Hâlık'ı olabilir.

• Ve âlemin bir nevi mânevî çekirdeği ve cemiyetli meyvesi olan insanı halkedip, bütün esmâ-yı ilâhiyeye mazhar ve ayna.. ve bütün kâinatla alâkadar ve zeminin halifesi yapan Zât'ın, elbette ve elbette öyle bir kudreti var ki; koca kâinatı, insan îcadının kolaylığı ve sühûleti derecesinde halkedip tanzim eder.

Öyle ise zerrenin ve cüz ve cüz'î ve çekirdek ve bir insanın Hâlık'ı, Sâni'i, Rabb'i kim ise; elbette bedâhetle yıldızların ve nevilerin ve küll ve külliyâtların ve ağaçların ve bütün kâinatın Hâlık'ı, Sâni'i, Rabb'i aynen O'dur. Başka olması muhâl ve mümtenîdir...

Sekizinci Basamak: وَبِسِرِّ أَنَّ الْمُحَاطَ وَالْجُزْئِيَّاتِ كَالْأَمْثِلَةِ الْمَكْتُوبَةِ الْمُصَغَّرَةِ أَوْ كَالنُّقَطِ الْمَحْلُوبَةِ الْمُعَصَّرَةِ فَلَابُدَّ اَنْ يَكُونَ الْمُحِيطُ وَالْكُلِّيَّاتُ فِي قَبْضَةِ خَالِقِ الْمُحَاطِ وَالْجُزْئِيَّاتِ لِيُدْرِجَ مِثَالَهَا فِيهَا بِمَوَازِينِ عِلْمِهِ أَوْ يُعَصِّرَهَا مِنْهَا بِدَسَاتِيرِ حِكْمَتِهِ Yani, ihata edilen cüz'iyat ve küll ve külliyâtın içinde bulunan fertler ve tohumlar ve çekirdeklerin ihata eden büyük külliyâta nisbetleri, güya küçücük numûne ve gayet ince yazı ile çok küçük kıtada yazılmış aynı küll ve külliyâtın nüshaları, misalleridir. Öyle ise *ihata eden külliyât, o cüz'iyat Hâlık'ının kabzasında ve tamamen tasarrufunda bulunmak lâzımdır; tâ ilminin mizanlarıyla ve ince kalemleriyle o büyük muhitin kitabını, o çok küçücük yüzer kıtalarda, defterlerde dercedebilsin.*

Hem ihata edilen ecza ve cüz'iyatın muhit ile nisbetleri, temsilleri, güya süt gibi muhitlikten sağılmış katreler.. veya biri o muhiti sıkmış, o noktalar ondan akmış. Meselâ kavun çekirdeği, onun umum etrafından sağılmış bir katre.. veya o kitap tamamen içinde yazılmış bir noktadır ki; fihristesini, listesini, programını taşıyor.

Madem böyledir, elbette o cüz'iyat ve katreler ve noktalar ve fertler Sâni'inin elinde, o muhit küll ve külliyât bulunmak elzemdir; tâ hikmetinin hassas düsturlarıyla o fertleri, katreleri, noktaları ondan sağsın.

Demek birtek tohumu, birtek ferdi yaratan, elbette o büyük küll ve külliyâtı ve onları ihata eden ve onlardan çok büyük olan diğer külliyâtları ve cinsleri yaratan yine O'dur, başka olamaz. Öyle ise birtek nefsi yaratan, bütün insanları yaratabilir. Ve birtek ölüyü dirilten, haşirde bütün cin ve ins ölülerini diriltebilir ve diriltecek.

İşte[1] مَا خَلْقُكُمْ وَلَا بَعْثُكُمْ إِلَّا كَنَفْسٍ وَاحِدَةٍ âyetinin hükmü ve dâvâsı, gayet kat'î ve parlak bir surette hak ve ayn-ı hakikat olduğunu gör.

Dokuzuncu Basamak:

وَبِسِرِّ كَمَا أَنَّ قُرْاٰنَ الْعِزَّةِ الْمَكْتُوبَ عَلَى الذَّرَّةِ الْمُسَمَّاةِ بِالْجَوْهَرِ الْفَرْدِ بِذَرَّاتِ الْأَثِيرِ لَيْسَ بِأَقَلَّ جَزَالَةً وَخَارِقِيَّةَ صَنْعَةٍ مِنْ قُرْاٰنِ الْعَظَمَةِ الْمَكْتُوبِ عَلٰى صَحِيفَةِ السَّمَاءِ بِمِدَادِ النُّجُومِ وَالشُّمُوسِ، كَذٰلِكَ إِنَّ وَرْدَ الزَّهْرَةِ لَيْسَتْ بِأَقَلَّ جَزَالَةً وَصَنْعَةً مِنْ دُرِّيِّ نَجْمِ الزُّهْرَةِ وَلَا النَّمْلَةُ مِنَ الْفِيلَةِ وَلَا مِكْرُوبُ مِنَ الْكَرْكَدَانِ وَلَا النَّحْلَةُ مِنَ النَّخْلَةِ بِالنِّسْبَةِ إِلٰى قُدْرَةِ خَالِقِ الْكَائِنَاتِ فَكَمَا أَنَّ غَايَةَ كَمَالِ السُّرْعَةِ وَالسُّهُولَةِ فِي إِيجَادِ الْأَشْيَاءِ أَوْقَعَتْ أَهْلَ الضَّلَالَةِ فِي الْتِبَاسِ التَّشْكِيلِ بِالتَّشَكُّلِ الْمُسْتَلْزِمِ لِمُحَالَاتٍ غَيْرِ مَحْدُودَةٍ تَمُجُّهَا الْأَوْهَامُ كَذٰلِكَ أَثْبَتَتْ لِأَهْلِ الْهِدَايَةِ تَسَاوِيَ النُّجُومِ مَعَ الذَّرَّاتِ بِالنِّسْبَةِ إِلٰى قُدْرَةِ خَالِقِ الْكَائِنَاتِ جَلَّ جَلَالُهُ وَلَا إِلٰهَ إِلَّا هُوَ، اَللّٰهُ أَكْبَرُ.

Bu son basamağın uzun bir beyanla meâlini söylemek isterdim. Fakat maatteessüf keyfî tahakküm ve tazyiklerden gelen şiddetli sıkıntılar.. ve tesemmümden gelen zaafiyet ve elîm hastalıklar mâni olmasından, meâline yalnız pek kısa bir işaretle iktifâya mecbur oldum.

Yani, nasıl ki –faraza– kabil-i inkısam olmayan ve İlm-i Kelâm ve felsefede cevher-i ferd nâmını alan bir zerrede, ondan daha küçücük olan madde-i esîriye zerreleriyle bir Kur'ân-ı Azîmüşşân yazılsa.. ve semâvât sayfalarında dahi, yıldızlar ve güneşlerle diğer bir Kur'ân-ı Kebîr yazılsa.. ikisi muvâzene edilse, elbette cevher-i ferd zerresinden yazılan hurdebînî Kur'ân, gökler yüzlerini yaldızlayan Kur'ân-ı Azîm ve Kebîr'den acâibce ve sanatın i'câzında geri değil, belki bir cihette ileri olduğu gibi; aynen öyle de Hâlık-ı kâinatın kudretine nisbeten masnûiyetindeki garâbet ve cezâlet noktasında zühre çiçeği, Zühre yıldızından geri değil.. ve karınca, filden aşağı olmaz... Ve mikrop, gergedandan hilkatçe daha acîb.. ve arı sineği, hurma ağacından fıtrat-ı acîbesiyle daha ileridir. Demek bir arıyı yaratan, bütün hayvanları yaratabilir. Bir nefsi dirilten, haşirde bütün insanları ihya edip haşir meydanında toplayabilir ve toplayacak. Hiçbir şey ona ağır gelmez ki; gözümüz önünde gayet çabuk ve kolaylıkla her baharda haşrin yüz bin numûnelerini yaratıyor.

---

1 "Sizin hepinizi yaratmak da, ölümünüzün ardından (âhirette) hepinizi diriltmek de, (O'nun için) ancak bir kişiyi yaratmak ve diriltmek gibidir." (Lokman sûresi, 31/28)

Son cümle-i Arabiyenin gayet kısacık meâli şudur:

Yani ehl-i dalâlet, mezkûr basamakların sarsılmaz hakikatlerini bilmediklerinden.. ve gayet çabuk ve gayet kolaylıkla birden mahlûkat vücuda geldiklerinden.. teşkili ve bir Sâni'in hadsiz kudretiyle îcadı, teşekkül ve kendi kendilerine vücud bulmak tevehhüm edip; hiçbir zihin, hatta vehim dahi kabul etmediği ve her cihetle muhâl ve imkânsız hurafelerin kapısını kendilerine açmışlar. Meselâ, o hâlde zîhayatın her bir zerresine hadsiz bir kudret, bir ilim, her şeyi görecek bir göz ve her sanatı yapabilecek bir iktidar vermek lâzım gelir. Birtek ilâhı kabul etmemekle, zerreler adedince ilâheleri mezheplerince kabul etmeye mecbur olarak cehennemin esfel-i sâfilînine girmeye müstehak düşerler.

Amma ehl-i hidayet ise, geçen basamaklardaki kuvvetli hakikatler ve sarsılmaz hüccetler, selim kalblerine ve müstakîm akıllarına gayet kat'î kanaat ve kuvvetli iman ve aynelyakîn bir tasdik vermiş ki, şüphesiz ve vesvesesiz itmînan-ı kalb ile itikat ederler ki; yıldızlar, zerreler, en küçük, en büyük, kudret-i ilâhîye nisbeten farkları yoktur ki; gözümüz önünde bu acâibler oluyor. Ve her bir acîbe-i sanat, مَا خَلْقُكُمْ وَلَا بَعْثُكُمْ إِلَّا كَنَفْسٍ وَاحِدَةٍ[1] *âyetinin dâvâsını tasdik ve hükmünün ayn-ı hak ve hakikat olduğuna şehâdet ederler, lisân-ı hâl ile* اَللّٰهُ أَكْبَرُ[2] *derler. Biz dahi onların adedince* اَللّٰهُ أَكْبَرُ *deriz. Ve şu âyetin dâvâsını bütün kuvvet ve kanaatimizle tasdik ve hükmünün ayn-ı hak ve nefs-i hakikat olduğuna hadsiz hüccetlerle şehâdet ederiz.*

سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَآ إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا ۖ إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ[3]

اَللّٰهُمَّ صَلِّ وَسَلِّمْ عَلٰى مَنْ أَرْسَلْتَهُ رَحْمَةً لِلْعَالَمِينَ وَالْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ

---

1 "Sizin hepinizi yaratmak da, ölümünüzün ardından (âhirette) hepinizi diriltmek de, (O'nun için) ancak bir kişiyi yaratmak ve diriltmek gibidir." (Lokman sûresi, 31/28)

2 Sadece büyüklükte değil hiçbir konuda eşi ve benzeri olmayan, başka bir şey Kendisiyle kıyas bile edilemeyecek yegâne büyük, Allah'tır.

3 "Sübhansın yâ Rab! Senin bize bildirdiğinden başka ne bilebiliriz ki? Her şeyi hakkıyla bilen, her şeyi hikmetle yapan sensin." (Bakara sûresi, 2/32)

"Risale-i Nur Nedir?" ve Hakikatler Muvâcehesinde

"Risale-i Nur ve Tercümanı Ne Mahiyettedirler?" Diye

Bir Takriznâmedir

Her asır başında hadisçe geleceği tebşir edilen dinin yüksek hâdimleri[1]; emr-i dinde müptedî değil, müttebîdirler. Yani, kendilerinden ve yeniden bir şey ihdas etmezler, yeni ahkâm getirmezler. Esâsât ve ahkâm-ı diniyeye ve sünen-i Muhammediye'ye *(aleyhissalâtü vesselâm)* harfiyen ittibâ yoluyla dini takvim ve tahkim.. ve dinin hakikat ve asliyetini izhar.. ve ona karıştırılmak istenilen ebâtılı ref ve ibtal.. ve dine vâki tecavüzleri redd ve imha.. ve evâmir-i rabbâniyeyi ikâme.. ve ahkâm-ı ilâhiyenin şerâfet ve ulviyetini izhar ve ilân ederler. Ancak tavr-ı esasîyi bozmadan ve ruh-u aslîyi rencide etmeden yeni izah tarzlarıyla, zamanın fehmine uygun yeni ikna usulleriyle ve yeni tevcihat ve tafsilat ile îfâ-yı vazife ederler.

Bu memurîn-i rabbâniye, fiiliyatlarıyla ve amelleriyle de memuriyetlerinin musaddıkı olurlar. Salâbet-i imaniyelerinin ve ihlâslarının aynadarlığını bizzat îfâ ederler. Mertebe-i imanlarını fiilen izhar ederler. Ve ahlâk-ı Muhammediye'nin *(aleyhissalâtü vesselâm)* tam âmili ve mişvâr-ı Ahmediye'nin *(aleyhissalâtü vesselâm)* ve hilye-i nebeviyenin *(aleyhissalâtü vesselâm)* hakikî lâbisi olduklarını gösterirler. Hülâsa, amel ve ahlâk bakımından ve sünnet-i nebeviyeye *(aleyhissalâtü vesselâm)* ittibâ ve temessük cihetinden ümmet-i Muhammed'e *(aleyhissalâtü vesselâm)* tam bir hüsn-ü misal olurlar ve numûne-i iktidâ teşkil ederler. Bunların, Kitabullah'ın tefsiri ve ahkâm-ı diniyenin izahı ve zamanın fehmine ve mertebe-i ilmine göre tarz-ı tevcihi sadedinde yazdıkları eserler; kendi tilkâ-yı nefislerinin ve karîha-yı ulviyelerinin mahsulü değildir, kendi zekâ ve irfanlarının neticesi değildir. Bunlar, doğrudan doğruya menba-ı vahiy olan Zât-ı Pâk-i Risalet'in *(aleyhissalâtü vesselâm)* mânevî ilham ve telkinatıdır. Celcelûtiye ve Mesnevî-i Şerif ve Fütûhu'l-gayb ve emsâli âsâr, hep bu nevidendir. Bu âsâr-ı kudsiyeye o zevat-ı âlişan ancak tercüman hükmündedirler. Bu zevat-ı mukaddesenin, o âsâr-ı bergüzîdenin tanziminde ve tarz-ı beyanında bir hisseleri vardır. Yani bu zevat-ı kudsiye; o mananın mazharı, mir'âtı ve ma'kesi hükmündedirler.

Risale-i Nur ve Tercümanına Gelince: Bu eser-i âlîşanda şimdiye kadar emsâline rastlanmamış bir feyz-i ulvî ve bir kemâl-i nâmütenâhî mevcut olduğundan.. ve hiçbir eserin nâil olmadığı bir şekilde meş'ale-i ilâhiye ve şems-i

---

1 Bkz.: Ebû Dâvûd, *melâhim* 1; et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-evsat* 6/234; el-Hâkim, *el-Müstedrek* 4/567-568.

hidayet ve neyyir-i saadet olan Hazreti Kur'ân'ın füyuzâtına vâris olduğu meşhud olduğundan; onun esası, nur-u mahz-ı Kur'ân olduğu.. ve evliyâullahın âsârından ziyade feyz-i envâr-ı Muhammedîyi *(aleyhissalâtü vesselâm)* hâmil bulunduğu.. ve Zât-ı Pâk-i Risalet'in ondaki hisse ve alâkası ve tasarruf-u kudsîsi evliyâullahın âsârından ziyade olduğu.. ve onun mazharı ve tercümanı olan mânevî zâtın mazhariyeti ve kemâlâtı ise o nisbette âlî ve emsâlsiz olduğu, güneş gibi âşikâr bir hakikattir.

Evet o Zât, daha hâl-i sabâvette iken ve hiç tahsil yapmadan zevâhiri kurtarmak üzere üç aylık bir tahsil müddeti içinde ulûm-u evvelîn ve âhirîne ve ledünniyât ve hakâik-i eşyaya ve esrar-ı kâinata ve hikmet-i ilâhiyeye vâris kılınmıştır ki, şimdiye kadar böyle mazhariyet-i ulyâya kimse nâil olmamıştır. Bu harika-yı ilmiyenin eşi aslâ mesbuk değildir. Hiç şüphe edilemez ki; Tercüman-ı Nur, bu hâliyle baştan başa iffet-i mücesseme ve şecaat-ı harika ve istiğnâ-yı mutlak teşkil eden hârikulâde metânet-i ahlâkiyesi ile bizzat bir mucize-i fıtrattır ve tecessüm etmiş bir inâyettir ve bir mevhibe-i mutlakadır.

O Zât-ı zîhavârık, daha hadd-i bülûğa ermeden bir allâme-i bîadîl hâlinde bütün cihan-ı ilme meydan okumuş.. münâzara ettiği erbab-ı ulûmu ilzam ve iskât etmiş.. her nerede olursa olsun vâki olan bütün suâllere mutlak bir isabetle ve aslâ tereddüt etmeden cevap vermiş.. on dört yaşından itibaren "Üstad"lık pâyesini taşımış.. ve mütemâdiyen etrafına feyz-i ilim ve nur-u hikmet saçmış.. izahlarındaki incelik ve derinlik ve beyanlarındaki ulviyet ve metânet ve tevcihlerindeki derin ferâset ve basiret ve nur-u hikmet, erbab-ı irfanı şaşırtmış.. ve hakkıyla "Bediüzzaman" unvan-ı celilini bahşettirmiştir.

Mezâyâ-yı âliye ve fezâil-i ilmiyesiyle de din-i Muhammedî'nin *(aleyhissalâtü vesselâm)* neşrinde ve isbatında bir kemâl-i tam hâlinde rû-nümâ olmuş olan böyle bir Zât, elbette Seyyidü'l-enbiyâ Hazretleri'nin *(aleyhissalâtü vesselâm)* en yüksek iltifatına mazhar.. ve en âlî himâye ve himmetine nâildir. Ve şüphesiz o Nebiyy-i Akdes'in *(aleyhissalâtü vesselâm)* emir ve fermanıyla yürüyen.. ve tasarrufuyla hareket eden.. ve O'nun envâr ve hakâikine vâris ve ma'kes olan bir zât-ı kerîmü's-sıfattır.

Envâr-ı Muhammediye'yi *(aleyhissalâtü vesselâm)* ve maârif-i Ahmediye'yi *(aleyhissalâtü vesselâm)* ve füyuzât-ı şem-i ilâhîyi en müşa'şa bir şekilde parlatması.. ve Kur'ânî ve hadisî olan işârât-ı riyâziyenin kendisinde müntehî olması.. ve hitâbât-ı nebeviyeyi *(aleyhissalâtü vesselâm)* ifade eden âyât-ı celilenin riyâzî beyanlarının kendi üzerinde toplanması delâletleriyle o Zât, hizmet-i imaniye noktasında

risaletin bir mir'ât-ı mücellâsı.. ve şecere-i risaletin bir son meyve-i münevveri.. ve lisân-ı risaletin irsiyet noktasında son dehân-ı hakikati.. ve şem-i ilâhînin hizmet-i imaniye cihetinde bir son hâmil-i zîsaadeti olduğuna şüphe yoktur.

Üçüncü Medrese-i Yusufiye'nin El-Hüccetü'z-Zehra ve Zühretü'n-Nur olan tek dersini dinleyen Nur Şâkirtleri nâmına

Ahmed Feyzi, Ahmed Nazif, Salahaddin, Zübeyir, Ceylân, Sungur, Tabancalı

Benim hissemi haddimden yüz derece ziyade vermeleriyle beraber, bu imza sahiplerinin hatırlarını kırmaya cesaret edemedim. Sükût ederek, o medhi Risale-i Nur şâkirtlerinin şahs-ı mânevîsi nâmına kabul ettim.

Said Nursî

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1] ، وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ[2]

اَلسَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكَاتُهُ أَبَدًا دَائِمًا[3]

Çok sevgili, çok mübarek, çok kıymettar, çok müşfik Üstadımız Efendimiz hazretlerine,

Ey irade-i cüz'iyesini tamamıyla terk edip her umûrunu irade-i rabbâniyeye bırakan.. ve her zâhirî musibet ve sıkıntıda kader-i ilâhînin merhamet ve hikmetini görüp kemâl-i tevekkül ve teslimiyetle o cilve-i rabbâniyenin dahi netâicini sabır ile bekleyen *Muhterem Üstad!*

Bazı yerlerde, ehl-i imanın nokta-yı istinadının yıkılmaya başladığı.. ve bir kısım esbap ve neşriyat, imanın erkânına karşı muhalif cephe alıp; Allah'ı inkâr eden insanlar, alenen ve tefâhurla dolaştığı.. ve Kur'ân'ın evâmirine muhalif hareket etmek ve mânevî kuvvetlere inanmamak, îcad ve tasnî hakkını şuursuz, kör, sağır tabiata vermek, bir şiâr-ı medeniyet ve irfan ve münevverlik telâkki edildiği yürekler titreten şu dehşetli asırda, Kur'ân'ın bir mucize-i mâneviyesi olan Risale-i Nur'u telif ederek muzdarib ve iman âb-ı hayatına muhtaç pek çok bîçâre gönüllere panzehir hükmünde olan devâlarını vererek onlara saadet-i ebediyeyi müjdeleyen.. ve dâvâlarını gayet kat'î burhan ve hüccetlerle

---

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

2 "Hiç bir şey yoktur ki, O'nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor bulunmasın." (İsrâ sûresi, 17/44)

3 Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi; sonsuza kadar sürekli üzerinize olsun.

isbat eden.. hakikat cadde-i kübrâsında kudsî ve muazzez rehberimiz.. ve اَلسَّبَبُ كَالْفَاعِلِ[1] sırrıyla Risale-i Nur ile imanlarını kurtaran yüz binler Nur talebesinin hasenâtının bir misli, defter-i âmâline geçen *Faziletmeâb Efendimiz!*

Nasıl ki Cenâb-ı Hak, Denizli hapsinin sıkıntılarını hiçe indirecek derecede şifa-bahş olan Meyve Risalesi'ni orada ihsan etmiş ve –gülün çiçeğindeki gayet şirin râyihası, dikeninin acısını hiçe bıraktığı gibi– fânî sıkıntılarınızı izale etmişti. Aynen öyle de, yine kerîm olan Rahîm-i Zülcemâl Hazretleri, Denizli hapsinin bir aylık sıkıntısına bir günlük maddî ızdırabı mukabil gelen bu Afyon Hapishânesi'nde siz sevgili üstadımız eliyle tiryak ve panzehir hükmünde tevhid, tahmid ve istiâne ve risalet-i Muhammediye'yi *(aleyhissalâtü vesselâm)* tasdik ve muazzam hüccetlerini ihsan etmiş bulunuyor. Okuma ve yazmayı Risale-i Nur'un feyziyle öğrenen çok kusurlu talebeleriniz bizler, bu üç küçük risaleyi –çam çekirdeğinin koca çam ağacının fihristesini, programını içinde sakladığı misillü– hem Risale-i Nur'un hakkaniyetinin kat'î bir hücceti, hem bir nevi hülâsatü'l-hülâsası olarak telâkki ettik.

Fezâilini tariften âciz bulunduğumuz, fakat okuması ruhumuzda pek büyük bir inşiraha vesile olan.. ve maddî elemlerimizi sürura kalbeden.. ve iman bahçesinden hadsiz meyveleri getiren bu üç küçük risaleden *birisi,* zamanımızdaki mevcut küfür, dalâlet, tabiat karanlıklarını dağıtacak ve izale edecek on bir hüccet-i tevhidi.. *ikincisi,* Risale-i Nur'un bütün muvâzenelerinin menbaı ve esası ve üstadı içinde bulunan Fâtiha-yı Şerife'nin imanî ve kudsî hüccetlerini hâvi bir şirin tefsirini.. *üçüncüsü,* yine Afyon Medrese-i Yusufiyesi'nde siz sevgili üstadımızın kalb-i mübareklerine hutur eden risalet-i Muhammediye'ye *(aleyhissalâtü vesselâm)* dair kısmının gayet parlak ve tam bir itmînan temin eden bir mükemmel tercümesini beyan buyuruyordu.

Hiçbir cihette hiçbir şeye liyâkatimiz olmayan bizler, bütün kuvvetimizle neşrine çalışacağımız bu mahiyetteki eserlerinizi aldık. Cenâb-ı Hakk'a hadsiz şükrederek "Yâ Erhame'r-râhimîn! Üstadımızdan ebediyen razı ol!" diye dua ettik.

اَلْبَاقِي هُوَ الْبَاقِي[2]

Risale-i Nur Talebeleri nâmına
Zübeyir, Ceylân, Sungur, İbrahim

---

1 (Bir işe) sebep olan, (onu bizzat) yapan gibidir.
2 Kendinden başka her şeyin fâni olduğu gerçek Bâkî, Allah'tır.

El-Hutbetü'ş-Şâmiye Nâmındaki Arabî Dersin Tercümesinin Mukaddimesidir

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1] ، وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ[2]

اَلسَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكَاتُهُ أَبَدًا دَائِمًا[3]

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Kırk sene evvel Şam'daki Câmi-i Emevî'de Şam ulemâsının ısrarıyla içinde yüz ehl-i ilim bulunan on bin adama yakın azîm bir cemaate verilen bu Arabî ders risalesindeki hakikatleri bir hiss-i kable'l-vuku ile Eski Said hissetmiş, kemâl-i kat'iyetle müjdeler vermiş ve pek yakın bir zamanda o hakikatler görünecek zannetmiş. Hâlbuki iki harb-i umumî ve yirmi beş sene bir istibdad-ı mutlak, o hiss-i kable'l-vukuun kırk sene tehirine sebep olmuş.. ve şimdi, o zaman verdiği haberlerin aynen tezahürleri, Âlem-i İslâmiyet'te başlamış. Demek bu pek ehemmiyetli ders, zamanı geçmiş eski bir hutbe değil, belki doğrudan doğruya 1327'ye bedel, 1371'de ve Câmi-i Emevî yerine Âlem-i İslâm câmiinde üç yüz yetmiş milyon bir cemaate hakikatli ve taze bir ders-i içtimaî ve İslâmîdir diye, tercümesini neşretmeyi münasip görürseniz neşredersiniz.

Gayet mühim bir suâle verilen çok ehemmiyetli bir cevabı burada yazmaya münasebet geldi. Çünkü kırk sene evvel Eski Said, o dersinde bir hiss-i kable'l-vuku ile Risale-i Nur'un harika derslerini ve tesiratını görmüş gibi bahsediyor. Onun için o suâl ve cevabı yazacağız, şöyle ki:

Çoklar tarafından hem bana, hem bazı Nur kardeşlerime *suâl etmişler ve ediyorlar ki:*

"Neden bu kadar muârızlara karşı ve muannit feylesoflara ve ehl-i dalâlete mukabil, Risale-i Nur mağlup olmuyor? Milyonlar kıymettar hakikî kütüb-ü imaniye ve İslâmiyenin intişarlarına bir derece set çektikleri hâlde, sefâhet ve hayat-ı dünyeviyenin lezzetleriyle çok bîçâre gençleri ve insanları hakâik-i

---

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

2 "Hiç bir şey yoktur ki, O'nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor bulunmasın." (İsrâ sûresi, 17/44)

3 Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi; sonsuza kadar sürekli üzerinize olsun.

imaniyeden mahrum bıraktıkları hâlde, en şiddetli hücum ve en gaddarâne muamele ve en ziyade yalanlarla ve aleyhte yapılan propagandalarla Risale-i Nur'u kırmak, insanları ondan ürkütmek ve vazgeçirmeye çalıştıkları hâlde; hiçbir eserde görülmediği bir tarzda Risale-i Nur'un intişarı, hatta çoğu el yazması ile altı yüz bin nüsha risalelerin kemâl-i iştiyak ile perde altında intişar etmesi ve dâhil ve hariçte kemâl-i iştiyak ile kendini okutturmasının hikmeti nedir, sebebi nedir?" diye bu meâlde çok suâllere karşı ***elcevap, deriz ki:***

Kur'ân-ı Hakîm'in sırr-ı i'câzıyla hakikî bir tefsiri olan Risale-i Nur; bu dünyada bir mânevî cehennemi, dalâlette gösterdiği gibi; imanda dahi, bu dünyada mânevî bir cennet bulunduğunu isbat ediyor. Ve günahların ve fenalıkların ve haram lezzetlerin içinde mânevî, elîm elemleri gösterip hasenât ve güzel hasletlerde ve hakâik-i şeriatın amelinde cennet lezâizi gibi mânevî lezzetler bulunduğunu isbat ediyor. Sefâhet ehli ve dalâlete düşenlerin –o cihetle– aklı başında olanlarını kurtarıyor. Çünkü bu zamanda iki dehşetli hâl var:

Birincisi

Âkibeti görmeyen ve bir dirhem hazır lezzeti, ileride bir batman lezzetlere tercih eden hissiyât-ı insaniye, akıl ve fikre galebe ettiğinden; ehl-i sefâheti sefâhetinden kurtarmanın yegâne çaresi, aynı lezzetinde elemini gösterip hissini mağlup etmektir. Ve يَسْتَحِبُّونَ الْحَيٰوةَ الدُّنْيَا عَلَى الْاٰخِرَةِ[1] *âyetinin işaretiyle bu zamanda âhiretin elmas gibi nimetlerini, lezzetlerini bildiği hâlde, dünyevî kırılacak şişe parçalarını ona tercih etmek, –ehl-i iman iken– ehl-i dalâlete o hubb-u dünya ve o sır için tâbi olmak tehlikesinden kurtarmanın çare-i yegânesi, dünyada dahi cehennem azabı gibi elemlerini göstermekle olur ki; Risale-i Nur o meslekten gidiyor.*

Yoksa bu zamandaki küfr-ü mutlakın ve fenden gelen dalâletin ve sefâhetteki tiryakiliğin inadı karşısında, Cenâb-ı Hakk'ı tanıttırdıktan sonra.. ve cehennemin vücudunu isbat ile.. ve onun azâbı ile insanları fenalıktan, seyyiâttan vazgeçirmek yoluyla onda, belki yirmide biri ders alabilir. Ders aldıktan sonra da "Cenâb-ı Hak, Gafûr-u Rahîm'dir, hem cehennem pek uzaktır." der, sefâhetine devam edebilir. Kalbi, ruhu, hissiyâtına mağlup olur...

İşte Risale-i Nur, ekser muvâzeneleriyle küfür ve dalâletin dünyadaki elîm ve ürkütücü neticelerini göstermekle, en muannit ve nefis-perest

---

[1] "Bile bile dünyayı (âhirete) tercih ederler." (İbrahim sûresi, 14/3).

insanları dahi o menhus, gayr-i meşrû lezzetlerden ve sefâhetlerden bir nefret verip aklı başında olanları tevbeye sevkeder. O muvâzenelerden Altıncı, Yedinci, Sekizinci Sözler'deki kısa muvâzeneler ve Otuz İkinci Söz'ün Üçüncü Mevkıfı'ndaki uzun muvâzene, en sefih ve dalâlette giden adamı da ürkütüyor, dersini kabul ettiriyor. Meselâ âyet-i nûrdaki[1] seyahat-i hayaliye ile hakikat olarak gördüğüm vaziyetlere gayet kısaca işaret edeceğiz. Tafsilini isteyen Sikke-i Gaybiye'nin âhirine baksın.

Ezcümle: O seyahat-i hayaliyede, ***rızka muhtaç hayvanât âlemini*** gördüğüm vakit, *maddî felsefe* ile baktım. Hadsiz ihtiyacat ve şiddetli açlıklarıyla beraber zaaf ve aczleri, o zîhayat âlemini bana çok acıklı ve elîm gösterdi. *Ehl-i dalâlet ve gafletin gözüyle* baktığımdan feryat eyledim. Birden *hikmet-i Kur'âniye* ve *imanın dürbünü* ile gördüm: **Rahmân** ismi **Rezzâk** burcunda, parlak bir güneş gibi tulû etti. O aç, bîçâre zîhayat âlemini rahmet ışığıyla yaldızladı.

• Sonra ***hayvanât âlemi içinde, yavruların*** zaaf ve acz ve ihtiyaç içinde çırpındıkları hazin ve elîm ve herkesi rikkat ve acımaya getirecek bir karanlık içinde diğer bir âlemi gördüm. *Ehl-i dalâletin nazarıyla* baktığıma eyvah dedim. Birden *iman* bana bir *gözlük* verdi, gördüm ki: **Rahîm** ismi **şefkat** burcunda tulû etti. O kadar güzel ve şirin bir surette o acı âlemi, sevinçli âleme çevirip ışıklandırdı ki; şekvâ ve acımak ve hüzünden gelen göz yaşlarımı, sevinç ve şükrün lezzetlerinden gelen damlalara çevirdi.

• Sonra sinema perdesi gibi ***insan âlemi*** bana göründü. *Ehl-i dalâletin dürbünü* ile baktım. O âlemi o kadar karanlıklı, dehşetli gördüm ki; kalbimin en derinliklerinden feryat ettim. "Eyvah!" dedim. Çünkü insanlarda ebede uzanıp giden arzuları, emelleri.. ve kâinatı ihata eden tasavvurat ve efkârları.. ve ebedî bekâ ve saadet-i ebediyeyi ve cenneti gayet ciddî isteyen himmetleri ve fıtrî istidatları.. ve fıtrî had konulmayan, serbest bırakılan kuvveleri.. ve hadsiz maksatlara müteveccih ihtiyaçları.. ve zaaf ve aczleriyle beraber,[2] hücumlarına maruz kaldıkları hadsiz musibet ve âdaları ile beraber gayet kısa bir ömür, hergün ve her saat ölüm endişesi altında, gayet dağdağalı bir hayat yaşamak için gayet perişan bir maîşet içinde; kalbe, vicdana en elîm ve en müthiş hâlet olan mütemâdî zeval ve firak belasını çekmek içinde –ehl-i gaflet için zulümât-ı ebediye kapısı suretinde görülen– kabre ve mezaristana bakıyorlar.

---

1 Nûr sûresi, 24/35.

2 Bkz.: Nisâ sûresi, 4/28; Fâtır sûresi, 35/15.

Birer birer ve tâife tâife o zulümât kuyusuna atılıyorlar. İşte bu insan âlemini bu zulümât içinde gördüğüm anda, kalb ve ruh ve aklımla, bütün letâif-i insaniyem, belki bütün zerrât-ı vücudum feryat ile ağlamaya hazır iken, birden *Kur'ân'dan gelen nur ve kuvvet-i iman* o dalâlet gözlüğünü kırdı, kafama bir göz verdi; gördüm ki:

Cenâb-ı Hakk'ın **Âdil** ismi **Hakîm** burcunda, **Rahmân** ismi **Kerîm** burcunda, **Rahîm** ismi **Gafûr** burcunda, yani manasında; **Bâis** ismi, **Vâris** burcunda, **Muhyî** ismi **Muhsin** burcunda, **Rab** ismi **Mâlik** burcunda birer güneş gibi tulû ettiler. O karanlıklı ve içinde çok âlemler bulunan insan âleminin umumunu ışıklandırdılar, şenlendirdiler. Cehennemî hâletleri dağıtıp, nuranî âhiret âleminden pencereler açıp o perişan insan dünyasına nurlar serptiler. Zerrât-ı kâinat adedince, اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ[1] ، اَلشُّكْرُ لِلّٰهِ[2] dedim. Ve aynelyakîn gördüm ki; *"İmanda mânevî bir cennet ve dalâlette mânevî bir cehennem bu dünyada da vardır."* yakînen bildim.

•Sonra ***küre-i arzın âlemi*** göründü. O seyahat-i *hayaliyemde dine itaat etmeyen felsefenin karanlıklı kavânîn-i ilmiyeleri*, hayalime dehşetli bir âlem gösterdi. Yetmiş defa top güllesinden daha süratli hareketiyle, yirmi beş bin sene mesafeyi bir senede gezip devreden.. ve her vakit dağılmaya ve parçalanmaya müstaid (kabil).. ve içi zelzeleli, çok ihtiyar ve çok yaşlı küre-i arz içinde ve o dehşetli gemi üstünde kâinatın hadsiz boşluğunda seyahat eden bîçâre nev-i insan vaziyeti, bana vahşetli bir karanlık içinde göründü. Başım döndü, gözüm kararadı. Felsefenin gözlüğünü yere vurdum, kırdım. Birden *hikmet-i Kur'âniye ve imaniyeyle ışıklanmış bir göz* ile baktım, gördüm ki:

Hâlık-ı arz ve semâvât'ın **Kadîr**, **Alîm**, **Rab**, **Allah** ve **Rabbü's-semâvâti ve'l-ard** ve **Müsahhirü'ş-şemsi ve'l-kamer** isimleri **rahmet**, **azamet**, **rubûbiyet** burçlarında güneş gibi tulû ettiler. O karanlıklı, vahşetli, dehşetli âlemi öyle ışıklandırdılar ki; o hâlette, benim imanlı gözüme küre-i arz gayet muntazam, musahhar, mükemmel, hoş, emniyetli, herkesin erzakı içinde bir seyahat gemisi.. ve tenezzüh ve keyif ve ticaret için müheyya edilmiş ve zîruhları güneşin etrafında, memleket-i rabbâniyede gezdirmek ve yaz ve bahar ve güzün mahsulatını rızık isteyenlere getirmek için bir gemi, bir tayyare, bir şimendifer hükmünde gördüm. Küre-i arzın zerrâtı adedince اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ عَلٰى نِعْمَةِ الْاِيمَانِ[3] dedim.

---

1 "Bütün hamdler, övgüler Allah'adır."

2 Her türlü şükran ve minnet Allah'adır.

3 İman nimetini bahşeden Allah'a hamdolsun..

İşte buna kıyasen, Risale-i Nur'da pek çok muvâzenelerle isbat edilmiştir ki; ehl-i sefâhet ve dalâlet, dünyada dahi mânevî bir cehennem içinde azap çektiklerini.. ve ehl-i iman ve salâhat, dünyada dahi mânevî bir cennet içinde, İslâmiyet ve insaniyet midesiyle ve imanın tecelliyât ve cilveleriyle, mânevî bir cennet lezzetleri tadabilirler. Belki derece-i imanlarına göre istifade edebilirler. Fakat, bu fırtınalı zamanın hissi ibtal eden ve beşerin nazarını âfâka dağıtan ve boğan cereyanlar, ibtal-i his nev'inden bir sersemlik vermiş ki; ehl-i dalâlet, mânevî azabını muvakkaten tam hissedemiyor. Ehl-i hidayete dahi gaflet basıyor, hakikî lezzetini takdir edemiyor.

Bu Asırda İkinci Dehşetli Hâl

Eski zamanda küfr-ü mutlak ve fenden gelen dalâletler ve küfr-ü inadîden gelen temerrüt, bu zamana nisbeten pek azdı. Onun için eski İslâm muhakkiklerinin dersleri, hüccetleri o zamanlarda tam kâfi olurdu. Küfr-ü meşkûku çabuk izale ederlerdi. Allah'a iman umumî olduğundan, Allah'ı tanıttırmakla ve cehennem azabını ihtar etmekle çokları sefâhetlerden, dalâletlerden vazgeçebilirlerdi. Şimdi ise eski zamanda bir memlekette bir kâfir-i mutlak yerine, şimdi bir kasabada yüz tane bulunabilir. Eskide, fen ve ilim ile dalâlete girip inat ve temerrüt ile hakâik-i imana karşı çıkana nisbeten şimdi yüz derece ziyade olmuş. Bu mütemerrit inatçılar, firavunluk derecesinde bir gurur ile ve dehşetli dalâletleriyle hakâik-i imaniyeye karşı muâraza ettiklerinden, elbette bunlara karşı atom bombası gibi –bu dünyada onların temellerini parça parça edecek– bir hakikat-i kudsiye lâzımdır ki; onların tecavüzatını durdursun ve bir kısmını imana getirsin.

İşte, Cenâb-ı Hakk'a hadsiz şükürler olsun ki; bu zamanın tam yarasına bir tiryak olarak Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan'ın bir mucize-i mâneviyesi ve lemeâtı bulunan Risale-i Nur, pek çok muvâzenelerle en dehşetli muannit mütemerritleri, Kur'ân'ın elmas kılıcı ile kırıyor. Ve kâinat zerreleri adedince vahdâniyet-i ilâhiyeye ve imanın hakikatlerine hüccetleri, delilleri gösteriyor ki; yirmi beş seneden beri en şiddetli hücumlara karşı mağlup olmayıp galebe etmiş ve ediyor.

Evet Risale-i Nur'da iman ve küfür muvâzeneleri ve hidayet ve dalâlet mukayeseleri, bu mezkûr hakikatleri bilmüşâhede isbat ediyor. Meselâ, Yirmi İkinci Söz'ün İki Makamı'nın Burhanları ve Lem'aları'na.. ve Otuz İkinci Söz'ün Birinci Mevkıfı'na.. ve Otuz Üçüncü Mektup'un Pencereleri'ne.. ve Asâ-yı Mûsâ'nın On Bir Hücceti'ne, sâir muvâzeneler kıyas edilse ve dikkat

edilse, anlaşılır ki; *bu zamanda küfr-ü mutlakı ve mütemerrit dalâletin inadını kıracak, parçalayacak Risale-i Nur'da tecellî eden hakikat-i Kur'âniye'dir.*

İnşaallah nasıl Tılsımlar Mecmuası'nda, dinin mühim tılsımlarını ve hilkat-i âlemin muammalarını keşfeden parçalar, o mecmuada toplanmış. Aynen öyle de, ehl-i dalâletin dünyada dahi cehennemlerini ve ehl-i hidayetin dünyada dahi lezâiz-i cennetlerini gösteren.. ve imanın, cennetin mânevî bir çekirdeği ve küfrün ise cehennem zakkumunun bir tohumu olduğunu gösteren Nur'un o gibi parçaları, kısacık bir tarzda bir mecmuacık olarak yazılacak ve inşaallah neşredilecek.

Said Nursî

İşârât-ı Kur'âniye Hakkında Mukaddime Mahiyetinde Bir Lâhika

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1] ، وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ[2]

Aziz, sıddık, sarsılmaz, sebatkâr, fedakâr, vefadâr kardeşlerim,

Bilirsiniz ki Ankara ehl-i vukûfu, Risale-i Nur'a ait kerametleri ve işaret-i gaybiyeleri inkâr edememişler. Yalnız, yanlış olarak o kerametlerde beni hissedar zannedip itiraz ederek, "Böyle şeyler kitapta yazılmamalıydı, keramet izhar edilmez." diye hafif bir tenkide mukabil müdâfaâtımda onlara cevaben demiştim ki:

Onlar bana ait değil ve o kerametlere sahip olmak benim haddim değil. Belki Kur'ân'ın mucize-i mâneviyesinin tereşşuhâtı ve lem'alarıdır ki; hakikî bir tefsiri olan Risale-i Nur'da kerametler şeklini alarak, şâkirtlerinin kuvve-i mâneviyelerini takviye etmek için ikrâmât-ı ilâhiye nev'indendir. İkramın ise, izharı bir şükürdür, caizdir, hem makbuldür.

Şimdi ehemmiyetli bir sebebe binâen cevabı bir parça izah edeceğim. Ve "Ne için izhar ediyorum.. ve ne için bu noktada bu kadar tahşidat yapıyorum.. ve ne için birkaç aydır bu mevzuda çok ileri gidiyorum.. ekser mektuplar o keramete bakıyor?" diye suâl edildi.

---

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

2 "Hiç bir şey yoktur ki, O'nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor bulunmasın." (İsrâ sûresi, 17/44)

Elcevap: Risale-i Nur'un hizmet-i imaniyesinde, bu zamanda binler tahribatçılara mukabil, yüz binler tamiratçı lâzım gelirken.. hem benimle lâakal yüzer kâtip ve yardımcı bulunmak ihtiyaç varken.. değil çekinmek ve temas etmemek, belki millet ve ehl-i idare takdir ile ve teşvik ile yardım ve temas etmek zarurî iken.. ve o hizmet-i imaniyeyi, –hayat-ı bâkiyeye baktığı için– hayat-ı fâniyenin meşgalelerine ve faydalarına tercih etmek, ehl-i imana vâcib iken; kendimi misal alarak derim ki:

Beni her şeyden ve temastan ve yardımcılardan men etmek ile beraber aleyhimizde olanlar bütün kuvvetleriyle arkadaşlarımın kuvve-i mâneviyelerini kırmak.. ve benden ve Risale-i Nur'dan soğutmak.. ve benim gibi ihtiyar, hasta, zayıf, garip, kimsesiz bîçâreye, binler adamın göreceği vazifeyi başına yüklemek.. ve bu tecrit ve tazyiklerde maddî bir hastalık nev'inde insanlar ile temas ve ihtilattan çekilmeye mecbur olmak.. hem o derece tesirli bir tarzda halkları ürkütmek ki; en ziyade merbut görülen bazı dostları bana selâm vermemek, hattâ bazı, namazı da terk etmek derecesinde ürkütmekle kuvve-i mâneviyeyi kırmak cihetleriyle ve sebepleriyle, ihtiyârım haricinde bütün o mânilere karşı Risale-i Nur şâkirtlerinin kuvve-i mâneviyelerinin takviyesine medar ikrâmât-ı ilâhiyeyi beyan ederek Risale-i Nur etrafında mânevî bir tahşidat yaptırmak.. ve Risale-i Nur kendi kendine, tek başıyla, başkalarına muhtaç olmayarak, bir ordu kadar kuvvetli olduğunu göstermek hikmetiyle bu çeşit şeyler bana yazdırılmış. Yoksa, hâşâ kendimizi satmak ve beğendirmek ve temeddüh etmek ve hodfürûşluk etmek ise; Risale-i Nur'un ehemmiyetli bir esası olan ihlâs sırrını bozmaktır. İnşaallah Risale-i Nur kendi kendine, hem kendini müdâfaa ettiği, hem kıymetini tam gösterdiği gibi, bizi de mânen müdâfaa edip kusurlarımızı affettirmeye vesile olacaktır.

Umum kardeşlerimin ve hemşirelerimin, hâssaten duaları makbul ve mübarek masumlar tâifesi[1] ve muhterem ihtiyarlar cemaatinden[2] her birerlerine, binler selâm ve dua ederek Ramazan-ı Şerif'lerini tebrik ederiz, dualarını rica ederiz.

Hasta kardeşiniz
Said Nursî

---

1 Ümmet-i Muhammed'in günaha gözü açılmayan çocuklarının dualarının makbul olacağına dair bkz.: ed-Deylemî, *el-Müsned* 2/213.

2 Cenâb-ı Hakk'ın, dergâhına el açan yaşlı kimseleri eli boş çevirmekten haya ettiğine dair bkz.: et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-evsat* 5/270; et-Taberânî, *Müsnedü'ş-şâmiyyîn* 2/268.

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1]

Bu âciz kardeşiniz, hem o eski dost zâta, hem ehl-i dikkate ve sizlere beyan ediyorum ki:

Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan'ın feyziyle, Yeni Said, hakâik-i imaniyeye dair o derece mantıkça ve hakikatçe burhanlar zikrediyor ki; değil Müslüman ulemâsı, belki en muannit Avrupa filozoflarını da teslime mecbur ediyor ve etmektedir.

Amma, Risale-i Nur'un kıymet ve ehemmiyetine işarî ve remzî bir tarzda, Hazreti Ali (radîyallâhu anh) ve Gavs-ı Âzam'ın (kuddise sirruh) ihbârâtı nev'inden, Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan'ın dahi bu zamanda bir mucize-i mânevîsi olan Risale-i Nur'a nazar-ı dikkati celbetmesine mana-yı işârî tabakasından rumuz ve imaları, i'câzının şe'nindendir ve o lisân-ı gaybın, belâgat-ı mucizekârânesinin muktezasıdır.

Evet, Eskişehir Hapishanesinde, dehşetli bir zamanda ve kudsî bir teselliye pek çok muhtaç olduğumuz hengâmda, mânevî bir ihtarla, "Risale-i Nur'un makbuliyetine dâir eski evliyalardan şahit getiriyorsun. Hâlbuki وَلَا رَطْبٍ وَلَا يَابِسٍ إِلَّا فِي كِتَابٍ مُبِينٍ[2] sırrıyla en ziyade bu meselede söz sahibi Kur'ândır. Acaba, Risale-i Nur'u, Kur'ân kabul eder mi? Ona ne nazarla bakıyor?" denildi. O acib sual karşısında bulundum.

Ben de Kur'ân'dan istimdat eyledim. Birden, otuz üç âyetin mana-yı sarîhinin teferruatı nev'indeki tabakattan, mana-yı işârî tabakasında ve o mana-yı işârî külliyetinde dahil bir ferdi Risale-i Nur olduğunu ve duhulüne, medâr-ı imtiyazına bir kuvvetli karine bulunmasını, bir saat zarfında hissettim; ve bir kısmı, bir derece izah ve bir kısmını mücmelen gördüm. Kanaatimde hiçbir şek ve şüphe ve vehim ve vesvese kalmadı. Ben de *ehl-i imanın imanını, Risale-i Nur'la muhafaza niyetiyle* o kat'î kanaatimi yazdım ve has kardeşlerime mahrem tutulmak şartıyla verdim.

Ve o risalede, biz demiyoruz ki "âyetin mana-yı sarîhi budur;" tâ hocalar فِيهِ نَظَرٌ[3] desin. Hem dememişiz ki "Mânâ-yı işârînin külliyeti budur."

---

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

2 "Yaş ve kuru hiçbir şey yoktur ki açık, net bir kitapta bulunmasın." (En'âm sûresi, 6/59)

3 Mülâhaza dairesi açık (Herkesin kabul ettiği bir görüş değil; tartışılır..)

Belki diyoruz ki mana-yı sarîhinin tahtında müteaddit tabakalar var; bir tabakası da, mana-yı işârî ve remzîdir. Ve o mana-yı işârî de bir küllîdir; her asırda cüz'iyatları var. Risale-i Nur dahi bu asırda o mana-yı işârî tabakasının külliyetinden bir ferttir. Ve o ferdin kasten bir medar-ı nazar olduğuna ve ehemmiyetli bir vazife göreceğine, eskiden beri ulemâ beyninde câri bir düstur-u cifrî ve riyâzî ile karineler, belki hüccetler gösterilmişken, Kur'ân'ın âyetine veya sarahatine değil incitmek, belki i'câz ve belâgatına hizmet ediyor. *Bu nevi işârât-ı gaybiyeye itiraz edilmez. Ehl-i hakikatin, nihayetsiz işârât-ı Kur'âniye'den had ve hesaba gelmeyen istihracâtlarını inkâr edemeyen, bunu da inkâr etmemeli ve edemez…*

Amma, benim gibi ehemmiyetsiz bir adamın elinde böyle ehemmiyetli bir eserin zuhur etmesini istiğrab ve istib'ad edip itiraz eden zât, eğer buğday tanesi kadar çam çekirdeğinden dağ gibi çam ağacını halk eylemek azamet ve kudret-i ilâhiyeye delil olduğunu düşünse, elbette bizim gibi acz-i mutlak, fakr-ı mutlakta ve böyle ihtiyac-ı şedit zamanında böyle bir eserin zuhuru, "vüs'at-i rahmet-i ilâhiyeye delildir" demeye mecbur olur.

Ben, sizi ve mûterizleri Risale-i Nur'un şeref ve haysiyetiyle temin ediyorum ki bu işaretler ve evliyanın imalı haberleri, remizleri beni daima şükre ve hamde ve kusurlarımdan istiğfara sevketmiş. Hiçbir vakitte, hiçbir dakika, nefs-i emmareme medar-ı fahir ve gurur olacak bir enaniyet ve benlik vermediğini, size bu yirmi sene hayatımın göz önünde tereşşuhâtıyla ispat ediyorum.

Evet, bu hakikatle berebar, insan kusurlardan, nisyandan, sehivden hâli değil. Benim bilmediğim çok kusurlarım var. Belki de fikrim karışmış, risalelerde hatalar da olmuş. Fakat, Kur'ân'ın hurufât-ı kudsiyesinin yerine, beşerin tercümesini ikame perdesi altında, noksan huruflarla, yeni hat altında, tahrifkârâne, ehl-i dalâletin tevilât-ı fâsideleri âyâtın sarâhatini incitmelerine bakmıyor gibi; bîçâre, mazlum bir adamın, kardeşlerinin imanını kuvvetleştirmek için, bir nükte-i i'câziyeyi beyan ettiği için, hizmet-i imaniyesine fütur verecek derecede itiraz, elbette değil öyle zâtlar, belki zerre miktarı insafı bulunan itiraz edemez.

Benim şahsım için mûcib-i hayrettir ki o itiraz eden zât, benim silsile-i ilimde en mühim üstadım olan Şeyh Fehim'in *(kuddise sirruh)* bir tilmizi ve en ziyade merbut olduğum İmam Rabbânî'nin *(radiyallâhu anh)* bir talebesi olduğu hâlde, herkesten ziyade kusurlarıma, eski karışık hayatlarıma, taşkınlıklarıma

bakmayarak bütün kuvvetiyle imdadıma koşmak lâzım iken, maatteessüf, ondan tereşşuh eden bir itiraz, bazı zayıf arkadaşlarımıza fütur ve ehl-i dalâlete bir senet hükmüne geçtiğini çok teessüfle işittik. O ihtiyar zâttan, çabuk bu su-i tefehhümü izale etmek için tamire çalışmasını, hem duasıyla, hem tesirli nasihatiyle yardımını bekleriz.

Bunu da ilâveten beyan ediyorum: Bu zamanda, gayet kuvvetli ve hakikatli milyonlar fedakârları bulunan meşrepler, meslekler bu dehşetli dalâlet hücumuna karşı zâhiren mağlûbiyete düştükleri hâlde, benim gibi yarım ümmî ve kimsesiz, mütemadiyen tarassut altında, karakol karşısında ve müthiş, müteaddit cihetlerle aleyhimde propagandalar ve herkesi benden tenfir etmek vaziyetinde bulunan bir adam, elbette dalâlete karşı galibane mukavemet eden ve milyonlar efradı bulunan mesleklerden daha ileri, daha kuvvetli dayanan Risale-i Nur'a sahip değildir. O eser, onun hüneri olamaz ve onunla iftihar edemez. *Belki, doğrudan doğruya Kur'ân-ı Hakîm'in bu zamanda bir mucize-i maneviyesi, rahmet-i ilâhiye tarafından ihsan edilmiştir.* O adam, binler arkadaşıyla beraber o hediye-i Kur'âniye'ye el atmışlar. Her nasılsa birinci tercümanlık vazifesi ona düşmüş. Onun fikri ve ilmi ve zekâsının eseri olmadığına delil, Risale-i Nur'un öyle parçaları var ki bazı altı saatte, bazı iki saatte, bazı bir saatte, bazı on dakikada yazılan risaleler var. Ben yeminle temin ediyorum ki Eski Said'in *(radiyallâhu anh)*[1] (Hâşiye) kuvve-i hafızası beraber olmak şartıyla, o on dakikalık işi, on saatte fikrimle yapamıyorum. O bir saatlik risaleyi, iki gün istidadımla, zihnimle yapamıyorum. Ve o altı saatlik risale olan Otuzuncu Söz'ü, ne ben, ne de en müdakkik dindar filozoflar, altı günde o tahkikatı yapamaz. Ve hâkezâ...

Demek, biz müflis olduğumuz hâlde, gayet zengin bir mücevherat dükkânının dellâlı ve birer hizmetçisi olmuşuz. Cenâb-ı Hak, fazl ve keremiyle, bu hizmette hâlisâne, muhlisâne bizi ve umum Risale-i Nur şâkirtlerini daim muvaffak eylesin, âmîn...

Said Nursî

1 (Hâşiye) Bazı müstensihler, bu bîçare Said hakkında "radiyallâhü anh" kelimesini bir dua niyetiyle yazmışlar. Ben bozmak istedim, hatıra geldi ki: "Allah razı olsun" manasında bir duadır, ilişme. Ben de bozmadım.

Birinci Şua

بِسْـــمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَبِهِ نَسْتَعِينُ[1]

İki Acîb Suâle Karşı Def'aten Hatıra Gelen Garib Cevaptır

Birinci Suâl: Denildi ki; "Fâtiha ve Yâsin ve hatm-i Kur'ânî gibi okunan virdler, kudsî şeyler, bazen hadsiz ölmüş ve sağ insanlara bağışlanıyor. Hâlbuki böyle cüz'î, birtek hediye, ân-ı vâhidde hadsiz zâtlara yetişmek ve her birisine aynı hediye düşmek, tavr-ı aklın haricindedir."

Elcevap: Fâtır-ı Hakîm, nasıl ki unsur-u havayı kelimelerin berk gibi intişarlarına ve tekessürlerine bir mezraa ve bir vasıta yapmış ve radyo vasıtasıyla bir minarede okunan ezan-ı Muhammedîyi *(aleyhissalâtü vesselâm)* umum yerlerde ve umum insanlara aynı anda yetiştirmek gibi –öyle de– okunan bir Fâtiha'yı dahi, meselâ umum ehl-i iman emvatına aynı anda yetiştirmek için hadsiz kudret ve nihayetsiz hikmetiyle mânevî âlemde, mânevî havada çok mânevî elektrikleri, mânevî radyoları sermiş, serpmiş; fıtrî telsiz telefonlarda istihdam ediyor, çalıştırıyor. Hem nasıl ki bir lâmba yansa, mukabilindeki binler aynaya her birine tam bir lâmba girer. Aynen öyle de bir Yâsin-i Şerif okunsa, milyonlar ruhlara hediye edilse, her birine tam bir Yâsin-i Şerif düşer.

İkinci Suâl: Şiddetle ve âmirâne denildi ki; "Sen Risale-i Nur'un makbuliyetine dair Hazreti Ali *(radiyallâhu anh)* ve Gavs-ı Âzam *(radiyallâhu anh)* gibi zâtların kasidelerinden şahitler gösteriyorsun. Hâlbuki, asıl söz sahibi Kur'ân'dır. Risale-i Nur, Kur'ân'ın hakikî bir tefsiri ve hakikatinin bir tercümanı ve meselelerinin burhanıdır. Kur'ân ise, sair

---

1 Ancak O'ndan yardım dileriz.

kelâmlar gibi kışırlı, kemikli ve şuuru hususî ve cüz'î değildir. Belki Kur'ân, umum işârâtıyla ve eczasıyla ayn-ı şuurdur, kışırsızdır; fuzulî, lüzumsuz maddeleri yoktur. Âlem-i gaybın tercümanıdır. Sözler hakkında söz onundur, görelim o ne diyor?"

Elcevap: *Risale-i Nur, doğrudan doğruya Kur'ân'ın bâhir bir burhanı.. ve kuvvetli bir tefsiri.. ve parlak bir lem'a-yı i'câz-ı mânevîsi.. ve o bahrin bir reşhası.. ve o güneşin bir şuâı.. ve o maden-i ilm-i hakikatten mülhem ve feyzinden gelen bir tercüme-i mâneviyesi olduğundan onun kıymetini ve ehemmiyetini beyan etmek, Kur'ân'ın şerefine ve hesabına ve senâsına geçtiğinden; elbette Risale-i Nur'un meziyetini beyan etmekliği, hak iktiza eder ve hakikat ister, Kur'ân izin verir. Benim gibi bir tercümanın hissesi yalnız şükürdür. Hiçbir cihetle fahre, temeddühe, gurura hakkı yoktur ve olamaz. Gelecek âyetlerin işârâtına bu nokta-yı nazarla bakmak gerektir. Yoksa beni hodbinlikle itham edenlere hakkımı helâl etmem!..*

Bu çok ehemmiyetli suâle karşı iki-üç saat zarfında birden Kur'ân'ın âyât-ı meşhuresinden –Sözler adedince– otuz üç âyetin hem manasıyla, hem cifirle Risale-i Nur'a işaretleri, uzaktan uzağa icmâlen göründü. Ayrı ayrı tarzlarda otuz üç âyetin müttefikan Risale-i Nur'u remizleriyle gösterdiği hayal meyal göründü.

İhtar: En evvel, yirmi dördüncü âyetin başında zikredilen ihtara dikkat etmek lâzımdır. O ihtarın yeri başta idi. Fakat orada hatıra geldi, oraya girdi.

İkinci Bir İhtar: Tevâfukla işaretler, eğer münasebât-ı mâneviyeye istinad etmezse, ehemmiyeti azdır. Eğer münasebet-i mâneviyesi kuvvetli ise, bu onun bir ferdi, bir mâsadakı hükmünde olsa ve müstesna bir liyâkati bulunsa, o vakit tevâfuk ehemmiyetlidir. Ve o kelâmdan bunun iradesine bir emâre olur. Ve ondan o ferdin hususî bir surette dâhil olduğuna ya remz, ya işaret, ya delâlet hükmünde onu gösterir.

İşte gelecek âyât-ı Kur'âniye'nin Risale-i Nur'a işaretleri ve tevâfukları, ekseriyet ile kuvvetli bir münasebet-i mâneviyeye istinad ederler. Evet, bu gelecek âyât-ı meşhure müttefikan on üçüncü asrın âhirine ve on dördüncü asrın evveline cifirce bakıyorlar.. ve Kur'ân ve iman hesabına bir hakikate işaret ediyorlar.. ve medar-ı teselli bir "Nur"dan haber veriyorlar.. ve o zamanın dalâlet fitnesinden gelen şübehâtı izale edecek, Kur'ânî bir burhanı müjde veriyorlar... Ve o işaretlere ve remizlere tam mazhar ve o vazifeleri bihakkın

görecek, Risale-i Nur gibi bir tefsir-i Kur'ânî olacak. Hâlbuki Risale-i Nur bu mezkûr noktada ileri olduğu, onu okuyanlarca şüphesiz olmasıyla delâlet eder ki; o âyetler, bilhassa Risale-i Nur'a bakıp ona işaret ediyorlar.

Birincisi

Sûre-i Nur'dan âyetü'n-nur'dur ki, Risale-i Nur'un Resâili'n-Nur ve Risalei'n-Nur ve Risaletü'n-Nur namlarıyla sebeb-i tesmiyesinin on altı sebebinden bir sebeb olduğundan, birinci olarak onu beyan etmek gerektir. Bu âyetü'n-nur:

اَللّٰهُ نُورُ السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضِ ۖ مَثَلُ نُورِهٖ كَمِشْكٰوةٍ فِيهَا مِصْبَاحٌ ۖ اَلْمِصْبَاحُ فِي زُجَاجَةٍ ۖ اَلزُّجَاجَةُ كَأَنَّهَا كَوْكَبٌ دُرِّيٌّ يُوقَدُ مِنْ شَجَرَةٍ مُبَارَكَةٍ زَيْتُونَةٍ لَا شَرْقِيَّةٍ وَلَا غَرْبِيَّةٍ ۙ يَكَادُ زَيْتُهَا يُضِيءُ وَلَوْ لَمْ تَمْسَسْهُ نَارٌ ۚ نُورٌ عَلٰى نُورٍ ۗ يَهْدِى اللّٰهُ لِنُورِهٖ مَنْ يَشَآءُ ۚ وَيَضْرِبُ اللّٰهُ الْأَمْثَالَ لِلنَّاسِ وَاللّٰهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ[1]

Şu âyet-i nûriyenin[2] manaca çok tabakatı ve vücuh-u kesîresi vardır. Ve o tabakalardan ve vecihlerden işârî ve remzî bir vechi, manaca ve cifirce nurlu bir tefsiri olan Risalei'n-Nur ve Risaletü'n-Nur'a dört-beş cümlesiyle on cihetten bakıyor. Ve o tabakalardan ve o vecihlerden bir tabaka ve bir perde dahi mucizâne, elektrikten haber veriyor.

Risale-i Nur'a Bakan Birinci Cümlesi: مَثَلُ نُورِهٖ كَمِشْكٰوةٍ فِيهَا مِصْبَاحٌ[3] 'tır. Yani, nur-u ilâhînin veya nur-u Kur'ânî'nin veya nur-u Muhammedî'nin *(aleyhissalâtü vesselâm)* misali şu مِشْكٰوةٍ فِيهَا مِصْبَاحٌ 'tır. Makam-ı cifrîsi dokuz yüz doksan sekiz olarak aynen Risaletü'n-Nur, –şeddeli ,ن iki ن sayılmak cihetiyle– tam tamına, tevâfukla ona işaret eder.

İkinci Cümlesi: اَلزُّجَاجَةُ كَأَنَّهَا كَوْكَبٌ دُرِّيٌّ يُوقَدُ[4] dur. Yirmi Sekizinci Lem'a'da tafsilen beyan edildiği gibi, İmam Ali *(radiyallâhu anh)* Kaside-i

---

1 "Allah göklerin ve yerin nurudur. O'nun nurunun misali, tıpkı içinde lâmba bulunan bir kandillik gibidir. Lâmba bir sırça (cam) içinde, o sırça da sanki parlayan incimsi bir yıldız! Bu lâmba, ne yalnız doğuya, ne de yalnız batıya mensup olmayan kutlu, pek bereketli bir zeytin ağacından tutuşturulur. Bu öyle bereketli bir ağaç ki nerdeyse ateş değmeden de yağ ışık verir. Işığı pırıl pırıldır. Allah dilediği kimseyi nuruna iletir, gerçeği anlamaları için insanlara böyle temsiller getirir. Allah her şeyi bilir." (Nûr sûresi, 24/35)

2 Nûr sûresi, 24/35.

3 "O'nun nurunun misali, tıpkı içinde lâmba bulunan bir kandillik gibidir." (Nûr sûresi, 24/35)

4 "O sırça (cam) da sanki parlayan incimsi bir yıldız!" (Nûr sûresi, 24/35)

Celcelûtiye'sinde sarahat derecesinde Risalei'n-Nur'a bakarak ve ona işaret ederek demiş: أَقِدْ كَوْكَبِي بِالْاِسْمِ نُورًا[1] Ben tahmin ediyorum ki, İmam Ali'nin *(radiyallâhu anh)* bu işareti, bu cümle-i nuriyenin remzinden mülhemdir. Bu cümle-i âyetin makamı, beş yüz kırk altı edip, Risale-i Nur'un adedi olan beş yüz kırk sekize gayet cüz'î ve sırlı iki fark ile tevâfuk noktasından işaret ettiği gibi remzî bir manasıyla tam bakıyor.

Üçüncü Cümlesi: مِنْ شَجَرَةٍ[2] 'dir. Eğer مِنْ شَجَرَةٍ 'deki,ة vakıflarda gibi هـ sayılsa beş yüz doksan sekiz ederek tam tamına Resâili'n-Nur ve Risalei'n-Nur adedi olan beş yüz doksan sekize tevâfukla beraber مِنْ فُرْقَانٍ حَكِيمٍ[3] 'in adedine yine sırlı birtek farkla tevâfuk-u remzî ile hem Resâili'n-Nur'u efradına dâhil eder, hem yine Risalei'n-Nur'un şecere-i mübareki Furkan-ı Hakîm olduğunu gösterir. Eğer مِنْ شَجَرَةٍ 'deki ,ة ة kalsa o vakit makam-ı cifrîsi dokuz yüz doksan üç eder, tevâfuka zarar vermeyen cüz'î ve sırlı beş farkla Risaletü'n-Nur adedi olan dokuz yüz doksan sekize tevâfukla manasının dahi muvâfakatine binâen ona işaret eder.

Dördüncü Cümlesi: نُورٌ عَلٰى نُورٍ يَهْدِى اللّٰهُ لِنُورِهٖ[4] 'dir ki, dokuz yüz doksan dokuz ederek sırlı birtek farkla Risaletü'n-Nur adedi olan dokuz yüz doksan sekize tevâfukla manasının kuvvetli münasebetine binâen işaret derecesinde remzeder.

Beşinci Cümlesi: مَنْ يَشَآءُ[5] cümlesi, gayet cüz'î bir farkla Risaletü'n-Nur müellifinin ismiyle meşhur bir lâkabına, tevâfukla, manası baktığı gibi bakıyor. Eğer يَشَآءُ[6] 'daki mukadder zamir, izhar edilirse مَنْ يَشَآؤُهٗ[7] olur, tam tamına tevâfuk eder.

Bu âyet nasıl ki Risalei'n-Nur'a ismiyle bakıyor, öyle de tarih-i telifine ve tekemmülüne tam tamına tevâfukla remzen bakıyor. كَمِشْكٰوةٍ فِيهَا مِصْبَاحٌ

---

1 "Yıldızımı Nur isminle nurlandır." (el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî)* s.509)

2 "ağaçtan" (Nûr sûresi, 24/35)

3 Furkan-ı Hakîm'den.

4 "Nur üzerine nur. Allah dilediği kimseyi nuruna iletir." (Nûr sûresi, 24/35)

5 "diler" (Nûr sûresi, 24/35)

6 "dilediği kimseyi" (Nûr sûresi, 24/35)

7 "o dilediği kimseyi"

اَلْمِصْبَاحُ فِي زُجَاجَةٍ[1] cümlesi, كَمِشْكٰوةٍ[2] 'deki tenvin, vakıf yeri olmadığından ن sayılmak.. ve فِي زُجَاجَةٍ[3] vakıf yeri olduğundan , ة هـ olmak cihetiyle bin üç yüz kırk dokuz ederek, Resâili'n-Nur'un en nuranî cüzlerinin telifi hengâmı ve tekemmül zamanı olan bin üç yüz kırk dokuz tarihine tam tamına tevâfukla işaret eder.

Hem اَلْمِصْبَاحُ فِي زُجَاجَةٍ اَلزُّجَاجَةُ كَأَنَّهَا كَوْكَبٌ دُرِّيٌّ[4] cümlesi, bin üç yüz kırk beş ederek, Resâili'n-Nur'un intişarı ve iştiharı ve parlaması tarihine tam tamına tevâfuk eder. Çünkü şeddeli ,ر iki ر.. şeddeli ,ن iki ن.. şeddeli ز aslı itibarıyla bir ل ve bir ز.. ve birinci زُجَاجَةٍ[5] vakıf cihetiyle ه, ikinci vakıf olmadığından ت sayılır. Eğer şeddeli ,ز iki ز sayılsa o vakit bin üç yüz yirmi iki eder ki, yine Risalei'n-Nur müellifinin mukaddemât-ı nuriyeye başladığı aynı tarihe tam tamına tevâfuk eder.

Hem مِنْ شَجَرَةٍ مُبَارَكَةٍ[6] cümlesi; tâ-yı evvel ت, ikinci ت ise vakıf yeri olduğundan ه olmak.. ve شَجَرَةٍ[7] 'deki tenvin, ن sayılmak cihetiyle bin üç yüz on bir eder ki, o tarihte Resâili'n-Nur müellifi Risaletü'n-Nur'un mübarek şecere-i kudsiyesi olan Kur'ân'ın basamakları olan ulûm-u Arabiyeyi tedrise başladığı aynı tarihe tam tamına tevâfuk ederek remzen bakar.

İşte bu kadar mânidar ve müteaddit tevâfukat-ı Kur'âniye'nin ittifakı, yalnız bir emâre, bir işaret değil; belki kuvvetli bir delâlettir, belki elektrik ile beraber Resâili'n-Nur'a münasebet-i mâneviyesiyle bir tasrihtir.

Bu âyetin münasebet-i mâneviyesinin letâfetlerinden bir letâfeti şudur ki: İhbar-ı gayb nev'inden mucizâne hem elektriğe, hem Risalei'n-Nur'a işaret ettiği gibi, ikisinin zuhurlarına ve zaman-ı zuhurlarından sonraki tekemmül zamanlarına ve hilâf-ı âdet vaziyetlerini çok güzel gösteriyor.

---

1 "tıpkı içinde lâmba bulunan bir kandillik gibidir" (Nûr sûresi, 24/35)

2 "kandillik gibidir" (Nûr sûresi, 24/35)

3 "bir sırça (cam) içinde" (Nûr sûresi, 24/35)

4 "Lâmba bir sırça (cam) içinde, o sırça da sanki parlayan incimsi bir yıldız!" (Nûr sûresi, 24/35)

5 "sırça (cam)" (Nûr sûresi, 24/35)

6 "bereketli bir ağaçtan" (Nûr sûresi, 24/35)

7 "ağaç" (Nûr sûresi, 24/35)

Meselâ [1] زَيْتُونَةٍ لَا شَرْقِيَّةٍ وَلَا غَرْبِيَّةٍ cümlesi der: "Nasıl ki elektriğin kıymettar metâı, ne şarktan ne de garptan celbedilmiş bir mal değildir. Belki yukarıda, cevv-i havada, rahmet hazinesinden, semâvât tarafından iniyor. Her yerin malıdır. Başka yerden aramaya lüzum yoktur." der. *Öyle de mânevî bir elektrik olan Resâili'n-Nur dahi, ne şarkın mâlûmatından, ulûmundan ve ne de garbın felsefe ve fününundan gelmiş bir mal ve onlardan iktibas edilmiş bir nur değildir. Belki semâvî olan Kur'ân'ın, şark ve garbın fevkindeki yüksek mertebe-i arşîsinden iktibas edilmiştir.*

Hem meselâ [2] يَكَادُ زَيْتُهَا يُضِيءُ وَلَوْ لَمْ تَمْسَسْهُ نَارٌ نُورٌ cümlesi, mana-yı remziyle diyor ki: "On üçüncü ve on dördüncü asırda semâvî lâmbalar ateşsiz yanarlar, ateş dokunmadan parlarlar. Onun zamanı yakındır." Yani, bin iki yüz seksen tarihine yakındır. İşte bu cümle ile nasıl ki elektriğin hilâf-ı âdet keyfiyetini ve geleceğini remzen beyan eder. *Aynen öyle de mânevî bir elektrik olan Resâili'n-Nur dahi, gayet yüksek ve derin bir ilim olduğu halde, külfet-i tahsile ve derse çalışmaya.. ve başka üstadlardan taallüm edilmeye.. ve müderrisînin ağzından iktibas olmaya muhtaç olmadan herkes, derecesine göre o ulûm-u âliyeyi, meşakkat ateşine lüzum kalmadan anlayabilir, kendi kendine istifade eder, muhakkik bir âlim olabilir. Hem işaret eder ki, Resâili'n-Nur müellifi dahi; ateşsiz yanar, tahsil için külfet ve ders meşakkatine muhtaç olmadan kendi kendine nurlanır, âlim olur.*

Evet bu cümlenin bu mucizâne üç işârâtı, elektrik ve Resâili'n-Nur hakkında hak olduğu gibi, müellif hakkında dahi ayn-ı hakikattir. Tarihçe-i Hayat'ını okuyanlar ve hemşehrileri bilirler ki; İzhar kitabından sonra medrese usûlünce on beş sene ders almakla okunan kitapları, Resâili'n-Nur müellifi yalnız üç ayda tahsil etmiş.

Hem nasıl ki bu cümlenin mânevî münasebet cihetinde kuvvetli ve letâfetli işareti var; öyle de cifrî ve ebcedî tevâfukuyla hem elektriğin zaman-ı zuhurunun kurbiyetini, hem Resâili'n-Nur'un meydana çıkmasını, hem de müellifinin velâdetini remzen haber veriyor. Bir lem'a-yı i'câz daha gösterir, şöyle ki:

---

1 "doğuya veya batıya mensup olmayan kutlu, pek bereketli bir zeytin ağacı" (Nûr sûresi, 24/35)

2 "nerdeyse ateş değmeden de yağı ışık verir." (Nûr sûresi, 24/35)

وَلَوْ لَمْ يَكَادُ زَيْتُهَا يُضِيءُ[1] 'nun makamı, bin iki yüz yetmiş dokuz olup, تَمْسَسْهُ نَارٌ نُورٌ[2] kısmı ise –iki tenvin, iki ن sayılmak cihetiyle– bin iki yüz seksen dört ederek hem elektriğin taammümünün kurbiyetini, hem Resâili'n-Nur'un yakınlığını, hem on dört sene sonra müellifinin velâdetini, يَكَادُ[3] kelime-i kudsiyesiyle manen işaret ettiği gibi cifir ile de tam tamına aynı tarihe tevâfukla işaret eder.

Malûmdur ki, zayıf ve ince ipler içtima ettikçe kuvvetleşir, kopmaz bir halat olur. Bu sırra binâen, bu âyetin bu işaretleri birbirine kuvvet verir, teyid eder. Tevâfuk tam olmazsa da tam hükmünde olur ve işareti, delâlet derecesine çıkar.

Tenbih: *Ben bu âyet-i nûriyenin*[4] *işaretlerini elektrik ve Resâili'n-Nur'un hatırı için beyan etmedim. Belki bu âyetin i'câz-ı mânevîsinin bir şubesinden bir lem'asını göstermek istedim.*

Elhâsıl: Bu âyet-i kudsiye, sarih manasıyla Nur-u ilâhî ve Nur-u Kur'ânî ve Nur-u Muhammedî'yi *(aleyhissalâtü vesselâm)* ders verdiği gibi, mana-yı işârîsiyle de her asra baktığı gibi, on üçüncü asrın âhirine ve on dördüncü asrın evveline dahi bakar ve dikkatle baktırır. Ve bu iki asrın âhir ve evvellerinde en ziyade nazara çarpan.. ve en ziyade münasebet-i mâneviyesi bulunan.. ve bu âyetin umum cümlelerinin muvâfakatlarını ve mutabakatlarını en ziyade kazanan, elektrik ile Resâili'n-Nur olduğundan doğrudan doğruya mana-yı remziyle bakar diye, bana kanaat-i kat'iye verdiğinden çekinmeyerek kanaatimi yazdım. Hata etmiş isem Erhamü'r-râhimîn'den rahmetiyle affetmesini niyaz ediyorum. Resâili'n-Nur'un bu âyetin iltifatına liyâkatini anlamak isteyen zâtlar, hangi risaleye dikkatle baksalar anlarlar. Hiç olmazsa Eskişehir Hapishânesi'nin bir meyvesi olan Otuzuncu Lem'a namındaki altı esmâ-yı ilâhiyeye dair Altı Nükte Risalesi'ne, hiç olmazsa o Lem'adan İsm-i Hayy ve Kayyûm'a dair Beşinci ve Altıncı Nükte'lere dikkatle baksa elbette tasdik eder.

---

1 "nerdeyse yağı ışık verir" (Nûr sûresi, 24/35)

2 "ateş değmeden de yağı ışık verir; nurdur." (Nûr sûresi, 24/35)

3 "nerdeyse" (Nûr sûresi, 24/35)

4 Nûr sûresi, 24/35.

Resâili'n-Nur'a İşaret Eden İkinci Âyet

فَاسْتَقِمْ كَمَا أُمِرْتَ[1] âyet-i meşhuresidir ki, شَيَّبَتْنِي سُورَةُ هُودٍ[2] hadisinin vürûduna sebeb olmuş. فَاسْتَقِمْ كَمَا أُمِرْتَ'in işareti Sekizinci Lem'ada tafsilen beyan edildiği gibi, Sûre-i Hûd'da فَمِنْهُمْ شَقِيٌّ وَسَعِيدٌ[3] âyetinin iki kuvvetli işaret veren sayfasının mukabilindeki gayet meşhur bir âyetidir. Makam-ı cifrîsi bin üç yüz üç ederek, hem Sûre-i Şûra'nın ikinci sayfasında وَاسْتَقِمْ كَمَا أُمِرْتَ[4] ise, bin üç yüz dokuz ederek o tarihte umum muhatapları içinde birisine hususan Kur'ân hesabına iltifat edip istikametle emreder ki; birinci tarih ise, Resâili'n-Nur müellifinin Risale-i Nur'u netice veren ulûmun tahsiline başladığı tarihtir. Ve ikinci âyetin tarihi ise, o müellifin hârika bir surette pek az bir zamanda ilimce tekemmül ettiği.. tahsilden tedrise başladığı.. ve üç ayda ve bir kış içinde on beş senede medresece okunan yüz kitaptan ziyade okuduğu.. ve o zamanın o muhitte en meşhur ulemâsının yanında o üç ayın mahsulü on beş senenin mahsulü kadar netice verdiği.. çok mükerrer imtihanlarla ve hangi ilimden olursa olsun sorulan her suâle karşı cevab-ı savab vermekle isbat ettiği aynı tarihe, tam tamına tevâfukla Risale-i Nur'un istikametine remzen bir işarettir.[5(Hâşiye)]

Üçüncü Âyet-i Meşhure

وَالَّذِينَ جَاهَدُوا فِينَا لَنَهْدِيَنَّهُمْ سُبُلَنَا[6] âyeti, kuvvetli münasebet-i mâneviyesiyle beraber cifirce bin üç yüz kırk dört eder ki, o tarihte Risale-i Nur'un şâkirtleri gibi bu âyetin manasına daha ziyade mazhar olanlar zâhiren görülmüyor. Demek bu âyet, manasının müteaddit tabakalarından işârî bir tabakadan ve remzî bir perdeden Kur'ân'ın parlak bir tefsiri olan Risale-i Nur'a bakıyor. Ve en evvel nâzil olan Sûre-i Alak'ta إِنَّ الْإِنْسَانَ لَيَطْغَى[7] âyeti gibi manasıyla ve makam-ı cifriyle ifade ediyor ki; bin üç yüz kırk dörtte nev-i insan

---

1 "Emrolunduğun gibi dosdoğru ol!" (Hûd sûresi, 11/112)

2 "Beni Hûd sûresi ihtiyarlattı." Bkz.: ed-Dârakutnî, *el-ilel* 1/209; el-Münâvî, *Feyzu'l-kadîr* 4/169. Ayrıca bkz.: Tirmizî, *tefsîru sûre (56)* 6.

3 "Artık onlardan kimi bedbaht, kimi mutludur." (Hûd sûresi, 11/105)

4 "Her konuda sana nasıl davranman emredilmişse, o şekilde dosdoğru davran." (Şûrâ sûresi, 42/15).

5 (Hâşiye) Bu beyanat-ı medhiye Said'e ait değildir. Belki Kur'ân'ın bir tilmizini, bir hâdimini Said (radiyallâhu anh) lisanıyla ve hâliyle tarif eder; tâ hizmetine itimad edilsin.

6 "Biz, yolumuzda gayret gösterip mücahede edenleri, Bize ulaştıran yollara hidayet ederiz." (Ankebût sûresi, 29/69)

7 "Rabbinin bunca nimetlerine rağmen kâfir insan azar." (Alak sûresi, 96/6)

içinde firavunâne emsâlsiz bir tuğyan, bir inkâr çıkacak. وَالَّذِينَ جَاهَدُوا فِينَا[1] âyeti ise, o tuğyana karşı mücahede edenleri senâ ediyor.

Evet harb-i umumî neticelerinden, hem âlem-i insaniyet, hem Âlem-i İslâmiyet çok zarar gördüler. Nev-i insanın, hususan Avrupa'nın mağrur ve cebbarları, bilhassa birisi, kuvvet ve gınâya ve paraya istinad ederek firavunâne bir tuğyana girdiklerinden, o hususî insanlar nev-i beşeri mesul ediyor diye "insan" ism-i umumîsiyle tabir edilmiş.

Eğer لَنَهْدِيَنَّهُمْ[2] 'deki şeddeli ن, bir ن sayılsa, bin iki yüz doksan dört eder ki, Risaletü'n-Nur müelifinin besmele-i hayatıdır ve tarih-i velâdetinin birinci senesidir. Eğer şeddeli ل, iki ل .. ve ن, bir sayılsa o vakit, bin üç yüz yirmi dörtte hürriyetin ilânı hengâmında mücahede-i mâneviye ile tezahür eden Risalei'n-Nur müellifinin görünmesi tarihidir.

Dördüncü Âyet-i Meşhure

وَلَقَدْ آتَيْنَاكَ سَبْعًا مِنَ الْمَثَانِي[3] âyetidir. Şu cümle Kur'ân-ı Azîmüşşân'ı ve Fâtiha sûresi'ni "müsennâ" senâsıyla ifade ettiği gibi[4], Kur'ân'ın müsennâ vasfına lâyık bir burhanı ve altı erkân-ı imaniye ile beraber hakikat-i islâmiyet olan yedi esası, Kur'ân'ın seb'a-yı meşhuresini parlak bir surette isbat eden ve سَبْعًا مِنَ الْمَثَانِي[5] nuruna mazhar bir aynası olan Risale-i Nur'a cifirce dahi işaret eder. Çünkü آتَيْنَاكَ سَبْعًا مِنَ الْمَثَانِي[6] makam-ı ebcedîsi bin üç yüz otuz beş adediyle Risalei'n-Nur'un fâtihası olan İşârâtü'l-i'câz tefsirinin Fâtiha sûresi'yle Bakara sûresi'nin başına ait kısmı basmakla intişar tarihi olan bin üç yüz otuz beş veya altıya tevâfukla remzî bir perdeden ona baktığına bir emâredir.

Beşinci Âyet

أَوَمَنْ كَانَ مَيْتًا فَأَحْيَيْنَاهُ وَجَعَلْنَا لَهُ نُورًا يَمْشِي بِهِ فِي النَّاسِ[7] 'dir. Bu âyetin remzi, latîftir. Çünkü hem kuvvetli münasebet-i mâneviye ile, hem cifirle, efrad-ı

---

1 "Biz, yolumuzda gayret gösterip mücahede edenleri" (Ankebût sûresi, 29/69)

2 "Bize ulaştıran yollara hidayet ederiz." (Ankebût sûresi, 29/69)

3 "Şu kesin ki biz sana Seb-i mesânî ile şu yüce Kur'ân'ı verdik." (Hicr sûresi, 15/87)

4 Bkz.: Buhârî, *tefsîru sûre (1)* 15, *fezâilü'l-Kur'ân* 9; Tirmizî, *sevâbü'l-Kur'ân* 1; Ebû Dâvûd, *vitr* 15.

5 "Seb-i Mesânî ile şu yüce Kur'ân'ı verdik." (Hicr sûresi, 15/87)

6 "Biz sana Seb-i Mesânî ile şu yüce Kur'ân'ı verdik." (Hicr sûresi, 15/87)

7 "(Mânen) ölü iken (imanla) kendisini dirilttiğimiz ve kendisi için onunla insanlar arasında yolunu hiç şaşırmadan rahatça hareket ettiği bir ışık var ettiğimiz kimse..." (En'âm sûresi, 6/122)

kesîresi içinde, hususî bir surette Risalei'n-Nur ve müellifine bakıyor. Şöyle ki: مَيْتًا[1] kelimesi, –tenvin ن sayılmak cihetiyle– beş yüz ederek "Saidü'n-Nursî" adedi olan beş yüze tevâfukla işaret ediyor ki; "Saidü'n-Nursî dahi, meyyit hükmünde idi. Risaletü'n-Nur ile ihya edildi, onunla hayat buldu."

Evet, أَوَمَنْ كَانَ مَيْتًا فَأَحْيَيْنَاهُ وَجَعَلْنَا لَهُ نُورًا[2]'daki iki tenvin, ن 'durlar. Bin üç yüz otuz dört eder ki, o aynı zamanda (Arabî tarihle) Said'in umumî harpte, maddî ve dehşetli bir mevtten dahi hârika bir tarzda kurtulması.. ve felsefe ve gafletten gelen mânevî ve şiddetli bir ölümden necat bulması.. ve Kur'ân'ın âb-ı hayatıyla taze bir hayata girmesi tarihidir. Bu tevâfuk-u mânevî ve muvâfakat-ı cifriye, delâlet derecesinde bir işarettir.

Hem فَأَحْيَيْنَاهُ وَجَعَلْنَا لَهُ نُورًا يَمْشِي بِهِ فِي النَّاسِ[3]'de tenvin, ن.. ve şeddeli بِهِ.. ve ن, iki ن.. de telaffuz edilen ي sayılmak cihetiyle bin iki yüz doksan dört eder ki, velâdetinin ve hayatının birinci senesidir. Demek bu cümle ile hayat-ı maddiyesine, evvelki cümle ile de hayat-ı mâneviyesine işaret eder

Elhâsıl: Bu âyet, müteaddit ve çok tabakalarından bir işârî tabakadan hem Risaletü'n-Nur'a, hem müellifine, hem bu on dördüncü asrın iptidâsına, hem iptidâsındaki Risaletü'n-Nur'un mebdeine remzen, belki işareten, belki delâleten bakar.

أَوَمَنْ كَانَ مَيْتًا[4] Âyetinin Tetimmesi

أَوَمَنْ كَانَ مَيْتًا فَأَحْيَيْنَاهُ وَجَعَلْنَا لَهُ نُورًا يَمْشِي بِهِ فِي النَّاسِ كَمَنْ مَثَلُهُ فِي الظُّلُمَاتِ لَيْسَ بِخَارِجٍ مِنْهَا[5] âyetinin kuvvetli işaretini hem teyid, hem letâfetlendiren üç münasebet birden Ramazanda kalbime geldi. Kat'î bir kanaat verdi ki, مَيْتًا[6] kelimesine tam münasip Said'dir. Bu âyetin Risale-i Nur tercümanı olan Said'i meyyit unvanıyla göstermesinin **bir hikmeti** budur ki:

---

1 "ölü iken" (En'âm sûresi, 6/122)

2 "Ölü iken kendisini dirilttiğimiz, kendisine bir ışık (iman nuru) verdiğimiz kişi mi?" (En'âm sûresi, 6/122)

3 "kendisini dirilttiğimiz ve insanlar arasında yürümesi için kendisine bir ışık (iman nuru) verdiğimiz kişi" (En'âm sûresi, 6/122)

4 "(Mânen ölü iken imanla kendisini dirilttiğimiz ve kendisi için onunla insanlar arasında yolunu hiç şaşırmadan rahatça hareket ettiği bir ışık var ettiğimiz kimse), içinde bulunduğu durum itibarıyla karanlıklara gömülmüş ve artık çıkıp kurtulması mümkün bulunmayan biri gibi olur mu?" (En'âm sûresi, 6/122)

5 "(Mânen) ölü iken (imanla) kendisini dirilttiğimiz ve kendisi için onunla insanlar arasında yolunu hiç şaşırmadan rahatça hareket ettiği bir ışık var ettiğimiz kimse..." (En'âm sûresi, 6/122)

6 "…ölü iken" (En'âm sûresi, 6/122)

Mevtin muammasını ve tılsımını Risale-i Nur ile O, açmış; o dehşetli yüzün altında ehl-i imana çok ünsiyetli, sürurlu, nurlu bir hakikat keşfedip isbat etmiş. Ve mevt-âlûd hayat-ı fâniyede boğulan ehl-i ilhada karşı bâkiyâne, hayat-âlûd, muvakkat bir mevt-i zâhirî ile galibâne mukabele eder. كَمَنْ مَثَلُهُ فِي الظُّلُمَاتِ[1] sırrına mazhar olan ehl-i ilhad, gayr-i meşrû müştehe-yâtının ibâhesiyle süslendirmesine mukabil; Risale-i Nur, mevti o aldatıcı, fâni hayata karşı çıkarıp lezzet ve zînetini zîr u zeber eder. Ve der ve isbat eder ki; "Mevt, ehl-i dalâlet için idam-ı ebedîdir. Ve o dehşetli darağacından kurtaran ve mevti, mübarek bir terhis tezkeresine çeviren yalnız Kur'ân ve imandır." İşte bunun içindir ki, bu hakikat-i muazzama-yı mevtiye, Risale-i Nur'da gayet mühim ve geniş bir mevki almış; hattâ ekser hücumunda mevti elinde tutup ehl-i dalâletin başına vurur, aklını başına getirmeye çalışır.

İkincisi: Ehl-i tarîkatin ve bilhassa Nakşîlerin dört esasından biri ve en müessiri olan râbıta-yı mevt, Eski Said'i Yeni Said'e *(radiyallâhu anh)* çevirmiş ve daima hareket-i fikriyede Yeni Said'e yoldaş olmuş. Başta İhtiyarlar Risalesi olarak, risalelerde o râbıta, keşfiyatı göstere göstere tâ ehl-i iman hakkında mevtin nuranî ve hayattar ve güzel hakikatini görüp gösterdi.

Üçüncüsü: Bu âyet, cifir ve ebced hesabıyla her tarafta Said'e hücum eden üç çeşit mevtin temas zamanını ve tarihini aynen gösterip tevâfuk eder. Demek âyetteki مَيْتًا kelimesinin efradından medar-ı nazar bir ferdi ve cifirce onun ismi مَيْتًا adedine tam tevâfukla hususî işarete mazhar bir mâsadak "Saidü'n-Nursî"dir.

Sabri'nin Sadakatinin Bir Kerametidir

Ben namazdan sonra bu tetimmeyi yazarken Sıddık Süleyman'ın halefi Emin, Sabri'nin أَوَمَنْ كَانَ مَيْتًا[2] âyetine dair parçayı aldığını ve Ramazan'ın feyzinden onun izahı gibi nurlar istediğini gördüm. Ne yazdığımı Emin'e gösterdim, hayretle dedi: "Bu hem Sabri'nin, hem Risale-i Nur'un bir kerametidir." Bu âyetteki esrarlı muvâzene-i Kur'âniye'yi düşünürken, Sûre-i

---

1 "…hiç karanlıklarda kalıp çıkamayan kimse gibi olur mu?" (En'âm sûresi, 6/122)

2 "(Mânen ölü iken imanla kendisini dirilttiğimiz ve kendisi için onunla insanlar arasında yolunu hiç şaşırmadan rahatça hareket ettiği bir ışık var ettiğimiz kimse), içinde bulunduğu durum itibarıyla karanlıklara gömülmüş ve artık çıkıp kurtulması mümkün bulunmayan biri gibi olur mu?" (En'âm sûresi, 6/122)

Hûd'daki [1]وَأَمَّا الَّذِينَ سُعِدُوا فَفِي الْجَنَّةِ[2] fıkrasına karşı فَأَمَّا الَّذِينَ شَقُوا'deki muvâzene hatıra geldi ve bildirdi ki; nasıl ki bu ikinci âyet ve birinci fıkra, Risale-i Nur'un mesleğine, şâkirtlerine tam tamına manen ve cifirce bakıyor. Öyle de فَأَمَّا الَّذِينَ شَقُوا فَفِي النَّارِ لَهُمْ فِيهَا زَفِيرٌ وَشَهِيقٌ[3] âyeti dahi, Risale-i Nur'un muârızlarına ve düşmanlarına ve onların cereyanlarının mebdeine ve faaliyet devresine ve müntehâsına cifir ile, tevâfuk ile işaret eder, şöyle ki:

يُرِيدُونَ لِيُطْفِؤُا نُورَ اللهِ بِأَفْوَاهِهِمْ[4] gibi âyetlerin bahsinde Birinci Şuâ'da yedi-sekiz âyâtın ehemmiyetle gösterdikleri bin üç yüz on altı ve yedi tarihi ki, Kur'ân'a karşı olan sû-i kasdın mebdeidir. فَأَمَّا الَّذِينَ شَقُوا[5] cifirce aynı tarihi gösteriyor. Eğer şeddeli م, iki م sayılsa bin üç yüz elli yedi.. eğer şeddeli ل, iki ل sayılsa bin üç yüz kırk yedi ki, bu asrın tâgiyâne faaliyet tarihidir. Her iki şeddeli harf, ikişer sayılsa bin üç yüz seksen yedi ki –لَا يَعْلَمُ الْغَيْبَ إِلَّا اللهُ[6]– dehşetli bir cereyanın müntehâsı tarihi olmak ihtimali var.

فَفِي النَّارِ[8] لَهُمْ فِيهَا زَفِيرٌ وَشَهِيقٌ[7] ise bin üç yüz altmış bir.. eğer ي'deki okunmayan sayılmazsa bin üç yüz elli bir tarihini.. eğer şeddeli ن, asıl itibarıyla bir ل ve bir ن sayılsa yine bin üç yüz otuz bir tarihini ve harb-i umumî âfetinin feryad u fîzar içindeki yangınını göstererek cehennem ateşinde zefîr ve şehîk eden ehl-i şekâvetin azabını haber verip, ehl-i imanı fitnelere düşüren şakîlerin hem dünyada, hem âhirette cezalarına işaret eder. Aynen öyle de, bu asra da zâhiren bakan, esrarlı olan Sûre-i ﴿وَالسَّمَاءِ ذَاتِ الْبُرُوجِ﴾'den şu âyetin إِنَّ الَّذِينَ فَتَنُوا الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ ثُمَّ لَمْ يَتُوبُوا فَلَهُمْ عَذَابُ جَهَنَّمَ وَلَهُمْ عَذَابُ الْحَرِيقِ[9][10] ifadesi gibi hem İstanbul'un iki harîk-ı kebiri, hem

---

1 "Bedbahtlara gelince..." (Hûd sûresi, 11/106)

2 "Ama mesut olanlar ise cennettedirler." (Hûd sûresi, 11/108)

3 "Şimdi bedbahtlar cehenneme atılacaklar. Çektikleri azabın dehşetinden, devamlı surette anırıp canları çıkasıya feryat edecekler." (Hûd sûresi, 11/106)

4 "Onlar, Allah'ın nurunu ağızlarıyla üfleyerek söndürmek isterler." (Saf sûresi, 61/8)

5 "Şimdi bedbahtlar" (Hûd sûresi, 11/106)

6 Hiç kimse gaybı bilemez, gaybı yalnız Allah bilir.

7 "…cehenneme atılacaklar. Çektikleri azabın dehşetinden, devamlı surette anırıp canları çıkasıya feryat edecekler." (Hûd sûresi, 11/106)

8 "…cehenneme atılacaklar." (Hûd sûresi, 11/106)

9 "Burçlarla süslü göğe kasem ederim ki!" (Bürûc sûresi, 85/1)

10 "Mü'min erkeklere ve mü'min kadınlara işkence edip de sonra tevbe etmeyenler var ya işte onlara cehennem azabı var, yangın azabı var!" (Bürûc sûresi, 85/10)

harb-i umumînin dehşetli yangını, cehennem azabı gibi o fitnenin bir cezasıdır diye işaret eder.

Elhâsıl: Bu âyet, her asra baktığı gibi bu asra daha ziyade nazar-ı dikkati celbetmek için cifirce bu asrın üç-dört devresinin tarihlerine ve hâdiselerine işaret.. ve manasının suretiyle ve tarz-ı ifadesiyle iki cereyanın keyfiyetlerine ve vaziyetlerine îma eder.

Sabri'nin mektubu yolda iken ve gelmeden evvel o mektubun mânevî tesiri ile bu âyeti أَوَمَنْ كَانَ مَيْتًا[1] âyetiyle beraber düşünürken hatırıma geldi. Risale-i Nur'un bu derece kuvvetli işaret-i Kur'âniye'ye.. ve şâkirtlerinin bu kadar kıymetli beşaret-i Furkaniyeye ve aktabların iltifatına mazhariyetinin sırrı ve hikmeti, musibetin azameti ve dehşetidir ki; hiçbir eserin mazhar olmadığı kudsî bir takdir ve tahsin almış. Demek ehemmiyet onun fevkalâde büyüklüğünden değil, belki musibetin fevkalâde dehşetine ve tahribatına karşı, mücahedesi cüz'î ve az olduğu hâlde, gayet büyük öyle bir ehemmiyet kesbetmiş ki, bu âyette işaret ve beşaret-i Kur'âniye'de ifade eder ki; Risale-i Nur dairesi içine girenler, tehlikede olan imanlarını kurtarıyorlar ve imanla kabre giriyorlar ve cennete gidecekler diye müjde veriyorlar. Evet, bazı vakit olur ki, bir nefer gördüğü hizmet için bir müşîrin fevkine çıkar, binler derece kıymet alır.

İhtar: Geçmiş ve gelecek âyetlerin işaretleri, yalnız tevâfukla değil; belki her bir âyetin mana-yı küllîsindeki cüz'iyat-ı kesîresinden bir cüz'î ferdi Risale-i Nur olduğuna îmaen, münasebet-i mâneviyeye göre cifrî ve ebcedî bir tevâfukla o münasebeti teyiden ve ona binâen hususî ona bakar demektir.

Altıncı Âyet

Sûre-i Hadid'de وَيَجْعَلْ لَكُمْ نُورًا تَمْشُونَ بِهِ[2] Yani, "Karanlıklar içinde size bir nur ihsan edeceğim ki, o nur ile doğru yolu bulup onda gidesiniz." Lillâhilhamd Risale-i Nur, bu kudsî ve küllî mananın parlak bir ferdi olduğu gibi; نُورًا[3] 'daki tenvin ن sayılmak cihetiyle bin üç yüz on sekiz adediyle Resâili'n-Nur müellifi tedristen, telif vazifesine ve mücahidâne seyahate

---

1 "(Mânen ölü iken imanla kendisini dirilttiğimiz ve kendisi için onunla insanlar arasında yolunu hiç şaşırmadan rahatça hareket ettiği bir ışık var ettiğimiz kimse), içinde bulunduğu durum itibarıyla karanlıklara gömülmüş ve artık çıkıp kurtulması mümkün bulunmayan biri gibi olur mu?" (En'âm sûresi, 6/122)

2 Hadîd sûresi, 57/28.

3 "…bir nur…" (Hadîd sûresi, 57/28)

başladığı zamanın beş sene evvelki zamanına ve çok âyetlerin işaret ettikleri bin üç yüz on altı tarihindeki mühim bir inkılâb-ı fikrîden iki sene sonraki zamana tevâfuk eder ki; o zaman, istihzârât-ı nuriyeye başladığı aynı tarihtir. İşte şu nurlu âyetin hem manaca, hem cifirce tevâfuku ise, umum vücuhu ayn-ı şuur olan Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan'da elbette ittifakî ve tesadüfî olamaz.

Yedinci Âyet

وَيُحِقُّ اللهُ الْحَقَّ بِكَلِمَاتِهِ[1] Şu âyet-i meşhurenin küllî manasının bu zamanda zâhir bir mâsadakı Risaletü'n-Nur olduğu gibi, lafzullahtaki şeddeli ل, ل bir.. ve بِكَلِمَاتِهِ[2] 'deki melfuz ي sayılmak şartıyla dokuz yüz doksan sekiz adediyle Risaletü'n-Nur'un dokuz yüz doksan sekiz adedine tam tamına tevâfukla, münasebet-i mâneviyeye binâen remzen ona bakar. Ve bu remzi latîfleştiren ve kuvvet veren münasebetlerin birisi şudur ki; Risaletü'n-Nur'un eczaları, Sözler namıyla iştihar etmişler. Sözler ise Arapça "Kelimât" tır. Ve o Kelimât ile Kur'ân'ın hakâikinin o derece mahz-ı hak ve ayn-ı hakikat olduğunu isbat etmiş ki, bu zamanın dinsiz feylesoflarını tam susturuyor.

Sekizinci Âyet

قُلْ إِنَّنِي هَدٰنِي رَبِّي إِلٰى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ[3] 'dir. Şu âyet-i meşhurenin küllî manasının bu asırda muvâfık ve münasip bir ferdi, Risaletü'n-Nur olduğu gibi; cifirle صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ[4] kelimesi, –صِرَاطٍ[5] 'taki tenvin, ن sayılmak cihetiyle– Risaletü'n-Nur adedi olan dokuz yüz doksan sekize yine iki sırlı fark ile baktığı gibi,[6(Hâşiye)] هَدٰنِي رَبِّي إِلٰى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ[7] cümlesinin makam-ı ebcedîsi ile bin üç yüz on altı ederek Risale-i Nur müellifinin tedrisiyle istihzârât-ı nuriyede bulunduğu en hararetli tarihi olan bin üç yüz on altı adedine tam tamına tevâfuk eder.

---

1 "(Mücrimler hoşlanmasa da) Allah sözleriyle gerçeği ortaya çıkaracaktır." (Yûnus sûresi, 10/82)

2 "…sözleriyle…" (Yûnus sûresi, 10/82)

3 "De ki: 'Rabbim beni doğru yola, İbrahim'in dimdik ayakta duran, bâtıldan uzak, tamamen Hakk'a yönelmiş tevhid dinine iletti. (O, asla müşriklerden olmamıştı.)" (En'âm sûresi, 6/161)

4 "…doğru yol…" (En'âm sûresi, 6/161)

5 "…yol…" (En'âm sûresi, 6/161)

6 (Hâşiye) Yani mertebesine işaret için iki fark var. Risale-i Nur vahiy değil, ilham ve istihracdır.

7 "Rabbim beni doğru yola iletti." (En'âm sûresi, 6/161)

Dokuzuncu Âyet

Hem Bakara sûresi'nde, hem Lokman sûresi'nde فَقَدِ اسْتَمْسَكَ بِالْعُرْوَةِ الْوُثْقٰى[1] cümlesidir. Yani, "Allah'a iman eden hiç kopmayacak bir zincir-i nuraniye yapışır, temessük eder." Risale-i Nur ise, iman-ı billâhın Kur'ânî burhanlarından bu zamanda en nuranisi ve en kuvvetlisi olduğu tahakkuk ettiğinden, bu بِالْعُرْوَةِ الْوُثْقٰى[2] külliyetinde hususî dâhil olduğuna teyiden, makam-ı cifrîsi bin üç yüz kırk yedi ederek Risaletü'n-Nur intişarının fevkalâde parlaması tarihine tam tamına tevâfukla bakar. Ve bu on dördüncü asırda Kur'ân'ın i'câz-ı mânevîsinden neşet eden bir urvetü'l-vüskâ ve zulümâttan nura çıkaracak bir vesile-i nuraniye, Risalei'n-Nur olduğunu remzen bildirir.

Onuncu Âyet

يُؤْتِي الْحِكْمَةَ مَنْ يَشَآءُ[3]

On Birinci Âyet

وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَيُزَكِّيهِمْ[4]

On İkinci Âyet

وَيُزَكِّيكُمْ وَيُعَلِّمُكُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ[5] âyetleridir. Meâl-i icmalîleri der ki: "Kur'ân, hikmet-i kudsiyeyi size bildiriyor. Sizi mânevî kirlerden temizlendiriyor." Bu üç âyetin küllî ve umumî manalarında Risale-i Nur, kastî bir surette dâhil olduğuna iki kuvvetli emâre var.

Birisi Şudur ki: Risale-i Nur'un müstesna bir hâssası, ism-i Hakem ve Hakîm'in mazharı olup bütün safahatında, mebâhisinde nizam ve intizam-ı kâinatın aynasında ism-i Hakem ve Hakîm'in cilveleri olan hikmet-i kudsiyeyi ve hikemiyât-ı Kur'âniye'yi ders veriyor. Mevzuu ve neticesi, hikmet-i Kur'âniye'dir.

---

1 "İşte o, kopması mümkün olmayan en sağlam tutamağa yapışmıştır." (Bakara sûresi, 2/256; Lokman sûresi, 31/22)

2 "…en sağlam tutamağa (yapışmıştır)" (Bakara sûresi, 2/256)

3 "O, hikmeti dilediğine verir." (Bakara sûresi, 2/269)

4 "…onlara kitabı ve hikmeti öğreten ve onları tertemiz kılan…" (Bakara sûresi, 2/129)

5 "…Sizi tertemiz hâle getiren, size kitap ve hikmeti öğreten…" (Bakara sûresi, 2/151)

İkinci Emâre: *Birinci âyet*, bin üç yüz yirmi iki ederek makam-ı ebcedî ile Risalei'n-Nur müellifinin doğrudan doğruya ulûm-u âliyeden (اِلَيْه) başını kaldırıp hikmet-i Kur'âniye'ye müteveccih olarak hâdimü'l-Kur'ân vaziyetini aldığı tarihtir ki, bir sene sonra İstanbul'a gitmiş, mânevî mücahedesine başlamış.

İkinci âyet ise, makam-ı cifrîsi bin üç yüz iki ederek Risale-i Nur müellifinin Kur'ân dersini aldığı tarihe tam tamına tevâfuk ile remzen Kur'ân'ın bâhir bir burhanı olan Resâili'n-Nur'a bakar.

Üçüncü âyet ise, bin üç yüz otuz sekiz olduğundan hikmet-i Kur'âniye'yi Avrupa hükemâsına karşı parlak bir surette gösterebilen ve gösteren Risalei'n-Nur müellifi, Dârü'l-Hikmeti'l-islâmiye'de hikmet-i Kur'âniye'yi müdafaa etmekle, hattâ İngiliz'in başpapazının suâl ettiği ve altı yüz kelime ile cevab istediği altı suâline altı kelime ile cevab vermekle beraber inzivâya girip bütün gayretiyle Kur'ân'ın ilhamatından Risale-i Nur'un meselelerini iktibasa başladığı aynı tarihe tam tamına tevâfukla remzen bakar.

On Üçüncü Âyet

Sûre-i Âl-i İmran'da [1] وَمَا يَعْلَمُ تَأْوِيلَهُ إِلَّا اللهُ وَالرَّاسِخُونَ فِي الْعِلْمِ

On Dördüncü Âyet

Sûre-i Nisa'da [2] لٰكِنِ الرَّاسِخُونَ فِي الْعِلْمِ مِنْهُمْ

Bu iki âyet, bu asra da hususî bakarlar.

Birincisinin meâli gösteriyor ki; ehl-i dalâlet, müteşâbihât-ı Kur'âniye'yi yanlış te'vilât ile tahrifine ve şüpheleri çoğaltmasına çalıştığı bir zamanda ilimde rüsuhu bulunan bir tâife, o müteşâbihât-ı Kur'âniye'nin hakikî te'villerini beyan edip ve iman ederek o şübehâtı izale eder. Bu küllî mananın her asırda mâsadakları ve cüz'iyatları var. Harb-i umumî vasıtasıyla bin seneden beri Kur'ân aleyhinde terâküm eden Avrupa itirazları ve evhamları, Âlem-i İslâm içinde yol bulup yayıldılar. O şübehâtın bir kısmı fennî şeklini giydi, ortaya çıktı. Bu şübehâtı ve itirazları, bu zamanda defeden başta Risalei'n-Nur ve şâkirtleri göründüğünden, bu âyet bu asra da baktığından, Risalei'n-Nur ve şâkirtlerine remzen bakmakla beraber, ulemâ-yı müteahhirînin mezhebine

---

1 "Hâlbuki onların hakikatini, gerçek yorumunu Allah'tan başkası bilemez. İlimde ileri gidenler…" (Âl-i İmran sûresi, 3/7)

2 "Fakat onlardan geniş ilmi olanlar" (Nisâ sûresi, 4/162)

göre إِلَّا اللهُ[1] 'ta vakfedilmez; o hâlde makam-ı cifrîsi, aynen إِنَّ الْإِنْسَانَ لَيَطْغٰى[2] 'nın makamı gibi bin üç yüz kırk dört ederek Resâili'n-Nur ve şâkirtlerinin meydan-ı mücahede-i mâneviyeye atılmaları tarihine tam tamına tevâfukla, onları da bu âyetin harîm-i kudsîsinin içine alıyor. Hem haşrin en kuvvetli ve parlak bir burhanı olan Onuncu Söz'ün etrafa yayılması tarihine.. ve Kur'ân'ın kırk vecihle mucize olduğunu beyan eden Yirmi Beşinci Söz'ün iştiharı hengâmına.. hem إِنَّ الْإِنْسَانَ لَيَطْغٰى adedine tam tamına tevâfukla bakar.

Eğer mezheb-i selef gibi إِلَّا اللهُ[3] 'ta vakıf olsa, o hâlde اَلرَّاسِخُونَ[4] 'deki şeddeli ر iki ر sayılsa, bin üç yüz altmış küsûr ederek Risaletü'n-Nur şâkirtlerinin bundan on beş-yirmi sene sonraki râsihâne ve muhakkikâne olan ilimlerine ve imanlarına remzen baktığı gibi; şeddeli ر, asıl itibarıyla bir ل ve bir ر sayılsa bin iki yüz on iki ederek bundan bir buçuk asır evvel Mevlâna Hâlid Zülcenâheyn'in Hindistan'dan getirdiği parlak bir ilm-i hakikat rüsuhuyla o zamanda meydan alan te'vilât-ı fasideyi ve şübehâtı dağıtarak yüz senede elli milyondan ziyade insanları daire-i irşadına aldığı ve tenvir ettiği zamanın tarihine tam tamına tevâfukla bakar.

İkinci âyet olan اَلرَّاسِخُونَ فِي الْعِلْمِ مِنْهُمْ[5] 'deki şeddeli ر, aslına nazaran bir ل ve bir ر sayılmak cihetiyle makam-ı ebcedîsi bin üç yüz kırk dört etmekle her asra baktığı gibi bu asra da hususî remzen bakar. Ve ilm-i hakikatte râsihâne çalışan ve kuvvetli iman eden bir tâifeye işaret eder. Ve çok âyetlerin ehemmiyetle gösterdikleri bu bin üç yüz kırk dörtte Risaletü'n-Nur ve şâkirtlerinden daha ziyade bu vazifeyi müşkül şerâit içinde sebatkârâne yapan zâhirde görülmüyor. Demek bu âyet onları dahi daire-i harîmine hususî dâhil ediyor.

On Beşinci Âyet

يَا أَيُّهَا النَّاسُ قَدْ جَاءَكُمْ بُرْهَانٌ مِنْ رَبِّكُمْ وَأَنْزَلْنَا إِلَيْكُمْ نُورًا مُبِينًا[6] Şu âyet, bu zamana dahi hitab eder. Çünkü tamamı –مُبِينًا[7] hariç kalsa– bin üç yüz altmış

---

1 "Allah'tan başkası" (Âl-i İmran sûresi, 3/7)

2 "Rabbinin bunca nimetlerine rağmen kâfir insan azar." (Alak sûresi, 96/6)

3 "Allah'tan başkası" (Âl-i İmran sûresi, 3/7)

4 "Geniş ilmi olanlar" (Âl-i İmran sûresi, 3/7; Nisâ sûresi, 4/162)

5 "…onlardan geniş ilmi olanlar…" (Nisâ sûresi, 4/162)

6 "Ey insanlar! İşte size Rabbinizden kesin bir delil geldi, size açık bir nur indirdik." (Nisâ sûresi, 4/174)

7 "…açık…" (Nisâ sûresi, 4/174)

küsûr eder. Eğer [1]قَدْ جَاءَكُمْ 'den sonraki olsa [2]بُرْهَانٌ ve [3]نُورًا kelimelerindeki tenvinler, ن sayılsa bin üç yüz on eder. Demek bu asra da hitab eder. Hem [4]قَدْ جَاءَكُمْ بُرْهَانٌ cümlesi, yalnız dört farkla furkan adedine tevâfukla sarîhen baktığı gibi, o kudsî burhan-ı ilâhînin bu zamanda parlak ve kuvvetli bir burhanı olan Resâili'n-Nur'a dahi ikinci cümlesi olan [5]أَنْزَلْنَا إِلَيْكُمْ نُورًا مُبِينًا adedi, iki tenvin vakıfta iki elif sayılmak cihetiyle beş yüz doksan sekiz ederek, aynen tam tamına Resâili'n-Nur'a ve Risalei'n-Nur adedine tevâfuk ile o semâvî burhan-ı kudsînin yerde bir burhanı, Resâili'n-Nur olduğunu remzen haber veriyor.

İhtar: Sözler'in üç ismi olan Risalei'n-Nur veya Resâili'n-Nur veya Risalet-in Nur'daki şeddeli ن, iki ن sayılmak, cifirce ağlebî bir kaidedir. Şeddeli harf bazen bir, bazen iki sayılabilir.

On Altıncı Âyet

[6]لِلَّذِينَ اٰمَنُوا هُدًى وَشِفَآءٌ 'dür. Şu şifalı âyet, çok zamandır benim dertlerimin şifası ve ilâcı olduğu gibi; eczahâne-i kübrâ-yı ilahiye olan Kur'ân-ı Hakîm'in tiryakî ilâçlarından, Risalei'n-Nur eczalarının kavanozlarından alarak belki bin mânevî dertlerime bin kudsî şifayı buldum ve Resâili'n-Nur şâkirtleri dahi buldular. Ve fenden ve felsefenin bataklığından çıkan ve tedavisi çok müşkül olan ve zındıka hastalığına mübtela olanlardan çokları, onunla şifalarını buldular.

İşte her derde şifa olan Kur'ân'ın ilâçlarının bu zamanda bir kısım kavanozları hükmünde bulunan Resâili'n-Nur dahi, bu şifadar âyetin bir medar-ı nazarı olduğuna kuvvetli bir emâre şudur ki; bu âyetin makam-ı cifrîsi olan bin üç yüz kırk altı adedi, Resâili'n-Nur'un bin üç yüz kırk altıda şifadârâne etrafa intişarının tarihine.. ve Mu'cizât-ı Ahmediye *(aleyhissalâtü vesselâm)* namında olan risâle-i hârikanın zaman-ı telifine tam tamına tevâfukudur. Şu tevâfuk, hem münasebet-i mâneviyeyi teyid ve onunla teeyyüd eder, hem remizden işaret derecesine çıkarıyor.

---

1 "…işte size geldi…" (Nisâ sûresi, 4/174)

2 "…kesin bir delil…" (Nisâ sûresi, 4/174)

3 "…bir nur…" (Nisâ sûresi, 4/174)

4 "İşte size kesin bir delil geldi." (Nisâ sûresi, 4/174)

5 "Size açık bir nur indirdik." (Nisâ sûresi, 4/174)

6 "O (Kur'ân), iman edenler için hidâyet ve şifadır." (Fussilet sûresi, 41/44).

On Yedinci Âyet

قُلْ حَسْبِيَ اللّٰهُ لَا إِلٰهَ إِلَّا deki ’ فَإِنْ تَوَلَّوْا فَقُلْ حَسْبِيَ اللّٰهُ لَا إِلٰهَ إِلَّا هُوَ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ[1] هُوَ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ[2] ’nün makam-ı cifrîsi, –şeddeli ل’lar, birer ل.. ve şeddeli ق, bir ق sayılmak cihetiyle– bin üç yüz yirmi dokuz ederek, harb-i umumînin başlangıcı zamanında Resâili’n-Nur’un başlangıcı olan İşârâtü’l-i’câz tefsirinin tarih-i telifine tam tamına tevâfukla beraber –şeddeli ق , iki ق sayılmak cihetiyle– bin üç yüz kırk dokuz ederek, harb-i umumînin verdiği sarsıntılar zamanında Resâili’n-Nur’un حَسْبِيَ اللّٰهُ[3] diyerek ehl-i dünyadan hiçbir yerde himâye görmeden, belki tehâcüme hedef olmakla beraber çekinmeyerek, yalnız başlarıyla müşkülât içinde envâr-ı Kur’âniye’yi neşrettikleri aynı tarihe tam tamına tevâfuku ise, her cihetiyle ayn-ı şuur olan âyâtta elbette tesadüfî olamaz. Belki bu gibi âyetler, en müşkül zaman olan bu asra dahi, hususî bakarlar ve o âyâtı kendilerine rehber ittihaz eden bir kısım şâkirtlerine hususî iltifat edip iltifatlarıyla teşcî ederler.

Bu âyet, sâbık âyetler gibi münasebet-i mâneviyesi gerçi zâhiren görünmüyor. Fakat bir cihetle Resâili’n-Nur ile bir nevi münasebeti vardır, şöyle ki:

On üç senedir[4](Hâşiye) *bu âyet, Risaletü’n-Nur müellifinin ve sonra has şâkirtlerinin mağripten sonra bir vird-i hususîleridir. Hem bu âyetin manasına bu zamanda tam mazhar ve herkes onlardan çekinmesinden fütur getirmeyerek* حَسْبِيَ اللّٰهُ[5] *deyip mütevekkilâne müşkülât-ı azîme içinde envâr-ı imaniyeyi ve esrar-ı Kur’âniye’yi neşreden, ehl-i imanı me’yusiyetten kurtaran başta Risaletü’n-Nur ve şâkirtleridir.*

On Sekizinci Âyet

إِنَّ حِزْبَ اللّٰهِ هُمُ الْغَالِبُونَ[6] ’dir. Bu âyet, meâliyle hizbullahın zâhirî mağlubiyetinden gelen me’yusiyeti izale için kudsî bir teselli verir.. ve hizbullah olan

---

1 “Buna rağmen aldırmaz, yüz çevirirlerse, ey Resûlüm de ki: Allah bana yeter. O’ndan başka ilâh yoktur. Ben yalnız O’na dayanırım.” (Tevbe sûresi, 9/129)

2 “Ey Resûlüm de ki: Allah bana yeter. O’ndan başka ilâh yoktur. Ben yalnız O’na dayanırım.” (Tevbe sûresi, 9/129)

3 “Ben yalnız O’na dayanırım.” (Tevbe sûresi, 9/129)

4 (Hâşiye) Telif tarihine göredir.

5 “Ben yalnız O’na dayanırım.” (Tevbe sûresi, 9/129)

6 “Allah tarafı, mutlaka galip gelecektir.” (Mâide sûresi, 5/56)

hizb-i Kur'ânînin hakikatte ve âkıbette galebesini haber verir. Ve bu asırda hizb-i Kur'ânînin hadsiz efradından Resâili'n-Nur şâkirtleri tezahür ettiklerinden bu âyetin küllî manasında hususî dâhil olmalarına bir emâre olarak makam-ı cifrîsi olan bin üç yüz elli adedi ile Resâili'n-Nur şâkirtlerinin zâhirî mağlubiyetleri.. ve bir sene sonra mahpusiyetleri içinde mânevî galebeleri ve metânetleri.. ve haklarında yapılan müthiş imha plânını akîm bırakan ihlâsları ve kuvve-i mâneviyeleri tezahür etmesinin rumî tarihi olan bin üç yüz elli ve elli bir ve elli iki adedine tam tamına tevâfuku, elbette şefkatkârâne, tesellidârâne bir remz-i Kur'ânîdir.

On Dokuzuncu Âyet

وَالَّذِينَ اٰمَنُوا مَعَهُ نُورُهُمْ يَسْعٰى بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَبِأَيْمَانِهِمْ يَقُولُونَ رَبَّنَآ أَتْمِمْ لَنَا نُورَنَا وَاغْفِرْ لَنَا[1]

Şu âyetin umum manasındaki tabakalarından bir tabaka-yı işariyesi bu asra dahi bakıyor. Çünkü يَقُولُونَ رَبَّنَآ أَتْمِمْ لَنَا نُورَنَا[2] hem manaca kuvvetli münasebeti var, hem cifirce bin üç yüz yirmi altı ederek o tarihteki hürriyet inkılâbından neşet eden fırtınaların hengâmında herşeyi sarsan o fırtınaların ve harplerin zulümâtından kurtulmak için nur arayan müminler içinde, Resâili'n-Nur şâkirtleri az bir zaman sonra tezahür ettiklerinden bu âyetin efrad-ı kesîresinden bu asırda bir mâsadakı onlar olduğuna bir emâredir. وَاغْفِرْ لَنَا[3] cümlesi bin üç yüz altmışa bakıyor. Demek bundan beş-altı sene sonra istiğfar devresidir. Resâili'n-Nur şâkirtlerinin o zamanda istiğfar dersini vereceğine remzen bir îmadır.

Yirminci Âyet

وَنُنَزِّلُ مِنَ الْقُرْاٰنِ مَا هُوَ شِفَآءٌ وَرَحْمَةٌ لِلْمُؤْمِنِينَ[4] Şu âyet-i azîme, sarîhen asr-ı saadette nüzûl-ü Kur'ân'a baktığı gibi, sair asırlara dahi mana-yı işârîsiyle bakar.. ve Kur'ân'ın semâsından ilhamî bir surette gelen şifadar nurlara işaret eder. İşte doğrudan doğruya tabib-i kulûb olan Kur'ân-ı Hakîm'in feyzinden ve ziyasından iktibas olunan Risaletü'n-Nur, benim çok tecrübelerimle umum

---

1 "Onların nuru, önlerinden ve sağ taraflarından süratle ilerler. İman edenler şöyle derler: Ey Kerîm Rabbimiz! Nurumuzu daha da artır, tamamına erdir, kusurlarımızı affet!" (Tahrîm sûresi, 66/8)

2 "Şöyle derler: Ey Kerîm Rabbimiz! Nurumuzu daha da artır, tamamına erdir!" (Tahrîm sûresi, 66/8)

3 "Kusurlarımızı affet!" (Tahrîm sûresi, 66/8)

4 "Biz Kur'ân'ı mü'minlere şifa ve rahmet olarak indiririz." (İsrâ sûresi, 17/82)

mânevî dertlerime şifa olduğu gibi, Resâili'n-Nur şâkirtleri dahi tecrübeleriyle beni tasdik ediyorlar. Demek Resâili'n-Nur, bu âyetin bir mana-yı işârîsinde dâhildir. Ve bu duhûlüne bir emâre olarak وَرَحْمَةٌ لِلْمُؤْمِنِينَ شِفَاءٌ هُوَ مَا [1] 'nin makam-ı cifrîsi bin üç yüz otuz dokuz ederek aynı tarihte Kur'ân'dan ilham olunan Resâili'n-Nur, bu asrın mânevî ve müthiş hastalıklarına şifa olmakla meydana çıkmaya başlamasından bu âyet, ona hususî remzettiğine bana kanaat veriyor. Ben kendi kanaatimi yazdım, kanaate itiraz edilmez.

Yirmi Birinci Âyet veya Âyetler

وَهَدَيْهُ إِلٰى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ[2]

قُلْ إِنَّنِي هَدٰينِي رَبِّي إِلٰى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ[3]

Sekiz-dokuz âyetlerde "sırat-ı müstakîm"e nazarı çeviriyorlar.[4] Ve bu doğru, istikametli yolu bulmak için daima Kur'ân'ın nurundan her asırda o asrın zulmetlerini dağıtacak ve istikamet yolunu tenvir edecek Kur'ân'dan gelen nurlar olmakla ve bu dehşetli ve fırtınalı asırda o doğru yolu şaşırtmayacak bir surette gösteren başta, şimdilik Risaletü'n-Nur tezahür ettiğinden, hem bu sırat-ı müstakîm kelimesinin makam-ı cifrîsi, –tenvin, ن sayılmak cihetiyle– bin eder. Medde olmazsa dokuz yüz doksan dokuz ederek yalnız bir veya iki farkla[5(Hâşiye)] Risaletü'n-Nur adedi olan dokuz yüz doksan sekize tevâfukla, sekiz-dokuz âyetlerde sırat-ı müstakîm kelimeleri bu mezkûr iki âyet gibi Risaletü'n-Nur'u sırat-ı müstakîmin efradına hususî idhal edip remzen ona baktırır ve istikametine işaret eder. Eğer صِرَاطٍ[6] 'taki tenvin sayılmazsa, "ennur"daki şeddeli nun, bir nun sayılır, yine tevâfuk eder.

Hem nasıl ki bu âyet, Risalei'n-Nur'a ismiyle bakıyor; öyle de onun istihzârât zamanına da bakar. Çünkü هَدٰينِي رَبِّي إِلٰى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ[7] 'in makam-ı cifrîsi bin üç yüz on altı ederek Risaletü'n-Nur müellifinin ihtiyârsız

---

1 "mü'minlere şifa ve rahmet" (İsrâ sûresi, 17/82)

2 "Ve doğru yola iletmişti." (Nahl sûresi, 16/121)

3 "De ki: Rabbim beni doğru yola iletti." (En'âm sûresi, 6/161)

4 Bkz.: Fâtiha sûresi, 1/6; Bakara sûresi, 2/142, 213; Âl-i İmran sûresi, 3/51, 101; Mâide sûresi, 5/16; En'âm sûresi, 6/39, 87, 161; ...

5 (Hâşiye) Yani, Risaletü'n-Nur'un mertebesinin ikinci ve üçüncüde olduğuna işarettir. Vahiy değil ve olamaz. Belki ilham ve istihracdır.

6 "…yol…" (En'âm sûresi, 6/161)

7 "Rabbim beni doğru yola iletti." (En'âm sûresi, 6/161)

olarak istihzârât-ı nuriyede bulunduğu ve umum mâlûmatını Kur'ân'ın fehmine basamaklar yaptığı en hararetli tarihi olan bin üç yüz on altı adedine tam tamına tevâfuku elbette evvelki işârâtı teyid ve onunla teeyyüd ederek Risaletü'n-Nur'u daire-i harîmine remzen, belki işareten dâhil ediyor.

Cây-ı dikkat ve ehemmiyetli bir tevâfuktur ki; Risaletü'n-Nur müellifi bin üç yüz on altı sıralarında mühim bir inkılâb-ı fikrî geçirdi, şöyle ki:

O tarihe kadar ulûm-u mütenevviayı, yalnız ilimle tenevvür için merak ederdi, okurdu, okuturdu. Fakat birden o tarihte merhum vali Tahir Paşa vasıtasıyla Avrupa'nın Kur'ân'a karşı müthiş bir sû-i kastları var olduğunu bildi. Hattâ bir gazetede İngiliz'in bir müstemlekât nâzırı demiş:

"Bu Kur'ân, İslâm elinde varken biz onlara hakikî hâkim olamayız. Bunun sukutuna çalışmalıyız." dediğini işitti, gayrete geldi.

Birden makam-ı cifrîsi bin üç yüz on altı olan فَأَعْرِضْ عَنْهُمْ[1] fermanını manen dinleyerek bir inkılâb-ı fikrî ile merakını değiştirdi. Bütün bildiği ulûm-u mütenevviayı Kur'ân'ın fehmine ve hakikatlerinin isbatına basamaklar yaparak hedefini ve gaye-i ilmiyesini ve netice-i hayatını, yalnız Kur'ân bildi. Ve Kur'ân'ın i'câz-ı mânevîsi, ona rehber ve mürşid ve üstad oldu. Fakat, maatteessüf o gençlik zamanında çok aldatıcı ârızalar yüzünden bilfiil o vazifenin başına geçmedi. Bir zaman sonra harb-i umumînin tarraka ve gürültüsü ile uyandı. O sabit fikir canlandı, bilkuvveden bilfiile çıkmaya başladı. İşte hem ona, hem Risaletü'n-Nur'a çok alâkası bulunan bu bin üç yüz on altı tarihine çok âyetler müttefikan bakarlar. Meselâ, nasıl ki هَدٰينِى رَبِّي اِلٰى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ[2] âyeti, tam tamına tevâfukla işaret eder. Aynen öyle de bir âyet-i meşhure olan إِنَّ رَبِّي عَلٰى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ[3] makam-ı cifrîsi, –şeddeli ن, bir ن sayılsa ve tenvin sayılmazsa– bin üç yüz on altı ederek aynen tam tamına o tarihe işaret eder. Hem nasıl ki yedi-sekiz sûrelerde gelen âyetler ve o âyetlerde gelen sırat-ı müstakîm cümleleri, Risaletü'n-Nur ismine tevâfukla beraber, bu mezkûr iki âyet gibi bir kısmı Risaletü'n-Nur telifinin tarihini de gösterir. Aynen öyle de yedi adet sûrelerin başlarında yedi defa تِلْكَ اٰيَاتُ الْكِتَابِ[4] cümle-i kudsiyesinin makam-ı cifrîsi olan bin üç yüz on altı veya yedi ederek aynen

1 "Sen onlara aldırma!" (Nisâ sûresi, 4/63, 81; En'âm sûresi, 6/68; Secde sûresi, 32/30)

2 "Rabbim beni doğru yola iletti." (En'âm sûresi, 6/161)

3 "Rabbim elbette tam istikamet üzeredir." (Hûd sûresi, 11/56)

4 "Bunlar, (hakkı açıklayan, Hak'tan geldiği) âşikâr olan kitabın âyetleridir." (Yûnus sûresi, 10/1; Yûsuf sûresi, 12/1; Ra'd sûresi, 13/1; Hicr sûresi, 15/1; Şuarâ sûresi, 26/2; Kasas sûresi, 28/2; Lokman sûresi, 31/2)

tam tamına o bin üç yüz on altı tarihine tevâfukla işaret ettiği gibi, طٰسٓ تِلْكَ اٰيَاتُ الْقُرْاٰنِ[1] âyeti dahi, aynen bin üç yüz on altı ederek, o bin üç yüz on altı tarihine tevâfukla işaret eder. Güya, nasıl ki asr-ı saadette Kur'ân'daki iman hakikatlerine alâmetler, deliller ve o Kitab-ı Mübin'in dâvâlarına burhanları ve hüccetleri, gözlere de göstermek manasında, tekrar ile

تِلْكَ اٰيَاتُ الْكِتَابِ.. تِلْكَ اٰيَاتُ الْكِتَابِ[2] ، تِلْكَ اٰيَاتُ الْقُرْاٰنِ[3]

fermanlarıyla Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan ilânat yapıyor. Öyle de bu dehşetli asırda dahi, bir mana-yı işârîsiyle o âyât-ı furkaniyenin burhanları ve hakkaniyetinin alâmetleri ve hakikatlerinin hüccetleri ve hak kelâmullah olduğuna delilleri olan Resâili'n-Nur'a mana-yı işârîsiyle alâmet ve burhan ve emâre ve delil manasıyla âyâtın âyetleri diye tekrar ile تِلْكَ اٰيَاتُ الْكِتَابِ ferman ederek nazar-ı dikkati Kur'ân hesabına bu asra ve bu asırdaki Resâili'n-Nur'a çeviriyor itikat ediyorum.

Evet her bir cihet ile ayn-ı şuur olan âyât-ı Kur'âniye'nin böyle yirmi vecihle ve yirmi parmakla aynı şeye müttefikan işaretleri tasrih derecesinde bana kanaat veriyor. Benim kanaatime iştirak etmeyen, bu ittifaka ne diyecek ve ne diyebilir? Hangi kuvvet bu ittifakı bozar? Resâili'n-Nur, bu asra gelen işârât-ı Kur'âniye'ye hususî bir medar-ı nazar olduğuna kimin şüphesi varsa Kur'ân'ın kırk vecihle mucizesini isbat eden "Mu'cizât-ı Kur'âniye" namındaki Yirmi Beşinci Söz ve Yirminci Söz'ün İkinci Makamı'na ve haşre dair Onuncu Söz ve Yirmi Dokuzuncu Söz'lere baksın, şüphesi izale olmazsa gelsin parmağını gözüme soksun.

Yirmi İkinci Âyet ve Âyetler

Hem Yunus, hem Yusuf, hem Ra'd, hem Hicr, hem Şuarâ, hem Kasas, hem Lokman Sûreleri'nin başlarında bulunan تِلْكَ اٰيَاتُ الْكِتَابِ[4] ilân-ı kudsîsidir. Yirmi birinci âyetin hâtimesinde bunun münasebet-i mâneviyesi

---

1 "Tâ, Sîn. Şunlar Kur'ân'ın âyetleridir." (Neml sûresi, 27/1)

2 "Bunlar, (hakkı açıklayan, Hak'tan geldiği) âşikâr olan kitabın âyetleridir." (Yûnus sûresi, 10/1; Yûsuf sûresi, 12/1; Ra'd sûresi, 13/1; Hicr sûresi, 15/1; Şuarâ sûresi, 26/2; Kasas sûresi, 28/2; Lokman sûresi, 31/2)

3 "Şunlar Kur'ân'ın âyetleridir." (Neml sûresi, 27/1)

4 "Bunlar, [hakkı açıklayan, Hak'tan geldiği] âşikâr olan kitabın âyetleridir." (Yûnus sûresi, 10/1; Yûsuf sûresi, 12/1; Ra'd sûresi, 13/1; Hicr sûresi, 15/1; Şuarâ sûresi, 26/2; Kasas sûresi, 28/2; Lokman sûresi, 31/2)

bir derece beyan edilmiş. Cifrîsi ise, bu âyette üç ت bin iki yüz eder ve iki ك, iki ل yüz eder; yekûnu bin üç yüz. Bir ي, bir ب, dört veya beş ا, mecmûu bin üç yüz on altı veya on yedi ederek Resâili'n-Nur müellifinin bir inkılâb-ı fikrî ile ulûm-u mütenevviayı Kur'ân'ın hakâikine çıkmak için basamaklar yaptığı bir tarihe, tam tamına tevâfuku münasebet-i mâneviyesinin kuvvetine istinaden deriz:

O tevâfuk remzeder ki; bu asırda Resâili'n-Nur denilen otuz üç adet Söz ve otuz üç adet Mektub ve otuz bir adet Lem'alar, bu zamanda Kitab-ı Mübin'deki âyetlerin âyetleridir. *Yani, hakâikinin alâmetleridir.. ve hak ve hakikat olduğunun burhanlarıdır.. ve o âyetlerdeki hakâik-i imaniyenin gayet kuvvetli hüccetleridir.* Ve تِلْكَ[1] kelime-i kudsiyesinin işaret-i hissiyesiyle gözlere dahi görünecek derecede zâhir olduğunu ifade eden böyle işarete lâyık delilleridir diye, remzen Resâili'n-Nur'u bir işârî manasının küllî dairesine hususî ve medar-ı nazar bir ferdi olarak dâhil ediyor.

Elhâsıl: Nasıl ki bu âyette bulunan işârî mana, yedi sûrede yedi işaret hükmünde olup delâlet, belki sarahat derecesine çıkıyor. Aynen öyle de صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ[2]'deki remiz dahi, yedi-sekiz sûrelerde bulunmakla yedi-sekiz remiz hükmünde olarak o remzi, işaret; belki delâlet, belki sarahat derecesine çıkarıyor.

İhtar: *Külfetsiz olmak üzere birden hatıra gelen işârât kaydedildi. Tekellüfe girmemek için işaretli otuz üç âyetin çok işârâtı kaydedilmedi.*

Yirmi Üçüncü Âyet

عَسٰى رَبُّنَآ أَنْ يُبْدِلَنَا خَيْرًا[3] Şu âyet, her asra baktığı gibi bu asra da bakıyor. Ve bu asırda kâbuslu bir rüya gibi musibetlere düşen ve Rabb-i Rahîm'inden onu hayra tebdil etmesini rica edenler içinde Resâili'n-Nur şâkirtlerine hususî remzettiğine bir emâresi şudur ki:

Bu âyetin makam-ı cifrîsi olan bin üç yüz kırk beşte ehemmiyetli risaleler telif ile beraber, fevkalâde hâdiseler vukua gelmeye hazırlandılar. Ve o

---

1 "…bu âyetler…" (Yûnus sûresi, 10/1; Yûsuf sûresi, 12/1; Ra'd sûresi, 13/1; Hicr sûresi, 15/1; Şuarâ sûresi, 26/2; Kasas sûresi, 28/2; Lokman sûresi, 31/2)

2 Bkz.: Fâtiha sûresi, 1/6; Bakara sûresi, 2/142, 213; Âl-i İmran sûresi, 3/51, 101; Mâide sûresi, 5/16; En'âm sûresi, 6/39, 87, 161; ...

3 "Olur ki Rabbimiz bize daha hayırlısını verir." (Kalem sûresi, 68/32)

Resâili'n-Nur'un merkez-i intişarı olan Barla Karyesi'nde ziyade sıkıntı müellifine verildi. Ve hususan küçük mescidine ilişildiği zaman Resâili'n-Nur şâkirtleri kuvvetli bir rica ile dergâh-ı ilahiyeye iltica edip "Yâ Rab, bu müthiş rüyayı hayra tebdil eyle!" deyip yalvardılar. Herkesin me'yusiyetlerine mukabil, pek kuvvetli bir ümit ve rica ile müslümanların kuvve-i mâneviyelerini takviye ettiler. Bu âyetin birden, külfetsiz hatıra geleni bu kadardır. Yoksa esrarı çoktur. Tekellüf olmasın diye kısa kestim.

Yirmi Dördüncü Âyet ve Âyetler

Hem Sûre-i Zümer, hem Sûre-i Câsiye, hem Sûre-i Ahkaf'ın başlarında bulunan تَنْزِيلُ الْكِتَابِ مِنَ اللهِ الْعَزِيزِ الْحَكِيمِ[1] âyât-ı azîmeleridir. Şu âyetler dahi yirmi ikincideki âyetler gibi Risaletü'n-Nur'un ismine ve zâtına, hem telif ve intişarına bir mana-yı remziyle bakıyorlar.

.....

İzahtan Evvel Mühim Bir İhtar

(Lüzumlu dört-beş nokta beyan edilecek.)

Birinci Nokta: Hadiste vârid olduğu gibi, "Herbir âyetin mana mertebelerinde bir zâhiri, bir bâtını, bir haddi, bir muttalaı vardır. Bu dört tabakadan her birisinin (hadisçe "şucûn ve gusûn" tabir edilen) füruatı, işârâtı, dal ve budakları vardır."[2] meâlindeki hadisin hükmüyle Kur'ân hakkında nâzil olan bu âyet-i kudsiye, fer'î bir tabakadan ve bir mana-yı işârîsiyle de Kur'ân ile münasebeti çok kuvvetli bir tefsirine bakmak, şe'nine bir nakîse değil; belki o lisanü'l-gaybdaki i'câz-ı mânevîsinin muktezasıdır.

İkinci Nokta: Bir tabakanın mana-yı işârîsinin külliyetindeki efradının bu asırda tezahür eden ve münasebeti pek kuvvetli bir ferdi Risaletü'n-Nur olduğunu, onu okuyan herkes tasdik eder. Evet ben, Risaletü'n-Nur'un has şâkirtlerini işhad ederek derim:

Risaletü'n-Nur sair telifat gibi ulûm ve fünundan ve başka kitaplardan alınmamış. Kur'ân'dan başka me'hazi yok, Kur'ân'dan başka üstadı yok, Kur'ân'dan başka mercii yoktur. Telif olduğu vakit hiçbir kitap, müellifinin yanında bulunmuyordu. Doğrudan doğruya Kur'ân'ın feyzinden

---

1 "Bu kitabın vahyolunup bölüm bölüm indirilmesi, Azîz ve Hakîm Allah tarafındandır." (Zümer sûresi, 39/1; Câsiye sûresi, 45/2; Ahkaf sûresi, 46/2)

2 Bkz.: Abdurrezzak, *el-Musannef* 3/358; el-Bezzâr, *el-Müsned* 5/442; et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-evsat* 1/236; Ebû Ya'lâ, *el-Müsned* 9/81, 278.

mülhemdir ve semâ-yı Kur'ânîden ve âyâtının nücumundan, yıldızlarından iniyor, nüzûl ediyor.

Üçüncü Nokta: Resâili'n-Nur, baştan başa ism-i Hakîm ve Rahîm'in mazharı olduğundan bu üç âyetin âhirleri ism-i Hakîm ile..[1] ve gelecek yirmi beşinci dahi, Rahmân ve Rahîm ile bağlamaları[2] münasebet-i mâneviyeyi cidden kuvvetlendiriyor. İşte bu kuvvetli münasebet-i mâneviyeye binâen deriz ki:

تَنْزِيلُ الْكِتَابِ[3] cümlesinin sarih bir manası, asr-ı saadette vahiy suretiyle Kitab-ı Mübin'in nüzûlü olduğu gibi, mana-yı işârîsiyle de "her asırda o Kitab-ı Mübin'in mertebe-i arşiyesinden ve mucize-i mâneviyesinden feyz ve ilham tarîkiyle onun gizli hakikatleri ve hakikatlerinin burhanları iniyor, nüzûl ediyor" diyerek şu asırda bir şâkirdini ve bir lem'asını cenah-ı himâyetine ve daire-i harîmine bir hususî iltifat ile alıyor.

Dördüncü Nokta: İşte bu risalede mezkûr otuz üç âyet-i meşhurenin bilittifak, tekellüfsüz, manaca ve cifirce Resâili'n-Nur'un başına parmak basmaları ve başta âyetü'n-nur'un[4] on parmakla ona işaret etmesi, eskiden beri ulemâ ortasında ve edipler mâbeyninde meşhur bir düstur ve hakikatli bir medar-ı istihracat.. ve hattâ hususî tarihlerde ve mezar taşlarında ediplerin istimâl ettikleri maruf bir kanun-u ilmî iledir. Eğer o kanuna tasannû karışmazsa, işaret-i gaybiye olabilir. Eğer sun'î ve kastî yapılsa, yalnız bir letâfet, bir zarâfet, bir cezâlet olur.

Evet, edipler hususî ve şahsî tarihlerde onun taklidini yapmakla kelâmlarını güzelleştirdikleri, hem cifir ilminin en esaslı bir kaidesi ve mühim bir anahtarı olan makam-ı ebcedî ile işaret ise; her cihetle ayn-ı şuur ve nefs-i ilim ve mahz-ı irade ve tesadüfî hâlleri olmayan ve lüzumsuz maddeleri bulunmayan Kur'ân'ın bu kadar âyât-ı meşhuresinin icmâ ile ve ittifakla Risalei'n-Nur'a işaret ve tevâfukları, sarahat derecesinde onun makbuliyetine bir şehadettir ve hak olduğuna bir imzadır ve şâkirtlerine bir beşarettir.

Beşinci Nokta: Bu hesab-ı ebcedînin makbul ve umumî bir düstur-u ilmî ve bir kanun-u edebî olduğuna deliller pek çoktur. Burada yalnız dört-beş tanesini numûne için beyan edeceğiz:

---

1 Bkz.: Zümer sûresi, 39/1; Câsiye sûresi, 45/2; Ahkaf sûresi, 46/2.

2 Bkz.: Fussilet sûresi, 41/2.

3 "Bu kitabın vahyolunup bölüm bölüm indirilmesi" (Zümer sûresi, 39/1; Câsiye sûresi, 45/2; Ahkaf sûresi, 46/2)

4 Bkz.: Nûr sûresi, 24/35.

Birincisi: Bir zaman Benî İsrâil âlimlerinden bir kısmı, huzur-u Peygamberî'de sûrelerin başlarındaki [2] كٓهٰيٰعٓصٓ ، [1] الٓمٓ gibi mukattaât-ı hurufiyeyi işittikleri vakit, hesab-ı cifrî ile dediler: "Yâ Muhammed! Senin ümmetinin müddeti azdır." Onlara mukabil dedi: "Az değil." Sair sûrelerin başlarındaki mukattaâtı okudu ve ferman etti: "Daha var." Onlar sustular.[3]

İkincisi: Hazreti Ali'nin *(radiyallâhu anh)* en meşhur Kaside-i Celcelûtiye'si[4], baştan nihayete kadar bir nevi hesab-ı ebcedî ve cifir ile telif edilmiş ve öyle de matbaalarda basılmış.

Üçüncüsü: Cafer Sadık *(radiyallâhu anh)* ve Muhyiddin Arabî *(radiyallâhu anh)* gibi esrar-ı gaybiye ile uğraşan zâtlar ve esrar-ı huruf ilmine çalışanlar, bu hesab-ı ebcedîyi gaybî bir düstur ve bir anahtar kabul etmişler.

Dördüncüsü: Yüksek edipler bu hesabı, edebî bir kanun-u letâfet kabul edip, eski zamandan beri onu istimâl etmişler. Hattâ letâfetin hatırı için, iradî ve sun'î ve taklidî olmamak lâzım gelirken, sun'î ve kastî bir surette o gaybî anahtarların taklidini yapıyorlar.

Beşincisi: Ulûm-u riyâziye ulemâsının münasebet-i adediye içinde en latîf düsturları ve avamca hârika görünen kanunları, bu hesab-ı tevâfukînin cinsindendirler. Hattâ fıtrat-ı eşyada Fâtır-ı Hakîm, bu tevâfuk-u hesabîyi bir düstur-u nizam.. ve bir kanun-u vahdet ve insicam.. ve bir medar-ı tenâsüb ve ittifak.. ve bir namus-u hüsün ve ittisak yapmış. Meselâ, nasıl ki iki elin ve iki ayağın parmakları, âsabları, kemikleri, hattâ hüceyrâtları, mesâmâtları, hesapça birbirine tevâfuk ederler. Öyle de bu ağaç, bu baharda ve geçen bahardaki çiçek, yaprak, meyvece tevâfuk ettiği gibi, bu baharda dahi az bir farkla geçen bahara tevâfuk.. ve istikbal baharlarının dahi, mazi baharlarına ihtiyâr ve irade-i ilahiyeyi gösteren sırlı ve az farkla muvâfakatları, Sâni-i Hakîm-i Zülcemal'in vahdetini gösteren kuvvetli bir şahid-i vahdâniyettir.

İşte, madem bu tevâfuk-u cifrî ve ebcedî, bir kanun-u ilmî ve bir düstur-u riyâzî ve bir namus-u fıtrî ve bir usûl-ü edebî ve bir anahtar-ı gaybî oluyor. Elbette menba-ı ulûm ve maden-i esrar ve fıtratın tercüman-ı âyât-ı

---

1 Bkz.: Bakara sûresi, 2/1; Âl-i İmran sûresi, 3/1; Ankebût sûresi, 29/1; Rûm sûresi, 30/1; Lokman sûresi, 31/1; Secde sûresi, 32/1.

2 Bkz.: Meryem sûresi, 19/1.

3 Bkz.: İbni Hişâm, *es-Sîratü'n-nebeviyye* 3/82; et-Taberî, *Câmiu'l-beyân* 1/93; İbni Kesîr, *Tefsîru'l-Kur'ân* 1/39; es-Suyûtî, *ed-Dürru'l-mensûr* 1/58-59.

4 Bkz.: el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî)* s.499-531.

tekviniyesi ve edebiyatın mucize-i kübrâsı ve lisanü'l-gayb olan Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan, o kanun-u tevâfukîyi işârâtında istihdam, istimâl etmesi i'câzının muktezasıdır.

İhtar bitti, şimdi sadede geliyoruz.

.....

Sûre-i Zümer, Câsiye, Ahkaf'ın başlarındaki تَنْزِيلُ الْكِتَابِ مِنَ اللهِ الْعَزِيزِ الْحَكِيمِ[1] olan âyetler, sâbık ihtarın ikinci noktasında, münasebet-i mâneviyesi beyan edildiğinden burada yalnız cifrî remzini beyan edeceğiz, şöyle ki:

İki ت, sekiz yüz.. iki ن, yüz.. iki م, seksen.. iki ك, kırk.. üç ز, yirmi bir.. üç ي, otuz.. bir ب, bir ح, on.. lafzullah, altmış yedi.. bir ع, yetmiş.. dört ل, dört ا, yüz yirmi dört olup yekûnu bin üç yüz kırk iki ederek bu asrın şu tarihine nazar-ı dikkati celbetmekle beraber, Kur'ân'ın tenziliyle çok alâkadar bir Nur'a parmak basıyor. Ve o tarihten az sonra Mu'cizât-ı Ahmediye *(aleyhissalâtü vesselâm)* Risalesi ve Yirminci ve Yirmi Dördüncü Mektuplar gibi Risaletü'n-Nur'un en nurani cüzleri meydan-ı intişara çıkmaları.. ve Kur'ân'ın kırk vecihle i'câzını isbat eden Mu'cizât-ı Kur'âniye Risalesi ile haşre dair Onuncu Söz'ün ikisinin kırk ikide intişarları ve kırk altıda fevkalâde iştiharlarının aynı tarihte olması, bir kuvvetli emâredir ki; bu âyetin ona hususî bir iltifatı var.

Hem nasıl ki bu âyetler telif ve intişarına işaret ederler; öyle de yalnız تَنْزِيلُ الْكِتَابِ[2] kelimesi, Risaletü'n-Nur'un ismine –şeddeli ن, bir ن sayılmak cihetiyle– gayet cüz'î bir farkla tevâfuk edip remzen bakar, kendine kabul eder. Çünkü تَنْزِيلُ الْكِتَابِ kelimesi, dokuz yüz elli bir ederek Risaletü'n-Nur'un makamı olan dokuz yüz kırk sekize sırlı üç farkla tevâfuk noktasından bakar.

Birden hatıra geldi ki, bu üç farkın sırrı ise Risaletü'n-Nur'un mertebesi üçüncüde olmasıdır. Yani, vahiy değil ve olamaz. Hem umumiyetle dahi, ilham değil; *belki ekseriyetle Kur'ân'ın feyziyle ve mededi yle kalbe gelen sünûhât ve istihracat-ı Kur'âniye'dir.*

---

1 "Bu kitabın vahyolunup bölüm bölüm indirilmesi, Azîz ve Hakîm Allah tarafındandır." (Zümer sûresi, 39/1; Câsiye sûresi, 45/2; Ahkaf sûresi, 46/2)

2 "Bu kitabın vahyolunup bölüm bölüm indirilmesi…" (Zümer sûresi, 39/1; Câsiye sûresi, 45/2; Ahkaf sûresi, 46/2)

Cây-ı dikkattir ki, birinci حٰمٓ[1] olan Sûre-i Mümin'de تَنْزِيلُ الْكِتَابِ مِنَ اللهِ الْعَزِيزِ الْعَلِيمِ[2] âyetinin makam-ı cifrîsi, bazı mühim âyetler gibi bin üç yüz yetmişe bakıyor. Acaba on beş-yirmi sene sonra başka bir nur-u Kur'ân zuhur mu edecek, yahut Resâili'n-Nur'un bir inkişaf-ı fevkalâde ile bir fütuhatı mı olacak bilmediğimden o kapıyı açamıyorum.

Yirmi Beşinci Âyet

حٰمٓ۞تَنْزِيلٌ مِنَ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ[3] âyet-i kudsiyesidir. Bu âyetin mana-yı işârîsinin Resâili'n-Nur ile münasebeti çok kuvvetlidir.

Bir ciheti şudur ki; Risaletü'n-Nur'un ve şâkirtlerinin mesleği, dört esas üzerine gidiyor. Birincisi, *tefekkürdür*; *Hakîm* ismine bakıyor. Biri de *şefkattir*, hadsiz olan fakrını hissetmektir ki; *Rahmân* ve *Rahîm* isimlerine bakıyor.

Hem şu âyet, nasıl ki Resâili'n-Nur'un telif ve tekemmül tarihine tevâfukla parmak basıyor; öyle de تَنْزِيلٌ[4] kelimesiyle –vakf mahalli olmadığından tenvin, ن sayılmak cihetiyle– makamı beş yüz kırk yedi olarak Sözler'in ikinci ve üçüncü ismi olan Resâili'n-Nur ve Risale-i Nur'un adedi olan beş yüz kırk sekiz veya kırk dokuza –şeddeli ن, bir ن sayılmak cihetiyle– pek cüz'î ve sırlı bir veya iki farkla tevâfuk ederek remzen ona bakar, dairesine alır.

Hem حٰمٓ۞تَنْزِيلٌ مِنَ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ[5] 'in makam-ı cifrîsi, bir vecihte, yani tenvin, ن sayılsa ve şeddeli iki ر 'daki lâm-ı aslî hesap edilse; حٰمٓ, telaffuzda olduğu gibi حَامِيمْ olsa, bin üç yüz elli dört veya beş eder. Ve diğer bir vecihte, yani tenvin sayılmazsa bin üç yüz dört eder. Üçüncü vecihte, yani telaffuzda bulunmayan iki ل, hesaba girmezse bin iki yüz doksan dört eder.

---

1 "Hâ, Mîm." (Mü'min sûresi, 40/1; Fussilet sûresi, 41/1; Şûrâ sûresi, 42/1; Zuhruf sûresi, 43/1; Duhân sûresi, 44/1; Câsiye sûresi, 45/1; Ahkaf sûresi, 46/1).

2 "Bu kitabın vahyolunup bölüm bölüm indirilmesi, Azîz ve Alîm Allah tarafındandır." (Mü'min sûresi, 40/2)

3 "Hâ, Mîm. Bu kitap Rahman ve Rahîm (Allah) tarafından bölüm bölüm indirilmiştir." (Fussilet sûresi, 41/1-2)

4 "…bölüm bölüm indirilmiştir…" (Fussilet sûresi, 41/1-2)

5 "Hâ, Mîm. Bu kitap Rahman ve Rahîm (Allah) tarafından bölüm bölüm indirilmiştir." (Fussilet sûresi, 41/1-2)

Birinci vecihte tam tamına Resâili'n-Nur'un telifçe bir derece tekemmülü.. ve fevkalâde ehemmiyet kesbetmesi.. ve fırtınalara tutulması.. ve şâkirtlerinin kudsî bir teselliye muhtaç oldukları Arabî tarihiyle şu bin üç yüz elli beş ve elli dört tarihine.. hem otuz bir adet Lem'alar'dan ibaret olan Otuz Birinci Mektub'un telif zamanına.. hem o mektubun Otuz Birinci Lem'a'sının vakt-i zuhuruna.. ve o lem'adan Birinci Şuâ'ın telifine.. ve o şuâ'ın yirmi dokuz makamında otuz üç adet âyâtın Risale-i Nur'a işaretleri istihraç edildiği hengâmına.. ve yirmi beşinci âyetin Risale-i Nur'a îmalarının yazıldığı şu zamana, şu dakikaya, şu hâle tam tamına tevâfuku ise, Kur'ân'ın i'câz-ı mânevîsine yakışıyor. Gayet latîf ve müjdeli bir tevâfuktur.

İkinci vecihte –yani bin üç yüz dört makamıyla– Risale-i Nur'un tercümanının Risale-i Nur'un basamakları olan mebâdi-i ulûma besmele-keş olduğu.. ve fütuhat-ı nuriyede besmelesini çektiği.. ve fâtiha-yı hayat-ı ilmiyede بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ okuduğu zamanına tam tamına tevâfukla parmak basıyor, arkasını sıvazlıyor, "Haydi git, selâmetle çalış." remzen diyor.

Üçüncü vecihte –yani bin iki yüz doksan üç veya dört olan makam-ı cifrîsiyle– o tercümanın besmele-i hayat-ı dünyeviyesinin iptidâsına tam tamına tevâfuk sırrıyla îma eder ki, onun hayatı çok dehşetli dağdağaları ve fırtınaları görmek ve çekmekle beraber daima Rahmân ve Rahîm isimlerinin mazharı olarak rahmetle muhafaza ve şefkatle terbiye edileceğini remzen mün'îmâne haber veriyor. Bu suretle Kur'ân'ın mânevî i'câzından ihbar-ı gaybî nev'inin bir şuâını gösteriyor.

Yirmi Altıncı Âyet

Sûre-i Hud'da فَمِنْهُمْ شَقِيٌّ وَسَعِيدٌ[1]âyetinden iki satır sonra gelen وَأَمَّا الَّذِينَ سُعِدُوا فَفِي الْجَنَّةِ[2] âyetidir. Şu âyette şeddeli م ve şeddeli ل ve şeddeli ن, ikişer sayılmak.. ve اَلْجَنَّةِ[3]'deki ة, vakıfta olduğundan هـ olmak cihetiyle makam-ı cifrîsi bin üç yüz elli iki olmakla, tam tamına Resâili'n-Nur şâkirtlerinin en me'yusiyetli ve musibetli zamanları olan bin üç yüz elli iki tarihine tam tamına tevâfukla, o acınacak hallerinde kudsî ve semâvî bir teselli, bir beşarettir. Ve

1 "Artık onlardan kimi bedbaht, kimi mutludur." (Hûd sûresi, 11/105)

2 "Mesut olanlar ise cennettedirler." (Hûd sûresi, 11/108)

3 "…cennet…" (Hûd sûresi, 11/108)

âyetin münasebet-i mâneviyesi bir-iki risalede, yani Kerâmât-ı Aleviye'de ve Gavsiye'de beyan edilmiştir. [1]وَأَمَّا الَّذِينَ سُعِدُوا'deki [2]سُعِدُوا kelimesinin فَمِنْهُمْ شَقِيٌّ وَسَعِيدٌ 'deki [3]سَعِيدٌ kelimesine Kur'ân sayfasında tam muvâzi ve mukabil gelmesi, bu tevâfuka bir letâfet daha katar. Bu âyetin küllî ve çok geniş mana-yı kudsîsinin cüz'iyatından Risale-i Nur şâkirtleri gibi teselliye çok muhtaç bir cüz'îsi bu asırda bin üç yüz elli ikide bulunduğuna tam tamına tevâfukla işaret ederek başına parmak basıyor.

Eğer [4]فَفِي الْجَنَّةِ kelimesinde vakfedilmezse ve [5]خَالِدِينَ kelimesiyle rabtedilse, o vakit ة, هـ olmaz. Fakat daha latîf tesellikâr bir tevâfuk olur. Çünkü [6]وَأَمَّا الَّذِينَ سُعِدُوا kaide-i nahviyece mübtedadır. [7]فَفِي الْجَنَّةِ خَالِدِينَ onun haberidir. Bu haber ise, makam-ı cifrîsi olan bin üç yüz kırk dokuz adediyle, bin üç yüz kırk dokuz tarihinden beşaretle remzen haber verir. Ve o tarihte bulunan Kur'ân hizmetkârlarından bir tâifenin ashab-ı cennet ve ehl-i saadet olduğunu mana-yı işârîsiyle ve tevâfuk-u cifrî ile ihbar eder. Ve bu tarihte Risale-i Nur şâkirtlerinin Kur'ân hesabına fevkalâde hizmetleri ve tenevvürleri ve çok mühim risalelerin telifleri.. ve başlarına gelen şimdiki musibetin, düşmanları tarafından ihzârâtı tezahür ettiğinden, elbette bu tarihe müteveccih ve işârî, tesellikâr bir beşaret-i Kur'âniye'nin en evvel onlara baktığını gösterir.

Evet, فَفِي الْجَنَّةِ خَالِدِينَ'de –şeddeli ن, bir ن sayılmak cihetiyle– ت dört yüz, خ altı yüz, bin eder.. iki ن , yüz.. bir ى, iki ف, bir ل, iki yüz.. diğer ل otuz, ikinci ي on, iki ا iki, bir ج üç, bir د dört, kırk dokuz eder ki; yekûnu bin üç yüz kırk dokuz eder. Bu müjde-i Kur'âniye'nin binden bir vechinin bize teması, bin hazineden ziyade kıymettardır. Bu müjdenin bir müjdecisi, bir sene evvel görülmüş bir rüya-yı sâdıkadır, şöyle ki; Isparta'da başımıza gelen bu hâdiseden bir ay evvel bir zâta, rüyada (ona) deniliyor ki: *"Resâili'n-Nur şâkirtleri, iman ile kabre girecekler, imansız vefat etmezler."* Biz o vakit o

---

1 "Mesut olanlar ise…" (Hûd sûresi, 11/108)
2 "…mesut oldular…" (Hûd sûresi, 11/108)
3 "…saiddir (mesuttur)" (Hûd sûresi, 11/105)
4 "…cennettedirler…" (Hûd sûresi, 11/108)
5 "…ebedî kalacaklar" (Hûd sûresi, 11/108)
6 "…mesut olanlar ise…" (Hûd sûresi, 11/108)
7 "…cennette ebedî kalacaklardır." (Hûd sûresi, 11/108)

rüyaya çok sevindik. Demek o müjde, bu müjde-i Kur'âniye'nin bir müjdecisi imiş.[1(Hâşiye)]

Yirmi Yedinci Âyet

Sûre-i Saf'ta يُرِيدُونَ لِيُطْفِؤُا نُورَ اللهِ بِأَفْوَاهِهِمْ وَاللهُ مُتِمُّ نُورِهِ وَلَوْ كَرِهَ الْكَافِرُونَ[2] 'dur. Bu âyetteki نُورَ اللهِ بِأَفْوَاهِهِمْ وَاللهُ مُتِمُّ نُورِهِ[3] cümlesinin makam-ı cifrîsi, bin üç yüz on altı veya yedidir.

Ve bu tarih ise, –sâbıkan yirmi birinci âyetin hâtimesinde zikredilen inkılâb-ı fikrî sadedinde– Avrupa'nın bir müstemlekât nâzırının Kur'ân'ın nurunu söndürmeye çalışması tarihine.. ve Resâili'n-Nur müellifinin dahi ona karşı o inkılâb-ı fikrî sayesinde o nuru parlatmaya çalışması, aynı tarihe.. hem yedi sûrede yedi defa تِلْكَ اٰيَاتُ الْكِتَابِ[4] aynı tarihe.. hem طٰسٓ تِلْكَ اٰيَاتُ الْقُرْاٰنِ[5] dahi aynı tarihe.. hem إِنَّ رَبِّي هَدٰنِي رَبِّي إِلٰى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ[6] dahi aynı tarihe.. hem عَلٰى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ[7] dahi –şeddeli ن, bir ن sayılmak ve tenvin sayılmamak cihetiyle– aynı tarihe.. hem فَأَعْرِضْ عَنْهُمْ[8] fermanı dahi aynı tarihe.. hem نُورَ اللهِ بِأَفْوَاهِهِمْ وَاللهُ مُتِمُّ نُورِهِ[9] dahi aynı tarihe bil'ittifak muvâfakatları, elbette remizden, işaretten, delâletten ziyade bir sarâhattir ki; Risale-i Nur'un, o nur-u ilâhînin bir lem'ası olacağını.. ve düşmanları tarafından gelen şübehât zulümâtını dağıtacağını mana-yı işârîsiyle müjdeliyor. Hem bu cifrî ve müteaddit ve mânidar tevâfuklar ise, kuvvetli bir münasebet-i mâneviyeye istinad ederler.

---

1 (Hâşiye) Cihan saltanatından daha ziyade kıymettar bir müjde-i Kur'âniye, bir beşaret-i semâviye, bu sayfada vardır.

2 "Onlar Allah'ın nurunu ağızlarıyla üfleyerek söndürmek isterler. Fakat kâfirlerin hoşuna gitmese de Allah nurunu tamamlayacak (dünyanın her tarafına ulaştıracaktır)." (Saf sûresi, 61/8)

3 "Allah'ın nurunu ağızlarıyla (üfleyerek söndürmek isterler). Allah nurunu tamamlayacak (dünyanın her tarafına ulaştıracaktır)." (Saf sûresi, 61/8)

4 "Bunlar, (hakkı açıklayan, Hak'tan geldiği) âşikâr olan kitabın âyetleridir." (Yûnus sûresi, 10/1; Yûsuf sûresi, 12/1; Ra'd sûresi, 13/1; Hicr sûresi, 15/1; Şuarâ sûresi, 26/2; Kasas sûresi, 28/2; Lokman sûresi, 31/2)

5 "Tâ Sîn. Şunlar Kur'ân'ın âyetleridir." (Neml sûresi, 27/1)

6 "Rabbim beni doğru yola iletti." (En'âm sûresi, 6/161)

7 "Rabbim elbette tam istikamet üzeredir." (Hûd sûresi, 11/56)

8 "Şimdi sen onları kendi hâllerine bırak." (Nisâ sûresi, 4/63, 81; En'âm sûresi, 6/68; Secde sûresi, 32/30; Necm sûresi, 53/29)

9 "Allah'ın nurunu ağızlarıyla (üfleyerek söndürmek isterler). Allah nurunu tamamlayacak (dünyanın her tarafına ulaştıracaktır)." (Saf sûresi, 61/8)

Evet, Resâili'n-Nur'un yüz yirmi dokuz risalelerinin –yüz yirmi dokuz elektrik lâmbalarının şişeleri misillü– Kur'ân nur-u âzamından uzanan tellerin başlarına takılıp o nuru neşrettikleri meydandadır. Risale-i Nur'un yarı ismi, iki defa bu cümle-i âyette bulunmasıyla o münasebeti pek letâfetlendiriyor.

Yirmi Sekizinci Âyet

Sûre-i Tevbe'de يُرِيدُونَ أَنْ يُطْفِؤُا نُورَ اللهِ بِأَفْوَاهِهِمْ وَيَأْبَى اللهُ إِلَّا أَنْ يُتِمَّ نُورَهُ وَلَوْ كَرِهَ الْكَافِرُونَ[1] âyetindeki نُورَ اللهِ بِأَفْوَاهِهِمْ وَيَأْبَى اللهُ إِلَّا أَنْ يُتِمَّ نُورَهُ[2] cümlesi, kuvvetli ve letâfetli münasebet-i mâneviyesiyle beraber –şeddeli ل'lar, birer ل.. ve şeddeli م, asıl kelimeden olduğundan iki م sayılmak cihetiyle– bin üç yüz yirmi dört ederek, Avrupa zalimlerinin Devlet-i İslâmiye'nin nurunu söndürmek niyetiyle müthiş bir sû-i kast plânı yaptıkları.. ve ona karşı Türkiye hamiyet-perverlerinin hürriyeti yirmi dörtte ilânıyla o plânı akîm bırakmaya çalıştıkları hâlde, maatteessüf altı-yedi sene sonra, harb-i umumî neticesinde, yine o sû-i kast niyetiyle Sevr Muâhedesi'nde Kur'ân'ın zararına gayet ağır şerâitle kâfirâne fikirlerini yine icra etmek olan plânlarını akîm bırakmak için, Türk milliyet-perverlerinin cumhuriyeti ilânla mukabeleye çalıştıkları tarih olan bin üç yüz yirmi dörde, tâ otuz dörde, tâ elli dörde tam tamına tevâfukla, o herc ü merc içinde Kur'ân'ın nurunu muhafazaya çalışanlar içinde Resâili'n-Nur müellifinin yirmi dörtte.. ve Resâili'n-Nur'un mukaddemâtının otuz dörtte.. ve Resâili'n-Nur'un nuranî cüzleri ve fedakâr şâkirtlerinin elli dörtte mukabeleye çalışmaları göze çarpıyor. Hattâ hakikat-i hâli bilmeyen bir kısım ehl-i siyaseti telâşa sevkettiler ve bu itfâ sû-i kastına karşı tenvir vazifesini tam îfa ettiklerinden bu âyetin mana-yı işârîsi cihetinde bir medar-ı nazarı olduklarına kuvvetli bir emâredir. Şimdi İslâmlar içinde Nur-u Kur'ân'a muhalif hâletlerin ekserisi, o sû-i kastların ve Sevr Muâhedesi gibi gaddârâne muâhedelerin vahîm neticeleridir.

Eğer şeddeli م dahi, şeddeli ل'lar gibi bir sayılsa, o vakit bin iki yüz seksen dört eder. O tarihte Avrupa kâfirleri, Devlet-i İslâmiye'nin nurunu söndürmeye niyet ederek, on sene sonra Ruslar'ı tahrik edip, Rus'un doksan üç muharebe-i meş'umesiyle Âlem-i İslâm'ın parlak nuruna muvakkat bir bulut perde

---

1 "Onlar, Allah'ın nurunu ağızları ile söndürmek istiyorlar. Kâfirler hoşlanmasalar da Allah nurunu tamamlamaktan başka bir şey murat etmemektedir." (Tevbe sûresi, 9/32)

2 "Allah'ın nurunu ağızlarıyla (üfleyip söndürmek isterler). Allah ise nurunu tam parlatmaktan başka bir şeye razı olmaz." (Tevbe sûresi, 9/32)

ettiler. Fakat bunda Resâili'n-Nur şâkirtleri yerinde Mevlâna Hâlid'in *(kuddise sirruh)* şâkirtleri o bulut zulümâtını dağıttıklarından bu âyet, bu cihette onların başlarına remzen parmak basıyor. Şimdi hatıra geldi ki; eğer şeddeli ل'lar ve م, ikişer sayılsa, bundan bir asır sonra zulümâtı dağıtacak zâtlar ise, Hazreti Mehdi'nin şâkirtleri olabilir, her ne ise... Bu nurlu âyetin çok nuranî nükteleri var. اَلْقَطْرَةُ تَدُلُّ عَلَى الْبَحْرِ[1] sırrıyla kısa kestik.

Yirmi Dokuzuncu Âyet

Sûre-i İbrahim'in başında الٓرٰ كِتَابٌ أَنْزَلْنَاهُ إِلَيْكَ لِتُخْرِجَ النَّاسَ مِنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ بِإِذْنِ رَبِّهِمْ إِلَى صِرَاطِ الْعَزِيزِ الْحَمِيدِ[2] âyetidir. Şu âyetin dört-beş cümlesinde dört-beş îma var. Mecmûu bir işaret hükmüne geçer.

Birincisi: إِلَى النُّورِ بِإِذْنِ رَبِّهِمْ[3] cümlesi ifade eder ki; "Kitab-ı Mübin vasıtasıyla, on dördüncü asırdaki zulümâttan, insanlar biiznillâh Kur'ân'dan gelen bir nura çıkarlar." Bu meâl ve hususan nur lafzı, Resâili'n-Nur'a mutâbık olduğu gibi, makam-ı cifrîsi –şeddeli ن, iki ن olmak üzere– bin üç yüz otuz sekiz veya dokuz ederek, harb-i umumî zulümâtında telif edilen Resâili'n-Nur'un fâtihası olan İşârâtü'l-i'câz tefsirinin o zulmetler içindeki zuhuru tarihine tam tamına tevâfuku.. ve âyetteki nur kelimesi Risale-i Nur'daki nur lafzına îma ile bakıyor.

İkincisi: إِلَى صِرَاطِ الْعَزِيزِ الْحَمِيدِ[4] cümlesi, evvelki cümledeki nuru tarif ederek der: *O nur, Cenab-ı Hakk'ın izzet ve mahmudiyetini gösteren yoldur.* Bu cümlenin makam-ı ebcedîsi beş yüz kırk sekiz veya elli olarak Resâili'n-Nur'un –şeddeli ن, bir ن olmak üzere– adedi olan beş yüz kırk sekize tam tamına tevâfuk eder. Eğer okunmayan iki ا sayılsa, mertebesine işaret eden iki farkla yine tam tamına tevâfuk eder. Bu îmayı teyid eden, hem letâfetlendiren bir münasebet var, şöyle ki:

Âlem-i İslâm için en dehşetli asır, altıncı asır ile Hülâgu fitnesi.. ve on üçüncü asrın âhiri.. ve on dördüncü asır ile harb-i umumî fitneleri ve neticeleri olduğu münasebetiyle bu cümle, makam-ı ebcediyle altıncı asra.. ve

---

1 Damla, denizin varlığını gösterir.

2 "Elif, Lâm, Râ. Bu, Rab'lerinin izniyle insanları karanlıklardan nura, Azîz ve Hamîd (üstün kudret sahibi ve her işi övgüye lâyık olan) Allah'ın yoluna çıkarman için sana indirdiğimiz bir kitaptır." (İbrahim sûresi, 14/1)

3 "Rab'lerinin izniyle insanları karanlıklardan nura..." (İbrahim sûresi, 14/1)

4 "(Azîz ve Hamîd) Allah'ın yoluna (çıkarman için)..." (İbrahim sûresi, 14/1)

evvelki cümle gibi اَلْعَزِيزِ الْحَمِيدِ[1] kelimeleri ile bu asra, Sultan Abdülaziz ve Sultan Abdülhamid devirlerine îma eder.

Hem sâbık âyetlerde ise –Resâili'n-Nur'un ikinci ismine tevâfukla işaret eden umum o âyetler– dehşetli asır olan Hülâgu ve Cengiz asrına dahi îma ederler. Hattâ o âyetlerin hem o asra, hem bu asra îmaları içindir ki; Hazreti Ali *(radiyallâhu anh)* Ercûze'sinde ve Gavs-ı Âzam *(radiyallâhu anh)* kasidesinde Resâili'n-Nur'a kerametkârâne işaret ettikleri vakit hem o asra, hem şu asra bakıp hiddetle işaret etmişler.

Üçüncüsü: مِنَ الظُّلُمَاتِ[2] kelimesindeki اَلظُّلُمَاتِ 'ın adedi bin üç yüz yetmiş iki ederek, bu asrın zulümlerinin, zulmetlerinin ne vakte kadar devam edeceğine.. o zulmetlerin içinde bir nurun daima tenvire çalışacağına îma ile Risale-i Nur'un tenvirine remzen bakar.

Dördüncüsü: لِتُخْرِجَ النَّاسَ[3] cümlesi diyor ki; "Bin üç yüz kırk beşte Kur'ân'dan gelen bir nur ile insanlar karanlıklardan ışıklara çıkarılacak." Bu meâl ise, bin üç yüz kırk beşte fevkalâde tenvire başlayan Resâili'n-Nur'a tam tamına cifirce, hem meâlce muvâfık ve mutâbık olmakla Risale-i Nur'un makbuliyetine îma, belki remzediyor.

Beşincisi: إِلَيْكَ[4] kelimesi, Kur'ân'a has baktığı için hariç kalmak üzere– إِلَيْكَ[5] –'deki آلٓرٰ كِتَابٌ أَنْزَلْنَاهُ[6] cümlesinin makamı, Risaletü'n-Nur'un birinci ismine tam tamına tevâfuk etmesi, Risaletü'n-Nur'un Kitab-ı Münzel'in tam bir tefsiri ve manası olduğunu ve ondan yabani olmadığını remzen ifade eder. Çünkü آلٓرٰ[7] üç yüz seksen iki, كِتَابٌ[8] dört yüz yirmi üç, أَنْزَلْنَاهُ[9] yüz kırk dört, yekûnu dokuz yüz kırk dokuz; eğer tenvin ن sayılsa dokuz yüz doksan dokuz ederek, Risaletü'n-Nur'un –eğer şeddeli ن, bir ن sayılsa– adedi olan dokuz yüz kırk sekize, eğer şeddeli ن, iki ن olsa dokuz yüz

---

1 "Azîz ve Hamîd" (İbrahim sûresi, 14/1)
2 "…karanlıklardan…" (İbrahim sûresi, 14/1)
3 "…insanları çıkarman için…" (İbrahim sûresi, 14/1)
4 "Elif, Lâm, Râ. Sana indirdiğimiz bir kitaptır." (İbrahim sûresi, 14/1)
5 "…Sana…"
6 "Elif, Lâm, Râ. İndirdiğimiz bir kitaptır." (İbrahim sûresi, 14/1)
7 "Elif, Lâm, Râ." (İbrahim sûresi, 14/1)
8 "…bir kitaptır" (İbrahim sûresi, 14/1)
9 "…onu indirdiğimiz…" (İbrahim sûresi, 14/1)

doksan sekize, sırlı (yani vahiy olmadığını ifade için) birtek farkla tevâfuk edip ona îma eder.

Elhâsıl: Bu birtek âyette mezkûr beş cümlenin münasebet-i mâneviyeyi gözeterek beş adet îmaları, bir kuvvetli işaret, belki bir delâlet hükmüne geçebilir kanaati bana bunu yazdırdı. Hata etmişsem Kitab-ı Mübîn'i şefaatçi edip Erhamü'r-râhimîn'den kusurumun affını niyaz ederim.

سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَآ إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَاۚ إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ[1]

بِسْـــمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

Yirmi Dokuzuncu Âyetin Sehvine Dair Tafsilât

Küçük bir sehivden kuvvetli bir işaret-i gaybiye gördüm. Ondan bildim ki, o sehiv bunun içinmiş, şöyle ki, Birinci Şuâ olan İşârât-ı Kur'âniye'nin yirmi dokuzuncu âyeti:

Sûre-i İbrahim'in başında, الٓرۚ كِتَابٌ أَنْزَلْنَاهُ إِلَيْكَ لِتُخْرِجَ النَّاسَ مِنَ الظُّلُمَاتِ içinde إِلَى النُّورِ بِإِذْنِ رَبِّهِمْ[3] إِلَى النُّورِ بِإِذْنِ رَبِّهِمْ[2] cümlesine makam-ı cifrîsi sehven bin üç yüz otuz dört ederek Risale-i Nur'un fâtihası olan İşârâtü'l-i'câz tefsirinin zuhuru ve tab'ı tarihine tevâfukla bakar denilmiş. Hâlbuki melfuz harflerinin makamı, bin üç yüz otuz dokuz olup o tefsirin fevkalâde iştiharı ve Dârü'l-Hikmet tarafından ekser müftülere gönderilen nüshalar, müteaddit ve maddî ve mânevî inkılâbların sarsıntılarından vikâye noktasında –çok emâreler ve müftülerin itirafıyla– birer kale ve ekser müftülerin ellerinde birer elmas kılıç hükmüne geçmeleri tarihine tevâfukla takdirkârâne bakar. Okunmayan iki ا sayılsa, bin üç yüz kırk bir edip Risale-i Nur'un mebde-i zuhuruna tam tamına tevâfukla bakar.

Bu küçük sehiv, şöyle bir manayı birden, kuvvetli ihtar etti ki; o Sûre-i İbrahim'in *(aleyhisselâm)* başındaki âyetin Risale-i Nur'a remzen bakan yalnız

---

1 "Sübhansın yâ Rab! Senin bize bildirdiğinden başka ne bilebiliriz ki? Her şeyi hakkıyla bilen, her şeyi hikmetle yapan sensin." (Bakara sûresi, 2/32)

2 "Elif, Lâm, Râ. Bu, Rab'lerinin izniyle insanları karanlıklardan nura çıkarman için Sana indirdiğimiz bir kitaptır." (İbrahim sûresi, 14/1)

3 "…Rab'lerinin izniyle nura…" (İbrahim sûresi, 14/1)

onun dört cümlesi değil; belki o birinci sayfa âhirine kadar münasebat-ı mâneviye cihetinde bir mana-yı remziyle –efrad-ı kesîresi içinde– Risale-i Nur'a gizli bir hususiyet ile îma eder, remzen bakar. Ben şimdilik o hakikat-i remziyeyi beyan edemem, yalnız kısa bir işaret edilecek.

Evet, Risale-i Nur'un *mayası* ve *meşrebi, tefekkür* ve *şefkat* olduğu cihetle Hazreti İbrahim'in *(aleyhisselâm)* hususî meşrebi olan tefekkür ve şefkat noktasında tam tevâfuk etmek sırrıyla şu sûrede daha ziyade Risale-i Nur'u kucağına alıyor. Baştaki âyet, dört cümle ile en karanlık bir asrın kara kara içinde, zulmet zulmet içinde insanları nura çıkaran ve Kur'ân'dan çıkan bir nura parmak bastığı gibi, en karanlık içinde bulunan ve Risale-i Nur'un cereyanına muhalif gidenleri tarif eder.

Üçüncü Âyet:

اَلَّذِينَ يَسْتَحِبُّونَ الْحَيٰوةَ الدُّنْيَا عَلَى الْاٰخِرَةِ وَيَصُدُّونَ عَنْ سَبِيلِ اللّٰهِ وَيَبْغُونَهَا عِوَجًا ۟ أُولٰٓئِكَ فِي ضَلَالٍ بَعِيدٍ[1]

Bu dahi, üç cümlesiyle bazı münasebat-ı mâneviye ve muvâfakat-ı mefhumiye cihetinde ve hem Risale-i Nur'un mesleğine, hem mülhidlerin mesleğine îmaen bakar:

Ve birinci cümlesiyle der ki: "O bedbahtlar, bazı ehl-i imanın (imanları beraber olduğu hâlde) ve bir kısım ehl-i ilmin (âhireti tam bildikleri hâlde) onlara iltihak delâletiyle, bilerek ve severek hayat-ı dünyeviyeyi dine ve âhirete, –yani, elması tanıdığı ve bulduğu hâlde beş paralık şişeyi ona tercih etmek gibi– sefâhet-i hayatı, dinî hissiyata muannidâne tercih edip dinsizlik ile iftihar ederler." Bu cümlenin bu asra bir hususiyeti var. Çünkü hiçbir asır böyle bir tarzı göstermemiş. Sair asırlarda o ehl-i dalâlet, âhireti bilmiyor ve inkâr ediyor. Elması elmas bilmiyor, dünyayı tercih ediyor.

Ve ikinci cümlesi olan وَيَصُدُّونَ عَنْ سَبِيلِ اللّٰهِ[2] *ile der ki*: "O bedbahtların dalâleti, muhabbet-i hayattan ve temerrüdden neşet ettiği için kendi hâlleri ile durmuyorlar, tecavüz ediyorlar. Bildikleri ve onun ile ecdatları bağlı olan dine adavetkârâne, menbalarını kurutmak ve esasatını bozmak ve kapılarını ve yollarını kapatmak istiyorlar."

---

1 "Âhirete inanmalarına rağmen, bile bile dünyayı âhirete tercih ederler. İnsanları Allah yolundan çevirir de o yolu eğri büğrü göstermek isterler. İşte onlar haktan, doğru yoldan çok uzak bir sapıklık içindedirler." (İbrahim sûresi, 14/3)

2 "İnsanları Allah yolundan çevirirler…" (İbrahim sûresi, 14/3)

Ve üçüncü cümlesi olan وَيَبْغُونَهَا عِوَجًا[1] *ile der ki*: "Onların dalâleti; fenden, felsefeden geldiği için acîb bir gurur ve garib bir firavunluk ve dehşetli bir enaniyet onlara verip nefislerini öyle şımartmış ki, kâinatı idare eden ilâhî kanunların şuâlarını ve insan âleminde o hakâikin düsturlarını süflî hevesâtlarına ve müşteheyâtlarına müsait görmediklerinden (Hâşâ, hâşâ!) eğri, yanlış, noksan bulmak istiyorlar."

İşte bu âyet, üç cümlesiyle manen bu asırda acîb bir tâife-i dâlleye tam bir tevâfuk-u mânevî ile mana-yı işârîsiyle çok efradı içinde hususî baktığı gibi, tevâfuk-u cifrîsiyle dahi başlarına parmak basıyor. Evet, evvelki cümle olan اَلَّذِينَ يَسْتَحِبُّونَ[2] 'nin makamı, bin üç yüz yirmi yedi; eğer şeddeli ل ve ب, ikişer sayılsa Arabî tarihiyle bin üç yüz elli dokuz edip, o tuğyanlı tâifenin savletli zamanını göstererek tam tevâfukla bakar. وَيَبْغُونَهَا عِوَجًا 'nin makamı, –tenvin ن olmak cihetiyle– bin iki yüz dokuz ederek şeriat-ı İslâmiye'ye sû-i kast olarak ecnebi kanunlarını adliyeye sokmak fikri ve teşebbüsü tarihine tam tamına tevâfukla bakar. Ve bu emâreler gibi çok îmalar ile baştaki âyetin kuvvetli işaret ettiği Risale-i Nur'un muârızlarına zâhir bir surette baktığı gibi, mefhum-u muhalifi delâletiyle dahi Risale-i Nur'a tam bakar. Hattâ dördüncü âyette Risale-i Nur'un Türkçe olmasını tahsin eder. Ve beşincide Arabî ve Türkçeyi tam bilmeyen ve mürşidleri ve âlimleri perişan olan vilâyât-ı şarkıyede Risale-i Nur'un imdatlarına.. ve her tâifeden ziyade başlarına gelen hâdiseleri ve âyette بِأَيَّامِ اللهِ[3] tabir edilen elîm vakıaları hatırlarına getirmekle ikaz ve irşad etmelerine bir mana-yı işârî ve remzî ile emrediyor. Bu âhirki ehemmiyetli işareti beyan etmeme şimdilik izin olmadığından yalnız her birinin birtek remzi gayet kısa beyan edilecek, şöyle ki:

Dördüncü Âyetin وَمَآ أَرْسَلْنَا مِنْ رَسُولٍ إِلَّا بِلِسَانِ قَوْمِهِۦ لِيُبَيِّنَ لَهُمْ[4] cümlesi, makam-ı cifrîsiyle ve baştaki âyetin işaretleri karînesiyle risalet ve nübüvvetin her asırda verâset noktasında naibleri, vekilleri bulunmak kaidesiyle, bir mana-yı remzî cihetinde vazife-i irsiyeti yapan Risale-i Nur'u, efradı içine hususî bir iltifatla dâhil edip lisân-ı Kur'ân olan Arabî olmayarak Türkçe olmasını

---

1 "…o yolu eğri büğrü göstermek isterler…" (İbrahim sûresi, 14/3)

2 "…onlar tercih ederler…" (İbrahim sûresi, 14/3)

3 "…Allah'ın önemli günleri…" (İbrahim sûresi, 14/5)

4 "Biz her peygamberi, kendi milletinin lisanı ile gönderdik, ta ki onlara hakikatleri iyice açıklasın." (İbrahim sûresi, 14/4)

takdir ediyor. Evet, bunun makamı رَسُولٍ[1]'deki tenvin, ن sayılmak ve şeddeli ل iki sayılsa ve şeddeli ي bir sayılsa bin üç yüz elli sekiz.. her ikisi birer sayılsa bin üç yüz yirmi sekiz.. şeddeliler iki sayılsa, tenvin sayılmazsa, bin üç yüz on sekiz.. hem tenvin, hem şeddeliler sayılsa bin üç yüz altmış sekiz ederek Risale-i Nur'un beş devresine ve beş vaziyetine remzen ve imaen bakar.

Beşinci Âyette (أَنْ أَخْرِجْ قَوْمَكَ مِنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ وَذَكِّرْهُمْ بِأَيَّامِ اللهِ[2] إِلَى النُّورِ وَذَكِّرْهُمْ بِأَيَّامِ اللهِ[3] cümlesinde makam-ı cifrîsi, –şeddeliler birer sayılmak cihetinde– bin üç yüz elli bir ederek Risale-i Nur'un şimdilik beyanına iznim olmayan ehemmiyetli vazifesinin ve bu evâmir-i Kur'âniye'yi imtisâlinin tarihine tam tamına tevâfuk-u cifrî ve muvâfakat-ı mâneviye karînesiyle ve kıssadan hisse almak münasebat-ı mefhumiye remzi ile Risale-i Nur'a îmaen bakar. Daha yazılacak çok gaybî işaretler var, fakat izin verilmedi, şimdilik kaldı...

1 "her peygamber" (İbrahim sûresi, 14/4)

2 "…halkını karanlıklardan nura çıkar ve onlara Allah'ın önemli günlerini hatırlat!" (İbrahim sûresi, 14/5)

3 "…nura (çıkar) ve onlara Allah'ın önemli günlerini hatırlat!" (İbrahim sûresi, 14/5)

Sekizinci Şuâ

Üçüncü Bir Keramet-i Aleviye

Bir İfade-i Meram

Malûm Olsun ki:

Ben Risale-i Nur'un kıymetini ve ehemmiyetini beyan etmekle, Kur'ân'ın hakikatlerini ve imanın rükünlerini ilân etmek.. ve zaaf-ı imana düşenleri onlara davet etmek.. ve onların kuvvetlerini ve hakkaniyetlerini göstermek istiyorum. Yoksa, –hâşâ– kendimi ve hiçbir cihetle beğenmediğim nefs-i emmâremi beğendirmek ve medhetmek değildir.

Hem Risale-i Nur, zâhiren benim eserim olmak haysiyetiyle senâ etmiyorum. Belki yalnız Kur'ân'ın bir tefsiri.. ve Kur'ân'dan mülhem bir tercüman-ı hakikîsi.. ve imanın hüccetleri ve dellâlı olmak haysiyetiyle meziyetlerini beyan ediyorum. Hatta bir kısım risaleleri ihtiyârım haricinde yazdığım gibi, Risale-i Nur'un ehemmiyetini zikretmekte ihtiyârsız hükmündeyim.

İmam Ali'nin *(radîyallâhu anh)* Âyetü'l-Kübrâ[1] nâmını verdiği Yedinci Şuâ risalesini yazmakta çok zahmet çektiğime bir mükâfat-ı âcile ve bir alâmet-i makbuliyet ve bir medar-ı teşvik olarak bu keramet-i Celcelûtiye, inâyet-i ilâhiye tarafından verildiğine şüphem kalmamış. Tahdis-i nimet kabilinden bunu Sekizinci Şuâ olarak yazdım. Yoksa haşre dair mühim bir âyetin mucizeli olan burhanlarını yazacaktım.

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

İmam Ali'nin *(radîyallâhu anh)* Risale-i Nur'a Dair Üçüncü Bir Kerametidir

Evet, On Sekizinci ve Yirmi Sekizinci Lem'alar'da izah ve isbat edilen iki zâhir kerametini teyid ve takviye ederek Kaside-i Celcelûtiye'sinde

---

1 Bkz.: el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî)* s.516.

Sirâcü'n-Nur'dan[1] sarâhat derecesinde haber verdiği gibi, yine o kasidede Sirâcü'n-Nur'un en namdar risalelerine parmak basıyor, âdeta alkışlıyor.. ve *sekiz adet remiz* ile meşhur bir kısım risalelerini gösteriyor.

Birincisi

Risale-i Nur'u tasrih eden ثُقَادُ سِرَاجُ النُّورِ سِرًّا بَيَانَةً[2] fıkrasından sonra Süryanî lisanıyla esmâ-yı hüsnâdan istimdat ve süver-i Kur'âniye ile bir münâcât yapıyor. Tam otuz üç sûrelerle öyle garip ve mânidar bir tarzda zikrediyor ki; bir kısım sırları ve gaybî haberleri dahi bildirmek istediği anlaşılıyor.

Ben sıkıntılı bir zamanda İmam Ali'nin *(radîyallâhu anh)* Âyetü'l-Kübrâ nâmını verdiği Yedinci Şuâ'ı bitirdiğim aynı vakitte –itikadımca bana acele bir mükâfat ve bir ücret olarak– geceleyin Celcelûtiye'yi okudum. Birden bir ihtar-ı gaybî gibi kalbime denildi: "İmam Ali *(radîyallâhu anh)*, Risale-i Nur ile çok meşguldür. Mecmûundan haber verdiği gibi kıymettar risalelerine de işaret derecesinde remzedip îma ediyor." Eğer sarih bir surette gayptan haber vermek, –çok zararları bulunduğundan, hikmete münâfi olduğu cihetle– hikmet-i ilâhiye tarafından yasak olmasa idi tasrih edecekti. Meselâ sûreleri tâdâd ederken, yirmi beşinciye geldiği vakit diyor ki:

بِحَقِّ تَبَارَكَ ثُمَّ نُونٍ وَسَائِلٍ وَبِسُورَةِ التَّهْمِيزِ وَالشَّمْسُ كُوِّرَتْ

وَبِالذَّارِيَاتِ ذَرْوًا وَالنَّجْمِ إِذَا هَوٰى وَبِاقْتَرَبَتْ لِيَ الْأُمُورُ تَقَرَّبَتْ

وَبِسُوَرِ الْقُرْاٰنِ حِزْبًا وَاٰيَةً عَدَدَ مَا قَرَأَ الْقَارِي وَمَا قَدْ تَنَزَّلَتْ

فَأَسْئَلُكَ يَا مَوْلَايَ بِفَضْلِكَ الَّذِي عَلٰى كُلِّ مَا أَنْزَلْتَ كُتْبًا تَفَضَّلَتْ[3]

İşte bu fıkralarda Eskişehir Ağırceza Mahkemesi'ni hayrette bırakan.. ve üstünde göz ile görünen bir kerametiyle ve kıyâmet ve haşri isbat eden harika

---

1 Bkz.: el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî)* s.509.

2 "Nurun kandili gizlice fakat aynı zamanda da açık bir şekilde yakılır." (Bkz.: el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî)* s.509-510)

3 "Tebareke (Mülk), Nûn (Kalem), Seele Sâilün (Meâric), Tehmiz (Hümeze), İze'ş-şemsü küvvirat (Tekvîr) sûreleri hakkı için! Ve'z-Zâriyati zervan (Zâriyât), Ve'n-Necmi izâ hevâ (Necm) ve İkterabet (Kamer) sûreleri hürmetine işlerim bana kolaylaşsın. Hizb hizb, âyet âyet, okuyucuların okudukları ve nâzil olanlar adedince Kur'ân sûreleri hakkı için ey Mevlâm! Kendilerine kitap verdiğin her peygambere ihsanda bulunan fazlından diliyorum!" (Bkz.: el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî)* s.514-515)

hüccetleriyle iştihar eden Yirmi Dokuzuncu Söz'e Hazreti İmam Ali *(radiyallâhu anh)*, zikir ve tâdâd ettiği sûrelerin yirmi dokuzuncu mertebesinde وَالشَّمْسُ كُوِّرَتْ[1] ile ona işaret eder. Çünkü kıyâmet kopmasından gayet dehşetli haber veren إِذَا الشَّمْسُ كُوِّرَتْ[2] sûresine tam mutâbık bir surette o Yirmi Dokuzuncu Söz, kıyâmetin ve harab-ı âlemin ve mevt-i dünyanın ve hayat-ı âhiretin ve ihyâ-yı emvâtın kat'î hüccetlerini beyan ederken bu sûrenin dehşetli tasvirini zikretmesi, hem manada, hem yirmi dokuzuncu mertebede tetâbukları o işareti isbat eder.

Hem tahavvülât-ı zerrâtta boğulan maddiyyûnları susturan ve zerrâtın tahavvülâtı ve harekâtını, vazife ve intizamlarını emsâlsiz bir tarzda isbat eden Otuzuncu Söz nâmındaki Zerrât Risalesi'ne Hazreti İmam Ali *(radiyallâhu anh)*, otuzuncu mertebede وَبِالذَّارِيَاتِ ذَرْوًا[3] kasemiyle ona işaret eder. Evet, bu işarette lafzen ve sureten Sûre-i ﴿وَالذَّارِيَاتِ ذَرْوًا﴾[4] ve Risale-i Zerrât, birbirine müşâbehet ile beraber mana cihetiyle dahi münasebet var. Çünkü Sûre-i ﴿وَالذَّارِيَاتِ﴾'nin başında tesadüfî ve intizamsız zannedilen temevvücât-ı havaiye, gayet hikmetli ve vazifedar olarak rubûbiyetin tekvinî emirlerini etrafa yetiştirir diye ifade ettiği gibi, Risale-i Zerrât dahi maddiyyûnlar tarafından tesadüfî ve intizamsız telâkki edilen harekât-ı zerrât dahi, gayet hikmetli ve o zerreler muntazam vazifelerle vazifedar olduklarını gayet kuvvetli ve kat'î burhanlar ile isbat ediyor.

Hem Mirac-ı Muhammedî'yi *(aleyhissalâtü vesselâm)* delâil-i akliye ile gayet makul ve kat'î bir surette isbat eden ve Otuz Birinci Söz nâmında ve mertebesinde bulunan Risale-i Mirac'a, Hazreti İmam Ali *(radiyallâhu anh)*, otuz birinci mertebede Mirac-ı Ahmedî *(aleyhissalâtü vesselâm)* ve Kâb-ı Kavseyn'deki müşâhede ve mükâlemeyi sarih bir surette başlayan Sûre-i ﴿وَالنَّجْمِ إِذَا هَوٰى﴾[5]'nın başında bulunan وَالنَّجْمِ إِذَا هَوٰى cümlesi ile sarâhate yakın bir tarzda o risaleye

---

1 "İze'ş-Şemsü küvvirat (Tekvîr) sûresinin hakkı için!" (Bkz.: el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî)* s.514)

2 "Güneş dürülüp ışığı söndüğü zaman." (Tekvir sûresi, 81/1)

3 "Ve'z-Zâriyâti zervâ (Zâriyât) sûresi hakkı için!" (Bkz.: el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî)* s.514)

4 "O tozutup savuran (rüzgârlara)" (Zâriyât sûresi, 51/1)

5 "Kayan yıldıza yemin olsun ki." (Necm sûresi, 53/1)

işaret eder. Ve Sûre-i [1]﴿وَالطُّورِ﴾'yi bırakarak وَالذَّارِيَات 'den sonra وَالنَّجْمِ sûresini zikretmesi bu işareti kuvvetlendirir.

Hem Şakk-ı kamer mucizesini münkirlere karşı kuvvetli deliller ile isbat eden Miraç Risalesi'nin zeyli bulunan Şakk-ı Kamer Risalesi nâmında otuz birinci mertebenin âhirinde o risaleye, Hazreti İmam Ali *(radiyallâhu anh)*, şakk-ı kameri nass-ı sarih ile zikreden Sûre-i [2]﴿اِقْتَرَبَتِ السَّاعَةُ وَانْشَقَّ الْقَمَرُ﴾'den iktibas ederek otuz birinci mertebenin akabinde zikredilen وَبِاقْتَرَبَتْ لِيَ الْأُمُورُ [3]تَقَرَّبَتْ fıkrasıyla sarâhate yakın işaret eder.

Malûmdur ki Risale-i Nur, başta otuz üç adet Sözler'dir ve Sözler nâmıyla yâd edilir. Fakat Otuz Üçüncü Söz müstakil değil, belki otuz üç adet Mektubat'tan ibarettir ve Mektubat nâmıyla zikredilir. Sonra Otuz Birinci Mektup dahi müstakil değil, belki otuz bir adet Lem'alar'dan mürekkeptir ve Lem'alar adı ile müştehirdir. Sonra Otuz Birinci Lem'a dahi müstakil olmamış, o da inşaallah otuz bir adet Şuâlar'dan mürekkep olacak. El-Âyetü'l-Kübrâ, yedinci ve bu risale, Sekizinci Şuâ'larıdır.

Demek Sözler'in hâtimesi Otuz İkinci Söz'dür. Hem Risale-i Nur'un yıldızları içinde bir güneş hükmünde şâkirtlerince telâkki edilen Otuz İkinci Söz nâmındaki üç mevkıflı risale-i harika ve câmia ve Sözler'in bir cihette hâtimesi ve cemiyetli neticesi olan o risaleye Hazreti İmam Ali *(radiyallâhu anh)*, onun fevkalâde ehemmiyetini ve câmiiyetini göstermek için Kur'ân'ın çok sûreleriyle birden otuz ikinci mertebede [4]وَبِسُوَرِ الْقُرْاٰنِ حِزْبًا وَاٰيَةً kasemiyle otuz ikinci mertebede bulunan o câmî risaleye işaret eder.

Risale-i Nur'un Otuz Üçüncü Söz'ü ise, bundan evvel beyan ettiğimiz gibi otuz üç adet mektuplardan ibaret ve Mektubat nâmında otuz üç kitap ve yüzden ziyade risalelerdir. İşte Hazreti İmam Ali *(radiyallâhu anh)* otuz üçüncü mertebede ve kaseminde Otuz Üçüncü Söz'ün eczaları olan o yüz on kitap ve mektubata birden işaret etmek için yüz on semâvî suhuf[5] nâmında yüz on muhtasar kitaplar ve o büyük mukaddes kitaplardan istimdat manasında olan şu,

---

1 "Tur'a (o dağa) yemin olsun ki..." (Tûr sûresi, 52/1)

2 "Kıyamet saati yaklaştı, ay bölündü." (Kamer sûresi, 54/1)

3 "İkterabe (Kamer) sûresinin hakkı için işlerim bana kolaylaşsın." (Bkz.: el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî)* s.514)

4 "Hizb hizb, âyet âyet, okuyucuların okudukları Kur'ân sûreleri hakkı için!" (Bkz.: el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî)* s.515)

5 Bkz.: İbni Hibbân, *es-Sahîh* 2/277; et-Taberî, *Târîhu'l-ümem ve'l-mülûk* 1/96; Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliyâ* 1/167.

فَأَسْئَلُكَ يَا مَوْلَايَ بِفَضْلِكَ الَّذِي عَلٰى كُلِّ مَا أَنْزَلْتَ كُتُبًا تَفَضَّلَتْ[1]

kelâmıyla işaret eder.

Malûmdur ki, ilm-i belâgatta ve fenn-i beyanda uzak ve gizli manalara delâlet etmek için "karîne" tabir ettikleri emârelerden ve münasebetlerden birisi bulunsa, uzak bir mana ve gizli ve işârî olan bir mefhum, karînenin kuvvetine göre sarih ve zâhir manası gibi kabul edilir. İşte bu kaideye binâen, bu işârî manaların her birisine müteaddit karîneler, emâreler bulunduğu gibi sâir arkadaşları da ona karîneler olur. Risale-i Nur'un mecmûundan haber veren sarih fıkralar dahi her birisine kuvvetli bir karînedir.

İkinci Remiz

Kur'ân'ın el-âyetü'l-kübrâsı olan تُسَبِّحُ لَهُ السَّمٰوَاتُ السَّبْعُ وَالْأَرْضُ وَمَنْ فِيهِنَّ ۚ وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ[2] 'nin hakikat-i kübrâsını ve tefsir-i ekberini gösteren ve Ramazan-ı Şerif'in ilhamî bir hediyesi bulunan Yedinci Şuâ Risalesi'ne Hazreti İmam Ali *(radiyallâhu anh)*, Mektubat'a işaretten sonra Lem'alar'a işaret içinde Şuâlar'a bakarak وَبِالْاٰيَةِ الْكُبْرٰى أَمِنِّي مِنَ الْفَجَتْ[3] [4](Hâşiye) deyip ilm-i belâgatça "müstetbeâtü't-terâkib"[5] ve "maârizü'l-kelâm"[6] denilen mana-yı zâhirînin tebaiyetiyle ve perdesinin arkasıyla müteaddit karînelerin kuvvetine göre işaret eder. Ve o acîb ve yüksek ve tevhidin hüccetü'l-kübrâsı ve el-âyetü'l-kübrânın bir alâmet-i kübrâsı ve bir tefsir-i âzamı olan risaleye "Âyetü'l-Kübrâ" nâmı veriyor. Ve o nâmla hem menbaı olan el-âyetü'l-kübrânın azametini, hem bu Yedinci Şuâ olan vahdâniyetin ve tevhidin burhan-ı âzamının fevkalâde kuvvetini ilân eder, haber verir. Hazreti İmam Ali'nin *(radiyallâhu anh)*

---

1 "Ey Mevlâm! Kendilerine kitap verdiğin her peygambere ihsanda bulunan fazlından diliyorum!" (Bkz.: el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî)* s.515)

2 "Yedi kat gök, dünya ve onların içinde olan herkes Allah'ı takdis ve tenzih eder. Hatta hiçbir şey yoktur ki O'na hamd ile tenzih etmesin." (İsrâ sûresi, 17/42-44)

3 "Âyetü'l-Kübrâ hürmetine beni kurtar, emniyet ve huzur ver!" (Bkz.: el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî* –Hazreti Ali'nin (kerremallâhu vecheh) Celcelûtiye'si–*)* s.516)

4 (Hâşiye) İmam Ali bu fıkra ile işaret eder ki, Âyetü'l-Kübrâ Risalesi yüzünden şâkirtleri bir musibete düşecekler ve onun kerameti ve bereketiyle emniyete ve selâmete çıkacaklar. Evet bu keramet-i Aleviye tam tamına çıktı ki, o risale için hapse düşüp ve onun kuvvetli hakikatleri ile kurtuldular.

5 Bkz.: el-Hamevî, *Hızânetü'l-edeb* 2/294; İbni Hacer, *Fethu'l-bârî* 1/406; el-Münâvî, *et-Teârîf* 1/32, 55; el-Kazvînî, *el-İzâh fî ulûmi'l-belâğa* 1/348.

6 Bkz.: el-Kurtubî, *el-Câmi' li ahkâmi'l-Kur'ân* 10/190-191, 199; İbnü'l-Esîr, *en-Nihâye fî ğarîbi'l-hadîs* 3/212; İbni Manzûr, *Lisânü'l-Arab* 7/183; el-Meydânî, *Mecmeu'l-emsâl* 1/13.

bu büyük iltifatına, bu risalenin liyâkatine her kimin bir şüphesi varsa gelsin, bir defa o risaleyi okusun. Eğer "evet, lâyıktır" demezse, bana "tuh" desin.

Evet, Kur'ân'ın aleyhinde bin seneden beri müntakimâne hazırlanan dinsizlerin itirazlarını.. ve kâfir feylesofların terâküm edip şimdi yol bularak intişar eden şüphelerini.. ve Kur'ân'ın dehşetli darbelerinden intikam besleyen muannit yahudilerin ve mağrur bir kısım hristiyanların hücumlarını def'edip mukabele eden ve her asırda Kur'ân'ın pek çok kahramanları ve mânevî kaleleri vardı. Şimdi ihtiyaç bir-ikiden, yüze çıkmış. Ve müdafiler yüzden, iki-üçe inmiş. Hem hakâik-i imaniyeyi, İlm-i Kelâm'dan ve medreseden öğrenmek, çok zamana muhtaç bulunduğundan bu zamanda o kapı dahi kapandı. Hem çabuk, hem herkes anlayacak bir tarzda en derin hakikatleri tâlim eden Risale-i Nur, elbette İmam Ali *(radiyallâhu anh)*'ın bu iltifatına lâyıktır.

Hem İmam Ali *(radiyallâhu anh)*, onuncu mertebe-i tâdâdında onuncu sûre olarak ve kıyâmet ve leyle-i berata bakan وَبِسُورَةِ الدُّخَانِ فِيهَا سِرًّا قَدْ أُحْكِمَتْ[1] deyip mana-yı işârîsiyle Onuncu Söz nâmında ve mertebesinde olan Haşir Risalesi'ne işaretle beraber, o risalenin fevkalâde ehemmiyetini ve gayet muhkem olduğunu ve o zamanın dumanlı karanlıklarını izale eden bir leyle-i beratın bir kandili hükmünde bulunmasına.. ve haşir ve kıyâmetin bir alâmeti olan duhân, hem leyle-i beratın senevî olarak hikmetli tefrik ve taksim-i umûr noktalarıyla ve başka karîneler ile îmaen ve remzen haber veriyor.

Evet Onuncu Söz, çok ehemmiyetli bir belayı defetti. Hürriyet-i efkâr serbestiyeti ve harb-i umumî sarsıntısı vaktinde haşri inkâr eden münafıklar, fırsat bulup çok yerlerde zehirli fikirlerini izhara başladıkları bir zamanda, Onuncu Söz çıktı ve tab'edildi. Bin nüshası etrafa yayıldı. Onu gören herkes, kemâl-i iştiyak ve merakla okudu. Zındıkların kâfirâne fikirlerini tam kırdı ve onları susturdu. İmam Ali *(radiyallâhu anh)*'ın bu takdirine liyâkatini isbat etti. Kimin şüphesi varsa gelsin, onu dikkatle okusun, haşrin ne kadar kuvvetli bir burhanı olduğunu görsün.

Hem Hazreti İmam Ali *(radiyallâhu anh)* on dokuzuncu sûre olarak Sûretü'n-Nur'u

بِسِرِّ حَوَامِيمِ الْكِتَابِ جَمِيعِهَا عَلَيْكَ بِفَضْلِ النُّورِ يَا نُورُ أُقْسِمَتْ[2]

---

1 "Sûre-i Duhân'da da muhkem bir sır var." (Bkz.: el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî)* s.513)

2 "Hâ, Mîm sûrelerinin –ki başlarında 've'l-Kitâb' denilerek yemin edilmiş– hepsinin sırrı hürmetine Sana dayanıyorum. Nurun fazileti hürmetine yâ Nur!" (Bkz.: el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî)* s.514)

fıkrasıyla zikrederek pek muhtasar olan On Dokuzuncu Söz'e ve pek mükemmel bulunan On Dokuzuncu Mektup'a işaret için nur lafzını tekrar etmekle mektupların mertebesine, yani On Dördüncü Mektup noksan kalmasına îmaen Sûre-i Nur'u on beşincide yine zikretmesiyle gayet latîf ve müdakkikâne haber veriyor. Ve o iki risaleleri Risale-i Nur'un büyük nurları olduklarını bildiriyor.

Evet risalet-i Muhammediye *(aleyhissalâtü vesselâm)*'a dair olan On Dokuzuncu Söz, hem üç cihetle kerametli ve harika olan On Dokuzuncu Mektup, elhak Risale-i Nur'un en parlak birer nurudurlar. Ve Aişe-i Sıddıka'nın *(radîyallâhu anhâ)* beraati münasebetiyle âyet-i nûrun[1] [2] مَثَلُ نُورِهِ kelimesindeki zamir, üç vecihten birisi ile Muhammed *(aleyhissalâtü vesselâm)*'a râcî olmak haysiyetiyle Sûre-i Nur, Zât-ı Muhammediye *(aleyhissalâtü vesselâm)* ile ziyade alâkadar bulunduğundan, o sure ile risalet-i Muhammediye *(aleyhissalâtü vesselâm)*'ı isbat eden o iki risaleye iki nur lafzıyla, belki üç nur kelimeleriyle yine aynen risalet-i Ahmediye *(aleyhissalâtü vesselâm)*'ı isbat eden Miraç Risalesi'ne dahi işaret etmiş. Ben itiraf ediyorum ki; On Dördüncü Mektup noksan kaldığını unutmuştum. Hazreti İmam Ali *(radîyallâhu anh)* aynı sûreyi iki defa tekrar etmesiyle tahattur ettim ve işârâtındaki dikkatine hayran oldum. Fakat o tekrar, yalnız On Dokuzuncu Söz ve Mektup için sayılır; ondan sonrakilere nisbeten sayılmaz.

Üçüncü Remiz

Yirmi Sekizinci Lem'ada izah ve isbat edilen

تُقَادُ سِرَاجُ النُّورِ سِرًّا بَيَانَةً تُقَادُ سِرَاجُ السُّرْجِ سِرًّا تَنَوَّرَتْ[3]

بِنُورِ جَلَالٍ بَازِخٍ وَشَرَنْطَخٍ بِقُدُّوسِ بَرْكُوتٍ بِهِ النَّارُ أُخْمِدَتْ[4]

fıkralarıyla Risale-i Nur'un üç ehemmiyetli vaziyetini haber veriyor. Bu fıkraların sarâhate yakın bir surette hem cifir, hem mana cihetiyle Risale-i Nur'a işaretini On Sekizinci Lem'ada izahına binâen; burada ise, orada zikredilmeyen ve İmam Ali *(radîyallâhu anh)*'ın nazar-ı dikkatini celbeden yalnız üç sırrı beyan edilecek.

---

1 Nûr sûresi, 24/35.

2 "O'nun nurunun misali" (Nûr sûresi, 24/35)

3 Nurun kandili gizlice fakat aynı zamanda da açık bir şekilde yakılır. Kandiller kandili gizli olarak nurlanır. (Bkz.: el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî)* s.509-510)

4 "İzzet, azamet, celâl ve kibriya sahibi münezzeh ve mukaddes olan Zât-ı Rahim'in nuruyla küfrün ateşi söndürülür." (Bkz.: el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî)* s.509-510)

Birincisi: İslâmlar içinde, dellâllar elinde teşhir suretinde gezdirilmeye lâyık olan Risale-i Nur, maatteessüf gayet gizli perde altında intişar ve istitara mecbur olmasına işareten İmam Ali *(radiyallâhu anh)*, iki defa سِرًّا بَيَانَةً[1] ve سِرًّا تَنَوَّرَتْ[2] kelimeleriyle –سِرًّا[3] yani, gizli intişar edebilir– müteaccibâne haber veriyor.

İkincisi: Risale-i Nur, ism-i âzam cilvesiyle ve ism-i Rahîm ve Hakîm'in tecellisiyle zuhur ettiğinden imtiyazlı hâssası اَللّٰهُ أَكْبَرُ[4]'den iktibasen *celâl* ve *kibriyâ*.. بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ 'den istifâzaten *merhamet* ve *şefkat*.. وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ[5] 'den istifadeten *hikmet* ve *intizamın* esasları üzerine gidiyor. Onun ruhu ve hayatı, onlardır. Sâir meşreplerdeki aşk yerinde, Risale-i Nur'un meşrebinde *müştâkâne şefkattir* ve *re'fetkârâne muhabbettir.*

Nasıl ki Hazreti İmam Ali *(radiyallâhu anh)*, sarih bir surette Sirâcü'n-Nur'un tarih-i telifini ve tekemmül zamanını ve meşhur ismini نُقَادُ سِرَاجُ النُّورِ[6] fıkrasıyla haber vermiş. Öyle

بِنُورِ جَلَالٍ بَازِخٍ وَشَرَنْطَخٍ بِقُدُّوسٍ بَرْكُوتٍ بِهِ النَّارُ أُخْمِدَتْ[7]

fıkrasıyla da Sirâcü'n-Nur'un esaslarından haber veriyor. Çünkü جَلَالٍ izzet, azamet ve celâl ve kibriyâdır. بَازِخٍ شَرَنْطَخٍ Süryanîce Raûf.. ve بَرْكُوتٍ Rahîm'dir. Demek Hazreti İmam Ali *(radiyallâhu anh)* Sirâcü'n-Nur'u tarif ediyor. Hayatını ve nurunu, kibriyâ ve azamet ve re'fet ve rahîmiyetten alıyor diye mümtaz hâsiyetini beyan eder.

Üçüncüsü: Hazreti İmam Ali *(radiyallâhu anh)*, bu fıkrada بِهِ النَّارُ أُخْمِدَتْ[8] cümlesiyle diyor ki: Bin üç yüz elli dörtte Sirâcü'n-Nur –yani, Risale-i Nur'un

---

1 "Gizli aynı zamanda açık" (Bkz.: el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî)* s.509)

2 Gizli olarak nurlanır. (Bkz.: el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî)* s.509)

3 "Gizli olarak" (Bkz.: el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî)* s.509)

4 Sadece büyüklükte değil hiçbir konuda eşi ve benzeri olmayan, başka bir şey Kendisiyle kıyas bile edilemeyecek yegâne büyük, Allah'tır.

5 "O azîzdir, hakîmdir (mutlak galiptir, tam hüküm ve hikmet sahibidir)" (İbrahim sûresi, 14/4; Nahl sûresi, 16/60; Ankebût sûresi, 29/42; Rûm sûresi, 30/27; …)

6 "Nurun kandili yakılır." (Bkz.: el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî)* s.509)

7 "Nurun kandili gizlice fakat aynı zamanda da açık bir şekilde yakılır. Kandiller kandili gizli olarak nurlanır. İzzet, azamet, celâl ve kibriya sahibi münezzeh ve mukaddes olan Zât-ı Rahim'in nuruyla küfrün ateşi söndürülür." (Bkz.: el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî)* s.509-510)

8 "onunla küfrün ateşi söndürülür" (Bkz.: el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî)* s.510)

nuru– ile dalâletin tecavüz eden nârı inşaallah sönecek. Yani fitne-i diniye ateşini, ya tahribattan vazgeçirecek veya ileri tecavüzatını kıracak. Eğer hicrî tarihi olsa, bundan iki sene evvel, dini dünyadan tefrik fırsatından istifade ile dinin ve Kur'ân'ın zararına olarak ilerleyen dehşetli tasavvuratın tecavüzatının tevakkuf etmesi, elbette karşılarında kuvvetli bir seddin bulunmasındandır. O seddin ise, bu zamanda çok intişar eden Risale-i Nur'un keskin hüccetleri ve kuvvetli burhanları olduğu çok emâreler ile hissediliyor. Ve bu ikinci ihtimaldeki işaret-i Aleviye dahi onu teyid ediyor.[1(Hâşiye)]

Evet, cifirce أُخْمِدَتْ بِهِ النَّارُ; خ altı yüz, ت dört yüz, ر iki yüz, şeddeli ن yüz, م kırk, د ve üç ا yedi, بِهِ 'deki ب iki, هـ beş, yekûnu bin üç yüz elli dört eder. Lillâhilhamd Sirâcü'n-Nur'un El-Âyetü'l-Kübrâ'sı gibi çok risaleleri var. Her biri kuvvetli birer lâmba hükmünde sırat-ı müstakîmi gösterip İmam Ali *(radiyallâhu anh)*'ın haberini tasdik ediyorlar.

Bu üçüncü sırrın münasebetiyle aynen أُخْمِدَتْ بِهِ النَّارُ gibi bin üç yüz elli dört tarihine makam-ı cifrîsiyle bakan ve Said'in *(radiyallâhu anh)* iki maruf lâkabına remzen ve ismen îma eden ve "kendini muhafaza et" emrini veren ve o tarihte herkesten ziyade müteaddit tehlikelere maruz bulunacağını telvih eden "Ercûze"nin âhirlerindeki

فَاسْأَلْ لِمَوْلَاكَ الْعَظِيمِ الشَّانِ يَا مُدْرِكًا لِذٰلِكَ الزَّمَانِ

بِأَنْ يَقِيَكَ شَرَّ تِلْكَ الْفِتْنَةِ وَشَرَّ كُلِّ كُرْبَةٍ وَمِحْنَةٍ[2]

fıkrasıyla diyor: "Yâ Saide'l-Kürdî! Bin üç yüz elli dört tarihine yetişirsen Mevlâ-yı Azîm'inden, o zamanın ve o asrın fitne ve şerlerinden muhafazanı iste ve yalvar." Evet On Sekizinci Lem'ada Birinci Keramet-i Aleviye'nin izahında, Kaside-i Ercûziye'nin Risale-i Nur ve müellifine dair işârât-ı gaybiyesi beyan edilmiş. "İsm-i Âzam ve Sekîne" tabir ettiği esmâ-yı sitte-i meşhuruyla[3] daima meşgul olan bir şâkirdiyle konuştuğu ve teselli verdiği.. ve çok

---

1 (Hâşiye) Hem de إِنَّا أَعْطَيْنَا 'nın sırrı kısmen tahakkuk etmiş. Çünkü süfyaniyetin dört rüknünden en kuvvetlisi ve dehşetlisi, bütün bütün çekildi. Kabir altında azap çekiyor. Ve en büyüğü dahi, alâkası bilfiil çekilmiş; mason komitesinin mahkûmu ve âleti olup azabıyla meşguldür. Yalnız onun gölgesi hükmediyor, ileri tecavüz etmemekle beraber kısmen geriliyor. Bâki kalan iki şahıs ise, ellerinden gelse tamire çalışacaklar.

2 Bkz.: el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî)* s.596.

3 Hazreti Ali *(kerremallâhu vecheh)* Kasîde-i Ercûzesi'nde, Esmâ-yı Sitte'nin (yani Ferd, Hayy, Kayyûm, Hakem, Adl, Kuddûs) İsm-i Âzam ve Sekîne olduğunu ifade etmiştir. (Bkz.: el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî)* s.594-595)

emâreler ve karînelerle o şâkirdin Said olduğu isbat edilmiş. Ve orada o şâkirdine demiş:

أَحْرُفُ عُجْمٍ سُطِّرَتْ تَسْطِيرًا بِتَّ بِهَا الْأَمِيرُ وَالْفَقِيرَا[1]

Yani, ecnebi hurufları bin üç yüz kırk sekizde tâmim edilecek; çoluk-çocuk, emirler ve fakirler, icbar suretinde gece dersleriyle öğrenmeye çalışacaklar. Evet سُطِّرَتْ تَسْطِيرًا[2] cümlesi, tam tamına iki ت sekiz yüz, iki س yüz yirmi, iki ر dört yüz, iki ط on sekiz, bir ي on; mecmûu, bin üç yüz kırk sekizdir. Aynı tarihte latinî huruflarına gece dersleriyle cebren çalıştırıldı.

Sonra İmam Ali *(radîyallâhu anh)*, Sekîne ile meşgul olan Said'e bakar, konuşur. Akabinde يَا مُدْرِكًا لِذٰلِكَ الزَّمَانِ[3] der. İki-üç yerde kuvvetli işaret ile Said ismini verdiği şâkirdine hitâben "Kendini, Sekîne ile dua edip muhafazaya çalış." Yâ-yı nidaîden sonra müteaddit karîneler ve emâreler ile Said var. Demek يَا سَعِيدُ مُدْرِكًا لِذٰلِكَ الزَّمَانِ[4] olur. Bu fıkra nasıl ki مُدْرِكًا[5] kelimesiyle "el-Kürdî" lâkabına hem lafzen, hem cifren bakar. Çünkü mimsiz دَرْكًا, Kürd kalbıdır.[6(Hâşiye)] Mim ise, ل ve ي 'ye tam muvâfıktır. Öyle de diğer bir ismi olan Bediüzzaman lâkabına dahi اَلزَّمَانِ kelimesiyle îma etmekle beraber bin üç yüz elli dört veya bin üç yüz elli beş makam-ı cifrîsiyle Said'in *(radîyallâhu anh)* hakikat-i hâlini ve hilâf-ı âdet vaziyetini.. ve hıfz u vikâye için kesretli duasını.. ve halvet ve inzivâsını tamamıyla tabir ve ifade ettiğinden sarâhate yakın bir surette parmağını onun başına o kasidede teselli için basıyor. Burada da بِهِ النَّارُ أُخْمِدَتْ[7] sırrına mazhar olan Risale-i Nur'u alkışlıyor.

Malûm olsun ki; Celcelûtiye'nin esası ve ruhu olan اَلْقَسَمُ الْجَامِعُ وَالدَّعْوَةُ الشَّرِيفَةُ وَالْاِسْمُ الْأَعْظَمُ[8] İmam Ali *(radîyallâhu anh)*'ın en mühim ve en müdakkik

---

1 Bkz.: el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî)* s.595.

2 "satır satır yazıldı" (Bkz.: el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî)* s.595)

3 Bin üç yüz elli dört (1354) tarihine yetişirsen. (Bkz.: el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî)* s.596)

4 "Yâ Said el-Kürdî! Bin üç yüz elli dört (1354) tarihine yetişirsen"

5 "yetişirsen" (Bkz.: el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî)* s.596)

6 (Hâşiye) Yani, tersinden okunuşudur.

7 "onunla küfrün ateşi söndürülür" (Bkz.: el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî)* s.509-510)

8 "Şerefli dua, kapsamlı yemin ve ism-i âzam" (Bkz.: el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî)* s.512)

Üveysî bir şâkirdi.. ve İslâmiyet'in en meşhur ve parlak bir hücceti olan Hüccetü'l-islâm İmam Gazâlî *(radiyallâhu anh)* diyor ki: "Onlar, vahiy ile Peygamber'e *(aleyhissalâtü vesselâm)* nâzil olduğu vakit İmam Ali'ye *(radiyallâhu anh)* emretti: 'Yaz!' O da yazdı, sonra nazmetti."[1] İmam Gazâlî *(radiyallâhu anh)* diyor:

إِنَّ هٰذِهِ الدَّعْوَةَ الشَّرِيفَةَ وَالْوَفْقَ الْعَظِيمَ وَالْقَسَمَ الْجَامِعَ وَالْاِسْمَ الْأَعْظَمَ وَالسِّرَّ الْمَكْنُونَ الْمُعَظَّمَ بِلَا شَكٍّ كَنْزٌ مِنْ كُنُوزِ الدُّنْيَا وَالْاٰخِرَةِ[2]

İmam Gazâlî, İmam Nureddin'den ders alarak bu Celcelûtiye'nin hem Süryanî kelimelerini, hem kıymetini ve hâsiyetini şerhetmiş.

Dördüncü Remiz

İmam Ali *(radiyallâhu anh)* Sirâcü'n-Nur'dan haber verdikten sonra yine otuz üç ve bir cihetle otuz iki adet Süryanîce esmâyı tâdâd ederken Risale-i Nur'un en kuvvetli, en kıymettar olan Mucizât-ı Kur'âniye Risalesi'ne ve Otuz İkinci Söz'e kuvvetli işaret ettiği gibi, sâir risalelere de remzen veya îmaen veya telvihen bakar. Evet, Hazreti İmam Ali *(radiyallâhu anh)* Risale-i Nur'a bakarak, Süryanî isimleri dercederek diyor:

تُقَادُ سِرَاجُ النُّورِ سِرًّا بَيَانَةً تُقَادُ سِرَاجُ السُّرْجِ سِرًّا تَنَوَّرَتْ

بِنُورِ جَلَالٍ بَازِخٍ وَشَرَنْطَخٍ بِقُدُّوسِ بَرْكُوتٍ بِهِ النَّارُ أُخْمِدَتْ

بِيَاهٍ وَيَا يُوهٍ نَمُوهٍ أَصَالِيًا بِطَمْطَامٍ مِهْرَاشٍ لِنَارِ الْعِدَاسَمَتْ

بِهَالٍ أَهِيلٍ شَلْعٍ شَلْعُوبٍ شَالِعٍ طَهِيٍّ طَهُوبٍ طَيْطَهُوبٍ طَيَطَّهَتْ

أَنُوخٍ بِيَمْلُوخٍ وَأَبْرُوخٍ أُقْسِمَتْ بِتَمْلِيخِ اٰيَاتٍ شَمُوخٍ تَشَمَّخَتْ

أَبَازِيخَ بَيْذُوخٍ وَذَيْمُوخٍ بَعْدَهَا خَمَارُوخٍ يَشْرُوخٍ بِشَرْخٍ تَشَمَّخَتْ[3](Hâşiye)

بِبَلْخٍ وَسِمْيَانٍ وَبَازُوخٍ بَعْدَهَا بِذَيْمُوخٍ أَشْمُوخٍ بِهِ الْكَوْنُ عُمِّرَتْ

---

1 Bkz.: el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî)* s.509-512.

2 "Bu şerefli, büyük tevafuklar ihtiva eden dua, kapsamlı yemin, ism-i âzam ve büyük meknûn sır şüphesiz ki dünya ve âhiret hazinelerindendir." (Bkz.: el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî)* s.508-509)

3 (Hâşiye) Haşre dair meşhur Yirmi Dokuzuncu Söz'e, sonra Miraç ve zeyli Şakk-ı kamere bakar.

بِشَلْمَخَتٍ اِقْبَلْ دُعَائِي...[1]

diye dua ile hatmeder. Hazreti İmam Ali *(radîyallâhu anh)*, başta sarâhat ile haber verdiği Risale-i Nur'u, Sirâcü'n-Nur ve Sirâcü's-Sürc nâmıyla birinci mertebede âşikâr onu gösterip tâdâd ederken[2], tâ yirmi beşe geldiği vakit بِتَمْلِيخِ اٰيَاتٍ شَمُوخٍ تَشَمَّخَتْ[3] der. Âyât-ı Kur'âniye'nin i'câzlarını beyan ve Kur'ân'ın kırk vecihle mucize olduğunu yedi adet küllî vecihlerde isbat eden Risale-i Nur'un en meşhur ve parlak risalesi olan Yirmi Beşinci Söz nâmındaki Mucizât-ı Kur'âniye Risalesi'ne işaret eder. Çünkü başta Sirâcü'n-Nur'un birinci mertebede sayılması[4], hem بِتَمْلِيخِ اٰيَاتٍ fıkrasında اٰيَاتٍ kelimesinin bulunması, hem yirmi beşinci mertebede zikretmesi, kuvvetli bir karînedir ki; pek çok âyetleri zikredip i'câzları ve sırları beyan eden Yirmi beşinci Söz'e mana-yı mecazî ile bakar. Ve sûrelerin tâdâdında dahi, yine yirmi beşinci mertebede ibareyi değiştirip baştan başlar gibi بِحَقِّ تَبَارَكَ[5] diyerek Risale-i Nur'un en mübarek ve bereketli olan Yirmi beşinci Söz'ün ehemmiyetini gösteriyor. Sonra yirmi altı ve yedide بِبَلْخٍ أَبَازِيخَ بَيْذُوخٍ وَذَيْمُوخٍ بَعْدَهَا[6] der. Sonra otuz ve otuz birincide وَسِمْيَانٍ وَبَازُوخٍ بَعْدَهَا[7] deyip yine ibareyi değiştirip بَعْدَهَا[8] kelimesini zikreder. Gayet zâhir ve kuvvetli bir karîne ile içtihada dair Yirmi Yedinci Söz'ün sahabeler hakkındaki çok mühim ve kıymettar zeylini ve Miraç'a dair Otuz Birinci Söz'ün Şakk-ı kamere dair ve ona çok ihtiyaç bulunan ehemmiyetli zeylini

---

1 "Nurun kandili gizlice fakat aynı zamanda da açık bir şekilde yakılır. Kandiller kandili gizli olarak nurlanır. İzzet, azamet, celâl ve kibriya sahibi münezzeh ve mukaddes olan Zât-ı Rahim'in nuruyla küfrün ateşi söndürülür. Mâbud-u bi'l-hak (el-ilâh) Hû, Samed (her şey O'na muhtaç, fakat O, hiçbir şeye muhtaç değildir), Zü'l-batş, (düşmanlarını kıskıvrak yakalayandır), Cebbar (kulların işlerini düzelten ve iradesine göre onları yöneten) ve Halîm (günahkârlara ceza vermekte acele etmeyen) olan Zâtın yardımıyla (o nur) düşmanlarının ateşini bastıracak. Gerçek Mâbud, Hak olan ve hakkı gerçekleştiren, Cemil (güzel olan ve her şeye güzellik veren), Vedûd (sevilen, seven ve mahlûklat arasında sevgi var eden) ve Mucîb (dua edenin duasını kabul buyuran) olan Zât'ın yardımıyla insanlara kendisini sevdirecektir. … Hak ism-i şerifin hürmetine duamı kabul buyur." (Bkz.: el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî)* s.509-511)

2 Bkz.: el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî)* s.509.

3 Bkz.: el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî)* s.510.

4 Bkz.: el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî)* s.509.

5 "Tebareke (Mülk) sûresi hürmetine!" Bkz.: el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî)* s.514.

6 Bkz.: el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî)* s.511.

7 Bkz.: el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî)* s.511.

8 "ondan sonra" (Bkz.: el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî)* s.511)

بَعْدَهَا kelimesiyle gösterir gibi, kuvvetli işaret eder. Ben itiraf ediyorum ki, ben bu zeyilleri unutmuştum. İmam Ali'nin *(radiyallâhu anh)* bu ihtarı ile tahattur ettim. Şakk-ı kameri sâbıkan yazdım. Şimdi bu anda sahabeler hakkındaki zeyli hatırladım. İşte madem ilm-i belâgat ve fenn-i beyanda birtek karîne ile mecazî bir mana murad olunabilir ve birtek münasebetle, bir mefhuma işaret bulunsa, o mefhum bir mana-yı işârî olarak kabul edilir. Elbette zâhir ve çok karînelerden ve emârelerden kat-ı nazar, yalnız bu iki yerde tam zeyillerin bulunduğu aynı makamda ve zeyl manasında olan بَعْدَهَا kelimesini tekrar suretinde ifadeyi değiştirerek söylemesi, tam bir karînedir ki; Hazreti İmam Ali *(radiyallâhu anh)* mana-yı hakikîsinden başka bir mana-yı mecazî ve işârîyi dahi ifade etmek istiyor.

Sonra yirmi dokuzuncu mertebede, heybetli bir tarzda خَمَارُوخٍ يَشْرُوخٍ بِشَرْخٍ تَشَمَّخَتْ[1] der. Yirmi beşte geçen ve sırları bilmek manasında olan تَشَمَّخَتْ kelimesini tekrar ile sâbıkan beyan ettiğimiz harikalı Yirmi Dokuzuncu Söz'e kuvvetli bir karîne ile işaret eder. Sonra otuz ikinci mertebede sûrelerin tâdâdında ehemmiyetle işaret ettiği risale-i câmia olan Otuz İkinci Söz'e yine nazar-ı dikkati kuvvetli celbetmek için ذَيْمُوخٍ أَشْمُوخٍ بِهِ الْكَوْنُ عُمِّرَتْ[2] ve bir nüshada بِهِ الْكَوْنُ عُطِّرَتْ[3] yani ism-i Adl ve ism-i Hakem'in tecellisiyle ve adalet ve mizanıyla ve intizam ve hikmetiyle dünya tamir edilir, tahriptten kurtulur. İkinci nüsha ile o iki ismin râyiha-yı tayyibesiyle ve çok hoş kokularıyla dünya, güzel kokular alır; attar dükkânı gibi râyiha-yı tayyibe verir. İşte ism-i Adl ve ism-i Hakem'in parlak bir aynaları ve bir tefsirleri hükmünde olan Otuz İkinci Söz'e parmak basıyor ve mana-yı mecazî suretinde ifade eder. ذَيْمُوخٍ kelimesinin tekrarıyla Sözler otuz üç iken, bir mertebesinin mektuplardan ibaret olduğuna ve Otuz İkinci Söz'ün son mertebesi bulunduğuna îma eder. Ben Süryanî kelimelerinin manalarını tamamıyla bilemediğimden ve İmam Gazâlî *(radiyallâhu anh)* dahi tamamıyla izah etmediğinden Hazreti İmam Ali'nin *(radiyallâhu anh)* o kelimeler ile sâir risalelere işârâtını şimdilik bırakıyorum.

---

1 Bkz.: el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî)* s.511.

2 "varlık onunla tamir edilir" (Bkz.: el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî)* s.511)

3 "varlık ondan aldığı güzel kokuları yayar."

Beşinci Remiz

Madem Celcelûtiye vahiy ile Peygamber *(aleyhissalâtü vesselâm)*'a nâzil olmuş.[1] Ve Allâmü'l-guyûb'un ilmiyle ifade-i mana eder.

Hem madem Celcelûtiye تُقَادُ سِرَاجُ النُّورِ[2] ve أَقِدْ كَوْكَبِي[3] fıkralarında mana-yı mecazî ile o kasidenin hakikatini isbat eden Risale-i Nur'a sarîhen ve onun on üç ehemmiyetli risalelerine işareten haber vermekle beraber, فَيَا حَامِلَ الْاِسْمِ الَّذِي جَلَّ قَدْرُهُ[4] 'de dahi o kasidenin bir esası olan اَلْاِسْمُ الْمُعَظَّمُ[5] ile çok iştigal ve istimdat eden Risale-i Nur müellifine ve bunun on üç ehemmiyetli vâkıât-ı hayatına îmaen, remzen, işareten mana-yı mecazî ile haber veriyor.

Hem madem mana-yı mecazî ile ve mefhum-u işârînin murad olmasına bir zayıf karîne ve bir gizli emâre ve birtek münasebet kâfi geliyor.

Hem madem Risale-i Nur ve risalelerine ve müellifi ve ahvâline olan işaretler birbirine karîne olur. Belki meselenin vahdeti itibarıyla umum işaretler, karîneleriyle beraber her birisine kuvvetli bir karîne ve kavî bir emâre hükmündedir.

Elbette diyebiliriz ki; Hazreti İmam Ali *(radiyallâhu anh)* nasıl ki başta

بَدَأْتُ بِبِسْمِ اللهِ رُوحِي بِهِ اهْتَدَتْ إِلٰى كَشْفِ أَسْرَارٍ بِبَاطِنِهِ انْطَوَتْ[6]

Yani, "Hazine-i esrar olan بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ ile başladım. Ruhum, onun ile o hazineyi keşfetti." diyerek sâir işârâtın karînesiyle bir mana-yı işârî ve bir medlûl-ü mecazî suretinde Risale-i Nur'un bismillâhı hükmünde ve fâtihası ve besmelesi ve "Bismillâh"taki büyük sırrın hakikatini beyan eden ve kısa ve gayet kuvvetli Birinci Söz nâmında olan Bismillâh Risalesi'ne îma, belki remz, belki işaret ediyor. Aynen öyle de sâir işârâtın karîne ve münasebetiyle ve huruf-u Kur'âniye'nin esrarından bahseden ve Rumuzat-ı Semâniye nâmında bulunan sekiz küçük risalelerin mahiyetlerini andırır bir tarzda, ibareyi değiştirerek hurufların esrarıyla istimdat etmeye başlaması karîne-i latîfesiyle

---

1 Bkz.: el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî)* s.509-512.

2 "Yıldızımı nurlandır." (Bkz.: el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî)* s.509)

3 "Nurun kandili yakılır." (Bkz.: el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî)* s.509)

4 Ey kadri yüce ismi taşıyan! (Bkz.: el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî)* s.527)

5 "İsm-i Âzam" (Bkz.: el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî)* s.500)

6 Bkz.: el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî)* s.499.

muazzam dua ve münâcât ve câmî kasem-i istimdadînin âhirlerinde ve Sözler'e ve Mektuplar'a işaretten sonra [1]بِوَاحِ الْوَحَا بِالْفَتْحِ وَالنَّصْرِ أَسْرَعَتْ fıkrasıyla Yirmi Dokuzuncu Mektup'un bir kısım esrar-ı huruf-u Kur'âniye'yi beyan eden Rumuzat-ı Semâniye nâmında sekiz küçük risalelerin en mühimlerini.. ve feth-i Mekke ve feth-i Şam ve feth-i Kudüs ve feth-i İstanbul gibi çok fütuhat-ı İslâmiye'den gaybî haber veren Sûre-i [2]﴿إِذَا جَاءَ نَصْرُ اللهِ وَالْفَتْحُ﴾'nun esrarını beyan ile, fütuhat-ı İslâmiyenin pehlivanı olan Hazreti İmam Ali'nin *(radiyallâhu anh)* nazar-ı dikkatini celbeden Feth ve Nasr Risalesi'ne.. hem Sûre-i Feth'in en mühim ve en âhir âyetinin beş vecih ile i'câzını beyan ve isbat ile, kahraman-ı İslâm Hazreti İmam Ali'nin *(radiyallâhu anh)* nazar-ı dikkatini celbeden gayet kıymetli olan Âyet-i Feth Risalesi nâmındaki küçük bir risaleye îma, belki işaret eder itikadındayım. Böyle itikada iştirak edilmezse de itiraz edilmemeli.

Altıncı Remiz

Madem Hazreti İmam Ali *(radiyallâhu anh)*, üstad-ı kudsîsinden aldığı derse binâen, Kur'ân'a taalluk eden gelecek hâdisâttan haber veriyor. Ve "benden sorunuz" diye müteaddit ve doğru haberleri verip bir şah-ı velayet olduğunu öyle kerametlerle isbat etmiş.

Ve madem bu asırda Avrupa dinsizleri ve ehl-i dalâlet münafıkları, dehşetli bir surette Kur'ân'a hücumu hengâmında Risale-i Nur, o seyl-i dalâlete karşı mukâvemet edip, Kur'ân'ın tılsımlarını keşfederek hakikatini muhafaza ediyor.

Ve madem

أَقِدْ كَوْكَبِي بِالْإِسْمِ نُورًا وَبَهْجَةً مَدَى الدَّهْرِ وَالْأَيَّامِ يَا نُورُ جَلْجَلَتْ[3]

fıkrasıyla –Yirmi Sekizinci Lem'ada isbat edildiği gibi– sarâhate yakın bir surette Risale-i Nur'a işaret etmekle beraber, Sûre-i Nur'daki âyetü'n-nur'un Risale-i Nur'a işaretine işaret eder.

---

1 Bkz.: el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî)* s.515.

2 "Allah'ın yardım ve zaferi geldiği zaman.." (Nasr sûresi, 110/1)

3 Ey gizliliklere ilmiyle nüfuz eden Nur! Yıldızımı asırlar boyunca Nur isminle nurlandır ve parıltısını devam ettir! (Bkz.: el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî)* s.509)

Ve madem أَقِدْ كَوْكَبِي بِالْاِسْمِ نُورًا[1]*mana ve cifirce tam tamına Risale-i Nur'a tevâfuk ediyor, elbette diyebiliriz ki; bu fıkranın akabinde*

بَاجٍ أَهُوجٍ جَلْمَهُوجٍ جَلَالَةٍ جَلِيلٍ جَلْجَلُوتٍ جَمَاهٍ تَمَهْرَجَتْ

بِتَعْدَادِ أَبْرُومٍ وَسِمْرَازِ أَبْرَمٍ وَبَهْرَةِ تِبْرِيزٍ وَأُمٍّ تَبَرَّكَتْ[2]

fıkrasıyla Risale-i Nur'un bidayette On İki Söz nâmında iştihar ve intişar eden on iki küçük risalelerine أَقِدْ كَوْكَبِي[3] karînesiyle, bu fıkradaki on iki Süryanî kelimeler onlara birer işarettir. Gerçi elimde bulunan Celcelûtiye nüshası, en sahih ve en mutemettir. İmam Gazâlî *(radiyallâhu anh)* gibi çok imamlar Celcelûtiye'yi şerh etmişler. Fakat bu Süryanî kelimelerin manasını tam bilmediğimden ve nüshalarda ihtilâf bulunduğundan, her birisinin vech-i işaretini ve münasebetini şimdilik bilmediğimden bırakıyorum.

Elhâsıl: Hazreti İmam Ali *(radiyallâhu anh)*, bir defa أَقِدْ كَوْكَبِي fıkrasıyla âhirzamanda Risale-i Nur'u dua ile Allah'tan niyaz eder, ister. Ve bidayette on iki risaleden ibaret bulunduğundan yalnız on iki risalesine işaret ediyor. İkinci defada تُقَادُ سِرَاجُ النُّورِ[4] fıkrasıyla daha sarih bir surette Risale-i Nur'u medh ü senâ ile göstererek tekemmülüne işareten, umum Sözler'i ve Mektuplar'ı ve Lem'alar'ı remzen haber verir. Hem On İki Söz nâmı ile çok intişar eden o küçücük risaleler, bu fıkradaki kelimeler gibi birbirine ismen ve sureten benzedikleri gibi bedî manasında olan Celcelûtiye kelimesine mutâbık olarak her biri gayet bedî bir tarzda, güzel bir temsil ile, büyük ve derin bir hakikat-i Kur'âniye'yi tefsir ve isbat eder.

Eğer bir muannit tarafından denilse: Hazreti İmam Ali *(radiyallâhu anh)* bu umum mecazî manaları irade etmemiş?

Biz de deriz ki: Faraza Hazreti İmam Ali *(radiyallâhu anh)* irade etmezse, fakat kelâm delâlet eder ve karînelerin kuvvetiyle işârî ve zımnî delâletle manaları içine dâhil eder. Hem madem o mecazî manalar ve işârî mefhumlar haktır, doğrudur ve vâkıa mutâbıktır ve bu iltifata lâyıktırlar ve karîneleri kuvvetlidir; elbette Hazreti İmam Ali'nin *(radiyallâhu anh)* böyle bütün işârî manaları

---

1 "Yıldızımı Nur isminle nurlu kıl, parlamaya devam ettir!" (Bkz.: el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî)* s.509)

2 Bkz.: el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî)* s.509.

3 "Yıldızımı nurlandır." (Bkz.: el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî)* s.509)

4 "Nurun kandili yakılır." (Bkz.: el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî)* s.509)

irade edecek küllî bir teveccühü faraza bulunmazsa, –Celcelûtiye vahiy olmak cihetiyle[1] hakikî sahibi– Hazreti İmam Ali'nin *(radiyallâhu anh)* üstadı olan Peygamber-i Zîşan'ın *(aleyhissalâtü vesselâm)* küllî teveccühü ve üstadının Üstad-ı Zülcelâl'inin ihatalı ilmi onlara bakar, irade dairesine alır.

Bu hususta benim hususî ve kat'î ve yakîn derecesindeki kanaatimin bir sebebi şudur ki: Müşkülât-ı azîme içinde, el-âyetü'l-kübrânın tefsir-i ekberi olan Yedinci Şuâ'ı yazmakta çok zahmet çektiğimden, bir kudsî teselli ve teşvike cidden çok muhtaç idim. Şimdiye kadar mükerrer tecrübeler ile bu gibi hâletlerimde inâyet-i ilâhiye imdadıma yetişiyordu. Risaleyi bitirdiğim aynı vakitte, hiç hatırıma gelmediği hâlde, birden bu keramet-i Aleviye'nin zuhuru, bende hiçbir şüphe bırakmadı ki; bu dahi benim imdadıma gelen sâir inâyet-i ilâhiye gibi Rabb-i Rahîm'in bir inâyetidir. İnayet ise aldatmaz, hakikatsiz olmaz.

Yedinci Remiz

Hazreti İmam Ali *(radiyallâhu anh)* nasıl ki,

وَبِالْاٰيَةِ الْكُبْرٰى أَمِنِّي مِنَ الْفَجَتْ ..... وَبِحَقِّ فَقَحٍ مَعَ مَخْمَةٍ يَا إِلٰهَنَا وَبِأَسْمَائِكَ الْحُسْنٰى أَجِرْنِي مِنَ الشَّتَتْ حُرُوفٌ لِبَهْرَامٍ عَلَتْ وَتَشَامَخَتْ وَاسْمُ عَصَا مُوسٰى بِهِ الظُّلَمُتُ انْجَلَتْ[2]

diye birinci fıkrasıyla Yedinci Şuâ'a işaret etmiş; öyle de aynı fıkra ile âlî bir tefekkürnâme ve tevhide dair yüksek bir mârifetnâme nâmında olan Yirmi Dokuzuncu Arabî Lem'a'ya dahi işaret eder. İkinci fıkrasıyla "İsm-i Âzam ve Sekîne" denilen esmâ-yı sitte-i meşhurenin[3] hakikatlerini gayet âlî bir tarzda beyan ve isbat eden ve Yirmi Dokuzuncu Lem'a'yı takip eyleyen Otuzuncu Lem'a nâmında altı nükte-i esmâ risalesine بِأَسْمَائِكَ الْحُسْنٰى أَجِرْنِي مِنَ الشَّتَتْ[4]

---

1 Bkz.: el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî)* s.509-512.

2 ".....Âyetü'l-Kübrâ hürmetine beni musibetten kurtar, bana emniyet ve huzur ver! … Esmâ-yı hüsnâ hakkı için beni dağınıklıktan koru! O harfler Merih yıldızı gibi yüksek ve yücedir. Asâ-yı Mûsa ismiyle küfür karanlıkları dağılır." (Bkz.: el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî* –Hazreti Ali'nin (kerremallâhu vecheh) Celcelûtiye'si–*)* s.516)

3 Hazreti Ali *(kerremallâhu vecheh)* Kasîde-i Ercûzesi'nde, Esmâ-yı Sitte'nin (yani Ferd, Hayy, Kayyûm, Hakem, Adl, Kuddûs) İsm-i Âzam ve Sekîne olduğunu ifade etmiştir. (Bkz.: el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî)* s.594-595)

4 "Esmâ-yı hüsnâ hakkı için beni dağınıklıktan koru!" (Bkz.: el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî)* s.516)

cümlesiyle işaret ettiğinden sonra akabinde risale-i esmâyı takip eden Otuz Birinci Lem'a'nın Birinci Şuâ'ı olarak, otuz üç âyet-i Kur'âniye'nin Risale-i Nur'a işârâtını kaydedip, hesap-ı cifrî münasebetiyle, baştan başa ilm-i huruf risalesi gibi görünen ve bir mucize-i Kur'âniye hükmünde bulunan risaleye حُرُوفٌ لِبَهْرَامٍ عَلَتْ وَتَشَامَخَتْ[1] kelimesiyle işaret edip, der-akab وَاسْمُ عَصَا مُوسٰى بِهِ الظُّلَمَتُ انْجَلَتْ[2] kelâmıyla dahi, risale-i hurufiyeyi takip eden ve El-Âyetü'l-Kübrâ'dan ve başka Resâil-i Nuriye'den terekküp eden ve Asâ-yı Mûsâ nâmını alan ve asâ-yı Mûsâ gibi, dalâletin ve şirkin sihirlerini ibtal eden Risale-i Nur'un şimdilik en son ve âhir risalesine Asâ-yı Mûsâ nâmını vererek işaretle beraber, mânevî karanlıkları dağıtacağını müjde ediyor.

Evet وَبِالْاٰيَةِ الْكُبْرٰى[3] kelimesiyle Yedinci Şuâ'a işareti, kuvvetli karîneler ile isbat edildiği gibi, aynı kelime, diğer bir mana ile elhak Risale-i Nur'un âyetü'l-kübrâsı hükmünde ve ekser risalelerin ruhlarını cemeden ve Arabî bulunan Yirmi Dokuzuncu Lem'aya bu kelâm, "müstetbeâtü't-terâkib" kaidesiyle ona bakıyor, efradına dâhil ediyor. Öyle ise Hazreti İmam Ali *(radiyallâhu anh)* dahi, bu fıkradan ona bakıp işaret eder diyebiliriz. Hem sâir işârâtın karînesiyle, hem Mektubat'tan sonra Lem'alar'a başka bir tarz-ı ibare ile îma ederek; Lem'aların en parlağının telifi, dehşetli bir zamanda ve hapis ve idamdan kurtulmak ve emniyet ve selâmet bulmak için, mana-yı mecazî ve mefhum-u işârî ile, Hazreti Ali *(radiyallâhu anh)* kendi lisanını, büyük tehlikelerde bulunan müellifin hesabına istimâl ederek, وَبِالْاٰيَةِ الْكُبْرٰى أَمِنِّي مِنَ الْفَجَتْ[4] yani, "Yâ Rab! Beni kurtar, eman ve emniyet ver!" diye dua etmesiyle, tam tamına Eskişehir Hapishânesi'nde idam ve uzun hapis tehlikesi içinde telif edilen Yirmi Dokuzuncu Lem'a'nın ve sahibinin vaziyetine tevâfuk karînesiyle kelâm, zımnî ve işârî delâlet ettiğinden diyebiliriz ki; Hazreti İmam Ali *(radiyallâhu anh)* dahi bundan, ona işaret eder. Hem Otuzuncu Lem'a nâmında ve altı nükte olan risale-i esmâya bakarak وَبِأَسْمَائِكَ الْحُسْنٰى[5] deyip, sâir işârâtın

---

1 "O harfler Merih yıldızı gibi yüksek ve yücedir." (Bkz.: el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî)* s.516)

2 "Asâ-yı Mûsa ismiyle küfür karanlıkları dağılır." (Bkz.: el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî)* s.516)

3 "Âyetü'l-Kübrâ hürmetine" (Bkz.: el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî)* s.516)

4 "Âyetü'l-Kübrâ hürmetine beni kurtar, emniyet ve huzur ver!" (Bkz.: el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî* –Hazreti Ali'nin (kerremallâhu vecheh) Celcelûtiye'si–) s.516)

5 "Esmâ-yı hüsnâ hakkı için" (Bkz.: el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî)* s.516)

karînesiyle, hem Yirmi Dokuzuncu Lem'a'ya takip karînesiyle, hem ikisinin isimde ve esmâ lafzında tevâfuk karînesiyle, hem teşettüt-ü hâle ve sıkıntılı bir gurbete ve perişaniyete düşen müellifi, onun telifi bereketiyle teselli ve tahammül bulmasına ve mana-yı mecazî cihetinde, Hazreti İmam Ali'nin *(radiyallâhu anh)* lisanıyla kendine dua olan بِأَسْمَائِكَ الْحُسْنٰى أَجِرْنِي مِنَ الشَّتَتْ[1] yani, "İsm-i âzam olan o esmâ risalesinin bereketiyle beni teşettütten, perişaniyetten hıfzeyle, Yâ Rabbî!" meâli, tam tamına o risale ve sahibinin vaziyetine tevâfuk karînesiyle kelâm, mecazî delâlet ve İmam Ali *(radiyallâhu anh)* ise, gaybî işaret eder diyebiliriz.

Hem madem Celcelûtiye'nin aslı vahiydir[2] ve esrarlıdır ve gelecek zamana bakıyor ve gaybî umûr-u istikbaliyeden haber veriyor.

Ve madem Kur'ân itibarıyla, bu asır dehşetlidir ve Kur'ân hesabıyla, Risale-i Nur bu karanlık asırda ehemmiyetli bir hâdisedir.

Ve madem sarâhat derecesinde çok karîne ve emârelerle Risale-i Nur, Celcelûtiye'nin içine girmiş, en mühim yerinde yerleşmiş.

Ve madem Risale-i Nur ve eczaları, bu mevkie lâyıktırlar ve Hazreti İmam Ali'nin *(radiyallâhu anh)* nazar-ı takdirine ve tahsinine ve onlardan haber vermesine liyâkatleri ve kıymetleri var.

Ve madem Hazreti İmam Ali *(radiyallâhu anh)*, Sirâcü'n-Nur'dan zâhir bir surette haber verdikten sonra ikinci derecede perdeli bir tarzda Sözler'den, sonra Mektuplar'dan, sonra Lem'alar'dan, risalelerdeki gibi aynı tertip, aynı makam, aynı numara tahtında, kuvvetli karînelerin sevkiyle kelâm, delâlet ve Hazreti İmam Ali'nin *(radiyallâhu anh)* işaret ettiğini isbat eylemiş.

Ve madem başta

بَدَأْتُ بِبِسْمِ اللهِ رُوحِي بِهِ اهْتَدَتْ إِلٰى كَشْفِ أَسْرَارٍ بِبَاطِنِهِ انْطَوَتْ[3]

risalelerin başı ve Birinci Söz olan Bismillâh Risalesi'ne baktığı gibi, kasem-i câmi-i muazzamın âhirinde, risalelerin kısm-ı âhirleri olan son Lem'alar'a ve Şuâlar'a, hususan bir âyetü'l-kübrâ-yı tevhid olan Yirmi Dokuzuncu Lem'a-yı harika-yı Arabiye ve Risale-i Esmâ-yı Sitte ve Risale-i İşârât-ı Huruf-u

---

1 "Esmâ-yı hüsnâ hakkı için beni dağınıklıktan koru!" (Bkz.: el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî)* s.516)

2 Bkz.: el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî)* s.509-512.

3 "Bismillâh ile başlarım. Öyle ki ruhum, besmelenin içindeki gizli sırları keşfe yine besmele ile yol bulmuş ve kanatlanabilmiştir. (Bkz.: el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî)* s.499).

Kur'âniye ve bilhassa şimdilik en âhir Şuâ ve Asâ-yı Mûsâ gibi, dalâletlerin bütün mânevî sihirlerini ibtal edebilen bir mahiyette bulunan ve bir manada Âyetü'l-Kübrâ nâmını alan risale-i harikaya bakıyor gibi bir tarz-ı ifade görünüyor.

Ve madem birtek meselede bulunan emâreler ve karîneler, meselenin vahdeti haysiyetiyle birbirine kuvvet verir; zayıf bir münasebetle bir tereşşuh dahi, menbaına ilhak edilir.

Elbette bu yedi adet esaslara istinaden deriz: Hazreti İmam Ali *(radiyallâhu anh)* nasıl ki, meşhur Sözler'e tertipleri üzerine işaret etmiş ve Mektubat'tan bir kısmına ve Lem'alar'dan en mühimlerine tertiple bakmış; öyle de بِأَسْمَائِكَ الْحُسْنٰى أَجِرْنِي مِنَ الشَّتَّتْ[1] cümlesiyle, Otuzuncu Lem'aya, yani müstakil Lem'alar'dan en son olan Esmâ-yı Sitte Risalesi'ne tahsin ederek bakıyor. Ve حُرُوفٌ لِبَهْرَامٍ عَلَتْ وَتَشَامَخَتْ[2] kelâmıyla dahi, Otuzuncu Lem'ayı takip eden İşârât-ı Huruf-u Kur'âniye Risalesi'ni takdir edip, işaretle tasdik ediyor. وَاسْمُ عَصَا مُوسٰى بِهِ الظُّلْمَتُ انْجَلَتْ[3] kelimesiyle dahi, şimdilik en âhir risale ve tevhid ve imanın elinde Asâ-yı Mûsâ gibi harikalı, en kuvvetli burhan olan mecmua risalesini senâkârâne remzen gösteriyor gibi bir tarz-ı ifadeden bilâ-pervâ hükmediyoruz ki; Hazreti İmam Ali *(radiyallâhu anh)* hem Risale-i Nur'dan, hem çok ehemmiyetli risalelerinden mana-yı hakikî ve mecazî ile işârî ve remzî ve îmaî ve telvihî bir surette haber veriyor. Kimin şüphesi varsa, işaret olunan risalelere bir kere dikkatle baksın. İnsafı varsa, şüphesi kalmaz zannediyorum.

Buradaki mana-yı işârî ve medlûl-ü mecazîlere karînelerin en güzeli ve latîfi, aynı tertibi muhafaza ile verilen isimlerin münasebetidir. Meselâ Yirmi dokuz, otuz ve otuz bir ve otuz iki mertebe-i tâdâdda, Yirmi Dokuz ve Otuz ve Otuz Bir ve Otuz İkinci Sözler'e gayet münasip isimler ile.. ve başta Sözler'in başı olan Birinci Söz'e, aynı besmele sırrıyla.. ve âhirde şimdilik risalelerin âhirine mahiyetini gösterir lâyık birer isim vererek işaret etmesi gerçi gizli ise de, fakat çok güzeldir ve letâfetlidir.

---

1 "Esmâ-yı hüsnâ hakkı için beni dağınıklıktan koru!" (Bkz.: el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî)* s.516)

2 "O harfler Merih yıldızı gibi yüksek ve yücedir." (Bkz.: el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî)* s.516)

3 "Asâ-yı Mûsa ismiyle küfür karanlıkları dağılır." (Bkz.: el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî)* s.516)

Ben itiraf ediyorum ki; böyle makbul bir eserin mazharı olmak, hiçbir vecihle o makama liyâkatim yoktur. Fakat küçük, ehemmiyetsiz bir çekirdekten, koca dağ gibi bir ağacı halketmek; kudret-i ilâhiyenin şe'nindendir ve âdetidir ve azametine delildir...

Ben kasemle temin ederim ki; Risale-i Nur'u senâdan maksadım, Kur'ân'ın hakikatlerini ve imanın rükünlerini teyid ve isbat ve neşirdir...

Hâlık-ı Rahîm'ime yüz binler şükrolsun ki; kendimi kendime beğendirmemiş.. nefsimin ayıplarını ve kusurlarını bana göstermiş.. ve o nefs-i emmâreyi, başkalara beğendirmek arzusu kalmamış. Kabir kapısında bekleyen bir adamın arkasındaki fâni dünyaya riyâkârâne bakması, acınacak bir hamâkattir ve dehşetli bir hasârettir.

İşte bu hâlet-i ruhiye ile yalnız hakâik-i imaniyenin tercümanı olan Risale-i Nur'un doğru ve hak olduğuna latîf bir münasebet söyleyeceğim, şöyle ki:

Celcelûtiye, Süryanîce bedî demektir ve bedî manasındadır. İbareleri bedî olan Risale-i Nur, Celcelûtiye'de mühim bir mevki tutup ekser yerlerinde tereşşuhâtı göründüğünden, kasidenin ismi ona bakıyor gibi verilmiş. Hem şimdi anlıyorum ki; eskiden beri benim liyâkatim olmadığı hâlde bana verilen Bediüzzaman lâkabı benim değildi, belki Risale-i Nur'un mânevî bir ismi idi. Zâhir bir tercümanına âriyeten ve emaneten takılmış. Şimdi o emanet isim, hakikî sahibine iade edilmiş.

Demek, Süryanîce bedî manasında –ve kasidede tekerrürüne binâen kasideye verilen– Celcelûtiye ismi, işârî bir tarzda bid'at zamanında çıkan bediülbeyan ve bediüzzaman olan Risale-i Nur'un hem ibare, hem mana, hem isim noktalarıyla bedîliğine münasebettarlığını ihsas etmesine.. ve bu ismin bir parça ona da bakmasına.. ve bu ismin müsemmâsında Risale-i Nur, çok yer işgal ettiği için hak kazanmış olmasına... tahmin ediyorum.

رَبَّنَا لَا تُؤَاخِذْنَآ إِنْ نَسِينَآ أَوْ أَخْطَأْنَا[1]

Sekizinci Remiz

Bu remzin beyanından evvel, en mühim iki suâle cevap yazılacak.

Birinci Suâl: Bütün kıymettar kitaplar içinde Risale-i Nur, Kur'ân'ın işaretine ve iltifatına ve Hazreti İmam Ali'nin *(radiyallâhu anh)* takdir ve

[1] "Ey Rabbimiz! Unutur veya hataya düşer de bir kusur işlersek bizi onunla hesaba çekme!" (Bakara sûresi, 2/286)

tahsinine[1] ve Gavs-ı Âzam'ın teveccüh ve tebşirine[2] vech-i ihtisası nedir? O iki zâtın kerametle Risale-i Nur'a bu kadar kıymet ve ehemmiyet vermesinin hikmeti nedir?

Elcevap: Mâlûmdur ki, bazı vakit olur bir dakika; bir saat ve belki bir gün, belki seneler kadar.. ve bir saat; bir sene, belki bir ömür kadar netice verir ve ehemmiyetli olur. Meselâ bir dakikada şehit olan bir adam, bir velayet kazanır..[3] ve soğuğun şiddetinden incimad etmek zamanında ve düşmanın dehşet-i hücumunda bir saat nöbet, bir sene ibadet hükmüne geçebilir.[4]

İşte aynen öyle de; *Risale-i Nur'a verilen ehemmiyet dahi, zamanın ehemmiyetinden.. hem bu asrın şeriat-ı Muhammediye'ye (aleyhissalâtü vesselâm) ve şeâir-i Ahmediye'ye (aleyhissalâtü vesselâm) ettiği tahribatın dehşetinden.. hem bu âhirzamanın fitnesinden, eski zamandan beri bütün ümmetin istiâze etmesi cihetinden.. hem o fitnelerin savletinden, müminlerin imanlarını kurtarması noktasından Risale-i Nur, öyle bir ehemmiyet kesbetmiş ki; Kur'ân ona kuvvetli işaretle iltifat etmiş.. ve Hazreti İmam Ali (radiyallâhu anh) üç kerametle ona beşaret vermiş.. ve Gavs-ı Âzam (radiyallâhu anh) kerametkârâne ondan haber verip tercümanını teşcî etmiş.*

Evet, bu asrın dehşetine karşı taklidî olan itikadın istinad kaleleri sarsılmış ve uzaklaşmış ve perdelenmiş olduğundan, her mümine, tek başıyla dalâletin cemaatle hücumuna mukâvemet ettirecek gayet kuvvetli bir iman-ı tahkikî lâzımdır ki dayanabilsin. Risale-i Nur, bu vazifeyi en dehşetli bir zamanda.. ve en lüzumlu ve nazik bir vakitte.. herkesin anlayacağı bir tarzda.. hakâik-i Kur'âniye ve imaniyenin en derin ve en gizlilerini, gayet kuvvetli burhanlar ile isbat ederek; o iman-ı tahkikîyi taşıyan hâlis ve sadık şâkirtleri dahi, bulundukları kasaba, karye ve şehirlerde –hizmet-i imaniye itibarıyla âdeta birer gizli kutub gibi– müminlerin mânevî birer nokta-yı istinadı olarak, bilinmedikleri ve görünmedikleri ve görüşülmedikleri hâlde –kuvve-i mâneviye-i itikatları cesur birer zâbit gibi– kuvve-i mâneviyeyi ehl-i imanın kalblerine verip, müminlere mânen mukâvemet ve cesaret veriyorlar.

---

1 Bkz.: el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî)* s.499, 509, 516.

2 Bkz.: el-Geylânî, *el-Fethu'r-rabbânî* s.265; el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî)* s.562.

3 Allah yolunda şehid olanların Cenab-ı Hak tarafından mükâfatlandırılacaklarına dair bkz.: Bakara sûresi, 2/154; Âl-i İmran sûresi, 3/157, 169; Nisâ sûresi, 4/69, 74; Tevbe sûresi, 9/111.

4 Bkz.: ed-Deylemî, *el-Müsned* 2/273; el-Hâris İbni Ebî Üsâme, *Müsnedü'l-Hâris* 2/652. Ayrıca Allah yolundaki bir günlük nöbetin, dünyadan ve içindekilerden daha hayırlı olduğuna dair bkz.: Buhârî, *cihâd* 5, 73; Müslim, *imâre* 112-115, 163.

İkinci Suâl: Keramet izhar edilmezse daha evlâ olduğu hâlde, neden sen ilân edersin?

Elcevap: Bu, bana ait bir keramet değildir. Belki Kur'ân'ın i'câz-ı mânevîsinden tereşşuh ederek has bir tefsirinden keramet suretinde bizlere ve ehl-i imana bir ikram-ı rabbânî ve in'am-ı ilâhîdir. Elbette mucize-i Kur'âniye ve onun lem'aları izhar edilir. Ve nimeti ise şükür niyetiyle ilân etmek, bir tahdis-i nimettir. وَأَمَّا بِنِعْمَةِ رَبِّكَ فَحَدِّثْ[1] âyeti, izharını emreder. Benim için medar-ı fahir ve gurur olacak bir liyâkatim ve istihkakım olmadığını kasemle itiraf ediyorum. Ben çekirdek gibi çürüdüm ve kurudum. Bütün kıymet ve hayat ve şeref, o çekirdekten çıkan şecere-i Risale-i Nur ve mucize-i mâneviye-i Kur'âniye'ye geçmiş biliyorum. Ve öyle itikat ettiğimden i'câz-ı Kur'ânî hesabına izhar ederim. Bütün kıymet bir mucize-i Kur'âniye olan Risale-i Nur'dadır. Hatta eskiden beri taşıdığım Bediüzzaman ismi onun imiş, yine ona iade edildi. Risale-i Nur ise, Kur'ân'ın malıdır ve manasıdır. Bu remizde hususî kanaatimi teyid eden ve kendime mahsus çok emâre ve karîneler var. Fakat başkalarına isbat edemediğimden yazamıyorum. Yalnız iki-üçüne işaret etmeye münasebet gelmiş.

Birincisi: Ben Celcelûtiye'yi okuduğum vakit, sâir münâcâtlara muhalif olarak kendim bizzat hissiyatımla münâcât ediyorum diye hissederdim. Ve başkasının lisanıyla taklitkârâne olmuyordu. Benim için gayet fıtrî ve dertlerime alâkadar ve tefekkürat-ı ruhiyeme hoş bir zemin oluyordu. Birkaç sene sonra kerametini ve Risale-i Nur ile münasebetini gördüm ve anladım ki; o hâlet, bu münasebetten ileri gelmiş.

İkincisi: Hazreti İmam Ali *(radiyallâhu anh)*, başta

رُوحِي بِهِ اهْتَدَتْ إِلَى كَشْفِ أَسْرَارٍ بِبَاطِنِهِ انْطَوَتْ....[2]

ve ortalarında

وَأَمْنِحْنِي يَا ذَا الْجَلَالِ كَرَامَةً بِأَسْرَارِ عِلْمٍ يَا حَلِيمُ بِكَ انْجَلَتْ[3]

ve âhirde

---

1 "Şimdi gel Rabbi'nin nimetini yâd et ve haykır!" (Duhâ sûresi, 93/11)

2 "Ruhum, besmele ile o hazineyi keşfetti." (Bkz.: el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî)* s.499)

3 "Ey Celâl Sahibi ve ey Halîm! Senin yardımınla açılacak bir ilmin esrarını bana kereminle lütfeyle!" (Bkz.: el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî)* s.504)

مَقَالُ عَلِيٍّ وَابْنِ عَمِّ مُحَمَّدٍ وَسِرُّ عُلُومٍ لِلْخَلَائِقِ جُمِّعَتْ[1]

bir hazine-i ulûm olarak gösteriyor. Hâlbuki zâhirinde yalnız bir münâcâttır. Hatta İmam Ali'nin *(radiyallâhu anh)* hakikat-feşan sâir kasideleri ve ilmî başka münâcâtları gibi, esrar-ı ilmiye ile tam münasebeti görünmüyor. Benim hususî kanaatim şudur ki; Celcelûtiye, madem Risale-i Nur'u içine almış ve sînesine basıp mânevî veled gibi kabul etmiş, elbette وَسِرُّ عُلُومٍ لِلْخَلَائِقِ جُمِّعَتْ[2] fıkrası ile kendi hazinesinin bir kısım pırlantalarını âhir zamanda neşreden Risale-i Nur'u şahit gösterip Celcelûtiye'yi bir hazine-i ulûm ve bir define-i ilmiyedir diye bihakkın medh ü senâ edebilir.

Üçüncüsü: Mâlûmdur ki bazen gayet küçük bir emâre, bazı şerâit dâhilinde gayet kuvvetli bir delil hükmüne geçer; yakîn derecesinde kanaat verir. Bana böyle kanaat veren çok misallerinden yalnız –sâbık beyan ettiğim– birtek misal bana kâfi geliyor, şöyle ki:

Hazreti İmam Ali *(radîyallâhu anh)* تُقَادُ سِرَاجُ النُّورِ[3] fıkrasıyla Risale-i Nur'u tarihiyle ve ismiyle ve mahiyetiyle ve esaslarıyla ve hizmetiyle ve vazifesiyle gösterdikten sonra, Süryanîce isimleri tâdâd ederek münâcât eder. Otuz iki veya otuz üç adet isimlerde iki defa بَعْدَهَا[4] kelimesini tekrar eder. Biri, yirmi yedincide وَذَيْمُوخٍ بَعْدَهَا[5]; diğeri, otuz birde وَبَازُوخٍ بَعْدَهَا[6] der. İşte Risale-i Nur'un Sözler'i otuz üç ve bir cihette otuz iki.. ve Mektubat nâmındaki risalelerin dahi bir cihette otuz iki ve bir cihette otuz üç olup bu münâcâtla mutâbık olması.. ve yalnız risale şeklinde iki adet zeyilleri bulunması.. ve o zeyillerin birisi Yirmi Yedinci Söz'ün ehemmiyetli zeyli ve diğeri Otuz Birinci Söz'ün kıymettar zeyli olması.. ve o iki zeyl risalesinin müstakil mertebe ve numaralarının bulunmaması.. ve بَعْدَهَا[7] kelimesinin dahi aynı yerde, aynı

---

1 "Bu Celcelûtiye, Hazreti Muhammed'in *(sallallâhu aleyhi ve sellem)* amcasının oğlu Hazreti Ali'nin *(radîyallâhu anh)* sözleridir. Onda mahlûkatla alâkalı ilimlerin özü ve sırrı toplanmıştır." (Bkz.: el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî)* s.531)

2 "Onda mahlûkatla alâkalı ilimlerin özü ve sırrı toplanmıştır." (Bkz.: el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî)* s.531)

3 "Nurun kandili yakılır." (Bkz.: el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî)* s.509)

4 "ondan sonra" (Bkz.: el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî)* s.511)

5 "Ve ondan sonra zeymûh.." (Bkz.: el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî)* s.511)

6 "Ve ondan sonra bâzûh.." (Bkz.: el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî)* s.511)

7 "ondan sonra" (Bkz.: el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî)* s.511)

manada tevâfuk etmesi, bana iki kere iki dört eder derecesinde kanaat veriyor ki; Hazreti İmam Ali *(radiyallâhu anh)*, tebeî bir mana ile ve işârî bir mefhum ile Risale-i Nur'a, hatta zeyillerine bakmak için öyle yapmış. Daha çok karîneler ve birer Söz'e işaret eden münasebetler var. Fakat gizli ve ince olduklarından zikredilmedi.[1](Hâşiye)

لَا يَعْلَمُ الْغَيْبَ إِلَّا اللهُ[2]

—وَاللهُ أَعْلَمُ بِالصَّوَابِ[3]—

أَسْتَغْفِرُ اللهَ مِنْ خَطَإِي وَخَطِيئَاتِي وَمِنْ سَهْوِي وَغَلَطَاتِي، وَالْحَمْدُ لِلّٰهِ عَلٰى نِعْمَةِ الْإِيمَانِ وَالْقُرْاٰنِ بِعَدَدِ حَاصِلِ ضَرْبِ حُرُوفِ رَسَائِلِ النُّورِ الْمَقْرُوءَةِ وَالْمَكْتُوبَةِ وَالْمُتَمَثِّلَةِ فِي الْهَوَاءِ فِي عَاشِرَاتِ دَقَائِقِ حَيَاتِي فِي الدُّنْيَا وَالْبَرْزَخِ وَالْاٰخِرَةِ،

اَللّٰهُمَّ صَلِّ وَسَلِّمْ عَلٰى مُحَمَّدٍ وَعَلٰى اٰلِهِ وَأَصْحَابِهِ بِعَدَدِهَا وَارْحَمْنَا وَارْحَمْ طَلَبَةَ رَسَائِلِ النُّورِ بِعَدَدِهَا اٰمِينَ وَالْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ[4]

سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَآ إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَآ ؕ إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ[5]

---

1 (Hâşiye) Meselâ yirmi sekizinci mertebede وَبِسُورَةِ التَّهْمِيزِ kelimesiyle Yirmi Sekizinci Söz'ün âhiri olan cehennem meselesinin çok kuvvetli bir burhanına işaret edip baştaki cennet meselesinin yalnız iki-üç suâl ve cevaba dair bahsi ise, başka yerde işaret ettiğinden münasebet gizlenmiş. Hem meselâ ikinci mertebede يٰسٓ kelimesiyle, hem İkinci Söz'e, hem İkinci Mektup'a, hem İkinci Lem'aya, hem İkinci Şuâ'a baktığından münasebet genişlendiğinden gizlenmiş.

Hem meselâ كٓهٰيٰعٓصٓ yani, كَافْ ve هَا ve يَا ve عَيْنْ ve صَادْ ; yani beşinci mertebede bulunması, hem Beşinci Söz'e, hem Beşinci Mektup'a, hem Beşinci Lem'a'ya ve Dördüncü Şuâ olan Âyet-i Hasbiye Risalesi'ne, hem Üçüncü Şuâ olan Münâcât'a baktığı cihetle münasebet genişlenmiş, gizlenmiş. Buna başkaları kıyas edilsin.

2 Hiç kimse gaybı bilemez, gaybı yalnız Allah bilir.

3 Allah Teâlâ, her şeyin en doğrusunu en mükemmel şekilde bilir.

4 Kasıtsız ve kasıtlı günahlarımdan, gaflet ve yanılmalarımdan Allah'ım Sen'den mağfiret talep ediyorum. İman ve Kur'ân nimetini bahşeden Allah'a, Risale-i Nur'un okunan, yazılan ve havada temessül eden harflerinin dünya hayatımın, berzah hayatımın ve de âhiret hayatımın dakikalarının âşireleriyle çarpımından çıkan netice kadar hamd olsun. Allah'ım! Efendimiz Muhammed'e, O'nun âl ve ashabına Risale-i Nur'un okunan, yazılan ve havada temessül eden harflerinin dünya hayatımın, berzah hayatımın ve de âhiret hayatımın dakikalarının âşireleriyle çarpımından çıkan netice kadar salât ve selâm eyle! Bize ve nur talebelerine Risale-i Nur'un okunan, yazılan ve havada temessül eden harflerinin dünya hayatımın, berzah hayatımın ve de âhiret hayatımın dakikalarının âşireleriyle çarpımından çıkan netice kadar rahmet eyle, âmîn... Bütün hamdler, övgüler âlemlerin Rabbi Allah'adır.

5 "Sübhansın yâ Rab! Senin bize bildirdiğinden başka ne bilebiliriz ki? Her şeyi hakkıyla bilen, her şeyi hikmetle yapan sensin." (Bakara sûresi, 2/32)

(Yirmi Dokuzuncu Lem'a'dan)

İkinci Bâb

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1]

Bu ikinci bâb, اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ[2] hakkındadır.

İkinci bâb ile tâbir edilen şu risalecikte اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ cümlesini insanlara dedirten imanın sonsuz fayda ve nurlarından, yalnız dokuz tane beyan edilecektir.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

Birinci Nokta

Evvelâ iki şey ihtar edilecektir.

1. Felsefe, herşeyi çirkin, korkunç gösteren siyah bir gözlüktür. İman ise, herşeyi güzel, ünsiyetli gösteren şeffaf, berrak, nuranî bir gözlüktür.

2. Bütün mahlûkatla alâkadar ve herşeyle bir nevi alışverişi olan ve kendisini abluka eden şeylerle lafzen ve mânen görüşmek, konuşmak, komşuluk etmeye hilkaten mecbur olan insanın sağ, sol, ön, arka, alt, üst olmak üzere altı ciheti vardır.

İnsan, mezkûr iki gözlüğü gözüne takmakla mezkûr cihetlerde bulunan mahlûkatı, ahvâli görebilir.

Sağ Cihet: Bu cihetten maksat, geçmiş zamandır. Binâenaleyh, felsefe gözlüğü ile sağ cihete bakıldığı zaman, mâzi ülkesinin kıyâmeti kopmuş, altı üstüne çevrilmiş, karanlıklı, korkunç, büyük bir mezaristanı andıran bir şekilde görünecektir. Ve bu görünüşte insan pek büyük bir dehşete, vahşete, me'yusiyete maruz kaldığında şüphe yoktur.

Fakat iman gözlüğüyle o cihete bakıldığı zaman, hakikaten o ülkenin altı üstüne çevrilmiş bir şekilde görünürse de –fakat can telefi yoktur– mürettebatı, sâkinleri daha güzel, nuranî bir âleme nakledilmiş oldukları anlaşılıyor.

---

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

2 "Bütün hamdler, övgüler Allah'adır."

Ve o kabirler, çukurlar da nuranî bir âleme girmek için kazılan yeraltı tünelleri şeklinde telâkki edilecektir. Demek imanın insanlara verdiği sürûr, ferahlık, itmînan, inşirah, binlerce اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ dedirten bir nimettir.

Sol Cihet: Yani gelecek zamana felsefe gözlüğü ile bakıldığı zaman, bizleri çürütecek, yılan ve akreplere yedirip imha edecek, zulümâtlı, korkunç, büyük bir kabir şeklinde görünecektir.

Fakat iman gözlüğüyle bakılırsa Cenâb-ı Hakkın, Hâlık, Rahmân, Rahîm'in insanlara ihzar ettiği çeşit çeşit nefis, leziz, me'külât ve meşrûbata zarf olan bir mâide ve bir sofra-yı rahmânî şeklinde görünecektir. Ve binlerce اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ okutturarak tekrar ettirecektir.

Üst Cihet: Yani semâvât cihetine felsefe ile bakan bir adam, şu sonsuz boşlukta milyarlarca yıldız ve kürelerin at koşusu gibi veya askerî bir manevra gibi yaptıkları pek süratli ve muhtelif hareketlerinden büyük bir dehşete, vahşete, korkuya mâruz kalacaktır.

Fakat imanlı bir adam baktığı vakit o garip, acip manevranın bir kumandanın emri ile nezâreti altında yapıldığı gibi, semâvât âlemini tezyin eden ve o yıldızların bize de ziyadar kandiller şeklinde olduklarını görecek[1] ve o atlar koşusunda korku, dehşet değil, ünsiyet ve muhabbet edecektir. Âlem-i semâvâtı şöylece tasvir eden iman nimetine elbette binlerce اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ söylemek azdır.

Alt Cihet: Yani arz âlemine felsefe gözüyle bakan insan, küre-i arzı başıboş, yularsız, şemsin etrafında serseri gezen bir hayvan gibi veya tahtası kırık, kaptansız bir kayık gibi görür ve dehşete, telâşa düşer.

Fakat iman ile bakarsa, arzın rahmânî bir sefine olup, Allah'ın kumandası altında bütün me'külât, meşrûbat, melbûsatıyla beraber nev-i beşeri tenezzüh için şemsin etrafında gezdiren bir sefine şeklinde görür.[2] Ve imandan neşet eden şu büyük nimete büyük büyük اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ 'ları söylemeye başlar.

Ön Cihet: Felsefeci bir adam bu cihete bakarsa görür ki, bütün canlı mahlûkat, –insan olsun, hayvan olsun– kafile-bekafile büyük bir süratle o cihete gidip kaybolurlar. Yani ademe gider, yok olurlar. Kendisinin de o yolun yolcusu olduğunu bildiğinden, teessüründen çıldıracak bir hale gelir.

---

1 Yıldızların birer süs ve aydınlatıcı kandil olduklarını ifade eden bazı ayet-i kerîmeler için bkz.: Fussilet sûresi, 41/12; Mülk sûresi, 67/5; Kaf sûresi, 50/6; Hicr sûresi, 15/16; Sâffât sûresi, 37/6.

2 Bkz.: Bakara sûresi, 2/22; A'râf sûresi, 7/26; Nahl sûresi, 16/10-16; Neml sûresi, 27/60-64; Nâziât sûresi, 79/30-33.

Fakat iman nazarıyla bakan bir mümin; insanların o cihete gidişleri, seyahatleri adem âlemine değil, göçebeler gibi bir yayladan bir yaylaya bir intikaldir ve fâni menzilden bâki menzile, hizmet çiftliğinden ücret dairesine, zahmetler memleketinden rahmetler memleketine göç etmek olup, adem âlemine gitmek değil diye bu ciheti memnuniyetle karşılar. Fakat yol esnasında ölüm, kabir gibi görünen meşakkatler netice itibarıyla saadetlerdir. Çünkü nuranî âlemlere giden yol, kabirden geçer.. ve en büyük saadetler, büyük ve acı felâketlerin neticesidir. Meselâ Hazreti Yusuf, Mısır azizliği gibi bir saadete, ancak kardeşleri tarafından atıldığı kuyu[1] ve Zeliha'nın iftirası üzerine konulduğu hapis[2] yoluyla nâil olmuştur. Ve kezâ rahm-ı mâderde dünyaya gelen çocuk, mâhut tünelde çektiği sıkıcı, ezici zahmet neticesinde dünya saadetine nâil oluyor.

Arka Cihet: Yani geride gelenlere felsefe nazarıyla bakılsa, "Yâhu, bunlar nereden nereye gidiyorlar ve niçin dünya memleketine gelmişlerdir?" diye edilen suale bir cevap alınamadığından, tabiî, hayret ve tereddüt azabı içinde kalınır.

Fakat nur-u iman gözlüğüyle bakarsa, insanların kâinat sergisinde teşhir edilen garip, acip kudretin mucizelerini görmek ve mütalâa etmek için Sultan-ı Ezelî tarafından gönderilmiş mütalâacı olduklarını anlar. Ve bunlar o mucizenin derece-i kıymet ve azametine ve Sultan-ı Ezelî'nin azametine derece-i delâletlerine kesb-i vukuf ettikleri nisbetinde derece ve numara aldıktan sonra, yine Sultan-ı Ezelî'nin memleketine dönüp gideceklerini anlar. Ve bu anlayış nimetini kendisine îras eden iman nimetine اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ[3] diyecektir.

Mezkûr zulmetleri izale eden iman nimetine اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ diye edilen hamd dahi, bir nimet olduğundan, ona da bir hamd lâzımdır. Bu ikinci hamde de üçüncü bir hamd, üçüncüye dördüncü hamd lâzım, وَهَلُمَّ جَرًّا[4]... Demek, bir hamd-i vâhidden doğan hamdlerden ibaret gayr-i mütenâhî bir silsile-i hamdiye husule geliyor.

---

1 Yûsuf sûresi, 12/15.

2 Yûsuf sûresi, 12/32-33.

3 "Bütün hamdler, övgüler Allah'adır."

4 Bu şekilde devam eder, gider.

İkinci Nokta

Cihât-ı sitteyi tenvir eden iman nimetine de اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ demesi lazımdır. Çünkü iman, cihât-ı sittenin zulümâtını izale etmekle –def-i belâ kabilinden– büyük bir nimet sayıldığı gibi, tabiî o cihât-ı sitteyi tenvir ettiği cihetle de –celbü'l-menâfî kabilinden– ikinci bir nimet sayılır. Binâenaleyh insan, fıtrî bir medeniyete sahip olduğundan, cihât-ı sittede bulunan mahlûkatla alâkadar olur.. ve iman nimetiyle de cihât-ı sitteden istifade edebilmesi imkânı vardır.

Binâenaleyh, فَأَيْنَمَا تُوَلُّوا فَثَمَّ وَجْهُ اللّٰهِ[1] âyet-i kerîmesinin sırrıyla, cihât-ı sitteden herhangi bir cihette olursa insan tenevvür eder. Hatta mümin olan bir insanın dünyanın kuruluşundan sonuna kadar uzanan mânevî bir ömrü vardır. Ve insanın bu mânevî ömrü, ezelden ebede uzanan bir hayat nurundan medet ve yardım alır.

Ve kezâ cihât-ı sitteyi tenvir eden iman sayesinde, insanın şu dar zaman ve mekânı geniş ve rahat bir âleme inkılâb eder. Bu büyük âlem, bir insanın hanesi gibi olur.. ve mâzi, müstakbel zamanları, insanın ruhuna, kalbine bir zaman-ı hâl hükmünde olur. Aralarında uzaklık kalkıyor.

Üçüncü Nokta

İmanın istinat ve istimdat noktalarını hâvi olmasından, اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ demesi iktiza eder.

Evet nev-i beşer, aczi[2] ve düşmanların kesreti dolayısıyla dayanacak bir nokta-yı istinada muhtaçtır ki, düşmanlarını def için o noktaya iltica etsin.

Ve kezâ kesret-i hâcât ve şiddet-i fakr[3] dolayısıyla da istimdat edecek bir nokta-yı istimdada muhtaçtır ki, onun yardımıyla ihtiyaçlarını def etsin.

Ey insan! Senin nokta-yı istinadın ancak ve ancak Allah'a olan imandır. Ruhuna, vicdanına nokta-yı istimdat ise ancak âhirete olan imandır. Binâenaleyh, bu her iki noktadan haberi olmayan bir insanın kalbi, ruhu tevahhuş eder; vicdanı daima muazzep olur. Lâkin, birinci noktaya istinad ve ikincisinden de istimdat eden adam, kalben ve ruhen pek çok zevk ve lezzetleri, ünsiyetleri hisseder ki hem mütesellî, hem vicdanı mutmain olur.[4]

---

1 "Nereye dönerseniz Allah'ın yüzü (Zât'ı) oradadır." (Bakara sûresi 2/115)

2 Bkz.: "İnsan hilkatçe zayıf yaratılmıştır." (Nisâ sûresi, 4/28)

3 Bkz.: "Ey insanlar! Siz hepiniz Allah'a muhtaçsınız." (Fâtır sûresi, 35/15)

4 Gönüllerin ancak Allah'a iman ve O'nu anmakla tatmin olacağına dair bkz.: Ra'd sûresi, 13/28.

Dördüncü Nokta

İman nuru, lezâiz-i meşrûanın zevâle başladıkları zaman hâsıl olan elemleri, emsâlinin var ve gelmekte olduklarını göstermekle izale eder.

Ve kezâ nimetlerin devam edip tenâkus etmemesini, nimetlerin menbaını göstermekle temin eder.

Ve kezâ firak ve ayrılmaların elemlerini, teceddüd-ü emsâlinin lezzetini göstermekle izale eder. Yani zeval düşüncesiyle bir lezzette çok elemler olur ki, iman o elemleri teceddüd-ü emsâliyle ihtar ve izale eder. Maahâzâ, lezzetlerin teceddüdünde de başka lezzetler vardır. Evet, bir semerenin şeceresi olmasa, o semerede münhasır kalan lezzet, onun yemesiyle zâil olur ve zevâli de mûcib-i teessür olur. Fakat o semerenin şeceresi mâruf ise, o semerenin zevâlinden elem hâsıl olmuyor, çünkü yerine gelen var. Ve aynı zamanda teceddüd, haddizâtında bir lezzettir.

Ve kezâ ruh-u beşeri en ziyade sıkan, ayrılmalardan neşet eden elemlerdir. Nur-u iman, o elemleri teceddüd-ü emsâl ve tahaddüs-ü visâl ümidiyle izale eder.

Beşinci Nokta

İnsanın şu mevcudâtta kendisine düşman ve ecnebî tevehhüm ettiği veya ölüler, yetimler gibi hayatsız, perişan vehmettiği şeyleri nur-u iman, ahbap ve kardeş sıfatıyla gösterir ve hayattar, tesbihhân (tesbih eden) şeklinde irâe eder. Yani gafletle bakan adam, âlemin mevcudâtını düşman gibi muzır telâkki ederek tevahhuş eder ve eşyayı ecnebîler gibi görür. Çünkü dalâlet nazarında, eşya arasında mâzi ve istikbâl zamanlarında uhuvvet, kardeşlik râbıtası ve bağlanış yoktur. Ancak eşya arasında zaman-ı hâlde küçük, cüz'î bir alâka olur. Binâenaleyh, ehl-i dalâletin yekdiğerine olan uhuvvetleri, binler senelik uzun bir zamanda bir dakika kadardır.

Ve kezâ iman nazarında bütün ecrâmı, hayattar ve birbirine ünsiyetli olduklarını görüyor. Ve her bir cirmin lisân-ı hâliyle Hâlık'ına tesbihat yapmakta olduğunu gösteriyor.[1] İşte bu itibarla bütün ecrâmın kendilerine göre bir nevi hayat ve ruhları vardır. Binâenaleyh, imanın şu görüşüne nazaran o ecrâmda dehşet, vahşet yoktur; ünsiyet ve muhabbet vardır.

---

[1] Göklerde ve yerde olan herşeyin Cenâb-ı Hakk'ı tesbih ettiğine dâir bkz.: İsrâ sûresi, 17/44; Nûr sûresi, 24/41; Haşir sûresi, 59/24; Cum'a sûresi, 62/1; Teğâbün sûresi, 64/1.

Dalâlet nazarı, matluplarını tahsil etmekten âciz olan insanların sahipsiz, hâmîsiz olduklarını telâkki eder.. hüzün, keder ve aczlerinden dolayı ağlayan yetimler gibi zanneder.

İman nazarı ise, canlı mahlûkata ağlayan yetimler gibi değil; ancak mükellef memur, muvazzaf zâkir ve tesbihhân ibâd sıfatıyla bakar.

Altıncı Nokta

Nur-u iman, dünya ve âhiret âlemlerini çeşit çeşit nimetlere mazhar iki sofra ile tasvir eder ki; mümin olan kimse iman eliyle ve zâhirî, bâtınî duygularıyla ve mânevî, ruhî olan letâifiyle o sofralardan istifade ediyor. Dalâlet nazarında ise, zevilhayatın daire-i istifadesi küçülür, maddî lezzetlere münhasırdır. İman nazarında, semâvât ve arzı ihâta eden bir daire kadar tevessü eder.

Evet bir mümin, güneşi kendi hanesinin damında asılmış bir lüküs; kameri bir idare lâmbası addedebilir. Bu itibarla şems, kamer, kendisine bir nimet olur. Binâenaleyh, mümin olan zâtın daire-i istifadesi semâvâttan daha geniş olur.

Evet Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan, وَسَخَّرَ لَكُمُ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ[1] ، وَسَخَّرَ لَكُمْ مَا فِي السَّمٰوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ[2] âyetlerinin belâgatı ile imandan neşet eden şu harika ihsanlara, in'amlara işaret ediyor.

Yedinci Nokta

Nur-u iman ile bilinir ki; Allah'ın varlığı, bütün nimetlerin fevkinde öyle büyük bir nimettir ki, sonsuz nimetlerin envâını, nihayetsiz ihsanların cinslerini, sayısız atiyyelerin sınıflarını hâvi bir menba, bir kaynaktır. Binâenaleyh, zerrât-ı âlemin adedince iman nimetlerine hamd ü senâ etmek bir borçtur. Risale-i Nur'un eczasında bir kısmına işaretler yapılmıştır. Maahâzâ, iman-ı billâhdan bahseden Risale-i Nur'un cüzleri, bu nimetten perdeyi kaldırarak gösteriyor.

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ[3] lâm-ı istiğrakla işaret ettiği umum hamdlerle hamdedilmesi lâzım olan nimetlerden birisi de, *rahmâniyet* nimetidir. Evet rahmâniyet,

---

1 "Mûtad seyirlerini yapan güneş ile ay'ı size âmade kılan O'dur." (İbrahim sûresi, 14/33)

2 "Hem göklerde ve yerde ne varsa, (hepsini) kendi tarafından bir lütuf olarak sizin hizmetinize veren de O'dur." (Câsiye sûresi, 45/13).

3 "Bütün hamdler, övgüler Allah'adır."

zevilhayattan rahmete mazhar olanların sayısınca nimetleri tazammun etmiştir. Çünkü bilhassa insan, her bir zîhayatla alâkadardır. Bu itibarla insan, her zîhayatın saadetiyle saidleşir ve elemleriyle müteessir olur. Öyleyse herhangi bir fertte bulunan bir nimet, arkadaşlarına da bir nimettir.

Ve kezâ vâlidelerin şefkatleriyle nimetlenen çocukların sayısınca nimetleri tazammun edip ona göre hamdlere, senâlara kesb-i istihkak edenlerden birisi de *rahîmiyettir*. Evet, annesiz aç bir çocuğun ağlamasından müteessir ve acıyan bir vicdan sahibi, elbette vâlidelerin çocuklarına olan şefkatlerinden zevk alır, memnun ve mahzuz olur. İşte, bu gibi zevkler birer nimettir, hamd ve şükürler ister.

Ve kezâ kâinatta mündemiç hikmetlerin bütün envâ ve efradı adedince hamd ve şükürleri iktiza edenlerden birisi de *hakîmiyettir*. Zira insanın nefsi, rahmâniyetin cilveleriyle, kalbi de rahîmiyetin tecelliyatıyla nimetlendikleri gibi, insanın aklı da hakîmiyetin letaifiyle zevk alır, telezzüz eder. İşte, bu itibarla ağız dolusu ile اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ söylemekle hamd ü senâları istilzam eder.

Ve kezâ esmâ-yı hüsnâdan "Vâris" isminin tecelliyatı adedince.. ve babalar gibi usulün zevâlinden sonra bâki kalan fürûatın sayısınca.. ve âlem-i âhiretin mevcudâtı adedince.. ve uhrevî mükâfatları almaya medâr olmak üzere hıfzedilen beşerin amelleri sayısınca, sadâsı ile şu fezayı dolduracak kadar büyük bir اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ ile hamdedilecek *hafîziyet* nimetidir. Çünkü nimetin devamı, nimetin zâtından daha kıymetlidir. Lezzetin bekası, lezzetten daha lezizdir. Cennette devam, cennetin fevkindedir ve hâkezâ...

Binâenaleyh, Cenâb-ı Hakk'ın hafîziyetinin tazammun ettiği nimetler, kâinatta mevcut olan bütün nimetlerden daha çok ve daha üstündedir. Bu itibarla dünya dolusu ile bir اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ ister.

Şu zikredilen dört isme, bâki kalan esmâ-yı hüsnâyı kıyas et ki; her bir isimde sonsuz nimetler bulunduğu için sonsuz hamdleri, şükürleri istilzam eder.

Ve kezâ bütün nimet hazinelerini açmak salâhiyetinde olan, nimet-i imana vesile olan *Hazreti Muhammed (aleyhissalâtü vesselâm)* dahi öyle bir nimettir ki[1]; nev-i beşer, ilelebed o Zât'ı *(aleyhisselâtu vesselam)* medh ü senâ etmeye borçludur.[2]

---

1 Bkz.: Enbiyâ sûresi, 21/107; Âl-i İmran sûresi, 3/103; Buhârî, *meğâzî* 56; Müslim, *zekât* 139.

2 Bkz.: Ahzâb sûresi, 33/56; et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* 2/243; el-Beyhakî, *Şuabü'l-îmân* 3/310; Ebû Ya'lâ, *el-Müsned* 10/328.

Ve kezâ maddî ve mânevî bütün nimetlerin envâına fihriste ve kaynak olan İslâmiyet ve Kur'ân nimeti de[1] gayr-i mütenâhî hamdleri bilistihkak istilzam eder.

Sekizinci Nokta

Öyle bir Allah'a hamd olsun ki, kâinat ile tâbir edilen şu kitab-ı kebîr ve onun tefsiri olan Kur'ân-ı Azîmüşşân'ın beyanına göre bütün bâbları ile fasılları ve bütün sayfaları ile satırları ve bütün kelimâtı ile harfleri, o Zât-ı Akdes'e, sıfât-ı cemâliye ve kemâliyesini izhar ile hamd ü senâhandır.[2]

Şöyle ki:

O kitab-ı kebîrin her bir nakşı, küçük olsun, büyük olsun, karınca kaderince, Vâhid ve Samed olan nakkaşının evsaf-ı celâliyesini izhar ile hamd ü senâlar eder.

Ve kezâ o kitabın her bir yazısı, Rahmân ve Rahîm olan kâtibinin evsâf-ı cemâlini göstermekle senâhan oluyor.

Ve kezâ o kitabın bütün yazıları, noktaları, nakışları, esmâ-yı hüsnânın tecelliyat ve cilvelerine mâkes ve mazhar olmak cihetiyle o Zât-ı Akdes'i takdis, tahmid, temcid ile senâhandır.

Ve kezâ o kitabın her bir nazmı, kasidesi, Kadîr, Alîm olan nâzımını takdis ile tahmid eyler.

Dokuzuncu Nokta .....[3](Hâşiye)

Said Nursî

---

1 Bkz.: Bakara sûresi, 2/231; Âl-i İmran sûresi, 3/103.

2 Göklerde ve yerde olan herşeyin Cenâb-ı Hakk'ı tesbih ettiğine dâir bkz.: İsrâ sûresi, 17/44; Nûr sûresi, 24/41; Haşir sûresi, 59/24; Cum'a sûresi, 62/1; Teğâbün sûresi, 64/1.

3 (Hâşiye) Bu gibi şifrelerin anahtarı bende yoktur ki açayım. Maahâzâ, oruçlu bir kafa, ne o şifreleri açabilir ve o darbları yapabilir. Kusura bakmayınız, bu kadarını da ancak müellifinin mânevî yardımıyla ve Leyle-i Kadr'in bereketiyle ve Mevlânâ'nın komşuluğundan istifade ile yapabildim.

Mütercim
Abdülmecid Nursî

ed-Dâî

[1(*)]Yıkılmış bir mezarım ki, yığılmıştır içinde
Said'den yetmiş dokuz emvât[2(**)] bâ-âsam âlâma.

Sekseninci olmuştur, mezara bir mezar taş.
Beraber ağlıyor[3(***)] hüsran-ı İslâm'a.

Mezar taşımla pür-emvât enindâr o mezarımla
Revanım saha-yı ukbâ-yı ferdâma.

Yakînim var ki: İstikbal semâvât u zemin-i âsiyâba
Hem olur teslim, yed-i beyzâ-yı İslâm'a.

Zira yemin-i yümn-ü îmândır
Verir emn ü emân ile enâma...

---

1 (*) Bu kıta, onun imzasıdır.

2 (**) Her senede iki defa cisim tazelendiği için iki Said ölmüş demektir. Hem bu sene Said yetmiş dokuz senesindedir. Her bir senede bir Said ölmüş demektir ki, bu tarihe kadar Said yaşayacak.

3 (***) Yirmi sene sonraki bu şimdiki hâli, hiss-i kable'l-vuku' ile hissetmiş.

بِسْـــمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

يَا اَللّٰهُ يَا رَحْمٰنُ يَا رَحِيمُ يَا فَرْدُ يَا حَيُّ يَا قَيُّومُ يَا حَكَمُ يَا عَدْلُ يَا قُدُّوسُ[1]

İsm-i âzamın hakkına ve Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan'ın hürmetine ve Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)*'ın şerefine, bu mecmuayı bastıranları ve mübârek yardımcılarını ve Risale-i Nur talebelerini Cennetü'l-Firdevs'te saadet-i ebediyeye mazhar eyle, âmîn…

Ve hizmet-i imaniye ve Kur'âniye'de daima muvaffak eyle, âmîn…

Ve defter-i hasenâtlarına Şuâlar Mecmuası'nın her bir harfine mukabil, bin hasene yazdır, âmîn...

Ve Nur'ların neşrinde sebat ve devam ve ihlâs ihsan eyle, âmîn…

Yâ Erhamerrâhimîn!.. Umum Risale-i Nur şâkirtlerini iki cihanda mesûd eyle, âmîn…

İnsî ve cinnî şeytanların şerlerinden muhafaza eyle, âmîn…

Ve bu âciz ve bîçâre Said'in kusurâtını affeyle, âmîn...

Umum Nur Şâkirtleri Nâmına
Said Nursî

---

1 Ya Allah, yâ Rahmân: Ey Zât'ı itibarıyla merhametli olan! yâ Rahim: Ey rahmetiyle mahlûkâtına merhamet eden! yâ Ferd: Ey eşi ve benzeri olmayan! yâ Hayy: Ey her zaman var olan, diri olan, ezelî ve ebedî hayat sahibi olan! yâ Kayyûm: Ey kendi Zât'ı ile var olup, zeval bulmayan ve bütün varlıkları varlıkta tutup onları yöneten! yâ Hakem: Ey hükmü geçersiz kılınmayan Hâkim! yâ Adl: Ey tam adalet sahibi! yâ Kuddûs: Ey her şeyi tertemiz yapan ve kendisi bütün eksiklerden uzak ve yüce Zât!

Asâ-yı Musa

Bediüzzaman Said Nursî

Risale-i Nur Külliyatı'ndan

Asâ-yı Musa

Bediüzzaman

Said Nursî

İstanbul - 2007

ASÂ-YI MUSA

Copyright © Şahdamar Yayınları, 2007
Bu eserin tüm yayın hakları ***Işık Ltd. Şti.****'ne aittir.*
Eserde yer alan metin ve resimlerin, Işık Ltd. Şti.'nin önceden
yazılı izni olmaksızın, elektronik, mekanik, fotokopi yâ da herhangi bir kayıt
sistemi ile çoğaltılması, yayımlanması ve depolanması yasaktır.

ISBN
978-975-9090-83-8

Yayın Numarası
73

Basım Yeri ve Yılı
Çağlayan Matbaası
Sarnıç Yolu Üzeri No:7 Gaziemir / İZMİR
Tel: **(0232) 252 20 96**
Ekim **2007**

Genel Dağıtım
Gökkuşağı Pazarlama ve Dağıtım
Merkez Mah. Soğuksu Cad. No: **31**
Tek-Er İş Merkezi Mahmutbey/İSTANBUL
Tel: **(0212) 410 50 00** Faks: **(0212) 444 85 96**

Şahdamar Yayınları
Emniyet Mahallesi Huzur Sokak No: 5
34676 Üsküdar/İSTANBUL
Tel: (0216) 318 42 88 Faks: (0216) 318 52 20
www.sahdamaryayinlari.com

İçindekiler

Asâ-yı Musa'dan Birinci Kısım

Meyve Risalesi

Birincisi 8

İkinci Meselenin Hülâsası 9

Üçüncü Mesele 12

Dördüncü Mesele 16

Beşinci Mesele 18

Altıncı Mesele 19

Yedinci Mesele 23

Sekizinci Meselenin Bir Hülâsası 35

- Birincisi 35
- İkinci Meyvesi ve Hayat-ı Şahsiyeye Bakan Bir Faydası 36
- Hayat-ı Şahsiyeye Ait Üçüncü Bir Faydası 36
- Dördüncü Bir Faydası ki İnsanın Hayat-ı İçtimaiyesine Bakıyor 37
- Birinci Nükte 42
- İkinci Nükte 43
- Bu Makam Yazıldığı Zaman Kurban Bayramı Geldi 45

Dokuzuncu Mesele 49

- Birinci Nokta 50
- İkinci Nokta 53
- Üçüncü Nokta 54

Onuncu Mesele (Emirdağ Çiçeği) 55
Bu Onuncu Meseleye Bir Hâtime Olarak İki Hâşiye 65
Birincisi 65
İkinci Hâşiye 65
Onuncu Mesele Münasebetiyle Hüsrev'in Üstadına Yazdığı Mektup 68
On Birinci Mesele 70
Hâtime 79
Hatıra Gelebilen Bir Suâlin Cevabıdır 81
Bu Sûreye Ait Bir Nükte-i İ'câziyenin Hâşiyesidir 81
On Birinci Meselenin Hâşiyesi'nin Bir Lâhikasıdır 83

Asâ-yı Musa'dan İkinci Kısım

Hüccetullahi'l-Bâliğa Risalesi

Birinci Hüccet-i İmaniye (Âyetü'l-Kübrâ) 92
Birincisi 113
İkincisi 114
Üçüncüsü 114
Dördüncüsü 116
Beşincisi 116
Altıncısı 116
Yedincisi 117
Sekizincisi 117
Dokuzuncusu 117
İkinci Hüccet-i İmaniye (Otuz İkinci Söz'ün Birinci Mevkıfı) 135
Birinci Mevkıf'ın Küçük Bir Zeyli 144
Üçüncü Hüccet-i İmaniye (Yirmi Üçüncü Lem'a) 148
İhtar 148
Şu Sırrı İzahtan Evvel Bir İhtar 149

Mukaddime 149
Amma Birinci Yol ki 150
Birincisi 150
İkinci Muhal 151
Üçüncü Muhal 151
Amma İkinci Mesele 152
Birincisi 152
İkinci Muhal 153
Üçüncü Muhal 153
Üçüncü Kelime 154
Birincisi 154
İkinci Muhal 154
Üçüncü Muhal 157
Hâtime 163
Birinci Suâl 163
İkinci Suâl 164
Üçüncü Suâl 167
Dördüncü Hüccet-i İmaniye (Otuzuncu Lem'a'nın İkinci Nüktesi) 169
Beşinci Hüccet-i İmaniye (İsm-i Âzam'ın Altı Nurundan Üçüncü Nuruna İşaret Eden Üçüncü Nükte) 173
Üçüncü Nükte'nin Birinci Noktası 173
Üçüncü Nükte'nin İkinci Noktası 175
Birinci Meselesi 175
İkinci Noktanın İkinci Meselesi 175
Üçüncü Nokta 176
Dördüncü Nokta 178
Beşinci Nokta 179
Birinci Mesele 179
İkinci Mesele 179

Altıncı Hüccet-i İmaniye (Onuncu Söz'ün Dokuzuncu Hakikati) 182
Yedinci Hüccet-i İmaniye (Otuz Üçüncü Mektub'un On Yedinci Penceresi) 186
Sekizinci Hüccet-i İmaniye (Münâcât) 188
Dokuzuncu Hüccet-i İmaniye (Dokuzuncu Şuâ'nın Mukaddime-i Haşriyesi) 205
Mukaddime 206
Birinci Nokta 207
İkinci Nokta 209
Onuncu Hüccet-i İmaniye (Yirminci Mektup) 218
Mukaddime 219
Birinci Makam 219
Birinci Kelime 219
İkinci Kelime 220
Üçüncü Kelime 220
Dördüncü Kelime 221
Beşinci Kelime 221
Altıncı Kelime 222
Yedinci Kelime 222
Sekizinci Kelime 222
Dokuzuncu Kelime 223
Onuncu Kelime 223
On Birinci Kelime 224
On Birinci Hüccet-i İmaniye (Yirmi İkinci Söz'ün Birinci Makamı) 226
Birinci Burhan 227
İkinci Burhan 228
Üçüncü Burhan 228
Dördüncü Burhan 229
Beşinci Burhan 229
Altıncı Burhan 230

Yedinci Burhan 231
Sekizinci Burhan 232
Dokuzuncu Burhan 234
Onuncu Burhan 234
On Birinci Burhan 235
On İkinci Burhan 237

Takrizler

Ankara Üniversitesi Nur Talebelerinin Bir Mektubu 242
Çok Aziz, Çok Mübarek, Çok Müşfik,
Çok Sevgili Üstadımız Hazretleri! 245
Tarihçe-i Hayat İçin Yazılan Önsöz 247
Ferâgati 252
Şefkat ve Merhameti 253
İstiğnâsı 254
İktisatçılığı 255
Tevazu ve Mahviyetkârlığı 256
Üstadın İlmî Cephesi 257
Üstad'ın Fikrî Cephesi 258
Tasavvuf Cephesi 259
Edebî Cephesi 260

Asâ-yı Musa

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1]

Bu acîb asırda *ehl-i iman "Risale-i Nur"a* ve *ehl-i fen ve mektep muallimleri "Asâ-yı Musa"*ya şiddetle muhtaç oldukları gibi *hâfızlar ve hocalar dahi "Zülfikâr"a* şiddetle muhtaçtırlar.

Evet, meselâ i'câz-ı Kur'âniye bahsindeki ekser âyetlerin medar-ı şüphe ve itiraz olmuş aynı yerlerde i'câzın lem'aları ve Kur'ân'ın güzel nükteleri isbat edilmiş.

Umum Risale-i Nur Şâkirtleri Nâmına
Said Nursî

---

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1] ، وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ[2]

اَلسَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكَاتُهُ أَبَدًا دَائِمًا[3]

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Madem Risale-i Nur, makine ile taammüm etmeye başlamış ve madem felsefe ve hikmet-i cedideyi okuyan mektepliler ve muallimler çoklukla Risale-i Nur'a yapışıyorlar. Elbette, bir hakikat beyan etmek lâzım geliyor, şöyle ki:

Risale-i Nur'un şiddetle tokat vurduğu ve hücum ettiği felsefe ise mutlak değildir, belki muzır kısmınadır. Çünkü felsefenin hayat-ı içtimaiye-i beşeriyeye ve ahlâk ve kemâlât-ı insaniyeye ve sanatın terakkiyâtına hizmet eden felsefe ve hikmet kısmı ise Kur'ân ile barışıktır. Belki Kur'ân'ın hikmetine hâdimdir, muâraza edemez. Bu kısma Risale-i Nur ilişmiyor.

İkinci kısım felsefe ise dalâlete ve ilhada ve tabiat bataklığına düşürmeye vesile olduğu gibi sefâhet ve lehviyât ile gaflet ve dalâleti netice verdiğinden ve sihir gibi harikalarıyla Kur'ân'ın mucizekâr hakikatleriyle muâraza ettiği için, Risale-i Nur ekser eczalarında mizanlarla ve kuvvetli ve burhanlı muvâzenelerle felsefenin yoldan çıkmış bu kısmına ilişiyor, tokatlıyor; müstakim, menfaattar felsefeye ilişmiyor. Onun için mektepliler, Risale-i Nur'a itirazsız çekinmeyerek giriyorlar ve girmelidirler.

Fakat gizli münafıklar, nasıl ki bir kısım hocaları bütün bütün manasız ve haksız bir tarzda, *ehl-i medresenin ve hocaların hakikî malı olan Risale-i Nur* aleyhinde istîmal ettikleri gibi bazı felsefecilerin enaniyet-i ilmiyelerini tahrik edip, Nur'lar aleyhinde istîmal etmek ihtimaline binâen, bu hakikat "Asâ-yı Musa" ve "Zülfikâr" mecmuaları başında yazılsa münasip olur.

Said Nursî

---

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

2 "Hiç bir şey yoktur ki, O'nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor bulunmasın." (İsrâ sûresi, 17/44)

3 Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi; sonsuza kadar sürekli üzerinize olsun.

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1]

İmam Ali *(radiyallâhu anh)* "Celcelûtiye"sinde pek kuvvetli ve sarahate yakın bir tarzda Risale-i Nur'dan ve ehemmiyetli risalelerinden aynı numara ile haber verdiğini "Yirmi Sekizinci Lem'a" ile "Sekizinci Şuâ" tam isbat etmişler ve İmam Ali *(radiyallâhu anh)*, Risale-i Nur'un en son risalesini Celcelûtiye'de وَاسْمُ عَصَا مُوسٰى بِهِ الظُّلْمَةُ انْجَلَتْ[2] fıkrasıyla haber veriyor. Biz bir-iki sene evvel "Âyetü'l-Kübrâ"yı en son zannetmiştik. Hâlbuki şimdi altmış dörtte (Milâdî 1948) telifçe Risale-i Nur'un tamam olması ve bu cümle-i Aleviye'nin meâlini, yani karanlığı dağıtacak, Asâ-yı Musa *(aleyhisselâm)* gibi ışık verecek, sihirleri iptal edecek bir risaleden haber vermesi ve bu mecmuanın "Meyve" kısmı bir müdâfaa hükmüne geçip başımıza çöken dehşetli, zulümlü zulmetleri dağıttığı gibi, "Hüccetler" kısmı da Nur'lara karşı cephe alan felsefe karanlıklarını izale edip Ankara ehl-i vukûfunu teslime ve takdire mecbur etmesi ve istikbaldeki zulmetleri izale edeceğine çok emareler bulunması ve Asâ-yı Musa *(aleyhisselâm)* bir taşta on iki çeşme akıtmasına[3] ve on bir mucizeye medar olmasına mukabil ve müşâbih, bu son mecmua dahi –Meyve, on bir mesele-i nurâniyesi ve Hüccetullâhi'l-Bâliğa kısmı, on bir hüccet-i kâtıası bulunması cihetinde– bize kanaat verdi ki; İmam Ali *(radiyallâhu anh)*, o fıkra ile doğrudan doğruya bu Asâ-yı Musa ismindeki mecmuaya bakar ve ondan tahsinkârâne haber veriyor.

Said Nursî

---

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

2 "Asâ-yı Musa ismiyle karanlıklar dağılır." (Bkz.: el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî)* s.516).

3 Bkz.: Bakara sûresi, 2/60; A'râf sûresi, 7/160.

Asâ-yı Musa'dan
Birinci Kısım

Denizli Hapsi'nin Bir Meyvesi

(On Birinci Şuâ)

Zındıka ve küfr-ü mutlaka karşı Risale-i Nur'un bir müdâfaanâmesidir. Ve bu hapsimizde hakikî müdâfaanâmemiz dahi budur. Çünkü yalnız buna çalışıyoruz.

Bu risale, Denizli Hapishânesi'nin bir meyvesi ve bir hâtırası ve iki cuma gününün mahsulüdür.

Said Nursî

Meyve Risalesi

بِسْـــمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

فَلَبِثَ فِي السِّجْنِ بِضْعَ سِنِينَ[1]

âyetinin ihbarı ve sırrıyla Yusuf *(aleyhisselâm)* mahpusların pîridir ve hapishâne bir nevi Medrese-i Yusufiye olur. Madem Risale-i Nur şâkirtleri, iki defadır, çoklukla bu medreseye giriyorlar; elbette Risale-i Nur'un hapse temas ve isbat ettiği bir kısım meselelerinin kısacık hülâsalarını, bu terbiye için açılan dershânede okumak ve okutmakla tam terbiye almak lâzım geliyor. İşte o hülâsalardan beş-altı tanesini beyan ediyoruz.

1 "Böylece Yusuf bir kaç yıl daha hapishanede kaldı." (Yûsuf sûresi, 12/42)

Birincisi

Dördüncü Söz'de izahı bulunan, her gün yirmi dört saat sermaye-i hayatı Hâlık'ımız bize ihsan ediyor. Ta ki, iki hayatımıza lâzım şeyler o sermaye ile alınsın. Biz kısacık hayat-ı dünyeviyeye yirmi üç saati sarf edip, beş farz namaza kâfi gelen bir saati, pek çok uzun olan hayat-ı uhreviyemize sarf etmezsek; ne kadar hilâf-ı akıl bir hata ve o hatanın cezası olarak hem kalbî, hem ruhî sıkıntıları çekmek ve o sıkıntılar yüzünden ahlâkını bozmak ve me'yusâne hayatını geçirmek sebebiyle değil terbiye almak, belki terbiyenin aksine gitmekle ne derece hasâret ederiz, kıyas edilsin.

Eğer, bir saati beş farz namaza sarf etsek; o hâlde hapis ve musibet müddetinin her bir saati, bazen bir gün ibadet ve fânî bir saati bâkî saatler hükmüne geçebilmesi.. ve kalbî ve ruhî me'yusiyet ve sıkıntıların kısmen zeval bulması.. ve hapse sebebiyet veren hatalara keffareten affettirmesi.. ve hapsin hikmeti olan terbiyeyi alması ne derece kârlı bir imtihan, bir ders ve musibet arkadaşlarıyla tesellidârâne bir hoş sohbet olduğu düşünülsün.

Dördüncü Söz'de denildiği gibi; bin lira ikramiye kazancı için, bin adam iştirak etmiş bir piyango kumarına yirmi dört lirasından beş-on lirayı veren ve yirmi dörtten birisini ebedî bir mücevherat hazinesinin biletine vermeyen –hâlbuki dünyevî piyangoda o bin lirayı kazanmak ihtimali binden birdir, çünkü bin hissedar daha var– ve uhrevî mukadderât-ı beşer piyangosunda, hüsn-ü hâtimeye mazhar ehl-i iman için kazanç ihtimali binden dokuz yüz doksan dokuz olduğuna –yüz yirmi dört bin enbiyânın ona dair ihbarını keşif ile tasdik eden evliyadan ve asfiyadan– hadd ü hesaba gelmez sâdık muhbirler haber verdikleri hâlde evvelki piyangoya koşmak, ikincisinden kaçmak ne derece maslahata muhalif düşer mukayese edilsin.

Bu meselede hapishâne müdürleri ve sergardiyanları ve belki memleketin idare müdebbirleri ve âsâyiş muhafızları Risale-i Nur'un bu dersinden memnun olmaları gerektir. Çünkü bin mütedeyyin ve cehennem hapsini her vakit tahattur eden adamların idare ve inzibatı, on namazsız ve itikatsız, yalnız dünyevî hapsi düşünen ve haram-helâl bilmeyen ve kısmen serseriliğe alışan adamlardan daha kolay olduğu çok tecrübelerle görülmüş.

İkinci Meselenin Hülâsası

Risale-i Nur'dan *Gençlik Rehberi'*nin güzelce izah ettiği gibi ölüm o kadar kat'î ve zâhirdir ki bugünün gecesi ve bu güzün kışı gelmesi gibi ölüm başımıza gelecek. Bu hapishâne, nasıl ki mütemâdiyen çıkanlar ve girenler için muvakkat bir misafirhânedir; öyle de bu zemin yüzü dahi acele hareket eden kafilelerin yollarında bir gecelik konmak ve göçmek için bir handır. Her bir şehri yüz defa mezaristana boşaltan ölüm, elbette hayattan ziyade bir istediği var. İşte bu dehşetli hakikatin muammasını Risale-i Nur hâll ve keşfetmiş. Bir kısacık hülâsası şudur:

Madem ölüm öldürülmüyor ve kabir kapısı kapanmıyor; elbette, bu ecel cellâdının elinden ve kabir haps-i münferidinden kurtulmak çaresi varsa insanın en büyük ve her şeyin fevkinde bir endişesi, bir meselesidir. Evet, çaresi var ve Risale-i Nur, Kur'ân'ın sırrıyla o çareyi iki kere iki dört eder derecesinde kat'î isbat etmiş. Kısacık hülâsası şudur ki:

Ölüm yâ idam-ı ebedîdir; hem o insanı, hem bütün ahbabını ve akâribini asacak bir darağacıdır.. veyahut başka bir bâkî âleme gitmek ve iman vesikasıyla saadet sarayına girmek için bir terhis tezkeresidir. Ve kabir ise yâ karanlıklı bir haps-i münferit ve dipsiz bir kuyudur.. veyahut bu zindan-ı dünyadan bâkî ve nurânî bir ziyafetgâh ve bağistana açılan bir kapıdır. Bu hakikati *Gençlik Rehberi* bir temsil ile isbat etmiş.

Meselâ bu hapsin bahçesinde asmak için darağaçları konulmuş ve onların dayandıkları duvarın arkasında gayet büyük ve umum dünya iştirak etmiş bir piyango dairesi kurulmuş. Biz bu hapisteki beş yüz kişi, her hâlde hiç müstesnası yok ve kurtulmak mümkün değil, bizi birer birer o meydana çağıracaklar: yâ "Gel idam ilânını al, darağacına çık!" veya "Daimî haps-i münferit pusulasını tut, bu açık kapıya gir!" veyahut "Sana müjde! Milyonlar altın bileti sana çıkmış, gel al!" diye her tarafta ilânatlar yapılıyor. Biz de gözümüzle görüyoruz ki birbiri arkasında o darağaçlarına çıkıyorlar. Bir kısmın asıldıklarını müşâhede ediyoruz. Bir kısmı da darağaçlarını basamak yapıp o duvarın arkasındaki piyango dairesine girdiklerini, orada büyük ve ciddî memurların kat'î haberleri ile görür gibi bildiğimiz bir sırada, bu hapishânemize iki heyet girdi.

Bir kafile ellerinde çalgılar, şaraplar, zâhirde gayet tatlı helvalar, baklavalar var. Bizlere yedirmeye çalıştılar. Fakat o tatlılar zehirlidir, insî şeytanlar içine zehir atmışlar.

İkinci cemaat ve heyet, ellerinde terbiyenâmeler ve helâl yemekler ve mübarek şerbetler var. Bize hediye veriyorlar ve bilittifak beraber, pek ciddî ve kat'î diyorlar ki:

"Eğer o evvelki heyetin sizi tecrübe için verilen hediyelerini alsanız, yeseniz; bu gözümüz önündeki şu darağaçlarda başka gördükleriniz gibi asılacaksınız. Eğer bizim bu memleket hâkiminin fermanıyla getirdiğimiz hediyeleri evvelkinin yerine kabul edip ve terbiyenâmelerdeki duaları ve evradları okusanız, o asılmaktan kurtulacaksınız. O piyango dairesinde ihsan-ı şahane olarak her biriniz milyon altın biletini alacağınızı, görür gibi ve gündüz gibi inanınız. Eğer o haram ve şüpheli ve zehirli tatlıları yeseniz, asılmaya gittiğiniz zamana kadar dahi o zehirin sancısını çekeceğinizi, bu fermanlar ve bizler, müttefikan size kat'î haber veriyoruz." diyorlar.

İşte bu temsil gibi her vakit gördüğümüz ecel darağacının arkasında mukadderât-ı nev-i beşer piyangosundan ehl-i iman ve taat için –hüsn-ü hâtime şartıyla– ebedî ve tükenmez bir hazinenin bileti çıkacağını.. yüzde yüz ihtimal ile sefâhet ve haram ve itikatsızlık ve fıskta devam edenler –tevbe etmemek şartıyla– yâ idam-ı ebedî (âhirete inanmayanlara) veya dâimî ve karanlık haps-i münferit (bekâ-yı ruha inanan ve sefâhette gidenlere) ve şekâvet-i ebediye ilâmını alacaklarını yüzde doksan dokuz ihtimal ile kat'î haber veren; başta ellerinde nişâne-i tasdik olan hadsiz mucizeler bulunan yüz yirmi dört bin *peygamberler (aleyhimüsselâm).*. ve onların verdikleri haberlerin izlerini ve –sinemada gibi– gölgelerini keşif ile, zevk ile görüp tasdik ederek imza basan yüz yirmi dört milyondan ziyade *evliyalar (kaddesallâhu esrârahum).* ve o iki kısım meşâhir-i insaniyenin haberlerini aklen, –kat'î burhanlarla ve kuvvetli hüccetlerle– fikren ve mantîken yakînî bir surette isbat ederek tasdik edip imza basan, milyarlar gelen-geçen *muhakkikler,*[1(Hâşiye)] *müçtehitler ve sıddîkînler*; bilicmâ, mütevâtiren nev-i insanın güneşleri, kamerleri, yıldızları olan bu üç cemaat-i azîme ve bu üç tâife-i ehl-i hakikat ve beşerin kudsî kumandanları olan bu üç büyük ve âlî heyetlerin fermanları ile verdikleri haberleri dinlemeyen.. ve

1 (Hâşiye) O muhakkiklerden tek birisi Risale-i Nur'dur. Yirmi senedir en muannid feylesofları ve mütemerrid zındıkları susturan eczaları meydandadır. Herkes okuyabilir ve kimse itiraz etmez.

saadet-i ebediyeye giden onların gösterdikleri yol olan sırat-ı müstakîmde gitmeyenler.. yüzde doksan dokuz dehşetli tehlike ihtimalini nazara almayan.. ve birtek muhbirin bir yolda tehlike var demesiyle o yolu bırakan, başka uzun yolda hareket eden bir adam, elbette ve elbette vaziyeti şudur ki:

İki yolun –hadsiz muhbirlerin kat'î ihbarları ile– en kısa ve kolayı ve yüzde yüz cennet ve saadet-i ebediyeyi kazandıranı bırakıp, en dağdağalı ve uzun ve sıkıntılı ve yüzde doksan dokuz cehennem hapsini ve şekâvet-i dâimeyi netice veren yolunu ihtiyâr ettiği hâlde.. dünyada iki yolun, birtek muhbirin yalan olabilir haberiyle yüzde birtek ihtimal tehlike ve bir ay hapis imkânı bulunan kısa yolu bırakıp, menfaatsiz –yalnız zararsız olduğu için– uzun yolu ihtiyâr eden bedbaht, sarhoş divâneler gibi dehşetli ve uzakta görünen ve ona musallat olan ejderhalara ehemmiyet vermez, sineklerle uğraşıyor; yalnız onlara ehemmiyet verir derecede aklını, kalbini, ruhunu, insaniyetini kaybetmiş oluyor.

Madem hakikat-i hâl budur; biz mahpuslar, bu hapis musibetinden intikamımızı tam almak için o mübarek ikinci heyetin hediyelerini kabul etmeliyiz. Yani, nasıl ki bir dakika intikam lezzeti ve birkaç dakika veya bir-iki saat sefâhet lezzetleriyle bu musibet, bizi on beş ve beş ve on ve iki-üç sene bu hapse soktu, dünyamızı bize zindan eyledi. Biz dahi bu musibetin rağmına ve inadına, bir-iki saat müddet-i hapsi bir-iki gün ibadete.. ve iki-üç sene cezamızı –mübarek kafilenin hediyeleriyle– yirmi-otuz sene bâkî bir ömre.. ve on ve yirmi sene hapiste cezamızı milyonlar sene cehennem hapsinden affımıza vesile edip fânî dünyamızın ağlamasına mukabil, bâkî hayatımızı güldürerek bu musibetten tam intikamımızı almalıyız. Hapishâneyi terbiyehâne gösterip vatanımıza ve milletimize birer terbiyeli, emniyetli, menfaatli adam olmaya çalışmalıyız. Ve hapishâne memurları ve müdürleri ve müdebbirleri dahi câni ve eşkıya ve serseri ve kâtil ve sefâhetçi ve vatana muzır zannettikleri adamları, bir mübarek dershânede çalışan talebeler görsünler ve müftehirâne Allah'a şükretsinler.

Üçüncü Mesele

Gençlik Rehberi'nde izahı bulunan ibretli bir hâdisenin hülâsası şudur:

Bir zaman, Eskişehir Hapishânesi'nin penceresinde bir Cumhuriyet Bayramı'nda oturmuştum. Karşısındaki lise mektebinin büyük kızları, onun avlusunda gülerek raksediyorlardı. Birden mânevî bir sinema ile elli sene sonraki vaziyetleri bana göründü. Ve gördüm ki; o elli-altmış kızlardan ve talebelerden kırk-ellisi kabirde toprak oluyorlar, azap çekiyorlar.. ve on tanesi, yetmiş-seksen yaşında çirkinleşmiş, gençliğinde iffetini muhafaza etmediğinden sevmek beklediği nazarlardan nefret görüyorlar.. kat'î müşâhede ettim. Onların o acınacak hâllerine ağladım. Hapishânedeki bir kısım arkadaşlar ağladığımı işittiler, geldiler, sordular. Ben dedim: "Şimdi beni kendi hâlime bırakınız, gidiniz…"

Evet, gördüğüm hakikattir, hayal değil! Nasıl ki bu yaz ve güzün âhiri kıştır, öyle de gençlik yazı ve ihtiyarlık güzünün arkası kabir ve berzah kışıdır. Geçmiş zamanın elli sene evvelki hâdisâtı sinema ile hâl-i hazırda gösterildiği gibi gelecek zamanın elli sene sonraki istikbal hâdisâtını gösteren bir sinema bulunsa, ehl-i dalâlet ve sefâhetin elli-altmış sene sonraki vaziyetleri onlara gösterilse idi, şimdiki güldüklerine ve gayr-i meşrû keyiflerine nefretler ve teellümlerle ağlayacaklardı.

Ben, o Eskişehir Hapishânesi'ndeki müşâhede ile meşgul iken sefâhet ve dalâleti terviç eden bir şahs-ı mânevî, insî bir şeytan gibi karşıma dikildi ve dedi:

– "Biz hayatın her bir çeşit lezzetini ve keyiflerini tatmak ve tattırmak istiyoruz, bize karışma!"

Ben de cevaben dedim:

– "Madem lezzet ve zevk için ölümü hatıra getirmeyip dalâlet ve sefâhete atılıyorsun… Katiyen bil ki; senin dalâletin hükmüyle bütün geçmiş zaman-ı mâzi, ölmüş ve mâdumdur.. ve içinde cenazeleri çürümüş bir vahşetli mezaristandır. İnsaniyet alâkadarlığıyla ve dalâlet yoluyla senin başına ve –varsa ve ölmemiş ise– kalbine, o hadsiz firaklardan ve o nihâyetsiz dostlarının ebedî ölümlerinden gelen elemler, senin şimdiki sarhoşça, pek kısa bir zamanda-

ki cüz'î lezzetini imha ettiği gibi gelecek istikbal zamanı dahi itikatsızlığın cihetiyle yine mâdum ve karanlıklı ve ölü ve dehşetli bir vahşetgâhtır. Ve oradan gelen ve başını vücûda çıkaran ve zaman-ı hâzıra uğrayan bîçarelerin başları, ecel cellâdının satırıyla kesilip hiçliğe atıldığından, mütemâdiyen akıl alâkadarlığıyla senin imansız başına hadsiz elîm endişeler yağdırıyor. Senin sefihâne cüz'î lezzetini zîr u zeber eder.

Eğer dalâleti ve sefâheti bırakıp iman-ı tahkikî ve istikâmet dairesine girsen, iman nuruyla göreceksin ki; o geçmiş zaman-ı mâzi mâdum ve her şeyi çürüten bir mezaristan değil, belki mevcut ve istikbale inkılâp eden nurânî bir âlem ve bâkî ruhların istikbaldeki saadet saraylarına girmelerine bir intizar salonu görünmesi haysiyetiyle değil elem, belki imanın kuvvetine göre cennetin bir nevi mânevî lezzetini dünyada dahi tattırdığı gibi; gelecek istikbal zamanı, değil vahşetgâh ve karanlık, belki iman gözüyle görünür ki; saadet-i ebediye saraylarında hadsiz rahmeti ve keremi bulunan ve her bahar ve yazı birer sofra yapan ve nimetlerle dolduran bir Rahmân-ı Rahîm-i Zülcelâli ve'l-ikram'ın ziyafetleri kurulmuş ve ihsanlarının sergileri açılmış, oraya sevkiyat var diye iman sinemasıyla müşâhede ettiğinden, derecesine göre bâkî âlemin bir nevi lezzetini hissedebilir. *Demek hakikî ve elemsiz lezzet, yalnız imanda ve iman ile olabilir.*

İmanın bu dünyada dahi verdiği binler fayda ve neticelerinden yalnız birtek fayda ve lezzetini, –bu mezkûr bahsimiz münasebetiyle *Gençlik Rehberi*'nde bir hâşiye olarak yazılan– bir temsil ile beyan edeceğiz, şöyle ki:

Meselâ senin gayet sevdiğin birtek evlâdın sekeratta ölmek üzere iken ve me'yusâne elîm firakını düşünürken; birden Hazreti Hızır ve Hakîm-i Lokman gibi bir doktor geldi, tiryak gibi bir macun içirdi; o sevimli ve güzel evlâdın gözünü açtı, ölümden kurtuldu. Ne kadar sevinç ve ferah veriyor anlarsın.

İşte o çocuk gibi sevdiğin ve ciddî alâkadar olduğun milyonlar sence mahbub insanlar o mâzi mezaristanında –senin nazarında– çürüyüp mahvolmak üzere iken birden hakikat-i iman, Hakîm-i Lokman gibi o büyük idamhâne tevehhüm edilen mezaristana kalb penceresinden bir ışık verdi. Onunla baştan başa bütün ölüler dirildiler. Ve "Biz ölmemişiz ve ölmeyeceğiz, yine sizinle görüşeceğiz!" lisân-ı hâl ile dediklerinden aldığın hadsiz sevinçler ve ferahları, iman bu dünyada dahi vermesiyle isbat eder ki: *"İman hakikati öyle bir çekirdektir ki; eğer tecessüm etse bir cennet-i hususiye ondan çıkar, o çekirdeğin şecere-i tûbâsı olur."* dedim.

O muannid döndü, dedi:

– "Hiç olmazsa hayvan gibi hayatımızı keyif ve lezzetle geçirmek için sefâhet ve eğlencelerle bu ince şeyleri düşünmeyerek yaşayacağız."

Cevaben dedim:

– "Hayvan gibi olamazsın. Çünkü hayvanın mâzi ve müstakbeli yok. Ne geçmişten elemler ve teessüfler alır ve ne de gelecekten endişeler ve korkular gelir. Lezzetini tam alır, rahatla yaşar, yatar, Hâlık'ına şükreder. Hatta kesilmek için yatırılan bir hayvan, bir şey hissetmez. Yalnız bıçak kestiği vakit hissetmek ister, fakat o his dahi gider, o elemden de kurtulur. *Demek en büyük bir rahmet, bir şefkat-i ilâhiye, gaybı bildirmemektedir ve başa gelen şeyleri setretmektedir.* Hususan masum hayvanlar hakkında daha mükemmeldir.

Fakat ey insan, senin mâzi ve müstakbelin akıl cihetiyle bir derece gaybîlikten çıkmasıyla setr-i gayptan, hayvana gelen istirahatten tamamen mahrumsun. Geçmişten çıkan teessüfler, elîm firaklar ve gelecekten gelen korkular ve endişeler, senin cüz'î lezzetini hiçe indirir. Lezzet cihetinde yüz derece hayvandan aşağı düşürür. Madem hakikat budur. yâ aklını çıkar at, hayvan ol kurtul… Veya aklını imanla başına al, Kur'ân'ı dinle! Yüz derece hayvandan ziyade bu fânî dünyada dahi sâfi lezzetleri kazan!.." diyerek onu ilzam ettim.

Yine o mütemerrid şahıs döndü, dedi:

– "Hiç olmazsa ecnebi dinsizleri gibi yaşarız."

Cevaben dedim:

– "Ecnebi *dinsizleri gibi de olamazsın! Çünkü onlar bir peygamberi inkâr etse, diğerlerine inanabilirler. Peygamberleri bilmese de, Allah'a inanabilir. O'nu da bilmezse, kemâlâta medar bazı seciyeleri bulunabilir. Fakat bir müslüman, en âhir ve en büyük ve dini ve daveti umumî olan âhirzaman Peygamberi (aleyhissalâtü vesselâm)'ı inkâr etse ve zincirinden çıksa; daha hiçbir peygamberi, hatta Allah'ı kabul etmez. Çünkü bütün peygamberleri ve Allah'ı ve kemâlâtı O'nunla bilmiş. Onlar O'nsuz kalbinde kalmaz. Bunun içindir ki, eskiden beri her dinden İslâmiyet'e giriyorlar. Ve hiçbir müslüman, hakikî yahudî veya mecûsî veya nasrânî olmaz. Belki dinsiz olur, seciyeleri bozulur; vatana, millete muzır bir hâlete girer…"* İspat ettim. O muannid ve mütemerrid şahsın daha tutunacak bir yeri kalmadı. Kayboldu, cehenneme gitti…

İşte ey bu Medrese-i Yusufiye'de benim ders arkadaşlarım! Madem hakikat budur. Ve bu hakikati, Risale-i Nur o derece kat'î ve güneş gibi isbat etmiş ki; yirmi senedir mütemerridlerin inatlarını kırıp imana getiriyor.

Biz dahi hem dünyamıza, hem istikbalimize, hem âhiretimize, hem vatanımıza, hem milletimize tam menfaatli ve kolay ve selâmetli olan iman ve istikâmet yolunu takip edip, boş vaktimizi sıkıntılı hülyalar yerinde Kur'ân'dan bildiğimiz sûreleri okumak.. ve manalarını bildiren arkadaşlardan öğrenmek.. ve kazaya kalmış farz namazlarımızı kaza etmek.. ve birbirinin güzel huylarından istifade edip bu hapishâneyi güzel seciyeli fidanlar yetiştiren bir mübarek bahçeye çevirmek gibi a'mâl-i sâliha ile.. hapishâne müdür ve alâkadarları, câni ve kâtillerin başlarında zebanî gibi azap memurları değil, belki Medrese-i Yusufiye'de cennete adam yetiştirmek ve onların terbiyesine nezaret etmek vazifesiyle memur birer müstakim üstad ve birer şefkatli rehber olmalarına çalışmalıyız.

Dördüncü Mesele

Yine Gençlik Rehberi'nde izahı var. Bir zaman bana hizmet eden kardeşlerim tarafından suâl edildi ki:

– "Küre-i arzı herc ü merce getiren ve İslâm mukadderâtıyla alâkadar olan bu dehşetli harb-i umumîden elli gündür (şimdi yedi seneden geçti aynı hâl)[1(Hâşiye)] hiç sormuyorsun ve merak etmiyorsun. Hâlbuki bir kısım mütedeyyin ve âlim insanlar, cemaati ve câmiyi bırakıp radyo dinlemeye koşuyorlar. Acaba bundan daha büyük bir hâdise mi var? Veya onunla meşgul olmanın zararı mı var?" dediler.

Cevaben dedim ki:

– Ömür sermayesi pek azdır. Lüzumlu işler pek çoktur. Birbiri içinde mütedâhil daireler gibi, her insanın kalb ve mide dairesinden ve ceset ve hâne dairesinden, mahalle ve şehir dairesinden ve vatan ve memleket dairesinden ve küre-i arz ve nev-i beşer dairesinden tut, ta zîhayat ve dünya dairesine kadar, birbiri içinde daireler var. Her bir dairede her bir insanın bir nevi vazifesi bulunabilir. Fakat en küçük dairede, en büyük ve ehemmiyetli ve dâimî vazife var. Ve en büyük dairede en küçük ve muvakkat, arasıra vazife bulunabilir. Bu kıyas ile –küçüklük ve büyüklük mâkûsen mütenasip– vazifeler bulunabilir. Fakat büyük dairenin cazibedarlığı cihetiyle küçük dairedeki lüzumlu ve ehemmiyetli hizmeti bıraktırıp lüzumsuz, mâlâyani ve âfâkî işlerle meşgul eder. Sermaye-i hayatını boş yerde imha eder. O kıymettar ömrünü kıymetsiz şeylerde öldürür. Ve bazen bu harp boğuşmalarını merak ile takip eden, bir tarafa kalben taraftar olur. Onun zulümlerini hoş görür, zulmüne şerik olur.

Birinci noktaya cevap ise:

– Evet, bu cihan harbinden daha büyük bir hâdise ve bu zemin yüzündeki hâkimiyet-i âmme dâvâsından daha ehemmiyetli bir dâvâ –herkesin ve bilhassa müslümanların başına öyle bir hâdise ve öyle bir dâvâ– açılmış ki; her adam, eğer Alman ve İngiliz kadar kuvveti ve serveti olsa ve aklı da varsa o tek dâvâyı kazanmak için bilâ-tereddüt sarf edecek. İşte o dâvâ ise yüz bin meşâhir-i insaniyenin ve hadsiz nev-i beşerin yıldızları ve mürşidlerinin müt-

---

1(Hâşiye) Parantez içindeki not, 1946 senesine aittir.

tefikan, kâinat sahibinin ve mutasarrıfının binler vaad ve ahidlerine istinaden haber verdikleri ve bir kısmı gözleriyle gördükleri şu ki:

Herkesin iman mukabilinde bu zemin yüzü kadar bağlar ve kasırlar ile müzeyyen ve bâkî ve dâimî bir tarla ve mülkü kazanmak veya kaybetmek dâvâsı başına açılmış. Eğer iman vesikasını sağlam elde etmezse kaybedecek. Ve bu asırda maddiyyûnluk tâunuyla çoklar o dâvâsını kaybediyor. Hatta bir ehl-i keşif ve tahkik, bir yerde kırk vefiyattan yalnız birkaç tanesinin kazandığını sekeratta müşâhede etmiş.. ötekiler kaybetmişler. Acaba bu kaybettiği dâvânın yerini, bütün dünya saltanatı o adama verilse doldurabilir mi?

İşte, o dâvâyı kazandıracak olan hizmetleri ve yüzde doksanına o dâvâyı kaybettirmeyen harika bir dâvâ vekilini, o işte çalıştıran vazifeleri bırakıp ebedî, dünyada kalacak gibi âfâkî mâlâyâniyât ile iştigal etmek tam bir akılsızlık bildiğimizden; biz Risale-i Nur şâkirtleri, her birimizin yüz derece aklımız ziyade olsa da ancak bu vazifeye sarf etmek lâzımdır, diye kanaatimiz var.

Ey hapis musibetinde benim yeni kardeşlerim! Sizler, benim ile beraber gelen eski kardeşlerim gibi Risale-i Nur'u görmemişsiniz. Ben onları ve onlar gibi binler şâkirtleri şahit göstererek derim ve isbat ederim ve isbat etmişim ki:

O büyük dâvâyı yüzde doksanına kazandıran ve yirmi senede yirmi bin adama o dâvânın kazancının vesikası ve senedi ve beratı olan iman-ı tahkikîyi eline veren ve Kur'ân-ı Hakîm'in mucize-i mâneviyesinden neşet edip çıkan ve bu zamanın birinci bir dâvâ vekili bulunan Risale-i Nur'dur.

Bu on sekiz senedir benim düşmanlarım ve zındıklar ve maddiyyûnlar, aleyhimde gayet gaddarâne desiselerle hükûmetin bazı erkânlarını iğfal ederek bizi imha için –bu defa gibi, eskide dahi– hapislere, zindanlara soktukları hâlde, Risale-i Nur'un çelik kalesinde yüz otuz parça cihâzâtından ancak iki-üç parçasına ilişebilmişler. Demek avukat tutmak isteyen onu elde etse yeter. Hem korkmayınız, Risale-i Nur yasak olmaz! Hükûmet-i Cumhuriye'nin mebusları ve erkânlarının ellerinde mühim risaleleri –iki, üçü müstesna olarak– serbest geziyorlardı. İnşâallah, bir zaman hapishâneleri tam bir ıslahhâne yapmak için bahtiyar müdürler ve memurlar, o Nur'ları mahpuslara ekmek ve ilâç gibi tevzi edecekler.

Beşinci Mesele

Gençlik Rehberi'nde izah edildiği gibi:

Gençlik, hiç şüphe yok ki gidecek. Yaz güze ve kışa yer vermesi ve gündüz akşama ve geceye değişmesi katiyetinde gençlik dahi ihtiyarlığa ve ölüme değişecek.

Eğer o fânî ve geçici gençliğini iffetle hayrata –istikâmet dairesinde– sarf etse onunla ebedî, bâkî bir gençliği kazanacağını bütün semâvî fermanlar müjde veriyorlar.

Eğer sefâhete sarf etse, nasıl ki bir dakika hiddet yüzünden bir katl, milyonlar dakika hapis cezasını çektirir. Öyle de gayr-i meşrû dairedeki gençlik keyifleri ve lezzetleri, âhiret mesuliyetinden ve kabir azabından ve zevalinden gelen teessüflerden ve günahlardan ve dünyevî mücâzâtlarından başka, aynı lezzet içinde o lezzetten ziyade elemler olduğunu aklı başında her genç tecrübe ile tasdik eder.

Meselâ haram sevmekte bir kıskançlık elemi ve firak elemi ve mukabele görmemek elemi gibi çok ârızalar ile o cüz'î lezzet, zehirli bir bal hükmüne geçer. Ve o gençliğin sû-i istîmali ile gelen hastalıkla hastahânelere ve taşkınlıklarıyla hapishânelere ve kalb ve ruhun gıdasızlık ve vazifesizliğinden neşet eden sıkıntılarla meyhânelere, sefâhethânelere veya mezaristana düşeceklerini bilmek istersen, git hastahânelerden ve hapishânelerden ve meyhânelerden ve kabristandan sor. Elbette, ekseriyetle gençlerin gençliğinin sû-i istîmalinden ve taşkınlıklarından ve gayr-i meşrû keyiflerin cezası olarak gelen tokatlardan eyvahlar ve ağlamalar ve esefler işiteceksin.

Eğer, istikâmet dairesinde gitse gençlik, gayet şirin ve güzel bir nimet-i ilâhiye ve tatlı ve kuvvetli bir vasıta-yı hayrât olarak âhirette gayet parlak ve bâkî bir gençlik netice vereceğini, başta Kur'ân olarak çok kat'î âyâtıyla bütün semâvî kitaplar ve fermanlar haber verip müjde ediyorlar.

Madem hakikat budur.. ve madem helâl dairesi keyfe kâfidir.. ve madem haram dairesindeki bir saat lezzet, bazen bir sene ve on sene hapis cezasını çektirir… Elbette, gençlik nimetine bir şükür olarak o tatlı nimeti iffette, istikâmette sarf etmek lâzım ve elzemdir.

Altıncı Mesele

(Risale-i Nur'un çok yerlerinde izahı ve kat'î hadsiz hüccetleri bulunan iman-ı billâh rüknünün binler küllî burhanlarından bir tek burhana kısaca bir işarettir.)

Kastamonu'da lise talebelerinden bir kısmı yanıma geldiler. "Bize Hâlık'ımızı tanıttır, muallimlerimiz Allah'tan bahsetmiyorlar." dediler.

Ben dedim:

– *"Sizin okuduğunuz fenlerden her fen, kendi lisân-ı mahsusuyla mütemâdiyen Allah'tan bahsedip Hâlık'ı tanıttırıyorlar. Muallimleri değil, onları dinleyiniz!*

♦Meselâ, nasıl ki mükemmel bir eczahâne ki her kavanozunda harika ve hassas mizanlarla alınmış hayattar macunlar ve tiryaklar var. Şüphesiz gayet maharetli ve kimyager ve hakîm bir eczacıyı gösterir.

Öyle de küre-i arz eczahânesinde bulunan dört yüz bin çeşit nebâtât ve hayvanât kavanozlarındaki zîhayat macunlar ve tiryaklar cihetiyle, bu çarşıdaki eczahâneden ne derece ziyade mükemmel ve büyük olması nisbetinde –*okuduğunuz fenn-i tıp mikyasıyla*– küre-i arz eczahâne-i kübrâsının eczacısı olan Hakîm-i Zülcelâl'i hatta kör gözlere de gösterir, tanıttırır.

♦Hem meselâ, nasıl bir harika fabrika ki binler çeşit çeşit kumaşları basit bir maddeden dokuyor. Şeksiz, bir fabrikatörü ve maharetli bir makinisti tanıttırır.

Öyle de küre-i arz denilen yüz binler başlı, her başında yüz binler mükemmel fabrika bulunan bu seyyar makine-i rabbâniye, ne derece bu insan fabrikasından büyükse, mükemmelse o derecede –*okuduğunuz fenn-i makine mikyasıyla*– küre-i arzın ustasını ve sahibini bildirir ve tanıttırır.

♦Hem meselâ, nasıl ki gayet mükemmel bin bir çeşit erzak, etrafından celp edip içinde muntazaman istif ve ihzâr edilmiş depo ve iâşe ambarı ve dükkân; şeksiz, bir fevkalâde iâşe ve erzak mâlikini ve sahibini ve memurunu bildirir.

Öyle de bir senede yirmi dört bin senelik bir dairede muntazaman seyahat eden ve yüz binler ve ayrı ayrı erzak isteyen tâifeleri içine alan ve seyahatiyle mevsimlere uğrayıp, baharı bir büyük vagon gibi binler ayrı ayrı taam-

larla doldurarak, kışta erzakı tükenen bîçare zîhayatlara getiren ve küre-i arz denilen bu rahmânî iâşe ambarı ve bu sefine-i sübhâniye ve bin bir çeşit cihâzâtı ve malları ve konserve paketleri taşıyan bu depo ve dükkân-ı rabbânî, ne derece o fabrikadan büyük ve mükemmel ise *–okuduğunuz veya okuyacağınız fenn-i iâşe mikyasıyla–* o katiyette ve o derecede küre-i arz deposunun sahibini, mutasarrıfını, müdebbirini bildirir; tanıttırır, sevdirir.

♦Hem nasıl ki dört yüz bin millet içinde bulunan ve her milletin istediği erzakı ayrı ve istîmal ettiği silâhı ayrı ve giydiği elbisesi ayrı ve tâlimatı ayrı ve terhisatı ayrı olan bir ordunun mucizekâr bir kumandanı, tek başıyla bütün o ayrı ayrı milletlerin ayrı ayrı erzaklarını ve çeşit çeşit eslihalarını ve elbiselerini ve cihâzâtlarını, hiçbirini unutmayarak ve şaşırmayarak verdiği o acîb ordu ve ordugâh; şüphesiz, bedâhetle o harika kumandanı gösterir, takdirkârâne sevdirir.

Aynen öyle de zemin yüzünün ordugâhında ve her baharda yeniden silâh altına alınmış bir yeni ordu-yu sübhânîde nebâtât ve hayvanât milletlerinden dört yüz bin nev'in çeşit çeşit elbise, erzak, esliha, tâlim, terhisleri gayet mükemmel ve muntazam ve hiçbirini unutmayarak ve şaşırmayarak bir tek Kumandan-ı Âzam tarafından verilen küre-i arzın bahar ordugâhı, ne derece mezkûr insan ordu ve ordugâhından büyük ve mükemmel ise *–sizin okuyacağınız fenn-i askerî mikyasıyla–* dikkatli ve aklı başında olanlara o derece küre-i arzın Hâkim'ini ve Rabb'ini ve Müdebbir'ini ve Kumandan-ı Akdes'ini hayretler ve takdislerle bildirir ve tahmid ve tesbihle sevdirir.

♦Hem nasıl ki bir harika şehirde milyonlar elektrik lâmbaları hareket ederek her yeri gezerler. Yanmak maddeleri tükenmiyor bir tarzdaki elektrik lâmbaları ve fabrikası; şeksiz, bedâhetle elektriği idare eden ve seyyar lâmbaları yapan ve fabrikayı kuran ve iştiâl maddelerini getiren bir mucizekâr ustayı ve fevkalâde kudretli bir elektrikçiyi hayretler ve tebriklerle tanıttırır, yaşasınlar ile sevdirir.

Aynen öyle de bu âlem şehrinde dünya sarayının damındaki yıldız lâmbaları, bir kısmı –kozmoğrafyanın dediğine bakılsa– küre-i arzdan bin defa büyük ve top güllesinden yetmiş defa süratli hareket ettikleri hâlde intizamını bozmuyor, birbirine çarpmıyor, sönmüyor, yanmak maddeleri tükenmiyor. Okuduğunuz kozmoğrafyanın dediğine göre küre-i arzdan bir milyon defadan ziyade büyük ve bir milyon seneden ziyade yaşayan ve bir misafirhâne-i rahmâniyede bir lâmba ve soba olan güneşimizin yanmasının devamı için her gün küre-i arzın denizleri kadar gazyağı ve dağları kadar kömür veya bin arz kadar odun yığınları lâzımdır ki sönmesin. Ve onu ve onun gibi ulvî yıldızları gazyağsız, odunsuz, kömürsüz yandıran ve söndürmeyen ve beraber

ve çabuk gezdiren ve birbirine çarptırmayan bir nihâyetsiz kudreti ve saltanatı, ışık parmaklarıyla gösteren bu kâinat şehr-i muhteşemindeki dünya sarayının elektrik lâmbaları ve idareleri ne derece o misalden daha büyük, daha mükemmeldir. O derecede *–sizin okuduğunuz veya okuyacağınız fenn-i elektrik mikyasıyla–* bu meşher-i âzam-ı kâinatın Sultan'ını, Münevvir'ini, Müdebbir'ini, Sâni'ini, o nurânî yıldızları şahit göstererek tanıttırır; tesbihatla, takdisatla sevdirir, perestiş ettirir.

♦Hem meselâ, nasıl ki bir kitap bulunsa ki bir satırında bir kitap ince yazılmış ve her bir kelimesinde ince kalemle bir sûre-i Kur'âniye yazılmış, gayet mânidâr ve bütün meseleleri birbirini teyid eder ve kâtibini ve müellifini fevkalâde meharetli ve iktidarlı gösteren bir acîb mecmua; şeksiz, gündüz gibi kâtip ve musannifini kemâlâtıyla, hünerleriyle bildirir, tanıttırır. ، مَا شَآءَ اللّٰهُ[1] بَارَكَ اللّٰهُ[2] cümleleriyle takdir ettirir.

Aynen öyle de bu kâinat kitab-ı kebîri ki; bir tek sayfası olan zemin yüzünde ve bir tek forması olan baharda, üç yüz bin ayrı ayrı kitaplar hükmündeki üç yüz bin nebâtî ve hayvanî tâifeleri beraber, birbiri içinde, yanlışsız, hatasız, karıştırmayarak, şaşırmayarak, mükemmel, muntazam ve bazen ağaç gibi bir kelimede bir kasideyi ve çekirdek gibi bir noktada bir kitabın tamam bir fihristesini yazan bir kalem işlediğini gözümüzle gördüğümüz bu nihâyetsiz mânidâr ve her kelimesinde çok hikmetler bulunan şu mecmûa-yı kâinat ve bu mücessem kur'ân-ı ekber-i âlem, mezkûr misaldeki kitaptan ne derece büyük ve mükemmel ve mânidâr ise o derecede *–sizin okuduğunuz fenn-i hikmeti'l-eşya ve mektepte bilfiil mübâşeret ettiğiniz fenn-i kıraat ve fenn-i kitâbet, geniş mikyaslarıyla ve dürbün gözleriyle–* bu kitab-ı kâinatın nakkâşını, kâtibini hadsiz kemâlâtıyla tanıttırır. اَللّٰهُ أَكْبَرُ[3] cümlesiyle bildirir, سُبْحَانَ اللّٰهِ[4] takdisiyle tarif eder, اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ[5] senâlarıyla sevdirir.

İşte bu fenlere kıyasen yüzer fünûndan her bir fen, geniş mikyasıyla ve hususi aynasıyla ve dürbünlü gözüyle ve ibretli nazarıyla bu kâinatın Hâlık-ı Zülcelâl'ini esmâsıyla bildirir; sıfâtını, kemâlâtını tanıttırır.

---

1 "Mâşâallah! Allah ne güzel dilemiş ve yapmış!"

2 Allah hayır ve bereketini artırsın.

3 Sadece büyüklükte değil hiçbir konuda eşi ve benzeri olmayan, başka bir şey kendisiyle kıyas bile edilemeyecek yegâne büyük, Allah'tır.

4 Allah'ı bütün eksiklerden tenzih ederim.

5 "Bütün hamdler, övgüler Allah'adır."

İşte bu muhteşem ve parlak bir burhan-ı vahdâniyet olan mezkûr hücceti ders vermek içindir ki Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan çok tekrar ile en ziyade رَبُّ السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضِ[1] ve خَلَقَ السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضَ[2] âyetleriyle Hâlık'ımızı bize tanıttırıyor" diye o mektepli gençlere dedim.

Onlar dahi tamamıyla kabul edip tasdik ederek: "Hadsiz şükür olsun Rabbimiz'e ki tam kudsî ve ayn-ı hakikat bir ders aldık. Allah senden razı olsun!" dediler.

Ben de dedim:

– *"İnsan, binler çeşit elemler ile müteellim ve binler nevi lezzetler ile mütelezziz olacak bir zîhayat makine.. ve gayet derece acziyle beraber hadsiz, maddî, mânevî düşmanları.. ve nihâyetsiz fakrıyla beraber hadsiz, zâhirî ve bâtınî ihtiyaçları bulunan.. ve mütemâdiyen zeval ve firak tokatlarını yiyen bir bîçare mahlûk iken, birden iman ve ubûdiyetle böyle bir Padişah-ı Zülcelâl'e intisap edip bütün düşmanlarına karşı bir nokta-yı istinad.. ve bütün hâcâtına medar bir nokta-yı istimdad bularak, herkes mensup olduğu efendisinin şerefiyle, makamıyla iftihar ettiği gibi; o da böyle nihâyetsiz Kadîr ve Rahîm bir Padişah'a iman ile intisap etse ve ubûdiyetle hizmetine girse ve ecelin idam ilânını kendi hakkında terhis tezkeresine çevirse ne kadar memnun ve minnettar ve ne kadar müteşekkirâne iftihar edebilir, kıyas ediniz."*

O mektepli gençlere dediğim gibi musibetzede mahpuslara da tekrar ile derim:

– *"O'nu tanıyan ve itaat eden zindanda dahi olsa bahtiyardır. O'nu unutan saraylarda da olsa zindandadır, bedbahttır!*

Hatta bir bahtiyar mazlum, idam olunurken bedbaht zâlimlere demiş: 'Ben idam olmuyorum. Belki terhis ile saadete gidiyorum. Fakat ben de sizi idam-ı ebedî ile mahkûm gördüğümden sizden tam intikamımı alıyorum.' لَا إِلٰهَ إِلَّا اللهُ[3] diyerek sürûr ile teslim-i ruh eder."

سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا ۖ إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ[4]

---

1 "Göklerin ve yerin Rabbi" (Ra'd sûresi, 13/16; İsrâ sûresi, 17/102; Kehf sûresi, 18/14; Meryem sûresi, 19/65; …)

2 "Gökleri ve yeri yaratan…" (En'âm sûresi, 6/1, 73; A'râf sûresi, 7/54; Tevbe sûresi, 9/36; Yûnus sûresi, 10/3; …)

3 "Allah'tan başka ilâh yoktur." (Sâffât sûresi, 37/35; Muhammed sûresi, 47/19)

4 "Sübhansın yâ Rab! Senin bize bildirdiğinden başka ne bilebiliriz ki? Her şeyi hakkıyla bilen, her şeyi hikmetle yapan sensin." (Bakara sûresi, 2/32)

Yedinci Mesele

Denizli Hapsi'nde Bir Cuma Gününün Meyvesidir

بِسْـــمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَمَآ أَمْرُ السَّاعَةِ إِلَّا كَلَمْحِ الْبَصَرِ أَوْ هُوَ أَقْرَبُ[1]

مَا خَلْقُكُمْ وَلَا بَعْثُكُمْ إِلَّا كَنَفْسٍ وَاحِدَةٍ[2]

فَانْظُرْ إِلٰى اٰثَارِ رَحْمَتِ اللهِ كَيْفَ يُحْيِ الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا

إِنَّ ذٰلِكَ لَمُحْيِ الْمَوْتٰى وَهُوَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ[3]

Bir zaman Kastamonu'da "Hâlık'ımızı bize tanıttır!" diyen lise talebelerine sâbık Altıncı Mesele'de mektep fünûnunun dilleriyle verdiğim dersi, Denizli Hapishânesi'nde benimle temas edebilen mahpuslar okudular. Tam bir kanaat-i imaniye aldıklarından, âhirete bir iştiyak hissedip, "Bize âhiretimizi de tam bildir; ta ki nefsimiz ve zamanın şeytanları bizi yoldan çıkarmasın, daha böyle hapislere sokmasın!" dediler. Ve Denizli Hapsi'ndeki Risale-i Nur şâkirtlerinin ve sâbıkan Altıncı Mesele'yi okuyanların arzuları ile âhiret rüknünün dahi bir hülâsasının beyanı lâzım geldi. Ben de Risale-i Nur'dan bir kısacık hülâsa ile derim:

Nasıl ki Altıncı Mesele'de biz Hâlık'ımızı arzdan, semâvâttan sorduk; onlar fenlerin dilleri ile güneş gibi Hâlık'ımızı bize tanıttırdılar. Aynen biz de âhiretimizi başta o bildiğimiz **Rabbimiz**'den, sonra **Peygamberimiz**'den, sonra **Kur'ân'ımız**dan, sonra sair **peygamberler** ve **mukaddes kitaplar**dan, sonra **melâikeler**den, sonra **kâinat**tan soracağız.

İşte birinci mertebede âhireti **Allah**'tan soruyoruz. O da bütün gönderdiği elçileriyle ve fermanlarıyla ve bütün isimleriyle ve sıfatlarıyla *"Evet âhi-*

---

1 "Kıyametin oluş işi ise, başka değil, ancak göz açıp kapama yahut daha da kısa bir anda olup biter." (Nahl sûresi, 16/77)

2 "Sizin hepinizi yaratmak da, ölümünüzün ardından (âhirette) hepinizi diriltmek de, (O'nun için) ancak bir kişiyi yaratmak ve diriltmek gibidir." (Lokman sûresi, 31/28)

3 "İşte bak, Allah'ın rahmetinin eserlerine, ölmüş toprağa nasıl hayat veriyor! İşte bunları yapan kim ise, ölüleri de O diriltecektir. O, her şeye hakkıyla kadîrdir." (Rûm sûresi, 30/50)

ret vardır ve sizi oraya sevk ediyorum." ferman ediyor. Onuncu Söz, on iki parlak ve kat'î hakikatler ile bir kısım isimlerin âhirete dair cevaplarını isbat ve izah eylemiş. Burada, o izaha iktifâen gayet kısa bir işaret ederiz:

Evet, madem hiçbir saltanat yoktur ki o saltanata itaat edenlere mükâfatı ve isyan edenlere mücâzâtı bulunmasın. Elbette rubûbiyet-i mutlaka mertebesinde bir saltanat-ı sermediyenin, o saltanata iman ile intisap ve taat ile fermanlarına teslim olanlara mükâfatı.. ve o izzetli saltanatı küfür ve isyanla inkâr edenlere de mücâzâtı; o rahmet ve cemâle, o izzet ve celâle lâyık bir tarzda olacak diye **Rabbü'l-âlemîn** ve **Sultan, Deyyân** isimleri cevap veriyorlar.

Hem madem güneş gibi, gündüz gibi zemin yüzünde bir umumî rahmet ve ihatalı bir şefkat ve kerem gözümüzle görüyoruz.

Meselâ o rahmet, her baharda umum ağaçları ve meyveli nebâtları cennet hurileri gibi giydirip, süslendirip, ellerine her çeşit meyveleri verip, bizlere uzatıp "Haydi alınız, yiyiniz!" dediği gibi.. bir zehirli sineğin eliyle bizlere şifalı, tatlı balı yedirdiği ve elsiz bir böceğin eliyle en yumuşak ipeği bizlere giydirdiği gibi.. bir avuç kadar küçücük çekirdeklerde, tohumcuklarda binler batman taamları bizim için saklayan ve ihtiyat zahîresi olarak o küçücük depolarda yerleştiren bir rahmet, bir şefkat, elbette hiç şüphe olamaz ki bu derece nâzeninâne beslediği bu sevimli ve minnettarları ve perestişkârları olan mümin insanları idam etmez. Belki onları daha parlak rahmetlere mazhar etmek için hayat-ı dünyeviye vazifesinden terhis eder diye **Rahîm** ve **Kerîm** isimleri suâlimize cevap veriyorlar, اَلْجَنَّةُ حَقٌّ[1] diyorlar.

Hem madem biz gözümüzle görüyoruz ki umum mahlûklarda ve zemin yüzünde öyle bir hikmet eli işliyor ve öyle bir adalet ölçüleriyle işler dönüyor ki akl-ı beşer onun fevkinde düşünemiyor.

Meselâ insanın bin cihâzâtına takılan hikmetlerinden yalnız bir küçük çekirdek kadar kuvve-i hâfızasında bütün tarihçe-i hayatını ve ona temas eden hadsiz hâdisâtı o kuvvecikte yazıp, onu bir kütüphâne hükmüne getirip.. ve insanın haşirde muhakemesi için neşrolacak olan defter-i âmâlinin bir küçük senedi olarak her vakit hatırlatmak sırrı ile her insanın eline vererek dimağının cebine koyan bir ezelî hikmet.. ve bütün masnûâtta gayet hassas mizanlar ile âzâlarını yerleştiren; mikroptan gergedana, sinekten simurga kuşuna, bir çiçekli nebâttan milyarlar, trilyonlarla çiçekler açan bahar çiçeğine kadar; is-

---

1 "Cennet haktır." Bkz.: Buhârî, *teheccüd* 1, *enbiyâ* 47, *deavât* 10, *tevhid* 8, 24, 35; Müslim, *îmân* 46, *müsâfirîn* 199.

rafsız ölçülerle bir tenâsüb, bir muvâzene, bir intizam ve bir cemâl içinde masnûâtı bir hüsn-ü sanat yapan.. ve her zîhayatın hukuk-u hayatını kemâl-i mizanla veren; iyiliklere güzel neticeler ve fenalıklara fena neticeler verdiren.. ve Âdem *(aleyhisselâm)* zamanından beri tâğî ve zâlim kavimlere vurduğu tokatlarla kendini pek kuvvetli ihsas ettiren bir adalet-i sermediye, elbette ve hiç şüphe getirmez ki –güneş gündüzsüz olmadığı gibi– o hikmet-i ezeliye, o adalet-i sermediye âhiretsiz olmazlar.. ve ölümde en zâlimlerin ve en mazlumların bir tarzda gitmelerindeki âkıbetsiz bir dehşetli haksızlığa, adaletsizliğe ve hikmetsizliğe hiçbir veçhile müsaade etmezler diye **Hakîm** ve **Hakem** ve **Adl** ve **Âdil** isimleri bizim suâlimize kat'î cevap veriyorlar.

Hem madem bütün zîhayat mahlûkların elleri yetişmediği ve iktidarları dairesinde olmayan bütün hâcatlarını, bütün fıtrî matlaplarını bir nevi dua bulunan istidad-ı fıtrî ve ihtiyac-ı zarurî dilleriyle istedikleri vakitte, gayet rahîm ve işitici ve şefkatli bir dest-i gaybî tarafından verildiğinden.. ve ihtiyârî olan deavât-ı insaniyenin, hususan havasların ve nebîlerin dualarının on adetten altı-yedisi hilâf-ı âdet makbul olmasından kat'î anlaşılıyor ki; her dertlinin âhını, her muhtacın duasını işiten ve dinleyen bir Semî ve Mücîb perde arkasında var, bakar ki; en küçük bir zîhayatın en küçük bir ihtiyacını görür ve en gizli bir âhını işitir, şefkat eder, fiilen cevap verir, memnun eder.

Elbette ve her hâlde hiçbir şüphe ihtimali kalmaz ki; mahlûkların en ehemmiyetlisi olan nev-i insanın en ehemmiyetli ve umumî ve umum kâinatı ve umum esmâ ve sıfât-ı ilâhiyeyi alâkadar eden bekâ-yı uhreviyeye ait dualarını içine alan.. ve nev-i insanın güneşleri ve yıldızları ve kumandanları olan bütün peygamberleri arkasına alıp onlara, duasına "âmîn, âmîn.." dedirten.. ve ümmetinden her gün, her ferd-i mütedeyyin hiç olmazsa kaç defa O'na salavât getirmekle O'nun duasına "âmîn, âmîn.." diyen ve belki bütün mahlûkât o duasına iştirak ederek "Evet yâ Rabbenâ! İstediğini ver, biz de O'nun istediğini istiyoruz!" diyorlar. Bütün bu reddedilmez şerâit altında bekâ-yı uhrevî ve saadet-i ebediye için Muhammed *(aleyhissalâtü vesselâm)*'ın haşrin hadsiz esbab-ı mûcibesinden yalnız tek duası cennetin vücûduna ve baharın îcadı kadar kudretine kolay olan âhiretin îcadına kâfi bir sebeptir diye **Mücîb** ve **Semî'** ve **Rahîm** isimleri bizim suâlimize cevap veriyorlar.

Hem madem gündüz, bedâhetle güneşi gösterdiği gibi; zemin yüzünde, mevsimlerin tebeddülünde küllî ölmek ve dirilmekte perde arkasında bir mutasarrıf, gayet intizamla koca küre-i arzı bir bahçe, belki bir ağaç kolaylığında ve intizamında.. ve azametli baharı bir çiçek sühûletinde ve mizanlı zinetinde.. ve

zemin sayfasında üç yüz bin haşr ve neşrin numûne ve misallerini gösteren üç yüz bin kitap hükmündeki nebâtât ve hayvanât tâifelerini (onda) yazar, beraber ve birbiri içinde şaşırmayarak, karışık iken karıştırmayarak; birbirine benzemekle beraber iltibassız, sehivsiz, hatasız, mükemmel, muntazam, mânidâr yazan bir kalem-i kudret, bu azameti içinde hadsiz bir rahmet, nihâyetsiz bir hikmet ile işlediği gibi; koca kâinatı, bir hânesi misillü insana musahhar ve müzeyyen ve tefriş etmek.. ve o insanı halife-i zemin ederek ve dağ ve gök ve yer tahammülünden çekindikleri emanet-i kübrâyı ona vermesi.. ve sair zîhayatlara bir derece zabitlik mertebesiyle mükerrem etmesi.. ve hitâbât-ı sübhâniyesine ve sohbetine müşerref eylemesi ile fevkalâde bir makam verdiği.. ve bütün semâvî fermanlarda ona saadet-i ebediyeyi ve bekâ-yı uhreviyeyi kat'î vaad ve ahdettiği hâlde; elbette ve hiçbir şüphe olmaz ki bahar kadar kudretine kolay gelen dâr-ı saadeti, o mükerrem ve müşerref insanlar için açacak ve yapacak ve haşir ve kıyâmeti getirecek diye **Muhyî** ve **Mümît** ve **Hayy** ve **Kayyûm** ve **Kadîr** ve **Alîm** isimleri, Hâlık'ımızdan sormamıza cevap veriyorlar.

Evet, her baharda bütün ağaçları ve otların köklerini aynen ihya.. ve nebâtî ve hayvanî üç yüz bin nevi haşrin ve neşrin numûnelerini îcad eden bir kudret, Muhammed ve Musa *(aleyhimessalâtü vesselâm)*'ların her birinin ümmetinin geçirdiği bin senelik zaman, karşı karşıya hayalen getirilip bakılsa haşrin ve neşrin bin misalini ve bin delilini iki bin baharda[1](Hâşiye) gösterdiği görülecek. Ve böyle bir kudretten haşr-i cismânîyi uzak görmek, bin derece körlük ve akılsızlıktır.

Hem madem nev-i beşerin en meşhurları olan yüz yirmi dört bin **peygamberler**, ittifak ile saadet-i ebediyeyi ve bekâ-yı uhrevîyi Cenâb-ı Hakk'ın binler vaad ve ahidlerine istinaden ilân edip mucizeleriyle doğru olduklarını isbat ettikleri gibi hadsiz **ehl-i velâyet**, keşif ile ve zevk ile aynı hakikate imza basıyorlar. Elbette o hakikat güneş gibi zâhir olur, şüphe eden divâne olur…

Evet, bir fende ve bir sanatta mütehassıs bir-iki zâtın o fen ve o sanata ait hükümleri ve fikirleri, onda ihtisası olmayan bin adamın –hatta başka fenlerde âlim ve ehl-i ihtisas da olsalar– muhalif fikirlerini hükümden ıskat ettikleri gibi; bir meselede, meselâ Ramazan hilâlini, yevm-i şekte isbat etmek ve "süt konservelerine benzeyen ceviz-i hindî bahçesi rûy-u zeminde var" diye dâvâ etmekte iki isbat edici, bin inkâr edici ve nefyedicilere galebe edip dâvâyı ka-

1 (Hâşiye) Sabık her bir bahar, kıyâmeti kopmuş, ölmüş ve karşısındaki bahar onun haşri hükmündedir.

zanıyorlar. Çünkü isbat eden yalnız bir ceviz-i hindîyi veyahut yerini gösterse kolayca dâvâyı kazanır. Onu nefy ve inkâr eden bütün rûy-u zemini aramak, taramakla hiçbir yerde bulunmadığını göstermekle dâvâsını isbat edebildiği gibi; cenneti ve dâr-ı saadeti ihbar ve isbat eden, yalnız bir izini, sinemada gibi keşfen bir gölgesini, bir tereşşuhunu göstermekle dâvâyı kazandığı hâlde; onu nefy ve inkâr eden, bütün kâinatı ve ezelden ebede kadar zamanları görmek ve göstermekle ancak inkârını ve nefyini isbat ile dâvâyı kazanabilir. Ve bu ehemmiyetli sırdandır ki "hususî bir yere bakmayan ve imanî hakikatler gibi umum kâinata bakan nefiyler, inkârlar (zâtında muhâl olmamak şartıyla) isbat edilmez." diye ehl-i tahkik ittifak edip bir düstur-u esasî kabul etmişler.

İşte bu kat'î hakikate binâen binler feylesofların muhalif fikirleri, böyle imanî meselelerde birtek muhbir-i sâdıka karşı hiçbir şüphe, hatta vesvese vermemek lâzım iken; yüz yirmi bin isbat edici ehl-i ihtisas ve muhbir-i sâdıkın ve hadsiz ve nihâyetsiz müsbit ve mütehassıs ehl-i hakikat ve ashab-ı tahkikin ittifak ettikleri erkân-ı imaniyede aklı gözüne inmiş, kalbsiz, mâneviyâttan uzaklaşmış, körleşmiş birkaç feylesofun inkârlarıyla şüpheye düşmenin ne kadar ahmaklık ve divânelik olduğunu kıyas ediniz.

Hem madem gözümüzle –gündüz gibi– hem nefsimizde, hem etrafımızda bir *rahmet-i âmme* ve bir *hikmet-i şâmile* ve bir *inâyet-i dâime* müşâhede ediyoruz.. ve dehşetli bir saltanat-ı rubûbiyet ve dikkatli bir adalet-i âliye ve izzetli icraât-ı celâliyenin âsârını ve cilvelerini görüyoruz. Hatta bir ağacın meyveleri ve çiçekleri sayısınca o ağaca hikmetler takan bir *hikmet*.. ve her bir insanın cihâzâtı ve hissiyâtı ve kuvveleri adedince ihsanları, in'amları ona bağlamış bir *rahmet*.. ve Kavm-i Nûh ve Hûd ve Sâlih *(aleyhimüsselâm)* ve Kavm-i Âd ve Semûd ve Firavun gibi âsi milletlere tokat vuran ve en küçük bir zîhayatın hakkını muhafaza eden izzetli ve inâyetli bir adalet.. ve وَمِنْ اٰيَاتِهٖ أَنْ تَقُومَ السَّمَاءُ وَالْأَرْضُ بِأَمْرِهٖ ثُمَّ إِذَا دَعَاكُمْ دَعْوَةً مِنَ الْأَرْضِ إِذَآ أَنْتُمْ تَخْرُجُونَ[1] âyeti, azametli bir îcaz ile der:

"Nasıl ki iki kışlada yatan ve duran mutî askerler, bir kumandanın çağırmasıyla silâh başına ve vazife başına boru sesiyle gelmeleri gibi; aynen öyle de bu iki kışlanın misalinde ve emre itaatinde koca semâvât ve küre-i arz, Sultan-ı Ezelî'nin askerlerine iki mutî kışla gibi; ne vakit Hazreti İsrafil *(aleyhisselâm)*'ın borusuyla o kışlalarda ölüm ile yatanlar çağırılsa derhâl ceset libaslarını giyip dışarı fır-

[1] "O'nun varlığının ve kudretinin delillerinden biri de: Göğün ve yerin, kendisinin buyruğu ile kâim olmaları, belirlenen yerde sapasağlam işlerinin başında bulunmalarıdır. Sonra sizi yattığınız yerden bir çağırdı mı, birden kabirlerinizden çıkıverirsiniz!" (Rûm sûresi, 30/25).

lamalarını ispat edip gösteren.. her baharda arz kışlası içindekiler, melek-i ra'dın borusuyla aynı vaziyeti göstermesiyle nihâyetsiz azameti anlaşılan bir saltanat-ı rubûbiyet, elbette ve elbette ve her hâlde ve hiç şüphe getirmez ki –Onuncu Söz'de isbatına binâen– o rahmet ve hikmet ve inâyet ve adalet ve saltanat-ı sermediyenin gayet kat'î istedikleri dâr-ı âhiret ve daire-i haşr ve neşrin açılmamasıyla o nihâyetsiz cemâl-i rahmet nihâyetsiz bir çirkin merhametsizliğe inkılâp etmesi.. ve o hadsiz kemâl-i hikmet, hadsiz kusurlu abesiyete ve faydasız israfâta dönmesi.. ve o gayet şirin inâyet, gayet acı ihânetlere değişmesi.. ve o gayet mizanlı ve hakkaniyetli adalet, gayet şiddetli zulümlere kalbolması.. ve o gayet derecede haşmetli ve kuvvetli saltanat-ı sermediye sukût etmesi ve haşrin gelmemesiyle bütün haşmeti kaybolması.. ve kemâlât-ı rubûbiyeti acz ve kusur ile lekedâr olması, hiçbir cihet-i imkânı yok, hiçbir akıl ihtimal vermez; yüz muhâl, içinde birden bulunur, daire-i imkân haricinde bâtıl ve mümtenîdir.

Çünkü nâzenin ve nazdar beslediği ve akıl ve kalb gibi cihâzâtla saadet-i ebediyeye ve âhirette bekâ-yı dâimîye iştiyak hissini verdiği hâlde; onu ebedî idam etmek, ne kadar gadirli bir merhametsizlik.. ve onun yalnız dimağına yüzer hikmetler ve faydalar taktığı hâlde; onu dirilmemek üzere bütün cihâzâtını ve binler faydaları bulunan istidâdâtını âkıbetsiz bir ölümle faydasız, neticesiz, hikmetsiz bütün bütün israf etmek ne derece hilâf-ı hikmet.. ve binler vaîd ve ahidlerini yerine getirmemek ile –hâşâ– aczini ve cehlini göstermek, ne kadar o haşmet-i saltanata ve o kemâl-i rubûbiyete zıttır, her zîşuur anlar." Bunlara kıyasen, inâyet ve adaleti tatbik eyle…

İşte Hâlık'ımızdan sorduğumuz âhirete dair suâlimize **Rahmân** ve **Hakîm** ve **Adl** ve **Kerîm** ve **Hâkim** isimleri mezkûr hakikatle cevap veriyorlar, şeksiz şüphesiz, güneş gibi âhireti isbat ediyorlar.

Hem madem biz gözümüzle görüyoruz, öyle ihatalı ve azametli bir *hafîziyet* hükmeder ki; zîhayat, her şeyin ve her hâdisenin çok suretlerini ve gördüğü fıtrî vazifesinin defterini.. ve esmâ-yı ilâhiyeye karşı lisân-ı hâl ile tesbihatına dair sayfa-yı âmâlini.. misalî levhalarda ve çekirdeklerinde ve tohumcuklarında.. ve levh-i mahfûzun numûnecikleri olan kuva-yı hâfızalarında.. ve bilhassa insanın dimağındaki pek büyük ve pek küçük kütüphânesi olan kuvve-i hâfızasında ve sair maddî ve mânevî in'ikâs aynalarında kaydeder, yazdırır, zaptederek muhafaza altına alır. Sonra mevsimi geldikçe bütün o mânevî yazıları maddî bir tarzda da gözümüze gösterip milyonlarla misaller ve deliller ve numûneler kuvvetiyle وَإِذَا الصُّحُفُ نُشِرَتْ[1] âyetindeki en acîb bir hakikat-i

[1] "Hesap defterleri açıldığı zaman…" (Tekvir sûresi, 81/10)

haşriyeyi, kudretin bir çiçeği olan her bahar, kendi çiçek-i ekberinde milyarlar dil ile kâinata ilân eder. Ve başta nev-i insan olarak bütün zîhayatlar ve bütün eşya, fenâya düşmek ve ademe sukût etmek ve hiçlikte mahvolmak ve başta nev-i beşer olarak zîhayatlar, idam edilmek için yaratılmamışlar. Belki bekâya terakki ile ve devama tasaffi ile ve sermedî vazifeye istidadıyla girmek için halkolunduklarını gayet kuvvetli isbat eder.

Evet, her baharda müşâhede ediyoruz ki; güz mevsimi kıyâmetinde vefat eden hadsiz nebâtât, bahar haşrinde her bir ağaç, her bir kök, her bir çekirdek, her bir tohum وَإِذَا الصُّحُفُ نُشِرَتْ âyetini okuyup bir manasını, bir ferdini kendi diliyle, geçmiş senelerde gördüğü vazifenin misalleriyle tefsir ederek o azametli hafîziyete şehadet eder. [1] هُوَ الْأَوَّلُ وَالْاٰخِرُ وَالظَّاهِرُ وَالْبَاطِنُ âyetindeki dört muazzam hakikatleri her şeyde gösterip hafîziyeti âzamî derecede ve haşri bahar kolaylığında ve katiyetinde bizlere ders verir.

Evet bu dört ismin cilveleri, en cüz'îden en küllîye kadar cereyan ederler. Meselâ, nasıl ki bu ağacın menşei olan bir çekirdek, [2] اَلْأَوَّلُ ismine mazhariyetle o ağacın gayet mükemmel proğramını ve îcadının noksansız cihâzâtını ve teşekkülünün bütün şerâitini câmi bir kutucuktur ki hafîziyetin azametini isbat eder.

[3] وَالْاٰخِرُ ismine mazhar olan meyvesi ise, çekirdekleriyle o ağacın işlediği bütün fıtrî vazifelerinin fihristesini ve amellerinin listesini ve hayat-ı sâniyesinin düsturlarını ihtiva eden bir sandukçadır ki âzamî derecede hafîziyete şehadet eder.

[4] وَالظَّاهِرُ ismine mazhar olan o ağacın suret-i cismâniyesi ise öyle tenâsüblü ve sanatlı ve süslü bir hulle, bir libas ve ayrı ayrı nakışlar ve zînetler ve yaldızlı nişanlar ile tezyin edilmiş, güya yetmiş renkli bir huri elbisesidir ki hafîziyet içinde azamet-i kudret ve kemâl-i hikmet ve cemâl-i rahmeti gözlere gösterir.

---

1 "O, kendinden başka her şeyden (mâsivâ) mukaddem bir "Evvel"; her şeyin encam ve nihayetine hâkim, varı yok yoku da var eden bir "Âhir"; vücudu varlığın her satır, her kelimesinde netlerden daha net, apaçık okunan bir Zâhir; her şeyin ötesinde, ötelerin de ötesinde kâinat ve hâdiselerin biricik mercii bir Bâtın; ama hem evveliyeti hem âhiriyeti, hem zâhiriyeti hem de bâtıniyeti birbirinden ayrı olmayan bir Evvel ü Âhir ve bir Zâhir u Bâtın'dır." (Hadîd sûresi, 57/3)

2 Kendinden başka her şeyden (mâsivâ) mukaddem bir "Evvel"

3 Her şeyin encam ve nihayetine hâkim, varı yok yoku da var eden bir "Âhir"

4 Vücudu varlığın her satır, her kelimesinde netlerden daha net, apaçık okunan bir "Zâhir"

وَالْبَاطِنُ[1] ismine ayna olan o ağacın içindeki makinesi ise öyle muntazam ve mükemmel ve mucizâtlı bir fabrika, bir tezgâh, bir kimyahâne ve hiçbir dalı ve meyveyi ve yaprağı gıdasız bırakmayan mizanlı bir kazan-ı erzaktır ki hafîziyet içinde kemâl-i kudret ve adalet ve cemâl-i rahmet ve hikmeti güneş gibi isbat eder.

Aynen öyle de küre-i arz, senevî mevsimler cihetinde bir ağaçtır. İsm-i Evvel cilvesiyle güz mevsiminde hafîziyete emanet edilen bütün tohumlar ve çekirdekler, bahar çarşafını giyen zemin yüzünün milyarlar dal, budak, meyve veren ve çiçek açan ağacının teşkilâtına dair ilâhî emirlerin mecmuacıkları ve kaderden gelen düsturların listeleri ve geçen yazın işlediği vazifelerin küçücük sayfa-yı amelleri ve defter-i hidemâtıdır ki; bilbedahe bir Hafîz-i Zülcelâli ve'l-ikram'ın hadsiz kudret, adalet, hikmet, rahmet ile iş gördüğünü gösteriyor.

Ve senevî zemin ağacının âhiri ise ikinci güzde o ağacın gördüğü bütün vazifelerini ve esmâ-yı ilâhiyeye karşı ettiği bütün fıtrî tesbihatlarını ve gelecek bahar haşrinde neşrolabilen bütün sahâif-i âmâllerini, zerrecik ve küçücük kutucukların içine koyup, Hafîz-i Zülcelâl'in dest-i hikmetine teslim eder. هُوَ الْاٰخِرُ[2] ismini hadsiz dillerle kâinat yüzünde okur.

Ve şu ağacın zâhiri ise haşrin üç yüz bin misallerini ve emârelerini gösteren üç yüz bin küllî ve çeşit çeşit çiçekler açıp hadsiz rahmâniyet ve rezzâkıyet ve rahîmiyet ve kerîmiyet sofralarını sererek zîhayatlara ziyafetler vermekle هُوَ الظَّاهِرُ[3] ismini meyveleri, çiçekleri, taamları sayısınca lisânlarıyla zikredip medh ü senâ eder, gündüz gibi وَإِذَا الصُّحُفُ نُشِرَتْ[4] hakikatini gösterir.

Bu haşmetli ağacın bâtını ise hadsiz ve hesaba gelmez muntazam makineleri ve mizanlı fabrikaları kemâl-i dikkat ve intizamla işlettiren öyle bir kazan ve tezgâhtır ki bir dirhemden bin batman taamları pişirir, açlara yetiştirir. Ve öyle bir mizan ve dikkatle işler ki zerre kadar tesadüfün karışmasına bir yer bırakmıyor. هُوَ الْبَاطِنُ[5] ismini zeminin iç yüzüyle, yüz bin dil ile tesbih eden bazı melâike gibi yüz bin tarzlarda ilân edip isbat eder.

Hem arz, senevî hayatı haysiyetiyle bir ağaç olduğu ve o dört isim içinde hafîziyeti ve onunla haşir kapısına bir anahtar yaptığı gibi.. aynen öyle de

---

1 Her şeyin ötesinde, ötelerin de ötesinde kâinat ve hâdiselerin biricik mercii bir "Bâtın"

2 O, her şeyin encam ve nihayetine hâkim, varı yok yoku da var eden bir 'Âhir'dir.

3 O, vücudu varlığın her satır, her kelimesinde netlerden daha net, apaçık okunan bir 'Zâhir'dir.

4 "Hesap defterleri açıldığı zaman…" (Tekvir sûresi, 81/10)

5 O, her şeyin ötesinde, ötelerin de ötesinde kâinat ve hâdiselerin biricik mercii bir 'Bâtın'dır.

dehrî ve dünya hayatı cihetiyle yine meyveleri âhiret pazarına gönderilen bir muntazam ağaçtır. Ve o dört isme öyle bir mazhar, bir ayna ve âhirete giden bir yol açar ki genişliğini ihataya ve tabire aklımız kâfi gelmiyor. Yalnız bu kadar deriz:

Nasıl ki bir saatin saniyeleri ve dakikaları ve saatleri ve günleri sayan haftalık saatin milleri birbirine benzer, birbirini isbat eder. Saniyelerin hareketini gören, sair çarkların hareketlerini tasdik etmeye mecbur olur. Aynen öyle de semâvât ve arzın Hâlık-ı Zülcelâl'inin bir saat-i ekberi olan bu dünyanın saniyelerini sayan günler ve dakikalarını hesap eden seneler ve saatlerini gösteren asırlar ve günlerini bildiren devirler birbirine benzer, birbirini isbat eder. Ve bu gecenin sabahı ve bu kışın baharı katiyetinde fânî dünyanın karanlıklı kışının bâkî bir baharı ve sermedî bir sabahı geleceğini hadsiz emârelerle haber verir diye, Hafîz ismi ile هُوَ الْأَوَّلُ وَالْاٰخِرُ وَالظَّاهِرُ وَالْبَاطِنُ[1] isimleri; bizim, Hâlık'ımızdan sorduğumuz haşir meselesine mezkûr hakikatle cevap veriyorlar.

Hem madem gözümüzle görüyoruz ve aklımızla anlıyoruz ki:

- İnsan, şu kâinat ağacının en son ve en cemiyetli meyvesi..
- ve hakikat-i Muhammediye *(aleyhissalâtü vesselâm)* cihetiyle çekirdek-i aslîsi..
- ve kâinat kur'ânının âyet-i kübrâsı..
- ve ism-i âzamı taşıyan âyetü'l-kürsisi..
- ve kâinat sarayının en mükerrem misafiri..
- ve o saraydaki sair sekenelerde tasarrufa me'zun en faal memuru..
- ve kâinat şehrinin, zemin mahallesinin bahçesinde ve tarlasında vâridat ve sarfiyatına ve zer' ve ekilmesine nezarete memur..
- ve yüzer fenler ve binler sanatlarla techiz edilmiş en gürültülü ve mesuliyetli nâzırı..
- ve kâinat ülkesinin arz memleketinde Padişah-ı Ezel ve Ebed'in gayet dikkat altında bir müfettişi, bir nevi halife-i arzı..

---

1 "O, kendinden başka her şeyden (mâsivâ) mukaddem bir "Evvel"; her şeyin encam ve nihayetine hâkim, varı yok yoku da var eden bir "Âhir"; vücudu varlığın her satır, her kelimesinde netlerden daha net, apaçık okunan bir Zâhir; her şeyin ötesinde, ötelerin de ötesinde kâinat ve hâdiselerin biricik mercii bir Bâtın; ama hem evveliyeti hem âhiriyeti, hem zâhiriyeti hem de bâtıniyeti birbirinden ayrı olmayan bir Evvel ü Âhir ve bir Zâhir u Bâtın'dır." (Hadîd sûresi, 57/3)

• ve cüz'î ve küllî harekâtı kaydedilen bir mutasarrıfı..

• ve semâ ve arz ve cibalin kaldırmasından çekindikleri emanet-i kübrâyı omuzuna alan..

• ve önüne iki acîb yol açılan, bir yolda zîhayatın en bedbahtı ve diğerinde en bahtiyarı..

• çok geniş bir ubûdiyetle mükellef bir abd-i küllî..

• ve kâinat Sultanı'nın ism-i âzamına mazhar ve bütün esmâsına en câmi bir aynası..

• ve hitâbât-ı sübhâniyesine ve konuşmalarına en anlayışlı bir muhatab-ı hâssı..

• ve kâinatın zîhayatları içinde en ziyade ihtiyaçlısı.. ve hadsiz fakrıyla ve aczi ile beraber hadsiz maksatları ve arzuları ve nihâyetsiz düşmanları ve onu inciten zararlı şeyleri bulunan bir bîçare zîhayatı..

• ve istidatca en zengini..

• ve lezzet-i hayat cihetinde en müteellimi ve lezzetleri, dehşetli elemlerle âlûde..

• ve bekâya en ziyade müştak ve muhtaç ve en çok lâyık ve müstehak ve devamı ve saadet-i ebediyeyi hadsiz dualarla isteyen ve yalvaran.. ve bütün dünya lezzetleri ona verilse, onun bekâya karşı arzusunu tatmin etmeyen ve ona ihsanlar eden Zât'ı perestiş derecesinde seven ve sevdiren ve sevilen çok harika bir mucize-i kudret-i samedâniye ve bir acûbe-i hilkat..

• ve kâinatı içine alan ve ebede gitmek için yaratıldığına bütün cihâzât-ı insaniyesi şehadet eden…

Böyle yirmi, küllî hakikatler ile Cenâb-ı Hakk'ın *Hak* ismine bağlanan.. ve en küçük zîhayatın en cüz'î ihtiyacını gören ve niyazını işiten ve fiilen cevap veren Hafîz-i Zülcelâl'in, *Hafîz* ismiyle mütemâdiyen amelleri kaydedilen.. ve kâinatı alâkadar edecek ef'alleri o ismin kâtibîn-i kiramlarıyla yazılan.. ve her şeyden ziyade o ismin nazar-ı dikkatine mazhar bulunan bu insanlar, elbette ve elbette ve her hâlde ve hiçbir şüphe getirmez ki; bu yirmi hakikatin hükmüyle insanlar için bir haşr ve neşr olacak.. ve Hak ismiyle evvelki hizmetlerinin mükâfatını ve kusurâtının mücâzâtını çekecek.. ve Hafîz ismiyle cüz'î-küllî kayd altına alınan her amelinden muhasebe ve sorguya çekilecek.. ve dâr-ı bekâda saadet-i ebediye ziyafetgâhının ve şekâvet-i dâime hapishânesinin kapıları açılacak.. ve bu âlemde çok tâifelere kumandanlık yapan ve

karışan ve bazen karıştıran bir zabit, toprağa girip her amelinden suâl olunmamak ve uyandırılmamak üzere yatıp saklanmayacaktır.

Yoksa, sineğin sesini işitip hakk-ı hayatını vermekle fiilen cevap verdiği hâlde; gök gürültüsü kuvvetinde bekâya ait hadsiz hukuk-u insaniyenin mezkûr yirmi hakikatler lisânları ile edilen ve arşı ve ferşi çınlatan dualarını işitmemek ve o hadsiz hukuku zâyi etmek.. ve sinek kanadının intizamı şehadetiyle sinek kanadı kadar israf etmeyen bir hikmet, bütün o hakikatlerin bağlandıkları insanî istidâdâtı ve ebede uzanan emelleri ve arzuları ve o istidat ve arzuları besleyen kâinatın pek çok râbıtalarını ve hakikatlerini bütün bütün israf etmek, öyle bir haksızlıktır ve imkân haricinde ve zâlimâne bir çirkinliktir ki Hak ve Hafîz ve Hakîm ve Cemîl ve Rahîm isimlerine şehadet eden bütün mevcudât onu reddeder. "Yüz derece muhâl ve bin vecihle mümtenidir" derler.

İşte biz Hâlık'ımızdan haşre dair sorduğumuz suâle **Hak, Hafîz, Hakîm, Cemîl, Rahîm** isimleri cevap verip derler:

"Biz, hak ve hakikat olduğumuz gibi ve hem bize şehadet eden mevcudâtın tahakkuku misillü, haşir haktır ve muhakkaktır."

Hem madem… Daha yazacaktım, fakat güneş gibi mâlûm olmasından kısa kestim.

İşte, geçmiş misallerde ve mademlerdeki maddelere kıyasen Cenâb-ı Hakk'ın yüz, belki bin esmâsının kâinata bakan isimlerinin her birisi, nasıl ki mevcudâttaki ayna ve cilveleriyle müsemmâsını bedâhetle isbat eder; aynen öyle de haşri ve dâr-ı âhireti de gösterirler ve katiyetle isbat ederler.

Hem nasıl Hâlık'ımızdan sorduğumuz suâlimize, o Rabbimiz bütün fermanlarıyla ve nâzil ettiği bütün kitaplarıyla ve müsemmâ olduğu ekser isimleriyle bize kudsî ve kat'î cevap veriyor; aynen öyle de **melâikeleriyle** ve onların diliyle daha başka bir tarzda dedirir:

"Sizin, zaman-ı Âdem'den beri hem ruhanîlerle, hem bizimle görüşmenizin yüzer tevâtür kuvvetinde hâdiseleri var ve bizim ve ruhanîlerin vücûdlarına ve ubûdiyetlerine delâlet eden hadsiz emâre ve deliller var. Ve biz, âhiret salonlarında ve bazı dairelerinde gezdiğimizi, birbirimize mutabık olarak sizin kumandanlarınız ile görüştüğümüz zaman söylemişiz ve dâima da söylüyoruz. Elbette bu gezdiğimiz bâkî ve mükemmel salonlar ve bu salonların arkalarında tefriş ve tezyin edilmiş olan saraylar ve menziller, hiç şüphemiz yoktur ki gayet ehemmiyetli misafirleri o yerlerde iskân etmek üzere bekliyorlar. Size kat'î beyan ediyoruz." diye suâlimize cevap veriyorlar.

Hem madem Hâlık'ımız, bize en büyük muallim ve en mükemmel üstad ve şaşırmaz ve şaşırtmaz en doğru rehber olarak **Muhammed-i Arabî** *(aleyhissalâtü vesselâm)*'ı tayin etmiş ve en son elçi olarak göndermiş. Biz dahi, ilmelyakîn mertebesinden aynelyakîn ve hakkalyakîn mertebelerine terakki ve tekemmül etmek üzere her şeyden evvel bu Üstadımız'dan, Hâlık'ımızdan sorduğumuz suâli sormaklığımız lâzım geliyor. Çünkü o Zât, Hâlık'ımız tarfından her biri birer nişane-i tasdik olan bin mucizâtıyla Kur'ân'ın bir mucizesi olarak Kur'ân'ın hak ve kelâmullah olduğunu isbat ettiği gibi; Kur'ân dahi kırk nevi i'câz ile o Zât'ın bir mucizesi olup, O'nun doğru ve Resûlullah olduğunu isbat ederek ikisi beraber; biri, âlem-i şehadet lisânı (bütün hayatında, bütün enbiyâ ve evliyanın tasdikleri altında) diğeri, âlem-i gayb lisânı (bütün semâvî fermanların ve kâinat hakikatlerinin tasdikleri içinde) binler âyâtıyla iddia ve isbat ettikleri hakikat-i haşriye, elbette güneş ve gündüz gibi bir katiyettedir.

Evet, haşir gibi en acîb ve en dehşetli ve tavr-ı aklın haricinde bir mesele, ancak ve ancak böyle harika iki üstadın dersleriyle halledilir, anlaşılır.

Eski zaman peygamberleri ümmetlerine Kur'ân gibi izahat vermediklerinin sebebi, o devirler beşerin bedeviyet ve tufûliyet devri olmasıdır. İbtidâî derslerde izah az olur.

Elhâsıl: Madem *Cenâb-ı Hakk'ın ekser isimleri* âhireti iktiza edip isterler; elbette o isimlere delâlet eden bütün hüccetler, bir cihette âhiretin tahakkukuna dahi delâlet ederler.

Ve madem *melâikeler* âhiretin ve âlem-i bekânın dairelerini gördüklerini haber veriyorlar; elbette, melâike ve ruhların ve ruhaniyâtın vücûd ve ubûdiyetlerine şehadet eden deliller, dolayısıyla âhiretin vücûduna dahi delâlet ederler.

Ve madem *Muhammed (aleyhissalâtü vesselâm)*'ın bütün hayatında vahdaniyetten sonra en dâimî dâvâsı ve müddeası ve esası, âhirettir; elbette o Zât'ın nübüvvetine ve sıdkına delâlet eden bütün mucizeleri ve hüccetleri, –bir cihette, dolayısıyla– âhiretin tahakkukuna ve geleceğine şehadet ederler.

Ve madem *Kur'ân'ın* dörtten birisi haşir ve âhirettir ve bin âyâtıyla onun isbatına çalışır ve onu haber verir; elbette Kur'ân'ın hakkaniyetine şehadet ve delâlet eden bütün hüccetleri ve delilleri ve burhanları, –dolayısıyla– âhiretin vücûduna ve tahakkukuna ve açılmasına dahi delâlet ve şehadet ederler.

İşte bak, bu rükn-ü imanî, ne kadar kuvvetli ve kat'î olduğunu gör!..

Sekizinci Meselenin Bir Hülâsası

Yedinci'de haşri, çok makamâttan soracaktık. Fakat, Hâlık'ımızın isimleriyle verdiği cevap o derece kuvvetli yakîn ve kanaat verdi ki daha başka sorgulara ihtiyaç bırakmadığından orada kısa kestik. Şimdi bu meselede âhiret imanının hem âhiretin saadetine, hem dünya saadetine dair temin ettiği faydalar ve neticelerinden yüzden biri hülâsa edilecek. Saadet-i uhreviyeye ait kısmı Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan'ın izahatı, daha hiçbir beyana ihtiyaç bırakmamış; onu, ona havale ederek ve saadet-i dünyeviyeye ait kısmı izah cihetini Risale-i Nur'a bırakıp yalnız kısa bir hülâsa ile insanın hayat-ı şahsiye ve hayat-ı içtimaiyesine ait yüzer neticelerinden üç-dört tanesini beyan ederiz.

Birincisi

İnsan, sair hayvanâta muhalif olarak hânesiyle alâkadar olduğu misillü dünya ile alâkadardır.. ve akâribiyle münasebettar olduğu gibi nev-i beşer ile de ciddî ve fıtrî münasebettardır. Ve dünyada muvakkat bekâsını arzuladığı gibi bir dâr-ı ebedîde bekâsını aşk derecesinde arzuluyor. Ve midesinin gıda ihtiyacını temin etmeye çalıştığı gibi dünya kadar geniş belki ebede kadar uzanan sofraları ve gıdaları, akıl ve kalb ve ruh ve insaniyet mideleri için tedarik etmeye fıtraten mecburdur, çabalıyor. Ve öyle arzuları ve matlapları var ki, ebedî saadetten başka hiçbir şey onları tatmin etmiyor. Hatta Onuncu Söz'de işaret edildiği gibi, bir zaman küçüklüğümde hayalimden sordum: *"Sana bir milyon sene ömür ve dünya saltanatı verilmesini, fakat sonra ademe ve hiçliğe düşmesini mi istersin? Yoksa bâkî, fakat âdi ve meşakkatli bir vücûdu mu istersin?" dedim. Baktım, ikincisini arzulayıp birincisinden "Ah!" çekti. "Cehennem de olsa bekâ isterim!" dedi.*

İşte, madem mahiyet-i insaniyenin bir hizmetkârı olan kuvve-i hayaliyeyi bu dünya lezzetleri tatmin etmiyor; elbette gayet câmi mahiyet-i insaniye, ebediyetle fıtraten alâkadardır. İşte bu hadsiz arzu ve emellere bağlı olduğu hâlde; sermayesi bir cüz'î cüz-ü ihtiyârî ve fakr-ı mutlak bir insana, âhirete iman ne derece kuvvetli ve kâfi ve vâfi bir hazine, bir medar-ı saadet ve lezzet, bir medar-ı istimdat, bir mercî ve dünyanın hadsiz gamlarına karşı bir medar-ı teselli olduğu öyle bir meyve ve faydadır ki onu kazanmak yolunda dünya hayatını feda etse, yine ucuzdur.

İkinci Meyvesi ve Hayat-ı Şahsiyeye Bakan Bir Faydası

Üçüncü Mesele'de izah edilen ve Gençlik Rehberi'nde bir hâşiye bulunan çok ehemmiyetli bir neticedir.

Evet, her insanın her zaman düşündüğü en ehemmiyetli endişesi, mezaristana giren kendi dostları ve akrabaları gibi o idamhâneye girmek keyfiyetidir. Birtek dostu için ruhunu feda eden o bîçare insanın binler, belki milyonlar, milyarlar dostları ebedî bir mufârakat içinde idam olmalarını tevehhüm edip cehennem azabından beter bir elem –o düşünmek ucundan– göründüğü vakit, âhirete iman geldi, gözünü açtırdı ve perdeyi kaldırdı. "Bak!" dedi. O, imanla baktı. Cennet lezzetinden haber veren bir lezzet-i ruhaniyeyi –o dostları ebedî ölümlerden ve çürümelerden kurtulup mesrûrâne bir nurânî âlemde onu da bekliyorlar vaziyetinde müşâhedesiyle– aldı. Risale-i Nur'da bu netice, hüccetlerle izahına iktifâen kısa kesiyoruz.

Hayat-ı Şahsiyeye Ait Üçüncü Bir Faydası

İnsanın sair zîhayatlar üstündeki tefevvuku ve rütbesi ise yüksek seciyeleri ve cemiyetli istidatları ve küllî ubûdiyetleri ve geniş vücûdî daireleri itibarıyladır. Hâlbuki o insan, hem mâdum, hem ölü, hem karanlık olan geçmiş ve gelecek zamanların ortasında sıkışmış bir kısa zaman olan hazır vaktin mikyasıyla, ölçüsüyle hamiyeti, muhabbeti, kardeşliği, insaniyeti gibi seciyeler alır.

Meselâ eskiden tanımadığı ve ayrıldıktan sonra da hiç göremeyeceği babasını, kardeşini, karısını, milletini ve vatanını sever, hizmet eder.. ve tam sadâkate ve ihlâsa pek nâdir muvaffak olabilir, o nisbette kemâlâtı ve seciyeleri küçülür. Değil hayvanların en ulvîsi belki baş aşağı, akıl cihetiyle en bîçaresi ve aşağısı olmak vaziyetine düşeceği sırada âhirete iman, imdada yetişir. Mezar gibi dar zamanını, geçmiş ve gelecek zamanları içine alan, pek geniş bir zamana çevirir. Ve dünya kadar, belki ezelden ebede kadar bir daire-i vücûd gösterir.

Babasını, dâr-ı saadette ve âlem-i ervahta dahi pederlik münasebetiyle.. ve kardeşini, ta ebede kadar uhuvvetini düşünmesiyle.. ve karısını cennette dahi en güzel bir refika-yı hayatı olduğunu[1] bilmesi haysiyetiyle sever, hürmet eder, merhamet eder, yardım eder. Ve o büyük ve geniş daire-i hayatta ve

---

[1] Dünyada evli olan kimselerin, bu beraberliklerini cennette de devam ettireceklerine dâir bkz.: Buhârî, *fezâilü ashâb* 30; Tirmizî, *menâkıb* 62; Ma'mer İbni Râşid, *el-Câmi'* 11/302.

vücûddaki münasebetler için olan ehemmiyetli hizmetleri, dünyanın kıymetsiz işlerine ve cüz'î garazlarına ve menfaatlerine âlet etmez. Ciddî sadâkate ve samimî ihlâsa muvaffak olarak kemâlâtı ve hasletleri, o nisbette –derecesine göre– yükselmeye başlar, insaniyeti teâli eder. Hayat lezzetinde serçe kuşuna yetişmeyen o insan, bütün hayvanât üstünde kâinatın en müntehap ve bahtiyar bir misafiri ve Sahib-i kâinat'ın en mahbub ve makbul bir abdi olmasıdır. Bu netice dahi Risale-i Nur'da hüccetlerle izahına iktifâen kısa kesildi.

Dördüncü Bir Faydası ki İnsanın Hayat-ı İçtimaiyesine Bakıyor

Risale-i Nur'dan Dokuzuncu Şuâ'da beyan edilen o neticenin bir hülâsası şudur:

Nev-i insanın dörtten birini teşkil eden **çocuklar**, âhiret imanıyla insanca yaşayabilirler ve insaniyetin istidatlarını taşıyabilirler. Yoksa elîm endişeler içinde kendini uyutturmak ve unutturmak için çocukça oyuncaklarıyla, haylaz bir hayatla yaşayacak. Çünkü her vakit etrafında onun gibi çocukların ölmesiyle onun nazik dimağında ve ileride uzun arzuları taşıyan zayıf kalbinde ve mukâvemetsiz ruhunda öyle bir tesir yapar ki; hayatı ve aklı o bîçareye âlet-i azap ve işkence edeceği zamanda âhiret imanının dersiyle görmemek için oyuncaklar altında onlardan saklandığı o endişeler yerinde, bir sevinç ve genişlik hissederek der: *"Bu kardeşim veya arkadaşım öldü, cennetin bir kuşu oldu. Bizden daha iyi keyfeder, gezer. Ve vâlidem öldü, fakat rahmet-i ilâhiyeye gitti, yine beni cennette kucağına alıp sevecek ve ben de o şefkatli anneciğimi göreceğim."* diye insaniyete lâyık bir tarzda yaşayabilir.

Hem insanın bir rub'unu teşkil eden **ihtiyarlar**, yakında hayatlarının sönmesine ve toprağa girmelerine ve güzel ve sevimli dünyalarının kapanmasına karşı teselliyi ancak ve ancak âhiret imanında bulabilirler. Yoksa o merhametli muhterem babalar ve fedakâr şefkatli analar, öyle bir vâveylâ-yı ruhî ve bir dağdağa-yı kalbî çekeceklerdi ki dünya onlara me'yusâne bir zindan ve hayat işkenceli bir azap olurdu. Fakat âhiret imanı onlara der: *"Merak etmeyiniz! Sizin ebedî bir gençliğiniz var, gelecek ve parlak bir hayat ve nihâyetsiz bir ömür sizi bekliyor.. ve zâyi ettiğiniz evlât ve akrabalarınızla sevinçlerle görüşeceksiniz.. ve ettiğiniz bütün iyilikleriniz muhafaza edilmiş, mükâfatlarını göreceksiniz."* diye, iman-ı âhiret onlara öyle bir teselli ve inşirah verir ki her birinin yüz ihtiyarlık birden başlarına toplansa onları me'yus etmez.

Nev-i insanın üçten birisini teşkil eden **gençler**; hevesâtları galeyanda, hissiyâta mağlûp, cüretkâr akıllarını her vakit başına almayan o gençler, âhiret imanını kaybetseler ve cehennem azabını tahattur etmezlerse hayat-ı içtimaiyede ehl-i namusun malı ve ırzı ve zayıf ve ihtiyarların rahatı ve haysiyeti tehlikede kalır. Bazı bir dakika lezzeti için bir mesûd hânenin saadetini mahveder ve bu gibi hapiste dört-beş sene azap çeker, canavar bir hayvan hükmüne geçer. Eğer iman-ı âhiret onun imdadına gelse çabuk aklını başına alır: *"Gerçi hükûmet hafiyeleri beni görmüyorlar ve ben onlardan saklanabilirim, fakat cehennem gibi bir zindanı bulunan bir Padişah-ı Zülcelâl'in melâikeleri beni görüyorlar ve fenalıklarımı kaydediyorlar. Ben başıboş değilim ve vazifedar bir yolcuyum. Ben de onlar gibi ihtiyar ve zayıf olacağım."* diye birden, zulmen tecavüz etmek istediği adamlara karşı bir şefkat, bir hürmet hissetmeye başlar. Bu mananın dahi Risale-i Nur'da burhanlarıyla izahına iktifâen kısa kesiyoruz.

Hem nev-i beşerin ehemmiyetli bir kısmı, **hastalar** ve **mazlumlar** ve bizim gibi **musibetzedeler** ve **fakirler** ve ağır ceza alan **mahpuslar**, eğer iman-ı âhiret onların imdadına yetişmezse her vakit hastalığın ihtarıyla gözü önüne gelen ölüm.. ve intikamını alamadığı ve namusunu elinden kurtaramadığı zâlimin mağrurâne ihâneti.. ve büyük musibetlerde boşu boşuna malını, evlâdını kaybetmekle gelen elîm me'yusiyeti.. ve bir-iki dakika veya bir-iki saat keyif yüzünden beş-on sene böyle bir hapis azabını çekmekten gelen kederli sıkıntı, elbette o bîçarelere dünyayı zindan ve hayatı bir işkenceli azaba çevirir. Eğer âhirete iman imdatlarına yetişse birden onlar nefes alırlar; sıkıntıları, me'yusiyetleri ve endişeleri ve intikam hiddetleri, derece-i imanına göre kısmen ve bazen tamamen zâil olur.

Hatta diyebilirim ki benim ve bir kısım kardeşlerimin bu sebepsiz hapsimizde ve dehşetli musibetimizde eğer iman-ı âhiret yardım etmese idi; bir gün dayanmak, ölüm kadar tesir edip bizi hayattan istifa etmeye sevk edecekti. Fakat hadsiz şükür olsun, benim canım kadar sevdiğim pek çok kardeşlerimin bu musibetten gelen elemlerini de çektiğim ve gözüm kadar sevdiğim binler Risale-i Nur risaleleri ve benim yaldızlı ve süslü ve çok kıymettar kitaplarımın ziyaları ve ağlamalarından teessüflerini çektiğim ve eskiden beri az bir ihâneti ve tahakkümü kaldıramadığım hâlde, sizi kasemle temin ederim ki; iman-ı bi'l-âhiret nuru ve kuvveti bana öyle bir sabır ve tahammül ve teselli ve metânet, belki mücâhidâne, kârlı bir imtihan dersinde daha büyük mükâfatı kazanmak için bir şevk verdi ki; ben bu risalenin başında dediğim gibi kendimi Medrese-i

Yusufiye unvanına lâyık bir güzel ve hayırlı medresede biliyorum. Arasıra gelen hastalıklar ve ihtiyarlıktan neşet eden titizlikler olmasa idi, mükemmel ve rahat-ı kalb ile derslerime daha ziyade çalışacaktım. Her ne ise, bu makam münasebetiyle sadet harici girdi, kusura bakılmasın.

Hem her insanın küçük bir dünyası, belki küçük bir cenneti dahi kendi hânesidir. Eğer iman-ı âhiret o hânenin saadetinde hükmetmezse o aile efradı, her biri şefkat ve muhabbet ve alâkadarlığı derecesinde elîm endişeler ve azaplar çeker. O cenneti, cehenneme döner. Veyahut muvakkat eğlenceler ve sefâhetlerle aklını tenvim edip uyutur. Devekuşu gibi avcıyı görür, kaçamıyor, uçamıyor, başını kuma sokar, ta görünmesin. Başını gaflete sokar, ta ölüm ve zeval ve firak onu görmesin. Divânece, muvakkat, ibtal-i his nev'inden bir çare bulur. Çünkü meselâ vâlide ruhunu feda ettiği evlâdını dâima tehlikelere maruz gördükçe titrer. Ve pederini ve kardeşini eksik olmayan belâlardan kurtaramayan evlâtlar, dâim bir keder, bir korkaklık hisseder.

Buna kıyasen, bu dağdağalı kararsız hayat-ı dünyeviyede o mesûd zannedilen aile hayatı çok cihetlerle saadetini kaybeder ve kısacık bir hayattaki münasebet ve karabet dahi, hakikî sadâkati ve samimî ihlâsı ve garazsız bir hizmeti ve muhabbeti vermez. Ahlâk o nisbette küçülür, belki sukût eder. Eğer âhirete iman o hâneye girse birden ışıklandıracak, ortalarındaki münasebet ve şefkat ve karabet ve muhabbet kısacık bir zaman ölçüsüyle değil, belki dâr-ı âhirette saadet-i ebediyede dahi o münasebetlerin devamı ölçüsüyle samimî hürmet eder, sever, şefkat eder, sadâkat eder, kusurlarına bakmaz gibi ahlâk yükseklenir. Hakikî insaniyet saadeti o hânede başlar inkişafa… Bu mana dahi hüccetlerle Risale-i Nur'da beyanına binâen kısa kesildi.

Hem her bir şehir kendi ahalisine geniş bir hânedir. Eğer iman-ı âhiret, o büyük aile efradında hükmetmezse güzel ahlâkın esasları olan ihlâs, samimiyet, fazilet, hamiyet, fedakârlık, rıza-yı ilâhî, sevab-ı uhrevî yerine; garaz, menfaat, sahtekârlık, hodgâmlık, tasannû, riya, rüşvet, aldatmak gibi hâller meydan alır. Zâhirî âsâyiş ve insaniyet altında anarşistlik ve vahşet manaları hükmeder, o hayat-ı şehriye zehirlenir. Çocuklar haylazlığa, gençler sarhoşluğa, kavîler zulme, ihtiyarlar ağlamaya başlarlar.

Buna kıyasen, memleket dahi bir hânedir ve vatan dahi bir millî ailenin hânesidir. Eğer iman-ı âhiret bu geniş hânelerde hükmetse, birden samimî hürmet ve ciddî merhamet ve rüşvetsiz muhabbet ve muâvenet ve hilesiz hizmet ve muaşeret ve riyasız ihsan ve fazilet ve enaniyetsiz büyüklük ve meziyet o hayatta inkişafa başlarlar.

Çocuklara der: *"Cennet var, haylazlığı bırak!"* Kur'ân dersiyle temkin verir.

Gençlere der: *"Cehennem var, sarhoşluğu bırak!"* Aklı başlarına getirir.

Zâlime der: *"Şiddetli azap var, tokat yiyeceksin!"* adalete başını eğdirir.

İhtiyarlara der: *"Senin elinden çıkmış bütün saadetlerinden çok yüksek ve dâimî bir uhrevî saadet ve taze, bâkî bir gençlik seni bekliyorlar. Onları kazanmaya çalış!"* Ağlamasını gülmeye çevirir.

Bunlara kıyasen cüz'î ve küllî her bir tâifede hüsn-ü tesirini gösterir, ışıklandırır. Nev-i beşerin hayat-ı içtimaiyesiyle alâkadar olan içtimaiyyûn ve ahlâkiyyûnların kulakları çınlasın! İşte iman-ı âhiretin binler faydalarından işaret ettiğimiz beş-altı numûnelerine sairleri kıyas edilse kat'î anlaşılır ki; *iki cihanın ve iki hayatın medar-ı saadeti yalnız imandır.*

Risale-i Nur'da Yirmi Sekizinci Söz'de ve başka risalelerinde haşrin cismâniyeti cihetinde gelen zayıf şüphelere kuvvetli cevaplarına iktifâen burada yalnız bir kısa işaretle deriz ki:

Esmâ-yı ilâhiyenin en cemiyetli aynası cismâniyettedir.

Ve hilkat-i kâinattaki makâsıd-ı ilâhiyenin en zengini ve faal merkezi cismâniyettedir.

Ve ihsânât-ı rabbâniyenin en çok çeşitleri ve rengârenkleri cismâniyettedir.

Ve beşerin ihtiyacât dilleriyle Hâlık'ına karşı dualarının ve teşekkürâtının en kesretli tohumları yine cismâniyettedir.

Ve mâneviyât ve ruhaniyât âlemlerinin en mütenevvi çekirdekleri yine cismâniyettedir…

Bunlara kıyasen yüzer küllî hakikatler, cismâniyette temerküz ettiğinden; Hâlık-ı Hakîm, zemin yüzünde cismâniyeti çoğaltmak ve mezkûr hakikatlere mazhar eylemek için öyle süratli ve dehşetli bir faaliyetle kafile kafile arkasına mevcudâta vücûd giydirir, o meşhere gönderir. Sonra onları terhis eder, başkalarını gönderir. Mütemâdiyen kâinat fabrikasını işlettirir. Cismânî mahsulâtı dokuyup, zemini âhirete ve cennete bir fidanlık bahçesi hükmüne getirir. Hatta insanın cismânî midesini memnun etmek için o midenin hâl diliyle

bekâsına dair duasını, kemâl-i ehemmiyetle dinleyip kabul ederek fiilen cevap vermek için hadsiz ve hesapsız ve yüz binler tarzlarda ve binler çeşit çeşit lezzetlerde gayet sanatlı taamları ve gayet kıymetli nimetleri cismâniyete ihzâr etmek, bedâhetle ve şeksiz gösterir ki; *dâr-ı âhirette cennetin en çok ve en mütenevvi lezzetleri cismânîdir. Ve saadet-i ebediyenin en ehemmiyetli ve herkesin istediği ve ünsiyet ettiği nimetleri cismânîdir.*

Acaba hiçbir cihet-i ihtimali ve imkânı var mı ki; bu âdi midenin hâl diliyle bekâ duasını kabul edip, nihâyetsiz mucizâtlı maddî taamlar ile onu minnettar ederek, her vakit tesadüfsüz, kastî olarak fiilen cevap veren bir Kadîr-i Rahîm, bir Alîm-i Kerîm, kâinatın en ehemmiyetli neticesi ve arzın halifesi[1] ve o Hâlık'ın güzidesi ve perestişkârı olan nev-i insanın, insaniyet mide-i kübrâsı ile küllî ve yüksek ve dâima arzu ettiği ve ünsiyet ettiği ve fıtraten istediği cismânî lezzetleri, dâr-ı bekâda verilmesine dair hadsiz umumî duaları kabul olmasın ve haşr-i cismânî ile fiilen cevap verilmesin, onu ebedî minnettar etmesin?.. Âdeta sineğin sesini işitsin, gök gürültüsünü işitmesin! Ve âdi bir neferin kemâl-i ehemmiyetle techizatına baksın; orduya hiç bakmasın, ehemmiyet vermesin! Bu yüz derece muhâl ve bâtıldır!

Evet, وَفِيهَا مَا تَشْتَهِيهِ الْأَنْفُسُ وَتَلَذُّ الْأَعْيُنُ[2] âyetinin sarâhat-ı katiyesiyle; *insan, en ziyade ünsiyet ettiği ve dünyada numûnesini tatmış olduğu cismânî lezzetleri cennete lâyık bir tarzda görecek, tadacak.. ve lisân, göz ve kulak gibi âzâların ettikleri hâlis şükürler ve hususî ibadetlerin mükâfatları, o uzuvlara mahsus cismânî lezzetler ile verilecektir.* Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan, o derece cismânî lezzetleri sarih bir surette beyan eder ki başka te'viller ile mana-yı zâhirîyi kabul etmemek, imkân haricindedir.

İşte, iman-ı âhiretin meyveleri ve neticeleri gösteriyorlar ki; nasıl ki âzâ-yı insanîden midenin hakikati ve ihtiyacâtı, taamların vücûduna kat'î delâlet eder; öyle de insanın hakikati ve kemâlâtı ve fıtrî ihtiyacatı ve ebedî arzuları ve iman-ı âhiretin mezkûr netice ve faydalarını isteyen hakikatleri ve istidatları, daha kat'î olarak âhirete ve cennete ve cismânî, bâkî lezzetlere delâlet ve tahakkuklarına şehadet ettiği gibi; bu kâinatın hakikat-i kemâlâtı ve mânidâr tekvinî âyâtı ve insaniyetin mezkûr hakikatler ile alâkadar bütün hakikatleri, dâr-ı âhiretin vücûduna ve tahakkukuna ve haşrin gelmesine ve cennet ve ce-

---

1 Bkz.: Bakara sûresi, 2/30.

2 "Hülâsa orada canınız ne isterse, gözleriniz hangi manzaralardan hoşlanırsa hepsi var!" (Zuhruf sûresi, 43/71)

hennemin açılmasına delâlet ve şehadet ettiklerini, Risale-i Nur eczaları ve bilhassa Onuncu ve Yirmi Sekizinci (İki Makamı), Yirmi Dokuzuncu Sözler ve Dokuzuncu Şuâ ve Münâcât Risaleleri hüccetlerle, parlak ve şüphe bırakmaz bir tarzda isbat etmişler. Onlara havale ederek bu uzun kıssayı kısa kesiyoruz.

Cehenneme dair beyanât-ı Kur'âniye o kadar vâzıh ve zâhirdir ki başka izahata ihtiyaç bırakmamış. Yalnız bir-iki zayıf şüpheyi izale edecek iki-üç nükteyi –tafsilini Risale-i Nur'a havale edip, gayet kısa bir hülâsasını– beyan edeceğiz.

Birinci Nükte

Cehennem fikri, geçmiş iman meyvelerinin lezzetlerini korkusuyla kaçırmıyor. Çünkü hadsiz rahmet-i rabbâniye o korkan adama der:

"Bana gel, tevbe kapısıyla gir! Ta cehennemin vücûdu değil korkutmak, belki sana cennetin lezzetlerini tam bildirsin ve senin ve hukuklarına tecavüz edilen hadsiz mahlûkâtın intikamlarını alsın, sizi keyiflendirsin. Eğer sen dalâlette boğulup çıkamıyorsan yine cehennemin vücûdu, bin derece idam-ı ebedîden hayırlıdır ve kâfirlere de bir nevi merhamettir. Çünkü insan hatta yavrulu hayvanât dahi akrabasının ve evlâdının ve ahbabının lezzetleriyle ve saadetleriyle lezzetlenir, bir cihette mesûd olur.

Şu hâlde sen ey mülhid, dalâletin itibarıyla yâ idam-ı ebedî ile ademe düşeceksin veya cehenneme gireceksin! Şerr-i mahz olan adem ise senin bütün sevdiklerin ve saadetleriyle memnun ve bir derece mesûd olduğun umum akraba ve asıl ve neslin seninle beraber idam olmasından binler derece cehennemden ziyade senin ruhunu ve kalbini ve mahiyet-i insaniyeni yandırır. *Çünkü cehennem olmazsa, cennet de olmaz.* Her şey senin küfrün ile ademe düşer. Eğer sen cehenneme girsen, vücûd dairesinde kalsan, senin sevdiklerin ve akrabaların yâ cennette mesûd veya vücûd dairelerinde bir cihette merhametlere mazhar olurlar. Demek, her hâlde cehennemin vücûduna taraftar olmak sana lâzımdır. Cehennem aleyhinde bulunmak, ademe taraftar olmaktır ki; hadsiz dostlarının saadetlerinin hiç olmasına taraftarlıktır."

Evet, cehennem ise hayr-ı mahz olan daire-i vücûdun Hâkim-i Zülcelâl'inin hakîmâne ve âdilâne bir hapishâne vazifesini gören dehşetli ve celâlli bir mevcut ülkesidir. Hapishâne vazifesini de görmekle beraber, başka pek çok vazifeleri var. Ve pek çok hikmetleri ve âlem-i bekâya ait hizmetleri var. Ve zebanî gibi pek çok zîhayatın celâldârâne meskenleridir.

İkinci Nükte

Cehennemin vücûdu ve şiddetli azabı, hadsiz rahmete ve hakikî adalete ve israfsız, mizanlı hikmete zıddiyeti yoktur. Belki rahmet ve adalet ve hikmet, onun vücûdunu isterler. Çünkü nasıl bin masumların hukukunu çiğneyen bir zâlimi cezalandırmak ve yüz mazlum hayvanları parçalayan bir canavarı öldürmek, adalet içinde mazlumlara bin rahmettir. Ve o zâlimi affetmek ve canavarı serbest bırakmak, birtek yolsuz merhamete mukabil yüzer bîçarelere yüzer merhametsizliktir.

Aynen öyle de cehennem hapsine girenlerden olan kâfir-i mutlak, küfrüyle hem esmâ-yı ilâhiyenin hukukuna inkâr ile tecavüz.. hem o esmâya şehadet eden mevcudâtın şehadetlerini tekzip ile hukuklarına tecavüz.. ve mahlûkâtın o esmâya karşı tesbihkârâne yüksek vazifelerini inkâr etmekle hukuklarına tecavüz.. ve kâinatın gaye-i hilkati ve bir sebeb-i vücûdu ve bekâsı olan tezahür-ü rubûbiyet-i ilâhiyeye karşı ubûdiyetlerle mukabelelerini ve aynadarlıklarını tekzip ile hukukuna bir nevi tecavüz ettiği haysiyetiyle öyle azîm bir cinâyet, bir zulümdür ki affa kabiliyeti kalmaz. [1] إِنَّ اللهَ لَا يَغْفِرُ أَنْ يُشْرَكَ بِهِ *âyetinin tehdidine müstehak olur. Onu cehenneme atmamak, bir yersiz merhamete mukabil hukuklarına taarruz edilen hadsiz dâvâcılara hadsiz merhametsizlikler olur. İşte o dâvâcılar cehennemin vücûdunu istedikleri gibi, izzet-i celâl ve azamet-i kemâl dahi kat'î isterler.*

Evet, nasıl bir serseri âsi ve raiyete tecavüz eden bir adam, oranın izzetli hâkimine dese: "Beni hapse atamazsın ve yapamazsın!" diye izzetine dokunsa, elbette o şehirde hapis olmasa da o edepsiz için bir hapis yapacak, onu içine atacak.

Aynen öyle de kâfir-i mutlak, küfrüyle izzet-i celâline şiddetle dokunuyor.. ve azamet-i kudretine inkâr ile dokunduruyor.. ve kemâl-i rubûbiyetine tecavüzüyle ilişiyor. Elbette, cehennemin pek çok vazifeler için pek çok esbab-ı mûcibesi ve vücûdunun hikmetleri olmasa da öyle kâfirler için bir cehennemi halketmek ve onları içine atmak, o izzet ve celâlin şe'nidir.

Hem mahiyet-i küfür dahi cehennemi bildirir. Evet, nasıl ki imanın mahiyeti eğer tecessüm etse lezzetleriyle bir cennet-i hususiye şekline girebilir ve cennetten bu noktadan gizli haber verir. Aynen öyle de Risale-i Nur'da delilleriyle isbat ve baştaki meselelerde dahi işaret edilmiş ki; *küfrün*

---

1 "Şu muhakkak ki Allah kendisine şirk koşulmasını affetmez." (Nisâ sûresi, 4/48, 116)

ve bilhassa küfr-ü mutlakın ve nifakın ve irtidadın öyle karanlıklı ve dehşetli elemleri ve mânevî azapları var, eğer tecessüm etse o mürted adama bir hususî cehennem olur ve büyük cehennemden bu cihette gizli haber verir.. ve bu fidanlık dünya mezraasındaki[1] *hakikatcikler âhirette sümbüller vermesi noktasından; bu zehirli çekirdek, o zakkum ağacına işaret eder, "Ben onun bir mâyesiyim." der. "Ve beni kalbinde taşıyan bedbaht için o zakkum ağacının bir hususî numûnesi, benim meyvem olur."*

Madem küfür hadsiz hukuka bir tecavüzdür, elbette hadsiz bir cinâyettir. Öyle ise hadsiz bir azaba müstehak eder. Madem bir dakika katl, on beş sene cezada (sekiz milyona yakın dakikada) hapis azabını çekmesini adalet-i beşeriye kabul edip maslahata ve hukuk-u âmmeye muvafık görür. *Elbette bir küfür, bin katl kadar olması cihetiyle; bir dakika küfr-ü mutlak, sekiz milyara yakın dakikalarda azap çekmesi o kanun-u adalete muvafık geliyor. Bir sene ömrünü o küfürde geçiren, iki trilyon sekiz yüz seksen milyara yakın dakikada azaba müstehak ve* خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا[2] *sırrına mazhar olur.* Her ne ise...

Kur'ân-ı Hakîm'in cennet ve cehennem hakkındaki mucizâne izahatı ve Kur'ân'ın tefsiri ve ondan gelen Risale-i Nur'un cennet ve cehennemin vücûdlarına dair hüccetleri, daha başka beyana ihtiyaç bırakmamışlar.

وَيَتَفَكَّرُونَ فِي خَلْقِ السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضِ ۚ رَبَّنَا مَا خَلَقْتَ هٰذَا بَاطِلًا ۖ سُبْحَانَكَ فَقِنَا عَذَابَ النَّارِ[3]

رَبَّنَا اصْرِفْ عَنَّا عَذَابَ جَهَنَّمَ ۖ إِنَّ عَذَابَهَا كَانَ غَرَامًا ۝ إِنَّهَا سَاءَتْ مُسْتَقَرًّا وَمُقَامًا[4]

gibi pek çok âyetlerin ve başta Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)* ve umum peygamberler ve ehl-i hakikatin, her vakit dualarında en ziyade

أَجِرْنَا مِنَ النَّارِ ، نَجِّنَا مِنَ النَّارِ ، خَلِّصْنَا مِنَ النَّارِ

ve vahiy ve şuhûda binâen onlarca katiyet kesbeden "Cehennemden bizi hıfzeyle!"[5] demeleri gösteriyor ki; *nev-i beşerin en büyük meselesi cehennem-*

---

1 "Dünya, âhiretin tarlasıdır." mânâsındaki hadis için bkz.: el-Gazâlî, *İhyâu ulûmi'd-dîn* 4/19; es-Sehâvî, *el-Makâsıdü'l-hasene* s.497; Aliyyülkârî, *el-Esrâru'l-merfûa* s.205.

2 "Onlar cehennemde ebedî kalacaklardır." (Nisâ sûresi, 4/169; Ahzâb sûresi, 33/65; Cin sûresi, 72/23)

3 "Göklerin ve yerin yaratılışı hakkında düşünürler ve derler ki: "Ey büyük Rabbimiz! Sen bunları gayesiz, boşuna yaratmadın. Seni bu gibi noksanlardan tenzih ederiz. Sen bizi o ateş azabından koru!" (Âl-i İmran sûresi, 3/191)

4 "Ey yüce Rabbimiz, cehennem azabını bizden uzaklaştır. Zira onun azabı tahammülü zor, ömür tüketen bir derttir. Ne kötü bir varış yeri, ne fena bir yerleşim yeridir orası!" (Furkan sûresi, 25/65-66)

5 Bkz.: Buhârî, *cenâiz* 87, *tefsîru sûre (2)* 36, *deavât* 55; Müslim, *küsûf* 8, *zikir* 23, 26, 27, *cennet* 67, 68.

den kurtulmaktır. Ve kâinatın pek çok ehemmiyetli ve muazzam ve dehşetli bir hakikati cehennemdir ki; bir kısım o ehl-i şuhûd ve keşif ve tahkik onu müşâhede eder.. ve bir kısmı tereşşuhâtını ve gölgelerini görür, dehşetinden feryat ederler, "Bizi ondan kurtar!" derler.

Evet, bu kâinatta hayır-şer, lezzet-elem, ziya-zulmet, hararet-bürûdet, güzellik-çirkinlik, hidayet-dalâlet birbirine karşı gelmesi ve içine girmesi, pek büyük bir hikmet içindir. Çünkü şer olmazsa hayır bilinmez. Elem olmazsa lezzet anlaşılmaz. Zulmetsiz ziya, ehemmiyeti olmaz. Soğukla, hararetin dereceleri tahakkuk eder. Çirkinlik ile hüsnün tek bir hakikati, bin hakikat ve binler çeşit hüsün mertebeleri vücûd bulur. Cehennemsiz cennetin pek çok lezzetleri gizli kalır. Bunlara kıyasen her şey, bir cihette zıddıyla bilinebilir ve birtek hakikati, sümbül verip çok hakikatler olur. Madem bu karışık mevcudât, dâr-ı fânîden dâr-ı bekâya akıp gidiyor; elbette nasıl ki hayır, lezzet, ışık, güzellik, iman gibi şeyler cennete akar. Öyle de şer, elem, karanlık, çirkinlik, küfür gibi zararlı maddeler cehenneme yağar. Ve bu mütemâdiyen çalkanan kâinatın selleri o iki havuza girer, durur. Kerametli Yirmi Dokuzuncu Söz'ün âhirindeki remizli nüktelerine havale ederek kısa kesiyoruz.

Ey bu Medrese-i Yusufiye'de benim ders arkadaşlarım! Bu dehşetli haps-i ebedîden kurtulmanın kolayı, çaresi, bu dünyevî hapsimizden istifade ederek elimiz mecburiyetle yetişmeyen çok günahlardan kurtulduğumuzla beraber, eski günahlardan tevbe edip farzlarımızı eda ederek her bir saat bu hapisteki ömrümüzü bir gün ibadet hükmüne getirmekle o ebedî hapisten necatımız ve o nurânî cennete girmemiz için en iyi bir fırsattır. Bu fırsatı kaçırırsak dünyamız ağladığı gibi âhiretimiz dahi ağlayacak. خَسِرَ الدُّنْيَا وَالْاٰخِرَةَ[1] tokadını yiyeceğiz.

Bu Makam Yazıldığı Zaman Kurban Bayramı Geldi

اَللّٰهُ أَكْبَرُ.. اَللّٰهُ أَكْبَرُ.. اَللّٰهُ أَكْبَرُ[2] 'ler ile nev-i beşerin beşten birisine, üç yüz milyon insanlara birden اَللّٰهُ أَكْبَرُ dedirmesi; koca küre-i arz, büyüklüğü nisbetinde o اَللّٰهُ أَكْبَرُ kelime-i kudsiyesini semâvâttaki seyyârât arkadaşlarına işittiriyor gibi yirmi binden ziyade hacıların Arafat'ta ve îdde beraber birden اَللّٰهُ أَكْبَرُ de-

1 "Dünyayı da âhireti de kaybeder." (Hac sûresi, 22/11)

2 Sadece büyüklükte değil hiçbir konuda eşi ve benzeri olmayan, başka bir şey kendisiyle kıyas bile edilemeyecek yegâne büyük, Allah'tır.

meleri, Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)*'ın bin üç yüz sene evvel âl ve sahabeleriyle söylediği ve emrettiği اَللّٰهُ أَكْبَرُ kelâmının bir nevi aks-i sadâsı olarak rubûbiyet-i ilâhiyenin رَبُّ الْأَرْضِ[1] ve رَبُّ الْعَالَمِينَ[2] azamet-i unvanıyla küllî tecellîsine karşı geniş ve küllî bir ubûdiyetle bir mukabeledir, diye tahayyül ve his ve kanaat ettim.

Sonra, "Acaba bu kelâm-ı kudsînin bizim meselemizle dahi münasebeti var mı?" diye tahattur ettim. Birden hatıra geldi ki başta bu kelâm olarak sair bâkiyât-ı sâlihât unvanını taşıyan سُبْحَانَ اللّٰهِ[5] ve اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ[4] ve لَا إِلٰهَ إِلَّا اللّٰهُ[3] gibi şeâirden çok kelâmlar cüz'î ve küllî meselemizi ihtar ve tahakkukuna işaret ederler.

Meselâ اَللّٰهُ أَكْبَرُ 'in bir vech-i manası, Cenâb-ı Hakk'ın kudreti ve ilmi; her şeyin fevkinde büyüktür, hiçbir şey daire-i ilminden çıkamaz, tasarruf-u kudretinden kaçamaz ve kurtulamaz.. ve korktuğumuz en büyük şeylerden daha büyüktür. Demek haşri getirmekten ve bizi ademden kurtarmaktan ve saadet-i ebediyeyi vermekten daha büyüktür. Her acîb ve tavr-ı aklın haricindeki her şeyden daha büyüktür ki; مَا خَلْقُكُمْ وَلَا بَعْثُكُمْ إِلَّا كَنَفْسٍ وَاحِدَةٍ[6] âyetinin sarâhat-i katiyesi ile nev-i beşerin haşri ve neşri, birtek nefsin îcadı kadar o kudrete kolay gelir. Bu mana itibarıyladır ki darb-ı mesel hükmünde büyük musibetlere ve büyük maksatlara karşı herkes, "Allah büyüktür! Allah büyüktür!" der.. kendine teselli ve kuvvet ve nokta-yı istinad yapar.

Evet, nasıl ki Dokuzuncu Söz'de bu kelime iki arkadaşıyla bütün ibadâtın fihristesi olan namazın çekirdekleri ve hülâsaları ve içinde ve tesbihatında tekrar ile namazın manasını takviye için سُبْحَانَ اللّٰهِ ، اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ ، اَللّٰهُ أَكْبَرُ üç muazzam hakikatlere.. ve insanın kâinatta gördüğü medar-ı hayret, medar-ı şükran ve medar-ı azamet ve kibriya, acîb ve güzel ve büyük, pek çok fevkalâde şeylerden aldığı hayret ve lezzet ve heybetten neşet eden suâllerine pek kuvvetli cevap verdiği gibi, On Altıncı Söz'ün âhirinde izah edilen şu; nasıl bir

---

1 "Yerin Rabbi" (Câsiye sûresi, 45/36)

2 "Âlemlerin Rabbi" (A'râf sûresi, 7/54; Şuarâ sûresi, 26/23; Kasas sûresi, 28/30; Mü'min sûresi, 40/64; Fussilet sûresi, 41/9; Tekvir sûresi, 81/29; Hâkka sûresi, 69/4)

3 "Allah'tan başka ilâh yoktur." (Sâffât sûresi, 37/35; Muhammed sûresi, 47/19)

4 "Bütün hamdler, övgüler Allah'adır."

5 Allah'ı bütün eksiklerden tenzih ederim.

6 "Sizin hepinizi yaratmak da, ölümünüzün ardından (âhirette) hepinizi diriltmek de, (O'nun için) ancak bir kişiyi yaratmak ve diriltmek gibidir." (Lokman sûresi, 31/28)

nefer bayramda bir müşîr ile beraber huzur-u padişaha girer, sair vakitte zabitinin makamı ile onu tanır. Aynen öyle de her adam, hacda bir derece veliler gibi Cenâb-ı Hakk'ı رَبُّ الْعَالَمِينَ ve رَبُّ الْأَرْضِ unvanı ile tanımaya başlar. Ve o kibriya mertebeleri kalbine açıldıkça, ruhunu istilâ eden mükerrer ve hararetli hayret suâllerine yine اَللّٰهُ أَكْبَرُ tekrarıyla umumuna cevap verdiği misillü; On Üçüncü Lem'a'nın âhirinde izahı bulunan ki; şeytanların en ehemmiyetli desiselerini köküyle kesip cevab-ı kat'î veren yine اَللّٰهُ أَكْبَرُ olduğu gibi, bizim âhiret hakkındaki suâlimize de kısa fakat kuvvetli cevap verdiği misillü, اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ cümlesi dahi haşri ihtar edip ister. Bize der:

"Manam, âhiretsiz olmaz; çünkü 'ezelden ebede kadar her kimden ve her kime karşı bütün hamd ve şükür O'na mahsustur' ifade ettiğimden; bütün nimetlerin başı ve nimetleri hakikî nimet yapan ve bütün zîşuûru ademin hadsiz musibetlerinden kurtaran, yalnız saadet-i ebediye olabilir ve benim o küllî manama mukabele eder."

Evet, her mümin namazlardan sonra, her gün hiç olmazsa yüz elliden ziyade اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ.. اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ şer'an demesi ve manası da ezelden ebede kadar bir hadsiz geniş hamd ve şükrü ifade etmesi, ancak ve ancak saadet-i ebediyenin ve cennetin peşin bir fiyatı ve muaccel bir bahasıdır. Ve dünyanın kısa ve fânî elemlerle âlûde olan nimetlerine münhasır olmaz ve mahsus değil ve onlara da ebedî nimetlere vesile olmaları cihetiyle bakar, şükreder.

سُبْحَانَ اللّٰهِ kelime-i kudsiyesi ise Cenâb-ı Hakk'ı şerikten, kusurdan, noksaniyetten, zulümden, aczden, merhametsizlikten, ihtiyaçtan ve aldatmaktan ve kemâl ve cemâl ve celâline muhalif olan bütün kusurâttan takdis ve tenzih etmek manasıyla, saadet-i ebediyeyi ve celâl ve cemâl ve kemâl-i saltanatının haşmetine medar olan dâr-ı âhireti ve ondaki cenneti ihtar edip delâlet ve işaret eder. Yoksa sâbıkan isbat edildiği gibi saadet-i ebediye olmazsa hem saltanatı, hem kemâli, hem celâl, hem cemâl, hem rahmeti, kusur ve noksan lekeleriyle lekedâr olurlar.

İşte bu üç kudsî kelimeler gibi, بِسْمِ اللّٰهِ[1] *ve* لَا إِلٰهَ إِلَّا اللّٰهُ[2] *ve sair kelimât-ı mübareke, her biri erkân-ı imaniyenin birer çekirdeği.. ve bu zamanda*

---

1 Allah'ın adıyla

2 "Allah'tan başka ilâh yoktur." (Sâffât sûresi, 37/35; Muhammed sûresi, 47/19)

keşfedilen et hülâsası ve şeker hülâsası gibi, hem erkân-ı imaniyenin hem Kur'ân hakikatlerinin hülâsaları.. ve bu üçü namazın çekirdekleri oldukları gibi, Kur'ân'ın dahi çekirdekleri.. ve parlak bir kısım sûrelerin başlarında pırlanta gibi görünmeleri.. ve çok sünûhâtı tesbihatta başlayan Risale-i Nur'un dahi hakikî madenleri ve esasları ve hakikatlerinin çekirdekleridirler.

Ve velâyet-i Ahmediye ve ubûdiyet-i Muhammediye (aleyhissalâtü vesselâm) cihetinde, öyle bir daire-i zikirde, namazdan sonraki tesbihatta bir tarîkat-i Muhammediye'nin (aleyhissalâtü vesselâm) virdidirler ki; her namaz vaktinde yüz milyondan ziyade müminler beraber, o halka-yı kübrâ-yı zikirde, ellerinde tesbihler, سُبْحَانَ اللهِ[1] *otuz üç,* اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ[2] *otuz üç,* اَللهُ أَكْبَرُ[3] *otuz üç defa tekrar ederler.*

İşte böyle gayet muhteşem bir halka-yı zikirde sâbıkan beyan ettiğimiz gibi; hem Kur'ân'ın, hem imanın, hem namazın hülâsaları ve çekirdekleri olan o üç kelime-i mübarekeyi namazdan sonra otuz üçer defa okumak ne kadar kıymettar ve sevaplı olduğunu elbette anladınız.

Bu risalenin başında Birinci Meselesi namaza dair güzel bir ders olduğu gibi hiç düşünmediğim hâlde, âdeta ihtiyârsız olarak, onun âhiri de namaz tesbihatına dair ehemmiyetli bir ders oldu.

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ عَلٰى إِنْعَامِهِ[4]

سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَآ إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَآ ۚ إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ[5]

---

1 Allah'ı bütün eksiklerden tenzih ederim.

2 "Bütün hamdler, övgüler Allah'adır."

3 Sadece büyüklükte değil hiçbir konuda eşi ve benzeri olmayan, başka bir şey kendisiyle kıyas bile edilemeyecek yegâne büyük, Allah'tır.

4 Hamdolsun nimetlerini üzerimize yağdıran Münim-i Hakikî Allah'a.

5 "Sübhansın yâ Rab! Senin bize bildirdiğinden başka ne bilebiliriz ki? Her şeyi hakkıyla bilen, her şeyi hikmetle yapan sensin." (Bakara sûresi, 2/32)

Dokuzuncu Mesele

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

اٰمَنَ الرَّسُولُ بِمَا أُنْزِلَ إِلَيْهِ مِنْ رَبِّهٖ وَالْمُؤْمِنُونَ ۜ كُلٌّ اٰمَنَ بِاللهِ وَمَلٰٓئِكَتِهٖ وَكُتُبِهٖ وَرُسُلِهٖ ۟ لَا نُفَرِّقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِنْ رُسُلِهٖ[1]... الخ

Bu âyet-i ecma' ve âlâ ve ekberin bir küllî ve uzun nüktesini beyan etmeye, bir dehşetli mânevî suâl ve bir azametli ve ilâhî bir nimetin inkişafından neşet eden bir hâl sebebiyet verdiler.

Şöyle ki, mânen ruha geldi; neden bir cüz-ü hakikat-i imaniyeyi inkâr eden kâfir olur ve kabul etmeyen müslüman olmaz? Hâlbuki Allah ve âhirete iman, bir güneş gibi o karanlığı izale etmek lâzım geliyor. Hem neden bir rükün ve hakikat-i imaniyeyi inkâr eden mürted olur, küfr-ü mutlaka düşer ve kabul etmeyen İslâmiyet'ten çıkar? Hâlbuki sair erkân-ı imaniyeye imanı varsa, onu küfr-ü mutlaktan kurtarmak lâzım geliyor.

Elcevap: *İman, altı rüknünden çıkan öyle bir vahdânî hakikattir ki tefrik kabul etmez.. ve öyle bir küllîdir ki, tecezzî kaldırmaz.. ve öyle bir külldür ki kabil-i inkısam olmazlar.* Çünkü her bir rükn-ü imanî, kendini isbat eden hüccetleriyle sair erkân-ı imaniyeyi isbat eder. Her biri her birisine gayet kuvvetli bir hüccet-i âzam olur. Öyle ise bütün erkânı, bütün delilleriyle sarsmayan bir fikr-i bâtıl, hakikat nazarında birtek rüknü, belki bir hakikati ibtal edip inkâr edemez. Belki adem-i kabul perdesi altında gözünü kapamakla bir küfr-ü inadî yapabilir. Gitgide küfr-ü mutlaka düşer, insaniyeti mahvolur; hem maddî, hem mânevî cehenneme gider.

İşte biz, bu makamda gayet muhtasar işaretlerle ve Meyve Risalesi'nde haşrin isbatında sair erkân-ı imaniye haşri de isbat ettiklerini kısacık hülâsalarla beyanı gibi, bu makamda dahi mücmel fezleke ve muhtasar hülâsalarla –Cenâb-ı Hakk'ın inâyetiyle– bu nükte-i âzam altı noktada beyan edilecek.

---

1 "Peygamber, Rabbi tarafından kendisine ne indirildi ise ona iman etti, müminler de. Onlardan her biri Allah'a, meleklerine, kitaplarına ve resûllerine iman etti. 'O'nun resûllerinden hiç birini diğerinden ayırt etmeyiz" dediler…" (Bakara sûresi, 2/285)

Birinci Nokta

İman-ı billâh, kendi hüccetleriyle hem sair rükünlerini, hem iman-ı bi'l-âhireti isbat eder ki; Meyve Risalesi'nin Yedinci Meselesi'nde güzelce göstermiş. Evet, bu hadsiz kâinatı bir saray, bir şehir, bir memleket gibi bütün levâzımı ile idare eden ve mizan ve intizam dairesinde çeviren ve hikmetlerle değiştiren.. ve zerrâtı ve seyyârâtı ve sinekleri ve yıldızları birer muntazam ordu gibi beraber teçhiz ve idare eden.. ve emir ve iradesi dairesinde mütemâdiyen bir ulvî manevra içinde tâlim ve tavzifâtla faaliyete ve seyr ve cevelâna ve ubûdiyetkârâne bir resm-i küşada ve seyahate getiren ezelî ve bâkî bir saltanat-ı rubûbiyet ve ebedî ve dâimî bir hâkimiyet-i ulûhiyet, hiç mümkün müdür ve hiç akıl kabul eder mi ve hiçbir ihtimal var mı ki, o ebedî ve sermedî ve bâkî ve dâimî saltanatın bâkî bir makarrı ve dâimî bir medarı ve sermedî bir mazharı olan dâr-ı âhiret olmasın? Bin defa hâşâ!

Demek, Cenâb-ı Hakk'ın saltanat-ı rubûbiyeti ve –Yedinci Mesele'de beyan edildiği gibi– *ekser isimleri ve vücûb-u vücûdunun hüccetleri, âhirete şehadet ederler ve isterler. Ve bu kutb-u imanî ne kadar kuvvetli bir nokta-yı istinadı var; gör, bil, görür gibi inan!*

Hem nasıl iman-ı billâh, âhiretsiz olmaz. Öyle de, Onuncu Söz'de kısa işaretlerle beyan edildiği gibi, hiçbir cihette mümkün müdür ve hiç akıl kabul eder mi ki; ulûhiyet ve mâbûdiyetin tezahürü için bu kâinatı öyle bir mücessem *kitab-ı samedânî* ki, her sayfası bir kitap kadar ve her satırı bir sayfa kadar manaları ifade eder.. ve öyle cismânî bir *kur'ân-ı sübhânî* ki; her bir âyet-i tekviniyesi ve her bir kelimesi, hatta her bir noktası, her bir harfi birer mucize hükmündedir.. ve öyle muhteşem ve içi hadsiz âyâtla ve mânidâr nakışlarla tezyin edilmiş bir *mescid-i rahmânîdir* ki; her bir köşesinde bir tâife, bir nevi ibadet-i fıtriye ile iştigal eder bir şekilde halkeden bir Allah, bir Mâbûd-u bilhak, o kitab-ı kebîrin manalarını ders verecek üstadları ve o *kur'ân-ı samedânî*nin âyetlerini tefsir edecek müfessirleri, elçi olarak göndermesin.. ve o mescid-i ekberde hadsiz tarzlarda ibadet edenlere imamları tayin etmesin.. ve o üstadlara ve müfessirlere ve imamlara fermanları vermesin! Hâşâ, yüz bin hâşâ!

Hem cemâl-i rahmetini ve hüsn-ü şefkatini ve kemâl-i rubûbiyetini zîşuurlara göstermek ve onları şükre ve hamde sevk etmek için bu kâinatı öyle bir ziyafetgâh ve bir teşhirgâh ve öyle bir seyrangâh ki; hadsiz çeşit çeşit, leziz nimetler ve gayet antika, hadsiz harika sanatlar içinde dizilmiş bir tarzda halkeden bir Sâni-i Rahîm ve Kerîm hiç mümkün müdür ve hiç akıl kabul eder

mi ki; o ziyafetgâhtaki zîşuûr mahlûklar ile konuşmasın ve onlara o nimetlere mukabil elçileri vasıtasıyla vazife-i teşekküriyeyi ve tezahür-ü rahmetine ve sevdirmesine karşı vazife-i ubûdiyeti bildirmesin!.. Hâşâ, binler hâşâ!

Hem hiç mümkün müdür; bir sâni' sanatını sever, beğendirmek ister; hatta ağızların bin çeşit zevklerini nazara alması delâletiyle takdir ve tahsinlerle karşılanmak arzu eder ve her bir sanatıyla kendini hem tanıttırmak, hem sevdirmek, hem bir çeşit mânevî cemâlini göstermek ister bir tarzda bu kâinatı antika sanatlarla süslendirdiği hâlde, kâinattaki zîhayatın kumandanları olan insanlara onların büyüklerinden bir kısmı ile konuşup elçi olarak göndermesin; güzel sanatları takdirsiz ve fevkalâde hüsn-ü esmâsı tahsinsiz ve tanıttırması ve sevdirmesi mukabelesiz kalsın!.. Hâşâ, yüz bin hâşâ!

Hem bütün zîhayatın ihtiyacât-ı fıtriyeleri için dualarına ve hâl dili ile edilen bütün ilticalara ve arzulara, vakti vaktine, kasd ve ihtiyâr ve iradeyi gösterir bir tarzda hadsiz in'amlarıyla ve nihâyetsiz ihsânâtıyla fiilen ve hâlen sarih bir surette konuşan bir Mütekellim-i Alîm hiç mümkün müdür, hiç akıl kabul eder mi; en cüz'î bir zîhayat ile fiilen ve hâlen konuşsun ve tam derdine derman yetiştiren ihsanıyla derdini dinlesin ve ihtiyacını görsün ve bilsin.. ve bütün kâinatın en müntehap neticesi ve arzın halifesi[1] ve ekser mahlûkât-ı arziyenin kumandanları olan insanların mânevî reisleri ile görüşmesin! Onlarla, belki her zîhayat ile fiilen ve hâlen konuştuğu gibi onlar ile kavlen ve kelâmen konuşmasın ve onlara fermanları ve suhuf ve kitapları göndermesin!.. Hâşâ, hadsiz hâşâ!

Demek iman-ı billâh, katiyetiyle ve hadsiz hüccetleriyle وَكُتُبِهٖ وَرُسُلِهٖ *yani peygamberlere ve mukaddes kitaplara imanı isbat eder.*

Hem hiçbir cihet-i imkânı var mı ve hiç akıl kabul eder mi ki; bütün masnûâtıyla kendini tanıttırana ve sevdirene ve teşekkürâtı fiilen ve hâlen isteyene mukabil; kâinatı velveleye veren hakikat-i Kur'âniye ile Zülcelâl o Sanatkâr'ı ekmel bir tarzda tanıyıp ve tanıttırıp ve sevip ve sevdirip ve teşekkür edip ve ettirip ve سُبْحَانَ اللهِ[2] ، اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ[3] ، اَللهُ أَكْبَرُ[4] 'ler ile küre-i arzı semâvâta işittirecek derecede konuşturup ve kara ve denizleri cezbeye getirecek bir

---

1 Bkz.: Bakara sûresi, 2/30.

2 Allah'ı bütün eksiklerden tenzih ederim.

3 "Bütün hamdler, övgüler Allah'adır."

4 Sadece büyüklükte değil hiçbir konuda eşi ve benzeri olmayan, başka bir şey kendisiyle kıyas bile edilemeyecek yegâne büyük, Allah'tır.

vaziyetle, bin üç yüz sene zarfında nev-i beşerin kemiyeten beşten birisini ve keyfiyeten ve insaniyeten yarısını arkasına alıp o Hâlık'ın bütün tezahür-ü rubûbiyetine geniş ve küllî bir ubûdiyetle mukabele eden.. ve bütün makâsıd-ı ilâhiyesine karşı Kur'ân'ın sûreleriyle kâinata ve asırlara bağıran, ders veren, dellâllık eden.. ve nev-i insanın şerefini ve kıymetini ve vazifesini gösteren ve bin mucizâtıyla tasdik edilen Muhammed *(aleyhissalâtü vesselâm)*, en müntehap mahlûku ve en mükemmel elçisi ve en büyük resûlü olmasın!.. Hâşâ ve kellâ! Yüz bin defa hâşâ!

Demek وَأَشْهَدُ أَنْ لَا إِلٰهَ إِلَّا اللّٰهُ[1] *hakikati, bütün hüccetleriyle* وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللّٰهِ[2] *hakikatini isbat eder.*

Hem hiç imkân var mı ki; bu kâinatın Sâni'i, mahlûkâtını yüz bin diller ile birbiriyle konuştursun ve onların konuşmalarını işitsin ve bilsin ve kendisi konuşmasın!.. Hâşâ!

Hem hiç akıl kabul eder mi ki; kâinattaki makâsıd-ı ilâhiyesini bir ferman ile bildirmesin. Ve muammasını açacak ve mahlûkât ne yerden geliyorlar ve ne yere gidecekler ve ne için böyle kafile kafile arkasında buraya gelip, bir parça durup, geçiyorlar diye üç dehşetli suâl-i umûmîye hakikî cevap verecek Kur'ân gibi bir kitabı göndermesin!.. Hâşâ!

Hem hiç mümkün müdür ki; on üç asrı ışıklandıran ve her saatte yüz milyon lisânlarda kemâl-i hürmetle gezen ve milyonlar hâfızların kalblerinde kudsiyetiyle yazılan.. ve nev-i beşerin keyfiyeten kısm-ı âzamını kanunlarıyla idare eden ve nefislerini ve ruhlarını ve kalblerini ve akıllarını terbiye ve tezkiye ve tasfiye ve talim eden.. ve Risale-i Nur'da kırk vech-i i'câzı isbat edilen ve kırk tâife ve tabaka-yı nâsa ve her bir tabakaya karşı bir nevi i'câzını gösterdiği kerametli ve harikalı On Dokuzuncu Mektup'ta beyan olunan.. ve Muhammed *(aleyhissalâtü vesselâm)* bin mucizâtıyla onun bir mucizesi olarak hak kelâmullah olduğu kat'î isbat edilen Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan, hiçbir cihette imkânı var mı ki, o Mütekellim-i Ezelî ve o Sâni-i Sermedî'nin kelâmı ve fermanı olmasın!.. Hâşâ, yüz bin defa hâşâ ve kellâ!

Demek iman-ı billâh, bütün hüccetleriyle Kur'ân'ın kelâmullah olduğunu isbat ediyor.

---

1 "Şehadet ederim ki Allah'tan başka ilâh yoktur." (Müslim, *salât* 60; Tirmizî, *salât* 216; Ebû Dâvûd, *salât* 178; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 1/292)

2 "Şehâdet ederim ki Hz. Muhammed *(sallallâhu aleyhi ve sellem)* Allah'ın resûlüdür." (Müslim, *salât* 60; Tirmizî, *salât* 216; Ebû Dâvûd, *salât* 178; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 1/292)

Hem hiç mümkün müdür ki; zeminin yüzünü mütemâdiyen zîhayatlarla doldurup boşaltan ve kendini tanıttırmak ve ibadet ve tesbihat ettirmek için bu dünyamızı zîşuûrlarla şenlendiren bir Sultan-ı Zülcelâl, semâvâtı ve yıldızları boş ve hâlî bıraksın; onlara münasip ahaliyi yaratıp, o semâvî saraylarda iskân etmesin ve saltanat-ı rubûbiyetini en büyük memleketinde hademesiz, haşmetsiz, memursuz, elçisiz, yaversiz, nâzırsız, seyircisiz, âbidsiz, raiyetsiz bıraksın!.. Hâşâ, melekler sayısınca hâşâ!

Hem hiçbir cihette imkânı var mı ki; bu kâinatı öyle bir kitap tarzında yazar ki, her bir ağacın bütün tarihçe-i hayatını bütün çekirdeklerinde kaydeden.. ve her bir otun ve çiçeğin bütün vazife-i hayatiyesini bütün tohumlarında yazan.. ve her bir zîşuûrun bütün sergüzeşte-i hayatiyesini hardal gibi küçük kuvve-i hâfızasında gayet mükemmel yazdıran.. ve bütün mülkünde ve devâir-i saltanatında her ameli ve her hâdiseyi müteaddit fotoğraflarla alarak muhafaza eden.. ve rubûbiyetin en ehemmiyetli bir esası olan adalet, *hikmet* ve *rahmetin* tecellîleri ve tahakkukları için koca cennet ve cehennemi ve sırat ve mizan-ı ekberi yaratan bir *Hâkim-i Hakîm* ve bir *Alîm-i Rahîm*, insanların kâinatı alâkadar eden amellerini yazdırmasın ve mücâzât ve mükâfât için fiillerini kaydettirmesin ve seyyiât ve hasenâtlarını kaderin levhalarında yazmasın!.. Hâşâ, kaderin levh-i mahfûzunda yazılan harfleri adedince hâşâ!

Demek iman-ı billâh hakikati, hüccetleriyle hem melâikeye iman, hem kadere iman hakikatlerini dahi kat'î isbat eder. Güneş gündüzü ve gündüz güneşi gösterdiği gibi, imanın rükünleri birbirini isbat ederler.

İkinci Nokta

Başta Kur'ân, bütün semâvî kitaplar ve suhuflar ve başta Muhammed *(aleyhissalâtü vesselâm)* olarak bütün peygamberler *(aleyhimüsselâm)*, bütün dâvâları beş-altı esas üzerine dönüyorlar. Mütemâdiyen o esasları ders vermeye ve isbat etmeye çalışıyorlar. Onların peygamberliklerine ve doğruluklarına şehadet eden bütün hüccetler ve deliller o esaslara bakıyorlar, onların hakkaniyetlerine kuvvet veriyorlar. O esaslar ise iman-ı billâh ve iman-ı bi'l-âhiret ve sair rükünlere imandır.

Demek, imanın altı rüknü birbirlerinden ayrılmaları mümkün değildir. Her birisi umumunu isbat eder, ister, iktiza eder. O altı, öyle bir küll ve küllîdir ki tecezzî kabul etmez ve inkısamı imkân hâricindedir. Nasıl ki, kökü göklerde Tûbâ ağacı gibi her bir dalı, her bir meyvesi, her bir yaprağı o koca ağacın küllî, tükenmez hayatına dayanıyor. O kuvvetli ve güneş gibi zâ-

hir o hayatı inkâr edemeyen, birtek muttasıl yaprağın hayatını inkâr edemez. Eğer etse o ağaç, dalları ve meyveleri ve yaprakları sayısınca o münkiri tekzip edecek, susturacak. Öyle de iman, altı rükünleriyle aynı vaziyettedir.

Bu makamın başında *altı nokta* ve her bir nokta dahi *beş nükte* olarak, altı erkân-ı imaniyeyi otuz altı nüktede beyan etmek niyet edilmişti. Ve baştaki dehşetli suâle izahat ile cevap vermek murad etmiştim. Fakat bazı ârızalar meydan vermediler. Tahmin ederim ki, birinci nokta kâfi bir mikyas olmasından, daha, zekilere ziyade izaha ihtiyaç kalmadı ve tam anlaşıldı ki:

Bir müslüman, bir hakikat-i imaniyeyi inkâr etse küfr-ü mutlaka düşer. Çünkü başka dinlerin icmâllerine mukabil İslâmiyet'te tam izahat verilmiş, rükünler birbiriyle zincirlenmiş. Muhammed (aleyhissalâtü vesselâm)'ı tanımayan, tasdik etmeyen bir müslüman, Allah'ı da (sıfâtıyla) daha tanımaz ve âhireti bilmez. Bir müslümanın imanı, o kadar kuvvetli ve sarsılmaz hadsiz hüccetlere dayanıyor ki inkârda hiçbir özür kalmıyor. Âdeta akıl, kabulde mecbur oluyor.

Üçüncü Nokta

Bir zaman اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ[1] dedim. Onun hadsiz, geniş manasına mukabil gelecek bir nimet aradım. Birden bu cümle hatıra geldi:

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ عَلَى الْإِيمَانِ بِاللّٰهِ وَعَلٰى وَحْدَانِيَّتِهٖ وَعَلٰى وُجُوبِ وُجُودِهٖ وَعَلٰى صِفَاتِهٖ وَأَسْمَائِهٖ
حَمْدًا بِعَدَدِ تَجَلِّيَاتِ أَسْمَائِهٖ مِنَ الْأَزَلِ إِلَى الْأَبَدِ[2]

Ben de baktım, tam mutabıktır. Şöyle ki:……

1 Bütün hamdler, övgüler Allah'adır.

2 Allah'a iman için, vahdaniyeti için, vücub-u vücudu için, sıfât ve esmâsı için, ezelden ebede bütün esmâsının tecelliyâtı adedince Allah'a hamd olsun.

Onuncu Mesele

Emirdağ Çiçeği

Kur'ân'da Olan Tekrarâta Gelen İtirazlara Karşı Gayet Kuvvetli Bir Cevaptır

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Gerçi bu mesele perişan vaziyetimden müşevveş ve letâfetsiz olmuş. Fakat o müşevveş ibare altında çok kıymetli bir nevi i'câzı, kat'î bildim. Maatteessüf ifadeye muktedir olamadım. Her ne kadar ibaresi sönük olsa da Kur'ân'a ait olmak cihetiyle hem ibadet-i tefekküriye, hem kudsî, yüksek, parlak bir cevherin sadefidir. Yırtık libasına değil, elindeki elmasa bakılsın. Hem bunu gayet hasta ve perişan ve gıdasız, bir-iki gün Ramazan'da, mecburiyetle gayet mücmel ve kısa ve bir cümlede pek çok hakikatleri ve müteaddit hüccetleri dercederek yazdım. Kusura bakılmasın.[1](Hâşiye)

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Ramazan-ı Şerif'te Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan'ı okurken Risale-i Nur'a işaretleri Birinci Şuâ'da beyan olunan otuz üç âyetten hangisi gelse bakıyorum ki, o âyetin sayfası ve yaprağı ve kıssası dahi Risale-i Nur'a ve şâkirtlerine kıssadan hisse almak noktasında bir derece bakıyor. Hususan Sûre-i Nur'dan âyet-i nur[2], on parmakla Risale-i Nur'a baktığı gibi arkasındaki âyet-i zulümât[3] dahi muârızlarına tam bakıyor ve ziyade hisse veriyor. Âdeta o makam, cüz'iyetten çıkıp külliyet kesbeder ve bu asırda o külliyetin tam bir ferdi Risale-i Nur ve şâkirtleridir, diye hissettim.

Evet Kur'ân'ın hitabı, evvelâ Mütekellim-i Ezelî'nin rubûbiyet-i âmmesinin geniş makamından.. hem nev-i beşer, belki kâinat nâmına muhatap olan Zât'ın geniş makamından.. hem umum nev-i beşer ve benî-

---

1 (Hâşiye) Denizli Hapsi'nin meyvesine Onuncu Mesele olarak Emirdağ'ın ve bu Ramazan-ı Şerif'in nurlu bir küçük çiçeğidir. Tekrarât-ı Kur'âniye'nin bir hikmetini beyanla ehl-i dalâletin ufûnetli ve zehirli evhamlarını izale eder.

2 Nûr sûresi, 24/35.

3 Nûr sûresi, 24/40.

âdemin bütün asırlarda irşadlarının gayet vüs'atli makamından.. hem dünya ve âhiretin, arz ve semâvâtın ve ezel ve ebedin ve Hâlık-ı kâinatın rubûbiyetine ve bütün mahlûkâtın tedbirine dair kavânîn-i ilâhiyenin gayet yüksek, ihatalı beyanatının makamından aldığı vüs'at ve ulviyet ve ihata cihetiyle o hitap, öyle bir yüksek i'câzı ve şümûlü gösterir ki; ders-i Kur'ân'ın muhataplarından en kesretli tâife olan tabaka-yı avâmın basit fehimlerini okşayan zâhirî ve basit mertebesi dahi en ulvî tabakayı da tam hissedar eder. Güya kıssadan yalnız bir hisse ve bir hikâye-i tarihiyeden bir ibret değil, belki bir küllî düsturun efradı olarak her asra ve her tabakaya hitap ederek taze nâzil oluyor ve bilhassa çok tekrar ile اَلظَّالِمِينَ.. اَلظَّالِمِينَ[1] *deyip tehditleri ve zulümlerinin cezası olan musibet-i semâviye ve arziyeyi şiddetle beyanı, bu asrın emsalsiz zulümlerine Kavm-i Âd ve Semûd ve Firavun'un başlarına gelen azaplarla baktırıyor ve mazlum ehl-i imana İbrahim ve Musa (aleyhimesselâm)'lar gibi enbiyânın necatlarıyla teselli veriyor.*

Evet, nazar-ı gaflet ve dalâlette vahşetli ve dehşetli bir ademistan ve elîm ve mahvolmuş bir mezaristan olan bütün geçmiş zaman ve ölmüş karnlar ve asırlar, canlı birer sayfa-yı ibret ve baştan başa ruhlu, hayattar bir acîb âlem ve mevcut ve bizimle münasebettar bir memleket-i rabbâniye suretinde sinema perdeleri gibi; kâh bizi o zamanlara, kâh o zamanları yanımıza getirerek her asra ve her tabakaya gösterip yüksek bir i'câz ile dersini veren Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan, aynı i'câz ile nazar-ı dalâlette câmid, perişan, ölü, hadsiz bir vahşetgâh olan ve firak ve zevalde yuvarlanan bu kâinatı bir kitab-ı samedânî, bir şehr-i rahmânî, bir meşher-i sun-u rabbânî olarak o câmidâtı canlandırıp birer vazifedâr suretinde birbiriyle konuşturup ve birbirinin imdadına koşturup nev-i beşere ve cin ve meleğe hakikî ve nurlu ve zevkli hikmet dersleri veren bu Kur'ân-ı Azîmüşşân'ın elbette, her harfinde on ve yüz ve bazen bin ve binler sevap bulunması.. ve bütün cin ve ins toplansa onun mislini getirememesi..[2] ve bütün benîâdemle ve kâinatla tam yerinde konuşması.. ve her zaman milyonlar hâfızların kalblerinde zevk ile yazılması.. ve çok tekrarla ve kesretli tekrarâtıyla usandırmaması.. ve çok iltibas yerleri ve cümleleri ile beraber çocukların nazik ve basit kafalarında mükemmel yerleşmesi.. ve hastaların ve az sözden müteessir olan ve sekerâtta olanların kulağında mâ-i zem-

---

1 Zâlimler.. zâlimler.. (Bu tehditin yer aldığı bazı âyetler için bkz.: Bakara sûresi, 2/35, 95, 124...)

2 Bkz.: Bakara sûresi, 2/23; Yûnus sûresi, 10/38; Hûd sûresi, 11/13; İsrâ sûresi, 17/88; Kasas sûresi, 28/49; Tûr sûresi, 52/34.

zem misillü hoş gelmesi gibi kudsî imtiyazları kazanır ve iki cihanın saadetlerini kendi şâkirtlerine kazandırır.

Ve tercümanın ümmiyet mertebesini tam riayet etmek sırrıyla hiçbir tekellüf ve hiçbir tasannû ve hiçbir gösterişe meydan vermeden selâset-i fıtriyesini ve doğrudan doğruya semâdan gelmesini ve en kesretli olan tabakât-ı avâmın basit fehimlerini tenezzülât-ı kelâmiye ile okşamak hikmetiyle en ziyade semâ ve arz gibi en zâhir ve bedihî sayfalarını açıp o âdiyat altındaki hârikulâde mucizât-ı kudretini ve mânidâr sutûr-u hikmetini ders vermekle lütf-u irşadda güzel bir i'câz gösterir.

Tekrarı iktiza eden dua ve davet, zikir ve tevhid kitabı dahi olduğunu bildirmek sırrıyla güzel, tatlı tekrarâtıyla birtek cümlede ve birtek kıssada ayrı ayrı çok manaları, ayrı ayrı muhatap tabakalarına tefhim etmekte ve cüz'î ve âdi bir hâdisede en cüz'î ve ehemmiyetsiz şeyler dahi nazar-ı merhametinde ve daire-i tedbir ve iradesinde bulunmasını bildirmek sırrıyla tesis-i İslâmiyet'te ve tedvin-i şeriatta sahabelerin cüz'î hâdiselerini dahi nazar-ı ehemmiyete almasında hem küllî düsturların bulunması, hem umumî olan İslâmiyet'in ve şeriatın tesisinde o cüz'î hâdiseler, çekirdekler hükmünde çok ehemmiyetli meyveleri verdikleri cihetinde de bir nevi i'câzını gösterir.

Evet, ihtiyacın tekerrürüyle, tekrarın lüzumu haysiyetiyle yirmi sene zarfında pek çok mükerrer suâllere cevap olarak ayrı ayrı çok tabakalara ders veren ve koca kâinatı parça parça edip kıyâmette şeklini değiştirerek dünyayı kaldırıp onun yerine azametli âhireti kuracak.. ve zerrâttan yıldızlara kadar bütün cüz'iyât ve külliyâtın tek bir Zât'ın elinde ve tasarrufunda bulunduğunu isbat edecek.. ve kâinatı ve arzı ve semâvâtı ve anâsırı kızdıran ve hiddete getiren nev-i beşerin zulümlerine, kâinatın netice-i hilkati hesabına gadab-ı ilâhîyi ve hiddet-i rabbânîyi gösterecek hadsiz ve nihâyetsiz ve dehşetli ve geniş bir inkılâbın tesisinde binler netice kuvvetinde bazı cümleleri ve hadsiz delillerin neticesi olan bir kısım âyetleri tekrar etmek; değil bir kusur, belki gayet kuvvetli bir i'câz ve gayet yüksek bir belâgat ve mukteza-yı hâle gayet mutabık bir cezâlettir, bir fesâhattir.

♦Meselâ birtek âyet olup yüz on dört defa tekrar edilen بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ cümlesi, Risale-i Nur'un On Dördüncü Lem'a'sında beyan edildiği gibi; arşı ferşe bağlayan ve kâinatı ışıklandıran ve her dakika herkes ona muhtaç olan öyle bir hakikattir ki, milyonlar defa tekrar edilse yine ihtiyaç vardır. Değil yalnız ekmek gibi her gün, belki hava ve ziya gibi her dakika ona ihtiyaç ve iştiyak vardır.

♦Hem meselâ Sûre-i [1]﴿طٰسٓمٓ﴾'de sekiz defa tekrar edilen şu وَإِنَّ رَبَّكَ لَهُوَ الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ[2] âyeti, o sûrede hikâye edilen peygamberlerin necatlarını ve kavimlerinin azaplarını, kâinatın netice-i hilkati hesabına ve rubûbiyet-i âmmenin nâmına o binler hakikat kuvvetinde olan âyeti tekrar ederek izzet-i rabbâniye, o zâlim kavimlerin azabını ve rahîmiyet-i ilâhiye dahi enbiyânın necatlarını iktiza ettiğini ders vermek için binler defa tekrar olsa yine ihtiyaç ve iştiyak var.. ve îcazlı ve i'câzlı bir ulvî belâgattır.

♦Hem meselâ Sûre-i Rahmân'da tekrar edilen فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ[3] âyeti ile Sûre-i Mürselât'ta وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِلْمُكَذِّبِينَ[4] âyeti, cin ve nev-i beşere kâinatı kızdıran ve arz ve semâvâtı hiddete getiren ve hilkat-i âlemin neticelerini bozan ve haşmet-i saltanat-ı ilâhiyeye karşı inkâr ve istihfafla mukabele eden küfür ve küfranlarını ve zulümlerini ve bütün mahlûkâtın hukuklarına tecavüzlerini asırlara ve arza ve semâvâta tehditkârâne haykıran bu iki âyet, böyle binler hakikatlerle alâkadar ve binler mesele kuvvetinde olan bir ders-i umumîde binler defa tekrar edilse yine lüzum var.. ve celâlli bir i'câz ve cemâlli bir îcâz-ı belâgattır.

♦Hem meselâ Kur'ân'ın hakikî ve tam bir nevi münâcâtı ve Kur'ân'dan çıkan bir çeşit hülâsası olan Cevşenü'l-Kebîr nâmındaki münâcât-ı Peygamberî'de *(aleyhissalâtü vesselâm)* yüz defa سُبْحَانَكَ يَا لَا إِلٰهَ إِلَّا أَنْتَ الْأَمَانَ الْأَمَانَ خَلِّصْنَا مِنَ النَّارِ، أَجِرْنَا مِنَ النَّارِ، نَجِّنَا مِنَ النَّارِ[5] cümlesinin tekrarında *tevhid* gibi kâinatça en büyük hakikat.. ve mahlûkâtın rubûbiyete karşı *tesbih ve tahmid ve takdis* gibi üç muazzam vazifesinden en ehemmiyetli bir vazifesi.. ve şekâvet-i ebediyeden kurtulmak gibi nev-i insanın en dehşetli meselesi.. ve ubûdiyet ve acz-i beşerin en lüzumlu neticesi bulunması cihetiyle binler defa tekrar edilse yine azdır.

İşte, tekrarât-ı Kur'âniye bu gibi esaslara bakıyor. Hatta bazen bir sayfada iktiza-yı makam ve ihtiyac-ı ifham ve belâgat-ı beyan cihetiyle yirmi defa sarîhen ve zımnen tevhid hakikatini ifade eder. Değil usanç, belki kuvvet ve

---

1 "Tâ. Sîn. Mîm." (Şuarâ sûresi, 26/1)

2 "Ama senin Rabbin azîz ve rahîmdir (mutlak galiptir, geniş merhamet sahibidir)" (Şuarâ sûresi, 26/9, 68, 104, 122, 140, 159, 175, 191)

3 "O halde Rabbinizin nimetlerinden hangi birini inkâr edebilirsiniz?" (Rahman sûresi, 55/13, 16, 18; ...)

4 "Hakkı yalan sayanların o gün vay hâllerine!" (Mürselât sûresi, 77/15, 19, 24, 28, 34, 37, 40, 45, 47, 49)

5 Sübhânsın yâ Rab! Sen'den başka yoktur ilâh! Emân diliyoruz Sen'den, koru bizi cehennemden!

şevk verir. Risale-i Nur'da tekrarât-ı Kur'âniye ne kadar yerinde ve münasip ve belâgatça makbul olduğu hüccetleriyle beyan edilmiş.

Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan'ın Mekkî sûreleriyle Medenî sûrelerinin belâgat noktasında ve i'câz cihetinde ve tafsil ve icmâl vechinde birbirinden ayrı olmasının sırrı ve hikmeti şudur ki:

Mekke'de birinci safta muhatap ve muârızları, Kureyş müşrikleri ve ümmîleri olduğundan belâgatça kuvvetli bir üslûb-u âlî ve îcazlı, muknî, kanaat verici bir icmâl ve tesbit için tekrar lâzım geldiğinden ekseriyetle Mekkî sûreleri erkân-ı imaniyeyi ve tevhidin mertebelerini gayet kuvvetli ve yüksek ve i'câzlı bir îcaz ile tekrar edip ifade ederek; mebde ve meâdı, Allah'ı ve âhireti; değil yalnız bir sayfada, bir âyette, bir cümlede, bir kelimede.. belki bazen bir harfte ve takdim, tehir ve tarif ve tenkir ve hazf ve zikir gibi heyetlerde öyle kuvvetli isbat eder ki, ilm-i belâgatın dâhî imamları hayretle karşılamışlar. Risale-i Nur ve bilhassa Kur'ân'ın kırk vech-i i'câzını icmâlen isbat eden Yirmi Beşinci Söz, –zeyilleriyle beraber– ve Kur'ân'ın nazmındaki vech-i i'câzı harika bir tarzda isbat eden Arabî Risale-i Nur'dan "İşârâtü'l-i'câz" tefsiri bilfiil göstermişler ki, Mekkî olan sûre ve âyetlerde en âlî bir üslûb-u belâgat ve en yüksek bir i'câz-ı îcazî vardır.

Amma Medenî sûre ve âyetlerde birinci safta muhatap ve muârızları ise Allah'ı tasdik eden yahudî ve nasâra gibi ehl-i kitap olduğundan.. mukteza-yı belâgat ve irşad ve mutabık-ı makam ve hâlin lüzumundan.. sade ve vazıh ve tafsilli bir üslûpla ehl-i kitaba karşı dinin yüksek usûlünü ve imanın rükünlerini değil, belki medar-ı ihtilâf olan şeriatta ve ahkâmda ve teferruâtın ve küllî kanunların menşeleri ve sebepleri olan cüz'iyatın beyanı lâzım geldiğinden.. o Medenî sûre ve âyetlerde ekseriyetle tafsil ve izah ve sade üslûpla beyanât içinde Kur'ân'a mahsus emsalsiz bir tarz-ı beyanla birden, o cüz'î teferruât hâdisesi içinde yüksek, kuvvetli bir fezleke, bir hâtime, bir hüccet ve o cüz'î hâdise-i şer'iyeyi küllîleştiren.. ve imtisalini iman-ı billâh ile temin eden bir cümle-i tevhidiyeyi ve imaniyeyi ve uhreviyeyi zikreder, o makamı nurlandırır, ulvîleştirir, küllîleştirir.

Risale-i Nur, âyetlerin âhirlerinde ekseriyetle gelen

إِنَّ اللهَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ[1] ، إِنَّ اللهَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ[2]

---

1 "Allah gerçekten her şeye kadirdir." (Bakara sûresi, 2/20, 109, 148; Âl-i İmran sûresi, 3/165; Nahl sûresi, 16/77; Nûr sûresi, 24/45; Ankebût sûresi, 29/20; Fâtır sûresi, 35/1)

2 "Muhakkak ki Allah her şeyi hakkıyla bilir." (Enfâl sûresi, 8/75; Tevbe sûresi, 9/115; Ankebût sûresi, 29/62; Mücadele sûresi, 58/7)

وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ[1] ، وَهُوَ الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ[2]

gibi tevhidi ve âhireti ifade eden fezlekelerde ve hâtimelerde ne kadar yüksek bir belâgat ve meziyetler ve cezâletler ve nükteler bulunduğunu Yirmi Beşinci Söz'ün İkinci Şûlesi'nin İkinci Nuru'nda o fezleke ve hâtimelerin pek çok nüktelerinden ve meziyetlerinden on tanesini beyan ederek, o hülâsalarda bir mucize-i kübrâ bulunduğunu muannidlere de isbat etmiş.

Evet Kur'ân, o teferruat-ı şer'iye ve kavânîn-i içtimaiyenin beyanı içinde, *birden*, muhatabın nazarını yüksek ve küllî noktalara kaldırıp sade üslûbu, bir ulvî üslûba ve şeriat dersinden tevhid dersine çevirerek Kur'ân'ı, hem bir kitab-ı şeriat ve ahkâm ve hikmet, hem bir kitab-ı akide ve iman ve zikir ve fikir ve dua ve davet olduğunu gösterip, her makamda çok makâsıd-ı irşadiye-yi Kur'âniye'yi ders vermesiyle Mekkî âyetlerin tarz-ı belâgatlarından ayrı ve parlak mucizâne bir cezâlet izhar eder. Bazen iki kelimede, meselâ; رَبُّ الْعَالَمِينَ ile vâhidiyeti ve رَبُّكَ[4] 'de, رَبُّكَ tâbiriyle ehadiyeti ve رَبُّ الْعَالَمِينَ[3] bildirir. Ehadiyet içinde vâhidiyeti ifade eder. Hatta bir cümlede bir zerreyi, bir gözbebeğinde gördüğü ve yerleştirdiği gibi; güneşi aynı âyetle, aynı çekiçle göğün gözbebeğinde yerleştirir ve göğe bir göz yapar.

Meselâ خَلَقَ السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضَ[5] âyetinden sonra يُولِجُ اللَّيْلَ فِي النَّهَارِ وَيُولِجُ النَّهَارَ فِي اللَّيْلِ[6] âyetinin akabinde وَهُوَ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ[7] der. *"Zemin ve gökler haşmet-i hilkatinde kalbin dahi hâtırâtını bilir, idare eder."* der, tarzında bir beyanât cihetiyle o sade ve *ümmiyet mertebesini* ve avâmın fehmini nazara alan o basit ve cüz'î muhâvere, o tarz ile ulvî ve cazibedar ve umumî ve irşadkâr bir mükâlemeye döner.

---

1 "O azîzdir, hakîmdir (mutlak galiptir, tam hüküm ve hikmet sahibidir)" (İbrahim sûresi, 14/4; Nahl sûresi, 16/60; Ankebût sûresi, 29/42; Rûm sûresi, 30/27; …)

2 "O, azîzdir, rahîmdir (mutlak galiptir, sınırsız merhamet ve ihsan sahibidir)" (Rûm sûresi, 30/5)

3 "Âlemlerin Rabbi" (A'râf sûresi, 7/54; Şuarâ sûresi, 26/23; Kasas sûresi, 28/30; Mü'min sûresi, 40/64; Fussilet sûresi, 41/9; Tekvir sûresi, 81/29; Hâkka sûresi, 69/4)

4 "Senin Rabbin" (Bakara sûresi, 2/30, Mâide sûresi, 5/24, 112; En'âm sûresi, 6/112, 131, 132, 133, 158; A'râf sûresi, 7/167, 172; Enfâl sûresi, 8/5; …)

5 "Gökleri ve yeri yaratan…" (En'âm sûresi, 6/1, 73; A'râf sûresi, 7/54; Tevbe sûresi, 9/36; Yûnus sûresi, 10/3; …)

6 "Geceyi gündüze katar, böylece gündüz uzar. Gündüzü geceye katar, böylece gece uzar." (Hadîd sûresi, 57/6)

7 "Kalplerin künhünü O bilir." (Hadîd sûresi, 57/6)

Bir Suâl: Bazen ehemmiyetli bir hakikat, sathî nazarlara görünmediğinden ve bazı makamlarda cüz'î ve âdi bir hâdiseden yüksek bir fezleke-i tevhidi veya küllî bir düsturu beyan etmekte münasebet bilinmediğinden, bir kusur tevehhüm edilir. Meselâ "Hazreti Yusuf *(aleyhisselâm)*, kardeşini bir hile ile alması[1]" içinde وَفَوْقَ كُلِّ ذِي عِلْمٍ عَلِيمٌ[2] diye gayet yüksek bir düsturun zikri, belâgatça münasebeti görünmüyor. Bunun sırrı ve hikmeti nedir?

Elcevap: Her biri birer küçük Kur'ân olan ekser uzun sûre ve mutavassıtlarda ve çok sayfa ve makamlarda yalnız iki-üç maksat değil; belki Kur'ân mahiyeti, hem bir kitab-ı zikir ve iman ve fikir, hem bir kitab-ı şeriat ve hikmet ve irşad gibi, çok kitapları ve ayrı ayrı dersleri tazammun ederek rubûbiyet-i ilâhiyenin her şeye ihatasını ve haşmetli tecelliyâtını ifade etmek cihetiyle, kâinat kitab-ı kebîrinin bir nevi kıraatı olan Kur'ân, elbette her makamda, hatta bazen bir sayfada çok maksatları takiben, mârifetullahtan ve tevhidin mertebelerinden ve iman hakikatlerinden ders verdiği haysiyetiyle, öbür makamda, meselâ zâhirce zayıf bir münasebetle başka bir ders açar ve o zayıf münasebete çok kuvvetli münasebetler iltihak ederler. O makama gayet mutabık olur, mertebe-i belâgatı yükselir.

İkinci Bir Suâl: Kur'ân'da sarîhen ve zımnen ve işareten, âhiret ve tevhidi ve beşerin mükâfât ve mücâzâtını binler defa isbat edip nazara vermenin ve her sûrede, her sayfada, her makamda ders vermenin hikmeti nedir?

Elcevap: Daire-i imkânda ve kâinatın sergüzeştine ait inkılâplarda ve emanet-i kübrâyı ve hilâfet-i arziyeyi omuzuna alan nev-i beşerin şekâvet ve saadet-i ebediyeye medar olan vazifesine dair en ehemmiyetli, en büyük, en dehşetli meselelerinden en azametlilerini ders vermek.. ve hadsiz şüpheleri izale etmek.. ve gayet şiddetli inkârları ve inatları kırmak cihetinde elbette, o dehşetli inkılâpları tasdik ettirmek.. ve o inkılâpların azametinde büyük ve beşere en elzem ve en zarurî meseleleri teslim ettirmek için Kur'ân, binler defa değil, belki milyonlar defa onlara baktırsa yine israf değil ki milyonlar kere tekrar ile o bahisler Kur'ân'da okunur, usanç vermez, ihtiyaç kesilmez.

Meselâ: إِنَّ الَّذِينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَهُمْ جَنَّاتٌ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ

---

1 Bkz.: "İşte Biz Yûsuf'a, kardeşini alıkoyması için böyle bir plan öğrettik." (Yûsuf sûresi, 12/76)

2 "Her ilim sahibinin üstünde daha iyi bir bilen bulunur." (Yûsuf sûresi, 12/76)

ذٰلِكَ الْفَوْزُ الْكَبِيرُ[1] âyetinin gösterdiği müjde-i saadet-i ebediye hakikati, bîçare beşere her dakika kendini gösteren hakikat-i mevtin "hem insanı, hem dünyasını, hem bütün ahbabını idam-ı ebedîsinden kurtarıp ebedî bir saltanatı kazandırır" dediğinden milyarlar defa tekrar edilse ve kâinat kadar ehemmiyet verilse yine israf olmaz, kıymetten düşmez.

İşte bu çeşit hadsiz, kıymettar meseleleri ders veren ve kâinatı bir hâne gibi değiştiren ve şeklini bozan dehşetli inkılâpları tesis etmekte iknaya ve inandırmaya ve isbata çalışan Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan, elbette sarîhen ve zımnen ve işareten binler defa o meselelere nazar-ı dikkati celbetmek değil israf; belki ekmek, ilâç, hava ve ziya gibi birer hâcet-i zaruriye hükmünde ihsanını tazelendirir.

♦Hem meselâ

إِنَّ الظَّالِمِينَ لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ[2] ، وَالَّذِينَ كَفَرُوا لَهُمْ نَارُ جَهَنَّمَ[3]

gibi tehdit âyetlerini Kur'ân, gayet şiddetle ve hiddetle ve gayet kuvvet ve tekrarla zikretmesinin hikmeti ise Risale-i Nur'da kat'î isbat edildiği gibi beşerin küfrü, kâinatın ve ekser mahlûkâtın hukuklarına öyle bir tecavüzdür ki semâvâtı ve arzı kızdırıyor ve anâsırı hiddete getirip tufanlarla o zâlimleri tokatlıyor.

إِذَآ أُلْقُوا فِيهَا سَمِعُوا لَهَا شَهِيقًا وَهِيَ تَفُورُ۞تَكَادُ تَمَيَّزُ مِنَ الْغَيْظِ[4]

âyetlerinin sarâhatiyle o zâlim münkirlere cehennem öyle öfkeleniyor ki, hiddetinden parça parça olmak ve parçalanmak derecesine geliyor.

İşte böyle bir cinâyet-i âmmeye ve hadsiz bir tecavüze karşı beşerin küçüklük ve ehemmiyetsizliği noktasında değil, belki zâlimâne cinâyetinin azametine ve kâfirâne tecavüzünün dehşetine karşı Sultan-ı kâinat kendi raiyetinin hukukunun ehemmiyetini.. ve o münkirlerin küfür ve zulmündeki nihâyetsiz çirkinliğini göstermek hikmetiyle fermanında gayet hiddet ve şiddetle o cinâyeti ve cezasını değil bin defa, belki milyonlar ve milyarlar ile tekrar etse yine israf ve kusur değil ki, bin seneden beri yüzer milyon insanlar her gün usanmadan kemâl-i iştiyakla ve ihtiyaçla okurlar.

---

1 "İman edip makbul ve güzel işler yapanlara ise, içinden ırmaklar akan cennetler var. İşte en büyük başarı, en büyük mutluluk budur!" (Bürûc sûresi, 85/11)

2 "Zalimlere elbette gayet acı bir azap vardır." (İbrahim sûresi, 14/22; Şûrâ sûresi, 42/21)

3 "Kâfirlere ise cehennem ateşi var." (Fâtır sûresi, 35/36)

4 "Onlar oraya atılınca, cehennemin müthiş homurtusunu, kaynaya kaynaya çıkardığı uğultuyu işitirler. Cehennem, öfkesinden neredeyse çatlayacak haldedir." (Mülk sûresi, 67/7-8)

Evet her gün, her zaman, herkes için bir âlem gider, taze bir âlemin kapısı kendine açılmasından, geçici her bir âlemini nurlandırmak için ihtiyaç ve iştiyakla لَآ إِلٰهَ إِلَّا اللّٰهُ[1] cümlesini bin defa tekrar ile o değişen perdelerin her birisine bir لَآ إِلٰهَ إِلَّا اللّٰهُ 'ı bir lâmba yaptığı gibi, öyle de o kesretli, geçici perdeleri ve o tazelenen seyyar kâinatları karanlıklandırmamak.. ve ayna-yı hayatında in'ikâs eden suretlerini çirkinleştirmemek.. ve lehinde şahit olabilen o misafir vaziyetleri aleyhine çevirmemek için, o cinâyetlerin cezalarını ve Padişah-ı Ezelî'nin şiddetli ve inatları kıran tehditlerini Kur'ân'ı okumakla takdir etmek.. ve nefsinin tuğyanından kurtulmaya çalışmak hikmetiyle Kur'ân, gayet mânidâr tekrar eder. Ve bu derece kuvvet ve şiddet ve tekrar ile tehdidât-ı Kur'âniye'yi hakikatsiz tevehhüm etmekten şeytan bile kaçar. 'Onları dinlemeyen münkirlere cehennem azabı ayn-ı adalettir' diye gösterir.

Hem meselâ Asâ-yı Musa gibi çok hikmetleri ve faydaları bulunan kıssa-yı Musa'nın *(aleyhisselâm)* ve sair enbiyânın *(aleyhimüsselâm)* kıssalarını çok tekrarında Risalet-i Ahmediye'nin *(aleyhissalâtü vesselâm)* hakkaniyetine bütün enbiyânın nübüvvetlerini bir hüccet gösterip 'onların umumunu inkâr edemeyen, bu Zât'ın risaletini hakikat noktasında inkâr edemez' hikmetiyle.. ve herkes, her vakit bütün Kur'ân'ı okumaya muktedir ve muvaffak olamadığından her bir uzun ve mutavassıt sûreyi birer küçük Kur'ân hükmüne getirmek için ehemmiyetli erkân-ı imaniye gibi o kıssaları tekrar etmesi değil israf, belki mukteza-yı belâgattır ve hâdise-i Muhammediye *(aleyhissalâtü vesselâm)*, bütün benîâdemin en büyük hâdisesi ve kâinatın en azametli meselesi olduğunu ders vermektir.

Evet Kur'ân'da Zât-ı Ahmediye'ye en büyük makam vermek ve dört erkân-ı imaniyeyi içine almakla لَآ إِلٰهَ إِلَّا اللّٰهُ rüknüne denk tutulan مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللّٰهِ[2] risalet-i Muhammediye *(aleyhissalâtü vesselâm)*, kâinatın en büyük hakikati.. ve Zât-ı Ahmediye *(aleyhissalâtü vesselâm)*, bütün mahlûkâtın en eşrefi.. ve hakikat-i Muhammediye *(aleyhissalâtü vesselâm)* tabir edilen küllî şahsiyet-i mâneviyesi ve makam-ı kudsîsi, iki cihanın en parlak bir güneşi olduğuna ve bu harika makama liyakatine dair pek çok hüccetleri ve emâreleri, kat'î bir surette Risale-i Nur'da isbat edilmiş. Binden birisi şudur ki:

✓ اَلسَّبَبُ كَالْفَاعِلِ[3] düsturuyla bütün ümmetinin bütün zamanlarda işlediği hasenâtın bir misli, O'nun defter-i hasenâtına girmesi…

---

1 "Allah'tan başka ilâh yoktur." (Sâffât sûresi, 37/35; Muhammed sûresi, 47/19)

2 "Muhammed Allah'ın resûlüdür." (Fetih sûresi, 48/29)

3 (Bir işe) sebep olan, (onu bizzat) yapan gibidir.

✓ Ve bütün kâinatın hakikatlerini, getirdiği nur ile nurlandırması…

✓ Değil yalnız cin ve insi ve meleği ve zîhayatları, belki kâinatı ve semâvâtı ve arzı minnettar eylemesi…

✓ Ve istidat lisânıyla nebâtâtın duaları ve ihtiyac-ı fıtrî diliyle hayvanâtın duaları, gözümüz önünde bilfiil kabul olmasının şehadetiyle milyonlar, belki milyarlar fıtrî ve reddedilmez duaları makbul olan sulehâ-yı ümmeti, her gün o Zât'a *(aleyhissalâtü vesselâm)* salât ü selâm ile rahmet duaları…

✓ Ve mânevî kazançlarını en evvel o Zât'a *(aleyhissalâtü vesselâm)* bağışlamaları…

✓ Ve bütün ümmetçe okunan Kur'ân'ın üç yüz bin hurufunun her birisinde on sevaptan ta yüz, ta bin hasene ve meyve vermesinden –yalnız kıraat-ı Kur'ân cihetiyle– defter-i âmâline hadsiz nurlar girmesi haysiyetiyle…

O Zât'ın *(aleyhissalâtü vesselâm)* şahsiyet-i mâneviyesi olan hakikat-i Muhammediye *(aleyhissalâtü vesselâm)*, istikbalde bir şecere-i tûbâ-yı cennet hükmünde olacağını Allâmü'l-guyûb bilmiş ve görmüş.. ve o makama göre Kur'ân'ında o azîm ehemmiyeti vermiş.. ve fermanında O'na tebaiyeti ve sünnet-i seniyyesine ittibâ ile şefaatine mazhariyeti, en ehemmiyetli bir mesele-i insaniye göstermiş. Ve o haşmetli şecere-i tûbânın bir çekirdeği olan şahsiyet-i beşeriyetini ve bidayetteki vaziyet-i insaniyesini arasıra nazara almasıdır.

İşte Kur'ân'ın tekrar edilen hakikatleri bu kıymette olduğundan, tekrarâtında kuvvetli ve geniş bir mucize-i mâneviye bulunmasına fıtrat-ı selime şehadet eder. Meğer maddiyyûnluk tâunuyla maraz-ı kalbe ve vicdan hastalığına müptelâ ola!..

قَدْ يُنْكِرُ الْمَرْءُ ضَوْءَ الشَّمْسِ مِنْ رَمَدٍ وَيُنْكِرُ الْفَمُ طَعْمَ الْمَاءِ مِنْ سَقَمٍ[1]

kâidesine dâhil olur.

[1] Bazen insan, gözünün iltihaplı olması sebebiyle güneşin ışığını inkâr ettiği gibi ağız da hastalığından dolayı suyun tadını inkâr edebilir. (el-Busayrî, *Kasîdetü'l-bürde*, 104. beyit)

Bu Onuncu Meseleye Bir Hâtime Olarak İki Hâşiye

Birincisi

Bundan on iki sene evvel[1(Hâşiye)] işittim ki; en dehşetli ve muannid bir zındık, Kur'ân'a karşı sû-i kasdını tercümesiyle yapmaya başlamış ve demiş ki: "Kur'ân tercüme edilsin, ta ne mal olduğu bilinsin." Yani, 'lüzumsuz tekrarâtı herkes görsün ve tercümesi onun yerinde okunsun' diye dehşetli bir plân çevirmiş.

Fakat Risale-i Nur'un cerhedilmez hüccetleri kat'î isbat etmiş ki, Kur'ân'ın hakikî tercümesi kabil değil.. ve lisân-ı nahvî olan lisân-ı Arabî yerinde Kur'ân'ın meziyetlerini ve nüktelerini başka lisân muhafaza edemez.. ve her bir harfi, on adetten bine kadar sevap veren kelimât-ı Kur'âniye'nin mucizâne ve cemiyetli tabirlerinin yerini, beşerin âdi ve cüz'î tercümeleri tutamaz.. onun yerinde câmilerde okunmaz diye Risale-i Nur, her tarafta intişarıyla o dehşetli plânı akîm bıraktı.

Fakat o zındıktan ders alan münafıklar, yine şeytan hesabına Kur'ân güneşini üflemekle söndürmeye ahmak çocuklar gibi ahmakâne ve divânecesine çalışmaları sebebiyle bana gayet sıkı ve sıkıcı ve sıkıntılı bir hâlette bu Onuncu Mesele yazdırıldı, tahmin ediyorum. Başkalar ile görüşemediğim için hakikat-i hâli bilmiyorum.

İkinci Hâşiye

Denizli hapsinden tahliyemizden sonra meşhur Şehir Oteli'nin yüksek katında oturmuştum. Karşımda güzel bahçelerde kesretli kavak ağaçları birer halka-yı zikir tarzında gayet latîf, tatlı bir surette hem kendileri, hem dalları, hem yaprakları, havanın dokunmasıyla cezbedârâne ve cazibekârâne hareketle raksları, kardeşlerimin mufârakatlarından ve yalnız kaldığımdan hüzünlü ve gamlı kalbime ilişti. Birden güz ve kış mevsimi hatıra geldi ve bana bir gaflet bastı. Ben, o kemâl-i neş'e ile cilvelenen o nâzenin kavaklara ve zîhayatlara o kadar acıdım ki gözlerim yaş ile doldu. Kâinatın süslü perdesi altındaki ademleri, firakları ihtar ve ihsasıyla kâinat dolusu firakların, zevallerin hüzünleri ba-

---

1 (Hâşiye) Bu risalenin telifinden.

şıma toplandı. Birden hakikat-i Muhammediye'nin *(aleyhissalâtü vesselâm)* getirdiği nur, imdada yetişti. O hadsiz hüzünleri ve gamları, sürurlara çevirdi. Hatta o nurun, herkes ve her ehl-i iman gibi benim hakkımda milyon feyzinden yalnız o vakitte, o vaziyete temas eden imdat ve tesellisi için Zât-ı Muhammediye'ye *(aleyhissalâtü vesselâm)* karşı ebediyen minnettar oldum. Şöyle ki:

Ol nazar-ı gaflet, o mübarek nâzeninleri vazifesiz, neticesiz, bir mevsimde görünüp hareketleri neş'eden değil; belki, güya ademden ve firaktan titreyerek hiçliğe düştüklerini göstermekle herkes gibi bendeki aşk-ı bekâ ve hubb-u mehâsin ve şefkat-i cinsiye ve hayatiyeye medar olan damarlarıma o derece dokundu ki; böyle dünyayı bir mânevî cehenneme ve aklı bir tâzip âletine çevirdiği sırada, Muhammed *(aleyhissalâtü vesselâm)*'ın beşere hediye getirdiği nur, perdeyi kaldırdı.. idam, adem, hiçlik, vazifesizlik, abes, firak yerlerinde o kavakların her birinin yaprakları adedince hikmetleri ve manaları ve –Risale-i Nur'da isbat edildiği gibi– üç kısma ayrılan neticeleri ve vazifeleri var, diye gösterdi.

Birinci kısım, Sâni-i Zülcelâl'in esmâsına bakar. Meselâ, nasıl bir usta harika bir makineyi yapsa herkes, o zâta "Mâşâallah, bârekâllah!" deyip alkışlar. Öyle de o makine dahi, ondan maksut neticeleri tam tamına göstermesiyle, lisân-ı hâliyle ustasını tebrik eder, alkışlar. Her zîhayat ve her şey böyle bir makinedir, ustasını tebriklerle alkışlar.

İkinci kısım hikmetleri ise, zîhayatın ve zîşuûrun nazarlarına bakar. Onlara şirin bir mütalâagâh, birer kitab-ı mârifet olur. Manalarını zîşuûrun zihinlerinde ve suretlerini kuvve-i hâfızalarında ve elvâh-ı misâliyede ve âlem-i gaybın defterlerinde daire-i vücûdda bırakıp sonra âlem-i şehadeti terk eder, âlem-i gayba çekilir. Demek surî bir vücûdu bırakır, mânevî ve gaybî ve ilmî çok vücûdları kazanır.

Evet, madem Allah var ve ilmi, ihata eder; elbette adem, idam, hiçlik, mahv, fena hakikat noktasında ehl-i imanın dünyasında yoktur ve kâfirlerin dünyaları ademle, firakla, hiçlikle, fânîlikle doludur.

İşte bu hakikati, umumun lisânında gezen bu gelen darb-ı mesel ders verip, der: *"Kimin için Allah var, ona her şey var ve kimin için yoksa her şey ona yoktur, hiçtir."*[1]

Elhâsıl: *Nasıl ki iman, ölüm vaktinde insanı idam-ı ebedîden kurtarıyor; öyle de herkesin hususî dünyasını dahi idamdan ve hiçlik karanlıkla-*

---

1 Bkz.: Ebu'l-Abbas el-Mukri', *Nefhu't-tayyib* 4/504.

rından kurtarıyor. Ve küfür ise hususan küfr-ü mutlak olsa hem o insanı, hem hususî dünyasını ölümle idam edip mânevî cehennem zulmetlerine atar. Hayatının lezzetlerini acı zehirlere çevirir. Hayat-ı dünyeviyeyi âhiretine tercih edenlerin kulakları çınlasın. Gelsinler, buna yâ bir çare bulsunlar veya imana girsinler. Bu dehşetli hasârâttan kurtulsunlar!..

سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَآ إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَاۖ إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ[1]

Duanıza çok muhtaç ve size çok müştak kardeşiniz
Said Nursî

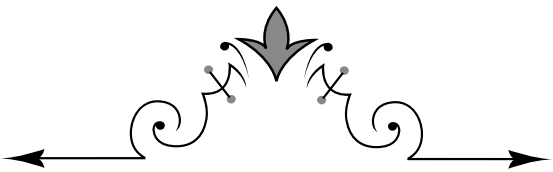

[1] "Sübhansın yâ Rab! Senin bize bildirdiğinden başka ne bilebiliriz ki? Her şeyi hakkıyla bilen, her şeyi hikmetle yapan sensin." (Bakara sûresi, 2/32)

Onuncu Mesele Münasebetiyle Hüsrev'in Üstadına Yazdığı Mektup

Çok sevgili Üstadım Efendim,

Cenâb-ı Hakk'a hadsiz şükürler olsun! İki aylık iftirak üzüntülerini ve muhaberesizlik ızdıraplarını hafifleştiren ve kalblerimize taze hayat bahşeden ve ruhlarımıza yeni, sâfi bir nesim ihdâ eden Kur'ân'ın celâlli ve izzetli, rahmetli ve şefkatli âyetlerindeki tekrarâtın mehâsinini tâdâd eden, hikmet-i tekrarının lüzum ve ehemmiyetini izah eden ve Risale-i Nur'un bir harika müdâfaası olan "Denizli Meyvesinin Onuncu Meselesi" nâmını alan "Emirdağ Çiçeği"ni aldık. Elhak, takdir ve tahsine çok lâyık olan bu çiçeği kokladıkça ruhumuzdaki iştiyak yükseldi. Dokuz aylık hapis sıkıntısına mukabil, Meyve'nin Dokuz Meselesi nasıl beratımıza büyük bir vesile olmakla güzelliğini göstermiş ise Onuncu Meselesi olan çiçeği de Kur'ân'ın îcazlı i'câzındaki harikaları göstermekle o nisbette güzelliğini göstermektedir.

Evet Sevgili Üstadım! Gülün çiçeğindeki fevkalâde letâfet ve güzellik, ağacındaki dikenleri nazara hiç göstermediği gibi bu nurânî çiçek de bize dokuz aylık hapis sıkıntısını unutturacak bir şekilde o sıkıntılarımızı da hiçe indirmiştir. Mütalâasına doyulmayacak şekilde kaleme alınan ve akılları hayrete sevk eden bu nurânî çiçek, muhtevi olduğu çok güzelliklerinden bilhassa Kur'ân'ın tercümesi suretiyle nazar-ı beşerde âdileştirilmek ihânetine mukabil, o tekrarâtın kıymetini tam göstermekle Kur'ân'ın cihan-değer ulviyetini meydana koymuştur.

Sâliklerinin her asırda fevkalâde bir metânetle sarılmaları ile ve emir ve nehyine tamamen inkıyad etmeleriyle, güya yeni nâzil olmuş gibi tazeliği isbat edilmiş olan Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan'ın, bütün asırlarda zâlimlerine karşı şiddetli ve dehşetli ve tekrarlı tehditleri.. ve mazlumlarına karşı şefkatli ve rahmetli mükerrer taltifleri.. hususuyla bu asrımıza bakan tehdidâtı içinde zâlimlerine misli görülmemiş bir hâlette sanki feza-yı ekberden bir numûneyi andıran semâvî bir cehennemle altı-yedi seneden beri mütemâdiyen feryad u figan ettirmesi.. ve keza mazlumlarının bu asırdaki küllî fertleri başında Risale-i Nur talebelerinin bulunması ve hakikaten bu talebeleri de ümem-i salifenin enbiyâlarına verilen necatlar gibi pek büyük umumî ve hususî necatlara mazhar etmesi.. ve muârızları olan dinsizlerin cehennemî azapla tokatlanmaları-

nı göstermesi.. hem iki güzel ve latîf hâşiyelerle hâtime verilmek suretiyle çiçeğin tamam edilmesi, bu fakir talebeniz Hüsrev'i o kadar büyük bir sürurla sonsuz bir şükre sevk etti ki bu güzel çiçeğin verdiği sevinç ve süruru müddet-i ömrümde hissetmediğimi sevgili üstadıma arz ettiğim gibi kardeşlerime de kerrâtla söylemişim.

Cenâb-ı Hak, zayıf ve tahammülsüz omuzlarına pek azametli bâr-ı sakîl tahmil edilen siz sevgili üstadımızdan ebediyen razı olsun. Ve yüklerinizi tahfif etmekle yüzlerinizi ebede kadar güldürsün, âmîn..

Evet Sevgili Üstadım! Biz Allah'tan, Kur'ân'dan, Habib-i Zîşan'dan ve Risale-i Nur'dan ve Kur'ân dellâlı siz sevgili üstadımızdan ebediyen razıyız ve intisabımızdan hiçbir cihetle pişmanlığımız yok. Hem kalbimizde zerre kadar kötülük etmek için niyet yok. Biz ancak Allah'ı ve rızasını istiyoruz. Gün geçtikçe, rızası içinde, Cenâb-ı Hakk'a vuslat iştiyaklarını kalbimizde teksif ediyoruz. Bilâ-istisna bize fenalık edenleri Cenâb-ı Hakk'a terk etmekle affetmek.. ve bilakis bize zulmeden o zâlimler de dâhil olduğu hâlde, herkese iyilik etmek, Risale-i Nur talebelerinin kalblerine yerleşen bir şiâr-ı İslâm olduğunu, biz istemeyerek ilân eden Hazreti Allah'a hadsiz, hudutsuz şükürler ediyoruz.

Çok kusurlu talebeniz
Hüsrev

On Birinci Mesele

Meyve'nin On Birinci Meselesi'nin başı, bir meyvesi cennet ve biri saadet-i ebediye ve biri rü'yetullah olan iman şecere-i kudsiyesinin hadsiz, küllî ve cüz'î meyvelerinden yüzer numûneleri Risale-i Nur'da beyan ve hüccetlerle isbat edildiğinden, izahını "Sirâcü'n-Nur"a havale edip küllî erkânının değil, belki cüz'î ve cüzlerin cüz'î ve hususî meyvelerinden birkaç numûne beyan edilecek.

Birisi: Bir gün bir duada "Ya Rabbi! Cebrail, Mikail, İsrafil, Azrail hürmetlerine ve şefaatlerine, beni cin ve insin şerlerinden muhafaza eyle!"[1] meâlinde duayı dediğim zaman, herkesi titreten ve dehşet veren Azrail nâmını zikrettiğim vakit, gayet tatlı ve tesellidâr ve sevimli bir hâlet hissettim, "elhamdülillâh" dedim. Azrail'i cidden sevmeye başladım. Melâikeye iman rüknünün bu cüz'î ferdinin pek çok meyvelerinden yalnız bir cüz'î meyvesine gayet kısa bir işaret ederiz.

Birisi: İnsanın en kıymetli ve üstünde titrediği malı, onun ruhudur. Onu zâyi olmaktan ve fenâdan ve başıboşluktan muhafaza etmek için kuvvetli ve emin bir ele teslimin derin bir sevinç verdiğini kat'î hissettim. Ve insanın amelini yazan melekler hatırıma geldi; baktım, aynen bu meyve gibi çok tatlı meyveleri var.

Birisi: Her insan, kıymetli bir sözünü ve fiilini bâkîleştirmek için iştiyakla kitâbet ve şiir, hatta sinema ile hıfzına çalışır. Hususan, o fiillerin cennette bâkî meyveleri bulunsa daha ziyade merak eder. "Kirâmen kâtibîn"[2] insanın omuzlarında durup onları ebedî manzaralarda göstermek ve sahiplerine dâimî mükâfat kazandırmak, o kadar bana şirin geldi ki tarif edemem.

Sonra ehl-i dünyanın, beni hayat-ı içtimaiyedeki her şeyden tecrid etmek içinde bütün kitaplarımdan ve dostlarımdan ve hizmetçilerimden ve teselli verici işlerden ayrı düşürmeleriyle beraber, gurbet vahşeti beni sıkarken ve boş dünya başıma yıkılırken, melâikeye imanın pek çok meyvelerinden birisi imdadıma geldi; kâinatımı ve dünyamı şenlendirdi, melekler ve ruhanîlerle dol-

---

1 Bkz.: Müslim, *müsâfirîn* 200; Tirmizî, *deavât* 31; Ebû Dâvûd, *salât* 118, 119.

2 Bkz.: Kaf sûresi, 50/17-18; İnfitâr sûresi, 82/10-12; Tirmizî, *îmân* 17; İbni Mâce, *zühd* 35; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 2/213.

durdu, âlemimi sevinçle güldürdü. Ve ehl-i dalâletin dünyaları vahşet ve boşluk ve karanlıkla ağladıklarını gösterdi.

Hayalim bu meyvenin lezzetiyle mesrûr iken, umum peygamberlere imanın pek çok meyvelerinden buna benzer birtek meyvesini aldı, tattı. Birden, bütün geçmiş zamanlardaki enbiyâlarla yaşamış gibi onlara imanım ve tasdikim, o zamanları ışıklandırdı.. ve imanımı küllî yapıp genişlendirdi.. ve Âhirzaman Peygamberi'mizin imana ait olan dâvâlarına binler imza bastırdı, şeytanları susturdu.

Birden "Hikmetü'l-istiâze Lem'ası"nda kat'î cevabı bulunan bir suâl kalbime geldi ki: "Bu meyveler gibi hadsiz tatlı semereler ve faydalar ve hasenâtın gayet güzel neticeleri ve menfaatleri ve Erhamü'r-râhimîn'in gayet merhametkârâne tevfikleri ve inâyetleri ehl-i hidayete yardım edip kuvvet verdikleri hâlde; ehl-i dalâlet, neden çok defa galebe eder ve bazen yirmisi, yüz tane ehl-i hidayeti perişan eder?" diye, mânen benden soruldu. Ve bu tefekkür içinde, şeytanın gayet zayıf desiselerine karşı Kur'ân'ın büyük tahşidâtı ve melâikeleri ve Cenâb-ı Hakk'ın yardımını ehl-i imana göndermesi hatıra geldi. Risale-i Nur'un onun hikmetini kat'î hüccetlerle izahına binâen, o suâlin cevabına gayet kısa bir işaret ederiz:

Evet, bazen serseri ve gizli, muzır bir adamın bir saraya ateş atmaya çalışması yüzünden, yüzer adamın yapması gibi; yüzer adamın muhafazası ile ve bazen devlete ve padişaha iltica ile o sarayın vücûdu devam edebilir. Çünkü onun vücûdu, bütün şerâitin ve erkânın ve esbabın vücûduyla olabilir. Fakat onun ademi ve harap olması birtek şartın ademiyle vâki ve bir serserinin bir kibritiyle yanıp mahvolduğu gibi; ins ve cin şeytanları, az bir fiil ile büyük tahribat ve dehşetli mânevî yangınlar yaparlar.

Evet, bütün fenâlıklar ve günahlar ve şerlerin mâyesi ve esasları ademdir, tahriptir. Sûreten vücûdun altında, adem ve bozmak saklıdır. İşte cinnî ve insî şeytanlar ve şerirler bu noktaya istinaden gayet zayıf bir kuvvetle hadsiz bir kuvvete karşı dayanıp, ehl-i hak ve hakikati Cenâb-ı Hakk'ın dergâhına iltica ya ve kaçmaya her vakit mecbur ettiğinden; Kur'ân, onları himâye için büyük tahşidât yapar.[1] Doksan dokuz esmâ-yı ilâhiyeyi onların ellerine verir. O düşmanlara karşı sebat etmelerine çok şiddetli emirler verir.

Bu cevaptan birden, pek büyük bir hakikatin ucu ve azametli, dehşetli bir meselenin esası göründü, şöyle ki:

---

[1] Bkz.: Bakara sûresi, 2/168; Âl-i İmran sûresi, 3/175; Nisâ sûresi, 4/76, 120; A'râf sûresi, 7/22, 27; Yûsuf sûresi, 12/5; …

Nasıl ki cennet, bütün vücûd âlemlerinin mahsulâtını taşıyor ve dünyanın yetiştirdiği tohumları bâkiyâne sümbüllendiriyor; öyle de cehennem dahi, hadsiz dehşetli adem ve hiçlik âlemlerinin çok elîm neticelerini göstermek için o adem mahsulâtlarını kavuruyor ve o dehşetli cehennem fabrikası, sair vazifeleri içinde âlem-i vücûd kâinatını âlem-i adem pisliklerinden temizlettiriyor. Bu dehşetli meselenin şimdilik kapısını açmayacağız. İnşâallah sonra izah edilecek.

♦Hem meleklere iman meyvesinden bir cüzü ve Münker ve Nekir'e ait bir numûnesi şudur:

Herkes gibi ben dahi muhakkak gireceğim diye, mezarıma hayalen girdim. Ve kabirde yalnız, kimsesiz, karanlık, soğuk, dar bir haps-i münferitte bir tecrid-i mutlak içindeki tevahhuş ve me'yûsiyetten tedehhüş ederken, birden Münker ve Nekir tâifesinden iki mübarek arkadaş çıkıp geldiler. Benimle münâzaraya başladılar. Kalbim ve kabrim genişlediler, nurlandılar, hararetlendiler. Âlem-i ervaha pencereler açıldı. Ben de şimdi hayalen ve istikbalde hakikaten göreceğim o vaziyete bütün canımla sevindim ve şükrettim.

Sarf ve Nahiv İlmi'ni okuyan bir medrese talebesinin vefat edip, kabirde Münker ve Nekir'in مَنْ رَبُّكَ (Senin Rabbin kimdir?) diye suâllerine karşı, kendini medresede zannedip Nahiv İlmi ile cevap vererek; مَنْ mübtedâdır, رَبُّكَ onun haberidir. Müşkül bir meseleyi benden sorunuz, bu kolaydır." diyerek hem o melâikeleri, hem hazır ruhları, hem o vâkıayı müşâhede eden orada bulunan bir keşfü'l-kubur velisini güldürdü ve rahmet-i ilâhiyeyi tebessüme getirdi. Azaptan kurtulduğu gibi, Risale-i Nur'un bir şehit kahramanı olan merhum Hâfız Ali, hapiste Meyve Risalesi'ni kemâl-i aşkla yazarken ve okurken vefat edip kabirde melâike-i suâle mahkemedeki gibi Meyve Hakikatleri ile cevap verdiği misillü; ben de ve Risale-i Nur şâkirtleri de o suâllere karşı Risale-i Nur'un parlak ve kuvvetli hüccetleriyle istikbalde hakikaten ve şimdi mânen cevap verip onları tasdike ve tahsine ve tebrike sevk edecekler, inşâallah.

♦Hem meleklere imanın saadet-i dünyeviyeye medar, cüz'î bir numûnesi şudur ki:

İlmihâlden iman dersini alan bir masum çocuğun, yanında ağlayan ve masum bir kardeşinin vefatı için vâveylâ eden diğer bir çocuğa: "Ağlama, şükreyle! Senin kardeşin meleklerle beraber cennete gitti. Orada gezer. Bizden daha iyi keyfedecek, melekler gibi uçacak. Her yeri seyredebilir." deyip, feryat edenin ağlamasını tebessüme ve sevince çevirmesidir.

Ben de aynen bu ağlayan çocuk gibi, bu hazin kışta ve elîm bir vaziyetimde gayet elîm iki vefat haberini aldım. Biri, hem âlî mekteplerde birinciliği kazanan, hem Risale-i Nur'un hakikatlerini neşreden, biraderzadem merhum Fuad. İkincisi, hacca gidip sekerat içinde tavaf ederken, tavaf içinde vefat eden Âlime Hanım nâmındaki merhume hemşirem. Bu iki akrabamın ölümleri, İhtiyar Risalesi'nde yazılan merhum Abdurrahman'ın vefatı gibi beni ağlatırken; imanın nuruyla o masum Fuad, o sâliha hanım, insanlar yerinde meleklere, hurilere arkadaş olduklarını ve bu dünyanın tehlike ve günahlarından kurtulduklarını mânen, kalben gördüm. O şiddetli hüzün yerinde büyük bir sevinç hissedip hem onları, hem Fuad'ın pederi kardeşim Abdülmecid'i, hem kendimi tebrik ederek Erhamü'r-râhimîn'e teşekkür ettim. Bu iki merhuma rahmet duası niyetiyle buraya yazıldı, kaydedildi.

Risale-i Nur'daki bütün mizanlar ve muvâzeneler, imanın saadet-i dünyeviyeye ve uhreviyeye medar meyvelerini beyan ederler. Ve o küllî ve büyük meyveler, bu dünyada gösterdikleri saadet-i hayatiye ve lezzet-i ömür cihetiyle her müminin imanı ona bir saadet-i ebediyeyi kazandıracak, belki sümbül verecek ve o surette inkişaf edecek, diye haber verirler. Ve o küllî ve pek çok meyvelerinden beş meyvesi, meyve-i miraç olarak Otuz Birinci Söz'ün âhirinde ve beş meyvesi Yirmi Dördüncü Söz'ün Beşinci Dal'ında numûne olarak yazılmış.

Erkân-ı imaniyenin her birinin ayrı ayrı pek çok, belki hadsiz meyveleri olduğu gibi; mecmûunun birden çok meyvelerinden bir meyvesi, koca cennet ve biri de saadet-i ebediye ve biri de belki en tatlısı da rü'yet-i ilâhiyedir, diye başta demiştik. Ve Otuz İkinci Söz'ün âhirindeki muvâzenede, imanın saadet-i dâreyne medar bir kısım semereleri güzel izah edilmiş.

İman-ı bi'l-kader rüknünün kıymettar meyveleri bu dünyada bulunduğuna bir delil, umum lisânında مَنْ اٰمَنَ بِالْقَدَرِ أَمِنَ مِنَ الْكَدَرِ[1] darb-ı mesel olmuştur. Yani, "Kadere iman eden, gamlardan kurtulur." Risale-i Kader'in âhirinde güzel bir temsil ile, iki adamın şahane bir sarayın bahçesine girmesiyle, bir küllî meyvesi beyan edilmiş. Hatta ben kendi hayatımda binler tecrübelerimle gördüm ve bildim ki; *kadere iman olmazsa hayat-ı dünyeviye saadeti mahvolur.* Elîm musibetlerde, ne vakit kadere iman cihetine bakardım; musibet gayet hafifleşiyor görüyordum. Ve kadere iman etmeyen nasıl yaşayabilir diye hayret ederdim.

---

[1] Bkz.: el-Kudâî, *Müsnedü'ş-Şihâb* 1/187; ed-Deylemî, *el-Müsned* 1/113; el-Münâvî, *Feyzu'l-kadîr* 3/187.

♦Melâikeye iman rüknünün küllî meyvelerinden birisine, Yirmi İkinci Söz'ün İkinci Makamı'nda şöyle işaret edilmiş ki; Azrail *(aleyhisselâm)* Cenâb-ı Hakk'a münâcât edip demiş:

– "Kabz-ı ervah vazifesinde senin ibâdın benden küsecekler, şekvâ edecekler."

Ona cevaben denilmiş:

– "Senin vazifene hastalıkları ve musibetleri perde yapacağım; ta ibâdımın şekvâları onlara gitsin, sana gelmesin."

Aynen bu perdeler gibi Azrail (aleyhisselâm)'ın vazifesi de bir perdedir. Ta haksız şekvâlar Cenâb-ı Hakk'a gitmesin. Çünkü ölümdeki hikmet ve rahmet ve güzellik ve maslahat cihetini herkes göremez. Zâhire bakıp itiraz eder, şekvâya başlar. İşte bu haksız şekvâlar Rahîm-i Mutlak'a gitmemek hikmetiyle Azrail (aleyhisselâm) perde olmuş. Aynen bunun gibi bütün meleklerin, belki bütün esbab-ı zâhiriyenin vazifeleri, izzet-i rubûbiyetin perdeleridir. Ta güzellikleri görünmeyen ve hikmetleri bilinmeyen şeylerde kudret-i ilâhiyenin izzeti ve kudsiyeti ve rahmetinin ihatası muhafaza edilsin.. itiraza hedef olmasın.. ve hasis ve ehemmiyetsiz ve merhametsiz şeyler ile kudretin mübâşereti –nazar-ı zâhirîde– görünmesin.

Yoksa hiçbir sebebin hakikî tesiri ve îcada hiç kabiliyeti olmadığını, her şeyde tevhid sikkeleri kat'î gösterdiğini Risale-i Nur, hadsiz delilleriyle isbat etmiş.

Halketmek, îcad etmek O'na mahsustur. Esbap, yalnız bir perdedir. Melâike gibi zîşuur olanların, yalnız cüz-ü ihtiyârıyla cüz'î, îcadsız, kesb denilen bir nevi hizmet-i fıtriye ve amelî bir nevi ubûdiyetten başka ellerinde yoktur.

Evet, izzet ve azamet isterler ki; esbap, perdedâr-ı dest-i kudret ola aklın nazarında.

Tevhid ve ehadiyet isterler ki; esbap, ellerini çeksinler tesir-i hakikîden...

İşte, nasıl ki melekler ve umûr-u hayriyede ve vücûdiyede istihdam edilen zâhirî sebepler, güzellikleri görünmeyen ve bilinmeyen şeylerde kudret-i rabbâniyeyi kusurdan, zulümden muhafaza edip takdis ve tesbih-i ilâhîde birer vesiledirler. Aynen öyle de, cinnî ve insî şeytanlar ve

muzır maddelerin umûr-u şerriyede ve ademiyede istîmalleri dahi, yine kudret-i sübhâniyeyi gadirden ve haksız itirazlardan ve şekvâlara hedef olmaktan kurtarmak ile takdis ve tesbihat-ı rabbâniyeye ve kâinattaki bütün kusurattan müberra ve münezzehiyetine hizmet ediyorlar.

Çünkü bütün kusurlar, ademden ve kabiliyetsizlikten ve tahripten ve vazife yapmamaktan –ki birer ademdirler– ve vücûdu olmayan ademî fiillerden geliyor. Bu şeytanî ve şerli perdeler, o kusurâta merci olup itiraz ve şekvâları, bilistihkak kendilerine alarak Cenâb-ı Hakk'ın takdisine vesile oluyorlar.

Zaten şerli ve ademî ve tahripçi işlerde kuvvet ve iktidar lâzım değil; az bir fiil ve cüz'î bir kuvvet, belki vazifesini yapmamak ile bazen büyük ademler ve bozmaklar oluyor. O şerir fâiller, muktedir zannedilirler. Hâlbuki, ademden başka hiç tesirleri ve cüz'î bir kesbden hariç bir kuvvetleri yoktur. Fakat o şerler ademden geldiklerinden, o şerirler hakikî fâildirler. Bilistihkak, eğer zîşuur ise cezayı çekerler. Demek seyyiâtta o fenâlar fâildirler; fakat haseneler ve hayırlarda ve amel-i sâlihte vücûd olmasından o iyiler, hakikî fâil ve müessir değiller. Belki kâbildirler, feyz-i ilâhîyi kabul ederler ve mükâfatları dahi sırf bir fazl-ı ilâhîdir diye Kur'ân-ı Hakîm, مَا أَصَابَكَ مِنْ حَسَنَةٍ فَمِنَ اللهِ وَمَا أَصَابَكَ مِنْ سَيِّئَةٍ فَمِنْ نَفْسِكَ[1] ferman eder.

Elhâsıl: *Vücûd kâinatları ve hadsiz adem âlemleri birbirleriyle çarpışırken.. ve cennet ve cehennem gibi meyveler verirken.. ve bütün vücûd âlemleri* اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ[2].. سُبْحَانَ اللهِ[3] *ve bütün adem âlemleri* سُبْحَانَ اللهِ.. اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ *derken.. ve ihatalı bir kanun-u mübâreze ile melekler şeytanlarla ve hayırlar şerlerle; ta kalbin etrafındaki ilham, vesvese ile mücadele ederken; birden meleklere imanın bir meyvesi tecellî eder, meseleyi halledip karanlık kâinatı ışıklandırır.* اَللّٰهُ نُورُ السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضِ[4] *âyetinin envârından bir nurunu bize gösterir ve bu meyvenin ne kadar tatlı olduğunu tattırır.*

♦İkinci bir küllî meyvesine "Yirmi Dördüncü" ve "elif"ler kerametini gösteren "Yirmi Dokuzuncu Söz"ler, işaret edip parlak bir surette meleklerin vücûdunu ve vazifesini isbat etmişler:

---

1 "Sana gelen her iyilik Allah'tandır. Başına gelen her fenalık ise nefsindendir." (Nisâ sûresi, 4/79).

2 Bütün hamdler, övgüler Allah'adır.

3 Allah'ı bütün eksikliklerden tenzih ederim.

4 "Allah göklerin ve yerin nûrudur." (Nûr sûresi, 24/35)

Evet kâinatın her tarafında, cüz'î ve küllî her şeyde, her nevide, kendini tanıttırmak ve sevdirmek içinde merhametkârâne bir haşmet-i rubûbiyet; elbette o haşmete, o merhamete, o tanıttırmaya, o sevdirmeye karşı şükür ve takdis içinde bir geniş ve ihatalı ve şuurkârâne bir ubûdiyetle mukabele etmesi lâzım ve kat'îdir. Ve şuursuz cemâdât ve erkân-ı azîme-i kâinat hesabına o vazifeyi, ancak hadsiz melekler görebilir.. ve o saltanat-ı rubûbiyetin, her tarafta; serâda, Süreyya'da, zeminin temelinde, dışında hakîmâne ve haşmetkârâne icraatını onlar temsil edebilirler.

Meselâ felsefenin ruhsuz kanunlarının pek karanlık ve vahşetli gösterdikleri hilkat-i arziye ve vaziyet-i fıtriyesini, bu meyve ile nurlu, ünsiyetli bir tarzda "Sevr" ve "Hût" namlarındaki iki meleğin[1] omuzlarında, yani nezaretlerinde.. ve cennetten getirilen[2] ve fânî küre-i arzın bâkî bir temel taşı olmak, yani ileride bâkî cennete bir kısmını devretmeye bir işaret için "Sahret" nâmında uhrevî bir madde, bir hakikat gönderilip Sevr ve Hût meleklerine bir nokta-yı istinad edilmiş diye, Benîisrâil'in eski peygamberlerinden rivâyet var ve İbni Abbas'tan dahi mervîdir.[3] Maatteessüf bu kudsî mana, mürûr-u zamanla bu teşbih, avâmın nazarında hakikat telâkki edilmekle aklın haricinde bir suret almış. Madem melekler havada gezdikleri gibi toprakta ve taşta ve yerin merkezinde de gezerler; elbette, onların ve küre-i arzın üstünde duracak cismânî taş ve balığa ve öküze ihtiyaçları yoktur.

Hem meselâ küre-i arz, küre-i arzın nevileri adedince başlar ve o nevilerin fertleri sayısınca diller ve o fertlerin âzâ ve yaprak ve meyveleri miktarınca tesbihatlar yaptığı için elbette, o haşmetli ve şuursuz ubûdiyet-i fıtriyeyi bilerek, şuurdârâne temsil edip dergâh-ı ilâhîye takdim etmek için kırk bin başlı ve her başı kırk bin dil ile.. ve her bir dil ile kırk bin tesbihat yapan bir melek-i müekkeli bulunacak ki, ayn-ı hakikat olarak Muhbir-i Sâdık haber vermiş.[4] Ve hilkat-i kâinatın en ehemmiyetli neticesi olan insanlarla münasebât-ı rabbâniyeyi tebliğ ve izhar eden Cebrail *(aleyhisselâm)*.. ve zîhayat âleminde en haşmetli ve en dehşetli olan diriltmek ve hayat vermek ve ölümle terhis et-

---

1 Bkz.: et-Taberî, *Câmiu'l-beyân* 1/153, 194, 21/72; el-Hâkim, *el-Müstedrek* 4/636; İbni Abdilberr, *et-Temhîd* 4/9; el-Heysemî, *Mecmeu'z-zevâid* 8/131 (Bezzar'dan naklen).

2 Bkz.: İbni Mâce, *tıb* 8; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 5/31, 65; el-Hâkim, *el-Müstedrek* 4/133, 134, 226.

3 Bkz.: el-Hâkim, *el-Müstedrek* 4/636; et-Taberî, *Târîhu'l-ümem ve'l-mülûk* 1/40; Ebu'ş-Şeyh, *el-Azame* 4/1383, 1384, 1400, 1403.

4 Bkz.: et-Taberî, *Câmiu'l-beyân* 15/156; Ebu'ş-Şeyh, *el-Azame* 2/547, 740, 742, 747, 3/868; İbni Kesîr, *Tefsîru'l-Kur'ân* 3/62.

mekteki Hâlık'a mahsus olan icraat-ı ilâhiyeyi yalnız temsil edip ubûdiyetkârâne nezaret eden İsrafil *(aleyhisselâm)* ve Azrail *(aleyhisselâm)*.. ve hayat dairesinde rahmetin en cemiyetli, en geniş, en zevkli olan rızıktaki ihsânât-ı rahmâniyeye nezaretle beraber, şuursuz şükürleri şuur ile temsil eden Mikail *(aleyhisselâm)* gibi meleklerin pek acîb mahiyette olarak bulunmaları ve vücûdları ve ruhların bekâları, saltanat ve haşmet-i rubûbiyetin muktezasıdır. Onların ve her birinin mahsus tâifelerinin vücûdları, kâinatta güneş gibi görünen saltanat ve haşmetin vücûdu derecesinde kat'îdir ve şüphesizdir. Melâikeye ait başka maddeler bunlara kıyas edilsin…

Evet küre-i arzda dört yüz bin nevileri zîhayattan halkeden, hatta en âdi ve müteaffin maddelerden zîruhları çoklukla yaratan ve her tarafı onlarla şenlendiren ve mucizât-ı sanatına karşı, onlara dilleriyle

مَا شَآءَ اللهُ[1] ، بَارَكَ اللهُ[2] ، سُبْحَانَ اللهِ[3]

dediren ve ihsânât-ı rahmetine mukabil

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ[4] ، اَلشُّكْرُ لِلّٰهِ[5] ، اَللهُ أَكْبَرُ[6]

o hayvancıklara söylettiren bir Kadîr-i Zülcelâli ve'l-cemâl; elbette, bilâ-şek velâ-şüphe koca semâvâta münasip, isyansız ve dâima ubûdiyette olan sekeneleri ve ruhanîleri yaratmış, semâvâtı şenlendirmiş, boş bırakmamış ve hayvanâtın tâifelerinden pek çok ziyade ayrı ayrı nevileri, meleklerden îcad etmiş ki; bir kısmı küçücük olarak yağmur ve kar katrelerine binip sanat ve rahmet-i ilâhiyeyi kendi dilleriyle alkışlıyorlar.. bir kısmı, birer seyyar yıldızlara binip feza-yı kâinatta seyahat içinde azamet ve izzet ve haşmet-i rubûbiyete karşı tekbir ve tehlil ile ubûdiyetlerini âleme ilân ediyorlar.

Evet zaman-ı Âdem'den beri bütün semâvî kitaplar ve dinler, meleklerin vücûdlarına ve ubûdiyetlerine ittifakları ve bütün asırlarda melekler ile konuşmalar ve muhâvereler, kesretli tevatür ile insanlar içinde vuku bulduğunu nakil ve rivâyetleri ise, görmediğimiz Amerika insanlarının vücûdları gibi meleklerin vücûdlarını ve bizimle alâkadar olduklarını kat'î isbat eder.

---

1 "Mâşâallah! Allah ne güzel dilemiş ve yapmış!"

2 Allah hayır ve bereketini artırsın.

3 Allah'ı bütün eksikliklerden tenzih ederim.

4 Bütün hamdler, övgüler Allah'adır.

5 Her türlü şükran ve minnet Allah'adır.

6 Sadece büyüklükte değil hiçbir konuda eşi ve benzeri olmayan, başka bir şey kendisiyle kıyas bile edilemeyecek yegâne büyük, Allah'tır.

İşte şimdi gel, iman nuruyla bu küllî, ikinci meyveye bak ve tat; nasıl kâinatı baştan başa şenlendirip, güzelleştirip bir mescid-i ekbere ve büyük bir ibadethâneye çeviriyor. Ve fen ve felsefenin soğuk, hayatsız, zulmetli, dehşetli göstermelerine mukabil; hayatlı, şuurlu, ışıklı, ünsiyetli, tatlı bir kâinat göstererek bâkî hayatın bir cilve-i lezzetini ehl-i imana –derecesine göre– dünyada dahi tattırır.

Tetimme: Nasıl ki vahdet ve ehadiyet sırrıyla kâinatın her tarafında aynı kudret, aynı isim, aynı hikmet, aynı sanat bulunmasıyla Hâlık'ın vahdet ve tasarrufu ve îcad ve rubûbiyeti ve hallâkıyet ve kudsiyeti, cüz'î-küllî her bir masnûun hâl dili ile ilân ediliyor. Aynen öyle de her tarafta melekleri halkedip, her mahlûkun lisân-ı hâl ile şuursuz yaptıkları tesbihatı, meleklerin ubûdiyetkârâne dilleriyle yaptırıyor. Meleklerin hiçbir cihette hilâf-ı emir hareketleri yoktur.[1] Hâlis bir ubûdiyetten başka hiçbir îcad ve emirsiz hiçbir müdahale, hatta izinsiz şefaatlari dahi olmaz. Tam

وَيَفْعَلُونَ مَا يُؤْمَرُونَ[2] ، بَلْ عِبَادٌ مُكْرَمُونَ[3]

sırrına mazhardırlar.

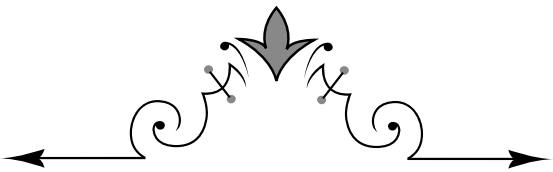

1 Bkz.: Nahl sûresi, 16/50; Tahrîm sûresi, 66/6.

2 "…kendilerine ne emredilirse onu yaparlar." (Nahl sûresi, 16/50; Tahrîm sûresi, 66/6)

3 "Bilakis onların evlat dedikleri melekler, O'nun ikram ve takdirine mazhar olmuş kullarıdır." (Enbiyâ sûresi, 21/26)

Hâtime

Gayet ehemmiyetli bir nükte-i i'câziyeye dair birden, ihtiyârsız, mağripten sonra kalbe ihtar edilen ve Sûre-i [1]﴿قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ الْفَلَقِ﴾'ın zâhir bir mucize-i gaybiyesini gösteren uzun bir hakikate kısa bir işarettir.

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ الْفَلَقِ ۞ مِنْ شَرِّ مَا خَلَقَ ۞ وَمِنْ شَرِّ غَاسِقٍ إِذَا وَقَبَ ۞
وَمِنْ شَرِّ النَّفَّاثَاتِ فِي الْعُقَدِ ۞ وَمِنْ شَرِّ حَاسِدٍ إِذَا حَسَدَ[2]

İşte, yalnız mana-yı işârî cihetinde bu sûre-i azîme-i harika: *"Kâinatta adem âlemleri hesabına çalışan şerirlerden ve insî ve cinnî şeytanlardan kendinizi muhafaza ediniz."* Peygamberimiz'e ve ümmetine emrederek, her asra baktığı gibi; mana-yı işârîsiyle bu acîb asrımıza daha ziyade, belki zâhir bir tarzda bakar, Kur'ân'ın hizmetkârlarını istiâzeye davet eder. Bu mucize-i gaybiye, beş işaretle kısaca beyan edilecek, şöyle ki:

Bu sûrenin her bir âyetinin manaları çoktur. Yalnız mana-yı işârî ile beş cümlesinde dört defa شَرِّ kelimesini tekrar etmek.. ve kuvvetli münasebet-i mâneviye ile beraber dört tarzda bu asrın emsalsiz dört dehşetli ve fırtınalı maddî ve mânevî şerlerine ve inkılâplarına ve mübârezelerine aynı tarih ile parmak basmak.. ve mânen "Bunlardan çekininiz!" emretmek, elbette Kur'ân'ın i'câzına yakışır bir irşad-ı gaybîdir.

Meselâ başta قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ الْفَلَقِ cümlesi, bin üç yüz elli iki veya dört (1352, 1354) tarihine hesab-ı ebcedî ve cifrî ile tevâfuk edip nev-i beşerde en geniş hırs ve hasetle ve Birinci Harb'in sebebiyle vukua gelmeye hazırlanan İkinci Harb-i Umumî'ye işaret eder ve Ümmet-i Muhammediye'ye *(aleyhissalâtü vesselâm)* mânen der: "Bu harbe girmeyiniz ve Rabbinize iltica ediniz!" Ve bir mana-yı remziyle Kur'ân'ın hizmetkârlarından olan Risale-i Nur şâkirtlerine hususî bir iltifat ile onların Eskişehir hapsinden, dehşetli bir şerden aynı tari-

---

1 "De ki: Sabahın Rabbine sığınırım…" (Felak sûresi, 113/1)

2 "De ki: Sabahın Rabbine sığınırım: Yarattığı şeylerin şerrinden, karanlığı çöktüğü zaman gecenin şerrinden, düğümlere üfleyip büyü yapan büyücü kadınların şerrinden, ve haset ettiği zaman hasetçinin şerrinden." (Felak sûresi, 113/1-5).

hiyle kurtulmalarına ve haklarındaki imha plânının akîm bırakılmasına remzen haber verir; mânen "İstiaze ediniz!" emreder gibi bir remiz verir.

Hem meselâ [1] مِنْ شَرِّ مَا خَلَقَ cümlesi, –şedde sayılmaz– bin üç yüz altmış bir (1361) ederek bu emsalsiz harbin merhametsiz ve zalimâne tahribatına rumî ve hicrî tarihiyle parmak bastığı gibi; aynı zamanda bütün kuvvetleriyle Kur'ân'ın hizmetine çalışan Nur şâkirtlerinin geniş bir imha plânından ve elîm ve dehşetli bir belâdan ve Denizli Hapsi'nden kurtulmalarına tevâfukla, bir mana-yı remzî ile onlara da bakar. "Halk'ın şerrinden kendinizi koruyunuz!" gizli bir îma ile der.

Hem meselâ [2] اَلنَّفَّاثَاتِ فِي الْعُقَدِ cümlesi, –şeddeler sayılmaz– bin üç yüz yirmi sekiz (1328); eğer şeddedeki (lâm) sayılsa bin üç yüz elli sekiz (1358) adediyle bu umumî harpleri yapan ecnebi gaddarların, hırs ve haset ile bizdeki Hürriyet İnkılâbı'nın Kur'ân lehindeki neticelerini bozmak fikri ile.. tebeddül-ü saltanat ve Balkan ve İtalyan Harpleri ve Birinci Harb-i Umumî'nin patlamasıyla maddî ve mânevî şerlerini, siyasî diplomatların radyo diliyle herkesin kafalarına sihirbaz ve zehirli üflemeleriyle.. ve mukadderât-ı beşerin düğme ve ukdelerine gizli plânlarını telkin etmeleriyle bin senelik medeniyet terakkiyâtını vahşiyâne mahveden şerlerin vücûda gelmeye hazırlanmaları tarihine tevâfuk ederek, اَلنَّفَّاثَاتِ فِي الْعُقَدِ 'in tam manasına tetâbuk eder.

Hem meselâ [3] وَمِنْ شَرِّ حَاسِدٍ إِذَا حَسَدَ cümlesi, –şedde ve tenvin sayılmaz– yine bin üç yüz kırk yedi (1347) edip, aynı tarihte ecnebi muâhedelerin icbarıyla bu vatanda ehemmiyetli sarsıntılar ve felsefenin tahakkümüyle bu dindar millette ehemmiyetli tahavvüller vücûda gelmesine ve aynı tarihte devletlerde İkinci Harb-i Umumî'yi ihzâr eden dehşetli hasetler ve rekabetlerin çarpışmaları tarihine bu mana-yı işârî ile tam tamına tevâfuku ve mânen tetâbuku, elbette bu kudsî sûrenin bir lem'a-yı i'câz-ı gaybîsidir.

Bir İhtar: Her bir âyetin müteaddit manaları vardır. Hem her bir mana küllîdir. Her asırda efradı bulunur. Bahsimizde bu asrımıza bakan yalnız mana-yı işârî tabakasıdır. Hem o küllî manada asrımız bir ferttir. Fakat hususiyet kesbetmiş ki, ona tarihiyle bakar. Ben dört senedir, bu harbin ne safahâtını ve ne de neticelerini ve ne de sulh olmuş, olmamış bilmediğimden ve sormadı-

---

1 "Yarattığı şeylerin şerrinden" (Felak sûresi, 113/2)

2 "Düğümlere üfleyip büyü yapan büyücü kadınların (şerrinden)" (Felak sûresi, 113/4)

3 "Ve hased ettiği zaman hasetçinin şerrinden." (Felak sûresi, 113/5)

ğımdan, bu kudsî sûrenin daha ne kadar bu asra ve bu harbe işareti var diye daha onun kapısını çalmadım. Yoksa bu hazinede daha çok esrâr var olduğunu Risale-i Nur'un eczalarında, hususan Rumûzât-ı Semâniye Risaleleri'nde beyan ve isbat edildiğinden onlara havale edip kısa kesiyorum.

Hatıra Gelebilen Bir Suâlin Cevabıdır

Bu lem'a-yı i'câziyede baştaki مِنْ شَرِّ مَا خَلَقَ 'ta hem [1]مِنْ , hem [2]شَرِّ kelimeleri hesaba girmesi.. ve âhirde وَمِنْ شَرِّ حَاسِدٍ إِذَا حَسَدَ yalnız شَرِّ kelimesi girmesi, وَمِنْ girmemesi.. ve [3]وَمِنْ شَرِّ النَّفَّاثَاتِ فِي الْعُقَدِ ikisi de hesap edilmemesi, gayet ince ve latîf bir münasebete îma ve remz içindir. Çünkü halk'larda şerden başka hayırlar da var. Hem bütün şer herkese gelmez. Buna remzen, ba'zıyeti ifade eden مِنْ ve شَرِّ girmişler. Hâsid, hased ettiği zaman bütün şerdir, ba'zıyete lüzum yoktur. Ve اَلنَّفَّاثَاتِ فِي الْعُقَدِ remziyle, kendi menfaatleri için küre-i arza ateş atan üfleyicilerin ve sihirbaz o diplomatların tahribata ait bütün işleri ayn-ı şerdir diye daha شَرِّ kelimesine lüzum kalmadı.

Bu Sûreye Ait Bir Nükte-i İ'câziyenin Hâşiyesidir

Nasıl bu sûre, beş cümlesinden dört cümlesi ile bu asrımızın dört büyük şerli inkılâplarına ve fırtınalarına mana-yı işârî ile bakar. Aynen öyle de dört defa tekraren مِنْ شَرِّ –şedde sayılmaz– kelimesiyle Âlem-i İslâm'ca en dehşetli olan Cengiz ve Hülâgu fitnesinin ve Abbasî Devleti'nin inkıraz zamanının asrına dört defa mana-yı işârî ile ve makam-ı cifrî ile bakar ve parmak basar.

Evet –şeddesiz– شَرِّ beş yüz (500) eder; مِنْ doksan (90)'dır. İstikbale bakan çok âyetler, hem bu asrımıza hem o asırlara işaret etmeleri cihetinde, istikbalden haber veren İmam Ali *(radiyallâhu anh)* ve Gavs-ı Âzam *(kuddise sirruh)* dahi aynen hem bu asrımıza, hem o asra bakıp haber vermişler.

---

1 "…den, …dan" anlamında.

2 "şer, kötülük" (Felak sûresi, 113/2-5)

3 "Ve düğümlere üfleyip büyü yapan büyücü kadınların şerrinden" (Felak sûresi, 113/4)

غَاسِقٍ إِذَا وَقَبَ[1] kelimeleri bu zamana değil, belki غَاسِقٍ[2] bin yüz altmış bir (1161) ve إِذَا وَقَبَ[3] sekiz yüz on (810) ederek, o zamanlarda ehemmiyetli maddî, mânevî şerlere işaret eder. Eğer beraber olsa milâdî bin dokuz yüz yetmiş bir (1971) olur. O tarihte dehşetli bir şerden haber verir. Yirmi sene sonra, şimdiki tohumların mahsulü ıslah olmazsa, elbette tokatları dehşetli olacak.

1 "Karanlığı çöktüğü zaman gecenin (şerrinden)," (Felak sûresi, 113/3)

2 "Gece"

3 "karanlığı çöktüğü zaman"

On Birinci Meselenin Hâşiyesi'nin Bir Lâhikasıdır

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

Âyetü'l-Kürsî'nin tetimmesi olan لَا إِكْرَاهَ فِي الدِّينِ قَدْ تَبَيَّنَ الرُّشْدُ مِنَ الْغَيِّ[1] bin üç yüz elli (1350); فَمَنْ يَكْفُرْ بِالطَّاغُوتِ[2] bin dokuz yüz yirmi dokuz (1929) veya (1928); وَيُؤْمِنْ بِاللهِ فَقَدِ اسْتَمْسَكَ[3] dokuz yüz kırk altı (946) "Risaletü'n-Nur" ismine muvafık; بِالْعُرْوَةِ الْوُثْقٰى[4] bin üç yüz kırk yedi (1347);

لَا انْفِصَامَ لَهَا وَاللهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ[5] ، (اَللّٰهُ) (وَلِيُّ الَّذِينَ اٰمَنُوا)[6] eğer beraber olsa bin on iki (1012); eğer beraber olmazsa dokuz yüz kırk beş (945) –bir şedde sayılmaz–; يُخْرِجُهُمْ مِنَ (الظُّلُمَاتِ) إِلَى النُّورِ[7] bin üç yüz yetmiş iki (1372) –şeddesiz–; وَالَّذِينَ كَفَرُوا أَوْلِيَاؤُهُمُ (الطَّاغُوتُ)[8] bin dört yüz on yedi (1417); (يُخْرِجُونَهُمْ مِنَ النُّورِ إِلَى) الظُّلُمَاتِ[9] bin üç yüz otuz sekiz (1338) –şedde sayılmaz–; أُولٰئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ[10] bin iki yüz doksan beş (1295) –şedde sayılır– eder.

Risaletü'n-Nur'un hem iki kere ismine, hem suret-i mücâhedesine, hem tahakkukuna ve telif ve tekemmül zamanına tam tamına tevâfukuyla beraber; ehl-i küfrün bin iki yüz doksan üç (1293) harbiyle Âlem-i İslâm'ın nûrunu söndürmeye çalışması tarihine.. ve Birinci Harb-i Umumî'den istifade ile bin üç yüz otuz sekiz (1338) de bilfiil Nur'dan zulümâta atmak için yapılan dehşetli muâhedeler tarihine tam tamına tevâfuku ve içinde mükerreren nur ve zulümât karşılaştırılması ve bu mücâhede-i mâneviyede Kur'ân'ın nurundan

---

1 "Dinde zorlama yoktur. Doğru yol, sapıklıktan; hak, batıldan ayrılıp belli olmuştur." (Bakara sûresi, 2/256)

2 "Artık kim tağutu reddedip…" (Bakara sûresi, 2/256)

3 "…Allah'a iman ederse, (en sağlam tutamağa) yapışmıştır…" (Bakara sûresi, 2/256)

4 "…en sağlam tutamağa (yapışmıştır)" (Bakara sûresi, 2/256)

5 "…kopması mümkün olmayan. Allah her şeyi işitir, bilir." (Bakara sûresi, 2/256)

6 "Allah, iman edenlerin yardımcısıdır." (Bakara sûresi, 2/257)

7 "Onları karanlıklardan aydınlığa çıkarır." (Bakara sûresi, 2/257)

8 "İnkâr edenlerin dostları ise tağutlar olup…" (Bakara sûresi, 2/257)

9 "…onları aydınlıktan karanlıklara götürürler." (Bakara sûresi, 2/257)

10 "İşte onlar cehennemlik kimselerdir ki orada ebedî kalacaklardır." (Bakara sûresi, 2/257)

gelen bir nur, ehl-i imana bir nokta-yı istinad olacağını mana-yı işârî ile haber veriyor diye kalbime ihtar edildi. Ben de mecbur oldum, yazdım. Sonra baktım ki manasının münasebeti bu asrımıza o kadar kuvvetlidir ki; hiç tevâfuk emâresi olmasa da yine bu âyetler, her asra baktığı gibi mana-yı işârî ile bizimle de konuşuyor kanaatim geldi.

Evet, **evvelâ**: Başta لَآ إِكْرَاهَ فِي الدِّينِ قَدْ تَبَيَّنَ الرُّشْدُ cümlesi, makam-ı cifrî ve ebcedî ile bin üç yüz elli (1350) tarihine parmak basar ve mana-yı işârî ile der: Gerçi o tarihte dini, dünyadan tefrik ile dinde ikraha ve icbara ve mücâhede-i diniyeye ve din için silâhla cihada muârız olan hürriyet-i vicdan, hükûmetlerde bir kanun-u esâsî, bir düstur-u siyasî oluyor. Ve hükûmet, "lâik cumhuriyet"e döner. Fakat ona mukabil mânevî bir cihad-ı dinî, iman-ı tahkikî kılıcıyla olacak. Çünkü dindeki rüşd-ü irşad ve hak ve hakikati gözlere gösterecek derecede kuvvetli burhanları izhar edip tebyin ve tebeyyün eden bir Nur, Kur'ân'dan çıkacak diye haber verip bir lem'a-yı i'câz gösterir.

Hem, tâ خَالِدُونَ[1] kelimesine kadar Risale-i Nur'daki bütün muvâzenelerin aslı, menbaı olarak aynen o muvâzeneler gibi mükerreren nur ve zulümât ve iman ve karanlıkları karşılaştırmasıyla gizli bir emâredir ki, o tarihte bulunan cihad-ı mânevî mübârezesinde büyük bir kahraman, nur nâmında Risale-i Nur'dur ki, dinde bulunan yüzer tılsımları keşfeden onun mânevî elmas kılıcı, maddî kılıçlara ihtiyaç bırakmıyor.

Evet, hadsiz şükürler olsun ki yirmi senedir Risale-i Nur, bu ihbar-ı gaybı ve lem'a-yı i'câzı bilfiil göstermiştir. Ve bu sırr-ı azîm içindir ki Risale-i Nur şâkirtleri, dünya siyasetine ve cereyanlarına ve maddî mücadelelerine karışmıyorlar ve ehemmiyet vermiyorlar ve tenezzül etmiyorlar. Ve hakikî şâkirtleri, en dehşetli bir hasmına ve hakaretli tecâvüzüne karşı ona der:

"Ey bedbaht! Ben, seni idam-ı ebedîden kurtarmaya ve fânî hayvaniyetin en süflî ve elîm derecesinden bir bâkî insaniyet saadetine çıkarmaya çalışıyorum. Sen, benim ölümüme ve idamıma çalışıyorsun. Senin bu dünyada lezzetin pek az, pek kısa.. ve âhirette ceza ve belâların pek çok ve pek uzundur. Ve benim ölümüm bir terhistir. Haydi defol! Senin ile uğraşmam, ne yaparsan yap!" der. O zalim düşmanına hiddet değil, belki acıyor, şefkat ediyor, "Keşke kurtulsa idi!" diyerek ıslahına çalışır.

---

1 "ebedî kalacaklardır." (Bakara sûresi, 2/257)

Sâniyen: وَيُؤْمِنْ بِاللهِ فَقَدِ اسْتَمْسَكَ بِالْعُرْوَةِ الْوُثْقٰى Bu iki kudsî cümleler, kuvvetli münasebet-i mâneviye ile beraber makam-ı cifrî ve ebcedî hesabıyla birincisi, Risaletü'n-Nur'un ismine; ikincisi, onun tahakkukuna ve tekemmülüne ve parlak fütuhatına mânen ve cifren tam tamına tetâbukları bir emâredir ki; Risaletü'n-Nur bu asırda, bu tarihte bir "urvetü'l-vüskâ"dır. Yani çok muhkem, kopmaz bir zincir ve bir "hablullah"tır. "Ona elini atan, yapışan necat bulur." diye mana-yı remziyle haber verir.

Sâlisen: اَللّٰهُ وَلِيُّ الَّذِينَ اٰمَنُوا cümlesi hem mana, hem cifir ile Risaletü'n-Nur'a bir remzi var. Şöyle ki:……

Bu makamda perde indi. Yazmaya izin verilmedi. Başka zamana tehir edildi.(Hâşiye)

سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَآ إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَاۜ إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ[1]

Hâşiye: Bu nüktenin bâkî kısmı şimdilik yazdırılmadığının sebebi, bir derece dünyaya, siyasete temasıdır. Biz de bakmaktan memnûuz. Evet, إِنَّ الْإِنْسَانَ لَيَطْغٰى[2] bu tâğûta bakar ve baktırır...

Said Nursî

[1] "Sübhansın yâ Rab! Senin bize bildirdiğinden başka ne bilebiliriz ki? Her şeyi hakkıyla bilen, her şeyi hikmetle yapan sensin." (Bakara sûresi, 2/32)

[2] "Rabbinin bunca nimetlerine rağmen kâfir insan azar." (Alak sûresi, 96/6)

(Risale-i Nur Kahramanı Hüsrev'in "Meyvenin On Birinci Meselesi" Münasebetiyle Yazdığı Mektubun Bir Parçasıdır)

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1] ، وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ[2]

اَلسَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكَاتُهُ[3]

Çok mübarek, çok kıymettar, çok sevgİlİ Üstadımız Efendimiz,

Millet ve memleket için çok büyük güzellikleri ihtiva eden "Meyve, Dokuz Meselesi" ile, dehşetli bir zamanda müthiş âsîler içinde, en büyük düşmanlar arasında hayret-fezâ bir surette şâkirtlerine necat vermeye vesile olmakla kalmamış, Onuncu ve On Birinci Meseleleri ile, hususiyle Nur'un şâkirtlerini hakikat yollarında alkışlamış ve gidecekleri hakikî mekânları olan kabirdeki ahvâllerinden ve herkesi titreten ve bilhassa ehl-i gaflet için çok korkunç, çok elemli, çok acıklı bir menzil olan toprak altında, göreceği ve konuşacağı melâikelerle konuşmayı ve refakati sevdirerek bu mekâna daha çok ünsiyet izhar etmekle bu korkulu ilk menzil hakkındaki fevka'l-had korkularımızı tâdil etmiş, nefes aldırmış. Hususiyle o âlemin nurânî hayatını benim gibi göremeyenlerin ellerinde şuââtı yüz binlerle senelik mesafelere uzanan bir elektrik lâmbası hükmüne geçmiş. Hem de dâima koklanılacak, numûnelik bir çiçek bahçesi olmuştur.

Evet, biz sevgili üstadımıza arz ediyoruz ki, her gün dersini hocasına okuyan bir talebe gibi Nur'dan aldığımız feyizlerimizi her vakit için sevgili üstadımıza arz edelim. Fakat sevgili üstadımız şimdilik konuşmalarını tatil buyurdular.

Ey Aziz Üstadım,

Risale-i Nur'un hakikati ve Meyve'nin güzelliği ve Çiçeği'nin feyzi, beni minnettarâne bir parça memleketim nâmına konuşturmuş ve benim gibi konuşan çok kalblere hayat vermiş. Şimdi muhitimizde Risale-i Nur'a karşı atılan adımlar ve uzatılan eller Meyve'nin On Birinci Çiçeği ile daha çok metânet kesbetmiş, inkişaf etmiş, faaliyete başlamıştır.

Çok hakir talebeniz
Hüsrev

---

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

2 "Hiç bir şey yoktur ki, O'nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor bulunmasın." (İsrâ sûresi, 17/44)

3 Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi üzerinize olsun.

(Isparta'daki umum Risale-i Nur talebeleri nâmına Ramazan tebriki münasebetiyle yazılmış ve on üç fıkra ile tâdil edilmiş bir mektuptur)

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1] ، وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ[2]

Ey Âlem-i İslâm'ın dünya ve âhirette selâmeti için Kur'ân'ın feyziyle ve Risale-i Nur'un hakikatiyle ve sâdık şâkirtlerin himmetiyle mübarek gözlerinden yaş yerine kan akıtan!..

Ve ey fitne-i âhirzamanın şu dağdağalı ve fırtınalı zamanında Hazreti Eyyûb *(aleyhisselâm)*'dan ziyade hastalıklara, dertlere giriftâr olan.. ve Kur'ân'ın nuru ile ve Risale-i Nur'un burhanlarıyla ve şâkirtlerin gayretiyle Âlem-i İslâm'ın maddî ve mânevî hastalıklarını Hakîm-i Lokman gibi tedaviye çalışan.. ve ey mübarek ellerinde mevcut olan Nur parçalarının hak ve hakikat olduğunu Kur'ân'ın otuz üç âyetiyle ve Keramet-i Aleviye ve Gavsiye ile isbat eden!..

Ve ey kendisi hasta ve ihtiyar ve zayıf ve gayet acınacak bir hâlde olduğuna göre herkesten ziyade Âlem-i İslâm'a can feda eder derecesinde acıyarak, kendine fenalık etmek isteyenlere Kur'ân'ın hakikatiyle ve Risale-i Nur'un hüccetleriyle, Nur talebelerinin sadâkatleriyle hayırlı dualar ve iyilik etmek ile karşılayan!..

Ve yazdığı mühim eserlerinden Âyetü'l-Kübrâ'nın tab'ıyla kendi zâtına ve talebelerine gelen musibette hapishânelere düşen.. ve o zindanları Kur'ân'ın irşâdıyla ve Risale-i Nur'un dersiyle ve şâkirtlerin iştiyâkı ile bir Medrese-i Yusufiye'ye çeviren ve bir dershâne yapan.. ve içimizde bulunan cahil olanların hepsini Kur'ân'ı o dershânede hatmettirerek çıkaran.. ve o musibette Kur'ân'ın kuvve-i kudsiyesiyle ve Risale-i Nur'un tesellisiyle ve kardeşlerin tahammülleriyle ihtiyar ve zayıf olduğu hâlde bütün ağırlıklarımızı ve yüklerimizi üzerine alan!..

Ve yazdığı Meyve ve Müdâfaanâme Risaleleri'yle Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan'ın i'câzıyla ve Risale-i Nur'un kuvvetli burhanlarıyla ve şâkirtlerin ihlâsı ile, izn-i ilâhî ile üzerinden kapılarını açtırıp beraat kazandıran.. ve o günde bize ve Âlem-i İslâm'a bayram yaptıran.. ve hakikaten Risale-i Nur'ları

---

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

2 "Hiç bir şey yoktur ki, O'nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor bulunmasın." (İsrâ sûresi, 17/44)

نُورٌ عَلٰى نُورٍ[1] olduğunu isbat ederek kıyâmete kadar serbest okunup ve yazılmasına hak kazandıran!..

Ve Âlem-i İslâm'ın, Kur'ân-ı Azîmüşşân'ın gıda-yı kudsisiyle ve Nur'un uhrevî taamıyla ve şâkirtlerinin iştihasıyla ekmek, su ve hava gibi bu Nur'lara pek çok ihtiyacı olduğunu.. ve bu Nur'ları okuyup yazanlardan binler kişi imanla kabre girdiğini isbat eden.. ve kendisine mensup talebelerini hiçbir yerde mağlûp ve mahcup etmeyen.. ve elyevm Kur'ân'ın semâvî dersleriyle ve Risale-i Nur'un esâsâtıyla ve şâkirtlerinin zekâvetleriyle ve Meyve'nin Onuncu ve On Birinci Mesele ve Çiçekleri'yle, firak ateşiyle gece-gündüz yanan kalblerimizi âb-ı hayat ve şarab-ı kevser gibi o mübarek Mesele ve Çiçekler ile kalblerimizin ateşini söndürüp sürur ve feraha sevk eden!..

Ve ey âlemin –Kur'ân-ı Azîmüşşân'ın kat'î vaadiyle ve tehdidi ile ve Risale-i Nur'un keşf-i kat'îsiyle ve merhum şâkirtlerinin müşâhedesiyle ve onlardaki keşfü'l-kubur sahiplerinin görmesiyle– en çok korktuğu ölümü, ehl-i iman için idam-ı ebedîden kurtarıp bir terhis tezkeresine çeviren.. ve âlem-i nura gitmek için güzel bir yolculuk olduğunu isbat eden.. ve kâfir ve münâfıklar için idam-ı ebedî olduğunu bildiren Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan'ın, bin mucizât-ı Ahmediye *(aleyhissalâtü vesselâm)* ve kırk vech-i i'câzının tasdiki altında ihbarat-ı katiyesiyle, ondan çıkan Risale-i Nur'un en muannid düşmanlarını mağlûp eden hüccetleriyle ve Nur şâkirtlerinin, çok emârelerin ve tecrübelerin ve kanaatlerinin teslimi ile o korkunç, karanlık, soğuk ve dar kabri, ehl-i iman için cennet çukurundan bir çukur ve cennet bahçesinin bir kapısı olduğunu isbat eden.. ve kâfir ve münâfık zındıklar için cehennem çukurundan yılan ve akreplerle dolu bir çukur olduğunu isbat eden.. ve oraya gelecek olan Münker-Nekir isminde melâikeleri ehl-i hak ve hakikat yolunda gidenler için birer mûnis arkadaş yapan.. ve Risale-i Nur'un şâkirtlerini talebe-i ulûm sınıfına dâhil edip Münker-Nekir suâllerine Risale-i Nur ile cevap verdiklerini, merhum kahraman şehit Hâfız Ali'nin vefatıyla keşfeden.. ve hayatta bulunanlarımızın da yine Risale-i Nur ile cevap vermemizi rahmet-i ilâhiyeden dua ve niyaz eden!..

Ve Hazreti Kur'ân'ı, Kur'ân-ı Azîmüşşân'ın kırk tabakadan her tabakaya göre bir nevi i'câz-ı mânevîsini göstermesiyle.. ve umum kâinata bakan kelâm-ı ezelî olmasıyla.. ve tefsiri olan Risale-i Nur'un Mucizât-ı Kur'âniye ve

---

1 "Işığı pırıl pırıldır." (Nûr sûresi, 24/35)

Rumûzât-ı Semâniye Risaleleriyle.. ve Risale-i Nur gül fabrikasının serkâtibi gibi kahraman kardeşlerin ve şâkirtlerin fevkalâde gayretleriyle asr-ı saadetten beri öyle harika bir sûrette mucizeli olarak yazılmasına hiç kimse kâdir olmadığı hâlde Risale-i Nur'un kahraman bir kâtibi olan Hüsrev'e "Yaz!" emir buyurulmasıyla Levh-i Mahfuz'daki yazılan Kur'ân gibi yazılması.. ve Kur'ân-ı Azîmüşşân'ın hak kelâmullah olduğunu ve bütün semâvî kitapların en büyüğü ve en efdali ve bir Fâtiha içinde binler Fâtiha ve bir İhlâs içinde binler İhlâs ve hurufâtının birden on ve yüz ve bin ve binler sevap ve hasene verdiklerini hiç görülmedik ve işitilmedik pek güzel ve harika bir surette târif ve isbat eden!..

Ve Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan'ın bin üç yüz seneden beri i'câzını göstermesiyle ve muârızlarını durdurmasıyla.. ve Nur'un gözlere gösterir derecede zâhir delilleri ile ve Nur şâkirtlerinin elmas kalemleriyle bu zamana kadar misli görülmedik Risale-i Nur'un, dünyaya ferman okuyan ve en mütemerrid ve muannidleri susturan Yirmi Beşinci Söz ve zeyillerinin kırk vechiyle i'câz-ı Kur'ânî olduğunu isbat eden!..

Ve ey Hazreti Peygamber *(aleyhissalâtü vesselâm)*'ın hak peygamber olduğuna ve umum yüz yirmi dört bin peygamberlerin efdali ve seyyidi olduğuna dair binler mucizelerini Mucizât-ı Ahmediye *(aleyhissalâtü vesselâm)* nâmındaki Risale-i Nur'u ile güzel bir surette isbat eden ve Kur'ân-ı Azîmüşşân'ın, Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)*'ın rahmeten li'l-âlemîn olduğunu kâinatta ilân etmesiyle..[1] ve Nur'un, baştan nihâyete kadar O'nun rahmeten li'l-âlemîn olduğunu burhanlarla isbat etmesiyle.. ve o Resûl'ün ef'al ve ahvâli, kâinatta numûne-i iktidâ olacak en sağlam, en güzel rehber olduğunu, hatta körlere de göstermesiyle.. ve Anadolu ve hususî memleketlerde Nur'un intişarı zamanında belâların ref'i ve susturulmasıyla musibetlerin gelmesi şehadetiyle.. ve Nur şâkirtlerinin gayet ağır müşkülâtlar içinde kemâl-i metânetle hizmet ve irtibatlarıyla o Zât'ın *(aleyhissalâtü vesselâm)* sünnet-i seniyyesine ittibâ etmek ne kadar kârlı olduğunu ve bir sünnete bu zamanda ittibâda yüz şehidin ecrini kazandığını[2] bildiren.. ve sadaka, kaza ve belâyı nasıl defediyorsa[3] Risale-i Nur'un da Anadolu'ya gelecek kazayı, belâyı, yirmi senedir defettiğini aynelyakîn isbat eden Üstad-ı Ekremimiz, Efendimiz Hazretleri!

---

1 Bkz.: "İşte bunun içindir ki ey Resûlüm, Biz seni bütün insanlar için sırf bir rahmet vesilesi olman için gönderdik!" (Enbiyâ sûresi, 21/107).

2 Bkz.: Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliyâ* 8/200; el-Beyhakî, *ez-Zühd* s.118; el-Münzirî, *et-Terğîb ve't-terhîb* 1/41.

3 Bkz.: el-Beyhakî, *Şuabü'l-îmân* 3/282; Hatîb el-Bağdâdî, *Târîhu Bağdâd* 8/207; İbni Kuteybe, *Tevîlü muhtelefi'l-hadîs* 1/203.

Şimdi, şu Risale-i Nur'un beraati, başta siz sevgili üstadımızı, sonra biz âciz kusurlu talebelerinizi, sonra Âlem-i İslâm'ı sürura sevk ederek, ikinci büyük bir bayram yaptırdığından siz mübarek üstadımızın bu büyük bayram-ı şerifinizi tebrik ile ve yine üçüncü bayram olan Ramazan-ı Şerif'inizi ve Leyle-i Kadr'inizi tebrik ederek emsâl-i kesiresiyle müşerref olmaklığımızı niyaz ve biz kusurluların, kusurumuzun affını rica ederek umumen selâm ile mübarek ellerinizden öper ve dualarınızı temenni ederiz, Efendimiz Hazretleri!

Isparta ve havalisinde bulunan
Nur Talebeleri

Haddimden yüz derece ziyâde olan bu mektup muhteviyâtını tevâzu ile reddetmek bir küfran-ı nimet ve umum şâkirtlerin hüsn-ü zanlarına karşı bir ihânet olması.. ve aynen kabul etmek bir gurur, bir enaniyet ve benlik bulunması cihetiyle, umum nâmına Risale-i Nur kâtibinin yazdığı bu uzun mektubu –on üç fıkraları ilâve edip– hem bir şükr-ü mânevî, hem gururdan, hem küfran-ı nimetten kurtulmak için size bir suretini gönderiyorum ki Meyve'nin On Birinci Meselesi'nin âhirinde "Risale-i Nur'un Isparta ve civarı talebelerinin bir mektubudur." diye ilhak edilsin.

Ben bu mektubu bu tâdilât ile yazdığımız hâlde iki defa bir güvercin yanımızdaki pencereye geldi. İçeriye girecekti, Ceylân'ın başını gördü, girmedi. Birkaç dakika sonra başkası aynen geldi. Yine yazanı gördü, girmedi. Ben dedim: "Herhâlde evvelki serçe ve kuddüs kuşu gibi müjdecilerdir. Veyahut bu mektup gibi müteaddit mektupları yazdığımızdan, mübarek mektubun tâdili ile mübarekiyetini tebrik için gelmişler" kanaatimiz geldi.

Said Nursî

Asâ-yı Musa'dan İkinci Kısım

Hüccetullahi'l-Bâliğa Risalesi

(On Bir Hüccet-i İmaniyedir)

Bu risaleyi Ankara ehl-i vukûfu çok takdir ettikleri gibi; bu defa da beraatimize ehemmiyetli bir sebep, ve küfr-ü mutlakı kıran en keskin ve yüksek ve kuvvetli bir hüccet-i kâtıa ve burhan-ı bâhirdir.

Said Nursî

Birinci Hüccet-i İmaniye

Âyetü'l-Kübrâ

(Kâinattan Hâlık'ını Soran Bir Seyyahın Müşâhedâtıdır)

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

تُسَبِّحُ لَهُ السَّمٰوَاتُ السَّبْعُ وَالْأَرْضُ وَمَنْ فِيهِنَّ ۚ وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ وَلٰكِنْ لَا تَفْقَهُونَ تَسْبِيحَهُمْ ۚ إِنَّهُ كَانَ حَلِيمًا غَفُورًا[1]

Bu âyet-i muazzama gibi pek çok âyât-ı Kur'âniye; bu kâinat Hâlık'ını bildirmek cihetinde, her vakit ve herkesin en çok hayretle bakıp zevk ile mütâlaa ettiği en parlak bir sayfa-yı tevhid olan ***semâvâtı*** *en başta zikretmelerinden, en başta ona başlamak muvafıktır.*

Evet, bu dünya memleketine ve misafirhânesine gelen her bir misafir, gözünü açıp baktıkça görür ki: Gayet keremkârâne bir ziyafetgâh.. ve gayet sanatkârâne bir teşhirgâh.. ve gayet haşmetkârâne bir ordugâh ve tâlimgâh.. ve gayet hayretkârâne ve şevk-engizâne bir seyrangâh ve temâşâgâh.. ve gayet mânidârâne ve hikmet-perverâne bir mütâlaagâh olan bu güzel misafirhânenin sahibini ve bu kitab-ı kebîrin müellifini ve bu muhteşem memleketin sultanını tanımak ve bilmek için şiddetle merak ederken, en başta **göklerin**, nur yaldızı ile yazılan güzel yüzü görünür. "Bana bak! Aradığını sana bildireceğim." der. O da bakar, görür ki:

Bir kısmı, arzımızdan bin defa büyük ve o büyüklerden bir kısmı top güllesinden yetmiş derece süratli yüz binler ecrâm-ı semâviyeyi direksiz, düşürmeden durduran.. ve birbirine çarpmadan fevka'l-had çabuk ve beraber gezdiren.. yağsız, söndürmeden mütemâdiyen o hadsiz lâmbaları yandıran.. ve hiçbir gürültü ve ihtilâl çıkartmadan o nihâyetsiz büyük kütleleri idare eden..

---

[1] "Yedi kat gök, dünya ve onların içinde olan herkes Allah'ı takdis ve tenzih eder. Hiçbir şey yoktur ki Allah'ı hamd ile tenzih etmesin. Ne var ki siz onların bu tenzih ve takdislerini iyi anlayamazsınız. Bunca azametiyle beraber, kullarının gaflet ve cürümlerine karşı, O, halimdir (çok müsamahalıdır), gafûrdur (çok affedicidir)." (İsrâ sûresi, 17/44).

ve güneş ve kamerin vazifeleri gibi, hiç isyan ettirmeden o pek büyük mahlûkları vazifelerle çalıştıran.. ve iki kutbun dairesindeki hesap rakamlarına sıkışmayan bir nihâyetsiz uzaklık içinde, aynı zamanda aynı kuvvet ve aynı tarz ve aynı sikke-i fıtrat ve aynı surette, beraber, noksansız tasarruf eden.. ve o pek büyük mütecâviz kuvvetleri taşıyanları, tecavüz ettirmeden kanununa itaat ettiren.. ve o nihâyetsiz kalabalığın enkazları gibi, göğün yüzünü kirletecek süprüntülere meydan vermeden, pek parlak ve pek güzel temizlettiren.. ve bir muntazam ordu manevrası gibi manevra ile gezdiren.. ve arzı döndürmesiyle, o haşmetli manevranın başka bir surette hakikî ve hayalî tarzlarını her gece ve her sene sinema levhaları gibi seyirci mahlûkâtına gösteren bir tezâhür-ü rubûbiyet.. ve o rubûbiyet faaliyeti içinde görünen teshir, tedbir, tedvir, tanzim, tanzif, tavziften mürekkep bir hakikat, bu azameti ve ihatâtı ile o semâvât Hâlık'ının vücûb-u vücûduna ve vahdetine.. ve mevcudiyeti, semâvâtın mevcudiyetinden daha zâhir bulunduğuna bilmüşâhede şehâdet eder manasıyla **Birinci Makam'ın Birinci Basamağı'nda**:

لَا إِلٰهَ إِلَّا اللهُ الْوَاجِبُ الْوُجُودِ الَّذِي دَلَّ عَلٰى وُجُوبِ وُجُودِهِ فِي وَحْدَتِهِ: اَلسَّمٰوَاتُ بِجَمِيعِ مَا فِيهَا بِشَهَادَةِ عَظَمَةِ إِحَاطَةِ حَقِيقَةِ التَّسْخِيرِ، وَالتَّدْبِيرِ، وَالتَّدْوِيرِ، وَالتَّنْظِيمِ، وَالتَّنْظِيفِ، وَالتَّوْظِيفِ الْوَاسِعَةِ الْمُكَمَّلَةِ بِالْمُشَاهَدَةِ.[1]

denilmiştir.

Sonra, dünyaya gelen o yolcu adama ve misafire, **cevv-i semâ** denilen ve mahşer-i acâib olan *feza*, gürültü ile konuşarak bağırıyor; "Bana bak! Merakla aradığını ve seni buraya göndereni benimle bilebilir ve bulabilirsin." der. O misafir, onun ekşi, fakat merhametli yüzüne bakar. Müthiş, fakat müjdeli gürültüsünü dinler, görür ki:

Zemin ile âsuman ortasında muallâkta durdurulan *bulut*, gayet hakîmâne ve rahîmâne bir tarzda zemin bahçesini sular ve zemin ahalisine âb-ı hayat getirir ve harareti (yani yaşamak ateşinin şiddetini) tâdil eder ve ihtiyaca göre her yerin imdadına yetişir. Ve bu vazifeler gibi çok vazifeleri görmekle beraber, muntazam bir ordunun acele emirlere göre görünmesi ve gizlenmesi gibi, birden cevvi dolduran o koca bulut dahi gizlenir, bütün eczaları istirahata çekilir, hiçbir eseri görülmez. Sonra "Yağmur başına arş!" emrini aldığı an-

[1] Allah'tan başka ilâh yoktur. O Vâcibü'l-vücûd ki vüs'at ve mükemmeliyeti bilmüşahede görünen teshir ve tedbir ve tedvir ve tanzim ve tanzif ve tavzif hakikatlerinin azamet-i ihatasının şehadetiyle, semavat bütün içindekilerle beraber O'nun vahdet içindeki vücûb-u vücûduna delâlet eder.

da; bir saat, belki birkaç dakika zarfında toplanıp cevvi doldurur, bir kumandanın emrini bekler gibi durur.

Sonra o yolcu, cevdeki *rüzgâra* bakar. Görür ki: Hava o kadar çok vazifelerle gayet hakîmâne ve kerîmâne istihdam olunur ki, güya o câmid havanın şuursuz zerrelerinden her bir zerresi; bu kâinat sultanından gelen emirleri dinler, bilir ve hiçbirini geri bırakmayarak, o kumandanın kuvvetiyle yapar ve intizamla yerine getirir bir vaziyetle zeminin bütün nüfuslarına nefes vermek.. ve zîhayata lüzumu bulunan hararet ve ziya ve elektrik gibi maddeleri ve sesleri nakletmek.. ve nebâtâtın telkihine vasıta olmak gibi çok küllî vazifelerde ve hizmetlerde, bir dest-i gaybî tarafından gayet şuurkârâne ve alîmâne ve hayat-perverâne istihdam olunuyor.

Sonra *yağmura* bakıyor. Görür ki: O latîf ve berrak ve tatlı ve hiçten ve gaybî bir hazine-i rahmetten gönderilen katrelerde o kadar rahmânî hediyeler ve vazifeler var ki; güya "rahmet, tecessüm ederek katreler suretinde hazine-i rabbâniyeden akıyor" manasında olduğundan, yağmura "rahmet" nâmı verilmiştir.

Sonra *şimşeğe* bakar ve *ra'dı* (gök gürültüsünü) dinler. Görür ki: Pek acîb ve garîb hizmetlerde çalıştırılıyorlar.

Sonra gözünü çeker, aklına bakar, kendi kendine der ki: "Atılmış pamuk gibi bu câmid, şuursuz bulut, elbette bizleri bilmez ve bize acıyıp imdadımıza kendi kendine koşmaz ve emirsiz meydana çıkmaz ve gizlenmez; belki gayet Kadîr ve Rahîm bir kumandanın emriyle hareket eder ki, bir iz bırakmadan gizlenir.. ve def'aten meydana çıkar, iş başına geçer.. ve gayet faâl ve müteâl ve gayet cilveli ve haşmetli bir sultanın fermanıyla ve kuvvetiyle –vakit be vakit– cevv âlemini doldurup, boşaltır.. ve mütemâdiyen, hikmetle yazar ve paydos ile bozar tahtasına ve mahv ve isbat levhasına ve haşir ve kıyâmet suretine çevirir.. ve gayet lütufkâr ve ihsan-perver ve gayet keremkâr ve rubûbiyet-perver bir Hâkim-i Müdebbir'in tedbiriyle rüzgâra biner.. ve dağlar gibi yağmur hazinelerini bindirir, muhtaç olan yerlere yetişir. Güya onlara acıyıp ağlayarak, göz yaşlarıyla onları çiçeklerle güldürür, güneşin şiddet-i ateşini serinlendirir.. ve sünger gibi bahçelerine su serper.. ve zemin yüzünü yıkar, temizler."

Hem o meraklı yolcu kendi aklına der: "Bu câmid, hayatsız, şuursuz, mütemâdiyen çalkanan, kararsız, fırtınalı, dağdağalı, sebatsız, hedefsiz şu havanın perdesiyle ve zâhirî suretiyle vücûda gelen yüz binler hakîmâne ve râhi-

mâne ve sanatkârâne işler ve ihsanlar ve imdadlar bilbedâhe isbat eder ki; bu çalışkan *rüzgârın* ve bu cevval hizmetkârın kendi başına hiçbir hareketi yok, belki gayet Kadîr ve Alîm ve gayet Hakîm ve Kerîm bir âmirin emriyle hareket eder. Güya her bir zerresi, her bir işi bilir ve o âmirin her bir emrini anlar ve dinler bir nefer gibi, hava içinde cereyan eden her bir emr-i rabbânîyi dinler, itaat eder ki; bütün hayvanâtın teneffüsüne ve yaşamasına ve nebâtâtın telkihine ve büyümesine ve hayatına lüzumlu maddelerin yetiştirilmesine ve bulutların sevk ve idaresine ve ateşsiz sefinelerin seyr u seyahatına.. ve bilhassa seslerin ve bilhassa telsiz telefon ve telgraf ve radyo ile konuşmaların îsaline.. ve bu hizmetler gibi umumî ve küllî hizmetlerden başka, azot ve müvellidülhumuza (oksijen) gibi iki basit maddeden ibaret olan havanın zerreleri birbirinin misli iken zemin yüzünde yüz binler tarzda bulunan rabbânî sanatlarda kemâl-i intizam ile bir dest-i hikmet tarafından çalıştırılıyor görüyorum."

Demek, وَتَصْرِيفِ الرِّيَاحِ وَالسَّحَابِ الْمُسَخَّرِ بَيْنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ[1] âyetinin tasrihiyle; rüzgârın tasrifiyle, hadsiz rabbânî hizmetlerde istîmal.. ve bulutların teshiriyle, hadsiz rahmânî işlerde istihdam.. ve havayı o surette îcad eden, ancak Vâcibü'l-vücûd ve Kâdir-i külli şey ve Âlim-i külli şey bir Rabb-i Zülcelâl-i ve'l-ikram'dır." der, hükmeder.

Sonra *yağmura* bakar. Görür ki: Yağmurun taneleri sayısınca menfaatler ve katreleri adedince rahmânî cilveler ve reşhaları miktarınca hikmetler içinde bulunuyor. Hem o şirin ve latîf ve mübarek katreler, o kadar muntazam ve güzel halkediliyor ki; hususan yaz mevsiminde gelen dolu, o kadar mizan ve intizam ile gönderiliyor ve iniyor ki; fırtınalar ile çalkanan ve büyük şeyleri çarpıştıran şiddetli rüzgârlar, onların muvâzene ve intizamlarını bozmuyor; katreleri birbirine çarpıp, birleştirip, zararlı kütleler yapmıyor. Ve bunlar gibi çok hakîmâne işlerde ve bilhassa zîhayatta çalıştırılan basit ve câmid ve şuursuz müvellidülmâ ve müvellidülhumuza (hidrojen, oksijen) gibi iki basit maddeden terekküp eden bu su, yüz binlerle hikmetli ve şuurlu ve muhtelif hizmetlerde ve sanatlarda istihdam ediliyor. Demek bu tecessüm etmiş ayn-ı rahmet olan yağmur, ancak bir Rahmân-ı Rahîm'in hazine-i gaybiye-i rahmetinde yapılıyor ve nüzûlüyle وَهُوَ الَّذِي يُنَزِّلُ الْغَيْثَ مِنْ بَعْدِ مَا قَنَطُوا وَيَنْشُرُ رَحْمَتَهُ[2] âyetini maddeten tefsir ediyor.

---

1 "Rüzgârların yönlerini değiştirip durmasında, gökle yer arasında emre hazır bulutların duruşunda…" (Bakara sûresi, 2/164).

2 "O'dur ki insanlar artık ümitlerini kestikten sonra yağmur indirir, rahmetini her tarafa yayar." (Şûrâ sûresi, 42/28).

Sonra *ra'dı* dinler ve *berke* (şimşeğe) bakar. Görür ki: Bu iki hâdise-i acîbe-i cevviye tamtamına يَكَادُ سَنَا بَرْقِهِ يَذْهَبُ بِالْأَبْصَارِ[1] ve وَيُسَبِّحُ الرَّعْدُ بِحَمْدِهِ[2] âyetlerini maddeten tefsir etmekle beraber, yağmurun gelmesini haber verip, muhtaçlara müjde ediyorlar.

Evet hiçten, birden, harika bir gürültü ile cevvi konuşturmak.. ve fevkalâde bir nur ve nar ile zulmetli cevvi ışıkla doldurmak.. ve dağvâri pamuk-misal ve dolu ve kar ve su tulumbası hükmünde olan bulutları ateşlendirmek gibi hikmetli ve garabetli vaziyetlerle baş aşağı, gafil insanın başına tokmak gibi vuruyor: *"Başını kaldır! Kendini tanıttırmak isteyen faal ve kudretli bir Zât'ın harika işlerine bak! Sen, başıboş olmadığın gibi bu hâdiseler de başıboş olamazlar. Her birisi çok hikmetli vazifeler peşinde koşturuluyorlar. Bir Müdebbir-i Hakîm tarafından istihdam olunuyorlar."* diye ihtar ediyorlar.

İşte bu meraklı yolcu, bu cevde; bulutu teshirden, rüzgârı tasriften, yağmuru tenzilden ve hâdisât-ı cevviyeyi tedbirden terekküp eden bir hakikatin yüksek ve âşikâr şehâdetini işitir, اٰمَنْتُ بِاللهِ[3] der. **Birinci Makam'ın İkinci Mertebesi'nde**:

لَا إِلٰهَ إِلَّا اللهُ الْوَاجِبُ الْوُجُودِ الَّذِي دَلَّ عَلٰى وُجُوبِ وُجُودِهِ: الْجَوُّ بِجَمِيعِ مَا فِيهِ، بِشَهَادَةِ عَظَمَةِ إِحَاطَةِ حَقِيقَةِ التَّسْخِيرِ، وَالتَّصْرِيفِ، وَالتَّنْزِيلِ، وَالتَّدْبِيرِ الْوَاسِعَةِ الْمُكَمَّلَةِ بِالْمُشَاهَدَةِ.[4]

fıkrası, bu yolcunun cevve dâir mezkûr müşâhedâtını ifade eder.[5](İhtar)

Sonra, o seyahat-i fikriyeye alışan o mütefekkir misafire, **küre-i arz** lisân-ı hâliyle diyor ki: "Gökte, fezada, havada ne geziyorsun? Gel, ben sana aradığını tanıttıracağım. Gördüğüm vazifelerime bak ve sayfalarımı oku!" O da bakar, görür ki:

---

1 "Gök gürlemesi hamd ile O'nu takdis ve tenzih eder." (Ra'd sûresi, 13/13).

2 "Bu bulutların şimşeğinin parıltısı nerdeyse gözleri alıverecek!" (Nûr sûresi, 24/43).

3 Allah'a iman ettim.

4 Allah'tan başka ilâh yoktur. O Vâcibü'l-vücûd ki vüs'at ve mükemmeliyeti bilmüşahede görünen teshir ve tasrif ve tenzil ve tedbir hakikatlerinin azamet-i ihatasının şehadetiyle, cevv-i semâ bütün içindekilerle beraber O'nun vücûb-u vücûduna delâlet eder.

5 (İhtar) Birinci Makam'da geçen otuz üç mertebe-i tevhidi bir parça izah etmek isterdim. Fakat şimdiki vaziyetim ve hâlimin müsaadesizliği cihetiyle, yalnız gayet muhtasar burhanlarına ve meâlinin tercümesine iktifâya mecbur oldum. Risale-i Nur'un otuz, belki yüz risalelerinde bu otuz üç mertebe delilleriyle, ayrı ayrı tarzlarda, her bir risalede bir kısım mertebeler beyan edildiğinden, tafsili onlara havale edilmiş.

Arz, meczup bir mevlevî gibi iki hareketiyle günlerin, senelerin, mevsimlerin husulüne medar olan bir daireyi, haşr-i âzamın meydanı etrafında çiziyor. Ve zîhayatın yüz bin envâını bütün erzak ve levâzımâtlarıyla içine alıp feza denizinde kemâl-i muvâzene ve nizamla gezdiren ve güneş etrafında seyahat eden muhteşem ve musahhar bir sefine-i rabbâniyedir.

Sonra *sayfalarına* bakar, görür ki: Bâblarındaki her bir sayfası, binler âyâtıyla arzın Rabb'ini tanıttırıyor. Umumunu okumak için vakit bulamadığından, yalnız bir tek sayfa olan *zîhayatın bahar faslında îcad ve idaresine* bakar, müşâhede eder ki: Yüz bin envâın hadsiz efradlarının suretleri, basit bir maddeden gayet muntazam açılıyor.. ve gayet rahîmâne terbiye ediliyor.. ve gayet mucizâne bir kısmının tohumlarına kanatçıklar verip, onları uçurmak suretiyle neşrettiriliyor.. ve gayet müdebbirâne idare olunuyor.. ve gayet müşfikâne iâşe ve it'âm ediliyor.. ve gayet rahîmâne ve rezzâkâne hadsiz ve çeşit çeşit ve lezzetli ve tatlı rızıkları, hiçten ve kuru topraktan ve birbirinin misli ve farkları pek az ve kemik gibi köklerden ve çekirdeklerden, su katrelerinden yetiştiriliyor. Her bahara, bir vagon gibi hazine-i gayptan yüz bin nevi et'ime ve levâzımât, kemâl-i intizam ile yüklenip zîhayata gönderiliyor. Ve bilhassa o erzak paketleri içinde yavrulara gönderilen süt konserveleri ve validelerinin şefkatli sinelerinde asılan şekerli süt tulumbacıklarını göndermek, o kadar şefkat ve merhamet ve hikmet içinde görünüyor ki, bilbedâhe bir Rahmân-ı Rahîm'in gayet müşfikâne ve mürebbiyâne bir cilve-i rahmeti ve ihsanı olduğunu isbat eder.

Elhasıl: Bu sayfa-yı hayatiye-i bahariye, haşr-i âzamın yüz bin numûnelerini ve misallerini göstermekle

فَانْظُرْ إِلَى اٰثَارِ رَحْمَتِ اللهِ كَيْفَ يُحْيِ الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا ۚ إِنَّ ذٰلِكَ لَمُحْيِ الْمَوْتٰى ۖ وَهُوَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ[1]

âyetini maddeten gayet parlak tefsir ettiği gibi; bu âyet dahi, bu sayfanın manalarını mucizâne ifade eder. Ve arzın bütün sayfalarıyla büyüklüğü nisbetinde ve kuvvetinde لَآ إِلٰهَ إِلَّا هُوَ[2] dediğini anladı.

İşte küre-i arzın yirmiden ziyade büyük sayfalarından bir tek sayfanın yirmi vechinden bir tek vechinin muhtasar şehâdeti ile o yolcunun sâir vecih-

---

1 "İşte bak, Allah'ın rahmetinin eserlerine, ölmüş toprağa nasıl hayat veriyor! İşte bunları yapan kim ise, ölüleri de O diriltecektir. O, her şeye hakkıyla kadîrdir." (Rûm sûresi, 30/50)

2 "Allah, o hak Mabuddur ki kendisinden başka hiçbir ilâh yoktur." (Bakara sûresi, 2/163, 255; Âl-i İmran sûresi, 3/2, 6, 18; Nisâ sûresi, 4/87; …)

lerin sayfalarındaki müşâhedâtı manasında olarak ve o müşâhedâtları ifade için **Birinci Makam'ın Üçüncü Mertebesi'nde böyle denilmiş**:

لَا إِلٰهَ إِلَّا اللهُ الْوَاجِبُ الْوُجُودِ الَّذِي دَلَّ عَلٰى وَجُوبِ وُجُودِهِ فِي وَحْدَتِهِ: اَلْأَرْضُ بِجَمِيعِ مَا فِيهَا، وَمَا عَلَيْهَا، بِشَهَادَةِ عَظَمَةِ إِحَاطَةِ حَقِيقَةِ التَّسْخِيرِ، وَالتَّدْبِيرِ، وَالتَّرْبِيَةِ، وَالْفَتَّاحِيَّةِ وَتَوْزِيعِ الْبُذُورِ وَالْمُحَافَظَةِ وَالْإِدَارَةِ، وَالْإِعَاشَةِ، لِجَمِيعِ ذَوِي الْحَيَاةِ، وَالرَّحْمٰنِيَّةِ وَالرَّحِيمِيَّةِ الْعَامَّةِ الشَّامِلَةِ الْمُكَمَّلَةِ بِالْمُشَاهَدَةِ.[1]

Sonra o mütefekkir yolcu, her sayfayı okudukça *saadet anahtarı olan imanı* kuvvetlenip ve *mânevî terakkiyâtın miftahı olan mârifeti* ziyadeleşip ve *bütün kemâlâtın esası ve madeni olan iman-ı billâh hakikati* bir derece daha inkişaf edip mânevî çok zevkleri ve lezzetleri verdikçe onun merakını şiddetle tahrik ettiğinden; *semâ*, *cevv* ve *arz*ın mükemmel ve kat'î derslerini dinlediği hâlde هَلْ مِنْ مَزِيدٍ[2] deyip dururken, **denizlerin ve büyük nehirlerin** cezbekârâne cûş u hurûşla zikirlerini ve hazin ve leziz seslerini işitir.

Lisân-ı hâl ve lisân-ı kâl ile: "Bize de bak, bizi de oku!" derler. O da bakar, görür ki:

Hayattarâne mütemâdiyen çalkanan ve dağılmak ve dökülmek ve istilâ etmek fıtratında olan denizler, arzı kuşatıp arz ile beraber gayet süratli bir surette bir senede yirmi beş bin senelik bir dairede koşturulduğu hâlde; ne dağılırlar, ne dökülürler ve ne de komşularındaki toprağa tecavüz ederler. Demek gayet kudretli ve azametli bir Zât'ın emriyle ve kuvvetiyle dururlar, gezerler, muhafaza olurlar.

Sonra *denizlerin içleri*ne bakar, görür ki: Gayet güzel ve zinetli ve muntazam cevherlerinden başka, binlerce çeşit hayvanâtın iâşe ve idareleri ve tevellüdât ve vefiyâtları o kadar muntazamdır, basit bir kum ve acı bir sudan verilen erzakları ve tayinatları o kadar mükemmeldir ki, bilbedâhe bir Kadîr-i Zülcelâl'in, bir Rahîm-i Zülcemâl'in idare ve iâşesiyle olduğunu isbat eder.

Sonra o misafir; *nehirlere* bakar, görür ki: Menfaatleri ve vazifeleri ve vâridat ve sarfiyatları o kadar hakîmâne ve rahîmânedir, bilbedâhe isbat eder

---

1 Allah'tan başka ilâh yoktur. O Vâcibü'l-vücûd ki umumiyet ve şümul ve mükemmeliyeti bilmüşahede görünen, bütün zevilhayatın iaşesi için tohumların teshir ve tedbir ve terbiye ve feth ve tevzi ve muhafaza ve idaresi ve rahmâniyet ve rahîmiyet hakikatlerinin azamet-i ihatasının şehadetiyle, arz bütün içindekiler ve üzerindekilerle O'nun vahdet içindeki vücûb-u vücûduna delâlet eder.

2 Daha yok mu?

ki; bütün ırmaklar, pınarlar, çaylar, büyük nehirler, bir Rahmân-ı Zülcelâl-i ve'l-ikram'ın hazine-i rahmetinden çıkıyorlar ve akıyorlar. Hatta o kadar fevkalâde iddihar ve sarf ediliyorlar ki, "Dört nehir cennetten geliyorlar."[1] diye rivâyet edilmiş. Yani zâhiri esbabın pek fevkinde olduklarından, mânevî bir cennetin hazinesinden ve yalnız gaybî ve tükenmez bir menbaın feyzinden akıyorlar demektir. Meselâ Mısır'ın kumistanını bir cennete çeviren Nil-i Mübarek, cenup tarafından, Cebel-i Kamer denilen bir dağdan mütemâdiyen küçük bir deniz gibi tükenmeden akıyor. Altı aydaki sarfiyatı dağ şeklinde toplansa ve buzlansa, o dağdan daha büyük olur. Hâlbuki o dağdan ona ayrılan yer ve mahzen, altı kısmından bir kısım olmaz. Vâridâtı ise o mıntıka-yı hârrede pek az gelen ve susamış toprak çabuk yuttuğu için mahzene az giden yağmur, elbette o muvâzene-i vâsiayı muhafaza edemediğinden, o Nil-i Mübarek âdet-i arziye fevkinde bir "gaybî cennet"ten çıkıyor diye rivâyeti, gayet mânidâr ve güzel bir hakikati ifade ediyor.

İşte, deniz ve nehirlerin denizler gibi hakikatlerinin ve şehâdetlerinin binden birisini gördü. Ve umumu bilicmâ, denizlerin büyüklüğü nisbetinde bir kuvvetle لَا إِلٰهَ إِلَّا هُوَ[2] der.. ve bu şehâdete denizler, mahlûkâtı adedince şahidler gösterir, diye anladı. Ve denizlerin, nehirlerin umum şehâdetlerini irade ederek ifade etmek manasında **Birinci Makam'ın Dördüncü Mertebesi'nde**:

لَا إِلٰهَ إِلَّا اللهُ الْوَاجِبُ الْوُجُودِ الَّذِي دَلَّ عَلٰى وُجُوبِ وُجُودِهِ فِي وَحْدَتِهِ: جَمِيعُ الْبِحَارِ وَالْأَنْهَارِ، بِجَمِيعِ مَا فِيهَا، بِشَهَادَةِ عَظَمَةِ إِحَاطَةِ حَقِيقَةِ التَّسْخِيرِ، وَالْمُحَافَظَةِ، وَالْإِدِّخَارِ، وَالْإِدَارَةِ الْوَاسِعَةِ الْمُنْتَظَمَةِ بِالْمُشَاهَدَةِ.[3]

denilmiş.

Sonra **dağlar ve sahralar,** seyahat-i fikriyede bulunan o yolcuyu çağırıyorlar, "Sayfalarımızı da oku!" diyorlar. O da bakar, görür ki:

Dağların küllî vazifeleri ve umumî hizmetleri o kadar azametli ve hikmetlidirler; akılları hayret içinde bırakır. Meselâ dağların zeminden emr-i rabbânî

---

1 Bkz.: Buhârî, *bed'ü'l-halk* 6, *menâkıbü'l-ensâr* 42, *eşribe* 12; Müslim, *îmân* 264, *cennet* 26; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 2/260, 289, 440, 3/164, 4/208, 209.

2 "Allah, o hak Mabuddur ki kendisinden başka hiçbir ilâh yoktur." (Bakara sûresi, 2/163, 255; Âl-i İmran sûresi, 3/2, 6, 18; Nisâ sûresi, 4/87; …)

3 Allah'tan başka ilâh yoktur. O Vâcibü'l-vücûd ki vüs'at ve intizamı bilmüşahede görünen teshir ve muhafaza ve iddihar ve idare hakikatlerinin azamet-i ihatasının şehadetiyle, denizler ve nehirler bütün içindekilerle beraber O'nun vahdet içindeki vücûb-u vücûduna delâlet eder.

ile çıkmaları ve zeminin içinde inkılâbât-ı dahiliyeden neşet eden heyecanını ve gazabını ve hiddetini, çıkmalarıyla teskin ederek; zemin o dağların fışkırmasıyla ve menfeziyle teneffüs edip zararlı olan sarsıntılardan ve zelzele-i muzırradan kurtulup, vazife-i devriyesinde sekenesinin istirahatlarini bozmuyor. Demek, nasıl ki sefineleri sarsıntıdan vikâye ve muvâzenelerini muhafaza için, onların direkleri üstünde kurulmuş; öyle de dağlar, zemin sefinesinde bu manada hazineli direkler olduklarını Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan,

وَالْجِبَالَ أَوْتَادًا[1] ، وَأَلْقَيْنَا فِيهَا رَوَاسِيَ[2] ، وَالْجِبَالَ أَرْسٰيهَا[3]

gibi çok âyetlerle ferman ediyor.

Hem meselâ dağların içinde zîhayata lâzım olan her nevi menbalar, sular, madenler, maddeler, ilâçlar o kadar hakimâne ve müdebbirâne ve kerîmâne ve ihtiyatkârâne iddihar ve ihzâr ve istif edilmiş ki; bilbedâhe, kudreti nihâyetsiz bir Kadîr'in ve hikmeti nihâyetsiz bir Hakîm'in hazineleri ve ambarları ve hizmetkârları olduklarını isbat ederler diye anlar. Ve sahra ve dağların dağ kadar vazife ve hikmetlerinden bu iki cevhere sâirlerini kıyas edip, dağların ve sahraların umum hikmetleriyle –hususan ihtiyatî iddiharlar cihetiyle– getirdikleri şehâdeti ve söyledikleri لَآ إِلٰهَ إِلَّا هُوَ[4] tevhidini, dağlar kuvvetinde ve sebatında ve sahralar genişliğinde ve büyüklüğünde görür, اٰمَنْتُ بِاللهِ[5] der.

İşte bu manayı ifade için **Birinci Makam'ın Beşinci Mertebesi**'nde:

لَا إِلٰهَ إِلَّا اللهُ الْوَاجِبُ الْوُجُودِ الَّذِي دَلَّ عَلٰى وُجُوبِ وُجُودِهِ: جَمِيعُ الْجِبَالِ وَالصَّحَارٰى بِجَمِيعِ مَا فِيهَا وَمَا عَلَيْهَا، بِشَهَادَةِ عَظَمَةِ إِحَاطَةِ حَقِيقَةِ الْاِدِّخَارِ، وَالْإِدَارَةِ، وَنَشْرِ الْبُذُورِ، وَالْمُحَافَظَةِ، وَالتَّدْبِيرِ الْاِحْتِيَاطِيَةِ الرَّبَّانِيَّةِ الْوَاسِعَةِ الْعَامَّةِ الْمُنْتَظَمَةِ اَلْمُكَمَّلَةِ بِالْمُشَاهَدَةِ.[6]

denilmiş.

---

1 "Dağları da arzı tutan birer destek (yapmadık mı)?" (Nebe sûresi, 78/7)

2 "Ve oraya sağlam dağlar çaktık." (Hicr sûresi, 15/19; Kaf sûresi, 50/7).

3 "Ve dağları da sabit, muhkem bir şekilde oturttu." (Nâziât sûresi, 79/32).

4 "Allah, o hak Mabuddur ki kendisinden başka hiçbir ilâh yoktur." (Bakara sûresi, 2/163, 255; Âl-i İmran sûresi, 3/2, 6, 18; Nisâ sûresi, 4/87; …)

5 Allah'a iman ettim.

6 Allah'tan başka ilâh yoktur. O Vâcibü'l-vücûd ki rabbânî ihtiyat maddelerinin bilmüşahede vâsi ve âmm ve muntazam ve mükemmel iddihar ve idare ve muhafaza ve tedbiri ve tohumların neşri hakikatlerinin azamet-i ihatasının şehadetiyle, bütün dağlar ve sahralar bütün içindekiler ve üzerindekilerle beraber O'nun vücûb-u vücûduna delâlet eder.

Sonra o yolcu dağda ve sahrada fikriyle gezerken, **eşcâr ve nebâtât âleminin** kapısı fikrine açıldı. Onu içeriye çağırdılar: "Gel dairemizde de gez, yazılarımızı da oku!" dediler. O da girdi, gördü ki:

Gayet muhteşem ve müzeyyen bir meclis-i tehlil ve tevhid ve bir halka-yı zikir ve şükür teşkil etmişler. Bütün eşcâr ve nebâtâtın envâları; bilicmâ, beraber لَا إِلٰهَ إِلَّا اللّٰهُ[1] diyorlar gibi lisân-ı hâllerinden anladı. Çünkü bütün meyvedâr ağaç ve nebâtlar, mizanlı ve fesâhatlı yapraklarının dilleriyle ve süslü ve cezâletli çiçeklerinin sözleriyle ve intizamlı ve belâgatlı meyvelerinin kelimeleriyle beraber müsebbihâne şehâdet getirdiklerine ve لَا إِلٰهَ إِلَّا هُوَ[2] dediklerine delâlet ve şehâdet eden üç büyük, küllî hakikati gördü.

Birincisi: Pek zâhir bir surette kasdî bir in'âm ve ikram ve ihtiyârî bir ihsan ve imtinan manası ve hakikati her birisinde hissedildiği gibi; mecmûunda ise, güneşin zuhurundaki ziyası gibi görünüyor.

İkincisi: Tesadüfe havalesi hiçbir cihet-i imkânı olmayan kasdî ve hakîmâne bir temyiz ve tefrik, ihtiyârî ve rahîmâne bir tezyin ve tasvir manası ve hakikati, o hadsiz envâ ve efradda gündüz gibi âşikâre görünüyor.. ve bir Sâni-i Hakîm'in eserleri ve nakışları olduklarını gösterir.

Üçüncüsü: O hadsiz masnûâtın yüz bin çeşit ve ayrı ayrı tarz ve şekilde olan suretleri; gayet muntazam, mizanlı, zînetli olarak mahdut ve mâdut ve birbirinin misli ve basit ve câmid ve birbirinin aynı veya az farklı ve karışık olan çekirdeklerden, habbeciklerden o iki yüz bin nevilerin fârikalı ve intizamlı, ayrı ayrı, muvâzeneli, hayattar, hikmetli, yanlışsız, hatasız bir vaziyette umum efradının suretlerinin fethi ve açılışı ise öyle bir hakikattir ki; güneşten daha parlaktır ve baharın çiçekleri ve meyveleri ve yaprakları ve mevcudâtı sayısınca o hakikati isbat eden şahidler var diye, bildi; اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ عَلٰى نِعْمَةِ الْإِيمَانِ[3] dedi.

İşte bu mezkûr hakikatleri ve şehâdetleri ifade manasıyla **Birinci Makam'ın Altıncı Mertebesi'nde**:

لَا إِلٰهَ إِلَّا اللّٰهُ الْوَاجِبُ الْوُجُودِ الَّذِي دَلَّ عَلٰى وُجُوبِ وُجُودِهِ فِي وَحْدَتِهِ: إِجْمَاعُ جَمِيعِ أَنْوَاعِ الْأَشْجَارِ وَالنَّبَاتَاتِ الْمُسَبِّحَاتِ النَّاطِقَاتِ، بِكَلِمَاتِ أَوْرَاقِهَا الْمَوْزُونَاتِ الْفَصِيحَاتِ،

---

1 "Allah'tan başka ilâh yoktur." (Sâffât sûresi, 37/35; Muhammed sûresi, 47/19)

2 "Allah, o hak Mabuddur ki kendisinden başka hiçbir ilâh yoktur." (Bakara sûresi, 2/163, 255; Âl-i İmran sûresi, 3/2, 6, 18; Nisâ sûresi, 4/87; …)

3 İman nimetini bahşeden Allah'a hamdolsun..

وَأَزْهَارِهَا الْمُزَيَّنَاتِ الْجَزِيلَاتِ، وَأَثْمَارِهَا الْمُنْتَظَمَاتِ الْبَلِيغَاتِ، بِشَهَادَةِ عَظَمَةِ إِحَاطَةِ حَقِيقَةِ الْإِنْعَامِ وَالْإِكْرَامِ وَالْإِحْسَانِ، بِقَصْدٍ وَرَحْمَةٍ، وَحَقِيقَةِ التَّمْيِيزِ وَالتَّزْيِينِ وَالتَّصْوِيرِ، بِإِرَادَةٍ وَحِكْمَةٍ، مَعَ قَطْعِيَّةِ دَلَالَةِ حَقِيقَةِ فَتْحِ جَمِيعِ صُوَرِهَا الْمَوْزُونَاتِ الْمُزَيَّنَاتِ الْمُتَبَايِنَةِ الْمُتَنَوِّعَةِ الْغَيْرِ الْمَحْدُودَةِ، مِنْ نَوَيَاتٍ، وَحَبَّاتٍ مُتَمَاثِلَةٍ مُتَشَابِهَةٍ مَحْصُورَةٍ مَعْدُودَةٍ.[1]

denilmiş.

Sonra *seyahat-i fikriyede bulunan o meraklı ve terakki ile zevki ve şevki artan dünya yolcusu*, bahar bahçesinden bir bahar kadar bir güldeste-i mârifet ve iman alıp gelirken; **hayvanât ve tuyur âleminin** kapısı *hakikat-bîn olan aklına ve mârifet-âşina olan fikrine* açıldı. Yüz bin ayrı ayrı seslerle ve çeşit çeşit dillerle onu içeriye çağırdılar, "Buyurun!" dediler. O da girdi ve gördü ki:

Bütün hayvanât ve kuşların bütün nevileri ve tâifeleri ve milletleri, bilittifak, lisân-ı kâl ve lisân-ı hâlleriyle لَا إِلٰهَ إِلَّا هُوَ[2] deyip, zemin yüzünü bir zikirhâne ve muazzam bir meclis-i tehlil suretine çevirmişler; her biri bizzat birer kaside-i rabbânî, birer kelime-i sübhânî ve mânidâr birer harf-i rahmânî hükmünde Sânî'lerini tavsif edip hamd ü senâ ediyorlar vaziyetinde gördü. Güya o hayvanların ve kuşların duyguları ve kuvâları ve cihazları ve âzâları ve âletleri, manzum ve mevzun kelimelerdir ve muntazam ve mükemmel sözlerdir. Onların bunlarla Hallâk ve Rezzâk'larına şükür ve vahdâniyetine şehâdet getirdiklerine kat'î delâlet eden üç muazzam ve muhit hakikatleri müşâhede etti.

Birincisi: Hiçbir cihetle serseri tesadüfe ve kör kuvvete ve şuursuz tabiata havalesi mümkün olmayan hiçten, hakîmâne îcad ve sanat-perverâne ibda' ve ihtiyârkârâne ve alîmâne halk ve inşâ ve yirmi cihetle ilim ve hikmet ve iradenin cilvesini gösteren ruhlandırmak ve ihya etmek hakikatidir ki; zîruhlar adedince şahidleri bulunan bir burhan-ı bâhir olarak Zât-ı Hayy-ı Kayyûm'un vücûb-u vücûduna ve sıfât-ı seb'asına ve vahdetine şehâdet eder.

---

1 Allah'tan başka ilâh yoktur. O Vâcibü'l-vücûd ki mizanlı ve fesahatli yapraklarının ve süslü ve cezaletli çiçeklerinin ve intizamlı ve belâgatli meyvelerinin kelimeleriyle konuşan ve tesbih eden bütün ağaç ve nebat nevilerinin icmâı, birbirinin misli ve benzeri olan mahdut çekirdek ve habbeciklerden süslü ve birbirinden farklı ve mütenevvi, gayr-i mahdut suretlerinin hepsinin birden fethi hakikatinin kat'î delâletiyle beraber, kasdî ve rahmetli in'am ve ikram ve ihsan hakikatinin ve iradeli ve hikmetli temyiz ve tezyin ve tasvir hakikatinin azamet-i ihatasının şehadetiyle, icmâ ile O'nun vahdet içindeki vücûb-u vücûduna delâlet eder.

2 "Allah, o hak Mabuddur ki kendisinden başka hiçbir ilâh yoktur." (Bakara sûresi, 2/163, 255; Âl-i İmran sûresi, 3/2, 6, 18; Nisâ sûresi, 4/87; …)

İkincisi: O hadsiz masnûlarda biribirinden simaca fârikalı, zînetli ve miktarca mizanlı ve suretçe intizamlı bir tarzdaki temyizden, tezyinden, tasvirden öyle azametli ve kuvvetli bir hakikat görünür ki; Kâdir-i külli şey ve Âlim-i külli şey'den başka hiçbir şey, bu her cihetle binlerle harikaları ve hikmetleri gösteren ihatalı fiile sahip olamaz ve hiçbir imkân ve ihtimal yok.

Üçüncüsü: Birbirinin misli ve aynı veya az farklı ve birbirine benzeyen mahsur ve mahdut yumurtalardan ve yumurtacıklardan ve nutfe denilen su katrelerinden o hadsiz hayvanların yüz binler çeşit tarzlarda ve birer mucize-i hikmet mahiyetinde bulunan suretlerini, gayet muntazam ve muvâzeneli ve hatasız bir heyette açmak ve fethetmek öyle parlak bir hakikattir ki; hayvanlar adedince senedler, deliller o hakikati tenvir eder.

İşte bu üç hakikatin ittifakıyla hayvanların bütün envâı, beraber öyle bir لَا إِلٰهَ إِلَّا هُوَ deyip şehâdet getiriyorlar ki; güya zemin, büyük bir insan gibi büyüklüğü nisbetinde لَا إِلٰهَ إِلَّا هُوَ diyerek semâvât ehline işittiriyor mahiyetinde gördü ve tam ders aldı. **Birinci Makam'ın Yedinci Mertebesi'nde** bu mezkûr hakikatleri ifade manasıyla:

لَا إِلٰهَ إِلَّا اللهُ الْوَاجِبُ الْوُجُودِ الَّذِي دَلَّ عَلٰى وُجُوبِ وُجُودِهِ فِي وَحْدَتِهِ: اِتِّفَاقُ جَمِيعِ أَنْوَاعِ الْحَيَوَانَاتِ وَالطُّيُورِ الْحَامِدَاتِ الشَّاهِدَاتِ بِكَلِمَاتِ حَوَاسِّهَا، وَقُوَاهَا، وَحِسِّيَّاتِهَا، وَلَطَائِفِهَا الْمَوْزُونَاتِ الْمُنْتَظَمَاتِ الْفَصِيحَاتِ، وَبِكَلِمَاتِ جِهَازَاتِهَا وَجَوَارِحِهَا وَأَعْضَائِهَا وَآلَاتِهَا الْمُكَمَّلَةِ الْبَلِيغَاتِ، بِشَهَادَةِ عَظَمَةِ إِحَاطَةِ حَقِيقَةِ الْإِيجَادِ وَالصُّنْعِ وَالْإِبْدَاعِ بِالْإِرَادَةِ، وَحَقِيقَةِ التَّمْيِيزِ وَالتَّزْيِينِ بِالْقَصْدِ، وَحَقِيقَةِ التَّقْدِيرِ وَالتَّصْوِيرِ بِالْحِكْمَةِ، مَعَ قَطْعِيَّةِ دَلَالَةِ حَقِيقَةِ فَتْحِ جَمِيعِ صُوَرِهَا الْمُنْتَظَمَةِ الْمُتَخَالِفَةِ الْمُتَنَوِّعَةِ غَيْرِ الْمَحْصُورَةِ مِنْ بَيْضَاتٍ وَقَطَرَاتٍ مُتَمَاثِلَةٍ مُتَشَابِهَةٍ مَحْصُورَةٍ مَحْدُودَةٍ.[1]

denilmiştir.

Sonra *o mütefekkir yolcu, mârifet-i ilâhiyenin hadsiz mertebelerinde ve nihâyetsiz ezvakında ve envarında daha ileri gitmek için* insanlar âle-

[1] Allah'tan başka ilâh yoktur. O Vâcibü'l-vücûd ki mevzun ve muntazam ve fasih hasselerinin ve kuvvelerinin ve hissiyat ve latîfelerinin kelimeleriyle ve mükemmel ve beliğ cihâzât ve cevarih ve âlât ve âzâlarının kelimeleriyle hamd ve şehadet eden bütün hayvanat ve tuyur nevilerinin ittifakı, birbirinin misli ve benzeri, mahsur ve mahdut sayıda yumurta ve katrelerden muntazam, muhtelif, mütenevvi ve gayr-i mahsur suretlerinin fethi hakikatinin kat'î delâletiyle beraber, iradeli îcad ve sun' ve ibdâ hakikatinin ve kasdî temyiz ve tezyin hakikatinin ve hikmetli takdir ve tasvir hakikatinin azamet-i ihatasının şehadetiyle, O'nun vahdet içindeki vücûb-u vücûduna delâlet eder.

mine ve beşer dünyasına girmek isterken, başta **enbiyâlar** olarak onu içeriye davet ettiler, o da girdi. En evvel geçmiş zamanın menziline baktı, gördü ki:

Nev-i beşerin en nurânî ve en mükemmeli olan umum peygamberler[1] *(aleyhimüsselâm)* bilicmâ, beraber [2] لَا إِلٰهَ إِلَّا هُوَ deyip zikrediyorlar.. ve parlak ve musaddak olan hadsiz mucizâtlarının kuvvetiyle tevhidi iddia ediyorlar.. ve beşeri, hayvaniyet mertebesinden melekiyet derecesine çıkarmak için onları iman-ı billâha davet ile ders veriyorlar, gördü. O da o nurânî medresede diz çöküp derse oturdu, gördü ki:

Meşâhir-i insaniyenin en yüksekleri ve namdârları olan o üstadların her birisinin elinde Hâlık-ı kâinat tarafından verilmiş nişâne-i tasdik olarak mucizeler bulunduğundan.. her birinin ihbarı ile beşerden bir tâife-i azime ve bir ümmet tasdik edip imana geldiklerinden.. o yüz bin ciddî ve doğru zâtların icmâ ve ittifakla hüküm ve tasdik ettikleri bir hakikatin ne kadar kuvvetli ve kat'i olduğunu kıyas edebildi. Ve bu kuvvette bu kadar muhbir-i sâdıkların hadsiz mucizeleriyle imza ve isbat ettikleri bir hakikati inkâr eden ehl-i dalâletin ne derece hadsiz bir hata, bir cinayet ettiklerini ve ne kadar hadsiz bir azaba müstehak olduklarını anladı. Ve onları tasdik edip iman getirenlerin ne kadar haklı ve hakikatli olduklarını bildi, iman kudsiyetinin büyük bir mertebesi daha ona göründü.

Evet enbiyâyı *(aleyhimüsselâm)*, Cenâb-ı Hak tarafından fiilen tasdik hükmünde olan hadsiz mucizâtlarından.. ve hakkaniyetlerini gösteren, muârızlarına gelen semâvî pek çok tokatlarından.. ve hak olduklarına delâlet eden şahsî kemâlâtlarından ve hakikatli tâlimatlarından.. ve doğru olduklarına şehâdet eden kuvvet-i imanlarından ve tam ciddiyetlerinden ve fedakârlıklarından.. ve ellerinde bulunan kudsî kitap ve suhuflarından.. ve onların yolları doğru ve hak olduğuna şehâdet eden ittibâlarıyla hakikate, kemâlâta, nura vasıl olan hadsiz tilmizlerinden başka, onların ve o pek ciddî muhbirlerin müsbet meselelerde icmâı ve ittifakı ve tevâtürü ve isbatta tevâfuku ve tesanüdü ve tetâbuku, öyle bir hüccettir ve öyle bir kuvvettir ki; dünyada hiçbir kuvvet, karşısına çıkamaz ve hiçbir şüphe ve tereddüdü bırakmaz. Ve imanın erkânında umum enbiyâyı *(aleyhimüsselâm)* tasdik dahi dahil olması, o tasdik büyük bir kuvvet menbaı olduğunu anladı. Onların derslerinden çok feyz-i imanî aldı.

---

1 Bkz.: En'âm sûresi, 6/86-87; A'râf sûresi, 7/144; Nahl sûresi, 16/121...

2 "Allah, o hak Mabuddur ki kendisinden başka hiçbir ilâh yoktur." (Bakara sûresi, 2/163, 255; Âl-i İmran sûresi, 3/2, 6, 18; Nisâ sûresi, 4/87; ...)

İşte bu yolcunun mezkûr dersini ifade manasında **Birinci Makam'ın Sekizinci Mertebesi'nde**:

لَا إِلٰهَ إِلَّا اللهُ الَّذِي دَلَّ عَلٰى وُجُوبِ وُجُودِهِ فِي وَحْدَتِهِ: إِجْمَاعُ جَمِيعِ الْأَنْبِيَاءِ،
بِقُوَّةِ مُعْجِزَاتِهِمُ الْبَاهِرَةِ الْمُصَدِّقَةِ الْمُصَدَّقَةِ.[1]

denilmiş.

Sonra *imanın kuvvetinden ulvi bir zevk-i hakikat alan o seyyah-ı tâlip*, enbiyânın *(aleyhimüsselâm)* meclisinden gelirken, ulemânın ilmelyakîn suretinde kat'î ve kuvvetli delillerle enbiyâların *(aleyhimüsselâm)* dâvâlarını isbat eden ve **asfiya ve sıddîkîn** denilen **mütebahhir müçtehit muhakkikler**, onu dershânelerine çağırdılar. O da girdi, gördü ki:

Binlerle dâhi ve yüz binlerle müdakkik ve yüksek ehl-i tahkik, kıl kadar bir şüphe bırakmayan tedkikat-ı amîkalarıyla, başta vücûb-u vücûd ve vahdet olarak müsbet mesâil-i imaniyeyi isbat ediyorlar. Evet, istidatları ve meslekleri muhtelif olduğu hâlde usûl ve erkân-ı imaniyede onların müttefikan ittifakları ve her birisinin kuvvetli ve yakînî burhanlarına istinadları öyle bir hüccettir ki; onların mecmûu kadar bir zekâvet ve dirâyet sahibi olmak ve burhanlarının umumu kadar bir burhan bulmak mümkün ise karşılarına ancak öyle çıkılabilir. Yoksa o münkirler, yalnız cehalet ve echeliyet ve inkâr ve isbat olunmayan menfî meselelerde inat ve göz kapamak suretiyle karşılarına çıkabilirler. Gözünü kapayan, yalnız kendine gündüzü gece yapar...

Bu seyyah, bu muhteşem ve geniş dershânede, bu muhterem ve mütebahhir üstadların neşrettikleri nurların, zeminin yarısını bin seneden ziyade ışıklandırdığını bildi ve öyle bir kuvve-i mâneviyeyi buldu ki, bütün ehl-i inkâr toplansa onu kıl kadar şaşırtmaz ve sarsmaz.

İşte bu yolcunun dershâneden aldığı derse bir kısa işaret olarak **Birinci Makam'ın Dokuzuncu Mertebesi'nde**:

لَا إِلٰهَ إِلَّا اللهُ الَّذِي دَلَّ عَلٰى وُجُوبِ وُجُودِهِ فِي وَحْدَتِهِ: اِتِّفَاقُ جَمِيعِ الْأَصْفِيَاءِ بِقُوَّةِ
بَرَاهِينِهِمُ الزَّاهِرَةِ الْمُحَقَّقَةِ الْمُتَّفِقَةِ.[2]

denilmiş.

---

1 Allah'tan başka ilâh yoktur. O Allah ki bütün enbiyânın, tasdik edici ve tasdike mazhar mûcizât-ı bâhirelerinin kuvvetiyle ittifakları, O'nun vahdet içindeki vücûb-u vücûduna delâlet eder.

2 Allah'tan başka ilâh yoktur. O Allah ki bütün asfiyanın, muhakkak ve müttefik ve parlak burhanlarının kuvvetiyle ittifakları, O'nun vahdet içindeki vücûb-u vücûduna delâlet eder.

Sonra *imanın daha ziyade kuvvetlenmesinde ve inkişafında ve ilmelyakîn derecesinden aynelyakîn mertebesine terakkisindeki envarı ve ezvakı görmeye çok müştak olan o mütefekkir yolcu*, medreseden gelirken hadsiz küçük tekyelerin ve zaviyelerin telâhukuyla tevessü eden gayet feyizli ve nurlu ve sahra genişliğinde bir tekye, bir hankâh, bir zikirhâne, bir irşadgâhta ve cadde-i kübrâ-yı Muhammedî'nin *(aleyhissalâtü vesselâm)* ve Mirac-ı Ahmedî'nin *(aleyhissalâtü vesselâm)* gölgesinde hakikate çalışan ve hakka erişen ve aynelyakîne yetişen binlerle ve milyonlarla *kudsî mürşidler* onu dergâha çağırdılar. O da girdi, gördü ki:

O ehl-i keşif ve keramet mürşidler; keşfiyatlarına ve müşâhedelerine ve kerametlerine istinaden bilicmâ, müttefikan [1] لَا إِلٰهَ إِلَّا هُوَ diyerek, vücûb-u vücûd ve vahdet-i rabbâniyeyi kâinata ilân ediyorlar. Güneşin ziyasındaki yedi renk ile güneşi tanımak gibi, yetmiş renk ile belki esmâ-yı hüsnâ adedince, Şems-i Ezelî'nin ziyasından tecellî eden ayrı ayrı, nurlu renkler ve çeşit çeşit, ziyalı levnler ve başka başka, hakikatli tarikatler ve muhtelif, doğru meslekler ve mütenevvî, haklı meşreblerde bulunan o kudsî dâhilerin ve nurânî âriflerin icmâ ve ittifakla imza ettikleri bir hakikatin ne derece zâhir ve bâhir olduğunu aynelyakîn müşâhede etti. Ve enbiyânın *(aleyhimüsselâm)* icmâı ve asfiyanın ittifakı ve evliyanın tevâfuku ve bu üç icmâın birden ittifakı, güneşi gösteren gündüzün ziyasından daha parlak gördü.

İşte bu misafirin tekyeden aldığı feyze kısa bir işaret olarak **Birinci Makam'ın Onuncu Mertebesi'nde**:

لَا إِلٰهَ إِلَّا اللهُ الَّذِي دَلَّ عَلٰى وُجُوبِ وُجُودِهِ فِي وَحْدَتِهِ: إِجْمَاعُ الْأَوْلِيَاءِ بِكَشْفِيَّاتِهِمْ، وَكَرَامَاتِهِمُ الظَّاهِرَةِ الْمُحَقَّقَةِ الْمُصَدَّقَةِ.[2]

denilmiş.

Sonra kemâlât-ı insaniyenin en mühimmi ve en büyüğü, belki bilcümle kemâlât-ı insaniyenin menbaı ve esası, iman-ı billâhtan ve mârifetullahtan neşet eden muhabbetullah olduğunu bilen o dünya seyyahı, bütün kuvvetiyle ve letâifiyle imanın kuvvetinde ve mârifetin inkişafında daha ziyade terakki etmesini istemek fikriyle başını kaldırdı ve semâvâta baktı. Kendi aklına dedi ki:

---

1 "Allah, o hak Mabuddur ki kendisinden başka hiçbir ilâh yoktur." (Bakara sûresi, 2/163, 255; Âl-i İmran sûresi, 3/2, 6, 18; Nisâ sûresi, 4/87; …)

2 Allah'tan başka ilâh yoktur. O Vâcibü'l-vücûd ki bütün evliyanın, muhakkak ve musaddak ve zahir keşif ve kerametlerinin icmâı, O'nun vahdet içindeki vücûb-u vücûduna delâlet eder.

"Madem kâinatta en kıymettar şey hayattır ve kâinatın mevcudâtı hayata musahhardır.. ve madem zîhayatın en kıymettarı zîruhtur ve zîruhun en kıymettarı zîşuurdur.. ve madem bu kıymettarlık için küre-i zemin, zîhayatı mütemâdiyen çoğaltmak için her asır, her sene dolar, boşalır; elbette ve her hâlde, bu muhteşem ve müzeyyen olan semâvâtın dahi kendisine münasip ahalisi ve sekenesi, zîhayat ve zîruh ve zîşuurlardan vardır[1] ki; huzur-u Muhammedî'de *(aleyhissalâtü vesselâm)* sahabelere görünen Hazreti Cebrail *(aleyhisselâm)*'ın temessülü[2] gibi **melâikeleri** görmek ve onlarla konuşmak hâdiseleri tevâtür suretinde eskidenberi nakil ve rivâyet ediliyor.[3] Öyle ise keşke ben, semâvât ehli ile dahi görüşseydim; onlar ne fikirde olduklarını bilseydim! Çünkü Hâlık-ı kâinat hakkında en mühim söz onlarındır." diye düşünürken, birden semâvî şöyle bir sesi işitti:

"Madem bizim ile görüşmek ve dersimizi dinlemek istersin; bil ki başta Hazreti Muhammed *(aleyhissalâtü vesselâm)* ve Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan olarak bütün peygamberlere vasıtamızla gelen mesâil-i imaniyeye en evvel biz iman etmişiz. Hem insanlara temessül edip görünen ve bizlerden olan ervah-ı tayyibe, bilâ-istisna ve bilittifak, bu kâinat Hâlık'ının vücûb-u vücûduna ve sıfât-ı kudsiyesine şehâdet edip birbirine muvafık ve mutabık olarak ihbar etmişler. Bu hadsiz ihbârâtın tevâfuku ve tetâbuku, güneş gibi sana bir rehberdir." dediklerini bildi. Ve onun nur-u imanı parladı. Zeminden göklere çıktı.

İşte bu yolcunun melâikeden aldığı derse kısa bir işaret olarak **Birinci Makam'ın On Birinci Mertebesi'nde**:

لَا إِلٰهَ إِلَّا اللهُ الَّذِي دَلَّ عَلٰى وُجُوبِ وُجُودِهِ فِي وَحْدَتِهِ: اِتِّفَاقُ الْمَلٰئِكَةِ الْمُمَثَّلِينَ لِأَنْظَارِ النَّاسِ وَالْمُتَكَلِّمِينَ مَعَ خَوَاصِّ الْبَشَرِ بِإِخْبَارَاتِهِمُ الْمُتَطَابِقَةِ الْمُتَوَافِقَةِ.[4]

denilmiştir.

---

1 Bkz.: Sâffât sûresi, 37/164-166; Nahl sûresi, 16/49-50; Tirmizî, *zühd* 9; İbni Mâce, *zühd* 19; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 5/173.

2 Bkz.: Buhârî, *îmân* 37, *menâkıb* 25; Müslim, *îmân* 1, 10, *fezâilü's-sahâbe* 100.

3 Hz. İbrahim *(aleyhisselâm)*[*1], Hz. Lût *(aleyhisselâm)*[*2], sahabeden Irbâd İbni Sâriye[*3], İmrân İbni Husayn[*4] ve Hz. Selman[*5] melek görenler arasındadır, ayrıca Cenâb-ı Hak *(celle celâluh)*, Benî İsrâil'den 3 kişiye, onları imtihan etmek üzere bir melek göndermiştir: Buhârî, *enbiyâ* 51; Müslim, *zühd* 10.

[*1] Bkz.: Hûd sûresi, 11/70; Ankebût sûresi, 29/31; Zâriyât sûresi, 51/28.

[*2] Bkz.: Hûd sûresi, 11/77; Ankebût sûresi, 29/33.

[*3] Bkz.: et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* 18/245.

[*4] Bkz.: el-Hâkim, *el-Müstedrek* 3/536; el-Bezzâr, *el-Müsned* 9/19; et-Tahâvî, *Şerhu meâni'l-âsâr* 4/324.

[*5] Bkz.: Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliyâ* 1/204; İbnü'l-Cevzî, *Sıfatü's-safve* 1/551.

4 Allah'tan başka ilâh yoktur. O Allah ki insanların nazarına temessül eden ve beşerin havas kısmıyla konuşan melâikenin ittifakı, birbirine tetabuk ve tevafuk eden ihbaratıyla, O'nun vahdet içindeki vücûb-u vücûduna delâlet eder.

Sonra pür-merak ve pür-iştiyak o misafir, âlem-i şehâdet ve cismânî ve maddî cihetinde mahsus tâifelerin dillerinden ve lisân-ı hâllerinden ders aldığından, *âlem-i gayb ve âlem-i berzahta dahi mütâlaa ile bir seyahat ve bir taharri-i hakikat arzu ederken*, her tâife-i insaniyede bulunan ve kâinatın meyvesi olan insanın çekirdeği hükmünde bulunan ve küçüklüğü ile beraber, mânen kâinat kadar inbisat edebilen **müstakim ve münevver akılların, selim ve nurânî kalblerin** kapısı açıldı, baktı ki:

Onlar, âlem-i gayb ve âlem-i şehâdet ortasında insanî berzahlardır.. ve iki âlemin birbiriyle temasları ve muameleleri, insana nisbeten o noktalarda oluyor gördüğünden kendi akıl ve kalbine dedi ki: "Gelin, bu emsalinizin kapısından hakikate giden yol daha kısadır! Biz öteki yollardaki dillerden ders aldığımız gibi değil, belki iman noktasındaki ittisaflarından ve keyfiyet ve renklerinden, mütâlaamız ile istifade etmeliyiz." dedi, mütâlaaya başladı, gördü ki:

İstidatları gayet muhtelif ve mezhepleri birbirinden uzak ve muhalif olan umum istikametli ve nurlu akılların iman ve tevhiddeki ittisafkârâne ve râsihâne itikatları, tevâfuk.. ve sebatkârâne ve mutmainnâne kanaat ve yakînleri tetâbuk ediyor. Demek, tebeddül etmeyen bir hakikate dayanıp bağlanmışlar.. ve kökleri metin bir hakikate girmiş, kopmuyor. Öyle ise bunların nokta-yı imaniyede ve vücûb ve tevhidde icmâları, hiç kopmaz bir zincir-i nurânîdir ve hakikate açılan ışıklı bir penceredir.

Hem gördü ki: Meslekleri birbirinden uzak ve meşrepleri birbirine mübâyin olan o umum selim ve nurânî kalblerin erkân-ı imaniyedeki müttefikâne ve itmînankârâne ve müncezibâne keşfiyat ve müşâhedâtları birbirine tevâfuk ve tevhidde birbirine mutabık çıkıyor.

Demek, hakikate mukabil ve vâsıl ve mütemessil bu küçücük birer arş-ı mârifet-i rabbâniye ve bu câmî birer ayna-yı samedâniye olan nurânî kalbler, şems-i hakikate karşı açılan pencerelerdir.. ve umumu birden güneşe aynadarlık eden bir deniz gibi, bir ayna-yı âzamdır. Bunların vücûb-u vücûdda ve vahdette ittifakları ve icmâları hiç şaşırmaz ve şaşırtmaz bir rehber-i ekmel ve bir mürşid-i ekberdir. Çünkü hiçbir cihetle hiçbir imkân ve hiçbir ihtimal yok ki, hakikatten başka bir vehim ve hakikatsiz bir fikir ve asılsız bir sıfat, bu kadar müstemirrâne ve râsihâne, bu pek büyük ve keskin gözlerin umumunu birden aldatsın, galat-ı hisse uğratsın. Buna ihtimal veren bozulmuş ve çürümüş bir akla, bu kâinatı inkâr eden ahmak sofestâîler dahi razı olmazlar, reddederler diye anladı. Kendi akıl ve kalbiyle beraber اٰمَنْتُ بِاللّٰهِ[1] dediler.

---

1 Allah'a iman ettim.

İşte bu yolcunun müstakim akıllardan ve münevver kalblerden istifade ettiği mârifet-i imaniyeye kısa bir işaret olarak **Birinci Makam'ın On İkinci ve On Üçüncü Mertebesi'nde**:

لَا إِلٰهَ إِلَّا اللهُ الْوَاجِبُ الْوُجُودِ الَّذِي دَلَّ عَلٰى وُجُوبِ وُجُودِهِ فِي وَحْدَتِهِ: إِجْمَاعُ الْعُقُولِ الْمُسْتَقِيمَةِ الْمُنَوَّرَةِ، بِاعْتِقَادَاتِهَا الْمُتَوَافِقَةِ وَبِقَنَاعَاتِهَا، وَيَقِينَاتِهَا الْمُتَطَابِقَةِ، مَعَ تَخَالُفِ الْإِسْتِعْدَادَاتِ وَالْمَذَاهِبِ.. وَكَذَا دَلَّ عَلٰى وُجُوبِ وُجُودِهِ فِي وَحْدَتِهِ: اِتِّفَاقُ الْقُلُوبِ السَّلِيمَةِ النُّورَانِيَّةِ، بِكَشْفِيَّاتِهَا الْمُتَطَابِقَةِ وَبِمُشَاهَدَاتِهَا الْمُتَوَافِقَةِ، مَعَ تَبَايُنِ الْمَسَالِكِ وَالْمَشَارِبِ.[1]

denilmiş.

Sonra âlem-i gaybe yakından bakan ve akıl ve kalbde seyahat eden o yolcu, "Acaba âlem-i gayb ne diyor?" diye merakla o kapıyı da şöyle bir fikir ile çaldı. Yani, madem bu cismânî âlem-i şehâdette bu kadar zînetli ve sanatlı, hadsiz masnûlarıyla kendini tanıttırmak.. ve bu kadar tatlı ve süslü, nihâyetsiz nimetleriyle kendini sevdirmek.. ve bu kadar mucizeli ve maharetli, hesapsız eserleriyle gizli kemâlâtını bildirmek, kavilden ve tekellümden daha zâhir bir tarzda fiilen isteyen ve hâl diliyle bildiren bir Zât, perde-i gayb tarafında bulunduğu bilbedâhe anlaşılıyor. Elbette ve her hâlde, fiilen ve hâlen olduğu gibi kavlen ve tekellümen dahi konuşur, kendini tanıttırır, sevdirir, Öyle ise âlem-i gayb cihetinde O'nu, O'nun tezahüratından bilmeliyiz dedi, kalbi içeriye girdi, akıl gözüyle gördü ki:

Gayet kuvvetli bir tezahüratla **vahiylerin hakikati**, âlem-i gaybın her tarafında, her zamanda hükmediyor. Kâinatın ve mahlûkâtın şehâdetlerinden çok kuvvetli bir şehâdet, vücûd ve tevhid, Allâmü'l-guyûb'dan vahiy ve ilham hakikatleriyle geliyor. Kendini ve vücûd ve vahdetini, yalnız masnûlarının şehâdetlerine bırakmıyor. Kendisi, kendine lâyık bir kelâm-ı ezelî ile konuşuyor. Her yerde, ilim ve kudretiyle hâzır ve nâzırın kelâmı dahi hadsizdir. Ve kelâmının manası O'nu bildirdiği gibi, tekellümü dahi O'nu, sıfâtıyla bildiriyor.

Evet, yüz bin peygamberlerin *(aleyhimüsselâm)* tevâtürleriyle.. ve ihbârâtlarının vahy-i ilâhîye mazhariyet noktasında ittifaklarıyla.. ve nev-i beşerden ekseriyet-i mutlakanın tasdik-gerdesi ve rehberi ve muktedâsı ve vahyin seme-

[1] Allah'tan başka ilâh yoktur. O Vâcibü'l-vücûd ki istidat ve mezheplerinin farklılığıyla beraber bütün münevver ve müstakim akıl sahiplerinin birbirine tetabuk eden kanaat ve yakînleri, O'nun vahdet içindeki vücûb-u vücûduna delâlet eder. Kezâ, birbirine mütebayin meslek ve meşreplerine rağmen bütün selim ve nuranî kalb sahiplerinin birbirine tetabuk eden keşifleri ve birbirine tevafuk eden müşahedeleri de O'nun vahdet içindeki vücûb-u vücûduna delâlet eder.

releri ve vahy-i meşhud olan kütüb-ü mukaddese ve suhuf-u semâviyenin delâil ve mucizâtlarıyla hakikat-i vahyin tahakkuku ve sübutu, bedâhet derecesine geldiğini bildi ve vahyin hakikati beş hakikat-i kudsiyeyi ifade ve ifâza ediyor, diye anladı.

Birincisi: [1] اَلتَّنَزُّلَاتُ الْإِلٰهِيَّةُ إِلٰى عُقُولِ الْبَشَرِ denilen, beşerin akıllarına ve fehimlerine göre konuşmak, bir tenezzül-ü ilâhîdir. Evet, bütün zîruh mahlûkâtını konuşturan ve konuşmalarını bilen, elbette kendisi dahi o konuşmalara konuşmasıyla müdahele etmesi, rubûbiyetin muktezasıdır.

İkincisi: Kendini tanıttırmak için kâinatı, bu kadar hadsiz masraflarla baştan başa harikalar içinde yaratan ve binler dillerle kemâlâtını söylettiren, elbette kendi sözleriyle dahi kendini tanıttıracak.

Üçüncüsü: Mevcudâtın en müntehabı ve en muhtacı ve en nâzenini ve en müştakı olan hakikî insanların münâcâtlarına ve şükürlerine, fiilen mukabele ettiği gibi kelâmıyla da mukabele etmek, hâlıkıyetin şe'nidir.

Dördüncüsü: İlim ile hayatın zaruri bir lâzımı ve ışıklı bir tezâhürü olan mükâleme sıfatı, elbette ihatalı bir ilmi ve sermedî bir hayatı taşıyan Zât'ta, ihatalı ve sermedî bir surette bulunur.

Beşincisi: En sevimli ve muhabbetli ve endişeli ve nokta-yı istinada en muhtaç ve sahibini ve mâlikini bulmaya en müştak, hem fakir ve âciz bulunan mahlûkâtlarına acz ve iştiyakı, fakr ve ihtiyacı ve endişe-i istikbali ve muhabbeti ve perestişi veren bir Zât, elbette kendi vücûdunu onlara tekellümü ile iş'ar etmek, ulûhiyetin muktezasıdır.

İşte, tenezzül-ü ilâhî ve taarrüf-ü rabbânî ve mukabele-i rahmânî ve mükâleme-i sübhânî ve iş'âr-ı samedânî hakikatlerini tazammun eden umumî, semâvî vahiylerin icmâ ile Vâcibü'l-vücûd'un vücûduna ve vahdetine delâletleri, öyle bir hüccettir ki gündüzdeki güneşin şuââtının güneşe şehâdetinden daha kuvvetlidir, diye anladı.

Sonra **ilhamlar** cihetine baktı, gördü ki: Sâdık ilhamlar, gerçi bir cihette vahye benzerler ve bir nevi mükâleme-i rabbâniyedir, fakat iki fark vardır:

Birincisi: *İlhamdan çok yüksek olan vahyin, ekseri melâike vasıtasıyla.. ve ilhamın, ekseri vasıtasız olmasıdır*. Meselâ, nasıl ki bir padişahın iki suretle konuşması ve emirleri var.

---

[1] Cenâb-ı Hakk'ın konuşması, kulların anlayış seviyelerine göredir.

Birisi: Haşmet-i saltanat ve hâkimiyet-i umumiye haysiyetiyle bir yâverini, bir vâliye gönderir. O hâkimiyetin ihtişamını ve emrin ehemmiyetini göstermek için bazen, vasıta ile beraber bir içtima yapar, sonra ferman tebliğ edilir.

İkincisi: Sultanlık unvanıyla ve padişahlık umumi ismiyle değil, belki kendi şahsıyla hususi bir münasebeti ve cüz'î bir muamelesi bulunan has bir hizmetçisi ile veya bir âmî raiyetiyle ve hususi telefonuyla hususi konuşmasıdır.

Öyle de Padişah-ı Ezelî'nin, "Umum Âlemlerin Rabbi" ismiyle ve "Kâinat Hâlıkı" unvanıyla, vahiy ile ve vahyin hizmetini gören şümûllü ilhamlarıyla mükâlemesi olduğu gibi; her bir ferdin, her bir zîhayatın "Rabbi ve Hâlıkı" olmak haysiyetiyle, hususi bir surette, fakat perdeler arkasında onların kabiliyetine göre bir tarz-ı mükâlemesi var.

İkinci Fark: *Vahiy gölgesizdir, sâfidir, havassa hastır. İlham ise gölgelidir, renkler karışır, umumidir; melâike ilhamları ve insan ilhamları ve hayvanât ilhamları gibi çeşit çeşit, hem pek çok envâlarıyla denizlerin katreleri kadar kelimât-ı rabbâniyenin teksirine medar bir zemin teşkil ediyor.*

قُلْ لَوْ كَانَ الْبَحْرُ مِدَادًا لِكَلِمَاتِ رَبِّي لَنَفِدَ الْبَحْرُ قَبْلَ أَنْ تَنْفَدَ كَلِمَاتُ رَبِّي وَلَوْ جِئْنَا بِمِثْلِهِ مَدَدًا[1]

âyetinin bir vechini tefsir ediyor anladı.

Sonra ilhamın mahiyetine ve hikmetine ve şehâdetine baktı, gördü ki; mahiyeti ile hikmeti ve neticesi *dört nurdan* terekküp ediyor:

Birincisi: Teveddüd-ü ilâhî denilen, kendini mahlûkâtına fiilen sevdirdiği gibi kavlen ve huzuren ve sohbeten dahi sevdirmek, *vedûdiyetin ve rahmâniyetin* muktezasıdır.

İkincisi: İbadının dualarına fiilen cevap verdiği gibi kavlen dahi perdeler arkasında icabet etmesi, *rahîmiyetin* şe'nidir.

Üçüncüsü: Ağır beliyyelere ve şiddetli hâllere düşen mahlûkâtlarının istimdatlarına ve feryatlarına ve tazarruâtlarına fiilen imdat ettiği gibi, bir nevi konuşması hükmünde olan ilhâmî kaviller ile de imdada yetişmesi, *rubûbiyetin* lâzımıdır.

Dördüncüsü: Çok âciz ve çok zayıf ve çok fakir ve ihtiyaçlı ve kendi Mâlik'ini ve Hâmi'sini ve Müdebbir'ini ve Hafîz'ini bulmaya pek çok muhtaç ve müştak olan zîşuur masnûlarına, vücûdunu ve huzurunu ve himâyetini fiilen ihsas ettiği gibi bir nevi mükâleme-i rabbâniye hükmünde sayılan bir kı-

---

1 "De ki: "Rabbimin sözlerini yazmak için en büyük okyanus mürekkep olsaydı (hatta onun bir mislini de takviye gönderseydik), bu deniz tükenir, Rabbimin sözleri yine de bitmezdi." (Kehf sûresi, 18/109).

sım sâdık ilhamlar perdesinde ve mahsus ve bir mahlûka bakan has bir vecihte, onun kabiliyetine göre, onun kalb telefonuyla, kavlen dahi kendi huzurunu ve vücûdunu ihsas etmesi, *şefkat-i ulûhiyetin* ve *rahmet-i rubûbiyetin* zarurî ve vacib bir muktezasıdır, diye anladı.

Sonra ilhamın şehâdetine baktı, gördü; nasıl ki güneşin –faraza– şuuru ve hayatı olsaydı ve o hâlde ziyasındaki yedi rengi, yedi sıfatı olsaydı o cihette ışığında bulunan şuâları ve cilveleri ile bir tarz konuşması bulunacaktı. Ve bu vaziyette misalinin ve aksinin şeffaf şeylerde bulunması.. ve her ayna ve her parlak şeyler ve cam parçaları ve kabarcıklar ve katreler, hatta şeffaf zerreler ile her birinin kabiliyetine göre konuşması.. ve onların hâcâtına cevap vermesi.. ve bütün onların güneşin vücûduna şehâdet etmesi.. ve hiçbir iş, bir işe mâni olmaması.. ve bir konuşması, diğer konuşmaya müzahemet etmemesi, bilmüşâhede görüleceği gibi; aynen öyle de ezel ve ebedin Zülcelâl Sultanı ve bütün mevcudâtın Zülcemâl Hâlık-ı Zîşânı olan Şems-i Sermedî'nin mükâlemesi dahi, O'nun ilmi ve kudreti gibi küllî ve muhit olarak her şeyin kabiliyetine göre tecellî etmesi; hiçbir suâl, bir suâle.. bir iş, bir işe.. bir hitap, bir hitaba mâni olmaması ve karıştırmaması bilbedâhe anlaşılıyor. Ve bütün o cilveler, o konuşmalar ve ilhamlar, birer birer ve beraber, bilittifak o Şems-i Ezelî'nin huzuruna ve vücûb-u vücûduna ve vahdetine ve ehadiyetine delâlet ve şehâdet ettiklerini aynelyakîne yakın bir ilmelyakîn ile bildi.

İşte bu meraklı misafirin âlem-i gayptan aldığı ders-i mârifetine kısa bir işaret olarak, **Birinci Makam'ın On Dördüncü ve On Beşinci Mertebelerinde**:

لَا إِلٰهَ إِلَّا اللهُ الْوَاجِبُ الْوُجُودِ الْوَاحِدُ الْأَحَدُ الَّذِي دَلَّ عَلٰى وُجُوبِ وُجُودِهٖ فِي وَحْدَتِهٖ: إِجْمَاعُ جَمِيعِ الْوَحَيَاتِ الْحَقَّةِ الْمُتَضَمِّنَةِ لِلتَّنَزُّلَاتِ الْإِلٰهِيَّةِ، وَلِلْمَكَالَمَاتِ السُّبْحَانِيَّةِ، وَلِلتَّعَرُّفَاتِ الرَّبَّانِيَّةِ، وَلِلْمُقَابَلَاتِ الرَّحْمٰنِيَّةِ عِنْدَ مُنَاجَاةِ عِبَادِهٖ، وَلِلْإِشْعَارَاتِ الصَّمَدَانِيَّةِ لِوُجُودِهٖ لِمَخْلُوقَاتِهٖ. وَكَذَا دَلَّ عَلٰى وُجُوبِ وُجُودِهٖ فِي وَحْدَتِهٖ: اِتِّفَاقُ الْإِلْهَامَاتِ الصَّادِقَةِ الْمُتَضَمِّنَةِ لِلتَّوَدُّدَاتِ الْإِلٰهِيَّةِ، وَلِلْإِجَابَاتِ الرَّحْمٰنِيَّةِ لِدَعَوَاتِ مَخْلُوقَاتِهٖ، وَلِلْإِمْدَادَاتِ الرَّبَّانِيَّةِ لِاسْتِغَاثَاتِ عِبَادِهٖ، وَلِلْإِحْسَاسَاتِ السُّبْحَانِيَّةِ لِوُجُودِهٖ لِمَصْنُوعَاتِهٖ.[1]

denilmiştir.

---

[1] Allah'tan başka ilâh yoktur. O Vâcibü'l-vücûd ve Vâhid-i Ehad ki, tenezzülât-ı ilâhiyeyi ve mükâlemât-ı sübhâniyeyi ve taarrüfât-ı rabbâniyeyi ve kullarının münâcâtına mukabelât-ı rahmâniyeyi ve mahlûkatına vücûdunu ihsas eden iş'ârât-ı samedâniyeyi mutazammın bütün hak vahiylerin icmâı, O'nun vahdet içindeki vücûb-u vücûduna delâlet eder. Kezâ, teveddüd-ü ilâhiyeyi ve mahlûkatının dualarına icabât-ı rahmâniyeyi ve kullarının istiğaselerine imdadat-ı rabbâniyeyi ve masnuatına vücûdunu bildiren ihsasat-ı sübhâniyeyi mutazammın sadık ilhamların ittifakı, O'nun vahdet içindeki vücûb-u vücûduna delâlet eder.

Sonra, o dünya seyyahı kendi aklına dedi ki: "Madem bu kâinatın mevcudâtıyla Mâlik'imi ve Hâlık'ımı arıyorum. Elbette her şeyden evvel bu mevcudâtın en meşhuru.. ve âdâsının tasdikiyle dahi en mükemmeli.. ve en büyük kumandanı.. ve en namdâr hâkimi.. ve sözce en yükseği.. ve akılca en parlağı.. ve on dört asrı fazileti ile ve Kur'ân'ı ile ışıklandıran Muhammed-i Arabî *(aleyhissalâtü vesselâm)*'ı ziyaret etmek ve aradığımı O'ndan sormak için asr-ı saadete beraber gitmeliyiz." diyerek, aklıyla beraber o asra girdi, gördü ki:

O asır hakikaten, o Zât (aleyhissalâtü vesselâm) ile bir saadet-i beşeriye asrı olmuş. Çünkü en bedevî, en ümmî bir kavmi, getirdiği nur vâsıtasıyla, kısa bir zamanda dünyaya üstad ve hâkim eylemiş.

Hem kendi aklına dedi: "Biz, en evvel, bu fevkalâde Zât'ın *(aleyhissalâtü vesselâm)* bir derece kıymetini ve sözlerinin hakkaniyetini ve ihbârâtının doğruluğunu bilmeliyiz. Sonra Hâlık'ımızı ondan sormalıyız." diyerek taharriye başladı. Bulduğu hadsiz, kat'î delillerden burada yalnız *"dokuz külliyeti"*ne birer kısa işaret edilecek:

Birincisi

Bu Zât'ta *(aleyhissalâtü vesselâm)* –hatta düşmanlarının tasdiki ile dahi[1]– bütün güzel huyların ve hasletlerin bulunması..[2] ve وَانْشَقَّ الْقَمَرُ[3] ، وَمَا رَمَيْتَ إِذْ رَمَيْتَ وَلٰكِنَّ اللهَ رَمٰى[4] âyetlerinin sarâhatiyle, bir parmağının işaretiyle kamer iki parça olması..[5] ve bir avucu ile âdâsının ordusuna attığı az bir toprak, umum o ordunun gözlerine girmesiyle kaçmaları..[6] ve

---

1 Mukavkıs[*1], Huyey İbni Ahtab[*2], Ebûcehil[*3] ve Abdullah İbni Sûriyâ[*4] gibi kimseler.

[*1] Bkz.: el-Vâkıdî, *Kitâbü'l-meğâzî* 3/964-967; Ebû Nuaym, *Delâilü'n-nübüvve* s.85-89; İbni Hacer, *el-isâbe* 6/377.

[*2] Bkz.: İbni Hişâm, *Sîratü'n-nebeviyye* 3/52; Ebû Nuaym, *Delâilü'n-nübüvve* s.77-78; İbni Kesîr, *Bidâye* 3/212.

[*3] Bkz.: İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef* 7/255.

[*4] Bkz.: İbni Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ* 1/164; İbnü'l-Cevzî, *Sıfatü's-safve* 1/88.

2 Bkz.: Ahzâb sûresi, 33/21; Kalem sûresi, 68/4; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 2/381; Muvatta, *hüsnü'l-huluk* 8.

3 "… Ay bölündü." (Kamer sûresi, 54/1).

4 "(Ey Resûlüm) Attığın vakit sen atmadın, lâkin Allah attı." (Enfâl sûresi, 8/17).

5 Buhârî, *menâkıb* 27, *menâkıbü'l-ensâr* 36, *tefsîru sûre (54)* 1; Müslim, *münâfikîn* 43-48.

6 Bu hâdise hem Bedir'de[*1] hem de Huneyn'de[*2] vuku bulmuştur.

[*1] Bkz.: Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 1/303, 368; İbni Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ* 2/155; İbni Hibbân, *es-Sahîh* 14/430.

[*2] Bkz.: Müslim, *cihâd* 81; Dârimî, *siyer* 16; İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef* 7/399.

susuz kalmış kendi ordusuna, beş parmağından akan kevser gibi suyu kifayet derecesinde içirmesi[1] gibi –nass-ı kat'î ile ve bir kısmı tevâtür ile– yüzer mucizâtın O'nun elinde zâhir olmasıdır. Bu mucizâtın üç yüzden ziyade bir kısmı, On Dokuzuncu Mektup olan Mucizât-ı Ahmediye *(aleyhissalâtü vesselâm)* nâmındaki harika ve kerametli bir risalede kat'î delilleriyle beraber beyan edildiğinden; onları, ona havale ederek dedi ki:

"Bu kadar ahlâk-ı hasene ve kemâlâtla beraber, bu kadar mucizât-ı bâhiresi bulunan bir Zât (aleyhissalâtü vesselâm), elbette en doğru sözlüdür. Ahlâksızların işi olan hileye, yalana, yanlışa tenezzül etmesi kabil değil."

İkincisi

Elinde, bu kâinat Sahibi'nin bir fermanı bulunduğu.. ve o fermanı her asırda üç yüz milyondan ziyade insanların kabul ve tasdik ettikleri.. ve o ferman olan Kur'ân-ı Azîmüşşân'ın, yedi vecihle harika olmasıdır. Ve bu Kur'ân'ın, kırk vecihle mucize olduğu ve kâinat Hâlıkı'nın sözü bulunduğu, kuvvetli delilleriyle beraber Yirmi Beşinci Söz ve Mucizât-ı Kur'âniye namlarındaki Risale-i Nur'un bir güneşi olan meşhur bir risalede tafsilen beyan edilmesinden; onu, ona havale ederek dedi:

"Böyle ayn-ı hak ve hakikat bir fermanın tercümanı ve tebliğ edicisi bir Zât'ta (aleyhissalâtü vesselâm) fermana cinayet ve ferman sahibine hıyanet hükmünde olan yalan olamaz ve bulunamaz."

Üçüncüsü

O Zât (aleyhissalâtü vesselâm), öyle bir şeriat ve bir İslâmiyet ve bir ubûdiyet ve bir dua ve bir davet ve bir iman ile meydana çıkmış ki; onların ne misli var ve ne de olur. Ve onlardan daha mükemmel, ne bulunmuş ve ne de bulunur. Çünkü "ümmî bir Zât'ta" (aleyhissalâtü vesselâm) zuhur eden o şeriat, on dört asrı ve nev-i beşerin humsunu, âdilâne ve hakkaniyet üzere ve müdakkikâne hadsiz kanunlarıyla idare etmesi emsâl kabul etmez.

Hem ümmî bir Zât'ın (aleyhissalâtü vesselâm) ef'âl ve akvâl ve ahvâlinden çıkan İslâmiyet, her asırda üç yüz milyon insanın rehberi ve mercii.. ve akıllarının muallimi ve mürşidi.. ve kalblerinin münevviri ve musaffisi.. ve nefislerinin mürebbisi ve müzekkisi.. ve ruhlarının medar-ı inkişafı ve maden-i terakkiyâtı olması cihetiyle, misli olamaz ve olamamış…

---

1 Bkz.: Buhârî, *vudû* 32, *menâkıb* 25; Müslim, *fezâil* 5-7.

Hem dininde bulunan bütün ibadâtın bütün envâında en ileri olması.. ve herkesten ziyade takvada bulunması.. ve Allah'tan korkması.. ve fevkalâde daimî mücahedât ve dağdağalar içinde, tamtamına ubûdiyetin en ince esrarına kadar mürâat etmesi.. ve hiç kimseyi taklid etmeyerek ve tam manasıyla ve mübtediyâne, fakat en mükemmel olarak, hem ibtida ve intihayı birleştirerek yapması, elbette misli görülmez ve görülmemiş…

Hem binler dua ve münâcâtlarından Cevşenü'l-Kebîr ile, öyle bir mârifet-i rabbâniye ile, öyle bir derecede Rabb'ini tavsif ediyor ki; o zamandan beri gelen ehl-i mârifet ve ehl-i velâyet, telâhuk-u efkâr ile beraber, ne o mertebe-i mârifete ve ne de o derece-i tavsife yetişememeleri gösteriyor ki; duada dahi O'nun misli yoktur. Risale-i Münâcât'ın başında, Cevşenü'l-Kebîr'in doksan dokuz fıkrasından bir fıkrasının kısacık bir meâlinin beyan edildiği yere bakan adam, *"Cevşen'in dahi misli yoktur!"* diyecek.

Hem tebliğ-i risalette ve nâsı, hakka davette o derece metânet ve sebat ve cesaret göstermiş ki; büyük devletler, büyük dinler, hatta kavim ve kabilesi ve amcası O'na şiddetli adâvet ettikleri hâlde; zerre miktar bir eser-i tereddüt, bir telâş, bir korkaklık göstermemesi.. ve tek başıyla bütün dünyaya meydan okuması.. ve başa da çıkarması.. ve İslâmiyet'i dünyanın başına geçirmesi isbat eder ki, tebliğ ve davette dahi misli olmamış ve olamaz.

Hem imanda öyle fevkalâde bir kuvvet ve harika bir yakîn ve mucizâne bir inkişaf ve cihanı ışıklandıran bir ulvî itikat taşımış ki, o zamanın hükümranı olan bütün efkârı ve akîdeleri ve hükemânın hikmetleri ve ruhanî reislerin ilimleri O'na muârız ve muhalif ve münkir oldukları hâlde; O'nun ne yakînine, ne itikadına, ne itimadına, ne itmînanına hiçbir şüphe, hiçbir tereddüt, hiçbir zaaf, hiçbir vesvese vermemesi.. ve maneviyatta ve merâtib-i imaniyede terakki eden başta sahabeler ve bütün ehl-i velâyet, O'nun her vakit mertebe-i imanından feyz almaları ve O'nu en yüksek derecede bulmaları bilbedâhe gösterir ki, imanı dahi emsalsizdir.

İşte böyle emsalsiz bir şeriat.. ve misilsiz bir İslâmiyet.. ve harika bir ubûdiyet.. ve fevkalâde bir dua.. ve cihan-pesendâne bir davet.. ve mucizâne bir iman sahibinde elbette, hiçbir cihetle yalan olamaz ve aldatmaz, diye anladı ve aklı dahi tasdik etti.

Dördüncüsü

Enbiyâların icmâı, nasıl ki vücûd ve vahdâniyet-i ilâhiyeye gayet kuvvetli bir delildir; öyle de, bu Zât'ın doğruluğuna ve risaletine gayet sağlam bir şehâdettir. Çünkü enbiyânın (aleyhimüsselâm) doğruluklarına ve peygamber olmalarına medar olan ne kadar kudsî sıfatlar ve mucizeler ve vazifeler varsa, O Zât'ta (aleyhissalâtü vesselâm) en ileride olduğu tarihçe musaddaktır. Demek onlar, nasıl ki lisân-ı kâl ile Tevrat, İncil, Zebur ve suhuflarında bu Zât'ın geleceğini haber verip insanlara beşaret vermişler ki; kütüb-ü mukaddesenin o beşaretli işârâtından yirmiden fazla ve pek zâhir bir kısmı, On Dokuzuncu Mektup'ta güzelce beyan ve isbat edilmiş. Öyle de lisân-ı hâlleriyle, yani nübüvvetleriyle ve mucizeleriyle kendi mesleklerinde ve vazifelerinde en ileri ve en mükemmel olan bu Zât'ı tasdik edip dâvâsını imza ediyorlar.. ve lisân-ı kâl ve icmâ ile vahdâniyete delâlet ettikleri gibi, lisân-ı hâl ile ve ittifak ile de bu Zât'ın sâdıkıyetine şehâdet ediyorlar, diye anladı.

Beşincisi

Bu Zât'ın düsturlarıyla ve terbiyesi ve tebaiyetiyle ve arkasından gitmeleriyle hakka, hakikate, kemâlâta, kerâmâta, keşfiyâta, müşâhedâta yetişen binlerce evliya, vahdâniyete delâlet ettikleri gibi; üstadları olan bu Zât'ın, sâdıkıyetine ve risaletine icmâ ve ittifakla şehâdet ediyorlar. Ve âlem-i gayptan verdiği haberlerin bir kısmını, nur-u velâyetle müşâhede etmeleri ve umumunu, nur-u iman ile yâ ilmeyakîn veya aynelyakîn veya hakkalyakîn suretinde itikat ve tasdik etmeleri, üstadları olan bu Zât'ın, derece-i hakkaniyet ve sâdıkıyetini güneş gibi gösterdiğini gördü.

Altıncısı

Bu Zât'ın ümmîliğiyle beraber getirdiği hakâik-i kudsiye ve ihtirâ ettiği ulûm-u âliye ve keşfettiği mârifet-i ilâhiyenin dersiyle ve tâlimiyle, mertebe-i ilmiyede en yüksek makama yetişen milyonlar asfiya-yı müdakkikîn ve sıddîkîn-i muhakkikîn ve dâhi hükemâ-yı müminîn, bu Zât'ın üssü'l-esas dâvâsı olan vahdâniyeti kuvvetli burhanlarıyla bilittifak isbat ve tasdik ettikleri gibi; bu Muallîm-i Ekber'in ve bu Üstad-ı Âzam'ın hakkaniyetine ve sözlerinin hakikat olduğuna ittifak ile şehâdetleri, gündüz gibi bir hüccet-i risaleti ve sâdıkıyetidir. Meselâ Risale-i Nur, yüz parçasıyla, bu Zât'ın sadâkatinin birtek burhanıdır.

Yedincisi

Âl ve ashab nâmında ve nev-i beşerin enbiyâdan sonra feraset ve dirâyet ve kemâlâtla en meşhuru ve en muhterem ve en namdarı ve en dindar ve keskin nazarlı tâife-i azîmesi, kemâl-i merak ile ve gayet dikkat ve nihayet ciddiyetle bu Zât'ın bütün gizli ve âşikâr hâllerini ve fikirlerini ve vaziyetlerini taharri ve teftiş ve tedkik etmeleri neticesinde bu Zât'ın, dünyada en sâdık ve en yüksek ve en haklı ve hakikatli olduğuna ittifak ile ve icmâ ile sarsılmaz tasdikleri ve kuvvetli imanları, güneşin ziyasına delâlet eden gündüz gibi bir delildir, diye anladı.

Sekizincisi

Bu kâinat, nasıl ki kendini îcad ve idare ve tertip eden ve tasvir ve takdir ve tedbir ile bir saray gibi, bir kitap gibi, bir sergi gibi, bir temâşâgâh gibi tasarruf eden Sâni'ine ve Kâtib'ine ve Nakkaş'ına delâlet eder; öyle de, kâinatın hilkatindeki makâsıd-ı ilâhiyeyi bilecek ve bildirecek.. ve tahavvülâtındaki rabbânî hikmetlerini talim edecek.. ve vazifedârâne harekâtındaki neticeleri ders verecek.. ve mahiyetindeki kıymetini ve içindeki mevcudâtın kemâlâtını ilân edecek.. ve o kitab-ı kebîrin manalarını ifade edecek bir yüksek dellâl, bir doğru keşşaf, bir muhakkik üstad, bir sâdık muallim istediği ve iktiza ettiği ve herhâlde bulunmasına delâlet ettiği cihetiyle; elbette bu vazifeleri herkesten ziyade yapan bu Zât'ın hakkaniyetine, ve bu kâinat Hâlıkı'nın en yüksek ve sâdık bir me'muru olduğuna şehâdet ettiğini bildi.

Dokuzuncusu

Madem bu sanatlı ve hikmetli masnûâtıyla kendi hünerlerini ve sanatkârlığının kemâlâtını teşhir etmek.. ve bu süslü, zinetli, nihayetsiz mahlûkatıyla kendini tanıttırmak ve sevdirmek.. ve bu lezzetli ve kıymetli hesapsız nimetleriyle kendine teşekkür ve hamd ettirmek.. ve bu şefkatli ve himâyetli umumi terbiye ve iâşe ile hatta ağızların en ince zevklerini ve iştihaların her nev'ini tatmin edecek bir surette ihzar edilen rabbânî it'amlar ve ziyafetler ile kendi rubûbiyetine karşı minnettarâne ve müteşekkirâne ve perestişkârâne ibadet ettirmek.. ve mevsimlerin tebdili ve gece gündüzün tahvili ve ihtilâfı gibi azametli ve haşmetli tasarrufat ve icraat ve dehşetli ve hikmetli faaliyet ve hallâkıyet ile kendi ulûhiyetini izhar ederek, o ulûhiyetine karşı iman ve teslim ve

inkıyad ve itaat ettirmek.. ve her vakit iyiliği ve iyileri himâye, fenalığı ve fenaları izâle ve semâvî tokatlar ile zâlimleri ve yalancıları imha etmek cihetiyle hakkaniyet ve adâletini göstermek isteyen perde arkasında birisi var.

Elbette ve herhâlde, o gaybî Zât'ın yanında en sevgili mahlûku ve en doğru abdi ve O'nun mezkûr maksatlarına tam hizmet ederek, hilkat-i kâinatın tılsımını ve muammasını hall ve keşfeden ve daima o Hâlık'ının nâmına hareket eden ve O'ndan istimdat eden ve muvaffakiyet isteyen ve O'nun tarafından imdada ve tevfike mazhar olan ve Muhammed Kureyşî denilen bu Zât olacak.

Hem aklına dedi: "Madem bu mezkûr dokuz hakikatler bu Zât'ın sıdkına şehâdet ederler. *Elbette bu âdem, benîâdemin medar-ı şerefi ve bu âlemin medar-ı iftiharıdır ve O'na, 'fahr-i âlem' ve 'şeref-i benîâdem' denilmesi pek lâyıktır.. ve O'nun elinde bulunan ferman-ı Rahmân olan Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan'ın haşmet-i saltanat-ı mâneviyesinin nısf-ı arzı istilâsı ve şahsî kemâlâtı ve yüksek hasletleri gösteriyor ki; bu âlemde en mühim Zât budur, Hâlık'ımız hakkında en mühim söz, O'nundur.*

İşte gel, bak! Bu harika Zât'ın yüzer zâhir ve bâhir kat'î mucizelerinin kuvvetine ve dinindeki binler âlî ve esaslı hakikatlerine istinaden, bütün dâvâlarının esası ve bütün hayatının gayesi, Vâcibü'l-vücûd'un vücûduna ve vahdetine ve sıfâtına ve esmâsına delâlet ve şehâdet.. ve o Vâcibü'l-vücûd'u isbat ve ilân ve ilâm etmektir.

Demek, bu kâinatın mânevî güneşi ve Hâlık'ımızın en parlak bir burhanı bu Habibullah denilen Zât'tır ki; O'nun şehâdetini teyid ve tasdik ve imza eden aldanmaz ve aldatmaz **üç büyük icmâ** var:

Birincisi: *"Eğer perde-i gayb açılsa yakînim ziyadeleşmeyecek."*[1] *diyen, İmam Ali.. (radîyallâhu anh) ve yerde iken Arş-ı Âzam'ı ve İsrafil'in azamet-i heykelini temâşâ eden Gavs-ı Âzam*[2] *(kuddise sirruh) gibi keskin nazar ve gayb-bîn gözleri bulunan binler aktâb ve evliya-yı azîmeyi câmî ve "Âl-i Muhammed" nâmıyla şöhretşiâr-ı âlem olan cemaat-i nurâniyenin icmâ ile tasdikleridir.*

İkincisi: *Bedevî bir kavim ve ümmî bir muhitte, hayat-ı içtimaiyeden ve efkâr-ı siyasiyeden hâlî ve kitapsız ve fetret asrının karanlıklarında bu-*

---

1 Bkz.: es-Sübkî, *Tabakâtü'ş-Şâfiiyyeti'l-kübrâ* 6/61; Aliyyülkârî, *el-Masnû* s. 149; es-Sindî, *el-Hâşiye* 8/96.

2 Bkz.: el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî)* s. 561.

lunan ve pek az bir zamanda en medenî ve mâlûmatlı ve hayat-ı içtimaiyede ve siyasiyede en ileri olan milletlere ve hükûmetlere üstad ve rehber ve diplomat ve hâkim-i âdil olarak, şarktan garba kadar cihan-pesendâne idare eden ve "sahabe" nâmıyla dünyada namdar olan cemaat-i meşhurenin ittifakla can ve mallarını, peder ve aşiretlerini feda ettiren bir kuvvetli imanla tasdikleridir.

Üçüncüsü: *Her asırda binlerle efradı bulunan ve her fende dâhiyâne ileri giden ve muhtelif mesleklerde çalışan, ümmetinde yetişen hadsiz muhakkik ve mütebahhir ulemâsının cemaat-i uzmâsının tevâfukla ve ilmelyakîn derecesinde tasdikleridir.*

Demek, bu Zât'ın vahdâniyete şehâdeti şahsî ve cüz'î değil; belki, umumi ve küllî, sarsılmaz.. ve bütün şeytanlar toplansa, karşısına hiçbir cihetle çıkamaz bir şehâdettir, diye hükmetti.

İşte, asr-ı saadette aklıyla beraber seyahat eden dünya misafiri ve hayat yolcusunun o medrese-i nurâniyeden aldığı derse kısa bir işaret olarak, Birinci Makamın On Altıncı Mertebesi'nde böyle:

لَا إِلٰهَ إِلَّا اللهُ الْوَاجِبُ الْوُجُودِ الْوَاحِدُ الْأَحَدُ الَّذِي دَلَّ عَلٰى وُجُوبِ وُجُودِهٖ فِي وَحْدَتِهٖ: فَخْرُ عَالَمِ وَشَرَفُ نَوْعِ بَنِي اٰدَمَ بِعَظَمَةِ سَلْطَنَةِ قُرْاٰنِهٖ، وَحِشْمَةِ وُسْعَةِ دِينِهٖ، وَكَثْرَةِ كَمَالَاتِهٖ، وَعُلْوِيَّةِ أَخْلَاقِهٖ، حَتّٰى بِتَصْدِيقِ أَعْدَائِهٖ، وَكَذَا شَهِدَ وَبَرْهَنَ بِقُوَّةِ مِئَاتِ مُعْجِزَاتِهِ الظَّاهِرَاتِ الْبَاهِرَاتِ الْمُصَدِّقَةِ الْمُصَدَّقَةِ، وَبِقُوَّةِ اٰلَافِ حَقَائِقِ دِينِهِ السَّاطِعَةِ الْقَاطِعَةِ، بِإِجْمَاعِ اٰلِهٖ ذَوِي الْأَنْوَارِ، وَبِاتِّفَاقِ أَصْحَابِهٖ ذَوِي الْأَبْصَارِ، وَبِتَوَافُقِ مُحَقِّقِي أُمَّتِهٖ ذَوِي الْبَرَاهِينِ وَالْبَصَائِرِ النَّوَّارَةِ.[1]

denilmiştir.

Sonra bu dünyada hayatın gayesi ve hayatın hayatı iman olduğunu bilen bu yorulmaz ve tok olmaz yolcu, kendi kalbine dedi ki: "Aradığımız Zât'ın

---

[1] Allah'tan başka hiçbir ilâh yoktur. O, öyle varlığı kendinden ve kesin olan, tek ve yektâ bir Zât'tır ki; âlemin övünç kaynağı ve insanlığın iftihar tablosu, *(sallallâhu aleyhi ve sellem)* Kur'ân'ın hâkimiyetinin büyüklüğü.. dininin muhteşem genişliği.. mükemmel sıfatlarının çokluğu.. ve hatta düşmanlarının dahi tasdik ettikleri ahlâkının yüceliği ile O'nun kendinden ve kesin olan varlığına ve birliğine delâlet eder. Ve keza O Zât; bir çok şâhit tarafından tasdik edilen ve kendisini de tasdik ettiren, yüzlerce, apaçık mucizelerinin kuvveti.. ve dininin katî ve parlak binlerce hakikatinin kuvveti.. ve nurlu âlinin icmâı.. ve keskin basiret sahibi ashabının ittifakı.. ve ümmetinin, birçok delillerle her meseleyi aydınlatan basiretli büyük âlimlerimin tevâfuku ile Allah'ın kendinden ve kesin olan varlığına ve birliğine şehâdet edip, isbat eder.

sözü ve kelâmı denilen, bu dünyada en meşhur ve en parlak ve en hâkim ve ona teslim olmayan herkese, her asırda meydan okuyan **Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan** nâmındaki kitaba müracaat edip, o ne diyor, bilelim." Fakat en evvel bu kitabın, bizim Hâlık'ımızın kitabı olduğunu isbat etmek lâzımdır, diye taharriye başladı.

Bu seyyah, bu zamanda bulunduğu münasebetiyle en evvel mânevî i'câz-ı Kur'âniye'nin lem'aları olan Risale-i Nur'a baktı ve onun yüz otuz risaleleri, âyât-ı Furkâniye'nin nükteleri ve ışıkları ve esaslı tefsirleri olduğunu gördü. Ve Risale-i Nur, bu kadar muannid ve mülhid bir asırda her tarafa hakâik-i Kur'âniye'yi mücahidâne neşrettiği hâlde, karşısına kimse çıkamadığından isbat eder ki; onun üstadı ve menbaı ve mercii ve güneşi olan Kur'ân, semâvîdir; beşer kelâmı değildir. Hatta Resâili'n-Nur'un yüzer hüccetlerinden bir tek hüccet-i Kur'âniyesi olan Yirmi Beşinci Söz ile On Dokuzuncu Mektub'un âhiri, Kur'ân'ın kırk vecihle mucize olduğunu öyle isbat etmiş ki; kim görmüşse değil tenkit ve itiraz etmek, belki isbatlarına hayran olmuş, takdir ederek çok senâ etmiş. Kur'ân'ın vech-i i'câzını ve hak kelâmullah olduğunu isbat etmek cihetini Risaleti'n-Nur'a havale ederek yalnız kısa bir işaretle büyüklüğünü gösteren birkaç noktaya dikkat etti:

Birinci Nokta: Nasıl ki Kur'ân, bütün mucizâtıyla ve hakkaniyetine delil olan bütün hakâikiyle Muhammed *(aleyhissalâtü vesselâm)*'ın bir mucizesidir; öyle de *Muhammed (aleyhissalâtü vesselâm) da bütün mucizâtıyla ve delâil-i nübüvvetiyle ve kemâlât-ı ilmiyesiyle Kur'ân'ın bir mucizesidir ve Kur'ân'ın Kelâmullah olduğuna bir hüccet-i kâtıasıdır.*

İkinci Nokta: *Kur'ân, bu dünyada öyle nurânî ve saadetli ve hakikatli bir surette bir tebdil-i hayat-ı içtimaiye ile beraber; insanların hem nefislerinde, hem kalblerinde, hem ruhlarında, hem akıllarında, hem hayat-ı şahsiyelerinde, hem hayat-ı içtimaiyelerinde, hem hayat-ı siyasiyelerinde öyle bir inkılâp yapmış ve idame etmiş ve idare etmiş ki; on dört asır müddetinde, her dakikada altı bin altı yüz altmış altı âyetleri, kemâl-i ihtiramla hiç olmazsa yüz milyondan ziyade insanların dilleriyle okunuyor.. ve insanları terbiye ve nefislerini tezkiye ve kalblerini tasfiye ediyor; ruhlara inkişaf ve terakki.. ve akıllara istikamet ve nur.. ve hayata, hayat ve saadet veriyor. Elbette böyle bir kitabın misli yoktur, harikadır, fevkalâdedir, mucizedir.*

Üçüncü Nokta: Kur'ân, o asırdan ta şimdiye kadar öyle bir belâgat göstermiş ki:

Kâbe'nin duvarında altınla yazılan en meşhur ediplerin "Muallakât-ı Seb'a" nâmıyla şöhret-şiar kasidelerini o dereceye indirdi ki; Lebîd'in kızı, babasının kasidesini Kâbe'den indirirken demiş: *"Âyâta karşı bunun kıymeti kalmadı."*

Hem bedevî bir edip: فَاصْدَعْ بِمَا تُؤْمَرُ[1] âyeti okunurken işittiği vakit secdeye kapanmış. Ona demişler: "Sen Müslüman mı oldun?" O demiş: "Hayır, ben bu âyetin belâgatına secde ettim."[2]

Hem ilm-i belâgatın dâhilerinden Abdülkâhir Cürcânî ve Sekkâkî ve Zemahşerî gibi binlerle dâhi imamlar ve mütefennin edipler, icmâ ve ittifakla karar vermişler ki; *"Kur'ân'ın belâgatı, tâkat-ı beşerin fevkindedir, yetişilmez."*[3]

Hem o zamandan beri mütemâdiyen meydan-ı muârazaya davet edip, mağrur ve enaniyetli ve ediplerin ve beliğlerin damarlarına dokundurup, gururlarını kıracak bir tarzda der: *"Ya bir tek sûrenin mislini getiriniz veyahut dünyada ve âhirette helâket ve zilleti kabul ediniz!"*[4] diye ilân ettiği hâlde; o asrın muannid beliğleri, bir tek sûrenin mislini getirmekle kısa bir yol olan muârazayı bırakıp, uzun olan can ve mallarını tehlikeye atan muharebe yolunu ihtiyâr etmeleri isbat eder ki o kısa yolda gitmek mümkün değildir.

Hem Kur'ân'ın dostları, Kur'ân'a benzemek ve taklit etmek şevkiyle ve düşmanları dahi Kur'ân'a mukabele ve tenkit etmek sevkiyle o vakitten beri yazdıkları ve yazılan ve telâhuk-u efkâr ile terakki eden milyonlarla Arabî kitaplar ortada geziyor. Hiçbirisinin ona yetişemediğini, hatta en âdi adam dahi dinlese elbette diyecek: "Bu Kur'ân, bunlara benzemez ve onların mertebesinde değil! yâ onların altında veya umumunun fevkinde olacak!" Umumunun altında olduğunu dünyada hiçbir fert, hiçbir kâfir, hatta hiçbir ahmak diyemez. Demek mertebe-i belâgatı umumun fevkindedir.

Hatta bir adam سَبَّحَ لِلّٰهِ مَا فِي السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضِ[5] âyetini okudu, dedi ki: "Bu âyetin harika telâkki edilen belâgatını göremiyorum." Ona denildi: "Sen dahi bu seyyah gibi o zamana git, orada dinle!" O da kendini Kur'ân'dan evvel

---

1 "Artık sana emrolunanı, başları çatlatırcasına anlat onlara!" (Hicr sûresi, 15/94).

2 es-Suyûtî, *el-itkân* 2/149; el-Âlûsî, *Rûhu'l-meânî* 14/86.

3 Bkz.: el-Bâkıllânî, *İ'câzü'l-Kur'ân* 1/250, 254; el-Kurtubî, *Câmi' li ahkâmi'l-Kur'ân* 1/76; İbni Kesîr, *Tefsîru'l-Kur'ân* 1/63.

4 Bkz.: Bakara sûresi, 2/23-24; Yûnus sûresi, 10/38-39.

5 "Göklerde ne var, yerde ne varsa Allah'ı tenzih ve tesbih eder." (Hadîd sûresi, 57/1).

orada tahayyül ederken gördü ki; mevcudât-ı âlem perişan, karanlık, câmid ve şuursuz ve vazifesiz olarak; hâlî, hadsiz, hudutsuz bir fezada; kararsız, fânî bir dünyada bulunuyorlar. Birden Kur'ân'ın lisânından bu âyeti dinlerken gördü:

Bu âyet, kâinat üstünde dünyanın yüzünde öyle bir perde açtı ve ışıklandırdı ki; bu ezelî nutuk ve bu sermedî ferman, asırlar sıralarında dizilen zîşuurlara ders verip gösteriyor ki; bu kâinat, bir câmi-i kebîr hükmünde başta semâvât ve arz olarak umum mahlûkâtı hayattarâne zikir ve tesbihte ve vazife başında cûş u hurûşla mesûdâne ve memnunâne bir vaziyette bulunduruyor, diye müşâhede etti ve bu âyetin derece-i belâgatını zevkederek –sâir âyetleri buna kıyasla– Kur'ân'ın zemzeme-i belâgatı, arzın nısfını ve nev-i beşerin humsunu istilâ ederek haşmet-i saltanatı kemâl-i ihtiramla on dört asır bilâ-fâsıla idame ettiğinin binler hikmetlerinden bir hikmetini anladı.

Dördüncü Nokta: Kur'ân, öyle hakikatli bir halâvet göstermiş ki en tatlı bir şeyden dahi usandıran çok tekrar, Kur'ân'ı tilâvet edenler için değil usandırmak, belki kalbi çürümemiş ve zevki bozulmamış adamlara tekrar-ı tilâveti halâvetini ziyadeleştirdiği eski zamandan beri herkesçe müsellem olup darb-ı mesel hükmüne geçmiş.

Hem öyle bir tazelik ve gençlik ve şebâbet ve garâbet göstermiş ki on dört asır yaşadığı ve herkesin eline kolayca girdiği hâlde, şimdi nâzil olmuş gibi tazeliğini muhafaza ediyor. Her asır, kendine hitap ediyor gibi bir gençlikte görmüş. Her tâife-i ilmiye ondan her vakit istifade etmek için kesretle ve mebzuliyetle yanlarında bulundurdukları ve üslûb-u ifadesine ittibâ ve iktida ettikleri hâlde o, üslûbundaki ve tarz-ı beyanındaki garabetini aynen muhafaza ediyor.

Beşincisi: Kur'ân'ın bir cenahı mâzide, bir cenahı müstakbelde, kökü ve bir kanadı eski peygamberlerin ittifaklı hakikatleri olduğu ve bu, onları tasdik ve teyid ettiği ve onlar dahi tevâfukun lisân-ı hâliyle bunu tasdik ettikleri gibi; öyle de evliya ve asfiya gibi ondan hayat alan semereleri ve hayattar tekemmülleriyle şecere-i mübarekelerinin hayattar, feyizdâr ve hakikat-medar olduğuna delâlet eden ve ikinci kanadının himâyesi altında yetişen ve yaşayan velâyetin bütün hak tarikatları ve İslâmiyet'in bütün hakikatli ilimleri, Kur'ân'ın ayn-ı hak ve mecma-ı hakâik ve câmiiyette misilsiz bir harika olduğuna şehâdet eder.

Altıncısı: Kur'ân'ın altı ciheti nurânîdir, sıdk ve hakkaniyetini gösterir, evet;

- altında *hüccet ve burhan direkleri*,

• üstünde *sikke-i i'câz lem'aları*,

• önünde ve hedefinde *saadet-i dareyn hediyeleri*,

• arkasında nokta-yı istinadı, *vahy-i semâvî hakikatleri*,

• sağında *hadsiz ukûl-ü müstakîmenin delillerle tasdikleri*,

• solunda *selim kalblerin ve temiz vicdanların ciddî itmînanları ve samimî incizabları ve teslimleri*, Kur'ân'ın fevkalâde, harika, metin ve hücum edilmez bir kale-i semâviye-i arziye olduğunu isbat ettikleri gibi altı makamdan dahi onun ayn-ı hak ve sâdık olduğuna ve beşerin kelâmı olmadığına, hem yanlış olmadığına imza eden; *başta, bu kâinatta dâima güzelliği izhar, iyiliği ve doğruluğu himâye ve sahtekârları ve müfterileri imha ve izale etmek âdetini bir düstur-u faaliyet ittihaz eden bu kâinatın Mutasarrıf'ı, o Kur'ân'a âlemde en makbul, en yüksek, en hâkimâne bir makam-ı hürmet ve bir mertebe-i muvaffakiyet vermesiyle onu tasdik ve imza ettiği gibi, İslâmiyet'in menbaı ve Kur'ân'ın tercümanı olan Zât'ın (aleyhissalâtü vesselâm) herkesten ziyade ona itikat ve ihtiramı.. ve nüzûlü zamanında uyku gibi bir vaziyet-i nâimânede bulunması.. ve sâir kelâmları ona yetişememesi ve bir derece benzememesi.. ve ümmiyetiyle beraber gitmiş ve gelecek hakikî hâdisât-ı kevniyeyi, gaybiyâne, Kur'ân ile tereddütsüz ve itmînan ile beyan etmesi.. ve çok dikkatli gözlerin nazarı altında hiçbir hile, hiçbir yanlış vaziyeti görülmeyen o Tercüman'ın bütün kuvvetiyle Kur'ân'ın her bir hükmüne iman edip tasdik etmesi.. ve hiçbir şey O'nu sarsmaması; Kur'ân'ın semâvî, hakkaniyetli ve kendi Hâlık-ı Rahîm'inin mübarek kelâmı olduğunu imza ediyor.*

Hem nev-i insanın humsu, belki kısm-ı âzamı, göz önündeki o Kur'ân'a müncezibâne ve dindârâne irtibatı ve hakikat-perestâne ve müştâkâne kulak vermesi.. ve çok emarelerin ve vâkıaların ve keşfiyatın şehâdetiyle cin ve melek ve ruhânîlerin dahi, tilâveti vaktinde pervane gibi hakperestâne etrafında toplanması, Kur'ân'ın kâinatça makbuliyetine ve en yüksek bir makamda bulunduğuna bir imzadır.

Hem nev-i beşerin umum tabakaları, en gabî ve âmiden tut, ta en zeki ve âlime kadar her birisi, Kur'ân'ın dersinden tam hisse almaları ve en derin hakikatleri fehmetmeleri.. ve yüzlerle fen ve ulûm-u İslâmiye'nin ve bilhassa şeriat-ı kübrânın büyük müçtehitleri ve Usûlü'd-din ve İlm-i Kelâm'ın dâhi muhakkikleri gibi her tâife, kendi ilimlerine ait bütün hâcâtını ve cevaplarını Kur'ân'dan istihrac etmeleri, Kur'ân'ın menba-ı hak ve maden-i hakikat olduğuna bir imzadır.

Hem edebiyatça en ileri bulunan Arap edipleri, –İslâmiyet'e girmeyenler– şimdiye kadar muârazaya pek çok muhtaç oldukları hâlde, Kur'ân'ın i'câzından yedi büyük vechi varken, yalnız bir tek vechi olan belâgatının, tek bir sûrenin mislini getirmekten istinkâfları.. ve şimdiye kadar gelen ve muâraza ile şöhret kazanmak isteyen meşhur beliğlerin ve dâhi âlimlerin onun hiçbir vech-i i'câzına karşı çıkamamaları ve âcizâne sükût etmeleri, Kur'ân'ın mucize ve tâkat-i beşerin fevkinde olduğuna bir imzadır.

Evet bir kelâm, *"Kimden gelmiş ve kime gelmiş ve niçin?" denilmesiyle kıymeti ve ulviyeti ve belâgatı tezahür etmesi noktasından Kur'ân'ın misli olamaz ve ona yetişilemez. Çünkü Kur'ân, bütün âlemlerin Rabbi ve Hâlık'ının hitabı ve konuşması.. ve hiçbir cihette taklidi ve tasannuu ihsas edecek bir emare bulunmayan bir mükâlemesi.. ve bütün insanların belki bütün mahlûkâtın nâmına meb'us ve nev-i beşerin en meşhur ve namdâr muhatabı bulunan ve o muhatabın kuvvet ve vüs'at-i imanı, koca İslâmiyet'i tereşşuh edip sahibini "Kâb-ı Kavseyn" makamına çıkararak muhatab-ı samedâniyeye mazhariyetle nüzûl eden.. ve saadet-i dareyne dair ve hilkat-i kâinatın neticelerine ve ondaki rabbânî maksatlara ait mesâili ve o muhatabın bütün hakâik-i İslâmiye'yi taşıyan en yüksek ve en geniş olan imanını beyan ve izah eden.. ve koca kâinatın bir harita, bir saat, bir hâne gibi her tarafını gösterip, çevirip, onları yapan sanatkârı, tavrıyla ifade ve tâlim eden Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan'ın elbette mislini getirmek mümkün değildir ve derece-i i'câzına yetişilmez.*

Hem Kur'ân'ı tefsir eden ve bir kısmı otuz-kırk, hatta yetmiş cild olarak birer tefsir yazan yüksek zekâlı, müdakkik binlerle mütefennin ulemânın senedleri ve delilleriyle beyan ettikleri Kur'ân'daki hadsiz meziyetleri ve nükteleri ve hâsiyetleri ve sırları ve âlî manaları ve umûr-u gaybiyenin her nev'inden kesretli gaybî ihbarları izhar ve isbat etmeleri.. ve bilhassa Risale-i Nur'un yüz otuz kitabının her biri, Kur'ân'ın bir meziyetini, bir nüktesini kat'i burhanlarla isbat etmesi ve bilhassa Mucizât-ı Kur'âniye Risalesi.. şimendifer ve tayyare gibi medeniyetin harikalarından çok şeyleri Kur'ân'dan istihraç eden Yirminci Söz'ün İkinci Makamı.. ve Risale-i Nur'a ve elektriğe işaret eden âyetlerin işârâtını bildiren İşârât-ı Kur'âniye nâmındaki Birinci Şuâ.. ve huruf-u Kur'âniye'nin, ne kadar muntazam, esrarlı ve manalı olduğunu gösteren Rumuzât-ı Semâniye nâmındaki sekiz küçük risaleler.. ve Sûre-i Feth'in âhirki âyetinin beş vecihle ihbar-ı gaybî cihetinde mucizeliğini isbat eden küçük bir risale gibi Risale-i Nur'un her bir cüzü, Kur'ân'ın bir hakikatini, bir nu-

runu izhar etmesi, Kur'ân'ın misli olmadığına ve mucize ve harika olduğuna ve bu âlem-i şehâdette âlem-i gaybın lisânı ve bir Allâmü'l-guyûb'un kelâmı bulunduğuna bir imzadır.

İşte altı noktada ve altı cihette ve altı makamda işaret edilen Kur'ân'ın mezkûr meziyetleri ve hâsiyetleri içindir ki; haşmetli hâkimiyet-i nurâniyesi ve azametli saltanat-ı kudsiyesi, asırların yüzlerini ışıklandırarak zemin yüzünü dahi bin üç yüz sene tenvir ederek kemâl-i ihtiramla devam etmesi.. hem o hâsiyetleri içindir ki Kur'ân'ın her bir harfi, hiç olmazsa on sevabı ve on hasenesi olması ve on meyve-i bâkî vermesi.. hatta bir kısım âyâtın ve sûrelerin her bir harfi, yüz ve bin ve daha ziyade meyve vermesi..[1] ve mübarek vakitlerde her harfin nuru ve sevabı ve kıymeti ondan yüzlere çıkması[2] gibi kudsî imtiyazları kazanmış, diye dünya seyyahı anladı ve kalbine dedi:

"İşte böyle her cihetle mucizâtlı bu Kur'ân, sûrelerinin icmâıyla ve âyâtının ittifakıyla ve esrar u envarının tevâfukuyla ve semerât ve âsârının tetâbukuyla bir tek Vâcibü'l-vücûd'un vücûduna ve vahdetine ve sıfât ve esmâsına delillerle isbat suretinde öyle şehâdet etmiş ki; bütün ehl-i imanın hadsiz şehâdetleri, onun şehâdetinden tereşşüh etmişler."

İşte bu yolcunun Kur'ân'dan aldığı ders-i tevhid ve imana kısa bir işaret olarak **Birinci Makam'ın On Yedinci Mertebesi'nde böyle**:

لَا إِلٰهَ إِلَّا اللهُ الْوَاجِبُ الْوُجُودِ الْوَاحِدُ الْأَحَدُ الَّذِي دَلَّ عَلٰى وُجُوبِ وُجُودِهِ فِي وَحْدَتِهِ: اَلْقُرْاٰنُ الْمُعْجِزُ الْبَيَانِ الْمَقْبُولُ الْمَرْغُوبُ لِأَجْنَاسِ الْمَلَكِ وَالْإِنْسِ وَالْجَانِّ، الْمَقْرُوءُ كُلُّ اٰيَاتِهِ فِي كُلِّ دَقِيقَةٍ بِكَمَالِ الْاِحْتِرَامِ، بِأَلْسِنَةِ مِئَاتِ الْمَلَايِينِ مِنْ نَوْعِ الْإِنْسَانِ، الدَّائِمُ سَلْطَنَتُهُ الْقُدْسِيَّةُ عَلٰى أَقْطَارِ الْأَرْضِ وَالْأَكْوَانِ، وَعَلٰى وُجُوهِ الْأَعْصَارِ وَالزَّمَانِ، وَالْجَارِي حَاكِمِيَّتُهُ الْمَعْنَوِيَّةُ النُّورَانِيَّةُ عَلٰى نِصْفِ الْأَرْضِ وَخُمُسِ الْبَشَرِ فِي أَرْبَعَةَ عَشَرَ عَصْرًا بِكَمَالِ الْاِحْتِشَامِ. وَكَذَا شَهِدَ وَبَرْهَنَ بِإِجْمَاعِ سُوَرِهِ الْقُدْسِيَّةِ السَّمَاوِيَّةِ، وَبِاتِّفَاقِ اٰيَاتِهِ النُّورَانِيَّةِ

---

1 Kur'ân okurken her bir harfine on sevap verileceğine dair bkz.: Tirmizî, *fezâilü'l-Kur'ân* 16; Dârimî, *fezâilü'l-Kur'ân* 1; İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef* 6/118.

2 Gece namazında on ayet okuyana yüz sevap[*1], günde yüz defa İhlâs sûresini okuyana bin beş yüz sevap[*2], Kadir gecesinde ise otuz bin sevap[*3] verilmesi gibi...

[*1] İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef* 7/202; Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliyâ* 4/6.

[*2] Ebû Ya'lâ, *el-Müsned* 6/103.

[*3] Kadir sûresi, 97/3.

الْإِلٰهِيَّةِ، وَبِتَوَافُقِ أَسْرَارِهِ وَأَنْوَارِهِ، وَبِتَطَابُقِ حَقَائِقِهِ وَثَمَرَاتِهِ وَاٰثَارِهِ بِالْمُشَاهَدَةِ وَالْعِيَانِ.[1]

denilmiştir.

Sonra bir fakir insana değil fânî ve muvakkat bir tarlayı, bir hâneyi, belki koca kâinatı ve dünya kadar bir mülk-ü bâkîyi kazandıran.. ve bir fânî adama ebedî bir hayatın levâzımâtını bulduran.. ve ecelin darağacını bekleyen bir biçareyi, idam-ı ebedîden kurtaran.. ve saadet-i sermediyenin hazinesini açan en kıymettar sermaye-i insaniyenin iman olduğunu bilen mezkûr misafir ve hayat yolcusu, kendi nefsine dedi ki: *"Haydi, ileri! İmanın hadsiz mertebelerinden bir mertebe daha kazanmak için* ***kâinatın heyet-i mecmûasına*** *müracaat edip, o da ne diyor, dinlemeliyiz; erkânından ve eczasından aldığımız dersleri tekmil ve tenvir etmeliyiz!"* diye, Kur'ân'dan aldığı geniş ve ihatalı bir dürbün ile baktı, gördü:

Bu kâinat, o kadar mânidâr ve muntazamdır ki; mücessem bir kitab-ı sübhânî.. ve cismânî bir kur'ân-ı rabbânî.. ve müzeyyen bir saray-ı samedânî.. ve muntazam bir şehr-i rahmânî suretinde görünüyor. O kitabın bütün sûreleri, âyetleri ve kelimâtları, hatta harfleri ve bâbları ve fasılları ve sayfaları ve satırları, umumunun her vakit mânidârâne mahv u isbatları ve hakîmâne tağyir ve tahvilleri, icmâ ile bir Alîm-i külli şey'in ve bir Kadîr-i külli şey'in ve bir Musannif'in, her şeyde her şeyi gören ve her şeyin her şeyi ile münasebetini bilen, riâyet eden bir Nakkâş-ı Zülcelâl'in ve bir Kâtib-i Zülkemâl'in vücûdunu ve mevcudiyetini bilbedâhe ifade ettikleri gibi; bütün erkân ve envâıyla ve ecza ve cüz'iyatıyla ve sekeneleri ve müştemilâtıyla ve vâridat ve masârifatıyla ve onlarda maslahatkârâne tebdilleriyle ve hikmet-perverâne tecditleriyle bilittifak, hadsiz bir kudret ve nihâyetsiz bir hikmetle iş gören âlî bir Usta'nın ve misilsiz bir Sâni'in mevcudiyetini ve vahdetini bildiriyorlar. Ve kâinatın azametine münasip *iki büyük ve geniş hakikatin* şehâdetleri, kâinatın bu büyük şehâdetini isbat ediyorlar.

---

[1] Allah'tan başka ilâh yoktur. O Vâcibü'l-vücûd ve Vâhid-i Ehad ki melek ve ins ve cin ecnâsının makbulü ve merğubu olan, her dakikada bütün âyetleri nev-i insandan yüz milyonların lisânında kemâl-i ihtiramla okunan, saltanat-ı kudsiyesi arzın ve âlemlerin aktarında ve zamanın ve asırların yüzlerinde devam eden, nuranî hâkimiyet-i mâneviyesi arzın yarısında ve beşerin beşte birinde on dört asırdır kemâl-i ihtişamla cârî olan Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan, O'nun vahdet içindeki vücûb-u vücûduna delâlet eder. Kezâ, Kur'ân, müşahede ve ıyân ile kudsî ve semâvî sûrelerinin icmâı ve nuranî ve ilâhî âyetlerinin ittifakı ve esrar ve envârının tevafuku ve hakâik ve semerât ve âsârının tetabukuyla O'nun vahdet içindeki vücûb-u vücûduna şehadet ve O'nu ispat eder.

Birinci Hakikat: Usûlü'd-din ve İlm-i Kelâm'ın dâhi ulemâsının ve hükemâ-yı İslâmiye'nin gördükleri ve hadsiz burhanlarla isbat ettikleri *hudûs ve imkân* hakikatleridir.

Onlar demişler ki: "Madem, âlemde ve her şeyde tagayyür ve tebeddül var; elbette fânîdir, hâdistir, kadîm olamaz. Madem hâdistir, elbette onu ihdas eden bir Sâni' var. Ve madem her şeyin zâtında vücûdu ve ademi, –bir sebep bulunmazsa– müsavidir, elbette vâcib ve ezelî olamaz. Ve madem muhal ve bâtıl olan devir ve teselsül ile birbirini îcad etmek, mümkün olmadığı kat'î burhanlarla isbat edilmiş; elbette öyle bir Vâcibü'l-vücûd'un mevcudiyeti lâzımdır ki; nazîri, mümtenî.. misli, muhal.. ve bütün mâadâsı, mümkin.. ve mâsivâsı, mahlûku olacak…"

Evet *hudûs hakikati*, kâinatı istilâ etmiş. Çoğunu göz görüyor, diğer kısmını akıl görüyor. Çünkü gözümüzün önünde her sene güz mevsiminde öyle bir âlem vefat eder ki; her birisinin hadsiz efradı bulunan ve her biri zîhayat bir kâinat hükmünde olan yüz bin nevi nebâtât ve küçücük havyanât, o âlem ile beraber vefat ederler. Fakat o kadar intizam ile bir vefattır ki; haşir ve neşirlerine medar olan ve rahmet ve hikmetin mucizeleri, kudret ve ilmin harikaları bulunan çekirdekleri ve tohumları ve yumurtacıkları baharda yerlerinde bırakıp, defter-i âmâllerini ve gördükleri vazifelerin programlarını onların ellerine vererek, Hafîz-i Zülcelâl'in himâyesi altında, hikmetine emanet eder sonra vefat ederler. Ve bahar mevsiminde haşr-i âzamın yüz bin misali ve nümûne ve delilleri hükmünde olarak o vefat eden ağaçlar ve kökler ve bir kısım hayvancıklar, aynen ihya ve diriliyorlar. Ve bir kısmının dahi kendi yerlerinde emsalleri ve aynen onlara benzeyenleri îcad ve ihya olunuyor. Ve geçen baharın mevcudâtı, işledikleri amellerin ve vazifelerin sayfalarını ilânât gibi neşredip وَإِذَا الصُّحُفُ نُشِرَتْ[1] âyetinin bir misalini gösteriyorlar.

Hem heyet-i mecmûa cihetinde, her güzde ve her baharda büyük bir âlem vefat eder ve taze bir âlem vücûda gelir. Ve o vefat ve hudûs, o kadar muntazam cereyan ediyor ve o vefat ve hudûsta, gayet intizam ve mizanla o kadar nevilerin vefiyâtları ve hudûsları oluyor ki; güya *dünya öyle bir misafirhânedir ki zîhayat kâinatlar ona misafir olurlar ve seyyah âlemler ve seyyar dünyalar ona gelirler, vazifelerini görürler, giderler.*

İşte bu dünyada böyle hayattar dünyaları ve vazifedar kâinatları kemâl-i ilim ve hikmet ve mizanla ve muvâzene ve intizam ve nizamla ihdas ve îcad

---

1 "Hesap defterleri açıldığı zaman…" (Tekvir sûresi, 81/10)

edip, rabbânî maksatlarda ve ilâhî gayelerde ve rahmânî hizmetlerde kadîrâne istîmal ve rahîmâne istihdam eden bir Zât-ı Zülcelâl'in vücûb-u vücûdu ve hadsiz kudreti ve nihâyetsiz hikmeti, bilbedâhe güneş gibi akıllara görünüyor. Hudûs mesâilini Risale-i Nur'a ve muhakkikîn-i kelâmiyenin kitaplarına havale ile o bahsi kapıyoruz.

Amma *imkân ciheti* ise o da kâinatı istilâ ve ihata etmiş. Çünkü görüyoruz ki her şey; küllî ve cüz'î bulunsun, büyük ve küçük olsun, arştan ferşe, zerrâttan seyyârâta kadar her mevcut, mahsus bir zât ve muayyen bir suret ve mümtaz bir şahsiyet ve has sıfatlar ve hikmetli keyfiyetler ve maslahatlı cihazlar ile dünyaya gönderiliyor.

• *Hâlbuki o mahsus zâta ve o mahiyete, hadsiz imkânât içinde o hususiyeti vermek…*

• *Hem suretler adedince imkânlar ve ihtimaller içinde o nakışlı ve fârikalı ve münasip o muayyen sureti giydirmek…*

• *Hem, hemcinsinden olan eşhasın miktarınca imkânlar içinde çalkanan o mevcuda, o lâyık şahsiyeti imtiyazla tahsis etmek…*

• *Hem sıfatların nevileri ve mertebeleri sayısınca imkânlar ve ihtimaller içinde şekilsiz ve müstereddit bulunan o masnûa, o has ve muvafık maslahatlı sıfatları yerleştirmek…*

• *Hem hadsiz yollar ve tarzlarda bulunması mümkün olması noktasında hadsiz imkânât ve ihtimalât içinde mütehayyir, sergerdân, hedefsiz o mahlûka, o hikmetli keyfiyetleri ve inâyetli cihazları takmak ve teçhiz etmek,* elbette küllî ve cüz'î bütün mümkinât adedince ve her mümkinin mezkûr mahiyet ve hüviyet, heyet ve suret, sıfat ve vaziyetinin imkânâtı adedince tahsis edici, tercih edici, tayin edici, ihdas edici bir Vâcibü'l-vücûd'un vücûb-u vücûduna ve hadsiz kudretine ve nihâyetsiz hikmetine.. ve hiçbir şey ve hiçbir şe'n, O'ndan gizlenmediğine.. ve hiçbir şey O'na ağır gelmediğine.. ve en büyük bir şey, en küçük bir şey gibi O'na kolay geldiğine.. ve bir baharı bir ağaç kadar ve bir ağacı bir çekirdek kadar sühûletle îcad edebildiğine işaretler ve delâletler ve şehâdetler, imkân hakikatinden çıkıp kâinatın bu büyük şehâdetinin bir kanadını teşkil ederler.

Kâinatın şehâdetini, her iki kanadı ve iki hakikatiyle Risale-i Nur eczaları ve bilhassa Yirmi İkinci ve Otuz İkinci Sözler, ve Yirminci ve Otuz Üçüncü Mektuplar tamamıyla isbat ve izah ettiklerinden onlara havale ederek bu pek uzun kıssayı kısa kestik.

Kâinatın heyet-i mecmûasından gelen büyük ve küllî şehâdetin ikinci kanadını isbat eden **ikinci hakikat**:

Bu mütemâdiyen çalkanan inkılâplar ve tahavvülâtlar içinde vücûdunu ve hizmetini ve zîhayat ise hayatını muhafazaya ve vazifesini yerine getirmeye çalışan mahlûkâtta kuvvetlerinin bütün bütün haricinde bir *teavün* hakikati görünüyor. Meselâ unsurları, zîhayatın imdadına.. hususan bulutları, nebâtâtın mededine.. ve nebâtâtı dahi hayvanâtın yardımına.. ve havyanât ise insanların muâvenetine.. ve memelerin kevser gibi sütleri, yavruların beslenmelerine.. ve zîhayatların iktidarları haricindeki pek çok hacetleri ve erzakları, umulmadık yerlerden onların ellerine verilmesi.. hatta zerrât-ı taamiye dahi hüceyrât-ı bedeniyenin tamirine koşmaları gibi teshir-i rabbânî ile ve istihdam-ı rahmânî ile, hakikat-i teavünün pek çok misalleri doğrudan doğruya bütün kâinatı bir saray gibi idare eden bir Rabbü'l-âlemîn'in umumi ve rahîmâne rubûbiyetini gösteriyorlar.

Evet, câmid ve şuursuz ve şefkatsiz olan ve birbirine şefkatkârâne, şuurdârâne vaziyet gösteren muâvenetçiler elbette gayet Rahîm ve Hakîm bir Rabb-i Zülcelâl'in kuvvetiyle, rahmetiyle, emriyle yardıma koşturuluyorlar.

İşte kâinatta cârî olan teâvün-ü umumî, seyyârâttan tâ zîhayatın âzâ ve cihâzât ve zerrât-ı bedeniyesine kadar kemâl-i intizamla cereyan eden *muvâzene-i âmme* ve *muhafaza-yı şâmile..* ve semâvâtın yaldızlı yüzünden ve zeminin zînetli yüzünden ta çiçeklerin süslü yüzlerine kadar kalem gezdiren *tezyin..* ve kehkeşandan ve Manzume-i Şemsiye'den ta mısır ve nar gibi meyvelere kadar hükmeden *tanzim..* ve güneş ve kamerden ve unsurlardan ve bulutlardan ta bal arılarına kadar memuriyet veren *tavzif* gibi pek büyük hakikatlerin büyüklükleri nispetindeki şehâdetleri, kâinatın şehâdetinin ikinci kanadını isbat ve teşkil ederler. Madem Risale-i Nur bu büyük şehâdeti isbat ve izah etmiş, biz burada bu kısacık işaretle iktifâ ederiz.

İşte dünya seyyahının kâinattan aldığı ders-i imanîye kısa bir işaret olarak **Birinci Makam'ın On Sekizinci Mertebesi'nde böyle**:

لَا إِلٰهَ إِلَّا اللهُ الْوَاجِبُ الْوُجُودِ، الْمُمْتَنِعُ نَظِيرُهُ، الْمُمْكِنُ كُلُّ مَا سِوَاهُ، الْوَاحِدُ الْأَحَدُ الَّذِي دَلَّ عَلٰى وُجُوبِ وُجُودِهِ فِي وَحْدَتِهِ: هٰذِهِ الْكَائِنَاتُ الْكِتَابُ الْكَبِيرُ الْمُجَسَّمُ وَالْقُرْاٰنُ الْجِسْمَانِيُّ الْمُعَظَّمُ وَالْقَصْرُ الْمُزَيَّنُ الْمُنَظَّمُ وَالْبَلَدُ الْمُحْتَشَمُ الْمُنْتَظَمُ، بِإِجْمَاعِ سُوَرِهِ وَاٰيَاتِهِ وَكَلِمَاتِهِ وَحَرُوفِهِ وَأَبْوَابِهِ وَفُصُولِهِ وَصُحُفِهِ وَسُطُورِهِ وَاتِّفَاقِ أَرْكَانِهِ وَأَنْوَاعِهِ وَأَجْزَائِهِ وَجُزْئِيَّاتِهِ وَسَكَنَتِهِ وَمُشْتَمِلَاتِهِ وَوَارِدَاتِهِ وَمَصَارِفِهِ، بِشَهَادَةِ عَظَمَةِ إِحَاطَةِ حَقِيقَةِ

الْحُدُوثِ وَالتَّغَيُّرِ وَالْإِمْكَانِ، بِإِجْمَاعِ جَمِيعِ عُلَمَاءِ عِلْمِ الْكَلَامِ، وَبِشَهَادَةِ حَقِيقَةِ تَبْدِيلِ صُورَتِهِ وَمُشْتَمِلَاتِهِ بِالْحِكْمَةِ وَالْانْتِظَامِ، وَتَجْدِيدِ حُرُوفِهِ وَكَلِمَاتِهِ بِالنِّظَامِ وَالْمِيزَانِ، وَبِشَهَادَةِ عَظَمَةِ إِحَاطَةِ حَقِيقَةِ التَّعَاوُنِ، وَالتَّجَاوُبِ، وَالتَّسَانُدِ، وَالتَّدَاخُلِ، وَالْمُوَازَنَةِ، وَالْمُحَافَظَةِ، فِي مَوْجُودَاتِهِ بِالْمُشَاهَدَةِ وَالْعِيَانِ.[1]

denilmiştir.

Sonra, dünyaya gelen ve dünyanın yaratanını arayan ve on sekiz adet mertebelerden çıkan ve *arş-ı hakikate yetişen bir mirac-ı imanî ile gâibâne mârifetten hâzırâne ve muhatabâne bir makama terakki eden meraklı ve müştak yolcu adam,* kendi ruhuna dedi ki: "Fâtiha-yı Şerife'de başından tâ إِيَّاكَ[2] kelimesine kadar gâibâne medh ü senâ ile bir huzur gelip إِيَّاكَ hitabına çıkılması gibi biz dahi *doğrudan doğruya* –gâibâne aramayı bırakıp– *aradığımızı aradığımızdan sormalıyız.* Her şeyi gösteren güneşi, güneşten sormak gerektir." Evet, her şeyi gösteren, kendini her şeyden ziyade gösterir. Öyle ise şemsin şuââtı ile onu görmek ve tanımak gibi ***Hâlık'ımızın*** *esmâ-yı hüsnâsıyla* ve *sıfât-ı kudsiyesiyle* O'nu *kabiliyetimizin nisbetinde* tanımaya çalışabiliriz.

Bu maksadın hadsiz yollarından iki yolu ve o iki yolun hadsiz mertebelerinden iki mertebeyi ve o iki mertebenin pek çok hakikatlerinden ve pek çok uzun tafsilâtından yalnız iki hakikati icmâl ve ihtisar ile bu risalede beyan edeceğiz.

Birinci Hakikat: Bilmüşâhede gözümüzle görünen ve muhit ve dâimî ve muntazam ve dehşetli ve semâvî ve arzî olan bütün mevcudâtı çeviren ve tebdil ve tecdit eden ve kâinatı kaplayan *faaliyet-i müstevliye hakikati* görünmesi.. ve o her cihetle hikmet-medar faaliyet hakikatinin içinde *tezâhür-ü rubûbiyet* hakikatinin bilbedâhe hissedilmesi.. ve o her cihetle, rahmet-feşan tezâhür-ü rubûbiyet hakikatinin içinde *tebârüz-ü ulûhiyet* hakikati bizzarure bilinmiş olmasıdır.

---

1 Allah'tan başka ilâh yoktur. Nazîri mümteni ve O'ndan başka her şey mümkin ve Vâhid-i Ehad olan o Vâcibü'l-vücûd ki mücessem bir kitab-ı kebîr, muazzam bir Kur'ân-ı cismânî, munazzam ve müzeyyen bir kasr ve muntazam ve muhteşem bir memleket olan bu kâinat, sûrelerinin ve âyetlerinin ve kelimelerinin ve harflerinin ve bablarının ve fasıllarının ve sayfalarının ve satırlarının icmâıyla ve erkânının ve envaının ve eczasının ve cüz'iyatının ve sekene ve müştemilâtının ve vâridat ve masarifinin ittifakıyla, bütün ulema-i ilm-i kelâmın icmâına müstenit hudûs ve tağayyür ve imkân hakikatinin azamet-i ihatasının şehadetiyle ve suret ve müştemilâtının hikmet ve intizamla tebdili ve huruf ve kelimatının nizam ve mizanla tecdidi hakikatinin şehadetiyle ve mevcudatında müşahede ve ıyân ile görünen teâvün ve tecavüp ve tesanüd ve tedahül ve muvazene ve muhafaza hakikatlerinin azamet-i ihatasının şehadetiyle, O'nun vahdet içindeki vücûb-u vücûduna delâlet eder.

2 "Yalnız Sana (ibadet eder, yalnız senden medet umarız)." (Fâtiha sûresi, 1/5).

İşte bu hâkimâne ve hakîmâne faaliyet-i dâimeden ve perdesinin arkasında bir Fâil-i Kadîr ve Alîm'in ef'âli, görünür gibi hissedilir.

Ve bu mürebbiyâne ve müdebbirâne ef'âli rabbâniyeden ve perdesinin arkasından her şeyde cilveleri bulunan esmâ-yı ilâhiye hissedilir derecesinde bedâhetle bilinir.

Ve bu celâldârâne ve cemâl-perverâne cilvelenen esmâ-yı hüsnâdan ve perdesinin arkasında sıfât-ı seb'a-yı kudsiyenin ilmelyakîn, belki aynelyakîn, belki hakkalyakîn derecesinde vücûdları ve tahakkukları anlaşılır.

Ve bu yedi kudsî sıfâtın dahi, bütün masnûâtın şehâdetiyle, hem hayattarâne, hem kadîrâne, hem alîmâne, hem semîâne, hem basîrâne, hem mürîdâne, hem mütekellimâne nihâyetsiz bir surette tecellîleri ile bilbedâhe ve bizzarure ve biilmelyakîn bir mevsuf-u Vâcibü'l-vücûd'un ve bir müsemmâ-yı Vâhid-i Ehad'in ve bir Fâil-i Ferd-i Samed'in mevcudiyeti güneşten daha zâhir, daha parlak bir tarzda, kalbdeki iman gözüne görünür gibi kat'i bilinir.

Çünkü güzel ve mânidâr bir kitap ve muntazam bir hâne, bedâhetle yazmak ve yapmak fiillerini.. ve güzel yazmak ve intizamlı yapmak fiilleri dahi, bedâhetle yazıcı ve dülger namlarını.. yazıcı ve dülger unvanları ise, bedâhetle kitâbet ve dülgerlik sanatlarını ve sıfatlarını.. ve bu sanat ve sıfatlar, bedâhetle herhâlde bir zâtı istilzam eder ki Mevsuf ve Sâni' ve Müsemmâ ve Fâil olsun. Fâilsiz bir fiil ve müsemmâsız bir isim mümkün olmadığı gibi; mevsufsuz bir sıfat, sanatkârsız bir sanat dahi mümkün değildir.

İşte bu hakikat ve kâideye binâen bu kâinat, bütün mevcudâtıyla beraber kaderin kalemiyle yazılmış, kudretin çekiciyle yapılmış mânidâr hadsiz kitaplar, mektuplar, nihâyetsiz binalar ve saraylar hükmünde –her biri binler vecihle ve beraber hadsiz vücuh ile– rabbânî ve rahmânî nihâyetsiz fiilleri ve o fiillerin menşeleri olan binbir esmâ-yı ilâhiyenin hadsiz cilveleriyle ve o güzel isimlerin menbaı olan yedi sıfât-ı sübhâniyenin nihâyetsiz tecellîleriyle o yedi muhit ve kudsî sıfatların madeni ve mevsufu olan ezelî ve ebedî bir Zât-ı Zülcelâl'in vücûb-u vücûduna ve vahdetine hadsiz işaretler ve nihâyetsiz şehâdetler ettikleri gibi; bütün o mevcudâtta bulunan bütün hüsünler, cemâller, kıymetler, kemâller dahi ef'âl-i rabbâniyenin ve esmâ-yı ilâhiyenin ve sıfât-ı samedâniyenin ve şuûnât-ı sübhâniyenin, kendilerine lâyık ve muvafık kudsî cemâllerine ve kemâllerine.. ve hepsi birden Zât-ı Akdes'in kudsî cemâline ve kemâline bedâhetle şehâdet ederler.

İşte faaliyet hakikati içinde tezahür eden *rubûbiyet hakikati*, ilim ve hikmetle halk ve îcad ve sun' ve ibda'.. nizam ve mizan ile takdir ve tasvir ve tedbir ve tedvir.. kasd ve irade ile tahvil ve tebdil ve tenzil ve tekmil.. şefkat ve rahmetle it'am ve in'âm ve ikram ve ihsan gibi şuûnâtıyla ve tasarrufatıyla kendini gösterir ve tanıttırır. Ve *tezahür-ü rubûbiyet hakikati* içinde bedâhetle hissedilen ve bulunan *ulûhiyetin tebarüz hakikati* dahi esmâ-yı hüsnânın rahîmâne ve kerîmâne cilveleriyle ve yedi sıfât-ı subûtiye olan *hayat*, *ilim*, *kudret*, *irade*, *sem'*, *basar* ve *kelâm* sıfatlarının celâlli ve cemâlli tecellîleriyle kendini tanıttırır, bildirir.

Evet nasıl ki *kelâm sıfatı*, vahiyler ve ilhamlar ile Zât-ı Akdes'i tanıttırır; öyle de *kudret sıfatı* dahi, mücessem kelimeleri hükmünde olan sanatlı eserleriyle o Zât-ı Akdes'i bildirir ve kâinatı baştan başa bir furkan-ı cismânî mahiyetinde gösterip, bir Kadîr-i Zülcelâl'i tavsif ve tarif eder.

Ve *ilim sıfatı* dahi hikmetli, intizamlı, mizanlı olan bütün masnûât miktarınca.. ve ilim ile idare ve tedbir ve tezyin ve temyiz edilen bütün mahlûkât adedince mevsufları olan bir tek Zât-ı Akdes'i bildirir.

Ve *hayat sıfatı* ise kudreti bildiren bütün eserler.. ve ilmin vücûdunu bildiren bütün intizamlı ve hikmetli ve mizanlı ve zinetli suretler, hâller.. ve sâir sıfatları bildiren bütün deliller, sıfat-ı hayatın delilleriyle beraber hayat sıfatının tahakkukuna delâlet ettikleri gibi; hayat dahi bütün o delilleriyle aynaları olan bütün zîhayatları şahid göstererek, Zât-ı Hayy-ı Kayyûm'u bildirir. Ve kâinatı; serbeser, her vakit, taze taze ve ayrı ayrı cilveleri ve nakışları göstermek için dâima değişen ve tazelenen ve hadsiz aynalardan terekküb eden bir ayna-yı ekber suretine çevirir. Ve bu kıyasla görmek ve işitmek, ihtiyâr etmek ve konuşmak sıfatları dahi her biri birer kâinat kadar Zât-ı Akdes'i bildirir, tanıttırır.

Hem o sıfatlar, Zât-ı Zülcelâl'in vücûduna delâlet ettikleri gibi, hayatın vücûduna ve tahakkukuna ve o Zât'ın hayattar ve diri olduğuna dahi bedâhetle delâlet ederler. Çünkü bilmek, hayatın alâmeti.. işitmek, dirilik emâresi.. görmek, dirilere mahsus.. irade, hayat ile olabilir. İhtiyârî iktidar, zîhayatlarda bulunur. Tekellüm ise bilen dirilerin işidir. İşte bu noktalardan anlaşılır ki; hayat sıfatının yedi defa kâinat kadar delilleri.. ve kendi vücûdunu ve mevsufun vücûdunu bildiren burhanları vardır ki bütün sıfatların esası ve membaı ve ism-i âzamın masdarı ve medarı olmuştur.

Risale-i Nur, bu birinci hakikati kuvvetli burhanlar ile isbat ve bir derece izah ettiğinden bu denizden bu mezkûr katre ile şimdilik iktifâ ediyoruz.

İkinci Hakikat: *Sıfat-ı kelâmdan gelen tekellüm-ü ilâhîdir.*

قُلْ لَوْ كَانَ الْبَحْرُ مِدَادًا لِكَلِمَاتِ رَبِّي لَنَفِدَ الْبَحْرُ قَبْلَ أَنْ تَنْفَدَ كَلِمَاتُ رَبِّي وَلَوْ جِئْنَا بِمِثْلِهِ مَدَدًا[1]

âyetinin sırrıyla kelâm-ı ilâhî, nihâyetsizdir. Bir zâtın vücûdunu bildiren en zâhir alâmet, konuşmasıdır. Demek bu hakikat, nihâyetsiz bir surette Mütekellim-i Ezelî'nin mevcudiyetine ve vahdetine şehâdet eder. Bu hakikatin iki kuvvetli şehâdeti, bu risalenin On Dördüncü ve On Beşinci Mertebeleri'nde beyan edilen vahiyler ve ilhamlar cihetiyle.. ve geniş bir şehâdeti dahi, Onuncu Mertebesi'nde işaret edilen kütüb-ü mukaddese-i semâviye cihetiyle.. ve çok parlak ve câmî bir diğer şehâdeti dahi, On Yedinci Mertebesi'nde Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan cihetiyle geldiğinden; bu hakikatin beyan ve şehâdetini o mertebelere havale edip o hakikati, mucizâne ilân eden ve şehâdetini sâir hakikatlerin şehâdetleriyle beraber ifade eden

شَهِدَ اللهُ أَنَّهُ لَآ إِلٰهَ إِلَّا هُوَ وَالْمَلٰٓئِكَةُ وَأُولُو الْعِلْمِ قَآئِمًا بِالْقِسْطِ ۚ لَآ إِلٰهَ إِلَّا هُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ[2]

âyet-i muazzamanın envarı ve esrarı, bizim bu yolcuya kâfi ve vâfi gelmiş ki daha ileri gidememiş.

İşte bu yolcunun bu makam-ı kudsîden aldığı dersin kısa bir meâline bir işaret olarak **Birinci Makam'ın On Dokuzuncu Mertebesi'nde**:

لَا إِلٰهَ إِلَّا اللهُ الْوَاجِبُ الْوُجُودِ الْوَاحِدُ الْأَحَدُ لَهُ الْأَسْمَاءُ الْحُسْنٰى، وَلَهُ الصِّفَاتُ الْعُلْيَا، وَلَهُ الْمَثَلُ الْأَعْلَى، الَّذِي دَلَّ عَلٰى وُجُوبِ وُجُودِهِ فِي وَحْدَتِهِ: اَلذَّاتُ الْوَاجِبُ الْوُجُودِ بِإِجْمَاعِ جَمِيعِ صِفَاتِهِ الْقُدْسِيَّةِ الْمُحِيطَةِ، وَجَمِيعِ أَسْمَائِهِ الْحُسْنٰى الْمُتَجَلِّيَةِ، وَبِاتِّفَاقِ جَمِيعِ شُؤُونَاتِهِ وَأَفْعَالِهِ الْمُتَصَرِّفَةِ، بِشَهَادَةِ عَظَمَةِ حَقِيقَةِ تَبَارُزِ الْأُلُوهِيَّةِ فِي تَظَاهُرِ الرُّبُوبِيَّةِ، فِي دَوَامِ الْفَعَّالِيَّةِ الْمُسْتَوْلِيَةِ، بِفِعْلِ الْإِيجَادِ وَالْخَلْقِ وَالصُّنْعِ وَالْإِبْدَاعِ بِإِرَادَةٍ وَقُدْرَةٍ، وَبِفِعْلِ التَّقْدِيرِ وَالتَّصْوِيرِ وَالتَّدْبِيرِ وَالتَّدْوِيرِ بِاخْتِيَارٍ وَحِكْمَةٍ، وَبِفِعْلِ التَّصْرِيفِ وَالتَّنْظِيمِ وَالْمُحَافَظَةِ وَالْإِدَارَةِ وَالْإِعَاشَةِ بِقَصْدٍ وَرَحْمَةٍ، وَبِكَمَالِ الْإِنْتِظَامِ وَالْمُوَازَنَةِ، وَبِشَهَادَةِ عَظَمَةِ إِحَاطَةِ حَقِيقَةِ أَسْرَارِ:

---

1 "De ki: "Rabbimin sözlerini yazmak için en büyük okyanus mürekkep olsaydı (hatta onun bir mislini de takviye gönderseydik), bu deniz tükenir, Rabbimin sözleri yine de bitmezdi." (Kehf sûresi, 18/109).

2 "Allah'tan başka tanrı bulunmadığına şahit bizzat Allah'tır. Bütün melekler, hak ve adaletten ayrılmayan ilim adamları da bu gerçeğe, aziz ve hakîm (mutlak galip, tam hüküm ve hikmet sahibi) Allah'tan başka tanrı olmadığına şahittirler." (Âl-i İmran sûresi, 3/18).

﴿شَهِدَ اللّٰهُ أَنَّهُ لَآ إِلٰهَ إِلَّا هُوَ وَالْمَلٰٓئِكَةُ وَأُولُو الْعِلْمِ قَآئِمًا بِالْقِسْطِ ۚ لَآ إِلٰهَ إِلَّا هُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ﴾[1]

denilmiştir…

Bu "Âyetü'l-Kübrâ"nın otuz üç mertebeden müteşekkil tamamı, hârikulâde mukaddimesi ile birlikte müstakil olarak neşredilmiştir. Buraya kısmen konulmuş.

[1] Allah'tan başka ilâh yoktur. O öyle bir Vâcibü'l-vücûd ve Vâhid-i Ehad'dir ki bütün güzel isimler, bütün yüce sıfatlar ve en yüce vasıflar O'na aittir. İrade ve kudretle îcad ve halk ve sun' ve ibdâ fiillerini, ihtiyar ve hikmetle takdir ve tasvir ve tedbir ve tedvir fiillerini, kasd ve rahmetle ve kemâl-i intizam ve muvazene ile tasrif ve tanzim ve muhafaza ve idare ve iaşe fiillerini tazammun eden faaliyet-i müstevliyenin devamı içinde görünen tezahür-ü rubûbiyet ve onun içinde görünen tebarüz-ü ulûhiyet hakikatinin azametinin şehadetiyle; ve "Allah'tan başka tanrı bulunmadığına şahit bizzat Allah'tır. Bütün melekler, hak ve adaletten ayrılmayan ilim adamları da bu gerçeğe, aziz ve hakîm (mutlak galip, tam hüküm ve hikmet sahibi) Allah'tan başka tanrı olmadığına şahittirler."[*1] meâlindeki âyet-i kerimenin hakikat-i esrarının azamet-i ihatasının şehadetiyle; bütün kudsî ve muhît sıfatlarının ve kâinatta tecellî eden bütün esmâ-i hüsnâsının icmâı ve kâinatta tasarruf eden bütün şuunat ve ef'âlinin ittifakı, O'nun vahdet içindeki vücûb-u vücûduna delâlet eder.

[*1] Âl-i İmran sûresi, 3/18.

İkinci Hüccet-i İmaniye

Otuz İkinci Söz'ün Birinci Mevkıfı

بِسْـــمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

لَوْ كَانَ فِيهِمَا اٰلِهَةٌ إِلَّا اللهُ لَفَسَدَتَا[1]

لَا إِلٰهَ إِلَّا اللهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ يُحْيِي وَيُمِيتُ وَهُوَ حَيٌّ لَا يَمُوتُ بِيَدِهِ الْخَيْرُ وَهُوَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ وَإِلَيْهِ الْمَصِيرُ[2]

Bir Ramazan gecesinde şu kelâm-ı tevhidînin on bir cümlesinin her birinde birer tevhid mertebesi ve birer müjde bulunduğunu ve o mertebelerden yalnız لَا شَرِيكَ لَهُ[3] 'deki manayı, basit, avâmın fehmine gelecek bir muhâvere-i temsîliye ve bir münâzara-yı faraziye tarzında ve lisân-ı hâli, lisân-ı kâl suretinde söylemiştim. Bana hizmet eden kıymettar kardeşlerimin ve mescid arkadaşlarımın arzuları ve istemeleri üzerine o muhâvereyi yazıyorum, şöyle ki:

Bütün tabiat-perest, esbap-perest ve müşrik gibi umum envâ-ı ehl-i şirkin ve küfrün ve dalâletin tevehhüm ettikleri şeriklerin nâmına bir şahıs farz ediyoruz ki o şahs-ı farazî, mevcudât-ı âlemden bir şeye rab olmak istiyor ve hakikî mâlik olmak dâvâ etmektedir.

İşte o müddeî, evvelâ mevcudâtın en küçüğü olan bir **zerreye** rast gelir. Ona rab ve hakikî mâlik olmakta olduğunu zerreye tabiat lisânıyla, felsefe diliyle söyler. O zerre dahi, hakikat lisânıyla ve hikmet-i rabbânî diliyle der ki: "Ben hadsiz vazifeleri görüyorum. Ayrı ayrı her masnûa girip işliyorum. Eğer bütün o vezâifi bana gördürecek, sende ilim ve kudret varsa; hem, benim gibi

---

1 "Eğer gökte ve yerde, Allah'tan başka ilâhlar bulunsaydı oraların nizamı bozulurdu." (Enbiyâ sûresi, 21/22).

2 "Allah'tan başka ilâh yoktur. O birdir. Ortağı yoktur. Mülk umumen O'nundur. Ezelden ebede her türlü hamd ve övgü, şükür ve minnet O'na mahsustur ve O'na lâyıktır. Hayatı veren de, alan da O'dur. O, ezelî ve ebedî hayat sahibidir. Bütün iyilikler O'na aittir; O, yapılan her hayrı kaydeder ve karşılığını verir. O'nun her şeye gücü yeter ve hiçbir şey O'na ağır gelmez. Dönüş yalnız O'nadır." (Bkz.: Tirmizî, *deavât* 36; Nesâî, *menâsik* 163; İbni Mâce, *ticârât* 40, *menâsik* 84).

3 Ortağı yoktur.

hadd ü hesaba gelmeyen zerrât içinde beraber gezip[1(Hâşiye)] iş görüyoruz. Eğer bütün emsalim o zerreleri de istihdam edip emir tahtına alacak bir hüküm ve iktidar sende varsa; hem kemâl-i intizam ile cüz olduğum mevcudlara, meselâ kandaki küreyvât-ı hamrâya hakikî mâlik ve mutasarrıf olabilirsen bana rab olmak dâvâ et; beni, Cenâb-ı Hak'tan başkasına isnad et. Yoksa sus! Hem bana rab olamadığın gibi müdahale dahi edemezsin. Çünkü vezâifimizde ve harekâtımızda o kadar mükemmel bir intizam var ki nihâyetsiz bir hikmet ve muhit bir ilim sahibi olmayan bize parmak karıştıramaz. Eğer karışsa karıştıracak. Hâlbuki senin gibi câmid, âciz ve kör ve iki eli tesadüf ve tabiat gibi iki körün elinde olan bir şahıs, hiçbir cihette parmak uzatamaz."

O müddeî, maddiyyûnların dedikleri gibi dedi ki: "Öyle ise sen kendi kendine mâlik ol! Neden başkasının hesabına çalışmasını söylüyorsun?" Zerre ona cevaben der: "Eğer, güneş gibi bir dimağım ve ziyâsı gibi ihatalı bir ilmim ve harareti gibi şümûllü bir kudretim ve ziyâsındaki yedi renk gibi muhit duygularım ve gezdiğim her yere ve işlediğim her mevcuda müteveccih birer yüzüm ve bakar birer gözüm ve geçer birer sözüm bulunsa idi, belki senin gibi ahmaklık edip kendi kendime mâlik olduğumu dâvâ ederdim. Haydi defol git, sen benden iş bulamazsın!"

İşte şeriklerin vekili, zerreden me'yus olunca **küreyvât-ı hamrâdan** iş bulacağım diye, kandaki bir küreyvât-ı hamrâya rast gelir. Ona esbap nâmına ve tabiat ve felsefe lisânıyla der ki: "Ben sana rab ve mâlikim." O küreyvât-ı hamrâ, yani yuvarlak kırmızı mevcud, ona hakikat lisânıyla ve hikmet-i ilâhiye dili ile der:

"Ben yalnız değilim. Eğer sikkemiz ve memuriyetimiz ve nizamatımız bir olan kan ordusundaki bütün emsalime mâlik olabilirsen; hem gezdiğimiz ve kemâl-i hikmetle istihdam olunduğumuz bütün hüceyrât-ı bedene mâlik olacak bir dakik hikmet ve azîm kudret, sende varsa göster ve gösterebilirsen belki senin dâvânda bir mana bulunabilir. Hâlbuki senin gibi sersem ve senin

---

1 (Hâşiye) Evet müteharrik her bir şey, zerrâttan seyyârâta kadar, kendilerinde olan sikke-i samediyet ile vahdeti gösterdikleri gibi, harekâtlarıyla dahi, gezdikleri bütün yerleri vahdet namına zabtederler. Kendi mâlikinin mülküne idhal ederler. Hareket etmeyen masnûât ise nebâtâttan nücûm-u sevâbite kadar birer mühr-ü vahdâniyet hükmündedirler ki; bulunduğu mekânı, kendi Sâni'inin mektubu olduğunu gösterirler. Demek her bir nebat, her bir meyve, birer mühr-ü vahdâniyet, birer sikke-i vahdettirler ki; mekânlarını ve vatanlarını, vahdet namına Sâni'lerinin mektubu olduğunu gösterirler.

Elhâsıl: *Her bir şey, hareketiyle bütün eşyayı vahdet namına zabteder. Demek bütün yıldızları elinde tutmayan, bir tek zerreye rab olamaz.*

elindeki sağır tabiat ve kör kuvvetle değil mâlik olmak, belki zerre miktar karışamazsın. Çünkü; bizdeki intizam o kadar mükemmeldir ki, ancak her şeyi görür ve işitir ve bilir ve yapar bir Zât bize hükmedebilir. Öyle ise sus! Vazifem o kadar mühim ve intizam o kadar mükemmeldir ki senin ile, senin böyle karmakarışık sözlerine cevap vermeğe vaktim yok." der, onu tardeder.

Sonra onu kandıramadığı için o müddeî gider, bedendeki **hüceyre** tabir ettikleri menzilciğe rast gelir. Felsefe ve tabiat lisânıyla der: "Zerreye ve küreyvât-ı hamrâya söz anlattıramadım, belki sen sözümü anlarsın. Çünkü sen, gayet küçük bir menzil gibi birkaç şeyden yapılmışsın. Öyle ise ben seni yapabilirim. Sen benim masnûum ve hakikî mülküm ol!" der. O hüceyre ona cevaben, hikmet ve hakikat lisânıyla der ki:

"Ben, çendan küçücük bir şeyim. Fakat pek büyük vazifelerim, pek ince münasebetlerim ve bedenin bütün hüceyrâtına ve heyet-i mecmûasına bağlı alâkalarım var. Ezcümle, evride ve şerâyin damarlarına ve hassâse ve muharrike asablarına ve câzibe, dâfia, müvellide, musavvire gibi kuvvelere karşı derin ve mükemmel vazifelerim var. Eğer bütün bedeni, bütün damar ve asab ve kuvveleri teşkil ve tanzim ve istihdam edecek bir kudret ve ilim sende varsa ve benim emsalim ve sanatça ve keyfiyetçe birbirimizin kardeşi olan bütün hüceyrât-ı bedeniyeye tasarruf edecek nâfiz bir kudret, şâmil bir hikmet, sende varsa göster; sonra ben seni yapabilirim diye dâvâ et, yoksa haydi git! Küreyvât-ı hamrâ, bana erzak getiriyorlar. Küreyvât-ı beyzâ da, bana hücum eden hastalıklara mukabele ediyorlar. İşim var, beni meşgul etme. Hem senin gibi âciz, câmid, sağır, kör bir şey, bize hiçbir cihetle karışamaz. Çünkü bizde o derece ince ve nazik ve mükemmel bir intizam[1(Hâşiye)] var ki eğer bize hük-

---

1 (Hâşiye) Sâni-i Hakîm, beden-i insanı gayet muntazam bir şehir hükmünde halketmiştir. Damarların bir kısmı, telgraf ve telefon vazifesini görür. Bir kısmı da çeşmelerin boruları hükmünde, âb-ı hayat olan kanın cevelânına medardırlar. Kan ise içinde iki kısım küreyvât halkedilmiş. Bir kısmı küreyvât-ı hamrâ tabir edilir ki bedenin hüceyrelerine erzak dağıtıyor ve bir kanun-u ilâhî ile hüceyrelere erzak yetiştiriyor (tüccar ve erzak memurları gibi). Diğer kısmı küreyvât-ı beyzâdırlar ki ötekilere nisbeten ekalliyettedirler. Vazifeleri, hastalık gibi düşmanlara karşı asker gibi müdâfaadır ki ne vakit müdâfaaya girseler mevlevî gibi iki hareket-i devriye ile süratli bir vaziyet-i acîbe alırlar.

Kanın heyet-i mecmûası ise iki vazife-i umumiyesi var. Biri, bedendeki hüceyrâtın tahribatını tamir etmek. Diğeri, hüceyrâtın enkazlarını toplayıp, bedeni temizlemektir. Evride ve şerâyin namında iki kısım damarlar var ki: Biri, sâfi kanı getirir, dağıtır, sâfi kanın mecralarıdır. Diğer kısmı, enkazı toplayan bulanık kanın mecrasıdır ki; şu ikinci ise kanı "ree" denilen nefesin geldiği yere getirirler.

Sâni-i Hakîm, havada iki unsur halketmiştir. Biri azot, biri müvellidü'l-humuza. Müvellidü'l-humuza ise nefes içinde kana temas ettiği vakit, kanı telvis eden karbon unsur-u kesî-

meden bir Hakîm-i Mutlak ve Kadîr-i Mutlak ve Alîm-i Mutlak olmazsa intizamımız bozulur, nizamımız karışır."

Sonra o müddeî, onda da me'yus oldu. Bir **insanın bedenine** rast gelir. Yine kör tabiat ve serseri felsefe lisânı ile tabîiyyûnun dedikleri gibi der ki: "Sen benimsin, seni yapan benim veya sende hissem var." Cevaben o beden-i insan, hakikat ve hikmet diliyle ve intizamının lisân-ı hâliyle der ki:

"Eğer bütün emsalim ve yüzümüzdeki sikke-i kudret ve turra-yı fıtrat bir olan bütün insanların bedenlerine hakikî mutasarrıf olacak bir kudret ve ilim sende varsa; hem sudan ve havadan tut, ta nebâtât ve hayvanâta kadar benim erzakımın mahzenlerine mâlik olacak bir servetin ve bir hâkimiyetin varsa; hem ben kılıf olduğum gayet geniş ve yüksek olan ruh, kalb, akıl gibi letâif-i mâneviyeyi benim gibi dar, süflî bir zarfta yerleştirerek kemâl-i hikmet ile istihdam edip ibadet ettirecek sende nihâyetsiz bir kudret, hadsiz bir hikmet varsa göster, sonra 'ben seni yaptım' de. Yoksa sus! Hem bendeki intizam-ı ekmelin şehâdetiyle ve yüzümdeki sikke-i vahdetin delâletiyle, benim Sâni'im her şeye Kadîr, her şeye Alîm, her şeyi görür ve her şeyi işitir bir Zât'tır. Senin gibi sersem, âcizin parmağı O'nun sanatına karışamaz. Zerre miktar müdahale edemez."

O şeriklerin vekili, bedende dahi parmak karıştıracak yer bulamaz, gider, **insanın nev'ine** rast gelir. Kalbinden der ki: "Belki bu dağınık, karmakarışık olan cemaat içinde şeytan, onların ef'âl-i ihtiyariye ve içtimâiyelerine karıştığı gibi belki ben de ahvâl-i vücûdiye ve fıtriyelerine karışabileceğim ve parmak

---

fini kehribar gibi kendine çeker. İkisi imtizaç eder. Buhârî hâmız-ı karbon denilen (semli havaî) bir maddeye inkılâb ettirir. Hem hararet-i gariziyeyi temin eder, hem kanı tasfiye eder. Çünkü Sâni-i Hakîm, fenn-i kimyada aşk-ı kimyevî tabir edilen bir münasebet-i şeddeyi, müvellidü'l-humuza ile karbona vermiş ki; o iki unsur birbirine yakın olduğu vakit, o kanun-u ilâhî ile o iki unsur imtizaç ederler. Fennen sabittir ki imtizaçtan hararet hasıl olur. Çünkü imtizaç, bir nevi ihtiraktır.

Şu sırrın hikmeti budur ki: O iki unsurun her birisinin zerrelerinin ayrı ayrı hareketleri var. İmtizaç vaktinde her iki zerre, yani onun zerresi bunun zerresiyle imtizaç eder. Bir tek hareketle hareket eder. Bir hareket muallak kalır. Çünkü imtizaçtan evvel iki hareket idi; şimdi iki zerre bir oldu, her iki zerre bir zerre hükmünde bir hareket aldı. Diğer hareket, Sâni-i Hakîm'in bir kanunu ile hararete inkılâb eder. Zâten "hareket, hararet tevlid eder" bir kanun-u mukarreredir. İşte bu sırra binaen beden-i insanîdeki hararet-i gariziye, bu imtizac-ı kimyeviye ile temin edildiği gibi kandaki karbon alındığı için kan dahi sâfi olur. İşte nefes dâhile girdiği vakit vücudun hem âb-ı hayatını temizliyor, hem nar-ı hayatı iş'al ediyor. Çıktığı vakit ağızda mucizât-ı kudret-i ilâhiye olan kelime meyvelerini veriyor.

سُبْحَانَ مَنْ تَحَيَّرَ فِي صُنْعِهِ الْعُقُولُ[*1]

[*1] "Sanatı karşısında akılların hayrete düştüğü Zât, ne yücedir! (Bkz.: en-Nevevî, *el-Ezkâr* s.292; Ali İbni Ebî Talib, *Nehcü'l-belâğa* s.428)"

karıştıracak bir yer bulacağım ve onda bir yer bulup beni tardeden bedene ve beden hüceyresine hükmümü icra ederim." Onun için beşerin nev'ine yine sağır tabiat ve sersem felsefe lisânıyla der ki: "Siz çok karışık bir şey görünüyorsunuz. Ben size rab ve mâlikim veyahut hissedarım." der. O vakit nev-i insan, hak ve hakikat lisânıyla hikmet ve intizamın diliyle der ki:

"Eğer bütün küre-i arza giydirilen ve nev'imiz gibi bütün hayvanât ve nebâtâtın yüzler bin envâından rengârenk atkı ve iplerden kemâl-i hikmetle dokunan ve dikilen gömleği ve yeryüzüne serilen ve yüz binler zîhayat envâından nescolunan ve gayet nakışlı bir surette îcad edilen haliçeyi yapacak ve her vakit kemâl-i hikmetle tecdid edip tazelendirecek bir kudret ve hikmet sende varsa; hem eğer biz meyve olduğumuz küre-i arza ve çekirdek olduğumuz âlemde tasarruf edecek ve hayatımıza lâzım maddeleri mizan-ı hikmetle aktâr-ı âlemden bize gönderecek bir muhit kudret ve şâmil bir hikmet sende varsa ve yüzümüzdeki sikke-i kudret bir olan bütün gitmiş ve gelecek emsalimizi îcad edecek bir iktidar sende varsa belki bana rubûbiyet dâvâ edebilirsin. Yoksa haydi sus! Benim nev'imdeki karmakarışıklığa bakıp parmak karıştırabilirim deme. Çünkü intizam mükemmeldir. O karmakarışık zannettiğin vaziyetler, kudretin kader kitabına göre kemâl-i intizam ile bir istinsahtır. Çünkü bizden çok aşağı olan ve bizim taht-ı nezaretimizde bulunan hayvanât ve nebâtâtın kemâl-i intizamları gösteriyor ki bizdeki karışıklıklar bir nevi kitabettir.

Hiç mümkün müdür ki; bir haliçenin her tarafına yayılan bir atkı ipini sanatkârâne yerleştiren, haliçenin ustasından başkası olsun. Hem bir meyvenin mûcidi, ağacının mûcidinden başkası olsun. Hem çekirdeği îcad eden, çekirdekli cismin sâniinden başkası olsun. Hem gözün kördür; yüzümdeki mucizât-ı kudreti, mahiyetimizdeki havârık-ı fıtratı görmüyorsun. Eğer görsen anlarsın ki benim Sâni'im, öyle bir Zât'tır ki hiçbir şey O'ndan gizlenemez, hiçbir şey O'na nazlanıp ağır gelemez. Yıldızlar, zerreler kadar O'na kolay gelir. Bir baharı bir çiçek kadar sühûletle îcad eder. Koca kâinatın fihristesini, kemâl-i intizamla benim mahiyetimde derceden bir Zât'tır. Böyle bir Zât'ın sanatına senin gibi câmid, âciz ve kör, sağır parmak karıştırabilir mi? Öyle ise sus, defol git!" der onu tardeder.

Sonra o müddeî gider zeminin yüzüne serilen geniş **haliçeye** ve zemine giydirilen gayet müzeyyen ve münakkaş gömleğe esbap nâmına ve tabiat lisânıyla ve felsefe diliyle der ki: "Sende tasarruf edebilirim ve sana mâlikim veya sende hissem var." diye dâvâ eder.

O vakit o gömlek,[1(Hâşiye-1)] o haliçe, hak ve hakikat nâmına lisân-ı hikmetle o müddeîye der ki: "Eğer seneler, karnlar adedince yere giydirilip sonra intizam ile çıkarılıp geçmiş zamanın ipine asılan ve yeniden giydirilecek ve kemâl-i intizam ile kader dairesinde programları ve biçimleri çizilen ve tâyin olunan ve gelecek zamanın şeridine takılan ve intizamlı ve hikmetli, ayrı ayrı nakışları bulunan bütün gömlekleri, haliçeleri dokuyacak, îcad edecek kudret ve sanat sende varsa; hem hilkat-i arzdan ta harab-ı arza kadar, belki ezelden ebede kadar ulaşacak hikmetli, kudretli iki mânevî elin varsa ve bütün atkılarımdaki bütün ferdleri îcad edecek kemâl-i intizam ve hikmetle tamir ve tecdid edecek sende bir iktidar ve hikmet varsa; hem bizim modelimiz ve bizi giyen ve bizi kendine peçe ve çarşaf yapan küre-i arzı elinde tutup mûcid olabilirsen bana rubûbiyet dâvâ et. Yoksa haydi dışarıya! Bu yerde yer bulamazsın. Hem bizde öyle bir sikke-i vahdet ve öyle bir turra-yı ehadiyet vardır ki, bütün kâinat kabza-yı tasarrufunda olmayan ve bütün eşyayı, bütün şuûnâtıyla birden görmeyen ve nihâyetsiz işleri beraber yapamayan ve her yerde hâzır ve nâzır bulunmayan ve mekândan münezzeh olmayan ve nihâyetsiz hikmet ve ilim ve kudrete mâlik olmayan bize sahip olamaz ve müdahale edemez."

Sonra o müddeî gider. "Belki **küre-i arzı** kandırıp orada bir yer bulurum." der. Gider, küre-i arza[2(Hâşiye-2)] yine esbap nâmına ve tabiat lisânıyla der ki: "Böyle serseri gezdiğinden, sahipsiz olduğunu gösteriyorsun. Öyle ise sen benim olabilirsin." O vakit küre-i arz, hak nâmına ve hakikat diliyle, gök gürültüsü gibi bir sadâ ile ona der ki: "Haltetme!.. Ben nasıl serseri, sahipsiz olabilirim? Benim elbisemi ve elbisemin içindeki en küçük bir noktayı, bir ipi intizamsız bulmuş musun ve hikmetsiz ve sanatsız görmüş müsün ki bana 'sahipsiz, serseri' dersin? Eğer hareket-i seneviyem ile takriben yirmi beş bin senelik[3(Hâşiye-3)] bir mesafede, bir senede gezdiğim ve kemâl-i mizan ve hikmetle vazife-i hizmetimi gördüğüm o daire-i azîmeye hakikî mâlik olabilirsen ve kar-

---

1 (Hâşiye-1) Fakat şu haliçe hem hayattardır, hem intizamlı bir ihtizazdadır. Her vakit nakışları kemâl-i hikmet ve intizam ile tebeddül eder. Tâ ki nessacının muhtelif cilve-i esmâsını ayrı ayrı göstersin.

2 (Hâşiye-2) *Elhâsıl*: Zerre, o müddeîyi küreyvât-ı hamrâya havale eder. Küreyvât-ı hamrâ onu hüceyreye, hüceyre dahi beden-i insana, beden-i insan ise nev-i insana, nev-i insan onu zîhayat envâından dokunan arzın gömleğine, arzın gömleği dahi küre-i arza, küre-i arz onu güneşe, güneş ise bütün yıldızlara havale eder. Her biri der: "Git, benden yukarıdakini zabtedebilirsen sonra gel benim zabtıma çalış. Eğer onu mağlub etmezsen, beni ele geçiremezsin." Demek, bütün yıldızlara sözünü geçiremeyen, bir tek zerreye rubûbiyetini dinletemez.

3 (Hâşiye-3) Bir dairenin takriben nısf-ı kutru, yüz seksen milyon kilometre olsa; o daire (kendisi) takriben yirmi beş bin senelik mesafe olur.

deşlerim ve benim gibi vazifedar olan on seyyâreye ve gezdikleri bütün dairelere ve bizim imamımız ve biz onunla bağlı ve câzibe-i rahmetle ona takılı olduğumuz güneşi îcad edip, yerleştirecek ve sapan taşı gibi beni ve seyyârât yıldızları ona bağlayacak ve kemâl-i intizam ve hikmetle döndürüp istihdam edecek bir nihâyetsiz hikmet ve nihâyetsiz kudret sende varsa bana rubûbiyet dâvâ et, yoksa haydi cehennem ol, git! Benim işim var, vazifeme gidiyorum. Hem bizlerdeki haşmetli intizâmât ve dehşetli harekât ve hikmetli teshirat gösteriyor ki; bizim ustamız öyle bir Zât'tır ki bütün mevcudât, zerrelerden yıldızlara ve güneşlere kadar emirber nefer hükmünde O'na mutî ve musahhardırlar. Bir ağacı, meyveleriyle tanzim ve tezyin ettiği gibi kolayca güneşi, seyyârâtla tanzim eder bir Hakîm-i Zülcelâl ve Hâkim-i Mutlak'tır."

Sonra o müddeî, yerde yer bulamadığı için gider **güneşe**, kalbinden der ki: "Bu çok büyük bir şeydir, belki içinde bir delik bulup, bir yol açarım, yeri de musahhar ederim." güneşe şirk nâmına ve şeytanlaşmış felsefe lisânıyla Mecûsîler'in dedikleri gibi der ki: "Sen bir sultansın, kendi kendine mâliksin, istediğin gibi tasarruf edersin." güneş ise, hak nâmına ve hakikat lisânıyla ve hikmet-i ilâhiye diliyle ona der:

"Hâşâ, yüz bin defa hâşâ ve kellâ!.. Ben musahhar bir memurum. Seyyidimin misafirhânesinde bir mumdârım. Bir sineğe, belki bir sineğin kanadına dahi hakikî mâlik olamam. Çünkü sineğin vücûdunda öyle mânevî cevherler ve göz, kulak gibi antika sanatlar var ki benim dükkânımda yok, daire-i iktidarımın haricindedir." der, müddeîyi tekdir eder.

Sonra o müddeî döner, firavunlaşmış felsefe lisânıyla der ki: "Madem kendine mâlik ve sahip değilsin, bir hizmetkârsın, esbap nâmına benimsin." der. O vakit güneş, hak ve hakikat nâmına ve ubûdiyet lisânıyla der ki: "Ben öyle birinin olabilirim ki bütün emsalim olan ulvî yıldızları îcad eden ve semâvâtında kemâl-i hikmetle yerleştiren ve kemâl-i haşmetle döndüren ve kemâl-i zînetle süslendiren bir Zât olabilir."

Sonra o müddeî, kalbinden der ki: "**Yıldızlar** çok kalabalıktırlar. Hem dağınık, karmakarışık görünüyorlar. Belki onların içinde, müekkillerim nâmına bir şey kazanırım." der, onların içine girer. Onlara esbap nâmına, şerikleri hesabına ve tuğyan etmiş felsefe lisânıyla, nücûm-perest olan sâbiiyyûnların dedikleri gibi der ki: "Sizler, pek çok dağınık olduğunuzdan, ayrı ayrı hâkimlerin taht-ı hükmünde bulunuyorsunuz." O vakit yıldızlar nâmına bir yıldız der ki:

"Ne kadar sersem, akılsız ve ahmak ve gözsüzsün ki bizim yüzümüzdeki sikke-i vahdeti ve turra-yı ehadiyeti görmüyorsun, anlamıyorsun. Ve bi-

zim nizamat-ı âliyemizi ve kavânîn-i ubûdiyetimizi bilmiyorsun. Bizi intizamsız zannediyorsun. Bizler öyle bir Zât'ın sanatıyız ve hizmetkârlarıyız ki bizim denizimiz olan semâvâtı ve şeceremiz olan kâinatı ve mesiregâhımız olan nihâyetsiz fezâ-yı âlemi kabza-yı tasarrufunda tutan bir Vâhid-i Ehad'dir. Bizler donanma elektrik lâmbaları gibi O'nun kemâl-i rubûbiyetini gösteren nurânî şâhidleriz ve saltanat-ı rubûbiyetini ilân eden ışıklı burhanlarız. Her bir tâifemiz O'nun daire-i saltanatında ulvî, süflî, dünyevî, berzahî, uhrevî menzillerde haşmet-i saltanatını gösteren ve ziyâ veren nurânî hizmetkârlarız.

Evet her birimiz kudret-i Vâhid-i Ehad'in birer mucizesi ve şecere-i hilkatin birer muntazam meyvesi ve vahdâniyetin birer münevver burhanı ve melâikelerin birer menzili, birer tayyaresi, birer mescidi ve avâlim-i ulviyenin birer lâmbası, birer güneşi ve saltanat-ı rubûbiyetin birer şâhidi ve fezâ-yı âlemin birer zîneti, birer kasrı, birer çiçeği ve semâ denizinin birer nurânî balığı ve gökyüzünün birer güzel gözü[1](Hâşiye-1) olduğumuz gibi heyet-i mecmûamızda sükûnet içinde bir sükût ve hikmet içinde bir hareket ve haşmet içinde bir zînet ve intizam içinde bir hüsn-ü hilkat ve mevzûniyet içinde bir kemâl-i sanat bulunduğundan Sâni-i Zülcelâl'imizi nihâyetsiz diller ile vahdetini, ehadiyetini, samediyetini ve evsâf-ı cemâl ve celâl ve kemâlini bütün kâinata ilân ettiğimiz hâlde; bizim gibi nihâyet derecede sâfi, temiz, mutî, musahhar hizmetkârları, karmakarışıklık ve intizamsızlık ve vazifesizlik hatta sahipsizlik ile itham ettiğinden tokata müstehaksın." der. O müddeînin yüzüne recm-i şeytan[2] gibi bir yıldız, öyle bir tokat vurur ki yıldızlardan ta cehennemin dibine onu atar ve beraberinde olan tabiatı,[3](Hâşiye-2) evham derelerine ve tesadüfü adem kuyusuna ve şerikleri, imtinâ ve muhâliyet zulümâtına ve din aleyhindeki felsefeyi, esfel-i sâfilînin dibine atar. Bütün yıldızlarla beraber o yıldız, لَوْ كَانَ فِيهِمَا اٰلِهَةٌ إِلَّا اللهُ لَفَسَدَتَا[4] ferman-ı kudsîsini okuyorlar. Ve *"Sinek kanadın-*

---

1 (Hâşiye-1) Cenâb-ı Hakk'ın acâib-i masnûâtına bakıp, temaşa edip ve ettiren işaretleriz. Yani semâvât, hadsiz gözlerle zemindeki acâib-i sanat-ı ilâhiyeyi temaşa eder gibi görünüyor. Semânın melâikeleri gibi yıldızlar dahi mahşer-i acâib ve garâib olan arza bakıyorlar ve zîşuurları dikkatle baktırıyorlar, demektir.

2 Bkz.: Mülk sûresi, 67/5; Sâffât sûresi, 37/6-8.

3 (Hâşiye-2) Fakat sukûttan sonra tabiat tevbe etti. Hakikî vazifesi, tesir ve fiil olmadığını, belki kabul ve infial olduğunu anladı. Ve kendisi kader-i ilâhînin bir nevi defteri –fakat tebeddül ve tagayyüre kabil bir defteri– ve kudret-i rabbâniyenin bir nevi programı ve Kadîr-i Zülcelâl'in bir nevi fıtrî şeriatı ve bir nevi mecmua-yı kavanini olduğunu bildi. Kemâl-i acz ve inkıyad ile vazife-i ubûdiyetini takındı. Ve fıtrat-ı ilâhiye ve sanat-ı rabbâniye ismini aldı.

4 "Eğer gökte ve yerde, Allah'tan başka ilâhlar bulunsaydı oraların nizamı bozulurdu." (Enbiyâ sûresi, 21/22).

dan tut, ta semâvât kandillerine kadar bir sinek kanadı kadar şerike yer yoktur ki parmak karıştırsın." diye ilân ederler.

سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا ؕ إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ[1]

اَللّٰهُمَّ صَلِّ وَسَلِّمْ عَلٰى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ سِرَاجِ وَحْدَتِكَ فِي كَثْرَةِ مَخْلُوقَاتِكَ وَدَلَّالِ وَحْدَانِيَّتِكَ فِي مَشْهَرِ كَائِنَاتِكَ وَعَلٰى اٰلِهٖ وَصَحْبِهٖ أَجْمَعِينَ[2]

[1] "Sübhansın yâ Rab! Senin bize bildirdiğinden başka ne bilebiliriz ki? Her şeyi hakkıyla bilen, her şeyi hikmetle yapan sensin." (Bakara sûresi, 2/32)

[2] Allah'ım! Yarattığın varlık âlemlerinde senin birliğini pırıl pırıl yansıtan ve yine kâinat sahnesinde senin birliğini gürül gürül ilân eden Efendimiz Hz. Muhammed'e *(sallallâhu aleyhi ve sellem)* ve bütün âline, ashabına salât ve selam eyle, âmîn..

Birinci Mevkıf'ın Küçük Bir Zeyli

فَاسْتَمِعْ لِلْاٰيَةِ الْكَرِيمَةِ[1]:

أَفَلَمْ يَنْظُرُوا إِلَى السَّمَاءِ فَوْقَهُمْ كَيْفَ بَنَيْنَاهَا وَزَيَّنَّاهَا وَمَا لَهَا مِنْ فُرُوجٍ[2]

ثُمَّ انْظُرْ إِلَى السَّمَاءِ كَيْفَ تَرَى سُكُوتًا فِي سُكُونَةٍ، حَرَكَةً فِي حِكْمَةٍ، تَلَثُّلاً فِي حِشْمَةٍ، تَبَسُّمًا فِي زِينَةٍ، مَعَ انْتِظَامِ الْخِلْقَةِ مَعَ اتِّزَانِ الصَّنْعَةِ. تَشَعْشُعُ سِرَاجِهَا تَهَلْهُلُ مِصْبَاحِهَا تَلَثْلُؤُ نُجُومِهَا تُعْلِنُ لِأَهْلِ النُّهٰى سَلْطَنَةً بِلَا انْتِهَاءٍ...

أَفَلَمْ يَنْظُرُوا إِلَى السَّمَاءِ فَوْقَهُمْ كَيْفَ بَنَيْنَاهَا وَزَيَّنَّاهَا وَمَا لَهَا مِنْ فُرُوجٍ

Bu âyetin bir nevi tercümesi olan ثُمَّ انْظُرْ إِلَى السَّمَاءِ كَيْفَ تَرَى سُكُوتًا فِي سُكُونَةٍ tercümesidir. Yani âyet-i kerîme, nazar-ı dikkati semânın zînetli ve güzel yüzüne çeviriyor. Ta dikkat-i nazar ile semânın yüzünde fevkalâde sükûnet içinde bir sükûtu görüp bir Kadîr-i Mutlak'ın emir ve teshiriyle o vaziyeti aldığını anlasın. Yoksa eğer başıboş olsa idiler, birbiri içinde o dehşetli hadsiz ecrâm, o gayet büyük küreler ve gayet süratli hareketleriyle öyle bir velveleyi çıkarmak lâzım idi ki kâinatın kulağını sağır edecekti. Hem öyle bir zelzele-i herc ü merc içinde karışıklık olacaktı ki kâinatı dağıtacaktı. Yirmi camus, birbiri içinde hareket etse ne kadar velveleli bir herc ü merce sebebiyet verdiği mâlûm. Hâlbuki küre-i arzdan bin defa büyük ve top güllesinden yetmiş defa süratli hareket edenler, yıldızlar içerisinde var olduğunu kozmoğrafya söylüyor. İşte sükûnet içindeki sükût-u ecrâmdan Sâni-i Zülcelâl'in ve Kadîr-i Zülkemâl'in derece-i kudret ve teshirini ve nücûmun O'na derece-i inkıyad ve itaatini anla.

حَرَكَةً فِي حِكْمَةٍ Hem semânın yüzünde hikmet içinde bir hareketi görmeyi âyet emrediyor. Evet, gayet acîb ve azîm o harekât, gayet dakik ve geniş hikmet içindedir. Nasıl ki bir fabrikanın çarklarını ve dolaplarını bir hikmet içinde çeviren bir sanatkâr, fabrikanın azamet ve intizamı derecesinde derece-i sanat

---

1 Şu âyeti dinle.

2 "Hiç üzerlerindeki göğe bakmazlar mı? Bakıp da bizim onu nasıl sağlamca bina edip süslediğimizi, onda en ufak bir çatlaklık, dengesizlik olmadığını düşünmezler mi?" (Kaf sûresi, 50/6).

ve maharetini gösterir. Öyle de koca güneşe seyyârât ile beraber fabrika vaziyetini veren ve o müthiş azîm küreleri sapan taşları misillü ve fabrika çarkları gibi etrafında döndüren bir Kadîr-i Zülcelâl'in derece-i kudret ve hikmeti, o nisbette nazara tezahür eder.

تَلَئْلُأً فِي حِشْمَةٍ، تَبَسُّمًا فِي زِينَةٍ Yani hem semâvât yüzünde öyle bir haşmet içinde bir parlamak ve bir zînet içinde bir tebessüm var ki Sâni-i Zülcelâl'in ne kadar muazzam bir saltanatı, ne kadar güzel bir sanatı olduğunu gösterir. Donanma günlerinde kesretli elektrik lâmbaları, sultanın derece-i haşmetini ve terakkiyât-ı medeniyede derece-i kemâlini gösterdiği gibi koca semâvât o haşmetli, zînetli yıldızlarıyla Sâni-i Zülcelâl'in kemâl-i saltanatını ve cemâl-i sanatını, öylece nazar-ı dikkate gösteriyorlar.

مَعَ انْتِظَامِ الْخِلْقَةِ مَعَ اتِّزَانِ الصَّنْعَةِ Hem diyor ki; semânın yüzündeki mahlûkâtın intizamını, dakik mizanlar içinde masnûâtın mevzuniyetini gör ve anla ki: Onların Sâni'i ne kadar Kadîr ve ne kadar Hakîm olduğunu bil. Evet muhtelif ve küçük cirimleri veyahut hayvanları döndüren ve bir vazife için çeviren ve bir mizan-ı mahsus ile her birini muayyen bir yolda sevk eden bir Zât'ın derece-i iktidar ve hikmetini ve hareket eden cirimlerin ona derece-i itâat ve musahhariyetlerini gösterdikleri gibi; koca semâvât, o dehşetli azametiyle hadsiz yıldızlarıyla ve o yıldızlar da dehşetli büyüklükleriyle ve gayet şiddetli hareketleriyle beraber zerre miktar ve bir sâniyecik kadar hudutlarından tecavüz etmemeleri, bir âşire-i dakika kadar vazifelerinden geri kalmamaları, Sâni-i Zülcelâl'lerinin ne kadar dakik bir mizan-ı mahsus ile rubûbiyetini icra ettiğini nazar-ı dikkate gösterirler. Hem de şu âyet gibi Sûre-i [1]﴿عَمَّ﴾'de ve sâir âyetlerde beyan olunan teshir-i şems ve kamer ve nücûmla[2] işaret ettiği gibi:

تَشَعْشُعُ سِرَاجِهَا تَهَلْهُلُ مِصْبَاحِهَا تَلَئْلُؤُ نُجُومِهَا تُعْلِنُ لِأَهْلِ النُّهٰى سَلْطَنَةً بِلَا انْتِهَاءٍ

Yani semânın müzeyyen tavanına güneş gibi ışık verici, ısındırıcı bir lâmbayı takmak.. gece gündüz hatlarıyla kış yaz sayfalarında mektubat-ı samedâniyeyi yazmasına bir nur hokkası hükmüne getirmek.. ve yüksek minare ve kulelerdeki büyük saatların parlayan akrebleri misillü, kubbe-i semâda kameri, zamanın saat-ı kübrâsına bir akrep yapmak.. mütefavit çok hilâller suretinde her geceye güya ayrı bir hilâl bırakıp, sonra dönüp kendine toplamak..

---

1 Nebe sûresi, 78/1.

2 Bkz.: Yûnus sûresi, 10/5; Ra'd sûresi, 13/2; İbrahim sûresi, 14/33...

menzillerinde kemâl-i mizanla, dakik hesapla hareket ettirmek.. ve kubbe-i semâda parlayan, tebessüm eden yıldızlarla göğün güzel yüzünü yaldızlamak, elbette, nihâyetsiz bir saltanat-ı rubûbiyetin şeâiridir. Zîşuura onu iş'ar eden muhteşem bir ulûhiyetin işârâtıdır. Ehl-i fikri imana ve tevhide dâvet eder:

Bak kitab-ı kâinatın safha-yı rengînine
Hâme-i zerrîn-i kudret, gör ne tasvir eylemiş.
Kalmamış bir nokta-yı muzlim, çeşm-i dil erbabına.
Sanki âyâtın Hudâ, nur ile tahrir eylemiş.

Bak ne mu'ciz-i hikmet, iz'an-rubâ-yı kâinat.
Bak ne âlî bir temâşâdır fezâ-yı kâinat.
Dinle de yıldızları, şu hutbe-i şirinine,
Nâme-i nurunu hikmet, bak ne takrir eylemiş.

Hep beraber nutka gelmiş, hak lisânıyla derler:
Bir Kadîr-i Zülcelâl'in haşmet-i sultanına,
Birer burhan-ı nur-efşânız, vücûd-u Sâni'a
Hem vahdete, hem kudrete şahitleriz biz!..

Şu zeminin yüzünü yaldızlayan
Nâzenin mucizâtı çün melek seyranına.
Bu semânın arza bakan, cennete dikkat eden,
Binler müdakkik gözleriz biz!..

Tûbâ-yı hilkatten semâvât şıkkına,
Hep Kehkeşan ağsânına,
Bir Cemîl-i Zülcelâl'in dest-i hikmetiyle takılmış,
Binler güzel meyveleriz biz!..

Şu semâvât ehline birer mescid-i seyyâr,
Birer hâne-i devvâr, birer ulvî âşiyâne,
Birer misbah-ı nevvâr, birer gemi-i cebbâr,
Birer tayyâreleriz biz!..

Bir Kadîr-i Zülkemâl'in, bir Hakîm-i Zülcelâl'in
Birer mucize-i kudret, birer hârika-yı sanat-ı hâlıkâne,
Birer nadire-i hikmet, birer dâhiye-i hilkat,
Birer nur âlemiyiz biz!..

Böyle yüz bin dil ile yüz bin burhan gösteririz,
İşittiririz insan olan insana!..
Kör olası dinsiz gözü, görmez oldu yüzümüzü,
Hem işitmez sözümüzü, hak söyleyen âyetleriz biz!..

Sikkemiz bir, turramız bir,
Rabbimize musahharız;
Müsebbihiz, zikrederiz âbidâne.
Kehkeşan'ın halka-yı kübrâsına mensup birer meczuplarız biz!..

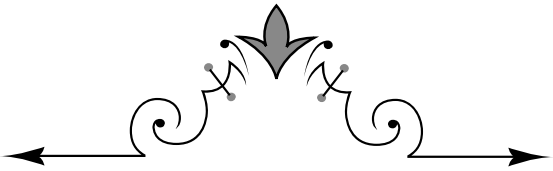

Üçüncü Hüccet-i İmaniye

Yirmi Üçüncü Lem'a

Tabiattan gelen fikr-i küfrîyi dirilmeyecek bir surette öldürüyor, küfrün temel taşını zîr u zeber ediyor.

İhtar

Şu notada tabîiyyûnun münkir kısmının gittikleri yolun iç yüzü ne kadar akıldan uzak ve ne kadar çirkin ve ne derece hurafe olduğu, lâakal doksan muhali tazammun eden dokuz muhal ile beyan edilmiş. Sâir risalelerde o muhaller kısmen izah edildiğinden burada gayet muhtasar olmak haysiyetiyle bazı basamaklar tayyedilmiştir. Onun için, birdenbire bu kadar zâhir ve âşikâre bir hurafeyi nasıl bu meşhur âkıl feylesoflar kabul etmişler, o yolda gidiyorlar, hatıra geliyor.

Evet onlar, mesleklerinin iç yüzünü görememişler. Hem hakikat-i meslekleri ve mesleklerinin lâzımı ve muktezası odur ki yazılmış her bir muhalin ucunda beyan edilen o çirkin ve müstekreh ve gayr-i mâkul[1](Hâşiye) hülâsa-yı mezhebleri, mesleklerinin lâzımı ve zarurî muktezası olduğunu gayet bedihî ve kat'î burhanlarla şüphesi olanlara tafsilen beyan ve isbat etmeye hazırım.

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

قَالَتْ رُسُلُهُمْ أَفِي اللهِ شَكٌّ فَاطِرِ السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضِ[2]

Şu âyet-i kerîme, istifham-ı inkârî ile "Cenâb-ı Hak hakkında şek olmaz ve olmamalı." demekle; vücûd ve vahdâniyet-i ilâhiye, bedâhet derecesinde olduğunu gösteriyor.

---

1 (Hâşiye) Bu risalenin sebeb-i telifi; gayet mütecâvizâne ve gayet çirkin bir tarz ile hakâik-i imaniyeyi tezyif edip, bozulmuş aklı yetişmediği şeye hurafe deyip, dinsizliği tabiata bağlayarak Kur'ân'a hücum edilmesidir. O hücum ise şiddetli bir hiddeti, kalbe (kaleme) verdi ki; şiddetli ve galiz tokatları, o mülhidlere ve haktan yüz çeviren bâtıl mezheblilere yedirdi. Yoksa Risale-i Nur'un mesleği, nezihâne ve nazikâne ve kavl-i leyyindir.

2 "Peygamberleri onlara: 'Hiç gökleri ve yeri yaratan Yüce Yaratıcı hakkında şüphe edilebilir mi?' dedi." (İbrahim sûresi, 14/10).

Şu Sırrı İzahtan Evvel Bir İhtar

1338'de Ankara'ya gittim.[1] İslâm Ordusu'nun Yunan'a galebesinden neş'e alan ehl-i imanın kuvvetli efkârı içinde gayet müthiş bir zındıka fikri, içine girmek ve bozmak ve zehirlendirmek için dessasâne çalıştığını gördüm. Eyvah dedim, bu ejderha imanın erkânına ilişecek! O vakit, şu âyet-i kerîme bedâhet derecesinde vücûd ve vahdâniyeti ifham ettiği cihetle ondan istimdâd edip, o zındıkanın başını dağıtacak derecede Kur'ân-ı Hakîm'den alınan kuvvetli bir burhanı, Nur'un Arabî risalesinde yazdım. Ankara'da, Yeni Gün Matbaası'nda tab' ettirmiştim. Fakat maatteessüf Arabî bilen az ve ehemmiyetle bakanlar da nadir olmakla beraber, gayet muhtasar ve mücmel bir surette o kuvvetli burhan tesirini göstermedi. Maatteessüf o dinsizlik fikri hem inkişâf etti, hem kuvvet buldu. Bilmecburiye, o burhanı Türkçe olarak bir derece beyan edeceğim. O burhanın bazı parçaları, bazı risalelerde tam izah edildiğinden burada icmâlen yazılacaktır. Sâir risalelerde inkısam etmiş olan müteaddit burhanlar, bu burhanda kısmen ittihad ediyor; her biri bunun bir cüzü hükmüne geçiyor.

Mukaddime

Ey insan! Bil ki, insanların ağzından çıkan ve dinsizliği işmâm eden dehşetli kelimeler var. Ehl-i iman, bilmeyerek istîmal ediyorlar. Mühimlerinden üç tanesini beyan edeceğiz:

Birincisi: *"Evcedethü'l-esbab"*. Yani: "Esbap, bu şeyi îcad ediyor."

İkincisi: *"Teşekkele binefsihî"*. Yani: "Kendi kendine teşekkül ediyor, oluyor, bitiyor."

Üçüncüsü: *"İktezathü't-tabiat"*. Yani: "Tabiîdir, tabiat iktiza edip îcad ediyor."

Evet madem mevcudât var ve inkâr edilmez. Hem her mevcud, sanatlı ve hikmetli vücûda geliyor. Hem madem kadîm değil, yeniden oluyor. Her hâlde ey mülhid! Bu mevcudu, meselâ bu hayvanı yâ diyeceksin ki esbab-ı âlem, onu îcad ediyor; yani esbabın içtimâında o mevcud vücûd buluyor veyahut o kendi kendine teşekkül ediyor veyahut tabiat muktezası olarak, tabiatın tesiriyle vücûda geliyor veyahut bir Kadîr-i Zülcelâl'in kudretiyle îcad edilir. Madem, aklen bu dört yoldan başka yol yoktur; evvelki üç yol muhal,

---

1 Yani 1922 yılında.

battal, mümtenî, gayr-i kabil oldukları kat'î isbat edilse bizzarûre ve bilbedâhe dördüncü yol olan tarîk-i vahdâniyet şeksiz, şüphesiz sâbit olur.

Amma Birinci Yol ki

Esbab-ı âlemin içtimâıyla teşkil-i eşya ve vücûd-u mahlûkâttır. Pek çok muhâlâtından yalnız üç tanesini zikrediyoruz.

Birincisi

Bir eczahânede gayet muhtelif maddelerle dolu, yüzer kavanoz şişeler bulunuyor. O edviyelerden zîhayat bir macun istenildi. Hem hayattar, harika bir tiryak onlardan yapılmak îcab etti. Geldik, o eczahânede o zîhayat macunun ve hayattar tiryakın çoklukla efrâdını gördük. O macunlardan her birisini tetkik ettik.

Görüyoruz ki o kavanoz şişelerden her birisinden, bir mizan-ı mahsusla, bir-iki dirhem bundan, üç-dört dirhem ötekinden, altı-yedi dirhem başkasından ve hâkezâ muhtelif mikdarlarda eczâlar alınmış. Eğer birinden, bir dirhem yâ noksan veya fazla alınsa o macun zîhayat olamaz, hâsiyetini gösteremez. Hem o hayattar tiryakı da tetkik ettik. Her bir kavanozdan bir mizan-ı mahsus ile bir madde alınmış ki zerre mikdarı noksan veya ziyâde olsa, tiryak hâssasını kaybeder. O kavanozlar elliden ziyâde iken, her birisinden ayrı bir mizan ile alınmış gibi ayrı ayrı mikdarda eczâları alınmış.

Acaba hiçbir cihette imkân ve ihtimâl var mı ki o şişelerden alınan muhtelif mikdarlar, şişelerin garip bir tesadüf veya fırtınalı bir havanın çarpmasıyla devrilmesinden her birisinden alınan mikdar kadar yalnız o mikdar aksın, beraber gitsinler ve toplanıp o macunu teşkil etsinler? Acaba bundan daha hurafe, muhal, bâtıl bir şey var mı? Eşek muzaaf bir eşekliğe girse, sonra insan olsa, "Bu fikri kabul etmem!" diye kaçacaktır.

İşte bu misal gibi her bir zîhayat elbette, zîhayat bir macundur ve her bir nebat, hayattar bir tiryak gibidir ki; çok müteaddit eczâlardan, çok muhtelif maddelerden, gayet hassas bir ölçü ile alınan maddelerden terkib edilmiştir.

Eğer esbaba, anâsıra isnad edilse ve "esbap îcad etti" denilse aynen eczahânedeki macunun, şişelerin devrilmesinden vücûd bulması gibi, yüz derece akıldan uzak, muhal ve bâtıldır.

Elhâsıl: Şu eczahâne-i kübrâ-yı âlemde Hakîm-i Ezelî'nin mizan-ı kaza ve kaderiyle alınan mevâdd-ı hayatiye, hadsiz bir hikmet ve nihâyetsiz bir ilim

ve her şeye şâmil bir irade ile vücûd bulabilir. "Kör, sağır, hudutsuz, sel gibi akan küllî anâsır ve tabâyi ve esbabın işidir." diyen bedbaht, "O tiryak-ı acîb, kendi kendine şişelerin devrilmesinden çıkıp olmuştur." diyen divane bir hezeyancı, sarhoş bulunan bir ahmaktan daha ziyâde ahmaktır. Evet o küfür ahmakâne, sarhoşane, divanece bir hezeyandır.

İkinci Muhal

Eğer her şey, Vâhid-i Ehad olan Kadîr-i Zülcelâl'e verilmezse, belki esbaba isnad edilse, lâzım gelir ki; âlemin pek çok anâsır ve esbabı, her bir zîhayatın vücûdunda müdahalesi bulunsun. Hâlbuki sinek gibi bir küçük mahlûkun vücûdunda kemâl-i intizam ile gayet hassas bir mizan ve tamam bir ittifak ile muhtelif ve birbirine zıt, mübâyin esbabın içtimâı, o kadar zâhir bir muhaldir ki sinek kanadı kadar şuuru bulunan, "Bu muhaldir, olamaz!" diyecektir. Evet bir sineğin küçücük cismi, kâinatın ekser anâsır ve esbabı ile alâkadardır; belki bir hülâsasıdır. Eğer Kadîr-i Ezelî'ye verilmezse o esbab-ı maddiye onun vücûdu yanında bizzât hazır bulunmak lâzım; belki onun küçücük cismine girmek gerektir. Belki cisminin küçük bir numûnesi olan gözündeki bir hüceyresine girmeleri îcab ediyor. Çünkü sebep maddî ise müsebbebin yanında ve içinde bulunması lâzım geliyor. Şu hâlde, iki sineğin iğne ucu gibi parmakları yerleşmeyen o hüceyrecikte erkân-ı âlem ve anâsır ve tabâyiin, maddeten içinde bulunup, usta gibi içinde çalıştıklarını kabul etmek lâzım geliyor.

İşte, sofestâînin en eblehleri dahi, böyle bir meslekten utanıyorlar.

Üçüncü Muhal

اَلْوَاحِدُ لَا يَصْدُرُ إِلَّا عَنِ الْوَاحِدِ[1] kâide-i mukarreresiyle "Bir mevcudun vahdeti varsa elbette, bir vâhidden, bir elden sudûr edebilir." Hususan o mevcud, gayet mükemmel bir intizam ve hassas bir mizan içinde ve câmî bir hayata mazhar ise bilbedâhe, sebeb-i ihtilâf ve keşmekeş olan müteaddit ellerden çıkmadığını; belki gayet Kadîr, Hakîm olan bir tek elden çıktığını gösterdiği hâlde; hadsiz ve câmid ve cahil, mütecâviz, şuursuz, karmakarışıklık içinde, kör, sağır esbab-ı tabiiyenin karmakarışık ellerine –hadsiz imkânat yolları içinde ve içtimâ ve ihtilât ile o esbabın körlüğü, sağırlığı ziyâdeleştiği hâlde– o muntazam ve mevzun ve vâhid bir mevcudu onlara isnad etmek, yüz muhali birden kabul etmek gibi akıldan uzaktır.

---

1 Bkz.: eş-Şehristânî, *el-Milel ve'n-nihal* 2/124; el-Îcî, *Kitabü'l-Mevâkıf* 2/589.

Haydi bu muhalden kat-ı nazar, esbab-ı maddiyenin elbette, tesirleri, mübâşeretle ve temasla olur. Hâlbuki o esbab-ı tabiiyenin temasları, zîhayat mevcudların zâhirleriyledir. Hâlbuki görüyoruz ki; o esbab-ı maddiyenin elleri yetişmediği ve temas edemedikleri o zîhayatın bâtını, on defa zâhirinden daha muntazam, daha latîf, sanatça daha mükemmeldir. Esbab-ı maddiyenin elleri ve âletleriyle hiçbir cihetle yerleşemedikleri, belki tam zâhirine de temas edemedikleri küçücük zîhayat, küçücük hayvancıklar, en büyük mahlûklardan daha ziyâde sanatça acîb, hilkatçe bedî bir surette oldukları hâlde, o câmid, cahil, kaba, uzak, büyük ve birbirine zıt olan sağır, kör esbaba isnad etmek yüz derece kör, bin derece sağır olmakla olur!

Amma İkinci Mesele

"Teşekkele binefsihî"dir. Yani: Kendi kendine teşekkül ediyor. İşte bu cümlenin dahi çok muhâlâtı var; çok cihetle bâtıldır, muhaldir. Numûne için muhâlâtından üç tanesini beyan ederiz:

Birincisi

Ey muannid münkir! Senin enaniyetin seni o kadar ahmaklaştırmış ki yüz muhali birden kabul etmeyi bir derece hükmediyorsun. Çünkü sen mevcutsun ve basit bir madde ve câmid ve tagayyürsüz değilsin. Belki, dâimâ teceddüdde olarak gayet muntazam bir makine ve harika ve dâimâ tahavvülde bir saray gibisin. Senin vücudunda her vakit zerreler çalışıyorlar. Senin vücûdun kâinatla hususan rızık münâsebetiyle, hususan bekâ-yı nev'i itibârıyla alâkadar ve alış verişi vardır. Senin vücudunda çalışan zerreler, o münasebâtı bozmamak ve o alâkadarlığı kırmamak için dikkat ediyorlar. Öylece ihtiyatla ayaklarını atıyorlar. Güyâ bütün kâinata bakıyorlar. Senin münasebâtını kâinatta görüp öyle vaziyet alıyorlar. Sen zâhirî ve bâtınî duygularınla o zerrelerin, o harika vaziyetine göre istifâde edersin. Eğer sen vücudundaki zerreleri, Kadîr-i Ezelî'nin kanunuyla hareket eden küçücük memurları veya bir ordusu veya kalem-i kaderin uçları (her bir zerre bir kalem ucu) veya kalem-i kudretin noktaları (her bir zerre bir nokta) olduğunu kabul etmezsen, o vakit senin gözünde çalışan her bir zerreye öyle bir göz lâzım ki senin mecmû-u cesedinin her tarafını görmekle beraber, münâsebettar olduğun bütün kâinatı dahi görecek bir gözü ve bütün senin mâzi ve müstakbel ve nesil ve aslın ve anâsırının menbalarını ve rızkının madenlerini bilecek, tanıyacak yüz dâhî kadar bir akıl vermek lâzım geliyor. Senin gibi bu meselelerde zerre kadar aklı olmayanın bir zerresine bin Eflâtun kadar bir ilim ve şuur vermek, bin derece divanece bir hurafeciliktir!

İkinci Muhal

Senin vücudun bin kubbeli harika bir saraya benzer ki her kubbesinde taşlar, direksiz birbirine başbaşa verip, muallâkta durdurulmuş. Belki senin vücûdun, bin defa bu saraydan daha aciptir. Çünkü o saray-ı vücudun, dâimâ kemâl-i intizamla tazelenmektedir. Gayet harika olan rûh, kalb ve mânevî letâiften kat-ı nazar, yalnız cesedindeki her bir âzâ, bir kubbeli menzil hükmündedir. Zerreler, o kubbedeki taşlar gibi birbirleriyle kemâl-i muvâzene ve intizam ile başbaşa verip harika bir bina, fevkalâde bir sanat, göz ve dil gibi acîb birer mucize-i kudret gösteriyorlar. Eğer bu zerreler, şu âlemin ustasının emrine tâbi birer memur olmasalar; o vakit her bir zerre, umum o cesetteki zerrelere hem hâkim-i mutlak, hem her birisine mahkûm-u mutlak, hem her birisine misil, hem hâkimiyet noktasında zıt, hem yalnız Vâcibü'l-vücûd'a mahsus olan ekser sıfâtın masdarı, menbaı; hem gayet mukayyed, hem gayet mutlak bir surette olmakla beraber, sırr-ı vahdetle yalnız bir Vâhid-i Ehad'in eseri olabilen gayet muntazam bir masnû-u vâhidi o hadsiz zerrâta isnad etmek, zerre kadar şuuru olan bunun pek zâhir bir muhal belki yüz muhal olduğunu derk eder.

Üçüncü Muhal

Eğer senin vücudun, Vâhid-i Ehad olan Kadîr-i Ezelî'nin kalemiyle mektup olmazsa ve tabiata, esbaba mensup matbû ise o vakit senin vücudundaki bir hüceyre-i bedenden tut, birbiri içinde dâireler misillü, binler mürekkepler adedince tabiat kalıplarının bulunması lâzım gelir. Çünkü meselâ bu elimizdeki kitap eğer mektup olsa bir tek kalem, kâtibinin ilmine istinad edip, bütün onları yazar. Eğer o, mektup olmazsa ve onun kalemine verilmezse, kendi kendine olmuş denilse veya tabiata verilse o vakit matbû kitap gibi, her bir harfi için ayrı bir demir kalem lâzımdır ki tab' edilsin.

Nasıl ki matbaada hurûfât adedince demir harfler bulunur sonra o harfler vücûd bulur. O vakit bir tek kaleme bedel, o hurûfât adedince kalemler bulunması lâzım gelir. Belki o hurûfât içinde –bazen olduğu gibi– küçük kalem ile bir büyük harfte bir sayfa ince hatla yazılmış ise binler kalem bir tek harf için lâzım geliyor. Belki birbirinin içine girip muntazam bir vaziyetle, senin cesedin gibi bir şekil alıyorsa o vakit her bir dâirede, her bir cüz için, o mürekkebât adedince kalıplar lâzım geliyor. Haydi, yüz muhal içinde bulunan bu tarzı, mümkün desen dahi bu muntazam sanatlı demir harfleri ve mükemmel kalıpları ve kalemleri yapmak için yine bir tek kaleme verilmezse o kalemler,

o kalıplar, o demir harflerin yapılması için onların adedlerince yine kalemler, kalıplar ve harfler lâzım. Çünkü onlar da yapılmışlar ve onlar da muntazam sanatlıdırlar. Ve hâkezâ müteselsilen gittikçe gidecek...

İşte sen de anla! Bu öyle bir fikirdir ki senin zerrâtın adedince muhâlât ve hurafeler, içinde bulunuyor. Ey muannid muattıl! Sen de utan, bu dalâletten vazgeç!

Üçüncü Kelime

"İktezathü't-tabiat". Yani: Tabiat iktiza ediyor, tabiat yapıyor. İşte bu hükmün çok muhâlâtı var. Numûne için üçünü zikrediyoruz.

Birincisi

Eğer mevcudâtta, hususan zîhayatta görünen basîrâne, hakîmâne olan sanat ve îcad, Şems-i Ezelî'nin kalem-i kader ve kudretine verilmezse; belki kör, sağır, düşüncesiz olan tabiata ve kuvvete isnad edilse lâzım gelir ki tabiat, îcad için her şeyde hadsiz mânevî makine ve matbaaları bulundursun veyahut her şeyde kâinatı halk ve idare edecek bir kudret ve hikmet dercetsin.

Çünkü nasıl şemsin cilveleri ve akisleri, zemin yüzündeki zerrecik cam parçalarında ve katrelerde görünüyor. Eğer o misâlî ve aksî güneşçikler, semâdaki tek güneşe isnad edilmese; lâzım gelir ki bir kibrit başı yerleşmeyen bir zerrecik cam parçasında tabiî, fıtrî ve güneşin hâsiyetlerine mâlik, zâhiren küçük, mânen çok derin bir güneşin hâricî vücûdunu kabul ederek zerrât-ı zücâciye adedince tabiî güneşleri kabul etmek lâzım geldiği gibi; aynen bu misal gibi mevcudât ve zîhayat doğrudan doğruya Şems-i Ezelî'nin cilve-i esmâsına verilmezse her bir mevcutta, hususan her bir zîhayatta hadsiz bir kudret ve irade ve nihâyetsiz bir ilim ve hikmet taşıyacak bir tabiatı, bir kuvveti, âdetâ bir ilâhı içinde kabul etmek lâzım gelir. Bu tarz-ı fikir ise, kâinattaki muhâlâtın en bâtılı, en hurafesidir. Hâlık-ı kâinatın sanatını mevhum, ehemmiyetsiz, şuursuz bir tabiata veren insan, elbette, yüz defa hayvandan daha hayvan, daha şuursuz olduğunu gösterir.

İkinci Muhal

Eğer gayet intizamlı, mizanlı, sanatlı, hikmetli şu mevcudât; nihâyetsiz Kadîr, Hakîm bir Zât'a verilmezse, belki tabiata isnad edilse, lâzım gelir ki tabiat, her bir parça toprakta Avrupa'nın umum matbaaları ve fabrikaları adedince makineleri, matbaaları bulundursun; ta o parça toprak, menşe ve tez-

gâh olduğu hadsiz çiçekler ve meyvelerin yetişmelerine ve teşkillerine medar olabilsin. Çünkü çiçekler için saksılık vazifesini gören bir kâse toprak içine tohumları nöbetle atılan umum çiçeklerin birbirinden çok ayrı olan şekil ve heyetlerini teşkil ve tasvir edebilir bir kabiliyeti, bilfiil görülüyor. Eğer Kadîr-i Zülcelâl'e verilmezse o vakit, o kâsedeki toprakta her bir çiçek için mânevî, ayrı, tabiî bir makinesi bulunmazsa, bu hâl vücûda gelemez.

Çünkü tohumlar ise nutfeler ve yumurtalar gibi maddeleri birdir. Yani müvellidülmâ, müvellidülhumuza, karbon, azotun intizamsız, şekilsiz, hamur gibi halitasından ibaret olmakla beraber; hava, su, hararet, ziyâ dahi, her biri basit ve şuursuz ve her şeye karşı sel gibi bir tarzda gittiğinden, o hadsiz çiçeklerin teşkilleri ayrı ayrı ve gayet muntazam ve sanatlı olarak o topraktan çıkması, bilbedâhe ve bizzarûre iktiza ediyor ki o kâsede bulunan toprakta, mânen Avrupa kadar, mânevî ve küçük mikyasta matbaaları ve fabrikaları bulunsun. Ta ki, bu kadar hayattar kumaşları ve binler ayrı ayrı nakışlı mensucatları dokuyabilsin.

İşte tabîiyyûnların fikr-i küfrîleri, ne derece daire-i akıldan hariç saptığını kıyas et. Ve tabiatı mûcid zanneden insan suretindeki ahmak sarhoşlar "mütefennin ve akıllıyız" diye dâvâ ettikleri hâlde akıl ve fenden ne kadar uzak düştüklerini ve mümtenî ve hiçbir cihetle mümkün olmayan bir hurafeyi kendilerine meslek ittihaz ettiklerini gör, gül ve tükür!

Eğer desen: Mevcudât tabiata isnad edilse böyle acîb muhaller olur, imtinâ derecesinde müşkülât olur. Acaba Zât-ı Ehad-i Samed'e verildiği vakit, o müşkülât nasıl kalkıyor? Ve o suûbetli imtinâ, o sühûletli vücûba nasıl inkılâp eder?

Elcevap: Birinci muhalde nasıl ki güneşin cilve-i in'ikâsı, kemâl-i sühûletle külfetsiz en küçük zerrecik câmidden tut, ta en büyük bir denizin yüzüne kadar feyzini ve tesirini misâlî güneşçiklerle gayet kolaylıkla gösterdikleri hâlde; eğer güneşten nisbeti kesilse, o vakit her bir zerrecikte tabiî ve bizzât bir güneşin hâricî vücûdu imtinâ derecesinde bir suûbetle olabilmesi, kabul edilmek lâzım gelir. Öyle de; her bir mevcud, doğrudan doğruya Zât-ı Ehad-i Samed'e verilse vücûb derecesinde bir sühûlet, bir kolaylık ile ve bir intisap ve cilve ile her bir mevcuda lâzım her bir şey ona yetiştirilebilir.

Eğer o intisap kesilse ve o memuriyet başıbozukluğa dönse ve her bir mevcud kendi başına ve tabiata bırakılsa, o vakit imtinâ derecesinde yüz bin müşkülât ve suûbetle sinek gibi bir zîhayatın, kâinatın küçük bir fihristesi olan

gayet harika makine-i vücûdunu îcad eden, içindeki kör tabiatın, kâinatı halk ve idare edecek bir kudret ve hikmet sahibi olduğunu farzetmek lâzım gelir. Bu ise bir muhal değil, belki binler muhaldir.

Elhâsıl: Nasıl ki Zât-ı Vâcibü'l-vücûd'un şerik ve nazîri mümtenî ve muhaldir. Öyle de rubûbiyetinde ve îcad-ı eşyada başkalarının müdahalesi, şerik-i zâtî gibi mümtenî ve muhaldir.

Amma ikinci muhaldeki müşkülât ise: Müteaddit risalelerde isbat edildiği gibi, eğer bütün eşya Vâhid-i Ehad'e verilse bütün eşya, bir tek şey gibi sühûletli ve kolay olur. Eğer esbaba ve tabiata verilse bir tek şey, umum eşya kadar müşkülâtlı olduğu, müteaddit ve kat'î burhanlarla isbat edilmiş. Bir burhanın hülâsası şudur ki:

Nasıl ki bir adam, bir padişaha askerlik veya memuriyet cihetiyle intisap etse, o memur ve o asker o intisap kuvvetiyle yüz bin defa kuvvet-i şahsiyesinden fazla işlere medar olabilir. Ve padişahı nâmına bazen bir şahı esir eder. Çünkü gördüğü işlerin ve yaptığı eserlerin cihâzâtını ve kuvvetini kendi taşımıyor ve taşımaya mecbur olmuyor. O intisap münâsebetiyle, padişahın hazineleri ve arkasındaki nokta-yı istinadı olan ordu o kuvveti, o cihâzâtı taşıyor. Demek gördüğü işler, şahane olarak bir padişahın işi gibi; ve gösterdiği eserler, bir ordu eseri misillü harika olabilir.

Nasıl ki karınca, o memuriyet cihetiyle Firavun'un sarayını harap ediyor. Sinek o intisap ile Nemrud'u gebertiyor.[1] Ve o intisap ile buğday tanesi gibi bir çam çekirdeği, koca çam ağacının bütün cihâzâtını yetiştiriyor.[2(Hâşiye)] Eğer o intisap kesilse o memuriyetten terhis edilse, yapacağı işlerin cihâzâtını ve kuvvetini, belinde ve bileğinde taşımaya mecburdur. O vakit, o küçücük bileğindeki kuvvet mikdarınca ve belindeki cephâne adedince iş görebilir. Evvelki vaziyette gayet kolaylıkla gördüğü işleri bu vaziyette ondan istenilse elbette, bileğinde bir ordu kuvvetini ve belinde bir padişahın cihâzât-ı harbiye fabrikasını yüklemek lâzım gelir ki; güldürmek için acîb hurafeleri ve masalları hikâye eden maskaralar dahi bu hayalden utanıyorlar!

---

1 Bkz.: İbni Kesîr, *el-Bidâye* 1/149.

2 (Hâşiye) Evet, eğer intisap olsa; o çekirdek, kader-i ilâhîden bir emir alır, o harika işlere mazhar olur. Eğer o intisap kesilse; o çekirdeğin hilkati, koca çam ağacının hilkatinden daha ziyâde cihâzât ve iktidar ve sanatı iktiza eder. Çünkü dağdaki kudret eseri olan mücessem çam ağacının bütün âzâları ve cihâzâtıyla o çekirdekteki kader eseri olan mânevî ağaçta mevcut bulunması lâzım gelir. Çünkü o koca ağacın fabrikası, o çekirdektir. İçindeki kaderî ağaç kudretle hariçte tezâhür eder, cismânî çam ağacı olur.

Elhâsıl: Vâcibü'l-vücûd'a her mevcudu vermek, vücûb derecesinde bir sühûleti var. Ve tabiata îcad cihetinde vermek, imtinâ derecesinde müşkül ve hâric-i daire-i akliyedir.

Üçüncü Muhal

Bu muhali izah edecek bazı risalelerde beyan edilen iki misal:

Birinci Misal: Bütün âsâr-ı medeniyetle tekmil ve tezyin edilmiş, hâlî bir sahrâda kurulmuş, yapılmış bir saraya gayet vahşi bir adam girmiş, içine bakmış. Binlerle muntazam sanatlı eşyayı görmüş. Vahşetinden, ahmaklığından "Hariçten kimse müdahale etmeyip, o saray içinde o eşyadan birisi, o sarayı müştemilâtıyla beraber yapmıştır" diye taharriye başlıyor. Hangi şeye bakıyor; o vahşetli aklı dahi kabil görmüyor ki o şey bunları yapsın.

Sonra o sarayın teşkilât programını ve mevcudât fihristesini ve idare kanunları içinde yazılı olan bir defteri görür. Çendan elsiz ve gözsüz ve çekiçsiz olan o defter dahi, sâir içindeki şeyler gibi hiçbir kabiliyeti yoktur ki o sarayı teşkil ve tezyin etsin. Fakat muztar kalarak, bilmecburiye, eşya-yı âhere nisbeten, kavânîn-i ilmiyenin bir unvanı olmak cihetiyle, o sarayın mecmûuna bu defteri münâsebettar gördüğünden, "İşte bu defterdir ki o sarayı teşkil, tanzim ve tezyin edip bu eşyayı yapmış, takmış, yerleştirmiş" diyerek vahşetini ahmakların, sarhoşların hezeyanına çevirmiş.

İşte aynen bu misal gibi hadsiz derecede misaldeki saraydan daha muntazam, daha mükemmel ve bütün etrafı mucizâne hikmetle dolu şu saray-ı âlemin içine, inkâr-ı ulûhiyete giden "tabîiyyûn" fikrini taşıyan vahşi bir insan girer. Daire-i mümkinât haricinde olan Zât-ı Vâcibü'l-vücûd'un eser-i sanatı olduğunu düşünmeyerek ve ondan i'râz ederek, daire-i mümkinât içinde kader-i ilâhînin yazar bozar bir levhası hükmünde ve kudret-i ilâhiyenin kavânîn-i icraatına tebeddül ve tagayyür eden bir defteri olabilen ve pek yanlış ve hata olarak "tabiat" nâmı verilen bir mecmûa-yı kavânîn-i âdât-ı ilâhiye ve bir fihriste-i sanat-ı rabbâniyeyi görür ve *der ki:*

"Madem bu eşya bir sebep ister, hiçbir şeyin bu defter gibi münâsebeti görünmüyor. Çendan hiçbir cihetle akıl kabul etmez ki; gözsüz, şuursuz, kudretsiz bu defter, rubûbiyet-i mutlakanın işi olan ve hadsiz bir kudreti iktiza eden îcadı yapamaz. Fakat madem Sâni-i Kadîm'i kabul etmiyorum; öyle ise en münasibi, 'Bu defter bunu yapmış ve yapar, diyeceğim' der."

Biz de deriz: "Ey ahmaku'l-humakâdan tahammuk etmiş sarhoş ahmak! Başını tabiat bataklığından çıkar, arkana bak; zerrâttan, seyyârâta ka-

dar bütün mevcudât, ayrı ayrı lisânlarla şehâdet ettikleri ve parmaklarıyla işaret ettikleri bir Sâni-i Zülcelâl'i gör. Ve o sarayı yapan ve o defterde sarayın programını yazan Nakkâş-ı Ezelî'nin cilvesini gör, fermanına bak, Kur'ân'ını dinle, o hezeyanlardan kurtul!.."

İkinci Misal: Gayet vahşi bir adam muhteşem bir kışla dâiresine girer. Gayet muntazam bir ordunun umumî, beraber tâlimlerini, muntazam hareketlerini görür.

Bir neferin hareketiyle bir tabur, bir alay, bir fırka kalkar, oturur, gider; bir ateş emriyle ateş ettiklerini müşâhede eder. Onun kaba, vahşi aklı, bir kumandanın, devletin nizamâtıyla ve kanun-u padişahî ile o kumandanın emrine kumandasını anlamayıp, inkâr ettiğinden, o askerlerin iplerle birbiriyle bağlı olduklarını tahayyül eder. O hayalî ip, ne kadar harikalı bir ip olduğunu düşünüp hayrette kalır.

Sonra gider, Ayasofya gibi gayet muazzam bir câmiye, Cuma gününde dâhil olur. O cemaat-i müslimînin, bir adamın sesiyle kalkar, eğilir, secde ederek oturduklarını müşâhede eder. Mânevî ve semâvî kanunların mecmûundan ibaret olan şeriatı ve şeriat sahibinin emirlerinden gelen mânevî düsturlarını anlamadığından, o cemaatin maddî iplerle bağlandığını ve o acîb ipler onları esir edip oynattığını tahayyül ederek en vahşi, insan suretindeki canavar hayvanları dahi güldürecek derecede maskaralı bir fikirle çıkar, gider.

İşte aynı bu misal gibi, Sultan-ı Ezel ve Ebed'in hadsiz cünûdunun muhteşem bir kışlası olan şu âleme ve o Mâbud-u Ezelî'nin muntazam bir mescidi olan şu kâinata mahz-ı vahşet olan, inkârlı fikr-i tabiatı taşıyan bir münkir giriyor. O Sultan-ı Ezelî'nin hikmetinden gelen nizamât-ı kâinatın mânevî kanunlarını, birer maddî madde tasavvur ederek ve saltanat-ı rubûbiyetin kavânîn-i itibâriyesi ve o Mâbud-u Ezelî'nin şeriat-ı fıtriye-i kübrâsının mânevî ve yalnız vücûd-u ilmîsi bulunan ahkâmlarını ve düsturlarını birer mevcud-u hâricî ve maddî birer madde tahayyül ederek, kudret-i ilâhiyenin yerine, o ilim ve kelâmdan gelen ve yalnız vücûd-u ilmîsi bulunan o kanunları ikame etmek ve ellerine îcad vermek, sonra da onlara "tabiat" nâmını takmak ve yalnız bir cilve-i kudret-i rabbâniye olan kuvveti, bir zîkudret ve müstakil bir kadîr telâkki etmek misaldeki vahşiden bin defa aşağı bir vahşettir!

Elhâsıl: Tabîiyyûnların mevhum ve hakikatsiz tabiat dedikleri şey, olsa olsa ve hakikat-i hâriciye sahibi ise ancak

- Bir sanat olabilir, sâni' olamaz.

- Bir nakıştır, nakkâş olamaz.
- Ahkâmdır, hâkim olamaz.
- Bir şeriat-ı fıtriyedir, şâri' olamaz.
- Mahlûk bir perde-i izzettir, hâlık olamaz.
- Münfail bir fıtrattır, fâtır bir fâil olamaz.
- Kanundur, kudret değildir; kâdir olamaz.
- Mistardır, masdar olamaz.

Elhâsıl: Madem mevcudât var. Madem On Altıncı Nota'nın başında denildiği gibi mevcudun vücûduna, taksim-i aklî ile dört yoldan başka yol tahayyül edilmez. O dört cihetten üçünün –her birinin üç zâhir muhaller ile– butlanı, kat'î bir surette isbat edildi. Elbette, bizzarûre ve bilbedâhe dördüncü yol olan vahdet yolu, kat'î bir surette isbat olunuyor. O dördüncü yol ise; baştaki أَفِي اللهِ شَكٌّ فَاطِرِ السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضِ[1] âyeti, şeksiz ve şüphesiz bedâhet derecesinde Zât-ı Vâcibü'l-vücûd'un ulûhiyetini ve her şey doğrudan doğruya dest-i kudretinden çıktığını ve semâvât ve arz, kabza-yı tasarrufunda bulunduğunu gösteriyor.

Ey esbap-perest ve tabiata tapan bîçâre adam! Madem her şeyin tabiatı, her şey gibi mahlûktur; çünkü sanatlıdır ve yeni oluyor. Hem her müsebbeb gibi zâhirî sebebi dahi masnûdur. Ve madem her şeyin vücûdu, pek çok cihâzât ve âletlere muhtaçtır. O hâlde, o tabiatı îcad eden ve o sebebi halk eden bir Kadîr-i Mutlak var. Ve o Kadîr-i Mutlak'ın ne ihtiyacı var ki âciz vesaiti, rubûbiyetine ve îcadına teşrik etsin? Hâşâ! Belki doğrudan doğruya müsebbebi, sebep ile beraber halk ederek, cilve-i esmâsını ve hikmetini göstermek için, bir tertib ve tanzim ile zâhirî bir sebebiyet, bir mukarenet vermekle eşyadaki zâhirî kusurlara, merhametsizliklere ve noksaniyetlere merci olmak için esbap ve tabiatı dest-i kudretine perde etmiş, izzetini o suretle muhafaza etmiş.

Acaba bir saatçi, saatin çarklarını yapsın; sonra saati çarklarla tertib edip tanzim etsin, daha mı kolaydır? Yoksa harika bir makineyi o çarklar içinde yapsın; sonra saatin yapılmasını o makinenin câmid ellerine versin, ta saati yapsın, daha mı kolaydır? Acaba imkân haricinde değil midir? Haydi o insafsız aklınla sen söyle, sen hâkim ol!

---

1 "Hiç gökleri ve yeri yaratan Yüce Yaratıcı hakkında şüphe edilebilir mi?" (İbrahim sûresi, 14/10).

Veyahut bir kâtip mürekkeb, kalem, kâğıdı getirdi. Onunla kendi bizzât o kitabı yazsa, daha mı kolaydır? Yoksa o kâğıt, mürekkeb, kalem içinde o kitaptan daha sanatlı, daha zahmetli, yalnız o tek kitaba mahsus olarak bir yazı makinesi îcad etsin; sonra o şuursuz makineye "Haydi sen yaz" desin de kendi karışmasın, daha mı kolaydır? Acaba yüz defa yazıdan daha müşkül değil midir?

Eğer desen: Evet bir kitabı yazan makinenin îcadı, o kitaptan yüz defa daha müşküldür. Fakat o makine, aynı kitabın bir çok nüshalarını yazmasına vasıta olmak cihetiyle belki bir kolaylık var?

Elcevap: Nakkâş-ı Ezelî, hadsiz kudretiyle nihâyetsiz cilve-i esmâsını her vakit tazelendirmekle, ayrı ayrı şekilde göstermek için, eşyadaki teşahhusları ve hususî sîmaları öyle bir surette halk etmiştir ki hiçbir mektub-u samedânî ve hiçbir kitab-ı rabbânî, diğer kitapların aynı aynına olamıyor. Alâküllihâl, ayrı manaları ifade etmek için, ayrı bir sîması bulunacak.

Eğer gözün varsa insanın sîmasına bak, gör ki; zaman-ı Âdem'den şimdiye kadar, belki ebede kadar, bu küçük sîmada, âzâ-yı esasîde ittifak ile beraber her bir sîma, umum sîmalara nisbeten her birisine karşı birer alâmet-i fârikası var olduğu katiyen sâbittir. Bunun için her bir sîma, ayrı bir kitaptır. Yalnız sanatın tanzimi için ayrı bir yazı takımı ve ayrı bir tertib ve telif ister. Ve maddelerini hem getirmek, hem yerleştirmek ve hem de vücûda lâzım olan her şeyi dercetmek için bütün bütün başka bir tezgâh ister. Haydi, farz-ı muhal olarak tabiata bir matbaa nazarıyla baktık. Fakat bir matbaaya âit olan tanzim ve basmak, yani muayyen intizamını kalıba sokmaktan başka, o tanzimin îcadından, îcadları yüz derece daha müşkül bir zîhayatın cismindeki maddeleri, aktâr-ı âlemden mizan-ı mahsusla ve has bir intizamla îcad etmek ve getirmek ve matbaa eline vermek için, yine o matbaayı îcad eden Kadîr-i Mutlak'ın kudret ve iradesine muhtaçtır. Demek bu matbaalık ihtimâli ve farzı, bütün bütün manasız bir hurafedir.

İşte bu saat ve kitap misalleri gibi Sâni-i Zülcelâl, Kadîr-i külli şey, esbabı halk etmiş; müsebbebâtı da halk ediyor. Hikmetiyle, müsebbebâtı esbaba bağlıyor. Kâinatın harekâtının tanzimine dâir kavânîn-i âdetullahtan ibaret olan şeriat-ı fıtriye-i kübrâ-yı ilâhiyenin bir cilvesini ve eşyadaki o cilvesine, yalnız bir ayna ve bir mâkes olan tabiat-ı eşyayı, iradesiyle tâyin etmiştir. Ve o tabiatın vücûd-u hâricîye mazhar olan vechini, kudretiyle îcad etmiş ve eşyayı o tabiat üzerinde halk etmiş, birbirine mezc etmiş. Acaba gayet derecede mâkul ve hadsiz burhanların neticesi olan bu hakikatin kabulü mü daha kolay-

dır? Acaba vücûb derecesinde lâzım değil midir? Yoksa câmid, şuursuz, mahlûk, masnû, basit olan o sebep ve tabiat dediğiniz maddelere, her bir şeyin vücûduna lâzım hadsiz cihâzât ve âlâtı verip hakîmâne, basîrâne olan işleri kendi kendilerine yaptırmak mı daha kolaydır? Acaba imtinâ derecesinde, imkân haricinde değil midir? Senin, o insafsız aklının insafına havale ediyoruz.

Münkir ve tabiat-perest diyor ki:

Madem beni insafa davet ediyorsun. Ben de diyorum ki; şimdiye kadar yanlış gittiğimiz yol hem yüz derece muhal, hem gayet zararlı ve nihâyet derecede çirkin bir meslek olduğunu itiraf ediyorum. Sâbık tahkikatınızdan zerre mikdar şuuru bulunan anlayacak ki; esbaba, tabiata îcad vermek mümtenîdir, muhaldir. Ve her şeyi doğrudan doğruya Vâcibü'l-vücûd'a vermek vâciptir, zarurîdir. اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ عَلَى الْإِيمَانِ[1] deyip iman ediyorum.

Yalnız bir şüphem var: Cenâb-ı Hakk'ın Hâlık olduğunu kabul ediyorum; fakat bazı cüz'î esbabın ehemmiyetsiz şeylerde îcada müdahaleleri ve bir parça medh ü senâ kazanmaları, saltanat-ı rubûbiyetine ne zarar verir? Saltanatına noksaniyet gelir mi?

Elcevap: Bazı risalelerde gayet kat'î isbat ettiğimiz gibi; *hâkimiyetin şe'ni, müdahaleyi reddetmektir.* Hatta en ednâ bir hâkim, bir memur; daire-i hâkimiyetinde oğlunun müdahalesini kabul etmiyor. Hatta hâkimiyetine müdahale tevehhümüyle, bazı dindar padişahlar halife oldukları hâlde masum evlâdlarını katletmeleri, bu "redd-i müdahale kanunu"nun hâkimiyette ne kadar esaslı hükmettiğini gösteriyor. Bir nâhiyede iki müdürden tut, ta bir memlekette iki padişaha kadar, hâkimiyetteki istiklâliyetin iktiza ettiği "men-i iştirak kanunu" tarih-i beşerde çok acîb herc ü merc ile kuvvetini göstermiş.

Acaba âciz ve muâvenete muhtaç insanlardaki âmiriyet ve hâkimiyetin bir gölgesi, bu derece müdahaleyi reddetmeyi ve başkasının müdahalesini menetmeyi ve hâkimiyetinde iştirak kabul etmemeyi ve makamında istiklâliyetini nihâyet taassubla muhafazaya çalışmayı gör; sonra hâkimiyet-i mutlaka rubûbiyet derecesinde.. ve âmiriyet-i mutlaka ulûhiyet derecesinde.. ve istiklâliyet-i mutlaka ehadiyet derecesinde.. ve istiğnâ-yı mutlak kadîriyet-i mutlaka derecesinde bir Zât-ı Zülcelâl'de, bu redd-i müdahale ve men-i iştirak ve tard-ı şerik, ne derece o hâkimiyetin zarurî bir lâzımı ve vâcip bir muktezası olduğunu kıyas edebilirsen et.

---

1 İmân nimetini lutfeden Allah'a sonsuz şükürler olsun.

Amma ikinci şık şüphen ki: Bazı esbap, bazı cüz'iyatın bazı ubûdiyetlerine merci olsa o Mâbud-u Mutlak olan Zât-ı Vâcibü'l-vücûd'a müteveccih zerrâttan seyyârâta kadar mahlûkâtın ubûdiyetlerinden ne noksan gelir?

Elcevap: Şu kâinatın Hâlık-ı Hakîm'i kâinatı bir ağaç hükmünde halk edip, en mükemmel meyvesini zîşuur ve zîşuurun içinde en câmî meyvesini insan yapmıştır. Ve insanın en ehemmiyetli, belki insanın netice-i hilkati ve gaye-i fıtratı ve semere-i hayatı olan şükür ve ibadeti, o Hâkim-i Mutlak ve Âmir-i Müstakil, kendini sevdirmek ve tanıttırmak için kâinatı halk eden o Vâhid-i Ehad, bütün kâinatın meyvesi olan insanı ve insanın en yüksek meyvesi olan şükür ve ibadetini başka ellere verir mi? Bütün bütün hikmetine zıt olarak, netice-i hilkati ve semere-i kâinatı abes eder mi? Hâşâ ve kellâ!..

Hem hikmetini ve rubûbiyetini inkâr ettirecek bir tarzda mahlûkâtın ibadetlerini başkalara vermeye rıza gösterir mi, hiç müsaade eder mi? Ve hem hadsiz bir derecede kendini sevdirmeyi ve tanıttırmayı ef'âliyle gösterdiği hâlde, en mükemmel mahlûkâtının şükür ve minnettarlıklarını, tahabbüb ve ubûdiyetlerini başka esbaba vermekle kendini unutturup, kâinattaki makâsıd-ı âliyesini inkâr ettirir mi? Ey tabiat-perestlikten vazgeçen arkadaş! Haydi sen söyle!

O diyor:

"Elhamdülillâh, bu iki şüphem hallolmakla beraber, vahdâniyet-i ilâhiyeye dâir ve Mâbud-u bilhak O olduğuna ve O'ndan başkaları ibadete lâyık olmadığına o kadar parlak ve kuvvetli iki delil gösterdin ki onları inkâr etmek, güneşi ve gündüzü inkâr etmek gibi bir mükâberedir."

Hâtime

Tabiat fikr-i küfrîsini terk eden ve imana gelen zât diyor ki: "Elhamdülillâh, benim şüphelerim kalmadı; yalnız merakımı mûcip olan birkaç suâlim var."

Birinci Suâl

Çok tembellerden ve târikü's-salâtlardan işitiyoruz, *diyorlar ki:*

"Cenâb-ı Hakk'ın bizim ibadetimize ne ihtiyacı var ki, Kur'ân'da çok şiddet ve ısrar ile ibadeti terk edeni zecredip cehennem gibi dehşetli bir ceza ile tehdit ediyor;[1] îtidalli ve istikâmetli ve adaletli olan ifade-i Kur'âniye'ye nasıl yakışıyor ki, ehemmiyetsiz bir cüz'î hataya karşı nihâyet şiddeti gösteriyor?"

Elcevap: Evet, Cenâb-ı Hak senin ibadetine, belki hiçbir şeye muhtaç değil. Fakat sen ibadete muhtaçsın, mânen hastasın. İbadet ise mânevî yaralarına tiryaklar hükmünde olduğunu çok risalelerde isbat etmişiz. Acaba bir hasta, o hastalık hakkında, şefkatli bir hekimin ona nâfi ilâçları içirmek hususunda ettiği ısrara mukabil, hekime dese: "Senin ne ihtiyacın var, bana böyle ısrar ediyorsun?" Ne kadar manasız olduğunu anlarsın.

Amma Kur'ân'ın, terk-i ibadet hakkında şiddetli tehdidâtı ve dehşetli cezaları ise; nasıl ki bir padişah, raiyetinin hukukunu muhafaza etmek için; âdi bir adamın, raiyetinin hukukuna zarar veren bir hatasına göre şiddetli cezaya çarpar. Öyle de ibadeti ve namazı terk eden adam, Sultan-ı Ezel ve Ebed'in raiyeti hükmünde olan mevcudâtın hukukuna ehemmiyetli bir tecavüz ve mânevî bir zulüm eder. *Çünkü mevcudâtın kemâlleri, Sâni'e müteveccih yüzlerinde tesbih ve ibadet ile tezâhür eder. İbadeti terk eden, mevcudâtın ibadetini görmez ve göremez, belki de inkâr eder.* O vakit, ibadet ve tesbih noktasında yüksek makamda bulunan ve her biri birer mektub-u samedânî ve birer ayna-yı esmâ-yı rabbâniye olan mevcudâtı, âlî makamlarından tenzil ettiğinden ve ehemmiyetsiz, vazifesiz, câmid, perişan bir vaziyette telâkki ettiğinden, mevcudâtı tahkir eder, kemâlâtını inkâr ve tecavüz eder.

Evet, herkes, kâinatı kendi aynasıyla görür. Cenâb-ı Hak insanı kâinat için bir mikyas, bir mizan suretinde yaratmıştır. Her insan için bu âlemden hususî bir âlem vermiş; o âlemin rengini, o insanın itikad-ı kalbîsine göre gös-

---

[1] Bkz.: Mü'min sûresi, 40/60; Müddessir sûresi, 74/42-43…

teriyor. Meselâ gayet me'yus ve matemli olarak ağlayan bir insan, mevcudâtı ağlar ve me'yûs suretinde görür. Gayet sürûrlu ve neş'eli, müjdeli ve kemâl-i neş'esinden gülen bir adam, kâinatı neş'eli, güler gördüğü gibi; mütefekkirâne ve ciddî bir surette ibadet ve tesbih eden adam, mevcudâtın hakikaten mevcud ve muhakkak olan ibadet ve tesbihatlarını bir derece keşfeder ve görür. Gafletle veya inkârla ibadeti terk eden adam, mevcudâtı, hakikat-i kemâlâtına tamamıyla zıt ve muhalif ve hata bir surette tevehhüm eder ve mânen onların hukukuna tecavüz eder.

Hem o târikü's-salât, kendi kendine mâlik olmadığı için, kendi mâlikinin bir abdi olan kendi nefsine zulmeder. Onun mâliki o abdinin hakkını, onun nefs-i emmâresinden almak için dehşetli tehdit eder. Hem netice-i hilkati ve gaye-i fıtratı olan ibadeti terk ettiğinden, hikmet-i ilâhiye ve meşîet-i rabbâniyeye karşı bir tecavüz hükmüne geçer. Onun için cezaya çarpılır.

Elhâsıl: *İbadeti terk eden, hem kendi nefsine zulmeder; –nefsi ise, Cenâb-ı Hakk'ın abdi ve memlûküdür– hem kâinatın hukuk-u kemâlâtına karşı bir tecavüz, bir zulümdür. Evet, nasıl ki küfür, mevcudâta karşı bir tahkirdir; terk-i ibadet dahi, kâinatın kemâlâtını bir inkârdır. Hem hikmet-i ilâhiyeye karşı bir tecavüz olduğundan, dehşetli tehdide, şiddetli cezaya müstehak olur.*

İşte bu istihkâkı ve mezkûr hakikati ifade etmek için Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan, mucizâne bir surette o şiddetli tarz-ı ifadeyi ihtiyar ederek, tam tamına hakikat-i belâgat olan mutâbık-ı mukteza-yı hâle mutabakat ediyor.

İkinci Suâl

Tabiattan vazgeçen ve imana gelen zât *diyor ki:*

Her mevcud her cihette, her işinde ve her şeyinde ve her şe'ninde meşîet-i ilâhiyeye ve kudret-i rabbâniyeye tâbi olması çok azîm bir hakikattir. Azameti cihetinde dar zihinlerimize sıkışmıyor. Hâlbuki gözümüzle gördüğümüz bu nihâyet derecede mebzuliyet, hem hilkat ve îcad-ı eşyadaki hadsiz sühûlet, hem sâbık burhanlarınızla tahakkuk eden vahdet yolundaki îcad-ı eşyada nihâyet derecede kolaylık ve sühûlet, hem nass-ı Kur'ân ile beyan edilen

مَا خَلْقُكُمْ وَلَا بَعْثُكُمْ إِلَّا كَنَفْسٍ وَاحِدَةٍ[1]

[1] "Sizin hepinizi yaratmak da, ölümünüzün ardından (âhirette) hepinizi diriltmek de, (O'nun için) ancak bir kişiyi yaratmak ve diriltmek gibidir." (Lokman sûresi, 31/28)

وَمَآ أَمْرُ السَّاعَةِ إِلَّا كَلَمْحِ الْبَصَرِ أَوْ هُوَ أَقْرَبُ[1]

gibi âyetlerin sarâhaten gösterdikleri nihâyet derecede kolaylık, o hakikat-i azîmeyi, en makbul ve en mâkul bir mesele olduğunu gösteriyorlar. Bu kolaylığın sırrı ve hikmeti nedir?

Elcevap: Yirminci Mektup'un Onuncu Kelimesi olan وَهُوَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ[2] beyanında, o sır gayet vâzıh ve kat'î ve muknî bir tarzda beyan edilmiş. Hususan o mektubun zeylinde daha ziyâde vuzûh ile isbat edilmiş ki; bütün mevcudât, Sâni-i Vâhid'e isnad edildiği vakit, bir tek mevcud hükmünde kolaylaşır. Eğer Vâhid-i Ehad'e verilmezse; bir tek mahlûkun îcadı, bütün mevcudât kadar müşkülleşir ve bir çekirdek, bir ağaç kadar suûbetli olur.

Eğer sâni-i hakikîsine verilse, kâinat bir ağaç gibi ve ağaç bir çekirdek gibi ve cennet bir bahar gibi ve bahar bir çiçek gibi kolaylaşır, sühûlet peydâ eder. Ve bilmüşâhede görünen hadsiz mebzuliyet ve ucuzluğun ve her nev'-in sühûletle kesret-i efrâdı bulunmasının ve kesret-i sühûlet ve süratle muntazam, sanatlı, kıymetli mevcudâtın kolayca vücûda gelmesinin sırlarına medar olan ve hikmetlerini gösteren yüzer delillerinden ve başka risalelerde tafsilen beyan edilen bir-ikisine muhtasar bir işaret ederiz.

Meselâ, nasıl ki yüz nefer, bir zâbitin idaresine verilse; bir neferin, yüz zâbitin idarelerine verilmesinden yüz derece daha kolay olduğu gibi; bir ordunun teçhizat-ı askeriyesi bir merkez, bir kanun, bir fabrika ve bir padişahın emrine verildiği vakit, âdetâ kemmiyeten bir neferin teçhizatı kadar kolaylaştığı gibi, bir neferin teçhizat-ı askeriyesi müteaddit merkezlere, müteaddit fabrikalara, müteaddit kumandanlara havalesi de âdetâ bir ordunun teçhizatı kadar kemmiyeten müşkülâtlı oluyor. Çünkü bir tek neferin teçhizatı için bütün orduya lâzım olan fabrikaların bulunması gerektir.

Hem bir ağacın sırr-ı vahdet cihetiyle bir kökte, bir merkezde, bir kanun ile mevâdd-ı hayatiyesi verildiğinden; binler meyve veren o ağaç, bir meyve kadar sühûletli olduğu bilmüşâhede görünür.

Eğer vahdetten kesrete gidilse, her bir meyveye lâzım mevâdd-ı hayatiye başka yerden verilse her bir meyve, bir ağaç kadar müşkülât peydâ eder.

---

1 "Kıyametin oluş işi ise, başka değil, ancak göz açıp kapama yahut daha da kısa bir anda olup biter." (Nahl sûresi, 16/77)

2 "Allah *(celle celâluh)* herşeye kâdirdir." (Mâide sûresi, 5/120; Hûd sûresi, 11/4; Rûm sûresi, 30/50; …)

Belki ağacın bir enmûzeci ve fihristesi olan bir tek çekirdek dahi o ağaç kadar suûbetli olur. Çünkü bir ağacın hayatına lâzım olan bütün mevâdd-ı hayatiye, bir tek çekirdek için de lâzım oluyor.

İşte bu misaller gibi yüzler misaller var, gösteriyorlar ki vahdette nihâyet derecede sühûletle vücûda gelen binler mevcud, şirkte ve kesrette bir tek mevcuttan daha ziyâde kolay olur. Sâir risalelerde bu hakikat iki kere iki dört eder derecede isbat edildiğinden onlara havale edip, burada yalnız bu sühûlet ve kolaylığın ilim ve kader-i ilâhî ve kudret-i rabbâniye nokta-yı nazarında gayet mühim bir sırrını beyan edeceğiz. Şöyle ki:

Sen bir mevcutsun. Eğer Kadîr-i Ezelî'ye kendini versen, bir kibrit çakar gibi hiçten, yoktan, bir emirle, hadsiz kudretiyle seni bir anda halk eder. Eğer sen kendini O'na vermezsen, belki esbab-ı maddiyeye ve tabiata isnad etsen, o vakit sen kâinatın muntazam bir hülâsası, meyvesi ve küçük bir fihristesi ve listesi olduğundan; seni yapmak için kâinatı ve anâsırı ince elek ile eleyip hassas ölçülerle aktâr-ı âlemden senin vücûdundaki maddeleri toplamak lâzım gelir. Çünkü esbab-ı maddiye yalnız terkib eder, toplar. Kendilerinde bulunmayanı hiçten, yoktan yapamadıkları, bütün ehl-i akıl yanında musaddaktır. Öyle ise küçük bir zîhayatın cismini aktâr-ı âlemden toplamaya mecbur olurlar.

İşte vahdette ve tevhidde ne kadar kolaylık ve şirkte ve dalâlette ne kadar müşkülât var olduğunu anla!

İkincisi: İlim noktasında hadsiz bir sühûlet vardır. Şöyle ki:

Kader, ilmin bir nev'idir ki her şeyin mânevî ve mahsus kalıbı hükmünde bir mikdar tâyin eder. Ve o mikdar-ı kaderî, o şeyin vücûduna bir plân, bir model hükmüne geçer. Kudret îcad ettiği vakit, gayet sühûletle o kaderî mikdar üstünde îcad eder.

Eğer o şey muhit ve hadsiz ve ezelî bir ilmin sahibi olan Kadîr-i Zülcelâl'e verilmezse –sâbıkan geçtiği gibi– binler müşkülât değil, belki yüz muhâlât ortaya düşer. Çünkü o mikdar-ı kaderî ve mikdar-ı ilmî olmazsa binler hâricî ve maddî kalıplar, küçücük bir hayvanın cesedinde istîmal edilmek lâzım gelir.

İşte vahdette nihâyetsiz kolaylık ve dalâlette ve şirkte hadsiz müşkülâtın bir sırrını anla; وَمَا أَمْرُ السَّاعَةِ إِلَّا كَلَمْحِ الْبَصَرِ أَوْ هُوَ أَقْرَبُ[1] âyeti, ne kadar hakikatli ve doğru ve yüksek bir hakikati ifade ettiğini bil!

---

1 "Kıyametin oluş işi ise, başka değil, ancak göz açıp kapama yahut daha da kısa bir anda olup biter." (Nahl sûresi, 16/77)

Üçüncü Suâl

Eskiden düşman, şimdi dost olan mühtedî *diyor ki:*

"Şu zamanda çok ileri giden feylesoflar diyorlar ki: Hiçten hiçbir şey îcad edilmiyor ve hiçbir şey idam edilmiyor; yalnız bir terkib, bir tahlildir ki kâinat fabrikasını işlettiriyor."

Elcevap: Nur-u Kur'ân ile mevcudâta bakmayan feylesofların en ileri gidenleri bakmışlar ki, tabiat ve esbap vasıtasıyla bu mevcudâtın teşekkülât ve vücûdlarını –sâbıkan isbat ettiğimiz tarzda– imtinâ derecesinde müşkülâtlı gördüklerinden, iki kısma ayrıldılar.

Bir kısmı sofestâî olup, insanın hâssası olan akıldan istifa ederek, ahmak hayvanlardan daha aşağı düşerek, kâinatın vücûdunu inkâr etmeyi; hatta kendilerinin vücûdlarını dahi inkâr etmesini, dalâlet mesleğinde esbap ve tabiatın îcad sahibi olmalarından daha ziyâde kolay gördüklerinden; hem kendilerini, hem kâinatı inkâr edip cehl-i mutlaka düşmüşler.

İkinci gürûh bakmışlar ki; dalâlette, esbap ve tabiat mûcid olmak noktasında, bir sinek ve bir çekirdeğin îcadı, hadsiz müşkülâtı var ve tavr-ı aklın haricinde bir iktidar iktiza ediyor. Onun için bilmecburiye îcadı inkâr ediyorlar, "Yoktan var olmaz." diyorlar ve idamı da muhal görüyorlar, "Var yok olmaz." hükmediyorlar. Yalnız, harekât-ı zerrât ile tesadüf rüzgârlarıyla bir terkib ve tahlil ve dağılmak ve toplanmak suretinde bir vaziyet-i itibâriye tahayyül ediyorlar.

İşte sen gel, ahmaklığın ve cehaletin en aşağı derecesinde, en yüksek akıllı kendini zanneden adamları gör ve dalâlet, insanı ne kadar maskara ve süflî ve echel yaptığını bil, ibret al!

Acaba her senede dört yüz bin envâı birden, zemin yüzünde îcad eden ve semâvât ve arzı altı günde halk eden[1] ve altı haftada, her baharda, kâinattan daha sanatlı, hikmetli zîhayat bir kâinatı inşâ eden bir kudret-i ezeliye, bir ilm-i ezelînin dâiresinde plânları ve mikdarları taayyün eden mevcudât-ı ilmiyeyi, göze göstermeyen bir eczâ ile yazılan ve görünmeyen bir yazıyı göstermek için sürülen bir eczâ misillü, gayet kolay o mâdumat-ı hâriciye olan mevcudât-ı ilmiyeye vücûd-u hâricî vermeyi o kudret-i ezeliyeden uzak görmek ve îcadı inkâr etmek, evvelki gürûh olan sofestâîlerden daha ziyâde ahmakâ-

---

1 Bkz.: A'râf sûresi, 7/54; Yûnus sûresi, 10/3; Hûd sûresi, 11/7...

ne ve cahilânedir. Bu bedbahtlar, âciz-i mutlak ve yalnız bir cüz-ü ihtiyarîden başka ellerinde olmayan firavunlaşmış kendi nefisleri, hiçbir şeyi idam ve yok edemediklerinden ve hiçbir zerreyi, bir maddeyi, hiçten, yoktan îcad edemediklerinden ve güvendikleri esbap ve tabiatın ellerinde hiçten îcad gelmediği cihetle, ahmaklıklarından diyorlar: "Yoktan var olmaz. Var da yok olmaz." deyip, bu bâtıl ve hata düsturu, Kadîr-i Mutlak'a teşmil etmek istiyorlar.

Evet Kadîr-i Zülcelâl'in iki tarzda îcadı var:

Biri, ihtirâ ve ibda' iledir. Yani hiçten, yoktan vücûd veriyor ve ona lâzım her şeyi de hiçten îcad edip eline veriyor.

Diğeri, inşâ ile, sanat iledir. Yani kemâl-i hikmetini ve çok esmâsının cilvelerini göstermek gibi çok dakîk hikmetler için kâinatın anâsırından bir kısım mevcudâtı inşâ ediyor; her emrine tâbi olan zerrâtları ve maddeleri, rezzâkıyet kanunuyla onlara gönderir ve onlarda çalıştırır.

Evet Kadir-i Mutlak'ın iki tarzda, hem ibda' hem inşâ suretinde îcadı var. Varı yok etmek ve yoğu var etmek en kolay, en sühûletli, belki dâimî, umumî bir kanunudur. Bir baharda, üç yüz bin envâ-ı zîhayat mahlûkâtın şekillerini, sıfatlarını, belki zerrâtlarından başka bütün keyfiyât ve ahvâllerini hiçten var eden bir kudrete karşı, "Yoğu var edemez!" diyen adam, yok olmalı!

Tabiatı bırakan ve hakikate geçen zât diyor ki:

Cenâb-ı Hakk'a zerrât adedince şükür ve hamd ü senâ ediyorum ki kemâl-i imanı kazandım, evhâm ve dalâletlerden kurtuldum ve hiçbir şüphem de kalmadı.

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ عَلٰى دِينِ الْإِسْلَامِ وَكَمَالِ الْإِيمَانِ[1]

سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَآ إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَآ ۖ إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ[2]

---

1 Bize ihsan ettiği İslâm Dini ve tam, yüksek iman nimeti sebebiyle Rabbimize hamd olsun.

2 "Sübhansın yâ Rab! Senin bize bildirdiğinden başka ne bilebiliriz ki? Her şeyi hakkıyla bilen, her şeyi hikmetle yapan sensin." (Bakara sûresi, 2/32)

Dördüncü Hüccet-i İmaniye

Otuzuncu Lem'a'nın İkinci Nüktesi

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا عِندَنَا خَزَائِنُهُ وَمَا نُنَزِّلُهُ إِلَّا بِقَدَرٍ مَعْلُومٍ[1]

âyetinin bir nüktesi ve bir ism-i âzam veyahut ism-i âzamın altı nurundan bir nuru olan "Adl" isminin bir cilvesi, Birinci Nükte gibi Eskişehir Hapishânesi'nde uzaktan uzağa göründü. Onu yakınlaştırmak için yine temsil yoluyla deriz:

Şu kâinat öyle bir saraydır ki; o sarayda mütemâdiyen tahrip ve tâmir içinde çalkalanan bir şehir var.. ve o şehirde her vakit harp ve hicret içinde kaynayan bir memleket var.. ve o memlekette her zaman mevt ve hayat içinde yuvarlanan bir âlem var.

Hâlbuki o sarayda, o şehirde, o memlekette, o âlemde o derece hayret-engiz bir muvâzene, bir mizan, bir tevzin hükmediyor; bilbedâhe isbat eder ki, bu hadsiz mevcudâtta olan tahavvülât ve vâridat ve masârif, her bir anda umum kâinatı görür, nazar-ı teftişinden geçirir bir tek Zât'ın mizanıyla ölçülür, tartılır. Yoksa balıklardan bir balık, bin yumurtacık ile ve nebâtâttan haşhaş gibi bir çiçek, yirmi bin tohum ile ve sel gibi akan unsurların, inkılâpların hücumuyla, şiddetle muvâzeneyi bozmaya çalışan ve istilâ etmek isteyen esbap başıboş olsalardı veyahut maksadsız, serseri tesadüf ve mizansız kör kuvvete ve şuursuz zulmetli tabiata havale edilseydi, o muvâzene-i eşya ve muvâzene-i kâinat öyle bozulacaktı ki bir senede, belki bir günde herc ü merc olurdu. Yani deniz, karmakarışık şeylerle dolacaktı, taaffün edecekti.. hava, gâzât-ı muzırra ile zehirlenecekti.. zemin ise bir mezbele, bir mezbaha, bir bataklığa dönecekti.. dünya boğulacaktı…

İşte, cesed-i hayvânînin hüceyrâtından ve kandaki küreyvât-ı hamrâ ve beyzâdan ve zerrâtın tahavvülâtından ve cihâzât-ı bedeniyenin tenasübünden tut, ta denizlerin vâridat ve masârifine, ta zemin altındaki çeşmelerin ge-

---

[1] "Hiçbir şey yoktur ki onu meydana getiren hazinelerin anahtarları elimizde olmasın. Biz onu ancak belirli bir ölçü ile indiririz." (Hicr sûresi, 15/21)

lir ve sarfiyatlarına, ta hayvanât ve nebâtâtın tevellüdât ve vefiyâtlarına, ta güz ve baharın tahribât ve tâmirâtlarına, ta unsurların ve yıldızların hidemât ve harekâtlarına, ta mevt ve hayatın, ziyâ ve zulmetin ve hararet ve burûdetin değişmelerine ve dövüşmelerine ve çarpışmalarına kadar, o derece hassas bir mizan ile ve o kadar ince bir ölçü ile tanzim edilir ve tartılır ki, akl-ı beşer hiçbir yerde hakikî olarak hiçbir israf, hiçbir abes görmediği gibi hikmet-i insaniye dahi her şeyde en mükemmel bir intizam, en güzel bir mevzûniyet görüyor ve gösteriyor. Belki hikmet-i insaniye o intizam ve mevzuniyetin bir tezâhürüdür, bir tercümanıdır.

İşte gel, güneş ile muhtelif on iki seyyârenin muvâzenelerine bak. Acaba bu muvâzene, güneş gibi Adl ve Kadîr olan Zât-ı Zülcelâl'i göstermiyor mu? Ve bilhassa seyyârâttan olan gemimiz yani küre-i arz, bir senede yirmi dört bin senelik bir dairede gezer, seyahat eder. Ve o harika süratiyle beraber zeminin yüzünde dizilmiş, istif edilmiş eşyayı dağıtmıyor, sarsmıyor, fezâya fırlatmıyor. Eğer sürati bir parça tezyid veya tenkîs edilseydi, sekenesini havaya fırlatıp fezâda dağıtacaktı. Ve bir dakika, belki bir saniye muvâzenesini bozsa, dünyamızı bozacak; belki başkasıyla çarpışacak, bir kıyâmeti koparacak.

Ve bilhassa zeminin yüzünde, nebâtî ve hayvânî dört yüz bin tâifenin tevellüdât ve vefiyâtça ve iâşe ve yaşayışça rahîmâne muvâzeneleri, ziyâ güneşi gösterdiği gibi bir tek Zât-ı Adl ve Rahîm'i gösteriyor.

Ve bilhassa o hadsiz milletlerin hadsiz efrâdından bir tek ferdin âzâsı, cihâzâtı, duyguları o derece hassas bir mizanla birbiriyle münasebettar ve muvâzenettedir ki; o tenasüb, o muvâzene, bedâhet derecesinde bir Sâni-i Adl-i Hakîm'i gösteriyor.

Ve bilhassa her ferd-i hayvânînin bedenindeki hüceyrâtın ve kan mecralarının ve kandaki küreyvâtın ve o küreyvâttaki zerrelerin o derece ince ve hassas ve harika muvâzeneleri var; bilbedâhe isbat eder ki, her şeyin dizgini elinde ve her şeyin anahtarı yanında ve bir şey bir şeye mâni olmuyor, umum eşyayı bir tek şey gibi kolayca idare eden bir tek Hâlık-ı Adl-i Hakîm'in mizanıyla, kanunuyla, nizamıyla terbiye ve idare oluyor.

Haşrin mahkeme-i kübrâsında mizan-ı âzam-ı adaletinde cin ve insin muvâzene-i âmâllerini istib'ad edip inanmayan, bu dünyada gözüyle gördüğü bu muvâzene-i ekbere dikkat etse, elbette, istib'adı kalmaz.

Ey israflı, iktisatsız; ey zulümlü, adaletsiz; ey kirli, nezâfetsiz, bedbaht insan! Bütün kâinatın ve bütün mevcudâtın düstur-u hareketi olan iktisat ve nezâfet

ve adaleti yapmadığından, umum mevcudâta muhalefetinle, mânen onların nefretlerine ve hiddetlerine mazhar oluyorsun. Neye dayanıyorsun ki; umum mevcudâtı zulmünle, mizansızlığınla, israfınla, nezâfetsizliğinle kızdırıyorsun?

Evet, ism-i Hakîm'in cilve-i âzamından olan hikmet-i âmme-i kâinat, iktisat ve israfsızlık üzerinde hareket ediyor, iktisadı emrediyor. Ve ism-i Adl'in cilve-i âzamından gelen kâinattaki adalet-i tâmme, umum eşyanın muvâzenelerini idare ediyor ve beşere de adaleti emrediyor. Sûre-i Rahmân'da

وَالسَّمَاءَ رَفَعَهَا وَوَضَعَ الْمِيزَانَ۞أَلَّا تَطْغَوْا فِي الْمِيزَانِ۞وَأَقِيمُوا الْوَزْنَ بِالْقِسْطِ وَلَا تُخْسِرُوا الْمِيزَانَ[1]

âyetindeki dört mertebe, dört nevi mizana işaret eden dört defa "mizan" zikretmesi, kâinatta mizanın derece-i azametini ve fevkalâde pek büyük ehemmiyetini gösteriyor. Evet, hiçbir şeyde israf olmadığı gibi, hiçbir şeyde de hakikî zulüm ve mizansızlık yoktur.

Ve ism-i Kuddûs'ün cilve-i âzamından gelen tanzif ve nezâfet, bütün kâinatın mevcudâtını temizliyor, güzelleştiriyor. Beşerin bulaşık eli karışmamak şartıyla, hiçbir şeyde hakikî nezâfetsizlik ve çirkinlik görünmüyor.

İşte, hakâik-i Kur'âniye'den ve desâtir-i İslâmiye'den olan adalet, iktisat, nezâfet, hayat-ı beşeriyede ne derece esaslı birer düstur olduğunu anla. Ve ahkâm-ı Kur'âniye ne derece kâinatla alâkadar ve kâinat içine kök salmış ve sarmış bulunduğunu ve o hakâiki bozmak, kâinatı bozmak ve suretini değiştirmek gibi mümkün olmadığını bil!

Ve bu üç ziyâ-yı âzam gibi; rahmet, inâyet, hafîziyet misillü yüzer ihatalı hakikatler haşri, âhireti iktiza ve istilzam ettikleri hâlde, hiç mümkün müdür ki kâinatta ve umum mevcudâtta hüküm-fermâ olan rahmet, inâyet, adalet, hikmet, iktisat ve nezâfet gibi pek kuvvetli ihatalı hakikatler, haşrin ademiyle ve âhiretin gelmemesiyle merhametsizliğe, zulme, hikmetsizliğe, israfa, nezâfetsizliğe, abesiyete inkılâp etsinler? Hâşâ, yüz bin defa hâşâ!

Bir sineğin hakk-ı hayatını rahîmâne muhafaza eden bir rahmet, bir hikmet, acaba haşri getirmemekle umum zîşuurların hadsiz hukuk-u hayatlarını ve nihâyetsiz mevcudâtın nihâyetsiz hukuklarını zayi eder mi? Ve tâbiri caiz ise rahmet ve şefkatte ve adalet ve hikmette hadsiz hassa-

---

1 "Göğü bu âhenkle o yükseltti ve bu mizanı koydu ki siz de ders alıp ölçü dışına taşmayasınız. Öyleyse siz de tartıyı adaletle yapın, sakın teraziyi, dengeyi aksatmayın!" (Rahman sûresi, 55/7-9).

siyet ve dikkat gösteren bir haşmet-i rubûbiyet ve kemâlâtını göstermek ve kendini tanıttırmak ve sevdirmek için bu kâinatı hadsiz harika sanatlarıyla, nimetleriyle süslendiren bir saltanat-ı ulûhiyet, böyle hem umum kemâlâtını, hem bütün mahlûkâtını hiçe indiren ve inkâr ettiren haşirsizliğe müsaade eder mi? Hâşâ! Böyle bir Cemâl-i Mutlak, böyle bir kubh-u mutlaka bilbedâhe müsaade etmez.

Evet, âhireti inkâr etmek isteyen adam, evvelce bütün dünyayı bütün hakâikiyle inkâr etmeli. Yoksa, dünya bütün hakâikiyle, yüz bin lisânla onu tekzip ederek bu yalanında yüz bin derece yalancılığını isbat edecek. Onuncu Söz kat'î delillerle isbat etmiştir ki âhiretin vücûdu, dünyanın vücûdu kadar kat'î ve şüphesizdir.

Beşinci Hüccet-i İmaniye

İsm-i Âzam'ın Altı Nurundan Üçüncü Nuruna İşaret Eden Üçüncü Nükte

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

اُدْعُ إِلٰى سَبِيلِ رَبِّكَ بِالْحِكْمَةِ[1]

âyetinin bir nüktesi ve bir ism-i âzam veya ism-i âzamın altı nurundan bir nuru olan "ism-i Hakem"in bir cilvesi, Ramazan-ı Şerif'te göründü. Ona yalnız bir işaret olarak Beş Nokta'dan ibaret Üçüncü Nükte acele olarak yazıldı, müsvedde hâlinde kaldı.

Üçüncü Nükte'nin Birinci Noktası

Onuncu Söz'de işaret edildiği gibi, ism-i Hakem'in tecelli-i âzamı şu kâinatı öyle bir kitap hükmüne getirmiş ki; her sayfasında yüzer kitap yazılmış.. ve her satırında yüzer sayfa dercedilmiş.. ve her kelimesinde yüzer satır mevcuttur ve her harfinde yüzer kelime var.. ve her noktasında kitabın muhtasar bir fihristeciği bulunur bir tarza getirmiştir. O kitabın sayfaları, satırları, ta noktalarına kadar yüzer cihette nakkâşını, kâtibini öyle vuzuhla gösteriyor ki; o kitab-ı kâinatın müşâhedesi, kendi vücûdundan yüz derece daha ziyâde kâtibinin vücûdunu ve vahdetini isbat eder. Çünkü bir harf, kendi vücûdunu bir harf kadar ifade ettiği hâlde; kâtibini bir satır kadar ifade ediyor.

Evet bu kitab-ı kebîrin bir sayfası, zemin yüzüdür. O sayfada nebâtât, hayvanât tâifeleri adedince kitaplar; birbiri içinde, beraber, bir vakitte, yanlışsız, gayet mükemmel bir surette bahar mevsiminde yazıldığı gözle görünüyor.

Bu sayfanın bir satırı, bir bahçedir. O bahçede bulunan çiçekler, ağaçlar, nebatlar adedince manzum kasideler; beraber, birbiri içinde, yanlışsız yazıldığını gözümüzle görüyoruz.

---

1 "Sen insanları Allah yoluna hikmetle davet et." (Nahl sûresi, 16/125).

O satırın bir kelimesi çiçek açmış, meyve vermek üzere yaprağını vermiş bir ağaçtır. İşte bu kelime muntazam, mevzun, süslü yaprak, çiçek ve meyveleri adedince Hakem-i Zülcelâl'in medh ü senâsına dâir mânidar fıkralardır.

Güyâ çiçek açmış her ağaç gibi, o ağaç dahi nakkâşının medîhelerini tagannî eden manzum bir kasidedir.

Hem güyâ Hakem-i Zülcelâl, zeminin meşherinde teşhir ettiği antika ve acîb eserlerine binler gözle bakmak istiyor.

Hem güyâ o Sultan-ı Ezelî'nin o ağaca verdiği murassa hediye ve nişanları ve formaları, hususî bayramı ve resm-i küşadı olan baharda padişahın nazarına arzetmek için öyle müzeyyen, mevzun, muntazam, mânidar bir şekil almış ve öyle hikmetli bir şekil verilmiştir ki; her bir çiçeğinde, her bir meyvesinde birbiri içinde çok vecihler ve delillerle nakkâşının vücûduna ve esmâsına şehâdet ederler.

Meselâ her bir çiçekte, her bir meyvede bir mizan var. Ve o mizan, bir intizam içinde.. ve o intizam, tazelenen bir tanzim ve tevzin içinde.. ve o tevzin ve tanzim, bir zînet ve sanat içinde.. ve o zînet ve sanat, mânidar kokular ve hikmetli tatlar içinde bulunduğundan; her bir çiçek, o ağacın çiçekleri adedince Hakem-i Zülcelâl'e işaretler ediyor.

Ve bu bir kelime olan bu ağaçta, bir harf hükmünde olan bir meyvede bulunan bir çekirdek noktası, bütün ağacın fihristesini, programını taşıyan küçük bir sandukçadır. Ve hâkezâ, buna kıyâsen kâinat kitabının bütün satırları, sayfaları böyle ism-i Hakem ve Hakîm'in cilvesiyle yalnız her bir sayfası değil, belki her bir satırı ve her bir kelimesi ve her bir harfi ve her bir noktası, birer mucize hükmüne getirilmiştir ki bütün esbap toplansa, bir noktasının nazîrini getiremezler, muâraza edemezler.

Evet, bu kur'ân-ı azîm-i kâinatın her bir âyet-i tekviniyesi, o âyetin noktaları ve hurûfu adedince mucizeler gösterdiklerinden; elbette, serseri tesadüf, kör kuvvet, gayesiz, mizansız, şuursuz tabiat hiçbir cihetle o hakîmâne, basîrâne olan has mizana ve gayet ince intizama karışamazlar. Eğer karışsaydılar; elbette, karışık eseri görünecekti. Hâlbuki hiçbir cihette intizamsızlık müşâhede olunmuyor.

Üçüncü Nükte'nin İkinci Noktası

İki meseledir.

Birinci Meselesi

Onuncu Söz'de beyan edildiği gibi nihâyet kemâlde bir cemâl ve nihâyet cemâlde bir kemâl; elbette, kendini görmek ve göstermek, teşhir etmek istemesi en esaslı bir kâidedir. İşte bu esaslı düstur-u umumîye binâendir ki; bu kitab-ı kebîr-i kâinatın Nakkâş-ı Ezelî'si, bu kâinatla ve bu kâinatın her bir sayfasıyla ve her bir satırıyla, hatta harfleri ve noktalarıyla kendini tanıttırmak ve kemâlâtını bildirmek ve cemâlini göstermek ve kendisini sevdirmek için, en cüz'îden en küllîye kadar, her bir mevcudun müteaddit lisânlarıyla cemâl-i kemâlini ve kemâl-i cemâlini tanıttırıyor ve sevdiriyor.

İşte ey gafil insan! Bu Hâkim-i Hakem-i Hakîm-i Zülcelâli Velcemâl, sana karşı kendisini her bir mahlûkuyla böyle hadsiz ve parlak tarzlarda tanıttırmak ve sevdirmek istediği hâlde, sen O'nun tanıttırmasına karşı imanla tanımazsan ve O'nun sevdirmesine mukabil ubûdiyetinle kendini O'na sevdirmezsen ne derece hadsiz muzaaf bir cehalet, bir hasâret olduğunu bil, ayıl!

İkinci Noktanın İkinci Meselesi

Bu kâinatın Sâni-i Kadîr-i Hakîm'inin mülkünde iştirak yeri yoktur. Çünkü her şeyde nihâyet derecede intizam bulunduğundan, şirki kabul edemez. Çünkü müteaddit eller bir işe karışırsa, o iş karışır. Bir memlekette iki padişah, bir şehirde iki vali, bir köyde iki müdür bulunsa; o memleket, o şehir, o köyün her işinde bir karışıklık başlayacağı gibi; en ednâ bir vazifedar adam, o vazifesine başkasının müdahalesini kabul etmemesi gösteriyor ki; hâkimiyetin en esaslı hâssası elbette, istiklâl ve infiraddır. Demek intizam, vahdeti ve hâkimiyet, infiradı iktiza eder.

Madem hâkimiyetin bir muvakkat gölgesi, muâvenete muhtaç ve âciz insanlarda böyle müdahaleyi reddederse; elbette, derece-i rubûbiyette hakikî bir hâkimiyet-i mutlaka, bir Kadîr-i Mutlak'ta bütün şiddetiyle müdahaleyi reddetmek gerektir. Eğer zerre kadar müdahale olsaydı, intizam bozulacaktı.

Hâlbuki bu kâinat, öyle bir tarzda yaratılmış ki bir çekirdeği halk etmek için, bir ağacı halk edebilir bir kudret lâzımdır. Ve bir ağacı halk etmek için de kâinatı halk edebilir bir kudret gerektir. Ve kâinat içinde parmak karıştıran bir şerik bulunsa, en küçük bir çekirdekte de hissedar olmak lâzım gelir.

Çünkü o, onun numûnesidir. O hâlde, koca kâinatta yerleşmeyen iki rubûbiyet, bir çekirdekte, belki bir zerrede yerleşmek lâzım gelir. Bu ise, muhâlâtın ve bâtıl hayâlâtın en manasız ve en uzak bir muhalidir. Koca kâinatın umum ahvâl ve keyfiyâtını mizan-ı adlinde ve nizam-ı hikmetinde tutan bir Kadîr-i Mutlak'ın aczini –hatta bir çekirdekte dahi– iktiza eden şirk ve küfür, ne kadar hadsiz derecede muzaaf bir hilâf, bir hata, bir yalan olduğunu.. ve tevhid, ne derece hadsiz muzaaf bir derecede hak ve hakikat ve doğru olduğunu bil, اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ عَلَى الْإِيمَانِ[1] de!

Üçüncü Nokta

Sâni-i Kadîr, ism-i Hakem ve Hakîm'iyle bu âlem içinde binler muntazam âlemleri dercetmiştir. O âlemler içinde en ziyâde kâinattaki hikmetlere medar ve mazhar olan insanı bir merkez, bir medar hükmünde yaratmış.. ve o kâinat dâiresinin en mühim hikmetleri ve faydaları, insana bakıyor.. ve insan dâiresi içinde dahi, rızkı bir merkez hükmüne getirmiş; âlem-i insanîde ekser hikmetler, maslahatlar o rızka bakar ve onunla tezâhür eder.. ve insanda şuur ve rızkta zevk vasıtasıyla ism-i Hakîm'in cilvesi parlak bir surette görünüyor.. ve şuur-u insanî vasıtasıyla keşfolunan yüzer fenlerden her bir fen, Hakem isminin bir nevide, bir cilvesini tarif ediyor.

Meselâ, tıb fenninden suâl olsa: "Bu kâinat nedir?" Elbette, diyecek ki: "Gayet muntazam ve mükemmel bir eczahâne-i kübrâdır. İçinde her bir ilâç güzelce ihzâr ve istif edilmiştir."

Fenn-i kimyadan sorulsa: "Bu küre-i arz nedir?" Diyecek: "Gayet muntazam ve mükemmel bir kimyahânedir."

Fenn-i makine diyecek: "Hiçbir kusuru olmayan, gayet mükemmel bir fabrikadır."

Fenn-i ziraat diyecek: "Nihâyet derecede mahsuldâr, her nevi hububu vaktinde yetiştiren muntazam bir tarladır ve mükemmel bir bahçedir."

Fenn-i ticaret diyecek: "Gayet muntazam bir sergi ve çok intizamlı bir pazar ve malları çok sanatlı bir dükkândır."

Fenn-i iâşe diyecek: "Gayet muntazam, bütün erzakın envâını câmî bir ambardır."

---

[1] İmân nimetini lutfeden Allah'a sonsuz şükürler olsun.

Fenn-i rızık diyecek: "Yüz binler leziz taamlar beraber, kemâl-i intizam ile içinde pişirilen bir matbah-ı rabbânî ve bir kazan-ı rahmânîdir."

Fenn-i askeriye diyecek ki: "Arz bir ordugâhtır. Her bahar mevsiminde yeni taht-ı silâha alınmış ve zemin yüzünde çadırları kurulmuş dört yüz bin muhtelif milletler, o orduda bulunduğu hâlde; ayrı ayrı erzakları, ayrı ayrı libâsları, silâhları; ayrı ayrı tâlimatları, terhisâtları, kemâl-i intizamla hiçbirini unutmayarak ve şaşırmayarak, bir tek Kumandan-ı Âzam'ın emriyle, kuvvetiyle, merhametiyle, hazinesiyle gayet muntazam yapılıp, idare ediliyor."

Ve fenn-i elektrikten sorulsa: "Bu âlem nedir?" Elbette, diyecek: "Bu muhteşem saray-ı kâinatın damı, gayet intizamlı, mizanlı hadsiz elektrik lâmbalarıyla tezyin edilmiştir. Fakat o kadar harika bir intizam ve mizan iledir ki; başta güneş olarak küre-i arzdan bin defa büyük o semâvî lâmbalar, mütemâdiyen yandıkları hâlde muvâzenelerini bozmuyorlar, patlak vermiyorlar, yangın çıkarmıyorlar. Sarfiyatları hadsiz olduğu hâlde, vâridâtları ve gazyağları ve madde-i iştialleri nereden geliyor? Neden tükenmiyor? Neden yanmak muvâzenesi bozulmuyor? Küçük bir lâmba dahi muntazam bakılmazsa söner. Kozmoğrafyaca küre-i arzdan bir milyondan ziyâde büyük ve bir milyon seneden ziyâde yaşayan güneşi[1](Hâşiye) kömürsüz, yağsız yandıran; söndürmeyen Hakîm-i Zülcelâl'in hikmetine, kudretine bak. [2]سُبْحَانَ اللهِ de, güneşin müddet-i ömründe geçen dakikalarının âşirâtı adedince [3]مَا شَاءَ اللهُ ، [4]بَارَكَ اللهُ ، [5]لَا إِلٰهَ إِلَّا هُوَ söyle!

Demek bu semâvî lâmbalarda gayet harika bir intizam var ve onlara çok dikkatle bakılıyor. Güyâ o pek büyük ve pek çok kitle-i nariyelerin ve gayet çok kanâdil-i nuriyelerin buhar kazanı ise, harareti tükenmez bir cehennemdir ki onlara nursuz hararet veriyor. Ve o elektrik lâmbalarının makinesi ve merkezî fabrikası, dâimî bir cennettir ki onlara nur ve ışık veriyor. İsm-i Hakem ve Hakîm'in cilve-i âzamıyla, intizamla yanmakları devam ediyor." Ve hâkezâ…

---

1 (Hâşiye) Acaba dünya sarayını ısındıran güneş sobasına veyahut lâmbasına ne kadar odun ve kömür ve gazyağı lâzım olduğu hesap edilsin. Her gün yanması için –kozmoğrafyanın sözüne bakılsa– bir milyon küre-i arz kadar odun yığınları ve binler denizler kadar gazyağı gerektir. Şimdi düşün; onu odunsuz, gazsız dâimî ışıklandıran Kadîr-i Zülcelâl'in haşmetine, hikmetine, kudretine güneşin zerreleri adedince سُبْحَانَ اللهِ ، مَا شَاءَ اللهُ ، بَارَكَ اللهُ de.

2 Allah'ı bütün eksikliklerden tenzih ederim.

3 "Mâşâallah! Allah ne güzel dilemiş ve yapmış!"

4 Allah hayır ve bereketini artırsın.

5 "Allah, o hak Mabuddur ki kendisinden başka hiçbir ilâh yoktur." (Bakara sûresi, 2/163, 255; Âl-i İmran sûresi, 3/2, 6, 18; Nisâ sûresi, 4/87; …)

Bunlara kıyasen, yüzer fennin her birisinin kat'î şehâdetiyle, noksansız bir intizam-ı ekmel içinde hadsiz hikmetler, maslahatlarla bu kâinat tezyin edilmiştir. Ve o harika ve ihatalı hikmetle, mecmû-u kâinata verdiği intizam ve hikmetleri, en küçük bir zîhayat ve bir çekirdekte küçük bir mikyasta dercetmiştir. Ve mâlûm ve bedihîdir ki, intizam ile gayeleri ve hikmetleri ve faydaları takip etmek; ihtiyâr ile, irade ile, kasd ile, meşîet ile olabilir; başka olamaz. İhtiyârsız, iradesiz, kasıtsız, şuursuz esbap ve tabiatın işi olmadığı gibi, müdahaleleri dahi olamaz.

Demek bu kâinatın bütün mevcudâtındaki hadsiz intizâmât ve hikmetleriyle iktiza ettikleri ve gösterdikleri bir Fâil-i Muhtar'ı, bir Sâni-i Hakîm'i bilmemek veya inkâr etmek, ne kadar acîb bir cehalet ve divanelik olduğu tarif edilmez. Evet, dünyada en ziyâde hayret edilecek bir şey varsa, o da bu inkârdır. Çünkü kâinatın mevcudâtındaki hadsiz intizâmât ve hikmetleriyle, vücûd ve vahdetine şâhidler bulunduğu hâlde; O'nu görmemek, bilmemek, ne derece körlük ve cehalet olduğunu, en kör cahil de anlar. Hatta diyebilirim ki ehl-i küfrün içinde kâinatın vücûdunu inkâr ettiklerinden ahmak zannedilen sofestâîler, en akıllılarıdır. Çünkü kâinatın vücûdunu kabul etmekle Allah'a ve Hâlık'ına inanmamak kabil ve mümkün olmadığından, kâinatı inkâra başladılar. Kendilerini de inkâr ettiler. "Hiçbir şey yok." diyerek akıldan istifa ederek, akıl perdesi altında sâir münkirlerin hadsiz akılsızlıklarından kurtulup, bir derece akla yanaştılar.

Dördüncü Nokta

Onuncu Söz'de işaret edildiği gibi, bir Sâni-i Hakîm ve gayet hikmetli bir usta, bir sarayın her bir taşında yüzer hikmeti hassasiyetle takip etse, sonra o saraya dam yapmayıp boşu boşuna harap olmasıyla takip ettiği hadsiz hikmetleri zayi etmesini hiçbir zîşuur kabul etmediği ve bir Hakîm-i Mutlak, kemâl-i hikmetinden bir dirhem kadar bir çekirdekten yüzer batman faydaları, gayeleri, hikmetleri dikkatle takip ettiği hâlde; dağ gibi koca ağaca bir dirhem kadar bir tek fayda, bir tek küçük gaye, bir tek meyve vermek için o koca ağacın pek çok masârifini yapmakla, kendi hikmetine bütün bütün zıt ve muhalif olarak müsrifâne bir sefâhet irtikâp etmesi hiçbir cihetle imkânı olmadığı gibi; aynen öyle de, bu kâinat sarayının her bir mevcudâtına yüzer hikmet takan ve yüzer vazife ile teçhiz eden, hatta her bir ağaca meyveleri adedince hikmetler ve çiçekleri adedince vazifeler veren bir Sâni-i Hakîm, kıyâmeti getirmemekle ve haşri yapmamakla, bütün had ve hesaba gelmeyen hikmetleri ve nihâyet-

siz vazifeleri manasız, abes, boş, faydasız zayi etmesi, o Kadîr-i Mutlak'ın kemâl-i kudretine acz-i mutlak verdiği gibi, o Hakîm-i Mutlak'ın kemâl-i hikmetine hadsiz abesiyet ve faydasızlığı ve o Rahîm-i Mutlak'ın cemâl-i rahmetine nihâyetsiz çirkinliği ve o Âdil-i Mutlak'ın kemâl-i adaletine nihâyetsiz zulmü vermek demektir. Âdetâ kâinatta herkese görünen hikmet, rahmet, adaleti inkâr etmektir. Bu ise en acîb bir muhaldir ki hadsiz bâtıl şeyler, içinde bulunur.

Ehl-i dalâlet gelsin, baksın; gireceği ve düşündüğü kendi kabri gibi kendi dalâletinde ne derece dehşetli bir zulmet, bir karanlık ve yılanların, akreplerin yuvası bir kuyu olduğunu görsün. Ve âhirete iman ise, cennet gibi güzel ve nuranî bir yol olduğunu bilsin, imana girsin.

Beşinci Nokta

İki Mesele'dir.

Birinci Mesele

Sâni-i Zülcelâl, ism-i Hakîm'in muktezasıyla, her şeyde en hafif sureti, en kısa yolu, en kolay tarzı, en faydalı şekli ehemmiyetle takip ettiği gösteriyor ki; israf, abesiyet, faydasızlık fıtratta yoktur. İsraf ise, ism-i Hakîm'in zıttı olduğu gibi; iktisat, onun lâzımıdır ve düstur-u esasıdır.

Ey iktisatsız, israflı insan! Bütün kâinatın en esaslı düsturu olan iktisadı yapmadığından, ne kadar hilâf-ı hakikat hareket ettiğini bil! كُلُوا وَاشْرَبُوا وَلَا تُسْرِفُوا[1] âyeti ne kadar esaslı, geniş bir düsturu ders verdiğini anla!

İkinci Mesele

İsm-i Hakem ve Hakîm, bedâhet derecesinde Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)*'ın risaletine delâlet ve istilzam ediyor, denilebilir.

Evet, madem gayet mânidar bir kitap, onu ders verecek bir muallim ister.. ve gayet güzel bir cemâl, kendini görecek ve gösterecek bir ayna iktiza eder.. ve gayet kemâlde bir sanat, teşhirci bir dellâl ister.

Elbette, her bir harfinde yüzer manalar, hikmetler bulunan bu kitab-ı kebîr-i kâinatın muhatabı olan nev-i insan içinde elbette, bir rehber-i ekmel, bir muallim-i ekber bulunacak. Ta ki, o kitapta bulunan kudsî ve hakikî hikmetleri ders verecek.. belki kâinattaki hikmetlerin vücûdunu

---

1 "Yiyin, için fakat israf etmeyin." (A'râf sûresi, 7/31)

bildirecek.. belki kâinatın hilkatindeki makâsıd-ı rabbâniyenin zuhurına, belki husûlüne vesîle olacak.. ve umum kâinatta Hâlık tarafından gayet ehemmiyetle izhârını irade ettiği kemâl-i sanatını, cemâl-i esmâsını bildirecek, aynadarlık edecek.. ve o Hâlık, bütün mevcudâtla kendini sevdirmek ve zîşuur mahlûklarından mukabele istediğinden, o zîşuurların nâmına birisi o geniş tezâhürât-ı rubûbiyete karşı geniş bir ubûdiyet ile mukabele edip, berr ve bahri cezbeye getirecek, semâvât ve arzı çınlatacak bir velvele-i teşhir ve takdis ile o zîşuurların nazarını, o sanatların Sâni'ine çevirecek.. ve kudsî dersler ve tâlimatla bütün ehl-i aklın kulaklarını kendine çevirecek bir Kur'ân-ı Azîmüşşân'la, o Sâni-i Hakem-i Hakîm'in makâsıd-ı ilâhiyesini en güzel bir surette gösterecek.. ve bütün hikmetlerinin tezâhürüne ve tezâhürât-ı cemâliye ve celâliyesine karşı en ekmel bir mukabele edecek bir zât, güneşin vücûdu gibi bu kâinata lâzımdır, zarurîdir. Ve öyle eden ve en ekmel bir surette o vazifeleri yapan, bilmüşâhede Resûl-i Ekrem (aleyhissalâtü vesselâm)'dır. Öyle ise güneş ziyâyı, ziyâ gündüzü istilzam ettiği derecede kâinattaki hikmetler, risalet-i Ahmediye'yi (aleyhissalâtü vesselâm) istilzam eder.

Evet, nasıl ki ism-i Hakem ve Hakîm'in cilve-i âzamı ile, âzamî derecede risalet-i Ahmediye'yi iktiza ediyor; öyle de esmâ-yı hüsnâdan Allah, Rahmân, Rahîm, Vedûd, Mün'im, Kerîm, Cemîl, Rab gibi çok isimlerin her biri, kâinatta görünen bir cilve-i âzamla, âzamî derecede ve mertebe-i katiyette risalet-i Ahmediye'yi (aleyhissalâtü vesselâm) istilzam ederler.

Meselâ ism-i Rahmân'ın cilvesi olan rahmet-i vâsia, o Rahmeten li'l-âlemîn ile tezâhür eder.. ve ism-i Vedûd'un cilvesi olan tahabbüb-ü ilâhî ve taarruf-u rabbânî, o Habib-i Rabbi'l-âlemîn ile netice verir, mukabele görür.. ve ism-i Cemîl'in bir cilvesi olan bütün cemâller, yani cemâl-i Zât, cemâl-i esmâ, cemâl-i sanat, cemâl-i masnûât dahi, o ayna-yı Ahmediye'de görülür, gösterilir.. ve haşmet-i rubûbiyetin ve saltanat-ı ulûhiyetin cilveleri dahi, o dellâl-ı saltanat-ı rubûbiyet olan Zât-ı Ahmediye'nin risaletiyle bilinir, görünür, anlaşılır, tasdik edilir ve hâkezâ… Bu misaller gibi ekser esmâ-yı hüsnânın her biri, risalet-i Ahmediye'ye birer parlak burhandır.

***Elhâsıl**: Madem kâinat mevcuttur ve inkâr edilmiyor; elbette, kâinatın renkleri, zînetleri, ışıkları, ziyâları, sanatları, hayatları, râbıtaları hükmünde olan hikmet, inâyet, rahmet, cemâl, nizam, mizan, zînet gibi meşhud hakikatler, hiçbir cihetle inkâr edilmez. Madem bu sıfatların, fiillerin inkârı mümkün değildir; elbette, o sıfatların mevsufu ve o fiillerin fâ-*

ili ve o ziyâların güneşi olan Zât-ı Vâcibü'l-vücûd, Hakîm, Kerîm, Rahîm, Cemîl, Hakem, Adl dahi hiçbir cihetle inkâr edilmez ve inkârı kabil olmaz. Ve elbette, o sıfatların ve o fiillerin medar-ı zuhurları, belki medar-ı kemâlleri, belki medar-ı tahakkukları olan rehber-i ekber, muallim-i ekmel ve dellâl-ı âzam ve tılsım-ı kâinatın keşşâfı ve ayna-yı samedânî ve habib-i rahmânî olan Muhammed (aleyhissalâtü vesselâm)'ın risaleti hiçbir cihetle inkâr edilmez. Âlem-i hakikatin ve hakikat-i kâinatın ziyâları gibi, bunun risaleti dahi kâinatın en parlak bir ziyâsıdır.

عَلَيْهِ وَعَلٰى اٰلِهٖ وَصَحْبِهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ بِعَدَدِ عَاشِرَاتِ الْأَيَّامِ وَذَرَّاتِ الْأَنَامِ[1]

سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا ۖ إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ[2]

1 Günlerin âşireleri ve mahlûkâtın zerreleri sayısınca O'na, âl ve ashabına salât ve selâm olsun.

2 "Sübhansın yâ Rab! Senin bize bildirdiğinden başka ne bilebiliriz ki? Her şeyi hakkıyla bilen, her şeyi hikmetle yapan sensin." (Bakara sûresi, 2/32)

Altıncı Hüccet-i İmaniye

Onuncu Söz'ün Dokuzuncu Hakikati

Bâb-ı ihya ve imâtedir. İsm-i Hayy-ı Kayyûm'un, Muhyî ve Mümît'in cilvesidir.

Hiç mümkün müdür ki; ölmüş, kurumuş koca arzı ihya eden ve o ihya içinde her biri beşer haşri gibi acîb, üç yüz binden ziyâde envâ-ı mahlûkâtı haşr ve neşredip kudretini gösteren.. ve o haşr ve neşr içinde nihâyet derecede karışık ve ihtilât içinde, nihâyet derecede imtiyaz ve tefrik ile ihata-yı ilmiyesini gösteren.. ve bütün semâvî fermanlarıyla beşerin haşrini vaadetmekle, bütün ibâdının enzârını saadet-i ebediyeye çeviren.. ve bütün mevcudâtı baş-başa, omuz-omuza, el-ele verdirip, emir ve iradesi dairesinde döndürüp birbirine yardımcı ve musahhar kılmakla azamet-i rubûbiyetini gösteren.. ve beşeri, şecere-i kâinatın en câmî ve en nâzik ve en nâzenîn, en nâzdar, en niyâzdar bir meyvesi yaratıp, kendine muhatap ittihaz ederek her şeyi ona musahhar kılmakla, insana bu kadar ehemmiyet verdiğini gösteren bir Kadîr-i Rahîm, bir Alîm-i Hakîm kıyâmeti getirmesin! Haşri yapmasın ve yapamasın! Beşeri ihya etmesin veya edemesin! Mahkeme-i kübrâyı açamasın! Cennet ve cehennemi yaratamasın! Hâşâ ve kellâ!..

Evet, şu âlemin Mutasarrıf-ı Zîşan'ı, her asırda, her senede, her günde bu dar, muvakkat rûy-u zeminde haşr-i ekberin ve meydan-ı kıyâmetin pek çok emsalini ve numûnelerini ve işârâtını îcad ediyor.

Ezcümle: Haşr-i baharîde görüyoruz ki; beş-altı gün zarfında küçük ve büyük hayvanât ve nebâtâttan üç yüz binden ziyâde envâı haşredip neşrediyor. Bütün ağaçların, otların köklerini ve bir kısım hayvanları aynen ihya edip iade ediyor. Başkalarını ayniyet derecesinde bir misliyet suretinde îcad ediyor. Hâlbuki, maddeten farkları pek az olan tohumcuklar, o kadar karışmışken kemâl-i imtiyaz ve teşhîs ile o kadar sürat ve vüs'at ve sühûlet içinde kemâl-i intizam ve mizan ile altı gün veya altı hafta zarfında ihya ediliyor. Hiç kabil midir ki, bu işleri yapan Zât'a bir şey ağır gelebilsin! Semâvât ve arzı altı günde halkedemesin! İnsanı bir sayha ile haşredemesin! Hâşâ!..

Acaba, mu'ciz-nümâ bir kâtip bulunsa; hurufları, yâ bozulmuş veya mahvolmuş üç yüz bin kitabı, tek bir sayfada karıştırmaksızın, galatsız, sehivsiz, noksansız, hepsini beraber, gayet güzel bir surette bir saatte yazarsa; birisi sana dese: "Şu kâtip, kendi telif ettiği senin suya düşmüş olan kitabını yeniden, bir dakika zarfında hafızasından yazacak." Sen diyebilir misin ki: "Yapamaz ve inanmam..."

Veyahut bir sultan-ı mucizekâr, kendi iktidarını göstermek için veya ibret ve tenezzüh için bir işaretle dağları kaldırır, memleketleri tebdil eder. Denizi karaya çevirdiğini gördüğün hâlde, sonra görsen ki büyük bir taş dereye yuvarlanmış, O zâtın kendi ziyâfetine davet ettiği misafirlerin yolunu kesmiş, geçemiyorlar. Biri sana dese: "O zât, bir işaretle o taşı, ne kadar büyük olursa olsun kaldıracak veya dağıtacak. Misafirlerini yolda bırakmayacak." Sen desen ki: "Kaldırmaz veya kaldıramaz..."

Veyahut, bir zât bir günde, yeniden büyük bir orduyu teşkil ettiği hâlde, biri dese: "O zât bir boru sesiyle efrâdı, istirahat için dağılmış olan taburları toplar. Taburlar, nizamı altına girerler." Sen desen ki: "İnanmam!" Ne kadar divanece hareket ettiğini anlarsın...

İşte şu üç temsili fehmettin ise, bak! Nakkâş-ı Ezelî, gözümüzün önünde kışın beyaz sayfasını çevirip, bahar ve yaz yeşil yaprağını açıp, rûy-u arzın sayfasında üç yüz binden ziyâde envâı, kudret ve kader kalemiyle ahsen-i suret üzere yazar. Birbiri içinde, birbirine karışmaz. Beraber yazar, birbirine mâni olmaz. Teşkilce, suretçe birbirinden ayrı, hiç şaşırtmaz, yanlış yazmaz.

Evet, en büyük bir ağacın ruh programını, bir nokta gibi en küçük bir çekirdekte dercedip, muhafaza eden Zât-ı Hakîm-i Hafîz, "Vefat edenlerin ruhlarını nasıl muhafaza eder." denilir mi?

Ve küre-i arzı bir sapan taşı gibi çeviren Zât-ı Kadîr, âhirete giden misafirlerinin yolunda, "Nasıl bu arzı kaldıracak veya dağıtacak." denilir mi?

Hem hiçten, yeniden bütün zîhayatın ordularını bütün cesedlerinin taburlarında kemâl-i intizamla zerrâtı, emr-i kün feyekûn[1] *ile kaydedip yerleştiren, ordular îcad eden Zât-ı Zülcelâl, tabur-misal cesedin nizamı altına girmekle, "Birbiriyle tanışan zerrât-ı esâsiye ve eczâ-yı asliyesini bir sayha ile nasıl toplayabilir." denilir mi?*

---

1 "(O, bir şeyi yaratmak isteyince sadece) 'ol!' der, o da oluverir." (Bakara sûresi, 2/117; Âl-i İmran sûresi, 3/47, 59; En'âm sûresi, 6/73; Nahl sûresi, 16/40; ...).

Hem bu bahar haşrine benzeyen, dünyanın her devrinde, her asrında, hatta gece-gündüzün tebdilinde, hatta cevv-i havada bulutların îcad ve ifnâsında, haşre numûne ve misal ve emâre olacak ne kadar nakışlar yaptığını gözünle görüyorsun. Hatta eğer hayâlen bin sene evvel kendini farz etsen, sonra zamanın iki cenâhı olan mâzi ile müstakbeli birbirine karşılaştırsan; asırlar, günler adedince misal-i haşir ve kıyâmetin numûnelerini göreceksin. Sonra, bu kadar numûne ve misalleri müşâhede ettiğin hâlde, haşr-i cismânîyi akıldan uzak görüp istib'ad etmekle inkâr etsen; ne kadar divanelik olduğunu sen de anlarsın...

Bak! Fermân-ı Âzam, bahsettiğimiz hakikate dair ne diyor:

فَانْظُرْ إِلَى اٰثَارِ رَحْمَتِ اللهِ كَيْفَ يُحْيِ الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا ۚ إِنَّ ذٰلِكَ لَمُحْيِ الْمَوْتٰى ۖ وَهُوَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ[1]

Elhâsıl, haşre mâni hiçbir şey yoktur. Muktazî ise, her şeydir…

Evet, mahşer-i acâib olan şu koca arzı, âdi bir hayvan gibi imâte ve ihya eden ve beşer ve hayvana hoş bir beşik, güzel bir gemi yapan ve güneşi onlara şu misafirhânede ışık verici ve ısındırıcı bir lâmba eden, seyyârâtı meleklerine tayyâre yapan bir Zât'ın, bu derece muhteşem ve sermedî rubûbiyeti ve bu derece muazzam ve muhit hâkimiyeti elbette, yalnız böyle geçici, devamsız, bîkarar, ehemmiyetsiz, mütegayyir, bekâsız, nâkıs, tekemmülsüz umûr-u dünya üzerinde kurulmaz ve durmaz.

Demek, O'na şâyeste, dâimî, berkarar, zevalsiz, muhteşem bir diyar-ı âher var. Başka bâki bir memleketi vardır. Bizi onun için çalıştırır. Oraya davet eder ve oraya nakledeceğine, zâhirden hakikate geçen ve kurb-u huzuruna müşerref olan bütün ervâh-ı neyyire ashabı, bütün kulûb-u münevvere aktâbı, bütün ukûl-ü nurâniye erbabı şehâdet ediyorlar ve bir mükâfat ve mücâzât ihzâr ettiğini, müttefikan haber veriyorlar ve mükerreren pek kuvvetli vaad ve pek şiddetli tehdid eder, naklederler.

Hulfü'l-vaad ise hem zillet, hem tezellüldür. Hiçbir cihetle celâl-i kudsiyetine yanaşamaz. Hulfü'l-vaîd ise yâ aftan, yâ aczden gelir. Hâlbuki küfür, cinâyet-i mutlakadır;[2(Hâşiye)] *affa kabil değil. Kadîr-i mutlak ise, aczden münezzeh ve mukaddestir.*

---

1 "İşte bak, Allah'ın rahmetinin eserlerine, ölmüş toprağa nasıl hayat veriyor! İşte bunları yapan kim ise, ölüleri de O diriltecektir. O, her şeye hakkıyla kadîrdir." (Rûm sûresi, 30/50)

2 (Hâşiye) Evet küfür, mevcudâtın kıymetini ıskat ve manasızlıkla itham ettiğinden bütün kâinata karşı bir tahkir.. ve mevcudât aynalarında cilve-i esmâyı inkâr olduğundan bütün ⇨

Şahitler, muhbirler ise mesleklerinde, meşreplerinde, mezheplerinde muhtelif oldukları hâlde, kemâl-i ittifak ile şu meselenin esasında müttehiddirler. Kesretçe tevâtür derecesindedirler, keyfiyetçe icmâ kuvvetindedirler. Mevkice her biri nev-i beşerin bir yıldızı, bir tâifenin gözü, bir milletin azizidirler. Ehemmiyetçe şu meselede hem ehl-i ihtisas, hem ehl-i isbattırlar.

Hâlbuki bir fende veya bir sanatta iki ehl-i ihtisas, binler başkalardan müreccahtırlar ve ihbarda iki müsbit, binler nâfîlere tercih edilir. Meselâ, Ramazan hilâlinin sübûtunu ihbar eden iki adam, binler münkirlerin inkârlarını hiçe atarlar.

Elhâsıl: *Dünyada bundan daha doğru bir haber, daha sağlam bir dâvâ, daha zâhir bir hakikat olamaz. Demek, şüphesiz dünya bir mezraadır.*[1] *Mahşer ise bir beyderdir, harmandır. Cennet, cehennem ise birer mahzendir.*

---

esmâ-yı ilâhiyeye karşı bir tezyif.. ve mevcudâtın vahdâniyete olan şehâdetlerini reddettiğinden bütün mahlûkâta karşı bir tekzip olduğundan, istidâd-ı insânîyi öyle ifsad eder ki salâh ve hayrı kabule liyâkati kalmaz. Hem bir zulm-ü azîmdir ki, umum mahlûkâtın ve bütün esmâ-yı ilâhiyenin hukukuna bir tecâvüzdür.

İşte şu hukukun muhafazası ve nefs-i kâfirin hayra kabiliyetsizliği, küfrün adem-i affını iktiza eder. [1*] إِنَّ الشِّرْكَ لَظُلْمٌ عَظِيمٌ şu manayı ifade eder.

[*1] "Çünkü şirk pek büyük bir zulümdür." (Lokman sûresi, 31/13).

[1] "Dünya, âhiretin tarlasıdır." mânâsındaki hadis için bkz.: el-Gazâlî, *İhyâu ulûmi'd-dîn* 4/19; es-Sehâvî, *el-Makâsıdü'l-hasene* s.497; Aliyyülkârî, *el-Esrâru'l-merfûa* s.205.

Yedinci Hüccet-i İmaniye

Otuz Üçüncü Mektub'un On Yedinci Penceresi

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

إِنَّ فِي السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضِ لَاٰيَاتٍ لِلْمُؤْمِنِينَ[1]

Zeminin yüzünü yaz zamanında temâşâ edip görüyoruz ki; îcad-ı eşyada müşevveşiyeti iktiza eden ve intizamsızlığa sebep olan nihâyetsiz sehâvet ve bir cûd-u mutlak, gayet derecede bir insicam ve intizam içinde görünüyor. İşte zemin yüzünü tezyin eden bütün nebâtâtı gör!

Hem mizansızlığı ve kabalığı iktiza eden îcad-ı eşyadaki sürat-i mutlaka dahi kemâl-i mevzûniyet içinde görünüyor. İşte zemin yüzünü süslendiren bütün meyvelere bak!

Hem ehemmiyetsizliği, belki çirkinliği iktiza eden kesret-i mutlaka dahi, kemâl-i hüsn-ü sanat içinde görünüyor. İşte yeryüzünü yaldızlayan bütün çiçeklere bak!

Hem sanatsızlığı, basitliği iktiza eden îcad-ı eşyadaki sühûlet-i mutlaka dahi, nihâyetsiz derecede sanatkârlık ve maharet ve ihtimamkârlık içinde görünüyor. İşte yeryüzündeki ağaç ve nebâtât cihâzâtının sandukçaları ve programları ve tarihçe-i hayatlarının kutucukları hükmünde olan bütün tohumlara, çekirdeklere dikkatle bak!

Hem ihtilâf ve ayrılığı iktiza eden uzaklık ve bu'd-u mutlak dahi bir ittifak-ı mutlak içinde görünüyor. İşte bütün aktâr-ı zeminde zer'edilen her nevi hububata bak!

Hem karışmayı ve bulaşmayı iktiza eden kemâl-i ihtilât, bilâkis kemâl-i imtiyaz ve tefrik içinde görünüyor. İşte bütün yer altına karışık atılan ve madde itibarıyla birbirine benzeyen tohumların sünbül vaktinde kemâl-i imtiyazları.. ve ağaçlara giren muhtelif maddelerin yaprak, çiçek ve meyvelere kemâl-i imtiyaz ile tefrikleri.. ve mideye giren karışık gıdaların muhtelif âzâ ve hüceyrâta göre kemâl-i imtiyazla ayrılmalarına bak, kemâl-i hikmet içinde kemâl-i kudreti gör!

---

[1] "Şüphesiz göklerde ve yerde müminler için Allah'ın kudret ve hikmetine dair çok deliller vardır." (Câsiye sûresi, 45/3).

Hem ehemmiyetsizliği, kıymetsizliği iktiza eden gayet derecede mebzûliyet ve nihâyet derecede ucuzluk dahi yeryüzünde masnûâtça, sanatça nihâyet derecede kıymettar ve pahalı bir keyfiyette görünüyor. İşte o hadsiz acâib-i sanat içinde yeryüzünün rahmânî sofrasında yalnız kudretin şekerlemeleri olan dutların nevîlerine bak! Kemâl-i rahmeti, kemâl-i sanat içinde gör!

İşte bütün rûy-u zeminde gayet kıymettarlık ile beraber hadsiz ucuzluk..

• ve hadsiz ucuzluk içinde hadsiz ihtilât ve karışıklık ile beraber hadsiz imtiyaz ve tefrik..

• ve hadsiz imtiyaz ve tefrik içinde gayet uzaklık ile beraber son derecede muvâfakat ve benzeyiş..

• ve son derece benzemek içinde gayet derecede sühûlet ve kolaylık ile beraber gayet derecede ihtimamkârâne yapılış..

• ve gayet derecede güzel yapılış içerisinde sürat-i mutlaka ve çabuklukla beraber gayet derecede mevzun ve mizanlı ve israfsızlık..

• ve gayet derecede israfsızlık içinde son derece çokluk ve kesret ile beraber son derecede hüsn-ü sanat..

• ve son derece hüsn-ü sanat içinde nihâyet derecede sehâvet ile beraber intizam-ı mutlak, elbette gündüz, ışığı; ışık, güneşi gösterdiği gibi bir Kadîr-i Zülcelâl'in, bir Hakîm-i Zülkemâl'in, bir Rahîm-i Zülcemâl'in vücûb-u vücûduna ve kemâl-i kudretine ve cemâl-i rubûbiyetine ve vâhidiyetine ve ehadiyetine şehâdet ederler, [1] لَهُ الْأَسْمَاءُ الْحُسْنٰى sırrını gösterirler.

Şimdi ey bîçâre cahil, gafil, muannid, muattıl! Bu hakikat-i uzmâyı ne ile tefsir edebilirsin? Bu nihâyet derecede mucize ve harika keyfiyeti ne ile izah edebilirsin? Bu hadsiz derecede acîb şu sanatları neye isnad edebilirsin? Bu yeryüzü derecesinde geniş bu pencereye hangi perde-i gafleti atıp kapatabilirsin? Senin tesadüfün nerede, tabiat dediğin ve güvendiğin şuursuz yoldaşın ve dalâlette istinadgâhın ve arkadaşın nerede? Bu işlere tesadüfün karışması yüz derece muhâl değil mi? Ve şu harika işlerin binden birinin tabiata havalesi, bin derece muhâl olmuyor mu?

Yoksa câmid, âciz tabiatın; her bir şeyin içinde o şeyden yapılan eşya adedince mânevî makine ve matbaaları mı var?

---

1 "En güzel isimler Allah'a mahsustur." (İsrâ sûresi, 17/110; Tâhâ sûresi, 20/8; Haşir sûresi, 59/24).

Sekizinci Hüccet-i İmaniye

Münâcât

Bu *Sekizinci Hüccet-i İmaniye*,[1(Hâşiye)] vücûb-u vücûda ve vahdaniyete delâlet ettiği gibi; hem delâil-i katiye ile rubûbiyetin ihatasına ve kudretinin azametine delâlet eder. Hem hâkimiyetinin ihatasına ve rahmetinin şümûlüne dahi delâlet ve isbat eder. Hem kâinatın bütün eczasına hikmetinin ihatasını ve ilminin şümûlünü isbat eder.

Elhâsıl, bu Sekizinci Hüccet-i İmaniye'nin her bir mukaddimesinin sekiz neticesi var. Sekiz mukaddimelerin her birinde, sekiz neticeyi delilleriyle isbat eder ki; bu cihette bu Sekizinci Hüccet-i İmaniye'de yüksek meziyetler vardır.

Said Nursî

---

1 (Hâşiye) "Sekizinci Hüccet-i İmaniye" tabiri, Asâ-yı Musa Mecmuâsı'na giren imanî risalelerin sıraları itibarıyladır. Bu Münâcât Risalesi; Asâ-yı Musa, İkinci Kısım'da sekizinci sıradadır.

(Hazreti Üstad'ın Talebeleri)

بِسْـــمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

إِنَّ فِي خَلْقِ السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاخْتِلَافِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ وَالْفُلْكِ الَّتِي تَجْرِي فِي الْبَحْرِ بِمَا يَنْفَعُ النَّاسَ وَمَا أَنْزَلَ اللهُ مِنَ السَّمَاءِ مِنْ مَاءٍ فَأَحْيَا بِهِ الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا وَبَثَّ فِيهَا مِنْ كُلِّ دَابَّةٍ وَتَصْرِيفِ الرِّيَاحِ وَالسَّحَابِ الْمُسَخَّرِ بَيْنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ لَاٰيَاتٍ لِقَوْمٍ يَعْقِلُونَ[1]

Yâ İlâhî ve Yâ Rabbî!

Ben imanın gözüyle ve Kur'ân'ın tâlimiyle ve nuruyla ve Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)*'ın dersiyle ve ism-i Hakîm'in göstermesiyle görüyorum ki:

Semâvâtta hiçbir *deveran ve hareket* yoktur ki, böyle intizamıyla senin mevcûdiyetine işaret ve delâlet etmesin…

Ve hiçbir *ecrâm-ı semâviye* yoktur ki; sükûtuyla, gürültüsüz vazife görerek, direksiz durmalarıyla, senin rubûbiyetine ve vahdetine şehâdeti ve işareti olmasın…

Ve hiçbir *yıldız* yoktur ki; mevzun hilkatiyle, muntazam vaziyetiyle ve nuranî tebessümüyle ve bütün yıldızlara mümâselet ve müşâbehet sikkesiyle senin haşmet-i ulûhiyetine ve vahdâniyetine işaret ve şehâdette bulunmasın…

Ve on iki seyyâreden hiçbir *seyyâre yıldız* yoktur ki; hikmetli hareketiyle ve itaatli musahhariyetiyle ve intizamlı vazifesiyle ve ehemmiyetli peykleriyle senin vücûb-u vücûduna şehâdet ve saltanat-ı ulûhiyetine işaret etmesin…

Evet, gökler sekeneleriyle, her biri tek başıyla şehâdet ettikleri gibi; *heyet-i mecmûasıyla*, derece-i bedâhette *–Ey zemin ve gökleri yaratan Yaratıcı!–* senin vücûb-u vücûduna öyle zâhir şehâdet *–Ve ey zerrâtı muntazam mürekkebâtıyla tedbirini gören ve idare eden ve bu seyyâre yıldızları manzum peykleriyle döndüren, emrine itaat ettiren–* senin vahdetine ve birliğine öyle kuvvetli şehâdet ederler ki; göğün yüzünde bulunan yıldızlar sayısınca nuranî burhanlar ve parlak deliller, o şehâdeti tasdik ederler.

---

1 "Göklerin ve yerin yaratılışında, gece ile gündüzün sürelerinin değişmesinde, insanlara fayda sağlamak üzere denizlerde gemilerin süzülüşünde, Allah'ın gökten indirip kendisiyle ölmüş yeri canlandırdığı yağmurda ve yeryüzünde hayat verip yaydığı canlılarda, rüzgârların yönlerini değiştirip durmasında, gökle yer arasında emre hazır bulutların duruşunda, elbette aklını çalıştıran kimseler için Allah'ın varlığına ve birliğine nice deliller vardır." (Bakara sûresi, 2/164)

Hem bu sâfi, temiz, güzel gökler, fevkalâde büyük ve fevkalâde süratli ecramıyla muntazam bir ordu.. ve elektrik lâmbalarıyla süslenmiş bir saltanat donanması vaziyetini göstermek cihetiyle, senin rubûbiyetinin haşmetine ve her şeyi îcad eden kudretinin azametine zâhir delâlet.. ve hadsiz semâvâtı ihata eden hâkimiyetinin ve her bir zîhayatı kucağına alan rahmetinin hadsiz genişliklerine kuvvetli işaret.. ve bütün mahlûkat-ı semâviyenin bütün işlerine ve keyfiyetlerine taallûk eden ve avucuna alan, tanzim eden ilminin her şeye ihatasına.. ve hikmetinin her işe şümûlüne şüphesiz şehâdet ederler. Ve o şehâdet ve delâlet o kadar zâhirdir ki; güya yıldızlar, şahit olan göklerin şehâdet kelimeleri ve tecessüm etmiş nuranî delilleridirler.

Hem semâvat meydanında, denizinde, fezasındaki yıldızlar ise; mutî neferler, muntazam sefineler, harika tayyareler, acâib lâmbalar gibi vaziyetiyle senin saltanat-ı ulûhiyetinin şâşaasını gösteriyorlar. Ve o ordunun efradından bir yıldız olan güneşimizin seyyârelerinde ve zeminimizdeki vazifelerinin delâlet ve ihtarıyla güneşin sâir arkadaşları olan yıldızların bir kısmı, âhiret âlemlerine bakarlar ve vazifesiz değiller; belki bâkî olan âlemlerin güneşleridirler.

Ey Vâcibü'l-vücûd! Ey Vâhid-i Ehad!

Bu harika yıldızlar, bu acîb güneşler, aylar; senin mülkünde, senin semâvâtında, senin emrinle ve kuvvetin ve kudretinle ve senin idare ve tedbirinle teshir ve tanzim ve tavzif edilmişlerdir. Bütün o ecrâm-ı ulviye, kendilerini yaratan ve döndüren ve idare eden birtek Hâlık'a tesbih ederler, tekbir ederler, lisân-ı hâl ile "*Sübhânallah, Allahu Ekber*" derler. Ben dahi onların bütün tesbihatıyla seni takdis ederim.

Ey şiddet-i zuhurundan gizlenmiş ve ey azamet-i kibriyâsından ihtifâ etmiş olan Kadîr-i Zülcelâl! Ey Kâdir-i Mutlak!

Kur'ân-ı Hakîm'in dersiyle ve Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)*'ın tâlimiyle anladım:

Nasıl ki gökler, yıldızlar senin mevcûdiyetine ve vahdetine şehâdet ederler. Öyle de *cevv-i semâ*, bulutlarıyla ve şimşekleri ve ra'dları ve rüzgârlarıyla ve yağmurlarıyla senin vücûb-u vücûduna ve vahdetine şehâdet ederler.

Evet câmid, şuursuz *bulut*; âb-ı hayat olan *yağmuru* muhtaç olan zîhayatların imdadına göndermesi, ancak senin rahmetin ve hikmetinledir; karışık tesadüf karışamaz.

Hem elektriğin en büyüğü bulunan ve fevâid-i tenviriyesine işaret ederek ondan istifadeye teşvik eden *şimşek* ise, senin fezâdaki kudretini güzelce tenvir eder.

Hem yağmurun gelmesini müjdeleyen ve koca fezâyı konuşturan ve tesbihatının gürültüsüyle gökleri çınlatan *ra'dât* dahi, lisân-ı kâl ile konuşarak seni takdis edip rubûbiyetine şehâdet eder.

Hem zîhayatların yaşamasına en lüzumlu rızkı ve istifadece en kolayı ve nefesleri vermek ve nüfusları rahatlandırmak gibi çok vazifelerle tavzif edilen *rüzgârlar* dahi; cevvi, âdetâ bir hikmete binâen "Levh-i Mahv ve İsbat" ve "yazar, ifade eder sonra bozar tahtası" suretine çevirmekle, senin faaliyet-i kudretine işaret ve senin vücûduna şehâdet ettiği gibi, senin merhametinle bulutlardan sağıp zîhayatlara gönderilen rahmet dahi; mevzun, muntazam katreleri kelimeleriyle senin vüs'at-i rahmetine ve geniş şefkatine şehâdet eder.

Ey Mutasarrıf-ı Fa'âl ve Ey Feyyâz-ı Müteâl!

Senin vücûb-u vücûduna şehâdet eden bulut, berk, ra'd, rüzgâr, yağmur; birer birer şehâdet ettikleri gibi, heyet-i mecmûasıyla, keyfiyetçe birbirinden uzak, mahiyetçe birbirine muhalif olmakla beraber; birlik, beraberlik, birbiri içine girmek ve birbirinin vazifesine yardım etmek haysiyetiyle senin vahdetine ve birliğine gayet kuvvetli işaret ederler.

Hem koca fezâyı bir mahşer-i acâib yapan ve bazı günlerde birkaç defa doldurup boşaltan rubûbiyetinin haşmetine.. ve o geniş cevvi, yazar değiştirir bir levha gibi ve sıkar ve onunla zemin bahçesini sulattırır bir sünger gibi tasarruf eden kudretinin azametine ve her bir şeye şümûlüne şehâdet ettikleri gibi.. umum zemine ve bütün mahlûkâta cevv perdesi altında bakan ve idare eden rahmetinin ve hâkimiyetinin hadsiz genişliklerine ve her şeye yetişmelerine delâlet eder.

Hem fezâdaki hava, o kadar hakîmâne vazifelerde istihdam.. ve bulut ve yağmur, o kadar alîmâne faydalarda istîmal olunur ki; her şeye ihata eden bir ilim ve her şeye şâmil bir hikmet olmazsa o istîmal, o istihdam olamaz.

Ey Fa'âlün limâ yürîd!

Cevv-i fezâdaki faaliyetinle her vakit bir numûne-i haşir ve kıyâmet göstermek, bir saatte yazı kışa ve kışı yaza döndürmek, bir âlem getirmek, bir âlem gayba göndermek misillü şuûnâtta bulunan kudretin, dünyayı âhirete çevirecek ve âhirette şuûnât-ı sermediyeyi gösterecek işaretini veriyor.

Ey Kadîr-i Zülcelâl!

Cevv-i fezâdaki hava, bulut ve yağmur, berk ve ra'd; senin mülkünde, senin emrin ve havlinle, senin kuvvet ve kudretinle musahhar ve vazifedardır-

lar. Mahiyetçe birbirinden uzak olan bu fezâ mahlûkatı, gayet süratli ve âni emirlere ve çabuk ve acele kumandalara itaat ettiren Âmir ve Hâkim'lerini takdis ederek rahmetini medh ü senâ ederler.

Ey arz ve semâvâtın Hâlık-ı Zülcelâli!

Senin Kur'ân-ı Hakîm'inin tâlimiyle ve Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)*'ın dersiyle iman ettim ve bildim ki:

Nasıl semâvât yıldızlarıyla ve cevv-i fezâ müştemilâtıyla senin vücûb-u vücûduna ve senin birliğine ve vahdetine şehâdet ediyorlar. Öyle de *arz*, bütün mahlûkatıyla ve ahvâliyle senin mevcûdiyetine ve vahdetine, mevcudâtı adedince şehâdetler ve işaretler ederler.

Evet, zeminde hiçbir *tahavvül* ve ağaç ve hayvanlarında her senede urbasını değiştirmek gibi hiçbir *tebeddül* –cüz'î olsun, küllî olsun– yoktur ki intizamıyla senin vücûduna ve vahdetine işaret etmesin…

Hem hiçbir *hayvan* yoktur ki zaafiyet ve ihtiyacının derecesine göre verilen rahîmâne rızkıyla.. ve yaşamasına lüzumlu bulunan cihâzâtın hakîmâne verilmesiyle, senin varlığına ve birliğine şehâdeti olmasın…

Hem her baharda gözümüz önünde îcad edilen *nebâtât* ve *hayvanâttan* hiçbir tanesi yoktur ki sanat-ı acîbesiyle ve latîf zînetiyle ve tam temeyyüzüyle ve intizamıyla ve mevzûniyetiyle seni bildirmesin…

Ve zemin yüzünü dolduran ve nebâtât ve hayvanât denilen kudretinin harikaları ve mucizeleri, mahdut ve maddeleri bir ve müteşâbih olan yumurta ve yumurtacıklardan ve katrelerden ve habbe ve habbeciklerden ve çekirdeklerden yanlışsız, mükemmel, süslü, alâmet-i fârikalı olarak yaratılışları Sâni-i Hakîm'lerinin vücûduna ve vahdetine ve hikmetine ve hadsiz kudretine öyle bir şehâdettir ki ziyanın güneşe şehâdetinden daha kuvvetli ve parlaktır.

Hem *hava, su, nur, ateş, toprak* gibi hiçbir unsur yoktur ki; şuursuzluklarıyla beraber şuurkârâne, mükemmel vazifeleri görmesiyle; basit ve istilâ edici, intizamsız, her yere dağılmakla beraber, gayet muntazam ve mütenevvî meyveleri ve mahsulleri hazine-i gayptan getirmesiyle, senin birliğine ve varlığına şehâdeti bulunmasın…

Ey Fâtır-ı Kadîr! Ey Fettâh-ı Allâm! Ey Fa'âl-i Hallâk!

Nasıl arz bütün sekenesiyle Hâlık'ının vâcibü'l-vücûd olduğuna şehâdet eder. Öyle de senin *–Ey Vâhid-i Ehad, ey Hannân-ı Mennân, ey Vehhâb-ı Rezzâk!–* vahdetine ve ehadiyetine, *yüzündeki* sikkesiyle ve *sekenesinin*

yüzlerindeki sikkeleriyle ve birlik ve beraberlik ve birbiri içine girmek ve birbirine yardım etmek ve onlara bakan rubûbiyet isimlerinin ve fiillerinin bir olmak cihetinde, bedâhet derecesinde senin vahdetine ve ehadiyetine şehâdet, belki mevcûdat adedince şehâdetler eder.

Hem nasıl *zemin;* bir ordugâh, bir meşher, bir tâlimgâh vaziyetiyle.. ve nebâtât ve hayvanât fırkalarında bulunan dört yüz bin muhtelif milletlerin ayrı ayrı cihâzâtları muntazaman verilmesiyle senin rubûbiyetinin haşmetine ve kudretinin her şeye yetişmesine delâlet eder. Öyle de hadsiz bütün zîhayatın ayrı ayrı rızıkları, vakti vaktine, kuru ve basit bir *topraktan*, rahîmâne, kerîmâne verilmesi.. ve hadsiz o efradın kemâl-i musahhariyetle evâmir-i rabbâniyeye itaatleri, rahmetinin her şeye şümûlünü ve hâkimiyetinin her şeye ihatasını gösteriyor.

Hem zeminde değişmekte bulunan mahlûkat kafilelerinin sevk ve idareleri, mevt ve hayat münâvebeleri ve hayvan ve nebâtâtın idare ve tedbirleri dahi, her şeye taallûk eden bir ilimle ve her şeyde hükmeden nihâyetsiz bir hikmetle olabilmesi, senin ihata-yı ilmine ve hikmetine delâlet eder.

Hem zeminde kısa bir zamanda hadsiz vazifeler gören ve hadsiz bir zaman yaşayacak gibi istidat ve mânevî cihâzât ile techiz edilen.. ve zemin mevcudâtına tasarruf eden insan için bu tâlimgâh-ı dünyada ve bu muvakkat ordugâh-ı zeminde ve bu muvakkat meşherde bu kadar ehemmiyet, bu hadsiz masraf, bu nihâyetsiz tecelliyât-ı rubûbiyet, bu hadsiz hitâbât-ı sübhâniye ve bu gayetsiz ihsânât-ı ilâhiye elbette ve her hâlde, bu kısacık ve hüzünlü ömre ve bu karışık kederli hayata, bu belâlı ve fâni dünyaya sığışmaz. Belki, ancak başka ve ebedî bir ömür ve bâkî bir dâr-ı saadet için olabildiği cihetinden, âlem-i bekâda bulunan ihsânât-ı uhreviyeye işaret, belki şehâdet eder.

Ey Hâlık-ı külli şey!

Zeminin bütün mahlûkâtı senin mülkünde, senin arzında, senin havl ve kuvvetinle ve senin kudretin ve iradetin ile ve ilmin ve hikmetin ile idare olunuyorlar ve musahhardırlar. Ve zemin yüzünde faaliyeti müşâhede edilen bir rubûbiyet, öyle ihata ve şümûl gösteriyor ve O'nun idaresi ve tedbiri ve terbiyesi öyle mükemmel ve öyle hassastır ve her taraftaki icraâtı öyle birlik ve beraberlik ve benzemeklik içindedir ki; tecezzî kabul etmeyen bir küll ve inkısamı imkânsız bulunan bir küllî hükmünde bir tasarruf, bir rubûbiyet olduğunu bildiriyor. Hem zemin bütün sekenesiyle beraber, lisân-ı kâlden daha zâhir hadsiz lisânlarla Hâlık'ını takdis ve tesbih ve nihâyetsiz nimetlerinin lisân-ı hâlleriyle Rezzâk-ı Zülcelâl'inin hamd ve medh ü senâsını ediyorlar...

Ey şiddet-i zuhurundan gizlenmiş ve ey azamet-i kibriyâsından istitâr etmiş olan Zât-ı Akdes!

Zeminin bütün takdisât ve tesbihatıyla seni kusurdan, aczden, şerikten takdis.. ve bütün tahmidât ve senâlarıyla sana hamd ve şükrederim.

Ey Rabbu'l-berri ve'l-bahr!

Kur'ân'ın dersiyle ve Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)*'ın tâlimiyle anladım ki:

Nasıl gökler ve fezâ ve zemin, senin birliğine ve varlığına şehâdet ederler. Öyle de *bahirler, nehirler ve çeşmeler ve ırmaklar,* senin vücûb-u vücûduna ve vahdetine bedâhet derecesinde şehâdet ederler.

Evet, bu dünyamızın menba-ı acâib buhar kazanları hükmünde olan denizlerde hiçbir mevcut, hatta hiçbir katre su yoktur ki; vücûduyla, intizamıyla, menfaatiyle ve vaziyetiyle Hâlık'ını bildirmesin…

Ve basit bir kumda ve basit bir suda rızıkları mükemmel bir surette verilen garip mahlûklardan ve hilkatleri gayet muntazam *hayvanât-ı bahriyeden*, hususan bir tanesi bir milyon yumurtacıklarıyla denizleri şenlendiren balıklardan hiçbirisi yoktur ki hilkatiyle ve vazifesiyle ve idare ve iâşesiyle ve tedbir ve terbiyesiyle Yaradan'ına işaret ve Rezzâk'ına şehâdet etmesin…

Hem denizde kıymettar, hâsiyetli, zînetli *cevherlerden* hiçbirisi yoktur ki güzel hilkatiyle ve cazibedar fıtratıyla ve menfaatli hâsiyetiyle seni tanımasın, bildirmesin…

Evet, onlar birer birer şehâdet ettikleri gibi, heyet-i mecmûasıyla beraberlik ve birbiri içinde karışmak ve sikke-i hilkatte birlik ve îcadça gayet kolay ve efratça gayet çokluk noktalarından senin vahdetine şehâdet ettikleri gibi; arzı, toprağıyla beraber bu küre-i arzı kuşatan muhît denizlerini muallakta durdurmak.. ve dökmeden ve dağıtmadan güneşin etrafında gezdirmek ve toprağı istilâ ettirmemek.. ve basit kumundan ve suyundan, mütenevvî ve muntazam hayvanâtını ve cevherlerini halketmek.. ve erzak vesâir umûrlarını küllî ve tam bir surette idare etmek ve tedbirlerini görmek.. ve yüzünde bulunmak lâzım gelen hadsiz cenazelerinden hiçbirisi bulunmamak noktalarından, senin varlığına ve vâcibü'l-vücûd olduğuna mevcudâtı adedince işaretler ederek şehâdet eder.

Ve senin saltanat-ı rubûbiyetinin haşmetine ve her şeye muhît olan kudretinin azametine pek zâhir delâlet ettikleri gibi; göklerin fevkindeki gayet büyük ve muntazam yıldızlardan, ta denizlerin dibinde bulunan gayet küçücük

ve intizamla iâşe edilen balıklara kadar her şeye yetişen ve hükmeden rahmetinin ve hâkimiyetinin hadsiz genişliklerine delâlet.. ve intizâmâtıyla ve faydalarıyla ve hikmetleriyle ve mizan ve mevzûniyetleriyle, senin her şeye muhît ilmine ve her şeye şâmil hikmetine işaret ederler.

Ve senin bu misafirhâne-i dünyada yolcular için böyle rahmet havuzların bulunması.. ve insanın seyr u seyahatine ve gemisine ve istifadesine musahhar olması işaret eder ki; yolda yapılmış bir handa bir gece misafirlerine bu kadar deniz hediyeleriyle ikram eden Zât, elbette makarr-ı saltanat-ı ebediyesinde öyle ebedî, rahmet denizleri bulundurmuş ki; bunlar, onların fâni ve küçük numûneleridirler.

İşte denizlerin böyle gayet harika bir tarzda arzın etrafında vaziyet-i acîbesiyle bulunması ve denizlerin mahlûkâtı dahi gayet muntazam idare ve terbiye edilmesi, bilbedâhe gösterir ki; yalnız senin kuvvetin ve kudretin ile ve senin irade ve tedbirin ile senin mülkünde, senin emrine musahhardırlar ve lisân-ı hâlleriyle Hâlık'ını takdis edip "*Allahu Ekber*" derler.

Ey dağları zemin sefinesine hazineli direkler yapan Kadîr-i Zülcelâl!

Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)*'ın tâlimiyle ve Kur'ân-ı Hakîm'inin dersiyle anladım ki:

Nasıl denizler acâibleriyle seni tanıyorlar ve tanıttırıyorlar. Öyle de *dağlar* dahi, zelzele tesirâtından zeminin sükûnetine.. ve içindeki dâhilî inkılâbât fırtınalarından sükûtuna.. ve denizlerin istilâsından kurtulmasına.. ve havanın gâzât-ı muzırradan tasfiyesine.. ve suyun muhafaza ve iddiharlarına.. ve zîhayatlara lâzım olan madenlerin hazinedarlığına ettiği hizmetleriyle ve hikmetleriyle seni tanıyorlar ve tanıttırıyorlar.

Evet, dağlardaki taşların envâından.. ve muhtelif hastalıklara ilâç olan maddelerin aksamından.. ve zîhayata hususan insanlara çok lâzım ve çok mütenevvî olan madeniyâtın ecnâsından.. ve dağları, sahrâları çiçekleriyle süslendiren ve meyveleriyle şenlendiren nebâtâtın esnafından hiçbirisi yoktur ki; tesadüfe havalesi mümkün olmayan hikmetleriyle, intizamıyla, hüsn-ü hilkatiyle, faydalarıyla, hususan madeniyâtın tuz, limon tuzu, sulfato ve şap gibi sureten birbirine benzemekle beraber, tatlarının şiddet-i muhalefetiyle ve bilhassa nebâtâtın basit bir topraktan çeşit çeşit envâlarıyla, ayrı ayrı çiçek ve meyveleriyle; nihâyetsiz Kadîr, nihâyetsiz Hakîm, nihâyetsiz Rahîm ve Kerîm bir Sâni'in vücûb-u vücûduna bedâhetle şehâdet ettikleri gibi; heyet-i mecmûasındaki vahdet-i idare ve vahdet-i tedbir ve menşe ve mesken ve hilkat

ve sanatça beraberlik ve birlik ve ucuzluk ve kolaylık ve çokluk ve yapılmakta çabukluk noktalarından, Sâni'in vahdetine ve ehadiyetine şehâdet ederler.

Hem nasıl ki, dağların yüzünde ve karnındaki masnûlar, zeminin her tarafında, her bir nevi aynı zamanda, aynı tarzda, yanlışsız, gayet mükemmel ve çabuk yapılmaları.. ve bir iş bir işe mâni olmadan, sâir nevîlerle beraber karışık iken karıştırmaksızın îcadları, senin rubûbiyetinin haşmetine ve hiçbir şey O'na ağır gelmeyen kudretinin azametine delâlet eder. Öyle de zeminin yüzündeki bütün zîhayat mahlûkların hadsiz hâcetlerini, hatta mütenevvî hastalıklarını, hatta muhtelif zevklerini ve ayrı ayrı iştihâlarını tatmin edecek bir surette dağların yüzlerini ve içlerini muntazam eşcâr ve nebâtât ve madeniyâtla doldurmak ve muhtaçlara teshir etmek cihetiyle, senin rahmetinin hadsiz genişliğine ve hâkimiyetinin nihâyetsiz vüs'atine delâlet.. ve toprak tabakâtı içinde gizli ve karanlık ve karışık bulunduğu hâlde, bilerek, görerek, şaşırmayarak, intizamla, hâcetlere göre ihzâr edilmeleriyle senin her şeye taallûk eden ilminin ihatasına.. ve her bir şeyi tanzim eden hikmetinin bütün eşyaya şümûlüne.. ve ilâçların ihzârâtı ve madenî maddelerin iddihârâtıyla rubûbiyetinin rahîmâne ve kerîmâne olan tedâbirinin mehâsinine ve inâyetinin ihtiyatlı letâifine pek zâhir bir surette işaret ve delâlet ederler.

Hem bu dünya hanında misafir yolcular için koca dağları levâzımâtlarına ve istikbaldeki ihtiyaçlarına muntazam ihtiyat deposu ve cihâzât ambarı ve hayata lüzûmu olan çok definelerin mükemmel mahzeni olmak cihetinde işaret, belki delâlet, belki şehâdet eder ki; bu kadar Kerîm ve misafir-perver ve bu kadar Hakîm ve şefkat-perver ve bu kadar Kadîr ve rubûbiyet-perver bir Sâni'in, elbette ve her hâlde çok sevdiği o misafirleri için ebedî bir âlemde, ebedî ihsânâtının ebedî hazineleri vardır. Buradaki dağlara bedel, orada yıldızlar o vazifeyi görürler.

Ey Kâdir-i külli şey!

Dağlar ve içindeki mahlûklar senin mülkünde ve senin kuvvet ve kudretinle ve ilim ve hikmetinle musahhar ve müddehardırlar. Onları bu tarzda tavzif ve teshir eden Hâlık'ını takdis ve tesbih ederler.

Ey Hâlık-ı Rahmân ve ey Rabb-i Rahîm!

Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)*'ın tâlimiyle ve Kur'ân-ı Hakîm'inin dersiyle anladım:

Nasıl ki semâ ve fezâ ve arz ve deniz ve dağ, müştemilât ve mahlûklarıyla beraber seni tanıyorlar ve tanıttırıyorlar. Öyle de zemindeki bütün *ağaç ve*

nebâtât, yaprakları ve çiçekleri ve meyveleriyle seni bedâhet derecesinde tanıttırıyorlar ve tanıyorlar. Ve umum eşcârın ve nebâtâtın cezbedârâne hareket-i zikriyede bulunan yapraklarından.. ve zînetleriyle Sâni'inin isimlerini tavsif ve tarif eden çiçeklerinden.. ve letâfet ve cilve-i merhametinden tebessüm eden meyvelerinden her birisi, tesadüfe havalesi hiçbir cihet-i imkânı olmayan harika sanat içindeki nizam.. ve nizam içindeki mizan.. ve mizan içindeki zînet.. ve zînet içindeki nakışlar.. ve nakışlar içindeki güzel ve ayrı ayrı kokular.. ve kokular içindeki meyvelerin muhtelif tatlarıyla nihâyetsiz Rahîm ve Kerîm bir Sâni'in vücûb-u vücûduna bedâhet derecesinde şehâdet ettikleri gibi; heyet-i mecmûasıyla bütün zemin yüzünde birlik ve beraberlik.. birbirine benzemeklik.. ve sikke-i hilkatte müşâbehet.. ve tedbir ve idarede münasebet.. ve onlara taallûk eden îcad fiilleri.. ve rabbânî isimlerde muvâfakat.. ve o yüz bin envâın hadsiz efradlarını birbiri içinde şaşırmayarak birden idareleri gibi noktalarıyla, o Vâcibü'l-vücûd Sâni'in bilbedâhe vahdetine ve ehadiyetine dahi şehâdet ederler.

Hem nasıl ki, onlar senin vücûb-u vücûduna ve vahdetine şehâdet ediyorlar. Öyle de rûy-u zeminde dört yüz bin milletlerden teşekkül eden zîhayat ordusundaki hadsiz efradın yüz binler tarzda iâşe ve idareleri; şaşırmayarak, karıştırmayarak, mükemmel yapılmasıyla senin rubûbiyetinin vahdâniyetteki haşmetine.. ve bir baharı bir çiçek kadar kolay îcad eden kudretinin azametine ve her şeye taallûkuna delâlet ettikleri gibi; koca zeminin her tarafında, hadsiz hayvanâtına ve insanlara, hadsiz taamların çeşit çeşit aksamını ihzâr eden rahmetinin hadsiz genişliğine.. ve o hadsiz işler ve in'amlar ve idareler ve iâşeler ve icraâtlar kemâl-i intizamla cereyanları ve her şey, hatta zerreler o emirlere ve icraâta itaat ve musahhariyetleriyle hâkimiyetinin hadsiz vüs'atine kat'î delâlet etmekle beraber; o ağaçların ve nebatların ve her bir yaprak ve çiçek ve meyve ve kök ve dal ve budak gibi her birisinin her bir şeyini, her bir işini bilerek, görerek faydalara, maslahatlara, hikmetlere göre yapılmakla, senin ilminin her şeye ihatasına ve hikmetinin her şeye şümûlüne pek zâhir bir surette delâlet ve hadsiz parmaklarıyla işaret ederler. Ve senin gayet kemâldeki cemâl-i sanatına ve nihâyet cemâldeki kemâl-i nimetine hadsiz dilleriyle senâ ve medhederler.

Hem bu muvakkat handa ve fâni misafirhânede ve kısa bir zamanda ve az bir ömürde, eşcâr ve nebâtâtın elleriyle, bu kadar kıymettar ihsanlar ve nimetler ve bu kadar fevkalâde masraflar ve ikramlar, işaret belki şehâdet eder ki; misafirlerine burada böyle merhametler yapan kudretli, keremkâr Zât-ı Rahîm; bütün ettiği masrafı ve ihsanı, kendini sevdirmek ve tanıttırmak

neticesinin aksiyle, yani bütün mahlûkat tarafından "Bize tattırdı, fakat yedirmeden bizi idam etti." dememek ve dedirmemek ve saltanat-ı ulûhiyetini ıskat etmemek ve nihâyetsiz rahmetini inkâr etmemek ve ettirmemek ve bütün müştak dostlarını mahrumiyet cihetinde düşmanlara çevirmemek noktalarından, elbette ve her hâlde ebedî bir âlemde, ebedî bir memlekette, ebedî bırakacağı abdlerine, ebedî rahmet hazinelerinden, ebedî cennetlerinde, ebedî ve cennete lâyık bir surette meyvedâr eşcâr ve çiçekli nebatlar ihzâr etmiştir. Buradakiler ise, müşterilere göstermek için numûnelerdir.

Hem ağaçlar ve nebatlar, umumen yaprak ve çiçek ve meyvelerinin kelimeleriyle seni takdis ve tesbih ve tahmid ettikleri gibi o kelimelerden her birisi dahi ayrıca seni takdis eder. Hususan meyvelerin bedî bir surette etleri çok muhtelif, sanatları çok acîb, çekirdekleri çok harika olarak yapılarak o yemek tablalarını ağaçların ellerine verip ve nebatların başlarına koyarak zîhayat misafirlerine göndermek cihetinde lisân-ı hâl olan tesbihatları, zuhurca lisân-ı kâl derecesine çıkar. Bütün onlar senin mülkünde, senin kuvvet ve kudretinle, senin irade ve ihsânâtınla, senin rahmet ve hikmetinle musahhardırlar ve senin her bir emrine mutîdirler.

Ey şiddet-i zuhurundan gizlenmiş ve ey kibriyâ-yı azametinden tesettür etmiş olan Sâni-i Hakîm ve Hâlık-ı Rahîm!

Bütün eşcâr ve nebâtâtın, bütün yaprak ve çiçek ve meyvelerin dilleriyle ve adediyle seni kusurdan, aczden, şerikten takdis ederek hamd ü senâ ederim.

Ey Fâtır-ı Kadîr! Ey Müdebbir-i Hakîm! Ey Mürebbi-i Rahîm!

Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)*'ın tâlimiyle ve Kur'ân-ı Hakîm'in dersiyle anladım ve iman ettim ki:

Nasıl nebâtât ve eşcâr seni tanıyorlar, senin sıfât-ı kudsiyeni ve esmâ-yı hüsnânı bildiriyorlar. Öyle de zîhayatlardan ruhlu kısmı olan *insan ve hayvanâttan* hiçbirisi yoktur ki cisminde gayet muntazam saatler gibi işleyen ve işlettirilen dâhilî ve haricî âzâlarıyla.. ve bedeninde gayet ince bir nizam ve gayet hassas bir mizan ve gayet mühim faydalarla yerleştirilen âlât ve duygularıyla.. ve cesedinde gayet sanatlı bir yapılış ve gayet hikmetli bir tefriş ve gayet dikkatli bir muvâzene içinde konulan cihâzât-ı bedeniyesiyle, senin vücûb-u vücûduna ve sıfatlarının tahakkukuna şehâdet etmesin.

Çünkü bu kadar basîrâne nazik sanat ve şuurkârâne ince hikmet ve müdebbirâne tam muvâzeneye elbette, kör kuvvet ve şuursuz tabiat ve serseri tesadüf karışamazlar ve onların işi olamaz ve mümkün değildir. Ve kendi

kendine teşekkül edip öyle olması ise, yüz derece muhâl içinde muhâldir. Çünkü o hâlde, her bir zerresi, her bir şeyini ve cesedinin teşekkülünü, belki dünyada alâkadar olduğu her şeyini bilecek, görecek, yapabilecek –âdetâ ilâh gibi– ihatalı bir ilmi ve kudreti bulunacak, sonra teşkil-i ceset ona havale edilir ve "kendi kendine oluyor" denilebilir.

Ve *heyet-i mecmûasındaki* vahdet-i tedbir ve vahdet-i idare ve vahdet-i nev'iye ve vahdet-i cinsiye ve umumun yüzlerinde göz, kulak, ağız gibi noktalarda ittifak cihetinde müşâhede edilen sikke-i fıtratta birlik.. ve her bir nev'in efradı sîmâlarında görülen sikke-i hikmette ittihad.. ve iâşede ve îcadda beraberlik ve birbirinin içinde bulunmak gibi keyfiyetlerinden hiçbirisi yoktur ki, senin vahdetine kat'î şehâdette bulunmasın ve her bir ferdinde kâinata bakan bütün isimlerin cilveleri bulunmakla, vâhidiyet içinde, senin ehadiyetine işareti olmasın.

Hem nasıl ki, insan ile beraber hayvanâtın zeminin bütün yüzünde yayılan yüz bin *envâi*, muntazam bir ordu gibi teçhiz ve tâlimât ve itaat ve musahhariyetle.. ve en küçükten ta en büyüğe kadar rubûbiyetin emirleri, intizamla cereyanlarıyla o rubûbiyetinin derece-i haşmetine.. ve gayet çoklukla beraber gayet kıymetli ve gayet mükemmel olmakla beraber gayet çabuk yapılmaları ve gayet sanatlı olmakla beraber gayet kolay yapılışlarıyla, kudretinin derece-i azametine delâlet ettikleri gibi; şarktan garba, şimâlden cenûba kadar yayılan mikroptan ta gergedana kadar, en küçücük sinekten ta en büyük kuşa kadar bütün onların rızıklarını yetiştiren rahmetinin hadsiz vüs'atine.. ve her biri emirber nefer gibi vazife-i fıtriyesini yapmak ve zemin yüzü her baharda, güz mevsiminde terhis edilenler yerinde yeniden taht-ı silâha alınmış bir orduya ordugâh olmak cihetiyle, hâkimiyetinin nihâyetsiz genişliğine kat'î delâlet ederler.

Hem nasıl ki hayvanâttan her birisi kâinatın bir küçük nüshası ve bir misal-i musağğarı hükmünde gayet derin bir ilim ve gayet dakik bir hikmetle, karışık eczaları karıştırmayarak ve bütün hayvanların ayrı ayrı suretlerini şaşırmayarak hatasız, sehivsiz, noksansız yapılmalarıyla ilminin her şeye ihatasına ve hikmetinin her şeye şümûlüne adetlerince işaretler ederler. Öyle de her biri birer mucize-i sanat ve birer harika-yı hikmet olacak kadar sanatlı ve güzel yapılmasıyla, çok sevdiğin ve teşhirini istediğin sanat-ı rabbâniyenin kemâl-i hüsnüne ve gayet derecede güzelliğine işaret.. ve her birisi, hususan yavrular, gayet nazdar, nâzenin bir surette beslenmeleriyle ve heveslerinin ve arzularının tatmini cihetiyle senin inâyetinin gayet şirin cemâline hadsiz işaretler ederler.

Ey Rahmân-ı Rahîm! Ey Sâdıku'l-va'di'l-emîn!
Ey Mâlik-i yevmi'd-dîn!

Senin Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)*'ının tâlimiyle ve Kur'ân-ı Hakîm'inin irşadıyla anladım ki:

Madem kâinatın en müntehap neticesi hayattır.. ve hayatın en müntehap hülâsası ruhtur.. ve zîruhun en müntehap kısmı zîşuurdur.. ve zîşuurun en câmîi *insandır*.. ve bütün kâinat ise hayata musahhardır ve onun için çalışıyor.. ve zîhayatlar, zîruhlara musahhardır; onlar için dünyaya gönderiliyorlar.. ve zîruhlar, insanlara musahhardır; onlara yardım ediyorlar.. ve insanlar, fıtraten Hâlık'ını pek ciddî severler ve Hâlık'ları onları hem sever, hem kendini onlara her vesile ile sevdirir.. ve insanın istidadı ve cihâzât-ı mâneviyesi, başka bir bâki âleme ve ebedî bir hayata bakıyor ve insanın kalbi ve şuuru, bütün kuvvetiyle bekâ istiyor.. ve lisânı, hadsiz dualarıyla bekâ için Hâlık'ına yalvarıyor.

Elbette ve her hâlde, o çok seven ve sevilen ve mahbub ve muhib olan insanları dirilmemek üzere öldürmekle, ebedî bir muhabbet için yaratmış iken, ebedî bir adâvetle gücendirmek olamaz ve kabil değildir! Belki, başka bir ebedî âlemde mesûdâne yaşaması hikmetiyle bu dünyada çalışmak ve onu kazanmak için gönderilmiştir. Ve insana tecellî eden isimlerin, bu fâni ve kısa hayattaki cilveleriyle âlem-i bekâda onların aynası olan insanların, ebedî cilvelerine mazhar olacaklarına işaret ederler.

Evet, ebedînin sâdık dostu ebedî olacak. Ve bâkînin ayna-yı zîşuuru bâkî olmak lâzım gelir. Hayvanların ruhları bâkî kalacağını[1] ve Hüdhüd-ü Süleymanî *(aleyhisselâm)* ve Neml'i.. ve Nâka-yı Salih *(aleyhisselâm)* ve Kelb-i Ashab-ı Kehf gibi bazı efrad-ı mahsûsa hem ruhu, hem cesediyle bâki âleme gideceği ve her bir nev'in arasıra istîmal için birtek cesedi bulunacağı, rivâyet-i sahihadan anlaşılmakla beraber; hikmet ve hakikat, hem rahmet ve rubûbiyet öyle iktiza ederler…

Ey Kâdir-i Kayyûm!

Bütün zîhayat, zîruh, zîşuur, senin mülkünde, yalnız senin kuvvet ve kudretinle ve ancak senin irade ve tedbirinle ve rahmet ve hikmetinle, rubûbiyetinin emirlerine teshîr ve fıtrî vazifelerle tavzif edilmişler.. ve bir kısmı, insanın kuvveti ve galebesi için değil, belki fıtraten insanın zaafı ve aczi için rahmet

---

1 Bkz.: el-Beğavî, *Meâlimü't-tenzîl* 3/154; Ebu's-Suûd, *Tefsîru Ebi's-Suûd* 5/212; el-Âlûsî, *Rûhu'l-meânî* 15/226.

tarafından ona musahhar olmuşlar.. ve lisân-ı hâl ve lisân-ı kâl ile Sâni'lerini ve Mâbud'larını kusurdan, şerikten takdis ve nimetlerine şükür ve hamd ederek, her biri ibadet-i mahsûsasını yapıyorlar.

Ey şiddet-i zuhurundan gizlenmiş ve ey azamet-i kibriyâsından perdelenmiş olan Zât-ı Akdes!

Bütün zîruhların tesbihatıyla seni takdis edip, niyet edip سُبْحَانَكَ يَا مَنْ جَعَلَ مِنَ الْمَاءِ كُلَّ شَيْءٍ حَيٍّ[1] diyorum.

Yâ Rabbe'l-âlemîn! Yâ İlâhe'l-evvelîne ve'l-âhirîn! Yâ Rabbe's-semâvâti ve'l-aradîn!

Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)*'ın tâlimiyle ve Kur'ân-ı Hakîm'in dersiyle anladım ve iman ettim ki:

Nasıl semâ, fezâ, arz, berr ve bahr, şecer, nebat, hayvan; efrâdıyla, eczasıyla, zerrâtıyla seni biliyorlar, tanıyorlar ve varlığına ve birliğine şehâdet ve delâlet ve işaret ediyorlar. Öyle de kâinatın hülâsası olan zîhayat ve zîhayatın hülâsası olan insan ve insanın hülâsası olan *enbiyâ, evliya, asfiyan*ın hülâsası olan kalblerinin ve akıllarının *müşahedât ve keşfiyât ve ilhamât ve istihracâtıyla* yüzer icmâ ve yüzer tevâtür kuvvetinde bir katiyetle, senin vücûb-u vücûduna ve senin vahdâniyet ve ehadiyetine şehâdet edip ihbar ediyorlar, mucizât ve kerâmât ve yakînî burhanlarıyla haberlerini isbat ediyorlar.

Evet kalblerde, perde-i gaypta ihtar edici bir Zât'a bakan hiçbir hâtırât-ı gaybiye.. ve ilham edici bir Zât'a baktıran hiçbir ilhâmât-ı sâdıka.. ve hakkalyakîn suretinde sıfât-ı kudsiye ve esmâ-yı hüsnânı keşfeden hiçbir itikad-ı yakîne.. ve enbiyâ ve evliyada bir Vâcibü'l-vücûd'un envârını aynelyakîn ile müşâhede eden hiçbir nurânî kalb.. ve asfiya ve sıddîkînde, bir Hâlık-ı külli şey'in âyât-ı vücûbunu ve berâhîn-i vahdetini ilmelyakîn ile tasdik eden, isbat eden hiçbir münevver akıl yoktur ki; senin vücûb-u vücûduna ve sıfât-ı kudsiyene ve senin vahdetine ve ehadiyetine ve esmâ-yı hüsnâna şehâdet etmesin, delâleti bulunmasın ve işareti olmasın…

Ve bilhassa, bütün enbiyâ ve evliya ve asfiya ve sıddîkînin imamı ve reisi ve hülâsası olan Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)*'ın ihbarını tasdik eden hiçbir mucizât-ı bâhiresi ve hakkaniyetini gösteren hiçbir hakikat-i âliyesi.. ve bütün mukaddes ve hakikatli kitapların hülâsatü'l-hülâsası olan Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyân'ın hiçbir âyet-i tevhidiye-i kâtıası ve mesâil-i imaniyeden hiçbir

---

1 Ey canlı olan her şeyi sudan yaratan Zât! Sen ne yücesin!

mesele-i kudsiyesi yoktur ki, senin vücûb-u vücûduna ve kudsî sıfatlarına ve senin vahdetine ve ehadiyetine ve esmâ ve sıfâtına şehâdet etmesin ve delâleti olmasın ve işareti bulunmasın...

Hem nasıl ki bütün o yüz binler muhbir-i sâdıklar, mucizâtlarına ve kerâmâtlarına ve hüccetlerine istinad ederek, senin varlığına ve birliğine şehâdet ederler. Öyle de her şeye muhît olan Arş-ı Âzam'ın külliyât-ı umurunu idareden, ta kalbin gayet gizli ve cüz'î hâtırâtını ve arzularını ve dualarını bilmek ve işitmek ve idare etmeye kadar cereyan eden rubûbiyetinin derece-i haşmetini ve gözümüz önünde hadsiz muhtelif eşyayı birden îcad eden; hiçbir fiil bir fiile, bir iş bir işe mâni olmadan; en büyük bir şeyi en küçük bir sinek gibi kolayca yapan kudretinin derece-i azametini icmâ ile, ittifak ile ilân ve ihbar ve isbat ediyorlar.

Hem nasıl ki bu kâinatı, zîruha hususan insana mükemmel bir saray hükmüne getiren.. ve cenneti ve saadet-i ebediyeyi cin ve inse ihzâr eden.. ve en küçük bir zîhayatı unutmayan.. ve en âciz bir kalbin tatminine ve taltifine çalışan rahmetinin hadsiz genişliğini ve zerrâttan ta seyyârâta kadar bütün envâ-ı mahlûkatı emirlerine itaat ettiren ve teshîr ve tavzif eden hâkimiyetinin nihâyetsiz vüs'atini haber vererek, mucizât ve hüccetleriyle isbat ederler. Öyle de kâinatı, eczaları adedince risaleler içinde bulunan bir kitab-ı kebîr hükmüne getiren ve Levh-i Mahfuz'un defterleri olan İmam-ı Mübîn ve Kitab-ı Mübîn'de bütün mevcudâtın bütün sergüzeştlerini kaydedip yazan.. ve umum çekirdeklerde umum ağaçlarının fihristlerini ve programlarını ve zîşuurun başlarında bütün kuvve-i hâfızalarda sahiplerinin tarihçe-i hayatlarını yanlışsız, muntazaman yazdıran ilminin her şeye ihatasına.. ve her bir mevcûda çok hikmetleri takan, hatta her bir ağaçta meyveleri sayısınca neticeleri verdiren.. ve her bir zîhayatta âzâları, belki eczaları ve hüceyrâtları adedince maslahatları takip eden.. hatta insanın lisânını çok vazifelerde tavzif etmekle beraber, taamların tatları adedince zevkî olan mizancıklar ile teçhîz ettiren hikmet-i kudsiyenin her bir şeye şümûlüne.. hem bu dünyada numûneleri görülen celâlî ve cemâlî isimlerinin tecellileri daha parlak bir surette ebedü'l-âbâdda devam edeceğine.. ve bu fâni âlemde numûneleri müşâhede edilen ihsânâtının daha şâşaalı bir surette dâr-ı saadette istimrarına ve bekâsına.. ve bu dünyada onları gören müştakların ebedde dahi refakatlerine ve beraber bulunmalarına bilicmâ, bilittifak şehâdet ve delâlet ve işaret ederler.

Hem yüzer mucizât-ı bâhiresine ve âyât-ı kâtıasına istinaden, başta Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)* ve Kur'ân-ı Hakîm'in olarak, bütün ervâh-ı neyyire ashabı olan enbiyâlar ve kulûb-u nurâniye aktâbı olan evliyalar ve

ukûl-ü münevvere erbabı olan asfiyalar, bütün suhuf ve kütüb-ü mukaddesede, senin çok tekrar ile ettiğin vaadlerine ve tehditlerine istinaden.. ve senin kudret ve rahmet ve inâyet ve hikmet ve celâl ve cemâlin gibi kudsî sıfatlarına ve şe'nlerine ve izzet-i celâline ve saltanat-ı rubûbiyetine itimaden.. ve keşfiyât ve müşahedât ve ilmelyakîn itikadlarıyla saadet-i ebediyeyi cin ve inse müjdeliyorlar ve ehl-i dalâlet için cehennem bulunduğunu haber verip ilân ediyorlar ve iman edip şehâdet ediyorlar.

Ey Kadîr-i Hakîm! Ey Rahmân-ı Rahîm! Ey Sâdıku'l-va'di'l-Kerîm! Ey izzet ve azamet ve celâl sahibi Kahhâr-ı Zülcelâl!

Bu kadar sâdık dostlarını ve bu kadar vaadlerini ve bu kadar sıfât ve şuûnâtını tekzip edip, saltanat-ı rubûbiyetinin kat'î mukteziyâtını ve sevdiğin ve onlar dahi seni tasdik ve itaatle kendilerini sana sevdiren hadsiz makbûl ibâdının hadsiz dualarını ve dâvâlarını reddederek, küfür ve isyan ile ve seni vaadinde tekzip etmekle senin azamet-i kibriyâna dokunan ve izzet-i celâline dokunduran ve ulûhiyetinin haysiyetine ilişen ve şefkat-i rubûbiyetini müteessir eden ehl-i dalâlet ve ehl-i küfrü, haşrin inkârında tasdik etmekten yüz bin derece mukaddessin ve hadsiz derece münezzeh ve âlîsin. Böyle nihâyetsiz bir zulümden, bir çirkinlikten, senin nihâyetsiz adaletini ve cemâlini ve rahmetini takdis ediyorum. سُبْحَانَهُ وَتَعَالٰى عَمَّا يَقُولُونَ عُلُوًّا كَبِيرًا[1] âyetini, vücudumun bütün zerrâtı adedince söylemek istiyorum.

Belki, senin o sâdık elçilerin ve doğru dellâl-ı saltanatının hakkalyakîn, aynelyakîn, ilmelyakîn suretinde senin uhrevî rahmet hazinelerine ve âlem-i bekâda ihsânâtının definelerine ve dâr-ı saadette tamamıyla zuhur eden güzel isimlerinin harika güzel cilvelerine şehâdet, işaret, beşaret ederler.. ve *bütün hakikatlerin mercii ve güneşi ve hâmîsi olan Hak isminin* en büyük bir şuâı, bu hakikat-i ekber-i haşriye olduğunu –iman ederek– senin ibâdına ders veriyorlar.

Ey Rabbu'l-enbiyâ ve's-sıddîkîn!

Bütün onlar senin mülkünde, senin emrin ve kudretinle, senin irade ve tedbirinle, senin ilmin ve hikmetinle musahhar ve muvazzaftırlar. Takdis, tekbir, tahmid, tehlil ile küre-i arzı bir zikirhâne-i âzam, bu kâinatı bir mescid-i ekber hükmünde göstermişler.

---

1 "Allah onların, iddialarından münezzehtir, son derece yücedir, uludur." (İsrâ sûresi, 17/43).

Yâ Rabbî ve yâ Rabbe's-semâvâti ve'l-aradîn! Yâ Hâlıkî ve yâ Hâlık-ı külli şey!

Gökleri yıldızlarıyla, zemini müştemilâtıyla ve bütün mahlûkatı bütün keyfiyâtıyla teshir eden kudretinin ve iradetinin ve hikmetinin ve hâkimiyetinin ve rahmetinin hakkı için, nefsimi bana musahhar eyle ve matlubumu bana musahhar kıl!.. Kur'ân'a ve imana hizmet için insanların kalblerini Risale-i Nur'a musahhar yap!.. Ve bana ve ihvanıma iman-ı kâmil ve hüsn-ü hâtime ver!.. Hazreti Musa (aleyhisselâm)'a denizi ve Hazreti İbrahim (aleyhisselâm)'a ateşi ve Hazreti Dâvud (aleyhisselâm)'a dağı, demiri ve Hazreti Süleyman (aleyhisselâm)'a cinni ve insi ve Hazreti Muhammed (aleyhissalâtü vesselâm)'a şems ve kameri teshîr ettiğin gibi, Risale-i Nur'a kalbleri ve akılları musahhar kıl!.. Ve beni ve Risale-i Nur Talebelerini nefis ve şeytanın şerrinden ve kabir azabından ve cehennem ateşinden muhafaza eyle ve Cennetü'l-Firdevs'te mesûd kıl! Âmîn, âmîn, âmîn...

سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا ۖ إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ[1]

وَاٰخِرُ دَعْوٰيهُمْ أَنِ الْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ[2]

Kur'ân'dan ve münâcât-ı nebeviye olan Cevşenü'l-Kebîr'den aldığım bu dersimi, bir ibadet-i tefekküriye olarak Rabb-i Rahîm'imin dergâhına arzetmekte kusur etmişsem, kusurumun affı için Kur'ân'ı ve Cevşenü'l-Kebîr'i şefaatçi ederek rahmetinden affımı niyaz ediyorum.

---

1 "Sübhansın yâ Rab! Senin bize bildirdiğinden başka ne bilebiliriz ki? Her şeyi hakkıyla bilen, her şeyi hikmetle yapan sensin." (Bakara sûresi, 2/32)

2 "Duaları 'el-Hamdü lillâhi Rabbi'l-âlemîn' (Hamd âlemlerin Rabbi Allah'a mahsustur.) diye sona erer." (Yûnus sûresi, 10/10).

Dokuzuncu Hüccet-i İmaniye

Dokuzuncu Şuâ'nın Mukaddime-i Haşriyesi

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

فَسُبْحَانَ اللّٰهِ حِينَ تُمْسُونَ وَحِينَ تُصْبِحُونَ۞وَلَهُ الْحَمْدُ فِي السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضِ وَعَشِيًّا وَحِينَ تُظْهِرُونَ۞يُخْرِجُ الْحَيَّ مِنَ الْمَيِّتِ وَيُخْرِجُ الْمَيِّتَ مِنَ الْحَيِّ وَيُحْيِي الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا ۚ وَكَذٰلِكَ تُخْرَجُونَ۞وَمِنْ اٰيَاتِهٖ أَنْ خَلَقَكُمْ مِنْ تُرَابٍ ثُمَّ إِذَآ أَنْتُمْ بَشَرٌ تَنْتَشِرُونَ۞وَمِنْ اٰيَاتِهٖ أَنْ خَلَقَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا لِتَسْكُنُوٓا إِلَيْهَا وَجَعَلَ بَيْنَكُمْ مَوَدَّةً وَرَحْمَةً ۚ إِنَّ فِي ذٰلِكَ لَاٰيَاتٍ لِقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ۞وَمِنْ اٰيَاتِهٖ خَلْقُ السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاخْتِلَافُ أَلْسِنَتِكُمْ وَأَلْوَانِكُمْ ۚ إِنَّ فِي ذٰلِكَ لَاٰيَاتٍ لِلْعَالِمِينَ۞وَمِنْ اٰيَاتِهٖ مَنَامُكُمْ بِاللَّيْلِ وَالنَّهَارِ وَابْتِغَآؤُكُمْ مِنْ فَضْلِهٖ ۚ إِنَّ فِي ذٰلِكَ لَاٰيَاتٍ لِقَوْمٍ يَسْمَعُونَ۞وَمِنْ اٰيَاتِهٖ يُرِيكُمُ الْبَرْقَ خَوْفًا وَطَمَعًا وَيُنَزِّلُ مِنَ السَّمَآءِ مَآءً فَيُحْيِي بِهِ الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا ۚ إِنَّ فِي ذٰلِكَ لَاٰيَاتٍ لِقَوْمٍ يَعْقِلُونَ۞وَمِنْ اٰيَاتِهٖ أَنْ تَقُومَ السَّمَآءُ وَالْأَرْضُ بِأَمْرِهٖ ۚ ثُمَّ إِذَا دَعَاكُمْ دَعْوَةً مِنَ الْأَرْضِ إِذَآ أَنْتُمْ تَخْرُجُونَ۞وَلَهُ مَنْ فِي السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضِ كُلٌّ لَهُ قَانِتُونَ۞وَهُوَ الَّذِي يَبْدَؤُا الْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيدُهُ وَهُوَ أَهْوَنُ عَلَيْهِ ۚ وَلَهُ الْمَثَلُ الْأَعْلٰى فِي السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضِ ۚ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ[1]

---

[1] "Haydi siz akşama girerken, sabaha çıkarken Allah'ı takdis ve tenzih edin, namaz kılın. Göklerde ve yerde hamd, güzel övgü O'na mahsustur. İkindi vaktinde de, öğleye girerken de O'nu takdis ve tenzih edin, namaz kılın. O, ölüden diriyi çıkarır, diriden ölüyü çıkarır ve ölmüş toprağa hayat verir. İşte siz de öldükten sonra böylece diriltileceksiniz. O'nun varlığının ve kudretinin delillerinden biri; sizi topraktan yaratmış olmasıdır. Sonra dünyaya yayılmış beşeriyet hâline geldiniz. O'nun varlığının ve kudretinin delillerinden biri de; kendilerine ısınmanız için, size içinizden eşler yaratması, birbirinize karşı sevgi ve şefkat var etmesidir. Elbette bunda, düşünen kimseler için ibretler vardır. O'nun varlığının ve kudretinin delillerinden biri de; gökleri ve yeri yaratması, lisânlarınızın ve renklerinizin farklı olmasıdır. Elbette bunda bilen ve anlayan kimseler için ibretler vardır. O'nun varlığının ve kudretinin delillerinden biri de: Geceleyin veya gündüzün uyumanız ve O'nun geniş lütfundan geçim vesilelerini aramanızdır. Elbette bunda işiten kimseler için ibretler vardır. O'nun delillerinden biri de; gâh korku, gâh ümit vermek için size şimşeği göstermesi, gökten bir su indirip ölmüş toprağa onun sayesinde hayat vermesidir. Elbette bunda aklını çalıştıran kimseler için ibretler vardır. O'nun varlığının ve kudretinin delillerinden ⇨

İmanın bir kutbunu gösteren bu semâvî âyât-ı kübrânın ve haşri isbat eden şu kudsî berâhin-i uzmânın bir nükte-i ekberi ve bir hüccet-i âzamı, bu "Dokuzuncu Şuâ"da beyan edilecek. Latîf bir inâyet-i rabbâniyedir ki; bundan otuz sene evvel Eski Said, yazdığı tefsir mukaddimesi "Muhakemat" nâmındaki eserin âhirinde: "İkinci Maksat: Kur'ân'da haşre işaret eden iki âyet tefsir ve beyan edilecek. نَحْوُ بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ[1] ..." deyip durmuş, daha yazamamış.

Hâlık-ı Rahîm'ime delâil ve emârât-ı haşriye adedince şükür ve hamd olsun ki, otuz sene sonra tevfik ihsan eyledi. Evet, bundan dokuz-on sene evvel o iki âyetten birinci âyet olan

فَانْظُرْ إِلٰى اٰثَارِ رَحْمَتِ اللهِ كَيْفَ يُحْيِ الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا ۚ إِنَّ ذٰلِكَ لَمُحْيِ الْمَوْتٰى ۖ وَهُوَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ[2]

ferman-ı ilâhînin iki parlak ve çok kuvvetli hüccetleri ve tefsirleri bulunan Onuncu Söz ile Yirmi Dokuzuncu Söz'ü in'am etti, münkirleri susturdu. Hem iman-ı haşrînin hücum edilmez o iki metin kalesinden, dokuz ve on sene sonra ikinci âyet olan başta mezkûr âyât-ı ekberin tefsirini bu risale ile ikram etti. İşte bu Dokuzuncu Şuâ, mezkûr âyâtıyla işaret edilen dokuz âlî makam ve bir ehemmiyetli mukaddimeden ibarettir.

Mukaddime

Haşir akîdesinin, pek çok ruhî faydalarından ve hayatî neticelerinden birtek netice-i câmiayı ihtisar ile beyan ve hayat-ı insaniyeye hususan hayat-ı içtimaiyesine ne derece lüzumlu ve zarurî olduğunu izhar ve bu iman-ı haşrî akîdesinin pek çok hüccetlerinden birtek hüccet-i külliyeyi icmâl ile göstermek ve o akîde-i haşriye, ne derece bedihî ve şüphesiz bulunduğunu ifade etmekten ibaret olarak "İki Nokta"dır.

---

biri de; göğün ve yerin, kendisinin buyruğu ile kaim olmaları, belirlenen yerde sapasağlam işlerinin başında bulunmalarıdır. Sonra sizi yattığınız yerden bir çağırdı mı, birden kabirlerinizden çıkıverirsiniz! Göklerde ve yerde kim varsa O'nundur. Onların hepsi, isteyerek veya istemeyerek O'na divan durmaktadır. Mahlûkları ilkin yoktan yaratan, ölümden sonra da dirilten O'dur. Bu diriltme O'na göre pek kolaydır. Göklerde ve yerde en yüce sıfatlar O'nundur. O Aziz ve Hakîmdir: Mutlak gâliptir, tam hüküm ve hikmet sahibidir." (Rûm sûresi, 30/17-27)

1 Öyle ise: Rahman ve Rahîm Allah'ın adıyla.

2 "İşte bak, Allah'ın rahmetinin eserlerine, ölmüş toprağa nasıl hayat veriyor! İşte bunları yapan kim ise, ölüleri de O diriltecektir. O, her şeye hakkıyla kadîrdir." (Rûm sûresi, 30/50)

Birinci Nokta

Âhiret akîdesi, hayat-ı içtimaiye ve şahsiye-i insaniyenin üssü'l-esası ve saadetinin ve kemâlâtının esâsâtı olduğuna yüzer delillerinden bir mikyas olarak yalnız dört tanesine işaret edeceğiz.

Birincisi: Nev-i beşerin hemen yarısını teşkil eden çocuklar, yalnız cennet fikriyle –onlara dehşetli ve ağlatıcı görünen– ölümlere ve vefatlara karşı dayanabilirler.. ve gayet zayıf ve nazik vücutlarında bir kuvve-i mâneviye bulabilirler.. ve her şeyden çabuk ağlayan gayet mukâvemetsiz mizac-ı ruhlarında o cennet ile bir ümid bulup mesrurane yaşayabilirler. Meselâ cennet fikriyle der: "Benim küçük kardeşim veya arkadaşım öldü, cennetin bir kuşu oldu. Cennette gezer, bizden daha güzel yaşar." Yoksa her vakit etrafında kendi gibi çocukların ve büyüklerin ölümleri, o zayıf bîçârelerin endişeli nazarlarına çarpması, mukâvemetlerini ve kuvve-i mâneviyelerini zîr u zeber ederek gözleriyle beraber ruh, kalb, akıl gibi bütün letâifini dahi öyle ağlattıracak, yâ mahvolup veya divane bir bedbaht hayvan olacaktı.

İkinci Delil: Nev-i insanın nısfı olan ihtiyarlar, yalnız hayat-ı uhreviye ile yakınlarında bulunan kabre karşı tahammül edebilirler.. ve çok alâkadar oldukları hayatlarının yakında sönmesine ve güzel dünyalarının kapanmasına mukabil bir teselli bulabilirler.. ve çocuk hükmüne geçen seriü't-teessür ruhlarında ve mîzaçlarında mevt ve zevalden çıkan elîm ve dehşetli me'yusiyete karşı, ancak hayat-ı bâkiye ümidiyle mukabele edebilirler. Yoksa o şefkate lâyık muhteremler ve sükûnete ve istirahat-ı kalbiyeye çok muhtaç o endişeli babalar ve analar, öyle bir vâveylâ-yı ruhî ve bir dağdağa-yı kalbî hissedeceklerdi ki; bu dünya, onlara zulmetli bir zindan ve hayat dahi kasavetli bir azap olurdu.

Üçüncü Delil: İnsanların hayat-ı içtimaiyesinin en kuvvetli medarı olan gençler, delikanlılar, şiddet-i galeyanda olan hissiyatlarını ve ifratkâr bulunan nefis ve hevâlarını tecavüzattan ve zulümlerden ve tahribattan durduran ve hayat-ı içtimaiyenin hüsn-ü cereyanını temin eden, yalnız cehennem fikridir. Yoksa cehennem endişesi olmazsa, "el-hükmü li'l-gâlib"[1] kaidesiyle o sarhoş delikanlılar, hevesatları peşinde bîçâre zayıflara, âcizlere, dünyayı cehenneme çevireceklerdi.. ve yüksek insaniyeti, gayet süflî bir hayvaniyete döndüreceklerdi.

---

1 "Hüküm, çoğunluğa göre verilir." (es-Serahsî, *el-Mebsût* 5/140; el-Cessâs, *Ahkâmü'l-Kur'ân* 5/208; el-Kâsânî, *Bedâiu's-sanâi'* 1/303).

Dördüncü Delil: Nev-i beşerin hayat-ı dünyeviyesinde en cemiyetli merkez ve en esaslı zemberek ve dünyevî saadet için bir cennet, bir melce, bir tahassüngâh ise aile hayatıdır. Ve herkesin hânesi, küçük bir dünyasıdır. Ve o hâne ve aile hayatının hayatı ve saadeti ise; samimî ve ciddî ve vefadârâne hürmet ve hakikî ve şefkatli ve fedakârâne merhamet ile olabilir. Ve bu hakikî hürmet ve samimî merhamet ise ebedî bir arkadaşlık ve dâimî bir refakat ve sermedî bir beraberlik ve hadsiz bir zamanda ve hudutsuz bir hayatta birbiriyle pederâne, ferzendâne, kardeşâne, arkadaşâne münasebetlerin bulunmak fikriyle ve akîdesiyle olabilir.

Meselâ der: "Bu haremim; ebedî bir âlemde, ebedî bir hayatta, dâimî bir refika-yı hayatımdır.[1] Şimdilik ihtiyar ve çirkin olmuş ise de zararı yok. Çünkü ebedî bir güzelliği var, gelecek. Ve böyle dâimî arkadaşlığın hatırı için her bir fedakârlığı ve merhameti yaparım." diyerek o ihtiyâre karısına, güzel bir huri gibi muhabbetle, şefkatle, merhametle mukabele edebilir. Yoksa kısacık bir-iki saat sûrî bir refakatten sonra ebedî bir firak ve mufârakate uğrayan arkadaşlık; elbette gayet sûrî ve muvakkat ve esassız, hayvan gibi bir rikkat-i cinsiye manasında ve bir mecazî merhamet ve sun'î bir hürmet verebilir ve hayvanâtta olduğu gibi; başka menfaatler vesâir galip hisler, o hürmet ve merhameti mağlup edip o dünya cennetini, cehenneme çevirir.

İşte iman-ı haşrînin yüzer neticesinden birisi, hayat-ı içtimaiye-i insaniyeye taallûk eder. Ve bu tek neticenin de yüzer cihetinden ve faydalarından mezkûr dört delile sâirleri kıyas edilse anlaşılır ki; *hakikat-i haşriyenin tahakkuku ve vukuu, insaniyetin ulvî hakikati ve küllî hâceti derecesinde kat'îdir.* Belki insanın midesindeki ihtiyacın vücudu, taamların vücuduna delâlet ve şehâdetinden daha zâhirdir ve daha ziyade tahakkukunu bildirir. Ve eğer bu hakikat-i haşriyenin neticeleri insaniyetten çıksa; o çok ehemmiyetli ve yüksek ve hayattar olan insaniyet mahiyeti, murdar ve mikrop yuvası bir lâşe hükmüne sukut edeceğini isbat eder. Beşerin idare ve ahlâk ve içtimaiyatı ile çok alâkadar olan içtimaiyyûn ve siyasiyyûn ve ahlâkiyyûnun kulakları çınlasın! Gelsinler, bu boşluğu ne ile doldurabilirler ve bu derin yaraları ne ile tedavi edebilirler?..

---

[1] Dünyada evli olan kimselerin, bu beraberliklerini cennette de devam ettireceklerine dâir bkz.: Buhârî, *fezâilü ashâb* 30; Tirmizî, *menâkıb* 62; Ma'mer İbni Râşid, *el-Câmi'* 11/302.

İkinci Nokta

Hakikat-i haşriyenin hadsiz burhanlarından sâir erkân-ı imaniyeden gelen şehâdetlerin hülâsasından çıkan bir burhanı, gayet muhtasar bir surette beyan eder, şöyle ki:

♦Hazreti Muhammed *(aleyhissalâtü vesselâm)*'ın risaletine delâlet eden bütün mucizeleri ve bütün delâil-i nübüvveti ve hakkaniyetinin bütün burhanları, *birden* hakikat-i haşriyenin tahakkukuna şehâdet ederek isbat ederler. Çünkü bu zâtın bütün hayatında bütün dâvâları, vahdaniyetten sonra haşirde temerküz ediyor.

♦Hem umum peygamberleri tasdik eden ve ettiren bütün mucizeleri ve hüccetleri, aynı hakikate şehâdet eder.

♦Hem وَبِرُسُلِهِ[1] kelimesinden gelen şehâdeti bedâhet derecesine çıkaran وَكُتُبِهِ[2] şehâdeti de aynı hakikate şehâdet eder, şöyle ki:

Başta Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan'ın hakkaniyetini isbat eden bütün mucizeleri, hüccetleri ve hakikatleri, *birden* hakikat-i haşriyenin tahakkukuna ve vukuuna şehâdet edip isbat ederler. Çünkü Kur'ân'ın hemen üçten birisi haşirdir ve ekser kısa sûrelerinin başlarında gayet kuvvetli âyât-ı haşriyedir. Sarîhen ve işareten binler âyâtıyla aynı hakikati haber verir, isbat eder, gösterir. Meselâ:

إِذَا الشَّمْسُ كُوِّرَتْ[3] ، يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمْ ۚ إِنَّ زَلْزَلَةَ السَّاعَةِ شَيْءٌ عَظِيمٌ[4]

إِذَا زُلْزِلَتِ الْأَرْضُ زِلْزَالَهَا[5] ، إِذَا السَّمَاءُ انْفَطَرَتْ[6] ، إِذَا السَّمَاءُ انْشَقَّتْ[7]

عَمَّ يَتَسَاءَلُونَ[8] ، هَلْ أَتَيكَ حَدِيثُ الْغَاشِيَةِ[9]

---

1 Allah'ın peygamberlerine (iman ederim.)

2 Allah'ın kitaplarına (iman ederim.)

3 "Güneş dürülüp ışığı söndüğü zaman." (Tekvir sûresi, 81/1)

4 "Ey insanlar! Rabbinize karşı gelmekten sakının. Gerçekten kıyâmet saatinin depremi müthiş bir olaydır." (Hac sûresi, 22/1)

5 "Yer o müthiş depremiyle sarsıldığı zaman..." (Zilzâl sûresi, 99/1)

6 "Gök yarıldığı zaman." (İnfitâr sûresi, 82/1)

7 "Gök yarıldığı zaman..." (İnşikak sûresi, 84/1)

8 "Onlar birbirine neyi sorup duruyorlar?" (Nebe sûresi, 78/1)

9 "Gâşiyenin (dehşeti her tarafı saracak olan o felâketin) mâhiyeti hakkında elbet sen de bilgi sahibi oldun." (Gâşiye sûresi, 88/1)

gibi, otuz-kırk sûrelerin başlarında bütün katiyetle hakikat-i haşriyeyi kâinatın en ehemmiyetli ve vâcib bir hakikati olduğunu göstermekle beraber, sâir âyetlerinde dahi o hakikatin çeşit çeşit delillerini beyan edip ikna eder.

Acaba birtek âyetin birtek işareti, gözümüz önünde ulûm-u İslâmiye'de müteaddit ilmî ve kevnî hakikatleri meyve veren bir kitabın binler böyle şehâdetleri ve dâvâları ile güneş gibi zuhur eden iman-ı haşrî, hakikatsiz olması güneşin inkârı belki kâinatın ademi gibi hiçbir cihet-i imkânı var mı? Ve yüz derece muhâl ve bâtıl olmaz mı?..

Acaba bir sultanın birtek işareti yalan olmamak için bazen bir ordu hareket edip çarpıştığı hâlde, o pek ciddî ve izzetli sultanın binler sözleri ve vaadleri ve tehditlerini yalan çıkarmak hiçbir cihette kabil midir? Ve hakikatsiz olmak mümkün müdür?..

Acaba on üç asırda fâsılasız olarak hadsiz ruhlara, akıllara, kalblere, nefislere hak ve hakikat dairesinde hükmeden, terbiye eden, idare eden bu mânevî Sultan-ı Zîşan'ın birtek işareti böyle bir hakikati isbat etmeye kâfi iken, binler tasrihat ile bu hakikat-i haşriyeyi gösterip isbat ettikten sonra, o hakikati tanımayan bir echel ahmak için cehennem azabı lâzım gelmez mi? Ve ayn-ı adalet olmaz mı?..

♦Hem birer zamana ve birer devre hükmeden bütün semâvî suhuflar ve mukaddes kitaplar dahi, bütün istikbale ve umum zamanlara hükümran olan Kur'ân'ın tafsilatla, izahatla, tekrar ile beyan ve isbat ettiği hakikat-i haşriyeyi, asırlarına ve zamanlarına göre o hakikati kat'î kabul ile beraber, tafsilatsız ve perdeli ve muhtasar bir surette beyan, fakat kuvvetli bir tarzda iddia ve isbatları, Kur'ân'ın dâvâsını binler imza ile tasdik ederler.

Bu bahsin münasebetiyle Risale-i Münâcât'ın âhirinde [1] اَلْإِيمَانُ بِالْيَوْمِ الْاٰخِرِ rüknüne sâir rükünlerin hususan "rusül" ve "kütüb"ün şehâdeti, münâcât suretinde zikredilen pek kuvvetli ve hülâsalı ve bütün evhamları izale eden bir hüccet-i haşriye aynen buraya giriyor. Şöyle ki, Münâcât'ta demiş:

Ey Rabb-i Rahîm'im!

Resûl-i Ekrem'inin tâlimiyle ve Kur'ân-ı Hakîm'in dersiyle anladım ki: Başta Kur'ân ve Resûl-i Ekrem'in olarak bütün mukaddes kitaplar ve peygamberler, bu dünyada ve her tarafta numûneleri görülen celâlli ve ce-

[1] Âhiret gününe imân.

mâlli isimlerinin tecellileri daha parlak bir surette ebedü'l-âbâdda devam edeceğine.. ve bu fâni âlemde rahîmâne cilveleri, numûneleri müşâhede edilen ihsânâtının daha şâşaalı bir tarzda dâr-ı saadette istimrarına ve bekâsına.. ve bu kısa hayat-ı dünyeviyede onları zevk ile gören ve muhabbet ile refakat eden müştakların, ebedde dahi refakatlerine ve beraber bulunmalarına icmâ ve ittifak ile şehâdet ve delâlet ve işaret ederler.

Hem yüzer mucizât-ı bâhirelerine ve âyât-ı kâtılarına istinaden, başta Resûl-i Ekrem ve Kur'ân-ı Hakîm'in olarak bütün nuranî ruhların sahipleri olan peygamberler ve bütün münevver kalblerin kutubları olan veliler ve bütün keskin ve nurlu akılların mâdenleri olan sıddîkînler, bütün suhuf-u semâviyede ve kütüb-ü mukaddesede senin çok tekrar ile ettiğin binler vaadlerine ve tehditlerine istinaden, hem senin kudret ve rahmet ve inâyet ve hikmet ve celâl ve cemâl gibi âhireti iktiza eden kudsî sıfatlarına ve şe'nlerine.. ve senin izzet-i celâline ve saltanat-ı rubûbiyetine itimaden, hem âhiretin izlerini ve tereşşuhatını bildiren hadsiz keşfiyatlarına ve müşâhedelerine ve ilmelyakîn ve aynelyakîn derecesinde bulunan itikadlarına ve imanlarına binâen saadet-i ebediyeyi insanlara müjdeliyorlar. Ehl-i dalâlet için cehennem ve ehl-i hidayet için cennet bulunduğunu haber verip ilân ediyorlar, kuvvetli iman edip şehâdet ediyorlar.

Ey Kadîr-i Hakîm! Ey Rahmân-ı Rahîm! Ey Sadıku'l-va'di'l-Kerîm! Ey izzet ve azamet ve celâl sahibi Kahhâr-ı Zülcelâl!

Bu kadar sadık dostlarını ve bu kadar vaadlerini ve bu kadar sıfât ve şuûnâtını yalancı çıkarmak, tekzip etmek.. ve saltanat-ı rubûbiyetinin kat'î mukteziyâtını tekzip edip yapmamak.. ve senin sevdiğin ve onlar dahi seni tasdik ve itaat etmekle kendilerini sana sevdiren hadsiz makbul ibadının âhirete bakan hadsiz dualarını ve dâvâlarını reddetmek, dinlememek.. ve küfür ve isyan ile ve seni vaadinde tekzip etmekle, senin azamet-i kibriyâna dokunan ve izzet-i celâline dokunduran ve ulûhiyetinin haysiyetine ilişen ve şefkat-i rubûbiyetini müteessir eden ehl-i dalâleti ve ehl-i küfrü haşrin inkârında, onları tasdik etmekten yüz binler derece mukaddessin ve hadsiz derece münezzeh ve âlîsin. Böyle nihâyetsiz bir zulümden ve nihâyetsiz bir çirkinlikten, senin o nihâyetsiz adaletini ve nihâyetsiz cemâlini ve hadsiz rahmetini, hadsiz derece takdis ediyoruz. Ve bütün kuvvetimizle iman ederiz ki: O yüz binler sadık elçilerin ve o hadsiz doğru dellâl-ı saltanatın olan enbiyâ, asfiya, evliyaların; hakkalyakîn, aynelyakîn, ilmelyakîn suretinde senin uhrevî rahmet hazineleri-

ne, âlem-i bekâdaki ihsânâtının definelerine ve dâr-ı saadette tamamıyla zuhur eden güzel isimlerinin harika güzel cilvelerine şehâdetleri hak ve hakikattir.. ve işaretleri doğru ve mutabıktır.. ve beşaretleri sâdık ve vâkidir. Ve onlar bütün hakikatlerin mercii ve güneşi ve hâmisi olan "Hak" isminin en büyük bir şuâı, bu hakikat-i ekber-i haşriye olduğunu iman ederek senin emrin ile senin ibadına hak dairesinde ders veriyorlar ve ayn-ı hakikat olarak tâlim ediyorlar.

Ya Rab! *Bunların ders ve tâlimlerinin hakkı ve hürmeti için, bize ve Risale-i Nur talebelerine iman-ı ekmel ve hüsn-ü hâtime ver ve bizleri onların şefaatlerine mazhar eyle, âmîn...*

.....

♦Hem nasıl ki Kur'ân'ın belki bütün semâvî kitapların hakkaniyetini isbat eden umum deliller ve hüccetler ve Habibullah'ın belki bütün enbiyânın nübüvvetlerini isbat eden umum mucizeler ve burhanlar, –dolayısıyla– en büyük müddeâları olan âhiretin tahakkukuna delâlet ederler. Aynen öyle de Vâcibü'l-vücûd'un vücuduna ve vahdetine şehâdet eden ekser deliller ve hüccetler, –dolayısıyla– rubûbiyetin ve ulûhiyetin en büyük medarı ve mazharı olan dâr-ı saadetin ve âlem-i bekânın vücuduna, açılmasına şehâdet ederler. Çünkü gelecek makamatta beyan ve isbat edileceği gibi Zât-ı Vâcibü'l-vücûd'un hem mevcudiyeti, hem umum sıfatları, hem ekser isimleri, hem rubûbiyet, ulûhiyet, rahmet, inâyet, hikmet, adalet gibi vasıfları, şe'nleri lüzum derecesinde âhireti iktiza ve vücûb derecesinde bâki bir âlemi istilzam ve zaruret derecesinde mükâfat ve mücâzât için haşri ve neşri isterler.

♦*Evet, madem* ezelî ve ebedî bir Allah var. Elbette saltanat-ı ulûhiyetinin sermedî bir medarı olan âhiret vardır. Ve madem bu kâinatta ve zîhayatta gayet haşmetli ve hikmetli ve şefkatli bir rubûbiyet-i mutlaka var ve görünüyor. Elbette o rubûbiyetin haşmetini sukuttan ve hikmetini abesiyetten ve şefkatini gadirden kurtaran, ebedî bir dâr-ı saadet bulunacak ve girilecek.

♦*Hem madem* göz ile görünen bu hadsiz in'amlar, ihsanlar, lütuflar, keremler, inâyetler, rahmetler; perde-i gayb arkasında bir Zât-ı Rahmân-ı Rahîm'in bulunduğunu sönmemiş akıllara, ölmemiş kalblere gösterir. Elbette in'amı istihzadan ve ihsanı aldatmaktan ve inâyeti adâvetten ve rahmeti azaptan ve lütuf ve keremi ihânetten halâs eden ve ihsanı ihsan eden ve nimeti nimet eden, bir âlem-i bâkîde bir hayat-ı bâkiye var ve olacaktır.

♦*Hem madem* bahar faslında zeminin dar sayfasında hatasız yüz bin kitabı birbiri içinde yazan bir kalem-i kudret gözümüz önünde yorulmadan işliyor. Ve o kalem sahibi yüz bin defa ahd ve vaadetmiş ki: "Bu dar yerde ve karışık ve birbiri içinde yazılan bahar kitabından daha kolay olarak geniş bir yerde güzel ve lâyemût bir kitabı yazacağım ve size okutturacağım" diye, bütün fermanlarda o kitaptan bahsediyor. Elbette ve her hâlde o kitabın aslı yazılmış ve haşir ve neşir ile hâşiyeleri de yazılacak ve umumun defter-i âmâlleri onda kaydedilecek.

♦*Hem madem* bu arz, kesret-i mahlûkât cihetiyle ve mütemâdiyen değişen yüz binler çeşit çeşit envâ-ı zevilhayat ve zevilervahın meskeni, menşei, fabrikası, meşheri, mahşeri olması haysiyetiyle bu kâinatın kalbi, merkezi, hülâsası, neticesi, sebeb-i hilkati olarak gayet büyük öyle bir ehemmiyeti var ki küçüklüğüyle beraber koca semâvâta karşı denk tutulmuş. Semâvî fermanlarda dâima رَبُّ السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضِ[1] deniliyor. Ve madem bu mahiyetteki arzın her tarafına hükmeden.. ve ekser mahlûkâtına tasarruf eden.. ve ekser zîhayat mevcudâtını teshir edip kendi etrafına toplattıran.. ve ekser masnûâtını kendi hevesatının hendesesiyle ve ihtiyacatının düsturlarıyla öyle güzelce tanzim ve teşhir ve tezyin ve çok antika nevilerini liste gibi birer yerlerde öyle toplayıp süslettirir ki; değil yalnız ins ve cin nazarlarını, belki semâvât ehlinin ve kâinatın nazar-ı dikkatlerini ve takdirlerini ve kâinatın sahibinin nazar-ı istihsanını celbetmekle gayet büyük bir ehemmiyet ve kıymet alan ve bu haysiyetle bu kâinatın hikmet-i hilkati ve büyük neticesi ve kıymetli meyvesi ve arzın halifesi[2] olduğunu fenleriyle, sanatlarıyla gösteren.. ve dünya cihetinde Sani-i âlem'in mucizeli sanatlarını gayet güzelce teşhir ve tanzim ettiği için, isyan ve küfrüyle beraber dünyada bırakılan ve azabı tehir edilen ve bu hizmeti için imhal edilip muvaffakiyet gören nev-i benîâdem var.

♦*Ve madem* bu mahiyetteki nev-i benîâdem, mîzaç ve hilkat itibarıyla gayet zayıf ve âciz ve gayet acz ve fakrıyla beraber hadsiz ihtiyacatı ve teellümâtı olduğu hâlde, bütün bütün kuvvetinin ve ihtiyârının fevkinde olarak koca küre-i arzı, o nev-i insana lüzumu bulunan her nevi madenlere mahzen ve her nevi taamlara ambar ve nev-i insanın hoşuna gidecek her çeşit mallara bir dükkân suretine getiren, gayet kuvvetli ve hikmetli ve şefkatli bir mutasarrıf var ki böyle nev-i insana bakıyor, besliyor, istediğini veriyor.

---

1 "Göklerin ve yerin Rabbi" (Ra'd sûresi, 13/16; İsrâ sûresi, 17/102; Kehf sûresi, 18/14; Meryem sûresi, 19/65; …)

2 Bkz.: Bakara sûresi, 2/30.

♦*Ve madem* bu hakikatteki bir Rab; hem insanı sever, hem kendini insana sevdirir.. hem bâkîdir, hem bâki âlemleri var.. hem adaletle her işi görür ve hikmetle her şeyi yapıyor. Hem bu kısa hayat-ı dünyeviyede ve bu kısacık ömr-ü beşerde ve bu muvakkat ve fâni zeminde o Hâkim-i Ezelî'nin haşmet-i saltanatı ve sermediyet-i hâkimiyeti yerleşemiyor. Ve nev-i insanda vuku bulan ve kâinatın intizamına ve adalet ve muvâzenelerine ve hüsn-ü cemâline münâfi ve muhalif çok büyük zulümleri ve isyanları ve velinimetine ve onu şefkatle besleyene karşı ihânetleri, inkârları, küfürleri bu dünyada cezasız kalıp, gaddar zalim, rahat ile hayatını ve bîçâre mazlum meşakkatler içinde ömürlerini geçirirler. Ve umum kâinatta eserleri görünen şu adalet-i mutlakanın mahiyeti ise, dirilmemek suretiyle o gaddar zalimlerin ve me'yus mazlumların vefat içindeki müsâvâtlarına bütün bütün zıttır, kaldırmaz, müsaade etmez!

♦*Ve madem* nasıl ki kâinatın sahibi, kâinattan zemini ve zeminden nev-i insanı intihab edip gayet büyük bir makam, bir ehemmiyet vermiş. Öyle de nev-i insandan dahi makâsıd-ı rubûbiyetine tevâfuk eden ve kendilerini iman ve teslim ile ona sevdiren hakikî insanlar olan enbiyâ ve evliya ve asfiyayı intihab edip kendine dost ve muhatap ederek, onları mucizeler ve tevfikler ile ikram.. ve düşmanlarını semâvî tokatlar ile tâzib ediyor. Ve bu kıymetli ve sevimli dostlarından dahi, onların imamı ve mefhari olan Muhammed *(aleyhissalâtü vesselâm)*'ı intihab ederek, ehemmiyetli küre-i arzın yarısını ve ehemmiyetli nev-i insanın beşten birisini uzun asırlarda O'nun nuruyla tenvir ediyor. Âdeta bu kâinat O'nun için yaratılmış gibi; bütün gayeleri O'nun ile ve O'nun dini ile ve Kur'ân'ı ile tezahür ediyor. Ve o pek çok kıymettar ve milyonlar sene yaşayacak kadar hadsiz hizmetlerinin ücretlerini hadsiz bir zamanda almaya müstehak ve lâyık iken, gayet meşakkatler ve mücâhedeler içinde altmış üç sene gibi kısacık bir ömür verilmiş. Acaba hiçbir cihetle hiçbir imkânı, hiçbir ihtimali, hiçbir kabiliyeti var mı ki; o Zât, bütün emsali ve dostlarıyla beraber dirilmesin.. ve şimdi de ruhen diri ve hayy olmasın.. idam-ı ebedî ile mahvolsunlar? Hâşâ, yüz bin defa hâşâ ve kellâ!.. Evet, *bütün kâinat ve hakikat-i âlem, O'nun dirilmesini dâvâ eder ve hayatını Sahib-i kâinat'tan taleb ediyor…*

♦*Ve madem* Yedinci Şuâ olan Âyetü'l-Kübrâ'da her biri bir dağ kuvvetinde otuz üç adet icmâ-yı azîm isbat etmişler ki: Bu kâinat bir elden çıkmış ve birtek zâtın mülküdür.. ve kemâlât-ı ilâhiyenin medarı olan vahdetini ve ehadiyetini bedâhetle göstermişler.. ve vahdet ve ehadiyet ile bütün kâinat, o Zât-ı Vâhid'in emirber neferleri ve musahhar memurları hükmüne geçiyor.. ve âhiretin gelmesiyle kemâlâtı, sukuttan ve adalet-i mutlakası, müstehziyâ-

ne gadr-ı mutlaktan ve hikmet-i âmmesi, sefâhetkârâne abesiyetten ve rahmet-i vasiası lâhiyâne tâzibden ve izzet-i kudreti zelilane aczden kurtulurlar, takaddüs ederler.

Elbette ve elbette ve her hâlde iman-ı billâhın yüzer nüktesinden bu *sekiz mademl*erdeki hakikatlerin muktezasıyla kıyâmet kopacak.. haşir ve neşir olacak.. dâr-ı mücâzât ve mükâfat açılacak… Tâ ki arzın mezkûr ehemmiyeti ve merkeziyeti ve insanın ehemmiyeti ve kıymeti tahakkuk edebilsin.. ve arz ve insanın Hâlık'ı ve Rabb'i olan Mutasarrıf-ı Hakîm'in mezkûr adaleti, hikmeti, rahmeti, saltanatı takarrur edebilsin.. ve o Bâki Rabb'in mezkûr hakikî dostları ve müştakları idam-ı ebedîden kurtulsun.. ve o dostların en büyüğü ve en kıymettarı, bütün kâinatı memnun ve minnettar eden kudsî hizmetlerinin mükâfatını görsün.. ve Sultan-ı Sermedî'nin kemâlâtı, naks ve kusurdan ve kudreti, aczden ve hikmeti, sefâhetten ve adaleti, zulümden tenezzüh ve takaddüs ve teberri etsin.

Elhâsıl, madem Allah var, elbette âhiret vardır…

Hem nasıl ki mezkûr üç erkân-ı imaniye onları isbat eden bütün delilleriyle haşre şehâdet ve delâlet ederler. Öyle de وَبِمَلَائِكَتِهِ وَبِالْقَدَرِ خَيْرِهِ وَشَرِّهِ مِنَ اللهِ تَعَالٰى[1] olan iki rükn-ü imanî dahi, haşri istilzam edip kuvvetli bir surette âlem-i bekâya şehâdet ve delâlet ederler, şöyle ki:

Melâikenin vücudunu ve vazife-i ubûdiyetlerini isbat eden bütün delil ler ve hadsiz müşâhedeler, mükâlemeler[2], –dolayısıyla– âlem-i ervahın ve âlem-i gaybın ve âlem-i bekânın ve âlem-i âhiretin ve ileride cin ve ins ile şenlendirilecek olan dâr-ı saadetin ve cennet ve cehennemin vücudlarına delâlet ederler. Çünkü melekler bu âlemleri izn-i ilâhî ile görebilirler ve girerler. Ve Hazreti Cebrail gibi, insanlar ile görüşen[3] umum melâike-i mukarrebîn, mezkûr âlem-

---

1 Melâikeye, kadere, hayır ve şerrin Allah Tealâ'dan geldiğine imân ederim. Bkz.: Ebû Hanîfe, el-Fıkhu'l-ekber s.27-29.

2 Hz. İbrahim *(aleyhisselâm)*[*1], Hz. Lût *(aleyhisselâm)*[*2], sahabeden Irbâd İbni Sâriye[*3], İmrân İbni Husayn[*4] ve Hz. Selman[*5] melek görenler arasındadır, ayrıca Cenâb-ı Hak *(celle celâluh)*, Benî İsrâil'den 3 kişiye, onları imtihan etmek üzere bir melek göndermiştir: Buhârî, *enbiyâ* 51; Müslim, *zühd* 10.

[*1] Bkz.: Hûd sûresi, 11/70; Ankebût sûresi, 29/31; Zâriyât sûresi, 51/28.

[*2] Bkz.: Hûd sûresi, 11/77; Ankebût sûresi, 29/33.

[*3] Bkz.: et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* 18/245.

[*4] Bkz.: el-Hâkim, *el-Müstedrek* 3/536; el-Bezzâr, *el-Müsned* 9/19; Tahâvî, *Şerhu meâni'l-âsâr* 4/324.

[*5] Bkz.: Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliyâ* 1/204; İbnü'l-Cevzî, *Sıfatü's-safve* 1/551.

3 Bkz.: Buhârî, *îmân* 37, *menâkıb* 25; Müslim, *îmân* 1, 10, *fezâilü's-sahâbe* 100.

lerin vücudlarını ve onlar, onlarda gezdiklerini müttefikan haber veriyorlar.[1] Görmediğimiz Amerika kıtasının vücudunu, ondan gelenlerin ihbarıyla bedihî bildiğimiz gibi yüz tevatür kuvvetinde bulunan melâike ihbaratıyla âlem-i bekânın ve dâr-ı âhiretin ve cennet ve cehennemin vücudlarına o katiyette iman etmek gerektir. Ve öyle de iman ederiz.

Hem Yirmi Altıncı Söz olan Risale-i Kader'de "iman-ı bilkader" rüknünü isbat eden bütün deliller, –dolayısıyla– haşre ve neşr-i suhufa ve mizan-ı ekberdeki muvâzene-i âmâle delâlet ederler. Çünkü her şeyin mukadderâtını gözümüz önünde nizam ve mizan levhalarında kaydetmek.. ve her zîhayatın sergüzeşte-i hayatiyelerini kuvve-i hâfızalarında ve çekirdeklerinde vesâir elvâh-ı misâliyede yazmak.. ve her zîruhun hususan insanların defter-i âmâllerini elvâh-ı mahfûzada tesbit etmek ve geçirmek, elbette öyle muhit bir kader ve hakîmâne bir takdir ve müdakkikâne bir kayıt ve hafîzâne bir kitabet, ancak mahkeme-i kübrâda umumî bir muhakeme neticesinde dâimî bir mükâfat ve mücâzât için olabilir. Yoksa o ihatalı ve inceden ince olan kayıt ve muhafaza; bütün bütün manasız, faydasız kalır. Hikmete ve hakikate münâfi olur. Hem haşir gelmezse kader kalemiyle yazılan bu kitab-ı kâinatın bütün muhakkak manaları bozulur ki, hiçbir cihet-i imkânı olamaz. Ve o ihtimal, bu kâinatın vücudunu inkâr gibi bir muhâl, belki bir hezeyan olur.

Elhâsıl: *İmanın beş rüknü, bütün delilleriyle haşir ve neşrin vukuuna ve vücuduna ve dâr-ı âhiretin vücuduna ve açılmasına delâlet edip isterler ve şehâdet edip taleb ederler.*

İşte hakikat-i haşriyenin azametine tam muvafık böyle azametli ve sarsılmaz direkleri ve burhanları bulunduğu içindir ki; Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan'ın hemen hemen üçten birisi haşir ve âhireti teşkil ediyor.. ve onu bütün hakâikine temel taşı ve üssü'l-esas yapıyor.. ve her şeyi onun üstüne bina ediyor.

(Mukaddime nihâyet buldu.)

---

[1] Meselâ Hz. Cebrâil'in *(aleyhisselâm)*, cennet ve cehennemin yaratılışından sonra onları görmek üzere gönderildiğine dair bkz.: Tirmizî, *cennet* 21; Ebû Dâvûd, *sünnet* 22; Nesâî, *eymân* 3; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 2/332, 354, 373.

(Baştaki âyetin mucizâne işaret ettikleri dokuz tabaka berâhin-i haşriyeye dair dokuz makamdan "Birinci Makam":)

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

فَسُبْحَانَ اللهِ حِينَ تُمْسُونَ وَحِينَ تُصْبِحُونَ۞وَلَهُ الْحَمْدُ فِي السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضِ وَعَشِيًّا وَحِينَ تُظْهِرُونَ۞يُخْرِجُ الْحَيَّ مِنَ الْمَيِّتِ وَيُخْرِجُ الْمَيِّتَ مِنَ الْحَيِّ وَيُحْيِي الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا ۚ وَكَذٰلِكَ تُخْرَجُونَ[1]

olan fıkradaki ferman-ı haşre dâir buradaki gösterdiği bürhân-ı bâhiri ve hüccet-i kâtıası beyan ve izah edilecek inşâallahu'r-Rahmân.[2(Hâşiye)]

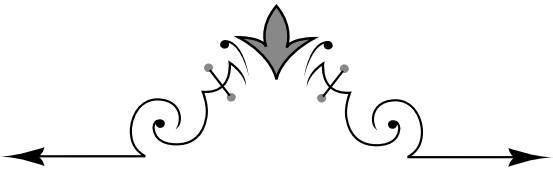

1 "Haydi siz akşama girerken, sabaha çıkarken Allah'ı takdis ve tenzih edin, namaz kılın. Göklerde ve yerde hamd, güzel övgü O'na mahsustur. İkindi vaktinde de, öğleye girerken de O'nu takdis ve tenzih edin, namaz kılın. O, ölüden diriyi çıkarır, diriden ölüyü çıkarır ve ölmüş toprağa hayat verir. İşte siz de öldükten sonra böylece diriltileceksiniz." (Rûm sûresi, 30/17-19)

2 (Hâşiye) O makam daha yazılmamış.

Onuncu Hüccet-i İmaniye

Yirminci Mektup

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1] ، وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ[2]

بِسْـــمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

لَا إِلٰهَ إِلَّا اللهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ يُحْيِي وَيُمِيتُ وَهُوَ حَيٌّ لَا يَمُوتُ بِيَدِهِ الْخَيْرُ وَهُوَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ وَإِلَيْهِ الْمَصِيرُ[3]

Sabah ve akşam namazından sonra tekrarı, pek çok fazileti bulunan[4] ve bir rivâyet-i sahihada ism-i âzam mertebesini taşıyan[5] şu cümle-i tevhidiyenin on bir kelimesi var. Her bir kelimesinde hem birer müjde ve beşaret.. hem birer mertebe-i tevhid-i rubûbiyet... hem bir ism-i âzam noktasında bir kibriyâ-yı vahdet.. ve bir kemâl-i vahdâniyet vardır…

Bu büyük ve ulvî hakikatlerin izahını sair Sözler'e havale edip bir vaade binâen, şimdilik mücmel bir hülâsa suretinde "İki Makam", bir "Mukaddime" ile ona bir fihriste yapacağız.

---

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

2 "Hiç bir şey yoktur ki, O'nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor bulunmasın." (İsrâ sûresi, 17/44)

3 "Allah'tan başka ilâh yoktur. O birdir. Ortağı yoktur. Mülk umumen O'nundur. Ezelden ebede her türlü hamd ve övgü, şükür ve minnet O'na mahsustur ve O'na lâyıktır. Hayatı veren de, alan da O'dur. O, ezelî ve ebedî hayat sahibidir. Bütün iyilikler O'na aittir; O, yapılan her hayrı kaydeder ve karşılığını verir. O'nun her şeye gücü yeter ve hiçbir şey O'na ağır gelmez. Dönüş yalnız O'nadır." (Bkz.: Tirmizî, *deavât* 36; Nesâî, *menâsik* 163; İbni Mâce, *ticârât* 40, *menâsik* 84).

4 Bkz.: Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 4/227, 298; İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef* 6/27, 7/171.

5 Bkz.: Tirmizî, *deavât* 63; Ebû Dâvûd, *vitr* 23; Nesâî, *sehv* 58.

Mukaddime

Katiyen bil ki:

✓ *Hilkatin en yüksek gayesi ve fıtratın en yüce neticesi* ***iman-ı billâhtır.***

✓ *Ve insaniyetin en âlî mertebesi ve beşeriyetin en büyük makamı, iman-ı billâh içindeki* ***mârifetullahtır.***

✓ *Cin ve insin en parlak saadeti ve en tatlı nimeti, o mârifetullah içindeki* ***muhabbetullahtır.***

✓ *Ve ruh-u beşer için en hâlis sürûr.. ve kalb-i insan için en sâfi sevinç, o muhabbetullah içindeki* ***lezzet-i ruhâniyedir...***

Evet, bütün hakikî saadet ve hâlis sürûr ve şirin nimet ve sâfi lezzet elbette mârifetullah ve muhabbetullahtadır. Onlar, onsuz olamaz. Cenâb-ı Hakk'ı tanıyan ve seven; nihâyetsiz saadete, nimete, envara, esrara yâ bilkuvve veya bilfiil mazhardır. O'nu hakikî tanımayan, sevmeyen, nihâyetsiz şekâvete, âlâma ve evhama mânen ve maddeten mübtelâ olur.

Evet, şu perişan dünyada, âvâre nev-i beşer içinde, semeresiz bir hayatta, sahipsiz, hâmisiz bir surette; âciz, miskin bir insan, bütün dünyanın sultanı da olsa kaç para eder. İşte bu âvâre nev-i beşer içinde, bu perişan fâni dünyada, insan; sahibini tanımazsa, mâlikini bulmazsa, ne kadar bîçare sergerdân olduğunu herkes anlar. Eğer sahibini bulsa, mâlikini tanısa, o vakit rahmetine iltica eder, kudretine istinad eder. O vahşetgâh dünya, bir tenezzühgâha döner ve bir ticaretgâh olur.

Birinci Makam

Şu kelâm-ı tevhidînin, on bir kelimesinin her birinde birer müjde var.. ve o müjdede birer şifa ve o şifada birer lezzet-i mâneviye bulunur.

Birinci Kelime

لَآ إِلٰهَ إِلَّا اللّٰهُ 'ta şöyle bir müjde var ki; *hadsiz hâcâta mübtelâ, nihâyetsiz âdânın hücumuna hedef olan ruh-u insanî, şu kelimede öyle bir nokta-yı istimdad bulur ki, bütün hâcâtını temin edecek bir hazine-i rahmet kapısını ona açar.. ve öyle bir nokta-yı istinad bulur ki bütün âdâsının şerrinden emin edecek bir kudret-i mutlakanın sahibi olan kendi Mâbud'unu ve Hâlık'ını bildirir ve tanıttırır, Sahib'ini gösterir, Mâlik'i kim olduğunu*

irâe eder.. ve o irâe ile kalbi, vahşet-i mutlakadan ve ruhu, hüzn-ü elimden kurtarıp; ebedi bir ferahı, dâimî bir sürûru temin eder.

İkinci Kelime

وَحْدَهُ Şu kelimede şifalı, saadetli bir müjde vardır. Şöyle ki; kâinatın ekser envâıyla alâkadar ve o alâkadarlık yüzünden perişan ve keşmekeş içinde boğulmak derecesine gelen ruh-u beşer ve kalb-i insan وَحْدَهُ kelimesinde bir melce, bir halâskâr bulur ki; onu bütün o keşmekeşten, o perişaniyetten kurtarır.

Yani, وَحْدَهُ mânen der: *"Allah birdir. Başka şeylere müracaat edip yorulma, onlara tezellül edip minnet çekme, onlara temelluk edip boyun eğme, onların arkasına düşüp zahmet çekme, onlardan korkup titreme! Çünkü Sultan-ı kâinat birdir, her şeyin anahtarı O'nun yanında, her şeyin dizgini O'nun elindedir, her şey O'nun emriyle halledilir. O'nu bulsan, her matlubunu buldun, hadsiz minnetlerden, korkulardan kurtuldun."*

Üçüncü Kelime

لَا شَرِيكَ لَهُ Yani, nasıl ki ulûhiyetinde ve saltanatında şeriki yoktur; Allah bir olur, müteaddit olamaz! Öyle de rubûbiyetinde ve icraatında ve îcadâtında dahi şeriki yoktur. Bazen olur ki sultan bir olur, saltanatında şeriki olmaz; fakat icraatında, onun memurları onun şeriki sayılırlar ve onun huzuruna herkesin girmesine mâni olurlar. "Bize de müracaat et!" derler.

Fakat, ezel ve ebed sultanı olan Cenâb-ı Hak, saltanatında şeriki olmadığı gibi; icraat-ı rubûbiyetinde dahi muînlere, şeriklere muhtaç değildir. Emir ve iradesi, havl ve kuvveti olmazsa hiçbir şey, hiçbir şeye müdahale edemez. Doğrudan doğruya herkes O'na müracaat edebilir. Şeriki ve muîni olmadığından, o müracaatçı adama "Yasaktır, O'nun huzuruna giremezsin!" denilmez. İşte şu kelime, ruh-u beşer için şöyle bir müjde verir ki:

İmanı elde eden ruh-u beşer; mânisiz, müdahalesiz, hâilsiz, mümânaatsız; her hâlinde, her arzusunda, her anda, her yerde o ezel ve ebed ve hazâin-i rahmet mâliki ve defâin-i saadet sahibi olan Cemîl-i Zülcelâl, Kadîr-i Zülkemâl'in huzuruna girip, hâcâtını arz edebilir. Ve rahmetini bulup, kudretine istinad ederek, kemâl-i ferah ve sürûru kazanabilir.

Dördüncü Kelime

لَهُ الْمُلْكُ Yani mülk, umumen O'nundur. Sen, hem O'nun mülküsün, hem memlûküsün, hem mülkünde çalışıyorsun. Şu kelime, şöyle şifalı bir müjde veriyor ve diyor:

Ey insan! Sen kendini, kendine mâlik sayma! Çünkü sen kendini idare edemezsin, o yük ağırdır. Kendi başına muhafaza edemezsin, belâlardan sakınıp, levâzımâtını yerine getiremezsin. Öyle ise beyhude ızdıraba düşüp azap çekme, mülk başkasınındır. O Mâlik, hem Kadîr'dir, hem Rahîm'dir. Kudretine istinad et, rahmetini itham etme! Kederi bırak, keyfini çek! Zahmeti at, safâyı bul!

Hem der ki: *Mânen sevdiğin ve alâkadar olduğun ve perişaniyetinden müteessir olduğun ve ıslah edemediğin şu kâinat, bir Kadîr-i Rahîm'in mülküdür. Mülkü sahibine teslim et, O'na bırak, cefasını değil, safâsını çek! O hem Hakîm'dir, hem Rahîm'dir. Mülkünde istediği gibi tasarruf eder, çevirir. Dehşet aldığın zaman, İbrahim Hakkı gibi*

"Mevlâ görelim neyler,
Neylerse güzel eyler."

de, pencerelerden seyret, içlerine girme!

Beşinci Kelime

لَهُ الْحَمْدُ Yani hamd ve senâ, medih ve minnet O'na mahsustur, O'na lâyıktır. Demek, nimetler O'nundur ve O'nun hazinesinden çıkar. Hazine ise dâimîdir. İşte şu kelime, şöyle müjde verip diyor ki:

Ey insan! Nimetin zevalinden elem çekme! Çünkü rahmet hazinesi tükenmez. Ve lezzetin zevalini düşünüp, o elemden feryat etme! Çünkü o nimet meyvesi, bir rahmet-i bînihâyenin semeresidir. Ağacı bâkî ise, meyve gitse de yerine gelen var. Nimetin lezzeti içinde, o lezzetten yüz derece daha ziyade lezzetli bir iltifat-ı rahmeti hamd ile düşünüp, lezzeti birden yüz derece yapabilirsin.

Nasıl ki bir padişah-ı zîşanın sana hediye ettiği bir elma lezzeti içinde yüz, belki bin elmanın lezzetinin fevkinde bir iltifat-ı şâhâne lezzetini sana ihsas ve ihsan eder. Öyle de لَهُ الْحَمْدُ kelimesiyle, yani hamd ve şükür ile, yani nimetten in'âmı hissetmekle, yani Mün'im'i tanımakla ve in'âmını düşünmekle, yani O'nun rahmetinin iltifatını ve şefkatinin teveccühünü ve in'âmının devamını düşünmekle nimetten bin derece daha leziz, mânevî bir lezzet kapısını sana açar.

Altıncı Kelime

يُحْيِ Yani hayatı veren O'dur ve hayatı rızık ile idâme eden de O'dur ve levâzımât-ı hayatı da ihzâr eden yine O'dur. Ve hayatın âlî gayeleri O'na aittir ve mühim neticeleri O'na bakar. Yüzde doksan dokuz meyvesi O'nundur. İşte şu kelime, şöyle fâni ve âciz beşere nida eder, müjde verir ve der:

Ey insan! Hayatın ağır tekâlifini omuzuna alıp zahmet çekme! Hayatın fenâsını düşünüp, hüzne düşme! Yalnız dünyevî, ehemmiyetsiz meyvelerini görüp dünyaya gelişinden pişmanlık gösterme! Belki o sefine-i vücûdundaki hayat makinesi, Hayy-ı Kayyûm'a aittir.. masârif ve levâzımâtını O, tedarik eder.. ve o hayatın pek kesretli gayeleri ve neticeleri var.. ve O'na aittir…

Sen, o gemide bir dümenci neferisin. Vazifeni güzel gör, ücretini al, keyfine bak! O hayat sefinesi, ne kadar kıymettar olduğunu ve ne kadar güzel faydalar verdiğini ve o sefine sahibi Zât'ın, ne kadar Kerîm ve Rahîm olduğunu düşün, mesrûr ol ve şükret! Ve anla ki; vazifeni istikametle yaptığın vakit o sefinenin verdiği bütün netâic, bir cihetle senin defter-i âmâline geçer, sana bir hayat-ı bâkiyeyi temin eder, seni ebedi ihyâ eder!

Yedinci Kelime

وَيُمِيتُ Yani mevti veren O'dur. Yani hayat vazifesinden terhis eder, fâni dünyadan yerini tebdil eder, külfet-i hizmetten âzad eder. Yani hayat-ı fâniyeden, seni hayat-ı bâkiyeye alır. İşte şu kelime, şöylece fâni cin ve inse bağırır, der ki:

Sizlere müjde! Mevt; idam değil, hiçlik değil, fenâ değil, inkıraz değil, sönmek değil, firâk-ı ebedî değil, adem değil, tesadüf değil, fâilsiz bir in'idam değil… Belki bir Fâil-i Hakîm-i Rahîm tarafından bir terhistir, bir tebdil-i mekândır. Saadet-i ebediye tarafına, vatan-ı aslîlerine bir sevkiyattır. Yüzde doksan dokuz ahbabın mecmaı olan âlem-i berzaha bir visal kapısıdır.

Sekizinci Kelime

وَهُوَ حَيٌّ لَا يَمُوتُ Yani bütün kâinatın mevcudâtında görünen ve vesile-i muhabbet olan kemâl ve hüsün ve ihsanın hadsiz bir derece fevkinde bir cemâl ve kemâl ve ihsanın sahibi ve bütün mahbublara bedel, bir tek cilve-i cemâli kâfi gelen bir Mâbud-u Lemyezel, bir Mahbub-u Lâyezal'in ezelî ve ebe-

dî bir hayat-ı dâimesi var ki; şâibe-i zeval ve fenâdan münezzeh ve avârız-ı naks ve kusurdan müberrâdır. İşte şu kelime, cin ve inse ve bütün zîşuura ve ehl-i muhabbet ve aşka ilân eder ki:

Sizlere müjde! Mahblarınızdan nihâyetsiz firakların yaralarını tedavi edip merhem süren bir Mahbub-u Bâkî'niz var. Madem O var ve Bâkî'dir, başkaları ne olursa olsun merak çekmeyiniz. Belki o mahblarda, sebeb-i muhabbetiniz olan hüsün ve ihsan, fazl ve kemâl, o Mahbub-u Bâkî'nin cilve-i cemâl-i bâkîsinden çok perdelerden geçip, gayet zayıf bir gölgenin gölgesidir. Onların zevalleri, sizleri incitmesin. Çünkü onlar bir nevi aynalardır. Aynaların değişmesi şâşaa-yı cemâlin cilvesini tazeleştirir, güzelleştirir. Madem O var, her şey var!..

Dokuzuncu Kelime

بِيَدِهِ الْخَيْرُ Yani her hayır, O'nun elindedir. Her yaptığınız hayrât, O'nun defterine geçer. Her işlediğiniz a'mâl-i sâliha, yanında kaydedilir. İşte şu kelime, cin ve inse nida edip müjde veriyor, diyor ki:

Ey bîçareler! Mezaristana göçtüğünüz zaman, "Eyvah! Malımız harap olup, sa'yimiz heba oldu. Şu güzel ve geniş dünyadan gidip, dar bir toprağa girdik." demeyiniz, feryat edip me'yus olmayınız! Çünkü sizin her şeyiniz muhafaza ediliyor. Her ameliniz yazılmıştır. Her hizmetiniz kaydedilmiştir.[1] *Hizmetinizin mükâfatını verecek ve her hayır elinde ve her hayrı yapabilecek bir Zât-ı Zülcelâl, sizi celp edip, yer altında muvakkaten durdurur sonra huzuruna aldırır. Ne mutlu sizlere ki hizmetinizi ve vazifenizi bitirdiniz. Zahmetiniz bitti, rahata ve rahmete gidiyorsunuz. Hizmet, meşakkat bitti; ücret almaya gidiyorsunuz…*

Evet, geçen baharın defter-i âmâlinin sayfaları ve hidemâtının sandukçaları olan tohumları, çekirdekleri muhafaza eden ve ikinci baharda gayet şâşaalı, belki yüz derece aslından daha bereketli bir tarzda muhafaza eden, neşreden Kadîr-i Zülcelâl, elbette sizin de netâic-i hayatınızı öyle muhafaza ediyor ve hizmetinize pek kesretli bir surette mükâfat verecektir.

Onuncu Kelime

وَهُوَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ Yani O Vâhid'dir, Ehad'dir, her şeye kâdirdir. Hiçbir şey O'na ağır gelmez. Bir baharı halketmek bir çiçek kadar O'na ko-

---

1 Bkz.: Kehf sûresi, 18/49; Kaf sûresi, 50/17-18; İnfitâr sûresi, 82/10.

laydır. Cenneti halketmek, bir bahar kadar O'na rahattır. Her günde, her senede, her asırda, yeniden yeniye îcad ettiği hadsiz masnûâtı, nihâyetsiz kudretine nihâyetsiz lisânlarla şehâdet ederler. İşte şu kelime dahi şöyle müjde eder, der ki:

Ey insan! Yaptığın hizmet, ettiğin ubûdiyet boşu boşuna gitmez. Bir dâr-ı mükâfat, bir mahall-i saadet senin için ihzâr edilmiştir. Senin şu fâni dünyana bedel, bâkî bir cennet seni bekler. İbadet ettiğin ve tanıdığın Hâlık-ı Zülcelâl'in vaadine iman ve itimat et! O'na vaadinde hulfetmek muhaldir. Kudretinde hiçbir cihetle noksaniyet yoktur. İşlerine acz, müdahale edemez. Senin küçük bahçeni halkettiği gibi cenneti dahi senin için halkedebilir ve halketmiş ve sana vaad etmiş ve vaad ettiği için, elbette seni onun içine alacak.

Madem bilmüşâhede görüyoruz; her senede yeryüzünde hayvanât ve nebâtâtın üç yüz binden ziyade envâlarını ve milletlerini, kemâl-i intizam ve mizan ile, kemâl-i sürat ve sühûletle haşredip, neşreder. Elbette böyle bir Kadîr-i Zülcelâl, vaadini yerine getirmeye muktedirdir.

Hem madem her senede, öyle bir Kadîr-i Mutlak, haşrin ve cennetin numûnelerini binler tarzda îcad ediyor. Hem madem bütün semâvî fermanları ile saadet-i ebediyeyi vaad edip, cenneti müjde veriyor. Hem madem bütün icraatı ve şuûnâtı hak ve hakikattir ve sıdk ve ciddiyetledir. Hem madem âsârının şehâdetiyle, bütün kemâlât, O'nun nihâyetsiz kemâline delâlet ve şehâdet eder. Ve hiçbir cihette naks ve kusur onda yoktur. Hem madem hulfü'l-vaad ve hilâf ve kizb ve aldatmak, en çirkin bir haslet ve naks ve kusurdur…

Elbette ve elbette o Kadîr-i Zülcelâl, o Hakîm-i Zülkemâl, o Rahîm-i Zülcemâl, vaadini yerine getirecek.. saadet-i ebediye kapısını açacak.. Âdem babanızın vatan-ı aslîsi olan cennete sizleri, ey ehl-i iman idhal edecektir!

On Birinci Kelime

وَإِلَيْهِ الْمَصِيرُ Yani, ticaret ve memuriyet için mühim vazifelerle bu dâr-ı imtihan olan dünyaya gönderilen insanlar; ticaretlerini yapıp, vazifelerini bitirip ve hizmetlerini itmam ettikten sonra, yine onları gönderen Hâlık-ı Zülcelâl'ine dönecekler ve Mevlâ-yı Kerîm'lerine kavuşacaklar. Yani, bu dâr-ı fâniden gidip dâr-ı bâkîde huzur-u kibriyâya müşerref olacaklar. Yani, esbap dağdağasından ve vesaitin karanlık perdelerinden kurtulup, Rabb-i Rahîm'lerine makarr-ı saltanat-ı ebedîsinde perdesiz kavuşacaklar. Doğrudan doğruya herkes, kendi Hâlık'ı

ve Mâbud'u ve Rabb'i ve Seyyid'i ve Mâlik'i kim olduğunu bilecek ve bulacaklar. İşte şu kelime bütün müjdelerin fevkinde şöyle müjde eder ve der ki:

Ey insan! Bilir misin nereye gidiyorsun ve nereye sevk olunuyorsun? Otuz İkinci Söz'ün âhirinde denildiği gibi; dünyanın bin sene mesûdâne hayatı, bir saat hayatına mukabil gelmeyen cennet hayatının..[1] *o cennet hayatının dahi bin senesi, bir saat rü'yet-i cemâline mukabil gelmeyen*[2] *bir Cemîl-i Zülcelâl'in daire-i rahmetine ve mertebe-i huzuruna gidiyorsun. Mübtelâ ve meftun ve müştak olduğunuz mecazî mahbublarda ve bütün mevcudât-ı dünyeviyedeki hüsün ve cemâl, O'nun cilve-i cemâlinin ve hüsn-ü esmâsının bir nevi gölgesi.. ve bütün cennet, bütün letâifiyle bir cilve-i rahmeti.. ve bütün iştiyaklar ve muhabbetler ve incizaplar ve cazibeler, bir lem'a-yı muhabbeti olan bir Mâbud-u Lemyezel'in, bir Mahbub-u Lâyezâl'in daire-i huzuruna gidiyorsunuz.. ve ziyafetgâh-ı ebedîsi olan cennete çağrılıyorsunuz. Öyle ise kabir kapısına ağlayarak değil, gülerek giriniz!*

Hem şu kelime şöyle müjde veriyor, diyor ki: *Ey insan! Fenâya, ademe, hiçliğe, zulümâta, nisyana, çürümeye, dağılmaya ve kesrette boğulmaya gittiğinizi tevehhüm edip düşünmeyiniz! Siz fenâya değil, bekâya gidiyorsunuz. Ademe değil, vücûd-u dâimîye sevk olunuyorsunuz. Zulümâta değil, âlem-i nura giriyorsunuz. Sahip ve Mâlik-i Hakikî'nin tarafına gidiyorsunuz ve Sultan-ı Ezelî'nin payitahtına dönüyorsunuz. Kesrette boğulmaya değil, vahdet dairesinde teneffüs edeceksiniz. Firaka değil, visâle müteveccihsiniz…*

---

1 Bkz.: Buharî, *cihâd* 5, *bed'ü'l-halk* 8, *rikak* 51; Tirmizî, *cihâd* 17; Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned* 2/482, 483...

2 Bkz.: Müslim, *îmân* 297; Tirmizî, *tefsîru sûre (10)* 1; İbni Mâce, *mukaddime* 13.

On Birinci Hüccet-i İmaniye

Yirmi İkinci Söz'ün Birinci Makamı

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَيَضْرِبُ اللهُ الْأَمْثَالَ لِلنَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ[1]

وَتِلْكَ الْأَمْثَالُ نَضْرِبُهَا لِلنَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَتَفَكَّرُونَ[2]

Bir zaman iki adam, bir havuzda yıkandılar. Fevkalâde bir tesir altında kendilerinden geçtiler. Gözlerini açtıkları vakit gördüler ki acîb bir âleme götürülmüşler. Öyle bir âlem ki; kemâl-i intizamından bir memleket hükmünde, belki bir şehir hükmünde, belki bir saray hükmündedir. Kemâl-i hayretlerinden etraflarına baktılar, gördüler ki; bir cihette bakılsa azîm bir âlem görünüyor.. bir cihette bakılsa muntazam bir memleket.. bir cihette bakılsa mükemmel bir şehir.. diğer bir cihette bakılsa gâyet muhteşem bir âlemi içine almış bir saraydır. Şu acâib âlemde gezerek seyran ettiler. Gördüler ki; bir kısım mahlûklar var, bir tarz ile konuşuyorlar. Fakat bunlar, onların dillerini bilmiyorlar. Yalnız işaretlerinden anlaşılıyor ki, mühim işler görüyorlar ve ehemmiyetli vazifeler yapıyorlar.

O iki adamdan birisi, arkadaşına dedi ki:

– Şu acîb âlemin elbette, bir müdebbiri ve şu muntazam memleketin bir mâliki, şu mükemmel şehrin bir sahibi, şu musannâ sarayın bir ustası vardır. Biz çalışmalıyız, onu tanımalıyız. Çünkü anlaşılıyor ki bizi buraya getiren odur. Onu tanımazsak kim, bize meded verecek? Dillerini bilmediğimiz ve onlar bizi dinlemedikleri şu âciz mahlûklardan ne bekleyebiliriz? Hem koca bir âlemi bir memleket suretinde, bir şehir tarzında, bir saray şeklinde yapan ve baştan başa harika şeylerle dolduran ve müzeyyenâtın envâıyla tezyin eden ve ibret-nümâ mucizâtlarla donatan bir zât, elbette bizden ve buraya gelenlerden bir istediği vardır. Onu tanımalıyız. Hem ne istediğini, bilmekliğimiz lâzımdır.

---

1 "Düşünüp ders çıkarsınlar diye Allah insanlara böyle temsiller getirir." (İbrahim sûresi, 14/25)

2 "Bunlar birtakım misallerdir ki düşünüp istifade etmeleri için, biz onları insanlara anlatıyoruz." (Haşir sûresi, 59/21).

Öteki adam dedi:

– İnanmam! Böyle bahsettiğin gibi bir zât bulunsun ve bütün bu âlemi tek başıyla idare etsin.

Arkadaşı cevaben dedi ki:

– Bunu tanımazsak, lâkayt kalsak, menfaati hiç yok; zararı olsa pek azîmdir. Eğer tanımasına çalışsak, meşakkati pek hafiftir, menfaati olursa pek azîmdir. Onun için ona karşı lâkayt kalmak, hiç kâr-ı akıl değildir.

O serseri adam dedi:

– Ben bütün rahatımı, keyfimi, O'nu düşünmemekte görüyorum. Hem böyle aklıma sığışmayan şeylerle uğraşmayacağım. Bütün bu işler, tesadüfî ve karmakarışık işlerdir, kendi kendine dönüyor. Benim neme lâzım!

Akıllı arkadaşı ona dedi:

– Senin bu temerrüdün beni de belki, çokları da belâya atacaktır. Bir edepsizin yüzünden bazen olur ki, bir memleket harab olur.

Yine o serseri dönüp dedi ki:

– yâ katiyyen bana isbat et ki; bu koca memleketin tek bir mâliki, tek bir sânii vardır. Yahut bana ilişme!

Cevaben arkadaşı dedi:

– Madem inadın divanelik derecesine çıkmış, o inadınla bizi ve belki memleketi bir kahra giriftar edeceksin, ben de sana "*On İki Burhan*" ile göstereceğim ki; bir saray gibi şu âlemin, bir şehir gibi şu memleketin, tek bir ustası vardır.. ve o usta, her şeyi idare eden yalnız odur, hiçbir cihette noksaniyeti yoktur. Bize görünmeyen o usta, bizi ve her şeyi görür ve sözlerini işitir. Bütün işleri mucize ve harikadır. Bütün bu gördüğümüz ve dillerini bilmediğimiz şu mahlûklar onun memurlarıdır.

Birinci Burhan

Gel, her tarafa bak, her şeye dikkat et! Bütün bu işler içinde gizli bir el işliyor. Çünkü bak, bir dirhem[1(Hâşiye-1)] kadar kuvveti olmayan bir çekirdek küçüklüğünde bir şey, binler batman yükü kaldırıyor. Zerre kadar şuuru[2(Hâşiye-2)]

1 (Hâşiye-1) Ağaçları başlarında taşıyan çekirdeklere işarettir.

2 (Hâşiye-2) Kendi kendine yükselmeyen ve meyvelerin sıkletine dayanmayan üzüm çubukları gibi nâzenin nebâtâtın, başka ağaçlara latîf eller atıp sarmalarına ve onlara yüklenmelerine işarettir.

olmayan, gâyet hakîmâne işler görüyor. Demek bunlar kendi kendilerine işlemiyorlar. Onları işlettiren gizli bir kudret sahibi vardır. Eğer kendi başına olsa, bütün baştan başa bu gördüğümüz memlekette her iş, mucize; her şey, mucizekâr bir harika olmak lâzım gelir. Bu ise bir safsatadır.

İkinci Burhan

Gel, bütün bu ovaları, bu meydanları, bu menzilleri süslendiren şeyler üstünde dikkat et. Her birisinde o gizli zâttan haber veren işler var. Âdeta her biri birer turra, birer sikke gibi o gaybî zâttan haber veriyorlar. İşte gözünün önünde, bak; bir dirhem pamuktan[1(Hâşiye-3)] ne yapıyor. Bak, kaç top çuha ve patiska ve çiçekli kumaş çıktı. Bak, ondan ne kadar şekerlemeler, yuvarlak tatlı köfteler yapılıyor ki; bizim gibi binler adam giyse ve yese kâfi gelir. Hem de bak; bu demiri, toprağı, suyu, kömürü, bakırı, gümüşü, altını gaybî avucuna aldı, bir et parçası[2(Hâşiye-4)] yaptı. Bak, gör!..

İşte ey akılsız adam! Bu işler öyle bir zâta mahsustur ki; bütün bu memleket, bütün eczasıyla onun mucize-i kuvveti altında duruyor, her arzusuna râm oluyor.

Üçüncü Burhan

Gel, bu müteharrik antika[3(Hâşiye-5)] sanatlarına bak! Her birisi öyle bir tarzda yapılmış, âdeta bu koca sarayın bir küçük nüshasıdır. Bütün bu sarayda ne varsa, o küçücük müteharrik makinelerde bulunuyor. Hiç mümkün müdür ki; bu sarayın ustasından başka birisi gelip bu acîb sarayı küçük bir makinede dercetsin! Hem hiç mümkün müdür ki; bir kutu kadar bir makine bütün bir âlemi içine aldığı hâlde, tesadüfî veyahut abes bir iş içinde bulunsun!

Demek bütün gözün gördüğü ne kadar antika makineler var, o gizli Zât'ın birer sikkesi hükmündedirler. Belki birer dellâl, birer ilânnâme hükmündedir-

---

1 (Hâşiye-3) Tohuma işarettir. Meselâ: Zerre gibi bir afyon büzrü, bir dirhem gibi bir zerdali nevâtı, bir kavun çekirdeği, nasıl çuhadan daha güzel dokunmuş yapraklar, patiskadan daha beyaz ve sarı çiçekler, şekerlemeden daha tatlı ve köftelerden ve konserve kutularından daha latîf, daha leziz, daha şirin meyveleri hazine-i rahmetten getiriyorlar, bize takdim ediyorlar.

2 (Hâşiye-4) Unsurlardan cism-i hayvanîyi halk ve nutfeden zîhayatı îcad etmeye işarettir.

3 (Hâşiye-5) Hayvanlara ve insanlara işarettir. Zira hayvan, şu âlemin küçük bir fihristesi ve mahiyet-i insaniye, şu kâinatın bir misâl-i musağğarı olduğundan; âdeta âlemde ne varsa, insanda numûnesi vardır.

ler. Lisân-ı hâlleriyle derler ki: "Biz öyle bir zâtın sanatıyız ki; bütün bu âlemimizi, bizi yaptığı ve sühûletle îcad ettiği gibi kolaylıkla yapabilir bir zâttır."

Dördüncü Burhan

Ey muannid arkadaş! Gel, sana daha acîbini göstereceğim. Bak, bu memlekette bütün bu işler, bu şeyler değişti, değişiyor, bir hâlette durmuyor. Dikkat et ki; bu gördüğümüz câmid cisimler, hissiz kutular birer hâkim-i mutlak suretini aldılar. Âdeta her bir şey, bütün eşyaya hükmediyor. İşte bu yanımızdaki bu makineye bak,[1(Hâşiye-6)] güya emrediyor. İşte onun tezyinâtına ve işlemesine lâzım levâzımât ve maddeler, uzak yerlerden koşup geliyorlar. İşte oraya bak! O şuursuz cisim,[2(Hâşiye-7)] güya bir işaret ediyor; en büyük bir cismi, kendine hizmetkâr ediyor, kendi işlerinde çalıştırıyor. Daha başka şeyleri bunlara kıyas et. Âdeta her bir şey, bütün bu âlemdeki hilkatleri musahhar ediyor.

Eğer o gizli zâtı kabûl etmezsen, bütün bu memleketteki taşında, toprağında, hayvanında, insana benzer mahlûklarda o zâtın bütün hünerlerini, sanatlarını, kemâlâtlarını, birer birer o şeylere vereceksin. İşte, aklın uzak gördüğü bir tek mu'ciz-nümâ zâtın bedeline, milyarlar onun gibi mu'ciz-nümâ, hem birbirine zıt, hem birbirine misil, hem birbiri içinde bulunsun; bu intizam bozulmasın, ortalığı karıştırmasınlar. Hâlbuki bu koca memlekette iki parmak karışsa, karıştırır. Çünkü bir köyde iki müdür, bir şehirde iki vali, bir memlekette iki padişah bulunsa, karıştırır. Nerede kaldı, hadsiz hâkim-i mutlak beraber bulunsun!

Beşinci Burhan

Ey vesveseli arkadaş! Gel, bu azîm sarayın nakışlarına dikkat et ve bütün bu şehrin zînetlerine bak ve bütün bu memleketin tanzimatını gör ve bütün bu âlemin sanatlarını tefekkür et! İşte bak, eğer nihâyetsiz mucizeleri ve hünerleri olan gizli bir zâtın kalemi işlemezse bu nakışları sâir şuursuz sebeplere, kör tesadüfe, sağır tabiata verilse; o vakit yâ bu memleketin her bir taşı, her bir otu,

---

1 (Hâşiye-6) Makine, meyvedâr ağaçlara işarettir. Çünkü yüzer tezgâhları, fabrikaları incecik dallarında taşıyor gibi; hayret-nümâ yaprakları, çiçekleri, meyveleri dokuyor, süslendiriyor, pişiriyor, bizlere uzatıyor. Hâlbuki çam ve katran gibi muhteşem ağaçlar, kuru bir taşta tezgâhını atmış, çalışıp duruyorlar.

2 (Hâşiye-7) Hububata, tohumlara, sineklerin tohumcuklarına işarettir. Meselâ bir sinek bir kara ağacın yaprağında yumurtasını bırakır. Birden o koca kara ağaç, yapraklarını o yumurtalara bir rahm-ı mâder, bir beşik, bal gibi bir gıda ile dolu bir mahzene çeviriyor. Âdeta o meyvesiz ağaç, o surette zîruh meyveler veriyor.

öyle mu'ciz-nümâ nakkâş, öyle bir hârikulâde kâtip olması lâzım gelir ki; bir harfte bin kitabı yazabilsin, bir nakışta milyonlar sanatı dercedebilsin. Çünkü, bak bu taşlardaki nakşa;[1(Hâşiye-8)] her birisinde bütün sarayın nakışları var, bütün şehrin tanzimat kanunları var, bütün memleketin teşkilât programları var. Demek bu nakışları yapmak, bütün memleketi yapmak kadar harikadır. Öyle ise her bir nakış, her bir sanat o gizli zâtın bir ilânnamesidir, bir hâtemidir.

Madem bir harf, kâtibini göstermeksizin olmaz; sanatlı bir nakış, nakkâşını bildirmemek olmaz! Nasıl olur ki bir harfte koca bir kitabı yazan, bir nakışta bin nakşı nakşeden nakkâş, kendi kitabıyla ve nakşıyla bilinmesin!..

Altıncı Burhan

Gel, bu geniş ovaya çıkacağız.[2(Hâşiye-9)] İşte o ova içinde yüksek bir dağ var. Üstüne çıkacağız, ta bütün etrafı görülsün. Hem her şeyi yakınlaştıracak güzel dürbünleri de beraber alacağız. Çünkü, bu acîb memlekette acîb işler oluyor. Her saatte hiç aklımıza gelmeyen işler oluyor. İşte bak! Bu dağlar ve ovalar ve şehirler, birden değişiyor. Hem nasıl değişiyor! Öyle bir tarzda ki milyonlarla birbiri içinde işler gâyet muntazam surette değişiyor. Âdeta milyonlar mütenevvî kumaşlar birbiri içinde beraber dokunuyor gibi pek acîb tahavvülât oluyor. Bak, o kadar ünsiyet ettiğimiz ve tanıdığımız çiçekli-miçekli şeyler kayboldular. Muntazaman yerlerine ve mahiyetçe onlara benzer, fakat suretçe ayrı, başkaları geldiler. Âdeta şu ova, dağlar, birer sayfa; yüz binlerle, ayrı ayrı kitaplar içinde yazılıyor. Hem hatasız, noksansız olarak yazılıyor. İşte bu işler, yüz derece muhaldir ki kendi kendine olsun. Evet nihâyet derecede sanatlı, dikkatli şu işler, kendi kendine olmak bin derece muhaldir ki; kendilerinden ziyade, sanatkârlarını gösteriyorlar. Hem bunları işleyici öyle mu'ciznümâ bir zâttır ki; hiçbir iş, ona ağır gelmez. Bin kitap yazmak, bir harf kadar ona kolay gelir.

Bununla beraber her tarafa bak ki, hem öyle bir hikmetle her şeyi yerli yerine koyuyor ve öyle mükrimâne herkese lâyık oldukları lütufları yapıyor. Hem öyle ihsan-perverâne umumî perdeler ve kapılar açıyor ki herkesin ar-

---

1 (Hâşiye-8) Şecere-i hilkatin meyvesi olan insana ve kendi ağacının programını ve fihristesini taşıyan meyveye işarettir. Zira kalem-i kudret, âlemin kitab-ı kebîrinde ne yazmış ise icmâlini mahiyet-i insaniyede yazmıştır. Kalem-i kader, dağ gibi bir ağaçta ne yazmış ise tırnak gibi meyvesinde dahi dercetmiştir.

2 (Hâşiye-9) Bahar ve yaz mevsiminde zeminin yüzüne işarettir. Zira yüz binler muhtelif mahlûkâtın tâifeleri, birbiri içinde beraber îcad edilir, rûy-u zeminde yazılır. Galatsız, kusursuz, kemâl-i intizamla değiştirilir. Binler sofra-yı Rahmân açılır, kaldırılır, taze taze gelir. Her bir ağaç, birer tablacı; her bir bostan, birer kazan hükmüne geçer.

zularını tatmin ediyor. Hem öyle sehâvet-perverâne sofralar kuruyor ki bütün bu memleketin halklarına, hayvanlarına, her bir tâifesine has ve lâyık, belki her bir ferdine mahsus ismiyle ve resmiyle bir tabla-yı nimet veriliyor. İşte dünyada bundan muhâl bir şey var mı ki; bu gördüğümüz işler içinde tesadüfî işler bulunsun veya abes ve faydasız olsun veya müteaddit eller karışsın veya ustası her şeye muktedir olmasın veya her şey ona musahhar olmasın! İşte ey arkadaş! Haddin varsa buna karşı bir bahane bul!

Yedinci Burhan

Ey arkadaş gel! Şimdi bu cüz'iyatı bırakıp, saray şeklindeki bu acîb âlemin eczalarının birbirine karşı olan vaziyetlerine dikkat edeceğiz. İşte bak! Bu âlemde o derece intizam ile küllî işler yapılıyor ve umumî inkılâblar oluyor ki; âdeta bütün bu saraydaki mevcut taşlar, topraklar, ağaçlar, her bir şey, birer fâil-i muhtar gibi bütün bu âlemin nizâmât-ı külliyesini gözetip, ona göre tevfik-i hareket ediyor. Birbirinden en uzak şeyler, birbirinin imdadına koşuyor. İşte bak! Gâipten acip bir kafile[1](Hâşiye10) çıkıp geliyor. Merkepleri ağaçlara, nebatlara, dağlara benzerler. Başlarında birer tabla-yı erzak taşıyorlar. İşte bak! Bu tarafta bekleyen muhtelif hayvanâtın erzaklarını getiriyorlar.

Hem de bak: Bu kubbede o azîm elektrik lâmbası[2](Hâşiye11) onlara ışık verdiği gibi bütün taamlarını öyle güzel pişiriyor; yalnız, pişirilecek taamlar bir dest-i gaybî tarafından birer ipe takılıp[3](Hâşiye12) ona karşı tutuluyor. Bu tarafa da bak! Bu bîçâre zayıf, nahif, kuvvetsiz hayvancıklar nasıl onların başı önünde, latîf gıda ile dolu iki tulumbacık[4](Hâşiye13) takılmış, iki çeşme gibi; yalnız o kuvvetsiz mahlûk, onu ağzına yapıştırması kâfidir.

Elhâsıl: Bütün bu âlemin bütün eşyası, birbirine bakar gibi birbirine yardım eder. Birbirini görür gibi birbirine el-ele verir. Birbirinin işini tekmil için birbirine omuz-omuza veriyor. Bel-bele verip beraber çalışıyorlar. Her şeyi buna kıyas et, tâdat ile bitmez...

İşte bütün bu hâller, iki kere iki dört eder derecesinde kat'î gösterir ki; şu saray-ı acîbin ustasına, yani şu garib âlemin sahibine her şey musahhardır. Her şey onun hesabına çalışır. Her şey ona bir emirber nefer hükmündedir. Her şey onun kuvvetiyle döner. Her şey onun emriyle hareket eder. Her şey

---

1 (Hâşiye10) Umum hayvanâtın erzakını taşıyan, nebâtât ve eşcar kafileleridir.

2 (Hâşiye11) O azîm elektrik lâmbası, güneşe işarettir.

3 (Hâşiye12) İp ve ipe takılan taam ise ağacın ince dalları ve leziz meyveleridir.

4 (Hâşiye13) İki tulumbacık ise vâlidelerin memelerine işarettir.

onun hikmetiyle tanzim olur. Her şey onun keremiyle muâvenet eder. Her şey onun merhametiyle başkasının imdadına koşar, yani koşturulur. Ey arkadaş! Haddin varsa buna karşı bir söz söyle!

Sekizinci Burhan

Gel, ey nefsim gibi kendini âkıl zanneden akılsız arkadaş! Şu saray-ı muhteşemin sahibini tanımak istemiyorsun. Hâlbuki her şey onu gösteriyor, ona işaret ediyor, ona şehâdet ediyor. Bütün bu şeylerin şehâdetini nasıl tekzip ediyorsun? Öyle ise bu sarayı da inkâr et ve "âlem yok, memleket yok" de ve kendini de inkâr et, ortadan çık. Yahut aklını başına al, beni dinle!

İşte bak: Şu saray içinde bulunan ve memleketi ihata eden yeknesak unsurlar, mâdenler var.[1(Hâşiye14)] Âdeta memleketten çıkan her şey, o maddelerden yapılıyor. Demek o maddeler kimin mülkü ise, bütün ondan yapılan şeyler de onundur. Tarla kimin ise, mahsulat da onundur. Deniz kimin ise, içindekiler de onundur. Hem bak, bu dokunan şeyler, bu nescolunan münakkaş kumaşlar, bir tek maddeden yapılıyor. O maddeyi getiren, ihzâr eden ve ip hâline getiren; elbette, bilbedâhe birdir. Çünkü o iş, iştirak kabûl etmez. Öyle ise bütün nescolunan sanatlı şeyler, ona mahsustur. Hem de bak; bu dokunan, yapılan şeylerin her bir cinsi bütün memleketin her tarafında bulunuyor; bütün ebnâ-yı cinsleriyle öyle intişar etmiş, beraber olarak birbiri içinde, bir tarzda, bir anda yapılıyor, nescediliyor. Demek bir tek zâtın işidir, bir tek emirle hareket ediyor. Yoksa böyle bir anda, bir tarzda, bir keyfiyette, bir heyette ittifak ve muvâfakat, muhaldir. Öyle ise bu sanatlı şeylerin her birisi, o gizli zâtın bir ilânnâmesi hükmünde onu gösteriyor.

Güya her bir çiçekli kumaş, her bir sanatlı makine, her bir tatlı lokma, o mu'ciz-nümâ zâtın birer sikkesi, birer hâtemi, birer nişanı, birer turrası hükmünde lisân-ı hâl ile her birisi der: "Ben kimin sanatıyım, bulunduğum sandıklar ve dükkânlar da onun mülküdür."

Ve her bir nakış der: "Beni kim dokudu ise bulunduğum top da onun dokumasıdır." Her bir tatlı lokma der: "Beni kim yapıyor, pişiriyorsa bulunduğum kazan dahi onundur."

---

1 (Hâşiye14) Unsurlar, madenler ise pek çok muntazam vazifeleri bulunan ve izn-i rabbânî ile her muhtacın imdadına koşan ve emr-i ilâhî ile her bir yere giren, medet veren ve hayatın levâzımâtını yetiştiren ve zîhayatı emziren ve masnûât-ı ilâhiyenin nescine, nakşına menşe ve müvellid ve beşik olan hava, su, ziya, toprak unsurlarına işarettir.

Her bir makine der: "Beni kim yapmış ise memlekette intişar eden bütün emsalimi de o yapıyor ve bütün memleketin her tarafında bizi yetiştiren, odur. Demek memleketin mâliki de odur. Öyle ise bütün bu memlekete, bu saraya mâlik kimse, o bize mâlik olabilir."

Meselâ: Nasıl mîrîye mahsus tek bir palaska veyahut bir tek düğmeye mâlik olmak için onları yapan bütün fabrikalara mâlik olmak lâzımdır ki onlara hakikî mâlik olsun. Yoksa o boşboğaz başıbozuktan "mîrî malıdır" diye elinden alınıp tecziye edilir.

Elhâsıl: Nasıl bu memleketin anâsırı, memlekete muhit birer maddedir. Onların mâliki de bütün memlekete mâlik bir tek zât olabilir; öyle de bütün memlekette intişar eden sanatlar, birbirine benzediği ve bir tek sikke izhar ettikleri için, bütün memleket yüzünde intişar eden masnûlar, her bir şeye hükmeden tek bir zâtın sanatları olduğunu gösteriyorlar.

İşte ey arkadaş! Madem şu memlekette, yani şu saray-ı muhteşemde bir birlik alâmeti vardır, bir vahdet sikkesi var. Çünkü bir kısım şeyler, bir iken ihatası var. Bir kısım, müteaddit ise –fakat birbirine benzediği ve her tarafta bulunduğu için– bir vahdet-i nev'iye gösteriyor. Vahdet ise bir vâhidi gösterir. Demek ustası da, mâliki de, sahibi de, sânii de bir olmak lâzım gelir.

Bununla beraber sen buna dikkat et ki bir perde-i gayptan kalınca bir ip çıkıyor.[1(Hâşiye15)] Bak, sonra binler ipler ondan uzanmış. Her bir ipin başına bak; birer elmas, birer nişan, birer ihsan, birer hediye takılmış. Herkese göre birer hediye veriyor. Acaba bilir misin ki böyle garib bir gayb perdesinden, böyle acîb ihsanâtı, hedâyâyı şu mahlûklara uzatan zâtı tanımamak, ona teşekkür etmemek, ne kadar divanece bir harekettir? Çünkü onu tanımazsan bilmecburiye diyeceksin ki: "Bu ipler uçlarındaki elmasları, sâir hediyeleri kendileri yapıyorlar, veriyorlar." O vakit her ipe, bir padişahlık manasını vermek lâzım gelir. Hâlbuki gözümüzün önünde bir dest-i gaybî, o ipleri dahi yapıp o hedâyâyı onlara takıyor. Demek bütün bu sarayda her şey, kendi nefsinden ziyade o mu'ciz-nümâ zâtı gösteriyor. Onu tanımazsan, bütün bu şeyleri inkâr etmekle hayvandan yüz derece aşağı düşeceksin.

---

1 (Hâşiye15) Kalınca bir ip, meyvedâr ağaca.. binler ipler ise, dallarına.. ve ipler başındaki elmas, nişan, ihsan, hediyeler ise çiçeklerin aksamına ve meyvelerin envâına işarettir.

Dokuzuncu Burhan

Gel, ey muhakemesiz arkadaş! Sen şu sarayın sahibini tanımıyorsun ve tanımak da istemiyorsun. Çünkü istib'ad ediyorsun. O'nun acîb sanatlarını ve hâlâtını, akla sığıştıramadığından inkâra sapıyorsun. Hâlbuki asıl istib'ad, asıl müşkülât ve hakikî suûbetler ve dehşetli külfetler, O'nu tanımamaktadır. Çünkü O'nu tanısak, bütün bu saray, bu âlem bir tek şey gibi kolay gelir, rahat olur, bu ortadaki ucuzluk ve mebzuliyete medar olur. Eğer tanımazsak ve o olmazsa, o vakit her bir şey, bütün bu saray kadar müşkülâtlı olur. Çünkü her şey bu saray kadar sanatlıdır. O vakit ne ucuzluk ve ne de mebzuliyet kalır. Belki bu gördüğümüz şeylerin birisi, değil elimize, hiç kimsenin eline geçmezdi. Sen, yalnız şu ipe takılan tatlı konserve kutusuna bak.[1(Hâşiye16)] Eğer onun gizli matbaha-yı mu'ciz-nümâsından çıkmasa idi, şimdi kırk para ile aldığımız hâlde, yüz liraya alamazdık.

Evet bütün istib'ad, müşkülât, suûbet, helâket belki muhâliyet, O'nu tanımamaktadır. Çünkü nasıl bir ağaca bir kökte, bir kanunla, bir merkezde hayat veriliyor. Binler meyvelerin teşekkülü, bir meyve gibi sühûlet peyda eder. Eğer o ağacın meyveleri, ayrı ayrı merkeze ve köke, ayrı ayrı kanunla raptedilse her bir meyve bütün ağaç kadar müşkülâtlı olur. Hem nasıl bütün ordunun teçhizatı bir merkezde, bir kanunda, bir fabrikadan çıksa kemmiyetçe bir neferin teçhizatı kadar kolaylaşır. Eğer her bir neferin ayrı ayrı yerlerde teçhizatı yapılsa, alınsa; her bir neferin teçhizâtı için, bütün ordunun teçhizatına lâzım fabrikalar bulunması lâzımdır.

Aynen bu iki misal gibi; şu muntazam sarayda, şu mükemmel şehirde, şu müterakkî memlekette, şu muhteşem âlemde, bütün bu şeylerin îcadı, bir tek zâta verildiği vakit, o kadar kolay olur, o kadar hiffet peyda eder ki gördüğümüz nihâyetsiz ucuzluğa ve mebzûliyete ve sehâvete sebebiyet verir. Yoksa her şey o kadar pahalı, o kadar müşkülâtlı olacak ki dünya verilse birisi elde edilemez...

Onuncu Burhan

Gel, ey bir parça insafa gelmiş arkadaş! On beş gündür[2(Hâşiye17)] biz buradayız. Eğer şu âlemin nizamlarını bilmezsek, padişahını tanımazsak cezaya müstehak oluruz. Özrümüz kalmadı. Zira on beş gün (güya bize mühlet veril-

1 (Hâşiye16) Konserve kutusu, kudret konserveleri olan kavun, karpuz, nar; süt kutusu hindistan cevizi gibi rahmet hediyelerine işarettir.

2 (Hâşiye17) On beş gün, sinn-i teklif olan on beş seneye işarettir.

miş gibi) bize ilişmiyorlar. Elbette, biz başıboş değiliz. Bu derece nazik, sanatlı, mizanlı, letâfetli, ibretli masnûlar içinde hayvan gibi gezip bozamayız, bize bozdurmazlar. Şu memleketin haşmetli mâlikinin elbette, cezası da dehşetlidir. O zât ne kadar kudretli, haşmetli bir zât olduğunu şununla anlayınız ki; şu koca âlemi, bir saray gibi tanzim ediyor, bir dolap gibi çeviriyor. Şu büyük memleketi, bir hâne gibi hiçbir şey noksan bırakmayarak idare ediyor.

İşte bak, vakit-bevakit bir kabı doldurup boşaltmak gibi şu sarayı, şu memleketi, şu şehri kemâl-i intizamla doldurup, kemâl-i hikmetle boşalttırıyor. Bir sofrayı kaldırıp indirmek gibi koca memleketi baştan başa, çeşit çeşit sofralar,[1(Hâşiye18)] bir dest-i gaybî tarafından kaldırır, indirir tarzında mütenevvî yemekleri sıra ile getirip yedirir. Onu kaldırıp başkasını getirir. Sen de görüyorsun ve aklın varsa anlarsın ki o dehşetli haşmet içinde hadsiz sehâvetli bir kerem var.

Hem de bak ki; o gaybî zâtın saltanatına, birliğine bütün bu şeyler şehâdet ettiği gibi; öyle de kafile kafile arkasından gelip geçen, o hakikî, perde perde arkasından açılıp kapanan bu inkılâblar, bu tahavvülâtlar, o zâtın devamına, bekâsına şehâdet eder. Çünkü zeval bulan eşya ile beraber esbapları dahi kayboluyor. Hâlbuki onların arkasından onlara isnad ettiğimiz şeyler, tekrar oluyor. Demek o eserler onların değilmiş, belki zevalsiz birinin eserleri imiş. Nasıl ki bir ırmağın kabarcıkları gidiyor, arkasından gelen kabarcıklar, gidenler gibi parladığından anlaşılıyor ki; onları parlattıran, dâimî ve yüksek bir ışık sahibidir. Öyle de bu işlerin süratle değişmesi, arkalarından gelenlerin aynı renk alması gösteriyor ki; zevalsiz, dâimî bir tek zâtın cilveleridir, nakışlarıdır, aynalarıdır, sanatlarıdır...

On Birinci Burhan

Gel ey arkadaş! Şimdi sana geçmiş olan on burhan kuvvetinde kat'î bir burhan daha göstereceğim. Gel, bir gemiye bineceğiz,[2(Hâşiye19)] şu uzakta bir

---

1 (Hâşiye18) Sofralar ise yazda zeminin yüzüne işarettir ki; yüzer, taze taze ve ayrı ayrı olarak matbaha-yı rahmetten çıkan rahmânî sofralar serilir, değişirler. Her bir bostan, bir kazan; her bir ağaç, bir tablacıdır.

2 (Hâşiye19) Gemi, tarihe ve cezire ise asr-ı saadete işarettir. Şu asrın zulümâtlı sahilinde, mimsiz medeniyetin giydirdiği libastan soyunup, zamanın denizine girip, tarih ve siyer sefînesine binip, asr-ı saadet cezîresine ve Cezîretü'l-Arab meydanına çıkıp, Fahr-i Âlem'i *(aleyhissalâtü vesselâm)* iş başında ziyaret etmekle biliriz ki o Zât, o kadar parlak bir burhân-ı tevhiddir ki zeminin baştan başa yüzünü ve zamanın geçmiş ve gelecek iki yüzünü ışıklandırmış, küfür ve dalâlet zulümâtını dağıtmıştır.

cezire var, oraya gideceğiz. Çünkü bu tılsımlı âlemin anahtarları orada olacak. Hem, herkes o cezireye bakıyor, oradan bir şeyler bekliyor, oradan emir alıyorlar. İşte bak, gidiyoruz. Şimdi şu cezireye çıktık. Bak, pek büyük bir içtima var. Şu memleketin bütün büyükleri buraya toplanmış gibi mühim ihtifal görünüyor. İyi dikkat et! Bu cemiyet-i azîmenin bir reisi var. Gel daha yakın gideceğiz. O reisi tanımalıyız. İşte bak! ne kadar parlak ve binden[1](Hâşiye20) ziyade nişanları var. Ne kadar kuvvetli söylüyor. Ne kadar tatlı bir sohbet ediyor. Şu on beş gün zarfında bunların dediklerini ben bir parça öğrendim. Sen de benden öğren. Bak o zât, şu memleketin mu'ciz-nümâ sultanından bahsediyor. O sultan-ı zîşan, beni sizlere gönderdiğini söylüyor. Bak, öyle harikalar gösteriyor, şübhe bırakmıyor ki; bu zât, o padişahın bir memur-u mahsusudur.

Sen dikkat et ki, bu zâtın söylediği sözü, değil yalnız şu cezireдeki mahluklar dinliyorlar, belki hârikulâde suretinde bütün memlekete işittiriyor. Çünkü uzaktan uzağa herkes, buradaki nutkunu işitmeye çalışıyor. Değil yalnız insanlar dinliyor, belki hayvanlar[2] da hatta bak dağlar[3] da onun getirdiği emirlerini dinliyorlar ki yerlerinden kımıldanıyorlar. Şu ağaçlar, işaret ettiği yere gidiyorlar.[4] Nerede istese su çıkarıyor.[5] Hatta parmağını da bir âb-ı kevser memesi gibi yapar,[6] ondan âb-ı hayat içiriyor. Bak, şu sarayın kubbe-i âlî-

---

1 (Hâşiye20) Bin nişan ise ehl-i tahkik yanında bine bâliğ olan mucizât-ı Ahmediye'dir *(aleyhissalâtü vesselâm).*

2 Meselâ Peygamber Efendimiz *(sallallâhu aleyhi ve sellem),* etrafına kimseyi yaklaştırmayan huysuz bir deveyi çağırdığında hemen itaat ettiğine dair bkz.: Dârimî, *mukaddime* 4; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 3/310; İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef* 6/316.

3 Meselâ Peygamber Efendimiz *(sallallâhu aleyhi ve sellem),* sahabilerle beraber Uhud Dağı'ndayken dağ sarsılıp, Efendimiz'in emri üzerine sakinleştiğine dair bkz.: Buhârî, *fezâilü ashab* 5, 7; Tirmizî, *menâkıb* 18; Ebû Dâvûd, *sünnet* 8. Aynı hâdise Hira Dağı'ndayken de gerçekleşmiştir. Bkz.: Müslim, *fezâilü's-sahâbe* 50; Tirmizî, *menâkıb* 18.

4 Meselâ Peygamber Efendimiz'in *(sallallâhu aleyhi ve sellem)* bir ağacı nübüvvetine şehâdet etmesi için çağırdığında geldiği, "Git!" deyince de gittiğine dair bkz.: el-Hâkim, *el-Müstedrek* 4/190; Ebû Nuaym, *Delâilü'n-nübüvve* s.390; İbni Asâkir, *Târîhu Dimaşk* 4/365. Ayrıca Mescid-i Nebevi'de Resûl-i Ekrem'in *(sallallâhu aleyhi ve sellem)* hutbe okurken dayandığı direğin minber-i şerif yapıldıktan sonra devenin ağlaması gibi ses çıkardığına dair bkz.: Tirmizî, *cum'a* 10, *menâkıb* 6; İbni Mâce, *ikâme* 199; Dârimî, *mukaddime* 6.

5 Meselâ Efendimiz *(sallallâhu aleyhi ve sellem),* suyu tükenen Bi'r-i Kubâ kuyusuna abdest aldığı suyu dökmüş sonra da dua etmiş; ondan sonra o kuyunun suyu hiç kesilmemiştir. (Bkz.: Beyhâkî, *Delâilü'n-nübüvve* 6/136; Kadı Iyâz, *eş-Şifâ* 1/331 İbni Kesîr, *Bidâye* 6/101).

6 Meselâ Peygamber Efendimiz'in *(sallallâhu aleyhi ve sellem)* parmaklarından su akıp bundan üç yüz kişinin abdest aldığına dair bkz.: Buhârî, *menâkıb* 25; Müslim, *fezâil* 6, 7.

sinde mühim lâmba,[1(Hâşiye21)] onun işaretiyle, bir iken ikileşiyor.[2] Demek, bu memleket bütün mevcudâtıyla onun memuriyetini tanıyor. Onu "gaybî bir zât-ı mu'ciz-nümânın en has ve doğru bir tercümanıdır, bir dellâl-ı saltanatı ve tılsımının keşşâfı ve evâmirinin tebliğine emin bir elçisi" olduğunu biliyor gibi onu dinleyip itaat ediyorlar. İşte, bu zâtın her söylediği sözü, etrafındaki bütün aklı başında olanlar: "Evet, evet, doğrudur!" derler, tasdik ederler. Belki şu memlekette dağlar, ağaçlar, bütün memleketleri ışıklandıran büyük nur lâmbası,[3(Hâşiye22)] o zâtın işaret ve emirlerine baş eğmesiyle: "Evet, evet, her dediğin doğrudur!" derler.

İşte ey sersem arkadaş! Şu padişahın hazine-i hâssasına mahsus bin nişan taşıyan şu nuranî ve muhteşem ve pek ciddî zâtın bütün kuvvetiyle, bütün memleketin ileri gelenlerinin taht-ı tasdikinde bahsettiği bir zât-ı mu'ciz-nümâda ve zikrettiği evsafında ve tebliğ ettiği evâmirinde, hiçbir vecihle hilaf ve hile bulunabilir mi? Bunda hilâf-ı hakikat kabilse şu sarayı, şu lâmbaları, şu cemâati; hem vücûdlarını, hem hakikatlerini tekzip etmek lâzım gelir. Eğer haddin varsa buna karşı itiraz parmağını uzat! Gör, nasıl parmağın, burhan kuvvetiyle kırılıp, senin gözüne sokulacak!..

On İkinci Burhan

Gel, ey bir parça aklı başına gelen birâder! Bütün on bir burhan kuvvetinde bir burhan daha göstereceğim. İşte bak! Yukarıdan inen ve herkes ona hayretinden veya hürmetinden kemâl-i dikkatle bakan, şu nuranî fermana[4(-Hâşiye23)] bak. O bin nişanlı zât, onun yanına durmuş, O fermanın meâlini umuma beyan ediyor. İşte şu fermanın üslûpları, öyle bir tarzda parlıyor ki herkesin nazar-ı istihsanını celbediyor ve öyle ciddî, ehemmiyetli meseleleri zikrediyor ki herkes kulak vermeye mecbur oluyor. Çünkü bütün bu memleketi idare eden ve bu sarayı yapan ve bu acâibi izhar eden zâtın şuûnâtını, ef'a-

---

1 (Hâşiye21) Mühim lâmba kamerdir ki onun işaretiyle iki parça olmuş. Yani Mevlânâ Câmî'nin dediği gibi: "Hiç yazı yazmayan o ümmî Zât, parmak kalemiyle sayfa-yı semâvîde bir elif yazmış; bir kırkı, iki elli yapmış." Yani şaktan evvel, kırk olan mime benzer; şaktan sonra iki hilâl oldu, elliden ibaret olan iki nuna benzedi.

2 Bkz.: Kamer sûresi, 54/1-2; Buhârî, *menâkıb* 27; Müslim, *münâfikîn* 46, 47.

3 (Hâşiye22) Büyük bir nur lâmbası güneştir ki arzın şarktan geri dönmesiyle yeniden güneşin görünmesi, kucağında Peygamber'in *(aleyhissalâtü vesselâm)* yatmasıyla ikindi namazını kılmayan İmam Ali *(radiyallâhu anh)* o mucizeye binaen ikindi namazını edâen kılmış.[*1]

[*1] Bkz.: et-Taberânî, *Mu'cemü'l-evsat* 4/224; el-Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvve* 2/404; Kadı Iyâz, *eş-Şifâ* 1/284-285.

4 (Hâşiye23) Nuranî ferman, Kur'ân'a ve üstündeki turra ise i'câzına işarettir.

lini, evâmirini, evsafını birer birer beyan ediyor. O fermanın heyet-i umumiyesinde bir turra-yı âzam olduğu gibi; bak, her bir satırında, her bir cümlesinde taklid edilmez bir turra olduğu misillü, ifade ettiği manalar, hakikatler, emirler, hikmetler üstünde dahi o zâta mahsus birer mânevî hâtem hükmünde ona has bir tarz görünüyor.

Elhâsıl: *O ferman-ı âzam, güneş gibi o zât-ı âzamı gösterir, kör olmayan görür...*

İşte ey arkadaş! Aklın başına gelmiş ise bu kadar kâfi... Eğer bir sözün varsa, şimdi söyle!

O inatçı adam cevaben dedi ki: "Ben, senin bu burhanlarına karşı yalnız derim: Elhamdülillâh inandım. Hem güneş gibi parlak ve gündüz gibi aydın bir tarzda inandım ki; şu memleketin tek bir Mâlik-i Zülkemâl'i, şu âlemin tek bir Sahib-i Zülcelâl'i, şu sarayın tek bir Sâni-i Zülcemâl'i bulunduğunu kabul ettim. Allah senden razı olsun ki beni eski inadımdan ve divaneliğimden kurtardın. Getirdiğin burhanların her birisi tek başıyla bu hakikati göstermeye kâfi idi. Fakat her bir burhan geldikçe daha revnaktar, daha şirin, daha hoş, daha nuranî, daha güzel mârifet tabakaları, tanımak perdeleri, muhabbet pencereleri açıldığı için bekledim, dinledim..."

Tevhîdin hakikat-i uzmâsına ve "*âmentü billâh*" imanına işaret eden hikâye-i temsiliye tamam oldu. Fazl-ı Rahmân, feyz-i Kur'ân, nur-u iman sayesinde, tevhid-i hakikînin güneşinden, hikâye-i temsiliyedeki on iki burhana mukabil, On İki Lem'a ile bir Mukaddime'yi göstereceğiz.

وَمِنَ اللهِ التَّوْفِيقُ وَالْهِدَايَةُ[1]

[1] Tevfik ve hidâyet ancak Allah'tandır.

Takrizler

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1] ، وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ[2]

اَلسَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكَاتُهُ أَبَدًا دَائِمًا[3]

Şu kâinat semâsının gurûbu olmayan mânevî güneşi Kur'ân-ı Kerîm, şu mevcudât kitab-ı kebîrinin âyât-ı tekviniyesini okutturmak, mahiyetini göstermek için şuâları hükmünde olan envarını neşrediyor. Beşerin aklını tenvir ile sırat-ı müstakimi gösteriyor. Beşeriyet âleminde her fert, hilkatindeki maksatlar ve fıtratındaki arzular ve istikametindeki gayesini, o hidayet güneşinin nuru ile görür ve bilir. O hidayet nurunun tecellîsine mazhar olanlar, kalb kabiliyeti nisbetinde ona aynadarlık ederek yakınlık kesbeder. Eşya ve hayatın mahiyeti o nur ile tezahür ederek, ancak o nur ile görülür, anlaşılır ve bilinir. Ezelî güneşin mânevî hidayet nurlarını temsil eden Kur'ân-ı Kerîm, akıl ve kalb gözüyle hak ve hakikati görmeyi temin eder. Onun nurundan uzakta kalanlar, zulmette kalırlar. Zira her şey nur ile görülür, anlaşılır ve bilinir.

İşte, şu hakikatin mânevî ve sermedî güneşi olan Kur'ân-ı Kerîm'in nur tecellîsine bu asrımızda "Nur" ismiyle müsemmâ olan Risale-i Nur'un şahs-ı mânevîsi mazhar olmuştur. O Nur'lar ki; zulmetten ayrılmak istemeyen yarasa tabiatlı, gaflet uykusuyla gündüzünü gece yapan sefâhet-perest, aklı gözüne inmiş, zulmette kalarak gözü görmez olanlara ve yolunu şaşıranlara karşı projeksiyon gibi nurlarını iman hakikatlerine tevcih ederek sırat-ı müstakimi büsbütün kör olmayanlara gösteriyor. Nur topuzunu ehl-i küfür ve münkirlerin başına vurup: "Ya aklını başından çıkar at, hayvan ol; yahut da aklını başına alarak insan ol!" diyor.

İlim bir nur olduğuna göre Risale-i Nur'un ilme olan en derin vukûfunu gösterecek bir-iki delile kısa işaret ederiz:

---

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

2 "Hiç bir şey yoktur ki, O'nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor bulunmasın." (İsrâ sûresi, 17/44)

3 Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi; sonsuza kadar sürekli üzerinize olsun.

Evvelâ: Şunu hatırlamalıyız ki; Risale-i Nur, başka kitapları değil, belki yalnız Kur'ân-ı Kerîm'i üstad olarak tanıması ve ona hizmet etmesi itibarıyla makbuliyeti hakkında bizim bu mevzuda söz söylememize hâcet bırakmıyor. Biz, ancak ilim erbabı nazarında Risale-i Nur'un değerini belirtmek için deriz ki:

Risale-i Nur, şimdiye kadar hiçbir ilim adamının tam bir vuzuh ile isbat edemediği en muğlâk meseleleri, gayet kolay bir şekilde, en basit avâm tabakasından tut, ta en yüksek havas tabakasına kadar herkesin istidadı nisbetinde anlayabileceği bir tarzda, şüphesiz, tam ikna edici bir şekilde izah ve isbat etmesidir. Bu hususiyet hemen hemen hiçbir ilim adamının eserinde yoktur.

İkincisi: Bütün Nur eserleri, Kur'ân-ı Kerîm'in bir kısım âyetlerinin tefsiri olup onun mânevî parıltıları olduğunu her hususta göstermesidir.

Üçüncüsü: İnsanların en derin ihtiyaçlarına kat'î delil ve burhanlarla ilmî mahiyette cevap vermesidir. Meselâ Allah'ın varlığı, âhiret ve sâir iman rükünlerini, bir zerrenin lisân-ı hâl ve kâl suretinde tercümanlığını yaparak isbat etmesidir. En meşhur İslâm feylesoflarından İbni Sina, Fârâbî, İbni Rüşd, bu meselelerde bütün mevcudâtı delil olarak gösterdikleri hâlde Risale-i Nur, o hakikatleri aynen bir zerre veya bir çekirdek lisânıyla isbat ediyor. Eğer Risale-i Nur'un ilmî kudretini şimdi onlara göstermek mümkün olsaydı, onlar hemen diz çöküp Risale-i Nur'dan ders alacaklardı.

Dördüncüsü: Risale-i Nur, insanın senelerce uğraşarak elde edemeyeceği bilgileri, komprime hülâsalar nev'inden kısa bir zamanda temin etmesidir.

Beşincisi: Risale-i Nur, ilmin esas gayesi olan rıza-ı ilâhîyi tahsile sebep olması ve dünya menfaatine ilmi, hiçbir cihetle âlet etmeyerek tam manasıyla insaniyete hizmet gibi en ulvî vazifeyi temsil etmesidir.

Altıncısı: Risale-i Nur, kuvvetli ve kudsî ve imanî bir tefekkür semeresi olup bütün mevcudâtın lisân-ı hâl ve kâl suretinde tercümanlığını yapar. Aynı zamanda iman hakikatlerini ilmelyakîn ve aynelyakîn ve hakkalyakîn derecelerinde inkişaf ettirir.

Yedincisi: Risale-i Nur, esas bakımından bütün ilimleri câmî oluşudur. Âdeta ilim iplikleriyle dokunmuş müzeyyen bir kumaş gibidir. Ve şimdiye kadar hiçbir ilim erbabı tarafından söylenmemiş ve her ilme olan vukûfunu tebarüz ettiren vecizeler mecmuasıdır. Misal olarak birkaçını zikrederek, heyet-i mecmûası hakkında bir fikir edinmek isteyenlere Risale-i Nur bahrine müracaat etmesini tavsiye ederiz:

1– Sivrisineğin gözünü halkeden, güneşi dahi o halketmiştir.

2– Bir kelebeğin midesini tanzim eden, manzume-i şemsiyeyi dahi o tanzim etmiştir.

3– Bir zerreyi îcad etmek için bütün kâinatı îcad edecek bir kudret-i gayr-i mütenahî lâzımdır. Zira şu kitab-ı kebîr-i kâinatın her bir harfinin, bâhusus zî-hayat her bir harfinin, her bir cümlesine müteveccih birer yüzü ve nâzır birer gözü vardır.

4– Tabiat misâlî bir matbaadır, tâbi' değil. Nakıştır, nakkâş değil. Mistardır, masdar değil. Nizamdır, nâzım değil. Kanundur, kudret değil. Şeriat-ı iradiyedir, hakikat-i hâriciye değil.

5– Sabit, dâim, fıtrî kanunlar gibi; ruh dahi âlem-i emirden, sıfat-ı irade-den gelmiş ve kudret ona vücûd-u hissî giydirmiştir ve bir seyyâle-i latîfeyi o cevhere sadef etmiştir.

Ve hâkezâ, binlerce vecizeler var…

اَلْبَاقِي هُوَ الْبَاقِي[1]

Üniversite Nur Talebelerinden
Mustafa Hilmi

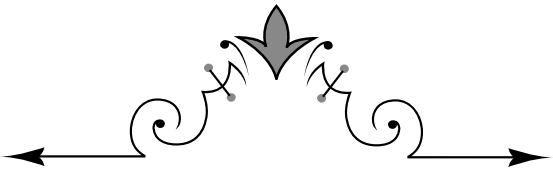

[1] Kendinden başka her şeyin fâni olduğu gerçek Bâkî, Allah'tır.

Ankara Üniversitesi Nur Talebelerinin Bir Mektubu

Aziz, sıddık kardeşlerimiz!

Mektubunuzdan İslâm güneşinin bir ziyasını sezer gibi olduk. Yüzlerce seneden beri insaniyet aleyhine, İslâmiyet zararına mütecâviz fikir neşreden ehl-i küfrün tahriplerini tamir için ortaya atılan Risale-i Nur'un –sizlerin mektubunuzdan– gençlerin arasına yayıldığını sezdik. Ebedî hayat yolunun hakperest yolcuları, hayalî boş lâfları terk edip, Risale-i Nur'la küfür tohumlarını eriteceklerdir. Nur'un talebeleri, ehl-i kalb ve imanın hakikî kardeşleridirler. Siz kardeşlerimizin mektupları, bizlere hız veriyor ve verecek. Kur'ân'ın tefsiri olan Risale-i Nur, bize dalâlette kalmanın ve küfürle mücadele etmemenin bu zamanda büyük ahmaklık olduğunu bildiriyor. Komünistliğin, anarşistliğin, masonluğun kuvvet kazandığı bir devirde en mühim bir vazife, Nur'a hizmet etmek ve rıza-yı ilâhîyi tahsil için onu isteyene vermektir. Bu en baş ve en ehemmiyetli, en kıymetli ve mübarek vazifemizden bizi döndürmek isteyen en ağır hücumlar dahi bizlerin hızını arttıracaktır.

Risale-i Nur bize öğretiyor ve isbat ediyor ki; bu dünya, bir misafirhânedir. Ebedî hayatı isteyenler, misafirhânedeki vazifelerine dikkat gösterdikleri nisbette memnun edilirler. Demek ki şimdi en esaslı vazifemiz, bataklıktan kurtulmak isteyen ehl-i dinin, karanlıktan usanmış, gıdasız kalmış kalblerin yardımına koşmak, kendimizden başlayarak Nur'un dellâllığını yapmaktır.

Bilhassa ve bilhassa şurası çok ehemmiyetli ve pek mühimdir ki; en başta ve en evvel Risale-i Nur'u dikkat ve tefekkürle devamlı olarak okumak ve o muazzam eser külliyatındaki Kur'ân ve iman hakikatleriyle kendimizi teçhiz etmek ve bu esas ve şartlarla, o harika eser külliyatını bir an evvel ikmal etmektir. İşte bu nimet-i uzmâya nâil olan her genç ve herkes, bire yüz bin kuvvetinde kendine, vatan ve milletine faydalı olur; vatan, millet, gençlik ve Âlem-i İslâm çapında hizmet edebilecek bir vaziyete gelebilir. Bunun için, başta Hazreti Üstadımız Bediüzzaman ve onun hakikî ve ihlâslı talebeleri olmaya lâyık sizlerden dua istirham ediyoruz ki; Risale-i Nur'un mecmualarını bir an evvel temin edelim, arayalım, bulalım.. dikkat, tefekkür ve ihlâsla okuyalım.. Kur'ân ve iman hizmetinde bu vaziyette koşalım! Risale-i Nur'un bu asırdaki makbuliyetine işaret eden deliller fazlasıyla mevcut olduğuna göre, insaf sahibi her mümin kardeşimiz, onun tabiî bir yardımcısıdır.

Hem madem Risale-i Nur, bu asra has hususiyetler taşıyor. Hem madem binlerce âlimlerin takdirleriyle karşılanıyor. Hem madem Kur'ân'ın dellâllığını yapan kahraman Üstad, eşine rastlanmayacak bir mükemmeliyetle, dürüst adımlarla, hakikî prensiplerle, bütün hayatını iman ve İslâmiyet'e vakfetmiş, dünyevî hiçbir menfaat aramadan sırf Allah rızası uğruna çalışmıştır. Hem madem bütün kuvvetiyle Nur talebeleri de iman ve İslâmiyet'e Ehl-i Sünnet dairesinde hizmet için hayatlarını dahi çekinmeden veriyor ve süflî menfaat peşinde değildirler. Ve madem yüz binlerce Nur talebeleri bütün tazyik ve tehditlere rağmen bu hakikati fiilen isbat etmişler. Hem her talebe, bugün cereyan eden bâtıl felsefenin akîdelerine hakikî, mantıkî cevaplar vermek üzere yetişmişler ve yetişiyorlar.

Hem her ihtiyacımıza Kur'ân cevap veriyor, onda lâzım olan her hakikat sarih olarak vardır. Ve madem Kur'ân, en güzel şekilde ders veren Allah'ın hediyesi, bir nuru ve rahmetidir. Öyle ise bu hazine-i rahmeti ve menba-ı hakikati ders veren ve hakikî surette gençliğin ve avâmın anlayabileceği bir şekilde bildiren Risale-i Nur'u, dikkat ve tefekkürle ve devamlı olarak, müsait vakitlerimizi boşa gidermeden okumak ve yazmak, en büyük bir ibadet ve zevk kaynağıdır. Hâl ve istikbalin ve biz gençlerin, çok leziz ve iştiyakla alacağı gayet nâfi ve vâfi bir ilâç ve bir tiryaktır, bir mânevî kurtarıcıdır. Bu kat'î hakikatler meydanda iken ona bütün kuvvetimizle sarılmamak, baştan aşağı Risale-i Nur'u tetkik etmemek, alâkadar olmamak ancak gafletin eseri olabilir.

Hem kim hakikat peşinde koşuyorsa, Risale-i Nur'dan ders alması lâzımdır ve Nur yolunda giden her münevver, hakikî saadete kavuşacak ve yeryüzünün mahiyetini derk edecektir diye, biz Ankara Nur talebeleri dahi ittifak ediyoruz. Ebedî hayat hazinesini gösteren Kur'ân-ı Hakîm'in nuru olan Risale-i Nur, elbette bir zaman dünyayı çınlatan nurlu sesini yükseltecektir!

Madem İslâm âlimleri –hadis-i şerife göre– dünya ikbal ve heveslerinin peşinde koşmadıkça peygamberlerin en emin vârisleridirler.[1] Biz de Risale-i Nur'u onun tam vârisi biliyoruz. Risale-i Nur'un şahs-ı mânevîsi, hakikî vâris olmanın esasını yaşamış ve yaşıyor. Onun karşısına çıkan körler ve sağırlar ve hissiz gafiller küçüleceklerdir. Böyle muazzam bir olgunluğa sahip olan Risale-i Nur, elbette bütün filozofları, dünya ilim ve hak erbabını çağıracak ve her akl-ı selim ve kalb-i kerîm olan mübarek insanları talebesi yapacak; bu da inşâallah uzakta değil, yakında tahakkuk edecektir!

---

1 İslâm âlimlerinin peygamberlerin vârisleri olduğuna dair bkz.: Tirmizî, *ilim* 19; Ebû Dâvûd, *ilim* 1; İbni Mâce, *mukaddime* 17. Ayrıca onların emin varisler olduğuna dair bkz.: ed-Deylemî, *el-Müsned* 3/75; el-Aclûnî, *Keşfü'l-hafâ* 2/84.

Dünya, ekseri filozofların ve âlimlerin dediği gibi yep yeni bir oluşun eşiğindedir. Dünya, nurunu arıyor! Hakikat şâiri Mehmet Âkif,

"O nuru gönder, İlâhî, asırlar oldu yeter!
Bunaldı milletin âfâkı, bir sabah ister!"

diye, işte bu nura işaret ettiği, bugün bizce bir hakikattir.

Ankara Üniversitesi Nur Talebeleri

Çok Aziz, Çok Mübarek, Çok Müşfik, Çok Sevgili Üstadımız Hazretleri!

Risale-i Nur'u, himmet ve dualarınızla, dikkat ve tefekkürle okudukça bu muazzam eser külliyatının tılsım-ı kâinatın muammasını keşif ve halleden bir keşşaf olduğunu, hâl ve istikbalin bir mürşid-i ekberi ve bir rehber-i âzamı olduğunu yine dua ve himmetinizle idrak ediyoruz.

Evet, Üstadımız Hazretleri! Risale-i Nur'u okuyan her idrak sahibi anlıyor ki; Risale-i Nur, gerek bu asrın, gerekse önümüzdeki asrın beşeriyetini fikir karanlıklarından kurtarıp, tenvir ve irşad edecektir!

Risale-i Nur, yalnız bu vatan ve millet için değil, Âlem-i İslâm ve bütün beşeriyetin ihtiyacına cevap verecek bir külliyat olarak telif edilmiştir. Bugün, tarihte hiç görülmemiş bir fecaat ve felâket içerisinde çırpınan beşeriyet için, halâskâr olarak Risale-i Nur'a sarılmaktan ve ne pahasına olursa olsun, Risale-i Nur'un nurânî ve parlak eczalarını elde edip dikkat ve tefekkürle okumaktan başka bir kurtuluş çaresi yoktur. Risale-i Nur'u okuyan herkes, bu hakikati idrak etmiş ve etmektedir.

Eğer biz muktedir olsak, bu hakikati, kâinata nâzır bir mahalle çıkıp, bütün kâinata ilân edeceğiz. Fakat mademki buna muvaffak olamıyoruz ve mademki Risale-i Nur'un cihan-şümûl kıymetini bu derece Üstadımız'ın himmetiyle idrak etmişiz; şu hâlde o nur ve feyiz hazinesi, irfan ve kemâlât menbaı olan Risale-i Nur'u, bir dakikamızı bile boş geçirmeden, mütemâdi ve devamlı bir şekilde her gün ve her saat okuyacağız ve bu uğurda geceli-gündüzlü çalışacağız inşâallah. Fakat, her an bütün işlerimizde olduğu gibi, bunda da büyük Üstadımız'ın dua ve himmetiyle muvaffak olabileceğiz.

Hem şu hakikat zâhir ve bâhirdir ki; bir kimse allâme dahi olsa Risale-i Nur'un ve müellifinin talebesidir, Risale-i Nur'u okumak zaruret ve ihtiyacındadır. Eğer gaflet ederse, kendisini aldatan enaniyetine boyun eğip Risale-i Nur Külliyatı'nı okumazsa, büyük bir mahrumiyete dûçar olur.

Fakat biz, idrak ettiğimiz bu muazzam hakikat karşısında beşeriyetin halâskârı ve milyarlarca insanların fevkinde olan bir memur-u rabbânîye nasıl minnettar ve medyun olduğumuzu tarif edemiyoruz! Yine dua ve himmetinizle idrak etmişiz ki; Kur'ân-ı Kerîm'in bir mucize-i mâneviyesi olan harika Risale-i Nur Külliyatı'nın bir satırından ettiğimiz istifadenin, bir miktar-ı mu-

kabilini dahi ödemeye gücümüz yetişmez! Bunun için, ancak Cenâb-ı Hakk'a şöyle yalvarmaya karar verdik:

"Yâ Rab! Bizi, ebedî haps-i münferitten kurtarıp bâkî ve sermedî bir âlemin saadetine nâil edecek bir hakâik hazinesinin anahtarını, Risale-i Nur gibi nazirsiz bir eseriyle bahşeden sevgili ve müşfik Üstadımız'ı, zâlimlerin ve düşmanların sû-i kastlerinden muhafaza eyle! Kur'ân ve iman hizmetinde dâima muvaffak eyle! Ona sıhhat ve âfiyetler, uzun ömürler ihsan eyle!" diye dua ediyoruz.

Evet, Üstadımız Hazretleri! Risale-i Nur'u dikkat ve tefekkürle okumak nimet-i uzmâsına nâil olan biz bir kısım üniversite gençliği, bir hüsn-ü zan veya bir tahminle değil; tahkikî ve tetkikî bir surette, sarsılmaz ve sarsılmayacak olan ilmelyakîn bir kuvvet-i imaniye ile inanıyoruz ki; zemin yüzünün bu asra kadar görmediği bir vahşet ve dehşetin sebebi olan dinsizlik ve ilhadı, Bediüzzaman, ortadan kaldırmaya inâyet-i Hak ile muvaffak olacaktır!

Bizim bu kanaatimiz, safdilâne veya tahminle değildir; ilmî ve delile müstenid bir tahkik iledir. Bunun için, muârız olan dahi bu hakikati kalben tasdik edecektir.

Dua ve şefkat buyurun, Kur'ân ve iman hizmetinde fedâi olalım! Risale-i Nur'u, bir dakikamızı bile kaybetmeden okuyalım, yazalım, ihlâs-ı tâmma muvaffak olalım!

Üniversite Nur Talebeleri nâmına
Abdülmuhsin

Tarihçe-i Hayat İçin Yazılan Önsöz

بِسْـــمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَبِهِ نَسْتَعِينُ[1]

Medine-i Münevvere'de bulunan mühim bir âlimin, Bediüzzaman Hazretleri'nin Tarihçe-i Hayatı için yazdığı bir önsözdür.

Büyük İkbâl'e ait olan Önsöz'de demiştim ki; "Büyüklerin tarih-i hayatları okunurken, ulvî menkıbeler söylenip aziz hâtıraları anılırken, insan başka bir âleme girdiğini hissediyor, gönlünü tertemiz sevgi hislerinin ulvî ateşi yakıyor ve ilâhî feyzi sarıyor. Tarih öyle büyük insanlar kaydeder ki, birçok büyükler onlara nisbetle küçük kalır."

Tarihe şerefler veren erler anılırken,
Yükselmede ruh, en geniş âlemlere yerden.
Bin rayihanın feyzi sarar ruhu derinden,
Geçmiş gibi cennetteki gül bahçelerinden…

Bu derin hakikati, önsözü yazarken bütün azamet ve ihtişamıyla idrak etmiş bulunuyorum. Zira, aziz ve muhterem okuyucularımıza en derin bir ihlâs ve samimiyetle takdim ettiğimiz bu eser, hemen bir asra yaklaşan uzun ve bereketli ömrünün her safhası binlerle harikaya sahne olan gönüller fatihi büyük Üstad Bediüzzaman Said Nursî'ye, onun yüz otuz parçadan ibaret olan Risale-i Nur Külliyatı'na ve ahlâk ve faziletleri, ihlâs ve samimiyetleri, iman ve irfanlarıyla hayatın her safhasında sadece bir ülkeye değil, bütün insanlık âlemine tertemiz örnekler vermekte devam eden Nur talebelerine aittir.

Bir kitabın mukaddimesini, o kitabın hülâsası diye tarif ederler. Hâlbuki, her mevzuu müstakil bir esere sığmayacak kadar derin ve geniş olan bu muazzam kitabın muhteviyatını böyle birkaç sayfalık mukaddimeye sığdırmak kabil midir?

Bugüne kadar âcizâne yazdığım manzum ve mensur yazılarımın hiçbirisinde bu kadar acz ve hayret içerisinde kalmamıştım. Binâenaleyh, bu eseri derin bir zevk, ilâhî bir neş'e ve coşkun bir heyecanla okuyacak olanlar, hay-

---

1 Ancak O'ndan yardım dileriz.

ranlıkla görecekler ki; Bediüzzaman, çocukluğundan beri müstesna bir şekilde yetişen ve bütün ömrü boyunca ilâhî tecellîlere mazhar olan bambaşka bir âlim ve mümtaz bir şahsiyettir.

Ben, bu büyük zâtı, eserlerini ve talebelerini inceden inceye tetkik edip de o nur âleminde hissen, fikren ve ruhen yaşadıktan sonra, büyük ve eski bir Arap şâirinin, bir beytiyle çok derin bir hakikati ifade ettiğini öğrendim: "Bütün âlemi bir şahsiyette toplamak Cenâb-ı Hakk'a zor gelmez!"

Gayesinin ulviyetinden, dâvâsının ihtişamından ve imanının azametinden feyiz ve ilham alan bu kutbun cazibesine takılanların adedi günden güne çoğalmaktadır. Akıllara hayret veren bu ulvî hâdise, münkirleri kahrettiği gibi müminleri de şâd ve mesrûr eylemekte devam edip gidiyor.

İmanlı gönüllerde mânevî bir râbıta hâlinde yaşayan bu ilâhî hâdiseyi büyük bir mücâhid, kalbleri vecd içinde bırakan bir üslûpla bakınız, nasıl ifade ediyor:

"Ahlâksızlık çirkefinin bir tufan hâlinde her istikamete taşıp uzanarak her fazileti boğmaya koyulduğu kara günlerde, onun yani Bediüzzaman'ın feyzini bir sır gibi kalbden kalbe, mukâvemeti imkânsız bir hamle hâlinde intikal eder görmekle teselli buluyoruz. Gecelerimiz çok karardı ve çok kararan gecelerin sabahları pek yakın olur."

Evet, bir sır gibi kalbden kalbe, mukâvemeti imkânsız bir hâlde yayılıp dağılan bu nurun memleketin her köşesinde feyiz ve tesirini görenler, hayret ve dehşetler içinde sormaya başladılar: Şöhreti memleketimizin her tarafını kaplayan bu zât kimdir? Hayatı, eserleri, meslek ve meşrebi nedir? Tuttuğu yol bir tarikat mı, bir cemiyet mi, yoksa siyasî bir teşekkül müdür?

Bununla da kalmadı, derhal gerek idarî ve gerek adlî çok mühim takipler ve pek ciddî tetkikler, uzun ve müselsel mahkemeler cereyan etti. Neticede, bu ilâhî tecellînin gönüller ülkesine kurulan bir "iman ve irfan müessesesi"nden başka bir şey olmadığı tahakkuk edince, adaletin ilâhî bir surette tecellîsi şu şekilde zuhur etti: "Bediüzzaman Said Nursî ve bütün Risale-i Nur eserlerinin beraati" kararı resmen ilân edildi. Ve artık *ruhun maddeye, hakkın bâtıla, nurun zulmete, imanın küfre her zaman galebe çalacağı, ezelden ebede değişmeyecek olan ilâhî kanunların başında gelen bir hakikat olduğu güneşler gibi belirdi.*

Herhangi bir iklimde zuhur eden bir ıslahatçının mahiyet ve hakikatini, sadakat ve samimiyetini gösteren en gerçek mîyar; dâvâsını ilâna başladığı ilk günlerle, muzaffer olduğu son günler arasında ferdî ve içtimaî, uzvî ve ruhî hayatında vücûda gelen değişiklik farklarıdır, derler. Meselâ o adam ilk günlerde mütevazi, âlicenap, ferâgat ve mahviyetkâr.. hülâsa, bütün ahlâk ve fazilet bakımından cidden örnek olan gayet temiz ve son derece mümtaz bir şahsiyetti. Bakalım, cihadında muzaffer olup hislerde, emellerde, gönüllerde yer tuttuktan sonra, yine o eski temiz ve örnek hâlinde kalabilmiş mi? Yoksa, zafer neş'esiyle, birçok büyük sanılan kimseler gibi yere göğe sığmaz mı olmuş?

İşte, büyük-küçük herhangi bir dâvâ ve gaye sahibinin mahiyet ve hakikatini, şahsiyet ve hüviyetini en hakikî çehresiyle aksettirecek olan en berrak ayna budur. Tarih boyunca bu müthiş imtihanı kazanmanın şaheser misalini, evvelâ peygamberler ve bilhassa Sultanu'l-enbiyâ *(sallallâhu aleyhi ve sellem)* Efendimiz, sonra onun halife ve sahabeleri ve daha sonra da onların nurlu yolunda yürüyen büyük zâtlar vermişlerdir.

Peygamber Efendimiz, şu اَلْعُلَمَاءُ وَرَثَةُ الْأَنْبِيَاءِ[1] yani: "Âlimler, peygamberlerin vârisleridirler." hadis-i şerifleriyle âlim olmanın pek kolay bir şey olmadığını, i'câzkâr belâgatlarıyla beyan buyuruyorlar.

Zira, mademki bir âlim, peygamberlerin vârisidir; o hâlde, hak ve hakikatin tebliğ ve neşri hususunda, aynen onların tutmuş oldukları yolu takip etmesi lâzımdır. Her ne kadar bu yol, bütün dağ, taş, çamur, çakıl, uçurum; daha beteri takip, tevkif, muhakeme, hapis, zindan, sürgün, tecrid, zehirlenme, idam sehpaları ve daha akıl ve hayale gelmeyen nice bin zulüm ve işkencelerle dolu da olsa...

İşte Bediüzzaman, yarım asırdan fazla o mukaddes cihadı ile bütün ömrü boyunca bu çetin yolda yürüyen ve karşısına çıkan binlerle engeli bir yıldırım süratiyle aşan ve peygamberlerin vârisi olan bir âlim olduğunu amelî bir surette isbat eden bir zâttır.

Kendisinin ilmî, ahlâkî, edebî, birçok fazilet ve meziyetleri arasında, beni en çok meftun eden şey, onun, o dağlardan daha sağlam, denizlerden daha derin, semâlardan daha yüksek ve geniş olan imanıdır. Rabbim, o ne muaz-

---

1 Tirmizî, *ilim* 19; Ebû Dâvûd, *ilim* 1; İbni Mâce, *mukaddime* 17; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 5/196.

zam iman! O ne bitmez ve tükenmez sabır! O ne çelikten irade! Hayal ve hâtıralara ürpermeler veren bunca tazyik, tehdit, tâzib ve işkencelere rağmen; o ne eğilmez baş, ne boğulmaz ses ve nasıl kısılmaz nefestir!

Büyük İkbâl'in heyecanlı şiirlerinden aldığım coşkun bir ilham neş'esiyle vaktiyle yazdığım "Mücâhid" unvanını taşıyan bir manzumede, aşağıdaki mısraları okuyanlardan, belki şâirâne bir mübalâğada bulunduğumu söyleyenler olmuştur. Lâkin şu mukaddimesini yazmakla şeref duyduğum şaheseri okuyanlar, vecd ile dolu bir hayranlıkla anlayacaklar ki Allah'ın ne kulları varmış! Eğer bir iman, kemâlini bulursa neler yapar ve ne harikalar doğururmuş!

Bir azm, eğer iman dolu bir kalbe girerse,
İnsan da o imandaki son sırra ererse,

En azgın ölümler ona zincir vuramazlar,
Volkan gibi coşkun akıyor, durduramazlar!

Rabbimden iner azmine kuvvet veren ilham,
Peygamberi rüyada görür belki her akşam!

Hep nur onun iman dolu kalbindeki mihrap,
Kandil olamaz ufkuna dünyadaki mehtap!

Kar-kış demez, irkilmez, üzülmez, acı duymaz;
Mevsim, bütün ömrünce ılık gölgeli bir yaz.

Cennetteki âlemleri dünyada görür de,
Mahvolsa eğilmez sıra dağlar gibi derde!

En sarp uçurumlar gelip etrafını sarsa,
Ay batsa, güneş sönse, ufuklar da kararsa,

Gökler yıkılıp çökse, yolundan yine dönmez,
Ruhundaki imanla yanan meş'ale sönmez!

Kalbinde yanardağ gibi, iman ne mukaddes!
Vicdanına her an şunu haykırmada bir ses:

Ey yolcu, şafaklar sökecek, durma, ilerle,
Zulmetlere kan ağlatacak meşalelerle!

Yıldızlara bas, çık yüce âlemlere, yüksel!
İnsanlığı kurtarmaya cennetten inen el…

Sanki bu mısralar iman kahramanı, büyük mücâhid Bediüzzaman Hazretleri için yazılmış. Zira bu yüksek sıfatlar, hep onun sıfatlarıdır. Cenâb-ı Hak şu âyet-i kerîmede bakınız, mücâhidlere neler vaad ediyor:

وَالَّذِينَ جَاهَدُوا فِينَا لَنَهْدِيَنَّهُمْ سُبُلَنَا ۚ وَإِنَّ اللهَ لَمَعَ الْمُحْسِنِينَ[1]

Meâl-i şerifi: "Bizim uğrumuzda mücâhede edenlere mutlaka yollarımızı göstririz. Ve hiç şüphe yok ki, Allah muhsinlerle –Allah'ı görür gibi ibadet eden mücâhidlerle– beraberdir."

Demek ki, iman ve Kur'ân uğrunda candan ve cihandan geçen mücâhidlere büyük Allah, hakikat ve hidayet yollarını göstereceğini vaad buyuruyor. Hâşâ, Cenâb-ı Hak vaadinde hulf etmez! Yeter ki, bu azîm vaad-i ilâhîyi icap ettirecek şartlar tahakkuk etsin.

Bu âyet-i kerîme, Üstad'ın karakter ve şahsiyetini tahlil hususunda bize nurdan bir rehber oluyor ve o nurun billûr ışığı altında artık en ince çizgileri ve en hassas noktaları görüp sezebiliyoruz. Zira, mademki bir insan Cenâb-ı Hakk'ın hıfz ve himâyesinde bulunmak nimetine mazhar olmuştur; artık onun için korku, endişe, üzüntü, yılma, usanma vesâire gibi şeyler bahis mevzuu olamaz.

Allah'ın nuru ile nurlanan bir gönlün semâsını hangi bulutlar kaplayabilir! Her an huzur-u ilâhîde bulunmak bahtiyarlığına eren bir kulun ruhunu, hangi fânî emel ve arzular, hangi zavallı teveccüh ve iltifatlar ve hangi pespâye gaye ve ihtiraslar tatmin, teskin ve teselli edebilir!

Allah'tır onun yârı, mürebbîsi, velîsi,
Andıkça bütün nur oluyor duygusu, hissi.

Yükselmededir mârifet iklimine her an,
Bambaşka ufuklar açıyor ruhuna Kur'ân.

Kur'ân ona yâd ettiriyor "Bezm-i Elest"i.
Âşık, o tecellînin ezelden beri mesti.

İşte Bediüzzaman, böyle harikalar harikası bir inâyete mazhar olan mübarek bir şahsiyettir. Ve bunun içindir ki zindanlar ona bir gülistan olmuş, oradan ebediyetlerin nurlu ufuklarını görür. İdam sehpaları, birer vaaz ve irşad kürsüsüdür; oradan insanlığa ulvî bir gaye uğrunda sabır ve sebat, metanet ve celâdet dersleri verir. Hapishaneler birer Medrese-i Yusufiye'ye inkılâb

[1] Ankebût sûresi, 29/69.

eder, oraya girerken bir profesörün üniversiteye ders vermek için girdiği gibi girer. Zira oradakiler, onun feyiz ve irşadına muhtaç olan talebeleridir. Her gün birkaç vatandaşın imanını kurtarmak ve cânileri, melek gibi bir insan hâline getirmek onun için dünyalara değişilmez bir saadettir.

Böyle bir yüksek iman ve ihlâs şuuruna mâlik olan insan, hiç şüphesiz ki zaman ve mekân mefhumlarının fânîler üzerinde bıraktığı yaldızlı tesirleri, kesif madde âleminde bırakarak ruhu ile mâneviyat âleminin pırıl pırıl nurlar saçan ufuklarına yükselmiş bir hâldedir. Büyük mutasavvıfların (rahmetullahi aleyhim) "fenâ fillâh", "bekâ billâh" diye tarif ve tavsif buyurdukları yüksek mertebe, işte bu kudsî şerefe nâil olmaktır.

Evet, her müminin kendine mahsus bir huzur, huşû, tefeyyüz, tecerrüd ve istiğrak hâli vardır. Ve herkes iman ve irfanı, salâh ve takvâsı, feyiz ve mâneviyatı nisbetinde bu ilâhî hazdan feyizyâb olabilir. Lâkin bu güzel hâl, bu tatlı visal ve bu emsalsiz haz, geçen âyet-i kerîmedeki ihsan erbabı olan o büyük mücahidlerde her zaman devam ediyor. Ve işte onlar, bu sebepten dolayıdır ki Mevlâ'yı unutmak gafletine düşmüyorlar. Nefisleriyle arslanlar gibi bütün ömürleri boyunca çarpışıyorlar. Ve hayatlarının her lâhzası en yüksek terakki ve tekâmül hâtıraları kaydediyor. Ve bütün varlıkları o cemâl, kemâl ve celâl sıfatlarıyla muttasıf olan Rabbü'l-âlemîn'in rızasında erimiş bulunuyorlar.

Mevlâ, bizleri de o bahtiyarlar zümresine ilhak eylesin, âmîn...

Yukarıdaki sayfalarda büyük Üstad'ın dostlarını meftun ve hayran ettiği kadar da düşmanlarını dehşetler içerisinde bırakan azametli imanından bahsettik. Biraz da mümtaz şahsiyeti, nurdan bir hâle hâlinde sarmakta olan üstün meziyetlerinden, ahlâk ve kemâlâtından bahsedelim. Mâlûm ya, her şahsiyeti, muhtelif ve muayyen meziyetler çerçeveler. Binâenaleyh, Üstad'ın şahsiyetini tekvin eden başlıca sıfatlar şunlardır:

Ferâgati

Bir dâvâ sahibinin ve bilhassa ıslahatçının muvaffakiyet şartlarının en mühimmi ferâgattir. Zira gözler ve gönüller, bu mühim noktayı en ince bir hassasiyetle tetkik ve takibe meyyaldirler. Üstad'ın bütün hayatı ise baştan başa ferâgatin şaheser misalleriyle dolup taşmaktadır.

Allâme Şeyhülislâm Mustafa Sabri Efendi merhumdan ferâgate ait şöyle bir söz işitmiştim: "İslâm bugün öyle mücâhidler ister ki dünyasını değil, âhiretini dahi feda etmeye hazır olacak!"

Büyük adamdan sâdır olan bu büyük sözü tamamen kavrayamadığım için, mutasavvıfların istiğrak hâllerinde söyledikleri esrarlı sözlere benzeterek, herkese söylememiş ve olur olmaz yerlerde de açmamıştım. Vaktâ ki aynı sözü Bediüzzaman'ın ateşler saçan heyecanlı ifadelerinde de okuyunca anladım ki büyüklere göre ferâgatin ölçüsü de büyüyor...

Evet, İslâm için bu kadar acıklı bir ferâgate katlanmaya razı olan mücâhidleri, Erhamürrâhimîn olan Allahu Zülkerîm Teâlâ ve Tekaddes Hazretleri bırakır mı? O fedaî kulunu lütuf ve kereminden, inâyet ve merhametinden mahrum etmek, şânına –hâşâ!– yakışır mı?

İşte Bediüzzaman, bu müstesna tecellînin en parlak misalidir. Bütün ömrü boyunca mücerred yaşadı. Dünyanın bütün meşru lezzetlerinden tamamen mahrum kaldı. Bir yuva kurmak ve orada mesûd bir aile hayatı geçirmek sevdasına düşmeye vakit ve fırsat bulamadı. Fakat Cenâb-ı Hak, kendisine öyle şeyler ihsan etti ki, fânî kalemlerle tarif olunamayacak kadar muazzam ve muhteşemdir. Bugün, dünyada hangi bir aile reisi –mânen– Bediüzzaman Hazretleri kadar mesûddur? Hangi bir baba milyonlarla evlâda sahip olmuştur? Hem de nasıl evlâtlar! Ve hangi bir üstad, bu kadar talebe yetiştirebilmiştir?

Bu kudsî ve ruhî râbıta –biiznillâhi teâlâ– dünyalar durdukça duracak ve nurdan bir sel hâlinde ebediyetlere kadar akıp gidecektir. Çünkü bu ilâhî dâvâ, Kur'ân-ı Kerîm'in nur deryasında tebellür eden bir varlık olduğu gibi Kur'ân'dan doğmuş ve Kur'ân'la beraber yaşayacaktır...

Şefkat ve Merhameti

Büyük Üstad, hak ve hakikati tâ çocukluğunda bulmuştu. Kalbinin feryadını ve ruhunun münâcâtını dinlemek için mağaralara kapandığı günlerde bile ibadet ve taatten, tefekkür ve murâkabelerden, feyiz ve huzur almanın zevkine ermiş olan bir "ârif-i billâh" idi.

Lâkin, karanlık gece dalgalarını andıran korkunç küfür ve ilhad kâbusunun Müslüman Dünyası'nı ve dolayısıyla memleketimizi kaplamak üzere olduğu o tehlikeli günlerde, yatağından fırlayan bir arslan gibi yanardağları andıran bir kükreyişle cihad meydanına atıldı. Bütün rahat ve huzurunu bu mukaddes dâvâya feda etti. Ve işte bu hikmete mebnidir ki; o günden beri her

sözü bir dilim lâv, her fikri bir ateş parçası olmuş; düştüğü gönülleri yakıyor; hisleri, fikirleri alevlendiriyor…

Büyük Üstad'ın tam bir uzlet ve inzivâdan sonra tekrar irşad ve cemiyet hayatına atılması, aynen İmam Gazâlî'nin hayatında geçirmiş olduğu o mühim ve tarihî merhaleye benzemektedir. Demek ki Cenâb-ı Hak, büyük mürşidleri böyle bir müddet inzivâda terbiye, tasfiye ve tezkiye ettikten sonra tenvir ve irşad vazifesiyle mükellef kılıyor. Ve bu sebepledir ki bir mâ-yı mukattardan daha temiz ve berrak olan yüreklerinden kopup gelen nefesler, kalblere akseder etmez bambaşka tesirler icra ediyor. Arz ettiğim gibi İmam Gazâlî'nin bundan dokuz yüz sene evvel ahlâk ve fazilet sahasında yapmış olduğu fütuhâtı bu asırda Bediüzzaman, iman ve ihlâs vâdisinde başarmıştır.

Evet, Hazreti Üstad'ı bu müthiş cihad meydanlarına sevk eden, hep bu eşsiz şefkat ve merhameti olmuştur. Ve bunu bizzat kendisinden dinleyelim:

"Bana, 'Sen şuna buna niçin sataştın?' diyorlar. Farkında değilim; karşımda müthiş bir yangın var, alevleri göklere yükseliyor. İçinde evlâdım yanıyor, imanım tutuşmuş yanıyor. O yangını söndürmeye, imanımı kurtarmaya koşuyorum. Yolda birisi beni kösteklemek istemiş de ayağım ona çarpmış, ne ehemmiyeti var! O müthiş yangın karşısında bu küçük hâdise bir kıymet ifade eder mi? Dar düşünceler, dar görüşler!.."

İstiğnâsı

Üstad'ın hayatı boyunca cemiyetimizin her tabakasına vermekte olduğu binlerle istiğnâ örnekleri, dillere destan olmuş bir ulviyeti hâizdir. Mâsivâdan tam manasıyla istiğnâ ederek, uzvî ve ruhî bütün varlığı ile Rabbü'l-âlemîn'in bitmez ve tükenmez hazinesine dayanmayı, müddet-i hayatında bir itiyad değil; âdeta bir mezhep, meşrep ve meslek olarak kabul etmiştir. Ve bunda da ne pahasına olursa olsun sebat eylemekte hâlâ devam etmektedir. İşin orijinal tarafı; bu meslek, kendi şahsına münhasır kalmamış, talebelerine de kudsî bir mefkûre hâlinde intikal etmiştir. Nur deryasında yıkanmak şerefine mazhar olan bir Nur talebesinin istiğnâsına hayran olmamak kabil değildir!

Bakınız, Üstad, Mektubat unvanını taşıyan şaheserin İkinci Mektub'unda bu mühim noktayı altı vecih ile ne kadar asil bir iman ve irfan şuuruyla izah eder:

"*Birincisi*: Ehl-i dalâlet, ehl-i ilmi, ilmi vasıta-yı cer etmekle itham ediyorlar. 'İlmi ve dini kendilerine medar-ı maîşet yapıyorlar.' deyip insafsızcasına onlara hücum ediyorlar. Bunları fiilen tekzip lâzımdır.

İkincisi: Neşr-i hak için enbiyâya ittibâ etmekle mükellefiz. Kur'ân-ı Hakîm'de hakkı neşredenler, إِنْ أَجْرِيَ إِلَّا عَلَى اللهِ.. إِنْ أَجْرِيَ إِلَّا عَلَى اللهِ[1] diyerek insanlardan istiğnâ göstermişler."

İşte Risale-i Nur Külliyatı'nın mazhar olduğu ilâhî fütuhât, hep bu enbiyâ mesleğinde sebat kahramanlığının şaheser misali ve harikulâde neticesidir. Ve bu sayede Üstad, izzet-i ilmiyesini cihan-kıymet bir elmas gibi muhafaza eylemiştir.

Artık herkesin uğrunda esir olduğu maaş, rütbe, servet ve daha nice bin şahsî ve maddî menfaatlerle asla alâkası olmayan bir insan, nasıl olur da gönüller fatihi olmaz! İmanlı gönüller, nasıl onun feyiz ve nuruyla dolmaz!

İktisatçılığı

İktisat, bundan evvel bahsettiğimiz "istiğnâ"nın tefsir ve izahından başka bir şey değildir. Zaten iktisat sarayına girebilmek için, evvelâ istiğnâ denilen kapıdan girmek lâzımdır. Bu sebeple iktisatla istiğnâ, lâzımla melzum kabîlindendir.

Üstad gibi istiğnâ hususunda peygamberleri kendine örnek kabul eden bir mücahidin iktisatçılığı, kendiliğinden husule gelecek kadar tabiî bir haslet hâlini alır. Ve artık ona günde bir tas çorba, bir bardak su ve bir parça ekmek kâfi gelebilir. Zira bu büyük insan, büyük ve munsif Fransız şâiri Lamartine'in dediği gibi: "Yemek için yaşamıyor, belki yaşamak için yiyor."

Üstad'ın meşrep ve mesleğini tamamen anladıktan sonra, artık onun yüksek iktisatçılığını böyle yemek içmek gibi basit şeylerle mukayese etmeyi çok görüyorum. Zira bu büyük insanın yüksek iktisatçılığını mânevî sahalarda tatbik etmek ve maddî olmayan ölçülerle ölçmek lâzım gelir. Meselâ Üstad bu yüksek iktisatçılık kudretini sırf yemek, içmek, giymek gibi basit şeylerle değil; bilâkis fikir, zihin, istidat, kabiliyet, vakit, zaman, nefis ve nefes gibi mânevî ve mücerred kıymetlerin israf ve heder edilmemesiyle ölçen bir dâhidir. Ve bütün ömrü boyunca bir karakter hâlinde takip ettiği bu titiz muhasebe ve murakabe usûlünü, bütün talebelerine de telkin etmiştir. Binâenaleyh bir Nur talebesine olur olmaz eseri okutturmak ve her sözü dinlettirmek kolay bir şey değildir. Zira onun gönlünün mihrak noktasında yazılı olan şu "Dikkat!" kelimesi, en hassas bir kontrol vazifesi görmektedir.

---

1 "Benim mükâfatım ancak Allah'a aittir." (Yûnus sûresi, 10/72; Hûd sûresi, 11/29, 51; …).

İşte Bediüzzaman, kudretli bir ıslahatçı ve harikalar harikası bir pedagog (mürebbî) olduğunu, yetiştirdiği tertemiz nesille fiilen isbat etmiş ve iktisat tarihine nurdan pırıltılarla yazılan bir atlas sayfa daha ilâve eden bir nâdire-i fıtrattır.

Tevazu ve Mahviyetkârlığı

Nur Risaleleri'nin bu kadar harikulâde bir şekilde cihana yayılmasında bu iki hasletin çok faydası olmuş ve pek derin tesirleri görülmüştür. Çünkü Üstad, sohbet ve teliflerinde kendine bir "kutbü'l-ârifîn" ve bir "gavsü'l-vâsılîn" süsü vermediği için gönüller ona pek çabuk ısınmış, onu tertemiz bir samimiyetle sevmiş ve derhal ulvî gayesini benimsemiştir.

Meselâ ahlâk ve fazilete, hikmet ve ibrete ait olan birçok sohbet ve telkinlerini, doğrudan doğruya nefsine tevcih eder. Keskin ve âteşîn hitabelerinin ilk ve yegâne muhatabı, öz nefsidir. Oradan –merkezden muhite yayılırcasına– bütün nur ve sürûra, saadet ve huzura müştak olan gönüllere yayılır.

Üstad, hususi hayatında gayet halim-selim ve son derece mütevazidir. Bir ferdi değil, hiçbir zerreyi incitmemek için âzamî fedakârlıklar gösterir. Sayısız zahmet ve meşakkatlere, ıztırap ve mahrumiyetlere katlanır; fakat imanına, Kur'ân'ına dokunulmamak şartıyla!..

Artık o zaman bakmışsınız ki; o sâkin deniz, dalgaları semâlara yükselen bir tufan, sahillere heybet ve dehşet saçan bir umman kesilmiştir. Çünkü o, Kur'ân-ı Kerîm'in sâdık hizmetkârı ve iman hudutlarını bekleyen kahraman ve fedaî bir neferidir. Kendisi bu hakikati veciz bir cümleyle şu şekilde ifade eder:

"Bir nefer nöbette iken başkumandan da gelse silâhını bırakmayacak. Ben de Kur'ân'ın bir hizmetkârı ve bir neferiyim. Vazife başındayken karşıma kim çıkarsa çıksın 'hak budur' derim başımı eğmem!.."

Vazife başında ve cihad meydanındayken şu mısralar lisân-ı hâlidir:

Şahlanan bir ata benzer, kırarım kanlı gemi,
Sinsi düşmanlara, hâşâ, satamam benliğimi!

Benliğimden uzak olmaktır esaret bence,
Böyle bir zillete düşmek ne hazin işkence!

Ebedî vuslatın aşkıyla geçer her ânım,
Dest-i kudretle yapılmış kaledir imanım.

Bu mukaddes emelimden ne kadar dilşâdım,
Görmek ister beni cennette şehid ecdadım.

Ruhum oldukça müebbed, ebedîdir ömrüm,
En büyük vuslata, Allah'a çıkan yoldur ölüm.

Kitaba girmezden evvel Üstad'ı ilmî, fikrî, tasavvufî ve edebî cephelerıyle de mütâlaa etmek isterdim. Fakat çok derin ve pek şümûllü olan bu mevzuların birkaç sayfayla hülâsa edilemeyeceğini kat'î bir surette idrak ettikten sonra, artık adı geçen mevzulara birkaç cümleyle temas etmeyi münasip gördüm.

Rabbim imkânlar lutfederse, bu derin mevzuları, Risale-i Nur Külliyatı ve Nur talebeleri ile birlikte, büyük ve müstakil bir eserle, tahlilî bir surette tetkik ve mütâlaa etmeyi bütün ruhumla arzu ediyorum. Bu hususta, büyük Üstadımız'ın ve aziz kardeşlerimin kıymetli dualarını niyaz eylerim!

Üstadın İlmî Cephesi

Merhum Ziya Paşa, şu:

"Âyinesi iştir kişinin, lâfa bakılmaz.
Şahsın görünür rütbe-i aklı eserinde."

beyti ile nesilden nesile bir düstur hâlinde intikal edecek olan çok büyük bir hakikati ifade etmiştir.

Evet, Müslüman ırkımıza Risale-i Nur Külliyatı gibi muazzam bir iman ve irfan kütüphanesini hediye eden, gönüller üzerinde mukaddes bir nur müessesesi kuran mümtaz ve müstesna zâtın kudret-i ilmiyesi hakkında tafsilâta girişmek, öğle vakti güneşi tarif etmek kadar fuzulî bir iştir.

Yalnız, yanık bir şâirimizin:

"Hüsn olur kim seyrederken ihtiyâr elden gider."

dediği gibi, hayatının her lâhzasında ilâhî tecellîlere mazhar bulunan bu mübarek zâtın ilim ve irfanından, ahlâk ve kemâlâtından bahsetmek, insana bambaşka bir zevk ve ilâhî bir haz veriyor. Bunun için sözü uzatmaktan kendimi alamıyorum.

Üstad, Risale-i Nur Küliyatı'nda dinî, içtimaî, ahlâkî, edebî, hukukî, felsefî ve tasavvufî en mühim mevzulara temas etmiş ve hepsinde de harikulâde bir surette muvaffak olmuştur. İşin asıl hayret veren noktası, birçok ulemânın tehlikeli yollara saptıkları en çetin mevzuları gayet açık bir şekilde ve en kat'î bir surette hallettiği gibi en girdaplı derinliklerden Ehl-i Sünnet ve Cemaat'in tuttuğu nurlu yolu takip ederek sahil-i selâmete çıkmış ve eserlerini okuyanları da öylece çıkarmıştır.

Bu sebeple Risale-i Nur Külliyatı'nı aziz milletimizin her tabakasına kemâl-i emniyet ve samimiyetle takdim etmekle şeref duyuyoruz. Nur Risaleleri, Kur'ân-ı Kerîm'in nur deryasından alınan berrak katreler ve hidayet güneşinden süzülen billûr huzmelerdir. Binâenaleyh, her Müslüman'a düşen en mukaddes vazife, imanı kurtaracak olan bu nurlu eserlerin yayılmasına çalışmaktır. Zira, tarihte pek çok defalar görülmüştür ki bir eser; nice fertlerin, ailelerin, cemiyetlerin ve sayısız insan kitlelerinin hidayet ve saadetine sebep olmuştur. Ah, ne bahtiyardır o insan ki bir mümin kardeşinin imanının kurtulmasına sebep olur!

Üstad'ın Fikrî Cephesi

Mâlûm yâ her mütefekkirin kendine mahsus bir tefekkür sistemi, fikrî hayatında takip ettiği bir gayesi ve bütün gönlüyle bağlandığı bir ideali vardır. Ve onun tefekkür sisteminden, gaye ve idealinden bahsetmek için uzun mukaddimeler serdedilir. Fakat Bediüzzaman'ın tefekkür sistemi, gaye ve ideali, uzun mukaddimelerle filân yorulmaksızın, bir cümleyle hülâsa edilebilir:

Bütün semâvî kitapların ve bilumum peygamberlerin yegâne dâvâları olan "Hâlık-ı kâinat'ın ulûhiyet ve vahdâniyetini ilân" ve bu büyük dâvâyı da ilmî, mantıkî ve felsefî delillerle isbat eylemektir.

– O hâlde Üstad'ın mantık, felsefe ve müsbet ilimlerle de alâkası var?

– Evet, mantık ve felsefe Kur'ân'la barışıp hak ve hakikate hizmet ettikleri müddetçe Üstad en büyük mantıkçı ve en kudretli bir filozoftur. Mukaddes ve cihanşümûl dâvâsını isbat vâdisinde kullandığı en parlak delilleri ve en kat'î burhanları, Kur'ân-ı Kerîm'in "Allah kelâmı" olduğunu her gün bir kat daha isbat ve ilân eden "müsbet ilim"dir.

Zaten felsefe, aslında hikmet manasına geldikçe, Vâcibü'l-vücûd Tealâ ve Tekaddes Hazretleri'ni, Zât-ı Bârî'sine lâyık sıfatlarla isbata çalışan her eser en büyük hikmet ve o eserin sahibi de en büyük hakîmdir.

İşte Üstad, böyle ilmî bir yolu, yani Kur'ân-ı Kerîm'in nurlu yolunu takip ettiği için binlerle üniversitelinin imanını kurtarmak şerefine mazhar olmuştur. Hazretin bu hususta hâiz olduğu ilmî, edebî ve felsefî daha pek çok meziyetleri vardır. Fakat onları, eserlerinden misaller getirerek –inşâallah– müstakil bir eserde arzetmek emelindeyim. Ve minallâhi't-tevfik!

Tasavvuf Cephesi

Nakşibendî meşâyihinden, her harekâtını Peygamber-i Zîşan Efendimiz Hazretleri'nin harekâtına tatbik etmeye çalışan ve büyük bir âlim olan bir zâta sordum:

– Efendi Hazretleri, ulemâ ile mutasavvife arasındaki gerginliğin sebebi nedir?

– Ulemâ, Resûl-i Ekrem Efendimiz'in ilmine, mutasavvıflar da ameline vâris olmuşlar. İşte bu sebepten dolayıdır ki, Fahr-i Cihan Efendimiz'in hem ilmine ve hem ameline vâris olan bir zâta 'zü'l-cenaheyn', yani 'iki kanatlı' deniliyor. Binâenaleyh, tarikattan maksat, ruhsatlarla değil; azîmetlerle amel edip ahlâk-ı Peygamberî ile ahlâklanarak, bütün mânevî hastalıklardan temizlenip Cenâb-ı Hakk'ın rızasında fânî olmaktır. İşte bu ulvî dereceyi kazanan kimseler, şüphesiz ki ehl-i hakikattirler. Yani, tarikattan maksut ve matlup olan gayeye ermişler demektir. Fakat bu yüksek mertebeyi kazanmak, her adama müyesser olamayacağı için, büyüklerimiz matlup olan hedefe kolaylıkla erebilmek için muayyen kâideler vaz' eylemişlerdir. Hülâsa tarikat, şeriat dairesinin içinde bir dairedir. Tarikattan düşen şeriata düşer, fakat –maâzallah– şeriattan düşen ebedî hüsranda kalır.

Bu büyük zâtın beyanatına göre, Bediüzzaman'ın açtığı nur yolu ile, hakikî ve şâibesiz tasavvuf arasında cevherî hiçbir ihtilâf yoktur. Her ikisi de rıza-yı Bârî'ye ve binnetice cennet-i âlâya ve dîdar-ı Mevlâ'ya götüren yollardır.

Binâenaleyh, bu asîl gayeyi istihdaf eden herhangi mutasavvıf bir kardeşimizin, Risale-i Nur Külliyatı'nı seve seve okumasına hiçbir mâni kalmadığı gibi; *bilâkis Risale-i Nur, tasavvuftaki "murâkabe" dairesini Kur'ân-ı Kerîm yoluyla genişleterek, ona bir de "tefekkür" vazifesini en mühim bir vird olarak ilâve etmiştir.*

Evet, insanın gözüne-gönlüne bambaşka ufuklar açan bu "tefekkür" sebebiyle, sadece kalbinin murâkabesiyle meşgul olan bir sâlik, kalbi ve bütün letâifiyle birlikte, zerrelerden kürelere kadar bütün kâinatı azamet ve ihtişamıyla seyir ve temâşâ, murakabe ve müşâhede ederek, Cenâb-ı Hakk'ın o

âlemlerde bin bir şekilde tecellî etmekte olan esmâ-yı hüsnâsını, sıfât-ı ulyâsını kemâl-i vecd ile görerek, artık sonsuz bir mâbedde olduğunu aynelyakîn, ilmelyakîn ve hakkalyakîn derecesinde hisseder. Çünkü içine girdiği mâbed öyle ulu bir mâbeddir ki; milyarlara sığmayan cemaatin hepsi aşk ve şevk, huşû ve istiğraklar içinde Hâlık'ını zikrediyor. Yanık, tatlı ve güzel lisânları; şive, nağme, ahenk ve besteleriyle bir ağızdan

سُبْحَانَ اللهِ وَالْحَمْدُ لِلّٰهِ وَلَا إِلٰهَ إِلَّا اللهُ وَاللهُ أَكْبَرُ[1]

diyorlar.

Risale-i Nur'un açtığı iman ve irfan ve Kur'ân yolunu takip eden, işte böyle muazzam ve muhteşem bir mâbede girer.. ve herkes de iman ve irfanı, feyiz ve ihlâsı nisbetinde feyizyâb olur.

Edebî Cephesi

Eskiden beri lafız ve mana, üslûp ve muhteva bakımından, edipler ve şâirler, mütefekkirler ve âlimler ikiye ayrılmışlardır. Bunlardan bazıları sadece üslûp ve ifadeye, vezin ve kâfiyeye kıymet vererek; manayı, ifadeye feda etmişlerdir ve bu hâl de kendini en çok şiirde gösterir. Diğer zümre ise en çok mana ve muhtevaya ehemmiyet vererek; özü, söze kurban etmemişlerdir.

Artık Bediüzzaman gibi büyük bir mütefekkirin edebî cephesi, bu küçük mukaddime ile kolayca anlaşılır sanırım. Zira Üstad, o kıymetli ve bereketli ömrünü, kulaklarda kalacak olan sözlerin tanzim ve tertibiyle değil; bilakis kalblerde, ruhlarda, vicdan ve fikirlerde kudsî bir ideal hâlinde insanlıkla beraber yaşayacak olan din hissinin, iman şuurunun, ahlâk ve fazilet mefhumunun asırlara, nesillere telkiniyle meşgul olan bir dâhidir. Artık bu kadar ulvî bir gayenin tahakkuku için candan ve cihandan geçen bir mücâhid, pek tabiîdir ki fânî şekillerle meşgul olamaz.

Bununla beraber Üstad zevk inceliği, gönül hassasiyeti, fikir derinliği ve hayal yüksekliği bakımından harikulâde denecek derecede edebî bir kudret ve melekeyi hâizdir. Ve bu sebeple üslûp ve ifadesi, mevzuya göre değişir. Meselâ ilmî ve felsefî mevzularda mantıkî ve riyâzî delillerle aklı ikna ederken gayet veciz terkipler kullanır. Fakat gönlü mest edip ruhu yükselteceği anlarda ifade o kadar berraklaşır ki tarif edilemez. Meselâ semâlardan, güneşlerden,

---

1 "Allah, her türlü noksandan münezzehtir. Bütün hamdler, övgüler Allah'adır. Allah'tan *(celle celâluh)* başka ilâh yoktur. Allah, büyüktür. Hareket ve güç, ancak yüceler yücesi ve pek büyük olan Cenâb-ı Hakk'ın dilemesi ile olur." (Buhârî, *teheccüd* 21; Ebû Dâvûd, *salat* 135; Nesâî, *iftitah* 32; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 4/353)

yıldızlardan, mehtaplardan ve bilhassa bahar âleminden ve Cenâb-ı Hakk'ın o âlemlerde tecellî etmekte olan kudret ve azametini tasvir ederken üslûp o kadar latîf bir şekil alır ki; artık her teşbih, en tatlı renklerle çerçevelenmiş bir levhayı andırır.. ve her tasvir, harikalar harikası bir âlemi canlandırır.

İşte bu hikmete mebnidir ki; bir Nur talebesi, Risale-i Nur Külliyatı'nı mütâlaasıyla –üniversitenin herhangi bir fakültesine mensup da olsa– hissen, fikren, ruhen, vicdanen ve hayalen tam manasıyla tatmin edilmiş oluyor. Nasıl tatmin edilmez ki; Risale-i Nur Külliyatı, Kur'ân-ı Kerîm'in cihan-şümûl bahçesinden derilen bir gül demetidir. Binâenaleyh onda o mübarek ve ilâhî bahçenin nuru, havası, ziyası ve kokusu vardır.

Ruhun bu ihtiyacını söyler akan sular,
Kur'ân'a her zaman beşerin ihtiyacı var.

Ali Ulvi Kurucu

بِسْـــمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

يَا اَللّٰهُ يَا رَحْمٰنُ يَا رَحِيمُ يَا فَرْدُ يَا حَيُّ يَا قَيُّومُ يَا حَكَمُ يَا عَدْلُ يَا قُدُّوسُ[1]

İsm-i âzamın hakkına ve Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan'ın hürmetine ve Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)*'ın şerefine, bu mecmuayı bastıranları ve mübarek yardımcılarını ve Risale-i Nur talebelerini Cennetü'l-Firdevs'te saadet-i ebediyeye mazhar eyle, âmîn…

Ve hizmet-i imaniye ve Kur'âniye'de dâima muvaffak eyle, âmîn…

Ve defter-i hasenâtlarına Asâ-yı Musa'nın her bir harfine mukabil, bin hasene yazdır, âmîn...

Ve Nur'ların neşrinde sebat ve devam ve ihlâs ihsan eyle, âmîn…

Yâ Erhamerrâhimîn!.. Umum Risale-i Nur şâkirtlerini iki cihanda mesûd eyle, âmîn…

İnsî ve cinnî şeytanların şerlerinden muhafaza eyle, âmîn…

Ve bu âciz ve bîçâre Said'in kusurâtını affeyle, âmîn...

Umum Nur Şâkirtleri Nâmına
Said Nursî

---

[1] Ya Allah, yâ Rahmân: Ey Zât'ı itibarıyla merhametli olan! yâ Rahim: Ey rahmetiyle mahlûkâtına merhamet eden! yâ Ferd: Ey eşi ve benzeri olmayan! yâ Hayy: Ey her zaman var olan, diri olan, ezelî ve ebedî hayat sahibi olan! yâ Kayyûm: Ey kendi Zât'ı ile var olup, zeval bulmayan ve bütün varlıkları varlıkta tutup onları yöneten! yâ Hakem: Ey hükmü geçersiz kılınmayan Hâkim! yâ Adl: Ey tam adalet sahibi! yâ Kuddûs: Ey her şeyi tertemiz yapan ve kendisi bütün eksiklerden uzak ve yüce Zât!

Barla Lâhikası

Bediüzzaman Said Nursî

Risale-i Nur Külliyatı'ndan

YİRMİ YEDİNCİ MEKTUP'TAN

Barla Lâhikası

Bediüzzaman

Said Nursî

İstanbul - 2007

BARLA LÂHİKASI

Copyright © Şahdamar Yayınları, **2007**
Bu eserin tüm yayın hakları Işık Ltd. Şti.'ne aittir.
Eserde yer alan metin ve resimlerin, Işık Ltd. Şti.'nin önceden yazılı izni olmaksızın, elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılması, yayımlanması ve depolanması yasaktır.

ISBN
978-975-9090-80-7

Yayın Numarası
70

Basım Yeri ve Yılı
Çağlayan Matbaası
Sarnıç Yolu Üzeri No:7 Gaziemir / İZMİR
Tel: **(0232) 252 20 96**
Ekim **2007**

Genel Dağıtım
Gökkuşağı Pazarlama ve Dağıtım
Merkez Mah. Soğuksu Cad. No: **31**
Tek-Er İş Merkezi Mahmutbey/İSTANBUL
Tel: **(0212) 410 50 00** Faks: **(0212) 444 85 96**

Şahdamar Yayınları
Emniyet Mahallesi Huzur Sokak No: 5
34676 Üsküdar/İSTANBUL
Tel: (0216) 318 42 88 Faks: (0216) 318 52 20
www.sahdamaryayinlari.com

Barla Lâhikası

Şu Risale[1(Hâşiye)] bir meclis-i nuranîdir ki Kur'ân'ın şu münevver, mübarek şâkirtleri, içinde birbiriyle mânen müzakere ve müdavele-i efkâr ediyorlar. Ve yüksek bir medrese salonudur ki Kur'ân'ın şâkirtleri onda her biri aldığı dersi arkadaşlarına söylüyor. Ve Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan'ın hazine-i kudsiyesinin sandukçaları olan Risaleler'in satıcı ve dellâllarına muhteşem ve müzeyyen bir dükkân ve bir menzildir. Her biri aldığı kıymettar mücevheratı birbirine ve müşterilerine orada gösteriyor.

1 (Hâşiye) Yani, Yirmi Yedinci Mektub'un umumu, hususan Barla Lâhikası.

Takdim

Bu lâhika mektupları –ki Yirmi Yedinci Mektup'tur– Risale-i Nur'un ilk telifiyle başlayıp devam edegelmiştir. Risaleler, Barla'da telif edilmeye başlanıp Isparta ve civarındaki kıymettar talebeleri bu risaleleri okumak ve yazmak suretiyle istifade ve istifâza ettiklerinde, hissiyatlarını, iştiyak ve ihtiramlarını, bir şükran borcu olarak muhterem müellifi Hazreti Üstada mektuplarla takdim etmişler, bazı müşkülâtlarının ve suâllerinin halledilmesini rica etmişler; böylece hem Hazreti Üstadın, hem talebelerin mektupları ile Barla, Kastamonu ve Emirdağ lâhika mektupları vücuda gelmiştir.

Barla Lâhikaları: Risale-i Nur'un Barla'da telif edildiği ve kalemle istinsah edilerek neşre başlandığından Eskişehir hapsi zamanına kadar olan devrede Nur'un ilk müştak talebelerinin, Nur'ların hemen telifi zamanında, ilk okuyup yazdıklarında duydukları samimî hissiyat, kalbî ve ruhî istifade ve istifâzalarını dile getiren fıkralarını ve Hazreti Üstadın da bazı mektuplarını ihtiva etmektedir.

Kastamonu Lâhikaları ise: Eskişehir hapsinden tahliyeden sonra Nur Müellifi Kastamonu'ya nefyedilmiş, Denizli hapsi zamanına kadar orada ikamete mecbur edilmiş; bu müddet zarfında Nur Müellifi, Isparta'daki talebeleri ile daimî muhabere ederek Nur'ların hatt-ı Kur'ân'la yazılıp çoğalması, neşri ve inkışafı ve eski yazı bilmeyen gençlerin istifadesi için de Risale-i Nur Külliyatı'ndan bazı bahislerin daktilo ile çoğaltılması hususunda şedit alâka göstermiş ve Risale-i Nur'un mâhiyeti, kıymeti, deruhte ettiği kudsî vazife-i imaniyesi ve mazhariyeti, hem talebelerinin tarz-ı hizmetleri, mütecaviz dinsizler karşısında sebat ve metanetleri ve ehl-i İslâm'ın birbiri ile muamelâtında takip edecekleri ihlâslı hareketleri gibi, dahilî ve haricî birçok meselelere temas etmiştir. *Bu itibarla, Kastamonu Lâhika mektupları, bilhassa yazıldığı zaman itibarıyla da büyük ehemmiyet kesbeden bir devrin mahsulü olması ve birçok içtimaî meseleleri ve küllî imanî bir nazar-ı hakikatle mütâlaa, mülâhaza ve küllîleşmesi gibi cihetlerde büyük kıymeti hâizdir.*

Emirdağ Lâhika Mektupları birinci kısmı: 15 Haziran 1944'te Denizli hapsinden beraat ile tahliyeden sonra Heyet-i Vekile kararıyla Emirdağ'da

ikamete memur edilen Risale-i Nur Müellifi Said Nursî Hazretleri 1947 sonlarına kadar, yani üçüncü büyük hapis olan Afyon hapsine kadar Emirdağ'da ikamet ettiği müddetçe Isparta, Kastamonu, İstanbul, Ankara ve üniversite talebeleri ve Anadolu'da Nur'ların neşre başlandığı yerlerdeki talebelerine hizmete müteallik bazı mektup ve suâllerine cevaben yazdığı mektuplardır.

İkinci kısım ise: 1948-1949 Afyon Cezaevi'nde yirmi ay mevkufen kalıp tahliyeden sonra tekrar Emirdağ'a avdet edip orada bir müddet kaldıktan sonra, 1951 yılında Eskişehir'de iki ay ikameti müteakip, oradan da Gençlik Rehberi mahkemesi münasebetiyle iki defa İstanbul'a gelip üçer ay İstanbul'da kaldığı 1952-1953 tarihlerinde ve daha sonra yine Emirdağ'da iken talebelerine yazdığı mektuplar ve mahkemelere ve dâvâlara temas eden meselelere dair müteaddit bahislerdir.

1953'ten sonra ikamet eylediği Isparta'da arasıra yazdığı mektuplar da vardır. Eskişehir, Denizli ve Afyon cezaevlerinde iken hapisteki talebelerine yazdığı pek kıymettar hapishane mektupları ise, yine Müellif-i Muhterem Hazreti Üstadın neşrini tensibiyle Şuâlar mecmuasında aynen neşredilmiştir. Bu lâhikalarda geçen talebelerin mektupları, Nur'lardan aldıkları feyz-i iman, ihlâs ve sadâkatlerini, şehamet-i imaniyelerini ifade ile Üstadlarına arzetmek ve teşekküratlarını bildirmekle bu zamanda zuhur eden bu ders-i Kur'âniye'nin muhatapları olduklarını izhar ediyor. Ve Risale-i Nur'un hakkâniyetine ve Hazreti Üstadın dâvâsına birer şahit hükmünde bulunuyor.

Risale-i Nur'un telifi ve neşriyle beraber bu lâhika mektuplarının zuhuru, devamı ve neşri, bizzat Muhterem Müellifi tarafından yapılması ve tensip edilmesi ve müteaddit mektuplarda da bu lâhikaların kıymetini ifade buyurmaları ve nazara vermeleri, herhalde bu lâhikaların ehemmiyetini tebarüze kâfidir.

Evet, Risale-i Nur'un telifi, zuhuru ve neşriyle beraber hizmet-i nuriyenin ve ders-i Kur'âniye'nin tâliminde ve îfâsında ve meslek-i nuriyenin taallümünde ve uzun bir zamandaki hizmetin devamında vâki olacak binler ahvâl ve hücuma mâruz talebelerin cereyanlar karşısında sebat, metanet ve ihlâsla hareketlerinde onlara yol gösterecek, hizmet-i Kur'âniye'nin inkişafında suhûlete medar olacak ikaz ve ihtarlara elbette ihtiyaç zarurîdir, kat'îdir, bedihîdir.

İşte Hazreti Üstadın bu gibi şüphe götürmez hakikatlere ve meselelere isabetle parmak basıp dikkati çekmesi, talebelerini ikazda bulunması, elbette bu hizmet-i kudsiyenin ehemmiyeti iktizasındandır.

Hem bu lâhikaların bir kısmı ihtiyaca binaen yazılmış ve yazdırılmış ihtarlar olması ve aynı ihtiyacın her zaman tekerrürü melhuz bulunduğundan daima müracaat olunacak hikmetleri ve düsturları muhtevîdir. Nitekim yüzer vakıalar, hâdiseler ve meselelerde bu ihtiyaç, kendini göstermiştir.

Nur'ların birinci talebesi Hulûsi Bey, Hazreti Üstada arzettiği bir mektubunda, "Dünyayı unutmak isteseniz, başka hiçbir sebep olmasa dahi, yalnız bu mübarek Sözler'le râbıta peydâ eden insanların rica edecekleri izahatı vermek isteyecek ve cevapsız bırakmayacaksınız… Allah için sizi sevenlere ve sizden istîzahta bulunanlara yazdığınız pek kıymetli yazılarla meclis-i ilmînizde takrir buyurduğunuz mütenevvi ve Sözler'e bile geçmeyen mesâil, kat'iyetle gösteriyorlar ki ihtiyaç da hizmet de bitmemiştir." demekte ve Nur'ların hizmetinde, ikaz, ihtar ve irşadlara ihtiyaç bulunacağını ifade etmektedir ki ondan sonra zuhur eden ihtiyaca muvafık lâhikalar, o mübarek zâtın isabetli sözünü teyid etmiştir.

Bu lâhikalarda görüleceği gibi, Nur Müellifi Aziz Üstadımız Risale-i Nur'un neşri, okunup yazılması gibi bizzat Nur'larla iştigale ehemmiyet vermekte, talebelerini daima teşvik etmektedir. Bunun lüzum ve hikmeti ise, şüphesiz, izahtan varestedir. Zira, asrımızda kâinat fenleri ve maddî ilimler revaçta olup, yeni yetişen nesiller bu ilim ve fenleri okudukları, hem tabiiyyûn ve maddiyyûnun din ve mâneviyat aleyhindeki neşriyatı, hem küfr-ü mutlak cereyanı ki hiçbir din ve mâneviyâtı tanımayan ve Allah'a iman hakikatine karşı muaraza ederek dinsizliği neşreden, İslâmî fikri zedeleyen ve bütün beşeriyeti tehdit eden, yeni nesillere ve gençliğe imansızlık fikr-i küfrîsini aşılamak isteyen kitap, broşür, gazete gibi neşir vasıtalarının İslâm ve iman düşmanlarınca ön plâna alındığı böyle acîb ve dehşetli bir zamanda, elbette Risale-i Nur'a, okunmasına, neşredilmesine şiddetle ihtiyaç ve zaruret var.

Çünkü *Risale-i Nur, Kur'ân-ı Hakîm'in bir mucize-i mâneviyesi ve bu zamanın dinsizliğine karşı mânevî atom bombası olarak solculuk cereyanlarının mâneviyât-ı kalbiyeyi tahribine mukabil, mâneviyât-ı kalbiyeyi tamir edip ferden ferdâ iman-ı tahkikîden gelen muazzam bir kuvvet ve kudrete istinadı okuyucuların kalblerine kazandırıyor.* Ve bu vazifeyi de yine mukaddes Kur'ân'ımızın ilham ve irşadıyla ve dersiyle îfâ ediyor. Tefekkür-ü imanî dersiyle, tabiiyyûn ve maddiyyûnun boğulduğu aynı meselelerde tevhid nurunu gösteriyor, iman hakikatlerini madde âleminden temsiller ve deliller göstererek izah ediyor. Liselerde, üniversitelerde okutulan ilim

ve fenlerin aynı meselelerinde iman hakikatlerinin isbatını güneş zuhurunda gösteriyor.

Bu gibi çok cihetlerle Risale-i Nur bu zamanda ehl-i iman ve İslâm için ön plânda ele alınması icap eden ehl-i iman elinde mânevî elmas bir kılıçtır. Asrın idrakine, zamanın tefehhümüne, anlayışına hitap eden, ihtiyaca en muvafık tarzı gösteren, ders veren ve doğrudan doğruya feyiz ve ilham tarikiyle âyetlerin yıldızlarından gelen ders-i Kur'ânî'dir, küllî mârifetullah burhanlarıdır.

Asrımızın efkârının anlayışına ve idrakine hitap edici mâhiyeti ve Kur'ân-ı Hakîm'in bu zamanın fehmine bir dersi olması noktasından Nur Risaleleri, bilhassa bu memlekette büyük ehemmiyet kazanmıştır. Asırlarca Kur'ân'a bayraktarlık yapan ve dünyayı diyanetiyle ışıklandıran bu necip millet, yine dünyaya örnek, ahlâk ve fazilette üstad olarak insanlığın geçirdiği müthiş buhranlardan halâs için çare-i necatı göstermektedir. Beşeriyeti dehşetli sadmelere uğratan, tehdit eden, anarşiliğin, ifsat ve tahribin, yegâne çaresi ancak ve ancak ilâhî, semâvî bir dinin ezelî ve ebedî hakikatleridir, hakikat-i İslâmiyet'tir. Risale-i Nur, hakikat-i İslâmiye ve Kur'âniye'yi müsbet ve müdellel bir şekilde insanlığın nazar-ı tahkikine arz ve ifade etmektedir.

Hem Nur Müellifi bir mektubunda *"Dahilde tarafgirâne adâvet ve münakaşalara vesile olan fürûatı değil, belki bütün nev-i beşerin en ehemmiyetli meselesi olan erkân-ı imaniyeyi ve beşerin medar-ı saadeti ve umum İslâm'ın esas ve rabıta-yı uhuvveti bulunan Kur'ân'ın hakâik-i imaniyesini bulmak ve muhtaçlara buldurmaya hayatımı vakfettim."* demek suretiyle, hizmet-i İslâmiye'nin ve mesâil-i diniyenin umumunu tazammun eden vüs'at ve camiiyeti hâiz bulunduğunu, dinî hizmetlerin her nev'ini teyit ve teşvik ettiğini ve bir cadde-i kübrâ-yı Kur'âniye olan Risale-i Nur dairesinin umum ehl-i iman ve İslâm'a şâmil bulunduğunu ifade ediyor.

Ve yine aynı mektubunda, devamla, *"Hatta değil müslümanlarla, belki dindar hıristiyanlarla dahi dost olup adâveti bırakmaya çalışıyorum."*; Harb-i Umumî ve komünizm altındaki anarşistlik tehlike ve tahribatlarının lisan-ı hâliyle "Dünya fânidir, firaklarla doludur. Ey insanlar, adâveti bırakınız, Kur'ân dersini dinleyip birleşiniz; yoksa sizi mahvedeceğiz." diye beyanıyla bu zamanın şartları ve icapları karşısında tarz-ı hizmeti yine Kur'ân'ın nuruyla göstererek hakîmâne irşadın ve tevfik-i ilâhiyeye muvafık hareketle isabetli

hizmetin îfası gibi noktalardan Risale-i Nur'un lüzum ve ehemmiyetini tebarüz ettiriyor.

İşte, lâhika mektupları bu gibi hususlara da işaret ediyor. Değişen dünya hâdiseleri, geniş ve küllî meseleler ve şartlar altında isabetli hizmet-i Kur'âniye'nin esaslarını ders veriyor.[1(Hâşiye)]

Bediüzzaman Said Nursî Hazretlerinin Hizmetkârları
Tahirî, Zübeyir, Hüsnü Bayram, Mustafa Sungur, Bayram

---

1 (Hâşiye) Barla Lâhikası: Evvelce hatt-ı Kur'ân'la el yazması defterler hâlinde tertip ve tanzim edilmiş olup, bunlardan bazıları bizzat Hazreti Üstadımız tarafından tashih edilmiştir.

Elimizde mevcut olan nüshalarda Hazreti Üstad, tashihle beraber ehemmiyetlerine işareten de mektupların üzerine iki, üç, dört ve daha ziyade işaretler koymuşlardır.

Ayrıca Üstadımızın tensibiyle 1956'da İstanbul'da teksirle neşredilen ve baş tarafına Mektubat'tan "İnâyet-i Seb'anın" konulduğu küçük bir Barla Lâhikası dahi vardır ki: Mezkûr el yazma nüshalarındaki mektuplar ve Emirdağ Lâhikaları'ndan da birkaç mektup dahil edilmiştir.

Şimdi neşredilen bu Barla Lâhikası, yukarıda zikredilen ve Hazreti Üstadımızın tashihinden geçen el yazma nüshalar ve teksir ile neşredilen kısım, esas alınarak hazırlanmıştır.

Umumiyetle el yazma nüshalardaki tertip ve tanzim birbirine muvafıktır. Hemen hemen aynı mektuplar aynı sırayla birbirini takip etmektedirler.

Ancak son kısımlara doğru el yazmalarda bulunmayan Hulusî ve Refet Ağabeyler gibi kıymettar Nur erkânı talebelerine Hazreti Üstadımızın yazdıkları hususî bir kısım mektupları dahi ehemmiyetlerine ve ihtiva ettikleri ilmî hakikatlerle, Nurun ilk talebeleri olan o kıymettar zâtların hürmetlerine binaen neşredilmiş bulunuyor. Bu hususa dair Emirdağ Lâhikası-1'de bir mektupta Hazreti Üstadımız, bu mektupların neşrini temenni etmiş bulunmaktadırlar:

"Refet kardeş! Sen de çok safâlar geldin ve Risale-i Nur yazısı ile meşguliyetin beni cidden sevindirdi. Hulûsi ve Sabri gibi senin de suâllerinin Risale-i Nur'da ehemmiyetli neticeleri ve tatlı meyveleri var. Senin yanında bulunan ve Risaleler'de kaydedilmeyen ilmî parçaları münasip yerlerde veya 'Lâhika'da yazarsınız."

Yedinci Risale Olan Yedinci Mesele

بِسْـــمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

قُلْ بِفَضْلِ اللهِ وَبِرَحْمَتِهٖ فَبِذٰلِكَ فَلْيَفْرَحُوا هُوَ خَيْرٌ مِمَّا يَجْمَعُونَ[1]

Şu mesele, "Yedi İşaret"tir.

Evvelâ, tahdis-i nimet suretinde birkaç sırr-ı inâyeti izhar eden "Yedi Sebeb"i beyan ederiz.

Birinci Sebep: Eski Harb-i Umumî'den evvel ve evâilinde, bir vâkıa-yı sâdıkada görüyorum ki Ararat Dağı denilen meşhur Ağrı Dağı'nın altındayım. Birden o dağ, müthiş infilâk etti. Dağlar gibi parçaları dünyanın her tarafına dağıttı. O dehşet içinde baktım ki merhum vâlidem yanımdadır. Dedim: *"Ana, korkma! Cenâb-ı Hakk'ın emridir, O Rahîm'dir ve Hakîm'dir."* Birden, o hâlette iken baktım ki mühim bir zât bana âmirâne diyor ki: *"İ'câz-ı Kur'ân'ı beyan et!"* Uyandım, anladım ki; *bir büyük infilâk olacak.. o infilâk ve inkılâptan sonra Kur'ân etrafındaki surlar kırılacak.. doğrudan doğruya Kur'ân kendi kendini müdafaa edecek.. ve Kur'ân'a hücum edilecek.. i'câzı, onun çelik bir zırhı olacak.. ve şu i'câzın bir nev'ini şu zamanda izharına, haddimin fevkinde olarak benim gibi bir adam namzet olacak.. ve namzet olduğumu anladım.*

Madem i'câz-ı Kur'ân'ı bir derece beyan, Sözler'le oldu. Elbette, o i'câzın hesabına geçen ve onun reşehâtı ve berekâtı nev'inden olan hizmetimizdeki inâyâtı izhar etmek, i'câza yardımdır ve izhar etmek gerektir.

İkinci Sebep: Madem Kur'ân-ı Hakîm mürşidimizdir, üstadımızdır, imamımızdır, her bir âdâpta rehberimizdir. O, kendi kendini methediyor. Biz de onun dersine ittibâen, onun tefsirini methedeceğiz.

Hem madem yazılan Sözler, onun bir nevi tefsiridir.. ve o risaleler ki hakâik-i Kur'âniye'nin malıdır ve hakikatleridir.. ve madem Kur'ân-ı Hakîm

---

[1] "De ki; Allah'ın lütfuyla, rahmetiyle, evet sadece bununla ferahlanın. Çünkü bu, onların dünya malı olarak topladıkları bütün şeylerden daha hayırlıdır." (Yûnus sûresi, 10/58).

ekser sûrelerde, husûsan [1] الٓرٰ 'larda [2] حٰمٓ 'lerde kendi kendini kemâl-i haşmetle gösteriyor, kemâlâtını söylüyor, lâyık olduğu methi kendi kendine ediyor. Elbette, *Sözler'de in'ikâs etmiş Kur'ân-ı Hakîm'in lemeât-ı i'câziyesinden ve o hizmetin makbuliyetine alâmet olan inâyât-ı rabbâniyenin izharına mükellefiz*. Çünkü o üstadımız öyle eder ve öyle ders verir.

Üçüncü Sebep: Sözler hakkında, tevazu suretinde demiyorum; belki bir hakikati beyan etmek için derim ki:

Sözler'deki hakâik ve kemâlât benim değil, Kur'ân'ındır ve Kur'ân'dan tereşşuh etmiştir. Hatta Onuncu Söz, yüzer âyât-ı Kur'âniye'den süzülmüş bazı katarâttır. Sâir risaleler dahi umumen öyledir.

Madem ben öyle biliyorum ve madem ben fâniyim, gideceğim. Elbette bâki olacak bir şey ve bir eser, benimle bağlanmamak gerektir ve bağlanmamalı. Ve madem ehl-i dalâlet ve tuğyan, işlerine gelmeyen bir eseri, eser sahibini çürütmekle eseri çürütmek âdetleridir. Elbette, semâ-yı Kur'ân'ın yıldızlarıyla bağlanan risaleler, benim gibi çok itirazâta ve tenkidâta medar olabilen ve sukut edebilen çürük bir direk ile bağlanmamalı.

Hem madem örf-ü nâsta, bir eserdeki mezâyâ, o eserin masdarı ve menbaı zannettikleri müellifinin etvârında aranılıyor.. ve bu örfe göre, o hakâik-i âliyeyi ve o cevâhir-i gâliyeyi kendim gibi bir müflise ve onların binde birini kendinde gösteremeyen şahsiyetime mal etmek, hakikate karşı büyük bir haksızlık olduğu için; *risaleler kendi malım değil, Kur'ân'ın malı olarak, Kur'ân'ın reşehât-ı meziyâtına mazhar olduklarını izhar etmeye mecburum. Evet, lezzetli üzüm salkımlarının hâsiyetleri, kuru çubuğunda aranılmaz. İşte ben de öyle bir kuru çubuk hükmündeyim.*

Dördüncü Sebep: *Bazen tevazu, küfrân-ı nimeti istilzam ediyor; belki küfrân-ı nimet olur. Bazen de tahdis-i nimet, iftihar olur. İkisi de zarardır. Bunun çare-i yegânesi –ki ne küfrân-ı nimet çıksın, ne de iftihar olsun– meziyet ve kemâlâtları ikrar edip, fakat temellük etmeyerek, Mün'im-i Hakikî'nin eser-i in'âmı olarak göstermektir.* Mesela, nasıl ki murassa ve müzeyyen bir elbise-i fâhireyi biri sana giydirse ve onunla çok güzelleşsen, halk sana dese, *"Mâşallah, çok güzelsin, çok güzelleştin."*

---

1 "Elif, Lâm, Râ." (Yûnus sûresi, 10/1; Hûd sûresi, 11/1; Yûsuf sûresi, 12/1; İbrahim sûresi, 14/1; Hicr sûresi, 15/1).

2 "Hâ, Mîm." (Mü'min sûresi, 40/1; Fussilet sûresi, 41/1; Şûrâ sûresi, 42/1; Zuhruf sûresi, 43/1; Duhân sûresi, 44/1; Câsiye sûresi, 45/1; Ahkaf sûresi, 46/1).

Eğer sen tevazukârâne desen, *"Hâşâ, ben neyim? Hiç! Bu nedir, nerede güzellik?"* O vakit küfrân-ı nimet olur ve hulleyi sana giydiren mahir sanatkâra karşı hürmetsizlik olur. Eğer müftehirâne desen, *"Evet, ben çok güzelim. Benim gibi güzel nerede var? Benim gibi birini gösteriniz."* O vakit, mağrurâne bir fahirdir. İşte fahirden, küfrândan kurtulmak için demeli ki: *"Evet, ben güzelleştim. Fakat güzellik libasındır ve dolayısıyla libası bana giydirenindir, benim değildir."*

İşte, bunun gibi ben de sesim yetişse bütün küre-i arza bağırarak derim ki: *Sözler güzeldirler, hakikattirler. Fakat benim değildirler; Kur'ân-ı Kerîm'in hakâikinden telemmû etmiş şuâlardır.*

وَمَا مَدَحْتُ مُحَمَّدًا بِمَقَالَتِي وَلٰكِنْ مَدَحْتُ مَقَالَتِي بِمُحَمَّدٍ ﷺ[1]

düsturuyla derim ki:

وَمَا مَدَحْتُ الْقُرْاٰنَ بِكَلِمَاتِي وَلٰكِنْ مَدَحْتُ كَلِمَاتِي بِالْقُرْاٰنِ

Yani, *"Kur'ân'ın hakâik-i i'câzını ben güzelleştiremedim, güzel gösteremedim. Belki Kur'ân'ın güzel hakikatleri benim tâbirâtlarımı da güzelleştirdi, ulvîleştirdi."*

Madem böyledir; hakâik-i Kur'ân'ın güzelliği nâmına, Sözler nâmındaki aynalarının güzelliklerini ve o aynadarlığa terettüp eden inâyât-ı ilâhiyeyi izhar etmek, makbul bir tahdis-i nimettir.

Beşinci Sebep: Çok zaman evvel, bir ehl-i velâyetten işittim ki: O zât, eski velilerin gaybî işaretlerinden istihraç etmiş ve kanaati gelmiş ki; *"Şark tarafından bir nur zuhur edecek, bid'alar zulümâtını dağıtacak." Ben, böyle bir nurun zuhuruna çok intizar ettim ve ediyorum. Fakat çiçekler baharda gelir. Öyle kudsî çiçeklere zemin hazır etmek lâzım gelir. Ve anladık ki, bu hizmetimizle o nurâni zâtlara zemin ihzar ediyoruz.*

Madem kendimize ait değil; elbette, Sözler nâmındaki nurlara ait olan inâyât-ı ilâhiyeyi beyan etmekte medar-ı fahir ve gurur olamaz, belki medar-ı hamd ve şükür ve tahdis-i nimet olur.

Altıncı Sebep: Sözler'in telifi vâsıtasıyla Kur'ân'a hizmetimize bir mükâfât-ı âcile ve bir vâsıta-yı teşvik olan inâyât-ı rabbâniye, bir muvaffakiyettir.

---

[1] "Ben sözlerimle Muhammed'i *(aleyhissalâtü vesselâm)* övmüş olmadım; aslında sözlerimi Muhammed *(aleyhissalâtü vesselâm)*'la övmüş ve güzelleştirmiş oldum." Hassân İbni Sâbit'in sözü olarak; İbnü'l-Esîr, *el-Meselü's-sâir* 2/357; el-Kalkaşendî, *Subhu'l-a'şâ* 2/321; İmâm Rabbânî, *el-Mektûbât* 1/58 (44. Mektup).

Muvaffakiyet ise izhar edilir. Muvaffakiyetten geçse, olsa olsa bir ikram-ı ilâhî olur. *İkram-ı ilâhî ise, izharı bir şükr-ü mânevîdir.*

Ondan dahi geçse, olsa olsa, hiç ihtiyârımız karışmadan bir keramet-i Kur'âniye olur. Biz mazhar olmuşuz. Bu nevi ihtiyârsız ve habersiz gelen bir kerametin izharı zararsızdır. Eğer âdi kerâmâtın fevkine çıksa, o vakit olsa olsa Kur'ân'ın i'câz-ı mânevîsinin şûleleri olur. Madem i'câz izhar edilir; elbette i'câza yardım edenin dahi izharı, i'câz hesabına geçer. Hiç medar-ı fahir ve gurur olamaz; belki medar-ı hamd ve şükrandır.

Yedinci Sebep: *Nev-i insanın yüzde sekseni ehl-i tahkik değildir ki; hakikate nüfuz etsin ve hakikati, hakikat tanıyıp kabul etsin. Belki, surete, hüsn-ü zanna binâen makbul ve mûtemet insanlardan işittikleri mesâili takliden kabul ederler. Hatta, kuvvetli bir hakikati zayıf bir adamın elinde zayıf görür.. ve kıymetsiz bir meseleyi kıymettar bir adamın elinde görse, kıymettar telâkki eder.*

İşte ona binâen, benim gibi zayıf ve kıymetsiz bir bîçârenin elindeki hakâik-i imaniye ve Kur'âniye'nin kıymetini, ekser nâsın nokta-yı nazarında düşürmemek için, bilmecburiye ilân ediyorum ki; ihtiyârımız ve haberimiz olmadan birisi, bizi istihdam ediyor; biz bilmeyerek, bizi mühim işlerde çalıştırıyor. Delilimiz de şudur ki, şuurumuz ve ihtiyârımızdan hariç bir kısım inâyâta ve teshilâta mazhar oluyoruz. Öyleyse, o inâyetleri bağırarak ilân etmeye mecburuz.

İşte, geçmiş yedi esbaba binâen, küllî birkaç inâyet-i rabbâniyeye işaret edeceğiz.

Birinci İşaret: Yirmi Sekizinci Mektub'un Sekizinci Meselesi'nin Birinci Nüktesi'nde beyan edilmiştir ki, *"tevâfukat"*tır. Ezcümle: Mucizât-ı Ahmediye Mektubatı'nda, Üçüncü İşareti'nden tâ On Sekizinci İşareti'ne kadar altmış sayfa; habersiz, bilmeyerek, bir müstensihin nüshasında –iki sayfa müstesna olmak üzere mütebâki bütün sayfalarda– kemâl-i muvâzenetle, iki yüzden ziyade *Resûl-i Ekrem (aleyhissalâtü vesselâm)* kelimeleri birbirine bakıyorlar. Kim insafla iki sayfaya dikkat etse, tesadüf olmadığını tasdik edecek. Hâlbuki tesadüf, olsa olsa bir sayfada kesretli emsal kelimeleri bulunsa yarı yarıya tevâfuk olur, ancak bir-iki sayfada tamamen tevâfuk edebilir. O hâlde böyle umum sayfalarda *Resûl-i Ekrem (aleyhissalâtü vesselâm)* kelimesi; iki olsun, üç olsun, dört olsun veya daha ziyade olsun, kemâl-i mizanla birbirinin yüzüne baksa elbette tesadüf olması mümkün değildir. Hem sekiz ayrı ayrı müstensihin

bozamadığı bir tevâfukun, kuvvetli bir işaret-i gaybiye içinde olduğunu gösterir.

Nasıl ki ehl-i belâgatın kitaplarında belâgatın derecâtı bulunduğu hâlde, Kur'ân-ı Hakîm'deki belâgat, derece-i i'câza çıkmış; kimsenin haddi değil ki ona yetişsin. Öyle de mucizât-ı Ahmediye'nin bir aynası olan On Dokuzuncu Mektup ve mucizât-ı Kur'âniye'nin bir tercümanı olan Yirmi Beşinci Söz ve Kur'ân'ın bir nevi tefsiri olan Risale-i Nur eczalarında tevâfukat, umum kitapların fevkinde bir derece-i garâbet gösteriyor. Ve ondan anlaşılıyor ki; mucizât-ı Kur'âniye ve mucizât-ı Ahmediye'nin bir nevi kerametidir ki o aynalarda tecellî ve temessül ediyor.

İkinci İşaret: Hizmet-i Kur'âniye'ye ait inâyât-ı rabbâniyenin ikincisi şudur ki: Cenâb-ı Hak benim gibi kalemsiz, yarım ümmî, diyar-ı gurbette kimsesiz, ihtilâttan men edilmiş bir tarzda; kuvvetli, ciddî, samimî, gayûr, fedakâr.. ve kalemleri birer elmas kılıç olan kardeşleri bana muâvin ihsan etti. Zayıf ve âciz omzuma çok ağır gelen vazife-i Kur'âniye'yi, o kuvvetli omuzlara bindirdi, kemâl-i kereminden yükümü hafifleştirdi. O mübarek cemaat ise –Hulûsi'nin tâbiriyle– telsiz telgrafın âhizeleri hükmünde –ve Sabri'nin tâbiriyle– Nur fabrikasının elektriklerini yetiştiren makineler hükmünde ayrı ayrı meziyetleri ve kıymettar muhtelif hâsiyetleriyle beraber –yine Sabri'nin tâbiriyle– bir tevâfukat-ı gaybiye nev'inden olarak, şevk ve sa'y u gayret ve ciddiyette birbirine benzer bir surette, esrar-ı Kur'âniye'yi ve envâr-ı imaniyeyi etrafa neşretmeleri ve her yere eriştirmeleri ve şu zamanda (yani hurufât değişmiş, matbaa yok, herkes envâr-ı imaniyeye muhtaç olduğu bir zamanda) ve fütur verecek ve şevki kıracak çok esbap varken; bunların fütursuz, kemâl-i şevk ve gayretle bu hizmetleri, doğrudan doğruya bir keramet-i Kur'âniye ve zâhir bir inâyet-i ilâhiyedir.

Evet, velâyetin kerameti olduğu gibi, niyet-i hâlisanın dahi kerameti vardır. Samimiyetin dahi kerameti vardır. Bahusus, lillâh için olan bir uhuvvet dairesindeki kardeşlerin içinde ciddî, samimî tesânüdün çok kerametleri olabilir. Hatta şöyle bir cemaatin şahs-ı mânevîsi bir veliyy-i kâmil hükmüne geçebilir, inâyâta mazhar olur.

İşte, ey kardeşlerim ve ey hizmet-i Kur'ân'da arkadaşlarım! Bir kaleyi fetheden bir bölüğün çavuşuna, bütün şerefi ve bütün ganimeti vermek nasıl zulümdür, bir hatadır. Öyle de şahs-ı mânevînizin kuvvetiyle ve kalemlerinizle hâsıl olan fütuhattaki inâyâtı benim gibi bir bîçâreye veremezsiniz. *Elbette,*

böyle mübarek bir cemaatte, tevâfukat-ı gaybiyeden daha ziyade kuvvetli bir işaret-i gaybiye var ve ben görüyorum, fakat herkese ve umuma gösteremiyorum.

Üçüncü İşaret: Risale-i Nur eczaları, bütün mühim hakâik-i imaniye ve Kur'âniye'yi, hatta en muannide karşı dahi parlak bir surette isbatı, çok kuvvetli bir işaret-i gaybiye ve bir inâyet-i ilâhiyedir. Çünkü hakâik-i imaniye ve Kur'âniye içinde öyleleri var ki en büyük bir dâhi telâkki edilen İbni Sina, fehminde aczini itiraf etmiş; "Akıl buna yol bulamaz!" demiş. Onuncu Söz Risalesi, o zâtın dehâsıyla yetişemediği hakâiki, avâmlara da çocuklara da bildiriyor.

Hem mesela; sırr-ı kader ve cüz-ü ihtiyârînin hâlli için, koca Sa'd-ı Teftazânî gibi bir allâme, kırk elli sayfada meşhur *Mukaddemât-ı İsnâ Aşer* nâmıyla Telvih nâm kitabında ancak hallettiği ve ancak havassa bildirdiği aynı mesâili, kadere dair olan Yirmi Altıncı Söz'de İkinci Mebhas'ın iki sayfasında tamamıyla, hem herkese bildirecek bir tarzda beyanı, eser-i inâyet olmazsa nedir?

Hem bütün ukûlü hayrette bırakan ve hiçbir felsefenin eliyle keşfedilemeyen ve sırr-ı hilkat-i âlem ve tılsım-ı kâinat denilen ve Kur'ân-ı Azîmüşşân'ın i'câzıyla keşfedilen o tılsım-ı müşki'l-küşâ ve o muamma-yı hayret-nümâ, Yirmi Dördüncü Mektup ve Yirmi Dokuzuncu Söz'ün âhirindeki remizli nüktede ve Otuzuncu Söz'ün, tahavvülât-ı zerrâtın altı adet hikmetinde keşfedilmiştir. Kâinattaki faaliyet-i hayret-nümânın tılsımını ve hilkat-i kâinatın ve âkıbetinin muammasını ve tahavvülât-ı zerrâttaki harekâtın sırr-ı hikmetini keşif ve beyan etmişlerdir; meydandadır, bakılabilir.

Hem sırr-ı ehadiyet ile şeriksiz vahdet-i rubûbiyeti, hem nihayetsiz kurbiyet-i ilâhiye ile nihayetsiz bu'diyetimiz olan hayret-engiz hakikatleri, kemâl-i vuzuhla On Altıncı Söz ve Otuz İkinci Söz, beyan ettikleri gibi; kudret-i ilâhiyeye nisbeten zerrât ve seyyârât müsâvi olduğunu.. ve haşr-i âzamda umum zîruhun ihyâsı, bir nefsin ihyâsı kadar o kudrete kolay olduğunu.. ve şirkin hilkat-i kâinatta müdahalesi imtinâ derecesinde akıldan uzak olduğunu kemâl-i vuzuhla gösteren Yirminci Mektup'taki [1] وَهُوَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ kelimesi beyanında ve üç temsili hâvi onun zeyli, şu azîm sırr-ı vahdeti keşfetmiştir.

Hem hakâik-i imaniye ve Kur'âniye'de öyle bir genişlik var ki en büyük zekâ-yı beşerî ihata edemediği hâlde; benim gibi zihni müşevveş, vaziyeti

---

1 "O *(celle celâlüh)* her şeye kâdirdir." (Mâide sûresi, 5/120; Hûd sûresi, 11/4; Rûm sûresi, 30/50 ; …)

perişan, müracaat edilecek kitap yokken, sıkıntılı ve süratle yazan bir adamda, o hakâikin ekseriyet-i mutlakası dekâikiyle zuhuru, doğrudan doğruya Kur'ân-ı Hakîm'in i'câz-ı mânevîsinin eseri ve inâyet-i rabbâniyenin bir cilvesi ve kuvvetli bir işaret-i gaybiyedir.

Dördüncü İşaret: Elli altmış risaleler[1](Hâşiye) öyle bir tarzda ihsan edilmiş ki; değil benim gibi az düşünen ve zuhurata tebaiyet eden ve tetkike vakit bulamayan bir insanın, belki büyük zekâlardan mürekkep bir ehl-i tedkikin sa'y ve gayretiyle yapılmayan bir tarzda telifleri, doğrudan doğruya bir eser-i inâyet olduklarını gösteriyor. Çünkü bütün bu risalelerde bütün derin hakâik, temsilât vâsıtasıyla, en âmî ve ümmî olanlara kadar ders veriliyor. Hâlbuki o hakâikin çoğunu, büyük âlimler "Tefhim edilmez!" deyip değil avâma, belki havassa da bildiremiyorlar.

İşte, en uzak hakikatleri en yakın bir tarzda, en âmî bir adama ders verecek derecede, benim gibi Türkçe'si az, sözleri muğlâk, çoğu anlaşılmaz ve "Zâhir hakikatleri dahi müşkülleştiriyor." diye eskiden beri iştihar bulmuş ve eski eserleri –kısmen– o sû-i iştiharı tasdik etmiş bir şahsın elinde bu harika teshilât ve sühûlet-i beyan; elbette, bilâ-şüphe, bir eser-i inâyettir ve onun hüneri olamaz ve Kur'ân-ı Kerîm'in i'câz-ı mânevîsinin bir cilvesidir ve temsilât-ı Kur'âniye'nin bir temessülüdür ve in'ikâsıdır.

Beşinci İşaret: Risaleler umumiyetle pekçok intişar ettiği hâlde; en büyük âlimden tut, tâ en âmî adama kadar ve ehl-i kalb büyük bir veliden tut, tâ en muannid dinsiz bir feylesofa kadar olan tabakât-ı nâs ve tâifeler, o risaleleri gördükleri ve okudukları ve bir kısmı tokatlarını yedikleri hâlde tenkit edilmemesi.. ve her tâife derecesine göre istifade etmesi, doğrudan doğruya bir eser-i inâyet-i rabbâniye ve bir keramet-i Kur'âniye olduğu gibi, çok tetkikât ve taharriyâtın neticesiyle ancak husûl bulan o çeşit risaleler, fevkalâde bir süratle, hem idrakimi ve fikrimi müşevveş eden sıkıntılı inkıbaz vakitlerinde yazılması dahi, bir eser-i inâyet ve bir ikram-ı rabbânîdir.

Evet, ekser kardeşlerim ve yanımdaki umum arkadaşlarım ve müstensihler biliyorlar ki On Dokuzuncu Mektub'un beş parçası, birkaç gün zarfında; her gün iki-üç saatte ve mecmuu on iki saatte, hiçbir kitaba müracaat edilmeden yazılması; hatta en mühim bir parça ve o parçada lafz-ı Resûl-i Ekrem (aleyhissalâtü vesselâm) kelimesinde zâhir bir hâtem-i nübüvveti gösteren dördüncü cüz; üç-dört saatte, dağda, yağmur altında,

1 (Hâşiye) Şimdi yüz otuzdur.

ezber yazılmış. Ve Otuzuncu Söz gibi mühim ve dakik bir risale, altı saat içinde bir bağda yazılmış. Ve Yirmi Sekizinci Söz, Süleyman'ın bahçesinde bir, nihayet iki saat içinde yazılması gibi.. ekser risalelerin böyle olması ve eskiden beri sıkıntılı ve münkabız olduğum zaman en zâhir hakikatleri dahi beyan edemediğimi, belki bilemediğimi yakın dostlarım biliyorlar. Husûsan o sıkıntıya hastalık da ilâve edilse, daha ziyade beni dersten, teliften men etmekle beraber; en mühim Sözler ve risalelerin, en sıkıntılı ve hastalıklı zamanımda, en süratli bir tarzda yazılması, doğrudan doğruya bir inâyet-i ilâhiye ve bir ikram-ı rabbânî ve bir keramet-i Kur'âniye olmazsa nedir?

Hem hangi kitap olursa olsun, böyle hakâik-i ilâhiyeden ve imaniyeden bahsetmişse, alâküllihâl bir kısım mesâili, bir kısım insanlara zarar verir. Ve zarar verdikleri için, her mesele herkese neşredilmemiş. Hâlbuki şu risaleler ise, şimdiye kadar hiç kimsede –çoklardan sorduğum hâlde– sû-i tesir ve aksülamel ve tahdîş-i ezhan gibi bir zarar vermedikleri, doğrudan doğruya bir işaret-i gaybiye ve bir inâyet-i rabbâniye olduğu bizce muhakkaktır.

Altıncı İşaret: Şimdi bence kat'iyet peydâ etmiştir ki; ekser hayatım, ihtiyâr ve iktidarımın, şuur ve tedbirimin haricinde, öyle bir tarzda geçmiş ve öyle garip bir surette ona cereyan verilmiş, tâ Kur'ân-ı Hakîm'e hizmet edecek olan bu nevi risaleleri netice versin. Âdeta bütün hayat-ı ilmiyem, mukaddemât-ı ihzâriye hükmüne geçmiş ve Sözler'le i'câz-ı Kur'ân'ın izharı, onun neticesi olacak bir surette olmuştur. Hatta, şu yedi sene nefyimde ve gurbetimde ve sebepsiz ve arzumun hilâfında tecerrüdüm ve meşrebime muhalif, yalnız bir köyde imrâr-ı hayat etmekliğim.. ve eskiden beri ülfet ettiğim hayat-ı içtimaiyenin çok râbıtalarından ve kaidelerinden nefret edip terk etmekliğim, doğrudan doğruya bu hizmet-i Kur'âniye'yi hâlis, sâfi bir surette yaptırmak için bu vaziyet verildiğine şüphem kalmamıştır. Hatta çok defa bana verilen sıkıntı ve zulmen bana karşı olan tazyikat perdesi altında bir dest-i inâyet tarafından merhametkârâne, Kur'ân'ın esrarına hasr-ı fikir ettirmek ve nazarı dağıtmamak için yapılmıştır, kanaatindeyim. Hatta eskiden mütâlaaya çok müştâk olduğum hâlde, bütün bütün sâir kitapların mütâlaasından bir men, bir mücânebet ruhuma verilmişti. Böyle gurbette medar-ı teselli ve ünsiyet olan mütâlaayı bana terk ettiren, anladım ki doğrudan doğruya âyât-ı Kur'âniye'nin üstad-ı mutlak olmaları içindir.

Hem yazılan eserler, risaleler –ekseriyet-i mutlakası– hariçten hiçbir sebep gelmeyerek, ruhumdan tevellüt eden bir hâcete binâen, âni ve def'î olarak ihsan edilmiş. Sonra bazı dostlarıma gösterdiğim vakit demişler: "Şu zamanın

yaralarına devâdır." İntişar ettikten sonra ekser kardeşlerimden anladım ki tam şu zamandaki ihtiyaca muvafık ve derde lâyık bir ilâç hükmüne geçiyor.

İşte, ihtiyâr ve şuurumun dairesi haricinde, mezkûr hâletler ve sergüzeşt-i hayatım ve ulûmların envâlarındaki hilâf-ı âdet, ihtiyârsız tetebbuâtım, böyle bir netice-i kudsiyeye müncer olmak için, kuvvetli bir inâyet-i ilâhiye ve bir ikram-ı rabbânî olduğuna bende şüphe bırakmamıştır.

Yedinci İşaret: Bu hizmetimiz zamanında, beş-altı sene zarfında, bilâ-mübalâğa yüz eser-i ikram-ı ilâhî ve inâyet-i rabbâniye ve keramet-i Kur'âniye'yi gözümüzle gördük. Bir kısmını On Altıncı Mektup'ta işaret ettik. Bir kısmını Yirmi Altıncı Mektub'un Dördüncü Mebhası'nın Mesâil-i Müteferrikası'nda, bir kısmını Yirmi Sekizinci Mektub'un Üçüncü Meselesi'nde beyan ettik. Benim yakın arkadaşlarım bunu biliyorlar. Dâimî arkadaşım Süleyman Efendi, çoklarını biliyor. *Husûsan Sözler'in ve risalelerin neşrinde ve tashihâtında ve yerlerine yerleştirmekte ve tesvid ve tebyizinde fevka'l-me'mul, kerametkârâne bir teshilâta mazhar oluyoruz.. keramet-i Kur'âniye olduğuna şüphemiz kalmıyor. Bunun misalleri yüzlerdir.*

Hem maîşet hususunda o kadar şefkatle besleniyoruz ki en küçük bir arzu-yu kalbimizi bizi istihdam eden Sahib-i İnâyet, tatmin etmek için fevka'l-me'mul bir surette ihsan ediyor ve hâkeza...

İşte bu hâl gayet kuvvetli bir işaret-i gaybiyedir ki biz istihdam olunuyoruz. Hem rıza dairesinde, hem inâyet altında bize hizmet-i Kur'âniye yaptırılıyor.

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ هٰذَا مِنْ فَضْلِ رَبِّي[1]

سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَآ إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَاۜ إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ[2]

اَللّٰهُمَّ صَلِّ عَلٰى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ صَلَاةً تَكُونُ لَكَ رِضَاءً وَلِحَقِّهٖ أَدَاءً وَعَلٰى اٰلِهٖ وَصَحْبِهٖ وَسَلِّمْ تَسْلِيمًا كَثِيرًا، اٰمِينَ.[3]

---

1 Allah'a hamdolsun; bu Rabbimin ihsanıdır.

2 "Sübhansın ya Rab! Senin bize bildirdiğinden başka ne bilebiliriz ki? Her şeyi hakkıyla bilen, her şeyi hikmetle yapan sensin." (Bakara sûresi, 2/32)

3 "Allah'ım! Efendimiz Muhammed'e, O'nun âl ve ashabına, senin hoşnutluğuna ve O'nun hakkının ödenmesine vesile olacak şekilde çok salât ve selâm eyle, âmîn..."

Mahrem Bir Suâle Cevaptır

[Şu sırr-ı inâyet, eskiden mahremce yazılmış; On Dördüncü Söz'ün âhirine ilhak edilmişti. Her nasılsa ekser müstensihler unutup yazmamışlardı. Demek münasip ve lâyık mevkii burasıymış ki gizli kalmış.]

Benden suâl ediyorsun: "Neden senin Kur'ân'dan yazdığın Sözler'de bir kuvvet, bir tesir var ki, müfessirlerin ve âriflerin sözlerinde nâdiren bulunur? Bazen bir satırda bir sayfa kadar kuvvet var, bir sayfada bir kitap kadar tesir bulunuyor."

Elcevap: Güzel bir cevaptır! Şeref, i'câz-ı Kur'ân'a ait olduğundan ve bana ait olmadığından, bilâ-pervâ derim:

Ekseriyet itibarıyla öyledir. Çünkü; *yazılan Sözler tasavvur değil, tasdiktir.. teslim değil, imandır.. mârifet değil, şehâdettir, şuhûddur.. taklit değil, tahkiktir.. iltizam değil, iz'andır.. tasavvuf değil, hakikattir.. dâvâ değil, dâvâ içinde burhandır.*

Şu sırrın hikmeti budur ki: Eski zamanda esâsât-ı imaniye, mahfuzdu; teslim, kavî idi. Teferruâtta, âriflerin mârifetleri delilsiz de olsa beyanâtları makbul idi, kâfi idi. Fakat şu zamanda dalâlet-i fenniye, elini esâsâta ve erkâna uzatmış olduğundan:

• *Her derde lâyık devâyı ihsan eden Hakîm-i Rahîm olan Zât-ı Zülcelâl, Kur'ân-ı Kerîm'in en parlak mazhar-ı i'câzından olan temsilâtından bir şûlesini, acz ve zaafıma, fakr ve ihtiyacıma merhameten hizmet-i Kur'ân'a ait yazılarıma ihsan etti..*

• *Felillâhilhamd, sırr-ı temsil dürbünüyle en uzak hakikatler, gayet yakın gösterildi..*

• *Hem sırr-ı temsil cihetü'l-vahdetiyle, en dağınık meseleler toplattırıldı..*

• *Hem sırr-ı temsil merdiveniyle, en yüksek hakâike kolaylıkla yetiştirildi..*

• *Hem sırr-ı temsil penceresiyle, hakâik-i gaybiyeye, esâsât-ı İslâmiye'ye şuhûda yakın bir yakîn-i imaniye hâsıl oldu..*

• *Akıl ile beraber vehim ve hayal, hatta nefis ve hevâ teslime mecbur olduğu gibi, şeytan dahi teslim-i silâha mecbur oldu…*

Elhâsıl: *Yazılarımda ne kadar güzellik ve tesir bulunsa, ancak temsilât-ı Kur'âniye'nin lemeâtındandır. Benim hissem; yalnız şiddet-i ihtiyacımla taleptir.. ve gayet aczimle tazarruumdur. Dert benimdir, devâ Kur'ân'ındır.*

Said Nursî

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1] ، وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ[2]

Mukaddime

Hulûsi Bey ve Sabri Efendinin mektuplarında Risale-i Nur hakkındaki fıkralarının, bir mektup suretinde Risale-i Nur eczaları içinde idhal edilmesinin beş sebebi var:

Birincisi: Hulûsi ise, âhirdeki Sözler'in ve ekser Mektubat'ın yazılmasına onun gayreti ve ciddiyeti en mühim sebep olması. Ve Sabri'nin dahi On Dokuzuncu Mektup gibi bir sülüs-ü Mektubat'ın yazılmasına sebep, onun samimî ve ciddî iştiyakı olmasıdır.

İkinci Sebep: Bu iki zât bilmiyorlardı ki bir vakit şu fıkralar neşredilecek. Bilmedikleri için, gayet samimî, tasannusuz, hâlisâne ve derece-i zevklerini ve o hakâike karşı şevklerini ifade etmek için, hususî bir surette yazmışlar. Onun için, o takdiratları takriz nev'inden değil, doğrudan doğruya, mübalâğasız bir surette, gördükleri ve zevk ettikleri hakikati ifade etmeleridir.

Üçüncü Sebep: Bu iki zât hakikî talebelerimden ve ciddî arkadaşlarımdan; ve hizmet-i Kur'ân'da arkadaşlarım içinde *talebelik* ve *kardeşlik* ve *arkadaşlığın* üç hâssası var ki bu iki zât üçünde de birinciliği kazanmışlar.

Birinci hâssa: Bana mensup her şeye malları gibi tesahup ediyorlar. Bir Söz yazılsa, kendileri yazmış ve telif etmiş gibi zevk alıyorlar, Allah'a şükrediyorlar. Âdeta cesetleri muhtelif, ruhları bir hükmünde, hakikî mânevî vereselerdir.

---

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

2 "Hiç bir şey yoktur ki, O'nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor bulunmasın." (İsrâ sûresi, 17/44)

İkinci hâssa: Bütün makâsıd-ı hayatiye içinde en büyük, en mühim maksatları, o nurlu *Sözler* vasıtasıyla Kur'ân'a hizmet biliyorlar. Dünya hayatının netice-i hakikiyesinin ve dünyaya gelmekteki vazife-i fıtriyelerinin en mühimi, hakâik-i imaniyeye hizmet olduğunu telâkkileridir.

Üçüncü hâssa: Ben kendi nefsimde tecrübe ettiğim ve eczahane-i mukaddese-i Kur'âniye'den aldığım ilâçları, onlar da kendi yaralarını hissedip o ilâçları merhem suretinde tecrübe ediyorlar. Aynı hissiyatımla mütehassis oluyorlar. Ve ehl-i imanın imanlarını muhafaza etmek gayreti, en yüksek derecede taşımaları ve ehl-i imanın kalbine gelen şübehat ve evhamdan hasıl olan yaraları tedavi etmek iştiyakı, yüksek bir derece-i şefkatte hissetmeleridir.

Dördüncü Sebep: Hulûsi Bey, benim yegâne mânevî evlâdım ve medar-ı tesellîm ve hakikî vârisim ve bir dehâ-yı nuranî sahibi olacağı muhtemel olan biraderzadem Abdurrahman'ın vefatından sonra, Hulûsi aynen yerine geçip o merhumdan beklediğim hizmeti, onun gibi ifâya başlamasıyla.. ve ben onu görmeden epey zaman evvel Sözler'i yazarken, onun aynı vazifesiyle muvazzaf bir şahs-ı mânevî bana muhatap olmuşcasına, ekseriyet-i mutlaka ile temsilâtım onun vazifesine ve mesleğine göre olmuştur. Demek oluyor ki bu şahsı, Cenâb-ı Hak bana hizmet-i Kur'ân ve imanda bir talebe, bir muin tayin etmiş. Ben de bilmeyerek onunla onu görmeden evvel konuşuyormuşum, ders veriyormuşum...

Sabri ise, fıtraten bende mevcut has bir nişan var; bütün gezdiğim yerde kimsede görmedim. Sabri'de aynı nişan-ı fıtrî var. Bütün talebelerim içinde, karabet-i nesliyeden daha ziyade bir karabet kendinde hissetmiş. Ve şu havâlide en az ümid ettiğim ve o da geç uyandığı hâlde en ileri gittiği bir işarettir ki o da bir Hulûsi-i Sânîdir, müntehaptır. Cenâb-ı Hak tarafından bana talebe ve hizmet-i Kur'ân'da arkadaş tayin edilmiştir.

Beşinci Sebep: Ben kendi şahsıma ait takdirat ve medhi kabul etmem. Çünkü mânen büyük zarar gördüm. Onun için şahsıma karşı takdirat, fahir ve gurura medar olduğu için şiddetle nefret edip korkuyorum. Fakat Kur'ân-ı Hakîm'in dellâlı ve hizmetkârı olmaklığım cihetinden ve o vazife-i kudsiye noktasında takdirat ve medih bana ait olmayıp, nurlu Sözler'e ve belki doğrudan doğruya hakâik-i imaniyeye ve esrar-ı Kur'âniye'ye ait olduğu için onu müftehirâne değil, Cenâb-ı Hakk'a karşı müteşekkirâne kabul ediyorum.

İşte bu iki şahıs, bu hakikati herkesten ziyade anladıkları için, onlar bilmeyerek vicdanlarının sevkiyle yazdıkları takdirat ve medihlerini, Risale-i Nur eczaları içinde dercedilmeye sebep olmuştur. Cenâb-ı Hak bunların emsâlini ziyade etsin ve onları da muvaffak etsin ve tarik-i haktan ayırmasın, âmîn...

اَللّٰهُمَّ وَفِّقْنَا وَإِيَّاهُمَا وَأَمْثَالَهُمَا مِنْ إِخْوَانِنَا لِخِدْمَةِ الْقُرْاٰنِ وَالْإِيمَانِ كَمَا تُحِبُّ وَتَرْضٰى بِحَقِّ مَنْ أَنْزَلْتَ عَلَيْهِ الْقُرْاٰنَ عَلَيْهِ أَفْضَلُ الصَّلَاةِ وَأَتَمُّ التَّسْلِيمَاتِ مَا اخْتَلَفَ الْمَلَوَانِ وَمَا دَارَ الْقَمَرَانِ[1]

Said Nursî

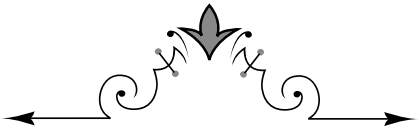

[1] Allahım, bizi ve bu ikisini ve kardeşlerimizden onların emsallerini, Kur'ân ve iman hizmetinde, Senin muhabbet ve rızanı celb edecek şekilde muvaffak et. Kendisine Kur'ân'ı indirdiğin O zat hürmetine ki, gece gündüz değiştikçe ve güneş ve ay döndükçe salât ve selâmın en üstünü onun üzerine olsun.

Yirmi Yedinci Mektup ve Zeyilleri

Otuz Üçüncü Söz'ün Yirmi Yedinci Mektubu'dur ki, Mektubatü'n-Nur'un birinci muhatabı olan Hulûsi Bey'in hususî mektuplarından, Risaletü'n-Nur hakkındaki takdiratını gösteren fıkralardır.

Yirmi Yedinci Mektub'un ikinci kısmı olan "Zeyl"i dahi, elhak bir Hulûsi-i Sâni olan Sabri Efendinin Risaletü'n-Nur hakkındaki takdiratını gösteren hususî mektuplarındaki fıkralardır.[1(Hâşiye-1)]

Şu Risale[2(Hâşiye-2)] bir meclis-i nuranîdir ki Kur'ân'ın şu münevver, mübarek şâkirtleri, içinde birbiriyle mânen müzakere ve müdavele-i efkâr ediyorlar. Ve yüksek bir medrese salonudur ki Kur'ân'ın şâkirtleri onda her biri aldığı dersi arkadaşlarına söylüyor. Ve Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan'ın hazine-i kudsiyesinin sandukçaları olan Risalelerin satıcı ve dellâllarına muhteşem ve müzeyyen bir dükkân ve bir menzildir. Her biri aldığı kıymettar mücevheratı birbirine ve müşterilerine orada gösteriyor.

Said Nursî

---

1 (Hâşiye-1) Üstadımız Yirmi Yedinci Mektub'u ilk defa bu şekilde tensip buyurmuşlar, sonradan ikinci, üçüncü, dördüncü zeyiller eklemek suretiyle genişletmişlerdir. En son şeklinde ise, Kastamonu ve Emirdağ Lâhikaları da Üstadımız tarafından Yirmi Yedinci Mektub'a idhal edilerek, Yirmi Yedinci Mektup ikmal edilmiştir. Bu itibarla, Hulûsi Bey ve Sabri Efendinin mektupları, Yirmi Yedinci Mektub'un başlangıcını teşkil etmiştir.

2 (Hâşiye-2) Yani, Yirmi Yedinci Mektub'un umumu, hususan Barla Lâhikası.

بِسْـــمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1] ، وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ[2]

اَلسَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكَاتُهُ بِعَدَدِ ذَرَّاتِ الْكَائِنَاتِ أَبَدًا[3]

(Hulûsi'nin birinci fıkrasıdır.)

Eyyühe'l-Üstâdü'l-Muhterem!

Kendilerini fakir ve hakir görmekte zevk alan zevât-ı âliye gibi değil, belki olduğu gibi görünmek isteyen ve "talebem, kardeşim, biraderzadem" unvanlarıyla taltif buyurduğunuz bendeniz, hakikatte mânen düşkün bir vaziyette ve cidden duanıza muhtaç bir hâldeyim. Serâpâ nur olan Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan'ın hak ve hakikatini, bu asır insanlarının, bilhassa fırak-ı dâllenin gözlerine sokacak derecede, bazı Kur'ân lemeâtının zâhir olmasına murad-ı ilâhî taallûk etmiş ve bu emr-i mühimme, –felillâhilhamd– muhterem Üstadımız vasıta olmuştur.

İşte, hiç ender hiç olan bu talebenize de, yine lütuf ve fazl ve inâyet-i ilâhî ile bu âli memuriyetini ifâ eden aziz ve muhterem hocasına ve Hazreti Kur'ân hesabına pek cüz'î bir hademelik yaptırılmıştır. Bundan dolayı ne kadar şükretsem azdır; fahre zerre kadar hakkım yoktur. Belki şu hademelikte yapmış olmaklığım muhtemel hatîât ve kusurattan dolayı affımı niyaz ve istirham ediyorum. Fenâ şahsiyetimi tarif eylemekliğim gerçi manasızdır. Fakat mürâsele ve mülâkatta bu bapta pekçok büyük iltifatlarınızı gördüğümden mütehassıl hicap sevkiyle ufak bir tasdîde bulundum. Son iki mektubunuzda suâl buyurulan hususa cevap vermekliğim ısrarla emir buyuruldu; سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا[4]. Fakat bu ağır suâle, acz ve fakrın en müntehâsında bulunan bu kardeşiniz hak ve hakikate muvafık ve mutabık bir cevap verebilmek için inâyet ve kerem-i ilâhî ve meded-i ruhaniyet-i Peygamberî'ye iltica eyledi. Şöyle ki:

Mübarek Sözler şüphesiz Kitab-ı Mübîn'in nurlu lemeâtıdır. İçinde izaha

---

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

2 "Hiç bir şey yoktur ki, O'nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor bulunmasın." (İsrâ sûresi, 17/44)

3 Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi; kâinatın zerreleri adedince ve sonsuza kadar üzerinize olsun.

4 "İşittik ve itaat ettik …" (Bakara sûresi, 2/285).

muhtaç yerler eksik olmamakla beraber, küll hâlinde kusursuz ve noksansızdır. Beşerin her tabakası kendi fıtrî anlayışları nisbetinde hisse-mend ve fayda-mend olurlar. Şimdiye kadar tenkit olunmaması, her meslek ve mezhep ve meşrep ehline hoş gelmesi ve mülhidlerin dil uzatamayıp ebkem kalmaları, kanaatimizin sıhhatine delâlet etmeye kâfidirler.

Vazifenizin bitmediğine dair düşünebildiğim burhanlar:

Evvelâ: Bid'atların çoğaldığı bir zamanda ulemânın sükût etmemeleri lâzım geldiğine dair beyan buyurulan hadisteki emir ve zecir.[1]

Sâniyen: Peygamberimiz'in ittibâına mükellef olduğunuzdan, onlar gibi müddet-i hayatınızca vazifeye devam mecburiyeti olduğu.

Sâlisen: Madem bu hizmet münhasıran reyinizle değil, istihdam olunuyorsunuz; nasıl Mübelliğ-i Kur'ân, Fahr-i Cihan, Habib-i Yezdân *(sallallâhu aleyhi ve sellem)* Efendimiz Hazretleri birgün [2]اَلْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ ferman-ı celîlini tebliğ buyurmakla aynı zamanda vazife-i risaletinin hitâmına remzen işaret eylemişti. Muhterem Üstadın da hizmeti kâfi görülürse, bildirilir kanaatindeyim.

Râbian: Sözler hakkında bugüne kadar sükût edilmesi ve tenkide cüret edilmemesi, ilâ nihâye bu hâlin devam edeceğine delil olamaz. Hâl-i hayatınızda muhtemel hücumlara evvelen ve bizzat zât-ı fâzılâneleri cevap vereceksiniz.

Hâmisen: Dünyayı unutmak isteseniz, başka hiçbir sebep olmasa dahi, yalnız bu mübarek Sözler'le rabıta peydâ eden insanların rica edecekleri izahatı vermek isteyecek ve cevapsız bırakmayacaksınız.

Sâdisen: Allah için sizi sevenlere ve sizden istizahta bulunanlara yazdığınız pek kıymetli yazılarla meclis-i ilminizde takrir buyurduğunuz mütenevvi ve Sözler'e bile geçmeyen mesâil kat'iyetle gösteriyorlar ki ihtiyaç da, hizmet de bitmemiştir.

Birkaç mâruzât: Nurlu Sözler'i cemaate okumak nasip olduğu zamanlarda, bende bazı hissiyat hasıl oluyordu; şurada arza müsaadenizi rica edeceğim.

---

1 Bkz.: Müslim, *îmân* 78; Tirmizî, *fiten* 11; Ebû Dâvûd, *salât* 239, 242; İbn Mâce, *fiten* 20; Nesâî, *îmân* 17-18.

2 "İşte bugün sizin dininizi kemâle erdirdim." (Mâide sûresi, 5/3)

Evvelâ: Muhterem Üstadıma mâruzatta bulunmak için kalemi elime aldığım zaman, ruhumda büyük bir inkişaf hissediyor ve ihtiyarsız kalemim o andaki muvakkat duygularıma tercüman olduğunu görüyorum.

Sâniyen: Şöyle düşünüyordum: Eğer yalnız adüvv-ü ekber olan nefsin hilesinden ve cin ve ins ve şeytanların mekrinden emin olayım diye herkes başını karanlığa çekse ve kendisi kûşe-i nisyana çekilse veya çekilmek istese ve âlem-i insan ve âlem-i İslâm mühmel kalacak, kimsenin kimseye faydası olmayacak bir zaman olsa; ben din kardeşlerime bu nurlu hakikatleri iblâğ edeyim de Allahü Zülcelâl nasıl şe'n-i ulûhiyetine yaraşırsa öyle muamele eylesin. Nefsimi düşünmekten kat'-ı nazar etmeyi yine o zamanlarda çok faydalı görüyordum. Bundaki hikmet nedir?

Sâlisen: Esmâ-yı hüsnâdan Rahmân ve Rahîm isimleri en âzam mertebede olduklarından mı, yoksa başka sebep ve hikmetle mi بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ kelimesi içine dahil olmuşlardır? Bu da şu mektubu yazarken kalbime geldi, ben de soruyorum.

Aziz ve muhterem Üstadım! Sizin vücudunuza yalnız bizler değil, bütün âlem-i İslâm muhtaçtır. Çünkü müminlerin imanına kuvvet veren, gafilleri uyandıran, dalâlete düşenlere râh-ı hidayeti gösteren, hükemâ-yı felâsifeyi beht ve hayrette bırakan Kur'ân-ı Mübîn'den nebean ve lemeân eden o kudsî Sözler'in vücuduna vasıta oldunuz. Hemen Cenâb-ı Erhamürrâhimîn aziz Üstadımızı sıhhat ve âfiyette dâim ve ümmet-i Muhammed üzere kaim buyursun, âmîn, bihurmeti Seyyidi'l-mürselîn…

Hulûsi

Risale-i Nur mektuplarından bu mektubunuzun bendeki tesirlerini hülâsaten arz edeyim:

Sıhhat ve âfiyetinizin devamı, şükrümü; bu gibi mesâilin hallini isteyenlerin vücudu, ümidimi; nazarımda ilim sayılacak her şeyi sizden öğrendiğim için, bu vesileyle hakikat sahasındaki mâlûmâtımı; hasbe'l-beşeriyye fütur hâsıl oluyorsa, şevkimi; hasta bir talebeniz olduğumdan Kur'ân'ın eczahanesinden verdiğiniz bu ilâçlarınızla sıhhatimi, matbaha-yı Kur'ân'dan intihap buyurduğunuz bu gıdalarla bütün hasselerimin kuvvetini; hayatın beş derecesini de tâlim, mevtin itibârî bir keyfiyet olduğunu tefhim, idam-ı

ebedînin mutasavver olamayacağına kalbimi takvîm buyurduktan sonra, Allah için muhabbetin her hâlde bu hayat derecelerinde de devam ederek hayat-ı bâkiyede bâki meyvesini vereceğini işaret buyurmakla müddet-i hayatımı nihayetsiz arttırmaya sebep olmuştur.

Risale-i Nur'la ihdâ buyurduğunuz dualar, zaten her gün sevgili Üstadı düşünmeye kâfi gelmektedir. Kur'ân'ın nihâyetsiz füyuzâtından, tükenmez hazinesinden inâyet-i Hak'la edindiğiniz ve tebliğe mezun olduğunuz manaları, cevherleri göstermekle, bildirmekle de bu bîçâre ve müştak talebe ve kardeşinize sonuna kadar ders vermek istediğinizi izhar ediyorsunuz ki bu suretle de ebeden ve teşekkürle gözümün önünden, hayalimden ayrılmamaklığınız temin edilmiş oluyor.

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ هٰذَا مِنْ فَضْلِ رَبِّي[1]

Hulûsi

Muvâsalatımın ilk gecesi pederimin misafirlerine tahsis eylediği odaya devam eden zevâta –mütevekkilen alellah– akşamla yatsı arasında Risale-i Nur'u okumaya başladım.

Sevgili Üstadım!

Evvelce arzettiğim veçhile, ben artık bir şey için yaşadığımı zannediyorum. O da Üstadım olan Dellâl-ı Kur'ân'ın vazife-i memure-i mâneviyesini îfâda kendilerine pek cüz'î bir yardım ve Kur'ân hesabına cüz'î bir hizmetkârlıktan ibarettir. Orada bulunduğunuz müddetçe Hazreti Kur'ân'dan hakikat-i iman ve İslâm hesabına vâki olacak istihraç ve tecelliyattan mahrum bırakılmamaklığımı hâssaten istirham ediyorum.

İnşaallah, müstecap olan duanızla Allahü Zülcelâl, Risale-i Nur hizmetinde ümit ve arzu ettiğim neticeye vâsıl, merhum ve mağfur Abdurrahman gibi âhir nefeste iman ve tevfik ve saadet-i bâkiyede iki cihan serveri Nebiyy-i Ekremimiz Muhammedeni'l-Mustafa *(sallallâhu teâlâ aleyhi ve sellem)* Efendimiz'e ve siz muhterem Üstadımın arkasında ve yakınında komşuluk vermek suretiyle âmâl-i hakikiyeye nâil buyurur.

---

1 Allah'a hamdolsun; bu Rabbimin ihsanıdır.

Risale-i Nur gerçi zâhiren sizin eserinizdir. Fakat nasıl ki Kur'ân-ı Mübîn Allah'ın kelâmı iken Seyyid-i Kâinat, Eşref-i Mahlûkat Efendimiz nâsa tebliğe vasıta olmuştur; siz de bu asırda yine o Furkan-ı Azîm'in nurlarından bugünün karma karışık sarhoş insanlarına emr-i Hak'la hitap ediyorsunuz. Öyleyse, O Hakîm-i Rahîm, size bu eseri yaptırtan o nurları ayak altında bıraktırmaz. Elbette ve elbette fânilerden, belki de hiç ümit edilmediklerinden sahipler, hâfızlar, ikinci, üçüncü, hatta onuncu derecede mübelliğler, nâşirler halk buyurur itikadındayım.

Hulûsi

Evet, İslâmiyet gibi bir âli tarikatım, acz ve fakrı Allah'a karşı bilmek gibi bir meşrebim, Seyyidü'l-mürselîn gibi bir rehberim, Kur'ân-ı Azîmüşşân gibi bir mürşidim, bir dakikada mertebe-i velâyete erişmek gibi ulvî bir netice almak mümkün olan askerlik gibi bir mesleğim var.

Üstadım bana ve dinleyen her zevi'l-ukule, *"Tarikat zamanı değil, imanı kurtarmak zamanıdır. Beş vakit namazını hakkıyla edâ et; namazın nihayetindeki tesbihleri yap; ittibâ-ı sünnet et; yedi kebâiri işleme!"* dersini vermiştir. Ben gerek bu derse, gerek Risaletü'n-Nur'la verilen derslere, Kur'ân'dan istinbat buyurarak gösterdiği hakikatlere karşı Allah'ın tevfikiyle can ü dilden "belî" dedim, tasdik ettim ve bana böylece hakikat dersini veren bu zâta da ömrümde ilk defa olarak Üstad dedim. Hata etmedim, isabet ettim.

Hulûsi

Bu kere irsal buyurulan Mektubatü'n-Nur zeyilleri, emsâli gibi hoş, güzel ve bedîdir. Eserlerin "Nur" ism-i azîminin tecellîsi olduğuna, ihtiyaca ve hâl-i âleme göre yazdırıldığına bence asla şüphe kalmamıştır. Bunu küçük bir misalle teyit etmek isterim. Mülhidler çok ileri gidiyorlar. Mesela: ... ilâ âhir.

İşte bu ahmakların hezeyanına ve her nevi iğfallerine ve zâhiren süslü laflarına kanmayarak, iman ve itikatlarında sâbit-kadem olmaları için erbâb-ı imana kuvvet ve zümre-i tuğyana kahır ve şiddetle ders-i ibret verecek pek münasebetli sözler, mevzuu bahis âsârda ayân-beyan görülmektedir.

Hayfâ ki bu nurlar şimdilik[1](Hâşiye) –lihikmetin– pek mahdut sahada ve ancak müminler içinde neşredilebilir.

اَلصَّبْرُ مِفْتَاحُ الْفَرَجِ[2] ، إِنَّ اللهَ مَعَ الصَّابِرِينَ[3]

Hulûsi

Otuz İkinci Söz'ün Üçüncü Mevkıfı'nı da Hakkı Efendi kardeşimizle merak ve dikkatle okuduk. Cidden çok âli mefhumu var. Tavsife bu âcizin kudreti olsa, belki bu ikinci nokta için pek ziyade rahatsız etmeye cesaret ederdim. Heyhat ki diğer hususatta olduğu gibi, bunda da sıfrü'l-yed bulunuyorum. Yalnız hulûs ve sâfiyetle ve kısaca derim: Belki diğer bütün Sözler'in daha fevkinde parlayan bir necm-i nur-efşândır.

(Doktordan Miracı nasıl bulduğunu sordum. Doktor Kemâl der: "Eserin pek büyük kıymetini takdir etmek için İslâm olmaya bile lüzum yok, insan olmak kâfi." cevabını verdi.)

Hulûsi

Bizler ki, –elhamdülillâhi teâlâ– âhiret kardeşiniz, Kur'ân hizmetinde âciz hizmetkârınız, esrar-ı Kur'âniye'nin beyanında, –eşşükrü lillâhi teâlâ– "Ashab-ı Kehf" gibi musahibiniziz. Liyâkat ve kifâyetimizin çok fevkinde mahzâ bir lütuf ve inâyet-i samedânî olarak talebeniz bulunuyoruz. Bundaki niam-ı sübhaniyeye hamd ve şükürden âciz bulunuyoruz.

Hulûsi

Otuz İkinci Söz'ün Birinci Mevkıfı'nı, Ramazan hediyesini ikmale muvaffak oldum. Tevfîk-i Hüdâ yoldaşım olursa, diğerlerini de, inşaallah, emir buyurduğunuz müddette yazarım. Bu kadar kıymetli ve nurlu Sözler'in en hüsünlü hat ile ve hatta altınla yazılması lâyık ve muktazi iken, hasbe'l-kader bu bîçâre kardeşinizin perişan ve belki ancak okunabilir, hatalı hattıyla yazılması

---

1 (Hâşiye) Bundan otuz beş sene evvel.

2 "Sabır, kurtuluşun anahtarıdır." (ed-Deylemî, *el-Müsned* 2/415; es-Sehâvî, *el-Makâsıdü'l-hasene* s.260; es-Suyûtî, *ed-Düreru'l-müntesira* s.13; el-Aclûnî, *Keşfü'l-hafâ* 2/27)

3 "Muhakkak ki Allah sabredenlerle bareberdir." (Bakara sûresi, 2/153; Enfâl sûresi, 8/46).

da, hamd ve şükrümü artırmaya vesile oluyor ve her vasıtayla aldığım meserret-bahş selâm ve iltifâtât-ı fâzılânelerinin ve her biri Risale-i Nur'a bir zeyil ve tefsir ve hâşiye makamındaki cihan-değer emirnâme-i ârifânelerinden maddeten dûr bulunacağımdan dolayı çok müteessir olacağım.

Fakat mânevî ciheti böyle düşünmüyorum ve nerede bulunursam bulunayım, inâyet-i Bâri ile aldığım dersi dinletecek bir muhatap bulmaya çalışacak ve neşr-i hakikat yolunda acz ve fakrıma bakmayarak, duanızla elimden gelen her çareye başvuracağım için müteselli oluyorum.

Yalnız, dünyevî vazifelerle uğraşmak ise, fıtraten hoşlandığım ve hakâikine meclûb olduğum nurlu Sözler'le iştigalime kısmen mâni oluyor. İşte buna müteessifim; fakat elimden bir şey gelmiyor. Her geçen gün dünyanın fenâ ve fâni yüzünü daha ziyade üryanlığıyla göstermekte ve bu hayatta bâki ve sermedî hayat için bir şey kazanılmadan geçen vakitlere teessür hasıl ettirmektedir. Sureten ayrıldığımıza o kadar müteessir değilim. Bilhassa sevgili Üstadın son dersi, bu fâni dünyanın en zevkli hâlinden pekçok yukarı derecede bir bâki hayat olduğunu kat'iyetle müjde etmektedir.

Hulûsi

Gönül isterdi ki o muazzam Sözler'e sönük yazılarımla biraz uzun cevap yazayım. Fakat buna muvaffak olamıyorum. Kabiliyetimin azlığı, istidadımın kısalığı, iktidarımın noksanlığıyla beraber uhdeme verilmiş olan birkaç maddî vazifelerin taht-ı tesirinde dimağım meşgul ve âdeta meşbû olduğundan, o mübarek cevherlerinize mukabil âdi boncuk bile ibraz edemeyeceğim.

Biliyorsunuz ki çok ifadelerimde sizi taklit ettiğim birinci sebebi, merbutiyet-i hâlisânemin; ikinci sebebi, kudret-i kalemiyemin kifayetsizliğidir. Fakat mübarek Yirmi Dördüncü Söz'de misali geçen fakir gibi, ben de derim: Ey sevgili Üstadım, eğer gücüm yetse, elimden gelse bütün o nurlu Sözler ayarında kelimelerden mürekkep cümlelerle size mâruzatta bulunmak isterim. Fakat biliyorsunuz ki yok. Niyetime göre muamele buyurunuz.

Hulûsi

Eser, emsâli gibi nurlu ve hikmetlidir. İnşaallah, temenni buyurduğunuz vecihle ümmet-i Muhammed'in içtimaî ve pek mühim bir yarasına kat'î

devâ olur. Doğrudan doğruya nur-u Kur'ân olan mübarek Sözler'in kast ve işaret edilmek istenildiğini arzettim ve makam-ı tasdikte şimdiye kadar kendisine birkaç Söz'ü de okudum ve imkân buldukça da okuyacağım. Lâyüad ve lâyuhsâ niam-ı sübhâniyesine mazhar olduğum Allahü Zülcelâl Tebareke ve Teâlâ ve Tekaddes Hazretleri'ne hamd ve şükürden âciz, isyanla âlûde iken, zât-ı üstadâneleri bizi izn-i rabbâniyle o mübarek münevver Sözler'le irşad edip zulmetten nura çıkardınız.

Taharrî-i hakikatle ömür geçirirken, mukadderat bu âsi bîçâreyi de beş sene evvel Şâh-ı Nakşibend Hazretleri'nden Muhammedü'l-Küfrevî Hazretleri'ne doğru açılan tarik-i Nakşibendî'ye idhal eylemişti. Sonra, muvakkat bir küsuf neticesi olarak yol kaybolmuş, zulmet ve dikenler içinde kalınmış iken, nurlu Sözler'inizle zulmetten nura, girdaptan selâmete, felâketten saadete çıktım. اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ هٰذَا مِنْ فَضْلِ رَبِّي[1] ferman buyuruyorsunuz ki: İmanı kurtarmak zamanıdır. عَلَى الرَّأْسِ وَالْعَيْنِ.[2]

Hulûsi

Bu defa bu bîçâre talebesine ihsan ettiği hediyeyi, gıyabî muhiplerinden Fethi Bey ismindeki komşumuzla okuyorum. Baştan başa mucize-i kübrâ-yı Ahmediye'yi ilân eden On Dokuzuncu Mektub'un tahsisen bendelerine irsali, yeniden hayata avdet etmiş kadar müessir olmuş ve mütâlaası rikkat damarlarımı tahrik ederek hayli ciddî gözyaşı akıtmaya vesile olmuştur.

Hulûsi

Ruhu, feza-yı kâinatta beyne'l-ecram seyr-i serî ile seyahat ettirecek tarzda tulû eden manzume-i hakikat, bilhassa bizler için büyük mazhariyettir. Tarîh-i Nakşî hakkındaki fıkraya mukabil *"tarîh-i acz ve fakr ve şefkat ve tefekkür"*ün hesabına tulû eden fıkra da pekçok kıymetli bir cevherdir. Bu Sözler altınla yazılsa lâyık iken nâkıs hattımla istinsah ettim. O hâlde kıymeti, âciz bir talebenizin yadigârı olmasındadır.

Hulûsi

---

1 Allah'a hamdolsun; bu Rabbimin ihsanıdır.

2 Baş göz üstüne.

Sâniyen: Şu zaman-ı isyan ve tuğyan ve küfranda mahz-ı inâyet ve lütf-u Hak olan, ümmet-i İslâmiye'yi hakâik-i imaniyeye sevk ve irşada memur edilen zât-ı hakîmânelerini, bütün ümmet-i Muhammediye'yi olduğu gibi, bu âcizi de nurlu Sözler'le tarîk-i nura irşad buyurduğunuzdan dolayı hürmet ve minnetle daim yâd eder, dünyevî ve uhrevî muratlarınızı hâsıl eylemesini Rahîm, Kerîm olan Allahü Zülcelâl Hazretleri'nden abîdâne niyaz ve istirham eylerim, efendim.

Hulûsi

(Kardeşimin bir fıkrasıdır.)

Ellerinizi öper, duanızı isterim. Dünyadan dargın, nefsinde âciz olan Abdülmecid'e güzel bir üstad, ulvî bir mürşid olacak yeni eserleriniz geldi. Lafzî bir üstadı kaybettimse de mânevî müteaddit mürşidleri buldum diye kendimi tebşir ettim. Hakikaten irşad edecek nurlu eserlerdir. Allah çok razı olsun…

Abdülmecid

(Yine Hulûsi'nin)

Evet, müteselli olduğum iki cihet var. **Biri**: elimizdeki mübarek Sözler vasıtasıyla daima sohbet-i mânevîde bulunduğumuz. **Diğeri**: muhabbetimizin inâyet-i Bâri ile "hubb-u fillâh" mertebesinde olduğuna imanımızdır. *Binaenaleyh, size benim bugün ve yarın en büyük hediyem: Verdiğiniz dersi, namınıza olarak vekâleten –alâ kaderi'l-imkân– müminlere tebliğ eylemek ve Allah'ın verdiği hakikî muhabbeti ebeden taşımak ve buna mukabil Erhamürrâhimîn ve Ekremü'l-Ekremîn, Ahsenü'l-Hâlıkîn, Rabb-i Rahîm ve Kerîm Hazretleri'nden, hakikî muhabbetin Otuz İkinci Söz'ün Üçüncü Mevkıfı'nda izah buyurulan neticesine mazhar buyurulmaktır.* İman-ı tahkikî yolunda buluştuğumuz Hakkı Efendiyle niyetimiz hakka, sıdka, ihlâsa iştirakimiz muhakkaktır.

Hulûsi

Bu mektubunuzdaki suâlle ve en son yazılmış olan Otuz İkinci Söz'le münasebet ve müşabehet nev'inden bu defaki arîza-yı cevabiyem üç vakfeli oldu.

Demek oluyor ki Risale-i Nur mânevî bir güneş, her bir Söz muhtelif kadirlerden nuranî yıldızlar ve Otuz İkinci Söz üç mevkıfı ile bu yıldızların hepsinin üstünde parlayan ve enzar-ı dikkati hâh-nâhâh üzerlerine celbeden hâlis nurdan vücuda gelmiş birinci kadirden pek nurlu, erbab-ı imana gülümseyen, ahzâb-ı dalâlete haşmetle bakan, gözlerini kör eden, erbâb-ı gafleti uyandıran pek haşmetli, çok nurlu birinci kadirden bir kevkeb-i nevvârdır. Ne yapayım, talebenizin dili bu kadar dönüyor. Yoksa bu sönük ifade o mübarek Sözler için sarfedilmek lâyık olmadığını biliyorum.

Bizden Üçüncü Maksad'ın tesirini suâl buyuruyorsunuz. Biz Hakkı Efendiyle ittifakan deriz ki:

İçindeki hakikatler cerhedilmez; içinde lüzumsuz bir şey yok, zararlı bir kayıt mutasavver değil. Dikkatle dinleyenler, Allah tevfik verirse, imanını kurtarabilirler. Bu hakâikle Avrupa ehl-i dalâletine de meydan okunur fikrindeyiz. Bu kabîl dalâlet ve gaflette olanlar ya mübarezeden mağlûp olurlar, ya ulviyeti hissedip tegayyüb ederler, yahut Ebûcehil gibi hakikati kabul etmemekte inat ederler veya dehşetlerinden kulaklarını kapayıp kaçarlar, fikir ve kanaat ve imanındayız. Sözler'i dinleyenlerin bir sükût-u mestî göstermeleri, izhar-ı hayret eylemeleri, kudretleri derecesinde takdiratta bulunmaları, herhalde düşündüğümüze kuvvet verir bir keyfiyettir; ümit ve tahminimizi tasdik ediyor.

Hulûsi

Niyetim büyük, tevfik Hüdâ'dan. Yalnız oda cemaatimize Yirmi Beşinci Söz'e kadar okudum. Ve inşaallah devam edeceğim. Emrinize tebean ve duanıza binaen fütur getirmiyorum. Maddî vazifem oradakinden daha ağırdır. Fakat her umurumda Allah'a istinad ettiğim için, ümitsizliğe düşmüyorum. Oradan ayrıldıktan sonraki füyuzattan istifade etmeyi cân ü yürekten arzu ediyorum. Nâtamam kalan Otuz İki ve Otuz Üçüncü Sözler'in de itmamına muvaffak olmanızı eltâf-ı ilâhiyeden niyaz eylerim.

Hulûsi

Ben burada, inşaallah, emanetçi olduğum Sözler'i inâyet-i Hak'la ve duanız berekâtıyla lâyıklı kulaklara duyurabileceğimi ümit ediyorum. Üstadım, müsterih olunuz, bu Nur'lar ayak altında kalamazlar. Onları Dellâl-ı Kur'ân'dan enzâr-ı cihana vaz eden Hâlık *(celle celâlüh)* bizim gibi kimsenin ümit ve tahayyül etmeyeceği âciz insanlarla bile neşir ve muhafaza ettirir. Bu işi ben sa'yimle, kudretimle kazandım diyen huddâm o gün görecekler ki, o mukaddes hizmet, zâhiren ehliyetsiz görünen, hakikaten çok değerli diğerlerine devredilmiş olur kanaatindeyim. Bu sebeple oradaki kardeşlerimizden Risale-i Nur'la çok alâkadar olmalarını rica etmekteyim.

Hulûsi

Risaletü'n-Nur, Mektubatü'n-Nur'un mütâlaası, tahrir edilmesi, başkalara neşir ve tebliğe –alâ-kadri'l-istitâa– çalışılması gibi emr-i hayr-ı azîme havl ve kuvvet-i samedanî ve inâyet ve lütf-u rabbânî ile muvaffak olduğum zamanlar ki bu evkatta evvelen ve bizzat bu fakir istifade, istifâza, istiâne etmiş oluyor; bu itibarla mezkûr saatleri çok mübarek tanıyor, firakına acıyor, o yaşayışın devamını, tekrarını, kesilmemesini ez-can ü dil arzu ediyorum.

Fakat ne çare ki iğtinam edebildiğim kısacık vakitlerde zihnimi safîleştirip Nur'ların karşısına, dolayısıyla Kur'ân'ın mucizeleri mecmuasına ve aziz, muhterem Üstadımın medresesine ve ol Seyyidü'l-Kevneyn Peygamberimiz Efendimiz *(aleyhissalâtü vesselâm)* Hazretleri'nin ravza-yı saadetlerine ve nihayet Rabbü'l-âlemîn Teâlâ ve Tekaddes Hazretleri'nin huzur-u lâmekânîsine çıkıyorum. Bu sebeple cidden "O Nur'larla iştigal etmediğim zamanlar, keşki enfâs-ı ma'dûde-i hayattan olmaya idiler." diyorum.

Hulûsi

Geçen hafta muhtelif iki cemaate Yirmi Dördüncü Mektub'un Birinci ve İkinci Zeyillerini okudum. Dinleyenler hayran ve bu fakir de o parlak i'câz-ı Kur'ân'dan âdeta gaşyoldum. Bu eserinizi Risale-i Nur ve Mektubatü'n-Nur'un en münevverleri safında mütâlaa ediyorum. Bugün Cuma idi. Komşumuz Fethi Bey'e on bir ve on üç numaralı Sözler'i okudum. Dünyevî işlerden tahlîs-i nefisle iğtinam edebildiğim vakitlerde, o mübarek nurlu pencerelere

koşuyorum. Ruhî ve mânevî gıdamı almaya ve bulabildiğim böyle bir muhatabı da hissedar etmeye çalışıyorum.

Hulûsi

Yirmi Altıncı Mektub'u büyük sevinçle aldım. Defaatle, dikkatle, merakla, muhabbetle, lezzetle okudum ve neticede, "Duanız olmazsa ne değeriniz var?" ferman buyuran Zât-ı Zülcelâl'e ubûdiyetle intisabım hasebiyle ve abdiyetin tazammun ettiği lisanla, kemâl-i acz ve fakr ve şevkle, tamamen hasbî, bütün manasıyla Allah namına, bütün vuzûhuyla ehl-i iman ve Kur'ân nef' ve hesabına olan maddî, mânevî, zâhirî, bâtınî, dünyevî, uhrevî hidemâtınızın mükâfatını lütuf ve kerem-i bînihayesine münasip bir tarzda ihsan ve ikram buyurmasını ve zât-ı Üstadânelerini her iki cihanda aziz etmesini ol Hâlık-ı Rahîm ve Kerîm Hazretleri'nden abîdâne tazarru ve niyaz eyledim. Ümidim اُدْعُونِي أَسْتَجِبْ لَكُمْ[1] fermanının tecellî edeceğindedir.

Muhterem Üstad! Zaten sizin, biz bîçârelerden beklediğiniz yalnız dua değil mi? Mübarek Sözler hakkında şimdiye kadar mektuplarımda mevcut olan ihtisâsâtımı nâtık, sönük ifadâtımı Risaletü'n-Nur'a takriz yapmak hususundaki niyet-i Üstadânelerine bir şey demeye hakkım yok. Fakat benim o perişan ifadelerim, güneşin yanına mum yakmak kabîlinden olacak ve muhtemelen hakikatteki sönüklüğüne rağmen o Nur'ların komşuluğundan, aynadarlığından hisse-mend olarak nisbî bir parlaklık arzedebilecektir.

Risaletü'n-Nur'un müstemîleri arasında, Sultan Abdülhamid'in devrinde Kerbelâ'da senelerce müderrislik hizmetinde bulunmuş olan Hacı Abdurrahman Efendi namında 88 yaşında bir hoca vardır. Her defaki mütâlaadan büyük memnuniyet göstermekte, "Çok istifade ettim, Allah razı olsun." demekte ve çok dua etmektedir. Yirmi Altıncı Mektub'un Üçüncü Mebhası'nı gayr-i ihtiyarî muhtelif rütbede mühim zâtlara okudum. Hepsi "Çok doğru, çok güzel." dediler.

Evet, bu fakir çok tecrübe ettim ve yakîn hâsıl ettim ki, جَاءَ الْحَقُّ وَزَهَقَ الْبَاطِلُ ۚ إِنَّ الْبَاطِلَ كَانَ زَهُوقًا[2] âyetinin lâyemut mucizesi vardır. Bu defaki mektupları birkaç defa muhtelif küçük cemaatlere okumak nasip oldu. Bunların

---

1 "Bana dua edin, size cevap vereyim." (Mü'min sûresi, 40/60)

2 "Hak geldi, bâtıl yıkılıp gitti. Çünkü bâtıl, yok olmaya mahkûmdur." (İsrâ sûresi, 17/81).

birinde mühim bir âlim de vardı. Cümlesi hayret ve takdirlerini izhar ettiler. Benim fikrime gelince:

Bütün Risaletü'n-Nur ve Mektubâtü'n-Nur, ihtiyac-ı zamana göre her sınıf erbab-ı din ve hatta, müfrit muannid olmamak şartıyla, dinsizleri bile ilzam ve ikna edecek derecededirler. Fakat –dünya bu– sevk-i menfaat, hırs-ı câh, küfür ve inat, gaflet ve kesel, şirk ve dalâl gibi ilâçsız hastalıklara tutulanlar için, bu Nur'lara karşı göz yummak, görse bilse kabul etmemek, gördüğünü inkâr etmek, hak ve hakikati reddetmek gibi divanelikler istib'ad edilemez. Mâlûm-u fâzılâneleri, Allah'ın şu muvakkat misafirhanesinde insan suretinde hayvanları eksik değildir. Bu Nur'lar intişar etseydi, elbette böylelerinin bugün istidlâlen dermeyan edilen divanelik hezeyanları da açık olarak görülürdü.

Hulûsi

(Şu fıkra kardeşim Abdülmecid'indir.)

Bu eserler bütün sınıflara ve cemaatlere daima mazhar-ı takdir oluyor. Kim görse istihsan eder. Tenkide mâruz olacak eserler değil. Fakat derecât-ı takdir, derecât-ı fehim gibi mütefavit ve müteaddittir. Herkes derece-i fehmine göre takdir edebilir.

Abdülmecid

(Hulûsi Bey'in selefi, yirmi altı yaşında vefat eden biraderzadem Abdurrahman'ın, vefatından bir-iki ay evvel yazdığı mektuptur.)

اَلسَّلَامُ عَلَيْكُمْ[1]

Ellerinizden öper, duanızı dilemekteyim. Sıhhat haberinizi, irşad edici olan Onuncu Söz risalenizle beraber Tahsin Efendi vasıtasıyla aldım; çok teşekkür ederim. Evvelce gerçi emrinize muhalefet ederek muhterem ve değerli amcamdan ayrıldığıma pişman olmuş isem de ve itâbınıza müstehak olmuş isem de bu da mukadder imiş. Ve Cenâb-ı Hakk'ın emir ve iradesiyle ve belki de bizim için hayırlı olduğu için oldu. Binaenaleyh, ben cehalet sâikasıyla bir kusur yaptım ve belâsını da çektim. Bundan sonra çekmemek için affınızı rica ve duanızı dilerim.

[1] Allah'ın selâmı üzerinize olsun.

Aziz mamo![1](Hâşiye-1) Şunu da şurada arzedeyim ki: Himaye ve himmetiniz sayesinde, din ve âhiretime dokunacak ef'âl ve harekâttan kendimi muhafaza ettim ve etmekte berdevamım. Gerçi dünyanın değersiz çok musibetlerini gördüm ve çektim ve birçok da lezâiz ve safâsını gördüm, geçirdim. Hiçbir vakit ve hiçbir zaman unutmadım ki bunların hepsi hebâ olduğu ve dünyanın Allah için olmayan lezâiz ve safâsı neticesi zillet ve şedit azap olduğu ve dünyada Allah için ve Allah'ın emir buyurduğu yollarda çekilen ve çekilmekte olan mezâhim neticesi, sonu lezzet ve mükâfat verildiğini bildiğim ve iman ettiğimden, fenâ şeylerin irtikâbından kendimi muhafaza edebildim. Bu his ve bu fikir ise, terbiye ve himmetinizle zihnimde ve hayalimde yer yapmıştır. Hakikat böyle olduğunu bildiğim için bütün meşakkatlere şükürle beraber sabretmekteyim.

Şimdi amcacığım ve büyük üstadım! Habîs olan nefsimle mücadele edebilmek ve onun hevâî ve bilâhare elem verici olan arzularını yapmamak ve dinlememek için teehhül etmek mecburiyetinde kaldım ve şimdi artık her cihetle Cenâb-ı Hakk'ın lütuf ve keremiyle rahatım. Kimsenin dediğini, şer ise duymamazlığa gelir ve kimseyle, fenâ hasletleri kapmamak için ihtilât etmemekteyim. Dairede müddet-i mesâiden hariç zamanlarımı kendi evimde Cenâb-ı Hakk'ın şükrüyle geçiriyorum. Bundan başka, ey amca, sizden sonra şimdiye kadar en çok beni ikaz ve fenâ şeylerden meneden, üstad-ı âzam ve mürşidim olan bu âyet-i kerîmeden duyduğum ve hissettiğimdir:

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

اَلْيَوْمَ نَخْتِمُ عَلٰى أَفْوَاهِهِمْ وَتُكَلِّمُنَا أَيْدِيهِمْ وَتَشْهَدُ أَرْجُلُهُمْ بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ[2]

Ve öyle biliyorum ki o gün de pek yakındır.[3](Hâşiye-2)

اَللّٰهُمَّ لَا تُخْرِجْنَا مِنَ الدُّنْيَا إِلَّا مَعَ الشَّهَادَةِ وَالْإِيمَانِ[4]

duam bu ve itikadım böyledir ve böyle de iman ederim[5](Hâşiye-3)

اٰمَنْتُ بِاللهِ وَمَلَائِكَتِهٖ وَكُتُبِهٖ وَرُسُلِهٖ وَالْيَوْمِ الْاٰخِرِ وَبِالْقَدَرِ خَيْرِهٖ وَشَرِّهٖ مِنَ اللهِ تَعَالٰى،

1 (Hâşiye-1) Kürtçe "amcacığım" demektir.

2 "O gün onların ağızlarına mühür vururuz da, Bize elleri konuşur ve işleyip hesaplarına geçirdikleri günahlara ayakları şahitlik eder." (Yâsîn sûresi, 36/65)

3 (Hâşiye-2) Câ-yı dikkattir, vefatını haber veriyor.

4 Allah'ım, bu dünyadan bizi ancak kelime-i şehadet ve imanla çıkar.

5 (Hâşiye-3) Hem iman ile gideceğini haber veriyor.

وَالْبَعْثُ بَعْدَ الْمَوْتِ حَقٌّ أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلٰهَ إِلَّا اللّٰهُ وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللّٰهِ[1]

2(Hâşiye)

Biraderzadeniz Abdurrahman

Demek Onuncu Söz onun hakkında bir mürşid-i hakikî hükmüne geçmiştir ki birden onu derece-i velâyete çıkararak şu üç kerameti söylettirmiştir. Benden sekiz sene evvel ayrılmış. Onuncu Söz eline geçmiş, mektubun başında söylediği gibi çok azîm istifade edip sekiz sene zarfında aldığı kirleri onunla silmiştir. Hatta, tayyedilmiş mektubunun diğer bir parçasında Onuncu Söz'ün şevkinden demiş: "Yazdığın Sözler'in hepsini bana gönder, kendi hattımla her birisinden otuzar nüsha yazar ve yazdırırım. Tâ intişar edip kaybolmasın." İşte böyle bir kahraman vârisi kaybettim. Ruhuna el-fatiha.

Said Nursî

Yirmi Yedinci Mektub'un Zeyli ve İkinci Kısmı

(Hulûsi-i Sânî ve büyük bir âlim olan Sabri Efendinin fıkralarıdır.)

Meb'us-u Âlem *(aleyhissalâtü vesselâm)* Efendimiz Hazretleri'nin insanları hayrette bırakan ve cüz'î şuûru olana iman-ı kâmil bahşeden, fevkalhad ve hârikulâde mânen bin envâ-ı mu'cizat-ı Ahmediye'yi ihtiva eden ve pek âli ve azîm kıymeti müsbet ve müsellem bulunan On Dokuzuncu Mektub'un Dördüncü Cüz'ü'nü, nazar ve teveccüh-ü fâzılânelerinde min-gayr-i haddin vekilleri bulunduğum mûmâileyh Hulûsi Beyefendiye irsal kılınmak üzere istinsaha başlamıştım.

Bin mucize-i Muhammediye münderic olan On Dokuzuncu Mektup, mukaddimen dahi arzedildiği vecihle, arzumun fevkinde pek ziyade ulvî ve

---

1 "Allah'a, meleklerine, kitaplarına, peygamberlerine, âhiret gününe, kadere, hayır ve şerrin Allah Teâlâdan geldiğine, ölümden sonra dirilişin hak olduğuna iman ettim. Allah'tan başka ibadete lâyık hiçbir ilâh bulunmadığına ve Muhammed'in Allah Resûlü olduğuna şehâdet ederim." Ebû Hanîfe, el-Fıkhu'l-ekber s.27-29. Bunları iman esaslarından sayan hadisler için bkz.: Buhârî, *îmân* 50; *tefsîr (31)* 2; Müslim, *îmân* 1, 8, 9.

2 (Hâşiye) Âhir nefesteki kelimat-ı imaniyeyi âhir-i mektubunda zikretmesi dünyadan kahramancasına imanını kurtarıp öyle gideceğine işaret eder.

nuranî mebâhis ve vekâyi-i risalet-meâbiyeyi beyan ve müjdeyle ruh ve kalb-i âcizîyi bahâr-ı âlem gibi gül ve gülistanlığa çevirmiştir. Bu hususta kalben hisseylediğim duygulardan mütevellid ve lâzımü'l-arz medh ü senâyı gayet parlak bir tarzda arzetmek, ehass-ı emelim ise de maalesef söylemekten âciz bulunduğumu beyanla iktifa ediyorum. Yalnız şu noktayı hissettim ki:

O vekâyide siz cismen değilse de fakat ruhen, Server-i Kâinat Efendimiz Hazretleri'yle beraber idiniz tasavvur ediyorum. Zira o vekâyi-i mezkûrenin künyesiyle, mevkiiyle, an'anesiyle katiyen müşahede ve ol vecihle nakil ve tahrir buyurduğunuza kânî ve kâilim.

On Altıncı Mektub'u Atabey'e giderken götürdüm. Ekseri noktalar bir kısım ihvanı ağlattı. Ve amcazâdem Zühdü Efendi, On Altı'yı okuyunca, "*Şimdiye kadar bilmediğim ve görmediğim nuranî ve pek kesretli sürûr-u mânevîyi ihtiva eden bir pencere bugün kalbimde açıldı.* Şu pencereden hâsıl olan netâyici yazmak iktidarımın fevkinde ise de avn-i ilâhîye dayanarak bir arîza ile arzetmek ehass-ı emelimdir. Nihayetsiz selâm ve hürmetlerimi tebliğe tavassutunuzu rica ederim." dediler.

Sabri

Gönül ister ki hemen Risaletü'n-Nur'un umumunu yazıversem de mâmelekimde bulunan dürr-i yektâları istidadım nisbetinde mütâlaaya başlasam.

Otuz Birinci elmas külliyatını avn-i Hak ve inâyet-i ekremîleriyle iki gün evvel ikmale muvaffak oldum. Ahmed kardeşime ait derkenarı tefhim ettim. Biraz okur ve Onuncu Söz'ü istiyor; fakat bu Söz kıymet-i mâneviye itibarıyla mevcudattan ağırdır. İ'caz-ı Kur'ân'ın ikinci cüzünü hemen hitam buldurmak üzereyim. Fakat müştak bulunduğum Otuz İkinci Söz'ü dahi lütuf buyuracak olursanız, hâsıl olacak memnuniyetimi bir vecihle arzetmekten âciz kalacağım. Çünkü bu gibi kıymettar ve mânidar eserleri işittikten sonra görmek iştiyakı gittikçe artıyor ve bu tabiattan bir türlü kendimi menedemiyorum.

Sabri

Bu defa istinsahına muvaffak olduğum nurlu Yirmi Dokuzuncu Söz'de, melâike denizlerinde sefâin-i kibriyâya yapışarak seyrân ederken ve beşe-

rin hata-savap işlediği ef'âli, kat'î olarak umumî yoklama defter-i kebîrinde okunacağını, nef' ve zarar hiçbir şeyin mektûm bırakılmayacağını şiddetle ihtar eden beka-yı ruh âlemini temâşâ ederken; matlab-ı âlâ ve maksad-ı aksâ olan ba's ve mahkeme-i kübrânın ahkâmını kable'l-vuku makam-ı istimâda dinlerken ve bilhassa "Medarlar" merdivenlerinden âlî makamlara mânevî suud ederken, hele Onuncu Medar ve Üçüncü, Dördüncü Meseleler'de deniz dalgıçları gibi deryâ-yı mâneviyatta dalıp yüzerken, o kadar envâr-ı hakâik-i kibriyâya ve ezvâk-ı letâif-i ulyâya müstağrak oldum ki, arz ve ifadeden âcizim.

Sabri

Müşrik ve münkirleri mağlûp ve ilzam eden ve son sistem malzeme-i cihadiye-i vahdâniyeyi hâvi ve câmi, kuvvet ve resâneti çelik, kıymet ve ehemmiyeti elmas ve cevâhir ve akik bir kale-misal olan Otuzuncu Söz'ü istinsaha muvaffak oldum.

Sabri

Sözler sayesinde şu bir seneyi mütecaviz bir müddetten beri şevkle taallüm, inâyetle tefeyyüz, tergiple tenevvür, hâhişle telezzüz, işaretle tahallûk, tedriçle tekemmül tarikinde ilerlemeye sâî bulunduğum bu muayyen müddetin bir gününe, sâbıkan geçirmiş olduğum umum hayatımın bile mukabil olamayacağı kanaatindeyim.

Sabri

(İkinci bir Sabri olan Ali Efendinin bir fıkrasıdır.)

Sözler öyle hâzık bir doktordur ki gözsüzlere hidayet-i Hak ile göz, ve kalbsizlere inhidam-ı kat'iyeye uğramamış ise, kalb ve şuurunda çatlaklık yoksa tenvirle düşünceye sevk, ve "Nereden, nereye, necisin?" suâl-i müşkülün halliyle insanlığın iktiza ettiği insaniyeti bahşediyor.

Ali

(Yine Sabri'nin.)

Sözler namında olan bahr-i muhît-i nurda iki seneyi mütecaviz bir zamandan beri seyr u seyahatimin semere ve neticesini görüp bilmek hususunda şimdiye kadar zemin ve zaman müsait olmadığından, sermaye-i ticaretimin ne derecelere çıktığında, daha doğrusu bir ticaret edinebildim mi, yoksa edinemedim mi, müteredditim ve mütehayyir idim.

Hamden lillâh, bu şehr-i rahmet ve mağfirette, inâyet-i rabbâniye ve muavenet-i Peygamberî'ye ve himemat ve daavât-ı Üstadâneleri berekâtıyla sermaye-i ilmiye-i evveliye-i bendegânemin yüzde doksan dokuz derece yükseldiğini fehmettim. O menâbi-i ilmiye ve temsilât-ı hakikiye, meclislerimi o kadar tezyin ve tenvir etmektedir ki arzetmekten âcizim. Beşerin pek ziyade ayağını kaydıran şu asırda, gayetle harika ve fevkalhad cihâzât ve malzemeyi neşreden "Nur fabrikasından" her nevi teçhizatı almak farz olduğunu bilip, her türlü senâ ve sitâyişe bihakkın sezâ ve lâyık bulunan ve hiçbir suretle riyâya hamli imkânsız olan müessese sahib-i âzamına, ne derecelerde îfâ-yı şükran ve arz-ı minnettarî eylesem, yine hakkıyla vazife-i zimmetime edâ etmiş olamayacağım.

Sabri

Çoktan beri ruh-u kemterânemin son derece müştak bulunduğu ve her bir kelimesi birer elmas mahzeni olan şu Yirmi Sekizinci risale-i pür-nurlarını, lehü'l-hamd, kıraat ve istinsaha muvaffak oldum. Şu altın-misal hurufattan mürekkep elmas menbaının derece-i kıymet ve rağbet ve ehemmiyetini arz ve ifade hususunda –mübalâğa olmasın– mümkün olsaydı, şu risale-i kıymettarînin hakâik-i nâmütenâhîsini muvazzıh ve câmi birçok kelimatın vaz ettirilmesine çalışacaktım ki, hakikat lâyıkıyla ifade edilsin. Zira Hâlık-ı Âlem Hazretleri, şu mükevvenâtı halk ve icad ve her birini birer vazifeyle tavzif ve ecel-i âlemin hulûlünde, mesuliyet noktasında bu dünyada acz ve fakr ve zaaf ve ihtiyacını fehm ve idrâk ederek, kavânin-i ezeliye ve desâtir-i rabbâniyeye imtisâl ve ittibâ edenlere, şu mevzuu bahis cennet gibi bir nimetle i'zaz edecek ve alelhusus cennette en büyük nimet, cemâl-i bâ-kemâl-i rabbâniyeyi müşâhede ve müşerrefiyet-i uzmâ olduğundan, şu fâni âlemdeki her şey binnetice cennete nâzır ve hayran olduğu ve şu hakâikin menbaı olan Furkan-ı Mübîn ve Kur'ân-ı Azîm'in ebvâb-ı müteaddidesini fetih ve esrar-ı

gûnâ-gûnuna ıttıla ile derya-yı hakâike dalmak herkese müyesser olmadığından, beş suâl ve beş cevap miftah-ı hakikîsiyle o künûz-u mütenevvia kapılarını açıp pek yakından ve kemâl-i sarahatle gösterilmesi ciheti, değil bu abd-i âcizin kasır aklı, belki oldukça yüksek zekâlara mâlik olanların bile takdirine hakkıyla şâyan olduğunu kâil ve kâniim.

Sabri

Kemâl-i ulviyet ve kıymet-i bînihayesini arz ve ifadeden âciz bulunduğum şu Sözler'deki âli ve azîm üslûp ve gayeler, bu abd-i pürkusuru ihyâ ve âdeta "ba'sü ba'de'l-mevt" hâline getirdi ve "Siyah Dutun Bir Meyvesi" namıyla müsemmâ, Avrupa meftunlarına endaht edilen altın topun elmas güllelerini gördüm, hayran oldum.

Sabri

Yirminci Mektub'u yazarken vaktimin adem-i müsaadesi cihetiyle çabuk yazmaya fazlaca sa'yettiğimden, sathî bir nazar ve kıraat edildi. Derince düşünüp zihnimde takarrur ettiremedim ise de müsaade-i fâzılâneleriyle şu hakikati arza ictisar ediyorum ki bu mektub-u azîmü'l-mefhum, şimdiye kadar tesyâr buyurulan umum Nur Risaleleri'nin, hülâsatü'l-hülâsa zübdesi ve menba-ı amîki olduğuna müşahedemle beraber, tafsilât ve teşrîhat hususunda dahi zevi'l-akıl olanlar için, ibare-i Arabi ile tahrir buyurulan ve yedi fıkra-yı mânidar ve Türkçe meallerinde münderiç olduğuna kanaat-i kâmilem mevcut bulunduğunu arz ile başkaca bir arzu daha uyandırdı ve dedim:

Âh, Hudâ-yı Müteâl ve Vâhibü'l-A'mâl ve'l-Âmâl Hazretleri tevfikat-ı samedanîsini ihsan buyursa da Üstad-ı Âlîkadrimden fenn-i ilm-i kelâmı taallümle tefeyyüz edebilsem, dedim ve bu arzu kalb-i bendelerîde ile'l-ebed merkûz kalacaktır ki bu da kıymet-i bîpâyânını hissedip ulviyet ve kudsiyetini hakkıyla ifadeden âciz bulunduğum Yirminci Mektub-u mergûptan mütevelliddir.

Sabri

Hele Birinci Söz'de besmelenin derece-i ehemmiyeti ve suret-i temsiliyesi şâyân-ı takdir ve hayrettir. Öteden beri her kitabın iptidasında Besmele, hamdele, salvelenin zikrinin vücubu, hocaefendilerimiz tarafından beyan edilmişse de bu gibi nefsi iskât edecek bir temsil işitilmediğinden, bu derece zihinde takarrur ve temerküz etmemişti. Şu temsil, Besmele Sözü olan Birinci Söz'de ne kadar musîb ve mânidar olduğunu insan olan takdir eder.

Sabri

Üç kitaptan Yirminci Söz'ü ilk defa okudum. Habl-i metîn-i ilâhî ve kanun-u mübîn-i rabbânî olan Kur'ân-ı Azîmüşşân'da, şu son asırda vücuda gelen ve Frenklerin medar-ı iftiharları bulunan tahtelbahir, tayyare ve saire gibi eşyaya, bin üç yüz küsur sene mukaddem işaretle ifade edildiğini öğrenerek Kitab-ı Mübîn'in mâzi ve müstakbelden vermekte olduğu ihbarat-ı gaybiye ve sâdıka ve beyanat-ı harika, dost ve düşmanı meftun ve hayretlerde bıraktığı cihetle, bir kat daha i'câz-ı Kur'ân'ı isbat ve teyid etmiştir. Yirmi Üç ve Otuzuncu Sözler'in baş taraflarından üçer, beşer sayfa okuyabildim. Mahzen ve medfen-i mücevherâta rast gelmiş bir fakir gibi hangi cevheri alacağımı harîsâne düşünüyorum.

Sabri

Bahr-i mucizât, Fahr-i Kâinat Efendimiz Hazretleri'nin "şu sisli asırda paslı ruhlarımızı tenvir ve tesrîr eden" ve "sâik-i hayat-ı ebediyeleri bulunan" On Dokuzuncu Mektub'un beşinci cüz'ünü alarak, üçüncüsünü iade ettim. Fahr-i Kâinat Efendimiz'in mucizâtından olan, parmaklarından su akıtarak orduya içirmesine dikkat ederek derin bir tefekküre daldım. O sırada kalemim boya şişesinde idi. Yazmak vazifeme muvakkat bir fâsıla verecektim. Kalemimi tuttum, mürekkebiyle yerinde koymamak için kalemdeki mürekkep bitinceye kadar bir-iki kelâm daha yazayım da öyle bırakayım dedim. Başladım, yarım sayfa yazdım, kalemden boya kesilmedi. Bundaki hikmeti düşündüm, kalem kurudu. Sonra birçok defalar kalemi dikkatle boyaya batırarak yazdım, tecrübe ettim. Yarım satır, nihayet bir satıra kâfi gelebildi. Bu da Hatîb-i Bağdadî'nin

فِي يَوْمٍ كَانَ مِقْدَارُهُ خَمْسِينَ أَلْفَ سَنَةٍ[1] *sırrındaki*[2](Hâşiye) *tefekküründen müte-hassıl vâkıayı andırır bir tekid-i i'câz-ı nebevîdir, dedim.*

Sabri

Evvelce takdim kılınan arîzalarımdaki tâbirât ve elfâz-ı tâzimiyem niçin hak olmasın? Zira şu kıymettar ve ehemmiyet-i nâmütenâhiyeyi ihtiva ve âleme berk-i hâtif gibi satvet-i mâneviye ve hakikiyesini emsâli gibi îlâm ve ilân eden Yirmi Altıncı Mektub-u mergubu, yirmi günden beri muhtelif derecatta müntesibîn-i ilmiye mütâlaa ettikleri hâlde, bugün tashihine lüzum görülen ve ale't-ta'dâd yirmi sekiz noktada tâdil ve ilâve buyurulan nukat-ı mühimme, kelimat ve tâbirât-ı âliyeyi zâid veya noksan diyebilecek bir kimse çıkmasın ve çıkmıyor.

Evet, şu asrın eşhâs-ı muzırrasına karşı ilân etmiş olduğu cihâd-ı mâneviyede müşahede edilen muvaffakiyet-i fevkalâdenin, o güruh-u hazele ve rezeleyi iskât ve ilzam ettiğini zerre kadar insafı ve iz'ânı ve insaniyette hazzı olanın ikrar ve itiraf ve tasdik etmesi, vecîbeden olduğu vareste-i rayb ve zunûndur.

Sabri

(Şu fıkra Şamlı Hâfız Tevfik'indir.)

Altın yaldızla yazılması lâzımgelen eser-i âlînizde, Resûl-i Müctebâ Aleyhi Ekmelü't-Tehâyâ Efendimiz Hazretleri'ne dil uzatan hâin-i bîdin olan mülhid hâinlerin kuruyası dillerini, inâyet-i ilâhî ve ruhaniyet-i Peygamberî ve şeriat kılıcıyla kesmeye muvaffak olduğunuz şu eser-i bergüzîdenizi Cenâb-ı Hak ind-i ilâhîsinde ve nezd-i Peygamberî'de kabul eylesin. Şefâat-i nebeviyeye efendimi ve fakiri de nâil eyleyip, sancak-ı Muhammedî *(aleyhissalâtü vesselâm)* tahtında cümlemizi ihvanlarımızla beraber haşreylesin, âmîn...

Tevfik

---

1 "Elli bin yıl tutan bir günde (O'na yükselirler)." (Meâric sûresi, 70/4)

2 (Hâşiye) O tefekkürde, bir günlük işi bir dakikada yapmış.

(Yine Sabri'nin.)

Burak-ı Tevfik ile hakâik-i semâvâta râh-ı urûcu irâe ve tefhim için tanzim ve tasnif buyurulan ve her bir lem'a-yı ulviyesi, aklî ve naklî binler âyât ve alâim-i imanı fevkalhad izah ve isbat eden ve bir mirkat-ı iman ve bir mir'ât-ı Vâcibü'l-vücûd ve'l-Mennân olan ve saray-ı dâr-ı bekanın elmas bir miftahı bulunan Yirmi İkinci bahr-i hakâiki inâyet-i ilâhiyeyle istinsaha muvaffak oldum.

Sabri

(Şu fıkra, hakikî ve birinci bir kardeşimiz olan Hakkı Efendinindir.)

Mükerreren mütâlaa ve kıraat ederek, arş kadar yüksek eserleriniz hakkında mütâlaa serdine, bir kelime hatta bir nokta ilâvesine kendimde cüret ve kudret bulamadığımdan dolayı, bu bapta bir mütâlaa dermeyanına imkân göremiyorum. Yalnız, çok yüksek, cihan kadar kıymettar mübarek eserleri okuyup, cehaletimiz hasebiyle idrak edebildiğimiz kadar istifade ve istifâzaya çalışarak müstefid olabilmek, bizim için pek büyük bir nimettir.

Hakkı

(Yine Hakkı Efendinindir.)

İşbu cihan-kıymet eserin mütâlaasında "nasıl bulduğumuz" istifsar buyuruluyor. Dekâik-i hikmet ve hakâik-i ilmiyeyle tezyin ve tarsin edilmiş olan yüksek eser hakkında bir mütâlaa serdetmek, bidâamın fevkindedir.

Hakkı

(Şu fıkra ikinci bir Sabri olan Hâfız Ali'nindir.)

Efendim, Yirmi Beşinci Söz, Cenâb-ı Hakk'ın ferman-ı mübîni olan Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan için öyle bir vuzuh-u etemmi hâvi bir muarrif-i hakikîdir ki bahr-i hakâikte seyr u seyahat eden ve haricen çelikle mücellâ ve müstahkem ve dahilen elmas ve akikle müzeyyen ve müberhen ve menba-ı hakikîsi olan Furkan-ı Hakîm gibi, daima gençliğini ve resanetini, ziynet ve hüs-

nünü tezyid ve muhafaza eden ve hiçbir vecihle ahkâm-ı memdûhasına nakîsa getirmeyen, bir sefine-i semâviyenin mahsûlü olup, kalbleri kışırlanarak felsefenin çıkmaz çığırlarına sapan gafil ve âsilere şiddetle darbe-i müthişe ve mühlikesini çarpan o Söz, mutîlere lütf-u dest-i mânevisiyle dünyevî ve uhrevî nihayetsiz mükâfatını ihsan eden Cenâb-ı Hakk'ın, zât-ı Üstadânelerine lütuf buyurduğu ve "Vehhâb" ism-i celîlinden tulû eden nurun lem'asıyla ziyalandırıp hakâik-i ilâhiyenin zerrelerini bile pırlantalar gibi görüp ve gösteren Üstadımın hakâik denizinde seyr u seyahatleri esnasında isabet eden mevceler ki yekdiğerini müteakip her birisi başlı başına bir mucize, hatta bir katresi bile îcazıyla i'câzını gösterdiğini gördüğümde,

مَا شَآءَ اللّٰهُ[1] ، اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ عَلٰى نُورِ الْإِيمَانِ وَهِدَايَةِ الرَّحْمٰنِ[2]

cümle-i celîlesini lisanımda virdediyorum.

Ali

(Yine şu fıkra Sabri'nindir.)

Nur'ları âlemi tenvir eden, kıtası küçük ve kıymeti pek büyük ve ulvî ve azîmü'l-meâl ve bizzat hatt-ı ekremîleriyle muharrer elmas risalelerini istinsah ve Yirmi İkinci Nur deryasına dalıyorum.

Sabri

(Şu fıkra, mühim bir talebe olan Seyyid Şefik'indir.)

Şifahâne-i kalbinizden tulû eden Otuz Üçüncü Söz'ünüzle otuz üç cihetten marîz olan kalb-i mecruhumuzu tedavi buyurmanızı bilhassa istirham eylerim.

Seyyid Şefik

---

1 "Mâşâallah! Allah ne güzel dilemiş ve yapmış!" (En'âm sûresi, 6/128; A'râf sûresi, 7/188; Yûnus sûresi, 10/49; Kehf sûresi, 18/39; A'lâ sûresi, 87/7)

2 İman nûrundan ve Rahmân'ın lutfettiği hidayet nimetinden dolayı hamdolsun Yüce Rabbimize.

(İnşallah, Kur'ân'a büyük hizmet edecek olan
Küçük Hâfız Zühdü'nün mektubudur.)

Bugün istinsahına muvaffak olduğum i'câz-ı Kur'ân'ın bu bîçâre talebenize bahşetmiş bulunduğu nihayetsiz füyûzat, mevte mahkûm ruhuma öyle bir tabib-i hâzık ameliyatı yapmış ki mübtelâ olduğum emrâz-ı kalbiyeyi tedavi ve yeniden hayat bahşetmiş olduğundan, arz-ı minnettarî eyler ve bu bînazîr mücevherat mahzeninin diğer renkli kapılarının da açılmasını âcizâne istirham eylerim.

Otuz Üçüncü Mektub'un Otuz Üç Penceresi'nden ayrı ayrı lemeân eden nuranî ziyalar kalb-i âcizâneme feyyaz nurlarıyla gül-âblar serpti. Daha birçok Nur Risaleleri'nin füyuzâtından hisseyâp olmasını bârigâh-ı ehadiyyetten tazarru ederim efendim.

Hâfız Zühdü

(Yine şu fıkra Sabri'nindir.)

Mâruzât-ı hususiye: Şu on dördüncü asr-ı Muhammedî'de *(aleyhissalâtü vesselâm)* marziyât-ı rabbâniye ve tebligât-ı Ahmediye'yi bihakkın îfâ ve icra ve îlâm ve infaz eden, el-hak "matla-ı şems-i füyûzât" tâbiriyle tavsif ve tâzime mâsadak bulunan Nur risale-i ferîdelerinden ruh-u âcizîye in'ikâs eden ve sermaye-i kemterânemden olmayıp sırf Risaletü'n-Nur'un füyûzât ve lemeâtından derip çatıp yazdığım arîzalarım, mahzâ bir eser-i hüsn-ü teveccüh-ü kerîmâneleri olarak, Risaletü'n-Nur sırasına idhal edilmesi hicabımı intaç etmiştir. Zira bahr-i muhîte nisbeten bir cetvel hükmünde bile olamayan, bu abd-i âcizin pürkusur ifadeleri öyle bâlâ bir mevkide yer tutacak bir mahiyette olmadığı âşikârdır. Umarım Cenâb-ı Kibriyâ'dan ki karîn bulunduğu nevvâr ve ziyâdâr Sözler'in nur ve ziyalarından müstefîd ve ziyâdâr ola.

Sabri

(Şu fıkra Hulûsi'nindir.)

Esasen siyaset anlamadığım bir iş; şunun bunun âmâline hizmet, menfurum. Zilletle yaşamak, tahammül edemediğim hâllerdir. Felillâhilhamd, Allah'ımız bir, Peygamberimiz bir, kitabımız bir, dinimiz bir.. ilâ âhir. Bu bir birler, bize yekdiğerimizi Allah için sevmek kaydını sağlamlaştırmakla beraber, ruhî, kalbî, ebedî, lâyemût bir birlik temin etmektedir. Hamd ve şükür-

ler olsun, müminiz. Hayatta tesadüf edeceğimiz binlerle musibet ve acılara مَنْ اٰمَنَ بِالْقَدَرِ أَمِنَ مِنَ الْكَدَرِ[1] gibi çok müessir devâmız var. Yine idrak ediyoruz ki burada vazifeleri nihayet bulanlar için, ebedî mev'ûd bir hayat başlıyor. Biz de bu yolun yolcusu, bu hanın misafiri, bu fabrikanın muvakkat bir amelesi olduğumuz için, er geç o kafileye iltihak edeceğiz. Kısa, müz'iç, dağdağalı, elemli, hüzünlü, firaklı ve ancak o sermedî hayatın mezraası olan bu fanî ve kararsız âlemde[2] başlayan garazsız, ivazsız, pürüzsüz ve kimsenin arzusuna tâbi olmadan, sırf hasbî ve ciddî, hâlis ve muhlis arkadaşlığımızın meyvesini ve her türlü saadeti câmi hayatta idrak edeceğiz.

Ümit ve iman gibi pek âli sermayemiz var. Hocaefendi Hazretleri'nin âli tavsiyeleri: *Beş vakit namazını tâdil-i erkânla kıl. Yani, başka ibadete gücün yetmez. Namazın nihayetindeki tesbihleri yap. Yani, başka zikri yapamadım diye teessüf etme. Yedi kebâiri terk et. Çünkü sagâiri arayacak zamanda değiliz. İttibâ-ı sünnet et. Zira bu zamanda arkasında gidilecek ve harekâtı taklide değer, saf, hâlis ve muhlis bir hâdi –ki o da seni yine bu yola götürecektir– maalesef bulamayacaksın. Belki bu yola çıkaracaklar vardır; fakat kömürle elması kim fark edecek? Öyleyse, sen çalış, ondan daha iyi kılavuz bulamazsın.* Derslerinden birinde ki her vakit zikrettiğim مَنْ اٰمَنَ بِالْقَدَرِ أَمِنَ مِنَ الْكَدَرِ şifabahş vecizesi hatırımızda varken, şüphesiz her musibet ve her elem hoş karşılanacaktır.

Aziz kardeş! Zaman olur ki her şey, herkes, her muamele, kalbi incitiyor. Fakat işte tiryakı:

فَإِنْ تَوَلَّوْا فَقُلْ حَسْبِيَ اللّٰهُ لَآ إِلٰهَ إِلَّا هُوَ ؕ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَهُوَ رَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ[3]

Her zaman söylüyorum: Biz bu fâni hayat için dostluk yapmıyoruz. Bu kısa hayata veda etmek, indimizde ve itikadımızda ebedî bir hayatın mukaddimesidir. Öyleyse müteessir olmayalım. Nice ki o hayata başlamadık. İşte mürâsele ile muvasalayı temin edelim. Allah'a güvenelim, Ondan medet dileyelim.

---

1 "Kadere iman eden, gam ve hüzünden emin olur." Bkz.: el-Kudâî, *Müsnedü'ş-Şihâb* 1/187; ed-Deylemî, *el-Müsned* 1/113; el-Münâvî, *Feyzu'l-kadîr* 3/187.

2 "Dünya, âhiretin tarlasıdır." mânâsındaki hadis için bkz.: el-Gazâlî, *İhyâu ulûmi'd-dîn* 4/19; es-Sehâvî, *el-Makâsıdü'l-hasene* s.497; Aliyyülkârî, *el-Esrâru'l-merfûa* s.205.

3 "(Ey Rasûlüm! Sen böyle onların üzerine titrerken) onlar halâ senden ve yolundan yüz çevirecek olurlarsa de ki: Bana (yardımcı ve destekçi olarak) Allah kâfidir. O'ndan başka hiçbir ilâh yoktur. Ben O'na dayandım, O'na güvendim ve O, (bütün kâinatın, bütün varlıkların idare merkezi olan) Büyük Arş'ın Rabbi, (bütün kâinatın mutlak Sultanı, bütün varlıkların yegâne sığınağı, besleyip yaşatanı, koruyup gözetenidir)." (Tevbe sûresi, 9/129)

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِي هَدٰينَا لِهٰذَا وَمَا كُنَّا لِنَهْتَدِيَ لَوْلَآ أَنْ هَدٰينَا اللّٰهُ
لَقَدْ جَآءَتْ رُسُلُ رَبِّنَا بِالْحَقِّ[1]

اَللّٰهُمَّ صَلِّ عَلٰى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ مِنَ الْأَزَلِ إِلَى الْأَبَدِ عَدَدَ مَا فِي عِلْمِ اللّٰهِ
وَعَلٰى اٰلِهٖ وَصَحْبِهٖ وَسَلِّمْ[2]

Hulûsi

(Sabri'nin Yirmi Birinci ve Yirmi İkinci Sözleri yazdığı vakit yazdığı mektubun bir fıkrasıdır.)

Bilumum Risâlâtü'l-Envâr her biri ayrı ayrı mevzularda, hadd ü hesaba gelmeyen müşkülleri halletmeleriyle beraber, bendeniz şöyle tasavvur ediyorum ki:

Nur deryasından nûş etmek isteyen bir kimse, Birinci ve Yirmi Birinci ve Yirmi İkinci Sözleri alsa, diğerlerine eli yetişmezse dahi maraz-ı kalbîyi def ve ref'e, ruhu tenvir ve tesrire kâfi bulunduğu meşhud ve müsellemdir. Zira Birinci Söz tevhid miftahıdır. Yirmi Bir'in *Birinci Şıkkı* da mirkat-ı cennettir; *İkinci Şıkkı da emrâz-ı kalbiyenin tedavisi için nazirsiz bir şifahane-i eczadır. İksir ilâçlarıyla, bilâ-istisna herkeste bulunan vesvese marazını tedavi ve kal' eder. Kalb ve ruhta Kur'ân-ı Hakîm'in ebedî ve nâmütenahi füyûzât ve envârından gelen revzat-ı inşirâhiyeyi küşad ile saadet-i ebediyeye îsal edecek bir râh-ı necat ve selâmettir. Yirmi İki ise, burhanlarıyla, lem'alarıyla, insan olanın akaid-i diniyesini tahkim ve tarsîne emsalsiz bir rehber bulunduğunu arzederim efendim.*

Sabri

---

1 "Hamdolsun bizi bu cennete eriştiren Allah'a! Eğer Allah bizi muvaffak kılmasaydı, biz kendiliğimizden yol bulamazdık. Rabbimizin elçilerinin gerçeği bildirdikleri bir kere daha kesinlikle anlaşılmıştır." (A'râf sûresi, 7/43)

2 Allah'ım, efendimiz Muhammed'e *(aleyhissalâtü vesselâm),* onun âl ve ashabına, ezelden ebede kadar ilm-i ilâhîdeki mevcudat adedince salât ve selâm et.

(Şu fıkra Hüsrev'in mektubundandır.)

Sevgili ve muhterem Üstadım,

Sözlerinizin (yani risalelerinizin) her biri birer derya-yı azîmdir. Sözlerinizden pekçok feyz alıyorum. O kadar ki, okudukça tekrar etmeyi istiyorum. Ve tekrarında duyduğum ilâhî bir zevki tarif edemeyeceğim. Bugün Sözlerinizden değil hepsini, bir tanesini alan insafla okursa, hakkı teslime ve münkir ise gittiği yolu terke, fâsık ise tevbeye mecbur olacağına katiyen ümitvârım.

Hüsrev

(Şu fıkra Refet Bey'in mektubudur.)

Sözleriniz mürşidâne ve çok yüksek olduğundan, gayet dikkatli ve tahlil ederek okunmak icap ediyor. Serdeylediğiniz delâil-i akliye ve mantıkiye o kadar tatlı ve hayret-bahştır ki insan okudukça okuyor ve nâmütenahi bir zevk-i mânevî hissederek hiç elinden bırakmak istemiyor. Bu sebeple, bir defa okumak kâfi değil. Hepsi yanında bulunup daima okumalıdır.

Refet

(Şu fıkra dahi Sabri Efendinin mektubundandır.)

Üstadım Efendim,

Şu kıymetli elmaslar Cenâb-ı Hak'tan Habib-i Zîşânına gönderilen şecere-i tûbânın nâmütenâhi semereleri olduğunu ve bunların emsali gibi bînazîr mücevherâtın ihraç ve teşhiri zamanını bulup sergi-i rabbâniye ve Muhammediye'ye vaz' eden zât-ı Üstadânelerine şu dakikada kasır aklım ve istidatsız lisanımla şöyle dualar ediyorum:

اَللّٰهُمَّ احْفَظْ مُؤَلِّفَ هٰذَا الدُّرِّ الْيَكْتَا الَّذِي هُوَ مَوْسُومٌ بِرِسَالَةِ النُّورِ وَأَعْطِ قَلْبَهُ (وَقَلْبَ صَبْرِي) الَّذِي هُوَ مَمْلُوءٌ بِالْحَقَائِقِ وَالْابْتِهَاجِ وَالسُّرُورِ، اٰمِينَ[1]

Sabri

[1] Allah'ım, Risale-i Nurla şereflenen bu dürr-ü yektâ müellifi muhafaza eyle. Onun ve kalbi hakikatlerle dolu olan Sabri'nin kalbine neşe ve sürûr ver.

(Hulûsi Bey'in fıkrasıdır.)

Maddeten uzak düşen bu bîçâre talebenizi yakından temsil eden Hâfız Sabri Efendi ile diğer zevatın Nur'lar hakkındaki ihtisasları çok kıymetli ve yüksek ve lâyıklı bir surette ifade edilmiştir. Bir mektubunuzda Muallim Cûdî'nin kasidesi münasebetiyle buyurduğunuz vecizeyi burada tekrara münasebet geldi.

وَمَا مَدَحْتُ مُحَمَّدًا بِمَقَالَتِي وَلٰكِنْ مَدَحْتُ مَقَالَتِي بِمُحَمَّدٍ ﷺ[1]

sırrınca, güzellik yazılarımızda değil, belki i'câz-ı Kur'ân'dan olan nurlu Sözler'e ve Mektubat'a aittir. Her ferd-i mümin, derece-i fehim ve zevkine göre, aslında güzel olan bir şeyi tarif eder. Acz ve fakrdaki lezzet, şefkat ve tefekkürdeki ulviyet, hakikaten hiçbir şeyle kabil-i kıyas değilmiş.

Hâl-i âlem müsait olsa da hazine-i hassa-yı Kur'ân'dan çıkararak tâbir-i âlinizce dellâllığını yaptığınız elmasları çok gözler görse! Görse de sarhoşlar ayılsa, mütehayyirler kurtulsa, müminler sevinse, mülhidler, kâfirler, müşrikler imana, insafa, daire-i akla gelseler! Ve bu mesûd ve ulvî neticeyi bizlere idrak ettirmesini eltâf-ı ilâhiyeden tazarru ve niyaz ediyorum, âmîn...

Muhterem Üstad! Allahü Zülcelâl Hazretleri'ne ne kadar müteşekkir bulunsanız yeridir. Acz ve fakr tezkeresiyle girmeye muvaffak olduğunuz saray-ı Kur'ân'ın has hazinesinden, gözler görmemiş, kulaklar işitmemiş cevherleri görüyor ve mezun olduğunuz miktarını necim necim çıkartarak evvelâ kendiniz bakıyor, sonra *"Eyyühe'l insan! İşte bakınız, bu misafirhaneyi açan, âlemleri rahmetiyle yaratan, sizi hikmetiyle halk buyurup bu âleme gönderen Sultan-ı Kâinat, bin üç yüz küsur sene evvel, büyük bir elçisi Habîb-i Ekremi (aleyhissalâtü vesselâm) vasıtasıyla, size hilkatteki hikmeti, buraya gelmekteki maksadı, ubûdiyetin iktiza ettiği hizmeti, ilâ âhir.. bildirmişti. Bu âli tebligatı, o kudsî ahkâmı sizin anlayacağınız lisanla anlatıyorum, dinleyiniz. Eğer aklınız varsa, gözünüz görüyorsa, insanlığınız varsa hakikati anlar ve imana gelirsiniz."* diye beyanatta bulunuyorsunuz. Bizler, hasbelkader, –felillâhilhamd– bu kudsî beyanatı yakından dinlemek, görmek ve göstermek iştiyakını gösterdik. Siz de o elmasları gösterip bi-

[1] "Ben sözlerimle Muhammed'i *(aleyhissalâtü vesselâm)* övmüş olmadım; aslında sözlerimi Muhammed *(aleyhissalâtü vesselâm)*'la övmüş ve güzelleştirmiş oldum." Hassân İbni Sâbit'in sözü olarak; İbnü'l-Esîr, *el-Meselü's-sâir* 2/357; el-Kalkaşendî, *Subhu'l-a'şâ* 2/321; İmâm Rabbânî, *el-Mektûbât* 1/58 (44. Mektup).

zi uyandırdınız. Hakikati anlatıp, yolumuzu doğrultmaya vesile oldunuz. Allah sizden ebeden razı olsun. Nefs-i emmarenin zebunu, cin ve ins şeytanlarının hedefi olmaktan kurtulamadık ise de bu hasbî ve Kur'ânî hizmetten zevk alıyoruz, lâyıkıyla yapamıyorsak da yolunda bulunuyoruz.

إِنَّمَا الْأَعْمَالُ بِالنِّيَاتِ[1]

Hulûsi

İkinci Zeyl

(Ümmî, fakat allâmelerin işini gören ve esrâr-ı Kur'âniye'ye karşı Isparta'nın intibahına sebep olan, âhiret kardeşim Âdilcevazlı Bekir Ağa'nın Sözler hakkındaki ihtisâsâtıdır.)

Fazîlet-meâb Üstadım Hazretleri,

Efendim, evvelâ arz-ı tâzim ve hürmetle mübarek ellerinizi öperek, her an ve zaman lisanıma yakıştığı kadar dua eder ve duanızı rica ediyorum.

Efendim, mâlûmunuz, fakir talebeniz ve kardeşiniz cahil olduğum hâlde, güneş-misali olan risale-i bergüzîdelerinizden umum Nur Risalelerinizi okutup dinledim. Güneşin nuruna sed çekilemediği gibi ve sed çekilmek ihtimali olmadığı gibi, risalelerinize de sed çekilemez. Onları istimâda ruh ve kalbimi tetkik ettim; tetkikatımda ne gibi hissetmiş ve anlamış olduğumu aradım. Baktım ki ruh ve kalbimde bir feyezan ve coşkunluk var ki beni bilâ-ihtiyâr bir vazifeye sevketmek için hemen "Haydi, haydi!" diye tazyikata başladı. Ben de ruhumda olan bu vâkıayı takip ederken, o Nur'ların irâe ettiği miftahları gördüm ve gösterildi. Anladım ki bu anahtarlarla icap eden kapıları açıp, o Nur'lara ehil olan kardeşlerimi –min gayri haddin– arayıp bulmak vaziyeti âdeta bana emrolunup, o Nur'lardan güneş gibi nur saçılması hususunda ben de bu hâli kendime vazife addettim.

O Nur'lardan almış olduğum anahtarları teslimle, hâin-i din olan mülhidlerin elleri kımıldanmayacak derecede kırılması için, hamden-lillâh, bu kardeşlerimi arayıp buldum. Emânetullah ve emânât-ı Peygamberî'nin *(aleyhis-*

---

[1] "Ameller niyetlere göredir." Buhârî, *bed'ü'l-vahy* 1; Müslim, *imâre* 155; Tirmizî, *cihâd* 16; Ebû Dâvûd, *talak* 11; Nesâî, *tahâret* 60, *talak* 24, *eymân* 19; ....

salâtü vesselâm) gayet parlak, yakut ve zümrütten kıymettar olan hazinelerini o zâtların ellerine teslim ettim. Elhamdülillâh, Cenâb-ı Hak muvaffak etti. O mübarek eserlerinizi mütâlaa eden eşhas, insan iseler ve insaniyetle alâkaları varsa iman eder. İnanmadıkları takdirde, ya insaniyetten istifa etmeli veyahut "İnsan değiliz." demeli. Bu eserler başlı başına, ayrı ayrı birer fâtihtir. İnşaallah, her cihetle fethederek fâtih olacaktır. Cenâb-ı Mevlâ âhirette cümlemizi sevabına nâil eyleyip şefaatine mazhar buyursun, âmîn... Tekrar mübarek ellerinizi bûs ile duanızı istirham eylerim, efendim hazretleri.

Abdülcelil oğullarından
Âdilcevazlı Emrullah oğlu Bekir

(Bu fıkra Hulûsi-i sânî Sabri'nindir.)

Bekledim, tâ ki Onuncu Söz neşredilmiş. İşbu kıymeti mükevvenâta fâik olan mübarek nurlu eserden bir nüshacık ihsan buyuruldu. Hemen aldığım dakikada, zîruhtan hâli ve zümrüt-misal yeşillenmiş nebatat arasında bir ağacın altına gittim. Lâkin mevsim itibarıyla haliçe-i zemin gayet revnaktar ve envâ türlü çiçeklerle müzeyyen ve muhteşem ise de ânifü'l-beyan eser, âlem-i bekanın sened-i hakikî ve kat'îsi ve en kavî ve gayet rasîn ve son derece güzel, naklî ve aklî ve mantıkî ve tarifi imkânsız bir delâil ve berâhin-i kat'iye ile müsbet ve hatta haşir hakkında ayağı kayarak mühlik uçurumlara giden ve en fena bataklıklara düşen, hüsran ve dalâlette boğulan pekçok kimseleri dakik ve amîk işârât ve hakâikiyle ihyâ ettiğini ve edeceğini –alâ kaderi'l-istitâa– öğrendim.

Her ne kadar o kıymettar eserin derecat-ı refîa ve mühimmesini, hatta en kısa bir cümlesini bile hakkıyla anlayabilmek ve o hususta söz sarfedebilmek bidâamın fersah fersah fevkinde ise de menba-ı hakikisi bulunan Furkan-ı Mübîn'den tam bir feyiz alan ve emsâli görülmemiş bir şâheser olduğunu anladım. Bu fakir, şiddetli acz ve zaafımla bîhad bahr-i hakâike daldım. Ve bahr-i muhît-i nura girebilmeye, şu mübarek eser, elmas bir miftahım oldu. Binaenaleyh, havas ve havassu'l-havas dikkatle onu mütâlaa ederlerse, daha ne derecelerde hakâik-i ilâhiye ve maarif-i rabbâniye müşahede ederek iktisab-ı füyûzât edeceklerini tahmin edemem.

Bundan başka, şu nuranî ve ulvî ve kudsî eser, numarası itibarıyla dokuz eserin daha mukaddimen sebkat ettiğini îmâ ve işaretle beraber ve "10" nu-

maradan sonra daha birçok eserlerin vücudunu mutazammın bulunmasına dair bir hassasiyet-i kalbiye uyandırdı.

Sonra anladım ki: Kur'ân-ı Hakîm'in nur ve ziyâdar menbaı cûş u hurûşa gelmiş. Furkan-ı Hakîm'in elmas meâdininden dehşetli bir infilâk husul bulmuş, Sözler namında hadsiz tiryaklar ve mücevherat zâhir oldu. Pekçok kulûb def-i maraz ve kesb-i âfiyet etti. Furkan-ı Mübîn'in feyziyle Sözler'inin her birini herkese görmek müyesser olmayan gayet dakik ve amîk beyanat-ı harikalarını röntgen makinesiyle temsil ediyorum. Nasıl o röntgen şuâı şu uzuvların içindeki en hafî ve ince hâli görüyor, gösteriyor. Öyle de Nur'ların hazinedarları olan Sözler dahi, hakâik-i eşyada en ufacık zerreleri bile görmek ve göstermek hâssasını hâizdir.

Sabri

(Şu iki fıkra Hüsrev'indir.)

Şimdiye kadar emsaline tesadüf etmediğim bu güzel ve yüksek Sözler'i birden bire kavramak herkese müyesser olamayacağı için, affımı rica ediyorum. Duanız berekâtıyla birgün gelip ona da Cenâb-ı Hakk'ın muvaffak buyuracağı ümidini taşıyorum. Ve beni zât-ı âlînize tevdi eden ve Sözler'i yazmaklığıma ruhsat veren Cenâb-ı Hakk'a milyarlarca hamd ediyor ve şükrediyorum.

Hüsrev

(Keza Hüsrev'in.)

Risalelerin yüksekliğine ve güzelliğine ve latîfliğine âciz lisanımla, kısa aklımla zayıf idrakimle hayrette kaldığım şöyle dursun, bilâ-kayd her okuyanı bizzarure tahsine sevk ediyor. Cenâb-ı Hakk'a ne kadar hamd eylesem, şükreylesem, bu lütufların hakkını ödeyemem.

Hüsrev

(Şu fıkra Küçük Hâfız Zühdü'nündür.)

Nur bahçesinin nurlu meyvelerinden iki tanesini daha koparmaya muvaffak oldum. Bu meyvelerin muhtevî bulunduğu lezzeti, kasır lisanımla şimdi

ifade edebilmekten çok âciz bulunuyorum. Nebiyy-i Âhirüzzaman'ın *(aleyhi ekmelüssalâti vesselâm)*'ın huzur-u saadetine ve pâk, latîf sohbet-i nebeviyeleriyle müşerref olmak zevkini idrak ettiren bu kıymettar On Dokuzuncu Mektub'u mütâlaa etmekten bir türlü doyamıyorum. Bilcümle Risaletü'n-Nur'un takdir ve tevkîri hususunda söz söyleyebilmekten kalemim âciz ve nâkıstır. Cenâb-ı Vâhibü'l-Atâyâ'dan dilerim ki Nur bahçelerinin meyvelerinin hepsinden tatmaya arkadaşlarım gibi âcizlerini de muvaffak kılsın.

Hâfız Zühdü

(Bir Nur talebesinin fıkrasıdır.)

Bugün o yüksek kitabın ikmaline muvaffak oldum. "Mirac"ın ikmal ve mütâlaasından mütevellid sürûr ve saadetimi tariften kalemim dûçâr-ı acz oluyor. Mütâlaadan doğan duygularımı hülâsaten ve bir cümleyle arzedeceğim:

Mirac'ın mütâlaasında hayatın felâket girdaplarını ve saadet-i ebediyeye giden mânevî deryanın selâmet yollarını gösteren kalb dolusu bir nur ve ziya buldum. Evet, her temsilâtta isbat edilen pekçok hakikatler ve bugün tahatturu ve tahayyülü bile ruhumuzu doldurup taşırmaya kâfi gelen asr-ı saadet ve harikalar devri gözümün önünde hayatlandı; fikirden fikre, hayretten hayrete düştüm.

Miraç kitabı, felsefe düşkünü mûterizlerin felsefesini her zaman için iflâs ve sukut ettirmek kuvvetine mâlik bir eserdir. Miraç kitabı, başlı başına, asıllardaki hakikatleri îzam edilmeden ve bîtarafâne bir tefekkürün bile göreceği ve kabul edeceği bir nazarla isbat eden ve kapalı kalmış noktaları ehl-i imana makul ve mantıkî fikirlerle izhar eden bir kitab-ı tarihtir.

Gaflete dalmış ve dalâletin mağlûbu ve bir tutam aklıyla kendisine bir mümtaz mevki vermek isteyen filozof, Miraç gibi bir şaheser karşısında apoletleri sökülmüş, bütün şöhret ve namı sukuta mahkûm bir kral vaziyetine düşer. O kral ise daimî bir yeise mahkûmdur. Hâlbuki bunca hakikatler karşısında felsefe zincirleri ve muteriz efkârı birer birer kırılan, dâvâsının ve iddiasının haksız olduğunu anlayan filozof ise Hâlık-ı Âzam'ın kudret ve azameti huzurunda secde eder ve af diler.

Zekâi

(Zekâî'nin fıkrasıdır.)

Namaza dair fazilet ve mükâfat menbaı olan Dördüncü ve Dokuzuncu ve Yirmi Birinci Sözler ruhumun karanlık köşelerini nâkabil-i târif bir surette tenvir etmiştir. Kemâl-i aşk ve şevkle tetebbu ettiğim bu şaheser, şüphe bulutları içinde vakitlerini bir hiç için zâyi edip giden ehl-i gaflete ve gençlik hevesâtına esir olup mürûr-u zamanla nâdim olarak tarik-i hakikati arayanlara bir refik-i hayat olsun.

Zekâî

(Şu fıkra doktorundur.)

Hocam, emaneten bendenizde bulunan iki kitabı emrediyorsunuz. Bendeniz de yalvarıyorum ki gelecek hafta takdim edeceğim. Çünkü küçüğünü iki defa, büyüğünü bir defa okuyabildim. İhatamın darlığı veya aczim dolayısıyla idrâkim de kıttır. Binaenaleyh, sizin o muhteşem temsillerinizi defalarca daha okumak istiyorum ki cüz'î-küllî bir alâka hasıl olsun. Ya Rab, o ne büyük mantık, o ne büyük müskit beyan ve tarz-ı telâkki! Ah, Üstadım, bu mübarek dinin mübecceliyetini idrak ve ihata ve takdirde size ve ancak size medyûn-u şükranım ve minnettarım. –لِسَبَبٍ مِنَ الْأَسْبَابِ[1]– dinî akidelerimin azîm bir inkılâbı var. Nur Risaleleri'nden aldığım dinî ve insanî ve vicdanî ve iktisadî ve ilmî dersler bana hayatta muvaffakiyet verecektir.

Doktor Yusuf Kemâl

(Doktorundur.)

Tam manalarıyla mefhumlarını kavramak iktidarında olmadığım o yüksek eserlerinizi fırsat buldukça okuyorum. İrşad-ı âliyeleri unutulmaz ve şaheser hâtıradır. Mezarıma kadar dinî akidelerinizin esiri ve kurbanıyım. Üstadım, sizin Sözler'iniz benim dinî muhayyilemi cidden değiştirdi. Ve daha sevimli bir mecrâya sevketti. Şimdi bendeniz, doktorların düşündüğü gibi düşünmüyorum.

Doktor Yusuf Kemâl

1 Bir sebebe binaen..

(Bu uzun fıkra Hulûsi Bey'indir.)

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1] ، وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ[2]

اَلسَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكَاتُهُ بِعَدَدِ الْمَلَكِ وَالْإِنْسِ وَالْجَانِّ[3]

Eyyühe'l-Üstadü'l-Azîz,

Yirmi Sekizinci Mektub'un Dördüncü Meselesi'ni dört gün evvel, İkinci ve Üçüncü Meselesi'ni ve melfuflarını dün almakla bahtiyar oldum.

Evvelâ: Muhterem Sabri Efendinin, hakk-ı âcizîde ibraz buyurduğu azîm teveccüh ve takdîr-i Üstadâneleriyle de müsbet tevazuları münasebetiyle birkaç söz söylemeye müsaadenizi rica ediyorum. Şöyle ki:

Bu fakir-i pür-taksir kardeşinizde, çok mükerrem ve muazzez tanıdığı Üstadının bazı hasletlerinden denizden katre nisbetinde vardır. Bu cümleden olmak üzere üç hâlimi arz edeceğim:

Birisi: Tâ küçük yaştan beri lütf-u Hak'la Kur'ân'ın hakikatine merak etmiş ve taharrî-i hakikat yolunda bulunmuş. Nihayet aradığımı Eğirdir'de Üstad-ı Muhteremimin neşre vasıta olduğu Sözler unvanlı Nur'larla bulmuşumdur. Bu buluş, beni evvelemirde çirkâbdan selâmete, felâketten saadete, zulmetten nura çıkardığı için, Nur'lara ve Hazreti Kur'ân'a ve bu nurların izn-i Hak'la nâşiri, mübelliği, vâizi, dellâlı olan Üstadıma o andan itibaren ruhumda lâyetezelzel bir muhabbet ve bir alâka ve bir merbutiyyet hasıl olmuştur. Yüz bin kere hamd ve şükürler olsun. Nur'larla alâkadar olduğum zamanlarda, dünyevî bütün lezzetlerin fevkinde büyük bir zevk ve havâssımda azîm bir şevk hissediyorum.

İkincisi: Ubûdiyetin iktiza ettiği ve bu Nur'lardan aldığım derslerin delâlet ettiği vecihle bütün kusurları, tekmil fenalıkları nefsimden ve iyilikleri, iyi şeyleri Allah'tan biliyorum. Nur'lara ve Kur'ân'a hizmeti hasbî olarak arzu ediyorum ve neşrine muvaffak olamadığım için müminler hesabına çok müteessir oluyorum. Bu hâlime de şükürler olsun.

Üçüncü hâl ve hakikî şahsiyetim: Bunu tarif etmeye cidden hicap duyarım. Hemen Cenâb-ı Allah'tan dilerim, beni ve bütün kardeşlerimizi nefis

---

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

2 "Hiç bir şey yoktur ki, O'nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor bulunmasın." (İsrâ sûresi, 17/44)

3 Meleklerin, insanların ve cinlerin sayısınca Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi üzerinize olsun.

ve cin ve ins ve şeytanların mekirlerinden muhafaza eylesin ve dalâlete sapanlardan eylemesin, âmîn...

Benim kardeşlerim,[1(Hâşiye)] Üstadımın kardeş ve talebeleri olan zâtlar, şüphesiz birinci ve ikinci hâli ruhlarında hissederler. Öyleyse, beşerde, bilhassa müminlerdeki hâsselerin inkişafı tahdit edilemiyeceği için, tevfik-i Hüdâ'yla bir kere bu yola girenler, nefis ve şeytanlarına bu âciz, fakir ve bîçâre kadar mağlûp olmayacakları cihetle, terakki ve istifadeleri de o nisbette ziyade olur. Muhterem Üstadım bu kusurlu talebesine teveccühü, insanlara, müminlere, müminlerin bilhassa benim gibi muhtaçlarına derece-i şefkatine ve benim ihtiyacımın en çok olduğuna delil ve misaldir.

Hülâsa: Bana liyâkatimin çok fevkinde hüsn-ü zan eden ve teveccüh gösteren aziz ve muhterem ve mütevazi Sabri kardeş, bil ki çok günahkâr, çok âciz, fakir, müflis, ümmet-i Muhammed'den *(aleyhissalâtü vesselâm)* bir abdim. Dualarınıza çok muhtacım. Acz ve fakr arzuhâlini kabul ettirerek hazine-i hâssa-yı Kur'ân'dan âleme muhtelif nam ve tarz ve şekillerde cevherler teşhirine muvaffak olan dellâl-ı Kur'ân'ın kudsî hizmetinde kendisine yardım en büyük emelim ve en ciddî temennim, en mukaddes niyetimdir. Bu niyetim sebebiyle Nur'larla meşgul olmak saadetine mazhar olduğum dakikalarında, hilâf-ı memul bazı sözler kendiliğinden kalbime ve kalemime gelmektedir ki bu mârifet benim değil, elbet, muhakkak ve mutlak Hazreti Kur'ân'dan lemeân eden Nur'lara aittir. Öyleyse, asıl üstad Kur'ân'dır. Üstad-ı muhteremimiz, elyak ve el-hak muarrifi, mübelliği ve müderrisidir. Biz muhtaçlar fırsatı ganimet bilmeli, cevherleri almalı, kalbimize, dimağımıza nakşetmek, dâreynde medar-ı saadetimiz olacak olan bu Nur'ları –alâ kaderi't-tâka– neşre çalışarak muhafazasını kuvvetleştirmeliyiz. [2] وَمِنَ اللهِ التَّوْفِيقُ

Sâniyen: Mektubat'ın küçüklerinden on üçünü hâvi hususî mektuplar mecmuasını aldım. Bu vesileyle de mâziyi hâl yerine koyarak, derin manalı, şirin sohbetinizi bir kere daha şevkle dinlemiş oldum. Zaten ben o vakitlerin mâzide kalmasına razı değilim; her vakit hâl gibi mütâlaa ediyorum. Mâzi, hâl, müstakbel bunlar da itibarî birer taksim değil mi? Ehl-i zevk için bu taksime ihtiyaç kalmıyor.

---

1 (Hâşiye) Sabri gibi talebelere hitap ediyor.

2 Tevfik ancak Allah'tandır.

Sâlisen: Yirmi Sekizinci Mektubun Sekiz Meselesinden Birincisi, bana ait rüya hakkında kıymetli bir ders vermiş. [1]وَجَعَلْنَا نَوْمَكُمْ سُبَاتًا âyetine güzel bir tefsir, nihayet manası zâhir olmuş rüyaya hoş bir tâbir olmuştur. Nevme ait âyeti pek âli ve münasip bir surette tefsirinizle, başta herkesten ziyade muhtaç Hulûsi'niz olduğu hâlde bütün Risale-i Nur ve Mektubâtü'n-Nur müstemîlerine ve kârîlerine faydalı, zevkli, esaslı, ciddî, veciz ve beliğ bir ders daha vermiş oldunuz.

Şuraya bir işaret etmek isterim: Kur'ân'ın kerametine bir nokta, bir zerre daha ilâve ediyorum. Gerek Eğirdir'de, gerek burada bazen zihnime bir şey gelir ve kendisiyle hayli meşgul ettirir. Hemen ilk mektubunuzda benim zihnimi işgal eden bu şeyin cevabını bulurum.[2(Hâşiye)] Bu birde, beşte kalmadı, çok taaddüt etti. Onun için diyorum ki, keramet-i Kur'âniye'dendir.

İkinci mesele, güzel ve ilmî bir ders olmakla beraber bir cihet daha hatıra geliyor. Hizbü'ş-şeytanın avenesi tâ buralardan dolaşarak sahte ve şaşırtıcı hareketlerle arkadan çevirmek istemeleridir. Bu sebeple şifâhâne-i Kur'ân'ın anahtarı, inâyet-i ilâhî ile elinde bulunan sevgili Üstadımızın bu zehirlere de ilâç yetiştirmesi ve silâhhâne-i Kur'ân'dan aldığı acîb silâhlarla mübareze etmesi nev'inden güzel ve bedî üslûpla ve harika temsilâtla bulunuşu hakikaten şâyân-ı menn ü şükrandır. Allah sizden çok razı olsun.

Üçüncü mesele, hakikaten çok güzel, çok hoş, çok vâzıhtır. Bu meseleyi beş noktaya ayırmakla sanki İslâm'ın beş rüknünü hatırlatmış, selâmet için beş esası göstermişsiniz. Hem bunu dostlarınıza ve kalben sizden bir şey bekleyenlere, suâl-i mukaddere cevap nev'inden kaleme almışsınız. Fakat hüsn-ü zanna mesağ veriyorsunuz. Niyetle me'cûr ve faide-mend olacağını ihtar ediyorsunuz. Sâil buna da razı. Otuz İkinci Söz'ün Üçüncü Mevkıfı zaten bu derde ilâç vermekte, bu yaraya merhem vurmakta ve bu arzuya çare bulmaktadır.

Sözler ile kuvvetü'z-zahr olduğunuz müminler, bataklıktan çıkardığınız mütehayyirler, ayılttığınız sarhoşlar, iade-i şuur ettirdiğiniz divaneler, şu zamanda Kur'ân'dan daha iyi mürşid olamayacağına inandırdığınız hakikaten müştak insanlar, ilzam ettiğiniz münafıklar, mülhidler, hatta kaçırdığınız şeytanları her gözü olan ve bakan gördü, akıldan nasibi olan anladı, kalbi bozulmayan inandı. Bu azîm muvaffakiyâtın sırrı, acz yolunun rehberi olan

---

1 "Uykunuzu dinlenme yaptık." (Nebe sûresi, 78/9).

2 (Hâşiye) Bu keramet-i nuriye, Hulûsi'de olduğu gibi çoklarda dahi tezahür etmiş ve ediyor.

Kur'ân'ın ve Nur'ların dellâlının gösterdiği hakikî acze karşı Hâlık'ın ihsanındadır. [1] وَلَا رَطْبٍ وَلَا يَابِسٍ إِلَّا فِي كِتَابٍ مُبِينٍ âyet-i celîlesine istinaden, her ne matlubunuz varsa Kur'ân'dadır. Buna muvaffak olmak için, Nur'larla alâkadar olmak, Kur'ân'a hâdim olmak, Allah'a karşı haddini ve acz-i tam içinde bulunduğunu anlamak ve bütün mevcudiyetiyle kabul etmekle olur diye mütemadiyen müminleri bu kestirme, selâmetli ve saadetli yola çağıran Üstadımızdan Allahü Zülcelâl Hazretleri ebeden razı olsun. Dünyevî, uhrevî bütün muradlarını hasıl etsin. Ümmet-i Muhammed'e bağışlasın, âmîn, bihurmeti Seyyidi'l-mürselîn…

Duanızın, cümlemiz muhtacı ve duanızda bulunmak hepimizin borcudur. Sabri Efendi kardeşimiz ne güzel takdir etmiş; mâşallah, mâşallah! Kimin haddidir ki bu Nur'larda yanlışlık bulsun. Evet, bazı ibareler belki edebiyat denilen şeye tam muvafık düşmüyormuş. Bunda da isabet var. Çünkü edebiyat satılmıyor, Kur'ân'dan nurlar gösteriliyor. Bu fakir kardeşiniz bu Sözler'i okuduğum zaman Üstadımı temsil eder bir hâl alıyorum. Tâbirâtınızla, şivenizle okumak bana o kadar zevkli, lezzetli geliyor ki tarif edemem. Onun için bir harfe dokunmayı azîm bir günah işliyor telâkki ediyorum. Bazen verdiğiniz salâhiyetin mânevî kuvvetiyle namınıza olarak bir harfin yerini değiştiriyor veya kaldırabiliyorum. İşte bendeki telâkki ve tesir bu mahiyettedir.

Bu mektubu müsvedde ettiğim vakit tam bu anda müezzin minarede اَللّٰهُ أَكْبَرُ [2] demişti. Ben de اَللّٰهُ أَكْبَرُ *(celle celâlüh)* ile mukabele etmiştim. Bu hâl, işteki kudsiyete açık bir işaret değil mi?

Dördüncü hususî mesele: Eski Said lisanıyla da olsa ne kadar muvafık istîmal-i silâh ediyorsunuz, bârekâllah! Mânevî taşlarınız وَمَا رَمَيْتَ إِذْ رَمَيْتَ وَلٰكِنَّ اللّٰهَ رَمٰى [3] âyet-i kerîmesinde işaret buyurulduğu üzere hedeflerine isabet ettiğine kaniim. Allah böylelerinin şerlerini kudret kılıcıyla kessin. Böylesi hâin ve zâlimleri Kahhâr ismine tevdi ederiz. Hizmette füturum yok; fakat mânilerin hadd ü pâyânı yok. Fakat dünyayı sırtıma yükleseler, her tarafımı ateşle sarsalar, bu ulvî düşünceme mâni olamazlar. Amma buna gönül razı değil, çok şeyler arzu ediyor. Ne çare, nefis ve cin ve ins şeytanları müthiş topuzlarla karşıma dikildiklerinden, ister istemez mücadeleye

---

1 "Yaş ve kuru hiçbir şey yoktur ki açık, net bir kitapta bulunmasın." (En'âm sûresi, 6/59)

2 Yegâne büyük, Allah'tır.

3 "(Ey Resûlüm) Attığın vakit sen atmadın, lâkin Allah attı." (Enfâl sûresi, 8/17).

mecburum, hakikî hizmetten geri kalıyorum. Buna ne kadar müteessif olsam azdır.

وَاٰخِرُ دَعْوٰيهُمْ أَنِ الْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ[1]

Hulûsi

(Altı sene bana kemâl-i sadakatle, hasbî olarak hizmet eden ve harika olarak benim gibi bir asabî adamı hiçbir vakit gücendirmeyen ve müsvedde kâtipliğini daima yapan Süleyman Efendinin fıkrasıdır.)

Efendim Hazretleri,

Evvelâ mübarek ellerinizi öper, mukaddes dualarınızı beklerim. Fakir hademeniz ve talebeniz ve kardeşiniz olan Süleyman, şimdiye kadar telif olunan mübarek Nur'ları birer birer mütâlaa ederek her birisinden ayrı ayrı ve büyük nurlu güneş gibi ışıklar gördüm ve çok büyük istifade ettim. O nurlar uhrevî yolumu irâe ettiler. Allah sizden razı olsun. Âhiret yolunda bulunan çok noksanlarımı gösterdiler, teşekküründen âcizim. O Nur'ları temsil ve tasvir edecek kudreti kendimde görmediğimden, ruhumu yoklayarak hissiyat-ı kalbiyemi şöyle tasvir etmeye –min gayri haddin– cüret eyleyeceğim. Hata vâki olursa da affımı istirham ediyorum.

Efendim! Görmüş olduğum Risale-i Nur deryasındaki lezzet ve saadetin dünyada hiç emsalini göremediğim gibi, kendi vicdanî muhakemem neticesinde katiyen anladım ki o risaleler her biri başlı başına ve ayrı ayrı birer tefsir-i Kur'ân'dır. Mahlûkat içerisinde hilkaten insan şeklinde ve hakikat noktasında insaniyetten sukut eden ve serâpâ mânevî yaralar içinde bulunan insanlara bu Nur'ların mütâlaası serî, şifalı bir ilâç ve yaralarına gayet nâfi bir tiryak ve merhem olduğunu ufacık karîhamla anlayabildim. Bu Nur'ların kıymetini zaman gösterecek ve dillerde destan olarak şark ve garbı gezecek itikadındayım. Ve, inşaallah, Avrupa'ya karşı dahi Kur'ân'ın ne kadar parlak bir güneş olduğunu gösterecektir.

Tekrar ellerinizi öperek, duanızı isterim, efendim hazretleri.

Talebeniz
Süleyman

[1] "Onların duaları 'Hamd âlemlerin Rabbi Allah'a mahsustur.' diye sona erer." (Yûnus sûresi, 10/10)

(Şu fıkra aklen Hulûsi, kalben Sabri, vicdanen Hüsrev hükmünde olan Refet Bey'in mektubudur.)

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1] ، وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ[2]

اَلسَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكَاتُهُ أَبَدًا دَائِمًا[3]

Bu defa Süleyman Efendi vasıtasıyla Yirmi Beşinci Söz'ü, tashih olunmak üzere huzur-u âlinize takdim ediyorum. İ'câz-ı Kur'ân el-hak bir şâheserdir. İhtiva ettiği hayret-bahş hakâik itibarıyla âsâr-ı âliyenizin en mühimmidir. Mucizât-ı Ahmediye'yi okudum. Çok mükemmel ve ruha ulviyet ve inkişaf bahşeden çok kıymettar bir eserdir. Şu kadar ki mu'cizat-ı Ahmediye'nin en büyüğü Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan olduğuna göre, i'câz-ı Kur'ân'ın ruhumda husule getirdiği tebeddülât ve münderecatından ettiğim istifade çok azîmdir. Bu eserinizle وَلَا رَطْبٍ وَلَا يَابِسٍ إِلَّا فِي كِتَابٍ مُبِينٍ[4] âyet-i celîlesinin muhtevî olduğu şümullü ve pek azametli olan maânî-i ulviye isbat edilmiş oluyor. Bugünkü terakkiyât-ı fenniye ve ihtirâât-ı beşeriyeyi kendi mahsulât-ı fikriyeleri addeden ve bir hazine-i hakâik olan Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan'ı mühmel bırakarak Avrupa'dan ilim ve irfan dilenciliği yapan ve akıllı geçinen gafiller, beşerin dünyevî ve uhrevî saadetini temin edecek maâliyât ve desâtir-i muazzamayla memlû bulunan bu âsâr-ı muhteşemeyi bir nazar-ı insaf ve bir teyakkuz-ı ârifâne ile mütâlaa etselerdi, dalmış oldukları hâb-ı gafletten pek çabuk uyanacaklardı. Fakat, heyhât, bizler arpa ambarı içinde açlıktan ölen tavuklara benzeriz. Elimizde bir mecmua-yı hakâik dururken ona karşı göz yumar ve başkalarından istiâne ederiz.

İ'câz-ı Kur'ân'ın yüksekliği hakkında ne yazsam azdır. Kalemim onu tavsiften âcizdir. Kudret-i kalemiyem olsaydı, hakkını vermeye çalışırdım; olmadığı için âcizâne olarak sözümü kesiyorum. Kemâl-i hürmetle mübarek ellerinizden öper ve hizmet-i Kur'ân'da sâbit olmam hakkındaki duanızı talep ve istirham ederim, efendim.

Refet

---

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

2 "Hiç bir şey yoktur ki, O'nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor bulunmasın." (İsrâ sûresi, 17/44)

3 Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi; sonsuza kadar sürekli üzerinize olsun.

4 "Yaş ve kuru hiçbir şey yoktur ki açık, net bir kitapta bulunmasın." (En'âm sûresi, 6/59)

(Binbaşı merhum Âsım Bey'in fıkrasıdır.)

Envâr-ı Kur'âniye mizan ve burhanlarından ve kıymeti takdir edilemeyen Sözler namındaki risale-i şerifeler fakiri ihyâ ediyor, kalbimi nurlandırıyor. [1] هٰذَا مِنْ فَضْلِ رَبِّي Çoktan beri aramakta iken, lehü'lhamd, Cenâb-ı Hak, Sözler'i bu fakire ihsan buyurdu. Kalb ve gönlüme âciz kalemim ve kâlim tercüman olamıyor.

Âsım

Bahtiyar kardeşim Hüsrev,

Şu Risale[2] (Hâşiye) bir meclis-i nuranîdir ki Kur'ân'ın şu münevver, mübarek şâkirtleri, içinde birbiriyle mânen müzakere ve müdavele-i efkâr ediyorlar; ve yüksek bir medrese salonudur ki Kur'ân'ın şâkirtleri onda her biri aldığı dersi arkadaşlarına söylüyor; ve Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan'ın hazine-i kudsiyesinin sandukçaları olan Risaleler'in satıcı ve dellâllarına muhteşem ve müzeyyen bir dükkân ve bir menzildir. Her biri aldığı kıymettar mücevheratı birbirine ve müşterilerine orada gösteriyor. Bârekâllah, sen de o menzili çok güzel süslendirmişsin.

Said Nursî

Yirmi Yedinci Mektub'un Üçüncü Zeyli

(Said'in bir fıkrasıdır.)

(Nur Risalelerine çok müştak ve onların mütâlaasından intibaha gelen bir doktora yazılan mektuptur. Bu üçüncü zeyle çendan münasebeti azdır; fakat kardeşlerimin fıkraları içinde bu da benim bir fıkram olsun.)

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

Merhaba ey kendi hastalığını teşhis edebilen bahtiyar doktor, samimî ve aziz dostum

Senin hararetli mektubunun gösterdiği intibah-ı ruhî şâyân-ı tebriktir. Biliniz ki mevcudat içinde en kıymettar, hayattır. Ve vazifeler içinde en kıy-

---

1 "Bu, Rabbimin bir lütfudur..." (Neml sûresi, 27/40)

2 (Hâşiye) Yani; Yirmi Yedinci Mektub'un umumu, hususan Barla Lâhikası.

mettar, hayata hizmettir. Ve hidemat-ı hayatiye içinde en kıymettarı, hayat-ı fâniyenin hayat-ı bâkiyeye inkılâp etmesi için sa'yetmektir. Şu hayatın bütün kıymeti ve ehemmiyeti ise, hayat-ı bâkiyeye çekirdek ve mebde ve menşe olması cihetindendir. Yoksa, hayat-ı ebediyeyi zehirleyecek ve bozacak bir tarzda şu hayat-ı fâniyeye hasr-ı nazar etmek, ânî bir şimşeği sermedî bir güneşe tercih etmek gibi bir divaneliktir.

Hakikat nazarında herkesten ziyade hasta olan, maddî ve gâfil doktorlardır. Eğer eczahane-i kudsiye-i Kur'âniye'den tiryak-misal imanî ilâçları alabilseler, hem kendi hastalıklarını, hem beşeriyetin yaralarını tedavi ederler, inşaallah. Senin şu intibahın senin yarana bir merhem olduğu gibi, seni dahi doktorların marazına bir ilâç yapar.

Hem bilirsin, meyus ve ümitsiz bir hastaya mânevî bir teselli, bazen bin ilâçtan daha ziyade nâfidir. Hâlbuki, tabiat bataklığında boğulmuş bir tabip, o bîçâre marîzin elîm yeisine bir zulmet daha katar. İnşallah, bu intibahın seni öyle bîçârelere medar-ı tesellî eder, nurlu bir tabip yapar. Bilirsin ki ömür kısadır, lüzumlu işler pekçoktur. Acaba benim gibi sen dahi kafanı teftiş etsen, mâlûmatın içinde ne kadar lüzumsuz, faydasız, ehemmiyetsiz, odun yığınları gibi câmid şeyleri bulursun. Çünkü ben teftiş ettim, çok lüzumsuz şeyleri buldum. İşte o fennî mâlûmatı, o felsefî maârifi faydalı, nurlu, ruhlu yapmak çaresini aramak lâzımdır. Sen dahi Cenâb-ı Hak'tan bir intibah iste ki senin fikrini Hakîm-i Zülcelâl'in hesabına çevirsin, tâ o odunlara bir ateş verip nurlandırsın. Lüzumsuz maârif-i fenniyen, kıymettar maârif-i ilâhiye hükmüne geçsin.

Zeki dostum, kalb çok arzu ederdi, ehl-i fenden envâr-ı imaniyeye ve esrar-ı Kur'âniye'ye iştiyak derecesinde ihtiyacını hissetmek cihetinde Hulûsi Bey'e benzeyecek adamlar ileri atılsın. Hem madem Sözler senin vicdanınla konuşabilirler. Her bir Söz'ü, şahsımdan değil, belki Kur'ân'ın dellâlından sana bir mektuptur ve eczahane-i kudsiye-i Kur'âniye'den birer reçetedir farzet. Gaybûbet içinde hâzırâne bir musâhabe dairesini onlarla aç.

Hem arzu ettiğin vakit bana mektup yaz. Ben cevap yazmasam da gücenme. Çünkü eskiden beri mektupları pek az yazarım. Hatta üç senedir kardeşimin çok mektuplarına karşı birtek cevap yazdım.

Said Nursî

(Sabri'nin fıkrasıdır.)

Eyyühe'l-Üstadü'l-Âzam,

Bilhassa dest ve dâmen-i mübareklerinizi bûs edip, her an ve zaman muhtaç bulunduğum daavât-ı Üstadânelerini niyaz eylerim. Bir hafta evvel Süleyman Efendi kardeşim vasıtasıyla irsal buyurulan envâ-ı iltifatı şâmil lütufname-i ekremîlerini, kemâl-i hasretle alarak müftehiretle okudum. Bir fıkrasında tevâfukat-ı gaybiye hakkındaki kanaat-ı âcizanem suâl buyuruluyor. "Neam, sadakte, eyyühe'l-Üstadü'l-Muhterem!" kelimeleriyle icabet ediyorum. Zira, şu tevâfukat-ı gaybiye-i acîbe, bilumum bahr-i muhit-i nurun talebelerini ve hatta talebelerin cemaat-i müstemialarını mest ve hayran ve medyun-u secde-i şükran bırakmıştır. Nur'ların şu mu'ciznümâ kerametlerini, ancak ve ancak mir'ât-ı Muhammediye *(aleyhissalâtü vesselâm)* ile müşahede edebiliriz. Bu hakikatin diğer bir mârifeti olan:

Âyinedir bu âlem, her şey Hak ile kâim,
Mir'ât-ı Muhammed'den Allah görünür dâim.[1(Hâşiye-1)]

Şu iki mısra-yı mânidârı, perişan arîzamı şereflendirmek niyetiyle dercediyorum. Bu fakir ve âciz talebeniz, şu hayret-fezâ keramet-i Kur'âniye'yi ve i'câz-ı nebeviyeyi müşahede ettiğim günden beri, bu bapta çok derin düşüncelere dalıyorum. Ve "Şu tevâfukat-ı acîbeye müşabih tevâfukat, başka kitaplarda bulunur mu?" maksadıyla çok temaşa ediyorum, göremiyorum. Görülse de pek nâdir bir hâldedir. Şu hâlde tevâfukat-ı gaybiye, bir keramet-i aleniye olarak endamını nurlarda izhar ediyor. Ve lisan-ı hâlle beşere hitaben diyor ki: "Ey benîâdem, şu sisli asırda dalâleti ref ve selbedip necat ve saadet bahşedecek ve dimağınızdaki semli kokuları verd-i[2(Hâşiye-2)] Muhammedî'ye tebdil edecek ve en kestirme ve son derece muhkem ve müstakim bir tarik-i selâmet ve necata sevkedecek, pekçok kerâmât ve i'câzını gösteren, bizim bulunduğumuz derya-yı nurânîdir. Ve âtiyen daha nice âsâr-ı hafiye tezahür edecektir." diye nidâ ediyor.

---

1 (Hâşiye-1) Latîf bir tevâfuktur ki Hulûsi-i Sâni Sabri Efendi bu beyti bana yazdığı zamanda, ya aynı zamanda veyahut az sonra, Hulûsi Bey bir ay uzak bir yerde, aynı beyti bana yazmıştır. Bu iki zâtın hem hizmet-i Kur'ân'da, hem bana karşı münasebetlerindeki tevâfukları, alâmet-i muvaffakiyettir.

Said

2 (Hâşiye-2) Gül demektir.

Müsaade-i fâzılâneleriyle bir mâruzâtım daha var. Fakat bu cihette, şahsımı istisna ederek meramımı arzedeceğim. Bendeniz Nur'ların müştak müşterilerinde, daha doğrusu yanık talebelerinde bir tevâfuk-u fevkalâde görüyorum. Çünkü enaniyet ve nefsaniyetin şiddetle hüküm-ferma olduğu şu asırda, hepsinin derece-i ihtiyaç ve iştiyakı bir, kâffesinin ahlâk ve etvarı bir, umumunun tarz-ı telâkkisi bir ve yekdiğerine karşı "ahî lieb ve üm"den (aynı anababadan olan kardeşten) daha kavî bir râbıta-yı hakikiye ile merbut, samimiyet ve hakikat-perverlikte, âdeta yekdiğerine müsabaka eder derecede ciddî ve hâlis, kardeşlikte takip ettikleri hat ve hareket bir, ve daha pek ziyade birbirine benzeyen tullâb-ı nuraniyenin bu harika hâllerini de ayrıca bir tevâfukat-ı gaybiye sırasında görüyorum. Zira, İstanbul'dan, İzmir'den, Aydın'dan, Kütahya'dan, Isparta'dan, Eğirdir'den, ilâ âhir.. muhtelif beldelerden seçilip, her sınıfta mukayyed bulunan talebelerin aynı hâssaları hâiz olmaları câlib-i nazar-ı dikkat olsa gerektir, zannederim, Efendim Hazretleri.

Sabri

(Sabri'nin fıkrasıdır.)

Lütufkâr ve inâyetkâr Üstadım Efendim Hazretleri,

Ramazan-ı Şerifin onuncu Cumartesi günü, saat on bir buçukta, her bir nüktesi nâmütenâhi hikmet ve hakikat müjdelerini hâvi ve mübeşşir, dokuz nükteli Ramazaniyeyi aldım. Ruhumun fevkalâde muhtaç ve müştak bulunduğu ve nazirsiz eser-i pürnuru, o gece kemâl-i fahir ve sürûrla yazdım. Ve aslını yine Nisli Hâfız Mahmud Efendiye teslim ettim; Hakkı Efendiye götürdü. Ertesi sabah istinsah ettiğim Risaleyi bir daha dikkatli okuyarak, hattımın tevâfukunu tashih ve Ali Efendiye ait bir mektup yazdım. Tam imza edeceğim esnada, İslâmköyü'nden bu vazifeye mânen memur bir adam geldi; Ali Efendiye gönderdim. Ve şu ümidin fevkinde âni olarak gelen vasıta-yı irsal, eserin kudsiyetine sarih ve bâriz bir delil olduğuna şüphe kalmadı.

Üstad-ı Azîzim, bazen Nur'ları düşünüp, hakikaten pekçok hakâik ve hikmetleri ihtiva ettiklerini görüyordum. Yalnız şu şehr-i rahmet ve mağfiretin ibâdâtından olan sıyâma ait bir mevzu açılmadığını görerek, Üstadıma bir arîza takdim etsem ve otuz günden ibaret olan Ramazan-ı Şerife ait Otuzuncu Mektup olmak üzere, bir niyazda bulunmak emelinde iken, bir sebebe binaen şu arzumdan ferâgat ettim.

İşte bu defa Külliyat-ı Nur'dan mebhus-u anhâ risale, bu abd-i âcize hitaben, "Senin kalbindeki hafî bir arzu ve hissin, bizim levha-yı mânevîmizde gayet büyük harflerle yazılıdır ki işte is'âf edildi." tarzında bana ihsan buyuruldu. Fakir de ruhumun mühim bir ihtiyacını temin eden, binler hikmet ve müjdeli Ramazaniyeyi alarak, Kur'ân-ı Azîmüşşân'ı inzâl edene secdeler ve Nur'lar dellâl-i âlişânına hadsiz teşekkürlerle, borçlu olduğum dua-yı fâzılânelerine müdavim bulunduğumu arzeylerim, Efendim Hazretleri.

Sabri

Ey Üstad,

Yirmi Yedinci Söz, müslümanları sa'y u gayretin ve bu ulvî dinin hizmetine teşvik ediyor. Bu risale sanki ufukta bir hedef, ehl-i iman için de bir rehber…

Evet, bu Söz, kalbler içinde bir iştiyak, iştiyak içinde bir nur olmuş. Otuz Üçüncü Mektup ise, Otuz Üç Penceresi ile beraber, hakikat mayasıyla yoğrulmuş bir varlık... Bu kıymetli eser, ulviyet ve kudsiyet içinde, kuvve-i idrakiyesiyle hissiz beşere hassasiyet; ve gaflet perdelerinden hakikati görmeyen nazarlara kuvvet; hakperest ehl-i imana ise, ulviyet bahşediyor.

Hadsiz ihtiyaçlara düşen, zâhire aldanarak maddiyata saplanan ve kendini lâkaytlık içinde yeise düşüren zavallılar, bu mukaddes eserin kârii olsunlar, anlasınlar ki nereye giderlerse, nereye bakarlarsa bir Hâlık-ı Âzam'ın, bir Rahîm-i Rahmân'ın dairesinden, hududundan, kanunundan ve idaresinden harice çıkamazlar. Her mevcudiyet, her vâkıa, her tahavvülât, her inâyet, her iltifat bir Kadîr-i Zülcelâl'in yed-i zaptındadır.

Demek oluyor ki en ufak bir zerrede –Sâni'i ilân ettiği cihetle– koca bir kâinatın saltanatının küçük numûnesi mevcuttur, denilebilir.

Zekâi

Aziz ve büyük Üstadım,

İki üç günlük sa'yimin mahsulünden doğan ve inâyet-i Hak'la istinsaha muvaffak olduğum On Yedinci Söz'ü tashih için takdim ediyorum.

Ey yüce Üstadım, On Yedinci Söz ki mefhumu, nâmütenâhî yükselen

hakikatlerdir. Yüzlerce teşekkür... Her söz beşeriyetin müptelâ olduğu mahfî emrâzı gösteriyor. Ve nurlarıyla teşhis ederek tedavi ediyor. Pekâlâ, pek rânâ anlıyorum ki benim gibi yaralı, mânen zarar-dîde olmuş bir genç için, muhtaç bulunduğum teselliyetkâr şeyler, hep Risale-i Nur'dandır. Kalbime teselli nurlarını serpen Hâlık-ı Âzam'a binlerce şükür...

Zekâi

Sözler, yani Risale-i Ahmediye berâhinini yazarken, çok defalar kalemimi elimden bırakıp, o asr-ı saadetin anlarının tahassürüyle, hicranıyla yandım. Bu hicrandan kalbim ağlamış, gönlüm coşmuş, ruhum vücudumdan ayrılarak uzaklara gitmiş. Bana teselli tuhfeleri getirmiş.

Öyle ya, aziz Üstad, asr-ı saadette değilsek, müştakıyız. Bu bize kâfi. Hazreti Muhammed'in *(aleyhissalâtü vesselâm)* bize bıraktığı muazzam bir mucizesi bugün elimizde değil mi? O kitap, bize, muhtaç ve müştak bulunduğumuz saadeti vaad etmiyor mu? Ona hâlisâne sarıldığımız zaman muhtaç bulunduğumuz zevk-i mânevîyi bize vermiyor mu?

Evet, aziz Üstadım, bugün elimizde tuttuğumuz, gözümüzle gördüğümüz hakikî insanlara rehber olan o muazzam kitap, o büyük mucize ki ben maddiyat içinde, dünya cereyanında boğulmak üzere iken, beni onun ulvî sesleri ne güzel teselli etmiş ve bana sarsılmaz bir istinadgâh olmuştur. Hakk'a nâmütenâhi şükürler olsun.

Muhterem Üstad, bana öyle geliyor ki mânevî saadete küşâde bulunan ruhum, kıymettar risaleleri okudukça, yazdıkça git gide bir zevk-i mânevî, bir saadet-i ebedî hazırlıklarıyla coşacak. Coşkunluklarımın hayli devam ettiği oluyor.

Üstadım, işte o zaman dünya, nazarımda bir hiçten ibaret kalıyor, ebediyete, sonsuza, saadet âlemlerine katılmak istiyorum. İşte o dakikalar bu dünyayı bana verseler, bu tatlı hülyalarımın bir nebzesini bile vermek istemem. Defolsun gençlik rüyâlarının kâbuslu fırtınaları!

Üstadım, duanıza muhtacım.

Zekâi

Fazilet-meâb Üstadım,

Nur sabahı olan Risale-i Nur'dan Birinci, İkinci, Üçüncü, Beşinci, Altıncı, Yedinci, Sekizinci Sözler'i istinsah ederek berây-ı tashih, taraf-ı âlîlerine takdim ediyorum. Mezkûr Sözler ki kısa oldukları hâlde mefhumları büyük; büyük hisler ve ulvî fikir bahşediyor. O Sözler ki her biri ayrı ayrı mecralardan cereyan ederek büyük bir deryaya dökülen berrak ve saf ırmaklar gibi çağlıyorlar. İşte bendeniz, bu çağlayan ırmakların latîf ve ulvî seslerinden hayli derece istifade ediyor ve sonlarında, beşeriyetin başta âcizlerinin iptilâ olduğu emrâza şifa verici eczalar istihsal ediyorum. Kendisini acı, yoksulluk içerisinde bunalıyor zanneden ve muhayyilesi inkişaf edememiş kimseleri ikaz etmek emelini taşıdığıma emin olunuz.

Aziz Üstadım, anlıyorum ki kaybolmuş ümitlerimin, hayatımın semâsında sönen yıldızlarımın ufûlüne teessüf edip, bir fecr-i sabah ararken, bir nur sîma, bir nur sabah karşımda parladılar. Allah sizden razı olsun ki kıymetli eserleriniz sayesinde hayatın kıymet ve ehemmiyetini anladım. Bu suretle kalbime bir istinadgâh-ı mânevî buldum diye müstağrak-ı sürûr oluyorum. Hemen, Rabbim, Üstadımızı iki cihanda aziz ve gayelerine vâsıl eylesin, âmîn...

Zekâi

Ey Aziz Üstad,

Vâkıa, emr-i âlîleri Sözler'in yazılması hususunda acele edilmemesi idi. Fakat hiç mümkün mü ki karşımda billûrî sular akıtan ulu pınarın suyundan kana kana içmek için acele etmeyeyim? Mâlûm-u âlileri, bendeniz bu hususta vazifelerde çok geç kaldım. Bu cihetleri vuzuh ile görüp idrâk ederken, mümkün mü ki o ulu pınarın billûrî sularıyla elimi yüzümü yıkamayayım, kalbimi parlatmak için istîcâl göstermeyeyim? Cenâb-ı Hakk'ın azîm bir lütfu ki temin-i maişetim için çalıştığım zamanlar arasında kıymettar risaleleri yazmak için vakit bulabiliyorum. Bu fırsatları kaçırmak istemediğim içindir ki acele ediyorum. İstîcâlimin en büyük sebebi, muhtaç bulunduğum teselliyetkâr nurları, o risalelerde buluyorum. Nasıl ki içerisinde tevakkuf imkânı olmayan tünellerden haris kumpanyalar fazla seyr u sefer etmekle iftihar ederler. Talebeniz de kezâ, o cihan-kıymet risaleleri ne kadar fazla okur-yazarsam, o kadar istifade-bahş ve müftehir olacağım.

On Altıncı Mektub'u serâpâ okudum. Her türlü mezâhim ve meşakkate karşı gösterdiğiniz sabır ve tevekküle meftun oldum. O Sözler'i okudukça, bütün mevcudiyetim bir ıssızlık içinde parlayacak zannettim. Tehâcüm-ü ıztırap için hep güler yüzlü, güzel yüzlü sabırlar temenni ettim.

Yirmi Üçüncü Söz, derinden gelen bir sayha gibi insaniyete bağıran ve insanlara insanlıklarını ihtar eden ve en âli makamlara sahip olmak yollarını gösteren ve kârîlerini tekâmüle sevkeden ve meşru aşklar doğuran ölmez bir teselli hâtırasıdır. Sözü uzatmaya başladım. Yirmi Üçüncü Söz'ü lâyıkıyla takdirden âcizim. Çünkü o, bir teselli ve sâadet mayasıdır.

Ahmed Zekâi

(Hüsrev'in bir fıkrasıdır.)

Sevgili ve muhterem Üstadım efendim,

Bizi maddî ve mânevî tenvir eden, yükselten ve erişilmez feyizlere müstağrak kılan risalelerinize malikiyetimden ve lâyık olmadığım hâlde, bu şerefe nâiliyetimden dolayı, Cenâb-ı Hakk'a bînihâye teşekkür etmekte, gerek bu şerefe nâil olmaklığıma vesile olduğunuzdan ve gerekse âtiyen bu hususta üzerimize terettüp eden vazife-i Kur'âniye'de muvaffakiyet kazanacağımızı tebşir etmekte olduğunuzdan dolayı, duyduğum pek büyük bir sürûrla müftehirim. Üstadım, hakkınızda, hatırınıza gelmeyen nimetlerin en güzeliyle dünyevî ve uhrevî mesûd olmanızı her vakit için dua etmekteyim.

Muhterem Üstadım, sizi özlemiştim. Aradaki hâinlerin her hususta engel olmaları, şüphesiz çok müteessir ediyor. Bugünkü hâl yüreklerimizi sızlatıyor, fakat elimizden bir şey gelmiyor. Nur deryasının feyizli risaleleri kimin eline geçerse, o zâtı kendine ciddî olarak raptettiği gibi, müştaklar ve ehil olanlar arasında dolaşıyor.

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ هٰذَا مِنْ فَضْلِ رَبِّي[1]

Hüsrev

[1] Allah'a hamdolsun; bu Rabbimin ihsanıdır.

(Hüsrev'in Sözler'i yazmaya başladığı zaman
yazdığı mektubun fıkrasıdır.)

Muhterem Efendim Hazretleri,

Bu sefer okumaklığımız için irsal buyurduğunuz iki kitaptan birisini Bekir Ağadan aldım. Kitabın birkaç sayfasını okudum. Ve kitabın bir nüshası kendimde kalmak üzere istinsah etmeye başladım. Kitap münderecâtında arada sırada dimağımı alâkadar eden mesâilden bahsettiğini ve küçük mektupların pek büyük hakikatleri kucakladığını gördüm ve çok müstefid oldum.

Altıncı Mektub'a kadar yazılan Sözler'i bir taraftan yazıyor, diğer taraftan da yazının geççe yazılışından sıkılarak okumaya başlıyordum. Pekçok sürûr beni kaplıyordu. Altıncı Mektub'a gelince, şu gurbetteki firkatinizin en hazin kısmını tayyettiğinizi ve bir kısmının da hikâye edildiğini okudum. Okudukça sizinle beraber kalbim hazin hazin ağlamaktan kendimi alamamakta idim. Hatta yanımda bulunan valideme dahi okudum. Okurken validem ağlıyor, gözlerinden yaşlar dökülüyordu. Ben de ağlamamak için nefsime cebrediyordum. Diğer taraftan da acaba tayyedilen kısmından da biraz yazılsa idi...

Hüsrev

Ey Üstad-ı Muazzam,

Atabey'e gelen Ramazan meyvesi olan ve Ramazan-ı Şerifin hikmetlerini bildiren Söz, bizi ikaz ve bilmediğimiz hikmetleri tasrih ediyor. Okuduğum her Söz, neşrettiğiniz o ulvî hakikatler için âciz lisanım tavsif ve takdirden âciz kalıyor. Ve görüyor ve anlıyorum ve öyle iman ediyorum ki bir zaman gelecek, bu Risalâtü'l-Envar ve Mektubâtü'n-Nur, için için ateşlenen, feveran eden bir dağ gibi hararetle nur-feşan bir menba kuvvetine tesahub edecek. Ve belki de etmiştir. Bir düğmesine basmakla her tarafı ziyaya müstağrak eden bir elektrik dinamosu gibi kendinden çok uzak mesafeleri ikaz ve irşad nuruyla ihâta edecektir.

Nur'un eski talebesi merhum Lütfi'nin arkadaşı
Zeki

(Hüsrev'in bir fıkrasıdır.)

Muhterem Efendim, sevgili Üstadım,

Yirmi Dokuzuncu Mektub'un bir kısmını nasıl bulduğum ferman buyuruluyor. Bu hususta ne yazabilirim, ne gibi bir fikir dermeyan edebilirim? Risalelerin her birisinin nurları bir, fakat mevzuları ayrı, güzellikleri ayrı, latîflikleri ayrı, zevkleri ayrıdır. Bu risalenin nuru diğer risaleler gibi her tarafı parlak, her köşesi güzeldir. Bilhassa, ruhlarımızı sızlatan, kalblerimizi ağlatan bu hâl-i müessife dolayısıyla, sevgili Üstadımdan bir şifa-yı âcil bekliyordum. Bu şifayı, Yedinci, Sekizinci, Dokuzuncu Nükteler beklediğim devâyı vermiş ise de binler maslahat ve faydaları içinde yalnız bir maslahat için bile olmadığı hâlde tebdil edilen şeâir-i İslâmiye'den bazıları, bizi çok meyus ve müteessir ediyor.

Fakat, sevgili Üstadım, zaman takarrüb etmiş olmalı ki bir taraftan mülhidlerin tecavüzleri ziyadeleştikçe, diğer taraftan muhterem Üstadımızın, Kur'ân'ın feyziyle nâil olduğu hakikat deryasından kükreyip gelen gizli hakâiki izhar etmesi bizim sevincimizi artırmaktadır. Madem çiçekleri görmek için baharı beklemek zarureti vardır; biz de ona şiddetle ve sabırsızlıkla intizar etmekteyiz.

Hüsrev

(Hüsrev'in fıkrasıdır.)

Sevgili, muhterem Üstadım, kıymettar Üstadım,

Bekir Ağayla gönderdiğiniz mektuptan duyduğum sürûru tarif etmek, benim gibi âciz bir talebenin ne lisanı ve ne de kaleminin haddi değildir. Sevincimden mektubunuzu takbil ediyor, ruhum sizinle yaşadığı hâlde, cismen uzak bulunduğumuzdan ağlıyordum. Zaman oluyor ki gözlerimden dökülen yaşları yazı yazmak veyahut risaleleri okumakla teskin edebiliyordum. Zaman oluyor, kalbim mütemadiyen ağlıyor, ah sevgili Üstadım! Sizden pek büyük istirhamım budur ki beni affediniz. İki-üç seneden beri dünyayı sevmez olduğum hâlde kurtulamadığımdan çok müteessirim. Issız sahralar, susuz çöller, ruhumun birer meskeni oluyor. Hayalen oralarda dolaşıyorum. Güya bir şey arıyorum.

Evet, bir şey arıyorum. Heyhât, aradığım hem çok yakın, hem çok uzak

görünüyor. Bilmiyorum, daha ne kadar zaman bu hâl içerisinde çırpınacağım. Evet, yine pekçok müteşekkirim. Nasıl teşekkürüm hadsiz olmasın? Henüz bir sene oldu; iki gece birbiri üstüne gördüğüm iki rüya-yı sadıkada, temelleri atılmakta olan büyük bir gülyağı fabrikasının kâtipliğine tayin edilmiş ve işe mübaşeret etmiştim. Bu rüya tarihinden iki ay sonra risaleleri yazmaya başladım. Ve bilhassa Yirmi Sekizinci Mektub'un Yedinci ve Sekizinci Meseleleri'nde, hizmetimizin makbuliyeti ve rıza-yı ilâhî dahilinde olduğu pek açık bir lisanla yazılması, âciz talebenizi de dilşâd etmiş bulunuyor. Sevgili Üstadım, Allah sizden ebeden razı olsun.

Hüsrev

Ey Aziz Üstad,

Bu defa yazmaya muvaffak olduğum üç mevkıftan mürekkep Otuz İkinci Söz'ü berây-ı tashih takdim ediyorum. İşbu kitabın, nazar-ı âcizîde giranbahâ bir hazine olduğunu yazmaya, bilmem, lüzum var mı? Dünyanın ölçülmek imkânı olmadığını söyleyen zât ve fikr-i beşerin nâmahdut bir arazi olduğunu iddia eden adam ne doğru söylemişler! Bu noktada fikrim, gittikçe inkişaf eden efkârımın ve dar muhayyilemin genişlemesinden mütevellit bir fikirdir. Dünyanın ölçülmez bir boşluk olduğunu ve fikr-i beşerin nâmahdut olduğunu izah maksadına müstenit değildir. Demek ki her risaleden ruhum ayrı ayrı gıdasını alıyor. Otuz İkinci Söz'ün kalbime ve ruhuma bahşettiği safâ-yı sermedî ve câvidânî değil mi ki bu uzun mektubumla mesruriyetimi izhar için sizi tâciz etmeme bâdi oluyor. Hülâsa, tatlı bir sermestî içinde hayatımdan memnunum. İnşaallah, duanız himmetiyle, böyle meşru bir sermestî içinde hayat-ı ebediyeye vâsıl olacağım inşaallah.

Ahmed Zekâi

(Hüsrev'in bir fıkrasıdır.)

Çok muhterem, sevgili Üstadım,

Yirmi Dokuzuncu Mektub'un Üçüncü Kısmı'nı okuduk. Mektup münderecatı hepimizi şevke getirmiş, sevinçle her tarafımızı doldurmuştu. Kur'ân-ı Hakîm'in bazı âyâtından çıkan kıvılcımlarıyla, bir taraftan aklı gözlerine in-

miş olan maddiyyûnlar ve emsâli tabakasına karşı, Mektûbatü'n-Nur ve Risalâtü'n-Nur'la meydan okuyarak onların kafalarına hakikat tokmaklarını vurmakta ve diğer taraftan onların kalblerini pek parlak feyizleriyle doldurmaktadır.

On sekiz bin değil, sevgili Üstadımın buyurdukları gibi, yirmi sekiz bin âleme bakan o büyük Furkan-ı İlâhî'nin, bugünkü asırdan başka gelecek asırlara da bakan vecihlerinin bazı mühim noktalarına işaret edilmesi ve lafzullah üzerinde vâki tevâfukatın göze çarpacak ve nazarı celbedecek şekle ifrağ edilmesi ve bazı kelimelerde görünen mânidar tevâfukatın güzellikleriyle meydana çıkarılması hakkında vâki Üstadımın fikirlerine, haddim olmayarak, yine Üstadımdan aldığım kuvvet ve cesaretle iştirak ediyorum. Ve böyle bir Kur'ân-ı Kerîm'in yazılması hakkında vâki olacak her fedakârlığa hazır olduğumu, utanarak, baştan ayağa kadar beni istilâ eden bu sürûrun verdiği hâlet-i ruhiye üzerine arzediyor ve ayrıca diyorum ki: Sevgili Üstadıma istenilen şekilde kendi elimle yazılmış bir Kur'ân-ı Kerîm'i yazıp takdim etmeyi çok arzu ediyorum. Fakat meselenin müstâceliyetini düşünemiyordum. Ve bir de diğer kardeşlerimin bu şereften mahrumiyetidir ki bu fikrimin ve bu arzumun kabulünde ısrar edemiyorum.

Evet, sevgili Üstadım, inşaallah, zaman takarrüb etmiştir. İnşaallah, mev'ûd vakte biz de erişmiş bulunuyoruz. Artık sebep, Selef-i Sâlihîn'in Kur'ân'a hâşiye olarak bir şey ilâve edilmemesi hakkındaki kararlarının zamanlarına ait bulunması ve ulemâ-yı müteahhirînin müsaadeleri de Arapça'nın tahsili cihetine gidilmediğinden ileri geldiği kanaatini taşıyarak, Arapça'nın okumak ve yazmak istenilmediği bir zamanda bulunuyoruz. Binaenaleyh, Kur'ân hakkında sevgili Üstadımın düşündüklerine pek büyük bir ihtiyaç olmakla beraber, bu güzel ve pek büyük bir emr-i hayra kapı açan bu işin hemen ikmal edilmesi için her şeye tercih edilmesi rica ve istirhamındayım. (Saatçi Lütfi Efendi kardeşim de bu kanaattedir.)

Sevgili Üstadım, Allah sizden hem ebediyen razı olsun, hem de her bir hayırlı işinizde muvaffak etsin, duasıyla Cenâb-ı Hakk'a müteşekkir olduğum hâlde size olan minnettarlığımı arzeder ve dâmenlerinizi öperim, muhterem efendim hazretleri.

Hüsrev

Ey Üstad,

Kur'ân'ın bir mâkesi olan yazdığım risaleler, senin ne büyük üstad olduğunu kabul ve teslime kâfidir. Sen ki ey aziz Üstad, İslâmiyet üzerine çöken zulmet ve gaflet perdelerini risalelerinle yırttın. O mülevves perdeler altındaki en nurlu hakikatleri meydana çıkardın. Senin sarsılmaz azmin, kahraman metanetin, ârâmsız sa'yin semeresiz kalmadı. Anadolu'nun ortasına öyle bir âb-ı hayat çeşmesi açtın ki[1(Hâşiye-1)] bu çeşmenin muslukları yazdığınız Risaleler'in, neşrettiğiniz eserlerin hakâikidir. Menba ve mâdeni, bâkî olan Kur'ân-ı Hakîm'in bahridir. Birgün olup bu dâr-ı imtihandan saadet âlemlerine göçtüğün zaman, kıymettar eserlerin seni nâmınla beraber yaşatacaktır. Ne mutlu, senin açtığın çeşmenin kıymetini takdirle ona muhafız ve müdâfi olan ve icabında eserlerinin ahkâmını ilân ve telkin uğrunda bin canla hayatını fedâya müheyyâ olan, candan sevdiğin talebelerin var. Uhrevîler diyarında olduğunuz zamanlarda dahi sizin ruhunuzu muazzeb edecek hareketlerde bulunmayacaklarına emin olunuz. Birçok esrar-ı Kur'âniye'nin anahtarlarını şimdiden talebenize tevdi ettiğinize, onlar canla başla size minnettar ve müteşekkirdirler. Bugün saçmakta olduğunuz feyizli nurlar, beşeriyetin hakikî insan olanlarını pâyânsız sürûrlara istiğrak ederek, mükellef oldukları vezâifi bildiriyor. Hizmetiniz inkâr edilmez ve senin fedakârlığın azîmdir, azîmdir.

Aziz Üstad, hizmetin göklerde gezsin[2(Hâşiye-2)] ve siz destanlarda geziniz. Fedakâr Üstad, diyanetten medet almayan, ehl-i gafletin gafletini ziyadeleştiren edebiyat denilen müthiş sarhoşluk, ancak ve ancak sizin âsâr ve telkinleriniz sayesinde mündefî oluyor. Dinsiz milletler pâyidâr olamayacağı ve hatta insaniyeti bile öğrenemeden dünyadan gelip geçeceklerini pek mâkul ve mantıkî delillerle isbat ettin. Eserlerin, ruhun gibi ulvî ve ihatalı.

Sevgili Üstadım, müsterih olmalısınız ki sizin sa'yiniz beyhûde değildir.

---

1 (Hâşiye-1) Bu hizmet-i kudsiyedeki sevap ve şerefte benim gibi bîçârenin hissesi, tasavvur ettiğiniz miktardan binde bir düşse yine şükrederim. Ehl-i hüner, elmas kalemleriyle imdadıma yetişen sizin gibi Kur'ân'ın hâlis şâkirtleridir.

2 (Hâşiye-2) Bu kardeşimin bu hissine iştirak etmiyorum. Rıza-yı ilâhî kâfidir. Eğer o yâr ise, her şey yârdır. Eğer o yâr değilse, bütün dünya alkışlasa beş para değmez. İnsanların takdiri, istihsanı, eğer böyle işte, böyle amel-i uhrevîde illet ise, o ameli iptal eder. Eğer müreccih ise, o ameldeki ihlâsı kırar. Eğer müşevvik ise saffetini izale eder. Eğer sırf alâmet-i makbuliyet olarak, istemeyerek, Cenâb-ı Hak ihsan etse, o amelin ve ilmin insanlarda hüsn-ü tesiri namına kabul etmek güzeldir ki وَاجْعَلْ لِي لِسَانَ صِدْقٍ فِي الْاٰخِرِينَ*1 buna işaretter.

Said

*1 "Bana gelecek nesiller arasında hayırla anılmamı nasip buyur." (Şuarâ sûresi, 26/84)

Lâyemût risalelerin ilelebed kıymetli ellerde gezecek. Bugünkü dinsizlere haddini bildirecek. Ve belki iman dahi bahşedecek. Zaten sizin talebiniz bu değil mi? Emeliniz, gayeniz, iman dairesinde ikaz ve irşad hedeflerine yetişmek değil mi? Felsefe mezbelelerinde nâlân, sürünen edepsizler, elbette hakikî edebi ve edebiyatı sizin eserlerinizde bulacaklarına asla şüphe yoktur ki böyle olacak.

Siz de artık muhterem Üstad, muhtaç olan koca bir millete tarif ve mikyas kabul etmez bir hizmeti îfâ etmiş bulunuyorsunuz. Bu millet, bu toprak, bu vatan hiçbir zaman size olan borçlarını ödeyemezler. Dilerim ki bu azîm, kudsî hizmetinizin mükâfatını Cenâb-ı Hak size pek lâyık bir tarzda ihsan etsin. Dünya ve âhirette sizden ve bizim gibi âciz ve kusurlu hizmetçilerinden razı olsun, âmîn...

Lütfi'nin arkadaşı

(Hüsrev'in fıkrasıdır.)

Sevgili Üstadım,

Yorucu bir kuvvetle gece ve gündüz beni düşündüren ve fakat hiç de kıymeti olmayan vaziyetten kurtaran mektubunuzu aldığım vakitten beri, sürûr içinde, Cenâb-ı Hakk'a bînihâye teşekkürlerimi takdim ediyor ve beş vakitte, eltâf-ı ilâhiyeye mazhariyetinizi dua ediyorum. Bilhassa sevincimi artıran keyfiyet, Cenâb-ı Hakk'ın sırf hizmet-i Kur'ân'da istihdam etmesinin iş'ar buyurulmasıdır.

Muhterem Üstadım, vaziyetimden çok çok memnunum. Artık emr-i âlileri mûcibince hiçbir şey düşünmüyorum. Düşündüğüm bir şey varsa, o da Risale-i Nur'dan Sözler'i ikmal etmek, bunlardan istinsah ederek arkadaşlarımızın çoğalmasını temin etmek için lâyıkıyla çalışmaktır. Bunun için, kendimde gördüğüm âriyet ve emanet bir varlığa değil, belki Cenâb-ı Hakk'ın kudret ve lütuflarına istinad ediyorum.

Muhterem Üstadım, yazdığım Otuz İkinci ve Yirmi Yedinci Sözleri takdim ediyorum. Yirmi Yedinci Mektup'ta arkadaşlarımızın ihtisâsatlarını okurken, bilseniz, ne kadar sürûr duyuyorum. Yekdiğerine, ayrılmamak için kıymetsiz maddî iplerle değil, kıymetli ve mânevî iplerle bağlanmış bir aile ve bir cemaat efradının hissedeceği sevinçle mütelezziz oluyorum. Şüphesiz, zât-ı Üstadâneleri başımızda olmakla beraber, büyük olanlarımız ağabey ve

beraber olanlarımız da kardeşlerimiz olmuşlardır. Veyahut ben bu cemaatin içerisine dahil olduğumdan, fevkalhad bahtiyarım. Kur'ân-ı Mübîn'in nurlarının ahz ve neşri hususunda, sevgili Üstadımız, şahsiyetiniz vasıta kılınmasından dolayıdır ki sizi bize veren Cenâb-ı Hakk'a minnettarlığımızı tahdid edemeyiz.

Hüsrev

(Sabri'nin bir fıkrasıdır.)

Eyyühe'l-Üstadü'l-Muhterem,

Bi'l-istinsah takdim-i huzur-u fâzılâneleri kılınan Yirmi Sekizinci Mektub'un Yedinci Meselesi tam zamanında izhar-ı endam etmiştir. Şu mübarek eser Risalâtü'n-Nur ve Mektubâtü'n-Nur'un bir nevi tarihçeleri olduğu gibi, diğer cihetten de âsâr-ı pür-envârın senedât ve berâhin-i kat'iyeleri hükmünde görülmekle beraber, üç seneden beri dimağımda mahsus ve mahfuz birçok ihtisasatı da bu kere zâhire çıkarmıştır. İşte Kur'ân-ı Azîmüşşân'ın derece-i kudsiyet ve ulviyet ve nuraniyeti böyle elmas ve mücevherat-ı mâneviyeyi câmi bulunduğu, bu mesele ve emsâli mesâilden anlaşılmıştır.

Evet, şu hakikati de itiraf etmek lâzım ki bir mücevherat hazinesi ne kadar zengin ve ne kadar yüksek bir servete mâlik olursa olsun, bâyii, dellâlı, usûl-ü bey u şirâya âşinâ olmazsa, zilyed bulunduğu kıymettar hazinenin müştemil ve muhtevî bulunduğu emtiayı, lâyıkıyla âleme ilân ve enzâr-ı âmmeye vaz edemez. Binaenaleyh, şu devr-i müşevveşte, hakâik-i Kur'âniye'nin hakkıyla bey u şirâsını yapan dellâl-ı Kur'ân'ın değil altı senedir, belki kırk seneden beri ehl-i İslâm'a hitâben,

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا هَلْ أَدُلُّكُمْ عَلٰى تِجَارَةٍ تُنْجِيكُمْ مِنْ عَذَابٍ أَلِيمٍ[1]

fermân-ı rabbânîsiyle nidâ etmeleri, bilumum envâr-ı imaniyeye muhtaç ümmet-i Muhammed'i medyûn-u şükran eylemiş ve eylemektedir.

Sabri

[1] "Ey iman edenler! Sizi pek acı bir azaptan kurtaracak çok kârlı bir ticareti size bildireyim mi?" (Saf sûresi, 61/10)

(Sabri'nin fıkrası.)

Eyyühe'l-Üstadü'l-Muhterem,

Bu kere Yirmi Yedinci Mektub'un İkinci Zeylini, Yirmi Sekizinci Mektub'un Beşinci, Altıncı Meselelerini bilistinsah asıl maa-suret takdim ediyorum. Bendeleri Yirmi Yedinci Mektub'un telif ve tesis ve tertibinde çok mühim bir isabet hissediyorum ki bu mektubun telifindeki gaye, katiyen mektup sahiplerini ilân ve teşhir olmadığı, belki muhtelifü'd-derecât zevi'l-efkâr ve elbâbın her biri, Nur'ların ancak yüzde birer hâssalarını ve fevâidini görerek, dellâl-ı Kur'ân'ın bir dereceye kadar nidalarını taklide çalışmaları, ayrıca bir zevk ve letâfet ihsas ediyor.

Nur deryasını görmeyen bazı kimseler müştâkane soruyorlar ki: Mensup bulunduğunuz Nur eczahanesinde ne gibi muâlecât var ve asıl mevzuları nedir? Evvelce bu suâle karşı Risaletü'n-Nur'u mümkün ise birer birer göstermeye, değilse aklım erdiği kadar söylemeye mecbur idim. Şimdi ise, Risaletü'n-Nur'un yüzde on nisbetinde mevzuunu mümkün mertebe ifadeye hazırım. Ve nîm bir fihristini andırır Yirmi Yedinci Mektub'u veriyor ve bildiriyorum. Cüz'î-küllî maksadımı bildirebiliyorum. Nur'ların ekser aksamı vücuda geldikten sonra Yirmi Yedinci Mektup âdeta işaret tabancası gibi endaht edildi. Ve hem de Nur deryasının askerleri beyninde bir nevi müsabaka vazifesini de gördü. Her müntesip meşher-i Nur'a az çok hünerini döktü.

Sabri

(Sabri'nin fıkrasıdır.)

Eyyühel Üstad,

Îd-i saîd-i fıtrînizi tebrik ve bilvesile dest ve dâmen-i kerîmanelerini öperim.

Efendim, her an Nur'larla tegaddi eden ruh-u âcizânem, yine evvelki Cuma günü mugaddî bir nura muntazır iken, Yirmi Dokuzuncu Mektub'un Üçüncü Kısmını ihsan ve irsal buyurulmakla fakir talebeniz müşerref ve müstefid ve minnettar kalmıştır. Bir saatlik misafir kalan bu eser-i kıymettar ve mânidarı hemen Abdullah götürdü. O rüya-misal gördüğüm eserin, bir haftadan beri dimağımdaki kıymettar nakışlarını ve mânidar meallerini, aczim dolayısıyla ifade edebilmeye iktidarım yok.

Şu kadar arzedebileceğim ki bu burhânî, senedî, şuhudî, velhâsıl kâffe-i esbab-ı sübutiyesi aslında münderiç ve müştemil bulunan kıymettar eser, umum Risale-i Nur ve Mektubatü'n-Nur'un güneş-misal i'câzları, âlemleri hayrette bırakan kerametleri, dost ve düşmanın itiraf ve takdirini kazanan âsâr-ı sâbıka-yı nuraniyenin ne kadar güzellikleri ve meziyetleri varsa, sanki bu kısımda içtima etmiş. Ve yahut şöyle diyebileceğim ki her ne zaman nurlardan bir risale görsem, bu gibi veyahut daha ziyade bir zevk-i hakikî ve sürûr-u nâmütenâhi görüyorum. Şu hâlde bu acip mahsusat ve meşhudat, ancak Nur'lara ait ve münhasır bir i'câz, kezâlik Nur'lara mahsus bir kerametidir demekte, ehl-i imanca kâmil bir kanaat mevcut bulunacağına eminim. Bilhassa tevâfukatı, tefsiratı gösterilerek tahriri musammem ve menvî bulunan Kur'ân-ı Azîmüşşân'ı, umum ehl-i iman ve tevhid kemâl-i hâhişle ve nihayetsiz hürmetle karşılayacakları bedâhette olduğu gibi, birçok kimselerin de, âhir ömürlerinde yeniden okumaya şevk ve gayret gösterecekleri, bir ihtimal-i kavîdir. Daha nice emsali nâmesbuk âsârın vücuda getirilmesini, bütün ruhumla diler ve Cenâb-ı Mün'im-i Hakikî'den muvaffakiyetler temenni eylerim, efendim.

اَلْبَاقِي هُوَ الْبَاقِي[1]

Hâfız Sabri

(Sabri'nin fıkrasıdır.)

Üstad-ı Âlîşânım Efendim,

Şu iki geceden iğtinam edebildiğim vakitlerde, Yirmi Dokuzuncu Mektub'un Birinci Kısmı'nı istinsah ederek, kendi nüshamı Ali Efendiye ve aslını zât-ı Üstadânelerine iade ve takdim ediyorum. Şu bir aydan beri, ruhlarımız ateşe mâruz çimen gibi yanık, küskün, solgun bir vaziyette olup, hatta ekser arkadaşlarla, bu mesele hakkında ne hatt-ı hareket takip edeceğimizi mektupla muhabere ve müşavereye başladık. Ve bu tarafta Üstad-ı Âzamımıza en yakın bendeleri olduğu için, şifahen veya tahriren bu bapta mâruzatta bulunmak emelinde iken, bu dertlere birer iksir, ilâç ve cevab-ı şâfi olan Yirmi Yedinci Söz'ü, bir kat daha muvazzah ve oldukça şümullü bir cevâb-ı âliyi bizlere ihsan eden ve kısacık cümlesi nâmütenâhi hakâik-i maânîyi câmi bu-

[1] Kendinden başka her şeyin fâni olduğu gerçek Bâkî, Allah'tır.

lunan, "bahr-i muhît-i kebir" tâbirine mâsadak olan her bir cümle-i Kur'âniye şu kısımda, bilhassa Beşinci, Sekizinci ve Dokuzuncu Nükteler'de asrın kuru kafalı, müflis, felsefeci şeytanlarını gemlemiş, iskât etmiş, daha doğrusu bütün bütün ilzam ve ruhlarımızı da tenvir ve tesrir ve teselli etmiştir.

Üstad-ı Muazzezim, Kur'ân-ı Azîmüşşân'ın, ne derecelerde zengin bir hazine-i rahmet-i ilâhiye bulunduğu vâreste-i arz olup, o hazine-i kudsiyenin muhtevi bulunduğu envâ-ı türlü elmas ve pırlantaları çıkartmak ve bilvesile bizim gibi muhtaç olanlara da verdirmek hususunda, Nur'lar Külliyatı'nın ekserisinde tam bir muharriklik vazifesini deruhte eden Üstad-ı Sâni Hulûsi Beyefendimi, teşbih ve tâbiri caizse, saatçilerde bulunan yıldızvâri sekiz-on ağızlı saat anahtarlarına benzetiyorum ki o müteaddit ağızlı anahtar, âlemde mevcut her saati tahrik eder, işletir. Mümâileyh beyefendim de aynen o hâlde olup, emsâli görülmemiş ve duyulmamış birçok mesâil-i mühimme-i hakikiyeyi Hazreti Kur'ân ve dellâl-ı Kur'ân'dan istiyor.

Şu asırda hazine-i hâssa-yı mâneviyenin hazinedar-ı bînazîri de, o kıymettar sâiline en kıymettar ve ruha tam bir gıda-bahş mevâdd-ı mâneviye-i Kur'âniye'yle i'zaz ve ikrâm ederken, o halkaya lâyık ve müstehak olmadığım hâlde, fakir de gıda-yı ruhânîmi ârâmsız alınca, o mevâidi ihsan edene de getirene de isteyene de hadsiz medyûn-u şükran kalıyorum. Bu defaki aldığım lütufnâme-i ekremîlerinde, gücenmesini hazır farzederek, "Mektupla muhabere etmiyorum." buyuruluyor. Bu hususta kalb ve ruhuma "Ne dersiniz?" dedim. "Estağfirullah, sadhezâr estağfirullah! Biz ölmüştük, lehülhamd, bize taze hayat bahşedildi. Gücenmeye hiçbir cihetle hakkımız yok. Vazifemiz olan duaya devam ve teşekkür borçluyuz." cevab-ı hakgûyânesini ruhumdan aldım.

Hâfız Sabri

(Hulûsi Bey'in fıkrasıdır.)

Eyyühe'l-Üstadü'l-Muhterem,

Bu kere Yirmi Dokuzuncu Mektub'un Dört ilâ Dokuzuncu Nükteleri'ni hâvi mübarek mektubunuzu, Yirmi Sekizinci Mektub'un Yedinci Meselesi'nin sırr-ı azîm-i inâyet beyanındaki hâtimesi namını verdiğiniz ve mu'ciz-nümâ Ramazanın hikmetlerini beyan eden Yirmi Dokuzuncu Mektub'un İkinci Kısmı'nı ve münevver hâtem-i i'câzı kemâl-i şükranla aldım. İştiyakla, lezzet-

le, zevk-i mânevî ile defaatle okudum. Fakat iki haftaya yakındır ki cevap yazamadım. İşte bu mübarek Cuma günü, hem Nur'lardan aldığım feyizleri, tesellileri, hem kalbî teessüratımı icmâlen arz maksadıyla, bu varak-pâreyi tahrîre lütf-u Hak'la başladım.

Evvelen, Yirmi Dokuzuncu Mektub'un altı nüktesiyle Kur'ân'ın hakikî tercümesi kabil olmadığını, imandan zerre kadar nasibi olana, Yirmi Beşinci Söz'deki burhanlara zeylen isbat ediyor. Ve şeâir-i İslâmiye'yi gayet güzel bir üslûpla tarif ve mütâlaa etmekle beraber, ulemâü's-sû ashabına çok mükemmel ve mânevî tokat aşkediyorsunuz. Ve nihayette, mektuptaki hakikatlerin Kur'ân'dan geldiğine aklı takvim için, onun belâgat-ı i'câz ve îcâzına imtisâlen,

لَا يَسْتَوِي أَصْحَابُ النَّارِ وَأَصْحَابُ الْجَنَّةِ ۚ أَصْحَابُ الْجَنَّةِ هُمُ الْفَائِزُونَ[1]

âyet-i kerîmesini nazara vaz' ediyorsunuz. Bu bîçâre duacınız, talebeniz ibraz ve irsal buyurduğunuz Nur'ların mütâlaasında, müsbet ve menfî iki tesir altında ne yapacağını ve ne edeceğini şaşırıyor. Çünkü mânevî vazifemizi îfâ edemiyoruz. Çok az ve dar bir muhite neşredebiliyoruz. Bid'at ve dalâlet her gün artmakta, ahkâm-ı İslâmiye'ye, sünnetlerden başlayarak ve Kur'ân hedef tutularak, çok insafsızca hücum edilmekte olan böyle bir zamanda ve tam bu yaralara münasip merhem olacak, bu nurlu ve şifalı eserlerin mahdut eşhas arasında ve yalnız bu zavallıların ümit ve imanlarını takviye edecek vaziyette kalması teessürü artırmakta ve dergâh-ı ilâhîye ilticadan başka çâre bırakmamaktadır.

Evet, kat'î kanaat hasıl olur; hatta dikkatle bakılsa görülüyor ki bu saray-ı âlem inkırâza hatve-behatve yaklaşmakta. Her saat çatısından tuğla, duvarından bir kerpiç, sıvasından bir parça kopmakta, hatta lâmbasının ışığı azalmaktadır. Eksilmez, yıpranmaz, yıkılmaz, değişmez zannolunan bu kervansaray elbette eskiyecek, yıpranacak, yıkılacak ve değişecektir.

İşte, beşere, bilhassa müslümanlara ârız olan ve alettevâli artmakta olan zaaflar, bu neticeyi tâcil ediyor, mütâlaasındayım. Fakat, irşad buyurulduğu üzere, madem ki neticeyle değil, hizmetle mükellefiz. O hâlde, ümidimizi kesmeyerek, sabır ve sükûnla dua ve niyazla dergâh-ı ilâhîden yalvarmalıyız. "Muhît ilim ve zevalsiz ve nihayetsiz kudret sahibi olan Hâlıkımız iyi yapar, iyilikler halk buyurur, inşaallah." demeliyiz.

---

1 "Cehennemliklerle cennetlikler elbette bir olmaz. Felâh ve başarıya erenler, cennetliklerdir." (Haşir sûresi, 59/20).

Yirmi Sekizinci Mektub'un Yedinci Meselesi'nin Hâtimesi, gaybî işârât hakkında, ihtimalen dahi olsa her türlü evhamı izale etmek maksadıyla yazılmıştır. Sıddıkınız, elhamdülillâh, mübarek eserlerde delâlet ettikleri manalarda, işaret ettikleri hakâikte, bütün mevcudiyetle kabul ve tasdik ve kudsî maânîsini dercan etmekten başka bir his asla taşımamıştır. Nasıl ki aziz Üstadımız bu Kur'ânî cevherleri kendisine göstermekle iktifa etmiyor ve muhtaçlara da "Bakınız, görünüz, istifade ediniz; siz de muhtaçlara, müştaklara, mütehayyirlere göstermeye vasıta olunuz." buyuruyorlar. Bu fakir talebeniz bu emre "Alerre's-i ve'l-ayn, sem'an ve tâaten!" demiş. Ve –alâ kaderi'l-imkân ve mütevekkilen alellah– bu amel uğrunda hizmette bulunmayı minnettarâne arzu etmekte bulunmuştur. Binaenaleyh gaybî tevâfuk hakkındaki bu müdellel ve muknî beyanat da yerindedir, fazla değildir. Bu da herhalde lâzımdır. Buna mutlak ihtiyaç vardır veya olacaktır. Gösterilen misalden de anlaşılıyor. Özene bezene yazılmış, senelerle emek sarfıyla cemedilmiş, toparlanmış, tefsir kavâidine siyak ve sibak-ı kelâm gözetilerek, muhtemelen bazı yerlerinde kesret-i istimâl sebebiyle, hâh-nâhâh nazar-ı dikkate çarpan tevâfuk ve muvâzenete de an-kasdin ihtimam edilerek, emniyetle vücuda getirilmiş olan bir tefsir ile doğrudan doğruya hazâin-i mukaddese-i Kur'âniye'den, bu asır insanlarına, müslümanlarına göre nebeân, feverân ve lemeân eden nurlu âsârdaki gaybî muvafakat, muvazenet kıyas edilebilir mi? Asla!..

Hâtimedeki Ahmed Galip Bey'in fıkrası hoştur. Bu fıkranın Hazreti Kur'ân'a ve mahzen-i esrar-ı ilâhiyenin bir nevi nurlu reşahatı ve lemeâtı olan Sözler'e nisbeti, güzelliğini arttırmıştır. Allah bu gibi kardeşlerimizin adedini çok arttırsın. Ve cümlesini, bu meyanda bu fakir-i pür-taksîri de muvaffakun bilhayr buyursun, âmîn...

Yirmi Dokuzuncu Mektub'un İkinci Kısmı, Kur'ân'ın has dürbünüyle bakılmak suretiyle, Ramazanın hikmetlerinden dokuzu mükemmelen ve emsalsiz tarzda beyan buyurulmuştur. Allah sevgili Üstadımızdan razı olsun. Bu sene burada Ramazan-ı Şerife riayet, evvelki senelerden zâhiren ziyade idi. Gönül arzu ederdi, keşke bu âli eser, bu Ramazandan evvel elimize geçmiş olaydı! Seyyidü'r-Rusül, Nuru'l-vücûd Efendimiz Hazretleri *(sallallâhu aleyhi ve sellem)* اَلدِّينُ النَّصِيحَةُ[1] buyurdukları mâlûm-u fâzılâneleridir. İşte bu sebeple, azlığından müteessir olduğum buradaki cemaatimize tam vaktinde okumak su-

[1] "Din nasihattir." Müslim, *îmân* 95; Ebû Dâvûd, *edeb* 59; Nesâî, *bey'at* 31; Dârimî, *rakâik* 41; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 1/351, 2297, 4/102. Ayrıca bkz.: Buhârî, *îmân* 42 (bab başlığında).

retiyle, bu emr-i celîl-i nebevîyi de yerine getirmiş olurduk. Fakat bu şereften mahrumiyetimiz, maddî uzaklığından ileri gelmiştir. Çünkü Kur'ân'ın madem ki ilk nüzûlü şehr-i Ramazanda olmuştur. Bu asırda ve şu zamanda da, o mübarek âyetin[1] hikmetleri hakkında eser yazılmasının bu ayda olması enseb ve alâdır. Cenâb-ı Hak emsal-i kesiresiyle, hayırlısıyla cümlemizi müşerref buyursun, âmîn...

Hâtem-i i'câz, hizmet-i Kur'ân'daki kıymettar kardeşlerimi tanıttırdı. Ve şu güzel nurlu beyti hatırlattı:

Âyinedir bu âlem, her şey Hak'la kâim,
Mir'ât-ı Muhammed'den, Allah görünür dâim.[2(Hâşiye)]

Ve şu fıkrayı söylettirdi:

Âyinedir bu hâtem, herkes sıdk ile hâdim,
Mir'ât-ı Üstaddan, Kur'ân'dır görünen dâim.

Allahü Zülcelâl cümlesinden razı olsun. Bu mübarek mir'âtın boş köşesine, bu beyitle imzamın konulmasını tasvib-i ârifânelerine arzederim.

Hulûsi

(Binbaşı Âsım Bey'in Risaletü'n-Nur Sözleri hakkında temsîl ettiği bir fıkradır.)

Münezzehtir şuûnattan, hep ilham-ı ilâhîdir,
Okurken nur alır vicdan, sütûr-u bî-tenâhîdir,
Riyâdan, kibirden, her meâsîden münezzehtir,
Kelâm-ı lâyezâlîden gelen bir nur-u müferrihtir.

Nasıl bir vecd içinde anladım bilsen, bu âsârı,
Bu, âyetler gibi nuranî ve lâhutî bu efkârı,
Meâsir mi? Eser mi? Müncelî, yoksa müesser mi?
İlâhî bir "sürâ"dan berk uran, hayret-fezâ sır mı?

1 Bakara sûresi, 2/185.

2 (Hâşiye) Latîf bir tevâfuktur ki birinci Hulûsi ile ikinci Hulûsi unvanını alan Sabri Efendi, buradaki birbirinden çok uzak oldukları hâlde, aynı fıkrayı mektuplarında bana karşı yazıyorlar.

Anılmaz, anlatılmaz, sırr-ı vahdetten haberlerdir.
Sen ey gafil beşer, bil nefsini, gör ki ne şeylerdir.
Bütün kevn vâlih ve hayran düşündükçe serencâmın
Kerîm hayretle, hürmetle anar nâmın, büyük nâmın.

Âsım

(Hulûsi Bey'in fıkrasıdır.)

اَلسَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكَاتُهُ بِعَدَدِ حُرُوفِ
رِسَالَةِ النُّورِ وَمَكْتُوبَاتِ النُّورِ أَلْفَ أَمْثَالِهَا[1]

Eyyühe'l-Üstadü'l-Muhterem,

Geçen hafta Yirmi Sekizinci Mektub'un Beşinci ve Altıncı Meseleleri isimlerini alan biri şükre, diğeri harem-i şerif suâline cevap olan iki eser-i âli'l-âlînizi kemâl-i şevkle aldım, zevkle mütâlaa ettim. Çok susamıştım. Şükre dair çok derin manalı, şeker gibi tatlı, şeker şerbetinizi besmeleyle içmeye başladım. Bu âciz talebenize nimetlerinin hadd ü pâyânı olmayan ol Hâlık-ı Kerîm, ol Mün'im-i Hakîm, ol Rezzâk-ı Rahîm *(celle celâlüh)* Hazretleri'nin Nur'lar namı altındaki in'am ve ihsanına karşı اَللهُ أَكْبَرُ[2] ، اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ[3] dedim. Ve mânevî susuzluğumu, elim ermez, gücüm yetmez, nazarım erişmez, hülâsa acz-i tam içinde, fakat rahmetinden ümit kesmediğim bir hâlde iken, ol Rahmânü'r-Rahîm Hazretleri'nin muazzez Üstadım vasıtasıyla teskin ettiğine, yüz binler hamd ve şükür eyledim ve edeceğim. Mübarek Sözlerinizde öyle kudsî feyizler var ki sanki talebenizin alâkayla mütâlaa eden veya istimâ eyleyenleri elinden tutuyor. "Bak, bu, bu manaya delâlet eder. Şu, şunun içindir. Bundaki maksat ve gaye ve hikmetler şunlardır. Gel, daha yukarı gidelim, daha ilerleyelim." diye, menbadan menbaya, etekten tepeye, izden yola, hakikatten mârifete götürüyor, çıkarıyor, ziyaret ettiriyor, istifade ve istifâza ettiriyorsunuz. Bu defa, bu seyr ile şükür nehrinin menbaına şükür dağının tepesine, şükür çığırının şehrâhına, şükr-ü mutlaktaki hakikatle mârifete götürüyor. Ve mebdede olduğu gibi, müntehâda

---

1 Risâle-i Nur'un ve Nur mektuplarının harfleri sayısınca ve onların bin katı daha fazlası kadar, Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi üzerinize olsun.

2 Yegâne büyük, Allah'tır.

3 Bütün hamdler, övgüler Allah'adır.

"Der tarîk-ı acz-mendi, lâzım âmed çâr-çiz;
Acz-i mutlak, fakr-ı mutlak, şevk-i mutlak, şükr-ü mutlak ey aziz!"

buyuruyorsunuz. Biz de فَهِمْتُ وَصَدَقْتَ[1] diyerek mukabele ediyoruz. Dua ve salâvâtla bu kudsî seyahate nihayet veriyorsunuz.

İbraz buyurduğunuz pek âli şefkatten yüz bulan muhtaç ve âciz talebeniz, Üstadının nazarını başka tarafa çevirecek bir suâle cüret eylediği için, "Gel, haydi, Harem-i Şerife girelim. Oranın bugünkü hâlini ve esbabını biraz anlatayım." demek nev'inden olan Yirmi Sekizinci Mektub'un Altıncı Meselesi'ni de okudum. Çok istifade ettim. Allah sizden razı olsun.

Hulûsi

(Hulûsi Bey'in fıkrasıdır.)

Bu defa lütuf ve inâyet buyurulan, Yirmi Sekizinci Mektub'un Yedinci Meselesi'ni hürmetle aldım. Tâzimle ve defaatle mütâlaa ettim. Ayrıca bir defa yeni talebeniz Hâfız Ömer Efendiye ve bir defa pederim ve eski hocalarımdan İbrahim Efendi ve bir dostumuza ve bir defa da Fethi Bey'e okudum. İnşaallah, yine okur ve okuttururum. Bu mübarek mektubunuzla başta şu bîçâre olduğu hâlde, dinleyenlerin ahvâl-i ahîre dolayısıyla kalblerinde hâsıl olan mânevî yaraya çok mükemmel ve münasip bir merhem vurdunuz.

لَا تَقْنَطُوا مِنْ رَحْمَةِ اللهِ[2] nass-ı celîlini hatırlatarak, Allah'ın lutfuna ve Habîb-i Ekrem'inin *(aleyhissalâtü vesselâm)* ruhâniyetine, Kur'ân-ı Azîmüşşân'ın مِنْ أَوَّلِ النُّزُولِ إِلٰى قِيَامِ السَّاعَةِ[3] devam ettiğine şüphe kalmayan, i'câzına dehâlet ve hakikî sabırla bu acılara mukabele ederseniz, inşaallah, yakın ve nurlu istikbale mazhar olursunuz, gibi hakikaten pek azîm bir müjde vermiş oldunuz. Bîçâregân-ı ümmete, izn-i ilâhî ile beyan buyurduğunuz i'câz-ı Kur'ân hürmetine, Allahü Zülcelâl muhterem Üstadımızdan ebeden razı olsun. Ve Hazreti Kur'ân hesabına intizar buyurduğunuz ümitlerinizi, an-karîb mübeddel-i hakikat ve müminlere de selâmet-i iman tevfik buyursun, âmîn...

---

1 Anladım; ne kadar da doğru söylediniz.

2 "Allah'ın rahmetinden ümit kesmeyiniz." (Zümer sûresi, 39/53)

3 İlk nüzûlü ânından kıyâmet gününe kadar.

Yirmi Sekizinci Mektub'un Yedinci Meselesi'ni almazdan evvel, mübarek Sözler'le alâkadar olmayan zevata, defaatle Üstadım altı-yedi seneden beri şöyle buyurmaktadır: *"Kur'ân'ın sûrları yıkılmıştır. Bütün hücumlar Kur'ân'adır. İmanı kurtarmak zamanıdır..."* İşte, yavaş yavaş bu beyanatın sıhhati, her gözü ve aklı olan mümin tarafından tasdik edilecek hâdisat zuhur etmektedir, diyordum. Bu mektup, bu bîçâre talebenizin Üstadının emirlerini tebliğde sadık olduğunu isbat etmekle beraber, evvelce de arzettiğim vecihle, mektupları almazdan evvel hatırıma gelen, hatta lisanıma kadar geçen çok meseleler nev'inden olduğuna şüphem olmadığı için, bunu da i'câz-ı Kur'ân'dan addediyorum. Tevâfukatta, bendenizdeki nüshada da ekseriyetle muvâzenet vardır. Evet, hangi cihetten bakılsa inâyet-i ilâhiye ayan beyan görünür.

Muhterem Üstadım, rahmet-i ilâhiye ile bir hakikati daha yakînen anladım. O da şudur ki: İlk şeref-i mülâki olduğum zamanda verdiğiniz ders, bütün risale ve mektuplarda vücudunu hissettirmektedir. Fark yalnız o dersteki mücmel hakâikin diğer derslerle tafsil, tavzih ve izharından ibarettir. Demek ki imanı ve Kur'ân'ı esas ittihaz etmekle, dâimî bir feyz menbaı, sermedî bir nur kaynağı, fenâsız kudsî bir hazine, ilâhî bir kale kurulmuş oluyor.

Evet, madem ki kâinatın halkına sebep olan Nebiyy-i Efham *(sallallâhu aleyhi ve sellem)* Efendimiz Hazretleri, vazife-i risaletlerini mükemmelen îfâ ettikten sonra, emr-i ilâhi ile vücuduna bâis oldukları âlem-i bekaya teşrif ettiler. Şu misafirhane kapanıncaya kadar gelip geçecek, dolup boşanacak, çürüyüp tazelenecek sükkânına, bilhassa cin ve inse en âli bir hediye, en mükemmel bir rehber, en mukaddes bir mürşid olarak, Kur'ân-ı Hakîm'i bırakmışlardır. Nitekim müteakip asırların yetiştirdiği birçok zevât-ı âliye, bütün müşküllerini Kur'ân'la halletmişler, aradıklarını Kur'ân'da bulmuşlar.

İşte, bu bid'at ve zulümat asrında da yine o Kur'ân-ı Hakîm ve Kerîm, lâyemût i'câzını Sözler ve Mektuplar'la izhar etmiş ve bu hakikaten azîm işte, rahmet-i ilâhiyeye, muazzez ve muhterem Üstadımız elyak ve elhak memur ve vasıta olmuştur. Bu hakikate, daha birinci derste, lütf-u ilâhî ile iman ettim. Diğer nurlu dersler kuvvet-i imana vesile olmuş ve olmakta bulunmuştur.

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ هٰذَا مِنْ فَضْلِ رَبِّي[1]

Aziz ve muhterem Üstadım, "Bu dünya mümine zindandır." derler. İşte, neşrine, izharına, beyanına vasıta olduğunuz Nur'lar, bize bu karanlık dün-

[1] Allah'a hamdolsun; bu Rabbimin ihsanıdır.

yamızı aydınlattı. Hilkatteki hakikati tâlim etti. Bâki, dâimî ve sermedî, saadetli hayatı tedris etti. Şahsen bu Nur'lar olmasaydı, hâlim ne olacaktı? Ya Nur'lara erişmeseydim, ne yapacaktım? Ya bu Nur'ların neşrine, –alâ kaderi't-tâkati ve'l-imkân– lütf-u ilâhî ile çalıştırılmasaydım, bütün kazancım mâsiyet ve kara yüzle, perişan hâlle, nasıl dergâh-ı ilâhîye çıkacaktım? Elhamdülillâh, sümme ve sümme elhamdülillâh, niyet-i hâlise ve cüz-ü lâyetecezzâ kabîlinden olan Kur'ânî hizmet sebebiyle, bu abd-i pür-taksîr de inşaallah duanızla rahmet-i ilâhiyeye nâil olur ümidindeyim.

Hulûsi

(Sabri'nin bir fıkrasıdır.)

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1] ، وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ[2]

Efendim, hiç şek ve şüphem kalmadı ki nur nurdan seçilemediği gibi, Nur deryasının nurânî talebeleri de nerede olursa olsun hepsi bir gayede, umumî bir zihniyette, yekdiğerlerine rekabetleri yok, daima birbirinin evsâf-ı mümtazesiyle müftehir ve mübâhî, samimiyet ve vefa hususunda, rüfekasını şahsına tercih eder, bir emelde bulunmaları yegâne emel ve gayeleri olan "tevhid"in bir alâmet-i mümtaze ve fârikası olan ittihad ve tesanüd-ü hakikîye ve meşruayı kâlen ve fiilen ve hâlen göstermeleriyle sabittir ki bu hâl bir alâmet-i muvaffakiyettir.

Talebeniz

H. S.

(Refet Bey'in bir fıkrasıdır.)

Aziz ve muhterem Üstadım Efendim,

Son neşrettiğiniz Söz, fakirde çok derin tesir ve intibalar bıraktı. Onun sâikının ne olduğunu anlayamadım. Zat-ı âlinizi o Söz'de çok hiddetli buldum. Gayet âteşîn bir kalem, bütün elemlerinizi dökmüştü. İhtiva ettiği hakâike mest ve hayran olduğum hâlde, saatlerce okudum. Artık Sözlerinizin hiçbirini diğerine tercih edemiyorum. Zira, birine

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

2 "Hiç bir şey yoktur ki, O'nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor bulunmasın." (İsrâ sûresi, 17/44)

mühim derken, diğeri daha mühim ve bir diğeri ehem olarak kendini gösteriyor. Binaenaleyh, envâr-ı Kur'âniye'yi gökteki yıldızlara benzetiyorum. Filhakika yıldızlar parlaklık itibarıyla birbirinden farklı ise de hepsi yıldızdır. Ve aynı menbadan ahz-ı envar etmede olduklarından, keyfiyetçe yekdiğerinden farkı yok gibidir. Sözleriniz aynen böyledir. Her birini yüz defa okusam, yüz birinci defa hiç okumamış gibi büyük bir zevk-i mânevî ile okumam dahi yüksekliğine şahittir. Bu bapta ne kadar yazsam Sözler hakkında hiçbir şey yazmış olamayacağımı düşünerek sözüme nihayet veriyorum.

Refet

(Şu fıkra Mesud Efendinindir.)

Ey benim muhterem Üstadım,

Hadd-i bülûğumdan bu âna kadar, lâîn şeytanın zırhından mâmul bir sanduka derûnunda kilitlemiş olduğu akl-ı uhrevî ve imanımı tazyik altına almıştı. Duanız sayesinde ve bana karşı göstermiş olduğunuz hüsn-ü niyet ve nasihatlerin semeresi olarak, ancak yedi senede, Üstadımın dua yumruğuyla lâîn şeytanın zırh sandukası kırılarak, imanımı tekrar teslim ettin. Ve teslim aldığımı şununla isbat ederim ki duaya kabul buyurduğunuz tarihte, yani, Ramazan-ı Şerifin üçüncü günü berây-ı ziyaret nezdinizde idim. Müfarakatimden sonra, Cenâb-ı Hakk'ın gösterdiği ve sevgili Üstadıma arzeylediğim rüya ile, âcizâne tefsirimde, gündoğudan günindiye doğru olan çayı, yani, gündoğudaki duayı almamış olsaydım, önümde, elinde sepetle giden adam gibi gayyâ kuyusuna gidecektim. Ben de o kapının önünde durduğum hâlde, o müessir almış olduğum dua sayesinde, o korkunç kapıdan çağırılmayarak, avdetimde geniş bir caddeden halkın omuz omuza geçtiği ve bizim mestur bir mevkide seyreylediğimiz o meşak ve mezahime iştirak ettirilmediğimiz, ancak Üstad-ı Muhteremimin, Cenâb-ı Hak nezdinde duasının kabulüdür. Ve Sözler'in mukavemet-sûz tesirleridir.

Ben de buna mukabil, Üstadımın hâdim olduğu çığırı tâkiple hizmet etmek emelinde isem de yalnız ettiğim hizmet kâfi değildir. O da ancak âhiret menfaatimiz içindir. Yalnız Cenâb-ı Feyyaz-ı Mutlak Hazretleri'nden beş vakitte dua ediyorum: "Ya Rabbi, ya Rabbi! Yirmi yedi seneden beri, şeytan aleyhi'l-lâ'nenin zırhlı çelik sandukaya kilitlemiş olduğu imanımı, balyozuyla

kırarak tahlis eden Üstad-ı Ekremime, yani Kur'ân-ı Hakîm'in lemeâtı olan Risale-i Nur'un neşrine bir hizmet olarak, bana menamda göstermiş olduğun yevm-i mahşerde gayyâ kuyusu kapısının ağzından çevirmeye muvaffak olan müfessir-i Kur'ân'ı ve son musannif bulunan Saidü'n-Nursî Hazretleri'nin yevm-i mahşerde sancaktarı kıl, ya Rabbi, ya Erhame'r-râhimîn. Ve'l-hamdü lillâhi Rabbi'l-âlemîn!" olan Cenâb-ı Mevlâ'dan evkat-ı hamsede vird-i zebânımdır. Ve siz Üstadımın kabul buyurmasını istirham ile el ve ayaklarınızdan öperim, Efendim Hazretleri.

Mehmed Mesud

(Ahmed Hüsrev'in fıkrasıdır.)

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1] ، وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ[2]

اَلسَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكَاتُهُ[3]

Kıymettar Üstadım,

Tarih-i mektuptan iki gün evvel idi. Yirmi Yedinci Mektub'un Üçüncü Zeyli'ni yazmakla meşguldüm. Hulûsi ve Refet Bey, Zekâi ve Sabri Efendi gibi kardeşlerimin, Risaletü'n-Nur ve Mektubatü'n-Nur'a karşı gösterdikleri âteşîn muhabbetle, kalbî iştiyaklarını gösteren kalemleri, beni de heyecana düşürmüştü. Bu sırada Bekir Ağa, sizden gelen bir mektupla teşrif etti. Bekir Ağa, mutadının hilâfı olarak, pek gülşen yüzlü idi. Mektubu aynı sevinçle, ba'de't-takbil beraber açtık. Bir varak-pâre-i fâzılâneleriyle, Yirmi Dokuzuncu Mektub'un Sekizinci Kısmı'nın sekiz sayfadan ibaret olan Sekizinci Remzi, üç sekiz tevâfukatıyla kendini gösterdi. Yirmi Yedinci Mektub'un Üçüncü Zeyli'nden hâsıl olan sevinçli bir heyecan-ı kalbî ve Bekir Ağanın Üstadına ve Nur'lara karşı kalbî iştiyakını gösteren sevimli yüzü ve dört aydan beri beklediğimiz tevâfukatın gayesinin mebdeini gösteren Sekizinci Remiz'deki, sevgili Üstadımızın mânevî bir nurla parlayan ve gülümseyen, o yüksek, en harika, tatlı sözü, fakir talebenizde öyle bir hâlet-i azîme tevlid etmişti ki işte o dakikam saadet-i ebediyeye nail olanların geçirdiği anlardan bir dakika idi. Bu sürûr içinde mektubunuzu ve Sekizinci Remzi okudum. Okurken her bir cüm-

---

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

2 "Hiç bir şey yoktur ki, O'nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor bulunmasın." (İsrâ sûresi, 17/44)

3 Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi üzerinize olsun.

lenin nihayetinde, "Var ol, mes'ud ol, bahtiyar ol Üstadım!" nidaları, kalbime tercümanlık eden lisanımdan ihtiyarsız dökülüyordu. İlk defa Bekir Ağayla, bir defa Rüştü Efendi kardeşimle, bir defa da Refet Bey kardeşimle okudum.

Evet, sevgili Üstadım! Senelerden beri Kur'ân-ı Azîmü'l-Burhan'ın bahr-i ummanında medfun defineleri, Risaletü'n-Nur ve Mektubatü'n-Nur'la meydana çıkarmıştınız. İşte, azîm bir define daha lütf-u ilâhî ile Yirmi Dokuzuncu Mektub'un Sekizinci Kısmı'nın Sekizinci Remzi'nde en parlak ve gözler kamaştıran nurlarıyla tezahür ediyor, kendini gösteriyor. Beşerin nazarını ister istemez kendine çeviriyor.

Bin üç yüz seneden beri, sahib-i insafı hayrette bırakan ve dünyanın her köşesinde ve beşerin her tabakasında, cin ve beşer lisanında, semâvâtta melek ve ruhânîler lisanında en yüksek makam-ı mümtazı işgal eden o Furkan-ı İlâhî'nin esrâr-ı mühimmesinden ve i'câz-ı azîmesinden bir parçası daha, susmak bilmeyen mu'ciznümâ bir sadâ ve latîf bir âvâz ve tükenmez bir feyizle karşımıza çıkıyor.

O kıymettar Kur'ân'ın bugün mükevvenatı yed-i kudretinde tutan ve azamet-i kibriyasıyla idare eden ve azamet-i celâli karşısında her şeyi kendine secde ettiren bir Zât-ı Vâcibü'l-vücûd'un kelâmı olduğunu, üzerindeki hadsiz damgalarıyla gösteren risalelerinizin kıymeti ne büyüktür! O risalelere nasıl kıymet verilir? Nasıl başkasıyla muvazene edilir? Nasıl bir başkasının tefevvuku tahattur edilir?

Beşerin zulmetli sîmasına nurlar saçan ve tevhid haricindeki her türlü akideleri zîr u zeber eden ve şâkirtlerine gülümseyerek tatlı bir yüzle bakan ve hoş ve pek şirin bir lisanla söyleyen, o risaleler ve o risalelerin sahibi ve naşiri olan sevgili Üstadım, siz talebelerinizin kalblerinde risalelerinizle yaşıyorsunuz. Hem öyle bir surette yaşıyorsunuz ki küçük bir işaretinize müheyya talebelerinizin ruhlarında ırmakların çağladıkları gibi, tevâli eden ve tükenmek bilmeyen ilâhî bir muhabbetle yaşıyorsunuz. Hayat-ı fâniyeye veda etseniz bile, büyük büyük cemaatlerin arasında hürmetle yâd edileceğinize[1(Hâşiye)] ve nâmınızın dünya ve ukbâda ihtiramla taşınacağına ve risalelerinizin pek büyük hâhişle revaçta olacağına kaviyyen ümitvârım.

---

1 (Hâşiye) Ben, kardeşim Hüsrev'in bu makamdaki hissiyatına iştirak edemiyorum. İnsanların nazarında mevki kazanmak ve dillerinde yâd edilmek, hakikat-bîn olanlarca bir şeref değildir. Eğer rızâ-yı ilâhî varsa, o rızanın cilvesi olarak insanlarda teveccüh görünse, bir derece emâre-i rıza olmak noktasında makbul olabilir. Yoksa arzu edilmemeli. Madem Hüsrev hakikat-bîndir, elbette benim şahsıma havale ettiği şerefi, risaleleri niyet ediyor. Zaten o şerefte umum talebeler hissedardırlar, tek birisine verilmez.

Evet, nasıl sözlerim haksız olsun ki en tehlikeli anlarda bile, hakkı söylemekte susmayan ve pek âli ruhu taşıyan ve talebelerine her an teselli nurlarını dağıtan, Kur'ân-ı Kerîm'in bugünkü dellâl-ı muhteremi olan Üstadım! Sizin, din-i mübîn-i İslâm'a olan merbutiyetinize ve o büyük muhabbetinize ve o yüksek sa'yinize mükâfat olarak defter-i hasenâtınıza Cenâb-ı Vâcibü'l-vücûd Hazretleri –لَا يُعَدُّ وَلَا يُحْصٰى[1]– ecirleri yazmasını rahmet-i ilâhiyeden niyaz ederim.

Nasıl bugünkü beşeriyet size ve Risaletü'n-Nur'a medyun olmasın ki semâmızda dolaşan güneşin saçtığı ve her an ufûlüyle bir başka âlemi gösteren nurları gibi değil, Kur'ân'ın arş-ı âzamından gelen nurlarla ölmez, tükenmez, sermedî bir nuru, risalelerinizde gösteriyorsunuz.

İşte, o Risaleler ki her biri başlı başına menbaları ve mecraları ayrı ve fakat bir bahr-i muhît-i ummana dökülen nehirler gibidir. Sonsuz olan bu nehirlerin, hangisine varsa nasıl doyuncaya kadar su içmez? El ve yüzlerini temizlemek isteyenler, nasıl oluyor da bu enhardan istifade etmez? Veyahut arazilerini iska için cetveller yaparak hangi tarafa götürülse, azîm cemaatler nasıl tefeyyüz etmez?

Bu enharda öyle azîm şifalar var ki hastalar içse, her türlü devayı içinde bulurlar. Yaralılar içse, bin türlü yaralarına merhem bulurlar. İhtiyarlar içse, hayat-ı ebediyenin civanmerd gençlerinden olurlar. Tazeler içse, saadet-i dâreyni bir anda elde ederler.

Risaleleri okuyanlar, sevgili Üstadım, sizin ne büyük ve âli bir kalbe mâlik bulunduğunuzu teslim için, bilmem tefekküre ihtiyaç var mı?

Bunca zamandan beri "Kur'ân-ı Azîmüşşân'ın dellâlıyım ve bu kudsî vazifemi hiçbir şeye değişmem." diye vâki olan ilânâtınıza bir kat daha kuvvet veren, bu kerreki neşir buyurduğunuz Yirmi Dokuzuncu Mektub'un Sekizinci Kısmının sekiz sayfalık olan Sekizinci Remzi ne güzel gösteriyor. Ve bu gösterilen hakikatlere meftun olmamak mümkün mü?

Ah, sevgili Üstadım, lisan ve kalemim müsait olsa, her bir risale için lâyık oldukları şekilde medhiyeler yapıp takdim etsem! Heyhat, her şeyde olduğu gibi, bu hususta da ben fakirim.

Evet, sevgili Üstadım, sevincimizi arttıran bir mesele daha var. O da Kenzü'l-Arş duasının feyzinden gelen bir nükte-i Kur'âniye nâmı altında neş-

[1] Sayılamayacak ve hesap edilemeyecek derecede fazla..

redilen iki sayfalık huruf-u hecâiye-i Kur'âniye'nin bu kısma ilâvesi ve bu kısmın da yazmakta olduğumuz tevâfuklu ve hâşiyeli Kur'ân-ı Kerîm'in baş tarafına, umumun istifade ve istifazalarının kolaylıkla teminine binaen dercedilmesi hakkındaki tensib-i fâzılâneleridir. Bu tensip bizce de pekçok musîb görülmekle, fakir talebenizin nazarını mâziden hâle, hâlden de istikbale çeviriyor. Ve istikbaldeki parlayan nurları göstermekle, nihayetsiz sürûrlara müstağrak kılıyorsunuz.

Ahmed Hüsrev

(Refet'in fıkrasıdır.)

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1] ، وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ[2]

اَلسَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكَاتُهُ[3]

Muhterem ve çok kıymetli Üstadım Efendim,

Yirmi Dokuzuncu Mektub'un Sekizinci Kısmının Remzini dikkatle okudum. İhtiva ettiği harika-nümâ rumuzat ve o rumuzatın ifade ettiği yüksek hakâik, fakire azîm istifadeler temin etti. Ve beni derin derin tefekküre ve teemmüle sevk eyledi. Çocukluğumdan beri hakâik-i diniyeye çok merak eder ve her fırsattan istifade ederek tetkikat ve tetebbuatta bulunurdum. Ne yazık ki emelime muvaffak olamazdım. Bu sebepten yeis ve nevmîdiye dûçar olurdum. Nâmütenâhi şükürler olsun ol Hallâk-ı Azîm'e ki zât-ı âliye-i fâzılâneleri gibi, her asırda emsaline ender tesadüf olunan bir dâhî-i âzama bizleri mülâki kıldı da otuz seneden beri ruhumun çok büyük iştiyak ve tahassürle beklediği bir üstad-ı muhtereme nâil eyledi.

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ ثُمَّ الْحَمْدُ لِلّٰهِ هٰذَا مِنْ فَضْلِ رَبِّي[4]

Madem şimdiye kadar böyle hakikatler hiçbir eserde görünmemiş ve işitilmemiştir; yazılması çok muvafıktır ki okuyan her ehl-i imanın, Kur'ân-ı Hakîm'in hazâin-i nâmütenâhiyesinden bir kısım cevâhiri elde etmek suretiyle, hem ağniyâ-yı mâneviye adedine dahil olsun ve hem de künûz-u mahfiyeye ıttıla kesbetmek gibi, ruh-u beşerin en büyük ihtiyacatını tatmin etmiş

---

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

2 "Hiç bir şey yoktur ki, O'nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor bulunmasın." (İsrâ sûresi, 17/44)

3 Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi üzerinize olsun.

4 Allah'a hamdolsun; hamdolsun ki bu Rabbimin ihsanıdır.

bulunsun. Hülâsa, tevâfukat ve rumuzat-ı Kur'âniye, tebşirat-ı azîmeyi ihtiva etmesi itibarıyla, kemâl-i hassasiyetle takip ve tetkik olunmaktadır. Bundan dolayı nihayetsiz hürmet ve tâzimatımı arzeder ve mübarek ellerinizden öperek, Cenâb-ı Hakk'ın bize inkişaf-ı kalbî ihsan buyurması hususundaki dua-yı hayriyelerini istirham eylerim, sevgili Üstadım Efendim.

Refet

(Rüşdü'nün fıkrasıdır.)

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1] ، وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ[2]

اَلسَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكَاتُهُ[3]

Pek kıymettar ve pek muhterem Üstadım Efendim Hazretleri,

Nur'larıyla kara kalbimi nurlandırmış olduğunuz Mektubat'ınızdan, i'câz-ı Kur'ânî'den İhlâs-ı Şerif, Muavvizeteyn, Fatiha-yı Şerif sûrelerinin tevâfukat-ı hurufiye sırlarını gösterir, Yirmi Dokuzuncu Mektub'un Sekizinci Remzini din kardeşlerimle birlikte okuduk. Çok şükür, bin şükür elhamdülillâh. Cenâb-ı Vâcibü'l-vücûd ve Tekaddes Hazretleri'nin kelâmı olan Kur'ân-ı Azîm-i Hakîm'in sırlarına hayret ve bütün kalbimle ve lisanımla اَللّٰهُمَّ نَوِّرْ قُلُوبَنَا بِنُورِ الْإِيمَانِ وَالْقُرْاٰنِ[4] dedim.

Üstadım, yeni tevâfukatlı Kur'ân-ı Azîmüşşân'ın baş tarafına bu remzin ilâvesi, hak ve hakikati ilân maksadına muvafık olsa da okudukça doymak ve usunmak bilinmeyen ve her okudukça dünya lezzetinden bin kat fazla lezzet veren ve kararmış kalbleri nurlandıran ve bize bizim lisanımızla hâllerimizi teşrih ve tarik-i Hakk'ı gösteren risale-i pürnurlarınızda da beraber ayrıca bulunması ve Kur'ân-ı Hakîm'in başına mümkün olursa hem Arapçasının ve hem de Türkçesinin konulması muvafık olacağı zannındayım, Efendim Hazretleri.

Rüşdü

---

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

2 "Hiç bir şey yoktur ki, O'nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor bulunmasın." (İsrâ sûresi, 17/44)

3 Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi üzerinize olsun.

4 Allah'ım, kalblerimizi iman ve Kur'ân nuruyla nurlandır.

(Saatçi Lütfü Efendinin fıkrasıdır.)

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1] ، وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ[2]

اَلسَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكَاتُهُ أَبَدًا دَائِمًا[3]

İ'câz-ı Kur'âniye'den İhlâs-ı Şerîfle Muavvizeteyn ve Fatiha-yı Şerîfe sûrelerinin tevâfukat-ı hurufiye sırlarını gösteren, Yirmi Dokuzuncu Mektub'un Sekizinci Remzi'ni aldım ve okudum. Neşir buyurulan işbu risaledeki tevâfukat, şimdiye kadar emsâli nâmesbuk bir sırrı meydana koymuş. Bu hususa dair mütâlaada bulunmak, kuvve-i kalemiyemin ve havsala-yı mevcudemin kat kat fevkinde bulunmakla beraber, aff-ı Üstadânelerine mağruren şu kadar diyebilirim ki: Neşir buyurulan risaledeki izahat, herhangi bir bedbîn ve kör olan bir gafili uyandırmaya ve hatta bütün mevcudiyetiyle kararmış kalbleri tenvire ve irşada pek büyük delil bulunduğundan, Muhterem Üstadımızın tasavvurî kararı veçhile, her ferdin Kur'ân-ı Azîmü'l-Burhan'daki mu'cizatı görmesi için Kur'ân'ın baş tarafına derci hususu pek muvafık görüldüğünü arzeylerim, Efendim Hazretleri.

Saatçi Lütfü

(Âsım Bey'in fıkrasıdır.)

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[4] ، وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ[5]

اَلسَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكَاتُهُ[6]

Üstadımı bu fakire lütuf ve kereminden ihsan buyuran Kadîr-i Mutlak, Ezel ve Ebed Sultanı Cenâb-ı Hayy-i Lâyemût Hazretleri'ne, her dakikada yüz binlerce hamd ve şükür etsem –ki ediyorum– yine yüz binde bir borcumu bile ifâ edemem. –لَهُ الْحَمْدُ وَالْمِنَّةُ[7] ، هٰذَا مِنْ فَضْلِ رَبِّي[8]– Pür-taksîr olan bu

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

2 "Hiç bir şey yoktur ki, O'nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor bulunmasın." (İsrâ sûresi, 17/44)

3 Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi; sonsuza kadar sürekli üzerinize olsun.

4 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

5 "Hiç bir şey yoktur ki, O'nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor bulunmasın." (İsrâ sûresi, 17/44)

6 Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi üzerinize olsun.

7 Bütün şükür ve şükranlar Allah'adır, minnetin her türlüsü de sadece O'nadır.

8 "Bu, Rabbimin bir lütfudur..." (Neml sûresi, 27/40)

fakir, bilâ-fasıla otuz dört sene olan hayat-ı askeriyemde, muktezâ-yı beşeriyet, az ve çok mâsiyet fırtına ve dalgalarına tutulmuş, vazife-i diniye-i uhreviye ve ubûdiyet ciheti pekçok noksan kalmış ve hâb-ı gaflet perdesine bürünmekle imrâr-ı hayat etmiş olduğumu şimdi anlıyorum ve kusurlu geçmiş zamanlarıma pişman ve nâdim olup, evvelki güldüklerime şimdi ağlıyorum. Bu da siz Üstadıma ve risalelerinize kavuşmakla hasıl olmuştur ki yüz binlerce şükür, Cenâb-ı Hak sizi bu fakire ihsan buyurdu.

Dört sene evvel Burdur'a geldiğimde, kardeşimiz Şeyh Mehmed Efendinin delâlet ve tavassutuyla muhabereye başlanmış ve binnetice hikmet-resan ve nur-feşan ve müşkül-küşâ ve kâinatın muammâ-yı tılsımını açan anahtarları bu fakirin eline veren yine o risalelerdir. İşte o paha takdir edilemeyen o anahtarlar, öyle mücevherat ve pırlanta elmaslar ki ne diyeyim, iktidarsızlığımdan lisanım ve kalemim kalbimin tercümanı olamıyor, âciz kalıyor.

Şeriat, hakikat ve mârifet hazine ve definelerini küşât edecek ve eden, ancak ve ancak bu Nur risale-i şerifeleridir. Bu Nur risalelerinin her birisi birbirinden nurlu; hele İ'câz-ı Kur'ân nurun alâ nur! Nasıl tavsif edeyim? Bir gülistan-ı ferah-fezâda gayet nâdide ve hoş bu ezhâr-ı latîfe gûna-gûn bulunup da, hangisini koparmaya, koklamaya, tercih etmeye mütehayyir kalıp da, neticede hepsinden bir deste, bir demet yapmaya karar verdiği gibi; bu risale-i şerifeler de yazanı, okuyanı, dinleyeni nur bahçesine, nur deryasına garkedip de mütefekkir, mütehayyir edip, hepsinden bir çiçek demeti yapmaz da ne yapar? İnsanı, fakat o insanı tahayyür ve tefekkür sahrâsında mest-i lâya'kıl bırakmaz da ne yapar? Bütün dünyevî beşeriyet ve hayvaniyet hâssalarından tecerrüt etmesine, Hâlık'ına ubûdiyet-i mütemâdiyede bulunmasına, mezmum bilcümle ahlâkları def ve tardetmesin, ilâ âhir... gibi hissiyatıyla mütehassis edip de nefs-i emmareyi öldürmez de ne yapar?

Diyebilirim ki bu Nur risale-i şerifeleri bir gülistan-ı cinândır. Bu gülistandan istifade edemeyen bed-mâyelere, nâsibedâr olamayanlara sadhezâr teessüf! İşte o gibilere ilham-ı rabbânî erişsin de, Yirmi Üçüncü Söz risale-i şerifesinin âhirindeki iki levhanın birincisi ki hicâb-ı gafletten nihânı, ikinci levhadaki zeval-i gafletle ayâna tebdil edebilsinler.

Cümle müminîn-i muvahhidînin tarik-i hidâyette hatve-endâz olmaları için, Cenâb-ı Vacibü'l-vücûd Hazretleri'ne kavlen dua ve tazarrû etmekliğim ve fiilen de henüz dörtte birini yazamadığım, bu Nur risale-i şerifele-

rinin fakirde mevcut olanlarını, itimad ettiğim, muhabbet ve aşkı olduğunu hissettiğim ihvana, ezcümle (.....) gibi zevât-ı muhtereme, Cuma günleri fakirhanede toplanıldığı vakit, bizzat okuyor ve ellerine birer Nur parçalarından verip akşama kadar ve bazı geceleri okunmakta devam ediliyor. Hepimiz Cenâb-ı Kadir-i Kayyûm'a ubûdiyet ve niyazımızı îfa ediyoruz ve Zât-ı Üstadânelerine karşı da bu borcumuz olan dua-yı Üstadânelerini yâd ve tezkâr ediyoruz.

"Cenâb-ı Zülcelâl-i ve'l-Kemâl Hazretleri, muhterem Zât-ı Üstadânelerini dünyalar durdukça Nur Risaleleri'ni rehberlikte, delâlette ve nur dellâllığında ilâ-âhiri'd-deveran kâim buyursun." duasını her namazın âhirinde hemşirenizle beraber vird-i zebân etmişiz, Efendim Hazretleri.

Âsım

(Ahmed Galib'in Sözler hakkında bir fıkrasıdır)

Âdem-i ilm-i hakikattir sözün,
Tercüman-ı kenz ü vahdettir sözün.

Hazreti Hak'tan atâ-yı mahzdır,
Neş'e-i Şît-i hüviyettir sözün.

Ders-i hikmetten bütün ulvî beyan,
Misl-i İdrîs, pür-hikmettir sözün.

Mevc-i tûfân-ı dalâletten siper,
Keşti-i Nuh-u selâmettir sözün.

Sarsar-ı ilhaddan inkaz eden,
Şûle-i Hûd-u hidâyettir sözün.

Tezkiyet-bahş-ı kulûb-u müminîn,
Sâlihdâr-ı emanettir sözün.

Vahdetin esrarını ilân eden,
Ol Halîl-veş asl-ı millettir sözün.

Bahş-ı zemzem eyler ehl-i hayrâta,
İsmail-i feyz-i hürmettir sözün.

Mahz-ı tahkiktir, hayâletten âlâ,
Sırr-ı İshak-ı hakikattir sözün.

Zümre-i tâğutu hep berbâd eder,
Lût gibi rükn-ü salâbettir sözün.

Hep kelâmullah-ı nâtık şerhidir,
Kenz-i i'câz-ı risalettir sözün.

Din-i Hakkın neşr u tâmimi için,
Fazl-ı İsrâil-i kudrettir sözün.

Hak cemâliyle kemâlin gösteren,
Hüsn-ü Yûsuf'tan işarettir sözün.

Yokluk içre, varlığa kaim olan,
Sabr-ı Eyyûb-u metânettir sözün.

Mülhid firavunları gark eyleyen,
Tûr-u Mûsâ-yı şeriattır sözün.

Serteser mizan-ı hikmetle rasîn,
Çün Şuayb-ı emn ü adalettir sözün.

Ehl-i idlâli eden zîr u zeber,
Sanki Hârûn-u fesâhattir sözün.

Asker-i Câlûd küfrü mahveder,
Savt-ı Dâvud-u hilâfettir sözün.

Mârifet-i takvâ ve hikmet mülküne,
Bir Süleyman-ı emârettir sözün.

Hâsılı dertlilere dermân eder,
Dest-i Lukmân-ı hazâkattir sözün.

Ba's-ü ba'de'l-mevte kaim hüccetin,
Çün Üzeyr mazhariyettir sözün.

Söz değil, özdür bütün tibyânınız,
Veçh-i Hakk'a hep işarettir sözün.

Lübb-ü lüb mârifettir mâ-hasal,
Yüz yüze Hakk'a itaattir sözün.

Ehl-i şevke âb-ı hayat bahşeden,
Hıdr-ı bahreyn-i velâyettir sözün.

Bâr-ı sıkletten ukulü kurtaran,
Nur-u İlyâs-ı riyazettir sözün.

Kulluğun efdalini izhâr eden,
Zülkifl-i ibadettir sözün.

Sed çeker kâfir olan ye'cüclere,
Çünkü Zülkarneyn-i kudrettir sözün.

Sırr-ı tesbihatı telkin eyleyen,
Misl-i Yûnus gavvâs-ı hakikattir sözün.

Rahmet-i Rahmân'ı hep tezkâr eder,
Hamd-i Zekeriyya-yı rahmettir sözün.

Tâb ile şerh-i kitab-ı Hak eder,
İlm-i Yahyâ-yı verasettir sözün.

Mürdeyi ihyâ, körü bînâ eder,
Nefha-yı İsâ-yı fıtrattır sözün.

Müjde-i peyman-ı kulûb-u ehl-i hak,
Mâhi-i târik-i fetrettir sözün.

Ahmed'in mirâcını eyler beyan,
Şerh-i ahkâm-ı nübüvvettir sözün.

Hak Teâlâ daima pür-nur ede,
Çünkü irfân-ı saadettir sözün.

Şân-ı Üstadda ne dersen Galiba,
Ez ki, bir im'ân-ı hayrettir sözün.

Ahmed Galib

(Ahmed Galib'in Sözler hakkındaki Arabî fıkrasıdır)

•مُقِيمُ السُّنَّةِ بِالْاِجْتِهَادِ قِوَامُ الدِّينِ فِي يَوْمِ الْفَسَادِ

•سَلَلْتَ السَّيْفَ عَلَى الَّذِينَ ضَلُّوا عَنِ الْحَقِّ وَهُمْ أَهْلُ الْعِنَادِ

•بَيَانُكَ كَانَ صَمْصَامًا شَدِيدًا عَلَى أَهْلِ الضَّلَالَةِ وَالْاِرْتِدَادِ

•وَنَادَيْتَ الْجَوَانِبَ هَلْ أَجَابُوا إِلَى نَهْجِ الْحَقِيقَةِ وَالسَّدَادِ

•أَجَابَ أَهْلُ قَلْبٍ طَائِعِينَ وَتَهْتَزُّ الْقُلُوبُ بِالْوَدَادِ

•لَأَنْتَ دَعَوْتَهُمْ سِرًّا وَجَهْرًا لَقَدْ جَاؤُوكَ مِنْ أَقصَى الْبِلَادِ

•فَمَا اسْتَغْنَوْا عَنِ الْاٰيَاتِ طُرًّا لِأَنَّهُمْ أَتَوْكَ بِاعْتِمَادٍ

•رَأَوْا فِي نُطْقِكُمْ نُورًا جَلِيًّا فَيَوْمًا بَعْدَ يَوْمٍ مُسْتَزَادٍ

•فَتَحْتَ عَلَيْهِمْ أَبْوَابًا كَثِيرَةً مِنْ أَقْسَامِ الْعُلُومِ بِالرَّشَادِ

•جَزَاكَ اللهُ مِنْ خَيْرٍ كَثِيرٍ وَأَعْطَاكَ الصَّفَا فِي كُلِّ وَادٍ

•وَيَحْفَظُ قَلْبَكُمْ مِنْ كُلِّ هَمٍّ وَاٰثَارَكَ مِنْ طَوْرِ الْكَسَادِ

•يُرَوِّجُ نُطْقَكُمْ فِي سُوقِ حِكْمَةٍ بِأَنْوَارٍ إِلَى يَوْمِ التَّنَادِ

•أَلَا لَا تَرْتَعِبْ عَنْ دَعْوَةِ النَّاسِ فَبَشِّرْ قَلْبَهُمْ وَاللهُ هَادِي[1]

---

[1] **Ahmed Galib'in Sözler hakkındaki Arabî fıkrasının tercümesidir**

- Mücahede ve içtihad ile, sünneti ihya etmeye devam eden,
  Ümmet-i Muhammed'in fesada uğradığı şu günde dini kuvvetlendiren.
- Hak yolundan sapmış olanların üzerine mânevî kılıncı çektin,
  Ki onlar dalâletlerinde inat edip duruyorlar idi.
- Sözlerin, dinden dönenlere ve Hak yoldan sapanlara karşı şimşekler çakan kuvvetli bir kılınçtı.
- Hakikat, doğruluk ve dürüstlük yoluna gelirler mi diye her bir tarafa nida ettin.
- Hak yolundaki ehl-i kalb, sana itâatle cevap verdiler,
  Muhabbetle dolan kalbler ise, aşk ve heyecanla coşup titrediler.
- Evet sen onları hem gizli, hem de açık olarak Hakk'a davet ettin.
  Onlar da en uzak beldelerden koşup sana geldiler de,
- Delillere ve âyetlere topyekün yapıştılar, hiçbirine kayıtsız kalmadılar.
  Çünkü onlar sana güvenerek ve itimat ederek gelmişlerdi.

(Sözler hakkında Murad Efendinin fıkrasıdır.)

Aziz dost,

Derya-yı maariften, semâ-yı irfâna ilâhî bir havayla coşup fışkıran ve semâ-yı irfandan zemin-i maarife ilâhî bir havayla inen bârân-ı mârifeti ve feyezân-ı hikmeti zeminle âsuman arasında seyre dalmıştım. Bu sırada coşan deryanın ka'rından, sahil-i beyana paha takdir edilemeyen cevahir geliyordu. Bunlardan bir miktar olsun almaya iktidarım gelmiyor ve gelemiyordu. Yalnız görüp alabildiğim bir şey varsa bedîin cilvesiyle bedîiyatın neşesiyle hayrettir.

Murad

(Sabri'nin fıkrasıdır.)

On dördüncü asrın elli ikinci sâline yetişip, ahkâm-ı kat'iyesiyle mümine beraat ve mücrime idâm-ı ebedî kararının infaz ve icrası gününe kadar, bâki kalacak olan kavânîn-i ezeliye-i sübhâniyeyi, bilkülliye hedm ve imha etmek âmâl-i bâtıla ve efkâr-ı münafıkanesine kapılan ehl-i dalâlet, ilk hatvelerini atmak istedikleri sırada, keşf-i kablelvuku olarak, işbu çelik kale tâbir ettiğimiz, Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan'ın müfessir ve mümessili olan Nur deryası, zâhiren otuz üç adet, mânen otuz üç milyon elması, inci ve mücevherat-ı mütenevvia ve müteaddideyi vücuda getirdikten sonra, asıl kalenin bu teşkilât-ı nuraniye ve mühimme dairesinde tanzim ve tarsînî iktiza ettiği hengâmda, ednâ bir amele olarak, yüz bin defa haddimin fevkinde olan şu kudsî vazifeye, bu abd-i âciz de tayin ve kabul edilmekliğimdeki tevfikat-ı sübhâniyeye karşı, secdegâh-ı rabbâniyede mütâlaa ve riya olmasın, şu fâni vücudumu ârâmsız

---

- Sözlerinizde ve konuşmalarınızda açık bir nur gördüler,
  Öyle ki bu açık nur gün be gün artıyordu.
- Onlara hem ilim adına hem de doğru yola iletme adına Hakka giden pek çok kapı açtın.
- Bunlara mükâfat sadedinde Allah, size pek çok hayırla karşılık versin ve her yerde size safâ bahş etsin.
- Allah, kalbinizi bütün üzüntü ve kederden, geriye bıraktığınız eserleri de heder olmaktan muhafaza buyursun.
- Allah, sözlerinizi ve konuşmalarınızı kıyamete kadar nurlarla hikmet çarşısında revaçta eylesin.
- Ey Üstad! İnsanları Kur'ân'a ve Hakk'a çağırmaktan çekinme!
  Kalplere bişaret saç, doğru yola ileten Allah'tır.

Ahmed Galib

ifnâ etsem, o mukaddes vazife dairesinde, bir dakika müşerrefiyetime mukabil ubûdiyet etmiş olamayacağımdan,

إِلٰهِي أَنْتَ ذُو فَضْلٍ وَمَنٍّ وَإِنِّي ذُو خَطَايَا فَاعْفُ عَنِّي[1]

kaside-i şerifesiyle arz-ı ubûdiyet etmekle iktifa ettim.

Hulûsi-i Sâni
Sabri

(Ahmed Hüsrev'in fıkrasıdır.)

Sevgili Üstadım,

Bu hâl karşısında kendimi düşünüyorum. Ve bir de peşinde koştuğum bu kudsî hizmete bakıyorum. Cenâb-ı Hakk'ın lütf-u ihsanlarına hamd eder ve şükrederken, bir kardeşimizin dediği gibi, ben de kendime diyorum ki:

Evet Hüsrev, iyi olan sen değilsin. Takip ettiğin yol iyidir, güzeldir, parlaktır. Ondan daha güzel ve ondan daha parlak ve onlardan daha nurlu, hiçbir şey olamaz diyorum.

Sevgili Üstadım, size medyunuz, risalelere medyunuz. Bizi size ve risalelere ulaştıran Cenâb-ı Hakk'a medyun ve müteşekkiriz ve hâmidiz.

Sevgili Üstadım, mektubunuzda yorgunluğumdan bahis buyuruyorsunuz. Evet, bazen yoruluyorum; fakat yorgunluktan istirahati arzu eden nefsimi, ruhum vazifeye davet ediyor ve belki bugünkü sa'yim, keffâretü'z-zünûb olur. Çünkü Cenâb-ı Hakk'ın rahmeti vâsidir, diyorum. İşte bu düşünce ile şevk ve sevince doğru ilerlerken, yazılarımın kıymettar Üstadımı memnun etmesi, bu hâlimi kat kat tezyid ediyor.

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ هٰذَا مِنْ فَضْلِ رَبِّي[2]

Ahmed Hüsrev

[1] İlâhî, Sen ikrâm ve ihsân sahibisin; ben ise hataların sahibiyim. Hatalarımı af et.
[2] Allah'a hamdolsun; bu Rabbimin ihsanıdır.

(Küçük Zühdü'nün fıkrasıdır.)

Yirmi Dokuzuncu Mektub'un Yedinci Kısmı'nı akşam fakirhanede Bekir Ağa ile beraber bazı hususî arkadaşlarımızla okuduk. Ve son risalenin dinsizleri iskâta kâfi geleceğine hepimiz kanaat ve iman getirdik.

Küçük Zühdü

(Sabri'nin fıkrasıdır.)

Vakit vakit mukaddesat-ı diniyeye, ehl-i dalâletin icra etmekte oldukları hücumlarla, ruhumda açılan cerihaların teellümatıyla müteellim olduğum bir anda, muhterem Bekir Ağa, Hızır gibi yetişerek, Yirmi Dokuzuncu Mektub'un Yedinci Kısmı'nı sunup, derdime derman oldu.

Evet eczahane-i Kur'ân'ın müstahzarâtından ve ancak binden bir nisbetindeki hikmetinden olan işbu dürr-ü meknûn, es'ile ve ecvibe, işaret ve sarahatiyle tedaviyle, mağmûm kalbimi tesrir ve müteessir vicdanımı tenvir ve mükedder ruhumu mahzûz edince dedim: "Aman yâ Rabbi! Sen, Resûlün ve Habibin Muhammed Mustafa'nın *(aleyhissalâtü vesselâm)* hakikî ümmetine öyle bir tükenmez hazâin-i hikmet bahşetmişsin ki o hazine-i kudsiye 1351 sene ahkâm-ı ezelîsi ve ferman-ı ebedîsiyle öyle bir hayat-ı bâkiye ihsan etmiş ki hakikî verese-i enbiyâ olan ulemâ-yı benâm, en kısa bir âyetten nice hakâik-i nâmütenâhiye istinbat ve istihraç ederek ümmet-i Muhammed'in kulûb-u mecrûhalarını Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan'ın âb-ı hayatıyla ihyâ buyuruyorsunuz. Ey Mâlikü'l-Mülk ve ey Hâlık-ı Zülcelâl, ey Hâkim-i Bîmisal! Senin Zât-ı Azamet-i Kibriyâ'na iltica ederek niyaz ediyorum, şöyle ki: Ahkâm-ı Kur'âniye'yi i'lâ ve tarik-i Ahmediye'yi ibka ve hakikî verese-i enbiyânın âmâl ve makâsıdını teshil ve teysir buyurarak, bu bîçâre kullarını Kur'ân-ı Azîmüşşân'ın daire-i nuraniyesinde mes'udâne îlâ-yı kelimetullah etmeyi göstermeden hayat-ı bâkiye âlemine göçürme Allah'ım!" diyerek zâhirî ve bâtınî gözlerimi levâih-i Kur'âniye ile perdeledim, Üstadım Efendim.

Pür-kusur talebeniz

Sabri

(Sözler'i müştakların ellerine yetiştiren
kardeşim Bekir Ağa'nın fıkrasıdır.)

Elimizdeki hakâik-i Kur'âniye'yi câmi Nur risaleleri, her an ve zaman bizi tarik-i hakikatin nurlarına istiğrak ederek, şu zaman-ı hâzıranın ehl-i imanın kalbine verdiği ıztırabı izale etmektedir.

Hakk'a şükürler olsun ki ehl-i imanın üzerine musallat olan ve gayr-i kabil-i tahammül olan hâlât karşısında, iman ve irşadın nuranî dairesi dahilinde, hak ve hakikate lâyık bir vazifede istihdam ediliyoruz. Şu zamanda yegâne medar-ı tesellimiz olan şey, ancak Erhamü'r-Râhimîn'in, tavassutunuzla bize kavuşturduğu hakikatlerdir. Lisanım, şükranlarıma tercüman olamıyor. Ne söyleyeceğimi bilmiyorum. Ancak söyleyebildiğim şey, beklediğim ümit, benim ve ehl-i imanın, bilhassa risalelerle alâkadar kardeşlerimin iki cihanda mesrur olmalarını ve bilhassa başta Üstadımızın kudsî ve pek azîm hizmetinden, Hâlık-ı Kâinat Hazretleri'nin razı olmasını temenniden ibaret kalıyor. Bugünkü ahvâl-i müessifeden müteessir olmamak mümkün değil. Allah iyi yapar, inşaallah. Ben câhilim, bu kadar yazabildim. O Sözler'in kıymetini tariften âcizim. Ne kadar yazsam, o eserlerin kıymetinden binde bir nebzesini gösteremez.

Talebeniz
Emrullah oğlu Bekir

(Tarikat hakkında olan Telvihat-ı Tis'a
münasebetiyle yazılmış.)

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1] ، وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ[2]

اَلسَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكَاتُهُ[3]

Sevgili ve kıymettar Üstadım Efendim,

Hâfız Ali Efendi kardeşimle irsal buyurulan Yirmi Dokuzuncu Mektub'un Dokuzuncu Kısmı'nı pek büyük bir sevinçle aldım ve okudum. Kısmen kardeşlerimle, kısmen de yalnız başıma beş-altı defa okuduğum hâlde, bu risale-

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

2 "Hiç bir şey yoktur ki, O'nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor bulunmasın." (İsrâ sûresi, 17/44)

3 Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi üzerinize olsun.

nin ruhuma ilka eylediği nuranî feyizleri karşısında, okudukça okumak ihtiyacım artıyordu. Ve senelerden beri müştakı bulunduğum tarikatin böyle ulvî, nezih, âli hakikatlerini öğreten bu kıymettar risaleyi elimden bırakamıyorum. Her okudukça başka bir zevki veren ve kendi arkadaşları olan diğer risaleler gibi, her bakışta başka bir güzellik ve letâfet gösteren bu risaleyi ve içindeki ulvî ve âli hakikatleri bize okuyan levhaların münderecatını belki dört-beş seneden beri arıyor, bulamıyordum.

Sevgili Üstadım! Allah sizden ebediyen razı olsun. Nasıl ki bahr-i muhît içerisinde yaşadıkları hâlde, susuz kalmalarından dolayı değil, belki kendilerinden zîkıymet şeylerin husulü için Nisan yağmuruna şiddetli bir alâkayla ihtiyaç gösteren balıklar gibi, benim de bu risaleye ihtiyacım şiddetli idi. Cenâb-ı Hak ve Feyyaz-ı Mutlak Hazretleri'ne bînihâye şükür olsun ki hayatımın bu karanlık sayfasını da arzularımın pek fevkinde olarak nurlandırdı.

Evet, bu risalenin fakir talebenizde hasıl ettiği tesir ve intibalarını kalemle ifadeden her vakit için âcizim. Küçük küçük cümleleri ve anahtarlarıyla pek büyük define ve hazineleri açan ve azîm girdapları kapatan ve tarikatın nezih, âli ve çok yüksek feyizli, sürûrlu, zevkli, doyulmaz ve bırakılmaz bir yol olduğunu ders veren bu kıymettar risaleyi çok ehemmiyetli buluyorum. Ve bilhassa tarikata mensup olup da haricin ittihamından kaçınan veyahut öğrenmek ve anlamak istedikleri hâlde muvaffak olamayan ve alâkadar olmak isteyen kardeşlerimi, bu risaleye mâlikiyetlerinden dolayı tebrik etmekte, kendimi çok haklı görüyorum.

Kıymettar Üstadım, risalenin geri kalan kısmının da bir an evvel ikmaliyle istifade ve istifazamız için irsal buyurulmasını, dest ve dâmenlerinizi öperek niyaz etmekteyim. Ve ikmal ve irsaline de arkadaşlarımla birlikte sabırsızlıkla intizarımızı arzediyorum, Efendim Hazretleri.

اَلْبَاقِي هُوَ الْبَاقِي[1]

Hakir talebeniz

Ahmed Hüsrev

[1] Kendinden başka her şeyin fâni olduğu gerçek Bâkî, Allah'tır.

Yirmi Yedinci Mektub'un Üçüncü Kısmı ve Üçüncü Zeylin Nihayetidir

(İkinci Sabri ve İkinci Hüsrev ve Birinci Ali'nin fıkrasıdır.)

Ey Yüce Üstad,

Cenâb-ı Erhamü'r-Râhimîne çok şükürler ki size, o muazzam Kitâb-ı Mübîn'in hazine-i hakâikinin miftahını, rahmetiyle ihsan buyurmuş. O hakâik-i azîme ki bütün dünya halkının eşedd-i ihtiyaç ve atş ile sabırsızlıkla, müteredded, mütehayyir, "Acaba bir âb-ı hayat bulacak mıyız?" diye bir hâlette iken, o mahfuz ve mestur zemzeme-i azimenin musluklarını açarak, her meşrep ehlinin müracaatlarında içirilmemek kabil olmayan bir tarzda, cüz'î, küllî, hatta pek âmî olanlar bile bir damlayla hararetini kestirecek derecede vazife-i âliyenizde münteşir, tekellüfsüz, tasannûsuz, çok cihetlerle kanâat-ı kâmileyle şahit olabildiğimiz bu vazifeyle muvazzaf ve ancak ilm-i bînihâyeden lemeân eden, Arş-ı Hüdâ'ya nazar ile âleme rahmete vesile olduğunuz hengâmda ne diyebilmek mümkün ve ne cesaret!

Hem bütün mümkinatla alâkadar, o muhît ve ehass-ı havassın bile tam fâik derecesinde massedebilmesi, bence baîd diyebileceğim serâser nur olan eserlere, fakir gibi, her hususta nısf değil, hiçin hiçi olanların, bu hususta mütâlaa değil, elime kalem alıp o mübarek fikr-i âlînin içine müşevveş fikrimi karıştırmaktan korkuyorum ve cesaret edemiyorum. Gaye-i maksat olan, yalnız Üstadım, her hususta muvaffakiyete kısa nazarımla bakıyorum. Muvaffakiyetler neticesi, bizim için bir eyyam-ı mübareke uzaktan uzağa görünüyor. İnşaallah, o yevm-i mev'ûdu, duanız himmetiyle göreceğiz. Ve biz görmezsek, fütuhat-ı azîme nâil olan eserleriniz, pek bâlâ bir mevkide kahramanâne müşahede edecekleri şüphesizdir. Cenâb-ı Hak sizden ebedî râzı olsun. Dua-yı âciziyeden başka bir mütâlaa dermeyan edemeyeceğimden, o hususu, fikr-i âlî, kalb-i sâfî kardeşlerime havale edip, el ve eteklerinize yüzlerim sürerek, kırık dökük sözlerimden affınızı dilerim.

Üstadım, bu üçüncü nükte-i kenziyeyi mütâlaa ettim. Sûre-i Alak-ı mübareğin hurûfâtının îmâ ettiği sırlar karşısında hayretimden gayr-i ihtiyârî, "Allah, Allah!" lafz-ı celâli ağzımdan çıkmakla öz ve gözlerim hazin hazin yaşarıyordu ve şöyle düşünüyordum:

Evet, nasıl ki, kâinatın her zerresi Hâlık-ı Kâinat'a şehadet ve gülümseyerek haber veriyorlar. Öyle de kâinatın haritası olan Kur'ân-ı Hakîm'in vücu-

dunu teşkil eden harfleri de hâdisat-ı kevniyenin mâzi, hâl ve müstakbeline lisan-ı hâlleriyle şehadet edecekleri bedihîdir, diyorum. Bu düşüncemin izahını nihayetteki ihtarında buldum, elhamdülillâh dedim.

Hele mübarek Sûre-i Rahmân, şu zamanın efkâr-ı bâtıla ve firavun-meşrep kafalara yıldırım-misal sâika ile, pek sarih bir surette, her işi Rahmânü'r-Rahîm'in diye isbat ve otuz bir defa bir cümle tekrarla, çör-çöpten ibaret olan tabiiyyûn ve maddiyyûn tahassungâhlarını, o kudsî harflerinin remziyle zîr u zeber ediyor. Zaten, Üstadım, çok yerlerde beyan buyurduğunuz gibi, bu kâinat kitabını açan Kadîr-i Zülcelâl ve Hakîm-i Zülkemâl, o kitabı kapayıncaya kadar, o kitabın sayfa, satır, harf ve noktalarını hakkıyla izah edecek ve hikmetini gösterecek bir müfessir, bir muarrifi ve o muarrifin verese-i hakikîsini rahmeti muktezasıyla eksik etmeyecek.

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ هٰذَا مِنْ فَضْلِ رَبِّي[1]

Evet, Üstadım, şâhidim ki çok yorgunsunuz ve yoruluyorsunuz. Fakat o vazifenin kudsiyeti yorgunluğa değil, her şeye tercih edileceğini buyuruyorsunuz. Madem şu zamanda iki mühim cereyan-ı azîmenin birisinin kumandasını Cenâb-ı Hak size tahmil etmiş oluyor ki bütün dünya Kur'ân'ın beyan ve esrarından mânen sizi dinliyor, inşaallah, her vakit dinleyecek. Bu mânevî muharebe zamanında netice-i muharebe yalnız insanların izmihlâline değil, belki bütün mevcudatın netice-i tahribini taşıyan ve istîmal eden muharrip-lerledir. Öyleyse siz yalnız bize değil, ilâ yevmi'l-kıyâm bâki kalacak müslüman yavrularının yaralanmaması için zırh; ve bir endahta dünyayı sarsan, gürûh-u hazeleyi boğucu dumanlar içinde bırakan, Kur'ân-ı Hakîm'in son sistem malzeme-i mübarekelerini icada vesilesiniz. Var ol, ey sevgili Üstadım! Hemen, Rabbim yorgunluğunuza bedel bin ehl-i gazâ sevabı ihsan buyursun, âmîn...

Affınıza mağruren şunu diyeceğim ki: Madem mânevî cihad zamanıdır, muvazzaf askeriz ve askerlikten lezzet aldığımızı söylüyoruz, düşman hem dessas, hem sûrî kuvvetlicedir. "Kılıç hasma göre çekilir." düsturuyla, sizin telâşsız ve ârâmsız sa'yiniz göz önünde iken, cephemize hile tuzağı addedilen hubb-u câh ve sermaye-i dünya gibi, çok câzibedar şeylerle bizi aldattıklarını bilmeliyiz. Ve cepheyi bırakıp, âfil şeylere aldanıp, çok mübarek ve mukaddes şeylerin ayak altında kalmasına sebebiyet vermemek için, ancak ve ancak Cenâb-ı Kibriyâ'nın azamet ve kudretinden ve şümullü rahmetinden ve Şâh-ı

[1] Allah'a hamdolsun; bu Rabbimin ihsanıdır.

Levlâk'ın himmet-i âmmesinden ve Zat-ı Üstadânelerinin makbul ed'iyelerinden gece ve gündüz hissemend olmamızı niyaz ediyorum ve böyle imanım var ve her dakika ârâmsız bekliyorum.

Hâfız Ali (rahmetullâhi aleyh)

(Hulûsi Bey'in bir fıkrasıdır.)

Yirmi Dokuzuncu Mektub'un Yedinci Kısmı

1– Şeâir-i İslâmiye'nin tağyirine asla razı olmayan ve tahammül edemeyerek kulaklarını tıkayanların kanaatlerindeki isabete kat'î bir hüccet;

2– Tevilkârâne "Zâhirî muvafakat gösteriyorum." iddiasında bulunanları birinci zümreye ilhak ettirecek müessir bir kuvvet;

3– Ulemâü's-sû ahzâbına şedit bir tokat;

4– Muhtelif nam ve vesilelerle, dinsizlik gayesiyle bid'alar çıkaranlara, kahir bir darbe-i kudret ve tavk-ı lânet;

5– Beşinci ve altıncı işaretler, ıslah-ı âlemin bizzat Hazreti Mehdî'nin zuhuruna vâbeste olduğuna kanaat eden zümreden, bu zât-ı âlîşânın dahi bu emirde muktedir olmasında şüphe duyanların, bu vehimlerini bertaraf edecek, itimatlarını temin edecek, gayet kuvvetli güneş gibi bir hakikat;

6– Yedinci İşaret, bu asrın en mâkul mücahedesinin nasıl yapılmak iktiza ettiğine delâlet eden, mahz-ı hikmet gibi hâssaları câmidir.

Âciz kardeşinizin kısa vasfı da elbette aczine şehadet eder. Yoksa bu hakâiki lâyıkıyla vasfeylemek, bu bîçârenin haddi değildir.

Dünyevî meşgalem, hususî işlerimiz ve pederime yardım gibi, mecburî ahvâl ve duygular, evvel ve âhir arzettiğim gibi, hizmet-i Kur'âniye'deki vazifeme çok mâni oluyor. Ne yapayım?

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ عَلٰى كُلِّ حَالٍ[1] diyorum. Duanıza çok muhtacım ve muhtacız. Biz her vakit sevgili Üstadımıza duada bulunuyoruz.

Hulûsi

[1] "Bize uygun gördüğü her hâlimizden ötürü hamdolsun Rabbimize.." Bkz.: Tirmizî, *deavât* 128; Ebû Dâvûd, *edeb* 97, 98; İbni Mâce, *edeb 55*, *duâ* 2; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 2/117.

(Sabri'nin fıkrasıdır.)

Üstad-ı Ekremim Efendim Hazretleri,

Ekalli, kırk seneden beri hakikat âleminde nurlar saçan nuranî, kudsî, feyizli sözlerin kâffesi, bütün safahatında tarikat ve seyr-i sülûke ait pencereleri küşâd ile müştaklara temaşa ve berk-i hâtif misal تَعَالَوْا أَيُّهَا الْإِخْوَانُ[1] nidâ-yı belîğiyle dâvet etmekte iken, dürbînî bir nazara mâlik olanlar, pek âşikâre görüp ve dinleyip iltica etmekte iseler de bu abd-i pürkusur, onlarla omuz omuza yürüyen, tarikatın ne demek olduğunu, matla-ı şems-i füyuzat ve menba-ı fevz-i necat olan, Yirmi Dokuzuncu Mektub'un dokuz levha-yı saadeti câmi Dokuzuncu Nüktesi'ni okuduktan sonra, –alâ kaderi'l-istitâa– öğrendim. Nihayetsiz füyuzat ve hadsiz ezvâk-ı mütenevviayı hâvi olduğunu, bir kat daha tasdik ettim. Elhamdülillâh, şu nüktede nura muhtaç kalbime lâyuâd nurlar bahşedildi.

Kalbimin hissedip, lisanımın ifadeye muktedir olamadığı derya-yı hakikate dalarak, şu eser-i giran-bahanın şâyân-ı menn ü şükrân olduğunu arz ve mâba'dinin tevâli ve temadisini cân ü yürekten talep ve temenni etmekte iken, işte tetimmesi olan üç telvih de ihsan buyuruldu.

Bu hâtime kısmı, vartalardan kurtulmak çaresini gösteren irşad ve ikazlarıyla, cidden bir levha-yı saadet ve bâis-i hayât-ı mücedded olmuştur. Acaba her an, en az bin bir nevi semere-i saadetle tegaddî etmekten kaçan ve o cadde-i kübrâya asla lâyık olmayan iftira ve isnâdât perdelerini görüp, şu meş'ale-i adîmü'l-misali söndürmek, zulümat ve dalâlât vadilerine yol açmak isteyen bakar-körlere ne demeli?

Nazîrsiz şuleleriyle asr-ı hâzırı ihyâ ve tenvir ve istikbalin krokisini bihakkın tanzim ve tahkim eden nurlar, ilelebed payidar olsun. Dilerim Bâri-i Teâlâ Hazretleri'nden ki şu âsâr-ı pürnûrun, bütün ümmet-i Muhammed'*e (aleyhissalâtü vesselâm)* tâmîmine muvaffakiyet ve müyesseriyet ihsân buyursun, âmîn...

Sabri

---

1 Gelin *ey* kardeşler!

(Hüsrev'in fıkrasıdır.)

Sevgili Üstadım Efendim,

Kenzü'l-Arş duasının feyzinden gelen bir nükte-i Kur'âniye'de, yanlışlığın tarafımızdan nasıl karşılandığını suâl eden ve hatasının esbabını bize izah eden sevimli mektubunuzu aldım. Bu kısmı, Sûre-i Kevser'in latîf ve yüksek tevâfukatını gösteren Altıncı Remiz'le ve bir de büyük bir fatihten daha büyük olan tarikata ait kısımla beraber okudum.

Bu hafta sevincim ve şevkim pek ziyade idi. Bir taraftan, senelerden beri tab edilmesi ve âlem-i İslâm'a neşredilmesi için istinsah edilen o kıymettar mahzen-i hakâik, emin vâdilere gönderiliyordu. Diğer taraftan, şu baharın câzibedar güzelliğinden, pekçok yüksek bir nuraniyetle karşımıza çıkan Yirmi Dokuzuncu Mektub'un her bir kısmının verdiği zevk-i mânevî içerisinde yaşıyorduk.

Kenzü'l-Arş duasının feyzinden gelen ikinci bir nükte-i Kur'âniye'yi, mektubunuz gelmeden evvel arkadaşlarla birlikte tekrar okuduk. Tetkik gayesi hiçbirimizde olmadığı için, on dakika içerisinde, yazılan bu kısmın nurânî şûleleri arasında kaldık. Okurken, ağzımızdan arada sırada çıkan sadâ-yı hayret ve taaccüpten başka bir şey işitilmiyor ve yüzümüzden akan beşâşet, duyduğumuz mânevî zevki, tarife kâfi geliyordu.

Sevgili Üstadım, her bir risale aramızda pek büyük bir sevinçle karşılandığı ve hayretle okunduğu ve lâyık olduğu şekilde hürmet gördüğü için, her nasılsa vâki olan hatam hakkındaki mektubunuzu aldığım vakit, kıymettar Üstadım, bu hâli bize ihtar etmeseydiniz, biz hiçbir vakit böyle şeyle meşgul olmayacaktık ve "Yanlış var." diyenlere karşı da hak dâvâ edeceğimizde hiç tereddüt etmeyecektik. Sûre-i Kevser'in ve Sekizinci Remzin tevâfukat-ı hurufiyeleri üzerinde birer birer tetkikatta bulunmuş ve hiçbirinde noksan bulamamıştık. Esasen bu tetkikatımız, noksan aramak gayesiyle değil, belki tevsi-i mâlûmat ve bir de mânevî gıdamızı almak için vuku buluyordu. Bu akşam fakirhanede Refet, Lütfi, Rüşdü Efendi kardeşlerimle oturmuş bu hususta tekrar konuşmuştuk. Hepimiz diyorduk: Üstadımız bize söylemekte hiçbir şeyden çekinmediğini biliyoruz. İşte bu hâl bize kâfidir. Şimdiye kadar da böyle bir şey vuku bulmuş değildir. Bu hususta en büyük şahit, bu risaleler, ilmi kendilerine isnad eden zâtların ellerinde gezdiği hâlde, onları da tasdike mecbur etmiştir.

İşte, sevgili Üstadım, bu hâdisat dimağımızı daha ziyade takviye etmiş

bulunuyor ve bizi size daha ziyade raptediyor. Her hususta bizi himâye ve vikaye etmekte olduğunuza, kâfi ve daha kat'î bir burhan yerine geçmiş bulunuyor.

Sevgili Üstadım, bu hafta hatt-ı destinizle, pekçok zahmet çekerek, bin müşkülât içerisinde yazdığınız bütün Kur'ân'daki tevâfukatı gösterir bir nükteyi daha aldım. Bundan başka bir nükte gibi umumî olup, yalnız tarzları ayrı olmak üzere iki tevâfukat listesi daha yazılacağı iş'âr buyuruluyor. Onları da sabırsızlıkla bekliyoruz. Ve yorgunluğunuzu hatırladıkça, yüreklerimiz sızlıyor. Cenâb-ı Hak, sizlere lâyık bir tarzda hayr-ı kesir ihsan eylesin, âmîn...

Hüsrev

(Hüsrev'in fıkrasıdır.)

Sevgili Üstadım, muhterem Efendim,

Kur'ân-ı Kerîm'in âyât ve kelimât ve hurufâtında görünen ihtilâf bertaraf edilmek üzere, yeniden hakikî ve esaslı bir surette âyât ve kelimât ve hurufâtın tesbit edileceği hakkındaki iş'âr-ı fâzılâneleri, cidden şâyân-ı tebşirdir. Bu ve bu gibi ahvâl, bizi Üstadımızın ulvî ve umumî olan vazifesinde her vakit için Cenâb-ı Hak'tan muvaffakiyet talebinde bulunmaklığa sevkediyor. Bilhassa kardeşimiz Hacı Nuh Bey'e yazılan mektup sureti ve buna mümâsil diğer mektubat, bizim hayatımızı değiştirmiş ve müstakbeldeki hayatımıza nurlar serptiği gibi, bugünkü insanlığın giriftar olduğu riyakârlık, tabasbus ve temelluk ve emsâli gibi pekçok ahlâk-ı rezileden kurtarmış ve her birerlerinin yerlerine de ahlâk-ı hasene fidanları gars ederek, birer şecere-i âliye ve nâfizenin vücuda gelmesine sebebiyet vermiştir. Hatta o kadar diyebilirim ki bugünkü beşeriyetin duygularından bambaşka bir hayata sevketmiş ve her ân, "Halıkımız bizden ne suretle razı olacak ve bugün ne gibi bir sa'y ile sayfa-yı hayatımı kapatacağım? Acaba ümmeti bulunduğumuz o sevgili Peygamber-i Zîşân *(aleyhissalâtü vesselâm)* Efendimiz'in, dalâlet yolunu tutan veyahut dalâlete gidenlerin arkalarından giden ümmetlerini, ne suretle tarik-i hidâyete getirmek için sa'yetsek hoşnudiyet-i Peygamberî'yi *(aleyhissalâtü vesselâm)* celbedebiliriz?" duyguları ve mefkûreleriyle yaşatmaktadır.

Kıymettar üstadlarına her hatvede ittibaı seven o talebelerinizin ruhlarında, Üstadlarının en güzel fıkrası olan "Kur'ân-ı Azîmüşşân'a feda olan bu baş,

başka yere eğilmeyecek." sözü hayatımızda en güzel ve en büyük bir miftah ve bir düstur olmuştur.

İşte bu hayatta, bu zevkle yaşadığımız için, bu vâdideki korku denilen mevhum kuvvet, talebelerinizin hak uğrunda gösterdikleri cesaretten korkmaktadır. Rızâ-yı ilâhî uğrunda her gelecek hâle memnuniyetle göğüs germeyi, Üstadlarının hâlinden her gün ve her an ders alan talebelerinize ve kardeşlerime hayırlı muvaffakiyetler ve saadetler temenni ederken, sevgili Üstadım, size de lâyık olduğunuzdan daha güzel bir şekilde ve daha elyâk bir tarzda eltâf-ı sübhaniyeye nâiliyetiniz için dua eder ve dâmenlerinizi kemâl-i hürmet ve tâzimle öperim, Efendim Hazretleri...

Hüsrev

(Nasuhîzade Şeyh Mehmed Efendinin fıkrasıdır.)

Bülbül-ü Bağistan-ı Kur'ân, Üstad-ı Ekremim, Efendim Hazretleri,

Mürşid-i ekmel, şeyhim Hacı Rahmi Sultan Hazretleri, seferberliğin ikinci senesinde irtihâl-i dâr-ı beka buyurdular. Burdur'u teşrifinizden bir ay evvel, merhum Rahmi Sultan'la beraber bir cami-i şerifte birkaç cemaatle bulunmakta iken, sükût-u hâl-i murakebeye varıldı. Bazı veliler ruhânî teşrif buyurdular. Nihayette, siz Üstadım teşrif buyurdunuz. Bir cezbe-i Rahmân zuhur ile uyandım, kendime geldim. Bir ay sonra Burdur'u teşrifle, bazı yevm sohbet-i irfâniyenizde bulunup ruhlarımıza gıda bahşolundu.

Şu tulûatımı arza ictisâr ediyorum:

Halka-yı hakikatte devrandadır ol mübârek Üstad.
Kavuşturdular ruhunu, ervâh-ı enbiyâya ânın.
Mest-i müstağrak olup hayrettedir ol mübarek Üstad.
Mübarek Kur'ân'ın dellâlısın dediler âna.
Sözleri cândır, onu tutmayan ruhsuzdur hemân,
Bütün söylediği nur-u hikmettir ânın.
Mirâc-ı ruhânîde devrandadır ol mübarek Üstad.
Kalbim içre feyz-i Nur'un görmüşem hemân.
İçi umman-ı vahdette, dışı sahrâ-yı kesrette görünür Üstad.
Dünyada, uhrâda refik olalım âna.
Umarım Mevlâm ihsan eder biz âciz kullarına.

Nasuhîzâde Mehmed, söyledi hemân bu sırları.
Hazine-i Kur'ân'ın bir miftâhıdır Hazreti Üstad.

Nasuhîzâde Şeyh Mehmed

(Âsım Bey'in fıkrasıdır.)

Muhterem Üstadım Efendim Hazretleri,

Bu arîzamı takdim ve tasdîe iki sebeb-i mücbir hasıl oldu:

Birincisi: Sevgili Üstadımın geçenki iltifatnâmelerinin bir fıkrasında buyuruluyor ki: "Bu fakirle aziz kardeşim Hüsrev gibi yüksek, ciddî, hâlis kardeş ve talebelerimi, âhir-i ömrümüze kadar hizmet-i Kur'ân'da dâim eylesin."

Muazzez Üstadımın, bu dua, bu niyaz ve himmetlerine bütün mevcudiyetimle âmîn dedim. Ve daima da diyorum. Ve Cenâb-ı Lemyezel Hazretleri'ne de daima niyazım budur. Ve pek muhterem ve pek sevdiğim Üstadımın dua ve himmeti sürûr, sevinç, gözyaşlarımı akıttırıyordu. Bu fıkra ve cümleyi takip eden ikinci fıkra ki aynen yazıyorum:

"Ve ben öldüğümde sizi arkamda vâris bırakarak ferah ile kedersiz kabrime girmek rahmet-i ilâhiyeden ümit ederim."

Burası beni çok düşündürdü ve hiçbir dakika Üstadımın bu arzu, bu talep ve rahmet-i ilâhiyeden bu ümidi, zihnimden ve fikrimden ve kuvve-i hayalimden hiç çıkmıyor. Binaenaleyh, bu fıkraya bütün zerrât-ı mevcudiyetimle "Âmin!" dedim ve Cenâb-ı Hakk'ın fazl ve keremini tazarru ve niyaz ettim.

Bununla beraber –yâ Hazret, riya değil, tasannu değil, içimden doğuyor– gönül şöyle istiyor ve arzu ediyor: Bu fakir, Üstadımdan evvel kabre girsin ve siz, dâr-ı bekanın ilk kapısına gelinceye kadar, dâr-ı dünyada bulununuz ki bu fakir ve muhtaç olan talebenize arkasından göndereceğiniz dua ve hediyenizle mütena'im, şâd ve mesrur olsun. Ve sizin teşrifinizde –ki Erhamü'r-Râhimîn olan Rabbü'l-âlemîn'den dua ve niyâzım budur– ruhum sizi istikbal etmek şerefiyle müşerref olabilmek gibi, gönül arzu ve hayatı hasıl oluyor.[1(Hâşiye)] Ve çok düşündürüyor. Ve bu arzu ve niyazımdan daha büyüğü ve şedîdi şudur ki: Üstadımın dâr-ı dünyada daha pekçok zamanlar kalması, dolayısıyla

1 (Hâşiye) Hakikaten merhumun münâcâtı karîn-i icabet olmuş ki aynı yıl içinde Üstadına bedel, mahkemede, Üstadına zarar gelmemek için "Yâ Rabbi, canımı al! لَا إِلٰهَ إِلَّا اللهُ" diyerek mahkemede vefat ederek irtihâl-i dâr-ı beka etmiştir *(rahmetullahi aleyhi rahmeten vâsiaten).*

vazife-i kudsiyenizin devamı ve hakikat ve hidayet nurları olan Risale-i Nur ve Mektubâtü'n-Nur'ların teksiri ve intişarıyla, hâb-ı gaflette olanların, dalâlette kalanların, ehl-i bid'a ve mülhidlerin tarik-i hak ve hidayete girmeleri için siz Üstadımın çok zaman daha yaşamaklığınızı ve başımızdan eksik olmamanızı ve sizin gaybûbetinizle bizlerin yetim ve öksüz kalmamaklığımızı gönül arzu ediyor.

Daha çok söylemek isterim, fakat iktidar ve kifayetsizliğimden kalemim, kalbimin tercümanı olamıyor. Her iş gibi, bu arzumu da Cenâb-ı Kibriyâ'ya havale ederiz...

Âsım (rahmetullâhi aleyh)

(Hâfız Ali'nin bir fıkrasıdır ki küçük bir meselede, "Gücendin mi?" diye istifsar münâsebetiyle yazılmıştır.)

Eyyühe'l-Üstadü'l-Muhterem,

Hayatımın her safhasından kıymetli ve o hayatı, pervâne-misal, bir emrinin infâzına ateşte yakmaya her an hâzır olduğum kıymetli Üstadım!

Evet, değil böyle hakikat uğrunda, hatta bir kıymetli hediyeyi ihsan eden Pâdişâh-ı Zîşân için, o hediyeyi sarfetmekte tereddüt edilmez. Öyle de Üstadım, bize emanet olarak ve ne zaman alınacağı meçhul olan hayatın ve her zaman emrine âmâde ve hazır olduğum Cenâb-ı Mün'im'in, o emanet üzerine ne gibi emri vâki olsa, inşaallah, bilâ-tereddüt emanetini iâdeye hazırız. Madem siz, o Padişah-ı Bîzevâl'in kurbiyet-i ilâhiyesinde, aynı emrini tebliğe memur bulunuyorsunuz; öyleyse, hem mübarek sözünüz hak ve aynı rahmettir.

Hem efendim.. bahçıvan-misal, fidanları büyütmek üzere, hayvanat-ı muzırranın taarruzundan bir an evvel kurtarmak için aşağı dallar kesilir ki, tâ yükselsin. O fidanların hiçbir cihetle hakları yoktur ki "Bizi tımar eden ve hayatımıza sebep olan, bizi bazen rencide ediyor." diyemezler. Zira hâl-i asıllarıyla kalsaydılar, bir muzır hayvan koparacaktı ve topraktaki kökü de tefessüh edecekti, yok olacaktı.

Evet, Üstadım, mübalâğasız, pür-kusurlukta mislim olmadığını nefsime bile bazen kabul ettirdiğim.. yalnız pür-zünûb talebenizi, dizlerime değil, belime değil, boğaz çukuruma değil, belki de boyumdan aşan ve belki dahilimin de

siyah çamurlara mezcolduğu ve tefessüh etmeye başladığı bir zamanda Hızır gibi yetişip ve misl-i Lokman, Kur'ân-ı Hakîm'in şifahenesinden lemeân eden muâlecelerle tedaviye başladınız. Hayat ismine lâyık bir hayat bahşına vesilesiniz. O hayatı ihsan edene ve vesile olan uğruna, o hayatı ifnâ etmemek [1](Hâşiye) kâr-ı akıl değildir.

Hem bir hasta, ameliyata muhtaç olduğunu bilmelidir. Ve hastasını gece gündüz tedavi altında bulunduran eczacıya karşı yüz binlerle teşekkür ve o eczacıya eczahaneyi teslim eden Hakîm-i Pür-kemâl, Kadîr-i Bîmisal Hazretleri'ne nihayetsiz hamd ve şükre borçluyuz. Ve bu borcumu îfâ edemediğimden pek mükedderim. Allahü Teâlâ sizden ebeden razı olsun.

Hâfız Ali (rahmetullâhi aleyh)

(Hulûsi Bey'in bir fıkrasıdır.)

Aziz Üstad, müşfik kardeş, muhterem mücahid,

Son iki hafta içinde, iki defada vürud eden Yirmi Dokuzuncu Mektub'un Altıncı Kısmıyla Kenzü'l-Arş duasının feyzinden gelen bir nükte-i Kur'âniye ve Yirmi Dokuzuncu Mektub'un Sekizinci Kısmının Sekizinci Remzi ve Altıncı Remzi isimlerini taşıyan mu'ciznümâ eserleri aldım.

Birinci mektup, hasbe'l-beşeriye çok sıkıldığım bugünün hemen saatinde elime geçti. Evet, gözlerim böyle bir nura, aklım böyle bir derse, hasta vücudum böyle bir ilâca, muztarip ruhum böyle bir teselliye, nihayet zâlim nefsim böyle bir mânevî terbiyeye çok muhtaç olduğu bir zamanda bu eserin yetişmesi, hem hakikatte üç gün sonra postaya verilen ikinci eserden dokuz gün evvel gelmesi kat'iyetle gösteriyor ki bu iş kendi kendine veya tesadüfî olmuş değil. Belki gelmiş değil, gönderilmiş. Yetişmiş değil, yetiştirilmiş. Maksatsız değil, bu hizmete koşturulmuş. Hatta bir dest-i gaybî tarafından en lüzumlu bir anda, en muhtaç ve Kur'ân hâdimlerinin en zayıfı, en âcizi, en liyâkatsizi, en zebûnu bulunan bu bîçâre kardeşinize mahz-ı eser-i rahmet ve inâyet olarak sunulmuştur.

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ هٰذَا مِنْ فَضْلِ رَبِّي[2]

---

1 (Hâşiye) Benim bedelime şehid olacağını hissetmiş. Kuvvet-i ihlâsın kerameti olarak haber veriyor. Haber verdiği gibi şehid oldu.

Said Nursî

2 Allah'a hamdolsun; bu Rabbimin ihsanıdır.

Yirmi Dokuzuncu Mektub'un Altıncı Kısmı'nı pederim, Fethi Bey, Hoca Abdurrahman ve diğer bir zât hazır iken, geçen Cuma okudum. Ben birkaç defa sırf kendi hesabıma mütâlaa ettim. Okuyacak ve okunması icap edecek mahdut zevâtın da inşaallah, istifadesine çalışacağım. Bu nurlu eserler hem okşamak, hem korkutmak gibi iki zıt tesiri hâizdir. İnsanlara bu iki vasıtadan birinin müessir olacağı da şüphesizdir. İşte bu hakikati göz önünde bulunduran şerâit-i imandaki esaslara müşabih bir tarzda, Kur'ân-ı Hakîm'in tilmizlerini ve hâdimlerini hakikaten ikaz ediyor ve aldanmamaları için altı esası kendilerine bihakkın ders veriyorsunuz:

1– Hubb-u câh yerine, Allah'a imanın bir manası olan rızâ-yı ilâhîyi;

2– Havf ve vehim yerine kadere imanı;

3– Hırs ve tamah yerine إِنَّ اللهَ هُوَ الرَّزَّاقُ ذُو الْقُوَّةِ الْمَتِينُ[1] âyet-i celîlesi delâletiyle Kur'ân'a, kütüb-ü ilâhiyeye imanı;

4– Menfî milliyetçilik hissi yerine, bütün cin ve inse mürsel Nebiyy-i Efham *(sallallâhu teâlâ aleyhi ve sellem)* Efendimiz Hazretleri'nin mesleğini, إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ[2] ve وَاعْتَصِمُوا بِحَبْلِ اللهِ جَمِيعًا وَلَا تَفَرَّقُوا[3] gibi âyât-ı mübarekeyi derhatır ettirmek suretiyle peygamberlere imanı;

5– Enâniyet yerine acze, noksanımızı itiraf ve Kur'ân'ın tereşşuhatının neşr ve muhafazası bâbında hissemize düşen hizmeti yapmak ve hizmetle mükellef olduğumuzu bilerek neticeyi hesaplamamak, yani bir nevi beşeriyetten çıkmak, kütüp ve suhuf-u enbiyâyı inzâle vasıta olan melâikeye benzemek suretiyle meleklere imanı;

6– Tembellik ve ten-perverlik yerine vazifedarlık, kudsî ve her saati birgün ibadet hükmüne geçecek kıymette olduğuna şüphe edilmemek lâzım gelen Kur'ânî hizmetine vakit bırakmayacak hâllere karşı, bu hizmetin ulviyetini düşünerek, elden çıkmazdan evvel gözü dört açmayı, yani ölmezden evvel hayatın kadrini bilmek gibi, kat'î bir lisanla âhirete imanı delâleten, remzen, işâreten, sarahaten ders veriyorsunuz ve ikaz lütfunda bulunuyorsunuz.

Allahü Zülcelâl Hazretleri sizden ebeden razı olsun ve ümmet-i merhume-i Muhammediye'yi *(aleyhissalâtü vesselâm)* dalâletten kurtarmak ve şahrâh-ı

---

1 "Asıl bütün mahlûkların rızıklarını veren, kâmil kuvvet ve tam iktidar sahibi olan Allah Teâlâ'dır." (Zâriyât sûresi, 51/58).

2 "Müminler birbirleriyle ancak kardeştirler." (Hucurât sûresi, 49/10)

3 "Hepiniz toptan, Allah'ın ipine (dinine) sımsıkı sarılın, bölünüp ayrılmayın." (Âl-i İmran sûresi, 3/103)

Kur'ân'a delâlet eylemek hususundaki ihlâslı mücahede ve hizmetinizde dâim ve muvaffak buyursun, âmîn...

بِحُرْمَةِ سَيِّدِ الْمُرْسَلِينَ، وَبِحُرْمَةِ الْقُرْاٰنِ الْمُبِينِ...[1]

"Kenzü'l-Arş Duasının Feyzinden Gelen Bir Nükte-i Kur'âniye" serlevhalı eserle, Yirmi Dokuzuncu Mektub'un Sekizinci Kısmı'nın Sekizinci Remzi'ndeki füyûzât, tarif ve tavsif edilmeyecek âli ve müstesna bir vaziyettedirler.

Birincide, bütün hurufât-ı Kur'âniye'nin adet itibarıyla işaret ve izah buyurulan tevâfukları, garîk-ı beht ve hayret etti.

Dört küçük sûredeki hurufâtın tevâfukat veçhine kısmen işaret eden ikinci eser: Hakka ki mu'ciznümâdır. Nebiyy-i Âhirzaman, medâr-ı fahr-i cihan, sebeb-i hilkat-i ekvân ve nüzûl-ü Kur'ân, Peygamberimiz Muhammed Mustafa *(sallallâhu teâlâ aleyhi ve âlihî ve eshâbihî ve ezvâcih)* Efendimiz Hazretleri'nin eser-i hikmet ve rahmet olarak, şimdiye kadar mahfî kalmış mucizelerinden i'câz-ı Kur'ân'a taallûk eden ve gaybî tevâfuk namıyla sevgili Üstadımız tarafından mevki-i intişara vaz olunan bu emsalsiz eserlere karşı duyduğum mânevî zevk ve feyzin binden birini bile arzedemeyeceğim. Ve mazhar olduğumuz bu kadar azîm niam-ı ilâhiyeye ve kerem-i sübhaniyeye karşı şükürden âcizim.

اَللّٰهُمَّ حَصِّلْ مُرَادَنَا وَمَقْصُودَ أُسْتَاذِنَا سَعِيدِ النُّورْسِيِّ بِحُرْمَةِ حَبِيبِكَ الْمَكِّيِّ الْمَدَنِيِّ الْهَاشِمِيِّ الْقُرَشِيِّ[2]

Yirmi Dokuzuncu Mektub'un Yedinci Kısmı'ndan bir suret Abdülmecid Efendi kardeşimize göndermiştim. Cevabında ezcümle diyor ki: "Seydânın bintü'l-fikri o güzel kıza, Hulûsi ile Abdülmecid'den maadâ her kim bakarsa câiz değildir. Mahrem olanlar da bu hususta nâmahremdir. Bu gibi kızların dışarıya çıkmaları, hiçbir menfaati temin etmediğini ve bilâkis büyük bir mazarratı intâç edeceği ihtimali kavlini Seydâya yazsan iyi olur. Eski Said'in hiddeti, yenisinde de vardır. Hâlbuki, Yeni Said, insanoğullarıyla izâa-yı vakit etmemeli. Meslek ve meşrebi öyle iktiza ediyor. Her ne ise... Cenâb-ı Hak Hâfız-ı Hakikî'dir."

---

1 Efendiler Efendisi Peygamberimiziz hürmetine ve Kur'ân-ı Mübîn hürmetine.

2 Allah'ım! Mekkî, Medenî, Hâşimî ve Kureşî olan Habîbinin hürmetine bizim arzumuzu ve Üstadımız Said Nursî'nin maksûdunu tahakkuk ettir.

Bendeniz de kısaca şu mealde cevap vermiştim:

Bu mütâlaa bizler için doğrudur. Fakat dünyaya arkasını çeviren ve mânevî vazife-i memuresini îfâ ederken insanlarla –Nur'larla alakadar olanları vasıtasıyla– meşgul olan Üstad Hazretleri için bu fikri muvafık bulmuyorum. Çünkü o zâtı bu emr-i azîmde istihdam eden, elbette muhafaza buyurur. Bana öyle kat'î kanaat gelmiş ki, eğer bizler Nur'larla alâkamızı kesersek, Üstad Hazretleri bize arkasını çevirir.

Aziz kardeşimizin endişesi, zâhire bakılırsa haklı ve çok samimîdir. Fakat zaten cemaati çok mahdut olan Nur'larla alâkadar zevâtın bu hakâikten mahrum edilmelerini ve bu kudsî eserin tamamen hapsedilmelerini lâyık görmüyor ve esasa mugayir buluyorum. Nâsırımız, hâmimiz, muînimiz, hâfızımız Allah'tır. Bütün desâisi bertaraf ederek, muhterem Üstadın vazife-i kudsiyesine sâfi niyet, samimî his ve ciddî şevk ile yardım etmekte olan kardeşlerime selâm ve muvaffakiyetlerine dua eder, dualarını rica ederim. Pederim, Fethi Bey, Hoca Abdurrahman Efendi, sâbık Müftü Kemâleddin Efendi, imam Hâfız Ömer Efendi ve diğer Sözler'le alâkadar olanlar selâm ve dua ediyor, hayır duanızı istiyorlar.

Devam-ı âfiyet ve muvaffakiyetinizi tekrar eltâf-ı ilâhiyeden tazarru ve niyaz eyler, mübarek ellerinizi kemâl-i hürmet ve tâzimle takbil eyler, kusurumun affını ve hayır duanızdan bu bîçâre sıddıkınızı çıkarmamanızı hâssaten arz ve istirham eylerim.

اَلْبَاقِي اَلْحُبُّ فِي اللهِ[1]

Hulûsi

1 "Kendinden başka her şeyin fâni olduğu gerçek Bâkî, Allah'tır. İçte duyulacak sevgi de, sadece Allah için olmalıdır." 'Allah için sevme ve nefret etme' bazı hadislerde amellerin en faziletlisi sayılmış;[*1] bazı hadislerde de imanın en güçlü bir bağı olduğuna dikkat çekilmiştir.[*2]

[*1] Ebû Dâvûd, *sünnet* 2; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 5/146; el-Bezzâr, *el-Müsned* 9/461.

[*2] et-Tayâlisî, *el-Müsned* s.101; İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef* 6/170, 172, 7/80.

(Said'in fıkrasıdır.)

(Hulûsi gibi mühim bir talebemin bana gönderdiği hediyesinin iadesine dair yazdığım bir mektubu, arkadaşlarımın tensiplerine binaen onların fıkraları içine dercedildi.)

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1] ، وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ[2]

اَلسَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكَاتُهُ[3]

Aziz, sıddık, vefâdar âhiret kardeşlerim Hacı Nuh Bey, Molla Hâmid,

Sizler benim için çok ehemmiyetlisiniz. "Sıddık-ı vefiy bu zamanda yoktur." diyenlere karşı sizleri gösteriyorum. Yirmi sene Van'da geçirdiğim hayat-ı ilmiye.. benim için Van çok kıymettardır. Lillâhilhamd, sizler o kıymettarlığı gösterdiniz. Ve Van'a karşı şedit hissiyatıma tam mukabele ediyorsunuz. Size medâr-ı ibret bir vâkıa söyleyeceğim. Şöyle ki:

Geçen sene Barlalı, İstanbul ticaretinde bulunan Bekir Efendinin şeriki Mehmed Efendi vasıtasıyla bir mektup aldım. Mektup harika olarak bana göründü. Çünkü Hulûsi Bey, "Nuh Bey ile görüştüm." diye o mektupta bana yazıyor. Aynı mektupta, kardeşim Abdülmecid de, Molla Hâmid'in selâm ve duasını bana yazıyor. Aynı mektupta Nurşin-i Süflâ'da Molla Abdülmecid'in yazısı ve imzası vardı. Fesübhanallah, dedim. En ziyade sevdiğim bu insanların ayrı ayrı memlekette bulunmakla beraber, bir mektupta bunların içtimaları tevâfuklu bir levha-yı temâşâdır.

Bu sene yine o Mehmed Efendi Eğirdir'e gelmiş. Yine Nuh Bey'in aynı telgrafını, o zât bana getirdi. Fesübhânallah, dedim. Nuh Bey'in lisan-ı hâli, güya Mehmed Efendiye "Dostum, ben seninle beraber Üstadımla görüşeceğim." diyor, tahayyül ettim. Sonra yine o Mehmed Efendinin hizmetkârı Eğirdir'e gidip Mehmed Efendinin mektuplarını getirmiş. Yine Nuh Bey'in hediyeye ait, bana olan mektubunu getirdi. Dedim, katiyen bu iş tesadüfî değil. Sonra mektubun müştemilâtına dikkat ettim. Tahmin ettim, Van'da Nuh Bey'in bana hazırladığı hediyeyi göndermek tarihinde, ben de aynı tarihte[4(Hâşiye)] aynı fiyatta bir hediye-i azîmeyi Nuh Bey'in namına Van'daki ihvanıma gönderiyordum. İşte bu iki tevâfuk, bana işarettir ki Nuh ile Hâmid,

---

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

2 "Hiç bir şey yoktur ki, O'nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor bulunmasın." (İsrâ sûresi, 17/44)

3 Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi üzerinize olsun.

4 (Hâşiye) Maddeten otuz liralık, mânen belki üç yüz liralıktır.

talebelik ve kardeşlik için min tarafillâh intihap edilmişler. Çünkü tevâfuk bizim için bir emâre-i tevfik-i ilâhî olduğuna kanaatim gelmiş. Risaleler'de tevâfukatın bazı numûnelerini göreceksiniz.

Fakat çok rica ederim ki gücenmeyiniz, hediyeyi kabul edemedim. Adem-i kabulün esbabı çoktur. En mühim bir sebep, benim kardeşlerim ve talebelerimle olan münasebetin samimiyetini ve ihlâsı zedelememektir. Hem iktisat, bereket ve kanaat sayesinde, şiddetli ihtiyacım olmadığı hâlde, dünya malına el uzatmak elimde değil.. ihtiyarım haricindedir. Hem bir misalle ince bir sebebi anlatacağım:

Mühim bir tüccar dostum otuz kuruşluk bir çay getirdi, kabul etmedim. "İstanbul'dan senin için getirdim, beni kırma." dedi. Kabul ettim. Fakat iki kat fiyatını verdim. Dedi: Niçin böyle yapıyorsun, hikmeti nedir? Dedim: Benden aldığın dersi, elmas derecesinden şişe derecesine indirmemektir. Senin menfaatin için, menfaatımı terk ediyorum. Çünkü dünyaya tenezzül etmez, tamah ve zillete düşmez, hakikat mukabilinde dünya malını almaz, tasannua mecbur olmaz bir üstaddan alınan ders-i hakikat elmas kıymetinde ise, sadaka almaya mecbur olmuş, ehl-i servete tasannua muztar kalmış, tamah zilletiyle izzet-i ilmini feda etmiş, sadaka verenlere hoş görünmek için riyakârlığa temayül etmiş, âhiret meyvelerini dünyada yemeye cevaz göstermiş bir üstaddan alınan aynı ders-i hakikat, elmas derecesinden şişe derecesine iner. İşte, sana mânen otuz lira zarar vermekle, otuz kuruşluk menfaatimi aramak, bana ağır geliyor ve vicdansızlık telâkki ediyorum. Sen mâdem fedakârsın; ben de o fedakârlığa mukabil, menfaatinizi menfaatime tercih ediyorum, gücenme.

O da, bu sırrı anladıktan sonra kabul etti, gücenmedi.

Ey Nuh Bey ve Hâmid Kardeşlerim, siz de gücenmeyiniz. Hem Nuh Bey, biliniz ki, şu zamanda o havâlide vefâdârâne, şefkatkârâne beni aramaklığınız öyle bir hediyedir ki, bunun gibi binler hediyeden kıymettardır. Hem size gönderdiğim risaleleri muhafaza etmek ve sahip çıkmak ve benim yerimde onları himaye etmek, binler lira kıymetinde bana karşı büyük bir hediyedir. Çünkü netice-i hayatımı ve vazife-i vataniyemi ve o havâlideki kardeşlerimin uhuvvet ve muhabbetlerine karşı borçlarımı eda eden o risalelere ciddî sahip çıkmak, tam muhafaza etmek ve ehline yetiştirmeye vasıta olmak öyle bir hediyedir ki dünyevî hediyelerin binlerine mukabildir. Hem emin olunuz ki mânevî zararım büyük olmasaydı, Nuh Bey'in hatırını kırmayacaktım. *Şimdiye kadar, Cenâb-ı Hakk'a şükür, hediyeleri kabul etmeye mecbur olmadım*

ve şu zamanda ehl-i ilmin bir sebeb-i sukutu olan tamaha girmeye ihtiyar benden selbedildi. Hem eğer sizin hediyenizi kabul etseydim, çok zâtların ya kalbi kırılacaktı veyahut elli senelik kaidem bozulacaktı.

Orada ve civarınızda bulunan eski talebelerim ve kardeşlerime birer birer selâm ve dua ediyorum ve onların dualarını istiyorum.

اَلْبَاقِي هُوَ الْبَاقِي[1]

Kardeşiniz
Said Nursî

(Said Nursî'nin bir fıkrasıdır.)

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[2] ، وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ[3]

اَلسَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكَاتُهُ[4]

Aziz, sıddık, sadık, çalışkan kardeşim, hizmet-i Kur'ân'da arkadaşım Refet Bey,

Senin gördüğün vazife-i Kur'âniye'nin hepsi mübarektir. Cenâb-ı Hak seni muvaffak etsin, fütur vermesin, şevkinizi artırsın.

Senin vazifen yazıdan daha mühimdir. Yalnız, yazıyı terk etmeyiniz.

Uhuvvet için bir düsturu beyan edeceğim ki o düsturu cidden nazara almalısınız:

Hayat, vahdet ve ittihadın neticesidir. İmtizaçkârâne ittihad gittiği vakit, mânevî hayat da gider.

وَلَا تَنَازَعُوا فَتَفْشَلُوا وَتَذْهَبَ رِيحُكُمْ[5] *işaret ettiği gibi, tesanüd bozulsa cemaatin tadı kaçar. Bilirsiniz ki üç elif ayrı ayrı yazılsa kıymeti üçtür. Tesanüd-ü adedî ile içtima etse, yüz on bir kıymetinde olduğu gibi, sizin gibi üç-dört hâdim-i Hak, ayrı ayrı ve taksimü'l-a'mâl olmamak cihetiyle hareket etseler, kuvvetleri üç-dört adam kadardır. Eğer hakikî bir uhuvvetle, birbirinin faziletleriyle iftihar edecek bir tesanüdle, birbirinin aynı*

---

1 Kendinden başka her şeyin fânî olduğu gerçek Bâkî, Allah'tır.

2 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

3 "Hiç bir şey yoktur ki, O'nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor bulunmasın." (İsrâ sûresi, 17/44)

4 Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi üzerinize olsun.

5 "Sakın birbirinizle ihtilâf etmeyin; sonra korkuya kapılıp zaafa düşersiniz, rüzgârınız (kuvvetiniz) gider." (Enfâl sûresi, 8/46)

olmak derecede bir tefâni sırrıyla hareket etseler, o dört adam, dört yüz adam kuvvetinin kıymetindedirler.

Sizler koca Isparta'yı değil, belki büyük bir memleketi tenvir edecek elektriklerin makinistleri hükmündesiniz. Makinenin çarkları birbirine muavenete mecburdur. Hem birbirini kıskanmak değil, belki bilâkis birbirinin fazla kuvvetinden memnun olurlar. Şuurlu farzettiğimiz bir çark, daha kuvvetli bir çarkı görse memnun olur. Çünkü vazifesini tahfif ediyor. Hak ve hakikatin, Kur'ân ve imanın hizmeti olan büyük bir hazine-i âliyeyi omuzlarında taşıyan zâtlar, kuvvetli omuzlar altına girdikçe iftihar eder, minnettar olur, şükreder.

Sakın birbirinize tenkit kapısını açmayınız. Tenkit edilecek şeyler kardeşlerinizden hariç dairelerde çok var. Ben nasıl sizin meziyetinizle iftihar ediyorum, o meziyetlerden ben mahrum kaldıkça, sizde bulunduğundan memnun oluyorum, kendimindir telâkkî ediyorum. Siz de Üstadınızın nazarıyla birbirinize bakmalısınız. Âdeta, her biriniz ötekinin faziletlerine naşir olunuz.

Kardeşlerimizden İslâmköylü Hâfız Ali Efendi, kendine rakip olacak diğer bir kardeşimiz hakkında gösterdiği hiss-i uhuvveti, çok kıymettar gördüğüm için size beyan ediyorum:

O zât yanıma geldi; ötekinin hattı, kendisinin hattından iyi olduğunu söyledim. "O daha çok hizmet eder." dedim. Baktım ki, Hâfız Ali kemâl-i samimiyet ve ihlâsla, onun tefevvukuyla iftihar etti, telezzüz eyledi. Hem Üstadının nazar-ı muhabbetini celb ettiği için memnun oldu. Onun kalbine dikkat ettim, gösteriş değil, samimî olduğunu hissettim. Cenâb-ı Allah'a şükrettim ki kardeşlerim içinde bu âli hissi taşıyanlar var. İnşaallah bu his büyük hizmet görecek. Elhamdülillâh, yavaş yavaş o his bu civarımızdaki kardeşlere sirayet ediyor. Küçük bir latîfe:

Sohbet içinde sizden bahis geçti. Şükre dair meseleyi sordum: "Hüsrev'in yazdığını Refet Bey gördü mü?" Bekir Ağa dedi: Evet gördü ve dedi: "Çok güzel, fakat acaba sen kalem karıştırmadın mı?" Hüsrev dedi: "Yok, kendi nüshamda, tam bütün gelmedi. Fakat kendilerine yazdığım tam geldi." Biraz münakaşa oldu…

Bu münasebetle kardeşim Refet Bey'e derim ki: Aslında tevâfuk noksan olsaydı, zaten ben tavsiye etmiştim ki kalem karıştırmasınlar, asıl vaziyet bozulmasın. Bekir Ağa da gördü ki asıl müsveddede çıkıntı olduğu hâlde, tevâ-

fuk Hüsrev'in tarzında var. Onun için Hüsrev'in bir mahareti varsa, tevâfuku bozmamış. Hatta Mucizât-ı Ahmediye'deki salavât tevâfukunda tavsiye etmiştim ki kimse maharetini karıştırmasın. Fakat asıl müsveddelerde, en acemi bir müstensihin nüshasında, birkaçı müstesna bütün tevâfuktadır. Onun için, sekiz ayrı ayrı müstensihin setredemediği bir tevâfuk, elbette kuvvetlidir; müstensihler bozmasınlar. Tevâfuku getiremeyen bozuyor. Demek en büyük meharet odur ki tevâfuku bozmasın. Çünkü tevâfuk var. Sen de Hüsrev'e yardım et ki hakikaten mevcut ve matlup tevâfuku denk getirebilsin. Çünkü yoktan var etmiyorsunuz; hakikî varı yok etmeyin.

Sözler'le alâkadar olanlara selâm ve dua ediyorum.

Said Nursî

(Hâfız Ali'nin fıkrasıdır.)

Eyyühe'l-Üstadü'l-Muhterem,

Yirmi Dokuzuncu Mektub'un Üçüncü Kısmının Dokuzuncu Meselesi'nde emir buyurulan hizmet-i Kur'ân'dan fakirin hissesine iki erkek ve bir kız çocuğu düşmüş imiş. Aynı emri alıp gelirken düşünüyordum: Acaba, akrabayı taallûkatımda çocuklar var, hangisini intihap edeyim? Benim bu düşünceme mânen denilmiş ki: "Hay Ali! Kendi reyine muhtar değilsin. Onun intihabı başka kapıya aittir." Üç gün sonra Yaşar ve Necati isminde iki çocuk, bana hem refik, hem ders arkadaşı ve bir derece onlara kalfa olarak tayin edildim. Çocuklar hurufatı tam bilmedikleri için bazen yazıyla, bazen kitaptan gösteriyordum. Bir ay sonra Kur'ân okumaya başladılar. Beşinci ay içinde اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ هٰذَا مِنْ فَضْلِ رَبِّي[1] hatme muvaffak oldular.

Mübarek Üstadım, bu hususu çok düşünüyordum ki lâakal bir-iki senede Kur'ân okumaya liyakat kesbedilirken, memûlün hilâfında meydana gelen bu emr-i azîm kimseye verilmez; ancak ve ancak i'câz-ı Kur'ân'ın o büyük denizinin reşhasıdır ve iki cihan fahri, Nebiyy-i Âhirzaman Peygamberimiz Muhammed Mustafa'nın *(aleyhissalâtü vesselâm)* himmet-i mâneviyeleriyle o i'câzın izhar ve intişarına memur edilen Üstadımın duası gibi çok büyük kuvvetlerle hasıl olduğuna, ben değil bu hâle şahit, karyemizin ekserisi iman edip tasdik ediyorlar. Bütün köy ehl-i imanı namına, bu emr-i hayra vesile olan

[1] Allah'a hamdolsun; bu Rabbimin ihsanıdır.

Üstadımıza –[1]لَا يُعَدُّ وَلَا يُحْصٰى– teşekkürlerle, "Cenâb-ı Hak sizlerden ebeden razı olsun" duasını âciz lisanımla daima söylüyorum.

Üstadım, bir şey daha var ki emr-i Üstadânelerine intizardayım. O da şudur: Cenâb-ı Hak ihsan ederse, dairenizin şakirdini Hâfız Yaşar bu kışta bahara sebep olup, mütenevvi çiçekleri açmasına Nisan yağmuru misillü, vücudunuz o çiçekler arasında, bir gül-ü Muhammedî *(aleyhissalâtü vesselâm)* yetiştirmekte inşaallah vesile olacağınıza şüphe yoktur. Mübarek dairenin mübarek talebesine, mübarek Cuma gecesinde hatminin duasıyla, hıfzının iptida duasını ve fakir-i pürkusurun af duasını, bütün hâsse ve duygularımla, hürmetle el ve eteklerinizden öper ve kusurlarımın affını niyaz ederim, Efendim Hazretleri.

Hâfız Ali

(Hüsrev'in fıkrasıdır.)

Sevgili Üstadım,

Evvelki hafta irsal buyurduğunuz, "Bir Sırr-ı [2]﴿إِنَّا أَعْطَيْنَاكَ﴾" serlevhasını taşıyan risalenizi aldık. Esasen hiçbir hafta geçmiyor, sürûrlarımızı tezyid eden, yeni ve hem gayet derecede şirin birer risale elimize gelmemiş bulunsun. İşte, iki haftadır bu kıymettar risaleyi okuyor ve elimizden bırakmıyoruz.

Evet, bu risale, Cenâb-ı Hakk'ın istikbalde bu ümmete vaad ettiği güneşin tulûuna intizarımızı teşdid etmekle kalmadığı gibi, bir taraftan içindeki hakikate bizi meftun ediyor. Ve diğer taraftan, acaba fezası zulmet bulutlarıyla dolu olan bu âlemin, o güneş neresinden ve ne suretle doğacak ve ne şekilde bu zulmet ve âfet saçan bulutları dağıtacak diye tahayyül ederken, ikinci feyyâz bir diğer zeyl, o güneşin vaktini tayin etmekle bizi pek büyük bir bâr-ı sakilden kurtarmış ve senelerden beri almak istediğimiz hâlde alamadığımız derin bir nefesi vermiş ve bizi dilşâd eylemiştir.

Ahmed Hüsrev

---

1 Sayılamayacak ve hesap edilemeyecek derecede fazla..

2 "Hiç şüphesiz (sana bol ve kesilmez hayır) verdik." (Kevser sûresi, 108/1)

(Hulûsi Bey'in fıkrasıdır.)

Bu defa, Kenzü'l-Arş duasının feyzinden gelen İkinci ve Üçüncü Nüktelerle, zeylini hâvi mübarek mektubunuzu almakla cidden bahtiyarım. Bu âciz kardeşiniz, gelen mektubunuzun, gerek muhterem Üstadıma ve gerekse o havâlideki kıymetli arkadaşlarıma olan tesiri bana ait olmadığına ve belki benim bir vasıta olduğuma delildir. Çok tecrübe ettim, zât-ı fâzılânelerine mektup yazmak için, bazen üç kelimeyi bir araya getiremiyorum. Ekseriyetle gaybî bir zatın ifâdâtını zaptına kadir olduğum kadar yazdığımı hissediyorum. Demek yazdırılıyor. Maamâfih, vâki takdirleri, bir dua olarak telâkki ile teşekkür etmekteyim. Kur'ân hizmetini dünyevî ve maddî menfaate sarahaten tercih eden Hüsrev namındaki kardeşimi tebrik ederim. Cenâb-ı Hak, böyle Hüsrev'lerin adedini çoğaltsın ve daim arttırsın, âmîn...

Bu kudsî hizmete candan iştirak eden zevâtı bilmek bana en büyük müjde oluyor. Müftü Kemâl Efendi, evvel mektubu mütâlaa etmişti. İki gün evvel ziyaretine gittim, "Hiç kimsenin bugüne kadar muktedir olmadığı dekâik ve hakâiki Kur'ân'dan bulup çıkarmışlar." diyerek takdirlerini beyan, selâm ve dualarını tebliğ etmekliğimi söylediler. Bu dakikaya kadar mübarek mektubu Fethi Bey, Hacı Baha Efendi, pederim ve eniştem ve Hacı Abdurrahman Efendi dinlemeye muvaffak oldular. Hâfız Ömer Efendiye de inşaallah ilk fırsatta okumaya çalışacağım.

Her mektubunuz, bana yeniden hayat verecek kadar müessir oluyor. Bu mübarek mektup, Dördüncü Remzin yazılışını ve bu fakire de ihsan edileceğini mübeşşir oluşu itibarıyla, bilhassa memnuniyet ve sürûrumu mucip olmuştur.

Hayli zaman evvel, Kur'ân'daki tevâfuk sırrını açmaya başlamıştınız. Bugüne kadar –lihikmetin– mahfî kalmış olan i'câz-ı Kur'ân'dan, böyle çok mühim bir faslının keşfine ve neşrine muvaffak oluşunuza ne kadar hamd ve şükür edilse yeridir. İzn-i Bâri ile açtığınız bu yolda ilerledikçe, daha ne kadar harikalar meşhudunuz olacak ve bunlardan muhtaç kardeşlerinize ne âli müjdeler vereceğiniz; geceden sonra gündüz, kıştan sonra bahar, dünyadan sonra âhiretin vücutları gibi kat'î hissedilmektedir. Ne büyük bahtiyarlıktır ki bu saadetlere mazharız. Ne kadar bedbahtlıktır ki bu Nur'lara göz yumarlar. Ne derece hatadır ki bu hakâike lâyıkı veçhile alâkadar olunmaz. Ne câniyane ve ahmakane bir ruhtur ki üflemekle bu güneşi söndürmek düşünürler…

İşte bu ışıklı yolunuzda, Sâhib-i Kevser'in delâletiyle Kevser'i buldunuz.

Şefîu'l-Mahşer'in izniyle Kevser ırmağının menbaında durarak, وَسَقٰيهُمْ رَبُّهُمْ شَرَابًا طَهُورًا[1] âyet-i celîlesini okuyor ve "Ey nâs! Kim ki ebedî hayat ister, işte âb-ı hayat! Kim ki yolunu şaşırmış; işte vesile-i necat! Kim ki küfür ve inadından dönmez, onu bekliyor şedit azap ve ikab! İlâ âhir..." gibi nurlu beyanatınızla her tâifeyi ihyâ, ikaz ediyorsunuz.

Sizi kudsî hizmetinizde, –alâ kaderi't-tâka– tâkibe çalışan dost, kardeş ve talebelerinize birer maşraba vererek, muhtaçlara gıda, zayıf ve marizlere ilâç, zâlim ve kâfirlere semm-i katîl olan mâ-yı kevserden ulaştırmayı emrediyorsunuz. Sizin kudsî hizmetinizle, irşadınızla açılan hakikat ufkuna bakınca, Kur'ân'ın hudutları tayin ve tahdid edilmeyecek kadar vâsi bir havz-ı ekber olduğunu; Fatiha besmelesinin (ب) menbaından gelen, her birisi ayrı lezzette, ayrı şiddette, ayrı kuvvette "sûre"ler namında, yüz on dört âb-ı hayat şubelerinin kevser musluğundan bu havuza akmakta olduğunu görür gibi oluyoruz.

İdrâk-i maâlî bu küçük akla gerekmez,
Zira bu terazi o kadar sıkleti çekmez!

El ele, omuz omuza vererek himmet ve gayret-i Hüdâ pesendâneleriyle mazhar-ı takdir olan uhrevî kardeşlerime selâm ve dualar eder ve muvaffakiyetler temenni ile dualarını istirham eylerim.

Hulûsi

(Âsım Bey'in fıkrasıdır. Telvihat-ı Tis'a münasebetiyle yazmış.)

Sevgili Üstadım!

Ne diyeyim, müştâkı olduğum bu risale-i şerife, bu sözler, bu hakikat, bu nur, bu fakire lütuf ve kerem-i ilâhî olarak ihsan buyuruldu. اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ هٰذَا مِنْ فَضْلِ رَبِّي[2]

Cenâb-ı Kadir-i Mutlak Hazretleri'ne hadsiz ve hesapsız hamd ü senâ ediyorum ki siz Üstadıma kavuştum ve binnetice bu nurları, bu hakikatleri gördüm, okudum, yazdım ve gerdenbeste-i inkıyâd oldum. Binaenaleyh, tavsiye ve dua-yı Üstadâneleriyle feyizyâb olmak için, Cenâb-ı Zülcelâl ve'l-

1 "Ve Rabbileri onlara pak mı pak bir içecek ikramında bulunur." (Dehr sûresi, 76/21)

2 Allah'a hamdolsun; bu Rabbimin ihsanıdır.

Kemâl Hazretleri'nden ve Mefhar-i Mevcudat Aleyhi Ekmelü't-Tahiyyat *(aleyhissalâtü vesselâm)* Efendimiz Hazretleri'nden ve bütün pîr, pîran ve mürşidân ve Şah-ı Nakşibend *(kuddise sirruh)* Hazretleri'nden ve bilhassa bütün mevcudiyetiyle gerden-dâde-i inkıyâd ve teslim olduğum siz Üstadımdan tazarru ve niyaz ve istimdad ediyorum ki –mütevekkilen alellah– ya Üstad-ı Âzam, tarîkat-i Muhammediye'nin *(aleyhissalâtü vesselâm)* maksat, gaye ve esasını, teferruat ve füruatını zikir ve beyan eden bu Dokuzuncu Kısım, bir nur-u tarikat ve hakikattir. Okumaya doyulmaz; okudukça hâsıl olan şevk ve lezzet hesaba gelmez. Hele Dokuzuncu Telvih, hülâsa ve icmal edilerek bütün hakikatler toplanmış. –Temsilde hatâ olmasın– Hazreti Mevlânâ'nın üfürdüğü neyden tuğyan ve feyezan eden, Hazreti Ali'nin *(kerremallâhu vecheh)* kuyuya söylediği esrar-ı hakikatten başka nedir? Farkı nerededir ki o ney, o kuyuda hâsıl olan kamıştandır.

Karîham dar, kalemim âciz kalbime tercüman olamıyor. Şu kadar diyebilirim ki benim gibi fakir ve müptedîlere büyük ve pek büyük bir ders, bir mürşid ve mutmainneye erişmiş ve daha yukarı çıkmış sâfilere bir düstur ve ders-i ibrettir. Kıymet takdir edilmez bir şâheser-i tarikattır, bir nur-u hakikat-feşân, bir gülistandır. Daha doğrusu, sırf bir ilham-ı rabbânîdir. Cenâb-ı Lemyezel Hazretleri siz Üstadımı, bu ve bunun emsâli âsâr-ı bergüzîde telifinde, envar ve hakikatler neşir ve dellâllığında çok zamanlar daim ve kaim buyursun. Ve siz Üstadımı, sizi sevenlerin ve dellâllığında bulunduğunuz nidalarınızı işitmek ve dinlemek, okuyup yazmak, mûcibince hareket ve amel etmek heves ve iştiyakında bulunan kardeşlerimin başından eksik buyurmasın, âmîn, bihurmeti Seyyidi'l-mürselîn…

Âsım (rahmetullâhi aleyh)

(Refet Bey'in fıkrasıdır.)

Muhterem Üstadım,

Bu remizler, öyle hayret-bahş ve harika-nümâ eserlerdir ki, okuyan ilim âşıklarına ezvâk-ı nâmütenâhi ve hissiyat-ı ulviye-i rakîka bahşetmektedir. Bu hissiyat-ı âliye ile hayatımız o kadar tazelendi ki –yeni hayatımızda sâbit-kadem olmak şartıyla– Hallâk-ı Azîm'den uzun ömürler temenni ediyorum. Zira mütâlaasına doyamıyorum. Ne kadar okursam okuyayım, diğer bir okuyuşumda, okumamış gibi oluyorum. Ve yeni bir eser okur gibi oluyorum. Hadsiz bir zevk-i mânevî ve nihayetsiz bir hazz-ı ruhî ile okuyorum.

İşte gerek Sözler ve Mektubat ve gerekse Remizler'in en harika vasfı, zannedersem bu ince noktada olsa gerektir. Âsâr-ı saireyi bir defa okuyunca, ikinci bir defa okumaya o kadar heves uyanmıyor. Kur'ân-ı Hakîm'in envârını ne kadar okursam okuyayım, def-i cû' edemiyorum. Bilhassa Remizler, fakiri çok teshir ve hayrete müstağrak kıldı. Ve onları derhal yazıyorum.

Refet

(Ahmed Hüsrev'in fıkrasıdır.)

Bizi tarik-i Hak'ta dolaştıran, mânevî yaralarımızı tedavi eden, hakikat uğrundaki düşüncelerimize bir kat daha metanet veren, bugünün şeytankârâne tehdidatına rağmen cesaretimizi takviye eden ve her hususta ruh ve kalblerimizi iman ve hakikat nuruyla nurlandıran ve sa'yimizde teşcî eden ve Kur'ân-ı Hakîm'in iki âyetini ihtiva eden Otuz Birinci Mektubun Birinci ve İkinci Lem'alarını ve Yirmi Dokuzuncu Mektub'un Sekizinci Kısmından İkinci Remzi'ne ait mühim bir i'câzı da aldık, okuduk. Aldığımız mânevî feyzi, benim gibi yoksul bir talebenizin kalb ve kaleminin haddi değildir ki tarif etsin.

Kıymettar Üstadım, nasıl o Hâlık-ı Zülcelâl'e nihayetsiz bir minnettarlıkta bulunmayalım ki, aziz Üstadımızı vasıta kılarak, en büyük nimetlerini, pek ziyade muhtaç olduğumuz bir vakitte veriyor, bizi teselli ediyor. Hem memnun ediyor, hem istikbalin nurlu yüzünü göstererek bizi o nura koşturuyor. Bir taraftan kardeşlerimizi çoğaltıyor, muhabbetlerimizi teksir ediyor. Maddî ve mânevî kuvvetlerimizi takviye ediyor. Diğer taraftan saadet hazinelerinin anahtarlarını ellerimize veriyor.

Ey aziz Üstadım, Cenâb-ı Hak sizden ebeden razı olsun.

Ahmed Hüsrev

(Zeki'nin fıkrasıdır.)

Ben istiyorum ki bir an evvel bir yere çekileyim de mesâiden hariç zamanlarımı, o ulvî ve mukaddes hazine-i hakikat ve âsâr-ı giran-bahâ hizmetinde devama başlayayım. Fakat bugünlük bu yüce emelimin husulünden, bizzarure ve bilmecburiye mahrum kalıyorum. Hiç olmazsa şu günlerde elimde, o mütâlaası gönüllere ve kalblere bir safâ-yı sermedî ve câvidânî bahşeden kitab-ı kâinatın birer lem'ası ve birer nur-u timsâli olan eserlerinizden

bir-iki tanesi elimde bulunsaydı, benim için nâ-kabil-i tarif bir sürûr ve saadet menbaı olacaktı ve ne bulunmaz bir nimet, ne ele geçmiş bir define olacaktı.

Çok zaman evvel Sabri Efendi ağabeyim, yeni çıkan kudsî ve esrarlı nurlardan, bir cüzü bari olsun göndermek fikrinde olduklarını bildiriyorlardı. Galiba müsait vakit bulamadıklarından, yazıp gönderemediler. Hem bazı eserleri beraberimde getirmediğimden çok pişman oluyorum. Onlardan başkalarını istifade ettirmek fırsatını bulamazsam da, mütâlaa eder, mânen mücadeleye bir medar-ı kuvvet olurdu.

Netice itibarıyla, madem ki şimdilik o hazinelerden istifade edemiyorum; o hâlde, kendimi zararlı görmekte haklıyım. İnşaallah duanız himmetiyle, yakın bir zaman zarfında, o zararları telâfiye kâfi bir zaman ve bir fırsat ele geçer.

Bir ömr-ü mukadderden mâdud olan şu günlerim şükür ve hamd ile geçmektedir. Bana öyle bir kanaat geldi ki, kalbimi yokladıkça, kalbim bu kanaati takviye ediyor; nefsimle mücadelede muzaffer olacağımı ümit ediyorum.

Aziz Üstadım, şu hicrana ve firaka, muvakkat olduğu için tahammül ediyorum. Ayrılığımız her ne kadar muvakkat olsa, yine beni müteessir ediyor. Bizzarûre mâlâyâni şeylere mâruz kaldıkça, "Âh" diyorum, "Üstadımın yanında olsaydım!" Ve kendi kendime, daha doğrusu kalbime ümit ve cesaret tavsiye ediyorum. Reddedilen bir arzu nasıl kesb-i şiddet ederse, emellerimin şimdilik husûle gelmemesiyle, iman ve emellerim de aynı nisbette kesb-i kuvvet ediyor, ruhum yükseliyor; kalbimde açılan pencereden, mânen daha serin ve daha geniş nefes alıyorum.

Zeki

(Hulûsi Bey'in fıkrasıdır.)

Üstad-ı muhteremim efendim,

Bu mektubun mühim bir hususiyeti var. O da, tarik-ı velâyet serlevhasını taşıyan ve çok ehemmiyetli bir mevzuu ihtiva etmesidir. Evet,

أَلَآ إِنَّ أَوْلِيَآءَ اللهِ لَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ[1]

âyet-i celîlesine bir nevi tefsir olan bu mübarek ve münevver eserle,

[1] "İyi bilin ki, Allah'ın velîleri için (özellikle âhirette) herhangi bir korku söz konusu değildir ve onlar asla üzülmeyeceklerdir de." (Yûnus sûresi, 10/62).

1– Tarikat, hoşça tarif ediliyor.

2– Faydasından, cüz'î, fakat güzel bir misal gösteriliyor.

3– Velâyet ve tarikatın münasebeti ve ehemmiyetleri, inkâr edenlerin fırak-ı dâlleden oldukları ve bu hazine-i uzmâyı kapatmak, tahrip etmek ve bu kevser menbaını kurutmak isteyenlerin fiillerindeki hata yüzlerine vuruluyor. Ve bu yolda, aklı başında ve insafı olanı ikna edecek delâil ve misaller beyan olunuyor.

4– Meslek-i velâyetin yekdiğerine zıt vasıfları ise, seyr u sülûkün iki meşrebi gayet sarih izah ve tavsif ediliyor.

5– Vahdetü'l-vücûd ve vahdetü'ş-şuhud meşrebiyle bundaki mühim varta beyan olunuyor.

6– Velâyet yolları içinde en güzelinin sünnet-i seniyyeye ittibâ olduğu, velâyet yollarının ve tarikat şubelerinin en mühim esası ihlâs olduğu ve bu dünyanın dârü'l-hikmet ve dârü'l-hizmet olup, dâr-ı ücret olmadığını fasih bir üslûpla takrir buyuruluyor.

7– Şeriatın şümûlü, tarikat ve hakikatin maksud-u bizzat hükmüne geçmemeleri iktiza ettiği, sünnet-i seniyye ve ahkâm-ı şeriat haricinde bulunan ehl-i tarikatın iki kısmı tarif ve sünnet-i seniyyeye muhalefetleri misaliyle fehme takrib ediliyor.

8– Tarikattaki sekiz varta sayılmakla, nazar-ı dikkat celbediliyor.

9– Tarikatın pekçok fevâidinden dokuzu, icmalen tedris buyuruluyor.

Heyhât! Bu maâliyatı lâyıkıyla fehmedemediğim için, ancak kabiliyetim nisbetinde feyz aldığımı itiraf etmek mecburiyetindeyim. Bununla beraber, bu bîçâreye, bu mübarek eserinizle çok şeyler öğrettiniz. Bazı zayıf bilgilerimi takviye ettiniz. Mütâlaalardan, musahabelerden ve vaaz u nasihatlardan, muhtelif meslek ve meşrep erbâbıyla hasbihallerden edindiğim bazı noksan kanaatları tashihle sağlamlandırdınız.

Allahü Zülcelâl Hazretleri dünyevî ve uhrevî bütün matlup ve maksudunuzu ihsan, bilhassa ümmet-i merhume-i Muhammediye *(aleyhissalâtü vesselâm)* hakkındaki dualarınızı dergâh-ı ulûhiyetinde kabul buyursun. Hakikaten Kur'ân'a, imana hizmetten başka bir şey düşünmeyen aziz ve muhterem Üstadımızı bu ümmete bağışlasın ve rıza-yı ilâhîsine nâil buyursun, âmîn, bihurmeti'l-Kur'âni'l-Mübîn ve bihurmeti İmami'l-Mübîn!

Bu nurlu mektubu okuduğum zevâtın hepsi, muhteviyatını takdir ve tasdik ettiler ve eminim ki çok istifade ettiler.

Aziz, müşfik Üstadım, Allah için size muhabbet eden bu âciz talebenizi, her vesileyle ikaz ve irşada çalışıyorsunuz. Mânevî çok yüksek dersler veriyorsunuz. Fakat maddeten ve mânen yakınınızda, şeref-i sohbetinizle müşerref ve hizmet-i Kur'ân'a tevfik-i ilâhîyle çok emekleri geçen, cidden çok muhterem ve çok kıymetli kardeşlerim gibi feyz alamıyorum. Bunu da isyan ve kusurumun fazlalığından ve muhîtin, hâdisatın beni daima nurlarla iştigale mâni oluşundan ve çok yaman nefsimin ve cin ve ins ve şeytanların hücumlarından biliyor ve bu sebeple bedbahtlığımı hissediyorum.

Gerçi mazhar olduğum ve –yüz bin kerre yazık ki– şükrünü yerine getiremediğim niam-ı ilâhiye hadsizdir. Fakat her gün, her saat, hatta her dakika ve saniye bu fâni hayattaki nasibimin kesildiğini ihtar etmekte olmasına rağmen, yine tamamen dünyadan elimi çekmekliğim mümkün olamıyor. Hazreti Kur'ân'a, sevgili Üstadıma çok kuvvetli merbutiyetim ve Nebiyy-i Efham *(sallallâhu aleyhi ve sellem)* Efendimiz Hazretlerinin getirdikleri din-i mübîne ve şeriata lâyetezelzel imanım, mübarek duanızla bu fakir-i pürkusuru, inşaallah, hüsranda koymaz ümidi, yegâne tesellimi teşkil ediyor.

Bu mektubunuzda Yirmi Altıncı Söz'ün Zeylinde bahis buyurulan ve –alâ kaderi't-tâka– hükmüne tevfik-i harekete çalıştığım yol ki; acz, fakr, şefkat, tefekkür tarikidir. Aziz ve muhterem Üstadımın tarif ve tavsiye ve irşad buyurdukları kestirme, Kur'ânî ve nurânî caddedir. İnşaallah bu yoldan dönmem. Temenni ederim ki, hiç eksilmeyen ve vazife namı altında uhdeme tevdi edilen işler, bu sene duanızla ve hayırlısıyla biraz azalır da, hakikî hizmete daha ziyade çalışırım. وَمِنَ اللهِ التَّوْفِيقُ[1]

Hulûsi

(Sabri'nin fıkrasıdır.)

Üstad-ı Âzam Efendim Hazretleri,

Bu defa hoş ve latîf tevâfukatıyla nuranî yolculara dest-i mânevîsini uzatarak, ziyâdar parmağıyla "Bizler başıboş, gelişi güzel serpilmiş şeyler değiliz. Belki muvazene-i tâmme ve tevâfuk-u hakikiye ve bir kıyâs-ı kat'iye ile inkişaf ve temevvüc eden kitab-ı semâviyye-i Kur'âniye'nin misalsiz birer yıldız-

[1] Tevfik ancak Allah'tandır.

larıyız…" diyerek, bâlâsı zîrine, sağı soluna eyâdî-i mânevîsiyle musafaha ve mukabele edercesine tevâfukatı müşahede edilen Kitab-ı Mübîn'in lemeât ve tereşşuhatının tevâfukatı, Onuncu Söz'de dahi müşahede edildi. Bu Söz'ün mânidar ve hikmettar tevâfuk ve intizamları, sanki kemâl-i hararetle yekdiğerine müştak ve mütehassir birkaç samimî ve ciddî kardeş ve arkadaşların vuslatları gibi, Kur'ân-ı Azîmüşşân'ın her bir âyât ve kelâmı, taht-ı tasarrufuna aldığı kelime ve kelâmları, yine semâvâtın hadsiz elektrikleri olan yıldızlar gibi parlatarak, şu letâfetleriyle, insaniyet tarifine tam dahil olan zîşuuru mest ve hayran bırakıyor.

Şurası da şâyân-ı hayrettir ki: Şu mübarek Onuncu Söz, mevzuu olan haşir mesele-i mühimmesi, kâinatın hitam-ı ömrüne muallâk ve mukadder olduğu gibi, Risaletü'n-Nur arasında dahi, bu Söz'ün en son tevâfukatını göstermesi de ayrıca bir tevâfuktur diyorum. Cennet nehirleri demek olan Kur'ânî nehirleri, envâ-ı türlü âvâzıyla coşkun coşkun aksın ki, zaman-ı câhiliyet ve devr-i fetrette, son derece ihtiyaçlı olan akvâm üzerlerine tulû eden şümûs-u Kur'âniye'nin sür'atle inkişaf ve tevessü ve nev-i beşerin humsunu ihyâ, ebedî ve dâimî bir nurla tenvir ve izale eylediği gibi, şu asr-ı dalâlet ve hüsran ve devr-i bid'at ve tuğyanda, ehl-i iman ve tevhidin yaralı ruhlarına merhem olsun.

Evet, altı-yedi seneden beri hoş ve şirin bu manzarayı gören latîf ve nazîrsiz bir gül-ü Muhammedîyi *(aleyhissalâtü vesselâm)* koklayan ümmet-i Muhammed *(aleyhissalâtü vesselâm)* Sûre-i Kevser'den –بِحَمْدِهِ وَالْمِنَّةِ[1]– mükâfat-ı ruhiyesini ve dimağiyesini aldı. Ve bu noktaya ruhum emin idi ki, çoktan beri ehl-i iman ve tevhid, İslâmiyet gibi bâkî ve sermedî güneşin küsûf ve ufûlüne canavarcasına çalışmayı kendine vazife addeden ehl-i dalâletin pis programlarını görüp nevm-i gafletten uyanarak, Sûre-i Kevser'i takip eden iki sûreyi lisan-ı hâl ve kâl ile okuyarak, zındıklara hitaben, "Bizler sizin nifak denizinde serseriyâne ve zulümkârâne gezen dalâlet ve sefâhet gemilerinize binemeyiz; ancak, Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan'ın nuranî ve tevhid sikkeli iman ve İslâm zırhlılarına bineriz. Menzillerimize vardığımızda muvaffakiyet ve semere-i sa'yimiz tezahür ve tahakkuk eder." diye bağırarak ve ﴿إِذَا جَاءَ نَصْرُ اللهِ﴾ الخ …[2] fermân-ı mübînini tilâvetle, "Sûre-i Kevser'in müjde ve beşâreti bizleri kuvvet ve metanete sevk, hem behçet ve meserrete yetiştirdi." Mâruzatıyla nusret ve fütuhatın gelmesi kokusunu alarak, fevc fevc daire-i Kur'âniye'ye arz-ı dehalet

---

1 Bütün şükür ve şükranlar Allah'adır, minnetin her türlüsü de sadece O'nadır.

2 "Allah'ın yardımı geldiği zaman.." (Nasr sûresi, 110/1)

ettiler. Bu hususta tesbih ve tahmidin ehem vazifeleri olduğunu anlayarak tevbelerini reddetmeyen Cenâb-ı Rabbü'l-İzzet Hazretleri'ne istiğfara şitâb edip salâh ve felâh ve fevz-i necat yollarını tuttular.

"Hemen Rabbim, hakikî verese-i enbiyâyı teksir, dünyevî ve uhrevî âmâl ve makâsıdına muvaffak buyursun." duasını tekrarla beraber Onuncu Söz'ün âciz kalemime kumanda verip yazdırdığı şu arîzacığımı takdime cüret eder, bilhassa dest ve dâmen-i muallâlarını öperim, efendim.

Hâmiş: Harman ortasında Mevlevi-vâri dolaşan bu bîçâre çiftçi, sözlerini de işlediği işe benzeterek, söylediğini tekrar söylemiş, geçtiği yere dönmüş, yine gelmişse de, ne yapsın? Üstadı, yıldırım gibi seri hatvelerle ilerlerken, hiç olmazsa karınca yürüyüşü takip edeyim, irtibat kesilmesin niyetiyle şu perişan cümleleri derc ve takdim ettim, efendim.

M. Sabri (rahmetullâhi aleyh)

(Ahmed Hüsrev'in bir fıkrasıdır.)

Kıymettar Üstadım,

Bugün Süleyman Efendi kardeşimle irsal buyurulan, biri dünyanın ömrünü izah eden bir mektupla, diğeri Hazreti Yûnus'un *(aleyhisselâm)* duasının fezâilini gösteren Otuz Birinci Mektub'un Otuz Bir Lem'adan On Birinci Kısmının birinci kısmını aldık ve okuduk.

Sevgili Üstadım, bu kısım bizi o kadar mesrur etti ki tarifine muktedir değilim. Cenâb-ı Hak sizden ebeden razı olsun.

Bu risale kat'î bir varlıkla bu ümmete necat kapılarını açıyor. Ve bu zulümatlı günlerin avdet etmemek üzere veda etmekte olduğunu ihbar etmekle beraber, şâkirtlerini hep birden ve bir ağızdan münacata davet ediyor.

Sevgili Üstadım, istikbalimizi nur deryasından fışkıran nücûm-misal nurlarla aydınlatan ve bu kasvetli ve karanlıklı ve kâbuslu günlerimizde kat'î bir ümitle yaşatan ve her bir risalede lemeân eden yeni bir başka nurla yüzümüzü güldüren Cenâb-ı Vâcibü'l-vücûd Hazretleri'ne bîhisab şükrümüzü takdim ederken, sevincimizi katlayan Üstadımızın vürûduna sabırsızlıkla intizarımızı arzederim, efendim.

Ahmed Hüsrev

(Said Nursî'nin bir fıkrasıdır.)

Kardeşim Hüsrev, Lütfi, Rüştü,

Size Üstad ve talebeler ve ders arkadaşları içinde fayda verecek bir fikrimi beyan edeceğim. Şöyle ki:

Sizler –haddimin fevkinde– bir cihette talebemsiniz ve bir cihette ders arkadaşlarımsınız ve bir cihette muîn ve müşavirlerimsiniz.

Aziz kardeşlerim, Üstâdınız lâyuhtî değil... Onu hatasız zannetmek hatadır. Bir bahçede çürük bir elma bulunmakla bahçeye zarar vermez. Bir hazinede silik para bulunmakla, hazineyi kıymetten düşürtmez. Hasenenin on sayılmasıyla, seyyienin bir sayılmak sırrıyla, insaf odur ki: Bir seyyie, bir hata görünse de, sair hasenata karşı kalbi bulandırıp itiraz etmemektir. Hakâike dair mesâilde külliyatları ve bazen de tafsilâtları sünuhat-ı ilhâmiye nev'inden olduğundan, hemen umumiyetle şüphesizdir, kat'îdir. Onların hususunda sizlere bazı müracaat ve istişarem, tarz-ı telâkkisine dairdir. Onlar hakikat ve hak olduklarına dair değildir. Çünkü hakikat olduklarına tereddüdüm kalmıyor.

Fakat münâsebât-ı tevâfukiyeye dair işaretler, mutlak ve mücmel ve küllî surette sünûhât-ı ilhâmiyedir. Tafsilât ve teferruatta bazen perişan zihnim karışır, noksan kalır, hata eder. Bu teferruatta hatam, asla ve mutlaka zarar îras etmez. Zaten kalemim olmadığından ve kâtip her vakit bulunmadığından, tâbirâtım pek mücmel ve nota hükmünde kalır, fehmi işkâl eder.

Biliniz, kardeşlerim ve ders arkadaşlarım! Benim hatamı gördüğünüz vakit serbestçe bana söyleseniz mesrur olacağım. Hatta başıma vursanız, Allah razı olsun diyeceğim. Hakk'ın hatırını muhafaza için başka hatırlara bakılmaz. Nefs-i emmârenin enâniyeti hesabına Hakk'ın hatırı olan bilmediğim bir hakikati müdafaa değil, –ale'r-re'si ve'l-ayn– kabul ederim.

Biliniz ki şu zamanda şu vazife-i imaniye çok mühimdir. Benim gibi zayıf, fikri çok cihetlerle inkısam etmiş bir bîçâreye yüklenmemeli, elden geldiği kadar yardım etmeli. Evet, mücmel ve mutlak hakâike, biz zâhirî vesile olup çıkıyor. Tanzim ve tasfiye, tasvir ise, kıymettar, muktedir ders arkadaşlarıma aittir. Bazen onlara vekâleten tafsilâta, tanzimata girişiyorum, noksan kalıyor.

Bilirsiniz ki yaz mevsiminde dünya gafleti ziyade hükmeder. Ders arkadaşlarımızın çoğu fütûra düşüp tâtil-i eşgale mecbur oluyor. Ciddî hakâikle

tam meşgûl olamıyor. Cenâb-ı Hak, kemâl-i rahmetinden, iki senedir ciddî hakâike nisbeten yemişler, fâkiheler nev'inden tevâfukat-ı latîfeyle ezhânımızı taltif etti, zihnimizi neş'elendirdi. Kemâl-i merhametinden o tevâfukat-ı latîfe meyveleriyle, ciddî bir hakikat-i Kur'âniye'ye zihnimizi sevketti ve ruhumuza, o meyveleri gıda ve kut yaptı. Hurma gibi, hem fâkihe, hem kut oldu. Hem hakikat, hem ziynet ve meziyet birleşti…

Kardeşlerim, bu zamanda dalâlet ve gaflete karşı pekçok mânevî kuvvete muhtacız. Maatteessüf, ben şahsım itibarıyla çok zayıf ve müflisim. Harika kerâmâtım yok ki, bu hakâiki onunla isbat edeyim. Ve kudsî bir himmetim yok ki, onunla kulûbu celbedeyim. Ulvî bir deham yok ki, onunla ukulü teshir edeyim. Belki, Kur'ân-ı Hakîm'in dergâhında, bir dilenci hâdim hükmündeyim. Bu muannid ehl-i dalâletin inadını kırmak ve insafa getirmek için, Kur'ân-ı Hakîm'in esrarından bazen istimdad ederim. Kerâmât-ı Kur'âniye olarak, tevâfukatta bir ikram-ı ilâhî hissettim, iki elimle sarıldım.

Evet, Kur'ân'dan tereşşuh eden İşârâtü'l-İ'câz ve Risâle-i Haşir'de kat'î bir işaret hissettim. Emsalleri bulunsun bulunmasın, bence bir keramet-i Kur'âniye'dir. İşârâtü'l-İ'câz'ın bir sayfasına dikkat ettik; satırların başında bütün hurûfât ikişer ikişer olup, harika bir intizamla hurufatın vaz' edildiğini gördük. Onuncu Söz'de medâr-ı tevâfuk (3, 4, 5, 6) rakamları, her birisi 13'te ittifakları; o 13'ün de, Altıncı ve Sekizinci, mahrem Dördüncü Remizlerde mühim bir esrar anahtarı olduğunu gördük. Bunda şüphemiz kalmadı ki kâğıt üzerinde daima kalacak bir keramet-i Kur'âniye'dir, bir ikram-ı ilâhîdir ve doğrudan doğruya, risalenin ve iman-ı haşrin tasdikine bir imza telâkki ettik. Havada uçmak, su üzerinde yürümeye benzemiyor; onlar muvakkat... Hem şahsın kemâline ve ihtiyarına, belki istidrâca verilebilir. Doğrudan doğruya hakikate –hususan bu zamanda– hizmet edemiyor.

Her neyse, bir küçük mesele münasebetiyle çok konuştum ve çok da israf ettim. Ahbapla fazla konuşmak mergub olduğundan, inşaallah bu israf affolur.

Kardeşiniz
Said Nursî

(Biraderzadem merhum Abdurrahman'ın vefatını müteakip yanıma gelip, kuvvetli emârelerle Abdurrahman'ın yerine bana gönderildiği kalbime ihtar edilen, gayet çalışkan ve hâlis kardeşlerimizden, elmas kalemli, Kuleönlü Sarıbıçak Mustafa Hulûsi'nin, on fıkra yerine geçecek tek birinci fıkrasıdır.)

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1] ، وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ[2]

اَلسَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكَاتُهُ بِعَدَدِ حُرُوفِ الْقُرْاٰنِ وَأَسْرَارِهَا[3]

Ey benim muhterem Üstadım,

Âciz talebeniz, küre-i arz içerisinde ruhum bazen şarka, bazen cenuba, bazen garba, bazen şimale, bazen semâya giderdi. Acaba yardım ne taraftan erişecek diye beklerdim. Ruhum bir mürşid-i ekmel taharri ederdi. Aramak üzere iken bana ilham olundu ki, "Mürşidi sen uzakta arıyorsun. Pek yakınında bulunan Bediüzzaman vardır. O zatın Risale-i Nur'u müceddid hükmündedir. Hem aktaptır, hem zülkarneyndir, hem âhirzamanda gelecek İsâ *(aleyhisselâm)*'ın vekilidir, yani müjdecisidir." denildi. Bunun üzerine üstad-ı muhteremin nezdine vardım. Risaleleri, bize yazmak için emir verdi. Ben de on beş kadar Sözler'den yazdım ve okuyorum. İstidadım kısa, fikrim müşevveş olduğundan, risalelerden hakkıyla istifade ve istifaza edemiyordum.

Bilâhare, Yirmi İkinci Mekub'u verdiniz, yazdım. Bir iki defa arkadaşlarımla okudum. Âciz talebenizin maddî ve mânevî on beş yaşından beri mazide birikmiş olan küflü yaralarını tedavi etti. Elhamdülillâh. Bunun üzerine bir rüya gördüm. Rüya budur:

Menâmda, kıbleye karşı bir vilâyete gittim. O vilâyette gezerken, iki büyük acip fabrikaya rast geldim. Bu fabrikalar dünyadaki fabrikalara benzemiyor; ve hem de, bu fabrikalar insanın sağ cenahına geliyor. İkisinin de sahipleri yok. İçerisine girdim; fabrikanın biri büyük, biri küçük. Bu küçük fabrikayı ben idare ederim diye, ona sahip oldum.

Bunun üzerine bir rüya daha gördüm:

Kıbleye karşı uzun bir kışla ve kışlanın içinde büyük bir fırın var. Ben de o fırının dairesindeyim ve ayak üzereyim. Karşımda, gençlerden ehl-i takvâ Süleyman isminde bir genç vardı. Ve sağ tarafımda yine gençten, İsmail

---

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

2 "Hiç bir şey yoktur ki, O'nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor bulunmasın." (İsrâ sûresi, 17/44)

3 Kur'ân'ın harfleri ve esrarı adedince, Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi üzerinize olsun.

isminde birisi vardı. Buna binaen, alettahmin yüz kadar gençler, o fırının dairesinde sağımda ve solumda ayak üzere idiler. Hayret ettim. Bunun üzerine büyük bir zât geldi, gençlerin önüne ufacık bir mendil serdi. O mendil üzerinden, dört köşe haşhaşlı ekmeği gençlere birer birer dağıttı. Bilâhare, o mendilin içinden birer avuç da kuru üzüm dağıttı. Bakıyorum, o mendilden üzüm ve ekmek tükenmedi. Hayret ettim. Bana denildi ki. Bu mübarek zat, Said Nursî'dir. Ben de anladım ki, bu harika iş aktablarda bulunur dedim, uyandım.

Bunun üzerine risaleleri devam üzere yazmakta iken, Allah'ın tevfiki ve Üstad-ı Muhteremin himmeti erişti. Çok çok istifade etmeye başladım. Bilâhare, bütün o rüyamda gördüğüm gençler, etrafıma toplandı. Her birisi bana arkadaş ve Kur'ân'a talebe oldular.

Ve bir de bizim memleketin insanları, bir parça ehl-i tarikat ve ehl-i takvâdır. Memleketimizde zâhir ve bâtın hocası olmadığından şeytana ve nefse çok defa hedef oluyorduk ve evham içinde boğuluyorduk. Risaleleri okudukça, şeytan-ı lâîn ve nefsin hilelerini ve evhamlarını cehennemin dibine atıyordu. Risaleleri okurken, çok arkadaşlar çok hayrette kalırlardı. "Bu koca Bedi', bu lü'lü-misal bu sözleri, bu kelimeleri nereden buluyor?" diye birbirimize çok defa diyorduk. Lisanına baksan, bir şey istifade edilmez gibi görünüyor. Hâlbuki, "Söyledikleri hep hikmettir. Nazarımıza dehşet veriyor, nur serpiyor.[1(Hâşiye)]" diye, tekrar tekrar iştiyakla okuyorduk. Bunun üzerine, "Risaletü'n-Nur ve Mektubatü'n-Nur, okuyanlara bir iksir-i âzamdır." diye hükmettik.

Muhterem Üstadım, maddî ve mânevî yaraları bulunan, bu yüz arkadaşlarımın yaralarını, risaleler tedavi ediyor. Hatta, bazen bizden uzak olanlar evhama boğulur, gelirler; âciz talebeniz bir risale okursam evhamını kaldırır, giderlerdi. Cenâb-ı Hak, Feyyâz-ı Mutlak ve Hallâk-ı Azîm mevcudat ve câmidat ve zerreler adedince sizden razı olsun, âmîn...

Yarın mahşerde, herkesten evvel Resûl-i Ekrem ve Nebiyy-i Muhterem Efendimiz Hazretleri'nin şefaatine mazhar ol, inşaallah, âmîn...

Bu gençlerin her gün, her saat duasını alıyorsunuz. Ve her bir risaleyi okurken, en aşağı sekiz-on kadar arkadaş bulunuyor. Hâlbuki bu fitne-i

---

1 (Hâşiye) Evet, Mustafa kardeşim, Said'in üç şahsiyetinden ikisini tamam fark etmiş. Said'deki Üstadını, ders verdiği vakit âlî görüyor. Bîçâre dostu olan Said'i, hakikatte olduğu gibi âdi görüyor ve gördüğü doğrudur.

Said

âhirzamanda, bu gençlerin bir araya gelip hak söz dinlemeleri pek mühimdir ve medâr-ı şükrandır.

Bu âciz talebeniz Arabî görmemiş ve medrese hiç görmemiş. Eskiden yazılmış Türkçe kitapları okurdum, maddî ve mânevî yaralarımı tedavi edecek ilâç bulamazdım. Ruhum ve kalbim çok çırpınıyordu. Öyle bir dereceye gelirdim ki, her saat kendimi intihar etmeye karar verirdim. "Acaba hâlim nedir ve ne olacak? Mürşid-i kâmil nerede bulabilirim?" diye çok merak eder ve yeis içerisinde kalırdım.

Cenâb-ı Hak, nasıl ki cehennem gibi bir zaman içinde cennet gibi bir zamanı halkeder; ve her zamana lâyık çareleri icad eder; ve her yaraya muvafık ilâcı ihsân eder… Öyle de bu medresesiz zamanımızda, bizim gibi yaralılara –Üstad-ı Muhterem vasıtasıyla– risaleleri Türkçe olarak telif ettiriyor. Buna ne kadar şükredeyim –لَا يُعَدُّ وَلَا يُحْصٰى[1]– Cenâb-ı Hakk'a şükürler olsun ve Üstad-ı Muhteremi de Kur'ân hizmetinde muvaffak edip iki cihanda aziz eylesin, âmîn...

Ben hiçbir Arabiyat görmeden, medresede beş-on sene okumadığım hâlde, yalnız risaleleri yazıp ciddiyetle okudum. Kendimi yirmi sene medresede okumuş gibi tahayyül ediyorum. Sebebi ise, bu âcizin, bu fakirin, bu miskinin nezdine çok Arabiyat hocaları geliyor ve benim okuduğuma hayret ediyorlar. Evvelden mürşid-i kâmil terbiyesi görmüş insanlar geliyorlar, benden işittikleri kelimelere meftun oluyorlar. Çok hocalar, iki diz üzerine gelip, "Risale okuyuver." diyorlar.

Eğer sesim erişseydi olanca kuvvetimle bağırarak, küre-i arzdaki gençlere diyecektim: *"Risaleleri ciddî okumak ve yazmak, yirmi sene medresede okumaktan fâiktir ve daha menfaatlidir."* Medresede okumaktaki maksat, evvelâ kendini kurtarıp, sâniyen ümmet-i Muhammed'i *(aleyhissalâtü vesselâm)* kurtarmaya çalışmak değil mi? Risaletü'n-Nur ve Mektubatü'n-Nur, yirmi senelik medrese ilmini veriyor itikadındayım.

Ve her bir risale, tek başıyla bir mürşid-i ekmeldir. Kalbi bozulmamış herhangi genç, bir risaleyi alıp dikkatle ve teslimiyetle okusa, daire-i inkıyâda geliyor, ıslah oluyor. Herhangi bir maddiyyûn bir risaleyi alıp okursa, iman etmezse de hiçbir bahane bulamıyor. Herhangi bir dinsiz okusa ve tamam manasıyla anlasa, imana geliyor. Herhangi bir filozof okusa, "Bundan daha yük-

[1] Sayılamayacak ve hesap edilemeyecek derecede fazla..

sek akıl olamaz ve akıllar toplansa bunun fevkine çıkamaz, akıl buna yol bulamaz." diyor. Risale-i Nur, lisan-ı hâl ile Avrupa meftunu bulunan tek gözlü deccâla "Ya iman et, yahut bütün dünyanın maskarası olacaksın." diyor.

Şimdi, aziz ders kardeşlerim, bu fakir, bir tane mürşid-i ekmel ve kutup ararken, Cenâb-ı Hakk'ın ihsanıyla, keremiyle, lütfuyla, rahmetiyle, Üstad-ı Muhteremin sa'yi ile yüz on dokuz mürşid-i ekmel ve kâmil buldum. Risaletü'n-Nur ve Mektubatü'n-Nur, yüz on dokuz adediyle, her birisi birer mürşid-i ekmeldir ve aktaptır.

Ey maddî ve mânevî yaralı olan genç kardeşlerim ve ey mürşid-i ekmele muhtaç olan ehl-i tarikat kardeşlerim:

Şeyh Abdülkadir Geylânî ve Şah-ı Nakşibend, İmam Rabbânî, İmam Gazâlî, Muhyiddin Arabî, Mevlânâ Hâlid *(radiyallâhu anhüm ve kaddesallâhu esrârahum)* Hazretleri'nin derece-i kemâlâtları, merâtib-i imanları risalelerde ve Mektubat'ta vardır.[1](Hâşiye)

---

1 (Hâşiye) Merhum büyük kardeşim Mustafa, Risale'nin şakirtleriyle velâyetin şakirtlerini ve birbirinin arasındaki dereceyi anlatmak istiyor. Bu meseleyi Risale-i Nur halletmiş. Hem tevhid-i âmî ile tevhid-i hakikîyi göstermiş. Hem gözü kapalı olarak gitmenin ve gözü açık olarak gitmenin farkını Risale-i Nur beyan etmiş. Hem âlem-i yakaza ile âlem-i menâmı Risale-i Nur keşfetmiş. Hem âlem-i misal ile âlem-i şehadeti bibirinden Risale-i Nur ayırmış. Hem velâyet-i kübrâyı, velâyet-i vustâyı, velâyet-i suğrâyı ve birbirinin farkını, tamamıyla Risale-i Nur göstermiş. Bir sohbette, bir kademde –sahabelerin meseli gibi– zâhirden hakikate geçmenin sebeplerini anlatmış. Hem tarikat şeyhlerinin ve Eimme-i Erbaa'nın caddelerini Risale-i Nur beyan etmiş. Hem ilmelyakîn, aynelyakîn, hakkalyakîn ile elde edilen imanın farklarını Risale-i Nur göstermiş. Hem Hazreti Ebûbekir-i Sıddîk *(radiyallâhu anh)* ve Hazreti Ömer *(radiyallâhu anh)* ve Hazreti Osman'ın *(radiyallâhu anh)* meşrebini Risale-i Nur takip etmiş. Hem İmam Ali'nin *(radiyallâhu anh)* bir veled-i mânevîsi olduğunu, Celcelûtiye'yi tefsir ile Risale-i Nur'un kıymetini ve vazifesini Risale-i Nur göstermiş. Hem Resûl-i Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselâm)* Mehdî ve İsâ *(aleyhisselâm)* ve Deccal ve Ye'cüc-Me'cüc ve Sedd-i Zülkarneyn hakkındaki müteşabih hadisleri Risale-i Nur tevil etmiş, esas maksadı anlatmış. İmam Ali *(radiyallâhu anh)*, Şah-ı Geylânî *(radiyallâhu anh)*, Sekizinci, On Sekizinci, Yirmi Sekizinci Lem'alar ile ve Sekizinci Şuâ ile kerâmât-ı evliya hak olduğunu ve yerde iken Arş-ı Âzam'ı müşahede ettiklerini Risale-i Nur beyan etmiş. Hem umum müçtehidler "Mütekellimînden birisi gelecek, hakâik-i imaniyeyi ve bütün mesâili vâzıh bir surette beyan edecek." diye müjdelerini, Risale-i Nur, hâdisât-ı âlem ile isbat etmiş. Hem bütün her asırda gelen meb'uslar, velîler keşfiyatlarında, "Birisi gelecek, şarktan bir nur zuhur edecek." diye Risale-i Nur'un şahş-ı mânevîsini ve Üstadımın şahs-ı mânevîsini ve talebelerin şahs-ı mânevîsini görüp, bütün ümmet-i Muhammed'e *(aleyhissalâtü vesselâm)* Risale-i Nur'un faziletini, ehemmiyetini, kıymetini ve emr-i Peygamberî ile bütün ümmet virdlerinde azâb-ı kabirden ve âhirzamanda gelecek fitneden, Deccal'ın şerrinden istiaze etmelerini ve yapacağı maddî ve mânevî tahribatını Risale-i Nur tamir yaptığını görmüşler. Müjdeler, beşaretler, işaretler, remizlerle haber verdiklerini, Risale-i Nur, Eskişehir, Denizli, Afyon, İstanbul gibi hâdisât-ı âlem ile göstermiş…

Elhâsıl: Asırlardan beri beklenilen ve muntazır kalınan zât, Risale-i Nur imiş. Hatta

Ey kardeşlerim ve ey halifeler! Tarikatın ve hakikatin müntehasını anlamak isterseniz, risaleleri ciddiyetle okuyun. Bâlâdaki zâtların arkasında gidersiniz ve yüksek imanlarına yaklaşırsınız.

Ey ehl-i tarikat kardeşlerim! Bilhassa sizlere çok rica ediyorum, risaleleri bir defa okuyunuz. Risaletü'n-Nur ve Mektubatü'n-Nur'un her bir satırında, bir kitabın tesirini bulamazsanız, bana ne derseniz deyiniz, kabul ediyorum.

Tekrar çok tavsiye ediyorum, okuyun, okuyun. Okudukça, risaleler feyzâver nurları saçıyorlar. Okudukça iştiyak getiriyorlar, usanç vermiyorlar. Başka kitapları bir-iki defa okusan, insana usanç veriyor. Hâlbuki risaleler öyle değil, okudukça başka başka iman hâlleri telkin ediyorlar.

Döneceğim bâlâdaki rüyanın tâbirine; aklım yetiştiği kadar tâbir edeceğim, Allah hayretsin:

Biri büyük, biri küçük fabrikadan büyük fabrika ise, Üstad-ı Muhteremdir. Fabrikanın içerisinde bulunan acîb ve garip, bedî' âletler ise, bu zamana kadar hiçbir imamın söylemediği kelimeleri ve iman telkinatlarını yapan Risaletü'n-Nur eczalarıdır. O küçük fabrika ise, Risale-i Nur'ları kim okuyup yazarsa, o dahi küçük fabrikaya benzeyecek. İçerisindeki bedî' âletler ise, Risale-i Nur'un düsturları, hakikatleri ve mesâil-i imaniyedir. Okuyan ve yazan insanlar, öyle kuvvetli, sarsılmaz imanları bulacaklardır. Fabrika hareketi ise, risaleleri okuyup yazan adamların kemâl-i şevk ve heyecanla çalışmalarıdır. Görmüş olduğum vilâyet ise, velâyet-i kübrâ yollarını gösteren Risale-i Nur'dur.

Bu rüyayı takviye için, bir rüya daha söyleyeceğim:

Menâmda, İstanbul'a yaya olarak iki defa gittim. İstanbul'a vardığımda, dükkânları hep açıktır, içinde sahipleri yoktur. Dükkânların içinde, sandıklarda büyük büyük mıhlar gördüm ve başka demir parçaları da vardı. Bunun üzerine mânevî rahmet yağarken, İstanbul'dan yaya olarak avdet ettim…

Allahu âlem, bunun tâbiri de dünyada İstanbul büyük ve güzel memle-

---

Üstadın kendisi de bir zaman böyle bir zatın geleceğine muntazır imiş. Hâlbuki, ne ağabeyim Mustafa'nın ve ne de benim haddim değil ki Risale-i Nur'un kıymetini ve vazifesini beyan edeyim, heyhât! Risale-i Nur, Kur'ân'ın has tefsiri olduğundan Kur'ân'a bağlıdır. Kur'ân ise Arş-ı Âzam'a bağlıdır. Onun için, Risale-i Nur'u Kur'ân medh ü senâ edebilir. Birinci Şuâ'da otuz üç âyetiyle işaret etmiş. Bunu yazmaktan maksadım, ağabeyim Mustafa'ya Risale-i Nur'dan medet ve Kur'ân'dan şefaat ve Üstadımdan dua istemektir…

Talebeniz
Küçük Ali

ket olduğu gibi, öyle de risaleler ve Mektubatü'n-Nur velâyet-i kübrâ yollarını gösterir. Demir gibi kuvvetli, elmas mıhlar gibi hakikatin burhanlarını satışa çıkaran ve her risale bir kudsî dükkân hükmüne gelen bir meşher-i nuranîdir. O sergide imanî nurlar teşhir ediliyor. Ve velâyet-i kübrâ yollarını gösterdiğini, iki kere iki dört eder derecesinde kanaatim gelmiştir.

İkinci gördüğüm rüyanın tâbiri, Allahu âlem, böyle olsa gerektir: *Kıbleye karşı kışla ise, mânevî Allah'a asker olan gençlerin Isparta vilâyetindeki geniş dershanelerine işarettir. Ekmeği dağıtan zât ise, Üstad-ı Muhterem Said Nursî'dir. Ve ekmek pişiren fırın ise, Üstadımın hususî medresesidir. Fırının ekmeğinin müşterileri ise, risaleleri okuyup lezzetini anlayan, benim gibi ve arkadaşlarım gibi* هَلْ مِنْ مَزِيدٍ[1] *diyenlerdir.*

Evet, Üstad-ı Muhterem, insanlara mânevî ekmek dağıtıcıdır. Bu fırında çok işaretler vardır. Aklım bu kadar yetişiyor. Gençlerin ayakta olması ise, gençlerin imanî risaleleri okuyup imanları kuvvetleneceğine işarettir. O tatlı ve yedikçe noksan olmayan üzüm ve ekmek ise her şeyden daha tatlı i'câz-ı Kur'ân esrarına ve imanın envârına işarettir ki, onları Risale-i Nur dağıtıyor. Âciz talebeniz ise, gençlerin başında ve sağ tarafta bulunduğum ise, gençlere ihsan-ı ilâhî, ikram-ı ilâhî ve Üstad-ı Muhteremin himmetiyle o gençlere vesile olacağıma işarettir inşaallah. Benim aklım bu kadar eriyor; bu kadar tâbir edebildim. Rüyalarımın ıslah ve tâbirini rica ederim.

Yirmi gün zarfında bir rüya daha gördüm: Eğirdir Gölü'nün kenarında, yani çakıllığında bulunuyormuşum. Bu denizin kenarında büyük bir beyaz çadır kurulmuş. Çadırın içinde, büyük bir direğin dibinde Üstadım Said *(radiyallâhu anh)* bulunuyor. Bu esnada eline büyük, bir kırmızı kaplı kitap alıp, çadırın direğine dayanarak o kitabı okudu. Bilâhare, hariçten, kıble tarafından Mahmud isminde gençten, yeşil elbiseli birisi gelip Üstadımın elinden ol kitabı –yani okuduğu hutbeyi– istedi ve aldı. Çadırdan Mahmud ismindeki genç dışarıya çıktı, kıbleye karşı, ayak üzere halklara dedi ki: "Bu âna gelinceye kadar böyle bir hutbeyi hiçbir imam okumamıştır." diyerek, o hitabeyi alıp kıbleye karşı götürdü. O anda uyandım.. Allah hayretsin.

Bu rüyayı da bildiğim kadar tâbir edeceğim: O deniz ise, Şeriat-ı Muhammediye'dir (aleyhissalâtü vesselâm). O çadır ise Isparta vilâyetidir. O

[1] Daha yok mu?

hutbe ise, Risaletü'n-Nur ve Mektubatü'n-Nur'dur. Hutbeyi götüren yeşil elbiseli genç Mahmud ise, ya Şeyh-i Geylânî, ya İmam Rabbânî'dir. Risaleler, makam-ı Mahmud yolunu târif ediyorlar. Üstadımın hutbesi olan Risale-i Nur, bu zamanın bir mehdîsi ve müceddididir.

Ey küre-i arzda bulunan gençler, hocalar ve halifeler! Bin senedir insanların aradığı Mehdî Hazretleri'nin pişdârı ve müjdecisi, Üstadımın neşrettiği Risale-i Nur'dur.

Ey benim kardeşlerim! Benim gibi âciz bir talebenin okumasından, anlamasından ne çıkar? Üstadıma ne suâl açabilirim? Kaç kitap okudum da suâl açayım ve mesele halledeyim? Ne gibi suâl sorayım?

Dünyada çok kitaplar vardır ve o kitapları okumuşsunuzdur. Okuduğunuz kitapların hepsini de anladınız mı? Alâ külli hâl, anlayamadığınız meseleler çoktur. Üstadıma suâl açınız, meydana ilim çıksın ve iman hakikati çıksın da dünyada bulunan üç yüz elli milyon müslümanlar da istifade etsinler. Ne kadar müşkülâtınız varsa halledilsin, bizim gibi âcizler de istifade etsin.

Ey hocalar ve ehl-i kalb, soracağınız suâllerin cevaplarını Risale-i Nur'da bulabilirsiniz. Ehl-i keşif ve kalbden birisi, benim gibi âciz bir insandan Mehdî'yi soruyor, "Ne vakit gelecek?" Daha Mehdî'yi anlayamamış. Dâbbetü'l-arz kimler olduğunu bilmiyor. Bunlara dair, risalelerde birer bahis vardır. Her müşkül suâlin cevabını o risalelerden arayınız, bulursunuz.

Ey hocalar ve halifeler! "Bizim ilmimiz bize yeter." deyip, yıldız böceği gibi şavkınıza, ilminize aldanmayın. İnsanın kendi bildiği kendine kâfi gelmez. Her insan, her meseleyi anlayamaz. Uyuyorsunuz! Uyuduğunuz miktar artık yeter; uyanmalı!

Peder ve validem ve cümle arkadaşlarım ve biraderim Ali çok selâm edip, iki ellerinden öper ve dua etmektedirler.

Kuleönü'nde Sofuoğlu Talebeniz
Mustafa Hulûsi (rahmetullâhi aleyh)

(Risale-i Nur'un tesvidinde çok hizmeti sebkat eden temiz kalbli, ihlâslı, güzel bir hâfız, müdakkik bir hoca olan Hâfız Halid'in bir fıkrasıdır.)

Risale-i Nur'un müellifi Bediüzzaman, nâdire-i cihan, hâdim-i Kur'ân Said Nursî hakkında hissiyatımdan binden birini beyan ediyorum:

Üstadım, kendisi Nur ism-i celîline mazhardır. Bu ism-i şerif, kendileri hakkında bir ism-i âzamdır. Kendi karyesinin ismi Nurs, validesinin ismi Nuriye, Kadirî üstadının ismi Nureddin, Nakşî üstadının ismi Seyyid Nur Muhammed, Kur'ân üstadlarından Hâfız Nuri, hizmet-i Kur'âniye'de hususî imamı Zinnûreyn; fikrini, kalbini tenvir eden âyet-i nûr[1] *olması ve müşkül mesâilini izaha vasıta olan nur temsilâtı gayet kıymettardır. Resâilin mecmuuna Risale-i Nur tesmiyesi, Nur ismi onun hakkında ism-i âzam olduğunu teyid etmektedir.*

Risale-i Nur adlı harika telifatının bir kısmı Arabî olmakla beraber, Risale-i Nur eczaları şimdiye kadar yüz on dokuza bâliğ olmuştur. Her bir risale, kendi mevzuunda harikadır. Gayet yüksek olmakla beraber, Onuncu Söz ismiyle iştihar eden haşre dair olan risalesi pek harikadır, câmidir. Ulemâca sırf naklî olan haşri ve neşri, gayet kuvvetli ve kat'î delâil-i akliye ile isbat etmiştir. Onunla çokların imanını kurtarmışlar.

هُوَ الَّذِي جَعَلَ الشَّمْسَ ضِيَاءً وَالْقَمَرَ نُورًا[2]

âyetinin sırrıyla diyebilirim ki Risale-i Nur bir kamer-i mârifettir ki, şems-i hakikat olan Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan'ın nurunu istifâza eylemiş ki,

نُورُ الْقَمَرِ مُسْتَفَادٌ مِنَ الشَّمْسِ[3]

olan meşhur kaziyye-i felekiyeye mâsadak olmuştur. Hem diyebilirim ki, Üstadım Kur'ân hakkında bir kamer hükmünde olup, semâ-yı risaletin şemsi olan Resûl-i Ekrem'den *(aleyhissalâtü vesselâm)* nuru istifade edip Risale-i Nur şeklinde tezâhür etmiş.

Üstadım, başkalarında nadiren bulunan mümtaz hasletlerinden, zâhirî tavrının pek fevkinde bir vaziyet gösteriyor. Zâhir hâle bakılsa, ilmihali bilmiyor gibi görünüyor; birden, bakarsın, bir derya kesiliyor. Mezun olduğu miktarı ve Resûl-i Ekrem'den *(aleyhissalâtü vesselâm)* istifade derecesi nisbetinde söyler. Resûl-i Ekrem'den *(aleyhissalâtü vesselâm)* cihet-i istifadesi olmadığı vakitlerde, yeni ay gibi mahviyet gösterir. "Bende nur yok, kıymet yok." der. Bir hasleti de tam tevazudur ve مَنْ تَوَاضَعَ رَفَعَهُ اللهُ[4] hadisiyle tam âmil olmasıdır.

---

1 Nûr sûresi, 24/35.

2 "O Allah ki, güneşi aydınlatan parlak bir ışık kaynağı yaptı; ayı ise (güneşe bağlı olarak) ışıklı kıldı." (Yûnus sûresi, 10/5)

3 Ayın ışığı, kendinden değil güneşten gelir.

4 "Kim Allah için mütevazi davranırsa Allah Teâlâ hazretleri (ondan hiçbir şeyi eksiltmez; aksine) onu

İşte bu haslet icabatındandır ki bizim gibi talebelerinden bazı mesâil-i ilmiyede muhalefet bulunsa, onların sözlerini, içinde arar, hak bulduğu vakit, kemâl-i tevazuyla ve lezzetle kabul ederek teslim eder. "Mâşallah!" der "Siz benden daha iyi bildiniz." der. "Allah razı olsun." der. Hak ve hakikati, nefsin gurur ve enâniyetine daima tercih eder. Hatta ben bazı meselelerde muhalefet ediyordum. Bana karşı gayet mültefit, memnunâne bir tavır alır; eğer yanlış yapsam, güzelce, damarıma dokunmayarak beni ikaz eder. Eğer güzel bir şey söylemiş isem, çok memnun olur.

Üstadım bilhassa hikmet-i hakikiye fenninde, yani hikmet-i şeriat ve İslâmiyet noktasında pek harikadır ve hikmet-i beşeriyede dahi çok ileridir. Hatta o ilimde, Eflâtun ve İbni Sina'yı geçmiş diyebilirim…

Bundan on üç sene evvel, Dârü'l-Hikmeti'l-İslâmiye âzâsından iken, küçükten beri şimdiye kadar mânen izn-i ilâhî ile onun bir muîni ve nâsırı ve muhafızı olan kutb-u rabbânî ve kandil-i nurânî Abdülkadir-i Geylânî *(aleyhi nazaru'r-rahmânî)* Hazretlerinin Fethu'r-Rabbânî risalesini tefe'ülen açtığı esnada,

أَنْتَ فِي دَارِ الْحِكْمَةِ فَاطْلُبْ طَبِيبًا يُدَاوِي قَلْبَكَ[1]

ibâresi çıktı. O ibare, onun hakkında pek mânidar olarak, Eski Said'i Yeni Said'e çevirmesine sebebiyet vermiştir.

Eski Said olduğu zamanlarda, İngilizlerin dinî suâllerine gayet latîf ve müskit bir cevap vermiştir. Ve ilm-i mantıkta, İbni Sina'nın telifatından geçecek Tâlikat namında harika bir risalesi var. İşkâl-i mantıkıyeyi kıyâs-ı istikrâî cihetiyle on bine kadar iblâğ edip, hiçbir âlimin yetişemediği bir derece-i ihata göstermiş… Sünuhat isminde bir risalesinde gördüm ki, Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)*, âlem-i manada, bir medresede ona ders verdiğini görmüş. O ders-i mâneviyeye binaen İşârâtü'l-İ'câz namındaki harika tefsiri yazmış. Bana birgün dedi ki:

"Harb-i Umumî hâdisat ve netâicleri mâni olmasaydı, İşârâtü'l-İ'câz'ı Allah'ın tevfiki ve izniyle altmış cilt yazacaktım. İnşaallah, Risale-i Nur, âhiren o mutasavver harika tefsirin yerini tutacak."

Üstadımla yedi-sekiz sene musahabetim esnâsında mühim meşhuda-

---

sadece yükseltir." el-Bezzâr, *el-Müsned* 3/161. Ayrıca yakın mânâdaki hadis-i şerifler için bkz.: Müslim, *birr* 69; Tirmizî, *birr* 82; İbni Mâce, *zühd* 16; Dârimî, *zekât* 35.

1 "Sen Dârü'l-Hikmet'tesin; kalbini tedâvi edecek bir doktor ara!" (Bkz.: Abdülkadir Geylânî, *el-Fethu'r-Rabbânî* s.265)

tım çoktur. Fakat اَلْقَطْرَةُ تَدُلُّ عَلَى الْبَحْرِ[1] mûcibince, deryaya delâlet maksadı ile bu fıkra kâfi görüldü. Çünkü Üstadımdan iftirak zamanı idi; acele yazdım. Üstadım, وَالصَّاحِبِ بِالْجَنْبِ[2] âyetinin sırrıyla çok defa yanlarında beni musahip bulmak hakkını ve teveccüh duasıyla yerine getireceklerine eminim…

Hâfız Halid (rahmetullâhi aleyh)

(Hulûsi Bey'in fıkrasıdır.)

Aziz, muhterem, müşfik ve mükerrem Üstadım,

Bu defa irsâline inâyet buyurulan Risale-i Nur eczalarının dört kısımlık fihristesini aldım. Daha evvel Otuz Birinci Mektub'un On Üçüncü ve On Dördüncü Lem'alarını almış, fakat ihtisaslarımı arza muvaffak olamamıştım. Fihristeler dört tarafımı aydınlattılar ve itikatta bir olup, çok metin hikmetlerle bazı a'mâlde ayrılıkları olan dört mezheb-i hak gibi, bu fakire hakka, hakikate, sıdka, imana, nura, rızaya giden yolları gösterdiler. Hâdisât-ı dünyeviye meşgalesi, şimdiye kadar başımdan geçmemiş bir tarzda beni yormuş. Koca bir dairenin maddî ve mânevî ağır yükü altında tek başıma kaldığımdan çok bunalmıştım.

Aziz Üstadımın Otuz Birinci Mektub'un Birinci Lem'ası'yla tavsiye buyurduğu evrâdın kuvveti, Risale-i Nur'un feyzi, müşfik üstadımın müstecab duası ve üstadımın üstadı Hazreti Gavs'ın, lillâhil-hamd, en küçük hâcetimi görecek kadar zâhir himmeti, mahza bir lütf u fazl-ı ilâhî eseri olarak devam edebildiğim salâvât-ı şerife berekâtıyla zuhur eden imdâd-ı risaletpenâhî ve Cenâb-ı Allah'ın nihayetsiz in'âm ve ihsan ve inâyeti sayesinde, yüz binler hamd ve şükürler olsun, yeise ve fütura düşmekten kurtulmuş; yalnız, huzur-u mânevînize birkaç satırlık arîza ile çıkmak geç kalmıştır.

Hakikaten, elmas kalemli çok kıymetli kardeşlerimin –âsâr-ı Nur'un cem' ve teksir ve neşrinde– gösterdikleri gayret ve himmet ve sevgili Üstadımıza bu kudsî vazifede yaptıkları muavenet, her türlü takdirin fevkindedir. Allahü Zülcelâl cümlesinden razı olsun ve neşr-i envâr-ı Kur'âniye'de daimî muvaffakiyetlere mazhar buyursun…

---

1 Damla, denizin varlığını gösterir.

2 "Yakın komşulara" (Nisâ sûresi, 4/36)

Otuz Birinci Mektub'un On Üçüncü ve On Dördüncü Lem'aları'nda, o kadar büyük dersler, o kadar azametli hakikatler, o derece şâşaalı hikmetler ve nurlu, kudsî, lâhutî feyizler mündemiçtir ki, bu bîçâre kardeşinizin sönük zekâsı, kısa düşüncesi, perişan, müşevveş dimağı ile hissedebildiği zevkleri ifade etmesine imkân yoktur…

İdrâk-i maâlî bu küçük akla gerekmez,
Zira, bu terazi o kadar sıkleti çekmez.

On Üçüncü Lem'a'nın on üç işaretle beyanı, Sûretü'l-Felâk ve Sûretü'n-Nâs âyetleriyle,

وَقُلْ رَبِّ أَعُوذُ بِكَ مِنْ هَمَزَاتِ الشَّيَاطِينِ ۞ وَأَعُوذُ بِكَ رَبِّ أَنْ يَحْضُرُونِ[1]

âyetlerinin mecmu-u adedine veya bu iki sûrenin her birinde okunmakta olan أَعُوذُ بِاللهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ[2] adedi ile ve Fatiha başta sayılmazsa, yüz on üçüncü sûreye tam ve latîf tevâfuk ve işaret göstermesi nazar-ı dikkati celbetmektedir. Her işaretin nihayetinde, o işaretteki hakâik, birkaç enseb ve âlâ kelimeyle ifade edilmiştir ki bundan daha kuvvetli beyan olamaz. İhtisasımı, bu işaretlerdeki kelimelerle kısaca arzedeceğim.

Birinci işaret: Şeytanın ve onun şerik ve muînleri olan ehl-i dalâletin şerrinden ancak şeriat-ı Muhammediye *(aleyhissalâtü vesselâm)* ile âmil ve sünnet-i Ahmediye *(aleyhissalâtü vesselâm)* ile mütemessik olmakla kurtulmak imkânı olduğunu;

İkinci işaret: Küfre giren ehl-i dalâletin kemiyeten çokluğunun kıymetsizliği; şeytan ve avenelerinin tasallutlarına karşı istiâze, istiğfar, hıfz-ı ilâhîye iltica ve takvâyla sünnet-i seniyyeye yapışmaktan başka çare olmadığını,

Üçüncü işaret: Zâhiren cüz'î hata ve isyanla çok büyük tahribat yapmakta olan hizbü'ş-şeytana karşı, en kuvvetli kale olan Kur'ânî kaleye iltica lâzım geldiğini,

Dördüncü işaret: مَا أَصَابَكَ مِنْ حَسَنَةٍ فَمِنَ اللهِ وَمَا أَصَابَكَ مِنْ سَيِّئَةٍ فَمِنْ نَفْسِكَ[3] âyetine bir nevi tefsir mâhiyetinde, cüz'î ihtiyar ve icadsız kesb ile şerlere sebe-

---

1 "Sen de ki: 'Yâ Rabbî! Şeytanların vesveselerinden, onların yanımda bulunmalarından Sana sığınırım!'" (Mü'minûn sûresi, 23/97-98)

2 Kovulmuş şeytanın şerrinden Allah Teâlâ'ya sığınırım.

3 "Sana gelen her iyilik Allah'tandır. Başına gelen her fenalık ise nefsindendir." (Nisâ sûresi, 4/79).

biyet veren şeytanın müthiş tahribatına karşı istiğfar ve Allah'a iltica ve sünnet-i seniyyeye riayet iktiza ettiği;

Beşinci işaret: Kur'ân-ı Hakîm'in azîm tergib ve teşviklerinin tam yerinde olup, ehl-i imanın desâis-i şeytaniyeye kapılmaları imansızlıktan ve imanın zayıflığından ileri gelmediğini.. hem günâh-ı kebâiri işleyenlerin küfre girmediklerinin

فَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ خَيْرًا يَرَهُ ۞ وَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ شَرًّا يَرَهُ[1]

iki âyetle sâbit olduğunu ve nihayet Cenâb-ı Erhamü'r-Râhimînin *Gafûr* ve Rahîm isimlerini melce ve tahassüngâh yaparak şeytandan istiâze edilmesini;

Altıncı işaret: Tahayyül-ü küfrü, tasdik-i küfürle iltibas ve tasavvur-u dalâleti, dalâletin tasdiki suretinde gösteren desâis-i şeytaniyeden kurtulmak için, hakâik-i imaniye ve muhkemât-ı Kur'âniye'ye sarılmak ve lümme-i şeytaniyeden gelen desiselere karşı istiâze etmek ve her iki mânevî yaraya karşı sünnet-i seniyyeyi merhem yapmak icap ettiğini;

Yedinci işaret: Erkân-ı imaniyeden biri olan kadere tevilsiz iman etmek lâzım olduğunu ve günah-ı kebîreyi işleyen mümin kalabileceğini, fakat, şeytanların tahribatına karşı Cenâb-ı Hakk'ın bin bir isminin tecellî etmekte olduğunu, Ehl-i Sünnet ve Cemaat olan ehl-i hak mezhebinden ayrılmamak ve Kur'ân'ın çetin ve metin kalesine girerek sünnet-i seniyyenin muktezasına tevfik-i hareket eylemekle kurtulmaya muvaffak olunacağını;

Sekizinci işaret: Küfür ve dalâlet yolunda insanların nasıl ihtiyarlarıyla sülûk ettiklerini ve bunların nasıl hayat geçirebildiklerini aliyyü'l-a'lâ bir tarzda ders verdikten sonra, ehl-i iman için Kur'ân'ın himayesi altına iman-ı tam ve itikad-ı kâmille girmek ve sünnet-i seniyyenin daire-i nuraniyesine seve seve dahil olmaklığın ne kadar güzel olduğunu;

Dokuzuncu işaret: Hizbullahın, neden çok defa hizbü'ş-şeytan olan ehl-i dalâlete mağlup olduklarını, Medine münafıklarının dalâlette ısrar ederek hidayete girmemeleri ve Resûl-i Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselâm)* iki muharebedeki mağlûbiyetinin hikmetini beyan ederek, O Seyyidü'l-mürselîn'in sünnetine ittiba sayesinde muvakkat acıların geçeceğini;

---

[1] "Zerre ağırlığınca hayır yapan onu bulur, zerre ağırlığınca şer yapan da onu bulur." (Zilzâl sûresi, 99/7-8)

Onuncu işaret: İblis'in en mühim bir desisesi olarak kendine tâbi olanlara kendini inkâr ettirdiğinden –dört misalle izah suretiyle– bahis; ehl-i imana, cin ve ins şeytanlarının şerlerinden, Allah'a iltica etmekle selâmete kavuşulacağını;

On birinci işaret: Cirim ve cismi küçük, cürüm ve zulmü büyük, ayıp ve zenbi azîm bîçâre insanı kâinatın hiddetinden, mahlûkatın nefretinden, mevcudatın öfkesinden kurtarmak için Kur'ân-ı Hakîm'in daire-i kudsiyesine girmeye ve sünnet-i seniyyeye ittibâ eylemeye dâvet ettiğini;

On ikinci işaret: Mahdut günahlara cehennemle mukabelenin mahz-ı adalet olduğuna, cehennemin cezâ-yı amel, cennetin fazl-ı ilâhî ile olduğuna, seyyienin az yazılıp hasenenin çok yazılmasına, ehl-i dalâletin muvaffakiyetlerinin –hâşâ!– kendilerinde hakikat olduğuna veya ehl-i hakta zaaf bulunduğuna delâlet etmediğini gösteren dört meraklı suâle gayet fasih ve beliğ cevaplar vermek suretiyle, ehl-i imanı, رَأْسُ الْحِكْمَةِ مَخَافَةُ اللهِ[1] düsturuna, her türlü saadeti cami olan Kur'ân ve sünnet şahrâhına girmeye teşvik ettiğini;

On üçüncü işaret: Üç noktasıyla, şeytanın desiselerine müptelâ olan bîçâre insana, hayat-ı diniye, hayat-ı şahsiye ve hayat-ı içtimaiye selâmeti ve sıhhat-i fikir ve istikamet-i nazar ve selâmet-i kalb için muhkemât-ı Kur'âniye mizanlarıyla ve sünnet-i seniyye terazileriyle a'mâl ve hâtırâtını tart ve Kur'ân'ı ve sünnet-i seniyyeyi daima rehber yap; ve أَعُوذُ بِاللهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ[2] diyerek Cenâb-ı Hakk'a ilticada bulun, diye çok kıymetli tavsiyede bulunduğunu; ve خِتَامُهُ مِسْكٌ[3] nev'inden on üç işaret hâlinde tefsir olunan Sûretü'n-Nâs ve iki âyeti tekrar ile derse nihayet verdiğini, gayet zevkli ve şevkli ve alâkalı bir surette beyan ve ifade eylemektedir.

On Dördüncü Lem'a'nın Birinci Makamı'nı teşkil eden iki mesele bence çok mühimdir. Bu dersin takrir ve tahririne vesile olan Refet Bey kardeşimizden Allah razı olsun. İkinci Makam başlı başına bir şâheserdir.

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ hakkındaki beyan buyurulan altı sır, öyle bir ha-

---

1 "Hikmetin başı Allah korkusudur." (el-Beyhakî, *Şuabü'l-îmân* 1/470; el-Kudâî, *Müsnedü'ş-Şihâb* 1/100; el-Hakîm et-Tirmizî, *Nevâdiru'l-usûl* 3/84; ed-Deylemî, *el-Müsned* 2/270; el-Gazâlî, *İhyâu ulûmi'd-dîn* 4/161)

2 Kovulmuş şeytanın şerrinden Allah Teâlâ'ya sığınırım.

3 "Hitamı misktir, içildiğinde sonu mis gibi kokar." (Mutaffifîn sûresi, 83/26)

zine-i esrar-ı rabbânîdir ki ancak Rahmân-ı Rahîm'in inâyetiyle bu mübarek eseri okuyup anlayanlar ondan zevk alabilirler.

Bundan evvelki bir mektupta, ihtiyarsız Birinci Söz'ü teşkil eden بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ hakkındaki mübarek eserden, kalb-i âcizîye gelen bazı hoş tefekkürattan bahsetmiştim. Dâima şefkatle dua ve derslerinden istifade ettiren muazzez üstadım, benim daha evvelden de بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ içindeki Rahmân ve Rahîm isimlerinin hikmet-i tahsisi hususundaki suâlime, ikinci ve mutantan bir cevap daha lutfetmiş oluyorlar. Bu mazhariyetten dolayı Hâlık-ı Rahîme ne kadar şükretsem azdır.

Fihriste'yi harfi harfine henüz okuyamadım, fakat inşaallah okuyacağım. On Birinci Mektub'un neleri ihtiva ettiğini öğrendim. Yazılmayan ve rahmet-i ilâhiyeden yazılmasına muvaffakiyet niyaz olunan âsârın da neşrine muvaffakiyetinizi, eltâf-ı sübhaniyeden tazarru ve niyaz eylerim. Otuzuncu Söz'ün mahkeme başkâtibini nasıl tehdit ettiğini, hâtırasını tamamıyla gözümün önüne getirdim.

Fihriste-i Güldeste: Fihriste namı altındaki bütün risalelerde yazılı olduğu tarzda değildir. Tamamen hususiyet göstermektedir. Sözler'in ve Mektupların bir hülâsatü'l-hülâsası denecek vaziyettedir.

Âsâr-ı nurun bir zübdesi, hazâin-i nurun elmas anahtarı, resâil ve Mektubat'ın nurlu kapısı olan bu hayırlı telife sebep olanları da müellifini de, Allahü Zülcelâl ve'l-Kemâl Hazretleri saadet-i dâreyne mazhar buyursun, âmîn...

Hulûsi

(Hüsrev'in fihriste hakkında bir fıkrasıdır.)

Aziz Üstadım,

Senelerden beri vücuda getirilen misilsiz âsâra, Otuz Birinci Mektub'un On Beşinci Lem'ası ile öyle misilsiz bir eser daha ilâve buyurulmuş oluyor ki o şâheserler, böyle şâh bir eseri, o harika bediiyyât böyle bedî bir zübdeyi, o acîb telifat böyle acip bir mecmuayı, o azîm hakâik böyle bir azîm külliyât-ı hakâiki ve o nurlu risaleler böyle nurlu bir fihristeyi istiyordu. Yüz binler şükrolsun ol Feyyâz-ı Mutlak Hazretleri'ne ki hiçbir müellifin muvaffak olamadığı böyle misilsiz eseri hazine-i rahmetinden ihsan etmekle, yüz yirmi adede vâsıl

olan Külliyat-ı Nur'u, yüz yirmi sayfadan aşağı olmayan misilsiz fihristesiyle bir yerde toplamış bulunuyor. Bu risalenin menfaati, fevâidi o kadar çok ki izaha hâcet yok. Bu kıymettar risale, kendi kendini lâyık olduğu bir tarzda methediyor. Hem o kadar güzel methediyor ki; fevkinde beyan olamaz.

Hüsrev

(Dereli Hâfız Ahmed Efendinin
çok mânidar rüyalı bir fıkrasıdır.)

Aziz ve müşfik üstadım efendim,

Birgün âlem-i menamda bir sahrada gezerken, birçok kalabalık ahalinin içine girdim. Dersim olan kelime-i tevhide devam ediyordum. O ahâlinin cümlesi nasârâ imiş. Biz âşikâre kelime-i tevhidi çektiğimizden, hepsi bize iştirak etti. Her yüz başında, مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللهِ[1] diyorum. O nasârâlar, "İsâ ruhullah" diyorlar. Onlara dedim ki: "Yahu, biz İsâ'yı *(aleyhisselâm)* tasdik ediyoruz." Ve kedilerine kelime-i tevhidi okudum, "İsâ ruhullah" dedim. "İşte bakınız, ben sizin peygamberinizi tasdik ediyorum. Siz de bizim peygamberimizi tasdik etseniz ne olur" dedim. "Hayır! İsâ *(aleyhisselâm)* gökten inmedikçe ve sizin peygamberinizi âşikâr tasdik etmedikçe, biz tasdik etmeyiz." dediler. Bunun üzerine yanımda iki arkadaş bulundu. Lâkin arkadaşlarım kimler olduğunu bilemiyorum. "Biz dua edelim de İsâ *(aleyhisselâm)* gelsin ve bizi nasıl tasdik ediyor, göreceksiniz." Dua ettik. İki kişi "Âmin!" dediler. Lâkin İsâ *(aleyhisselâm)* gelmeyince müteessir olduk. Yine dua ettik, "Ya Rabbi! Bizi bunların yanında niçin mahcup çıkarıyorsun?" dedik. "Bu din âlî değil mi?"

Tahminen, arası bir saat veya bir buçuk saat sonra, karşıdan üç kişi çıktı. Elhamdülillâh, İsâ *(aleyhisselâm)* geliyor. Baktım, birisi sakallı, ikisi şâbb-i emred. Dedim: "İsâ *(aleyhisselâm)* otuz üç yaşında olduğu hâlde göğe huruç etti, niçin sakalında beyaz var?" Kalbime geldi ki, "Allahu âlem… İsâ *(aleyhisselâm)* değilse?" Bu zât ve iki arkadaşıyla yanımıza geldiler. Dikkatle baktım, Üstadımızın simâsı ve elbisesidir. Bizim yanımıza gelince, bizim altımız mağara imiş. Yanındaki iki kişiye emretti: "Şurada kilitli salipler, haçlar var. Cümlesini çıkarınız." Çıkardılar. Nasârâlara karşı hepsini kırdı ve kelime-i tevhid getirip Peygamberimiz'i tasdik edince, biz de nasârâlara, "Bakınız, işte İsâ'nın *(aleyhisselâm)* vekili geldi." deyince, cümlesi tasdik ettiler.

---

1 "Muhammed Allah'ın resûlüdür." (Fetih sûresi, 48/29)

Allahu âlem, bu rüyanın bir tâbiri şudur ki: Üstadımızın Kur'ân-ı Hakîm'den aldığı ve neşrettiği Risale-i Nur vasıtasıyla nasârânın bir kısmı İslâmiyet'i kabul edecek ve nasârâ müslümanları veya hıristiyan müminleri hükmüne geçip Üstadımızın sözlerini İsâ'nın *(aleyhisselâm)* sözleri nev'inden hüsn-ü kabul edeceklerine işârettir.

Evet, Risale-i Nur'da öyle bir kuvvet vardır ki, Avrupa'nın en müannid filozoflarını dahi teslime mecbur eder. Her ruhun bir ihtiyac-ı hakikîsi olan hakikî iman nurunu arayan hıristiyan muvahhidler, elbette Risale-i Nur'u görseler, Hazreti İsâ'nın *(aleyhisselâm)* vesâyâsı nev'inden kabul edip sarılacaklardır...

Dereli Mutâf Hâfız Ahmed

(Âsım Bey'in fıkrasıdır.)

Bu Risale Fihristesi, hakikaten menba-ı nur ve mecma-ı hakikattir. Elhak nur fihristeleridir. Şöyle söyleyebilirim ki: Otuz Üç Söz, Otuz Üç Mektub'un her biri, feyezanda olan birer menba-ı nur-u hakikat ve gülistan-ı bâğ-ı cinandır. Binaenaleyh bu müteaddit güller bağının her birisinden müteaddit güller koparıp, dört kısım üzerine güller demeti yapılmış gibi vücuda getirilmiş bir eser-i cihan-kıymet olduğuna kanaat ettim. Bu Fihristeleri okumak, herhalde ve behemehâl Söz ve Mektuplar risale-i şerifenizi görmek, okumak, yazmak için insanı iştiyak ve gayrete sevkediyor ve şiddetli kamçılıyor. Fakirce noksan olan risale-i şerifelerin hangisini evvelâ yazayım? Çünkü her biri birbirleriyle nur ve hakikat müsabakasına çıkmış diye, mütelâşî ve –heyecanlı bir vaziyetteyim. İnşallah, –dua-yı Üstadâneleriyle– kâffesini yazarım. Şurasını da arzetmek isterim ki: Sabri Efendi kardeşimin ilhâhı ve zat-ı Üstadânelerinin ilhamıyla Fihristelerin telifi, çok musîb ve hayırlı, hem hadsiz hakikatlere anahtar olmuştur…

Cenâb-ı Hak, sevgili Üstadımızı âfiyette dâim, ömürlerine bereket ve her bir umûrunda muvaffakiyet ihsan buyursun da pekçok zamanlar başımızda tâc-ı zafer olarak taşıyalım ve hizmet-i Kur'ân'da çalışalım, yorulalım, yol alalım. Ve cümle müminîn de istifade etsin ve ehl-i bid'a ve mülhidlerin de başları yere gelsin.

Talebeniz

Âsım (rahmetullâhi aleyh)

(Kuleönü'nden Sarıbıçak Mübarek Mustafa'nın
kardeşi Küçük Ali'nin fıkrasıdır.)

(Bulunduğumuz asrın yaralarından, mânevî doktora muhtaç bir gencin fıkrasıdır.)

Aziz, şefkatli, muhterem Üstadım,

Bulunduğumuz asır, mânevî seferberlik (harp) zamanı olduğundan, vücudumdaki yaralara baktıkça, yaralar git gide daha fazlalaşmakta iken.. birgün işittim ki, "Sağdan sola geçiniz!" diye ilân ediyorlar. Ve otuz iki harfin birkaç adedini kaybedip ilân edince öyle bir yara daha açıldı ki evvelki yaraları unutturdu. Nasıl ki, nass-ı Kur'ân'da إِذْ أَوَى الْفِتْيَةُ إِلَى الْكَهْفِ فَقَالُوا رَبَّنَا اٰتِنَا مِنْ لَدُنْكَ رَحْمَةً وَهَيِّئْ لَنَا مِنْ أَمْرِنَا رَشَدًا[1] Ashâb-ı Kehf efendilerimiz beş veya sekiz delikanlı, asrımızdaki tahammül edilmeyen fenalık gibi o asırda fenalıktan, fitneden kaçarak mağaraya iltica ettiler. Sebebi ise, din-i hak üzere bulunan ehl-i imanı, zamanlarının padişahı olan Dakyanus, putperestliğe dâvet edip, kabul edenleri putlara kurban kestirip, kabul etmeyenleri katliâm ettiği sırada, Ashab-ı Kehf efendilerimiz mağaraya çekildiler.

Ben de asrımıza ve yaralarımıza baktıkça, bütün gün ruhum çırpınmakta iken.. "Acaba bu karma karışık zamanda, benim gibi böyle mânevî yaralı gençler, o Mahkeme-i Kübrâ'da, Cenâb-ı Vâcibü'l-vücûd ve Tekaddes Hazretleri'nin huzurunda, Peygamberimiz Muhammed Mustafa *(aleyhissalâtü vesselâm)* Efendimiz'den nasıl şefaat dileyebilirler?" diyerek, bütün gün ruhum ağlardı. Madem Muhammed'e *(aleyhissalâtü vesselâm)*, binlerce maddî ve mânevî yaralılar, dilsizler, nüzûl olmuş, bütün kalbi kararmış, imanı yok bedevî adamlar, Muhammed *(aleyhissalâtü vesselâm)*'ın yanına vardığında, bir saat, birgün sohbet-i nebevîde bulunur; sonra kavim ve kabilelerine rehber ve muallim olarak döndüler. Ve madem kıyâmete kadar bâki bıraktığı Kur'ân ve Kur'ân'ın tayin etmiş olduğu mânevî doktorlar, kıyâmete kadar gelecek müminlere maddî ve mânevî doktorluk vazifesini görecekler. Ve şimdiki hâl vilâyetimiz dahilinde bulunan mânevî doktora müracaat edeyim diyerek, ruhum her an gezmekte iken bîhuş olup yattım…

Bana rüyamda üç şahıs gösterildi. İkisinin ismini söylemediler. Diğeri

---

1 "O yiğit gençler mağaraya sığınmış ve şöyle dua etmişlerdi: 'Rabbimiz, katından bize hususî bir rahmet ver, bize yardım et, önümüzü aç ve şu işimizde doğru ve rızana uygun olan ne ise onu bize nasip eyle!'" (Kehf sûresi, 18/10)

Üstadım Bediüzzaman'ı, ismiyle söylediler. Hemen eline yapışıp ellerini öptüm. Üstadım acele olarak cebinden bir kalem ve bir kâğıt parçası çıkarıp bana verdi. Hemen uyandım. Peder ve validem ehl-i kalb olduğundan, rüyayı anlattım. Pederim, "Bu Zât Barla'ya henüz yeni geldi. Bir iki sene kadar oldu. Git, müracaat et." dedi. Ben dedim: "Daha askere gitmedim, yaşım genç. Böyle büyük mânevî bir doktorun yanına bu yaralarla nasıl gideyim ve nasıl cerrahiyesine dayanayım?" Bana "Git." denildi. Hitap iki oldu. Hemen sabahleyin kalkıp gittim. Üstadımı görünce, bir-iki dakika titredim. Sonra, "Fesübhânallah!" dedim. "Doktoru görünce o yaralar bütün kuvvetleriyle bağırıyorlar. Verdiği eczâlara tahammül edemeyecekler." O yaraları açamadım. Üstadım da talebeliğe kabul edip, beş vakit farzı bırakmayacağıma çok çok tenbih etti. Avdetten bir-iki ay sonra hemen askere gittim. Terhis oluncaya kadar, (yirmi mah mukaddem) bu yaralar içinde, her saat ve her dakika, [1] اَلْمَوْتُ حَقٌّ kaziyyesini düşünüp, "Acaba benim hâlim ne olur?" derdim. Memlekete avdetimde, ağabeyim Mustafa'yı *(rahmeten vâsiaten)* görünce ruhum biraz genişledi. Acaba bu nereden ileri geliyor, dedim. Bir-iki gün sonra, mübarek Ramazan-ı Şerîf gecesi üçüncü hitap olarak, yine rüyamda, memleketimizin kenarında, Üstadım Bediüzzaman, elinde bir asâ, çoban olup dellâllığı ilân ediyor. Ve diyor, "Ben Kur'ân'ın dellâlıyım!" diye yüksek sesle bağırıyor, ilân ediyor. Ben heyecanımdan hemen uyandım...

Demek, bakınız ey kardeşlerim ve bütün müminler! Üstadım Hazretleri değil memleketimize, bütün üç yüz elli milyon müslümana her saat, her dakika, her an bağırıyor. Benim gibi zâhir kulağıyla dinlemeyiniz, kalb kulağıyla dinleyelim ki her an bağırıp çağırdığını işitelim. Madem bu elmas ve cevherler, bu sergiler asrımıza verilmiş; bütün asrımızda kazancımızı versek, yine o elmasların birinin fiyatını veremeyeceğiz. Bahar mevsimi geçmeden bütün cevherlerden alalım. O cevherler ise Risale-i Nur Külliyatı'dır.

Ben âciz de Yirmi Dördüncü Söz'ün Dördüncü ve Beşinci Dalını okumaya ve yazmaya başladım. Ve yaralarımın birer birer kuruduğunu hissedince, Mektubat ve Sözler'i bütün kuvvetimle yazmaya karar verdim. Benim gibi yaralı kardeşlerime, bütün müslümanlara, bütün kuvvetimle bağırıyorum: "Eyvah! Bu asrımızda, bu yaralarla nasıl istirahat edebiliriz, yoksa!.. Bu

---

1 "Ölüm kesin bir gerçektir." (Bkz.: et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* 3/180. Ayrıca, ölüm gerçeğini ifade eden âyet-i kerîmeler için bkz.: Bakara sûresi, 2/28; Âl-i İmran sûresi, 3/185; Hac sûresi, 22/66; Câsiye sûresi, 45/26; Kaf sûresi, 50/19; Cum'a sûresi, 62/8; Mülk sûresi, 67/2).

asrın mânevî doktoru ve ilâçları ise, Kur'ân'dan tereşşuh eden Risale-i Nur ve Mektubatü'n-Nur'dur. Onlara sıkı sarılalım."

Âciz talebeniz
Ali Ulvi

(Kuleönü karyesinden İbişoğlu Mehmed'in bir fıkrasıdır.)

Muhterem Üstadım Efendim,

Kardeşim Mustafa risaleleri yazmaya başlayalı beş sene oldu. Maalesef iki senesini zayi ettik. Üç seneden beri, risaleleri sair arkadaşlarla beraber, hizmetimizin haricinde her zaman okuyup istifade ediyoruz. Bazı, köyümüzün ehl-i tarikat olanları, bidayeten kardeşim Mustafa'nın okuduğuna ehemmiyet vermiyorlardı.

Ben de, bu "Okunan Sözler, hem tarikate, hem hakikate pek muvafıktır. Bu zamanın yaralarına bir ilâçtır." diyordum. Ve her ne zaman yeis içerisinde kalsam, kardeşimin yanına gelir, işittiğim hakikatleri Risale-i Nur'dan okutur, dinler ve Risale-i Nur'un verdiği feyizle yaralarım tedavi olur, giderdim. Herhangi bir meseleden bahsedilse, Risale-i Nur'da en iyisi vardır. Yalnız çok insanlar var ki Sözler'in kıymetini bilmiyorlar. Ben de bütün bu söylenen sözlere ilâç, risalelerde vardır diyorum. Olanca kuvvetimle küre-i arza bağırarak derim ki, "Hariçte görülen marazlara ilâç vardır."

Ey kardeşlerim! İstifade edelim. Bu risalelerden istifade etmeyenler ne kadar akılsızdırlar! Çok şükürler olsun ki böyle bir zat-ı muhtereme Cenâb-ı Hak bizi eriştirdi. –فَلِلّٰهِ الْحَمْدُ وَالْمِنَّةُ[1]–

Cenâb-ı Hakk'ın rahmetiyle, ihsanıyla, eltafıyla Üstad-ı Muhteremin himmetiyle ehl-i tarikatla birleştik. Şimdi Sözler'i çok okuyoruz. Ve onlar da çok istifade ediyorlar, menfaattar oluyorlar. Sözler'in hak olduğunu tamamıyla anladılar. Hatta okumak için kardeşimi çok zaman icbar ediyorlar. Birgün kardeşim Mustafa risaleleri yazmaklığım için beni teşvik etti. Ben de yazmak için Yirminci Mektub'u aldım. İstinsah ettiğim bu mektupta üç tevâfuk gördüm. Satırın yukarısında iki tane "nihayetsiz" var, ve altında da üç "dünya" tevâfuku var. Bu hâlden müteessir oldum. İnşaallah üstad-ı muhteremimin himmetiyle risaleleri yazmağa muvaffak olurum ümidindeyim.

1 Bütün şükür ve şükranlar Allah'adır, minnetin her türlüsü de sadece O'nadır.

Yirminci Mektub'u elimde götürürken, meydanda idi. Karşımda muhtar odası olduğundan, risaleyi saklamıştım. O gece rüyamda, Üstad-ı Muhteremimi büyük bir denizde ve denizin içerisinde sarayda gördüm. Bizim köyün insanları da o sarayın etrafında idiler. Âciz talebeniz, doru ata binerek zatınızın yanına vardım. O adamlar bana, denizden nasıl atladığımı sordular. Ben de o adamlara cevaben, "At yeni nallı olduğundan hiç zahmet çekmeden geldim." Hâlbuki, deniz ince bir surette incimad etmişti. O esnada Üstadım karşıma çıkarak, "Niçin Sözler'i saklıyorsunuz? Bundan sonra Sözler meydanda olacak." dediniz. O esnada benden at istediniz. Ben de güzel yürüyüşlü atı getirdim, o esnada uyandım. Allah hayr etsin.

Âciz talebeniz
Hacı Mehmed

(Kuleönü karyesinden elmas kalemli Mustafa'nın kıymettar arkadaşı Hâfız Mustafa'nın fıkrasıdır.)

Ey Feyyâz-ı Mutlak ve Vâhid-i Ehad olan Cenâb-ı Allah'a giden tarik-i müstakim yolunu gösterip, pek elemli ve pek hatarlı uhrevî hayatımın kurtulmasına sebep olan Üstadım Efendim!

Bundan dört mah mukaddem, Kur'ân-ı Hakîm'in elmas, inci dükkânından pırlantaları ve vüs'atimiz kadar uhrevî harçlığı almak üzere ziyaretinize kardeşim Mustafa ile varmıştık. "Niçin geldiniz?" diye şefkatli bir tekdire binâen müteessirâne geriye döndük. O tekdirden gelen şefkatli ve ücretli bir fırtınaya tutulduk. O zaman Üstadımın iksir-i âzam olan o mübarek kalbini rencide ettiğimizi anlayınca, ikinci bir teessür bana geldi. Bu zamana kadar pek âciz, hiç-ender-hiç olan zayıf ruhum o teessürler içinde feryad ederken, şefkatli tokat risalesinde, bizim fırtınalı tokadımızı zikreden Üstadımızın hakkımızda ne derece şefkatli olduğunu anladık. O teessürâtımız sürûra kalboldu. اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ هٰذَا مِنْ فَضْلِ رَبِّي[1]

Bu mübarek Rebiü'l-evvelin on ikinci gecesi –mübarek bir gecede– Üstadımın pek yakınımızda olan Isparta'ya hicreti beni o kadar memnun ve mesrur etti ki, o yaralar ve bereler ve teessürlerden hiçbir şey kalmadı. Elhamdülillâh, Rebiü'l-evvel ayının on ikinci gecesi, dünya ve âhiret yaratıl-

[1] Allah'a hamdolsun; bu Rabbimin ihsanıdır.

masına sebep olan, dünya ve âhireti, zerreden şemse kadar bütün mükevvenâtı ziyalandıran, kıyâmete kadar bâki, güneş gibi nurlu, feyizli, gıdalı şeriatıyla âhiret kapısını açan o mübarek Zât-ı Fahr-i Âlem *(sallallâhu aleyhi ve sellem)* Efendimiz'in o mübarek gecede dünyaya teşrif buyurması, bütün mükevvenâtı memnun edecek pek mübarek bir gecede Üstadımın hicreti, yani Rebiü'l-evvelin on ikinci gecesi Isparta'nın harîmine dahil olması ve hicretinin tevâfuk ve tesadüf gelmesi, beni yine o elmas çarşısında pırlantaları vüs'atimiz kadar almak üzere Üstadımın ziyaretine yol açtı. İnşallah, bu hicretiniz büyük fütuhata sebep olacaktır.

Nitekim, Sallallâhu aleyhi ve sellem Efendimiz'in Mekke'den Medine'ye hicreti esnasında, feth-i Mekke haberinin Cibrîl-i Emîn ile nüzûlü, Peygamberimiz'i ve sahabe efendilerimizi memnun ettiği gibi, Üstadımın tevâfuk eden hicreti, fütuhata sebep olması, beni ve bütün müslümanları memnun ve mesrur eyleyecektir, efendim.

İmamoğlu Hâfız Mustafa (rahmetullâhi aleyh)

(İmamoğlu Hâfız Mustafa'nın bir fıkrasıdır.)

(Bütün Söz ve Mektubat'ın birer mürşid-i kâmil vazifesini gördüklerine dair hâtıra gelen bir mektuptur.)

Üstadım Efendim,

Bundan bir sene evvel –Sözler ve Mektubat'ı istinsah esnasında– bazı nükteler, kendi emrâz-ı kalbiyeme muvafık bir ilâç geldiğinden "Evet, bu nükteyi altın yazıyla yazmalı." diye söylerdim. [1] اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ هٰذَا مِنْ فَضْلِ رَبِّي Lem'alar telif edildi. Bütün Söz ve Mektubat'a feyizleriyle anahtarlık yaptı. Şöyle ki:

Kışın en şedit tehlikeli ve fırtınalı zamanında –yırtıcı hayvanların en azgın ve kuvvetli zamanlarında– geniş sahrada, çamurlu bir yolda giden bir yolcunun imdatsız, kimsesiz o tehlikeler içinde, düşe kalka, –yüzde doksan dokuz– fırtınalar ve o yırtıcı canavarların elinde parçalanacağı ve telef olacağı hengâmda, kendini kurtarmak isteyen o yolcunun gözüne tesadüf eden, sahranın ortasındaki çelikten daha güzel, polattan daha kuvvetli yapılmış bir saraya rast gelmesi, o yolcuyu o kadar memnun ve mesrur eder ki hatta o saraya daha çabuk yetişip, yırtıcı hayvanlar tarafından parçalanmasından halâs

[1] Allah'a hamdolsun; bu Rabbimin ihsanıdır.

olmak için koşarak, acelesinden ayaklarının bile yere temas etmesini istemeyen bu yolcu, kendisinin saraya girmesine vesile olanlara, değil bütün malını vermek, belki canını feda eder.

İşte, asrımızda Sözler ve Mektuplar, o yolcunun saraya rast gelmesiyle bütün tehlikelerden kurtulduğu gibi, ins ve cin canavarlarının tehlikelerinden kurtulmak için Sözler'in her biri o kaleden daha sağlam bir tahassungâh olduğuna yüz bin kanaatim vardır. Lillâhilhamd, o sarayın anahtar vazifesini Lem'alar'ın feyziyle bulabildim. O tehlikelerden bîçâre zayıf ruhumu kurtarmak için içeriye girdim. Gördüm ki cennet, sekiz tabaka olup, hiçbirbirine mâni olmadığı ve benzemediği gibi, birine girdiğimde onun letâfeti evvelki girdiğimin lezzetini tazelendirdiği gibi, risaleler aynen öyledir.

İmamoğlu
Hâfız Mustafa (rahmetullâhi aleyh)

(Risale-i Nur'un tesvid ve tebyizinde çok hizmeti sebkat eden Şamlı Hâfız Tevfik'in, Risale-i Nur'un hakkâniyetine dair istihracî bir fıkrasıdır.)

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1]

Malûm olsun ki Zübdetü'r-Resâil Umdetü'l-Vesâil namında, kutbü'l-ârifîn Ziyaeddin Mevlânâ Şeyh Hâlid'in *(kuddise sirruh)* mektubat ve resâil-i şerifelerinden muktebes nesâyih-i kudsiyesinin tercümesine dair bir risaleyi, on üç sene mukaddem, Bursa'da Hocam Hasan Efendiden almıştım. Nasılsa mütâlaasına muvaffak olamamıştım. Tâ bugünlerde, kitaplarımın arasında bir şey ararken elime geçti. Dedim: "Bu Hazreti Mevlânâ Hâlid, Üstadımın hemşehrisidir. Hem İmam Rabbânî'den sonra, Tarik-ı Nakşî'nin en mühim kahramanıdır. Hem Tarik-i Hâlidiye-i Nakşiye'nin pîridir." Risaleyi mütâlaa ederken, Hazreti Mevlânâ'nın tercüme-i hâlinden şu fıkrayı gördüm:

Ashâb-ı kütüb-ü ehâdîsten İmam Hâkim, Müstedrek'inde ve Ebû Dâvûd, Kitab-ı Sünen'inde; Beyhakî, Şuabü'l-Îman'da tahriç buyurdukları,

إِنَّ اللهَ يَبْعَثُ لِهٰذِهِ الْأُمَّةِ عَلٰى رَأْسِ كُلِّ مِائَةِ سَنَةٍ مَنْ يُجَدِّدُ لَهَا دِينَهَا[2]

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

2 Ebû Dâvûd, *melâhim* 1; et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-evsat* 6/324; el-Hâkim, *el-Müstedrek* 4/567, 568; Hatîb el-Bağdâdî, *Târîhu Bağdâd* 2/62.

yani, "Her yüz senede Cenâb-ı Hak bir müceddid-i din gönderiyor." hadis-i şeriflerine mazhar ve mâsadak ve muzhir-i tâm olan Mevlânâ eş-şehîr, kutbü'l-ârifîn, gavsü'l-vâsılîn, vâris-i Muhammedî, kâmilü't-tarîkati'l-âliyye ve'l-müceddidiyye Hâlid-i Zülcenâheyn *(kuddise sirruh)*, ilh...

Sonra tarihçe-i hayatında gördüm ki tevellüdü 1193 tarihindedir. Sonra gördüm ki 1224 tarihinde Saltanat-ı Hind'in payitahtı olan Cihanâbâd'a dahil olmuş. Abdullah Dihlevî Hazretleri'nden aldıkları füyûzât-ı mâneviyeyle Tarik-i Nakşî silsilesine girip müceddidliğe başlamış.

Sonra 1238'de ehl-i siyasetin nazar-ı dikkatini celbettiğinden, vatanını terk ederek diyar-ı Şam'a hicretle gitmiştir. Hem içinde gördüm ki, Hazreti Mevlânâ'nın nesli, Hazreti Osman bin Affan'a *(radiyallâhu anh)* mensuptur.

Sonra gördüm ki tercüme-i hâlinde istidad-ı fıtrî ve kabiliyet-i harika ile sinni yirmiye bâliğ olmadan a'lem-i ulemâ-yı asr ve allâme-i vakit olmuş. Süleymaniye kasabasında tedris-i ulûm ile iştigal eylemiştir.

Sonra Üstadımın tarihçe-i hayatını düşündüm. Baktım, dört mühim noktada tevâfuk ediyorlar.

Birincisi: Hazreti Mevlânâ bin yüz doksan üçte dünyaya gelmiş. Üstadım ise, –Arabî– bin iki yüz doksan üçte. Tam Mevlânâ Hâlid'in yüz senesi hitam bulduktan sonra dünyaya gelmiş.

İkincisi: Hazreti Mevlânâ'nın tecdid-i din mücahedesine başlangıcı ve mukaddimesi, Hindistan'ın payitahtına bin iki yüz yirmi dörtte girmiş. Üstadım ise, aynen yüz sene sonra, bin üç yüz yirmi dörtte Osmanlı Saltanatının payitahtına girmiş, mücahede-i mâneviyesine başlamış.

Üçüncüsü: Ehl-i siyaset, Hazreti Mevlânâ'nın fevkalâde şöhretinden tevehhüm ederek diyar-ı Şam'a nakl-i mekân ettirilmesi, bin iki yüz otuz sekizde vâki olmuştur. Üstadım ise, aynen yüz sene sonra bin üç yüz otuz sekizde Ankara'ya gidip, onlarla uyuşamayıp, onları reddederek, küserek tekrar Van'a gidip, bir dağda inziva ederken bin üç yüz otuz sekiz senesini müteakip, Şeyh Said hâdisesinin vukuu münasebetiyle ehl-i siyasetin vehmine dokunmuş. Üstadımızdan korkarak Burdur ve Isparta vilâyetlerinde dokuz sene ikamet ettirilmiş.

Dördüncüsü: Hazreti Mevlânâ Hâlid, yaşı yirmiye bâliğ olmadan evvel allâme-i zaman hükmünde, fuhûl-ü ulemânın üstünde görünmüş, ders okutmuş. Üstadım ise, tarihçe-i hayatını görenlere ve bilenlere mâlûmdur ki on

dört yaşında icâzet alıp a'lem-i ulemâ-yı zamanla muarazaya girişmiş, on dört yaşında iken, icâzet almaya yakın talebeleri tedris etmiştir.

Hem Hazreti Mevlânâ Hâlid, neslen Osmanlı olduğu ve sünnet-i seniyyeye bütün kuvvetiyle çalıştığı gibi, üstadım da Kur'ân-ı Hakîm'e hizmet noktasında, meşreben Hazreti Osman-ı Zinnûreyn'in arkasından gidip, Hazreti Mevlânâ gibi, Risale-i Nur eczâlarıyla, bütün kuvvetiyle sünnet-i seniyyenin ihyâsına çalıştı.

İşte bu dört noktadaki tevâfukat, tam yüz sene fasılayla Risale-i Nur'un takviye-i din hususundaki tesirâtı, Hazreti Mevlânâ Hâlid'in Tarik-i Nakşiye vasıtasıyla hizmeti gibi azîm görünüyor.[1(Hâşiye)]

Üstadım kendine ait medh ü senâyı kabul etmiyor. Fakat Risale-i Nur, Kur'ân'a ait olup medh ü senâ, Kur'ân'ın esrârına aittir. Yalnız Üstadımla Hazreti Mevlânâ'nın birkaç farkı var:

Birisi: Hazreti Mevlânâ, zülcenâheyndir. Yani, hem Kadirî, hem Nakşî tarikat sahibi iken, Nakşîlik tarikatı onda daha galiptir. Üstadım, bilâkis, Kadirî meşrebi ve Şâzelî mesleği daha ziyade onda hükmediyor. Ben Üstadımdan işittim ki: Hazreti Mevlânâ Hindistan'dan Tarik-i Nakşî'yi getirdiği vakit, Bağdat dairesi Şâh-ı Geylânî'nin *(kuddise sirruh)* ba'del-memat hayatta olduğu gibi, taht-ı tasarrufunda idi. Hazreti Mevlânâ'nın mânen tasarrufu, bidâyeten câ-yı kabul göremedi. Şâh-ı Nakşibend ile İmam Rabbânî'nin ruhaniyetleri Bağdat'a gelip Şâh-ı Geylânî'nin ziyaretine giderek rica etmişler ki "Mevlânâ Hâlid senin evlâdındır, kabul et." Şâh-ı Geylânî, onların iltimaslarını kabul ederek Mevlânâ Hâlid'i kabul etmiş. Ondan sonra Mevlânâ Hâlid birden parlamış. Bu vâkıa, ehl-i keşifçe vâki ve meşhud olmuştur. O hâdise-i ruhaniyeyi, o zaman ehl-i velâyetin bir kısmı müşahede etmiş, bazı da rüya ila görmüşler. (Üstadımın sözü burada hitam buldu.)

İkinci fark: Şudur ki: Üstadım kendi şahsiyetini merciiyyetten azlediyor. Yalnız Risale-i Nur'u merci gösteriyor. Hazreti Mevlânâ Hâlid'in şahsiyeti, kutbü'l-irşad, merciü'l-hâs ve'l-âmm olmuştur.

Üçüncü fark: Hazreti Mevlânâ Hâlid, zülcenâheyndir. Fakat, zamanın muktezasıyla –ilm-i tarikatı ve sünnet-i seniyyeyi esas tutmak cihetiyle– tarikatı daha ziyade tutmuşlar. O noktada sarf-ı himmet etmiş. Üstadım ise, şu

---

1 (Hâşiye) Madem Hazreti Mevlânâ Halid, milyonlar etbâlarının ittifaklarıyla müceddiddir ve baştaki hadis-i şerifin bir mâsadakıdır. Ve madem tam yüz sene sonra, dört mühim cihet-i tevâfukla beraber Risale-i Nur aynı vazifeyi görüyor. Demek, nass-ı hadis ile Risale-i Nur eczaları tecdid ve takviye-i din vazifesini görüyorlar.

dehşetli zamanın muktezâsıyla ilm-i hakikati ve hakâik-i imaniye cihetini iltizam ederek, tarikata üçüncü derecede bakmışlar.

Elhâsıl: Baştaki hadis-i şerifin "Her yüz sene başında dini tecdid edecek bir müceddidi gönderiyor." müjdesinin ihbarına müvâzi olarak, Hazreti Mevlânâ Hâlid, ekser ehl-i hakikatin tasdikiyle, bin iki yüz senesinin, yani on ikinci asrın müceddididir. Madem tam yüz sene sonra, aynen dört cihette tevâfuk ederek Risale-i Nur eczaları aynı vazifeyi görmüş. Kanaat verir ki –nass-ı hadisle– Risale-i Nur tecdid-i din hususunda bir müceddid hükmündedir.

Benim Üstadım daima diyor ki: "Ben bir neferim, fakat müşir hizmetini görüyorum. Yani kıymet bende yoktur. Belki Kur'ân-ı Hakîm'in feyzinden tereşşuh eden Risale-i Nur eczâları bir müşiriyet-i mâneviye hizmetini görüyorlar."

Üstadımı kızdırmamak için şahsını senâ etmiyorum.

Şamlı Hâfız Tevfik

(Refet Bey ve Hüsrev gibi Risale-i Nur şâkirtlerinin –Risale-i Nur bereketine işaret eden– buldukları latîf bir tevâfuktur.)

Risale-i Nur'un Isparta'ya ne derece rahmet olduğuna delâlet eden bir tevâfuk-u acîbe

Risale-i Nur'un mazhar olduğu inâyâtın külliyetinden mühim bir ferdi de şudur ki: Isparta vilâyeti sekiz seneden beri Risale-i Nur'un müellifini sinesinde saklamıştı ve Barla gibi şirin bir nahiyesinde, Cenâb-ı Hakk'ın lütuf ve keremiyle muhafaza etmişti. Bu müddet zarfında yavaş yavaş intişar eden Risale-i Nur'dan Isparta'da binler adam imanlarını takviye ettiler. Bilhassa gençler pekçok istifade ve istifaza ettiler.

Vaktâ ki Üstadımızın Barla gibi latîf ve şirin bir mahaldeki sıkıntılı ve pek acıklı ve en katı kalbleri ağlatan işkenceli esareti bitti. Risale-i Nur'un müellifi olan Üstadımızın nazarı Cenâb-ı Hakk'ın avniyle Isparta'ya müteveccih oldu. Evhama düşen bazı zâlim ehl-i dünyanın teşebbüskârâne harekât-ı zâhiriyesi bir sebeb-i âdi olarak yeni bir zulme hedef oldu. Üstadımız Isparta'ya getirildi.

Fakat Üstadımızın teşrif ettiği zaman yaz mevsiminin en hararetli zamanı idi. Yağmurlar kesilmiş, Isparta'yı iskâ eden sular azalmış, bir kısm-ı mühimminin menbaı kesilmiş, ağaçlar sararmaya, otlar kurumaya, çiçekler buruşmaya başlamıştı.

Risale-i Nur'un en ziyade intişar ettiği mahal Isparta vilâyeti olduğu için, Risale-i Nur hakkındaki inâyât-ı rabbâniyeyi pek yakından müşahede eden Risale-i Nur şâkirtleri olan bizler, mühim bir vâkıaya daha şahit olduk.

Bu hâdise ise: Müellifinin Isparta'ya teşrifini müteakip –bir asır içinde bir veya iki defa vukua gelen– bu yaz mevsimindeki yağmurun kesretli yağması olmuştur. Pek harika bir surette yağan bu yağmur Isparta'nın her tarafını tamamen iskâ etmiş; nebatata yeniden hayat bahşedilmiş; bağlar, bahçeler başka bir letâfet kesbetmiş; ekserisi hemen hemen ziraat ile iştigal eden halkın yüzleri –Risale-i Nur'un nâil olduğu inâyâtından ve bereketinden olan bu yağmurdan istifade ederek– gülmüş, ruhları inbisat etmişti. Cenâb-ı Hak, kemâl-i merhametiyle, bu yaz mevsiminin bu şiddetli ve hararetli vaziyetini, baharın en letâfetli, en şirin ve en hoş vaziyetine tebdil etti. Güya Risale-i Nur, yüz on dokuz parçasıyla, müellifi olan Üstadımıza bir taraftan hoşâmedî etmek ve mahzun olan kalbine teselli vermek ve gamnâk ruhunu tatyip etmek; ve diğer taraftan da, sekiz seneden beri yaşadığı Barla'yı unutturmak ve o muhteşem çınar ağacını ve dostlarını ve alâkadar olduğu şeylerden gelen firak hüznünü hatırlatmamak için, Cenâb-ı Hak'tan yüz on dokuz risalenin eliyle, yüz on dokuz bin kelimeleri diliyle dua etti, yağmur istedi. Cenâb-ı Hak, öyle bereketli bir yağmur ihsan etti ki bir misli doksan üç tarihinde yağdığını ihtiyarlarımızdan işitiyoruz ki bu tarih, Üstadımızın tarih-i velâdetine tesadüf etmekle beraber, bu umumî hâdise-i rahmet olan kesretli yağmur, hususî bir surette Risale-i Nur'a baktığına bir delili de şudur ki:

Risale-i Nur'un neşrine vasıta olan Üstadımız geldiği gün, Isparta'yı gayet hararetli ve yağmursuzluktan toz-toprak içinde görmüş. Barla gibi bir yayladan gelip böyle bir yerde dayanamayacağım, diye telâş ediyordu. Üçüncü veya dördüncü günü bahçeleri kısmen gezdiği vakit, sebze ve ot ve çiçeklerin susuzluktan buruştuklarını görerek gayet müteessirâne su istiyor, yağmur talep ediyordu. Arkadaşımız olan Bekir Bey'den, değirmenleri çeviren suyu göstererek "Isparta'nın suyu bu kadar mı?" diye sormuştu. Bekir Bey cevap verdi: "Gölcüğün suyu kesilmiş, gelmiyor. Isparta'nın dörtte birini sulayan bu sudan başka yoktur." dedi.

Üstadımızın Isparta'da çok talebesi bulunduğundan, ruhen yağmurun gelmesini istiyordu. Aynı günde öyle bir yağmur geldi ki elli seneden beri Isparta böyle bir hâdiseyi görmemiş. O yağmur yüzde doksan dokuz menfaat vermiştir. Bundan anlaşılıyor ki o tevâfuk tesadüfî değil; bu rahmet, Isparta'ya rahmet olan Risale-i Nur'a bakıyor. Lillâhilhamd, bu kerem-i ilâhî neticesi

olarak Üstadımız diyor ki: "Isparta bana Barla'yı unutturdu. Unutamayacağım bir şey varsa, o da, her yerde olduğu gibi, Barla'da bulunan ciddî dost ve talebelerimdir."

Talebesi *Mustafa*	Talebesi *Lütfi,*	Hizmetkârı *Rüştü*
Hizmetkârı *Hüsrev*	Daimi Hizmetkârı *Bekir Bey*	Daimi Hizmetkârı *Refet*

(Süleyman Efendi, Mustafa Çavuş ve Bekir Bey'in bir fıkrasıdır. Isparta'daki kardeşlerimizin fıkrasındaki dâvâyı isbat eden kuvvetli iki delili gösteriyor.)

Refet Bey ve Hüsrev gibi kardeşlerimizin harika bir surette yağan umumî yağmur içinde Risale-i Nur bereketine hususiyetle baktığına, bizim de kanaatimiz geliyor. Çünkü gözümüzle yağmur hâdisesini, hususî bir şekilde hizmet-i Kur'ân ve Risale-i Nur'a baktığını iki suretle gördük.

Birinci suret: Risale-i Nur'un vasıta-yı neşri olan Üstadımızın camii, Barla'da seddedildi. Risale-i Nur'u yazacak hariçteki talebelerinin yanına gelmeleri men edildiği hengâmda kuraklık başladı. Yağmura ihtiyac-ı şedit oldu. Sonra yağmur başladı, her tarafta yağdı. Yalnız Karaca Ahmed Sultan'dan itibaren, bir daire içinde kalan Barla mıntıkasına yağmur gelmedi. Üstadımız bundan pek müteessir olarak dua ediyordu. Sonra dedi ki:

"Kur'ân'ın hizmetine sed çekildi, bu köydeki mescidimiz kapandı. Bunda bir eser-i itab var ki yağmur gelmiyor. Öyleyse, madem Kur'ân'ın itabı var. Yâsin sûresi'ni şefaatçi yapıp Kur'ân'ın feyzini ve bereketini isteyeceğiz."

Üstadımız Muhacir Hâfız Ahmed Efendiye dedi ki: "Sen kırk bir Yâsin-i Şerif oku."

Muhacir Hâfız Ahmed Efendi bir kamışa okudu. O kamışı suya koydular. Daha yağmur alâmeti görünmezken, ikindi namazı vaktinde, Üstadımız, daima itimat ettiği bir hâtırasına binaen Muhacir Hâfız Ahmed Efendiye söyledi ki: "Yâsin'ler tılsımı açtı; yağmur gelecek."

Aynı gecede, evvelce yağmadığı Barla dairesi içine öyle yağdı ki Üstadımızın odasının altındaki Çoban Ahmed'in bahçesindeki duvar

yağmurdan yıkıldı. Hâlbuki Karaca Ahmed Sultan'ın arkasında ve deniz kenarında balık avlamakla meşgul Şem'î ile arkadaşları bir damla yağmur görmediler.

İşte bu hâdise katiyen delalet ediyor ki, o yağmur, hizmet-i Kur'ân'la münasebettardır. O rahmet-i âmme içinde bir hususiyet var ki Sûre-i Yâsin anahtar ve şefaatçi oldu ve yağmur kâfi miktarda yağdı.

İkinci suret: Kuraklık zamanında, yirmi otuz gün içinde yağmur Barla'ya yağmamışken, Yokuşbaşı Çeşmesi yapıldığı bir zamanda menbaına yakın Üstadımız ve biz (yani, Süleyman, Mustafa Çavuş, Ahmed Çavuş, Abbas Mehmed ve sair kardeşlerimiz) beraber cemaatle namaz kıldık. Tesbihattan sonra dua için elimizi kaldırdık, Üstadımız yağmur duası etti. Kur'ân'ı şefaatçi yaptı. Birden, o güneş altında, her birimizin ellerine yedi-sekiz damla yağmur düştü. Elimizi indirdik, yağmur kesildi. Cümlemiz bu hâle hayret ettik. O vakte kadar yirmi otuz gündür yağmur gelmemişti. Yalnız o yağmur duası ânında, dua eden her ele yedi-sekiz damla düşmesi gösterdi ki bunda bir sır var. Üstadımız dedi ki: "Bu bir işaret-i ilâhiyedir. Cenâb-ı Hak mânen diyor ki: Ben duayı kabul ediyorum, fakat şimdi yağmur vermiyorum." Demek sonra Sûre-i Yâsin şefaat edecek. Nitekim öyle olmuştur.

Elhâsıl: Isparta'daki kardeşlerimizin umumî rahmet içindeki Risale-i Nur'un bereketine dair dâvâ ettikleri hususiyeti, bu iki kuvvetli delille tasdik ediyoruz.

Şem'î, Mustafa Çavuş, Bekir Bey,
Muhacir Hâfız Ahmed, Süleyman
(rahmetullâhi aleyhim ecmaîn)

Ehl-i iman –bilhassa şimdiki Risale-i Nur'un zâkir ve muvahhid şâkirtleri– öyle bir cadde ve minhâca girmişler ki, o cadde gayet müstakim, gayet nurlu, gayet sevimli. Bütün iki tarafı elmas, inci dükkânı... Bunların başında, nass-ı Kur'ân'dan gelen ve Kur'ân-ı Kerîm'in ve Furkan-ı Hakîm'in âyât-ı beyyinatından intişar eden Risale-i Nur'un yüz yirmi parçasından beher parçası birer mürşid-i âzam, birer mürşid-i ekmel, birer kale-i hasîn, birer elmas kılıç olarak sabittir. Öyleyse, ey Lütfi, Risale-i Nur'a sıkı yapış ki bir mürşid-i ekmel bulasın. Lisanına tevhidi ver ki şu muhkem kaleye giresin; Feyyâz-ı Mutlak'ın kelâmı olan Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan'a hâdim ol ki o elmas kılıcı elinde tutasın.

İşte o kılıçla, hiç havfsız, başlarını sarhoşlukla o bataklığa sokan dinsizlerin kafalarına vurarak atla. Ondan sonra, فَاسْتَقِمْ كَمَا أُمِرْتَ[1] gibi kat'î delilleri Peygamberimiz *(sallallâhu teâlâ aleyhi ve sellem)* Efendimiz'den müteselsilen, bütün Risale-i Nur'un müellifi Üstadımız Said Nursî'nin yetiştiği ve serbest gezdiği "Şeriat-ı Garrâ-yı Muhammediye *(aleyhissalâtü vesselâm)*" olan hatt-ı müstakîmi bari bir parça da sen takip et ki başın felâh bulsun…

Şu geçen Cuma günü ruhumda bir sıkıntı devam ederek, Üstadım için بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ sırrını istinsah ediyordum. Maalesef emrâz-ı asabiyemin hadsiz istilâsı, o mühim risaleyi pek âni olarak akîm bırakmıştı. Tekrar yine başladım, bir parça yazdım; baktım ki yine satır geçmişim, evvelki yazdığım yere mürekkep dökülmüş. Kendimde o sıkıntı hâlâ duruyor. Tekrar olarak abdest üstüne abdest aldım, bütün seyyiatımı itiraf ederek ortaya döktüm, istiğfar ettim. Mübarek dua olan salavât-ı şerifeye başladım. Sonra kalbime geldi ki Üstadımdan himmet isteyeyim. Üstadımın üstadına dediği gibi, ben de derim ve dedim... O hâl, o vaziyet el'ân devam ediyordu. Hatta intihar derecesine kadar gelmişti. Dedim: "Aman yâ Rabbî! Bundaki hikmet nedir?" Ve o risaleyi ertesi güne tâlik ettim.

O akşam, yani Cumartesi gecesi, âlem-i menamda, Üstadım Atabey'in Zergendere Mescidinde imiş. Sabah namazına gidiyormuşum. Tesadüfi bir karakol kumandanı bana dedi ki: "Nereye gidiyorsun?" "Camiye." dedim. Beni takiben camiye o da girdi. Gördüm ki Üstadım bir karyola üzerindedir. Evvelki cemaatimizden hariç, içeride beş-altı daha jandarma bulunuyor. Cemaat

لَا إِلٰهَ إِلَّا اللهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ يُحْيِي وَيُمِيتُ وَهُوَ حَيٌّ لَا يَمُوتُ بِيَدِهِ الْخَيْرُ وَهُوَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ[2]

devam ediyorlar. O beraber girdiğimiz kumandan ise, cemaatimize karşı "Aman siz ne yapıyorsunuz?" diyerek kendisinin itliğini isbat edip, mağruriyetinden içeriye tükürdü. O anda Üstadım o dinsizin yüzüne tükürüp "Git yanımızdan, pis!" dedi, tardetti. Hemen o zaman elimi sağ taraftaki deliğe uzattığımda bir kasatura geldi. Hiç meslek ve meşrebimize uymayan, her cihetle

---

1 "Emrolunduğun gibi dosdoğru ol!" (Hûd sûresi, 11/112)

2 "Allah'tan başka ilâh yoktur. O birdir. Ortağı yoktur. Mülk umumen O'nundur. Ezelden ebede her türlü hamd ve övgü, şükür ve minnet O'na mahsustur ve O'na lâyıktır. Hayatı veren de, alan da O'dur. O, ezelî ve ebedî hayat sahibidir. Bütün iyilikler O'na aittir; O, yapılan her hayrı kaydeder ve karşılığını verir. O'nun her şeye gücü yeter ve hiçbir şey O'na ağır gelmez." (Bkz.: Tirmizî, *deavât* 36; Nesâî, *menâsik* 163; İbni Mâce, *ticârât* 40, *menâsik* 84).

muhalif hareket eden Hasan isminde bir adam o kasaturayı alıp ve ucuyla o dinsizi göstererek, "Aman efendim, aman hocam, siz yalnız emir buyurunuz, bu dinsizin imhasına sebep ben olacağım." dedi ve aynı zamanda bir sağ omuzuna, bir de sol omuzuna vurdu ve gitti. Bütün bu dinsizler bunu görünce tevehhüme düşüp "Başımıza belâ bulduk, bizden Hocanın yanına kimse gitmez. Ancak Ethem Çavuş[1(Hâşiye-1)] var, onu gönderelim, bizim için yalvarsın, yakarsın; aman biz hepsinden vazgeçtik." dediler.

O sabah bu garip rüyayı Zühdü Efendi ve Hâfız Ahmed ağabeylerime söyledim. Hatta o gün Hâfız Ahmed, Üstadımı ziyaret için iki bardak suyla beraber Isparta'ya gitmek istedi. Fakir de gittiğine memnun oldu. Rüyayı tenbih ettim, çünkü o gece gördüm. Nitekim söylemiş. Fakat çok acıklı haberden o kadar müteessir oldum ki o zaman anladım, ruhumdaki sıkıntı bu imiş.[2(Hâşiye-2)]

Lütfi

---

1 (Hâşiye-1) Câ-yı hayrettir ki o gecede Keçiborlu'da bulunan Ethem Çavuş herkesten evvel o hâdiseden müteessir olarak imdada gelmişti.

2 (Hâşiye-2) Garip ve latîf bir tevâfuktur ki Isparta'da Cumartesi gecesinde başıma gelen gayet sıkıntılı bir hâdiseyi sekiz sene kemâl-i sadakatle, hiç gücendirmeden bana hizmet eden Sıddık Süleyman aynı zamanda, benim gibi aynı sıkıntı çektiğinden ve sebebini de bilmediğinden, Isparta'ya Pazar'dan evvel geldi. Sıkıntısının mânevî sebebini de anladı. Süleyman'ın ne kadar selim bir kalbi bulunduğu mâlûmdur. Hem aynı gecede, has talebelerin içinde letâfet-i kalbiyle mümtaz Küçük Lütfi, bu fıkrada mezkûr rüyayı ve sıkıntıyı görüp aynı sıkıntıma iştirak ve az bir tabirle aynı vaziyetimi müşahede ediyor.

Elhâsıl: Süleyman'ın selim kalbi, Lütfi'nin latîf ruhu imdadıma koşmak istemişler. Demek ki Risale-i Nur'un şâkirtlerinin ruhları birbiriyle alâkadardır. Cesetleri müteaddittir; ruhları müttehid hükmündedir... اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ هٰذَا مِنْ فَضْلِ رَبِّي[*1]

Süleyman Rüştü namındaki kardeşimiz, bu hâdise gecesinden evvel, sabahleyin bana ve Bekir Bey'e dedi ki: "Ben bu gece bir rüya gördüm. Bu rüyada siz Üstadımı valinin makamında vali olarak gördüm. Etrafınızda hükûmet adamları bulunuyordu. Elinizde bulunan küçük bir kâğıda not yapmışsınız, nutuk söyleyecekmişsiniz. Sonra bir daha gördüm ki Üstadım, siz, Bekir Bey ve Hüsrev bir faytona binmişsiniz, hükûmetten eve geliyordunuz." dedi. O sabahın akşamı, hükûmet dairesinde aynı hâl vuku bulmuş, faytonda aynı adamlar bulunup selâmetle eve dönülmüştür. İsticvap makamında söylenen sözler tam yerinde olduğu için, nutuk suretinde ona görünmüş. Hem Hâfız Ali, aynı gecede, bana olan hücumu ve su-i kasdı kendine karşı görmüş. Sabahleyin başındaki kasketinin siperliğini dikmiş, tâ hücumdan kurtulsun.

Elhâsıl: Risale-i Nur'un şâkirtlerinin şahs-ı mânevîsi kerâmetkârâne bir hassasiyet göteriyor ki, Hâfız Ali, ulvî sadakatiyle; birinci Süleyman selim kalbiyle, ikinci Süleyman Rüştü müstakim aklıyla, Küçük Lütfi latîf nuruyla Üstadlarının imdadına mânen koşmuşlar, sıkıntısına iştirak ile tahfifine çalışmışlar.

Said

*1 Allah'a hamdolsun; bu Rabbimin ihsanıdır.

Mektubat'ın Üçüncü Kısmı

(Hüsrev'in bir fıkrasıdır.)

Sevgili Üstadım,

"Mirkatü's-Sünne ve Tiryâk-ı Marazi'l-Bid'a" ismine hakikaten elyak olan Otuz Birinci Mektub'un On Birinci Lem'ası'nı kardeşlerimle ve dostlarımla defâatle okudum. Gâyet azim bir tebşirât-ı peyamberî ile başlayan bu risalenin, on bir nüktesinden her bir nüktesi başka bir hüsün ve başka bir letâfette yazılmakla beraber; ittibâ-ı sünnetin maddî ve mânevî fevâidi tâdad edilirken, akla açılan kapılardan içeriye giriyor. Her kapının içerisinde bulunan kapılar ve pencerelerden bakarak, gördüğü hakikatler karşısında hayran oluyor. Gösterdiği deliller ile muterizlerin itirazlarına mükemmel ve muntazam cevaplar vermekle mukabele ediyor. Ehl-i şevke, "Benim gösterdiğim kapılardan girseniz, müşkülâtsız ebedî bir saadete kavuşmuş olacaksınız." diyerek ittibâ-ı sünneti, her bir müslümana, hayatında düstur ittihaz etmesini tavsiye ediyor. Talebelerine, anlayabilecekleri bir tarzda emr-i azîm olan dersini takrir ederken, "Ben zâhirde 15-16 sayfadan ibaret küçük bir risaleyim. Fakat hakikatte neşrettiğim nurla çok büyük denizleri geçecek bir azamette ve çok büyük yıldızların nurlarını setredecek kudretteyim. Bahtiyar ol kimsedir ki beni hafızasında nakşederek, benimle âmil olur." diyerek belîğ ve çok yüksek ve nihayet derecede latîf sözleriyle bizleri irşat ediyor.

Bu hakâiki gösteren bu risaleden, gücüm yetse de yüz tane, ikiyüz tane yazabilsem. Heyhat! Elim kısa, sa'yim mahdut, aczim her bir emr-i hayrı arzuma kadar ifâya mâni... Bu kadar arzuya rağmen yazabildiğim bir nüshasını takdim etmiş bulunuyorum. Hüsn-ü kabul buyurulursa benim için ne büyük saadettir.

Ahmed-i Bedevî Hazretleri'nin kerametkârâne hareketiyle, semâvât ve arzın tabakatından bahseden On İkinci Lem'a'yı üç-dört defa okudum.

Sevgili Üstadım, rızka muhtaç her bir zîhayatın rızkı, Rezzâk-ı Hakikî tarafından taahhüd altına alındığı ve rızık ancak Mün'im-i Hakikî'nin yed-i kudretinde bulunduğu, o kadar güzel bir üslûp ile târif buyuruluyor ki.. ve talebelerine o kadar şirin ve âlî bir ders veriyor ki akıl eğriliğe, nefis itiraza, kalb inkâra sapacak hiçbir yol bulamıyor. Zaferi kazanan ordular gibi insanın bütün kuvâsına, "Ey kıymettar risaleler ve ey nuranî feyyaz Sözler, meydan sizindir! Size teslim olmuşuz! Beşeriyete ve bütün mükevvenâta hükümran olan

Hâlik-ı Azîm'in hak sözleriyle bizlere tarîk-ı hidâyeti ve istikameti gösteriyorsunuz." dedirtiyor. Bilhassa arz ve semâvâtın yedişer tabaka olduğuna dair âyât-ı azîmenin[1] küllî ve umumî ve şümullü maânisinin tatlı ve lezzetli ve şirin hakâikini okurken, insanın hissiyatına kalemi tercüman olabilse de bu risalelere mukabele edebilse.. heyhat!

Her tarafını anlayabilmek imkânı olmamakla beraber –bu kısımda– arzın yedi iklimi ve birbirine muttasıl yedi tabakası ve bu tabakalardaki nuranî mahlûkatın mürûr u ubûruna hiçbir şeyin mâni olmaması hâlâtı; ve elektrik ve ziya ve harareti nakil ve kâinatı baştan başa istilâ eden madde-i esîriyeden başlayarak semâvâtın yedi tabakasının kabul edilmesine hiçbir mâni olamıyacağı, fennen, aklen ve hikmeten muhtelif delâil ile isbat edilmesi ve en sonunda semâvâtın yedi tabaka ve arzın yedi kat olduğu hakkında Kur'ân-ı Hakîm'in ifadâtının tasdik edilişi, akıl ve kalb şübehâta atılacak yol bulamaması, risalelerin büyüklüklerine has bir keramet-i kübrâ olduğunu gösteriyor. Böyle azim hakikat-i Kur'âniye'yi göremeyen feylesofların ve kozmoğrafyacıların kulakları çınlasın!..

Evet sevgili, kıymettar Üstadım, bu nurlu misilsiz eserler, insanın şübehatını izale ettiğine ve şübheleri dâvet edecek karanlık bir nokta bırakmadığına kat'î bir kanaatle iman ettiğim gibi, temas ettiğim kardeşlerimden ve mütâlaasında bulunan zevâttan, kanaatımın umumen tasdik edildiğini işittiğim anlar, her tarafımı meserret kapladığını hissediyorum.

Ey sevgili Ütadım, her hususta size yapılacak dua için kelimat bulamıyorum. Zât-ı Zülcemâl, bu kadar güzelliklere, hazine-i rahmetinden binler güzellikleri size ihsan etmekle mukabele buyursun, âmîn...

Ahmed Hüsrev

(Sabri Efendinin bir fıkrasıdır.)

Eyyühe'l-Üstad,

Kelâmullahi'l-Azîzi'l-Mennân olan Hazreti Kur'ân, şeâir-i İslâmiye'nin hâdimlerini cenâh-ı himaye ve re'fetine alarak, bu defaki hâdise-i elîmede bir seneden beri mülhidlerin çevirdikleri plânlarını akîm bırakıp, zâhiren üç kardeşimizi beraat ve mânen milyonlar mümin muvahhidînin zümresine nişâne-i

[1] Bkz.: Talâk sûresi, 65/12; İsrâ sûresi, 17/44.

beraatini bahş ve mülhidlere ebediyet ve ezeliyeti izharla kendini müdafaa ve hadimlerini muhafaza ve himaye ettiğini ve edeceğini göstermekle, Kur'ân hâdimlerinin kulûbu, behçet ve sürûra müstağrak olarak, ilerlemek istedikleri hâlisâne emel ve gayelerinde adımlarını daha ziyade uzatmaya ve dairelerini daha ziyade tevsie başlamışlardır. [1] اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ هٰذَا مِنْ فَضْلِ رَبِّي

Aziz Üstadım, Cenâb-ı Kibriyâ'nın mahzâ bir lütuf ve nihayetsiz bir kerem ve ihsanı olarak Nur'lar Külliyatı, bu abd-i pürkusur gibi nice gafillere ihsan buyurularak, sürekli yağmurların arz üzerinde tathîrat yaptığı gibi, nurlar mahallesinde şu asr-ı dalâlet ve devr-i bid'atte çirkâb-ı hayat-ı maddiye bataklığına batan bu âciz kula, "Zararın neresinden dönsen kârdır." ders-i ikazını vererek, hamden sümme hamden, zulmet vadisinden çıkararak şâhika-yı Nur'a yetiştirmişti.

Her nasılsa, bir sene evvel, "Ey Sabri! Belki hubb-u câha meyledersin; olur ki o cihette bir arzu uyandırır. Gel, o bedbahtların bulanık havuzcuğuna bir daha dal, çık." denildi. Elhamdülillâh, selâmet çıktım. Bundan halâsım nazar-ı fakirânemde pek ehemmiyetli bir kurtuluştur.

Talebeniz

Sabri

(Osman Nuri'nin bir fıkrasıdır.)

Kitapların en büyüğüsün, Kelâm-ı Kadîm,
Hak kanunların anasısın, Kur'ân-ı Azîm,
Kudsî tarihlerin nur babasısın, Kelâm-ı Kadîm,
Sen, dinimizin bekçisisin, Kur'ân-ı Azîm.

Dört ilâhî kitabın anası, yalnız sensin,
İftihar eder seninle, bütün din-i İslâm,
Sensiz yaşamak isteyen kalbler gebersin,
Sen hakikatin ilk ve son güneşisin.

Her varlığın üstünde, sönmeyecek güneşsin,
Bütün gizli ve âşikârın miftâhı sensin,

[1] Allah'a hamdolsun; bu Rabbimin ihsanıdır.

Seni tanımayan ve tâbi olmayan, her yerde
Sahibinin gazabına uğrasın, gebersin…

Hükmün, muhakkak kıyâmete kadar bâkidir,
Sana inanmayanlar âdi, zelîl, kâfirdir,
Sen, her varlığın üstünde doğan güneşsin,
Seni istemeyenler, dünyada cehenneme göçsün.

Hâşâ! Seni beğenmeyen ve yanlış diyenlerin,
Dilleri kesilsin, yere batsın.
Sana hor bakmak isteyenleri Allah kahretsin,
Sen hakikatin ilk ve son güneşisin…

Osman Nuri

(Hâfız Ali'nin bir fıkrasıdır.)

Aziz Üstadım,

Otuz Birinci Mektub'un On Üçüncü Lem'ası, "Hikmetü'l-İstiâze" nâm-ı âliyi taşıyan bir parça-yı nuru aldım. Elhamdülillâh, istinsaha muvaffak oldum. Cenâb-ı Hak, hazine-i bînihayesinden emsâl-i sairesini ihsan buyursun, âmîn, bihurmeti Seyyidi'l-mürselîn…

Üstadım efendim, bu azîm hakikati taşıyan risale, fakir talebenizde pek azîm tesirat yaparak, dimağım ve bütün duygu ve hâsselerim, o azîm hakâik üzerine serpilerek, toplanmaz bir hâle geldiler. Gündüzde, güneşin ziyası karşısında kalan yıldız böceği gibi, gerek güneşin tarifini ve gerekse kendi şevkiyle daire-i muhîtinde bulunanları tarif edemediği gibi; fakir, aynı hâl kesbettim.

Evvelâ: Bu risale, diğer tevhide dair büyük risalelerin bir büyük kardeşi olabilir. Zira, nasıl ki öbür kütle-i nur, Cenâb-ı Hakk'ın âlem-i kebirde cilve-i cemâl ve kemâl ve esmâ-yı hüsnâsını pek zâhir bir tarzda âmâ olanlara da gösterdiler. Aynen bu parça-yı Nur, âlem-i asgar olan ve esmâ-yı hüsnâya ayna olan ve hilkat-i dünyanın ruhu mesabesindeki beşerin kemâl ve sukutuna, ebediyet ve ademine sebep olan en büyük vesile ve desiseleri, pek yakînen keşfedip gösteriyorlar.

Sâniyen: Bu hakikatleri düşünürken kalbime şöyle geldi ki: Nasıl ki, "Hüdhüd-ü Süleymanî, zeminin suyu meçhul olan yerlerinde hafriyatsız su-

yu bulmaya vesile idi" diyorlar. Aynen bu risale, hüdhüd-ü Süleymanî tarzında, âlem-i asgar olan insanın ezdadlardan müteşekkil cism-i vücudunda nur-u iman yatağı olan kalbi, biaynihî gösteriyor. Zemin yüzünde zararlı ve zararsız otları teşhis eden kimyagerin âb-ı hayat bulduğu gibi, binde bir hakikatini ancak görebildiğimi anladığım bu eser-i âli, bütün ehl-i iman ve zîşuura, menba-ı hakikisi olan Kur'ân-ı Hakîm gibi, nurlarıyla âb-ı hayatı serpiyor.

Hâfız Ali (rahmetullâhi aleyh)

(Ahmed Hüsrev'in bir fıkrasıdır.)

Üstadım Efendim,

Bir hafta evvel "Hikmetü'l-İstiâze" isimli risalenin bir kısmını ve birkaç gün evvel de diğer kısmıyla, On Dördüncü Lem'a'nın Birinci Makamı'nı aldım. Hikmetü'l-İstiâze'nin Birinci Kısmı'nı müteaddit defalar kardeşlerimle okudum.

Ey sevgili Üstadım, bu kıymettar risaleyle mücahid talebelerinize öyle güzel bir ilâç takdim ediyorsunuz ki bu ilâçlarla mânevî yaralarımızı o kadar güzel ve çabuk tedavi ediyorsunuz ki o pek müthiş yaralarımız bir anda iltiyâm buluyor, ıztıraplarımız o anda zâil oluyor, kalblerimiz serâpâ sürûrla doluyor. Rabb-i Kerîmimize karşı taşımakta olduğumuz muhabbetimiz tezayüd ediyor. Ve Halık-ı Rahîme karşı olan âdâbımıza bile halel gelmeyeceğini okudukça, vazifedeki şevk ve gayretimizi arttırıyor.

Evet, aziz Üstadım, ekser zamanlar ins ve cin şeytanlarının hücumlarından ve terbiye edemediğim âsi nefsimden gelen birtakım havâtır-ı şeytaniyeden kurtulmak için pekçok çabaladığım zamanlarım oluyordu. Kalb, bu gibi hâletten kurtulmak için inzivâ ararken, Nakşî kahramanlarının تَرْكِ دُنْيَا تَرْكِ عُقْبٰى تَرْكِ هَسْتِ تَرْكِ تَرْكْ[1] diye olan esâsâtı dimağıma ilişiyordu. Fakat bu söze cevap veren aziz Üstadımın beyanatı arasında, "İnsan bir kalbden ibaret olsa idi, bu söz doğru olabilirdi. Hâlbuki, insanda, kalbden başka akıl, ruh, sır, nefis gibi mevcut olan letâif ve hâsseleri kendilerine mahsus vezaife sevkederek zengin bir dairede, kalbin kumandası altında îfâ-yı ubûdiyeti" tavsiye buyu-

[1] Hem dünyayı terk etmek, hem nefis hesabına âhireti dahi maksud-u hakikî yapmamak, hem vücudunu unutmak, hem ucbe, fahre girmemek için bu terkleri düşünmemek.

ruluyor. Güneş gibi böyle hakikatleri izhar eden böyle nurlu düsturlar talebelerinde esas olduğu için, sâlifü'l-arz havâtıra çare arıyordum.

Talebelerinin her an ihtiyaçlarını düşünüp çareler arayan, ilâçlar hazırlayan, ihzârâtını zahmetsiz olarak talebelerine istimal ettiren, mukabilinde hiçbir şey istemeyerek minnet ve medhin Cenâb-ı Hakk'a yapılmasını emreden sevgili Üstadım… Size evvelden beri "Lokman" nazarıyla bakmaktayım… Evet, hakikaten bir Lokman'sınız. Lokman Hekim gibi, kalbî arzularımızı işiterek bu risalelerle muâlece uzatıyorsunuz. Bedî' olan Cenâb-ı Hakk'ın bedâyii içinde, kemâliyle her cihette derece-i nihâyeye vâsıl olan bedî' kelâmından, bedî' bir kuluyla ihsan ettiği bu bedâyii medhedebilmek, intak-ı bilhak olmadıkça elbette imkânsızdır. Bu vadide ne kadar söz söylenilse yine azdır…

Sevgili Üstadım, herhangi bir risaleyi açıp okuyacak olsam, hissem kadar dersimi alıyorum. Hâlbuki, evvelce bu risaleleri tamamen yazdığım için, okumaya pek az vakit bulabiliyordum ve el'an da öyleyim. Evvelce okuduğum zamanlar istifadem az oluyordu. Şimdi ise, Nur'ların hakikatlerini gördükçe minnet ve şükrüm tezayüt ediyor, kalbim nurlarla doluyor, ruhum nurlarla istirahat ediyor, letâifim bu Nur'larla hisseleri kadar feyizyâb oluyor. Ve yine Cenâb-ı Hak'tan ümit ediyorum ki, hissem ve istifadem gün geçtikçe çoğalacaktır ve nasibim artacaktır…

Bu hâdisat gösteriyor ki bedî' âsârın büyük bir hâsiyeti ve bir kerametidir ki, talebelerini başka ellere vermiyor ve nurlandırmak için başka kapılara boyun büktürmüyor. Ağlayan kalblerimize teselliler veriyor. İmanlarımızı takviye ediyor. Lika-yı ilâhîyi iştiyakla istetiyor ve sonunda da, "Ya Rab! Sen Üstadımızdan hoşnut olacağı tarzda razı ol!" nidalarını, lisanen ve kalben söylettiriyor.

اَلْبَاقِي هُوَ الْبَاقِي[1]

Talebeniz
Ahmed Hüsrev

(Sabri'nin bir fıkrasıdır.)

Eyyühe'l-Üstad,

Eyyam-ı baharın her bir gününün, birer letâfet ve tarâvet-i bîmisali ve acip tebeddülü, Fâtır-ı Akdes Hazretleri'nin nihayetsiz kudret ve azametini irâe

[1] Kendinden başka her şeyin fâni olduğu gerçek Bâkî, Allah'tır.

eylediği gibi, deryâ-yı Nur'un da bînazîr ve hayret-bahş bir baharı; Minhaclar, Mirkatler, İstiâzeler ve emsâli latîf, şirin, nuranî ezhâr ve esmâr-ı bînihayeleri, ehl-i iman ve tevhide taze hayat bahşediyorlar. Bu nurlar öyle mânevî gıdalar ki herkesi, her an doyurmaya kâfi; ve bu elmaslar öyle kıymettar birer ridâlardır ki herkesi her zaman ısıtmaya vâfidir. [1] اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ هٰذَا مِنْ فَضْلِ رَبِّي

Aziz büyük Üstadım, bu risaleleri okudukça ruhum güller gibi açılıyor, hayat-ı fâniyeden gelen âlâm ve meşakkati kaldırıp atıyor. Yerine, kanaat gibi bir kenz-i mahfîyi iddihar ediyor. Ve diyorum:

"Ey ruh! Şimdiye kadar mânevî talep ve arzularını temin eden Nur fabrikasının elmas ve cevherlerinden her birerlerinin ayrı ayrı kıymet ve zerafetlerini görünce, bundan daha kıymettar bir eser olamaz deyip, sen hâlen, ben kalen hükmediyorduk. Envâr-ı Kur'âniye ve reşehât-ı Furkaniye ve lemeât-ı bekaiyenin işte nihayeti yokmuş… Elhamdülillâh, hakâik-i Kur'âniye'den –yevmen feyevmen– nasîbedar oluyoruz ve olacağız inşaallah. Hemen Cenâb-ı Kibriyâ, şu enhâr-ı kevseri hayat-ı bâkiye harmanı olan mahşere kadar akıtsın, âmîn...

Üstadım Efendim, bugün harekât-ı mâziyem ile ahvâl-i hâzıramı mukayese ciheti ihtar edildi. Âlâ kadri'l-istitâa, tetkik ettim. Neticede ahvâl-i hâzıramı –hamden sümme hamden– sıklet cihetinde pek hafif ve kıymet hususunda pek ağır buldum. Harekât-ı sâbıkam ise bunun hilâfınadır. Elhamdülillâh, Cenâb-ı Feyyâz-ı Hakikî, âciz, fakir, muhtaç kullarından rahmet-i rabbâniyesini esirgemedi... "Armut piş, ağzıma düş." kabîlinden, her nevi malzeme-i cerrâhiye-i ruhiyeyi, hâzık bir operatörle beraber ihsan buyurdu. Eğer bizler, bu ameliyatı görmeseydik ve bu nurlu ve zevkli, şevkli ihrama girmeseydik, hubb-u câh yüzünden acaba hangi bid'attan geri duracaktık?

İşte –[2] لَا يُعَدُّ وَلَا يُحْصٰى– nurların bîpâyân füyuzatı, zümre-i muvahhidîni medyûn-u şükran bırakmıştır.

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ [3]

Heman Cenâb-ı Hak cümle Ümmet-i Muhammedi *(aleyhissalâtü vesselâm)* envâr-ı Kur'âniye'den müstefid ve hakikî muvahhidîn sınıfına ilhak ve şimdiye

---

1 Allah'a hamdolsun; bu Rabbimin ihsanıdır.

2 Sayılamayacak ve hesap edilemeyecek derecede fazla..

3 "Bütün hamdler, övgüler âlemlerin Rabbi Allah'adır." (Fâtiha sûresi, 1/2)

kadar gafletle geçirdiğimiz zamanlardan, defter-i a'mâlimize yazılan seyyiatımızı, rahmetiyle af buyursun, âmîn...

Hulûsi-i Sâni Sabri

(Zekâî'nin bir fıkrasıdır.)

Üstadım,

Bir meydan-ı mücadele ve imtihan olan şu dünyanın her köşesinde beşere ders-i ibret olacak bir hâdise, bir numûne eksik değil... Her yerde muhtelifü'l-mizaç insanlarda ayrı ayrı temâyülât-ı kalbiye bulunuyor. Hâdisat-ı dünyeviye içinde, en elîm olan şeyin, meslek-i uhreviye ve diniye perdesi altında vahşet ve hayvaniyet ruhlarıyla karşılaşmak olduğunu tecrübelerim ve müşahedelerim bana öğretiyor.

Evet, ehl-i iman için mûcib-i teessür şeyler, kendisini ıslah-ı hâle irca etmek üzere, ubûdiyetle Hâlık'ına yalvarırken, bir mülhidin uysal bir mahlûk gibi sokularak, birkaç zaman hileli etvar gösterdikten sonra, ruhunun çirkinliğiyle karşısındakine hücum ederek, kendine onu benzetmek istemelerini ve hatta karşısındaki mümin hakkında, sû-i zan ve sû-i tefehhüme düştüğünü görmektir.

Ah Üstadım, ne vardı, insanlar ya göründüğü gibi olsa, yahut olduğu gibi görünselerdi! Ehl-i irşad, ahkâm-ı Kur'âniye'yi tebliğ hususunda müşkülât çekmeyecek ve inkâr edilmeyecekti. Benim gibi henüz kendini ıslah edemeyenler de, bazı budalaların ruhlarında sâfiyet ve hüsn-ü insaniyet aramaya çalışmayacaktı.

Aziz Üstadım, inşaallah Cenâb-ı Hak, hak ve hakikatin güneş gibi yükseldiğini size ve bize göstersin. Bir zindan hayatına benzeyen, birçok mânevî mahrumiyetler içerisinde geçen şu günleri, sürûrlu ve serbest günlere tebdil eylesin, âmîn...

Talebeniz
Zekâi

(Sabri'nin fıkrasıdır.)

Üstad-ı Ekremim,

Hikmetü'l-İstiâze'nin İkinci Kısmı öyle kıymettar bir hazine-i cevahir ve maraz-ı vesvesenin iksir bir ilâcıdır ki, âlem-i fâniden âlem-i bekaya göçünceye kadar, nefis ve şeytanın hücumuna mâruz bulunan insan, kalbinin üzerine asıp beraberinde taşımalı. O iki düşman her zaman köpük gibi, zâhirde bir şeye benzeyip, hakikatte ele avuca girmeyen havâî itirâzât-ı muannidâne yaparlar. Onlara karşı en rasîn tahassungâh ve en güzel esliha ve bu uğurda sarf edilecek hâlis sikkeler bunlardır. Zira vücudumda tecrübe yaptım. Suâlleri okuduğum vakit nefsim, suâl cihetine mâil bulunuyor. Ve ehemmiyet veriyor. Fakat, elhamdülillâh, akabinde, tevâli eden Kur'ânî elmas müdafaalar, o kabil emrâz-ı nefsaniyeyi çabuk çürütüyor ve kökünden kurutuyor. Şu nuranî ve Kur'ânî hikmetleri bihakkın takdir hususunda, zîruh ve zîşuurun mükemmeli bulunan nev-i beşerin, bidâyet-i vahiyden tâ haşre kadar, i'câz ve icâzında izhar-ı acz edegeldikleri, dâvâmızın bâriz ve zâhir bir delilidir.

Hülâsa: Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan'ın ahkâm-ı bî-nazîrinden olan şu Risale-i İstiâze-i Furkaniye'yi mütâlaamda, derya-yı hakâikte sermest-i hayran kalarak, kemâl-i aşkla dedim: "Yâ Rab, şu Kitab-ı Mübîn'in infaz-ı ahkâmını teshil ve teysir ve dellâl-ı Kur'ân'ı da, âmâl ve makâsıdında muvaffak ve cemî ihvanımla beraber bu kemter kulunu da, hulûl-ü ecelime değin Kitab-ı Mübîn'e hâdim buyur." duasıyla arîza-yı âciziyeye hâtime veririm.

Sabri

(Hâfız Ali'nin fıkrasıdır.)

Sevgili Üstadım,

Bu defa irsaline inâyet buyurulan Hikmetü'l-İstiâze'nin İkinci Kısmını aldım. Sekizinci İşaret'te isbat edilip gösterilen hak ve hakikat, dalâlet vâdilerinde uçan serseri mudillerin yollarını pek vâzıh tenvir ile, onlara hem kendilerinin ne yaptıklarını, hem cadde-i hakikati göstermekle, îcâzıyla azîm bir mesele tahayyül buyuruluyor.

Dokuzuncu İşaret'te ise, bütün ehl-i iman ve bilhassa risale-i envarla hilkat-i insaniyenin gaye-i hakikîsini anlamaya çalışan talebeleriniz, ruhen istikbale gittikçe, bu mesele pek geniş bir daire olarak, Hazreti Âdem'den beri

bütün Peygamberân-ı İzam Hazerâtının ehl-i dalâlete karşı mağlûbiyeti ve feci hâdiseler çok düşündürüyor ve kalbi zedeliyordu. [1] اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ هٰذَا مِنْ فَضْلِ رَبِّي O geniş daire öyle tenvir ediliyor ki, içinde Üstad'dan, Fahrü'l-Mürselîn'den Hazreti Âdem'e kadar müşkülât, hak ve hakikat kılıcıyla fethedilip, akıl ve kalb [2] صَدَقْتَ وَبِالْحَقِّ نَطَقْتَ diye tasdik ediyorlar.

Onuncu İşareti yazarken elimden kalemi bırakarak hâzırûna okudum. İçinde temsilin misal değil, hakikat olduğunu ve böyle bir hakikati, ism-i Hakîm ve ism-i Nur ve ism-i Bedî'in cilvesiyle görüleceğini derk ettim. Ve hayalen tatbikine çıktım. Pek doğru bir esas olduğunu anladım, Cenâb-ı Hakk'a şükrettim.

On Birinci İşaret'te gösterilen zecr-i Kur'ânî, kâinat tarlasının mahsulü, makinesının mensucatı, insan nev'i olduğu ve umum mevcudat semeratıyla o nev'e hizmet ettiklerinden insan hodgâmlığıyla, bedbinliğiyle o azîm gaye-i dünyayı hiçe indirmesiyle, büyük çarklar misillü anâsır-ı külliyenin insan aleyhine hareket ettiklerini ve mühlik mesuliyetten kurtulmak ancak Kur'ân-ı Hakîm'in daire-i kudsiyesine girmek ve Fahrü'l-Mürselîn'e ittibâ etmekle olacağını beyanla insanı kendine veznettiriyorsunuz.

On İkinci İşaret ve dört suâlin cevabının ihtiva ettikleri hakikatler, bizi arasıra kendi hesabına çalıştırmak isteyen ve cüz-ü ihtiyar ile kendisinde bir varlık görüp, istihkaka göz diken ve şöhret ve hodfuruşluk tahakkümüyle hebâen çalışan nebatî ve hayvanî nefis ve heva zincirlerini, altın makaslarla keserek halâs buyuruyorsunuz.

On Üçüncü İşaret ve üç noktayla, her zaman, hususuyla mübarek vakitlerde bizimle uğraşan ve bazı yeise düşüren, yüzümüzün siyahlığını görmeyip, mümin kardeşlerimizin ufak tefek çizgiler nev'inden karalarıyla onları bütün siyahlıkla itham ettiren, Cenâb-ı Hakk'ın rahmetini ve Gaffâr ve Rahîm isimlerini tenkide cüret eden ve bu yüzden büyük tahribatlara sebebiyet verdiren hizbü'ş-şeytanın kuvveti gösteriliyor.

Muhterem Üstadım, bu işareti yazarken, vücut âlemine seyahate çıktım. İşârâttaki noktalar bir müfettiş hükmüne geçti. İzah buyurulan kuvvetler yerinde görülüp, teslim-i silâh etmek üzere idiler. Bize bu kuvvetleri gösteren Kur'ân-ı Hakîm'den istimdad ve feyzi, her hatvelerimde istiyordum. Ve bize

---

1 Allah'a hamdolsun; bu Rabbimin ihsanıdır.

2 Doğru söyledin ve hakkı dile getirdin.

bu esas hakikat-i hayatın neticelerini, karanlıklarını gösteren Üstadımız, muvaffakiyetimizi Cenâb-ı Hak'tan dilemekte olduğu, her an kendini göstermektedir. Ve inşaallah halâs edecektir.

Muhterem Üstadım, bu On Üç İşaret, on üç cevahir kümesini muhtevîdir. Bunlardan bazılarını ipe çizip göstermekle ve çizmemekle ve görmemekle, o cevahir hazinesine ve cevherlerine bir nakîse gelmeyeceğinden eğri ve doğru çizmek istediğim cevherler, inşaallah hüsnünü zâyi etmez.

Ey sevgili Üstadım, ne kadar teşekkürât-ı vefîre ifâ etsem ve hayli minnettar olsam, yine ifâ edemeyeceğime kâil olduğumdan, dilerim Cenâb-ı Hak'tan razı olacağınız kadar, nâil-i mükâfât eylesin, âmîn, bihurmeti Seyyidi'l-mürselîn…

Hâfız Ali (rahmetullâhi aleyh)

(Vezirzâde Mustafa'nın fıkrasıdır.)

Aziz, kıymettar Üstadım,

Hesapsız hamd ve şükür, ol Hâlık-ı Mennân Hazretlerine ki, ben ümmî olduğum hâlde, hissiyat ve emellerimi, şu fâni ve âfil olan hayat-ı dünyadan tecritle, Risale-i Nur talebeleri içine girdim ve hizbü'l-Kur'ân âlimlerine arkadaş oldum. Hizmet-i neşriyede ve ilimde onlara yetişemiyorum. Fakat inşaallah irtibat ve muhabbet ve ihlâsta yetişmeye çalışacağım. Ve duayla onların kalemlerine yardım ediyorum. Risale-i Nur'a karşı hissiyatımı, ümmîliğim münasebetiyle, yalnız rüyalarımla arz ediyorum.

Bu defa rüyada Fahr-i Âlem *(aleyhissalâtü vesselâm)* Efendimiz Hazretlerini gördüğüm vakit, Sûre-i Hacc'ın nihayetinde, مَا قَدَرُوا اللهَ حَقَّ قَدْرِهٖ ۘ إِنَّ اللهَ لَقَوِيٌّ عَزِيزٌ[1]… الخ okuyarak ve Şâh-ı Geylânî *(kuddise sirruh)* Hazretlerini gördüğüm vakit, Sûre-i Nur'da لَيْسَ عَلَى الْأَعْمٰى حَرَجٌ[2] âyetini kıraat ederek nevmden bîdâr oldum. Ve anladım ki, bu âhirde sünnet-i seniyyeye dair mühim bir risale yazıldığı için, Resûl-i Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselâm)* makbulü olmuş ki, rüyamda müşerref oldum. Ve o âyet Risale-i Nur'un hülâsasını ifade ettiği gibi,

1 "Allah'ı Allah oluşunun gerektirdiği şekilde tanıyıp takdir etmediler. Muhakkak ki Allah, mutlak güçlüdür, her işte üstün ve mutlak galiptir." (Hac sûresi, 22/74)

2 "(İhtiyaç sahibi ve bakıcısı olmayan) görme özürlü için mahzur yoktur." (Nûr sûresi, 24/61). Ayrıca bkz.: Fetih sûresi, 48/17.

ehl-i gafleti şiddetli tehdit eder. Şâh-ı Geylânî'yi gördüğümün sebebi, Risale-i Nur'un talebelerinin kudsî bir üstadı, beni de şâkirt kabul ettiğine dair bir işaret anladım ve bu âyetler havsalamın haricinde olduğu hâlde, o kudsî zâtların hürmetine, kuvve-i hafızamda her zaman okur ve bir genişlik hâsıl olurdu.

Diğer bir rüyamda, pek geniş bir daire (temelleri henüz inşa ediliyor) görmüştüm. Bu defa o büyük bina ikmal edilmiş, içine girdiğimde sağ cihetini cami-i şerif olarak gördüm. Ve namaz kıldıktan sonra, bütün yazılan Risale-i Nur'u bana verdiler. Ben de yalnız bir adedini orada okunmak üzere verdim. Binanın en yüksek ve ortasında bir dikmesinin değişmesi için ellerinde demir, vinç ile çalışanlar üç kişi idiler, gördüm. Tâbirini siz Üstadıma havale ediyorum.

Ümmî talebeniz
Mustafa

(Âsım Bey'in fıkrasıdır.)

Üstad-ı Ekremim,

Bu kerre ikmaline muvaffak olabildiğim üç risale-i şerife ki, Yirmi Dördüncü, Yirmi Dokuzuncu Söz, Otuz Birinci Mektub'un Beşinci Lem'ası Mirkatü's-Sünne Risaleleri berây-ı tashih ve manzûr-u Üstadânelerine buyurulmak üzere takdim edildi. Risale-i şerifelerin cümlesi, birer hakikat nuru fışkıran birer gülistan-ı cinândır. Hele Otuz Birinci Mektub'un Lem'aları ki Minhâcü's-Sünne ve gerekse Tiryâk-ı Marazi'l-Bid'a olan Mirkatü's-Sünne okunmaya doyulmaz. Okudukça hissedilen mânevî sürûr ve füyûzatın had ve hududu bulunmaz bir umman-ı feyizdir. Bazı cümleler oluyor ki, namazdan evvel ve sonra fakirhaneye gelen ihvana müteaddit defalar okuyup feyizleniyoruz. Hele Giritli Hasan Efendi, gözyaşlarından kendisini alamıyor. Mâlûm-u Üstadâneleri, kendisi Kâdirî şeyhidir. Zat-ı Üstadânelerine ve bâhusus Gavsü'l-Âzam Şeyh Geylânî Hazretlerine merbutiyet ve muhabbeti derece-i nihayettedir.

Üstad-ı Ekremim, bu defa risale-i şerifeler bir parça tehire uğradı. Bunu, fakirin atâlet, betâlet ve kesâletine haml buyurmayınız. Şikâyet değil, müftehirâne arz ediyorum. Bu sene Cenâb-ı Hakk'ın fakire lütuf-u ihsan ve keremi çok oldu. –لَهُ الْحَمْدُ وَالْمِنَّةُ[1]– yüz binlerce müteşekkirim. Ramazan Bayramından

[1] Bütün şükür ve şükranlar Allah'adır, minnetin her türlüsü de sadece O'nadır.

beri, iki defadır hastalığım ki –el'an nekahet devrindeyim– Risale-i Nur-u Şerifelerin istinsahına oldukça bir fasıla vermiş oldu. Çok şükür elhamdülillâh, bu hastalıklar bir in'âm-ı ilâhîdir. Dua-yı Üstadâneleriyle sıhhatim yerine gelmektedir.

Âsım

(Rüşdü Efendinin fıkrasıdır.)

Ey Aziz Üstadım,

Bu kadar azîm ihsanınız, beni sevgili Üstadımızın nezdinde talebelerin en sonuncusu olmak şerefini kazandırdığını tahattur ettirdikçe, Cenâb-ı Vâcibü'l-vücûd Hazretlerine gece ve gündüz dua ediyorum. Ve bazı vakitlerde başım secdede olduğu hâlde, mütemadiyen ağlıyorum. Günahımın azameti, cürmümün hadsizliği beni titretirken, sevgili Üstadımın duası, Cenâb-ı Hakk'ın rahmeti, beni teselli ediyor.

Her gönderdiğiniz risaleyi kemâl-i iştiyakla okuyorum. Kıymetli kardeşlerimle belki her gün bir yerdeyim. İstifadem pekçok, siz Üstadımın mânevî feyizlerini her vakit risalelerden alıyorum.

Evet aziz Üstadım, hissiyatımı yazabilsem her hafta mektuplarımla mukabele edeceğim ve size mektup yazmak da, benim için en büyük meserrettir. Affınıza istinad ederek, zâhiren sükûtla ve mânen dergâh-ı Hüdâ'ya el açtığım vakitlerde, size âciz Rüşdü talebeniz, aczini takdim ettikçe, sevgili Üstadımdan bilmukabele gördüğüm lütuflar karşısında, gözyaşlarımla cevaplar îtâ eyliyorum, efendim.

Talebeniz
Rüşdü

(Hâfız Ali'nin dersini ne tarzda anladığını gösteren bir fıkrasıdır.)

Muhterem Üstadım,

Otuz Birinci Mektub'un On Dördüncü Lem'asının İkinci Makamı'nı bir defa kendim okudum. Pek cüz'î istifadeyle, dimağımda bir lezzet hissettim. İkinci ve üçüncü tekrarlarımda öyle bir zevk-i ruhanî uyandırdı ki, eğer kalb ve kalemim ruhuma tercüman olabilse idiler, belki bir derece siz Üstadıma

minnettarâne arza cüret eylerdim. Heyhât, ne kalbim ve ne kalemim ve ruhum, aczle önüme çıktılar ve itiraf-ı kusur ediyordular.

Sevgili Hocam, Sözler unvanıyla neşr-i envar ve feth-i bab-ı rahmet eden envâr-ı Kur'âniye esasen has, mahsus bir sikke-i hâtemi taşımaktadırlar. Her bir parçasından, şümullü rahmet-i ilâhiyeye cüz'î, küllî bir kapısı var gösteriyor ve göstermekle kapıları açık bırakıyorlar. Bu mübarek risaleyi, Süleyman, Zeki, Zekâi ve Lütfi kardeşlerimle okurken, hayalime bir büyük müzeyyen bir saray gösterildi. Aslı ve hakikatini ve vüs'atini ve müzeyyenatını temâşâ için ruhen çıktım. Baktım ki, yorgun ve nazarım kesik bir tarzda geriye döndüm. Zekâi kardeşim devam ediyordu. Tekrar o saray şeklinde mutantan, revnaktar, kıymetçe, mahiyetçe aynı, ufak bir saray-ı vücut âlemimi gördüm. Ve feth-i bâb edip temâşâ etmek istedim. Anahtarı yoktu. Birden kardeşimin ağzından بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ işittim. Kapı açıldı.

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ عَلٰى نُورِ الْإِيمَانِ وَهِدَايَةِ الرَّحْمٰنِ[1] dedim. Gördüm ki, büyük sarayın müştemilâtı ve tezyinatı, o küçük sarayda dercedilmiş. Âdeta çarklardan mürekkep bir saat ve çok ipleri hâvi bir nessacdır. Dikkat ettim, o saati kuran ve işleteni ve o ipleri gûna gûna boyayıp dokuyanı, gündüzü gündüz eden güneş olduğu gibi, pek parlak bir surette izah buyurulunca gördüm. Tekrar اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ[2] dedim ve şu âlem-i kübrânın fihristesini ve numûnesini elime alınca artık pervasız seyahate çıktım.

Muhterem Üstadım, şu söz öyle bir hakikati ders veriyor ki, daha insana yabancı ve bilinmesi mümkün olmayan bir şey kalmıyor. Her gördüğü mûnis bir arkadaş oluyor ve susuz vadiler ve geniş sahralar ve koca küre-i arz bir bahçe hükmünde Halık-ı Rahîm tarafından ihzar edilmiş ve tılsımı da بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ olduğu ve tılsımı bulunmazsa ve alınmazsa, o bahçede yaşamak mümkün olmadığı ve yaşasa da her tarafta yabancı olarak ve her hatvesinde istiskal edilerek, hayat değil, belki câmid olarak bulunacağını izah buyuruyorsunuz. Hele bizi her zaman, günde kırk defa havsalamız almayarak "âh" ile geri dönen mirâc-ı mümin olan namazda إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ[3] sırrı öyle bir düğme olarak gösteriliyor ki, her mümin kendi vücut âleminde bir elektrik fabrikası görüyor. Ve düğmesini açınca bütün dünyayı ziyayla gösteriyor.

---

1 İman nûrundan ve Rahmân'ın lutfettiği hidayet nimetinden dolayı hamdolsun Yüce Rabbimize.

2 Bütün hamdler, övgüler Allah'adır.

3 "(Haydi öyleyse deyiniz): Yalnız Sana ibadet eder, yalnız senden medet umarız." (Fâtiha sûresi, 1/5)

Sevgili Üstadım, "Cenâb-ı Hak bu kıymetli eserleri kıyâmete kadar mümin kullarına yetiştirsin." duasıyla hatm-i kelâm eylerim, efendim.

Kusurlu talebeniz

Hâfız Ali

Yeni mühim bir kardeşimiz Müftü Ahmed Feyzi Efendi'nin fıkrasıdır. Bu fıkra çendan şahsıma bakıyor. O zat şahsımı görmemiş, dellâllığım eseri olan risaleleri gördüğünden, haddimden pekçok fazla olan sena ve medhi, risalelere ve esrar-ı Kur'ân'a ait olduğu için kabul ettim.

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

Hamd-i bînihaye Kerîm-i Müteâl'e, salât ü selâm Habib-i Zülcelâl'e ve O'nun âl ve ashabına.

Ey bâkîye vâsıl olmuş fâni! Ve ey matlubun bâb-ı rahmetinde oturan mahbûb! Ve ey derecâtın ekmeli olan sıfat-ı abdiyete sülûk edebilmiş bahtiyar! Ve ey Şems-i Tâbân-ı Zülcemâl'in karanlıklara aksettirdiği ziyâ-yı hidâyet! Ve ey Habib-i Kuddûs'ün tarik-i ulviyetinde karanlıkları yararak uçan şehâb-ı şâşaanisâr! Hatîât ve mâsiyet deryasının korkunç dalgaları arasında inleyen, Hâlık-ı Kerîm'in bunca eltâfını nankörlükle karşılamaktan başka bir vaziyeti bulunmayan bu ednâ-yı mevcudat, nâil olduğun derece-i makbuliyetten bir katresinin olsun, kendine ihdâsını senin şevket ve kereminden bekliyor. Ne olur, beni kendine alıp hizmetinle müşerref kılsan. Ne olur, Habib-i Kibriyâ'ya benim de kendisinin hizmetine intisabım için ve O'nun uşşâkının asgarı ve hikmet ve nurunun dellâlı olmaklığım için yalvarsan, ah!..

Her an ayaklarının altını öpmek ateşiyle
mütehassir ve nâlân, ahkar-ı mahlûkat
Ahmed Feyzi

(Ahmed Hüsrev'in Otuz Birinci Mektub'un, On Dördüncü Lem'asının İkinci Makamı münasebetiyle yazdığı fıkradır.)

Sevgili Üstadım Efendim Hazretleri,

Üç-dört gün evvel Cenâb-ı Hakk'ın o mukaddes kelâmından müjdeler çıkararak aktâr-ı aleme saçan coşkun denizlerin akıntıları gibi, feyizleriyle bizi

mest eden, âfil güneşin her gündüze mahsus sönmez ziyası gibi, ardı arası kesilmeyen nurlarıyla bizi nurlandıran, hiçbir ferdi şübehatta boğmamak esası üzerine yürüyen, kendisine has belâgatiyle ukulü teshir edecek bir kabiliyetle söyleyen, sâmiaları ve bâsıraları kendisine müteveccih kılan, o azametli külliyat-ı nurdan bir nur daha aldım.

Bu nur, o güzel İslâm nişanı ve o büyük rahmet hazinesinin keşşâfı olan بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ 'in, binler esrarından otuz sırra mukabil, altı sırla nurlu şualarını ezhanımıza nakşetmiş ve rahmetin binbir esmâ-yı ilâhiyeden gelen şuâlarıyla, insana had ve hesaba gelmeyen niam-ı sübhaniyenin meded elleriyle yardıma gönderildiğini öğretmekle, bizi sonsuz bir derya-yı feyze gark etmiştir.

Bu kudsî mübarek kelimenin her sûre başında zikriyle, ehemmiyet ve azameti ve her hayırlı işlerde tekrarıyla mübarek bir şefaatçi olması, ferşde gezen insana, arşa çıkacak kamet giydirmesi ve acz-i mutlakta çırpınan insanı Kadîr-i Mutlak'a rapt etmekle, insanın kıymet ve izzeti gösterildikten sonra إِنَّ اللهَ خَلَقَ الْإِنْسَانَ عَلٰى صُورَةِ الرَّحْمٰنِ[1] hadis-i şerifiyle Mün'im-i Hakikî'nin bin bir esmâ-yı hüsnâsının cilvelerinin şualarından tezahür eden rahmetiyle perverde edilmek suretiyle de, rahmetin bir cilve-i etemmi olduğu izah buyurulmuştur.

Sevgili Üstadım, ruh-u insanın nazarını akıl ve kalbini ve muhayyilesini "Bismillâh" ile kâinat sîmasına, "er-Rahmân" ile arz sîmasına, "er-Rahîm" ile ebnâ-yı cinsinin sîma-yı mânevisine dağıtıyor. Oralardaki rahmet-i vâsia-yı külliyenin azametini, letafetini gösteriyor.

Aziz Üstadım, nazarım nereye ilişse, aklım herhangi bir hâli muhakeme etse, muhayyilem neyle meşgul olsa, sâmiam ne duysa, kalbim nereye gitse, dolaştıkları yerlerde ve tesadüf ettikleri şeylerde, beşere bakan pek büyük âsâr-ı rahmeti görüyor. Semâvât ve Arş, bütün heybetiyle insanların seyrangâhı, cennet mesken-i hakikîsi oluyor. Zemin bir hane şekline giriyor. Mele-i âlânın sekeneleri ve zemin yüzüne serpilen yüz binlerce mahlûkat ve nebatat envâının, insanların hacetleri için koşuştuklarını, sineklerden balıklara, zerrelerden yıldızlara kadar küçük büyük her bir masnû, insanların yüzüne vahşetle değil, gülerek baktıklarını görüyor.

---

[1] "Şüphesiz Allah Teâlâ, insanı Rahmân sûretinde yaratmıştır." : Buhârî, *isti'zân* 1; Müslim, *birr* 115, *cennet* 28; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 2/244, 251, 315, 323, 434, 463, 519.

Sonsuz rahîm olan Hâlık-ı Azîm'in kusursuz olan bu kasrını temaşaya doyamayan ruh, kendine avdet ediyor. Rahmetin nihayet derecede incelikleriyle tanzim ve idare edilen cisme bakıyor. Duyguları arasında yalnız muhayyilesine hasr-ı nazar ediyor. Bu muhayyilenin dimağda kendisine tahsis edilen mahalli, bir hardal tanesi kadarken, her zaman bütün âlemi sinema şeritleri gibi hayal hanesinde dolaştırır. Hafıza bir çeşit, akıl ayrı bir çeşit, fikir başka bir hâlde, kalb daha başka, kâmil insanlarda hâl-i faaliyette olan diğer letaif daha başka bir şekilde, bâsıra, sâmia, zâika, lâmise, şâmme gibi havâss-ı zâhirînin istiâb ettikleri mânevî sahalara nisbetle, nihayet derecede küçük bir dimağımda yerleştikleri hâlde, yekdiğerine karışmayarak, biri diğerinin vazifesine müdahale etmeyerek, ayrı ayrı vazifelerde, ayrı ayrı dairelerde gayet muntazam çalıştıklarını ve hatta etibbânın bile senelerce tahsil ederek içinden çıkamadıkları vücud-u beşerin her bir kısmının, her bir uzvunun inceliklerini görüyor. Bu derece rahmetle tanzim edilen, bu kadar muhtelif vezaifle çalıştırılan, bu muhayyirü'l-ukul makineyi temaşa eden ruh, bu makine üzerindeki derece-i mâlikiyetini düşünüyor. Hükmünün hiçbir uzva tesir etmediğini görünce, sığınacak bir yer, iltica edecek bir mahal, perverde edilecek bir varlık arıyor. İşte o vakit bu kadar rahmetiyle perverde eden Hallâk-ı Azîm'e karşı secde-i şükrana kapanarak ağlıyor, ağlıyor, ağlıyor. Bütün dertlerini döküyor. Onun, yalnız onun lütf u keremine iltica ederek affolunmak, dünyada olduğu gibi ukbâda da sevdikleriyle birlikte vadettiği cennette bulundurulmasını istiyor ve yalvarıyor.

Ahmed Hüsrev

(Refet Bey'in fıkrasıdır.)

Aziz ve muhterem Üstadım Efendim,

Geçen hafta aldığım mektupta, "Senin ve Şerif Efendi'nin ifadeleri kısadır; bir şey anlaşılmıyor. Tenkit mi, takdir mi?" buyurdunuz. Bütün eserlerinizi takdir ve kemâl-i istihsan ile karşıladığımız mâlûm-u âlileridir. Esasen tenkit edecek kudret-i ilmiye değil bizde, Türkiye ulemâsında olmadığı, hâdisatla sâbittir.

Sinn-i sabavetinizde şark ulemâsını ilzam etmeniz ve ondan sonra İstanbul'a gelerek bilumum ulemânın nazar-ı takdir ve hürmetini celbetmeniz, bu hususu isbata kâfidir. Gerek Şerif Efendi ve gerekse Hikmetü'l-İstiâze

ve Besmele Sırrını okuyan diğer arkadaşlar duydukları hazz-ı mânevîden gaşyolmuşlardır.

Fakire gelince, Sözler hakkında hiçbir şey yazmazsam bile, o kemâl-i takdirdendir. Zira, şimdiye kadar büyük bir zevkle mükerreren okuduğum ve daima okumaktan hâli kalmadığım Sözler ve Mektubat hakkında kanaatlerimi daima Üstadıma arz ettiğimden, yazacak kelime bulamıyorum. O da âcizliğimden olsa gerektir. Bir risale ne kadar parlaksa, onu takip eden, ondan çok ziyade parlaktır. Binaenaleyh, ne yazsak hakkıyla ifade-i meram etmiş olamıyorum.

Şimdi hayatım çok zevklidir. Sözler'in tetkikatıyla meşgulüm. Evvelki okuyuşlarımda hazmedemiyordum. Şimdi gayet yavaş ve dikkatli okuyup anlamaya çalışıyorum. Takıldığım noktalar oluyor, soruyorum. Bu vesileyle istifade fazladır. Nitekim Yirmi Dördüncü Söz'ün Birinci ve İkinci Dalında çok tevakkuf ettim. Lâyıkıyla anlayamadım. Üstadımızla görüştüğümde bu iki Dalın şifahen izahını rica edeceğim.

Muhterem Üstadım, fakirin bir nokta çok hayretini mucip oluyor. Sizden bir meselenin izahını rica ediyorum. İzah ediyorsunuz. O izahta da, muhtaç izah noktaları bulunuyor. Öyle latîf ve şümullü cümlelerle cevap veriyorsunuz ki, o cümleleri de anlamak için suâl icap ediyor. Bundan şu netice çıkıyor ki, Sözlerinizin her satırı, bir kitap teşkil edecek kadar şümullü ve mânidardır. İstenildiği kadar izah olunabilecektir.

Refet

(Doktor İbrahim'in fıkrasıdır.)

Efendim,

Nuranî ve ziyadar cadde-i kübrâ-yı mâneviyede seyr u seyahat eden umum âhiret kardeşlerimle her hafta görüşüyor ve âramsız tulû eden Risale-i Nur eczaları gibi, feyiz ve mârifet güneşlerinin haberlerini işittikçe, ruhum güller gibi açılıyor. Hubur ve ibtihaca müstağrak oluyor. Ve istidadım nisbetinde bir-iki meselecik öğrenmeye sa'y ediyor isem de, bu envâr-ı bahr-i muhîtten kardeşlerimin ruhlarına in'ikâs eden mesâilden bâhis arîzaları tahrir ve takdim ettiklerini gördükçe, adem-i muvaffakiyetimden mütevellit esef ve kederim hasebiyle cehlimden el-amân çekiyorum. "Ümmîlik ne güç

imiş!" diye ruhum ağlıyor. Muterifâne, "İbrahim, müstehaksın" diyorum. Nihayet yine ümidimi Rabbimden kesmeyerek diyorum: "Bir müessesenin baş müdürü, muavini, kâtibi, müvezzii, tahsildarı, hademesi olur. Fakir kısmen müvezzîlik, kısmen hademelik sıfatıyla bulunsam ne zararı var?" deyip mütesellî oluyorum.

İbrahim

(Osman Nuri'nin fıkrasıdır.)

Kur'ân-ı Azîm

Bir kelimeni, milyonlar defa tekrar okusam,
İlk başladığım lezzeti, daima duyarım.
Sen İslâm ocaklarının sönmez bir lem'asısın,
Sen o misilsiz Zatın emsalsiz kelâmısın.
Rabbin en sevgili Resûlüne kısmet olan,
Değerli bin bir çeşit isbatlı kelâmısın.

Hangi kitap var ki, asırlarca böyle hürmetle okunsun?
Nasıl bir nankör var ki, gelsin sana dokunsun?
Hâşâ, sana inanmayanlar kâfirse bile,
Gelsin onun dellâlının yanına otursun.

O dellâldan alınca ders-i ilhamı,
Lânetler eder, inkâr ettiğine Kur'ân'ı,
İlmin en derin hocası, burhanı,
Zelîl eder, karşısında seni tanımayanı.

Kudsî kitabın çok ünlü, onun dellâlı Üstadım Said
Gönül ister ki, o ayarda bulunsun binler Said.

Aynı günün sabahı okuduğum, büyük ve kudsî kitabımız olan Kur'ân-ı Azîmüşşân'dan aldığım nurlu ilham-ı ilâhîden, dolayısıyla güneş gibi kuvvetli olan Risale-i âliyelerinizin âcizde bıraktığı derin his ve tesirlerden doğmuştur.

Osman Nuri

(Hulûsi'nin fıkrasıdır.)

Bir Mirkatü's-Sünnet olan mübarek mektup hakkındaki ihtisaslarımı arza maalesef muktedir değilim. Fakat istikametli tefsir, i'câzlı beyan, nurlu ilân gibi şanına lâyık tâbirle tavsif edebileceğim Beşinci Lem'anın on bir nükteyi ihtiva edişini mânidar buldum. Sanki, mânen diyor: İfâ-yı sünnetle mükellef olduğumuz, ol Nebiyy-i Zîşân'ın taraf-ı ilâhîden getirip haber verdiği yakînen mâlûm olan şeylerin hak olduğunu bilip, kalble tasdik ve dille ikrar etmek suretiyle, tarif olunan iman ve İslâmın şartlarının mecmuu olan on bir adediyle bu nurlu mektuptaki nüktelerde sarih tevâfuk vardır. Madem böyledir, müminim diyen ittibâ-ı sünnet etmeli. "Elhamdülillâh müslümanım" iddiasında bulunan ve لِمَ تَقُولُونَ مَا لَا تَفْعَلُونَ[1] itâbından kurtulmak isteyen sünnete yapışmalı, ilâ âhir.. hakâiki ders veriyor.

Bu mektubu almazdan evvel –Allah hayretsin– bir gece rüyamda büyük bir camide bulunuyorum. Namaz kılındıktan sonra, ben kapıya yakın bir yerde ayakta duruyorum. Baktım, mihrabın sol tarafından küçük ve toplu bir cemaat geliyor. Bana yaklaştıkları zaman, "İşte Abdülkadir-i Geylânî Hazretleri" diye kulağıma bir ses geldi. Gayr-i ihtiyarî "Medet yâ Gavs-ı Âzam" diyerek, ağlayarak ayağına kapandım. Mübarek sol elleriyle beni yerden kaldırdılar ve şefkat gösterdiler. Kendileri uzun boylu, çok mehîb ve üzerlerinde siyah bir sako, mübarek sakalları siyah, pek az ağarmış, beşûş ve nuranî bir çehre… mübarek başlarında bir mahrût-u nâkıs şeklinde yüksek ve çok beyaz bir sarık vardı. Camiden çıkınca, bitişik bir odada cemaatle beraber oturduğumuzu da hatırlıyorum. Bu rüya bana çok zevk vermekle beraber, dua ve himmetlerinin Hizbü'l-Kur'ân üzerinde her zaman mevcut bulunduğuna daha ziyade yakîn hasıl ettirdi.

Hulûsi

(Sabri'nin fıkrasıdır.)

Bu kere, bir kıta lütufname-i fâzılâne-i mergubeleriyle tereşşuhat-ı Kitab-ı Mübîn'in bir zübdesi bulunan, Fihriste-i Mübîn'in Dördüncü Kısmını, Süleyman Efendi kardeşimiz yediyle aldım, okudum. Müellifine, kâtibine, naşirine, hâdimlerine binler dualar ettim. Hakikaten vakt-i kıraatim olan iki sa-

[1] "Yapmadığınız, yapmayacağınız şeyleri neden söylersiniz?" (Saf sûresi, 61/2)

at zarfında, Risalâtü'n-Nur ve Mektubatü'n-Nur'un kâffesini icmâlen okumuş kadar mütelezziz ve müstefid oldum. Ve şöyle dedim: Lütufnâme-i keremkârîlerinde işaret buyurulduğu üzere dört nüsha değil, belki birkaç ay, her vazifeye tercihen Fihriste'yi teksir ve neşre sa'y etmeliyiz.

Madem ki gayemiz neşr-i envâr-ı hakâik-i Kur'ân'dır. Bu mübarek ve kıymettar eser-i girânbahâ ise hakâik-i Kur'âniye'nin hülâsası ve zübdesi ve tâbiri câiz ise, tam bir pişdârıdır. Miftâhu'n-nusret ve mirkatü'l-fütûhtur.

Üstad-ı Azizim, mukaddimen, bu kıymettar eserleri avn-i ilâhîyle vücuda getirdikçe, bu kısırlı talebenizi de bir muhatap addederek her eseri irsal ve tenvir buyurmakta idiniz. Fakat o zamanlar, gayr-i ihtiyarî nurla, zulümat karşısında bulunmaklığım hasebiyle, nurlarla aramdaki perde açılmamıştı. Şimdi o semm-i katil tâbirine lâyık muhalif, zıt, menfî cereyanların zevaliyle, envâr-ı bînihaye-i Kur'âniye'nin, elhamdülillâh, kapıları açıldı. Sâlifü'l-arz zulümâtın zebûnu bulunduğum sıralarda münteşir âsârı tekrar okuyup yazıyorum.

Risalelerin derece-i kıymetlerini ve bahşettiği feyzi ve fevzi arzetmek, lisan ve kalemin fersah fersah iktidarının fevkindedir. Bu mübarek ve kudsî tereşşuhat-ı Kur'âniye ve lemeât-ı Furkaniye'yi, hakikî bir dellâl-ı Kur'ân olmalı ki, hakkıyla takdir ve sena edebilsin. Zira bu hayat-ı hakikiye ve sermediye hazinelerindeki müstâmel kelimat ve tâbirâtın kâffesi sairlerine minkülli'l-vücûh fâik ve bâkir beyanatı hâvi, kemâl-i selâset ve cezâlet ve şâyân-ı gıbta ve hayret, dirayeti müştemil ve cami ve cümel ve fıkarât ism-i Bedî' ve Hakîm'in bir cilve-i hâssa ve mümtâzesidir, dersem binden bir hakkını bile vermiş olamam.

Hülâsa: Bu nurların kâffesi, deccallara mahsus ve müstahzar elmas gülleler ve ehl-i iman için menba-ı envâr-ı hakâik olan Kur'ân-ı Hakîm'den son asırda nebean etmiş, binler âb-ı hayât-ı bâkiye hazineleridir.

Sabri

(Hâfız Ali'nin fıkrasıdır.)

Sevgili Üstadım Efendim Hazretleri,

Otuz Birinci Mektub'un On Beşinci Lem'asının Birinci Kısmını, büyük bir meserretle aldım.

Sevgili Üstadım, zaten fakir, âcizane nazarımda, "Şems-i hidayetten

neşr-i envâr eden Sözler" hak ve hem hakikat olarak, hakikat âleminin çarşısıdır. Hakikat âleminde ne varsa, o kadar zengin, o kadar mücehhez, o kadar bîpâyandır. Böyle bir çarşı-yı âlem mallarını almak lâzım ki, bir padişah kuvveti olsun. Eğer görmekse, öyle bir keskin nâfiz, seyyar bir nazar olmalı ki, seyr-i seyahatle görebilirsin. Bu da pek ender bulunduğundan, almak ve görmek için lâzım ki, bütün malların bir numûne levhası bulunsun.

Ey sevgili Üstad, her numûne levhaları mukaddemâ görülüyordu ki, yalnız bir parçayla topların ve küllîlerin nevilerini gösterir. Daha bir şeye yaramaz. Fakat serâser nur olan hazine-i bînihayenin fihriste ve numûne levhasının her parçasından, حَنِيفًا مُسْلِمًا[1] gömleği çıkacak. Harika derecede parçaları ve kıymetleri hâvidirler. Nasıl umuma muhalif külliyatla harika olduğu gibi, cüz'iyatlarıyla hârika bir hatemi taşıyorlar.

Evet, Üstadım, bu mektubu istinsah ederken kalb ve ruhum cûş u hurûşa gelerek bütün envâr-ı resâili kemâl-i şevk ve tahassürle görmek istiyordular.

Demek, Üstadım, umum risalelerin her parçasına ihtiyacımız olduğu gibi, her parçayı da birden görmeye şiddetle ihtiyaç varmış. Cenâb-ı Vâcibü'l-vücûd size kemâl-i rahmet ve merhametinden, o rahmet ve merhametinin iktizasıyla nâil-i mükâfat buyursun, âmîn...

Hâfız Ali

(Kardeşim Abdülmecid'in fıkrasıdır. Hulûsi Bey'e yazdığı mektuptandır.)

Eyyühe'l-azîzin Azizi, Hazreti Seyda'nın Muhterem Tilmizi,

Teşnesi bulunduğum tebşirnamelerinizi memnuniyetle aldım. Var olunuz. Cevapları yazmak icap eder, amma ne yazayım? Ruh nâhoş, kalb bîhoş, kafam bom boş. Zira, etraf-ı erbaamdan takattur eden vahşetler, kasâvetler, yeisler, beisleri tasavvur ettikçe, biri cinnete, yani cünûna, diğeri cennete, yani Şam'a gitmek üzere, akıl ve ruhum seferber vaziyetini alıyorlar. Bunun içindir ki, ne Seyda'nın, yani Üstadın talebeliğini ve ne de sizin kardeşliğinizi bihakkın îfâ edemediğimden, ne yazacağımı bilemiyorum.

---

1 "Dupduru bir tevhid inancı üzerinde (İbrahim Milleti'ne bağlılık)." (Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 3/375, 406; el-Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ* 6/4; el-Beyhakî, *Şuabü'l-îmân* 5/484). Aynı hususu ifade eden âyetler için bkz.: Bakara sûresi, 2/135; Âl-i İmran sûresi, 3/95; Nisâ sûresi, 4/125; En'âm sûresi, 6/161; Nahl sûresi, 16/123)

Hem de sizden gelen mektuplar saf, temiz, nurlu bir fikirden çıktığından, okuyanlara ışık veriyor. Zulmetli fikrimden çıkan arîzalar ise, size zulmet vereceği ihtimalinden korkarak, titreye titreye, takdime cesaret edemiyorum.

Abdülmecid

(Refet Bey'in bir fıkrasıdır.)

Aziz ve muhterem Üstadım efendim,

Sözler'in ve Mektubat'ın ve Pencereler'in fihristesi o kadar güzel olmuş ki, bir defa sathî bir nazar atfeden kimse, Risaleti'n-Nur eczâlarının kıymet ve ehemmiyeti hakkında yek nazarda bir fikir edinebilir. Bu fihriste umum risalelere bedeldir. Hiçbir müellif, yazmış olduğu yüz yirmi kadar kitabının her birisinin hülâsa-yı meâlinden ve bilhasa metnindeki âyâtı, birer birer münasip ve mânidar bir tarzda tâdâd etmek suretiyle risalelerin gayatından ve mahiyetinden bahsetmek şartıyla, böyle ehemmiyetli dört risaleyi vücuda getiremez. Fihriste'nin bâriz bir vasfı daha var ki, o da kendi ihtiyarınızla olmayıp, sünuhat-ı kalbiye ile olduğunu isbat ediyor. Biz bu hâlleri gördükçe, sizin gibi bir Üstada nâiliyetimizden dolayı Rabbimize çok şükür etmekteyiz.

Refet

(Hulûsi Bey'in fıkrasıdır. Eğirdir'de bir kardeşimize gönderdiği mektuptandır.)

Üstad Hazretlerinin son Otuz Birinci Mektubun On Üç ve On Dördüncü Lem'alarını hâvi olan pek kıymetli, nurlu ve hikmetli, serâpâ nur olan hakâik derslerinden derin manalı, şirin lezzetli, asel-i musaffâ nev'inden ekmel eserlerini almakla bahtiyar, cevap takdimine muvaffak olmamakla bedbahtım. Şuracıkta karalamaya niyet eylediğim birkaç satırla, o ders-i hakâikten aldığım feyzi izah veya duygularımı nakletmek istemiyorum. Çünkü bu dersin nihayetindeki hususî hâşiye, sanki mânen beni bir müddet mektup yazmaktan menetti. Zâhirî manalar da bu işaretin doğrudan doğruya bu bîçâreye ait olduğunu göstermektedir. Bu nurlu dersi bir defa (On Üçüncü Lem'a kısmını) İmam Ömer Efendi gibi arkadaşlara okuyabildim.

Sevgili Üstadımın emirleri, işaretleri, dersleri, tenbihleri, ikazları, irşadları, tehditleri, şefkatleri hep hakikatlidir. Bugüne kadar söylenmişler böyle

olmakla beraber, bundan sonrakiler de aynı mahiyettedir. Asla şüphe ve tereddüdüm yoktur. Tabiî, sevk-i tabiî tesadüf değil. Hakikî, fıtrî sevk-i ilâhî, kader-i sübhânî, her işimizde hâkim. Cüz-ü ihtiyarımızla seyyiatımızdan mesul olmakla beraber, hasenat tevfik-i Hüdâ ile olduğuna, Kur'ân-ı Bâhirü'l-Burhan şahid-i sadıktır.

Hulûsi

Eğirdir Müftüsüne Son İhtar

(Bir kardeşimiz olan Hakkı Efendinin hatırı için lâyık olduğu şiddeti bırakıp gayet mülayim bir surette ilan edildi.)

اَلسَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكَاتُهُ[1]

Eski bir dost ve ilim noktasında bir arkadaş olmak üzere sizinle bir hasbihal edeceğim. İkimize taallûk eden mühim bir musibet-i diniyeyi size haber veriyorum. Bunun telâfisine mümkün olduğu kadar beraber çalışmalıyız. Şöyle ki:

Zatınız, herkesten ziyade hizmetimize taraftar ve hararetle himayetkâr olmak lâzım gelirken, maatteessüf, meçhul sebeplerle, aksimize tarafgirâne ve bize karşı soğukça rakîbane baktığınızdan, oğlunuzu bu köyde yerleştirip ona dost-ahbap buldurmak için çalıştınız. Neticesinde, burada öyle bir vaziyet hasıl olmuş ki, mahiyetini düşündükçe senin bedeline ruhum titriyor. Çünkü اَلسَّبَبُ كَالْفَاعِلِ[2] kaidesince, bu vaziyetten gelen günahlardan, seyyiattan siz mesulsünüz.

Zehire tiryak namı vermekle tiryak olmadığı gibi, zındıka hissiyatını veren ve dinsizliğe zemin ihzar eden bir heyetin vaziyetine, ne nam verilirse verilsin, Genç Yurdu denilsin, hatta Mübarekler Yurdu denilsin, ne denilirse denilsin, o mana değişmez. Başka yerlerde, Genç Yurdu ve Türklük Meclisi, Teceddüt Mahfeli gibi isim ve unvanlarla bulunan heyetler, başka şekillerde zararsız bir surette bulunabilirler. Fakat bu köyde, madem sekiz senedir ki sırf esâsât-ı imaniye, usul-ü hakâik-i diniyeyle meşgulüz. Elbette, bu köyde bize

---

1 Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi üzerinize olsun.

2 (Bir işe) sebep olan, (onu bizzat) yapan gibidir.

karşı muannidâne bir heyetin takip edeceği esas, imansızlığa ve usûl-ü diniyeye muhalif, hatta zındıka hesabına bir hareket yerine girer. Bilinsin bilinmesin, netice öyle çıkar. Çünkü bu havalide umumca tebeyyün etmiş ki, siyaset cereyanlarıyla alâkadar değilim; belki yalnız hakâik-i diniyeyle meşgulüz. Şimdi burada birisi bize muhalif hareket etse, hükûmet hesabına olamaz; çünkü mesleğimiz siyasî değil. Hem yeni bid'alar hesabına da olamaz; çünkü hakikî meşgalemiz esâsât-ı imaniye ve Kur'âniye'dir.

Hem resmî Diyanet dairesinin emirleri hesabına dahi değil; çünkü emirlerini tenkit ve muhalefet meşgalesi bizi kudsî hizmetimizden men ettiği için, o meşgaleyi başkasına bırakıp onunla meşgul olmuyoruz. Mümkün olduğu kadar o emirlere karşı temas ettirmemeye çalışıyoruz.

Öyleyse, sekiz sene bu cereyan-ı imanî merkezi olan bu köyde, bize karşı muhalefetkârâne ve mütecâvizâne vaziyet alan, ne nam verilirse verilsin, muhalefeti zındıka hesabına ve imansızlık namına kaydedilecek.

İşte, sizin ilminize ve makam-ı içtimaînize ve mensab-ı fetvanıza ve bu havalideki nüfuzunuza ve evlât hakkındaki müfrit şefkatinizden gelen teşvikkârâne muavenetinize istinad ederek, burada hem beni, hem seni pek ciddî alâkadar edecek bir vaziyet vücuda geliyor.

Ben kendim burada muvakkatım; ıslahına da mükellef değilim; belki bir derece mesuliyetten kurtulabilirim. Fakat zatınız hem sebep, hem nokta-yı istinad olduğunuzdan, o vaziyetten gelen müthiş meyveler defter-i a'mâlinize geçmemek için, her şeyden evvel bu vaziyeti ıslah etmelisiniz. Veyahut oğlunu buradan çek. O daimî senin mânevî zararına günah işleyecek tezgâhı tebdil etmeye çalış. Zatınıza bu tezgâhın mahsulâtından numûne olarak, sizin hesabınıza, bana muhalif suretinde gelen yalnız iki küçük numûneyi göstereceğim:

Birincisi: Beni haddimden çok fazla hüsn-ü zanda bulunan ve harekâtımı herkesten ziyade hak telâkki eden bir ehl-i ilim, sana itimaden, oğlunuza meslekçe dostluk etmiş. O adam birgün yanıma geldi. Hususî odamda namazımı kılmak vakti geldi. Benimle beraber cemaatle kılmak onun yanında çok ehemmiyetli olduğu hâlde, gizli ezân-ı Muhammedîyi *(aleyhissalâtü vesselâm)* işitmekten kulağı müteneffirâne, havftan gelen istikrah ile, kalktı, kaçtı. Bu işe sen fetva ver! Fahr-i Âlem'in *(aleyhissalâtü vesselâm)* en nuranî, leziz, kudsî kelimâtını işitmekten kaçan bir kulağın altında olan kalbde bulunan iman, ne hâle girdiğini sen söyle!

Bu böyle olsa, başka cahil yahut gençler, o meslekte nasıl boya alırlar, kıyas ediniz, benimle beraber bu işe ağlayınız.

İkincisi: Bir dostum vardı, takvâsı ifrat derecesindeydi. Benim yanıma geldiği vakit, âhirete ait en güzel parçaları bana gösteriyordu ve ihtar ediyordu. Zatınız onu bir derece benden soğutmak ve senin oğluna dost yapmak suretinde onunla konuşmuşsunuz.

İşte o zât, o telkinattan sonra geçen Ramazanda birgün, bana Hülâgû ve Cengiz vâkıalarını okutmak için gösterdi. "Aman, bunları oku!" dedi. Ben kemâl-i taaccüp ve hayretten dedim: "Kardeşim, sen divane mi oldun? Benim Delâil-i Hayrât'ı okumaya vaktim yok. Böyle zalemelerin sergüzeşt-i zâlimânelerini bu Ramazan-ı Şerifte bana okutmak hissini nereden kaptın?" dedim. Haftada iki defa yanıma gelen o has dostumu, iki ayda bir defa daha göremedim. Fakat hakkında inâyet vardı, o hâlden kurtuldu.

Her neyse... Bu neviden olan elîm hâdiseler çoktur. Hakikatli bir kardeşimin neseben kardeşi olduğunuzdan, haşînâne değil, mülâyimane bir surette olan bu dertleşmekten gücenmeyiniz.[1](Hâşiye)

Said Nursî

(Ehl-i bid'anın şiddetli hücumuna mâruz kalan Süleyman hakkındadır.)

Suâl: Süleyman nasıl adamdır? Başta buranın memuru, çok adamlar onu tenkid ediyorlar. "Lüzumsuz sözleri hocaya söylüyor, yanlış ediyor, âdeta münafıklık ediyor." derler. Sana çoktan beri hizmet ediyor; mahiyeti nedir, bildir.

Elcevap: Süleyman sekiz sene benim gibi asabî, hiddetli bir adamı hiçbir vakit gücendirmeyen, hiçbir menfaat-i maddî mukabilinde olmayarak, kendi

1 (Hâşiye) Hiç kimseye söylemediğim, hatta düşünmesini de istemediğim, Kur'ânî hizmetimize zarar veren bir hâleti söyleyeceğim: Zatınız, bir zaman bize dost göründüğünüzden, senin oğlun talebe gibi yanıma geliyordu. Ciddî istifadeye çalışıyordu. Değil bana sıkıntı vermek, belki ihtarâtımı ciddî telâkki ediyordu. Vaktâ ki zatınız bana karşı rakibâne bir vaziyet aldınız; oğlunuz da o vaziyetin tesiriyle öyle bir şekle girdi ki, en muti talebeden, en merhametsiz bir düşman vaziyetine geldi. O zamandan beri çektiğim sıkıntıların ve hizmet-i Kur'âniye'mize gelen zararların kısm-ı azâmı, oğlunuzun yüzünden ve senin o rakibâne vaziyetinden geldiğine şüphe kalmadı. Senin nüfuzun ve şerefin olmasaydı, oğlun böyle şeylere müdahale edemezdi. Her neyse... Sizi bütün bütün gücendirmemek için kısa kesiyorum. Kardeşim Hakkı Efendinin hatırı için ben hakkımı helâl ederim. Fakat bizi istihdam eden ve hizmetine kabul eden Kur'ân-ı Hakîm'in darbesinden korkmalı; belki o helâl etmez.

işini bırakıp, kemâl-i sadakatle Allah için hizmeti bu köyce mâlûmdur. Böyle bir adamla bu köy değil, belki bu vilâyet iftihar etmeli. Bu tarz ahlâk, bu zamanda bulunması, medâr-ı ibrettir. Ben hem garip, hem misafirim. Benim istirahatimi temin etmek köyün borcu idi. Bu köy namına Cenâb-ı Hak onu ve Mustafa Çavuş'u ve Muhacir Hâfız Ahmed'i ve Abdullah Çavuş'u bana ihsan etti. Ben de Cenâb-ı Hakk'a şükrediyorum. Bunlar, bana yüzer dost kadar kıymettar göründüler, vatanımı bana unutturdular. Gurbet ve misafirlik elemini bana çektirmediler. Bunların yüzünden ben, bu köyün hayatta ve vefat edenleriyle alâkadar olup, onlara her zaman dua ediyorum. Sadakatçe Süleyman'dan geri kalmayan Mustafa Çavuş'la, Muhacir Hâfız Ahmed, şimdilik hücuma mâruz olmadığından iyiliklerinden bahsedilmedi. Bir parça Süleyman'dan bahsedeceğiz. Şöyle ki:

Süleyman, benim her hususî işimi ve kitabetimi kemâl-i şevkle, minnet etmeyerek, mukabilinde bir şey kabul etmeyerek, kemâl-i sadakatle yapmış. Hatta o derece hizmeti sâfi ve hâlis, Allah için yapıyordu, belki yüz defadan ziyade arzu ettiğim dakikada, ümit edilmediği bir tarzda geliyor; "Fesübhânallah," diyordum. "Benim arzu-yu kalbimi, bu işitiyor mu?" Anladım ki o, istihdam olunuyor; sadakatinin kerametidir. Hatta hizmetimde bulunduğu birgün, bir yaşındaki kız çocuğuna bakılmamış. Yüksek bir damdan, taş üstüne çocuk düştü. O hizmet sadakatinin bir ikram-ı ilâhî olarak, o çocuk hiçbir teessür ve hastalık görmediği gibi, sütten, memeden bile kesilmedi. Her neyse, bu tarz sadakatının lem'alarını çok gördüm.

Süleyman'da sadakatle beraber esaslı bir ihlâs gördüm. Evet, bu günlerde insafsız insanlar, onun şeref ve haysiyetini kıracak derecede, hakkında işâalar izhar ettikleri zaman, ona tesellî nevinden dedim ki: "Sana bu su-i şöhreti takmakla riyadan kurtulursun." O da kemâl-i sürûr ve ciddî bir surette o teselliyi kabul etti.

Gelelim gıybet hakkındaki mesleğine: Bu zat, bende gıybet hakkında ne kadar şiddetli bir nefret olduğunu bildiği cihetle, beni kızdırmamak için, mümkün olduğu kadar cevaz da olsa söylemiyor. Ve bilhassa Ramazan'da, bütün bütün içtinab eder. Zaten ahlâkında başkasına muzırlık yok. İnsafsızların işâasına sebep, bu kadar olmuş: Birisi sormuş, "Hoca Efendi filân adama şöyle demiş mi?" O da geldi, bana aynı sözü söyledi ki o adama cevap versin. Hâlbuki o sözde ne gıybet var, ne de bir şey. Her neyse...

Ben bu köyde ümit etmiyordum ki, benim en ziyade itimad ettiğim ve

tam ahlâklarına ve diyanetlerine kanaat ettiğim Mustafa Çavuş, Süleyman Efendi gibi kardeşlerimi tenkit etsinler. Zannederdim ki, ben gittikten sonra, burada benim yerimde, bana ettikleri hürmeti onlara edecekler. Ümidim budur ki, köy halkının yüzde doksanı onların kıymetini takdir edecekler. Birkaç insafsızlar tenkit ededursunlar, o tenkidlerden ne çıkar? Bunlara ilişmek, doğrudan doğruya bana ilişmektir.

Bana hizmet eden mezkûr kardeşlerim, hiçbir maddî menfaati düşünmeyerek ve kabul etmeyerek ve bilâkis kendi keselerinden bana ve misafirlerime bakıyorlar. Hatta Süleyman'a bazı yemediğim bir ekmek verdiğim vakit, hatırımı kırmayarak alır. Fakat katiyen mukabelesiz almıyor. Ona mukabil evinden getiriyor. Arasıra birer bardak çay ısrar ediyordum, ilhâhıma karşı istinkâf ediyordu. "Niçin böyle yapıyorsun?" derdim. "Hizmetimize maddî fayda girmeyip, fîsebîlillâh, ihlâslı olmak istiyoruz" derdi.

Hatta bu Süleyman ve Mustafa Çavuş, misafirlerim için çok hizmet ettikleri hâlde, hiçbir vakit hiçbir misafir bu iki zata bir hediye getirdiğini görmedim, bilmedim. Yalnız Bekir Bey bir defa Süleyman'ın küçük kızına birkaç meyve vermiş. Ona mukabil Süleyman –bildiğime göre– birkaç defa patlıcan, biber, kavun gibi sebzeler hediye edip ona göndermekle beraber, Bekir Bey buraya geldikçe onun, hem başka misafirlerin hayvanatına saman, arpa verir.

Bunun bu ahlâkı zatında vardı. Yanıma geldiği vakit, benim bir düstur-u hayatım olan istiğnâ ve insanların hediyelerini almamak kaidesi, onun aslî ahlâkına muvafık gelmiş. Daha ziyade, insanların değil hediyesini kabul etmek, onlara ettiği iyiliklere mukabil dahi bir şey kabul etmiyor. Hatta yüz defa ben ısrar etmişim; benden fazla kalan bir şeyi kabul etmiyor.

Hatta bir defa, bir kıyye kadar üzüm, kayısı kurusu, bir kıyye bal ben yemiyordum. Misafirlere de yedirmek istemiyordum. Ona ısrar ettim, "Bu hediyemdir, teberrükümdür. Çocuklarınıza hediye ediyorum, almaya mecbursun." dedim. Aldı, iki şinik buğdayını, bana, değirmende öğüterek getirdi. Dört aydır daha bitmemiş.

İşte bu zatın hakikî hâli bu surette iken, insafsız insanlar bunun hakkında işâa ediyorlar ki, "Said'in sayesinde yaşıyor." O da kemâl-i iftiharla dedi: "Evet, Üstadımın sayesinde kanaati ve iktisadı öğrendim, rahatla yaşıyorum. Halkların bu sözleri bana iyidir. Beni riyadan kurtarır, ihlâsa sevk eder." dedi.

Ben de dedim: "Sana iyidir, hizmet-i Kur'ân'a zarardır. Onun için hakikat-i hâli beyan ediyorum, tâ ehl-i bid'a bilsin ki ihlâsla, Allah için çalışıyorlar."

Said Nursî

(Hulûsi'nin fıkrasıdır.)

On Sekiz Recep tarihli, Otuz Birinci Mektub'un Birinci, İkinci Lem'alarıyla Yirmi Dokuzuncu Mektub'un Birinci Remzinin Birinci Makamını, Şaban'ın birinci günü, yani yazıldığından on üç gün sonra aldım. Demek oluyor ki, Receb'in on sekiz rakamına, on üç daha ilâve ederek, mübarek mektubun numarasını teyid etmek gibi, gaybî bir işaret ibraz edilmiş oluyor. Bu nurlu Mektuptan aldığım hisseyi, kendisinden evvel gelmiş olan mânevî feyzinden, âli affınıza güvenerek bahsetmek suretiyle arzedeceğim. Şöyle ki:

Mektubun bura postahanesinde kaldığı gece, âlem-i menamda şöyle garip bir hâlet gördüm; Allah hayretsin: Kamer batn-ı arzdan sür'atle çıkarak, şâkulen semâvâta yükselmeye başladı. Çıkışıyla sür'atle yükselişinde hiçbir ziya eseri görülmüyordu. Sükûnetle hareketi takip etmekle beraber, sanki gaybî bir ses bana, "Alâmet-i kübrâ başladı." diyor gibi geldi. Kamer bu hızla çıkışı esnasında, bir hadde geldi ki, parladı, büyüdü. Bedr-i tam hâlinin birkaç misli cesamet arz etti. Bu vaziyette içinde bir insan şekli göründü. Kısa bir zaman sonra bu şekil ve kamer kayboldu. Cihan serâser zulmet içinde kaldı. Mağrib cihetinde, ufuktan bir mızrak boyu yüksekliğinde, şems sönük bir ziyayla göründü. Ufku takiben bir müddet şimale doğru gayet sür'atle gitti ve kayboldu. Tekrar zulmet başladı. Soğukkanlılığımı muhafaza etmekle beraber, kıyâmet kopuyor diye uyandım.

İşte bu dehşetli gecenin gündüzünde, Otuz Birinci Mektub'un Bir ve İkinci Lem'alarını hâvi kıymetli eseri aldım, okudum. Kendi kendime geceki hâleti düşündüm. Dedim: Bu mübarek mektup, bana şu dersi veriyor: Sen bir sefineye râkipsin ki, o azametli sefinen başdöndürücü süratle, feza-yı nâmütenâhide koşturuluyor. Bu sefineyi böyle pırıl pırıl çeviren Kadîr-i Kayyûm, sana musahhar ettiği, muntazam tulû ve gurub eden şemsle incelerek, büyüyerek mükemmel bir takvim-i semâvî vaziyetini gösteren kamer gibi azîm cisimleri

de istihdam ediyor. Bir küre kün feyekûn[1] emrini aldığı zaman, bu muazzam küreler gibi milyonlarca seyyârat birbirine karışacak, nizam-ı âlem bozulacak, her şey harap olacak.

كُلُّ شَيْءٍ هَالِكٌ إِلَّا وَجْهَهُ لَهُ الْحُكْمُ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ[2]

sırrı zâhir olacak. Öyleyse en metin, en âli, en müzeyyen görünen bu saray-ı kâinatın bir anda yıkılacağı, harap olacağı, bütün sekenesinin mahv u nâbud olacaklarını düşün. Hiç ender hiç olduğunu hatırla. Senin mini mini hayat tekneni, dağlar gibi dalgaları bulunan, kısacık ömrünün denizinde aldanarak boğdurma. Ve hayat-ı ebediyeni söndürmek isteyen, en büyük ve en yakın olan nefsinin hilesinden kurtulmaya çalış. Bunun için sana çok kolay ve ucuz, tesiri mücerreb ve kat'î ve

لَا إِلٰهَ إِلَّا أَنْتَ سُبْحَانَكَ إِنِّي كُنْتُ مِنَ الظَّالِمِينَ[3]

رَبِّ إِنِّي مَسَّنِيَ الضُّرُّ وَأَنْتَ أَرْحَمُ الرَّاحِمِينَ[4]

gibi halâs ve şifa ve necat vasıtalarını tavsiye ederim. Bunlara bilhassa mağrib ve işâ ortasında, otuz üçer defa devam et, demekte olduğunu hissettim.

O küçük rüyanın tâbiri, muhterem Üstadıma aittir. Ve arzusuna bağlıdır. Bu defa mânevî mahrumiyetin uzaması, beni cidden müteessir etmişti. Sabra gayret ettim; fakat gariptir ki, bu mübarek mektubun bura postahanesine vürûdu gününün sabahında إِنَّ اللهَ مَعَ الصَّابِرِينَ[5] emr-i celîlinin kuvvetine dayanarak tahammül etmekte olduğumu, fakat meraktan da hasbelbeşeriye kurtulamadığımı nâtık küçük bir mektubu, uhrevî kardeşimiz Hakkı Efendiye göndermiştim.

Bu nurlu mektubun başına işgal eden beş nükteli İkinci Lem'a, başıma tokmak vurarak: Ey bîçâre, sabırdan bahsetmek sana yakışır mı? Gözünü aç da Hazreti Eyyub'un *(aleyhisselâm)* sabrına bak! Aklın varsa, o Peygamber-i

---

1 "(O, bir şeyi yaratmak isteyince sadece) 'ol!' der, o da oluverir." (Bakara sûresi, 2/117; Âl-i İmran sûresi, 3/47, 59; En'âm sûresi, 6/73; Nahl sûresi, 16/40; Meryem sûresi, 19/35; Yâsîn sûresi, 36/82; Mü'min sûresi, 40/68).

2 "O'nun vechi (Zâtı), hariç her şey yok olacaktır. Hüküm O'nundur ve hepiniz O'nun huzuruna götürüleceksiniz." (Kasas sûresi, 28/88)

3 "Sen'den başka ilâh yoktur. Sen, her türlü kusurdan, eksiklikten, eşi-ortağı bulunmaktan mutlak münezzehsin. Ben, gerçekten kendine yazık edenlerden oldum!" (Enbiyâ sûresi, 21/87)

4 "Rabbim, bu dert bana iyice dokundu (ve Sana gerektiği gibi ibadet edemez hale geldim). Sen, Merhametlilerin En Merhametlisisin!" Enbiyâ sûresi, 21/83'ten alınmış bir duadır.

5 "Muhakkak ki Allah sabredenlerle bareberdir." (Bakara sûresi, 2/153; Enfâl sûresi, 8/46).

Zîşân'ın *(aleyhisselâm)* sabırdaki kahramanlığını taklide çalış. Ve korkunç mânevî yaralarından kurtulmak için رَبِّ إِنِّي مَسَّنِيَ الضُّرُّ وَأَنْتَ أَرْحَمُ الرَّاحِمِينَ duasını vird-i zebân et, diye tenbih ve ikazda bulunduğuna yakîn hasıl ettim; elhamdülillâh dedim.

Yirmi Dokuzuncu Mektub'un Sekizinci Kısmının Birinci Remzinin Birinci Makamının Birinci Bâbı, mucizât-ı Ahmediye'nin en büyüğü ve kıyâmete kadar i'câzının devam edeceğine şüphe olmayan Kur'ân-ı Kerîm'in, otuz cüzünden otuzuncu, yüz on dört sûresinden yüz onuncu, lafız itibarıyla küçük, fakat makam ve mana itibarıyla âli ve şümullü Sûretü'n-Nasr'daki çok mühim sırlardan muazzez ve muhterem Üstadımız vasıtasıyla zâhir olan tevâfukata münasebetli birtek sırrından beyan buyurulan üç mesele, bana öyle bir kanaat getirdi ki, bu küçük sûrenin üç âyetinden sülüs ve tamamında otuz cüz Kur'ân'a, hatta her harfinde bir sûreye işaret ve delâlet mevcut olduğunu cezmettim.

Bu nuranî mektup hakkındaki muhtasar tahassüsâtımı âcizane yukarda arz ettim. Feyz menbaına maddeten ve mânen çok yakın olan kardeşlerime, şu perişan ifâdâtım kapı açmak ve buradan içeri geçmeye sizler lâyıksınız, diyecek kadar fayda-bahş olduğu hakkındaki emirlerinizden çok sevindim.

Sevgili Üstadım, Allah için sevenler, Kur'ân'a hâdim olmayı yürekten isteyenler, musibetin büyüğünü dine gelen mesâib bilenler, zâhiren ne kadar şâşaalı, mutantan görünse de, her bid'akârâne hareketten mutlak ve muhakkak, Kur'ân'a ve imana bir hücum hissedenler.. ilâ âhir. İşte bunlar, niyetlerindeki ihlâs, kalblerindeki sâfiyet ve imanlarındaki kuvvet ve Kur'ân'a ciddî merbutiyetleri derecesinde, –felillâhilhamd– merkez-i menbâ ve masdar-ı feyze yakın bulunduruyorlar. Elbette böyle ulvî ruhlu, ciddî, ihlâslı, metin, imanlı kardeşlerimi çok sever ve mazhar oldukları niam-ı ilâhiyeye şâkirînden olmalarını tazarru eylerim. Hasbelkader dünyaya dalmış, mâsiyette bunalmış, hakikatte acıklı bir gurbete düşmüş olan bu bîçâre kardeşlerine dua etmelerini rica ederim. Cümlesine, alelhusus isimleri zikrolunan Galip, Hüsrev, Hâfız Ali, Süleyman Efendilere ve Nur'ların başkâtibi Şamlı Hâfız Tevfik, hasta olduğundan müteessir olduğum ve inşaallah iade-i afiyet etmiş olan Muhacir Hâfız Ahmed Efendiye ve sair mukarreblere selâm ve dualar ederim.

Hulûsi

(Sabri Efendinin fıkrasıdır.)

Eyyühe'l-Üstâdü'l-Âzam,

Şâh-ı Geylânî Hazretleri'nin mânidar ve ihâtalı bir beyt-i kıymettarîlerinin Dellâl-ı Kitab-ı Mübîni mânevî parmağıyla irâe ve müntesiplerine îmâ ve işaret ettiği tefe'ülnâmenin nihayet fıkrasında okudum ve dedim: "Evet, Nur'lar heyetini umum ehl-i hak ve hakikat mânevî elektrik aynalarına hedef etmişlerdir. Ve hatta Kur'ân-ı Azîmüşşân'ın ve ehâdîs-i nebeviyenin bu hususu alenen veya sırran ve remzen ihbarıyla bile vardır" demekte asla tereddüt etmiyorum.

Bu zümre-i sâfiye ve hâlise arasında, sâni Hulûsi tesmiyesine bile lâyık ve müstaid olmayan ve hiç-ender-hiç olan bir abd-i pürkusura da, haddinin fersah fersah fevkinde bir yer veriliyor. Hâlbuki, bu aczi bîpâyan, kusuru çok, hatası azîm Sabri, sahâif-i a'mâline baktığında çok kara ve mucib-i nefret görüyor. Ve bu mevkide işaret edilen şahıs ismiyle, a'mâl ve harekâtıyla, sabr ve teennîsi müsbet ve müsellem bulunan başka kardeşlerimiz olduklarına hükmediyor. Çünkü kıymettar bir hazine ve defineyi keşfeden ve o zemin ve zamanda gayûr keşşâfa, taharriyatta bezl-i vücut eden sâîler o yolda acaba o defineyi bulabilir miyiz gibi bir eser-i tereddüt göstermeyerek sarf-ı mesâide bulunan, pek kıymettar semere-i sa'yi ve âlem kıymetindeki mahsul gayretleriyle, herkesi tergib ve teşvik ve tenvire hasr-ı vücut eden zevât, hakikaten şâyân-ı takdir ve tebriktirler.

Hulûsi ise, Şâh-ı Geylânî, İmam Rabbânî ve Şâh-ı Nakşibendî gibi nice zevât-ı mübarekenin mâziden şiddetle bastıkları adımlarının kuvvetiyle, istikbalde coşup fışkıracak olan menâbiü'l-envârı, mûmaileyh ayrı bir meslek, bir meşrepte olduğu hâlde, her türlü vezaife tercih ederek, "Dahîlek yâ Dellâlü'l-Kur'ân!" nidâ-yı âşıkane ve müştâkanesiyle dehâlet etmesi, fevkalâde bir tefeyyüze mazhar olduğuna ve olacağına yegâne delil ve hüccettir. Onun içindir ki, Risaletü'n-Nur ve Mektubatü'n-Nur'a birinci muhataplığı hakkıyla ihraz etmiştir. Ve müstehaktır. Ve hâkezâ, Süleyman Efendi kardeşimiz de, mânen ve maddeten teşrik-i mesai etmiş ve hiçbir ferdin yapamayacağı fedakârâne hidematı yapmış olmasıyla, saadet-i ebediye sikke-i hâliselerinin teksir ve tâmimine çalışmış, [1] اَلسَّبَبُ كَالْفَاعِلِ mefhumunca, kezâ bu zat da, her türlü takdire sezâ ve lâyıktır.

---

[1] (Bir işe) sebep olan, (onu bizzat) yapan gibidir.

Bu günahkâr ise, maalesef sâlifü'l-arz zevâtın hiçbirisiyle kabil-i kıyas değildir. Madem Üstad-ı Âli böyle görmüşler ve bu şekilde buyurmuşlar. Küfrân-ı nimet etmeyip, tahdis-i nimet suretinde kabul eder ve gördüğüm sayfa-yı siyahımın, sayfa-yı beyaza tahvilini, Cenâb-ı Hak'tan tazarru ve niyaz eder ve Rahmet-i Rahmân'a iltica eylerken, teveccühât-ı Üstadânelerinin bekasını yürekten dilerim, efendim.

Sabri

(Ahmed Hüsrev'in fıkrasıdır.)

Sevgili Üstadım,

Aktâb-ı Hamse-i Azîme'nin birincisi ve Gavs-ı Âzam namıyla müştehir Şeyh-i Geylânî Hazretleri'nin, şimdiki Kur'ân'ın hâdimlerine bakan kasidesindeki ihbârât-ı gaybiye-i mühimmeyi hâvi, kıymettar risaleyi kardeşlerime ve dostlarıma okudum. Ve inşaallah fırsat buldukça yine okuyacağım. Rahatsızlığım, bir suretinin takdimine fırsat bahş etmediği gibi, Otuz İkinci Söz'ün Birinci ve İkinci Mevkıflarından da üç-dört sayfadan daha fazla yazmaklığıma mâni oldu.

Sevgili Üstadım, o büyük Şeyhin mazhar olduğu o büyük tecellî ve nâil olduğu o büyük eltâf-ı sübhâniye ile sekiz yüz senelik mesafeyi gören ve bu müddet arasında gelip geçenlere ve bugünün dehşetini ehl-i zevk ve keşfe gösteren, yazılarındaki o derin ve pek ince manalar, idrak edebildiğim kadarını düşünürken, ehl-i gafletin nazarından saklanmış olan ve fakat ehl-i hakikatin görmesine mâni olmayan maziyi hatırladım. Ve bu risalenin feyziyle mücahede-i mâneviyenizden ve etrafınızda toplanmış olan fedakâr, mücahid talebelerinizden ve mâruz kaldığınız mühlik felâketlerden ve nâil olduğunuz, bu kadar azîm eltâf-ı ilâhiyeden başlayarak, Şâh-ı Geylânî'ye kadar ve ondan asr-ı saadete kadar uzanan o uzun zamanı hayalen gezdim. O büyük Gavs'ın sekiz yüz sene evvel ilân ettiği bu hakikatin karşısında hayran oldum. O büyük Şeyh, eski Said gibi bir mürid ile, yeni Said gibi bir ders arkadaşıyla konuşuyor. Ve konuşmaya da zaman ve mekân mâni olamıyor ister arzın öbür tarafında olsun, ister semâvâtın en uzak köşelerinde olsun, ister Hazreti Âdem Safiyyullah zamanında dünyaya vedâ etmiş olsun...

İşte bu muhavere neticesinde bu ihbârât-ı gaybiyeyi ve acîbeyi sekiz-on sene evvel öğrenmiş ve şimdi de talebelerinize ders veriyorsunuz. Bu hizmette temayüz eden arkadaşlarınıza irâe ederek, her hususta sitayişe lâyık Hulûsi'yi

ve ona refik olacak bir kabiliyette bulunan mütevâzi Sabri'yi ve hizmet ve gayretleriyle sadıkane çalışan Süleyman ve Bekir Ağa gibi talebelerinize işaret eyliyorsunuz. Ve bu küçük cemaatin istinadgâhı olan azîm cemaatlerin himmetlerini ve bu cemaatlerin içindeki nuranî sîmaları tanıttırdığınız gibi, Şâh-ı Geylânî zamanındaki Hülâgû vak'asıyla da zamanımızın riyakâr münafıklarına ve bu münafıkların re'skârlarına hitap ederek "Yakın bir istikbalde kahhâr bir el, size cezanızı tamamen vermekle mâsumların intikamını alacaktır." diyorsunuz. Bu hakikatler, gösterilen dokuz-on delille isbat edildikten sonra, bu risale-i şerife ile ilân ediliyordu.

Sevgili Üstadım, Hulûsi Bey'in bir fıkrasında söylediği gibi, ben de diyorum ki: Kur'ân'ın feyziyle açtığınız bu cadde-i nuraniyede acz ve fakr kanatlarıyla tayeran ederken, ne büyük harika kerametlerle karşılaşıyorsunuz! Ve ne azîm hâdisât-ı acîbeye şahit oluyorsunuz! Kimbilir, daha neler göreceksiniz. Ve mazhar olduğunuz bu inâyetlerden bizleri de hissedar ederek, vazifemizde her an gayret ve ciddiyet tavsiye ediyorsunuz.

İşte sevgili Üstadım, bu kadar ikram-ı ilâhî karşısında bir taraftan kulluk edemediğim için gözlerim yaşarıyor. Kalbim ağlıyor. Diğer taraftan da bârgâh-ı samediyete affolunmaklığım için yalvarırken, bîhad ve bîhesab minnet ve teşekkürlerimi takdim ediyorum. Ve sevgili Üstadıma ve muhterem fedakâr kardeşlerime muvaffakiyet ve selâmetler ihsan edilmesi için duâgû oluyorum, kıymettar Üstadım Efendim Hazretleri.

Günahkâr talebeniz
Ahmed Hüsrev

(Refet Bey'in fıkrasıdır.)

Pek muhterem ve sevgili Üstadım Efendim,

Bu defa göndermiş olduğunuz Gavs-ı Geylânî Hazretleri'nin ihbar-ı gaybîsi, çok şâyân-ı hayret ve teemmül bir mesele-i mühimmedir. Büyük zevk-i ruhânî ile okumakla beraber, fakir talebeniz bunu çoktan hissetmiştim. "Üstadımızın bu zaman için, mühim bir vazife-i mâneviyesi var. Lâkin henüz ifşâ etmiyor, mektum tutuyor." fikrindeyim ve bu fikrimi bazı hâlis kardeşlerime de söylemiştim. Geçen sene Sabri Efendiye yazmış olduğunuz mektupların birinde de şu fıkrayı görmüştüm: (İmam Rabbânî, son zamanlarda biri gelecek, iman meselelerini gayet vâzıh bir surette neşir ve ilân edecek. Bu sizin hiç-ender-hiç kardeşiniz –hâşâ– kendimi o adam zannedecek değilim; yalnız o büyük

adamın bir pişdâr neferi olduğumu zannediyorum. Sen benden o zatın kokusunu hissediyorsun.) Bu fıkra evvelki düşüncemi takviye etti ve kemâl-i sürûrla gelip Hüsrev'e dahi söyledim. Üstadımızın rütbe-i mâneviyesini anladığımızdan çok sevinmiştik. Bundan dört-beş ay evvel de ziyaret-i âlinize geldiğimde, Üstadımız hakkında sormuş olduğum suâle verdiğiniz cevap, kezâlik evvelki kanaatlerimi teyit ve takviye etti. O zaman yalnız bir-iki kişi biliyorduk. Şimdi, bu risalenin neşriyle has talebelerin hepsi vakıf olmuş oluyor. Sürûrumuza pâyan yoktur. Dinsizliğin münteşir olduğu şu zamanda bulunduğumuza evvelce teessüf ediyorduk. Şimdi hiç teellüm, teessür eseri kalmadı. Zât-ı âlileri gibi bir Üstadı bulduğumuzdan, zaman ne olursa olsun bizi meyus etmiyor. Cenâb-ı Allah tûl-ü ömür ihsan buyursun. Daha bizlere çok zevkli eserler okutacağınıza eminim. Müsaadenizle şunu da ilâve edeyim ki sizin daha harika vazife-i mâneviyeniz var. Zaman gelecek, remizlerle, işârât-ı Kur'âniye ile öyle haber vereceksiniz ki[1(Hâşiye)] bunları da geçecek ve bizleri şaşırtıp bırakacaktır.

Fakir talebeniz
Refet

(Refet Bey'in fıkrasıdır.)

Son gönderdiğiniz Minhâcü's-Sünnet gibi Lem'alar hakkında ne söylesem ifade-i meram etmiş olamam. Zira eserler birbiini takiben neşrolundukça, kıymetleri de mebsûtan tezayüd etmektedir. Bizlere cennet hayatı yaşatmaktadır. Eserler hakkında fakirin mütâlaa yürütmesi küstahlık olur. Çünkü Şeyh-i Geylânî'nin medih buyurduğu zat-ı mübarekin yazmış olduğu eseri tenkit değil, kemâl-i hürmetle tasvip ve tahsin ve takdir ve büyük bir zevk-i ruhânî ile okumaktan başka ne yapabiliriz? Yalnız şu kadar diyebilirim ki, bu dalâlet devrinde bizlere zât-ı âlileri gibi yüksek bir Üstadı lütuf buyuran ve şimdiye kadar emsâline tesadüf olunmayan mükemmel ve mükemmil eserler okutup ezvâk-ı nâmütenâhiye içinde yaşatan Hâlık-ı Zülcelâl'e, nihayetsiz şükürler etmekle, îfâ-yı vazife-i ubûdiyet edebilirsek bahtiyarız.

Talebeniz
Refet

1 (Hâşiye) Bu, Refet'in bir keramet-i ferasetidir.

(Hâfız Ali'nin fıkrasıdır.)

Pek sevgili ve muhterem Üstadım,

Hazreti Şeyh-i Geylânî'nin *(kuddise sirruhü'l-âlî)* keramet-i acîbe-i gaybiyesini aldım. Hayretimden düşünmeye başladım. Aradan çok geçmeden, hizmet ettiğim Nur elektrik fabrikasından bir düğme çevrildi, bir mumluk bir ziya geldi. Bir şeyler görmeye başladım. Aynıyla yazıyorum. Kusur ve noksan, bîçâre Ali'nindir.

Evet, Üstadım, nasıl ki Fahr-i Âlem *(sallallâhu aleyhi ve sellem)* Hazretleri şecere-i kâinatın hayattar çekirdeği, enbiyâ ve mürselîn o şecere-i mübarekin dalları olup, dalın iptidasından müntehasına kadar, kat'î bir alâkayla daimî birbirlerini götürüyorlar. Bu sır için, Hazreti Âdem Safiyyullah kokladığı ve hissettiği nur-u Muhammed *(aleyhissalâtü vesselâm)* hakkında demiş: "Yâ Rab, benim alnımda bir çığırtı var, nedir?" Cenâb-ı Kibriya hazretleri buyurmuş: "Nur-u Muhammed'in *(aleyhissalâtü vesselâm)* tesbihidir." Aynen kütüb-ü sâbıkada da vesile-i dünya olan Şâh-ı Levlâk'i evsafıyla, ashabıyla haber vermeleri gösteriyor ki ulûm-u evvelîn ve âhirîni cami bir kitapla ba's olunacak, kâinatın ruhu hükmünde ve bütün kâinatın güzellikleri kendi fıtratında tecemmu edip, tekemmülle tulûu, fecirden sonra şemsin tulûu gibi bekleniyordu.

İşte bu kitab-ı kâinatın vâzıh bir fihriste-i mukaddesesi olan Furkan-ı Mübîn, Arş-ı Âzam'dan ve her ismin âzamî mertebesinden nüzûl ile kökü Arş-ı Âzam'dan, gövdesi Fahr-i Âlem'in *(sallallâhu aleyhi ve sellem)* sadrına ve dalları bütün zemini ihata eden kitab-ı kâinatın her sayfasında ve her cüzünde lafzullah ve lafz-ı Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)* ve lafz-ı Kur'ân'ın bütün birbiriyle alâkadârâne işaret edip birbirini göstererek, birbirinin hükümlerini tasdik ettikleri misillü, Hazreti Şeyh *(kuddise sirruh)* sırrına mazhar olduğu, esmâ ve cilvesine mazhar olduğu Levh-i Mahfuz ve lutfuna mazhar olduğu Cenâb-ı Hâlık'ın bildirmesiyle, sekiz asır sonra kendisiyle tevâfuk eden bir hâdim-i Kur'ân'ı görüp ve tasdik etmekle haber vermesi, hak ve ayn-ı hakikattir.

Evet, Hazreti Şeyh hâdim olduğu o hizmet-i kudsiye-i Kur'âniye hürmetine zamanın padişahlarını titretmiş, nur-u Muhammed *(aleyhissalâtü vesselâm)* omuzunda tecellî etmesiyle, o nur-u Muhammed'in *(aleyhissalâtü vesselâm)* ziyasıyla hareket eden bütün evliya Hazreti Şeyh'e boyun eğmeleri, gerek müslim ve gayr-i müslim ve her bir meşrep ehli Hazreti Şeyh'i tenkide cüret etmemeleri gösteriyor ki, cadde-i Muhammediye'de *(sallallâhu aleyhi ve sellem)* bataklık

ve nur-u Muhammedî'de *(aleyhissalâtü vesselâm)* zıll olmadığını, aynelyakîn derecesinde isbat ediyordu.

Öyle de on dördüncü asrın hâdim-i Kur'ân'ı da dokuz yaşından altmış (seksen altı) yaşına kadar, bilâ-istisna, doğrudan doğruya Kur'ân namına hizmet ve hareketi ve zamanın padişahından en canavar reislerine baş eğmediği, hatta terakkiyat-ı feniye ve zihniyede birinciliği ihraz eden, Avrupa devletlerini iskât eden, zemzeme-i Kur'âniye'nin şifâhânesinden nebeân ederek, onların semlerine karşı tiryakları şişe değil, mâ-yı câri nehirlerle îlâ-yı kelimetullah eden ve onların kalelerini zîr u zeber eden, emsâli görülmemiş on dördüncü asra mahsus envar-ı Kur'âniye'den Risale-i Nur'la, cihanın cihât-ı sittesini ve semânın yüzünü aydınlatan ve yaralı olup ölmeyen ehl-i imanın yaralarını tedavi ve seksen yaşında ihtiyarlarını şâbb-i emred ve gençlerini mâsum bir hâle Hazreti Eyyubvârî hayat bahşına vesile olan hâdim-i Kur'ânî'nin ve Nur Risalelerini, değil Hazreti Şeyh *(kuddise sirruh)* altıncı asırdan on dördüncü asırda görmesi, kütüb-ü sâbıkada remzen ve Hazreti Kur'ân'da sarahaten göstermeleri, o kitab-ı mübarekin şe'nindendir, diyebileceğim. İnşaallah, vazifenin makbuliyetine işarettir ki, vazifenin ehemmiyetine binaen Cenâb-ı Hak onu çok zaman evvel göstererek, meb'us-u âlem, güzide-i benîâdem Efendimiz'den, Hulefâ-yı Râşidîn'den *(radiyallâhu anhum)*, aktâb-ı evliyadan öyle bir mânevî kuvvet teraküm etmiş oluyor ki, değil bu zamanın kör ve sağırları, dünyanın en azgın firavun ve nemrutları da olsa, yine korkacakları ve ağız açamayacakları bedihîdir. Dilerim Cenâb-ı Hak'tan, envâr-ı Kur'âniye'nin لَا إِلٰهَ إِلَّا اللّٰهُ[1] ، مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللّٰهِ[2] bayrağı altında toplanan ehl-i imanın ellerine yetişmesiyle, ilâ yevmilkıyâm o envârın tevessüüne ve neşrine hayatını fedâ eden ve edecek erbabının teksirini ihsan buyursun, âmîn, âmîn, bihurmeti Seyyidi'l-mürselîn…

Sevgili Üstadım, yarım yaşımın tercüman olduğu şu arîzama, yarım nazarla bakıp aff-ı kusur buyurmanızı diler, el ve eteklerinizden öper, "Bize ve bütün âleme vesile-i hayat olan Üstadım, Cenâb-ı Hak sizden ebediyen razı olsun." duasını gece ve gündüz niyaz eylerim.

Mücrim talebeniz
Ali

---

1 "Allah'tan başka ilâh yoktur." (Sâffât sûresi, 37/35; Muhammed sûresi, 47/19)

2 "Muhammed Allah'ın resûlüdür." (Fetih sûresi, 48/29)

(Hulûsi'nin fıkrasıdır.)

Aziz, muhterem Üstadım Efendim Hazretleri,

Emirlerinize imtisâlen, uhrevî kardeşimiz Hüsrev Bey tarafından irsal buyurulan şâyân-ı hayret ve câ-yı dikkat, "Mühim Bir İhbar-ı Gaybî" ismini taşıyan çok kıymetli, manalı, ruhlu, sürûrlu, tesirli, lezzetli, hikmetli, nurlu emrinizi bu hafta aldığımdan dolayı, Cenâb-ı Hak ve Feyyâz-ı Mutlak Hazretleri'ne hamd ve şükürler ve müşfik Üstadıma yüzümün karasına, kalbimin yarasına bakmayarak, dergâh-ı ilâhîye kapanıp dualar eylerim. Ve defaatle,

اَللّٰهُمَّ حَصِّلْ مُرَادَنَا وَمَقْصُودَ أُسْتَاذِنَا سَعِيدِ النُّورْسِيِّ بِحُرْمَةِ حَبِيبِكَ مُحَمَّدٍ النَّبِيِّ الْأُمِّيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَعَلٰى اٰلِهٖ وَصَحْبِهٖ وَسَلَّمْ، اٰمِينَ[1]

dedim.

Gavs-ı Azam Şâh-ı Geylânî *(kuddise sirruhu'l-âlî)* Hazretlerinin eserlerindeki gaybî ve mânevî ihbar, bu bîçâreyi öyle bir hâle getirdi ki, tariften âcizim. Ruhaniyetlerindeki celâlet ve azamet karşısında avuç içinde sıkılan bir top hamur ne hâle girerse, bu bîçâre de öyle oldum. Bir şey düşünemez, sersem, âdeta meyyit-i müteharrik bir hâle geldim. Günlerden beri zihnim ve bütün havâssım, hemen tamamen bu harika eserle meşgul. Bu hâlette iken, istidadımın fevkinde şöyle birkaç beyit kalbime ve kalemime geldi. Kaidesine uygun olarak düzeltemedim. Müşfik Üstadımın aflarına istinaden yazıyorum. Tashihi, Üstadıma ve hablullaha yapışan kardeşlerime bırakıyorum.

Hulûsi bak gaybî ihbarnameye,
Gör Üstadım neler izhar eylemiş…

Kitab-ı Sinan'dan edip tefe'ül,
Hakk'a ki keramet ibrâz eylemiş…

"Ümmî Alîm"le[2(Hâşiye)] "Sinan-ı Ümmî"de,
Hesâb-ı ebcedle var mutabakat…

Görünür bakılınca bu tarikle,
Esmâ-yı Üstadla tam münasebet…

---

1 Allah'ım, Nebiyy-i Ümmî olan Habîbin Muhammed'in *(aleyhissalâtü vesselâm)* hürmetine, arzumuzu ve üstadımız Said Nursî'nin maksudunu gerçekleştir.

2 (Hâşiye) (Ümmî ey Alîm) tarzında okunduğuna göre.

Hakkıyla hâdimü'l-Kur'ân'dır Üstad,
İspata kâfidir bu muvafakat…

Hayret-bahş esrara vakıftır bu zat,
İhvâna deriz haber-i beşâret…

Sekiz yüz sene evvelinden görmüş,
Hâdimü'l-Furkan Bediüzzaman'ı…

Habib-i Hudâ hem de Gavs-ı Âzam,
Sultan-ı evliya Şâh-ı Geylânî...

Büyük bir hüsn-ü zan eyle, Üstadım
Seni Kur'ân hâdimi eder add...

Kapan secde-i şükre, de, Hulûsi:
إِلٰهِي أَنْتَ رَبِّي وَأَنَا الْعَبْدُ[1]

Bu âciz kulunu muvaffak eyle,
Hizmet-i Kur'ân'la şerefyâb eyle…

Hizbü'l-Kur'ân'dan ayırma tâ ebed,
Bu âsi kuluna merhamet eyle...

Üstadım Said Nursî'den ol râzı,
بِحُرْمَةِ حَبِيبِكَ الرَّاضِي الْمَرْضِيِّ[2]

Evliya sultânı Abdülkadir'in,
Himmetin eksiltme bizden İlâhî…

İhbarname-i gaybın izhârının,
Gönül istedi yazmak tarihini…

Yüz bin hamd ü şükret Hakka, Hulûsi
Sana Üstaddır Molla Said Nursî…

Uhrevî kardeşiniz
Hulûsi

1 Allah'ım, Sen benim Rabbimsin; ben ise Senin bir kulunum.
2 O Senden, Sen Ondan râzı olduğun Habîbinin hürmetine.

(Kalemi kerametli Mesud'un ehemmiyetli bir rüyasıdır.)

Âlicenap ve faziletmend Üstad-ı Muhteremim Efendim Hazretleri,

Tulûat olmadıkça, siz Üstadıma mektup yazmaya muktedir olamıyorum. Çünkü başlıca âmâlim Nur'ların ikmali olduğundan ve yazdığım esnada bir an evvel bitirmek emeliyle seri bir surette yazdığım için, o Nur'ların almış olduğum feyzi etraflıca anlatamayacağım için, mektup tastîrine cüret edemiyorum.

Hüsrev Efendinin nezdinizden müfarakatı günü, bendeniz ziyarete geliyordum. Bedre'nin civarında birbirimize tesadüf ettik. Geri dönmekliğimizi söylediler. Sabırsızca, esbabının neden münbais olduğunu sordum. Neticeyi anlattılar. Birlikte köye avdet ettik. Çok müteessir oldum. Meyusiyetimden iki gün dışarıya çıkamadım. Kalbimin teessürünü teskin için, Nur'ları yazmakla meşgul oldum.

Avdetimizin ikinci gününün gecesi, saat on buçuğa kadar yazıyla iştigal ettim. Sahuru yedikten sonra meyusâne ve mükedderâne yattım. Gördüm ki, zat-ı âlinizle birlikte Medine-i Münevvere'ye gitmişiz. Harem-i Şerif'in kapısından girince, makber-i saadet önümüzde görünüyordu. Makber-i saadetin içinde Peygamberimiz *(sallallâhu teâlâ aleyhi ve sellem)* Bâbü's-Selâm'a doğru müteveccih idiler. Ben der'akap koşmak istedim. Birlikte, ben sizin bir adım arkanızda olarak vardık. İmamın namazdan fariğ olduğunda nasıl yüzünü cemaate çevirir, bizim girdiğimiz tarafa doğru Zât-ı Risalet dönmüşler. Diz üstüne oturmuşlar ve biz de vardık. Zât-ı Âliniz hemen bir adım mesafeli olarak diz çöküp oturdunuz. Ben de sizin arkanızda diz çöküp oturdum. Siz Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)* ile epey müddet görüştünüz. Dikkatli veçh-i saadete nazar ettiğimde, alnı veçh-i mübareki güneş gibi gayet parlak ve sair aksâmı buğday rengi, re'yül-ayn müşahede ettim. O esnâda mükâlemeniz neye müncer olduğunu anlayamadım. Tefsirini Üstad-ı Ekremime havale ediyorum. Yalnız kâsır fikrimle, sen ne oluyorsun, diye kalbimi teskin edebildim. Üstadım, şu zâlimlerin İslâmiyet'e karşı tecavüzlerini, kendi merciine ve şeriat sahibine şikâyet etti.

Mesud

(Vezirzâde Küçük Mustafa'nın fıkrasıdır.)

Ey sevgili Üstadımız, ey nurların mazharı ve nâşiri,

Cenâb-ı Hak, sizi bu memlekete göndermiş, tâ ki dalâlete giden ruhlar, senin neşrettiğin Nur'larla kurtulsun. Cenâb-ı Hakk'a gece ve gündüz secde-i şükran etsek, bu nimetlerin şükrünü ödeyemeyeceğiz.

Ey Üstadım, ben ümmîyim. Sair kardeşlerim gibi mâlûmatlı değilim ki, Risale-i Nur'a karşı hissiyatımı dilimle ifade edeyim. Fakat, inşaallah, sadakatte ve muhabbette ve irtibat-ı ruhîde kardeşlerime yetişmeye çalışacağım. Uyanık âleminde ifade-i meram edemeyen dilime bedel, uyku âleminde ruhumun diliyle, mahiyetini anlamadığım ve size karşı merbutiyetime delâlet eden bir-iki vak'ayı arz edeceğim:

Birincisi: Bundan bir buçuk sene evvel, ticaret için, iki günlük mesafede olan bir köye gitmiştim. O esnada dünyanın içyüzü bana göründü. Hem fâni, hem zindan hükmünde olduğundan, bir nefret geldi. Bana bu fâni dünyadan, bâki bir âleme yol gösterecek bir Üstad, Cenâb-ı Hak'tan istedim. Ve dedim ki: "Öyle bir Üstada rast gelsem, söz veriyorum ki, ona tam hizmetkâr olacağım."

İşte, ben bu hâlde ve bu niyazda iken, o gece gayet şirin ve güzel, bilmediğim bir şehirde gayet güzel, dünyada misli bulunmaz ziynetli bir at üstünde, siz Üstadımı ona binmiş, garptan şarka doğru beş-altı metre yüksekte, şehrin üstünde uçarken selâmınıza durduk, selâmınızı aldık. O esnada uyandım, şehadet getirdim. Şükrettim ki, istediğim Üstadı bulacağım. İki ay sonra ziyaretinize geldim.

İkinci vakıa: Rüyada, bir şehirde gayet kesretli askerler ve cephane görüyorum. Biz de, güya o askerlerdeniz. Dedim: "Ya Rabbi, bu askerlerin kumandanı kimdir?" Niyaz ettiğim vakit, karşımızda yüksek bir saray zuhur etti. O sarayın içerisine girdim ki, kumandanı göreyim. Baktım ki, parlak bir çay akıyor. O çayı takip ettim. Baktım, şubelere ayrılıyor. Devam ettim. Tâ menbaına kadar gittim. O askerlerin kumandanı, o suların sahibini buldum. Yani Üstadımızı, iki adamla başında namaz kılarken gördüm. Ben de o sudan abdest aldım, namaza dahil oldum. Kalbimin hareketiyle, dilimin şehadetiyle uyandım. Cenâb-ı Hakk'a şükrettim ki Üstadımızı bize gösterdi.

Hizmetkâr ve talebeniz
Mustafa

(Hulûsi Bey'in fıkrasıdır.)

Bu hafta Otuz Birinci Mektub'un Yedinci Lem'asıyla Üçüncü Lem'asını, hazine-i Mektubat'a ilâve ve muhibbân ve müştâkana tilâvet eylemekle, vesâtat-ı âliyenizle, bir lütf-u azîm-i ilâhîye daha mazhar olduğumdan dolayı Kerîm, Rahîm, Bâkî-i Zülcelâl'e yüz binler hamd ve şükür eylemekte ve sevgili Üstadımı rızâ-yı Samedânîsine ve vazife-i meşkûre-i mâneviyesinde devamlı, nüfuzlu, şümullü muvaffakiyetlere mazhar buyurmasına, abîdâne tazarru ve niyazlarda bulunmaktayım. Bu bîçâre ve isyankârdan çok dua beklediğinizi emir buyuruyorsunuz. Ben o dergâh-ı âliye ancak bir nevi i'câzının izharına Fahru'l-âlemîn, Habîb-i Rabbü'l-âlemîn, Seyyidü'l-mürselîn *(sallallâhu teâlâ aleyhi ve sellem)* Efendimiz Hazretleri'nin en büyük mucizesi olan, tâ kıyâm-ı saate kadar hükmü ve i'câzı bâki olacağına iman ettiğim Kur'ân'ın nurları delâletiyle ve Üstadımın mübarek isimlerini, vesile-i kabul olmak üzere kullanarak iltica edebiliyorum. Hiç mümkün müdür ki, bu eşiğe yüzümü sürerken, "Ya Rab, Üstadım Said Nursî Hazretleri'nden razı ol, dâreynde muratlarını hasıl kıl!" diye yalvarmayayım? Asla ve kat'â! Bu bir vazife olmakla beraber, kanaatçe İnşallah, vesile i icabe-i duadır.

Aziz Üstad, sadîkınızın zayıf ruhu, bu fâni hayatta olduğu gibi, bâki ve sermedî hayatta da inşaallah ulvî ruhunuzun cenâh-ı şefkatinden ayrılmayacaktır, ayrılamayacaktır ve ayıramayacaklardır.

Evet, gayr-i kabil-i inkârdır ki bu fâni hayatın dağdağaları arasında, havâs ve letâif her zaman müştakı bulundukları münevver ve muhteşem aynaya bakamıyorlar. Fakat o meşgaleden ferâgat edildiği anda, yine Nur bütün haşmetiyle arz-ı dîdar ediyor. Bu zamanlarda hiç ayrılık hissetmiyorum. Hatta ihtilâf-ı mekânı da tesirsiz görüyorum. Yedinci ve Üçüncü Lem'aların bura postahanesine vürûdu, Ramazan'ın on birine tesadüf ediyor. Bir gün postada kalmasına karşılık tutulursa, her bir Lem'a, bu mübarek ayın başından onuna kadar birer gün almışlar ve أَوَّلُهُ رَحْمَةٌ[1] olan aşr-ı ûlâ-yı Ramazanda mahall-i maksuda vâsıl olmuşlardır. Müftülük ilânına göre tam onuncu gündedir. Dördüncü ve Sekizinci Lem'aları da bu mâh-ı gufrânın on dördüncü günü aldım. Posta bir gün evvel geldiğine ve bir gün de postada kalışına veya birinci makama sayılırsa, bu nurlu eser de, sanki Ramazan'ın her gününde bir Lem'a alarak, yerini bulmakla, hem bu adetlerin boşuna konulmadığına,

---

1 "Evveli rahmet (olan Ramazan ayı)" İbni Huzeyme, *es-Sahîh* 3/191; el-Beyhakî, *Şuabü'l-îmân* 3/306; el-Hâris İbni Ebî Üsâme, *Müsnedü'l-Hâris* 1/412; ed-Deylemî, *el-Müsned* 1/38.

hem de أَوْسَطُهُ مَغْفِرَةٌ[1] olan aşr-ı sâni-yi Ramazanda yazıldığı mahalle yetişeceğine sarahat derecesinde delâlet ediyor.

Şu saatte şuââtını gözüme sokan güneş gibi, bu kadar nurlu ve zâhir hakâiki, mahzâ bir inâyet-i ilâhî olarak bu bîçâreye gösterilen bu mübarek eserlerden, bu Nur'ların bihavlillâh gurupsuz tulû ettikleri mahalle, Utarid ve Zühre gibi maddeten ve mânen yakın bulunan Hizbü'l-Kur'ân'a dahi hâfız, sadık, halis ve salih kardeşlerimin daha çok esrar anlayacaklarına şüphe etmiyorum.

Madem ki, merkez-i feyze en uzak bulunan âciz bir kardeşlerinin mübarek eserler hakkındaki duyguları, kendilerinin de lâyıklı, manalı çok değerli ihtisaslarını beyana vesile oluyor. İnşaallah, bu hareketleri hizmet-i Kur'ân'dan mâdud olur. Âlî huzurunuzda kardeşlerimle biraz konuşmak istiyorum.

Kardeşlerim, bu bîçârenin Nur'larla iştigali üç devreye ayrılmıştır.

Birincisi: Üstad Hazretleriyle ilk teşerrüf etmek saadetine nail olduğumdan itibaren intişar etmiş olan eserleri, kendim için istinsah etmek.

İkincisi: Yine muhterem Üstadımın emirlerine imtisalen, Sözler'in, muhtelif tabaka-yı nâsa tesirleri ve kabil-i cerh, lâzımü't-tashih, mucib-i itiraz cihetleri olup olmadığı hakkında, kasır aklımla anlayabildiğim kadar ve kısa görüşümle seçebildiğim kadarını arz eylemek ve bütün fırsatlardan istifadeyle, din kardeşlerime faydalı olmak, onlara da bu Nur'ları göstermek, dikkat-i nazarlarını celb etmek, kalbî ve bâtınî yaralarına merhem eylemek emeliyle, ihtiyarsız ve mânevî bir tesir altında âsâr-ı Nur'u aşkla okumak.

Üçüncüsü: Yine aziz ve müşfik Üstadımın emirlerine mutâvaatla, bildiğiniz veçhile her birisi bir türlü letâfet ve belâgat ve celâdette ve çok kolaylıkla akıllara hayret verecek tarzda intişar etmekte olan nurlu âsâr hakkındaki ihtisaslarımı arz eylemek ve bizzat veya kardeşlerim namına, bazı Kur'ânî müşkilât ve tereddüdatı makam-ı feyze takdim ederek, bu tarikle hem müşkilün halline, hem de sâil ile birlikte, diğer kardeşlerin de istifadelerine âcizâne hizmet eylemek. Denizden katre mesabesindeki bu Kur'ânî hizmetten dolayı, bu bîçâreye bir kıymet atfetmeyiniz. Çünkü maalesef hiç liyakatım olmadığını ben çok iyi biliyorum. لَا تَقْنَطُوا مِنْ رَحْمَةِ اللهِ[2] âyet-i celîlesi ümit vermemiş olsa, isyanımın nihayetsizliği karşısında çıldırmak işten bile değil.

---

1 "Ortası mağfiret (olan Ramazan ayı)" İbni Huzeyme, *es-Sahîh* 3/191; el-Beyhakî, *Şuabü'l-îmân* 3/306; el-Hâris İbni Ebî Üsâme, *Müsnedü'l-Hâris* 1/412; ed-Deylemî, *el-Müsned* 1/38.

2 "Allah'ın rahmetinden ümit kesmeyiniz." (Zümer sûresi, 39/53)

Öyleyse, aziz kardeşlerim, bu zavallı kardeşinize hayır dua buyurmanızı bilhassa rica ediyorum. Kur'ân hesabına bakılırsa, o zaman belki bazı güzellikler görünebilir. Bu da, sevgili Üstadımızın buyurdukları gibi, Kur'ân'ın güzellikleri ve menba-ı kevserden gelen Nur'ların latifliği bu hususu temin etmişlerdir. Hîn-i sabâvetimden beri, en ziyade menfûrum –felillâhilhamd– yalan söylemektir. Onun için hakikati ifade ettiğime emin olabilirsiniz ki, yukarıda arz ettiğim üç safhada ihtiyar ve tesadüf yoktur. Hâkim olan, bir dest-i gaybî ve kader-i ilâhîdir. Bunu hissediyordum. Kader-i ilâhîyi izaha lüzum yok. Dest-i gaybın da Gavs-ı Âzam Sultan-ı Evliya Bâzü'l-Eşheb, Seyyid Abdülkadir-i Geylânî *(kuddise sirruhü'l-âlî)* Hazretleri olduğunu son defa öğrenmiş olduk.

Fakat muhterem Üstadımın âli aflarına istinaden şunu ilâve edeyim ki, Gavs-ı Âzam Hazretleri'nin keramet-i gaybiyeleri, sarahaten Üstadımız Said Nursî Hazretleri'ni göstermektedir. Çocukluğundan beri harika tercüme-i hâli tetkik edilecek olursa görülür ki, bu zatın vücudu sırf Kur'ân ve iman hesabınadır. Ondandır ki, o harika hâlâta mazhar olmuş biz bîçâreler, bu şem'-in pervanesi oldukça, hizbü'l-Kur'ân namına Hazreti Gavs'ın himmet ve duasına ve cedd-i zîşânı Peygamberimiz *(sallallâhu teâlâ aleyhi ve sellem)* Efendimiz Hazretleri'nin şefâatine, iltimasına ve nihayet Münzilü'l-Kur'ân'ın affına, himâyesine mazhar olacağımıza şüphe edilmemek lâzımdır.

Allahü Zülcelâl Hazretleri cümlemizi muhafaza buyursun, âmîn. Dâreynde bâis-i necâtımız olan bu hizmeti bilkülliye terk edecek olursak, o zaman helâkimiz muhakkaktır. Madem ki elimizde ma'fuv olduğumuza dair senedimiz yok. Bâis-i feyzimiz Üstadımız Hazretlerinin bizlere şefkatinden dolayı, keramet-i gaybiyeden haber verdikleri müjdeler, yalnız şevkimizi ve şükrümüzü arttırmaya vesile olmalı. İsimlerinin sarahaten zikredildiğini bildirmekle beraber, gösterdikleri âli ferâgat, cümlemiz için nazar-ı ibretle görülmeli ve cidden taklit olunmalıdır.

Yine emirlerindendir ki, bizler hizmetle muvazzafız, mükellefiz. Netice ile değil. Bu Nurlu hizmette bizleri birleştiren Allahü Zülcelâlden niyazım, haşirde de livâ-yı Muhammedî *(aleyhissalâtü vesselâm)* altında haşir ve cem olmaklığımızdır.

اَللّٰهُمَّ ﴿رَبَّنَا تَقَبَّلْ مِنَّا إِنَّكَ أَنْتَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ[1]﴾

[1] "Ey Rabbimiz! Bu hizmetimizi kabul buyur! Her şeyi hakkıyla işiten ve bilen ancak sensin." (Bakara sûresi, 2/127).

Müsaadenizle sadede geliyorum:

Otuz Birinci Mektub'un Yedinci Lem'asına esas olan üç âyet-i celîlenin tefsiri harika bir tarzdadır. Bilhassa İkinci Vecihle Birinci Vechin ikinci ihbar-ı gaybî ciheti, işitilmemiş bir surettedir. Bu Mektub'un Üçüncü Lem'ası ki,

كُلُّ شَيْءٍ هَالِكٌ إِلَّا وَجْهَهُ لَهُ الْحُكْمُ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ[1]

âyetinin meâlini ifade eden يَا بَاقِي أَنْتَ الْبَاقِي.. يَا بَاقِي أَنْتَ الْبَاقِي[2] cümlelerinin gösterdikleri iki hakikatten çok büyük feyiz aldım. Gariptir ki bu mübarek eser, لَقَدْ صَدَقَ اللهُ رَسُولَهُ الرُّءْيَا بِالْحَقِّ[3] âyet-i celîlesiyle başlamakla, sanki bu fakirin gördüğü rüyaya bir işaret yapıyor ve diyor ki: Senin rüyanda gördüğün kamer, bu âyette bahis buyurulan rüyanın sahibi, İki Cihanın Fahri *(sallallâhu teâlâ aleyhi ve sellem)* Hazretlerinin bir parmak işaretiyle ve izn-i Hak'la inşikak etmiştir. Şems onun hatırı için, On Dokuzuncu Mektup'ta beyan buyurulduğu üzere, bir saat hareketsiz görünmüştür, gibi mu'cizatını hatırlatarak, "Ey gafil, ittibâ-ı sünnet et!" diyor. Bu rüyayı nakleden mektubumda, Otuz Birinci Mektub'un Birinci ve İkinci Lem'alarıyla, Yirmi Dokuzuncu Mektubun Birinci Remzinin Birinci Makamından gelen feyiz neticesi, ihtiyarsız yaptığım tâbirin sonunda yazmış olduğum كُلُّ شَيْءٍ هَالِكٌ إِلَّا وَجْهَهُ[4] âyet-i celîlesinin bir nevi i'câzlı tefsirini beyan buyurmakla, mektubuma gayet latîf ve çok muhteşem bir cevap verilmiş oluyor. Otuz Birinci Mektub'un Dördüncü Lem'asının Birinci Makamı "Minhâcü's-Sünne" denmeye hakikaten lâyıktır.

Birinci nükte: Resûl-i Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselâm)* ümmetine şefkatinin derecesini ve bihakkın şefîu'l-müznibîn olduğunu göstermekle beraber, Süleyman Efendi merhumun Mevlid-i şerifindeki,

> Tıfl iken ol diler idi ümmetin,
> Sen kocaldın, terk edersin sünnetin

vecizesini hatırlatmakta ve ol Hazrete ümmet olanlara, sünnetlerine riayet lüzumunu ehemmiyetle ders vermektedir.

---

1 "O'nun vechi (Zâtı), hariç her şey yok olacaktır. Hüküm O'nundur ve hepiniz O'nun huzuruna götürüleceksiniz." (Kasas sûresi, 28/88)

2 Ey Kendinden başka her şeyin fânî olduğu tek Bâkî!

3 "Gerçek şu ki Allah, Rasûlü'nün gördüğünü tasdik eder ve onu mutlaka gerçekleştirecektir." (Fetih sûresi, 48/27)

4 "O'nun Vechi (Zâtı ve rızası) dışında her şey yok olup gitmeye mahkûmdur." (Kasas sûresi, 28/88)

İkinci nükte: Cenâb-ı Peygamber *(sallallâhu teâlâ aleyhi ve sellem)* Efendimiz Hazretleri'nin nesl-i mübareklerinin, ilâ yevmilkıyâm Hz. Hasan ve Hüseyin'den *(radiyallâhu teâlâ anhumâ)* geleceklerini ve istikbalde çok mübarek zevâtın da bu meyanda zuhur edeceklerini nazar-ı nübüvvetle gördükleri için, bu iki hafîdine bütün o nurlu zâtlar hesabına şefkat göstermesi öyle bir tariftir ki, beşerin düşünmesiyle yazılmasına imkân yoktur.

Üçüncü nükte: Nass-ı kat'î ile sabit[1] ve hadis-i nebeviyle müberhen[2] Âl-i Beyt'e muhabbete işaret etmekte, bu vazifeyi ifâya davet eylemektedir. Çünkü İslâmiyet bir vücutsa, bu vücudun belkemiği, muhakkak Âl-i Beyt ve başı her zaman Kitabullah'tır.

Dördüncü nükte: Şîaları ilzam edecek kadar kuvvetli bir derstir. Bu şümullü dersten gaye ne olduğu, sonunda mükemmelen icmal edilmiştir.

وَاعْتَصِمُوا بِحَبْلِ اللهِ جَمِيعًا وَلَا تَفَرَّقُوا[3] emr-i celîline tevfikan, bütün müminler tevhide çağırılmıştır.

Keramet-i Gavsiye'nin işârâtını teyid eden remizleri defaatle okudum. Bu müjdeler hamd ve şükrümü artırmıştır. Zenbilli Ali Efendinin hâle çok uygun olan fıkrası hoşuma gitti. Latîf tefe'ülünüz خِتَامُهُ مِسْكٌ[4] kabîlinden olmuştur.

Evet, Kur'ânî bahçede her zaman başka renkte, başka letâfette, başka tesirde hakikî cennet çiçekleri açılıyor. Bu mezherenin bülbülünü ve onun gönülleri teshir eden nağmesini dinleyen, meşk eden yoldaşlarına, dâreynde selâmet ve saadet ve muvaffakiyetler temenni ve niyaz eylerim.

Şairin zamana muvafık bir beyti:

Bir mevsim baharına geldik ki âlemin,
Bülbül hâmûş, havz tehî, gülistan da harap

Ben de derim:

Öyle bir bid'alar devrindeyiz ki İslâm'ın,
Bir bülbülü, bir gülistanı kalmış Kur'ân'ın.

Keramet-i Gavsiye'yi henüz kimseye okuyamadım. İçinde bu bîçâreden

---

1 Bkz.: Şûrâ sûresi, 42/23.

2 Bkz.: "Size iki şey bırakıyorum. Onlara temessük etseniz, necat bulursunuz: Biri Kitabullah, biri Âl-i Beyt'im." (Tirmizî, *menâkıb* 31; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 3/14, 17, 26, 59, 5/181)

3 "Hepiniz toptan, Allah'ın ipine (dinine) sımsıkı sarılın, bölünüp ayrılmayın." (Âl-i İmran sûresi, 3/103)

4 "Hitamı misktir, içildiğinde sonu mis gibi kokar." (Mutaffifîn sûresi, 83/26)

bahsedilişi, okumak hususunu düşündürüyor. Mübarek Ramazan[1](Hâşiye) bir an evvel bu isyankârların kadir-nâşinasların elinden yakayı kurtarmaya çalışır vaziyette, süratle elimizden gitmektedir. İmam Ömer Efendi geçen sene, "Ramazanın Hikmetleri" eserinin Ramazan ayı geçtikten sonra gelişinden, benim gibi müteessir olmuştu. Bu Ramazanın birinci Cuma hutbesinde, ben de hazır olduğum hâlde, yüzlerce cemaate, bu nurlu hikmetlerden birkaçını hemen aynen okudu. Bu anda bu fakirde husule gelen şükür hislerini tarif edemeyeceğim. [2] اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ هٰذَا مِنْ فَضْلِ رَبِّي

Hulûsi

(Ahmed Hüsrev'in fıkrasıdır.)

Sevgili Üstadım,

Bu fakir talebenize teselli veren mektubunuzu aldım ve ba'de't-takbil okudum. Ruhumda hasıl olan mânevî yaraların ıztıraplarıyla çok müteellim olurdum. Her şeyden ziyade hürmet ettiğiniz ve ehemmiyeti dolayısıyla pek fazla itina ettiğiniz şeâir-i diniyemize ve sizi severek, hâhişle, fîsebîlillâh emirlerinize itaat ederek size koşan talebelerinize sed çekmek suretiyle yapılan denâete ruhum sabredemiyordu. Bir an evvel Hâlık'ına ulaşmak isteyen ruhumda, azîm bir galeyan hissediyordum. Diğer taraftan da sizden mâlûmat alamadığım için, ıztırapların altında fevkalhad eziliyordum. Zâlimlerin kahrı için dergâh-ı ilâhîye iltica etmekle tesellî bulmak isterken, işte bu mektubunuz, kaza ve kadere razı olmak suretiyle tesellî ihsan ediyordu. Ben de [3] سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا diyerek kahır talebinde bulunmayı bırakıyorum.

Ey sevgili ve müşfik Üstadım, her an duanıza muhtaç talebeniz, kendi hesabıma düşünürsem, ruhen bir parça istirahat ediyorum. Fakat Üstadım ve kardeşlerim hesabına düşünürsem, ıztırabım, yeisim birden bine çıkıyor, ruhum feverân ediyor, yine Cenâb-ı Hak hesabına, itaat etmek istemiyor.

Aziz Üstad, âlem-i İslâm'a indirilen o azîm darbeler, âlem-i İslâm hesabına sizin omuzlarınıza isabet ettiğini biliyorum. Böyle olmakla beraber, ulvî ruhunuz, âli hamiyetiniz, hadden efzûn sabrınız, daha pekçok ve pek güzel

---

1 (Hâşiye) Gariptir ki Hulûsi'nin bu sözünü belki yirmi defa tekrar etmişim. Süleyman gibi dostlar şahittirler. Demek bir hakikat var ki ikimizi böyle söyletmiş.

Said

2 Allah'a hamdolsun; bu Rabbimin ihsanıdır.

3 "İşittik ve itaat ettik …" (Bakara sûresi, 2/285).

hasletleriniz üzerinde en bâriz izleri gözüken şefkatiniz, zâlimler hakkında da hayır dua etmek oluyor.

Talebeniz
Ahmed Hüsrev

(Babacan Mehmed Ali'nin fıkrasıdır.)

Cenâb-ı Vâcibü'l-vücûd ve Tekaddes Hazretleri'nin, Cibrîl-i Emîn vasıtasıyla, Âhirzaman Nebîsi Peygamberimiz *(aleyhissalâtü vesselâm)* Efendimiz'e gönderilen ve bugüne kadar muhafaza edilen Kur'ân-ı Hakîm'i hakikatiyle ve hak sözlerle, Hakk'ın yaratmış olduğu kullarına tercümanlık eden ve Hakk'ın rızası için gece ve gündüz dua eden, hakikî saidden bir muhabbetname aldım ki, o da Üstadım Efendimin mektubudur.

Ciddî ve samimî dostumuz ve kardeşimiz bulunan Âsım Bey'e vardığımda müjdeledi. Beş dakika kadar görüştüm. Ve göndermiş olduğunuz emanetleri alırken öyle sevindik ki bülbülün gül dalında seher vaktinde aşkından, ağzından çıkarmış olduğu nağmeler gibi işittik. Onun için birbirimizle ne konuştuğumuzu bilemedik. Bildiğim şu kadar ki: Yalnız ayrılırken, çok şükür Cenâb-ı Allah'a, böyle envâr-ı Kur'âniye'yi neşreden bir Üstadımız varken, hiçbir vakit saadetimizden mahrum kalmayız diye bildik.

Babacan

(Zeki Zekâi'nin fıkrasıdır.)

Aziz ve sevgili Üstadım,

Üç haftaya yakın bir zaman oluyor ki size mektup yazamadım. Her zaman olduğu gibi, şu günlerde dairede vazifenin çokluğu dolayısıyla, pek kıymetli olan uhrevî vazifelerim geri kalıyor ve bu cihetle teessürüm kâfi gelmiyormuş gibi, bu hafta içinde işittiğim pek acı, elîm bir haber, bir sâika gibi beni beynimden vurdu. İşittim ki Üstadım yılanların hücumuna mâruz kalmış.

Ah, Üstadım, vakit vakit tehacümlerine, taarruzlarına mâruz kaldığımız bu menhus hainlerin zulmünden ne zaman âzade kalacağız? Bu mülhid mütecavizler, haddini tecavüz etmeye başladılar. Artık tecavüzün bu derecesi fazladır. Bu itibarla, muazzam bir bârika-yı hakikatin zuhuru yaklaştığı iman ve itikadı, bizi teselli ediyor. Ne zaman ki, tahribat ve istibdad haddini aştı, uçu-

rum kendini gösteriyor. "Büyük felâketler, güler yüzlü intibahlar doğurur." derler ki pek musîb bir söz. Herhangi bir hükümet zulmü ve istibdadı arttırdı; mazlum milletler istiklâlini kazanıyor. Şu asırda dinsizlik ve tahribat fazlalaştı. İnşaallah, mazlum ve mâsum ehl-i imanın yüzü gülecek. Parlak bir hakikat güneşi tulû edecek.

Aziz Üstadım, nâkıs kalemim, âciz lisânım, hissiyatıma tercüman olamıyor. Her dindaş gibi, benim de kalbim aziz imanımın aşkıyla çarpıyor. Hamdolsun, damarlarımızda dolaşan kan, binler senelik ehl-i hak ve imandan, irsen intikal etmiş bir mayadır.

Sevgili Üstadım, öyle anlar geliyor ki hayat çok alçalıyor. Biz insanlar o derece eğilmek mecburiyetinde kalıyoruz. Bu fikrimle, nefsim hesabına bir hisse-i gurur aramıyorum. Menhus ve mülevves ellerin temiz bileklerimizi sıkması, sabır taşını çatlatacak kadar müellim bir hâl değil midir? Tahribatın en müthiş zamanında hastalanan insaniyeti mânevî ilâçlarla tedavi etmeye çalışırken, bize musallat olan hâinlere mukabele etmek, acaba zavallı bir milletin sürükleneceği uçuruma sed çekmek için, çekilecek mezahim ve meşâk, hayatın ind-i ilâhîde makbuliyeti için sabretmek, son dereceye kadar tahammül etmek... bu fikir fakirin hayli düşüncesi neticesi bulabildiği bir hakikat.

Sevgili Üstadım, şu günleri, düşünceler ve elemler içerisinde geçiriyorum. Hâdiseyi birkaç ağızdan birbirini tutmayan rivayetler gibi, dallı budaklı olarak işittim. Bendenize hâdisenin cereyanı hakkında lütfen bir haber veriniz. İnsan cünun getirecek!

Sevgili Hocam, siz herkes için, beşeriyet için, zararlı olan tahribat ve âfâtın önünü almak için, gece gündüz çalışınız, kendinizi tehlikeye atın da, acı acı tahkirata mâruz kalın! Hayır, aziz Üstadım, hayır! Yüce dâhi, hayır! Sizin nasibiniz bu değil. Size verilecek mükâfat bu olamaz. Bu hâletler, olsa olsa üç-beş dinsizin ve birtakım cehennem yolcularının çılgınlığıdır. Bu hâle sabretmek ve ehemmiyet vermemekle, pek yüce mükâfatlara mazhariyetler kesbediyorsunuz. Siz asla ve kat'â müteessir olmayın. Ne kadar vahşiyâne ve zâlimâne olursa da dönüp arkanıza bakmayın. Size açılan mânevî âlemlerin kapılarına doğru ilerleyin. Yürüyün, yürüyün, tâ nâmütenâhi yürüyün. Gittiğiniz yerlerde, uzaklaştığınız âlemlerde bizim gibi yaralı, âciz, zayıf, pür-kusur, kemter bîçâreler için de, müebbed bir istirahat ve saadet yatağını hazırlayın.

Zekâi

(Zekâi'nin fıkrasıdır.)

Kalbim derin bir ihtiyaç ve iştiyak içinde, şu mübarek günlerde, Üstadımın ziyaretini arzu ediyor. Nasıl ki yaz günlerinin sıcak demlerinde bilumum nebatat, yağmura ihtiyaç hissederse, Zekâi de Üstadımın nasihatlerine ve telkinlerine öylece müştak ve muhtaçtır.

Üstadım, eyyâm-ı mübareke pek çabuk gelip geçti. Benim gibi mânevî yaralılarından mecruh bîçâreler, böyle mübarek günlerde, elbette kusurlarının affını ve meşru emellerinin husulünü, Hallâk-ı Âlem'den temenni ve niyaz etmişlerdir. Cenâb-ı Allah, mâh-ı gufrânın kudsiyeti hürmetine, kusurlarımızı af ve mağfiret eylesin, âmîn...

Sevgili Üstadım, bu defa üç gün izinle Atabey'e gidip, ebeveynimi ve âhiret dostlarımızı ziyaret ettim.

Ah, Üstadım, bazen zâhirî hadisat insanı çok düşündürüyor. Gayr-i ihtiyarî, ruhu garip ve rikkatle karışık bir ıztıraba düşürüyor. Bu anlarda, hayatın kararsızlıklarından mütevellit yeis, bizi müteessir ediyor. Şefkat ve merhamete hasret çekiyoruz.

Üstadım, öyle zannediyorum ki âcizleri, hayatın ihtilâta mecbur eden ahvâlinden uzaklaşamadıkça, kalbim ârâmgâh-ı lezzetinde tam bir sükûnu bulamayacak. İnşaallah, duanızın himmetiyle, o anlara da selâmetle vâsıl olacağım. Bu hissiyatımı izah etmek, anlaşılmış bir ruh için zaid değil midir?

Aziz Üstadım, emsal-i kesiresiyle Üstadımızın riyaseti altında müşerref olmaklığımızı dilediğim Îd-i Fıtrınızı tebrik vesilesiyle, takdim-i ihtirâmât eyler, muhterem ellerinizden ve ayaklarınızdan öperim, sevgili Üstadım.

Günahkâr talebeniz
Zekâi

(Âhiret hemşirelerimden Müzeyyene'nin fıkrasıdır.)

Sevgili Üstadım,

İki aya yakın zamandan beri, gelen âhiret kardeşlerle selâmınızı alıyorsam da benim gibi âcize bu talebenin, sizin her vakit nurlu nasihatlerinizi dinlemeye ihtiyacı olduğundan dolayı, haftaları bütün mahzuniyetle geçiriyorum. Evet, zaman oluyor ki gözlerimden dökülen yaşları, nurlu risaleleri oku-

makla teskin ediyorum. Zaman oluyor, kalbim mütemadiyen ağlıyor. Hele şu mübarek Ramazan, birkaç müfsidin kalbimize saldığı hançerin acısını kalben, bütün gün için için ağlamakla geçiriyoruz.

Nihayet, aldığım bir haber üzerine, yine eskisi gibi âhiret kardeşlerimizin, sizi ziyaret etmekten mahrum olmadıklarından memnun oldum. Yalnız mübarek ibadethanenin ve bütün ehl-i iştiyakın sizin duanızdan mahrum kaldığına çok acıyorum. Hattımın noksanlığı ve zayıflığı dolayısıyla risaleleri yazamadığımdan beni affediniz. "Şu zamanlarda dünyayı sevmez olduğumuz hâlde, kurtulamadığımıza çok müteessirim. Issız sahralar, susuz çöller, kimsesiz yerler ruhumuzun meskeni oluyor. Hayalen oralarda dolaşıyoruz. Evet, bir şey arıyoruz. Heyhât!.. Aradığımız gün hem çok uzak, hem çok yakın görülüyor. Daha ne kadar bu hâl içerisinde çırpınacağız?" diye feryad eden kardeşlerimizin hissiyatına bu âcize, bu fakire iştirak ediyorum.

Âcize talebeniz
Müzeyyene

(Ahmed Hüsrev'in fıkrasıdır.)

Senelerden beri zâlimlerin pençe-i zulmünde inleyen bu bîçâre müslüman kardeşlerinizle geçirmekte olduğunuz bu mübarek bayramın belki dokuzuncusunu hücra köşelerinde, dostlarınızdan uzak, akraba ve taallûkatınızdan mahrum bir vaziyette, teâlî ve terakkisi için çalıştığınız cemiyet-i İslâmiye arasından uzaklaştırıldığınız bir hâlde geçireceğinizi hatırladıkça yüreğim parçalanıyor, ruhum azîm bir elemle yanıyor, gözlerimden yaşlar dökülüyor. Kalbimden yükselip gelen bir ses, "Ağla, hem çok ağla! Belki rahmet-i ilâhiyenin nüzûlü ve âlem-i İslâm'ın saadet ve selâmeti için ağlayanlarla beraber ağla." diyor.

Bu anda kalb gözüm, bu hüzne iştirak ederek, Dicle ve Fırat ve Nil-i Mübarek gibi âlem-i gayb vâdilerinde sular akıtarak ağlıyor.

Ah, sevgili Üstadım, ehl-i gaflet gülerken, ehl-i ilhad nefsî müştehiyatları arkasında koşarken, biz ne acı hayatlarla karşılaşıyoruz! Ah, sevgili Üstadım! Cenâb-ı Hak bize saadet vermeyecek mi? Acaba bugün daha çok uzayacak mı? İhtiyarsız kendime sorduğum bu suâllere yine kendim cevap verirken,

teennî ve sabır tavsiye ediyorum. Ve sırr-ı [1]﴿إِنَّا أَعْطَيْنَاكَ﴾ tebşiratıyla müteselli oluyorum.

Ey kıymettar Üstadım, sizin hüznünüze, huzurunuzda olduğum hâlde iştirakimi istiyordum. Öyle hissediyorum ki ruhen hiç de uzak değilim. Bazen kendimi unutuyorum. Güya kanatsız tayeran ediyor, koca çınar ağacının arasından girerek meclisinize dahil oluyorum.

Sevgili Üstadım, Hâlıkımdan ebediyen razı olmuşum. O da sizden ebediyen razı olsun. Maalesef ziyaretinizle müşerref olamıyorum. Buna bedel Bekir Bey'le takdim ettiğim ve arzu edilen şekilde yazamadığım İ'câz-ı Kur'ân'ın sayfalarını açtıkça, hakîr talebenizin her sayfaya mukabil ellerinizden öpmekte olduğumu kabul buyurmanızı istirhamla, sıhhat ve selâmet ve muvaffakiyetiniz için dua ederek, el ve ayaklarınızdan öperim, efendim hazretleri.

اَلْبَاقِي هُوَ الْبَاقِي[2]

Talebeniz
Ahmed Hüsrev

(Sabri Efendinin fıkrasıdır.)

Dün Eğirdir'e gittim. Hulûsi Bey'in ihlâslı ve sadakatli mektubunu getirdim. Nuranî kalb ve ruhtan cûş eden şu mektubun muhteviyat ve mündericatını bu fakir de tekrar ederim. Kendi hesabıma takdim ediyorum. O muhterem kardeşime bedel fakire, madem ki Üstad-ı Muhteremim, Sâni-i Hulûsi ismini vermiş. O hâlis imza sahibinin halfinde bu fakir de görünse, ifâdâtına iştirak etse, irsiyet-i mâneviyesi daha iyi sâbit ve zâhir olur, emel-i âcizanesini esas gaye ve maksat bildim, efendim.

Âciz talebeniz
Sabri

(Aydın'lı İsmail'in fıkrasıdır.)

Sizin tatlı Sözlerinizi yazmaya başladım ve yazmaya doyamıyorum. Ve sizin tatlı Sözlerinizi yazmaya başladığım anda, ruhumda bir ferahlık hissedi-

---

1 "Hiç şüphesiz (sana bol ve kesilmez hayır) verdik." (Kevser sûresi, 108/1)

2 Kendinden başka her şeyin fâni olduğu gerçek Bâkî, Allah'tır.

yorum. Aynı zamanda sizi hiçbir türlü unutamıyorum. Ve daima sizin mektubunuzu yazmak istiyorum.

Talebeniz
İsmail

(Aydın'da Doktor Şevket'in fıkrasıdır.)

Üstadı âzamım Efendim,

Nuranî ve çok kıymettar eserlerinizi okuduk, nurlu ve feyizli eserlerinizin tesiriyle parlayan kasvetli kalblerimizle, siz Üstadımıza ebediyen minnettar ve medyun-u şükran bulunduğumuz gibi, Risaleler'i bizlere okutturmaya ve yazdırmaya sebep olan, Hâfız Zühdü Efendi kardeşimizi de, daima hayırla yâd etmekten kendimizi alamıyoruz. Kendilerine fiyat takdir edilemeyecek derecede kıymete mâlik bulunan muhterem Risalelerinizi yazıp ikmal etmemize, Cenâb-ı Hakk'ın bizi muvaffak kılması için, Üstad-ı Ekremimizin dua ve himmetlerine muhtaç bulunuyoruz.

Talebeniz
Doktor Şevket

(Ahmed Hüsrev'in fıkrasıdır.)

Sevgili müşfik Üstadım Efendim Hazretleri,

Arz-ı hürmet ve iştiyakla el ve ayaklarınızdan öperim. Hulûsi Bey'in suâllerine verilen cevaplara ait cihandeğer kıymetli, nurlu, feyizli sözlerinizi iki gün evvel aldım. Suâllerin cevapları o kadar latîf idi ki ne okumaya doyabildim ve ne de idrâkim kadar olsun hakkıyla kavrayabildim.

Muhyiddin-i Arabî Hazretleri'nin makbûlînden olduğu hâlde, hatasının ve her kitabında mühdî olamamasının esbabı, o kadar amîk bir şekilde ve o derece ince bir tarzda izah buyuruluyor ki bu âli dersinizi sair kardeşlerimle beraber okudum. Dedim: "Aziz kardeşlerim, bu âli dersten istifade ediyor, mühim bir şey anlıyorum; fakat zübde edemiyorum, zihnimde toparlayamıyorum. Siz ne dersiniz?"

Hâzırûn, dersimizin yüksekliğine işaret ederek, İslâmiyet'in ardı ve arkası kesilmeyen hücumlara mâruz kaldığı bir zamanda, bu nurlu eserlere kavuş-

tuğumuzdan dolayı, binler teşekkür ettik. Bilhassa doktora verilen son cevap hâşiyesinin letâfeti, yüzümüzde âsârını göstermişti.

Bir taraftan hınzır etinin hurmeti esbâbı, illeti, gayet güzel bir surette izah edilmiş, diğer taraftan da âli müfekkirenizden parlayan nurlarla, hem de pek yakında dünyanın ufuklarında İslâmiyet'in güneşinin parlayacağına işaret buyuruyorsunuz. Cenâb-ı Hak sizden hadsiz, hesapsız razı olsun.

Sevgili Üstadım, âciz talebeniz, bu acziyle mânevî himmetinize iltica ediyorum. Ve öyle ümit ediyorum ki Hallâk-ı Kerîm'im beni ihtiyarım olmayarak istihdam ettiği bu vâdide, duanız himmetiyle, inşaallah bir idrak ve bir kabiliyet ihsan buyuracaktır.

Hakir talebeniz
Ahmed Hüsrev

(Said'in bir fıkrasıdır.)

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1] ، وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ[2]

اَلسَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكَاتُهُ[3]

Aziz, sıddık, fedakâr ve vefâdâr kardeşim Kürt Bekir Bey,

Maatteessüf, bilmecburiye nâhoş ve mâlâyâni sayılacak bir bahis söyleyeceğim. Fakat bu bahsim, hakikî hamiyet-perver Türkçülere karşı değil, belki frengîlik hesabına sahtekâr bir surette Türkçülüğü kendine perde eden mütecavizlere karşı söylüyorum. Şöyle ki:

Mülhid münafıkların en son ve alçakça ve vicdansızca aleyhimizde istimal ettikleri bir silâhı şudur ki, diyorlar: "Said Kürt'tür; bir Kürd'ün arkasında bu kadar koşmak hamiyet-i milliyeye yakışmaz." Ben bu münafıkların vicdansızca desiselerine karşı değil, belki safdillerin temiz kalbleri bunların sözleriyle bulunmamak için diyorum ki:

Evet, ben başka memlekette dünyaya gelmişim. Fakat Cenâb-ı Hak beni bu memleketin evlâdına hizmetkâr etmiş ki dokuz sene mütemadiyen bu

---

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

2 "Hiç bir şey yoktur ki, O'nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor bulunmasın." (İsrâ sûresi, 17/44)

3 Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi üzerinize olsun.

memleketteki milletin ondan dokuz kısmının saadetine kendi dilleriyle hizmet ettiğim, bu havalideki insanlara mâlûmdur.

Hem ben bu memlekette Hulûsi, Sabri, Hâfız Ali, Hüsrev, Refet, Âsım, Mustafa Çavuş, Süleyman, Lütfü, Rüşdü, Mustafa, Zekâi, Abdullah gibi yirmi-otuz müslüman Türk gençlerini âdeta yirmi-otuz bin milletdaşlarıma tercih ettiğimi ve onları o otuz bin adam yerine kabul ettiğimi, bu dokuz senedeki Türkçe âsâr ile ve hizmetle göstermişim.

Evet, ben bin gafil ve âmî Kürd'ü, bir Türk olan Hulûsi'ye karşı tutmadığımı ve bin cahil Kürd'ü, birer Türk olan Âsım ve Refet'e mukabil göremediğimi ve bir genç olan Hüsrev'i bin âmî Kürt'le değişmediğimi ehl-i dikkat ve benim ahvâlime muttali olanlar tasdik ettikleri hâlde, frengîlik namına ve ilhad hesabına, Türkçülük perdesi altında, sahtekâr bir milliyet-perverlik suretinde ve hodfuruşluk cihetinde bana tecavüz edenler ve Türk milletini ve milliyetini zehirleyen mülhidler bilsinler ki ben millet-i İslâmiye'nin en mühim ve mücahid ve muazzam bir ordusu olan Türk milletine binler Türk kadar hizmet ettiğimi binler Türk şahittirler. İşte bana Kürt diyen ve ittiham eden, zâhir hamiyet-perverlik gösteren sahtekârlar, bu millete ne gibi hizmet ettiklerini göstersinler.

Bu firavuncukların enâniyetini kabartan mahviyetkârâne söz söylemek câiz olmadığından, bilmecburiye o mütekebbirlere karşı izzet-i ilmiyeyi muhafaza etmek için, söylenmeyecek ve izharı münasip olmayan uhrevî hizmetlerimi Cenâb-ı Hakk'ın affına güvenerek izhar ettim.

اَلْبَاقِي هُوَ الْبَاقِي[1]
Said Nursî

(Zekâi'nin fıkrasıdır.)

Aziz Üstadım,

Bu elîm hâdisat hususunda sabır ve tevekkülden bahsetmek, bilirim ki, zaiddir. Esasen bizim gibi hayatın cüz'î ıztırabından ah ü enîn eden kemterlere, sabır ve tevekkül gibi define-i saadet ve necâtın kıymetini siz öğrettiniz. Hamdolsun, günden güne bu kelimelerin mefhumunu daha iyi kavrıyoruz ve takdir edebiliyoruz. İlk zamanlarda, yani Nur'lara çok uzak olduğumuz gaflet

1 Kendinden başka her şeyin fâni olduğu gerçek Bâkî, Allah'tır.

zamanları, hayatta, hâdisatta, her şeyde sabır ve tevekkül bizlere câhiren acı ve kabil-i hazım değil gibi geliyordu, öyle görüyorduk. Fakat bu hususatı bihakkın telkin ve tenvir buyuran Üstadımızın irşadı, bizim nazarımızda sathî ve zâhirî şeyleri silmektedir. Bu fakirin ve günahkârın en ziyade medar-ı sürûru olan bir şey varsa, o da ancak akıl ve fikir ve bahr-i muhit-i kebirden bir katre nisbetinde kalb gözüyle hakikî nurları görüp muvakkat bir an ve zaman için mütelezziz olmasıdır.

Sevgili Üstadım, hamd olsun, kardeşlerimiz fikren ve ruhen hâl-i terakkidedirler. İnşaallah, mânen ve nazar-ı ilâhîde de terakki ediyorlar. Yirmi Yedinci Mektup gittikçe coşan berrak bir şelâle gibi çağlamaktadır. Yegâne arzum ve emelim, tarîk-i selâmet saliklerinin kesretini ve elimizdeki mecmuayı hakâikin daha çok kıymetli ve temiz ellerde dolaştığını görmektir. İnşaallah, zaman bu mukteza-yı hak ve hakikati icra edecektir. Âcizleri, bu ümit ve intizarla hayırlı âkıbeti Cenâb-ı Hak'tan temenni ediyor. Ve şimdilik gayûr, sadık, müttakî ağabeylerim ve kardeşlerimin meziyetleriyle ve temiz kalbleriyle ve hüsn-ü niyetleriyle iftihar ediyorum. Nur'larla, projektörlerle, semavî yıldızlarla ezelî bir iman gibi mânevî toplarla mücehhez olan sefine-i mâneviyemizin şu zamanın dalgalarından, kasırgalarından âzâde kalmasını Cenâb-ı Hallâk-ı Âlem'den yalvarırken, müteveccih olduğumuz, hilkat-i âlemlere bâis ve bâdî olan iki cihan serveri, âcizlerin senedi Cenâb-ı Peygamber *(aleyhissalâtü vesselâm)* Efendimiz'in ve etbâı ezvacının sefinemizin erkân ve etbâıyla müttefik olduğu ümit ve imanını besliyorum. Âcizleri ise, mânen her an zarar ve ziyan içinde bir taraftan ıslah-ı hâl edememiş, hasara uğrayan mukaddes bilgilerin tashih ve takviyesine muhtaç, diğer taraftan nefsin hücumuna mâruz ve huzuzatına müptelâ, öbür taraftan günahlarına mukabil olmayan cüz'î bir ubûdiyetin saadet-i ebediyeyi bihakkın temine kâfi gelemeyeceğinden korkup kusurlarımın cezasının tahayyülünden an bean müzmahilim. Bizler kendi ubûdiyetimiz ve bu nâkıs hizmetimizle bize delil, bir mürşid ve bir şefî olmadıkça saadet-i ebediyeye vâsıl olmak ne kadar uzak! Heyhât, hayat-ı dünyeviye düm düz değil. Hissiyat-ı beşeriye tebeddüle pek müstaid.

Aziz Üstadım, madem ki bizi talebeliğinize ve kardeşliğinize, hatta kabule lâyık olmayan vatandaşlarınızı ve mecruhları huzurunuza ve arkadaşlığınıza kabul buyurdunuz. Ve bizim yaralarımıza devâ olacak semavî eczahane-i kudsiyeden ilâçları bize gösteriyor ve istimal ediyorsunuz. Lütfen şu âciz talebelerinizin feryatlarına acıyarak bir an evvel bizi tedavi edin de yaralarımız kabuklansın, kurusun. Ondan sonra esas mühim vazifelerimizi ifâ etmeye

başlayalım. Bizim yaralarımıza devâ olacak iksirler ve tiryaklar sizde mevcut iken şifâyı ve delâlet-i âliyelerini zât-ı fâzılânelerinden umarız.

Sefine-i mâneviyenizin ilânat müvezzii talebeniz

Zekâi

(Galib'in Farisî fıkrası)

(Keramât-ı Gavsiye münasebetiyle yazmış.)

كِيسْتَمْ مَنْ چُو يَكِي عَاجِزُو بِي تَابُ وَزَبُونْ دِلْ حَزِينْ سِينَه پُرْ اَلَامُ وَسَرَمْ مَسْتِ جُنُونْ
اَزْ غَمِ فِرْقَتِ دِلْدَارِ بَسِي پُو يَنْدَمْ كَسْ نَمِي بُودِ دِلِ زَارِ مَرَا رَاهِنُمُونْ
سَالَهَا دَرْ اَلَمِ هَجْرِ پَرِيشَانْ بُودَمْ نَهَ يَكِي يَارِ مُوَافِقْ نَهَ يَكِي جَامِ سُكُونْ
رَاهِ بِيهُودَئِ مَنْ گُمْ شُدَه بُودْ اٰنِ بَانْ دَرْ سَرَمْ شَوْقِ جُنُونْ بُودْ شَبُ ورُوزِ فُزُونْ
عَاقِبَتْ دَسْتِ قَضَا هَادِئِ بِهْبُودَمْ شُدْ هِمَّتِ زُمْرَةِ مَرْدَانِ خُدَا جِلْوَه نُمُونْ
چِهِ نَوَازِشْ كِه: دِلَمْ يَا فِتَه دَرْسَايَةِ پِيرْ شُدَمْ اَلْحَاصِلْ اَزْدَوْلَتُ و لُطْفَشْ مَأْمُونْ
بَخْتِ نَاسَازِ مَرَاسَازِئِ اِقْبَالِ رَسِيدْ دِلِ بِيچَارَةِ مَنْ شُدْ زِفُيُوضَشْ مَمْنُونْ
نِيسْتْ عَجَبْ خَاكِ سِيَهْ لَعْلِ شَوَدْ دَرْ پِيشَشْ نُورِ حَقَّسْتْ هَمَانْ اِينْ نَهَ فِسَانَه نَهَ فُسُونْ
دَرْ زَمِينِ اَهْلِ حَقْ اَنْوَارِي تَجَلَّاِي خُدَاسْتْ پِيشِشَانْ مَاضِيُ و اٰتِي هَمَه يَكْ نُقْطَةِ نُونْ
اٰنْچِه مَاضِيسْتْ بِخَوَانَنْدِ بَدِلْ هَمْ چُو كِتَابْ حَالُ و اٰتِي هَمَه يَكْ شِيوَه شَوَدْ كُفُّ و كُمُونْ
دِلِ شَانْ اٰيِنَةِ اٰيَتِ لَوْحِ مَحْفُوظْ زَانْ سَبَبْ نِهَانْ اَزْدِلْ شَانْ كُنْ فَيَكُونْ
اٰنْچِه دِيدَنْدُو بِگُويَنْدْ خُدَا اٰمُوزَدْ اٰلَتُ و قُدْرَتِ حَقَّنْدْ مُكَمَّلْ مَوْزُونْ
هَانْ دَرْ نُسْخَةِ تَوْرَاتْ ثَنَاءِ مَحْمُودْ هَانْ دَرْ لَوحِ زَبُورْ وَصْفِ مَسِيحَا اَفْزُونْ
وَصْفِ اَصْحَابِ مُحَمَّدْ هَمَه دَرْ اِنجِيلَسْتْ اِينْ چه بِنِيشْ هَمَه اَزْ وَحْيِ خُدَايِ بِيچُونْ
بَازْدَرْ اَهْلِ وَلَايَتْ تُوبِينِي اِينْ رَازْ دَادَ اَزْخَبَرِ اٰتِي پَيَامِ مَقْرُونْ
خَبَرِ گُلْشَنِي مِي دَادْ جَلَالِ رُومِي شَيْخِ اَكْبَرْ خَبَرِ مِصْرِي دِهَدْ اَمْرِ يَكُونْ
اَحْمَدِ جَامْ دِهَدْ اَزْ اَحْمَدِ فَارُوقِي خَبَرْ مَنْ كُدَامَشْ بِشُمَارَمْ كِه زِاَعْدَادِ فُزُونْ
هَرْيَكِي گُفْتَه خَبَرْ رَمْزُو اِشَارَتْ كَرْدَنْدْ پِيشِيَانْ اَزْ پِسِيَان دَادَه نِشَانِ سَيَكُونْ
بَاخُصُوصْ مَرْدِ خُدَا حَضْرَتِ عَبْدُ الْقَادِرْ غَوْثِ اَعْظَمْ قُطْبِ دَائِرَةِ كُنْ فَيَكُونْ
پَسْ اِشَارَتْ دِهَدْ اَزْحَالَتِ اٰتِي جِهَانْ هَرْ چِه دِيدَسْتْ بِگُفْتَسْتْ بَيَانِ مَسْنُونْ

گُفْتِ دَرْ نَظْمِ تَجَلّٰی کِه شَوَمْ حِرْزِ مُرِیدْ اَزْشَرُو فِتْنَه نِگَهْبَانِ مُرِیدَمْ مَأْمُونْ
کَرْدَه اَزْ فِتْنَةِ جَنگِیزُ و هُلاَگُو اِخْبَارِ بِنْگَرَدْ لِیكِ رُمُوزِ سُخَنَشْ تَابِکُنُونْ
خَبَرِ فِتْنَةِ اِینْ دَوْرِ زُنُطْقَشْ پَیْدَا یَافِتَه اَزْ رَمْزِ اُو اَرْبَابِ یَقِینْ سَرْفُزُونْ
فِتْنَةِ دَوْرِ کُنُونْ چُنْکِه زِحَدْ اَفْزُونَسْتْ زِشِرَارِ شَرُّ فِتْنَه شُدَه جَیْحُونِ هَامُونْ
اَهْلِ دَانِشْ هَمَه سَرْجَیْبِ قَبَا مِیکَرْدَنْدْ عَرْصَةِ دِینِ زِمَرْدَانْ شُدَه خَالِی مَشْحُونْ
دِیدَةِ دَهْرِ نَدِیدَسْتْ بَدْبِینْ دَغْدَغَه هِیچْ مِی رَوَدْ رُودِ فِرَاتْ خَلْقِ هَمَه تَشْنَه نُمُونْ
دَرْهَمَه هِیچْ عَصْرِ فِتْنَةِ اِینْ دَوْرِ نَبُودْ اَکْثَرِ خَلْقِ شُدَه حَالِ زَمَانْزَا مَفْتُونْ
مُلْحِدَانْ رُوزُ شَبِ اِیجَادِ فِتَنْ مِی کَرْدَنْدْ زَهْرِ خَنْدْ نَکُنَدْ بَلْکِه بِگِرْیَدْ مَجْنُونْ
بَرْبَدِینْ فِتْنَه اُوشَرْ حَضْرَتِ اُسْتَادِ سَعِیدْ جَبْهَه بِگِرِفْتْ خُوشَامَرْدِ سَعَادَتْمَقْرُونْ
تِیغِ سَرْتِیزِ شُدَه دَرْکَفِ اُو چُونْکِه قَلَمْ کِلْكِ اُوزْمَرْوَةِ اِلْحَادِ هَمَه کَرْدَه زَبُونْ
هَیْبَتِ دِینِ زِگُفْتَارِ خُوشَشْ پَیْدَا شُد هَرْکِه اِینْ نُورِ نَبَنْدْ شَوَدْ اِذْ عَانَشِ دُونْ
کِلْكِ اُوسْتَادِ اَزْلَدُنْ بَسْطِ حَقَائِقْ مِیکَرْدْ تَا اَبَدْ اَزْفَیْضِ عَیَانَشْ هَمَه جَانْ نُورِ عُیُونْ
(لَا تَخَفْ قُلْهُ) بِفَرْمُودِ مَکَرْ حَضْرَتِ غَوْثْ دَرْحَقِّ حَضْرَتِ اُسْتَادِ شَوَدْ اَصْلِ مُنُونْ
حَبَّذَا رَمْزِ کِه گُفْتْ حَضْرَتِ عَبْدُ الْقَادِرْ نِعْمَ ذَا نُطْقِ کِه کَرْدَسْتْ سَعِیدْ سَعْدِ نُمُونْ
اٰنْ کِه دِیدَسْتْ پَسَنْدَسْتِ بَیَانْ مِی کَرْدَسْتْ حَقْ پَسَنْدَسْتِ شَوَدْ تَشْنَةِ فَیْضَشْ اَفْزُونْ
بَعْد زِینْ غَالِبِ بِی چَارَه دُعَامِی گُوِیِمْ بَادِ رَاضِی زِسَعِیدْ ذَاتِ خُدَایِ بِیچُونْ
هِمَّتَشْ عَالِیُ و فَیْضَشْ هَمَه اَعْلَا بَادَا بِدِهَدْ حَضْرَتِ حَقْ نَشْئَةِ غَیْرِ مَمْنُونْ
تَافَلَکْ دَائِرُو اِینْ اَرْضِ هَمِی شُدْ سَائِرْ عَظَّمَ اللّٰهُ لَهُ الْأَجْرَ وَقَرَّتْهُ عُیُونْ[1]

غَالِبْ

---

1 (Galib Bey'in Fârisî fıkrasının tercümesi.)

Kimim ben? Ben, gönlü kırık, sînesi dertlerle dolu, başında delilik sarhoşluğu (olan) âciz, güçsüz zavallı biriyim.

Gerçek dosttan (sevgiliden) ayrı olmanın üzüntüsünden çok gezip dolaştım, (lâkin), benim inleyen gönlüme yol gösterici (rehber) kimse yoktu.

Yıllarca ayrılığın eleminden perişandım, ne kafamın dengi bir dost, ne de sükûnet verecek bir (mârifet) kadehi (vardı)

Günden güne gidişatım daha da çıkmaza giriyordu, (öyle ki), gece gündüz başımdaki cinnet arzusu artıyordu.

Neticede, (Allah'ın) takdir eli iyiye, doğruya gitmeme hidâyet etti, Allah dostlarının himmeti yüz gösterip imdada yetişti.

Gönlüm pîrin sayesinde huzur buldu, hülâsa onun lütuf ve inâyetinin saadetine nail olarak emniyete kavuştum.

Bahtsızlığıma, iyi talih imdada yetişti, bîçâre gönlüm onun feyzinden memnun oldu.
Onun nazarı ile kara toprak yakuta dönüşürse garipsenmez, (zira), onun bu nazarı, Hakk'ın nurudur, efsane ve sihir değildir.
Ehl-i Hak zemininde, Allah'ın tecellisinin nurları vardır, geçmiş ve gelecek onların nazarlarında bir "nun"un noktası gibidir.
Geçmişte olanı, gönüllerinde bir kitap gibi okurlar, hâl ve gelecek hepsi aynı şekilde, onların derûnundadır.
Onların gönülleri, Levh-i Mahfuz'da (mevcut) âyetlerin aynasıdır, o sebepten "ol" (deyince) "olur" sırrı gönüllerinde gizlidir.
Gördüklerini ve söylediklerini (onlara) Allah öğretiyor, (onlar), Hakk'ın mükemmel ve ölçülü kudreti ve âletidirler.
İşte Tevrat sayfalarında Mahmud'un övülmesi ve işte Zebûr sayfalarında Mesih'in ziyadesiyle vasfı.
Hazreti Muhammed'in ashabının vasfı hepsi İncil'dedir, hepsi eşi ve benzeri olmayan (Allah'tan gelen) ne güzel görüşlerdir.
Bu sırrı, ehl-i velâyetten her zaman görürsün, gelecekten ve hâlden haber vermişlerdir.
Celâl-i rumî, Gülşenî'nin haberini veriyordu, Şeyh-i Ekber ise, Mısrî'nin haberini verir...
Ahmed-i Câmî, Ahmed-i Fârukî'den haber veriyor, ben hangisini sayayım, zira, sayılmayacak kadar çoktur.
Her biri bir haber söylemiş, remz ve işaret vermişlerdir, eskiler, sonra gelenlerden "olacak" diye müjde verdiler.
Özellikle, Allah adamı Hazreti Abdülkadir, Gavs-ı Âzam, "ol" der "olur" dairesinin kutbu, cihanın geleceğinin haberini vermiş, her ne görmüş ise münasip bir beyanla söylemiştir.
Parlak bir nazımla, "Kötülük ve fitneden müridimi koruyan emin bir sığınak olurum." dedi.
Cengiz ve Hülâgû'nun fitnesinden bahsetmiş, O'nun sözünün remzi günümüze kadar bakıyor.
Bu devrin fitnesinin işâreti, O'nun sözlerinden anlaşılıyor. Yakîn ehli, O'nun remzinden birçok sır bulmuştur.
Bu devrin fitnesi, haddinden fazla olduğundan dolayı, kötülerin şer ve fitneleri Hâmûn (çölünün) Ceyhûn (nehri)'u gibi olmuş.
İlim ehli, hepsi derin derin düşünüyorlardı, din sahası Allah dostlarından bomboştu.
Feleğin gözü, (böyle) bedbinlik dolu bir kargaşa (ortamı) görmemiştir. Fırat nehri akıp durduğu hâlde, halkın tümü susuz görünüyor.
Hiç bir asırda, bu asrın fitnesi mevcut değildi, halkın çoğu asrın (kötü) gidişatına kapılmıştı.
Mülhidler gece gündüz fitne çıkarıyorlardı, Mecnûn gülmez, aksine, ağlardı.
Bu fitne ve şerre karşı Hazreti Üstad Said, cephe aldı, saadete yakın ne mutlu insandır o.
Onun elindeki kalem, ucu keskin olmuş kılıç gibidir, onun kalemi, mülhidler güruhunun hepsini zebûn ve perişan etmiştir.
Dinin heybeti, onun hoş sözlerinden (yeniden) ortaya çıkmıştır. Bu nuru görmeyenin anlayışı kıt olur.
Üstad'ın kalemi, ilm-i ledün hakikatlerini açıklıyordu. Onun açık feyzi, tâ ebede kadar, bütün canlıların göz nurudur.
Hazreti Gavs, meğer "Korkma onu söyle!" diye buyurdu, (bu söz) Hazreti Üstad hakkındaki metinlerin aslı olur.
Hazreti Abdülkadir'in söylediği remz ne güzeldir, sa'd yıldızı görünümünde olan Said'in yapmış olduğu beyan ne güzeldir.
Görüp beğendiği şeyi beyan ediyordu. Hakk'ı beğenen (ve tutan) onun feyzine fazlası ile teşnedir.
Bundan sonra, ben bîçâre Galib dua ediyorum, benzeri olmayan Hudâ'nın zâtı, Said'den razı olsun!
Himmeti yüce, feyzi daima en yüce olsun! Hazreti Hak, ona kesintisiz bir neşe versin!
Felek döndükçe ve bu arz hareket ettikçe, Allah onun ecrini yüceltsin ve gözü aydın olsun!

Galib

(Âsım Bey'in fıkrasıdır.)

Otuz Birinci Mektub'un Dördüncü Lem'ası olan Minhâcü's-Sünne, el-hak çok kıymettar ve emsâli bulunmayan risale-i şerifedir. Takdir ve tahsine bihakkın elyak, medih ve senâya şâyeste olup, ne kadar medhedilse yine azdır. Her gören ve her okuyan ve dinleyen meftun oluyor. Hatta meşrepçe Alevîlik, Sünnîlik cihetinde müfrit olanlar bile, son derece takdir etmektedirler. Müfrit meşreplerin birbirine karşı adamları dahi, hiç itiraz edemeyip münakaşa kapısı açamıyorlar.

Asım

(Ahmed Hüsrev'in fıkrasıdır.)

Muhyiddin-i Arabî Hazretleri'nin meşrebini izah edip noksaniyetini beyan eden nurlu beyanatınızdan çok istifade ettim. O meseleye ait evvelki dersinizden anlayamadığım cümleler ve karanlık noktalar, bu defa başka bir tarza çevrilerek karşıma çıktığını hissettim. Ve güzel yüzlü hakikatlerini görmeye başladım. Elhak, çok tefeyyüz ettim. Kardeşim Refet Bey ile beraber okuduk. Üstadımıza minnettarâne teşekkürler ettik. Cenâb-ı Hak, size lâyık olduğunuz ecr-i kesîri ihsan etsin, âmîn...

Ahmed Hüsrev

(Babacan Mehmed Ali'nin fıkrasıdır.)

Ey benim ruh-u canım Üstadım Hazretleri,

Size karşı hakkıyla talebelik vazifesini ifâ edemiyorum ve Risale-i Nur'a tam hizmet edemiyorum. Çünkü Risale-i Nur'la tezahür eden kuvvet ve kudret, zekâvet, esrar ve envarı düşündükçe, tefekkür ettikçe kendimden geçip, bîhuş kalıyorum. Öyle yüksek yerlere çıkamıyorum. İnşaallah, Cenâb-ı Hakk'ın izniyle, kullarına bahşetmiş olduğu en kıymettar cevahirden bin kat ziyade kıymetli bulunan Kur'ân-ı Hakîm'in sırlarını izhar eden risalelerden gücüm yettiği kadar istifadeye çalışacağım. Gündüz derd-i maişetle vakit bulamadığımdan, gecenin bir kısmını o Nur'larla ışıklandıracağım.

O Nur'ları yazdıkça kalemim ve kalbim gayet şirin ve ruhânî bir sevinç hissediyorum. Cenâb-ı Hakk'a nasıl hamd ve şükredeceğimi bilemiyorum. Bazen o Risale-i Nur'un envârına karşı ihtiyarım elimden gidiyor. Gafletli geç-

miş zamanımı düşündükçe mahzun ve mükedder bulunuyorum. Bu Nur'ları bulduktan sonra istikbalimi gördükçe kahkahayla gülüyorum, ferah oluyorum ve müferrah oluyorum. On beş senedir böyle bir hizmeti arzu ediyordum. Dünyanın çok safahat-ı hayatını ve zevkiyatını gördüm. Bu ebede karşı arzuyu tatmin ve işbâ etmiyordular.

İşte tam o arzuyu tatmin ve temin edecek gıdayı Risale-i Nur'da buldum, elhamdülillâh. Şimdiye kadar nefsim dünyanın zâhirî zevklerine kapılmış ve beni diğer bir âlemin zindanlarına kadar sevketmeyi kurmuş ve bir derece muvaffak olmuştu ve bana binmişti. Şimdi وَهُوَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ[1] olan Cenâb-ı Mevlâ ve Tekaddes Hazretleri'ne hadsiz hamd ve şükrediyorum ki Said isminde bir zâtın vasıtasıyla esrar-ı Kur'âniye'yi benim imdadıma yetiştirdi. Nefs-i emmarenin o beliyyesinden kurtuldum. On beş senedir, hakikate giden yolu aramak için çok kapılar çaldım. Çoklarında dünyaya ait ziynetleri gördüğümden geri çekildim. Fakat –lillâhilhamd– tam bir kapı buldum. Cenâb-ı Hak beni o kapıya tam hizmetkâr yapıp sebat versin. Bu zulmetli asırda hakâik-i imaniyenin envarını neşreden Risale-i Nur, ne derece parlak olduğu ve herkese menfaatli bulunduğu inkâr edilmez. İnkâr edilse, bilmemezlikten ve anlamamazlıktandır. Anlayana sivrisinek saz gelir, anlamayana davul zurna az gelir. Cenâb-ı Hak gözlerimizin perdelerini kaldırsın, hakâiki hakkıyla bize göstersin, âmîn...

Babacan Mehmed Ali

(Binbaşı Asım Bey'in fıkrasıdır.)

Muhterem Üstadım Efendim,

Her defa olduğu gibi, bu kere de nâmüstehak olduğum hâlde hakk-ı fakirânemde lütuf ve ibzal buyurulan iltifatât-ı bînihaye bu fakiri mestediyor. Ne yapacağımı şaşırıyorum. Ancak Cenâb-ı Lemyezel Hazretleri'nin lütf u kerem ü ihsanına hamd ü şükr u senâ ederek risale-i şerifelere sarılıyorum. Ve lezzet alıp, siz Üstadımı karşımda ve yanımda bulup mütehayyir ve mütefekkir olarak bahr-i sürûra dalıp gidiyorum. Ve bu hâlin devam ve tezyîdini eltaf ve inâyet-i sübhâniyeden niyaz ediyorum. Nasıl etmeyeyim, ya Hazret? Fakire bunca iltifattan başka, hele bu defaki lütufnâmelerinin başına, birçok

[1] "Ve O, her şey üzerinde mutlak güç ve kudret sahibidir." (Mâide sûresi, 5/120; Hûd sûresi, 11/4; Rûm sûresi, 30/50; Şûrâ sûresi, 42/9; Hadîd sûresi, 57/2; Teğâbün sûresi, 64/1; Mülk sûresi, 67/1)

tavsiften sonra "Hizmet-i Kur'âniye'de kuvvetli arkadaşım ve tarik-i Hak'ta ve ebed yolunda enîs yoldaşım" kelimat-ı latîfesi, bu cihan-kıymet kelâmlarınız, benim gibi fakir, hakir, muhtaç bir kardeşinize karşı ibzal ve himmet buyurulması, sizin büyüklüğünüze ve daha doğrusu Gavs-ı Âzam Şeyh Geylânî *(kuddise sirruhü'l-âlî)* Hazretleri'nin teveccüh, dua, himaye ve muhafazası olduğuna nasıl iman etmeyeyim? Nasıl ki bu defa Gavs-ı Âzam'ın ihbârât-ı gaybiyesi risale-i şerifesini gördüm, okudum, yazdım. Gavs-ı Âzam, âzam-ı aktâb olduğunu bilir ve kalben tasdik ederiz ve ziyade muhabbet etmekte iken, bu defa bu kanaat, bu muhabbet tasdikimi kat-ender-kat ziyadeleştirdi ve takviye etti. Ve Hazreti Şeyh'e iman ve muhabbetimi habl-i metin ile bağladı. Nasıl bağlanmayayım? Bu keramet ve ihbar-ı gaybiyesi ki hakikat fışkıran ve ruha hayat bahşeden sözleri söyleyen, haber veren öyle bir sahib-i menba-ı kerâmât ve hakikat olan Hazreti Gavs-ı Âzam, Üstadımın üstadıdır.

İşte bu keyfiyet, Üstadıma olan incizap, merbutiyet ve teslimimi bir kat daha tarsîn etti ve yıkılmaz ve tahrip edilmez bir kale hükmünü aldırdı. Madem bu fakir, bu muhkem kaledeyim, hariçten ve hiç kimseden pervam yok. Ve haricin taarruz ve kıyamına da mukabil taarruz ve hücumlar his ve kuvvetini elde ettim. Lütuf ve inâyet-i Bâri ile, Gavs-ı Âzam'ın teveccüh ve duasıyla siz Üstadıma kavuştum. هٰذَا مِنْ فَضْلِ رَبِّي[1]

Bâri' Teâlâ ve Tekaddes Hazretleri'nden dilerim ve niyaz eylerim ki, âhir ömrüme kadar bu yolda hatve-endâz olayım ve buyurulduğu gibi "sıddık, fedakâr, hakikî âhiret kardeşiniz ve hizmet-i Kur'âniye'de kuvvetli arkadaşınız ve tarik-i Hak'ta ve ebed yolunda enîs yoldaşınız" olmaya bihakkın kesb-i istihkak ve liyakat edeyim. وَمِنَ اللهِ التَّوْفِيقُ[2]

Ya Üstad-ı Ekremim, size, yani Risale-i Nur'a hüsn-ü hat ve daha doğrusu tâzim, tekrim, hürmet, samimiyet, muhabbet ve teslimiyetimin binde birini takdim edemiyorum. Âciz kalemim ve lisanım, hissiyat ve ruhumun tercümanı olamıyor.

Ruhumun siz Üstadıma karşı incizap ve mahbubiyeti, yüzde beş şahsınıza karşı ise, doksan beşi neşr-i envâr-ı hakikat ve dellâllığında bulunduğunuz Kur'ân-ı Hakîm şerefine tâzim ve tekrimdir. Öyle kanaat ve imanım var ki, sizin nur ve hakikat fışkıran Sözleriniz, Kur'ân-ı Hakîm'den muktebes tefsiridir. Takdir, tahsin, medih ve sitayiş etmeyen ve muhabbet ve merbutiyet besle-

---

1 "Bu, Rabbimin bir lütfudur..." (Neml sûresi, 27/40)

2 Tevfik ancak Allah'tandır.

meyen insan değildir ve daha doğrusu merdud-u ilâhî ve Peygamberî olanlardır. Cenâb-ı Hâlık-ı Lemyezel Hazretleri bu gibilere de tarik-i Hakk'ı nasîbedâr eylesin, âmîn, bihurmeti Seyyidi'l-mürselîn…

Sevgili Üstadım, hemşirenizin hastalığının had devresi geçmiş; evvelce arzetmiştim. Yüzde yirmisi mevcuttur. Henüz yataktan kalkmadı. Kuvvet ve iktidarı yok. Namaz kılabiliyorsa da vücudu titremekte ve arasıra arızaya mâruz kalmaktadır. Lehü'l-hamdü ve'l-minne, çok şükür Cenâb-ı Hakk'ın lütuf ve keremine ve bugününe, mâzinin sıkıntı ve elemi geçti. Hâl-i hazırına şükür ve istikbale tevekkülle meşguldür. Ve siz Üstadıma dualar ediyor ve diyor ki: "Şu nur ve hakikat-i Kur'âniye risale-i şerifeleri imdadıma yetişti." Hele Otuz Birinci Mektub'un İkinci Lem'ası'ndaki sabır ve tahammül ve şükür bahsine o kadar bağlanmıştır ki, mezkûr risale-i şerifeyi evvel ve âhir ve bilhassa hastalığı sırasında müteaddiden fakire okutmuş ve Cenâb-ı Hakk'a hamd ü senâ etmiş ve diğer Üçüncü Lem'ayı ve sair risale-i şerifeleri okutup dinlemekte ve gözyaşları dökmektedir. اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ هٰذَا مِنْ فَضْلِ رَبِّي[1]

Bunlar ve diğer risale-i şerifeler hakikat fışkıran, nurlar saçan bir feyizdir. Şu kadar diyebilirim ki ehl-i dalâlet ve bid'aların en ileri gidenleri ve mülhidlerin en şenîlerini bile imana getireceğine kanaatim var yeter ki ruhuna nüfuz edebilsin.

Çok şükür, sevgili Üstadımızın sayesinde ve teveccüh ve duasıyla bu Nur'lardan mütenevvir ve mütena'im oluyoruz. Hele Gavs-ı Azam Şeyh Geylânî Hazretleri'nin kerâmât ve ihbârât-ı gaybiyesini hemşireniz o kadar lezzet ve muhabbetle dinliyor ki üç sene evvelisi hastalığa tutulduğu vakit, o hâlinde ve kısmen aklı başında olmadığı zamanlar bahçede ağaçların dallarını tutup, "Ya Abdülkadir-i Geylânî, ya Veysel Karânî, meded!" diye bağırıp sallanıyordu. Bu defa kerâmât ve ihbârât-ı gaybiyesini mufassal surette görmeye ve dinlemeye muvaffak oldu. Bu risale-i şerife, fakire de ziyadesiyle tesir etti, sürûr ve gözyaşlarını akıttı ve akıtmakta sa'y ü gayret etti. Muhabbet ve şevkimi artırdı. Şükrümü nasıl ifâ edeceğimi bilemiyorum. Hâlık-ı Lemyezel Hazretleri'ne karşı vazife-i ubûdiyetim noksan, iki cihan serveri Seyyidü'l-mürselîn Fahr-i Âlem *(sallallâhu teâlâ aleyhi ve sellem)* Efendimiz'e karşı ümmetlik vazifesinde kusur ve noksanım ziyade ve hizmet-i Kur'âniye'ye karşı bihakkın sa'y ü gayret ve çalışmakta kusur ve noksanım çok olmakla beraber, fakiri siz Üstadımla beraber bulundurup, hâdim-i Kur'ân kardeşlerle birleştirip,

[1] Allah'a hamdolsun; bu Rabbimin ihsanıdır.

hizmet-i Kur'âniye'den –velev ki bir bahr-i ummandan bir katre olsun– fakire hisse verilse, kendimi mesûd ve bahtiyar addederim. Hamd ü senâ ve şükrüme hadd ü pâyân göremem. Bütün okuduğum arkadaş ve kardeşlerin hepsi hep takdir ve tahsin ve tasdik ediyorlar ve kanaat-i kâmilede bulunuyorlar. Hizmet-i Kur'ân'a şevk ve gayretleri tezayüd ediyor ve bu kafilede ve bu dairedekilere gıpta ediyorlar. Cenâb-ı Hâlık ümmet-i Muhammed'in *(aleyhissalâtü vesselâm)* kalblerine ilham versin, ruhlarını nurlandırsın, saadet-i dâreyn ihsan buyursun.

Kardeşiniz, fakir ve muhtaç
Asım

(Vezirzâde Mustafa'nın fıkrasıdır.)

Üstadım,

Beş vakit namazdan sonra, hakk-ı fâzılânelerinize duacıyım ve duanızı rica ediyorum. Mesleğinize ve neşrettiğiniz Risale-i Nur'a karşı hissiyatımı, dilimle beyan edemiyorum. Ben ümmîyim, sair kardeşlerim gibi ifade-i meram edemem. Fakat –felillâhilhamd– kalb ve ruhum Risale-i Nur'un tesirâtıyla intibaha gelmişler.

Kalbimin intibahını rüyalarımla anlıyorum. Zaten bu gaflet ve zulmet zamanının yakaza âlemini, ağır bir uyku âlemi; ve uyku âlemini ise, bir derece yakaza âlemi görüyorum. Onun için siz Üstadıma karşı rüyalarımla size arzediyorum.

İşte, bu rüyamın hülâsası şudur ki: Bir camide sizinle beraber bulunuyoruz. Avlusunda bazı talebe arkadaşlarımla temizlik yapıyoruz. Bir otomobil zuhur etti. Mescidin yakınında duruyor. İçinde Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)* bulunuyor. Sonra bir dere açıldı, fasıla verdi. Tâbirini siz Üstadıma havale ediyorum. Yalnız ben bundan hissediyorum ki Resûl-i Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselâm)* sünnet-i seniyyesini ihyâya çalışan ve neşreden Risale-i Nur, Resûl-i Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselâm)* takdir ve tahsinine mazhar olmuş ki imdâd-ı ruhânîyle camimiz olan bu vilâyete mânevî teşrif etti. Fakat ehl-i dalâlet, desiseleriyle sünnet-i seniyye hizmetkârlarını müşevveş ediyorlar. Üstadlarıyla görüşmemek için mâniler teşkil ediyorlar.

İkinci rüyamın hülâsası şudur ki: Bir mezaristanın nihayetlerinde kesretli

harmancıların buğday savurduğunu ve ileride iki kapılı muhkem bir kale gibi yapılmış bir saray içinde Hazreti Gavs-ı Geylânî oturmuş, gayet kalabalık insanlar varmış, gördüm. Ziyaret ettim. Tâbirini siz Üstadıma havale edip, fakat bundan hissediyorum ki mezaristan geçmiş zamandır. O harmanlardaki kesretli buğdayları savuran, bu zamandaki Risale-i Nur'un naşirleri ve talebeleridir ki ruhların mânevî rızkını yetiştiriyorlar. Hakikat tanelerini evham ve hayâlât samanlarından tasfiye ediyorlar. Bu talebelerin Üstadının en mühim bir üstadı olan Hazreti Gavs-ı Geylânî, muhkem kale gibi bir sarayda oturduğunu ve onlara üstadlık ettiğini ve o etrafındaki kalabalık da ve kendi fazla meşguliyeti, keramet-i Gavsiyesî ile izhar ettiği gibi, Risale-i Nur talebelerine karşı himmet ve duasıyla fazla meşgul olduğunu fehmediyorum.

Ümmî talebeniz
Mustafa

(Hâfız Ali'nin fıkrasıdır.)

Muhterem Üstadım,

Birinci, İkinci Sözler çok ellerde dolaştıkları için, okunmaz bir hâlde idiler. Kezâ, istinsah ettim. Kalbime geldi ki, "Acaba şu İslâm ve iman hücceti olan Sözler'de bir sırr-ı tevâfuk var mı?" diye baktım, gördüm, اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ هٰذَا مِنْ فَضْلِ رَبِّي[1] dedim. Anladım ki, risalelerde umumiyetle bir kütle-i i'câz ve Şems-i Sermedî'nin sönmez bir ziya-yı hakikati görünüyor. Nasıl ki Kur'ân-ı Hakîm bütün dünyaya, ins ve cinne bin küsur seneden beri nidâ edip, düşmanlarını iskât ve dostlarını müferrah edip, hükmü kıyâmete kadar bâkidir. Öyle de Kur'ân-ı Hakîm'in hakikî müfessiri olan Risale-i Nur ve eczaları, bu zulümatlı perdelerin altından kendilerini gösterip neşr-i envar ettikleri gibi, inşaallah, bir zaman olacak, zulümat perdelerini yırtarak, bütün dünyaya hitap edip, Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan'ın mucize-i bahiresini isbat edecektir. Cenâb-ı Hak ilâ yevmi'l-kıyâm neşr-i envara hizmet eden hadimlerinin teksirini ihsan buyursun.

Hâfız Ali

[1] Allah'a hamdolsun; bu Rabbimin ihsanıdır.

(Hâfız Ali'nin fıkrasıdır.)

Üstad-ı Âlîşânım Efendim Hazretleri,

On bir nükteyi hâvi Mirkatü's-Sünne'yi istinsaha muvaffak oldum. Bu ziyadar lem'a şu zamanda şirk ile imanın ve kötüyle iyinin temyiz ve tefriki için öyle bir cevher-mihenk ki memdûhu gibi gözler hakikatini görmekte ve akıl hakikatine ermekte hayran ve âcizdirler. Zaten şu zamanın pek şiddetli zulümatını yırtacak, zıddının pek fevkinde bir nûr-u lâyezâlî, Cenâb-ı Hakk'ın rahmetinden ümit edilirdi. [1] اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ هٰذَا مِنْ فَضْلِ رَبِّي. O nur, bilfiil risale-i Nur'da nebeân ettiği, her aklı başında olanlarca görülüyor. Değil böyle en büyük bir hakikati izah ve tefsir eden bir risale, hatta bir ferdi ikaz için yazılan bir mektubun bile, her meşrebe bakar bir gözü, herkese yarar bir sözü bulunuyor.

Ey aziz Üstad, bizler nasıl şükretmeyelim, nasıl minnettar olmayalım ki Cenâb-ı Hak, şiddetli muhtaç olduğumuz dünyanın o koca güneşi gibi, Kur'ân güneşinin hakikî bir müfessirine bizleri kavuşturdu. Nasıl salât ü selâm olmasın ki ol Hazreti sipeh-sâlâr-ı enbiyâ olan Şâh-ı Levlâk'e ki bizlerin görmez gözlerimizi nuruyla şûledâr edip, tarîk-i müstakime sevkeyledi. Nasıl duagû olmayalım, ol Hazreti Dellâl-ı Kur'ân'a ki isyanımıza bakıp, bizleri halkayı irşadından hariç ve hâl-i aslîmizde bırakmadı ve inşaallah iki cihanda da bırakmayacaktır.

Sevgili Üstad, her iki parçayı istinsah ederken kalbime geldi ki asıllarını taklit etmeyeyim. Zira, üzerlerinde zâhir ve ezhâr-ı tevâfuku, cilve-i bedâyi başka tarzda kendini nasıl gösterecek dedim. Ve takdim-i âcizânem olan iki nüshadaki sanat-ı bedîa, akıl ve istidad-ı beşerden pek uzak bir tarzda, güya tezgâhında ölçülerek, biçilerek, her harfi bir vezn-i kasdî ile zuhur ettiğini gösteriyor. Ve şu zamanın akıldan uzak eblehlerine mânen diyorlar ki "Bizim hâlen üzerimizde tecellî eden cilve-i cemâli, aklınızla ölçemezsiniz. Yalnız gözleriniz varsa görebilirsiniz."

Evet, baharda zeminin yüzünde sanat-ı rabbâniye ile her tarafta sündüsmisal çiçeklerin açılmaları; cüz'î şuuru olan kimse, bir Kadîr-i Mutlak olan Zât-ı Zülcelâl'den başkasına veremez. Öyle de risaleler umumiyetle Kur'ân ömrünün asırlar senelerinden on dördüncü asır nevrûz-u sultânî misillü bir baharı taşıyorlar. Arı kadar aklı olan, bu baharda bu çiçeklerden istifade etmezse ne denir? Ve koca baharı görmeyen ehl-i basîrete ne denir?.. Ve görüp de

[1] Allah'a hamdolsun; bu Rabbimin ihsanıdır.

kendini kışta zemherire atana ne denir?.. Heyhât kendine zîşuûr ve ehl-i zikir ve ehl-i basiret süsü verenlere!

Var ol, ey sevgili Üstad! Sen bu Kur'ânî elmaslarla, o koca baharın mübeşşirisin. "Cenâb-ı Hak, maksut ve muradınıza nâil buyursun, âmîn..." duasıyla dest ü dâmen-i muallâlarını öperim, Efendim Hazretleri.

Fakir talebeniz
Ali

Sâlifü'z-zikr eserler hakkında bir arîzacık da bu fakir ve âciz talebeniz takdim-i huzur-u fâzılâneleri niyetinde isem de esasen emel ve gayelerimiz bir olduğu için, Hâfız Ali Efendi kardeşimin şu mektubunun meâlini tekrarla iktifa eylediğimi arz ve hâk-i pâ-yı ekremîlerini öperim, efendim.

Pür-kusûr talebeniz
Hulûsi-i Sâni

(Hulûsi Bey'in fıkrasıdır.)

Aziz ve muhterem Üstadım,

Nur'ların intişarında berk gibi bir sür'at lâzım gelirken cüz'î bir betâetten her zaman esefle bahsettiğim, mâlûm-u âlîleridir. Yakın vakitte bazı müştaklar daha söz dairesine iltihak ettiler. Kalbime gelen bir ihtarla keyfiyet-i intişarı düşündüm ve şu hakikatleri hissettim, hatta kani oldum:

Mübarek Sözler ve Mektuplar tamamen olmasa bile bu muhitte de hem de yazılmadan hayli intişar etmişler. Civar diğer vilâyet kazâlarında, bu âsârı görmek ve işitmek isteyenler çok varmış. Fesübhânallah, bu kadar cüz'î ve nâkıs hizmetten bu derece fayda elde edilmesi de gösteriyor ki bu Sözler ve Mektuplar hakikaten "Nur" isminin tecellîleridir ki sühuletle intişar ediyorlar. Bu hâl karşısında hayretle tefekkürde iken, بِسْمِ اللهِ[1] ismini alan Birinci Söz, hatırıma getirildi. Ve şöyle düşünmeye başladım. Dünyaya arkasını çeviren Üstad, Hazreti Gavs'ın teşvikiyle belki delâletiyle Kur'ân'ın gayr-i mekşuf bir ha-zinesinden بِسْمِ اللهِ ile giriyor, Kur'ânî tarlaya بِسْمِ اللهِ diyerek Sözler tohumunu

[1] Allah'ın adıyla

ekiyor, Furkanî bahçeye بِسْمِ اللهِ diyerek nurlu Mektuplar çekirdeğini dikiyor. Emr-i ilâhîye imtisâlen ekilen tohum ve dikilen çekirdeklerin inkişaf ve intişarları şüphesiz harika-âsâ olur.

Birinci Söz'deki temsilde seyahat eden mütevâzi zât, tamamen Üstadımızdır. Nebat, ağaç ve otların ipek gibi yumuşak kök, damarları nasıl بِسْمِ اللهِ tesiriyle, yer altında sert taşı toprağı delip, geçiyorsa, aynen onun gibi, بِسْمِ اللهِ ile mevkî-i intişara vaz olunan Sözler de harika bir tarzda arza yayılıyor. Ve en münevver ve mükemmel meyve olan beşerin müminlerinin kalblerine nüfuz ediyorlar. Bu bid'atların kesreti ve muharriplerin bolluğu devrinde بِسْمِ اللهِ ile gars olunan Nur fidanının yaprakları olan, diğer Sözler ve Mektuplar'la, bu kudsî fidanın dal ve budakları olan Hizbü'l-Kur'ân ve bu hizbin esası ve seyyidi olan muhterem Üstad da bir hıfz-ı gaybîye mazhar bulunuyorlar.

Şems-i Risalet'ten gelen Kur'ânî Nur'ların evvelen Üstada ve buradan da biz bîçârelere, bizlerden de diğer müştaklara, ilâ âhir... intikal etmekte olduğunu tasavvur ettim. "Elhamdülillâh!" dedim. Mühim bir rüyamda arzettiğim vecihle, Sözlerinizin müminlere intişarına küçük cemaatiniz inâyet-i ilâhi ile âhize, vasıta olmuşlar. كَمْ مِنْ فِئَةٍ قَلِيلَةٍ غَلَبَتْ فِئَةً كَثِيرَةً بِإِذْنِ اللهِ[1] sırrına mazhariyetle mânevî galebeyi temin, merkezdeki mürşidlerine müteveccih ve murakıp küçük bir halka-yı tevhidi teşkil edenler gibi, bu küçük cemaatinizin her biri arkasında, bir nisbet-i mütezâyide-i muntazama ile artan, mahrut şeklinde zümre-i muvahhidîni görür gibi oldum; اَللهُ أَكْبَرُ[2] dedim. Bu kudsî tasavvuru, kardeşlerimize aşağıdaki levha ile daha ziyade izaha çalışacağım. Bu nurlu tefekkür, bana büyük bir ümit bahşetti. Muallim Cûdî'nin kasidesindeki şu mısraı da derhatır ettirdi.

Cem etti kabâil ve şuûbu
Bir kıbleye bağladı kulûbu

Mevlâ'ya muhabbeti müsellem
Sallallâhu aleyhi ve sellem.

---

1 "Nice küçük topluluklar vardır ki, Allah'ın izniyle çok büyük topluluklara galip gelmiştir!" (Bakara sûresi, 2/249)

2 Yegâne büyük, Allah'tır.

İşte, ittibâ-ı sünnete[1(Hâşiye)] pek büyük ehemmiyet veren muhterem Üstadımız da bu asırda اَلْعُلَمَاءُ وَرَثَةُ الْأَنْبِيَاءِ[2] sırrınca, içlerine saçılan nifak tohumu yüzünden, her gün biraz daha tevhidi bırakanları, bir kıbleye bağlamak için, Sözler ve Mektubat namındaki nurlu eserlerle ehl-i imanı irşada çalışıyor. Küffara, hatta cin ve şeytanlara dahi, mebde-i nüzûlündeki gibi, nusûs-u Kur'âniye'yi ilan ediyor. Mahfî i'câzı izhar ediyor.

Vahdetü'l-vücûda dair olan risaleyi mühim zâtlara okuduktan sonra, bir sevk-i mâneviyle, ihtiyarsız, bir yere daha gittim. Orada vahdetü'l-vücûd meşrep sahibi âlim bir zâtı hazır buldum.[3(Hâşiye)] Vahdetü'l-vücûd hakkındaki mektubu okudum. Daha doğrusu, ihtiyarsız olarak okudum. Müstemî olan o mühim âlim, bidayette cüz'î itiraz parmağını uzatmak istedi. Sonuna kadar dinlemesini ihtar ettim. Tamamen okuduktan sonra, o zat hayretinden Sözler'in büyüklüğünü ve "Bu zamanda böyle büyük kelâmı acaba kim yazabilir?" diye merakı ve suâli üzerine, Kur'ân'ın feyzine mazhar olan Üstadımızı haber verince, o zat tamamıyla arz-ı teslimiyet eyledi.

İşte, ihtiyarım olmayarak bu acîb tesadüf ve teslimiyette kader-i ilâhînin bu cilvesi, dâvâmıza sadık bir burhan ve tesadüf oyuncağı olmadığımıza büyük bir delildir.

إِنَّ اللّٰهَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ[4]

Hulûsi

(Bu gelecek iki fıkra, İkinci Sabri olan Hâfız Ali Efendinindir.)

Bu defa istinsahına muvaffak olduğum Yirmi Dokuzuncu Sözü istinsahım esnasında İkinci Esas'ın "Medarlar" namıyla, "biner mumluk elektrik lâmbaları"

---

1 (Hâşiye) Hulûsi'nin tekerrür etmiş –[*1] مِنْ حَيْثُ لَا يَشْعُرُ– bir kerâmet-i ihlâsiyesi şudur ki: Yeni yazılan ve daha ona gönderilmeyen risalelerin mevzuunu teşkil eden bir esası mektubunda yazar. Âdeta istiyor. Çok defa olduğu gibi, şimdi de, ittibâ-ı sünnete dair Mirkatü's-Sünne'ye sarih bir surette bir hiss-i kablelvuku ile talep ediyor.

Said

[*1] Durumun farkında, idrakinde olmaksızın…

2 "Alimler peygamberlerin mirasçılarıdırlar." Tirmizî, *ilim* 19; Ebû Dâvûd, *ilim* 1; İbni Mâce, *mukaddime* 17; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 5/196.

3 (Hâşiye) Elaziz'li Hacı Şevket Hoca.

4 "Allah gerçekten her şeye kadirdir." (Bakara sûresi, 2/20, 109, 148; Âl-i İmran sûresi, 3/165; Nahl sûresi, 16/77; Nûr sûresi, 24/45; Ankebût sûresi, 29/20; Fâtır sûresi, 35/1)

hizasına geldiğimde, şöyle bir fikir kalbime geldi. Kalemi bırakarak düşündüm ve düşündüğümü aynen yazıyorum:

Üstadım, beka-yı ruh ve haşir hakkında, Cenâb-ı Hak tarafından bize o hakâike giden yolu göstermiş. Gösterilen hakikatin yolunda hevesât-ı nefsâniyeye hoş gelmeyen şeyler vardı ki, bize uzun ve karanlık...

İşte, şimdi serâser nur olan Sözler ve o Nur fabrikasının elektrik lambaları ve kuvve-i câzibeleri, o yolu pek parlak gösterdiği gibi, pek yakından cezbedip hemen yakın ve yakından daha yakın olduğunu göstermekle beraber, havf yerine emniyet, zakkum yerine asel bahşediyorlar. Ve fevkalgaye hikmetlerini beyanda aczimi itirafla, lisanımın döndüğü kadar derim:

يَا رَبِّ بِحَقِّ اسْمِكَ الْعَظِيمِ وَبِحَقِّ قُرْاٰنِ الْحَكِيمِ وَبِحَقِّ حَبِيبِكَ الْأَكْرَمِ[1]

Deryâ-yı Nur'un başkumandanı olan Üstadımı razı olduğun amel üzerine sâbit ve razı olacağı amelini teshil ve müyesser kıl, âmîn...

Ali

Serâser nur olan umum Sözler'in hakikatini beyandaki âli, gâli, el yetişmez makam-ı mana-yı mefhumunu, değil şimdi zamanın zındıkları, tâ eski inatçı ve bunlara müşabeheti olan firavunlar, nemrutlar anlasalardı iman ederlerdi, dedim ve size çok dua ettim.

Ali

(Hulûsi Bey'in fıkrası.)

Yirmi Beşinci Söz, i'câz-ı Kur'ân'ı çok parlak bir tarzda isbat eden, ehl-i Kur'ân'a mesned, melce ve mahzen-i esrar; ve gürûh-u isyan ve tuğyan ve küfrâna bütün levâzımat-ı harbiyeyi câmi, mühlik bir silâhhane; yıkılmaz, aşılmaz, geçilmez bir sur; burç ve barûsu muhkem, mahûf ve müthiş bir kale-i polat ve bedendir.

Hakikat böyle olmakla beraber, Kur'ânî sûra dayanan Kur'ânî kaleye iltica eden çok acib ve harika Kur'ânî esrarın tetkikine koyulan, Kur'ân'ı kendi-

[1] Ey Rabbim, ism-i âzamının hakkı için, Kur'ân'ı Hakîmin hakkı için, Habîb-i Ekreminin hakkı için...

lerine delil-i şefî, imam, refik, muhafız bilen hâdimü'l-Kur'ân namına esrar-ı Kur'ân'a inâyet-i Hak'la muttali, hakâik-i Kur'ân'a lütf-u Hak'la âşina, rumuzat-ı Kur'ân'a avn-i Hak'la vakıf, müdakkik, muarrif, mübeşşir Üstadımdan şunu öğrenmek istiyor ve bunu kalben cidden çok arzu ediyorum...

Hulûsi

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1] ، وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ[2]

اَلسَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكَاتُهُ[3]

Aziz kardeşim Mustafa Efendi,

Bazı emârelerle ve bazı zevâtın hüsn-ü şehadetiyle bana kanaat gelmiştir ki, zatınız dahi Müezzinzâde Bekir Efendi gibi bana ciddî bir talebe ve samimî bir âhiret kardeşi olabilirsiniz. Hem senin merhum pederin Hacı Said Efendi, silsile-i duamda çoktan beri dahildir.

Bu defaki gayet kıymettar hediyen olan zemzem suyu ve Medine-i Münevvere hurmasına mukabil, gayet kıymettar ve ehl-i iman mâbeyninde nihayet derecede muteber ve ehl-i dalâlet başında sâika gibi tesir gösteren, Otuz Birinci Söz olan miraç ve şakk-ı kamere dair risaleyi ve vahdaniyet ve marifetullah ve muhabbetullaha dair ve ehl-i tahkik meyanında emsalsiz ve pek meşhur ve nuranî üç mevkıflı olan Otuz İkinci Söz'ü takdim ediyorum. Eğer zâtınız hattı güzel bir zatı bulup size, (kendinize) istinsah etsen çok iyi olur. Fakat tashihine dikkat edilsin. Bir iki defa, kardeşim Seyyid Şefik'in muavenetiyle mukabele edilsin. Sonra Bekir Efendi alsın, kendine ve kayınpederine yazdırsın. Eğer zatınız öyle iyi bir kâtip bulamadın; aslı sana kalmak ve birkaç defa Bekir Efendi ile beraber okumak şartıyla Bekir Efendiye veya Mehmed Efendi veya Hâfız Hidâyet Efendi gibi kıymetini takdir eden ve münasip gördüğün zâtlara ver, kendilerine yazdırsınlar.

Haber almışım ki, Arabî olarak eski hurufla Matbaa-yı Evkaf'ta tab edilmek izni varmış. Eğer Cenâb-ı Hakk'ın rahmetiyle, Türkçe olarak eski hurufa müsaade-i resmî olduğu dakikada ve Bekir Efendi şu iki risaleyi Seyyid

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

2 "Hiç bir şey yoktur ki, O'nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor bulunmasın." (İsrâ sûresi, 17/44)

3 Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi üzerinize olsun.

Şefik'in taht-ı nezaretinde tashihine gayet dikkat etmek şartıyla çabuk tab ediniz. Tab masrafını da kesenizden sarf etmeye mecbur değilsiniz. Çünkü Haşir Sözü'ne seksen banknotu sarf ettik; üç yüz banknotu kazandık. Demek bunlar satılmayacak mallar değildir. Müslüman ruhları bunlara gıda gibi muhtaçtırlar. Yalnız iki yüze yakın aboneler bulunsa, birisi tab edilse hem fiyatını çıkarabilir, hem başka risalelerin de tab'ına medar olabilir. Halklardan sadaka kabul etmediğim gibi, kitaplarıma da sadakalarla tab'ını kabul etmem. Yalnız gayretinizi ve himmetinizi, Onuncu Söz gibi, yalnız yanlışsız ve güzelce tab'ına ve matbaadaki tashihatına sarf ediniz. Ve birinci olarak tab ettirdiğiniz risalenin masârif-i tab'iyesi ne kadar ise bana bildiriniz. Ben borç eder, para gönderirim.

Eğer tab'ına muvaffak oldunuz ise; zâtınız, pederiniz gibi çok sevdiğiniz Medine-i Münevvere ve Mekke-i Mükerreme ahâlisine bir miktar nüsha gönderseniz çok iyi olur. Belki eski hediyelerinizden daha hayırlı hediye hükmüne geçecektir, inşaallah.

اَلْبَاقِي هُوَ الْبَاقِي[1]
Said Nursî

(Hulûsi Bey'e hitaptır.)

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[2] ، وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ[3]
اَلسَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكَاتُهُ[4]

Aziz kardeşim,

Sizler sabah ve akşam duamda dahilsiniz. Siz dahi beni duanızda dahil ediniz. *Şu âlemde müminin mümine karşı en büyük yardımı dua iledir.* Eğer bir adam, dostundan emin ise ki gurura girmez; onu şükre sevketmek için, tahdis-i nimet nev'inden ona ait bir kısım ihsânât-ı rabbâniyeyi bahsetse beis yoktur zannederim.

İşte, seni gursuz bildiğim için bu sırrı sana açıyorum. Şöyle ki:

---

1 Kendinden başka her şeyin fânî olduğu gerçek Bâkî, Allah'tır.

2 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

3 "Hiç bir şey yoktur ki, O'nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor bulunmasın." (İsrâ sûresi, 17/44)

4 Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi üzerinize olsun.

Ben Sözler'i yazarken ihtiyarsız olarak ekser temsilâtı, şuûnât-ı askeriye nev'inde zuhur ediyordu. Ben hayret ediyordum, neden böyle yazıyorum? Sebebini bulamıyordum. Sonra hatırıma geldi ki, belki istikbalde şu Sözler'i hakkıyla anlayacak, kabul edip hırz-ı cân edecek en mühim talebeleri askerîden yetişecek. Onun için böyle yazmaya mecbur oluyorum, düşünüp o kahraman askerleri bekliyordum.

İşte mağrur olma, şükret; sen o askerlerden bahtiyar birisisin ki, evvel yetiştin. Yirmi Dört adet Sözler'i meşâgil-i dünyeviye içinde yazmaklığın, benim bu hüsn-ü zannımı teyid etti. Fakat bâki kalan çok mühimdirler. Hususan i'câz-ı Kur'ân ve Kader Sözleri… İnşallah, ötekileri sana yazdıran, bunları dahi yazdıracak. Şimdiye kadar yazdığın Sözleri bir vakit gönder, güzelce tashih edip göndereceğim.

Merhum Muallim Cûdî'nin kasidesi mübarektir. Cenâb-ı Hak o zatı şefâat-i Kur'ân'a mazhar etsin. Görmemiştim, görmesinden memnun oldum, Allah senden razı olsun. Yazdığın salavât-ı şerife ise, onun hususunda bir şeye rast gelmedim. Fakat ondaki letâfet ve nuraniyet gösteriyor ki, o onun hakkında zikredilen sevaba ve fazilete lâyıktır.

İşittim ki Onuncu Söz'den sen kendi nüshanı pederinize göndermişsiniz. Ben ona mukabil bir nüshayı kardeşime hediye ediyorum. O nüshada, fehmi teshil eder çok yerlerinde çizgi çekilmiş. Onu Şeyh Mustafa, Hakkı Efendi, Hüseyin Efendi'ye veriniz ve daha sair bildiğinize gösteriniz-tâ onlar nüshalarını onun gibi yapsınlar.

Kardeşim, şu gurbet, esaret, yalnızlık vahşetinde Şeyh Mustafa, Hakkı Efendi, sen ve Hüseyin Efendi gibi nurlu dostlarla ünsiyet edip tesellî buluyorum. Cenâb-ı Hak beni de sizi de tarik-i haktan şaşırtmasın, âmîn.

Şeyh Mustafa ve Hakkı ve Hüseyin ve Edhem Efendilere selâmla dua ederim.

اَلْبَاقِي هُوَ الْبَاقِي[1]

Âhiret kardeşiniz
Said Nursî

1 Kendinden başka her şeyin fâni olduğu gerçek Bâkî, Allah'tır.

(Hulûsi Bey'e hitaptır.)

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1] ، وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ[2]

اَلسَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكَاتُهُ بِعَدَدِ عَاشِرَاتِ دَقَائِقِ زَمَانِكَ الْمَصْرُوفِ لِكِتَابَةِ أَجْزَاءِ رِسَالَةِ النُّورِ[3]

Gayyûr, ciddî, hâlis ve muhlis âhiret kardeşim,

Evvelen: Size Otuz İkinci Sözün İkinci Mevkıfını gönderdim.[4(Hâşiye)] Dikkatle okuyunuz ve güzelce yazınız. Hatalar varsa da tashih ediniz. Acele ve hazin bir kalble yazıldığı için, içinde müşevveşiyet bulunacaktır.

Sâniyen: Muvakkat bir fütur, bir tembellik sizde ârız olduğunu yazıyorsunuz. Baharda kanın galeyânından gelen ve gecelerin kısalmasındaki uykusuzluğundan neş'et eden ve müstemilerin kalbleri işlere teveccüh etmelerinden tevellüd eden rehavet ve füturdan başka, meyanımızdaki münasebet-i ruhiyenin râbıtasıyla, musibetin eseri olarak bendeki sarsıntının size in'ikâsı ve sirayet etmesi mümkündür.

Merhum Abdurrahman'ın vefatı zamanında, bilmediğim hâlde, o münasebet-i ruhiye cihetiyle fazla bir sarsıntıyı Ramazan-ı Şerif'te hissettim. Şimdi anladım ki şuurî ve ihtiyarî olmayan çok in'ikâsât vardır.

Fakat, kardeşim, sen şimdi iki vazifeyi görmekle mükellefsin: Biri, kardeşim Hulûsi Bey'in vazifesini; biri de, evlâd-ı mâneviyem ve biraderzâdem ve bir dehâ-yı nuranî sahibi olmak pek muhtemel olan Abdurrahman'ın vazifesi de size ilâve edildi. O benim hakikî bir vârisim idi. Yazdıklarımı ve malımı kendi malı telâkki ederdi, öyle de sahip oluyordu. Sen de bundan sonra yazı ve sözleri, senin hocanın yazısı diye tutma; kendi malın ve senin sözlerindir bil, öyle sahip ol. Hakkı Efendiye söyle ki, o da kardeşim Abdülmecid yerinde kendini anlasın ve onun vazifesiyle mükellef olduğunu bilsin.

Sâlisen: Otuz Üçüncü Söz'den başka söz yazılmak ihtiyacı kalmadı. Hem şer'an çok mübarek bu otuz üç adetten, bazı esbaba binaen geçmeyeceğim.

---

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

2 "Hiç bir şey yoktur ki, O'nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor bulunmasın." (İsrâ sûresi, 17/44)

3 Risaletü'n-Nur'un eczâlarını yazmak için harcadığınız zaman dakikalarının âşireleri sayısınca, Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi üzerinize olsun.

4 (Hâşiye) Birinci Mevkıf'ı ise Ramazan hediyesidir.

Hem de hakâik-i esasiye-i Kur'âniye ve imaniyenin elzem ve lâzım olan kısımları hemen ekseriyet-i mutlaka itibarıyla yazılmıştır.

Ümit ediyorum ki Cenâb-ı Hak kabul etse, tevfik verse, yazılanlar dalâlet bulutlarını dağıtmaya kâfidirler. Her derdin devâsı içinde var demeyeceğim; fakat mühlik dertlerin ağleb devâsı, yazılanlarda vardır. Siz onların mütâlaasını, kıymettar bir ibadet olan tefekkür nev'inde telâkki ediniz. Ve onlardaki ilmi, envâr-ı imandan ve mârifetullahtan tasavvur ediniz ki usanç vermesin. Hem sizde ve müstemiînde iştiyak olduğu zaman okuyunuz. Bâkî selâm ve dua.

Kardeşiniz
Said

Otuz Üçüncü'nün Birinci Makamı'na dair sen fikrini yazdın. Beğendiğini gösteriyorsun. Hakkı Efendiyle Müftü Efendi ve sair ihvanların da nasıl bulduklarını anla, bana yaz. Umum kardeşlerime selâm ve dua ediyorum ve onların duasını istiyorum.

Hulûsi Bey kardeşim, o senin selefine mektubunu oku ve ona acı ve ona dua et…

(Hulûsi Bey'e hitaben yazılmış bir mektuptur.)

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1] ، وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ[2]

اَلسَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكَاتُهُ بِعَدَدِ حِسَابِ أَبْجَدْ أَعْدَادِ حُرُوفِ مَا قَرَأْتُهُ مِنْ أَجْزَاءِ رِسَالَةِ النُّورِ[3]

Sevgili kardeşim,

Seni teşvik için değil, çünkü teşvike muhtaç değilsin. Hem medar-ı fahir olmak için değil; çünkü fahir ise ucub ve riyâya medardır. Belki sana medar-ı şükür olmak için diyorum ki:

---

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

2 "Hiç bir şey yoktur ki, O'nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor bulunmasın." (İsrâ sûresi, 17/44)

3 Risaletü'n-Nur eczâlarından okuduğunuz harf adedinin ebced hesabı sayısınca, Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi üzerinize olsun.

Sen ve Hakkı Efendi benim için yüz ciddî talebe hükmüne geçtiniz. Hatta diyebilirim ki, kader-i ilâhî beni bu yerlere göndermesi, sizleri şu vazife-i kudsiyede uyandırmak içinmiş. Şimdi şu zamanda iman-ı tahkikînin dersini vermek pek büyük bir fazilettir ve kudsî bir vazifedir. İman-ı tahkikîyi taşıyan bir mümin, çok müminlere bir nokta-yı istinad olur ki, şuursuz olarak avâm-ı müminîn ve iman-ı tahkikî sahibinin kuvvet-i imanına istinad ederek kuvve-i mâneviyeleri kırılmaz; dalâletlere karşı dayanırlar.

İşte şöyle bir derste bulunduğunuz için Cenâb-ı Hakk'a şükretmelisiniz. Ben de Cenâb-ı Hakk'a yüz binler şükür ediyorum ki, o kuvvetli omuzlarınız yüküm altına girdiği için zayıf omuzum ağırlıktan kurtulup ruhum rahat etti. İstirahat bulan ruhum size takdirkârâne ve minnettarâne bakıyor. Ve mesuliyetten kurtulan kalbim de muvaffakiyetinize dua ediyor. Ve icrâ-yı vazife için çok düşünmekten kurtulan aklım da sizi tebrik ediyor. Ben şu vazife-i kudsiyede bilmeyerek istihdam olunurdum; siz bilerek hizmet ediyorsunuz, bahtiyarsınız. İnşaallah, niyet-i hâliseniz, benim müşevveş niyetimi dahi tashih edecektir. Şimdi başka birkaç noktayı size beyan ediyorum.

Evvelen: Yazdığım bazı şeylere dair fikrinizi soruyordum. Maksadım, "Gördüğüm hakikat acaba hakikat midir?" diye sormuyorum. Belki, "Hakikate açılan yol, acaba umuma yol olabilir mi?" diye soruyorum. Çünkü umumun telâkkisini sizin kadar bilmiyorum.

Sâniyen: Misafir müftüye ve Şeyh Mustafa'ya, size gönderilen mektubun birer suretini verdiğin için iyi ettiniz. Hatta bana da bir suret gönderiniz. Hem biraderzadem olan o müftünün oğluna deyiniz ki, benim tarafımdan âhiret kardeşim ve Kur'ân hizmetinde arkadaşım ve meşreben celâlli olan pederine yazsın: Selâm, duamla beraber ondan istiyorum ki, beraber götürdüğü envâr-ı Kur'âniye'nin suhulet-i intişarları için irşad ve nasihatinde فَقُولَا لَهُ قَوْلًا لَيِّنًا[1] âyetindeki lütf-u irşadı kendine rehber etsin…

Râbian: Sorduğun suâllere dair yanımda kitap bulunmadığı için, Hanefî ulemâsının kavillerini ve ehâdîsin rivayetlerini şimdilik bilmiyorum. Fakat bence, böyle efdaliyet meselesinde, kabul-ü âmmeyi ihsâs eden âdet-i cemaat medar-ı tercihtir. Âdet-i İslâmiye nasıl gelmiş, o daha efdaldir.

Birinci suâliniz: Eğer Kur'ân okunurken, namazın, tesbihatın tetimmesi ise, kıbleye karşı duranlar, vaziyetlerini bozmamak evlâdır. Yalnız müezzinin

---

1 "Ona tatlı, yumuşak bir şekilde hitap edin." (Tâhâ sûresi, 20/44)

önündeki adam arkasını çevirsin, yahut çekilsin. Eğer Kur'ân müstakil olarak okunursa, okuyana karşı teveccüh etmek evlâdır. Hem cihât-ı sitte ile mukayyed olmayan ruh kulağıyla dinleyen adam kıbleye karşı teveccüh etse; ve cismanî kulağıyla dinleyen adam, okuyana karşı teveccüh etse, evlâdır.

İkinci suâliniz: Cemaatin iştiyakına ve okuyanın niyetine göre efdaliyet tahavvül eder.[1](Hâşiye)

Üçüncü suâliniz: Üç İhlâs, bir Fatiha, muhtasar bir hatim hükmünde olduğundan ona vakit tahdit edilmez. Her vakitte gayet müstahsendir.

Dördüncü suâliniz: اَللّٰهُمَّ أَنْتَ السَّلَامُ وَمِنْكَ السَّلَامُ تَبَارَكْتَ يَا ذَا الْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ[2] kelâmını değil yalnız müezzin, her bir musallî her bir namazın selâmından sonra söylemesi Şâfiîce sünnettir. Hanefîce dahi, müezzin için her namazda sünnet olması gerektir.

Umum ihvanlara selâm ve bayramlarınızı tebrik ediyorum.

Âhiret kardeşiniz
Said Nursî

(Hulûsi Bey'e yazılan bir mektuptur.)

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[3] ، وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ[4]

وَعَلَيْكُمُ السَّلَامُ وَرَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكَاتُهُ بِعَدَدِ ضَرْبِ ذَرَّاتِ وُجُودِكُمْ فِي عَاشِرَاتِ دَقَائِقِ عُمْرِكُمْ[5]

Aziz kardeşim, hamiyetli arkadaşım, gayretli talebem, sevgili biraderzadem,

---

1 (Hâşiye) **İkinci suâl**: Sabah ve akşam namazlarından sonra Sûre-i Haşr'in sonunda هُوَ اللهُ الَّذِي[*1] 'den başlamak sünnet iken لَا يَسْتَوِي[*2] 'den başlanması efdaliyeti terkolur mu?

[*1] "Allah O'dur ki…" (Haşir sûresi, 59/22, 23, 24)

[*2] "(Cehennemliklerle cennet ehli) elbette bir olmaz." (Haşir sûresi, 59/20)

2 "Allah'ım, selâm Sensin; selâmet de ancak Sendendir. Çok yücesin, hayrın ve bereketin sınırsızdır ey Celâl ve İkrâm Sahibi!" Müslim, *mesâcid* 136; Tirmizî, *salât* 108; Ebû Dâvûd, *vitr* 25; Nesâî, *sehv* 82; İbni Mâce, *ikâme* 32; Dârimî, *salât* 88.

3 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

4 "Hiç bir şey yoktur ki, O'nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor bulunmasın." (İsrâ sûresi, 17/44)

5 Vücudunuzdaki zerrelerin ömür dakikalarınızla çarpımı sayısınca, Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi üzerinize olsun.

Senin güzel mektubun bana şifalı oldu. Ben ziyade rahatsızken onu okudum, bana bir sürûr verdi, o sürûr dahi o hastalığa bir hiffet verdi. Şu hastalığın sırrı, insanlardan istiğnâya dair sana yazdığım mektubun kerametidir. Çünkü o mektubu bir gün iki-üç zata, onların hediyelerinin adem-i kabulüne medar olmak için okudum. Aynı günde o zatın hanesine gittim. Az bir yemek getirdi, arkadaşlarımın hatırları için bir parça yedim. Hiç hatırıma gelmedi ki, o günde o hakikatli mektubu o yemek sahibine okudum, şimdi muhalefet ediyorum. Yemekten sonra hatırıma geldi. Fakat "Hediye kabul edemiyorum, belki yemek yenilir." tahmin ettim. Fakat [1]يَقُولُونَ مَا لَا يَفْعَلُونَ altına girdiğimden, öyle bir şiddetli tokat yedim ki, bu dört senede böyle hastalık görmemiştim. Fakat Cenâb-ı Hakk'a şükrettim ki, bir-iki senedir bazı emâreler ve hâdiselerle zannettiğim bir hakikat, bu tokatla gayet kat'iyetle göründü.

Şeyh Mustafa'ya benim tarafımdan geçmiş olsun de ve şu hikâyeyi ona söyle:

Eskide iki ciddî âhiret kardeşleri varmış. Biri hasta düşer; ötekisi ziyaretine gitti. Dua eder, hasta iyi olmaz. "Öyleyse sen kalk, ben yatacağım" demiş. Hasta kalkmış, onun yerine hasta olarak yatmış. Her neyse... Demek Şeyh Mustafa ile kardeşliğimiz ciddîleşmiş ki, ben hastalığına dua ettim, kabul olmadı. Fakat birkaç gün devamı mukadder olan hastalığının bir parçası bana verildi. İnşaallah ona bir parça hiffet gelmiştir.

Sözler hakkında hüsn-ü şehadetiniz, bana büyük bir tesellî verdi. Vazifemin bitmediğine dair burhanlarınız gayet kuvvetlidirler; lâkin ben gayet kuvvetsizim. Fakat Cenâb-ı Hakk'a tevekkül edip, o burhanlara serfürû ediyorum.

Cemaate Sözler'i okumak zamanında, sendeki hissiyât-ı âliye ve fazla inkişaf ve fedakârâne hamiyet-i diniye galeyanının sırrı şudur ki:

Velâyet-i kübrâ olan veraset-i nübüvvetteki makam-ı tebliğin envarı altına girdiğin içindir. O vakit sen, dellâl-ı Kur'ân Said'in vekili, belki mânen aynı hükmüne geçtiğin içindir.

Gurbet mektubuyla kamer ve zemin ve seyyarata dair mektubuma cevap verilmemesinin sebebi şu olmak gerektir ki: Gurbet Mektubu, bütün dünyayı unutmak hissiyle yazılmıştır. Sen dünyayı unutmak değil, belki vazife itibarıyla en sathî maddiyatla zihnin meşbû olduğu bir zamanda, herhalde o gurbetteki zevki bulamadın. Ve o Mektub'un tam derecesini, muvakkaten perde çekilmiş olan parlak zekâvetin kavrayamadı ki, cevap yazamadı.

---

[1] "Hem de yapmadıkları ve yapmayacakları şeyleri söylerler." (Şuarâ sûresi, 26/226)

Öteki Mektup, çok yüksek ve çok geniş hakâike işaret ettiği ve hadsiz âlem-i ulviyenin ve nihayetsiz âlem-i mâneviyenin bir nevi haritasına işaret ettiği için, sâfî, meşgalesiz, arzî ve arzlılardan sıyrılıp yukarıya çıkan bir akıl lâzımdı. Hâlbuki, benim gayretli kardeşim, o vakit zeminin haritasını alacak bir vazifeyle meşgul olduğundandır ki, o ulvî ve pek keskin zekâvetin, o Mektub'a karşı sükûtu iltizam etmeye mecbur olmuş.

Said Nursî

بِاسْمِهِ مَنْ ﴿تُسَبِّحُ لَهُ السَّمٰوَاتُ السَّبْعُ وَالْأَرْضُ وَمَنْ فِيهِنَّ ۚ وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ﴾[1]

اَلسَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكَاتُهُ بِعَدَدِ عَاشِرَاتِ دَقَائِقِ أَيَّامِ الْفِرَاقِ[2]

Aziz, sıddık, vefâdar, hakikatli, fedakâr kardeşlerim Nuh Bey, Molla Abdülmecid, Molla Hâmid,

Çok mübarek hediyenizi açtık, gördük ki, Van hediyesi değil, belki Medine-i Münevvere ve Ravza-yı Şerife'nin mübarek kerametli hediyesidir. Hem fiyatı, üstünde yazıldığı gibi yirmi beş lira değil, yirmi beş bin liradan fazla mânen kıymetlidir. O mübarek hediyeyi Medine-i Münevvere namına, bu havalideki Kur'ân-ı Hakîm'in hizmetinde hâlis hizmetkârlarına ve benim arkadaşlarıma tevzi' etmek için, –aler-re's-i vel'ayn– kabul ettik. Fakat bu mânevî hediyenin ehemmiyetli bir sırrı bulunduğu bana ihtar edildi. Yani Cenâb-ı Hakk'a yüz bin şükür ediyorum ki, Kur'ân'a ve zât-ı Risalete hizmetimizin bir alâmet-i makbuliyeti nev'inden olarak, bir iltifat-ı nebevîyi hissettim. O sırrı size açmak münasip görüldü. Şöyle ki:

Şimdi bu mektubu yazan kâtiple kardeşi Mesud beraber bir gün, üç aydan beri bahsi geçmediği Ahmed Ağa'nın bahsi geçti. Beraberimde kâtip Tevfik'le Mesud'a dedim: "Bütün kitapları Diyarbakır'deki Ahmed Ağa'ya göndereceğiz. Tâ ya Şâm-ı Şerîf tarafına, ya Van'daki sıddıklara ulaştırsın." Bu sözümüz ve meşveretten dört saat sonra, aynen o Ahmed Ağa habersiz çıktı geldi.

---

1 Öyle bir zâtın adıyla ki, "Yedi kat gök, dünya ve onların içinde olan herkes Allah'ı takdis ve tenzih eder. Hiçbir şey yoktur ki Allah'ı hamd ile tenzih etmesin. Ne var ki siz onların bu tenzih ve takdislerini iyi anlayamazsınız." (İsrâ sûresi, 17/44).

2 Ayrılık günlerindeki dakikaların âşireleri adedince Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi üzerinize olsun.

Aynı günde siyah bir mürekkebimiz vardı. "Keşke güzel bir kırmızı mürekkebimiz olsaydı." dedik. Biraz o mürekkepten taş üzerine döktük; siyah ve mor idi. Sonra yazmaya başladık. Tam istediğimiz tarzda kırmızı oldu. Bu hâle yedi sekiz kişi pekçok hayret ettik. Bu işi de bir fâl-i hayr addettik. "Fesübhânallah," dedik, "Bunda bir sır var." Sonra birden bire hatırıma geldi: Şâm-ı Şerif'te enîştem Molla Said var; bir kısım kitapları Ahmed Ağaya verip göndereceğim" dedikten sonra, tam bir sıddık olan Nuh Bey hatırıma geldi. Evvel başka memleket niyetiyle, sonra İstanbul'daki kardeşlerin istemesiyle, siyah talihimiz suretini değiştirip parlayacaktır, diye mana verdik. Sonra Mısır'a niyet edip yazdırdığım kitapları, en lâyık Van'ı ve en sâdıkı Nuh'u gördüm, ona göndereceğim diye, Ahmed Ağa gittikten sonra, onun arkasından Burdur'a kadar gönderdim.

Sonra bu işte öyle bir muvaffakiyet ve teshilât göründü ki, şüphe bırakmadı ki, burada bir sır var. Nazar-ı dikkati celbetti. Dikkat ettik ki evvelki mektupta size yazdığımız gibi, İstanbul'da oturan bir adam, üç defa buraya misafireten gelerek, onun eliyle Nuh Bey'in üç defa mektup telgrafı elime geçiyor. Ve en sevdiğim Hulûsi Bey ve Molla Abdülmecid ve Molla Hâmid ve Hoca Abdülmecid Efendilerin selâmları ve isimlerini bir mektupta, yine o Mehmed Efendi geçen sene bana o getirdi. Dedim: "Bu bir işaret-i inâyettir; bu tesadüfî değil."

Sonra Nuh'un hediyesi, yirmi beş liralık kıymetinde bir teneke, bizim namımıza geldiğini işittik. Arkadaşlarla beraber hesap ettik ki, biz burada hangi tarihte kitap hediyelerini Nuh için hazırlıyorduk aynı tarihte, Nuh, habersiz olarak, kırk gün mesafede, bize o nisbette ve mana cihetiyle onun gibi mübarek hediyeyi hazırlıyordu. Bu tevâfuk katiyen tesadüf değil. Hatta bir kısım dostlar dediler ki, bu Nuh Bey'in kerametidir. "Acaba Nuh Bey'in kerameti var mı ki, biliyormuş gibi mukabilini gönderiyor?" dediler. Dedim ki, "*İhlâsın ve sadakatin dahi velâyet gibi kerameti var. Belki, bazen daha fevkindedir.*"

Hediyenin vürudundan sonra, bir ay kadar kaza merkezinde bıraktık, almadık. Sonra Nuh'un mektubunu aldıktan sonra getirterek açtık, hayrette kaldık. Tasavvurumuzun bütün bütün fevkinde çıktı. Bu teberrüke karşı istiğnâ değil, belki bir iltifat-ı Ravza-yı Mutahhara olduğundan, ona karşı dilencilikle iftihar ediyorum. كُلُّ شَيْءٍ مِنَ الْحَبِيبِ حَبِيبٌ sırrınca, "*Habîb'in diyarından gelen her şey mahbubdur.*" Ve onun içinde bir, bilhassa Ravza-yı Mutahhara'nın levha-yı müzeyyene ve münevveresi vardı. Bir kısım sanat-ı ilâhiyenin bir nevi küçük müzehanesi şekline getirdiğim hücremin duvarına, o levha-yı mübarekeyi dahi tâlik ettim ve karşısında oturdum; derince, müştâkane

temâşâya başladım. Birden, o levhada bana ihtar eder gibi kalbime geldi: Bizler senin risalelerin mânidar işaretleriyiz. Fesübhânallah, dedim, bu hediye içinde sırlar var.

Tetkike başladım. Baktım ki gönderdiğim risaleler kaç parçadır; her bir parçaya mukabil bir nevi hediye var. Yirmi bir parça, hem risalelerden hem teberrükten saydım. Bu çeşit teberrükü, şimdiye kadar işitmemiştim. Hiçbir hacı böyle bir zamanda, böyle merak edip, her neviden bir kısım alsın hem benim hesabıma Medine-i Münevvere'nin mübarek eşyasını bana ayırıp göndersin... Bu demek Nuh muh işi değil. Ravza-yı Mutahhara sahibinin bu teberrük içinde bir iltifatı vardır.

Madem kitapların parçaları ve hediyelerin nevileri birbirine tevâfuk ediyor. Öyleyse her bir nevi, bir nevi kitaba işareti var, münasebeti var. Şu gözümün önündeki levha ise, Mucizât-ı Ahmediye namında aslı beş parçadan ibaret On Dokuzuncu Mektub'a muvafakat münasebeti var. Çünkü şu levha o Ravza-yı Mutahhara'nın ve hücre-i saadetin suretini gösterdiği gibi, Mucizât-ı Ahmediye risalesi dahi, asr-ı saadetin mânevî suretini almıştır. Şu beş minare, o beş parçaya işaret ediyor. Şu kubbe Miraç Risalesi'ne bakıyor.

Öyleyse, sair nevilerin dahi, risalelerin nevilerine işaret eder diye, dikkat ettim ki yedi nevi hurma gönderilmiş. Bir parçası büyükçe, otuz üç tane kadar. Fesübhânallah, dedim, yedi nevi göndermekte ne mana var? Birden kalbime geldi ki: İman-ı billâha dair yedi nevi ile aynı hakikat yazılmış, Van'a gönderilmiş. Dikkat ettim: Evet, mevzu vahdâniyet-i ilâhiye olduğu hâlde, Yirminci Mektup'la sureti küçük, manası pek büyük zeyliyle ve Yirmi İkinci Söz her biri birer risale, Birinci Makam, İkinci Makamı ve Otuz İkinci Söz Üçüncü Mevkıfı ile evvelki iki mevkıf her biri birer risale hükmünde ve Otuz Üçüncü Mektup, Otuz Üç Pencere ile yedi risaledir. O da aynen yedi nevi envâr-ı mârifetullahtan bir şems-i hakikatin ziyasındaki elvân-ı seb'a gibi bir mahiyet gösterdiğinden, Medine-i Münevvere'nin hediyesi içinde hakikat-i hurmadan yedi nevi Nuh Bey'in eline verilip buraya kadar gönderilmesi, o yedi nura tevâfukla bir makbuliyet işareti veriyor dedik, Allah'a şükrettik.

Hem o neviden birisi otuz üç tane olması, o risalelerin birisi otuz üç pencere olması ve hediye içindeki tesbih üç defa otuz üç olması, Otuz Üçüncü Söz'ün Otuz Üçüncü Mektubu'nda otuz üç penceresine muvafakati, Nuh'u ihtiyarsız, sırf bir vasıta-yı zâhirî olarak bize gösterdi. Nuh'a değil, belki Ravza-yı Mutahhara'ya karşı minnettarâne, müteşekkirâne baktık.

Sonra, o mübarek mâ-yı zemzem, büyükçe bir şişe ve parlak nuranî bir surette içinden çıkması... Dedik ki: Madem o levha-yı mübarek Mucizât-ı Ahmediye'ye, o yedi nevi hurma mârifetullaha ve resâil-i tevhide işaret var. Elbette bu mâ-yı zemzem dahi, âb-ı hayatın mâ-yı zemzemesini kâinata dağıtan Kur'ân-ı Mübîn'in menbâı ve birinci mahall-i nüzûlü bi'r-i zemzeme civarı olduğundan Yirmi Beşinci Söz olan i'câz-ı Kur'ân'a işaret vardır. Ve alâmet-i makbuliyet olarak telâkki ediyoruz.

Said Nursî

(Hulûsi Bey'e yazılmıştır.)

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1]

Suâl: İmam Gazâlî'nin "Neş'e-i uhrâ, neş'e-i ûlâya bütün bütün muhaliftir." demesinin sebebi?

Elcevap: Hüccetü'l-İslâm İmam Gazâlî'nin "Neş'e-i uhrâ, neş'e-i ûlâya bütün bütün muhaliftir." demesi, mahiyet ve cinsiyet itibarıyla değildir. Çünkü وَهُوَ الَّذِي يَبْدَؤُا الْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيدُهُ[3] ve وَيُحْيِ الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا ۚ وَكَذٰلِكَ تُخْرَجُونَ[2] gibi çok âyetlerin sarahatine muhalif olur. O muhalefet, keyfiyet ve suret itibarıyladır. Hem de umur-u uhreviyenin mertebece fevkalâde yüksek olması işaretttir. Hem de Gazâlî'nin haşr-i cismanî ile beraber haşr-i ruhânînin dahi vuku bulmasına, –bazı ehl-i bâtına taklit ve mümâşât cihetiyle– bir işaretidir.

Suâl: Sa'd-ı Teftazânî biri hayvanî, diğeri insanî olmak üzere ruhu ikiye taksim ettikten sonra, "Mevte mâruz kalan, yalnız ruh-u hayvanîdir. Ruh-u insanî ise mahlûk değildir ve onunla Allah beyninde nisbet ve sebep yoktur. Cesetle kaim olmayıp müstakill-i bizzattır" demesinin sebebi ve izahı?

---

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

2 "(Kışta) ölümünün ardından (baharda) yeryüzünü diriltir. İşte siz de öldükten sonra böyle diriltilip, kabirlerinizden çıkarılacaksınız." (Rûm sûresi, 30/19)

3 "O'dur ki, ilk baştan yaratır, sonra (dünyada yaratılışı sürekli iade eder ve âhirette her şeyi) yeni baştan yaratacaktır." (Rûm sûresi, 30/27)

Elcevap: Sa'd-ı Teftazânî'nin [1]اَلرُّوحُ الْإِنْسَانِيَّةُ لَيْسَتْ مَخْلُوقَةً demesi; [2]قُلِ الرُّوحُ مِنْ أَمْرِ رَبِّي sırrıyla –beka-yı ruh bahsinde beyan edildiği gibi– ruhun mahiyeti, zîhayat bir kanun-u emir, zîşuûr bir ayna-yı ism-i Hayy, zîcevher bir cilve-i hayat-ı sermedî olduğundan mec'uldür. Bu cihetle, mahlûktur denilemez. Fakat Sa'd, *Makâsıd* ve *Şerhu'l-Makâsıd*'da, bütün muhakkıkîn-i İslâm'ın icmâına ve âyât ve ehâdîsin nusûsuna muvafık olarak, "O kanun-u emir, vücud-u hâricî giydirilmiş, sair mahlûkat gibi mahlûk ve hâdistir." demiştir. Sa'd'ın ezeliyet-i ruha kâil olmadığına bütün âsârı şahittir. [3]لَيْسَتْ بَيْنَهَا وَبَيْنَ اللهِ نِسْبَةٌ demesi, hulûl gibi bâtıl bir mezhebin reddine işarettir. Hayvânâtın ruhları dahi bâkîdir; kıyâmette yalnız cesetleri fenâ bulur. Mevt ise fenâ değil, belki alâkanın kesilmesidir. [4]وَلَا سَبَبَ demesi, esbâb-ı zâhiriyenin tavassutu ve Azrail *(aleyhisselâm)*'ın kabz-ı ervâh hususundaki münâcâtı bahsinde denildiği gibi, ruhun doğrudan doğruya perdesiz, vasıtasız icad edilmesine işarettir. [5]اِسْتَقَلَّتْ بِذَاتِهَا demesi, beka-yı ruh isbatında denildiği gibi, "Ceset ruha dayanır, ayakta kalır. Ruh ise bizâtihî kaimdir. Ceset harap olursa daha ziyade serbest olur, melek gibi göğe uçar." demektir ve bâtıl bir mezhebin reddine işarettir.

(Hususî kısmı)

Haşre dair, Sûre-i Rûm'da [6]وَمِنْ اٰيَاتِهِ.. وَمِنْ اٰيَاتِهِ.. وَمِنْ اٰيَاتِهِ haşrin, ayrı ayrı çok kuvvetli burhanlarını mucizâne beyan eden o âyetlerin ilhamı ile, o âyetlere bir tefsir yazmak niyetinde olduğum vakitte, bu suâllerin sorulması, latîf bir tevâfuktur.

[7]وَأَزْوَاجَهُمْ وَأَوْلَادَهُمْ fıkrasını dua ve münâcâtımda ilâve ettiğim dakikada hatırıma geldiniz. Bu nevi duada dahi birinciliği kazandınız. Kalben, kalemen, bilfiil alâkadar olmak şartıyla, yirmi dört saatte yüz defa, tasavvurca beş yüz defa, mânevî kazanç ve duamda hissedar olmaya müstehak olmanızı

---

1 İnsanın ruhu mahlûk değildir.

2 "De ki: 'Ruh, Rabbimin bir emri, emir âleminden bir tecellisidir.'" (İsrâ sûresi, 17/85)

3 Onunla Allah arasında nisbet yoktur.

4 Sebep de yoktur.

5 Bizâtihi müstakildir.

6 "…O'nun varlığının ve kudretinin delillerindir..." (Rûm sûresi, 30/20, 21, 22, 23, 24, 25)

7 Hanımları ve çocukları.

arzu ettiğim bir vakitte bu suâlleriniz, beni sizin hesabınıza çok mesrur etti ve bir beşaret oldu.

Said Nursî

(Hulûsi Bey'e hitaptır.)

بِاسْمِهِ مَنْ ﴿تُسَبِّحُ لَهُ السَّمٰوَاتُ السَّبْعُ وَالْأَرْضُ وَمَنْ فِيهِنَّ ۚ وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ﴾[1]

وَعَلَيْكُمُ السَّلَامُ وَرَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكَاتُهُ بِعَدَدِ عَاشِرَاتِ دَقَائِقِ عُمْرِكُمْ عَمَّرَكُمُ اللهُ بِالسَّلَامَةِ وَالْعَافِيَةِ[2]

Aziz kardeşim,

Evvelâ: Mektubun bana tesir etti. Fakat hakikati düşündüm, o teessür gitti. İşte hakikat şudur ki:

Mâbeynimizdeki münasebet ve uhuvvet inşaallah hâlis ve lillâh için olduğundan, zaman ve mekânla mukayyed olmaz. Bir şehir, bir vilâyet, bir memleket, belki küre-i arz, belki dünya, belki âlem-i vücut, iki hakikî dost için bir meclis hükmündedir. Böyle dostluk ve kardeşliğin firakı yok, hep visaldir. Fâni, mecazî, dünyevî dostluklar sahipleri, firakı düşünsün, bize ne?

Mezhebimizde (mesleğimizde) firak yok. Sen nerede bulunsan, şu kardeşinle ellerinizdeki Sözler vasıtasıyla sohbet edebilirsin. Ben de istediğim zaman, seni yanımda dergâh-ı ilâhîye beraber el açıp niyaz etmek suretinde görebilirim. Eğer kader sizi başka bir yere gönderse, اَلْخَيْرُ فِي مَا اخْتَارَهُ اللهُ[3] hükmünce, kemâl-i rızayla teslim ol. Hem senin gibi, inşaallah kalbi selîm, aklı müstakîm, hakikî iman dersini veren zâtlara başka yerler daha ziyade muhtaçtır. Orada (Eğirdir'de) lillâhilhamd imana çok hizmet ettin. Eğirdir'den ziyade başka yerler belki daha muhtaçtır.

---

1 Öyle bir zâtın adıyla ki, "Yedi kat gök, dünya ve onların içinde olan herkes Allah'ı takdis ve tenzih eder. Hiçbir şey yoktur ki Allah'ı hamd ile tenzih etmesin. Ne var ki siz onların bu tenzih ve takdislerini iyi anlayamazsınız.." (İsrâ sûresi, 17/44).

2 Ömür dakikalarınızın âşireleri sayısınca, Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi üzerinize olsun. Cenâb-ı Hak hayatınızı selâmet ve âfiyet içinde idame ettirsin.

3 "Allah'ın kullarını sevk ettiği ve onlar için seçtiği her şeyde hayır vardır." (Bkz.: el-Aclûnî, *Keşfü'l-hafâ* 1/478)

Sâniyen: Sorduğun birinci suâle senin kalbini tevkil ediyorum. Nasıl fetva verirse, ben de öyle razıyım. Merâtib-i dünya, nokta-yı nazarımda pek ehemmiyetsiz olmakla beraber, senin gibi mertebesini hizmet-i Kur'ân'a medar edenler için, minnet altına ve zillete girmemek şartıyla hoş görüyorum. İkinci suâlin ise, peder ve validenin arzuları pek mühimdir. Kur'ân-ı Hakîm bir âyet-i kerîmede, beş tarzda onlara karşı şefkat ve hürmete emreder.[1] Eğer suhuletle arzuları yerine gelmek kabilse yaparsınız.

Sâlisen: Aziz kardeşlerim, bahar ve yazın meşgaleleri, hem gecelerin kısalması, hem şuhûr-u selâsenin gitmesi ve ekser kardeşlerimin bir derece hisse alması ve daha sair bazı esbabın bulunması, elbette bir derece neşeli kış dersine fütur verir. Fakat onlardan gelen fütur size fütur vermesin. *Çünkü o dersler, ulûm-u imaniyeden olduğu için, bir insan yalnız kendi nefsine dinlettirse yeter. Bâhusus, siz daima bir-iki hakikî kardeşi de bulursunuz.*

Hem o dersi dinleyenler yalnız insanlar değil. Cenâb-ı Hakk'ın zîşuur çok mahlûkatı vardır ki, hakâik-i imaniyenin istimâından çok zevk alırlar. Sizin o kısım arkadaşınız ve müstemileriniz çoktur.

Hem mütefekkirâne o çeşit sohbet-i imaniye, zemin yüzünün bir mânevî ziyneti ve medar-ı şerefi olduğuna işareten biri demiş:

اَسْمَانْ رَشْكْ بَرَدْ بَهَرْ زَمِينْ كِه دَارَدْ

يَكْ دُوكَسْ يَكْ دُو نَفَسْ بَهْرِ خُدَا بَرْ نُشِينَنْدْ

Yani, semâvât zemine gıpta eder ki zeminde hâlisen lillâh sohbet ve zikir ve tefekkür için, bir-iki adam, bir-iki nefes, yani bir-iki dakika beraber otururlar, kendi Sâni-i Zülcelâl'inin çok güzel âsâr-ı rahmetini ve çok hikmetli ve süslü âsâr-ı sanatını birbirine göstererek Sânilerini sevip sevdirirler, düşünüp düşündürürler.

Hem de ilim iki kısımdır: *Bir nevi ilim var ki, bir defa bilinse ve bir-iki defa düşünülse kâfi gelir. Diğer bir kısmı, ekmek gibi, su gibi, her vakit insan onu düşünmeye muhtaç olur. Bir defa anladım, yeter diyemez. İşte*

---

1 "Rabbin şöyle buyurdu: Allah'tan başkasına ibadet etmeyin. Anneye ve babaya güzel muamele edin. Şayet onlardan her ikisi veya birisi yaşlanmış olarak senin yanında bulunursa sakın onlara hizmetten yüksünme, "öff!" bile deme, onları azarlama, onlara tatlı ve gönül alıcı sözler söyle. Şefkatle, tevazu ile onlara kol kanat ger ve şöyle dua et: 'Yâ Rabbî, onlar küçüklüğümde nasıl beni ihtimamla yetiştirdilerse, ona mükâfat olarak sen de onlara merhamet buyur!' Rabbiniz içinizdeki duyguları pek iyi bilir. Eğer siz iyi kimseler iseniz şunu bilin ki Allah kötülüklerden (özellikle anne ve babasına yaptığı kötü muamelelerden) tövbe edenlere karşı, günahları çok affedicidir." (İsrâ sûresi, 17/23-25).

ulûm-u imaniye bu kısımdandır. Elinizdeki Sözler ekseriyet itibarıyla inşaallah o cümledendir.

Bütün kardeşlerimize birer birer selâm ediyorum. Zannederim mufarakat ihtimalinden, ikimizden ziyade Hakkı Efendi kardeşimiz, daha ziyade sevap kazanmak emâresi olarak, daha ziyade müteessirdir. Fakat Cenâb-ı Hak hakkımızda çok emârelerle inâyet ve rahmetini gösterdiğinden, surî iftirakımız vuku bulsa, bir eser-i inâyet ve rahmet olduğunu telâkki etmeliyiz.

Râbian: Sizin gibi hakikate yetişmiş ve hakikatteki hakikî tesellî ve esaslı sevinci bulmuş zâtlara, envâr-ı imaniyenin ve esrar-ı Kur'âniye'nin neşirlerine karşı ehl-i dalâletin ve şeytanların desâisle tehacümünden neşet eden müşkülât ve gam ve kedere karşı sabır ve metanet et ve hüzün ve merak etme demeye ihtiyaç hissetmem.

Hem her vakit beklediğim, ehl-i zındıkanın bana hücumu gayretli talebem, cesaretli biraderzadem olan uhrevî kardeşimden başlaması muhtemel olmakla beraber, hıfz-ı Kur'ânî her müşkilâta galip ve lezzet-i hizmet-i imaniye her kederi unutturur itikadında olduğumdan, seni teşcî ve teşvike lüzum görmem.

Râkımü'l-hurûf Hâfız Hâlid sana selâm eder, duanı ister.

اَلْبَاقِي هُوَ الْبَاقِي[1]

Âhiret kardeşiniz
Said Nursî

(Üçüncü Mektubun baş kısmı)

بِاسْمِ مَنْ تُسَبِّحُ لَهُ السَّمٰوَاتُ بِكَلِمَاتِ النُّجُومِ وَالشُّمُوسِ وَالْأَقْمَارِ وَالسَّيَّارَاتِ[2]

اَلسَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَعَلٰى إِخْوَانِكُمْ وَرَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكَاتُهُ بِعَدَدِ النُّجُومِ فِي السَّمٰوَاتِ[3]

Aziz kardeşim ve sevgili arkadaşım,

Şimdi yüz tabakalık fıtrî bir sarayın, en yukarı menzilinde bulunuyorum. Sen de mânen burada hazır ol. Bir parça sohbet edip konuşacağız. İşte kardeşim,

---

1 Kendinden başka her şeyin fâni olduğu gerçek Bâkî, Allah'tır.

2 O Zât'ın adıyla ki, semâvât kendisini yıldızların, güneşlerin, ayların ve gezegenlerin kelimeleriyle tesbih eder.

3 Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi; semâlardaki yıldızlar sayısınca sizin ve kardeşlerinizin üzerine olsun.

Evvelâ: Evvelki mektubumda, bütün Sözler'e dair suâl etmiştim ki: İçlerinde cerh edilecek hakikatler var mı? Veyahut avâma izharı muzır şeyler bulunuyor mu? Yoksa yalnız Otuz İkinci Sözün Üçüncü Maksadı için değildi.

Sâniyen: Sana Nokta Risalesi'ni gönderiyorum. Acîptir ki, Eski Said'in kuvvet-i ilmiyle, nazar-ı aklıyla anladığı ve gördüğü hakikatleri, senin kardeşin şuhud-u kalbiyle, nur-u vicdanla gördüğüne tevâfuk ediyor. Yalnız bazı cihetlerde noksan kalmıştır ki, Yirmi Dokuzuncu Söz'de tekmil edilmiş. Hususan âhirdeki remizli nükte ve o remizli nüktenin sırrı beyanında, çok hakikatler Nokta'da yoktur, Yirmi Dokuzuncu Sözde vardır. Fakat birbirinden çok uzak bu iki Said'in aklı, kalbi, bu derece ittifakı aciptir.

Sâlisen: Şeyh Mustafa'ya selâmımı tebliğle beraber de ki: Yazdığın Kader Sözü beni çok memnun etti. Duayla kardeşlik hakkını edâ ettiğin gibi, bunun yazmasıyla talebelik hukukunu dahi kaza ettin. Allah senden razı olsun. Yazdığını Abdülmecid'e gönderiyorum. O yüzlerce adama okutturacak; her birisinden sevap sana gelecek.

Râbian: Kardeşimiz Abdülmecid'e bir mektupla bazı Sözleri gönderiyorum. Sen gayet emniyetli bir tarzda postaya ver. Adres: "Ergani-i Osmaniye'de esnaftan Vanlı Şehabeddin Efendi vasıtasıyla Vanlı Abdülmecid Efendiye." Bu adresi yeni hurufla mektuba ve emanete yazınız.[1](Hâşiye)

چُو لَا إِلٰهَ إِلَّا اللّٰهُ بَرَابَرْ مِيزَنَنْدْ هَرْ شَيْ دَمَادَمْ چُو يَدَنْدْ يَا حَقْ سَرَاسَرْ كُويَدَنْدْ يَا حَيْ[2]

اَلْبَاقِي هُوَ الْبَاقِي[3]

Kardeşiniz
Said Nursî

1 (Hâşiye) Mektubun bundan sonraki "Hâmisen" kısmı, *Mektubat*'ta Üçüncü Mektuptadır.

2 "Çünkü bütün eşya *Lâ ilâhe illâ Hû* deyip, kâinatın azîm halka-yı zikrinde beraber zikrederek çalışıyorlar. Vakit-be-vakit, lisan-ı istidat ile, Cenâb-ı Haktan hukuk-u hayatını 'Yâ Hak' deyip hazine-i rahmetten istiyorlar. Baştan başa da, hayata mazhariyetleri lisanıyla 'Yâ Hayy' ismini zikrediyorlar."

3 Kendinden başka her şeyin fâni olduğu gerçek Bâkî, Allah'tır.

(Mektubat'ta On Sekizinci Mektub'un başı ve İkinci Mesele-i Mühimmedeki suâlinin cevabına bir zeyildir.)

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1] ، وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ[2]

اَلسَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكَاتُهُ[3]

Aziz, sıddık, muhlis kardeşim Hulûsi Bey,

Suâllerinize dair bir cevap yazmıştım. Kardeşimiz Hüsrev bir izah istedi. O zat ruhen size benzediği için, onun istizahına sen de iştirak ettiğini tahayyül ettim. Bu zeyli yazdım, size gönderdim.

Hem Keramet-i Gavsiye'nin birinci satırına dair bir parça gönderildi, onun âhirine yazarsınız. Hem Keramet-i Gavsiye ile münasebettar bir nükte-i Kur'âniye'yi gönderdik. Meşrebimize muhalif olan bu izhar-ı esrara beni sevk eden mânevî ihtarla kardeşlerimizin sa'ye ziyade şevk ve gayrete gelmelerine bir vesile olmasıdır.

Hakikaten bir vakit fütur geldi. Tevâfuk çıktı, şevki tazelendirdi. Bir zaman yine fütur baş gösterdi. Keramet-i Gavsiye çıktı, gayreti çok ziyadeleştirdi. Ben bu hâletten anladım ki, izharından hizmetimize zararı yok; olsa olsa nefsime zarardır. Zaten nefsim hizmete feda olmaya hazırdır. Başta muhterem pederiniz, Fethi Bey, Hoca Abdurrahman, Kemâleddin, Ömer Efendi olarak risalelerle alâkadar olan zâtlara selâm ve dua ediyorum ve dualarını istiyorum.

اَلْبَاقِي هُوَ الْبَاقِي[4]

Kardeşiniz
Said

(Hulûsi'nin ikinci suâlinin cevabına bir zeyildir.)

Suâl: Muhyiddin-i Arab, vahdetü'l-vücûd meselesini en yüksek bir mertebe telâkki ettiği gibi, ehl-i aşk bir kısım evliyâ-yı azîme dahi ona ittibâ etmişler. Bu meslek en yüksek mertebe olmadığını, hem hakikî

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

2 "Hiç bir şey yoktur ki, O'nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor bulunmasın." (İsrâ sûresi, 17/44)

3 Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi üzerinize olsun.

4 Kendinden başka her şeyin fâni olduğu gerçek Bâkî, Allah'tır.

olmadığını, belki bir derecede ehl-i sekir ve istiğrâkın ve ashâb-ı şevk ve aşkın meşrebi olduğunu diyorsun. Öyle ise, muhtasaran sırr-ı verâset-i nübüvvetle ve Kur'ân'ın sarâhatiyle gösterilen Tevhîdin yüksek mertebesi hangisidir? Göster.

Elcevap: Benim gibi hiç ender hiç, âciz bir bîçârenin kısa fikriyle bu yüksek mertebeleri muhâkeme etmek, yüz derece haddimin fevkindedir. Yalnız, Kur'ân-ı Hakîm'in feyzinden gelen gayet muhtasar bir-iki nükteyi söyleyeceğim; belki bu meselede faydası olacak.

Birinci nükte: Vahdetü'l-vücûdun meşrebine ve saplanmasına çok esbab var. Onlardan bir-ikisi kısaca beyan edilecek.

Birinci sebep: Mertebe-i rubûbiyetin hallâkıyetini âzamî derecede zihinlerine sığıştıramadıklarından ve sırr-ı ehadiyet ile her şeyi bizzat kabza-yı rubûbiyetinde tuttuğunu ve her şey kudret ve ihtiyar ve irâdesiyle vücud bulduğunu kalblerine tam yerleştiremediklerinden, "Her şey O'dur" veyahut "yoktur" veya "hayaldir" veya "tezâhüriyetidir" veya "cilveleridir" demeye kendilerini mecbur bilmişler.

İkinci sebep: Firâkı hiç istemeyen ve firaktan şiddetle kaçan ve ayrılıktan titreyen ve bu'diyetten cehennem gibi korkan ve zevâlden gayet derece nefret eden ve visâli, rûhu ve canı gibi seven ve kurbiyeti cennet gibi hadsiz bir iştiyakla arzulayan aşk sıfatı, her şeydeki akrebiyet-i ilâhiyenin bir cilvesine yapışmakla, firak ve bu'diyeti hiçe sayıp, likâ ve visâli dâimî zannederek لَا مَوْجُودَ إِلَّا هُوَ[1] diye, aşkın sekriyle ve o şevk-i bekâ ve likâ ve visâlin muktezâsıyla, gayet zevkli bir meşreb-i hâli vahdetü'l-vücûdda bulunduğunu tasavvur ederek, müthiş firaklardan kurtulmak için, o vahdetü'l-vücûd meselesini melce' ittihâz etmişler.

Demek birinci sebebin menşei, aklın gayet geniş ve gayet yüksek olan bazı hakâik-i imaniyeye yetişmediğinden ve ihâta edemediğinden ve aklın iman noktasında tamamıyla inkişâf etmediğindendir. İkinci sebebin menşei, kalbin aşk noktasında fevkalâde inkişâfından ve hârikulâde inbisâtından ve genişliğinden ileri gelmiştir.

Amma sarâhat-i Kur'âniye ile verâset-i nübüvvetin evliyâ-yı azîmesi ve ehl-i sahv olan asfiyânın gördükleri mertebe-i uzmâ-yı tevhid ise, hem çok yüksektir, hem rubûbiyet ve hallâkıyet-i ilâhiyenin mertebe-i uzmâsını, hem

[1] Vücûd-u Vâcib'e nisbeten başka şeylere vücûd denilmemeli.. onlar vücûd unvanına lâyık değillerdir..

bütün esmâ-yı ilâhiyenin hakikî olduklarını ifade ediyor. Ve esâsâtı muhâfaza edip, ahkâm-ı rubûbiyetin muvâzenesini bozmuyor. Çünkü derler ki:

Cenâb-ı Hakk'ın ehadiyet-i zâtiyesiyle ve mekândan münezzehiyetiyle beraber, her şey bütün şuûnâtıyla, doğrudan doğruya ilmiyle ihâta ve teşhis edilmiş; ve irâdesiyle tercih ve tahsis edilmiş; ve kudretiyle isbat ve îcâd edilmiştir. Bütün kâinatı birtek mevcud gibi îcâd ve tedbir ediyor. Bir çiçeği kolaylıkla halkettiği gibi, koca baharı dahi o suhûletle halkeder. Bir şey bir şeye mâni olmaz. Teveccühünde tecezzî yoktur. Aynı anda, her yerde, kudret ve ilmiyle tasarruf noktasında bulunuyor. Tasarrufunda tevzî ve inkısam yoktur. On Altıncı Söz ve Otuz İkinci Söz'ün İkinci Mevkıfı'nın İkinci Maksadı'nda bu sır tamamıyla izah ve isbat edilmiştir.

لَا مُشَاحَةَ فِي التَّمْثِيلِ kaidesiyle temsildeki kusura bakılmadığından, gayet kusurlu bir temsil söyleyeceğim tâ iki meşrebin bir derece farkı anlaşılsın.

Mesela, hârika ve emsalsiz, gayet büyük ve gayet ziynetli, şark ve garba bir anda uçacak ve şimalden cenuba ulaşan kanatlarını kapayıp açacak, yüz binler nakışlarla tezyin edilmiş ve kanadının her bir tüyünde gayet dâhiyâne sanatlar dercedilmiş bir tavus kuşu farz ediyoruz. Şimdi seyirci iki adam var. Akıl ve kalb kanatlarıyla bu kuşun yüksek mertebelerine ve hârika ziynetlerine uçmak istiyorlar.

Birisi, bu tavus kuşunun vaziyetine ve heykeline ve hârikulâde her bir tüyündeki kudret nakışlarına bakar ve gayet aşk ve şevk ile sever. Dakik tefekkürü kısmen bırakır ve aşka yapışır. Fakat görür ki, her gün o sevimli nakışlar tahavvül ve tebeddül eder. Sevdiği ve perestiş ettiği o mahbuplar kaybolur, zeval buluyor. O adam kendine teselli vermek ve aklına sığıştıramadığı vahdet-i hakikî ile rubûbiyet-i mutlaka ve ehadiyet-i zâtî ile hallâkıyet-i külliyeye mâlik bir nakkâşın bir nakş-ı sanatıdır demek lâzım gelirken, o itikad yerine, "Bu tavus kuşundaki ruh o kadar âlidir ki onun sânii onun içindedir veya o olmuş. Hem o ruh, vücuduyla müttehid, vücudu ise sûret-i zâhiriye ile mümteziç olduğundan, o ruhun kemâli ve o vücudun yüksekliği, bu cilveleri böyle gösterir, her dakika başka bir nakşı ve ayrı bir hüsnü izhâr eder. Hakikî ihtiyar ile bir icad değil, belki bir cilvedir, bir tezâhürdür." der.

Diğer adam der ki: "Bu mizanlı ve nizamlı, gayet sanatkârâne nakışlar, kat'î bir surette, bir irâde ve ihtiyar ve kasd ve meşîeti iktizâ eder. İradesiz bir cilve, ihtiyarsız bir tezâhür olamaz. Evet, tavusun mahiyeti güzel ve yüksektir; fakat onun mahiyeti fâil olamaz belki münfaildir; fâili ile hiçbir cihette ittihad edemez. Ruhu güzel ve âlidir, fakat mûcid ve mutasarrıf değil, belki an-

cak mazhar ve medardır. Çünkü her bir tüyünde, bilbedâhe, nihayetsiz bir hikmetle bir sanat ve nihayetsiz bir kudretle bir nakş-ı zînet görünüyor. Bu ise iradesiz, ihtiyarsız olamaz. Bu kemâl-i kudret içinde kemâl-i hikmeti ve kemâl-i ihtiyar içinde kemâl-i rubûbiyeti ve merhameti gösteren sanatlar, cilve-milve işi değil. Bu yaldızlı defteri yazan kâtip onun içinde olamaz, onunla ittihad edemez. Belki, yalnız o defter, o kâtibin yazı kaleminin ucuyla temâsı var. Öyle ise, o kâinat denilen misalî tavusun hârikulâde ziynetleri, o tavus Hâlıkı'nın yaldızlı bir mektubudur."

İşte şimdi o kâinat tavusuna bak, o mektubu oku, Kâtibine "Mâşallah, tebârekâllah, sübhânallah!" de. Mektubu kâtip zanneden veya kâtibi mektup içinde tahayyül eden veya mektubu hayal tevehhüm eden, elbette aşk perdesinde aklını saklamış, hakikatin hakikî suretini görmemiş.

Vahdetü'l-vücûdun meşrebine sebebiyet veren aşkın envaından en mühim ciheti, aşk-ı dünyadır. Mecâzî olan aşk-ı dünya, aşk-ı hakikîye inkılâp ettiği zaman, vahdetü'l-vücûda inkılâp eder. Nasıl ki insandan şahsî bir mahbûbu muhabbet-i mecâzî ile seven, sonra zevâl ve fenâsını kalbine yerleştiremeyen bir âşık, mahbubuna aşk-ı hakikî ile bir bekâ kazandırmak için "Mâbud ve Mahbub-u Hakikî'nin bir ayna-yı cemâlidir." diye kendini teselli eder, bir hakikate yapışır. Öyle de koca dünyayı ve kâinatı hey'et-i mecmuasıyla mahbub ittihaz eden, sonra o muhabbet-i acîbe dâimî zevâl ve firak kamçılarıyla muhabbet-i hakikîye inkılâp ettiği vakit, o çok büyük mahbubunu zevâl ve firaktan kurtarmak için vahdetü'l-vücûd meşrebine iltica eder. Eğer gayet yüksek ve kuvvetli iman sahibi ise, Muhyiddin-i Arabî'nin emsâli gibi zâtlara zevkli, nurânî, makbul bir mertebe olur. Yoksa, vartalara, maddiyata girmek, esbapta boğulmak ihtimâli var. Vahdetü'ş-şuhud ise, o zararsızdır, ehl-i sahvın da yüksek bir meşrebidir.

Kardeşiniz
Said Nursî

اَللّٰهُمَّ أَرِنَا الْحَقَّ حَقًّا وَارْزُقْنَا اتِّبَاعَهُ[1]

سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَآ إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَاۜ إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ[2]

---

1 "Allah'ım! Bize hakkı hak olarak göster ve ona ittiba etmekle bizi rızıklandır." (et-Taberî, *Câmiu'l-beyân* 1/252; İbni Teymiyye, *Minhâcü's-sünne* 1/19)

2 "Sübhansın ya Rab! Senin bize bildirdiğinden başka ne bilebiliriz ki? Her şeyi hakkıyla bilen, her şeyi hikmetle yapan sensin." (Bakara sûresi, 2/32)

Yirmi İkinci Mektub'un Hâtimesi'ndeki Bahse Bir Zeyildir

أَيُحِبُّ أَحَدُكُمْ أَنْ يَأْكُلَ لَحْمَ أَخِيهِ مَيْتًا[1]

Gıybet şu âyetin kat'î hükmüyle nazar-ı Kur'ân'da gayet menfur ve ehl-i gıybet, gayet fena ve alçaktırlar. Gıybetin en fena ve en şenîi ve en zâlimâne kısmı, kazf-i muhsanât nev'idir. Yani, gözüyle görmüş dört şahidi gösteremeyen bir insan, bir erkek veya kadın hakkında zinâ isnad etmek, en şenî bir günah-ı kebâir ve en zâlimâne bir cinayettir, hayat-ı içtimâiye-i ehl-i imanı zehirlendirir bir hıyanettir, mesut bir ailenin hayatını mahveden bir gadirdir. Evet, Sûre-i Nur bu hakikati o kadar şiddetle göstermiş ki, vicdan sahibini titretiyor ve tüylerini ürperttiriyor.

لَوْلَا إِذْ سَمِعْتُمُوهُ قُلْتُمْ مَا يَكُونُ لَنَا أَنْ نَتَكَلَّمَ بِهٰذَا سُبْحَانَكَ هٰذَا بُهْتَانٌ عَظِيمٌ[2]

şiddetle ferman ediyor ve diyor ki: Gözüyle görmüş dört şahidi gösteremeyen, merdûdü'ş-şehadettir; ebedî şehadetlerini kabul etmeyiniz. Çünkü yalancıdırlar. Acaba böyle kazfe cesaret eden hangi adam var ki gözüyle görmüş dört şahidi gösterebilir? Kur'ân-ı Hakîm bu şartı koşturmakla, "Böyle şeylerde şakk-ı şefe etmeyiniz, bu kapıyı kapayınız demektir." يُحِبُّونَ أَنْ تَشِيعَ الْفَاحِشَةُ[3] tehdidiyle, öyleleri münafık gibi ehl-i imanın hayat-ı içtimâiyelerini böyle işâalarla ifsad ediyorlar, ifade ediyor. Ve bilhassa böyle gıybet ehl-i namus ve ehl-i haysiyet hakkında olsa ve bilhassa ehl-i ilim hakkında olsa ve bilhassa akıldan hariç bir tarzda olsa... Mesela, namuslu bir zat, kendi gayet yakışıklı, her cihetle mükemmel ve ailesine kemâl-i itimadı olduğu hâlde, hiçbir cihetle ona mukabil gelemeyen ve onun hizmetkârı hükmünde ve ona nisbeten çirkince bir insan ve dünyada onların içtimâını hiçbir fıtrat ve vicdan kabul etmediği bir surette, o bîçâre ailesini o suretle gıybet etmek, bu nevi gıybetin en şenîidir. Böyle eşna' gıybetin sebebi, olsa olsa, insanın dest-i ihtiyarında olmayan bir muhabbet vasıtasıyla, yine kadınların kıskançlığından ve habbeyi kubbe görüp ve kendi iffetini göstermekle başkasını itham etmek nev'inden bu nevi şayialar meydan alıyorlar. Bu işâadan tevbe etsinler; yoksa kahr-ı ilâhî gelmesi kaviyen memuldür. Öyle ifti-

---

1 "Hiç sizden biriniz ölmüş kardeşinin cesedini dişlemekten hoşlanır mı?" (Hucurât sûresi, 49/12).

2 "Onu duyduğunuzda, 'Böyle bir şeyi ağzımıza almak bize yakışmaz. Aman Allah'ım, bu çok büyük bir iftira!' diyerek kestirip atmanız gerekmiyor muydu?" (Nûr sûresi, 24/16)

3 "İman edenler arasında çirkin şeylerin yayılmasını arzu edenlere gelince…" (Nûr sûresi, 24/19)

ra edenler, böyle iftiraya maruz kalacakları, cezâ-yı amelleri olmak ihtimalini düşünsünler!

Said Nursî

Yirmi Altıncı Mektub'un İkinci Mebhası'nın Âhiridir

(Benimle görüşen veya görüşmek arzu eden dostlara bir düsturdur ki, uzakta bulunan bir kısım kardeşlere yazılmıştır.)

Benimle görüşmek arzunuzu hissettim. Kardeşlerim, benimle görüşmek iki cihetle olur: Ya dünya cihetiyle, yani hayat-ı içtimaiye-i insaniye itibarıyladır. Şu cihetteki kapıyı kapamışım. Veya hayat-ı uhreviye ve hayat-ı mâneviye cihetiyledir. O da iki vecihledir.

Biri: Şahsıma haddimden fazla hüsn-ü zan edip şahsımdan, bir istifade-i maneviyeyi niyet etmektir. Şu veçhi de kabul etmem. Çünkü ben Kur'ân-ı Hakîm'in sırf bir hizmetkârıyım, o mukaddes dükkânın bir dellâlıyım. Şahsî dükkânımdaki perişan, ehemmiyetsiz şeyleri satışa çıkarmayacağım ve çıkarmak istemiyorum. Çünkü Kur'ân-ı Hakîm'in kudsî elmaslarının kıymetlerine şüphe îras etmemek için, perişan ve şahsî dükkânımda bulunan kırık cam parçalarını satsam, hakikî sarraf olmayan müşteriler, dellâllık vaktinde elimde gördükleri elmaslara da şişe nazarıyla bakabilirler; zihinlerine bir iltibas, bir şüphe gelir. Onun için, şahsî dükkânımı katiyen kapamışım. Bana o mukaddes dükkânın hizmetkârlığı yeter. Müflis bir hizmetkâr olsam, daha hoşuma gidiyor.

İkinci vecih şudur ki: Kur'ân hesabıyla ve dellâllığı ve hâdimliği noktasında benimle görüşmektir. Şu vecihte gelenleri –ale'r-re'si ve'l-ayn– kabul ediyorum. Fakat bu görüşmek için şark ve garp mâni olmaz. Belki yerin üstü ve altı dahi birdir. Sureten görüşmeye o kadar lüzum yok.

Şu münasebetin de ve mânevî görüşmenin de üç meyvesi var:

Birincisi: *Dellâllık ettiğim mukaddes dükkânın mücevheratını benden almaktır. İşte o dükkândan şimdilik on iki küçük cevherleri size gönderdim.*

İkinci meyvesi: *Beş farz namazını kılan ve yedi kebâiri terk eden zâtları, şu mânevî münasebet ve görüşmek neticesi olarak, âhiret kardeşliğine kabul ediyorum. Ben her sabah mânevî kazancım ne ise, o âhiret kardeşlerimin sayfa-yı a'mâline geçmek için Cenâb-ı Hakk'ın dergâhına ni-*

yaz edip hediye ediyorum. Onlar dahi beni mânevî hayratlarına ve dualarına hissedar etmelidirler; tâ hisselerini kazancımızdan alsınlar.

Üçüncü meyvesi: Onları yanımda ya hakikaten veya hayalen hazır edip beraber dergâh-ı ilâhîye el açıp dua ederek ve Kur'ân'ın hizmetine dair el ele, kalb kalbe verip gayet ciddî bir surette rapt-ı kalb etmektir. İşte, kardeşlerim, size şu üç meyve şimdiden hâsıldır.

اَلْبَاقِي هُوَ الْبَاقِي[1]
Said Nursî

Mesâil-i Müteferrika

Birinci Mesele

Suâl: Salavâtın bu kadar kesretle hikmeti ve salâtla beraber selâmı zikretmenin sırrı nedir?

Elcevap: Resûl-i Ekrem'a *(aleyhissalâtü vesselâm)* salavât getirmek, tek başıyla bir tarik-i hakikattir. Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)* nihayet derecede rahmete mazhar olduğu hâlde, nihayetsiz salavâta ihtiyaç göstermiştir. Çünkü Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)* bütün ümmetin dertleriyle alâkadar ve saadetleriyle nasibedardır. Nihayetsiz istikbalde, ebedü'l-âbâdda, nihayetsiz ahvâle mâruz ümmetin, bütün saadetleriyle alâkadarlığının ihtiyacındandır ki, nihayetsiz salavâta ihtiyaç göstermiştir.

Hem Resûl-i Ekrem hem abd, hem resûl olduğundan, ubûdiyet cihetiyle salât ister, risalet cihetiyle selâm ister ki: Ubûdiyet halktan Hakk'a gider, mahbubiyet ve rahmete mazhar olur. Bunu اَلصَّلَاةُ ifade eder. Risalet Hak'tan halka bir elçiliktir ki, selâmet ve teslim ve memuriyetinin kabul ve vazifesinin icrâsına muvaffakiyet ister ki, سَلَامٌ lafzı onu ifade ediyor.

Hem biz سَيِّدِنَا lafzıyla tâbir ettiğimizden, diyoruz ki: Ya Rab! Yanımızda elçiniz ve dergâhınızda elçimiz olan reisimize merhamet et ki, bize sirayet etsin.

اَللّٰهُمَّ صَلِّ عَلٰى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ عَبْدِكَ وَرَسُولِكَ وَعَلٰى اٰلِهٖ وَصَحْبِهٖ أَجْمَعِينَ[2]

---

1 Kendinden başka her şeyin fâni olduğu gerçek Bâkî, Allah'tır.

2 Allah'ım, Senin kulun ve resûlün olan efendimiz Muhammed'e ve onun bütün âl ve ashabına salât eyle.

İkinci Mesele

(Bir kardeşimizin uzun bir suâline kısa bir cevaptır.)

Eğer desen: Nedir şu tabiat ki ehl-i dalâlet ve gaflet ona saplanmışlar; küfür ve küfrâna girip, ahsen-i takvimden esfel-i sâfilîne sukut etmişler?

Elcevap: Tabiat namı verdikleri şey, şeriat-ı fıtriye-i kübrâ-yı ilâhiyedir ki, mevcudatta zuhur eden ef'âl-i ilâhiyenin tanzim ve nizamını gösteren âdetullahın mecmu-u kavânînînden ibarettir. Mâlûmdur ki, kavânîn umûr-u itibariyedir; vücûd-u ilmîsi var, haricîsi yok. Gaflet veya dalâlet sâikasıyla Kâtip ve Nakkaş-ı Ezelî'yi tanımadıklarından, kitabı ve kitabeti kâtip ve nakşı nakkaş, kanunu kudret, mistarı masdar, nizamı nazzam, sanatı sâni tevehhüm etmişler.

Nasıl ki bir vahşî ve insanların içtimâiyatını görmemiş bir adam muhteşem bir kışlaya girse, bir ordunun nizâmât-ı mâneviyeyle muttarid hareketini temâşâ etse, maddî iplerle bağlı tahayyül eder. Veyahut o vahşî, muazzam bir camiye dahil olsa, görse ki müslümanların cemaat ve îdlerde muntazam, mübarek vaziyetlerini görse, seyretse, maddî rabıtalarla bağlanmalarını tevehhüm eder.

Öyle de vahşiden çok vahşi olan ehl-i dalâletin, cünûd-u semâvât ve arza mâlik olan Sultan-ı Ezel ve Ebed'in muhteşem kışlası olan şu kâinata ve Mabûd-u Ezelî'nin mescid-i kebîri olan şu âleme girdikleri vakit, o Sultan'ın nizâmâtını tabiat namıyla yâd etse ve nihayet hikmetlerle meşhûn şeriat-ı kübrâsını, kuvvet ve madde gibi sağır ve kör ve câmid, karma karışık tezahürattan ibaret tahayyül etse, elbette ona insan demek değil, belki vahşî hayvan dahi denilmez. Çünkü o tevehhüm ettiği tabiat için, geçen Sözler'de ve sair risalelerimde yüz yerde, dirilmeyecek bir surette o tabiat fikr-i küfrîsi öldürüldüğü ve Yirmi İkinci Söz'de gayet kat'î bir surette isbat edildiği gibi; her zerrede, her sebepte bütün mevcudatı halkedecek bir kudret, bir ilim vermek, belki Vâcibü'l-vücûdun bütün sıfâtını onda kabul etmek gibi nihayetsiz muhal ender muhal bir dalâlet, belki dalâletin divaneliğinden gelen manasız hezeyanlardır.

Elhâsıl: O Sözler'de gayet kat'î bir surette isbat edilmiş ki, tabiat-perest adam bir ilâh-ı vâhidi kabul etmediği için, gayr-i mütenâhi ilâhları kabul etmeye mecburdur. O ilâhlar, her birisi her şeye muktedir olmakla beraber, bütün ilâhlara hem zıt, hem misil olarak şu kâinatın intizamı içinde birleşsin. Hâlbuki, bir sineğin kanadından tut, tâ manzume-i şemsiyeye kadar hiçbir

yerde bir sinek kanadı kadar şerike yer yoktur ki, parmak karıştırsın.

لَوْ كَانَ فِيهِمَآ اٰلِهَةٌ إِلَّا اللهُ لَفَسَدَتَا فَسُبْحَانَ اللهِ رَبِّ الْعَرْشِ عَمَّا يَصِفُونَ[1]

ferman-ı kat'î, şirk ve iştirâkin esâsâtını kat'î bir burhanla keser.

Üçüncü Mesele

Küfür, mânevî bir cehennemin çekirdeği olduğunu İkinci Söz'de ve Sekizinci Söz'de ve başka Sözler'de isbat edildiği gibi, maddî bir cehennem dahi onun meyvesidir. Cehenneme duhulüne sebep olduğu gibi, cehennemin vücuduna dahi sebeptir. Zira küçük bir hâkim, küçük bir izzet, küçük bir gayret, küçük bir celâli bulunsa; bir edepsiz ona dese, "Beni tedip etmezsin ve edemezsin."; herhalde, o yerde hapishane yoksa da, onun için bir hapishane icad edecek, onu içine atacaktır. Hâlbuki, kâfir, cehennemi inkârla, nihayetsiz gayret ve izzet ve celâl sahibi ve gayet büyük bir zatı tekzip ve tâciz ediyor, yalancılıkla ve aczle itham ediyor, izzetine şiddetle dokunuyor, celâline serkeşâne ilişiyor. Elbette, farz-ı muhal olarak, cehennemin hiçbir sebeb-i vücudu bulunmazsa, o derece tekzip ve tâcizi tazammun eden küfür için cehennemi halkedecek, o kâfiri içine atacaktır.

Dördüncü Mesele

Eğer desen: Ne için ehl-i küfür ve dalâlet dünyada ehl-i hidayete galip oluyor?

Elcevap: Çünkü küfrün divaneliğiyle ve dalâletin sarhoşluğuyla ve gafletin sersemliğiyle, ebedî elmasları satın almak için verilen letâif ve istidâdât-ı insaniye sermayesini, fâni şişelere, soğuk buzlara veriyor. Elbette ham cam ve câmid cemed, elmas fiyatıyla alındığı için, en âlâ cam ve en eclâ cemed alınır.

Bir vakit elmasçı zengin bir adam divane olur, çarşıya gider, beş paralık cam parçasına beş altın verir. O zengin divaneye, herkes en iyi camlarını alır ona verir. Hatta çocuklar da güzel buz parçalarını ona veriyor, bir altın alıyorlardı.

Hem bir vakit bir padişah sarhoş olur, çocukların içine girer, onları vükelâ ve ümerâ-yı askeriye zanneder. Şâhâne emir verir, çocukların hoşuna gider, iyi itaat ettiklerinden güzelce bir eğlence yapar.

---

[1] "Halbuki gökte ve yerde, Allah'tan başka tanrılar bulunsaydı oraların nizamı bozulurdu. Demek ki o yüce arş ve hükümranlığın sahibi Allah, onların zanlarından, onların Allah'a reva gördükleri vasıflardan münezzehtir, yücedir!" (Enbiyâ sûresi, 21/22)

İşte küfür bir divâneliktir, dalâlet bir sarhoşluktur, gaflet bir sersemliktir ki, bâki metâ yerine fâni metâı alır. İşte şu sırdandır ki, ehl-i dalâletin hissiyatları şiddetlidir. İnadı, hırsı, hasedi gibi her şeyi şedittir. Bir dakika meraka değmeyen bir şeye bir sene inat eder.

Evet küfrün divaneliğiyle, dalâletin sekriyle, gafletin şaşkınlığıyla, fıtraten ebedî ve ebed müşterisi olan bir latîfe-i insaniye sukut eder; ebedî şeyler yerine fâni şeyler alır, yüksek fiyat verir. Fakat müminde dahi bir maraz-ı asabî bulunuyor veya maraz-ı kalbî var. O dahi, ehl-i dalâlet gibi, ehemmiyetsiz şeylere ziyade ehemmiyet verir. Lâkin çabuk kusurunu anlar, istiğfar eder, ısrar etmez.

رَبَّنَا لَا تُؤَاخِذْنَآ إِنْ نَسِينَآ أَوْ أَخْطَأْنَا[1]

Beşinci Mesele

Mühim bir sırr-ı âyet:

Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan, mecmûu mucize olduğu gibi, her bir sûresi dahi bir mucize, hatta pekçok âyetlerin her birisi birer mucize veya bir lem'a-yı i'câzı gösterir bir tarzdadır. Mesela, sahabeden bahseden âhir-i Sûre-i Fetih olan âyeti, ki مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللهِ[2] 'tan başlar, bütün hurûf-u hecâiyeyi tazammun etmekle beraber, sahabenin tabakat-ı meşhuresinin ki Ashâb-ı Bedir, Şühedâ-yı Uhud, Ashâb-ı Suffe, Ehl-i Biat-ı Rıdvan gibi şöhretgîr-i âlem tabakatın esmâsının adedine işaret ediyor. Ve şu âyetten evvelki هُوَ الَّذِي أَرْسَلَ رَسُولَهُ[3] âyeti, altmış üç harf olduğundan, ömr-ü nebeviyeye işaret ettiği gibi, bahsettiğimiz âyetle beraber Ashab-ı Bedir ve Suffe ve Uhud ve Ehl-i Beyt-i Nebevî'nin adedini gösterir. İşte, âhirdeki âyetin adedi iki yüz altmıştır. Ashab-ı Bedir, Şühedâ-yı Uhud'la beraber, Bedir'le Uhud şühedâsından bulunan birtek sayılmak, hem isimleri bir olanlar bir sayılmak şartıyla, iki yüz altmıştır.

Aynı âyetteki hurufat gibi Ashab-ı Bedir, Ashab-ı Suffe ile söylediğimiz şartla beraber, iki yüz altmış dört eder. Âyetten dört fazladır ki, Hulefa-yı Erbaa veya Hamse-i Âl-i Abâ'dan dördüne işaret vardır. Âyette her bir harfin ne kadar tekerrür ettiği ve Ashab-ı Bedir ve Uhud ve Suffe'nin esmâsına ne derece muvafık adet göstermesine, gelecek hurûfâta dikkat et:

Hemze lafzı (9) gayr-i melfuzu (15) muvafık geliyor.

---

1 "Ey Rabbimiz! Unutur veya hataya düşer de bir kusur işlersek bizi onunla hesaba çekme!" (Bakara sûresi, 2/286)

2 "Muhammed Allah'ın resûlüdür." (Fetih sûresi, 48/29)

3 "Resûlünü (hidâyet ve hak dinle) gönderen O'dur. (Fetih sûresi, 48/28)

ب (4) , ت (8), ث (3) muvafık, ج (8) muvafık, ح (3), خ (10), د (6), ذ (3) muvafık, ر (16) muvafık, ز (6) muvafık. Uhud ve Suffe'den س (7) muvafık, Suffe'den ش (2) muvafık, Suffe'den ص (2) muvafık, Bedir'den ض (2) muvafık, Suffe'den ط (1), ظ (3) Uhud'da Abâdile-i Seb'a, Hulefâ-yı Selâse ع (10) muvafık, Suffe'den غ (6), ف (14), ق (1) muvafık, Bedir'de ك (6), ل (34), م (24) muvafık, ن (16) muvafık, هـ (16), و (15), ي (12) muvafık, لا (2), ا (18) muvafık…

İşte şu hurûfâtın yarısı Ashab-ı Bedir ve Suffe ve Uhud'da muvafık gelmesiyle gösteriyor ki, gayr-i muvafık olanlar başka tabakâtın adedine muvafıktır. Mesela, Ehl-i Biat-ı Rıdvan gibi tabakât-ı meşhureye…

Hem câ-yı dikkattir ki: ثُمَّ أَنْزَلَ عَلَيْكُمْ مِنْ بَعْدِ الْغَمِّ أَمَنَةً نُعَاسًا[1] âyetinde şu âyet gibi, bütün hurûf-u hecâiyeyi tazammun etmiş. Fakat bunun aksine olarak, o hurufatın tekraratı acip bir tarz-ı münasebettedir. Şu âyet ise birbirine bakıyor. Kardeş kardeşine muvafık gelmiyor. Demek şu âyetteki hurufatın vazifesi, âyetin manasını teyid ederek, bahsettiği sahabelerin esmâsına bakıyorlar. Evet, şu âyet-i kerîme, cümleleriyle gösterdiği aynı hükmü, yine kelimeleriyle, hurufatıyla aynı manaya işaret eder. Mesela, şu âyetin hurûfâtları ashaba baktıkları gibi, kayıtları da ashabın sıfât-ı meşhuresine bakar. O sıfatı göstermekle o sıfat sahiplerine parmak basıyorlar.

Mesela: وَالَّذِينَ مَعَهُ[2] 'deki maiyet-i hâssa, sohbet-i mahsusayı zikretmekle Ebûbekri's-Sıddık'ın medar-ı fahri ve şöhreti olan maiyet-i hâssa ile başına parmak basıyor.

أَشِدَّآءُ عَلَى الْكُفَّارِ[3] şiddet-i hamiyet-i İslâmiye ile küffâra galebe-i kat'iyesiyle şöhretşiâr olan Hazreti Ömer'i ayna gibi gösterir.

رُحَمَآءُ بَيْنَهُمْ[4] şefkat-i rahîmâneyle meşhur-u enâm olan Hazreti Osman-ı Zinnûreyn'e parmak basıyor.

تَرٰيهُمْ رُكَّعًا سُجَّدًا[5] kaydıyla, rükû ve secdede devam ve kesrette meşhur olan Hazreti Aliyyü'l-Murtazâ'ya işaret ediyor.

---

1 "Sonra o kederin peşinden üzerinize bir güven duygusu indirdi. Sizden bir kısmını bürüyen tatlı bir uyku hali verdi." (Âl-i İmran sûresi, 3/154)

2 "Onun beraberindeki müminler..." (Fetih sûresi, 48/29)

3 "…kâfirlere karşı şiddetlidirler." (Fetih sûresi, 48/29)

4 "...kendi aralarında şefkatlidirler." (Fetih sûresi, 48/29)

5 "Sen onları rükû ederken… görürsün." (Fetih sûresi, 48/29)

يَبْتَغُونَ فَضْلًا مِنَ اللهِ وَرِضْوَانًا[1] cümlesiyle Ehl-i Biat-ı Rıdvân'a,

سِيمَاهُمْ فِي وُجُوهِهِمْ مِنْ أَثَرِ السُّجُودِ[2] Ashab-ı Suffe'ye,

ذٰلِكَ مَثَلُهُمْ فِي التَّوْرٰيةِ[3] fukahâ ve ulemâ-yı sahabeye,

وَمَثَلُهُمْ فِي الْإِنْجِيلِ[4] Ashab-ı Huneyn ve Fetih, Uhud ve Bedir'deki sahabelerin nâmdar yiğitlerine işaret ettiği gibi, enbiyâdan sonra benîâdem içinde en yüksek, en nâmdar, en mümtaz olan sahabelerin medar-ı rüçhâniyetleri, menşe-i imtiyazları ve mâden-i meziyetleri olan secâyâ-yı sâmiye ve ahlâk-ı âliye ve muamelât-ı gâliyeye o mezkûr kayıtlar ve sıfatlarla işaret ediyor. O kayıtlarla diyor ki:

Sahabelerin halka karşı vaziyetleri: Düşmanlarına şedittirler ve dostlarına ve müminlere rahîmdirler. Cenâb-ı Hakk'a karşı rükû ve secdede kemâl-i itâattedirler. Her işlerinde Cenâb-ı Hakk'ın rıza ve fazlını kastederek kemâl-i ihlâstadırlar. Hem sahabelerin ilimde ve amelde ve siyasette ve askerlikte gösterdikleri fevkalâde metanet ve terakki ve sebat ve tefevvuku, maziden Tevrat ve İncil'i işhad ederek mucizâne ve müstakbelden ibadet ve cihad vazifesinde harikulâde hareketleri ihbar ederek mucizâne mâzi ve müstakbelde iki ihbar-ı gaybiyeyle sahabelerin i'câzkâr ahvâlini haber vermekle, şu âyette bir lem'a-yı i'câzı gösterir. Ve âyetin daha başka çok işaretleri vardır. İzahı uzun olduğundan ve ihâtamız nâkıs ve elimiz kısa bulunduğundan kısa kestik.

İşte, madem şu âyet, hem cümleleri, hem kelimeleri, hem hurufatıyla, ayrı ayrı vazifeleri gördükleri hâlde, mana-yı maksudun etrafında toplanıp ona bakıyorlar. Acaba bilmediğimiz ve beyan etmediğimiz, şu âyetin daha çok esrar-ı acîbeyi cami olduğu anlaşılmaz mı?

Altıncı Küçük Bir Mesele

Otuz üç adet Sözler'in ve otuz üç adet Mektup'ların mecmuuna Risaletü'n-Nur namı verilmesinin sırrı şudur ki:

Bütün hayatımda Nur kelimesi her yerde bana rast gelmiştir. Ezcümle, kar-

---

1 "(Sen onları rükû ederken, secde ederken,) Allah'tan lütuf ve rıza ararken görürsün." (Fetih sûresi, 48/29)

2 "Onların alâmeti, yüzlerindeki secde izi, secde aydınlığıdır." (Fetih sûresi, 48/29)

3 "Bunlar, Tevrat'taki sıfatlarıdır." (Fetih sûresi, 48/29).

4 "İncil'de ise şöyle anlatılırlar:…" (Fetih sûresi, 48/29)

yem Nurs'tur, merhume validemin ismi Nuriye'dir, Nakşî üstadım Seyyid Nur Muhammed'dir, Kâdirî üstadım Nureddin. Kur'ân üstadlarımdan Nuri, talebelerimden benimle en ziyade alâkadarı Nur isimli bulunanlardır. Kitaplarımı en ziyade izah ve tenvir eden, nur misalidir. Kur'ân-ı Hakîm'deki en evvel aklıma, kalbime parlayan ve fikrimi meşgul eden, اَللّٰهُ نُورُ السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضِ ۚ مَثَلُ نُورِهٖ كَمِشْكٰوةٍ[1] âyetidir. Hem hakâik-i ilâhiyede müşkülâtımın ekserisini halleden esmâ-yı hüsnâdan Nur ism-i nurânîsidir. Hem Kur'ân'a şiddet-i sevk ve inhisar-ı hizmetim için hususî imamım Zinnûreyn'dir.

اَللّٰهُمَّ يَا نُورَ النُّورِ ، وَيَا مُنَوِّرَ النُّورِ ، وَيَا مُصَوِّرَ النُّورِ ، وَيَا مُقَدِّرَ النُّورِ ، وَيَا مُدَبِّرَ النُّورِ ، وَيَا خَالِقَ النُّورِ ، وَيَا نُورًا قَبْلَ كُلِّ نُورٍ ، وَيَا نُورًا بَعْدَ كُلِّ نُورٍ ، وَيَا نُورًا فَوْقَ كُلِّ نُورٍ ، وَيَا نُورًا لَيْسَ مِثْلَهُ نُورٌ.

سُبْحَانَكَ يَا لَا إِلٰهَ إِلَّا أَنْتَ الْأَمَانَ الْأَمَانَ أَجِرْنَا (وَعَلِيًّا) مِنَ النَّارِ وَأَدْخِلْنَا (وَأَدْخِلْ عَلِيًّا) الْجَنَّةَ مَعَ الْأَبْرَارِ وَنَوِّرْ قُلُوبَنَا وَقَلْبَهُ وَقُبُورَنَا وَقَبْرَهُ بِأَنْوَارِ الْإِيمَانِ وَالْقُرْاٰنِ يَا رَحِيمُ يَا غَفَّارُ وَصَلِّ عَلٰى مُحَمَّدٍ الْمُخْتَارِ وَاٰلِهِ الْأَطْهَارِ وَصَحْبِهِ الْأَخْيَارِ اٰمِينَ اٰمِينَ اٰمِينَ[2]

Said Nursî

---

1 "Allah göklerin ve yerin nurudur. O'nun nûrunun misali, (tıpkı içinde lamba bulunan) bir kandillik gibidir." (Nûr sûresi, 24/35)

2 Ey bütün nurlar Onun nûrunun ancak bir kesif gölgesi olan Nurların Nûru, Ey maddî ve mânevî bütün nurlar ve umum nûrâniyat Ondan feyiz alan Nurların Münevviri, Ey her nûra ve nûrâniye ve her bir nurlu mahlûka meşîet ve kudretiyle sûret-i maddiye ve mâneviyesini veren Nurların Musavviri, Ey bütün nurların bütün keyfiyâtını ilim ve irâdesiyle takdir eden ve maddî ve mânevî miktarlarını veren Nurların Mukaddiri, Ey bütün nur ve nûrânîleri bütün levâzımâtıyla halk eden ve bütün nurları sevk ve idâre ve tedbir ve teshir eden Nurların Müdebbiri, Ey bütün nurları halk eden Nurların Hâlıkı, Ey her nurdan önce var olan Nûr-u Ezelî, Ey bütün nurların sönüp gitmesinden sonra bâkî kalan Nûr-u Sermedî, Ey Nûru bütün nurların fevkinde olan ve azamet-i nûrâniyetiyle bütün mevcûdâta hükmeden Nûr-u Semâvât ve arz, Ey hiçbir nur hiçbir cihetle Onun nûruna misil olamayan Nûr-u Mukaddes ve Muallâ olan Allah'ım! Sen aczden ve şerikten münezzeh ve mukaddessin. Senden başka ilâh yok. El-aman, el-aman! Bizi (ve Ali'yi) cehennem ateşinden kurtar. Bizi (ve Ali'yi) iyiler zümresiyle beraber cennete koy. Bizim kalblerimizi ve onun kalbini, bizim kabirlerimizi ve onun kabrini iman ve Kur'ân nuruyla nurlandır, ya Rahîm, ya Gaffâr! Âlemlerde seçilmiş Muhammed'e, onun tertemiz âline ve hayırlı Sahabîlerine salât et, âmîn, âmîn, âmîn...

(Hulûsi Bey'in suâline cevaptır.)

Dişlerin kaplanması hakkındaki suâle cevap

1932 tarihli suâlinize şimdilik etrafıyla cevap veremiyorum. Fakat bu meseleyle münasebettar bir-iki mesele-i şeriatı icmalen yazıyorum. Şöyle ki:

Abdest vaktinde ağzı yıkamak farz değil, sünnettir. Fakat gusül hengâmında ağzını yıkamak farzdır. Az bir şey de yıkanmadık kalsa olmaz, zarardır. Onun için dişleri kaplama lehinde ulemâlar fetva vermeye cesaret edemiyorlar.

İmam Âzam ile İmam Muhammed *(radiyallâhu anhumâ)* gümüş ve altından dişlerin yapılmasına fetvaları, sabit kaplama hakkında olmamak gerektir. Hâlbuki bu diş meselesi umûmü'l-belvâ suretinde o derece intişarı var ki, ref'i kabil değil. Ümmeti bu belvâ-yı azîmeden kurtarmak çaresini düşündüm; birden kalbime bu nokta geldi. Haddim ve hakkım değil ki, ehl-i içtihadın vazifesine karışayım. Fakat bu umûmü'l-belvâ zaruretine karşı, fetvalara taraftar olmadığım hâlde diyorum ki:

Eğer mütedeyyin bir hekîm-i hâzıkın gösterdiği ihtiyaca binaen kaplama sureti olsa, altındaki diş ağzın zâhirîsinden çıkar, bâtın hükmüne geçer. Gusülde yıkanmaması, guslü iptal etmez. Çünkü üstündeki kaplama yıkanıyor, onun yerine geçiyor. Evet, cerihaların üstündeki sargıların zarar için kaldırılmadığından ceriha yerine yıkanması, şer'an o yaranın gasli yerine geçtiği gibi, böyle ihtiyaca binaen sabit kaplamanın yıkanması dahi dişin yıkanması yerine geçer, guslü iptal etmez. –وَالْعِلْمُ عِنْدَ اللهِ[1]– Madem ihtiyaca binaen bu ruhsat oluyor. Elbette yalnız süs için, ihtiyaçsız dişleri kaplamak veya doldurmak bu ruhsattan istifade edemez. Çünkü hatta zaruret derecesine geldikten sonra, böyle umûmü'l-belvâda, eğer bilerek, sû-i ihtiyarıyla olsa, o zaruret ibâhaya sebebiyet vermez. Eğer bilmeyerek olmuşsa, zaruret için elbette cevaz var.

Said Nursî

(Üç cesetli bir ruhun bir fıkrasıdır.
Yani: Hâfız Ali, Sabri, Sarıbıçak Ali.)

Otuz Birinci Mektub'un On Yedinci Lem'asının On Yedinci Notası'nın yedi meselesindeki ikinci meselesi iken Yirminci Lem'a olan İhlâs Risalesi'ni

1 Gerçek bilgi Allah katındadır.

aldım. Kuleönü'nde kardeşim Ali Efendi ile, Yirmi Birinci Lem'a namıyla projektör-misal, geceleri gündüze çeviren, pek mübarek ve çok kıymettar ve gayet müessir bir risaleyle, Yirmi İkinci Lem'a olan On Yedinci Nota'nın Üçüncü Meselesi iken, Lemeât'a karışmakla, sosyalizm ve bolşevizm oyunlarıyla âlem-i insaniyetin fıtrat-ı hayat-ı hakikiyesini unutturmak, ebedî zulümatı, müsâvat-ı esasiye namıyla, kendi şahıslarını istisna ederek, millet-i İslâmiye'yi esassızlığa attıkları gazlı bombalarıyla bir nevi geceyi getirdikleri gibi, güya istila ettiği mânevî toprakta kuvve-i inbatiyeye medar olacak bir hayat dahi bırakmayarak ihrak ettikleri bir anda, şu Lem'a o âlemi tenvir ile güneşi gösterip, âb-ı hayatıyla uyanık zemin üzerini yeşerttiğini gösteriyor.

Muhterem efendimiz, bir hafta mukaddem, maddeten küçük ve mânen büyük bir nâme-i mergubelerinizi, Bekir Bey vasıtasıyla bir ordu kuvvetinde aldım. Cenâb-ı Erhamürrâhimîn'e hesapsız hamd ve şükür olsun ki, bizim gibi âciz, zayıf, fakir, kusurlu kullarını, hiçbir zaman maddî ve mânevî takviye-i rahmetinden baîd tutmuyor. Esen rüzgârlar muvakkaten kapı ve pencerelerden girseler de, o hanenin sahibi derhal kapatıyor ve ayıktırdığını gösteriyor. Gerçi çok okuyamıyorsak da, yazıyı aynı vaziyette yazıyor. اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ هٰذَا مِنْ فَضْلِ رَبِّي[1]

Muhterem efendim, "Şu yazılan risaleleri nasıl buldunuz?" buyuruyorsunuz? Ya Hazreti Üstad, ne diyelim? Bizim mânevî yara ve hastalıklarımızı teşhis buyurup, öldürmemek için bir nevi muâleceleri ile memzuc, hem mugaddî, hem müessir tiryaklarını Cenâb-ı Hakk'ın ihsanıyla gönderiyorsunuz. İhlâs hakkında evvelce ve bilhassa sonra ihsan edilen risaleleri okudukça, vücudumun ağrıdığını ve her zerresinin titrediğini, müteaddit diyarlardan tevellüd eden kurtlar oynamaya başlayınca, en ahmak ve eblehçe hareketlerimi gösterdiler.

Şu Sözler bittecrübe yazılmasıyla, umum kardeşlerimiz ikaz ediliyor. Ve her ferde kudsiyetiyle, güya o ferde hitap eder gibi bir ulviyetle mâ-i zemzem içiriyor. İhlâsı tam, vicdanı temiz, ruhu teslim, cismi latîf, nesebi tâhir kardeşlerimiz, bu ikazla Cenâb-ı Erhamürrâhimîn'e niyaz edip, "Yâ Rab, cümle ihvanımızı yaramaz şeylerden halâs et ve ihlâs-ı tâmme ihsan et!" dualarında, sâlifü'l-arz haslet-i hamse-i âliye ve ehliyeden olmayan ve kesafetli ruhuyla müteaddit nuru karıştıran ve zâhir hâliyle sebeb-i risale olup, umumun dua ve himmetlerini her an arzulayan, bu uğurda Risale-i Nur'a serfürû ve ser-

[1] Allah'a hamdolsun; bu Rabbimin ihsanıdır.

fedâ edenleri, Cenâb-ı Erhamürrâhimîn, Habib-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)*, Kur'ân-ı Hakîm ve Hizbü'l-Kur'ân hürmetine mağfiret buyurup, niyet edip talep ettikleri hizmetinde muvaffak buyursun, âmîn...

Şu mübarek risaleler, hararetli bir adamın suyu gördüğünde, ufak bir kapta ise kazanına koymak, büyük göl ve deniz ise, içine girmek istediği gibi, şu zamanın nursuz yakıcı şiddet-i hararetine karşı ihlâs denizini göstermekle hararet kesmek, hem her nevi cevahir ve elmas içinde bulunduğunu beyan etmekle o denize dâvet ediyor. Nefsin talibi olduğunu riyâ ve hubb-u câh gibi her cihette zararlı yılanlar gibi zehirleyen, ibadet perdesi altında dünyayı tahsil etmek isteyip, kabir kapısında hatasını bildiği ve teveccüh-ü nâsa muhabbetten, firavun gibi gark olurken dönmek isteyip, kimseye müyesser olmadığını ve daha teferruatıyla.. o âlemleri bu Lem'alar öyle tenvir ediyorlar ki, eğer murad-ı ilâhî olsa, bu zamanın şöhret-perest zındıkları da görselerdi, ellerindeki vücutlarına zemherir getiren buzları atıp, ihlâs ile iman edip, Kur'ân'ın elmas cevahirlerini alırlardı.

Muhterem efendim, Keramet-i Aleviye risalesi çok cihetlerle keramet olduğu gibi, Risale-i Nur şâkirtlerini intibaha ve teşvike, sa'y ve gayrete, cesaret ve şecaate sevkle, hareket ettikleri yolda yalnız olmadıklarını ve karşılarında düşmanın, yalnız onların düşmanı olmayıp, belki mâzide duran ve bize pek yakından bakan ervâh-ı âliyenin de düşmanı olup, o âli ruhlar önümüzde pişdar, etrafımızda zırh gibi ve muhafız ve muavin olduklarını göstermekle, zayıflara kuvvet, havf edenlere cesaret ve şecaat, kavîlere refik oluyor ve her zaman bu risaleye herkesin ihtiyacını gösteriyor. Bu zamanın kisve-i ilmiye ve mümessil-i din ve rehber-i millet perdeleriyle ilmi eneye, dini dünyaya ve kendileri meyhaneye düşen ulemâü's-sûu haber vermekle, ehl-i iman ve irfanı insafa, ittifaka, ittihada dâvet ediyor.

Cümlemiz, hâk-i pâ-yı ekremîlerine yüzler sürerek, mübarek dest-i dâmen-i kerîmânelerini öperiz efendim.

اَلْبَاقِي هُوَ الْبَاقِي[1]

İslâm Karyesi'nden
Ali (rahmetullâhi aleyh),

Kuleönü'nden
Ali

1 Kendinden başka her şeyin fâni olduğu gerçek Bâkî, Allah'tır.

(Hüsrev'e hitâben yazılan bir mektuptur.)

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1] ، وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ[2]

اَلسَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكَاتُهُ[3]

اَلسَّلَامُ عَلَيْكَ وَعَلٰى وَالِدَتِكَ وَعَلٰى أَخِيكَ وَعَلٰى إِخْوَانِكَ وَرَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكَاتُهُ[4]

Aziz, mübarek, sıddık kardeşim,

Evvelâ: Sözler'e başlamadan iki ay evvel gördüğün mübarek rüya çok güzeldir, hem hakikattir. Evet, kardeşim, sen bir bahçe-i ebedî olan Kur'ân-ı Hakîm'in cennetinden, gül-ü Muhammedî *(aleyhissalâtü vesselâm)* namında, hadsiz nuranî hakikatlerin fabrikası hükmünde, tefsir-i hakâik-i Kur'âniye etrafında halka tutan ve sizin gibi çarklardan mürekkep olan bir cemaat-i mübareke içinde en has ve en yüksek mertebeye kâtip tayin edildiğine, o rüya beşaret verdiği gibi, biz de beşaret ediyoruz.

Sâniyen: Bu defa bize yazdığın Mucizât-ı Ahmediye *(aleyhissalâtü vesselâm)* risalesi çok harika düşmüş. Kim ona bakıyor; bir zevk-i hakikî hisseder. Demek oluyor ki, mânevî, hâlis, samimî hisler, maddî nakışlar suretinde kendini hissettiriyor. Bu sırra ben muttali olduğum vakit, kardeşim Galip dahi aynı hisse iştirak etti. "Evet, bunun altında mânevî tebessüm var" diye, senin hattını kendi hattına tercihle mukabele etti. O yazdığın risale vasıtasıyla pekçok insanlar imanlarını kuvvetleştiriyorlar; muhabbet-i Ahmediye *(aleyhissalâtü vesselâm)* kalblerinde ziyadeleşiyor. İşaret-i gaybiye hakkında şüpheleri kalmıyor. O sevap da senin defter-i a'mâline geçiyor. *Kur'ân* ve *Resûl-i Ekrem (aleyhissalâtü vesselâm)* kelimesinden başka, işaret ettiğin kelimât çok mânidardır, hem bir temeldir. O iki kelimenin mübarek tevâfukuna bir hüccettir. Hem gösteriyor ki, bütün o tevâfukatı dahi riâyet etmeyen, o iki kelimenin tevâfukuna kalem karıştıramaz. Zannediyoruz ki o risalelerin hatt-ı hakikîsini sen buldun veyahut yakınlaştın.

Sâlisen: Mâbeynimizde münasebet mânevî, ruhî, hakikî olduğu için zaman ve mekân müdahale etmez. Dergâh-ı ilâhîye müteveccih olduğumuz

---

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

2 "Hiç bir şey yoktur ki, O'nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor bulunmasın." (İsrâ sûresi, 17/44)

3 Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi üzerinize olsun.

4 Allah'ın selâmı, rahmet ve bereketi üzerinize olsun. Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi senin, annenin, kardeşinin ve diğer kardeşlerinin üzerine olsun.

vakit günde belki kaç defa, Hüsrev yanımda bir cihette hazır olmakla beraber, senin o şirin yazıların, hususan On Dokuzuncu Mektup'taki mübarek hattın göründükçe seni hayalimizce hazır ediyoruz. Ben ve buradaki arkadaşlar dahi seni burada görmek çok arzuluyoruz. Fakat Isparta sana çok muhtaçtır. Hem de şimdi hâl ve mevsim pek müsait görünmüyor. Onun için kardeşimi bir miktar yanımda bulundurmakla, sana zahmet vermek istemiyorum. Yoksa sen bize çok lâzımsın. İnşaallah bir vakit kaza edeceğiz.

Râbian: Şu mübarek şehr-i Ramazan, leyle-i Kadr'i ihata ettiği için, kendisi de ömür içinde bir leyle-i Kadir'dir ki muvaffak olanın ömrüne bin ömür katar. Dakikası bir gündür. Saati iki ay, günü birkaç sene hükmünde bir ömr-ü bâkîdir. Senden ve âhiret hemşirem yani ikinci validem ve kardeşimin muhterem validesinden duanızı istiyorum. Madem duada sizi şerik ediyorum; siz de benim duama âmîn hükmünde olarak dua ediniz.

Kardeşimiz Ali Efendi'ye dahi çok selâm ve dua ediyorum. İnşaallah tam Hüsrev'e lâyık bir kardeş oluyor. Sair kardeşlere seni tevkil ediyorum, selâm ve dua ediyorum. Bu eyyâm-ı mübarekede bana dua etsinler.

Galip der: "Hüsrev'le mânevî bir irtibat hissediyorum." Çok selâm ediyor. Ve bilhassa saatçi Lütfü Efendi'ye pekçok selâm ve dua ederim. Cenâb-ı Hak ona, o bana yazdığı Pencere Risalesi'nin hurufu adedince ruhuna rahmet, kalbine nur, aklına hakikat, malına bereket ihsan eylesin, âmîn, âmîn, âmîn...

Maksadım, ona o risaleyi yazdırmak, onu has talebeler dairesine idhal etmekti. Yoksa ona o zahmeti vermezdim. Mâşallah, Hâtem-i Mucizât-ı Ahmediye'yi *(aleyhissalâtü vesselâm)* çok güzel tersim etmişsiniz. Sözler'le alâkadarlar içinde, bu hâteme tam kanaati olanların isimlerini bana yazsınlar, onları ikinci dairede yazacağız, tâ o nura hissedar olsunlar. Şükre dair nüshanız Kuleönlü Mustafa bir adama verip, o da muhafaza edememiş. Yağmur bir parça bozduğu için mahcup olarak, sana göndermeyip bana gönderdi. Benim de güzel yazılmış bir nüsham var, sana gönderiyorum. Ona göre yeni bir nüsha kendinize yazarsınız. Sen bana şükre dair yazdığın mübarek nüshayı, bir ay evvel Atabey tarafına göndermiştim. Kim aldığını bilmiyorum, elime geçmedi. Hem size Yirmi Sekizinci Mektub'un Yedinci Meselesi'nin Hâtimesi'ni gönderiyorum. O Hâtime, hâtem-i i'câza gelen tenkidatı reddediyor ve parlak bir mühr-ü tasdik olduğunu gösteriyor. O hâtemlerin bir nüshasını sana gönderdik. Orada hâtemi gören ve

kabul eden ve Sözler'le alâkadar olan zâtların münasip gördüklerini, hoş kalan gözlere kaydedebilirsin.

اَلْبَاقِي هُوَ الْبَاقِي[1]

Mirzazade
Said Nursî

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[2] ، وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ[3]

اَلسَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكَاتُهُ[4]

Aziz ve gayretli âhiret kardeşim ve hizmet-i Kur'ân'da yoldaşım Hulûsî-i sânî ve Sabri-i evvel,

Mâşallah, Yirminci Mektub'un kıymetini güzel anlamışsınız ve güzel de yazmışsınız.

Mektubunda ilm-i kelâm dersini benden almak arzu etmişsiniz. Zaten o dersi alıyorsunuz. Yazdığınız umum Sözler, o nurlu ve hakikî ilm-i kelâmın dersleridir. İmam Rabbânî gibi bazı kudsî muhakkikler demişler ki: *Âhirzamanda ilm-i kelâmı, yani ehl-i hak mezhebi olan mesâil-i imaniye-i kelâmiyeyi, birisi öyle bir surette beyan edecek ki, umum ehl-i keşif ve tarikatın fevkinde, o nurların neşrine sebebiyet verecektir.* Hatta İmam Rabbânî kendisini o şahıs gibi görmüştür.

Senin şu âciz ve fakir ve hiç ender hiç olan kardeşin, bin derece haddimin fevkinde olarak, kendimi o gelecek adam olduğumu iddia edemem, hiçbir cihette liyakatim yoktur. Fakat o ileride gelecek acip şahsın bir hizmetkârı ve ona yer hazır edecek bir dümdârı ve o büyük kumandanın pîşdâr bir neferi olduğumu zannediyorum. Ve ondandır ki, sen de yazılan şeylerden o acip kokusunu aldın.

Hem mektubunda اَللهُ نُورُ السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضِ[5]... الخ 'ye ait olan esrarı suâl ediyorsun. Evet o âyetin büyük bir denizinden çok Sözler'de katarâtı, reşe-

---

1 Kendinden başka her şeyin fânî olduğu gerçek Bâkî, Allah'tır.

2 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

3 "Hiç bir şey yoktur ki, O'nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor bulunmasın." (İsrâ sûresi, 17/44)

4 Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi üzerinize olsun.

5 "Allah göklerin ve yerin nurudur…" (Nûr sûresi, 24/35)

hâtı vardır. Bâhusus Yirminci Mektup'ta, Otuz Üçüncü Mektup'ta, Otuz İkinci Söz'de, Yirmi İkinci Söz'de onun bazı çeşmeleri var. Elbette o âyette çok tabakat var. Her tâife bir tabakadan hissesini almıştır. Ruhum istiyordu ki, o âyetin bazı envârını yazayım; fakat şimdiye kadar müteferrik surette yazıldığından öyle kalmış, şimdilik onunla iktifâ edilmiş.

اَلْبَاقِي هُوَ الْبَاقِي[1]

Kardeşiniz
Said

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[2] ، وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ[3]

اَلسَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكَاتُهُ أَبَدًا دَائِمًا[4]

Aziz, sıddık kardeşlerim ve hizmet-i Kur'âniye'de fedakâr arkadaşlarım Sabri, Hâfız Ali, Hüsrev, Refet, Bekir, Lütfü, Rüşdü Efendiler,

Kardeşlerim, bu Ramazan-ı Şerif'te size, âlem-i nurdan bahisler açmak arzuları var idi. Maalesef bir hâdise zulmet âleminden bahsetmeye beni mecbur ediyor. Bu yeni hâdise için etraftaki dostlar lisan-ı kâl ve hâlle meraklı, endişeli bir tarzda benden istizah istiyorlar. Onları ve sizleri meraktan kurtarmak için, o hâdiseyi, iki kısım olarak, bir parça beyan edeceğim.

Birinci kısım: Bu bize nisbeten musibetli ve elîm hâdiseyi, Cenâb-ı Hak inâyet ve rahmetiyle başka surete çeviriyor. Evet, cennet ucuz olmadığı gibi, cehennem de lüzumsuz değil. Bu hâdisenin bize karşıki veçhi, rahmet görünüyor. Ehl-i dünyaya karşı veçhi, cehennemin lüzumunu gösteriyor. Filhakika bu Ramazan-ı Şerif'te hâdisenin sureti çok çirkindi. Fakt Gavs-ı Âzam'ın dediği gibi, inâyet gözünün altında ve hıfzında olduğumuzdan, çok cihetlerle hakkımızda lemeât-ı rahmet göründü.

İkincisi: Bu Ramazan-ı Şerif'te acz u zaafı ve fakr u ihtiyacı tam hissedip, Cenâb-ı Hakk'a iltica etmek, bu surette intibah ve heyecan ve şuur ve şiddet verdi. Ramazan-ı Şerif'te şimdi okuduğum münacatların okunmasına bu hâ-

---

1 Kendinden başka her şeyin fâni olduğu gerçek Bâkî, Allah'tır.

2 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

3 "Hiç bir şey yoktur ki, O'nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor bulunmasın." (İsrâ sûresi, 17/44)

4 Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi; sonsuza kadar sürekli üzerinize olsun.

dise mühim bir kuvvet oldu. *Zaten musibetler, dergâh-ı ilâhîye sevketmek için birer kader kamçısıdır.* Her okuduğum bir kelime ve dua da ve münacat da şuurlu ve şiddetli oluyor. Resmî ve ruhsuz olmuyor. Sahâbelerdeki ibadetlerinin sırr-ı tefevvuku bu noktadandır. Tesbih ve zikri bütün manasıyla şuurlu bir surette söyledikleridir.[1(Hâşiye)]

Said Nursî

(Hulûsi Bey'e hitaptır.)

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[2] ، وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ[3]

اَلسَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكَاتُهُ أَبَدًا دَائِمًا[4]

Aziz, sıddık, muhlis kardeşim,

Evvelâ: Biraderzadem Halil Nâci'nin dünyevî musibeti, beni de cidden mahzun eyledi. Cenâb-ı Hak onu da kurtarsın, size de sabır ve tahammül ihsân eylesin, âmîn... Nur'un eskiden beri hiç sarsılmayan muhlis bir kahramanı elbette dünyanın geçici, kıymetsiz, fâni vaziyetleri karşısında telâş etmez, mağlûp olmaz inşaallah.

Sâniyen: Silsile-i ilmiyede bana en son ve en mübarek dersi veren ve haddimden çok ziyade şefkatini gösteren Hazreti Şeyh Muhammedü'l-Küfrevî'nin *(kuddise sirruh)* hulefâsından Alvarlı Hoca Muhammed Efendiye ve ihvanlarına çok selâm ve arz-ı hürmet ederim. Ve o havâlide Nur'larla alâkadar senin dostlarına çok selâm ve Nur hizmetinde muvaffakiyetlerine dua ederiz.

اَلْبَاقِي هُوَ الْبَاقِي[5]

Hasta kardeşiniz
Said Nursî

---

1 (Hâşiye) Bu mektubun mütebâkisi bir maksada binâen buradan kaldırılmıştır.
Said Nursî

2 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

3 "Hiç bir şey yoktur ki, O'nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor bulunmasın." (İsrâ sûresi, 17/44)

4 Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi; sonsuza kadar sürekli üzerinize olsun.

5 Kendinden başka her şeyin fâni olduğu gerçek Bâkî, Allah'tır.

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1]

Aziz kardeşim,

Beni merak etmeyiniz inâyet-i rabbâniye devam ediyor. Maişet cihetinde kanaat ve iktisat beni ihtiyaçtan kurtarıyor. Sakın bir şey gönderme. Sen altı-yedi nefse bakıyorsun; benim yarım nefsim var. Sen beni değil, ben seni düşünmeliyim. Sabri'nin mektubu ona yetişmemiş. Sen ve Hulûsi, benim her bir amel-i uhrevîmde hissedarsınız. Mâh-ı Ramazanda kazanç bire bindir. Siz de bana duanızla yardım ediniz.

Said

İşaret-i Aleviye'yi tam tasdik ettiniz mi, Haşir Risalesi'ni çok kuvvetli buldunuz mu?..

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[2]

Binler selâm. Siz maddî rütbenizden çok yüksek mânevî rütbeniz iktizasıyla ayrı ayrı yerlere gönderiliyorsun. O yerlerin sana ihtiyacı var. Hiç merak etme. Senin Risaletü'n-Nur hakkında mektupların, çok talebe yerinde, senin bedeline hizmet-i nuriyede çalışıyorlar. Birinciliği daima sana kazandırıyorlar.

Kardeşiniz
Said Nursî

(Yıldız mektubu)

وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ[3]

اَلسَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكَاتُهُ[4]

Aziz, sıddık kardeşlerim, hizmet-i Kur'âniye'de çalışkan arkadaşlarım Sabri, Hüsrev, Hâfız Ali, Refet, Bekir, Lütfü, Rüşdü,

---

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

2 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

3 "Hiç bir şey yoktur ki, O'nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor bulunmasın." (İsrâ sûresi, 17/44)

4 Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi üzerinize olsun.

Size Cemaziye'l-âhir ayında vuku bulan bir hâdise-i semâviye münasebetiyle bir mesele beyan edeceğim. Şöyle ki:

Hazreti Zât-ı Ahmediye'nin *(aleyhissalâtü vesselâm)* zuhuru zamanında, وَإِذَا الْكَوَاكِبُ انْتَثَرَتْ[1] âyetinin bir numûnesini gösterir bir tarzda, recm-i şeyâtîne alâmet olan yıldızların düşmesi kesretle vuku bulmuştur. Ehl-i tahkikin nazarında, o zaman vahiy zamanı geldiğinden, vahye şüphe gelmemek için, kâhinler gibi, gaybî ve cinler vasıtasıyla semavî haberlerine karışanlara sed çekmeye alâmet ve işaret olmakla beraber, zât-ı Ahmediye *(aleyhissalâtü vesselâm)* cin ve inse meb'us olarak teşrifine semâvât ehlince bir şenlik, bir bayram gibi bir alâmet-i sürûr olduğunu, ehl-i keşif ve hakikat hükmetmişlerdir.

Hem o Meb'us Zât, ehl-i küfür ve dalâlet için bir nirân-ı muhrika ve ehl-i hidayet için envâr-ı müşrika menbaı olduğuna, gaybî ve semavî bir işarettir. Şimdi şu Cemâziye'l-âhir'de emsâli görülmemiş bir tarzda, gece saat dörtte başlayıp, beş ve beş buçuğa kadar devam eden yıldızların düşmesi ehemmiyetli bir hâdise-i semâviyedir. Semâvâtın hâdisâtı zeminimize baktığı cihetle herhalde o hâdisâtın dahi küre-i arzda bir eseri olacaktır. Cenâb-ı Hakk'ın rahmetine sığınmalıyız ki, nîrân-ı muhrika yapmasın, envâr-ı müşrikaya çevirsin.

Evet, nasıl ki Kur'ân-ı Hakîm'in sûrelerinde, âyetler birbirine bakar, işaret ederler. Öyle de, Cenâb-ı Hakk'ın bir kur'ân-ı kebîri olan şu kâinatın ulvî, süflî sûreleri dahi birbirine bakar, birbirinin nüktelerini izhar eder. Semâ sûresinde bizim gibi lafz-ı Celâl'i yalnız kırmızı yazmak değil, belki nur yaldızıyla lafza-yı Celâl gibi yazılan yıldızlar ve o yıldızlardan fışkıran nuranî noktalar, elbette bir işaret fişekleri hükmünde, birer sırrı ilân ettiğini, o mu'ciznümâ semâvî sûresinin şânındandır. Kendimizce bir fâl-i hayır addetmeliyiz.

Sâniyen: Size semâvâtın kırmızı yıldızlarını andıran, Kur'ân'daki İsm-i Celâl'in iki bin sekiz yüz altı (2806) defa tekerrürü, Kur'ân semâsını o nuranî yıldızlarla ziynetlendirmiş ve o adetlerin sayfalar, yapraklar, sûreler itibarıyla birbirine mânidar münâsebât-ı tevâfukıyetleri, daha ziyade letâfetini, ziynetini güzelleştirmiş.

Bu defa size kendi nüsha-yı Kur'âniye'mi gönderiyorum. Bu nüshamda size gönderilen listeye göre işaretler koydum. İsm-i Celâl ve ism-i Rabb'e ayrı ayrı işaret vaz edildi.

İsm-i Celâl'in tevâfukat-ı adediyesi hem muntazamdır, hem mânidardır;

---

1 "Yıldızlar dökülüp, etrafa saçıldığı zaman." (İnfitâr sûresi, 82/2)

fakat bir parça dikkat ister. Çünkü risalelerde görünen tevâfuk gibi, daima sayfa sayfaya bakmıyor. Bazen sayfa mukabiline değil, belki bir arkasına veya arkasının mukabiline bakar. Bazen bir yaprak atlar, bazen bir sayfa iki sayfanın mecmuuna bakar. Mesela: Otuz beşinci sayfada on üç (13) adet lafza-yı Celâl gelir. Arkasına sekiz (8), sonra beş (5) geliyor. Demek o on üç adet bu iki rakama birden bakar ki, o da on üç ediyor, ve hâkeza... Hem bazen bir sayfa, iki sayfanın mecmuuna bakmakla beraber, aynı suretinde iki adet gelir, her biri onun bir cüzünü gösterir. Mesela: Sûre-i Tevbe'de, 188. sayfada on altı lafza-yı Celâl geliyor, arkasında altı geliyor, altının arkasında on geliyor. Beraber yukarıdan okunsa on altı olur, tevâfuk eder.

Sûre-i Ahzab'ın yine sayfa dört yüz yirmi ikide (422) on altı ism-i Celâl geliyor; zâhirî tevâfuku yok. Hâlbuki bir sayfa daha evvel on gelir ve mukabilinde altı var; terkip edilse on altı olur, tevâfuk eder. Hem bazen ism-i Rab ile beraber tevâfuk eder. Bazen sayfa sayfaya değil, yaprak yaprağa bakar. Hem bazen sayfa rakamına bakar.

Dokuz rakamı çok defa sayfa rakamına baktığı için tevâfuktan çıktığını hissettim.[1](Hâşiye) Her neyse, siz de tetkik edersiniz. Sonra meşveretinizle gizli tevâfukatı gösterecek rakamları yazacağız. Yeni yazdığımız Kur'ân'dan tensip ettiğiniz takdirde kaydedeceğiz. Başta yüz elli sayfada elli bir defa yedi ve sekiz geliyor. Yirmi sekizde sekizdir, yirmi üçte yedidir. Bu yedi, sekiz birbirine muvafık kabul edilmiş; yediden sekize, sekizden yediye geçmekle tevâfuk bozulmuyor. Bu iki rakamın Kur'ân'da mühim sırları bulunduğu hissedilir.

Sâlisen: Hazreti Zât-ı Ahmediye *(aleyhisselâm)* nasıl bir şecere-i tûbâ olduğunu ve asfiya ve evliya ve sıddıkîn, o şecere-i nuraniyenin meyveleri ve mesâlik ve turuk onun dalları olduğunu gösterir bir silsile-i azîme, eskiden kalma ve eskimiş bir silsilename yanımda var. Onu güzelce tebyiz etmek için hattı güzel, cetvelde mehareti bulunan zâtları istiyorum. Şimdilik Hüsrev'le Tenekeci Mehmed Efendi, Bekir Ağa'da bulunan ölçüyle on beş tabaka kâğıt beraber, Hâfız Ali'nin haber gönderdiği vakit gelsinler.

Râbian: Yirmi Yedinci Mektub'a ilhak edilecek, kardeşlerimizin bazı yeni fıkralarını size gönderdim. Hakikaten bu fıkralar ve umum Yirmi Yedinci Mektub'un fıkraları çok faydalıdırlar. Ehemmiyetli, tatlı, hoş, güzel manalar,

---

1 (Hâşiye) Elhâsıl: Bazı esrar-ı gaybiye için tevâfukat şeklini değiştiriyor. Lafza-yı Celâl'in diğer latîf ve câzibedar ve mânidar bir tevâfuku şudur ki: Başta Fatiha sayfasıyla beraber yüz elli bir sayfada, elli bir defa yedi ile sekiz geliyor.

dersler; teşvik, teşci eder hisler vardır. Ben kendim onlardan tatlı istifade ediyorum; tembel olduğum zaman bana ehemmiyetli bir teşvik kamçısı oluyor. Her neyse... Kardeşlerim, gücenmeyiniz; bir miktardır sizlere mektup yazdığım zaman birbirinden uzak meseleleri topluyorum; her mektup bir aşure olur.

Hâmisen: Ben kolu kısa, boyu kısa cübbeme razı oldum; daha bir şey lâzım değil. Hüsrev'in sakosu yanımda makbul misafirdi, gönderiyorum. Validesinin bir derece kesb-i âfiyet ettiğinden çok mesrur oldum. Cenâb-ı Hak sıhhat ve âfiyet versin. Orada Hüsrev'in kardeşi Ali Hasan ve Tenekeci Mehmed Efendi ve Hâfız Ahmed gibi Sözler'le alâkadar olanlara selâm ediyorum.

Kardeşiniz
Said Nursî

Numûne için gönderilen kâğıt zâyi olmuş, göremedik. Beyaz kâğıttan siz intihap edersiniz. Sulfato geldi, fakat çoktur. Mehmed Efendi bana yeniden bir levha yazması beni minnettar ediyor. Cenâb-ı Hak yazdığı her bir harfe mukabil bin sevap ihsan eylesin, âmîn, âmîn...

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1] ، وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ[2]

اَلسَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكَاتُهُ بِعَدَدِ حُرُوفِ الْقُرْاٰنِ وَأَسْرَارِهَا[3]

Ey bu dâr-ı fânide medar-ı tesellilerim, bu diyar-ı gurbette enîslerim ve esrar-ı Kur'âniye'de beni iştiyaklarıyla konuşturan zeki, ferasetli muhataplarım,

Sizlere, yalnız bir-iki dakika temâşâ etmekle, ne derece acınacak bir hâlde, nâkıs bir hatla çalıştığımı ve sizin kıymettar kalemleriniz, ne kadar bana ehemmiyetli olduğunu ihsas etmek için, kendi hattımla tashihsiz bir fihriste-i huruf göndermiştim. Hâlbuki, sizler bir-iki dakika değil, saatlerce baktınız ve günlerce zaptettiniz. Bundan anladım ki, siz ona fazla merak ediyorsunuz. Onun için size o listenin tebyizini gönderiyorum. İsterseniz kendinize bir suret alırsınız.

Fakat bunu biliniz ki bu fihriste muvakkat bir me'haz olmak için takribî bir tarzdadır. Ben kolaylık için, kısmen eski mahfuzatıma, kısmen iki mikyas-

---

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

2 "Hiç bir şey yoktur ki, O'nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor bulunmasın." (İsrâ sûresi, 17/44)

3 Kur'ân'ın harfleri ve esrarı adedince, Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi üzerinize olsun.

la dokuz saatte perişan hattımla yazmıştım. Sonra anladım ki, bu vadide bir tefsir köyümüzde var. O tefsiri getirdik, mukabele ettik. Ekseriyet-i mutlakayla tevâfuk etmişiz, birkaç büyük yekûnlarda, on-on beş küçük yerlerde muhalefet oldu. Tahkikat neticesinde, tefsirin matbaa ve müstensihlerin eser-i sehvi olarak muhalefet olmuş. İki üç yerde müsvedde listemizi tashih ettik. Sonra o tashihimizin yanlış olduğunu anladık, daha listemizi değiştirmedik. Matbaa hatası olarak tefsir tashihe muhtaç zannettik, fakat edemedik. Çünkü sahibi büyük bir müdakkik ve matbaa da Câmiü'l-Ezher yanında ve kurbünde, Ezherî ulemâsının nazarı altında olduğundan tashihe cüret edemedim.

Aynı tefsiri, tebyizle beraber gönderiyorum. Ona bakarsınız; fakat tenkide uğraşmayınız. Çünkü benim listem takribîdir, daha tahkikî yapmadım. Tefsir ise, çoğunda rivayete istinad eder. Hem bazı Sûre-i Mekkiye'de Medenî âyetler girmiş. Belki hesaba dahil etmemiş. Mesela, Sûre-i Alâk'ta hurufu yüz küsur demiş. Muradı, en evvel nâzil olan nısf-ı evveldir. O doğru söylemiş. Ben ise, eski mahfuzatıma istinaden mecmu-u sûreyi zannettiğim için onun savabında hata etmişim.

Hem tevâfuktaki esrar, küllî yekûnlara bakar. Takribî fihriste bize kâfidir. Kenzü'l-Arş'ın üç nüktesinde yazılan tevâfukat, küsuratın değişmesiyle değişmezler. Belki büyük yekûnların değişmesiyle dahi o tevâfukat bozulmaz. Mesela, Sûre-i Kehf ile otuz dokuz sûre, bin adedinde ittifak ediyorlar. Bir-iki tane bin adedini kaybetse, o mühim tevâfuk bozulmaz. Ve hâkeza... Küsuratın çendan esrarı var, daha bize tamamıyla açılmadı. İnşaallah açıldığı vakitte fihriste dahi tahkikî bir surete girecek.

Said Nursî

(Hüsrev'in fıkrasıdır.)

Aziz Üstadım,

Cemaziye'l-âhir ayında vuku bulan وَإِذَا الْكَوَاكِبُ انْتَثَرَتْ[1] âyetinin ifade ettiği hâlâtın bir numûnesini izah eden hâdisat-ı semâviyeyle Kur'ân'ın semasında parlayan lafza-yı Celâl yıldızlarının acip ve tatlı tevâfuklarını ders veren o kıymettar mektubunuzu, Hâfız Ali kardeşimiz de dahil olduğu hâlde Refet, Bekir, Lütfi, Rüşdü, Keçeci Mustafa Efendi ve ağabeyim Ali Efendi'yle bera-

1 "Yıldızlar dökülüp, etrafa saçıldığı zaman." (İnfitâr sûresi, 82/2)

ber okuduk. O gece meclisimiz pek tatlı idi. Hâdisât-ı semâviyeyi hayret ve taaccüple ve pek büyük bir sevinçle karşılayarak, mele-i âlânın bayramlarına biz de iştirak etmiştik.

Nasıl ki bu hâdise-i semâviyenin birinci defa vukuu, (başta insan suretinde yapılmış Hubel tâbir ettikleri büyük putlarıyla 360 putu ilâh kabul eden) müşrikîn-i Kureyş'in helâkine netice vermişti. İnşallah, bu ikinci vuku'da 14'üncü asr-ı Muhammedî'de ve Avrupa terakkiyatıyla iftihar ettiği ve yirminci asır namını alan bugünde, ehl-i fetretin putperestliğin daha feci bir surete giren suret-perestliğinin kökü kesileceğini bize ilân ediyordu.

Bu ilân, ümmet-i merhume-i Muhammediye'ye, pek güzel ve pek hayırlı bir fütuhatı hazırladığını hatırlatarak, mahzun kalblerimizi şenlendirmiş, ağlayan yüzlerimizi güldürmüş, gamnâk çehrelerimize beşaşet serpmişti. Dimağımızda asr-ı saadetin o câzibedar hayatını canlandırmış, güya mâziyi istikbale çevirerek, bir müddet o âlemlere ve o nezih ruhlu, ulvî düşünceli insanlar arasında yaşatmıştır.

Sâniyen: Lafza-yı Celâl'in mânidar ve münasebettar tevâfukatını temâşâya koyulduk. Bu tevâfukat, ihtiyarsız nazarımızı kendisine çeviriyordu. İrae edilen kısımlar ve tevâzün ettirilen adetler, o kadar şirindi ki, okurken kalbimize serinlik, dimağımıza bir inkişaf, ruhumuza bir gıda veriyordu…

Vaktimizi arttırmak için, yan yazı ile yazılan Kur'ân-ı Kerîm'in 15'inci sayfasına kadar 7, 8 adetler tevâfukatını muhafaza ederek, 51 defa gelmesi, mektubun nihayetini asel (bal) ile bağlıyordu. Ne kadar gariptir ki bu rakamların hem yazılmaları birdir, hem sırada kardeşlikleri birdir ve hem de sayfada gösterdikleri rakamla tevâfukları birdir.

Ey sevgili Üstad, Cenâb-ı Hak sizden çok razı olsun, yeni yeni meyveler ve fâkihelerle tagaddi suretiyle takviye-i ezhana, hem de def-i cû' suretiyle ıztıraplarımızı teskine vasıta oluyorsunuz.

Hüsrev

(Hüsrev'in fıkrasıdır.)

Sevgili Üstadım, aziz hocam, efendim hazretleri,

El ve ayaklarınızdan öperek, sıhhat ve âfiyetiniz için duacıyım. Bu hafta zarfında, yazıp ikmaline muvaffak olabildiğim yirmi altıncı ve onuncu cüzle-

ri ve Kur'ân-ı Kerîm'in tamamen yazılmasından mütevellid sürûrlarımı ifade eden şu arîzamı takdim ediyorum.

Sevgili Üstadım, bu hususta mâruz kaldığım, o Furkan-ı Ezelî'nin bazı inâyâtından bahsetmekliğime müsaade edilmesini rica ederim. Şöyle ki:

Lafza-yı Celâl ve lafz-ı Rab tevâfukatıyla, kelime tevâfukatını muhafaza etmek suretiyle, bir Kur'ân-ı Kerîm yazılmasını emir buyurduğunuz vakit, pek büyük bir sevinçle kaleme sarılmıştım. İlk yazdığım üç cüzün başlangıcında, o kadar müşkülâtla yazı yazıyordum ki, sevincimi yeis, şevkimi fütur doldurmuştu. Esasen Arabî hattımın hiç olmaması, yeisimi teşdid, füturumu tezyid ediyordu.

Sevgili Üstadım, bu hâl çok devam etmedi. İlk günlerde sabahtan akşama kadar çalıştığım hâlde, beş veya altı sayfa yazı yazabilmek, benim için büyük bir muvaffakiyet iken, Kur'ân-ı Azîmü'l-Burhân'ın yardımı imdadıma yetişti. Müşkülâtın yerini sürûr, teessürün yerini sevinç kapladı. Bazı günler kalemi elimden bırakmamak için, namaz vaktinin uzamasını veyahut gurubun olmamasını temenni ediyordum. Bazen olurdu, sabahlara kadar yazı yazmak isterdim. Bazen olur, yazılması gayet güç sayfalara, Kur'ân'dan istimdad ederdim; gayet kolaylıkla o sayfayı yazmaya muvaffak olurdum. Bazen en kolay yazılacak sayfalarda, istimdadı bırakırdım. Elimde kalem güya yazı yazmakta izhar-ı acz ederdi. Hatta bazen yanlış yazarak sayfaları tebdil ettiğim olurdu.

Bu kadar teshilât arasında, Arabî hattımın şeklinin değişmekte olduğunu gördüm. Birinci defaki yazdığım yazılarımla son yazdığım yazılarımı karşılaştırdığım vakit, böyle çapraşık bir yazıyla, nasıl olur da dilâver bir pehlivan gibi ortaya atıldığımı düşünerek evvelce çok meyûs oldum. Sonra da sevincimden mesrurâne şükürler ettim.

Kur'ân'da mevcut tevâfukatıyla beraber yazan Hâfız Ali, Hoca Sabri, Hâfız Zühdü gibi kardeşlerimin yazdıklarını gördükçe şevkim artıyordu. Ümidin fevkinde bir terakkiyat gördüm. Bu esnalardaki inâyetin bir kısmı kalbe tulû ediyordu. Bir kısmı idare-i taayyüşüme taallûk ediyordu. Bir kısmı da yazı yazarken vuku buluyordu. Mesela son bir hâdiseyi arzedeceğim. Şöyle ki:

En son yazdığım Sûre-i Tevbe'nin 197. sayfasında altı lafza-yı Celâl mevcut, dimağıma sayfanın yazılacak şeklini hazırladım.

سَيَرْحَمُهُمُ اللّٰهُ إِنَّ اللّٰهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ[1]

1 "İşte onları Allah geniş rahmetine mazhar edecektir.Çünkü Allah azîzdir, hakîmdir (üstün kudret, tam hüküm ve hikmet sahibidir)." (Tevbe sûresi, 9/71)

âyet-i celîlesindeki iki tane lafza-yı Celâl, tevâfuk harici kalmak suretiyle yazmaya başladım. Vaktâ ki فَمَا كَانَ اللّٰهُ[1] 'taki lafza-yı Celâl'i yazdım. Düşündüm ki, istediğim gibi olmayacak, öyleyse üç bir, iki bir tevâfuk olsun dedim. Ben tevâfuk edecek lafza-yı Celâl'e yaklaştıkça, lafza-yı Celâl'ler tevâfuktan uzaklaşıyorlardı. Bir türlü arzu ettiğim şekilde muvaffak olamadım. En nihayet hâl-i hazır vaziyet vücuda geldi. Sayfayı değiştirmek istedim. Baktım, bu sayfa ihtiyarımı dinlememişti. Bunda bir maksat ve bir gaye olacağını hatırlayarak, sayfayı yırtmadım. 198'inci sayfayı yazdıktan sonra, dikkat ettim. 197'nci sayfada tevâfuk haricî bir satırdaki iki lafza-yı Celâl 198'inci sayfada aynı satır üzerindeki, iki lafza-yı Celâl ile üst üste geldiğini ve diğerinin 199'uncu sayfada pek cüz'î bir inhirafla (belki yarım santim kadardır) diğer bir lafza-yı Celâl'in üstünde olduğunu gördüm, اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ هٰذَا مِنْ فَضْلِ رَبِّي[2] diyerek, Cenâb-ı Hakk'ın benim gibi alîl ve pekçok mâsiyet ve kusurlu bir kulunu böyle kudsî bir hizmette istihdam ettirdiğinden dolayı, nihayetsiz sürûra müstağrak oldum.

Bu inâyet ve muvaffakiyetler, fazilet ve mübecceliyette her şeye tefevvuk eden susmaz ve susturulmaz bir ses, feyyaz bir ziya ve nevvâr bir azametle, yirmi sekiz bin âleme imamlık eden, ders veren o Furkan-ı Ezelî'nin hadsiz kerametlerinden bir kerameti ve nihayetsiz mucizelerinden, kıvılcım-misal küçük bir lem'ası idi.

Cenâb-ı Hak dergâh-ı izzetinde kabul buyursa, benim gibi, zillet ve meskenet her tarafını kaplayan kusurlu, âciz bir abd için, ne büyük bir saadet.

İşte, sevgili Üstadım, himmet-i âlîniz ki ve لَوْلَاكَ لَوْلَاكَ لَمَا خَلَقْتُ الْأَفْلَاكَ[3] hitâb-ı izzetine mazhar olan menba-ı füyuzat Aleyhissalâtü vesselâm Efendimizin himemât-ı kudsiyeleriyle ve refik olan Kur'ân-ı Azîmüşşân'ın kerametleriyle ve Cenâb-ı Vâcibü'l-vücûd hazretlerinin müsaade ve lütufları sayesinde ve yine onların rızası uğrunda, ümmet-i Muhammed *(aleyhissalâtü vesselâm)* için vasıta olup yazdırılan bu Kur'ân-ı Kerîm'i size takdim ederken, fakir talebeniz (size ciddî bir talebe, hakikî bir kardeş, muti bir evlât ve Peygamber-i Zîşân Efendimiz Hazretleri'ne ümmet ve Hallâk-ı Kerîm'e de kemter bir kul)

---

1 "Allah, (onlara asla zulmetmiş) değildi" (Tevbe sûresi, 9/70)

2 Allah'a hamdolsun; bu Rabbimin ihsanıdır.

3 "Sen olmasaydın, âlemleri yaratmazdım." (Aliyyülkârî, *el-Esrâru'l-merfûa* s.385; el-Aclûnî, *Keşfü'l-hafâ* 2/214; eş-Şevkânî, *el-Fevâidü'l-mecmûa* s.326). Ayrıca yakın ifadeler için bkz.: et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-evsat* 6/314; el-Hâkim, *el-Müstedrek* 2/672.

olabilmek dilekleriyle el ve eteklerinizden kemâl-i tâzim ve hürmetle öperim, efendim hazretleri.

Fakir talebeniz
Ahmed Hüsrev

(Milâslı Halil İbrahim'in fıkrasıdır.)

Efendim,

İsterim ki Yirmi Yedinci Mektub'un tatlı sadâları içerisinde benim de boğuk sesim çıksın. Lâkin heyhât o maden-i esrâr bahrinden dem vurmak haddim değil. Benim arzum ve iştiyâkım, o gülistana girebilmek ve o güzel güllerden koklamak... Yoksa onun tavsifinde âciz ve kâsırım. Gerçi kalbimde galeyan eden manalar çoktur. Lâkin her nedense, lisan hissiyatımızın tercümanı olamıyor.

Şu kadar diyebilirim ki elimde mevcut risaleler ve Fihriste'de gördüğüme nazaran, Risale-i Nur eczaları bir şecere-i nuraniyedir ki dalları aktâr-ı arza neşr-i envâr ediyor. Ve ilânihaye edecektir. Karanlıklı bir gecede, semâdaki yıldız ve kamerler, zemin yüzünde nasıl rehberlik ederlerse, Risale-i Nur eczaları da öyledir. Ve zulmette nura ihtiyaç ne ise, Risale-i Nur eczaları da odur.

Bahr-i dalâlet mevceleri arasında, Sefine-i Nuh *(aleyhisselâm)* necat verir, her kim dahil olsa, tufan-ı maâsiden halâs bulur. Risale-i Nur eczaları, küre-i arzın mevsim-i erbaa kütüphanesinde bir bahardır. Ve bahar kadar letâfetlidir ve canbahştır. Ve ölmüş arza o bahar vasıtasıyla hayat verildiği gibi, Risale-i Nur eczaları da ölmüş arz kulûblara taze hayat verir. Risale-i Nur eczaları bir mürşiddir. İnsanı haksızlıktan hakka döndürür ve hayvanlıktan insaniyete ve esfel-i sâfilînden, âlâ-yı illiyyîne yükseltir. Otuz Üçüncü Söz'ün Yirmi Dördüncü Mektub'u ve emsalleri, insanın ruhunda inşirah hasıl ediyor. Ve kalbinde Sâni-i Hakîm'in hikmetine karşı pencereler açıyor. Risale-i Nur eczaları, insanın sıkıntılı vaktinde imdadına yetişir ve tesellî eder. Bu ciheti aynen gördüm ve elhâsıl Risale-i Nur eczaları hakkında her ne desem, yine o nura karşı sönüktür. İşte o fihristeler fihristesi böyle olunca, daha ilerisini ehli olan anlar.

اَلْبَاقِي هُوَ الْبَاقِي[1]

Kardeşiniz
Halil İbrahim (rahmetullâhi aleyh)

[1] Kendinden başka her şeyin fâni olduğu gerçek Bâkî, Allah'tır.

(Hulûsi Bey'in fıkrasıdır.)

Bugün hayreti mûcip, nazara cazip, dikkati câlip, manası latîf, tertibi zarif, tevâfuku nazif, envârı zâhir, icâzı bâhir, zübde-i burhan, erkân-ı iman, bir lem'ası i'câz-ı Kur'ân olan ve mübarek Hüsrev'in çok mükemmel bir tarzda istinsah ettiği, Yirmi Dokuzuncu Söz ile, melfufu cidden çok mühim meseleleri cami ve bedî cevapları hâvi On Altıncı Lem'a'yı ve benim gibi tembellere mükemmel bir ders-i ikaz olan Mektubu almakla bahtiyar ve çoktandır mahrum kaldığım Nur'lara kavuşmaktan mütevellid nimete mazhariyetten dolayı, Cenâb-ı Hallâk-ı Rahîm'e teşekkürden âcizim.

Orada kardeşlerimizden beş nevi ibadet hakkındaki izahlarıyla kötü şahsiyetime değil, sırf Kur'ân'a, imana, Nura, hakâike müteveccih hâlime baktım. Ve kanaatlerimi yokladım, ben de aynı şeyleri düşünmüş ve kanaat getirmiştim.

1– Ehl-i dalâlete karşı mücahede:

إِنْ تَنْصُرُوا اللهَ يَنْصُرْكُمْ وَيُثَبِّتْ أَقْدَامَكُمْ[1]

2– Neşr-i hakikatte Üstad'a yardım:

وَتَعَاوَنُوا عَلَى الْبِرِّ وَالتَّقْوٰى[2] ، وَأَطِيعُوا اللهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ[3]

3– Müslümanlara iman cihetinden hizmet:

إِنَّ الدِّينَ عِنْدَ اللهِ الْإِسْلَامُ[4] ، وَاعْتَصِمُوا بِحَبْلِ اللهِ جَمِيعًا وَلَا تَفَرَّقُوا[5]

إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ[6]

gibi âyetlerle

اَلدِّينُ النَّصِيحَةُ.. اَلدِّينُ النَّصِيحَةُ.. اَلدِّينُ النَّصِيحَةُ[7]

hadis-i şerifi.

---

1 "Eğer siz Allah'a (Allah'ın dinine) destek olursanız, O da size yardım eder ve savaşta ayaklarınızı kaydırmaz." (Muhammed sûresi, 47/7)

2 "Siz iyilik etmek, fenalıktan sakınmak hususunda birbirinizle yardımlaşın!" (Mâide sûresi, 5/2)

3 "Allah'a da itaat edin, Peygambere de itaat edin." (Mâide sûresi, 5/92; Teğâbün sûresi, 64/12)

4 "Allah katında (hak ve makbul) din ancak İslâm'dır." (Âl-i İmran sûresi, 3/19)

5 "Hepiniz toptan, Allah'ın ipine (dinine) sımsıkı sarılın, bölünüp ayrılmayın." (Âl-i İmran sûresi, 3/103)

6 "Müminler birbirleriyle ancak kardeştirler." (Hucurât sûresi, 49/10)

7 "Din nasihattir." Müslim, *îmân* 95; Ebû Dâvûd, *edeb* 59; Nesâî, *bey'at* 31; Dârimî, *rakâik* 41; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 1/351, 2297, 4/102. Ayrıca bkz.: Buhârî, *îmân* 42 (bab başlığında).

4– Kalemle ilmi tahsil:

نٓ وَالْقَلَمِ وَمَا يَسْطُرُونَ[1] Madem ki hakikat ilmi tedris ediliyor; elbette mahfî hikmetlere binaen mahdut insanların eline geçen, kulağına giren bu nevi derslerin ciddi tahsili için, bilhassa okuması yazması olanların bizzat yazmak suretiyle bu neticeyi bulacaklarına şüphe edilmemelidir. Bir şeyi yazmak okumak, anlamak, sonra başka kâğıda nakletmektir ki, bu tarzla matlup istifadenin temin edileceği muhakkaktır.

5– Bir saati bir sene ibadet hükmüne geçecek tefekkür:

Evet, Nur'larla istifade, böyle saatler, zannederim, hepimizin meşhudu olmuştur. Sözler'deki hakâiki tefekkür, aynen Kur'ân'ın künûzunu mânen taharrîdir ki, "Fettâh" ismi imdada yetişerek, öyle muhayyirü'l-ukul kapılar açıyor ki zevkine nihayet bulunmuyor. Perdesiz, vasıtasız Kur'ân'a bakınca, zülâl gibi hakâikin tecelli ettiği, bulutsuz havada güneş ve böyle bir havada yıldızlarla süslenmiş semâda bedirlenmiş kamer gibi müşahede olunuyor.

Benim gibi bir isyankârın vaziyeti, hâli, kabiliyeti, istidadı asla müstaid değilken, Allahü Zülcelâl'in nihayetsiz kerem ve rahmeti, fazl ve inâyetiyle, iki kere iki dört kat'iyetinde kat'î kanaatim gelmiştir ki, Hazreti Gavs'ın ve onun Üstadı, iki cihan fahri Nebiyy-i Efhamımız *(aleyhissalâtü vesselâm)* Efendimiz Hazretleri'nin dua ve himmetleri, Hazreti Kur'ân'ın şâkirtleri üzerindedir.

Sû-i ihtiyarımızla bozmazsak, bu himayet ve sahâbet elbette devam edecektir, kat'î kanaat ve imanındayım. Şu satırları bana yazdırtan âsâr-ı Nur'un şeref-i vürudları ve feyizleri, inşallah, içinde gizlenmiş olan aşr-i âhir-i Ramazandaki leyle-i Kadr'in ihyâ edilmiş sevabını verir ve rızâ-yı samedanîye mazhariyetle, saadet-i ebediyeyi kazanmaya bir vesile olur.

Ey Üstadımın bu fâni âlemde arkadaşları, inşallah, âhiret âleminde de yoldaşları olacak olan aziz ve kıymetli kardeşlerim,

Şu anda kalbim şöyle inliyor, ben de ihtiyarsız yazıyorum: Hazreti Üstadın gösterdiği yol, aynen Kur'ân'ın cadde-i kübrâsıdır; ondan ayrılmayalım, hizmetten kaçmayalım, fütur getirmeyelim. Sermayesi yalan ve yalancılık olan siyaset propagandaları, sû-i kesbimizle kazanılan ve bugün tevarüs edilen fena şeylere karşı, kaderi ittiham derecesinde muradullaha

---

1 "Nûn. Kalem ve ehl-i kalemin satırlara dizdikleri ve dizecekleri şeyler hakkı için!" (Kalem sûresi, 68/1)

müdahaleye cesaret etmeyelim. Biz abdiz; sebeb-i hilkatimiz, Seyyidimizi, Yaratanımızı, Râzıkımızı bilmek ve bulmaktır. Hülâsa-yı mevcudat olan Peygamberimiz vasıtasıyla inzal ve ikram buyurulan Kur'ân'ın ahkâmına ve o Hazretin sünnetine tevfik-i harekete bezl ü gayret edelim. İşte o Nur elimizde mürebbî, yanımızda muarrif, aramızda Nur'ları neşre mürebbî ve muarrifimizi dinlemeye çalışalım. Biz vazife-i ubûdiyeti yapalım, netice-i mükâfatı, Hâlık-ı Rahîmimiz'e bırakalım. Yekdiğerimize en büyük yardım olan duayı da esirgemeyelim.

Zühre, Habbe, Katre ve Zeyli'nin Arabî bir nüshası bu fakire ihdâ buyurulmuş, birgün tercümesinin de yapılacağına işaret olunmuştu. Demek zamanı geldi ve benim gibi Arabî bilmeyen kardeşlerin mânevî arzuları, Zühre'nin tercümesine vesile oldu. Çok muhtasar olarak duygularımı arz edeceğim:

Birinci Nota:

فَاعْلَمْ أَنَّهُ لَآ إِلٰهَ إِلَّا اللّٰهُ[1] kelime-i tevhidiyle Mâbud-u Hakikî'ye bağlanmalı.

İkinci Nota:

اَللّٰهُ أَكْبَرُ، اَللّٰهُ اَكْبَرُ، لَا إِلٰهَ إِلَّا اللّٰهُ وَاللّٰهُ أَكْبَرُ، اَللّٰهُ أَكْبَرُ، وَلِلّٰهِ الْحَمْدُ[2]

tekbir-i ekberiyle kibriya ve azamet sahibi ancak Allahü Zülcelâl ve'l-kemâl olduğunu..

Üçüncü Nota:

كُلُّ شَيْءٍ هَالِكٌ إِلَّا وَجْهَهُ لَهُ الْحُكْمُ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ[3]

nass-ı azîmi ile, madem her şey helâk olacak; ey zayıf insan, bundan senin, şemse nisbeten bir zerre bile olmayan hayatının da hissesi olduğunu anla, aklını başına topla, yaratılışındaki hikmeti düşün, haddini bil, ömür ve hayatını, sana saadet-i ebediyeyi temin edecek şeylerle geçir, hakikatini..

---

1 "O halde şu gerçeği hiç unutma ki: Allah'tan başka ilah yoktur." (Muhammed sûresi, 47/19)

2 İbn Ebî Şeybe, *el-Musannef* 1/490; et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* 9/307; ed-Dârakutnî, *es-Sünen* 2/50; Muhammed b. el-Hasan eş-Şeybânî, *el-Mebsût* 1/385.

3 "O'nun vechi (Zâtı), hariç her şey yok olacaktır. Hüküm O'nundur ve hepiniz O'nun huzuruna götürüleceksiniz." (Kasas sûresi, 28/88)

Dördüncü Nota:

كُلُّ نَفْسٍ ذَآئِقَةُ الْمَوْتِ[1]

قُلْ يُحْيِيهَا الَّذِي أَنْشَأَهَا أَوَّلَ مَرَّةٍ ۖ وَهُوَ بِكُلِّ خَلْقٍ عَلِيمٌ[2]

gibi âyetlerle müeyyed olduğu üzere ba'de'l-mevt

ثُمَّ نُفِخَ فِيهِ أُخْرٰى فَإِذَاهُمْ قِيَامٌ يَنْظُرُونَ[3]

âyetinin sırrı zâhir olacak ceza ve hesap gününde, Mâlik-i Yevmiddîn'in huzurunda, mahlûkat ve mevcûdatın en kıymettarı olan insanın, aynen halkolunarak bulundurulacağını..

Beşinci Nota:

Avrupa'nın sûrî medeniyetinin hakâik-i Kur'âniye'yle butlanını

وَنُنَزِّلُ مِنَ الْقُرْاٰنِ مَا هُوَ شِفَآءٌ وَرَحْمَةٌ لِلْمُؤْمِنِينَ[4]

âyetinin bir muhavere şeklinde tedrisini..

Altıncı Nota:

كَمْ مِنْ فِئَةٍ قَلِيلَةٍ غَلَبَتْ فِئَةً كَثِيرَةً[5] ، إِنَّمَا الْمُشْرِكُونَ نَجَسٌ[6]

gibi âyetlerle, hem iman tâcını giyen hizbullahın galebesini ve hem zâhir insan suretinde halkolunan müşrikînin ve onların bir nev'i olan, her şeyi inkâr edenlerin, Kur'ân nazarındaki kıymetlerini..

Yedinci Nota:

وَلَا تَنْسَ نَصِيبَكَ مِنَ الدُّنْيَا[7] ، إِنَّ اللهَ يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَالْإِحْسَانِ[8]

---

1 "Her canlı ölümü tadacaktır." (Âl-i İmran sûresi, 3/185)

2 De ki: "Onları baştan kim meydana getirmişse, onlara yine O hayat verecektir. O, her türlü yaratmayı ve yarattığı her şeyi bütünüyle bilir." (Yâsîn sûresi, 36/79)

3 "Sonra sûra bir defa daha üflenir ve bir de bakarsın ki, bütün ölüler dirilip kabirlerinden ayağa kalkmış, etraflarına bakınmaktadırlar." (Zümer sûresi, 39/68)

4 "Biz Kur'ân'ı mü'minlere şifa ve rahmet olarak indiririz." (İsrâ sûresi, 17/82)

5 "Nice küçük topluluklar vardır ki, Allah'ın izniyle çok büyük topluluklara galip gelmiştir!" (Bakara sûresi, 2/249)

6 "Müşrikler bir pislikten ibarettir." (Tevbe sûresi, 9/28)

7 "Dünyadan da nasibini unutma!" (Kasas sûresi, 28/77)

8 "Allah adaleti, hatta adaletten de fazla olarak ihsanı, en güzel davranışı emreder." (Nahl sûresi, 16/90)

وَتَعَاوَنُوا عَلَى الْبِرِّ وَالتَّقْوٰى[1]

gibi âyâtın manasını hatırlattığını..

Sekizinci Nota:

Sonunda zikrolunan dört âyet-i celîlenin bir nevi tefsiri..

Dokuzuncu Nota:

Bugünün Dokuzuncu Sözünün bir çekirdeği olduğunu..

Onuncu Nota:

Mârifetullaha yol açacak, bid'aların kesreti zamanında Risale-i Nur unvanını alacak ve en evvel ehl-i imana "Öldükten sonra dirilmek var, ceza ve hesap günü var, uyanın" hitabıyla mevki-i intişara konulacak olan Onuncu Söz'e mahfî işaret ettiğini..

On Birinci Nota:

On Bir, On İki, On Üç, On Dördüncü Sözler gibi, Kur'ân'dan fazlaca bahs eden Nur risalelerini, bilhassa bunlar arasında parlak bir mevkii işgal eden Yirmi Beşinci Söz'ün geleceğine îmâ edildiğini..

On İkinci Nota:

Bütün müslümanlara, muhtelif tarikatlarda sülûk ile kazanılacak neticeye, acz ve fakr ve şefkat ve tefekkür tarikinde besmele olacak bir ders verdiğini..

On Üçüncü Nota:

Yirmi Altıncı Sözü إِنْ أَجْرِيَ إِلَّا عَلَى اللهِ[2] âyetlerini, مَنْ عَرَفَ نَفْسَهُ فَقَدْ عَرَفَ رَبَّهُ[3] hadisini, Birinci Söz'ü, mecazî muhabbetteki mâkul dereceyi göstererek, taklitten tahkike geçmek lüzumunu..

On Dördüncü Nota:

Çok mühim ve pek nurlu bir eser olan, Yirminci Tevhid Mektubunu..

---

1 "Siz iyilik etmek, fenalıktan sakınmak hususunda birbirinizle yardımlaşın!" (Mâide sûresi, 5/2)

2 "Benim mükâfatım ancak Allah'a aittir." (Yûnus sûresi, 10/72; Hûd sûresi, 11/29, 51; …).

3 "Nefsini bilen, Rabbini bilir." Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliyâ* 10/208 (Sehl İbni Abdullah'ın sözü); el-Münâvî, *Feyzu'l-kadîr* 1/225, 4/399, 5/50; Aliyyülkârî, *el-Masnû'* s.189; el-Aclûnî, *Keşfü'l-hafâ* 2/343.

On Beşinci Nota:

Üç meselesiyle, Kur'ân'daki emir ve nehyin ne kadar yerinde olduklarını ve şeriat-ı Ahmediye desâtirinin, ne kadar mâkul ve mantıkî esaslara istinad ettiğini, ayân beyan göstermektedir. Çok kusurlu ve âciz talebeniz, aldığı feyizleri ancak metindeki yazıları tekrarla ifade edebilir. Hitabı azaltmak için, sözü itnâba düşürmemek daha mâkul düşüncesiyle, mâruzatımı kısa kesmeyi daha faydalı görüyorum.

Hulûsi

(Mucizât-ı Ahmediye'yi yaldızla yazan Doktor Abdülbâki Bey'in fikrasıdır.)

Sevgili, müşfik Üstadım, efendim hazretleri,

Kıymetine nihayet olmayan ve her vecihle medih ve takdir sitayişine şâyân bulunan Risale-i Nur eczalarından bir parçası olan On Dokuzuncu Mektub'u, bu mektubun mazhar olduğu intişarındaki inâyetine mâsadak olan kalemimle, iki gün evvel ikmal edip, sevgili Üstadıma takdim ediyorum. Bu risale hakkında aziz Üstadıma kalbî ihtisasatımı arzetmek istiyorum. Fakat ne kalemim ve ne de kalbim ifadeden âcizdir.

Bu risalenin ruhumda vücuda getirdiği tebeddülâtı tarif imkânsızdır. Hakikaten ruhumun asr-ı saadete ait karanlıklı noktalarını aydınlatmış, kalbimin en derin mahallerine nüfuz ederek, fakir talebenize verdiği ziyaları, nurlarıyla fakir talebenizi öyle bir hâle getirmiştir ki, bu kusurlu talebeniz Cenâb-ı Hak'tan istediği ve zulümatları yararak nurlar serpen asırda, beşeriyeti helâkten kurtarıp saadete davet eden ve elinde ve lisanında sonsuz mu'cizatıyla, yalnız beşeriyete ve dünyaya değil, bütün mevcudata, dünya ve âhirete kendini tanıttıran o Peygamber-i Zîşân'a ümmet olabilmek ve sevgili Üstadıma talebe olabilmek kaydı altında hayatıma hâtime verilmesidir. El ve ayaklarınızdan öperim, efendim.

Abdülbâki

(Ehl-i dünyanın Üstadımız hakkındaki asılsız üç vehimleri münasebetiyle bir kardeşimizin ettiği suâline karşı cevaptır.)

Üstadımız Barla'da kimsesiz kaldığı için, mütâlaa edecek kitapları olmadığından, dünyadan ümidini kesip, âhiret noktasından, iman cihetinde, ken-

di nefsiyle olan mükâlemelerini, düşündüklerini çok defa "Ey nefsim, ey nefsim!" diye kaleme almış. Ne vakit o vaziyetten, o belâdan kurtuldu. Buraya geldi, altı ay zarfında oradaki altı gün kadar bir şey yazmadı. Zaten neşriyat yapmıyor. Ancak kendi nefsi için nota nev'inden kaydettiği mesâili, iman cihetinde vesveseye düşmüş bazı has dostlarının istemelerine binaen, güçlükle onlar alıp mütâlaa ediyorlar. Yazdığı en mühim bir eseri, bir müdür, vesveseli ve onun hakkında muannid bir valiye şikâyet tarzında vermiş, o muannid vali tetkikatında, "Bu eserde ve bunun neşriyatında siyasete taallûk edecek bir cihet yoktur; sırf mesâil-i imaniyeye aittir." diye hakikati anlamakla o müdürü tekdir etmiştir.

Hem hocamız tarikat zamanı olmadığını, mütemadiyen dostlarına söylüyor. "İmanı kurtarmak zamanıdır." diyor. Buna delil, dokuz senedir hiçbir kimseye tarikat tâlim etmemesidir. Yalnız mezhebi Şâfiî olduğu için, namazdan sonraki tesbihatı biraz fazlacadır. O fazlalık da, otuz üçer tesbihattan sonra, mezheb-i Şâfiî'de sünnet olan bazen on, bazen otuz üç لَآ إِلٰهَ إِلَّا اللّٰهُ[1] ve üç defa da salavât okumaktan ibarettir.

Hususî ibadetinde yanına hiçbir kimseyi bırakmaz; en has hizmetçisi de yanına giremez. Ve diyor ki: "Ben şeyh değilim, ancak bir hocayım. Eskiden dünyaya karıştığım için günahlarım çoktur. Onlara istiğfar ediyorum." diyor.

Üstadımız hakkında ehl-i dünyanın ve ehl-i hüküm tarafından çok defa "Neyle yaşıyor?" diye endişekârâne soruluyor. Bu suâl altında, "Acaba başkaların hediye ve sadakalarıyla mı yaşıyor?" *deniliyor*.

Elcevap: Bizler daimî hizmetindeyiz. Hiçbir kimsenin sadaka ve hediyesini ihtiyarıyla kabul etmez. Mecbur kaldığı zaman, mukabilini vermek suretiyle alır. Barla'da köy halkı az olduğundan, men edip kendini kurtarıyordu. Buraya geldikten sonra, Barla gibi "Ben bir şey istemiyorum." diye olan musırrâne redde muvaffak olamadı. Hatırları kırılmayacak bazı dostların getirdikleri yemekleri birkaç defa yedi. Sonra birden bire, hasta olmadığı hâlde iştahı tam kesildi. Bizim kanaat-i kat'iyemiz geldi ki, başkasının hediye ve sadakasını yedirmemek için, mânevî bir ihtar ve bir itaptır.

Evet iki sene evvel, bütün Ramazan'da üç ekmek, bir okka pirinç ona ve dört kedisine kâfi geldiği gibi, bir sene evvel üç fırancala, bir Ramazan yine kâfi gelmişti. Bu Ramazan-ı Şerifte, otuz günde, yarım okka yoğurtla, yarım

---

1 "Allah'tan başka ilâh yoktur." (Sâffât sûresi, 37/35; Muhammed sûresi, 47/19)

okkadan daha az pirinç ve dört kuruşluk bir fırancala yediğini (yalnız bir-iki kupa çay içmek ve iftar zamanında bir çay kaşığı bal yemek müstesna) başka bir şey yemediğini bizzat müşahede ettik.[1(Hâşiye)]

Hem daimî hizmetinde olan bir arkadaş Rüşdü Efendi, üç okkası beş kuruşa satılan ufak balıklardan güzelce kızartılmış üç tane getirmişti. Bunları Üstadımıza yedirmek için ısrar etti. Hem Rüşdü Efendinin hatırını kırmamak, hem de balıkları sevdiği için yedi. O balık yüzünden beş saat mütemadiyen sancı çekti. Bu sancı başladıktan üç saat sonra, Rüşdü Efendiye dedi ki: "Hüsrev'deki paramdan balığın fiyatını al; sancı devam ediyor" dediği hâlde balıkların fiyatını almadığı için, iki saat daha devam ediyor. En nihayet dedi ki: "Aman parayı al, beni bu sancının verdiği azaptan kurtar." Rüşdü Efendi balığın fiyatını aldığı dakika, sancı birden bire kesildi. Biz Üstadımızın hâlinden, vaziyetinden, bu acip hâli aynen gördük. İşte Üstadımız hakkında "Neyle yaşıyor?" diyenler, hatalarını tashih etsinler.

Bekir, Refet, Hüsrev, Rüşdü

(Hulûsi Bey'in mektubudur.)

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[2] ، وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ[3]

اَلسَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكَاتُهُ مِنَ الْأَزَلِ إِلَى الْأَبَدِ بِلَا انْقِطَاعٍ[4]

Eyyühe'l-Üstadü's-Said,

Risale-i Nur şâkirtlerinin şahsiyet-i mâneviyelerinde en âciz, en zayıf ve

1 (Hâşiye) Üstadımız has hizmetçilerinden başka hiç kimseyi ihtiyarı ile kabul etmez. Hatta daimî hizmetinde bulunan iki-üçümüzün beraber bulunduğunu istemez. Şimdiye kadar hizmet edenlerden mâadâsını, beş-on günde bir defa bile kabul etmez, geri gönderir. Eski zamanını düşünüp, şimdi dahi siyasetle ve ahvâl-i âlemle münasebettar olduğunu tevehhüm edenlerin asılsız vehimlerini kat'î reddedecek şu hâlidir ki on üç sene evvel günde belki dokuz gazete okurken, dokuz senedir, biz şehadet ediyoruz ki, birtek gazeteyi bile ne okudu ve ne de okutturdu, ne istedi ve ne de arzu ettirdi:

Münavebe ile yanında bulunan Süleyman Rüşdü	Münavebe ile yanında bulunan Hüsrev	Münavebe ile yanında bulunan Refet
Sekiz senelik bir arkadaşı Bekir	Barla'da daimi hizmetkarı Mustafa Çavuş	Sekiz senelik hizmetinde bulunan bir arkadaşı Barlalı Süleyman

2 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

3 "Hiç bir şey yoktur ki, O'nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor bulunmasın." (İsrâ sûresi, 17/44)

4 Ezelden ebede kadar hiç kesintisiz Allah'ın selâmı, rahmet ve bereketi üzerinize olsun.

en menfaatsiz bir uzuv olmakla beraber, bu intisabın verdiği kuvvetle, mânevî efradının dualarının ve kudsî himayelerinin himmetine ve Rabb-i Rahîm'in kerem ve inâyetine dayanarak, nail olduğumuz son nurlu âsârın mütâlaa ve zavallı muhitimizdeki neşrinden mütevellid hâlis sürûrumuza ve nihayetsiz mânevî duygularımıza tercüman ve lisan-ı acz ile hissiyatı izhara vasıta, başta muhterem ve çok müşfik ve aziz Üstada ve onun tevfik-i Hüdâ ile en kıymetli muinleri ve Risale-i Nur şâkirtlerinin mânevî cisimlerinde daima faal ve nevvar nâkil ve nâşirleri olan kardeşlerimize şükran ve dua borcumuzu iblâğ etmek emel ve niyetiyle, şu arîzacığı yazmaya başlıyorum.

Evvelâ ulvî ve gaybî kerametten bahs edeceğim: Mecmuatü'l-Ahzab'da "Ercûze" namındaki kaside-i mübareki Fethi Bey'de buldum. Birçok yerlerini okudum. Fazla tetkik edemedim. Ancak "Sekîne" nâmı verilen ve ism-i âzamı tazammun eden altı isim فَرْدٌ ، حَيٌّ ، قَيُّومٌ ، حَكَمٌ ، عَدْلٌ ، قُدُّوسٌ *(celle celâlüh)* olarak buldum.[1] Bu esmâ-yı mübarekenin vird edimesine müsaade ve ne suretle devam iktiza ettiğine emrinizi istirham ederim.

Merhumun ceddimin Hazreti Ali *(radiyallâhu anh)* Efendimiz Hazretlerine mâtuf ve evvelce arz ettiğim كَرَامَاتُ الْأَوْلِيَاءِ حَقٌّ[2] düsturunu tasdik sadedindeki keramat hadisinin ifade edildiği bir zamanda, orada da bu mübarek eserin neşredilmiş olması, cidden hayreti mucip olmakla beraber, işlerimizin tesadüfle alâkası olmadığını gösterecek küçük bir delil ve Risale-i Nur, mucize-i kübrâ-yı Ahmediye *(aleyhissalâtü vesselâm)* olan Kur'ân-ı Azîmüşşân'dan nebeân ettiği için i'câzkâr hâdisât eksik olmayacağına işarettir. اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ هٰذَا مِنْ فَضْلِ رَبِّي[3]

Bu ulvî eserin sonuna Risale-i Nur şâkirtleri namına bu âciz talebenizin ismini koymakla, sıddîkınızın yazılmış ve yazılacak bütün Risale-i Nur lemeâtına karşı tasdikte tereddüd etmeyeceğine işaret olduğunu, şükürle karşıladım.

Sûre-i Rahmân'daki فَبِأَيِّ اٰلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ[4] âyet-i celîlesindeki tekrarlar gibi, Risale-i Nur'un mebde-i intişarından bu zamana kadar envâ-ı keramet

---

1 Hazreti Ali (kerremallâhu vecheh) Kasîde-i Ercûzesi'nde, Esmâ-yı Sitte'nin (yani Ferd, Hayy, Kayyûm, Hakem, Adl, Kuddûs) İsm-i Âzam ve Sekîne olduğunu ifade etmiştir. (Bkz.: el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî)* s.594-595)

2 Evliyânın kerameti haktır.

3 Allah'a hamdolsun; bu Rabbimin ihsanıdır.

4 "Şu halde (ey insanlar ve cinler), Rabbinizin hangi nimetini inkâr edebilirsiniz?" (Rahman sûresi, 55/13, 16, 18, 21, 23, 25, 28, 30, 32, 34, 36, 38, 40, 42, 45, 47, 49, 51, 53, 55, 57, 59, 61, 63, 65, 67, 69, 71, 73, 75, 77)

ve gaybî i'câz izhar edilmekte ve bu feyizli hâdisat, Risale-i Nur şâkirtlerini gayrete ve himmete teşvik eylemekle beraber, onları mânevî silâhlarla teçhiz ederek, kuvve-i imanlarını tezyide vesile olmaktadır.

Allahü Zülcelâl Kur'ân-ı Kerîm'inde, Peygamber-i Zîşân hadis-i nebevîlerinde, Cihâryâr-ı Güzîn, Sahâbe-i Kirâm ve Âl-i Beyt namlarına, Hazreti Ali ve evlâdından Hazreti Gavs kaside-i mübarekelerinde, fitne-i âhirzamandaki en mühim ve Kur'ânî harekete remiz, delâlet, işaret, belki sarahatle parmak bastıklarını, Risale-i Nur nâşiri bütün eserlerinde gösterir ve derslerinde tekrar tekrar söylerse, tereddüt ve şüpheye zerre kadar mahal ve hak kalır mı? Asla ve kat'â. Allah'ın ihsanına yüz binler hamd ve şükürler olsun.

Münasebet gelmişken, tahdis-i nimet maksadıyla, mazhar olduğum, bütün acz ve noksanıma rağmen, gördürülmekte olan kudsî hizmetin şerefi, mânevî vahdetteki ihlâsın ikramı addedilmeye sezâ, gaybî himaye ve sıyaneti, Risale-i Nur şâkirtleri kardeşlerime mücmelen arz ve iblâğ edeyim.

1– Allah'a mâlûm, çok kusurlarımı bilmeyen büyük ve küçük bütün halkın hakkımdaki teveccühleri;

2– İktiza ettikçe, soruldukça, münasebet geldikçe, pervasızca daima aldığım derslerden, öğrendiğim hakikatleri söylediğim hâlde, bütün meslektaşlarımın hakkımda muhabbet göstermeleri ve cevap verememeleri;

3– Ahkâm-ı diniyece gücüm yettiği kadar mutâvaat gösterdiğimi bildiklerine ve gördüklerine rağmen, ekser meslek büyüklerimin hususiyet ve gidişlerini beğenmediğim hâlde, alenen takdirlerini izhar eylemeleri;

4– Elaziz'de maddeten hayli uzakta bulunmaklığıma rağmen, Risale-i Nur feyzi menbaından nebeân eden lemeâtın, izn-i Hak'la arızasız gelebilmeleri;

5– Eski hocalarımın âsâr-ı nuru bu âcizden dinlemeleri, vasıtamla okumaları;

6– Elhamdülillâh, buraya gelen nurlu eserlerin, hususiyet ve mahremiyet kayıtlarına bir derece dikkat ederek intişarına çalıştığım hâlde, yüz bin kere şükür ve minnet ol Hâlık-ı Azîme, bir mâni ve şer zuhur etmemesi.. ilâ âhir…

Açık, zâhir, bâhir ve kat'î bir himaye ve sıyanet-i mâneviye neticesi ve Risale-i Nur şâkirtleri arasındaki hakikî ihlâs ve tesanüdün parlak bir tecellîsidir.

Sun'î bir tevazu için değil, hakikati ifade için derim ki, bundan evvel Sabri Efendi kardeşimize yazdığım küçük mektubumda da zikrettiğim veçh ile, Risale-i Nur şâkirtleri vücud-u mânevîsinde, ancak küçük bir ayak parmağı kadar bir kıymeti olan bu bîçâre kardeşinizi, Hâlıkımız bu günahkâr abdini nihayetsiz in'âm ve ihsanına lâyık görmüş ki, Risale-i Nur naşirine bir talebe, Risale-i Nur şâkirtlerine bir kardeş, Kur'ân hâdimlerine bir arkadaş etmiştir. Arabî ve Fârisî bilmeyen, ilim ve medrese görmeyen bir âsi abdine, hikmet-i samedâniyesiyle böyle bir ikramda bulunuşu, elbette bir hikmete müsteniddir. O da herhalde Risale-i Nur'la alâkadar olanlar arasındaki safvet ve ihlâsla, Risale-i Nur'un ind-i ilâhîdeki derecesine ve hizmetin ulviyetine atfolunur.

İşte Risale-i Nur şâkirtlerinden en gayr-i nâfi bir uzva, misal olarak zikredilen bu kadar açık himaye ve sıyanet-i ilâhî vâki olursa, diğer münevver unsurlara ne derece ikram ve inâyet olacağı kıyas olunabilir.

Allah'ın inâyetine, Peygamberimiz Muhammed Mustafa *(sallallâhu teâlâ aleyhi ve sellem)* Efendimiz Hazretleri'nin imdat ve ruhaniyetlerine istinad ederek, Allah rızası için hizmete koşan, yekdiğerini mânevî ve uhrevî kardeş tanıyan, başta müşfik Üstad, yani Risale-i Nur naşiri ile onun şâkirtlerini فَإِنَّ حِزْبَ اللهِ هُمُ الْغَالِبُونَ[1] ، وَالْعَاقِبَةُ لِلْمُتَّقِينَ[2] âyetlerinin sırlarının tezahürü inşaallah karşılayacaktır.

İktisat hakkındaki risale hem insanî, hem içtimaî, hem dinî, hem dünyevî çok güzel ahlâkî, çok hoş imanî, çok değerli nurânî bir nasihatnamedir. Buradaki kardeşlerimizden bazılarının âsâr-ı Nur hakkındaki ihtiyarsız şu sözleri, ne kadar yerindedir. Diyorlar ki: Bu mübarek eserlerden biri okununca, içimizden "Bundan daha yüksek eser olamaz." dediğimiz hâlde, ikincisini dinlediğimiz zaman bakıyoruz ki, bu evvelkinden daha ulvî ve nurludur.

Ben de diyorum ki: Ey ihvan! Risale-i Nur'un bütün cüzlerinde öyle bir kuvvet var ki, yalnız birini dinlemeye, okumaya veya yazmaya muvaffak olan kimse, Allah tevfik verirse, imanını kurtaracak hakikatleri onda bulur. Çünkü her cüzün diğerleriyle mânen irtibatları vardır. Okuyana ve dinleyenlere sırran diyorlar ki: Bu okuduğun kitapta, bizdeki hakikatlerin de uçları, kokuları, işaretleri var. Dikkat edersen görürsün, çalışırsan

---

1 "(Kim Allah'ı, Resûlünü ve iman edenleri dost edinirse) bilsin ki, bunların teşkil ettiği Allah tarafı, mutlaka galip gelecektir." (Mâide sûresi, 5/56)

2 "Güzel âkıbet, elbette müttakilerindir." (A'râf sûresi, 7/128)

anlarsın, cüz-ü ihtiyarını bu emre sevk edersen Allah da muvaffakiyet verir. Bulur ve bilebilirsin.

İhlâsa dair Yirminci, Yirmi Birinci Lem'alar: Yirminci Lem'a muhtelif meslek ve meşrepte müminler arasındaki rekabetkârâne ihtilâfların esbabını öyle bir teşrihtir ki, tavsif edebilmek için bu mübarek eseri aynen nakleylemekten başka çare yoktur. Allah cümlemizi muhlis kullarından eylesin, âmîn...

En az on beş günde bir defa okunması emir buyurulan Yirmi Birinci Lem'a: Evrad edinilecek kadar ehemmiyetlidir. Mâlûmdur ki kale içinden fetholunur. Bugünkü muvaffakiyete sebep olan ihlâs kalkarsa, maâzallah, o zaman çok vahîm neticeler tevellüd eder. En büyük düşmanımız nefsimizdir. Onu susturmak için, zannedersem, şu ihtar kâfidir: "Ey nefs-i nâdân! Beni kandıramazsın. Madem ki, peygamber-i azîmü'l-kadr bir nebiyyullah olan Hazreti Yusuf *(aleyhisselâm)*,

وَمَا أُبَرِّئُ نَفْسِي ۚ إِنَّ النَّفْسَ لَأَمَّارَةٌ بِالسُّوءِ إِلَّا مَا رَحِمَ رَبِّي[1]

demiştir. Aldatamazsın; senden ve senin samimî yoldaşların cinnî ve insî şeytan, ehl-i bid'a ve ulemâü's-sû şerlerinden Allah'a sığınırım."

Eski Said lisanıyla kaleme alınmış olan Yirmi İkinci Lem'a: Zaleme gürühunun hücumlarına pek mükemmel müdafaa ve elyak ve âlâ bir cevaptır.

فَاللَّهُ خَيْرٌ حَافِظًا وَهُوَ أَرْحَمُ الرَّاحِمِينَ[2]

Otuz Birinci Mektubun Yirmi Beşinci Lem'ası

Maddî ve mânevî bütün hastalıklara mükemmel devadır. Altıncı Devanın iki defa yazılmasına merak ettim, hatırıma geldi. Birden yirmi beşe kadar devaları topladım, 325 oldu. Tekrar eden altı numaralı devayı da zam edince 331 çıktı. Söylenişte ve yazılışta ekseriyetle hazfedilen bu rakamlardaki kaldırılmış bin sayısını nazar-ı dikkate alırsak 1325 ve 1331'de İslâm âleminin başına gelmiş olan musibetlere, bu Lem'ada mahfî işaret bulunduğuna hükmeyledim. Basiretli ve nurlu arkadaşların, daha mahfî hakâik çıkardıklarını ümit ediyorum.

Eski talebenizden Hâfız Hüseyin Efendiye bu Lem'ayı babasının vefatın-

---

1 "Doğrusu ben nefsimi temize çıkarmam. Çünkü Rabbimin merhamet edip korudukları hariç, nefis dâima fenalığı ister, kötülüğe sevkeder." (Yûsuf sûresi, 12/53).

2 "En iyi koruyan Allah'tır ve O, merhametlilerin en merhametlisidir." (Yûsuf sûresi, 12/64).

dan birkaç gün sonra, arefe günü Hâfız Ömer Efendiyle evine gitmek suretiyle okumak nasip oldu. Maddî ve mânevî hastalıklarına ilâç veren hekim-i hâzık aziz Üstada çok dua etti. Bu mübarek eserin bu zat üzerindeki tesirini şöyle telhis edebiliriz. Ehibba ve arkadaşlarından hastalığını soranlara, "Çok mükemmel bir ilâç buldum. Doktorlara ilâç parası vermekten elhamdülillâh kurtuldum. Günden güne iyi oluyorum." diyormuş. 17 Zilhicce 1353.

Uhrevî kardeşiniz ve âciz talebeniz
Hulûsi

(Risale-i Nur şâkirtlerinden Kuleönlü Hacı Osman'ın bir fıkrasıdır.)

Muhterem Üstadım,

Risale-i Nur'u birkaç seneden beri dinleyip, binde bir almış olduğum mânevî yaralarıma bir ilâç vazifesi görüyordu. Fakat hastalara ait Yirmi Beşinci Lem'a ve ihtiyarlara ait Yirmi Altıncı Lem'a'yı Mustafa ve arkadaşlarımla beraber okuyup kemâl-i şevkle dinledim. Bakıyorum ki, vücudumdaki yaralara güzel tesir ediyor, arkadaşlarıma dedim: "Madem Risale-i Nur'un tesiri bu kadar kuvvetlidir; ben yazmaya karar verdim. Fakat hiç okuyup yazmam yok ki, böyle kıymettar Risale-i Nur'a yardım edeyim. Madem kalemim yok, beni hizmetçi ve postacı olarak tayin ediniz." diye müteessirâne söyledim.

O gece rüyamda, kendimi ölmüş ve yıkanmış olarak kabre bıraktılar. Haşir zamanı gelip kabirden kefenle başım açık, ayaklarım yalın olarak kalktım. Korkarak memleketimize gelirken, büyük bir köprüye yolum uğradı. Köprünün iki tarafında iki nöbetçi vardı. Birinden geçip, diğeri hemen beni yakaladı. Acaba nereye götürecek diye, bütün vücudum titriyordu. Biraz gittikten sonra köprü bitmeden Üstadıma beni teslim etti. Üstadım beni yıkayıp bıraktı.

Sonra asker olarak bir camiye bütün ahali toplandı. Bir asker geldi, bana dedi: "Seni büyük bir kumandana hizmetçi tâyin ettiler, gideceksin." Ben dedim: "Benim gibi süflî bir nefer, nasıl o müşirin yanında hizmetçilik eder?" İtiraz ettim. Yine tekrar etti, "Gideceksin." Ben korkarak gittim. Baktım ki, orada Üstadımı görünce mesrûrâne sevindim. Bana dedi: "Arkamdan gel." Yüksek bir saraya çıktı, bana dedi: "Bu ufak hizmetleri gör." Ben düşünmekte iken, Barla'lı Süleyman Efendi geldi. Beraber bulunurken, Üstadım güzel

bir gül bahçesine gitti. Ve –orada bir küçük genç oturur– bana dedi: "Sen bu gence hizmet edeceksin" dedi. Hemen uyandım.

Ey kardeşlerim, madem Üstadım "Bende bir şey yok; ben yalnız tayin olduğum cevahir dükkânından herkesin ihtiyacı var olduğunu ve Kur'ân'ın dellâlı olduğunu" sekiz-dokuz senedir ilân ediyor. Biz Risale-i Nur'ları yazmak, okumak ve dinlemek için herkesin ihtiyacı var. Onun için, ey müslümanlar, mânevî yaralarınıza ilâç ararsanız, Risale i Nur'da vardır. Yazın, okuyun, imanınız o kadar teâli edecektir. Hiç şüphe etmeyiniz.

Mübarek iki ellerinizden öperim ve bayramınızı tebrik ederim.

اَلْحُبُّ فِي اللهِ[1]

Câhil ve âciz talebeniz
Hacı Osman

(Âhiret hemşirelerimizden ve Risale-i Nur talebelerinden Müzeyyene'nin fıkrasıdır.)

Muhterem Üstadım,

Şu fâni dünyanın elemlerine gark olan gözlerim, sizin feyizli, nurlu Sözlerinize ve tesirli ve şifalı risalelerinize, can ü gönülden merbut oldukça ve okudukça, risaleleriniz ne kadar büyük bir mürşid olduğunu hiçbir şeyle tarif edemem.

Evet, şu dünyaya, şu zamana çöken zulmet ve gaflet perdelerini Sözleriniz yırtıyorlar, parçalayıp o zulmeti ve gafleti dağıtıyorlar. Hangi akıl var ki, hakikat perdesini görüp de, o hakikat perdesinde nur-u hakikat parlarken, onlara gözünü yumup, zulmet perdesine atılmış olsun? Ben de inşaallah zulmete atılmam. Artık güçlükle bahtiyar olup da tekrar bedbaht olamam.

Üstadım, ben sair kardeşlerim gibi sizden bizzat ders almaktan mahrumum. Fakat haftada veya bir ayda, âlî Sözlerinizden gıyabî bir ders alıyorum tasavvuruyla dinliyorum. Güya bizzat sizden ders alıyorum. Bütün gün ehl-i İslâm'ın selâmetini ve şu hâlimin zulmetten nura dönmesini, siz başta ve önde,

---

1 "İçte duyulacak sevgi, Allah için olmalıdır." 'Allah için sevme ve nefret etme' bazı hadislerde amellerin en faziletlisi sayılmış;[*1] bazı hadislerde de imanın en güçlü bir bağı olduğuna dikkat çekilmiştir.[*2]

[*1] Ebû Dâvûd, *sünnet* 2; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 5/146; el-Bezzâr, *el-Müsned* 9/461.

[*2] et-Tayâlisî, *el-Müsned* s.101; İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef* 6/170, 172, 7/80.

biz arkada Cenâb-ı Hakk'a yalvaralım. Cenâb-ı Mevlâm hayırlısıyla ihsan buyursun. Fazla söylemeye lisanım, aczim, kusurum bırakmıyor. Kusurumuzu Üstadımıza itiraf ediyorum.

İnşaallah, risalelerin tesiriyle, birgün olur da, müstakim Lütfü Efendi gibi ehl-i takvâ kardeşlerimiz misillü, biz dahi gayr-i ihtiyarî ve istemeyerek işlediğimiz ahvâlden Sözlerinizin irşadıyla kurtuluruz. Zekâi kardeşimizden On Yedinci Söz, On Sekizinci Mektup, Yirminci Mektup ve Otuz Üç Pencereli nurlarla parlayan kıymetli risaleleri aldık. Mütâlaa ediyoruz. Hakikî Üstadımız olan Hazreti Kur'ân elimizdedir.

Müzeyyene

(Müzeyyene'nin diğer bir fıkrası)

Üstadım,

Kıymettar risalelerinizi okuyan, elbette kilitli sandık içinde münevver kalan sönük kalbleri, gümüşten yapılmış altınla yaldızlanmış birer anahtar hükmündeki risalelerle açtığına ve kalbinin kurtulmasına ve parlamasına binaen kemâl-i memnuniyetle Cenâb-ı Mevlâ'ya şükürler ve risalelerin intişarına çalışanlara teşekkürler etmemek kabil değildir. Ah, vefasız dünyanın telâşesi ve elemi ve kederi beni Nur'lara hizmetten alıkoyuyor. Hakkıyla çalışamadığımdan ve kardeşlerim gibi Nur'lara hizmet edemediğimden kalbim öyle muazzep oluyor ki, tarif edemem. Bugünlerde dediler ki, "Af varmış, Üstad İstanbul'a gidiyormuş" demeleriyle, bir cihette memnun oldum ki, Üstadım esaretten kurtuldu. Ve bir cihette zannettim ki, bütün Atabey'in dağları başıma düşüyor, müteessir oldum. Affınıza ve bedbaht insanların eziyetinden kurtulmanıza teşekkürlerle beraber tebrik ediyorum. Fakat bu nurlu ve kıymetli risalelerin sahibi bizden uzaklaşmasına gönül razı olmuyor. Barla dağlarında bizi ve bu etrafı nurlandıran, bizlerden uzaklaşmamalı. Uzaklaşmasını kim arzu eder? Barla çok bahtiyardır ki, en evvel ve her vakit, o taze ve şirin risaleleri herkesten evvel, bizzat şifahen Üstaddan işitebilirler.

Müzeyyene

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1] ، وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ[2]

اَلسَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكَاتُهُ[3]

Gayûr, zeki, ciddî, sıddık, hakikî kardeşlerim Hoca Sabri Efendi, Hâfız Ali,

Bu Cuma günü gündüz, rahatsızlığımdan dolayı biraz yatmıştım. Rüyaya benzer, fakat rüya değil, hayalen gördüm ki: Sabri karşıma çıktı, arkasında Hâfız Ali… Sabri bana diyor: "Üstadım, inâyât-ı seb'a namıyla beyan edilen büyük inâyetler varken, Onuncu Söz'deki cüz'î inâyete bu kadar ehemmiyet vermenin sebep ve hikmeti nedir?" dedi, çekildi. Sonra kalktım, düşündüm. Dedim ki: "Isparta'ya yazdığım mektubu Sabri okumuş veya okuyor; hararetli yazışımdan bana acıyarak benden suâl etmek istemiş." Her neyse... Ben de Hulûsi'den sonra birinci muhatabım olan Sabri'ye derim ki (Hâfız Ali de dinlesin):

Bu Onuncu Söz'deki cüz'î inâyete ziyade ehemmiyet verdiğimin üç hikmeti var:

Birincisi: *Onuncu Söz'ün kıymeti tamamıyla takdir edilmemiş. Ben kendi kendime hususî, belki elli defa mütâlaa etmişim ve her defasında bir zevk almışım ve okumaya ihtiyaç hissetmişim. Böyle bir risaleyi bazıları bir defa okuyup, sair ilmî risaleler gibi yeter der, bırakır. Hâlbuki bu risale ulûm-u imaniyedendir. Her gün ekmeğe muhtaç olduğumuz gibi, o nevi ilme her vakit ihtiyaç var.* Bu risaleye nazar-ı dikkati ehemmiyetle celb etmeyi ruhum arzu ediyordu. Lâkin, elimden bir şey gelmezdi. Cenâb-ı Hak merhametinden bir işaret verdi. O işaret ne kadar gizli ise, benim o ciddî arzuma mutabık geldiğinden, çok ehemmiyetli görünüyor.

İkincisi: Bilirsiniz, uzak yerlerden, bazı beş günlük yoldan bir zat bizi görmek ve uhrevî bir istifade etmek için gelir. Hâlbuki vaziyetim birkaç saatten fazla onunla görüşmeyi müsaade etmiyor. Hâlbuki, o misafire risalelerin kıymetini göstermek, onu onlardan istifadeye sevk etmek, hem muhtaç olduğu kuvvet-i imana ve kuvve-i mâneviyeye yardım etmek için, birkaç gün lâzım. Çünkü risalelerdeki kuvvetli burhanlara herkes yetişemiyor, tamamıyla kavramıyor. Ruhum çok arzu ediyordu ki, kısa, hafif bir vesile elime geçip, bîçâ-

---

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

2 "Hiç bir şey yoktur ki, O'nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor bulunmasın." (İsrâ sûresi, 17/44)

3 Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi üzerinize olsun.

re misafirlerin zahmeti beyhude gitmesin. Fakat kerametim yok, elimden bir şey gelmez. Yalnız misafirlerin niyet ve ihlâsına itimad edip onların mükâfatını rahmet-i ilâhiyeye havale ediyordum. İşte Cenâb-ı Hak evvel İşârâtü'l-İ'câz'da, sonra Onuncu Söz'de, çabuk kanaat verecek ve risalelere itimad ettirecek bir eser-i inâyet ihsan etti. Hakikaten benim için çok kolay oldu. Ben de çok rahat ettim. Ve çok zâtlara az bir zamanda kuvve-i mâneviye ve Kur'ân-ı Hakîm'in hakkâniyetine gözle görünecek emâreler gösteriyordum. Hatta çok muannidlerin inadı kırıldı. Çok dinsizler de onunla imana geldiler. Fakat İşârâtü'l-İ'câz'daki izahı bir, iki, üç saat bitmiyordu. Ben de yoruluyordum. Cenâb-ı Hak, kemâl-i rahmetinden daha kolay, İşârâtü'l-İ'câz'ın iki saatte verdiği faydayı Onuncu Söz iki-üç dakikada aynı faydayı verdi. *Bu zamanda gözle görünecek gayet cüz'î bir eser-i inâyet, mânevî büyük kerametlerden daha tesirlidir.* İşte bu cüz'î eser-i inâyet, hem bana, hem sizin gibi kardeşlerime bir kolaylık temin ettiği için, ziyade ehemmiyet verdim. Madem bu Söz'deki tevâfuk bize ve misafirlere çok faydalıdır ve hayırlı neticeler verir; elbette içinde bir inâyet var. Âdî olsun, yüz emsali bulunsun, yine bize fevkalâde bir inâyet, bir ikram-ı rabbânîdir.

Üçüncüsü: Bilirsiniz ki fazla iştigalâttan yorgun düşmüş bir fikir, kendini eğlendirmek, istirahat etmek ister. Biz meşgul olduğumuz pek derin, pek geniş, pek ciddî olan hakâik-i Kur'âniye ve imaniye, fazla meşguliyetimizden gelen yorgunluğu tahfif edecek ve yorgun fikrimizi neş'elendirecek ve eğlendirecek tevâfukat nevinden, latîf bir sanat-ı bediiye suretinde bir lutfunu gösterdi.

Hem o latîf ve hafif ve mahbup ve câzibedar tevâfukattaki inâyet, bir anahtar hükmüne geçip, Kur'ân'ın bir hazine-i esrarına bir nevi rehber olduğu için ziyade ehemmiyet verdim. Yoksa hizmetimize terettüp eden ve yardım eden inâyet-i rabbâniye o kadar çoktur ki, eğer saysam binden geçer. Şu Onuncu Söz'ün hurufatındaki sır, hiç kimsenin sun' ve ihtiyarıyla olmadığını herkes tasdik ettiği için, daha ehemmiyetli göründü.

Fakat ben mutlak işarete ehemmiyet verdim. Lâkin tafsilâtını ehemmiyetle tetkik edemedim. En iyi bir tarzda beyan edemedim. Bir-iki saat zarfında nota nev'inden işaretler koydum. Birinci defaya itimad edip daha tetkik etmedim. Hâlbuki, tâbirâtımda bazı kusur var, fehmi işkâl eder. Isparta'daki kardeşlerimiz maksadı anlamamışlar; hakları var. Çünkü o ibare o maksudu ifade edemiyor.

Madem öyledir; bu Söz'ün latîf tevâfukat-ı harfiyesindendir ki (mebhasındaki) hem sayfanın yirmi iki olmak itibarıyla, yazı bulunanların yerinde, (yarısından ziyade yazılı bulunan sayfaların hakikî ve itibarî satırlarına) ve baştaki yaprağın cilt üstünde isminin iki satırı ilâvesiyle bin üç yüz kırk iki (1342) ilâ âhir... Hem o mebhastaki bu cümle, hem âhirdeki beyaz sayfayı saymak cihetiyle altmış altı olup baştaki âyetin melfuz (altmış altı) hurufuna tevâfuk ediyor. Birinde, âhirdeki iki beyaz sayfayı saymak cihetiyle (altmış yedi) olup baştaki âyetin melfuz (altmış yedi) hurufuna tevâfuk ediyor. O âyet Sûre-i İhlâs'ın hurufatına, hem lafzullahın makam-ı ebcedîsine tevâfuk ediyor, denilmeli. Biz bir nüshayı öyle yaptık, size gönderiyoruz. Yanınızdaki nüshaları ona göre yap. Eğirdir'deki nüshaları da öyle yapınız.

اَلْبَاقِي هُوَ الْبَاقِي[1]

Kardeşiniz
Said Nursî

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[2] ، وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ[3]

اَلسَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكَاتُهُ[4]

Aziz, ciddî, sıddık kardeşlerim, hizmet-i Kur'âniye'de samimî ve kuvvetli arkadaşlarım Sabri, Hüsrev, Ali, Refet, Bekir, Lütfü, Rüşdü,

Cenâb-ı Hakk'a hadsiz şükür olsun ki sizleri hudutsuz bir sahrâ-yı hakikatte bana enîs arkadaş ve yoldaş vermiş. Bu acip sahradaki hareket ve sülûk, bazen pek ince ehemmiyetsiz görünen bir şeyde mühim istifadeler edilir. Onun için zâhir nazarda mâlâyânî zannedilen bazı meselelerde, fazla takip ediyorum. Ve ziyade nazar-ı dikkatinizi celb ediyorum. Ezcümle, Onuncu Söz'deki elif tevâfukatı, mühim bir mesele gibi nazar-ı dikkatinize gösteriyorum. Bunun sırrı şudur ki:

Bir iltifât-ı hâssaya gizliden gizliye bir işaret bulunduğunu kat'î hissettiğim için, ihtiyarsız olarak, kemâl-i sürûr ve ferahımdan taşkıncasına bağıra-

---

1 Kendinden başka her şeyin fânî olduğu gerçek Bâkî, Allah'tır.

2 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

3 "Hiç bir şey yoktur ki, O'nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor bulunmasın." (İsrâ sûresi, 17/44)

4 Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi üzerinize olsun.

rak, "Aman, geliniz, siz de görünüz." diyorum. Evet, nasıl ki, bir padişahın has bir ednâ işaretine mazhar olmak, kanun-u umumî ile bir müşiriyet teveccühünden fazla medar-ı sürûrdur. Öyle de Hâlık-ı Zülcelâl'in hususî iltifatını îmâ eden en gizli bir işarete, yüz bin can olsa ve feda edilse ve yüz bin sene ömür varsa, o yolda sarf edilse yine ucuzdur.

İşte bu sırdan gelen sürûrun verdiği cezbekârâne taşkınlıkla, dikkatsizlere mâlâyâni ve israf sayılan böyle tevâfukata dair bahisler açıyorum. İşte bir bahis daha açacağım:

Onuncu Söz, Kur'ân'ın bir sülüsünü inkâr etmek niyetiyle, haşr-i cismanîyi resmen millet içinde inkâr etmek fikrinde bulunan zındıkları susturmakla, harika bir şûle-i i'câz-ı Kur'ânî'yi gösterdiği gibi, daha müteaddit emârelerle, mânevî i'câz-ı Kur'ân hesabına fevkalâde bir mahiyeti bulunduğunu icmâlen hissetmiştik. Ve şimdi yeniden tekrar Onuncu Söz'e nazar-ı dikkat-i âmmeyi celb etmek için, ihtiyarsız olarak onunla meşgul edildim ve baktım.

Bu defa lafzullahın en birinci harfi olan elif, Onuncu Söz'de öyle bir tevâfuk gösterdi ki, katiyen tesadüfe havale edilmediği gibi, başka emârelerle o tevâfukta gaybî bir işareti katiyen hissettim. Sonra işaretlerini koydum. Hem işarete medar olmak için harikulâde olmak lâzım değildir. Çünkü çok âdi perdeler içinde mühim işaretler verilir; ehli anlar.

Madem işaret-i gaybiye var; elbette tesadüf içinden kaçar, daha hükmedemez, en cüz'î rakamları da o işarete mâl edilir. Madem mecmuunda işaret var, bütün eczâsı o işaretin hikmetine tâbidir; tesadüf orada oynayamaz. Hatta yirmi dokuzuncu sayfada Üçüncü Hakikatteki elif sayılmamak lâzım gelirken, sehven saymıştım. Sonra anladım ki, bana saydırılmış. Baştaki Onuncu Söz kelimesiyle, şu Üçüncü Hakikat ikisi sayfa başında bulundukları için, hakları sayılmaktı. Onların sair arkadaşları sayfa rakamları gibi bazı vazifeyi gördürmek için bir cihette saymak işareti olarak haberim olmadan bana yazdırılmış. Her neyse... Kendimin tereddüdü için değil, –çünkü kat'î kanaatim gelmiş– Belki başkasının şüphe ve tereddüdünü izale için bazı muvazeneler yaptım:

Onuncu Söz'ün âhirinde yazıldığı gibi, altı yüz sayfadan ziyade bir mübarek kitabın tevâfukatı yüz yirmi beş çıktı. Üç yüz elli sayfadan ibaret diğer bir kitabı yine saydım. Elli tevâfuk çıkmadı. Yine eskiden kendi telifatım Türkçe ve Arabî olan iki yüz seksen sayfadan ibaret bulunan kitabın elif'lerini saydım, tevâfukatı kırkı tecavüz etmedi.

Demek bu Onuncu Söz'de ve İşârâtü'l-İ'câz'daki ekseriyet-i mutlakanın tevâfukatı, gizli bir işaret-i gaybiyeyi tazammun ediyorlar. Mecmuunda işaret bulunsa yeter. Her cüzünde işareti göstermek lâzım değildir; fakat her cüz işaretin malıdır ve onun hikmetine tâbidir. Size acele edip, en evvelki işaret olunan nüshayı göndermiştim. Az hâşiyeleri sonra ilâve ettik. Bu defa Süleyman Efendi ile gönderilen nüshayla mukabele ediniz, tekmil ediniz ve Halil İbrahim Efendiyle gönderilen nüshayla, yine bu nüshayla mukabele ederek, sonra Âsım Bey'e gönderiniz.

Bu defaki Hulûsi Bey'in mektubunu size gönderdim. İşaret ettiğim iki kavs içerisinde bulunan kısım, Yirmi Yedinci Mektub'un Dördüncü Zeyli'nde yazılacak. Kavsler haricinde bulunan ve üzerlerine kırmızı çizgi çekilenler yazılmayacaktır. Hâfız Ahmed ve Mehmed Celâl ve Hâfız Veli gibi kalbi cezbeli dostlarıma ve tarik-i hakikatte sair kardeşlerimize selâm ediyorum. Hâfız Veli ile çendan geç görüştük, fakat Hâfız Veli'nin burada Mehmed Usta isminde, on senelik hâlis bir dostu bulunduğundan ve o Mehmed Usta benim sekiz senedir tarik-i âhirette gayet ciddî bir kardeşim olduğundan, Hâfız Veli'ye de o münasebetle eski dost nazarıyla bakıyorum. O bana mektup yazmıştı; vakit bulamıyorum ki mektubuna cevap vereyim. Ehl-i kalb için bazen sükût dahi bir konuşmaktır.

اَلْبَاقِي هُوَ الْبَاقِي[1]

Kardeşiniz
Said Nursî

Kardeşlerim, affedersiniz, bu intizamsız perişan mektupla sizinle konuşmak istemiyorum. Fakat müteaddit işlerle ve tetkikatla meşgul olduğumuz anda, sür'atli bir surette fikrimizin bir köşesiyle yazdık. Keçeli kâtibin hâli mâlûm. Kafasını başka yerde bırakmıştı; mektup perişan oldu. Onun için kusura bakmayınız.

Tevâfuktaki müdahale-i gaybiyeyi bir mektupta size böyle bir temsille beyan etmiştim. Mesela, benim avucumda nohut, leblebi, üzüm, buğday gibi maddeler bulunsa, ben onları yere atsam, üzüm üzüme, leblebi leblebiye karşı sıralansa, hiç şüphe kalır mı ki, elimden çıktıktan sonra, gaybî bir el müdahale edip sıralamasın? İşte hurufat ve kelimat o maddelerdir; ağzımız o avuçtur.

1 Kendinden başka her şeyin fâni olduğu gerçek Bâkî, Allah'tır.

(Mesud'un garip bir fıkrasıdır.)

Kamer yeni tulû ettiği esnada, onun aydınlığına ve gecenin serinliğinde, arpanın yumuşaması hasebiyle orak biçmekte iken, kamerin güzelliğine ve şeffaflığına bakarak ve orağın bitmemesi, Nur'ları yazmaktan mahrum kaldığımı tahassürâne ve meyusâne düşünmekte iken, bilmem iğfâlât, bilmem tulûat, hatırıma gelen şu sözü söyledim: "Yâ Rab! İsmim Mesud, kendim bî-sud, çok çalıştım olamadım mesud!" dedim ve arpa biçmeye devam ettim. Aradan bir müddet geçtikten sonra yattım. Menamda dediler ki: Mesud." Derhal uyandım; ay hemen kaybolmak üzere. Derhal "Yâ Rab! Ben saadet-i dünyeviye istemedim, tevbekâr oldum." Saadet-i uhreviyemin, sizin duanızla olacağı telkin edilmiştir ve duanıza muhtacım. Bendenizi duadan dirîğ buyurmamanızı temenni eder, el ve ayaklarınızdan öperim, efendim hazretleri.

Mesud (rahmetullâhi aleyh)

Yirmi Altıncı Mektub'un Dördüncü Mebhası'nın Birinci Meselesi

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1] ، وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ[2]

اَلسَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَعَلٰى وَالِدَيْكُمْ وَعَلٰى إِخْوَانِكُمْ وَرَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكَاتُهُ[3]

Aziz, sıddık ve sadık, muhlis ve hâlis kardeşim İbrahim Hulûsi Bey,

Mektubunda beyan ediyorsun ki: "Eğirdir gibi" orada muvaffak olmuyorsun. Ondan telâş etme. Orada öyle esbap var ki bütün bütün tevakkuf ve tatil neticesini verebilirdi. Cenâb-ı Hakk'a şükür, yine tevakkuf değil muvaffakiyet var.

O mânevî esbaptan biri şudur ki: Cinnî şeytandan ders alan insan şeytanları, dünyevî meşgaleleriyle seni bir çember içine alıp, Nur'lara hizmetini tahdit etmek için, sezdirmeyerek perde altında çalışmışlar.

Hem o havalide sabıkan müthiş ameliyat ve icraat olduğundan, o muhitte bir ürkeklik hasıl olup, senin kalbindeki gayet kuvvetli bir metanet

---

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

2 "Hiç bir şey yoktur ki, O'nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor bulunmasın." (İsrâ sûresi, 17/44)

3 Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi sizin, anne ve babanızın ve kardeşlerinizin üzerine olsun.

olmasaydı, o Nur'lar orada hiç ışıklandırmayacaktı. Fakat orada az hizmet de çoktur, kıymettardır.

Sâniyen: (Bu kısım Yirmi Altıncı Mektub'un Dördüncü Mebhası'ndaki Dört Meseleden Birincisinin "Sâniyen" kısmının sonuna ektir.)

رَبُّ الْعَالَمِينَ[1] tâbirinden sonra رَبُّ السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضِ[2] zikri, icmalden tafsîle geçmektir. Nasıl ki, "memleket-i İslâmiye hâkimi" tâbirinden sonra, "Anadolu, Asya ve Afrika hâkimi" tâbiri haşmet-i saltanatı mufassalan gösterir. Öyle de, rubûbiyet-i mutlakadan sonra, haşmet-i rubûbiyeti mufassalan gösterir. Her neyse, şimdilik suâline tam cevap veremiyorum. Ona bedel Kur'ân i'câzına ait iki küçük nükteyi söyleyeceğim. Sen şu iki nükteyi On Dokuzuncu Mektub'un Beşinci Cüzünün On Sekizinci İşaretinin Birinci Nüktesinin âhirine hâşiye olarak ilâve ediniz:

İşte **Birinci nükte**: (Mektubat'ın 210. sayfasındaki Hâşiye-2'dir; şu kısım ona ektir.)

Şu üç hakikate mukabil, gelecek hangi hakikat var? Kimin haddine düşmüş ki, bunları taklit etsin? Evet, nasıl ki bu tarz-ı ifade sun'î olamaz, öyle de taklid edilmez. Evet, kimin haddine düşmüş ki, hadsiz derece haddinden tecavüz edip, Hâlık-ı Kâinat'ı bu surette konuştursun?

İkinci nükte: Kur'ân-ı Hakîm'in umum sayfaları âhirinde âyetler tamam oluyor. Güzel bir kafiye ile nihayetleri hitam bulması, hem lafzullah yaprağın iki sayfasında veya karşı karşıya iki sayfasında veya yakın sayfalarda ekseriya ya muvafakat-i adediye veya münasebet-i adediye bulunması, bir emâre-i i'câzdır. Ve bunun sırrı şudur ki: Âyâtın en büyüğü olan "müdâyene âyeti[3]", sayfaları için ve Sûre-i İhlâs ve Kevser satırları için bir vâhid-i kıyâsî ittihaz edildiğinden, Kur'ân-ı Hakîm'in bu güzel meziyeti ve i'câz alâmeti görülmektedir. Demek bu hüner Kur'ân'ındır. Yoksa Hâfız Osman gibi zâtların değil. Çünkü bu vaziyet, âyetinden ve sûresinden neş'et etmiştir.

Sâlisen: Mektubunuzdan anladım ki sana gönderilen risaleleri kendin için istinsah ediyorsun, aslını Abdülmecid'e veriyorsun.

---

1 "Âlemlerin Rabbi" (A'râf sûresi, 7/54; Şuarâ sûresi, 26/23; Kasas sûresi, 28/30; Mü'min sûresi, 40/64; Fussilet sûresi, 41/9; Tekvir sûresi, 81/29; Hâkka sûresi, 69/4)

2 "Göklerin ve yerin Rabbi" (Ra'd sûresi, 13/16; İsrâ sûresi, 17/102; Kehf sûresi, 18/14; Meryem sûresi, 19/65; …)

3 Bakara sûresi, 2/282.

Aziz kardeşim, çendan Abdülmecid benim nesebî kardeşim ve yirmi sene talebemdir. Fakat ne o ve ne hiçbirisi benim Hulûsime yetişmiyor. O mektuplar –ekseriyet-i mutlaka– senin namınla yazılmış ve sana gönderiliyor. Abdülmecid ikinci derecede, kendine istihsah etmek veya mütâlaa etmek için onu da teşrik et, diye bir mektupta demiştim. Fakat eğer sen, o kardeşini kendi nefsine tercih edersen ve ona zahmet vermemek için zahmet çeksen ona karışmam. Senin peder ve validene ve Fethi gibi arkadaşlarına ve senin eski hocalarına selâm ve dua ederim, dualarını isterim.

اَلْبَاقِي هُوَ الْبَاقِي[1]

Kardeşiniz
Said Nursî

21 Ramazan-ı Şerif

(Abdülmecid'e yazılan mektubu, senin mektubunun içine koydum, ona gönderiniz.)

(Biraderlerine yazdıkları mektuptan.)

Eğer ahvâl-i ruhiyemi anlamak istersen, gelecek şu iki fıkra tercümandır. Bir şairin dediği gibi derim:

Ney gibi her dem ki, geçmiş ömrümü yâd eylerim.
Tâ nefes var ise kuru cismimde feryad eylerim.

Bir ticaret kılmadım, nakd-i ömür oldu hebâ,
Yola geldim, lâkin göçmüş cümle kervan, bîhaber.

Ağlayıp nâlân edip, düştüm yola tenha garip,
Dîde giryân, sîne biryân, akıl hayrân, bîhaber.

Evet, geçmiş ömrü israf ettik, zayi ettik. Çok mübarek zâtlar, ahbaplar kaybettik, yalnız kaldım. O mübareklerle beraber âhirete çalışmadım.

1 Kendinden başka her şeyin fâni olduğu gerçek Bâkî, Allah'tır.

Yirmi Sekizinci Mektub'un Sekizinci Meselesinin İkinci Nüktesi

Eğer denilse: Şu tevâfukat-ı gaybiye eğer bir meziyet-i belâgat olsaydı, Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan belâgatlerin envâından en ileride olduğu gibi, bu nevide de en ileri olmak lâzım gelirdi. Eğer bir meziyet-i belâgat değil; neden büyük bir ikrâm-ı ilâhî sayıyorsunuz? Hem hangi kitap olursa olsun, bu nevi tesadüfat içinde çok bulunabilir.

Elcevap: Kur'ân-ı Hakîm [1] إِنَّا نَحْنُ نَزَّلْنَا الذِّكْرَ وَإِنَّا لَهُ لَحَافِظُونَ sırrıyla, her zamanda bir milyondan fazla hâfızların kalbinde mânen yazdırmak lâzım geldiği için, hıfzı çok işkâl edecek ve hâfızları çok azaltacak olan şu nevi tevâfukat-ı müteşabihe, Kur'ân-ı Hakîm'de çok ileri gitmemiştir. Ehl-i hıfza, rahmet içinde mutabık-ı mukteza-yı hâl bir mânevî belâgati, bu meziyet-i belâgatin terkiyle yapmıştır: Çok defa kısa kesmekle çok uzun manaları ifade etmesi gibi. Hem şu tevâfukat belâgat olmasa da, madem içinde eser-i kast ve şuur görünür. Kast ve şuur ise, bilmüşahede ve bilitiraf, müellif ve müstensihlerin değil, elbette bir dest-i gaybînin tanzimiyledir. Ve o dest-i gaybînin bu tarz müdahalesi ise, alâmet-i kabuldür ve rızaya emâredir. Ve bu emâre de remzeder ki, yazılan hakikatler kusursuzdur, hak bir surette gösterilmiştir.

Ama sair kitaplarda şu nevi tevâfukat bulunuşu tesadüfe verilebilir. Fakat şu risalelerdeki şuurlu tevâfukat-ı gaybiyeyi, bütün gören zâtların ittifakıyla, şuursuz tesadüfe havale edilemez. Ve verilmesine imkân verilmiyor. Hatta en mühim iki müstensih ve bizler, değil ki bir risalenin umumunda, birtek sayfa kanaat verir ki, tesadüf karışamaz, haddi değildir. Çünkü misil olarak iki-üç kelime bulunur. Birbirine bakar öyle bir vaziyette ki, zâhiren bir kast irae ediyor.

Mesela, şimdi bakıyoruz, şu sayfada "yaş" lafzı, üç defa tekerrür etmiş. Üçü öyle bir vaziyette birbirine bakıyor ki şüphe bırakmaz ki, bir tanzim-i gaybîdir. Hem şimdi baktığımız şu sayfada, yalnız altı "hüzün" kelimesi var. O altı "hüzün", üç satırda öyle latîf iki kavsi teşkil etmiş ki, neş'eli bir hüznü görene verir.

Hem işâret-i gaybiye olmak için, başka hiçbir kitapta bulunmamak lâzım gelmez. Mesela, nasıl ki, belâgat-i Kur'âniye derece-i i'câza vâsıl olduğu için,

---

[1] "Hiç şüphe yok ki o zikri, Kur'ân'ı biz indirdik, onu koruyacak olan da biziz." (Hicr sûresi, 15/9).

bir mucize-i risalet olduğu hâlde, sair ehl-i belâgatın umum kitaplarında, derecatlarına göre belâgat vardır. Onlarda belâgat bulunması, i'câz-ı Kur'ân'a münâfi olamaz.

Öyle de i'câz-ı Kur'ân'ın yüzer kısmından bir kısmının cilvesi, bir nevi ikram-ı ilâhî nev'inden, Kur'ân'ın bir nevi tefsiri olan Sözler'de, hakâik-i Kur'âniye'nin hüsn-ü intizamına işareten görünüp tecellî etmesine, sair kitaplarda tevâfukatın bulunması zarar vermez. Çünkü o dereceye yetişmezler. Çünkü Sözler'deki o nevi tevâfukat o dereceye gelmiş ki, dikkat edenlere kat'î kanaat verir ki, beşerin düşünüşü değil ve ihtiyarıyla da olmamıştır. Belki nakşî bir nevi Kur'ân i'câzının, gölgesinin gölgesi, kendi tefsirinin aynasında, bir nevi ikram-ı ilâhî suretinde temessül ediyor. [1] اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ هٰذَا مِنْ فَضْلِ رَبِّي

Yirmi Sekizinci Mektub'un Sekizinci Meselesinin Üçüncü Nüktesi

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ[2]

اَلسَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَعَلٰى وَالِدَيْكُمْ وَعَلٰى إِخْوَانِكُمْ
وَعَلٰى رُفَقَائِكُمْ وَرَحْمَةُ اللّٰهِ وَبَرَكَاتُهُ[3]

Aziz kardeşim,

Evvelâ: Kardeşimiz Abdülmecid'in, Yirmi Altıncı Mektubun Üçüncü Mebhasını, lüzumsuz bir ihtiyata binaen ziyade görmesini, sen de onun ziyadesini ziyade görmekliğin beni ziyade sevindirdi.

وَكَيْفَ أَخَافُ مَا أَشْرَكْتُمْ وَلَا تَخَافُونَ أَنَّكُمْ أَشْرَكْتُمْ بِاللّٰهِ[4]

diyen ve Kur'ân'ın takdirine mazhar olan Hazreti İbrahim'in *(aleyhisselâm)* itti-

1 Allah'a hamdolsun; bu Rabbimin ihsanıdır.

2 "Hiç bir şey yoktur ki, O'nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor bulunmasın." (İsrâ sûresi, 17/44)

3 Allah'ın selâmı sizin, anne ve babanızın, kardeşlerinizin ve arkadaşlarınızın üzerine olsun.

4 "Hem siz, (Allah'ın size tanrı oldukları hakkında hiçbir delil indirmediği şeyleri) O'na ortak saymaktan korkmuyorsunuz da, nasıl ben sizin O'na ortak koştuğunuz şeylerden korkarım?" (En'âm sûresi, 6/81)

bâına mükellef olduğumuza işaret eden مِلَّةَ إِبْرٰهِيمَ حَنِيفًا مُسْلِمًا[1] sırrına mazhar olduğumuzu bilmeliyiz.

Sâniyen: Bana karşı umumen dost bir şehir ahalisinden bir müftü, sathî bir nazarla, vâhî bazı tenkidâtı, Onuncu Söz'ün teferruat kısmına etmiş diye Abdülmecid yazıyor. Abdülmecid'in ona verdiği cevaplar, iki yer müstesna, mütebâkisi kâfidir. Fakat iki yerde, o da o zatın sathî suâline, sathî olarak cevap vermiş:

Birincisi: O zât demiş ki: "Onuncu Söz'ün hakikatleri münkirlere karşı değil. Çünkü sıfât ve esmâ-yı ilâhiyeye binâ edilmiş." Abdülmecid cevabında diyor ki: "Münkirleri hakikatlerden evvelki dört İşaretle imana getirmiş, ikrar ettirmiş. Sonra hakikatleri dinlettiriyor." meâlinde cevap vermiş. Hakikî cevabı şudur ki:

Her bir hakikat, üç şeyi birden isbat ediyor: *Hem Vâcibü'l-vücûd'un vücudunu, hem esmâ ve sıfâtını; sonra haşri onlara bina edip, isbat ediyor.* En muannid münkirden, tâ en hâlis bir mümine kadar herkes, her hakikatten hissesini alabilir. Çünkü hakikatlerde, mevcudata, âsâra nazarı çeviriyor. Der ki:

Bunlarda muntazam ef'âl var. Muntazam fiil ise fâilsiz olmaz. Öyleyse bir fâili var. İntizam ve mizanla o fâil iş gördüğü için, hakîm ve âdil olmak lâzım gelir. Madem hakîmdir; abes işleri yapmaz. Madem adaletle iş görüyor; hukukları zayi etmez. Öyleyse mecma-ı ekber, bir mahkeme-i kübrâ olacak.

İşte hakikatler, bu tarzda işe girişmişler. Mücmel olduğu için, üç dâvâyı birden isbat ediyorlar. Sathî nazar fark edemiyor. Zaten o mücmel hakikatlerin her birisi, başka risaleler ve Sözlerde kemâl-i izahla tafsil edilmiş.

Abdülmecid'in ikinci nâkıs cevabı şudur ki: O zâtın yanlış suâline mümâşât edip, yanlışını kabul ettiği için, yanlış etmiş. Çünkü Onuncu Söz'ün Hâşiyesi'nde, ism-i âzam, yalnız her ismin bir mertebesinden ibaret olduğu zikredilmemiş. Belki çok yerlerde demişiz: ism-i âzamdan ve her ismin âzamî mertebesinden tezahür eder. İsm-i âzamı isbat etmekle beraber, her ismin bir mertebe-i âzamı var ki, Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)* bunlara mazhar

[1] "Dupduru bir tevhid inancı üzerinde İbrahim Milleti'ne bağlılık." (Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 3/375, 406; el-Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ* 6/4; el-Beyhakî, *Şuabü'l-îmân* 5/484). Aynı hususu ifade eden âyetler için bkz.: Bakara sûresi, 2/135; Âl-i İmran sûresi, 3/95; Nisâ sûresi, 4/125; En'âm sûresi, 6/161; Nahl sûresi, 16/123)

olduğu gibi, haşr-i âzam da onlara bakıyor. Mesela ism-i Hâlık merâtibi, benim Hâlıkım'dan tut, tâ Hâlık-ı küll-i şey'e kadar olan mertebe-i âzama kadar merâtibi var.

O şüpheli zatın, her ismin bir mertebe-i âzamı olduğunu tezyif etmek niyetiyle, "Mutasavvife-i mütefelsife fikridir." demiş. Hâlbuki, başta İmam Âzam, İmam Gazâlî, Celâleddin-i Süyûtî, İmam Rabbânî, Şâh-ı Geylânî gibi sıddıkîn-i muhakkıkîn, ism-i âzamı ayrı ayrı görmüşler. İmam Âzam demiş: el-Adl, el-Hakem ism-i âzamdır, ve hâkezâ. Her neyse, bu mesele bu kadar yeter.

O zatın sathî ilişmesinden üç cihetle memnun oldum:

Birincisi: Tenkit etmek istediği hâlde, edemediği için gösteriyor ki, Onuncu Söz'ün hakâiki, kabil-i tenkit değildir. Olsa olsa, teferruat kabîlinden bazı ibarelerine ilişebilir.

İkincisi: İnşallah, âli bir zekâ ve gayreti bulunan Abdülmecid'i gayrete getirdi. Hulûsi'ye yakışacak çalışkan, müteyakkız bir arkadaş oldu.

Üçüncüsü: O zât müşteridir ki ilişmiş. Müşteri olmayan lâkayt kalır. İnşallah, ileride tam istifade edecek.

Bu nüktenin bir güzel meâlini ya sen, ya Abdülmecid kaleme alıp, benim selâmımla, memnuniyetimle beraber, o zata gönderebilirsiniz.

Mahallenizin imamı Hâfız Ömer Efendiye selâm et ve de ki, ben onu kabul ettim. Talebelik şartlarını da ona söyle. Pederiniz ve Fethi Bey ve Hoca Abdurrahman, Sözler'i ciddî dinlemeleri beni çok mesrur ediyor. Ben onlara dua ediyorum. Onlar da bana dua etsinler. Seydâ namındaki zât, pederinizin intisap ettiği zât değil, ondan evvel gelmiş iştihar etmiş mühim bir zâttır. Başta Sabri, Süleyman, Tevfik bütün ihvanlar size selâm ediyorlar.

Kardeşiniz
Said Nursî

وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ[1]

اَلسَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكَاتُهُ بِعَدَدِ عَاشِرَاتِ دَقَائِقِ أَيَّامِ الْفِرَاقِ[2]

Aziz, sıddık kardeşim,

---

1 "Hiç bir şey yoktur ki, O'nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor bulunmasın." (İsrâ sûresi, 17/44)

2 Ayrılık günlerindeki dakikaların âşireleri adedince Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi üzerinize olsun.

Sana bu defa Yirmi Dokuzuncu Mektub'un üçüncü Kısmını ve Beşinci Kısmını gönderiyorum. Üçüncü Kısım'da bir sır var. Ramazan'da bir saatte, benimle müsevvid zât hasta iken sür'atle yazılmış. Göreceğiniz tarz, aynen bulunmuş; biz hayret ettik. Anladık ki o kısımda Kur'ân'a dair niyetimiz tam haktır ve lâzımdır ki, böyle olmuştur.

Hem Mucizât-ı Ahmediye'deki tevâfukata, bir sened-i kat'î olarak, iki parça (o Mektuptan 4'üncü, 5'inci cüzlerini) gönderdim.

O iki parça o risalenin telifinin akîbinde, acemi bir müstensih müsvedde-i aslîden acele yazdığı, hatta salavâtları *(aleyhissalâtü vesselâm)* işaretiyle geçtiği hâlde, iki sene sonra tetkik ettik, ümidimiz fevkinde acîb bir tevâfuk gördük.

Sonra, ondan daha acemi bir müstensihe dedim: "Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)* kelimesiyle, Kur'ân kelimesini kırmızı yaz, aynen o nüshayı istinsah et." Hâlbuki, ikinci müstensih çok acemi idi. Evvelki müstensihin nüshasındaki tevâfuku kısmen bozmuş, şuuru taallûk ettiği için letâfetini ihlâl etmiş. Fakat yine tevâfukata bir hüccet olur, siz de güzelce kendinize tebyiz ediniz. O müsvedde-i ûlânın bir sureti ya sende veya Abdülmecid'de mahfuz kalsın.

Felillâhilhamd, şimdi Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan'ın iki yüz eczâ-yı i'câzından bir cüzünü göze gösterecek birkaç Kur'ân'ı yazdırıyoruz. Birisi tamam oluyor. İçinde 2806 lafza-yı Celâl'den, yüzde bir müstesna, umumen tevâfuku, gaybî tarzında görünüyor. Lafzullahı kırmızıyla yazdırdık. Gören, "Kur'ân'ın i'câzını gözümle görebiliyorum." diyebilir. İnşallah, bu cüz-ü i'câz, hatt-ı Kur'ânî'yi muhafaza edecek, tahriften kurtaracak.

Elmas kalemli kardeşlerimize taksim ettim, en birinci kardeşimiz Hakkı Efendi birinci cüzü yazdı. İkincisini, üçüncüsünü senin bedeline yazmaya hâhişkârdır.

Başta valideyninize, Fethi Bey, Hoca Abdurrahman Bey, yeni talebem İmam Ömer Efendi olarak Sözler'le alâkadar olanlara selâm ve dua ediyorum, dualarını isterim.

Sâbık Müftü Kemâl Efendiye de ki: Müjde! Her bir saat hastalıklı ömrü, bir gün ibadet hükmündedir. Şu zamanda hayatın en iyi sureti böyledir. Biz dergâh-ı ilâhîde onun hakkında en hayırlısını niyaz edip dua ediyoruz ve edeceğiz. Öylelerin duası makbuldür. Bana dua etsin. Hoca Abdurrahman ile Fethi Bey, ikisi, has talebelerin daire-i duası içinde duada kazancıma hisse-

dardırlar. İkisi bana dua etsinler. Eskide benim Ömer isminde talebem vardı; senin şimdiki orada Ömer Efendi ona duada arkadaş olmuştur.

اَلْبَاقِي هُوَ الْبَاقِي[1]

Kardeşiniz
Mirzazade Said Nursî

Yirmi Dokuzuncu Mektub'un dördüncü kısmı hem uzundur, hem birtek nüshadır. Bu defa gönderemedim. O kısım doğrudan doğruya i'câz-ı Kur'ân'ın bir aynasıdır ve çok da mühimdir. Otuz sekiz sayfadır. Başta Sabri, Süleyman, Hüsrev, Bekir, Tevfik, Galip sizlere selâm ederler. On Dokuzuncu Mektub'un dördüncü cüzünü, On Beşinci Nükteli İşarete kadar tashih ettim. Acele göndermek lâzım geldi, vakit bulamadım, tam tashih edeyim.

Sen evvelâ On Beşinci Nükteli İşaret'ten sonra, kendi nüshanızla mukabele edip tashih ediniz, sonra tebyiz ediniz. Yirmi Sekizinci Mektub'un Yedinci Meselesi'nde acip bir tevâfuk görüldü; şöyle: İki sayfa baştan başa, yalnız baştaki satır müstesna, yirmi dokuz satır şuur ve ihtiyarımızın hâricinde, bütün "elif" gelmiş. Bu bütün "elif" Yirmi Sekizinci Mektup'tan Yirmi Dokuzuncu Mektub'a ehemmiyetli bir işaret-i gaybiyedir, diyordu. Sonra numûnesini size göndereceğiz.

Said Nursî

(Said Nursî'nin bir fıkrasıdır.)

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[2] ، وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ[3]

اَلسَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكَاتُهُ[4]

Aziz, sıddık, hakikatli âhiret kardeşim ve ciddî ve kuvvetli arkadaşım,

Kur'ân-ı Hakîm'in baş hâşiyelerinde, âyât-ı Kur'âniye'nin adedi altı bin altı yüz altmış altı olmakla, envâr-ı Kur'âniye ve hakikat-i Furkaniye eyyâm-ı

1 Kendinden başka her şeyin fâni olduğu gerçek Bâkî, Allah'tır.
2 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.
3 "Hiç bir şey yoktur ki, O'nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor bulunmasın." (İsrâ sûresi, 17/44)
4 Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi üzerinize olsun.

şer'iye ile altı bin altı yüz altmış altı sene kadar, küre-i arzda hükmü cereyan edeceğine işaret ettiğine dair suâlinize, o vakit zihnim başka yere müteveccih olduğu için, izahlı bir cevap veremedim. Sonra bana ihtar edildi ki: "Âsım'ın suâli ehemmiyetlidir, cevap ver." Ben de o ihtara binaen, üç esasla bir parça izah edeceğim:

Birinci esas: Nasıl ki nur-u Muhammedî ve hakikat-i Ahmediye *(aleyhissalâtü vesselâm)*, divan-ı nübüvvetin hem fatihası, hem hâtimesidir. Bütün enbiyâ onun asl-ı nurundan istifaza ve hakikat-i dininin neşrinde onun muînleri ve vekilleri hükmünde oldukları ve nur-u Ahmedî *(aleyhissalâtü vesselâm)* cephe-i Âdem'den, tâ zât-ı mübarekine müteselsilen tezahür edip neşr-i nur ederek, intikal ede ede tâ zuhur-u etemle kendinde cilveger olmuştur.

Hem mahiyet-i kudsiye-i Ahmediye, Risale-i Miraç'ta kat'i bir surette isbat edildiği gibi, şu şecere-i kâinatın hem çekirdek-i aslîsi, hem en âhir ve en mükemmel meyvesi olmuş. Öyle de hakikat-i Kur'âniye zaman-ı Âdem'den şimdiye kadar, hakikat-i Muhammediye *(aleyhissalâtü vesselâm)* ile beraber, müteselsilen enbiyâların suhuf ve kütüplerinde nurlarını neşrederek, gele gele tâ nüsha-yı kübrâsı ve mazhar-ı etemmi olan Kur'ân-ı Azîmüşşân suretinde cilveger olmuştur.

Bütün enbiyânın usûl-ü dinleri ve esas-ı şeriatları, hülâsa-yı kitapları Kur'ân'da bulunduğuna, ehl-i tahkik ve ehl-i hakikat ittifak etmişler. Bu sırra binaen fetret-i mutlakanın zamanı ihraç edildikten sonra, rivayet-i meşhureyle zaman-ı Âdem'den tâ kıyâmete kadar, "eyyam-ı şer'iye" ile tâbir edilen yedi bin seneden, fetret-i mutlakanın zamanı tarh edildikten sonra altı bin altı yüz altmış altı sene kadar, din-i İslâm'ın sırrını neşreden hakikat-i Kur'âniye, küre-i arzda ayrı ayrı perdeler altında neşr-i envar edeceğine, âyâtın adedi işaret ediyor demektir.

İkinci esas: Mâlûmdur ki küre-i arzın mihveri üstündeki hareketiyle, gece gündüzler ve medâr-ı senevîsi üstündeki hareketiyle, seneler hâsıl oluyor. Güneşle beraber her bir seyyarenin, belki sevâbitin ve Şemsü'ş-şümûs'un dahi, her birinin mihveri üstünde eyyam-ı mahsusalarını gösteren bir hareketi ve medârı üzerinde deveranı dahi, bir nevi seneleri gösteriyor. Hâlık-ı arz ve semâvât'ın hitâbât-ı ezeliyesinde, o eyyam ve seneleri dahi irae ettiğine delili şudur ki: Furkan-ı Hakîm'de,

ثُمَّ يَعْرُجُ إِلَيْهِ فِي يَوْمٍ كَانَ مِقْدَارُهُ أَلْفَ سَنَةٍ مِمَّا تَعُدُّونَ[1]

تَعْرُجُ الْمَلَٰٓئِكَةُ وَالرُّوحُ إِلَيْهِ فِي يَوْمٍ كَانَ مِقْدَارُهُ خَمْسِينَ أَلْفَ سَنَةٍ[2]

gibi âyetler isbat ediyor.

Evet, kış günlerinde ve şimal taraflarında, gurup ve tulû mâbeyninde dört saat günden ve bu yerlerde kışta sekiz-dokuz saatten ibaret eyyamlardan tut, tâ güneşin mihveri üstünde bir aya yakın yevminden, hatta kozmoğrafyanın rivayetine göre, tâ رَبُّ الشِّعْرٰى[3] tâbiriyle Kur'ân'da nâmı ilân edilen ve şemsimizden büyük "Şi'râ" namında diğer bir şemsin, belki bin seneden ibaret olan gününden, tâ Şemsü'ş-şümûs'un mihveri üstündeki elli bin seneden ibaret birtek yevmine kadar eyyâm-ı rabbâniye vardır.

İşte semâvât ve arzın Rabbi, o Şemsü'ş-şümûs ve Şi'râ'nın Hâlık'ı hitap ettiği vakit, o semâvât ve arzın ecramına ve âlemlerine bakan kudsî kelâmında o eyyamları zikreder ve zikretmesi gayet yerindedir.

Madem eyyâmın lisan-ı şer'îde böyle ıtlâkatı vardır. İlmü't-tabakatü'l-arz ve coğrafya ve tarih-i beşeriyet ulemâsınca, nev-i beşerin yedi bin sene değil, belki yüz binler sene geçirdiğini teslim de etsek, "Âdem'den kıyâmete kadar ömr-ü beşer yedi bin senedir."[4] olan rivayet-i meşhurenin sıhhatine ve beyan ettiğimiz altı bin altı yüz altmış altı sene, Nur-u Kur'ân hükümfermâ olduğuna münâfi olamaz, cerh edemez. Çünkü eyyâm-ı şer'iyenin, dört saatten elli bin seneye kadar hükmü ve şümulü var. Fakat nefsü'l-emirdeki eyyâmın hakikati, o rivayet-i meşhurede hangisi olduğu şimdilik bu dakikada kalbime inkişaf ettirilmedi. Demek o sırrın inkişafı münasip değil.

Şu meselede şimdilik delilini gösteremeyeceğim bir müddeâyı beyan ediyorum. Şöyle ki:

Şu dünyanın bir ömrü, ve şu dünyadaki küre-i arzın dahi ondan kısa diğer bir ömrü, ve küre-i arzda yaşayan nev-i insanın daha kısa bir ömrü vardır. Bu birbiri içinde üç nevi mahlûkatın ömürleri, saatin içindeki dakika, saniye, saatleri sayan çarkların nisbeti gibidir. Nev-i insanın ömrü, küre-i arzın iki ha-

---

1 "Sonra her iş, sizin günleriniz hesabıyla bin yıl tutan bir günde O'na yükselir." (Secde sûresi, 32/5)

2 "Melekler ve Rûh, O Allah'ın Arşına; miktarı elli bin sene olan bir günde yükselirler." (Meâric sûresi, 70/4)

3 "(Müşriklerin taptığı) Şi'râ yıldızının Rabbi." (Necm sûresi, 53/49)

4 Bkz.: et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* 11/96; İbni Hişâm, *es-Sîratü'n-nebeviyye* 3/74; et-Taberî, *Câmiu'l-beyân* 1/383; el-Hâkim, *el-Müstedrek* 2/654.

reketiyle hasıl olan mâlûm eyyam ile olduğu gibi, zîhayatın vücuduna mazhar olduğu zamandan itibaren, küre-i arzın ömrü ise merkez-i irtibatı olan şemsin hareket-i mihveriyesiyle hasıl olan eyyam ile olması hikmet-i rabbâniyeden uzak değildir. Ve dünyanın ömrü ise Şemsü'ş-şümûs'un hareket-i mihveriyesiyle hasıl olan eyyâm iledir.

Şu hâlde nev-i insanın ömrü yedi bin sene eyyam-ı mâlûme-i arziyeyle olsa, küre-i arzın hayata menşe olduğu zamandan, harabiyetine kadar, eyyam-ı şemsiye ile iki yüz bin seneden geçer. Ve Şemsü'ş-şümûs'a tâbi ve âlem-i bekadan ayrılıp küremize bakan dünyaların ömrü –Şemsü'ş-şümûsun işârât-ı Kur'âniye ile her bir günü 50.000 (elli bin) sene olmasıyla– yedi bin sene, o eyyâmla yüz yirmi altı milyar (126.000.000.000) sene yaşarlar. Demek, eyyâm-ı şer'iye tâbir ettiğimiz eyyâm-ı Kur'âniye'de bunlar dahil olabilirler.

Evet, semâvât ve arzın Hâlık'ı, semâvât ve arza bakan bir kelâmıyla semâvât ve arzın sebeb-i hilkati ve çekirdek-i aslîsi ve en mükemmel âhir meyvesi olan bir zata hitabında, o eyyamları istimal etmek, Kur'ân'ın ulviyetine ve muhatabın kemâline yakışır ve ayn-ı belâgattir.[1](Hâşiye)

وَالْعِلْمُ عِنْدَ اللهِ، وَاللهُ أَعْلَمُ بِأَسْرَارِ كِتَابِهِ[2]

رَبَّنَا لَا تُؤَاخِذْنَا إِنْ نَسِينَا أَوْ أَخْطَأْنَا[3]

Said Nursî

On Beşinci Nota'nın Üçüncü Meselesi

Ey insan ve ey nefsim, muhakkak bil ki: Cenâb-ı Hakk'ın sana in'âm ettiği vücudun, cismin, âzaların, malın ve hayvânâtın ibâhadır, temlik değildir. Yani, istifaden için kendi mülkünü senin eline vermiş, istifade et diye ibâha etmiş. Senin gibi, idare etmekten hakikaten âciz ve tedbirden cidden câhil bir şahsa temlik etmemiş. Çünkü mülk olarak verseydi, idaresini sana bırakmak lâzım gelirdi.

---

1 (Hâşiye) Bu hesap Şamlı Hâfız, Kuleönü'nden Mustafa ve arkadaşı Hâfız Mustafa'nın şehadeti ile bir dakika zarfında ezber yapılmıştır. (Sene üç yüz altmış gün hesabına göredir; kusur varsa bakılmamak gerektir.)

2 İlim Allah katındadır. Yazdıklarının sırlarını en iyi Allah bilir.

3 "Ey Rabbimiz! Unutur veya hataya düşer de bir kusur işlersek bizi onunla hesaba çekme!" (Bakara sûresi, 2/286)

Acaba en kolay, en zâhir ve daire-i ihtiyar ve şuurda dahil olan bir midenin idaresini yapamadığın hâlde, nasıl göz ve kulak gibi daire-i ihtiyar ve şuurun haricinde idare isteyen şeylere mâlik olabilirsin?

Madem sana verilen hayat ve hayatın levâzımatı temlik değil, ibâhadır. Elbette ibâhanın düsturuyla hareket etmek lâzımdır. Yani, nasıl bir zât, ziyafete misafirleri dâvet eder. Onlara, meclis ziyafetindeki eşyadan ve ziyafetten istifadeyi ibâha ediyor, temlik etmiyor. İbâha ve ziyafetin kaidesi ise, mihmandarın rızası dahilinde tasarruf etmektir. Öyleyse israf edemez, başkasına ikram edemez, sofradan kaldırıp başkasına sadaka veremez, dökemez, zâyi edemez. Eğer temlik olsaydı, yapabilirdi ve kendi arzusuyla hareket edebilirdi.

Aynen bunun gibi, Cenâb-ı Hak sana ibâha suretinde verdiği hayatı intihar ile hâtime çekemezsin, gözünü çıkaramazsın ve mânen gözü kör etmek demek olan gözü verenin rızası haricinde harama sarf edemezsin. Ve hâkezâ, kulağı ve dili ve bunlar gibi cihâzâtı harama sarf etmekle mânen öldüremezsin. Ve eti yenilmeyen hayvanını lüzumsuz tâzip edip katledemezsin. Ve hâkezâ… Bütün sana verilen nimetler, bu misafirhane-i dünyanın sahibi olan Mihmandar-ı Kerîm-i Zülcelâl'in kavânîn-i şeriatı dairesinde tasarruf etmek gerektir.

Said Nursî

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1] ، وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ[2]

اَلسَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكَاتُهُ[3]

Aziz kardeşim Refet Bey,

Senin mektubunu ve kitabını memnuniyetle aldım. Gayet sevdiğim bir talebem olan Hulûsi Bey'in ruhunu sizde hissettim. Seni yeni değil, Hulûsi gibi eski bir talebe olarak kabul ettim. Talebeliğin hâssası şudur ki: Yazılan Sözler'e kendi malı gibi sahip olmalıdır. Kendisi telif etmiş ve yazmış nazarıyla bakıp neşrine ve ehil olanlara iblâğına çalışmaktır. Mâşaallah, hattın güzeldir. Vakit bulursan bir kısmını yazın. Bir kısmını Hüsrev gibi ciddî talebeler yazar; onlardan bilâhare alır, yazarsınız ve onlarla teşrik-i mesai edersiniz. Altı senedir Isparta'da ciddî talebelerin çıkmasına muntazırdım, bekliyordum. El-min-

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

2 "Hiç bir şey yoktur ki, O'nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor bulunmasın." (İsrâ sûresi, 17/44)

3 Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi üzerinize olsun.

netü lillâh, şimdi sizinle beraber birkaç tane çıkmaya başladı. Çünkü bir talebe, yüz dosta müreccahtır. Sözler namındaki envâr-ı Kur'âniye ise, en mühim ibadet olan ibadet-i tefekküriye nev'indendir. *Şu zamanda en mühim vazife, imana hizmettir. İman saadet-i ebediyenin anahtarıdır.*

اَلْبَاقِي هُوَ الْبَاقِي[1]

Kardeşiniz
Said Nursî

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[2] ، وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ[3]
اَلسَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكَاتُهُ[4]

Ciddî, sıddık, dikkatli, hakikatli kardeşim Refet Bey,

Cenâb-ı Hak yeni hayatınızı mübarek eylesin ve refika-yı hayatınızı hayat-ı ebediyenizde, Otuz İkinci Sözün Üçüncü Mevkıfı'nın âhirlerindeki Üçüncü İşarette, refika-yı hayata dair vaade ve sıfata mazhar eylesin, âmîn…

Bu defaki mektubun çok güzeldir. Arkadaşlarının fıkraları içerisinde Yirmi Yedinci Mektup içine dercedeceğim. Arasıra yazıyla meşgul olsanız iyi olur. İnşaallah yeni hayatınız size risalelerin hakâikine karşı yeni bir şevk uyandıracak.

Kardeşim, sen, Hüsrev, Âsım, nazarımda çok kıymettarsınız. Cenâb-ı Hak sizleri ve sizin gibileri Kur'ân hizmetinde sâbit-kadem ve fedakâr ve kemâl-i sadakatte dâim ve muvaffak eylesin, âmîn...

Orada Şeyh Mustafa, Lütfü, Rüşdü gibi kardeşlerime çok selam ediyorum.

اَلْبَاقِي هُوَ الْبَاقِي[5]

Kardeşiniz
Said Nursî

---

1 Kendinden başka her şeyin fâni olduğu gerçek Bâkî, Allah'tır.
2 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.
3 "Hiç bir şey yoktur ki, O'nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor bulunmasın." (İsrâ sûresi, 17/44)
4 Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi üzerinize olsun.
5 Kendinden başka her şeyin fâni olduğu gerçek Bâkî, Allah'tır.

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1] ، وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ[2]

اَلسَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكَاتُهُ[3]

Aziz, sıddık, ciddî, samimî âhiret kardeşim ve hizmet-i Kur'âniye'de çalışkan bir arkadaşım Refet Bey,

Mektubunuz beni mesrur etti. Biliniz ki, iki sene evvel mâbeynimizde hararetli bir uhuvvet başladı. Sonra bazı ârızalarla ileri gitmedi. Müjde, şimdi ileri gidiyor. Çünkü Hüsrev bana yazdığı mektubunda, senden çok memnun olduğunu, Barla'dan döndükten sonra seni istediğim tarzda bana gösteriyor.

Demek tam onunla ittihad ve teşrik-i mesâi ediyorsun. Elinden geldiği kadar onunla münasebeti kuvvetleştir. Hem her bir has talebenin mühim bir vazifesi, bir çocuğa Kur'ân öğretmek olduğundan, sen bu vazifeyi yapmaya başladın. Sen birinci talebelerden olduğundan, inşaallah senin çocuğun da birincilerden olacaktır. Madem çocuk benim de evlâd-ı mâneviyemdir; ona verdiğin ders, yarısı senin namına ise, yarısı da benim hesabıma olmalıdır.

Senin rüyan ise çok mübarektir. Tâbiri pek zâhirdir. Isparta bir camidir. Hüsrev, Refet, Lütfü, Rüşdü gibi zâtların samimî mütesânid heyetin şahs-ı mânevîsi sana Said suretinde gösterilmiş. Risalelerle verdiğiniz ders ise, vaaz u nasihat suretinde gösterilmiş. Sen namazı kılmadığınızdan geç kalıp, acele ederek derse yetişmek tâbiri, Sözler'in neşri haricinde bazı vezâif-i diniye, hem bir parça tembellik, sizi birincilik hakkın olan birinci derste ikinci derecede kaldığınıza işaret edip, seni ikaz ediyor. Her neyse...

Ben senden şimdi çok memnunum ve oradaki kardeşlerim dahi senden çok memnundurlar. Cenâb-ı Hak bize ve size tarik-i hakta hizmet-i Kur'âniye'de sebat ve metânet versin, âmîn... Kayınpederiniz Hacı İbrahim Efendiye çok selâmla Bedreddin'e ve hemşireme çok dua ediyorum.

اَلْبَاقِي هُوَ الْبَاقِي[4]

Kardeşiniz
Said Nursî

---

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

2 "Hiç bir şey yoktur ki, O'nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor bulunmasın." (İsrâ sûresi, 17/44)

3 Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi üzerinize olsun.

4 Kendinden başka her şeyin fâni olduğu gerçek Bâkî, Allah'tır.

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1] ، وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ[2]
اَلسَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكَاتُهُ[3]

Aziz, sıddık, gayyûr kardeşim,

Süleyman Efendi'den anladım ki, bazı hususî müşkülâta mâruz oluyorsun. Sizin gibi metin insanlara sabır tavsiyesi zâiddir. *Hizmetin kudsiyeti ve o hizmetteki zevk ve gayretindeki şevk, o acı hususî müşkülâta karşı gelir ve galebe eder tahmin ediyorum.* Mümkün olduğu kadar aldırmamalısın. Kıymettar, kusursuz bir malın dükkâncısı müşterilere yalvarmaya muhtaç değil. Müşterinin aklı varsa o yalvarsın. خَيْرُ الْأُمُورِ أَحْمَزُهَا[4] sırrınca, azîm hayırların müşkülâtı çok oluyor. Müşkülât çoğaldıkça ehl-i himmet fütur değil, gayret ve sebatını ziyadeleştirir. İnşaallah siz de öyle metîn ve sebatkârlardansınız.

اَلْبَاقِي هُوَ الْبَاقِي[5]
Kardeşiniz
Said Nursî

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[6] ، وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ[7]
اَلسَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكَاتُهُ[8]

Aziz, sıddık kardeşim Refet Bey,

Maşaallah, şimdi siz ümit ettiğim tarzda risaleleri takip ediyorsunuz ve yazıyorsunuz. Senin gibilerin az sa'yi dahi çok hükmündedir. Çünkü çoklar size itimad edip sizi taklit eder. Sizin gibi ciddî kardeşleri, bu gurbet memleketinde bulduğumdan, burası benim için hakikî bir vatan hükmüne geçti, hakikî vatanımı unutturdu. Yazılan eserlerin yüksekliği, me'haz ve mâden-i kudsîleri olan Kur'ân'dan sonra, sizler gibi muhatapların ciddî iştiyakları ve tam tefehhümleridir. Siz beni bulduğunuzdan bir şükretseniz, ben sizi bulduğumdan dolayı bin şükrediyorum.

---

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.
2 "Hiç bir şey yoktur ki, O'nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor bulunmasın." (İsrâ sûresi, 17/44)
3 Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi üzerinize olsun.
4 "İşlerin en hayırlısı, zorlu olanıdır." Bkz.: Aliyyülkârî, *el-Masnû'* 1/57; el-Aclûnî, *Keşfü'l-hafâ* 1/175.
5 Kendinden başka her şeyin fânî olduğu gerçek Bâkî, Allah'tır.
6 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.
7 "Hiç bir şey yoktur ki, O'nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor bulunmasın." (İsrâ sûresi, 17/44)
8 Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi üzerinize olsun.

Mektubunda ism-i âzamı suâl ediyorsun. İsm-i âzam gizlidir. Ömürde ecel, Ramazan'da leyle-i Kadir gibi, esmâda ism-i âzamın istitarı, mühim hikmeti var. Kendi nokta-yı nazarımda hakikî ism-i âzam gizlidir, havassa bildirilir. Fakat her ismin de âzamî bir mertebesi var ki, o mertebe ism-i âzam hükmüne geçiyor. Evliyaların ism-i âzamı ayrı ayrı bulması bu sırdandır. Hazreti Ali'nin *(radîyallâhu anh)* Ercûze namında bir kasidesi Mecmuatü'l-Ahzab'da var. İsm-i âzamı altı isimde zikrediyor. İmam Gazâlî onu Cünnetü'l-Esmâ namındaki risalesinde, Hazreti Ali'nin zikrettiği ve ism-i âzamın muhîti olan o esmâ-yı sitteyi şerh ve hassalarını beyan etmiştir. O altı isim de فَرْدٌ ، حَيٌّ ، قَيُّومٌ ، حَكَمٌ ، عَدْلٌ ، قُدُّوسٌ 'tür.[1]

Keramet-i gaybiyenin ikinci parçasını tashih ederek bir parça daha ilâve ettik, gönderdim.

Bedreddin'in sür'atle ileri gitmesi, Kur'ân-ı Hakîm'in feyz-i kerametindendir. Cenâb-ı Hak muvaffak etsin.

Hacı İbrahim Efendiye bilhassa selâm ediyorum. Lütfü, Rüşdü, Hâfız Ahmed, Sezai Efendilere selâm ediyoruz. Âhiret hemşireme de dua ediyorum. Senin bu defaki mektubun bir parçası Mektubat içine dercedildi.

اَلْبَاقِي هُوَ الْبَاقِي[2]
Kardeşiniz
Said Nursî

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[3] ، وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ[4]
اَلسَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكَاتُهُ[5]

Aziz, sıddık kardeşim ve hizmet-i Kur'âniye'de hakikatli bir arkadaşım Refet Bey,

Bu defa istinsah ettiğiniz risaleler çok güzel olmuştur. Senin gayret ve samimiyet ve ciddiyetini bana gösterdiler ve Refet tembel değildir, isbat ettiler.

---

1 Hazreti Ali (kerremallâhu vecheh) Kasîde-i Ercûzesi'nde, Esmâ-yı Sitte'nin (yani Ferd, Hayy, Kayyûm, Hakem, Adl, Kuddûs) İsm-i Âzam ve Sekîne olduğunu ifade etmiştir. (Bkz.: el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî)* s.594-595)

2 Kendinden başka her şeyin fânî olduğu gerçek Bâkî, Allah'tır.

3 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

4 "Hiç bir şey yoktur ki, O'nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor bulunmasın." (İsrâ sûresi, 17/44)

5 Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi üzerinize olsun.

Onları tashih edip göndermiştim. Sonra işittim ki, getiren adam İslâmköyünde bırakmış. Otuz Birinci Mektubun Üçüncü, Dördüncü Lem'alarını yazmaya vakit bulamadım. Korkuyorum ki, onların da ﴿إِذَا جَاءَ نَصْرُ اللّٰهِ﴾[1] sırrı gibi, mevsimi geçerek, sonra güzel yazılmamış olsun. İnşallah sizlerin iştiyakı beni çalıştıracak. Fakat bu şuhûr-u selâse çok kıymettardır; leyle-i Kadr'in sırrıyla seksen sene bir ömrü kazandıracak bir vakitte, en iyi, en efdal şeylerle meşgul olmak lâzım geliyor. İnşaallah, Kur'ân'a ait mesâille iştigal, bir nevi mânevî mütefekkirâne Kur'ân okumak hükmündedir. *Hem ibadet, hem ilim, hem marifet, hem tefekkür, hem kıraat-i Kur'ân manaları risalelerin istinsah ve mütâlaalarında vardır itikadındayız.* Zaten bu ciheti siz takdir etmişsiniz.

Mucizât-ı Ahmediye'yi sizin için yazdırdım, tekmil oldu. Fakat başka bir nüsha ona göre yazdırmak lâzım olduğu için, muvakkaten burada kalacak. Senin mektubunda Hâfız Sezai bizimle ciddî alâkadar olduğunu gösteriyor. Ben bir zaman idi, Ağroslu Zekâi gibi samimî, hararetli Isparta'da yeni bir kardeşimiz bulunacak, vicdanen hissediyordum. İnşaallah, bu Sezâi, o olacak. Ben onu işittiğim vakit, hissettiğim şahıs tevehhüm ettim. Eğer tasavvurum gibi ise zaten iyi; olmasa öyle olmaya çalışsın. Eğer Zekâi nasıl adamdır merak ederse, Yirmi Yedinci Mektub'un fıkralarında Zekâi'nin mahiyetini ve ne derece samimî olduğunu göserir fıkraları var, baksın.

Kapınpederin Hacı İbrahim Efendiye çok selâm ediyorum. O zatı ciddî bir âhiret kardeşi telâki etmişim. İnşaallah senin bu yeni gayret ve sa'yinden o da hissedardır.

Bedreddin'in küçüklüğüyle beraber, büyük talebeler dairesine dahil etmişim. O, küçüklerin büyüğüdür. Ve inşaallah Cenâb-ı Hak onun emsâlini çoğaltsın. Bedreddin'in validesine dua ediyorum. Elbette Bedreddin'in hüsn-ü terbiyesinde en mühim hisse onundur. Çünkü onun en birinci üstadı odur.

Bekir Ağa, Lütfü Efendi, Hâfız Ahmed, Sezai gibi kardeşlere selâm ediyorum.

اَلْبَاقِي هُوَ الْبَاقِي[2]
Kardeşiniz
Said Nursî

---

1 "Allah'ın yardımı geldiği zaman.." (Nasr sûresi, 110/1)

2 Kendinden başka her şeyin fâni olduğu gerçek Bâkî, Allah'tır.

بِاسْمِ ﴿تُسَبِّحُ لَهُ السَّمٰوَاتُ السَّبْعُ وَالْأَرْضُ وَمَنْ فِيهِنَّ ۚ وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ﴾[1]

اَلسَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكَاتُهُ[2]

Aziz, sıddık kardeşim,

Evvelâ: Bu yeni hâdisenin mahiyetini merak etmişsiniz. Oraya gelen iki uzun mektup mahiyetini gösteriyor.

وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ مَنَعَ مَسَاجِدَ اللهِ أَنْ يُذْكَرَ فِيهَا اسْمُهُ[3]

âyeti o hâdiseye sebebiyet verenlerin başına sâika gibi iniyor ve inecek. Fakat biz acûlüz. Her şeyin bir vakt-i muayyenesi var.

فَضُرِبَ بَيْنَهُمْ بِسُورٍ لَهُ بَابٌ بَاطِنُهُ فِيهِ الرَّحْمَةُ وَظَاهِرُهُ مِنْ قِبَلِهِ الْعَذَابُ[4]

âyetine mâsadak olarak bu hâdise bize karşı veçh-i merhametle bakıyor. Mülhidlere karşı olan vecih, azap ve kahr ile nazar ediyor. Her neyse... Cennet ucuz olmadığı gibi cehennem de lüzumsuz değildir.

Sâniyen: Bedreddin'i burada dinlemek arzu ediyordum; vakit müsaade etmedi. Ben mânen orada hayalen dinliyorum. İnşaallah evlâtlık mertebesinden talebelik mertebesine gidiyor.

Sâlisen: Benim kendi hattımla mektup istiyorsun. Bir dudaksız adama, "Lâmbayı üfle, söndür." demişler. Demiş, "En zahmetli işi bana gösteriyorsunuz, yapmayacağım."

Belî, Cenâb-ı Hak bana hüsn-ü hat vermemiş. Hem bir satır yazmak, bana büyük bir iş gibi usanç veriyor. Eskiden beri diyordum: "Yâ Rabbi! Ben o kadar muhtaç iken ve nazmı severken, bu iki nimet bana verilmedi" diye, teşekkî değil, tefekkür ediyordum. Sonra bana kat'î tebeyyün etti ki, şiir ve hat bana verilmemek de büyük bir ihsan imiş.

---

1 Öyle bir zâtın adıyla ki, "Yedi kat gök, dünya ve onların içinde olan herkes Allah'ı takdis ve tenzih eder. Hiçbir şey yoktur ki Allah'ı hamd ile tenzih etmesin. Ne var ki siz onların bu tenzih ve takdislerini iyi anlayamazsınız. Bunca azametiyle beraber, kullarının gaflet ve cürümlerine karşı, O, halimdir (çok müsamahalıdır), gafûrdur (çok affedicidir)." (İsrâ sûresi, 17/44).

2 Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi üzerinize olsun.

3 "Allah'ın mescitlerini ibadete kapatan, içlerinde O'nun adının anılmasını yasaklayandan daha zalim kim vardır? (Bakara sûresi, 2/114)

4 "Derken müminlerle onların arasına bir duvar çekilir ki, onun (aralığından münafıkların müminleri pişmanlık içinde izleyecekleri) bir kapısı vardır; içerisi rahmet, dış tarafı ise azaptır." (Hadîd sûresi, 57/13)

Hem o hatta ihtiyacımı, sizin gibi kalem karamanlarının muavenetleri temin ediyor. Hat bilseydim, hatta itimad edip, mesâil ruhta kararlayarak nakşedilmeyecekti. Eskiden hangi ilme başladım, hattım olmadığı için ruhuma yazardım. Fevkalâde bir meleke ihsan edildi.

Şiir ise, çendan kıymettar, şirin bir vasıta-yı ifadedir. Fakat şiirde hayal hükmettiği için, hakikate karışır, hakikatlerin suretini değiştirir. Bazen hakikat birbirine geçer. Hâlis hak ve mahz-ı hakikat olan Kur'ân-ı Hakîm'in hizmetinde, istikbalde bulunacağımız mukadder olduğundan, kader-i ilâhî, bir inâyet olarak bize şiir kapısını açmadı. [1] وَمَا عَلَّمْنَاهُ الشِّعْرَ sırrı buna bakar.

İşte, kendi hattıma mukabil, sana iki nükte söyledim. İnşaallah başka bir vakit senin hatırın için büyük zahmet çekip birkaç satır yazacağım. Galip Bey'in iki eli var; sağ elini bana vermiş, benim hesabıma yazıyor. Sol eli de kendine kalmış. Bu mektup o iki elle yazılmıştır. Hazır Mesud, Galip ve Süleyman Efendiler, Mustafa Çavuş, Abdullah Çavuş selâm ediyorlar. Ben de başta Hüsrev, Bekir Bey, umum kardeşlerimize selâm ediyorum. Bilhassa kayınpederiniz Hacı İbrahim Bey'e ve muhtereme hemşireme ve mübarek Bedreddin'e çok dua ediyorum.

اَلْبَاقِي هُوَ الْبَاقِي [2]
Kardeşiniz
Said Nursî

Aziz, sıddık, müdakkik âhiret kardeşim, hizmet-i Kur'âniye'de arkadaşım,

Evvelâ: *Mektubunuzda, benim her mektubumun başında* وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ [3] *yazılmasının hikmetini soruyorsunuz. Bunun hikmeti şudur ki:*

Kur'ân-ı Hakîm'in hazâin-i kudsiyesine, bana açılan en birinci kapı o olduğudur. En evvel, hakâik-i âliye-i Kur'âniye'den şu âyetin hakikati bana zâhir olmuş ve ekser risalelerde, o hakikat sereyan etmiştir.

Hem bir hikmeti şudur ki: *İtimad ettiğim mühim üstadlarımın mektuplarının başlarında istimal etmeleridir.*

---

1 "Biz peygambere şiir öğretmedik." (Yâsîn sûresi, 36/69)

2 Kendinden başka her şeyin fânî olduğu gerçek Bâkî, Allah'tır.

3 "Hiç bir şey yoktur ki, O'nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor bulunmasın." (İsrâ sûresi, 17/44)

Hem mektubunuzda yedi kebâiri soruyorsunuz. *Kebâir çoktur; fakat ekberü'l-kebâir ve mûbikat-ı seb'a tâbir edilen günahlar yedidir: Katl, zina, şarap, ukuk-u vâlideyn (yani kat-ı sıla-yı rahim), kumar, yalancı şehadetlik, dine zarar verecek bid'alara taraftar olmaktır.*

Sâniyen: Bu yaz mevsiminde hakâik-i Kur'âniye'ye nisbeten meyveler hükmünde tevâfukata dair, hurufat-ı Kur'âniye'nin nüktelerini beyan ediyorduk. Şimdi mevsim değişmiş; huruftan ziyade hakâike ihtiyaç vardır. Gelecek yaza kadar, muvakkaten o kapıyı ihtiyarımızla çalmayacağız. Fakat o hurufa ait beyanat ne derece hak olduğunu, Mevlânâ Câmî'nin Divanıyla kardeşlerimle tefe'ül ettik. Dedik: "Ya Câmî! Bu hurûfât-ı Kur'âniye'ye dair beyan ettiğimiz nüktelere ne dersin?" Bir Fatiha okuyup fâli açtık. İşte başta fâl şu geldi:

جَامِي اَزْخَطِّ خُو شَشْ پَاكْ مَكُنْ لَوْحِ ضَمِيرْ

كِينْ نَه حَرْفِيسْتْ كِه اَزْصَفْحَةِ إِدْرَاكِ رَوَدْ

Yani, "Bu huruf öyle harf değildir ki akıl ve idrak sayfasından gitsin. Öyle kudsî harf, öyle güzel şirin hat, daima kalbimin sayfalarında yazılmalı, silinmemeli." Acîptir ki bütün Divan'ında bu fâle benzer mealde yazı göremedik. Demek bu fâl, Hazreti Câmî'nin kerametinden bir nebze oldu.

اَلْبَاقِي هُوَ الْبَاقِي[1]

Kardeşiniz
Said

Mucizât-ı Ahmediye'ye *(aleyhissalâtü vesselâm)*, sana güzel ve tevâfuklu bir tarzda yazdırdım. Hüsrev kerametli kalemiyle bana yazdığı gayet kıymettar bir nüshayı, aynen ve tam tamına muvafık gelmek şartıyla size yazdırıldı, yakında göndereceğim. Yanınızda yeni yazılan i'câz-ı Kur'âniye gibi, bana bir nüsha lâzımdır. Fakat Hâfızın kalemi oradaki mevcut tevâfuku tamamen muhafaza edememiş. Tevâfukçu Hüsrev'in taht-ı nezaretinde, mâbeyninizde taksim edip, bana yadigâr bir i'câz-ı Kur'ânî'yi müştereken yazsanız çok iyi olur.

[1] Kendinden başka her şeyin fâni olduğu gerçek Bâkî, Allah'tır.

14 Şevval 1352, Kânun-u Sâni 1934[1(Hâşiye)]

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[2] ، وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ[3]

اَلسَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكَاتُهُ[4]

Aziz, sıddık, müdakkik âhiret kardeşim ve mütefekkir ve hakikatli arkadaşım Refet Bey,

Evvelâ: Mektubunuzda Risale-i Nur'un mizanlarını her okudukça daha ziyade istifade ettiğinizi yazıyorsunuz. Evet, kardeşim, o risaleler Kur'ân'dan alındığı için kut ve gıda hükmündedir.

Her gün ihtiyaç gıdaya hissedildiği gibi, her vakit bu gıdâ-yı ruhânîye ihtiyaç hissedilir. Senin gibi ruhu inkişaf edip kalbi intibaha gelen zâtlar okumaktan usanmaz. Bu Kur'ânî risaleler, sâir risaleler gibi tefekküh nevinden değil ki usanç versin. Belki tagaddîdir.

Sâniyen: Gavs-ı Âzam gibi, memattan sonra hayat-ı Hızırîye yakın bir nevi hayata mazhar olan evliyalar vardır. Gavs'ın hususî ism-i âzamı, "Ya Hay" olduğu sırrıyla, sair ehl-i kuburdan fazla hayata mazhar olduğu gibi, gayet meşhur, Mâruf-u Kerhî denilen bir kutb-u âzam ve Şeyh Hayâtü'l-Harrânî denilen bir kutb-u azîm, Hazreti Gavs'tan sonra mematları hayatları gibidir. Beyne'l-evliya meşhur olmuştur.

Sâlisen: Tenekeci Mehmed Efendinin hıfz-ı Kur'ân'a çalışmak niyeti çok mübarektir. Cenâb-ı Hak onu muvaffak etsin. Elimizden geldiği kadar duayla yardım edeceğiz. Kur'ân-ı Azîmüşşân'ın her bir harfinin ekalli on hasene olmakla beraber, tekerrür ettikçe ve mübarek vakitlere rast geldikçe ve melek ve sair zîşuur ruhânîler kıraatini dinledikçe, her bir harfi öyle bir çekirdek olur ki hasenat cihetinden öyle bir mânevî sümbül teşekkül eder ki o sümbülün taneleri, tekellüm vaktinde ağızdan çıkan bir kelimenin havanın dalgalarının aynalarında temessül eden milyonlarca, o kelime gibi kelimelerin adedine belki müsâvi gelir. Böyle her bir harfi bir hazine-i ebediyenin bir anahtarı olabilir bir kudsî kelâmı kalbinde yazmak, ne kadar mukaddes bir hizmet olduğu

---

1 (Hâşiye) Refet Bey'e vürud tarihidir.

2 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

3 "Hiç bir şey yoktur ki, O'nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor bulunmasın." (İsrâ sûresi, 17/44)

4 Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi üzerinize olsun.

âşikârdır. İnşaallah, Bedreddin çoklara bir hüsn-ü misal olacaktır, daha çoklarını hıfz-ı Kur'ân'a sevkedecektir.

Başta Bedreddin, kayınpederin Hacı İbrahim ve âhiret hemşirem olarak ihvanınızın bayramını terik ve selâm ve dua ediyorum. Babacan orada ise ona çok selâm ediyorum.

اَلْبَاقِي هُوَ الْبَاقِي[1]

Kardeşiniz
Said Nursî

(5 Şubat 1934)

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[2] ، وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ[3]

اَلسَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكَاتُهُ[4]

Aziz, sıddık, müdakkik, müştak kardeşim Refet Bey,

Sen benimle ne kadar konuşmayı arzu ediyorsan, belki ondan ziyade ben arzu ediyorum. Fakat, maatteessüf, müteaddit esbap tahtında sıkıntılı bir vaziyetteyim. Hatta bir-iki saatte bulduğum bir fırsat, yedi-sekiz mektubu yazmaya çalışıyorum. Arasıra benim yanıma gelen Galip dahi menedildi. Yalnız bîçâre Şamlı kaldı; o da her vakit gelemiyor.

Hem bu yılanları yaralandırıp bize canavarcasına saldırıyorlar. Her fırsattan sıkıntı vermeye çalışıyorlar. Zaten ben meb'uslardan hayır beklemiyordum. Bunlara iliştiler, kaldırmadılar, bütün bütün düşman ettiler. İşte, maatteessüf, bunlar dünyayı hatırıma getirdikleri için, tulûât-ı kalbiye tevakkuf ediyor. Başlarını yesin, bu ehl-i dünyanın dünyasını düşünmek bana zehir oluyor. "Ben dünyanıza karışmıyorum; buna mukabil o pis dünyanızı bana düşündürmeyiniz." dediğim hâlde olamıyor. Ben de Cenâb-ı Hakk'a niyaz ettim ki bana kuvvetli bir sabır, bir tecrid-i zihin ihsan etsin ki, düşünmeyeyim. Lillâhilhamd, kalbime bu esas geldi ki: "Bu hizmet-i Kur'âniye'de başa ne gelirse gelsin, hatta her günde birer başım

---

1 Kendinden başka her şeyin fâni olduğu gerçek Bâkî, Allah'tır.

2 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

3 "Hiç bir şey yoktur ki, O'nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor bulunmasın." (İsrâ sûresi, 17/44)

4 Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi üzerinize olsun.

olsa da kesilse, yine o hizmetin kudsiyetindeki lezzet-i ruhânîye mukabil geliyor ve kâfidir." diye, kemâl-i teslimle kazâya rıza, kadere teslim ve Cenâb-ı Hakk'a tefvîz-i umur düsturunu rehber ittihaz ettim.

Nuh'a yazdığım gibi, size de diyorum ki: Eskide bir zât, haksız bir mesleği hak zannederek, ondan aldığı bir muhabbetle, diri iken derisinin soyulduğuna tahammül ederek, kahramanâne bir tavır gösterdiği gibi, acaba ayn-ı hak ve mahz-ı hakikat ve bütün envâr-ı hakâikin menba ve mâdeni olan hakikat-i Kur'âniye'ye hizmetimizdeki kudsî lezzet, bu mülhidlerin muvakkat, ehemmiyetsiz iz'açlarına ve kalbimizde açtıkları yaralara tiryak ve merhem olamaz mı? Elbette olur ve olmuş ve oluyor.

Sâniyen: Yemen imamı olan Zeydîler Seyyidi hakkındaki suâliniz, hakikaten ehemmiyetli ve yümünlüdür. Fakat meymenetsiz bir zamana rast geldi. Hem zihnim kapalı, hem hâl müsait değil, hem ve hem... Yalnız bu kadar var ki meşhur İmam Zeyd sâdât-ı azîmeden ve eimme-i Âl i Beyt'tendir. Ve müfrit Şîaları reddeden ve اِذْهَبُوا أَنْتُمُ الرَّوَافِضُ[1] deyip Hazreti Ebûbekir ve Hazreti Ömer'den teberrîyi kabul etmeyen ve o iki halife-i zîşânı hürmet edip kabul eden bir zâttır. Onun etbâları, Şîaların en mutedili ve en Sünnîsidir. Bunlar hem ehl-i insaf ve hem çabuk hakkı kabul eder bir tâifedir. İnşaallah, Vehhâbîlerin tahribatını tamire sebep oldukları gibi, Ehl-i Sünnet ve Cemaatten Zeydîlerin inhirafları dahi istikamet kesbedip, Ehl-i Sünnet'e iltihak edip imtizaç edecekler. Bu âhirzaman çok çalkalanıyor; bu fitne-i âhirzaman acîb şeyler doğuracağını ihsas ediyor.

Risalelerle alâkadar arkadaşlara selâm ve Bedreddin ve hemşireme ve Hacı İbrahim'e dua ediyorum.

اَلْبَاقِي هُوَ الْبَاقِي[2]

Kardeşiniz
Said Nursî

1 Gidin; siz râfizîsiniz.

2 Kendinden başka her şeyin fâni olduğu gerçek Bâkî, Allah'tır.

(15 Şubat 1934)

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1] ، وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ[2]

اَلسَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكَاتُهُ[3]

Aziz, sıddık, dikkatli kardeşim Refet Bey,

Evvelâ: Onuncu Söz'ün Birinci İşaretinin âhirinde, "Evet, bir şeyden her şeyi yapmak ve her şeyi birtek şey yapmak, her şeyin Hâlıkına has bir iştir." Şu cümle hem Yirmi İkinci Söz'ün lem'alarında, hem Otuz Üçüncü Mektub'un pencerelerinde, hem Yirminci Mektub'un on bir kelimelerinde izah ve isbat edilmiştir. Buradaki külliyet nisbî ve örfîdir. "Bir şeyden her şeyi yapmak"-taki murad, bütün dünyanın mevcudatını bir şeyden yapmak ve icad etmek değildir. Belki ondaki murat, bir şeyden yani bir katre sudan, bir insanın, bir hayvanın her şeyini, her eczâsını, her bir cihâzâtını halkediyor ve bir şey olan topraktan nebatat ve hayvanatın her bir şeylerini ondan halkeder demektir. Hem "her şeyi birtek şey yapmak" cümlesindeki külliyet mukayeddir, nisbîdir. Yani, insanın yediği her nevi taamdan o insanda basit bir cilt ve bir kan ve bir et ve hâkezâ...

Elhâsıl: Bu külliyetten maksat odur ki bir şeyi çok muhtelif eşyaya çevirmek ve birçok muhtelif eşyayı da birtek şey yapmak, ancak Hâlık-ı küll-i şey'e mahsustur.

Sâniyen: Minhâcü's-Sünne'yi kendi hattınla yazdığına, çok memnun oldum. Senin kalemin, merhum Abdurrahman'ın kalemi gibi bana şirin geliyor.

Sâlisen: Tenekeci Mehmed Efendinin hıfza başlaması mübarektir. Allah muvaffak etsin. Biz ona duayla yardım ediyoruz. O da okudukça bize duayla yardım etsin. Bedreddin'e ve validesine ve ceddine dua ediyorum. Sezâi Bey benim nazarımda Isparta'nın bir Zekâi'sidir. Ben de onu görmek istiyorum. Fakat şimdi maddeten, mânen kıştır. Zaten sizlere demiştim ki Said'in şahsının ehemmiyeti yoktur ki sohbetine arzu edilsin. Üstadınız olan Said ise, her bir risaleyi açtıkça onunla sohbet edersiniz. Âhiret kardeşiniz olan Said ise, her sabah akşam dergâh-ı ilâhîde dua vasıtasıyla sizinle beraberdir. Sezâi Bey, üstadını, kardeşini istediği vakit görebilir. تَسْمَعُ بِالْمُعَيْدِيِّ خَيْرٌ مِنْ أَنْ تَرَاهُ[4]

---

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

2 "Hiç bir şey yoktur ki, O'nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor bulunmasın." (İsrâ sûresi, 17/44)

3 Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi üzerinize olsun.

4 el-Muaydi'yi işitmen, onu görmenden daha hayırlıdır.

kaidesiyle işitmesi görmekten çok evlâ olan şahs-ı Said'i görenler bazı pişman olur, "Keşke görmeseydim." der. Bu, davula benziyor; uzaktan sesi iyi geliyor, yakında boş görünüyor.

Başta Hüsrev, Bekir Bey, Rüşdü, Hâfız Ahmed, Sezâi, Keçeci Şeyh Mustafa, Tenekeci Mehmed Efendi gibi has kardeşlerinize selâm, dua ediyorum.

اَلْبَاقِي هُوَ الْبَاقِي[1]

Kardeşiniz

Said Nursî

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[2] ، وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ[3]

اَلسَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكَاتُهُ[4]

Aziz kardeşim Refet Bey,

Bu sabah namazdan sonra başımı çevirdim, Refet Beyi gördüm zannettim. Geceleyin bir torba bal ve içinde dolu altın, mübarek bir talebeme veriyordum. Arkamdaki zât demek Refet Bey'in kalb ve ruhunu taşıyor. Hem dellâlı olduğum hazinenin en kıymettar, en tatlı şeyi bizim vasıtamızla satın almak istiyor. Sonra gördüm ki senin ikinci bir nüshandır, yani Seyranî'dir.

O rüyada ikiniz hissedarsınız, paylaşırsınız. Her neyse... Sizin bu defa yazdığınız Söz ziyade hoşuma gittiği için, evvelce sana dediğim gibi, başka hatlara nisbeten senin hattın gözüme eski dost göründüğünün sırrını anladım ki, merhum biraderzadem Abdurrahman'ın hattına benziyor. Bu hat kendini göstermeli. İştiyakın oldukça, böyle intihap ettiğin risaleleri yazsanız mübarek olur.

Hulûsi, Abdurrahman'ın yerine çendan geçmiş. Şu yazı müşâbeheti bana müjde ediyor ki, bir Abdurrahman Refet'ten de çıkacak. Mürekkep hakkında düşündüğün iyidir. Elde gezecek, güzel olmak şartıyla sabit olsun. Kendinize yazdığınız parlak olsun. Çünkü mütâlaaya iştiyak ve iştahı açar.

Yeni Sözler'le alâkadarlık edenlere, evvelki üç Hâfız ile Mutaf Hâfız

---

1 Kendinden başka her şeyin fâni olduğu gerçek Bâkî, Allah'tır.

2 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

3 "Hiç bir şey yoktur ki, O'nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor bulunmasın." (İsrâ sûresi, 17/44)

4 Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi üzerinize olsun.

Mahmud Efendiye selâm, hem dua ediyorum. Sebat etsinler; onları kardeş dairesine dahil etmişim, talebe dairesine girmeye çalışsınlar. Siz kimi intihap etseniz benim de kabulümdür. Hoca İsmail Hakkı Efendiye çok selâm ve dua ediyorum. Madem az adamla konuşan İşârâtü'l-İ'câz onunla hayli konuşmuş, ben de o zatı –ale'r-re'si ve'l-ayn– kabul ediyorum. İşârâtü'l-İ'câz ile iktifa etmesin. İşârâtü'l-İ'câz'ı tefsir eden ve hakâikini aydınlattıran ve göz görür derecesinde gösteren Sözler'i, Mektupları okusun. Hususan Yirmi Beşinci, Yirmi Altıncı Sözler'i, Yirminci ve Otuz Üçüncü Mektupları gibi intihap ettiği risaleleri de okusun. Başta Bekir ve Hüsrev kardeşlerime selâm ve dua ederim ve dualarını isterim.

Vahhâbî meselesi dünkü gün elime geçti. Baktım, sana göndermek ruhum istedi. Başka bir surette Refet kendi geldi, kendi kitabını kendine götürdü.

اَلْبَاقِي هُوَ الْبَاقِي[1]
Said Nursî

Senin ve Hüsrev'in yazıları beni hiç yormuyor. Çünkü yanlışları azdır. Fakat başkalar, bir defa kendileri tashih etmeden bana geliyor. Hafızama itimad edip, yalnız tashih edip yoruluyorum. Sâirlerin yazdıklarını sizler mukabele edip, ba'dehu bana gönderseniz daha iyi olur.

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[2] ، وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ[3]
اَلسَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكَاتُهُ[4]

Aziz, sıddık, gayyûr, ciddî kardeşlerim Refet Bey, Hüsrev Efendi,

Sizler çokların medar-ı intibahı oldunuz ve hüsn-ü misal oldunuz. اَلسَّبَبُ كَالْفَاعِلِ[5] sırrınca vasıtanızla ve size iktidâ ile hizmet-i Kur'âniye'ye girenlerin kazandıkları hasenatın bir misli, inşaallah sayfa-yı a'mâlinize geçer. Bu defaki, isimlerini yazdığınız Hâfız Bekir, Hâfız Tahir, Hâfız Şükrü efendileri kardeş kabul ettim; talebe olmaya da çalışsınlar. Selâmımı onlara tebliğ ediniz. Size

---

1 Kendinden başka her şeyin fânî olduğu gerçek Bâkî, Allah'tır.

2 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

3 "Hiç bir şey yoktur ki, O'nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor bulunmasın." (İsrâ sûresi, 17/44)

4 Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi üzerinize olsun.

5 (Bir işe) sebep olan, (onu bizzat) yapan gibidir.

bu defa avâm-ı müminîn hakkındaki keramete benzer işler nev'inden ve maûnet-i ilâhiye tesmiye edilen iki cüz'î hâdiseyi söyleyeceğim:

Birincisi: Bir iki arkadaşımız On Dokuzuncu Mektub'u yazmışlar. Birisinin dördüncü cüzünde salavât-ı şerife, iki-üç sayfa müstesna, üç-dört salavâttan başka bütün salavâtlar birbirine bakıyor. Ben de hayrette kalarak işaretler koydum. Diğerinde ikinci, üçüncü cüzünde beş-altı sayfa müstesna, bütün sayfalarda salavâtları birbirine müvâzi, birbirine bakıyor, işaretler vaz' ettim. Kime gösterdim, hayrette kaldı. Görenler müttefikan karar verdiler ki, umum Sözler'de mânevî i'câz-ı Kur'ân'ın bir şuâı in'ikâs ettiği gibi, On Dokuzuncu Mektup'tan bilhassa Mucizât-ı Ahmediye'nin bir nevi şuâı salavât-ı şerife suretinde in'ikâs etmiştir. Hem görenler karar verdiler ki, Sözler'e mahsus, bilhassa On Dokuzuncu Mektub'a has bir tarz-ı hat var. Eğer o tarz hatta tevfikan yazılsa, çok garip letafetler görünecektir. Her vakit musırrâne, her yazana "Seyrek ve güzel yazınız." derdim. Şimdi anlaşılıyor ki, o mânevî has hattı tavsiye etmek için, intak-ı hak kabilinden bana söylettiriliyordu. Şu hakikati ve mânevî tarz-ı hatta en yakın, Küçük Hâfız Zühdü'nün ve Eşref'in ve Kuleönlü Mustafa'nındır ki, o muvafakat, muvazenet onların hattında daha ziyade görünüyor. Her vakit ben görüyordum; dikkatli yazanlar da bazı bir satır atlıyor, bir kelime yanlış yazmayan bir satır yanlış yazıyordu. Meğerse, Sözler'deki fevkalâde bir letafetin eseri olarak tevâfukat atlattırıyor.

İkinci hâdiseyi yazmaya kâğıdımız müsait olmadığından kestim.

اَلْبَاقِي هُوَ الْبَاقِي[1]
Kardeşiniz
Said Nursî

Refet Bey,

Senin çok antika iki mucize-i kudret, müzehânemi tezyin etti. Âdi zannettiğimiz şeylerde ne kadar hârikulâde işler bulunduğunu ihtar ediyorlar, şu On Dokuzuncu Mektup'ta ikinci, üçüncü cüzünde salavât-ı şerifenin her sayfada birbirine bakması tesadüf işi olamaz. Çünkü tesadüf, onda bir tevâfuk eder. Bu ise onda dokuz tevâfuk var. Demek, ne şuursuz tesadüfün işi ve ne de benim ve ne de kâtiplerin düşünüşüdür. Çünkü ben yeni anlıyorum, kâtipler benden sonra anladılar. Demek gaybî bir kast ve iradeyle, umum Sözler'de

[1] Kendinden başka her şeyin fâni olduğu gerçek Bâkî, Allah'tır.

ve bilhassa On Dokuzuncu Mektup'taki salâvât-ı şerifede harika bir letafeti irade etmiş. O tevâfukat ise, gaybî bir kastla dercedilen bir belâgat ve letafetin tereşşuhatıdır.

Said Nursî

(14 Nisan 1934 Çarşamba)

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1] ، وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ[2]

اَلسَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكَاتُهُ[3]

Aziz, sıddık, müdakkik, meraklı kardeşim Refet Bey,

Namınıza yazılan On İkinci Lem'a'nın izaha muhtaç noktalarının izahına şimdilik ihtiyaç yoktur. Asıl maksat, âyâta gelen evhamın def'ine kifayetidir. Ve bu nokta-yı nazarda kâfi derecede herkes fehmeder. Her risalede herkesin hissesi var; fakat herkes her şeyini bilmek lâzım değildir. Mirkatü's-Sünnet ve vahdetü'l-vücûda dair iki risaleyi nasıl buldunuz? Elbette kıymetşinas nazarın onları takdir etmiş.

Bu defaki suâlinizin iki ciheti var: Biri, sırr-ı Âl-i Abâ ciheti ki o sırdır. Ben o sırrın ehli değilim ki, cevap vereyim. Yahut her bir sırrın izharı kaleme gelmez. Çünkü hakikat-i Muhammediye'nin bir cilvesi o Âl-i Abâ'da tezahür ediyor. İkinci cihet-i zâhirîsi ise zâhirdir. Ezcümle: Sahih-i Müslim'de Ümmü'l-Müminîn Âişe-i Sıddîka'dan *(radiyallâhu anhâ)* mervîdir ki demiş:

خَرَجَ النَّبِيُّ غَدَاةً وَعَلَيْهِ مِرْطٌ مُرَجَّلٌ مِنْ شَعْرٍ أَسْوَدَ فَجَاءَ الْحَسَنُ فَأَدْخَلَهُ (فِيهِ) ثُمَّ جَاءَ الْحُسَيْنُ فَأَدْخَلَهُ ثُمَّ جَاءَتْ فَاطِمَةُ فَأَدْخَلَهَا ثُمَّ جَاءَ عَلِيٌّ فَأَدْخَلَهُ ثُمَّ قَالَ: ﴿إِنَّمَا يُرِيدُ اللهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ أَهْلَ الْبَيْتِ وَيُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيرًا﴾[4]

---

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

2 "Hiç bir şey yoktur ki, O'nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor bulunmasın." (İsrâ sûresi, 17/44)

3 Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi üzerinize olsun.

4 "Peygamber *(aleyhissalâtü vesselâm)*, üzerinde siyah yünden yapılmış nakışlı bir örtüyle sabahleyin evden çıktı. O esnada Hasan bin Ali *(radiyallâhu anh)* geldi. Hemen onu örtünün altına aldı. Sonra Hüseyin *(radiyallâhu anh)* geldi. O da onunla beraber örtünün altına girdi. Sonra Fâtıma *(radiyallâhu anh)* geldi. Onu da içeri aldı. Sonra Ali *(radiyallâhu anh)* geldi. Onu da içeri aldı. Ve sonra şöyle dedi: '(Ey Peygamberin şerefli hane halkı, ey Ehl-i Beyt!) Allah sizden her türlü kiri giderip sizi tertemiz yapmak istiyor." (Ahzâb sûresi, 33/33) buyurdu." (Bkz.: Müslim, *fezâilü's-sahâbe* 61; Tirmizî, *tefsîru sûre (33)* 7, *menâkıb* 31; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 1/330, 4/107)

İşte bu hadîs-i şerîf gibi, Kütüb-ü Sitte-i Sahiha'da bu mealde kesretli hadîsler vardır ki Âl-i Abâ'yı gösterir. Bir zât def-i beliyyât için istişfâ (اِسْتِشْفَاءْ) ve istişfa' (اِسْتِشْفَاعْ) için böyle demiş:

لِي خَمْسَةٌ أُطْفِئُ بِهَا نَارَ الْوَبَاءِ الْحَاطِمَةِ
اَلْمُصْطَفٰى وَالْمُرْتَضٰى وَابْنَاهُمَا وَالْفَاطِمَةِ[1]

Gücenme, şimdilik bu kadar. Senin mektubunda isimleri zikredilen her birerlerine ayrı ayrı selâm ve dua ediyorum.

اَلْبَاقِي هُوَ الْبَاقِي[2]

Kardeşiniz
Said Nursî

أَعُوذُ sırrına dair yazılan On Üçüncü Lem'a'nın yedi işaretini gönderdim. Bakarsınız, izahı değil noksanı varsa bildiriniz.

(9 Mayıs 1934 Çarşamba)

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[3] ، وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ[4]
اَلسَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكَاتُهُ[5]

Aziz, sıddık, müdakkik kardeşim Refet Bey,

Evvelâ: Nevzad-ı mübarekenin dünyaya gelmesini, sizin için bir fâl-i hayır olarak tebrik ediyorum. İnşaallah, وَلَيْسَ الذَّكَرُ كَالْأُنْثٰى[6] sırrına mazhar olacak. *Âsım Bey gibi senin de bir kız evlâdı dünyaya gelmesi, meşrebimizde en mühim esas şefkat olduğu cihetiyle ve şefkat kahramanları kızlar olduğundan ve en sevimli mahlûk bulunduğundan, daha ziyade tebrike şâyan-*

1 "Bende beş şey vardır ki, onlarla vebâ ateşinin yangınını söndürürüm: Hz. Muhammed Mustafa *(aleyhissalâtü vesselâm),* Murtazâ Hz. Ali *(radiyallâhu anh),* onun iki oğlu Hasan ve Hüseyin *(radiyallâhu anhumâ)* ve Fâtıma *(radiyallâhu anhâ).*" (el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî)* s.505)

2 Kendinden başka her şeyin fânî olduğu gerçek Bâkî, Allah'tır.

3 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

4 "Hiç bir şey yoktur ki, O'nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor bulunmasın." (İsrâ sûresi, 17/44)

5 Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi üzerinize olsun.

6 "Erkek evlat, elbette kız gibi değildir." (Âl-i İmran sûresi, 3/36)

sınız. Zannederim, bu zamanda erkek çocukların tehlikesi daha çok. Cenâb-ı Hak onu sizlere medar-ı teselli ve ünsiyet ve evinize küçük bir melâike hükmüne getirsin. "Rengigül" ismi yerine "Zeynep" olsa, daha münasiptir.

Sâniyen: Hikmetü'l-İstiâze'nin, Besmele-i Şerifenin sırlarına dair senin ve Şerif Efendinin ifadeleriniz kısadır. Tenkit mi, takdir mi, anlaşılmıyor. Zaten mükerreren demiştim: *Herkes her risalenin her meselesini anlamasına muhtaç değil. Ne kadar anlarsa kâfidir.*

Sâlisen: Âlem-i misal, âlem-i ervahla âlem-i şehadet ortasında bir berzahtır. Her ikisine birer vecihle benzer. Bir yüzü ona bakar, bir yüzü de diğerine bakar. Mesela, aynadaki senin misalin, sureten senin cismine benzer; maddeten senin ruhun gibi latîftir. O âlem-i misal; âlem-i ervah, âlem-i şehadet kadar vücudu kat'îdir.[1(Hâşiye)] Acâib ve garâibin meşheridir, ehl-i velâyetin tenezzühgâhıdır.

Küçük bir âlem olan insanda kuvve-i hayaliye olduğu gibi, büyük bir insan olan âlemde dahi, bir âlem-i misal var ki o vazifeyi görüyor. Ve hakikatlidir. Kuvve-i hâfıza Levh-i Mahfuz'dan haber verdiği gibi, kuvve-i hayaliye dahi âlem-i misalden haber verir.

Başta Hüsrev, Bekir Bey, Rüşdü, Lütfü, Hâfız Ahmed, Sezâi, üç Hoca, üç Mehmed, hanenizdeki üç mâsum ve kayınpederin olarak oradaki kardeşlerimize selâm ve dua ediyorum.

اَلْبَاقِي هُوَ الْبَاقِي[2]

Kardeşiniz
Said Nursî

---

1 (Hâşiye) Bence âlem-i misalin vücudu meşhuddur. Âlem-i şehadet gibi tahakkuku bedihîdir. Hatta rüya-yı sadıka ve keşf-i sadık ve şeffaf şeylerdeki temessülât, bu âlemden o âleme karşı açılan üç penceredir; avâma ve herkese o âlemin bazı köşelerini gösterir.

2 Kendinden başka her şeyin fâni olduğu gerçek Bâkî, Allah'tır.

(30 Mayıs 1934 Çarşamba)

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1] ، وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ[2]

اَلسَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكَاتُهُ[3]

Aziz, sıddık, müdakkik, meraklı kardeşim Refet Bey,

Senin bende bir üstadın, bir kardeşin, bir dostun var. Üstadını her risale içinde görüp görüşürsün. Kardeşini sabah akşam dergâh-ı ilâhîde, mânen ve hayalen, o seni duayla gördüğü gibi, sen de onu o suretle görebilirsin. Bendeki dostunu görebilmek için, buraya gelmekle zahmet çekme. Çünkü o dostun ziyarete liyakati yoktur. O bir, siz çoksunuz. İnşaallah o gelir, sizi orada ziyaret eder.

وَلَيْسَ الذَّكَرُ كَالْأُنْثَى[4] âyetine dair şimdi cevap vermeye vaktim müsait değil. Sıhhatini bilmiyorum, fakat rivayet ediliyor ki: Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)* ferman etmiş ki: "Oğlan çocuğunu seviniz." Demişler: "Kızları niçin istisna ettin?" Ferman etmiş ki: "Kızlar kendi kendini sevdirirler, onlar fıtraten sevimlidirler."[5]

Evet, kız, şefkat ve cemâlin mazharı olduğundan, erkek çocuğundan daha ziyade sevilir. Bâhusus bu zamanda ebeveyn hakkında kızlar daha mübarektir. Çünkü tehlike-i diniyeye çok mâruz olmuyorlar.

İkinci suâlin: İbrahim Hakkı, "Cû', ism-i âzamdır." demesinin muradını bilmiyorum. Zâhiren manasızdır, belki de yanlıştır. Fakat ism-i Rahmân madem çoklara nisbeten ism-i âzam vazifesini görüyor. Mânevî ve maddî cû' ve açlık, o ism-i âzamın vesile-i vüsulü olduğuna işareten, mecazî olarak, "cû' ism-i âzamdır, yani bir ism-i âzama bir vesiledir." denilebilir.

Mübarek hanenizdeki mâsumlara dua ve ders arkadaşlarına umumen selâm ediyorum.

اَلْبَاقِي هُوَ الْبَاقِي[6]
Kardeşiniz
Said Nursî

---

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

2 "Hiç bir şey yoktur ki, O'nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor bulunmasın." (İsrâ sûresi, 17/44)

3 Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi üzerinize olsun.

4 "Erkek evlat, elbette kız gibi değildir." (Âl-i İmran sûresi, 3/36)

5 el-Aclûnî, *Keşfü'l-hafâ* 1/55.

6 Kendinden başka her şeyin fâni olduğu gerçek Bâkî, Allah'tır.

(20 Haziran 1934 Çarşamba)

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1] ، وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ[2]

اَلسَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكَاتُهُ[3]

Aziz, sıddık, meraklı kardeşim Refet Bey,

Mektubunda letâif-i aşereyi suâl ediyorsun. Şimdi tarikati ders vermek zamanında olmadığımdan, tarik-i Nakşî muhakkiklerinin letâif-i aşereye dair eserleri var. Şimdilik vazifemiz ise, istihrac-ı esrar olduğundan, mevcut mesaili nakil değildir. Gücenme, tafsilât veremiyorum. Yalnız bu kadar derim ki:

Letâif-i aşere, İmam Rabbânî kalb, ruh, sır, hafî, ahfâ, insanda anâsır-ı erbaanın her bir unsurdan o unsura münasip bir latîfe-i insaniye tâbir ederek, seyr-i sülûkta her mertebede bir latîfenin terakkiyatı ve ahvâlinden icmâlen bahsetmiştir.

Ben kendimce görüyorum ki insanın mahiyet-i câmiasında ve istidad-ı hayatiyesinde çok letâif var; onlardan on tanesi iştihar etmiş. Hatta hükemâ ve ulemâ-yı zâhirî dahi, o letâif-i aşerenin pencereleri veyahut numûneleri olan havâss-ı hamse-i zâhirî, havâss-ı hamse-i bâtına diye, o letâif-i aşereyi başka bir surette hikmetlerine esas tutmuşlar.

Hatta avâm ve havas beyninde teâruf etmiş olan insanın letâif-i aşeresi, ehl-i tarikin letâif-i aşeresiyle münasebettardır. Mesela vicdan, âsab, his, akıl, hevâ, kuvve-i şeheviye, kuvve-i gadabiye gibi letâifi, kalb, ruh ve sırra ilâve edilse letâif-i aşereyi başka bir surette gösterir. Daha bu letâiften başka sâika, şâika ve hiss-i kablelvuku gibi çok letâif var. Bu meseleye dair hakikat yazılsa çok uzun olur. Vaktim de kısa olduğundan, kısa kesmeye mecbur oldum.

Senin ikinci suâlin olan, mana-yı ismî ile mana-yı harfînin bahsi ise, ilm-i nahvin umum kitapları başlarında o mesele izah edildiği gibi, ilm-i hakikatin Sözler ve Mektubat'lar namındaki risalelerinde temsilâtla kâfi beyanat vardır. Senin gibi zeki ve müdakkik bir zâta karşı, fazla izahat fazla oluyor.

Sen aynaya baksan, eğer aynayı şişe için bakarsan, şişeyi kasten görürsün. İçinde Refet'e tebeî, dolayısıyla nazar ilişir. Eğer maksat, mübarek sîmanıza bakmak için aynaya baktın; sevimli Refet'i kasten görürsün, فَتَبَارَكَ اللهُ أَحْسَنُ الْخَالِقِينَ[4] dersin. Ayna şişesi tebeî, dolayısıyla nazarın ilişir. İşte birinci

---

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

2 "Hiç bir şey yoktur ki, O'nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor bulunmasın." (İsrâ sûresi, 17/44)

3 Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi üzerinize olsun.

4 "İşte bak da Allah'ın ne mükemmel Yaratan olduğunu bir düşün!" (Mü'minûn sûresi, 23/14)

surette ayna şişesi mana-yı ismîdir; Refet mana-yı harfî oluyor. İkinci surette ayna şişesi mana-yı harfîdir, yani kendi için ona bakılmıyor, başka mana için bakılır ki, akistir. Akis mana-yı ismîdir. Yani دَلَّ عَلٰى مَعْنًى فِي نَفْسِهٖ[1] olan târif-i isme bir cihette dahildir. Ve ayna ise دَلَّ عَلٰى مَعْنًى فِي غَيْرِهٖ[2] olan harfin tarifine mâsadak olur.

Kâinat, nazar-ı Kur'ânî ile, bütün mevcudatı huruftur, mana-yı harfî ile başkasının manasını ifade ediyorlar. Yani, esmâsını, sıfâtını bildiriyorlar. Ruhsuz felsefe, ekseriya mana-yı ismiyle bakıyor, tabiat bataklığına saplanıyor. Her neyse... Şimdi çok konuşmaya vaktim yoktur. Hatta Fihriste'nin en kolay, en mühim, en âhir parçasını dahi yazamıyorum.

Senin ders arkadaşların, bilhassa Hüsrev, Bekir, Rüşdü, Lütfü, Şeyh Mustafa, Hâfız Ahmed, Sezâi, Mehmedler, hocalara selâm ve mübarek hanende mübarek mâsumlara dua ediyorum.

اَلْبَاقِي هُوَ الْبَاقِي[3]

Kardeşiniz
Said Nursî

(27 Haziran 1934 Çarşamba)

بِاسْمِهٖ سُبْحَانَهٗ[4] ، وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهٖ[5]

اَلسَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللّٰهِ وَبَرَكَاتُهٗ[6]

Aziz, sıddık, ve ziyade müteharrî ve müstefsir kardeşim Refet Bey,

Senin fâik zekân ve dikkatin, sorduğun suâllerin çoğuna cevap verebildiği için, muhtasar cevap veriyorum, gücenme. Seninle çendan konuşmak istiyorum, fakat vaktim müsaadesizdir. "Müslim-i gayr-i mümin" ve "mümin-i gayr-i müslim"in manası şudur ki:

Bidayet-i Hürriyet'te İttihatçılar içine girmiş dinsizleri görüyordum ki

---

1 Mânâsı kendisine delâlet eder. (ez-Zemahşerî, *el-Mufassal* 1/23; el-Ukberi, *Mesâilü hilâfiyye fi'n-nahv* 1/45, 48; el-Âmidî, *el-İhkam* 1/39)

2 Mânâsı başkasına delâlet eder. (ez-Zemahşerî, *el-Mufassal* 1/379; el-Âmidî, *el-İhkam* 1/94)

3 Kendinden başka her şeyin fânî olduğu gerçek Bâkî, Allah'tır.

4 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

5 "Hiç bir şey yoktur ki, O'nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor bulunmasın." (İsrâ sûresi, 17/44)

6 Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi üzerinize olsun.

İslâmiyet ve Şeriat-ı Ahmediye, hayat-ı içtimaiye-i beşeriye ve bilhassa siyaset-i Osmaniye için, gayet nâfi ve kıymettar desâtîr-i âliyeyi câmi olduğunu kabul edip, bütün kuvvetleriyle Şeriat-i Ahmediye'ye taraftar idiler. O noktada müslüman, yani iltizam-ı hak ve hak taraftarı oldukları hâlde, mümin değildiler. Demek, "müslim-i gayr-i mümin" ıtlakına istihkak kesbediyordular.

Şimdi ise frenk usulünün ve medeniyet namı altında bid'atkârâne ve şeriat-şikenâne cereyanlara taraftar olduğu hâlde, Allah'a, âhirete, Peygamber'e imanı da taşıyor ve kendini de mümin biliyor. Madem hak ve hakikat olan Şeriat-ı Ahmediye'nin kavânînini iltizam etmiyor ve hakikî tarafgirlik etmiyor, gayr-i müslim bir mümin oluyor.

İmansız İslâmiyet sebeb-i necat olmadığı gibi, bilerek İslâmiyet'siz iman dahi dayanamıyor, belki necat veremiyor, denilebilir.

İkinci suâliniz: Ecel-i mübrem ile muallâk, mâlûmunuz olan tâbir-i diğerle "ecel-i müsemmâ" ve "ecel-i kazâ" tâbir edilir.

Üçüncü suâliniz ki Sözler otuz üç, Mektubat otuz üç, Pencereler otuz üç, mecmuu doksan dokuz olduğu gibi, Arabî Katre risalesinin başında beyan edildiği üzere, en evvel bu fakir kardeşinizin harekât-ı fikriyesi namazdan sonra otuz üç سُبْحَانَ اللهِ[1] ve otuz üç اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ[2] ve otuz üç اَللهُ أَكْبَرُ[3] 'deki meratibe göre doksan dokuz mücâhedât-ı fikriye ve makamat-ı ruhiyedeki tezahürat ve doksan dokuz esmâ-yı hüsnâ cilvesine mazhariyet sırlarını, hayal meyal bir surette uzaktan uzağa hissedilmesindendir ki bu otuz üç mübarek adedi, ihtiyarım olmayarak çok harekât-ı ilmiyemde ve neşriyede hükmediyor.

Başta senin ders arkadaşların ve Hacı İbrahim olarak kardeşlerimize selâm ediyorum. Ve mübarek hanendeki mâsumlara dua ediyorum.

اَلْبَاقِي هُوَ الْبَاقِي[4]

Kardeşiniz

Said Nursî

Yirmi Yedinci Mektub'un fıkraları içine dercetmek üzere, kardeşim Abdülmecid'in Hulûsi Bey'e yazdığı mektubun işaret olunan baş tarafıyla arkasındaki Refet Bey'in mektubundan alınan fıkraları Hüsrev yazsın, sonra Hâfız Ali'ye göndersin.

---

1 Allah'ı bütün eksikliklerden tenzih ederim.

2 Bütün hamdler, övgüler Allah'adır.

3 Yegâne büyük, Allah'tır.

4 Kendinden başka her şeyin fâni olduğu gerçek Bâkî, Allah'tır.

(11 Temmuz 1934 Çarşamba)

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1] ، وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ[2]

اَلسَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكَاتُهُ[3]

Aziz, sıddık, müdakkik, meraklı kardeşim Refet Bey,

Sizin gibi hoşsohbet bir kardeşimi, haksız olarak suâl sormamaya ve sükûta davet ediyordum. Çendan bu davette mâzurum, belki mecburum. Çünkü bugün dört saat mütemadiyen kâtibi bekledim ki, bir mektup yazacağım, olmadı. Tâ ben yirmi dakikadaki mesafeye gittim. Bağ suyu başında bularak uykusuz yorgun buldum. Onu aldattım, "Az bir işim var." dedim. Hâlbuki on dakika zannedip, iki saat zarurî yazılar yazdırdım. Zaten kafam da yorgun ve istirahate muhtaçtır. Fakat Refet gibi bir müştakı susturmanın cezası olarak bir tokat yedim. Senin bu hafta edeceğin kolay, latîf suâline bedel, Senirkentli arkadaşlarımız müz'iç, eski Said'in kuvve-i hafızasına havale edilecek acîb suâlleri sordular. Dedim kendi nefsime: "Müstehak oldu. Sen Refet'i dinlemedin, işte bunları dinle." Hâlbuki onlara cevap vermek lâzım geliyor. Çünkü onlara, böyle meselelerde dinsizler ilişiyorlar. Mecburî, gayet muhtasar ve nâkıs ve kısa cevap yazdım. Fakat yine Refet'in hatırı için yazdım.

O cevabı, bundan evvel dört suâle cevap ve mugayyebât-ı hamseye dair Sabri Efendi ve Hâfız Ali'nin suâllerine dair kısa cevabı, Hüsrev ile beraber okuyunuz. Münasip görürseniz, üçü birden, ya On Altıncı Lem'a veya yazılmayan On Dördüncü Mektup makamına kaim edilsin.

Hem yanlış varsa tashih edersiniz. Çünkü cevapların aslı sünuhat olmakla beraber, tafsilâtında fikrim karışarak yanlış edebilir. Hâfız Ahmed Efendi On Dokuzuncu Mektub'u yazacaktı; acaba başladı mı? Ona çok selâm ediyorum. Yazı hizmeti ehemmiyetlidir, kaç cihette ibadettir. Senin mübarek hanenizdeki mâsumlara dua ediyorum. Ve malûm ders arkadaşlarına çok selâm ediyorum. Keçeci Şeyh Mustafa Efendi bazı risaleleri yazıyordu. İnşallah, böyle kudsî hizmete öyle mübarek zâtlar iştirak ederler. Ona da bilhassa selâm ediyorum ve duasını istiyorum. Hacı İbrahim Efendi ve

---

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

2 "Hiç bir şey yoktur ki, O'nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor bulunmasın." (İsrâ sûresi, 17/44)

3 Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi üzerinize olsun.

Bedreddin'i, Refet'i tahattur ettikçe, ekseriyetle onları hatırlıyorum. Onlara da bilhassa selâm ediyorum.

Kardeşiniz
Said Nursî

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1] ، وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ[2]

اَلسَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكَاتُهُ[3]

Aziz, sıddık, müdakkik kardeşim Refet Bey,

Sorduğun suâle en kolay ve ruhsatlı cevap senin cevabındır. Mülteka Şerhi Damad'ın ve Merâku'l-Felâh ikisi demişler: İki Ramazan için bir keffâret kâfidir. Müteaddit vâkıalara bir keffâret kifâyet eder. Çünkü tedâhül vardır. Ve هُوَ الصَّحِيحُ[4] demişler.

Hakikat nokta-yı nazarında bu meselede azimet var, ruhsat var. Azimet hâli, kuvveti müsait ise, her Ramazan için ayrı bir keffâret var. Fakat ruhsat ciheti, tedahül sırrına binaen, müteaddit Ramazan için bir keffâret farz, ayrı ayrı keffâret müstehap derecesinde kalır. Bu keffârette mana-yı ukubetle mana-yı ibadet ikisi dahi münderic olduğu için, hem kerhen icbar edilmeyecek, hem tedâhül eder.

Aziz kardeşim, fıkhü'l-ekber olan esâsât-ı imaniye ile meşgul olduğumuz için, nakle ve ehl-i içtihadın medârikine ve meâhizine bakan dekâik-i mesâil-i fer'iyeye zihnim şimdilik ciddî müteveccih olamıyor. Zaten yanımda da kitaplar olmadığı gibi, vaktim de yoktur ki müracaat edeyim. Hem ulemâ-yı İslâm o kadar tetkikat-ı sâibe yapmışlar ki füruata dair tetkikat-ı amîkaya ihtiyaçları kalmamış. Eğer hakikî ihtiyaç hissetseydim, böyle füruata dair müçtehidînin derin me'hazlarına gidip bazı beyanatta bulunacaktım. Belki de, daha o nevi hakâike meşguliyet zamanları gelmemiş. Her neyse. Size bu defa Sûre-i Feth'in âhirine ait ve onun münasebetiyle

فَأُولٰئِكَ مَعَ الَّذِينَ أَنْعَمَ اللهُ عَلَيْهِمْ مِنَ النَّبِيِّينَ وَالصِّدِّيقِينَ وَالشُّهَدَاءِ وَالصَّالِحِينَ[5]

---

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

2 "Hiç bir şey yoktur ki, O'nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor bulunmasın." (İsrâ sûresi, 17/44)

3 Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi üzerinize olsun.

4 Bu görüş, üzerinde karara varılan görüştür.

5 "İşte onlar, Allah'ın nimetlerine mazhar ettiği nebîler, sıddîkler, şehidler, salih kişilerle beraber olacaklardır." (Nisâ sûresi, 4/69)

âyetine dair beyanatı ve "Minhâc-ı Sünnet" namındaki lem'ada إِلَّا الْمَوَدَّةَ فِي الْقُرْبٰى[1] sırrına dair muhakemeti nasıl buluyorsunuz? Kardeşin Hüsrev ile sen, Şeyh-i Geylânî'nin kerâmât-ı gaybiyesinin bütün parçalarıyla bir nüsha yazıp Hulûsi Bey'e gönderseniz iyi olur. Âsım Bey'e de onlar bütün gitmelidir. Başta, Gavs-ı Âzam'ın tâbiriyle Bekir Bey, bizim tâbirimizle Bekir Ağa, Ahmed Hüsrev, Lütfü, Rüşdü, Hâfız Ahmed, kayınpederin Hacı İbrahim Bey ve Sezâi Bey olarak umum kardeşlerinize selâm, dua ediyorum. Ve mübarek ve bahtiyar Bedreddin'in başından öperim. O Kur'ân'ı okudukça bana dua etsin. Öyle mâsumun duası inşaallah hakkımızda makbuldür. Onun validesi olan âhiret hemşireme ayrıca dua ediyorum. Bedreddin gibi bir evlât sahibesi olduğundan tebrike şâyandır. Bedreddin'in okuduğu her bir harf-i Kur'ân'ın, on sevaptan tut, tâ bine kadar uhrevî meyveleri vardır. Hem validesinin defter-i a'mâline, hem hoca ve Üstadının defter-i a'mâline dahi o sevaplar kaydolunur.

اَلْبَاقِي هُوَ الْبَاقِي[2]
Kardeşiniz
Said Nursî

(Hüsrev, Üstadının kendi hakkında hiddetini zannedip, bir meseleye dair müteessiren yazdığı mektubundan bir fıkradır.)

Sevgili ve kıymettar Üstadım,

Mektubunuzun mütâlaasından mütevellit teessüratım arasında, kalbime çok havâtır hutur ediyordu. Her tarafı ve her hâli kusur ve ayıpla dolu talebeniz, sevgili Üstadının ayaklarının altına varlığını sermişti. Belki her gün, bu şiddetten daha büyük bir şiddetle muamele görse ve hatta Üstadı uğrunda, yüz bin hayatı olsa hepsini bile vermeye bilâ-tereddüt hazır olduğunu, sûrî değil, kalbî bir itirafla müheyyadır.

Mücrim talebeniz, senelerden beri Hâlık'ından bir hâmi istiyordu. Baştan aşağıya kadar siyahlıklarla dolu olan defter-i a'mâlim tetkik edilse, bu hususta ne kadar tazarru ve niyazım vardır ve ne kadar gözyaşlarım bulunacaktır.

---

1 "(Ben bu risalet ve irşad hizmetinden ötürü), sizden akrabalık sevgisinden başka beklediğim hiçbir karşılık yoktur." (Şûrâ sûresi, 42/23)

2 Kendinden başka her şeyin fâni olduğu gerçek Bâkî, Allah'tır.

Kur'ânî hizmet uğrunda, arzın sekenesi kadar hayatım olsa, her birisini feda etmeyi, ne büyük saadet ve şeref kabul etmişim.

Ey sevgili Üstadım, ey kıymettar Hocam, ey senelerden beri aradığım muhterem mürşidim, ey aziz dellâl-ı Kur'ân,

Iztıraplarımın sürûra inkılâp etmekte olduğunu hissediyorum. Uzakta olanın kusuru görülmez, tokat yakında olana vurulur. Kalbim bu cümlelere هٰذَا مِنْ فَضْلِ رَبِّي[1] diyor. Fakat dimağımdan silinmeyen bir şey varsa, o da aziz Üstadımın elemlerine iştirak etmek idi.

Muhterem mürşidim, kimin haddi var ki risalelerin birisine el uzatsın veyahut bir sayfasına dil uzatsın veyahut bir cümlesini tenkit etsin veyahut bir kelimesine, hatta bir harfine ve belki bir noktasına itirazda bulunsun? Bilâ-istisna, her fert istihsan ederken, böyle bir şey yapmak için, bu cüreti kimden alayım?..

Yok, sevgili Üstadım, müsterih olunuz; senelerden beri çekmekte olduğunuz, kalebend cezasından pek şedit azaâbınıza, bir başka ve mühim elem katılmasına taraftar olanlara bir parça meyletmek şöyle dursun, belki bu hâlin şiddetle ve belki fedaisi olarak aleyhte olduğuma, vicdanımın tasdiki kâfi bir şahittir.

Ahmed Hüsrev

(Hâfız Ali'nin bir fıkrasıdır.)

Aziz Üstad,

Bu asrın sisli, semli revacı, (şecere-i kâinatın meyvesi olan insanın nüve, lüb, kışır gayelerini) zâil ve faniye, zillet ve gurura, âfil firaka, zâhir bâtıla, atâlet ademe, hırs ve hayvaniyete, câmid ve abesiyete, başıbozukluk ve hiçliğe sevk ile, o meyvenin kısm-ı âzamının ölüp, ekallinin de ölmek ve tefessühü ânında, mezkûr şecerenin merkez üzerine karib, Isparta dalına tâlik edilen, Hakîm-i Mutlak'ın etem, ekmel şifahanesi olan Kur'ân'dan nebean eden "Tiryak Notalar" tesmiyesi ile, her notanın binler harfler damlalarıyla imdada yetişerek, küre-i arz bahçesini iska ve binler meyvelere hayat bahşeden ve bu yüzden menbaı gibi, kıyâmete kadar harika bir keramet ve taklit edilmez bir turra ile çağlayacak olan eser-i mübareki, elhamdülillâh, istinsah, ettim.

---

1 "Bu, Rabbimin bir lütfudur..." (Neml sûresi, 27/40)

Evet, Üstadım, nasıl ki,

وَمِنْ اٰيَاتِهٖ خَلْقُ السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاخْتِلَافُ أَلْسِنَتِكُمْ وَأَلْوَانِكُمْ[1]

âyet-i kerîmesinin binler mâsadaklarından bir mâsadakı olan nev-i insanın her bir ferdine sîma, ses, etvar, ahlâk gibi daha çok latîfeler ve cihâzât mevcut iken, birbirine benzemeyip, her bir şahıs bir âlem olarak, Vâhid-i Ehad-i Samed'in malı ve masnuu ve muvazzaf memuru olduğunu, bilmecburiye şuuru olana kabul ettiriyor.

Öyle de Kur'ân-ı Hakîm'in hayattar semeresi olan Sözler ve Mektubâtü'n-Nur'un her bir parçası, kendi âleminde nihayetsiz kudreti gösteren ve her mebhasları ile binler âlemler içinde bir âlem olan âlem-i şuhudun tılsım-ı acîbini tam keşif ve hâl ile, her risale bir muammanın miftahı ve hayattar ervâhı hükmündedir.

Bundan böyle, daha binler ihsan-ı ilâhî ve rahmet-i sübhânî olsa, yazılsa, ihtiyaç görünüyor ve yerleri boş karanlık bir âlem gibi, o şems-i hakikat güneşinin şuâlarını bekliyorlar. Dilerim Cenâb-ı Hak'tan, böyle anûd bir zamanda, (böyle asâ-yı Mûsâ misillü) çok cihetlerle harika, fütuhata sebep olan ve inşaallah bundan böyle olacak olan Resâilü'n-Nur'u teksir buyursun, âmîn, âmîn, âmîn…

Kusurlu talebeniz
Ali (rahmetullâhi aleyh)

بِاسْمِهٖ سُبْحَانَهٗ[2] ، وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهٖ[3]
اَلسَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللّٰهِ وَبَرَكَاتُهٗ[4]

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Rüşdü'nün gönderdiği otuz liradan yirmi yedisini postayla size gönderdim. Siz ona gönderirsiniz. Ona da öyle yazdım. Benim ihtiyacım olmadığından ve kaideme muhalif olduğundan, kabul edemedim. Yalnız onun hayırlı niyeti için,

---

1 "O'nun varlığının ve kudretinin delillerinden biri de: Gökleri ve yeri yaratması, lisanlarınızın ve renklerinizin farklı olmasıdır." (Rûm sûresi, 30/22)

2 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

3 "Hiç bir şey yoktur ki, O'nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor bulunmasın." (İsrâ sûresi, 17/44)

4 Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi üzerinize olsun.

ehemmiyetli hayırlara sarfedilmek suretiyle, onun hesabına otuzdan üç banknot aldım. Sizlere ve sizinle alâkadar olanlara pekçok selâm ve dua ediyorum.

Kardeşiniz
Said Nursî

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1] ، وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ[2]

اَلسَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكَاتُهُ[3]

Aziz, sıddık, muhlis kardeşim,

Isparta'ya nakl-i mekân, hem tulûat-ı kalbiyeye, hem sizinle muhabereye bir derece fütur verdi.

Evvelâ: Kardeşimiz Sabri, Hakkı Efendiler arzularıyla, yine Eğirdir vasıtasıyla size emanet gönderilecek. On Yedinci Lem'a namındaki notaları Sabri size göndermiş veya gönderecek. Bu defa da sırlı, kerametli Yirmi Dokuzuncu Söz'ü size gönderiyorum. Latîf ve mânidar bir tevâfuktur ki Hüsrev senin için Yirmi Dokuzuncu Söz'ü yazıyordu.

Yazdığı vakitte Hüsrev vasıtasıyla çok mübarek Ramazan hediyesi aynı anda gelmesiyle beraber, aynı gecede ben senin hânen tarafına ve hânene geldiğimi rüyada gördüğüm gibi, iki gece evvel, elhak ikinci bir Hüsrev ve ikinci bir Süleyman olan Süleyman Rüşdü, aynen sizi görmüş. Bundan anladık ki bizler bir menzil içindeki adamlar hükmündeyiz. Maddeten uzaklık tesiri yok ve birbirimize karşı münasebet-i âdiye dahi kaydedilir.

Sâniyen: Şu Yirmi Dokuzuncu Söz, tarifnamelerde yazıldığı gibi, bir müstensih hatt-ı hakikiyesine ihtiyarsız takarrüble, sırrı tezahüre başlamış ve diğer müstensih hatt-ı hakikîsini bulmuş. Hakikaten, ne fikirde bulunursa bulunsun, gören herkesi tasdike mecbur ediyor. Hatta burada mühim ve müşkül-pesent ulemâlar dahi, güneş gibi inanıp tasdik ediyoruz, diyerek imza ediyorlar.

Şüphemiz kalmadı ki, i'câz-ı Kur'ân'ın yüz cüzünden bir cüzü, şu tefsirine in'ikâs etmiş. Yalnız şu fark var ki i'câz kastîdir, kasten de kimse muaraza edemez.

---

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

2 "Hiç bir şey yoktur ki, O'nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor bulunmasın." (İsrâ sûresi, 17/44)

3 Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi üzerinize olsun.

Şu kitabın tevâfuku ise, fıtrî, ihtiyarsız olmak cihetiyle harika olur, keramet sayılır. Kastî ve sun'î bir surette muaraza edilmez. Her neyse, şu nüshayı kardeşiniz Abdülmecid bir defa görsün. İnşallah, ona da bir vakit bir tane yazılacak. Şayet orada birisi aynen istinsah etmek niyet etse, çok dikkat etmek gerektir. Çünkü bu risalenin hurufatı da sırlı; kendine güvenmeyen yazmasın.

Sâlisen: Kardeşimiz Fethi Bey ne hâldedir, neden az görüşüyorsunuz? Ben ona çok dua ettim ve ediyorum. Sen bir muzır memurun yüzünden onunla az görüşmen beni müteessir etti. Allah kabul etsin, ben de ona çok defa dua ettim. İnşallah, tam bir arkadaş, bir muhatabın olan Hâfız Ömer, Risale-i Nur'un intişarına mühim bir vasıta olacak ki her mektubunda onu ciddî alâkadar görüyorum.

On Altıncı Lem'a namındaki üç mühim meseleden ibaret bir risaleyi sizin için yazdırıyorum, yetişirse onu da gönderiyorum. Lillâhilhamd, burada gittikçe Risale-i Nur'un şâkirtleri ve yazıcıları çoğalıyor. Ne vakit az fütur başlasa, bir teşvik kamçısı hükmünde bir şey zuhur ediyor.

Ezcümle: Sufî meşrep ve yazıda muvakkaten tembellik eden bir kısım kardeşlerimize yazılan bir mektubun nüshasını, melfufen gönderiyorum. Belki tembel olmayan, fakat tembelleşen Abdülmecid de görür. Muhterem valideniz ne hâldedir; onu da merak ediyorum. Çok dua ediyorum. Hastalığın her bir saati bir gün ibadet hükmünde olduğunu, benim tarafımdan hem ona, hem Hoca Abdurrahman'a söyle. Başta pederiniz, Fethi Bey ve Hoca Abdurrahman, İmam Ömer, Kemâleddin gibi dostlara selâm ve dua ediyorum. Ve dualarını istiyorum.

اَلْبَاقِي هُوَ الْبَاقِي[1]

Kardeşiniz
Said Nursî

Mesleğimizin bir medar-ı şevki ve zevki olan tevâfuk letâifinden üç-dört numûne

Birincisi: İktisat Risalesi, birbirinden habersiz altı müstensihin yazdıkları altı nüshada, elif'lerin elli üç adedinde tevâfukları, telif ve istinsah tarihi olan elli üçe muvafık gelmesidir. Sonra baktım ki asıl müsvedde-i ûlâda çok çıkıntı ve tashihlerle beraber elli üç adet sırrını muhafaza ettiğini hayretle gördük.

---

1 Kendinden başka her şeyin fâni olduğu gerçek Bâkî, Allah'tır.

İkincisi: Risaleler'in Fihristesi tamam yazıldıktan sonra, birinci müsevvid, ihtiyarsız "Bu güzel Fihriste tamam oldu." deyip yazmış. O müsevvid hesab-ı ebcedî hiç bilmediği gibi, hiçbir şey de düşünmemiş. "Bu güzel fihriste tamam oldu," aynen bin üç yüz elli iki tarihini gösterip Fihriste'nin tarih-i telif ve istinsahını göstermiştir.

Üçüncüsü: Yirmi Üçüncü Lem'a'nın müsveddeden tebyiz edilirken, hiç elif'lerin adedini hatıra getirmeden, yazıldıktan sonra yüz yirmi sekizinci risale olduğuna işareten, yüz yirmi sekiz elif olmasıdır.

Dördüncüsü: Dünkü gün Mucizât-ı Ahmediye *(aleyhissalâtü vesselâm)* tashih edilirken, küçük, latîf iki tevâfukun on dakika fasılayla vücuda gelmesidir. Şöyle ki:

İkişer arkadaş Mucizât-ı Ahmediye ve Mirâcı ayrı ayrı tashih ediyorlardı. Mirâcın altı yüz satırı içinde birtek satır, kuru direğin ağlamasından bahsediyor. Mucizât-ı Ahmediye yüz elli sayfa içinde bir sayfa o bahse dairdi. Birden o iki kısım musahhihler aynı kelimeyi söylüyorlarken, içlerinden bir efendi intikal etti, iki kısım aynı kelimeyi söylüyoruz dedi. Baktık, fevkalâde bir surette iki tashih aynı kelime üzerindedir.

On dakika sonra, yedi mucizeye mazhar yedi çocuğun bahsi tashih edilirken, umulmadığı bir zamanda, hazır zâtların nazarında mübarek Meliha isminde beş yaşında bir çocuk geldi, oturdu. Çocukların bahsini zevkle dinlemeye başladı. Çay verdik, çocuk bahsi bitinceye kadar içmedi. Hazır olan biz dört kişi şüphemiz kalmadı ki sırr-ı tevâfukun birinci menbaı olan Mucizât-ı Ahmediye'nin telifçe ve istinsahça ve kıraatça ve harika tevâfukça kerametini gösterdiği gibi, bu iki küçük tevâfukla, yine o kerametin şuâından iki latîfeyi gösterdi.

Hem bir sene evvel bir seyre giderken, arkamdan bir kız çocuğuyla bir kadın geliyorlardı. Ben yoldan çıktım, yolu onlara bıraktım. Baktım, beni geçmiyorlar. Sıkıldım. Acele geçtim, bir bahçeye girdim. Baktım, onlar da bahçeye girdiler. Hem hiddet, hem hayret ettim. Mucizât-ı Ahmediye elimdeydi. Tefe'ül gibi açtım. En evvel gözüme ilişen ve yalnız risalede birtek defa zikredilen bir isim ki aynı o kadının ismini o sayfa içinde gördüm. Baktım, o kadını tanıdım. Fesübhânallah, dedim. Bunlar kim olduklarını anlamak için, daha evvel o kitaba baksaydım, bu hayretten kurtulacaktım. Bu hâdiseye hem ben, hem hazır olan Şamlı Hâfız ve hâdiseyi anlayan o kadın ve başkaları hayret ettik.

Said Nursî

Kalben rahatsızlığım dolayısıyla, Kurban Bayramına kadar Süleyman Efendi, Şamlı Hâfız Tevfik, Abdullah Çavuş ve Mustafa Çavuş'tan başka kimseyi kabul etmiyorum. Affedersiniz, gücenmeyiniz.

Said Nursî

Isparta Cumhuriyet Müddeiumumîliğine,

Dokuz senedir, beni bu memlekette sebepsiz olarak ikamete memur ettiler. Hariçle ihtilâttan menolduğum için çalışamadım, perişan bu gurbette kimsesiz kaldım. On üç seneden beri, beni bu vilâyette tanıyanların tasdikleri tahtında, siyasetle hiçbir cihetle alâkam kalmadığına delilim şudur ki:

On üç seneden beri bir gazeteyi okumadığımı ve dinlemediğimi, sekiz sene oturduğum Barla halkıyla işhad ediyorum. On üç sene, bu zamanda siyasetin lisanı olan gazeteyi dinlemeyen, işitmeyen, istemeyen bir adamın siyasetle alâkası olmadığı ve sekiz aydan beri merkez-i vilâyette bütün buradaki benimle temas edenlerin şehadetleriyle, siyasete taallûk eden hiçbir meseleye temas etmediğimi gösterebilirim.

Bu hâlimle beraber, bu senenin Kurban Bayramında, fıtraten sohbetten hoşlanmadığım için, hiç kimseyi kabul etmediğimi gösterir bir-iki satırlık yazıyla kapımda yazdığım ve hiçbir kimse de gelmediği hâlde, bu mübarek bayramın dört gününde bir polis bulundurulmak suretiyle, benim gibi garip, ihtiyar, hastalıklı bir adama şüphe isnat ederek tarassut ettirmek ve hareket-i şahsiyemi bilâ-sebep taht-ı nezarette bulundurmakla verilen tazyik ve sıkıntı kâfi gelmiyormuş gibi, bu senenin Nisan'ının dördüncü günü, kış münasebetiyle ve mütemadiyen harekâtımın takip ve tarassut edilmesinden dolayı harice çıkmadığımdan sıkılmıştım.

İşte o günü, altı aylık ıztırabımı tahfif etmek ve biraz teneffüs ve rahatsızlığımı izale etmek için, havanın güzelliğinden istifade ederek gezmeye gitmiştim. Avdetimle, bir komiser ile iki polis ikamet ettiğim evimin kapısında ve bir komiser ile iki polis de bahçenin dışarısında bulunuyorlardı. İçeriye girdim, komiser ve iki polis beni takip ettiler. Odama çıktım, onlar da arkamda idiler. Benimle beraber girdiler, taharriye başladılar.

Dokuz seneden beri ihtilâttan bilâ-sebep menedildiğimden, mesleğim itibarıyla Kur'ân ve imanla hasr-ı iştigal etmiştim. Ve onun neticesi olarak yazdırdığım eserlerden,

Birisi, Kur'ân-ı Hakîm'deki iki bin sekiz yüz küsur lafza-yı Celâl'in bir sırr-ı kerametini ve bir nakş-ı i'câzını gösterecek, en müstesna bir hatla yazılmış gayetle kıymettar yirmiden fazla Kur'ân-ı Kerîm cüzlerini;

2. Beka-yı ruh ve melâike ve haşrin hakkâniyetine dair Yirmi Dokuzuncu Söz namı altındaki risalenin içinde tezahür eden, kendimce en ekal bin liraya değer bir sırr-ı azîmi gösteren risaleyi;

3. Hazreti Peygamber'in risaletini güneş gibi isbat eden ve harika bir surette on iki saatte telif edilen yüz elli sayfalık On Dokuzuncu Mektup namı altında Mucizât-ı Ahmediye Risalesi'ni ki o mucizâtın kerameti olarak, o risalede tevâfuk namıyla öyle bir sırr-ı azîm tezahür etmiş ki, o risale tek başıyla maddeten bin lira kadar kendimizce kıymettardır;

4. Vahdâniyet-i ilâhiyeyi güneş gibi isbat eden ve Kur'ân'ın otuz üç âyet-i azîmesini tefsir eden Otuz Üç Pencere namındaki Otuz Üçüncü Mektup ki sırr-ı tevâfukla beraber kıymet-i ilmiyesi ve edebiyesi itibarıyla ehl-i tevhidce yalnız maddeten bin lira kadar ehemmiyetli olan risaleyi;

5. Şirkin esasını ref edip, vahdâniyeti nihayetsiz derecede kuvvetle isbat eden Otuz İkinci Söz namı altındaki eseri ki o eser bir âlim tarafından zayi edilse, onu elde etmek için bin lira tereddütsüz vereceğini zannettiğim misilsiz risalemden mevcut her iki tanesini;

6. İsraftan kurtarmak ve bu fakir milleti iktisada alıştırmak için yazdığım, küçük fakat müstesna bir ehemmiyette olan İktisat Risalesi ismindeki risalemin mevcut olan her üç nüshasını;

7. Kendi ihtiyarlığımdan dolayı, iman noktasında Kur'ân'dan bulduğum rica ve teselli nurlarından kaleme aldığım ve mevcudu tam üç nüsha ve iki nüsha da noksan olarak umum beş parçasını ki bence bu risale benim gibi kabre yakınlaşmış bir ihtiyar adama kıymet takdir edilmeyecek derecede yüksek bir hakikatle yazılmıştır;

8. On beş sene evvel Arapça olarak tab edilen, Harb-i Umumî'de ateş içinde yazıldığı için, o zamandaki Başkumandanın bu yâdigâr-ı harbin hayrına iştirak etmek niyetiyle kâğıdını kendisi verdiği İşârâtü'l-İ'câz tefsirini;

Hem üç yüz otuz beş senesinde İstanbul'da tab edilen Katre, Şemme, Habbe, Habbenin Zeyli ve Ankara'da Yeni Gün Matbaası'nda Zeylinin Zeyli ve Ankara Matbaasında tab edilen Hubab ve İstanbul'da tab edilen Zühre ve Şûle gibi risaleleri hâvi Arapça matbu bir mecmuamı ve İstanbul'da on beş

sene evvel tab edilen Sünuhat isminde kıymettar iki matbu risalemi ve hem biraderzadem Abdurrahman tarafından on beş sene evvel İstanbul'da tab ettirilen Tarihçe-i Hayat'ımın bir kısmına ait matbu risalemden üç nüshası tamam ve beş-altı nüshası noksan kitaplarımı ve hem de İstanbul'da yeni huruf çıkmadan evvel tab ettirdiğim Onuncu Söz namında gayet kıymettar haşri ve kıyâmeti gündüz gibi isbat eden risalemi ve daha bilmediğim hususî ve şahsî ve imanî evraklarımı ve risalelerimi tekrar iade etmek üzere, o taharri neticesinde alıp götürdüler.

Bu taharriyatta o kadar ileri gidildi ki altı ay evvel oturduğum köşkten şimdiki oturduğum köşke nakledince, sandalye, şişe, demir ve sair eşyaya ait listeye varıncaya kadar aldılar ve el'an da iade edilmedi.

Dokuz seneden beri bu memlekette ve bu kadar dostlarımla temas ettiğim hâlde, şimdiye kadar hiçbir cürüm bana isnat edilmedi ve hiçbir vukuatım da olmadı ve hayatımda dâî-i şüphe hiçbir emâre vücut bulmadı. Ve menfîliğimde, sebepsiz ve ancak ihtiyat ve tevehhüm yüzünden olmakla inziva ettiğim bir mağaradan çıkartılarak menfîlerle birlikte nefyedildim. Bu müddet zarfında siyasetle ve dünyayla alâkam olmadığına, bu memleketteki dokuz senelik tarz-ı hayatımın şehadetiyle beraber, risalelerimde gerek emniyet dairesi ve gerekse hükûmet dairesi dâî-i şüphe bir şey bulamadıklarıdır.[1(Hâşiye)] Eğer bir cürmüm varsa, dokuz seneden beri mütemadiyen dikkat ettikleri hâlde cürmümü görmeyen veya gösteremeyenler, şimdi göstermeye mecburdurlar.

Şu kitap zayiatımdan lâakal şahsî iki bin lira zararım var. Çünkü bunların hiçbirisinin başka bir nüshasını bende bırakmadılar. Vaktiyle tab etmek için, yalnız İşârâtü'l-İ'câz tefsirine iki yüz elli lira verdim. Arabî mecmuası üç yüz lira. Ve Yirmi Dokuzuncu Söz ve On Dokuzuncu Sözlerde o sırr-ı azîme hiçbir âlim ve hiçbir edip yoktur ki "Bin lira kıymetindedir." demesin.

Ve bir de on üç sene evvel hükûmet Dârü'l-Hikmet'te yüz lira maaş alacak kadar iş görebilecek bir adam nazarıyla bana bakmış, ayda yüz lira ma-

1 (Hâşiye) Câ-yı dikkattir ki sekiz-dokuz seneden beri zulüm ve tazyikat altında gizlemeye mecbur olduğum en eski ve en mahrem evrakları âni olarak taharri edip hiçbir şey bırakmayarak alındığı hâlde, mûcib-i telâş ve dâî-i endişe ve medar-ı hicap ve hacâlet bir şey bulunmaması, garazkâr sû-i zanlı ehl-i dünyanın ona karşı ettikleri haksız tazyikat ve tarassut ne kadar çirkin ve hata olduğunu gösteriyor. Acaba onu itham eden ve kendini vatana ve millete sadık tevehhüm eden ehl-i dünyanın en büyük memurundan en küçüğüne kadar, değil sekiz-dokuz sene, belki sekiz-dokuz ay zarfında en mahrem ve en gizli evrakı meydana atılıp tetkik edilse, ona telâş verecek ve utandıracak sekiz-dokuz madde çıkmaz mı?

aş vermiş. Bu sekiz senede beni, yarım saat bir köy olan İlâma'ya iki defadan fazla gitmeye müsaade edilmeyecek derecede ihtilât ve gezmekten menedildiğim gibi, bir vâridâtım, bir malım olmamakla beraber, o köyde benim gibi bir adam çalışacak iş bulamadığımdan ve kimsenin bir şeyini de kabul etmemek, bir meslek-i hayatım olduğundan, çektiğim perişaniyet ve zarar ve ziyanın takdirini müddeiumumîliğe havale ederek, ya kitaplarımın hepsinin iadesini veyahut bu hususdaki zarar ve ziyanımın müsebbiplerinden tazminini dâvâ ediyorum.

Tetimme: Hükûmetin kanunu, tarikat dersi vermeye ve muska yazmaya ve nüfuz temin etmeye müsaade etmediği ve ben de bunlarla alâkadar olmadığım ve hükümet de yanıma gelen ziyaretçileri hoş görmediği için, bazı adam müteaddit defa tarikat ve muska niyetiyle yanıma gelmek istedi. Ben de hükûmetin kanununa riayet etmek ve hükümet memurlarını sebepsiz kuşkulandırmamak için, kabul etmeyip reddettim.

Mesmuatıma göre, bu hâlden muğber olanlar yalan ve asılsız bir surette isnadatta bulunmuş. Böyle hükümetin kanununa riayeten reddettiğim kimseler yüzünden beni böyle sıkıştırmaktan, hilâf-ı kanun hareket etmediğim için böyle azap vermek, kanunu dinlememeye mecburiyet vaziyetini veriyorlar manası çıkıyor.

Dokuz senedir dünyevî hayatıma gelen her türlü işkencelere tahammül edip sabrettim, sükût ettim. Fakat dünyalarına karışmadığım hâlde, böyle hayat-ı uhreviyeme suikast suretindeki taarruz karşısında sabrım tükendi. Hakkımı aramak için ikame-i dâvâya mecbur oldum.

Said Nursî

Bundan sonraki kısım Hazreti Üstadın Kastamonu ve Emirdağ hayatında iken yazılan ve el yazma nüshalarda dercedilen mektuplardır.[1] (Hâşiye)

(Risale-i Nur'un faal bir şakirdi olan, Ahmed Nazif Çelebi'nin bir istihracıdır ve bir fıkrasıdır. Bunu, hem Birinci Şuâ'ın otuz ikinci âyeti olarak ve hem Yirmi Yedinci Mektub'un fıkralarında kaydetmek münasip görüldü.)

O kendisi diyor: Gelen âyetleri hâfızdan dinledim.

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا اذْكُرُوا اللهَ ذِكْرًا كَثِيرًا۞وَسَبِّحُوهُ بُكْرَةً وَأَصِيلًا۞هُوَ الَّذِي يُصَلِّي عَلَيْكُمْ وَمَلٰٓئِكَتُهُ لِيُخْرِجَكُمْ مِنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ ۚ وَكَانَ بِالْمُؤْمِنِينَ رَحِيمًا۞تَحِيَّتُهُمْ يَوْمَ يَلْقَوْنَهُ سَلَامٌ ۚ وَأَعَدَّ لَهُمْ أَجْرًا كَرِيمًا۞يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ إِنَّا أَرْسَلْنَاكَ شَاهِدًا وَمُبَشِّرًا وَنَذِيرًا۞وَدَاعِيًا إِلَى اللهِ بِإِذْنِهِ وَسِرَاجًا مُنِيرًا۞وَبَشِّرِ الْمُؤْمِنِينَ بِأَنَّ لَهُمْ مِنَ اللهِ فَضْلًا كَبِيرًا[2]

Bu âyetlerde Risale-i Nur'a îmâ ve remz ve belki işaret var diye hissettim.

Evet, madem bu âyet gibi vazife-i risalet ve dâvete bakan âyetler, her asra bakıyorlar ve her asırda efradları ve mâsadakları var...

---

1 (Hâşiye) Hazreti Üstadımız el yazma nüshalarda Kastamonu Lâhikası'nda bulunan bu mektupları, Ankara'ya yeni yazı neşri için gönderdiği Küçük Ali'nin *(rahmetullâhi aleyh)* nüshasında Ahmet Nazif'in *(rahmetullâhi aleyh)* bu mektuplarının etrafını işaretleyerek "Başka yerde neşredildiğinden burada neşredilmesin." diye yazmıştır. Böylece Barla Lâhikası'nda neşri Hazreti Üstad tarafından münasip görülmüş ve el yazma Barla Lâhikası'nda aynen dercedilmişlerdir.

Mustafa Sungur

2 "Ey iman edenler! Allah'ı çok zikredin, O'nu sık sık anın. Sabah-akşam O'nu takdis ve tenzih edin. O'dur ki sizi karanlıklardan aydınlığa çıkarmak için feyiz ve rahmet indirir, melaikesi de sizler için dua ederler. O, müminlere gerçekten pek merhametlidir. Allah'a kavuşacakları gün: "Selâm!" iltifatı ile karşılanırlar. O, onlara pek değerli ve cömertçe, bir mükâfat hazırlamıştır. Ey şanlı Peygamber! Biz seni insanlar hakkında şahit, müjdeci, uyarıcı, Allah'ın izniyle O'nun yoluna dâvet eden bir peygamber ve aydınlatan bir lamba olarak gönderdik. Sen, müminlere Allah'tan büyük bir lütfa nail olacaklarını müjdele!" (Ahzâb sûresi, 33/41-47)

Ve madem bu âyetlerde Resûl-i Ekrem'e *(aleyhissalâtü vesselâm)* verilen sıfatlar ve unvanlar her zamanda cereyanı ve her bir asırda hükmetmek haysiyetiyle ve unvanların altında, mana-yı remziyle Risale-i Nur gibi, o vazifeyi yerine getiren eserler ve zâtlar; bu gibi âyâtın dâire-i şümullerine girmeleri, Kur'ân'daki i'câz-ı mânevîsinin şe'nidir.. belki muktezâsıdır ve lâzımıdır.

Madem Risale-i Nur, bu acîb asırda, müstesna bir surette bu âyetin işaret ettiği vazifeyi yapıyor ve manasının daire-i külliyesinde bir ferdidir. Elbette müteaddit emâreler ve gizli karinelerle diyebiliriz ki bu âyette dahi, Birinci Şuâ'ın sair otuz bir adet âyetleri gibi, Risale-i Nur'a mana-yı işârî ile bakar. Şöyle ki:

لِيُخْرِجَكُمْ مِنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ ۚ وَكَانَ بِالْمُؤْمِنِينَ رَحِيمًا[1] cümlesi, mana-yı işârîsi ile diyor: "Bin üç yüz yetmişe kadar tecavüz eden en karanlık bir zulüm, en karanlık bir zulmetten, sizi, ey ehl-i iman ve'l-Kur'ân, Kur'ân'dan gelen nurlara ve imanın ışıklarına çıkaran ve isminde nur ve manasında rahîmiyet bulunan ve ism-i Nur ve ism-i Rahîm'in mazharı olan bir lem'a-yı Kur'âniye'ye ve bu asrımıza bakıp ima ediyor.

Mana mutabakatından başka bir emâre ve karinesi budur ki: إِلَى النُّورِ ۚ وَكَانَ بِالْمُؤْمِنِينَ رَحِيمًا[2] fıkrasının (şedde ve tenvin sayılır) makam-ı cifrîsi, dokuz yüz kırk yedi edip, Risaletü'n-Nur isminin makamı olan, dokuz yüz kırk yedi adedine tam tamına tevâfuk ediyor.

إِنَّا أَرْسَلْنَاكَ شَاهِدًا وَمُبَشِّرًا[3] cümlesi, şeddeler sayılmaz ve âhirde tenvin vakıftır (elif sayılır) makam-ı cifrîsi, bin üç yüz yirmi üç tarihini gösterir. O tarihte, merkez-i hilâfette, dehşetli bir inkılâbın mebde-i infilâki içinde yeise düşen ehl-i imana müjde verip, İslâmiyet'in hakkâniyetine ve kuvvetine kuvvetli şehadet eden ve veraset-i nübüvvet noktasında davette bulunan hakikî bir şahide işaret eder.

وَنَذِيرًا ۞ وَدَاعِيًا إِلَى اللهِ[4] cümlesi,[5](Hâşiye-) tenvinler vakıf olmadığından sayılır-

---

1 "Sizi karanlıklardan aydınlığa çıkarmak için (feyiz ve rahmet indirir, melaikesi de sizler için dua ederler.) O, müminlere gerçekten pek merhametlidir."

2 "Aydınlığa çıkarmak için (feyiz ve rahmet indirir, melaikesi de sizler için dua ederler.) O, müminlere gerçekten pek merhametlidir."

3 "Biz seni insanlar hakkında şahit, müjdeci… olarak gönderdik."

4 "(Seni) uyarıcı ve O'nun yoluna dâvet eden (bir peygamber olarak gönderdik.)"

5 (Hâşiye) *1 وَدَاعِيًا إِلَى اللهِ kelimesi, Risale-i Nur'un hakikî bir ismi olan Bediüzzaman'ın makamına tam tamına tevâfuku ve mânen mutabakatı olduğu gibi, yalnız, *2دَاعِيًا kelimesi de

lar. Makam-ı cifrîsi ki bin iki yüz elli altı tarihini göstermekle, bu asırda ve bu zamandaki İslâmiyet'in inhisafını, bir asır evvel izhar eden mukaddematına bakarak, وَدَاعِيًا إِلَى اللهِ[1] kelimesi yüz doksan bir (191) ederek, Risale-i Nur'un bir hakikî ismi olan Bediüzzaman'ın makam-ı cifrîsi bulunan, yüz doksan bir (191) adedine tam tamına tevâfukla ima eder ki Risale-i Nur dahi, o inhisaf içinde bir dâî-i ilâllahtır.

بِإِذْنِهِ وَسِرَاجًا مُنِيرًا[2] [3](Hâşiye) ve yalnız سِرَاجًا مُنِيرًا[4] kelimesi ise, tam tamına Risale-i Nur'un bir ismi olan Sirâcü'n-Nur'a lafzan ve mânen ve cifren tevâfukla bakar. [5] مُنِيرًا 'daki "mim, yâ", [6] اَلنُّورِ 'deki "şeddeli nun"a mukabildir.

Evet İmam Ali *(radiyallâhu anh)* keramet-i gaybiyesinde, Risale-i Nur'a Sirâcü'n-Nur namını vermesi, bu âyetin bu fıkrasından mülhemdir denilebilir ve çekinmeyerek deriz.

وَبَشِّرِ الْمُؤْمِنِينَ بِأَنَّ لَهُمْ مِنَ اللهِ[7] cümlesi, şedde sayılmak cihetiyle, makam-ı cifrîsiyle bin üç yüz elli dokuz (1359) tarihini göstermekle, bu asrımızın, tam bulunduğumuz bu senesine bakarak ehl-i imana bir büyük ihsanı var diye, mana-yı remzî ile haber veriyor.

Biz bakıyoruz, bu zamanda en büyük ihsan imanı kurtarmaktır. Ve görüyoruz, imanı harika burhanlarla kurtaran, "başta" Risale-i Nur'dur.

Risale-i Nur'un tercümanı olan Said ismine, üç harfle ittihat ve üç farkla tevâfuk eder. Çünkü "tenvin, elif ve vav" mecmuu elli yedi, "sin"den üç fark var.

Risale-i Nur talebelerinden
Küçük Abdurrahman Tahsin

*1 O'nun (Allah'ın) yoluna dâvet eden.

*2 Dâvet eden.

1 "O'nun (Allah'ın) yoluna dâvet eden (bir peygamber olarak gönderdik)."

2 "Allah'ın izniyle (O'nun yoluna dâvet eden bir peygamber) ve aydınlatan bir lamba olarak (gönderdik)."

3 (Hâşiye-2) (Tenvinler, elif sayılır) makamı (1330) edip, Risale-i Nur'un fatihası olan İşârâtü'l-İ'câz tefsirinin zuhur tarihine ve سِرَاجًا مُنِيرًا, eğer birinci tenvin sayılsa (1380) ederek, yirmi bir sene sonra Risale-i Nur küre-i zemini ışıklandıracak bir sirac-ı münevver olacağına remzeder inşaallah…

Risale-i Nur talebelerinden
Tahsin

4 "Aydınlatan bir lamba"

5 "Aydınlatan"

6 "Nur"

7 "Sen, müminlere Allah'tan (büyük bir lütfa) nail olacaklarını müjdele!"

Demek, bu zamana nisbeten bir fazl-ı kebir de odur. Bu işareti kuvvetlendiren şudur: [1]فَضْلًا كَبِيرًا 'daki [2]فَضْلًا kelimesi, dokuz yüz altmış (960) edip, Risaletü'n-Nur'un bu ismi, izafeden tavsif tarzına geçmekle, Risaletü'n-Nuriye olup makamı olan dokuz yüz altmış iki (962) adedine mânidar iki farkla tevâfuku, onun başına remzen ve imâen parmak basmasıdır.

İlâhî, ya Rab! Sen Risale-i Nur'u ve Risale-i Nur Müellifi Üstadımız Said Nursî'yi ve Risale-i Nur talebe ve şâkirtlerini ve mensuplarını, muhafaza-yı hıfzında ve kale-i ilâhiyen içinde muhafaza ve emin eyle., âmîn... Ve hizmet-i Kur'ân ve imanda sabit ve daim eyle., âmîn... Ve bu kudsî hizmetlerinde, muvaffakiyetlerle yardım ve muâvenetler ihsan eyle., âmîn... Ve Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan-ı Azîmüşşân'ın sırr-ı âzamına, marifetullah, muhabbetullah ve muhabbet-i Resûlullah sırr-ı kudsîsine; ve [3]حَسْبُنَا اللهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ sırr-ı uzmâsına; ve rızâullah ve rü'yet-i cemâlullah lütuf ve ihsanına mazhar eyle, yâ Rabbe'l-âlemîn!

وَصَلَّى اللهُ عَلٰى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ وَعَلٰى اٰلِهٖ وَأَصْحَابِهٖ وَأَهْلِ بَيْتِهٖ أَجْمَعِينَ الطَّيِّبِينَ الطَّاهِرِينَ
اٰمِينَ اٰمِينَ بِحُرْمَةِ سَيِّدِ الْمُرْسَلِينَ وَالْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ[4]

Fakir, âciz, zayıf, günahkâr talebe ve hizmetkârınız

İnebolulu
Ahmed Nazif Çelebi

(Ahmed Nazif Çelebi'nin bir fıkrasıdır. Bayram münasebetiyle kabul edilmeyen bir hediye için yazmıştır.)

بِاسْمِهٖ سُبْحَانَهٗ[5] ، وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهٖ[6]
اَلسَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكَاتُهٗ أَبَدًا دَائِمًا[7]

1 "...pek büyük bir lütf u ihsan)" (Ahzâb sûresi, 33/47)
2 "lütuf"
3 "Allah bize yeter. O ne güzel vekildir!" (Âl-i İmran sûresi, 3/173)
4 Ve Allah'ın salât ve selâmı Muhammed'in *(aleyhissalâtü vesselâm)* ve onun âlinin, ashabının ve iyi ve temiz kimseler olan bütün ehl-i beytinin üzerine olsun, âmîn, âmîn, âmîn... Peygamberlerin efendisinin hürmetine. Alemlerin Rabbi olan Allah'a hamd olsun.
5 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.
6 "Hiç bir şey yoktur ki, O'nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor bulunmasın." (İsrâ sûresi, 17/44)
7 Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi; sonsuza kadar sürekli üzerinize olsun.

Çok aziz ve çok kıymetli, müşfik ve fedakâr üstad-ı âzam efendim hazretleri,

Hazineler dolusu mücevherattan daha fazla, hatta bu fani dünya hayatının ziynetleriyle ölçülemeyecek derecede kıymettar mektubunuzu, mübarek Ramazan-ı Şerifin yirmi üçüncü günü akşamı, iftardan on dakika evvel postadan aldım. Cenâb-ı Allah kabul buyursun, iki iftarı bir yaptım. اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ هٰذَا مِنْ فَضْلِ رَبِّي[1]

Evvelce yazdığım uzun satırların mâlâyâni ve boşluğundan, fazla meşgul ettiğimden ve gerek bizim ve gerekse mübarek Zekeriya kardeşimizin kıymetsiz, değersiz hediyelerini, mezuniyetsiz kabul ederek, takdim etmek cesaretinde bulunduğumdan mütevellit, aziz Üstadımın adem-i kabul ve hoşnutsuzluğuyla tekdiratına mâruz kalacağımdan korkarak intizarda iken, müvezzi iki mektup verdi. İftar vakti dar olduğundan, ayakta zarfı açtıktan sonra, kıymet takdir edemediğim çok şirin ve câzip olan hatt-ı fâzılâneniz, sanki, "Korkma!" diye hitap ediyormuş gibi, tebessüm ederek gözüme ilişince, sürûrumdan okuyamadım. Hemen hâneme koştum, iftarla beraber okumaya başladım.

Sevgili ve müşfik Üstadım,

Muhyiddin-i Arabî Hazretleri'nin tebşiratı hatırıma geldi. Zât-ı fâzılânelerindeki gördüğüm şefkat-i pederânenin, o büyük zâtın haber verdiği şefkat-i pederâneyi hâiz bulunduğunuza iman ettim. Kadîr-i Mutlak Hazretleri siz Üstadımızdan kat kat razı olsun ve bizleri de hizmetinizde ve hizmet-i Kur'ân'da daim ve sabit eylesin ve Üstadımızın kıymetli ve kudsî işaretlerine ve kıymetli dualarına mazhar eylesin, âmîn, bihurmeti Seyyidi'l-mürselîn…

Şefkatli Üstadım, hizmet-i Kur'ân'da ve Risale-i Nur'un neşriyatındaki zerre-i vâhide kabîlinden olan mesâinin, nezd-i âlî-i Üstadanelerinde hüsn-ü kabule mazhariyeti, zayıf, âciz, fakir hizmetkârınız ve iktidarsız, idraki nâkıs, ihatası dar, şuuru muhtel talebenizi ne derece sevinç ve sürûra kalbettiğini tarif edemem.

Böyle mânevî ve kudsî takdirata mazhar buyurulan ve bizim gibi günahkârlara, otuz senelik iştiyakla, on senelik münâcât ve niyaz mukabilinde siz Üstadımızı ihsan buyuran ve kullarının isyanlarına bakmayarak her istediklerini bilen, işiten ve bâliğan-mâ-belâğ veren ve bütün mükevvenâtı yed-i kudretinde tutan ve her şeye sahip ve mâlik ve hâkim bulunan Cenâb-ı Hak ve

[1] Allah'a hamdolsun; bu Rabbimin ihsanıdır.

Feyyâz-ı Mutlak Hazretleri'ne ne suretle hamd ve şükredeceğimi bilemiyorum.

Kıymetli Üstadım, siz tavassut buyurunuz, değersiz hizmetimizle pek az ve kısa olan şu dünya hayatı içinde, belki bir katre mesabesindeki hamd ve şükrümüzü, "tekabbelallah" sırrına mazhar buyursun, inşaallah.

Mektubat risalesinin İkinci Mektub'unu daima hatırlayarak, bu emirlerinize riayet etmeye çalıştığım hâlde, bir mücbir-i gaybî bendenizi tahrik ederek, İkinci Mektub'a muhalefete sevkediyor.

Niyetim hâlis, sadakat ve merbutiyetim ciddî ve çok sağlam. Her türlü riyâdan âri ve hiçbir maddî menfaate mâtuf ve müstenit olmayan, Allah rızası yolunda Kur'ân namına ve Risaletün-Nur'a hizmet gayesine mâtuf ve bilhassa bizim gibi âciz, âsi ve günahkârların hidayet ve irşad ve isâline ve ehl-i dalâleti ve ehl-i bid'ayı tarik-i Hakk'a dâvet ve hakâik-i imaniyeye hâdim bir kudsî zât, bizlere ve memleketimize "vedîatullah" olarak ihsan buyurulmuş. Kıymetli misafirimiz, nasıl ki biz günahkârların mânevî yardımına koşuyor ve gece ve gündüz mağfiret-i ilâhiyeye ve irşadımıza çalışıyorsa, bizler de bu aziz misafirimizin maddî yardımına, seve seve ve iştiyakla ve ancak Allah için koşmak ve çalışmak vazifesiyle mükellef bulunduğumuzu hissediyoruz.

Hem bizlere Kur'ân ve Hazreti Peygamber *(aleyhissalâtü vesselâm)* emrediyor: تَعَاوَنُوا[1] (gurabâya muâvenet...)[2]

Af dilerim, kıymetli ve sevgili Üstadım.. bilirim ki hediyeleri kabul etmiyorsun. Fakat zekât ve sadaka gibi muâveneti, arkadaşlarımızın ısrarı üzerine yazmaya mecbur oldum. Hem de maddî ihtiyaçlarınıza, ikametgâh kirası, odun ve kömür gibi mübrem ihtiyaçlar için lâzım olduğunu düşünmüştüm.

Esasen kaide-i Üstâdâneleri bozulmamak için, arkadaşlarıma daima tavsiye ve telkinatım, hiçbir maddî menfaat düşünülmemesidir. Çünkü din dünyaya âlet olmaz ve din vasıta-yı cerr ve maddî menfaati katiyen kabul edemez. Hatta Risale-i Nur'un neşriyatında, kimsenin minnetini almamak için, kıymetli Üstadımı taklit ederim.

Kıymetli ve müşfik Üstadım, şu kadar var ki hizmetkârınız, Üstad namına değil, kıymetli ve garip bir misafirimiz namına ve rızâen-lillâh maddî yar-

---

1 "(Siz iyilik etmek, fenalıktan sakınmak hususunda) birbirinizle yardımlaşın!" (Mâide sûresi, 5/2)

2 Bkz.: Buhârî, *mezâlim* 3, *ikrah* 7; Müslim, *birr* 58; Tirmizî, *hudûd* 3, *fiten* 68; Ebû Dâvûd, *edep* 40; Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned* 3/99.

dım etmek istiyoruz. Hem mânevî zarar görmemeniz için, kuvvet ve kudret ve azamet sahibi Cenâb-ı Allah'a niyaz ve tazarru ederek, dergâh-ı ilâhîsinde hüsn-ü kabule mazhar eylemesini dua ediyoruz.

Kıymetli Üstadım, bayramda ziyaret ve arz-ı tâzim makamına kaim olmak üzere, bütün arkadaşlarımızla beraber hem Ramazan-ı Şerifi, hem Leyle-i Kadri, hem mübarek Îd-i Saîd-i Fıtrı, Risaletü'n-Nur'un umum talebe ve şâkirtleri ve Kur'ân'ın kıymetli hizmetçileri makamında ve hükmünde kıymetli Üstadımızı tebrik ederek, Cenâb ı Hak'tan daha çok kardeş ve arkadaşlarımızla birlikte ve siz Üstadımız başımızda olarak, Ramazan-ı Şerifin emsâl-i kesiresiyle müşerref olmaklığımızı niyaz ve tazarru eyleriz. Ve mübarek iki ellerinizden öperek, dua-yı hayriyenizi ve kudsî irşadlarınızı istirham eyleriz, kıymetli Üstadımız.

Dâimî kudsî dualarınıza muhtaç günahkâr, hizmetkâr ve talebeniz
Ahmed Nazif

(Abdurrahman Tahsin'in fıkrasıdır.)

Ey yüce Üstad,

Risale-i Nur dairesi içine kabul ve bu âb-ı kevser-i hayatla menba-ı feyz-i iman, gayet değerli ve kıymettar bu ebedî ders ile, kendimi daima mesut ve bahtiyar addediyorum. Yalnız sür'at-i kalemim olmadığından, yazıyı biraz tehirinden müteessirim. Sehil ve muvaffakiyetime hayırlı dualarınızı rica eder, kemâl-i edeple ellerinizi öperim, muhterem Üstadım.

Rûz sâim, leyl kaim,
Çû makam-ı âşıkan
Leyle-i nısf-ı Regaib,
Târik-ı dünya ve tâib.

Nâşir-i Risale-i Nur,
Bediüzzaman muhibb-i bâz-ı Geylân.
Ey ferîd-i asri'z-zamân
Sensin hakîm-i kalbân.

Fakir talebeniz
Abdurrahman Tahsin

(Ahmed Nazif'in bir parça mektubundandır.)

Maddî ve mânevî borcumuz olan hizmetleri îfâdan kendimizi çekmek, hissizlik ve bîgânelik fıtratımızda ve yaratılışımızda yoktur ki kalalım. Madem Cenâb-ı Hâlık-ı Rahîm bizleri insan yaratmıştır. İnsanlığın emrettiği vezâifin binde birini dahi îfâ edemediğimiz hâlde, büs bütün nasıl bîgâne kalalım?

Bu hususta mâzur görmenizle beraber, azimkâr ve cefakâr ve vefâkâr ve fedakâr ve hadsiz mütehammil, garip ve kudsî ve aziz bir misafirimiz olan çok kıymetli Üstadımızın, biz âsi ve günahkârların kalblerini nurlarla doldurduğu hâlde, mukabil borcumuzu, mâneviyata uzanamadığımızdan, ancak değersiz ve kıymetsiz olan maddiyatla ödeyebiliriz, zannıyla teselli bulmaktayız. Af buyurunuz, Üstadım… Dellâl-ı Kur'ân'ın nidalarını işiten hangi müslüman vardır ki kulaklarını tıkasın? Hâşâ, sümme hâşâ!

Nur'larınızın şuâı gözlerimizi kamaştırıyor. Kalblerimizi bütün sâfiyetiyle Allah'a, Kur'ân'a ve Resûl-i Müçtebâ'ya *(aleyhissalâtü vesselâm)* ve o iki cihan serverinin aziz vârislerine bağlıyor ve bağlamıştır. Bu bağ öyle bir bağ ki inâyet-i Hak'la, hiçbir maddiyyûnun ve hiçbir mülhidin ve fırak-ı dâllenin değil, dünya kâfirlerinin bütün kuvvetleri bir araya gelse, bu kudsî rabıta-yı kalbiye bağını koparamaz. اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ هٰذَا مِنْ فَضْلِ رَبِّي[1]

Zât-ı fâzılânelerince lüzum görülüp icap etmeden, hiçbir zaman mektup yazmak zahmetlerini ihtiyar etmenize razı olamam. Bu hususta gücenmek şöyle dursun, kıymetli Üstadımın kudsî vazifelerinin îfâsına mâni teşkil eden işgali, en büyük hata ve hürmetsizlik sayarım.

Ahmed Nazif Çelebi

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[2] ، وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ[3]

اَلسَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكَاتُهُ بِعَدَدِ حُرُوفَاتِ رَسَائِلِ الَّتِي كَتَبْتُمْ أَوْ تَكْتُبُونَ[4]

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Onuncu Şuâ nâmında yazdığınız Fihriste'nin ikinci kısmı, bana şöyle kuv-

1 Allah'a hamdolsun; bu Rabbimin ihsanıdır.

2 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

3 "Hiç bir şey yoktur ki, O'nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor bulunmasın." (İsrâ sûresi, 17/44)

4 Yazdığınız yahut yazacağınız Risale-i Nur harflerinin sayısınca Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi üzerinize olsun.

vetli bir ümit verdi ki: Risale-i Nur, benim gibi âciz ve ihtiyar ve zayıf bir bîçâreye bedel, genç, kuvvetli çok Said'leri içinizde bulmuş ve bulacak. Onun için, bundan sonra Risaletü'n-Nur'un tekmil ve izahı ve hâşiyelerle beyanı ve isbatı size tevdi edilmiş, tahmin ediyorum. Bir emâresi de şudur ki: Bu sene çok defa ihtar edilen hakikatleri, kaydetmek için teşebbüs ettim ise de çalıştırılamadım.

Evet, Risaletü'n-Nur, size mükemmel bir mehaz olabilir. Ve ondan erkân-ı imaniyenin her birisine, mesela Kur'ân'ın Kelâmullah olduğuna ve i'câzî nüktelerine dair, müteferrik risalelerdeki parçalar toplansa veya haşre dair ayrı ayrı bürhanlar cemedilse ve hâkezâ mükemmel bir izah ve bir hâşiye ve bir şerh olabilir.

Zannederim ki hakâik-i âliye-i imaniyeyi tamamıyla Risale-i Nur ihata etmiş, başka yerlerde aramaya lüzum yok. Yalnız bazen izah ve tafsile muhtaç kalmış. Onun için vazifem bitmiş gibi, bana geliyor. Sizin vazifeniz devam ediyor. Ve inşaallah, vazifeniz şerh ve izahla ve tekmil ve tahşiye ile ve neşr ve talim ile belki Yirmi Beşinci ve Otuz İkinci Mektupları telif ile Dokuzuncu Şuâ'ın dokuz makamını tekmil ile ve Risale-i Nur'u tanzim ve tertip ve tefsir ve tashih ile devam edecek.

Risale-i Nur'un samimi, hâlis şâkirtlerinin heyet-i mecmuasının kuvvet-i ihlâsından ve tesânüdünden süzülen ve tezahür eden bir şahs-ı mânevî bâki ve muktedir bir kuvvet-i zahırdır, bir rehberdir. Buradan oraya gelen mektupları, mübarekler heyeti, bir risale şeklinde toplamasını ve Hüsrev de cüz'î ve hususî bazı cümlelerini ve lüzumsuz bazı fıkralarını tayyetmeyi Hâfız Ali ve Sabri'ye havale etmiş olduğunu yazıyorsunuz. Evet, Risaletü'n-Nur hakkında, kerametli ve dikkatli ve isabetli ve keskin Hüsrev'in nazarı doğrudur. Bâki bir eserde, muvakkat ve cüz'î ve hususî kelimeler tayyedilse daha iyidir. Bu defaki mektubunuzda kerametkârâne üç nokta gördük.

Birincisi: Buranın bir Hüsrev'i olacak derecede ihlâs ve irtibat ve iktidarı gösteren Küçük Hüsrev, Mehmed Feyzi isminde Risaletü'n-Nur'un çalışkan bir talebesi askerden gelip, daha ikinci defa görüşüldüğü vakit, mektubunuzda Feyzi ismini gördük, dedik. Bu Risaletü'n-Nur'un şâkirtleri, birbirinden ne kadar uzak olsa da birbirine pek yakındır ki böyle birden hissedip yazdılar.

İkincisi: Bu küçük Hüsrev Feyzi, bu âhirlerde İstanbul'da iken, Risaletü'n-Nur hesabına zihnime dokundu. Müteessir oluyordum. "Acaba rahatsızlığı var mı?" Birden zihnim yüzünü ondan çevirdi: Hâfız Ali ile şiddetli meşgul oldum. Anladım ki teessür verecek var. Fakat Risaleti'n-Nur'un faal merke-

zi olan Hâfız Ali cihetinde olacak. Hâfız Ali'ye şifa duasına başladım devam ettim. Ve mektup gelmeden evvel Feyzi'den sordum: "Sen bir hastalık çektin mi?" O dedi: "Yok.", dedim: "Öyle ise, Isparta'da Risale-i Nur'un ehemmiyetli ve kuvvetli bir rüknünün bir rahatsızlığı var." Fakat, hayalim hakikatin suretini şaşırmış." Sonra mektubunuz geldi, hakikat anlaşıldı...

Üçüncüsü: Bundan yirmi gün evvel, eyyâm-ı mübarekeden sonra, hatırıma geldi ki: Vazifedârâne kalemi her gün istimal etmeyenler, Risale-i Nur talebeleri unvan-ı icmâlîsinde, her yirmi dört saatte yüz defa hissedar olmak yeter diye, hususî isimlerle has şâkirtler dairesi içinde bir kısmın isimleri muvakkaten tayyedildi. Kardeşimiz Hakkı Efendi de onların içinde idi. Bir kaç gün öyle devam etti. Sonra birden hiç sebep hissetmeden, yine Hakkı, Hulûsi'ye arkadaş oldu. İsmi ile resmi ile has dâiresine girdi. Hakkı'nın beni duadan unutmasın diye, mektubunuzdaki fıkranın yazıldığı aynı zamanda, hususî duayı kazanmış hesabıyla tahmin ettik.

Hatta, bu günlerde bunun gibi inayetin çok lem'aları var. Emin bunları, havâdis-i yevmiye diye, bir fıkra yazacak. Belki size de gönderecek. (Risaletü'n-Nur'un küçük talebeleri ve istikbalde çalışkan, kıymettar şâkirtleri olanlar, şimdi de talebeler dairesinde olarak hissedardırlar).

İstanbul'da Mehmed Feyzi, Eski Said'in risalelerini ararken, aynı günde Kahraman Rüşdü, bir dükkânda mevcudunu toplamış almış idi. Küçük Hüsrev müteessir olarak, başka yerde aramış, İşârâtü'l-İ'câz'ı bulmuş, tahminen demiş ki bana sebkat eden, herhalde benden ilerideki Ispartalı kardeşlerimdir.

Her neyse.. bu İşârâtü'l-İ'caz nüshasını Hâfız Ali ve Sabri'deki nüshalarda bulunan keramet-i tevâfukiyeyi yazdırmak istiyor. En kolay bir çaresi, küçük bir defterde, her sayfasında tefsirin bir sayfasına mukabil, hurûf-u hecânın ("ا" ve "ت" ve sâire) kaydedersiniz. Kolayını bulmazsanız kalsın.

Umum kardeşlerime birer birer ve bilhassa risaleler ile çok meşgul olanlara selâm ve dualar ederim ve duâlarını beklerim.

Not: Emin ve Küçük Hüsrev ve Hâfız Tevfik selâm ve arz-ı hürmet ederler. Tahsin askere gitmiş.

Kardeşiniz
Said Nursî

(Risale-i Nur'un ehemmiyetli bir şakirdi olan
Yusuf'un bir fıkrasıdır.)

بِسْـــمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَبِهِ نَسْتَعِينُ[1]

Rahîm, Raûf ve Zülminen Hazretleri'nin inâyet ve lütuflarından olarak, tevbe ve istiğfar gibi kullarına ihdâ eylediği, miftâh-ı kerem ve ihsana, çok günahkâr ve terbiyesiz olan ben sefil Yusuf Toprak, bütün fezâyih ve îtisaflarıma rağmen, tevessül ettikçe bana fazlından verdiği mazhariyetin kıymetini takdir etmek, ona şükreylemek şöyle dursun, bilâkis küfran-ı nimet, defaatle nakz-ı ahd, irtikâb-ı kizb ve hıyanet eylediğim için, derin kasavete, kesif zulmete, müthiş dalâlete (hakkıyla) mâruz kalan kalbimin, ruhumun aldığı müzmin ve münkis yarayı tedavi çaresini taharri yolunda aklımı, zevkimi kaybetmiş, âdeta çılgın bir hâle girmiştim.

Başvurduğum her tabib-i mânevîden aldığım ilâçlar, yaramı tedaviye, aklımı iknaya, lehfemi iskâta kâfi gelmedi. Bizzarure, قُلْ يَا عِبَادِيَ الَّذِينَ أَسْرَفُوا عَلَى أَنْفُسِهِمْ[2] âyet-i celîlesinin mefhumuna tevessülen, me'lûf olduğum denâetlerden mütehassıl koyu lekeleri kal' ve tathîre ve tarik-i Hak'ta sebata muîn olacak bir rehberi ararken, ortada hiçbir sebeb-i zâhirî olmadığı hâlde, memleketimden Kastamonu'ya nefyim, şüphesiz, nefsime giran gelmiş ve hatta yeis ve teessüfe kapılmıştım. Bilmiyordum ki, bu nefyimle,

وَعَسَىٰ أَنْ تَكْرَهُوا شَيْئًا وَهُوَ خَيْرٌ لَكُمْ وَعَسَىٰ أَنْ تُحِبُّوا شَيْئًا وَهُوَ شَرٌّ لَكُمْ ۗ وَاللهُ يَعْلَمُ وَأَنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ[3]

فَعَسَىٰ أَنْ تَكْرَهُوا شَيْئًا وَيَجْعَلَ اللهُ فِيهِ خَيْرًا كَثِيرًا[4]

âyetlerinin sırrına mazhar edecek ve iltiyamı ümit ve imkânsız gördüğüm mânevî yaralarımın tedavisine muktedir doktorların ve yanlarındaki kuvvetli muâlecenin eserini, varlığını ve ism-i Hayy ve Hakîm'in cilvesini şefkaten göster-

---

1 Ancak O'ndan yardım dileriz.

2 "(Benden naklen) de ki: Bizzat kendi aleyhlerine olarak (inançta) haddi aşan ve kendilerine verdiğim duygu, meleke ve kabiliyetleri boşa sarfeden kullarım!" (Zümer sûresi, 39/53)

3 "Olur ki, siz bir şeyden hoşlanmazsınız da o şey hakkınızda hayırlıdır; bir şeyi seversiniz ama, o şey ise hakkınızda şerlidir. Allah bilir, siz bilmezsiniz." (Bakara sûresi, 2/216)

4 "Bir şey sizin hoşunuza gitmez de, bakarsınız Allah onda pek çok hayırlar takdir etmiştir." (Nisâ sûresi, 4/19)

mek suretiyle, bana minnet üstünde minnet-i uhrevî yapmak içindir. Bu mülevves ahlâkımla ben neciyim ki, bu ihsân-ı azîme nail olayım diye şaştım. Fakat, –لَهُ الْحَمْدُ وَالْمِنَّةُ[1]–

مَنْ طَلَبَنِي وَجَدَنِي[2] ، وَكَانَ بِالْمُؤْمِنِينَ رَحِيمًا[3] ، يَجِدِ اللهَ غَفُورًا رَحِيمًا[4]

gibi işârât-ı celîle hatırıma gelmekle, bir derece müteselli oldum.

Ey yaramın doktoru ve ey dalâlet uçurumunda yuvarlanan ruhumun halâskârı, ve ey ilâhî ve kudsî yolların rehberi,

Evvelden hiç muarefemiz yokken, seni kale üstünde ilk ve tesadüfen gördüğümde "Dalâletten halâsın, Allah'ın rahmetine vüsulün en kısa yolu var mı?" diye sordum. "Çok kısa bir çare-i Kur'âniye vardır." diye buyurdunuz. Fakat dalâletim, gafletim, enâniyetim itibarıyla bu kısa ve merdâne cevaptaki hikmet-i azîme, nebeân-ı rahmete dikkat etmedim. Ruhuma ihanet ederek aldırmadım. Ve felâket-i mâneviyede bir müddet daha kalmış oldum.

Vaktâ ki Risale-i Nur hatta enhâr-ı nur demesine şâyeste olan mektuplardan, yine tesadüfen elime geçen bir nüshayı görünce ve münderecatındaki hakâike dalınca, inâyet-i rabbânî, mu'cizat-ı Kur'ânî, himemat-ı sübhânî, kerâmât-ı ruhânî eseri olmalıdır ki, kasî kalbime, âsi ruhuma, gafil aklıma, mağrur vicdanıma, sakîm düşünceme "tak" diye bir tokmak vuruldu. Bir intibah halkası takıldı. Hemen düşündüm. "Ulemânın midâd-ı aklâmı, şühedanın kanından mübecceldir." ve اَلْعُلَمَاءُ وَرَثَةُ الْأَنْبِيَاءِ[5] ، عُلَمَاءُ أُمَّتِي كَأَنْبِيَاءِ بَنِي إِسْرَائِيلَ[6] gibi hadisler ile Hazreti İsâ'nın *(aleyhisselâm)* havâriyyûna, Hazreti Muhammed'in *(aleyhissalâtü vesselâm)* ensara tekliflerini ve onların icabetini hatırladım.

Âdeta, fetret devri denmeye sezâ olan bu zamanda, irsiyet-i nübüvvet makamında, îlâ-yı kelimetullah uğrunda maddeten uğraşan seyl-i dalâletle kapanmış olan râh-ı Hakk'a çığır açan bir recül-ü fedâkâra iltihak ve muavenet etmek ve bu vesileyle fırsatı ganimet bilerek, zulümattan nura mazhar

---

1 Bütün şükür ve şükranlar Allah'adır, minnetin her türlüsü de sadece O'nadır.

2 Kim beni isterse beni bulur. (Bkz.: el-Gazâlî, *İhyâu ulûmi'd-dîn* 4/324; Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliyâ* 10/93; el-Âlûsî, *Rûhu'l-meânî* 24/93)

3 "O, müminlere gerçekten pek merhametlidir." (Ahzâb sûresi, 33/43)

4 "Allah'ı gafur ve rahim (affı ve merhameti bol) bulur." (Nisâ sûresi, 4/110)

5 "Alimler peygamberlerin mirasçılarıdırlar." Tirmizî, *ilim* 19; Ebû Dâvûd, *ilim* 1; İbni Mâce, *mukaddime* 17; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 5/196.

6 "Ümmetimin alimleri, İsrailoğullarının peygamberleri gibidir." (el-Münâvî, *Feyzu'l-kadîr* 4/384; Aliyyülkârî, *el-Masnû'* s.123; el-Aclûnî, *Keşfü'l-hafâ* 2/83)

olmak lüzumunu his ve intikal ettim. Pek âdi bir mahlûk olduğum ve kalbime müstevli, ağır dalâlet darbesi, kalın perdesi altında hasta bulunduğum için, fazileti, mâneviyatı anlamam. Zira, fazileti takdir edebilmek, fazileti bilmekle mümkündür. Yalnız, bunca mesâvi ve müstereddit hareketlerimle huzur-u sâmilerine lütfen kabulümde, yüksek ruhunuzdan yağan samimî şefkat, hakikî refet, halîmâne iltifat, kerîmâne hüsn-ü kabulünüz beni birtakım ümitlere, ihtiyarsız muhabbetlere sevk ve büyük sürûrlara gark etti. Ancak Allah'ın en âciz, en aşağı, en günahkâr, en zâlim bir mahlûkunu arkadaşlığına kabul ve tahammül eden, bir şahsiyet-i alelâde olamayıp, kuvvetli püştibâne, fütur götürmez bir mesnede mâlik olmak lâzım geldiğini teyakkun edebildim.

وَابْتَغُوا إِلَيْهِ الْوَسِيلَةَ وَجَاهِدُوا فِي سَبِيلِهِ[1] ، وَحَسُنَ أُولَٰئِكَ رَفِيقًا[2]

Riyakârlık olmasın, selim fikrinizden, ciddî tavrınızdan, Kur'ân'a ittiba ve temessük yolundaki doğru irşadınızdan, hakikî sözlerinizden, samimî telkininizden, umumî hayırhah hissiyatınızdan kalbime, mecruh ruhuma uzanan tîğ-i şifa, neşter i ümidin tesiriyle dilşad ve mutmain oldum. Türlü türlü evhamın açtıkları menfezlerden, rahnedar kalan ruhuma tamam ve muvafık buldum. Zira,

وَاتَّبَعُوا النُّورَ الَّذِي أُنْزِلَ مَعَهُ[3] ، وَالَّذِينَ يُمَسِّكُونَ بِالْكِتَابِ[4]

وَاعْتَصِمُوا بِحَبْلِ اللهِ جَمِيعًا[5] ، وَمَنْ يَعْتَصِمْ بِاللهِ فَقَدْ هُدِيَ إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ[6]

فَقَدِ اسْتَمْسَكَ بِالْعُرْوَةِ الْوُثْقَىٰ[7] ، وَنُنَزِّلُ مِنَ الْقُرْاٰنِ ما هُوَ شِفَاءٌ وَرَحْمَةٌ[8]

هٰذَا بَيَانٌ لِلنَّاسِ وَهُدًى وَمَوْعِظَةٌ لِلْمُتَّقِينَ[9] ، تِلْكَ حُدُودُ اللهِ[10]

---

1 "O'na yaklaşıp ulaşmaya bir vesile arayın ve O'nun yolunda (mallarınız ve canlarınızla) cihad edin." (Mâide sûresi, 5/35)

2 "Ne güzel arkadaşlardır bunlar!" (Nisâ sûresi, 4/69)

3 "Onunla beraber indirilen nûra tâbi olanlar…" (A'râf sûresi, 7/157)

4 "Kitaba sımsıkı sarılanlar..." (A'râf sûresi, 7/170)

5 "Hepiniz toptan, Allah'ın ipine (dinine) sımsıkı sarılın." (Âl-i İmran sûresi, 3/103)

6 "Kim Allah'a gönülden sımsıkı bağlanırsa, hiç şüphesiz doğru bir yola iletilmiş demektir." (Âl-i İmran sûresi, 3/101)

7 "İşte o, kopması mümkün olmayan en sağlam tutamağa yapışmıştır." (Bakara sûresi, 2/256; Lokman sûresi, 31/22)

8 "Biz Kur'ân'ı müminlere şifa ve rahmet olarak indiririz." (İsrâ sûresi, 17/82)

9 "İşte bu, bütün insanlara yöneltilen bir açıklamadır, haramlardan korunacak müttakiler için bir hidâyet ve öğüttür." (Âl-i İmran sûresi, 3/138)

10 "Bunlar, Allah'ın (çizmiş olduğu) sınırlardır." (Bakara sûresi, 2/187, 229, 230; Nisâ sûresi, 4/13; Mücadele sûresi, 58/4; Talâk sûresi, 65/1)

قَدْ جَاءَكُمْ مِنَ اللهِ نُورٌ وَكِتَابٌ مُبِينٌ[1] ، وَأَنَّ هٰذَا صِرَاطِي مُسْتَقِيمًا[2]

مَنِ اتَّبَعَ رِضْوَانَهُ سُبُلَ السَّلَامِ[3]

ve saire gibi hakikatler dimağıma yerleşti.

Elbette bu keyfiyet bana hacc-ı ekber, râh-ı saadet, ömr-ü ebed, tayr-ı devlet, enfâl-i ganimet sebebi olunca, sürûrumdan ne kadar kabarsam ve siz halâskâr ve hakîm-i derdime, ne kadar teşekkür ve izhar-ı mahmidet eylesem hakkım olmaz mı?

İşte bu vesiledir ki beni Kur'ân dellâlına, Risale-i Nur Müellifinin şâkirtliğine tahsis ve kabul ettirmek gibi, azîm lütuflarına mazhar kılan Rabb-i Rahîmime karşı, dünyada kaldığım ve imkân bulduğum müddetçe kalemimi, hayatımı bu uğurda istîmal etmeye söz ve karar verdirdi.

Fazlaca söz söylemeye salâhiyetim ve o mertebeye istihkakım olmadığından, şimdilik kısa kesiyorum. Hizmetiniz umumî ve müessir, âmâliniz muvaffak, himmetiniz âli ve daim, emeğiniz makbul, sa'yiniz meşkûr, hayatınız mesûd, ömrünüz efzûn, sıhhatiniz mahfuz olsun. Sonsuz minnettarlığımın kabulünü, mânevî himmet ve teveccühünüzün devamını rica eder, nurla meşgul, nurlu ellerinizi öperim, efendimiz, büyüğümüz. (15 Şubat 1359)

Talebe namzedi, sefil
Yusuf Toprak

(Risale-i Nur'un istikbalde ehemmiyetli bir talebesi olan İhsan Sırrı'nın bir fıkrasıdır.)

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

Vakıf-ı esrar-ı sübhân, Ferîd-i Bediüzzaman, es-Seyyid Saîdü'l-Kürdî Hazretleri huzur-u sâmîsine,

Es-selâmü aleyküm ey mürşid-i kâmil!

Kemâl-i tâzimle hâk-i pâyinize yüzlerimi sürmeme ve mübarek ellerinizi takbil etmeme müsaadenizi yalvarırım. Bendeniz, şu ilticanamemi zât-ı âlî-

1 "İşte size Allah tarafından bir nûr ve hakikatleri açıklayan bir kitap geldi." (Mâide sûresi, 5/15)

2 "İşte benim dosdoğru yolum." (En'âm sûresi, 6/153)

3 "Rızasını talep eden ve rızası istikametinde davrananları huzur, kurtuluş ve emniyet yollarına iletir." (Mâide sûresi, 5/16)

nize sunan Saraç Ahmed Efendi fakirinizin oğluyum. Üstad-ı kaderin, ezelde levh-i kazaya çizdiği yazılar hükmüyle mahkûm olmuş, zavallı bir âvâreyim.

Makam-ı Yusuf'ta talihin cilvelerini takdir-i ilâhîye tam bir inkıyadla seyretmekte iken, babamdan aldığım bir şefkatnamede zât-ı mürşidânenizin muhabbet-i mânevîlerinin mübeşşiri olan selâmlarınızı tebliğiyle, viran gönlüm şâd ve bünyâd edildi. Şu mazlum ânımı nurlandıran huzur-u mânevîniz muvacehesinde, satırlarım gibi kapkara yüzümü, seyyiat-ı mâzi ile a'mâl-i kabîhamın nişanelerini gizlemeye muktedir olamamaktan mütevellit hicabımı setre kudret-yâb olamadım.

Yolunu şaşırmış, nur-u hakikati görmekten mahrum, mâsivâ-perestlere Risale-i Nur'la dest-gîr ve şefî olduğunuzu yıllardan beri bildiğim için, kapınıza boynumu uzatarak, hidayet yolcularınız meyanında yer alabilmek emel-i hâlisânesiyle halka-yı irşadınıza bütün ruhumla şitâb ediyorum. İrşâdât ı âliyenize muhtaç bulunduğumu arzederken cüretimin nazar-ı affınıza mazhar buyurulmasına yalvarır, kemâl-i tâzimle mübarek ellerinizi takbil ve tevkirle kesb-i şeref ve cân eylerim, büyük mürşidim, efendim hazretleri.

Bir gün zâlimlere dedirir Hazreti Mevlâ,
"Tallâhi lekad âserakâllahü aleynâ!"

Risale-i Nur şâkirtlerinden
İhsan Sırrı

(Küçük Hüsrev Mehmed Feyzi'nin bir fıkrasıdır.)

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1] ، وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ[2]

اَلسَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكَاتُهُ[3]

Kıymettar Üstadım, efendim,

Çeşm-i im'ânımla kıldım, Risale-i Nur'a nazar
Yoktur imkân yaza mislin, efrâd-ı beşer.

Bu ne elfaz, bu ne mana, bu ne üslûb-u hasen,
Okudukça müncelî olmakta, daim bir hüsün.

---

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

2 "Hiç bir şey yoktur ki, O'nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor bulunmasın." (İsrâ sûresi, 17/44)

3 Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi üzerinize olsun.

Bârekâllah, ey mukaddes nur-u Hüdâ,
Sendedir envâr-ı tevfik-i ilâhî, rûşenâ.

Âfitâbın nuru zâildir, bu nur emân verir,
Subh-u mahşerde uyûn-u müminîne incilâ.

Her harfi şem'a-yı feyz-i ilâhî, cilveger,
Zevk alır baktıkça insan, bütün eşyadan geçer.

Eyliyor tâlîm-i iman-ı tahkikî cümle âleme,
Kim okur sıdk ile, iner feyz-i Rahmân kalbine.

Halleder tılsım-ı kâinatı, her harfi dünyaya değer,
İlm-i nâfidir, yazılır ecr-i cezîl, tâ kıyâmet bîkeder.

Hâsılı, bilcümle meknûzât-ı hikmet-perverin,
Her biridir ehline, bir âfitâb-ı Hak-nümâ.

İlâhî bihakkı Esmâike'l-Hüsnâ,
Tâ kıyâmet münteşir olsun, uyûn-u ehl-i Hak bulsun cilâ.

Ey müellif-i Risale-i Nur, ger edersin iftihar becâdır,
Gıpta ederse cümle ihvanın sana, çok sezâdır.

Çünkü eyledin iman-ı tahkike bir memer,
Elde ettin şâh-ı eserle zuhr-u yevmi'l-mefer.

Bilirim değilsin enbiyâdan bir nebî,[1(Hâşiye)]
Lâkin elinde nedir bu nur-u muteber?

Feyzi ya sen etme tatvîl-i kelâm,
Eyler elbet ehl-i irfan, arz-ı tahsîn-i eser.

Fakir talebeniz
Küçük Hüsrev Mehmed Feyzi

1 (Hâşiye) Mevlânâ Câmi, Mevlânâ Celâleddin-i Rumî hakkında demiş:

مَن چِه گُويَم دَرْ وَصْفِ اٰنْ عَالِي جَنَابْ نِيسْتْ پَيْغَمْبَرْ وَلِي دَارَدْ كِتَابْ

Câmi'nin bu fıkrasının meâline işaret etmek istiyorum: O yüce zâtı tavsif etme konusunda ben ne söyleyeyim? Peygamber değildir, fakat kitabı vardır.

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1] ، وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ[2]

اَلسَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكَاتُهُ بِعَدَدِ عَاشِرَاتِ دَقَائِقِ أَيَّامِ الْفِرَاقِ[3]

Aziz, sıddık, muhlis, halis kardeşim,

Evvelâ: Sizin bayramınızı ve nurlarla ciddî iştigalinizi ve daima birinciliği Nur dersinde ve sadakatinde muhafaza etmenizi, bütün ruh u canımla tebrik ederim..

Sâniyen: Hiç merak etme, seninle muhabere mânen devam eder. Bütün mektuplarımda "Aziz, sıddık kardeşlerim" dediğim zaman, muhlis Hulûsi saff-ı evvel muhatapların içindedir.

Sâlisen: Nur'lar pek parlak ve galibâne fütuhatı geniş bir dairede devam ediyor. سِرًّا تَنَوَّرَتْ[4] sırrıyla, perde altında daha ziyade işliyor. İki makine, bin ve beş yüz kalemli iki kâtip olmasıyla, inşaallah, zemin yüzünü de ışıklandıracak derecede ders verecek.

Kardeşim, ben de senin fikrindeyim ki Nur hizmeti için kader-i ilâhî seni gezdiriyor. En muhtaç yerlere sevkeder. Hususan, o havali, memleketim. Güzel levha-yı hakikatin lâhikalarına geçirmek için, Nur şâkirtlerine gönderdik. O civarda Nur'larla alâkadar zâtlara selâm.

Biraderzadem Nihad'ın gözlerinden öperim. O da babasıyla beraber daima duamdadır.

اَلْبَاقِي هُوَ الْبَاقِي[5]

Seni unutmayan hasta kardeşiniz
Said Nursî

---

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

2 "Hiç bir şey yoktur ki, O'nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor bulunmasın." (İsrâ sûresi, 17/44)

3 Ayrılık günlerindeki dakikaların âşireleri adedince Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi üzerinize olsun.

4 "gizli olarak nurlanır." (Bkz.: el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî)* s.509)

5 Kendinden başka her şeyin fâni olduğu gerçek Bâkî, Allah'tır.

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1] ، وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ[2]

اَلسَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكَاتُهُ أَبَدًا دَائِمًا[3]

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Evvelâ: Umumunuzun hesabına Tahirî'yi gördüm ve kendi hesabımıza da umumunuza tam bir Said ve canlı bir mektup olarak gönderdim. Ve Sandıklı'dan Ethem Hocayla Mustafa Hoca bugün geldiler, Nurlu vazifelerine gittiler.

Sâniyen: Hulûsi Bey kardeşimiz Zülfikar ve Siracü'n-Nûr'u ve sonra Sikke-i Gaybiye'yi istiyor. Nur santralı Sabri muhabere etsin, göndermeye çalışsın.

Sâlisen: Risale-i Nur kendi kendine, hem dahilde, hem hariçte intişar edip fütuhat yapıyor. En muannit dinsizleri de teslime mecbur ettiğini haberler alıyoruz. Yalnız, şimdilik bir derece ihtiyatın lüzumu olduğuna, hususan Beşinci Şuâ içinde bulunan Sirâcü'n-Nur, lâyık olmayan ellere verilmemelidir.

İmam Ali *(radiyallâhu anh)* Risale-i Nur'a, Sirâcü'n-Nur nâmı vermesi ve سِرًّا تَنَوَّرَتْ[4] demesiyle işaret ediyor ki Sirâcü'n-Nur perde altında daha ziyade tenvir edecek diye bir işaret-i gaybiye telâkki ediyoruz. Umumunuza selâm ederiz.

اَلْبَاقِي هُوَ الْبَاقِي[5]

Kardeşiniz
Said Nursî

---

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

2 "Hiç bir şey yoktur ki, O'nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor bulunmasın." (İsrâ sûresi, 17/44)

3 Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi; sonsuza kadar sürekli üzerinize olsun.

4 "gizli olarak nurlanır." (Bkz.: el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî)* s. 509)

5 Kendinden başka her şeyin fâni olduğu gerçek Bâkî, Allah'tır.

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1] ، وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ[2]

اَلسَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكَاتُهُ أَبَدًا دَائِمًا[3]

Aziz, sıddık, muhlis kardeşim ve iman hizmetinde sebatkâr, metin arkadaşım,

Evvelâ: Katiyen bil, sen eski mevkiini Nur dairesinde tam muhafaza ediyorsun. Ve seninle muhabere hiç kesilmemiş. Ben kardeşlere yazdığım mektubumda "Aziz, sıddık" dediğim vakit, daima saff-ı evvelde Hulûsi de muhataptır. Senin bu ağır şerait altındaki nurlu hizmetlerine bin bârekâllah deriz. Ve bu bîçâre hasta kardeşine ettiğin çok yüksek duana binler âmîn deyip, Allah senden razı olsun, sizi tebrik ederiz.

Sâniyen: Lillâhilhamd, Nur'ların her tarafta fütuhatları var. En ehemmiyetli yerlere sizin gibi kahramanlar gönderiliyor. O havalide ve Kars'ta Nur'larla alâkadar kardeşlere, hususan biraderzadem Nihad'a çok selâm ve selâmetlerine dua edip dualarını isteriz. Buradaki Nurcular size arz-ı hürmetle çok selâm ediyorlar.

اَلْبَاقِي هُوَ الْبَاقِي[4]

Kardeşiniz ve seni unutmayan
Said Nursî

Aziz kardeşim,

Beni merak etme. Cenâb-ı Hakk'ın inâyeti devam ediyor. Hem de dünya madem geçer, meraka değmiyor. Sen her günde belki yirmi defa duada tahattur edilirsin.

S. A.

---

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

2 "Hiç bir şey yoktur ki, O'nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor bulunmasın." (İsrâ sûresi, 17/44)

3 Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi; sonsuza kadar sürekli üzerinize olsun.

4 Kendinden başka her şeyin fâni olduğu gerçek Bâkî, Allah'tır.

Nur'un makinistleri, Medresetü'z-Zehrâ'nın faal, muktedir şâkirtlerinden Terzi Mehmed, Halil İbrahim, mâsumların küçük kahramanlarından Talât ve arkadaşları hem bizleri, hem bütün Nur şâkirtlerini memnun ettikleri gibi, inşaallah, ileride bu memlekete, bu hizmet-i nuriye ile çok büyük fayda ve netice verecekler.

Sordukları mesele-i şer'iye ise, şimdiki mesleğimiz ve hâlimiz, o meselelerle meşgul olmaya müsaade etmiyor. Yalnız bu kadar var ki:

Ruhsat-ı şer'iye olan kasr-ı namaz ve takdim-tehir, vesâit-i nakliye bir kararda olmadığı için, onlara bina edilmez. Belki, kaide-i şer'iye olan kasr-ı namaz, sabit olan mesafeye bina edilebilir.

Eğer denilse ki; tayyareyle ve şimendiferle bir saatte giden, zahmet çekmiyor ki ruhsata müstehak olsun.

Elcevap: Tayyare ve şimendiferde abdest alıp vaktinde namazını kılmak, yayan serbest gidenlerden daha ziyade müşkülât bulunduğu için, ruhsata sebebiyet verir.

Her neyse, şimdilik bu kadar yazılabildi. Bu mesele-i şer'iyeyi ulemâ-yı İslâm halletmişler, bize ihtiyaç bırakmamışlar. Şimdi hazır Doktor Hayri ve Terzi Mustafa, kendi hisselerine arz-ı hürmet ve selâm ederler.

Said Nursî

Benim tarafımdan Risale-i Nur'a alâkadar veya bizimle dost olanlara selâm ve dua ile, Dâvud ve Nihad iki Muhammed ve Abdülmecid ile beraber, bütün mânevî kazançlarıma her gün hissedardırlar.

Kardeşiniz
Said Nursî

Onuncu Lem'a

Şefkat Tokatları Risalesi

يَوْمَ تَجِدُ كُلُّ نَفْسٍ مَا عَمِلَتْ مِنْ خَيْرٍ مُحْضَرًا ۚ وَمَا عَمِلَتْ مِنْ سُوٓءٍ ۚ
تَوَدُّ لَوْ أَنَّ بَيْنَهَا وَبَيْنَهُ أَمَدًا بَعِيدًا ۗ وَيُحَذِّرُكُمُ اللهُ نَفْسَهُ ۗ وَاللهُ رَؤُفٌ بِالْعِبَادِ[1]

âyetinin bir sırrını, hizmet-i Kur'âniye'de arkadaşlarımın beşeriyet muktezâsı olarak sehiv ve hatalarının neticesinde yedikleri şefkat tokatlarını[2] beyân etmekle tefsir ediyor. Hizmet-i Kur'âniye'nin bir silsile-i kerâmeti ve o hizmet-i kudsiyenin etrafında izn-i ilâhî ile nezâret eden ve himmet ve duasıyla yardım eden Gavs-ı Âzam'ın bir nevi kerâmeti beyân edilecek. Tâ ki, bu hizmet-i kudsiyede bulunanlar, ciddiyetlerinde, hizmetlerinde sebat etsinler.

Bu hizmet-i kudsiyenin kerâmeti üç nev'idir:

Birinci nev'i: O hizmeti ihzâr etmek ve hâdimlerini o hizmete sevk etmek cihetidir.

İkinci kısım: Mânileri bertaraf etmek ve muzırların şerrini defedip, onları tokatlamaktır.

Bu iki kısmın hâdiseleri çoktur, hem çok uzundur.[3(Hâşiye)] Başka vakte ta'likan, en hafif olan üçüncü bir kısımdan bahsedeceğiz.

Üçüncü kısım şudur ki: Hizmette hâlisen çalışanlara fütûr geldiği vakit, şefkatli bir tokat yerler, intibaha gelerek yine o hizmete girerler. Bu kısmın hâdisâtı, yüzden fazladır. Yalnız yirmi hâdiseden on üç-on dördü şefkatli tokat yemişler, altı-yedisi zecr tokatı görmüşler.

Birincisi

Bu bîçâre Said'dir. Her ne vakit hizmete fütûr verir, "neme lâzım" deyip hususî, nefsime âit işlerle meşgul olduğum zaman tokat yemişim. Hem de

---

1 "Gün gelir, her şahıs (dünyada iken) hayır adına ne işlemişse önünde hazır bulur; kötülük adına ne işlemişse de. İster ki, o kötülükle kendisi arasında upuzun bir mesafe olsun! Allah, sizi Kendisi'ne karşı gelmekten sakındırıyor. Allah, kullar(ın)a pek çok acıyandır." (Âl-i İmran sûresi, 3/30)

2 Bkz.: "Başınıza gelen her musîbet, işlediğiniz günahlar (ihmal ve kusurlarınız) sebebiyledir, hatta Allah günahlarınızın çoğunu da affeder." (Şûrâ sûresi, 42/30) Ayrıca ehl-i imanın hükmen küçük hataları, onların çabuk temizlenmesi için kısmen dünyada ve sür'aten verildiğine dair bkz.: Tirmizî, *zühd* 57; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 2/287, 450.

3 (Hâşiye) Mesela: Din muhaliflerinin (Halk Partisi), Nur Talebelerine verdikleri azap ve sıkıntı ve ihanetlerden, kendileri dünyada daha ziyâde cezasını çektiler, aynını gördüler.

kanaatım geliyor ki; ihmalimden tokat yedim. Çünkü hangi maksadım beni iğfâle sevketmiş ise, onun aksi ile tokat yerdim. Sâir hâlis arkadaşlarımın da yedikleri şefkat tokatları, dikkat ede ede, benim gibi hangi maksat için ihmal etmişse, onun aksiyle şefkat tokatlarını yediklerinden kanaatımız gelmiş ki o hâdiseler, hizmet-i Kur'âniye'nin kerâmetindendir.

Mesela, bu bîçâre Said, Van'da ders-i hakâik-i Kur'âniye ile meşgul olduğum miktarca Şeyh Said hâdisâtı zamanında vesveseli hükümet, hiçbir cihette bana ilişmedi ve ilişemedi. Vaktâ ki "neme lâzım" dedim, kendi nefsimi düşündüm. Âhiretimi kurtarmak için Erek Dağı'nda harabe mağara gibi bir yere çekildim. O vakit sebepsiz beni aldılar nefyettiler. Burdur'a getirildim.

Orada yine hizmet-i Kur'âniye'de bulunduğum miktarca, –o vakit menfîlere çok dikkat ediliyordu, her akşam isbât-ı vücud etmekle mükellef oldukları hâlde– ben ve hâlis talebelerim müstesna kaldık. Ben hiçbir vakit isbât-ı vücuda gitmedim, hükümeti tanımadım. Oranın valisi, oraya gelen Fevzi Paşa'ya şikâyet etmiş. Fevzi Paşa demiş: "Ona ilişmeyiniz, hürmet ediniz!" Bu sözü ona söylettiren, hizmet-i Kur'âniye'nin kudsiyetidir. Ne vakit nefsimi kurtarmak, yalnız âhiretimi düşünmek fikri bana galebe etti. Hizmet-i Kur'âniye'de muvakkat fütûr geldi; aks-i maksadımla tokat yedim. Yani, bir menfâdan diğerine (Isparta'ya) gönderildim.

Isparta'da yine hizmet başına geçtim. Yirmi gün geçtikten sonra bazı korkak insanların ihtârlarıyla: "Belki bu vaziyeti hükûmet hoş görmeyecek, bir parça teenni etsen, daha iyi olur." dediler. Bende, tekrar yalnız kendimi düşünmek hâtırası kuvvet buldu. "Aman halklar gelmesin." dedim. Yine o menfâdan dahi üçüncü nefiy olarak Barla'ya verildim.

Barla'da ne vakit bana fütûr gelmiş ise, yalnız kendimi düşünmek hâtırası kuvvet bulmuş ise, bu ehl-i dünyanın yılanlarından, münafıklarından birisi bana musallat olmuş. Bu sekiz senede seksen hâdiseyi, kendi başımdan geçtiği için hikâye edebilirim. Usandırmamak için kısa kesiyorum.

Ey kardeşlerim! Başıma gelen şefkat tokatlarını söyledim. Sizlerin de başınıza gelen şefkat tokatlarını, izin verseniz ve helâl etseniz söyleyeceğim. Gücenmeyiniz. Gücenen olursa ismini tasrîh etmeyeceğim.

İkincisi

Öz kardeşim ve en birinci ve yüksek ve fedâkâr bir talebem olan Abdülmecid'in Van'da güzel bir evi vardı. İdaresi yerinde, hem muallim idi.

Hizmet-i Kur'âniye'nin daha revaçlı bir yeri olan hududa gitmekliğim için arzumun hilâfına olarak teşebbüs edenlere, içtihâdınca güyâ menfaatim için iştirak etmedi, rey vermedi. Güyâ ben hududa gitseydim, hem hizmet-i Kur'âniye siyasetsiz, sâfî olmayacak, hem onu Van'dan çıkaracak idiler diye iştirak etmedi. Maksadının aksiyle şefkatli bir tokat yedi. Hem Van'dan, hem o güzel evinden, hem memleketinden ayrıldı. Ergani'ye gitmeye mecbur kaldı.

Üçüncüsü

Hizmet-i Kur'âniye'nin pek mühim bir âzâsı olan Hulûsi Bey, Eğirdir'den memlekete gittiği vakit, saadet-i dünyeviyeyi tam zevk ettirecek ve temin edecek esbab bulunduğundan, bir derece sırf uhrevî olan hizmet-i Kur'âniye'de fütûra yüz göstermeye dair esbap hazırlandı. Çünkü hem çoktan görmediği peder ve vâlidesine kavuştu, hem vatanını gördü, hem şerefli, rütbeli bir sûrette gittiği için dünya ona güldü, güzel göründü. *Hâlbuki hizmet-i Kur'âniye'de bulunana, ya dünya ona küsmeli veya o dünyaya küsmeli. Tâ ihlâsla, ciddiyet ile hizmet-i Kur'âniye'de bulunsun.*

İşte, Hulûsi'nin kalbi çendan lâyetezelzel idi. Fakat bu vaziyet onu fütûra sevk ettiğinden şefkatli tokat yedi. Tam bir-iki sene bazı münafıklar ona musallat oldular. Dünyanın lezzetini de kaçırdılar. Hem dünyayı ondan, hem onu dünyadan küstürdüler. O vakit vazife-i mâneviyesindeki ciddiyete tam manasıyla sarıldı.

Dördüncüsü

Muhâcir Hâfız Ahmed'dir. O kendisi söylüyor: Evet ben itiraf ediyorum ki, Hizmet-i Kur'âniye'de âhiretim nokta-yı nazarında içtihâdımda hata ettim. Hizmete fütûr verecek bir arzuda bulundum. Şefkatli, fakat şiddetli ve keffaretli bir tokat yedim. Şöyle ki:

"Üstadım yeni îcâdlara[1](Hâşiye) taraftar olmadığı için –benim câmim onun komşusudur; şuhûr-u selâse geliyor– câmimi terk etsem, hem ben çok sevâp kaybediyorum, hem mahalle namazsızlığa alışacak. Yeni usûl yapmazsam men edileceğim. İşte bu içtihâda göre rûhum kadar sevdiğim Üstadımın muvakkaten başka bir köye gitmesini arzu ettim. Bilmedim ki, o yerini değiştirse, başka bir memlekete gitse, hizmet-i Kur'âniye'ye muvakkaten fütûr gelir. Tam o sıralarda ben tokat yedim. Şefkatli, fakat öyle dehşetli bir tokat yedim ki, üç

1 (Hâşiye) Yani, Türkçe ezan gibi, şeâir-i İslâmiye'ye muhalif bid'atlardır.

aydır daha aklım başıma gelmedi. Fakat –lillâhilhamd– Üstadımın kat'î ihbârıyla, ona ihtâr edilmiş ki, o musîbetin her dakikası, bir gün ibâdet hükmünde olduğunu rahmet-i ilâhiyeden ümitvar olabiliriz. Çünkü o hata, bir garaza binâen değildi. Sırf âhiretimi düşünmek noktasında o arzu geldi."

Beşincisi

Hakkı Efendi'dir. Şimdi burada olmadığı için, Hulûsi'ye vekâlet ettiğim gibi, ona da vekâleten derim ki: Hakkı Efendi talebelik vazifesini hakkıyla îfâ ederken, ahlâksız bir kaymakam geldi. Hem Üstadına, hem de kendine zarar gelmemek için, yazdıklarını sakladı. Muvakkaten hizmet-i Nuriyeyi terk etti. Birden bir şefkat tokadı manasında bin lirayı vermeye mükellef olacak bir dâvâ başına açıldı. Bir sene o tehdit altında kaldı. Tâ geldi, burada görüştük, avdetinde hizmet-i Kur'âniye'ye talebelik vazifesine girdi. Şefkat tokadının hükmü kalktı, tebrie etti.

Sonra Kur'ân'ı yeni bir tarzda[1(Hâşiye)] yazmak hususunda talebelere bir vazife açıldı. Hakkı Efendi'ye de hisse verildi. Elhak o, hissesine sahip çıktı. Bir cüzü güzel yazdı, fakat derd-i maîşet zaruretiyle kendini mecbur bilip gizli dâvâ vekâletine teşebbüs etti. Birden bir şefkat tokatı daha yedi. Kalemi tutan parmağı, muvakkaten kırıldı. Bu parmakla hem dâvâ vekâleti yapmak, hem Kur'ân'ı yazmak olmayacak diye, lisân-ı mana ile ihtâr edildi. Dâvâ vekâletine teşebbüsünü bilmediğimiz için parmağına hayret ediyorduk. Sonra anlaşıldı ki, kudsî, sâfî hizmet-i Kur'âniye, gayet temiz kendine mahsus parmakları başka işe karıştırmak istemiyor. Her ne ise... Hulûsi Bey'i kendim gibi bildim, ona bedel konuştum. Hakkı Efendi de aynen onun gibidir. Eğer benim vekâletime râzı olmazsa, kendi tokatını kendi yazsın.

Altıncısı

Bekir Efendi'dir. Şimdi hazır olmadığı için, ben, kardeşim Abdülmecid'e vekâlet ettiğim gibi, onun itimâd ve sadâkatine itimâdım ve Şamlı Hâfız ve Süleyman Efendi gibi bütün has dostlarımın hükümlerine (bildiklerine) istinaden diyorum ki: Bekir Efendi, Onuncu Söz'ü tab' etti. İ'câz-ı Kur'ân'a dair Yirmi Beşinci Söz'ü yeni hurûf çıkmadan tab' etmek için ona gönderdik. Onuncu Söz'ün matbaa fiyatını gönderdiğimiz gibi, onu da göndereceğiz diye yazdık. Bekir Efendi, benim fakr-ı hâlimi düşünüp matbaa fiyatı dört yüz banknot kadar olduğunu mülâhaza ederek ve kendi kesesinden vermek,

1 (Hâşiye) Tevâfuk mucizesini gösterir bir sûrette demektir.

belki Hoca râzı olmaz diye onun nefsi onu aldattı. Tab edilmedi. Hizmet-i Kur'âniye'ye mühim bir zarar oldu. İki ay sonra dokuz yüz lira hırsızların eline geçti. Şefkatli ve şiddetli bir tokat yedi. İnşaallah zıyâa giden dokuz yüz lira, sadaka hükmüne geçti.

Yedincisi

Şamlı Hâfız Tevfik'tir. O kendisi diyor: "Evet itiraf ediyorum ki: Ben bilmeyerek ve yanlış düşünerek, Hizmet-i Kur'âniye'de fütûr verecek harekâtım sebebiyle iki şefkatli tokat yedim. Şüphem kalmadı ki, bu tokat o cihetten geldi.

Birincisi: Lillâhilhamd, benim hatt-ı Arabiyem Kur'ân'a bir derece uygun bir tarzda ihsân edilmişti. Üstadım en evvel üç cüz bana yazdırmakla sâir arkadaşlarıma taksim etti. Kur'ân yazmak iştiyakı, risalelerin tebyiz ve tesvidindeki hizmetime arzumu kırdı. Hem Arabî hattı bulunmayan sâir arkadaşlara tefevvuk edeceğim diye gururkârâne bir tavırda bulundum. Hatta Üstadım yazıya âit bir tedbir bana söylediği vakit, "Bu iş bana âittir." o vakit dedim. "Ben bunu biliyorum, ders almaya ihtiyâcım yoktur." gibi mağrurâne söyledim. İşte bu hatama göre, fevkalâde hiç hatıra gelmeyen bir tokat yedim. En az Arabî hattı olan bir kardeşime (Hüsrev'e) yetişemedim. Bizler bütün hayret ettik. Şimdi anladık ki, o bir tokattır.

İkincisi: Ben itiraf ediyorum ki: Hizmet-i Kur'âniye'deki kemâl-i ihlâs ve sırf livechillâh için hizmeti, iki vaziyetim ihlâl ediyordu. Şiddetli bir tokat yedim. Çünkü ben bu memlekette garip hükmündeyim, garibim. Hem şekvâ olmasın, Üstadımın en mühim bir düsturu olan iktisâda ve kanaata riâyet etmediğimden fakr-ı hâle mâruzum. Hodbin, mağrur insanlarla ihtilâta mecbur olduğumdan –Cenâb-ı Hak afvetsin– mürüvvetkârâne bir sûrette riyâya ve tabasbusa da mecbur oluyordum. Üstadım çok defa beni ikaz ve ihtâr ve tekdir ediyordu. Maatteessüf kendimi kurtaramıyordum. Hâlbuki Kur'ân-ı Hakîm'in rûh-u hizmetine zıt olan bu vaziyetimden şeytan-ı cinnî ve insî istifâde etmekle beraber hizmetimize de bir soğukluk, bir fütûr veriyordu.

İşte ben bu kusuruma karşı şiddetli, fakat inşaallah şefkatli bir tokat yedim. Şüphemiz kalmadı ki, bu tokat, o kusura binâen gelmiş. O tokat da şudur: Sekiz senedir ben, Üstadımın hem muhâtabı, hem müsevvidi, hem mübeyyizi olduğum hâlde, sekiz ay kadar nurlardan istifâde edemedim. Bu hâle hayret ettik. Ben de ve Üstadım da "Bu neden böyle oluyor?" diye esbab arıyorduk. Şimdi kat'î kanaatimiz geldi ki: O hakâik-i Kur'âniye nurdur, ziyâdır. Tasannû,

temelluk, tezellül zulmetleriyle birleşemiyor. Onun için bu nurların hakikatlerinin meâli, benden uzaklaşıyor tarzında bulunarak, bana yabanî görünüyor, yabanî kalıyordu. Cenâb-ı Hak'tan niyaz ediyorum ki, bundan sonra Cenâb-ı Hak bana o hizmete lâyık ihlâs ihsân etsin, ehl-i dünyaya tasannû ve riyâdan kurtarsın. Başta Üstadım olrak, kardeşlerimden dua rica ediyorum."

Pür kusur
Şamlı Hâfız Tevfik

Sekizincisi

Seyranî'dir. Bu zât, Hüsrev gibi Nur'a müştâk ve dirâyetli bir talebemdi. Esrâr-ı Kur'âniye'nin bir anahtarı ve İlm-i Cifr'in mühim bir miftâhı olan tevâfukata dâir Isparta'daki talebelerin fikirlerini istimzaç ettim. Ondan başkaları, kemâl-i şevk ile iştirak ettiler. O zât başka bir fikirde ve başka bir merakta bulunduğu için, iştirak etmemekle beraber, beni de kat'î bildiğim hakikatten vazgeçirmek istedi. Cidden bana dokunmuş bir mektup yazdı. Eyvah dedim, bu talebemi kaybettim! Çendan fikrini tenvir etmek istedim. Başka bir mana daha karıştı. Bir şefkat tokadını yedi. Bir seneye karib bir halvethânede (yani hapiste) bekledi.

Dokuzuncusu

Büyük Hâfız Zühdü'dür. Bu zât, Ağrus'taki Nur Talebelerinin başında nâzırları hükmünde olduğu bir zaman, sünnet-i seniyyeye ittibâ ve bid'alardan içtinâbı meslek ittihâz eden talebelerin mânevî şerefini kâfi görmeyerek ve ehl-i dünyanın nazarında bir mevki kazanmak emeliyle mühim bir bid'anın muallimliğini derûhte etti. Tamamıyla mesleğimize zıt bir hata işledi. Pek müthiş bir şefkat tokadını yedi. Hânedânının şerefini zîr u zeber edecek bir hâdiseye mâruz kaldı. Fakat, maatteessüf Küçük Hâfız Zühdü, hiç tokada istihkâkı yokken, o elîm hâdise ona da temas etti. Belki, inşaallah o hâdise, onun kalbini dünyadan kurtarıp tamamıyla Kur'ân'a vermek için bir ameliyat-ı cerrahiye-i nâfia hükmüne geçer.

Onuncusu

Hâfız Ahmed *(rahmetullâhi aleyh)* nâmında bir adamdır. Bu zât, risalelerin yazmasında iki-üç sene teşvikkârâne bir sûrette bulunuyordu ve istifâde ediyordu. Sonra ehl-i dünya, zayıf bir damarından istifâde etti. O şevk zedelendi. Ehl-i dünyaya temas etti. Belki o cihetle ehl-i dünyanın zararını görmesin,

hem onlara sözünü geçirsin ve bir nev'i mevki kazansın ve dar olan maîşetine bir sühûlet olsun. İşte hizmet-i Kur'âniye'ye o sûretle o yüzden gelen fütûr ve zarara mukabil iki tokat yedi.

Biri, dar maîşetiyle beraber beş nüfus daha ilâve edildi, perişaniyeti ehemmiyet kesbetti.

İkinci tokat, şeref ve haysiyet noktasında hassas ve hatta birtek adamın tenkid ve itirazını çekemeyen o zât, bilmeyerek bazı dessas insanlar onu öyle bir sûrette kendilerine perde ettiler ki, şerefi zîr u zeber oldu, yüzde doksanını kaybetti ve yüzde doksan adamı aleyhine çevirdi. Her ne ise... Allah affetsin, belki inşaallah bundan intibâha gelir, yine kısmen vazifesine döner.

On Birincisi

Belki rızası yok diye yazılmadı...

On İkincisi

Muallim Galip'tir *(rahmetullâhi aleyh).* Evet bu zât, sâdıkâne ve takdirkârâne, risalelerin tebyizinde çok hizmet etti ve hiçbir müşkülât karşısında zaaf göstermedi. Ekser günlerde geliyordu, kemâl-i şevk ile dinliyordu ve istinsâh ediyordu. Sonra kendine, otuz lira ücret mukabilinde umum Sözler'i ve Mektubat'ı yazdırdı. Onun maksadı, memleketinde neşretmek ve hem hemşehrilerini tenvir etmek idi. Sonra bazı düşünceler neticesinde risaleleri tasavvur ettiği gibi neşretmedi, sandığa bıraktı. Birden elîm bir hâdise yüzünden bir sene gam ve gussa çekti. Risalelerin neşri ile ona adâvet edecek resmî birkaç düşmanlara bedel, zâlim insafsız çok düşmanları buldu; bir kısım dostlarını kaybetti.

On Üçüncüsü

Hâfız Hâlid'dir *(rahmetullâhi aleyh).* Kendisi der:

"Evet, itiraf ediyorum, Üstadımın hizmet-i Kur'âniye'de neşrettiği âsârın tesvidinde hararetli bir sûrette bulunduğum zaman mahallemizde bir câmi imamlığı vardı. Eski kisve-i ilmiyemi, sarığı bağlamak niyetiyle muvakkaten o hizmete fütûr verip, bilmeyerek çekildim. Maksadımın aksiyle şefkatli bir tokat yedim. Sekiz-dokuz ay imamlık ettiğim hâlde, müftünün çok vaadlerine rağmen, fevkalâde bir sûrette sarığı saramadım. Şüphemiz kalmadı ki, o kusurdan bu şefkatli tokat geldi. Ben Üstadımın hem bir muhâtabı, hem bir müsevvidi idim. Benim çekilmem ile tesvid hususunda sıkıntı çekmişti. Her ne ise... Yine şükür ki, kusurumuzu anladık ve bu hizmetin de ne kadar kudsî olduğu-

nu bildik ve Şâh-ı Geylânî gibi arkamızda melek-i sıyânet gibi bir Üstad bulunduğuna itimâd ettik."

Ez'afü'l-ibâd
Hâfız Hâlid

On Dördüncüsü

Üç Mustafa'nın küçücük "üç tokat" yemeleridir.

Birincisi: Mustafa Çavuş *(rahmetullâhi aleyh)* sekiz senedir bizim hususî küçük câmiye, hem sobasına, hem gazyağına, hem kibritine kadar hizmet ediyordu. Hatta gazyağını ve kibritini sekiz senedir kendi kesesinden sarf ettiğini sonra öğrendik. Cemaate, hususan Cuma gecelerinde gayet zarurî bir iş olmayınca geri kalmıyordu. Sonra ehl-i dünya onun saffet-i kalbinden istifâde ederek dediler ki:

"Sözler'in bir kâtibi olan Hâfız'ın sarığına ilişecekler. Hem gizli ezan, muvakkaten terk edilsin. Sen kâtibe söyle, cebir görmeden evvel sarığı çıkarsın."

O bilmiyordu ki: Hizmet-i Kur'âniye'de bulunan birisinin sarığını çıkarmaya dâir sözü tebliğ etmek, Mustafa Çavuş gibi yüksek rûhlulara pek ağırdır. Onların sözlerini tebliğ etmiş. O gece rüyada ben görüyordum ki: Mustafa Çavuş'un elleri kirli, kaymakam arkasında olarak odama geldi. İkinci gün ona dedim:

Mustafa Çavuş, sen bugün kim ile görüştün? Seni elin mülevves bir sûrette kaymakamın arkasında gördüm.

Dedi: "Eyvah! Bana böyle bir söz, muhtar söyledi, kâtibe söyle. Ben arkasında ne olduğunu bilmedim."

Hem aynı günde bir okkaya yakın gazyağını câmiye getirmiş. Hiç vukû bulmayan, o gün kapı açık kalmış, bir keçi yavrusu içeriye girmiş, büyük bir adam gelmiş, keçi yavrusunun seccademe yakın bıraktığı müzahrefatı yıkamak için, ibrikteki gazyağını su zannedip bütün o gazyağını temizlik yapıyorum diye câminin her tarafına serpmiş. Acâibdir ki, kokusunu duymamış. Demek o mescid lisân-ı hâl ile Mustafa Çavuş'a diyor: "Senin gazyağın bize lâzım değil. Ettiğin hata için gazyağını kabul etmedim." diye işaret vermek için o adama koku işittirilmedi. Hatta o hafta içinde Cuma gecesinde ve birkaç mühim namazda, o kadar çalıştığı hâlde cemaate yetişemiyordu. Sonra ciddî bir nedâmet, bir istiğfar ettikten sonra saffet-i asliyesini buldu.

İkinci Mustafalar: Kuleönündeki kıymettar, çalışkan mühim bir talebem olan Mustafa ile, onun çok sâdık ve fedâkâr arkadaşı Hâfız Mustafa'dır *(rahmetullâhi aleyh).* Ben bayramdan sonra, ehl-i dünya bize sıkıntı verip hizmet-i Kur'âniye'ye fütûr vermemek için şimdilik gelmesinler, diye haber göndermiştim. Şayet gelecek olurlarsa birer birer gelsinler. Hâlbuki bunlar üç adam birden, bir gece geldiler. Fecirden evvel hava müsaid ise gitmek niyet edildi. Hiç vukû bulmadığı bir tarzda hem Mustafa Çavuş, hem Süleyman Efendi, hem ben, hem onlar, zâhir bir tedbiri düşünemedik, bize unutturuldu. Her birimiz ötekine bırakıp ihtiyatsızlık ettik. Onlar fecirden evvel gittiler. Öyle bir fırtına onları iki saat mütemâdiyen tokatladı ki; bu fırtınadan kurtulmayacaklar, diye telâş ettim. Şimdiye kadar bu kışta ne öyle bir fırtına olmuş ve ne de bu kadar kimseye acımıştım. Sonra Süleyman'ı, ihtiyatsızlığının cezâsı olarak arkalarından gönderip sıhhat ve selâmetlerini anlamak için gönderecektim. Mustafa Çavuş dedi: O gitse, o da kalacak. Ben de onun arkasından gidip aramak lâzım. Benim arkamdan da Abdullah Çavuş gelmek lâzım." Bu husta "Tevekkelnâ alellah" dedik, intizar ettik.

Suâl: Has dostlarınıza gelen musîbetleri, tokat eseri deyip hizmet-i Kur'âniye'de fütûrları cihetinde bir itab telâkki ediyorsun. Hâlbuki size ve hizmet-i Kur'âniye'ye hakikî düşmanlık edenler, selâmette kalıyorlar. Neden dosta tokat vuruluyor, düşmana ilişilmiyor?

Elcevap: اَلظُّلْمُ لَا يَدُومُ وَالْكُفْرُ يَدُومُ[1] sırrınca: Dostların hataları, hizmetimizde bir nev'i zulüm hükmüne geçtiği için, çabuk çarpılıyor. Şefkatli tokat yer, aklı varsa intibâha gelir.

Düşman ise, hizmet-i Kur'âniye'ye zıddıyeti, mümânaatı, dalâlet hesabına geçer. Bilerek veya bilmeyerek hizmetimize tecâvüzü, zındıka hesabına geçer. Küfür devam ettiği için, onlar ekseriyetle çabuk tokat yemiyorlar.

Nasıl ki, küçük kabahatleri işleyenlerin, nâhiyelerde cezâları verilir. Büyük kabahatleri de büyük mahkemelere gönderilir. Öyle de, ehl-i imanın ve has dostların hükmen küçük hataları, çabuk onları temizlemek için kısmen dünyada ve sür'aten verilir.[2] Ehl-i dalâletin cinâyetleri, o kadar büyüktür ki, kısacık

---

1 "Zulüm devam etmez, küfür devam eder." Bkz.: el-Münâvî, *Feyzu'l-kadîr* 2/107. Ayrıca "Allah Teâlâ, zalime biraz fırsat tanır, amma bir de yakaladı mı artık paçayı kurtaramaz." anlamındaki hadis için bkz.: Buhârî, *tefsîru sûre* (11) 5; Müslim, *birr* 62; Tirmizî, *tefsîru sûre* (8) 11.

2 Bkz.: "Başınıza gelen her musîbet, işlediğiniz günahlar (ihmal ve kusurlarınız) sebebiyledir, hatta Allah günahlarınızın çoğunu da affeder." (Şûrâ sûresi, 42/30) Ayrıca ehl-i imanın hükmen küçük hataları, onların çabuk temizlenmesi için kısmen dünyada ve sür'aten verildiğine dair bkz.: Tirmizî, *zühd* 57; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 2/287, 450.

hayat-ı dünyeviyeye cezâları sığışmadığından, muktezâ-yı adâlet olarak âlem-i bekâdaki mahkeme-i kübrâya havale edildiği için, ekseriyetle burada cezâya çarpılmıyorlar.

İşte, hadis-i şerifte اَلدُّنْيَا سِجْنُ الْمُؤْمِنِ وَجَنَّةُ الْكَافِرِ[1] mezkûr hakikate dahi işaret ediyor. Yani, dünyada şu mümin, kısmen kusûrâtından cezâsını gördüğü için dünya onun hakkında bir dâr-ı cezâdır. Dünya, onların saadetli âhiretlerine nisbeten bir zindan ve cehennemdir. Ve kâfirler mâdem cehennemden çıkmayacaklar.[2] Hasenâtlarının mükâfâtlarını kısmen dünyada gördükleri ve büyük seyyiâtları tehir edildiği cihetle, onların âhiretine nisbeten dünya, cennetleridir. Yoksa mümin bu dünyada dahi kâfirden mânen ve hakikat nokta-yı nazarında çok ziyâde mes'ûddur. *Âdetâ müminin imanı, müminin rûhunda bir cennet-i mâneviye hükmüne geçiyor; kâfirin küfrü, kâfirin mâhiyetinde mânevî bir cehennemi ateşlendiriyor.*

سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا ۖ إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ[3]

---

1 "Dünya müminin zindanı, kâfirin cennetidir." (Müslim, *zühd* 1; Tirmizî, *zühd* 16; İbni Mâce, *zühd* 3; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 2/197, 323, 389, 485.)

2 Kâfirlerin ebediyyen cehennemden çıkamayacaklarına dair 45 âyet vardır. Bir kısmı şunlardır: Bakara sûresi, 2/39, 81, 162, 217, 257, 275; Nisâ sûresi, 4/14, 169; Mâide sûresi, 5/37, 80.

3 "Sübhansın ya Rab! Senin bize bildirdiğinden başka ne bilebiliriz ki? Her şeyi hakkıyla bilen, her şeyi hikmetle yapan sensin." (Bakara sûresi, 2/32)

بِسْـــمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

يَا اَللّٰهُ يَا رَحْمٰنُ يَا رَحِيمُ يَا فَرْدُ يَا حَيُّ يَا قَيُّومُ يَا حَكَمُ يَا عَدْلُ يَا قُدُّوسُ[1]

İsm-i âzamın hakkına ve Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan'ın hürmetine ve Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)*'ın şerefine, bu mecmuayı bastıranları ve mübarek yardımcılarını ve Risale-i Nur talebelerini Cennetü'l-Firdevs'te saadet-i ebediyeye mazhar eyle, âmîn…

Ve hizmet-i imaniye ve Kur'âniye'de dâima muvaffak eyle, âmîn…

Ve defter-i hasenâtlarına Barla Lâhikası'nın her bir harfine mukabil, bin hasene yazdır, âmîn...

Ve Nur'ların neşrinde sebat ve devam ve ihlâs ihsan eyle, âmîn…

Yâ Erhamerrâhimîn!.. Umum Risale-i Nur şâkirtlerini iki cihanda mesûd eyle, âmîn…

İnsî ve cinnî şeytanların şerlerinden muhafaza eyle, âmîn…

Ve bu âciz ve bîçâre Said'in kusurâtını affeyle, âmîn...

Umum Nur Şâkirtleri Nâmına
Said Nursî

---

[1] Ya Allah, yâ Rahmân: Ey Zât'ı itibarıyla merhametli olan! yâ Rahim: Ey rahmetiyle mahlûkâtına merhamet eden! yâ Ferd: Ey eşi ve benzeri olmayan! yâ Hayy: Ey her zaman var olan, diri olan, ezelî ve ebedî hayat sahibi olan! yâ Kayyûm: Ey kendi Zât'ı ile var olup, zeval bulmayan ve bütün varlıkları varlıkta tutup onları yöneten! yâ Hakem: Ey hükmü geçersiz kılınmayan Hâkim! yâ Adl: Ey tam adalet sahibi! yâ Kuddûs: Ey her şeyi tertemiz yapan ve kendisi bütün eksiklerden uzak ve yüce Zât!

Emirdağ Lâhikası

Bediüzzaman Said Nursî

Risale-i Nur Külliyatı'ndan

YİRMİ YEDİNCİ MEKTUP'TAN

Emirdağ Lâhikası

Bediüzzaman

Said Nursî

İstanbul - 2007

EMİRDAĞ LÂHİKASI 1-2

Copyright © Şahdamar Yayınları, 2007
Bu eserin tüm yayın hakları ***Işık Ltd. Şti.****'ne aittir.*
Eserde yer alan metin ve resimlerin, Işık Ltd. Şti.'nin önceden
yazılı izni olmaksızın, elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt
sistemi ile çoğaltılması, yayımlanması ve depolanması yasaktır.

ISBN
978-975-9090-79-1

Yayın Numarası
69

Basım Yeri ve Yılı
Çağlayan Matbaası
Sarnıç Yolu Üzeri No:7 Gaziemir / İZMİR
Tel: **(0232) 252 20 96**
Ekim **2007**

Genel Dağıtım
Gökkuşağı Pazarlama ve Dağıtım
Merkez Mah. Soğuksu Cad. No: **31**
Tek-Er İş Merkezi Mahmutbey/İSTANBUL
Tel: **(0212) 410 50 00** Faks: **(0212) 444 85 96**

Şahdamar Yayınları
Emniyet Mahallesi Huzur Sokak No: 5
34676 Üsküdar/İSTANBUL
Tel: (0216) 318 42 88 Faks: (0216) 318 52 20
www.sahdamaryayinlari.com

Emirdağ Lâhikası-1

Takdim

Bu lâhika mektupları –ki Yirmi Yedinci Mektup'tur– Risale-i Nur'un ilk telifiyle başlayıp devam edegelmiştir. Risaleler, Barla'da telif edilmeye başlanıp Isparta ve civarındaki kıymettar talebeleri bu risaleleri okumak ve yazmak suretiyle istifade ve istifâza ettiklerinde, hissiyatlarını, iştiyak ve ihtiramlarını, bir şükran borcu olarak muhterem müellifi Hazreti Üstad'a mektuplarla takdim etmişler, bazı müşkülâtlarının ve suallerinin halledilmesini rica etmişler; böylece hem Hazreti Üstadın, hem talebelerin mektupları ile Barla, Kastamonu ve Emirdağ Lâhika Mektupları vücuda gelmiştir.

Barla Lâhikaları: Risale-i Nur'un Barla'da telif edildiği ve kalemle istinsah edilerek neşre başlandığından Eskişehir hapsi zamanına kadar olan devrede Nur'un ilk müştak talebelerinin, Nur'ların hemen telifi zamanında, ilk okuyup yazdıklarında duydukları samimî hissiyat, kalbî ve ruhî istifade ve istifâzalarını dile getiren fıkralarını ve Hazreti Üstadın da bazı mektuplarını ihtiva etmektedir.

Kastamonu Lâhikaları ise: Eskişehir hapsinden tahliyeden sonra Nur Müellifi Kastamonu'ya nefyedilmiş, Denizli hapsi zamanına kadar orada ikamete mecbur edilmiş; bu müddet zarfında Nur Müellifi, Isparta'daki talebeleri ile daimî muhabere ederek Nur'ların hatt-ı Kur'ân'la yazılıp çoğalması, neşri ve inkişafı ve eski yazı bilmeyen gençlerin istifadesi için de Risale-i Nur Külliyatı'ndan bazı bahislerin daktilo ile çoğaltılması hususunda şedit alâka göstermiş ve Risale-i Nur'un mâhiyeti, kıymeti, deruhte ettiği kudsî vazife-i imaniyesi ve mazhariyeti, hem talebelerinin tarz-ı hizmetleri, mütecaviz dinsizler karşısında sebat ve metanetleri ve ehl-i İslâm'ın birbiri ile muamelâtında takip edecekleri ihlâslı hareketleri gibi, dahilî ve haricî birçok meselelere temas etmiştir. *Bu itibarla, Kastamonu Lâhika Mektupları, bilhassa yazıldığı zaman itibarıyla da büyük ehemmiyet kesbeden bir devrin mahsulü olması ve birçok içtimaî meseleleri ve küllî imanî bir nazar-ı hakikatle mütâlaa, mülâhaza ve küllîleşmesi gibi cihetlerde büyük kıymeti hâizdir.*

Emirdağ Lâhika Mektupları birinci kısmı: 15 Haziran 1944'te Denizli hapsinden beraat ile tahliyeden sonra Heyet-i Vekile kararıyla Emirdağ'da ikamete memur edilen Risale-i Nur Müellifi Said Nursî Hazretleri 1947 sonlarına kadar, yani üçüncü büyük hapis olan Afyon hapsine kadar Emirdağ'da ikamet ettiği müddetçe Isparta, Kastamonu, İstanbul, Ankara ve üniversite

talebeleri ile Anadolu'da Nur'ların neşre başlandığı yerlerdeki talebelerine hizmete müteallik bazı mektup ve suallerine cevaben yazdığı mektuplardır.

İkinci kısım ise: 1948-1949 Afyon Cezaevi'nde yirmi ay mevkufen kalıp tahliyeden sonra tekrar Emirdağ'a avdet edip orada bir müddet kaldıktan sonra, 1951 yılında Eskişehir'de iki ay ikameti müteakip, oradan da Gençlik Rehberi mahkemesi münasebetiyle iki defa İstanbul'a gelip üçer ay İstanbul'da kaldığı 1952-1953 tarihlerinde ve daha sonra yine Emirdağ'da iken talebelerine yazdığı mektuplar ve mahkemelere ve dâvâlara temas eden meselelere dair müteaddit bahislerdir.

1953'ten sonra ikamet eylediği Isparta'da ara sıra yazdığı mektuplar da vardır. Eskişehir, Denizli ve Afyon cezaevlerinde iken hapisteki talebelerine yazdığı pek kıymettar hapishane mektupları ise, yine Müellif-i Muhterem Hazreti Üstadın neşrini tensibiyle Şuâlar mecmuasında aynen neşredilmiştir. Bu lâhikalarda geçen talebelerin mektupları, Nur'lardan aldıkları feyz-i iman, ihlâs ve sadâkatlerini, şehamet-i imaniyelerini ifade ile Üstadlarına arzetmek ve teşekkürâtlarını bildirmekle bu zamanda zuhur eden bu ders-i Kur'âniye'nin muhatapları olduklarını izhar ediyor. Ve Risale-i Nur'un hakkaniyetine ve Hazreti Üstadın dâvâsına birer şahit hükmünde bulunuyor.

Risale-i Nur'un telifi ve neşriyle beraber bu lâhika mektuplarının zuhuru, devamı ve neşri, bizzat Muhterem Müellifi tarafından yapılması ve tensip edilmesi ve müteaddit mektuplarda da bu lâhikaların kıymetini ifade buyurmaları ve nazara vermeleri, herhalde bu lâhikaların ehemmiyetini tebarüze kâfidir.

Evet, Risale-i Nur'un telifi, zuhuru ve neşriyle beraber hizmet-i nuriyenin ve ders-i Kur'âniye'nin tâliminde ve îfâsında ve meslek-i nuriyenin taallümünde ve uzun bir zamandaki hizmetin devamında vâki olacak binler ahvâl ve hücuma mâruz talebelerin cereyanlar karşısında sebat, metanet ve ihlâsla hareketlerinde onlara yol gösterecek, hizmet-i Kur'âniye'nin inkişafında suhûlete medar olacak ikaz ve ihtarlara elbette ihtiyaç zarurîdir, kat'îdir, bedihîdir.

İşte Hazreti Üstadın bu gibi şüphe götürmez hakikatlere ve meselelere isabetle parmak basıp dikkati çekmesi, talebelerini ikazda bulunması, elbette bu hizmet-i kudsiyenin ehemmiyeti iktizasındandır.

Hem bu lâhikaların bir kısmı ihtiyaca binâen yazılmış ve yazdırılmış ihtarlar olması ve aynı ihtiyacın her zaman tekerrürü melhuz bulunduğundan daima müracaat olunacak hikmetleri ve düsturları muhtevîdir. Nitekim yüzer vâkıalar, hâdiseler ve meselelerde bu ihtiyaç, kendini göstermiştir.

Nur'ların birinci talebesi Hulûsi Bey, Hazreti Üstada arzettiği bir mektubunda, *"Dünyayı unutmak isteseniz, başka hiçbir sebep olmasa dahi, yalnız bu mübarek Sözler'le râbıta peydâ eden insanların rica edecekleri izahatı vermek isteyecek ve cevapsız bırakmayacaksınız… Allah için sizi sevenlere ve sizden istîzahta bulunanlara yazdığınız pek kıymetli yazılarla meclis-i ilmînizde takrir buyurduğunuz mütenevvi ve Sözler'e bile geçmeyen mesâil, kat'iyetle gösteriyorlar ki, ihtiyaç da hizmet de bitmemiştir."* demekte ve Nur'ların hizmetinde, ikaz, ihtar ve irşadlara ihtiyaç bulunacağını ifade etmektedir ki ondan sonra zuhur eden ihtiyaca muvafık lâhikalar, o mübarek zâtın isabetli sözünü teyid etmiştir.

Bu lâhikalarda görüleceği gibi, Nur Müellifi Aziz Üstadımız, Risale-i Nur'un neşri, okunup yazılması gibi bizzat Nur'larla iştigale ehemmiyet vermekte, talebelerini daima teşvik etmektedir. Bunun lüzum ve hikmeti ise, şüphesiz, izahtan varestedir. Zira, asrımızda kâinat fenleri ve maddî ilimler revaçta olup, yeni yetişen nesiller bu ilim ve fenleri okudukları, hem tabiiyyûn ve maddiyyûnun din ve mâneviyat aleyhindeki neşriyatı, hem küfr-ü mutlak cereyanı ki, hiçbir din ve mâneviyâtı tanımayan ve Allah'a iman hakikatine karşı muaraza ederek dinsizliği neşreden, İslâmî fikri zedeleyen ve bütün beşeriyeti tehdit eden, yeni nesillere ve gençliğe imansızlık fikr-i küfrîsini aşılamak isteyen kitap, broşür, gazete gibi neşir vasıtalarının İslâm ve iman düşmanlarınca ön plâna alındığı böyle acîb ve dehşetli bir zamanda, elbette Risale-i Nur'a, okunmasına, neşredilmesine şiddetle ihtiyaç ve zaruret var.

Çünkü *Risale-i Nur, Kur'ân-ı Hakîm'in bir mucize-i mâneviyesi ve bu zamanın dinsizliğine karşı mânevî atom bombası olarak solculuk cereyanlarının mâneviyât-ı kalbiyeyi tahribine mukabil, mâneviyât-ı kalbiyeyi tamir edip ferden ferdâ iman-ı tahkikîden gelen muazzam bir kuvvet ve kudrete istinadı okuyucuların kalblerine kazandırıyor.* Ve bu vazifeyi de yine mukaddes Kur'ân'ımızın ilham ve irşadıyla ve dersiyle îfâ ediyor. Tefekkür-ü imanî dersiyle, tabiiyyûn ve maddiyyûnun boğulduğu aynı meselelerde tevhid nurunu gösteriyor, iman hakikatlerini madde âleminden temsiller ve deliller göstererek izah ediyor. Liselerde, üniversitelerde okutulan ilim ve fenlerin aynı meselelerinde iman hakikatlerinin isbatını güneş zuhurunda gösteriyor.

Bu gibi çok cihetlerle Risale-i Nur bu zamanda ehl-i iman ve İslâm için ön plânda ele alınması icap eden ehl-i iman elinde mânevî elmas bir kılıçtır. Asrın idrakine, zamanın tefehhümüne, anlayışına hitap eden, ihtiyaca en muvafık tarzı gösteren, ders veren ve doğrudan doğruya feyiz ve ilham tarikiyle âyetlerin yıldızlarından gelen ders-i Kur'ânî'dir, küllî mârifetullah burhanlarıdır.

Asrımızın efkârının anlayışına ve idrakine hitap edici mâhiyeti ve Kur'ân-ı Hakîm'in bu zamanın fehmine bir dersi olması noktasından Nur Risaleleri, bilhassa bu memlekette büyük ehemmiyet kazanmıştır. Asırlarca Kur'ân'a bayraktarlık yapan ve dünyayı diyanetiyle ışıklandıran bu necip millet, yine dünyaya örnek, ahlâk ve fazilette üstad olarak insanlığın geçirdiği müthiş buhranlardan halâs için çare-i necatı göstermektedir. Beşeriyeti dehşetli sadmelere uğratan, tehdit eden, anarşiliğin, ifsat ve tahribin, yegâne çaresi ancak ve ancak ilâhî, semâvî bir dinin ezelî ve ebedî hakikatleridir, hakikat-i İslâmiyet'tir. Risale-i Nur, hakikat-i İslâmiye ve Kur'âniye'yi müsbet ve müdellel bir şekilde insanlığın nazar-ı tahkikine arz ve ifade etmektedir.

Hem Nur Müellifi bir mektubunda *"Dahilde tarafgirâne adâvet ve münakaşalara vesile olan fürûatı değil, belki bütün nev-i beşerin en ehemmiyetli meselesi olan erkân-ı imaniyeyi ve beşerin medar-ı saadeti ve umum İslâm'ın esas ve rabıta-yı uhuvveti bulunan Kur'ân'ın hakâik-i imaniyesini bulmak ve muhtaçlara buldurmaya hayatımı vakfettim."* demek suretiyle, hizmet-i İslâmiye'nin ve mesâil-i diniyenin umumunu tazammun eden vüs'at ve camiiyeti hâiz bulunduğunu, dinî hizmetlerin her nev'ini teyit ve teşvik ettiğini ve bir cadde-i kübrâ-yı Kur'âniye olan Risale-i Nur dairesinin umum ehl-i iman ve İslâm'a şâmil bulunduğunu ifade ediyor.

Ve yine aynı mektubunda, devamla, *"Hatta değil Müslümanlarla, belki dindar Hıristiyanlarla dahi dost olup adâveti bırakmaya çalışıyorum."*; Harb-i Umumî ve komünizm altındaki anarşistlik tehlike ve tahribatlarının lisân-ı hâliyle "Dünya fânidir, firaklarla doludur. Ey insanlar, adâveti bırakınız, Kur'ân dersini dinleyip birleşiniz; yoksa sizi mahvedeceğiz." diye beyanıyla bu zamanın şartları ve icapları karşısında tarz-ı hizmeti yine Kur'ân'ın nuruyla göstererek hakîmâne irşadın ve tevfik-i ilâhiyeye muvafık hareketle isabetli hizmetin îfası gibi noktalardan Risale-i Nur'un lüzum ve ehemmiyetini tebarüz ettiriyor.

İşte, Lâhika Mektupları bu gibi hususlara da işaret ediyor. Değişen dünya hâdiseleri, geniş ve küllî meseleler ve şartlar altında isabetli hizmet-i Kur'âniye'nin esaslarını ders veriyor.

Bediüzzaman Said Nursî Hazretlerinin Hizmetkârları
Tahirî, Zübeyir, Hüsnü Bayram, Mustafa Sungur, Bayram

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1] ، وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ[2]

اَلسَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكَاتُهُ أَبَدًا دَائِمًا[3]

Emirdağ'daki kardeşlerime,

Benim hakkımda evham edenlere deyiniz ki:

Biz, hizmet ettiğimiz bu adamın yirmi senelik hayatının bütün mahrem ve gayr-i mahrem mektuplarını ve kitaplarını ve esrarını hükûmet şiddetli taharriyatla elde etti. Dokuz ay; hem Isparta, hem Denizli, hem Ankara adliyeleri tetkikten sonra, birtek gün cezayı, birtek talebesine vermeyi mûcip bir madde –beş sandık kitaplarında ve evraklarında– bulunmadı ki, hem Ankara ehl-i vukufu, hem Denizli Mahkemesi ittifakla beraatine karar verdiler.

Hem, bu zarurî işlerini ihtiyarlığına hürmeten gördüğümüz adam, mahkemece dâvâ etmiş ve bütün hazır arkadaşlarını şahit gösterip, tasdik ettirmiş ki: Yirmi senedir hiçbir gazeteyi ve siyasî eserleri ne okumuş, ne sormuş, ne bahsetmiş; ve on senedir, hükümetin iki reisinden ve bir vali ve bir mebusundan başka hiçbir erkânı ve büyük memurlarını bilmiyor ve tanımıyor ve tanımaya merak etmemiş. Ve üç senedir Harb-i Umumî'yi ne sormuş, ne bilmiş, ne merak etmiş, ne radyo dinlemiş. Ve intişar eden yüz otuz telifatından, yirmi sene zarfında yüz bin adamın dikkatle okudukları hâlde ne idareye, ne âsâyişe, ne vatana, ne millete hiçbir zararı, hükûmet görmemiş. Beş vilâyetin dikkatli zabıtaları ve taharri memurları ve mahkeme işiyle iştigal eden üç vilâyetin ve merkez-i hükûmetin dört adliyelerinin ağır ceza mahkemeleri en ufak bir suç bulmamış ki, tahliyelerine mecbur oldular.

Eğer bu adamın dünya iştahı ve siyasete meyli olsaydı, hiç imkânı var mı ki, bir tereşşuhatı ve emâreleri bulunmasın? Hâlbuki mahkeme safahatında hiçbir emâre bulamadılar ki, muannid bir müddeiumumî, mecbur olup vukuat yerinde imkânatı istimal ederek mükerreren iddianamesinde "Yapabilir" demiş ve "Yapmış" dememiş. "Yapabilir" nerede, "Yapmış" nerede? Hattâ mahkemede Said ona demiş: "Herkes bir katli yapabilir; bu iddianızla herkesi ve sizi mahkemeye vermek lâzım geliyor..."

---

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

2 "Hiç bir şey yoktur ki, O'nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor bulunmasın." (İsrâ sûresi, 17/44)

3 Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi; sonsuza kadar sürekli üzerinize olsun.

Elhâsıl: Ya bu adam tam divanedir ki, bu derece dehşetli umûr-u dünyaya karşı lâkayt kalıyor; veyahut bu vatanın ve bu milletin en büyük bir saadetine ihlâsla çalışmak için, hiçbir şeye tenezzül etmez ve ehemmiyet vermez. Öyleyse bunu tâciz ve tazyik etmek, vatan ve millete ve âsâyişe bir nevi ihanettir. Ve onun hakkında bu çeşit evham etmek, bir divaneliktir.

Mühim Bir Suâle Hakikatli Bir Cevaptır

Büyük memurlardan birkaç zât benden *sordular ki:*

"Mustafa Kemâl sana üç yüz lira maaş verip, Kürdistan'a ve vilâyât-ı şarkıyeye, Şeyh Sünusî yerine vâiz-i umumî yapmak teklifini neden kabul etmedin? Eğer kabul etseydin ihtilâl yüzünden kesilen yüz bin adamın hayatlarını kurtarmaya sebep olurdun!" dediler.

Ben de onlara *cevaben dedim ki:*

"Yirmişer-otuzar senelik hayat-ı dünyeviyeyi o adamlar için kurtarmadığıma bedel, yüz binler vatandaşa, her birisine milyonlar sene uhrevî hayatı kazandırmaya vesile olan Risale-i Nur, o zâyiatın yerine binler derece iş görmüş. Eğer o teklifi ben kabul etseydim, hiçbir şeye âlet olamayan ve tâbi olmayan ve sırr-ı ihlâsı taşıyan Risale-i Nur meydana gelmezdi. Hatta ben, hapiste muhterem kardeşlerime demiştim; eğer Ankara'ya gönderilen Risale-i Nur'un şiddetli tokatları için beni idama mahkûm eden zâtlar, Risale-i Nur'la imanlarını kurtarıp idam-ı ebedîden necat bulsalar, siz şahit olunuz, ben onları da ruh u canımla helâl ederim!"

Beraatımızdan sonra Denizli'de beni tarassutla tâciz edenlere ve büyük âmirlerine ve polis müdürüyle müfettişlere dedim:

"Risale-i Nur'un kabil-i inkâr olmayan bir kerametidir ki; yirmi sene mazlumiyet hayatımda, yüzer risale ve mektuplarımda ve binler şâkirtlerde hiçbir cereyan, hiçbir cemiyet ile ve dâhilî ve haricî hiçbir komite ile hiçbir vesika, hiçbir alâka, dokuz ay tedkikâtta bulunmamasıdır. Hiçbir fikrin ve tedbirin haddi midir ki, bu harika vaziyeti versin. Birtek adamın, birkaç senedeki mahrem esrarı meydana çıksa, elbette onu mesul ve mahcub edecek yirmi madde bulunacak. Madem hakikat budur; ya diyeceksiniz ki: "Pek harika ve mağlup olmaz bir deha bu işi çeviriyor." veya diyeceksiniz: "Gayet inâyetkârâne bir hıfz-ı ilâhîdir." Elbette böyle bir deha ile mübâreze etmek hatadır, millete

ve vatana büyük bir zarardır. Ve böyle bir hıfz-ı ilâhî ve inâyet-i rabbâniyeye karşı gelmek, firavunâne bir temerrüttür."

Eğer deseniz:

"Seni serbest bıraksak ve tarassut ve nezaret etmesek, derslerinle ve gizli esrarınla hayat-ı içtimaiyemizi bulandırabilirsin."

Ben de derim:

"Benim derslerim, bilâ-istisna bütünü, hükûmetin ve adliyenin eline geçmiş; bir gün cezayı mûcib bir madde bulunmamış. Kırk-elli bin nüsha risale, o derslerden milletin ellerinde dikkat ve merakla gezdiği hâlde, menfaatten başka hiçbir zararı hiçbir kimseye olmadığı, hem eski mahkemenin, hem yeni mahkemenin mûcib-i mesuliyet bir madde bulamamaları cihetiyle yenisi, ittifakla beraatimize ve eskisi, dünyaca bir büyüğün hatırı için yüz otuz risaleden beş-on kelime bahane edip, yalnız kanaat-i vicdaniye ile yüz yirmi mevkuf kardeşlerimden yalnız on beş adama altışar ay ceza verebilmesi kat'î bir hüccettir ki; bana ve Risale-i Nur'a ilişmeniz, manasız bir tevehhümle çirkin bir zulümdür. Hem daha yeni dersim yok ve bir sırrım gizli kalmadı ki, nezaretle tâdiline çalışsanız.

Ben şimdi hürriyetime çok muhtacım. Yirmi seneden beri lüzumsuz ve haksız ve faydasız tarassutlar artık yeter! Benim sabrım tükendi. İhtiyarlık vaziyetinden, şimdiye kadar yapmadığım bedduayı yapmak ihtimali var. "*Mazlumun âhı, tâ arşa kadar gider.*"[1] diye bir kuvvetli hakikattir.

Sonra o zalim, dünyaca büyük makamlarda bulunan bedbahtlar dediler:

"Sen, yirmi senedir birtek defa takkemizi başına koymadın. Eski ve yeni mahkemelerin huzurunda başını açmadın, eski kıyafetin ile bulundun. Hâlbuki on yedi milyon, bu kıyafete girdi."

Ben de dedim:

"On yedi milyon değil, belki yedi milyon da değil, belki rızasıyla ve kalben kabulüyle ancak yedi bin Avrupa-perest sarhoşların kıyafetlerine ruhsat-ı şer'iye ve cebr-i kanunî cihetiyle girmektense; azîmet-i şer'iye ve takva cihetiyle, yedi milyar zâtların kıyafetlerine girmeyi tercih ederim. Benim gibi yirmi beş seneden beri hayat-ı içtimaiyeyi terk eden adama, "İnad ediyor, bize muhaliftir." denilmez. Haydi inat dahi olsa, madem Mustafa Kemâl o inadı kıramadı

---

1 Bkz.: Buhârî, *zekât* 63; *mezâlim* 9; Müslim, *hac* 426; Tirmizî, *cennet* 2.

ve iki mahkeme kırmadı ve üç vilayetin hükûmetleri onu bozmadı. Siz neci oluyorsunuz ki; beyhude hem milletin, hem hükûmetin zararına, o inadın kırılmasına çabalıyorsunuz! Haydi siyasî muhalif de olsa, madem tasdikiniz ile yirmi senedir dünya ile alâkasını kesen ve mânen yirmi seneden beri ölmüş bir adam, yeniden dirilip faydasız, kendine çok zararlı olarak hayat-ı siyasiyeye girerek sizin ile uğraşmaz. Bu hâlde onun muhalefetinden tevehhüm etmek, divaneliktir. Divanelerle ciddî konuşmak dahi bir divanelik olmasından, sizin gibilerle konuşmayı terk ediyorum. Ne yaparsanız minnet çekmem!" dediğim, onları hem kızdırdı, hem susturdu.

Son sözüm:

حَسْبُنَا اللهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ[1]

حَسْبِيَ اللهُ لَآ إِلٰهَ إِلَّا هُوَ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَهُوَ رَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ[2]

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Bu parçayı sizler dahi Risale-i Nur'un makbuliyetine imza basan risaleler ve mektuplar mecmuasının başında yazarsınız. Eğer mecmualar olmasa da Birinci Şuâ'ın başında yazarsınız. Beni merak etmeyiniz. Sevabın ziyade olması, bana sıkıntıları bir cihette sevdirir ve Nur'ların intişarına başka sahalarda meydan açar.

Umumunuza birer birer selâm...

Risale-i Nur'un makbuliyetine imza basan ve gaybî işaretlerle ondan haber veren sekiz parçadan birinci parçadır. Aynı meseleye, aynı dâvâya ittifakları sarahat derecesindedir. Vahdet-i mesele cihetiyle o emâreler birbirine kuvvet verir, teyid eder. O sekizden üç tanesi İmam Ali'nin üç keramet-i gaybiyesiyle Risale-i Nur'dan haber vermesine dairdir.

Bu sekiz parçayı Ankara ehl-i vukufu tetkik etmiş, itiraz etmemişler. Yalnız demişler: "Bu yazılmamalıydı. Keramet sahibi, kerametini yazamaz."

---

1 "Allah bize yeter. O ne güzel vekildir!" (Âl-i İmran sûresi, 3/173)

2 "Bana (yardımcı ve destekçi olarak) Allah kâfidir. O'ndan başka hiçbir ilâh yoktur. Ben O'na dayandım, O'na güvendim ve O, (bütün kâinatın, bütün varlıkların idare merkezi olan) Büyük Arş'ın Rabbi, (bütün kâinatın mutlak Sultanı, bütün varlıkların yegâne sığınağı, besleyip yaşatanı, koruyup gözetenidir)." (Tevbe sûresi, 9/129)

Ben de onlara *cevap verdim ki*:

"Bu, benim değil, Risale-i Nur'un kerametidir. Risale-i Nur ise, Kur'ân'ın malıdır ve tefsiridir." dedim. Onlar sustular, demek kabul ettiler. Gerçi bu çeşit ikramlar yazılmasaydı daha münasipti, fakat bu kadar hadsiz muarızlar ve çok kuvvetli ve kesretli düşmanlar karşısında az ve fakir ve zayıf olan bizlere kuvve-i mâneviye ve gaybî imdat ve teşcî ve sebat ve metanet vermek için mecburiyet-i kat'iye oldu, ben de yazdım. Benim benliğime bir hodfuruşluk verip sukutuma sebep olsa da, ehemmiyeti yok. Bu hizmete, yani ehl-i imanı dalâlet-i mutlakadan kurtarmaya –lüzum olsa– dünyevî hayat gibi, uhrevî hayatımı da feda etmeyi bir saadet bilirim; binler dostlarım ve kardeşlerimin cennete girmeleri için cehennemi kabul ederim.

Ankara Ehl-i Vukufunun İttifakla Verdikleri Raporun Sûretidir

Dolu bulunan cem'an beş sandık kitap, tarafımızdan açılarak okundu.[1(Hâşiye)] Said Nursî tarafından telif edilen basılmış, basılmamış Risale-i Nur eczaları ve Risale-i Nur'a ekli Said Nursî ile bazı şâkirtleri tarafından yazılmış ilmî ve dinî mektuplarla, şâkirtlerin birbiriyle ve Said Nursî ile âdi muhabere mektupları ve klişeler inceleme mevzuu salâhiyetimiz dahilinde görülerek incelendi. Bunların mahiyetini belirtmek için bu risale ve mektupları iki nev'e ayırmak gerektir.

Risaleler: Bir âyetin tefsiri ve bir hadisin şerhi maksadıyla yazılmış olanlarıyla; din, iman, Allah, Peygamber, Kur'ân ve âhiret akidelerini ve ibarelerini açıkça anlatmak için temsillerle yazılmış ilmî görüşleri; ve ihtiyarlarla gençlere hitap eden ahlâkî öğütler; ve kısmen hayat tecrübesinden alınmış ibretli vak'alar; ve esnafa ait faydalı menkıbeleri ihtiva eden, mevcudun yüzde doksanını teşkil eden risalelerdir ki –bunlar da– bütün bu risalelerde müellif hem samimî, hem hasbî ve hem de ilim yolundan ve dinî esaslardan hiç ayrılmamıştır. Bunlarda dini âlet etmek ve cemiyet teşkil etmekle emniyeti ihlâl hareketinin bulunmadığı sarihtir. Şâkirtlerin birbiriyle ve Said Nursî ile âdi muhabere mektupları da bu nevidendirler.

---

1 (Hâşiye) Ehl-i vukuf raporundaki tenkit kısmı mahkemede kat'î cevapları verildiğinden ve müdafaatımın âhirinde yazıldığından, burada yazılmadı. Zaten o tenkitler, üç-dört risalede yalnız on cüz'î meseledir. Hem siyasî değil, ilmîdirler. Hem o itirazlar, sehiv ve hata olduğu, senetlerle mahkemede isbat edilmiştir.

1– Said Nursî, İstanbul'da iken kazandığı ehemmiyetli şan ve şerefin, kalın bir uykudan ibaret sakîl bir rüya-yı muvakkat, bir sersemlik olduğunu söyler. Ve İstanbul'da bir-iki sene gafletle siyasete karıştığından, bunu "dünyanın ölümü" diye tasvir eder. Bu münasebetle, "Eski Said, Yeni Said" diye iki şahsiyet bulunduğunu ve bu şahsiyetlerin birbirinden ayrı olduklarını söyler. Sonra, dokuz adet birincide yirmi kadar risale bulunan mecmuasının sonunda, Isparta'da Risale-i Nur şâkirtlerine yazılan mektubun içinde, siyasete tenezzülün hata olduğunu söyler.

2– Said Nursî'nin en mühim kitabı olan *Hüccetü'l-Bâliğa* adlı kitabın bir münâcât kısmında: *"Bu dünya fânidir. En büyük dâvâ, bâki olan âlemi kazanmaktır. İnsanın itikadı sağlam olmazsa, dâvâyı kaybeder. Hakiki dâvâ budur. Bunun haricindeki dâvâlara karışmak zararlıdır. Siyasetle meşgul olan, ehemmiyetli hizmetlerinden geri kalır. Hem de siyaset boğuşmalarına kapılanlar, selâmet-i kalbini kaybeder."* der.

3– Yirmi Altıncı Lem'a'da "İhtiyar dünyada.. benim hakikî vazifem, neşr-i esrar-ı Kur'âniye'dir." (Sayfa: 45). Bu memleketle, hamiyet-i İslâmiye noktasından alâkadarım. Yoksa benim ne hanem var, ne evlâdım." (Sayfa: 59).

4– Yirmi Birinci Lem'a'da kardeşlerine verdiği öğütlerden birinci düstur: "Amelinizde rıza-yı ilâhî olacak, maddî menfaat fikri olmayacak." Bu yazılarda, "Ben, sofî değilim.", "Mesleğimiz tarikat değildir." (Sayfa: 8) "Hubb-u câh ve nazarı kendine celb etmek, ruhî bir marazdır. Buna gizli bir şirk denir.", "Eğer mesleğimiz şeyhlik olsaydı, makam bir olurdu; o makama çok namzetler olurdu. Mesleğimiz uhuvvettir. Kardeş kardeşe peder olamaz, mürşid vaziyetini takınamaz..."

Denizli Mahkemesi'nin İttifakla Verdiği Karar Suretidir

Şahitler ifadelerinde, maznunlara atıf ve isnad olunan suçu işledikleri hakkında adem-i mâlumat beyan etmişler; bilhassa Ankara Ağır Ceza Mahkemesi'nden Emin Büke'nin riyaseti altında ehl-i vukuf intihap olunan Ankara Diyanet İşleri Müşavere Heyeti âzâsından dersiâm ve Profesör Yusuf Ziya Yörükhan ve Ankara Dil-Tarih Fakültesi Şarkiyat Enstitüsü Müdürü Necati Lügal ve Türk Tarih Kurumu ve Türk-İslâm Kitapları Derleme Heyeti âzâsın-

dan Yusuf Aykut tarafından tanzim kılınan evrak arasında mevcut raporlarında: Said Nursî'nin yegân yegân tetkik olunan risale ve kitaplarında, halkı, dini ve mukaddesatı âlet ederek devletin emniyetini ihlâle teşvik etmek veya cemiyet kurmak kasdında olduğunu gösterir bir sarahat, emâre olmadığı...

Mevkuflardan Said Nursî'nin mensuplarına gelince: Onlar, Said Nursî'nin ilmî ve vâkıfâne eserlerine, din meselelerini ve Kur'ân hakikatlerini öğreneceğiz, diye peşine düşmüşler ve bunlar, hüsn-ü niyet sahibi olup, sırf dinî itikad yönünden Said'e ve okudukları risalelere bağlılık göstermişler. Bu maksatla yaptıkları muhabere mektuplarının münderecatında, hükûmete karşı kötü maksat beslemedikleri ve bir cemiyet veya tarikat kurmak fikriyle hareket etmedikleri anlaşılmış olduğuna mütedair olduğu görülmüş; ve her ne kadar evrak arasında mevcut sorgu hâkimliğince Denizli ehl-i vukuf raporunda Said Nursî'nin bazı âsârından istidlâl tarikiyle ve mesnetsiz olarak kendisinin ve mensuplarının hükûmete karşı kötü bir maksat besledikleri beyan olunmakta ise de, evrak-ı tahkikiye münderecatında ve şuhûdun, maznunlara atfen ve isnad olunan ef'âl hakkında adem-i mâlûmat beyan etmelerine ve Ankara Ağır Ceza Mahkemesi'nce yaptırılan ehl-i vukuf raporu mahiyet ve münderecatına göre şâyân-ı ihticac ve iltifat görülmemiş; ve esasen, maznunların ekseriyet-i âzamîsi okumak, yazmaktan âciz bulunmuş, diğer kısmı da kendilerini ibadet ve tâate vermiş oldukları, binâenaleyh devletin emniyetini ihlâl edecek mâhiyet arz edecek şerait ve evsafı hâiz kimselerden olmadıkları tezahür ve tahakkuk etmiş ve mahkemenin kanaat-ı vicdaniyesi de bu merkezde tecellî ve tahassül etmiş olmakla, müdde-i umumînin tecziyeleri hakkındaki mütalâası, zikir ve tâdâd olunan delâile karşı gayr-i vârit görüldüğünden, reddiyle, zan altına alındıkları ef'âlden beraatlarına, başka sebeple mevkuf değillerse tahliyelerine müttefikan karar verildi. 15.06.1944.

Âzâ Âzâ Reis
Ali Rıza
(rahmetullâhi aleyh)

Denizli Ağır Ceza Mahkemesi, ittifakla beraatlarına kararlarını hükmüyle imza ediyorlar.

Kendi Kendime Bir Hasbihaldir

(Bu hasbihâli Ankara makamatına işittirmeyi, ıslahtan sonra sizin tensibinize havale ederim.)

Hâkim, kendisi müddeî olsa, elbette "Kimden kime şekvâ edeyim, ben dahi şaştım." benim gibi biçarelere dedirtir. Evet, şimdiki vaziyetim hapisten çok ziyade sıkıntılıdır. Bir günü, bir ay haps-i münferit kadar beni sıkıyor. Bu gurbet ve ihtiyarlık ve hastalık ve yoksulluk ve zâfiyetle, kışın şiddeti içinde her şeyden men edildim. Bir çocukla bir hastalıklı adamdan başka kimse ile görüşmem. Zaten ben, tam bir haps-i münferitte yirmi seneden beri azap çekiyorum. Bu hâlden fazla bana tecrit ve tarassutlarıyla sıkıntı vermek ise, gayretullaha dokunup, bir belâya vesile olmasından korkulur. Mahkemede dediğim gibi, nasıl ki dört defa dehşetli zelzeleler, bize zulmen taarruzun aynı zamanında gelmesi gibi pek çok vukuat var... Hattâ tahmin ederim ki; benim hukukumu muhafaza ve beni himaye etmek için çok güvendiğim Afyon Adliyesi, Denizli Mahkemesi'ndeki Risale-i Nur hakkında müracaatıma bilâkis ehemmiyet vermedi, beni me'yus etti, adliyenin yangınına bir vesile oldu ihtimali var.

Ben derim ki: Benim hakkımda vicdanlı ve insaniyetli olan bu kazanın hükûmeti, zabıta ve adliyesiyle beraber beni tam himaye etmek, en ehemmiyetli bir vazifesidir. Çünkü yirmi senelik bütün eserlerimi ve mektuplarımı üç adliye ve merkez-i hükûmet dokuz ay tetkikten sonra beraatimize ve tahliyemize karar verdi. Fakat, ecnebî menfaati hesabına ve bu millet ve bu vatanın pek büyük zararına çalışan bir gizli komite, bizim beraatimizi bozmak için, her tarafta, habbeyi kubbe yaparak bir kısım memurları aleyhime evhamlandırdılar. Bir maksatları, "Benim sabrım tükensin, artık yeter." dedirtsinler. Zaten onların şimdi benden kızdıklarının bir sebebi, sükûtumdur, dünyaya karışmamaktır. Âdetâ "Niçin karışmıyorsun? Tâ karışsın, maksadımız yerine gelsin." diyorlar…

Aleyhime hükûmetin bir kısım memurlarını evhamlandırmakta istimal ettikleri bir-iki desiselerini beyan ediyorum.

Derler: "Said'in nüfuzu var. Eserleri hem tesirli, hem kesretlidir. Ona temas eden, ona dost olur. Öyleyse, onu her şeyden tecrid etmek ve ihanet etmekle ve ehemmiyet vermemekle ve herkesi ondan kaçırmakla ve dostlarını ürkütmekle nüfuzunu kırmak lâzımdır." diye hükûmeti şaşırtır, beni de dehşetli sıkıntılara sokarlar.

Ben de derim:

Ey bu millet ve vatanı seven kardeşler! Evet, o münafıkların dedikleri gibi, nüfuz var. Fakat benim değil, belki Risale-i Nur'undur. Ve o kırılmaz; ona iliştikçe kuvvetleşir. Ve millet ve vatan aleyhinde hiçbir vakit istimal edilmemiş ve edilmez ve edilemez. İki adliye, on sene fasılayla şiddetli ve hiddetli yirmi senelik evrakımı tetkikat neticesinde, bir hakikî sebep cezamıza bulmaması, bu dâvâya cerh edilmez bir şahittir.

Evet, eserler tesirlidir. Fakat, millet ve vatanın tam menfaatine ve hiçbir zarar dokundurmadan yüz bin adama kuvvetli iman-ı tahkikî dersi vermekle, saadet ve hayat-ı ebediyelerine tam hizmette tesirlidir. Denizli hapishanesinde, kısmen ağır ceza ile mahkûm yüzler adam, yalnız "Meyve Risalesi"yle gayet uslu ve mütedeyyin suretine girmeleri, hattâ iki-üç adamı öldürenler, onun dersiyle daha tahta bitini de öldürmekten çekinmeleri ve o hapishane müdürünün ikrarıyla, hapishanenin bir terbiye medresesi hükmünü alması, bu müddeaya reddedilmez bir senettir, bir hüccettir.

Evet, beni her şeyden tecrid etmek, işkenceli bir azap ve katmerli bir zulümdür ve bu millete gadirli bir hıyanettir. Çünkü otuz-kırk sene, hayatımı bu millet içinde geçirdiğim hâlde, temasımdan hiç zarar görmediğine ve bu dindar millet çok muhtaç olduğu kuvve-i mâneviye ve tesellî ve kuvvet-i imaniye menfaatini gördüğüne kat'î bir delili, bu kadar aleyhimde olan şiddetli propagandalara bakmayarak her tarafta Risale-i Nur'a fevkalâde teveccüh ve rağbet göstermeleri.. hattâ itiraf ederim, yüz derece haddimden ziyade lâyık olmadığım büyük iltifat etmesidir.

Ben işittim ki, benim iâşeme ve istirahatime buradaki hükûmet müracaat etmiş, kabul cevabı gelmiş. Ben bunların insaniyetine teşekkürle beraber, derim:

"En ziyade muhtaç olduğum ve hayatımda en esaslı düstur olan, hürriyetimdir. Asılsız evham yüzünden, emsalsiz bir tarzda hürriyetimin kayıtlar ve istibdatlar altına alınması, beni hayattan cidden usandırıyor. Değil hapis ve zindanı, belki kabri bu hale tercih ederim. Fakat, hizmet-i imaniyede ziyade meşakkat ise ziyade sevaba sebep olması bana sabır ve tahammül verir. Madem bu insaniyetli zatlar benim hakkımda zulmü istemiyorlar, en evvel benim meşru dairedeki hürriyetime dokundurmasınlar. Ben ekmeksiz yaşarım, hürriyetsiz yaşayamam."

Evet, on dokuz sene bu gurbette yalnız iki yüz banknot ile, şiddetli bir iktisat ve kuvvetli bir riyazet içinde kendini idare ederek, hürriyetini ve izzet-i ilmiyesini muhafaza için kimseye izhar-ı hâcet etmeyen ve minnet altına

girmeyen ve sadaka ve zekât ve maaş ve hediyeleri kabul etmeyen bir adam, elbette iâşeden ziyade, adalet içinde hürriyete muhtaçtır. Evet, emsalsiz bir tazyik altındayım. Bir-iki cüz'î numûnesini beyan ediyorum:

Birisi: Mahkemece, Risale-i Nur'un ilmî bir müdafaanamesi ve Ankara'nın yedi makamatına ve Reisicumhura müdafaatımla beraber gönderilen ve neticede Ankara ehl-i vukufunun takdiriyle beraatimize bir sebep olan ve hapis arkadaşlarımın bana bir yâdigâr ve hatıra olmak üzere güzel yazılarıyla birkaç nüshası yazılan ve elimde bulunan ve Denizli zabıtası görüp ilişmeyen ve Afyon polishanesinde bir gece ve buranın zabıtasında da açık olarak bir gece kalan "Meyve Risalesi" ile "Müdafaaname"yi, her gün endişeler içinde, bunları da elimden almasınlar diye saklıyordum. Belki beni taharri edecekler telâşıyla, bu gurbette tanımadığım adamlara, bunları sakla diyemediğimden çok üzülüyordum.

İkincisi: Denizli Mahkemesi hiç ilişmediği ve Eskişehir Mahkemesi yalnız birtek kelimesine ilişip, birtek harfle cevabını alan "İhtiyarlar Risalesi"ni, İstanbullu bir adam, burada, bir adamdan alıp İstanbul'a götürmüş. Her nasılsa aleyhimdeki bir dinsizin eline geçmiş. Habbeyi on kubbe yaparak vilâyet zabıtasını şaşırtıp, "Kiminle görüşüyor, yanına kimler gidiyor?" diye beni sıkmaya başladılar. Her ne ise... Bunlar gibi çok acı numûneler var… Fakat en mânâsızı budur ki; beni konuşturmamak için, hizmetimde bir çocukla bir hastalıklı adamdan başka herkesi ürkütüp, benden kaçırtmalarıdır.

Ben de derim:

On adamın benden çekinmeleri yerine, on binler, belki yüz binler müslüman, Risale-i Nur'un dersine hiçbir mâniye ehemmiyet vermeyerek devam ediyorlar. Hem bu memlekette, hem hariç âlem-i İslâm'da çok kuvvetli hakikatleri ve çok kıymetli faydaları için tam bir revaçla intişar eden Risale-i Nur'un binler nüshalarından her biri, benim yerimde, benden mükemmel konuşuyor. Benim susmamla, onlar susmaz ve susturulmazlar.

Hem, madem mahkemece isbat edilmiş ki, yirmi seneden beri siyasetle alâkamı kestiğim ve hiçbir emâre aksine zuhur etmediği hâlde, elbette benimle görüşenden tevehhüm etmek pek mânâsızdır.[1(Hâşiye)]

1 (Hâşiye) Garip ve acaip bir hadise: Bu ayda bir gün avluya indim, baktım. Gelen kar üstünde, Risale-i Nur'un eczalarında tevafukatına işaret eden boyalar, kırmızı, sarı mürekkepler misillü, o karın üstünde serpilmiş katreler ve noktalar var. Çok hayret ettim. Sair yerlere baktım, avlumdan başka yerlerde yoktu. Endişe ettim, kalben dedim: Risale-i Nur umum ⇨

("Kendi Kendime Hasbihâl" namındaki parçaya lâhika olarak)

Adliye Vekiliyle ve Risale-i Nur'la Alâkadar Mahkemelerin Hâkimleriyle Bir Hasbihâldir

Efendiler! Siz, niçin sebepsiz bizimle ve Risale-i Nur'la uğraşıyorsunuz? Katiyen size haber veriyorum ki: Ben ve Risale-i Nur, sizinle değil mübareze, belki sizi düşünmek dahi vazifemizin haricindedir. Çünkü Risale-i Nur ve hakikî şâkirtleri, elli sene sonra gelen nesl-i âtiye gayet büyük bir hizmet ve onları büyük bir vartadan ve millet ve vatanı büyük bir tehlikeden kurtarmaya çalışıyorlar. Şimdi bizimle uğraşanlar, o zaman kabirde elbette toprak oluyorlar. Farz-ı muhal olarak, o saadet ve selâmet hizmeti bir mübareze olsa da, kabirde toprak olmaya yüz tutanları alâkadar etmemek gerektir.

Evet, Hürriyetçilerin ahlâk-ı içtimaiyede ve dinde ve seciye-i milliyede bir derece lâubalilik göstermeleriyle, yirmi-otuz sene sonra dince, ahlâkça, namusça şimdiki vaziyeti gösterdiği cihetinden, şimdiki vaziyette de, elli sene sonra bu dindar, namuskâr, kahraman seciyeli milletin nesl-i âtisi, seciye-i diniye ve ahlâk-ı içtimaiye cihetinde ne şekle girecek, elbette anlıyorsunuz. Bin seneden beri bu fedakâr millet, bütün ruh u canıyla Kur'ân'ın hizmetinde emsalsiz kahramanlık gösterdikleri hâlde, elli sene sonra o parlak mâzisini dehşetli lekedar, belki mahvedecek bir kısım nesl-i âtinin eline elbette Risale-i Nur

---

memleketle, belki Kur'ân hesabına küre-i arzla o derece alâkadardır ki, onun başına gelen belâdan, musibetten bulutlar dahi kan ağlıyorlar. Bir-iki adam çağırdım, onlar da hayret ettiler. Benim endişe ve telâşımı gören hane sahibinin biraderzadesi Mehmed Efendi zannetti ki, ben karın çokluğundan yolu kapamasından telâş ediyorum. Ben yukarı çıktıktan sonra, yolu açmak için o karı iki tarafa atıp o işaretli mânidar kırmızı-sarı hadise-i cevviyeyi kapatmıştı. Ona dedim: Kapatmasaydın daha iyiydi. Aynı günde, Risale-i Nur aleyhinde üç hadise zuhur eyledi:

Birincisi: Afyon adliyesiyle buradaki zabıta çavuşluğudur. Kitaplarımın iadesine dair müracaatıma mukabil, "Daha Temyizden tasdik gelmediğinden karışmayız." diye o cihetten benim ümidimi kırdı.

İkincisi: Aynı günde, benim ahvâlimi tecessüs etmek için mahsus bir polisi, Afyon'a gönderdiğini öğrendik.

Üçüncüsü: Aynı günde, İstanbul'da bir münafık İhtiyar Risalesini bahane ederek aleyhimizde propaganda etmiş, adliyeye aksettirmiş. Bu gibi hadiselerden müştaklar çekinmeye başladılar Ben de [1*] ﴿إِنَّا لِلّٰهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ﴾ dedim, [2*] حَسْبُنَا اللّٰهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ siperine girdim.

[*1] Her musibet karşısında deriz ki: "Biz, Allah'a aidiz (O'nun mahlûku, O'nun kulları, O'nun mülküyüz; O, mülkünde dilediği gibi tasarruf eder) ve zaten O'na dönmekteyiz." (Bakara sûresi, 2/156)

[*2] "Allah bize yeter; O ne güzel vekildir!" (Âl-i İmran sûresi, 3/173)

gibi bir hakikati verip, o dehşetli sukuttan kurtarmak en büyük bir vazife-i milliye ve vataniye bildiğimizden, bu zamanın insanlarını değil, o zamanın insanlarını düşünüyoruz.

Evet, efendiler! Gerçi Risale-i Nur sırf âhirete bakar; gayesi rıza-yı ilâhî ve imanı kurtarmak ve şâkirtlerinin ise, kendilerini ve vatandaşlarını idam-ı ebedîden ve ebedî haps-i münferitten kurtarmaya çalışmaktır. Fakat dünyaya ait ikinci derecede gayet ehemmiyetli bir hizmettir; ve bu millet ve vatanı anarşilik tehlikesinden ve nesl-i âtinin biçareler kısmını dalâlet-i mutlakadan kurtarmaktır. Çünkü bir müslüman başkasına benzemez. Dini terk edip İslâmiyet seciyesinden çıkan bir müslim dalâlet-i mutlakaya düşer, anarşist olur, daha idare edilmez.

Evet, eski terbiye-i İslâmiye'yi alanların yüzde ellisi meydanda varken ve an'anât-ı milliye ve İslâmiyeye karşı yüzde elli lâkaytlık gösterildiği hâlde, elli sene sonra yüzde doksanı nefs-i emmâreye tâbi olup, millet ve vatanı anarşiliğe sevk etmek ihtimalinin düşünülmesi ve o belâya karşı bir çare taharrisi, yirmi sene evvel beni siyasetten ve bu asırdaki insanlarla uğraşmaktan katiyen menettiği gibi; Risale-i Nur'u, hem şâkirtlerini, bu zamana karşı alâkalarını kesmiş; hiç onlarla ne mübareze, ne meşguliyet yok.

Madem hakikat budur; adliyelerin, değil beni ve onları itham etmek, belki Risale-i Nur'u ve şâkirtlerini himaye etmek en birinci vazifeleridir. Çünkü onlar bu millet ve vatanın en büyük bir hukukunu muhafaza ettiklerinden, onların karşısında, bu millet ve vatanın hakikî düşmanları Risale-i Nur'a hücum edip, adliyeyi şaşırtıp, dehşetli bir haksızlığa ve adaletsizliğe sevk ediyorlar. Küçücük iki numûnesini beyan ediyorum.

Ezcümle: Hapisteki arkadaşlarımdan, selâm-kelâmdan ibaret ve Arabî bir risalemin fiyatı olan on banknotu, buradaki bir adama gönderip; tâ Isparta'da tab' masrafını veren o nüshalar sahibine verilsin diyen mektubu yüzünden hem adliye, hem hükûmet bana sıkıntılar verip, hem vasıta olan adamı taharri etti. Bu sinek kanadı kadar ehemmiyeti olmayan bir âdi mektubu, hem altı ay zarfında birtek âdi muhabereyi bu kadar büyük bir mesele suretine getirmek, elbette adliyenin şerefine, haysiyetine yakışmaz.

İkinci numûne: Benim gibi garip, ihtiyar ve zayıf ve beraat etmiş bir misafire, herkesi, hattâ hizmetçilerini resmen propaganda ile ondan ürkütmek, kendini perişan bir vaziyete sokmak, bu vilâyetteki hükûmetin hamiyet-i milliyesine yakışmadığından, sinek kanadı kadar mevhum bir zarara dağ gibi ehemmiyet verip aleyhimde resmen propaganda yapmak, "Kiminle görüşü-

yor ve yanına kim gidiyor?" diye herkese bir telâş vermek, hükûmetin hikmeti ve hâkimiyeti bu acip hâlete elbette tenezzül etmemek gerektir. Her neyse.. Bu iki madde gibi, muttali olanlara hayret veren çok maddeler var…

Efendiler! Dalâlet ve fenalıklar cehaletten gelse, def etmesi kolaydır. Fakat fenden, ilimden gelen dalâletin izalesi çok müşküldür. Bu zamanda dalâlet fenden, ilimden geldiği için, ancak onları izale etmeye ve nesl-i âtiden o belâya düşen kısmını kurtarmaya, karşılarında dayanmaya Risale-i Nur gibi her cihetle mükemmel bir eser lâzımdır. Risale-i Nur'un bu kıymette olduğuna delil şudur ki:

Yirmi seneden beri, benim şiddetli ve kesretli bulunan muarızlarım ve şiddetli tokatlarını yiyen filozofların hiçbirisi, Risale-i Nur'a karşı çıkmamış ve cerh edememiş ve çıkamaz. Ve dokuz ay, üç adliye ve merkez-i hükûmet ehl-i vukufu, yüz kitaptan ibaret eczalarında, bizi mesul edecek birtek madde bulamamalarıdır. Ve binler ehl-i dikkat olan Risale-i Nur şâkirtlerine kanaat-i kat'iye veren, "İşârât-ı Kur'âniye" ve "İhbârât-ı Gaybiye-i Aleviye ve Gavsiye"nin, bu asırda Risale-i Nur'un ehemmiyetine ve makbuliyetine imza basmalarıdır.

Evet, adliyeler, hukukları muhafaza etmek ve haksızları tecavüzden durdurmak, vazifeleri olmak cihetiyle, Risale-i Nur'un yüz risalesi, yirmi senede yüz bin adamın saadetlerine hizmet ettiği sabit olmakla beraber; on seneden beri, iki mahkeme ve merkez-i hükûmet ve birkaç vilâyetin zabıtaları ve Denizli Mahkemesi münasebetiyle dokuz ay bütün mahrem ve gayr-i mahrem evraklarımızda ve risalelerde millete ve vatana bir zararlı maddeyi ve mûcib-i ceza bir yanlış görmediğinden, elbette Risale-i Nur'un bu vatanda gayet küllî ve büyük hukuku var. Bu küllî ve çok ehemmiyetli hukuku nazara almayıp, âdi evraklar gibi müsadere ederek, millete ve takviye-i imana muhtaç biçarelere pek büyük bir haksızlığı nazara almamak ve âdi bir adamın cüz'î ve küçük bir hakkını ehemmiyetle nazara almak, adliyenin mâhiyetine ve adaletin hakikatine hiçbir cihetle yakışmaz diye size hatırlatıyoruz.

Doktor Duzi'nin ve sair zındıkların eserlerine ilişmemek, Risale-i Nur'a ilişmek, gazab-ı ilâhînin celbine bir vesile olabilir diye korkuyoruz. Cenab-ı Hak size insaf ve merhamet ve bize de sabır ve tahammül ihsan eylesin, âmîn…

Gayr-i resmî, fakat tecrid-i mutlakta
Said Nursî

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1]

وَشَاوِرْهُمْ فِي الْأَمْرِ[2] emriyle, kardeşlerimle bir meşverete muhtacım.

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Şimdi bir emrivaki karşısında bulunuyorum. Benim iâşem için her gün iki buçuk banknot, hem yeniden benim için bir hane –mobilyasıyla beraber ve istediğim tarzda– yaptırmak için emir gelmiş. Hâlbuki elli-altmış senelik bir düstur-u hayatım bunu kabul etmemek iktiza eder. Gerçi Dârü'l-Hikmeti'l-İslâmiye'de bir-iki sene maaşı kabul ettim, fakat o parayı kitaplarımın tab'ına sarf ederek ve ekserini meccânen millete verip, milletin malını yine millete iade ettim.

Şimdi eğer mecbur olsam ve size ve Risale-i Nur'a zarar gelmemek için kabul etsem, yine ileride millete iade etmek üzere saklayacağım. Zaruret-i kat'iye derecesinde, kendime yalnız az bir parça sarf edeceğim. İşittim ki, eğer reddetsem, onlar, hususan lehimde iâşem için çalışanlar gücenecekler. Ve aleyhimde olanlar diyecekler: "Bu adam başka yerden iâşe ediliyor." O bedbahtlar, iktisadın hârikulâde bereketini bilmiyorlar ve iki günde beş kuruşluk ekmek bana kâfi geldiğini görmemişler ki, bütün bütün asılsız bir evhama kapılıyorlar.

Eğer kabul etsem, yetmiş senelik hayatım gücenecek; ve bu zamandan haber verip tama' ve maaş yüzünden bid'alara giren ve ihlâsı kaybeden âlimleri tokatlayan İmam Ali *(radiyallâhu anh)* dahi benden küsecek ihtimali var; ve Risale-i Nur'un hakiki ve sâfi olan ihlâsı beni de ihlâssızlıkla itham etmek ciheti var. Ben, hakikaten tahayyürde kaldım.

Ben işittim ki, eğer kabul etmesem, beni daha ziyade sıkacaklar ve belki Risale-i Nur'un tam serbestiyetine ilişecekler. Hattâ şimdiki tazyikleri, beni o iâşe tekliflerine mecbur etmek içinmiş. Madem hâl böyledir إِنَّ الضَّرُورَاتِ تُبِيحُ الْمَحْظُورَاتِ[3] kaidesiyle, zaruret derecesinde olsa, inşaallah zarar vermez. Fakat ben reddettim; reyinize havale ediyorum.

---

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

2 "İşleri onlarla müşavere et!" (Âl-i İmran sûresi, 3/159)

3 "Zarûretler, haramı helâl derecesine getirir." (eş-Şâtıbî, *el-Muvafakât* 4/145; İbnü'l-Hümâm, *Fethu'l-kadîr* 4/348; Aliyyülkârî, *el-Masnû'* s.121; el-Aclûnî, *Keşfü'l-hafâ* 2/35)

Aziz kardeşlerim, beni merak etmeyiniz. Ben her zahmette bir eser-i rahmet ve bir lem'a-yı inâyet gördüğümden, sıkılmıyorum. Sizin gayret ve ciddiyetiniz ve yardımınız her sıkıntıyı izale eder, daimî sürur verir.

Burada, Abdülmecid (kardeşim) hükmünde ve hanedanı da benim hanedanım olması cihetiyle en çalışkan ve fedakâr Mustafa Acet, hem küçücük bir Hüsrev, hem küçücük bir Abdurrahman hükmünde Ceylân namında çok çalışkan bir çocuk, Risale-i Nur'a tam hizmet ediyor.

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Size melâikeye ait Meyvelerin bir parçasını daha gönderdim. Mahkeme reisi kitaplarımı bana vereceğini söylemesi üzerine, Denizli'ye iki vekâletname gönderdim. Burada bana şiddetli bir tecrid ve tazyik verildiğine merak etmeyiniz; inâyet-i rabbâniye devam ediyor.

Medar-ı ibrettir ki; burada Risale-i Nur serbest okunup yazılırken –hilâf-ı âdet– başta bu kış, yaz gibi gittiğini çok adamlardan işittim. Ne vakit bana ve Risale-i Nur'a hücum edildi, yazdırılmadı, ta'til oldu; gayet şiddetli bir kış başladığı gibi, Afyon'a şekvâ suretinde yazılan hasbihal ve zelzeleleri Risale-i Nur'un ta'tiliyle münasebettar gösterdiği cihetini inanmayanlara güya inandırmak için aynı taarruz zamanında başlayıp şimdiye kadar ara sıra hafifçe sarsar, ikaz ediyor diye işittim.

Hem ne vakit Risale-i Nur'a ilişilmişse, bir nevi umumî korku başlamış görüyoruz. Demek bu vatanın belâlardan muhafazası için Risale-i Nur bir kat'î vesiledir. Madem böyledir, millet ve vatanı sevenler Risale-i Nur'u serbest bıraksınlar ve okusunlar ve okutsunlar.

İâşe için tahsisatlarından, yalnız masraf borçları vermek için birtek defa sekiz günlük tayinatı kabul ettim, daha istemem, dedim.

Aziz, sıddık, tam metin kardeşlerim,

Şehid merhumun berzahta okumasıyla mesrurâne meşgul olduğu Nur Risalelerini dünyada kendi yerinde çalışmak ve beni de çalıştırmak için yazılmışlar gibi tam vaktinde yetişti ve medrese-i Yusufiye'nin üç tatlı meyvesini ve Kur'ân'ın kudsî ve Firdevsî binler meyveler veren üç hizbini beraber getirdi.

İki kahraman mübarek, yazdıkları güzel iki Meyvelerinin tarzında ve kıtasında On Birinci Mesele'sini dahi yazıp dört-beş nüsha Hizb-i Nuriye varsa ve beş-altı Hizb-i Kur'âniye ile beraber gönderilse münasiptir. Ve Hüsrev'in fıkrası, On Birinci Mesele'nin âhirinde kaydedilsin.

Size bu defa Âyetü'l-Kürsî'nin arkadaşı ve tetimmesi iki-üç âyetin bir nükte-i i'câziyelerine dair bir parça gönderdim. Daha tamamlamaya bir ihtar almadım, noksan kaldı, pek acelelikle yazıldı. Ehemmiyetli sırlar göründü, fakat dünyaya bakmamak için tamam ve açık yazdırılmadı. Eğer hoşunuza gitse, On Birinci Meselenin Hâşiyesinin bir lâhikası olarak kaydedersiniz ve İ'câz-ı Kur'ân Risalesinin zeyillerinde hem "el-Felâk" nüktesini, hem bunu yazarsınız.

Kardeşlerim, hiç merak etmeyiniz. Kat'î kanaatim geldi, bizler bir inâyet altında, gayet ehemmiyetli bir hizmette ve ihtiyar ve iktidarımız haricinde bir dest-i gaybî tarafından istihdam ediliyoruz. Çok defa وَعَسٰى أَنْ تَكْرَهُوا شَيْئًا وَهُوَ خَيْرٌ لَكُمْ[1] sırrına mazhar oluyoruz. Bu çalışmada zahmet pek az, ücret pek çok...

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Sizin gayet mübarek ve cennet meyveleri gibi şirin hediyelerinizi ve Denizli cihetindeki beşaretinizi aldım. Şimdi bu dakikada pek çok işler beni uzun konuşturmayacak; kısa kesmeye mecbur oldum. Çünkü hediyeyi getiren çabuk gidecek diye acele yazdım.

Evvelâ: Son parçada, başta بِالْعُرْوَةِ الْوُثْقٰى[2] bin üç yüz kırk dört sehivdir. Eğer okunmayan iki hemze ve medde sayılmazlarsa sehiv değil, hem çok mânidardır. Doğrusu bin üç yüz kırk yedidir ki, parçanın âhirinde tekrar doğru yazılmış. Hem bâki kalan kısmı hem ehemmiyetli, hem dünyaya baktığı için ve عَلَقْ 'daki إِنَّ الْإِنْسَانَ لَيَطْغٰى[3] o parçadaki tâğûta baktığından şimdilik yazdırılmadı.

Ve **sâniyen**: Fihristede Âyet-i Hasbiye olan Dördüncü Şuâ'ın fihristesi, İhtiyar Lem'asının On Dördüncü Ricası yerinde yazılsın. Hakikaten münasip görünüyor, tam bir ricadır.

---

1 "Olur ki hoşlanmadığınız bir şey sizin için hayırlı olur." (Bakara sûresi, 2/216)

2 "…en sağlam tutamağa (yapışmıştır)" (Bakara sûresi, 2/256)

3 "Rabbinin bunca nimetlerine rağmen kâfir insan azar." (Alak sûresi, 96/6)

Sâlisen: Yirmi Sekizinci Lem'anın Yirmi Sekizinci Nüktesi'nin aynı fihristesi değil, On Beşinci Söz'ün âhirinde yazılsın. Çünkü ikisi aynı hakikatten bahsediyor.

Râbian: Merhum Hâfız Ali'nin Lem'alar'ını tashih ettim. Yakında inşaallah gönderilecek.

Bugünlerde mübarek kahramanların Firdevsî ve Yusufî Meyvelerini tashih ederken o risale bana o derece kuvvetli ve kıymetli göründü ki, bağırarak dedim: "Bütün çektiğimiz hapis sıkıntıları yüz misli ziyade olsa da, yine bu Meyve Risalesi, yüz derece daha fazla iş görmüş. En muannidleri de imana getirerek geniş dairelerde kendini zevkle okutturuyor. Ey bana sıkıntı veren bedbahtlar! Bana ne yaparsanız yapınız, beş para vermem. Başımıza ne gelse ucuzdur, ayn-ı inâyettir ve mahz-ı rahmettir." diye tam tesellî buldum.

Umum Risale-i Nur talebelerine selâm ve selâmetlerine dua ederiz.

Said Nursî

Bu İstida, Üç Makamata Gönderilmiştir.

(Oradaki Kardeşlerime Bir Me'haz Olmak İçin Gönderildi)

Yirmi seneden beri sabredip sükût eden
bir mazlumun şekvâsını dinlemenizi istiyorum,

Hürriyetin en geniş suretini veren cumhuriyet hükûmetinde her bir hürriyetten men edilmekle beraber, düşmanlarım, benim aleyhime her cihetle serbest olarak beni eziyorlar. Hürriyet-i vicdan ve hürriyet-i fikr-i ilmiyeyi temin eden cumhuriyet hükûmeti, ya beni tam himaye edip, garazkâr, evhamlı düşmanlarımı sustursun veyahut bana, düşmanlarım gibi hürriyet-i kalem verip, müdafaatıma yasak demesin. Çünkü resmen, perde altında her muhabereden men'im için postahanelere gizli emir verilmiş. Su ve ekmeğimi getiren birtek çocuktan başka kimseyle beni görüştürmemek için tenbihat verildiği bir zamanda, eskiden beri benim muarızlarım fırsat bulup, tam Mahkeme-i Temyiz'in beraatimizi tasdik ederek, mahkemedeki ehl-i vukufun tahsin ettikleri kitaplarımı almayı beklerken, o düşmanlarım, hiç münasebetim olmayan bir-iki mahrem risalelerimi verdirip, sonra meslekçe benim aleyhimde bir-iki ehl-i vukufun eline geçirip, aleyhimde fena bir rapor hazırladıklarını işittim.

Daha sabır ve tahammülüm kalmadı. Ben Hükûmet-i Cumhuriye'nin bütün erkânlarına, belki dünyaya ilân ediyorum ki:

Kur'ân-ı Hakîm'in sırr-ı hakikatiyle ve i'câzının tılsımıyla, benim ve Risale-i Nur'un programımız ve mesleğimiz ve bilfiil semeresini gördüğümüz ve çalıştığımız ve gaye-i hareketimiz ve hedefimiz, ölümün idam-ı ebedîsinden iman-ı tahkikî ile biçareleri kurtarmak ve bu mübarek milleti de her nevi anarşilikten muhafaza etmektir.

İşte Risale-i Nur, üç ehl-i vukuf heyetinin ve üç mahkemenin incelemesinden geçtiği hâlde, bu iki vazife-i kudsiyeden başka, kasdî olarak dünyaya, idareye, âsâyişe dokunacak ciheti olmadığına, yirmi senelik hayatım ve yüz otuz Risale-i Nur, meydanda, cerh edilmez bir hüccettir. Evet, mahkemece dâvâ ettiğim ve benimle münasebettar bütün dostlarımın tasdiki altında, yirmi seneden beri hiç müracaat etmeyen ve on seneden beri hükümetin erkânlarını –birkaçı müstesna olarak– bilmeyen ve dört seneden beri Dünya Harbi'nden ve hadisatından hiç haber almayan ve merak etmeyen bu biçare mazlum Said, hiç imkânı var mı ki, ehl-i siyasetle uğraşsın ve idareye ilişsin ve âsâyişin ihlâline meyli bulunsun... Eğer zerre miktar bulunsaydı, "Karşımda kimler var, dünyada neler oluyor, bana kim yardım edecek?" diye soruşturacaktı, merak edecekti, karışacaktı, hilelerle büyüklere hulûl edecekti.

En elîm cüz'î bir hâdise şudur ki: "Bir tecrid-i mutlak içinde, her muhabereden kesilmiş vaziyetimden kurtulmak için hapse girmeye bir bahane bulunuz ki beni hapse alsınlar, bu azaptan kurtulayım." diye bazı dostlarıma bir gizli mektup elden göndermiştim. Tâ, benim hayatımın sermayesi ve neticesi ve gayet ziynetli bir surette tezyin edilmiş Risale-i Nur'dan, Denizli'de mahkemede bulunan kitaplarıma yakın olayım ve teslim almaya çalışayım. Maatteessüf, aleyhime olan oradaki ehl-i vukuftan birtek adam beni müdafaa ederken, o dahi mektubumu görüp, hapse girmem için aleyhime hüküm vermeye mecbur olmuş.

Beni hapislere sokan muarızlarımın bir bahaneleri de –o mahkemede ondan beraat kazandığım– "tarikatçılık"tır. Hâlbuki, Risale-i Nur'da daima dâvâ edip demişim: "Zaman tarikat zamanı değil, belki imanı kurtarmak zamanıdır. Tarikatsiz cennete gidenler çoktur, imansız cennete giden yoktur." diye bütün kuvvetimizle imana çalışmışız. Ben hocayım, şeyh değilim. Dünyada bir hanem yok ki, nerede tekkem olacak? Bu yirmi sene zarfında, birtek adam yok ki, çıksın desin: "Bana tarikat dersi vermiş." Ve mahkemeler ve zabıtalar bulmamışlar. Yalnız eskiden yazdığım tarikatlerin hakikatlerini ilmen beyan eden

"Telvihat Risalesi" var ki, bir ders-i hakikattir ve yüksek bir ders-i ilmîdir, tarikat dersi değildir.

Hürriyet-i vicdanı esas tutan hükûmet-i cumhuriyenin, elbette bu milletin milyarlar ecdadının ruhları bağlandığı bir hakikate ve onun yolunda dünyaya meydan okudukları ve iman-ı tahkikîyi galibâne felsefeye karşı isbat eden bir eseri ve hâdimlerini himaye etmek, ehemmiyetli bir vazifesidir. Yoksa, o zayıf hâdimin ellerini bağlayıp, binler düşmanlarını ona saldırtmaya, hiçbir vecihle o cumhuriyetin düsturları müsaade etmez... Cumhuriyet beni dinleyecek, diye şekvâmı yazdım. Evet, حَسْبُنَا اللهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ[1] derim.

Heyet-i Vekileye ve Milletvekilleri Riyasetine Cüz'î, Fakat Ehemmiyetli Bir Maruzatımdır

Otuz seneden beri hayat-ı siyasiyeden çekildiğim hâlde, bu sırada bir defaya mahsus olarak, vatanî ve millî ve âsâyişî bir meseleyi beyan ediyorum. Şöyle ki:

Çok emârelerle kat'î kanaatimiz geldi ki, anarşilik hesabına bana ve bu Emirdağ kasabasına ve dolayısıyla bu vatana bir suikast var ki, bir habbeyi kubbeler ve bir sinek kanadı kadar ehemmiyeti olmayan bir hâdiseyi dağ gibi gösterip, sükûnete muhtaç olan bu vatanda beni bahane edip, anarşilik hesabına ve bir ecnebî plânıyla bize, yani biçare vatandaşlarımızı idam-ı ebedîden ve şübehât-ı uhreviyeden kurtarmaya çalışan Nur şâkirtlerine, bütün bütün kanunsuz ve keyfî hücum edildi. Pek zahir bir garazla, evham yüzünden, baruta ateş atmak gibi, bu vatana ve âsâyişe beni bahane edip suikast edildi. Şöyle ki:

Üç mahkeme, yirmi senelik mektuplarımı ve kitaplarımı ve hallerimi inceden inceye tetkikten sonra bize ve kitaplarıma beraat verdiği hâlde; ve üç seneden beri telifatı terk ettiğim ve haftada ancak bir mektup yazabildiğim ve mecbur olmadan her biri bir gün nöbetle zarurî hizmetimi yapan üç-dört terzi çırağından başka kimseyi kabul etmediğim hâlde; ve serbestiyet verildiği ve memleketime gitmediğim hâlde, hiç ömrümde görmediğim bir tarzda ve resmî bir surette beni hiddete getirip bir hâdise çıkarmak için, tahkir ve ihanet kastıyla, kanunsuz ve garazla, beni taharri ile kapımın kilidini kırıp, Kur'ân'ımı

[1] "Allah bize yeter. O ne güzel vekildir!" (Âl-i İmran sûresi, 3/173)

ve Arabî levhalarımı evrak-ı muzırra gibi alıp götürmekle beraber, adliyenin mühim bir memuru, resmen buradaki memurlara âmirâne demiş ki: "Said'i iki jandarma ile teşhir suretinde çıkarıp, zorla başına şapka giydirip öylece ifadeye getirmeliydiniz. Hem ona yanaşanları tutunuz." diye, ehemmiyetli bir mecliste ve ayn-ı hakikat olan ifademi okudukları vakit söylemiş. Bunda şek ve şüphe kalmadı ki, beni tahkir ve ihanet edip, hiddete getirip, âsâyişi bozmak garazı tâkip ediliyor.

Cenab-ı Hakk'a hadsiz şükür olsun ki, binler haysiyet ve şerefimi bu vatandaki biçarelerin istirahatine ve onlardan belâların def'ine feda etmek için bana bir hâlet-i ruhiyeyi ihsan eylemiş ki, ben de, onların yaptığı ve niyetinde bulundukları tahkirat ve ihanetlere karşı tahammüle karar vermişim. Bu milletin âsâyişine, hususan mâsum çocukların ve muhterem ihtiyarların ve biçare hastaların ve fakirlerin dünyevî istirahatlerine ve uhrevî saadetlerine binler hayatımı ve binler şerefimi feda etmeye hazırım…

İşte, sinek kanadını dağ gibi yaptıklarının bir emâresi şu ki: Benim gibi gurbette, hasta, ihtiyar, zayıf, tek başına bulunan bir adam için, on gün zarfında beş defa Afyon Valisi ve Emniyet Müdürü ve iki defa Afyon Müddeiumumîsi benim için buraya gelmesi ve iki günde, her bir günde beş tayyare benim gezdiğim yerlerde beni nezaret altına alması ve beş polis hafiyesinin burada bana tarassut edenlere ilâve edilip, ahvâlimi tecessüs etmek için gönderilmesi ve postahanelere, bana ait mektupların müsaderesi için resmen emir verilmesi gösteriyor ki, Şeyh Said ve Menemen hâdisesinin on misli bir hâdiseyi evhamla düşünmüşler, habbeyi kubbe söylemişler ki, böyle bir vaziyet alıyorlar. Benim eski hayatımı zannedip, ihanetle hiddete gelecek tahmin etmişler. Bilâkis aldandılar. Biz, bütün kuvvetimizle anarşiliğe bir sedd-i Zülkarneyn gibi, bir sedd-i Kur'ânî tesisine çalışıyoruz. Bize ilişenler, anarşilik ve belki komünistliğe zemin ihzar ediyorlar.

Evet, eğer eski hayatım gibi, izzet-i ilmiyeyi muhafaza etmek için hiçbir hakareti kabul etmemek olsaydı ve vazife-i hakikiyesi, sırf âhiret ve ölümün idam-ı ebedîsinden müslümanları kurtarmak vazifesi olmasaydı ve bana ilişenler gibi sırf dünyaya ve menfî siyasete çalışmak olsaydı, on Menemen, on Şeyh Said hâdisesi gibi bir hâdiseye, o anarşilik hesabına çalışanlar sebebiyet vereceklerdi.

Hem, üç mahkeme ve yirmi senede kaç vilâyetin zabıtaları, kıyafetime kanunca ilişmedikleri ve mâzuriyetim ve inzivama binâen, tebdil-i kıyafetime hiçbir ihtar olmadığı hâlde, böyle keyfî, kanunsuz, cebren ahâli içinde başıma

şapkayı giydirmeye çalışmak, kırk seneden beri bu vatanda, hususan iman-ı tahkikî dersinde kardeşâne alâkadar olan yüz binler adam, pek büyük bir heyecan içinde zemini hiddete getirip, emsalsiz ağlamaya vesile olacaktı.

Zaten ecnebî parmağıyla, güya hakkımda teveccüh-ü âmmeyi kırmak fikriyle damarlarıma dokunacak kanunsuz muamelelerin mezkûr maksat için yapıldığına, çok emârelerle kat'î kanaatimiz geldi. Fakat Cenab-ı Hakk'a hadsiz şükür olsun ki, benim gibi kabir kapısında, alâkasız, dünyadan usanmış, hürmetten, teveccüh-ü âmmeden kaçmış ve şân u şeref ve hodfuruşluk gibi riyakârlıklara hiçbir meyli kalmamış bir vaziyette iken, bunların bana karşı kanunsuz ihanetlerinin hiçbir ehemmiyeti kalmadı; Cenab-ı Hakk'a havale ediyorum. Bana lüzumsuz evham yüzünden eziyet edenlerin yakında ölümle idam-ı ebediyeye giriftar olacaklarını düşünüp, hakikaten acıyorum.

Yâ Rabbî, onların imanını Risale-i Nur'la kurtar! İdam-ı ebedîden, sırr-ı Kur'ân'la terhis tezkeresine çevir! Ben de onlara hakkımı helâl ediyorum.

Said Nursî

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1]

Bana Hizmet Eden Küçücük Bir Risale-i Nur Talebesinin Çoklar Namına Sorduğu Sualine Cevaptır

Suâl: Üstadım, yağmur duası ve namazın neticesi görünmedi, faydasız kaldı. İki üç defa bulut toplandı, yağmur vermeden dağıldı. Neden?

Elcevap: Yağmursuzluk, bu çeşit dua ve namazın vaktidir, illeti ve hikmeti değil. Nasıl ki güneş ve ayın tutulması zamanında küsuf ve husuf namazı kılınır ve güneşin gurûbuyla akşam namazı kılınır; öyle de, yağmursuzluk, kuraklık, yağmur namazının ve duasının vaktidir. İbadet ve duanın sebebi ve neticesi emir ve rıza-yı ilâhîdir, faydası uhrevîdir. Eğer namazdan, ibadetten dünyevî maksatlar niyet edilse, yalnız onlar için yapılsa, o namaz battal olur. Meselâ, akşam namazı güneşin batmaması için ve husuf namazı ayın açılması için kılınmaz. Öyle de, bu nevi ibadet, yağmuru getirmek için kılınsa

[1] Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

yanlış olur. Yağmuru vermek, Cenab-ı Hakk'ın vazifesidir. Biz vazifemizi yaptık; O'nun vazifesine karışmayız.

Gerçi yağmur namazının zahir neticesi yağmurun gelmesidir; fakat asıl hakikî, en menfaatli neticesi ve en güzel ve tatlı meyvesi şudur ki: Herkes o vaziyetle anlar ki, onun tayınını veren babası, hanesi, dükkânı değil; belki onun tayınını ve yemeğini veren, koca bulutları sünger gibi ve zemin yüzünü bir tarla gibi tasarrufunda bulunduran bir Zat, onu besliyor, rızkını veriyor. Hattâ en küçücük bir çocuk da –daima aç olduğu vakit validesine yalvarmaya alışmışken– o yağmur duasında, küçücük fikrinde büyük ve geniş bu mânâyı anlar ki: Bu dünyayı bir hane gibi idare eden bir Zat, hem beni, hem bu çocukları, hem validelerimizi besliyor, rızıklarını veriyor. O vermese, başkalarının faydası olmaz. Öyleyse O'na yalvarmalıyız der, tam imanlı bir çocuk olur. Bu münasebetle kısacık altı nokta beyan edilecek.

Birinci Nokta: Nimet ve rahmet-i ilâhiyenin fiyatı, şükürdür. Biz şükrü hakkıyla vermedik. Evet, rahmetin fiyatını şükürle vermediğimiz gibi; zulmümüzle, isyanımızla gazabı celb ediyoruz. Şimdi zemin yüzünde zulüm ve tahribat, küfür ve isyan ile, nev-i beşer tam tokada kendini müstahak etti ve dehşetli tokatlar yedi. Elbette bir parça hissemiz de olacak.

İkinci Nokta: Hadîste var ki: "Hattâ deniz dibindeki balıklar dahi günahkâr ve zâlimlerden şekvâ ediyorlar ki, onların yüzünden yağmur kesilir, hattâ bizim de nafakamız azalır."[1] derler. Evet, bu zamanlarda öyle günahlar, zulümler oluyor ki, rahmet istemeye yüzümüz kalmıyor, mâsum hayvanlar da azap çekerler.

Üçüncü Nokta: Âyette vardır: "Öyle musibetten kaçınız ki, geldiği vakit zâlimlere mahsus kalmaz, mâsumlar ve mazlumlar da içinde yanar."[2] Çünkü musibet-i âmmeden mâsumlar harika bir tarzda, yangın içinde selâmette kalsalar, hikmet-i diniye bozulur. Çünkü din bir imtihan, bir tecrübedir. O vakit, Ebûcehil gibi fenalar, aynen Ebûbekir-i Sıddık *(radiyallâhu anh)* gibi tasdik ederler. Onun için, musibet-i âmmede mâsumlar da belâ çekerler.

Dördüncü Nokta: Şimdi, malda ve rızıkta hilelerle suistimâl ile, rüşvetle çok haram karıştığı ve ekinciler kendi malına hakkıyla sahip olmadığı ve on adamdan iki-üçü tam rahmete müstahak ise, ekincilerin malından istifade

---

1 Bkz.: et-Taberî, *Câmiu'l-beyân* 2/55; el-Beğavî, *Meâlimü't-tenzîl* 1/134.

2 Enfâl sûresi, 8/25.

edenlerden beş-altısı ya zulümle –haram karıştırmakla– ya şükürsüzlükle rahmete istihkakını kaybediyor.

Beşinci Nokta: Risale-i Nur –bu Anadolu memleketine– belâların def'ine ehemmiyetli bir vesiledir. Sadaka nasıl belâyı def ediyor[1]; onun intişarı ve okunması küllî bir sadaka nev'inde semâvî ve arzî belâların def'ine çok emâreler ve çok hâdiselerle tebeyyün etmiş. Hattâ Kur'ân'ın işaretiyle tahakkuk etmiş. Ve yazmasını ve intişarını men etmek zamanlarında dört defa zelzelelerin başlaması ve intişarıyla durmaları ve Anadolu'da ekser okunması İkinci Harb-i Umumî'nin Anadolu'ya girmemesine bir vesile olduğu Sûre-i ﴿وَالْعَصْرِ﴾[2] işaret ettiği, bu iki ay kuraklık zamanında mahkemenin Risale-i Nur'un beraatine ve vatana menfaatli olduğuna dair kararını Mahkeme-i Temyiz tasdik ederek tam bir serbestiyetle Risale-i Nur'un intişar ve okunmasını beklerken, bütün bütün aksine olarak men edilmesi ve mahkemedeki risalelerin sahiplerine iade edilmemesi ve bizi de o cihetle konuşmaktan men etmeleri cihetiyle, belâların def'ine vesile olan bu küllî sadaka-yı mâneviye karşı çıkamadı, günahımız neticesi kuraklık başladı.

Altıncı Nokta: Yağmursuzluk bir musibettir ve ceza-yı amel bir azaptır. Buna karşı, ağlamakla ve hüzün ve kederle, niyaz ve hazinâne yalvarmakla ve pek ciddî nedamet ve tevbe ve istiğfar ile karşılamak ve sünnet-i seniyye dairesinde, bid'alar karışmadan, şeriatin tayin ettiği tarzda dergâh-ı ilâhîye iltica etmek ve dua ve o hale mahsus ubudiyetle mukabele etmektir.

Hem böyle umumî musibetler, ekser nâsın hatasından geldiği cihetle, o insanların ekseri –kısm-ı âzamı– tevbe ve nedamet ve istiğfar etmekle def olur.

Biz Risale-i Nur şâkirtleri dünyaya çok ehemmiyet vermediğimizden, dünyaya yalnız Risale-i Nur için baktığımızdan, bu yağmursuzlukta dahi o noktadan bakıyoruz. İşte, Denizli'de mahkemeye verilen cüz'î bir kısım Risale-i Nur, sahiplerine iadesinin aynı zamanında, burada dahi bir kısım zatlar yazmaya başlamaları aynı vaktinde, bu yağmursuzlukta bir derece rahmet yağdı. Fakat Risale-i Nur'un serbestiyeti cüz'î olmasından, rahmet dahi cüz'î kaldı. İnşaallah, yakında benim de risalelerim iade edilecek, tam serbest ve intişarı küllîleşecek ve rahmet dahi tam olacak.

---

1 Bkz.: Hatîb el-Bağdâdî, *Târîhu Bağdâd* 8/207; el-Münâvî, *Feyzu'l-kadîr* 4/236; el-Aclûnî, *Keşfü'l-hafâ* 2/30.

2 "Yemin olsun asra (hadiselerle yüklü zamana, bilhassa onun son parçasına)…" (Asr sûresi, 103/1)

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Hizbü'l-Kur'ânü'l-Muazzam'ın hem fevkalâde ehemmiyeti, hem faydaları, hem okumasında hiçbir vesvesenin gelmemesi, hem bütün Kur'ân'ın en sevaplı âyetlerinin ihtivası, hem Risale-i Nuriye'nin bütün esaslarını ve hakikatlerini cem etmesi, hem herkese, hususan her vakit bütün Kur'ân'ı okumaya fırsat bulamayan ve Hâfız olmayanlara tamam Kur'ân'ın bir numûne-i kudsîsi, hem tamam Kur'ân'ın tevafuklu tab'ında bir misal-i musağğarı ve müjdecisi, hem maddî ve lafzî ve mânevî parlak bir i'câz göstermesi gibi pek çok hâsiyetleri var ve bu şuhûr-u mübarekedeki pek çok bereketlere ve Nur'lara ve sevaplara medardır ve onun tab'ına ve neşrine çalışmışlara çok büyük hayırlar kazandırır. Risale-i Nur'un iki parlak ve kudsî istinad noktası ve âb-ı hayat çeşmesi olan شَهِدَ اللّٰهُ أَنَّهُ لَا إِلٰهَ إِلَّا هُوَ وَالْمَلٰئِكَةُ وَأُولُو الْعِلْمِ[1]... الخ âyetiyle, قُلِ اللّٰهُمَّ مَالِكَ الْمُلْكِ[2]... الخ âyeti, her nasılsa sehven Sûre-i Âl-i İmran'dan alınan âyetlerde yazılmamışlar. O iki âyeti de yazıp içine koyunuz.

Bugünlerde on ikinci sayfayı okurken birden إِنَّ الْمُنَافِقِينَ فِي الدَّرْكِ الْأَسْفَلِ مِنَ النَّارِ[3] âyeti gözüme ilişti. Mâkabline baktım, وَمَنْ أَحْسَنُ دِينًا مِمَّنْ أَسْلَمَ وَجْهَهُ لِلّٰهِ[4]... الخ gördüm. Arka sayfasına baktım, gördüm ki: Risale-i Nur'a işaret eden dört âyet var ve onlar Birinci Şuâ'da izah edilmiş. Kalbime geldi: Herhalde bu dehşetli âyet, bu dehşetli ve zulümatlı ve nifakı kuvvetli asrımıza da hususî bakar. Dikkat ettim, kanaatim geldi. Bir emâresi şudur ki:

إِنَّ الْمُنَافِقِينَ فِي الدَّرْكِ الْأَسْفَلِ مِنَ النَّارِ cifir ve ebced hesabıyla, tam tamına nifakın dört mertebesinin tarihlerine tevafukla parmak basıyor. Şöyle ki:

Şeddeler sayılır, eğer okunmayan *hemze*'ler ve فِي 'deki okunmayan ي sayılmazsa, tam tamına 1362 ederek bu seneye parmak basar.

Eğer مِنَ النَّارِ 'deki şedde bir *nun* bir *lâm-ı aslî* hesap olsa, 1342 ederek Birinci Harb-i Umumî'nin dehşetli nifakları netice veren tarihine tam tamına tevafukla haber verir.

---

1 "Allah şahittir ki, başka ilâh yok, ancak O vardır; bütün melekler ve kendilerine ilim verilmiş olanlar da, (aynı gerçeğe şahittirler.)" (Âl-i İmran sûresi, 3/18)

2 "Allah'ım, ey mülk ve hakimiyetin yegâne mâliki!..." (Âl-i İmran sûresi, 3/26)

3 "Şüphesiz ki münafıklar, ateşin en alt tabakasındadırlar." (Nisâ sûresi, 4/145)

4 "O'nu görürcesine, en azından O'nun kendisini sürekli gördüğünün şuuru içinde bütün varlığıyla Allah'a teslim olan ve şirkten, nifaktan uzak dupduru bir *tevhid* inancıyla İbrahim'in milletine (yol, inanç ve yaşayış tarzına) uyanın dininden daha güzel bir dine kim sahiptir ki?" (Nisâ sûresi, 4/125)

Eğer şedde iki *nun* sayılsa, okunmayan hemzeler ve ي 'de sayılsa, 1376 ederek, bu zulümatlı nifakın sukut mertebesine ve çok âyetlerde *Nur* ile karşılaştırılan اَلظُّلُمَاتِ kelimesinin[1] makam-ı cifrîsi olan 1372'ye dört farkla tevâfuk ederek haber verir.

Eğer okunmayanlar sayılsa ve اَلنَّار 'deki şedde *lâm-ı aslî* olsa, tam tamına 1306 ederek küfür ve nifakın dehşetli fırtınalarının tarihine tevafukla parmak basar gördüm.

Evet, iki ر 400; üç ف, iki ل 300; bir ق, iki şeddeli ن 'lar 300; bir م, bir س 100; diğer م, bir ي, bir ن, o da 100; iki ن, o da 100; yekûnü 1300. Bir ل, bir ك 50; şeddeli د 8; ve iki medde, iki hemze 4; mecmuu 1362 eder. Öteki üç adedi de kıyas edilsin.

Hem on ikinci ve on üçüncü sayfalara dikkatle baktım, gördüm ki: Risale-i Nur'a ve şâkirtlerine ve muarızlarına o derece mutabık geliyor ki, değil yalnız bir mânâ-yı işârî ile bir remizdir; belki bu asra bakan mânâ-yı sarîhiyle hususî bakar, küllî mânâsına mümtaz bir fert olarak dahil eder diye kat'î anladım, hadsiz şükrettim. Bu hizmet-i Nuriye'de şimdiye kadar başımıza gelen belâlar yüz derece ziyade olsa yine ucuzdur; biz kazanıyoruz. O belâlar, ehemmiyetsiz fâni şişelerimizi ve cam parçalarımızı kırmalarıyla, bâki ve uhrevî elmasları bize kazandırıyorlar diye sabır içinde şükretmeliyiz ve sevinmeliyiz bildim.

Hem beni bu sekizinci defadaki zehirlendirmeleri dahi yine akîm kaldığını size beşaret veriyorum. فَإِنَّكَ مَحْرُوسٌ بِعَيْنِ الْعِنَايَةِ[2] Gavs-ı Âzam'ın teminatı, yine tahakkuk eyledi.

Umum kardeşlerime birer birer selâm ve dua eder ve dualarını bu mübarek şuhûr-u selâsede isterim.

Ve daire-i nuriyede kesretli bulunan mâsumların ve
elleri boş dönmeyen mübarek ihtiyarların mâsumâne
dualarını bütün ruhumla arzu eden kardeşiniz
Said Nursî

---

1 Bkz.: Bakara sûresi, 2/257; Mâide sûresi, 5/16; En'âm sûresi, 6/1, 122; Ra'd sûresi, 13/16; İbrahim sûresi, 14/1, 5; Ahzâb sûresi, 33/43; Fâtır sûresi, 35/20; Hadîd sûresi, 57/9; Talâk sûresi, 65/11.

2 Muhakkak ki sen, inâyet gözüyle gözetilip korunmaktasın. Bkz.: el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî)* s.562.

Aziz kardeşlerim,

Size iki pusulayı Leyle-i Regaip'ten altı saat evvel yazdım. "Hizbü'n-Nuriye" kâğıt ile teslimden sonra, katiyen benim kanaatimde bir nevi Mucize-i Ahmediye olarak, iki aydan beri mütemadiyen kuraklık ve yağmursuzluk, her tarafta daima namazlardan sonra pek çok dualaların akîm kaldığı ve herkes me'yusiyetten derd-i maişet endişesiyle kalben ağlarken, birden Leyle-i Regaip –bütün ömrümde hiç mislini işitmediğim ve başkalar da işitmediği– üç saatte yüz defa, belki fazla tekrarla melek-i ra'dın yüksek ve şiddetli tesbihatıyla öyle bir rahmet yağdı ki, en muannide dahi Leyle-i Regaib'in kudsiyetini ve Hazreti Risalet'in bir derece, bir cihette âlem-i şehadete teşrifinin umum kâinatça ve bütün asırlarda nazar-ı ehemmiyette ve Rahmeten li'l-âlemîn olduğunu isbat etti ve kâinat o geceyi alkışlıyor diye gösterdi.

Acaba, dualarımızda Isparta bu memleketle beraberdi, bu yağmurda hissesi var mı, merak ediyorum. Şimdiye kadar çok emârelerle Risale-i Nur bir vesile-i rahmet olmasından, bu rahmet ima eder ki, herhalde ehemmiyetli bir fütuhatı perde altında vardır ve belki serbestiyetine bir işarettir. Hem burada Lem'alar'ın verdiği iştiyak cihetiyle yazıcıların çoğalması, inşaallah bir nevi makbul dua hükmüne geçti.

Aziz, sıddık, sarsılmaz kardeşlerim ve vârislerim,

Bana karşı şimdiki tazyikatın üç sebebi var:

Birincisi: Heyet-i Vekile'nin kararıyla, iâşem için her gün iki buçuk banknot ve sair masraflar için de bir tahsisat ve istediğim tarzda bir haneyi inşa edip bana vermek hakkında buraya emir gelmişti. Ben de kabul etmedim. Yalnız yol masrafı için Denizli'de sevkiyatım için verilen bir kısmı kabul ettim. Onlar da kızdılar, tarassuta başladılar.

İkinci Sebep: Denizli havalisindeki ahali Risale-i Nur hesabına bana karşı haddimden pek çok ziyade hüsn-ü teveccüh göstermesiyle ve buralarda dahi aynı hal başlaması, garazkârların evhamına dokunmasıdır.

Üçüncüsü: Mâlûm ölmüş adamın hesabına benden intikamını almak için Afyon Valisi'nin garazkârâne bahaneleridir. Fakat kader-i ilâhî, onların bu zulümlerini hakkımızda merhametlere ve maslahatlara çeviriyor. Siz merak etmeyiniz. Bir maslahat şudur ki:

Onlar, yalnız Risale-i Nur yerinde beni susturuyorlar. Hâlbuki benim bedelime Risale-i Nur yüzer dillerle ve şâkirtleri binler lisanlarıyla mükemmel konuşuyorlar; bu Nur'ları, zulmetli kafalara ders veriyorlar. En büyük memurların onlara gönderilen Risale-i Nur'un müdafaası olan *Meyve*'nin tesiriyle başka risaleleri de –bilhassa "Hüccetullahi'l-Bâliğa" mecmuasını– kemal-i merakla tetkik etmeye başlamaları, onların inatlarını kırdığına çok emâreler var.

Evet, nasıl ki, onlar şahsımla meşgul olmaları Risale-i Nur'un bir derece serbestiyetine ve intişarına faydadır; öyle de, kardeşlerimle görüştürmemek dahi ehemmiyetli bir maslahattır. Hattâ bir defa görüşmek için yüz lirasını sarf edip buraya kadar gelen bir kardeşimizin görüşmeden geri gitmesi, tam bir maslahat oldu. Eğer kapı açılsa, her taraftan ziyaretçi tehacümüyle hem garazkâr ve vehhamların evhamına dokunmak ihtimali, hem sırr-ı ihlâsa ve mesleğimiz olan prensibimize zararı bulunması cihetiyle bu tecridim, hakkımızda bir inâyettir.

Bu şuhûr-u mübarekede kazanç bire yüzdür. Mübarek kardeşlerim ricâlen ve nisâen ve mâsumlar ve muhterem ihtiyarlar dualarıyla bize yardım etmelerine pek ziyade ihtiyacımız var. İnşaallah daha hiçbir fırtına sizleri sarsmayacak, çelik gibi metanetiniz kırılmayacak.

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1]

اَلسَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكَاتُهُ[2]

Aziz, sıddık kardeşlerim,

(Hem mânevî, hem maddî bir kaç cihette sorulan bir suale mecburiyet tahtında bir cevaptır.)

Suâl: Neden, ne dahilde, ne hariçte bulunan cereyanlara ve bilhassa siyasetli cemaatlere hiçbir alâka peydâ etmiyorsun? Ve Risale-i Nur ve şâkirtlerini mümkün olduğu kadar o cereyanlara temastan men ediyorsun? Hâlbuki, eğer temas etsen ve alâkadar olsan, birden binler adam Risale-i Nur dairesine girip, parlak hakikatlerini neşredeceklerdi; hem bu kadar sebepsiz sıkıntılara hedef olmayacaktın.

---

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

2 Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi üzerinize olsun.

Elcevap: Bu alâkasızlık ve içtinabın en ehemmiyetli sebebi: Mesleğimizin esası olan ihlâs bizi men ediyor. Çünkü bu gaflet zamanında, hususan tarafgirâne mefkûreler sahibi, her şeyi kendi mesleğine âlet ederek, hattâ dinini ve uhrevî harekâtını da o dünyevî mesleğe bir nevi âlet hükmüne getiriyor. Hâlbuki, hakâik-i imaniye ve hizmet-i nuriye-i kudsiye, kâinatta hiçbir şeye âlet olamaz. Rıza-yı ilâhîden başka bir gayesi olamaz. Hâlbuki şimdiki cereyanların tarafgirâne çarpışmaları hengâmında bu sırr-ı ihlâsı muhafaza etmek, dinini dünyaya âlet etmemek müşkülleşmiş. En iyi çare, cereyanların kuvveti yerine, inâyet ve tevfik-i ilâhiyeye dayanmaktır.

İçtinabımızın çok sebeplerinden bir sebebi de, Risale-i Nur'un dört esasından birisi olan "şefkat etmek, zulüm ve zarar etmemektir." Çünkü وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ أُخْرٰى[1] yani, "Birisinin hatasıyla, başkası veya akrabası hatakâr olmaz, cezaya müstehak olmaz." olan düstur-u irade-i ilâhiyeye karşı, bu zamanda إِنَّ الْإِنْسَانَ لَظَلُومٌ كَفَّارٌ[2] sırrıyla şedit bir zulümle mukabele eder. Tarafgirlik hissiyle, bir câninin hatasıyla, değil yalnız akrabasına, belki taraftarlarına dahi adâvet eder. Elinden gelse zulmeder. Elinde hüküm varsa, bir adamın hatasıyla bir köye bomba atar. Hâlbuki bir mâsumun hakkı, yüz câni için feda edilmez; onların yüzünden ona zulmedilmez. Şimdiki vaziyet, yüz mâsumu birkaç câni için zararlara sokar.

Meselâ, hatalı bir adama müteallik, bîçâre ihtiyar valide ve pederi ve mâsum çoluk-çocukları ezmek, perişan etmek, tarafgirâne adâvet etmek, şefkatin esasına zıttır.

Müslümanlar içinde tarafgirâne cereyanlar yüzünden, böyle mâsumlar zulümden kurtulamıyorlar. Hususan ihtilâle sebebiyet veren vaziyetler, bütün bütün zulmü dağıtır, genişletir. Cihad, dinî de olsa, kâfirlerin çoluk-çocuklarının vaziyetleri aynıdır. Ganimet olabilir; Müslümanlar, onları kendi malikiyetine dahil edebilir. Fakat İslâm dairesinde birisi dinsiz olsa, çoluk çocuğuna hiçbir cihetle temellük edilmez, hukukuna müdahale edilmez. Çünkü o mâsumlar, İslâmiyet rabıtasıyla dinsiz pederine değil, belki İslâmiyet'le ve cemaat-i İslâmiye ile bağlıdır. Fakat, kâfirin çocukları, gerçi ehl-i necattırlar; fakat hukukta, hayatta pederlerine tâbi ve alâkadar olmasından, cihad darbesinde o mâsumlar memlûk ve esir olabilirler.

---

1 En'âm sûresi, 6/164; İsrâ sûresi, 17/15; Fâtır sûresi, 35/18; Zümer sûresi, 39/7; Necm sûresi, 53/38.

2 "Gerçekten insan çok zâlim ve çok nankördür." (İbrahim sûresi, 14/34).

Umum kardeşlerime birer birer selâm ve kârı binler olan Leyle-i Mirac'ınızı tebrik ederim. Merhum Hacı İbrahim'in, Refet Bey gibi müteallikâtlarına benim tarafımdan tâziye edip deyiniz ki: "O merhum, Risale-i Nur talebeleri dairesi içindedir; daima onlara olan dualara mazhardır. Biz de hususî ona dua ederiz."

Said Nursî

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Suâl: "Tevafukla bu keramet nasıl kat'î sabit oluyor?" diye kardeşlerimizden birisinin sualine küçük cevaptır.

Elcevap: Bir şeyde tevafuk olsa, küçük bir emâre olur ki, onda bir kasıt var, bir irade var; rast gele bir tesadüf değil. Ve bilhassa tevafuk birkaç cihette olsa, o emâre tam kuvvetleşir. Ve bilhassa, yüz ihtimal içinde iki şeye mahsus ve o iki şey birbiriyle tam münasebettar olsa, o tevafuktan gelen işaret sarih bir delâlet hükmüne geçer ki, bir kasıt ve irade ile ve bir maksat için o tevafuk olmuş, tesadüfün ihtimali yok.

İşte, bu mesele-i Miraciye de aynen böyle oldu. Doksan dokuz gün içinde yalnız Leyle-i Regaip ve Leyle-i Mirac'a yağmur rahmetinin tevafuku ve o iki gece ve güne mahsus olması, daha evvel ve daha sonra olmaması ve ihtiyac-ı şedidin tam vaktine muvafakatı ve Miraciye Risalesi'nin burada çoklar tarafından şevkle kıraat ve kitabet ve neşrine rast gelmesi ve o iki mübarek gecenin birbiriyle bir kaç cihette tevafuk etmesi ve mevsimi olmadığı için acîp gürültülerle, söylenmeyecek maddî mânevî zemin gürültüleriyle feryatlarına tehditkârâne ve tesellidârâne tevafuk etmesi ve ehl-i imanın meyusiyetinden teselli aramalarına ve dalâletin savletinden gelen vesvese ve zaafiyetine karşı kuvve-i mâneviyenin takviyesini istemelerine tam tevafuku, bu geceler gibi şeâir-i İslâmiye'ye karşı hürmetsizlik edenlerin hatalarına bir tekdir olarak, "Kâinat bu gecelere hürmet eder, neden siz etmiyorsunuz?" diye mânâsında, kesretli rahmetle şeâir-i İslâmiye'ye karşı, hattâ semâvât ve feza-yı âlem hürmetlerini göstermekle tevafuk etmesi, zerre miktar insafı olan bilir ki, bu işte hususî bir kasıt ve irade ve ehl-i imana hususî bir inâyet ve merhamettir; hiçbir cihetle tesadüf ihtimali olamaz.

Demek hakikat-i Miraç, bir mucize-i Ahmediye *(aleyhissalâtü vesselâm)* ve keramet-i kübrâsı olduğu ve Miraç merdiveniyle göklere çıkması ile zat-ı Ahmediye'nin *(aleyhissalâtü vesselâm)* semavat ehline ehemmiyetini ve kıymetini

gösterdiği gibi, bu seneki Miraç da zemine ve bu memleket ahalisine kâinatça hürmetini ve kıymetini gösterip bir keramet gösterdi.

Aziz, sıddık kardeşlerim,

İşârât-ı Gaybiye-i Gavsiye ve Aleviye'de: "Altmış dörtte Risale-i Nur telifce tamam olur." Demek o tarihten sonra, yalnız izahat ve hâşiyeler ve tetimmeler olacak. Bu münasebetle iki nokta ihtar etmek kalbime geldi.

Birincisi: Risale-i Nur'un fıtraten ve zamanın vaziyetine göre talebesi olacak, başta, *mâsum çocuklardır.* Çünkü bir çocuk, küçüklüğünde kuvvetli bir ders-i imanî alamazsa, sonra pek zor ve müşkül bir tarzda İslâmiyet ve imanın erkânlarını ruhuna alabilir. Âdetâ gayr-i müslim birisinin İslâmiyet'i kabul etmek derecesinde zor oluyor, yabani düşer. Bilhassa, peder ve validesini dindar görmezse ve yalnız dünyevî fenlerle zihni terbiye olsa, daha ziyade yabanilik verir. O halde o çocuk, dünyada peder ve validesine hürmet yerinde istiskal edip çabuk ölmelerini arzu ile onlara bir nevi belâ olur. Âhirette de onlara şefaatçi değil, belki dâvâcı olur: "Neden imanımı terbiye-i İslâmiye ile kurtarmadınız?"

İşte bu hakikate binâen, en bahtiyar çocuklar onlardır ki, Risale-i Nur dairesine girip dünyada peder ve validesine hürmet ve hizmet ve hasenatı ile onların defter-i a'mâline vefatlarından sonra hasenatı yazdırmakla ve âhirette onlara derecesine göre şefaat etmekle bahtiyar evlât olurlar.

Risale-i Nur'un ikinci kısım talebeleri: Fıtraten Risale-i Nur'a muhtaç, bir derece de dünyadan ürkmüş veyahut küsmüş *kadınlardır.* Hususan bir derece yaşlı da olsa, Risale-i Nur, ona hakikî bir gıda-yı mânevîdir. Çünkü Risale-i Nur'un dört esasından birisi şefkattir ki, ism-i Rahîm'in mazhariyetinden gelmiş. Kadınların da en esaslı hâssaları ve fıtrî vazifelerinin mayası, şefkattir.

Üçüncü kısım: Fıtrî olmasa da, vaziyeti itibarıyla Risale-i Nur'a ekmek ve ilâç gibi muhtaç olan *hastalar ve ihtiyarlardır.* Çünkü Risale-i Nur hayat-ı bâkiyeyi güneş gibi gösterdiğinden ve dünyevî hayatın fânilik cihetinde mâhiyetini tam gösterdiğinden, dünyevî hayatlarına ya hastalık veya ihtiyarlıkla darbe gelen ve gaflet veya dalâlet cihetiyle ölümü idam tevehhüm eden hastalar ve ihtiyarlar Risale-i Nur'a o derece muhtaçtırlar ve öyle bir teselli, bir nur alırlar ki, onların hastalık ve ihtiyarlığını sıhhat ve gençliğe tercih ettiriyor.

İhtar Edilen İkinci Nokta: Madem Arabîce altmış dörde girdik, işaret-i gaybiye gelmesiyle Risale-i Nur tekemmül etmiş olur. Eğer Rumî tarihi olsa, daha iki senemiz var. Hâlbuki çok mühim yerde yazılmayan ve tehir edilen risaleler kalmış. Meselâ, Otuzuncu Mektup ve Otuz İkinci Mektup ve Otuz İkinci Lem'a'lar gibi ehemmiyetli mertebeler boş kalmış. Kalbime ihtar edilmiş ki: Eski Said'in en mühim eseri ve Risale-i Nur'un Fatihası, Arabî ve matbû olan *İşârâtü'l-i'câz* tefsiri, Otuzuncu Mektup olacak ve olmuş. Eski Said'in en son telifi ve yirmi gün Ramazan'da telif edilen, kendi kendine manzum gelen *Lemeât Risalesi* Otuz İkinci Lem'a olması ve Yeni Said'in en evvel hakikatten şuhud derecesinde kalbine zahir olan ve Arabî ibaresinde Katre, Habbe, Şemme, Zerre, Hubab, Zühre, Şule ve onların zeyillerinden ibaret büyükçe bir mecmua Otuz Üçüncü Lem'a olması ihtar edildi.

Hem *Meyve*, On Birinci Şuâ olduğu gibi, Denizli Müdafaanamesi de On İkinci Şuâ ve hapiste ve sonra Küçük Mektuplar Mecmuası On Üçüncü Şuâ olması ihtar edildi. Ben de aziz kardeşlerimin tensiplerine havale ediyorum. Demek birkaç mertebede kapı açıktır; bizlere daha iyi tetimmeler yazdırılabilir.

Aziz kardeşlerime birer birer selâm ediyorum. Kastamonu ve civarındaki kardeşlerimi de –eski zamanda olduğu gibi– daima beraber görüyorum. Hiç merak etmesinler, Risale-i Nur tevakkuf etmiyor, perde altında büyük fütuhatı var. Sıkıntılarımızın neticeleri Risale-i Nur'un derslerine daha ziyade nazar-ı dikkati celb edip geniş bir dairede kendini okutturuyor. Onun için gayet çalışkan iki kardeşimiz olan baba ve oğlu; ve babası, ziyade sıkıntı çekmelerinde iftihar etsinler, orada muvakkat tevakkuftan müteessir olmasınlar. Benim ve bizim nazarımızda onlar eski mevkilerini tam muhafaza ediyorlar.

Başta Risale-i Nur'un fıtrî talebeleri mâsum çocuklar demiştik. İşte bir numûnesi, bu mektubumu rahatsızlıktan kendim yazamadığım için ben söyleyip yeni hurufla yazan Ceylân, biri de ona mektup yazan mâsum Küçük Ali, biri de bu defa bana kâmilâne ve müdakkikâne mektup yazan medrese-i Nuriye'nin küçük şakirdi Küçük Mehmed'dir. Ben de onlara "Bârekâllah, bahtiyar çocuklar." derim, peder ve validelerini de tebrik ederim.

(Bir suâle mecbûrî cevabın tetimmesidir)

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1]

اَلسَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكَاتُهُ[2]

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Bu yaz mevsimi, gaflet zamanı ve derd-i maişet meşgalesi hengâmı ve şuhûr-u selâsenin çok sevaplı ibadet vakti ve zemin yüzündeki fırtınaların silâhla değil, diplomatlıkla çarpışmaları zamanı olduğu cihetle, gayet kuvvetli bir metanet ve vazife-i nuriye-i kudsiyede bir sebat olmazsa, Risale-i Nur'un hizmeti zararına bir atâlet, bir fütur ve tevakkuf başlar.

Aziz kardeşlerim, siz kat'î biliniz ki, Risale-i Nur ve şâkirtlerinin meşgul oldukları vazife, rûy-u zemindeki bütün muazzam mesâilden daha büyüktür. Onun için, dünyevî merak-âver meselelere bakıp, vazife-i bâkiyenizde fütur getirmeyiniz. "Meyvenin Dördüncü Meselesi"ni çok defa okuyunuz; kuvve-i mâneviyeniz kırılmasın.

Evet, ehl-i dünyanın bütün muazzam meseleleri, fâni hayatta zâlimâne olan düstur-u cidal dairesinde, gaddarâne, merhametsiz ve mukaddesat-ı diniyeyi dünyaya feda etmek cihetiyle, kader-i ilâhî, onların o cinayetleri içinde, onlara bir mânevî cehennem veriyor. Risale-i Nur ve şâkirtlerinin çalıştıkları ve vazifedar oldukları fâni hayata bedel, bâki hayata perde olan ölümü ve hayat-ı dünyeviyenin perestişkârlarına gayet dehşetli ecel celladının, hayat-ı ebediyeye birer perde ve ehl-i imanın saadet-i ebediyelerine birer vesile olduğunu, iki kere iki dört eder derecesinde kat'î isbat etmektedir. Şimdiye kadar o hakikati göstermişiz.

Elhâsıl: Ehl-i dalâlet, muvakkat hayata karşı mücadele ediyorlar. Bizler, ölüme karşı nur-u Kur'ân ile cidaldeyiz. Onların en büyük meselesi –muvakkat olduğu için– bizim meselemizin en küçüğüne –bekaya baktığı için– mukabil gelmiyor. Madem onlar divanelikleriyle bizim muazzam meselelerimize tenezzül edip karışmıyorlar; biz, neden kudsî vazifemizin zararına onların küçük meselelerini merakla takip ediyoruz?

---

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

2 Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi üzerinize olsun.

Bu âyet[1] لَا يَضُرُّكُمْ مَنْ ضَلَّ إِذَا اهْتَدَيْتُمْ ve usûl-ü İslâmiyet'in ehemmiyetli bir düsturu olan[2] اَلرَّاضِي بِالضَّرَرِ لَا يُنْظَرُ لَهُ yani, *"Başkasının dalâleti sizin hidayetinize zarar etmez; sizler, lüzumsuz onların dalâletleriyle meşgul olmayasınız."* düsturun mânâsı: *"Zarara kendi razı olanın lehinde bakılmaz; ona şefkat edip acınmaz."*

Madem bu âyet ve bu düstur, bizi, zarara bilerek razı olanlara acımaktan men ediyor; biz de bütün kuvvetimiz ve merakımızla, vaktimizi kudsî vazifeye hasretmeliyiz. Onun haricindekileri mâlâyani bilip, vaktimizi zayi etmemeliyiz. Çünkü elimizde nur var, topuz yoktur. Biz tecavüz edemeyiz. Bize tecavüz edilse, nur gösteririz. Vaziyetimiz bir nevi nurânî müdafaadır.

Bu tetimmenin yazılmasının sebeplerinden birisi:

Risale-i Nur'un bir talebesini tecrübe ettim. Acaba bu heyecan, şimdiki siyasete karşı ne fikirdedir diye, Boğazlar hakkında boşboğazlığı münasebetiyle bir-iki şey sordum. Baktım, alâkadarâne ve bilerek cevap verdi. Kalben, "Yazık!" dedim. "Bu vazife-i nuriyede zararı olacak." Sonra şiddetle ikaz ettim.

أَعُوذُ بِاللهِ مِنَ الشَّيْطَانِ وَالسِّيَاسَةِ[3] bir düsturumuz vardır. Eğer insanlara acıyorsan, geçmiş düstur onlara merhamete liyakatini selb ediyor. Cennet adamlar istediği gibi, cehennem de adam ister.

(Beşinci Şuâ'nın yine kısmen verdiği haberler tezahür ediyor.)

Said Nursî

---

1 Mâide sûresi, 5/105.

2 Bkz.: İmâm Rabbânî, *el-Mektûbât* 2/83 (49. Mektup).

3 Şeytandan ve siyasetten Allah'a sığınırım.

(Denizli tüccarı, aslı Burdurlu Hâfız Mustafa'ya Hitaptır)

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1] ، وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ[2]

اَلسَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكَاتُهُ بِعَدَدِ حُرُوفَاتِ رَسَائِلِ النُّورِ[3]

Aziz, sıddık kardeşim ve hizmet-i Kur'âniye'de muvaffakiyetli arkadaşım,

Sen binler safâlarla geldin, beni ebedî minnettar ettin. Ve sadık arkadaşlarınla Risale-i Nur'un serbestiyetine hizmetiniz o derece büyük ve kıymetlidir, değil yalnız bizi ve Risale-i Nur'un şâkirtlerini, belki bu memleketi, belki âlem-i İslâm'ı mânen minnettar ettiniz ki, ehl-i imanın imdadına yetişmeye Risale-i Nur'un yolunu serbestçe açtınız. Ben, bir seneden beri seni ve seninle beraber bu serbestiyetine çalışanları, merhum Hâfız Ali ve Hüsrev gibi Risale-i Nur'un kahramanlarıyla beraber mânevî kazançlarıma, dualarıma şerik etmişim; hem devam edecek... Buraya kadar her bir dakika, yoldaki bir gün, Risale-i Nur'un hizmetinde bulunduğun gibi beni minnettar eyledin. Hâkim-i âdil namını alan mâlûm zatı ve lehimizde onunla beraber çalışanları, bu hakikî adalete hizmetleri için âhir ömrüme kadar unutmayacağım. Altı-yedi aydır onları da aynen mânevî kazançlarıma şerik ediyorum.

Bana teslim ettikleri Risale-i Nur'un bir kısmını, kardeşlerime cevap vereceğim, bütününü yazsınlar, onlara hediye edeceğim. Çünkü onlar, Risale-i Nur'un bundan sonraki hizmetine tam hissedardırlar. Bu meselede ben Denizli şehrini kendi karyeme arkadaş edip bütün emvâtını ve ehl-i imanın hayatta olanlarını hem kendim, hem Risale-i Nur'un talebeleri, mânevî kazançlarımıza hissedar etmeye karar verdik. Denizli Hapishanesi'ni de, bir imtihan medresemiz telâkki ediyoruz. Ve bizimle alâkadar hem Denizli'de, hem hapiste umumuna ve hususan tam adaletini gördüğümüz mahkeme heyetine çok selâm ve dualar ederiz.

---

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

2 "Hiç bir şey yoktur ki, O'nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor bulunmasın." (İsrâ sûresi, 17/44)

3 Risale-i Nur harflerinin sayısınca Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi üzerinize olsun.

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Katiyen şek ve şüphemiz kalmadı ki, bu hizmetimizin neticesi olan Risale-i Nur'un serbestiyetini değil yalnız biz ve bu Anadolu ve âlem-i İslâm alkışlıyor, takdir ediyor; belki kâinat memnun olup cevv-i sema, feza-yı âlem alkışlıyor ki, üç-dört ayda yağmura şiddet-i ihtiyaç varken gelmedi ve Denizli'de mahkemenin bilfiil teslimine karar vermesi, yine leyle-i Miraçta aynen Risale-i Nur'un bir rahmet olduğuna işareten leyle-i Regaib'e tevafuk ederek kesretli melek-i ra'dın alkışlamasıyla ve rahmetin Emirdağ'da gelmesi o teslim kararına tevafuk etmesi ve bir hafta sonra, demek Denizli'de vekillerin eliyle alınması hengâmlarında yine aynen leyle-i Mirac'a ve leyle-i Regaib'e tevafuk ederek aynen onlar gibi Cuma gecesinde kesretli rahmet ve yağmurun bu memlekette gelmesi, o tevafuklarıyla kat'î kanaat verdi ki:

Risale-i Nur'un müsaderesine ve hapsine dört zelzelelerin tevafuku küre-i arzca bir itiraz olduğu gibi, bu Emirdağ memleketinde dört ay zarfında yalnız üç Cuma gecesinde –biri leyle-i Regaip, biri leyle-i Miraç, biri de Şâbân-ı Muazzam'ın birinci Cuma gecesinde– rahmetin kesretli gelmesi ve Risale-i Nur'un da serbestiyetinin üç devresine tam tamına tevafuk etmesi, küre-i havâiyenin bir tebriki, bir müjdesidir ve Risale-i Nur'un da mânevî bir rahmet ve yağmur olduğuna kuvvetli bir işarettir.

Ve en latîf bir emâre şudur ki: Dün, birdenbire bir serçe kuşu pencereye geldi, vurdu. Biz, uçurmak için işaret ettik, gitmedi.

Mecbur oldum, Ceylân'a dedim: "Pencereyi aç; o ne diyecek?"

Girdi, durdu, tâ bu sabaha kadar... Sonra odayı ona bıraktık, yatak odama geldim. Bu sabah çıktım, kapıyı açtım, yarım dakikada döndüm, baktım, "Kuddüs, Kuddüs" zikrini yapan bir kuş odamda gördüm. Gülerek dedim: "Bu misafir niçin geldi?" Tam bir saat bana baktı, uçmadı, ürkmedi. Ben de okuyordum; ekmek bıraktım, yemedi. Yine kapıyı açtım, çıktım, yarım dakikada geldim, o misafir kayboldu.

Sonra bana hizmet eden çocuk geldi, dedi ki: "Ben bu gece gördüm ki, Hâfız Ali'nin kardeşi yanımıza gelmiş."

Ben de dedim: "Hâfız Ali ve Hüsrev gibi bir kardeşimiz buraya gelecek."

Aynı günde, iki saat sonra çocuk geldi, dedi: Hâfız Mustafa geldi; hem Risale-i Nur'un serbestiyetinin müjdesini, hem mahkemedeki kitaplarımı da kısmen getirdi; hem serçe kuşunun ve senin, hem kuddüs kuşunun tâbirini isbat etti ki, tesadüf olmadığını isbat etti.

Acaba, emsalsiz bir tarzda hem serçe kuşu acip bir surette, hem kuddüs kuşu garip bir surette gelip bakması, sonra kaybolması ve mâsum çocuğun rüyası tam tamına çıkması, Risale-i Nur'un Hâfız Mustafa gibi bir zatın eliyle buraya gelmesinin aynı zamanına tevafuku hiç tesadüf olabilir mi? Hiçbir ihtimali var mı ki, bir beşâret-i gaybiye olmasın?

Evet, bu mesele, küçük bir mesele değil; kâinat ve hayvanât ile alâkadardır. Ben Risale-i Nur'un bir şakirdi olmak itibarıyla, kendi hisseme düşen bu kâr ve neticeyi, binler altın lira kadar kazancım var kanaat ediyorum. Başka yüz binler Risale-i Nur şâkirtleri ve takviye-i imana muhtaç ehl-i imanın istifadeleri buna kıyas edilsin.

Evet, dinin, şeriatın ve Kur'ân'ın yüzden ziyade tılsımlarını, muammâlarını hall ve keşfeden; ve en muannid dinsizleri susturup ilzam eden; ve Miraç ve haşr-i cismânî gibi sırf akıldan çok uzak zannedilen Kur'ân hakikatlerini en mütemerrid ve en muannid filozoflara ve zındıklara karşı güneş gibi isbat eden ve onların bir kısmını imana getiren Risale-i Nur eczaları, elbette küre-i arz ve küre-i havâiyeyi kendi ile alâkadar eder ve bu asrı ve istikbali kendiyle meşgul edecek bir hakikat-i Kur'âniye'dir ve ehl-i iman elinde bir elmas kılıçtır.

Aziz kardeşim,

Risale-i Nur'un avukatı Ziya'yı bizim tarafımızdan hem çok teşekkür, hem tebrik ediniz. Çoktan beri ruhuma ihtar edilmiş ki, Ziya namında birisi, Risale-i Nur namına büyük bir hizmet edecek. Bu mesele gösterdi ki, o Ziya, bu Ziya'dır. Bizleri ebede kadar minnettar eyledi. Mahkemede zabıt kâtibi ve âzâdan Hesnâ Hanım ve sorgu hakimi gibi vicdanlı zatlara teşekkür ederiz. Ve onları unutmayacağımı, bilhassa başta Müftü Osman, Hasan Feyzi olarak çok ehemmiyetli kardeşlerime selâmımızı ve minnettarlığımızı bildiriniz. Ve hâkim-i âdil olan zata, Risale-i Nur'un ekser eczalarını ona hediye etmek için yazdırmayı karar verdiğimi söyleyiniz. Ve Risale-i Nur'un fahrî avukatı Ziya'ya, kısm-ı mühimmini yazdırıp ona hediye etmek niyetindeyim.

Tab' olunan *Âyetü'l-Kübrâ* risalesinin beş yüz matbû nüshaları da tab'edenlere verilecek mi, merak ediyorum.

Biri de, İstanbul'da müsadere edilen ne kadar Risale-i Nur varsa bana aittir. İçinde yirmi risale bulunan mecmua bana çok ehemmiyeti var.

Hem Denizli'den mufarakat ederken, emanet Mucizât-ı Ahmediye risalesini orada bazılarına bırakmıştım, o da bana çok lâzımdır. Belki Hoca Mûsâ Efendi biliyor.

Risale-i Nur'un zayıf veya yeni şâkirtlerini vesveseden kurtarmak için beyan ediyorum ki: Gizli bir komitenin desisesiyle safdil bazı hocalar veyahut bid'a taraftarları bazı muarızlar, Risale-i Nur'un hiç zedelenmez bazı hakikatlerine karşı gelmek için, benim çok kusurlu ve –itiraf ediyorum– çok hatalı şahsımın noksanlarını ve hatalarını işâa etmek ve beni onlar ile çürütmekle Risale-i Nur'a ilişmek ve darbe vurmak istediklerinin bu yirmi senedir yirmi ehemmiyetli hâdisesi var. Hattâ iki defa hapsimize de bir nevi vesilesi olduğundan, dostlarıma ve Risale-i Nur'un şâkirtlerine ilân ediyorum ki:

Ben, Cenab-ı Hakk'a şükrediyorum ki, nefsimi kendime beğendirmemiş ve kusurlarımı kendime bildirmiş. Değil kendimi satmak, hodfuruşluk etmek, belki kemâl-i mahcubiyetle Risale-i Nur'un mübarek şâkirtleri içinde onların samimiyet ve ihlâsıyla kendimi affettirmek ve onların mânevî şefaatiyle günahlarıma bir keffâret aramaktır.

Bana itiraz edenler, gizli ayıplarımı bilmiyorlar. Yalnız zahirî bazı hatalarımı bahane edip ve yanlış olarak Risale-i Nur'u benim malım zannedip Risale-i Nur'un nurlarına perde çekmek, intişarına rekabet etmek için derler: "Said Cuma cemaatine gelmiyor, sakal bırakmıyor." gibi tenkitleri var.

Elcevap: Ben, çok kusurları kabul ile beraber derim: Bu iki meselede büyük mâzeretlerim var.

Evvelâ: Ben Şâfiîyim. Şâfiî Mezhebinde Cumanın bir şartı, kırk adam imam arkasında Fatiha okumaktır.[1] Daha başka şartlar da var. Onun için burada bana Cuma farz değil. Ben, mezheb-i Âzamîyi takliden, bazen sünnet olarak kılıyordum.

Sâniyen: Yirmi senedir haksız olarak beni insanlarla görüştürmekten men ettikleri için –hem bu âhirde, resmen dört ay evvel perde altında insanlarla temas ettirmemek için tenbihat olmuş– hem yirmi beş senedir ben münzevî yaşadığım için, kalabalık yerlerde huzur bulamıyorum ve herkesin arkasında mezhebimce iktida edip namaz kılamıyorum ve okumakta yetişemiyorum ve daha Fatiha'nın yarısını okumadan, imam rükûa gidiyor. Bizde Fatiha okumak farzdır.

---

1 Bkz.: eş-Şâfiî, *el-Ümm* 1/190-191, 229; eş-Şirâzî, *el-Mühezzeb* 1/117; el-Gazâlî, *el-Vasît* 2/268; en-Nevevî, *el-Mecmû'* 4/421, 423, 424.

Sakal meselesi ise: Bu bir sünnettir,[1] hocalara mahsus değil. Bu millette yüzde doksan sakalsız olanların içinde küçükten beri sakalsız bulundum. Bu yirmi senedir bana resmî hücumlarda bazı arkadaşlarımın sakallarını kestirmeleriyle, benim sakal bırakmadığım, bir hikmet, bir inâyet-i ilâhiye olduğunu isbat etti. Eğer sakal olsaydı, tıraş edilseydi, Risale-i Nur'a büyük bir zarardı. Çünkü ölecektim, dayanamayacaktım.

Bazı âlimler "Sakalı tıraş etmek caiz değildir." demişler.[2] Muradları, sakalı bıraktıktan sonra tıraş etmek haramdır, demektir. Yoksa hiç bırakmayan, bir sünneti terk etmiş olur. Fakat bu zamanda, dehşetli pek çok günah-ı kebîreden çekinmek için, bu terk-i sünnete mukabil, Risale-i Nur'un irşadıyla, yirmi sene haps-i münferit hükmünde işkenceli bir hayat geçirdik; inşaallah o sünnetin terkine bir keffârettir.

Hem bunu katiyen ilân ediyorum ki: Risale-i Nur, Kur'ân'ın malıdır. Benim ne haddim var ki, sahip olayım, tâ ki kusurlarım ona sirayet etsin. Belki o Nur'un kusurlu bir hâdimi ve o elmas mücevherat dükkânının bir dellâlıyım. Benim karmakarışık vaziyetim ona sirayet edemez, ona dokunamaz. Zaten Risale-i Nur'un bize verdiği ders de, hakikat-i ihlâs ve terk-i enâniyet ve daima kendini kusurlu bilmek ve hodfuruşluk etmemektir. Kendimizi değil, Risale-i Nur'un şahs-ı mânevîsini ehl-i imana gösteriyoruz. Bizler, kusurumuzu görene ve bize bildirene –fakat hakikat olmak şartıyla– minnettar oluyoruz, "Allah razı olsun" deriz. Boynumuzda bir akrep bulunsa, ısırmadan atılsa, nasıl memnun oluruz; kusurumuzu –fakat garaz ve inat olmamak şartıyla ve bid'alara ve dalâlete yardım etmemek kaydıyla– kabul edip minnettar oluyoruz.

Aziz kardeşlerim,

Hazreti Ali *(radiyallâhu anh)* وَبِالْاٰيَةِ الْكُبْرٰى أَمِنِّي مِنَ الْفَجَتْ[3] fıkrasında *Âyetü'l-Kübrâ* yüzünden şâkirtleri bir musibete düşüp ve onun berekâtıyla emniyet ve selâmete çıkacaklarını kerametkârâne haber verdiği gibi, *Âyetü'l-Kübrâ* risalesi Nur'lar içinde yüzer matbû nüshasıyla serbestiyet noktasında daha ziyade mevki alması cihetiyle bu memlekete üç büyük yağmur rahmetine birin-

---

1 Bkz.: Müslim, *tahâre* 52, 56; Tirmizî, *edeb* 14; Ebû Dâvûd, *tahâre* 29; Nesâî, *zînet* 1.

2 Bkz.: ed-Dimyâtî, *İânetü't-tâlibîn* 2/340; el-Buhûtî, *Keşşâfü'l-Kınâ'*1/75; eş-Şevkânî, *Neylü'l-evtâr* 1/136; en-Nevevî, *Şerhu Sahîhi Müslim* 3/149.

3 "Âyetü'l-Kübrâ hürmetine beni musibetten kurtar, bana emniyet ve huzur ver!" Bkz.: el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî* –Hazreti Ali'nin *(kerremallâhu vecheh)* Celcelûtiye'si–), s.516.

ci vesile olduğu gibi; ben, dünya halini bilmiyorum, fakat eskiden beri boğazımızı sıkan ve daima bizi istilâ etmeye fırsat bekleyen ve dehşetli kuvvet alan ve taraftarlar bulan ve bizi istinadsız zannıyla fırsat bekleyenin istilâsından ve esaretinden *Âyetü'l-Kübrâ* ve arkadaşlarının serbestiyeti çok hâdise ve emârelerle, şimdiye kadar Risale-i Nur, sadaka gibi, belâların def'ine bir vesile olduğundan, bu da bu belâya karşı vesiledir denilebilir. Ve İmam Ali'nin *(radiyallâhu anh)* وَاسْمُ عَصَا مُوسٰى بِهِ الظُّلْمَةُ انْجَلَتْ[1] fıkrasında bir vecihte *Âyetü'l-Kübrâ* risalesi maksut olduğu gibi, Denizli Meyvesi'nin on bir meselesi "Hüccetü'l-Bâliğa," on bir hüccetiyle, aynen *Asâ-yı Mûsâ*'nın on bir mucizesine tevafuk edip, bu fıkrada aynen *Âyetü'l-Kübrâ* risalesi gibi İmam Ali'nin *(radiyallâhu anh)* medar-ı nazarı olduğu kalbime ihtar edildi.

Demek Meyve Risalesi, *Asâ-yı Mûsâ* gibi, çok firavunları susturur, mağlûp eder. *Âyetü'l-Kübrâ*'yı tab' eden kahraman ve mübarek kardeşlerimiz, pek büyük bir hizmet-i Nuriye yapmışlar. Merhum Hâfız Ali'nin *(radiyallâhu anh)* hizmet-i Nuriyesi bununla da devam ediyor.

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Âyetü'l-Kübrâ'nın matbû nüshaları perde altında çok hizmet görmüşler. Baştaki ihtarın âhirinde –beyaz yerde– bir hâşiye olarak size altı satır suretini gönderdik; siz münasip görürseniz yazdırırsınız, hem ıslah ve tashih edersiniz. Benim kat'î kanaatim geldi ki:

Bu defa, *Âyetü'l-Kübrâ*'yı dikkatle ve muarızları nazara alıp okudum. Şüphem kalmadı ki, Risale-i Nur'un çok şiddetli darbelerine karşı muarızlar zayıf bahaneler ve sinek kanadı kadar ehemmiyetsiz kusurları medar-ı mesuliyet gördükleri halde, bu dehşetli darbeleri nazara almayıp hem beraatimizi, hem Risale-i Nur'un serbestiyetini kabul etmelerinin sebebi: Başta *Âyetü'l-Kübrâ* olarak Risale-i Nur'un "Meyve" ve "Hüccetü'l-Bâliğa" gibi eczalarındaki hârikulâde ve sarsılmaz hakikatler, onların dehşetli inatlarını kırmasıdır. Çaresiz mecburiyetle serbestiyetini, beraatimizi resmen kabul etmişler. Fakat yine gizli zındıka komitesi, elinden geldiği kadar nazar-ı millette kendilerini lânetten, nefretten bir derece kurtarmak için, kusurlarımızı arıyorlar ve

[1] "Asâ-yı Musa ismiyle karanlıklar dağılır." Bkz.: el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî)* s.516.

hükûmeti iğfal etmeye çalışıyorlar. Onun için, biz, eskisi gibi ihtiyatımızı elden bırakmamalıyız.[1](Hâşiye)

Umum kardeşlerimizin gelecek mübarek Ramazan-ı Şerifinizi ve geçmiş Berat gecelerinizi bütün ruh u canımızla tebrik ediyoruz. Cenab-ı Hak, onların ve bizlerin hakkımızda bu Ramazan'daki leyle-i Kadrimizi bin aydan hayırlı ve bin ay kadar medar-ı sevap eylesin, ümmet-i Muhammediye'ye saadet ve selâmet versin, âmîn.

Hem cümlenize birer birer selâm eden kardeşiniz,

Said Nursî

Aziz, sıddık, sarsılmaz, sebatkâr, fedakâr, vefadâr kardeşlerim,

Bilirsiniz ki Ankara ehl-i vukûfu, Risale-i Nur'a ait kerametleri ve işaret-i gaybiyeleri inkâr edememişler. Yalnız, yanlış olarak o kerametlerde beni hissedar zannedip itiraz ederek, "Böyle şeyler kitapta yazılmamalıydı, keramet izhar edilmez." diye hafif bir tenkide mukabil müdâfaâtımda onlara cevaben demiştim ki:

Onlar bana ait değil ve o kerametlere sahip olmak benim haddim değil. Belki Kur'ân'ın mucize-i mâneviyesinin tereşşuhatı ve lem'alarıdır ki; hakikî bir tefsiri olan Risale-i Nur'da kerametler şeklini alarak, şâkirtlerinin kuvve-i mâneviyelerini takviye etmek için ikrâmât-ı ilâhiye nev'indendir. İkramın ise, izharı bir şükürdür, caizdir, hem makbuldür.

Şimdi ehemmiyetli bir sebebe binâen cevabı bir parça izah edeceğim. Ve "Ne için izhar ediyorum.. ve ne için bu noktada bu kadar tahşidat yapıyorum.. ve ne için birkaç aydır bu mevzuda çok ileri gidiyorum.. ekser mektuplar o keramete bakıyor?" diye suâl edildi.

---

1 (Hâşiye) *Âyetü'l-Kübrâ*'nın başındaki ihtarın âhirinde, "nazar-ı dikkati celb etmiş" cümlesine hâşiyedir. Evet, İmam Ali'nin *(radiyallâhu anh)* *Âyetü'l-Kübrâ* hakkında verdiği haberi tam tamına Denizli hâdisesi tasdik etti. Çünkü bu risalenin gizli tab'ı hapsimize bir vesile oldu; ve onun kudsî ve çok kuvvetli hakikati galebesiyle beraat ve necâtımıza ehemmiyetli bir sebep oldu. İmam Ali'nin *(radiyallâhu anh)* kerâmet-i gaybiyesini körlere de gösterdi. وَبِالْآيَةِ الْكُبْرٰى أَمِنِّي مِنَ الْفَجَتْ[1*] Hakkımızdaki duasının kabulünü isbat etti.

*1 "Âyetü'l-Kübrâ hürmetine beni musibetten kurtar, bana emniyet ve huzur ver!" Bkz.: el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî* –Hazreti Ali'nin *(kerremallâhu vecheh)* Celcelûtiye'si–), s.516.

Elcevap: Risale-i Nur'un hizmet-i imaniyesinde, bu zamanda binler tahribatçılara mukabil, yüz binler tamiratçı lâzım gelirken.. hem benimle lâakal yüzer kâtib ve yardımcı bulunmak ihtiyaç varken.. değil çekinmek ve temas etmemek, belki millet ve ehl-i idare takdir ile ve teşvik ile yardım ve temas etmek zarurî iken.. ve o hizmet-i imaniyeyi, –hayat-ı bâkiyeye baktığı için– hayat-ı fâniyenin meşgalelerine ve faydalarına tercih etmek, ehl-i imana vâcib iken; kendimi misal alarak derim ki:

Beni her şeyden ve temastan ve yardımcılardan men etmek ile beraber aleyhimizde olanlar bütün kuvvetleriyle arkadaşlarımın kuvve-i mâneviyelerini kırmak.. ve benden ve Risale-i Nur'dan soğutmak.. ve benim gibi ihtiyar, hasta, zayıf, garip, kimsesiz bîçâreye, binler adamın göreceği vazifeyi başına yüklemek.. ve bu tecrid ve tazyiklerde maddî bir hastalık nev'inde insanlar ile temas ve ihtilattan çekilmeye mecbur olmak.. hem o derece tesirli bir tarzda halkları ürkütmek ki; en ziyade merbut görülen bazı dostları bana selâm vermemek, hattâ bazı, namazı da terk etmek derecesinde ürkütmekle kuvve-i mâneviyeyi kırmak cihetleriyle ve sebepleriyle, ihtiyârım haricinde bütün o mânilere karşı Risale-i Nur şâkirtlerinin kuvve-i mâneviyelerinin takviyesine medar ikrâmât-ı ilâhiyeyi beyan ederek Risale-i Nur etrafında mânevî bir tahşidat yaptırmak.. ve Risale-i Nur kendi kendine, tek başıyla, başkalarına muhtaç olmayarak, bir ordu kadar kuvvetli olduğunu göstermek hikmetiyle bu çeşit şeyler bana yazdırılmış. Yoksa, hâşâ kendimizi satmak ve beğendirmek ve temeddüh etmek ve hodfürûşluk etmek ise; Risale-i Nur'un ehemmiyetli bir esası olan ihlâs sırrını bozmaktır. İnşaallah Risale-i Nur kendi kendine, hem kendini müdâfaa ettiği, hem kıymetini tam gösterdiği gibi, bizi de mânen müdâfaa edip kusurlarımızı affettirmeye vesile olacaktır.

Aziz kardeşlerim,

Risale-i Nur'un zuhurundan kırk sene evvel, geniş bir hiss-i kable'l-vuku, acip bir tarzda, hem bende, hem bizim köyde, hem nahiyemizde tezahür ettiğini şimdi bir ihtar-ı mânevî ile kat'î kanaatim gelmiş. Şefik ve kardeşim Abdülmecid gibi eski talebelerime bu sırrı fâş etmek isterdim. Şimdi Cenab-ı Hak sizlerde çok Abdülmecid'leri ve çok Abdurrahman'ları verdiği için, size beyan ediyorum:

Ben, on yaşında iken, büyük bir iftihar, hattâ bazen temeddüh suretinde bir hâletim vardı. İstemediğim halde pek büyük bir iş ve büyük bir

kahramanlık tavrını takınıyordum. Kendi kendime derdim: Senin beş para kıymetin yok. Bu temeddühkârâne, hususan cesarette çok fazla gösterişin niçindir? Bilmiyordum, hayret içindeydim. Bir-iki aydır o hayrete cevap verildi ki: Risale-i Nur, kable'l-vuku kendini ihsas ediyordu. Sen, âdi odun parçası gibi bir çekirdek iken, o firdevs salkımlarını bilfiil kendi malın gibi hiss-i kable-'l-vuku ile hissedip hodfuruşluk ederdin.

Bizim Nurs köyümüz ise, hem eski talebelerim, hem hemşehrilerim biliyorlar ki, bizim köyümüz, fevkalâde gösteriş ve cesarette ileri göstermek için temeddühü çok severdiler; güya büyük bir memleketi fetheder gibi kahramanâne bir tavır almak istiyordular. Ben, hem kendime, hem onlara çok hayret ederdim. Şimdi hakikî bir ihtar ile bildim ki: O mâsum Nurslu insanlar, Nurs karyesi; Risale-i Nur'un nuruyla büyük bir iftihar kazanacak; o vilayetin, nahiyenin ismini işitmeyen, Nurs köyünü ehemmiyetle tanıyacak diye bir hiss-i kable'l-vuku ile o nimet-i ilâhiyeye karşı teşekkürlerini temeddüh suretinde göstermişler.

Hem, o nahiyemiz olan Hizan kazasına tâbi Isparta'da, birden bire, meşhur Seyda namında Şeyh Abdurrahman-ı Tâğî himmetiyle o kadar çok talebeler ve hocalar ve âlimler çıktılar ki, bütün Kürdistan onlarla iftihar eder bir şekil aldığı zaman, içlerinde münazara-yı ilmiye ve pek büyük bir himmetle ve pek geniş bir daire-i ilim ve tarikat içinde öyle bir vaziyet hissediyordum ki, güya rûy-u zemini fethedecek bu hocalardır.

Eski meşhur ulemâ ve evliyalar ve allâmeler ve kutublar.. onların medar-ı bahsi oldukça ben de dokuz-on yaşındayken dinliyordum. Kalbime geliyordu ki, bu talebeler, âlimler, ilimde, dinde büyük bir fütuhat yapmışlar gibi vaziyet alıyorlardı. Bir talebenin bir parça ziyade zekâveti olsaydı, büyük bir ehemmiyet verilirdi. Münazarada, bir meselede birisi galebe çalsa büyük bir iftihar alırdı. Ben de hayret ediyordum, o hissiyat bende de vardı. Hattâ tarikat şeyhleri ve dairelerinde medar-ı hayret bir müsabaka, hem nahiye, hem kaza, hem vilayetimizde vardı. O hâletleri başka memleketlerde o derece göremedim.

Şimdi bir ihtar ile kat'î kanaatim geldi: O talebe arkadaşlarım, o üstadlar hükmünde hocalarım, o mürşidlerim, evliya ve şeyhlerim, bir hiss-i kable'l-vuku ile ruhu hissedip akıl bilmeyerek –ki en lüzumlu bir zamanda– o talebeler içinde ve o hocaların şâkirtleri içinde ve o mürşidlerin müridleri içinde parlak bir nur çıkacak, ehl-i imanın imdadına gelecek diye, o istikbaldeki nimet-i ilâhiyeye gayet ağır ve acip şerait içinde ve hadsiz muarızların karşısında ve bin seneden beri kuvvet bulan dalâletin mukabilinde ve gayet vehham ve garazkâr düşmanlarımızın desiselerinin ihâtasında ve iki dehşetli mahkemenin uzun

tetkikatında Risale-i Nur'un bu fevkalâde galebesi ve hârikulâde perde altında tenvirâtı ve düşmanlarını mecbur edip serbestiyetini kazanması gösteriyor ki, o mevkiine lâyıktır ki, kable'l-vuku İmam Ali *(radiyallâhu anh)* ve Gavs-ı Âzam *(kuddise sirruh)* ondan haber verdikleri gibi, bunlar, köy ve nahiye ve vilâyetim, benimle beraber şuursuz olarak geleceğini hissedip mesrur olmuşlar.[1](Hâşiye)

Sizi eski talebelerim ve eski arkadaşlarım ve kardeşim ve biraderzâdem Abdülmecid ve Abdurrahman'lar bildiğimden, bu mahrem sırrı size açtım.

Evet, ben, yirmi dört saat evvel hassasiyetimle ve âsâbımın rutubetten tesiriyle rahmet ve yağmurun gelmesini hissettiğim gibi, aynen öyle de, ben ve köyüm ve nahiyem, kırk dört sene evvel Risale-i Nur'daki rahmet yağmurunu bir hiss-i kable'l-vuku ile hissetmişiz demektir.

Umum kardeşlerimize ve hemşirelerimize selâm ve dua ederiz ve dualarını rica ederiz.

Hiss-i Kable'l-Vukuun Tetimmesi

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Risale-i Nur'un zuhuru hiss-i kable'l-vuku ile küllî bir surette hissedilmesi gibi, Risale-i Nur'un has talebelerinin bir kısmının itirafıyla ve bir kısmının tarz-ı hayatı Risale-i Nur gibi bir hizmete namzetliğini gösterdiği cihetle bu tetimmeyi yazıyorum:

Evet, hiss-i kable'l-vuku, herkeste cüz'î-küllî vardır; hattâ hayvanâtta dahi vardır; hattâ rüya-yı sâdıkanın ehemmiyetli bir kısmı, bu hiss-i kable'l-vukuun nev'indendir; hattâ bazılarda hassasiyet cihetiyle keramet derecesine çıkar. Benim âsâbımdaki hassasiyetle yağmurdan yirmi dört saat evvelki rutubet-i havâiye ile yağmurun gelmesini hissetmem, bir cihette hiss-i kable'l-vuku sayılabilir ve bir cihette sayılmaz.

Ben, Risale-i Nur'a ehemmiyetli hizmet eden kardeşlerimin tarz-ı hayatlarına dikkat ettim, gördüm ki, aynı benim güzerân-ı hayatım gibi, Risale-i Nur gibi bir neticeye göre techiz edilip sevk edilmiş.

---

1 (Hâşiye) Evet, Risale-i Nur'un tercümanı hem fakir, hem âdi iken, şansız ve âmi bir haneden olduğu halde, tarihçe-i hayatında yazıldığı gibi fevkalâde istiğna ve hediye ve sadakaları kabul etmemek ve emsalsiz bir izzet-i ilmiye namıyla kimseye baş eğmemek ve tenezzül etmemek ve haddinden bin derece ziyade işlere girişmek gibi haller, bu mezkûr sırdan ileri gelmiştir.

Evet, Hüsrev, Feyzi, Hâfız Ali, Nazif gibi çok kardeşlerimizin geçen tarz-ı hayatları bu hizmet-i Nuriyeye göre bir vaziyet verildiğini onlar hissettikleri gibi; ben de, çok has kardeşlerimde, hattâ burada aynen tarz-ı hayatım gibi böyle bir nurânî meyveyi vermek için tanzim edilmiş görüyorum. Hissetmeyen kısmı, dikkat etseler hissedecekler. Ben kendim, bütün hayatımın harika kısmını, evvelce Gavs-ı Âzam'ın bir silsile-i kerameti telâkki ediyordum; şimdi Risale-i Nur'un bir silsile-i kerameti olduğu tebeyyün etti.

Ezcümle: Ben Hürriyetten evvel İstanbul'a gelirken, yolda, bir-iki mühim ilm-i kelâma ait kitaplar elime geçti. Dikkatle mütalâa ettim. İstanbul'a geldikten sonra, sebepsiz olarak hem ulemâyı, hem mektep muallimlerini münazaraya, "Kim ne isterse benden sorsun." diye ilân ettim. Medar-ı hayrettir ki, münazaraya gelenlerin bütün sordukları sualler, yolda mütalâa ettiğim ve hâfızamda kaldığı meselelerdi. Hem, filozofların sordukları sualler, hâfızamda bulunan meselelerdi.

Şimdi anlaşıldı ki, o fevkalâde muvaffakiyet ve benim de haddimden çok ziyade o hodfuruşluk ve mânâsız izhar-ı fazilet ise, ileride Risale-i Nur'un İstanbulca ve ulemâca makbuliyetine ve ehemmiyetine zemin hazır etmek imiş.

İkincisi: Hattâ ben, fakir ve muhtaç olduğum ve zâhid ve sofu ve riyazetçi olmadığım ve büyük bir şeref ve haysiyet ve hanedanlık haysiyetinden, şan u şerefinden hissedar olmadığım halde, tarihçe-i hayatımda yazıldığı gibi, küçükten beri halkların mallarını, hediyelerini kabul edemiyordum, ihtiyacımı izhara tenezzül edemiyordum. Beni bilenler gibi, ben de çok hayret ederdim. Şimdi hassaten birkaç sene zarfında anlaşıldı ki, Risale-i Nur'un dehşetli bir mücahedesinde, tamâ ve mal yüzünden mağlûp olmamak ve itiraz gelmemek için o hâlet-i ruhiye bize ihsan edilmişti. Yoksa, düşmanlarım o cihetten büyük bir darbe indirecektiler.

Hem ezcümle: Eski Said siyasette çok ileri gittiği halde, Yeni Said de taraftar bulmak için çok muhtaç olduğu zamanda, bütün insanları meşgul eden bu beş-altı senedeki beşer tufanları, siyaset fırtınaları içinde kat'â ve asla beni meşgul etmedi ve merakla mağlûp etmedi ve beş sene, bilmeyi merak etmedim.

Beni bilenler gibi, ben de bu hale çok hayret ederdim. Hattâ kendi kendime derdim: "Acaba ben mi divane olmuşum ki, bütün dünyayı kendiyle meşgul eden bu hâdisâta bakmıyorum, ehemmiyet vermiyorum? Yoksa insanlar mı divane olmuşlar?" diye hayret içindeydim. Şimdi hem mânevî ihtarla, hem mezkûr hiss-i kable'l-vuku ile, hem meydandaki Risale-i Nur'un galebe ve serbestiyetiyle tahakkuk etti ki, Risale-i Nur'daki hakikat-i ihlâs, rıza-yı ilâhîden

başka hiçbir şeye âlet ve tâbi olamaz ve Kur'ân'dan başka hiçbir nokta-yı istinadı olmadığını isbat etmek için o acip hâlet-i ruhiye verilmiş.

Said Nursî

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Meyve'nin Dördüncü Meselesi'ndeki bir hakikatin izahını eski Said'in âfâka bakmak damarıyla ve bana hizmet eden kâtibin Ramazan başlarında bayram alâmetini şarkta bir hâdisenin tesiriyle heyecanla demesi ve bu Ramazan-ı Şerif'teki kıymettar vakitleri radyonun mâlâyâniyâtıyla zâyi etmemesi için mânen kalbime kaç defa ihtar edildi ki, o geniş ve karışık fırtınalı hakikatin kısaca zararlarını beyan eyle! Ben de gayet muhtasar bazı işaretler nev'inde, Risale-i Nur şâkirtlerinin meraklarını tâdil etmek niyetiyle beyan ediyorum. Fakat hem mesele çok geniş, vaktim de dar, halim de perişan olmasından, anlamasında zahmet çekeceksiniz, zekâvetinize güveniyorum.

Meyvenin o Dördüncü Meselesi'nde denilmiş ki:

"Dünya siyasetine karışmadığımın sebebi: O geniş ve büyük dairede vazife az ve küçük olmakla beraber, câzibedarlık cihetiyle meraklıları kendiyle meşgul eder, hakikî ve büyük vazifelerini onlara unutturur veya noksan bıraktırır. Hem her halde bir tarafgirlik meylini verir, zâlimlerin zulümlerini hoş görür, şerik olur." meâlinde orada denilmiştir.

Şimdi ben de derim ki: Merak yüzünden ve âfâkî hâdisâtın verdiği sarhoşâne gafletten zevk alan bîçâreler! Eğer "İnsanın fıtratındaki merak, insaniyet damarıyla sizin, farz ve lâzım vazifeniz zararına o hâdise, o geniş boğuşmalara sevk ediyor. Bu da bir ihtiyac-ı mânevîdir, fıtrîdir." derseniz, ben de derim:

Katiyen biliniz ki, insanın, çok mucizatlı hilkatine merak etmeyip, dikkat etmeyerek iki başlı veya üç ayaklı bir insan görse kemâl-i merakla temâşâsına daldığı gibi; aynen bu asırda, nev-i beşerin muvakkat ve fâni, tahripçi geniş hâdiseleri ve zemin yüzünde yüz bin millet ve insan nev'i gibi çok hâdisât-ı acîbeye mazhar o milletlerden, her baharda yalnız birtek arı milletine ve üzüm tâifesine baksan, bu nev-i beşerdeki hâdisâtın yüz defa daha mûcib-i merak ve ruhânî, mânevî zevklere medar hâdiseler var. Bu hakikî zevklere ehemmiyet vermeyip beşerin zararlı, şerli, ârızî hâdiselerine bu kadar merak ve zevkle bağlanmak; dünyada ebedî kalmak ve o hâdiseler daimî olmak ve herkese o hâdiseden bir menfaat veya zarar gelmek ve o hâdiseye sebebiyet verenlerin hakikî fail ve mûcid olmak şartıyla olabilir.

Hâlbuki, havanın fırtınaları gibi geçici hallerdir. Sebebiyet verenlerin tesirleri pek cüz'î... Ondaki zarar ve menfaati, o vaziyet; şarktan, Bahr-i Muhit'ten sana göndermez. Senden sana daha yakın ve senin kalbin O'nun tasarrufunda ve senin cismin O'nun tedbir ve icadında olan bir Zât-ı Akdes'in rubûbiyetini ve hikmetini nazara almayıp, tâ dünyanın nihayetinden zarar ve menfaati beklemek ne derece divanelik olduğu tarif edilmez.

Hem iman ve hakikat noktasında, bu çeşit merakların büyük zararları var. Çünkü gaflet verecek ve dünyaya boğduracak ve hakikî vazife-i insaniyeti ve âhireti unutturacak olan en geniş daire ise siyaset dairesidir. Hususan böyle umumî ve mücadele suretindeki hâdiseler, kalbi de boğuyor. Güneş gibi bir iman lâzım ki, her şeyde, her vaziyette, her bir harekette kader-i ilâhî ve kudret-i rabbâniyenin izini, eserini görsün, tâ o zulm-ü zulmette kalb boğulmasın, iman sönmesin; akıl, tabiat ve tesadüfe saplanmasın.

Hattâ ehl-i hakikat, hakikat ve mârifetullahı bulmak için, kesret dairelerini unutmaya çalışıyorlar; tâ kalb dağılmasın ve lüzumlu ve kıymetli şeye sarf etmek lâzım gelen merakı, zevki, şevki, lüzumsuz fâni şeylerde telef olmasın. *Hattâ bu ehemmiyetli sırdandır ki, din düsturlarının bir hâdimi olmak cihetinde güneş gibi imanlar taşıyan bir kısım Sahabeler ve onlara benzeyen mücahidînden, Selef-i Salihîn'den başka, siyasetçi, ekserce tam müttakî dindar olamaz. Tam ve hakikî dindar, müttakî olanlar, siyasetçi olmazlar. Yani, maksad-ı aslî siyasetini yapanlarda din, ikinci derecede kalır, tebeî hükmüne geçer. Hakikî dindar ise, "Bütün kâinatın en büyük gayesi ubudiyet-i insaniyedir." diye, siyasete, aşk-ı merak ile değil; ikinci, üçüncü mertebede onu dine ve hakikate âlet etmeye –eğer mümkünse– çalışabilir. Yoksa bâki elmasları, kırılacak âdi şişelere âlet yapar.*

Elhâsıl: Nasıl ki sarhoşluk, hakikî vazifelerden gelen elemleri ve ihtiyaçları sarhoşlukla muvakkaten unutturduğu cihetle menhus ve kısa bir zevk verir; öyle de, böyle fâni boğuşmaları ve hâdiseleri merakla takip etmek bir nevi sarhoşluktur ki, hakikî vazifelerden gelen ihtiyacat ve yapmamaktan gelen teellümâtı muvakkaten unutturduğu için menhus bir zevk verir. Veya tehlikeli bir yeise düşüp لَا تَقْنَطُوا مِنْ رَحْمَةِ اللهِ[1] âyetindeki emr-i ilâhîye muhalefet eder, tokada müstehak olur.

Veya وَلَا تَرْكَنُوا إِلَى الَّذِينَ ظَلَمُوا فَتَمَسَّكُمُ النَّارُ[2] olan şiddetli tehdid-i ilâhî to-

---

1 "Allah'ın rahmetinden ümit kesmeyiniz." (Zümer sûresi, 39/53)

2 "Bir de sakın zulmedenlere meyletmeyin, sempati duymayın. Yoksa size ateş dokunur." (Hûd sûresi, 11/113).

kadına mazhar olur, zâlimlerin zulümlerine hasbî olarak mânen iştirak eder, bilistihkak cezasını da dünyada, âhirette çeker.

Yalnız ehemmiyetli bir endişe ve bir tesellî kalbime geliyor ki:

Bu geniş boğuşmaların neticesinde, eski Harb-i Umumî'den çıkan zarardan daha büyük bir zarar, medeniyetin istinadı, menbaı olan Avrupa'da, deccalâne bir vahşet doğurmasıdır. Bu endişeyi tesellîye medar, âlem-i İslâm'ın tam intibahıyla ve yeni dünyanın, Hıristiyanlığın hakikî dinini düstur-u hareket ittihaz etmesiyle ve âlem-i İslâmla ittifak etmesi ve İncil, Kur'ân'a ittihad edip tâbi olması, o dehşetli gelecek iki cereyana karşı semâvî bir muavenetle dayanıp inşaallah galebe eder.

Umum kardeşlerime birer birer selâm. Gelen veya geçen leyle-i Kadirlerinizi tebrik ederiz.

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Denizli'nin bir Hüsrev'i Hasan Feyzi'nin uzunca, tafsilâtlı bir mektubunu vasıtanızla aldım. Ve bildim ki, nasıl bir dane toprak altına konulur, tâ çok daneleri sümbül versin; aynen öyle de, şehid merhum Hâfız Ali o tarlada, toprak altına girdi, otuz kırk Hâfız Ali'leri sümbül verdi ve verecek, kanaatim geldi. Siz, benim tarafımdan ona ve Risale-i Nur'un hizmetine çalışanlara yazınız ki:

Bir-iki sene zarfında Denizli kahramanları, yirmi sene kadar Risale-i Nur'a hizmet ettiklerinden, biz Risale-i Nur şâkirtleri ebede kadar onların bu iyiliklerini unutmayız. Ve Denizli, nazarımızda ikinci bir Isparta hükmüne geçtiği gibi, hapishanesini dahi bir medrese-i Nuriye mânâsında biliyoruz.

Feyzi'nin mektubunda isimleri bulunan ve bilhassa hâkim-i âdil ile beraber hakikî adâlete çalışanlar (Ç. H. M.) ve Avukat Ziya gibi bütün o zatlar, değil yalnız bizi, belki Anadolu'yu ve âlem-i İslâm'ı mânen minnettar eylemişler. Onlar, bizim gibi Risale-i Nur'a sahiptirler. Eğer lüzum olsa, elime teslim edilen bir kısım mecmuaları da onlara emaneten okutmak için göndereceğim. Orada kalan kitaplar, lüzumu varsa, muattal kalmamak şartıyla kalabilirler. Büyük mecmua elinde bulunan, muattal bırakmamak ve okutmak ve mümkünse hapishaneyi teşrik etmek şartıyla onun elinde kalsın. Daha isterse, daha başkaları da ona ve oraya göndereyim.

Ben Denizli gibi, az bir zamanda, bize ve Risale-i Nur'a metin kahraman sahipleri ve kardeşleri verdiği için, elimden gelse, kemâl-i sürur ve sevinçle onların mübarek hapishanesinde bakiyye-i ömrümü geçirmek istiyorum.

Bizimle çok alâkadar ve hapishanede görüştüğümüz veya bana hizmet eden Beylerbeyli Süleyman ve Tavaslı Mehmed Çavuş gibi ne kadar dostlar varsa, hepsine çok selâm ediyorum ve her vakit mânevî kazançlarımıza ve dualarımıza dahildirler. Ve Feyzi'nin mektubunda isimleri bulunan zatlara bilhassa birer birer selâm ve umumunun Ramazanlarını ve leyle-i Kadirlerini ruh u canımızla tebrik ediyoruz.

Milâslı Halil İbrahim, hakikaten Risale-i Nur'un demir gibi metin ve sarsılmaz bir şakirdidir. O kasaba onunla iftihar etmeli. Hem o zatın, hem Hasan Feyzi'nin haddimden yüz derece ziyade hüsn ü zanları neticesinde yazdıkları parlak manzum iki parçayı, Risale-i Nur'a hitap ediyorlar ve benim ehemmiyetsiz şahsımı perde ve ârizî bir unvan olarak yapmışlar diye kabul ediyorum. Yoksa benim ne haddim var ki o meziyetlere sahip olayım. Hem ona, hem Risale-i Nur'un avukatı Ahmed Feyzi'ye ve arkadaşlarına ve eski kahraman kardeşlerimizden Şefik'e çok selâm ve dua ediyoruz.

Kardeşlerim, *Âyetü'l-Kübrâ* Ramazan'da zuhur ettiği gibi, zannımca Ramazan'da da matbaadan çıktığını, Isparta'ya geldiğini ve Ramazan'da serbestiyetle okunması ve camilere okutmak için girmesi gibi, bu Ramazan-ı Şerif'te *Âyetü'l-Kübrâ*'dan çıkan ve bir saat tefekkür bir sene ibadet mânâsını taşıyan[1] Hizb-i Nuriye *Âyetü'l-Kübrâ*'dan çıktığı misillü, bizim tesbihatımızda otuz üç defa لَآ إِلٰهَ إِلَّا اللّٰهُ[2] *Âyetü'l-Kübrâ*'nın berekâtı ve feyziyle on dakikada aynı hakikat-i tevhidi veren iki sayfa kadar Ramazan'ın nuruyla kalbe ihtar edildi. Ben de on dakikada *Âyetü'l-Kübrâ*'nın tamamını okuyor gibi ve her bir mertebede, mukaddimesinde denildiği gibi küre-i arzın küllî dili benim hayalen lisanım olup لَآ إِلٰهَ إِلَّا اللّٰهُ der; ve denizler ve dağlar, o unsurların ve insan tabakatlarının lisân-ı hâlleri benim dillerim olup لَآ إِلٰهَ إِلَّا اللّٰهُ der diye, ben de her bir لَآ إِلٰهَ إِلَّا اللّٰهُ dedikçe, ya bilisân-ı arz, ya bilisân-ı semâvât, ya bilisân-ı cev, ya bilisân-ı anâsır derim; gibi. İnşaallah, sonra size gönderilecek.

اَلْبَاقِي هُوَ الْبَاقِي[3]

Kardeşiniz
Said Nursî

---

1 Bkz.: el-Gazâlî, *İhyâu ulûmi'd-dîn* 4/423; el-Kurtubî, *el-Câmi' li ahkâmi'l-Kur'ân* 4/314; Aliyyülkârî, *el-Masnû'* s.82.

2 "Allah'tan başka ilâh yoktur." (Sâffât sûresi, 37/35; Muhammed sûresi, 47/19)

3 Kendinden başka her şeyin fâni olduğu gerçek Bâkî, Allah'tır.

İkramı İzhar Mektubunun Tetimmesi

(İşârât-ı Kur'âniye'nin başında yazdık.)

Risale-i Nur'un makbuliyetine imza basan ve gaybî işaretlerle ondan haber veren sekiz parçadan birinci parçadır.

Aynı meseleye bu risalede yirmi dokuz işaret var. Sair parçalarla beraber bine yakın işaretler, rumuzlar, îmalar, emâreler aynı meseleye, aynı dâvâya bakmaları sarahat derecesindedir. Vahdet-i mesele cihetiyle, o emareler birbirine kuvvet verir, teyid eder. O sekizden üç tanesi, İmam Ali *(radîyallâhu anh)*, üç keramet-i gaybiyesiyle Risale-i Nur'dan haber vermiş.

Bu sekiz parçayı Ankara ehl-i vukufu tetkik etmiş, itiraz etmemişler. Yalnız demişler: "Keramet sahibi, kerametini yazmaz."

Ben de onlara cevap verdim ki: "Bu benim değil, Risale-i Nur'un kerametidir. Risale-i Nur ise, Kur'ân'ın malıdır ve tefsiridir." dedim, onlar sustular; demek kabul ettiler. Gerçi bu çeşit ikramlar yazılmasaydı daha münasip olurdu; fakat bu hadsiz ve kuvvetli ve kesretli düşmanlar karşısında az ve zayıf ve fakir olan bizlere kuvve-i mâneviye ve gaybî imdat ve teşcî ve sebat ve metanet vermek için mecburiyet-i kat'iye oldu, ben de yazdım. Benim benliğime bir hodfuruşluk verip sukutuma sebep olsa da, ehemmiyeti yok. Bu hizmete, yani ehl-i imanı dalâlet-i mutlakadan kurtarmaya, lüzum olsa dünyevî hayat gibi, uhrevî hayatımı da feda etmek bir saadet bilirim. Binler dostlarım ve kardeşlerim cennete girmeleri için, cehennemi kabul ederim.

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Şimdi bir halimi size beyan etmek lâzım geliyor tâ başka sebepler sizi müteessir etmesin. O hal de şudur:

Bu yirmi sene tazyik neticesi, ehemmiyetli ve müzmin bir hastalık bana ârız olmuş. Zaten eskiden beri o hastalığın esası bende vardı ki, ona merdümgirizlik, yani, insanlardan çekinmek, temas etmemek, temastan müteessir olmak... Hattâ şimdi en hafif ruhlu bir kardeşim, bir şakirdimle görüşmeyi –fakat Risale-i Nur hizmetine ait olmamak şartıyla– ruhum kaldırmıyor. Hattâ dostâne bakmaktan cidden müteessir oluyorum. Bu ehemmiyetli halde insanların bana karşı zulüm ve cinayetleri bir vesile olduğu gibi, inâyet-i ilâhiye ve kaderin adaleti ve hizmet-i imaniyedeki ihlâsın muhafazası en ehemmiyet-

li bir sebeptir ki, hem zulm-ü cinayet-i beşeriyeyi hiçe indiriyor, hem bu hastalığı tam bana sevdiriyor, sabır ve tahammül verir. Nasıl ki insanlar evham yüzünden beni temastan men ede ede âsâbıma dokundurdular; inâyet-i ilâhiye dahi, hizmet-i imaniyedeki ihlâsı kırmamak ve tasannukârâne hodfuruşluk vaziyetine girmeye mecbur etmemek ve ziyade hüsn-ü zan edenlerin karşısında beni tekellüflere ve gösterişlere mecbur etmemek ve bu zamanda çok tesir eden şahsıma karşı teveccüh, muhabbet ve hizmete zarar veren kendini makam sahibi göstermek vaziyetinden kurtarmak ve Kur'ân'dan gelen Risale-i Nur'un elmas gibi hakikatlerini bana mâletmekle cam parçalarına indirmemek hikmetleriyle, Cenab-ı Erhamürrâhimîn bana bu hastalığı vermiştir. Ben, Cenab-ı Hakk'a şükrediyorum. Siz de müteessir olmayınız, memnun olunuz. Fakat fıtrî teellümlere karşı, tahammülüm için duanıza muhtacım.

Aziz kardeşlerim, bize teslim olunan kitaplarımın –yaldızlı kaplı büyük mecmualardan– bir kısmına baktım, gördüm ki: Nur, gül fabrikalarının elmas kalemleriyle yazdıkları risaleler, o yaldızlı kaplar içinde bazen on beş-yirmi risale içinde bulunan mecmualar o kadar güzel birer elmas kılıç hükmünde düşmanlarına karşı kendilerini büyük makamlarca ve mahkemelerde müdafaa etmek hikmetiyle –hiçbir sebep yokken, birden bire Risale-i Nur'u büyük mecmualar tarzında yaptırmaya hapsimizden beş ay evvel başladık– bunda büyük bir inâyet-i ilâhiye olduğuna şüphem kalmadı ve filozofların mağlûbiyetinin hikmetini anladık. Çünkü içtimada eczaların kuvvetinden çok ziyade bir kuvvet, hususan müdafaa vaktinde içtima ve tesanüdden ileri geliyor.

Kardeşlerim, çoktan size söylemek lâzım gelirken unutmuştum. Kerametli Yirmi Dokuzuncu Söz, o Söz'ün yalnız birinci makamıdır. O Söz'ün ikinci makamı ise, ehemmiyetine binâen –ki, bir vecihte ona da "*Âyetü'l-Kübrâ*" namını İmam Ali *(radiyallâhu anh)* vermiş olan– Yirmi Dokuzuncu Lem'a-yı Arabiye'dir ki, "Allahu Ekber" gibi sâir tesbihatın mertebelerindeki nurları beyan ediyor ve Hizb-i Nuriye'nin de bir me'hazıdır.

Umum kardeşlerime birer birer selâm ve dua ederim. Gizli olan her gecede muhtemel bulunan leyle-i Kadirlerinizi tebrik ederim.

Kardeşiniz
Said Nursî

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Bilmukabele, biz de Ramazanınızı tebrik ediyoruz. Rüyalarınız pek çok mübarektirler. İnşaallah, Cenab-ı Hak sizi büyük ihsanlara mazhar eyleyecek diye bir işarettir.

Bu zamanda en büyük bir ihsan, bir vazife, imanını kurtarmaktır, başkaların imanına kuvvet verecek bir surette çalışmaktır. Sakın, benlik ve gurura medar şeylerden çekin. Tevazu, mahviyet ve terk-i enaniyet, bu zamanda ehl-i hakikate lâzım ve elzemdir. Çünkü bu asırda en büyük tehlike benlikten ve hodfuruşluktan ileri geldiğinden, ehl-i hak ve hakikat, mahviyetkârâne daima kusurunu görmek ve nefsini itham etmek gerektir. Sizin gibilerin ağır şerait içinde kahramancasına imanını ve ubudiyetini muhafaza etmesi, büyük bir makamdır. Senin rüyalarının bir tabiri de, bu noktadan seni tebşir etmektir.

Risale-i Nur eczalarında tarikat hakikatine dair "Telvihat-ı Tis'a" namındaki risaleyi elde edip bakınız. Hem, zatınız gibi metin ve imanlı ve hakikatli zatlar Risale-i Nur dairesine giriniz. Çünkü bu asırda Risale-i Nur, bütün tehacümata karşı mağlûp olmadı. En muannid düşmanlarına da serbestiyetini resmen teslim ettirdi. Hattâ iki seneden beridir büyük makamatlar ve adliyeler, tetkikat neticesinde, Risale-i Nur'un serbestiyetini tasdik ve mahrem ve gayr-i mahrem bütün eczalarını sahiplerine teslime karar verdiler.

Risale-i Nur'un mesleği, sair tarikatlar, meslekler gibi mağlûp olmayarak, belki galebe ederek pek çok muannidleri imana getirmesi, pek çok hâdisâtın şehadetiyle, bu asırda bir mucize-i mâneviye-i Kur'âniye olduğunu isbat eder. O dairenin haricinde, ekseriyetle, bu memlekette, bu hususî ve cüz'î ve yalnız şahsî hizmet veya mağlûbane perde altında veya bid'alara müsamaha suretinde ve te'vilât ile bir nevi tahrifat içinde hizmet-i diniye tam olamaz diye, hâdisat bize kanaat vermiş.

Madem sizde büyük bir himmet ve kuvvetli bir iman var; tam bir ihlâs ve tam bir mahviyetle, sebatkârâne Risale-i Nur'a şâkirt ol.. tâ binler, belki yüz binler şâkirtlerin şirket-i mâneviye-i uhreviyelerine hissedar ol.. tâ senin hayırların, iyiliklerin cüz'iyetten çıkıp küllîleşsin, âhirette tam kârlı bir ticaret olsun.

Said Nursî

Aziz, sıddık kardeşlerim,

İki sene tetkikattan sonra mahkeme tarafından bana teslim olunan mecmualardan bugün, mâsumlar tâifesinin ve ümmî ihtiyarlar cemaatinin bana yâdigâr olarak gönderdikleri parçaları hâvi büyük ve yaldızlı ciltli bir mecmua gördüm. Bu mecmuanın başında tâ Kastamonu'ya yazdığım bir fıkrayı size göndermek hatırıma geldi. Belki de eskiden bir sureti size gönderilmiş. Bunda kanaatim geldi ki: Filozoflara ve muannidlere karşı mâsumlar ve ümmîlerin mâsumâne ve hâlisâne olan bu elimdeki mecmuası, en büyük bir vasıta-yı galebedir; inatları kırıp insafsızları insafa getirmiştir. İşte çok yerlerden bana gönderilen mecmualar ve ümmîlerin parçalarını üç mecmua içinde cem etmiştik. Ve mecmuanın başında, bu gelen parça yazılı gördüm, size de gönderiyorum.

Hem bununla, Risale-i Nur'un makbuliyetine delâlet eden sekiz parçadan mürekkep yaptığımız bir mecmua ve keramet-i Gavsiye ve Aleviye ve İşaret-i Kur'âniye'den başka, lâhika ve saireden üç-dört parça daha ilâve edilen mecmuanın başında yazılmaya lâyık bir parçayı leffen beraber gönderiyorum.

Umum kardeşlerime, bilhassa mâsum ve ümmîlere selâm ve dua eder ve dualarını istiyoruz. Ve bin mâşâallah ve bârekâllah onlara deriz. Onların yazılarını kimler görüyorsa, takdirkârâne meftun olur.

Risale-i Nur'un küçük ve mâsum şâkirtlerinden elli altmış talebenin yazdıkları nüshaları bize göndermişler, o parçaları üç cilt içinde cem ettik.

İşte bu mecmuadaki parçaları yazanların numûne olarak bir kısmı şunlardır:

İsimleri	Yaşları	İsimleri	Yaşları	İsimleri	Yaşları
Ömer	15	Hüseyin	11	Mustafa	14
Mustafa	13	Ahmed Zeki	13	Bekir	9
Hâfız Nebi	14	Ayşe	11	Ali	12
Hicret	15	Hâfız Ahmed	12	Ayşe	11

İşte bu mecmuadaki risaleler, bu mâsum çocukların Risale-i Nur'dan ders aldıkları ve yazdıklarının bir kısmıdır. Onların bu zamanda bu ciddî çalışmaları gösteriyor ki, Risale-i Nur'da öyle bir mânevî zevk ve câzibedar bir nur var ki, mekteplerde çocukları okumaya şevkle sevk etmek için icad ettikleri her nevi eğlence ve teşviklere galebe edecek bir lezzet, bir sürur, bir şevk, Risale-i Nur veriyor ki, çocuklar böyle hareket ediyorlar. Hem bu hal gösteriyor ki, Risale-i Nur kökleşiyor. İnşaallah, daha hiçbir şey onu koparamayacak; ensâl-i âtiyede devam edecek, gidecek.

Aynen bu mâsum çocuk şâkirtler gibi, Risale-i Nur'un câzibedar dairesine giren ümmî ihtiyarların dahi kırk-elli yaşından sonra Risale-i Nur'un hatırı için yazıya başlayıp yazdıkları kırk-elli parça, iki-üç mecmua içinde dercedildi. Bu ümmî ihtiyarların ve kısmen çoban ve efelerin, bu zamanda, bu acip şerait içinde, her şeye tercihen Risale-i Nur'a bu surette çalışmaları gösteriyor ki, bu zamanda Risale-i Nur'a ekmekten ziyade ihtiyaç var ki, harmancılar, çiftçiler, çobanlar, yörük efeleri, hâcât-ı zaruriyeden ziyade bir hâcât-ı zaruriyeyi, Risale-i Nur'un hakâikini görüyorlar.

Bu ciltte az ve sâir altı cild-i âhirde mâsumların ve ihtiyar ümmîlerin yazılarının tashihinde çok zahmet çektim. Vakit müsaade etmiyordu. Hatırıma geldi ve mânen denildi ki: Sıkılma! Bunların yazıları çabuk okunmadığından, acelecileri yavaş yavaş okumaya mecbur ettiğinden, *Risale-i Nur'un gıda ve taam hükmündeki hakikatlerinden hem akıl, hem kalb, hem ruh, hem nefis, hem his, hisselerini alabilir. Yoksa, yalnız akıl cüz'î bir hisse alır, ötekiler gıdasız kalabilirler.*

Risale-i Nur, sair ilimler ve kitaplar gibi okunmamalı. Çünkü ondaki iman-ı tahkikî ilimleri, başka ilimlere ve maariflere benzemez. Akıldan başka çok letâif-i insaniyenin kut ve nurlarıdır.

Elhâsıl: Mâsumların ve ümmî ihtiyarların noksan yazılarında iki fayda var:

Birincisi: Teennî ve dikkatle okunmaya mecbur etmektir.

İkincisi: O mâsumâne ve hâlisâne ve samimî ve tatlı dillerinden, derslerinden Risale-i Nur'un şirin ve derin meselelerini lezzetli bir hayretle dinlemek ve ders almaktır.

اَلْبَاقِي هُوَ الْبَاقِي[1]

Kardeşiniz
Said Nursî

[1] Kendinden başka her şeyin fâni olduğu gerçek Bâkî, Allah'tır.

Elhamdülillâh, bu sene Isparta'daki talebelerinizi dünyevî meşağil daha çok gaflete sokmadı. Hizmet-i Nuriyedeki gayretlerimiz ciddî bir surette devam ediyor. Her birimizin kalblerimizdeki Nur'a karşı incizap, sîmalarımızda okunuyor. Sanki bu talebelerinizin kalbleri sevinçle doludur.

Evet sevgili Üstadımız, bütün talebeleriniz hep birden diyorlar: Liyakatsizliğimiz, hiçliğimizle beraber sâfiyane istihdam edildiğimiz bu hizmet-i Nuriyede bedî bir Üstada hem talebe, hem kâtip, hem muhatap, hem nâşir, hem mücahid, hem halka nâsih, hem Hakk'a âbid olmak gibi cihandeğer güzelliklerin hepsini birden bize veren Hazreti Allah'a ne kadar şükretsek azdır. Ve bu yapmak istediğimiz şükürler dahi, Hâlıkımızın fazlıyla kalbimize gelen bir ihsan olduğunu tahattur eden biz talebelerinizin kalblerini sürur ve sevinç dolduruyor. Mâsum Nursluların Üstadımızın küçüklüğünde geçirdikleri hayatın müteşekkirâne bir tarzı, hal ve etvarımızda okunuyor. Hudutsuz şükürler, nihayetsiz senâlar olsun o Zât-ı Zülcelâle ki, bizleri cehl-i mutlak derelerinden, isyan ve küfran bataklıklarından lütuf ve keremiyle çıkarıp, gözleri kamaştıran en parlak bir Nur'a talebe etmiştir.

Eğer sevgili Üstadımız "iktiran" tâbir edilen iki nimetin beraber geldiğini daha evvelden bize izah etmeseydi, çok minnettarlıklarımızı kalblerimize tercüman olan kalemlerimizden okuyacaklardı.

Evet, sevgili Üstadımız, biz kendimize bakıyoruz, Risale-i Nur'a muhatap olamıyoruz. Buna rağmen, ihtiyaç şiddetlendikçe, Hâlık-ı Rahîm'in merhametli tecellîlerini müşahede ediyoruz.

Kalb-i Üstad, parlak bir ayna, bir mazhar, bir ma'kes; lisân-ı Üstad, âlî bir mübelliğ, bir muallim, bir mürşid; hâl-i Üstad, tecessüm etmiş en güzel bir örnek, bir numûne, bir misâl oluyor. Tavâif-i beşerin ihtiyaçları yazılıyor, gösteriliyor.

İşte, yedi seneden beri ateş püsküren zâlim beşerin hali, bugün daha çok ıztıraplı bir hale girmiş bulunuyor. Her bir zîidrak, acaba yarın ne olacak düşüncesiyle kulaklarını radyoların ağızlarına koymuşlar, mütehayyir duruyorlar. Şarkta Japonların mağlûp olmasıyla, dünyanın salâh-ı selâmete ve emn ü emâna kavuşması beklenirken, deccalane bir hareket şimalde kendini gösterdiği görülüyor. Şu vaziyet herkesi heyecana, endişeye sevk ediyor. İstikbalin zulmetlerine gittiği zannıyla, merakla radyoları takibe koşturuyor. Lillâhilhamd, Risale-i Nur, âlî beyanatıyla ruhlarımızı teskin ediyor, hakikî dersleriyle kalblerimizi tatmin ediyor.

İşte, bu günde meydana çıkan bu dehşetli cereyanı, ancak ve ancak Hıristiyanlık âleminin Müslümanlıkla ittihadı, yani İncil, Kur'ân ile ittihad ederek ve Kur'ân'a tâbi olması neticesi elde edilecek semâvî bir kuvvetle mağlûp edileceği iş'ar buyuruluyor ki, Hazreti İsa *(aleyhisselâm)*'ın da vürûduna intizar etmek zamanının geldiğini mânâ-yı işârî ile ihtar ediyor.

Mesmuata göre, bugünkü Amerika, aktâr-ı âleme tetkikat için gönderdiği dört heyetten birisini, bugünkü beşeriyetin saadetini temin edecek sâlim bir din taharrisine memur etmiştir. Bu ise, müceddidliğini mahkeme lisanıyla her tarafa ilân eden Risale-i Nur, bu muztarip, perişan beşeriyetin en büyük bir saadeti olacağına imanımız pek kuvvetlidir.

Sevgili Üstadımız başımızda, ve en âlî hakikatleri taşıyan ve Kur'ân'ın en yüksek ve mübarek tefsiri bulunan Risale-i Nur elimizde oldukça, sevinçlerimiz had ve hududa alınmaz.

İşte bu hakikatlerin her bir cüzü sâha-yı faaliyete çıksa, her tarafta merakla, zevkle kendini okutturuyor. Buna bariz deliller pek çok var. Hususuyla, inkâr-ı haşir mefkûresini mağlûp eden Onuncu Söz matbû nüshaları ve bilhassa gizli tab' edildiği hâlde kendini serbest okutan ve takviye-i imanda pek yüksek harikaları taşıyan *Âyetü'l-Kübrâ* risaleleri; ve inkâr-ı ulûhiyet mefkûresini zîr u zeber eden *Külliyat-ı Nur*, *Hüccetü'l-Bâliğa* ve *Meyve* gibi eczaları meydanda...

İnşaallah, Kur'ân'ın etrafına çevrilmek istenilen imansızlığın emansız sûrunu, Risale-i Nur temelinden kaldıracak, imansızlığın emânsız ateşini söndürüp, âb-ı hayat bahşeden şarâb-ı kevserini, bütün dünyaya emanlı iman vermekle içirecektir.

اَلْبَاقِي هُوَ الْبَاقِي[1]

Çok kusrulu talebeniz
Hüsrev

1 Kendinden başka her şeyin fâni olduğu gerçek Bâkî, Allah'tır.

Zatınızın şahsıma karşı haddimden pek çok ziyade hüsn-ü zannınızı, Risale-i Nur'un şahs-ı mânevîsi namına kabul edebilirim. Yoksa kendimi o makamlarda görmek benim haddim değil.

Hem, *"Risale-i Nur mesleği, tarikat değil, hakikattir, Sahabe mesleğinin bir cilvesidir. Bu zaman tarikat zamanı değil, imanı kurtarmak zamanıdır."* Risale-i Nur, bu hizmeti lillâhilhamd en müşkül ve ağır zamanlarda yapmış ve yapıyor. Risale-i Nur dairesi, Hazreti Ali ve Hasan ve Hüseyin'in *(radiyallâhu anhum)* ve Gavs-ı Âzam'ın *(kuddise sirruh)* –ihbârât-ı gaybiyeleriyle– şâkirtlerinin bu zamanda bir dairesidir. Çünkü Hazreti Ali, üç keramet-i gaybiyesiyle Risale-i Nur'dan haber verdiği gibi, Gavs-ı Âzam *(kuddise sirruh)* da kuvvetli bir surette Risale-i Nur'dan haber verip tercümanını teşcî etmiş. Bu mahrem dört Risale-i Keramet-i Aleviye ve Gavsiye'ye ait dört risale inşaallah bir vakit size gönderilebilir. Mahkeme ehl-i vukufu, onlara itiraz edememiş. Yalnız "Bu yazılmamalıydı." diye küçük bir tenkit etmişler. Ben de cevap verdim, onlar sustular. Zaten Üveysî bir surette doğrudan doğruya hakikat dersimi Gavs-ı Âzam'dan *(kuddise sirruh)* ve Zeynelâbidîn *(radiyallâhu anh)* ve Hasan, Hüseyin *(radiyallâhu anhumâ)* vasıtasıyla İmam Ali'den *(radiyallâhu anh)* almışım. Onun için, hizmet ettiğimiz daire onların dairesidir.

Cenab-ı Hakk'a hadsiz şükür olsun ki, duanızın himmetiyle, on beş günden ziyade şiddetli bir hararet içinde tehlikeli ve zehirli hastalığın iki gündür tehlikesi geçti. Hastalıkla bir saat ibadet bir gün kadar olması cihetiyle, inşaallah yapamadığım çok hayratın yerini bu hastalık doldurmuş ve çok kusuratıma da keffâret olmuş. Fakat zâfiyet ve hastalık devam ediyor.

Latîf ve mânidar bir tevâfuktur ki, dünkü gün, mâsumların mecmuası elime geçti, açtım. O mecmuanın başında, o mâsumların bir kumandanı hükmünde ve medrese-i Nuriye'nin kahramanlarından Marangoz Ahmed'in gayet ziynetli ve nakışlı ve dikkatli yazdığı *Küçük Sözler*, başında dercedilmiş gördüm. "Mâşaallah Marangoz Ahmed, dedim, mâsumların çavuşu olmuş." Aynı günde bir mektubu elime geçti, açtım. Marangoz Ahmed'in gönderdiğimiz mektupları arkadaşlara gecede okumak zamanında, iki çekirge mektubun başına gelip tâ bitinceye kadar dinlemelerini gördüm. Birkaç gün evvel biz mektubu yazarken, iki güvercin, mektubun makbuliyetini ve müjdeci serçe ve kuddüs kuşlarının müjdelerini tasdik ettikleri gibi, marangozun iki çekirgeleri de güvercinleri ve müjdeci kuşları tasdik ederek, "Biz dahi Risale-i Nur'u tanıyoruz." diye lisân-ı hâlleri ifade ediyor diye latîf ve mânidar tevafuk olmuş.

Bu münasebetle, o mecmua içinde mübarek kahramanlardan Küçük Ali'nin biraderzadesi mâsum ve küçük bir Abdurrahman olan Hâfız Ahmed'in yazdığı Sekizinci Şuâ'ın Sekizinci Remz'inden bir sayfa evvel bir fıkra nazarıma değdi. Bir-iki aydır size Risale-i Nur'un makbuliyetine dair yazılan mektuplarda şahsımın hisse-i şerefi ve hüneri olmadığını ve sırf bir ikram-ı ilâhî olmasına dair yazılan parçayı bu fıkrayı, o fıkraya alâkadar gördüm, size gönderiyorum, onlara münasip bir yerde ilhak edersiniz. O fıkra, Celcelûtiye'nin fevkalâde Risale-i Nur'a verdiği ehemmiyetten şahsımın bir lem'ası, bir hüneri olmadığına dairdir. Şöyle ki, orada demiştim:

Hem ben itiraf ediyorum ki, böyle makbul bir eserin mazharı olmak, hiçbir vecihle o makama liyakatim yoktur. Fakat küçük, ehemmiyetsiz bir çekirdekten, koca, dağ gibi bir ağacı halk etmek kudret-i ilâhiyenin şe'nlerindendir ve âdetidir ve azametine delildir.

Ben kasemle temin ederim ki, Risale-i Nur'u senâdan maksadım, Kur'ân'ın hakikatlerini ve imanın rükünlerini teyid ve isbat ve neşirdir. Hâlık-ı Rahîmime hadsiz şükür olsun ki, kendimi kendime beğendirmemiş, nefsimin ayıplarını ve kusurlarını bana göstermiş ve o nefs-i emmâreyi başkalara beğendirmek arzusu kalmamış.

Evet, kabir kapısında bekleyen bir adam, arkasındaki fâni dünyaya riyakârâne bakması, acınacak bir hamakattır ve dehşetli bir hasârettir. Cenab-ı Hak, beni böyle hasâretlerden muhafaza eylesin, âmin…

Umum kardeşlerime birer birer selâm ve dua eder ve dualarını rica ederiz.

Aziz, sıddık, mübarek kardeşlerim,

Sizin mübarek Ramazan'ınızı ve leyle-i Kadr'inizi ve bayramınızı bütün ruh u canımızla tebrik ve tes'id ediyoruz. Cenab-ı Erhamürrâhimîn, emsâl-i kesiresiyle sizleri müşerref eylesin, âmîn.

Bu Ramazan-ı Şerif'te gerçi bir tesmim neticesinde ziyade sıkıntı ve ıztırap çektimse de, Cenab-ı Hakk'a hadsiz şükür olsun ki, sabır ve tahammül ihsan eyledi. Ve hastalığın ehemmiyetli sevabı da ıztırabın verdiği gaflet noktalarını izale eyledi. Dualarınız berekâtıyla bu defa da o tesmimden tam kurtuldum. Fakat verdiği zâfiyet ve sarsıntı, ara sıra sıkıntı verir.

Size yazmıştım ki: Nasıl *Hizb-i Nuriye* Risale-i Nur'un ve *Âyetü'l-Kübrâ*'nın bir hülâsasıdır; öyle de, on dakika zarfında Hizb-i Nuriye'nin bir

hülâsası, bu Ramazan-ı Şerif'in feyzinden ve Ramazan'da telif edilen ve yeni intişar eden Ramazaniye Risalesi olan *Âyetü'l-Kübrâ*'nın otuz üç mertebe-i vücûb ve vücûd ve tevhid otuz üç elsine-i külliye ile tezahür ettiği gibi, ruh ve hayal ve kalb o noktadan öyle bir inbisat ve inkişaf etti ki, her bir mertebenin söylediği لَآ إِلٰهَ إِلَّا اللّٰهُ[1] şehadetini dediğim vakit, o küllî lisan benim oluyor gibi azametli bir tevhid hissettiğimden, *Âyetü'l-Kübrâ*, güneş gibi iman nurlarını ruhlara telkin edebilir. Şeksiz şüphesiz kanaat ettim ve gördüm ve İmam Ali'nin *(radiyallâhu anh)* ona verdiği ehemmiyetin sırrını bildim.

Bu defa Isparta umum şâkirtlerinin hissiyatıyla Risale-i Nur kahramanı Hüsrev'in yazdığı mektup, gerçi hakkım olmayarak bana ziyade hisse vermiş, fakat Isparta ve civarı kahraman şâkirtlerinin tam derece-i irtibatlarını ve Risale-i Nur'un tam kıymetini gösterdiğinden ve mektuplarım içinde ve Lâhika'ya, hem daha münasip gördüğünüz makamlarda yazmaya lâyıktır. Size bir sureti yeni hurufla gönderiliyor.

Pek çok alâkadar olduğum Kastamonu ve içindeki ehemmiyetli kardeşlerim, Isparta şâkirtleriyle vasıta-yı irtibat, Mustafa Osman, hakikaten az bir zamanda çok ehemmiyetli bir iş görmesinden, birinci saftaki haslar içine girmeye hak kazanmış. Demek ihlâsı tamdır ki, az bir zamanda çok zaman işini gördü. Cenab-ı Hak, onun emsalini o havalide çoğaltsın ve selâmet versin, âmîn.

Umum kardeşlerime ve hemşirelerime birer birer selâm ve tebrik ve dua ediyorum.

Said Nursî

Gayet ehemmiyetli iki meseleyi, sizlere –zekâvetinize itimaden– Risale-i Nur'da müteferrikan parçaları bulunmalarına binâen, gayet muhtasar konuşacağım.

Birincisi: Risale-i Nur'un hakikî ve hakikatli bir şakirdi bulunan ve Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyân'ın kâtibi, bu defa yazdığı mektupta, haddimden bin derece ziyade hüsn-ü zannına istinaden, bir hakikat soruyor. Risale-i Nur'un şahs-ı mânevîsinin gayet ehemmiyetli ve kudsî vazifesini; ve hilâfet-i Nübüvvetin de gayet ulvî vazifelerinden bir vazifesini benim âdi şahsımda, Üstadı noktasın-

[1] "Allah'tan başka ilâh yoktur." (Sâffât sûresi, 37/35; Muhammed sûresi, 47/19)

dan bir cilvesini gördüğünden, bana o hilâfet-i mâneviyenin bir mazharı nazarıyla bakmak istiyor.

Evvelâ: Bâki bir hakikat, fâni şahsiyetler üstüne bina edilmez. Edilse, hakikate zulümdür. Her cihetle kemalde ve devamda bulunan bir vazife, çürümeye ve çürütülmeye mâruz ve müptelâ şahsiyetlerle bağlanmaz; bağlansa, vazifeye ehemmiyetli zarardır.

Sâniyen: Risale-i Nur'un tezahürü, yalnız tercümanının fikriyle, veyahut onun ihtiyac-ı mânevî lisanıyla Kur'ân'dan gelmiş. Yalnız o tercümanın istidadına bakan feyizler değil, belki o tercümanın muhatapları ve ders-i Kur'ân'da arkadaşları olan hâlis ve metin ve sadık zatların o feyizleri ruhen istemeleri ve kabul ve tasdik ve tatbik etmeleri gibi çok cihetlerle, o tercümanın istidadından çok ziyade o Nur'ların zuhuruna medar oldukları gibi, Risale-i Nur'un ve şâkirtlerinin şahs-ı mânevîsinin hakikatini onlar teşkil ediyorlar. Tercümanının da içinde bir hissesi var. Eğer ihlâssızlıkla bozmazsa, bir tekaddüm şerefi bulunabilir.

Sâlisen: Bu zaman, cemaat zamanıdır. Ferdî şahısların dehası, ne kadar harika da olsalar, cemaatın şahs-ı mânevîsinden gelen dehasına karşı mağlûp düşebilir. Onun için, o mübarek kardeşimin yazdığı gibi, âlem-i İslâm'ı bir cihette tenvir edecek ve kudsî bir dehânın Nur'ları olan bir vazife-i imaniye, bîçare, zayıf, mağlûp, hadsiz düşmanları ve onu ihanetle, hakaretle çürütmeye çalışan muannid hasımları bulunan bir şahsa yüklenmez. Yüklense, o kusurlu şahıs ihanet darbeleriyle düşmanları tarafından sarsılsa, o yük düşer, dağılır.

Râbian: Eski zamandan beri çok zatlar, üstadını veya mürşidini veya muallimini veya reisini kıymet-i şahsiyelerinden çok ziyade hüsn-ü zan etmeleri, dersinden ve irşadından istifadeye vesile olması noktasında o pek fazla hüsn-ü zanlar bir derece kabul edilmiş, hilâf-ı vâkıadır, diye tenkit edilmezdi. Fakat şimdi, Risale-i Nur şâkirtlerine lâyık bir üstada muvafık bir ulvî mertebe ve fazileti, bîçare, kusurlu bu şahsımda kabul ettikleri sebebiyle gayret ve şevkleriyle çalışmaları, bu noktada haddimden ziyade hüsn-ü zanları kabul edilebilir; fakat Risale-i Nur'un şahs-ı mânevîsinin malı olarak elimde bulunuyor diye bilmek gerektir. Fakat, başta zındıklar ve ehl-i dalâlet ve ehl-i siyaset ve ehl-i gaflet, hattâ sâfi-kalb ehl-i diyanet, şahsa fazla ehemmiyet verdikleri cihetinde haksızlar, o şahsı çürütmekle hakikatlere darbe vurmak; ve o Nur'lara benim gibi bir bîçareyi mâden zannederek, bütün kuvvetleriyle beni çürütüp o Nur'ları söndürmeye ve sâfi-kalblileri de inandırmaya çalışıyorlar. Ezcümle, İkinci Mesele'de bir hâdise bu hakikati gösteriyor.

İkinci Mesele: Bayramın ikinci gününde, teneffüs için kırlara çıktığım zaman, ehemmiyetli bir memur tarafından beş vecihle kanunsuz bir taarruza mâruz kaldım. Cenab-ı Hak, rahmet ve keremiyle, belime, başıma yüklenen Risale-i Nur eczalarını ve ruhuma ve kalbime yüklenen şâkirtlerinin haysiyet ve izzet ve rahatlarını muhafaza için, fevkalâde bir tahammül ve sabır ihsan eyledi. Yoksa, bir plân neticesinde beni hiddete getirip, Risale-i Nur'un, bâhusus *Âyetü'l-Kübrâ*'nın fütuhatına karşı bir perde çekmek olduğu tahakkuk etti.

Sakın, sakın, hiç kederlenmeyiniz, merak etmeyiniz, hem telâş etmeyiniz, hem bana acımayınız. Şeksiz şüphesiz, inâyet-i ilâhiye perde altında bizi muhafaza etmekle [1] وَعَسَى أَنْ تَكْرَهُوا شَيْئًا وَهُوَ خَيْرٌ لَكُمْ âyetine mazhar etsin.

Onların o plânları da yine akîm kaldı. Fakat bu vilâyette, doğrudan doğruya büyük bir makamdan kuvvet alıp şahsımla uğraşanlar var. Eğer mümkün olsa, buranın havasıyla hiç imtizaç edemediğim cihetini vesile edip, münasip bir yere naklime, Denizli Mahkemesini ve Ankara Temyiz Mahkemelerini vasıta yapıp çalışmak lâzım geliyor. Ben kendim yapamadığım için, benden, bana daha ziyade alâkadar Denizli dostları teşebbüs etseler iyi olur. Hiç olmazsa oranın hapsine, bir daha bahaneyle beni alsınlar.

Said Nursî

Aziz, sıddık, çok mübarek, çok faal, çok hâlis, çok kıymettar kardeşim Hüsrev,

Senin bayramın ikinci gününde elime geçen mektubun bir güvercin haber veriyor gibi geldiği aynı günde beni çok müteessir eden hâdise-i taarruziyeden neş'et eden elemlerime, kederlerime bir merhem, bir ilâç hükmüne geçti, bu mânâyı hatıra getirdi: "Sana ihanet eden ehemmiyetsiz adamlara karşı, Gül ve Nur fabrikasının kahramanlarının hârikulâde hürmet ve ihtiramları varken, böyle bir-iki vicdansızın hakaretine değil, milyonlarca düşmanların ihanetlerine karşı gelebilir ve hükümden iskat edebilir." diye kalbime geldi. Fakat kendi şahsıma baktım ki, kurumuş, çürümüş, vazifesi bitmiş bir hurma çekirdeği hükmünde iken, Risale-i Nur bahçesinde bir derece o çekirdekten tezahür eden meyvedar, muhteşem koca bir ağaç nazarıyla baktığınızı gördüm. Sizin fevkalâde hüsn-ü zannınız o ağaçtan ileri geldiğini ve çekirdeğin de bir cihette, bir nevi vesile olduğu cihetinde hüsn-ü zanna mazhar olmuş gördüm.

---

[1] "Olur ki hoşlanmadığınız bir şey sizin için hayırlı olur." (Bakara sûresi, 2/216)

O mektubun birinci sayfası güzeldir; ben de iştirak ediyorum. İkinci sayfada birkaç yerde kalem karıştırdım, tâdil ettim. *Ezcümle*: Hazreti Hasan *(radiyallâhu anh)*'ın altı aylık hilâfetiyle beraber Risale-i Nur'un *Cevşenü'l-Kebîr*'den ve *Celcelûtiye*'den aldığı bir kuvvet ve feyizle vazife-i hilâfetin en ehemmiyetlisi olan neşr-i hakâik-i imaniye noktasında Hazreti Hasan *(radiyallâhu anh)*'ın kısacık müddetini uzun bir zamana çevirerek tam beşinci halife nazarıyla bakabiliriz. Çünkü adalet-i hakikiye ile bu asırda insanları mes'ud edebilir bir istidatta bulunan, Risale-i Nur'dur ve onun şahs-ı mânevîsi, Hazreti Hasan *(radiyallâhu anh)*'ın bir muavini, bir mütemmimi, bir mânevî veledi hükmündedir diye senin mektubunu tâdil ettim. Buna kıyasen, sana vekâleten bir-iki yerde kalem karıştırdım. Fakat aynı günde mahkeme, kitaplarım içinde bana teslim ettikleri mektuplar, müsveddeleri ve onların üstünde yeşil kalemle işaretlerine göre çok ehemmiyet verdikleri o müsveddeler içinde bu size yazdığım noksan bir parçayı gördüm, fesübhânallah dedim. Mektubuna benimle cevap ver diye mânâsını aldım. Belki bu parça Lâhika'ya girmiş; ben de size aynını yazıyorum.

Parça budur:

"Benim çok kusurlu şahsıma hüsn-ü zanla verdiğiniz makamlar cihetinde değil, belki vazifeye, hizmete bakıp o noktada bakmalısınız. Perde açılsa, benim baştan aşağıya kadar kusurat ile âlûde mâhiyetim, benden kaçmaya bir vesile olur. Sizi kardeşliğimden kaçırmamak, pişman etmemek için, şahsiyetime karşı haddimin pek fevkında tasavvur ettiğiniz makamlara irtibatınızı bağlamayınız. Ben, size nisbeten kardeşim; mürşidlik haddim değil. Üstad da değilim, belki ders arkadaşıyım. Ben, sizin kusuratıma karşı şefkatkârâne dua ve himmetinize muhtacım; benden himmet beklemeniz değil, bana himmet etmenize istihkakım var. Cenab-ı Hakk'ın ihsan ve keremiyle, sizlerle, gayet kudsî ve gayet ehemmiyetli ve gayet kıymettar ve her ehl-i imana menfaatli bir hizmette, taksim-i mesai kaidesiyle iştirak etmişiz. Tesanüdümüzden hasıl olan bir şahs-ı mânevînin fevkalâde ehemmiyet ve kıymeti ve üstadlığı ve irşadı, bize kâfidir.

"Madem bu zamanda, her şeyin fevkinde hizmet-i imaniye bir kudsî vazifedir. Hem kemmiyet, keyfiyete nisbeten ehemmiyeti azdır. Hem muvakkat ve mütehavvil siyaset daireleri, ebedî, daimî, sabit hizmet-i imaniyeye nisbeten ehemmiyetsizdir, mikyas olmaz. Risale-i Nur'un tâlimatı dairesinde bize bahşettiği feyizli makamlara kanaat etmeliyiz. Haddimden fazla fevkalâde hüsn-ü zan ile müfritâne âlî makam vermek yerine, fevkalâde sadakat ve

sebat ve müfritâne irtibat ve ihlâs lâzımdır; onda terakki etmeliyiz." Elhak, bunda tam terakki etmişsiniz. (Parça bitti.)

Aziz, sıddık, sebatkâr, muhlis kardeşlerim,

Hem maddî, hem mânevî, hem nefsim, hem benimle, temas edenler gayet ehemmiyetli benden suâl ediyorlar ki:

"Neden herkese muhalif olarak –hiç kimsenin yapmadığı gibi– sana yardım edecek çok ehemmiyetli kuvvetlere bakmıyorsun, istiğna gösteriyorsun? Ve herkes müştak ve talip olduğu ve Risale-i Nur'un intişarına, fütuhatına çok hizmet edeceğine o Risale-i Nur şâkirtlerinin hasları müttefik oldukları ve senden kabul ettikleri büyük makamları kabul etmiyorsun, şiddetle çekiniyorsun?"

Elcevap: Bu zamanda ehl-i iman öyle bir hakikate muhtaçtırlar ki, kâinatta hiçbir şeye âlet ve tâbi ve basamak olamaz; ve hiçbir garaz ve maksat onu kirletemez; ve hiçbir şüphe ve felsefe onu mağlûp edemez bir tarzda iman hakikatlerini ders versin. Umum ehl-i imanın bin seneden beri teraküm etmiş dalâletlerin hücumuna karşı imanları muhafaza edilsin.

İşte bu nokta içindir ki, dahilî ve haricî yardımcılara ve ehemmiyetli kuvvetlerine, Risale-i Nur ehemmiyet vermiyor, onları arayıp tâbi olmuyor.. tâ avâm-ı ehl-i imanın nazarında, hayat-ı dünyeviyenin bazı gayelerine basamak olmasın; ve doğrudan doğruya hayat-ı bâkiyeden başka hiçbir şeye âlet olmadığından, fevkalâde kuvveti ve hakikati, hücum eden şüpheleri ve tereddütleri izale eylesin.

Amma, "Mânevî ve makbul ve zararsız ve bütün ehl-i iman ve hakikatin istedikleri nurânî makamlar ve uhrevî rütbelerden, hâlis kardeşlerimizden hüsn-ü zanla verilen ve ihlâsınıza zarar gelmediği halde, eğer kabul etsen, reddedilmeyecek derecede senetler, hüccetler bulunduğu halde; sen, değil tevazu ve mahviyetle, belki şiddet ve hiddetle ve o makamı sana veren kardeşlerinin hatırını kırmakla o rütbelerden ve makamlardan kaçıyorsun."

Elcevap: Nasıl ki ehl-i hamiyet bir insan, dostların hayatını kurtarmak için kendini feda eder. Öyle de, ehl-i imanın hayat-ı ebediyelerini tehlikeli düşmanlardan muhafaza etmek için, lüzum olsa –hem lüzum var– kendim, değil yalnız lâyık olmadığım o makamları, belki hakikî hayat-ı ebediyenin makamlarını dahi feda etmeye, Risale-i Nur'dan aldığım ders-i şefkat cihetiyle terk ederim.

Evet, her vakit, hususan bu zamanda ve bilhassa dalâletten gelen gaflet-i umumiyede, siyaset ve felsefenin galebesinde ve enâniyet ve hodfuruşluğun heyecanlı asrında büyük makamlar her şeyi kendine tâbi ve basamak yapar. Hattâ dünyevî makamlar için dahi mukaddesatını âlet eder. Mânevî makamlar olsa, daha ziyade âlet eder. Umumun nazarında kendini muhafaza etmek ve o makamlara kendini yakıştırmak için bazı kudsî hizmetlerini ve hakikatleri basamak ve vesile yapıyor diye itham altında kalıp, neşrettiği hakikatler dahi tereddütlerle revacı zedelenir. Şahsa, makama faydası bir ise, revaçsızlıkla umuma zararı bindir.

Elhâsıl: Hakikat-i ihlâs, benim için şan ve şerefe ve maddî ve mânevî rütbelere vesile olabilen şeylerden beni men ediyor. Hizmet-i Nuriyeye, gerçi büyük zarar olur; fakat, kemmiyet keyfiyete nisbeten ehemmiyetsiz olduğundan, hâlis bir hâdim olarak, hakikat-i ihlâs ile, her şeyin fevkinde hakâik-i imaniyeyi on adama ders vermek, büyük bir kutbiyetle binler adamı irşad etmekten daha ehemmiyetli görüyorum.

Çünkü o on adam, tam o hakikati her şeyin fevkinde gördüklerinden, sebat edip, o çekirdekler hükmünde olan kalbleri, birer ağaç olabilirler. Fakat o binler adam, dünyadan ve felsefeden gelen şüpheler ve vesveselerle, o kutbun derslerini, "Hususî makamından ve hususî hissiyatından geliyor." nazarıyla bakıp, mağlûp olarak dağıtılabilirler. Bu mânâ için hizmetkârlığı, makamatlara tercih ediyorum.

Hattâ bu defa bana, beş vecihle kanunsuz, bayramda, düşmanlarımın plânıyla bana ihanet eden o mâlûm adama şimdilik bir belâ gelmesin diye telâş ettim. Çünkü mesele şaşalandığı için, doğrudan doğruya avâm-ı nas bana makam verip harika bir keramet sayabilirler diye, dedim: "Yâ Rabbi, bunu ıslah et veya cezasını ver. Fakat böyle kerametvâri bir surette olmasın."

Bu münasebetle bir şeyi beyan edeceğim. Şöyle ki:

Bu defa mahkemeden bana teslim olunan talebelerin mektupları içinde, çok imzalar üstünde bulunan bir mektup gördüm; belki Lâhika'ya girmiş. Risale-i Nur'un şâkirtlerinin maişet cihetindeki bereketine ve bazıların tokatlarına dairdi. Burada, aynen Kastamonu'daki tokat yiyenler gibi şüphe kalmamış. Beş adam, aynen burada da tokat yediler.[1(*)]

1(*) Evet, biz gözümüzle gördük, hiç şüphemiz kalmadı.

Buranın talebeleri namına
Ceylân, İbrahim

Risale-i Nur'un bir kâtibi dedi ki: "Neden dostların kusuratına tokat gelir; hücum eden düşmanlara bu tarzda gelmiyor?"

Elcevap: Memur olmayan, veya hususî, şahsı itibarıyla hiyanet eden, hususî tokat yer. Bu nevi vukuat pek çoktur. Ve tam sadâkat edenlerde, maişetindeki bereket ve kalbindeki rahat cihetinde ikramlara mazhar olanlar dahi pek çoktur. Eğer memur ise, kanun namına kanunsuz hiyanet eden, ilişen, o memlekete, o bîçare ahâliye bir umumî tokada vesile olur. Ya zelzele, ya yağmursuzluk, ya hastalık, ya fırtına gibi umumî belâlara bir vesile olur. Kendisi, zâhiren hususî tokat yememiş gibi görünüyor.

Hem eğer dinsizlik hesabına, imanî hizmetimize ilişenler olsa اَلظُّلْمُ لَا يَدُومُ وَالْكُفْرُ يَدُومُ[1] kaidesince, küfür derecesine giren öylelerin zulümleri –büyük olduğu için– âhirete tehir edilir, ekseriyetçe küçük zulümler gibi cezaları dünyaca tâcil edilmez.

اَلْبَاقِي هُوَ الْبَاقِي[2]

Said Nursî

Ankara'da Bulunan Emniyet-i Umumiye Müdürü Bey'e

Yirmi senedir gayr-i resmî, hem haps-i münferit, hem tecrid-i mutlak içinde bulunduğu ve sebepsiz evham yüzünden emsalsiz tazyik gördüğü halde sükût eden bir bîçare ile resmî değil, hakikî ve ciddî görüşmek istersen, az sizinle konuşacağım.

Evvelâ: İki sene, iki mahkeme, yirmi sene hayatımın eserlerini, mektuplarını tetkikten sonra, idare ve âsâyiş aleyhinde hiçbir madde bulunmadığına ve bulmadıklarına delil, mahrem ve gayr-i mahrem bütün kitaplarımı beraatimle beraber iade etmeleri cerh edilmez bir hüccettir, bir senettir.

Yirmi seneden evvelki hayatım ise, bu vatan ve millet lehinde fedakârâne sarf olunduğuna delil, eski Harb-i Umumî'de gönüllü alay kumandanı olarak

---

1 "Zulüm devam etmez, küfür devam eder." Bkz.: el-Münâvî, *Feyzu'l-kadîr* 2/107. Ayrıca "Allah Teâlâ, zalime biraz fırsat tanır, amma bir de yakaladı mı artık paçayı kurtaramaz." anlamındaki hadis için bkz.: Buhârî, *tefsîru sûre (11)* 5; Müslim, *birr* 62; Tirmizî, *tefsîru sûre (8)* 11.

2 Kendinden başka her şeyin fâni olduğu gerçek Bâkî, Allah'tır.

Başkumandan'ın takdiratı altında hizmetlerimle ve harekât-ı milliyede fevkalâde hizmetimi Ankara'daki hükûmet reisleri takdirle ve Meclis-i Mebusan beni orada görmekle alkışlamasıdır. Demek bu yirmi senede bana verilen azap, bütün bütün kanunsuz ve keyfî bir muameledir. Bu yirmi sene kırk bayramımı münzevî, yalnız geçirdim. Artık yeter! Kabir kapısındayım, beni dünyaya baktırmayınız…

Hem Emniyet-i Umumiye Reisi olduğunuz cihetle, benim hizmetime taraftar olmanız lâzım. Çünkü mahkemelerce sabit olduğu gibi, Risale-i Nur'un dersleri, dünyaya baktığı vakit bütün kuvvetleriyle âsâyişin temellerini muhafaza etmek, korumak ve fesat ve ihtilâllerin önünü kesmek olmasından, kudsî ve mânevî inzibat komiserleri hükmünde olduğuna delil, üç vilâyet zabıtaları anlamışlar.

Bu âhirde pek ziyade, ahaliyi, memurlar, benimle görüşmekten ürkütmek cihetiyle anladım ki, hakkımda haddimden fazla ve lâyık olmadığım teveccüh-ü âmmeyi kırmak içinmiş. Ben de size bunu katiyen beyan edip ve has kardeşlerime mahremce yazdığım mektuplarda teveccüh-ü âmmeyi katiyen –mesleğimize ve ihlâsımıza muhalif olduğu için– şahsıma kabul etmiyorum ve reddediyorum. Ve o hususta, çok has kardeşlerimin de hatırlarını kırmışım. Yalnız Kur'ân-ı Hakîm'in hakikatini emsalsiz bir surette tefsir eden Risale-i Nur'un kıymetini gösteren eski zatların gaybî haberlerini kabul edip yazmışım. Ve kendim, âdi bir hizmetkâr olduğumu isbat etmişim. Farz-ı muhal olarak, bu teveccüh-ü âmmeye taraftar olsam da, âsâyiş lehinde hizmet edecek ve sizin gibi âsâyiş memurlarına faydası dokunacak.

Mâdem ölüm öldürülmüyor; hayattan çok ziyade ehemmiyetli bir meseledir. Yüzde doksanı bu hayatın selâmetine çalışıyorlar. Biz Risale-i Nur şâkirtleri de, herkesin başına muhakkak gelecek olan ölümün dehşetli hücumuna karşı mücadele ediyoruz. Hadsiz şükür olsun ki, şimdiye kadar o ölüm idam-ı ebedîsini, yüz binler adam hakkında terhis tezkeresine Risale-i Nur ile çevirdiğine yüzbinler şahit gösterebiliriz. Bu hakikat noktasını sizin gibi vatanperver, milliyet-perverler bizi teşviklerle alkışlaması lâzım gelirken, evhamlarla itham altına alıp tarassutlarla tâciz etmek, ne kadar insaftan ve hamiyetten uzak olduğunu insafınıza havale ediyorum.

Gayr-i resmî, tecrit ve haps-i münferitte
Said Nursî

Afyon Emniyet Müdürlüğü'ne

Ben, sizin, insaniyet ve vicdanınıza itimaden, mahrem işlerimi size beyan ediyorum. Hem vazife itibarıyla, siz, bizimle pek çok alâkadarsınız. Çünkü Risale-i Nur'un âsâyiş noktasında yirmi seneden beri yüz bin şakirdinden hiçbir vukuat olmadığı gibi; pek çok zabıta memurlarının itiraflarıyla ve bir şey aleyhimizde kaydetmemeleriyle bunu isbat eder. Buraya, Ankara Emniyet-i Umumiye Müdürü geldiğini bir çocuktan işittim. Herhalde benim halimi soracak diye bir şey kaleme aldım ki, rahatsızlığım münasebetiyle ona konuşmak yerinde takdim edeyim. Birden, gittiğini işittim. Size leffen onu gönderiyorum; münasip görseniz, berây-ı mâlûmat ona gönderirsiniz. Ben, dünya işlerini bilmiyorum, halklarla görüşemiyorum. Senden başka burada kimsem yok ki reyini alayım. Benim şahsıma ait mesele gerçi çok ehemmiyetsizdir, cüz'îdir; fakat Risale-i Nur'a ait mesele, bu vatan ve millete pek çok ehemmiyeti var.

Size katiyen ve çok emarelerle ve kat'î kanaatimle beyan ediyorum ki, gelecek yakın bir zamanda, bu vatan, bu millet ve bu memleketteki hükûmet, âlem-i İslâm'a ve dünyaya karşı gayet şiddetle Risale-i Nur gibi eserlere muhtaç olacak; mevcudiyetini, haysiyetini, şerefini, mefahir-i tarihiyesini onun ibrazıyla gösterecektir.

Said Nursî

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Aliköy'ünde Risale-i Nur şâkirtlerinden Ali Efendi, münafıklar hakkında bir âyet-i kerîmeyi soruyor. Şimdi zamanım izaha müsait olmadığı için, kısaca bir-iki cümle beyan ediyorum.

"Münafık öldükten sonra namazı kılınmaz."[1] meâlindeki âyet, o zamandaki ihbar-ı ilâhî ile bilinen kat'î münafıklar demektir. Yoksa zan ile, şüphe ile münafık deyip namaz kılmamak olmaz. Madem لَا إِلٰهَ إِلَّا اللّٰهُ[2] der, ehl-i kıbledir. Sarih küfür söylemese veyahut tevbe etse, namazı kılınabilir. O Aliköy'de Alevîler çok olduğunu ve bir kısmı Râfizîliğe kadar gidebilmesi nazarıyla, onların en fenası da, münafık hakikatine dahil olmamak lâzım gelir. Çünkü münafık itikatsızdır, kalbsizdir ve vicdansızdır, Peygamber *(aleyhissalâtü vesselâm)*

---

1 Tevbe sûresi, 9/84.

2 "Allah'tan başka ilâh yoktur." (Sâffât sûresi, 37/35; Muhammed sûresi, 47/19)

aleyhindedir. (Şimdiki bazı zındıklar gibi.) Alevî ve Şiîlerin müfritleri ise, değil Peygamber *(aleyhissalâtü vesselâm)* aleyhinde, belki Âl-i Beyt'in muhabbetinden, ifratkârâne muhabbet besliyorlar. Münafıkların tefritlerine mukabil, bunlar ifrat ediyorlar. Hadd-i şeriattan çıktıkları vakit, münafık değil, ehl-i bid'a oluyorlar, fâsık oluyorlar; zındıkaya girmiyorlar. Hazreti Ali *(radiyallâhu anh)*, yirmi sene hürmet ettiği ve onlara Şeyhülislâm mertebesinde onların hükmünü kabul ettiği, Ebûbekir, Ömer, Osman'a *(radiyallâhu anhum)* ilişmeseler, Hazreti Ali *(radiyallâhu anh)* o üç halifeye hürmet ettiği gibi, onlar da hürmet etseler, farz namazını kılsalar, yeter.

Hem, madem Risale-i Nur şâkirtlerinin en büyük üstadı, Peygamberden *(aleyhissalâtü vesselâm)* sonra Celcelutiye'nin şehadetiyle İmam Ali'dir *(radiyallâhu anh)*; onun muhabbetini dâvâ eden Şiîler, Alevîler, Risale-i Nur'un derslerini Sünnîlerden ziyade dinlemeseler, Âl-i Beyt'e muhabbet dâvâları yanlış olur. Zaten kaç sene evvel, o Alevî köyünde üç Ali'nin himmetiyle mâsumlar Risale-i Nur'u şevkle yazmalarını işittim. Hattâ o zamanda, o köyü de duama dahil etmiştim. İnşaallah, yine orada imam olmak istenilen kardeşimiz Ali'nin himmetiyle ve Hâfız Ali'nin *(rahmetullâhi aleyh)* vârisi Küçük Ali gibi kardeşlerimizin gayretiyle, onların hakkındaki dualarım boş gitmeyecek; o köydeki iki kısım Sünnî, Alevî ittifak edecek.

Geçen hâdise-i ihanetten merak etmeyiniz. O hâdise söndü, plânları akîm kaldı. O yapan adam da, şimdi kendini nefret-i umumîden kurtarmak için yeminlerle inkâr ediyor. Ben onu, o olduğunu bilmedim. Yoksa ilişmezdim. Zaten iliştiği yoktur. Elini uzattı, başımdaki mendili açtı; hem de –buraya– Ankara Emniyet-i Umumîsi mühim memurlarla buraya gelmesini haber aldığı için o ihanete cesaret etti. O büyük memurlar buraya geldiler. Benim aleyhimde olan vali Rumelili olmasından, benimle görüştürmedi. Ben de size gönderdiğim konuşmak parçasını Afyon Emniyet Müdürü vasıtasıyla Ankara'da ona göndermek için, bununla melfuf pusula ile Afyon Emniyeti dairesine gönderdim. Ben de katiyen müteessir değilim. Zaten ehemmiyeti de kalmadı. Siz de hiç merak etmeyiniz. Hem her şeyde olduğu gibi, bunda da kader-i ilâhî benim hakkımda onların o zulmünü ehemmiyetli bir merhamete çevirdiğini katiyen gördüm, Allah'a şükrettim.

Dünkü gün, bayramdan sonra bana göndereceğiniz emanetleri beklerken, mektubunuzu aldım, "Bir iş'ar olmazsa on gün sonra takdim edeceğiz." cümlesini gördüm. Demek telâş etmişsiniz, onun için göndermediniz. Endişe

edilecek bir şey yok. Fakat buraya ehemmiyetli memurlar geldikleri zamanda göndermemek, emanet buraya gelmemek, ihtiyarsız bir güzel ihtiyat olmuş.

Salâhaddin'in pek uzun ve on mektup kadar beni memnun eden ve sadakatine ve sebatına bu fırtınalar hiç tesir etmediğini ve daima bir Abdurrahman hükmünde bulunduğunu ve o havalideki kardeşlerimiz fütursuz çalıştıklarını bildiren mektubunu aldım, mâşaallah dedim. Baba ve oğlu Isparta kahramanları gibi sarsılmıyorlar. Fakat şimdi Risale-i Nur'un tab' suretiyle intişarı, hakikî bir ihlâs ve kuvvetli bir tesanüd ve birbirinin kusuruna bakmamak lâzım geldiğinden, Kastamonu vilâyetindeki kardeşlerimiz, Ispartalılara ihlâs ve tesanüdde benzemeye mecburdurlar. İnşâallah, onlar dahi, şahsî hissiyatlarını bu kudsî hizmetin zararına istimal etmeyecekler.

Hem gerçi Risale-i Nur, parlak ve kuvvetli hakikatleriyle serbestiyetini kazanmış ve düşmanlarını bir cihette mağlûp etmiş, fakat, eskiden ziyade ihtiyata ihtiyacımız var. Çünkü münafık düşmanlar durmuyorlar, bahaneler arıyorlar, hükûmeti iğfale çalışıyorlar.

Salâhaddin, hususî, kendine ait bir meseleyi soruyor. Dünya, hayat-ı içtimaiyeye bağlanmak istiyor. Madem o haslar içindedir, katiyen Risale-i Nur'un hizmetine zararı varsa, girmeyecek. Eğer bilse ki, o refika-yı hayatını bazı has kardeşlerimiz gibi Risale-i Nur'un hizmetinde yardımcı olarak çalıştırsa, o hayata girebilir. Çünkü hasların hayatı, Risale-i Nur'a aittir ve şahs-ı mânevîsini temsil eden şâkirtlerinin tensibiyle kayıt altına girebilir. Peder ve validesinin reyleri de varsa, inşaallah zararı olmaz.

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Merak etmeyiniz, telâş edecek bir şey yok. Yalnız bayramdan sonra Ankara Emniyet-i Umumî Müdürü, mühim memurlarla buraya gelmeleri ve bir cihette benimle de gizli alâkadar bir surette gelmesinden evvel bir kumandan, onların gelmesinden cesaret alıp hafifçe bana ilişti. Fakat sonra pişman oldular. O büyük memurlar geldikten sonra mûcib-i endişe bir şey olmadı. Tahminimce, bana ait mesele bir derece kardeşlerime sirayet etmesi cihetiyle, Feyzi'ye zâhiren hafifçe ilişilmiş. Fakat ben merak ediyorum, onu taharri etmekte neyi bahane etmişler? Neyi aramışlar? Tafsilâtı nedir? Madem iki se-

ne tetkikattan sonra üç mahkeme kitap ve mektublarımızı bilâ-istisna bize iade etmiş, biz de dünya siyasetiyle alâkadar olmadığımız onlarca tahakkuk etmiş, daha ne arayabilirler? Olsa olsa hususî, belki kıskançlık eseri veyahut garaz veyahut gizli zındıkların tahrikiyle böyle bazı kanunsuzluklar kanun namına yapılıyor. Bu hallere mukabil, tam metanet ve tesanüd ve sarsılmamak ve telâş etmemek lâzımdır.

Aziz, sıddık kardeşim,

Camide az görüştük; lüzumlu bazı şeyler söyleyeceğim, hatırında kalsın.

Evvelâ: Bedre'deki yüz senelik vazifeyi on sene zarfında gören Sabri kardeşimizin samimî dostları olan Hakkı, Hulûsi, "پ", Mehmed ve Barla'da Şamlı, Süleyman, Bahri gibi kıymettar kardeşlerimize benim tarafımdan çok selâm ediyorum.

Sâniyen: Küçük Ali'nin büyük kardeşi mübarek Mustafa'nın Abdurrahman'dan irsiyet aldığı vazifesini, kahraman kardeşi ve mübarek mahdumu o vazifeyi tamamıyla görüyorlar. Onun vazifesi ve hizmeti devam ediyor, merak etmesin. Hâfız Mustafa, elhak merhum Hâfız Ali'nin zamanında onunla beraber ektikleri nuranî tohumların çok mübarek mahsulâtı var.

Hem Hâfız Ali'nin *(rahmetullâhi aleyh)* vefatından sonra hapiste onun yerinde bana hizmeti, her vakit onu benim hatırıma getiriyor. Merhum Lütfi'nin ehemmiyetli vârislerinden Abdullah Çavuş, kahraman Tahirî ile, Atabey'i, Nurs karyem hükmüne getirmişler. İslâmköylü Abdullah, Hâfız Ali *(rahmetullâhi aleyh)* zamanında Risale-i Nur'a çok hizmet etmiş. Onlara umumen selâm ediyorum. Mübarek Tahirî'nin küçücük bir medrese-i Nuriye hükmünde hanesindeki mübareklere dua ediyorum. Yeni bir Hâfız Ali *(rahmetullâhi aleyh)* numûnesini gösteren ve Milâslı Halil İbrahim'in sadakatini andıran İslâmköylü Halil İbrahim ve orada ona benzeyen kardeşlerime de pek çok selâm ve bilhassa Isparta'da kahraman Rüştü'nün kahraman kardeşi Burhan, bizi çok minnettar ettiğini ve az bir işle bize ve Risale-i Nur'a pek çok iş gördüğünü söyleyiniz. Zaten sana şifahen söylemiştim, unutma, hususî Zekâi'yi de gör ve de ki: Cenab-ı Hakk'a şükrediyorum, yine Zekâi namında ve suretinde biraderzadem Abdurrahman'ı yine bana verdi. Daha şifahen söylediklerimi sen bilirsin; sen benim mektubumsun.

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Sizin bu defa neş'eli, güzel mektuplarınız, Risale-i Nur'un serbestiyeti ve matbaa kapısıyla intişarı hakkında beni çok mesrur eyledi ve kahraman Tahirî'nin yine bu ehemmiyetli işte çalışması için buraya gelmesi, beni şiddetle dünyaya bakmaya sevk etti. Kalben dedim: Madem kardeşlerim bu derece istiyorlar, çaresini arayacağız. Gecede kalbime geldi ki: İki ehemmiyetli sebepten inâyet-i ilâhiye tam serbestiyet ve eski harflerle tamamını tab' etmek tam müsaade etmiyor.

Birinci Sebep: İmam Ali'nin *(radiyallâhu anh)* işaret ettiği gibi, perde altında her müştak, kendi kalemiyle veyahut başka kalemi çalıştırmasıyla büyük bir ibadet ve âhirette şehidlerin kanıyla râcihane muvazene edilen mürekkep ile mücahede hükmündeki kitabetle envâr-ı imanı neşretmektir. Eğer tab' edilse, herkes kolayca elde ettiği için, kemal-i merakla ona çalışamaz, bilfiil neşrine hizmet vazifesini kaybeder.

İkinci Sebep: Risale-i Nur'un mühim bir vazifesi, âlem-i İslâm'ın ekseriyet-i mutlakasının yazısı ve hattı olan huruf-u Arabiye'yi muhafaza etmek olduğundan, tab' yoluyla işe girişilse, şimdi ekser halk yalnız yeni hurufu bildikleri için, en çok risaleleri yeni hurufla tab' etmek lâzım gelecek. Bu ise, Risale-i Nur'un yeni hurufa bir fetvası olup şâkirtleri de o kolay yazıyı tercih etmeye sebep olur. Onun için, şimdiye kadar pek çok müstehak ve lâyık iken, Risale-i Nur'a serbestiyet verilmemişti. Lillâhilhamd, şimdi hakikatlerinin kuvvetiyle serbestiyeti kazandı. Hattâ eski harfle tab' yasak iken, *Âyetü'l-Kübrâ*'yı bize teslim ettirip bir keramet-i ekber gösterdi.

Biz şimdi gayet mühim ve herkese lâzım *Meyve* ile *Hüccetü'l-Bâliğa*'yı ikisi bir cilt olarak yeni hurufla tab' etmek için Tahirî ile İstanbul'a gönderdim. Yalnız *Meyve*'nin Onuncu ve On Birinci Meseleleri'ni vakit bulamayıp tashihsiz ona verdim. Şayet tab' edilse, o iki meseleyi tam tashih edip ona gönderirsiniz.

Hem o iki risale, dahilde, ya hariçte, âşikâre veya gizli, İstanbul'da veya dışarıda eski harflerle tab' etmek lâzımdır.

Hem *Mucizât-ı Kur'âniye* Zeyilleriyle ve *Mucizât-ı Ahmediye* *(aleyhissalâtü vesselâm)* dahi zeyilleriyle beraber ikisi bir cilt içinde eski harflerle imkân dairesinde ya İstanbul veya başka yerde eski harflerle, tevafuklu *Hizbü'n-Nuriye*, *Hizbü'l-Kur'ân* gibi tab' etmesine çalışmak lâzımdır ki; Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyân'ın göze görünen tevâfuk mucizesinin muhafaza ile tab' edilmesine mukaddime olsun. Fakat teennî ile, meşveretle, ihtiyatla bu kudsî meseleye çalışmak lâzımdır.

Umum kardeşlerime birer birer selâm ve selâmetlerine dua ederiz. Cenab-ı Hakk'a hadsiz şükür olsun, en eski şâkirtlerden olan Kâtip Osman ve Halil İbrahim, hiç sarsılmadan, değişmeden, sadakatlerinde demir gibi devam edip çoklara da hüsn-ü misal oluyorlar.

Yirmi Yedinci Mektubun Lâhikasının Zeyli

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1]

اَلسَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكَاتُهُ[2]

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Bu defa şehid merhum Hâfız Ali'nin ehemmiyetli bir vârisi ve Denizli talebelerinin yüksek bir mümessili ve Denizli şehrinin Risale-i Nur'a karşı fevkalâde teveccühünün bir tercümanı kardeşimiz Hasan Feyzi'nin edîbâne, Risale-i Nur hakkında fevkalâde senâkârâne pek uzun bir mektubunu aldım.[3(*)]

Risale-i Nur'un bana teslim olması münasebetiyle, kardeşimiz Hâfız Mustafa'nın çalışması hakkında yazdığım mektubun içinde Risale-i Nur'un çok ehemmiyetli kıymetini muhtasar bir surette beyanatıma ve hiss-i kable'l-vuku mektuplarımdaki ehemmiyetli dâvâlarıma bu uzun mektup tam bir izah ve Denizli şehrinin Risale-i Nur lehinde bir kuvvetli şehadeti ve bir şahidi olmak cihetiyle, hem bu zat mektep fenlerinde çok zaman alâkadar olup kıdemli bir muallim ve âlim olması haysiyetiyle, Risale-i Nur hakkındaki bu parlak şehadeti çok ehemmiyetli gördüm. Yalnız, bana bakan kısımları, ya tayy veya tâdil etmeyi münasip gördüm. Bir, iki, üç yerde de, herkese göstermek münasip görmediğimden, çizgi altına aldım ve sizlere de Yirmi Yedinci Mektub'un veya Lâhikası'nın bir zeyli olarak gönderdim. Bu parça mektubumu, onun mektubunun başında yazabilirsiniz. Hasan Feyzi kardeşimiz, onun bazı cümlelerini tayyetmemden gücenmesin. Çünkü umum talebelere o tayyolunan kısım lâzım değil, hususî bazılarda kalabilir.

Bu zat, doğrudan doğruya hakâik-i imaniye ve Kur'âniye'yi bir şahs-ı mânevî mahiyetinde, Risale-i Nur şahs-ı mânevîsinin cesedine girmiş ve

---

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

2 Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi üzerinize olsun.

3 (*)Bu uzun mektubun tamamı "Konferans" isimli kitapta neşredilmiştir.

eczalarının libasını giymiş bir tarzda, fevkalâde bir senâ ile ona hitap ediyor. Ben, baktıkça, birden itirazkârâne hüsn-ü zannı pek ziyadedir tahattur ettiğim dakikada, hakikat-i Kur'âniye mânen dedi: "Cesede, libasa bakma; bana bak: O, benim hakkımda konuşuyor. Doğru söylemiş." Ben daha ilişmedim. Yalnız, Risale-i Nur tercümanı hakkında sarihan veya işareten veya kinayeten onun haddinden pek fazla senâkârâne tâbiratı tâdil etmeye lüzumu var. Başkalar, hususan ehl-i tenkit insanlar nazarında bîçâre şahsıma bu nevi hüsn-ü zannını kabul etmemek mesleğimize lâzım geliyor; tâdilime gücenmesin.

.....

O (Bediüzzaman), Nur'un hâdimidir. Eğer dünyayı istese ve dileseydi, kendisine sunulan hediye ve behiyeleri, zekât ve sadakaları ve bu teberru ve terekeleri alsaydı, bugün bir milyoner olurdu. Fakat o, tıpkı Cenab-ı Ömer'in *(radiyallâhu anh)* dediği gibi: "Sırtıma fazla yük alırsam, nefs-i nâtıka-yı kâinatın kalbi ve Allah'ın habibi Muhammed-i Arabî *(aleyhissalâtü vesselâm)*'a ve yârânı olan kâmil ve vâsıllara yetişemem ve yarı yolda kalırım." diyor.

"Bütün eşya ve eflâkı senin için yarattım, Habibim." fermanına, "Ben de senin için onların hepsini terk ve feda ettim." diye verilen cevab-ı Hazreti Risaletpenâhî'ye ittibâ ve imtisalen, o da dünya ve mâfîhâyı ve muhabbet ve sevdasını terk ve hattâ terki de terk ederek, bütün hizmet ve himmetini ve şu ömr-ü nazenînini envâr-ı Kur'âniye'nin intişarına sarf ve hasretmiştir. İşte bunun için, şimdi çektiği bütün zahmetler, rahmet; yaptığı hizmetler, hikmet olmuş. Celâli yüzünden cemalini de gösterip, âlem, bir gülzâr-ı kemal bulmuştur.

Lütf u kahrı şey-i vâhid bilmeyen çekti azâp,
Ol azaptan kurtulup sultan olan anlar bizi,

Niyazi-i Mısrî gibi diyen bu tercüman, her şeyi hoş görerek, katreyi, umman; âdemi, insan; ve nurunu âleme sultan eylemiştir.

Ona "Kürdî" denilmesi ve kaside-i Hazreti İmam Ali'de *(radiyallâhu anh)* görülen يَا مُدْرِكًا[1] kelimesinin hazf ve kalbiyle "Kürt" îma ve işaretinin bulunması, gerçekten Kürtlüğüne delâlet etmez ve onun mânevî silsile-i şerâfet ve siyadetten tenzil ve teb'idini icap ettirmez. Bu isnad ve izafe, Kürdistan'da doğup büyüyen ve bu lâkapla mâruf ve meşhur olan bu zatın Risaletü'n-Nur'un

1 "Ey (o zamana) yetişen!" Bkz.: el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî)* s.596.

tercümanı olduğunu sırf âleme ilân etmek içindir; yoksa Kürtlüğünü isbat etmek için değildir.

Kürtçe bilmesi, o kıyafete girmesi ve öyle görünmesi, kendini setr ve ihfa için olup, hakikî hüviyet ve milliyetini ihlâl ve inkâr mânâ ve maksadıyla değildir diye düşünüyorum.

Âlem-i İslâmiyet ve insaniyete ve Haremeyn-i Şerifeyn'e asırlarca hizmet eden bu kahraman Türk milletini onun çok sevmesinde ve hayatının mühim bir kısmını hep Türklerle meskûn olan bu havalide geçirmesinde büyük hikmetler, mânâ ve mülâhazalar olsa gerektir.

Âb-ı rûy-u Habîb-i Ekrem için,
Kerbelâ'da revan olan dem için,
Şeb-i firkatte ağlayan göz için,
Râh-i aşkında sürünen yüz için.
Risale-i Nur'a ve Üstad'a ve İslâm'a zafer ver, yâ Rabbî! Âmîn.

Ey Risale-i Nur! Seni söndürmek isteyen bedbahtların necm-i istikbali sönsün. İzzet ve ikbâli ve şân u şerefi aksine dönsün. Sen sönmez ve ölmez bir nursun.

Boyun bâlâ, gözün şehlâ, gören mecnun seni leylâ.
Sözün ferşte, gözün Arşta, gönül meftun sana cânâ.

Nikabın nur, nigâhın nur, kitabın nur senin ey nur!
Bağın Nursî, huyun munis, özün idris ferd-i yektâ.

Açılmış gül, öter bülbül, yüzünde var zarif bir tül.
Yazılmış üstüne Nur'dan قَابَ قَوْسَيْنِ أَوْ أَدْنٰى[1]

Sana cânın fedâ etmez mi senden hem görenler hak,
Sözün hak, hem özün hak, hem mesleğin hak,
hem makamın Kâbetü'l-ulyâ.

يُرِيدُونَ لِيُطْفِؤُا نُورَ اللهِ بِأَفْوَاهِهِمْ وَاللهُ مُتِمُّ نُورِهِ وَلَوْ كَرِهَ الْكَافِرُونَ[2]

---

1 "Öyle ki, arada (yan yana konmuş) iki yay aralığı kadar bir mesafe kaldı, hattâ daha da az." (Necm sûresi, 53/9)

2 "Ağızlarıyla (üfleyerek) Allah'ın Nûru'nu söndürmek diliyorlar. Ama Allah, kâfirler hoşlanmasalar da Nûrunu tamamlama yolundadır ve mutlaka tamamlayacaktır." (Saf sûresi, 61/8)

Üstadım Efendim Hazretleri,

Ben, bu yazıları Risaletü'n-Nur'un eli ve kalemi ve diliyle bu hakîr kalbime ondan sıçrayan küçük bir kıvılcım parçasıyla yazdım. Kabulünü ve imdad ve ilhamın kesilmemesini rica eder ve hürmetle ellerinizden öper ve dualarınızı beklerim efendim.

Duanıza muhtaç talebeniz
Hasan Feyzi (rahmetullâhi aleyh)

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Size dört meseleyi beyan etmek kalbime ihtar edildi:

Birincisi: Hem lisân-ı hâl, hem lisân-ı kâl ile ve başka tezahüratlarla sorulan bir suale cevaptır.

Deniliyor ki: "Madem Risale-i Nur hem kerametlidir, hem tarikatlerden ziyade iman hakikatlerinin inkişafında terakki veriyor ve sadık şâkirtleri kısmen bir cihette velâyet derecesindeler. Neden evliyalar gibi mânevî zevkler ve keşfiyatlara ve maddî kerametlere mazhariyetleri görülmüyor; hem onun talebeleri de öyle şeyler aramıyorlar? Bunun hikmeti nedir?"

Elcevap:

Evvelâ: Sebebi, sırr-ı ihlâstır. Çünkü dünyada muvakkat zevkler, kerametler tam nefsini mağlûp etmeyen insanlara bir maksat olup, uhrevî amelîne bir sebep teşkil eder, ihlâsı kırılır. Çünkü amel-i uhrevî ile dünyevî maksatlar, zevkler aranılmaz; aranılsa, sırr-ı ihlâsı bozar.

Sâniyen: Kerametler, keşfiyatlar, tarikatta sülûk eden âmi ve yalnız imanı taklidî bulunan ve tahkik derecesine girmeyenlere, bazen zayıf olanları takviye ve vesveseli şüphelilere kanaat vermek içindir. Hâlbuki Risale-i Nur'un imanî hakikatlerine gösterdiği hüccetler, hiçbir cihette vesveselere meydan vermediği gibi, kanaat vermek cihetinde kerametlere, keşfiyatlara hiç ihtiyaç bırakmıyor. Onun verdiği iman-ı tahkikî, keşfiyat, zevkler ve kerametlerin çok fevkinde olmasından, hakikî şâkirtleri, öyle keramet gibi şeyleri aramıyorlar.

Sâlisen: Risale-i Nur'un bir esası, kusurunu bilmekle mahviyetkârâne yalnız rıza-yı ilâhî için rekabetsiz hizmet etmektir. Hâlbuki keramet sahipleri ve keşfiyattan zevklenen ehl-i tarikatın mâbeynindeki ihtilâf ve bir nevi rekabet ve

bu enaniyet zamanında, ehl-i gafletin nazarında, onlara sû-i zan edip, o mübarek zatları, benlik ve enaniyetle itham etmeleri gösteriyor ki, Risale-i Nur'un şâkirtleri, şahsı için keramet ve keşfiyatlar istememek, peşinde koşmamak lâzım ve elzemdir.

Hem onun mesleğinde şahsa ehemmiyet verilmiyor. Şirket-i mâneviye ve kardeşler birbirinde tefâni noktasında Risale-i Nur'un mazhar olduğu binler keramet-i ilmiye ve intişar-ı hizmetteki teshilât ve çalışanların maişetindeki bereket gibi ikrâmât-ı ilâhiye umuma kâfi gelir; daha başka şahsî kemâlât ve kerameti aramıyorlar.

Râbian: Dünyanın yüz bahçesi, fâni olmak haysiyetiyle, âhiretin bâki olan bir ağacına mukabil gelemez. Hâlbuki, hazır lezzete meftun kör hissiyât-ı insaniye, fâni, hazır bir meyveyi; bâki, uhrevî bir bahçeye tercih etmek cihetiyle, nefs-i emmare bu hâlet-i fıtriyeden istifade etmemek için Risale-i Nur şâkirtleri ezvâk-ı ruhaniyeyi ve keşfiyat-ı mâneviyeyi dünyada aramıyorlar.

Risale-i Nur şâkirtlerine bu noktada benzeyen eskiden bir zat, haremiyle beraber büyük bir makamda bulundukları halde, maişet müzâyakası yüzünden haremi, demiş zevcine: "İhtiyacımız şedittir."

Birden, altından bir kerpiç yanlarında hazır oldu. Haremine dedi: "İşte cennetteki bizim kasrımızın bir kerpicidir."

Birden o mübarek hanım demiş ki: "Gerçi çok muhtacız ve âhirette de çok böyle kerpiçlerimiz var; fakat fâni bir surette bu zayi olmasın, o kasrımızdan bir kerpiç noksan olmasın. Dua et, yerine gitsin; bize lâzım değil." Birden yerine gitti. Keşifle gördüler diye rivayet edilmiş.

İşte bu iki kahraman ehl-i hakikat, Risale-i Nur şâkirtlerinin dünyaya ait ezvâk-ı kerametlere koşmadıklarına bir hüsn-ü misaldir.

İkinci Mesele: Tevafuk eğer müteaddit tarzda ve ayrı ayrı cihette birbirini takviye edecek surette olsa, kat'iyet ve sarahat derecesinde kanaat verebilir.

İşte, hapisten sonra yazılan bir kısım mektuplarımız hem makbul, hem çok ehemmiyetli, hem bu zamanda halk onlara çok muhtaç olduğuna bir emare olarak, yazdığımız zaman –hilâf-ı âdet bir tarzda– serçe kuşunun ve kuddüs kuşunun ve güvercinlerin garip bir tarzda odama gelmeleri ve birbirine tevafuk etmesi ve Milâs'ta ehemmiyetli bir kardeşimiz Halil İbrahim'in, kuddüs kuşu bahsi bulunan mektubu aldıkları zaman, aynen, hilâf-ı âdet, kilitli bir odasını açarken, kuddüs kuşu oda içerisinde uçmaya çalışması, hem içinde

bulunan mektubu, hem bizim kuşlarımıza tevafuku; ve medrese-i Nuriyede'ki şâkirtlerin o mektuplarımızı okumak zamanında iki çekirge mektubun başına gelip dinlemeleri sâbık kuşlarda tevafukatına, bu küçük kuşlar dahi hem tasdik, hem tevafuk ettikleri gibi; İnebolu'daki sâdık kardeşlerimizin imzalarıyla; yine mektubumuzu gecede okudukları zaman, gayet heyecanlı bir tarzda bir gece kuşu onları korkutup, pencereye el atıp iki kanadıyla pencereyi döverek lisân-ı hâl ile "Ben de o mektupla alâkadarım, bizi alâkasız zannetmeyiniz." diye yine sâbık aynı meseleye ve sâbık kuşların alâkadarlıklarına, büyük kuş da tam tevafuk ve tasdik ediyor.

Aynı meseleye bu kadar tevafukat[1](Hâşiye) hem mektuplardaki mücmelen bahsedilen hakikatlerin çok ehemmiyetli olmasından ve nev-i beşerin bu asırdaki vaziyetine bakması noktasında, acaba kâinat kitabının hâdisat ve meseleleri birbiriyle münasebettarlığını düşünen ve hayali geniş bir ehl-i kalb ve fikir böyle dese, hakkı yok mu ki, güya beşer, gayet kesretli tayyareleriyle ve insan kuşlarıyla, kuşların âlemi olan cevv-i havadaki kuşları hem korkutup, hem kuşlar âleminde acip bir heyecanla nev-i beşerin gidişatına karşı kuşlar dahi ciddî alâkadarlık gösterip, insanların bu zâlim, tahribatçı canavar kuşlarına karşı kimler mukabele edip onları zulümden, tahripten vazgeçirip beşerin menfaatinde ve saadetinde çalıştırmasına çalışan kimlerdir, diye Risale-i Nur meselelerine alâkadarlık gösteriyorlar denilse, yeri yok mu? İhtimal verilmez mi? Mânâsız bir hayal denilebilir mi?

Üçüncü Mesele: Geçen üç sene evvel Ramazan'da telif edilen ve yine bu sene Ramazan'da serbest intişar eden *Âyetü'l-Kübrâ*'nın bir hülâsası olan Hizb-i Nuriye'yi okudum. Fakat bir saatten fazla çekerdi. Birden o hülâsanın da bir hülâsası, on veya on beş dakika aynı Ramazan'da tezahür etti. Onu okuduğum zaman, bütün *Âyetü'l-Kübrâ*'yı okuyorum gibi bir inkişafat-ı imaniye ve تَفَكُّرُ سَاعَةٍ خَيْرٌ مِنْ عِبَادَةِ سَنَةٍ[2] sırrına mazhar iki veya üç sayfalık Arabiyyü'l-ibare okuyorum. Vakit bulamıyorum, kendi kalemimle size yazayım. İnşaallah bir zaman size yazacağım. O parçayı benim gibi anlayanlar, kendisine mahsus nüshalarından ya *Âyetü'l-Kübrâ*'ya, ya Hizbü'n-Nuriye'nin

---

1 (Hâşiye) Bu mektubu Üstâdımızdan yeni almıştık. Ben, yâni Hüsrev, okuyordum; arkadaşım Tahirî yazıyordu. Gül kahraman kuşu odamızın penceresine konup Hüsrev'in başını görmekle bırakıp gitti.

Hüsrev, Tahirî

2 "Bir saat tefekkür, bir sene nafile ibadetten daha hayırlıdır." (el-Gazâlî, *İhyâu ulûmi'd-dîn* 4/423; el-Kurtubî, *el-Câmi' li ahkâmi'l-Kur'ân* 4/314; Aliyyülkârî, *el-Masnû'* s.82.)

âhirinde yazar, tesbihattan ve duadan sonra otuz üç defa لَآ إِلٰهَ إِلَّا اللّٰهُ[1] tesbihatımızın yerinde –yalnız sabah tesbihatında, mânâsını düşünerek– onu okuyabilir.

Dördüncüsü: İki noktadır:

Birincisi: Isparta'lı kardeşlerimiz, hususan gül Nur kahramanı Hüsrev, benim bu kış münasebetiyle maddî hâcetlerimi merak ediyorlar, yardım etmek istiyorlar. Ben de onlara teşekkürle beraber derim ki:

Onların Risale-i Nur'a hizmeti, her şakirdin saadet-i ebediyesine menfaati gibi, benim de hakikî kışım suretinde olan kabrimden sonraki kışta ihtiyacatıma o derece mükemmel yardım ediyorlar ki; bu fâni, muvakkat kışın hâcâtına yardımdan binler derece ziyadedir. Eğer benim elimden gelseydi, bütün ruh u cânımla, kemal-i iştiyâkla bütün onların hâcât-ı maddiyesini temine çalışırdım. Beni merak etmeyiniz. İktisat ve kanaat, bana iki hazinedir; tükenmez, bitmez.

İkinci nokta: Bir zaman "Küçük Isparta" namını alan ve her yerden ziyade, geçen meselemizde hapis musibetini çeken İnebolu ve civarı kardeşlerimin gayet güzel ve samimane mektupları beni çok mesrur eyledi. Yalnız, Risale-i Nur'un kahramanlarından baba-oğulun meşrepleri ayrı ayrı olduğundan, birbiriyle tam imtizaç edemediklerinden endişe ediyorum. *Baba ne kadar haksız da olsa, oğul, onun rızasını tahsil etmeye mecburdur. Oğul da ne kadar serkeş de olsa, baba, şefkat-ı fıtriyesini ona karşı esirgemez ve esirgememeli. Değil böyle baba ve evlât ve mümtaz seciyeli ve Risale-i Nur'un baş şâkirtleri, belki birbirinden çok uzak ve düşman da olsalar, Risale-i Nur'un hatırı için Risale-i Nur şâkirtlerinin mabeynindeki tefanî, birbirini tenkit etmemek, kusurunu affetmek düsturuyla bu iki kardeşim, dünyevî ve cüz'î ve hissî şeyleri medâr-ı münakaşa etmesinler. Pederlik ve veledliğin iktiza ettiği hürmet ve şefkatle beraber, Nur'un şâkirtliği iktiza ettiği kusura bakmamak ve affetmek ve benim çok sevdiğim iki kardeşim –benim hatırım için– birbirini tenkit etmemek lâzım geliyor.*

Umum kardeşlerime birer birer selâm ve dua ediyoruz.

---

1 "Allah'tan başka ilâh yoktur." (Sâffât sûresi, 37/35; Muhammed sûresi, 47/19)

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Mânen mâruz kaldığım iki şıklı bir sualin cevabıdır:

Birincisi: "Neden en ziyade senin şahsın hakkında hüsn-ü zan eden ve sana büyük bir makam veren ve Risale-i Nur'la çok kuvvetli irtibatı bulunan ve sen de onları çok sevdiğin halde, hizmet-i Nuriye'nin haricinde senin şahsınla temaslarını istemiyorsun ve senin hakkında fazla hüsn-ü zan beslemeyeni sohbette tercih ediyorsun, daha ziyade iltifat gösteriyorsun, nedendir?"

Elcevap: Otuz Üçüncü Sözün İkinci Mektubu'nda dediğim gibi: Bu zamanda insanlar, ihsanını, muhtaçlara çok pahalı satarlar. Meselâ, benim gibi bir bîçâreyi, sâlih veya velî zannedip, sonra bir ekmek verir ve mukabilinde makbul bir dua ister. Bu kadar fiyat vermektense, bu ihsanı istemiyorum diye hediyelerin adem-i kabulüne bir sebep gösterdiğim gibi –Risale-i Nur'un has şâkirtleri müstesna olarak– başkaları; beni, büyük bir makamda bilmekle, kuvvetli bir alâka ve hizmet gösterir. Hem mukabilinde, dünyada, ehl-i velâyet gibi nur'ânî neticeleri ister. Sonra bize hizmeti ile ve alâkasıyla mânevî ihsan eder. Böylelerin bu nevi ihsanlarına karşı, istediği fiyata sahip olamadığım için mahcup oluyorum. Onlar da ehemmiyetsizliklerimi bildikleri vakit inkisar-ı hayale uğrarlar, belki hizmette fütura düşerler. *Gerçi umur-u uhreviyede hırs ve kanaatsizlik bir cihette makbuldür. Fakat mesleğimizde ve hizmetimizde –bazı ârızalarla– inkisar-ı hayal cihetiyle, şükür yerine, meyusiyetle şekvâ etmeye sebep olur; belki de hizmetten vazgeçer. Onun için, mesleğimizde kanaat, daima şükrü ve metaneti ve sebatı netice verdiği için, ihlâs dairesinde, hizmet noktasında çok hırs ve kanaatsizlik gösterdiğimiz halde, neticelerine ve semeratına karşı kanaatle mükellefiz.*

Meselâ, Risale-i Nur hizmetiyle Isparta ve civarında binler ehl-i imana fevkalâde kuvvet-i imaniyeyi temin etmek olan bu netice, bizim fevkalâde hizmetimize kâfidir. On kutup derecesinde biri çıksa, bin adamı derece-i velâyete sevk etse, yine bu neticeyi aşağıya düşürtmez. Nur'un hakikî şâkirtleri, bu gibi neticelere kanaat ediyorlar. O büyük kutbun müridlerinin kanaat-i kalbiyelerini temin eden üstadlarının fevkalâde makamı ve meselelerde hükümleri yerine, Risale-i Nur'un sarsılmaz hüccetleri, o müridlerinin kanaatlerinden çok ziyade şâkirtlerine kanaat verdiği gibi, bu hâlet ve itikad başkasına da sirayet eder, menfaat verir. O müridlerin kanaati ise, hususî ve şahsî kalır.

Hattâ ilm-i mantıkta "kaziyye-i makbule" tâbir ettikleri, yani büyük zatların delilsiz sözlerini kabul etmektir; mantıkça yakîn ve kat'iyyeti ifade etmiyor,

belki zann-ı galiple kanaat verir. İlm-i Mantık'ta; burhan-ı yakînî, hüsn-ü zanna ve makbul şahıslara bakmıyor, cerh edilmez delile bakar ki, bütün Risale-i Nur hüccetleri, bu burhan-ı yakinî kısmındandır.

Çünkü ehl-i velâyetin amel ve ibadet ve sülûk ve riyazetle gördüğü hakikatler ve perdeler arkasında müşahede ettikleri hakâik-i imaniye, aynen onlar gibi, Risale-i Nur, ibadet yerinde, ilim içinde hakikate bir yol açmış; sülûk ve evrad yerinde, mantıkî burhanlarla ilmî hüccetler içinde hakikatü'l-hakâike yol açmış; ve ilm-i tasavvuf ve tarikat yerinde, doğrudan doğruya ilm-i kelâm içinde ve ilm-i akîde ve usûl-ü din içinde bir velâyet-i kübrâ yolunu açmış ki, bu asrın hakikat ve tarikat cereyanlarına galebe çalan felsefî dalâletlere galebe ediyor, meydandadır.

Teşbihte hata olmasın, nasıl ki Kur'ân'ın gayet kuvvetli ve mantıkî hakikati, sair dinleri, felsefe-i tabiiyenin savletinden ve galebesinden kurtarıp onlara bir nokta-yı istinad oldu, taklidî ve aklın haricindeki usullerini de bir derece muhafaza etti.

Aynen öyle de, bu zamanda onun bir mucizesi ve nuru olan Risale-i Nur dahi, felsefe-i maddiyeden gelen dehşetli dalâlet-i ilmiyeye karşı, avâm-ı ehl-i imanın, taklîdî olan imanlarını, o dalâlet-i ilmiyenin savletinden kurtarıp, umum ehl-i imana bir nokta-yı istinad ve yakın ve uzaklarda olanlara dahi, zaptedilmez bir kale hükmüne geçmiştir ki, bu emsalsiz dehşetli dalâletler içinde, yine avâm-ı müminin imanını, şüphelerden ve İslâmiyet'ini, hakikatsizlik vesveselerinden muhafaza ediyor.

Evet, her tarafta, hattâ Hint ve Çin'de ehl-i iman, bu zamanın çok dehşetli dalâletinin galebesinden, "Acaba İslâmiyet'te bir hakikatsizlik mi var ki, sarsılmış?" diye şüpheye ve vesveseye düştüğü vakit birden işitir ki, bir risale çıkmış, imanın bütün hakikatlerini kat'î isbat eder, felsefeyi mağlûp edip zındıkayı susturuyor, diye anlar. Birden o şüphe ve vesvese zâil olup imanı kurtulur ve kuvvet bulur.

Sualin ikinci şıkkı: "Sen, bir mektubunda, şairane bir latîfeyi –yani kuşların, mektuplarını yazmak ve okumak zamanında yanınıza ve şâkirtlerin yanına gelmelerini– o latîfeyi, ciddî bir tarzda kardeşlerine yazdın. Hâlbuki o kuşlar, hal-i âlemi ve Risale-i Nur'un hadisata karşı faydasını bilecek mahiyetinden uzaktırlar."

Elcevap: Emir ve izn-i ilâhî ve havl ve kuvvet-i rabbâniye ile, umum hayvanâtın, melâikeden bir çobanı, bir nâzırı olduğu gibi, kuş tâifesinin de bir

çobanı var. Onlar bilmese de, emr-i ilâhî ile ve ilham-ı rabbânî ile, çobanları onları sevk eder. O sevk-i fıtrî ise, kuşlara gelen ilhama dayanır. Kuşlar, ilhama mazhardırlar ki, yaşı bir günlük bir arı yavrusu, havada, bir gün mesafede gider, o ilham-ı fıtrî ile, o sevk-i rabbânî ile yolunu şaşırmadan dönüp, gelip yuvasına girer.

Evet, nasıl ki küre-i arz Risale-i Nur ve şâkirtlerine gelen zulme itiraz etti ve cevv-i hava yağmursuzlukla ve soğukla Risale-i Nur'a gelen tazyikat ve müsadereyi tenkit etti ve bulutlar serbestiyetini yağmurlarla alkışladı; elbette kuş nev'i de alâkadar olabilir.

Evet, insanın bir kısım sun'î kuşlarının bir bomba yumurtasıyla bir köyü harap edip bin adamı mahveden cinayetine ve cehennemî zakkum yumurtaları taşıyan o insanî kuşların tahripçi kısmını, hem küre-i arza, hem nev-i beşere müstebidane, merhametsiz tahribatına karşı, bu hayvanî kuşlar, tesirli bir surette istikbali tenvir eden Risale-i Nur'u elbette mânen tebrik edip alkışlar, diye suretindeki hâdise, gerçi çok tatlı bir latîfedir; fakat çok ince bir hakikat dahi içinde var.

Kardeşlerim,

Bu defa *Meyve Risalesi*'nin tam kıymetini bilen ve kendine "Meyveci" namını veren Risale-i Nur santralcısının yazdığı mektup, beni çok memnun eyledi. Çünkü Hulûsi, Hakkı gibi yirmi seneye yakın bir zamandan beri mâbeynlerinde olan samimane dostluk ve kardeşlik tam devam ve sebat ettiği gibi, onların Risale-i Nur'a karşı alâka ve irtibat ve sadakatleri, aynen mâbeynlerindeki hâlisâne münasebetleri gibi hem devam ediyor, hem metanet kesbediyor, ârızalarla sarsılmıyor. Cenab-ı Hakk'a şükrediyorum ki, böyle hâlis, muhlis ve başkalara hüsn-ü misal olan sadık şâkirtleri Risale-i Nur'a vermiş ki, daimî hakta hulûs ile ve Nur hizmetinde sabır içinde şükrediyorlar. O Meyvecinin civarında, ismini söylemediğim mâlûm ve çok alâkadar olduğum kardeşlerim, hususan Barla sıddıkları, beni çok defa hayalen eski zamana ve o memlekete celb ediyorlar, Barla ve dağlarında gezdiriyorlar. Ben, onlarla ve o yerleriyle çok alâkadarım, unutmuyorum.

Onlara binler selâm ediyorum.

Kozca hatibi Hasan Şükrü'nün mektubu beni memnun eyledi; selâm ederim. Mâsumlar, ümmîler, hemşireler ve kaleme çalışanlar başta olarak umum kardeşlerime birer birer selâm ve dua ediyoruz.

اَلْبَاقِي هُوَ الْبَاقِي[1]

Kardeşiniz
Said Nursî

Mahkeme tarafından bana iade edilen, daha elime geçmeden postadan müsadere edilen mübarekler heyetinin pehlivanı Küçük Ali'nin bir mektubunu gördüm ki, her iki sene bir defa bütün Risale-i Nur'u yazmaya karar vermiş, yapmış. Bu kahramanlığı ile, benim, Risale-i Nur'un birinci şakirdi olan Büyük Mustafa'da hakikî bir Abdurrahman'ı ve arkasında çok Abdurrahman'ları göreceğim diye keşfiyatımı tam tasdik etmiş ve o mübarek Mustafa'nın vazifesini tam yapmış. Ve Hâfız Mustafa dahi, Hâfız Ali zamanında tam bir muavini ve vefatından sonra tam bir vârisi olduğunu hapiste gösterdi. Demek mübarek heyet-i âlisinde, on sekiz sene evvel ümit ettiğim hizmet-i Nuriye'yi tam yapmışlar ve yapıyorlar. Ektikleri tohumlar, onlar çalışmasalar da, onların bedeline mahsulât veriyor.

Umum kardeşlerimize birer birer selâm ve dua ediyoruz.

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Evvelâ: Sizin leyâli-i aşere olan mübarek o geçmiş gecelerinizi ve kudsî bayramınızı ruh u canımızla tebrik ediyoruz. Cenab-ı Hak, rahmet ve keremiyle ve hıfz ve himayetiyle ve tevfik ve hidayetiyle, Risale-i Nur'un tab' ve intişarına ve Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyân'ın tevafuklu tab'ına sizleri muvaffak eylesin, âmîn.

Sâniyen: Risale-i Nur'un bir hülâsası olan *Âyetü'l-Kübrâ* ve Hizb-i Nuriye'nin bir hülâsatü'l-hülâsası hükmünde otuz üç kelime-i tevhidin namaz tesbihatındaki eskiden beri okuduğum ve Risale-i Nur'un ekser hakikatleri namaz tesbihatında inkişaf etmesiyle hayalim fazla tevessü ederek, o otuz

[1] Kendinden başka her şeyin fâni olduğu gerçek Bâkî, Allah'tır.

üç kelime-i tevhid, her birisini kâinatın bir tabaka-yı mahlûkatının lisân-ı hâliyle söylediği o kelimeyi ben o lisan ile söylüyorum gibi, o küllî lisân-ı hâl, benim cüz'î lisân-ı kâlimin aynı olur. Ben, kemal-i zevkle okuyorum. Size de suretini gönderiyorum.

Benim şüphem kalmadı ki: [1]تَفَكُّرُ سَاعَةٍ خَيْرٌ مِنْ عِبَادَةِ سَنَةٍ sırrını taşıyan Hizb-i Nuriye'nin on beş dakika zarfında bu hülâsatü'l-hülâsası dahi aynı sırrı taşıyor. Arabî bilmeyenler, *Âyetü'l-Kübrâ*'nın mertebelerini güzelce anlasalar, bu Arabî parça tam anlaşılır. Arabî bilmeyen, birkaç defa ikisine baksa, tam anlayacak. Bunu ben yirmi dört saatte bir defa ya sabah namazının tesbihatında veya başka vakitte, en ziyade usandığım ve sıkıntı zamanında okuyorum. Bana ulvî bir inşirah verir, usancı izale eder. *Âyetü'l-Kübrâ* ve Hizb-i Nuriye'nin âhirinde yazılsa, münasip olur. Mânidardır ki, *Âyetü'l-Kübrâ* ve Risale-i Nur'un ekser hakikatleri, Ramazan'da ve tesbihatında zuhuru gibi, bu Hülâsatü'l-Hülâsa, aynen Ramazan'da ve tesbihatta zuhur etti.

Sâlisen: Bugünlerde haber aldım ki, Heyet-i Vekile, benim nüfusumu Kastamonu'dan alıp Emirdağ'a nakletmeye karar vermişler. Anlaşılıyor ki, Risale-i Nur'a ve talebelerine ilişmeye bahane bulamıyorlar, yalnız ehemmiyetsiz şahsıma ehemmiyet veriyorlar, kayıtlar altına alıyorlar.

Ben de size bütün kuvvetimle temin ediyorum ki, ben ruh u canımla, onların, Risale-i Nur ve talebelerine ilişmeye bedel bana ilişmelerini iftiharla kabul ediyorum. Güya başka yerlerde birden bana iltihak ediyorlar ve men'ine çare bulamıyorlar, fakat burada tam çare bulmuşlar zannedip böyle muamele oluyor. Siz hiç müteessir olmayınız. Benim bu vaziyetim, Risale-i Nur şâkirtlerinin fütuhatlarına bir vesiledir. İnayet-i merhamet-i ilâhiye, hakkımda ehl-i dünyanın haksızlıklarını büyük bir hayra çevirecek kanaatindeyim. *Zaten mesleğimizde zaman, mekân sohbetimize mâni olamaz. Şarkta, garpta, hattâ âhirette, berzahta olsa da beraberiz. Meselâ, berzahta Hâfız Ali (rahmetullâhi aleyh) her gün mânen yanımızdadır. Bu hakikate binâen, sûrî ayrılmaya, hattâ ölüme ehemmiyet vermemeliyiz.*

Râbian: Medrese-i Nuriye kahramanlarından marangoz Ahmed'in bülbülü, gül fabrikasının mübarek gülcü kâtibinin bülbülünü tasdik etmesi pek latîf olmuş. Zaten baharda umum kuşlar namına nebatat kafilelerinin erzak-ı hayvaniyeyi getirmelerine karşı bülbüller bir hatiptir ki, onları kuşlar namına

---

[1] "Bir saat tefekkür, bir sene nafile ibadetten daha hayırlıdır." (el-Gazâlî, *İhyâu ulûmi'd-dîn* 4/423; el-Kurtubî, *el-Câmi' li ahkâmi'l-Kur'ân* 4/314; Aliyyülkârî, *el-Masnû'* s.82.)

alkışlıyor. Risale-i Nur'un kuşlar tarafından alâkadarlıkları içinde, elbette yine başta bülbül görünmek lâzım geliyor ki göründü.

Safranbolulu muhlis, metin kardeşimiz Mustafa Osman, "Buradaki kardeşlerime bir-iki mektup gönderdim." diyor; mektupların cevabını alamadığından telâş etmiş. Etmesin.. İhtiyata binâen ve Isparta vasıtasıyla muhabereye itimaden ona ayrı mektup yazılmamış; merak etmesinler. Kastamonulu kardeşlerimiz de telâş etmesinler. Nüfusumun buraya nakli, Kastamonu ve onlarla alâkamı gevşetmez, bilâkis daha kuvvetli beni onlarla bağlıyor. Ben, ekser vakitte hayalen ve mânen kendimi Kastamonu'nun mübarek dağlarında ve o kardeşlerimin yanında buluyorum.

Aziz, sıddık kardeşlerim ve hakikî vârislerim,

Bayram tebriklerine ait çok mektupları aldım. Her birine cevap vermeye vaktim, halim müsaade etmiyor. Her bir mektubu, çok kardeşlerimi temsil ederek bir has kardeşimiz yazmış. O mektuplarda, tebrikten başka bazı ehemmiyetli noktalar da var; beni mesrur, minnettar eyledi.

Ezcümle, Gül ve Nur fabrikası namına Hüsrev'in tebrik mektubu, beni sevinçle ağlattırdı. Zaten Hüsrev'in mümtaz bir hâsiyeti budur ki; şimdiye kadar bana gelen bütün mektuplarının hiçbirisi beni incitmiyor.. elîm zamanlarımda da yumuşak geliyor, ruhumu okşuyor. Bu cihette dahi ona şahsım itibarıyla çok minnettarım.

Hulûsi-i Sâni Sabri'nin, mâlûm kardeşleri hesabına tebriknamesi, beni derinden derine sevindirdi. O has kardeşimizin takdir ve tahsin noktasında ileri olması, Hüsrev ve Hasan Feyzi hakkında çok güzel takdiratı, beni cidden müferrah eyledi. Hasan Feyzi'nin Denizli şâkirtlerinin hesabına tebriki dahi onun yüksek irtibatını, kuvvetli alâkasını gösterdi.

Kastamonu fedakârları namına Kastamonu'nun Hüsrev'i ve Rüştü'sü olan Feyzi ve Emin'in tebrikli mektubu ve Feyzi'nin mâlûm hâdisede hiçbir endişe verecek bir hal vuku bulmadığını, bilâkis bir teşvik kamçısı hükmüne geçtiğini yazması, bizim endişemizi izale etti.

Nazif'in o havalideki kardeşlerimizin namına tebriki ve Nazif'in sarsılmaz sadakat ve irtibatı ve kuvvetli ümitleri bize tam bir nefes aldırdı. Onun hususî rakipleri bulunduğu için telâşlıydım.

Sadakati harika olduğu gibi, cesareti de o nisbette olan Halil İbrahim'in *(rahmetullâhi aleyh)* doğrudan doğruya benim adresime gönderdiği tebrikini aldım. Onu ve Nur'un dikkatli avukatı başta olarak onların umumuna selâm ve bayramlarını tebrik ederiz.

Medrese-i Nuriye kahramanlarından Şükrü Efe'nin kuşların ve serçelerin alâkadarlıklarını gösteren mektubu, kahraman marangozun teyidini teyid etti, bizi de memnun etti.

Atabey kardeşlerimizden, Lütfi vârislerinden Ali Osman'ın mektubundaki sualine cevap vermeye vakit bulamadık.

İşte bu mezkûr kardeşlerimizin her biri temsil ettikleri kendilerine ve arkadaşlarına ayrı ayrı ruh u canımızla maddî ve mânevî bayramlarını tebrik ediyoruz ve büyük Refet kardeşimize binler safâlarla geldin deriz.

Umum kardeşlerime ki, içinde mâsumlar tâifesi ve ümmî ihtiyarlar ve fedakâr hemşireler tâifeleri olarak birer birer üçüncü olarak bayramlarınızı tebrik ve selâm ve selâmet ve saadetlerine dua ederek hatm-i mekâl ediyorum.

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Merhum Şehid Hâfız Ali'nin *(rahmetullâhi aleyh)* kitaplarıyla beraber bana gelen mübareklerin pehlivanı ve Abdurrahman'ların kahramanı büyük ruhlu Küçük Ali'nin *Sikke-i Tasdîk-i Gaybî* nâmındaki mecmuası çok güzel ve münasiptir. Fakat Lâhika'da ve bilhassa Emirdağ parçasında, Risale-i Nur'un kerametlerine alâkadar zelzele ve yağmur ve kuşlar bahisleri gibi daha münasip gördüğünüz mektuplar o Sikke'nin âhirine girse, daha güzel olur. Bu münasebetle, mübarekler heyetinin bayramlarını tekrar tebrikle Küçük Ali'ye bin bârekâllah derim.

Safranbolu bahadırı fedakâr Mustafa Osman'ın buradaki şâkirtlere gönderdiği güzel mektubu okudum. Bu zat dahi Hasan Feyzi gibi fevkalâde sadakatini ve hüsn-ü zannını edîbane yazmış, fakat Risale-i Nur'un şahs-ı mânevîsi yerine bana haddimden çok ziyade makam vermiş. Üstadını, kendi parlak aynasında çok parlak görmüş. Ben de onun o hüsn-ü zannını bir mânevî dua yerinde kabul ettim. Hem onun, hem civarındaki kardeşlerimizin bayramlarını tebrik ederiz.

Muhterem, sevgili, mübarek kardeşlerim Risale-i Nur talebelerine beyan ediyorum ki:

♦Risale-i Nur bir ibrişimdir ki, kâinat ve kâinattaki mevcudatın tesbihatları onda dizilmiştir.

♦Risale-i Nur âhize ve nâkile ile mücehhez bir radyo-yu Kur'âniye'dir ki, onun tel ve lâmbaları, ayna, tel ve bataryaları hükmündeki satırları, kelimeleri, harfleri öyle intizamkârâne ve îcazdârâne bast edilmiştir ki, yarın her ilim ve fen adamları ve her meşrep ve meslek sahipleri, ilim ve iktidarları miktarında âlem-i gayb ve âlem-i şehadetten ve ruhaniyat âleminden ve kâinattaki cereyan eden her hâdisattan haberdar olabilir.

♦Risale-i Nur müminlere; Kur'ân'dan hedâyâ-yı hidâyet, kevneyn-i saadet, mazhar-ı şefaat ve feyz-i Rahmândır.

♦Risale-i Nur, kâinata baharın feyzini veren bir âb-ı hayat ve ayn-ı rahmet ve mahz-ı hakikat ve bir gülzar-ı gülistandır.

♦Risale-i Nur lütf-ü Yezdan, kemal-i iman, tefsir-i Kur'ân ve bereket-i ihsandır.

♦Risale-i Nur, kâfire hazân, münkire tufan; dalâlete düşmandır.

♦Risale-i Nur bir kenz-i mahfî ve bir sandukça-yı cevher ve menba-ı envardır.

♦Risale-i Nur hakâik-i Kur'ân ve mirâc-ı imandır.

♦Risale-i Nur Kur'ân ve hadisten sonra sertac-ı evliya, sultanü'l-eser ve zübdetü'l-meâni ve atâyâ-yı ilâhî ve hedâyâ-yı sübhânî ve feyyâz-ı rahmânîdir.

♦Risale-i Nur bir bahr-i hakâik ve bir sırr-ı dekâik ve kenzü'l-maarif ve bahrü'l-mekârimdir.

♦Risale-i Nur hastalara şifahane-i hikmet ve mâ-yı zemzem, sağlara maişet-i hakikat ve rîh-ı reyhan ve misk-i anberdir.

♦Risale-i Nur mev'id-i Ahmedî *(aleyhissalâtü vesselâm)* ve müjde-i Haydarî *(radiyallâhu anh)* ve beşaret ve teâvün-ü Gavsî *(kuddise sirruh)* ve tavsiye-i Gazalî *(kuddise sirruh)* ve ihbar-ı Fârukî'dir *(kuddise sirruh).*

♦Risale-i Nur şems-i Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan'ın elvan-ı seb'ası, Risale-i Nur'un menşur-u hakikatinde tam tecellî ettiğinden, hem bir kitab-ı şeriat, hem bir kitab-ı dua, hem bir kitab-ı hikmet, hem bir kitab-ı ubudiyet, hem bir

kitab-ı emir ve dâvet, hem bir kitab-ı zikir, hem bir kitab-ı fikir, hem bir kitab-ı hakikat, hem bir kitab-ı tasavvuf, hem bir kitab-ı mantık, hem bir kitab-ı ilm-i kelâm, hem bir kitab-ı ilm-i ilâhiyyat, hem bir kitab-ı teşvik-i sanat, hem bir kitab-ı belâgat, hem bir kitab-ı isbat-ı vahdaniyet, muarızlarına bir kitab-ı ilzam ve iskâttır.

♦Risale-i Nur Kur'ân semalarından bir sema-yı mâneviyenin güneşleri, ayları ve yıldızlarıdır. Nasıl ki zâhiren, perde-i esbab olan güneşten, kamerden ve kevkeb-i münîrden bütün kâinat tenevvür ve tezeyyün ve bütün eşya neşv ü nema ve hayat buluyor.

♦İşte Risale-i Nur da Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan'dan alıp saçtığı şuâlarla bütün âleme, hayat; ve âdeme, kâmil insan; ve kulûbe, neş'e-i iman; ve ukûle, yakîn bir itminan; ve efkâra, inkişaf-ı iman; ve nüfusa, teslim-i rıza ve candır. O sema-yı mâneviyeyi bazen ve zâhiren –bihasbilhikmet– âfâkî bir bulut kütlesi kaplar. O celâlli sehabdan öyle bir bârân-ı feyz-i rahmet takattur eder ki, sümbüllenmeye müstaid tohumlar, çekirdekler, habbeler o sıkıcı ve dar âlemde gerçi muztarip olurlar, o sıkılmaktan üzerlerindeki kışırları çatlar ve yırtarlar; o anda bulutlar da ufuklara çekilip nöbetçi vaziyetinde beklemesi bir imtihan-ı rabbânî ve bir inkişaf-ı feyezanî ve bir rahmet-i nuranîdir ki, evvelceki bir habbe, bir çekirdek yeniden taze bir hayata iştiyakla ve neş'e-i inkişafla meyvedar koca bir ağaç suretini alır ve يُبَدِّلُ اللهُ سَيِّاٰتِهِمْ حَسَنَاتٍ[1] sırrına mazhar olurlar.

Evet, yirmi senedir devam eden şu mevsim-i şita, inşâallahu teâlâ nihayet bulmuş ola... Dünyaya yeni ve feyizli bir fasl-ı nevbahar gele ve âlemin yüzü nur ile güle...

Risale-i Nur Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyân'ın taht-ı tasarrufunda olduğundan, ona uzanan, ilişmek isteyen her el kırılır ve her dil kurur. Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyân'ın وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ رَسُولٍ إِلَّا بِلِسَانِ قَوْمِهٖ[2] kavl-i şerifinin îma ve işârâtından şu devrede Türk lisanının sadmeler geçirmesine bakılırsa, Risale-i Nur, Türkçe'de, lisan üzerinde de imam olacağına, yani yarın hâlis Türkçe olan Risale-i Nur'un kesb-i imtiyaz edip diğerlerini terk edeceklerine dair işaret-i Kur'âniye'dendir demiş olsam, hata etmemiş olurum zannederim.

Başta Üstadımız olduğu halde bilumum kardeşlerimize samimî selâmlarımla arz ve hürmetler eyler, mübarek bayramlarını tebrik ve tes'id eylerim.

---

1 "Allah onların kötülüklerini iyiliklere, günahlarını sevaplara çevirir." (Furkan sûresi, 25/70)

2 "Biz her bir rasûlü, onlara gerçeği bütün açıklığıyla anlatsın diye ancak kendi halkının dilini konuşan biri olarak gönderdik." (İbrahim sûresi, 14/4)

Üstadım hakkında bir şey yazamadım. Çünkü veraset-i Muhammediye *(aleyhissalâtü vesselâm)* makamında olan bir zat-ı âli-kadr hakkında ne diyebilirim? Ona Hasan Feyzi Efendi kardeşimizin sözlerini tekrar etmekten başka bir şey bilmem.

Milâs ve havalisi Risale-i Nur talebeleri namına duanıza muhtaç
Halil İbrahim (rahmetullâhi aleyh)

(Halil İbrahim'in Risale-i Nur hakkındaki parlak fıkrasının sonunda kaydedilip, ikisi beraber Emirdağ mektuplarının âhirlerinde kaydedersiniz. Bu zat, Risale-i Nur'un çok eski ve çok sadık ve çok fedakâr bir şakirdidir. Risale-i Nur'a hitap ederek bu mektubu yazmış.)

هٰذَا مِنْ فَضْلِ رَبِّي[1]

Said Nursî

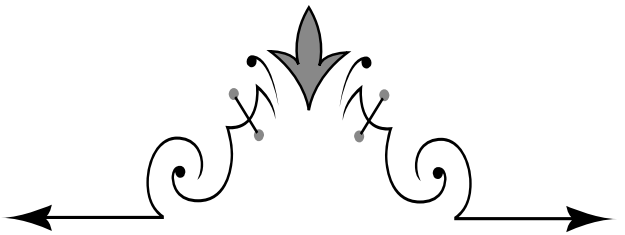

1 "Bu, Rabbimin bir lütfudur..."

Risale-i Nur

Mazhar-ı esmâ u sıfât-ı Bediüzzamandır bu.
Mev'ûd-ü risaletten bizlere fazl-ı ihsandır bu.
Kenz-i mahfîde muhit-i mekteb-i irfandır bu.
Havâ-yı zulmette işrâk eden şems-i tâbândır bu.

Mişkât-ı misbahtan menşur-u hakikat-i Kur'ân'dır bu.
Mevsim-i âsârda yektâ bir gülistandır bu.
İrşâd-ı feth-i keşifte serencam-ı hidâyettir bu.
Sefine-i necatta sırr-ı menzile vusule kaptandır bu.

Leyle-i zulmet-i cehilde nur-u çırâğ-ı Yezdan'dır bu.
Gamgîn gönüllerde behçet-i ferah feza-yı şâdümandır bu
Şems-i Kur'ân'dan akseden nur-u irfandır bu.
Sultanü'l-eser ve zübdetü'l-meânî-i tefsir-i Furkan'dır bu.

Şeref-i Ehl-i Beyt ve teşci-i Gavs-ı Âzam'dır bu.
Etbâ-ı Ehl-i Sünnet ve iklim-i mârifette sultandır bu.
Mâden-i mârifet ve ibraz-ı şefkatte ümmü'l-enâmdır bu.
Cism-i velâyette evliyâya ruh-u fezâ-yı cândır bu.

Kevkeb-i muhakkıkînde müminlere atâ-yı Sübhan'dır bu.
Vahdet-i mevcud ve râhının semasında kehkeşandır bu.
İlm ü mârifet bahrinde dürr-i yektâ-yı mercandır bu.
İlm ü hakikatte şûledar mâhitab-ı âhirzamandır bu.

Müstağrak-ı envar-ı safâda gelen bahardandır bu.
Teslîm-i rızâ ve nezâhet-i istiğnada aynı iz'andır bu.
Risale-i Nur talebelerine hakikat-i kıble-i imandır bu.

Halil İbrahim
(rahmetullâhi aleyh)

Risale-i Nur

Bu Nur Eser, tefsîridir o semavî kitabın,
İlân eder hakikati, emr-i hakkı bildirir.
İsyanlara, zulümlere mâruz olan cihanın,
Bu asırda gözyaşını nur saçarak dindirir.

Bu eserdir muztarip gönüllere tesellî.
Bu kararsız âlemin her buhranında nur saçar.
Bu eserdir her zulmette selâmetin rehberi.
Ehl-i iman bu sayede, bu eserle hür yaşar…

Mâsumlara bir öğüttür, gençlerin de rehberi,
Her mazluma "Ağlama" der, "Güleceksin yarın sen."
Tesellîsi çok yücedir, ibretlidir dersleri,
Beli bükük ihtiyara müjde verir derinden.

Bu eserdir insanları dehşetlerden dûr eden…
Kudret eli hâmisidir, hayret-fezâ hükmü var…
Muannidler teslim olur hükmüne, mağrur iken.
Her serseri filozofu meftun eden Nur'u var!

Bu nur eser her bilginin, her müminin sertacı,
Dertlilerin dermanıdır, her münkiri tokatlar…
Şirklerin hem hedimidir, hem her kaygu ilâcı,
Zındık, zâlim ilişirse başında volkan patlar!

Ey güç yetmez dehşet veren hâletlerden ağlayan!
Fânilere aldanarak kırıldıkça bağırma…
Ey zâilden, âcizlerden medet umup bağlanan!
Gir bu Nur'un âlemine, fânileri çağırma…

Ayıl artık gaflet sarhoşluğundan, durma, uyan!
Hevesatın bir ejderdir, kalbini kemirecek.
Yarın mesut olacaktır yoklukta Hakk'ı bulan.
Nur'a ver nakd-i ömrü, yarın sana verilecek;
Huzuruna uhrâda ihtişamlar serilecek.

Risale-i Nur'un kusurlu hâdimi
Zekâi

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Şimdiye kadar gizli münafıklar Risale-i Nur'a kanunla, adliye ile ve âsâyiş ve idare noktasından hükûmetin bazı erkânını iğfal edip tecavüz ediyorlardı. Biz, müsbet hareket ettiğimiz için, mecburiyet olduğu zaman tedâfüî vaziyetinde idik. Şimdi plânları akîm kaldı. Bilâkis tecavüzleri Risale-i Nur'un dairesini genişlettirdi. Bu defa yeni hurufla *Asâ-yı Mûsâ*'yı tab' etmek niyetimiz, ihtiyarımız olmadığı halde, tecavüz vaziyeti Risale-i Nur'a veriliyor gibidir. Bu hâdisenin ehemmiyetli bir hikmeti şu olmak gerektir:

Risale-i Nur, bu mübarek vatanın mânevî bir halâskârı olmak cihetiyle; şimdi iki dehşetli mânevî belayı defetmek için matbûât âlemi ile tezahüre başlamak, ders vermek zamanı geldi veya gelecek gibidir, zannederim.

O dehşetli beladan birisi: Hıristiyan Dini'ni mağlup eden ve anarşiliği yetiştiren, şimalde çıkan dehşetli dinsizlik cereyanın bu vatanı mânevî istilâsına karşı Risale-i Nur bir Sedd-i Zülkarneyn gibi bir sedd-i Kur'ânî vazifesini görebilir.

İkincisi: Âlem-i İslâm'ın bu mübarek vatanın ahalisine karşı pek şiddetli itiraz ve ithamlarını izale etmek için matbûât lisanıyla konuşmak lâzım gelmiş diye kalbime ihtar edildi.

Ben dünyanın hâlini bilmiyorum. Fakat Avrupa'da istilâkârâne hükmeden ve edyân-ı semâviyeye dayanmayan dehşetli cereyanın istilâsına karşı Risale-i Nur hakikatleri, bir kale olduğu gibi; Âlem-i İslâm'ın ve Asya kıtasının hâl-i hazırdaki itiraz ve ithamını izale.. ve eskideki muhabbet ve uhuvvetini iade etmeye vesile olan bir mucize-i Kur'âniye'dir.

Bu memleketin vatan-perver siyasîleri çabuk aklını başına alıp Risale-i Nur'u tab' ederek resmî neşretmeleri lâzımdır ki, bu iki belaya karşı siper olsun.

Acaba bu yirmi sene zarfında iman-ı tahkikîyi pek kuvvetli bir surette bu vatanda neşreden Risale-i Nur olmasaydı, bu dehşetli asırda, acip inkılâp ve infilâklarda bu mübarek vatan, Kur'ân'ını, imanını dehşetli sadmelerden tam muhafaza edebilir miydi? Her neyse... Risale-i Nur'a, daha vatana, idareye zararı dokunmak bahanesiyle tecavüz edilmez; daha kimseyi o bahaneyle inandıramazlar. Fakat cepheyi değiştirip, din perdesi altında bazı safdil hocaları veya bid'a taraftarı veya enaniyetli sofi meşreplileri bazı kurnazlıklarla Risale-i Nur'a karşı –iki sene evvel İstanbul'da ve Denizli civarında olduğu gibi– istimal etmek ve Risale-i Nur'a ve şâkirtlerine ayrı bir cephede tecavüz etmeye münafıklar çabalıyorlar. İnşaallah muvaffak olamazlar. Risale-i Nur şâkirtleri, tam ihtiyatla beraber, bir taarruz olduğu vakitte münakaşa etmesinler,

aldırmasınlar. Aldanan ehl-i ilim ve imansa, dost olsunlar, "Biz size ilişmiyoruz. Siz de bize ilişmeyiniz. Biz ehl-i imanla kardeşiz." deyip yatıştırsınlar.

Sâniyen: Mübareklerin pehlivanı hem Abdurrahman, hem Lütfi, hem Büyük Hâfız Ali mânâlarını taşıyan büyük ruhlu Küçük Ali kardeşimiz bir sual soruyor. Hâlbuki o sualin cevabı Risale-i Nur'da yüz yerde var. "Risale-i Nur'un erkân-ı imaniye hakkında bu derece kesretli tahşidatı ne içindir? Bir âmî müminin imanı büyük bir velînin imanı gibidir, diye eski hocalar bize ders vermişler?" diyor.

Elcevap: Başta *Âyetü'l-Kübrâ* merâtib-i imaniye bahislerinde; ve âhire yakın müceddid-i elf-i sâni İmam Rabbânî beyanı ve hükmü ki: "Bütün tarikatlerin müntehası ve en büyük maksatları, hakâik-i imaniyenin inkişafıdır. Ve bir mesele-i imaniyenin kat'iyetle vuzuhu, bin kerametlerden ve keşfiyatlardan daha iyidir."[1]; ve *Âyetü'l-Kübrâ*'nın en âhirdeki ve Lâhika'dan alınan o mektubun parçası ve tamamının beyanatı cevap olduğu gibi, *Meyve Risalesi*'nin tekrarat-ı Kur'âniye hakkında Onuncu Meselesi, tevhid ve iman rükünleri hakkında tekrarlı ve kesretli tahşidat-ı Kur'âniye'nin hikmeti, aynen bitamamiha onun hakikî tefsîri olan Risale-i Nur'da cereyan etmesi de cevaptır.

Hem, iman-ı tahkikî ve taklidî ve icmâlî ve tafsilî ve imanın bütün tehacümata ve vesveseler ve şüphelere karşı dayanıp sarsılmamasını beyan eden Risale-i Nur parçalarının izahatı, büyük ruhlu Küçük Ali'nin mektubuna öyle bir cevaptır ki, bize hiçbir ihtiyaç bırakmıyor.

İkinci Cihet: İman, yalnız icmâlî ve taklîdî bir tasdike münhasır değil; bir çekirdekten, tâ büyük hurma ağacına kadar ve eldeki aynada görünen misalî güneşten tâ deniz yüzündeki aksine, tâ güneşe kadar mertebeleri ve inkişafları olduğu gibi; imanın o derece kesretli hakikatleri var ki, bin bir esmâ-yı ilâhiye ve sair erkân-ı imaniyenin kâinat hakikatleriyle alâkadar çok hakikatleri var ki, "Bütün ilimlerin ve mârifetlerin ve kemalât-ı insaniyenin en büyüğü imandır ve iman-ı tahkikîden gelen tafsilli ve burhanlı mârifet-i kudsiyedir." diye ehl-i hakikat ittifak etmişler.

Evet, iman-ı taklidî, çabuk şüphelere mağlûp olur. Ondan çok kuvvetli ve çok geniş olan iman-ı tahkikîde pek çok meratip var. O meratiplerden ilmelyakîn mertebesi, çok burhanlarının kuvvetleriyle binler şüphelere karşı dayanır. Hâlbuki taklidî iman bir şüpheye karşı bazen mağlûp olur.

---

1 Bkz.: İmam Rabbânî, *Mektubat* 1/182 (210. Mektup).

Hem iman-ı tahkikînin bir mertebesi de aynelyakîn derecesidir ki, pek çok mertebeleri var. Belki esmâ-yı ilâhiye adedince tezahür dereceleri var. Bütün kâinatı bir Kur'ân gibi okuyabilecek derecesine gelir.

Hem bir mertebesi de hakkalyakîndir. Onun da çok mertebeleri var. Böyle imanlı zatlara şübehat orduları hücum da etse bir halt edemez. Ve ulemâ-yı ilm-i kelâmın binler cild kitapları, akla ve mantığa istinaden telif edilip, yalnız o mârifet-i imaniyenin burhanlı ve aklî bir yolunu göstermişler. Ve ehl-i hakikatin yüzer kitapları keşfe, zevke istinaden o mârifet-i imaniyeyi daha başka bir cihette izhar etmişler. Fakat, Kur'ân'ın mucizekâr cadde-i kübrâsı, gösterdiği hakâik-i imaniye ve mârifet-i kudsiye, o ulemâ ve evliyanın pek çok fevkinde bir kuvvet ve yüksekliktedir.

İşte, Risale-i Nur bu cami ve küllî ve yüksek mârifet caddesini tefsir edip, bin seneden beri Kur'ân aleyhine ve İslâmiyet ve insaniyet zararına ve adem âlemleri hesabına tahribatçı küllî cereyanlara karşı Kur'ân ve iman namına mukabele ediyor, müdafaa ediyor. Elbette hadsiz tahşidata ihtiyacı vardır ki, o hadsiz düşmanlara karşı dayanıp ehl-i imanın imanını muhafazasına Kur'ân nuruyla vesile olsun.

Hadîs-i şerifte vardır ki: "Bir adam seninle imana gelmesi, sana sahra dolusu kırmızı koyunlardan daha hayırlıdır."[1] "Bazen bir saat tefekkür, bir sene ibadetten daha hayırlı olur."[2] Hattâ Nakşîlerin hafî zikre verdiği büyük ehemmiyet, bu nevi tefekküre yetişmek içindir.

Umum kardeşlerime birer birer selâm ve dua ediyoruz.

اَلْبَاقِي هُوَ الْبَاقِي[3]

Kardeşiniz
Said Nursî

Aziz, sıddık kardeşlerim,

"İhlâs" ve mektupların suretlerinin hafiyeler tarafından alınması, sizi müteessir etmesin. Zaten o mektupları ve "İhlâs" ve ihbar-ı Aleviye'yi onlara okutmak, Risale-i Nur hesabına ve fütuhatına lâzımdı. Hem bu hâdise zama-

1 Buhârî, *cihâd* 102, 143, *fezâilü ashâb* 9; Müslim, *fezâilü's-sahâbe* 34; Ebû Dâvûd, *ilim* 10.

2 el-Gazâlî, *İhyâu ulûmi'd-dîn* 4/423; el-Kurtubî, *el-Câmi' li ahkâmi'l-Kur'ân* 4/314; Aliyyülkârî, *el-Masnû'* s.82.

3 Kendinden başka her şeyin fâni olduğu gerçek Bâkî, Allah'tır.

nında İstanbul'da bolşevizm aleyhindeki nümayiş hâdisesi, Risale-i Nur'a karşı perde altında hücum eden iki kuvvet birbirine vaziyet almaya başladığı cihetle, Risale-i Nur fütuhatına büyük bir vesiledir. Muvakkat bize karşı bazı ilişmeler olsa da, hiç ehemmiyeti yok. Çünkü bolşevizmin, Müslümanlar içinde anarşilik mahiyetinde küfr-ü mutlak ve fikr-i tabiatla yerleştirilmesine mukabil, ancak ve ancak Risale-i Nur'un fevkalâde kuvvetli hakikatleri çıkabilmesinden, milliyet-perver ve vatan-perver ve siyasetçiler ve dindarlar, Risale-i Nur'un arkasına girmeye ve onunla barışmaya ve onunla siper almaya bir yol açılıyor nazarıyla bakıyoruz.

Said Nursî

Afyon Emniyet Müdürlüğüne

Zatınızı tanımadan bir defa gördüğüm vakit insaflı ve adaletli gördüğümden herkesten evvel, alâkadar olduğum bir hakikati size beyan ediyorum. O hakikati alâkadar makamata vazifeniz itibarıyla bildirmeyi, size bırakıyorum. O hakikat de şudur:

Benim şimdiki vaziyetim, tarihte emsali yoktur. Her şeyden tecrid-i mutlak içinde, herkesten, hattâ camideki cemaat adamlarından ve temastan memnu olduğum halde; ihtiyarlık, hastalık, yoksuzluk içinde birden kalbime geldi ki:

Madem ben de bu vatanın bir evlâdıyım, bu vatanın saadetine hizmet etmek benim için farzdır. Maddî cihette elimden hiçbir şey gelmiyor. Yalnız Kur'ân'dan anladığım ve kaleme aldığım *Meyve* Risalesi ile *Hüccetü'l-Bâliğa*'yı yeni hurufla tab' etmek için bazı kardeşlerime izin verdim. O iki risaleyi iki seneye yakın alâkadar Ankara makamatı ve ehl-i vukufu, hem Denizli Mahkemesi tetkikten sonra mûcib-i mesuliyet hiçbir şey bulamayarak bize resmen teslim ettiler.

Hem cevap gönderdim ki, sansüre ve büyük muharrirlere göstersinler, sonra tab' etsinler. Hem tab'dan sonra resmen hükûmetin on iki makamatına vermek bir usuldür. Sonra da *İhlâs Risalesi* ile *İktisat Risalesi*'ni de o iki risalenin âhirine ilhak edip yeni hurufla tab' edilsin.

Katiyen size beyan ediyorum ki benim maksadım, bunun tab'ında, bu mübarek milleti ve vatanı mânevî ve maddî anarşilikten muhafaza etmek ve âsâyiş ve inzibata mânevî yardım etmek ve anarşiliği uyandıran hâricî bir cereyanın istilâsına mânevî sed çekmek ve âlem-i İslâm'ın bize karşı itiraz

ve ithamını izaleye ve eski muhabbet ve uhuvvetini celb etmeye çalışmaktır. Fakat maatteessüf ben dünya ile alâkadar olmadığımdan ve ehl-i idare ile de görüşmediğimden ve dünya halini bilmediğimden ve kanunsuz ilişmek belâsına mâruz kaldığımdan, eskiden beri perde altında bana husumet eden bazı insanlar, fırsat bulup zâbıtayı, ya adliyeyi evhamlandırıyorlar.

Ezcümle: Acip bir tesadüfle işittim ki, dört risalemle bu iki sene zarfında yazdığım mektupların suretini taharrî memurları şimendiferde tutmuşlar.

O risalelerin ikisi, "İhlâs"tır. Gerçi bir derece mahremdir; fakat mahkeme, hem Ankara ehl-i vukufu tetkikten sonra zararsız görmüşler ki, bize iade ettiler. Hem, sansüre ve büyük muharrirlere göstermek için İstanbul'a gönderilmiş.

"İktisat" ise, bu zamanda herkese lâzımdır. On Sekizinci Lem'a olan keramet-i Aleviye ise, yanlışlıkla onlara, beraber gönderilmiş. Değil o risaleyi tab' etmek, belki en mahrem kardeşlerime de ancak okumasına izin veriyorum. Hem o, dünyaya bakmıyor. Hem ehl-i vukuf ve mahkeme tetkik etmiş, bize iade etmişler.

Hem, on sene evvel Eskişehir Hapishanesi'nde çok sıkıntılı bir zamanımda ve tesellîye çok muhtaç olduğum bir zamanda bir müjde-i mânevî kalbime geldi, ben de kaleme aldım. Amma benim bu iki sene, belki dört-beş senede yazdığım mektupların suretleri, değil o risalelerle beraber tab' ve neşretmek, belki mahrem bir-iki dostumun arzusuyla okunmasını merak edip beraber gönderilmiş. Bu mektupları kendim yazdığımın sebebi, benim yüzümden hapiste sıkıntı çekenlere bir tesellî, bir musahabe ve bu vatan ve millete dünya ve âhiretlerine yirmi seneden beri büyük menfaati görülen Risale-i Nur hakkında bir müdavele-i efkâr etmek içindir. Hem zatınıza, hem Ankara makamatına yazdığım bazı hasbihaller, belki içinde bulunmuş.

İşte bu mahiyetteki risaleler ve mektuplar, taharrî memurları tarafından alınmış. Belki size de gelmiş veya gelecek ihtimaliyle size bu hakikati beyan ediyorum. Benim şimdi pek ağır beş-altı cihetteki sıkıntılarıma evham yüzünden kanunsuz bana iliştirmeye meydan vermemenizi sizin vazife-perverliğinizden ve ciddiyetinizden ümit ediyorum.

(İstanbul'da hâdiseyi gören Risale-i Nur talebelerinin mektubundan bir parçadır.)

Aziz kardeşlerim,

–لَهُ الْحَمْدُ وَالْمِنَّةُ[1]– Dün, Nur'un mânevî bir fütuhatı, bütün azamet ve dehşetiyle İstanbul'da görüldü. Küfr-ü mutlakı dünyaya, hususan âlem-i İslâm'a yerleştirmek isteyen bir cemiyet ve onun nâşir-i efkârı ve mürevvic-i a'mâli olan bir-iki gazete matbaası ve kütüphanesi darmadağın edilerek, dinsiz yaptık, komünist yaptık zannedilen gençlik ve mekteplilerin ağzıyla ve harekâtıyla ve fiilleriyle protesto edildi. "Kahrolsun komünistlik" diye beddualar edildi. Bu cemiyetin, binler lira maddî, milyonlar lira da manevî zararı oldu. Ve üzülen bizlere, kalbimiz ve ruhumuzla çok alâkadar bir şahs-ı mânevî, "Ey Nurcular! Şimdi maddî imkân hâsıl olmuyor diye üzülmeyiniz. Nur'un fütuhatı geniş bir sahada devam ediyor. Küllî bir muvaffakiyet hâsıl oluyor. Vesaire, vesaire…" diye bağırdı.

هٰذَا مِنْ فَضْلِ رَبِّي[2]

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Size, mânidar ve acip ve Risale-i Nur'un talebeleriyle ve Risale-i Nur'a ve *Âyetü'l-Kübrâ*'nın kerametiyle ve ehl-i dünyanın ilişmek niyetleriyle alâkadar karşımda eskiden belediye bulunan hükûmet dairelerinden birisi, hiçbir şey kurtulmayarak, hiç görmediğimiz acip bir parlamakla gecenin en soğuk bir vaktinde üç saat cehennem gibi yandığı halde, tam bitişiğinde, Risale-i Nur'un Çalışkanlarından bir talebesi, yine iki kardeşinin, mâsum Ceylân'ın sermayelerinin kısm-ı âzamı bulunan büyük mağazaları, o yangın yeriyle iki küçük dükkân fasıla ile o dehşetli yangın bütün şiddetiyle mağazaya doğru gelirken bîçâre Ceylân yanıma geldi, dedi: "Biz yanıyoruz, mahvolduk."

Ben de iki gün evvel mağazalarında bulunan *Âyetü'l-Kübrâ*'nın bir kısım matbû nüshalarını yanıma getirmek için söyledim, fakat getirmedi. Demek o ateşi söndürmek için orada kalmıştı.

Ben de Risale-i Nur'u ve *Âyetü'l-Kübrâ*'yı şefaatçı yapıp, "Yâ Rabbi, kurtar!" dedim. Üç saat o dehşetli yangın –hücumunda– bütün o büyük daireyi

---

1 Bütün şükür ve şükranlar Allah'adır, minnetin her türlüsü de sadece O'nadır.

2 "Bu, Rabbimin bir lütfudur..."

mahvetti. Altında ve bitişiğindeki dükkânları bütün yaktı, yıktırdı. Risale-i Nur'un ve *Âyetü'l-Kübrâ*'nın hıfzında olan mağazaya katiyen ilişmedi ve altındaki şakirdin dükkânı da müstesna olarak sağlam kaldı. Yalnız ahali camlarını kırdılar. Eğer ahali ilişmeseydi, eşyalarını almasaydılar, hiçbir zarar olmayacaktı.

İşte, Isparta Halıcıhanesinin yangını ile, Risale-i Nur'un derslerine köşklerini tahsis eden zatların o dehşetli yangınla bitişik iki kardeşinin iki hanesinin kurtulması Risale-i Nur'un bir kerameti olduğu gibi, Kastamonu'da aynen bu Emirdağ yangını gibi, orada, karşımdaki dehşetli bir yangının ittisalindeki Risale-i Nur şâkirtlerinden Hâfız Ahmed'in evi harika bir surette kurtulması ve hemşiresinin üçüncü kat yangın içinde harika bir tarzda, hem elmas ve altın mücevheratını, hem canını Risale-i Nur'un berekâtıyla kurtarması misillü, burada da, bu yangında, Risale-i Nur'un çalışkan talebelerinden ve Çalışkan hanedanından üç kardeşi olarak dört zatın o dehşetli yangından kurtulması, Risale-i Nur'un ve *Âyetü'l-Kübrâ*'nın bir kerameti olduğuna hem benim, hem onların, hem sair kardeşlerimizin kat'î kanaatimiz geldi. Burada eksik olmayan az bir rüzgâr esseydi, o çarşı dükkânlarının ekserisini yandırabilirdi. Hattâ *Âyetü'l-Kübrâ* mağazasından on-onbeş dükkân tâ uzakta eşyalarını çıkarıp kaçırdılar.

Bazı emarelerle, Sandıklı'da, hem Afyon, Kütahya ortasında, Risale-i Nur'a ve yeni mektuplarımı elde etmeleriyle bana karşı bir ilişmek emareleri göründü. O iki hâdisede, İstanbul hâdiseleriyle tokat yediler. Bu defa, niyetlerinde bana ilişmek cezası olarak bu tokat geldi, inşaallah o niyetten onları vazgeçirdi ve korkutup susturdu.

Kardeşlerim, sizin zekâvetiniz ve tedbiriniz, benim tesanüdünüz hakkında nasihatime ihtiyaç bırakmıyor. Fakat bu âhirde hissettim ki, Risale-i Nur şâkirtlerinin tesanüdlerine zarar vermek için birbirinin hakkında sû-i zan verdiriyorlar, tâ birbirini itham etsin. Belki "Filân talebe bize casusluk ediyor." der, tâ bir inşikak düşsün. Dikkat ediniz, gözünüzle görseniz dahi perdeyi yırtmayınız. Fenalığa karşı iyilikle mukabele ediniz. Fakat çok ihtiyat ediniz, sır vermeyiniz. Zaten sırrımız yok; fakat vehhamlar çoktur. Eğer tahakkuk etse, bir talebe onlara hafiyelik ediyor, ıslahına çalışınız, perdeyi yırtmayınız.

Sizin, hususan Isparta medresesindeki tesanüdünüz, hem Risale-i Nur'u, hem şâkirtlerini, hem bu memleketin yüzünü ak etmiş. Ve her tarafta Risale-i Nur'a çalıştıran ehemmiyetli bir sebep, tesanüdünüzdür ve şevk ve gayretinizdir. Cenab-ı Hak, sizleri bu hizmet-i imaniyede dâim ve muvaffak eylesin, âmîn, âmin…

Umum kardeşlerime tâife tâife, birer birer selâm ve dua; ve dualarını rica ediyoruz.

Said Nursî

Yangın hakkında Üstadımızın yazdığı hakikate kat'î kanaatimiz geldi; gözümüzle gördük.

Osman, Mehmed, Hasan, Ceylân ve yardım eden İbrahim

Aziz kardeşim,

Senin mektuplarını iyi gördüm. Fakat şimdiki gazeteciler ve baştakiler, hakikatleri tam takdir edemiyorlar. Hem Risale-i Nur yalvarmaz; onlar yalvarmalı ve aramalı. Ve kıymetini takdir edip müşteri olduktan sonra onların yardımını kabul eder.

Hem şimdi nazar-ı dikkati Risale-i Nur şâkirtlerine celb etmemek münasiptir diye düşünüyorum. Fakat yedi sene Harb-i Umumî'ye bakmayan ve yirmi beş sene gazeteleri okumayan, dinlemeyen bu kardeşinizin fikri, bu meselede sorulmaz. Asıl fikir sahibi, sizler ve Risale-i Nur'un has şâkirtleri ve müdakkik nâşirleri, meşveretle, hususan Ispartadakilerle, maslahat ne ise yaparsınız.

Senin bu güzel mektubunu Lâhika'ya yazdık. Risale-i Nur'un Lâhika Risalesi'nde Feyzi ile Emin ehemmiyetli mevki kazanmışlar; acaba ne haldedirler? O ehemmiyetli mevkie muvafık vaziyete muvaffak oluyorlar mı? Kederleri yok mu?

Hem, hapishanede hakikaten merdane ve fedakârâne istirahatime çalışan ve on sene şahsıma hizmet kadar beni minnettar eden Taşköprülü Sadık ve Hilmi ve İhsan ne haldedirler? Ve o civarda, hususan İnebolu'daki kardeşlerimi unutamıyorum; beni merak etmesinler. Risale-i Nur'un –bazı ara sıra– bazı yerlerde tevakkufuna mukabil, pek tesirli ve ehemmiyetli bir tarzda perde altında fütuhatı var. Telâş etmesinler; ihtiyat ile beraber sebat, metanet ve yazıda devam etsinler.

Umuma binler selâm ve dua ediyoruz.

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Evvelâ: Sizleri, birinci vazife-i Nuriye'yi, *Asâ-yı Mûsâ'*ya ait hizmete başlamanızı tebrik ve Isparta'nızı, diyanette ve âdâb-ı İslâmiye'de geri değil, ileri gitmesini ruh u canımızla tahsin ve tebrik ediyoruz.

Sâniyen: Denizli'nin Hüsrev'i Hasan Feyzi'nin Risale-i Nur hakkında ve Risale-i Nur'un aslı ve esası ve mâdeni olan hakikat-i Kur'âniye ve sırr-ı iman ve nur-u Ahmedî târifinde yazdığı manzum fıkrası, içinde tam bir samimiyet ve metin bir kanaat-ı imaniye bulunduğundan; hem her şeyi çabuk kabul etmeyen ve delilsiz teslim olmayan âlim, hususan muallim olduğu halde Risale-i Nur'un hakkaniyetini hem kendi namına, hem etrafındaki rüfekasının şahs-ı mânevîsi hesabına bir derece fevkalâde, hâlisâne tarif etmesinden *Sikke-i Tasdîk-i Gaybî* âhirinde, Lâhika'dan alınan parçaların sonunda yazılmasını, hem ayrıca Lâhika'da da kaydedilmesini ve Halil İbrahim'in de son Risale-i Nur hakkındaki tavsifnâmesini dahi bunun gibi *Sikke-i Tasdîk-i Gaybî*'nin arkasında yazılmasını münasip gördük ve burada da öyle yaptık. Çünkü bu kadar kuvvetli ve samimî bir kanaat, *Sikke-i Gaybî*'deki îmalar nev'inde hakkaniyetine bir îma, bir emare olabilir.

Sâlisen: Hasan Feyzi'nin mektubunda bahsettiği bütün oradaki kardeşlerimize pek çok selâm, tebrik ediyoruz. Hapishaneleri bir dershane-i Nuriye olduğu gibi, inşaallah Denizli vilâyeti de bir nevi Medresetü'z-Zehrâ hükmüne geçecek. Ve çokların yüzünü ak eden ve Nur'u zulümlerden kurtarmaya çalışan ve Nur'un şâkirtlerinin her birisine ona hediye edilen risalelerden ziyade hediye vermiş hükmünde mânen bizlere hediyesi var. Bu Nur'un tebriki umum ona minnettar olanların hatıralarıdır. Yüzer misli mukabili alınmış bir hatıra-yı adalettir.

Râbian: İşaret-i gaybiye ile, "64'te Risale-i Nur telifçe tamam olur." diye haber-i gaybiyeyi iki hal tasdik ediyor.

Birincisi: Çok mühim noktalar hatıra geldiği halde, risaleyi telif cihetine sevk edilmiyor.

İkincisi: Risale-i Nur'un hıfz ve neşrine ve sahâbet ve himayetine çalışmak için hayat isterdim. Fakat hadsiz şükür olsun ki, bir bîçâre ihtiyar Said yerinde çok genç Said'ler o vazifeyi yapıyorlar. Hususan Hüsrev'ler, Feyzi'ler, Ahmed'ler, Mehmed'ler biraderzadem gibi çok Abdurrahman'lar, ve hâkezâ… Hâfız Ali'yi kabrinde mesrur, müferrah ettikleri gibi, inşaallah kabrimde de öyle mesrur edecekler.

Umum kardeşlerime, mâsumlara, ümmîler, hemşîreler gibi her tâifenin her birisine birer birer selâm ve dua ediyoruz. Çalışkanların da Risale-i Nur'un bereketiyle o yangından ziyanları yoktur, sizlere arz-ı hürmet ve selâm edip ellerinizden öperler.

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Birkaç aydan beri aleyhime çevrilen desiseleri meydana çıktı. Hıfz-ı ilâhî ile o musibet, yirmiden bire indi.

Hâlî zamanda camiye gidiyordum. Haberim olmadan, talebeler beni üşütmemek için, mahfelde bir kulübecik yapmıştılar. Ben de dört-beş gündür kendi kendime karar verdim, daha gitmeyeceğim. O mâlûm zabit adam vasıta olup kulübeciği kaldırdılar. Bana da resmen tebliğ ettiler ki, "Daha camiye gitmeyeceksin." Fakat mânâsız habbeyi kubbe yapıp bir heyecan verdiler. Hiç ehemmiyeti yok, hiç de merak etmeyiniz. Tahminimce, her tarafta haddimden pek fazla teveccüh-ü âmmeyi kırmak için, bana böyle bazı bahanelerle ihanet ediyorlar. Eski zamanımı düşünüp güya tahammül etmeyeceğim. Hâlbuki –Risale-i Nur'un selâmet ve intişarına halel gelmemek şartıyla– her gün bin ihanet ve tâzipler de gelse, Allah'a şükrederim. Ben ehemmiyet vermediğim gibi, buradaki talebeler de hiç sarsılmıyorlar. Çoktan beri beklediğimiz bu hâdise de inâyet-i ilâhiye ile hafif geçti.

Umum kardeşlerimize birer birer selâm ve dua ediyoruz.

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Nur-u Muhammedî'ye ve sahabeye bakan dört sayfa çok güzeldir. Âhirinde, Risale-i Nur'a ve dolayısıyla bize bakan kısımlar, Hasan Feyzi'nin hüsn-ü zannı pek fazla gitmiş. Gerçi o âhir kasidesinde Risale-i Nur'un hakikatini ve şahs-ı mânevisini murad etmiş. Yine tadile muhtaç gördüm. Bazı kelimeleri ilâve ve birkaçını tebdil ettiğim halde, yine ondan benim hisseme düşen, bin derece haddimden ziyadedir diye titredim. Fakat madem şâkirtleri şevke ve gayrete getiriyor, size havale ediyorum. Siz, hem bu zamandaki vehhamlıları, hem mesleğimizin muktezası olan mahviyet ve ihlâs ve terk-i enaniyet noktalarını nazara alınız; münasip gördüğünüz kelimeleri tâdil ediniz. Bu fütur zamanında ehemmiyetli bir kamçı-yı teşviktir, arkadaşlara gönderebilirsiniz.

Hem o kıymetli kardeşimiz, merhum Hâfız Ali'nin *(rahmetullâhi aleyh)* vârisi ve halefi yerinde Risale-i Nur'a fevkalâde irtibat ve sadakatle bağlıdır. Benim tâdilimden gücenmesin.

Gayet samimî bir kanaatle ve kuvvetli bir itimatla ve derin bir ilimle ve parlak bir imanla Risale-i Nur'un mahiyetini iki defadır tarif eden Risale-i Nur'un has şâkirtlerinden ve ehemmiyetli eski muallimlerinden Hasan Feyzi'nin *Sikke-i Tasdîk-i Gaybî*'den aldığı bir ilhamla Risale-i Nur hakkında ve o Nur'un menbaı ve esası olan Nur-u Muhammedî *(aleyhissalâtü vesselâm)* ve hakikat-i Kur'ân ve sırr-ı iman târifinde bu kasideyi yazmıştır.

بِسْـــمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

يُرِيدُونَ لِيُطْفِؤُا نُورَ اللهِ بِأَفْوَاهِهِمْ وَاللهُ مُتِمُّ نُورِهِ وَلَوْ كَرِهَ الْكَافِرُونَ[1]

Ahmed yaratılmış o büyük Nur-u Ehad'den,
Her zerrede nurdur, o ezelden, hem ebedden.

Bir nur ki odur hem yüce, hem lâyetenâhi,
Ol fahr-i cihan Hazreti Mahbub-u İlâhî.

Parlattı cihanı bu güzel nur-u Muhammed *(aleyhissalâtü vesselâm)*
Halk olmasa, olmazdı bir zerre ve bir fert.

---

[1] "Ağızlarıyla (üfleyerek) Allah'ın Nûru'nu söndürmek diliyorlar. Ama Allah, kâfirler hoşlanmasalar da Nûrunu tamamlama yolundadır ve mutlaka tamamlayacaktır." (Saf sûresi, 61/8)

Ol nuru ânın, her yeri, her zerreyi sarmış,
Baştan başa her dem bu kesif zulmeti yarmış.

Bir nur ki odur sade ve hem lâyetezelzel,
Ârî ve berî cümleden üstün ve mükemmel.

Bir nur ki bütün zerrede ancak o nümâyân,
Bir nur ki verir kalblere hem aşk ile iman.

Bir nur ki eğer olmasa ol nur hele bir an,
Baştan başa zulmette kalır hem de bu ekvan.

Bir nur ki değil öyle muhat, hem dahi mahsur
Bir nur ki eder kalbi de pürnur, çeşmi de pürnur.

Bir lem'adır andan, şu büyük şems ve kamerler.

Hep işte o nurdan bu acâib koca âlem,
Halk oldu o nurdan yine cennetle cehennem.

Şek yok ki o nurdur okunan Hazreti Kur'ân,
Ol nur-u ezel hem sebeb-i hilkat-i insan.

Her şeye odur mebde ve asıl ve esas hem,
Ondan görünür nev-i beşer böyle mükerrem.

Bir zerre değil, bahr-i muhit o bahr-i münirden,
Hem nasıl beşer hiç kalıyor hepsi de birden.

Şek yok ki cihan, katre-i nurundan o nurun,
Şek yok ki bu can, zerre-i nurundan o nurun.

Sönsün diye üflense, o derya gibi kaynar,
Söndürmeye hem kimde acep zerre mecal var?

Söndürmeye kalkmıştı asırlar dolu küffar,
Kahreyledi her hepsini ol Hazreti Kahhâr.

Hep sönmüş asırlar, yanıyor sönmeden ol,
Tarihe sorun, kimdir o nur, hem kimmiş menfur?

Alnında yanan nur-u Muhammed'di Halîl'in,
Yetmezdi gücü bakmaya her çeşm-i alîlin.

Görseydi Resûlün o güzel nurunu Nemrud,
Yakmazdı o dem, nârını ol kâfir-i matrud.

Bir sivrisinek öldürüyor o şâh-ı cihânı,(!)
Atmıştı Halil'i âteşe çünkü o canî.

Bir perde açıp söyledi Hak gizli kelâmdan,
Ol âteşe bahseyledi hem berd ü selâmdan.

"Dostum ve Resûlüm yüce İbrahim'i, ey nâr,
At âdetini, yakma bugün, sen onu zinhar!"

Bir gizli hitap geldi de ol dem yine Hak'tan
Bir abd-i mükerrem dahi kurtuldu bıçaktan.

Ol nurdan için Yûnus'u hıfzeyledi ol hût,
Ol nur ile kahreyledi hem kavmini ol Lût.

Ol hüsn-ü cemal, eyledi âlemleri hayran,
Nerden onu bulmuş, acaba Yûsuf-u Ken'an?

Hikmet nedir, ol dertlere sabreyledi Eyyûb,
Hem sırrı nedir, Yûsuf için ağladı Yakub.

Öldükçe dirildikçe neden duymadı bir his?
Ol namlı nebi, şanlı şehid Hazreti Cercis.

Hasretle neden ağladılar Âdem ve Havvâ?
Kimdendi bu yıllarca süren koskoca dâvâ?

Hem âh, neden terk edilip Ravza-yı Cennet?
Bir dâr-ı karar oldu neden âlem-i mihnet?

Nur şehri olan Tûr'da o dem Hazreti Mûsa
Esrâr-ı kelâm hep çözülüp buldu tecellâ.

Bir parça Zebur'dan okusa Hazreti Dâvud,
Başlardı hemen sanki büyük mahşer-i mev'ud.

Bilmem ki neden, yel ve sular hep onu dinler,
Bilmem ki neden, hep işiten âh diye inler.

Mahlûku bütün kendine râm etti Süleyman,
Nerdendi bu kuvvet, ona kimdendi bu ferman?

Yellerle uçan şanlı büyük taht-ı mukaddes
Esrâr-ı ezelden o da duymuş yine bir ses.

Ol hangi acip sır ki, çıkar göklere İsâ,
Kimdir çekilen çarmıha, kimdir yine Yûda.

Nur derdi için tahtını terk eyledi Edhem,
Bir başkasının tahtı olur derdine merhem.

Çok şahs-ı velî, nur ile hem etti kanaat,
Çok şahs-ı denî, nur ile hem buldu kerâmet.

Her hepsi de pervanesi, üftadesi nurun,
Her hepsi muamma, gücü yetmez bu şuurun.

Fillerle varıp Kâbe'ye, hem Ebrehe zâlim;
İsterdi ki, yapsın nice bin türlü mezâlim...

İsterdi ki, o beyt yıkılıp şöhreti sönsün,
Halk Kâbe'yi terk ederek, kiliseye dönsün.

İsterdi ki, çeksin doğacak nura bir sed,
Hem doğmadan ölsün diye "Mahbub-u Müebbed."

Günlerce gidip Kâbe'ye, hem yaklaşan ordu,
Birden bire bir tehlike sezmiş gibi durdu.

Sür'atle gelip bir sürü kuş, semt-i bahirden,
Taş harbine başlar, pek acip hepsi birden.

İndikçe havadan, o muammâ gibi taşlar,
Cansız yıkılıp yerlere yatmış nice başlar.

Şahıyla beraber kocaman ordu-yu Mevlâ,
Olsun diye mahbuba nişan, eyledi mûtâ.

Hem kavm-i Kureyş, söndürelim derken o nuru,
Erkek ve kadın, cümlesinin kaçtı huzuru.

Müşrik ve muvahhid, iki fırka olup urban,
Yıllarca dökülmüş yine üstüne bir kan.

Şakk etti kamer, Fahr-i Beşer, ol Yüce Server,
Her yerde ve her anda onun nuru muzaffer.

Kur'ân'dı kâli, nurdu yolu, ümmeti mutlu,
Ümmet olanın kalbi bütün nur ile doldu.

Çekmezdi keder, ol sözü cevher, özü kevser,
Ol Sûre-i Kevser, dedi âdâsına "ebter!"

Ol Şems-i Ezelden kaçınan ol kuru başlar,
Gayyâ-yı cehennemde bütün yakmış ateşler.

Bitmişti nefes, çıkmadı ses, bıktı da herkes,
Ol nura varıp baş eğerek hem dediler pes!

İdrâki olan kafile ayrıldı Kureyş'ten,
Feyz almak için doğmuş olan şanlı güneşten.

Ol kevser-i Ahmed'den içip her biri tas tas,
Olmuştu o gün sanki mücellâ birer elmas.

Ol başlara tâç, derde ilâç, mürşid-i âlem,
Eylerdi nazar bunlara nuruyla demâdem.

Bunlardı o a'dâyı boğan bir alay arslan,
Hak uğruna, nur uğruna olmuş çoğu kurban.

Bunlardan o gün ehl-i nifak cümle kaçardı,
Müşrik ise, ol aklı anın kalmaz, uçardı.

Bunlardı o Peygamberin ashabı ve âli,
Dünyada ve ukbâda da hem şanları âlî.

Tavsif ediyor bunları hep şöylece Kur'ân,
Sulh vakti koyun, kavgada kükrek birer arslan!

Hep yüzleri pâk, sözleri hak, yolları haktı,
Merkebleri yeller gibi Düldüldü, Burakdı.

Bir cezbe-i "Yâ Hayy!" ile seller gibi aktı,
A'dâya varıp her biri şimşek gibi çaktı.

Bunlardı o gün halka-yı tevhidi kuranlar,
Bunlardı o gün baltalayıp küfrü kıranlar.

Bunlardı mübarek yüce cemiyet-i şûrâ,
Bunlardı o nurdan dizilen halka-yı kübrâ.

Bunlardı alan Suriye, Irak, ülke-i Kisrâ,
Bunlarla ziyâdar o karanlık koca sahrâ.

Bunlardı veren hasta, alîl gözlere bir fer,
Bunlardı o tarihe geçen şanlı gazanfer.

Her hepsi de bir zerre-i nuru o Habîbin,
Her an görünür gözlere ondan nice yüz bin.

Nur altına girmiş bulunan türlü cemaat,
Hem buldu beka, hem de bütün gördü adalet.

Ecdâd-ı izâmın o büyük ruhları küskün,
Zira ne küfürler okunur onlara her gün...

Yağmıştı o gün âh ne kederler, ne elemler,
Âciz onu hep yazmaya, eller ve kalemler.

Binlerce yetimin yıkılan kalbini sen yap,
Affet yeter artık, o Habîb aşkına, yâ Rab!

Derken yeter artık, bizi affet güzel Allah!
Sarsıldı cihan, öldü de bir gümgüme nâgâh.

Buz parçası halinde bulut, bir yere düşmüş,
Erkek ve kadın hepsi de ol semte üşüşmüş...

Derhal açılıp gökyüzü hem parladı ol nurdan gelen Risâlei'n-Nur
Hallâk-ı Rahîm eyledi mahlûkunu mesrur.

Zulmet dağılıp başladı bir yep yeni gündüz,
Bir neş'e duyup sustu biraz ağlayan o göz.

Bir dem bile düşmezken onun âhı dilinden,
Kurtuldu, yazık dertli beşer derdin elinden.

Ol taze güneş, ülkeye serptikçe ışıklar,
Hep şâd olacak, şevk bulacak kalbi kırıklar.

Her kalbe sürur, her göze nur doldu bugünden,
Bir müjde verir sanki o bir şanlı düğünden.

Arz eyleyelim ol yüce Allah'a şükürler,
Kalkar bu kahr u cehl ve dalâl, şirk ve küfürler.

Ol nur-u Hüdâ saldı ziya, kalbe safâ hem,
Gösterdi beka, göçtü fenâ, buldu vefâ hem.

Çıkmıştı şakî, geldi nakî gördü adâvet,
Eylerdi nefiy, oldu hafî nur-u hidâyet.

Fışkırdı Risale-i Nur, ufuktan nur-u Risalet
Ol nur-u Risalet verecek emn ü adâlet.

Allah'a şükür, kalkmada hep cümle karanlık,
Allah'a şükür, dolmada hep kalbe ferahlık.

Allah'a şükür, işte bugün perde açıldı,
Âlemlere artık yine bir neş'e saçıldı.

Artık bu sönük canlara can üfledi cânan,
Artık bu gönül derdine ol eyledi derman.

Bir fasl-ı bahar başladı illerde bu günden,
Bir sohbet-i gül başladı dillerde bu günden.

Benden bana ben gitmek için Risale-i Nur diye koştum,
Nur derdine düştüm de denizler gibi coştum.

Bir zerrecik olsun bulayım der de ararken
Düştüm yine derya gibi bir nura bugün ben.

Verdim ona ben gönlümü baştan başa artık,
Mâşukum odur, şimdi benim, ben ona âşık.

Ol nur-u ezel hem kararan kalblere lâyık,
Ol nurdan alır feyzini hem cümle halâyık.

Kahreyledi ol zulmeti Risale-i Nur'a akanlar,
Nur kahrına uğrar, ona hasmâne bakanlar.

Küfrün bütün alayı hücum etse de ey nur,
Etmez seni dûr, kendi olur belki de makhur.

Sensin yine hâzır, yine sensin bize nâzır
Ey nur-u Rahîm, ey ebedî bir cilve-i kudret-i Fâtır!

Bir neş'e duyurdun imanla sırr-ı ezelden,
Bir müjde getirdin bize ol namlı güzelden.

Mâdem ki içirdin bize ol âb-ı hayattan
Bir zerre kadar kalmadı havf şimdi memattan.

Hasret yaşadık nuruna yıllarca bütün biz,
Mâsum ve alîl, türlü belâ çekti sebepsiz.

Yıllarca akan, kan dolu göz yaşları dinsin,
Zâlim yere batsın, o zulüm bir yere sinsin.

Yıllarca, asırlarca bu nurun yine yansın,
Öksüz ve yetim, dul ve alîl hepsi de kansın.

Ey nur gülü, nur çehreni öpsem dudağından,
Kalb bahçesinin kalbine diksem budağından.

Her dem kokarak hem o güzel râyihasından
Çıksam yine ben âlem-i fâni tasasından.

Nur güllerin açsın, yine miskler gibi tütsün,
Sînemde bu can bülbülü tevhid ile ötsün.

Sensin bize bir neş'e veren ol gül-ü hâlis,
Sensin bize hem cümleden âlâ, dahi muhlis.

Ey nur-u Risalet'ten gelen bir burhan-ı Kur'ân!
Ey sırr-ı Furkan'dan çıkan hüccet-i iman!

Sendin bize matlub, yine sendin bize mev'ud,
Sayende bugün herkes olur zinde ve mes'ud.

Her an seni bekler ve sayıklardı bu dünya,
Hak kendini gösterdi, bugün bitti o rüya.

Bin üç yüz senedir toprağa dönmüş nice milyar
Mümin ve muvahhid seni gözlerdi hep ey yâr!

Her hepsi de senden yana söylerdi kelâmı
Her hepsi de her an sana eylerdi selâmı.

Nur çehreni açsan, atarak perdeyi yüzden
Söyler bana ruhum yine مَا ازْدَدْتُ يَقِينًا[1]

Vallah, ezelden bunu ben eyledim ezber:
Risalei'n-Nur'dur vallah o son müceddid-i ekber.

Yüzlerce sened, hem nice yüzlerce işaret,
Eyler bu mukaddes koca dâvâya şehadet.

En başta gelen şâhid-i adl Hazreti Kur'ân
Göstermiş ayânen otuz üç yerde o burhan.

يَا مُدْرِكًا[2]'in kalbine gömmüş Esedullah,
Çok sır ki, bilenler oluyor hep sana âgâh.

كُنْ قَادِرِيَّ الْوَقْتِ[3] demiş ol pîr-i muazzam,
Binlerce velî hem yine yapmış buna bin zam.

Mu'cizdir o söz, haktır o öz, görmedi her göz,
Artık bu muammaları gel sen bize bir çöz.

---

1 "Yakînim ziyadeleşmedi." Bkz.: es-Sübkî, *Tabakâtü'ş-Şâfiiyyeti'l-kübrâ* 6/61; Aliyyülkârî, *el-Masnû* s.149; es-Sindî, *el-Hâşiye* 8/96.

2 "Ey (o zamana) yetişen!" Bkz.: el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî)* s.596.

3 "Vaktinin Abdülkâdir'i ol!" Bkz.: el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî)* s.562.

Altıncı Sözün aldı bütün fiil ve sıfâtı,
Verdim de arındım ona hem zat ve hayatı.

Müflis ve fakir bekliyordum şimdi kapında
Tevhide eriştir beni, gel vârını sun da.

"Ben!.. Ben!.." diye yazdımsa da sensin yine ol "Ben",
Hiçten ne çıkar, hem bana benlik yine senden.

Affet beni ey affı büyük lütfu büyük Risalei'n-Nur!
Bir dem bile hem eyleme senden beni yâ Rabbenâ mehcur!

Nur aşkına, Hak aşkına, dost aşkına ey nur!
Nurunla ve sırrınla bugün kıl bizi mesrur.

Ey nur-u ezelden gelen nur-u Muhammed *(aleyhissalâtü vesselâm)*,
Ey sırr-ı imandan gelen nur-u müebbed!

Binlerce yetimin duyulan âhını bir kes,
Sarsar o büyük arşı da vallah bu çıkan ses.

Vallah cemilsin, yeter artık bu celâlin!
Göster bize ey nur-u Muhammed, bir kere cemalin!

Dergâhını aç, et bize ihsan, yine ey nur-u Risalet!
Biz dertli kuluz, kıl bize derman, yine ey nur-u hakikat!

Emmâre olan nefsimizin emrine uyduk,
Ver bizlere sen nur ile îkan, yine ey nur-u Kur'ân!

Hırs âteşi sönsün de gönül gülşene dönsün,
Saç nurunu, hem feyzini her an, yine ey nur-u iman!

Sen nur-u Bedî, nur-u Rahîmsin, bize lutfet,
Hep isteğimiz aşk ile iman, yine ey nur-u ilahî!

Dinin çekilip, dev gibi saldırmada vahşet,
Rahmet bizi, gark etmeye tufan, yine ey nur-u Rahmânî!

Pürnura boyansın bütün âfâk-ı cihanın,
Her yerde okunsun da bu Kur'ân, yine ey nur-u Sübhânî!

Mahbubuna uyduk, hepimiz ümmeti olduk,
Ağlatma yeter, et bizi handân, yine ey nur-u rabbânî!

Ol Ravza-yı Pâk-i Ahmedi *(aleyhissalâtü vesselâm)* göster bize bir dem,
Artık olalım hep ona kurban, yine ey nur-u Samedânî!

İslâma zafer ver bizi kurtar, bizi güldür,
A'dâmızı et hâk ile yeksan, yine ey nur-u Furkanî!

Her belde-i İslâm ile, olsun bu yeşil yurd,
Tâ haşre kadar cennet-i cânan, yine ey nur-u imanî!

Ol Fahr-i Cihan, Âl-i Abâ hakkı için, yâ Rab.
Hıfzet bizi âfât ve belâdan, yâ Nûra'l-Envâr, bihakkı ismike'n-Nûr!

Âciz, bîçâre talebeniz
Hasan Feyzi (rahmetullâhi aleyh)

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Gayet ehemmiyetli bir meseleyi –bundan evvel size icmalen beyan ettiğim meseleyi– tekrar size söylememe kuvvetli, mânevî bir ihtar aldım. Şöyle ki:

Perde altındaki düşmanımız münafıklar, şimdiye kadar yaptıkları gibi, adliyeyi ve siyaset ve idareyi zahirî dinsizliğe âlet edip, bize hücumları akîm kaldığı; ve Risale-i Nur'un fütuhatına menfaati olan eski plânlarını bırakıp daha münafıkane ve şeytanı da hayrette bırakacak bir plân çevirdiklerine dair buralarda emareleri göründü.

O plânların en mühim bir esası, has, sebatkâr kardeşlerimizi soğutmak, fütur vermek, mümkünse Risale-i Nur'dan vazgeçirmektir. Bu noktada o kadar acip yalanları ve desiseleri istimal ediyorlar ki, Isparta ve havalisi, Gül ve Nur fabrikasının kahraman şâkirtleri gibi, çelik ve demir gibi bir sebat ve sadakat ve metanet lâzım ki dayanabilsin. Bazı da dost suretinde hulûl edip, korkutmak mümkünse, habbeyi kubbe edip evham veriyorlar. "Aman, aman! Said'e yanaşmayınız! Hükûmet tâkip ediyor." diye zayıfları vazgeçirmeye çalışıyorlar. Hattâ bazı genç talebelere, hevesatlarını tahrik için, bazı genç kızları musallat ediyorlar. Hattâ Risale-i Nur erkânlarına karşı da, benim şahsımın kusurâtını, çürüklüğünü gösterip, zâhiren dindar ehl-i bid'adan bazı şöhretli zatları gösterip, "Biz de müslümanız, din yalnız Said'in mesleğine mahsus değil" deyip, bize karşı perde altında cephe alan zındıklara ve anarşilik hesabına o safdil ehl-i diyanet ve hocaları âlet edip istimal ediyorlar. İnşaallah bunların bu plânları da akîm kalacak. Böyle heriflere dersiniz:

"Biz, Risale-i Nur'un şâkirtleriyiz. Said de bizim gibi bir şâkirttir. Risale-i Nur'un menbaı, madeni, esası da Kur'ân'dır. Yirmi senedir emsalsiz tetkikat

ve takibatla beraber, kıymetini ve galebesini en muannid düşmana da isbat etmiştir. Onun tercümanı ve bir hizmetkârı olan Said ne hâlde olursa olsun, hattâ Said de –el-iyâzü billâh!– Risale-i Nur'un aleyhine dönse, bizim sadakatimiz ve alâkımızı inşaallah sarsmayacak." deyip, o kapıyı kaparsınız. Fakat, mümkün olduğu kadar Risale-i Nur'la meşgul olmak, elinden gelirse yazmak, ve mübalâğalı propagandalara hiç ehemmiyet vermemek, ve eskisi gibi tam ihtiyat etmek gerektir.

Umum kardeşlerimize birer birer selâm ve dua ediyoruz.

Said Nursî

Bu vatandaki milletin en büyük kuvveti olan âlem-i İslâm'ın teveccühünü ve hamiyetini ve uhuvvetini kırmak ve nefret verdirmek için, siyaseti dinsizliğe âlet ederek, perde altında küfr-ü mutlakı yerleştirmek isteyenler, hükûmeti iğfal ve adliyeyi iki defadır şaşırtıp, der: "Risale-i Nur şâkirtleri, dini siyasete âlet eder; emniyete zarar vermek ihtimali var."

Hâlbuki, bu memlekete maddî ve manevî bereketi ve fevkalâde hizmeti ve umum âlem-i İslâm'a taallûk edecek hakâiki cami olduğu, otuz üç âyât-ı Kur'âniye'nin işaretiyle ve İmam Ali'nin *(radiyallâhu anh)* üç keramet-i gaybiyesiyle ve Gavs-ı Âzam'ın kat'î ihbarıyla tahakkuk etmiş olan *Risale-i Nur'un siyasetle alâkası yoktur. Fakat, küfr-ü mutlakı kırdığı için, küfr-ü mutlakın altı olan anarşilik ve üstü olan istibdad-ı mutlakı, esasıyla bozar, reddeder. Emniyeti ve âsâyişi ve hürriyeti ve adaleti temin eder.*

Risale-i Nur'a, daha vatana, idareye zararı dokunmak bahanesiyle tecavüz edilmez. Daha kimseyi o bahaneyle inandıramazlar. Fakat cepheyi değiştirip, din perdesi altında bazı safdil hocaları veya bid'a taraftarları veya enaniyetli sofi meşreplileri, bazı kurnazlıklarla Risale-i Nur'a karşı iki sene evvel İstanbul'da ve Denizli civarında olduğu gibi istimal etmeye münafıklar belki çabalayacaklar. İnşaallah muvaffak olamazlar.

Kardeşlerim,

Şimdi tam tahakkuk etti ki, resmen bana ihanet ve hakaret etmek, onunla, teveccüh-ü âmmeyi hakkımda kırmak için gizli bir tedbir kurulmuş. Benim bütün dostlarımı –perde altında– soğutmak ve ürkütmeye çalışıyorlar. Hâlbuki, *Sikke-i Tasdîk-i Gaybî* onların bütün propagandalarını zîr u zeber ediyor.

Gerçi böyle dinsizlik hesabına bana olan hakaret, bir derece beni sıkıyor, eski Said'den kalma bazı damarlarıma dokunuyor. Fakat Risale-i Nur'un harika fütuhatı ve şâkirtlerinin ehl-i hakikat nazarında ve ruhânî ve melâikeler yanında hürmet ve merhametle karşılanmaları, benim şahsıma gelen ihanet ve hakaretlerin sivrisinek kanadı kadar ehemmiyeti kalmaz. O bedbaht ehl-i ihanet, dindarlık cihetiyle, ehl-i din ve ehl-i ulûm-u diniyenin hürmetini kırmak dine bir ihanet olduğu cihetinde, ruhânî ve melâikelerin ve ehl-i iman ve ehl-i hakikatin nazarında mel'un olduğu gibi, binden ancak bir-iki serserinin veya zındığın âferinini kazanırlar.

O bedbahtlar bana hakaret etmekle, güya Risale-i Nur'un nüfuzunu kırıyor; şahsımı menba zannedip beni çürütmekle, Risale-i Nur sukut edecek gibi ahmakane bir zan ile şahsıma tecavüz oluyor.

Ben de derim: Ey bana dinsizlik hesabına ihanet ve hakaret eden bedbahtlar! Katiyen size haber veriyorum, yakında –tevbe etmemek şartıyla– hiç çare-i halâs yok ki, ecel cellâdıyla sen, idam-ı ebedî ile ölüm darağacı ile asılacaksın! Şeraretli ruhun dahi ebedî bir haps-i münferitte mahkûm olmakla beraber, ehl-i iman ve ruhânîlerin nefret ve lânetini kazanacaksın. Tevbe etmemek şartıyla, benim intikamım, senden pek muzaaf bir sûretle alınıyor bildiğimden, hiddet değil, hattâ sana acıyorum!

Amma Risale-i Nur'un, senin gibi sinekler kadar ehemmiyeti olmayanların perde çekmesi, zerre kadar nüfuzunu kıramaz. Yüz binler adam onunla imanlarını kurtardıkları için, ruh u canla hürmet ve perestiş ederler.

Amma şahsımın teessürü ise, katiyen size haber veriyorum ki, bir-iki dakika asabiyetle bir teessüratıma mukabil, birden öyle bir tesellî buluyorum ki, bin derece sizlerin hakaret ve ihaneti ziyadeleşse o tesellîyi kıramaz. Çünkü Risale-i Nur'un keşf-i kat'îsiyle, dinsizlik hesabına bize hücum edenler, ebedî azaplar ve haps-i münferitte ve idam-ı ebedî ile ihanetini gördükleri gibi, Risale-i Nur'la imanını kurtaran şâkirtleri, ölümle terhis tezkeresi ve saadet-i ebediye vesikasını alıp, ebedî bir hürmet ve merhamet ve ikrama mazhar olacaklarını, filozofları susturan binler hüccetlerle beyan etmişiz.

Hem bu Yeni Said, Eski Said gibi kendine hürmet ve teveccüh kazanmak ve şan u şeref bulmak, katiyen aleyhindedir, katiyen kabul etmez. Onun için, yirmi senedir inzivayı tercih etmiş.

Eğer âsâyiş ve idare hesabına nüfuzunu kırmak ve umumun nazarında çürütmek için yapıyorsanız, pek büyük bir hata ediyorsunuz… İki sene üç

mahkeme, yirmi senelik hayatımın yüz yirmi eserinde, yüz yirmi bin Risale-i Nur şâkirtlerinden, mûcib-i ihtilâl ve medâr-ı mesuliyet ve vatan ve millet aleyhinde hiçbir şey bulmadıklarına, beraatimizle ve Risale-i Nur eczalarının bütününü iade etmeleriyle gösterdiği cihetle, katiyen size beyan ediyorum ki, dinsizlik hesabına bizi ezen sizler, vatan ve millet, âsâyiş ve idare aleyhinde ve anarşilik lehinde ve müthiş bir ecnebi hesabına beni sıkıştırıp, bir sarsıntı çıkarıp, o cereyanın müdahalesini istiyorsunuz… Onun için, bütün ihanet ve hakaretlerinize beş para kıymet vermem; âsâyiş, idare lehinde sabır ve tahammüle karar verdim.

Elbette dünya daimî olmadığı gibi, hâdisâtı da fırtınalı, daima değişir. Birkaç saat cinayetlerle, dünyevî ve uhrevî binler zakkum ve azap neticeleri var. O zaman, faydasız yüz binler teessüf diyeceksiniz! Ben, resmî makamata ve bizimle tam alâkadar vazifedarlara yazdığım gibi, sizin gibi bedbahtlara dahi derim: Biz, Risale-i Nur'la, bu memleketin ve istikbalinin en büyük iki tehlikesini def etmeye çalışıyoruz.. ve bilfiil çok emarelerle, hattâ mahkemede de kısmen isbat etmişiz.

Birinci tehlike: Bu memlekette, hariçten kuvvetli bir sûrette girmeye çalışan anarşiliğe karşı sed çekmek.

İkincisi: Üç yüz elli milyon müslümanların nefretlerini kardeşliğe çevirmekle, bu memleketin en büyük nokta-yı istinadını temin etmektir.

Afyon Emniyet Müdürüne Derim ki

Müdür Bey,

Dünyada, eski zamandan beri görülmemiş bu derece kanunsuz ve mânâsız ve maslahatsız tecavüzler bana geldiği hâlde neden aldırmıyorsunuz?

Bir misali: Camiye, hâlî zamanda, cemaat hayrına sahip olmak için, bazı bir-iki adamdan başka kimseyi yanıma kabul etmediğim hâlde, resmen "Katiyen camiye gitmeyeceksiniz!" deyip, bu gurbette, hastalık ve ihtiyarlık ve yoksulluk içinde bu ihanet hangi kanunladır? Hangi maslahat var? Haberim olmadan, camiin hâlî bir yerinde iki-üç tahta, bir kilimle beni üşütmemek fikriyle bir zatın yaptığı iki kişilik bir settare yüzünden, ehemmiyetli bir mesele şeklinde, hem bana, hem umum halka mânâsız telâş vermek hangi kanunladır? Hangi maslahat var? Soruyorum.

Bana bu ihanetleri yapanların hiçbir bahaneleri yoktur. Yalnız teveccüh-ü âmmeyi bahane edip, "Bu menfî adama neden hürmet ediyorsunuz?"

Ben de derim: Bütün dostlarım biliyorlar ki, ben şahsıma karşı hürmeti ve teveccüh-ü âmmeyi istemiyorum, reddediyorum. Benim hakkımda başkalarının hüsn-ü zannını kabul etmediğim hâlde, hangi kanun beni mesul eder ki, ihtiyarım ve rızam haricinde, başkasının hüsn-ü zannıyla bana ihanet ediliyor? Farz-ı muhal olarak, bu teveccüh-ü âmme hakikat de olsa, vatana, millete faydası var, zararı olmaz.

Hem eğer bir parçasını ben de kabul etsem, bu ihtiyarlık, hastalık, yoksulluk ve soğuk bir oda içerisinde, dehşetli bir haps-i münferitte, zarurî hizmetlerimi görmek için bir-iki insanın dostluğunu kabul etmekliğimde hangi fenalık var? Hangi kanun bunu men eder? Bir-iki işçi çocuktan başka benimle temas ettirmemek hangi kanunladır? O işçi çocuklar her vakit bulunmadığı için, kendim işimi göremiyorum. Bu dehşetli vaziyeti, elbette bu memlekette inzibat ve hükûmet ve idare adamları nazar-ı ehemmiyete almak borçlarıdır. Cidden alâkadar eder diye size beyan ediyorum.

Emirdağ'da bir tecrid-i mutlakta
Said Nursî

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Cenab-ı Hakk'a hadsiz şükür olsun ki, çoktan beri beklediğim bir ciddî yardım, Konya ulemâsından görülmeye başladı.

Evet, Risale-i Nur medreseden çıkmış, ilim içinde hakikate yol açmış, hakikî sahipleri ve taraftarları medreseden çıkan hocalar olduğuna binâen, umum Anadolu'nun eskiden beri parlak ve faal bir medresesi Konya şehri olduğundan, o mübarek medresenin şâkirtleri kendi malları olan Risale-i Nur'a sahip çıkmaya ve sarılmaya başladığını Sabri'nin mektubundan anladım ve buraya, Konya'ya yakın geldiğime ruh u canımla memnun olup, bana gelen bütün sıkıntılara sürurla mukabele edip tahammül ediyorum.

Başta, çok mübarek tefsirin çok muhterem ve kıymettar sahibi olan Hoca Vehbi Efendi olarak, Risale-i Nur'u takdir edip alâkadarlık gösteren bütün Konya ve civarı ulemâlarını, bütün kazançlarıma ve dualarıma şerik ettim. Ve has kardeşlerim dairesi içinde isimlerini bildiğim zatları, isimleriyle dua vak-

tinde yâd ediyorum. Risale-i Nur şâkirtlerindeki şirket-i mâneviye itibarıyla, benim çok noksan kazancımdan hisse aldıkları gibi, bütün şâkirtlerin bütün kazançlarından da hisseler almaya yol açıldığını, benim tarafımdan selâmımı, hürmetlerimle onlara tebliğ ediniz.

Isparta kahramanları gibi, Konya'nın mübarek âlimleri Risale-i Nur'a sahip çıktıklarından, daha dünyaca, vazife-i Nuriye'ye bir endişem kalmadı. O mübarek ve kuvvetli ellere Risale-i Nur'u emanet edip rahat-ı kalb ile kabrime gidebilirim.

Sâniyen: Elhak, az bir zamanda Risale-i Nur'a pek çok faydası dokunan ve on seneden beri Risale-i Nur'a çalışmış gibi haslar dairesinde bulunan Mustafa Osman'ın, Emirdağ'daki kardeşlerine, yangın münasebetiyle geçmiş olsun makamında nev-i beşer yangınını bahsedip, güzel bir mektup yazmış. Onun mektubunun bir kısmını hem Lâhika'da, hem *Sikke-i Gaybiye*'de kaydediyoruz; sonra sûretini size göndereceğiz. Benim tarafımdan hem ona, hem yanındakilere, hem vasıta-yı muhabere olduğu Kastamonu ve İnebolu'daki kardeşlerimize pek çok selâmlarla beraber, hattı güzel, vakti müsait olanlar, Isparta ve civarı gibi, *Asâ-yı Mûsâ* mecmuasını yazsalar, çok münasip olur. Bu vazife-i Nuriye, inşaallah matbaanın çok fevkinde iş görecek.

Sâlisen: Hâfız Emin'in Risale-i Nur'a çok hizmeti var. Onun kasabası olan Küre, geçen hâdiseden evvel Nuri, Hakkı, İhsan ve merhum muallim Osman gibi zatların himmetiyle bir medrese-i Nuriye hükmüne geçip parlak bir surette Nur'a çalışıyordu. İnşaallah, o kıymettar hizmeti, mümkün oldukça yine yapacak. Gerçi geçen musibette en ziyade onlar üzüldüler, fakat ona mukabil Risale-i Nur'un geniş muzafferiyetinde o kasabanın ve o fedakâr kardeşlerimizin hisseleri çok ehemmiyetlidir.

Hâfız Emin, mektubunda diyor ki: "Ben mahkemeden kitaplarımı alamadım. Size gelmiş mi, gelmemiş mi?" diye benden soruyor.

Siz ona selâmımla beraber yazınız ki: Seninki bana gelmediği gibi, sana İstanbul'a gönderdiğim kitaplarımdan da hiçbirisi elime geçmedi. Ve bilhassa İstanbul'a gönderdiğim "büyük kitap" namında, içinde yirmi risaleden ziyade bulunan mecmuayı çok araştırdımsa da bulamadım. Fakat, madem Risale-i Nur kendi kendine intişar ediyor ve muhtaç olanlara kendini okutturuyor, Hâfız Emin'e ve bizlere sevap kazandırıyor; Hâfız Emin de, benim gibi, kitaplarının başka ellerde gezmesinden memnun olmalı.

Hem Küre'de, erkek ve hanım ne kadar Risale-i Nur'la alâkadar varsa, onlara selâm ediyorum. Eskisi gibi şimdi de Küre'ye bir medrese-i Nuriye

nazarıyla bakıyorum. Hususan İhsan, Abdullah, Abdurrahman'a selâm ediyorum; ne haldedir? İnşaallah eski parlak hizmeti devam ediyor. Tam bir Abdurrahman olduğunu isbat ettiği gibi, devam edecek.

Umum kardeşlerimize birer birer selâm ve dua ediyoruz.

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Hadsiz şükür olsun ki, Risale-i Nur yerine beni sıkıyorlar, benimle meşgul oluyorlar. Hiç merak etmeyiniz. وَعَسٰى أَنْ تَكْرَهُوا شَيْئًا وَهُوَ خَيْرٌ لَكُمْ[1] sırrıyla, inşaallah bu yeni hâdisede dahi bir hayır olacak.

Hâdise budur: Ceylân'ı ve iki arkadaşları –ki bana hizmet ediyorlardı– yanıma gelmelerini men ettiler. Anahtarı onlardan aldılar, bekçilere verdiler. O bekçilerden birisi geliyor, su ve ekmek gibi işlerimi görüyor. Ben bunun sebebini bilemedim. Fakat bu kasabada bir parti münazaası var. Çocuğun bir amcası[2(Hâşiye)] bir taraftadır. Onun muarızları yapıyor ihtimâli var.

Hem, her tarafta Risale-i Nur'un fütuhatı ve hariçten gelen anarşistlik müdahalesi sebebiyet verdi zannederim. Ve Sandıklı'da elde edilen mektubatla, bir vasıta-yı muhabere olması bahanesiyle, bu sıkıntıyı verdiler. Siz hiç telâş etmeyiniz, bunun da hiç ehemmiyeti yoktur. Siz yine eski gibi bana yazarsınız. Fakat ben kendim çok yazamıyorum. Güya beni ihanet ve hakaretle çürütmekle, Risale-i Nur'un fütuhatına sed çekilecek; divaneliklerinden, üflemekle milyonlar elektrik kuvvetinde bulunan Risale-i Nur gibi bir hakikat güneşi sönecek diye –ziyade sevabı bana kazandırmak için– beni fazla sıkıyorlar.

Medâr-ı ibret ve dikkat bir tevafuktur ki, dün, çocukla pederini zabıta celb edip ifadelerini aldığı aynı dakikada, ehemmiyetli bir vukuatı, telefon-u zâbıta haber vererek, bütün erkânı telâşa düşürttü. Mahall-i vak'aya gitmeye mecbur oldular. Mânen onlara denildi:

"Siz sinek kanadı kadar zararı olmayanı bırakınız; kartallar, belki ejderhalar gibi zararlara bakınız."

Hem camiden men hâdisesinin aynı vaktinde, men'e emir veren yeni kaymakam, Afyon'da, ameliyata maruz kaldı. Lisân-ı hâliyle ona denildi:

---

1 "Olur ki hoşlanmadığınız bir şey sizin için hayırlı olur." (Bakara sûresi, 2/216)

2 (Hâşiye) Merhum Abdullah Çalışkan'dır. Demokrat partiye muhalefette iken intisap etmişti.

"Ölüm var! Onun idamından kurtulmasına çalışanı tazyik değil, belki çok takdir ve tahsin etmek gerektir."

Umum kardeş ve hemşirelerime birer birer selâm ve dua ederim ve dualarını isterim.

اَلْبَاقِي هُوَ الْبَاقِي[1]

Kardeşiniz
Said Nursî

Aziz, sıddık kardeşlerim ve mübarek vârislerim ve emin vekillerim,

Evvelâ: Size kat'î haber veriyorum ki, hakkımızda ve Risale-i Nur hizmetinde, inâyet-i rabbâniye ve tevfikat-ı samedâniye devam ediyor. Zâhiren çirkin perdeler altında, gayet güzel neticeler var. Bir zararımıza bedel, yüz menfaat bizlere ihsan ediliyor. Onun için, geçici, muvakkat sıkıntılara ve sarsıntılara ehemmiyet vermemek lâzımdır.

Sâniyen: Mümkün olduğu kadar *Asâ-yı Mûsâ* mecmuasını yazmakta fütur ve tevakkuf verilmesin. O kudsî birinci vazifenin pek çok ehemmiyeti var. وَبِهِ انْجَلَتْ الظُّلْمَةُ[2] Onun hakkında İmam Ali *(radîyallâhu anh)* demiş.

Size iki Ali'nin on dört parça mübarek risalelerini tashih edip posta ile gönderdim. Burada hem beni, hem talebeleri şevkle tam çalıştırdılar. Kastamonu'da imdadıma geldikleri gibi, burada dahi o iki kahraman yine imdadıma yetiştiler.

Sâlisen: Ben burada gerçi pek çok sıkılıyorum. Fakat sizlerin fütursuz çalışmanızı düşündükçe ve iştiyakla beklediğim mülâyimâne ve tesellîkâr mektuplarınızı gördükçe, o sıkıntılar gider, bazen sevinçlere inkılâp ederler. Benim mektuplarımı yazan, şimdilik yanıma gerçi gelemiyor; fakat şahsî hizmetten başka, Risale-i Nur'a ait üç-dört vazifesi var. Onları mükemmel yapıyor.

Hem, benim hususî işlerimi de kapıya gelip anlar, gider, onları da yapar.

Râbian: Sair yerlerdeki kardeşlerimiz *Asâ-yı Mûsâ* yazmasına başlamışlar mı? Bu birinci vazifeyi eskiden yapan ve yanında mevcut bulunan zatlar, bir cilt içine alıp; ikinci vazife-i imaniye olan mucizatları zeyilleriyle beraber

---

1 Kendinden başka her şeyin fâni olduğu gerçek Bâkî, Allah'tır.

2 "(Asâ-yı Musa ismiyle) karanlıklar dağılır." Bkz.: el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb* (Evrâd-ı Şâzelî) s.516.

tedarikine başlasınlar. Veyahut geri kalanlara yardım etsinler. Elinden geldiği kadar güzel ve tashihli yazılmalı.

Hâmisen: Âlimlerden sonra muallimler risaleye ihtiyaçlarını hissetmeye başladıklarını çok emareler var. Bir emare budur: İstanbul'da din konferansında okumak niyetiyle *Âyetü'l-Kübrâ* risalesini istemeleridir.

Refet kardeş, sen de çok safâlar geldin ve Risale-i Nur yazısıyla meşguliyetin beni cidden sevindirdi. Hulûsi ve Sabri gibi senin de suallerinin Risale-i Nur'da ehemmiyetli neticeleri ve tatlı meyveleri var. Senin yanında bulunan ve risalelerde kaydedilmeyen ilmî parçaları münasip yerlerde veya Lâhika'da yazarsınız.

Kardeşlerim, *Asâ-yı Mûsâ* mecmuasının yazmasında bir tedbir hatırıma geldi. Taksîmü'l-a'mâl ile beş-altı zat, aynı kıtada her biri bir kısmını yazsın; daha çabuk ve daha kolay olur. Hem usandırmaz, hem –büyüklüğü için– yazmak cesaretini kırmaz. Tahmin ederim ki, bu çok ehemmiyetli vazife-i Nuriye tam ileri gitmemesi bu sebeptendir. Yazısı güzel olanlar, herhalde bu yeni tedbirle o vazifeye çalışmalı.

Kardeşlerim, çok dikkat ve ihtiyat ediniz.. sakın, sakın hocalarla münakaşa etmeyiniz.. mümkün olduğu kadar musalâhakârâne davranınız.. enaniyetlerine dokunmayınız.. bid'at taraftarı da olsa ilişmeyiniz... Karşımızda dehşetli zındıka varken, mübtedîlerle uğraşıp, onları dinsizlerin tarafına sevk etmemek gerektir. Eğer size ilişmek için gönderilmiş hocalara rast gelseniz, mümkün olduğu kadar münazaa kapısını açmayınız. İlim kisvesiyle itirazları, münafıkların ellerinde bir senet olur. İstanbul'da ihtiyar hocanın hücumu ne kadar zarar verdiğini bilirsiniz. Elden geldiği kadar Risale-i Nur lehine çevirmeye çalışınız.

Umum kardeşlerime birer birer selâm...

Çok aziz, sıddık, kahraman, bahtiyar Emirdağlı kardeşlerim,

Geçirdiğiniz çok büyük âfeti müş'ir, mübarek efendimiz hazretlerinin, çok ehemmiyetli ve çok kıymetli ve perde altında çok müjdeli lütufnâmelerini aldık. Her birerlerinize, hususan bu yangında daha çok tehlike atlatan kardeşlerime, bura ve bu civar talebeleri namına büyük geçmiş olsun der ve bu vesile ile dehşetli küfr-ü mutlak yangınının mahallemizi sardığı ve kızıl kıvılcımlarının

saçaklarımıza sıçramak üzere olduğu bir hengâmda, umum ehl-i iman ve hususan Nurcular namına, o maddî yangında çocuk Ceylân'ın ağlamakla medet istemesi gibi, bir mânevî Ceylân olarak, o büyük ve çok müşfik Üstada "Medet! Biz yanıyoruz, mahvolduk!" diye niyaz eylerim.

Bu Emirdağ yangınında, günün en çok nüfuzuna sahip, kızıl Rusya'dan çıkarak kızıl ateşler ve kızıl kıvılcımlar saçan ve birer birer dünya şehrinin mahallelerini saran ve ovaları yakıp kavuran, bazı yerlerde de nifak ve şikak ateşleri saçarak, kardeşine "Kardeşini öldür!" diye bağıran ve en nihayette âlem-i Hıristiyaniyeti yakıp kavurup harman gibi savurduktan sonra âlem-i İslâm mahallesini saran ve evimizin saçaklarına kıvılcımları sıçrayan ve çok büyük ve çok dehşetli bir belâ olan komünizm ve bu azîm yangında itfaiye vazifesini üzerine alan Risale-i Nur'a ve Risale-i Nur'un günün en büyük mutfîsi, en büyük tahassungâhı ve en büyük melcei ve penâhı ve onun şahs-ı mânevîsinin dualarının, bârigâh-ı ehadiyette kabul olduğuna sarih bir işaret var. Ve âdetâ ona hücum edenlere ve etmek isteyenlere karanlık gecede kırmızı diliyle şöyle hitap ediyor:

"Ey Fahr-i Âlemin gösterdiği doğru yoldan şaşanlar! Dünyanın fânî metalarıyla gururlanıp taşanlar! Ve ey dünyamıza zararı olur korkusuyla, nur-u Kur'ân'dan kaçanlar! Sizler, dünyanızın uçurumlara gittiği zannıyla, o bâki ve tatlı sandığınız fâni ve hakikatte çok acı lezzetlerinizin, zeval bulmak, şedit ve elîm elem ve ıztıraplara tahavvül etmek üzere olduğunu tahmin ederek mânâsızca radyoların başına koşuyorsunuz. Bu koşmakta ve bu dedikoduları dinlemekte ne fayda var?

Zeval bulucu lehviyat ve lezaizle körleşmiş, bakan gözleriniz... Artık yeter, biraz hakikati görsün! Sağırlaşmış duyan kulaklarınız biraz hakikati duysun ki, bu acip ve dehşetli ve hiç misli görülmemiş devirde, hususan ehl-i imanın çok sarsıntılar geçirdiği ve çok dehşetli düşmanlar karşısında bulunduğu ve küfr-ü mutlak ateşinin mahallemizi sardığı bir zamanda, ancak ve ancak, güvenimizin en müstahkem, kavî, yıkılmaz, sarsılmaz tahkimatı olan Risale-i Nur'un nurânî siperlerine iltica etmekle ve onun daire-i kudsiyesine dehalet etmekle kurtulacak ve imanınızı kurtararak, idam-ı ebedî zannettiğiniz ölümü bir hayat-ı bâkiyeye tebdil edeceksiniz. Ve işte o nurun mübarek tercümanının ve mübarek şahs-ı mânevîsinin

أَجِرْنَا وَأَجِرْ وَالِدَيْنَا وَأَجِرْ طَلَبَةَ رَسَائِلِ النُّورِ وَوَالِدَيْهِمْ مِنَ النَّارِ[1]

[1] Bizi ve anne babalarımızı, Risale-i Nur talebelerini ve onların anne babalarını cehennem ateşinden kurtar.

ve emsâli dualarının kabulüyle, şefaatiyle ve hürmetine, benim dehşetli, fakat cehennem ateşi yanında hiç ehemmiyeti olmayan ateşimden, onun şâkirtlerinin, hâdimlerinin ve risalelerinin muhafızı bulunan mağazaları, nasıl âzâd olmuş, kurtulmuşsa, sizler de o mübarek şâkirtler gibi, o mübarek daire-i kudsiyeye dehâlet ettiğinizde, dünyevî ve uhrevî dehşetli ateşlerden kurtulacak ve evlât ve iyâlinizin bir nevi çobanı olmak hasebiyle, o sevgililerinizi de kurtaracaksınız. Ve her birerleriniz maddî ve manevî felâh ve saadete nail olacaksınız.

Bakıp da görmeyen ve görüp de görmek istemediğinizden kapadığınız gözlerinizi açınız, görünüz ve azîm tehlikelerin çok yakın olduğunu ihsas ve telâş ve itirazınızı arttırmaktan başka bir işe yaramayan dünya havâdislerini veren radyo başına değil, ayaklarınızdaki bütün derman ve kuvvetinizle Risale-i Nur başına ve onun neticesi emniyet, selâmet ve saadet olan nurânî dairesine koşunuz."

Bizlere de: "Ey Nurcular! Allah'ın sizlere ihsan ettiği ezelî lütfuna karşı secdeden başlarınızı kaldırmayınız. Gecenin soğuğuna aldırmayınız. Sizlere lütfunu hiçbir hususta esirgemeyen Rabb-i Rahim'e, gecenin bu mübarek saatlerinde kalkarak vazife-i şükrü eda ediniz. Ve bazıların düştüğü, istikbali düşünmek derdiyle aklı, maaşı sarsan hâdiseler karşısında titremeyiniz, korkmayınız; Nur'un kudsî kerameti ve imdadını müşahede ediniz.

Dünya fânidir; binler sene yaşamak olsa, bâki olan hayat-ı uhreviyenin yanında, hiç ender hiç mesabesindedir. Fakat fâni olmakla beraber, bâki hayatın bâki meyvelerini verecek bir mezraasıdır.[1] Fırtınaların şiddeti, havanın dehşeti sizleri sarsmasın, korkutmasın. Bu mübarek mezraaya en mübarek ve nurânî ve verimli ve bereketli olan Nur tohumlarını ekiniz. Zira "Eken biçer." atalarımızdan kalma mübarek bir sözdür.

Ey Nurcular! Sizin hakikî vazifeniz dünyaya bakmak değildir. Farz-ı muhal olarak dünyaya da bakılsa, bakınız ve görünüz ve zuhuru muhtemel dehşetli yangınlar sebebiyle ve o yüzden karşılaşmanız ihtimali bulunan tehlikeler dolayısıyla katiyen sarsılmayınız, fütur getirmeyiniz. Çalışınız, çalışınız, çalışınız ve katiyen inanınız ki, Nur'un şefaati, Nur'un duası, Nur'un himmeti sizleri kurtaracaktır. İşte bu dâvânın şâhidi Emirdağlı Nurcuların dehşetli ateşten zararsız kurtulmalarıdır. Şimdiden umumunuza müjdeler olsun."

Kardeşiniz
Mustafa Osman

---

1 "Dünya, âhiretin tarlasıdır." mânâsındaki hadis için bkz.: el-Gazâlî, *İhyâu ulûmi'd-dîn* 4/19; es-Sehâvî, *el-Makâsıdü'l-hasene* s.497; Aliyyülkârî, *el-Esrâru'l-merfûa* s.205.

Vasiyetnâmemdir

Aziz, sıddık kardeşlerim ve vârislerim,

Ecel gizli olmasından, vasiyetname yazmak sünnettir.[1] Benim metrûkâtım ve Risale-i Nur'dan olan benim hususî kitaplarım ve güzel ciltlenmiş mecmualarım ve sair şeylerimin bütününü, Gül ve Nur fabrikaların heyetine, başta Hüsrev ve Tahirî olarak o heyetten on iki[2(Hâşiye)] kahraman kardeşlerime vasiyet ediyorum. Onlara bırakıyorum ki, emr-i Hak olan ecelim geldiği zaman, benim arkamda o metrûkâtım, benim bedelime o sadık ve mübarek ellerde hizmet-i Nuriye ve imaniyede çalışsın ve istimal edilsin.

Kardeşlerim, bu vasiyetten telâş etmeyiniz. Ben, teessürattan ve dokuz defa zehirlenmekten, pek çok zayıf olmakla beraber gizli münafıkların desiselerle müteaddit suikastları için bu vasiyeti yazdım. Merak etmeyiniz, inâyet-i rabbâniye ve hıfz-ı ilâhî devam ediyor.

اَلْبَاقِي هُوَ الْبَاقِي[3]

Kardeşiniz
Said Nursî

---

1 Bkz.: Bakara sûresi, 2/180, 240; Buhârî, *vesâyâ* 1; Müslim, *vasiyyet* 1-4; İbn Mâce, *vesâyâ* 2.

2 (Hâşiye) Kardeşim Abdülmecid, Zübeyir, Mustafa Sungur, Ceylân, Mehmed Kaya, Hüsnü Bayram, Rüştü, Abdullah, Ahmed Aytimur, Âtıf, Tillolu Said, Mustafa, Mustafa, Seyyid Salih.

3 Kendinden başka her şeyin fâni olduğu gerçek Bâkî, Allah'tır.

Aziz, sıddık kardeşlerim ve hizmet-i imaniyede azimkâr kardeşlerim,

Evvelâ: Birinci vazife-i Nuriye, inşaallah matbaanın pek çok fevkinde iş görecek. Şimdi de şâkirtlerine büyük sevaplar ve kuvvetli iman hizmetleri veriyor. Acaba bu vazife ileri gidiyor mu, yoksa bu kışın ağır şeraitiyle geri mi kalıyor?

İkinci vazife de, Onuncu Söz, zeyilleriyle beraber, iki Mucizât risaleleri ve zeyillerinin âhirinde bulunmak lâzımdır. Birinci vazifesini bitirenler, yine mevcudu varsa, bir cilt içine almaya çalışsınlar; yoksa, tedarik etsinler. Çünkü âlem-i İslâm, şimdiki intibahı, vahdet-i İslâm'a çalışması, herhalde Risale-i Nur gibi eserleri arayacak ve büyük dairelerin geniş nazarlarına elbette büyük mecmualar lâzımdır.

Sâniyen: Sizin bana yardımınız iki cihetle pek zahir ve pek büyüktür.

Birincisi: Sizin fütursuz hizmet-i Nuriyede çalışmanız benim bütün musibetlerimi ve sıkıntılarımı hiçe indiriyor, bilakis sürurlara kalbediyor.

İkinci cihet: Katiyen biliniz ki, duanız, onların ağır ve işkenceli zulümlerini, benim hakkımda inâyetkâr, maslahattar merhametlere çevirmesine sebep olduğuna katiyen şüphem kalmadı.

Ezcümle: Memurları ve halkları benden ürkütmeleri, beni büyük hatalardan ve tasannulardan ve ihlâsa münâfi hâletlerden ve vaktimi zayi etmekten kurtarıp, kader-i ilâhînin hakkımda, zulm-ü beşerî içinde tam adaletini ve inâyetini gösterdi. Buna kıyasen, başıma ne gelse, altında bir rahmet var. Yalnız benimle meşgul olmaları için on dirhem zarar, Risale-i Nur'un on bin lirasını kurtarıyor. Onun için, siz hiç beni merak etmeyiniz. Hattâ bazen damarlarıma dokunduracak tarzdaki ihanetlerine karşı beddua etmek isterken, onların yakında ölüm idamıyla, kabr-i haps-i münferitte azapları ve bu ihanetlerinin neticesinde bana ait maslahatları ve hizmetimize menfaatleri düşündükçe, beddüadan vazgeçiyorum.

Sâlisen: Her hafta bir-iki mektubunuz bana hem şifâ, hem medâr-ı teselli ve mânevî bir sohbetle sizinle görüşmeye vesile olmasından, kemal-i şevkle postayı bekliyorum.

Umumunuza birer birer selâm ve dua...

Said Nursî

Aziz, sıddık kardeşlerim ve hakikat yolunda arkadaşlarım,

Bu defa, sizin beş-altı mübarek mektuplarınıza yalnız birtek müşevveş mektupla cevap vermemden gücenmeyiniz.

Evvelâ: Halil İbrahim'in mektubu, şahsıma verdiği fevkalâde meziyetler için kabul etmemek mesleğimizce lâzım gelirken, iki mânidar tevafuku bana hem kendini kabul ettirdi, hem Lâhika'ya girdi. Fakat şahsıma ait kısmını bazen tayyettim ve bazısının üstünde "Risale-i Nur" kelimesini yazdım; ibaredeki suallerine cevap oldu.

Birinci tevafuk: Hakkımda teveccüh-ü âmmeyi kırmak için bir yüzbaşı bana karşı beş vecihle kanunsuz hakaret ve ihanet ettiği aynı zamanda, belki aynı saatte, yüz tane böyle yüzbaşıdan ehl-i hakikat nazarında daha ehemmiyetli ve Risale-i Nur'un erkânından bir kardeşimiz, bu yeni mektubu, haddimden yüz derece ziyade ihtiram verip o gibi ihanetleri hiçe indirerek yazmış. Hem şâkirtlerin erkân-ı mühimmesinden dört zat, aynı meseleye iştirak edip imza basmışlar. Ben de bu garip tevafukun hatırı için, mesleğime muhalif olan senâkârâne mektubu kabul edip tâdil ederek Lâhika'ya geçirdim ve size de müsveddesini gönderdim.

İkinci tevafuk: Ben, gece, *Asâ-yı Mûsâ Risalesi*'ni yazanları düşündüm ve yeni mektuplarda o noktada bahis aradım. Bu ağır kışta ve ara sıra bana münafıkların ilişmeleri, bunlara fütur vermek ihtimali var. Bu yazıcılara bir kamçı-yı teşvik lâzım. Nasıl ki Hasan Feyzi ve Halil İbrahim'in edîbane iki târifnameleri çokları yazıya teşvikle sevkettiler diye bir teşvik vesilesini aradım. Birden, sabahta benim ölümümü mevzu yapan ve şâkirtleri korkutan ve sa'yde ve yazıda acele etmelerine medar o mektubu aldım, dedim: İbrahim Halil'in sadakati, keramet derecesine çıkmış.

Sâniyen: Feyzi ve Emin'in mektubu, benim çok endişelerimi izale etti. Evet, bu iki kardeşimizin sadakatleri ve hizmetleri ve Risale-i Nur'a sahabetlerinin çok ehemmiyeti var. Ve hapishanede dokuz ayda dokuz sene kadar kıymettar hizmet eden Hilmi ve Sadık ve İhsan ve Beşkardeş namında Risale-i Nur'a kalemiyle çok hizmet eden ihtiyar Tahsin gibi ve Feyzi ve Emin'in mektubunda işaret edilen umum o civarda çok alâkadar olduğum kardeşlerimin hizmet-i Nuriye'de devamları, beni sürurla ağlattırdı. Fakat öz kardeşim Abdülmecid, beni çok merak ediyor; görüşemediğim buranın müftüsünden, halimi anlamaya çalışıyor. Bundan sonra Feyzi ve Emin'in üçüncüsü Abdülmecid olsun. Safranbolu kahramanlarından aldıkları lüzumlu mektupları ona da göndersinler.

Hem, benim tarafımdan ona yazsınlar ki: Eski Said'in birinci talebesi bulunduğun gibi, yeni Said'in dahi Hulûsi ile beraber yine birinci safta talebelerisiniz.

Hem benim hakkımda musibet ve fena haberleri aldığı vakit, merhum pederim Mirza *(rahmetullâhi aleyh)* gibi olsun, merhume validem Nuriye *(rahmetullâhi aleyhâ)* gibi olmasın. Çünkü eski zamanda, dağdağalı hayatımda hakkımda acip havadisler peder ve valideme ihbar ediliyordu. "Sizin oğlunuz öldü veya vuruldu veya hapse girdi." gibi fena haberleri babam işittikçe, keyifleniyordu, gülüyordu. Derdi:

"Mâşaallah! Oğlum, yine bir ehemmiyetli iş, bir kahramanlık göstermiştir ki, herkes ondan bahsediyor."

Validem ise, onun sürüruna karşı şiddetle ağlıyordu. Sonra zaman, babamın haklı olduğunu çok defa gösteriyordu.

Sâlisen: Lütfü'nün sebatkâr ve pek ciddi vârisi Abdullah Çavuş ve İslâmköylü merhum Hâfız Ali'nin şâkirt ve vârislerinden Mustafa'nın mektuplarını umum Nur fabrikasının kahramanları hesabına kabul ettim. Cenab-ı Erhamürrâhimîn'e hadsiz şükür olsun ki, o köyleri de Sava ve Kuleönü gibi bir medrese-i Nuriye hükmüne getirmiş.

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Sizin bu defa müteaddit mektuplarınıza, rahatsızlık mecburiyetiyle, birtek mektupla iktifa ediyorum.

Evvelâ: Risale-i Nur'un kahramanı Hüsrev, benim bedelime ölmek ve benim yerimde hasta olmak samimî ve ciddî istiyor. Ben de derim: Telif zamanı değil, şimdi neşir zamanıdır. Senin yazın, benim yazımdan ne derece ziyade ve neşre faydalı ise, hayatın dahi hizmet-i Nuriye'de benim bu azaplı hayatımdan o derece faydalıdır. Eğer benim elimden gelseydi, hayatımdan ve sıhhatimden size memnuniyetle verirdim.

Sâniyen: Şehid merhum Hâfız Ali'nin tam bir vârisi Hasan Feyzi'nin, Denizli hesabına ve o civarda ciddî kardeşlerimizin namına yazdığı parlak kaside ve dördüncü şehnamesi; ve orada dahi şâkirtlerin faaliyetle Nur'a çalışmaları, benim zehirli, şiddetli hastalığıma bir merhem oldu. Cenab-ı Erhamürrâhimîn'e hadsiz şükür olsun, Denizli'yi ikinci bir Isparta ve büyük bir İslâmköyü yapıyor.

Evet, hâkim-i âdil, Muharrem ve Feyzi ve Hâfız Mustafa, bir-iki senede, yirmi sene kadar hizmet-i Nuriye'yi yaptılar; Nur'un şâkirtlerini ebede kadar minnettar eylediler. Cenab-ı Hak, onlardan ve beraberlerinde Nur'a hizmet edenlerden ebeden razı olsun, âmîn.

Sâlisen: Medrese-i Nuriye'nin kahramanlarından ve Barlalı Marangoz Mustafa Çavuş ve Hâfız Mehmed'in tam vârisi Marangoz Ahmed'in medrese-i Nuriye namına pek samimî ve hazîn tâziyenamesi, beni sürurla ağlattırdı. Ben de derim: Madem o mübarek medresede küçük ve büyük çok Said'ler var; ihtiyar, âciz, vazifesi bitmiş bir Said noksan olsa, ehemmiyeti yok. Hayat-ı bâkıyede madem beraberiz; bir muvakkat müfarakat olsa da, sizi müteessir etmesin.

Râbian: Hâkim-i âdilden sonra en ziyade hakikî adalete çalışıp Risale-i Nur'un serbestiyetine hizmet eden م ح ر م en hâlis şâkirtler içinde ve benim öz kardeşim ve birinci talebem Molla Mehmed ismiyle onun nâmı, dualarımda ve mânevî kazançlarımda beraberdirler.

Hâmisen: Bu saatte Konyalı Sabri de –Halil İbrahim ve Hasan Feyzi tarzında vasiyetnamem münasebetiyle– kısa fakat güzel bir kaside yazmış, Üstadına çok ziyade kıymet vermiş; kendi hüsn-ü zannının parlak aynasında, bu bîçâre kardeşine fevkalâde ehemmiyet vermiş. Ve oranın âlimleri pek ciddi Nur'a çalışmalarını yazıyor.

Ben de derim: O Üstad nâmı verdiği ve çok kıymet verdiği şahıs ise, Risale-i Nur'un şahs-ı mânevîsi olabilir. Ben de onun namına kabul ettim, Lâhika'ya geçirdim, hem size de bir suretini gönderdim.

Merak etmeyiniz… Hastalığım gittikçe hafifleşiyor. Ispartalı Mustafa namında bir kardeşimizin samimî, fakat garip bir mektubu içinde vardı. Bu zat, hangi Mustafa'dır, bilemedim, ona da çok selâm ederim. Acip rüyası hayırdır, şimdi tabir edemem.

Umum kardeş ve hemşirelerimize birer birer selâm ve dua ederiz, makbul dualarını isteriz.

Hasan Feyzi'nin güzel kasidesini, bazı kelimeleri ilâve ile Lâhika'ya geçirdik ve size de gönderdik.

Said Nursî

Çok aziz, çok sıddık ve sadık kardeşlerim ve Risale-i Nur cihetinde emin ve hâlis vârislerim,

Çok mânidar ve kuvvetli bir tevafuk ve şâkirtlerin sadakatlerine delil, bir zahir keramet-i Nuriye'yi beyan etmeme bir ihtar aldım. Şöyle ki:

Ben vasiyetnamemi yazdığım aynı zamanda, gizli münafıklar, benim itimad ettiğim hizmetçilerimi zabıta tarafından yanıma gelmekten men ettikleri aynı vakitte, fırsat bulup, tanımadığım birisiyle, sâbık dokuz defadan daha tesirli bir zehir bana yutturdular.

Hem aynı zamanda, Tunuslu ve âlim kardeşlerimizden ve buraya kadar geçen sene beni görmek için gelip görüşmeden giden Hoca Haşmet, Yozgat'tan buraya yazıyor ki: "Said vefat etmiş, Risale-i Nur'un yüz otuz risalesi muhafaza edilsin. Tâ ki, ileride tab' edeceğiz."

Hem aynı zamanda Halil İbrahim'in, vefatım hakkında bir hazin mersiye hükmündeki parlak mektubu, şâkirtleri ağlattırdı.

Hem bu zamana pek yakın, Hüsrev'in, kendi âdetine muhalif, benim vefatıma dair bir-iki mektubunda, iki-üç gün ömür gibi tabirlerle ecelime işaretleri, bir parça beni müteessir etti. Acaba ben gidiyorum diye endişe ettim.

Hem bu aynı hengâmlarda, en ziyade hayat-ı dünyeviyedeki vazifemi düşünüp vefatımdan sonra şâkirtler bu dehşetli zamanda benim bedelime de o vazifeyi yapacaklar mı diye çok merak ederken, birden Denizli, Milâs, Isparta, İnebolu, ümidimin yüz derece fevkinde ve öyle bir sahabetkârâne ve iltizam-perverane o vazifeye koşup başkaları da ve muallim ve âlimleri koşturdular ki, beni hayret hayret içinde bıraktılar.

Elhâsıl: Bu beş cihetteki tevafuk, zahir bir keramet-i Nuriye'dir.

هٰذَا مِنْ فَضْلِ رَبِّي[1]

Kardeşlerim, merak etmeyiniz, Cevşen ve Evrâd-ı Bahâiye bu defa dahi o dehşetli zehirin tehlikesine galebe etti; tehlike devresi geçti, fakat hastalık devam ediyor.

Umum kardeşlerime birer birer selâm ve selâmetlerine dua edip şüphesiz makbul olan dualarını isterim. Ve İnebolu'da ve civarında hem çok hanımların,

---

1 "Bu, Rabbimin bir lütfudur..."

hem küçük yavrularının Risale-i Nur'u yazmaya başlamalarını ve Kur'ân dersini çok mâsumların almasını bütün ruh u canımla tebrik ederiz.

اَلْبَاقِي هُوَ الْبَاقِي[1]

Duanıza muhtaç kardeşiniz
Said Nursî

Kardeşlerim,

Siz müteessir olmayınız. Hem merak etmeyiniz. Yalnız dua ile bana yardım ediniz. Çünkü bir kaç gündür sol kolum çok ağrıyor, gece rahatsız ediyor. Kimseyi yanıma bırakmadığımdan, oda içindeki zarurî işlerimi zahmetle yapabilirim. Zannederim, eskiden beri bende bulunan kulunç illetinin bir şubesidir ki, buranın mizacıma çok dokunan maddî havası ve kışı, o insafsızların evhamı, tazyikatları ve mânevî kışı, damarıma dokunur. Âdetâ bir yarım nüzûl isabeti gibi ıztırap çektim. Fakat –lillâhilhamd– sizin makbul dualarınız, o tehlikeyi de hafif bir surete çevirdi. İnşaallah o suret de geçer; çok sevaplı faydası, yerinde kalır.

Kardeşlerim, Salâhaddin'in yazısına göre, o havalide dahi *Asâ-yı Mûsâ* mecmuası çok faaliyettedir, fütuhat yapıyor. Demek o tarafta o çok ehemmiyetli vazife-i Nuriye'yi yapıyor. Yüz bin elhamdülillâh, yazanlara da yüz mâşâallah, bârekâllah!

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Evvelâ: Hadsiz şükür olsun ki, Isparta tam bir Medresetü'z-Zehra ve Câmiü'l-Ezher olacağını ve olmaya başladığını, kahraman talebelerinin bu ağır şerait altında sarsılmadan faaliyetleri isbat ediyor. Diyanetçe ve Kur'ân ve Risale-i Nur'a müştâkane çalışmaları, hattâ Ali Köyü'nde, Ali'lerin gayretiyle çok çocukların talebeliğe girmeleri ve diğer bir köyün umum gençleri gece de Kur'ân'a çalışmaları ve camiler cemaatle dolmaları, Nur şâkirtlerinin çektikleri bütün sıkıntıları hiçe indiriyor.

---

1 Kendinden başka her şeyin fâni olduğu gerçek Bâkî, Allah'tır.

Sâniyen: Fevkalâde sadakat ve alâka taşıyan Halil İbrahim'in bu dördüncü şehnâmesi, benim Nur'a hâdimliğim noktasında haddimin pek fevkindeki târifnamesi gerçi çok güzeldir; fakat Risale-i Nur'dan ziyade benim şahsıma baktığı cihetiyle, şimdilik size göndermedim. Tadilden sonra gönderilecek. Hem ona, hem onun rüfekalarına bilhassa selâm ederiz.

Sâlisen: Siz, bana karşı suikastlere merak etmeyiniz. Belki bir cihette memnun olunuz ki; Risale-i Nur ve şâkirtleri yerinde, benim cüz'î ve vazifesi bitmiş olan şahsıma hücum ediyorlar, tâzip ederler.

Bu günlerde, buranın büyük memurları, çekinmeyerek, bazıları demiş: "Said'in vücudu ortadan kalkmalı." hâdisesi var. İşte gizli düşmanlarım, bunun gibi, bu fikirlerinden istifade ederek, mutemed hizmetçilerimi dağıtmakla fırsat bulup beni zehirlediler. Ve bu gibi memurlardan kuvvet alıyorlar. Fakat hıfz ve inâyet-i ilâhiye, bu suikastleri de akîm bıraktı. İnşaallah, daima inâyet, himayet edecek, bütün plânlarını akim bıraktı, bırakacak.

Dahiliye Vekili İle Hasbihalden Bir Parçadır

Hiçbir tarihte ve zemin yüzünde emsali vuku bulmayan bir zulme ve on vecihle kanunsuz bir gadre ve tazyike hedef olmuşum. Şöyle ki:

♦Hem şiddetli suikast eseri olarak zehirlenmeden hasta;

♦hem gayet zayıf, yetmiş bir yaşında ihtiyar; hem kimsesiz, acınacak bir gurbette,

♦hem palto ve fanilâ ve pabucunu satmakla maişetini temin eden fakîrü'l-hal,

♦hem yirmi beş sene münzevî olmasından, binden ancak tam sadık bir adamla görüşebilen bir merdümgiriz, mütevahhiş,

♦hem yirmi sene hayatını ve eserlerini üç mahkeme ve Ankara ehl-i vukufu inceden inceye tetkikten sonra bilittifak beraatine ve eserleri vatana, millete zararsız olarak menfaatli olmasına karar verilmiş bir mâsum,

♦hem eski Harb-i Umumî'de ehemmiyetli hizmet etmiş bir evlâd-ı vatan,

♦hem şimdi bu milleti, bu vatanı, anarşilikten ve ecnebî ifsadlarından kurtarmak için meydandaki tesirli âsârıyla bütün kuvvetiyle çalışan bir

hamiyet-perver; ve mahkemede yetmiş şahitle isbat edildiği gibi, yirmi beş senede bir gazeteyi okumayan, merak etmeyen ve yedi sene Harb-i Umumî'ye bakmayan, sormayan, bilmeyen ve eserlerinde kuvvetli delillerle siyasetten bütün bütün alâkasını kestiğini isbat eden ve dünyanıza karışmadığını adliyeleriniz resmen itiraf ettiği bir zararsız adam;

♦hem âhiretine ve ihlâsına zarar gelmemek için şiddetle teveccüh-ü âmmeden kaçan ve kardeşlerinin onun hakkındaki hüsn-ü zanlarından ve medihlerinden çekinen, beğenmeyen bu bîçâre Said'e, başta Dahiliye Vekili olan sen, Afyon Valisini ve Emirdağ zabıtasını musallat edip, her gün bir ay haps-i münferit azâbını çektirmek ve tecrid-i mutlak içinde tek başıyla bir haps-i münferitte durmaya mecbur etmek, hangi maslahatınız iktiza eder? Hangi kanun bu dehşetli gadre müsaade eder diye, hukuk-u umumiyeyi muhafaza eden adliyenin yüksek dairesi vasıtasıyla Dahiliye Vekiline beyan ediyorum.

Zulmen bütün hukuk-u medeniyeden ve insaniyeden
ve yaşamak hakkından mahrum edilen
Said Nursî

Aziz, sıddık kardeşlerim ve benim hakkımda bu gurbette samimî akrabalarım Osman, Mehmed, Hasan efendiler,

Sizin hâlisane bana ve Risale-i Nur'a karşı hiç unutulmayacak hizmetiniz*e* bir mükâfat-ı âcile olarak Hasan Feyzi ve sair talebelerin, Çalışkan hanedanına karşı fevkalâde teveccühleri ve umum memlekette sizin şerefinizi neşretmeleri ve ehl-i hakikati size dost yapmakları cihetiyle, benden ziyade Risale-i Nur ve şâkirtlerini himaye ve muhafaza etmek ve ehl-i siyasetin ve beni zehirleyen düşmanlarımın desiselerinden kurtarmak için gayet derecede bir ihtiyat, tam bir sadakat ve benim yerimde tam bir dikkatle mükellefsiniz. Yoksa az bir hata, yalnız bana değil, belki binler mâsum şâkirtlere ve şimdi parlayan şerefinize dokunacak. Benim vaziyetim ve verilen sıkıntılar altı vecihle kanunsuz olmasından, ileride mesuliyetten kurtarmak için insafsız ve kanunsuz beni tâzip edenler, kendilerine bir bahane, bir vesile arıyorlar. Pek çok dikkatli olmanız lâzımdır.

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Evvelâ: Bir-iki gün evvel hasbihalin bir parçası size gönderilmiş. Tâ, siz onu esas tutup, lüzum olduğu zaman ya istida veya o Vekile ve mahkemeye vermek veya başka makamata o parça ile müracaat etmek ve kardeşlerimiz dahi o esas üzerine kendilerini münafıklara karşı müdafaa etmek için size gönderilmiş. Demek, şimdiye kadar bana garazla işkenceli sıkıntıları verdiren, en başta o imiş. Her ne ise. Siz, meşveretle ne lâzımsa yaparsınız. Fakat ihtiyatla, telâşsız, velveleye vermemek lâzım.

Sâniyen: Bu defa görüşmediğim buranın korkak müftüsü vasıtasıyla, Hulûsi'nin Kars'tan bir mektubunu biraderzâdem Nihad'ın mektubuyla aldım. Elhak, o kardeşimiz, daima fevkalâde sadakatini ve Nur'lara kuvvetli alâkasını muhafaza ediyor. Mânidar bir tevafuktur ki, bilmediği halde, Nihad'ın orada bulunması ihtimaliyle, Sabri'ye ait fıkrada demiştim ki: Nihad Kars'ta ise Hulûsi ile görüşür, meâlinde burada söylediğim ve sonra size yazdığım aynı zamanda, o ikisi şimdiye kadar sükût ettikleri halde, beraber bana mektup yazıyorlar.

Sâlisen: Refet kardeşimizin kemal-i sadakat ve alâkasını ve Hulûsi gibi Nur'ların bir kumandanı olduğunu gösteren mektubu, Hulûsi'nin mektubunu aldığım zamanına tevafuku, latîf ve sürurlu oldu. O ikisi Lâhika'ya girsin. Ve Refet'in mâsumlara Kur'ân okutması ve kendisi *Lem'alar* ile, yazmak ve okumakla meşgul olması ve benim hastalığımın şifâsına o mâsumlarla dua etmeleri, bir merhem gibi hastalığıma ferah ve hiffet verdi.

Ve **Râbian**: Yazıda, merhum Âsım'a benzeyen Yâkup Cemal'in hayatta olduğunu; ve hayatta ise Nur'larla, o güzel kalemi ile hizmet ediyor mu, bilemediğim için, çok defa hazînane ve müteessifane düşünüyordum. Hadsiz şükür olsun ki, hem hayatta, hem Nur'lara hizmette, hem sadakatte olduğunu gösteren bir mektubunu aldım, elhamdülillâh dedim.

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Yüz defadan ziyade, gayet kıymetli bir hakikat-i imaniye bana görünüyor. Telif zamanı tamam olması hikmetiyle, ne kadar çalıştım, o çok ehemmiyetli hakikati avlayamadım. Vâzıhan ifade ve ihsas etmek için bekledim, muvaffak olamadım. Şimdi gayet kısa bir işaretle, o çok geniş ve çok uzun hakikatten kısacık bahsedeceğim.

إِنَّ اللهَ خَلَقَ الْإِنْسَانَ عَلٰى صُورَةِ الرَّحْمٰنِ[1] hadisi, hem cevâmiü'l-kelimden, hem müteşabih hadislerdendir. Pek büyük ve küllî nüktesi, benim kalbime, *Hülâsatü'l-Hülâsa* ile *Cevşenü'l-Kebir*'i okuduğum vakit zahir oldu. Ben de, o acip ve çok güzel nükteyi kaçırmamak için, şifreler, işaretler nev'inden *Hülâsatü'l-Hülâsa*'nın on yedinci mertebesi olan "Kur'ân lisanıyla şehadet" ve on sekizinci mertebesi olan "kâinat lisanıyla şehadet" ortasında o şifreli işaretleri şöyle koydum:

لَا إِلٰهَ إِلَّا اللهُ الْوَاجِبُ الْوُجُودِ الْوَاحِدُ الْأَحَدُ بِلِسَانِ الْحَقِيقَةِ الْإِنْسَانِيَّةِ بِكَلِمَاتِ حَيَاتِهَا وَحِسِّيَّاتِهَا وَسَجِيَّاتِهَا وَمِقْيَاسِيَّتِهَا وَمِرْاٰتِيَّتِهَا وَبِكَلِمَاتِ صِفَاتِهَا وَأَخْلَاقِهَا وَخِلَافَتِهَا وَفِهْرِسْتِيَّتِهَا وَأَنَانِيَّتِهَا وَبِكَلِمَاتِ مَخْلُوقِيَّتِهَا الْجَامِعَةِ وَعُبُودِيَّتِهَا الْمُتَنَوِّعَةِ وَاحْتِيَاجَاتِهَا الْكَثِيرَةِ وَفَقْرِهَا وَعَجْزِهَا وَنَقْصِهَا الْغَيْرِ الْمَحْدُودَةِ وَاسْتِعْدَادَاتِهَا الْغَيْرِ الْمَحْصُورَةِ[2]

İşte bu kısa şifreyi, yine gayet muhtasar bir şifre ile tercüme ve izah edeceğim. Bunu *Hülâsatü'l-Hülâsa*'ya bir hâşiye yapınız.

Evet ben, *Hülâsatü'l-Hülâsa*'yı okuduğum zaman, koca kâinat, nazarımda bir halka-yı zikir oluyor. Fakat her nevin lisanı çok geniş olmasından, fikir yoluyla sıfât ve esmâ-yı ilâhiyeyi ilmelyakîn ile iz'an etmek için akıl çok çabalıyor, sonra tam görür. Hakikat-i insaniyeye baktığı vakit, o cami mikyasta, o küçük haritacıkta, o doğru numûnecikte, o hassas mizancıkta, o enaniyet hassasiyetinde öyle kat'î ve şuhudî ve iz'anî bir vicdan, bir itminan, bir iman ile o sıfât ve esmâyı tasdik eder. Hem çok kolay, hem hazır yanındaki aynasında hiç uzun bir seyahat-i fikriyeye muhtaç olmadan iman-ı tahkikîyi kazanır ve إِنَّ اللهَ خَلَقَ الْإِنْسَانَ عَلٰى صُورَةِ الرَّحْمٰنِ hakiki bir mânâsını anlar. Çünkü Cenab-ı Hak hakkında suret muhal olmasından, suretten murat, sîret-tir, ahlâk ve sıfâttır.

Evet, nasıl ki ehl-i tarikat, seyr-i enfüsî ve âfâkî ile mârifet-i ilâhiyede iki yol ile gitmişler ve en kısa ve kolayı ve kuvvetli ve itminanlı yolunu enfüsîde, yani kalbinde zikr-i hafiyy-i kalble bulmuşlar. Aynen öyle de, yüksek ehl-i

---

1 "Şüphesiz Allah Teâlâ, insanı Rahmân sûretinde yaratmıştır." Buhârî, *isti'zân* 1; Müslim, *birr* 115, *cennet* 28; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 2/244, 251, 315, 323, 434, 463, 519.

2 Hayatı, hissiyatı, seciyeliği, mikyaslığı ve âyineliği kelimeleriyle; ve sıfatları, ahlâkı, halifeliği, fihristeliği ve enaniyeti kelimeleriyle; ve câmi mahlûkiyeti, mütenevvi ubûdiyeti, ihtiyacat-ı kesîresi, fakrı, aczi, gayr-i mahdut naksı, gayr-i mahsur istidatlar kelimeleriyle lisan-ı hakikat-i insaniyetin şehadetiyle, Vacibü'l-vücud ve Vahid-i Ehad olan Allah'tan başka ilâh yoktur.

hakikat dahi, mârifet ve tasavvur değil, belki ondan çok âlî ve kıymetli olan iman ve tasdikte, iki cadde ile hareket etmişler.

Biri: Kitab-ı kâinatı mütalâa ile, *Âyetü'l-Kübrâ* ve *Hizbü'n-Nuriye* ve *Hülâsatü'l-Hülâsa* gibi âfâka bakmaktır.

Diğeri: Ve en kuvvetli ve hakkalyakîn derecesinde vicdanî ve hissî, bir derece şuhudî olan hakikat-i insaniye haritasını ve enaniyet-i beşeriye fihristesini ve mahiyet-i nefsiyesini mütâlaa ile, imanın şüphesiz ve vesvesesiz mertebesine çıkmaktır ki, sırr-ı akrebiyete ve veraset-i Nübüvvet'e bakar. Ve enfüsî tefekkür-ü imanî hakikatinin bir parçası, Otuzuncu Söz'ün, ve "ene" ve "enaniyet"te ve Otuz Üçüncü Mektub'un "Hayat Penceresi"nde ve "İnsan Penceresi"nde ve bazı parçaları da sair ecza-yı Nuriye'de bir derece beyan edilmiş.

Bu hem Lâhika'ya, hem *Sikke-i Gaybiye'ye*, hem *Hülâsa*'nın âhirine yazılsın.

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Halimin müsaadesizliği için müteaddit mektuplarınıza birtek perişan mektubumla cevap verdiğimden gücenmeyiniz.

Evvelâ: Gizli düşmanlarımız hükûmetin ehemmiyetli ve bir kaç vazifedarlarını elde edip beni tazyikatla Menemen ve Şeyh Said hâdisesi gibi bir hâdise çıkarmak için bütün kuvvetiyle, en hassas damarlarıma dokunduracak tarzda, her desiseyi istimal ettiler. Gördüler ki, Eski Said yok; yenisi ise her şeye tahammül ediyor. O plânı sair suikastlere, ezcümle zehir vermeye tebdil ettiler. Hıfz-ı ilâhî onu da akîm bıraktı. Şimdi o münafıklar resmen hükûmetin nüfuzunu benden halkları ürkütmek ve vazgeçirmek için burada dehşetli bir propaganda ile istimal ediyorlar. Fakat siz hiç telâş etmeyiniz. İnayet-i rabbâniye devam eder. Gittikçe fütuhat-ı Nuriye tevessü ediyor.

Sâniyen: Bu defa Hasan Feyzi'nin ve bir hafta evvel Halil İbrahim'in şahsıma karşı fevkalâde hüsn-ü zan ile mersiyeleri ve samimî ve hazîn vedânâmeleri, az tâdil ile üç sebep için kabul edildi.

Birincisi: Onlar, şahsıma değil, belki Kur'ân ve imana ve Nur'lara hâdimliğim ve o vazife-i kudsiyeye bakıp yazmışlar.

İkincisi: Onların ve onlar temsil ettikleri o civardaki hâlis kardeşlerimizin ve haddimin çok fevkındeki târifatlarını, bir nevi samimî dua ve ulvî bir tefe'ül ve yüksek bir arzu-yu hayır ve istidatlarının ve itikadlarının ve Nur'lara pek ciddî alâkalarının bir in'ikâsı olmasıdır.

Üçüncüsü: Ben onların nazarında Risale-i Nur ve şâkirtlerdeki şahs-ı mânevîsinin mümessili ve numûnesi olmam cihetiyle onların sebeb-i teşvikleri olan o harika hüsn-ü zanlarını ve kuvve-i mâneviyelerini kırmak, maslahat değildir. O ikisine ve arkadaşlarına, hususan Ahmed Feyzi ve Denizli hapsindeki kardeşlerimize ve hakkımızda adalete çalışanlara binler selâm...

Sâlisen: Çok defa benim sıkıntılarıma bir merhem hükmüne geçmiş ve yanımdaki sakladığım kahraman Hüsrev'in çok mektupları ve onların her birinden birer ehemmiyetli fıkrayı alıp mecmuunu Lâhika'ya geçirmek için zaman bulamıyorum. İnşaallah, bir istirahat zamanında tetkik edeceğim. Ahmed Nazif'in İnebolu talebeleri namına yazdığı ve Halil İbrahim'in ağlatıcı mersiyesinden iştiraklerini gösteren mektubu, benim o havalideki sebatkâr kardeşlerim hakkında endişelerimi izale eyledi. Cenab-ı Hak, onlardan razı olsun.

Râbian: Çoban İsa Köyü'nde Ahmed'in mektubunda isimleri bulunan eski ve yeni kardeşlerimizin Risale-i Nur'a çalışmaları ve çocukları da Kur'ân'a ve Nur'lara çalıştırmaları, bu vakitte Nur'lara büyük bir hizmettir. Cenab-ı Hak onları muvaffak eylesin, âmîn.

Hâmisen: Münafık düşmanlarımın maddî ve mânevî zehirlerine karşı gerçi *Cevşen* ve *Evrad-ı Kudsiye-i Şâh-ı Nakşibend* beni ölüm tehlikesinden, belki yirmi defa kudsiyetleriyle kurtardılar, fakat maatteessüf, âsâbımda ve sinirlerimde ve hassasiyetimde, o zulümden öyle şiddetli bir tesir, bir heyecan, bir teellüm, bir teneffür gelmiş ki, en samimî dostumu ve tam sadık bir kardeşimi bir saat yanımda tahammül edemiyorum, ruhum kaldırmıyor. Hattâ biri bana baksa da sıkılıyorum. Eskide bende biraz bulunan merdümgirizlik hastalığı, o zâlimlerin gaddârane sıkıntılarıyla ve tarassutlarıyla bende çok şiddetlenmiş. Güya ölmeden evvel hayat-ı içtimaiye cihetinde ölmüşüm ki, bu hakikat ve bu sır için hakkımda, has kardeşlerim vefat mersiyelerini yazıyorlar.

Hem, buranın havası, benim âsâbıma pek çok dokunuyor. Bu kışın bir günü, Denizli hapsinin o geçirdiğimiz kış kadar bana ağır geliyor, beni üzüyor.

Evet, nasıl göz, bir saçı kaldırmıyor; aynen öyle de, şimdiki ruhum ve o durum, bir saç kadar sıkletten, ağırlıktan müteessir olduğu halde, Risale-i Nur'un ve şâkirtlerinin selâmetlerine, onların bedellerine ve yerlerinde dağ

gibi ağır tazyikat ve sıkıntıları memnuniyetle o ruh omuza çeker, tahammül eder ve şâkirâne sabreder diye size katiyen haber veriyorum. Fakat madem acz ve zaafım ve teessüratım çok ziyadedir; has kardeşlerim beni medihlerle yüklerimi ağırlaştırmaya bedel, dualarıyla ve şefkatleriyle ve himmetleriyle ve acımalarıyla yardım edip yükümü hafifleştirmek lâzımdır. İnayet-i rabbâniyenin bir cilvesidir ki, bu şiddetli merdümgirizlik hastalığıyla, zâlimlerin tecrid-i mutlaklarını hiçe indiriyor, beni tazib etmiyor, bir cihette memnun ediyor.

Aziz, sıddık kardeşlerim, bu dehşetli asırda mükemmel tesellîlerim ve vârislerim,

Sizin fevkalâde sa'y ve gayretiniz Isparta ve civarını bir geniş Medresetü'z-Zehra'ya ve bir Câmiü'l-Ezher'e çevirdiğine bir delil de, bu defa matbaacıları da hayrette bırakan yazdıklarınız *Asâ-yı Mûsâ* mecmuasından yirmiden ziyade mükemmel tevafuklu nüshalarını bu yarım ümmî kardeşinize göndermenizdir. Cenab-ı Erhamürrâhimîn, sizlere, yazanlara ve yardım edenlere her bir harfine mukabil bin rahmet eylesin ve binler meyve-i cennet ihsan etsin ve yüzer hasenat defter-i amâlinizde yazdırsın, âmîn, âmîn, âmîn…

Ben onlara baktım, kalbime geldi ki: Bu kahramanların şimdi de bir mükâfatları yok mu?

Birden ihtar edildi ki: *Onlar, bu mecmuayı yazmakla filozofları susturan, imana getiren kuvvetli bir ders-i imanîyi en evvel kendi kendine tam okuyorlar, mânevî bir hazine kazanıyorlar.*

Hem onların nüshaları, pek çokların imanlarını kurtaracaklar veya imana gelecekler. Bir hadiste vardır ki: "Birtek adam seninle imana gelse, sahra dolusu kırmızı koyundan daha hayırlıdır."[1] Hem onlar, bu mübarek kalemleriyle, eski zamanda İslâmiyet'in büyük mücahid kahramanlarının kılıçlarının kudsî hizmetlerini görüyorlar. Elbette istikbal, onları ve Nurcuları çok alkışlayacak.

Sâniyen: *Asâ-yı Mûsâ* mecmuasının başında bu gelen ve çizgiyle işaret edilen fıkra yazılsa münasiptir. İsteyen, bu mektubun başındaki kısmını da beraber yazabilir.

İmam Ali *(radiyallâhu anh)* "Celcelûtiye"sinde pek kuvvetli ve sarahate yakın bir tarzda Risale-i Nur'dan ve ehemmiyetli risalelerinden aynı numara ile haber verdiğini "Yirmi Sekizinci Lem'a" ile "Sekizinci Şuâ" tam isbat etmişler

---

1 Buhârî, *cihâd* 102, 143, *fezâilü ashâb* 9; Müslim, *fezâilü's-sahâbe* 34; Ebû Dâvûd, *ilim* 10.

ve İmam Ali *(radiyallâhu anh)*, Risale-i Nur'un en son risalesini Celcelûtiye'de وَاسْمُ عَصَا مُوسٰى بِهِ الظُّلْمَةُ انْجَلَتْ[1] fıkrasıyla haber veriyor. Biz bir-iki sene evvel "Âyetü'l-Kübrâ"yı en son zannetmiştik. Hâlbuki şimdi altmış dörtte (Milâdî 1948) telifçe Risale-i Nur'un tamam olması ve bu cümle-i Aleviye'nin meâlini, yani karanlığı dağıtacak, Asâ-yı Mûsâ *(aleyhisselâm)* gibi ışık verecek, sihirleri iptal edecek bir risaleden haber vermesi ve bu mecmuanın "Meyve" kısmı bir müdâfaa hükmüne geçip başımıza çöken dehşetli, zulümlü zulmetleri dağıttığı gibi, "Hüccetler" kısmı da Nur'lara karşı cephe alan felsefe karanlıklarını izale edip Ankara ehl-i vukûfunu teslime ve takdire mecbur etmesi ve istikbaldeki zulmetleri izale edeceğine çok emareler bulunması ve Asâ-yı Mûsâ *(aleyhisselâm)* bir taşta on iki çeşme akıtmasına[2] ve on bir mucizeye medar olmasına mukabil ve müşâbih, bu son mecmua dahi –Meyve, on bir mesele-i nurâniyesi ve Hüccetullâhi'l-Bâliğa kısmı, on bir hüccet-i kâtıası bulunması cihetinde– bize kanaat verdi ki; İmam Ali *(radiyallâhu anh)*, o fıkra ile doğrudan doğruya bu Asâ-yı Mûsâ ismindeki mecmuaya bakar ve ondan tahsinkârâne haber veriyor.

Sâlisen: Nur santralı ve Yirmi Yedinci Mektup'ta çok ehemmiyetli fıkraları bulunan Sabri'nin bu defaki mersiyesini Lâhikaya geçirdik ve size de gönderdik. Ve çalışkan mübareklerden ve Nur'ların neşrine çok hizmet eden Hâfız Mustafa'nın yedi yaşında iken Altıncı Şuâ'yı ve bana bir mektup yazan tam mübarek, mâsum mahdumu, burada, mâsumlar içinde Nur'lara bir iştiyak uyandıracak. Onun namı Said Nurî olmalı; Nursî köydür, mânâsız olur. 'Sin' olmasın, yalnız 'yâ' olsun; tâ Nur'lara alâkasını göstersin. Daha çok şeyler yazacaktım, fakat başımda çok vazifeler ve işler bulunmasından kısa kesmeye mecbur oldum.

Said Nursî

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Evvelâ: İkinci vazife Mucizât Mecmuasına birinci vazifeyi bitirenler başlamalarını müjde vermeniz, sizleri bu hizmet-i imaniyede bana hakikî kardeş veren Erhamürrâhimîn, beni hadsiz şükre sevk eyledi. Hatt-ı Kur'ânî lehinde birincisinin bir kerameti, merkezde hatt-ı Kur'ânînin bir kursu açılması olduğu gibi, inşaallah ikincisi, daha mucizâne bir keramet gösterecek.

---

1 "Asâ-yı Musa ismiyle karanlıklar dağılır." Bkz.: el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî)* s.516.

2 Bkz.: Bakara sûresi, 2/60; A'râf sûresi, 7/160.

Sâniyen: Konyalı Sabri sizin vasıtanızla benimle muhabere etse, daha maslahattır ve münasiptir. Çünkü ekserce siz benim bedelime istediğini yapabilirsiniz. Meselâ, tashihat için oradaki âlimler tam yardım edebildikleri için, orada tashihat yapılsın, etsinler. Siz benim tashihimden geçmiş bazı nüshaları onlara gönderirsiniz. Hakikaten tashih meselesi ehemmiyetlidir. Bazen bir harfin ve bir noktanın yanlışı, kıymetli bir mânâyı zâyi eder. En evvel yazanlar, bir kere güzelce mukabele etsinler. Sonra tashihçi adamlara ve bana versinler. Mâşaallah, bu defa bana gelen *Asâ-yı Mûsâ* mecmualarında hem yanlışlar azdır, hem bir derece tashih edilmiş. Cenab-ı Hak hem yazanlardan, hem tashihçilerden ebeden razı olsun, âmîn...

Sâlisen: Yozgat'ta oturan, Risale-i Nur'la alâkadar Tunuslu Hoca Haşmet, evvelce vefatımı, sonra hayatta olduğumu işitip buraya samimî iki mektup yazmış. Ona benim tarafımdan selâm gönderiniz.

Râbian: Rüştü'nün çok defadır hususî selâm eden kahraman biraderi Burhan –eskiden beri– ümmîliğiyle beraber, Nur'lara lüzumlu zamanlarda ehemmiyetli hizmetleri için, onu da haslar sırasında her gün ismiyle kazançlarımızda hissedar ediyoruz.

Mânidar bir tevafuktur ki, ben Hüsrev'in ve Sabri'nin mektupları gelmemesinden küllî endişelerimi yazarken, aynı zamanda memûlümün haricinde en cemiyetli ve bütün o endişelerimi izale eden müteaddit mektupları kapıya geldi.

Umum kardeşlerime selâm...

Aziz, sıddık kardeşlerim ve ebed ve Hak yolunda hakikatli arkadaşlarım,

Kastamonu efelerinden ve Nur'un kahramanlarından ve Safranbolu fedakârlarından size oradan buraya gelen hususî mektuplarına hususî cevap vermeye müstehak ve lâyıktırlar. Fakat halim, vaktim müsaade etmediğinden, vasıtanızla bir kısa cevap verdiğime gücenmesinler.

Evvelâ: Hilmi, İhsan, Emin'in, Taşköprülü Sadık'ın mektupları beni çok mesrur eyledi. Hakikaten bu kardeşlerimiz, hapishanede dokuz ayda dokuz sene kadar hizmet-i Nuriye'yi yaparak Isparta kahramanlarıyla omuz omuza geldiler. Ben onların hem istirahatime, hem hapisteki arkadaşlarımızın ittifaklarına ve yeni Nur'ların hizmetine tam çalışmalarını hiçbir vakit unutmayacağım. Cenab-ı

Hak onlardan ve sizden ebeden razı olsun. Ben, hayalen, çok defa eski zamana ve Kastamonu'daki ve Barla'daki mâlûm yerlere ve seyrangâhlara şevkle gidiyorum. Oralarda oturup ağlıyorum. O enîslerimi hayalen görüyorum.

Kahraman Sadık'ın kuvvetli ifadesine ve güzel yazısına benzeyen bir kısa mektup da, Safranbolu şâkirtlerinin selâmını da, Mustafa Osman ve Hıfzı *(rahmetullâhi aleyhimâ)* yazıyor. Şüphelendim, acaba Sadık oraya gelmiş, yoksa onlar oraya gitmişler, veya başka Sadık namında bir kardeşimiz midir?

Barla sıddıkları Nur'ların yazmasına tam çalışmaları, herkesten evvel onların vazifeleridir. Çünkü Barla, birinci medrese-i Nuriye şerefini kazanmasından, o mübarek medreseyi talebesiz bırakmak câiz değil. İnşaallah, tekrar şenlenecek. Çalışanlara "bârekâllah" deriz. Cenab-ı Hak tevfik versin, âmîn...

Sâniyen: Safranbolu'nun sadık şâkirtlerinden Osman ve Ahmed'in iki mektupları, onların fevkalâde sadakat ve Nur'lara alâkadarlıklarını gösteriyor. Mâşaallah, Osman, az zamanda hem Kur'ân'ı ders almış, hem Nur'ları yazmış; şimdi de *Asâ-yı Mûsâ*'yı yazıyor. Fedakâr Mustafa Osman ve Hıfzı'ya tam bir kardeş ve Ahmed dahi tam alâkadardır. Mektubunda imlâsı noksan olmasından, dediğini bilemedim. Onlara, Safranbolu'da ve Kastamonu ve civarındaki kardeşlerime çok selâm ve dua ederiz, dualarını isteriz. Medresetü'z-Zehra'daki Isparta ve civarı umum kardeşlerimize birer birer selâm ve selâmetlerine dua ederiz.

Said Nursî

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Evvelâ: Bir-iki hafta Hüsrev'in kalemiyle mektubunu almadığımdan; ve Konya'ya gönderdiğim mecmuaların cevabı gelmediğinden; ve bir Vekil-i Dahiliye başta olarak, düşmanlarımız, anarşistlerle beraber beni emsalsiz tazyiklerinden; ve buradaki münafıklar bazı safdil dostlarımızdan hem Eskişehir'e, hem Konya'ya kitaplar gönderdiğimi ve *Asâ-yı Mûsâ* mecmualarını aldığımı haber almalarından endişeler ederken, birden hiç emsâli görülmemiş bir buçuk metre kar ve dehşetli fırtına ve soğuk bu mevsimde gelmesi, bir hiddet, bir gazap, dört defa zelzeleler ve geçen sene yağmursuzluk gibi, Risale-i Nur ve şâkirtleriyle münasebettar olabilir diye sordum: "Bu belâ umumîdir, yoksa Afyon ve Eskişehir vilâyetlerine mi mahsustur?"

Dediler ki: "O iki vilâyete mahsustur."

Ben de "elhamdülillâh" dedim. Demek Risale-i Nur'a ve şâkirtlerine umumî bir taarruz yoktur, belki yalnız bana ve elimdeki Nur'lara... Çok güvendiğim Eskişehir, Denizli gibi bir medrese-i Nuriye olacağını tahmin ettiğim halde, Denizli'den on derece noksan kalmasının sebebi, onları da Afyon ve Emirdağ gibi ürkütmektir. Her neyse, merak etmeyiniz, inşaallah bu hâdise-i cevviye, aynı İstanbul mekteplerinin hâdisesi gibi, gizli masonları, niyet ettikleri yeni bir taarruzdan vazgeçirdi. İnayet-i rabbâniye himaye ediyor.

Sâniyen: Bu defa yedi-sekiz mektuplarınızı aldım. Hususî cevaplara halim, kalemim ve vaktim müsaade etmediğinden gücenmeyiniz. Mehmed Feyzi ve Emin'in mektuplarını, ilişmeden Lâhika'ya geçirdik. O ikisi, sekiz sene hususî hizmetimde bulunmaları cihetiyle, haddimden çok ziyade tavsifatlarını bir nevi mânevî dua ve sebeb-i teşvik ve kanaat, bir hüsn-ü zan ve tercüman-ı Nur haysiyetiyle Üstadlarına bir alâmet-i sadakat ve bir vesika-yı itikad ve irtibattır diye ilişmedim. Ve Feyzi'nin merhume validesinin Risale-i Nur dersleriyle güzel ve Nuranî vefatı, Nur'ların, şâkirtlerine sekerat vaktinde ve sıkıntılı zamanlarında imdada yetişmesine bir parlak numûne olarak Lâhika'ya girmesi münasiptir.

Halil İbrahim'in bu defaki mektubunda kaza ve kader-i ilâhîden "Ne kadar? Nedendir?" diye çok suallerinin birden cevabı, bizlere mücahidane çok hasenat kazandıracak ve Nur'lara herkesin nazar-ı dikkatini celb etmekle umuma okutmaktır. Fakat bir derece kaza ve kadere itiraz mânâsını hayale getirdiği için, şimdilik Lâhika ile tâmimi münasip olmaz. Ve mektubun âhirindeki *Cevşenü'l-Kebîr*'den alınan fıkralar, dualar çok güzeldir.

Sâlisen: Hüsrev'in mektubunda, Atabeyli kötürüm Ali ve Eğirdirli Kâzım'ın Nur'lara tam şevkle hizmetleri, hattâ ruhanîleri de onları tebrike ve tahsine sevk eder. Ve Ali Köyü'nden bana mektup yazan on dört yaşındaki Mustafa Yeşil, pederiyle, hem Kur'ân'a, hem Nur'lara hizmetleri ve üç Alilerin gayret ve himmetleriyle o köy mâsumları Risale-i Nur'a çalışmaları, değil yalnız beni, belki umum Nur şâkirtlerini tahsine ve şükre sevk eder.

Râbian: Salâhaddin (Abdurrahman) ve Feyzi'nin validesinin vefatı münasebetiyle yazdığı mektubun âhirindeki Feyzi'ye tâziyesi ve hâşiyede benim ölümümü kabul etmemesi ve Gavs-ı Âzam'ın bir kısım himayeti *Asâ-yı Mûsâ* risalesine geçmesi diye beni sürurlarla ağlattırdı. Ve Safranbolu kahramanları Mehmed Feyzi ve Emin'in şehnâmelerine iştirakleri ve merkez-i hükûmette

umumî bir Arabî hattı ve hurufu kursu açılması ve *Asâ-yı Mûsâ* risalesinin fütuhatına ve kerametine alâmet olmasını müjdelemeleri, pek büyük bir inşirah vermesiyle bu kışın bütün çektiğim sıkıntıları hiçe indirdi.

Denizli fedakâr çalışkanlarından Tavaslı Molla Mehmed'in sureten kısa, fakat mânen uzun mektubunda, o dahi ölümüme razı olmuyor ve haddimden çok ziyade kıymet veriyor gördüm.

Hem ona, hem hapiste görüştüğüm kardeşlerimize, hem Hasan Feyzi ve Hâfız Mustafa ve arkadaşlarına binler selâm...

Umum kardeşlere selâm eden, dualarınızın
tiryak gibi tesirini gören kardeşiniz
Said Nursî

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Evvelâ: Medrese-i Nuriye'nin eski mâsumlarından Ahmed'in bu güzel ve hâlis fıkrasını umum Sava mâsumlarının ve kahramanlarının namına Lâhika'ya yazdık. Mâşaallah, Hacı Hâfız Mehmed'in tam ona benzer bir kıymetli hafidi olduğunu gösterdi.

Sâniyen: Safranbolu'da Nur'un ehemmiyetli şâkirtlerinden Hıfzı'nın iki mâsum mahdumları biri on, biri de sekiz yaşlarında *Asâ-yı Mûsâ* mecmuasını yazdıkları ve bitmek üzere diye o mâsumlar bana bir mektup yazmaları, beni fevkalâde sevindirdi.

Sâlisen: Bu kışta bana verilen elîm sıkıntıların bir sebebi: Selâniklilerin istibdad-ı mutlakları, serbest fırkalarla kırmasına yardımım olmasın diye beni herkesten tecrid ettiler. Risale-i Nur, binlerle benim bedelime konuşuyor, küfr-ü irtidadı kırıyor, anarşiliği bozuyor.

Dahiliye Vekili Hilmi Uran Bey'e Merhum Salih Yeşil Tarafından Yazılan Mektubun Sûreti

(Yazıları yanlış telâkki ve tefsirlere uğratılmakla senelerden beri çember içinde yaşatılan ve sâfi, samimî bir insan ve Müslümanlıktan başka hiçbir maksadı bulunmayan Bediüzzaman Molla Said nam mâsumun, ya bulunduğu yerde veya Ankara'ya nakil ile orada hayat ve huzurunun muhafazası için sırf insaniyet namına yazılmış olan bu mahrem ricanameyi bizzat okumak nezaketinde bulunur ve genç zamanında yaptığı, unutulan hizmetlerine mükâfaten ihtiyar halinde bu adamı serbest bir ölüm hayatına kavuşturmak lütfunu, diriğ buyurmazsanız, zat-ı keremkârlarına en büyük hürmetlerimi sunar, minnettarınız olurum.)

Molla Said Kimdir?

El'an Afyon'un Emirdağ kazasında ikamete memur olan Molla Said, doğumundan itibaren Türk kardeşleri arasında yaşamış, Türk seciyesiyle perverde olmuş, Umumî Harp'te Kafkas'ın karlı dağlarında kahraman askerlerimiz arasında gönüllü alay kumandanı olarak mücahede ve irşad için dolaşıp büyük bir harp madalyası almış, Sarıkamış taarruzunda, Bitlis'in sukutunda yaralı olduğu halde esir olup senelerce Rus garnizonlarında çile çekmiş, firar edip İstanbul'a gelerek ilmî kudretine binâen Dârü'l-Hikmeti'l-İslâmiye âzalığında bulunmuş, Kuvâ-yı Milliye ihdâsında halkı mücahedeye teşvik etmiş, Büyük Millet Meclisi'nin ilk senesinde Ankara'ya gelerek Hacı Bayram misafirhanesinde birçok müstereddit kimselere vatanın müdafaası lüzumunu anlatmak hizmetinde bulunmuş olan bu hakikî vatanperver insanın, evvelce ibadete, imana, itikada müteallik yazdığı ve yazagelmekte olduğu eserleri, din ve dindarları sevmeyen bazı kimselerin, hususuyla dahiliye vekâletinde bulunmuş olan menfaat-perest Şükrü Kaya'nın mezhep ve rejimine uygun gelmemekle, asılsız isnad ve uydurma raporlarla bu zavallı adam yirmi küsûr seneden beri hapis ve nefiy cezalarıyla perişan edilmiş ve iki sene evvelisi yine o yazıları bahanesiyle Kastamonu'daki çilehanesinden kollarına kelepçe vurularak kendisine selâm vermiş olan altmış altı adamla Denizli Cezaevi'ne sevk ve on bir ay kadar hapsedildikten sonra, muzır telâkki edilen o eserleri, evvelâ İstanbul Müftülüğü'nde bir heyet tarafından, bilâhare Ankara'da Diyanet Riyaseti ve Dil-Tarih Enstitüsü âzalarından mürekkep bir komisyon marifetiyle

aylarca tetkik olunduktan sonra, bu eserlerin hiçbirisinde devletin siyasetini ve âsâyişi rencide edebilecek en ufacık bir şey görülmemekle, Molla Said ve Nur şâkirtleri ve eserlerini okuyanlar, mahkeme kararıyla serbest bırakılmış ve Denizli'de oturmasına müsaade olunmuş iken, maatteessüf, bu ihtiyar adam, az zaman sonra Denizli'den Afyon'a ve oradan da Emirdağ kazasına teb'id ve herhangi bir Türk kardeşiyle dahi temastan men edilmiş.

Sayın Beyim,

Cumhuriyet serbestiyetinden, Teşkilât-ı Esasiye Kanunu'nun hürriyetinden mahrum kalan bu zavallı ihtiyar adam, her suretle himayeye lâyık, bakılmaya muhtaç, akraba ve taallûkatı olmayıp sırf bir İslâm hükûmetin himayesine muhtaç bir İslâm mütefekkiridir. Şair-i meşhur Âkif Bey merhumun rivayetine nazaran, Mısır'ın en mâruf ulemâsından olan ve garbın müteaddit lisan ve felsefesine âşina bulunan üstad-ı âzam Abdülaziz Çaviş'in yirmi küsûr sene evvelisi *el-Ehram* ceridesindeki Said hakkında yazdığı "Fatînü'l-Asr" başlıklı makalesini okuyan ve kendisiyle bizzat görüşen ilim adamları, bu zatın fıtraten ilmî kudretini ve ilâhî mesleğini takdir edebilirler.

Sayın Beyim,

Kürtlük sözüyle türlü hakarete hedef olan Molla Said, seciyeten takdire şâyan bir Türk âşıkı ve İslâmiyet hâdimidir.[1(Hâşiye)] Bundan memleketimiz içtimaen zarar değil, mânen fayda görecektir. Ben, namus ve şerefim namına şehadet ederim ki, Molla Said, katiyen temiz bir adamdır. Onun için, sizin gibi milletin dahilen idare ve mukadderatına el koyan dirayetli zatlardan insaniyet namına temenniyatım şudur:

Yanlış anlayışlı jurnalcilerin sözleriyle hürriyet nimetinden, saf hava teneffüsünden, herhangi bir Türk kardeşiyle görüşmeden mahrum kalan bu adamı, hükûmetin adaleti, makamınızın ehemmiyeti namına ve adl ve ihsan kaziyyesine tevfikan olsun, bu adam hakkında dahi adalet ve kendisiyle de hiç olmazsa bir defa olsun hüsn-ü niyetle görüştükten sonra onun hakkında ibka veya ifna kararını vermek lutfunda bulunursanız, elbette ehemmiyetli vazifenizi kanun dairesinde îfâ etmiş olacağınızdan dolayı tarihçe-i hayatınıza takdire değer bir fasıl derc buyurmuş, adalet-perverliğinizi halka ve âcizleri

1 (Hâşiye) Evet, her biri yüze mukabil binler Türk gençleri, mâsumları, ihtiyarları, Risale-i Nur'a şâkirt olmalarından, bu acip asırda, Türk Milleti'nin Devlet-i Abbasiye inkırâzından İslâm yardımına koşmaları gibi, bu şâkirtler dahi aynen koştular. Değil yalnız Said, belki bütün ehl-i hakikat tahsin eder, Türk'e dost olur.

gibi bacağı kesilmiş, köşede kalmış hür fikirli vak'a-nüvislere duyurmuş olursunuz efendim.

Milliyetini, memleketini candan seven;
teninde, kanında, Kürtlük, Arnavutluk,
Boşnaklık kanı kokusu olmayan,
Erzurum'un eski milletvekillerinden, bacağı kesik,
Yeşil Oğlu Mehmed Salih

Muhterem din kardeşim,

Kırk gündür yatakta sizinle meşgulüm. Hayal ve mesmuuma nazaran, huzurunuzun muhtel olduğuna zâhibim. [1] اَلْمُؤْمِنُ بَلَوِيٌّ Tahminen on gün kadar evvelsi, sokaklarda "Hâlis Afyon tereyağım var." diyen birisini pencereden yanıma çağırıp biraz yağ aldım. Maksadım sizi sormaktı. Afyon'dan Emirdağ kazasına sürüldüğünüzü, ahalinin sizinle görüşmesinin yasak olduğunu duyunca çok müteessir oldum.

Muhterem din kardeşim,

Bu mektubu size yazan, otuz bir sene evvelsi sizinle Erzurum'un Esad Paşa Medresesi'nde, Umumî Harpte Kafkas'ın karlı dağlarında ve yirmi dört sene evvel de mebusluğum hengâmında Van Valisi Haydar Bey dostunuzla Millet Meclisi salonunda görüşen Erzurum'un esbak mebuslarından Yeşil oğlu Mehmed Salih'tir.

Mehmed Salih (rahmetullâhi aleyh)

(Yeşil Salih'e yazılan mektuptur)

Aziz Kardeşim Hasan Efendi,

Sen benim tarafımdan kıymetli kardeşimiz Salih Efendi'ye yaz ki, ben ölünceye kadar onun bu insaniyetini unutmayacağım ve ona çok minnettarım ve çok selâm ve dua ederim. Fakat ben her sıkıntıya karşı tahammüle karar vermişim. Hem ben iyiliği o reislerden beklemiyorum.

Said Nursî

---

1 "Mü'min, musibete çok maruz kalır." Bkz.: el-Aclûnî, *Keşfü'l-hafâ* 2/390.

Bana gönderdiğiniz *Asâ-yı Mûsâ*'dan bir nüsha, cildsiz –yalnız sarı kâğıt cild olmuş– Hüsrev'in yazısına bir parça benzer, fakat üstünde Mustafa ismi var. O kimdir? Hangi Mustafa'dır? Hem nüshanın üstünde "on üç yaşında Hatice, Ahmed'in kızı" yazılmış. Bu Ahmed, hangi Ahmed'dir? Hem ona, hem kızına bin bârekâllah! Bu yaşta bu koca kitabı hem dikkatli, tevafuklu, hem güzel sıhhatli yazmak, mâsumların tâifesinin bir kahramanlığıdır. Kim görüyor, mâşaallah der. Buradaki mektep görmüş hanımlarda bir şevk uyandıracak.

Nazif kardeşimizin mektubu ehemmiyetlidir. Hakikaten Amerika'da, siyasete âlet değil, belki dini, din için mutaassıbane iltizam edenler çok vardı. İnşaallah *Asâ-yı Mûsâ*'yı alan, o dindarlardandır.

Keçeli Salâhaddin, tam bir Abdurrahman'dır; kahramanlıkta babasından geri kalmak istemiyor. Bizi de ara sıra âdetimize muhalif olarak dünyaya baktırıyor. Eğer o Amerikalı ehemmiyetli âlim bütün Risale-i Nur'u istese ve neşrine söz verse, sizin meşveretinizle bir mükemmel takım ona vereceğiz.

Nazif'in mektubuyla beraber bir mütekâid efendinin vesveseye dair bir suali var. Eğer o adamın ciddî olarak Nur'lara alâkası varsa, böyle suallere hiç ihtiyacı olmaz. Hikmetü'l-İstiâze Lem'ası'nı ve Yirmi Dokuzuncu Söz'ün melâike ve ruhanîlerin vücutlarına dair kısmını okusun. Onun mânâsız ve yüz yerde cevabı bulunan vesvesesi ise, zındık maddiyyûnların şimdilik dehşetli vaziyetinden fırsat bulup bir aşılamalarıdır ki, o adam ondan müteessir olmuş, o suali sormuş. Ona selâm ederim. *Risale-i Nur, onun her müşkülünü halledebilir. Hâlisane, teslimkârâne ona çalışsın, onu dinlesin.*

Medrese-i Nuriye'nin eski ve yeni kahramanlarından Marangoz Ahmed'in mektubu, üç-dört cihetten beni mesrur ve minnettar eyledi. O medresenin baş talebesi namını verdiği Ahmed ise, hem şehid Hâfız Ali'nin vazifesini yaptığını, hem Süleyman gibi kıymetli kardeşiyle ve küçük kerîmesiyle üç tane *Asâ-yı Mûsâ*'yı yazmaları ve mübarek Hasan Dayı'nın hafîdi olması, beni meraktan kurtardı, hem çok memnun eyledi. Cenab-ı Hak ona şifa ve onlara muvaffakiyet ve saadet versin, âmîn, âmîn…

Merhum Hâfız Mehmed'in iki kardeşi o merhumun vazifesini yapmaları ve Mustafa'nın yazısı, Hüsrev'in tatlı hattına mutabık gelmesi, benim nazarımda, yeniden iki Hâfız Mehmed'i bulmuş kadar memnun oldum.

Kahraman marangozun gayretiyle Gökdereli Hatip, Risale-i Nur'a üç oğluyla beraber talebe olup yazmaya başlamalarıyla, hem onları, hem marangozu, hem köylerini tebrik ederiz. Ve marangozun onlara söylediği manzumesini Lâhika'ya geçirdik.

Atabeyli alîl (kötürüm) Ali Osman'ın yazdığı uzun mektubu ve *Asâ-yı Mûsâ* risalesi ve Nur'ların neşrinde cidden tesirli çalışması ve hizmet-i Nuriye'de çok çalışkan Çilingir Ali ile ve dayısı Hasan'ın ona yardım etmesi ve mübarek hülyaları ve tevafukları bizleri ferahlandırdı. Eğirdir kasabasını bana ziyade sevdirdi. Cenab-ı Erhamürrâhimîn onlardan razı olsun.

Bir Derece Mahremdir

Geçen kışta bana karşı suikastlerin, inâyet-i ilâhiye ile ve duanızın yardımıyla gelen sabır ve tahammülüm neticesinde akîm kalan plânı pek geniş bir tarzda olduğuna delil ise, bu yakında Reisicumhur Afyon'da demiş: "Bu vilâyette din cihetinde bir karışıklık çıkacağını zannederdik…"

Demek, gizli komite beni sıkıştırmakla bir hâdise çıkarmak istiyordular. Bir ecnebî müdahelesi hesabına ve Müslümanlar ve vatan zararına, bütün bütün kanunsuz ve keyfî bir tarzda, damarıma şiddetle dokunan ihanetler ve sıkıntılarla tâzipleri, onlara dünyada tam zarar, âhirette cehennem ve sakar; ve bize, dünyada mükemmel sevap ve zafer, ve âhirette, inşaallah cennet ve âb-ı kevseri kazandırır. Demek bu gizli plânı Heyet-i Vekile ve Reis hissetmiştiler ki, buralarda umum me'murlar, hattâ vali ve kaymakam, zabıta benimle görüşmekten kaçıyor ve ürküyordular. Ben de hayret ederdim. Fakat, elimizde yalnız Nur bulunduğunu ve siyaset topuzu bulunmadığını, zerre kadar aklı bulunanlar anladılar.

Gariptir ki, en ziyade lehime çalışması lâzım olan bazı vazifedarlar, aleyhimde istimal ve istihdam edildi. Nurcular, çok ihtiyat ve dikkat ve temkinde bulunmaları lâzımdır. Çünkü mânevî fırtınalar var, bazı dessas münafıklar her tarafa sokulur. İstibdad-ı mutlaka dinsizcesine taraftarken, hürriyet fırkasına girer, tâ onları bozsun ve esrarlarını bilsin, ifşâ etsin.

Hem Salâhaddin'in, *Asâ-yı Mûsâ'*yı Amerikalıya vermesi münasebetiyle deriz:

Misyonerler ve Hıristiyan ruhanîleri, hem Nurcular, çok dikkat etmeleri elzemdir. Çünkü herhalde şimal cereyanı, İslâm ve İsevî dininin hücumuna karşı kendini müdafaa etmek fikriyle, İslâm ve misyonerlerin ittifaklarını bozmaya çalışacak. Tabaka-yı avâma müsaadekâr ve vücub-u zekât ve hurmet-i riba ile, burjuvaları avâmın yardımına dâvet etmesi ve zulümden çekmesi

cihetinde Müslümanları aldatıp, onlara bir imtiyaz verip, bir kısmını kendi tarafına çekebilir.

Her neyse, bu defa sizin hatırınız için kaidemi bozdum, dünyaya baktım.

Said Nursî

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Çok ehemmiyetli mektuplarınıza birtek muhtasar cevaba mecburiyetim var.

Evvelâ: Sualleri, çok nurlu hakikatlerin zuhuruna vesile olan Refet'in, hem mâsumlara Kur'ân ve Nur'ları ders vermesi, hem kendisi Nur Lem'alarıyla meşgul olması, hem tashihatta bana ve Hüsrev'e yardım etmesi, hem İstanbul'da *Asâ-yı Mûsâ'*nın insaflı âlimlerin ellerine geçmesine çalışması, çok şâyân-ı tebriktir. Ve yeni sualine şimdi cevap verilmez, daha zamanı gelmemiş.

Kahraman Burhan'ın Serbest Fırkasının reisine verdiği cevap güzeldir. Evet, Nurcular, siyasetlerle alâkaları olmaz. Yalnız iman hakikatleriyle bütün hayatları bağlıdır. Şimdiye kadar gizli komiteden, siyaseti dinsizliğe ve zındıkaya âlet edenler, istibdad-ı mutlakla Nurcuları ezdiler. İnşaallah, bir sebep çıkar[1](Hâşiye) o istibdadı kıracak, mâsum ve mazlum Nurcuları kurtaracak. Fakat çok dikkat ve ihtiyat lâzımdır. Risale-i Nur, dünyada her cereyanın fevkinde bulunması ve umumun malı olması cihetiyle, bir tarafa tâbi ve dahil olmaz. Belki mütecaviz dinsizlere karşı haklı tarafa yardımcı olur ve dost olur ve ihtiyat kuvveti hükmünde onlara bir nokta-yı istinad olur. Fakat siyaset hesabına değil, belki Nur'ların intişarı ve maslahatı hesabına, bazı kardeşler, Nur'lar namına değil, belki kendi şahısları namına girebilir. Hususan, mübarek Isparta'nın şimdiye kadar Nur'lar medresesi olması ve muarızların dahi ona çok ilişmemesi noktasında, dahilde tarafgirane vaziyet almamak, muterizlerin nedametine ve hakikate dönmelerine bir vesile olabilir. Siz daha iyi bilirsiniz.

Salâhaddin'in mektubu, birkaç cihette ehemmiyetlidir. Amerika âlimleri, elbette *Asâ-yı Mûsâ* risalesine lâkayt kalmayacaklar. Eğer dini, din için seven kısmının ellerine geçse, fütuhat yapar. Yoksa, bazı enaniyetli hocalarımız gibi, kıskançlık damarıyla neşrine ve tervicine çalışmaları meşkûktur. Her neyse, inâyet-i ilâhiyeye havaledir.

1 (Hâşiye) Demokrat çıktı, bir derece kırdı.

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Evvelâ: Tahirî'nin İstanbul'a gitmesi, inşaallah hayırdır. Ve Hüsrev'in pek çok vazifelerini tamamen yapması… kanaatim geldi ki, Barla'da bulunduğum zaman bütün yazanların tashihatını ve telif hizmetini yapmamda tahakkuk eden büyük inâyet ve harika muvaffakiyet, aynen Hüsrev'de, yardımcılarında dahi numûnesi var.

Sâniyen: Tahirî'nin, Denizli hapsinde, unutulmaz hâlisane hizmetiyle ve Nur'lara sarsılmaz sadakatiyle ve yanılmaz zekâvetiyle ve çekilmez bahadırlığıyla daire-i Nur'da ehemmiyetli makamı için, bütün bu defaki mektubunu Lâhika'ya geçirdik. Başta Nur'un şâkirtlerinden validesi Zübeyde olarak, akrabasına ve rüfekasına selâm ederim. Cenab-ı Hak onlardan ebeden razı olsun, âmîn...

Sâlisen: Nis'li, Kureyşîlerden Ahmed Kureyşî, muhterem pederiyle ve ammizadesi Ahmed ile Nur'ların has naşir ve talabelerinden olması, o havali şâkirtlerinin namına Nur'lar hakkında güzel manzum fıkraları Lâhika'ya girdi. Cenab-ı Hak onları muvaffak eylesin, âmîn...

Râbian: Eğirdir kasabasında, isimlerini yazmadığım gayet ehemmiyetli kardeşlerimiz var. Onlara ve Mehmed Sabri gibi büyük santrala istinaden ve Sabri'nin yazısına benzettiğim dikkatli ve güzel ifadeli bir mektubu çalışkan ve ciddî kardeşlerimizden Çilingir Ali'den aldım. Onun arzusuyla aynını Lâhika'ya geçirdik. Ona ve onu çalıştırana "Mâşâallah ve veffakakümullah" deriz.

Aziz, sıddık, âlicenap eski ve yeni kardeş Yeşil Salih,

Benden, sergüzeşte-i hayatıma ait sorduğun maddelere gayet kısa ve mücmel işaret edilecek. Bir zaman sonra inşaallah başkalar izahla cevap verecekler. Fakat tarihe geçmek ve bu asır âlimlerinin içinde kendi âdi şahsımı nesl-i âtiye göstermek, bildirmek ne isterim ve ne de liyakatim var. Cenab-ı Hakk'a hadsiz şükrederim ki; beni, bana beğendirmemiş, dehşetli kusurlarımı bana göstermiş.

Hem insanlara kendini bildirmek bir şöhret-perestlik olmasından, bir enaniyet, bir hodfüruşluk, bir riyakârlık ihtimali var. Bu ise, bizim gibilere tam zarardır.

Hem ben, madem bu asırda maddeten ve mânen münferit yaşamaya ve hayat-ı içtimaiyeden çekilmeye mecbur olmuşum; elbette hakkım yoktur ki,

hayat-ı içtimaiyeyi geçirenler içinde tarihe binip istikbaldekilere görüneyim. Yalnız bu cihet var ki, Risale-i Nur, bu vatana ve bu millete pek büyük menfaati, mahkemelerin ve ehl-i vukufların müttefikan kararlarıyla tahakkuk etmiş. Bu nokta-yı nazarda, benim ehemmiyetsiz, bîçâre, perişan, çok kusurlu şahsiyetim değil, belki yalnız Kur'ân'ın malı ve meâli olan Risale-i Nur namına, sizin suallerinize cevap için ben işaretler ederim, sonra da Risale-i Nur ve şâkirtleri izahla cevap versinler.

Evvelâ: Otuz sene evvelki hayatımın tarihçesini merhum Abdurrahman yazmış, tab' edilmiş.

Sâniyen: Risale-i Nur'un zuhur zamanının bir nevi tarihçesi Eskişehir hapsinin müdafaanamesiyle –Yirmi Yedinci Lem'a olmuş– ve Denizli hapsindeki müdafaa risaleleriyle (On birinci ve On ikinci Şuâ) İhtiyarlar Lem'ası ve Âyet-i Hasbiye Risalesi ve On Altıncı Mektupla Hücumat-ı Sitte ve İşârât-ı Selâse ve İşârât-ı Seb'a risaleleri gibi Nur eczaları, suallerinize tafsilen cevap vermek için mahkeme bana iade ettiği ve şimdi elimde bulunmayan risaleler, bir zaman elinize gelecek. İnşaallah sizi hiç unutmayacağım. Bu halimde bu alâkadarlığınız, benim çok ağır sıkıntılarımı hafifleştirdi. Allah senden razı olsun, âmîn...

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Bir bîçâre vesveseli ve hassas ve dinsizlerle görüşen bir adam, meşhur dua-yı nebevî olan *Cevşenü'l-Kebîr* hakkında ve akıl haricindeki sevap ve faziletine dair bir hadisi görmüş, şüpheye düşmüş. Demiş:

"Râvi, Ehl-i Beytin imamlarındandır. Hâlbuki hadsiz bir mübalâğa görünüyor. Meselâ içinde der: 'Bu duaya Kur'ân kadar sevap verilir.' Hem 'Göklerdeki büyük melâikeler, o dua sahibini gördükçe kürsilerinden inip ona pek büyük bir tevazu ile hürmet ederler.' Bu ise, aklın ve mantığın mikyaslarına gelmez." diye, Risale-i Nur'dan imdad istedi. Ben de Kur'ân'dan ve Cevşen'den ve Nur'lardan gayet kat'î ve tam akıl ve hikmete mutabık bir cevap verdim. Size gayet kısa bir icmalini beyan ediyorum. Şöyle ki, ona dedim:

Evvelâ: Yirmi Dördüncü Söz'ün Üçüncü Dalında on adet "usul" var, böyle şüpheleri esasıyla keser, izale eder. Ona bak, cevabını al.

Sâniyen: Her gün bütün ümmet kadar hasenat ona işlenen ve bütün ümmetin saadetlerine yardım eden ve İsm-i Âzam'ın mazharı ve kâinatın çekirdek-i

aslîsi, hem en mükemmel ve cami meyvesi olan zât-ı Ahmediye *(aleyhissalâtü vesselâm)*, o duanın kendi hakkında o azîm mertebesini görmüş, ona haber veren Cebrail *(aleyhisselâm)*'dan işitmiş, başkalarını kendine kıyas etmiş veya edilmiş. Demek o pek fevkalâde ve acip sevap, zât-ı Ahmediye'nin *(aleyhissalâtü vesselâm)* velâyet-i kübrâsından ona gelmiş. Küllî, umumî değil, belki o duanın mahiyetinde böyle harika bir kıymet var ve ism-i Âzam mazharı olan zatın tebaiyetiyle başkalara dahi o sevap mümkündür; fakat gayet ehemmiyetli şartları var, yalnız okumak kâfi gelmez. Yoksa muvazene-i ahkâmı bozar, farzlara ilişir.

Sâlisen: O dua, nasıl ki zât-ı Ahmediye'ye baktığı vakit mübalâğadan münezzeh ve ayn-ı hakikat oluyor. Öyle de, o duadaki yüzer esmâ-yı hüsnânın hakikatlerine baktığı zaman, değil mübalâğa, belki onların nihayetsiz tecellîlerinden gelmesi mümkün ve gelebilen feyizlerin nihayetsizliğini göstermek için pek az bir kısmını Muhbir-i Sâdık *(aleyhissalâtü vesselâm)* haber vermiş ve teşvik için müphem ve mutlak bırakmış. Sonra, mürur-u zamanla, o kaziyye-i mümkine ve mutlaka, bilfiil vâki ve külliye telâkki edilmiş.

Râbian: Yirminci Lem'a-yı İhlâs'ta, bir adama beş yüz senelik bir genişlikte bir cennet verilmesine dair olan bir hâşiye var. Ona da bak, gör ki, o koca cennetin verilmesi, bilmediğimiz tarzda bir mâlikiyet değil, belki insan nasıl hususî hanesine çok cihetlerle mâliktir, sahiptir; öyle de, zemin yüzündeki şeylere çok duygularıyla bir nevi mâliktir, tasarruf ve istifade edebilir. Hem, koca dünyayı, benim hanemdir, bana vermiş ve güneş lâmbamdır diyebilir.

Demek bazı fevkalhad, harika ve akıl haricindeki bir kısım sevaplar, bu mezkûr hakikate bakar.

Hem İslâmiyet'te her sevabın, her fazilet-i a'mâlin en evvel mazharı ve bizlerin bir duada bir zerre sevabımızda, o duada bir dağ kadar sevap ve feyzi kazanan zât-ı Ahmediye *(aleyhissalâtü vesselâm)*, hususî virdler ve dualar ve şeriat ve risalet cihetiyle değil, belki velâyet-i Ahmediye noktasında ve umumî olmayan derslerinde, kendine verilen en yüksek mertebeyi beyan eder. Kendine tam tebaiyet eden has vârislerini, o noktalara teşvik eder. وَالْعِلْمُ عِنْدَ اللهِ[1] ، لَا يَعْلَمُ الْغَيْبَ إِلَّا اللهُ[2] dedim. O vesvese edip şüphelere düşen adam –lillâhilhamd– kurtuldu, tam kanaati geldi. Belki sizin bazılarınıza faydası var diye size de gönderdim.

Umumunuza binler selâm...

---

1 Gerçek bilgi Allah katındadır.

2 Hiç kimse gaybı bilemez, gaybı yalnız Allah bilir.

Bu Fıkra Bir Derece Mahremdir Yalnız Haslara Mahsustur

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Çok defa hatırıma geliyordu ki: "Neden herkesten ziyade medreseden çıkanlar Risale-i Nur'a sarılmaları lâzımken, en ziyade çekinen, onlardan resmî vazifeyi alanlardır?"

Şimdi birden hatıra gelen cevabın bir az kısmını beyan etmek lâzım geldi.

Evvelâ: Gizli münafıklar, aleyhimizde büyük makamlarda olanların bir kısmını istimal ederek resmî bir tarzda şiddetli propaganda etmelerinden, bütün resmî memurlar ürkmeye ve çekinmeye mecbur olmuşlar. Onlar içinde dahi enaniyetli ve evhamlı ve bid'aları kabul eden hocalar, daha ziyade çekinmeye başlamışlar, kendilerine bir özür, bir bahane aramışlar.

Risale-i Nur'dan İşârât-ı Seb'a'nın bid'acılara şiddetli tokadı ve Sekizinci ve On Sekizinci Lem'a'da İmam Ali'nin *(radiyallâhu anh)* *Ercûze*'de, ulemâü's-sû hakkında dehşetli tokadı.. ve bid'alara bir derece ve bir cihette müsait olan Vehhâbîlik mezhebini perde altında kabul edenler, Yirmi Sekizinci Mektub'un, Vehhâbîler hakkındaki meselenin tokadı.. ve Kur'ân tercümesini yapan ve Kur'ân yerinde tercümesinin okunmasına cevaz gösterenlere Risale-i Nur'un şiddetli tokatları.. ve derd-i maişet zarureti ve mevki-i içtimaîde haysiyetini düşünmeleri sebebiyle hocalar, hattâ İstanbul'un eskide dost hocaları, kaçmaya ve az bir kısmı, tenkide çalışmaya, hattâ, Âl-i Beyt ve İmam Ali'ye adavetleri bulunan müfrit Vehhâbîlik hesabına Risale-i Nur'un Âl-i Beyt ve İmam Ali'nin bir mânevî hediyesi ve eseri olmasından, itiraz etmeye başlamışlar. Fakat biz, İstanbul âlimlerinden kızmıyoruz, belki bir cihette memnunuz… Çünkü başkalara nisbeten ilişmiyorlar.

Hem merhum Fetva Emini Ali Rıza ve merhum Ahmed Şirani ve merhum Şevket Efendi ve merhum Mehmed Âkif gibi insaflı, Risale-i Nur'u fevkalâde takdir ve tahsin eden o muhterem ve merhum zatların hatırı için, biz İstanbul hocalarına dostuz, onlardan gücenmeyiz. İnşaallah, bir zaman Yirminci Lem'a-yı İhlâs kendini onlara okutturacak, o eski dostları da yeni dostlar yapacak.

Kardeşlerim, herkes sizin gibi sebatkâr olamaz. Perde altında Nurcuların kuvve-i mâneviyelerini kırmak için bazı hocalar vasıta oluyorlar. Aldanmayınız ve sarsılmayınız ve onlarla münakaşa etmeyiniz. Mümkün

oldukça dostane muamele ediniz, "Biz onlarla kardeşiz." deyiniz. Ve bu pusuladaki noktaları unutmayınız, tâ sizi aldatmasınlar.

Hüsrev'in himmetiyle daireye giren ve Nur'un yeni şâkirtlerinden bana mektup yazan Hatice ve Râbia, haslar içinde kabul edildiler. Ve çok alâkadar olduğum Barla'da hararetle Bahri ve evlâdı ve Eyyub ve Ali ve Mehmed ve Süleyman'ların gayretleriyle Nur'lar dersine çalışmaları beni sevinçle ağlattırdı. Ben bütün Barla halkına, hususan Süleyman'lar ve Bahri ve Mehmed'ler ve Mustafa'lar, eski zamanda Nur'lara kıymettar hizmet eden Şamlı Hâfız Tevfik ve mübarek Hâfız Halid ve İmam Hakkı Efendi ve Muhacir Hâfız Ahmed ve evlâdı ve ahfadı ve Şem'î ve bana çok hizmet eden Abdullah Çavuş ve oradaki komşularıma ricâlen ve nisâen binler selâm ve dua ederim ve mübarek aylarda dualarını isterim.

Bahri ve evlâtları üç *Asâ-yı Mûsâ* yazdıklarını şimdi haber aldım. Muhacir Hâfız Ahmed ile Barla'da kardeşlerimizin hesabına hem Kâzım'ın, hem berber Mehmed'in ciddî hâlisâne mektupları Lâhika'ya girmeye hak kazandılar. Ve Bahri'nin güzel manzumesi, küçük bir medrese-i Nuriye hesabına tam girebilir.

Medar-ı hayret bir latîf inâyettir ki, Büyük Mustafa'yı *(rahmetullâhi aleyh)* aynen merhum Abdurrahman gibi hem sadakatiyle, hem kalemiyle, hem iktidarıyla Nur'lara hizmet edeceğini kalbime ihtar edilmesiyle o zamanda Abdurrahman'ın vefatını unutmaya çalıştım. Hakikaten Küçük Ali, o hatıra-yı gaybiyeyi kalem cihetinde dahi tam tamına tasdik ettirdi. Kardeşinin kalemini kendisi aldı. Sarı bıçağı, elmas kılıcı yaptı. Demek o zaman, onu da mübarek Mustafa'nın ruhunda hissetmiştim.

Hem Muhacir Hâfız Ahmed'i hem bana, hem Nur'lara alâka ve sadakat noktasında Nur'ların birinci talebesi ve fedakâr bir nâşiri kalben hissetmiştim. Hâlbuki kalemle hizmete muvaffak olamadı. Çok defa o gaybî hissimi tahattur ederdim. Sonra, birden hem oğlu Kâzım, hem damadı Bahri, hem diğer damadı berber Mehmed ondan his ve ümid ettiğim metînâne hizmeti fevkalâde bir alâka ve sadakatle tam tamına yerine getirmeye, çalışmaya başladılar. Hattâ hafîdeleri dahi mâsum şâkirtler içine girmişler. Umuma selâm.

Said Nursî

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1]

اَلسَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكَاتُهُ[2]

Aziz, sıddık, bahtiyar, vefâkâr, faal, sebatkâr kardeşlerim,

Evvelâ: Tekraren hem sizin Receb-i Şerif'inizi ve Leyle-i Regaib'inizi tebrik, hem Safranbolulu kardeşlerimizin tebriklerine mukabeleten şuhûr-u selâselerini ve dört leyâli-i mübarekelerini ve Nur'larla gayet ciddî alâkalarını tebrik ederiz. Ve oranın şâkirtleri namına yazılan tebrikname mektubunda benim pek çok kusurlu şahsıma verdikleri unvanları ve senâları, Halil İbrahim'in bazı mektupları gibi, tâdil ile Risale-i Nur'a çevirip Lâhika'ya girmesini istedim; fakat şahsım pek sarih bir tarzda mevzu yapıldığı için yakıştıramadım, şimdilik geri kaldı.

Kardeşlerim, katiyen biliniz: Şan u şeref ve hodfüruşluk ve kendine güvenmek ve şahsımı beğendirmekten ürküyorum ve kaçıyorum ve şahsıma karşı medihlerden hoşlanmıyorum. Yalnız Risale-i Nur'a karşı sadakat ve kanaate bir emare olmak cihetiyle, bazı müfritane tâbirleri, ya hatırları için veya hüsn-ü zanlarını kırmamak fikriyle, kısmen tâdil ile kabul ve sükût ederim. Fakat iki ihlâs Lem'aları ve mesleğimizin "hıllet" ve "ihlâs" ve "uhuvvet" esasları, bu tarz medihlere müsaade etmez.

Hem, bu benlik ve enaniyet asrında ve şöhret-perestlerin nazarında Nur'ların safiyetine ve hâlisiyetine zarar verebilir.

Sâniyen: Hıfzı'nın iki mâsumunun yazdıkları *Asâ-yı Mûsâ* ve *Rehber* ve *Küçük Sözler* bizi mesrur eyledi. Yüz mâşâallah! Böyle binler Nurcu mâsumlar, istikbali nurlandıracaklar.

Said Nursî

---

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

2 Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi üzerinize olsun.

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1]

اَلسَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكَاتُهُ[2]

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Bu şuhûr-u mübarekede, Nurcuların şirket-i mâneviyesine inşaallah pek çok kudsî servet girecek. Her bir Nurcu, binler lisanla ve yüzer kalemle çalışacak gibi kâr kazanacak. Ve bu mübarek ve çok bereketli aylarda beş tarzda ibadet sayılabilen kalemle *Zülfikâr (Mucizat)* mecmuasına hizmet edenler, tam bahtiyardırlar. Fakat yazıdan ziyade, sıhhatine dikkat etmek lâzım ve elzemdir. Bugün de tatlı iki mânidar tevafuku gördüm. Kanaatim geldi ki, benim bugünlerde zahmetler içinde *Asâ-yı Mûsâ* tashihinde sıkıntılarıma mukabil, inâyet-i ilâhiye ücretimi ve tayınatımı şirin bir surette veriyor.

Birisi: Kahraman Tahirî'nin teberrük olarak getirdiği tatlı lokmalar, acip bir bereketle, her gün ikişer üçer yediğim halde bitmiyordu. Hayret ederdim. Bugün âdetimle iki alacaktım; baktım yalnız iki tane kalmış. İktisat için birisini aldım. Aynı saatte, Hıfzı'nın iki mâsum evlâdının, bir kutu içinde yazdıkları nüshalar altında şekerden, ekmekten, aynen Tahirî'nin lokmaları gibi, hem onun miktarında elime verildi. Ben bu tatlı tevafuktan zevk alırken, dünkü gün, aynı saatte çok hararetim vardı, çok su içiyordum. Canım üryani erik hoşafı istedi. Ben bilmiyordum, unutmuştum; şiddetli bir arzuyla hararetimi teskin edecek eskide alıştığım ve çok istimal ettiğim üryani erik, bir kutu içinde ve Âsiye'nin has arkadaşlarından Nurcu Şerife Hanım'ın şekeriyle elime verildi. Ben de bu çok tatlı tevafukun hatırı için hem mâsumların, hem onların teberrüklerini yüz misli kadar kabul ettim.

Umumunuza binler selâm.

Said Nursî

---

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

2 Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi üzerinize olsun.

Aziz, sıddık, sarsılmaz, usanmaz, çekinmez, çekilmez kardeşlerim,

Evvelâ: Bu yaz, derd-i maişet cihetiyle ve bu şuhûr-u selâse, ibadet haysiyetiyle bir derece Nur'ların kitabetine fütur verebilir diyenlere beyan ederiz ki: Bilâkis yazmaya şevk verir ve vermek gerektir. Çünkü Nur'un hizmeti, hem maişet, hem rahat-ı kalbe bereketleriyle yardım ettiği gibi, ibadet-i tefekkürî nev'inden olması cihetiyle, mübarek ayların sevaplarına büyük yardımı olur.

Sâniyen: Nur'un bir şakirdi bana dedi ki: "Geçen sene daha Nur'lar bize teslim olmadan ve hususî bir iade neticesinde –burada rahmet dahi hususî bir derece tezahürüyle– demiştin ki: 'Ne vakit tam serbestiyetle Nur'lar okunsa ve yazılsa ve bize iade edilse, yağmurla, rahmet tam olacak' haber vermiştin. Hakikaten bu baharda hem *Asâ-yı Mûsâ* her tarafta merakla yazılması ve okunması, hem *Zülfikâr (Mucizat)* yazılmasına şevkle başlanması, bu emsalsiz rahmete bir vesile olduğuna katî kanaatim geliyor." dedi.

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Evvelâ: Hüsrev'le bir ruh iki ceset ve kendisi, bahadır biraderiyle Nur hizmetinde çok ehemmiyetli mevki alan kahraman Rüştü'nün acip bir el makinesini Nur'lar için celbine çalışması, ehemmiyetli bir fütuhat-ı Nuriye'nin mukaddimesidir. İnşaallah, yine Nur'lar, Nurcuların, lâyık elleriyle kalemleri gibi tab' ve neşredilecek; yabani ve lâyık olmayanlara muhtaç olmayacak. Fakat her şeyden evvel sıhhatli ve yanlışsız ve güzel bir tarzda makine ile, mümkünse evvel eski harfle yazılsa, sonra yeni harfle daha münasiptir. Sizlerin isabetli tedbirinize havale ediyoruz.

Sâniyen: Konyalı Sabri'nin Refet'e yazdığı mektubunu gördüm, ondan bildim ki; bu Sabri, öteki Sabri gibi gayet hâlis ve samimî ve çalışkan bir Nurcudur. Bin bârekâllah hem ona, hem onu teşvik ve teşcî eden ve hocaların yüzlerini ak eden Konya âlimlerine! Başta müfessir mübarek Hoca Vehbi olarak onlara ve oradaki Nur şâkirtlerine çok selâm ederiz ve bu mübarek şuhûr-u selâsede dualarını isteriz.

اَلْبَاقِي هُوَ الْبَاقِي[1]

Said Nursî

[1] Kendinden başka her şeyin fâni olduğu gerçek Bâkî, Allah'tır.

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Sekiz sene çoluk ve çocuğuyla sadakatle bana hizmet eden; ve evlâd ve ahfad ve refika ve damatlarıyla Nur'lara ciddî çalışan; ve ders ve vaazlarını bütün Nur'lardan veren; ve vefatından on dakika evvel dünyaca en ehemmiyetli vasiyeti, kendinin Nur Risaleleri'ni tekmil için Şamlı Hâfız'a rica eden, vefatından iki gün evvel bana mektup yazıp benim aynı vakitte Sava'yı Barla'ya tercih ederek Sava mezaristanında defnimi arzu ettiğimi sizlere yazdığımı sadakatin kerametiyle hissedip bana mukabele ve itiraz tarzında o mektubunda der:

"Sen Barla'yı ikinci vatanımdır dediğin halde, neden ona gelmiyorsun, başka yerleri tercih edersin? İbtidâ-yı medrese-i Nuriye, Barla'dır; senin mezarın orada olmalı." diye bana ihtar etti. İki gün sonra –size yazdığım daha size yetişmeden– onun mektubunu, hem Şamlı Hâfız ikinci sayfasında yazdığı vefat haberini aldığım merhum Muhacir Hâfız Ahmed'in *(rahmetullâhi aleyh)* dünyadan göçmesi, aynen Abdurrahman gibi beni çok sarstı, ağlattırdı, إِنَّا لِلّٰهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ[1] dedirtti. Binler rahmet onun ruhuna insin, âmîn… Kabri de hanesi gibi Kur'ân ve Nur'un bir menzili olsun, âmîn... Şüphem kalmadı ki, bu zahir sadakat kerâmeti, Nurcuların imanla kabre gireceklerini isbat ediyor ve hüsn-ü hâtimeye mazhardırlar. Benim tarafımdan onun akrabasını tâziye ediniz.. ve ben bütün dualarımda onu hissedar ediyorum diye tebliğ ediniz.

Sâniyen: Kardeşimiz Refet bana yazıyor ki: "İstanbul'da Nur'lara çok ihtiyaç var ve ekmek gibi herkes muhtaçtır. Ve kardeşlerimizden ve Nur'larla çok alâkadar ve çok okumuş ve Nurcu olan Yeşil Şemseddin, Nur'un hakikatlerinden ders verdiğinden, vaazında binlerle adam bulunur."

Hem Refet der: "Bundan anlaşılıyor ki, Risale-i Nur, bu millete her gün ekmek gibi lâzımdır."

Hem bir kısım Nur'ları ehemmiyetli zatlara vermiş ve *Zülfikar (Mucizât)*'ın benim tashihimden geçmiş bir nüshasını istiyor.

Umuma birer birer selâm ve dua ederiz ve dualarını isteriz.

اَلْبَاقِي هُوَ الْبَاقِي[2]

Said Nursî

---

1 "Biz Allah'a âidiz ve vakti geldiğinde elbette O'na döneceğiz." (Bakara sûresi, 2/156)

2 Kendinden başka her şeyin fâni olduğu gerçek Bâkî, Allah'tır.

Hüsrev'i tashihte ve tevzide ve tedbirde ve muhaberede ve Nur'ların neşir ve yetiştirmesinde tebrik ve muvaffakiyetine dua ederiz. Bu ehemmiyetli vazifelerle beraber, yine o şirin ve parlak kaleminin yazılarını çok nüshalarda görüyoruz. Hem müstakil nüshaları da yazıyor, mektubundan anlıyorum.

Şimdi birden medrese-i Nuriye'nin (Sava) –Hacı Hâfız Mehmed, merhum Hâfız Mehmed ve kardeşleri ve Mehmed'leri ve Ahmed'leri ve mâsum Nurcuları ve mübarek ihtiyar ve sâir kahramanları– şâkirtlerini düşündüm. Hayatım müddetince ona yakın olmak bütün canımla istedim ve vefattan sonra onların mezaristanında defnolmamı arzuladım.

Birden ihtar edildi ki:

"Gerçi Medresetü'z-Zehra'nın merkezi olan Isparta Vilâyetinde maddeten bulunmak çok cihetle faydalı, saadetlidir; fakat Nur'un mesleği ve Nurcuların meşrebi cihetiyle daima berabersiniz. Zaman ve mekân, perde olamazlar. Şarkta, garpta, şimalde, cenupta, dünyada, berzahta bulunsanız, mânen bir mecliste, beraber sayılırsınız. Onların mânevî yardımları daima birbirine oluyor ve sana da gelir." diye beni teskin etti.

Ben dedim: Madem şimdi her tarafta Nur'lara kuvvetli ve kesretli eller sahip çıkıyorlar ve tam muhafaza ve neşrine çalışıyorlar, elbette ben bir parça istirahat etsem tembellik olmaz.

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Evvelâ: Geçen mübarek Leyle-i Berât'ınızı ve gelecek Ramazan-ı Şerif'inizi tebrik ederiz. Bu sene, Berat Gecesi, Nurcular hakkında çok bereketli ve kerametli olduğuna bir emaresini hayretle gördük. Şöyle ki:

Ben, Berat Gecesinden az evvel *Asâ-yı Mûsâ* tashihiyle meşgulken, bir güvercin pencereye geldi, bana baktı. Ben dedim: "Müjde mi getirdin?" İçeriye girdi, güya eskiden dost idik gibi, hiç ürkmedi.[1(Hâşiye)] *Asâ-yı Mûsâ* üstüne çıktı, üç saat oturdu. Ekmek, pirinç verdim, yemedi. Tâ akşama kaldı, sonra gitti, tekrar geldi. Berât gecesinde, tâ sabaha kadar yanımda kaldı. Ben yatarken başıma geldi, "Allah'a ısmarladık" nev'inden başımı okşadı, sonra çıktı gitti. İkinci gün, ben teessüf ederken, yine geldi, bir gece daha kaldı. Demek bu mübarek kuş, hem *Asâ-yı Mûsâ*'yı, hem Berâtımızı tebrik etmek istedi.

1 (Hâşiye) Evet, biz gözümüzle gördük. Evet Evet Evet
Nureddin Mehmed İsmail

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Kastamonu Hüsrev'i ve Süleyman Rüştüsü olan Mehmed Feyzi ve Emin'in, Üstadlarının Kastamonu'daki hayatımın bir tarihçesini, hüsn-ü zanla haddimden çok fazla senâlarını tebdil etmeyerek kabulümün sebebi şudur ki:

Bugünlerde Afyon'un büyük memuru, bir çavuşu bana ihanete vasıta yapıp güya teveccüh-ü âmmeyi hakkımda kırarak, tâ bu vilâyet, Denizli, Isparta gibi Nur'lara tam sahip çıkmasın ve Nur'lar parlamasın. Gerçi ben tahammül ettim, fakat buranın yeni şâkirtlerinin teessürlerinden müteessirdim. Düşünürken, Mehmed Feyzi'nin bu samimâne ve âlimâne, hürmetkârâne mektubu o herifin ve o âmirinin ihanetlerini yüzlerine vurup hiçe indirerek, teessüratımı tam sildi, süpürdü. Binler derece o iki bedbahttan yüksek olan iki Nurcunun böyle medih ve hürmetleri, onların kanunsuz cebir ve ihanetlerinin aynı zamanda tam tamına tevafuku, Feyzi ve Emin'in sadakatlerinin bir kerameti olduğuna kanaat ettiğimdir.

Kardeşlerim,

Şimdi tebeyyün etti ki, beni karakola çağırmak, lüzumsuz bahanelerle beni hükûmete celb etmekte maksat, ihanet ve halkın nazarında ehemmiyetsizliğim ve bana müttehem vaziyeti vermek içindi. Şimdi tahammülüm kalmadı. Mümkün oldukça oraya beni çağırmamak lâzımdır. Ceza hâkimini görünüz. Bana bir dâvâ vekili tarzında bir adamı bulunuz; benim bedelime lüzum olsa karakola gitsin. Yirmi beş sene münzevî bir adam, böyle ihanetkâr insanlarla görüşmek, işkenceli bir azaptır. Ben, sekiz sene Kastamonu'da, birtek defa valinin ısrarıyla yanına ve iki defa da polishaneye gittim. Burada sebepsiz on defadan geçti. Ben daha gidemem. Hem doktordan bir rapor alınız. Yoksa bu şehre maddî ve mânevî zarardır.

Hüsrev'in müdafaatımda yazılan dört zelzele meselesini tasdik eden bu geceki şiddetli dört defa zelzele, bana ve Nur'lara ve bu memlekete kat'î bir suikast eseri olarak hükûmet içinde hizmetçime bağırarak bana tahkirkârâne ihanet ve şetmedip "Git ona söyle!" diyen ve kaymakamın emr-i cebrîsiyle "Hasta da olsa buraya getiriniz!" bekçilere ve jandarmalara emir veren ve Afyon'un perde altındaki büyük memura dayanan karakol çavuşu, hem Nur şâkirtlerinin şevklerine, hem Nur'ların burada yazılmasına, hem bana ehemmiyetli sıkıntı vermesinin aynı vakitte, böyle burada görülmeyen bu şiddetli

zelzelenin gelmesi gösteriyor ki, Risale-i Nur bir vesile-i def-i belâdır; tâtile uğradıkça, belâ fırsat bulup gelir.

Nur'lara az zamanda çok hizmet eden Mustafa Osman'ın gayet tevazukârâne ve mahviyetkârâne mektubu, tam onun hâlisâne sadakatini ve ihlâsını isbat edip on beş senelik haslarla omuz omuza geldiğini gösterir. Zaten yazdığı *Asâ-yı Mûsâ* mecmuası kuvvetli bir delildir. İşte bu dakikada bunu yazarken, yine hafif zelzele başladı.

Emirdağ Zabıtasıyla Bir Hasbihal

"Hem insaniyet namına istediğim bir hukukuma karşı yapılan, hayretimi mûcib, acip bir muamelenin sebebi nedir?" diye bir sualim var.

Birincisi: Bir seneden beri sakladığım şekvâmı vermedim. Şimdi zabıtanın vasıtasıyla Ankara makamatına vermek üzere bir zata gönderdik. Dedim: Afyon Emniyet Müdürü insaflıdır. Ona da bir suret elden gönderdim. Ondan istirahatime dair bir eser beklerken, bilâkis beni sıkıştıran zatlara yazmış: "Bu güzel yazı onun değil. Kim yazmışsa tahkik ediniz."

Acaba çok kuvvetli ve ayn-ı hakikat o şekvâyı nazara almayıp lüzumsuz, ehemmiyetsiz, zararsız bir yazıyı merak etmek, benim istirahatimi bozmak; bin liraya ehemmiyet vermemek, beş paraya çok ehemmiyet vermek gibi olmaz mı? Yüz otuz risalelerden binler nüshaları ayrı ayrı yazılarla üç mahkeme inceden inceye tetkikten sonra ve onları yazanların mühim bir kısmı benimle beraber mahkemede bulunmaları ve zerre kadar medar-ı mesuliyet olmadığı halde, "Kim ona yazıyor diye tahkik ediniz." demek yüzünden bir kanun, bir maslahat var mı? Bir bîçâreyi bu bahaneyle karakola çağırmak, endişe vermek ve bilhassa benim ihbarımla istemek ne lüzumu var? İşte ben size haber veriyorum: Eğer arzu etsem, binler adam yazılarımı yazacaklar; hem her tarafta millet ve vatan menfaatine yazıyorlar.

İkincisi: İnsaniyet namına sizden isterim ki, tâ bayrama kadar benim yüzümü dünyaya çevirmeyiniz. Ben sizi düşünmediğim gibi, siz dahi beni unutunuz. Bu mübarek aylarda benim gibi dünyadan küsmüş bir bîçâreyi âhiret zararına gayet ehemmiyetsiz dünya işleriyle meşgul etmeye mecbur etmeyiniz.

Bu mânidar yeni zelzeleyi merak ettim. Kalben dedim: Eğer sair yerlerde bu şiddetle olmuşsa, her halde Nur şâkirtlerine dahi yine bir tecavüz var. Yoksa benim yalnız mektubumla alâkadardır, diye sordum. Dediler: Yalnız Ankara hafif, Afyon ve Eskişehir ve bu Emirdağ'da ve en şiddetlisi bu kasabada olmuş. Fakat medar-ı hayrettir ki, dört defa şiddetli olduğu halde, hiçbir zarar olmadı. Bunun bir hikmeti budur:

Kat'î emir verilmiş ki: "Said'i cebren hükûmete getiriniz."

Bekçiler ve bir onbaşı gelmişler. Kapımı kapamıştım, kilitlemiştim. Onlar demişler: "Biz istifa ederiz, onun kapısını kırmayacağız." Dönmüşler, gitmişler.

Demek bu hususî zelzele müdafaatımdaki zelzeleler gibi Risale-i Nur'la alâkadardır ki, bu defa hususî kaldı, hem şiddetiyle beraber zararsız geçti.

Eğer Nur'un buradaki küçücük medresesinin kapısını kırsaydılar, elbette tokat ciddî olacaktı, yalnız ihtar için olmayacaktı. Gerçi bu taarruz cüzî ve hafif idi, fakat ben gizlemem ki, hiç bu defa gibi damarıma dokunmamıştı. Fakat Nur ve Nurcuların hatırı için, harika tahammül ettim. Çünkü o bedbaht, hükûmette, vazife sandalyesinde bana şetmedip hizmetçime der: "Git, ona söyle!" Hükûmetin nüfuzunu serseri şahsına mal ederek meydan okumuş. Ve Eski Said'in bende irsiyet kalan damarıma çok ilişti. Fakat fevkalâde ehemmiyetli olan sükûn ve temkin ve itidal-i dem ve sabır ve tahammülün kat'î lüzumu beni teskin etti.

Sâlisen: Marangoz merhum Barlalı, harika sadakatli Mustafa Çavuş'un tam yerine geçen medrese-i Nuriye'nin tam çalışkan kahramanlarından marangoz Ahmed'in benim için Sava'nın Davraz Dağı'nda berzahî ve uhrevî bir menzil, bir mezar düşünmesi ve yazması, beni çok sevindirdi ve hazînâne ağlattırdı.

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Tekrar mübarek Ramazan'ınızı tebrik ederiz. İki kahraman kardeşin ve Mucizât-ı Ahmediye'de yedi çocuğun bir cihette bir sekizincisi hükmüne geçen Süleyman Rüştü'nün mübarek kerîmesinin makine ile *Zülfikar (Mucizât)*'a çalışmasını ve Hüsrev ve Tahirî'nin şirin ve dikkatli yazılarını teksir etmeye fedakârâne deruhde etmelerini bütün ruh u canımızla onları tebrik ederek, şimdiye kadar pek fevkalâde Nur'lara ettikleri kıymettar ve meyvedar sâbık

hizmetlerine karşı, Risale-i Nur hesabına binler mâşaallah ve bârekâllah ve veffakakümullah deriz.[1](Hâşiye)

Aziz, sıddık, fedakâr kardeşlerim,

İnebolu kahramanlarının tebrik mektuplarında iki tevafuk ve iki kuşun garip ziyaretleri çok mânidardır. Evet, benim birtek mektubumu yazan birtek adamın hükûmetçe araştırılması ve ehemmiyetle bakılması tazyiki zamanında, şahsımdan binler derece daha ziyade konuşan ve tesirli ders veren Risale-i Nur'un *Zülfikâr (Mucizat)*'ın bin nüshaları ve bin dille ve binler mektubatıyla şimdiye kadar çok rakipleri bulunan ve takip edilen ve mümâşâta tenezzül edemeyen Ahmed Nazif'in kalemiyle serbest ve mümânaat görmeden yazılmasına, değil yalnız kuşlar, belki melekler ve ruhanîlerden bir kısım, temessül edip bu harika muvaffakiyeti tebrik etseler, yine çok değil. Biz dahi o küçük Isparta kahramanlarına binler bârekâllah ve mâşaallah ve veffakakümullah deriz. Bütün ruh u canımızla onları tebrik ederiz ve bu pek büyük vazifede ihtiyat ve dikkatin lüzumunu ihtar ederiz.

İnebolu civarında bulunan ve Nur'lara güzel kalemiyle çok hizmet eden kardeşlerimizden Mehmed Zekeriya'nın bir mektubunu aldım. Endişelerimi izale edip beni mesrur eyledi. Şimdi Nur'ların bir vazifesi olan çocuklara Kur'ân okutmak ve iman derslerini vermek hizmetiyle meşgul olduğunu yazıyor.

Ona yazınız ki: Bu hizmetin, aynen eskide Nur'lara çalışmanız gibi kıymetlidir. Hem, senin yazdığın kesretli risaleler, senin bedeline Nur'ların neşrine hizmet ederler. Merak etmesin; o eski makamını muhafaza ediyor.

---

1 (Hâşiye) Latîf bir tevafuktur ki, bir aydan beri burada hiç yağmur gelmiyordu ve kalbimiz dahi mâlûm taarruzdan Nurcular'a gelen füturdan ağlıyordu. Birden, Hüsrev'in, iki gün evvel makine müjdesi ve Nazif'in bugün tafsilli mektubu ve makinenin yazısının numûnesi elime verildiği aynı zamanda; –ve bana hizmet edenler– Eskişehir ezan-ı Muhammedî'yi okumaya başlaması ve mâlûm çavuşa bana ihanet için emr-i cebrî veren adam tokat yediğini dedikleri aynı vakitte rahmet yağmuruyla çoktan ağlayan mahzun kalblerimizin büyük ferahlarına ve sevinç ve inşirahlarına tam tamına tevafuku ve tetabuku, inşaallah bir fâl-i hayırdır.

Bugünlerde rahatsızlık için "Evrad-ı Bahâiye"yi ezber değil, kitaba bakarak okudum. Âhirinde ihtitam-ı Bahâiye olan hâtimesini bilemediğimden, eskiden beri okumuyordum. Haydi, bir defa bunu da okuyayım dedim. Gördüm ki, bir sayfada ve uzun altı buçuk satırında, on dokuz defa *nur, nur, nur* kelimeleri... Kat'î kanaatim geldi ki; Şâh-ı Nakşibend, Gavs-ı Âzam gibi Risale-i Nur'u ve kudsî hizmetini keşfen müşahede edip tahsinkârâne haber vererek ona işaretler ediyor. Ben de, yalnız o altı satırı ve başlaki satırı ve âhirdeki satırı ile otuz senelik Bahâiye virdime, o meleklerin, Nur'ların intişarına muavenetleri niyetiyle ilhak eyledim.

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Evvelâ: Isparta'nın acip yangınında musibetzedelerin elemlerine ben cidden iştirak ediyorum. Çünkü müteaddit vecihle ben Ispartalı olduğum gibi, o mübarek şehir, taşıyla, toprağıyla nazarımda çok ehemmiyeti var; ve Nur'ların Câmiü'l-Ezheri ve Medresetü'z-Zehra'sının merkezi hükmündedir.

Benim tarafımdan o musibetzedelere deyiniz ki: "Nass-ı hadisle, *böyle musibetlerde, ehl-i imanın zâyi olan malları tam sadaka hükmündedir.*[1] Hususan bu zamanda, yüz sadaka kadar o fâni malları, bâki ve daha çok ebedî mallara inkılâp ederler. Onun için, sabır içinde bir cihette şükretmek gerektir. İnşaallah, dünyada dahi o keffâretü'z-zünub olan zayiatın yerine Erhamürrâhimîn ihsan eder. Geçmiş olsun, başınız sağ olsun, faydasız merak etmeyiniz."

Sâniyen: Bu çeşit kazaların bir sebebi: Beşerin çirkin bir hatası bulunmasından, bu Ramazan-ı Şerif'in hürmetini ve kıymetini muhafaza etmek ve Nur'ları himaye etmeye, her yerden ziyade Nur'ların menbaı ve medresesi olan Isparta borçludur ve vazifesidir. Ve sefahetlere karşı şeair-i İslâmiye'yi muhafaza etmekle mükelleftir.

---

1 Bkz.: Hatîb el-Bağdâdî, *Târîhu Bağdâd* 8/207; el-Münâvî, *Feyzu'l-kadîr* 4/236; el-Aclûnî, *Keşfü'l-hafâ* 2/30.

Hem meselâ لَوْلَاكَ لَوْلَاكَ لَمَا خَلَقْتُ الْأَفْلَاكَ[1] beyanında "Bu hitap zâhiren Hazreti Peygamber *(aleyhissalâtü vesselâm)*'a müteveccih ise de, zımnen hayata ve zevilhayata râcidir." fıkrası, tâdile muhtaçtır. Çünkü küllî hakikat-i Muhammediye *(aleyhissalâtü vesselâm)* hem hayatın hayatı, hem kâinatın hayatı, hem ism-i âzamın tecellî-i âzamının mazharı ve bütün zîruhların nuru ve kâinatın çekirdek-i aslîsi ve gaye-i hilkati ve meyve-i ekmeli olmasından, o hitap doğrudan doğruya ona bakar. Sonra hayata ve şuura ve ubudiyete onun hesabına nazar eder.

Hem meselâ, felsefeye temas eden bazı cümleler, "Mürur-u zamanla kabuk bağlamış, sonra toprağa inkılâp etmiş, sonra nebâtât husule gelmiş, sonra hayvanât vücuda gelmiş" gibi tâbirler, îcad ve hilkat-i ilâhî noktasında felsefîdir ki, Risale-i Nur'un sanat ve îcad-ı ilâhî cihetindeki beyanatına münasip düşmüyor.

Kardeşim Abdülmecid,

Her neyse, bu küçücük kusurla beraber, sen, haşir hakkında, Nur'un emsalsiz hüccetlerinden tam ve mükemmel bir ders alıp, Eski Said'in mümtaz bir şakirdi olduğun gibi, inşaallah Risale-i Nur'un dahi mükemmel bir şakirdi ve dikkatli bir muallimi olacağına kuvvetli bir hüccettir. Ben müsait bir vakitte bazı kelimeleri ya ıslah ve tâdil ederek "Haşir Meselesine Bir İzahlı Hâşiye" namında Lâhika'ya dercetmek için senin gibi Nur'dan tam ders alanlara göndereceğim. Sen evlâtlarınla beraber Fuad, her gün dualarımda ve mânevî yanımda bulunuyorsunuz. Ve senin şimdi vazife-i resmiye cihetiyle çocuklara Kur'ân-ı Azîmüşşân'ı okutmanı bütün ruh u canımla tebrik ediyorum. Bin bârekâllah derim.

Hem civarınızda, hem memlekette bütün dost ve akrabalara selâmımı tebliğ ediniz. Şimdi *Zülfikar (Mucizât)* ve *Asâ-yı Mûsâ* mecmuaları teksir makinasıyla iki merkezde tab' edilmesinden sen bütün kuvvetinle ve tashih cihetinde güzel kaleminle ve dikkatli ilmin ile tam alâkadar ol.

Kardeşiniz
Said Nursî

---

1 "Sen olmasaydın, âlemleri yaratmazdım." (Aliyyülkârî, *el-Esrâru'l-merfûa* s.385; el-Aclûnî, *Keşfü'l-hafâ* 2/214). Ayrıca yakın ifadeler için bkz.: et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-evsat* 6/314; el-Hâkim, *el-Müstedrek* 2/672.

Refet ameliyat oldu mu? Ne haldedir? Merak ediyorum. Ona çok dua edildi. Savalı kahraman Ahmed'in kerîmesi Hatice'nin yazdığı *Asâ-yı Mûsâ Mecmuası*'nı kahraman Tahirî, İstanbul'da birisine emaneten bırakmış. O nüsha, hanımları Nurculuğa teşvik ettiği için zayi olmasın. Muattal kalmışsa, lüzum kalmamışsa bana gönderilsin.

Ramazanınızı, leyle-i Kadrinizi, hem bayramınızı tebrik ederim. Kastamonu'da iken nasıl her gün dualarımda ve mânevî kazançlarımda Nur'un has şâkirtlerinden Âsiye, Ulviye, Lütfiyeler, Zehralar, Şerifeler, Hâcerler, Necmiyeler, Nimetler, Aliyeler hissedar olmak için mânen yanımda bulunuyordular; aynen şimdi de öyledirler.

Ben sizleri unutmuyorum. Hattâ bugünlerde birden Ulviye, Lütfiye'yi merak ettim. İkinci gün, ikisinin de mektuplarını, hediyelerini aldım; bunların sadakatlerine bir emare oldu. Eskiden beri âdetim hediyeleri kabul etmemekle beraber, sizin cübbe ve yeleğinizi bu geceki Leyle-i Kadir'de giyip Âsiye ile beraber Kastamonu'daki bütün Nur şâkirtleri namına kabul ettim. Fakat kaideme muhalif olmamak için, ona mukabil, Emin'de bulunan risalelerimden Lütfiye, Ulviye istediklerini alsınlar; veyahut benim hesabıma Mehmed Feyzi ve arkadaşları onların beğendiklerini yazsınlar.

Benim yanıma çok defa gelen bu hemşirelerimin mâsum evlâtları, Nur şâkirtlerinden mâsumlar dairesinde dahildirler ve çok defa hatırlıyorum.

Hadsiz şükür ve hamd ü senâ ediyorum ki, sizlerin bu mektuplarınız, hem Hüsrev ve arkadaşlarına ve makinelerine, hem Nazif ve yardımcılarına ve makinesine ve bu kudsî yeni hizmette devam edebilmelerine ait sıkıcı çok endişelerimi izale ettiler. Binler elhamdülillâh.

Hattâ mektuplarınızı aldığımdan bir gün evvel, arabayla gezmeye çıkmıştım. Birden, Kur'ân'ın medhine mazhar olan hüdhüd-ü Süleymanî kuşu bir müjde vermek istiyor gibi, on beş dakika kadar yolumuzu takiben sağa ve sola ve yola konup, uçup, yine gelip, hiç bu acip tarzı görmediğimiz surette, kanaatim geldi ki, yarın beni mesrur edecek bir haber alacağım. Beni gezdiren Nureddin'e dedim. O da benim gibi o kuşun o garip vaziyetinden hayret ediyordu. Birden, biz onun sırrını ifşa ettiğimizden kayboldu.

İkinci gün, hem tesellikâr Nazif'in mektubunu ve makinesinin yeni mahsulünü, hem Abdurrahman Salâhaddin'in medar-ı merak mektubunu ve

bana şapka için Ankara'da sıkıntı veren Vâli Nevzat'ın intiharıyla, kendi tokadını ve cezası kendi eliyle verilmesini ve *Zülfikar* hizmetine hiçbir taarruz olmadığını ve devam ettiğini, hem Medresetü'z-Zehra'nın kahramanları hiç telâş etmeyerek *Zülfikar*'a devamlarını ve hakikat-i hali beyan etmelerini ve çok alâkadar olduğum Atabey kahramanlarının ve Lütfi vârislerinin ve büyük merhum Hâfız Ali'nin vekil ve vâris ve hizmet-i Nuriye'de muktedir arkadaşlarının, Tahirî ve Abdullah Çavuş'un tebrik mektuplarını ve Ali Köyü'nün imamı Ali'nin bu yeni taarruzda pek merdâne ve Nur şâkirtlerine lâyık bir tarzda ve hükûmette suallerine karşı mânidar ve hakikatli cevaplarını aldım ve dedim: İşte, hüdhüdün müjde sözü doğru çıktı.

Nasıl ki *Asâ-yı Mûsâ* risalesi tabiatta boğulanları dalâletten kurtarıyor ve bu zamanda herkese, hususan şüpheye ve inkâra düşenlere lâzımdır ve tiryaktır. Öyle de, *Zülfikar,* ehl-i imana ve ehl-i ilme ve bilhassa hâfızlara elzemdir. Her bir hâfız-ı Kur'ân, bu mecmuaya bu zamanda şiddetle ihtiyacı var. Kur'ân'ın kırk vecihle i'câzını beyan eden bu eser, her hâfızın elinde bulunmalı.

Şimdiye kadar hiçbir zaman tarih göstermiyor ki, Risale-i Nur gibi, pek çok tâifelere ve mesleklere hücum eden, bu derece, pek az ve hafif tenkitle kurtulmuş olsun. Hattâ yüz derece daha az zahmetle, yüz derece kudsî hizmet ve mücahede mukabilinde, küçük ve muvakkat ve netice itibarıyla hayırlı bir-iki hapis ve iki-üç inâyetli ve fütuhatlı musibet gördüler.

Umuma binler selâm ve muvaffakiyetlerine dua.

Kanaatim geliyor ki; bu sıralarda biz, *Zülfikar*'ı ve *Asâ-yı Mûsâ*'yı pek çok teksir etmeye mecbur olduğumuz hengâmda ve temiz olmayan matbaacılar dahi çekinmeleri aynı zamanda bu acip makina kolayca elimize verilmesi, o iki mecmuanın makbuliyetine bir işaret-i gaybiye ve inâyet-i ilâhiyenin bir harika ikramıdır ve Nur'ların kerametidir.

Evet, bir âdi mektubum için "Kim yazmış?" diye sekiz defa bana resmen sıkıntı ve eziyet verildiği aynı zamanda, sekiz yüz sayfayı bin beşyüz nüshaya ve bir milyon sayfalara çıkaran o makine, elbette gayptan imdadımıza gelmiş Nurcu ve bin kalemli bir kâtiptir. Onun için bazı sayfaları sönük çıksa, zarar yoktur. Parlak kısmı bize şimdilik yeter. İyi okunmayan kısmı ayrı yapılsın; sonra elmas kalemliler, her biri bir-iki nüshayı ıslah etsin.

Bir zaman bir memlekete şimendifer geldiği vakit, arabacılar telâş edip dediler: "Bizim sanatımız bozuldu." Hâlbuki şimendiferin gelmesiyle mem-

lekette faaliyet çoğaldığından, faytonculuğa iki kat ziyade ihtiyaç olmuş. İnşaallah, onun gibi Nur yazıcıları, değil tevakkuf, belki daha ziyade yazı ile defter-i a'mâllerine hasenat kaydedecekler.

Ben ehl-i siyasetin her nevi tâziplerine karşı حَسْبُنَا اللّٰهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ[1] deyip sabır ve tahammüle karar vermişim. Kâzım Karabekir ile eskiden münasebetim vardı. Acaba şimdi de o münasebetin sebebi olan merdane mesleğini muhafaza ediyor mu? Eğer eski gibi ise ve Nur'lara zararı yoksa ve Nur'a faydası muhtemel ise ve dost ise, benim selâmımı ona tebliğ edebilirsiniz. Fakat, madem ehl-i siyaset, hayat-ı bâkiyesi için Risale-i Nur'a müracaata tenezzül etmiyor, o hayata nisbeten beş paralık olan bu hayât-ı fâniye için onlara müracaata ben de tenezzül etmem ve istirahatim için şekva ve rica etmem.

Merhum Büyük Ali'nin tam vârisi ve tam bir sistemi ve merhum Abdurrahman'ın tam misli ve halefi ve mübareklerin pehlivanı ve kahramanı Küçük Ali'nin iki büyük ve pek güzel hediye-i Nuriye'sini aldık. Fakat *Zülfikar*'ın âhirinde Hizb-i Nuriye'nin parçası yazılmamış; o parçayı da o harika kalemiyle yazsın, bana göndersin.

Hâşiye: Memleketimizde medrese talebelerinden birisi bir kitabı bitirse veya başlasa, bir tatlı veya yemek "müftihâne" veya "mahtumâne" diye vermek âdettir. Aynen bu kaideyi Kâtip Osman'ın üzümünde gördük. Onun yazdığı *Asâ-yı Mûsâ*'nın tashihini bitirdiğim aynı vakitte, mahtumânesi olarak bu üzümün gelmesi, tatlı bir latîfe ve şirin bir hatıra-yı hayat-ı medresiyye oldu.

Nur'da şefkat esas olmasından, hanımlar o cihette ileridir ve Nur'lara ciddî yapışıyorlar. *Ben "kardeşlerim" dediğim zaman, hanım hemşirelerimi kardeşler içinde kastederim.* Bütün mektuplarımda onlar dahi muhataplarımdır.

[1] "Allah bize yeter. O ne güzel vekildir!" (Âl-i İmran sûresi, 3/173)

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Hiç merak etmeyiniz. Yalnız duanızı almak için şimdilik şiddetli ve suikast eseri olarak evvelce size yazdığım gibi hastalığımı beyan ediyorum. Fakat katiyen telâş etmeyiniz. Hadsiz şükür olsun ki, hem evradıma, hem vazife-i tashihe mâni olmuyor. İnşaallah, büyük bir sevap ve hayır var içinde. Ben kendim, bundan bir cihette memnunum; siz de hiç müteessir olmayınız. Zaten benim vazifem bitmek üzeredir. Risale-i Nur, hususan mecmuaları, her bir nüshası, Said'e karşı hüsn-ü zannınızın fevkinde onun vazifesini görebilir ve görüyor. Ve Nur şâkirtlerinin haslardan her bir fedakârı, o Said'in vazifesini mükemmel görebilir. İnşaallah ileride tam görecekler. Bir Said içinizde noksan olmakla, yüzer mânevî Said olan mecmualar ve binler maddî Said'ler, içinizde halis ve mükemmel o vazifeyi görebilirler ve görüyorlar. Bu hakikate binâen, benim şahsıma ve başıma gelen hâdiselere çok ehemmiyet vermeyiniz. Yalnız çok dua ediniz. Zaaf ve ihtiyarlık ve ziyade teessüratıma, bence makbuliyetleri şüphesiz olan dualarınızla yardım ediniz.

Kahraman Tahirî'nin Nurcu mâsume, merhume mübarek Hicret'i dünyadan cennete hicret etmesi, hakikaten beni mahzun eyledi. Öyle bir Nur şakirdi ve mâsum tâifesinin ehemmiyetli bir çalışkanı gitmesi, Nur hesabına da beni müteessir etti. İnşaallah onun yerine çoklar girecek, yerini boş bırakmayacaklar. Nasıl ki şimdiden Uşaklı küçücük Haydar meydana çıktı, hicret eden hemşiremin vazifesini göreceğim diye bizi mesrur eyledi. Cenab-ı Hak, Hicret'in peder ve validesine ve akrabasına sabr-ı cemîl ihsan edip, Hicret'i onlara şefaatçi eylesin ve o merhumeyi de merhume hemşirem Hânım'la cennette mesrur eylesin, âmîn...

Uşaklı Haydar'a benim tarafımdan onu tebrik ve Nur hizmetinde tevfikine dua ettiğimi ve Nur'un mâsumlar tâifesi içinde dahil olduğunu bildiriniz. Ve onun hocası İzzet'e de pek çok selâm ediyorum.

Nur şâkirtleri, hiç siyasete karışmadılar, hiçbir partiye girmediler. Çünkü iman, mâl-i umumîdir. Her tâifede muhtaçları ve sahipleri vardır. Tarafgirlik giremez. Yalnız küfre, zındıkaya, dalâlete karşı cephe alır. Nur mesleğinde, müminlerin uhuvveti esastır.

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Bir meseleyi, çoktan beri size söylemek lâzım iken unutmuştum. O da şudur: Mucizât-ı Kur'âniye risalesindeki ekser âyetler, her biri, ya mülhidler tarafından medar-ı tenkit olmuş veya ehl-i fen tarafından îtiraza uğramış veya cinnî, insî şeytanların vesvese ve şüphelerine maruz olmuş âyetlerdir.

İşte, Yirmi Beşinci Söz öyle bir tarzda o âyetlerin hakikatlerini ve nüktelerini beyan etmiş ki, ehl-i ilhad ve fennin kusur zannettikleri noktalar, i'câzın lemeâtı ve belâgat-ı Kur'âniye'nin kemâlatının menşeleri olduğunu, ilmî kaideleriyle isbat edilmiş; bulantı vermemek için onların şüpheleri zikredilmeyerek cevab-ı kat'î verilmiş. وَالشَّمْسُ تَجْرِي[1] ، وَالْجِبَالَ أَوْتَادًا[2] gibi, yalnız Yirminci Söz'ün Birinci Makamı'nda üç-dört âyette şüpheleri söylenmiş.

Hem o Mucizât-ı Kur'âniye risalesi de gerçi gayet muhtasar, acele yazılmış ise de, fakat, ilm-i belâgat ve ulûm-u Arabiye noktasında âlimlere hayret verecek derecede âlimane ve derin ve kuvvetli bir tarzda beyan edilmiş. Gerçi her bahsini, her ehl-i dikkat tam anlamaz, istifade etmez; fakat o bahçede herkesin ehemmiyetli hissesi var. Pek acele ve müşevveş haletler içinde telif edildiğinden, ifade ve ibaresinde kusur var olmasıyla beraber ilim noktasında çok ehemmiyetli meselelerin hakikatini beyan etmiş.

Madem Risale-i Nur, makine ile taammüm etmeye başlamış ve madem felsefe ve hikmet-i cedideyi okuyan mektepliler ve muallimler çoklukla Risale-i Nur'a yapışıyorlar. Elbette, bir hakikat beyan etmek lâzım geliyor, şöyle ki:

Risale-i Nur'un şiddetle tokat vurduğu ve hücum ettiği felsefe ise *mutlak değildir, belki muzır kısmınadır. Çünkü felsefenin hayat-ı içtimaiye-i beşeriyeye ve ahlâk ve kemâlât-ı insaniyeye ve sanatın terakkiyâtına hizmet eden felsefe ve hikmet kısmı ise Kur'ân ile barışıktır. Belki Kur'ân'ın hikmetine hâdimdir, muâraza edemez. Bu kısma Risale-i Nur ilişmiyor.*

İkinci kısım felsefe ise *dalâlete ve ilhada ve tabiat bataklığına düşürmeye vesile olduğu gibi sefâhet ve lehviyât ile gaflet ve dalâleti netice verdiğinden ve sihir gibi harikalarıyla Kur'ân'ın mucizekâr hakikatleriyle muâraza ettiği için, Risale-i Nur ekser eczalarında mizanlarla ve kuvvetli ve burhanlı muvâzenelerle felsefenin yoldan çıkmış bu kısmına ilişiyor,*

---

1 "Güneş döner..." (Yâsîn sûresi, 36/38)

2 "Dağları da arzı tutan birer destek (yapmadık mı)?" (Nebe sûresi, 78/7)

tokatlıyor; müstakim, menfaattar felsefeye ilişmiyor. Onun için mektepliler, Risale-i Nur'a itirazsız çekinmeyerek giriyorlar ve girmelidirler.

Fakat gizli münafıklar, nasıl ki bir kısım hocaları bütün bütün manasız ve haksız bir tarzda, *ehl-i medresenin ve hocaların hakikî malı olan Risale-i Nur* aleyhinde istîmal ettikleri gibi bazı felsefecilerin enaniyet-i ilmiyelerini tahrik edip, Nur'lar aleyhinde istîmal etmek ihtimaline binâen, bu hakikat "Asâ-yı Mûsâ" ve "Zülfikâr" mecmuaları başında yazılsa münasip olur.

Safranbolu, Eflâni Nahiyesi Mülâyim Köyü'nde mütekâid muallim bir kardeşimiz ve Nur'un has şakirdi, Nur'ların neşri ve tab'ı için âdetâ sermayesinin kısm-ı âzamını teberru etmek istiyor, kabulünü rica ediyor. Ben, bu hâlis ve has kardeşimizin fedakârâne ve hâlisane ricasını reddedemiyorum. Ve dünya malları kaide-i şahsiyeme girmediği ve muavenetleri kendime kabul etmediğim için, bu işteki maslahatı da bilemiyorum. İki Isparta'nın kahramanlarına ve Hüsrev ve Tahirî ve arkadaşlarına ve Nazif ve refiklerine bu meseleyi havale ediyorum. Nur'un neşri için böyle çok büyük bir hayır ve sevaba mâni olamam. Sizler ya bütün niyet ettiği miktarı, veyahut bir kısmını, iki hisse ile, biri büyük Isparta'nın, biri küçük Isparta'nın makinelerine verilsin. Onun istediği gibi, ya teberru veya ileride başka muavenet edenler gibi bir mukabele nev'inde, ya Nur'lardan veya başka bir istediği ne varsa vermek suretiyle o has kardeşimizi memnun edersiniz.

Rumuzat-ı Semâniye'yi yazdığım zaman hem çok acele telif edilmiş; hem benim eski mahfuzatıma itimad ederek, takribî iki mikyas yaptım. Onunla, hem eski ulemânın hesaplarına binâen hurufat-ı Kur'âniye'nin i'câz cihetinde esrarını yazdım. Sonra, meşhur *Kâmûsü'l-Luğa* sahibi Mecdüddîn-i Fîrûzâbâdî'nin *el-Mikbâs* nâmındaki tefsir-i meşhur u makbûlünün hurufat ve kelimat-ı Kur'âniye'ye dair beyanatına baktık, yüzde doksanı bizim hesabımıza tevafuk etmiş. Yalnız, beş-on yerinde muhalefet gördük. Sonra tahkikî bir hesap yaptım. Bizimki doğru, onunki matbaaların sehvi olduğu tahakkuk etti. Madem böyle azîm yekûnlardaki tevafuklarda küçük küsûratlar ve küçük farklar zarar vermez diye, daha tam tamına tahkikî bir tarzda bütün Kur'ân'ı, bütün hurufatıyla ve kelâm ve kelimatıyla hesap etmeye ve letaif-i i'câziyeyi onunla tam takviye etmeye vakit bulamadım. Zâlimler bana vakit bırakmadılar. Ben de o takribî mikyaslarımla ve mahfuzatımla ve eski ulemânın hesaplarına ve Kenzü'l-Arş duasındaki adetlerime iktifa eyledim.

Nazif Çelebi'nin İnebolu hâlis kardeşlerimizin namına bayram tebriki ile ve *Zülfikar'*ın gayet dikkat ve ehemmiyet ve ihtiyatla devam-ı hizmeti ve Mucizât-ı Kur'âniye'yi de bitirip zeyillerinden bir kısmını da tamam etmesi ve Abdurrahman Salâhaddin'in Amerika misyonerlerine dört-beş ay okutturduğu *Asâ-yı Mûsâ* ve Mucizât-ı Ahmediye'yi emin bir vasıta ile bizim nâmımıza Câmiü'l-Ezher'e hediye edip göndermesini ve ehemmiyetli bir Nur şakirdi Ahmed Kureyşî'nin onların makinesinin masrafına yüz banknot vermesini beyan eden bir mektubunu aldım.

Bu kahraman Nazif kardeşimize ve gayet ciddî ve sebatkâr ve tam alâkadar İnebolu Nurcularına ve Ahmed Kureyşî ve rüfekalarına, hem bayramlarını, hem devamlı hizmetlerini, hem yüksek sadakatlerini, hem *Zülfikar*'ın tab' ve muvaffakiyetini, hem Salâhaddin'in Câmiü'l-Ezher'le Medresetü'z-Zehra'nın münasebetini temine çalışmasını ruh u canımızla tebrik ediyoruz. Cenab-ı Hak onları muvaffak eylesin, âmîn… Ve hizmetlerini tam makbul eylesin, âmîn…

Câmiü'l-Ezher ulemâsına gönderilen iki nüsha benim tashihimden geçmemiş olduğundan, bazı harekeler ve Arabî kelimelerde sehivler elbette vardır. Hususan âhirdeki arabî Hülâsatü'l-Hülâsa harekelerinde ilm-i nahivce, başka nüshalarda müteaddid sehivler gördüm. Onun için, tam Arabî hocalarının tetkikinden geçmiş birer nüsha *Asâ-yı Mûsâ*[1](Hâşiye) ve *Zülfikar'*dan, münasip gördüğünüz zaman Câmiü'l-Ezher'e göndermekle beraber, onlara yazınız ki:

Nur Risalelerinin Medresetü'z-Zehra'sı, Câmiü'l-Ezher'in şefkatine çok muhtaç bir mahdumudur, bir talebesidir, şiddetli düşmanların hücumuna hedef olmuş bir şakirdidir ve bütün medreselerin başı ve âlem-i İslâm'ı daima tenvir eden o büyük Câmiü'l-Ezher'in küçük bir daire ve şubesidir. Onun için, o âli-kadr üstad ve müşfik peder ve hamiyetkâr mürşid-i âzam, bîçâre evlâdına ve şâkirtlerine tam yardım etmesini onların ulüvv-ü himmetinden bekliyoruz. O pek büyük üstadımıza takdim edilen iki kitap ise, bir talebe, dersini ne derece anlamış diye akşamda babasına ve üstadına yazıp vermesi gibi, o iki dersimiz, o şefkatli allâmelerin nazar-ı müsamahalarına arzedilmiş diye bu mektubu yazarsınız.

1 (Hâşiye) Yanımda bulunan ve noksan tashihimden geçen bir *Zülfikar*'la bir *Asâ-yı Mûsâ*'yı size gönderebilirim. Tam bir mukabeleden sonra, siz isterseniz kendi nüshalarınızı Mısır'a gönderirsiniz.

Pek çok alâkadar olduğum ve Risale-i Nur'un gayet ehemmiyetli bir merkezi ve az zamanda pek çok Nur işini gören Denizli Hüsrev'i ve gayet ciddî ve sadık rüfekaları, hususan hâkim-i âdil ve Muharrem ve Hâfız Mustafa ve sairenin namına bayram tebrikiyle, Hasan Feyzi'nin şiddetli ve tehlikeli hastalığını beyan eden bir mektubu, çok ehemmiyetli bir kardeşimiz olan Muharrem'den aldım. Kanaat-i kat'iyem geldi ki, Hasan Feyzi, aynen şehid Hâfız Ali *(rahmetullâhi aleyh)* gibi, benim musibetimin kısm-ı âzamını kendine alıp mânevî bir fedakârlık eylemiş. Hâfız Ali, benim bedelime birkaç emare ile berzaha gittiği gibi, bu Hasan Feyzi de aynı hastalığım zamanında, aynı vakitte, aynı müddette, aynı tarzda, aynı sıkıntılı dışarıya çıkmamakta tevafuku kuvvetli bir emaredir ki, bana çok acıyan ve şefkat eden o kardeşimiz, mânen hastalığımı kısmen kendine aldı. Bu dört cihetle tevafuk içinde yalnız bir fark var. Benimki zehirden, tesemmümden, onunki soğuktan gelmiştir. Elbette Hastalar Risalesi bizim bedelimize onu tesellî edip iyadetü'l-mariz gibi keyfini sormuş ve hastalıktaki büyük sevaplar ve sıkıntılarını sürura kalbetmiş. Cenab-ı Hak, şifa-yı âcil ihsan eylesin, âmîn...

Bir zaman Barla'da temsil için yazdığım bir risalede, "İki adam İstanbul'a gidecek. Birisinin yüzde doksan dokuz dostu İstanbul'dadır. Onun için oraya iştiyakla gider. Öteki, onun aksi, ilâ âhir..." meâlinde bir şey yazılmış.

Şimdi, aynen bu hastalığımın ihtarıyla geçmiş zamana geçtim ve o zamanlarda hayatımı geçirdiğim memleketlerde de hayalen gezdim. O şirin hayatımın devirlerinde, her memlekette yüz dostumdan ancak bir-ikisini görebildim. Ötekiler, berzah memleketlerinde... Hattâ kendi Nurs köyümde, birtek amcazadem ve talebem Molla Dâvud da *(rahmetullâhi aleyh)* eski ahbaplarım, akrabalarım yanına berzaha gittiğini gördüm. Yirmi seneki ayrı ayrı ikinci vatanım sayılan Barla, Kastamonu gibi yerlerde, üç kısım dosttan ancak iki kısmını gördüm; ötekiler de gitmek üzeredirler.

Bu hayalî hakikate binâen, hakikaten Nur'ların ışığıyla nurânî gördüğümüz berzaha gitmek; bana, değil ağır gelmek, belki bir iştiyak verdi. Benim bedelime hem vazifemi görüp, hem sevap kazandıracak yüzer Hüsrev'ler, Tahirî'ler, Mustafa'lar, Nazif'ler, Osman'lar, Abdurrahman'lar, Ali'ler, Sabri'ler, Feyzi'ler, Ahmed'ler, Mehmed'ler, Atıf'lar, Mustafa'lar, Sadık'lar, Osman'lar, ve hâkezâ… Nur'ların bahadırları dünyada arkamda kaldıkları, ölümü bana çok hafifleştiriyorlar. Yalnız günah cihetinde ölüyorum, hasenat cihetinde yaşıyorum diye Allah'a hadsiz şükrediyorum.

Evvelen: لِكُلِّ مُصِيبَةٍ ﴿إِنَّا لِلّٰهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ﴾[1]

Risale-i Nur'un kahramanlarından ve Hâfız Ali'nin makamına geçen merhum Hasan Feyzi'nin vefatı, Denizli'ye, Risale-i Nur dairesine ve bu memlekete ve âlem-i İslâm'a büyük bir zayiattır. Fakat kendisi, pek samimî ve hâlis ve fevkalâde beyanatıyla ve dersleriyle, inşaallah, kendi yerinde çok Hasan Feyzi'lerin yetişmesine bir zemin ihzar etmiş, sonra gitmiş. Aynen biraderzadem Abdurrahman gibi, bir-iki senede on sene kadar Nur'lara kıymetli hizmet etti. Güya o da, Abdurrahman da çabuk dünyadan gideceğiz diye on senelik vazifeyi bir-iki senede gördüler.

Ben, merhum Hasan Feyzi'nin vefatını onun şahsı itibarıyla tebrik ediyorum ve Denizli'yi ve Nur dairesini ve bu memleketi cidden taziye ediyorum. Bu çeşit zülcenaheyn ve hakikî mümin ve müdakkik bir âlim ve yüksek bir edip, muallim ve tesirli bir vâiz ve müderrisi kaybettiği için, büyük bir musibettir. Cenab-ı Hak, inşaallah, Denizli gibi kahramanlar ocağından çok Hasan Feyzi ruhunda Nur'lara sahip ve naşir çıkaracak. Bir tane, toprak altına girer, vefat eder, fakat yüz tane sümbüller meydana geldiği gibi; rahmet-i ilâhiyeden ümitvarız ki, Hasan Feyzi de öyle kudsî bir sümbül verecek, çok Hasan Feyzi'ler Nur dairesinde yetişecekler, vazifesini daha ziyade yapacaklar.

Sâniyen: Bu kahraman kardeşimizin, hayatta kaldığı gibi, defter-i hasenatına her birimiz, mânevî kazançlarımızı –umumda olduğu gibi, hususî bir surette dahi– o kardeşimize hediye etmeliyiz. Ben, kendim, onu da, Hâfız Ali, Hâfız Mehmed ve Savalı Ahmed ve Mehmed Zühtü'nün beşincisi olarak evliya-yı azimenin has dairesinde, mânevî kazançlarımı ona da bağışlamaya karar verdim. O zatın ağır şerait altında Nur'ların intişarına büyük hizmetler eden Nur hakkındaki fıkraları, Lâhika'da olduğu gibi, münasip gördüğünüz bazı mecmuaların âhirine de o tesirli mektuplarının birer tanesini ilhak ediniz. Nasıl ki *Asâ-yı Mûsâ* ve *Zülfikar*'da yazılıyor; tâ onun o canlı fıkraları, onun bedeline Nur'lara hizmet etsin.

Hem, benim bedelime onun küçücük medrese-i Nuriye'si olan hanesindeki akrabasına ve Denizli ve civarındaki büyük medrese-i Nuriye'deki refiklerine ve talebelerine ve Nur şâkirtlerine tâziyemizi tebliğ edip deyiniz ki: Ben, bütün ömrümde, bu derece, bir vefattan bu kadar müteessir olup ağlamamıştım.

---

[1] Her musibet karşısında deriz ki: "Biz, Allah'a aidiz (O'nun mahlûku, O'nun kulları, O'nun mülküyüz; O, mülkünde dilediği gibi tasarruf eder) ve zaten O'na dönmekteyiz." (Bakara sûresi, 2/156)

Hem size bundan evvel yazdığım mektuptaki şiddetli hiddetim ve dimağımdaki perişaniyet, şimdi tahakkuk etti ki, o kahraman kardeşimizin vefatı gününden başlamış. Hattâ o tesir, ihtiyârımı selb etmişti. Öleceğim diye hizmetçiye vasiyetimi söyledim. Demek, ikinci bir ruhum hükmünde Hasan Feyzi, benim bedelime ölmüş ve ölüyor. Hattâ onun vefat mektubu, bütün bütün âdetime muhalif, bir buçuk saat elimde iken açamıyordum. Her neyse.. bütün bu elîm acılara mukabil, inâyet-i ilâhiye imdada geldi; hem kendimi, hem onu, hem Nurcuları mesrurane ruh u canımızla tâziye içinde tebrik ettim. Bin bârekâllah ve binler rahmetullah dedim, terhisini alkışladım.

Sâlisen: Merhum Hasan Feyzi'nin berzaha gitmesi ve vazifesi münhal kalması ve mekteplileri Nur'lara sevk eden yüksek muallimlik ve mekteb-i fünunda mütefenninlik sıfatları çok mekteplilere bir parlak numûne-i iktida olması cihetini teessüfle düşünürken, birden, aynı sistemde hem muallim, hem iki mahdumuyla Nurcu, hem Hasan namında, hem bu iki Hasan'lar gibi müstesna ve fedakâr bir muallim olan Ahmed Fuad'ı Nur dairesine girmeye vesile bulunan Dadaylı Hâfız Hasan'ın üç seneden beri hiç mektubunu almadığım ve halini ve Nur'lara devamını bilemediğim halde, bir mektubunu aldım. Dedim: Bir muallim Hasan gitti, yerine bir muallim Hasan ve çok fedakâr diğer bir muallim Ahmed geldi.

Aynı vakitte, hacca gidip yeni gelen Bolvadinli bir Hasan yanıma geldi, Nur dairesine girdi, risaleleri aldı, tenvir etmeye başladı.

Üç-dört saat sonra, Emirdağ'ın bir Hüsrev'i ve Feyzi'si, çok hayırlı olan Tabib Hayri yanıma geldi. Dedi: "Buranın ehemmiyetli bir mektep muallimi Abdurrahman (bu muallim aynen Feyzi kadar Nur'a hizmet etti) Nur'lara talebe olmak istiyor. Kabul etseniz, *Asâ-yı Mûsâ*'yı vereceğiz."

Dedim: "Veriniz."

Hem, o merhum Hasan Feyzi gibi az zamanda çok hizmet eden kardeşimiz Mustafa Osman'ın o günde gelen mektubunu gördüm ki, Kastamonu Lisesi'ni kısmen bir cihette şereflendiren ve şimdi dârülfununu nurlandırmaya çalışan mektepli Mustafa, Nur makinesi münasebetiyle Nur'lara zarar gelmemek için matbuât kanununu hatırlatıp ihtiyatkârâne muhaberesinden bahsediyor.[1](Hâşiye-1)

---

1 (Hâşiye-1) Komünistliği, dinsizliği, anarşistliğin esaslarını neşreden bazı ceridelere matbuât kanunları ilişmediği halde, bu vatan ve milletin temel taşını muhafazaya pek tesirli bir surette hizmet eden *Zülfikar* ve *Asâ-yı Mûsâ* mecmualarının makinelerine nasıl ilişebilir ve neden ilişirler? Hakikaten hayret ediyorum!

Ben dedim: Hadsiz şükür olsun ki, bir muallim terhis edildi, onun bedeline iki Hasan ve iki Mustafa ve üç muallim ve bir çalışkan muallim, vazifeleri içinde Denizli kahramanının vazifesini görüyorlar. İşte bu hal işaret eder ki, nasıl Hâfız Ali gitti, Denizlili onun yerine geldi, acısını unutturdu; öyle de, bir Hasan Feyzi gitti, yerine bir dârülfünun gelecek, inşaallah acısını unutturacak.

Umum kardeşlerime selâm.

Evvelen: Kahraman Nazif'in ve hakikaten Nazif ruhunda ve sadakatinde kendi arkadaşlarının makine ile ve sair cihette Nur'a hizmetleri, bu memleketi cidden minnettar edecek bir vaziyettedirler. Cenab-ı Hak, onları muvaffak eylesin, âmîn... Hususan makinelerinin mahsulâtı hem zinetli, hem açık, hem sıhhatli[1](Hâşiye-2) olmasından, büyük bir muvaffakiyettir. Cenab-ı Hak, Nazif'e çok Salâhaddinler, İbrahimler vermiş.

Benim kendi hattımla *Zülfikar*'ın başında bir parça yazımı istiyor. Gönderdiği yağlı dört sayfayı kendi yazımla bu rahatsızlığım zamanımda bizzat yazamadığımdan, ben söyleyip benim daimî kâtibim yazsın. Bazı kelimeleri ben yazacağım.

Nazif kardeşimizin hem İstanbul, hem İnebolu Nurcularının namına bayram ve yeni sene teberrükü hesabına gönderdiği maddî üç nevi teberrükü aldım. Onların umumu namına âdetime muhalif olarak kabul ettim. Allah onlardan razı olsun, âmîn. Onların hatırı için kaidemi kırdım. Ve mânevî ve firdevsî olan Nur Zülfikar'ı ikinci Salâhaddin olan Küçük İbrahim'in namına ve ekseriyet-i mutlakası *Sözler*'i gayet güzel bir surette yazan ve Nazif sadakatinde ve alakasında bulunan kardeşimiz Mustafa Osman'ın umum Safranbolu Nurcuları namına gönderilen iki mecmuayı da beraber aldık. Cenab-ı Hak, *Zülfikar*'ın ve o iki mecmuanın harfleri adedince onların, İbrahim ve Mustafa ve İzzet ve refiklerinin ve yardımcılarının defter-i a'mâline hasenatlar yazsın ve her harfine mukabil yüz rahmet eylesin, âmîn...

Hakikaten Mustafa Osman, ehemmiyetli ve çok gayretli iki cenah buldu. Nazif'in, Salâhaddin'i ve İbrahim'i gibi, muallim Ahmed Fuad'ı ve dârülfünundaki Mustafa Oruç'u bulmuş; o iki cenahla, inşaallah Nur hizmetinde çok

1 (Hâşiye-2) Bu defaki yirmi dört sayfada yalnız iki-üç noktada ج , خ olmuş, başka yok. Birçok kelimesi noksan, mânâ anlaşılır; daha tamamına bakamadım.

iş görecek. Hattâ Mustafa Oruç'la muallim Ahmed Fuad gibi zatların bu sırada tesirli bir surette hizmet-i Nuriye'ye geçmeleri, Denizli kahramanı Hasan Feyzi'nin vefat acısını bir derece izale ediyorlar. Küçük İbrahim, Nazif'e ikinci bir Salâhaddin hükmüne geçip çoluk çocuğuyla, kardeşiyle ve refikasıyla Nur'a ve makineye pek ciddî çalışması, mektubunda namları bulunan Salih ve Gülcü Hüseyin ve Osman ve Zühtü ve İzzet ve Ömer ve sair oradaki Nurcuların sebatkârâne, sarsılmadan Nur hizmetinde terakki etmeleri bizleri çok mesrur ettikleri gibi, bu memleketi de ileride çok minnettar edecekler. Mâşaallah, İnebolu, küçük bir Isparta ve tam bir medrese-i Nuriye olduğunu isbat ettiler.

Sâniyen: Nurs Köyü ve Nursî lakâbımla ve Nur'larla münasebettar üniversite mektebinin pek gayretli bir Nurcusu ve bir Abdurrahman ve bir Salâhaddin kabiliyetinde Mustafa Oruç'a evvelce eski harfle gönderdiğimiz mecmualardan sonra, yeni harfle sekiz-dokuz parçayı da, onun istemesi ve "Üniversite talebeleri çok muhtaç ve müştaktır." demesi üzerine gönderdik. Fakat o genç şakirdin tecrübesi az olmasından, Nur'ların himayesine kâfi gelmediğinden ve lâyık ellere vermek ve muattal kalmamak için, Nur şâkirtleri, hususan İstanbul'a yakın olan veya uğrayan veyahut İstanbul'un içinde bulunanlar, Nur'un neşir ve himayesinde ona yardım etmek lâzımdır.

Sâlisen: Denizli'nin bir mânevî kahramanı merhum Hasan Feyzi'nin *(rahmetullâhi aleyh)* Isparta kahramanı merhum Hâfız Ali'nin *(rahmetullâhi aleyh)* yanına gitmesi gerçi bizi çok müteessir ediyor; fakat onun gayet has bir talebesi ve Nur'un hâlis bir şakirdi Sıddık Muharrem'in dediği gibi deriz:

O, bir cihette, ölmemiş; belki vazifesini acele bitirmiş, âlem-i berzaha istirahat için gitmiş, terhis edilmiş. Hâfız Ali ile beraber, mânen, şefaatleriyle ve bıraktıkları tesirli Nur hakkındaki eserleriyle yardım ediyorlar, yine mânen Nur'a çalışıyorlar. Elbette mânevî şehid hükmünde olmalarından, *Meyve*'nin On Birinci Meselesi'ndeki ilm-i nahiv talebesinin kendini medresede bildiği gibi, Hâfız Ali ile Nur hakikatlerinin müzakeresi ve vefat eden Nurcuların dairesinde meşgul olmalarını, merhamet-i ilâhiyeden kuvvetle ümitvârız. İnşaallah, Cenab-ı Hak, onun vazifesini dünyada gördürecek, Nur dairesinde çok Hasan Feyzi'leri yetiştirecek.[1](Hâşiye)

---

1 (Hâşiye) Bu merhum kardeşimizin Nur'a ait müteaddit vazifelerini tamamen görecek ve şâkirtlerin tensibiyle ve meşveretiyle intihap edilecek bir yeni kahraman bulununcaya kadar o vazifeleri taksimü'l-a'mâl suretinde her bir şâkirt bir vazifesini yapmaya başlasın. Demirbaş Ali Osman! Bu vazife Isparta'da sana düştü. Hem oradaki kardeşlerin ⇨

Yalnız o mübarek kardeşimiz, benim gibi resmî ilaçlardan çekinmediği için bir sehivdir. Ben ondan ziyade ıztırapta iken, "Nurcuların duası yeter." diye maddî ilâçları aramadım ve hastalık hakkında kimsenin fikrini alıp evham etmedim. O merhum kardeşimiz, bu noktada bana muvafakate muvaffak olamamış. Nur'lar hakkında parlak fıkralarında, bu bîçâre kardeşine kendini kurban etmeye söz verdiğinden ve Nur vazifesini acele yapmasıyla istirahat âlemine gitti. Ben, hem onun akrabasını, hem Muharrem gibi kıymetli, ciddî talebelerini ve Denizli ve civarı Nurcularını tekrar tâziye edip, bizler gibi onlar da o merhumu hasenatlarına hissedar ederek hasenat cihetinde ölmemiş gibi, defter-i hasenatına haseneler yazdırsınlar, diyerek umum onlara binler selâm ve ona binler rahmet deriz.

Râbian: Bir zaman bin kalemle Nur'lara çalışan Sava kahramanlarından ve Nur'un ehemmiyetli şâkirtlerinden Mustafa Yıldız'ın hüdhüd-misal kuşu hüdhüd-ü Süleymanî nev'inde Nur işleri hakkında harika vaziyetleri göstermek acip değil, çok emsâli var. Kuşların Nur'larla alâkadarlıkları, çok hâdiselerle tahakkuk etmiş.

Hapishanede, hakikaten şahsıma ve Nurcuların ittihadına ve mahpusların Nurcularla tevafukuna unutulmayacak derecede Hilmi ile hizmet eden ve memleketinde hapisten evvel ve sonra kahramanane çalışan ve ismine tam mutabık Sadık Bey'in, akrabasıyla, validesiyle tebrikine ve benim namıma orada kurban kestiğine mukabil, bin bârekâllah ve mâşaallah deriz. Ve onunla Risale-i Nur'a hem talebe ve bize selâm gönderen Salih oğlu Osman'a hem selâm ederiz, hem Nur dairesinde kabul edildi, deriz.

meşveretiyle, onun yeri boş kalmamak için Nurla onun gibi çok alâkadar birisi, şimdilik Denizli Hüsrev'i vaziyetini alsın. Ona hediye ettiğim takkeyi muhafaza etsin tâ hakikî sahip çıkasıya kadar.

يُوزَنُ مِدَادُ الْعُلَمَاءِ بِدِمَاءِ الشُّهَدَاءِ[1]

مَنْ تَمَسَّكَ بِسُنَّتِي عِنْدَ فَسَادِ أُمَّتِي فَلَهُ أَجْرُ مِائَةِ شَهِيدٍ[2]

Bu iki hadis-i şeriften alınan bir ilhamla, Risale-i Nur'u yazmanın dünyevî ve uhrevî pek çok faydalarından, Risale-i Nur'da beyan edilen ve şâkirtlerinin tecrübeleriyle tasdik edilen yalnız birkaç tanesini beyan ediyoruz.

Beş türlü ibadet:

1– En mühim bir mücahede olan ehl-i dalâlete karşı mânen mücahede etmektir.

2– Üstadına neşr-i hakikat cihetinde yardım suretiyle hizmet etmektir.

3– Müslümanlara iman cihetinde hizmet etmektir.

4– Kalemle ilmi tahsil etmektir.

5– Bazen bir saati bir sene ibadet hükmüne geçen, tefekkürî olan bir ibadeti yapmaktır.

Beş türlü de dünyevî faydası var:

1– Rızıkta bereket.

2– Kalbde rahat ve sürur.

3– Maişette suhûlet.

4– İşlerinde muvaffakiyet.

5– Talebelik faziletini almakla bütün Risale-i Nur talebelerinin has dualarına hissedar olmaktır.

Kalemle nur'lara hizmet ve sadakatle talebesi olmanın iki mühim neticesi vardır:

1– Âyât-ı Kur'âniye'nin işaretiyle, imanla kabre girmektir.

2– Bütün şâkirtlerin mânevî kazançlarına, Nur dairesindeki şirket-i mâneviye sırrıyla, umum onların hasenatlarına hissedar olmaktır.

---

1 "Mahşerde, hakiki alimlerin sarf ettikleri mürekkeb, şehidlerin kanıyla müvâzene edilir (o kıymette olur)." Bkz.: el-Gazâlî, *İhyâü ulûmi'd-dîn* 1/6, 8; İbni Hacer, *Lisânü'l-mîzân* 5/225; el-Münâvî, *Feyzu'l-kadîr* 6/466.

2 "Bid'aların ve dalâletlerin istilâsı zamanında sünnet-i seniyyeme temessük edip hizmet eden, yüz şehid sevâbını kazanabilir." et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-evsat* 5/315; İbni Adiyy, *el-Kâmil* 2/327; el-Beyhakî, *ez-Zühd* s.118.

Hem bu talebesizlik zamanında, melâikelerin hürmetine mazhar olan[1(Hâşiye-1)] talebe-i ulûm-u diniye sınıfına dahil olup âlem-i berzahta –tâlihi varsa, tam muvaffak olmuşsa– Hâfız Ali ve *Meyve*'de bahsi geçen meşhur talebe gibi; şühedâ hayatına mazhar olmaktır.

Makineyle çıkan mecmuaların başında yazılacak fıkra şudur:

Risale-i Nur'un bütün eczalarını iki sene hem Ankara, hem Denizli mahkemeleri ve ehl-i vukufu tetkikten sonra hem beraatimiz, hem umum Risale-i Nur eczalarını bana teslime müttefikan karar vermelerine binâen, neşirlerine bir mâni yoktur. Bana verilen Risale-i Nur'dan birisi, bu mecmuanın eczalarıdır.

Isparta'da hem mekteplerde, hem camilerde din lehindeki icraatlar, *Zülfikar*'ın mânevî fütuhatı sayılabilir. İnşaallah, Isparta nasıl Nur'ların medresesi olmuş, başka vilâyetlere de ders veriyor; inşaallah şeâir-i İslâmiye'de de birinci hüsn-ü misal ve numûne-i imtisal olacak.[2(Hâşiye-2)]

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Evvelâ: Bu şiddetli maddî ve mânevî kışın, sıkıntılı maddî ve mânevî hastalığı vaktinde dünyadan mufarakat ve pek çok alâkadar olduğum Nurcu kardeşlerimden iftirak ihtimalinden gelen elemler beni sıkarken, birden Sıddık Süleyman, Nur Santralı Sabri, umum o havalideki kardeşlerim namına ve nesebî akrabalarımın da hesabına, Abdülmecid ve Abdurrahman mânâsında buraya geldiler. Cenab-ı Hakk'a şükrediyorum, onların gelmesi, bir panzehir hükmünde bana ilâç oldu. Ben de buradaki âdetime muhalif olarak ne olursa olsun yanıma dâvet ettim, geldiler. İki-üç saat kadar tam bütün merakları-mı, hususan Barla'daki dostlarımın hallerini anlamakla, Barla'daki eski zamanıma mesrurane bir seyahat-i mâneviye-i hayâlî yaptık. Ondan bir ferah, bir inşirahla elîm sıkıntılarım zâil oldu. Onları bir-iki gün burada bırakmak isterdim. Fakat bu fena zaman ve buranın evhamlı vaziyeti müsaade etmedi. Bu

1 (Hâşiye-1) Bazı ehl-i keşfin kat'î müşahedesiyle sabittir.

2 (Hâşiye-2) Ehl-i siyasete hiç bakmadığım halde, bugün tesadüfen kulağıma girdi ki, bazı camileri kaldırmak için bir mecliste, bir kısım dinsiz mebuslar çalışmışlar. Aynı vakitte beni tesmim (zehirlendirmesi) ve Hasan Feyzi'nin ölüm hastalığı tesadüfe benzemiyor. Bu üç suikast aynı zamanda birbiriyle alâkadar görünüyor. İkisi şimdilik akîm kaldı, birisi bir kahramanı aldı.

iki kardeşimizi, umumunuzun hesabına kabul ettim. Ve kendime bedel, umumunuza iki canlı mektup olarak gönderdim.

Sâniyen: İkinci gün, çok ziyade merak ve alâka peyda ettiğim dârülfünûn gençlerinin, üniversite talebelerinin namına, şimdiden, dokuz tane hakikî Nurcu ve küçük Salâhaddinler ve Abdurrahmanlar nevinde dârülfünunun tenvirine ciddî çalıştıklarını bildiren bir mektup aldım. O küçük Abdurrahmanlar ise, Mustafa Oruç, Konyalı Ziya ve Sabri'nin mahdumu Feyzi ve Bahaeddin, Abdurrahim ve Kastamonulu Ömer ve Aziz ve Şükrü ve Sabri gibi ciddî genç Nurcular Nur'lara sahip olmaları, merhum biraderzadem Abdurrahman ve Fuad yeniden on tane olarak dünyaya gelip vazife-i Nuriye'ye başlaması gibi beni hem sevindirdi, hem hastalığımı da hafifleştirdi.

Sâlisen: Zülfikar'ın makineyle hitama yaklaşması, Nurcular, belki bütün memleket için bir saadettir. Bu saadeti elden kaçırmamak için, ne kadar ihtiyatlı tedbirler varsa yaparsınız. Eğer, farz-ı muhal olarak –inşaallah olmaz– *Âyetü'l-Kübrâ*'ya yapılan tecavüz gibi bir arama olsa, bütün nüshalar tecavüze mâruz kalmasın. Gerçi şimdi tecavüz etmezler ve edemezler.. belki müsalâhaya çalışıyorlar. Fakat gizli zındıklar, kendilerini istikbalin lânetinden kurtarmak için elbette bahaneler arıyorlar ve hüküm ellerinde bulunanları aldatıyorlar. Onun için, hıfz ve inâyet-i ilâhiyeye tam itimad ederek ihtiyat edilmeli. İnşaallah *Zülfikar* kendini tecavüzden muhafaza edecek ve mütecavizlerin başını dağıtacak veya imana getirecek.

Aziz, sıddık kardeşim ve bu fâni dünyada hamiyetli ve ciddî bir arkadaşım,

Evvelâ: Bütün dostlarım ve hemşehrilerimden en ziyade zâtınız ve bazı Erzurumlu zatlar, benim bu işkenceli ve mazlumiyet hâletimde şefkatkârâne ciddî alâkadarlığınıza ve imdadıma fikren koşmanıza cidden çok minnettarım; âhir ömrüme kadar unutmayacağım. Size bin mâşaallah ve bârekâllah derim.

Sâniyen: Mesleğime ve Risale-i Nur'dan aldığım dersime bütün bütün muhalif olarak ve on seneden beri fâni dünyanın geçici, ehemmiyetsiz hâdiselerine bakmamak olan bir düstur-u hayatıma da münâfi olarak, sırf senin hatırın ve merak ettiğin ve bu defaki uzun mektubun için vaziyetime ve zâlimlerin işkencelerine ait birkaç maddeyi beyan edeceğim:

Birincisi: Otuz sene evvel Dârü'l-Hikmet âzâsı iken, birgün, arkadaşımızdan ve Dârü'l-Hikmet âzâsından Seyyid Sadeddin Paşa dedi ki:

"Kat'î bir vasıta ile haber aldım; kökü ecnebîde ve kendisi burada bulunan bir zındıka komitesi, senin bir eserini okumuş. Demişler ki: 'Bu eser sahibi dünyada kalsa, biz mesleğimizi (yani zındıkayı, dinsizliği) bu millete kabul ettiremeyeceğiz. Bunun vücudunu kaldırmalıyız.' diye senin idamına hükmetmişler. Kendini muhafaza et."

Ben de "تَوَكَّلْتُ عَلَى اللهِ[1], ecel birdir, tagayyür etmez." dedim.

İşte bu komite, otuz sene, belki kırk seneden beri hem tevessü etti, hem benimle mücadelede her bir desiseyi istimal etti. İki defa imha için hapse ve on bir defa da beni zehirlemeye çalışmışlar (şimdi on dokuz defa oldu). En son dehşetli plânları, sâbık Dahiliye Vekili'ni ve Afyon'un sâbık Vâlisi'ni, Emirdağ'ın sâbık kaymakam vekilini aleyhime sevk etmeleriyle, resmî hükûmetin nüfuzunu bütün şiddetiyle aleyhimde istimal etmeleridir. Benim gibi zayıf, ihtiyar, merdümgiriz, fakir, garip, hizmete çok muhtaç bir biçâreye o üç resmî memurlar, aleyhimde öyle bir propaganda ve herkesi korkutmak o dereceye gelmiş ki, bir memur bana selâm etse, haber aldıkları vakitte değiştirdikleri için, casusluktan başka hiçbir memur bana uğramadığını ve komşularımın da bazıları korkularından hiç selâm etmediklerini gördüğüm halde, inâyet ve hıfz-ı ilâhî bana bir sabır ve tahammül verdi. Emsalsiz bu işkence, bu tazyik, beni onlara dehalete mecbur etmedi.

İkincisi: Belki tahattur edersin, Ankara'da, divan-ı riyasetinde Mustafa Kemal'le münakaşa zamanında, ona karşı dedim: "Namaz kılmayan haindir, hainin hükmü merduttur." Yüzüne şiddetli mukabele ettiğim halde bana karşı ihanet ve hakarete cesaret edemediği halde, burada küçük bir zabit ve bir çavuş, o ihaneti ve hakareti yaptılar. Maksatları beni hiddete getirip bir mesele çıkarmak olmasından, hıfz ve inâyet-i ilâhiye bana sabır ve tahammül verdi.

Üçüncüsü: İki sene, iki mahkeme, ellerinde tetkik edilen bütün Risale-i Nur eczalarında kanunca bir vesile bulamayıp[2(Hâşiye)] bizi ve Risale-i Nur'u

---

1 "Allah'a tevekkül ettim. (Allah kerîm..!)" (Hûd sûresi, 11/56)

2 (Hâşiye) Ya hiçbir cihetle hiçbir kanun, hattâ onların bazı keyfî kanunları bize ve Risale-i Nur'a ilişmiyorlar; veyahut şimdiki bazı kanunları iliştiği halde, koca adliyeler ve üç büyük mahkemeler, istikbalde gelecek şiddetli nefret ve lânetten çekinmek için Nurun ve bizim mahkûmiyetimize cesaret edemeyip ittifakla umumumuzun beraatine.. ve bütün Risale-i Nur'un iadesine karar verdikleri ve ellerindeki kanun onlara siper olabilir. Dağ gibi kuvvetli adliyeler çekindiği halde, muvakkat bir makam alan gaddar şahsiyetler bu zulmü yapmaları, elbette semavatı ve arzı kızdırıyor, daha hiddetime lüzum kalmıyor.

beraat ettirdikten sonra, zındıka komitesi, münafık bazı memurları vesile ederek, merkez-i hükûmette resmî bir plân çevirip beni bütün bütün hilâf-ı kanun olarak bütün dostlarımdan ve talebelerimden tecrit ve sıhhat ve hayatım noktasında en fena bir yerde, beni nefyetmek nâmı altında, haps-i münferit ve tecrid-i mutlak mânâsında beni Emirdağ'a gönderdiler. Şimdi tahakkuk etmiş ki, iki maksatla bu muameleyi yapıyorlar.

Birisi: Eskiden beri ihaneti kabul etmediğimden, beni o surette hiddete getirip bir mesele çıkararak mahvıma yol açmaktı. Bundan bir şey çıkaramadıkları için, zehirlendirmek vasıtasıyla mahvıma çalıştılar. Fakat inâyet-i ilâhiye ile, Nur şâkirtlerinin duaları tiryak gibi, panzehir gibi ve sabır ve tahammülüm tam bir ilâç gibi o plânı akîm bıraktı, o maddî ve mânevî zehrin tehlikesini geçirdi. Gerçi hiçbir tarihte, hiçbir hükûmette bu tarzda işkenceli zulümler, kanun namına, hükûmet namına yapılmadığı halde, damarlarıma dokunduracak tarzda mütemadiyen tarassutlarla herkesi ürkütmekle beni hiddete getiriyordu. Fakat birden kalbime ihtar edildi ki, bu zalimlere hiddet değil, acımalısın. Onların her birisi, pek az bir zaman sonra, sana muvakkaten verdikleri azap yerinde bin derece fazla bâki azaplara ve maddî ve mânevî cehennemlere mâruz kalacaklar. Senin intikamın, bin defa ziyade onlardan alınır. Ve bir kısmı, aklı varsa, dünyada da kaldıkça, geberinceye kadar vicdan azabı ve idam-ı ebedî korkusuyla işkence çekecekler. Ben de onlara karşı hiddeti terk ettim, onlara acıdım. Allah ıslah etsin dedim.

Hem bu azap ve işkencelerinde pek büyük sevap kazanmakla beraber, Risale-i Nur şâkirtleri yerine ve onların bedeline benimle meşgul olup yalnız beni tâzip etmeleri, Nurculara büyük bir fayda ve selâmetlerine hizmet olması cihetinde de Cenab-ı Hakk'a şükrediyorum ve müthiş sıkıntılarım içinde bir sevinç hissediyorum.

Dördüncüsü: Senin mektubunda benim istirahatimi ve eğer iktidarım olsa, benim Şam ve Hicaz tarafına gitmeme dair sizin hükûmet-i hazıraya müracaat maddesi ise:

Evvelâ: *Biz, imanı kurtarmak ve Kur'ân'a hizmet için, Mekke'de olsam da buraya gelmek lâzımdı. Çünkü en ziyade burada ihtiyaç var. Binler ruhum olsa, binler hastalıklara müptelâ olsam ve zahmetler çeksem, yine bu milletin imanına ve saadetine hizmet için burada kalmaya Kur'ân'dan aldığım dersle karar verdim ve vermişiz.*

Sâniyen: Bana karşı hürmet yerine hakaret görmek noktasını mektubunuzda beyan ediyorsunuz. "Mısır'da, Amerika'da olsaydınız, tarihlerde hürmetle yâd edilecektiniz." dersiniz.

Aziz, dikkatli kardeşim,

Biz, insanların hürmet ve ihtiramından ve şahsımıza ait hüsn-ü zan ve ikram ve tahsinlerinden mesleğimiz itibarıyla cidden kaçıyoruz. Hususan acip bir riyakârlık olan şöhret-perestlik ve câzibedar bir hodfuruşluk olan tarihlere şâşaalı geçmek ve insanlara iyi görünmek ise, Nur'un bir esası ve mesleği olan ihlâsa zıttır ve münafidir. Onu arzulamak değil, bilâkis şahsımız itibarıyla ondan ürküyoruz. Yalnız Kur'ân'ın feyzinden gelen ve i'câz-ı mânevîsinin lemeâtı olan ve hakikatlerinin tefsiri bulunan ve tılsımlarını açan Risale-i Nur'un revacını ve herkesin ona ihtiyacını hissetmesini ve pek yüksek kıymetini herkes takdir etmesini ve onun pek zahir mânevî kerâmâtını ve iman noktasında zındıkanın bütün dinsizliklerini mağlûp ettiklerini ve edeceklerini bildirmek, göstermek istiyoruz ve onu rahmet-i ilâhiyeden bekliyoruz.

Şahsıma ait ehemmiyetsiz ve cüz'î bir maddeyi hâşiye olarak beyan ediyorum:

Madem Recep Bey ve Kara Kâzım seninle dost ve zannımca eski Said'le de münasebetleri var. Onlardan iyilik istemek değil, belki bana karşı selefleri gibi mânâsız, lüzumsuz tazyik ve zulme meydan vermesinler. Hakikaten buranın maddî ve manevî havasıyla imtizaç edemiyorum. Sıkıntılarım pek fazla. İkametgâhımı hem dışarıdan, hem içeriden kilitliyorum. Her cihetle yalnızım. Ve bir cihette de komşusuz, sıkıntılı bir odada, hasta bir halde hayatımı geçiriyorum. Bazen bir günü, Denizli'de bir ay hapisten fazla beni sıkmış. Bu yirmi sene dehşetli zulümle hürriyetime ve serbestiyetime ilişmek artık yeter! Zaten iki sene mahkemelerin tetkikatıyla ve aleyhimdeki münafıkların plânları akîm kalmasıyla katiyen tebeyyün etmiş ki, şahsımda ve Nur'larda bu vatan ve millete zarar tevehhüm etmekle daha kimseyi kandıramazlar. Ben de herkes gibi hürriyetime sahip olsam, belki tebdil-i hava için mutedil havası bulunan bu kazanın bazı köylerine gitmeme müsaadekâr bir iş'ar burada olsa, münasip olur. Size ve oradaki Nur dostlarıma çok selâm ve dua ediyoruz.

اَلْبَاقِي هُوَ الْبَاقِي[1]

Said Nursî

[1] Kendinden başka her şeyin fâni olduğu gerçek Bâkî, Allah'tır.

Hakikaten merhum Hasan Feyzi gibi az zamanda çok hizmet eden ve Nur'lara karşı pek çok ciddî alâkadar olan Mustafa Osman'ın, hizmetinin makbuliyetine bir delil olarak, Hasan Feyzi'nin ve onun ruhlarında ve sadakatlerinde iki muallim olan Ahmed Fuad ve Mustafa Sungur ve iki yüksek talebe olan Mustafa Oruç ve Rahmi'yi bulması ve Risale-i Nur'un o kuvvetli ellerle hizmetine çalışması, o havali için büyük bir saadettir.

Hem bazı cümleleri tadilâtla beraber Lâhika'mıza geçirdiğimiz Mustafa Osman'ın ve muallim Mustafa Sungur'un müşterek acip mektupları gösteriyor ki, merhum Hasan Feyzi nev'inde bir sümbül orada inkişafa başlamış; inşaalah çok bîçârelerin imanını kurtaracaklar. Hususan onların mahiyetinde ve Isparta'nın küçük mâsum kahramanlarına benzer, Rahmi nâmında, on dört yaşında bir mektepli çocuğun fedakârâne Nur'ların derslerini gaye-i hayat bilmesi, bizleri ve Nurcuları cidden sevindiriyor. O havali için gençlerin kurtulmasına bir fâl-i hayırdır.

Risale-i Nur'un *Zülfikar* ve sair mecmuaların intişarı için büyük yardımlarda bulunan ve merhum şehid Hâfız Ali'nin en mükemmel tarzda yazdığı ve Nur fabrikasında tam çalışkan bir arkadaşı ve sadık bir vârisi olan Hâfız Mustafa'nın eline emanet bırakılan bütün Risale-i Nur eczaları onun eline geçmesini temin eden Ahmed Fuad'ı ve emaneti ona teslim eden kardeşimiz Hâfız Mustafa'yı ve Safranbolu memleketini ve oradaki kardeşlerimizi ruh u canımızla tebrik ediyoruz. İnşâallah *Zülfikar*'a verdiği her bir banknota mukabil, bin kâr görecek, binler hayırlara medar olacak. Hem ona, hem kardeşlerinden Hatip İbrahim'e, hem yeni bir fedakâr muallim olan Mustafa Sungur'a ve küçük bir Selâhaddin olan Rahmi'ye ve başta Mustafa Osman ve Hıfzı olarak oradaki bütün kardeşlerimize selâm ederiz.

Muhterem, mübarek, muazzez, şefkatli ve faziletli Üstadımız Efendimiz Hazretlerine,

Evvelâ: [1]﴿إِنَّا لِلّٰهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ﴾ لِكُلِّ مُصِيبَةٍ Risale-i Nur kahramanlarından şehid merhum Hâfız Ali Efendi'nin refakat-i mâneviyesine bu defa vâsıl olan Hasan Feyzi ağabeyimizin irtihali, bizleri cidden müteessir eylemiştir. Başta siz Üstadımız Efendimiz oldukları halde bütün Risale-i Nur talebelerine ve kendisinin mensup olduğu maddî ve mânevî efrad-ı ailesine ve medrese-i

[1] Her musibet karşısında deriz ki: "Biz, Allah'a aidiz (O'nun mahlûku, O'nun kulları, O'nun mülküyüz; O, mülkünde dilediği gibi tasarruf eder) ve zaten O'na dönmekteyiz." (Bakara sûresi, 2/156)

Nuriye'sine ve Denizli halkına tâziyetlerimi bildirir ve teessürlerinize iştirak eylerim. Ve nâçiz mânevî hediyelerimi dergâh-ı ilâhîye takdim eylerken, garîk-ı rahmetler ihsan buyurmasını niyazlarda bulunurum. كُلُّ نَفْسٍ ذَآئِقَةُ الْمَوْتِ[1] fehvasınca, bu âlemden âlem-i ervaha götürdüğü

وَالَّذِينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَنُبَوِّئَنَّهُمْ مِنَ الْجَنَّةِ غُرَفًا تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا ۗ نِعْمَ أَجْرُ الْعَامِلِينَ[2]

âyet-i Sübhânî'nin işaret buyurduğu ecr-i naîm çok Hasan Feyzi'ler sümbül vermesini eltâf-ı ilâhiyeden tazarru ve niyaz eylerim.

Muhterem efendim,

Mesmuatıma nazaran, Denizli'de, bundan yetmiş-seksen sene evvel büyük bir evliyadan Hasan Feyzi isminde bir zat, birgün talebelerine, "Bugün Kürdistan'da bir evliya dünyaya geldi." diye beşarette bulunmakla zât-ı devletlerini işaret buyurmuş. Ba'dehu Denizli'ye başka başka perdelerle teşrifiniz, o zâtın ruhunu şâd ve îzaz için olduğunu telâkki etmiştim. Ve az zaman sonra aynı isimde müteveffa Hasan Feyzi Efendi'nin Risale-i Nur'a hürmetle birinci Hasan Feyzi'ye imtisalen istikbal etmesi ve Nur'lara taaşşukla idhal-i envar olması, bu kanaatimi kat kat ziyadeleştirdi. Şimdi de düşündüm: Birinci Hasan Feyzi'nin vefatından sonra Said yetişti. Ve namına baktığı ikinci Hasan Feyzi de vazifesini yaptı ve Nur'lara gark olarak ve yerine bırakacağı çok Hasan Feyzi'leri de vazife başına dâvet edip hayata vedâ etti. Cenab-ı Erhamürrâhimîn'den tazarru ve niyaz eylerim ki, Risale-i Nur'a ve Üstadımıza bu Hasan Feyzi'nin acısını unutturacak daha çok Hasan Feyzi'ler ihsan buyursun. Ve onların başlarında Üstadımızı mes'ud ve bahtiyar ve muammer buyurmasını onun derya-yı rahmetinden, fazlından, inâyetinden ve ihsanından, ikramından, in'âmından, eltâfından ümitvar olup, görmekliğimizi tazarru ve niyaz eylerim.

Günahkâr, âciz, kusurlu talebeniz
Halil İbrahim
(rahmetullahi aleyhi ve alâ Hasan Feyzi)

---

1 "Her canlı ölümü tadacaktır." (Âl-i İmran sûresi, 3/185)

2 "İman edip, imanları istikametinde doğru, sağlam, yerinde ve ıslaha yönelik işler yapanları, hiç şüphe edilmesin ki, (ağaçlarının arasından ve köşklerinin) altından ırmaklar akan cennette yüksek köşklere yerleştireceğiz ve onlar orada sonsuzca kalacaklardır. Hayatlarını böyle güzel işlerle geçirenlerin mükâfatı ne güzeldir!" (Ankebût sûresi, 29/58)

(Bu sıkıntılı zamanda nefsim sabırsızlıkla beni tâciz ederken, bu fıkra onu tam susturdu, şükrettirdi. Size de faydası olur diye leffen takdim edilen bu fıkra, başımın yanında asılı duruyor.)

1– Ey nefsim! Yetmiş üç sene, yüzde doksan adamdan ziyade zevklerden hisseni almışsın. Daha hakkın kalmadı.

2– Sen, ânî ve fânî zevklerin bekasını arıyorsun. Onun için, onun zevaliyle ağlamaya başlıyorsun. Kör hissiyatınla bu yanlışının tam tokadını yersin. Bir dakika gülmeye bedel on saat ağlıyorsun.

3– Senin başına gelen zulümler ve musibetlerin altında kaderin adaleti var. İnsanlar, senin yapmadığın bir işle sana zulmediyorlar. Fakat kader, senin gizli hatalarına binâen, o musibet eliyle seni hem terbiye, hem hatana keffâret ediyor.

4– Hem yüzer tecrübenle, ey sabırsız nefsim, kat'î kanaatin gelmiş ki, zahirî musibetler altında ve neticesinde inâyet-i ilâhiyenin çok tatlı neticeleri var. وَعَسَى أَنْ تَكْرَهُوا شَيْئًا وَهُوَ خَيْرٌ لَكُمْ[1] çok kat'î bir hakikati ders veriyor. O dersi daima hatıra getir.

Hem, feleğin çarkını çeviren kanun-u ilâhî, senin hatırın için –o pek geniş kanun-u kaderî– değiştirilmez.

5– مَنْ اٰمَنَ بِالْقَدَرِ أَمِنَ مِنَ الْكَدَرِ[2] kudsî düsturunu kendine rehber et. Hevesli akılsız çocuklar gibi, muvakkat, ehemmiyetsiz lezzetlerin peşinde koşma. Düşün ki, fânî zevkler, sana mânevî elemler, teessüfler bırakıyor. Sıkıntılar, elemler ise, bilâkis, mânevî lezzetler ve uhrevî sevaplar veriyor. Sen divane olmazsan, muvakkat lezzeti yalnız şükür için arayabilirsin. Zaten lezzetler şükür için verilmiş…

Said Nursî

---

1 "Olur ki hoşlanmadığınız bir şey sizin için hayırlı olur." (Bakara sûresi, 2/216)

2 "Kadere iman eden, gam ve hüzünden emin olur." Bkz.: el-Kudâî, *Müsnedü'ş-Şihâb* 1/187; ed-Deylemî, *el-Müsned* 1/113; el-Münâvî, *Feyzu'l-kadîr* 3/187.

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Evvelen: Garip bir münazara-yı nefsiyemi, bana mahsus iken, berây-ı mâlûmat size yazmak hatırıma geldi. Şöyle ki:

Başım üstündeki sizce mâlûm levha nefsimi tam susturduğu halde, bu gece nefs-i emmarenin silâhını daha musırrane istimal eden kör hissiyatım, damarlarıma tam dokundurup, tesemmüm ve hastalıktan gelen ziyade teessür ve hassasiyet ve şeytandan gelen ilkaat ve fıtrî hubb-u hayattan gelen acip bir hâletle, o ikinci nefs-i emmare hükmünde olan kör hissiyat, benim vefat ihtimalinden şiddetli bir meyusiyet ve teellüm ve kuvvetli bir hırs ve zevk ve lezzetle kalb ve ruhuma tam ilişti.

"Niçin istirahat-i hayatına çalışmıyorsun, belki reddediyorsun? Ve gayet zevkli ve mâsumâne lezzetli bir hayat ve bir ömür kendine Nur dairesinde aramıyorsun ve ölmeye karar verip razı oluyorsun?" dedi ve dediler. Birden gayet kuvvetli iki hakikat, o ikinci nefs-i emmareyi şeytanla beraber susturdu.

Birincisi: Madem Risale-i Nur'un vazife-i kudsiye-i imaniyesi benim ölümümle daha ziyade hâlisâne inkişaf edecek ve hiçbir cihetle dünya işlerine ve benlik ve enaniyete vesilelikle itham edilmeyecek ve rekabeti tahrik eden hayat-ı şahsiyemi bulmadığı için daha mükemmel ve ihlâs ile o vazife devam edecek. Hem ben dünyada kaldıkça gerçi bir derece yardımım olabilir; fakat âdi şahsiyetimin ehemmiyetli rakipleri, münekkitleri, o şahsiyeti itham edebilir ve Risale-i Nur'a ihlâssızlıkla ilişebilir ve bir derece çekinir, çekindirir. Hem bir derece bekçilik yapan bir şahsiyetin yatmasıyla, o daire-i nurâniyedeki bütün ehl-i gayret müteyakkız davranır. Bir nöbettar yerine, binler bekçi çıkar. Elbette ölüm gelse, "Baş üstüne geldin." demek gerektir.

Hem, madem Nur şâkirtlerinden çokları hem malını, hem istirahatini, hem dünya zevklerini, hem lüzum olsa hayatını Nur'un hizmetinde feda ediyorlar. Sen, ey nefsim; neden fedakârlıkta en geri kalmak istersin?

Hem katiyen bil ki, Çok bîçârelerin hayat-ı bâkiyelerini Nur'larla kurtarmak hizmetinde, fâni ve zahmetli ihtiyarlık hayatını memnuniyetle bırakmaya lüzum olsa veya vakti gelse, râzı olmak gayet lezzetli bir şereftir.

İkincisi: Nasıl ki âciz, zayıf bir adam, bir batmanı kaldıramadığı halde on batman yük üstüne yığılmış bulunsa ve dostları onu çok kuvvetli bilip ona gizli zaafına yardımdan ziyade ondan yardım istedikleri halde, o bîçâre de onların hüsn-ü zannını kırmamak veyahut kendini çok aşağı göstermemek için gayet ağır ve soğuk olan gösteriş ve tekellüflerle kendini yüksek ve kuvvetli

göstermeye çalışmak çok elîm ve zevksiz olması gibi; aynen öyle de, *ey kör hissiyatın içine giren nefs-i emmare!* Bu âdi şahsiyetimin ve bir çekirdek kadar ehemmiyeti olmayan istidadımın yüz derece fevkinde ve sırf bir inâyet-i rabbâniye olarak bu karanlıklı ve çok hastalıklı asırda Kur'ân'ın eczahane-i kudsiyesinden çıkan ve rahmet-i ilâhiye ile elimize verilen Risale-i Nur'daki hakikatlere o şahıs masdar ve menba ve medar olamaz. Belki, yalnız çok bîçâre ve muhtaç ve Kur'ân kapısında bir sâil ve muhtaçlara yetiştirmeye bir vesile olduğum halde, Nur'un muhlis ve hâlis, sıddık ve sadık, sâfi ve fedakâr şâkirtleri, o bîçâre şahsiyetim hakkında yüz derece ziyade hüsn-ü zanlarını kırmamak ve hissiyatlarını incitmemek ve Nur'lara karşı şevklerine ilişmemek ve "Üstad" nâmı verdikleri o bîçâre şahsı, onların hatırı için çok aşağı olduğunu göstermemek ve ağır ve elemli tekellüflere ve tasannulara mecbur olmamak için ve yirmi sene tecrîdâtın verdiği tevahhuş için, hattâ dostlarla dahi –hizmet-i Nuriye olmazsa– görüşmeyi terk ediyorum ve etmeye ruhen mecbur oluyorum. Ve tekellüfe ve kıymetten ziyade kendimi göstermeye ve ziyade hüsn-ü zan edenlere karşı hoş görünmek için kendimi makam sahibi göstermek ve sırr-ı ihlâsa tam münâfi kendini büyük göstermek ve vakar perdesi altında benliğin zararlı ve fâni zevkini aramak hâletleri ise, ey nefsim, meftun olduğun o zevkleri hiçe indirirler.

Ey nefis! Ey zevke müptelâ bedbaht kör hissiyat! Binler dünyevî zevki alsan, şu vaziyette yine bozulur; o zevk ayn-ı elem olur. Madem yüzde doksan mâzideki ahbab âdetâ –güya– beni berzaha çağırıyorlar. Bu hazır zamandaki on dosttan ben kaçmaya mecbur oluyorum. Elbette bu ihtiyarlık ve yalnızlık hayata, berzah hayat-ı mâneviyesi bin derece müreccahtır, diye bu iki hakikatle, hadsiz şükürler olsun, o ikinci nefs-i emmare tam susturuldu, kalb ve ruhtan gelen zevke razı oldu. Şeytan dahi sustu, hattâ damarlarımdaki maddî hastalık da gayet hafifleşti.

Elhâsıl: Ölsem, vazife-i Nuriye daha ziyade ihlâs ile rekabetsiz, ithamsız inkişaf eder.

Hem, bu zamanda aramadığım cüz'î, muvakkat zevk ve bu hayat ve dünya gözüyle fütuhat-ı Nuriye'den gelen lezzet bedeline, çok ağır, soğuk ve nâhoş tekellüf elemlerinden ve hodfuruşluk zahmetlerinden ve tasannu zararlarından kurtulmak vardır.

Hem, bu senede bir defa ey nefis! Ruh ve kalble beraber çok müştak olduklarınız eski, zevkli ve hayatımdaki yaşadığım memleketleri ve ünsiyet ettiğim ahbapları ve mufarakatlerinden çok mahzun olduğum kardeşleri görmek için; beraber, kısmen hakikaten, kısmen hayalen o geçmiş mâzide gez-

din. Sen de gördün ki, o sevimli, müteaddit vatanlarımda, yüzde ancak bir-iki ahbabı bulabildin. Ötekiler, bütün berzah âlemine göçmüşler ve o sevimli hayat levhaları değişmiş, elîm ve hazin bir vaziyet almış. Daha o ahbapsız yerleri görmek istenilmez. Onun için, bu hayat ve bu dünya bizi kovmadan evvel ve "Haydi dışarıya!" demeden, biz kemâl-i izzetle, "Allah'a ısmarladık" deyip izzetimizle bu fâni zevklerimizi bırakmalıyız.

اَلْبَاقِي هُوَ الْبَاقِي[1]

Umum kardeşlerimize binler selâm ve dua eden,
hasta fakat tam mesrur kardeşiniz
Said Nursî

Sizleri ve umum Risale-i Nur şâkirtlerini ve bilhassa medrese-i Nuriye'nin talebelerini ve bilhassa o merhumun akrabalarını, medrese-i Nuriye'nin mübarek üstadı Hacı Hâfız Mehmed'in vefatı münasebetiyle tâziye ediyoruz. Ve Nur'lar hesabına bütün ruh u canımızla biz dünyada kaldıkça ona dua-yı rahmet etmeye ve Hâfız Ali ve Hasan Feyzi ortasında daima bütün mânevî kazançlarımıza hissedar etmeye kat'î karar verdik. O çok ehemmiyetli ve Nur hizmetinde muvaffakiyetli merhum o mübarek zat, mükemmel vazifesini bitirip yüzer mânevî evlât ve hayrulhalef bırakıp gittiği ve terhis olduğu, rahmet ve istirahat âlemine çekildiği aynı zamanda, büyük üstadlarımın dairesine kazançlarımı bağışladığım zaman, Hâfız Ali, Hâfız Mehmed, Mehmed Zühtü ve Savlı Ahmed ve Hasan Feyzi içinde, ihtiyarım olmadan Hacı Hâfız Mehmed daha hayatta iken on günden beri onların içinde görüyordum. Derdim, "Vefat edenler içinde bu da bulunsun…" ilişmedim. Hem hayatta olanlar içinde, hem üstadlar dairesinde bulunmasına hayret ederdim.

Şimdi bu mektubunuzdan anlaşıldı ki, onun halisâne kudsî hizmetinin bir kerameti olarak vefatını ihsas ediyordu. "Hâfız Ali, Hasan Feyzi ortasında makamım var." diye iş'ar ediyordu. Cenab-ı Hak, onun defter-i a'mâline Sava medrese-i Nuriye'de okunan ve yazılan risalelerin harfleri adedince ruhuna rahmetler ve kabrine nurlar ihsan eylesin, âmîn... Ve aynı sistemde tam hayrulhalef mahdumu Hâfız Mehmed ve hafîdi Ahmed Zeki'yi onun vazifesinin idamesine muvaffak eylesin, âmîn… Ve onların umumuna sabr-ı cemil ihsan eylesin, âmîn...

[1] Kendinden başka her şeyin fâni olduğu gerçek Bâkî, Allah'tır.

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1]

اَلسَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكَاتُهُ[2]

Aziz, sıddık kardeşlerim ve Nur şâkirtlerinin küçük pehlivanları,

Asâ-yı Mûsâ âhirlerinde –bazı nüshalarında– mübarekler pehlivanı büyük ruhlu Küçük Ali namında bir kardeşimizin sualine karşı verdiğim bir cevap var. Onu okuyunuz ki, o zâta bazı muterizler Risale-i Nur'un kıymetini bir derece kırmak için demişler: "Herkes Allah'ı bilir. Âdi bir adam, bir veli gibi Allah'a iman eder." diye, Nur'ların pek yüksek ve pek çok kıymettar ve gayet lüzumlu tahşidatını ziyade göstermek istemişler.

Şimdi, İstanbul'da –daha dehşetli bir fikirde– anarşi fikirli küfr-ü mutlaka düşmüş bir kısım münafıklar, Risale-i Nur gibi, ekmek ve suya ihtiyaç derecesinde herkes muhtaç olduğu imanî hakikatlerine ihtiyacı düşürmek desisesiyle diyorlar ki: "Her millet, herkes Allah'ı bilir. Onu, daha yeni ders almaya ihtiyacımız çok yok." diye mukabele etmek istiyorlar.

Hâlbuki Allah'ı bilmek, bütün kâinata ihata eden rubûbiyetine ve zerrelerden yıldızlara kadar cüz'î ve küllî her şey Onun kabza-yı tasarrufunda ve kudret ve iradesiyle olduğuna kat'î iman etmek; ve mülkünde hiçbir şeriki olmadığına ve لَا إِلٰهَ إِلَّا اللهُ[3] *kelime-i kudsiyesine, hakikatlerine iman etmek, kalben tasdik etmekle olur.* Yoksa, "Bir Allah var." deyip, bütün mülkünü esbaba ve tabiata taksim etmek ve onlara isnad etmek –hâşâ– hadsiz şerikleri hükmünde esbabı merci tanımak ve her şeyin yanında hâzır irade ve ilmini bilmemek ve şiddetli emirlerini tanımamak ve sıfatlarını ve gönderdiği elçilerini, peygamberlerini bilmemek, elbette hiçbir cihette Allah'a iman hakikati onda yoktur. Belki küfr-ü mutlaktaki mânevî cehennemin dünyevî tazibinden kendini bir derece teselliye almak için o sözleri söyler.

Evet, inkâr etmemek başkadır, iman etmek bütün bütün başkadır.

Evet, kâinatta hiçbir zîşuur, kâinatın bütün eczası kadar şahidleri bulunan Hâlık-ı Zülcelâl'i inkâr edemez... Etse, bütün kâinat onu tekzip edeceği için susar, lâkayd kalır.

---

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

2 Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi üzerinize olsun.

3 "Allah'tan başka ilâh yoktur." (Sâffât sûresi, 37/35; Muhammed sûresi, 47/19)

Fakat O'na iman etmek, Kur'ân-ı Azîmüşşân'ın ders verdiği gibi, O Hâlık'ı, sıfatlarıyla, isimleriyle, umum kâinatın şehadetine istinaden kalben tasdik etmek; ve elçileriyle gönderdiği emirleri tanımak; ve günah ve emre muhalefet ettiği vakit, kalben tevbe ve nedamet etmek iledir. Yoksa, büyük günahları serbest işleyip istiğfar etmemek ve aldırmamak, o imandan hissesi olmadığına delildir. Her neyse...

Evlâtlarım, ehemmiyetli bir hâdise size bu uzun meseleyi kısaca beyan etmeye sebep oldu.

Şimdilik sizlere Risale-i Nur'un ehemmiyetli şâkirtleri nazarıyla bakıyorum. Mustafa Oruç, çok talihlidir ki, kendi sisteminde ve ruhunda ve ciddiyetinde, az bir zamanda sizleri buldu. Bir iken on Mustafa oldu.

Said Nursî

Aziz, muhterem kardeşim,

Evvelâ zatınızın bir risale kadar câmi ve uzun ve müdakkikane hararetli mektubunuzu kemâl-i merakla okudum. Peşin olarak size bunu beyan ediyorum ki, Risale-i Nur'un üstadı ve Risale-i Nur'a "Celcelutiye Kasidesi"nde rumuzlu işârâtıyla pek çok alâkadarlık gösteren ve benim hakâik-i imaniyede hususî üstadım, İmam Ali'dir *(radiyallâhu anh).*

Ve[1] قُلْ لَا أَسْئَلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْرًا إِلَّا الْمَوَدَّةَ فِي الْقُرْبٰى âyetinin nassıyla, Âl-i Beyt'in muhabbeti, Risale-i Nur'da ve mesleğimizde bir esastır ve Vehhâbîlik damarı, hiçbir cihette Nur'un hakikî şâkirtlerinde olmamak lâzım geliyor. Fakat, madem bu zamanda zındıka ve ehl-i dalâlet ihtilâfdan istifade edip, ehl-i imanı şaşırtıp ve şeâiri bozarak Kur'ân ve iman aleyhinde kuvvetli cereyanları var; elbette bu müthiş düşmana karşı cüz'î teferruata dair medar-ı ihtilâf münakaşaların kapısını açmamak gerektir.

Hem, ölmüş insanları zemmetmek, hiç lüzumu yok. Onlar, dar-ı âhirete, mahall-i cezaya gitmişler. Lüzumsuz, zararlı, onların kusurlarını beyan etmek, emrolunan muhabbet-i Âl-i Beyt'in muktezası değildir ve lâzım da değildir diye, Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat, Sahabeler zamanındaki fitnelerden bahis açmayı menetmişler. Çünkü Vâkıa-yı Cemel'de Aşere-i Mübeşşere'den Zübeyir

---

1 "De ki: Ben bu risalet ve irşad hizmetinden ötürü, sizden akrabalık sevgisinden başka beklediğim hiçbir karşılık yoktur." (Şûrâ sûresi, 42/23)

ve Talha ve Âişe-i Sıddîka *(radiyallâhu anhum)* bulunmasıyla Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat, o harbi, içtihad neticesi deyip, "Hazreti Ali *(radiyallâhu anh)* haklı, öteki taraf haksız; fakat içtihad neticesi olduğu cihetle affedilir."

Hem Vehhâbîlik damarı, hem müfrit Râfızîlerin mezhepleri İslâmiyet'e zarar vermesin diye, Sıffîn Harbi'ndeki bâğîlerden de bahis açmayı zararlı görüyorlar.

Haccac-ı Zâlim, Yezid ve Velid gibi heriflere ilm-i kelâmın büyük allâmesi olan Sadeddin Teftazânî, "Yezid'e lânet caizdir." demiş; fakat "Lânet vaciptir." dememiş. "Hayırdır ve sevabı vardır." dememiş. Çünkü hem Kur'ân'ı, hem Peygamberi, hem bütün Sahabelerin kudsî sohbetlerini inkâr eden hadsizdir. Şimdi onlardan meydanda gezenler çoktur. Şer'an bir adam, hiç mel'unları hatıra getirmeyip lânet etmese, hiçbir zararı yok. *Çünkü zem ve lânet ise, medih ve muhabbet gibi değil; onlar amel-i salihte dahil olamaz. Eğer zararı varsa daha fena...*

İşte şimdi gizli münafıklar, Vehhâbîlik damarıyla en ziyade İslâmiyet'i ve hakikat-i Kur'âniye'yi muhafazaya memur ve mükellef olan bir kısım hocaları elde edip, ehl-i hakikati Alevîlikle itham etmekle birbiri aleyhinde istimal ederek dehşetli bir darbeyi İslâmiyet'e vurmaya çalışanlar meydanda geziyorlar. Sen de bir parçasını mektubunda yazıyorsun. Hattâ sen de biliyorsun; benim ve Risale-i Nur'un aleyhinde istimal edilen en tesirli vasıtayı hocalardan bulmuşlar.

Şimdi Haremeyn-i Şerîfeyn'e hükmeden Vehhâbîler ve meşhur, dehşetli dâhîlerden İbni Teymiyye ve İbni Kayyim el-Cevziyye'nin pek acip ve cazibedar eserleri İstanbul'da çoktan beri hocaların eline geçmesiyle, hususan evliyalar aleyhinde ve bir derece bid'alara müsaadekâr meşreplerini kendilerine perde yapmak isteyen, bid'alara bulaşmış bir kısım hocalar, sizin, muhabbet-i Âl-i Beyt'ten gelen ve şimdi izharı lâzım olmayan içtihadınızı vesile ederek hem sana, hem Nur şâkirtlerine darbe vurabilirler. Madem zemmetmemek ve tekfir etmemekte bir emr-i şer'î yok, fakat zemde ve tekfirde hükm-ü şer'î var. Zem ve tekfir, eğer haksız olsa, büyük zararı var; eğer haklı ise, hiç hayır ve sevap yok. Çünkü tekfire ve zemme müstehak hadsizdir. Fakat zemmetmemek, tekfir etmemekte hiçbir hükm-ü şer'î yok, hiç zararı da yok.

İşte bu hakikat içindir ki, ehl-i hakikat, başta Eimme-i Erbaa ve Ehl-i Beyt'in Eimme-i İsnâ Aşer olarak Ehl-i Sünnet, mezkûr hakikate müstenid olan kanun-u kudsiyeyi kendilerine rehber edip, İslâmlar içinde o eski zaman fitnelerinden medar-ı bahis ve münakaşa etmeyi caiz görmemişler, menfaatsiz, zararı var demişler.

Hem o harplerde, çok ehemmiyetli Sahabeler, nasılsa iki tarafda bulunmuşlar. O fitneleri bahsetmekte o hakikî Sahabelere, Talha ve Zübeyir *(radiyallâhu anhumâ)* gibi Aşere-i Mübeşşere'ye dahi tarafgirane bir inkâr, bir itiraz kalbe gelir. Hata varsa da tevbe ihtimali kuvvetlidir. O eski zamana gidip lüzumsuz, zararlı, şeriat emretmeden o ahvâlleri tetkik etmektense, şimdi bu zamanda bilfiil İslâmiyet'e dehşetli darbeleri vuran, binler lânete, nefrete müstehak olanlara ehemmiyet vermemek gibi bir hâlet, mümin ve müdakkik bir zatın vazife-i kudsiyesine muvafık gelemez...

Hattâ Sabri ile küçücük münakaşanız, hem Risale-i Nur'a, hem hakâik-i imaniyenin intişarına ehemmiyetli zarar verdiğini senden saklamam. Aynı vakitte burada hissettim, müteessir ve müteellim oldum. Sonra senin gibi ehl-i tahkik bir âlimin Risale-i Nur'a oraca ehemmiyetli bir hizmete vesile olacak Sabri oraya gelmesi, ikinizden büyük bir hizmet-i Nuriye beklerken, bilâkis üç cihetle Nur'a zarar geldiğini hissettim ve gördüm. Acaba neden bu zarar olmuş diye, iki-üç gün sonra haber aldım ki, Sabri, mânâsız, lüzumsuz seninle münakaşa etmiş; sen de hiddete gelmişsin. "Eyvah!" dedim. "Yâ Rab! Erzurum'dan imdadıma yetişen bu iki zâtın münakaşasını musalâhaya tebdil et." diye dua ettim. Risale-i Nur'un İhlâs Lem'aları'nda denildiği gibi, şimdi ehl-i iman, değil Müslüman kardeşleriyle, belki Hıristiyanın dindar ruhânîleriyle ittifak etmek ve medar-ı ihtilâf meseleleri nazara almamak, nizâ etmemek gerektir. Çünkü küfr-ü mutlak hücum ediyor. Senin, hamiyet-i diniye ve tecrübe-i ilmiye ve Nur'lara karşı alâkanızdan rica ediyorum ki, Sabri ile geçen macerayı unutmaya çalış ve onu da affet ve helâl et. Çünkü o, kendi kafasıyla konuşmamış; eskiden beri hocalardan işittiği şeyleri, lüzumsuz münakaşa ile söylemiş. Bilirsin ki, büyük bir hasene ve iyilik, çok günahlara keffâret olur.

Evet, o hemşehrimiz Sabri, hakikaten Nur'a ve Nur vasıtasıyla imana öyle bir hizmet eylemiş ki, bin hatasını affettirir. Sizin âlicenaplığınızdan, o Nur hizmetleri hatırı için, dost bir hemşehri ve Nur hizmetinde bir arkadaş nazarıyla bakmalısınız.

Sahabelerin bir kısmı, o harplerde, adalet-i izafiye ve nisbiye ve ruhsat-ı şer'iyeyi düşünüp tâbi olarak, Hazreti Ali'nin *(radîyallâhu anh)* takip ettiği adalet-i hakikiye ve azîmet-i şer'iye ile beraber zâhidâne, müstağniyâne, muktesidâne mesleğini terk edip, muhalif tarafa bu içtihad neticesinde girdiklerini, hattâ İmam Ali'nin *(radiyallâhu anh)* kardeşi Ukayl ve "Habrü'l-Ümme" unvanını alan Abdullah İbni Abbas dahi bir vakit muhalif tarafında bulunduklarından,

hakikî Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat, مِنْ مَحَاسِنِ الشَّرِيعَةِ سَدُّ أَبْوَابِ الْفِتَنِ[1] bir düstur-u esasiye-i şer'iyeye binâen طَهَّرَ اللهُ أَيْدِيَنَا فَنُطَهِّرُ أَلْسِنَتَنَا[2] diyerek o fitnelerin kapısını açmak, bahsetmek caiz görmüyorlar. Çünkü itiraza müstehak birkaç tane varsa, tarafgirlik damarıyla büyük Sahabelere, hattâ muhalif tarafında bulunan Âl-i Beyt'in bir kısmına ve Talha ve Zübeyir *(radiyallâhu anhum)* gibi Aşere-i Mübeşşere'den büyük zatlara itiraza başlar, zem ve adavet meyli uyanır diye, Ehl-i Sünnet o kapıyı kapamak taraftarıdır.

Hattâ Ehl-i Sünnet'in ve ilm-i kelâmın azîm imamlarından meşhur Sadeddin Teftazânî, Yezid ve Velid hakkında tel'in ve tadlile cevaz vermesine mukabil, Seyyid Şerif Cürcanî gibi Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat'in allâmeleri demişler: "Gerçi Yezid ve Velid, zalim ve gaddar ve fâcirdirler; fakat sekeratta imansız gittikleri gaybîdir. Ve kat'î bir derecede bilinmediği için, o şahısların nass-ı kat'î ve delil-i kat'î bulunmadığı vakit, imanla gitmesi ihtimali ve tevbe etmek ihtimali olduğundan, öyle hususî şahsa lânet edilmez. Belki لَعْنَةُ اللهِ عَلَى الظَّالِمِينَ وَالْمُنَافِقِينَ[3] gibi umumî bir unvan ile lânet caiz olabilir. Yoksa zararlı, lüzumsuzdur." diye Sadeddin Teftazânî'ye mukabele etmişler.

Senin müdakkikane ve âlimâne mektubuna karşı uzun cevap yazmadığımın sebebi, hem ehemmiyetli hastalığım ve ehemmiyetli meşgalelerim içinde acele bu kadar yazabildim.

اَلْبَاقِي هُوَ الْبَاقِي[4]

Said Nursî

---

1 Fitne kapılarını kapatmak şeriatın güzelliklerindendir.

2 "Cenâb-ı Hak ellerimizi o kanlı hadiselere bulaştırmadı; o halde biz de o hadiselerden bahsedip dilimizi bulaştırmayalım." eş-Şa'rânî, *el-Yevâkît ve'l-cevâhîr* s.445; el-Azîmâbâdî, *Avnü'l-ma'bûd* 12/274. Yakın ifadeler için bkz.: İbni Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ* 5/394; Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliyâ* 9/114.

3 Allah'ın lâneti zalimlerin ve münafıkların üzerine olsun.

4 Kendinden başka her şeyin fâni olduğu gerçek Bâkî, Allah'tır.

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Evvelâ: Cennetü'l-Firdevs'in meyveleri ve Medresetü'z-Zehra'nın heyet-i fa'âlesinin sahâif-i amelleri ve defter-i haseneleri olan *Zülfikar* ve arkadaşlarını, selâmetle Cuma gecesi serçe kuşunun verdiği müjdeden iki saat sonra kemâl-i sürurla aldık. Sizlere onların harfleri adedince

بَارَكَ اللهُ وَوَفَّقَكُمُ اللهُ وَأَسْعَدَكُمُ اللهُ فِي الدَّارَيْنِ[1]

deyip ruh u canımızla sizi tebrik ettiğimiz gibi, bu memleketi de tebrik ederiz. Ve *Zülfikar*'ın zuhurunun mukaddimeleri başlamasıyla din lehinde kuvvetli cereyanların ve aleyhindeki tecavüzün durması ve bir kısmı rücu edip eski hatîâtın tamirine çalışması işaretiyle, şimdi bilfiil tezahür ve neşrolması, inşaallah memleket için İslâmiyet cihetinde büyük bir faydası olacak ve zulmetleri dağıtacak işaretini veriyor.

Evet, şimalden gelen küfr-ü mutlak cereyanını durduracak, yalnız Risale-i Nur'dur. Siyaset, diplomatlık, bu vazifeyi göremez. Onun için, vatan-perver ve milliyetçi ve siyasetçiler, Nur'lara sarılmaya mecburiyet var. O *Zülfikar*'ın zuhura gelmesi için çalışanların şahs-ı mânevîsinin, belki her birisinin kıyâmetteki defter-i hasenatına yedi yüz sayfasıyla birtek sayfa-yı hasenat olmasını rahmet-i ilâhiyeden niyaz ediyoruz.

Mâdem o iman hakikatleri yüksek bir ibadet ve hasenedir ve onunla çokların imanını kurtarmak binler hasene hükmündedir; onun zuhuruna çalışanların her birisi onu okuyup ve dinleyip itikad etmesiyle, aynen işlediği sair hayratın defteri gibi bir uhrevî senedidir. Elbette onların ve şahs-ı mânevîsinin âhirette defter-i hasenatından yedi yüz sayfasıyla birtek sayfa olarak *Zülfikar* aynen neşrolmak ve bir sayfası hükmüne geçmek, hadsiz bir rahmetin şe'nidir.

Sâniyen: Gerçi Nur'lar girdikleri her yerde galebe eder; fakat mütemerrid ve muannid zındıklar, maddiyyûnlar, ellerinden geldiği kadar fütuhatına fütur vermek için desiselere ve ehl-i siyasete evham vermeye çabalıyorlar. İnşaallah bir halt edemezler. Fakat ihtiyat her vakit iyidir. "*Sirran tenevverat*" düsturu devam ediyor. Tâ bunun gibi birkaç mecmua çıkıncaya kadar temkinli ve ihtiyatlı bulunmak lüzumu var. Hattâ bu defa sırr-ı ﴿إِنَّا أَعْطَيْنَاكَ﴾[2]'nın remizli risalesini on üç seneden beri görmediğim halde buraya göndermek bir derece

---

1 Allah mübarek kılsın. Allah sizi muvaffak etsin. Allah sizi iki cihanda mesut etsin.

2 "Hiç şüphesiz (sana bol ve kesilmez hayır) verdik." (Kevser sûresi, 108/1)

ihtiyat kaidesine muhalif olduğu gibi, herkes anlamaz, hem tevil ve tefsir lâzımdır. Çünkü Lâhika'da bir mektupta yazmıştım ki, iki hakikat mücmelen bana ihtar edilmişti:

Birisi: Bir derece dar bir dairede bir nur gösterilmişti; geniş bir dairede mânâ verip, kırk sene evvel "Bir nur göreceğiz." diye müjde veriyordum. Hattâ Hürriyet'ten evvel, eski talebelerime de o müjdeyi mükerrer söylüyordum. Zannederdim ki, geniş siyaset dairesinde olacak. Hâlbuki bu memleketin en ziyade muhtaç olduğu imanî ve İslâmî ve hayat-ı içtimaiye-i İslâmiye dairesinde Risale-i Nur'u göreceksiniz diye hakikatten bana ihtar edilmiş; bir hiss-i kable'l-vuku ile musırrane ve tekrarla ben de haber veriyordum, o hak ve hakikatli meselenin sûretini değiştiriyordum.

İkincisi: Şeâir-i İslâmiye'ye ve siyaset-i İslâmiye'ye darbe vuranlar on iki, on üç, on dört, on altı sene zarfında büyük darbeler yiyecekler diye bana ihtar edildi. Evvelki meselenin aksine olarak, geniş dairede vuku bulan o hâdisâtı ve büyük cemaatlere gelen o tokatları, küçük bir dairede şahıslara gelecek tokatlar suretinde mânâ vermiştim ki, tam aynen iki dairede, hem küçük, hem büyük, on iki sene sonra en müthişi dünyayı terk ettiği gibi, büyük dairede de onun gibi dehşetli cemaatler on iki, on üç, on dört, on altı tarihlerinde aynı tokatları yediler ve yiyecekler diye ihtar edildi.

Ben, tevilimle bu büyük daireyi yalnız küçükte tatbik ettiğim gibi, evvelki "nur" meselesinde de bilâkis küçük daireyi ve sırf imanî hâdise-i Nuriye'yi pek geniş daire-i siyasiyede tevilimle mânâ vermiştim. Onun için, sırr-ı ﴿إِنَّا أَعْطَيْنَاكَ﴾[1]'yı herkes birden anlamaz. Hem şahsî isimleri böyle mesail-i ilmiyeye girmemek lâzım olduğundan, o risale hattâ on üç seneden beri elime geçmediğinde isabet var; kardeşlerim dahi onu merak etmesinler. Biri eğer çok merak etse, o sırr-ı ﴿إِنَّا أَعْطَيْنَاكَ﴾ 'nın başında "Şimdiki Sâniyen…" ile başlayan fıkrayı ve Lâhika'da geçen aynı meseleye dair fıkrayı okumak lâzımdır; yoksa hiç bakmasın.

O ikinci Harb-i Umumî ve o dehşetli şahsın dünyadan gitmesiyle ve şimdi de onun mesleği geri çekilmesi ve bir kısmı o mesleğin aksine din lehinde resmen çalışması ve ehl-i imanın istibdad-ı mutlakadan bir derece kurtulması ve az bir tevil ile o risaleciğin verdikleri haber aynı tarihlerde vuku bulması, o sûrenin bir lem'a-yı i'câzıdır. Fakat heyecanlı tevillerim perde çekmişti; hakikat gizlenmiş.

---

1 "Hiç şüphesiz (sana bol ve kesilmez hayır) verdik." (Kevser sûresi, 108/1)

Aziz, muhterem kardeşim,

Bin üç yüz seneden beri âlem-i İslâm'ı ağlatan ve bütün ehl-i hakikate "Eyvahlar! Yazıklar olsun!" dediren âlem-i İslâm'ın en dehşetli büyük yarasını deşmek, düşünmek, benim hususî meşrebimde tahammülüm fevkinde elem veriyor. Hususan yirmi beş seneden beri ihlâs ile hakikî hizmet-i imaniye, beni her nevi siyasetten çektiği ve yirmi beş sene zarfında bir gazeteyi okutturmadığı gibi; yirmi sene bu işkenceli esaretimde hayat-ı siyasiyeye bakmamak için hükûmete müdafaat-ı hapsiyeden başka müracaat etmeyen ve vazife-i imaniyeye noksan gelmemek ve ihlâs kırılmamak ve siyasete bulaşmamak için on sene bu dehşetli Harb-i Umumî'ye bakmayan, baktırmayan bir hâlet-i ruhiyeyi taşımaya mecburiyetim varken; şimdi dehşetli ejderhalar hakâik-i imaniye cephesinde ehl-i imana gözümüz önünde saldırmalarından ve çokları ısırmalarından, ehl-i imanı kurtarmak mecburiyeti Kur'ân'ın emriyle varken; bu zamanı bırakıp, eski zamana gidip, Ehl-i Beyt'e gelen dehşetli zulümleri temâşâ etmek, daha ziyade ruhumu ezer ve kuvve-i mâneviyeyi kırıp ruhuma azap azap üstüne gelmektir.

Zâlim siyasetin gaddarâne bir düsturu olan "Cemaat için fert fedâ edilir." diye çok zâlimâne pek çok vukuatı, ehvenü'ş-şer diye bir nevi adalet-i izafiye namında hâkimiyetine bir maslahat göstermişler. Hattâ bu asırda, o gaddar düsturun hükmüyle, bir adamın hatasıyla bir köyü mahveder. Beş-on adamın, onların siyasetine zarar vermek tevehhümüyle, binler adamı perişan eder.

İşte, eski zamanda bir derece, siyasetin bu gaddar düsturu İslâmlar içine girdiğinden, siyasette, bu müthiş düsturlar karşısında, mecburiyetle Selef-i Salihîn sükûtla ve Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat'in imamları o kapıları kapamak, طَهَّرَ اللهُ أَيْدِيَنَا فَنُطَهِّرُ أَلْسِنَتَنَا[1] deyip o kapıları açmıyorlar.

Madem Ehl-i Beyt'e zulmedenler şimdi âhirette cezasını öyle bir tarzda görüyorlar ki, bizim onlara hücumla yardımımıza bir ihtiyaç kalmıyor. Ve mazlum Ehl-i Beyt, muvakkat bir azap ve zahmet mukabilinde o derece yüksek bir mükâfat görmüşler ki, aklımız ihata etmiyor. Değil şimdi onlara acımak, belki onları o hadsiz rahmete mazhariyetleri noktasında binler tebrik etmek gerektir ki, birkaç sene zahmetle, milyonlar mertebeler ve bâki saadetler âhirette kazandıkları gibi, dünyada da kaldıkları zamanda, ehemmiyetsiz, dünyanın fâni

---

1 "Cenâb-ı Hak ellerimizi o kanlı hadiselere bulaştırmadı; o halde biz de o hadiselerden bahsedip dilimizi bulaştırmayalım." eş-Şa'rânî, *el-Yevâkît ve'l-cevâhîr* s.445; el-Azîmâbâdî, *Avnü'l-ma'bûd* 12/274. Yakın ifadeler için bkz.: İbni Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ* 5/394; Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliyâ* 9/114.

saltanatı ve muvakkat hâkimiyeti ve karışık siyasetine bedel mânevî birer sultan ve hakikat âleminde birer şâh, birer mânevî padişah makamını kazandılar. Valiler yerine, evliyalar, aktablara kumandan oldular. Kazançları bire bin değil, milyonlardır.

İşte bu sır içindir ki, Yeni Said'in hususî üstadı olan İmam Rabbânî, Gavs-ı Âzam ve İmam Gazâlî, Zeynelâbidin *(radiyallâhu anhum)* hususan *Cevşenü'l-Kebîr* münâcâtını bu iki imamdan ders almışım. Ve Hazreti Hüseyin ve İmam Ali *(kerremallâhu vecheh)*'den aldığım ders, otuz seneden beri, hususan *Cevşenü'l-Kebîr*'le daima onlara mânevî irtibatımda, geçmiş hakikati ve şimdiki Risale-i Nur'dan bize gelen meşrebi almışım. Zâlimlerin gaddarlıklarını değil deşmek, bakmak, belki düşünmek de meşrebimize gelmiyor. Çünkü onlar mücâzâtını ve mazlumlar mükâfatını, aklımızın fevkinde görmüşler. O meselelerle meşgul olmak, şimdiki bu hazır musibet-i diniyeye karşı mükellef olduğumuz vazife-i Kur'âniye'ye zarar verir.

Ulemâ-yı İlm-i Kelâm'ın ve usûlü'd-din allâmelerinin ve Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat'in dâhi muhakkiklerinin İslâmî akidelere dair çok tetkik ve muhakematla ve âyât ve hadisleri müvazene ile kabul ettikleri usûlü'd-din düsturları, şimdiki Risale-i Nur'un meşrebini muhafazaya emrediyor, kuvvet veriyor. Hattâ, hiçbir yerde, hattâ ehl-i bid'a kısmı da bu meşrebimize ilişemiyorlar. Hakikat-i ihlâs tam muhafaza edildiği için, her nevi ehl-i İslâm içine giriyor. Şîalıkta mutaassıp ve Vehhâbîlikte de müfrit, filozofların en maddîsi ve mütefennini ve mutaassıp hocaların en enaniyetlisi, beraber Nur dairesine girmeye başlamışlar ve kısmen şimdi de kardeşçe bulunuyorlar. Hattâ bazı misyonerler de, din-i İsâ'nın *(aleyhisselâm)* hakikî ruhânîsi de o daireye gireceklerine emâreler var. Birbirine hücum değil, belki bir tesanüt, bir musalâha lüzumunu hissedip medar-ı münakaşa meseleleri ortaya atmıyorlar. Demek İmam Ali'nin *(radiyallâhu anh)* otuz kırk işaretiyle sarahat derecesinde haber verdiği Risale-i Nur, bu zamanın müthiş yaralarına tam bir ilâçtır. Onun için, o daire bize kâfi gelmiş, harice çıkmıyoruz.

İmam Ali'nin *(kerremallâhu vecheh)* şahsına ve hayatına ve adalet-i hakikî üzerine giden siyasetine ilişmek, darbe vurmak başkadır. Şahsiyet-i zahirîsinden ve hayat-ı dünyeviyesinden ve siyaset-i içtimaiyesinden binler derece daha yüksek olan şahsiyet-i mânevîsine ve kemâlât-ı ilmiyesine ve makamat-ı velâyetine ve varisliğine darbe gelmez ve gelmemiş ve gelemiyor. Kimin haddi var? Onun için, iki ciheti birleştirmek tevehhümüyle karşısında muarazaya

çalışanların taarruzu pek dehşetli görünüyor. Ehl-i iman ortasında nasıl böyle vukuat olabilir, diye hayret veriyor. Hâlbuki Yezid ve Velid gibi habis herifler müstesna, ötekilerin kısm-ı âzamı, İmam Ali'nin *(radiyallâhu anh)* harika kemâlâtına ve kerametlerine ve verasetine ilişmek değil, belki yalnız hayat-ı içtimaiye-i insaniyeye ait idaresine darbe vurmaya çalışmışlar, hata etmişler.

Hâricî ve büyük bir düşmanın hücumu zamanında, dahilî küçük düşmanlıkları bırakmak elzemdir. Yoksa, hücum eden büyük düşmana yardım hükmüne geçer. Bunun için, daire-i İslâmiye'de eskiden beri tarafgirâne birbirine mukabil, muarız vaziyetini alan ehl-i İslâm o dahilî düşmanlıkları muvakkaten unutmak maslahat-ı İslâmiye muktezasıdır.

Aziz, sıddık, bahtiyar kardeşim Süleyman Rüştü,

Seni ve kardeşin kahraman Burhan'ı ve senin iki mübarek, mâsum evlâdını ve senin hane halkını, Risale-i Nur namına ve umum şâkirtler hesabına ruh u canımızla sizi tebrik ediyoruz. Böyle kudsî ve daimî sevap kazandıracak uhrevî bir hizmete muvaffakiyetinizi, Isparta ve bu memleket istikbalde alkışlayacaktır. Size çok hayırlı dualar kazandıracak. İnşaallah, *Zülfikar* gibi daha çok emsaline muvaffak olursunuz. Bu acip şerait içinde bu fevkalâde muvaffakiyet, hem *Zülfikar*'ın, hem sadakatinizin bir kerametidir. Çok mübarek olan senin rüyan –ki, emr-i ilâhi ile, Kur'ân'ı, Hazreti Peygamberimiz *(aleyhissalâtü vesselâm)*'a vermek, Hazreti Cebrail'in vazifesinin bir cilvesidir– işarettir ki, bu hizmetiniz hem rıza-yı ilâhiyeye, hem rıza-yı Peygamberîye *(aleyhissalâtü vesselâm)* muvafıktır. Mucizât-ı Kur'âniye'yi, Mucizât-ı Ahmediye vasıtasıyla ümmet-i Muhammediye'ye *(aleyhissalâtü vesselâm)* tebliğ etmek mânâsıyla senin rüyan tâbir edilir.

Nasıl, bir küçücük cam parçasında güneşin bir timsali, ziyasıyla o elindeki camı tutanla münasebettar olur, bir nevi muhabere eder. Öyle de hususî bir tecellî ile, rü'yalarda –selef-i sâlihînde bu çeşit rüyalar görülmüş– makbuliyet ve rıza alâmetidir. Hazreti Peygamber'in *(aleyhissalâtü vesselâm)* yanında gördüğün adam da, Nur ve Risale-i Nur şâkirtlerinin şahs-ı mânevîsidir.

Vazifemiz, ihlâs ile ve sebat ve tesanüdle ve mümkün olduğu kadar ihtiyatla, *"sirran tenevverat"* irşad-ı Alevî'yi fiilen tasdik etmek, ona göre hareket etmektir. Yoksa, muarızlara mukabele etmek ve onların hücumundan telâş etmek değil. Muvaffakiyet ve fütuhat-ı Nuriye ve revaç ile intişarı ise, vazife-i ilâhiyedir. *"Vazifemizi yapıp, vazife-i ilâhiyeye karışmamak gerektir."* diye hem bana, hem sizin bedelinize teselli buldum.

O beş Ahmed'den Safranbolu'da Hasan Feyzi'nin tam yerine geçen tam vârisi Safranbolulu Ahmed Fuad'ın gayet samimî ve fedakârâne mektubunda, benim bedelime, aynen Hasan Feyzi, Hâfız Ali gibi, bâki kalan hayatını bana verip, benden evvel berzaha gitmek için dua ediyor. Hâlbuki şimdi Nur'lara onun hayatı daha ziyade faydalıdır. Bana nisbeten genç, faal bir kardeşim, benden sonra, kardeşlerim gibi vazife-yi Nuriyemi yapıyorlar diye kemâl-i istirahat-i kalble ecelimi beklerim. Cenab-ı Hak, onun gibi çok fedakârları Nur'lara kavuştursun.

Hem çok eski, hem çok sadık, hem çok muktedir, sebatkâr medrese-i Nuriye kahramanlarından Marangoz Ahmed'in; ve medresenin üstadı olan merhum Hacı Hâfız'ın kerametli vefatına dair güzel, hazîn mektubunda, o medrese-i Nuriye'nin şâkirtlerinin o merhum üstadlarına karşı gösterdikleri dindarane vaziyet ve yağmurun zahmet vermemek ve onları ıslatmamak ve üşütmemek için durması, iş bittikten sonra başlaması, o merhum zatın ruhuna büyük rahmetlerin nüzûlüne emâre... Cenab-ı Hak o rahmet katreleri adedince ona ve onlara rahmet etsin, âmîn...

Kastamonu'da, sekiz sene mübarek mahdumu ve merhum refikasıyla Risale-i Nur'a fevkalâde bir sadakatle çalışan ve kalemiyle Risale-i Nur'a çok hizmet eden ve çokları Nur dairesine getiren ve hapishanede kendi gibi kahramanlardan olan Sadık Beye, hem istirahatime, hem Nur şâkirtlerinin tesanüdüne ehemmiyetli hizmet eden ve Feyzi ve Emin ve İhsan ve Ahmed'ler gibi has kardeşlerimizle, yine Kastamonu'da Nur'lara hizmet eden Küçük Şeyh namında Hilmi Bey bana mektubunda, Nurcu olan refikasının vefatını bildiriyor. O merhume hakkında medar-ı şükrandır ki, bir-iki aydır, dualarımda

"Zehralar" dediğim vakit, "Hâcerler" de derdim, içinde o merhumeyi de niyet ediyordum. Vefatını bilmiyordum. Cenab-ı Hak ona binler rahmet eylesin ve akrabasına sabr-ı cemîl ihsan etsin, âmîn...

Risale-i Nur dairesinde bulunan ve bilfiil çalışan hocalardan ve Konya hocalarından başka, sair hocalara, bugünlerde, tashihat yaparken şiddetli bir hiddet bana geldi. Çünkü Arabî okumayan Nur şâkirtlerinin fedakârları, Arabî bilmemesinden sehivler, hatalar oluyor. Ben de zahmet çektiğimden, hem eski talebelerimden olan hocalara ve kardeşime, hem şimdiki Ankara'da ve İstanbul'daki resmî hocalara bağırarak dedim:

"Ey insafsızlar! Neden hem vazifeniz, hem medresenin mahsulü, hem size farz-ı ayn gibi lüzumu bulunan bu hizmet-i imaniyede bana yardım etmiyorsunuz? Belki de sizin lâkaytlığınızdan çokların çekilmesine sebebiyet veriyorsunuz. İmam Ali'nin *(radiyallâhu anh)* âhir zamanın bir kısım hocalarına vurduğu tokattan hissedar oluyorsunuz." diye dehşetli bir itiraz kalbe gelirken, birden, kalbini bozmayan hocaları müdafaa etmek için üç mânâ ihtar edildi.

Birincisi: Resmen iki büyük merkezde, iki heyet-i ilmiye, beyanı münasip olmayan çok esbaba binâen, her vesile ile, hoca kısımlarının Risale-i Nur'dan çekilmeleri için çok vasıtaları istimal ediyorlar. Memuriyet gibi derd-i maişet belâsıyla bîçâre hocaları dairelerine çekip, Nur'lardan uzaklaştırıyorlar. Bîçâre hocalar, Nur'ların kıymetini bilmiyorlar değil; belki derd-i maişet veyahut o heyet-i ulemâdaki büyük hocalara itimad edip ve kendi tahsil ettiği ilm-i dinî kendi imanını kurtaracak derecesindedir zannıyla lâkayt kalıp, ruhsatla amel etmeye kendine fetva buluyor.

İkinci mânâ: Bu kadar dehşetli bir hücum ve tazyike mâruz kalan Risale-i Nur şâkirtlerini, evham yüzünden, güya "Menemen ve Şeyh Said vakıaları gibi bir hâdisenin ihtimali var", diye iki defa imha için, hem perde altında eskiden beri düşmanlarım, hem resmen kanun ve idare ve siyaset cihetinde merhametsiz bir surette bazı erkân-ı hükûmetin bizi iki defa hapis ve itham etmesi ve resmî ve gayr-i resmî propagandalarla herkesi bizden ve Nur'lardan ürkütmesiyle, elbette hassas ve bir derece zayıf hocalara ehemmiyetli bir korku verip bir mâzeret olur. Onun için, ekseriyet değil, belki yalnız fevkâlade bir cesaret ve gayret taşıyan bir kısım hocalar Nur'lar dairesine girip, girmeyenleri de bir derece affettirdiler.

Üçüncü mânâ: Şimdilik tehir edildi. Bazı hocalar, "Minare kadar yüksek bir adamı," hem "Alnında okunacak bir yazı bulunacak,"[1] hem "Birden eli bir su ile delinecek," gibi hakikatin perdesi olan teşbihleri hakikat zannetmek bahanesiyle, Nur'un bazı ihbârât-ı gaybiyesi, sathî nazarlarına muvafık gelmiyor, ona daha yanaşmıyor. Cenab-ı Hakk'a hadsiz şükür olsun ki, bu zamanda Risale-i Nur'da, nokta-yı istinad olarak avam-ı müminînin en ziyade muhtaç oldukları ve Nur'da buldukları öyle bir hakikattir ki; hiçbir şeye âlet olmayacak ve hiçbir garaz ve maksat, içine girmeyecek ve hiçbir şüphe ve vesveseye meydan vermeyecek ve hiçbir düşman ona bahane bulup çürütmeyecek ve yalnız hak ve hakikat için ona çalışanlar bulunacak, dünya maksatları ona karışmayacak, tâ ki, uzakta olan ehl-i iman, o hakikate ve sadık nâşirlerine tam itimad edip imanlarını, zındıkların ve dinsizlerin, din aleyhindeki dehşetli filozofların itirazlarından ve inkârlarından kurtarsınlar.

Evet, o ehl-i iman, lisân-ı hâl ile diyecek ki: Madem bu hakikati, bu kadar şiddetli düşmanları çürütemediler ve itiraz edemiyorlar; ve şâkirtleri, haktan başka onun hizmetinde hiçbir maksat taşımıyorlar. Elbette, o hakikat, ayn-ı hak ve mahz-ı hakikattir diye, bin burhan kadar bir delil hükmünde imanını kuvvetlendirir ve kurtarır; ve "İslâmiyet'te bir hakikatsizlik mı var?" diye daha evhama düşmeyecekler.

İki defadır, himmeti uzun, eli kısa Abdurrahman Salâhaddin, *Asâ-yı Mûsâ*'yı ve *Zülfikar*'ın bir kısmını Câmiü'l-Ezher'e göndermek istemiş; hilâf-ı memul olarak, o lüzumlu ve ehemmiyetli yere bazı esbaba binâen gitmemiş اَلْخَيْرُ فِي مَا اخْتَارَهُ اللهُ[2] kaidesince, belki ben o iki nüshaya bakmadığım ve tashih edemediğim için, o inceden inceye her şeyi tetkik eden ulemâ heyetine, tam bir tashih gördükten sonra, hem tam *Zülfikar* ve *Asâ-yı Mûsâ* beraber olarak gitmek münasiptir, diye kalbime geldi. Belki ehemmiyetli ve ulemânın itirazını celb edecek sehivler içinde var. Onun için, o iki risaleyi Salâhaddin bana göndersin ki, ben bakacağım. Sonra, inşaallah, hem tam *Zülfikar*'ı, hem *Asâ-yı Mûsâ* ile, hem *Tılsım Mecmuası* ile, ehemmiyetli bir beyanname ile beraber göndereceğiz.

Üstadlarımdan birisi olan Mevlânâ Celâleddin-i Rumî'nin *(kuddise sirruh)* mensuplarından olduğu anlaşılan eczacı Hacı Abdüllatîf'in mektubundan an-

---

1 Bkz.: Buhârî, *tevhîd* 17; Müslim, *fiten* 101-103, 95; Tirmizî, *fiten* 59; Ebû Dâvûd, *melâhim* 14.

2 "Allah'ın kullarını sevk ettiği ve onlar için seçtiği her şeyde hayır vardır." Bkz.: el-Aclûnî, *Keşfü'l-hafâ* 1/478.

laşılıyor ki, bilerek, tam takdir ederek Nur'lara hizmet edecektir. Zaten ben bekliyordum ki, Mevlevîlerden bazı Nur kahramanları çıksın. İnşaallah birisi bu olacak. Ona çok selâm ederim. Hususî mektup yazmaya halim müsaade etmediği için gücenmesinler. Orada, Sabri ve mahdumları ve Nur şâkirtlerine ve başta Hoca Vehbi Hazretleri olarak hocalarına çok selâm eder ve dualarını bekleriz.

Size hayatımda vefattan sonra elinize geçecek mânevî malımı ve hukukumu size vermeye ve مُوتُوا قَبْلَ أَنْ تَمُوتُوا[1] sırrına binâen, ölümden evvel sizi bilfiil vâris yapmaya dair bir Nur şakirdi sordu ki: "Hikmet nedir? Sizi daha çok zaman aramızda görmek istiyoruz. İnşaallah öyle kalacaksınız."

Ben de dedim ki: Eğer vefattan sonra bu hakikî ve hakikatli vârislerin eline bu malım geçse, dünya malı gibi bir derece taksim olur; derecesine göre her birisi maldan bir kısmına hakikî malik olur, umumuna mâlik olamaz. Fakat ölümden evvel vârislere verilse; emvâl-i uhrevî gibi, her birisi umum o mala, o nur lâmbasına derecesine göre mâlik sayılır. Her birisi küçük birer Said olur; bir nöbetçi yerine, binler nöbetçiler olur. Said'in, irsiyette yalnız binden bir hisse sahibi bir Nurcu olmaz, belki tam bir genç Said olur.

Meselâ o emvâl –emvâl-i Nuriye– faraza bir hazine kadar olsa, binler Nurculara tevziatta, taksimatta yirmişer, yüzer altın düşebilir. Fakat vefat etmeden onları onlara vermek, bir sırr-ı azîme binâen, her birine istidadına göre, haslara bir milyon birden düşebilir. Bu sırrın bir sırrı var, şimdi izah edemem.

Yine o şâkirt dedi ki: "Her bir has şakirdin, senin gibi hayatını ve bütün rahatını feda edebilir mi ki, o koca malı bütün birden alsın?"

Ben de dedim ki: İnşaallah, tesanüdün sırr-ı âzîmi ile –ki, üç *elif* tesanüdle yüz on bir kuvvetinde gösterdiği gibi– has şâkirtlerin mabeynindeki tesanüd-ü hakikînin verdiği kuvvet, benim gibi bir bîçârenin sizce fevkalâde zannedilen fedakârlığından geri kalmayacaktır inşaallah.

---

1 "Ölüm gelip çatmadan evvel, şehevânî ve nefsanî hislerinizi terk etmek suretiyle ölüp, hakikî hayata eriniz." es-Sehâvî, *el-Makâsıdü'l-hasene* s.436; Aliyyülkârî, *el-Masnû'* s.198; el-Aclûnî, *Keşfü'l-hafâ* 2/384.

Sava Medrese-i Nuriye kahramanlarından Mehmed Çavuş, benim için yazdığı *Zülfikar*'ı Emniyet Müdürü'nün elinde görmüş, demiş: "Benimdir, veriniz.."

O da demiş ki: "Hoşuma gitti, bir-iki hafta okuyacağım."

O da demiş: "Kalsın."

Eğer münasip görseniz, benim tarafımdan o Emniyet Müdürü'ne ve alan komisere deyiniz ki: Said size selâm edip benim hattım güzel olmadığı için, o zat, benim için yazmış.

Ben Isparta'yı toprağıyla, taşıyla, bütün ahalisiyle mübarek gördüğümden, oradaki hükûmete, hususan zabıtasına ciddî dost nazarıyla bakıyorum. Hususan çok tecrübelerle ve üç vilâyet zabıtasının itirafıyla ve üç vilâyet mahkemesinin müttefikan beraat kararıyla ve üç cemiyet-i ilmiyenin ve ehl-i vukufun tahsin ve takdirleriyle sabit olmuş ki, Risale-i Nur eczaları ve şâkirtleri, Emniyet Müdürü'nün ve zabıtanın vazifeleri olan âsâyiş ve idare ve inzibat ve ahlâksızlığa karşı, komiserlerden ziyade, serkeşleri itaate getirmek ve âsâyişi temin etmekte, mânevî ve tam tesirli mânevî inzibat memurlarıdır. Onun için, zabıta, evhamla değil, kemâl-i takdirle, Emniyet Müdürü'nün bakması gibi bakmalıdır. Çünkü o *Zülfikar* hakkında demiş: "Çok güzel, sevdim, okuyacağım.. hoşuma gitti." Her neyse... Siz, daha ne münasip görürseniz öyle yaparsınız.

Hem Emniyet Müdürü'ne deyiniz ki: Kardeşimiz Said diyor: Eğer o *Zülfikar* tam hoşuna gitmişse, o benimdir, ona hediye ediyorum. Hem onun gibi mühim olan *Asâ-yı Mûsâ*'yı da ona hediye edeceğim.

Denizli'den ve Tavas'tan gelen güzel mektuplarına hususî cevap vermeye katiyen vaktim ve halim müsaade etmediğinden, hususî cevap vermediğimden gücenmesinler. Çakır Yusuf'un mektubundan, tam ciddiyeti ve tam Hasan Feyzi'nin bir vârisi olduğunu gösteriyor.

Kardeşimiz ve Nur'un kumandanlarından Isparta Hulûsi'si Refet Bey'in mübarek mâsumunun dokuz yaşında iken –bu derece– Risale-i Nur'dan Birinci Söz'ü yazması gösteriyor ki, o mübarek Hüsnü, Safranbolu'nun on bir yaşındaki Hüsnü'sü gibi dahi mâsumların küçücük bir kahramanı olmaya namzettir. Cenab-ı Hak onu Nur'lara bağışlasın ve muvaffak eylesin, âmîn... İnşaallah, yazdığımız nüshayı sonra tashih edip göndereceğim.

Eski Dahiliye Vekili, Şimdi Parti Kâtib-i Umumisi Hilmi Bey

Evvelâ: Yirmi sene zarfında birtek istida Dahiliye Vekili iken sana yazdım. Fakat yirmi senelik kaidemi bozmadım, vermedim. İstersen sana okuyacağım. Hem eski dahiliye vekili, hem şimdi kâtib-i umumî sıfatlarıyla seninle konuşacağım. Yirmi sene hükûmetle konuşmayan, tek bir defa yine hükûmet hesabına hükûmetin büyük bir rüknü ile konuşan adam, on saat kadar söylese azdır. Onun için siz benimle konuşmayı bir-iki saat müsaade ediniz.

Sâniyen: Şimdi partinin kâtib-i umumîsi itibarıyla size bir hakikati beyan etmeye kendimi mecbur biliyorum. Hakikat de şudur:

Sen, kâtib-i umumî olduğun Halk Fırkası'nın millet karşısında gayet ehemmiyetli bir vazifesi var. O da şudur:

Bin seneden beri âlem-i İslâmiyet'i kahramanlığı ile memnun eden ve vahdet-i İslâmiye'yi muhafaza eden ve âlem-i beşeriyeti, küfr-ü mutlaktan ve dalâletten şanlı bir surette kurtulmasına büyük bir vesile olan Türk milleti ve onların Türkleşmiş din kardeşleri!

Eğer şimdi, eski zaman gibi kahramancasına Kur'ân'a ve hakâik-i imana sahip çıkmazsanız ve sizler gibi ehl-i hamiyet eskide yanlış bir surette ve din zararına medeniyetin propagandası yerinde doğrudan doğruya hakâik-i Kur'âniye ve imaniyeyi tervice çalışmazsanız, size kat'i'yen haber veriyorum ve kat'î hüccetlerle isbat ederim ki, âlem-i İslâm'ın muhabbet ve uhuvveti yerine, dehşetli bir nefret; ve kahraman kardeşi ve kumandanı olan Türk milletine bir adavet; ve şimdi âlem-i İslâm'ı mahva çalışan küfr-ü mutlak altındaki anarşiliğe mağlûp olup, âlem-i İslâm'ın kalesi ve şanlı ordusu olan bu Türk milletinin parça parça olmasına ve şark-ı şimalîden çıkan dehşetli ejderhanın istilâ etmesine sebebiyet verecek.

Evet, hariçte iki dehşetli cereyana karşı bu kahraman millet, Kur'ân kuvvetiyle dayanabilir. Yoksa, küfr-ü mutlakı, istibdad-ı mutlakı, sefahet-i mutlakı ve ehl-i namusun servetini serserilere ibâha etmesini âlet ederek dehşetli bir kuvvetle gelen bir cereyanı durduracak, ancak İslâmiyet hakikatiyle mezcolmuş, ittihad etmiş ve bütün mâzideki şerefini İslâmiyet'te bulmuş, bu millet dayanabilir. Bu milletin hamiyet-perverleri ve milliyet-perverleri, her şeyden evvel bu mümteziç, müttehid milliyetin can damarı hükmünde olan hakâik-i Kur'âniye'yi terbiye-i medeniye yerine esas tutmak ve düstur-u hareket yapmakla o cereyanı durdurur inşaallah.

İkinci cereyan: Âlem-i İslâm'daki müstemlekâtlarını kendilerine ısındırmak ve tam bağlamak için bu vatandaki kuvvetli merkeziyet-i İslâmiye'yi dinsizlikle itham etmekle bozmak ve âlem-i İslâm'ın irtibatını mânen kesmek ve uhuvvetlerini bu millete adavete çevirmek gibi bir plânla şimdiye kadar bir derece muvaffak da olmuş.

Eğer bu cereyanın aklı başında olsa, bu dehşetli plânı değiştirip, hariçteki âlem-i İslâmı okşadığı gibi, bu merkezdeki İslâmiyet dinini okşasa, hem o da çok istifade eder, hem azîm fütuhatını bir derece muhafaza eder, hem bu vatan ve millet dehşetli belâdan kurtulur.

Eğer şimdi siz kâtib-i umumî olduğunuz hamiyet-perver, milliyet-perver adamlar, şimdiye kadar cereyan eden ve medeniyet hesabına mukaddesatı çiğneyen usulleri muhafazaya çalışıp, üç-dört şahsın inkılâp namında yaptıkları icraatı esas tutarak mevcut haseneleri ve inkılâp iyiliklerini onlara verip ve mevcut dehşetli kusurları millete verilse, o vakit üç-dört adamın seyyiesi üç-dört milyon seyyie olup bu kahraman ve dindar milleti ve İslâm ordusu olan Türk milletinin geçmiş asırlardaki milyarlar şerefli merhum ordularına ve milyonlarla şehidlerine ve milletine büyük bir muhalefet ve ervahına bir mânevî azap ve şerefsizlik olmakla beraber; o üç-dört inkılâpçı adamın pek az hisseleri bulunan ve millet ve ordunun kuvvet ve himmetiyle vücut bulan haseneleri o üç-dört adama verilse, o üç-dört milyon iyilikler, üç-dört haseneye inhisar edip küçülür, hiçe iner; daha dehşetli kusurlara keffâret olamaz.

Sâlisen: Size karşı elbette çok cihetlerde dahilî ve haricî muarızlar var. Ben dünya ve siyasetin haline bakmadığım için bilemiyorum. Fakat beni bu senede çok sıkıştırdıkları için mecburiyetle sebebine baktım ki, size karşı bir muarız çıkmış. Eğer o muarız mükemmel bir reis bulup hakâik-i imaniye namına çıksaydı, birden sizi mağlûp ederdi. Çünkü bu milletin yüzde doksanı, bin seneden beri an'ane-i İslâmiye ile, ruh ve kalble bağlanmış. Zâhiren, muhalif-i fıtratındaki emre itaat cihetiyle serfürû etse de, kalben bağlanmaz.

Hem, bir Müslüman, başka milletler gibi değil. Eğer dinini bıraksa anarşist olur, hiçbir kayıt altında kalamaz; istibdad-ı mutlaktan, rüşvet-i mutlakadan başka hiçbir terbiye ve tedbirle idare edilmez. Bu hakikatin çok hüccetleri, çok misalleri var. Kısa kesip sizin zekâvetinize havale ediyorum.

Bu asrın Kur'ân'a şiddet-i ihtiyacını hissetmekte İsveç, Norveç, Finlandiya'dan geri kalmamak size elzemdir. Belki onlara ve onlar gibilere rehber olmak vazifenizdir. Siz, şimdiye kadar gelen inkılâp kusurlarını üç-dört adamla-

ra verip şimdiye kadar umumî harp ve sair inkılâpların icbarıyla yapılan tahribatları –hususan an'ane-i dîniye hakkında– tamire çalışsanız, hem size istikbalde çok büyük bir şeref ve âhirette büyük kusuratlarınıza keffâret olup, hem vatan ve millet hakkında menfaatli hizmet ederek milliyet-perver, hamiyet-perver namına müstehak olursunuz.

Râbian: Madem ölüm öldürülmüyor ve kabir kapısı kapanmıyor. Ve madem siz de herkes gibi kabre koşuyorsunuz. Ve madem o kat'î ölüm ehl-i dalâlet için idam-ı ebedîdir, yüz bin hamiyetçilik ve dünya-perestlik ve siyasetçilik onu tebdil edemez. Ve madem Kur'ân, o idam-ı ebedîyi, ehl-i iman için terhis tezkeresine çevirdiğini güneş gibi isbat eden Risale-i Nur elinize geçmiş ve yirmi seneden beri hiçbir filozof, hiçbir dinsiz ona karşı çıkamıyor.. Bilâkis dikkat eden filozofları imana getiriyor ve bu on iki sene zarfında dört büyük mahkemeniz ve filozof ve ulemâdan mürekkep ehl-i vukufunuz Risale-i Nur'u tahsin ve tasdik ve takdir edip, iman hakkındaki hüccetlerine itiraz edememişler. Ve bu millet ve vatana hiçbir zararı olmamakla beraber, hücum eden dehşetli cereyanlara karşı sedd-i Zülkarneyn gibi bir sedd-i Kur'ânî olduğuna Türk milletinden, hususan mektep görmüş gençlerden yüz bin şahit gösterebilirim. Elbette benim size karşı bu fikrimi tam nazara almak, ehemmiyetli bir vazifenizdir. Siz dünyevî çok diplomatları her zaman dinliyorsunuz; bir parça da âhiret hesabına konuşan, benim gibi kabir kapısında, vatandaşların haline ağlayan bir bîçâreyi dinlemek lâzımdır.

Küçük bir Hâşiye:

Hilmi Bey! Talihin var. Ben hapiste ve burada iken hakkımda seni merhametsiz gördüm. Ne vakit hiddet ettim, bedduayı niyet ettim; Hilmi Bey namında benim bir kardeşim ve Nur'un has bir şakirdini her vakit hayırlı duamda ismiyle zikrettiğimden, sana beddua niyet ederken, bu hayırlı duaya mazhar "Hilmi Bey" ismi âdetâ şefaatçi oldu, beni men etti. Ben de o niyetten vazgeçtim, senin beni tazip eden memurlarından gelen eziyete tahammül edip o bedduadan vazgeçtim. Çok defa hayret ediyordum. Bana bu kadar sebepsiz azap vermekle beraber sana hiddet etmiyordum. Demek en sonunda seninle dost olacağız diye o hiss-i kable'l-vuku ile kalbe gelmiş.

Bu istida, yirmi seneden beri hiç müracaat etmediğim hâlde, bir hiddet zamanında bir defa olarak beni tâzip eden Dahiliye Vekili Hilmi'ye hitaben yazılmış, berây-ı mâlûmat Afyon Emniyet Müdürüne gönderilmiş. Mânâsız, lüzumsuz dört-beş defa bana sıkıntı verdiler. "Senin yazın böyle değil; kim sana böyle yazmış?" diye resmen beni karakola çağırdılar. Ben de dedim: Böylelere müracaat edilmez; yirmi sene sükûtum haklı imiş!

Ey Emirdağ hükûmeti ve zabıtası! Bu hasbihâli bir sene evvel yazmıştım. Fakat vermedim, sakladım. Şimdi, beş cihetle kanunsuz beni hususî ikametgâhımda bir hizmetçiden men ve müdahale etmeleri gibi dünyada emsalsiz bir tarzda beni istibdad-ı mutlak altına alıyorlar. Kanun namına kanunsuzluk edenleri, insafa gelmek fikriyle izhar ediyorum.

Dahiliye Vekili İle Hasbihalden Bir Parçadır

.....

Hiçbir tarihte ve zemin yüzünde emsali vuku bulmayan bir zulme ve on vecihle kanunsuz bir gadre ve tazyike hedef olmuşum. Şöyle ki:

♦Hem şiddetli suikast eseri olarak zehirlenmeden hasta;

♦hem gayet zayıf, yetmiş bir yaşında ihtiyar; hem kimsesiz, acınacak bir gurbette,

♦hem palto ve fanilâ ve pabucunu satmakla maişetini temin eden fakîrü'l-hal,

♦hem yirmi beş sene münzevî olmasından, binden ancak tam sadık bir adamla görüşebilen bir merdümgiriz, mütevahhiş,

♦hem yirmi sene hayatını ve eserlerini üç mahkeme ve Ankara ehl-i vukufu inceden inceye tetkikten sonra bilittifak beraatine ve eserleri vatana, millete zararsız olarak menfaatli olmasına karar verilmiş bir mâsum,

♦hem eski Harb-i Umumî'de ehemmiyetli hizmet etmiş bir evlâd-ı vatan,

♦hem şimdi bu milleti, bu vatanı, anarşilikten ve ecnebî ifsadlarından kurtarmak için meydandaki tesirli âsârıyla bütün kuvvetiyle çalışan bir hamiyetperver; ve mahkemede yetmiş şahitle isbat edildiği gibi, yirmi beş senede bir gazeteyi okumayan, merak etmeyen ve yedi sene Harb-i Umumî'ye bakmayan, sormayan, bilmeyen ve eserlerinde kuvvetli delillerle siyasetten bütün

bütün alâkasını kestiğini isbat eden ve dünyanıza karışmadığını adliyeleriniz resmen itiraf ettiği bir zararsız adam,

♦hem âhiretine ve ihlâsına zarar gelmemek için şiddetle teveccüh-ü âmmeden kaçan ve kardeşlerinin onun hakkındaki hüsn-ü zanlarından ve medihlerinden çekinen, beğenmeyen bu bîçâre Said'e, başta Dahiliye Vekili olan sen, Afyon Valisini ve Emirdağ zabıtasını musallat edip, her gün bir ay haps-i münferit azâbını çektirmek ve tecrid-i mutlak içinde tek başıyla bir haps-i münferitte durmaya mecbur etmek, hangi maslahatınız iktiza eder? Hangi kanun bu dehşetli gadre müsaade eder diye, hukuk-u umumiyeyi muhafaza eden adliyenin yüksek dairesi vasıtasıyla Dahiliye Vekiline beyan ediyorum.

Zulmen bütün hukuk-u medeniyeden ve insaniyeden
ve yaşamak hakkından mahrum edilen
Said Nursî

Bu yakınlarda Üstadımızın yanına ehemmiyetli iki miralay (ikisi de jandarma kumandanlarından), bir de ehemmiyetli bir mebus (partinin müfettişlerinden) Üstad'ın yanına geldiler. Uzun bir sohbetten sonra, üçü de, kemâl-i teslimiyetle, Üstad'a dostluğa karar verdiler. Ve birisi, şimdiden Risale-i Nur talebesi olmuş. O mebus (müfettiş-i umumî), Eski Said'in dostu imiş. Gittikten sonra haber aldık ki, bu zatın vasıtasıyla eski dahiliye vekili ve şimdi partinin kâtib-i umumisi olan Hilmi Bey, bilhassa hususî olarak Üstad'ın ziyaretine gelecek ve dostane bir surette görüşecek. Onun için, Üstad da size gönderdiğimiz bu sureti aynen onun eline vermek, o mevzuda konuşmak için kaleme alınmış. Daha o gelmeden berây-ı mâlûmat size göndermeye Üstad bize izin verdi.

Hem Refet Bey'in mübarek mahdumu Hüsnü'nün küçük risalesinin âhirine duasını yazdı, onu da leffen gönderiyoruz. Cenab-ı Hakk'a hadsiz şükür olsun ki, hem Nurcu, hem ciddî dost, hem mütedeyyin bir kaymakam, şimdi buraya kaymakam olmuş. Eskide size gönderilen "Dahiliye Vekili ile Bir Hasbihal" namındaki parçayı dahi gönderiyoruz. Onu da Üstad, ona okuyacak.

Kahraman Nazif'in ve Yâkub Cemal'in, şimâl-i garbîde, üç devletin Kur'ân'ı kabul etmesi *Zülfikar*'ın intişarına tevafuku; ve geçen sene, "*Zülfikar* çıkarsa, dahilen ve haricen büyük fütuhata vesile olacak." hükmünü tasdik etmesi büyük bir fâl-i hayırdır diye, biz de o iki kardeşimizin kanaatine iştirak ediyoruz. Bu fırtınalı ve ilhadlı asırda, biri gizli Alman, üçü âşikâr devletlerin, beşerin bu asırda Kur'ân'a şiddet-i ihtiyacını hissetmesi ve bilfiil kabul etmesi büyük bir hâdise-i Kur'âniye'dir. Değil üç devlet, belki yalnız on meşhur adam, on filozof dahi –birden– uzak memleketlerde Kur'ân'ı tasdik etmesi, bizlere ve âlem-i İslâm'a büyük bir müjde ve avam-ı ehl-i imana büyük bir kuvve-i mâneviye temin eder.

Risale-i Nur'un Yirmi Dokuzuncu Mektubu'nda "Hücumat-ı Sitte" ve Zeyli ve "İşârât-ı Seb'a" ve "Telvîhat-ı Tis'a" gibi risalelerin rumuzât-ı Kur'âniye ve tevafukât-ı Nuriye'ye karışık bir surette bulunmasının hikmeti, mahkemeler ve ehl-i vukufun susturulmasına ve bizi onlarla mesul etmemesine bir vesile olmaktı. Güya o rumuzât, o derin ince meseleler, lisân-ı hâl ile onlara demiş: "İnsaf ediniz, Kur'ân'ın bu derece esrarına çalışanlara ilişmeyiniz." Şimdi ise o karışık vaziyeti hiç münasip değil. Çünkü o rumuzât ve tevafukâta, yirmiden ancak birisi muhtaç olur, anlar. İçindeki öteki risalelere yirmiden on dokuzu muhtaç olup anlayabilir.

Buradaki Nur şâkirtleri diyorlar ki: "Mucizeli Kur'ân'ımıza üç sene Denizlili kardeşlerimiz baktılar. Onlar müsaade etsinler, biz de üç ay bakacağız. Hem buradan İstanbul'a muhabere edip fotoğrafla Hizb-i Nuriye, Hizb-i Kur'âniye gibi tab'ına çalışacağız."

İstanbul'daki Amerika Sefiri vasıtasıyla Amerika'daki Müslüman heyetine *Zülfikar*'ı ve bir *Asâ-yı Mûsâ*'yı göndermesini isteyen o dostumuz ve kardeşimize deyiniz ki: Sefirlerin kafası siyasetle meşgul olduğundan ve Risale-i Nur, siyasetle alâkası olmadığından, siyasî bir kafa çabuk takdir edemiyor.

Hem Risale-i Nur, müşterileri aramaz; müşteriler onu aramalı, yalvarmalı. Amerika, buranın en küçük bir havadisini merakla takip ettiği halde, buranın en büyük bir hâdisesi olan Risale-i Nur'u elbette arayacaktır. Bundan sonra her meselemizde emir, Risale-i Nur'un şahs-ı mânevîsini temsil eden has şâkirtlerin ve sizlerindir. Benim de şimdi bir reyim var.

Umum kardeşlerimize binler selâm ve selâmetlerine dua eden ve dualarını isteyen kardeşiniz...

Cenab-ı Hakk'a hadsiz şükür ediyoruz ki, Medresetü'z-Zehra'nın erkânları, hakikî bir tesanüd ve sarsılmaz bir ittihad kerametiyle, bütün müşkülâta ve mânialara galebe edip Nur'un elmas *Zülfikar*'larını ve harika mu'cizatlı hüccetlerini muhtaçlara yetiştirmeye muvaffak oluyorlar. Bu neticeye mukabil çektiğimiz zahmet bin derece ziyade olsa da ucuzdur, ehemmiyeti yoktur.

Kardeşimiz Refet'in mektubunda Münevvere, Nazmiye, Saim namında üç mâsumun üç ayda *elif*'ten başlayıp Kur'ân-ı Hakîm'i hatmetmeye muvaffak olmalarından ve Kur'ân dersiyle beraber Nur hakikatlerini ve hakâik-i imaniyeyi mâsumâne, müştakâne dinlemeleri için onları ve üstadlarını ve peder ve validelerini tebrik ediyoruz. Münevvere ve Nazmiye, Abdülbaki ve Mehmed Celâl'in Nur hizmetinde noksan kalan vazifelerini inşaallah tekmil edecekler.

Bizi ve Risale-i Nur'u çok minnettar eden kahraman Burhan'ın mektubunda yazılan hastaya Cenab-ı Hak şifa versin ve kardeşimiz Zekâi'nin vefat eden validesine çok rahmet eylesin, âmîn...

Nur'un erkânından ve hocalar kısmının yüzünü ak eden Nur'un santralı Sabri'nin mektubunda, merhum Hâfız Ali, Hasan Feyzi ve onların halefi ve vazifelerini gören Ahmed Fuad'ın, ihtiyar ve vazifesi bitmek üzere olan bu bîçâre Üstadlarına bedel ömrünü feda etmek, onun yerinde çabuk berzaha gitmek gibi, Sabri kardeşimiz de dördüncü olmak üzere ve ömrünü kabilse bana vermek, nefis ve kalbini ikna edip bana yazıyor. Ben, bu pek eski ve sarsılmaz ve Nur'lar için hayatı çok faydalı kardeşime binler bârekâllah deyip, bana verdiği ömrünü kabul edip, ona aynen Ahmed Fuad gibi, o bâki kalan iki ömrümü, o iki kardeşime ve o iki yeni Said'e emanet verip benim bedelime hizmet-i imaniyede ve Nuriyede hizmet etsinler.

Ve onun mektubunda, Barla medrese-i Nuriye'nin baş kâtibi Şamlı Hâfız Tevfik'in halka-yı tedrisinde, Sıddık Süleyman'ın mahdumu Yusuf ve merhum Mustafa Çavuş'un ve Ahmed'in oğulları gibi Kur'ân dersiyle Kur'ân yazısını ve Nur'ları öğrenmesi; ve Hulûsi ve Hâfız Hakkı'nın Nur'ları şevk ile yazmaları, Barla'ya karşı benim ümidimi kuvvetlendirdiler ve derince bir ferah ve sürur verdiler. Cenab-ı Hak muvaffak eylesin, âmîn... Ve Tevfik'e tevfik refik eylesin, âmîn...

Sabri'nin mektubu içinde, ben Barla'da iken bana çok hizmet eden ve çok defa hatırıma gelen Sıddık Süleyman'ın hemşirezadesi Hüseyin'in mektubu beni çok sevindirdi. Hem onun hakkındaki merakımı izale eyledi. Mâşaallah, tam Sıddık Süleyman'ın mahiyetinde eski alâkadarlığını muhafaza ediyor.

Hem, Sabri'nin mektubuyla beraber Eğirdir Cire Köyü Risale-i Nur talebelerinden Şükrü, Süleyman, Osman Çavuş'un samimî ve ciddî alâkalarını Nur'lara karşı gösteren mektuplarına karşı, "Bârekâllah, Cenab-ı Hak sizleri muvaffak etsin." deriz.

Kastamonu'nun Hüsrev'i ve Rüştü'sü olan Mehmed Feyzi ve Emin'in gönderdikleri benim Kastamonu'da kalan bir kısım risaleler emanetlerini aldım. Size gönderdiğim *Asâ-yı Mûsâ*'nın lugatnamesini hasta olduğu halde çok güzel ve âlimâne yazan, lugatnamenin başında güzel bir fıkra derceden ve bana da ayrı mektup yazan Risale-i Nur'un sırkâtibi/serkâtibi Mehmed Feyzi'nin, oraca çok müşkülât ve mânialara rağmen harika sadakatini ve Nur'lara fâik alâkasını, sarsılmadan imana hizmetini bir kaç cihette yapması gösteriyor ki, o küçük bir Hüsrev olduğu gibi, tam bir Hasan Feyzi'dir. Fakat, ben orada iken, çok ehemmiyetli ve enaniyetli bir sofi-meşrep eski memurlardan bir zat ve gayet mühim mâlûmatlı, dünya ile çok alâkadar ve siyasî tüccar bir hoca, bana karşı ilişmedikleri için, ben de onları daire-i Nur'a celbetmeye çalışmadım, onlara da ilişmedim. Şimdi Mehmed Feyzi ise, Kastamonu'yu onların nüfuzundan kurtarıp Denizli gibi muvaffak olamıyor. Hilmi, Sadık ve Ahmed Kureyşî gibi Nur'un kahramanları da köylerde bulunduğundan, Feyzi'nin hizmeti bir derece hususî kalıyor. İnşaallah, bir vakit tam muvaffak olurlar.

Kastamonu'nun Zehraları, Hâcerleri, Lütfiyeleri, Ulviyeleri, Necmiyeleri başka bir sahada, hanımlar âleminde Nur hizmetinde Feyzi'ye arkadaşlık ediyorlar.

Feyzi'nin mektubunda Risale-i Nur şâkirtlerinin teşebbüsüyle resmî Kur'ân mektebi açılıp, en evvel Nur'un mâsumları ve hususan Emin'in mahdumları en evvel mektebe girip, en evvel onlar Kur'ân'ı hatmederek kısmen hıfza başlamaları cihetinde, onları ve pederlerini ve oradaki şâkirtleri tebrik ediyoruz ve o mâsumlara binler bârekâllah deriz.

İki defa Nur'un hizmeti için buraya kadar gelen kıymetli hemşiremiz Zehra'nın, Medresetü'z-Zehra'nın kâğıt masrafına iki yüz lira vermesi, hanımlar kısmında da Hüsrevler, Feyziler, Ahmedler bulunduğunu gösteriyor.

Kastamonu'da, Hâfız İhsan'ın imzasıyla ve Nur kahramanlarından Hilmi Bey ve Emin'in müşterek mektubunu aldım. Ben, bu iki eski ve kıymetli ve sarsılmaz ve metin o kardeşlerime ve İhsanlara ve oradaki Nur şâkirtlerine çok hasretler ve iştiyaklarla selâm ediyorum. Ve hapiste, bizimle beraber ve bize hapiste çok hizmet eden İhsan nerededir, merak ediyorum.

Safranbolu havalisi, hakikaten Mustafa'lar ve Ahmed Fuad ve Hıfzı *(rahmetullâhi aleyh)* ve Rahmi gibi harika sadakat ve alâkadarlıkla, Kastamonu'daki sekiz sene bizim Nur hizmetimizin akîm kalmadığını ve Safranbolu'da parlak bir medrese-i Nuriye olacağını maddeten isbat ediyorlar. Bu defa Mustafa Osman'ın mektubunda, iki saat yakınındaki Karabük fabrikalar şehrinde bulunan yüzer genç ve işçilerde Nur'lar fütuhat yapacağını bildirmekle ehemmiyetli bir müjde telâkki ediyoruz.

Nur'un küçük kahramanlarından Mustafa Sungur ve Rahmi'nin güzel mektuplarında, onların köylerinde Ahmed Fuad'ın ciddî gayretiyle ders vermesi; ve Eflâni nahiyesinin, Barla nahiyesi gibi bir medrese-i Nuriye hükmüne girdiğini ve ora ahalisi iştiyakla Nur'ları dinlemesi; ve yeniden iki genç muallim daha eski yazı ile Nur'lara girmesi; ve çocukların, huruf-u Kur'âniye'yi öğrenmeye başlaması ile Risale-i Nur'ları da yazmaya girmeleri, büyük bir fâl-i hayırdır. Cenab-ı Hak o mâsumları muvaffak etsin ve onların üstadları ve peder ve validelerinden razı olsun. Onlar, duada mâsumlar dairesine girdiler. Başta Ahmed Fuad, Mustafa ve Rahmi olarak, Eflâni nahiyesini tebrik ediyoruz.

Nur'un küçük kahramanlarından Mustafa Sungur ve Rahmi'nin az bir zamanda, eski harfle, Mustafa Sungur'un gayet mükemmel *Meyve*'nin On Birinci Meselesi Hâtimesi ile ve Rahmi'nin *Gençlik Rehberi*'ni eski harfle güzelce yazmaları ve Kastamonu'dan gelen kitaplarım içinde bize göndermeleri, hakikaten benim için yeni biraderzadelerim bir Abdurrahman ve Fuad dünyaya gelmiş gibi beni memnun ediyor.

Edhem Hoca namında Balıkesir'de muhacir ve Celâleddin-i Rumî'nin mensuplarından, yirmi seneye yakın köy hocalığı ve çocuklara Kur'ân okutmakla meşgul ve şimdi de tam Risale-i Nur'a Balıkesir ve Kırkağaç havalisinde hizmet eden ve uzun mektubuyla korkak hocaları Nur'lara dâvet eden ve cesaret veren ve Balıkesir, Kırkağaç havalisi Nur şâkirtleri namına "Sandıklı Alamescid Köy imamı İbrahim Edhem" imzasıyla yazdığı mektupta, çok ehemmiyetli ve güzel fıkraları var ve korkak hocalara tokatları var. O zatı cidden tebrik ediyorum. Cenab-ı Hak muvaffak eylesin. Hem ona, hem mektubunda isimleri bulunan yeni ve çok Nurculara selâm ediyorum. Onun uzun mektubunu, hastalığımdan, tashih ve ıslah ve tâdil edemedim. Hakkımda pek ziyade senâlarını ya kaldırmak, ya tâdil etmek lâzımdır. Lâhika'ya girmek için suretini size gönderiyorum. İnşaallah Hasan Feyzi, Ahmed Fuad muallimleri Nur'lara sevk ettikleri gibi, bu gayretli kardeşimiz de hocaları Nur'lara sevk edecek.

Ben Denizli Oteli'nde iken bana mahdumuyla ara sıra ekmek, ateş cihetinde hizmet eden ve Tahir Çavuş'la bana mektup gönderen ekmekçi Mustafa'ya da selâm ediyorum.

Umuma binler selâm ve selâmetlerine dua ederiz.

Maddî ve mânevî bir suâl münasebetiyle hatıra gelen bir cevaptır

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Deniliyor ki: "Neden Nur şâkirtlerinin kuvvetli hüsn-ü zanları ve kat'î kanaatleri, senin şahsın hakkında Nur'lara daha ziyade şevklerine medar olan bir makamı ve kemâlâtı şahsına kabul etmiyorsun? Yalnız Risale-i Nur'a verip, kendini çok kusurlu bir hâdim gösteriyorsun?"

Elcevap: Hadsiz hamd ve şükür olsun ki, Risale-i Nur'un öyle kuvvetli ve sarsılmaz istinad noktaları ve öyle parlak ve keskin hüccetleri var ki, benim şahsımda zannedilen meziyete, istidada ihtiyacı yoktur. Başka eserler gibi müellifin kabiliyetine bakıp, makbuliyeti ve kuvveti ondan almıyor. İşte meydanda, yirmi senedir kat'î hüccetlerine dayanıp, şahsımın maddî ve mânevî düşmanlarını teslime mecbur ediyor.

Eğer şahsiyetim ona ehemmiyetli bir nokta-yı istinad olsaydı, dinsiz düşmanlarım ve insafsız muarızlarım kusurlu şahsımı çürütmekle, Nur'lara büyük darbe vurabilirdiler. Hâlbuki o düşmanlar, divaneliklerinden, yine her nevi desiselerle beni çürütmeye ve hakkımda teveccüh-ü âmmeyi kırmaya çalıştıkları hâlde, Nur'ların fütuhatına ve kıymetine zarar veremiyorlar. Yalnız bazı zayıf ve yeni müştakları bulandırsa da vazgeçiremiyorlar.

Bu hakikat için, hem bu zamanda emniyet ziyade hükmettiği için, haddimden çok ziyade olan hüsn-ü zanları kendime almıyorum. Ve ben, kardeşlerim gibi, kendi nefsime hüsn-ü zan etmiyorum. Hem kardeşlerimin bu bîçare kardeşlerine verdiği makam-ı uhrevî, hakikî, dinî makam ise, *Mektubat*'ta İkinci Mektub'un âhirindeki kaideye göre, "Şahsıma verdikleri mânevî hediye olan kemâlâtı, eğer hâşâ ben kendimi öyle bilsem, olmamasına delildir. Kendimi öyle bilmesem, onların o hediyesini kabul etmemek lâzım geliyor." Hem kendini makam sahibi bilmek cihetinde emniyet müdahale edebilir.

Bir şey daha kaldı ki, dünya cihetinde hakâik-i imaniyenin neşrindeki vazifedar, makam sahibi olsa, daha iyi tesir eder denilebilir. Bunda da iki mâni var.

Birisi: Faraza velâyet olsa da, bilerek, isteyerek makam yapmak tarzında, velâyetin mahiyetindeki ihlâs ve mahviyete münafidir. Nübüvvetin vereseleri olan sahabeler gibi izhar ve dâvâ edemezler; onlara kıyas edilmez.

İkinci mâni: Pek çok cihetlerle çürütülebilir ve fâni ve cüz'î ve muvakkat ve kusurlu bir şahıs sahip olsa, Nur'lara ve hakâik-i imaniyenin fütuhatına zarar gelir. Fakat bir nokta var ki, mucib-i şükrandır: Ehl-i siyasetteki düşmanlarım, mezkûr hakikatleri bilmedikleri için, şerefli, izzetli Eski Said'i düşünüp mütemadiyen Nur'lar bedeline benim şahsıma ihanet ve tenkis etmekle meşgul oluyorlar. Bazı mutaassıp enaniyetli hocaları da şahsımın aleyhine çeviriyorlar, güyâ Nur'ları söndürmeye çalışıyorlar. Hâlbuki Nur'ları daha ziyade parlattırmaya vesile oluyorlar. Nur'lar, âdi şahsımdan değil, Kur'ân güneşinin menbaından nurları alıyor.

Alamescid Köyü hocası İbrahim Edhem'in hâlisâne mektubuyla, ehemmiyetli ve Nur'un mâsum şâkirtlerinin o mübarek hocanın dersinden tam hisse alan ve Nur dairesine giren altı küçücük mâsumların kendi kendilerine düşünüp hocalarına söyleyerek, altı pusula kendi kalemleriyle yazarak, bu ihtiyar, hasta Said'e, o mâsum mübarekler, ömürlerinden her biri bir kısmını vermesi, hakikaten gayet medar-ı hayret ve takdir bir hâdise-i Nuriye'dir. Ben dahi o mâsumların o mübarek hediyelerini kabul edip, yine o küçücük Said'lere hediye ederek, benim yerimde çalışmak için bağışlıyorum. Cenab-ı Hak, onları muvaffak eylesin. O küçücük Said'ler ise, işaretlerinden: İbrahim, dokuz yaşında, Mustafa on bir yaşında, Halil İbrahim on iki yaşında, Emin Yılmaz on dört yaşında, Mehmed on bir yaşında, Abdullah on iki yaşlarındadır.

Medrese-i Nuriye kahramanlarından ve o medresenin üstad-ı mübareki, merhum Hacı Hâfız'ın mahdumu ve vârisi Hâfız Mehmed'in, o medresenin umum şâkirtleri namına yazdığı mektubunda "Nurla iştigalin, ölümden başka her belâya, hastalıklara bir ilâç olduğu gibi, dehşetli ölümü de, cennetin kapısı gösterip, ehl-i imanı heyecanla şevke getiriyor." diye fıkrası hakikat olduğuna pek çok hâdiseler var. Mâsum mahdumu da hâfızlığa başlaması.. İnşaallah muvaffak olacak, ceddinin ve pederinin mübarek hâfızlık unvanlarını daimileştirecek.

Medrese-i Nuriye'nin elmas kalemli kahramanlarından Mustafa Yıldız'ın, sureten kısa ve mânen uzun ve kıymetli mektubunda, medrese-i Nuriye'nin kahramanlarına havale edilen *Sikke-i Gaybiye*'nin yağlı kâğıda yazılmasını

üç-dört hüdhüdün mânen alkışlaması gösteriyor ki, inşaallah *Sikke-i Gaybiye* medrese-i Nuriye'de parlak bir tarzda çıkacak ve güzel fütuhat yapacak.

Kahraman Tahirî'nin gönderdiği kısa münâcât, sıhhatlidir. Fakat yalnız baştaki kısmın tercümesi var. Şimdi tam tercüme etmeye halim müsaade etmiyor; aynen yazılsın. Bu kısacık münâcât gösteriyor ki, enaniyet-i nefsiye ve hissiyat-ı hayatiye, Risale-i Nur'un telifi zamanında hükmetmemişler, Nur'ların ihlâs ve safiyetini bulandırmamışlar. Eski Harb-i Umumî'de, daima şehid olmaya muntazır olduğumdan, *İşârâtü'l-i'câz* tefsiri tam, hâlis yazıldığı gibi, bu münâcâttaki tam rabıta-yı mevtin kuvvetli tezahürü dahi, Nur'ların sâfi ve hâlis bir mahiyet almasına vesile olmuş, inşaallah hissiyat-ı nefsaniye karışmamış.

Nur'ların birinci medresesi olan ve ben ruhen çok alâkadar olduğum Barla'nın ehemmiyetli genç şâkirtlerinden, aynen Denizli'den bana gelen Ahmed gibi, Mehmed gibi bir Ahmed ve Mehmed buraya geldiler ki, o eski zamanda en ziyade alâkadar olduğum ve bana sekiz sene sadakatle hizmet eden Muhacir Hâfız Ahmed, Mustafa Çavuş hesabına; merhum Mustafa Çavuş'un mahdumu Ahmed, merhum pederi hesabına; ve berber Mehmed ise, kayınpederi merhum muhacir Hâfız Ahmed bedeline ve Barla'daki Nur şâkirtleri namına yanıma geldiler. Hakikaten ben, Barla'ya ve o zamana gitmiş kadar sevindim. Mâşaallah, Barla, birinci medrese-i Nuriye olduğunu hissetmeye başlamış. Ciddî bir intibah, bir alâkadarlık gösteriliyor. Hattâ eskiden Onuncu Sözü tab' eden Hacı Bekir, benim orada oturduğum odayı, her bir masrafını deruhte edip, satmaktan men etmiş. Nur şâkirtlerinin bir misafirhanesi hükmünde muhafaza edilmesini Barla'ya haber göndermiş.

Nur santralı kardeşimiz Hoca Sabri'nin, eskiden beri onun gibi Nurcu refikasının ve mübarek mahdumu Nureddin'in (Yaşar) küçük bir mektuplarını aldım. Cenab-ı Hak onlara sıhhat ve âfiyet ve saadet ihsan eylesin, âmîn…

Gariptir ki, müstesna olarak her tarafta yağmura ihtiyaç varken, bu Emirdağ'a mahsus şiddetli bir yağmur ve emsali görülmemiş fındık kadar taneleri büyük ve ekinlere çok faydalı bir dolu geldi. Şimdi yanımda iki Nurcu kardeşler diyorlar ki: "Hem mucizatlı Kur'ân'ın gelmesi ve Afyon'dan bir nüsha *Zülfikar*'ın müsaderesi münasebetiyle ehemmiyetli bir hücum beklenirken, takdirle Emniyet Müdürü tarafından okunmuş. Ve üçü İsmail namında üç ehemmiyetli memurun aynı vakitte Nur'lara tam şâkirt ve nâşir olmaları bu yağmura vesile oldu."

Çünkü şimdiye kadar çok tecrübelerle, Risale-i Nur'un serbest intişarıyla belâların ref'i ve ona ilişmek ve susturulmakla belâların gelmesi sabit olmuş, hattâ mahkemede isbat edilmiş. Anlaşılıyor ki, bu bahar fırtınasında iki haricî, iki dahilî dört cereyan, her biri bir maksada göre ve Nurcuların şevkine ve sa'ylerine ilişmek ve yüzlerini dünyaya ve siyasete çevirmek istemelerinden kuraklık başladı, inşaallah yakında ref olur.

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Bütün tarih-i beşeriyede, katiyen misli görülmemiş ve kavm-i Lût'un başına yağan semavî taşlardan daha müthiş taşlar, dinsizlik hesabına milyonlarla ehl-i imanı ve masumları edyân-ı semaviye ve kavânin-i ilâhiye haricine dehşetli vasıtalarla sevk eden bir memleketi semavî taşlarla tokatlamasının bir mukaddimesi olarak, resmî gazetelerin kat'î haber verdikleri bir hâdise-i semaviyeyi, âdetime muhalif olarak bir Nur şakirdi bana haber verdi. Dedim: Yirmi beş sene gazetelerin havadislerini merak etmedim. Fakat bu taşlar, Risale-i Nur'un dinsizlere mânevî tokatlarını temsil ettiği cihette ve beş-altı sene evvel ondan haber verdiği için o şakirde dedim: "Git, yalnız o hâdiseyi tamamıyla oku, tahkik et." O tahkik etti, geldi. Diyor ki: "Bu baharda, Rusya'nın Vladivostok Ormanlarına, zemin yüzünde hiç emsali görülmeyen büyüklükte semadan taşlar düşmüş. Ve en büyüğü, yirmi beş metre uzunluğunda ve on metre boyundadır. Düştüğünde etrafındaki ağaçları devirmiş ve otuz kadar büyük çukurlar husule getirmiş. Tetkik edilen parçalarında demir, çelik ve başka maddeler, karışık olarak mizansız bulunmaktadır."

İşte resmî gazetelerin kat'î verdikleri bu haber, 1360 sene evvel Sûre-i Fîl'in mucizâne تَرْمِيهِمْ بِحِجَارَةٍ[1] cümlesiyle 1359 tarihinde dünyayı dine tercih eden ve dinsizliği esas tutan, bir nevi medeniyet hesabına beşeri yoldan çıkaranların başlarına, ebâbil kuşları gibi, semavî tayyarelerden bombalar başlarına inecek ve semavî taşlar yağdırmasına mukaddimesi olacak diye haber veriyor.

Ve فِي تَضْلِيلٍ[2] aynen 1360 tarihini gösterip, dalâletin cezası olarak kavm-i Lût'un başına gelen ahcâr-ı semaviyeyi andıran semavî taşlar o tarihlerden sonra geleceğini haber verip tehdit ediyor. Ve Risale-i Nur'un sûre-i Fîl nüktesine ait beyanatı içinde hâşiyeli bu cümle var:

---

1 "Onları (mermi gibi) taşlarla vuruyorlardı." (Fil sûresi, 105/4)

2 "(Boşa çıkarmadı mı onların) hile ve düzenlerini?" (Fil sûresi, 105/2)

"Evet, bu tokatlardan pürşer beşer, şirkten şükre girmezse ve Kur'ân'a tarziye vermezse, melâike elleriyle de ahcâr-ı semaviye başlarına yağacağını bu sûre bir mânâ-yı işârî ile tehdit ediyor."

İşte bu fıkra doğrudan doğruya bu taşlara işareti olmasına iki emâre var.

Birincisi: Şimdiye kadar gelen semavî taşlar bir-iki karış oldukları halde, böyle yirmi beş metre uzunluğunda ve on metre genişliğinde dağ gibi taşlar, elbette semavatın dinsizliğe karşı bir alâmet-i hiddetidir. Sûre-i Fîl mucizâne ona bakması, onun tefsiri, ona işaret etmesi, hakikattir. O hâdisenin o ihbara liyakati var. Çünkü emsalsizdir.

İkinci emâresi: Bütün zemin yüzünü ve nev-i beşeri tehdit eden dehşetli bir dinsizliğin merkezlerine gelmesidir. Ve dinsizler bunu hissetmişler ki, küçücük hâdiseleri ehemmiyetle neşrettikleri halde, bir-iki aydır bu acip, dehşetli hâdiseyi, ellerinden geldiği kadar şâşaalandırmamaya çalışmışlar.

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1] ، وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ[2]

اَلسَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكَاتُهُ أَبَدًا دَائِمًا[3]

Aziz, sıddık kardeşlerim Tahirî, Sabri, Salâhaddin, Mehmed, Mustafa,

Evvelâ: Bu gelen şuhûr-u selâsenin hürmetine ve Nur şâkirtlerinin sadakat ve ihlâslarının hürmetine, çok ehemmiyetli, hakkımda bir sebeb-i itab ve tokat bir hâdiseyi tamire çalışacağız. Ve gücenmeyiniz. Şöyle ki, bu gece hiç görmediğim bir itab, bir tâzip suretinde mânevî bir şiddetli ihtar ile denildi ki:

"Dünyaya, zevke, keyfe tenezzül etmemekle Nur'lardaki ihlâs ve istiğnâyı muhafazaya mükelleftin. Ve bu asırda يَسْتَحِبُّونَ الْحَيٰوةَ الدُّنْيَا[4] sırrıyla dünyayı dine tercih etmek ve bilerek elması şişeye tebdil etmek olan hastalığa, Nur vasıtasıyla çalışmaya vazifedardın. Yüz tecrübenizle de anladın ki, insanların hediyeleri, ihsanları, yardımları, sana dokunuyor, hattâ seni hasta ediyor. Her gün eserini, tecrübesini görüyorsun. Senin en ziyade itimad ettiğin ve Risale-i Nur'un fedakâr kahramanlarının yüzlerini Risale-i Nur'un hizmetinden ziyade kendi istirahatine

---

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

2 "Hiç bir şey yoktur ki, O'nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor bulunmasın." (İsrâ sûresi, 17/44)

3 Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi; sonsuza kadar sürekli üzerinize olsun.

4 "(Vay onlara ki, âhirete inanmalarına rağmen, bile bile) dünyayı âhirete tercih ederler." (İbrahim sûresi, 14/3)

çevirmeye sebebiyet verdin... ilâ âhir." diye daha mânen çok söylenildi diye beni tam tekdir etti. Hattâ şimdi bir mânevî tokattan dahi korkuyorum. Bu hâdisenin çare-i yegânesi, bu otomobili alan sizler ilân edeceksiniz ki, "Bu kardeşimiz Said, bunu kabul edemedi, mânevî, dehşetli bir zarar hissetti."

İkincisi: Otomobil şimdi Konyalı Sabri'nin yanına gönderilmeli, oraya gitsin. O razı olmazsa Medresetü'z-Zehra erkânlarına gitsin. Sabri merak etmesin, her ay Nur'lara onun harika hizmeti bir otomobil fiyatından ziyadedir. Onun için gücenmesin.

Sâniyen: Katiyen biliniz ki, bu dehşetli itâbı gördüğümün sebebi, istirahat için bir arzu nevinde ve bir temenni tarzında, bir otomobille gezmeye gittiğim vakitte, otomobilci dedi ki: "Küçücük otomobiller çıkmış, bin lira gibi bir fiyatla satılıyor."

Ben de temenni nevinden dedim ki: "Keşke, öyle bir emanet küçük otomobil elimize geçseydi, sair yerlerdeki Nurcu kardeşlerimi ziyaret etseydim." demiştim.

Buna hakikî ve ciddî bir karar vermemiştim. Bir arzu iken, buradaki iki has kardeşimiz, bu arzuyu ciddî bir karar zannedip bin lira değil, dört bin liraya kadar fedakârâne çalışmışlar. Buraya geldikleri vakit, yedi saat memnuniyetle telâkki edip, o arzuyu bir dua-yı makbule zannettiğim halde, birden bu gecede mânevî itiraz ve itab gördüm. O arzumun hatasını anladım. Hiç görmediğim bu tarz mânevî itabın üç sebebi var; başka vakit izah edilecek.

Bu otomobili alan beş kardeşimiz katiyen bilsinler ki, değil beşinin bir otomobili sadaka ve ihsan ve hediye etmişler, belki onların hayırlı niyetleri cihetinde Risale-i Nur dairesi hizmetinde her biri tam bir otomobil fiyatı kadar bir hediye bilfiil yapmışlar gibi mânen kabul edildiğine bana bir işaret ve kanaat var. Madem, kardeşlerim, sizin hâlisâne bu hizmetiniz hakkınızda böyle makbuliyet var. Siz müteessir olmayınız. Beni de bu mânevî itaptan kurtarınız. Hem benim düstur-u hayatıma, hem Risale-i Nur'un sırr-ı ihlâsına gelmek ihtimali bulunan zararı çabuk tâmir ediniz. Hem o otomobil burada kalmasın. En büyük hisseyi veren zâtın yanına gitsin. Üç ehemmiyetli sebebi izah ettiğim vakit, bu telâşımın hakikatini anlarsınız. Zaten hem şuhûr-u selâse, hem üç ay mühim mecmuaların çıkmasına kadar bütün dünya saltanatı verilse de bakmamaya mecburum. Şayet otomobile verdiğiniz para tam çıkmazsa, o noksanını alâküllihâl ben her şeyimi satıp tekmil etmeye karar verdim.

Umumunuza selâm. Hakkınızı bana helâl ediniz. Ben de size helâl ediyorum.

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Merak etmeyiniz, inâyet-i rabbâniye devamdadır. Bu yeni taarruzları inşaallah akîm kalacak, hem Nur'un fütuhatına yardım edecek. Şimdilik telâşsız, kanun dairesinde hakkımızdaki kanunsuz muameleyi def etmek için, bir kardeşimiz Ankara'ya gitsin. Eski partinin müfettişi Hilmi Uran ve Afyon vilâyetinin müfettişi, mebus Celâl'i ve Diyanet Riyaseti'nde Ahmed Hamdi ve ehl-i vukuftaki Yusuf Ziya gibi zatları görsün, bize edilen kanunsuz ve keyfî muameleyi değiştirmeye çalışsın.

Hem müsadere edilen *Zülfikar* ve *Asâ-yı Mûsâ* ve makine için mahkemeye ve zabıtaya deyiniz ki: "Bunların nüshalarının teksiri, hariç içindir; harice gönderilecektir."

Madem şimalde üç devlet Kur'ân'ı kabul edip mekteplerinde ders vermeye başlamışlar.. ve mâdem Hindistan bu hükûmetten iki milyon liralık Kur'ân-ı Kerîm istedi.. ve madem *Zülfikar* ve *Asâ-yı Mûsâ* eczalarını iki sene üç mahkemeniz ve filozof âlimleriniz onları tetkik ettikten sonra ittifakla beraatimize karar verip bu kitapları takdir ve tahsin etmişler.. ve madem bu iki kitap, Kur'ân'ın iki keskin kılıcı ve iki parlak hüccetleridir ve en muannidleri de teslime mecbur ediyorlar.. ve madem bu iki eser, dehşetli ve tahripçi anarşistliği yetiştiren, şimalden gelen dinsizlik cereyanına karşı tam mukabele edebilir bir kuvvette olduklarına binler ehl-i tahkik ve ehl-i fen şehadet ediyorlar.. ve madem şimdiki hükûmet Kur'ân mekteplerini açıyor ve mekteplere dinî dersler vermeye emretmiş; elbette bize karşı bu muamele, emsalsiz ve keyfî bir zulüm ve vatana ve millete ve âsâyişe ve hürriyet-i vicdana bir cinayettir. Biz istemiyoruz ki dünya siyaseti bize bulaşsın. Yoksa, haberiniz olsun ki biz hakkımızı tam müdafaa edebiliriz. Bizi mecbur etmeyiniz!

Umumunuza binler selâm...

Benim için münasip bir vakitte cildlendirdiğiniz *Asâ-yı Mûsâ*'dan gönderirsiniz. Hüsrev'in, vazifesini tam yaptıktan sonra gelen bu maddî zararın hiç ehemmiyeti yok. *Zülfikar*'lar tam intişar etti; *Asâ-yı Mûsâ* da az zayiat olmakla beraber inşaallah mânevî pek çok menfaati olacak. Yalnız Nurcular sebat ve tesanüdlerini muhafaza edip telâş etmesinler, şevkleri kırılmasın.

Kardeşiniz
Said Nursî

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Madem Isparta, Nur dershanesi hükmüne geçmiş ve şimdiye kadar her yerden ziyade oranın hükûmeti ve zabıtası müsamahakâr, belki dost nazarıyla Nurculara bakmış, ziyade incitmemiş. Biz dahi Isparta'nın mübarekiyeti hesabına onların bu hâdisede ilişmelerinden gücenmiyoruz ve bir cihette onları da tebrik ediyoruz ki, Nur'un eczalarını vazifece tetkik etmeye ve okumaya ve istifade etmeye muvaffak oluyorlar. Zaten onların hakkıdır, en evvel onlar okusunlar. İmanı kuvvetli bir zabıta veya adliye memurunun, on adam kadar millete ve vatana faydası olabilir. Onun için, maddî zayiatımız, bu mânevî faydaya nisbeten hiç ehemmiyeti yok. Münasip gelse, benim tarafımdan da Emniyet Müdürü ve Müdde-i Umumî'ye selâm edip deyiniz ki: "Ben onlara beddua değil, bilâkis dua ediyorum ki: Yâ Rabbi! Onlara iman-ı kâmil ve hüsn-ü hâtime ver ve Nur'lardan müstefid yap."

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Gerçi şimdi ayrı ayrı kasabalarda kardeşlerimi görüp, Nur hizmetinde bir cihette yardım etmek için, beş kardeşimizin benim için minnetsiz olarak aldıkları otomobil, bir cihette kırk bin lira kadar faydası ve lüzumu varken, kabul etmediğimden zahirî bir zarar zannedildi. Fakat neticesinde Nur şâkirtlerinin ellerinde kat'î bir hüccet oldu ki, dünya için ilme ve dine zaruret var diye zarar veren muteriz hocaları ve siyasîleri, Risale-i Nur'un yüksek hakikati, dünyanın hiçbir menfaatine tenezzül edip âlet olmadığını kat'î bir surette bu hâdise ile bir hüccet olarak onları ilzam etmesine kuvvetli bir senet olan harika kerametinden daha kuvvetli bir burhan hükmüne geçti. Hattâ çok evham eden ve Nur'dan kaçan ve Nur'un dünyanın hiçbir şeyine tenezzül etmediğine inanmayan, bir kısmı şimdi kemâl-i teslimiyetle Nur'ların hakikatine ve her şeyin fevkında olduğunu teslime mecbur oluyor. Demek o zararı da, inâyet-i Hak, hakkımızda ehemmiyetli bir rahmete çevirdi.[1(Hâşiye)]

1 (Hâşiye) Otomobil satıldıktan sonra yine onun fiyatından üç bin lira Emirdağ'a gönderilmişti ki, Risale-i Nur'un hizmetinde sarfedilsin. Ben de telgraf havalesiyle sahiplerine gönderdim. Bugün işittim ki, bu hâdiseyi dost memurlar muarızlara karşı demişler: "Üç bin, beş bin liraya tenezzül etmeyen bir adam, bu zamanda en ziyade itimad edilebilir bir adamdır ki, hiçbir şey onu alâkadar etmiyor."

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Evvelâ: Bütün ruh u canımızla, geçmiş rahmetli ve bereketli ve kerametli ve yağmurlu Mirac-ı Şerif'inizi tebrik ve emsâl-i kesiresiyle müşerref olmaklığınızı rahmet-i ilâhiyeden niyaz ediyoruz. Ve bu sene, aynen geçen sene gibi, Miraç gecesinden evvel, gecede, hiç emsali görülmemiş bir tarzda yağmurun gelmesi ve Miraç Gecesi ve gündüzünde devam etmesi, kâinat ve anâsır bu mübarek geceyi alkışladığına bir alâmet olduğu gibi, *Zülfikar* ve *Asâ-yı Mûsâ*'nın fütuhatlarına –hususan resmî dairelerde– bir emaresi olduğuna kanaatimiz kat'îdir. Ve bu mübarek gecenin yarısına kadar şiddetli ve çalışmaya bir derece mâni bir rahatsızlık ve sancı birdenbire zâil olmaları bana kanaat verdi ki; bu mübarek gecede kardeşlerim sıhhat ve âfiyetim için duaları, hakkımda makbuliyetinin eseri olduğuna ve o gecenin bir miktarında ziyade hastalık cihetiyle her bir saati on saat kadar sevaplı bulunmasını bir nevi mânevî müjde aldım, Allah'a şükrettim. "Erhamürrâhimîne hadsiz şükür olsun." dedim.

Sâniyen: Nur'un bir kumandanı kardeşimiz Refet Beyin Ankara seyahatiyle Nur'lara az bir zamanda büyük bir hizmete muvaffak olduğuna şüphe yoktur. İnşaallah yakında eseri görünecek. Hususan Diyanet Riyaseti'nin müntesipleri umumen *Zülfikar* ve *Asâ-yı Mûsâ* mecmualarını takdir ve tahsin ile karşılamaları ve tenkit değil, belki himaye ve müdafaa edeceklerine söz vermeleri, çok ehemmiyetli bir hâdisedir ve *Zülfikar* ve *Asâ-yı Mûsâ*'ya parlak bir ilânnamedir.

Muhterem Üstadım, Efendim Hazretleri,

Kardeşimiz Müteahhit İsmail Efendi, Hilmi Beyle hususî olarak her zaman görüşmekte olduğundan, bu hususta lâzım gelen izahatın verilmesini ona havale ederek, biz doğruca Diyanet Riyaseti'ne gittik. Orada, evvelâ bizim Isparta'da iken tanıdığımız müderris Hasan Hüsnü Bey vardı. Kendisi Diyanet Riyaseti Heyet-i Müşavere âzâsındandır. Onunla hususî olarak bir müddet görüştüm ve izahat verdim. Bilâhare beraberce heyet-i müşavere odasına giderek Ankara ehl-i vukuf raporunda imzası bulunan müderris Yusuf Ziya'yı gördüm. Baktım, *Zülfikar* ve *Asâ-yı Mûsâ* mecmualarıyla, hakkımızda yazılmış olan evraklar önünde duruyordu. Yanında yer gösterdi. Mufassalan izahat verdim. Dedim:

"Sizin raporunuz ve Denizli Mahkemesinin kararı ve Mahkeme-i Temyiz'in tasdiki varken, kitaplarımıza vuku bulan taarruz ve bizlere verilen bu sıkıntı neden ileri geliyor? Madem cumhuriyet idaresinde kanun her şeyin fevkindedir ve onun hükmü câri olur. Biz kanun huzurunda beraat etmişiz, bundan böyle bize ilişmemek gerektir. Bunun men'i, sizin vereceğiniz isabetli bir kararla mümkündür. Yoksa biz hakkımızı arayabiliriz." dedim.

Sonra ilâve etti: "Bu, oradaki adliye memurlarıyla zabıtanın sizin meseleye vukuf-u tâmmeleri olmadığından ileri geliyor. Şimdi evrak önümdedir. Sû-i tevehhüme uğramış mütalâalarına birer birer cevap vereceğim." dedi ve eserleri takdir ettiğini söyledi. Ben de Üstadımızın selâmını söyledim, bilmukabele selâm ve duanızı istediğini bildirdi.

Ondan sonra oradan ayrıldım, Diyanet Reisi'nin yanına girdim. Onunla da bir müddet görüştüm ve izahat verdim. Cevaben, "Ben Hoca Hazretlerini Dârü'l-Hikmet'ten tanırım, hürmetim vardır. Kendisine selâm ve hürmetlerimi iblâğ ediniz." dedi. Ve bize, "Lâzım gelen cevabı vereceğiz; inşaallah iyi olur." dediler. Ve bilumum Diyanet müntesipleri, eserleri takdirle karşıladılar. Bu gibi yolsuz işlerin, ancak âsâr-ı diniye mütalâasında hüsn-ü niyet taşımayarak kendi kafalarına göre mânâ vermelerinden ileri geldiğini anladım.

Ertesi gün, Mehmed Efendi kardeşimiz, Erzurum Mebusu Vehbi Paşa'yı görmüş. O zat dahi "Ben Dahiliye Vekili'ni görüp bu hususta uzun uzadıya görüşeceğim. Üstad Hazretlerine hürmet ve selâmlarımı götürünüz." demiş. Bunun üzerine parti erkânıyla görüşmeyi İsmail Efendi'ye havale ederek Ankara'dan ayrıldık.

Kusurlu, âciz talebeniz
Refet

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Bu şâşaalı baharın[1](Hâşiye) çiçeklerini temâşâ etmek için arabayla bir-iki saat geziyorum. Hiç hayatımda görmediğim bir tarzda bütün çiçekli otlar, âdetin fevkinde bir tarzda büyümüş, çiçekler açmış, tebessümkârâne tesbihat edip,

1 (Hâşiye) Bu senenin emsalsiz bir rahmetli yağmuru.. ve ordunun başından şapkanın kısmen kalkması.. ve Kur'ân mekteplerinin resmen açılması.. ve *Zülfikar*, *Asâ-yı Mûsâ*'nın iman kurtarmak için tesirli bir surette intişar etmesi, bunun gibi çok rahmetli neticeleri vermesine delildir. Umum kardeşlerimize binler selâm ve dua ediyoruz.

lisân-ı hâl ile Sâni-i Zülcelâl'lerinin sanatını takdir edip alkışlıyorlar gibi hakkalyakîn hissettiğimden, hayat-ı dünyeviyeye müştak hissiyatım ve gafil ve tahammülsüz nefsim bu hâlden istifade ederek, dünyadan nefret ve hastalıklı ve sıkıntılı hayattan usanmak ve berzaha gitmeye ve oradaki yüzde doksan dostlarını görmeye iştiyak cihetinde karar veren kalbime ve fânide bâki zevk arayan nefsime itiraz geldi.

Birden hissiyata da, damarlara da sirayet eden iman nuru o îtiraza karşı gösterdi ki; madem toprak bu kadar cemal ve rahmet ve hayat ve zînetlere maddî cihetinde mazhar olmasından hadsiz bir rahmetin perdesidir ve içine giren hiçbir şey başı boş kalmıyor. Elbette bütün bu zahirî ve maddî ziynetlerin ve güzelliklerin ve hüsün ve cemal ve rahmet ve hayatın mânevî merkezlerinin ve bir kısım tezgâhlarının faal bir nev'i, toprak perdesinin altında ve arkasındadır. Elbette bu himayetli annemiz olan toprak altına girmek ve kucağına sığınmak ve o hakikî ve daimî ve mânevî çiçekleri seyretmek, daha ziyade sevilir ve iştiyaka lâyıktır.. diye, o kör hissiyatın ve dünya-perest nefsin itirazını tamamıyla izale ve def etti.

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ عَلٰى نُورِ الْإِيمَانِ مِنْ كُلِّ وَجْهٍ[1] dünya-perest nefsime de dedirtti.

Said Nursî

Aziz, mâsum evlâtlarım,

Kur'ân'ı öğrenmek için ders almaya çalışıyorsunuz. Sizin bildiğiniz yeni harfte noksanlar olduğu için, mümkün oldukça yeni harften okunmamak lâzım gelir.

Hem Kur'ân'ı okumanın faydası, yalnız hâfız olmak ve dünyada onunla bir makam kazanmak, bir maaş almak değil; belki her bir harfi, hiç olmazsa on hayrından tâ yüze, tâ binlere kadar cennet meyvelerini, âhiret faydalarını vermesini düşünüp ve ebedî hayatın rahatını ve saadetini temin etmek niyetiyle okumak lâzımdır.

Evet, mekteplerde, dünya maişeti, ya rütbeleri için fenleri ders okumak, bu kısacık dünyevî hayatta derecesi, faydası bir ise, ebedî hayatta Kur'ân ve

[1] İman nûruyla beraber gelen her lütuftan dolayı hamdolsun Yüce Rabbimize.

Kur'ân'ın kudsî kelimelerini ve nurlu ve imanî mânâlarını öğrenmek binler derece daha kıymetlidir. Onlar şişe hükmünde, bunlar elmas hükmündedir.

Hem peder ve validenize hakikî ve faydalı evlâtlar olabilirsiniz. Siz, mâdem mâsumsunuz, daha günahınız yok; böyle kudsî bir niyetle okusanız, sizleri Risale-i Nur'un mâsum şâkirtleri içinde kabul edip umum şâkirtlerin dualarına hissedar olursunuz ve nurlu ve mübarek talebeler olursunuz.

Hem Üstadınızı, hem sizi, hem peder ve validelerinizi, hem memleketinizi tebrik ediyorum.

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Evvelâ: Bütün ruh u canımızla, geçen Leyle-i Berât'ınızı tebrik ediyoruz.

Sâniyen: Nur'un ehemmiyetli bir kumandanı ve nâşiri Refet Bey'in Nur hizmeti için İstanbul'a gitmesi çok iyi, çok güzeldir. Zaten oraya onun gibi bir Nurcu lâzımdır. Cenab-ı Hak muvaffak eylesin, âmîn...

Sâlisen: Ben, ikisini Câmiü'l-Ezher ulemâsına, ikisini Medine-i Münevvere'nin Ravza-yı Mutahhara civarındaki âlimlerine, ikisini de Şâm-ı Şerif heyet-i ulemâsına göndermek üzere üç *Asâ-yı Mûsâ,* üç *Zülfikar*'ı hazırladım. Başlarında, evvelce Câmiü'l-Ezher ulemâsına hitaben size gönderdiğimiz bir mektup dercedilmiştir. Mümkün olduğu kadar çabuk göndereceğiz inşaallah.

Râbian: Ben, iki cihette mânevî hizmetlerinize ve dualarınıza ve benim yerimde yapamadığım mânevî kazançlarınızın imdadıma gelmesine şiddetle ihtiyacım var.

Birinci sebep: Bütün hayatımda şimdiki kuvvetsizlik ve gittikçe ziyadeleşen zâfiyeti hissetmemiştim. Çok sıkıntılarla daimî evradlarımı bazı da noksan olarak yapabilirim. Hâlbuki bu eyyam ve leyâli-i mübarekede yüz derece çalışmaya ihtiyacım var. Ve sizin şirket-i mâneviyenize hissem itibarıyla yardım etmek ve dualarınıza bin derece ziyade âmînlerle iştirake koşmak lâzımken, bu iktidarsızlığım, o şirket-i mâneviyeye pek cüz'î yardım edebilir. Bunun çaresi, vazife-i Nuriye'de benim vazifem size verildiği gibi, o şirketteki vazifeyi de sizlerin mânevî yardımlarına dayanıp haddimden ve istidadımdan pek çok ziyade bu âciz kardeşinizdeki hüsn-ü zannınıza muvafık çalışmayı rahmet-i ilâhîden niyaz ediyorum.

İhtiyacın ikinci sebebi: Hem siz, hem bizden olmayan bir kısım zatlar, Risale-i Nur'un hakikatinden ve şâkirtlerinin şahs-ı mânevîsinden tezahür eden fevkalâde halleri ve neticeleri bu bîçâre kardeşinizden zannedildiğinden, o büyük neticelere karşı çok büyük bir iktidar, bir tahammül lâzımken, pek cüz'î ve şahsî çalışmam, bu hastalık ve zâfiyetle beraber, elbette beni şiddetle mânevî yardımınıza muhtaç ediyor. Ben de bu mânevî yardımlarınızı kendime koşturmak için أَجِرْنَا[1] ، اِرْحَمْنَا[2] gibi bütün mütekellim-i maalgayr tâbir edilen kelimelerde sizleri niyet ediyorum. Güya umumunuzla beraberiz gibi çalışıyorum. Ve "âmin" dediğim vakitte, bütün dualarınıza bir âmîn niyet ediyorum. İnşaallah Erhamürrâhimîn, rahmetiyle o çok noksan ve cüz'î çalışmamı, büyük çalışmanıza mükemmel bir âmîn hükmünde kabul eder.

Hâmisen: Sâbık hâdiseden vaziyetiniz ne şekilde olduğunu çok merak ederdim. Cenab-ı Hakk'a şükür ki, mektubunuzda Kahraman Tahirî'nin İstanbul'a makine ve kâğıt almak için gitmesi gösteriyor ki, o hâdise sönüyor ve Nur'ların neşrine mâni olmayacak, belki başka yerlerde olduğu gibi orada da galibane fütuhatı var, inşaallah.

Ravza-yı Mutahhara (عَلٰى صَاحِبِهَا أَفْضَلُ الصَّلَاةِ وَالسَّلَامِ) civarındaki mübarek heyet-i ulemâya takdim edilen *Asâ-yı Mûsâ* ve *Zülfikar* risalesidir. Hem bir vesile-i şefaat, hem kudsî yerde hayırlı dualarına mazhar olmak için müellifin bedeline o mübarek yerleri ve elleri ziyaret etmek için gönderilmiştir. Bu fıkra, yalnız Şam, Mısır ve Hind'e gidenlerden Ravza-yı Mutahhara yerinde Câmiü'l-Ezher ve Şam ve Hind cemaat-i İslâmiye'sine yazılmış. Aynen hem dört *Zülfikar*, hem dört *Asâ-yı Mûsâ* başlarında yazdık, ikişer nüsha olarak hem Mısır Câmiü'l-Ezher, hem Şam ulemâsına, hem Hindistan'da iki milyon liraya mukabil Kur'ân'ları isteyen heyete gönderdik.

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Asâ-yı Mûsâ ve *Zülfikar-ı Mucizât-ı Ahmediye* ve *Kur'âniye* mecmualarından, münasip gördüğünüz zaman Ravza-yı Mutahhara'nın civarındaki ulemâya göndermekle beraber, onlara yazınız ki:

---

1 Bizi sıyanetinle koru.

2 Bize merhametinle muamele et.

"Nur Risalelerinin Medresetü'z-Zehra'sı,[1(Hâşiye)] Ravza-yı Mutahhara'nın (عَلٰى صَاحِبِهَا أَفْضَلُ الصَّلَاةِ وَالسَّلَامِ) civarındaki ulemânın şefkatine çok muhtaç mânevî bir mahdumudur, bir talebesidir, şiddetli düşmanların hücumuna mâruz kalmış bir şakirdidir ve âlem-i İslâm'ı daima tenvir eden sizin o büyük medresenizin küçük bir dairesi ve şubesidir. Onun için, o âl-i kadr üstad ve müşfik peder ve hamiyetkâr mürşid-i âzam olan zatlar, bu bîçâre evlâdına tam mânevî yardım etmesini onların ulüvv-ü himmetinden bekliyoruz. O pek büyük üstadlarımıza takdim edilen iki kitap ise, bir talebe dersini ne derece anlamış diye, akşam üzeri üstadına ve babasına yazıp vermesi gibi, o iki dersimiz, o şefkatli allâmelerin nazar-ı müsamahalarına arz edilmiş." diye bir mektup yazınız ve selâm ve ihtiramlarımı ve ellerinden öptüğümü tebliğ ediniz.

Bu risalelerin müellifi Said Nursî, yirmi iki senedir inzivadadır. Tecrid-i mutlak içinde bulunduğundan, halklarla görüşemez. Ancak zaruret derecesinde başkalarıyla az bir zaman sohbet edebilir. Yanında hiçbir kitap bulunmaz. Bütün yazdıkları, "Yüz otuz parça risalelerin menbaları, me'hazleri yalnız Kur'ân'dır." diyor. Biz de bütün kuvvetimizle tasdik ediyoruz. Kendisi hem hasta, hem gurbette, hem perişan bir halde, bazen çok sür'atli yazdığı risalelerde sehivler bulunabilir diye, sizin gibi allâmelerden nazar-ı müsamaha ile bakmanızı rica ettiğini bize söyledi. Biz de ricasını tebliğ ederek ellerinizden öperiz.

Nur şâkirtlerinden
Tahirî, Hayri, Mustafa, Sadık, Osman, Hüsrev, Tahir

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Şimalin İsveç, Norveç, Finlandiya, Kur'ân'ı mekteplerinde en büyük halâskâr bir kitap olarak kabul ettikleri gibi, şimdi erkân-ı İslâmiye'nin birincisi olan Ramazan sıyamını tutmak niyetiyle Câmiü'l-Ezher'e "Şimalin pek uzun günlerinde bir çare-i tahfifi ve tehiri yok mu?" diye sormuşlar. Demek Avrupanın yalnız o küçük hükûmetleri değil, belki siyaset mânâsı verilmemek için kendini izhar etmeyen, eskide büyük ve dünyanın yüksek mevkiini tutmakla beraber, gayet dehşetli bir tarzda dünyanın fena ve fâniliğini dehşetli tokatla o yüksek mertebelerin hiçe indiğini görmekle hakikî teselli, yalnız ve ancak hakâik-i Kur'âniye'de bulmasıyla, o küçüklerle mânen beraber tahmin edilebilir.

1 (Hâşiye) Medresetü'z-Zehra'nın maddî tesisine çok mâniler bulunduğundan, şimdilik Nur şâkirtlerinin heyet-i mecmuasının dairesinden ibarettir.

Evet, dünyanın mahiyeti anlaşıldıktan sonra, elbette hayat-ı ebediyeden başka beşeriyetin o inkisar-ı hayal yarasını tedavi edecek Kur'ân'dan başka yoktur.

Çok aziz ve sıddık, kahraman Sabri,

Cenab-ı Hak, Galip Bey gibi çok fedakârları İslâm ordusunda yetiştirsin. Bu zat, garpta, aynı şarkta Hulûsi Bey gibi imana hizmet ediyor. Tarikat cihetiyle ehl-i imanı dalâletten çekmeye çalışıyor. Bu zat, eskiden beri Risale-i Nur'u görmeden Nur mesleğinde hareket etmeye çalışmış. Sonra Nur'larla münasebeti kuvvetleştiği zaman, daha ziyade hizmet edebilir. *Fakat Nur'un mesleği, hakikat ve sünnet-i seniyye ve feraize dikkat ve büyük günahlardan çekinmek esastır;* tarikate ikinci, üçüncü derecede bakar. Galip kardeşimiz, Alevîler içinde Kâdirî, Şâzelî, Rufâî tarikatlerinin bir hülâsasını sünnet-i seniyye dairesinde Hulefa-yı Râşidîn, Aşere-i Mübeşşere'ye ilişmemek şartıyla, muhabbet-i Âl-i Beyt dairesinde bir tarikat dersi vermesini düşünüyor. Hakikat namına ve imanı kurtarmak ve bid'alardan muhafaza etmek hesabına ehemmiyetli üç-dört faydası var:

Birincisi: Alevîleri başka fena cereyanlara kaptırmamak ve müfrit Râfizîlik ve siyasî Bektaşîlik'ten bir derece muhafaza etmek için ehemmiyetli faydası var.

İkincisi: Hubb-u Ehl-i Beyti meslek yapan Alevîler ne kadar ifrat da etse, Râfizî de olsa, zındıkaya, küfr-ü mutlaka girmez. Çünkü muhabbet-i Âl-i Beyt ruhunda esas oldukça, Peygamber ve Âl-i Beyt'in adavetini tazammun eden küfr-ü mutlaka girmezler. İslâmiyet'e o muhabbet vasıtasıyla şiddetli bağlanıyorlar. Böylelerini daire-i sünnete tarikat namına çekmek büyük bir faydadır.

Hem bu zamanda, ehl-i imanın vahdetine çok zarar veren bazı siyasî cereyanlar Alevîler'in fıtrî fedakârlıklarından istifade edip kendilerine âlet etmemek için Nur dairesine çekmek büyük bir maslahattır. Madem Nur şâkirtlerinin üstadı İmam Ali *(radiyallâhu anh)*'tır ve Nur'un mesleğinde hubb-u Âl-i Beyt esastır; elbette hakikî Alevîler kemâl-i iştiyakla o daireye girmeleri gerektir.

Bu zaman, imanı kurtarmak zamanıdır. Seyr-i sülûk-ü kalbî ile tarikat mesleğinde bu bid'alar zamanında çok müşkülât bulunduğundan, Nur dairesi hakikat mesleğinde gidip, tarikatlerin faydasını temin eder diye o kardeşimize Ramazan'ını tebrik ve selâmımla beraber yazınız. O da bize dua etsin.

Safranbolu'daki hâlis kardeşlerimizden Hıfzı'nın küçük medrese-i Nuriye'si olan hanesindeki küçük ve çok çalışkan mâsumları yedi yaşında Yılmaz ve on üç yaşında Hüsnü'nün ve onlar gibi Nur'a çalışan muhterem valideleri-nin mübarek kalemleriyle yazdıkları tebriklerini, umum Safranbolu ve Eflâni medrese-i Nuriye'si namına bu Ramazan'ın bir firdevsî teberrükü hesabına kabul ettik. Yılmaz'ın rüyası aynen çıkmış.

Eflâni'nin hakikaten küçük kahramanlarından Mustafa Sungur'un güzel ve samimî mektubunun bir kısmı Lâhika'ya geçecek. Elhak, Mustafa Osman'ın, Mustafa Oruç ve Mustafa Sungur gibi iki namdaş ve Nur hizmetinde pek ciddî arkadaş bulması, sadakatinin ve muvaffakiyetinin bir kerameti hükmündedir. Hususan Safranbolu Hasan Feyzi'si olan Ahmed Fuad'ın ve sair o mektuplarında isimleri bulunanlara birer birer selâm ve dua ediyoruz ve onların fevkalâde gayretlerini tebrik ediyoruz. Umum kardeşlerimize binler selâm ediyoruz.

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Evvelâ: Sirâcü'n-Nur'un sıhhatli, mükemmel, güzel çıkması, Medresetü'z-Zehra'nın gayet ehemmiyetli bir yeni dersidir ki, geniş daire-i Nuriye'de merakla okunacaktır, inşaallah.

Sâniyen: Kastamonu'nun Hüsrev'i Mehmed Feyzi'nin hiç sarsılmadan kemâl-i iştiyakla Nur'lara çalışması ve çalıştırılması ve okutmasını gösteren Nihad'ın ve Abdurrahman İhsan'ın mektupları gösterdiği gibi, oradan gelenler de aynı haberi veriyorlar. Tam şâkirtliğini yapıyor, Allah muvaffak eylesin, âmîn...

Ve Nur'un kahramanlarından Mustafa Osman'ın Karabük'te perde altında faaliyetle Nur'a hizmetini ve o havalideki ve Eflâni'deki şâkirtlerin şevk ve gayretini Leyle-i Kadir'leriyle beraber tebrik ediyoruz.[1(Hâşiye)]

1 (Hâşiye) *Sirâcü'n-Nur*'u tashih ederken, bu Ramazanda ehemmiyetli virdlerime tam vakit bulamadığımdan müteessir oldum. Birden ihtar edildi ki: Okuduğun bu mebhaslar, bir cihetle ibadet olduğu gibi, hem ayn-ı mârifetullah ve zikrullah ve huzur-u kalbî ve muhabbet-i îmaniye olmasından, senin noksan bıraktığın virdlerinin yerini tam doldurur. Ben de "elhamdülillâh" dedim.

Eğer kolaysa, İstanbul'a gönderilen kitaplar buraya da uğrasa münasip olur. Benim için de yirmi otuz nüsha İstanbul'da ciltlense, bana gönderilse iyi olur. Şimdilik fiyatı elimde yoktur ki göndereyim. Hem çoklara da hediye vermeye mecbur oluyorum.

Nur'ların erkânlarından bir-iki doktor, benim hastalığımın şiddetiyle beraber o hâlis, sadık zatlara hastalık noktasından müracaat etmeyip ve ilâçlarını da yemeyip çok ağır hastalıklar içinde onlarla meşveret etmeyerek ve şiddet-i ihtiyacım ve elemlerim içinde yanıma geldikleri vakit, hastalığa dair bahis açmadığımdan endişeli bir merak onlara geldiğinden, sırlı bir hakikati izhara mecbur oldum. Belki size de faydası var diye yazıyorum. Onlara dedim ki:

"Hem gizli düşmanlarım, hem nefsim, şeytanın telkiniyle zayıf bir damarımı arıyorlar ki, beni onunla yakalayıp Nur'lara tam ihlâs ile hizmetime zarar gelsin.

En zayıf damar ve dehşetli mâni, **hastalık** damarıdır. Hastalığa ehemmiyet verdikçe, hiss-i nefs-i cisim galebe eder; "Zarurettir, mecburiyet var." der, ruh ve kalbi susturur, doktoru müstebit bir hâkim gibi yapar ve tavsiyelerine ve gösterdiği ilâçlara itaate mecbur ediyor. Bu ise, fedakârâne, ihlâsla hizmete zarar verir.

Hem gizli düşmanlarım da bu zayıf damarımdan istifadeye çalışmışlar ve çalışıyorlar. Nasıl ki korku ve tamah ve şan u şeref cihetinde çalışıyorlar. Çünkü insanın en zayıf damarı olan **korku** cihetinde bir halt edemediler, idamlarına beş para vermediğimizi anladılar.

Sonra insanın bir zayıf damarı **derd-i maişet** ve **tamah** cihetinde çok soruşturdular. Nihayetinde, o zayıf damardan bir şey çıkaramadılar. Sonra onlarca tahakkuk etti ki, onlar mukaddesatını feda ettikleri dünya malı, nazarımızda hiç ehemmiyeti yok ve çok vukuatlarla onlarca da tahakkuk etmiş. Hattâ bu on sene zarfında yüz defadan ziyade resmen "Neyle yaşıyor?" diye mahallî hükûmetlerden sormuşlar.

Sonra en zayıf bir damar-ı insânî olan **şan u şeref** ve **rütbe** noktasında bana çok elîm bir tarzda o zayıf damarımı tutmak için emredilmiş. İhanetler, tahkirlerle, damara dokunduracak işkencelerle dahi hiçbir şeye muvaffak olamadılar. Ve katiyen anladılar ki, onların perestiş ettiği dünya şan u şerefini bir riyakârlık ve zararlı bir hodfuruşluk biliyoruz, onların fevkalâde ehemmiyet verdikleri hubb-u cah ve şan u şeref-i dünyeviyeye beş para ehemmiyet vermiyoruz, belki onları bu cihette divane biliyoruz.

Sonra bizim hizmetimiz itibarıyla bizde zayıf damar sayılan, fakat hakikat noktasında herkesin makbulü ve her şahıs onu kazanmaya müştak olan "mânevî makam sahibi olmak ve velâyet mertebelerinde terakki etmek" ve o nimet-i ilâhiyeyi kendinde bilmektir ki, insanlara menfaatten başka hiçbir zararı yok. Fakat böyle benlik ve enaniyet ve menfaat-perestlik ve nefsini kurtarmak hissi galebe çaldığı bir zamanda, elbette sırr-ı ihlâsa ve hiçbir şeye âlet olmamaya bina edilen hizmet-i imaniye ile şahsî makam-ı mâneviyeyi aramamak iktiza ediyor. Harekâtında onları istememek ve düşünmemek lâzımdır ki, hakikî ihlâsın sırrı bozulmasın. İşte bunun içindir ki, herkesin aradığı keşif ve kerâmâtı ve kemâlât-ı ruhiyeyi, Nur hizmetinin haricinde aramadığımı zayıf damarlarımı tutmaya çalışanlar anladılar. Bu noktada dahi mağlûp oldular."

Umum kardeşlerimize birer birer selâm ve gelecek Leyle-i Kadir'i her bir Nurcu hakkında seksen üç sene ibadetle geçmiş bir ömür hükmüne geçmesini hakikat-i Leyle-i Kadir'i şefaatçi ederek rahmet-i ilâhiyeden niyaz ediyoruz.

اَلْبَاقِي هُوَ الْبَاقِي[1]

Kardeşiniz
Said Nursî

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[2] ، وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ[3]

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Evvelâ: Bu aşr-i âhir-i Ramazan'da her gece, hususan tek gecelerde Leyle-i Kadir'in bulunmak ihtimali kuvvetli olduğunu hadis-i şerif ferman ediyor.[4] Onun için, Nurcular o nur-u âzamdan istifadeye çalışmak gerektir.

Sâniyen: Hüsrev ve Tahirî gibi vazifelerini tam yapan ve bin Hüsrev ve beş yüz Tahirî meydanda bırakan iki kardeşimizi ve onların sisteminde bir Nurcuyu sulh mahkemesine vermek, inşaallah, neticesinde büyük bir inâyet ve fütuhat olacak, hiç merak etmeyiniz.

---

1 Kendinden başka her şeyin fâni olduğu gerçek Bâkî, Allah'tır.

2 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

3 "Hiç bir şey yoktur ki, O'nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor bulunmasın." (İsrâ sûresi, 17/44)

4 Bkz.: Buhârî, *îmân* 36, *leyletü'l-kadr* 3-4; Müslim, *müsâfirîn* 176, 177, 179, 180, *sıyâm* 205-218.

وَعَسٰى أَنْ تَكْرَهُوا شَيْئًا وَهُوَ خَيْرٌ لَكُمْ[1] sırrıyla, bu hâdise zulmedenlere maddî-mânevî cehennemi ve Nurculara dünyevî-uhrevî cenneti kazandırmaya bir sebeptir, inşaallah.

Sâlisen: Bu mektup münasebetiyle dünkü gün yanıma gelen mühim bir resmî memura böyle söyledim ki: Eski Said'in sergüzeşte-i hayatından harika üç vakıa, şimdi tahakkuk etmiş ki, ileride çıkacak Risale-i Nur'un kerameti imiş. Şöyle ki:

31 Mart hâdisesinde Hareket Ordusu'nun Başkumandanı Mahmud Şevket Paşa bana karşı fazla hiddetli iken ve Divan-ı Harb-i Örfî'de beni muhakeme ettikleri gün, on beş adam karşımda darağacında asılı bir vaziyette Divan-ı Harb-i Örfî Reisi Hurşid Paşa benden sordu: "Sen şeriatı istedin mi? İşte şeriatı isteyenler böyle asılırlar."

Ben de "Şeriatın bir meselesine bin ruhum olsa feda ederim." dediğim halde ve beni mahkûm etmeye pek çok esbap –muhbirlerin iftiralarıyla– varken, benim müstesna bir surette müttefikan beraatime karar vermeleri…

Hem eski Harb-i Umumî'nin nihayetinde, İstanbul'da İngilizlerin Başkumandanının eline benim İngiliz aleyhine şiddetli yazdığım *Hutuvat-ı Sitte* ve Başpapazına tahkirkârâne sözlerim eline geçtiği halde, beni mahvetmek yüzde yüz ihtimali varken, hiddetini geri alıp ilişmemesi...

Hem Ankara'da, divan-ı riyasetinde pek çok mebuslar varken Mustafa Kemal şiddetli bir hiddetle divan-ı riyasetine girip, bana karşı bağırarak: "Seni buraya çağırdık ki, bize yüksek fikir beyan edesin. Sen geldin, namaza dair şeyler yazıp içimize ihtilâf verdin." Ben de onun hiddetine karşı dedim: "Namaz kılmayan haindir, hainin hükmü merduttur." Dehşetli bir pot kırdım (!).

Hâzır mebus dostlarım telâş ettikleri ve herhalde beni ezeceklerini tahmin ettikleri sırada, bana karşı bir nevi tarziye verip o mecliste hiddetini geri alması, âdetâ dehşetli bir kuvveti ve hakikati hissedip geri çekilmesi, ikinci gün hususî riyaset odasında, *Hücumat-ı Sitte*'nin Birinci Desise içinde bulunan "Meselâ, Ayasofya Camii ehl-i fazl ve kemalden, ilâ âhir..." cümlesinden başlayan, tâ İkinci Desise'ye kadar, bir saat tamamen ona söyledim.

Bütün hissiyatını ve prensibini rencide ettiğim halde bana ilişmemesi, hattâ taltifime çok çalışması, katiyen bu üç cebbar fevkalâde kumandanla-

---

1 "Olur ki hoşlanmadığınız bir şey sizin için hayırlı olur." (Bakara sûresi, 2/216)

rın bu üç acip hâletleri, âdeta eski Said'den korkmaları, şüphesiz ki Risale-i Nur'un, ileride kahraman şâkirtlerin şahs-ı mânevîsinin harika bir kuvveti ve Risale-i Nur'un parlak bir kerametidir.

Râbian: Kardeşimiz Yâkup Cemal'in Denizli şâkirtleri namına Ramazan ve Leyle-i Kadir tebrikine karşı bin "bârekâllah".. ve nefsine karşı mücadelesi "veffakakellah".. ve İngiliz devletinin pâyitahtında, hatipleri kürsülerinde "Artık İngiltere'nin İslâmiyet'i kabul etmesi lâzımdır." diyerek bağırdıklarını ve beşeriyetin bütün hakikî ihtiyacatını câmi olan Furkan-ı Hakîm'in âyetlerini birer birer okuyup tefsir ve beyan ettiklerini, en son gazetede arkadaşların okuduklarını işitiyoruz, diye o kardeşimizin bu havadisine bin "elhamdülillâh" deriz. Evet o devletin hem dünyası, hem saltanatı, hem saadeti onunla kurtulabilir.

Mübarekler pehlivanı ve Nur'un büyük Abdurrahman'ı, büyük ruhlu Küçük Ali'nin *Lemeât*'taki muvaffakiyetine binler "bârekâllah".. ve mâsum mahdumu Nur Mehmed'in hâfızlığına bin "mâşallah", "veffakakellah" deriz. Fakat *Lem'alar* mecmuasında *Siracü'n-Nur*'a ve *Sikke-i Gaybiye* ve *Tılsımlar*'a giren parçalar mükerrer olmamak için tensibinize havale ediyoruz. Umumunuza binler selâm...

Hem benim şahsım hakkında desin ki:

Katiyen bizce tahakkuk etti ki, bu adam, altı-yedi ay şiddetli hasta olduğu halde, kendi cismine nazar etmemek ve ehemmiyet vermemek için, gayet sevdiği doktorlara katiyen ne müracaat etti ve ne de ilâçlarını aldı.

Hem dünyaya bakmamak ve hem de hizmet-i imaniyede ihlâsına zarar gelmemek için on sene zarfında –mahkemece isbat edilmiş ki– Harb-i Umumî'ye bakmamış, merak etmemiş. Yine siyasete ve dünyaya bir meyil uyanmamak için, yirmi beş sene bir gazeteyi dinlemedi ve okumamış, bütün kardeşlerine ve talebelerine de "Karışmayınız." diye tavsiye etmiş.

Hem maişetçe yalnız ve ihtiyar olduğu halde, evham yüzünden kendisine yapılan sıkıntılara tahammül edip dünyaya bakmamış ve yirmi senedir istirahati için hükûmete müracaat etmemiş. Zarurî bir hizmet olmadıkça kimseyi kabul etmiyor ve hiç kimsenin yardım ve ihsanını kabul etmiyor. Ve diyor ki:

Ben, bu millet ve bu vatana en büyük, en elzem hizmet bildiğim imanlarına kuvvet vermek için Kur'ân-ı Hakîm'in bu zamanda bir mucize-i mâneviyesi olarak bazı hakâik-i imaniyeyi dertlerime deva bulduğum gibi, derhal

kaleme aldım. İki sene üç mahkeme ve Ankara ehl-i vukufunun tetkikinden sonra, bu millet ve vatana hiçbir zararı olmadığına dair ittifaken beraat kararı verildiği için, bu hizmet-i imaniye devam etmek gayesiyle arkadaşına izin vermiş ki, bazıları teksir edilsin.

Hem biz bu adamdan işitiyoruz ki: Bu memleket ve millet ve hükûmet, bu eserlere şiddetle muhtaçtır. Hükûmetin erkânlarından bekliyordum ki, bazıları bu eserlere sahip çıksın. Çünkü ben ölmek üzereyim; hem elim bağlı, sahip olamıyorum. İnşaallah, Ahmed Hamdi gibi dindar, muktedir zatlar benim bedelime sahip çıkacaklarına ümitle mütesellî oluyorum. Bu vatanın ve İslâmiyet camiasına yapacağınız bu kudsî vazifenizin mahkeme-i kübrâda şefaatçi olmasına dua eder, hem de bilhassa o iki zata selâm ederim.

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Evvelâ: Leyle-i Kadir'de kalbe gelen pek uzun ve geniş bir hakikate pek kısaca bir işaret edeceğiz. Şöyle ki:

Nev-i beşer, bu son Harb-i Umumî'nin eşedd-i zulüm ve istibdadıyla.. ve merhametsiz tahribatıyla.. ve bir düşmanın yüzünden yüzer mâsumu perişan etmesiyle.. ve mağlûpların dehşetli meyusiyetleriyle.. ve galiplerin dehşetli telâş ve hâkimiyetlerini muhafaza ve büyük tahribatlarını tâmir edememelerinden gelen dehşetli vicdan azaplarıyla.. ve dünya hayatının bütün bütün fâni ve muvakkat olması ve medeniyet fantaziyelerinin aldatıcı ve uyutucu olması umuma görünmesiyle.. ve fıtrat-ı beşeriyedeki yüksek istidadatın, mahiyet-i insaniyesinin umumî bir surette dehşetli yaralanmasıyla.. ve ebed-perest hissiyat-ı bâkiye ve fıtrî aşk-ı insaniyenin heyecan içinde uyanmasıyla.. ve gaflet ve dalâletin, en sert, sağır olan tabiatın Kur'ân'ın elmas kılıcı altında parçalanmasıyla.. ve gaflet ve dalâletin en boğucu, aldatıcı, en geniş perdesi olan siyasetin rûy-u zeminde pek çirkin, pek gaddârâne hakikî sureti görünmesiyle.. ve elbette hiçbir şüphe yok ki, şimalde, garpta, Amerika'da emareleri göründüğüne binâen, nev-i beşerin mâşuk-u mecazîsi olan hayat-ı dünyeviyesi böyle çirkin ve geçici olmasından, fıtraten beşerin hakikî sevdiği ve aradığı hayat-ı bâkiyeyi bütün kuvvetiyle arayacak... ve elbette, hiç şüphe yok ki, bin üç yüz altmış senede her asırda üç yüz elli milyon şakirdi bulunan ve her hükmüne ve dâvâsına milyonlar ehl-i hakikat tasdikle imza basan ve her dakikada milyonlar hâfızların kalbinde kudsiyetle bulunup lisanlarıyla beşere ders veren ve hiçbir kitapta emsali bulunmayan bir tarzda beşer için hayat-ı bâkiyeyi ve saadet-i ebediyeyi müjde verip bütün beşerin yaralarını tedavi eden Kur'ân-ı

Mu'cizü'l-Beyân'ın şiddetli, kuvvetli ve tekrarlı binler âyâtıyla belki sarihan ve işareten on binler defa dâvâ edip, haber verip, sarsılmaz kat'î delillerle, şüphe götürmez hadsiz hüccetlerle hayat-ı bâkiyeyi kat'iyetle müjde ve saadet-i ebediyeyi ders vermesi.. elbette nev-i beşer bütün bütün aklını kaybetmezse ve maddî ve mânevî bir kıyâmet başlarında kopmazsa; İsveç, Norveç, Finlandiya ve İngiltere'nin Kur'ân'ı kabule çalışan meşhur hatipleri ve din-i hakkı arayan Amerika'nın çok ehemmiyetli dinî cemiyeti gibi, rûy-u zeminin kıtaları ve hükûmetleri, Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyân'ı arayacaklar ve hakikatlerini anladıktan sonra bütün ruh u canlarıyla sarılacaklar. Çünkü bu hakikat noktasında katiyen Kur'ân'ın misli yoktur ve olamaz ve hiçbir şey bu mucize-i ekberin yerini tutamaz.

Sâniyen: Madem Risale-i Nur o mucize-i kübrânın elinde bir elmas kılıç hükmünde hizmetini göstermiş ve en muannid düşmanları teslime mecbur etmiş. Hem kalbi, hem ruhu, hattâ hissiyatı tam tenvir edecek ve ilâçlarını verecek bir tarzda hazine-i Kur'âniye'nin dellâllığını yapan ve ondan başka me'haz ve mercii olmayan bir mucize-i mâneviyesi bulunan Risale-i Nur o vazifeyi yapıyor ve aleyhinde dehşetli propagandalara ve gayet muannid zındıklara tam galebe çalmış ve dalâletin en kalın ve boğucu ve geniş daire-i âfâkında ve fennin en geniş perdelerinde *Asâ-yı Mûsâ*'daki Meyvenin Altıncı Meselesi ve Birinci ve İkinci, Üçüncü ve Sekizinci Hüccetleriyle gayet parlak bir tarzda gafleti dağıtıp nur-u tevhidi göstermiş. *Elbette bizlere lâzım ve millete elzem, şimdi resmen izin verilen din tedrisatı için hususî dershaneler açılmasına ve izin verilmesine binâen, Nur şâkirtleri, mümkün olduğu kadar her yerde küçücük bir dershane-i Nuriye açmak lâzımdır.* Gerçi herkes kendi kendine bir derece istifade eder, fakat herkes her meselesini tam anlamaz.

Hem iman hakikatlerinin izahı olduğu için, hem ilim,[1(Hâşiye)] hem mârifet, hem ibadettir. Eski medreselerde beş-on seneye mukabil, inşaallah Nur medreseleri, beş-on haftada aynı neticeyi temin edecek ve yirmi senedir ediyor. Ve hem hükûmet ve millet ve vatan, hem hayat-ı dünyeviyesine ve siyasiyesine ve uhreviyesine pek çok faydası bulunan bu Kur'ân lemeâtlarına ve dellâlı bulunan Risale-i Nur'a değil ilişmek, tamamıyla terviç ve neşrine çalışmaları elzemdir ki, geçen dehşetli günahlara keffâret ve gelecek müthiş belâlara ve anarşistliğe bir sed olabilsin.

Sâlisen: Bu Ramazan-ı Şerif'te, Kur'ân'ı zevk ve şevk ile okumak çok ihtiyacım vardı. Hâlbuki elemli hastalık, maddî ve mânevî sıkıntılar, yorgunlukla ve

1 (Hâşiye) Şayet biri biliyor, taallüm etmeye muhtaç değilse, ibadete muhtaç veya marifete müştak veya huzur ister. Onun için herkese lüzumlu bir derstir.

meşgalelerin tesiriyle telâş ettim. Birden Hüsrev'in şirin kalemiyle yazılan mucizatlı cüzler ve Hâfız Ali ve Tahirî'ye pek çok sevap kazandıran parlak ve kerametli "Hizbü'l-Ekber-i Kur'âniye"yi birbiri arkasından okumaya başlarken öyle bir zevk ve şevk verdi ki, bütün o yorgunlukları hiçe indirdi. Hiçbir vesveseye meydan vermeyerek pek parlak bir surette ders-i Kur'âniye'yi onlardan dinlerken bütün ruh u canımla arzu ettim ve kast ve azmettim ki, mümkün olduğu derecede aynı "Hizbü'l-Ekber-i Kur'âniye" gibi fotoğrafla mucizatlı Kur'ân'ımızı tab' edeceğiz, inşaallah...

Said Nursî

Bu defa Nur'ların galebesiyle ve mânevî fütuhatıyla müsadere edilen kitaplarınızı Ankara'nın emriyle size iade etmeleri, büyük bir fâl-i hayırdır. Ve Risale-i Nur'un tam serbestiyetine bir vesile olduğu cihetle büyük bir fütuhat ve maslahat-ı Nuriye oldu. [1] اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ هٰذَا مِنْ فَضْلِ رَبِّي

Alîl Ali Osman ve Çilingir Ali, Nur'un pek çalışkan kardeşlerimizin tebriklerini ruh u canımızla hem bayramlarını, hem Leyle-i Kadir'lerini, hem harika ve kıymetli ve çok sevaplı hizmet-i Nuriye'lerini tebrik ediyoruz ve muvaffakiyetlerine ve mahfuziyetlerine dua ediyoruz. Onlar, Nur dairesini ebede kadar bir cihette minnettar ettiler. Allah razı olsun, âmîn...

Ali Osman, mektubunda isimleri bulunan kardeş ve hemşirelerimize birer birer selâm ve dua ediyoruz ve dualarını istiyoruz. Ve mübarek bir kardeşimiz olan Kâzım'ın ruhuna Cenab-ı Hak binler rahmet eylesin ve kabrini pürnur etsin, âmîn…

Ali Osman'ın mübarek kaleminin bir kerametidir ki, gönderdiği on beş parça risalecikler, aynı vakitte Konya Medrese-i Nuriyesi'nin iki mühim şakirdi geldiler, aynı o risaleler bize lâzımdır dediler, onlara verildi. Ali Osman'a daha geniş bir sahada sevap kazandıracaklar.

Umuma birer birer selâm ve dua ediyoruz.

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Nur'un küçük kahramanlarından muallim Mustafa Sungur, hem Eflâni, hem Safranbolu, hem Kastamonu, hem İnebolu, hem Daday, hem Araç kardeşlerimizin namına bayram tebriki için yanımıza geldi. Biz de onu bir kü-

[1] Allah'a hamdolsun; bu Rabbimin ihsanıdır.

çük Said olarak hem size, hem o kardeşlerimize maddî ve mânevî bayramlarını tebrik için gönderdik. Ve Emirdağ'ın Süleyman Rüştü'sü olan Çalışkan Mehmed'i *Siracü'n-Nur*'u almak ve harice giden kitapları anlamak niyetiyle İstanbul'a gönderdik.

Nur'ların muarızları, her cihetle mağlûp olduktan sonra, zâhiren bize hoş görünmeyen ve hakikaten Nur'lara daha menfaatli bir plân takip ediyorlar. Güya Nurcuların tesanüdünü kırıp, bilinmeyecek bir tarzda bazı mühim erkânlarını başka yerlere gitmelerine sebebiyet veriyorlar. Hâlbuki onların gitmesiyle tesanüd kırılmadığı gibi, gideceği yerlerde lüzumları var. Ezcümle: Muharrem'i Tavas'a; Mustafa Osman'ı Karabük'e; Refet'i İstanbul'a gibi... Bazı kardeşlerimizi dağıtmaya sebebiyet veriyorlar. Bu kardeşlerimiz de, onlara hissettirmeyerek, güya kendi ihtiyarlarıyla gidiyorlar. Hakikat ise, hiç ihsas edilmeyecek bir tarzda, tesanüde zarar niyetiyle öyle zemin ihzar ediliyor.

Hem bir plânları da, onların usulünce hapse müstehak olduğumuz halde hapsimize taraftar çıkmıyorlar, "Aman hapse girmesinler." diyorlar. Sebebi: Birden Denizli hapsi bir Nur medresesi olmasıyla, hem oradan başka hapishanelere gidenler oraları tenvire çalışmaları, gizli düşmanlarımızı bütün bütün şaşırttı, onun için hapisten çıkmamıza onlar da taraftar oldular.

Hem adliyeler, Risale-i Nur'un hakkaniyetine karşı bir nevi teslimiyetle, istikbalde gelecek olan şiddetli itirazdan çekinmek için çekindiler, keyfî kanunların aleyhimizdeki hükümlerini nazara almadılar. Ve muannid bazı dinsizler, Nur'un hakikatine karşı mağlûp olup inadı terk ettiler. Gizli düşmanlar da, "Aman hapisten çıksınlar, yoksa hapishaneler Nur medreseleri hükmüne geçecek." diye, üç kısım da müttefikan beraatimize taraftar çıktılar.

Bu da inâyet-i ilâhiyenin Risale-i Nur'a verdiği bir keramettir ki, nasıl ki bu asrın en dehşetli üç büyük kumandanlarını korkutup harika bir tarzda, hem Mart hâdisesinde Hareket Ordusu'nun Başkumandanı.. hem İstanbul'un eski Harb-i Umumîdeki istilâsındaki Hareket-i Milliye sırasında İstanbul'u istilâ eden dehşetli ecnebî kumandanı korkutup bize taarruz edememesi.. ve hem Ankara'da, divan-ı riyasetinde en dehşetli reisin hiddetini tarziyeye çevirmesi gibi; üç adliyenin de dokunaklı, şiddetli müdafaata karşı binler bahane tutabildikleri halde, hakperestâne ve musalâhakârâne, ittifakla beraat kararını vermeleri, elbette Kur'ân'ın bir mucize-i mânevîsi olan Risale-i Nur'un bir kerametidir, diye kat'î bu gece bir ihtar hissettim ve kaleme aldım. Fakat gayet müşevveş ve tashih ve ıslah edilmeden size gönderildi.

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Evvelâ: *Siracü'n-Nur*'un biri tamam, biri de bakiyesini –iki parça– aldık. Yanlışları pek az. Hata-savabın küçük cetvelini leffen gönderiyoruz.

Sâniyen: Madem Isparta mânevî bir Medresetü'z-Zehra'dır ve madem o mübarek dershanedeki hükûmeti şimdiye kadar mümkün olduğu kadar müsaadekârâne davranıyor ve başta Emniyet Müdürü olarak takdirkârâne Risale-i Nur'a bakıyorlar. Biz, oradaki hükûmete karşı dost nazarıyla bakıyoruz; ne yaparlarsa gücenmeyiniz ve gücenmeyeceğiz.

Hem şimdiye kadar onların bize karşı az tazyikleri neticesinde ehemmiyetli hayırlar olmuş. Şimdi bir maslahat için bütün bütün serbest olarak her tarafa neşretmek, belki *sırran tenevverat* sırrına münafi olduğundan, bir derece ihtiyat tavsiyelerinde bir hayır var.

Sâlisen: Dadaylı ehemmiyetli muallimlerden ve kıymetli Nur nâşirlerinden Hâfız Hasan'ın ve Nurcu iki mübarek mahdumlarının, Doktor Hakkı ve Hüsnü ve Araçlı Tahir'in ve Daday'daki Fuad gibi kıymetli kardeşlerimizin bayram tebriklerine mukabil, ruh u canımızla hem geçmiş bayramlarını, hem Nur hizmetinde sebatkârâne muvaffakiyetlerini tebrik ediyoruz. Ve mektubunu Lâhika'ya geçmek için leffen gönderiyoruz.

Râbian: Nur kahramanlarından Refet kardeşimiz, kendi sisteminde gayet ehemmiyetli "Abdülehad" namında bir büyük hocayı, Risale-i Nur'a tam bağlı bir kardeşi İstanbul'da bulmuş. Cenab-ı Hak ikisini de daima muvaffak eylesin, âmîn...

Hâmisen: Bir miktardır hiç görmediğim bir tarzda, pek şiddetli bir alâka ile, çoktan görmedikleri peder, validelerine hararetli bir iştiyakla ellerine sarılmaları gibi, iki yaşından on yaşına kadar mâsum çocuklar, faytonla gezdiğim vakit beni görünce, aynen öyle uzaktan koşup benim ellerime sarıldıklarının ne hikmeti var, diye hayret ediyordum. Birden ihtar edildi ki:

Bu küçücük mâsumlar tâifesi, bir hiss-i kable'l-vuku ile, ileride Risale-i Nur ile saadeti bulacaklarını ve tehlike-i mânevîden kurtulacaklarını, belki de içinde çokları şâkirt olacaklarını ve buranın maddî-mânevî havasına imtizaç edemediğim için menfîlere verilen serbestiyet münasebetiyle buradan gitmemekliğim için lâkayt olan büyüklerin bedeline, "Bizler Nur dairesindeyiz; bizi bırakma, gitme." gibi bir mânâ var, hissettim.

Hüve Nüktesi

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1] ، وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ[2]

اَلسَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكَاتُهُ أَبَدًا دَائِمًا[3]

Çok aziz ve sıddık kardeşlerim,

Kardeşlerim.. قُلْ هُوَ اللهُ أَحَدٌ[5] ve لَآ إِلٰهَ إِلَّا هُوَ[4] 'deki هُوَ[6] lafzında, yalnız maddî cihette bir seyahat-i hayâliye-i fikriyede hava sayfasının mütâlaasıyla ani bir sûrette görünen bir zarif nükte-i tevhidde, meslek-i îmâniyenin hadsiz derece kolay ve vücûb derecesinde sühûletli bulunmasını; ve şirk ve dalâletin mesleğinde hadsiz derecede müşkülâtlı, mümteni binler muhâl bulunduğunu müşâhede ettim. Gayet kısa bir işaretle, o geniş ve uzun nükteyi beyan edeceğim:

Evet; nasıl ki bir avuç toprak, yüzer çiçeklere nöbetle saksılık eden kabında, eğer tabiata, esbâba havale edilse, lâzım gelir ki; ya o kapta küçük mikyasta yüzer, belki çiçekler adedince mânevî makineler, fabrikalar bulunsun veyahut o parçacık topraktaki her bir zerre, bütün o ayrı ayrı çiçekleri, muhtelif hâsiyetleriyle ve hayattar cihâzâtıyla yapmalarını bilsin. Âdeta bir ilâh gibi hadsiz ilmi ve nihayetsiz iktidarı bulunsun.

Aynen öyle de: Emir ve irâdenin bir arşı olan havanın, rüzgârın her bir parçası ve bir nefes ve tırnak kadar olan هُوَ lafzındaki havada, küçücük mikyasta bütün dünyada mevcut telefonların, telgrafların, radyoların ve hadsiz ve muhtelif konuşmaların merkezleri, santralleri, âhize ve nâkileleri bulunsun ve o hadsiz işleri beraber ve bir anda yapabilsin. Veyahut o هُوَ 'daki havanın, belki unsur-u havanın her bir parçasının her bir zerresi, bütün telefoncular ve ayrı ayrı umum telgrafçılar ve radyo ile konuşanlar kadar mânevî şahsiyetleri ve kabiliyetleri bulunsun ve onların umum dillerini bilsin ve aynı zamanda başka zerrelere de bildirsin, neşretsin. Çünkü bilfiil o vaziyet kısmen görünüyor ve havanın bütün eczasında o kabiliyet var. İşte ehl-i küfrün ve tabiiyyûn ve maddiyyûnların mesleklerinde değil bir muhâl, belki zerreler adedince muhâller ve imtinâlar ve müşkülâtlar âşikâre görünüyor.

---

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

2 "Hiç bir şey yoktur ki, O'nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor bulunmasın." (İsrâ sûresi, 17/44)

3 Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi; sonsuza kadar sürekli üzerinize olsun.

4 "Allah, o hak Mabuddur ki kendisinden başka hiçbir ilâh yoktur." (Bakara sûresi, 2/163, 255; Âl-i İmran sûresi, 3/2, 6, 18; Nisâ sûresi, 4/87; …)

5 "De ki: O, Allah'tır, gerçek İlah'tır ve Bir'dir." (İhlâs sûresi, 112/1)

6 "O"

Eğer Sâni-i Zülcelâl'e verilse, hava bütün zerrâtıyla onun emirber neferi olur. Birtek zerrenin, muntazam birtek vazifesi kadar kolayca hadsiz küllî vazifelerini Hâlık'ının izniyle ve kuvvetiyle ve Hâlık'a intisap ve istinad ile ve Sâni'inin cilve-i kudreti ile bir anda, şimşek sür'atinde ve هُوَ telâffuzu ve havanın temevvücü sühûletinde yapılır. Yâni, kalem-i kudretin hadsiz ve hârika ve muntazam yazılarına bir sayfa olur. Ve zerreleri o kalemin uçları ve zerrelerin vazifeleri dahi, kalem-i kaderin noktaları bulunur. Birtek zerrenin hareketi derecesinde kolay çalışır.

İşte ben لَآ إِلٰهَ إِلَّا هُوَ[1] ve قُلْ هُوَ اللهُ أَحَدٌ[2] 'deki hareket-i fikriye ile seyahatimde, hava âlemini temâşâ ve o unsurun sayfasını mütâlaa ederken, bu mücmel hakikati tam vâzıh ve mufassal aynelyakîn müşâhede ettim ve هُوَ lafzında, havasında böyle parlak bir bürhân ve bir lem'a-yı vâhidiyet bulunduğu gibi, mânâsında ve işaretinde gayet nûrânî bir cilve-i ehadiyet ve çok kuvvetli bir hüccet-i tevhid ve هُوَ zamirinin mutlak ve müphem işareti, hangi zâta bakıyor? işaretine bir karîne-i taayyün o hüccette bulunması içindir ki, hem Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyân, hem ehl-i zikir; makam-ı tevhidde bu kudsî kelimeyi çok tekrar ederler diye ilmelyakîn ile bildim.

Evet, meselâ: Bir nokta beyaz kâğıtta, iki-üç nokta konulsa karıştığı ve bir adam, muhtelif çok vazifeleri beraber yapmasıyla şaşıracağı ve bir küçük zîhayata, çok yükler yüklenmesiyle altında ezildiği ve bir lisan ve bir kulak, aynı anda müteaddit kelimelerin beraber çıkması ve girmesi intizamını bozup karışacağı hâlde, aynelyakîn gördüm ki: هُوَ anahtarı ile ve pusulasıyla fikren seyahat ettiğim hava unsurunda her bir parçası, hattâ her bir zerresi içine muhtelif binler noktalar, harfler, kelimeler konulduğu veya konulabileceği hâlde, karışmadığını ve intizamını bozmadığını...

Hem ayrı ayrı pek çok vazifeler yaptığı hâlde, hiç şaşırmadan yapıldığını ve o parçaya ve zerreye, pek çok ağır yükler yüklendiği hâlde, hiç zaaf göstermeyerek, geri kalmayarak intizam ile taşıdığını..

Hem binler ayrı ayrı kelime, ayrı ayrı tarzda, mânâda o küçücük kulak ve lisanlara kemâl-i intizamla gelip, çıkıp, hiç karışmayarak, bozulmayarak o küçücük kulaklara girip, o gayet incecik lisanlardan çıktığı ve o her zerre ve her parçacık, bu acîb vazifeleri görmekle beraber kemâl-i serbestiyet ile cez-

---

1 "Allah, o hak Mabuddur ki kendisinden başka hiçbir ilâh yoktur." (Bakara sûresi, 2/163, 255; Âl-i İmran sûresi, 3/2, 6, 18; Nisâ sûresi, 4/87; ...)

2 "De ki: O, Allah'tır, gerçek İlah'tır ve Bir'dir." (İhlâs sûresi, 112/1)

bedarâne hâl dili ile ve mezkûr hakikatin şehâdeti ve lisanıyla لَآ إِلٰهَ إِلَّا هُوَ ve قُلْ هُوَ اللّٰهُ أَحَدٌ deyip gezer ve fırtınaların ve şimşek ve berk ve gök gürültüsü gibi havayı çarpıştırıcı dalgalar içerisinde, intizamını ve vazifelerini hiç bozmuyor ve şaşırmıyor. Ve bir iş diğer bir işe mâni olmuyor... Ben aynelyakîn müşâhede ettim.

Demek, ya her bir zerre ve her bir parça havada nihayetsiz bir hikmet ve nihayetsiz bir ilmi, irâdesi ve nihayetsiz bir kuvveti, kudreti ve bütün zerrâta hâkim-i mutlak bir hâssaları bulunmak lâzımdır ki, bu işlere medar olabilsin. Bu ise, zerreler adedince muhâl ve bâtıldır. Hiçbir şeytan dahi bunu hatıra getiremez.

Öyle ise, bu sayfa-yı havanın hakkalyakîn, aynelyakîn, ilmelyakîn derecesinde bedâhetle Zât-ı Zülcelâl'in hadsiz gayr-i mütenâhî ilmi ve hikmetle çalıştırdığı kalem-i kudret ve kaderin mütebeddil sayfası ve bir levh-i mahfuzun âlem-i tağayyürde ve mütebeddil şuûnâtında bir levh-i mahv, isbat nâmında yazar-bozar tahtası hükmündedir.

İşte hava unsurunun yalnız *nakl-i asvât* vazifesinde mezkûr cilve-i vahdâniyet'i ve mezkûr acâibi gösterdiği ve dalâletin hadsiz muhâliyetini izhar ettiği gibi; unsur-u havâînin, sâir ehemmiyetli vazifelerinden biri de *elektrik*, *câzibe*, *dâfia*, *ziyâ* gibi sâir letâifin naklinde şaşırmadan muntazaman, asvât naklindeki vazifeyi gördüğü aynı zamanda bu vazifeleri dahi gördüğü; aynı zamanında bütün nebâtât ve hayvanâta teneffüs ve telkih gibi hayata lüzumu bulunan levâzımâtı kemâl-i intizam ile yetiştiriyor. Emir ve irâde-i ilâhiyenin bir arşı olduğunu kat'î bir sûrette isbat ediyor ve serseri tesadüf ve kör kuvvet ve sağır tabiat ve karışık, hedefsiz esbâb ve âciz, câmid, cahil maddeler bu sayfa-yı havâiyenin kitâbetine ve vazifelerine karışması hiçbir cihetle ihtimâl ve imkânı bulunmadığını aynelyakîn derecesinde isbat ettiğini kat'î kanaat getirdim. Ve her bir zerre ve her bir parça lisân-ı hâl ile لَآ إِلٰهَ إِلَّا هُوَ ve قُلْ هُوَ اللّٰهُ أَحَدٌ dediklerini bildim ve bu هُوَ anahtarı ile havanın maddî cihetindeki bu acâibi gördüğüm gibi, hava unsuru da bir هُوَ olarak âlem-i misâl ve âlem-i mânâya bir anahtar oldu.

(Mütebakisi şimdilik yazdırılmadı. Umuma binler selâm.)

Kardeşiniz
Said Nursî

Kardeşlerim,

Merak etmeyiniz ve Nur'un fevkalâde perde altındaki fütuhatına kanaat ediniz. Şimdiye kadar hiçbir eserin böyle ağır şerait altında bu derece tesirli intişarını tarih göstermiyor.

Hem tam serbestiyet verilmemesinin sebebi ve hikmeti: Nur'ların fevkalâde kuvvetinden korkuyorlar. Belki sarsıntı verecek diye, tam takdir ve kabul etmekle beraber, şimdilik resmen intişarından telâş ettiklerini, Diyanet Reisi büyük reisle görüşmesinden haber alınmış. Eski gibi hücum yok; belki musalâha istiyorlar. Fakat Nur'lar lehinde kuvvetli cereyanlar, inşaallah o telâşı, iştiyakla resmen neşrine çevirecek. Hem çok enaniyetliler, eserlerini terviç etmek için, Nur'ların meydana çıkmalarına kıskanmak damarıyla taraftar olmuyorlar. *Merak etmeyiniz, Nur galebe edecek.*

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Evvelâ: Medresetü'z-Zehra'nın yirmi derslerini ve hediyesini aldım. Ona mukabil, Dârü'l-Hikmet'te vazife-i ilmiyede iken tayınatım olan, elime verilen ve o zaman tab' ettiğim risalelerin masrafından fazla kalan ve onunla hacca gitmek niyet ettiğim ve yirmi otuz seneye yakın bir zamanda benim ihtiyat erzakım bulunan doksan banknot –ki, nazarımda bin banknot kadar kıymeti vardı– Medresetü'z-Zehra'nın kudsî derslerine medar olmak için, Nur'un ehemmiyetli bir nâşiri ve Hâfız Ali'nin *(rahmetullâhi aleyh)* çalışkan bir vârisi Hâfız Mustafa *(rahmetullâhi aleyh)* ile size gönderdim. Bu yeni derslerin fiyatı, aynı *Siracü'n-Nur* ve *Sikke-i Gaybiye* gibi, benim hakkımda yedi buçuk lira olsun. Çünkü ben çoklara hediye vermeye mecbur oluyorum. Bununla beraber, her bir ders ve nüshayı Medresetü'z-Zehra'nın erkânlarından bin hediye hükmünde kabul ediyorum.

Sâniyen: Risale-i Nur, hacılarla hariç âlem-i İslâm'a yayılıyor, kendi kendini lâyık ellere yetiştiriyor. Ve Şam'a el yazısı ile gönderdiğimiz *Asâ-yı Mûsâ* ve *Zülfikar*'ı heyet-i ilmiye on beş gün tetkik etmiş, tam takdir etmelerine alâmet olarak demişler: "Biz bunu mecmualar halinde kısım kısım tab' edelim."

Hem bunu birden tab' etmeye çok para lâzım. Hem bunu şimdi birden Arabîye tercüme etmek uzun zaman lâzım; imkân olmuyor. Onun için, oradaki eski talebem ve yeni gönderdiğim şâkirt, kitabı onların elinden kurtarmaya çalışmışlar ki, para kazanmak için tab' etmemişler. O kardeşlerim, kendi ellerinde müştaklara okutturuyorlar. Hâlbuki ben, tab' etmek için iznim yok-

tu. Şimdi zamanı değil. Hem Arabîye çevirmek, Mısır ulemâsının iştirakiyle ehemmiyetli ve yüksek bir heyet-i ilmiye lâzım. Her neyse, acele edilmiş.

Sâlisen: Harice göndermek için İstanbul'a gönderdiğimiz bir kısım nüshalar daha gönderilmemesinin sebebi, hacca gitmek için pek çoklar rağbet göstermediklerinden ve "Hududa fazla dikkat ediliyor ve bir bahaneyle çevriliyor." diye, elinde olan emanet bulunan, hacca gidecek olan zat, bize yazmış ki: "Bunu postayla doğrudan doğruya Mekke-i Mükerreme'de Mehmed Ali Mâlikî, Vaziye Mahalle-i Şâmiye adresiyle gönderilsin." diye münasip görmüş; onu, bahaneyle huduttan çevrilmemek için beraber götürmemiş. Çok da isabet olmuş. Çünkü benim ve Nur şâkirtlerinin namına şimdi bu mecmuaları göndermek; her halde inkişafa başlayan İslâm birlik fikri ve ittihad-ı İslâm siyaseti, Risale-i Nur'u kendine bir kuvvet, bir âlet yapmaya çalışacaktı ve bizleri siyaset-i İslâmiye'ye bakmaya mecbur edecekti. Hâlbuki Risale-i Nur'un mesleğindeki sırr-ı ihlâs; iman, Kur'ân hakikatlerinden başka hiçbir şeye âlet, tâbi olmadığı.. hem müşterileri aramak değil, belki müşteriler hakiki ihtiyacını hissedip ve yarasının tedavisi için Risale-i Nur'u aramasının lüzumu.. hâlbuki gönderilecek o mübarek merkezler, şimdilik Nur'lara hakikî ihtiyacını değil, belki âlem-i İslâmın hayat-ı dîniyesine ait cihetlerinden düşünmeye mecbur olması.. hem Nur mesleğinde benlik ve gösteriş bir nevi şöhretperestlik, merdut olduğundan, bu enaniyet zamanında insanlara kendini satmaya çalışmak ve beğendirmek, bir anda Nur şâkirtleri böyle büyük bir imtiyaz gibi bu eserlerle meşhur mevkilere kendilerini göstermek bir nevi gösteriş olması.. cihetiyle kader-i ilâhî, Nur şâkirtlerini tam ihlâsın muhafazası için şimdilik müsaade etmiyor.

Râbian: Kahraman ve sadakatte hiç sarsılmadan ve kardeşiyle mâsum olmalarıyla ve az zamanda pek çok kıymettar hizmet eden Süleyman Rüştü'nün dünyada, âhirette Cenab-ı Hak onu mânevî ve maddî ticaretinde daima onu ihsanına mazhar eylesin, âmîn...

Hâmisen: "Hüve Nüktesi" pek ince, gerçi çok mücmel ve muhtasar olmuş, fakat herkes ondan pek kuvvetli bir nur-u imanî hissedebilir, diye size gönderildi. Fakat o nüktenin âhirlerinde "Her zerre, cezbedârâne hal diliyle لَا إِلٰهَ إِلَّا هُوَ[1] ، قُلْ هُوَ اللّٰهُ أَحَدٌ[2] deyip gezer." cümlesine, "hal diliyle ve mezkûr hakikatin şehadeti ve lisanıyla" kelimeleri ilâve edilecek. Bu Hüve Nüktesi

---

1 "Allah, o hak Mabuddur ki kendisinden başka hiçbir ilâh yoktur." (Bakara sûresi, 2/163, 255; Âl-i İmran sûresi, 3/2, 6, 18; Nisâ sûresi, 4/87; ...)

2 "De ki: O, Allah'tır, gerçek İlah'tır ve Bir'dir." (İhlâs sûresi, 112/1)

ile Yirmi Dokuzuncu Mektub'un Beşinci Kısmı olan [1] اَللّٰهُ نُورُ السَّمٰوَاتِ âyeti münasebetiyle bir seyahat-i hayaliye ve yine Yirmi Dokuzuncu Mektubun Birinci Kısmı'nda yalnız *nûn-u na'büdü* kapısıyla cemaat sırrını gösteren seyahat-i hayaliye dahi beraber *Sikke-i Gaybiye*'nin âhirine veyahut münasip gördüğünüz yere konulsun. Eğer "inâyât", *Sikke-i Gaybiye*'ye konulmamış ise, onun da bir hülâsasını dercedilmesini size havale ediyorum.

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Mesmuatıma nazaran, Şemsi ve isimlerini söylemeyi münasip bulmadığımız müellifler, *Zülfikar*'dan ve sair Risale-i Nur'dan bazı kısımları kendi namlarına neşretmelerine razıyım ve helâl ediyorum ve memnun olurum. Onlar da Nur'un şâkirtleridirler, bu surette Nur'ları neşrederler. Yirmi seneden beri çoklar, hattâ büyük hocalar eserlerinde ve müellifler de Nur'un meselelerinden çoklarını almışlar ve alıyorlar. Hattâ değil böyle dost zatları, belki resmî makamları bulunan ve eserler yazan ve Nur'ların intişarlarına taraftar olmayan ve eserleri revaç bulmak niyetiyle Nur'un neşrine mâni olanları dahi helâl ediyoruz. Çünkü onların men'leri başka bir tarzda ve daha faydalı intişarına ve fütuhatına vesile oluyorlar.

Ben, hal-i hâzıra bakmadığım için bilemiyorum. İstemeyerek işittim ki, eser yazan ve Nur'dan çalan resmî büyük zatlar diyorlar: "Risale-i Nur'u okuyabilirsiniz, başkasına vermeyiniz." Güya Nur'lar onların eserlerini setrettirecek! Hâlbuki Nur'lar, o eserlerdeki hakikatleri tasdik eder, onlara kuvvet ve revaç verir. İnşaallah bir zaman onlar resmen neşrine mecbur olacaklar. Fakat İzmirli hâkimin dediği gibi, *"Risale-i Nur gizlenmiyor ve başka kitaplara benzemiyor ve temellük edilmiyor. Nerede bulunursa bulunsun, ben Nur'dan gelmişim."* der.

Hem Risale-i Nur'un sekiz senedir en mühim parçaları İstanbul'a gidiyordu ve kemâl-i şevkle müellifler okuyorlardı. *Esasen Risale-i Nur ise, ona şâkirt olmak şartıyla, herkesin kendi malı gibidir.*

Isparta'dan hacca giden ve benim bedelime dahi mânen hac etmeyi vaad eden o mübarek kardeşlerimizi has şâkirtler dairesinde bütün mânevî kazançlarımıza hissedar etmeye karar verdik. Cenab-ı Hak, onları iki cihanda mesut eylesin, âmîn...

---

[1] "Allah, göklerin (ve yerin) Nûru'dur." (Nûr sûresi, 24/35)

Medresetü'z-Zehra'nın bana gönderdiği bu defaki *Asâ-yı Mûsâ* fiyatından kalan altmış banknotu yakında göndereceğim.

Hem Nur Ticarethanesini tebrik ediyorum. İnşaallah, yakın zamanda muhaberemiz Nur Ticarethanesi sahibi vasıtasıyla olacak. Umuma birer birer selâm.

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Evvelâ: *Rehber*'den yüz tanesini nâşirlerinden elli banknota aldım ve kendi *Asâ-yı Mûsâ* nüshalarımdan sattığımdan onlara verdim. Bana son gönderdiğiniz *Asâ-yı Mûsâ* fiyatından borcum kalan altmış banknotun yerine size gönderdim. Yirmi-otuz tanesi Medresetü'z-Zehra'nın dahilinde ve mütebakisi Denizli, Milâs, Burdur, Antalya, Aydın, İzmir gibi yerlere tensip ettiğiniz miktarda gönderirsiniz. *Asıl bunun ehemmiyetli hakikî fiyatı, alan adam hiç olmazsa on adama okutmaktır.* Çünkü nüshaları azdır.

Sâniyen: Mahkemedeki müdafaatınızı beğendim, güzeldir. Teşrin 22'ye tehiri de hayırlıdır. Zaten onların elindeki kısmı, resmî adamların bir cihette hisseleridir, okusunlar. Okumasalar da, yakınlarında dairelerinde bulunması ve onlar vazifeten onların hakâikiyle mücmelen meşgul olması.. mânevî ders alıyorlar, hiç merak etmeyiniz. Nur'ların inkişafı ve fütuhatı gittikçe ziyadeleşiyor, resmî adamların çoklarını içine alıyor. Resmî memurlara bir merak düşmüş, arıyorlar. Buldukları vakit, tokadını yedikleri halde elini öpüyorlar.

Sâlisen: Küçük Isparta'nın kahramanlarından Küçük İbrahim'le Salih'in mektupları, beni fevkalâde mesrur eyledi. Bin bârekâllah! O iki kardeşimiz, o havalideki ehemmiyetli kardeşlerimizi ziyaret edip sıhhat ve selâmetlerini yazdıkları gibi, Karadeniz sahillerinde Ordu, Sinop, Gerze, Ayancık, Bartın, Zonguldak gibi yerler Nur'larla münevver olduklarını ve İstanbul'un Üsküdar tarafından Nurcu vâiz hocalar Nur'a çalıştıklarını ve Gerze'den mühim bir ticaret ve gayet Nur'lara müştak ve Nur'lara tam çalışmaya azmeden bir yeni kardeşimizin güzel mektubunu aldık. İbrahim'le Salih'i ve o zatı çok selâmımızla beraber tebrik ediyoruz, muvaffakiyetlerine dua ediyoruz.

Râbian: Alamescid imamı faal kardeşimiz İbrahim Edhem'in kendi sisteminde tam Nurcu olarak bulduğu vaiz Ali Şentürk'ün ve vâiz Osman Nuri'nin samimî ve fedakârâne ve Nur hizmetinde azimkârâne mektuplarında arzu ettikleri tarzda has şâkirtler dairesinde kabul olmuşlar. Cenab-ı Hak onları muvaffak eylesin, âmîn... Ali Şentürk'ün mektubunda ismi bulunan müfti-i belde

Ali Rıza'ya pek çok selâm edip Ali Rıza namındaki çok ehemmiyetli kardeşlerimizin içinde Nur dairesine girdiğini ve çoklara hüsn-ü misal olacağını tebliğ ediniz.

Umuma binler selâm.

Mucizeli Kur'ân'ımızdan Sûre-i Rahmân tevâfukât-ı latîfesi içinde bulunan cüz ile –güzel tevafuklu bir cüz ile– İstanbul'da matbaacı Aziz'e göstermek için göndermiştik. O da çok beğenmiş, söz vermiş ki: "Ne vakit isterseniz, bunu da Hizb-i Kur'âniye ve Hizb-i Nuriye gibi fotoğrafla tab' edeceğim. Hindistan'a bir milyon Kur'ân'ı göndermeye söz verdiğimden, bu mucizatlı Kur'ân'ı da içinde onlara göndermek güzel olur."

Cenab-ı Hak, inşaallah Nurcuları muvaffak eder.

*Sikke-i Gaybiye'*nin fiyatı olarak elli *Rehber*'i nâşirlerinden parasını verdim, aldım, size gönderiyorum. Hem o mübarek mecmuanın bir mübarek fiyatı olarak, bana hizmet eden ve şimdilik pek lüzumu bulunmayan ve başkalarına da vermek istemediğim iki tencere ve on beş sene giydiğim pamuklu entari ve gayet mübarek bir kitaba mukabil, bir çaydanlık ve yirmi dört seneden beri tıraşa hizmet eden bir ustura ve çok zamandan beri bana hizmet eden bir çarşaf, hâzır Kılıç Ali'nin pederiyle Ahmed Rasih'in tahmin ve tensibiyle, dokuz lira tencere, dokuz lira da çaydanlık, dokuz lira tıraş bıçağı, pamuklu entari ve çarşaf ile iki el havlusu ve bir iç donu ile bir pamuklu gömlek fiyatı yekûnu yüz yirmi beş lira tahmin edilmiştir. Hâzır olan zatlar bu kıymeti takdir ettiler. Ben daha az fiyat verdim; bu fiyat çoktur derim.

Umuma selâm.

Aziz, sıddık kardeşlerimiz,

Evvelâ: Leyâli-i aşerenizi tebrikle beraber, size Nur'un iki kerametini beyan ediyoruz. Şöyle ki: Bu sıralarda çok cihetlerde, hususan makine ile Nur'ların inkişâfâtı, gizli düşman zındıkları şaşırttı. Cüz'î, fakat elîm bir tarzda bir plânla, çok evhama ve iftiralara medar olabilir bir hâdiseyi, bir bîçâre mu-

hakemesiz bir adamın vasıtasıyla yaptırdılar ki, burada Nur'un en mühim ve vazifesi en ehemmiyetli bir şakirdini, tam hanesinin yanında dört gülle ile, o bîçâre adam yaralanıyor. Doktor: "Yüzde yüz ölecektir." diyor. O mecruhun tarafında dâvâ edecek, resmî, gayr-i resmî çok adamlar varken ve yüzde doksan o ehemmiyetli şakirde isnad etmek ve o vesileyle hanesindeki bütün Nur Risalelerini ve mektuplarını taharrî bahanesiyle elde etmek yüzde doksan ihtimali varken ve o vasıtayla beni ve Nurcuları alâkadar etmek ve o mâsum şakirdi de acip iftiralarla lekedar etmek, esbaplar olduğu halde, فَإِنَّكَ مَحْرُوسٌ بِعَيْنِ الْعِنَايَةِ[1] sırrıyla yine inâyet-i ilâhiye imdada yetişti. O adam tam yüzünden dört gülle ile yakından vurulduğu halde ölmedi. Ve harika bir surette hiçbir şahit bulunmadı. Hiçbir emare bulunmadı. O vurulan adam, ne mahkemeye, ne babasına, ne kardeşlerine, kim vurduğunu, ısrar ettikleri halde söylemedi, yani söylettirilmedi. Eğer söyleseydi, habbeyi kubbe yapan münafıklar, acip iftiralar edeceklerdi.

Cenab-ı Hak, ihsan ve keremiyle Nur'ları ve Nurcuları himaye edip, o hâdise ve o bombanın patlaması bize zarar vermedi. Kat'î kanaatimiz gelmiş ki, bu bir keramet-i Nuriye'dir.

Hem o adam Nur'ların bir parçasını okuduğu cihetiyle, onun kerametiyle hayatını kurtardığı gibi, ondan aldığı cüz'î bir ders-i hakikat hissiyle, o elîm vaziyetinde ve inatçı tabiatında, yine Nur'lara zarar gelmemek için susturuldu. Ne mahkemeye, ne akrabasına söylettirilmedi. Fakat benim yanıma bir defa geldiği ve istikamete söz verdiği halde, yanlış hareket ettiği için tokat yedi. Hattâ ithama mâruz olabilir şakirdin de, kemâl-i sadakat ve ihlâs içinde bazı lâkaytlıkları yüzünden bir şefkat tokadı yediğini anladık.

"Hüve Nüktesi"nin Âhirinde Bu Parça Yazılacak

Gördüm ki, âlem-i misal, nihayetsiz fotoğraflar ve her bir fotoğraf, hadsiz hâdisât-ı dünyeviyeyi aynı zamanda hiç karıştırmayarak alıyor. Binler dünya kadar büyük ve geniş bir sinema-yı uhreviye ve fâniyâtın fâni ve zâil hallerini ve vaziyetlerini ve geçici hayatlarının meyvelerini sermedî temâşâgâhlarda ve cennette saadet-i ebediye ashablarına da dünya maceralarını ve eski hâtıratlarını levhalarıyla gözlerine göstermek için pek büyük bir fotoğraf makinası olarak bildim.

---

[1] "Muhakkak ki sen, inâyet gözüyle gözetilip korunmaktasın." Bkz.: el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî)* s.562.

Hem Levh-i Mahfuz'un, hem âlem-i misâlin iki hücceti ve iki küçücük numûnesi ve iki noktası, insanın başında olan kuvve-i hâfıza ve kuvve-i hayaliye, mercimek küçüklüğünde iken hiç karıştırmayarak kemâl-i intizamla içlerinde bir büyük kütüphane kadar mâlûmâtın yazılması kat'î isbat eder ki: O iki kuvvenin numûne-i ekber ve âzamları, âlem-i misal ile Levh-i Mahfuz'dur. Hava ve su unsurlarının, hususan nutfelerin suyu ve hava unsuru toprak unsurunun pek fevkinde, daha ziyade hikmet ve irade ile ve kalem-i kader ve kudretle yazıldıkları.. ve tesadüf ve kör kuvvetin ve sağır tabiatın ve câmid, hedefsiz esbabın karışması yüz derece muhal ve hiçbir cihetle mümkün olmadığı.. Hakîm-i Zülcelâl'in kalem-i kader ve hikmetinin sayfası olduğu.. ilmelyakîn ile kat'î bilindi.

(Mütebakisi şimdilik yazdırılmadı. Umuma binler selâm.)

سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَآ إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَاۖ إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ[1]

Kardeşiniz
Said Nursî

Aziz, sıddık kardeşlerim ve hizmet-i Kur'âniye'de faal, sebatkâr arkadaşlarım,

Evvelâ: Bu sene hacc-ı ekber mânâsını taşıyan leyâli-i aşerenizi ruh u canımızla tebrik ederiz.

Sâniyen: Hem dahilde, hem hariçte Nur'un fütuhatı devam ediyor. Fakat gizli düşmanlarımız olan ehl-i dalâlet ve sefahet, ehemmiyetsiz bazı hâdiselerle Nur talebelerine telâş vermeye ve habbeyi kubbe yapıp sarsıntı veriyorlar.

Bugünlerde ekser kitaplarım ve üç senelik muhabere mektuplarım meydanda bulunan ehemmiyetli bir şakirdin hanesine yakın, gecede bir vukuat oldu. Ondan istifade ile o şakirdin hanesini taharri etmek yüzde doksan ihtimal-i kavî varken, Cenab-ı Hak, inâyetiyle ve hıfz ve himayetiyle o haneyi taharrîden kurtardı. Eğer sabahleyin safdil iki kardeşimizi ciddî ikaz etmeseydim ve kitap ve mektupları oradan kaldırmasaydım, yine Nur dairesi içinde büyükçe bir mesele olacaktı.

---

1 "Sübhansın yâ Rab! Senin bize bildirdiğinden başka ne bilebiliriz ki? Her şeyi hakkıyla bilen, her şeyi hikmetle yapan sensin." (Bakara sûresi, 2/32)

O vukuatta bir nevi siyaset korkusu da görünüyor. Gerçi inâyet-i ilâhiye bizi muhafaza etti; fakat bu sırada –ki, mecmualar çıkıyor ve intişar ediyor ve biz de pek çok sükûnete ve ihtiyata mecbur olduğumuz halde– böyle heyecanlı bir hâdise, habbeyi kubbe yapan düşmanlarımız bize telâş ve sarsıntı verecekti. İnayet-i ilâhiye, o plânı da def etti, bizi muhafaza etti.

Fakat o hilâf-ı memûl, birden bu hâdiseden ruhuma gelen heyecan ve mânevî darbe ve Nur hizmetine ehemmiyetli zarar gelmek düşünmesiyle, hiç ömrümde görmediğim bir sıkıntı ve âsâbımda mânevî yaralar açıldı. İhtiyarsız teessürat beni çok eziyordu. Birden Cenab-ı Erhamürrahîmîn, kemâl-i merhametinden, o teessürat-ı mânevî yaralarıma tam bir merhem olarak, çok fedakâr Nuri Benli'yi ve Kastamonu kahramanı Sadık Beyi ve İnebolu kahramanlarından İsmail'i tam bir merhem ve ilâç olarak ikinci gün gönderdi.

Hem on beş seneden beri şehid olmuş işittiğim ve daima Ubeyd gibi şehid talebelerim içinde ona dua ettiğim, hem *İşârâtü'l-i'câz*'ı, hem Onuncu Söz'ü tab' eden Molla Hamza hayatta, Irak'ta olduğunu ve Nur'ları aradığını.. memlekete giden kardeşimiz Emin'in mektubunda o müjde, tamamıyla yaramı tedavi etti. Cenab-ı Hakk'a hadsiz şükür olsun dedim.

Umum kardeşlerimize binler selâm ederiz.

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Evvelâ: Size hem acip, hem elîm, hem latîf bir macera-yı hayatımı, düşmanlarımın hem şenî, hem bin ihtimalden birtek ihtimalle hiçbir şeytan hiçbir kimseyi kandıramadığı bir iftiralarını ve Nur'a karşı istimal edilecek hiçbir silâhları kalmadığını beyan etmeye bir münasebet geldi. Şöyle ki:

Tarih-i hayatımı bilenlere mâlûmdur. Elli beş sene evvel ben, yirmi yaşlarında iken, Bitlis'te merhum vali Ömer Paşa hanesinde iki sene onun ısrarıyla ve ilme ziyade hürmetiyle kaldım. Onun altı adet kızları vardı; üçü küçük, üçü büyük. Ben, üç büyükleri, iki sene beraber bir hanede kaldığımız halde, birbirinden tefrik edip tanımıyordum. O derece dikkat etmiyordum ki bileyim. Hattâ bir âlim misafirim yanıma geldi, iki günde onları birbirinden fark etti, tanıdı. Herkes ve ben de bu hale hayret ederdik. Bana sordular: "Neden bakmıyorsun?"

Derdim: "İlmin izzetini muhafaza etmek, beni baktırmıyor."

Hem kırk sene evvel İstanbul'da Kâğıthane şenliğinin yevm-i mahsusunda, Köprü'den tâ Kâğıthane'ye kadar Haliç'in iki tarafında binler açık-saçık

Rum ve Ermeni ve İstanbullu karı ve kızlar dizildikleri sırada, ben ve merhum mebus Molla Seyyid Tâha ve mebus Hacı İlyas ile beraber kayığa bindik, o kadınların yanlarından geçiyorduk. Benim hiç haberim yoktu. Hâlbuki Molla Tâha ve Hacı İlyas, beni tecrübeye karar verdikleri ve nöbetle beni tarassut ettiklerini bir saat seyahat sonunda itiraf edip dediler:

"Senin bu haline hayret ettik, hiç bakmadın."

Dedim: "Lüzumsuz, geçici, günahlı zevklerin âkıbeti elemler, teessüfler olmasından, istemiyorum."

Hem bütün tarih-i hayatımda hediyeleri kabul etmek ve minnet altına girip halkın sadaka ve ihsanlarını almaktan çekindiğimi, benimle arkadaşlık edenler bilirler. Nur'ların ve hizmet-i imaniye ve Kur'âniye'nin şerefini ve selâmetini himaye etmek için, dünyanın maddî ve içtimaî ve siyasî bütün ezvâkını ve merakını terk ettiğimi ve idam gibi ehl-i garazın bütün tehditlerine beş para ehemmiyet vermediğimi, yirmi sene işkenceli esaretimdeki, iki dehşetli hapislerimde ve mahkemelerimde kat'î göründü.

İşte, yetmiş beş sene devam eden bu düstur-u hayatım varken, Risale-i Nur'un fevkalâde kıymetini kırmak fikriyle, şeytanların bile hatır ve hayaline gelmeyen bir iftira, resmî makamını işgal eden bir adam yaptı. Ve demiş: "Gecede tablalarla baklavalar, fâhişe ve namussuzlar yanına gidiyorlar." Hâlbuki benim kapım gecede dışarıdan ve içeriden kilitli, hem sabaha kadar bir bekçi, o bedbahtın emriyle kapımı bekliyordu. Hem buradaki komşular ve bütün dostlar bilirler ki, ben, işâ namazından sonra, tâ sabaha kadar hiç kimseyi yanıma kabul etmemişim.

İşte böyle bir iftiraya bir sefih, ahmak insan, eşek olsa, sonra şeytan olsa, buna ihtimal vermez. O adam anladı, o gibi plânlardan vazgeçti, buradan başka yere cehennem olup gitti. Onun resmiyet cihetiyle beni değil, belki Nurcuları lekedar etmek için kurduğu plânıyla, bu yeni hâdiseyi vesile edip şâkirtlere leke sürmek istenildi. Fakat hıfz ve himayet ve inâyet-i ilâhiye, o plânı da harika bir tarzda akîm bıraktı.

Bu beyanla ben nefsimi tebrie etmiyorum. Belki "Kudsî hizmet-i imaniye, o nefsi bütün hevesatından vazgeçirmiş; ve o hizmetteki mânevî zevk ona kâfi geliyor." demek istiyorum ve Nurcuların ihtiyat ve dikkate ihtiyaçlarını beyan ediyorum.

Sâniyen: Makine işinde tecrübeli ve muktedir hususî kâtibi size gönderiyorum. Kendim zahmetle yazdığımdan, bundan sonra kısaca yazacağım, gücenmeyiniz.

Sâlisen: Eflâni taraflarında hatip Mehmed'e, Tevfik'e selâm ediyorum, rüyası mübarektir.

Râbian: Bu dakikada Kastamonu Hüsrev'i Mehmed Feyzi'nin tebrik ve Nur fütuhatının müjdelerini hâvi parlak, güzel mektubunu aldım. Ve o kıymetli kardeşimiz başta olarak Hilmi, Emin, Beşkardeşler, Ulviyeler, Zehralar, Lütfiyeler gibi Nurcu hemşirelerimizin hem leyali-i aşerelerini, hem bayramlarını ruh u canımızla tebrik ediyoruz. Hem Hulûsi'nin, hem Feyzi'nin mektuplarını leffen gönderiyoruz.

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Evvelâ: Nur'un ehemmiyetli ve çok hayırlı bir şakirdi, çokların namına benden *sordu ki:* "Nur'un hâlis ve ehemmiyetli bir kısım şâkirtleri, pek musırrâne olarak, âhir zamanda gelen Âl-i Beyt'in büyük bir mürşidi seni zannediyorlar ve o kadar çekindiğin halde onlar ısrar ediyorlar. Sen de bu kadar musırrâne onların fikirlerini kabul etmiyorsun, çekiniyorsun. Elbette onların elinde bir hakikat ve kat'î bir hüccet var ve sen de bir hikmet ve hakikate binâen onlara muvafakat etmiyorsun. Bu ise bir tezattır, her halde hallini istiyoruz."

Ben de bu zatın temsil ettiği çok mesâillere ***cevaben derim ki***:

O has Nurcuların ellerinde bir hakikat var. Fakat iki cihette bir tâbir ve tevil lâzım.

Birincisi: Çok defa mektuplarımda işaret ettiğim gibi, Mehdî-i Âl-i Resûl'ün temsil ettiği kudsî cemaatinin şahs-ı mânevîsinin üç vazifesi var. Eğer çabuk kıyâmet kopmazsa ve beşer bütün bütün yoldan çıkmazsa, o vazifeleri onun cemiyeti ve seyyidler cemaati yapacağını rahmet-i ilâhiyeden bekliyoruz. Ve onun üç büyük vazifesi olacak:

Birincisi: Fen ve felsefenin tasallutuyla ve maddiyyûn ve tabiiyyûn tâunu, beşer içine intişar etmesiyle, her şeyden evvel felsefeyi ve maddiyyûn fikrini tam susturacak bir tarzda imanı kurtarmaktır.

Ehl-i imanı dalâletten muhafaza etmek ve bu vazife hem dünya, hem her şeyi bırakmakla, çok zaman tedkikat ile meşguliyeti iktiza ettiğinden, Hazreti Mehdî'nin, o vazifesini bizzat kendisi görmeye vakit ve hal müsaade edemez. Çünkü hilâfet-i Muhammediye *(aleyhissalâtü vesselâm)* cihetindeki saltanatı, onunla iştigale vakit bırakmıyor. Herhalde o vazifeyi ondan evvel bir tâife bir

cihette görecek. O zat, o tâifenin uzun tetkikatıyla yazdıkları eseri kendine hazır bir program yapacak, onunla o birinci vazifeyi tam yapmış olacak.

Bu vazifenin istinad ettiği kuvvet ve mânevî ordusu, yalnız ihlâs ve sadakat ve tesanüd sıfatlarına tam sahip olan bir kısım şâkirtlerdir. Ne kadar da az da olsalar, mânen bir ordu kadar kuvvetli ve kıymetli sayılırlar.

İkinci vazifesi: Hilâfet-i Muhammediye *(aleyhissalâtü vesselâm)* unvanıyla şeâir-i İslâmiye'yi ihya etmektir. Âlem-i İslâm'ın vahdetini nokta-yı istinad edip beşeriyeti maddî ve mânevî tehlikelerden ve gazab-ı ilâhiden kurtarmaktır. Bu vazifenin, nokta-yı istinadı ve hâdimleri, milyonlarla efradı bulunan ordular lâzımdır.

Üçüncü vazifesi: İnkılâbât-ı zamaniye ile çok ahkâm-ı Kur'âniye'nin zedelenmesiyle ve şeriat-ı Muhammediye'nin *(aleyhissalâtü vesselâm)* kanunları bir derece tâtile uğramasıyla, o zat, bütün ehl-i imanın mânevî yardımlarıyla ve ittihad-ı İslâm'ın muavenetiyle ve bütün ulemâ ve evliyanın ve bilhassa Âl-i Beytin neslinden her asırda kuvvetli ve kesretli bulunan milyonlar fedakâr seyyidlerin iltihaklarıyla o vazife-i uzmâyı yapmaya çalışır.

Şimdi hakikat-i hal böyle olduğu halde, en birinci vazifesi ve en yüksek mesleği olan imanı kurtarmak ve imanı, tahkikî bir surette umuma ders vermek, hattâ avamın da imanını tahkikî yapmak vazifesi ise, mânen ve hakikaten hidayet edici, irşad edici mânâsının tam sarahatini ifade ettiği için, Nur şâkirtleri bu vazifeyi tamamıyla Risale-i Nur'da gördüklerinden, ikinci ve üçüncü vazifeler buna nisbeten ikinci ve üçüncü derecedir diye, Risale-i Nur'un şahs-ı mânevîsini haklı olarak bir nevi Mehdî telâkki ediyorlar. O şahs-ı mânevînin de bir mümessili, Nur şâkirtlerinin tesanüdünden gelen bir şahs-ı mânevîsi ve o şahs-ı mânevîde bir nevi mümessili olan bîçâre tercümanını zannettiklerinden, bazen o ismi ona da veriyorlar. Gerçi bu, bir iltibas ve bir sehivdir, fakat onlar onda mesul değiller. Çünkü ziyade hüsn-ü zan, eskiden beri cereyan ediyor ve itiraz edilmez. Ben de o kardeşlerimin pek ziyade hüsn-ü zanlarını bir nevi dua ve bir temenni ve Nur talebelerinin kemâl-i itikatlarının bir tereşşuhu gördüğümden, onlara çok ilişmezdim. Hattâ eski evliyanın bir kısmı, keramet-i gaybiyelerinde Risale-i Nur'u aynı o âhir zamanın hidayet edicisi olduğu diye keşifleri, bu tahkikat ile tevili anlaşılır. Demek iki noktada bir iltibas var; tevil lâzımdır.

Birincisi: Âhirdeki iki vazife, gerçi hakikat noktasında birinci vazife derecesinde değiller; fakat hilâfet-i Muhammediye *(aleyhissalâtü vesselâm)* ve ittihad-ı İslâm

ordularıyla zemin yüzünde saltanat-ı İslâmiye'yi sürmek cihetinde herkeste, hususan avamda, hususan ehl-i siyasette, hususan bu asrın efkârında, o birinci vazifeden bin derece geniş görünüyor. Ve bu isim bir adama verildiği vakit, bu iki vazife hatıra geliyor; siyaset mânâsını ihsas eder, belki de bir hodfuruşluk mânâsını hatıra getirir; belki bir şan, şeref ve makam-perestlik ve şöhret-perestlik arzularını gösterir. Ve eskiden beri ve şimdi de çok safdil ve makam-perest zatlar, Mehdî olacağım diye dâvâ ederler. Gerçi her asırda hidayet edici, bir nevi Mehdî ve müceddid geliyor ve gelmiş. Fakat her biri, üç vazifelerden birisini bir cihette yapması itibarıyla, âhir zamanın Büyük Mehdî unvanını almamışlar.

Hem mahkemede Denizli ehl-i vukufu, bazı şâkirtlerin bu itikatlarına göre, bana karşı *demişler ki*:

"Eğer Mehdîlik dâvâ etse, bütün şâkirtleri kabul edecekler."

Ben de onlara demiştim: "Ben, kendimi seyyid bilemiyorum. Bu zamanda nesiller bilinmiyor. Hâlbuki âhir zamanın o büyük şahsı, Âl-i Beyt'ten olacaktır. Gerçi mânen ben Hazreti Ali'nin *(radiyallâhu anh)* bir veled-i mânevîsi hükmünde ondan hakikat dersini aldım ve Âl-i Muhammed *(aleyhisselâm)* bir mânâda hakikî Nur şâkirtlerine şâmil olmasından, ben de Âl-i Beyt'ten sayılabilirim. Fakat bu zaman şahs-ı mânevî zamanı olmasından ve Nur'un mesleğinde hiçbir cihette benlik ve şahsiyet ve şahsî makamları arzu etmek ve şan, şeref kazanmak olmaz; ve sırr-ı ihlâsa tam muhalif olmasından, Cenab-ı Hakk'a hadsiz şükür ediyorum ki, beni kendime beğendirmemesinden, ben öyle şahsî ve haddimden hadsiz derece fazla makamata gözümü dikmem. Ve Nur'daki ihlâsı bozmamak için, uhrevî makamat dahi bana verilse, bırakmaya kendimi mecbur biliyorum." dedim, o ehl-i vukuf sustu.

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Evvelâ: Umum Nurcuların mübarek bayramlarını ve haccü'l-ekberde bulunan Nur şâkirtleriyle ve hacdaki Nur taraftarlarının bayramlarını tebrik içinde ve çok zamandan beri esaret altında kalmış ve istiklâliyetini kaybetmiş Hindistan, Arabistan gibi âlem-i İslâm'ın büyük memleketleri birer devlet-i İslâmiye şeklinde Hind'de yüz milyon bir devlet-i İslâmiye, Cava'da elli milyondan ziyade bir devlet-i İslâmiye ve Arabistan'da dört-beş hükûmet bir cemâhir-i müttefika gibi Arap birliği ile İslâm birliğini birleştirmesindeki âlem-i İslâm'ın bu büyük bayramının mukaddimesini tebrik ile bu bayram bize müjde veriyor.

Sâniyen: İstanbul'da, Refet Bey'in ve Mustafa Oruç'un yazdıklarına göre, çok zaman İslâm ordusunu idare eden ve sonra darülfünuna inkılâp eden Harbiye Nezareti ve Bâb-ı Seraskerî, o muazzam binanın alnında

إِنَّا فَتَحْنَا لَكَ فَتْحًا مُبِينًا۞لِيَغْفِرَ لَكَ اللهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِكَ وَمَا تَأَخَّرَ وَيُتِمَّ نِعْمَتَهُ عَلَيْكَ وَيَهْدِيَكَ صِرَاطًا مُسْتَقِيمًا۞وَيَنْصُرَكَ اللهُ نَصْرًا عَزِيزًا[1]

hatt-ı Kur'ân ile o mânidar Kur'ân âyeti yazılmışken, sonra da mermer taşlarla üzeri kapatılıp o nurları gizlemişlerdi. Şimdi yeniden hatt-ı Kur'âniye'ye bir numûne-i müsaade ve Risale-i Nur'un takip ettiği maksadına bir vesile ve üniversite ileride bir Nur medresesi olmasına bir işaret olduğu gibi, Denizli Nurcularından Ahmed'lerin meşhur âlim ve akılca on dokuzuncu asrın en büyüğü ve içtimaî filozofların en ilerisi Bismark'ın eserinden aldıkları bir fıkrada, o yüksek Bismark, eserinde diyor ki:

"Kur'ân'ı her cihetle tetkik ettim, her kelimesinde büyük bir hikmet gördüm. Bunun misli ve beşeriyeti idare edecek hiçbir eser yoktur ve gelemez."

Ve Peygambere hitaben der:

"Yâ Muhammed! Sana muasır olamadığımdan çok müteessirim. Beşeriyet senin gibi mümtaz bir kudreti bir defa görmüş, bâdema göremeyecektir. Binâenaleyh, senin huzurunda kemal-i hürmetle eğilirim."

Bismark

diye imzasını atmış. Ve o fıkrasında tahrif ve nesh olunan kütüb-ü münzeleyi ziyade tenkis ettiği için, o cümleler yazılmamalı; ben de işaret ettim.

O zat on dokuzuncu asrın en akıllı ve en büyük bir filozofu ve siyasetin ve içtimaiyat-ı beşeriyenin en mühim bir şahsiyeti olması; hem âlem-i İslâm, istiklâliyetini bir derece elde etmesi; ve ecnebî hükûmetlerin hakâik-i Kur'âniye'yi araması; ve garp ve şimal-i garbîde Kur'ân lehinde büyük bir cereyan bulunması; hem Amerika'nın en yüksek ve meşhur filozofu olan Mister Carlyle dahi aynen Bismark gibi demiş: "Başka kitaplar, hiçbir cihette Kur'ân'a yetişemez. Hakikî söz odur, onu dinlemeliyiz." diye kat'î karar vermesi;[2(Hâşiye)] ve

---

1 "Biz sana, (başka zaferlere açılacak bir kapı olarak) aşikâr bir zafer ihsan ettik. Ki, Allah geçmiş ve gelecek bütün günahlarını bağışlasın, sana olan nimetini tamamlasın ve seni (O'nun rızasına ve ebedî saadete götürecek olan) dosdoğru bir yolda sabit kılsın; Ayrıca, sana çok önemli, şerefli ve büyük bir zafer ihsan buyursun." (Fetih sûresi, 48/1-3)

2 (Hâşiye) Risale-i Nur'dan Arabî *İşârâtü'l-i'câz* tefsiri otuz sene evvel, onun bu kıymetli hakperestâne hükmüne işaret etmiş.

Nur'ların da her tarafta fütuhatı ve ileri gitmesi, büyük bir fâl-i hayırdır ki, ecnebide çok Bismark'lar ve Mister Carlyle'lar çıkacaklar ve emareleri de var diye Nurcular'a bir bayram hediyesi olarak takdim ediyoruz ve Bismark'ın fıkrasını leffen gönderiyoruz.

İnebolu kahramanlarından berber Ali Osman'ın mâsum mahdumunun güzel yazısıyla gönderdiği mektuba baktım, birden hatırıma geldi: Üç mühim Nur merkezinde üç berber tam birbirine benzer bir tarzda Nur'a büyük hizmetleri, hem her birisi çocuklarıyla Nur'a çalışmaları, beni mesrur eyledi. Berber Burhan, berber Hıfzı, berber Ali Osman, Nur'un birer kıymetli kahramanlarıdır. Allah onları çoluk ve çocuklarıyla dünyada ve âhirette mesut etsin, âmîn...

Said Nursî

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Evvelâ: Medresetü'z-Zehra'nın üç şakirdinin hafifçe bir ay hapis cezası ve pek haksız ve çok mânâsız ve soğuk hâkimin hiddetine mâruz kalmalarına mukabil, kat'î bir kanaatle ve çok emarelerin kuvvetiyle müjde veriyoruz ki: O şâkirtler ve yardımcıları, o adamın küçücük verdiği ceza ve mânâsız hiddetine bedel; ruhanîler, melâikeler ve istikbaldeki nesl-i âti milyonlar alkışlamalarla öyle şâkirtleri tebrik ediyorlar. Ve haps-i ebedînin milyonlar sene cezalardan kurtulmaya vesile oldukları için, böyle sinek kanadı kadar ehemmiyeti olmayan bu gibi tâciz ve tâzipleri hiçe indirir, belki iftiharla sevindirir.

Evet, bir asır evvel dünyanın en akıllı ve en müdakkiki ve filozofu ve saltanatlı hâkimi telâkki edilen ve kendi Hıristiyan iken bütün eski dinleri ve kitapları hiçe indiren, belki inkâr etmek cür'etini gösteren, gayet enaniyetli ve şöhretli olan Prens Bismark'ın Kur'ân-ı Hakîm'in önünde kendi imzasıyla ve bütün kuvvetiyle tasdikkârâne secde etmesini yazan ve inat ve enaniyetini ve dinsizliğini bırakıp Kur'ân'a teslim olduğunu âleme ilân ettiğini ceridelerde neşredildiği bir hengâmda ve bütün edyân-ı semâviyeyi inkâr eden ve şark-ı şimalîdeki şimdiki dehşetli hükûmetin teşvikiyle kesretle içindeki Müslümanları hacca gönderip, âlem-i İslâm nazarında dinsizliğini ve inat ve adâvetini bırakmak tarzında, güya Kur'ân'ı inkâr edemiyor ve azametine karşı bir nevi teslimiyet ve dehalet tarzında, "Buradakilerden daha ziyade Kur'ân'ı ehemmiyetli biliyorum." diye, "Bu noktada onlar benden daha geri

düşüyorlar ki, benim kadar hacı gönderemiyor." demesine mukabil, buradakiler dahi, mâşaallah, tam müsaade ettikleri halde ve böyle siyasî propaganda edildiği bir zamanda, Medresetü'z-Zehra'nın Nur şâkirtleri, o mahiyet ve azametteki Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan'ın hakikatlerini *Zülfikar* ve *Asâ-yı Mûsâ* gibi harika risalelerle mucizelerini kalemleriyle neşredip en muannid dinsizleri tasdike mecbur etmelerine mukabil, ehl-i dalâletin hücumu, elbette değil yalnız ehl-i hakikat insanları, belki ruhanîleri, belki melekleri de ağlatır ve arzı ve semayı hiddete getirebilir.

Madem iki sene tetkikten sonra *Âyetü'l-Kübrâ* eski harflerle tab' edilen bin nüsha ve Nur'un bütün risaleleri ittifâkan beraatle beraber umumu iade edilmiş. Aynen iade edilen bazı risalelerin eski hurufla teksirini bir suç sayıp ceza vermek, adliyeleri cidden alâkadar edip adalet şerefini kırıyor.

Sâniyen: Benim hususî kâtibim şimdi yok, başka kâtipler de benim dilimi iyi anlamıyorlar; ben de hem rahatsız ve hem de geç ve güç yazabiliyorum. Hâlbuki, dünden beri yirmiye yakın mektuplar geldi. İçinde de pek çok kardeşlerimiz ve hemşirelerimizin isimleri var. Biz, onların umumunun hem bayramlarını tebrik ediyoruz, hem yeni şâkirt olmak isteyenleri ruh u canımızla kabul ediyoruz. Ve onları öyle sevk eden zatlara da Allah razı olsun ve kalblerindeki muradları ne ise Cenab-ı Hak onları muvaffak eylesin deriz.

Sâlisen:

♦Nur santralı Sabri'nin *(rahmetullâhi aleyh)* Lâhika'ya girecek güzel mektubu ve Ali Osman ve Çilingir Ali'nin Nur'ların neşrindeki kudsî hizmetleri ve İbrahim Edhem'in Balıkesir ve sair taraflarda tesirli faaliyeti ve onun irşadıyla çokların Nur dairesine girmesi ve Ahmed Fuad'ın da Eflâni havalisinde Hasan Feyzi gibi faaliyeti ve şiddetli alâkası;

♦ve Konyalı Sabri'nin genç mekteplilerin çoklukla Nur dairesine girmelerine çalışması ve başta müfessir, hacı ve hoca Vehbi Efendi ve Konya ulemâsının Nur'lara karşı hüsn-ü teveccühleri ve tasdikkârâne münasebetleri;

♦ve muallim Abdurrahman İhsan'ın hasbihal mektubundaki samimî ve ciddî Nur'a alâkadarlığı;

♦ve Tavşanlı Vâizi Osman'ın mektubunda pek samimî ve ciddî iki-üç zatın Nur şâkirtliğine kemâl-i ciddiyetle girmeleri;

♦ve Eğirdir köylerinde Ali Osman'ın ve Halil İbrahim'in tasdikiyle çok hâlis Nurcuların yetişmesi;

♦ve Ankara dârülfünununda Nur'a ehemmiyetli hizmet eden ve Kastamonu'da mektep gençlerinden en evvel Nur'lara giren ve Ankara'daki Abdurrahman'ın oğlu Vahdet'i himaye ve muhafazaya çalışan Araçlı Abdullah'ın mektubunda tam imanlı ve dindarane ve müjdekârâne yazması ve orada okuyucuların çok olmasıyla ellerindeki risalenin kâfi olmadığına ve Konyalı arkadaşı Mehmed ile beraber gençler içerisinde Nur neşretmeleri;

♦ve Aydın tarafında inşaallah bir Ahmed Feyzi hükmünde, Nur'larla gayet alâkadar Ali Akdağ'ın güzel ve samimî mektubundaki duaları ve tavsifleri ve Nur'un tesirlerini hissetmesi gibi fıkraların mealleri.. bizi ve Nur dairesini tamamıyla mesrur ettiği gibi, bu bayramda da büyük bir mânevî hediye olarak kabul ediyoruz. Cenab-ı Hak, onların umumundan razı olsun. Hususî ve ayrı ayrı mektup yazamadığımdan gücenmesinler.

Hüsrev'in lâyiha-yı temyize ait mektubunu hiç ilişmeden kabul ettiğim için, sizdeki aynı suretini Mahkeme-i Temyiz'e gönderebilirsiniz. Madem sizde bir sureti vardır, bu mektubu göndermeden Lâhika'ya da geçsin. Şimdi gelen mektupta *Gençlik Rehberi*'nin fiyatını siz benden daha iyi bilirsiniz. Bir veya bir buçuk banknottan aşağı olmasın. Hüsrev'in kalemi Dördüncü Söz'e başlamasına bin bârekâllah deriz. Allah muvaffak eylesin, âmîn...

Safranbolu kahramanı berber Hıfzı, Hüsnü, Yılmaz iki mâsum Nurcu mahdumlarıyla ve İnebolu kahramanlarından Ali Osman ve iki Nurcu mahdumlarının bayram tebriklerine mukabil selâm, hem muvaffakiyetlerine dua ederiz.

Aziz, sıddık kardeşim Refet Bey,

Evvelâ: Bazı bize temas eden cüz'î hâdiseler münasebetiyle bir hakikati beyan etmek şiddetle ruhuma ihtar edildi. Şöyle ki:

Risale-i Nur hiçbir şeye âlet olamadığını ve rıza-yı ilâhiyeden başka hiçbir maksada vesile olamadığını ve doğrudan doğruya her şeyden evvel iman hakikatlerini ders vermek ve bîçâre zayıfların ve şüpheye düşenlerin imanlarını kurtarmak olduğunu, elbette sizin gibi nurun has şâkirtleri biliyorlar.

Sâniyen: Risale-i Nur'un bu kadar muarızlarına mukabil en büyük kuvveti ihlâs olduğundan ve dünyanın hiçbir şeyine âlet olmadığı gibi, tarafgirlik hissiyatına bina edilen cereyanlara, hususan siyasete temas eden cereyanlarla alâkadar olmaz. Çünkü tarafgirlik damarı ihlâsı kırar, hakikati değiştirir. Hattâ, benim otuz seneden beri siyaseti terk ettiğime sebep, bir mübarek

âlimin takip ettiği cereyanın tarafgirlik damarıyla, salih ve büyük bir âlimin onun fikrine muhalif olmasından tefsik derecesinde tahkir edip ve cereyanına ve kendi fikrine muvafık meşhur ve mütecaviz bir münafığı gayet medh ü senâ etti. Ben de bütün ruhumla ürktüm. Demek tarafgirlik hissine siyasetçilik de karışsa, böyle acip hatalara sebebiyet veriyor diye أَعُوذُ بِاللهِ مِنَ الشَّيْطَانِ وَالسِّيَاسَةِ[1] dedim, o zamandan beri siyaseti terk ettim.

O halim neticesi olarak, sizin gibi kardeşlerim bilirsiniz ki, yirmi beş seneden beri bir gazeteyi ne okudum, ne dinledim ve ne de merak ettim. Ve on sene Harb-i Umumî'ye bakmadım, bilmedim ve merak etmedim; ve yirmi iki sene bu işkenceli esaretimde tarafgirliğe ve siyasete temas etmemek için ve Nur'lardaki ihlâsa zarar gelmemek için, müdafaatımdan başka, istirahatim için hiç müracaat etmediğimi bilirsiniz.

Hem bilirsiniz ki, hapiste size yazdığım gibi, *benim idamıma hükmeden adamlar, beni işkenceli tâzip edenler, Risale-i Nur ile imanlarını kurtarsalar, şahit olunuz ki, ben, onları helâl ediyorum.* Ve tarafgirlik damarıyla ihlâsa zarar gelmemek için, bu iki-üç senede dahilden ve hariçten gelen fırtınalı cereyanlara hiç temas etmedik ve kardeşlerimi de bir derece ikaz ettim.

Sâlisen: Bilirsiniz ki, kendim sadaka ve yardımları kabul etmediğim gibi, öyle yardımlara da vesile olamadığımdan, kendi elbisemi ve lüzumlu eşyamı satıp o parayla kendi kitaplarımı, yazan kardeşlerimden satın alıyorum. Tâ Risale-i Nur'un ihlâsına dünya menfaatleri girmesin, bir zarar vermesin ve başka kardeşler de ibret alıp hiçbir şeye âlet edilmesin.

Râbian: Nur'un hakikî şâkirtlerine Nur kâfidir. Onlar da kanaat etmeli, başka şereflere veya maddî, mânevî menfaatlere gözünü dikmesin.

Hem münakaşa, münazaa ve mesâil-i dîniyede damarlara dokunacak tarafgirane mübahese etmemek lâzımdır ki, Nur aleyhinde garazkârlar çıkmasın. Hattâ, bir hiss-i kable'l-vuku ile, Mustafa Oruç kardeşimizin Risale-i Nur'un mesleğine muhalif olarak birisiyle mübahesesi.. aynı zamanda, belki aynı dakikada ona gayet hiddet ve şiddetle bir gücenmek kalbime geldi. Hattâ o Nur'dan kazandığı çok ehemmiyetli makamından atmak arzusu oldu, kalben müteessir oldum. Bu benim için bir Abdurrahman idi, neden böyle şiddetli hiddet ettim? Sonra bu bayramda yanıma geldi, Cenab-ı Hakk'a şükür ki, çok ehemmiyetli bir ders dinledi ve o büyük hatasını da anladı ve benim burada hiddetimin aynı dakikada hatasını itiraf etti. İnşaallah o keffâret oldu, tam temiz olarak kurtuldu.

---

1 "Şeytandan ve siyasetten Allah'a sığınırım."

Hâmisen: Dört-beş aydan beri bir zat, bana buraya bir gazete gönderiyormuş. Ben yeniden haber aldım ki, bana gönderiliyormuş. Buradaki dostlarım âdetimi bildikleri içindir ki, değil gazete, Nur'dan başka hiçbir kitabı, hiçbir mecmuayı kabul etmediğim gibi, yeni yazıdan hiçbir harf bilmediğim için korkmuşlar, bana haber vermemişler ve göstermemişler. Şimdi bir zat, bir mektup içinde bir sayfası benimle konuşan bir gazetecinin, fakat dost ve hemşehri bir zatın mektubunu gösterdi. Dediler ki: "Çoktan beri senin namına bir gazete gönderiyordu. Biz korktuk, sana göstermedik."

Ben de dedim: "O zata benim tarafımdan çok selâm ediniz. O dostun eski bildiği Said değişmiş, dünya ile alâkası kesilmiş. Hem hasta, hem hususî mektubu kardeşime de yazamadığımdan o zat gücenmesin."

Oradaki umum dostlara, hususan Hâfız Emin ve Hâfız Fahreddin gibi kardeşlerimize selâm ve bayramlarını tekrar tebrik ediyoruz.

Risale-i Nur'un avukatı ve Aydın havalisinin Hasan Feyzi'si ve o civarın bir Hüsrev'i kardeşimiz Ahmed Feyzi, üç seneden beri *Sikke-i Tasdîk-i Gaybî*'nin Risale-i Nur'a verdiği yüzer işaretle tasdiklerini, tam bir kat'î burhan olarak hem hadislerden, hem âyetlerden mânâ ve cifir muvafakatlarıyla Risale-i Nur'un şahs-ı mânevîsini pek kuvvetli bir surette isbat ediyor. Risale-i Nur'un şahs-ı mânevîsinin bir mümessili olan Nur şâkirtlerinin şahs-ı mânevîsine bazı işaret-i hadisiyeyi, Nur'un tercümanına veriyor. Hakikat ise, tercüman, bir derece telif itibarıyla, o şahs-ı mânevînin bir nevi mümessili olmak itibarıyladır. Yoksa haddim ve hakkım değildir ki, ben o kudsî işarete medar olayım.

Her neyse, ben daha fazla tetkik edemedim. Onun üç buçuk senede ve onun gibi fevkalâde zeki bir kardeşimizin ince tetkikatını vaktim ve hastalığım müsaade etse, tetkik ve tâdilden sonra size gönderip, ya *Tılsımlar* mecmuasının zeyli veya *Lem'alar* mecmuasına, Risale-i Nur'un hakkaniyetine bir hüccet olarak yazarsınız. O kardeşimizin Nur avukatı Ahmed Feyzi'nin incir teberrüküne mukabil, benim namıma bir *Sikke-i Gaybiye* mecmuasını ona gönderiniz ki, incirleri bana dokunmasın. Çünkü bu âhirde katiyen mukabelesiz hediyeler beni hastalandırdığı, çok tecrübelerle pek kat'îleşti.

Hem o kardeşimizin iki mübarek haremi ve muhterem validesinin ve Said ve Nuri namındaki evlâtlarının bana yazdıkları samimî mektuplarına mukabil, hem onlara, hem evlâtlarına çok dua ediyorum. Öyle bir kahraman Nurcunun öyle hakikatli, muhterem, dindar refikasının Nur'lara fedâi ve hâdim olarak

verdikleri mâsum evlâtlarını ruh u canımızla Nur'un mâsumlar dairesinde kabul ediyoruz. Ve Mehmed Emin ve Ali Akdağ ve Ahmed Feyzi'ye ve umum kardeşlerimize selâm ve dua ederiz.

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1]

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Lüzumu olmayan erzak ve elbiselerimi satıp gayet mübarek yüz lirayı, hem Dârü'l-Hikmet'ten aldığım maaşla –ki, onunla hacca gidecektim– hem yirmi iki sene hisse-i erzakiyemin bakiyesi olan on lirayı da üstünde suret bulunduğu için tekrar o mübarek on lirayı da *Lem'alar* mecmuasının fiyatı olarak beraber gönderiyorum.

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Hadsiz şükür olsun ki, Risale-i Nur'un, Haremeyn-i Şerifeynce makbuliyetine bir alâmet şudur ki:

Denizli kahramanı Hâfız Mustafa, İstanbul'dan aldığı *Zülfikar* ve *Asâ-yı Mûsâ* ve *Siracü'n-Nur*'u –ki Hindistan ulemâsına gönderilecekti– onları alıp yolda bazı hacılara okutup, beraber Medine-i Münevvere'de Keşmirli gayet meşhur bir âlim ve Türkçe de güzel bilen zata teslim etmiş. O zatın da çok takdir edip kat'î teminatla Hindistan ulemâsının merkezine göndereceğini ve Medine-i Münevvere'ye mahsus olan mecmualar da yetiştiğini ve sair yerlere de gönderilen mecmualar selâmetle yetiştiğini Denizlili Hâfız Mustafa'ya beraber arkadaş olup ve yolda Nur'ları okuyarak giden hem genç, hem Nurcu iki Afyonlu hacı ve başka hacılar, bu müjdeli haberi bana getirdiler ve hariçte Risale-i Nur'un ehemmiyetli revacını ve makbuliyetini müjdelediler. Yalnız Câmiü'l-Ezher'e gidecek üç mecmuadan *Zülfikar* burada kaldı, gönderemedik; ikisi gitmişler. Bunun hikmeti şudur ki:

Zülfikar ilmî bir geniş derstir. Âlem-i İslâm'ın medrese-i kübrâsı olan Câmiü'l-Ezher'e ders suretiyle göndermek münasip olmadığı gibi, hem orada kolera hastalığının istilâsıyla, elbette *Zülfikar*, lâyık olduğu dikkat-i nazara bu sırada alâkadarane mazhar olamayacaktı.

---

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Evvelâ: Nur'un ehemmiyetli kahramanlarından Nur'un ehemmiyetli mecmualarını Mekke-i Mükerreme'ye götürüp gayet büyük bir Hindli âlim Ahmed Ali Şimşirî'ye teslim edip, hem Hintçe tercüme etmeye ve Hind'e de göndermeye teminat alan kardeşimiz Hâfız Mustafa'ya binler bârekâllah ve mâşaallah ve es'adekâllah deriz. Medresetü'z-Zehra, Mekke-i Mükerreme'deki o büyük zatla muhabere etsin. Adresi şudur: "Mekke-i Mükerreme'de Bâbü's-Selâm'da Ahmed Ali Şimşirî" diye mektup yazabilirsiniz.

Sâniyen: Bu defaki hâdise, bir habbeyi, evham yüzünden çok kubbeler yaptıklarını öğrendik. Bir emaresi de şudur:

Dahiliye Vekilinin emriyle gece içinde Afyon Vâlisi, Emniyet Müdürüyle buraya gelip gecede menzilimi basmak istemişler. Müdde-i Umumî muvafakat etmediğinden, sabaha kadar bekleyip, en ziyade aleyhimizde bulunan iki adamı tayin edip, kilidimi kırıp füc'eten baskın vermeleri; hem aynı gün[1](Hâşiye) faytonla çıktığım vakit –burada emsali vuku bulmayan– beş tayyare pek aşağıda uçup benim faytonumu bildikleri için etrafımda iki defa dönmeleri, ikinci gün başka bir tarafa, çok görünmeyen gizli bir dere tarafına faytonla giderken, aşağıda uçan beş tayyareyi bir şey arıyor gibi gördük, anladık ki, bizi arıyorlar. Yine aynen evvelki gün gibi, o beş tayyare etrafımızda ve kasaba üstünde gezip, odamıza girdiğimiz zaman onların da gitmeleri kuvvetli bir emaredir ki, bir habbe yüz kubbe yapılmış. Burada böyle mânâsız, evham yüzünden bana eziyet verilmesi ve Medresetü'z-Zehra'nın kahramanlarına buraya nisbeten bu üç senede on dereceden yalnız bir derece eziyet verilmek cihetiyle, Isparta hükûmetine ve adliyesine teşekkürümü ve minnettarlığımı ve onların verdiği eziyetleri de helâl ettiğimi bildirirsiniz.

Sâlisen: Bu defaki musibette, her vakit olduğu gibi, yine kaderin adaletine ve inâyet-i ilâhiyenin feyzine baktım, gördüm ki: Sair vilâyete nisbeten bir derece Nur'dan geri kalan ve Nur dairesine de yakın bulunan Kütahya ve adliyesini ve hükûmetini, Denizli, Kastamonu gibi Risale-i Nur'la alâkadar etmek…

Evet, ne kadar fikri ve vazifesi aleyhimizde olsa da, her halde kalbi, ruhu Risale-i Nur'dan imanı cihetinde büyük istifade etmek ve Nurculara da

---

1 (Hâşiye) Evet, buradaki Nur şâkirtleri namına tasdik ediyoruz, hadise aynen vuku buldu.

Evet	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet
Terzi Mustafa	*İsmail*	*Mustafa*	*Hizmetkârı Nuri*	*Hayri*	*Halil*

sevap kazandırmak hikmetiyle, o vilâyete gönderildi. Kader-i ilâhî dahi bana bir şefkat tokadı olarak, Dahiliye Vekili Erzurumlu ve hemşehrim ve Afyon Valisi (Antalyalı) ve şimdiye kadar bana ilişmemesi cihetiyle demiştim: Gerçi serbest oldum, şimdi böyle insaflı bir vali buldum, Emirdağ'dan gitmeyeceğim diye bir nevi sevinç ve ihtiyatsızlığımın cezası olarak, o iki adamın elleriyle kader-i ilâhî bana tokat vurdu, adalet etti.

Afyon Valisi, Emniyet Müdürü ve buradaki heyetiyle meselemize dair Ankara'ya yazmışlar ki: "Cemiyetçilik, tarikatçılık gibi meseleler yok. Fakat Said Nursî'nin onun sözüyle kendini feda edecek iki yüz bin Nurcu kardeşleri var." diye, başka bir cihette yine hükûmete büyük bir evham vermişler. Fakat onların bu yazmasında, Nur'a ve Nurculara bir fayda ve benim şahsıma da belki bir zarar ihtimali var.

Faydanın bir ciheti şudur ki: Bu kadar ağır şerâit içinde öyle demir gibi sarsılmaz bir hakikat var ki, iki yüz bin Türk ruhunu ona feda edecek o hakikatin müşterisi bulunur. Bu noktada, zayıf imanlı olanlar imanını kuvvetlendirir. Ehl-i siyaset de ve imanını kaybedenler onlara ilişmekten korkarlar, daha çabuk taarruz edemezler.

Bana zararı ise; Cenab-ı Hak, Hâfız'dır. Beni çürütmek ve kardeşlerimi benden kaçırmak ve kardeşliğimizi kırmak için, şeytanın bile hatırına gelmeyen iftiralar ve isnadlarla benim ehemmiyetimi kırmak için çalışmaları muhtemeldir.

Ehl-i vukuftan ve Diyanet Riyaseti'nin müşavirlerinden Yusuf Ziya ve oradaki hocalar, Risale-i Nur'un tamam bir takımını bizden istiyorlar. Hem zerrelere ait Otuzuncu Söz ve Otuz İkinci'nin Birinci Mevkıfının başındaki "Zerre" bahsi ve "Hüve Nüktesi" ve "Tabiat Risalesi"nin, "Zerre" bahsi gibi parçaları, rica suretinde ve hürmetkârâne, oraya gönderdiğimiz Hasan Çalışkan ile cevap göndermişler. Güya [1] وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ mânâsını anlamak istiyorlar ve bu parçalarla anlaşılır ve şimdi serbest ifsada başlayan maddiyyûnları susturur.

Said Nursî

---

1 "Hiç bir şey yoktur ki, O'nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor bulunmasın." (İsrâ sûresi, 17/44)

(Kanunca ifademi almak lâzımken ifademi almadılar. Ben de ifademi şimdi Adliyenin şahs-ı mânevîsine ve Dahiliye Vekiline berây-ı mâlûmat beyan ediyorum.)

Bu kırk sene zarfında bu vatana ve millete hiç zarar etmeyip pek çok menfaati dokunan.. ezcümle Mart İhtilâlinde isyan eden sekiz taburu bir nutukla itaate getiren ve çok zabitleri kurtaran.. ve Harekât-ı Milliye'de *Hutuvat-ı Sitte* Risalesi ile ulemâyı ve Şeyhülislâm'ı ve İstanbul'u, işgal eden ecnebî taraftarlığından kurtaran ve eski Harb-i Umumî'de merhum Enver Paşa'nın çok takdir ve tahsiniyle fedakârâne hizmet eden ve üç dehşetli kumandanlar ona hiddet ettikleri halde ilişmeye cesaret edemeyen ve gizli zındıkların iftiralarına binâen, kanunlar onu mesul ettiği halde, üç mahkeme onun takip ettiği hakikate karşı mağlûp olup mahkûmiyetine cesaret etmeyen ve risaleleri ehl-i fen ve ehl-i ilim yanında çok takdir ve tahsinlerle karşılanan ve o risaleler hesabına konuşan bir adamı bir saat dinlemeniz, vazifeniz itibarıyla elzemdir ve vaciptir.

İşte başlıyorum. Elimizde hak var. Hakkımızı kuvvetle ve başka suretle aramaya Cenab-ı Hak mecbur etmesin, âmîn...

Bu yirmi senede yüzer tecrübeyle inâyet-i ilâhiye bizi himaye ettiği ve dehşetli zulümlerden kurtardığı gibi, bu yeni mânâsız, bütün bütün kanunsuz, gaddarâne zulümden de kurtaracağına kat'î kanaat etmeliyiz. Şayet bir parça sıkıntı, zahmet, zarar da görsek, binler derece o zahmetten ziyade rahmet ve ihsan-ı ilâhiyeye ve sevaba mazhar olmakla beraber, pek çok bîçâre ehl-i imanın imanlarına başka bir tarzda bir kudsî hizmet hükmüne geçeceğini rahmet-i ilâhiyeden pek kuvvetli ümit ediyoruz.

Bu hâdisenin on vecihle kanunsuz olduğunu beyan ediyorum:

Birincisi: Üç mahkeme ve üç ehl-i vukufun ve Ankara'nın yedi makamatından ve adliyelerin elinde iki sene Risale-i Nur tetkikle nazardan geçtiği halde, ittifakla, hiçbir muhalif kalmadan hem umum risalelerin beraatine, hem Said ile beraber yetmiş beş arkadaşı birlikte beraat ettirildiği ve bir gün bile ceza verilmediği halde, yeniden evrak-ı muzırra gibi onlara el uzatmak ne derece kanunsuzdur, zerre kadar insafı olan bilir.

İkincisi: Beraatinden sonra üç buçuk sene Emirdağ'da münzevî, garip, kapısını hem dışarıdan kilit, hem içeriden sürgüyle kapayan ve yüzde bir adamı zarurî bir iş olmasa yanına kabul etmeyen ve yirmi seneden beri devam eden telifini de bırakıp daha telif etmeyen bir adama, dünya siyaseti için

kapısının kilidini kırıp, yanına gelip Arabî evradından, yanındaki iki levha-yı imaniyeden başka taharrîciler bir şey bulamadıkları halde bu eziyetin ne derece hilâf-ı kanun olduğunu, zerre kadar aklı bulunan anlar.

Üçüncüsü: Mahkemece yetmiş şahidin tasdikiyle, yedi sene Harb-i Umumî'yi bilmeyen ve merak etmeyen, sormayan –ki, şimdi on senedir aynı o halde bulunan– ve yirmi seneden beri hiçbir gazeteyi okumayan ve dinlemeyen ve otuz seneden beri أَعُوذُ بِاللهِ مِنَ الشَّيْطَانِ وَالسِّيَاسَةِ[1] deyip siyasetten bütün kuvvetiyle kaçan ve yirmi iki sene işkencede sıkıntılar çektiği halde ehl-i siyasetin nazar-ı dikkatini kendine celb etmemek ve siyasete karışmamak için bir defa istirahati için hükûmete müracaat etmeyen bir adama, dehşetli bir siyasî gibi ve siyasî entrikacısı gibi, onun menzilini ve inzivagâhını basıp, hasta halinde emsalsiz bir sıkıntı ruhuna vermek, hiçbir kanuna muvafık gelir mi? Zerre kadar vicdanı bulunan bu hale acıyacak.

Dördüncüsü: Eskişehir Mahkemesi'nde altı ay tetkikten sonra ve sebebi de cemiyetçilik, tarikatçılık olduğu, o evham bahanesiyle büyük bir reisin ona şahsî garazıyla onun aleyhinde bazı adliyecileri teşvik ettiği halde cemiyetçilik, tarikatçılık ve Risale-i Nur cihetinde beraat ettirip, yalnız Risale-i Nur'un bir küçük parçası olan Tesettür Risalesi'ni bahane ederek kanunen değil de, kanaat-i vicdaniye ile, yüz şâkirt içinde beş-on şâkirde altı ay ceza verdiler ki, tetkik zamanına kadar dört ay mevkuf, yani bir buçuk ay hapis kaldıkları ve on sene sonra Denizli Mahkemesi, yine dokuz ay cemiyetçilik ve tarikatçılık gibi birkaç bahaneyle, yirmi senelik bütün mektubat ve telifatlarını inceden inceye tetkikle beraber, Ankara ve Denizli mahkemesinde tetkikte kaldıkları halde, o mahkemeler ittifakla cemiyetçilik ve tarikatçılık[2(Hâşiye)] ve sair bahaneleri cihetinde beraat kararı verip, o kitap ve mektupları aynen sahiplerine iade ve Said'i arkadaşlarıyla beraber beraat ettirdikleri halde, bir siyasî cemiyetçi nazarıyla ve entrikacı bir siyasî adam tarzında onu itham etmek ve adliye memurlarını onun aleyhinde cemiyetçilik ve tarikatçılık noktasında sevk etmek ne kadar kanunsuz olduğunu, insaniyeti sukut etmeyenler bilir.

---

1 Şeytandan ve siyasetten Allah'a sığınırım!

2 (Hâşiye) Nur'ların esası ve hedefi, iman-ı tahkikî ve hakikat-i Kur'âniye'dir. Onun için, üç mahkeme, tarikat noktasında beraat vermişler. Hem yirmi senede hiçbir adam dememiş ki, "Bana tarikat vermiş." Hem bin seneden beri bu milletin ekser ecdadı bağlandığı bir meslek, sebeb-i mes'uliyet olamaz. Hem gizli münafıklar, hakikat-i İslâmiyet'e tarikat namını takıp bu milletin dinine taarruz ettiklerine karşı, mukabele edenler, tarikatla itham edilmez. Cemiyet ise, uhuvvet-i İslâmiye cihetinde bir uhrevî kardeşliktir. Yoksa siyasî cemiyet olmadığına üç mahkeme hüküm vermiştir.

Beşincisi: Şöyle ki, ben Risale-i Nur mesleğinin esası ve otuz seneden beri bir düstur-u hayatım olan şefkat itibarıyla, bir mâsuma zarar gelmemek için, bana zulmeden cânilere değil ilişmek, hattâ beddua edemiyorum. Hattâ, en şiddetli garazla bana zulmeden fâsık, belki dinsiz zâlimlere hiddet ettiğim halde, değil maddî, belki beddua ile de mukabeleden beni o şefkat men ediyor. Çünkü o zâlim gaddarın, ya peder ve validesi gibi ihtiyar bîçârelere veya evlâdı gibi mâsumlara maddî ve mânevî darbe gelmemek için, o dört mâsumların hatırına binâen, o zâlim gaddara ilişmiyorum, bazen helâl ediyorum.

İşte bu sırr-ı şefkat içindir ki, idare ve âsâyişe katiyen ilişmediğimiz gibi, bütün arkadaşlarımıza da o derece tavsiye etmişim ki, üç vilâyetin insaflı zabıtalarının bir kısmı itiraf etmişler ki, "Bu Nur şâkirtleri mânevî bir zabıtadır, idare ve âsâyişi muhafaza ediyorlar." dedikleri ve bu hakikate binler şahit ve yirmi sene hayatıyla tasdik ve binler şâkirtlerin de zabıtaca hiçbir vukuat kaydetmemesiyle tasdik ve teyid ettikleri halde, o bîçâre adamın ihtilâlci ve insafsız bir komiteci gibi menzilini basmak ve insafsız adamlar ona ihanet etmek ve menzilinde bir şey bulamamakla beraber, yüz cinayeti bulunan bir adam gibi, hattâ Kur'ân'ı ve başındaki levhalarını evrak-ı muzırra gibi toplamak, acaba dünyada hangi kanun buna müsaade eder.

Altıncısı: Bundan otuz sene evvel, Cenab-ı Hakk'ın inâyetiyle, dünyada muvakkat şan u şeref ve enaniyetli hodfuruşluk ve şöhret-perestlik ne kadar zararlı ve ne kadar faydasız ve mânâsız olduğunu, hadsiz şükür olsun ki, Kur'ân'ın feyziyle anlamış bir adam, o zamandan beri bütün kuvvetiyle nefs-i emmaresiyle mücadele edip, mahviyet etmek ve benliği bırakmak ve tasannu ve riyakârlık yapmamak için, elinden geldiği kadar çalıştığına ona hizmet veya arkadaşlık edenler kat'î bildikleri halde ve yirmi seneden beri herkes kendi hakkında hoşlandığı ziyade hüsn-ü zan ve teveccüh-ü nâs ve şahsını medh ü senâdan ve kendini mânevî makam sahibi olduğunu bilmekten, herkese muhalif olarak bütün kuvvetiyle kaçtığını, hem has kardeşlerinin, onun hakkındaki hüsn-ü zanlarını reddedip, o has kardeşlerinin hatırlarını kırması ve yazdığı cevabî mektuplarında onların kendi hakkında medihlerini ve ziyade hüsn-ü zanlarını kırması ve kendini faziletten mahrum gösterip, bütün fazileti Kur'ân'ın tefsiri olan Risale-i Nur'a ve dolayısıyla Nur şâkirtlerinin şahs-ı mânevîsine verip, kendini âdi bir hizmetkâr bilmesi kat'î isbat ediyor ki; şahsını beğendirmeye çalışmadığı ve istemediği ve reddettiği halde, onun rızası olmadan bazı dostları uzak bir yerden, onun hakkında ziyade hüsn-ü zan edip medhetmek gibi bir makam vermesi ve Kütahya havalisinde

tanımadığı bir vâizin bazı sözleriyle ve Kütahya'ya kendim hiçbir mektup göndermediğim halde ve benim imzamı taklitle ve medâr-ı mesuliyet tevehhüm edilen bir mektupla ve kimin yazısı bilinmeyen dokunaklı bir kitap Balıkesir'de bulunmasıyla, acaba hangi kanunla medâr-ı mesuliyet olur ki, o bîçâre ve hasta, çok ihtiyar, garip ve münzevî adamın odasına, bir cinayet işlemiş gibi kilidini kırıp taharrî memurlarını sokmak, hem evradından ve levhalarından başka bahane bulamamak, acaba dünyada hiçbir kanun, hiçbir siyaset bu taarruza müsaade eder mi?

Yedincisi: Bu sırada, dahilde, o kadar dahilî-haricî heyecanlı parti cereyanları varken ve bundan tam istifade etmek, yani mahdut birkaç arkadaşına bedel ve çok diplomatları kendisine tarafdar kazanmak için zemin hazırken, sırf siyasete karışmamak ve ihlâsına zarar vermemek ve hükûmetin nazarını kendine celb etmemek ve dünya ile meşgul olmamak için, bütün arkadaşlarına yazıp ki, *"Sakın cereyanlara kapılmayınız, siyasete girmeyiniz, âsâyişe dokunmayınız!"* dediği ve bu iki cereyan bu çekinmesinden ona zarar verdikleri, eskisi evhamından, yenisi "Bize yardım etmiyor." diye ona çok sıkıntı verdikleri halde, ehl-i dünyanın dünyalarına hiç karışmayıp kendi âhiretiyle meşgul olan ve memleketinde ve Nurs karyesinde öz kardeşine yirmi iki sene zarfında birtek mektup yazmayan ve o vilâyetlerdeki dostlarına yirmi senede on mektup yazmayan bir bîçâreye, onun âhiret meşguliyetine bu kadar ilişmek hangi kanun müsaade eder?

Bu vatana ve millete, ahlâka çok zararlı olan dinsizlerin kitaplarının intişarına ve komünistlerin neşriyatlarına serbestiyet kanunu ile ilişilmediği halde, üç mahkeme medâr-ı mesuliyet olacak, içinde hiçbir maddeyi bulmayan, millet ve vatanın hayat-ı içtimaiyesini ve ahlâkını ve âsâyişini temine yirmi seneden beri çalışan ve milletin hakikî nokta-yı istinadı olan âlem-i İslâm'ın uhuvvetini ve bu millete de dostluğunu iade ve takviyesine tesirli bir surette çabalayan ve Diyanet Riyaseti'nin ulemâsı tenkit niyetiyle, Dahiliye Vekili'nin emriyle üç ay tetkikten sonra tenkit etmeyerek tam kıymetini takdir edip, "kıymettar eser" diye Diyanet kütüphanesine konulan *Zülfikar* ve *Asâ-yı Mûsâ* gibi Nur eczalarını evrak-ı muzırra gibi toplayıp mahkeme eline vermeye acaba hiçbir kanun, hiçbir vicdan, hiçbir insaf, buna müsaade eder mi?

Sekizincisi: Yirmi sene sıkıntılı ve sebepsiz bir nefiyden sonra tam serbestiyet verildiği halde, binler akraba ve ahbabı bulunan doğduğu memleketine gitmeyerek gurbeti, kimsesizliği tercih ederek, tâ ki dünyaya ve hayat-ı içtimaiyeye ve siyasete temas etmesin ve çok sevaplı olan camideki cemaatin

hayrını bırakıp, odasında yalnız namazını kılıp oturmasını tercih eden, yani halkın hürmetinden çekinmek olan bir hâlet-i ruhiyeyi taşıyan ve yirmi sene hayatının şehadetiyle, yüz binler Türk, kıymettar zatların tasdikiyle, bir dindar müttakî Türkü, lâkayt çok Kürtlere tercih eden, hattâ mahkemede Hâfız Ali gibi kuvvetli imanı bulunan Türk kardeşlerini yüz Kürde değiştirmediğini isbat eden ve hürmet ve ihtiram görmemek için zaruret olmadan halklarla görüşmeyen ve camiye gitmeyen ve kırk seneden beri bütün kuvvetiyle ve âsârıyla İslâmiyet'in uhuvvetine ve müslümanların birbirine muhabbetine çalışan ve şedid düşmanına karşı menfî hareket etmeyen ve hattâ onunla meşgul olmayan, bedduayı dahi etmeyen ve Türk milleti Kur'ân'ın bayraktarı ve senâ-yı Kur'âniye'ye mazhar olduğu için o milleti çok seven ve hayatını onların içinde geçiren bir adam hakkında, resmî lisanıyla ihanet için bir propaganda yapmak, dostlarını ürkütmek için "O Kürttür, siz Türksünüz; o Şâfiîdir, siz Hanefîsiniz." deyip halkları ürkütüp, ondan çekinmeyi ve yirmi iki senede ve iki mahkemede tarz-ı kıyafet değiştirmeye mecbur edilmeyen ve şapkanın yarı askerin başından kalkmasıyla beraber münzevî bir adama zorla şapka giydirmeye cebretmesi, hangi kanun buna müsaade eder?

Dokuzuncusu: Çok mühimdir,[1(Hâşiye)] çok kuvvetlidir. Fakat siyasete temas ettiği için sükût ediyorum.

Onuncusu: Bu da hiçbir kanun müsaade etmediği ve hiçbir maslahat bulunmadığı, yalnız mânâsız evhamdan bir habbeyi kubbeler yapmaktan ibaret hiçbir kanuna girmeyen bir taarruzdur. Bu da mesleğimizce bakamadığımız siyasete temas etmemek için sükût ederek böylece on vecihle kanunsuz muamelelere karşı yalnız حَسْبُنَا اللهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ[2] deriz.

Said Nursî

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Cenab-ı Hakk'a hadsiz şükür olsun ki, bu yeni taarruzda ve çok geniş ve çok evhamlı taarruz, yüzde bire indi. Dünkü gün dört saat mahkemede ifademi aldılar. Evvelce size gönderdiğim ifadenin aynını ve izahatıyla cevap

1 (Hâşiye) İslâm hükûmetlerde Hıristiyan ve Yahudi bulunması; ve Hıristiyan ve Mecusî hükûmetlerde, müslümanlar bulunduğu gösteriyor ki: İdare, âsâyişe bilfiil ilişmeyen muhaliflere kanunca ilişilmez. Hem imkânat, medâr-ı mes'uliyet olamaz. Yoksa herkes bir adamı öldürebilir; herkesi bu imkânatla mahkemeye vermek lâzım gelir.

2 "Allah bize yeter. O ne güzel vekildir!" (Âl-i İmran sûresi, 3/173)

verdim. Allah, Isparta adliyesinden çok razı olsun ki, onların buraya lehimizdeki iş'arı bize çok yardım etti. Yoksa Afyon'daki evham ve burada bazı resmîler gizli düşmanlarımıza da yardımlarıyla pek çok zahmet çekecektik.

Müsadere ettikleri Kur'ân'ımızı Diyanet Reisi'ne göndermişler. Biz de İstanbul'a gönderdiğimiz iki cüzler ve baştaki cüz ile beraber, bir mektup Diyanet Reisi'ne yazdık. "Bunu fotoğrafla tab' etmeye çalışmak istiyoruz. Diyanet Reisi'nin tensibi ve muavenetini ümit ediyoruz." diye mektup yazdık.

Bu defa bana mahkemede sordukları pek çok mânâsız sualler içinde, "Neyle yaşıyorsun?"

Dedim ki: "İktisat bereketiyle." Hattâ bir vakit Isparta'da bir Ramazan'da bir ekmek, bir kilo torba yoğurdu, bir kilo pirinçle yaşayan bir adam, maişeti için dünyaya tenezzül etmez ve hediyeyi de kabul etmeye mecbur olmaz.

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Evvelâ: Sizin muvaffakiyetinizi ve sebatınızı ve Yirmi Dokuzuncu Söz'ün *elif*'ler kerametini muhafazasıyla mumlu kâğıtlara yazılmasını ve çalışmanıza fütur gelmemesini ruh u canımızla tebrik ediyoruz.

Sâniyen: Dört saat ifademi almakla pek çok emsalsiz bir sıkıntı çektiğim on saat sonra, âdetâ aynı zamanda iki milyon lira zarar veren Maarif yangını gösterdi ki; Risale-i Nur, belâların def'ine bir vesiledir ki, Nur'lara hücum edildi, belâ yol buldu, geldi.

Sâlisen: Risale-i Nur'un kerameti olarak yangına dair yazılan bir parça, bir haftadan beri size göndermek için bekliyordu. Çünkü ziyade evhamlarından postahanelere çok dikkat ettiklerinden, postayla göndermedik. Sizin de mahkemece hakikî vaziyetinizi merak ediyoruz. "Kardeşimiz Burhan'ın bir küçük musibeti varmış" diye yazıyor, neymiş, merak ettik. Cenab-ı Hak def etsin. Hem Refet Bey, hem Abdullah Çavuş'un mektuplarından çok memnun oldum. Onlara hususan selâm ediyorum. Umuma selâm.

Kardeşiniz
Said Nursî

Reisicumhura Gönderilen İstidanın Zeylidir ki, Mecbur Oldum Yazmaya

Bana hücum eden garazkârların en esaslı sebebi, Mustafa Kemal'in dostluğu ve tarafgirliği vesilesiyle beni eziyorlar. Ben de o garazkârlara derim ki:

Ölmüş gitmiş ve dünyadan ve hükûmetten alâkası kesilmiş bir adam hakkında otuz sene evvel bir hadis-i şerifin ihbarıyla Kur'ân'a zararlı öyle bir adam çıkacak dediğimi ve sonra Mustafa Kemal o adam olduğunu zaman gösterdi.

Ben de beş yüz seneden beri kahramanlığıyla ve hakperestliğiyle dünyaya meydan okuyan kahraman bir ordunun şerefini ve zaferini hilâf-ı hakikat olarak M. Kemal'e vermediğim için, garazkâr dostları, beni yirmi senedir bahanelerle tâzip ediyorlar.

Evet –mahkemede isbat ettiğim gibi– "Şerefler, müsbet hayırlar, maddî mânevî ganimetler orduya, cemaate verilir, tevzi edilir; kusurlar, menfî icraatlar başa, reise verilir." diye bir kaide-i hakikatle, "Kahraman ordunun ve bilfiil asker ve asker başında çalışan cesur zabitlerin zaferleri ve şerefleri Mustafa Kemal'e verilmez; belki kusurlar, hatalar yalnız ona verilir." diye, beni onu sevmemekle itham edenleri, kahraman orduyu sevmemekle ve şereflerini kırmakla itham edip, onlara hain-i millet nazarıyla bakıyorum. Bu hakikati mahkemede isbat ettiğim gibi, onun muannid dostlarına da isbat etmeye hazırım. Ben, bu mübarek milletin bahadır ordusunun milyonlar efradı ve zabitlerini severim; hürmetlerini, haysiyetlerini elimden geldiği kadar muhafaza ediyorum. Benim karşımdaki garazkâr muarızlarım, birtek adamı sevmek yolunda milyonlar efrada mânen ihanet, belki adavet ediyorlar.

Evet, çok emarelerle bildik ki, bana hücum edenleri tahrik eden, Mustafa Kemal'e itirazımdır ve ona dost olmadığımdır. Başka sebepler bahanedir. Bunun için mecbur oldum ki, o muarızlarıma derim:

O, beni taltif etmek ve bütün vilâyât-ı şarkıyeye vâiz-i umumî yapmak için, Ankara'ya istedi. Ben oraya gittim. Bu gelen üç madde, beni, onun dostluğundan vazgeçirdi. Yirmi sene inzivada azap çektim, dünyalarına karışmadım.

Birinci madde: Bir hadis-i şerifin[1], âhir zamanda an'anât-ı İslâmiye'nin zararına çalışacak diye haber verdiği adam bu olduğunu ef'âliyle göstermesidir.

---

[1] Bkz.: Müslim, *fiten* 119; İbni Mâce, *fiten* 23; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 4/216-217; İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef* 7/491.

Ben, otuz altı sene evvel o hadisi tefsir etmiştim. Aynen bu adama mânâsı çıkmış. Mahkemedeki müdafaatımın üçüncü esasında izahı var.

İkinci madde: Bir şeyin vücudu ve tâmiri ve hayatı, ona ait bütün erkân ve şeraitin vücuduyla olabilmesi ve o şeyin ademi ve tahribi ve ölmesi, birtek şartın bozulmasıyla olduğu bir kaide-i hakikattir. Umumun dillerinde "Tahrip, tâmirden çok kolaydır." diye darb-ı mesel olmuştur. Bu kat'î kaideye binâen, meydanda görünen ehemmiyetli kusurlar ve tahribatlar, o kumandanın hatasından ve ehemmiyetli şerefler ve zaferler ise, ordunun kahramanlığından geldiğinden, o fenalıkları ona; o iyilikleri orduya vermek lâzım gelirken, bütün bütün aksine olarak, cemaatin hayrını baştaki bir ferde; ve o ferdin şerrini cemaate vermek, dehşetli bir haksızlık olmasıdır.

Üçüncü madde: Cemaatin hayrını ve ordunun zaferini başa vermek ve o başın kusurunu cemaate isnad etmek ise, binler hayırları birtek hayra indirmek ve birtek kusuru binler kusur yapmaktır. Çünkü nasıl bir tabur bir dehşetli düşmanı öldürse, her bir neferi bir gazilik rütbesini alır; ve yalnız binbaşısına verilse, binden bire iner, birtek gazi olur; o binbaşının hatasıyla zâlimane bir katil yapılsa ve ona verilmeyip tabura verilse, o birtek katil bin cinayet hükmüne geçerek bin neferi mesul eder ve cezaya çarpar. Aynen öyle de, meydandaki görünen ehemmiyetli kusurlar onları işleyen ölmüş adama verilmezse, beş yüz, belki bin seneden beri gaziliğini ve hakperestliğini dünyaya gösteren ve ferman-ı şerefini ve Kur'ân bayraktarlığını kılıçlarıyla ve kanlarıyla imzalayan bir orduya havalesiyle o kusurlar binler derece ve erkânları adedince ziyadeleşir, o ordunun pek parlak mâzisini dehşetli karartır ve bu asrın ordusunu, geçen asırların aynı orduları önünde mahcup ve mesul eder. Ve mevcut şerefler, zaferler tek adama verilse, binler derece küçülür, erkân ve efrad adedince gazilik ve hayırlar birtek hükmüne geçer, söner; daha kusurlara karşı keffâretü'z-zünub olmaz.

İşte bu sebepler içindir ki, ben, onun dostluğunu bırakıp, onun yerinde, ehemmiyetli bir zamanda içinde bulunduğum ve tesirli hizmet ettiğim o ordunun dostluğunu aldım ve binler derece daha ehemmiyetli şerefini muhafazaya Risale-i Nur ile çalıştım.

Emirdağ'da
Said Nursî

Yirmi senede kaç vilâyetin zabıtaları kıyafetime ilişmedi. Yalnız, yirmi beş sene evvel Ankara Valisi Nevzat Bey, cebren kıyafetime ilişmek istedi; hem muvaffak olamadı, hem kendi kendini intihar etmekle tokadını yedi.

Hem Afyon Valisi'nin büyük memuru, cebren kıyafetime emir vermesine mukabil, Emirdağ'ın küçük bir adliye memuru ona mukabele edip "Kanun haricinde hiçbir şey yapamayız." demiş, kanun-perestliğini göstermiş.

Hem buranın kaymakamı evham etmeyip bana zulmetmediği için, o vicdanlı zatın tebdiline çalıştılar.

Hem camiye, Cumaya gitmeye beni men eden merdümgirizlik hastalığıyla beraber, maddî birkaç hastalığa binâen, bir hafta rapor verip beni ifademi almaya sevk etmemek için doktorluk kanunuyla amel ettiğime binâen, tâ Afyon'dan iki doktor gönderip onun raporunu bozmak, onu da mahkemeye vermek derecesinde keyfî kanunlara mâruz olmuşuz.

(Adliyenin şahs-ı mânevîsine ve dahiliye vekiline berây-ı mâlûmat takdim edilen ve Emirdağ'daki istintakta verdiğim ifadenin hâşiye ve lâhikasıdır.)

Bu yirmi beş seneden beri hiçbir gazeteyi okumayıp, dinlemeyip, dünkü gün, bana hizmet eden bir adam, gazetenin bir parçasını bana okudu. İçinde, Ankara Maarif dairesi –iki milyon zararla– hem yine Ankara'da otomobil garajı binası, aynı vakitte İzmir'de ehemmiyetli fabrika, hem aynı vakitte Ada'da büyük bir binanın tamamen yandığını işittiğim vakit, pek çok teessür ve yazıklarla bu fakir millete acımakla, aynı zamanda bütün ömrümde çekmediğim bir sıkıntı içinde, hiçbir mahkemede benim gibi ihtiyar ve hasta halimde dört buçuk saat mütemadiyen ifademi sual-cevaba mecbur olduğum bir zamanda, eğer bura adliyesinin insaniyeti ve bir derece şefkati olmasaydı katiyen dayanamadığım gibi, kat'î karar vermiştim ki; sert bir sözle, bu soğukta, bu hastalığımda hapse girmeyi gözüme almıştım. Hattâ bana hizmet edenin birini odamda yatırmak, birine bir tokat vurup benim hizmetim için hapse, yanıma gelmek için karar vermiştik. Fakat bura adliyesinin insaniyeti ve inâyet-i ilâhiye bana sabır verdi, tahammül ettim.

Bu acip vaziyetim ve asılsız evhamın sebebini merak ettim. *Gençlik Rehberi*'nin resmen tab' edilmesi ve intişarı pek çok mektepleri tenvir etmiş, hattâ Ankara Darülfünunu'ndaki ve İstanbul Darülfünunu'ndaki kıymettar gençlerin Risale-i Nur'un esasatını, bu vatan milletinin saadetine bir

vesile olduğunu bilmeleri ve pek çok muallimler, hamiyet-i milliye ve vataniye ve haysiyet-i ilmiye cihetiyle Risale-i Nur'a kemâl-i iştiyakla alâkadar olmaları, Maarif Dairesi'nin nazar-ı dikkatini celb etmiş; Nur'lara karşı bir derece beğenmemek tarzında bir ilişmek istemişler.

Hattâ burada, "Gençleri elde ediyor, matbû *Gençlik Rahberi* ile mektep talebelerinin nazarlarını dine çeviriyor." diye ihbar edilmiş. Bunun üzerine hem bana, hem ekser Risale-i Nur şâkirtlerine bazı vilâyetlerde ilişilmiş. Hâlbuki ben, medreseden çıktığım için hocalardan istimdad etmek lâzımken, bütün kuvvetimle Maarif Dairesi'ne ve mekteplilere itimad edip onlara dayanmak istiyordum. Çünkü Nur dairesine girenlerin çoğu mekteplilerdir, hocalar azdır; çoğu çekindiği halde, mektepliler kemâl-i takdirle Nur'lara sahip çıktığından, kalbimden derdim: İnşaallah Maarif Dairesi Nur şâkirtlerini himaye edecek. Ve yardımları beklerken birden bize bu yeni taarruzun sebebi matbû *Gençlik Rehberi*'nin âhirinde "Nur şâkirtleri, hükûmetin müsaadesine binâen, mümkün olduğu kadar Nur dershaneleri açılmak münasiptir." diye bizim gizli düşmanlarımız Maarif Dairesi'ni aleyhimize çevirmeye çalışması bir vesile oldu.

Şimdiye kadar o düşmanlarımız, desiselerle kaç defa adliye cihetiyle bizi perişan etmek istediler, muvaffak olamadılar, bir şey de çıkaramadılar. Sonra mutaassıp ve enaniyetli ve resmî makamlardaki hocaları aleyhimize sevk etmeye çalıştılar, onda da bir şeye muvaffak olamadılar. Şimdi en ziyade bana yardıma güvendiğimiz Maarif İdaresi'ni aleyhimize istimal etmekle, bu hükûmetin bazı memurlarını, üç mahkemede kat'î beraat kazandığımız cemiyetçilik ve tarikatçılık bahanesiyle geniş bir dairede bîçâre mâsum Nur şâkirtlerine ve beni Risale-i Nur'un mütalâasından mahrum etmeye çalıştıkları bir zamanda ve benim acınacak dört buçuk saat istintakımın aynı vaktinde Maarif Dairesi'nin sebepsiz yanması ve söndürülmesine hiçbir imkân bulunmaması ve tamamen yanması tesadüfe benzemiyor, bir eser-i hiddet görünüyor.

O ifademin âhirinde ve aynı zamanda demiştim ki: "Beni bu gurbette, yalnızlıkta kitaplarımın mütalâasından mahrum etmeyiniz. Yoksa hem bana, hem bu vatana yazık olur.[1(Hâşiye)] Belki zemin, yine zelzeleyle hiddet eder." dediğimden üç dakika sonra üç saniye devam eden zelzele ve o fıkrayı mahkemede tekrar ettiğim aynı zamanda –ya gece veya gündüzde– zemin ateşle Maarif Dairesi'ne saldırması ve mahkemece dört defa isbat edilen çok defa zelzelenin Risale-i Nur'a ve şâkirtlerine taarruzun aynı zamanında gelmesi..

1 (Hâşiye) İşte yazık oldu.

elbette bunda tesadüf olamaz. Demek bu vatanın ve milletin ve âsâyişin büyük bir temel taşı olan Risale-i Nur'un hakikatleridir ki, böyle vukuatlı tokatlarla, bu milletin nazar-ı dikkatini Kur'ân'ın hakikî ve hakikatli ve kuvvetli bir tefsiri olan Risale-i Nur'a çeviriyor; milleti ona teşvik edip muârızlarına şefkat tokadı vuruyor.

Şimdi nasıl sadaka belâyı def ediyor[1]; öyle de, Risale-i Nur, bu memlekette belânın def'ine vesile olduğu çok hâdiselerle tahakkuk etmiş. Bu defa da Risale-i Nur'a hücum edildiğinin aynı zamanda bu yangın belâsının gelmesi; Risale-i Nur, belânın def'ine vesile olduğunu isbat ediyor.

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Nasıl ki Eğirdir'de *Asâ-yı Mûsâ*'yı müsadere eden ve mahkemeye veren adam kendisi iki sene hapis cezasıyla tokat yedi. Ve Hüsrev'e hiddetle bir ay ceza veren hâkimin istifaya mecbur olmasıyla ve refikasının oradan mufarakatıyla bir nevi tokat yemesi gibi, aynen burada dahi size leffen gönderdiğimiz pusulada yazılan tokatlar kat'î gösteriyorlar ki: *Biz bir himayet ve inâyet altındayız; bize ilişenler, âhirette şiddetli tokatlar yiyecekleri gibi, dünyada dahi bir kısmı çabuk çarpılır.*

Hem bu defa, bize hücumların aynı zamanında kış çok hiddet etti, şiddetli soğuk ve fırtına ile havanın kızdığını gösterdiği gibi, hücumları durmasıyla ve Nurcuların ferahlanmasıyla bu zemherir günleri nevruz günleri gibi gülmeye başladı. O tebessüm, devamla mânevî bir müjde ve teselli veriyor kanaatindeyiz.

Bu defa pusulada yazıldığı gibi, hiçbir şeytanın da kimseyi kandıramadığı acip ve maskaraca bir iftira etmekle teveccüh-ü âmmeyi hakkımızda kırmaya çalışan resmî polisler, aynı zamanda tokatlarını yemesiyle gösteriyor ki; bize hücum edenler, iftiradan başka hiç çare bulamıyorlar, başka çareleri kalmamış. Hem biz de çok dikkat ve ihtiyat etmeye, böyle şâyialara ehemmiyet vermemeye mecbur oluyoruz.

---

1 Bkz.: Hatîb el-Bağdâdî, *Târîhu Bağdâd* 8/207; el-Münâvî, *Feyzu'l-kadîr* 4/236; el-Aclûnî, *Keşfü'l-hafâ* 2/30.

Emirdağ Lâhikası-2

(Emirdağ'da ve Isparta'da son ikametlerinde yazılan mektuplardır.)

"Emirdağ Lâhikası - 1" ile bu "Emirdağ Lâhikası - 2" arasında Nur Müellifi Üstadımız Hazretleri bazı talebeleriyle Afyon hapsine sevkle, orada muhakeme edilmiş ve Afyon hapsinde kaldığı yirmi ay zarfında yazdıkları mektup ve müdafaaları Şuâlar'da On Dördüncü Şuâ olarak ve kısmen Tarihçe-i Hayat'ta neşredilmiştir.

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Bayram tebrikiyle beraber her birinizi derecesine göre birer Said ve birer vârisim ve benim yerimde Nur'ların birer bekçi muhafızı olarak mânevî bir hâtıraya binâen kabul ettiğimi haber verdiğim gibi, şimdi de size beyan ediyorum:

Mâdem haddimden çok ziyade hüsn-ü zannınızla bana ulûm-u imaniye ve hizmet-i Kur'âniye'de bir üstadlık vermişsiniz; ben de her birinize derecesine nisbeten eski zaman üstadlarının icazet almaya lâyık olan talebelerine icazet-i ilmiyeyi verdikleri misillü, icazet veriyorum. Ve bütün kanaatimle ve ruh u canımla sizi tebrik ediyorum. İnşaallah şimdiye kadar sadakat ve ihlâs dairesinde fevkalâde neşr-i envar ettiğiniz gibi, daha parlak devam edip bu âciz, zayıf, mütekaid Said bedeline binler muktedir, kuvvetli vazife-perver Saidler olursunuz.

Said Nursî

Afyon Hapsinden Sonra Emirdağ'da Yazılan Mektuplar

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1]

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Her halde biriniz benim bedelime Diyanet Riyaseti'ne gitsin; benim selâm ve hürmetlerimle Ahmed Hamdi Efendiye desin ki:

"Zatınız iki sene evvel Nur'un Külliyatından bir takım istemiştiniz. Ben de hazırlattırdım. Fakat birden hapse soktular; tashih edemedim, gönderemedim. Şimdi onların tashihiyle meşgulüm. Fakat tesemmüm hastalığıyla ziyade perişaniyetimden, çabuk bitirmeyeceğim. Bitirdikten sonra inşaallah takdim edilecektir. 'Hediye almayan elbette hediye veremez.' kaidesine binâen, bu ziyade kıymettar mânevî tefsir-i Kur'ân, bu memleket-i İslâmiye'nin âlimler reisi olan zat-ı âlinize, Nur'ların serbestiyetine mümkün olduğu derecede çalışmanıza ve numûne için üç cüzü size evvelce gösterdiğimiz Kur'ân'ımızın basılmasına himmet ve sa'y etmenize bir kudsî ücrettir.

---

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

"Katiyen size beyan ediyorum ki: Meselemizde hiçbir tarihte ilm-i hakikate ve hakâik-i imaniyeye karşı bu derece garazkârâne, gaddârâne tecavüz olmamış. Sizin daire-i ilmiyeniz ve riyasetiniz her şeyden evvel bu vazife-i diniye ve ilmiyeyi yapmanız iktiza ediyor. Ben bu son zehirlendiğim zaman da öleceğimi düşündükçe, 'Benim bedelime Ahmed Hamdi, Nur'lara sahip çıkacak.' diye kalbim ferahlanıyordu, teselli buluyordum. Size mahkeme müdafaatımızdan bazı parçalar evvelce dairenize gönderdiğimiz halde; şimdi tamam, mükemmel ve ayn-ı hakikat bir nüsha müdafaatımı da size gönderiyorum. Ona göre sizin delâletinizle Nur'ların serbestiyetine çalışacak zatlara bir me'haz olarak göstermek niyetiyle gönderdik."

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1]

اَلسَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكَاتُهُ[2]

Aziz, sıddık kardeşlerim, Safranbolu, Eflâni havalisi Nur şâkirtleri,

Sizlere, gönderdiğiniz Nur eczalarının hediyesine bin barekâllah, mâşaallah deriz. Cenab-ı Hak sizleri iki cihanda mesut eylesin, âmîn...

Nur'un mübarek, fedakâr şâkirtlerinin her biri bir kısım risaleleri güzelce yazıp bu sırada bana hediye etmeleri ve bir kısım tatlı teberrükle beraber şiddetli hastalığım ve sıkıntılarım içinde garip bir tarzda bana gelmesi, eskiden beri mukabelesiz hediyeyi kabul etmemek kaidem iken, o kaidenin aksine olarak kemâl-i sevinç ve memnuniyetle kabul ettiğime sebep, üç mânidar ve garip hâdiselerdir:

Birincisi: Bir kısım paramla aldığım bana mahsus makine mahsulü on bir mecmua ve elmas kalemli Nur'un kıymettar üç şakirdinin yazdıkları tam bir takım Risale-i Nur, Diyanet Riyaseti'nin beş-altı defa musırrâne istemesi üzerine hazırladığım, aynı zamanda ve bir derece yabanî kalan müftüler ve hocalara bir mânevî hediye ve müşevvik olarak göndermek teşebbüsü zamanında böyle çok ehemmiyetli bu vazifeyi yerine getirmek için Hüsrev'i buraya istiyordum. Hâlbuki vaziyetim müşkül bir halde, çok merak ediyordum.

---

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

2 Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi üzerinize olsun.

Birden, küçük bir Hüsrev olan kahraman Sungur aynı vakitte geldi. Beni çok endişe ve telâşlardan ve masraflardan kurtardığı gibi, bu vazife, iki sene mütemadiyen yanımda hizmeti kadar kıymettar olduğu için kat'î kanaatim geldi ki, bu da Nur'un neşrindeki muvaffakiyetin bir kerametidir.

İkinci Hâdise: Ben kendime ait nüshalarımı Diyanet Riyaseti'ne gönderdiğim aynı zamanda, aynen mizanla ziyade-noksan olmayarak tartılsa aynen o kadar Nur'un Safranbolu, Eflâni havalisindeki Nur'un küçük kahramanları gönderdikleri mübarek hediyeleri lisân-ı hâl ile bana dediler: "Merak etmeyiniz, biz zayiat yerine geldik. O zayiatın yerini doldurduk." Ben de ruh u canla kabul ettim ve gönderenleri tebrik ettim; daha teberrükleri bana dokunmadı.

Üçüncü Hâdise: O mübarek hediyeler odama geldiği zamandan on dakika evvel, serçe kuşuna benzer bir kuş yatağımın ayağı altında gördüm. Hâlbuki pencereler ve kapı kapalı, hiçbir delik yok ki, o kuş girebilsin. Baktım, benden kaçmıyor. Bir parça ekmek verdim; yemedi. Kalben dedim: "Üç-dört sene evvel aynı burada kuşların müjde vermesi gibi, bu da müjde veriyor."

Hakikaten aynı zamanda o mübarek nurlu hediye geldiği gibi, üç senedir haber almadığım müftü kardeşim Abdülmecid'den güzel bir mektup aldım. Bana hizmet eden Halil geldi. "Bu kuşa bak, bu da eski kuşlar gibi bir müjdecidir." dedim. Sonra pencereyi açtık, gitsin; gitmiyordu. Yukarıda beş-altı defa uçtu, gitmedi.

Sonra Sungur da geldi. "İşte sen de gör." dedik; o da gördü. Yarım saat sonra, nasıl görülmesi harika oldu; bulunmaması da harika oldu. Pencereden çıkmadan Halil ile aradık, bulamadık, kayboldu…

Hattâ bu mânevî hediyenin gelmesi ve Hüsrev yerinde Sungur imdada yetişmesi, ehemmiyetini göstermeye bir kat'î hâdise budur ki: Sungur gelmeden iki gün evvel –demek o evden çıktığı gün– Halil rüyada görüyor ki: Sungur, Mustafa Osman ile buraya gelmişler; büyük bir hâdise ve şâşaalı bir merasim yapılmış. Benden "Tâbiri nedir?" diye sordu. Ben de merak ettim: "Sen niçin bu rüyayı bana söyledin? Acaba onların başına bir zarar mı gelmiş?" diye bir gece sabaha kadar endişe ile müteessirdim. O rüya-yı sâdıka az bir tâbirle çıktı.

(Sungur Ankara'da iken Üstadımıza yazdığı mektubun suretidir.)

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1] ، وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ[2]

Çok aziz, çok mübarek, çok müşfik, çok sevgili Üstadımız Efendimiz Hazretleri,

Mübarek, makbul, kıymetli mektubunuzu Diyanet Riyaseti Başkanı Ahmed Hamdi Efendi'ye teslim ettik. Sevinçler içinde mübarek mecmua ve Nur'ları kendi hususî kütüphanesine koydu. "İnşaallah bunları kendi öz ve has kardeşlerime okumak için vereceğim ve bu suretle tedricî tedricî neşrine çalışacağız." dedi.

Çok sevgili Üstadım Efendim,

Mübarek mektubunuzdaki emirlerinizi yapacağını söyledi. "Fakat şimdi hemen birdenbire bunların neşri olmaz. Ben bu eserleri has kardeşlerime okutturup meraklılara göre ileride neşrederiz. İnşaallah tam ve parlak şekilde ileride neşrine çalışacağını" söyledi.

Sungur

Yirmi Dokuzuncu Mektub'un İkinci Makamı'nın en baş sayfasında, suâl ve cevaptan sonra şu nükte yazılacak:

"Bu risalenin sebeb-i telifi: Kur'ân'ın tercümesini Kur'ân yerinde camilerde okutmak olan dehşetli suikastına karşı bir nevi mukabeledir. Ziyade tafsilât ve lüzumsuz bahisler girmiş. Fakat o mücahidâne ve heyecanlı mukabelede kıymettar bir gaybî anahtarı hissedip meczubâne arattırmak içinde, lüzumsuz tafsilât ve zayıf ve pek ince emareler dahi girmiş.

Kalbime geldi ki: Yirmi Dokuzuncu Mektub'un gayet ehemmiyetli ve lüzumlu ve parlak ve îcazlı olan Birinci Makam'ı, bu İkinci Makam'ın bütün kusûratını ve israfatını affettirir."

Ben de kemâl-i sürurla şükrettim, o kusurları unuttum.

---

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

2 "Hiç bir şey yoktur ki, O'nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor bulunmasın." (İsrâ sûresi, 17/44)

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1]

اَلسَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكَاتُهُ[2]

Muhterem Ahmed Hamdi Efendi Hazretleri,

Bir hâdise-i ruhiyemi size beyan ediyorum: Çok zaman evvel zatınız ve sizin mesleğinizdeki hocaların, zarurete binâen ruhsata tâbi ve azîmet-i şer'iyeyi bırakan fikirlerine, benim fikirlerim muvafık gelmiyordu. Ben hem onlara, hem sana hiddet ederdim. "Neden azîmeti terk edip ruhsata tâbi oluyorlar?" diye, Risale-i Nur'u doğrudan doğruya sizlere göndermezdim. Fakat, üç-dört sene evvel, yine şiddetli, kalbime, size karşı tenkitkârâne bir teessüf geldi. Birden ihtar edildi ki:

"Bu senin eski medrese arkadaşların olan başta Ahmed Hamdi gibi zatlar, dehşetli ve şiddetli bir tahribata karşı 'ehvenü'ş-şer' düsturuyla, bir kısım vazife-i ilmiyeyi, mukaddesatın muhafazasına sarf edip tehlikeyi dörtten bire indirmeleri, onların mecburiyetle bazı ruhsatlarına ve kusurlarına inşaallah keffâret olur." diye kalbime şiddetli ihtar edildi.

Ben dahi sizleri ve sizin gibilerini, o vakitten beri yine eski medrese kardeşlerim ve ders arkadaşlarım diye hakikî uhuvvet nazarıyla bakmaya başladım. Onun için benim bu şiddetli tesemmüm hastalığım vefatımla neticelenmesi düşüncesiyle, sizi Nur'lara benim bedelime hakikî sahip ve hâmi ve muhafız olacağınızı düşünerek, üç sene evvel mükemmel bir takım Risale-i Nur'u size vermek niyet etmiştim. Fakat şimdi hem mükemmel değil, hem tamamı değil; fakat ekseriyet-i mutlaka eczaları Nur şâkirtlerinden gayet mühim üç zatın on-on beş sene evvel yazdıkları bir takımı sizin için hastalığım içinde bir derece tashih ettim. Bu üç zatın kaleminin benim yanımda on takım kadar kıymeti var. Senden başka bu takımı kimseye vermeyecektim. Buna mukabil onun mânevî fiyatı da üç şeydir:

Birincisi: Siz mümkün olduğu kadar Diyanet Riyaseti'nin şubelerine vermek için, mümkünse eski huruf, değilse yeni harfle ve has arkadaşlarımdan tashihe yardım için birisi başta bulunmak şartıyla, memleketteki Diyanet Riyaseti'nin şubelerine yirmi otuz tane teksir edilmektir. Çünkü haricî dinsizlik cereyanına karşı böyle eserleri neşretmek, Diyanet Riyaseti'nin vazifesidir.

---

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

2 Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi üzerinize olsun.

İkincisi: Madem Nur Risaleleri medrese malıdır. Siz de medreselerin hem esası, hem başları, hem şâkirtlerisiniz. Onlar sizin hakikî malınızdır. Münasip görmediğiniz risaleyi şimdilik neşrini geri bırakırsınız.

Üçüncüsü: Tevafuklu Kur'ân'ımız mümkünse fotoğraf matbaasıyla tab' edilsin ki, tevafuktaki lem'a-yı i'câziye görünsün. Hem baştaki Türkçe târifatı ise; o, Kur'ân ile beraber tab' edilmesin, belki ayrıca bir küçük risalecik olarak ya Türkçe veya Arabîye güzelce çevirip öylece tab' edilsin.

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1]

اَلسَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكَاتُهُ أَبَدًا دَائِمًا[2]

Gayet kıymetli, fedakâr Nur kahramanı ağabeyimiz Hüsrev Efendi,

Şimdi beş defadır Diyanet Reisi Nur'dan bir takımı musırrâne istedi. Üstad da şiddetli hastalığı içinde tashih edip –şimdilik bitmek üzeredir– Diyanet Reisi'nden onun mânevî fiyatı olarak üç madde istemiş:

Birisi: Sizin harika yazdığınız mucizeli Kur'ân'ı fotoğrafla tab' etmek. Bu maddeyi kabul etmiş; yalnız "Başındaki Türkçe târifatı müstakil kalsa, ayrı tab' edilse münasiptir." demiş. İşte, Üstadımız ona yazdığı mektubu, berây-ı mâlûmat, leffen size gönderiyoruz. Üstadımız diyor ki:

"Hem bir takım Risale-i Nur'u, hem makine ile çıkan mecmuaları ona göndermek ve Hüsrev gibi bu işte en ziyade alâkadar bir kardeşimizin eliyle teslim etmek cihetini meşveretinize havale ediyor." Siz de tam bir meşveretle sizin bu meselede oraya gitmenizin vücutça sıhhatiniz müsaitse ve fikrinize de muvafık ise, muayyen bir vakitte acele oraya gidersiniz ve adresinizi bildirirsiniz. Biz de takımı ve mecmuaları size, Ankara'ya, elinize yetiştireceğiz. Hattâ siz isterseniz kendi hesabınıza, onları müftüler neşretmek niyetiyle Diyanet Reisi'ne verirsiniz.

Hizmetinde bulunan
Halil, Sâdık, İbrahim

---

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

2 Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi; sonsuza kadar sürekli üzerinize olsun.

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Evvelâ: Hem Medresetü'z-Zehra şâkirtlerini, hususan mübarekler heyetini ve Isparta vilâyetini merhum Hâfız Mustafa'nın vefatıyla tâziye ve Hâfız Mustafa'yı tam vazifesini yapmasıyla yirmi senede ikinci bir Hâfız Ali olarak yirmi seneden beri usanmadan, sarsılmadan Nur'ların neşrine çalışmasını bütün ruh u canımızla tebrik; hem onu, hem Isparta vilâyetini, hem Medresetü'z-Zehra'yı tebrik ediyoruz. Hakikaten bu merhum kahraman kardeşimiz, aynen Hâfız Ali gibi vazifesini bitirdi, âlem-i nura ve berzaha, Hâfız Ali ve Hasan Feyzî gibi kardeşlerinin yanına gitti. Cenab-ı Hak Risale-i Nur'un hurufatı adedince onun defter-i hasenatına hayırlar yazsın ve ruhuna rahmet eylesin, âmîn...

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Size, şahsıma ait birkaç meseleyi beyan etmek kalbime ihtar edildi.

Evvelâ: Bazı has kardeşlerim şahsıma hizmette dikkatsizlik ettiklerinden, onların bana karşı acımasını noksan gördüğümden bazen hiddet ve tekdir ettiğim vakit kalbime geldi ki:

O bîçâreler ziyade hüsn-ü zanla tahmin ediyorlar ki, "Üstadımız istese belki bazı ruhanîler, cinnîler de hizmet edecekler, belki ediyorlar. Hizmet-i Nuriye'de inâyetin âşikâre cilvesi gösteriyor ki, onun şahsının perişaniyetine meydan verilmiyor ve şefkatimize muhtaç değil." diye, hizmette bazı kusurları oluyor. Hattâ bugün de birisi araba getirecekti; dikkatsizlik yüzünden ben yayan çıktım, bir saatte on saat kadar zahmet çektim. Ben de birkaç gün evvel böyle kusuru yapanlara demiştim. Tekrar edeceğim, siz de dinleyiniz:

Nasıl ki Risale-i Nur'u ve hizmet-i imaniyeyi, dünyevî rütbelerine ve şahsım için uhrevî makamlarına âlet yapmaktan sırr-ı ihlâs şiddetle beni men ettiği gibi; öyle de, kendi şahsımın istirahatine ve dünyevî hayatımın güzelce, zahmetsiz geçmesine, o hizmet-i kudsiyeyi âlet yapmaktan cidden çekiniyorum. Çünkü uhrevî hasenatın bâki meyvelerini fâni hayatta cüz'î bir zevk için sarf etmek, sırr-ı ihlâsa muhalif olmasından, katiyen haber veriyorum ki: Târikü'd-dünya ehl-i riyâzetin arzu ve kabul ettikleri ruhânî, cinnî hüddamlar bana her gün, hem aç olduğum zamanda ve yaralı olduğum vakitte en güzel ilâç getirseler, hakikî ihlâs için kabul etmemeye kendimi mecbur biliyorum. Hattâ berzahtaki evliyadan bir kısmı temessül edip bana helva baklavaları hizmet-i imaniyeye hürmeten verseler, yine onların elini öpüp kabul etmemek ve uhrevî, bâkî meyvelerini dünyada fâni bir surette yememek için, nefsim de kalbim gibi kabul etmemeye rıza gösteriyor. Fakat kast ve niyetimiz

olmadan, inâyet cihetinde gelen bereket gibi ikrâmât-ı rahmâniye, hizmetin makbuliyetine bir alâmet olduğundan, nefs-i emmâre karışmamak şartıyla ruhumla kabul ederim. Her neyse.. bu mesele bu kadar kâfi.

Sâniyen: Eski Harb-i Umumî'de Pasinler Cephesi'nde şehid merhum Molla Habib'le beraber Rusya'ya hücum niyetiyle gidiyorduk. Onların topçuları bir-iki dakika fasılayla bize üç top güllesi atıyordu. Üç gülle tam başımızın iki metre üstünden geçip, arkada dere içine saklanan askerimiz görünmedikleri halde geri kaçtılar. Tecrübe için dedim:

"Molla Habib, ne dersin, ben bu gâvurun güllesine gizlenmeyeceğim."

O da dedi: "Ben de senin arkandan çekilmeyeceğim."

İkinci top güllesi pek yakınımızda düştü. Hıfz-ı ilâhî bizi muhafaza ettiğine kanaatle Molla Habib'e dedim:

"Haydi ileri! Gâvurun top güllesi bizi öldüremez. Geri çekilmeye tenezzül etmeyeceğiz." dedim.

Hem Bitlis muhasarasında ve avcı hattında Rus'un üç güllesi öldürecek yerime isabet etti. Biri de şalvarımı delip, iki ayağımın arasından geçip o tehlikeli vaziyette sipere oturmaya tenezzül etmemek bir hâlet-i ruhiye taşıdığımdan, arkadan kumandan Kel Ali, Vali Memduh Bey işittiler, "Aman çekilsin veya sipere otursun!" dedikleri halde, "Bu gâvurun gülleleri bizi öldürmeyecek!" dediğim ve hiçbir ihtiyat ve tedbire ehemmiyet vermeyerek o gençlik zamanında, o zevkli hayatımın muhafazasına çalışmadığım halde, şimdi seksen yaşına girdiğim halde gayet derecede bir ihtiyat ve hayatımı muhafaza, hattâ vesvese derecesinde tehlikelerden çekinmek hâleti acip bir tezat göründüğünden, elbette o gençlik hayatını pervasızca feda etmek, bir-iki sene ihtiyarlık ve zevksiz hayatını bu derece muhafaza etmek büyük bir hikmet içindir. Ve iki-üç kudsî maksat, içinde vardır:

Birincisi: Gizli, gayr-i resmî ve bir kısım resmî, insafsız düşmanlarımızın desiseleriyle Nur şâkirtlerinin bedeline bütün hücumları benim şahsıma ve benimle meşgul olmasına ve bilmeyerek ehemmiyeti benden bilmekle Nur şâkirtlerinin bir derece desiselerden ve hücumlardan kurtulmalarına bu ihtiyar ve perişan hayatım vesile olduğundan, Eski Said'in on gençlik hayatı kadar kardeşlerimin hatırı için şimdilik ona muvakkaten ehemmiyet veriyorum.

Eğer ben ortadan çekilsem, bana verdiği zahmet, ruhumdan ziyade sevdiğim has kardeşlerime verilecekti. O halde, bir zahmet, yüz adet zahmet olurdu.

İkincisi: Gerçi has kardeşlerim her birisi mükemmel bir Said hükmünde Nur'a sahiptirler. Fakat ihlâstan sonra en büyük kuvvetimiz tesanüdde bulunduğundan; ve meşreplerin ihtilâfıyla, hapiste olduğu gibi, bir derece tesanüd kuvveti sarsılmasıyla hizmet-i Nuriye'ye büyük bir zarar gelmesi ihtimaline binâen; bu bîçâre ihtiyar hasta hayatım, tâ *Lem'alar*, *Sözler* mecmuası da çıkıncaya kadar ve korkaklık ve kıskançlık damarıyla hocaları Nur'lardan ürkütmek belâsı def oluncaya kadar ve tesanüd tam muhkemleşinceye kadar o hayatımı muhafazaya bir mecburiyet hissediyorum. Çünkü uzun imtihanlarda mahkemeler, düşmanlarım, benim gizli ve mevcut kusurlarımı göremediklerinden, hıfz-ı ilâhî ile bütün bütün beni çürütemediklerinden, Risale-i Nur'a galebe edemiyorlar. Fakat hayat-ı içtimaiyede çok tecrübelerle mahiyeti bilinmeyen, benim vârislerim genç Said'lerin bir kısmını, Nur'un zararına iftiralarla çürütebilirler diye o telâştan bu ehemmiyetsiz hayatımı ehemmiyetle muhafazaya çalışıyorum; hattâ yanımda bir rovelver varken, ikinci bir kuvvetli rovelver daha tedarik etmeye lüzum gördüm. Düşmanların zehirleri kardeşlerimin duasıyla kırıldıkları gibi, sâir suikastları dahi inşaallah akîm kalacaktır.

Ezcümle: İki saat kamer tamamıyla tutulduğu aynı gecede, gizli düşmanlarım Ankara'dan bizden Nur mecmuaları istemeleri üzerine buraya gelen iki adam, birden otuz altı mecmua gönderdiğimizin aynı ikinci gününde tahminlerince daha gönderilmemiş diye, hem o kitaplar nerede olduğunu bilmek ve Afyon'daki resmî ve makam sahibi bir-iki masona haber vermek ve taharrî ettirmek ve kilitli olan iki odamda yemek ve içmek kaplarıma zehir atmak için, fevkalâde bir tarzda dama çıkmışlar ve iki odanın her birinin bir penceresini kırmadan acip bir tarzda açıp içeriye girmişler. Benim yattığım oda ise arkasından sürgülü olmasından bana suikast edememişler. Hıfz-ı ilâhî ve inâyet-i rabbâniye onların eline bir uç vermedi.

Ben daha lüzumlu şeyler yazacaktım. Fakat rahatsızlık "Yeter!" dedi. *Her vakit ihtiyat, ihlâs, tesanüd, sebat, sarsılmamak ve vazifemizi yapmak ve vazife-i ilâhiyeye karışmamak* سِرًّا تَنَوَّرَتْ[1] *düsturuna göre hareket etmek ve telâş ve meyus olmamak lâzım ve elzemdir.* Hem tekrar derim:

Nur şâkirtleri gibi pek az zahmetle pek çok kıymettar hizmet ve pek çok mânevî kazanç elde edenler tarihlerde görülmüyor. Ağır şerâit altında bazen bir saat nöbet bir sene ibadet hükmüne geçtiği misillü, inşaallah Nurcuların hizmet-i imaniye ve Kur'âniye'deki saatleri yüzer saat hükmünde hayırlar kazandırır.

Umum kardeşlere ve hemşirelere selâm ve iki cihanda selâmetlerine dua eden ve dualarını isteyen kardeşiniz

---

1 "Gizli olarak nurlanır." Bkz.: el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî)* s.509.

..... Hakikî fedakâr Zübeyir, en lüzumlu ve hizmete şiddet-i ihtiyacım zamanında buraya imdadıma geldi. Yoksa Isparta'dan o sistemde birisini isteyecektim.

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Evvelâ: Leyle-i Mirac'ınızı tebrik ve içinde ettiğiniz duaların makbuliyetini rahmet-i ilâhiyeden niyaz ederiz. Ve bu havalide Miraç gecesinden bir gün evvel ve bir gün sonra müstesna bir surette rahmetin yağması işarettir ki, bu vatanda bir umumî rahmet tecellî edecek, inşaallah.

Sâniyen: Van'daki eski talebelerimle ziyade alâkadar ve merak ettiğim ve bugünlerde Kastamonu'nun Süleyman Rüştü'sü olan Çaycı Emin, Van'da bulunup o eski mübarek talebelerimin ellerine Nur'ların yetişmesine çalışması; ve o mübarek eski kardeşlerimin hayatta olduklarını bilmediğim ve merak ettiğim ki, beraber onların hayatta ve Nur'lara müştak olduklarını mektupla haber vermesi, beni çok ziyade memnun eyledi. Ve çok ferahlı bir hüzün ve hazin bir eski hatıra-yı sürur verdi. Ben buradan oraya muhabere edemediğim için, benim bedelime Safranbolu kahramanları muhabere etse iyi olur.

Sâlisen: Otuz seneden beri siyaseti bırakıp havâdislerini merak etmediğim halde, mucizâtlı Kur'ân'ımızı iki buçuk sene müsâdere edip bize vermemekle beraber, dünyada emsali vuku bulmamış bir tarzda Afyon Mahkemesi bizi tâzip ve kitaplarımızın neşrine mâni olmak cihetiyle, ziyade beni incitti. Ben de, beş-on günde iki-üç defa siyaset dünyasına baktım, acip bir hal gördüm. Müdafaatımda dediğim gibi istibdad-ı mutlak ve rüşvet-i mutlaka ile hareket eden bir cereyan-ı zındıka, masonluk, komünistlik hesabına bizi böyle işkencelerle ezmeye çalışmış. Şimdi o kuvveti kıracak başka bir cereyan bu vatanda tezahüre başladığını gördüm. Fazla bakmak mesleğimce iznim olmadığından daha bakmadım.

اَلْبَاقِي هُوَ الْبَاقِي[1]

Hasta kardeşiniz
Said Nursî

[1] Kendinden başka her şeyin fâni olduğu gerçek Bâkî, Allah'tır.

Celâl Bayar,

Reisicumhur,

Zatınızı tebrik ederiz. Cenab-ı Hak sizi İslâmiyet ve vatan ve millet hizmetinde muvaffak eylesin.

Nur talebelerinden, onların namına
Said Nursî

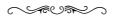

Reisicumhur Celâl Bayar ve Heyet-i Vükelâsına

Ankara,

Biz Nur talebeleri, yirmi senedir emsalsiz bir tâzip ve işkencelere hedef olmuşuz. Sabrettik, tâ Cenab-ı Hak sizi imdadımıza gönderdi. O işkencelerin sebebini on beş senedir üç mahkeme hakikî ve kanunî olarak yüz otuz kitap ve bin mektubatta bulamadıklarına, Mahkeme-i Temyiz'le Denizli Mahkemesi'ni şahit gösteriyoruz. Otuz seneden beri ben siyaseti terk etmiştim. Bu defa, birkaç gün zarfında Ahrarların başına geçip milletin mukadderatına sahip çıkması sebebiyle, Reisicumhur'u ve Heyet-i Vekile'yi tebrikle beraber, bir hakikati ifşa ediyorum. Şöyle ki:

Bize hücum eden ve mahkemelerde tâzip edenler demişler: "Bu Nur talebelerinin dini siyasete âlet etmek ihtimalleri var, belki de ediyorlar."

Biz de o zâlimlere karşı müdafaatlarımızdaki binler hüccetle demişiz ve diyoruz ki:

Biz, dini siyasete âlet değil, belki rıza-yı ilâhîden başka hiçbir şeye, hattâ dünyaya ve saltanata âlet etmemek bizim esas mesleğimiz olduğundan, düşmanlarımızca da tahakkuk etmiş ki, üç senedir üç çuvaldan ziyade dosyalarımızı garazkârâne tetkik ettikleri halde bizi mahkûm edemiyorlar. Verdikleri keyfî ve vicdanî hükümlerine de bir bahane bulamıyorlar ki, Temyiz o hükmü bozdu.

Evet, biz dini siyasete âlet değil, belki vatan ve milletin dehşetli zararına siyaseti mutaassıbâne dinsizliğe âlet edenlere karşı, bizim siyasete bakmamıza mecburiyet-i kat'iye olduğu zaman, vazifemiz siyaseti dine âlet ve dost yapmaktır ki, üç yüz elli milyon kardeşlerin uhuvvetini bu vatandaki kardeşlere kazandırmaya sebep olsun.

Elhâsıl: Bize işkence edenlere, siyaseti asabiyetle dinsizliğe âlet etmelerine mukabil; biz de siyaseti dine âlet ve dost yapmakla bu vatan ve milletin saâdetine çalışmışız.

Kardeşlerim, ben bunu böyle münasip gördüm, sizlerin meşveretine havale ediyorum.

Said Nursî

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1]

اَلسَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكَاتُهُ أَبَدًا دَائِمًا[2]

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Evvelâ: Seksen küsûr sene ibadetli bir ömr-ü bâkîyi temin eden Ramazan-ı Şerif'inizi bütün ruh-u canımızla tebrik ve her gecesi bir nevi Leyle-i Kadir hükmünde hakkımızda menfaattar olmasını niyaz ederiz. Ve teşrik-i mesai sırrıyla ve her has Nurcu, umum Nurcuların mânevî kazancına hissedar olmasıyla, mânen binler dille ibadet ve dua ve istiğfar ve tesbihat yapmaya hakikî uhuvvet ve ihlâs ile mazhariyetinizi rahmet-i ilâhiyeden niyaz ediyoruz ve öyle de ümit ediyoruz.

Sâniyen: Risale-i Nur'un mânen galebe-i tâmmesi ile beraber, mason kısmının dinsizleri ve komünistlerin zındıklar kısmı, habbeyi kubbe yapıp bahanelerle Nur'ların serbestiyetine mâni olmaya çalışıyorlar ki, yine bu defa da mânâsız, sebepsiz otuz beş gün mahkememizi tehir ettiler. Hattâ Kur'ân'ımızı vermemek için, avukatımızla da gürültü etmişler. Fakat inâyet-i ilâhiye onların bütün plânlarını akîm bırakıyor. Nur'lar kemâl-i ihtişamla, İstanbul ve Ankara münevver gençlerinde büyük bir iştiyakla kendi kendine intişar edip şâkirtlerine ders veriyor. Bu mânevî galebesinin bir neticesidir ki, ezan-ı Muhammedî'nin okunmasına çalışan Başvekil'e yüzer imza ile genç münevverler teşekkür ve tebrik yazıyorlar.

Sâlisen: Buradaki talebeler de Ramazan-ı Şerifinizi tebrikle beraber, kendilerince pekçok numûneler içinde eski komünistlerin işkencelerinden bir-iki numûne yazıp leffen size takdim ediyorlar. Belki bir vakit bu mealde gazetelerde bir makaleyi de neşredecekler.

---

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

2 Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi; sonsuza kadar sürekli üzerinize olsun.

Umum kardeşlerim ve hemşirelerime selâm ve dua eden ve hastalık sebebiyle vazife-i ubudiyeti tam yerine getiremeyen ve Nurcuların mânevî yardımlarına ve onun bedeline dua etmelerine ve mânevî kazançlarına muhtaç hasta kardeşiniz,

Said Nursî

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1]

Halk Fırkası iktidar partisi iken Üstadımıza yapılan eşedd-i zulüm ile yüzer kanunsuz işkencelerinden birinci numûnesi:

Zemin yüzünde bu asırdaki kadar misli görülmeyen bir zındıka cereyanının plânlarıyla Üstadımıza yirmi beş senedir istibdad-ı mutlak ile yapılan zulmün bir numûnesi şudur ki:

Nefes almak üzere kapalı arabayla kırlara gitmek için dışarıya çıktığı zaman, buranın büyük bir memuru kıyafetine ilişmek istemiş. Bu beş cihette kanunsuz ve beş vecihle vicdansızlık olan hadsiz cüretkârlığa karşı deriz ki:

Padişahın küçük bir tahakkümüne tahammül edemeyen ve Meşrutiyet ilânında ve Divan-ı Harb-i Örfî'de mahkeme reisi Hurşid Paşa'ya ve mahkeme âzâlarına cevaben, "Eğer Meşrutiyet bir fırkanın istibdadından ibaret ise, bütün ins ve cin şâhid olsun ki ben mürtecîyim! Şeriatın birtek meselesi uğrunda bin ruhum olsa fedaya hazırım!" diyen ve Meclis-i Mebusan'da Mustafa Kemâl'e karşı, "Namaz kılmayan hâindir, hâinin hükmü merduttur!" söyleyen ve İslâmî kıyafeti katiyen ve asla tebeddül etmeyen ve kıyafetine ilişmek isteyen ve sonra kendi kendini öldürmekle tokadını yiyen Nevzat isminde Ankara Valisine, "Bu sarık bu başla beraber çıkar!" tarzında konuşarak boynunu göstermesiyle dokunulmayan bir zata; hem Isparta, hem Eskişehir, hem Denizli mahkemeleri dahi başını açtırmadıkları ve –son Afyon Mahkemesi müstesna– binlerce halk ve yirmi polislerin bulunduğu sıralarda bile başını açması ihtar edilmediği ve münzevî olduğu halde, o düşüncesiz memurların mânâsız ihanet için müdahale niyeti, doğrudan doğruya anarşilik hesabına vatan ve millete tehlike getirmeye çalışmaktır. Ve bütün bütün kanunsuz olmakla beraber, senelerden beri emsaline rastlanmamış, bir ferâgat-ı nefis ve fedakârlıkla

[1] Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

en ağır şerait altında yüz otuz parçadan müteşekkil muazzam ve harika eser külliyatıyla vatan ve milletin mânevî kurtuluşunu temin eden böyle bir zata bu tarzda ilişmek, elbette millet ve gençliğin mahv u perişan olmasına gayret eden gizli vatan düşmanlarına yardım etmek ve âlet olmaktır. Afyon'da bir-iki mütemerrid, bir zındık masonun iştirak ve teşvikiyle, o insanın bu tarz ihanet etmek fikrine, hiçbir ihaneti kabul etmeyen Üstadımızın tahammül etmesinden ve ehemmiyet vermediğinden şu hakikati katiyen anladık ki, bu vatan ve millete kendi yüzünden bir zarar gelmemesi için haysiyetini, şerefini, nefsini, ruhunu, rahatını dahi feda etmiştir.

Konyalı Zübeyir

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Evvelâ: Hem sizin, hem bu memleketin, hem âlem-i İslâm'ın mühim bayramlarının mukaddimesi olan, bu memlekette şeâir-i İslâmiye'nin yeniden parlamasının bir müjdecisi olan ezan-ı Muhammedî'nin *(aleyhissalâtü vesselâm)* kemâl-i ferahla on binler minarelerde okunmasını tebrik ediyoruz. Ve seksen küsûr sene bir ibadet ömrünü kazandıran Ramazan-ı Şerif'teki ibadet ve dualarınızın makbuliyetine âmîn diyerek rahmet-i ilâhiyeden her bir gece-i Ramazan bir Leyle-i Kadir hükmünde sizlere sevap kazandırmasını niyaz ediyoruz. Bu Ramazan'da şiddetli zafiyet ve hastalığımdan tam çalışamadığımdan sizlerden mânevî yardım rica ediyorum.

Sâniyen: Benim son hayatımı Isparta havâlisinde geçirmek büyük bir arzumdur. Ve Nur Efesinin dediği gibi demiştim: "Isparta, taşıyla toprağıyla benim için mübarekтir." Hattâ yirmi beş seneden beri beni işkence ile tâzip eden eski hükûmete kalben ne vakit hiddet etmişsem, hiçbir zaman Isparta hükûmetine hiddet etmeyip, o mübarek vatandaki hükûmetin hatırı için ötekileri de unutuyordum. Hususan oradaki eski tahribatı tamirata başlayan hakikî vatan-perverler olan Demokrat namında hamiyetli Ahrarlar, yani hürriyet-perverler, Nur ve Nurcuları takdir etmelerine çok minnettarım. Onların muvaffakiyetine çok dua ediyorum. İnşaallah, o Ahrarlar istibdad-ı mutlakı kaldırıp tam bir hürriyet-i şer'iyeye vesile olacaklar.

Sâlisen: Bayramdan bir miktar sonraya kadar burada kalmaklığımın bir sebebe binâen lüzumu var. Bir-iki ay sonra Medresetü'z-Zehra erkânlarının kararıyla ve İstanbul ve Ankara üniversitelerindeki genç Said'lerin de muvafakatıyla nereyi benim için münasip görürseniz orayı kabul edeceğim. Madem

hakikî vârislerim sizlersiniz ve şahsımdan bin derece ziyade dünyada vazifemi de görüyorsunuz. Bu hayat-ı fânideki son menzili sizin reyinize bırakıyorum.

Râbian: Hem tebriklerini, hem şiddetli alâkalarını gösteren Ahmed Nazif ve Ahmed Feyzi ve Halil İbrahim ve Hasan Atıf ve Bucak'ta ve Eflâni ve İstanbul'daki Nurcuların mektuplarına benim bedelime sizler cevap verirseniz, sizleri tevkil ediyorum.

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Evvelâ: Hadîs-i şerifin sırrıyla Ramazan-ı Şerif'in nısf-ı âhirinde, hususan aşr-ı âhirde, hususan tek gecelerde, hususan yirmi yedisinde[1], seksen küsûr sene bir ibadet ömrünü kazandırabilen Leyle-i Kadir'in ihyasına ve her biriniz umum Nur talebeleriyle beraber, hususan bu bîçâre, çok kusurlu, hasta, zayıf kardeşinizi hissedar etmenizi ve her birinizin dualarınızın binler mânevî âmînlerin teyidiyle dergâh-ı ilâhîde kabul olmasını rahmet-i ilâhiyeden niyaz ediyoruz.

Sâniyen: Üniversitedeki genç Said'lerin hakikaten Medresetü'z-Zehra'nın İstanbul ve Ankara'daki vazifesini yaptıklarına ve bu bîçâre Said'e ihtiyaç bırakmadıklarına ve Risale-i Nur'un her bir cihetle kâfi olmasının bir numûnesi olarak şimdi size leffen gönderdiğimiz, onların mebuslara hitaben yazdıkları beyannamelerini; ve yine onların bir eseri olan *Tarihçe-i Hayat*'ın yetmiş nüshasının baş tarafına koyup yetmiş mebusa göndermeleri için bize gelen beyannamelerini berây-ı mâlûmat size gönderdik. Siz münasip görseniz, onu ve size evvelce gönderdiğimiz Sungur'un Maarif Vekâleti'ne müdafaası ve Mustafa Osman'ın Adliye Vekiline istidasıyla beraber *Tarihçe-i Hayat*'a bir nevi zeyil olarak el yazmasıyla veya makine ile veya İnebolu'daki yeni harfle elli-altmış nüsha teksirini reyinize havale ediyoruz.

Sâlisen: Medresetü'z-Zehra erkânları, benim şahsımın da hakikî vekilimdirler. Bana, şahsıma gelen mektuplara, onlar benim bedelime cevap versinler. Hususan Hüsrev'in mektubunda isimleri bulunan zatlara karşı münasip cevap verirsiniz. Ahmet Feyzi'nin size karşı yazdığı mektubun cevabının parçasını leffen size gönderiyoruz.

Umum kardeş ve hemşirelerimin mübarek Ramazan'larını ve umum gecelerini, mânevî Leyle-i Kadir'lerini tebrik ile selâm ve dua ve dualarını rica ediyoruz.

---

1 Bkz.: Buhârî, *îmân* 36, *leyletü'l-kadr* 3-4; Müslim, *müsâfirîn* 176, 177, 179, 180, *sıyâm* 205-218.

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1]

Hak ve hakikatin nâşiri olan Sebilürreşad'a, halen Halk Partisi namına yapılan yüz cihetle kanunsuz bir muameleyi arz ediyoruz:

Üstadımız Bediüzzaman Said Nursî, şiddetli zehirlerin neticesi olarak hastalığı şiddetlenip hayattan ümidini kestiği için, kendi nafaka parasıyla aldığı sekiz adet kitabını muhafaza etmek üzere müftü kardeşine göndermişti. Emirdağ Postahanesi güya zabıta memuru vazifesini yapıyor gibi, gizli bir maksada binâen bu kitapları zaptederek hemen bizzat kendisi gidip jandarma dairesine, kaymakama, adliyeye ve telefonla Afyon'a şâyi edip işi şâşaalandırarak kitapların hepsini adliyeye verdirmiştir. Hâlbuki kitapların mahiyeti şudur:

Beş parçası, mahkemede bulunan müdafaat ve zeyillerinden ibarettir. Diğer üç kitap da, şimdiki Adliye Vekili Halil Özyörük'ün üç defa beraatlerine karar verdiği eserlerdir ki, Denizli Mahkemesi aynı eserlerin eczalarını iade etmiştir. Ve Afyon Mahkemesi'nin de hükümlerini bozmuş ve o eserlerin beraatlerine rey vermiştir.

Gerçi, komünist olan eski adliye vekili Fuat Sirmen, eski heyet-i vekileye ihbar etmiş ve Kur'ân'ın gayet hak ve menfaatli bir tefsiri olan *Zülfikar* mecmuasının dört yüz sayfası içinde, otuz sene evvel yazılan iki âyetin tefsirine dair iki sayfayı bahane ederek bu çok mühim eseri yasak etmeye çalışmıştır. Hâlbuki şimdi millet ve vatana gayet zararlı olan komünist ve masonların eserlerine müsaade edildiği halde, yüz binler kimselerin imanını kurtaran Kur'ân'ın gayet hak ve pek çok menfaatli bir tefsiri olduğunu beş yüz bin adamın şehadetiyle isbat edeceğimiz eserlere evrâk-ı muzırra gibi böyle muamele yapmak ve Üstadımıza bu hastalıklı, nâzik zamanında öz kardeşine karşı bu hazin teessüratı vermek, yüz cihetle kanunsuzdur diye arz ediyoruz.

Sâniyen: Bu meselenin gayet sinsi ve gayet gizli hakikati şudur: Üstadımız mânen ve maddeten Demokrat Partiye yardım için talebelerini hafifçe teşvik etmişti. Bunu, Halk Partisi'nin muannid müstebidleri anladıkları için, mânâsız bahaneyle habbeyi kubbe yaparak bu muameleyi yaptılar. Yoksa her tarafta bu kitaplar posta ile alınıp veriliyor ve buraya da İstanbul'dan, başka yerlerden geliyor ve ilişilmiyordu. Bu vaziyet çok dessasâne ve ümit edilmeyen bir plândır.

---

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

Sâlisen: *Zülfikar*'daki mevzubahis iki âyetin tefsirinden bin misli bir muhalefetle, halen matbuâtta eski hükûmete hücumlar yapılıyor ki, şimdi o âyetlerin tefsiri zerre miktar bir suç olamıyor. Bundan da anlaşılıyor ki, bu muameleler Halk Partisi hesabına yapılmakta devam edilen keyfî işlerdir. Ve Halk Partililerin "Saltanat Demokratlarda ise, hüküm ve icraat ve iktidar bizdedir." diye olan iddia ve vehimlerinin bir numûnesidir.

Emirdağ Nur talebeleri namına
Mehmed, İbrahim, Ziya, vesaire…

Reisicumhura, Heyet-i Vekileye, Başbakanlığa,

Adliye Bakanlığı yüksek katına, Diyanet Riyaseti'ne,

Ankara

Hakikî adalet ve hürriyet için çalışan zatlara birkaç nokta beyan ediyorum:

Birinci nokta: Hem Denizli Mahkemesi, hem Ankara Ağır Ceza Mahkemesi, bütün Risale-i Nur eczalarını tetkik edip ve ehl-i vukufun da iştirakiyle beraatlerine ve sahiplerine iade etmesine bir mahzur olmadığına karar verip Said'i arkadaşlarıyla beraat ve tahliye ederek, iki sene ellerde ve mahkemelerde kalan Nur Risalelerinin tamamıyla Said'e ve arkadaşlarına iade edildiği ve aynı kararı Mahkeme-i Temyiz kaziyye-i muhkeme haline getirip tasdik ettiği halde; şimdi Afyon'un, Said'in şahsına karşı iki garazkârın aynı kitapları, hem gayet antika mucizâtlı yazılı Kur'ân'ını, bütün bütün hilâf-ı kanun olarak müsâdere edip Said ve arkadaşlarına verdiği asılsız hükmünü yine aynı Mahkeme-i Temyiz bozduğu ve şimdi vatan ve milleti eski partinin garazkârâne istibdadından kurtaran hamiyetkâr, vatan-perver bazı Demokrat liderleri kemâl-i istihsan ile o risaleleri kabul edip sahip oldukları halde, üç senedir hiç sebepsiz binler lira bizim gibi fukaraya zarar vermek, üç defa beraat etmiş bir mahkemeyi üç sene uzatıp –acip bir zulüm içinde şahsî bir garazkârlık vardır ki– yirmi ay tecrid-i mutlakta hizmetçisiyle temas ettirmediler. Tahliyeden sonra iki polis kapısında bıraktılar. Hem o gayet müttakî Nur şâkirtlerini, kasten, sebepsiz, sırf takvâlarına ihanet için, mağrip namazının vaktinde muhakeme edip namazlarını kazaya bırakarak acip bir zulmetmişler. Hem bütün bu Risale-i Nur eserlerini bir defa da Isparta tamamen müsâdere edip tetkikten sonra tekrar aynen iade etmiş.

Demokratların zamanında madem ezan-ı Muhammedî ve din dersleri gibi şeâir-i İslâmiye ile Kur'ân'a hizmet ve eskilerin Kur'ân zararına tahribatları tâmire başlanılmış.. ve madem dinsizlerin ve masonların ve komünistlerin eserleri intişar ediyor.. elbette âlem-i İslâm'ın Mekke, Medine, Şam gibi yerlerinde büyük âlimlerin takdir ve tahsinlerine mazhar olmuş ve Diyanet Riyaseti'nde hocalara okutturulan *Zülfikar*, *Asâ-yı Mûsâ* ve *Siracü'n-Nur* gibi filozofları susturan mübarek mecmuaları müsâdere etmek, üç sene onlarla beraber binler lira kıymetinde değerli, mucizâtlı, altınla İsm-i Celâl yazılmış, Diyanet Reisi bütün takdir ile tab'ına çalıştığı Kur'ân'ı müsâdere eden adamlar, elbette adalet ve adliye ve hakikat hesabına değil, belki komünist, masonluk hesabına bir garazkârlık ediyorlar. Ben kendim zehir hastalığıyla şiddetli hasta olduğumdan ve kendi hukukumu müdafaa edemediğimden, Sungur'u kendime vekil ediyorum. Eski hükûmetin bana karşı yirmi senelik işkenceyle bu tahribatın kaldırılmasını adalet-perver yeni hükûmetin bakanlarından bekliyorum. Kardeşlerimden Mustafa Sungur'u tevkil ediyorum.

Nur şâkirtleri namına
Said Nursî

(Ehemmiyetli bir hakikat ve Demokratlarla
Üniversite Nurcularının bir hasbihalidir.)

Şimdi milletin arzusuyla şeâir-i İslâmiye'nin serbestiyetine vesile olan Demokratlar, hem mevkilerini muhafaza, hem vatan ve milletini memnun etmek çâre-i yegânesi, ittihad-ı İslâm cereyanını kendine nokta-yı istinad yapmaktır. Eski zamanda İngiliz, Fransız, Amerika siyasetleri ve menfaatleri buna muarız olmakla mâni olurdular. Şimdi menfaatleri ve siyasetleri buna muarız değil, belki muhtaçtırlar. Çünkü komünistlik, masonluk, zındıklık, dinsizlik, doğrudan doğruya anarşistliği intac ediyor. Ve bu dehşetli tahrip edicilere karşı ancak ve ancak hakikat-i Kur'âniye etrafında ittihad-ı İslâm dayanabilir. Ve beşeri bu tehlikeden kurtarmaya vesile olduğu gibi, bu vatanı istilâ-yı ecânipten ve bu milleti anarşilikten kurtaracak yalnız odur. Ve bu hakikate binâen, Demokratlar bütün kuvvetleriyle bu hakikate istinad edip komünist ve masonluk cereyanına karşı vaziyet almaları zarurîdir.

Bir ezan-ı Muhammedî'nin *(aleyhissalâtü vesselâm)* serbestiyetiyle kendi kuvvetlerinden yirmi defa ziyade kuvvet kazandılar. Milleti kendilerine ısındırdılar, minnettar ettiler. Hem mânen eski İttihad-ı Muhammedî'den *(aleyhissalâtü vesselâm)* olan yüz binler Nurcularla, eski zaman gibi farmason ve İttihatçıların mason kısmına karşı ittifakları gibi, şimdi de aynen İttihad-ı İslâm'dan olan Nurcular büyük bir yekün teşkil eder. Demokratlara bir nokta-yı istinaddır. Fakat Demokrata karşı eski partinin müfrit ve mason veya komünist mânâsını taşıyan kısmı, iki müthiş darbeyi Demokratlara vurmaya hazırlanıyorlar.

Eskiden nasıl Ahrarlar iki defa başa geçtiği halde, az bir zamanda onları devirdiler. Onların müttefiki olan İttihad-ı Muhammedî *(aleyhissalâtü vesselâm)* efradının çoklarını astılar. Ve "Ahrar" denilen Demokratları kendilerinden daha dinsiz göstermeye çalıştılar. Aynen öyle de, şimdi bir kısmı dindarlık perdesine girip Demokratları din aleyhine sevk etmek veya kendileri gibi tahribata sevk etmek istedikleri katiyen tebeyyün ediyor. Hattâ ulemânın resmî bir kısmını kendilerine alıp Demokratlara karşı sevk etmek ve Demokratın tarafında, onlara mukabil gelecek Nurcuları ezmek, tâ Nurcular vasıtasıyla ulemâ, Demokrata iltica etmesinler. Çünkü Nurcular hangi tarafa meyletseler ulemâ dahi taraftar olur. Çünkü onlardan daha kuvvetli bir cereyan yok ki, ona girsinler.

İşte madem hakikat budur, yirmi beş seneden beri ehl-i ilmi, ehl-i tarikatı ezen, ya kendilerine dalkavukluğa mecbur eden eski partinin müfrit ve mason ve komünist kısmı bu noktadan istifade edip Demokratları devirmemek için, Demokratlar mecburdurlar ki hem Nurcuları, hem ulemâyı, hem milleti memnun ve minnettar etmek, hem Amerika ve müttefiklerinin yardımlarını kaybetmemek için bütün kuvvetleriyle ezan meselesi gibi şeâir-i İslâmiye'yi ihyâ için mümkün oldukça tamire çalışmaları lâzım ve elzemdir.

Maatteessüf, bazı müfrit ve mason ve komünistler, Demokrat aleyhinde olduğu halde kendini Demokrat gösteriyorlar ki, Demokratları tahribata sevk etsin ve din aleyhinde göstersin, onları devirsin.

Nur talebeleri ve Nurcu Üniversite gençliği namına
Sâdık, Sungur, Ziya

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1]

اَلسَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكَاتُهُ أَبَدًا دَائِمًا[2]

Aziz, sıddık, fedakâr kardeşimiz Hacı Ali,

Gönderdiğiniz kıymettar ve bilhassa Hazreti Üstadı pek çok sevindiren mektubunuzu aldık. Üstadımız diyor ki:

"Risale-i Nur bu zamanda kâfidir. On sene medresede okuyanlar, Risale-i Nur'la bir senede aynı istifadeyi ettiklerine şahit, binler ehl-i ilim var. Madem Hacı Kılıç Ali bir buçuk sene bütün Risale-i Nur eczalarına sahip çıkmış, kısmen okumuş; nazarımızda yirmi senelik bir Nur talebesidir. Ben her sabah haslar içinde onun ismiyle bütün mânevî kazançlarıma, defter-i a'mâline geçmek için hissedar ediyorum. Öyleyse o da bütün hayatını Risale-i Nur'a vermeye mükelleftir.

"Demek şimdiye kadar Câmiü'l-Ezher'e gitmeye muvaffak olmaması ehemmiyetli bir hikmet içindir ki, Nur'lar ona kâfi imiş. Şimdi Şam'a, Halep'e yakın olan Urfa'da bir Medrese-i Nuriye ileride teşekkül etmesini kuvvetli ümit ediyoruz. Kılıç Ali ile beraber Eski Said'in gayet kıymettar bir talebesi olan Şam'daki Molla Abdülmecid, Urfa'daki Nur'un talebelerinden Seyyid Salih ve onun yanına giden Nur'un fedakâr bir talebesiyle muhabere etsinler. Ben hem Molla Abdülmecid'e, hem Hacı Ali'ye, hem Şam'daki Risale-i Nur'la alâkadar olanlara pek çok selâm ediyorum. Ve dualarını ve o mevki-i mübarekede bana dua etmelerini rica ediyorum." dedi.

Evet, kahraman kardeşimiz Hacı Ali, Hazreti Üstad daima sizin fedakârlığınızı izhar buyuruyorlar. Biz de sizi tahsinlerle tebrik ediyoruz.

اَلْبَاقِي هُوَ الْبَاقِي[3]

Üstadın hizmetinde bulunan kusurlu
Sungur, Zübeyir, Ziya

---

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

2 Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi; sonsuza kadar sürekli üzerinize olsun.

3 Kendinden başka her şeyin fâni olduğu gerçek Bâkî, Allah'tır.

Aziz kardeşim,

Evvelâ: Bin mâşaallah; *Sözler* mecmuasında yanlışlar yok gibidir. Birkaç kelime var ki, leffen gönderildi.

Sâniyen: Eğer münasip görseniz gönderdiğim bu elli lirayı benim hesabıma mahkemedeki mecmuaların bedeline benim için alınız, gönderiniz. Eğer münasip görmezseniz, bu defaki gönderdiğiniz mecmuaların bana mahsus olacak kısmının fiyatına alınız.

Sâlisen: Şimdilik *Tarihçe-i Hayat*'ı mebuslara parasız vermemek münasiptir. Parasıyla isteyenlere verilsin. Fakat on-yirmi nüsha Ankara'da bulunsa münasiptir.

Said Nursî

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1]

Muazzam ve harika Risale-i Nur Külliyatı'ndan iki büyük mecmuanın imha edileceği hakkında dehşetli bir haber işittik. Gayet hak ve hakikatli ve filozofları ilzam eden o mecmualar, Risale-i Nur'un diğer eczalarıyla beraber Denizli ve Ankara mahkemelerinde beraat verilip kaziyye-i muhkeme haline gelerek iade edildiği ve iki defa Temyiz Mahkemesi beraat ettirdiği halde ve Mısır, Şam, Halep, Mekke-i Mükerreme ve Medine-i Münevvere gibi âlem-i İslâm'ın mühim merkezlerinde fevkalâde bir takdir ve tahsine mazhar olan ve makbuliyetine hürmeten Hazreti Peygamber *(aleyhissalâtü vesselâm)*'ın kabr-i şerifi ve Hacerü'l-Esved üzerine konulan bu eserler hakkındaki bu müthiş muamele, Halk Partisi'nin yaptığı diğer azîm cürümleri gibi tarihte emsali görülmemiş bir cinayettir.

Biz Nur talebeleri, o cebbar gaddarlardan hakkımızı kolayca alabilirdik. Fakat İslâmiyet'in asırlardır bayraktarlığını yapan kahraman Türk milletinin mâsum çoluk-çocuk ve ihtiyarlarına karşı Risale-i Nur'un bizlerde husule getirdiği kuvvetli şefkat itibarıyla ve Kur'ân-ı Hakîm'in bizleri maddî mücadeleden men edip elimizde topuz yerinde Nur olması haysiyetiyle ve bütün kuvvetimizle mesleğimizin icabı olan âsâyişi temin etmek esasıyla, o zâlimlere maddeten mukabele edemedik. Yoksa, Allah göstermesin, bir mecburiyet-i kat'iye olursa, komünist ve masonlar hesabına ona sebebiyet verenler bin defa pişman olacaklardır.

---

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

Hem biz müşahedatımızla kat'î bir kanaatteyiz ki, Risale-i Nur'a ilhad ve zındıka namına ilişildiği zaman, umumî bir musibet geliyor. Taarruzun aynı vaktinde dört defa büyük zelzelenin vukuu ve çok hâdisâtın aynı vakitte zuhuru, bu kanaatimizi tasdik etmiş. Bu itibarla öyle bir kararın infazından ehl-i imanın titrediği, o hârikulâde ve kıymettar, mübarek mecmualar hakkında imha cinayetinin işlenmesi, bu millet ve memleket içinde mânevî zelzeleler, fırtınalar, tâun ve tufanlar kopacak kuvvetli ihtimalinden telâş ediyoruz. Zira Risale-i Nur'a dört defa taarruz ve hücum zamanında şiddetli zelzelelerin tevafuku, bu hakikati kör gözlere dahi göstermiştir. Hattâ mahkemede dâvâ ettik.

Hem müfessirlerin üç yüz elli bin tefsirlerine ittibaen, iki sayfada iki âyât-ı Kur'âniye'yi tefsir ettiği bahanesiyle, yüz binler kimselerin imanına pek ziyade bir ehemmiyet ve tesirle hizmet eden dört yüz sayfalık *Zülfikar* mecmuasını müsâdere ve imha etmek, dünyada hiçbir kanunda olmadığından, sırf dinsizliğe âlet olarak yapılan bu fecî garazkârlık fâillerinin hak, hakikat ve adaletten ne derece uzak olduğunun zâhir bir delili bulunduğunu, zerre miktar vicdanı olanlar anlayacak ve yüzsüz yüzlerine lânet ve nefretler savuracaktır.

Halk Partili müstebid, mürteci cebbarların zamanında yapılmış olan bu korkunç muameleye kahraman Demokratlar hükûmeti mâni olup Afyon Mahkemesi'nde üç senedir hapsedilen ve zerre kadar bir suç mevzuu bulunamayan eserleri ve en başta altın yaldızlı ve tevafuk mucizeli Kur'ân'ımızı derhal iade ettireceklerini kuvvetli ümit edip, alâkalı makamlardan rica ediyoruz.

Nur talebeleri namına
Hüsrev, Sungur

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1]

Aziz, kahraman ağabeyimiz,

Evvelâ: Gayet derecede bir ehemmiyetli meseleyi arz ediyoruz ki, büyük mecmualarımızın imhasına sakın, sakın meydan verilmeyecektir. Ne pahasına olursa olsun kurtarılacaktır. Yalnız imha kararı şimdi mi, yoksa eskiden mi verilmiştir? Ve sizce bu imha kararı resmen sabit midir? Bu ciheti olduğu gibi öğrenerek bize acele ve derhal bildiriniz.

---

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

Sâniyen: Bu hususta, Ankara'da olan kahraman Sungur'a ve Devlet Bakanı'na yazılan yazıyı berây-ı mâlûmat takdim ediyoruz. Binler selâm ve hürmetle ellerinizden öperiz.

Ziya, Zübeyir

Aziz ve çok kıymetli kahraman kardeşimiz Sungur,

Evvelâ: Binler selâm eder, Cenab-ı Hak'tan Nur hizmetinizde hayırlı muvaffakiyetlerinizi dileriz.

Sâniyen: Çok ehemmiyetli ve mahrem bir işi haber veriyoruz. Haber aldığımıza göre, "Isparta adliyesinde zaptedilen yüz yetmiş cilt *Asâ-yı Mûsâ* ve *Zülfikar* mecmuaları –ki, o mecmuaları şimdiki Adliye Bakanı beraatini, iadesini tasdik edip daha evvelce Denizli'de de Üstadımıza verilen kitaplardır– bunların imhası için karar verilmiş. Zemin ve semâvâtı hiddete getirecek ve mevcudatı ağlatacak bu müthiş kararın Demokratlar aleyhinde Halk Partisi'nin müfrit adamları tarafından tertip edilen bir plân olduğundan katiyen şüphemiz yoktur. Zira Nur talebelerinin Demokratları muhafaza ettiğini ve Demokratların kuvvetli bir istinadgâhı olduğunu müfrit şeytanlar anlamışlar. Nur talebelerini Demokratlardan bu tarzda nefret ettirip hükûmeti yıkmaya çalışıyorlar. Bu plânın akîm kalması ve mecmualarımızın kurtulması ve Afyon'daki kitaplarımızın tamamen iade edilmesi için, pek fazla bir ehemmiyet ve gayretle çalışılmasını Üstadımız sizlere havale ediyor.

Ziya, Zübeyir

Devlet Bakanlığına,

Zatınıza vatan ve milletin mukadderatı mevzuunda, gayet derecede ehemmiyetli, şeytanın bile zor düşünebileceği bir tarzda tertip edilen Demokratlar aleyhindeki bir plânı ifşa ediyoruz; şöyle ki:

Bu vatanda dinsizlikle ve istibdad-ı mutlak ve eşedd-i zulme karşı yirmi yedi yıldır perde altındaki hususî neşriyatla harikulâde bir ferâgat-i nefisle mücahede eden Bediüzzaman Said Nursî'nin vücuda getirdiği muazzam Nur talebeleri câmiasının Demokrat Parti'yi muhafaza ettiğini Halk Partisi'nin müfrit dessasları anlamış, hattâ bir zamanlar gayet gizli olarak Nur talebelerinin kesretle bulunduğu mıntıkalara tetkik ve tecessüs için İsmet çıkarılmış idi.

İşte, Anadolu'nun her tarafında harika bir kuvvet-i imaniye ile, fevkalâde bir fedakârlıkla bu milletin iman ve İslâmiyet'e hizmet edip cebbarlar saltanatının esasından ve kökünden yıkılmasına medar olan Nur talebelerini Demokratlardan nefret ettirmek için, uhrevî ve dünyevî hayatlarının halâskârı olan, yüz binlerle ehl-i imanı ve bir kısım yüksek tahsil gençliğini tenvir ve irşad eden ve Arabistan'da ve Mısır'da büyük bir takdir ve tahsine mazhar olan ve mübarekliğine hürmeten Peygamberimizin kabr-i şerifi ve Hacerü'l-Esved üzerine konulan *Zülfikar* ve *Asâ-yı Mûsâ* mecmualarının Isparta adliyesi tarafından yakılmasına karar verilmek gibi, arz ve semâvâtı hiddete getirecek ve mevcudatı ağlatacak derecedeki bir hükmü haber aldık. Hâlbuki yüz on dokuz parçadan müteşekkil Risale-i Nur Külliyatı'ndan olan bu büyük mecmuaların parçaları da Risale-i Nur Külliyatı'yla beraber 1944 senesinde Denizli Ağır Ceza Mahkemesi'nde müttefikan beraat verilmiş ve yüksek Temyiz Mahkemesi tasdik etmiştir. Kaziyye-i muhkeme haline gelmiş ve bütün eserler, müellif-i muhteremine ve sahiplerine iade edilmiştir. Son Afyon Mahkemesi'nde de Halk Partisi hükûmetinin komünist vekilinin hususî emirleriyle verdiği garazkâr hükmü, kahraman Demokratların adliye vekili, eski Temyiz Mahkemesi'nin âdil reis-i muhteremi esasından nakzetmiştir. Nihayet af kanunu ile, gaddarâne giriştikleri ve içinden çıkamadıkları iftira ve ithamların üzerine perde çekmişler ve afla neticelendirmişlerdir.

Hakikat bu merkezde iken ve şimdi eski hükûmete binler hakaretli neşriyatlar, bütün hürriyetle devam ederken ve dört yüz sayfalık gayet hak ve hakikatli bir mecmuanın iki sayfasında bir âyetin tefsirini, garaz ve bahaneyle medâr-ı mesuliyet yapıp o mecmuanın imha cihetine gidilmesi, doğrudan doğruya eski zâlim parti hesabına şu maksada matuftur ki, yüz binlerle Nur talebelerini Demokratlar aleyhine çevirip, Demokrat Partisi'nin sessiz, sadasız, gösterişsiz, fakat dindarlıklarıyla gayet muhkem bir istinadgâhını yok etmek ve Demokrat hükûmetini yıkmaktır. Bu müthiş ve şeytanî plânın akîm kalması için zât-ı âlînize ehemmiyetle ihbar eder ve hürmetlerimizi arz ederiz.

Üniversite Nur talebeleri namına
Yusuf Ziya Arun

Çok aziz, çok mübarek, çok sevgili, çok müşfik Üstadımız Efendimiz Hazretleri,

Mucizâtlı ve İsm-i Celâl altın ile yazılı, yaldızlı Kur'ân'ı Diyanet Riyaseti, Afyon Mahkemesi'nden getirtmiş ve dünkü gün İstanbul Mushaflar İnceleme Heyeti'ne göndermiştir. Heyet tetkikten sonra neşrinin lüzum ve elzem olduğunu tasdik ederek geri iade edecekmiş.

Hem Akşehirli kahraman Ahmed Altın kardeşimizin daha evvel bir suretini siz sevgili Üstadımıza gönderdiği ve Diyanet Reisliği'ne yazdığı istidasını Diyanet Riyaseti Müşavere Heyeti tetkik etmiş. Bunun üzerine, siz sevgili Üstadımızın Diyanet Riyaseti'ne hediye ettiğiniz iki takımın birisini müşavere heyetine tetkik için verecekler. Diyanette Nur'ların lehinde çalışan muhterem kardeşimiz var. Hakikaten, sevgili Üstadımız, baştanbaşa zulmetli, kararmış olan Ankara şimdi pek çok değişmiş ve gittikçe değişmekte. Saçılan zehirler ve kendisine karşı gençliğin tezahüratı tesirini kaybetmiş.

Sungur

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Evvelâ: Bin bârekâllah, hem *Sözler* mecmuasının güzel ve sıhhatli olmasına ve müsâderedeki mecmuaların imhadan kurtulmasına numûne olarak bir kısmını elde etmenize binler mâşaallah ve elhamdülillâh, deriz.

Sâniyen: Benim namıma gelen mektuplara Medresetü'z-Zehra erkânları münasip tarzda benim bedelime cevap vermelerini onlara havale ediyorum. Ezcümle, Ankara'da Osman Nuri kardeşimiz oranın bir Hasan Feyzi'si hükmünde Nur'lara tesirli hizmet ve benim için hanesi yanında bir menzil yapması ve hastalığım zamanında güya hastalığımın tahfifine Hasan Feyzi gibi yardım eder gibi kendi hastalığına memnun olmasına çok minnettarım. Fakat kitaplarımızı mahkemeden almadığımızdan burada bekliyorum. Kur'ân'ımızı ve bazı mecmualarımızı tab' zamanında orada bulunmak istiyorum. Fakat şimdi burada çok lüzumlu işler olduğundan gidemiyorum, gücenmesin. Eğer o orada olmasaydı, benim gitmem lâzımdı. Fakat o, bana ihtiyaç bırakmıyor. Allah razı olsun, hizmet-i Nuriye'de onu muvaffak etsin.

Halep'te İhvan-ı Müslimîn âzâsının bana yazdığı tebriğe mukabil onu ve İhvan-ı Müslimîn'i ruh u canımızla tebrik edip "Binler bârekâllah." deriz ki, ittihad-ı İslâm'ın Anadolu'da Nurcular –ki eski İttihad-ı Muhammedî'nin halefleri

hükmünde– ve Arabistan'da İhvan-ı Müslimîn ile beraber hakikî kardeş olan Hizbü'l-Kur'ânî ve İttihad-ı İslâm cemiyet-i kudsiyesi dairesinde çok saflardan iki mütevafık ve müterafık saf teşkil etmeleriyle ve Risale-i Nur ile ciddî alâkadar ve bir kısmını Arabîye tercüme edip neşretmek niyetleri, bizleri pek ziyade memnun ve minnettar eyledi. Benim bedelime, İhvan-ı Müslimîn Cemiyeti namına bana tebrik yazana cevap verirsiniz. O taraftaki Nur şâkirtlerine ve Nur eczalarına himayetkârâne alâkadar olsunlar.

Sâlisen: Atabeyli metîn ve ciddî bir kardeşimiz Abdullah Çavuş'un yazdığı mektubu tasdik ediyorum. Kırk sene evvel hadislere verdiğim mânânın yeniden bu zamanda tevili görünüyor. Muannidler dahi itiraf etmeye mecbur oluyorlar. Ve istibdad-ı mutlakın cehennemî azâbını dünyada da çekmeleri, *Siracü'n-Nur*'un Beşinci Şuâ'ı ile verdiği haberleri zaman tasdik ediyor. Hem Samsunlu İhsan'ın samimî mektubu gösteriyor ki, buraya gelen tam bir takım Nur eczalarını kendine alan Samsun'un bir mebusu o havalide nurlu bir uyanmak ve intibaha vesile olmuş ki, böyle İhsanlar yetişiyor. İhsan'ı o zat ile beraber dualarımıza dahil ediyoruz.

Râbian: Yirmi Dokuzuncu Söz'ün keramet-i elifiyesi hakikaten harika olduğu gibi, makineyle bu tarzda bu kadar güzel çıkması yazanın da bir harikasıdır. Umuma selâmlar.

اَلْبَاقِي هُوَ الْبَاقِي[1]

Hasta ve memnun kardeşiniz
Said Nursî

اَلسَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكَاتُهُ أَبَدًا دَائِمًا[2]

Nurculara ehemmiyetli bir müjde:

Evvelâ: Kırk seneden beri takip ettiğim ve Sultan Reşad'ın yirmi bin altın ve eski müstebidler hükûmetinin Millet Meclisi'nde 163 mebusun imzasıyla 150 bin banknotu, küşadı için tahsisat verdikleri; hem âlem-i İslâm'ın, hem şarkın, hem bu milletin en mühim bir işi olan Van vilâyetinde Câmiü'l-Ezher gibi bir İslâm dârülfünunu ve büyük üniversitesi olan Medresetü'z-Zehra'nın yapılması lüzumunu yeni hükûmetin reisi de anlamış ki, büyük memleket işle-

1 Kendinden başka her şeyin fânî olduğu gerçek Bâkî, Allah'tır.
2 Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi; sonsuza kadar sürekli üzerinize olsun.

ri içinde sizlere müjde olarak gönderdiğim aşağıdaki haberi vermiş. Fiilen yapılmasa dahi bu mânânın anlaşılması büyük bir fâl-i hayırdır.

İşte, Mecliste Reisicumhur büyük işler sırasında, ehemmiyetli nutkunda bu gelen fıkrayı söylemiş. Van havalisinde Doğu Üniversitesi'nin kurulması için Maarif Vekâletinin tetkikatına giriştiğini söyleyen Celâl Bayar demiştir ki: "Doğu vilâyetlerimizden olan Van'da böyle bir irfan müessesesinin kurulması için bütün müşkülât iktiham olunmalı ve önümüzdeki bütçe yılında işe başlanmalıdır." demiştir. Demek, *Tarihçe-i Hayat*'ı takdim eden genç üniversiteliler bir derece Nur Risaleleri'nin kıymetini Reis'e ihsas etmişler.

Sâniyen: Reisicumhur'un bu çok ehemmiyetli fıkrası Risale-i Nur'un bu memlekette ve bu vatanda ettiği ve edeceği çok kıymettar hizmetlerinin anlaşıldığına bir emaredir. Ve Nurcuların bütün çektikleri zahmet ve Nur'un müsâdereleri bu büyük neticeye vesile olması cihetiyle şekva değil, şükretmelidir.

Aziz, sıddık kardeşlerimiz Ziya ve Abdülmuhsin,

Üstadımız diyor ki:

"Eşref Edip kırk seneden beri iman hizmetinde benim arkadaşım ve *Sebilürreşad*'da makale yazan ve şimdi vefat eden çok kıymetli kardeşlerimin mümessili ve hakikî İslâmiyet mücahidlerinden bir kardeşimdir. Ve Nur'un bir hâmisidir. Ben vefat etsem de, Eşref Edip Nurcular içinde bulunmasıyla büyük bir teselli buluyorum.

"Fakat Nur Risalelerinin ve Nurcuların siyasetle alâkaları yok. Ve Risale-i Nur, rıza-yı ilâhîden başka hiçbir şeye âlet edilmediğinden, mümkün olduğu kadar Risale-i Nur'un mensupları, içtimaî ve siyasî cereyanlara karışmak istemiyorlar. Yalnız *Sebilürreşad*, *Doğu* gibi mücahidler iman hakikatlerini ehl-i dalâletin tecavüzatından muhafazaya çalıştıkları için, ruh u canımızla onları takdir ve tahsin edip onlarla dostuz ve kardeşiz fakat siyaset noktasında değil. Çünkü iman dersi için gelenlere tarafgirlik nazarıyla bakılmaz. Dost-düşman, derste farketmez. Hâlbuki siyaset tarafgirliği, bu mânâyı zedeler, ihlâs kırılır. Onun içindir ki, Nurcular emsalsiz işkencelere ve sıkıntılara tahammül edip Nur'u hiçbir şeye âlet etmediler. Siyaset topuzuna el atmadılar.

"Hem Nur Risaleleri küfr-ü mutlakı kırdığı için, küfr-ü mutlakın altındaki anarşiliği ve üstündeki istibdad-ı mutlakı kırdığı cihetle, bir nevi siyasete teması var tevehhüm edilmiş. Hâlbuki Nur'un tercümanı, birtek mesele-i imaniyeyi

dünya saltanatına değişmediğini mahkemelerde dâvâ edip yirmi beş sene tarz-ı hayatıyla ve emarelerle isbat etmiştir."

اَلْبَاقِي هُوَ الْبَاقِي[1]

Kardeşleriniz
Sâdık, İbrahim, Zübeyir

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Evvelâ: Bütün ruh u canımızla sizin faaliyetinizi ve muvaffakiyetinizi tebrik ediyoruz. Benim bütün elemlerime ve hastalıklarıma ilâç, Medresetü'z-Zehra'nın faaliyetinden ve muvaffakiyetinden ileri geliyor.

Sâniyen: *Asâ-yı Mûsâ*'nın Arapça'ya güzelce tercümesi için bir pusula yazmıştım. Bugün Ankara'ya giden Zübeyir ile Seyyid Salih'e gönderecektim. Hem Tarsus'ta mütekait bir zabitin samimî bir mektubuyla Risale-i Nur'dan bazı kitabı istediğine dair mektubunu, onu da Ankara yoluyla size gönderecektim. Birden Antalya Elmalı'nın gayet hâlis Nurculları namına, hem kendisi haremiyle beraber Afyon'a kadar gelen ve orada Nur'ların neşrine vasıta olan İbrahim Efendi birden şimdi geldi; ben de onunla size gönderdim. Umuma selâm.

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Medresetü'z-Zehra erkânlarına ehemmiyetli bir meseleyi havale ediyorum.

Seyyid Salih, "Arabistan'da *Asâ-yı Mûsâ*'nın çok lüzumu ve çok faydası olduğunu, oralarda seyahatimde anladım. Herhalde Arapçaya tercümesi lâzım geliyor." dedi. Benim halim ve hastalığım müsaade etmediği için, benim bedelime Medresetü'z-Zehra erkânı, dört yere, güzelce Arapçaya tercümesi için muhabere etsinler.

Bir mektubu Câmiü'l-Ezher'e, Emirdağlı Kılıç Ali vasıtasıyla orada birkaç edip zatlar tercüme etsinler. Bir mektup da, Ankara Diyanet Dairesi'nde Risale-i Nur'u ciddî takdir eden ve alâkadar olan bir-iki âlim Arapçaya tercüme etsinler.

---

1 Kendinden başka her şeyin fâni olduğu gerçek Bâkî, Allah'tır.

Biri de; Kayseri kazalarından Ürgüp Müftüsü kardeşim Abdülmecid'e yazsınlar ki, yirmi sene bütün kuvvetiyle Nur'a hizmet etmek ona lâzım iken etmediği için, onun bedeline bütün kuvvetiyle Arapçaya tercüme etsin.

Biri de, Isparta havalisinde Nur dairesindeki âlimler dahi, *Asâ-yı Mûsâ*'yı, taksim suretinde, her biri bir kısmını tercüme etsinler.

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Evvelâ: En büyük müjde ve Risale-i Nur'un tam serbestiyetine bir mukaddime olarak, çok ziyade beşaretinize sevindik. Isparta adliyesinin üç sene bir menzilde saklamaları, o menzilin kirası olarak o üç yüz lira bedeline, yeni yazı *Tarihçe-i Hayat*'ı bana bırakılan beş yüzden ikişer lira fiyat ile o üç yüz liraya o fiyatı mukabil tutarak o *Tarihçe-i Hayat*'tan elli tane gönderirsiniz. Dört sene hapis çeken mübarek *Asâ-yı Mûsâ* ve *Zülfikar* mecmuaları benim nazarımda pek fazla kıymettar olduğu için, bana elli liralık gönderiniz. Size şimdi elli lira gönderiyorum.

Sâniyen: Nazif'e bin bârekâllah, bin mâşaallah! İkinci bir Hüsrev; İnebolu ikinci bir Isparta olduğunu isbat ediyor. *Tarihçe-i Hayat*'ın en mühim meselesi Medresetü'z-Zehra olması cihetiyle Nazif'in bu neşriyatı, Reisicumhur'un Medresetü'z-Zehra mânâsında ve Doğu Üniversitesi namında Şark Camiü'l-Ezheri'ne ciddî çalışmasına bir vesile olduğunu zannediyoruz.

Sâlisen: Dinar'ın Baraklı imamı Süleyman'ın ehemmiyetli mektubuna karşı yazınız ki: Türkler hakkında senâ-yı Peygamberî muhakkaktır. Birkaç yerde Türklerden ehemmiyetle bahsetmiş; hadis var. Fakat bu hadisin hakikî sureti ne olduğunu, yanımda kütüb-ü hadisiye bulunmadığından bilemiyorum. Fakat mânâsı hakikat ve Türk milletinin senâ-yı Peygamberîye mazhar olduğu hakikattir. Bir numûnesi Sultan Fâtih hakkındaki hadistir.[1]

Nur'un birinci talebelerinden Hulûsi Bey'in, Ankara'da dostlarına Risale-i Nur dairesine girmesine teşvik eden mânidar ve güzel mektubu dahi gösteriyor ki, yirmi beş seneden beri hiç sarsılmadan Nur hizmeti yapmasına bir numûnedir.

Umum kardeşlerime ve hemşirelere binler selâm.

---

1 Bkz.: Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 4/335; et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* 2/38; el-Hâkim, *el-Müstedrek* 4/468.

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Evvelâ: Cenab-ı Hakk'a hadsiz şükrolsun, mahkemede üç sene hapsedilen *Asâ-yı Mûsâ* risalesinden ve *Sikke-i Gaybiye* risalesinden beş nüshayı kemâl-i sürur ile aldık. Cenab-ı Hak sizlerden ebediyen razı olsun, âmîn...

Sâniyen: Mahkemeden verilen *Zülfikar* nüshasında tashih olunmuş sehivler, bu nüshada tashih edilmemiş. Mu'cizât-ı Kur'âniye'nin Dördüncü Zeylinin yüz onuncu sayfasında, sekizinci satırında "hem *lâm*'ın" sehivdir. "Hem *lâ*'nın" olacak. Çünkü Kur'ânda *lâm* otuz bindir, *lâ* on dokuz bindir.

Sâlisen: Yeni harfle Isparta Sümerbank Fabrikası'nda bir zat bir mektubunda bir suâl soruyor. Benim bedelime siz Kader Risalesi'ni ona tavsiye edersiniz. Ben hem rahatsızım, hem hususî mektuplar yazamıyorum. Hem Zübeyir de Ankara'ya gitmiş. Hem yeni harfi de bilemiyorum. Berây-ı mâlûmat size gönderdim.

Râbian: Şoför Abdurrahmân ile kendi nafakam elli lirayı daha gönderdim. Bana gönderdiğiniz kitapları ve *Sözler* mecmuasını kalan borcuma hesap edersiniz. Pek acele oldu.

Umuma pek çok selâm ederim.

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Evvelâ: Sizi tebrik ediyorum. Ve bu defaki Hüsrev'in bakanlara yazdığı istida, pek mükemmel bir vesika-yı tarihiye hükmündedir. Fakat bir-iki gün evvel Sungur'dan aldığımız bir "tel"de, 185 eserin verilmesine emir verilmiş. Bu adetli cümleyi anlayamadık. Telgrafhanede müdürden sorduk. O memur onu yanlış almış. Makineden ben kulağımla işittim. "Ve bütün eserlerin geri verilmesine..." demektir. Hatırımıza geldi ki, acaba 130 risalenin bazılarını müteaddit cüzleri birer risale yapıp 185'e mi çıkardılar diye ihtimal verdik. Ve anlayamadık.

Hem *Yeni Sabah* gazetesi yazdığı gibi, Medresetü'z-Zehra'yı Doğu Üniversitesi namıyla büyük bir İslâm Darülfununu Reisicumhur'un tabiriyle, "her müşkülâtı iktiham edip onun yapılmasına çalışacaklarını" haber aldık. İnşaallah, kırk senedir takip ettiğimiz mühim bir maksadımız, vatan ve milletin menfaati için yapmaya mecbur olacaklar.

Sâniyen: Gönderdiğiniz, üç sene bizim gibi hapiste bulunan *Zülfikar* ve *Asâ-yı Mûsâ*'dan ehemmiyetli yerlere birkaç tane gönderdim. Ezcümle, Cezire'de cami imamı Vastanlı Abdurrahim benim eski talebelerimden olup buraya kadar geldi. Ben on adet mühim kitaplardan verdim. Fakat hatırıma geldi ki, *Zülfikar*'ın Mu'cizât-ı Kur'âniye Dördüncü Zeylinin iki yerde –biri sekizinci satırda, biri on ikinci satırda– "*lâ*'nın" yerine "*lâm*'ın" yazılmış. Hâlbuki *lâm* Kur'ân'da otuz bindir. *Lâ* on dokuz bindir. Bu sehiv başka nüshalarda kısmen tashih edilmiş. Fakat mahkemenizde kalan *Zülfikar*'larda tashih edilmemiş. Ben de burada unuttum. Siz Cezire'nin müftüsü vasıtasıyla o imam Abdurrahim'e müstensihin bu sehvini tashih edilmesini yazarsınız. Tâ ki Medresetü'z-Zehra'nın erkânı bu vasıta ile Cezire ile dahi münasebettar olsun diye size havale ediyorum.

Hem bu defa Hüsrev'in mektubunda Zübeyir'in Nazif'e göndereceği pusulayı oraya sehven gönderdiğini anladım. Hüsrev'in de küçük bir sehvi var. Çünkü Yirmi Dördüncü Mektup değil, Yirmi Dördüncü Söz'ün Onuncu Aslı'na dair Nazif'e bir kısacık mektubum vardı. Sureti burada kalmamıştı. Onuncu Aslı'n suretini Nazif'e gönderip o pusulanın suretini bize göndermesi için demiştim. Hâlbuki Onuncu Aslı sehven size göndermiş. Fakat gayet parlak, uzun istidası, bu küçücük sehvini hiçe indirdi, affettirdi.

Bu meselenin sırrı budur. Nazif büyük bir hayır yapmak için Nurcuların ehemmiyetli bir virdi olan *Cevşenü'l-Kebir*'i makine ile teksir etmiş. Bunun sevabına dair, hâşiyesindeki pek harika ve müteşabih hadislerden faziletine dair olan parçayı beraber teksir etmek için bana yazmıştı.

Ben de dedim: Otuz beş seneden beri her gün *Cevşen*'i okuduğum halde o hâşiyeyi üç-dört defadan ziyade okumadım. Onun için onun aynı, münasip olmaz. Tâ muarız ve zındıklar itiraz parmaklarını uzatmasınlar. İnşaallah yakında o mübarek *Cevşenü'l-Kebir*, Nurcuları şevkiyle tenvir edecek.

Sâlisen: Ankara ve İstanbul Üniversite Nurcuları İstanbul'da iki bin adet *Rehber'i* tab' ediyorlar. Zannımca büyük Rehber'dir. Daha iyi. İnşaallah gençlere büyük bir rehber olur. Kılıç Hacı Ali'ye Medresetü'z-Zehra ile münasebettar olmak için siz yazınız ki: *Asâ-yı Mûsâ*'yı edip âlimler, güzelce tercüme etsinler. Tâ o tercüme münasebetiyle âlem-i İslâm'ın o üstadları Nur'larla alâkadar olsunlar.

Râbian: Hacca giden kardeşimiz marangoz Ahmed selâmetle gelmiş mi, merak ediyorum. Hem *Zülfikar* ve *Asâ-yı Mûsâ*'nın âhirinde Hüsrev'e ve

yardımcılarına olan aynı duayı Mustafa Gül ve refiklerini ilâve ile *Sözler* mecmuasının âhirinde yazınız. Bâkî umumunuza selâm.

اَلْبَاقِي هُوَ الْبَاقِي[1]

Kardeşiniz
Said Nursî

Bu Muallim Osman, Ceylân'ın hapis arkadaşıdır. Ondan tam ders almış. İkinci bir Ceylân olmak kabiliyeti var. Medâr-ı hayrettir, duamda Nurcular dairesinde her gün isimleriyle yâd ettiğim iki sofî-meşrep, kendilerini satmak fikriyle bana ve Nur'a iliştiklerine dair mektup geldi. Ben gücenmedim, onları daha ziyade duama aldım. Aynen eskiden İstanbul'da eski partinin desiseleriyle bize ilişen mâlûm ihtiyar şeyh gibi, onları hem kendime mübarek kardeş, hem dost bildim, hakkımı helâl ettim. Fakat iki İhlâs Lem'a'larını okumalarını arzu ediyorum.

Kardeşlerim, siz dahi böylelerden gücenmeyiniz, münakaşa etmeyiniz.

Said Nursî

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[2] ، وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ[3]

اَلسَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكَاتُهُ[4]

(Mahkeme-i Kübrâ'ya Şekvâ ve Müdafaatın bir hâşiyesidir.)

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Bu mealde adalet-perver Demokratlar'a istida yazabilirsiniz. Hastayım, siz nasıl münasipse öyle yapınız. Avukatımızdan, bir gün evvel aldığımız mektupta "Kitaplarımızın suç mevzuu olan ve olmayanlarını tefrik etmeye çalışıyorlar." diye haber verdi. Şimdiye kadar yaptıkları gibi, yine hiçbir kanuna

---

1 Kendinden başka her şeyin fânî olduğu gerçek Bâkî, Allah'tır.

2 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

3 "Hiç bir şey yoktur ki, O'nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor bulunmasın." (İsrâ sûresi, 17/44)

4 Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi üzerinize olsun.

uymayan bir tarzda, binler kelime içinde bir risalede birtek kelimeyi bahane edip suç mevzuu yapmak, o risaleyi vermemek suretiyle Nur'ların intişarına garazkârâne mâni olmak fikriyle, hem kararnamelerini Mahkeme-i Temyiz'ce bütün bütün bozan o kararnamede suç mevzuu gösterdikleri, bizim aleyhimizde olmadığı halde müddeiumumînin iddianamesine karşı hata-savab cetvelinde seksen bir hatasını ve garazkârlığını kat'î isbat ettiğimiz halde, şimdi aynı garazkârlıkla dört yüz sayfa *Zülfikar* risalesini, birkaç satır tesettür ve irsiyet hakkındaki, yüz bin tefsirin aynı mânâyı söylediklerine binâen otuz-kırk sene evvel yazılan cümlelerini suç mevzuu yapıp o mecmua-yı azîmeyi müsâdere edip bize vermemek, dünyada hangi kanun buna müsaade eder?

Hem Afyon Mahkemesi'ndeki eserler –tekrarat-ı Kur'âniye ve melekler hakkındaki iki parçacık müstesna olarak– bütün eserler iki sene ellerinde kalarak hem Denizli, hem Ankara Ağır Ceza Mahkemesi beraatine karar vererek içinde suç mevzuu bulamadıkları ve bize iade etmeye karar verdikleri ve aynı eserler Isparta hükûmetinin bir vakit müsâdere ile tamamen eline geçtiği halde, tamamıyla sahiplerine iade ettikleri ve sonra da *Zülfikar*'la *Asâ-yı Mûsâ*'yı ruhsatsız eski yazıyla neşir bahanesiyle dört seneden beri müsâdere edip aynen hiçbiri zayi olmadan yüz yetmiş adet mecmuada bir suç mevzuu bulamadıkları için bizlere tamamen iade ettikleri ve bizim en mühim suçumuz olarak gösterdikleri eski partinin bir kısım şeflerine hakikat namına itirazımızın yüz misli ziyade şimdiki dinî mecmualar, resmî cerideler aynı itirazı şiddetle vurdukları halde, Risale-i Nur'un bir mahrem parçası, şimdiki zaman tamamıyla tayin ettiği bir hadisin hakikatini tefsir bahsinde şeflerin başı Lozan Muahedesi'nde hiçbir zaman hiçbir Müslüman hakikî Türk'ü, hiçbir Nasraniyet'e ve Yahudiliğe ve başka dine girmeyen ve İslâm kahramanları olan Türkleri Protestan yapmaya, mâlûm Hahambaşı ile ittifak ederek rey veren o adam, bütün ulemâ-yı İslâm'ın "Cevazı yok!" diye ittifaken hükmettikleri halde, on cihetle kanunlarla onu bütün bu vatandaki mâsum Müslümanlara cebren giydirdiği ve tarih-i beşerde bu çeşit mânâsız acip bir cebr-i umumî yapmak ve hiçbir kanuna uymayan keyfî kanun namına kanunla onu bu millet-i İslâmiye'ye cebren giydirmek; elbette o adama, o Lozan Muahedesi'nde verdiği dehşetli fikrini isbat etmiş ki, din-i İslâm'a gayet muzır olarak hadisin haber verdiği adam bu zamanda o şeftir.

İşte hakikat böyleyken Afyon Mahkemesi, adalet namına değil, belki o ölmüş adamın muhabbeti taassubu namına, eski harfle de neşredilen kararnamenin âhirinde bizi mahkûm etmek için en mühim sebep, savcının

garazkârlığı sebebiyle, mahkeme heyeti demişler ki: "Said ve arkadaşları, Mustafa Kemâl'e 'din yıkıcı, süfyan' demişler ve kalblerdeki sevgisini bozmaya çalışmışlar. Onun için mahkûm ediyoruz."

Acaba, ölmüş gitmiş bir adamın şahsına karşı bin defa böyle itiraz da olsa şahsî bir dâvâ oluyor. Mahkeme-i adalet buna dair böyle bir hükmü vermek, elbette pek acip bir mânâ, iş içinde vardır. Şimdi böyle adamların elinde Nur eserleri dört defa beraat kazandıkları ve şimdi Adliye Bakanı, üç defa Nur eserlerinin beraatine ve eserde suç mevzuu olmadığına, bizi mahkûm eden Afyon kararını bozmasıyla hüküm verdiği halde, şimdi bütün millet, adalet ve şefkat ve diyanete hizmet bekledikleri Demokrat hükûmeti zamanında, eski müstebitlerin dehşetli plânlarıyla Risale-i Nur'a karşı garazkârların keyfine bırakmamak; bırakılsa, Demokrat Hükûmeti aleyhinde büyük bir hıyanettir. Ve milletin teselli ümidini kırmaktır.

Benim Ankara'da bir vekilim Mustafa Sungur 17.11.1950 tarihli çektiği telgrafta "umum risalenin bize iadesine karar verilmiş" diye müjde verdi ve âdil Adliye Vekili üç defa beraat verdiği ve şimdi de Sungur'un mektubuna göre, hem iadesine emir verildiğini ve şimdi telefonla yine haber vereceğim söyledikleri halde, bu on altı seneden beri aleyhimizde olan iftiralar ve jurnaller, hem Eskişehir, hem Denizli Mahkemesi'nden bütün dosyaları Afyon Mahkemesi mânâsız toplamak ve af kanununun çıkmasıyla ve mahkemelerin beraat vermesiyle o mübarek eserleri o dosyalar içerisine karıştırarak çürütmek için mahzene atmak ve üç seneden beri bizi aldatan bazı eşhâsa Nur'ların işlerini bırakmamak lâzım geliyor.

Başbakan ve Adliye Bakanına, bu gayet mühim meseleyi nazar-ı dikkatlerine arz ediyoruz.[1(Hâşiye)]

Said Nursî

---

1 (Hâşiye) Acip bir hâdise, adalet ve dinden hariç, zâlimâne numûnelerden birisi de, üç seneden beri müsâdere ettikleri Kur'ân'ımızı çok defa istediğimiz halde vermedikleri ve 2800 Lafza-yı Celâl altınla yazılı, gözle görünen mu'cize-i Kur'âniye'yi gösteren o mübarek Kur'ân'ımızı bize vermediler. Şimdi avukat diyor ki: "Bir istida Diyanet Reisine yazınız ki, iade edilsin." Bunun gibi yüzler numûneler var ki, sırf bir garazla ve ecnebî parmağıyla aleyhimize işler dönüyor. Bizi ve âlem-i İslâm'ı pek sevindiren Demokratlar dikkat etsinler. Nur'ları ve Nurcuları bu işkencelerden kurtarsınlar.

Nur talebeleri namına
Said Nursî

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1] ، وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ[2]

اَلسَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكَاتُهُ[3]

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Benim Abdurrahmân'ım ve küçücük bir Hüsrev namını alan Ceylân, vazifesini iki-üç yerde tam yaptı, geldi. Şimdi daha büyük bir vazife için Ankara'ya Sungur gibi bir vekilim olarak gönderiyorum.

Sâniyen: Bazı zatların mektuplarını berây-ı mâlûmat size gönderdim.

Sâlisen: Benim *Sözler* mecmuasından ve İnebolu'dan gelen yeni harf *Tarihçe-i Hayat* ve eski harf *Cevşen*'den bana gönderilecek nüshaların mukabili size ne kadar borcum olabilir, bildiriniz.

اَلْبَاقِي هُوَ الْبَاقِي[4]

Kardeşiniz
Said Nursî

Aziz, sıddık kardeşim Osman Nuri,

Madem Cenab-ı Hak, senin kudsî niyet ve ihlâsınla Ankara'da en mühim genç Saidleri senin etrafına toplatmış. Madem Ankara'da benim bulunmamı lüzumlu görüyorsunuz. Ben de şimdi nafakamla tedarik ettiğim nüshalarımı o küçük medrese-i Nuriyeme benim bedelime gönderiyorum. Onların adedince Said'ler, seninle komşu olurlar.

Hem fedakâr evlâdın çok fevkinde sadakatle şimdiye kadar hizmetleriyle her biri birer genç Said olarak beş-on Abdurrahmânlarım hükmünde Sungur, Ceylân, Salih, Abdullah, Ahmed, Ziya gibi genç ve çalışkan Saidleri senin yanına hem benim vekilim, hem senin talebelerin olarak benim bedelime o

---

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

2 "Hiç bir şey yoktur ki, O'nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor bulunmasın." (İsrâ sûresi, 17/44)

3 Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi üzerinize olsun.

4 Kendinden başka her şeyin fâni olduğu gerçek Bâkî, Allah'tır.

küçücük medrese-i Nuriye'ye nezaret ve bir nevi dershane olarak reyinize bırakıyorum.

اَلْبَاقِي هُوَ الْبَاقِي[1]

Kardeşiniz
Said Nursî

Aziz, sıddık ve mübarek kardeşlerim,

Evvelâ: Hüsrev'in imzasıyla Reisicumhur'a verilen telgraf, bir ihtimali var ki; Ankara'da küçük Hüsrev'ler, Hüsrev'in kalemiyle yazılan Kur'ân'ı fotoğrafla tab' etmek ihtimali hatırımıza geldi. Siz Isparta postahanesinden anlayınız ki, ne mahiyette bir telgraftır? Bana da mâlûmat veriniz. Merak ettim.

Sâniyen: Konya'daki Rıfat Filiz kardeşimizin mektubunda, bazı sofîlerin bize hafif tenkitlerinin hiç ehemmiyeti yoktur. Sakın müteessir olmasınlar. Hiçbir vecihle mukabele etmesinler. Şimdi ehl-i imanın, hususan ehl-i tarikatın ve bilhassa şahsıma ait tenkitlerini bir nevi nasihat ve bir nevi iltifat telâkki ederim. Onlara hakkımı helâl ediyorum. Şimdi ehl-i ilhadın bize dehşetli zararlarına karşı, kardeşlerimiz olan ehl-i imanın gayet hafif, şahsıma karşı tenkitlerini bir nevi ikaz ve bizi ihtiyata sevk için bir dostluk telâkki ediyorum.

Sâlisen: Bu yakında Afyon'da haftalık gazeteler, gizli münafıkların tahrikiyle beni de, alâkamız olmadığı bir şeye münasebettar göstermiş. Buradaki Nurcular da onu tekzip ettiler. Merak edilecek bir şey değildir. Medresetü'z-Zehra erkânlarının harika ve müessir ve âlem-i İslâm'a menfaatli hizmet-i Nuriyelerini bütün ruh u canımızla tebrik ediyoruz. Umum kardeşlerimize ve hemşirelerimize binler selâm eder, dua eder ve dualarınızı istiyoruz.

اَلْبَاقِي هُوَ الْبَاقِي

Kardeşiniz
Said Nursî

[1] Kendinden başka her şeyin fâni olduğu gerçek Bâkî, Allah'tır.

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Evvelâ: Mübarekler köyünden Ali ile Hacı Süleyman ve Dinar tarafından Abdurrahmân ve Himmet ve daha evvel gelen ehemmiyetli bir Nurcu hemşehrisi yanıma geldiler. Cenab-ı Hakk'a çok şükürler ediyorum ki, Mübarekler köyünde (Kuleönü) eskisi gibi Nur'lara şiddetli alâkalarını muhafaza ediyorlar. Ve onların sadakat ve ihlâslarının bir kerametidir ki, kendime mahsus on mecmua kitaplarımı lüzumuna binâen Ankara'ya gönderdiğim ve çok ehemmiyetli ve uzak yerlerden benden kitapları istedikleri aynı zamanda Kuleönü mübarekleri kendilerine mahsus Nur mecmualarını gönderdiğim miktarın aynı olarak Medresetü'z-Zehra'nın bir hediyesi olarak bana getirdiler. Hususan birinci Abdurrahmân olan Büyük Mustafa'nın kendi el yazısı olan bütün *Mektubat* ve *Lâhika*'yı içinde buldum. Cenab-ı Hak o kitapların harfleri adedince her birisine mukabil bin rahmet ihsan etsin, âmîn...

Sâniyen: On bir ay Hüsrev'in istirahatine fevkalâde, hâlisâne, hapiste hizmet eden ve müdafaatında gayet güzel mukabele eden Nur'un küçük kahramanlarından Mustafa, dünkü gün benim yanıma geldi, dedi: "Ben, ağabeyim Hüsrev'in yanına ziyaretine gideceğim." Dedim: Gerçi hem senin, hem onun hakkınızdır bu ziyaret. Fakat bugün dört talebe geldiler, Isparta'ya gittiler; o cihette ihtiyaç kalmadı. Sen de Risale-i Nur hesabına mühim bir köyde imam olduğun için, o hizmet de benim şahsî hizmetimden daha ziyade Nur'lara faydası olduğu gibi, Hüsrev'in ziyaretinden şimdilik daha kıymettar olabilir. Eğer o köyde hizmet-i Nuriye olmasaydı, Mustafa gibi hâlis ve fedakâr hizmetkâra ihtiyacım vardı. Öyleyse, şimdilik ziyareti tehir et.

Sâlisen: Konyalı Hacı Sabri kardeşimiz yanıma geldi. Ben, Sâdık, Hayri, Mustafa hazır iken çok ehemmiyetli sohbetimiz Hacı Sabri'ye mühim bir ders oldu. Bilhassa Medresetü'z-Zehra erkânlarının, hususan Hüsrev'in, bu vatan ve millet ve âlem-i İslâm'a hizmet-i imaniyeleri ve tahripçi dinsizlerin desiselerine sed çekmeleri o kadar büyük bir hasenedir ki, farz-ı muhal, binler seyyie olsa affettirir. Öyleyse, başta Hüsrev olarak o erkânların hiçbir hareketini tenkit etmemek ve kemâl-i ihlâs ve samimiyetle onlara tesanüd ve tam kardeş olmak lâzımdır diye bu mealde bir ders oldu. İnşaallah Hacı Sabri de Hoca Sabri ve Rüştü ve emsalleri gibi ruh u can ile alâkadar ve Hüsrev'e tam kardeş olacak; meşrep ihtilâfı daha tesir etmeyecek.

Hasta kardeşiniz
Said Nursî

Aziz, sıddık kardeşlerim, Medresetü'z-Zehra erkânları, Nur nâşirleri,

Evvelâ: Bir meseleyi biz münasip gördük; size, asıl Nur hakkında söz sahibi Medresetü'z-Zehra erkânlarının tensibine havale etmek için kalbe geldi. Şöyle ki:

Bugünlerde bana hizmet eden üç arkadaşımızın muvakkaten birkaç gün benden ders almak iştiyaklarına binâen ve eski zamanda talebelerime verdiğim kıymettar bir hatırayı hayatlandırmak iştiyakına binâen, matbû *Lemeât*'ı her gün bir sayfasını ders veriyordum. Hem ben, hem onlar çok hayretle ve takdirle karşılıyorduk. Fikrimize geldi ki: Bu matbû risalenin, sair matbû risaleler gibi nüshalarının kalmadığının sebebi, bunun çok kıymettar olduğunu bilen düşman kısmı intişarına mâni olduklarına ve dost kısmı, kıymeti için elinden çıkarmadığına kanaatimiz geldi.

Hem gördük ki, bu *Lemeât*, Risale-i Nur'un mühim bir kısmının çekirdekleri, tohumları hükmünde gayet güzel vecizelere ve hiçbir edibin ve mütefekkirin muvaffak olamadığı bir tarzla sehl-i mümteni gibi taklit edilmez büyük bir hakikat-i içtimaiyeyi küçük bir vecizede ve manzum bir kitabı, mensur gibi, aynı nesirli bir kitap gibi, hiç nazmı hatıra getirmeden kolayca okunacak bir tarzda bulunması, otuz yedi sene evvel Ramazan-ı Şerif'in yirmi gününde her gün bir-iki saat iştigaliyle bir tarzda koca bir kitap kadar uzun, bir nevi mesnevî yazılması ve içinde yirmi yerde, bir ihtar-ı gaybiye nevinde haber verdiklerinin otuz-kırk sene sonra aynen meâli çıkmış gibi o noktalara elimize geçen bir nüshada işaret koyduk. Gösteriyor ki, bu *Lemeât*, Risale-i Nur'un bir müjdecisi ve fihristesi ve bir fidanlık numûnesidir, kanaatimiz geldi.

Sâniyen: Bu *Lemeât*'ın işaret ettiğimiz kısımları Otuz Üçüncü Söz namında *Sözler*'in âhirinde yazılması, Nur Kahramanı Hüsrev'in ve Medresetü'z-Zehra erkânlarının reyine havale ediyoruz. Umum kardeş ve hemşirelerime selâm ve dua.. ve dualarını istiyoruz.[1](Hâşiye)

اَلْبَاقِي هُوَ الْبَاقِي[2]

Said Nursî

1 (Hâşiye) Eğer kabul etseniz, yanımdaki *Lemeât* sonra gönderilecek.

2 Kendinden başka her şeyin fâni olduğu gerçek Bâkî, Allah'tır.

Aziz, sıddık, sâdık, muhlis ve hâlis kardeşlerim ve hemşirelerim,

Bütün ruh u canımızla bayramlarınızı, hem bu sene serbestçe hâlisâne hacca gidenlerin bayramlarını, hem bu vatandaki istibdadın kırılmasıyla hürriyet-i şer'iyeye bu milletin mazhariyete başlamasını ve bu milletin bu mânevî bayramını ve âlem-i İslâm'ın ittifakkârâne intibahlarının mânevî bayramlarını ve Risale-i Nur'un hakikat-i Kur'âniye'ye dair verdikleri haberlerini zamanın tasdik etmelerini ve en geniş bir dairede o mânevî envar-ı Kur'âniye'ye, beşer ihtiyacını hissetmesini tebrik ediyoruz.

اَلْبَاقِي هُوَ الْبَاقِي[1]

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Evvelâ: Seyyid Salih'in Halep ve havalisindeki çok ehemmiyetli İhvan-ı Müslimîn Cemiyeti için sizden istediği Nur mecmualarından, kendime mahsus mecmualardan on tanesini ona gönderdim ki onlara versin.

Sâniyen: Denizli, hem Denizli'deki Nur kardeşlerimizle ziyade alâkadarım. Merhum Hasan Feyzi'nin arkadaşları ne vaziyette olduklarını ve Yâkup Cemal eski kardeşimiz ne halde ve nerede olduğunu merak ederken, aynı vakitte Yâkup Cemal'in Denizli Nurcuları namına güzel bayram tebriki beni çok sevindirdi. Mütehassirâne ve müştâkane hayalen beni Denizli'de gezdirdi, "Mâşâallah, bârekâllah!" dedim.

Sâlisen: Nurcuları yirmi seneden beri tâzip eden ve hapislere sokan bedbahtlardan bazıları, her günde bir ay bize verdikleri sıkıntılar kadar mânevî azap çekiyorlar. Biz o zâlimleri cehenneme havale edip sabrederdik. Fakat hizmet-i imaniye kudsiyeti, o bedbahtlara dünyada da bir nevi cehennemi, adalet-i ilâhiyeden istemiş ki, bazıları bir senede istibdad-ı mutlakadan aldığı lezzeti hiçe indiriyor gördük; zaman gösterdi. Demek adalet ve inâyet-i ilâhiyenin himayeti bize kâfidir.

Râbian: Ali Osman'ın vefatıyla hem akrabasını, hem Medresetü'z-Zehra ve Nur dairesini tâziye ediyorum. Ve onu da tebrik ediyorum ki, vazifesini

[1] Kendinden başka her şeyin fâni olduğu gerçek Bâkî, Allah'tır.

tam yapmış ve şimdi de Nur kahramanları Hâfız Ali ve Hâfız Mustafa yanında duama dahildir.

Umum kardeşlerime binler selâm.

اَلْبَاقِي هُوَ الْبَاقِي[1]

Said Nursî

(Mahremdir. Şimdilik Medresetü'z-Zehra erkânlarına mahsustur.)

İhtiyar kadınlara ehemmiyetli bir müjde ve bekâr ve mücerred kalmak isteyen genç kızlara bir ihtar

Hadîs-i şerifte عَلَيْكُمْ بِدِينِ الْعَجَائِزِ[2] gösteriyor ki âhir zamanda kuvvetli iman, ihtiyar kadınlarda bulunur ki, "Dindar ihtiyar kadınların dinine tâbi olunuz." diye hadis-i şerif ferman etmiş. Hem Risale-i Nur'un dört esasından bir esası şefkattir. Ve kadınlar şefkat kahramanı bulunmasından, hattâ en korkağı da kahramancasına ruhunu yavrusuna feda eder. Ve bu zamanda o kıymettar valideler ve hemşireler, büyük bir hâdise ile karşılaşıyorlar. Mahremce ve ifşâsı münasip olmayan bir hakikat-i fıtriyesini, Nur şâkirtlerinden mücerred kalmak isteyen veya mecbur kalan kızlar kısmına beyan etmek lâzım gelir diye ruhuma ihtar edildi. Ben de derim ki:

Kızlarım, hemşirelerim,

Bu zaman, eski zamana benzemiyor. Terbiye-i İslâmiye yerine terbiye-i medeniye, yarım asra yakın hayat-ı içtimaiyemize yerleştiği için, bir erkek bir kadını ebedî bir refika-yı hayat ve saadet-i hayat-ı dünyeviyeye medar ve sair günahlardan kendini muhafaza etmek için almak lâzım gelirken; o bîçâre zaifeyi daim tahakküm altında, yalnız dünyevi, muvakkat gençliğinde sever. Ona verdiği rahatın bazı on misli onu zahmetlere sokar. Eğer şer'an "küfüv" tâbir edilen birbirine denk olmazsa, hukuk-u şer'iye nazara alınmadığından, hayatı daima azap içinde geçer. Kıskançlık da müdahale ederse daha berbat olur.

İşte bu izdivaca sevk eden üç sebep var:

---

1 Kendinden başka her şeyin fâni olduğu gerçek Bâkî, Allah'tır.

2 el-Gazâlî, *İhyâu ulûmi'd-dîn* 3/78; es-Sehâvî, *el-Makâsıdü'l-hasene* s.290; es-Suyûtî, *ed-Düreru'l-müntesira* s.14.

Birisi: Tenasülün devamı için, hikmet-i ilâhiyece o fıtrî hizmete bir ücret olarak bir fıtrî meyil ve şevk vermiş. Hâlbuki o zevk, on dakikada bir lezzet verse de, eğer meşru ise, erkek bir saat meşakkat çekebilir. Fakat kadın, on dakikalık o zevk için on ay çocuğu kendi vücudunda zahmetini çekmekle on sene çocuğun hayatına yardımla meşakkat çeker. Demek, o on dakikalık fıtrî meyil, bu uzun meşakkatlere sevk ettiği için, ehemmiyeti kalmaz. His ve nefis, onunla onu izdivaca tahrik etmemeli.

İkincisi: Fıtraten kadın, zaafı için maişet noktasında bir yardımcıya muhtaçtır. O ihtiyaç için şimdiki terbiye-i İslâmiye'den ders almayan, serseriliğe, tahakküme alışanlardan o küçük bir iâşesi hatırı için tahakkümler altına girip riyakârâne kocasının rızasını tahsil etmek yolunda hayat-ı dünyeviye ve uhreviyesinin medarı olan ubudiyetini ve ahlâkını bozmak bedeline, köy kadınları gibi kendi nafakasını kendi çalışmasıyla kazanmak, on defa daha kolaydır. Rezzâk-ı Hakikî çocukların rızkını sütle verdiği gibi, onların da rızkını o Hâlık-ı Rahîm veriyor. O rızık hatırı için namazsız ve ahlâkını kaybetmiş bir zevci aramak, riyakârâne çalışıp tahakkümü altına girmek, elbette Nur talebesinin kârı değil.

Üçüncüsü: Kadınlığın fıtratında çocuk okşamak ve sevmek meyelânı var. Ve bir evlâdının dünyada ona hizmeti ve âhirette de şefaati ve validesi öldükten sonra ona hasenatıyla yardımı, o meyl-i fıtrîyi kuvvetlendirip evlendirmeye sevk etmiş. Hâlbuki şimdi terbiye-i İslâmiye yerine terbiye-i medeniye ile on taneden bir-iki hakikî evlât, kendi validesinin şefkatine mukabil fedakârâne hizmet ve dindârâne dualarıyla ve hasenatlarıyla validesinin defter-i a'mâline haseneler yazdırmak ve âhirette salih ise validesinin şefaat etmek ihtimaline mukabil, ondan sekizi o hâleti göstermediğinden, bu fıtrî meyil ve nefsânî şevkle o bîçâre zaifeler böyle ağır bir hayata kat'î mecbur olmadan girmemek gerektir. İşte bu işaret ettiğimiz hakikate binâen, bekâr kalmak isteyen Nur şâkirtlerinden olan kızlara derim ki:

Tam muvafık ve dindar ve ahlâklı bir zevc bulmadan, kendilerini açık saçıklıkla satmasınlar. Eğer bulunmadı; Nur'un bir kısım fedakâr şâkirtleri gibi mücerred kalıp tâ ona lâyık ve ebedî bir arkadaş olacak ve terbiye-i İslâmiye'yi almış vicdanlı bir müşteri ona çıksın. Ve saadet-i ebediyesi, muvakkat bir keyf-i dünyevî için bozulmasın. Ve medeniyetin seyyiâtı içinde boğulmasın.[1](Hâşiye)

Said Nursî

1 (Hâşiye) Hemşireler ve genç kızlar, Tesettür Risalesi'ni okumalıdırlar.

Hapsin Latif Bir Hâtırası

Hapislerde, hususan Afyon hapsinde eski, zâlim müstebitlerin aldatmak suretinde arasıra af bahsini etmesinden, bîçâre mahpuslar benden soruyordular: "Acaba af olacak mı?"

Ben de derdim: Bu zâlimler aldatıyorlar. Fakat Nur şâkirtleri madem mahpuslara teselli vermek ve yüzde doksanını namaz kıldırmak hikmetiyle üç defa hapse girdiler. Rahmet-i ilâhiyeden kuvvetli ümit ederim ki, hapislerin tam bir afla çıkmasına bir alâmet olduğuna kuvvetle ümit ve müjde ediyorum. Çok defa çok adamlara bu teselliyi veriyordum. Cenab-ı Hakk'a hadsiz şükrolsun ki, kahraman Demokratlar o ümit ve ihbarlarımı tasdik ettirip, keyfî, tarafgirâne bazı kanunların bahanesiyle ve garazkâr bazı memurların tarafgirlik hesabına bahanelerle ezilen çok mâsum mahpusları azaptan kurtarmaya vesile oldular. Ve milletin cüretkâr kısmını kendine ve âsâyişe taraftar ettiler. O vesileyle, pek çok mahpuslar Nur'lara ve Nurculara cidden alâkadarlık sebebiyle tamamıyla ıslah-ı hal edip vatan ve millete değil muzır, belki birer hizb ve uzv-u nâfi hükmüne geçtiler.

Said Nursî

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1]

اَلسَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكَاتُهُ أَبَدًا دَائِمًا[2]

Çok Sevgili Üstadımız Efendimiz,

"Risale-i Nur imha edilmez." diye yazılan ayn-ı hakikat parçayı Başbakan, Adliye Bakanı'na ev adresleriyle, yine diğer bakanların da resmî adreslerine gönderdik. Görüştüğümüz mebuslara veriyoruz. Hepsi de bu hususta çalışacaklarını söylüyorlar. Isparta Mebus'u Senirkentli Tahsin Tola, ziyade alâkadar oluyor ve diyor ki: "Hükûmet şimdi komünistlikle mücadeleye başladı. Bu mücadele yalnız zabıta ile olamaz. Nurcular yirmi seneden beri mücadele ediyorlar. Ve hükûmete büyük yardımda bulunuyorlar. Ve bugün memlekette teki muhtelif cereyanların en hayırlısı ve en tesirlisi Nurculardır diyorlar."

Vâiz ve mebus Ömer Bilen, diğer mebus Hasan Fehmi Ustaoğlu ve Fehmi Çobanoğlu isimli ihtiyar zatlar, size pek çok hürmet ve selâm ediyorlar. Her

---

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

2 Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi; sonsuza kadar sürekli üzerinize olsun.

ikisi dahi Risale-i Nur'un şahs-ı mânevîsi namına sevgili Üstadımızı, bu asrın bir mürşid-i hakikîsi söyleyerek, "Onların himmetidir ki, bu umulmadık zafer kazanıldı." diyorlar. Siz sevgili Üstadımızdan çok cihetle yardım gördüğünü söyleyen bu muhterem milletvekilleri, sizin dua ve Risale-i Nur'un hizmetine güvenerek ileriye pek büyük ümitle baktıklarını ve "İslâmiyet'in bütün şâşaasıyla âlem-i insaniyet çapında parlayacağını Cenab-ı Hakk'ın rahmetinden bekliyoruz." diyorlar. Dünkü Çarşamba günü üç mebus, bir aralık Üstadımızı ziyaret edeceklerini konuşmuşlar.

Abdullah, Sungur

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Evvelâ: Bütün ruh u canımla geçmiş Mevlid-i nebeviyenizi tebrik ediyoruz.

Sâniyen: Sizin Nur'un neşrindeki muvaffakiyetinizi âlem-i İslâm tebrik edip alkışlayacak. Şimdi de emareleri görünüyor ki: Ezcümle bir numûnesi, Pakistan Maarif Vekili Nur'lar için benim yanıma geldi, Risale-i Nur'un bir kısmını aldı. "Doksan milyon Müslümanlar içinde neşrine çalışacağım." dedi. Aldı, gitti.

Hem bu kadar aleyhimizde münafıklar çalıştıkları halde, hem Avrupa'da, hem Asya'da uzak yerlere Risale-i Nur'u götürmüşler.

Hem Berlin'de Almanlar *Zülfikar*'ı aldıkları vakit, bir gazetelerinde alkışlayarak ilân etmişler.

Hem dahilde ehl-i iman, en ziyade muarızlar olan eski başbakan ve dahiliye vekili yasak ettikleri *Asâ-yı Mûsâ* ve *Zülfikar*'ı yasaklarına ehemmiyet vermeyerek kemâl-i şevkle okuyorlar. Okuyanlar Ankara'da pek ziyadedir.

Hem birkaç yerde hapishane müdürleri iki-üç vilâyette karar vermişler ki: "Biz hapishaneleri medrese-i Nuriye yapacağız ki, bizim mahpuslar da Denizli, Afyon hapisleri gibi Nur'larla ıslah olsunlar."

Sâlisen: Merhum Burhan, Nur'un ümmî ve gizli kahramanı idi. Hem onun akrabasını, hem Isparta'yı, hem Medresetü'z-Zehra şâkirtlerini tâziye ediyorum. Beş-altı gün evvel haber almıştım. Şimdiye kadar beş-altı gün zarfında belki bin defa ona dua etmişim. Çünkü altı günde virdimde dört yüze yakın أَجِرْنَا مِنَ النَّارِ[1] dediğimde onu da niyet ediyorum. Bütün okuduklarımı Burhan'a hediye ediyorum.

---

1 Bizi azap ateşinden ve cehennemden kurtar.

Râbian: Nur'lar, mektepleri tam nurlandırmaya başladı. Mektep şâkirtlerini medrese talebelerinden ziyade Nur'lara sahip ve nâşir ve şâkirt eyledi. İnşaallah, medrese ehli yavaş yavaş hakikî malları ve medrese mahsulü olan Nur'lara sahip çıkacaklar. Şimdi de çok müftülerden ve çok ulemâlardan Nur'lara karşı çok iştiyak görülüyor ve istiyorlar.

Şimdi en mühim tekkeler ehli, ehl-i tarikattır. Bütün kuvvetleriyle Nur Risalelerini nurlandırmaları ve sahip çıkmaları lâzım ve elzemdir.[1](Hâşiye) Şimdiye kadar ben yalnız iman hakikatini düşünüp "Tarikat zamanı değil, bid'alar mâni oluyor." dedim. Fakat şimdi, sünnet-i Peygamberî dairesinde, bütün on iki büyük tarikatın hulâsası olan ve tariklerin en büyük dairesi bulunan Risale-i Nur dairesi içine, her tarikat ehli, kendi tarikatı dairesi gibi görüp girmek lâzım ve elzem olduğunu bu zaman gösterdi.

Hem ehl-i tarikatın en günahkârı dahi çabuk dinsizliğe giremiyor; kalbi mağlûp olamıyor. Onun için onlar tam sarsılmaz, hakikî Nurcu olabilirler. Yalnız mümkün olduğu kadar bid'atlara ve takvâyı kıran büyük günahlara girmemek gerektir.

Hâmisen: Şimdi bu zamanda en büyük tehlike olan zındıka ve dinsizlik ve anarşilik ve maddiyyûnluğa karşı yalnız ve yalnız tek bir çare var. O da Kur'ân'ın hakikatlerine sarılmaktır. Yoksa koca Çin'i az bir zamanda komünistliğe çeviren musibet-i beşeriye, siyasî, maddî kuvvetlerle susmaz. Yalnız onu susturan hakikat-i Kur'âniye'dir.

Rehber Risalesindeki Leyle-i Kadir meselesi, şimdi hem Amerika, hem Avrupa'da eseri görülüyor. Onun için, şimdiki bu hükûmetimizin hakikî kuvveti, hakâik-i Kur'âniye'ye dayanmak ve hizmet etmektir. Bununla, ihtiyat kuvveti olan üç yüz elli milyon uhuvvet-i İslâmiye ile ittihad-ı İslâm dairesinde kardeşleri kazanır. Eskiden Hıristiyan devletleri bu ittihad-ı İslâm'a taraftar değildiler. Fakat şimdi komünistlik ve anarşistlik çıktığı için, hem Amerika, hem Avrupa devletleri Kur'ân'a ve ittihad-ı İslâm'a taraftar olmaya mecburdurlar.

Sâdisen: Yanıma Nur talebesi bir mebus geldi, dedi ki:

"Ben Adliye Bakanlığı'na gittim. Afyon'da Nur'ların müsâdere kararını söyledim." Adliye Vekili Özyörük dedi ki: "Ben Afyon Mahkemesi'ne

---

1 (Hâşiye) İşte mühim bir numûnesi: Seydişehirli Hacı Abdullah'ın bütün mensupları, hem Kastamonu'da, hem Isparta'da, hem Eskişehir'de Risale-i Nur dairesini kendi tarikat daireleri telâkki etmişler ki, onlardan Nur'lara rastlayanlar, takdirkârâne sahip çıkıyorlar. Onlara bin bârekâllah...

Nur'ların tamamen verilmesine emir verdim. Hattâ bendeki *Asâ-yı Mûsâ*'yı da müellifine iade edeceğim, diye bana söyledi. Halil Özyörük'ün bu sözü Demokratlar'a ve Nur'lara taraftarlığını gösteriyor."

Umuma binler selâm.

اَلْبَاقِي هُوَ الْبَاقِي[1]

Kardeşiniz
Said Nursî

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[2] ، وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ[3]

اَلسَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكَاتُهُ أَبَدًا دَائِمًا[4]

Aziz, sıddık kardeşlerim ve Nur'un genç kahramanları,

Evvelâ: Ruh u canımızla sizin Ankara gibi yerde harika bir tarzda hizmet-i Nuriyenizi tebrik ediyoruz. Hakikaten ümidimizin fevkinde ehl-i maarif ve mektepliler kısmında çok ehemmiyetli bir intibaha vesile oldunuz. Bir senede Ankara gibi bir yerde bu hizmetiniz on senede ancak yapılacak. Az bir zamanda bu vazife-i imaniyeyi yaptığınıza kanaat edip kuvve-i mâneviyeniz ehemmiyetsiz hâdiselerle kırılmasın. Belki daha şiddetli çalışmanıza vesile olsun. O gibi yerlerde dahilden ve hariçten gelen yirmi kadar siyasî ve içtimaî cereyanların hodfuruşâne ve garazkârâne çarpıştıkları bir zamanda Kur'ân ve imana hizmetiniz ve Üniversitelilerin Nur'lara takdirkârâne sahip çıkmaları, bütün Nurcuları sevindirdiği gibi, ileride inşaallah âlem-i İslâm'ı da sevindirecek. Sizlerin az hizmetinizde mükâfat çoktur.

Bazen askerlikte ağır şerait altında bir saat nöbet, bir sene ibadet hükmünde olduğu gibi, sizler ve İstanbul Üniversiteli Nurcuları dahi, az zamanda çok vazife gördünüz. Mesainizin semeresi az da olsa kanaat ediniz. Mücahede cephesinde bazı zayıfların geri çekilmesi cesurlarda daha ziyade kahramanlık damarını tahrik ettiği gibi, Nur fedakârları, vehhamların çekilmesiyle daha ziyade gayret ve sebata, belki şevkle daha ziyade çalışmaya sebep olmak gerektir.

---

1 Kendinden başka her şeyin fânî olduğu gerçek Bâkî, Allah'tır.

2 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

3 "Hiç bir şey yoktur ki, O'nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor bulunmasın." (İsrâ sûresi, 17/44)

4 Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi; sonsuza kadar sürekli üzerinize olsun.

Evet, Risale-i Nur'un mühim bir hakikatinden siz fıtraten bir ders aldınız. Yine o hakikati nazar-ı dikkate alınız. O da şudur:

Vazifemiz ihlâs ile iman ve Kur'ân'a hizmet etmektir. Amma bizi muvaffak etmek ve halka kabul ettirmek ve muarızları kaçırmak ise, o vazife-i ilâhiyedir. Biz buna karışmayacağız. Mağlûp da olsak, kuvve-i mâneviyeye ve hizmetimize noksanlık vermeyecek. O noktada kanaat etmek lâzımdır.

Meselâ: Bir zaman İslâm'ın büyük bir kahramanı Celâleddin Harzemşah'a demişler: "Cengiz'e karşı muzaffer olacaksın."

O demiş: "Vazifemiz cihad etmektir. Bizi galip etmek vazife-i ilâhiyedir. Ona karışmam."

Sizin şimdiye kadar sarsılmadan hâlis hizmetinizin delâletiyle, siz de bu kahramana iktida etmişsiniz. Binden bir-iki adam sizden kabul etse, yine sarsılmamak gerektir. Bazen bir-iki adam, bine mukabil geliyor.

Sâniyen: Ankara'da bu sırada nazarlar dünyaya ziyade çevrilmiş. Ve iktidar kısmı daha tam prensibini kabul etmeye vakit bulamamış. Müteaddit partiler kendine taraftar bulmak için veya kabahatlerini seddetmek için elbette çok çalışıyorlar. Ve İslâmiyet ve Kur'ân aleyhindeki hariçteki cereyanlar elbette dahilde bazılarını bulmuşlar ki, Kur'ân lehinde cidden çalışanları uçurmak, kaçırmak, evham vermek gibi propagandalarla hakikî fedakâr olmayan veya dünya ile ve fazla dostlarla alâkadar olanları evhamlandırıyorlar. Ve Nurcuların da kuvve-i mâneviyelerini kırmaya çalışıyorlar.

Said Nursî

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Ben size bugün mektup yazacaktım. Ziyade rahatsızlığım sebebiyle telâşta iken, aynı dakikada Mustafa Gül ve İbrahim Gül geldiler. Hem bana ilâç, hem teselli, hem büyük sevince vesile olduklarından, o iki mübarek kardeşimi benim vekillerim ve bir mektup olarak size gönderiyorum. Onlar birer Said olarak benim bedelime sizi ziyaret ve tebrik edip sair şeylerimi de size beyan etsinler.

Said Nursî

(Üstadımızın tebrik telgrafına Reisicumhur Celâl Bayar'ın telgrafla verdiği cevaptır.)

Bediüzzaman Said Nursî,

Emirdağ,

Samimî tebriklerinizden fevkalâde mütehassis olarak teşekkürler ederim.

Celâl Bayar

Aziz, sıddık ve mübarek kardeşlerim,

Evvelâ: Nur'dan bana çok lüzumu bulunan Medresetü'z-Zehra'nın fütuhatçı mahsulâtını ve kahraman Tahirî'nin merhume haremiyle ve merhume iki kerîmesi namına gönderdiği mecmualarını ve iki hafta evvel merhum Hâfız Ali'nin bir hayrülhalefi Mustafa'nın tam zamanında tamam *Mektubat*'ını ve Nur'un metin bir kumandanı Refet Bey'in kendi kalemiyle yazdığı mübarek mecmuasını ve pek güzel ve mânidar rüyalı mektubunu aldım ve çok sevindim. Onların her bir harfine Cenab-ı Erhamürrâhimîn sizin her birinize bin hasene ihsan etsin. Merhume Hatice ve merhume Hicret'in ve merhume Âişe'nin ruhlarına ve kabirlerine binler rahmet eylesin, âmîn...

Sâniyen: İkinci bir Hüsrev olan Mustafa Osman'ın mektubunda, Sabri namında bir kardeşimizin, benim hizmetim için yanıma gelmesini istemesi beni çok memnun etti. O gelmiş ve birkaç ay hizmet etmişçesine kabul ediyorum. Fakat şimdi benim hizmetime hariçten gelmeye ihtiyaç kalmamıştır. Ne vakit ihtiyaç olursa o zaman haberdar edeceğim. Hakikaten Eflâni havalisinde Isparta kahramanları mahiyetinde küçük kahramanlar yetişmeye başlamıştır.

Sâlisen: Nur'un demirbaş kâtibi ve şakirdi Kâtip Osman'ın Risale-i Nur bahçesinden gönderdiği yaş üzüm teberrükünü ve Medresetü'z-Zehra'nın çok ehemmiyetli bir şubesi ve bir merkezi olan Sava'nın gayet mübarek teberrüklerini, kaideme muhalif olarak onların hatırı için kabul ettim. Ve kime yedirsem de, onların hayrı olarak yedireceğim.

Râbian: Nur kahramanı Hüsrev'in, ben Emirdağ'da iken bana yazdığı umum mektuplarından mühim parçalarını, hususan benim yazdığım mektupların hülâsalarını hâvi kısımlarını bir defterde yazmıştım. Fakat ben hapisteyken birisi, hoşuna gitmiş, almış; kayboldu. Şimdi tekrar eski mektuplarından kırk kadar bende var. Onları inşaallah ben işaret edeceğim; burada

yazdıramazsam size göndereceğim. Bir defterde cem edilerek belki ehemmiyetine binâen teksir edilecek.

Hâmisen: *Sözler* mecmuasından on beş tanesini Ankara'ya gönderdim. Çok fayda vermiş. Oradaki Nurcular kahramancasına ihtiyat perdesi altında çalışıyorlar.

Sâdisen: Sizde bulunmayan ve Hüsrev'in istediği *Mektubat*'ı tashih ettim. Birisiyle göndereceğim. Bu defa Yirmi Dördüncü Mektub'u çok kıymetli, çok ince, çok derin ayn-ı hakikat gördüm.

Umuma binler selâm.

اَلْبَاقِي هُوَ الْبَاقِي[1]

Said Nursî

Aziz, sıddık ve mübarek kardeşlerim,

Evvelâ: Kardeşimiz İnebolu Hüsrevi Nazif Çelebi bana yazıyor ki: "Hizb-i Nûriye ve Salavât'ın neşrini bitirdikten sonra ne münasip ise neşredeceğim." diye soruyor.

Bence sizin tensibinizle Hastalar ve İhtiyarlar Lem'aları ve On Yedinci Mektup olan çocukların kısacık tâziyenamesi ve Yirmi Birinci Mektup –ihtiyarlara hizmet hakkındaki kısa mektubun– neşri münasiptir. Fakat Medresetü'z-Zehra'nın erkânı, hangi cümle ve hangi fıkra münasip görürlerse kaldırabilirler ve ıslah edebilirler. Ve daha kısa başka münasip risaleler varsa ilâve edebilirler. Bu mealde, kahraman Nazif'e çabuk cevap gönderiniz. Hakikaten, o kardeşimizin *Cevşenü'l-Kebîr'i* ve *Hizb-i Nuriye*'yi Salavât ile beraber neşri, Nurculara ve ehl-i imana büyük bir hizmettir. Cenab-ı Hak her bir harfine mukabil ona ve yardımcılarına bin sevap ihsan etsin, âmîn...

Sâniyen: Yeni ehl-i hükûmet yavaş yavaş anlıyor ki, hakikî kuvvet Kur'ân'dadır. Ve İslâmiyet uhuvvetiyle ve imanın hakâikiyle tahribatçı düşmanlara karşı dayanabilirler.

Evet, bir tahripçi, yirmi tamirciyi telâşa düşürür ve bazen mağlûp edebilir. Koca Çin'i kendine tâbi yapan bir kuvveti, buradaki yirmi milyon müslüma-

[1] Kendinden başka her şeyin fâni olduğu gerçek Bâkî, Allah'tır.

na karşı âdetâ mağlûp bir vaziyette tecavüzden durduran, maddî kuvvetler, haricî-dahilî tedbirler, ittifaklar değil; belki yalnız Kur'ân ve imanın hakikatleri, onların en büyük kuvveti olan mâneviyat-ı kalbiyeyi tahribatlarına karşı sed çekmesi ve mânevî yaralarını tedavi etmesidir. Ve yeni hükûmetin Maarif Vekili bu hakikati hissetmiş ki, seleflerine muhalif olarak, en ziyade iman hakikatlerinin neşrine, din derslerine ehemmiyet veriyor. Hattâ büyük bir ehemmiyetle, şimdi de Şark Darülfünûnu –tâbirlerince Doğu Üniversitesi– için yüz bin lira tahsis edildiğini gazeteler yazmış

Hem mezkûr hakikati, hem Ankara, hem İstanbul Üniversiteleri o dehşetli, tahribatçı kuvvete karşı hem vatanı, hem gençliği kurtaracak hakâik-i Kur'âniye ve imaniye olduğunu katiyen bildiler ki, Ankara'daki üniversiteliler 1700 imza ile Maarif Vekili'nin din derslerini cebrî mekteplere koyması için tebrik etmişler. Ve İstanbul Üniversitesi'nde yeni hükûmetin en mühim bir rüknüne demişler ki:

"Anadolu'da din lehinde kuvvetli bir cereyan var... Onlara da, solcular gibi bir derece meydan vermeyeceğiz." demesine mukabil, o üniversitenin mümessili, din neşriyatı yapanlar aleyhinde olduğu halde, o reise demiş ki:

"Eğer dediğin o cereyan Risale-i Nur ise, ne siz ve ne de Avrupa onu mağlûp edemez."

Bu mesele münasebetiyle, meslek ve meşrebime muhalif olarak Eski Said'in bir-iki dakika kafasını başıma alarak diyorum ki:

Küfür ile iman ortası yoktur. Bu memlekette İslâmiyet'e karşı komünist mücadelesi ortası olamaz. Sağ ve sol, ortası, üç meslek icap ettirir. Eğer İngiliz, Fransız deseler hakları var. "Sağ İslâmiyet, sol komünistlik, ortası da Nasraniyet" diyebilirler. Fakat bu vatanda, küfr-ü mutlaka karşı iman ve İslâmiyet'ten başka bir din, bir mezhep olamaz. Olsa, dini bırakıp komünistliğe girmektir. Çünkü hakikî bir Müslüman hiçbir zaman Yahudi ve Nasranî olamıyor. Olsa olsa dinsiz olup tam anarşist olur.

İnşaallah, Maarif ve Adliye Vekilleri gibi, sair erkânlar da bu ehemmiyetli hakikati tam anlayacaklar. Sağ-sol tâbiri yerine, hak ve hakikat ve Kur'ân ve iman kuvvetine dayanıp bu vatanı küfr-ü mutlaktan, anarşilikten, zındıkadan ve onların dehşetli tahribatlarından kurtarmaya çalışmalarını rahmet-i ilâhiyeden bütün ruh u canımızla niyaz ve rica ediyoruz.

... Bir-iki hafta evvel Mısır'ın Camiü'l-Ezher'inin büyük bir müderrisi olan Ali Rıza buraya hususî bir adamı gönderdiği gibi, iki gün evvel de aslen Buharalı ve Medine-i Münevvere'de mücavir ve Mısır'da büyük âlimlerle ve hususan eski Şeyhü'l-İslâm'ımız ve Dârü'l-Hikmet'te benim arkadaşım Mustafa Sabri Efendi'yle alâkadar ve bu tarafa geleceğine dair onlarla görüşen ve bir derece onların namına mühim bir âlim yanıma geldi. Ben de Camiü'l-Ezher'e hediye-i vakfiyem olarak on bir tane hususî mecmualarımı o zat vasıtasıyla âlem-i İslâm'ın büyük medresesi olan ve o âlimin ihbarıyla şimdi yirmi yedi bin talebesi bulunan Camiü'l-Ezher'e hediye olarak o zata verdik. Hem dedik: Başta Mustafa Sabri ve Ali Rıza ve Mehmed Zahid Kevserî olarak, Nur mecmualarına benim bedelime sahip ve hâmi ve vâris olsunlar ve Arabî'ye tercümeye çalışsınlar, dedik. Mektup da yazdık. O zat aldı, gitti.

Umum kardeşlerime ve hemşirelerime selâm ederim, dualarını isterim.

اَلْبَاقِي هُوَ الْبَاقِي[1]

Kardeşiniz
Said Nursî

Evvelâ: Hadsiz şükrolsun ki, şimdi Ankara içinde küçük bir medrese-i Nuriye mânâsında, küçük Said'ler ve Nur'un fedakârları her gece birisi bir mecmuayı okur, ötekiler ders alır gibi dinliyorlar. Bazı vakit konferans zamanında bazı mühim adamlar da iştirak ediyorlar. Bu defa Afyon gazetecisinin iftirası münasebetiyle Başvekil'e ve Dahiliye Vekâleti'ne ve Nur talebelerine bazı mebuslar söylemiş: Adnan Menderes ile Dahiliye Vekili pek dostâne mukabele edip haber göndermişler ki, "Hiç merak etmesin ve meyus olmasın."

Ve Afyon'daki gazeteci de, "Ben Emirdağ'a geleceğim ve Üstada iki dileğim var; bunları rica edeceğim ve özür dileyeceğim." demiş. Ve bizim aleyhimizde neşredilen o gazetelerden, talebelerim yüz altmış adedini alarak imha etmişlerdir.

Daha fazla yazacaktım. Rahatsızlığım dolayısıyla yazamadım ve vakit de dar olduğundan kısa kesiyorum. Umumunuza selâm.

[1] Kendinden başka her şeyin fâni olduğu gerçek Bâkî, Allah'tır.

Hakikaten Eflâni ve Safranbolu, aynen Isparta'nın kahramanları gibi Nur'lara mütemadiyen çalışıyorlar. Hattâ bu defa Rehberlerin bir kısmında münâcât yoktu. Eflâni az bir zamanda yetmiş adet eski harfle Münâcât'ı yazıp bize göndermiştir. Biz de o Münâcâtları, Rehberlerin arkasına ilâve ettik. İnşaallah orada da çok Sungur'lar çıkıyor ve çıkacak.

Müdafaatın Bir Hâşiyesidir

Bu mealde adalet-perver Demokratlara istida yazabilirsiniz. Ben hastayım. Siz nasıl münasipse öyle yapınız.

Avukatımızdan bir gün evvel aldığımız mektupta, kitaplarımızın suç mevzuu olan ve olmayanları, hiçbir kanuna uymayan bir tarzda, binler kelime içinde, bir risalede, birtek kelimeyi bahane edip, suç mevzuu yapmak, o risaleyi vermemek suretiyle Nur'ların intişarına garazkârâne mâni olmak fikriyle, hem kararnamelerini Mahkeme-i Temyiz'ce bütün bütün bozan kararnamede, suç mevzuu gösterdikleri bizim aleyhimizde olmadığı halde ve müddeiumuminin iddianamesine karşı hata-savab cetvelinde seksen bir hatasını ve garazkârlığını kat'î isbat ettiğimiz halde, şimdi aynı garazkârlıkla ve dört yüz sayfa *Zülfikar* risalesini, birkaç satır tesettür ve irsiyet hakkındaki, yüz bin tefsirin aynı mânâyı söylediklerine binâen, otuz-kırk sene evvel yazılan cümlelerini suç mevzuu yapıp, o mecmuayı müsâdere edip bize vermemek, dünyada hangi kanun buna müsaade eder?

Hem Afyon'un mahkemesindeki eserler –tekrarat-ı Kur'âniye ve melekler hakkındaki iki parçacık müstesna olarak– bütün eserler iki sene hem Denizli, hem Ankara Ağır Ceza Mahkemesi beraatine karar vererek, içinde suç mevzuu bulamadıkları ve bize iade etmeye karar verdikleri ve aynı eserler Isparta hükûmetinin bir vakit müsâdere ile tamamen eline geçtiği halde, tamamıyla sahiplerine iade ettikleri, sonra da *Zülfikar*'la *Asâ-yı Mûsâ*'yı ruhsatsız eski yazıyla neşir bahanesiyle dört seneden beri müsâdere edildikleri ve aynen hiçbiri zâyi olmadan yüz yetmiş adet mecmuada bir suç mevzuu bulamadıkları için bizlere tamamen iade ettikleri ve bizim en mühim suçumuz olarak gösterdikleri, eski partinin bir kısım şeflerine hakikat namına itirazımızın yüz misli ziyade şimdi dinî mecmualar, resmî cerideler aynı itirazı şiddetle vurdukları halde, Risale-i Nur'un bir mahrem parçası, şimdiki zamanı tamamıyla tayin ettiği bir hakikatini tefsir bahsinde isbat etmiş ki, "Ölmüş bir şeftir." demiş.

İşte hakikat böyleyken, Afyon Mahkemesi, adalet namına değil, belki o ölmüş adamın muhabbeti taassubuyla, eski harfle de neşredilen kararnamenin âhirinde, bizi mahkûm etmek için en mühim sebep savcının garazkârlığı sebebiyle mahkeme heyeti demişler ki:

"Said ve arkadaşları, Mustafa Kemâl'e din yıkıcı, süfyan demişler ve kalblerdeki sevgisini bozmaya çalışmışlar. Onun için mahkûm ediyoruz."

Acaba ölmüş gitmiş bir adamın şahsına karşı bin defa böyle itiraz da olsa umumî bir dâvâ oluyor. Mahkeme-i adalet buna dair böyle bir hükmü vermek, elbette pek acip bir mânâ iş içinde var.

Şimdi böylelerin elindeki dört defa Nur eserleri beraat kazandıkları ve şimdi Dahiliye Bakanı, evvelce Adliye Bakanı üç defa beraatine ve suç mevzuu olmadığına ve bizi mahkûm eden Afyon kararını bozmasıyla, suç mevzuu olmadığına hüküm verdiği halde, şimdi bütün millet, adalet ve şefkat ve diyanete hizmet bekledikleri Demokrat hükûmeti zamanında, eski müstebitlerin dehşetli plânlarıyla Risale-i Nur'a karşı garazkârlarının keyfine bırakmak, Demokrat hükûmeti aleyhinde büyük bir hıyanettir. Ve milletin tesellî-i ümidini kırmaktır.

Benim Ankara'da bir vekilim Mustafa Sungur'dur. 17.11.1950 tarihli çektiği telgrafta, umum risalenin bize iadesine karar verilmiş, diye müjde verdi. Ve âdil Adliye Vekili üç defa beraat verdiği ve şimdi de Sungur'un mektubuna göre, hem iadesine emir verildiğini ve "Şimdi telefonla haber vereceğim" söyledikleri halde, bu on altı senedenberi aleyhimizde olan iftiralar ve jurnaller hem Eskişehir, hem Denizli mahkemesinde bütün dosyaları Afyon Mahkemesi toplamak ve af kanununun çıkmasıyla ve mahkemelerin beraat vermesiyle, o mübarek eserleri, o dosyalar içerisine karıştırarak çürütmek için mahzene atmak ve üç seneden beri bizi aldatan bazı eşhasa Nur'ların işlerini bırakmamak lâzım geliyor. Başbakan ve Maarif Bakanı ve Dahiliye Bakanına bu gayet mühim meseleyi nazar-ı dikkatlerine arzediyorum.

Said Nursî

Papalık Makam-ı Âlîsi
Kalem-i Mahsusu
Başkitabet Dairesi
Numara: 232247

Vatikan, 22 Şubat 1951

Efendim,

Zülfikar nâm el yazısı olan güzel eseriniz İstanbul'daki Papalık makam-ı vekâleti vasıtasıyla Papa Hazretleri'ne takdim edilmiştir. Bu nazik saygınızdan dolayı gayet mütehassis olduklarını bildirirken, üzerinize Cenab-ı Hakk'ın lütuflarını dilediklerini tebliğe beni memur ettiklerini arza müsâraat eylerim. Bu vesile ile saygılarımı sunarım efendim.

İmza
Vatikan Bayn Başkâtibi

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Evvelâ: Bütün ruh u canımızla Receb-i Şerif'inizi ve Şuhûr-u Selâse'nizi tebrik edip Cenab-ı Erhamürrâhimîn'den niyaz ediyoruz ki, hakkınızda ve hakkımızda seksen sene bir mânevî ömr-ü bâki kazandırmaya bu üç mübarek ayı vesile eylesin, âmîn...

Sâniyen: Otuz-kırk gündür hakikî ehl-i imana bir nevi hücum içinde üç dindar vekilin İslâmiyet şeâirini bir derece tamir etmeye meydan vermemek için bir sarsıntı verildi. Hizmet-i imaniye içinde en büyük kuvveti Nurcularda buldular. Bahanelerle onlara fütur vermek, şevklerini kırmak için çok desiseler yapıldı. Tarsus, İstanbul gibi, Emirdağ'da da acip desiselerle beni hiddete getirip bir gaile çıkarmak istediler. Hâlbuki, Cenab-ı Hakk'ın rahmetiyle bana fevkalâde bir sabır ve tahammül verildi. Onların da plânı zîr u zeber oldu. Hattâ Afyon'da ve burada üç büyük memurun belki azl olmak ihtimali var. Ve üç vekil de lehimde bulunmuşlar. Demek, inâyet-i ilâhiye daima bizi himaye ediyor, elhamdülillâh. Bu gibi şeyleri merak etmeyiniz. Yalnız ihtiyat her vakit iyidir.

Sâlisen: Risale-i Nur'un mânevî avukatı ve bir kahramanı Ahmed Feyzi, İzmir'deki Nur'un teksiri ve intibahkârâne İzmir vaziyeti ile Ahmed Feyzi alâkadar olmuş, teksirdeki tashihatı deruhte etmiş. Mehmed Yayla ve Abdurrahmân

gibi ve yardım eden kardeşler gibi İzmir'de Nur'un teksirinde alâkalarını devam ettireceklerine dair mektubu hapishanede Nur'un küçük bir kahramanı olan Bayram getirdi. Ve Ahmed Feyzi onunla bir miktar zeytin ve zeytinyağı göndermiş. Ben Abdülmecid kardeşimin hediyesini kabul etmediğim halde, Ahmed Feyzi kardeşimi daha ziyade kendime yakın gördüğümden, hediyesini kabule mecbur oldum. Fakat kaidem bozulmamak için o hediyeye mukabil benim hesabıma bir *Sözler* mecmuası, beş tane *Cevşenü'l-Kebir*, üç tane Nazif'in mektubunda yazdığı bana ait nüshalardan ve İstanbul'dan size gelecek *Hizb-i Nuriye'*yi ona gönderiniz.

İki Nurcu Ankara'ya gittiler. Hem Başvekil, hem Dahiliye Vekili, hem Maarif Vekili lehimizdedir. Ve bize müjdeli haber geldi. Onun için beni merak etmeyiniz. Ben gelen sıkıntıdan mânevî sürur duyuyorum.

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1]

(Seyyid Salih'in mektubundan bir parçadır.)

Bu sene on beş talebe birlikte Hicaz'a gidecekler. Hicaz'da olan masraflarını da Hicaz almayacak. Kendilerine düşen masraf çok az bir şey olacak. Dönüşlerinde Salih ile bir-iki arkadaşı, İran ve diğer hükûmetleri gezdikten sonra Pakistan'a İslâm Gençlik Konferansı'na âzâ olarak gidecekler. Belki bunların yol masrafını hükûmet verecek. Bu hususta emirlerinizi intizar ediyoruz.

Ali Ekber Şah'ı, Said Ramazan'ı, Abdurrahim Zapsu görmüş; Pakistan'da çok hürmet etmişler. Üstadımız yerine ellerini öptüler, duanızı rica etmişler.

Seyyid Salih

Evvelâ: İstifsâr-ı hatırla el ve ayaklarınızdan öper, sıhhat ve âfiyetinizi Cenab-ı Hak'tan dilerim ve ziyade muhtaç olduğum duanızı beklerim efendim.

Sâniyen: Bura için merak edecek hiçbir şey kalmadı. 5 Mart'taki merak 18 Nisan'da ferah buldu. Polis dairesi, Nur dairesi oldu. Tarsus Savcısı tetkik edip, "Bu kitapları geriye verin!" o vakit demişti. Komiser Bey bana "Git, Mersin'dekilerini de al, gel, hepsini bir verelim." diye beni Mersin'e gönder-

[1] Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

di. Mersin Emniyeti "Biz senin kitaplarını Ankara'ya gönderdik; gelirse veririz, gelmezse burada kitabın yok." dedi. Döndüm, tekrar Tarsus komiserine geldim. Komiser Bey boynunu bükerek, "Hoca, biz emir kuluyuz. Gücenme, kusura bakma. Biz senin kitaplarını emirsiz veremeyiz." cevabında bulundu. 18 Nisan'da "Kitapların gelmiş. Git, al da gel." dediler. Hemen gittim. Zülfikar, Sikke-i Tasdik, Tılsım, Afyon Müdafaanızı, hülâsa bu beş kitaplarımızın Ankara'ya varıp geldiğini, dışındaki sarılı kâğıttan anladım.

Netice, kitapların içinde "Satılmaması için bir şey yoktur." diyerek bir vesika ile beraber kitaplarımızı elime teslim ettiler. Ben de komiser beye bir *Tılsım* mecmuası, emniyet memuru Ethem Bey'e bir *Hülâsa*, bir de yeni harfle *Tarihçe-i Hayat* hediye ettim, çok memnun oldular. Onlar da Nurcu oldular.

Üstadım Efendim, "Bu tarafın vazifesi senin" demiştin. Ben de söz verdim, Isparta'dan gittiğimde Mart'ta gelirim, demiştim. Gaziantep ve Maraş'a varamadığım için ruhum "Sen vazifeni tam yapmadın!" diyor.

Üstadım Efendim, Eskişehir'e gitmeden bir sene evvel ilk görüştüğümüzden üç-dört ay sonra rüyada Üstadım, hanemize gelmiştin. Bana dediniz: "Seni bir yere göndersem gider misin?" Ben de "Giderim, efendim." dedim. Sen de "Seni üç aylık bir yere göndereceğim." dedin. Ben de hemen yürüdüm. Bana "Dur!" diye emir verdin. Ben de durdum. "Ben sana şimdi git emrini verdim mi?" dedin. Ben hemen uyandım. O zamandan beri merak ediyordum. "Acaba bu sene emir verdi mi ki? Hem üç aylık yol bize de nasip olur mu ki?" diye gece ve gündüz gözyaşları döküyordum. Demek mukadder şimdi imiş.

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ هٰذَا مِنْ فَضْلِ رَبِّي[1]

Efendim, el ve ayaklarınızdan hürmetle ve hasretle öpüyorum.

Çok kusurlu köleniz
Süleyman Kaya
21.04.1951

[1] Allah'a hamdolsun; bu Rabbimin ihsanıdır.

Bu sene Mısır radyosu Perşembe gecesi Miraç'tan çok bahsetmesinden, hem Perşembe ve hem de Cuma gecesi Miraç yaptım.

Sâniyen: Bizden müsâdere edilen *İşaratü'l-i'câz*'ı Afyon jandarma kumandanlarından birisi hiddet etmiş ki, bunun gibi ilmî ve eskiden yazılmış bir eseri ne hakla müsâdere ediyorlar. Ve Afyon Müdde-i Umumîliği iadesine karar vermiş. Ve bize Cuma günü ve Miraç günü Hayri'yi çağırmışlar ve iade etmişler. Bunu da Tarsus'taki iade misillü Nur'ların intişarına set çekilmeyeceğine bir işaret-i Miraciye diye kabul ettik. İnşaallah Kur'ân'ımızı ve diğer risalelerimizi Afyon'dan alacağız. İstanbul'da savcılığa verilen bir kısım Rehberlerimiz, başta Eski Said'in mühim bir talebesi Avukat Mehmed Mihri ve dâvâ vekili damadı Âsım olarak demişler ki: "Elli avukatla beraber bu mesele için mahkemeye gireceğim. Fakat inşaallah ona hacet kalmadan ve mahkemeye düşmeden alacağım."

Sâlisen: "Haşirdeki Mahkeme-i Kübra'ya Şekvâ" namındaki ve yirmi sekiz sene evvel Meclis-i Mebusan'a hitaben yazılan ve o vakit tab' edilen on maddelik namaza dair parça ve bir de Mustafa hakkında dört sene evvel Reisicumhur'a yazılan üç maddelik parça, şimdi, bu zamanda Ankara'da bazı mebusların nazarına ve imanlı hükûmet erkânına göstermek niyetiyle Ankara'ya gönderilmiş. Size de berây-ı mâlûmat gönderiyoruz.

Râbian: Dinar Baraklı köyünden Mehmed Çavuş ve kardeşi, bir adamla beraber yanıma geldiler. Pek ciddî gördüm. Sonra bana bir mektubunda bir şey yazıyor ve bir parça mektubunu leffen gönderiyorum. Bu kardeşimiz bazı şeyler soruyor. Risale-i Nur suâllere ihtiyaç bırakmıyor. Ve benim bedelime her şeye cevap veriyor. Yalnız çocuk tâziyesine dair risalede يَطُوفُ عَلَيْهِمْ وِلْدَانٌ مُخَلَّدُونَ[1]'ye dair suâlinde bir kısım eski tefsirler, demişler:

"Cennette çocuktan gayet ihtiyara kadar herkes otuz üç yaşında olacak."

Bunun hakikati –Allahu a'lem– şu olacak ki: Sarih âyet وِلْدَانٌ[2] tâbiri ifade eder ki, ferâiz-i şer'iyeyi yapmaya mecbur olmayan ve mesnûniyet cihetiyle de yapmayan ve kable'l-bülûğ vefat eden çocuklar, cennete lâyık ve sevimli çocuk olarak kalacaklar. Fakat şer'an yedi yaşına gelen bir çocuğa namaz gibi farzlara peder ve valideleri onları alıştırmak için, teşvikkârâne emretmek ve on yaşına girse şiddetle namaz kıldırmak ve alıştırmak şeriatta var.

---

1 "Etraflarında ebedîliğe ermiş çocuklar dolaşır." (Vâkıa sûresi, 56/17)

2 "(ebedîliğe ermiş) çocuklar"

Demek, "Vacip olmadığı halde, nafile nevinden yedi yaşından hadd-i bülûğa kadar büyükler gibi namaz kılıp oruç tutan çocuklar, mütedeyyin büyükler gibi büyük mükâfatı görmek için otuz üç yaşında olacaklar." diye, bir kısım tefsir bu noktayı izah etmeden, umum çocuklara teşmil etmişler. Has iken âmm zannedilmiş.

Aziz, sıddık, mütefekkir kardeşlerim,

Evvelâ: Çok emarelerle kat'î kanaatim gelmiş ki, gizli dinsizler, resmî bazı memurları aldatıp Nur'un mahrem büyük risaleleri içinde yalnız *Rehber'i* musırrane medâr-ı itham tutmaları ve bir buçuk seneden beri bana sıkıntı vermelerinin sebebi, *Rehber'*deki "Hüve Nüktesi" olduğunu katiyen bildim. Çünkü bu *Hüve*'nin keşfettiği sırr-ı tevhid pek kat'î ve bedihî bir surette küfr-ü mutlakı kırıyor. Hattâ bir kısmında hiçbir vesvese ve şüphe bırakmıyor. Gizli dinsizler buna karşı çare bulamadıklarından, intişarına resmî yasakla sed çekmek için çalıştılar. Bu Hüve Nüktesi'nin bir gün evvel Medresetü'z-Zehra'nın erkânlarına bir ders nevinden söylediğim çok noktalarından yalnız üç noktasını sizlere beyan ediyorum.

Birinci Nokta: Hava unsurunun yüksek ve ehemmiyetli bir vazifesi إِلَيْهِ يَصْعَدُ الْكَلِمُ الطَّيِّبُ[1] âyetinin sırrıyla güzel ve mânidar ve imanî ve hakikatli kelimelerin kalem-i kaderin istinsahıyla ve izn-i ilâhî ile intişar etmesiyle, bütün küre-i havadaki melâike ve ruhanîlere işittirmek ve Arş-ı Âzam tarafına sevk etmek için, kudret-i ilâhî kaleminin mütebeddil bir sayfası olmaktır.

Madem havanın kudsî vazifesinin, hikmet-i hilkatinin en mühimmi budur. Ve rûy-u zemini radyolar vasıtasıyla birtek menzil hükmüne getirip nev-i beşere pek büyük bir nimet-i ilâhiye olmaktır. Elbette ve elbette, beşer, bu pek büyük nimete karşı bir umumî şükür olarak o radyoları her şeyden evvel kelimât-ı tayyibe olan kelâmullahın, başta Kur'ân-ı Hakîm ve hakikatleri ve imanın ve güzel ahlâkların dersleri ve beşerin lüzumlu ve zarurî menfaatlerine dair kelimâtları olmalı ki, o nimete şükür olsun. Yoksa nimet böyle şükür görmezse, beşere zararlı düşer.

Evet beşer, hakikate muhtaç olduğu gibi, bazı keyifli hevesata da ihtiyacı var. Fakat bu keyifli hevesat, beşte birisi olmalı. Yoksa havanın sırr-ı hikmetine

---

1 "Güzel ve temiz sözler O'na yükselir." (Fâtır sûresi, 35/10)

münafi olur. Hem beşerin tembelliğine ve sefahetine ve lüzumlu vazifelerinin noksan bırakılmasına sebebiyet verip beşere büyük bir nimet iken, büyük bir nikmet olur, beşere lâzım olan sa'ye şevki kırar.

Şimdi gözümün önündeki makinecik ve radyo kabı, Kur'ân'ı dinlemek için odama getirilmişti. Baktım, on hissede bir hisse kelimât-ı tayyibeye veriliyor. Bunu da bir hata-yı beşerî olarak anladım. İnşaallah, beşer bu hatasını tamir edecek. Ve bütün zemin yüzünü bir meclis-i münevver, bir menzil-i âli ve bir mekteb-i imanî hükmüne geçirmeye vesile olan bu radyo nimetine bir şükür olarak, beşerin hayat-ı ebediyesine sarf edilecek kelimât-ı tayyibe, beşte dördü olacak.

İkinci Nokta: Nur Risaleleri'nde denilmiş ki: "Kâinatı halk edemeyen, bir zerreyi halk edemez. Bir zerreyi tam yerinde halk edip muntazam vazifeleriyle çalıştıran, yalnız kâinatı halk eden Zat olabilir." Bu cümlenin küllî hüccetlerinden bir cüz'î hücceti şudur ki:

Kelimelerin envâının kabı ve mahfazası olan yanımdaki bu radyo makineciğindeki bir avuç hava katiyen gösteriyor ki, şimdi elimizde baktığımız radyo "istasyon cetveli" namındaki listede yazılı iki yüze yakın merkezden, bir saatten bir seneye kadar uzak ve muhtelif mesafelerden aynı dakikada birtek kelime-i Kur'âniye, meselâ اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ[1] kelâmı tam hurufatıyla ve şivesiyle ve söyleyenin mahsus sadâsının tarzıyla, bu makinedeki bir avuç havanın zerreleriyle, hiç tagayyür etmeden kulağımıza gelmek için ve muhtelif kelimât-ı Kur'âniye'yi ayrı ayrı sadâ ile, çeşit çeşit şive ile, keza hiç tagayyür etmeden ve bozulmadan bizim kulağımıza getirmek için o bir avuç havanın her bir zerresinde öyle hadsiz bir kuvvet ve ihâtalı bir irade ve bütün rûy-u zemindeki merkezlerde o Kur'ân'ı okuyan hafızların ayrı ayrı şivelerini bilecek ihatalı bir ilim ve onları bütün görecek ve işitecek muhit bir göz ve her şeyi bir anda işitebilir bir kulak olmazsa, elbette bu mucize-i kudret vücuda gelmeyecek.

Demek, bu bir avuçtaki hava zerreleri yalnız ve yalnız bütün kâinatı ihata eden bir ilim ve iradenin, sem' ve basarın sahibi bir Zât'ın ve hiçbir şey ona ağır gelmeyen ve en büyük şey, en küçük şey gibi kudretine kolay gelen bir Kadîr-i Mutlak'ın kudreti ve iradesi ve ilmiyle bu mucizât-ı kudrete mazhar oluyorlar. Yoksa, temevvücât-ı havaiyede mevcudiyeti tevehhüm edilen serseri tesadüfün ve kör kuvvetin ve sağır tabiatın icadına yer vermek, her bir zerreyi, bütün zemin yüzündeki küre-i havaiyede bulunan her şeyi görür, bilir

---

1 "Bütün hamdler, övgüler Allah'adır."

ve yapar hâkim-i mutlak etmektir. Bu ise yüz bin derece akıldan uzak, muhal muhaller içinde bir hurafedir. Ehl-i dalâlet gelsinler, mezhepleri ne kadar akıldan uzak ve hurafe olduklarını görsünler.

Üçüncü Nokta: Bu radyo makineciğinde ve mânevî kelimât çiçeklerine saksılık eden bu kapçıktaki bir avuç havanın gösterdikleri mucizât-ı kudretten bu hakikat anlaşılıyor ki, her bir zerre, Cenab-ı Hakk'ı zâtıyla ve sıfâtıyla târif eder ve isbat eder. Bütün kâinatı teftiş eden hükemâlar ve ulemâlar, büyük ve geniş delillerle Zat-ı Vâcibü'l-vücud'un vücudunu ve vahdetini isbat etmek için bütün kâinatı nazara alırlar, sonra mârifetullahı tam elde ediyorlar. Hâlbuki nasıl güneş çıktığı vakit bir zerrecik cam, aynı deniz yüzü gibi güneşi gösteriyor ve o güneşe işaret ediyor. Öyle de, bu bir avuç havadaki her bir zerre de, mezkûr hakikate binâen, aynen kâinat denizindeki cilve-i tevhidi, sıfât ve kemâliyle kendilerinde gösteriyorlar.

İşte, Kur'ân-ı Hakîm'in mânevî mucizesinin bir lem'ası olan Risale-i Nur bu hakikati izahatıyla isbat etmesi içindir ki müdakkik bir Nurcu, huzur-u daimî kazanmak ve mârifetullahı her vakit tahattur etmek için ve huzur-u daimî hâtırı için[1] لَا مَوْجُودَ إِلَّا هُوَ demeye mecbur olmuyor.

Ve yine bir kısım ehl-i hakikatin dâimî huzuru bulmak için[2] لَا مَشْهُودَ إِلَّا هُوَ dedikleri gibi, o Nurcu böyle demeye muhtaç olmuyor.

Belki[3] وَفِي كُلِّ شَيْءٍ لَهُ اٰيَةٌ تَدُلُّ عَلٰى أَنَّهُ وَاحِدٌ parlak hakikatinin kudsî penceresi ona kâfi geliyor. Bu kudsî Arabî fıkranın kısacık bir izahı şudur ki:

Evet, herkesin bu âlemde birer âlemi var, birer kâinatı var. Âdetâ zîşuurlar adedince birbiri içinde hadsiz kâinatlar, âlemler var. Herkesin hususî âleminin ve kâinatının ve dünyasının direği kendi hayatıdır. Nasıl herkesin elinde bir aynası bulunsa ve bir büyük saraya mukabil tutsa, herkes bir nevi saraya, aynası içinde sahip olur. Öyle de, herkesin hususî bir dünyası var. Bir kısım ehl-i hakikat bu hususî dünyasını لَا مَوْجُودَ إِلَّا هُوَ diye inkâr etmekle, terk-i mâsivâ sırrıyla Cenab-ı Hakk'a karşı huzur-u dâimî ve mârifet-i ilâhiye bulur. Ve bir kısım ehl-i hakikat de, yine dâimî mârifet ve huzuru bulmak için

---

1 Vücûd-u Vâcib'e nisbeten başka şeylere vücûd denilmemeli.. onlar vücûd unvanına lâyık değillerdir..

2 Meşhûd olan sadece O'dur.

3 "Bütün her şeyde Allah'ın varlık ve birliğini gösteren bir âyet (işaret) vardır." Bkz.: el-Esfehanî, *el-Eğânî* 4/39; el-Kalkaşendî, *Subhu'l-a'şâ* 12/413; el-Übşeyhî, *el-Müstatraf* 1/16, 2/280.

لَا مَشْهُودَ إِلَّا هُوَ[1] deyip kendi hususî dünyasını nisyan hapsine sokar, fânilik perdesini üstüne çeker, huzuru bulmakla bütün ömrünü bir nevi ibadet hükmüne getirir.

Şimdi, bu zamanda, Kur'ân'ın i'câz-ı mânevîsiyle tezahür eden

وَفِي كُلِّ شَيْءٍ لَهُ اٰيَةٌ تَدُلُّ عَلٰى أَنَّهُ وَاحِدٌ[2]

sırrıyla, yani, zerrelerden yıldızlara kadar her şeyde bir pencere-i tevhid var ve doğrudan doğruya Zât-ı Vâhid-i Ehad'i sıfâtıyla bildiren âyetleri, yani delâletleri ve işaretleri var.

İşte Hüve Nüktesi'yle bu mezkûr hakikat-i kudsiyeye ve imaniyeye ve huzuriyeye icmâlen işaretler vardır. Risale-i Nur, bu hakikati izahatıyla isbat etmiş. Eski zamandaki ehl-i hakikat bir derece mücmelen ve muhtasaran beyan etmişler. Demek, bu dehşetli zaman daha ziyade bu hakikate muhtaçtır ki, Kur'ân-ı Hakîm'in i'câzıyla bu hakikat tafsilâtıyla ihsan edilmiş, Nur Risaleleri de bu hakikate bir nâşir olmuşlar.

اَلْبَاقِي هُوَ الْبَاقِي[3]

Kardeşiniz
Said Nursî

Dindar ve hamiyetkâr ve vatan-perver milletvekillerine şunu arz ediyorum:

Mekke-i Mükerreme'de Hacerü'l-Esved yanında hürmet için konulduğunu hacıların gördükleri *Zülfikar-ı Mucizât-ı Kur'âniye* mecmuasıyla, Medine-i Münevvere'de de Peygamber *(aleyhissalâtü vesselâm)*'ın kabri üzerinde konulduğunu gördükleri *Asâ-yı Mûsâ* mecmuası gibi Risale-i Nur'un bir kısım eczaları, âlem-i İslâm'ın bizimle hakikî uhuvvetini temine vesile oldukları halde, müsâdere edilmek suretiyle dört seneden beri evrâk-ı muzırra gibi dosyalar içinde mahkeme mahzenlerinde çürütülmek suretiyle imhasına ça-

1 Meşhûd olan sadece O'dur.

2 "Bütün her şeyde Allah'ın varlık ve birliğini gösteren bir âyet (işaret) vardır." Bkz.: el-Esfehanî, *el-Eğânî* 4/39; el-Kalkaşendî, *Subhu'l-a'şâ* 12/413; el-übşeyhî, *el-Müstatraf* 1/16, 2/280.

3 Kendinden başka her şeyin fâni olduğu gerçek Bâkî, Allah'tır.

lışıldığı ve dört mahkeme beraatine ve serbestiyetine karar verdikleri ve biz de çok defa makamata istida ile müracaat edip serbestiyetini istediğimiz ve hem Başbakan'ın "din propagandası yüzünden şimdiye kadar bu vatana hiçbir zarar gelmediğini" söylediği halde, bu dindarların serbestiyeti hakkındaki kanunun tasdikinin tâcili ve takdimi lâzım gelirken tehir edilmesi, dindar mebusların nazar-ı millette "Kendilerine düşen en ehemmiyetli dinî vazifelerini yapmıyorlar." diye dindarların bir telâşları var. Biz de telâş ediyoruz ki, dahilî, gizli dinsizler ve komünizm hesabına çalışan hainler bu vaziyetten istifade etmemeleri için bu gelecek hakikati sizlere beyan etmeye hamiyyeten mecbur oldum. O hakikat de budur ki:

Demokrat dindar milletvekillerine bir hakikati ihtar

Bugünlerde hastalığım itibarıyla kışın pek şiddetli hiddetine tahammül edemedim. Çok tecrübelerimle, umumî bir hatanın neticesinde hava ile zemin, zelzele ile fırtına ile gazab-ı ilâhîyi haber vermek nevinden hiddet ediyorlar gibi âdete muhalif bir vaziyet gösterdiler. Ben de bundan bir mânevî fırtınaya alâmet hissettim. Kalbime geldi ki: "Acaba yine İslâmiyet ve hakâik-i imaniye zararına bir hata-yı umumî mi meydana geldi?" Âdetim olmadığı halde ve dünya siyasetini terk ettiğim halde bu nokta için sordum: "Ne var? Cerideler ne haber veriyorlar?"

Bana dediler ki: "Din propagandasını yapan dindarların serbestiyet kanunu geri kalmış. Fakat solcular hakkındaki kanunu tâcil edip tasdik etmişler."

Kalbime geldi ki: Bu vatan ve İslâmiyet'in maslahatı, her şeyden evvel dindarların serbestiyeti hakkındaki kanunun hem tâcil, hem tasdik ve hem de çabuk mekteplerde tatbik edilmesi elzemdir. Çünkü bu tasdikle Rusya'daki kırk milyona yakın müslümanı, hem dört yüz milyon âlem-i İslâm'ın mânevî kuvvetini bir ihtiyat kuvveti olarak bu vatana kazandırmakla beraber, komünistin mânevî tahribatına karşı şimdiye kadar Rus'un, Amerika ve İngilize karşı tecavüzünden ziyade bin senelik adavetinden dolayı en evvel bize tecavüz etmesi adavetinin muktezası iken, o tecavüzü durduran, şüphesiz hakâik-i Kur'âniye ve imaniyedir. Öyleyse, bu vatanda her şeyden evvel o acip kuvvete karşı hakâik-i Kur'âniye ve imaniyeyi bilfiil elde tutup dinsizliğin önüne kuvvetli bir sedd-i Zülkarneyn gibi bir sedd-i Kur'ânî yapılması lâzım ve elzemdir.

Çünkü dinsizlik Rus'u, şimdiye kadar yarı Çin'i ve yarı Avrupa'yı istilâ ettiği halde, bize karşı tecavüz ettirmeyip tevkif ettiren, hakâik-i imaniye ve Kur'âniye'dir. Yoksa, Rusların tahribat nevinden mânevî kuvvetlerine karşı

adliyenin binden birine maddî ceza vermesiyle; serserilere ve fakirlere, zenginlerin malını peşkeş çeken ve hevesli gençlere ehli namusun kızlarını ve ailelerini mübah kılan ve az bir zamanda Avrupa'nın yarısını elde eden bir kuvvete karşı, ancak ve ancak mânevî bombalar lâzım ki, o da hakâik-i Kur'âniye ve imaniye atom bombası olup o dehşetli solculuk cereyanını durdursun. Yoksa adliye vasıtasıyla yüzden birine verilen maddî ceza ile bu küllî kuvvet tevkif edilmez.

Onun için, dindar milletvekilleri bu tacili lâzım gelen hakikati tehir etmelerinden, çok defa tecrübelerle gördüğümüz gibi bu defa da küre-i hava şiddetli soğuğu ile buna itiraz ediyor.

İki dehşetli Harb-i Umumî'nin neticesinde beşerde hâsıl olan bir intibâh-ı kavî ve beşerin tam uyanması cihetiyle, katiyen dinsiz bir millet yaşamaz. Rus da dinsiz kalamaz. Geri dönüp Hıristiyan da olamaz. Olsa olsa, küfr-ü mutlakı kıran ve hak ve hakikate dayanan ve hüccet ve delile istinad eden ve aklı ve kalbi ikna eden Kur'ân ile bir musalâha veya tâbi olabilir. O vakit dört yüz milyon ehl-i Kur'ân'a kılıç çekemez.

Said Nursî

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Evvelâ: Mevlid-i Şerifinizi ruh u canımızla tebrik ediyoruz. Ve muvaffakiyetinizi ve Nur'ların fevkalâde tesirli intişarlarını sizlere müjde ediyoruz. Ve Nurculları tebrik ediyoruz.

Sâniyen: Bu mübarek gecede pek şiddetli bir ihtar kalbime geldi ki: İstanbul'daki üniversiteciler Eski Said ile Yeni Said'in Tarihçe-i Hayatındaki harikaları yazmaları münasebetiyle iki fikir meydana gelmiş.

Birisi: *Dostlarda*, benim haddimden pek ziyade, fevkalâde bir nevi velâyet gibi bir hüsn-ü zan hâsıl olmuş. *Ve muârızlarda ve ehl-i felsefede* de pek harika bir dehâ zannı ve hattâ bazılarında da kuvvetli bir sihir tevehhümüyle, haddimden bin derece ziyade bir tevehhüm hâsıl olmuş. Ve bu mânâya dair çok yerlerde "Bunun hakikati nedir?" diye maddî ve mânevî izahı benden istenilmişti. Ben de bu geceki şiddetli ihtar için çok mukaddematlı bir hakikati beyan etmeye mecbur oldum.

Birinci Mukaddime: Nasıl ki bir çam ağacının buğday tanesi kadar bir çekirdeği, koca çam ağacına bir mebde oluyor; kudret-i ilâhî o acip ağacı o çekirdekten halk ediyor. Milyondan ancak bir hisse o çekirdekte bulunurken, o çekirdek kader kalemiyle yazılan mânevî bir fihriste olmuş. Yoksa, bir köy kadar fabrikalar lâzımdır ki, o acip ağaç, dal ve budaklarıyla teşkil edilsin. *İşte, azamet ve kudret-i ilâhînin bir delili de budur ki, bir zerreden dağ gibi şeyleri halk eder.*

İşte, aynen bunun gibi, hiçbir mahviyet ve tevazu niyetiyle olmayarak, bütün kanaatimle ilân ediyorum ki, benim hizmetim ve sergüzeşte-i hayatım, bir nevi çekirdek hükmüne geçmiş. İnayet-i ilâhiye ile bu zamanda ehemmiyetli bir hizmet-i imaniyeye mebde olmak için, Kur'ân'dan gelen ve meyvedar bir şecere-i âliye olan Nur Risalelerini ihsan etmiş. Ben bunu kasemle temin ediyorum ki, bütün hayatımda geçen o harikalardan dolayı ben kendimde katiyen bir kabiliyet ve bir meziyet ve o fevkalâdeliğe bir liyakat görmüyordum. Hayret hayret içinde kalıyordum. Değil fevkalâde bir dehâ veyahut fevkalâde bir velâyet, belki kendi kendimi idâre edecek ve hayat-ı içtimaiye ile münasebettar olacak bir kabiliyet görmüyordum. Gerçi zâhiren hodfuruşluk gibi bazı hâlât hayatımda görünmüştü. O da ihtiyarım haricinde halkların hüsn-ü zannını tekzip etmemek için bir nevi hodfuruşluk gibi oluyordu. Fakat halkların hüsn-ü zannı gibi hakikatte olmadığımın hikmetini bilmediğimden ve dünyaya yaramadığımı, böyle bin derece haddimden fazla bir teveccühe mazhar olduğumu bütün bütün hilâf-ı hakikat telâkki ediyordum. Fakat Cenab-ı Hakk'a yüz bin şükür olsun ki, yetmiş-seksen senelik hayatımın sonlarında onun hikmetini ihsan-ı ilâhî ile bir derece bildik ve kısaca bir kısmına işaret edeceğim. Ve çok numûnelerinden bir kısım numûnelerini beyan ediyorum:

•**Birinci Numûne**: Medrese usulünce hiç olmazsa on beş sene tahsil-i ilim lâzım geliyor ki, hakâik-i diniye ve ulûm-u İslâmiye tam elde edilsin. O zamanda Said'de, değil harika bir zekâ veya bir mânevî kuvvet, belki bütün istidat ve kabiliyetinin haricinde bir acip tarzla, bir-iki sene sarf ve nahiv mebâdisini gördükten sonra, üç ayda acip bir tarzda kırk-elli kitabı güya okumuş ve icâzet almış gibi bir hâlet göründü.

Bu hal altmış sene sonra doğrudan doğruya gösterdi ki, o vaziyet ulûm-u imaniyeyi üç-dört ayda, kısa bir zamanda ellere verebilecek bir tefsir-i Kur'ânî çıkacak ve o bîçâre Said de onun hizmetinde bulunacak işaretiyle, hem bir zaman gelecek ki; değil on beş sene belki bir sene de ulûm-u imaniyeyi ders alacak medreseler ele geçmeyecek ve azalacak bir zamana bir nevi işaret-i gaybiye gibi mânâlar hatıra geliyor.

•İkinci Numûne: O eski zamanda, Said'in o çocukluk zamanında büyük âlimlerle münazarasını ve o âlimlerin suâllerine cevap vermesini, hattâ kendisi hiç suâl etmeden âlimlerin en müşkül suâllerine doğru cevap vermesini, ben katiyen itiraf ediyorum ve itikad ediyorum ki, o hal ne harika zekâvetimden ve ne de acip istidadımdan neş'et etmiş değildir. Ben de bîçâre, mübtedi, sersem, gürültücü bir çocuk iken, hiç böyle, değil büyük âlimlere cevap vermek, belki küçük hocalara, hattâ küçük talebelere de mağlûp olur bir halde iken doğru cevap vermekliğim, katiyen istidadımdan ve zekâvetimden gelmemiş olduğuna kanaat-i kat'iyem var. Yetmiş senedir de hayret ediyordum.

Şimdi ihsan-ı ilâhî ile bir hikmetini anladım ki: *Çekirdek gibi, medrese ilimlerine bir ağaç ihsan edilecek ve o ağacın hizmetinde bulunana karşı pek çok rakipleri ve muarızları bulunacak.*

İşte, bu zamanda, İslâmlar içinde muhtelif meşrepler ve meslekler sahipleri birbirisini tenkit etmek ve eserine mukabil eserler neşretmek, Mutezile ve Ehl-i Sünnet gibi birbirini kırmak âdetiyle bu zamanda o Nur ağacının hizmetkârının başına vuracak ve rekabet veya meşrep muhalefetiyle en tesirlisi ve en müthişi medrese hocaları olmak lâzım gelirken, Cenab-ı Hakk'a yüz bin şükür olsun ki, eskiden beri devam etmekte olan o âdete muhalif olarak, Risale-i Nur en ziyade ulemânın damarlarına dokundurduğu halde hocaların Nur'lara karşı tenkitkârâne eserler yazamadıklarının sebebi, o zamanda o çocuk Said'in ulemânın suâllerine karşı doğru cevap vermesi ulemânın cesaretini kırmış ki, hiçbir yerde kıskanç hocalardan, hem meşrepçe Said'e çok muhalif oldukları halde Nur Risalelerine karşı mukabil çıkmamaları, bu halin bir hikmeti olduğuna kanaatim gelmiş. Yoksa böyle acip bir zamanda ehl-i medresenin itirazı başlasaydı, dinsizlik taraftarları olan gizli düşmanlarımız hem Nur'ları, hem ulemâyı çürütmek için ehemmiyetli bir vesile yapacaklardı. Cenab-ı Hakk'a hadsiz şükrolsun ki, en ziyade Nur'ların dokunduğu resmî ulemâ, aleyhinde bulunamadılar.

•Üçüncü Numûne: Eski Said'in çocukluk zamanından beri hem kendisi, hem babası fakir oldukları halde, başkalarının sadaka ve hediyelerini almadığının ve alamadığının ve şiddetli muhtaç olduğu halde hediyeleri mukabilsiz kabul etmediğinin ve Kürdistan âdeti, talebelerin tayinatı ahalinin evlerinden verildiği ve zekâtla masrafları yapıldığı halde, Said hiçbir vakit tayin almaya gitmediğinin ve zekâtı dahi bilerek almadığının bir hikmeti, şimdi kat'î kanaatimle şudur ki:

Âhir ömrümde Risale-i Nur gibi sırf imanî ve uhrevî bir hizmet-i kudsiyeyi dünyaya âlet etmemek ve menâfi-i şahsiyeye vesile yapmamak için, o makbul âdete ve o zararsız seciyeye karşı bana bir nefret ve bir kaçınmak ve şiddet-i fakr ve zarureti kabul edip elini insanlara açmamak hâleti verilmişti ki, Risale-i Nur'un hakikî bir kuvveti olan hakikî ihlâs kırılmasın. Ve bunda bir işaret-i mânevî hissediyordum ki, gelecek zamanda maişet derdiyle ehl-i ilmin mağlûbiyeti bu ihtiyaçtan gelecektir.

•**Dördüncü Numûne**: Yeni Said ihtiyarlığında bütün bütün siyasetten ve dünyadan kendini çekmeye çalıştığı halde, ehl-i dünyanın bütün bütün kanuna ve insafa ve vicdana, hattâ insanlığa muhalif bir tarzda eşedd-i zulümle yirmi sekiz sene işkencelerle ezdiklerine ve bir sineğin ısırmasına tahammül etmeyen o bîçâre Said'in baltalarla başına vurduklarına ve ihanetin en şenîlerini yaptıklarına karşı, emsalsiz bir sabır ve tahammül ona ihsan olunması ve gayet asabî ve sinirli olduğu gibi, fıtraten korkak olmadığı halde "Ecel birdir, tagayyür etmez." hakikatine imanından gelen büyük bir cesaretle beraber en korkak, en miskin bir vaziyette sükût edip sabretmesi, hattâ bir miktar sonra o işkenceler sonunda ruhuna bir ferah verilmesinin bir hikmeti, kanaat-i kat'iyemle budur ki:

Kur'ân-ı Hakîm'in hakâik-i imaniyesini tefsir eden Risale-i Nur'u hiçbir şeye ve şahsî menfaatlerine ve mânevî kemâlâtlarına âlet yapmamak ve hakikî ihlâsı kırmamak için, ehl-i siyaset Said hakkında "dini siyasete âlet yapmak" vehmini verip, tâ Said işkencelerle, hapislerle dini siyasete âlet etmesin diye ehl-i siyasetin zâlimâne hükümleri altında kader-i ilâhî, Nur'daki hakikî ihlâsı kırmamak için Said'e şefkatli tokatlar vurup "Sakın, sakın, hakâik-i imaniyenin tefsiri olan Risale-i Nur'u kendi şahsî menfaatlerine ve hattâ mânevî kemâlâtlarına ve belâlardan ve muzır şeylerden kurtulmaklığına âlet yapma. Tâ ki Nur'un en büyük kuvveti olan ihlâs-ı hakikî zedelenmesin!" diye, kader-i ilâhînin şefkatli tokatları olduğuna kat'î kanaat ediyorum.

Hattâ, her ne vakit sırf âhiretime şahsî ibadetle ziyade meşguliyetim sebebiyle Nur'un hizmetini bıraktığım aynı zamanında, ehl-i dünya bana musallat olup bana azap verdiğine kat'î kanaat getirmişim.

Bu dördüncü numûnenin izahını en son yazılan mektuplardan, ehl-i siyaset, Said'i dini siyasete âlet yapar diye hapislere atması ve sonra Said onun hikmetini, yani kaderin şefkat tokatları olduğunu anlamasıyla onları helâl etmesi ve kendi tahammülünün hikmetini anlamasına dair olan o mektuba havale ediyoruz.

•**Beşinci Numûne**: Bu bîçâre Said'in gayet muhtaç olduğu ve yetmiş seneden beri o sanatla meşgul olması ve bazı gün iki yüz sayfa kadar tashihe mecbur olmasıyla beraber, on yaşındaki zeki bir çocuğun on günde muvaffak olduğu yazı kadar bir yazıya mâlik olamadığına hayret ediliyordu. Hâlbuki Said bütün bütün istidatsız değildir. Hem de nesebî kardeşlerinin hepsinin de güzel yazıları olduğu halde, bu kadar yazıya muhtaç iken böyle yarım ümmî vaziyetinin hikmeti, kanaat-i kat'iyemle şudur ki:

Bir zaman gelecek ki, cüz'î ve şahsî iktidarlar, kuvvetler mukabele edemeyecek dehşetli ve mânevî düşmanların hücumu zamanında güzel yazı sahiplerini ruh u canıyla aramak ve hizmetine şerik etmek ve o çekirdeğin etrafında su, hava, nur gibi o mânevî ağaca hizmet etmek için o şahsî ve cüz'î hizmeti, küllî ve umumî ve kuvvetli ve bir kaleme mukabil binler kalemi bulmak hikmetiyle ve buz parçası gibi benliğini o mübarek havuz içinde eritmesiyle hakikî ihlâsı elde etmek ve bu suretle imana hizmet etmek hikmetiyle olmuş.

اَلْبَاقِي هُوَ الْبَاقِي[1]

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Ruh u canımızla mübarek bayramınızı tebrik ediyoruz. İnşaallah, âlem-i İslâm'ın da büyük bir bayramına yetişirsiniz. Cemâhir-i müttefika-yı İslâmiye'nin kudsî kanun-u esasiyelerinin menbaı olan Kur'ân-ı Hakîm, istikbale tam hâkim olup beşeriyete tam bir bayramı getireceğine çok emareler var.

Sâniyen: Şüphe kalmadı ki, Nur Risaleleri ve talebeleri, hıfz ve inâyet-i ilâhiyeye mazhardırlar ki, bu zamanın hassasiyetle ve bazı keyfî kanunlarla pek hiddetli bir inatla uzun zamandan beri Nur talebelerine ancak yüzde bir nisbetinde zarar verebildiler. Nur'un faal talebelerinden altı yüz talebesinin mahkemelerle meşgul edilmesine dehşetli bir plân varken, yalnız altı talebeye muvakkaten ilişildi. Hattâ Nur kahramanının yazdığı gibi, yirmi beş adliye mahkemeleri yüz binler nüshalarında ve yüz binler talebelerinde medâr-ı mesuliyet bir şey bulamıyorlar. Ve o kesretli adliyelerin "Nur'larda suç yok ve bulamıyoruz." demeleri kat'î bir delildir. Çünkü benim İstanbul ve Afyon gibi mahkemelerimde, onların o hassas ve sû-i istimal edilebilir kanunlarına tam aykırı olarak söylediğim halde beni mesul etmedikleri gibi, Nur'lar da mede-

[1] Kendinden başka her şeyin fâni olduğu gerçek Bâkî, Allah'tır.

niyetin câlimâne kanunlarını zîr u zeber ettikleri halde, medâr-ı mesuliyet suç bulamadıkları katiyen gösteriyor ki: Nur'lardaki hakikat, karşısındaki muârızları mağlûp ederek adliyeleri de insafa getirmiştir. İnayet-i ilâhiye, Kur'ân'ın bir mucize-i mâneviyesi olan Risale-i Nur'u muârızlarından muhafaza ediyor. Muârızların hücumu ise, Nur'ların parlamasına ve intişarına vesile oluyor.

Üstadımız diyor ki:

"Yirmi sekiz sene zarfında hükûmetin resmî adamlarından bana rast gelenler, hep sıkıntı verdikleri halde, zâbıtanın bana hiç sıkıntı vermediği gibi, bazı himayetkârâne vaziyeti göstermelerinin hikmetini şimdi izhar ediyorum ki: "Nur talebeleri ve Risaleleri, mânevî bir zabıta hükmünde âsâyiş ve emniyeti muhafazaya –hem kudsî bir şekilde– çalıştıkları ve herkesin kalbinde nasihatleriyle iman cihetinde bir yasakçı bıraktıkları tahakkuk etmiş." Zabıta bunu mânen hissetmiş ki, bize her vakit dost göründü. Bunun sırrı budur ki:

Kur'ân'ın bir kanun-u esasîsiyle, yüzde doksan mâsuma zarar gelmemek için on câni yüzünden âsâyişi bozmaya çalışanları men ediyorlar. Birisinin günahıyla başkası mesul olamaz. Bu sırra binâen, şimdi âsâyişi bozmaya çalışan mânevî, dehşetli kuvvetler mevcut olduğu halde; Fransa, Mısır, Fas, İran gibi yerlerden daha ziyade bu mübarek memlekette çalışıldığı halde emniyet ve âsâyişi bozamadıklarının en büyük sebebi, 600 bin Nur nüshaları ve 500 bin Nur talebeleri zâbıtaya bir mânevî kuvvet olarak o mânevî tahribata karşı dayandıklarını zabıta mânen hissetmişler ki, yirmi sekiz seneden beri resmî memurlara muhalif olarak Nur'lara insafkârâne ve merhametkârâne vaziyet gösteriyorlar."

Hem Üstadımız diyor ki:

"Ben derim: Bu zamanda hocalardan, hattâ sofîlerden ziyade zabıta efradı, ehl-i takvâ olup kebâirden kendilerini muhafaza ve feraizi yapmasını vazifeleri iktiza ediyor. Ve ona ihtiyac-ı şedid var. Tâ ki karşısındaki mânevî tahribatçılara karşı âsâyiş ve emniyet-i umumiyeye ait vazifelerini tam yapabilsinler."

Hizmetindeki Nur Talebeleri

(Üstadımızın çok evvel yazmış olduğu zîrdeki mektubu, şahsî nüfuz temin ve dini siyasete âlet etmek ithamlarına tam bir cevap olduğundan, kararnameye ilhak edilmiştir.)

Konuşan Yalnız Hakikattir

Risale-i Nur'da isbat edilmiştir ki, bazen zulüm içinde adalet tecellî eder. Yani, insan bir sebeple bir haksızlığa, bir zulme mâruz kalır, başına bir felâket gelir, hapse de mahkûm olur, zindana da atılır. Bu sebep haksız olur. Bu hüküm bir zulüm olur. Fakat bu vâkıa adaletin tecellîsine bir vesile olur. Kader-i ilâhî başka bir sebepten dolayı cezaya, mahkûmiyete istihkak kesbetmiş olan o kimseyi bu defa bir zâlim eliyle cezaya çarptırır, felâkete düşürür. Bu, adalet-i ilâhînin bir nevi tecellîsidir.

Ben şimdi düşünüyorum. Yirmi sekiz senedir vilâyet vilâyet, kasaba kasaba dolaştırılıyorum. Mahkemeden mahkemeye sürükleniyorum. Bana bu zâlimane işkenceleri yapanların bana atfettikleri suç nedir? Dini siyasete âlet yapmak mı? Fakat bunu niçin tahakkuk ettiremiyorlar? Çünkü hakikat-i hâlde böyle bir şey yoktur.

Bir mahkeme aylarca, senelerce suç bulup da beni mahkûm etmeye uğraşıyor. O bırakıyor; diğer bir mahkeme aynı meseleden dolayı beni tekrar muhakeme altına alıyor. Bir müddet de o uğraşıyor, beni tazyik ediyor, türlü türlü işkencelere mâruz kılıyor. O da netice elde edemiyor, bırakıyor. Bu defa bir üçüncüsü yakama yapışıyor. Böylece musibetten musibete, felâketten felâkete sürüklenip gidiyorum. Yirmi sekiz sene ömrüm böyle geçti. Bana isnad ettikleri suçun aslı ve esası olmadığını nihayet kendileri de anladılar.

Onlar bu ithamı kasten mi yaptılar, yoksa bir vehme mi kapıldılar? İster kasıt olsun, ister vehim olsun, ben böyle bir suçla münasebet ve alâkam olmadığını kemâl-i kat'iyetle yakinen ve vicdanen biliyorum. Dini siyasete âlet edecek bir adam olmadığımı bütün insaf dünyası da biliyor. Hattâ beni bu suçla itham edenler de biliyorlar. O hâlde neden bana bu zulmü yapmakta ısrar edip durdular? Neden ben suçsuz ve mâsum olduğum hâlde böyle devamlı bir zulme, muannid bir işkenceye mâruz kaldım? Neden bu musibetlerden kurtulamadım? Bu ahvâl adalet-i ilâhiyeye muhalif düşmez mi?

Bir çeyrek asırdır bu suâllerin cevaplarını bulamıyordum. Bana zulüm ve işkence yaptıklarının hakikî sebebini şimdi anladım. Ben kemâl-i teessürle söylüyorum ki, benim suçum, hizmet-i Kur'âniyemi maddî ve mânevî terakkiyatıma, kemâlâtıma âlet yapmakmış.

Şimdi bunu anlıyorum, hissediyorum, Allah'a binlerle şükrediyorum ki, uzun seneler ihtiyarım haricinde olarak hizmet-i imaniyemi maddî ve mânevî kemâlât ve terakkiyatıma ve azaptan ve cehennemden kurtulmama ve hattâ saadet-i ebediyeme vesile yapmaklığıma, yahut herhangi bir maksada âlet yapmaklığıma mânevî gayet kuvvetli mânialar beni men ediyordu. Bu derunî hisler ve ilhamlar beni hayretler içinde bırakıyordu. Herkesin hoşlandığı mânevî makamatı ve uhrevî saadetleri a'mâl-i saliha ile kazanmak ve bu yola müteveccih olmak hem meşru hakkı olduğu, hem de hiç kimseye hiçbir zararı bulunmadığı hâlde ben ruhen ve kalben men ediliyordum. Rıza-yı ilâhîden başka fıtrî vazife-i ilmiyenin sevkiyle, yalnız ve yalnız imana hizmet hususu bana gösterildi. Çünkü şimdi bu zamanda hiçbir şeye âlet ve tâbi olmayan ve her gayenin fevkinde olan hakâik-i imaniyeyi fıtrî ubudiyetle, bilmeyenlere ve bilmek ihtiyacında olanlara tesirli bir surette bildirmek; bu keşmekeş dünyasında imanı kurtaracak ve muannidlere kat'î kanaat verecek bir tarzda, yani hiçbir şeye âlet olmayacak bir tarzda, bir Kur'ân dersi vermek lâzımdır ki, küfr-ü mutlakı ve mütemerrid ve inatçı dalâleti kırsın, herkese kat'î kanaat verebilsin. Bu kanaat de bu zamanda, bu şerait dahilinde, dinin hiçbir şahsî, uhrevî ve dünyevî, maddî ve mânevî bir şeye âlet edilmediğini bilmekle husule gelebilir.

Yoksa komitecilik ve cemiyetçilikten tevellüd eden dehşetli dinsizlik şahsiyet-i mâneviyesine karşı çıkan bir şahıs, en büyük mânevî bir mertebede bulunsa, yine vesveseleri bütün bütün izale edemez. Çünkü imana girmek isteyen muannidin nefsi ve enesi diyebilir ki: "O şahıs, dehâsıyla, harika makamıyla bizi kandırdı." Böyle der ve içinde şüphesi kalır.

Allah'a binlerce şükürler olsun ki, yirmi sekiz senedir dini siyasete âlet ithamı altında, kader-i ilâhî, ihtiyarım haricinde, dini hiçbir şahsî şeye âlet etmemek için beşerin zâlimâne eliyle mahz-ı adalet olarak beni tokatlıyor, ikaz ediyor; "Sakın" diyor, "iman hakikatini kendi şahsına âlet yapma; tâ ki imana muhtaç olanlar anlasınlar ki, yalnız hakikat konuşuyor. Nefsin evhamı, şeytanın desiseleri kalmasın, sussun."

İşte, Nur Risalelerinin büyük denizlerin büyük dalgaları gibi gönüller üzerinde husule getirdiği heyecanın, kalblerde ve ruhlarda yaptığı tesirin sırrı budur, başka bir şey değildir. Risale-i Nur'un bahsettiği hakikatlerin aynını binlerce âlimler, yüz binlerce kitaplar daha belîğane neşrettikleri hâlde yine küfr-ü mutlakı durduramıyorlar. Küfr-ü mutlakla mücadelede bu kadar ağır

şerait altında Risale-i Nur bir derece muvaffak oluyorsa, bunun sırrı işte budur. Said yoktur. Said'in kudret ve ehliyeti de yoktur. Konuşan yalnız hakikattir, hakikat-i imaniyedir.

Madem ki nur-u hakikat, imana muhtaç gönüllerde tesirini yapıyor; bir Said değil, bin Said fedâ olsun. Yirmi sekiz sene çektiğim ezâ ve cefalar ve mâruz kaldığım işkenceler ve katlandığım musibetler hep helâl olsun. Bana zulmedenlere, beni kasaba kasaba dolaştıranlara, hakaret edenlere, türlü türlü ithamlarla mahkûm etmek isteyenlere, zindanlarda bana yer hazırlayanlara, hepsine hakkımı helâl ettim.

Âdil kadere de derim ki:

Ben senin bu şefkatli tokatlarına müstahak idim. Yoksa herkes gibi gayet meşru ve zararsız olan bir yol tutarak şahsımı düşünseydim, maddî-mânevî füyûzât hislerimi feda etmeseydim, iman hizmetinde bu büyük mânevî kuvveti kaybedecektim. Ben maddî ve mânevî her şeyimi feda ettim, her musibete katlandım, her işkenceye sabrettim. Bu sayede hakikat-i imaniye her tarafa yayıldı. Bu sayede Nur mekteb-i irfanının yüz binlerce, belki de milyonlarca talebeleri yetişti. Artık bu yolda, hizmet-i imaniyede onlar devam edeceklerdir. Ve benim maddî ve mânevî her şeyden ferağat mesleğimden ayrılmayacaklardır. Yalnız ve yalnız Allah rızası için çalışacaklardır.

Benimle beraber çok talebelerim de türlü türlü musibetlere, ezâ ve cefâlara mâruz kaldılar, ağır imtihanlar geçirdiler. Benim gibi onlar da bütün haksızlıklara ve haksız hareket edenlere karşı bütün haklarını helâl etmelerini isterim. Çünkü onlar bilmeyerek kader-i ilâhînin sırlarına, derin tecellîlerine akıl erdiremeyerek bizim dâvâmıza, hakikat-i imaniyenin inkişafına hizmet ettiler. *Bizim vazifemiz onlar için yalnız hidayet temennisinden ibarettir. Bize ezâ ve cefâ edenlere karşı hiçbir talebemin kalbinde zerre kadar intikam emeli beslememesini ve onlara mukabil Risale-i Nur'a sadakat ve sebatla çalışmalarını tavsiye ederim.*

Ben çok hastayım. Ne yazmaya, ne söylemeye tâkatim kalmadı. Belki de bunlar son sözlerim olur. Medresetü'z-Zehra'nın Risale-i Nur talebeleri bu vasiyetimi unutmasınlar.

Kardeşlerim,

Sizce münasipse Başvekile ve dindar mebuslara verilmek üzere, ihtara binâen yazdırılmış gayet ehemmiyetli bir hakikattir.

Mukaddime: Kırk seneye yakın siyaseti terk ettiğimden ve ekser hayatım bir nevi inzivada geçtiğinden, hayat-ı içtimaiye ve siyasiye ile meşgul olmadığımdan, büyük bir tehlikeyi göremiyordum. Bugünlerde o tehlikenin hem millet-i İslâmiye'ye ve hem de bu memleket ve hükûmet-i İslâmiye'ye büyük bir zarar vermeye zemin hazırlamakta olduğunu hissettim. Mecburiyetle, İslâmiyet milliyeti ve hâkimiyeti ve memleketin selâmeti için çalışan ehl-i siyaset ve cemiyet-i beşeriyeye hamiyetle çalışanlar için bana mânevî bir ihtar edildiğinden Üç Nokta'yı beyan edeceğim.

Birinci Nokta: Gazeteleri dinlemediğim halde bir-iki senedir "irtica ile itham" kelimesi mütemadiyen tekrar edildiğini işitiyordum. Eski Said kafasıyla dikkat ettim, katiyen gördüm ki:

Siyaseti dinsizliğe âlet yapan ve beşerdeki en dehşetli vahşet ve bedevîliğin bir kanun-u esasîsine irticâya çalışan ve hamiyet maskesini başına geçiren gizli İslâmiyet düşmanları, gaddarâne bir ithamla ehl-i İslâmiyet ve hamiyet-i diniye ve kuvvet-i imaniye cihetiyle değil dini siyasete âlet yapmak, belki de siyaseti dine âlet ve tâbi yapmakla, tâ İslâmiyet'in kuvvet-i mâneviyesinden bu hükümet-i İslâmiye'yi tam kuvvetlendirmek ve dört yüz milyon hakikî kardeşi arkasında ihtiyat kuvveti bulundurmak ve bir kısım zâlim Avrupa'nın dilenciliğinden kurtulmak için çalışanlara pek haksız olarak "irtica" damgasını vurup onları memlekete zararlı tevehhüm etmeleri, yerden göğe kadar hadsiz bir haksızlıktır. Numûnelerinden birinci numûnesi: Bu asrın dehşetli zulmüne karşı bir sed olarak *İkinci Nokta*'da beyan etmek zamanı geldi. Menşe'leri iki kanun-u esasiye istinad eden iki irtica var:

Biri: Siyasî ve içtimaî ki, hakikî irticadır. Onun kanun-u esasîsi çok sû-i istimale ve zulme medar olmuştur.

İkincisi: İrtica namı verilen hakikî bir terakki ve adaletin esasıdır.

İkinci Nokta: Beşerin vahşet ve bedevîlik zamanlarındaki bir kanun-u esasîsine, medeniyet namına dine hücum edenler, irtica ile o vahşete ve bedevîliğe dönüyorlar. Beşerin selâmet, adalet ve sulh-ü umumîsini mahveden o dehşetli vahşiyane kanun-u esasî, şimdi bizim bu bîçâre memleketimize girmek istiyor. Garazkârâne ve anûdâne particilik gibi bazı cereyanları aşılamaya başlaması gibi bir ihtilâf görülüyor. O kanun-u esasî de budur:

Bir tâifeden, bir cereyandan, bir aşiretten bir ferdin hatasıyla o tâifenin, o cereyanın, o aşiretin bütün fertleri mahkûm ve düşman ve mesul tevehhüm ediliyor. Bir hata, binler hata hükmüne geçiriliyor. İttifak ve ittihadın temel taşı olan kardeşlik ve vatandaşlık, muhabbet ve uhuvveti zîr ü zeber ediyor.

Evet, birbirine karşı gelen muannid ve muarız kuvvetler, kuvvetsiz oluyorlar. Bu kuvvetsizlikle zayıflandığı için, millete ve memlekete ve vatana âdilâne hizmete muvaffak olunamadığından, maddî ve mânevî bir nevi rüşvet vermeye mecbur oluyorlar ki, dinsizleri kendilerine taraftar yapmak için o gaddar, engizisyonâne ve bedeviyâne ve vahşiyâne bu mezkûr kanun-u esasîye karşı ayn-ı adalet olan bu semavî ve kudsî[1] وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ أُخْرٰى nass-ı kat'îsiyle, Kur'ân'ın bir kanun-u esasîsi muhabbet ve uhuvvet-i hakikiyeyi temin eden ve bu millet-i İslâmiye'yi ve memleketi büyük tehlikeden kurtaran bu kanun-u esasî ki, *"Birisinin hatasıyla başkası mesul olamaz."* Kardeşi de olsa, aşireti ve tâifesi de olsa, partisi de olsa, o cinayete şerik sayılmaz. Olsa olsa, o cinayete bir nevi tarafgirlikle yalnız mânevî günahkâr olup âhirette mesul olur; dünyada değil. Eğer bu kanun-u esasî çabuk düstur-u esasî yapılmazsa, hayat-ı içtimaiye-i beşeriye iki Harb-i Umumî'nin gösterdiği tahribatın emsaliyle, esfel-i sâfilîn olan o vahşî irticâya düşecek.

İşte, Kur'ân'ın bu gibi kudsî kanun-u esasîsine irtica namını veren bedbahtlar, vahşet ve bedevîliğin dehşetli bir kanun-u esasîsi olarak kabul ettikleri şimdiki öylelerinin siyasetinin bir nokta-yı istinadı şudur ki: "Cemaatin selâmeti için fert feda edilir. Vatanın selâmeti için eşhâsın hukuku nazara alınmaz. Devletin siyasetinin selâmeti için cüz'î zulümler nazara alınmaz." diye, birtek câni yüzünden bir köyü mahvetmekle bin mâsumun hakkını nazara almaz. Birtek câninin yüzünden bin adamın kılıçtan geçmesini caiz görür. Bir adamın yaralanmasıyla binler mâsumu sıkıntıya verdirir. Ve iki yüz adamı kurşuna dizilmesini o bahaneyle nazara almaz. Birinci Harb-i Umumî'de üç bin adamın câniyâne siyaset hatalarıyla otuz milyon bîçâre nev-i beşer aynı harpte mahvedildiği gibi, binler misaller var.

İşte bu vahşiyâne irticanın, bu dehşetli zulümlerine karşı gelen Kur'ân şâkirtlerinin, Kur'ân'ın yüzer kanun-u esasîsinden وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ أُخْرٰى âyetinin ders verdiği kanun-u esasîsi ile adâlet-i hakikiyeyi ve ittihadı ve uhuvveti temin etmeye çalışan ehl-i iman fedakârlarına "mürteci" namını verip onları

---

[1] En'âm sûresi, 6/164; İsrâ sûresi, 17/15; Fâtır sûresi, 35/18; Zümer sûresi, 39/7; Necm sûresi, 53/38.

müttehem etmek, mel'un Yezid'in zulmünü adalet-i Ömeriyeye tercih etmek misillü en vahşî ve zalimâne bir engizisyon kanununu, beşerin en yüksek terakkiyatına ve adaletine medar olan Kur'ân'ın mezkûr kanun-u esasîsine tercih etmek hükmündedir. Hükûmet-i İslâmiye ile bu memleketin selâmetine çalışan ehl-i siyasetin mezkûr hakikati nazara alması lâzımdır. Yoksa, üç veya dört cereyanın muannidâne muâraza etmeleriyle, o kuvvetler, muaraza sebebiyle zayıflar. Memleketin menfaatine ve âsâyişine sarf edilecek o zayıf kuvvetle hâkimiyetini –hattâ istibdad ile de olsa– âsâyiş ve emniyet-i umumiyeyi muhafazaya kâfi gelmediğinden Fransız ihtilâl-i kebîrinin tohumlarının bu mübarek memleket-i İslâmiye'ye ekilmesine yol vermektir diye telâş edilebilir.

Madem bu ittifaksızlıktan gelen zaafiyet ve kuvvetsizlik sebebiyle ecnebînin politikasına ve ehemmiyetsiz, muvakkat yardımlarına karşı bu acip mânevî rüşvetler veriliyor, dört yüz milyon kardeşin uhuvvetine, milyarlar ecdadın mesleğine ehemmiyet verilmiyor gibi bir mânâ hükmediyor. Ve âsâyiş ve siyasete zarar gelmemek için bu kadar israfât ile bol maaşlar suretinde kuvvet teminine kendilerini mecbur zannederek rüşvetler veriliyor; milletin fakr-ı hali nazara alınmıyor. Elbette ve elbette ve kat'î olarak, şimdi bu memleketteki ehl-i siyaset, garba ve ecnebîye verdiği siyasî ve mânevî rüşvetin on mislini âlem-i İslâm'ın ileride cemâhir-i müttefikası hükmünde olacak olan dört yüz milyon Müslüman kardeşlere memleket ve milletin ve bu devlet-i İslâmiye'nin selâmeti için gayet azîm bir bahşiş ve zararsız rüşvet vermesi lâzım ve elzemdir.

İşte o makbul, lâzım ve çok menfaatli, caiz ve vacip rüşvet ise, teâvün-ü İslâm'ın esası ve hediye-i Kur'ân'ın semavî bir düsturu ve rabıtası ve kudsî kanun-u esasîsi olan

إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ[1] ، وَاعْتَصِمُوا بِحَبْلِ اللهِ جَمِيعًا[2]

وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ أُخْرٰى[3] ، وَلَا تَنَازَعُوا فَتَفْشَلُوا وَتَذْهَبَ رِيحُكُمْ[4]

kudsî, esasî kanunlarını düstur-u hareket etmektir.

Üçüncü Nokta, şimdilik tehir edildi.

Said Nursî

---

1 "Müminler birbirleriyle ancak kardeştirler." (Hucurât sûresi, 49/10)

2 "Hepiniz toptan, Allah'ın ipine (dinine) sımsıkı sarılın." (Âl-i İmran sûresi, 3/103)

3 "Hiçbir günahkâr, başkasının günahını yüklenmez." (En'âm sûresi, 6/164; İsrâ sûresi, 17/15; Fâtır sûresi, 35/18; Zümer sûresi, 39/7; Necm sûresi, 53/38)

4 "Sakın birbirinizle ihtilâf etmeyin; sonra korkuya kapılıp zaafa düşersiniz, rüzgârınız (kuvvetiniz) gider." (Enfâl sûresi, 8/46)

Hâşiye: Kardeşlerim, evvelce gördüğünüz şiddetli ihtarın bir derece tağyirine üç şey vesile oldu.

Birincisi: Nur kahramanı Hüsrev'in beyanıyla, yirmi beş adliye mahkemelerinin "Risale-i Nur'da suç yok" diye itiraflarıdır.

İkincisi: Nur'un bir kahraman avukatı "Ankara hükûmeti Said aleyhinde olmadığından, şiddetli kelimeler tâdil edilse münasiptir." demesidir.

Üçüncüsü: Kat'î haberlere göre Afyon Mahkemesi "Nur'un altı yüz bin fedakâr talebesi var." demesine binâen, Malatya hâdisesi bahanesiyle, hiç olmazsa Nur talebelerinden altı yüz faal ve muktedir olanlarını mahkemeye vermek plânı varken, yalnız on altı adamı ve bundan yalnız altı adama ve bundan birtek adamın bir sene mahkûm edilmesi, Nurcular aleyhindeki zâlimâne tazyikat hafifleşmesi ve def olmasının alâmetidir. Onun için bir derece şiddetli kelimeler tâdil edildi.

Hazreti Üstadın Emirdağ'da Santral Sabri, Sıddık Süleyman'a Arabî İşârâtü'l-i'câz'dan Verdiği Derstir

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ، وَالصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلٰى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ وَعَلٰى اٰلِهٖ وَأَصْحَابِهٖ أَبَدًا دَائِمًا[1]

İşârâtü'l-i'câz'ın birinci cüzü ki, tamamı yetmiş cüz olacaktı. Fakat Risale-i Nur mânevî bir tefsir-i Kur'ânî olduğu için dedi: Bu zamanda bana daha lüzum var. Öteki cüzler yerinde onlar yazıldı.

Evet, *İşârâtü'l-i'câz*, umum Risale-i Nur'un bir fihristesi, bir listesi ve o nur bahçesinin bir fidanlığı ve sırr-ı i'câzi'l Kur'ân'ın bir menbaı olduğu görünüyor. Gayet ince ve derin olduğu için, şimdiye kadar âlimler pek azını anlamışlardı. Fakat kimin eline geçmişse, fevkalâde takdir etmiş ve "emsalsiz" demiş. Dehşetli eski harp içinde, avcı hattında, bazen de at üzerinde, îcazdaki i'câzın en ince münasebâtını görmek ve onlarla tam meşgul olmak ve koca dehşetli harbin tehlikesi onu müşevveş etmemek ve incimad derecesin-

[1] Âlemlerin Rabbi, Rahman ve Rahîm Allah'a, üzerimizdeki hadd ü hesaba gelmez lütufları adedince hamd ü senâ.. bütün insanlığa rahmet ve kurtuluş vesilesi olarak gönderdiği habibi Hazreti Muhammed *(aleyhissalâtü vesselâm)*'a, nezih aile fertlerine ve seçkin ashabına ebediyetlere kadar salât ü selam olsun.

deki soğukta, avcı hattında o incecik i'câz münasebetlerini her şeyden daha ehemmiyetli görmek, Eski Said'in hakikaten hizmet-i Kur'âniye'de harika bir fedakârlığıdır. Hattâ Yeni Said'in otuz beş senede, bu acip zamanda gazeteleri okumamak ve on sene İkinci Harbi bilmemek, sormamak ve idam niyetiyle hapisliğinde Kur'ân esrarını yazmaktan vazgeçmemek ve bütün tehlikeleri hiçe saymaya nisbeten Eski Said'in o acip vaziyetinde o dehşetlere ehemmiyet vermeden *İşârâtü'l-i'câz* nüktelerini yazdığı zaman gösterdiği ilmî ve mânevî fedakârlığını, Yeni Said'in bu otuz senedeki fedakârlığından daha harika görüyoruz.

Sâniyen: Bu *İşârâtü'l-i'câz*'ın matbû nüshasında hakikaten bir keramet var ki, tesadüf ihtimali yoktur. Onun için, bir defa daha aynı tarzda ve kerametli kıtada tab' etmek ve Arabistan'a ve Pakistan gibi yerlere göndermek münasip görüldü. Fakat Eski Said, îcazdaki i'câzı beyan ettiği ve en ince münasebet-i belâgatı beyanı içinde gayet ince ve kısa, îcazlı cümleleri bir derece izah ve Türkçe'ye tercüme etmek lâzım geliyor.

İşârâtü'l-i'câz'ın harikalarından birisi de budur ki:

Her bir âyetin sair âyetlere münasebâtını ve her âyetteki cümlelerinin birbirine karşı nisbetini ve nizamını ve her cümledeki heyetlerin ve harflerin mânâ-yı maksuda karşı nisbetlerini ve teveccühlerini gösterip, âyetlerin intizamından ve cümlelerin nizamından ve her cümlenin heyetinin nazmından bir lem'a-yı i'câz göstermesidir. Âdetâ bir saatin saniyeleri sayan mili ve dakikaları sayan yelkovanı ve saatleri sayan ibresi gibi, o nazımdaki nükteleri beyan ve ondaki hakikati burhanlarla izah, hattâ bazen birtek harfte büyük bir hakikati ifade etmesidir. Ve her bir âyetin hakikatini gayet i'câz ile ve kat'î hüccetlerle isbat ediyor ki, şimdi yüz otuz risalenin çekirdekleri ve hülâsaları hükmündedirler. Ve cümlenin ve cümledeki heyetlerin ve harflerin nüktelerini ve ifade ettikleri zımnî hükümlerini, bilâ-istisna ilm-i belâgatin ince kaideleriyle ve ilm-i nahvin ve sarfın kaideleriyle ve ilm-i mantığın ve usul-ü din ve sair ilimlerin kanunlarıyla beyan eder. Hattâ, hurdebinî bir mânevî âletle, görünmeyen incecik münasebât-ı belâgati beyan ediyor ve emarelerini gösteriyor. Ve Kur'ân'ın nazarı küllî olmasından, bütün beyan edilen hak mânâlara ve nüktelere, elbette kudsî elfaz-ı Kur'âniye zımnî, remzî işaret ve delâlet eder denilebilir.

Hüsrev, Sungur, Hayri, Sâdık,
Sabri, Sıddık Süleyman

إِفَادَةُ الْمَرَامِ

أَقُولُ: لَمَّا كَانَ الْقُرْاٰنُ جَامِعًا لِأَشْتَاتِ الْعُلُومِ وَخُطْبَةً لِعَامَّةِ الطَّبَقَاتِ فِي كُلِّ الأَعْصَارِ لَا يَتَحَصَّلُ لَهُ تَفْسِيرٌ لَائِقٌ مِنْ فَهْمِ الْفَرْدِ الَّذِي قَلَّمَا يَخْلُصُ مِنَ التَّعَصُّبِ لِمَسْلَكِهِ وَمَشْرَبِهِ؛ إِذْ فَهْمُهُ يَخُصُّهُ لَيْسَ لَهُ دَعْوَةُ الْغَيْرِ إِلَيْهِ إِلَّا أَنْ يُعَدِّيَهُ قَبُولُ الْجُمْهُورِ. وَاسْتِنْبَاطُهُ –لَا بِالتَّشَهِّي– لَهُ الْعَمَلُ لِنَفْسِهِ فَقَطْ، وَلَا يَكُونُ حُجَّةً عَلَى الْغَيْرِ إِلَّا أَنْ يُصَدِّقَهُ نَوْعُ إِجْمَاعٍ.

فَكَمَا لَا بُدَّ لِتَنْظِيمِ الْأَحْكَامِ وَاطِّرَادِهَا وَرَفْعِ الْفَوْضٰى –النَّاشِئَةِ مِنْ حُرِّيَّةِ الْفِكْرِ مَعَ إِهْمَالِ الْإِجْمَاعِ– مِنْ وُجُودِ هَيْئَةٍ عَالِيَةٍ مِنَ الْعُلَمَاءِ المُحَقِّقِينَ الَّذِينَ –بِمَظْهَرِيَّتِهِمْ لِأَمْنِيَّةِ الْعُمُومِ وَاعْتِمَادِ الْجُمْهُورِ– يَتَقَلَّدُونَ كَفَالَةً ضِمْنِيَّةً لِلْأُمَّةِ، فَيَصِيرُونَ مَظْهَرَ سِرِّ حُجِّيَّةِ الإِجْمَاعِ الَّذِي لَاتَصِيرُ نَتِيجَةُ الْاِجْتِهَادِ شَرْعًا وَدُسْتُورًا إِلَّا بِتَصْدِيقِهِ وَسِكَّتِهِ؛ كَذٰلِكَ لَا بُدَّ لِكَشْفِ مَعَانِي الْقُرْاٰنِ وَجَمْعِ الْمَحَاسِنِ الْمُتَفَرِّقَةِ فِي التَّفَاسِيرِ وَتَثْبِيتِ حَقَائِقِهِ –الْمُتَجَلِّيَةِ بِكَشْفِ الْفَنِّ وَتَمْحِيضِ الزَّمَانِ– مِن انْتِهَاضِ هَيْئَةٍ عَالِيَةٍ مِنَ الْعُلَمَاءِ الْمُتَخَصِّصِينَ، الْمُخْتَلِفِينَ فِي وُجُوهِ الْاِخْتِصَاصِ، وَلَهُمْ مَعَ دِقَّةِ نَظَرٍ وُسْعَةُ فِكْرٍ لِتَفْسِيرِهِ.

نَتِيجَةُ الْمَرَامِ: إِنَّهُ لَا بُدَّ أَنْ يَكُونَ مُفَسِّرُ الْقُرْاٰنِ ذَا دَهَاءٍ عَالٍ وَاجْتِهَادٍ نَافِذٍ وَوِلَايَةٍ كَامِلَةٍ. وَمَا هُوَ الْاٰنَ إِلَّا «الشَّخْصُ الْمَعْنَوِيُّ» الْمُتَوَلِّدُ مِن امْتِزَاجِ الْأَرْوَاحِ وَتَسَانُدِهَا، وَتَلَاحُقِ الْأَفْكَارِ وَتَعَاوُنِهَا، وَتَظَافُرِ الْقُلُوبِ وَإِخْلَاصِهَا، وَصَمِيمِيَّتِهَا مِنْ بَيْنِ تِلْكَ الْهَيْئَةِ. فَبِسِرِّ «لِلْكُلِّ حُكْمٌ لَيْسَ لِكُلٍّ» كَثِيرًا مَا يُرٰى اٰثَارُ الْاِجْتِهَادِ وَخَاصَّةُ الْوِلَايَةِ، وَنُورُهُ وَضِيَاؤُهَا، مِنْ جَمَاعَةٍ خَلَتْ مِنْهَا أَفْرَادُهَا.

ثُمَّ إِنِّي بَيْنَمَا كُنْتُ مُنْتَظِرًا وَمُتَوَجِّهًا لِهٰذَا الْمَقْصَدِ بِتَظَاهُرِ هَيْئَةٍ كَذٰلِكَ –وَقَدْ كَانَ هٰذَا غَايَةَ خَيَالِي مِنْ زَمَانٍ مَدِيدٍ– إِذْ سَنَحَ لِقَلْبِي مِنْ قَبِيلِ الْحِسِّ قَبْلَ الْوُقُوعِ تَقَرُّبُ[1](Hâşiye) زَلْزَلَةٍ عَظِيمَةٍ، فَشَرَعْتُ –مَعَ عَجْزِي وَقُصُورِي وَالْإِغْلَاقِ فِي كَلَامِي– فِي تَقْيِيدِ مَا سَنَحَ لِي مِنْ إِشَارَاتِ إِعْجَازِ الْقُرْاٰنِ فِي نَظْمِهِ وَبَيَانِ بَعْضِ حَقَائِقِهِ، وَلَمْ يَتَيَسَّرْ لِي مُرَاجَعَةُ التَّفَاسِيرِ. فَإِنْ وَافَقَهَا فَبِهَا وَنِعْمَتْ وَإِلَّا فَالْعُهْدَةُ عَلَيَّ.

---

1 (Hâşiye) وَقَدْ أَخْبَرَنَا مِرَارًا فِي أَثْنَاءِ الدَّرْسِ وُقُوعَ زَلْزَلَةٍ عَظِيمَةٍ (بِمَعْنَى الْحَرْبِ الْعُمُومِيَّةِ) فَوَقَعَتْ كَمَا أَخْبَرَ. **حمزة ، محمد شفيق ، محمد مهري**

فَوَقَعَتْ هٰذِهِ الطَّامَّةُ الْكُبْرٰى.. فَفِي أَثْنَاءِ أَدَاءِ فَرِيضَةِ الْجِهَادِ كُلَّمَا انْتَهَزْتُ فُرْصَةً فِي خَطِّ الْحَرْبِ قَيَّدْتُ مَا لَاحَ لِي فِي الْأَوْدِيَةِ وَالْجِبَالِ بِعِبَارَاتٍ مُتَفَاوِتَةٍ بِاخْتِلَافِ الْحَالَاتِ. فَمَعَ احْتِيَاجِهَا إِلَى التَّصْحِيحِ وَالْإِصْلَاحِ لَا يَرْضٰى قَلْبِي بِتَغْيِيرِهَا وَتَبْدِيلِهَا؛ إِذْ ظَهَرَتْ فِي حَالَةٍ مِنْ خُلُوصِ النِّيَّةِ لَا تُوجَدُ الْآنَ، فَأَعْرِضُهَا لِأَنْظَارِ أَهْلِ الْكَمَالِ لَا لِأَنَّهُ تَفْسِيرٌ لِلتَّنْزِيلِ، بَلْ لِيَصِيرَ –لَوْ ظَفِرَ بِالْقَبُولِ– نَوْعَ مَأْخَذٍ لِبَعْضِ وُجُوهِ التَّفْسِيرِ. وَقَدْ سَاقَنِي شَوْقِي إِلٰى مَا هُوَ فَوْقَ طَوْقِي، فَإِنِ اسْتَحْسَنُوهُ شَجَّعُونِي عَلَى الدَّوَامِ.

وَمِنَ اللهِ التَّوْفِيقُ[1]

سعيد النورسي

Kısa Bir Tercümesidir

Şimdi, bundan kırk bir sene evvel ve eski Harb-i Umumî'nin az evvelinde başlamış olduğu *İşârâtü'l-i'câz*'ın "İfadetü'l-Meram"ında diyor ki:

Madem Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan ulûm-u hakikiyenin envâına câmi ve umum asırlarda umum tabakât-ı beşeriyeye müteveccih bir hutbe-i ezeliyedir. Elbette, birtek ferdin fehmi, ona lâyık ve mükemmel bir tefsir yapamaz ve mümkün olmuyor. Çünkü bir fert, pek nadir olarak kendi hususî meslek ve meşrebinin tesirinden kendi fikrini kurtarabilir. Onun hususî meşrebi tesir ettikçe, tam tamına hakikati sâfi olarak ifade edemez. Ferdin fehmi ve mânâsı ona hastır. O fert onu kabul eder; fakat başkalarını ona dâvet edemez. Eğer cumhur-u ulemâ onun fehmini kabul ile başkalara şumûlünü gösterse, o vakit başkasını o mânâya davet edebilir ve hakikî tam tefsir olabilir.

Hem ferdin ahkâmda istinbatı ve içtihadında –hevesi karışmamak şartıyla– o kendi nefsi için amel edebilir, fakat başkalarına hüccet tutamaz. Tâ bir nevi icmâ o hükmü tasdik etsin. Nasıl ki, ahkâm-ı şer'iyeyi tatbik ve tanzim ve icra etmek ve hürriyet-i fikirden neş'et eden mânevî anarşiliği kaldırmak için gayet lâzımdır ki; ulemâ-yı muhakikînden bir heyet-i âliye bulunsun ki, o heyet umumun emniyetine mazhariyetleriyle ve cumhur-u ulemânın onlara itimadıyla ümmet için bir nevi zımnî kefâlet ve dâvâ vekili hükmünde olmaları cihetinde, icmâ-ı ümmet hüccetinin sırrına mazhar oluyorlar. O vakit içtihadın

[1] Tevfik ancak Allah'tandır.

neticesi o icmâ ile şer'an düstur olabilir. Ve icmânın tasdik ve sikkesiyle umuma şâmil oluyor. Aynen onun gibi lâzımdır, Kur'ân'ın mânâlarının keşfi ve tefsirlerde ayrı ayrı mehasininin cem'i, hem zamanın çalkamasıyla ve fenlerin keşfiyle cilvelenen, tezahür eden Kur'ân'ın hakikatlerinin tesbiti için elzemdir ki, muhakkikîn-i ulemâdan her biri bir fende mütehassıs, geniş fikre, ince nazara mâlik allâmelerden müteşekkil bir heyet bu vazifeye sahip çıksın.

Elhâsıl: Kur'ân'ı tefsir edene lâzım gelir ki, gayet âli bir deha ve nüfuzlu derin bir içtihad ve bir nevi kuvve-i kudsiye sahibi olmak gerektir. Bu zamanda öyle bir zat ancak bir şahs-ı mânevî olabilir ki, o şahs-ı mânevî, çok ruhların imtizacından ve tesanüdünden ve efkârın telâhukundan ve birbirine yardımından ve kalblerin birbirine in'ikâsından ve ihlâs ve samimiyetlerinden, mezkûr bir heyetten çıkabilir. O heyetin bir ruh-u mânevîsi hükmüne geçer.

Evet, "Mecmuunda bir hâssa bulunur ki, ondaki her fertte bulunmaz." düsturuyla, çok defa içtihadın âsârı ve nur-u velâyetin hassaları ve ziyası bir cemaatte görünüyor. Hâlbuki, o cemaatin hangisine bakılsa o hassa görünmüyor. Demek âmi adamların ihlâsla tesanüdleri, bir velâyet hassasını veriyor. İşte bu hakikate binâen, böyle bir maksat için bir heyetin çıkmasına muntazır ve daima bekliyordum. O ümit, küçüklüğümden beri gaye-i hayalim iken, birden hiss-i kable'l-vuku kabilinden kalbime bir sünuhat oldu ki: Maddî ve mânevî iki zelzele-i azîme yaklaşıyordu.[1(Hâşiye)] Ben de, acz ve kusurumla, sözlerimdeki izahsızlık ve muğlâklık ile beraber Kur'ân'ın nazmındaki i'câzın işârâtını ve kalbimde tahattur eden nüktelerini kaydedip kaleme almak ve âyâtın bazı imanî hakikatlerini yazmaya şiddetli bir ihtar-ı gaybî hissettim.

Hâlbuki harpte acip bir vaziyette olduğumdan, tefsirlere müracaat etmek kabil olmadı. Kur'ân'dan başka merci yoktu. Ben de yazdım. Yazdıklarım tefsirlere muvafık geldiyse, güzel bir nimet ve bir muvaffakiyet... Yoksa, mesuliyet benim bîçâre fehmime aittir.

Aynı zamanda zelzele-i kübra mahiyetinde olan maddî Birinci Harb-i Umumî ve o zelzele-i azîmenin âhirlerinde o mezkûr heyetin yuvalarını tahrip eden mânevî zelzele-i azîme meydana çıktı ki, öyle bir heyet-i âliye-i ilmiyeye

---

1 (Hâşiye) Evet, Üstadımız mükerreren Birinci Harb-i Umumî'den evvel çok defa bize ulûm-u Arabiyeyi ders verdiği zaman bize kat'î bir tarzda "Büyük ve umumî bir zelzele yaklaşıyor, hazırlanınız. O zaman herkes benim gibi mücerredlere gıpta edecekler." diye söylüyorlardı. Pek az zamanda, onun mükerreren verdiği haber aynen çıktı.

Horhor'daki eski talebeleri namına Medresetü'l-Vâizîn mezunlarından
Mehmed Sâdık, Sabri, Mehmed Şefik, Mehmed Mihrî, Hamza

ve böyle bir vazife yapmak için bütün kapılar kapandı. Ben de o noksan fehmimle eski Harb-i Umumî'de farîza-yı cihadda avcı hattında ne kadar fırsat buldumsa kalbime tulû eden nükteleri yazıyordum. Derelerde, dağlarda hücum ederken kaydederdim. Fakat o acip ayrı ayrı hâletlerin tesiriyle çeşit çeşit olmasından, tashih ve ıslah edilmesine çok ihtiyaç varken, benim kalbim tebdil ve tağyirine razı olmadı. Çünkü her dakika şehid olmaya hazırlandığımız için bir niyet-i hâlise ile yazılmış ki, o hâlet her vakit bulunmuyor. Ben de o yazılarımı Tenzil'e bir tefsir olarak değil, belki tefsirin bazı vücûhuna bir nevi me'haz olarak, ehl-i kemâl olan ulemâ-yı muhakkikînin enzarına arz ediyorum. Hakikaten benim şevkim, benim takatimin pek fevkinde bir noktaya sevk etti. Eğer ehl-i tahkik istihsan etseler, beni devama ve ileri gitmeye teşcî ve tergib ederler.

Said Nursî

بِسْـــمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

اَلرَّحْمٰنُ ۞ عَلَّمَ الْقُرْاٰنَ ۞ خَلَقَ الْإِنْسَانَ ۞ عَلَّمَهُ الْبَيَانَ[1]

فَنَحْمَدُهُ مُصَلِّينَ عَلٰى نَبِيِّهِ مُحَمَّدٍ الَّذِي أَرْسَلَهُ رَحْمَةً لِلْعَالَمِينَ، وَجَعَلَ مُعْجِزَتَهُ الْكُبْرٰى الْجَامِعَةَ بِرُمُوزِهَا وَإِشَارَاتِهَا لِحَقَائِقِ الْكَائِنَاتِ بَاقِيَةً عَلٰى مَرِّ الدُّهُورِ إِلٰى يَوْمِ الدِّينِ، وَعَلٰى اٰلِهِ عَامَّةً وَأَصْحَابِهِ كَافَّةً.

أَمَّا بَعْدُ؛ فَاعْلَمْ!

أَوَّلًا: أَنَّ مَقْصَدَنَا مِنْ هٰذِهِ الْإِشَارَاتِ تَفْسِيرُ جُمْلَةٍ مِنْ رُمُوزِ نَظْمِ الْقُرْاٰنِ؛ لِأَنَّ الْإِعْجَازَ يَتَجَلّٰى مِنْ نَظْمِهِ. وَمَا الْإِعْجَازُ الزَّاهِرُ إِلَّا نَقْشُ النَّظْمِ.

وَثَانِيًا: أَنَّ الْمَقَاصِدَ الْأَسَاسِيَّةَ مِنَ الْقُرْاٰنِ وَعَنَاصِرَهُ الْأَصْلِيَّةَ أَرْبَعَةٌ: اَلتَّوْحِيدُ وَالنُّبُوَّةُ وَالْحَشْرُ وَالْعَدَالَةُ؛ لِأَنَّهُ:

[1] "Rahmân, Kur'ân'ı öğretti (insanlığa ve cinlere); insanı yarattı; ona konuşmayı tâlim etti." (Rahman sûresi, 55/1-4)

•لَمَّا كَانَ بَنُو اٰدَمَ كَرَكْبٍ وَقَافِلَةٍ مُتَسَلْسِلَةٍ رَاحِلَةٍ مِنْ أَوْدِيَةِ الْمَاضِي وَبِلَادِهِ، سَافِرَةٍ فِي صَحْرَاءِ الْوُجُودِ وَالْحَيَاةِ، ذَاهِبَةٍ إِلٰى شَوَاهِقِ الْإِسْتِقْبَالِ، مُتَوَجِّهَةٍ إِلٰى جَنَّاتِهِ، فَتَهْتَزُّ بِهِمُ الْمُنَاسَبَاتُ وَتَتَوَجَّهُ إِلَيْهِمُ الْكَائِنَاتُ. كَأَنَّهُ أَرْسَلَتْ حُكُومَةُ الخِلْقَةِ فَنَّ الْحِكْمَةِ مُسْتَنْطِقًا وَسَائِلًا مِنْهُمْ بِ«يَا بَنِي اٰدَمَ! مِنْ أَيْنَ؟ إِلٰى أَيْنَ؟ مَا تَصْنَعُونَ؟ مَنْ سُلْطَانُكُمْ؟ مَنْ خَطِيبُكُمْ؟»

فَبَيْنَمَا الْمُحَاوَرَةُ، إِذْ قَامَ مِنْ بَيْنِ بَنِي اٰدَمَ –كَأَمْثَالِهِ الْأَمَاثِلِ مِنَ الرُّسُلِ أُولِي الْعَزَائِمِ– سَيِّدُ نَوْعِ الْبَشَرِ مُحَمَّدٌ الْهَاشِمِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمْ وَقَالَ بِلِسَانِ الْقُرْاٰنِ:

«أَيَّهَا الْحِكْمَةُ! نَحْنُ مَعَاشِرَ الْمَوْجُودَاتِ نَجِيءُ بَارِزِينَ مِنْ ظُلُمَاتِ الْعَدَمِ بِقُدْرَةِ سُلْطَانِ الْأَزَلِ، إِلٰى ضِيَاءِ الْوُجُودِ.. وَنَحْنُ مَعَاشِرَ بَنِي اٰدَمَ بُعِثْنَا بِصِفَةِ الْمَأْمُورِيَّةِ مُمْتَازِينَ مِنْ بَيْنِ إِخْوَانِنَا الْمَوْجُودَاتِ بِحَمْلِ الْأَمَانَةِ.. وَنَحْنُ عَلٰى جَنَاحِ السَّفَرِ مِنْ طَرِيقِ الْحَشْرِ إِلَى السَّعَادَةِ الْأَبَدِيَّةِ، وَنَشْتَغِلُ الْاٰنَ بِتَدَارُكِ تِلْكَ السَّعَادَةِ وَتَنْمِيَةِ الْإِسْتِعْدَادَاتِ الَّتِي هِيَ رَأْسُ مَالِنَا.. وَأَنَا سَيِّدُهُمْ وَخَطِيبُهُمْ. فَهَا دُونَكُمْ مَنْشُورِي! وَهُوَ كَلَامُ ذٰلِكَ السُّلْطَانِ الْأَزَلِيِّ يَتَلَأْلَأُ عَلَيْهِ سِكَّةُ الْإِعْجَازِ.»

وَالْمُجِيبُ عَنْ هٰذِهِ الْأَسْئِلَةِ الْجَوَابَ الصَّوَابَ لَيْسَ إِلَّا الْقُرْاٰنَ؛ ذٰلِكَ الْكِتَابُ لَا رَيْبَ فِيهِ...

•كَانَ[1](Hâşiye) هٰذِهِ الْأَرْبَعَةُ عَنَاصِرَهُ الْأَسَاسِيَّةَ.

Tercümesinin Bir Hulâsası

İnsanı halk edip Kur'ân'ı ona talim eden Zât-ı Zülcelâl'in Rahmân ismiyle tecellî-yi kübrasına, rahmetin tecelliyatı adedince O'na hamd ü senâ ederek ve Seyyidü'l-beşer Muhammed *(aleyhissalâtü vesselâm)*'ı rahmeten li'l-âlemîn gönderdiği o Resûl-i Ekrem'ine risaletin semereleri adedince ona, âl ve ashabına salât ü selâm ve hadsiz şükrediyoruz ki, onun mucize-i kübrası ve hakâik-i kâinatın remizleri ve işaretleri ile tamamıyla cem edilen Kur'ân-ı Azîmüşşân asırların geçmesi ile dâim, bâkî ve nev-i beşere mürşid, tâ kıyâmete kadar beka vermiş. Ve o Resûl-i Ekrem'i onlara üstad-ı âzam eylemiş.

1 (Hâşiye) جَوَابُ لَمَّا...

Emmâ ba'dü, biliniz ki:

Evvelâ bu yazacağımız işârât ve nüktelerdeki maksadımız Kur'ân'ın nazmındaki bir kısım remizlerinin tefsiridir. Çünkü yedi nev'i i'câzın en incesi, fakat kuvvetli ve lafzî fakat hakikatli i'câz, Kur'ân'ın nazmından tecelli ediyor. Evet, parlak i'câz elbette nazmın nakşından çıkıyor.

Sâniyen: Kur'ân'da esas maksatları ve anâsır-ı asliyesi dört hakikattir:

Tevhid, nübüvvet, haşir ve adalet'tir. Çünkü vakta kâinat sahrasında benîâdem bir acip ve büyük bir kafile ve sair tâifeler beraber birbiri arkasında asırlar üstünde geçmiş zamanın derelerinden, şehir ve meşherlerinden sefer edip vücut ve hayat sahrasında yürüyüşüyle istikbalin yüksek dağlarına azimetle oradaki bağlarına gözleri müteveccih olmak cihetiyle hilâfet-i zemine mazhariyet noktasında ve sâir zîhayata tasarrufatı cihetinde rûy-u zeminde ekser eşyanın nev-i beşerle münasebâtı iktizasıyla heyecana gelmesinden kâinat dahi onlara yüzlerini çevirip nev-i beşerle ciddi alâkadar oluyor. Benîâdem birtek tâife iken yüz binler tâifelere karışmasında kâinat zemin gibi onlara netice-i hilkat-i âlem noktasında bakıyor. Güya hilkat-i kâinat hukümeti, o hukümetin zâbıta memuru hükmünde fenn-i hikmeti, bir müstantık ve sorgucu olarak o misafir kafileye gönderip ondan suâl edip soruyor ki:

"Ey benîâdem! Nereden geliyorsunuz ve nereye gideceksiniz? Ve ne yapacaksınız? Ve her şeye karışıyor ve bazen karıştırıyorsunuz. Sultanınız ve hatibiniz ve reisiniz ve ileri geleniniz kimdir? Tâ bana cevap versin."

O muhavereler içinde birden kafile-i benîâdemden Muhammedü'l-Hâşimî *(sallallâhu aleyhi ve sellem)*, emsalleri olan ulü'l-azm peygamberler gibi fenn-i hikmete karşı kalktı. Ve Kur'ân'ın lisanıyla dedi ki:

"Ey müstantık hikmet! Biz mevcudat kafilesi, adem karanlıklarından Sultan-ı Ezeli'nin kudretiyle çıktık, ziya-yı vücuda girdik. Varlık nurunu bulduk. Her bir tâifemiz bir vazifeye girdik. Ve biz benîâdem tâifesi ise, bir emanet-i kübra rütbesi ve hilâfet-i zemin vazifesiyle sâir mevcudat kardeşlerimizin içinde imtiyazlı ve memuriyet sıfatı ile bu meşher-i kâinata gönderilmişiz. Her vakitte yola çıkmaya müheyya bir vaziyetteyiz ve haşir yolu ile saâdet-i ebediyenin kazanmasının tedariki ile meşgulüz. Ve bizim re'sü'l-mâlimiz olan istidatlarımızın çekirdeklerini sümbüllendirmeye, iman ve Kur'ân'la inkişaf ettirmekle iştigal ediyoruz. İşte o kafilenin reisi ve hatîbi benim. İşte elimdeki bu fermanı; mânevî ve maddî hava, birtek lisan gibi bütün kâinata o fermanın her kelimesini bir anda milyarlar yapıp işittiriyor. İşte o menşur ferman, Ezel ve Ebed Sultanı'nın

kelâmıdır. Ve emirleri ve konuşmaları olduğuna delil-i kat'î, üstünde parlayan sikke-i şahanesi ve turra-yı sermediyesine bak, gör, git, söyle."

Evet, en müşkül, en umumî ve bütün mevcudata sorulan bu üç-dört gayet acip suâle tam doğru ve mükemmel cevap veren yalnız ve yalnız Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan'dır ki; başında ذٰلِكَ الْكِتَابُ لَا رَيْبَ ۛ فِيهِ[1] fermanıyla ilân edilmiş.

Madem baştan buraya kadar bir hakikati anladın. Elbette bu hakikatten anlaşılıyor ki, Kur'ân'ın anâsır-ı esasiyesi o dört hakikattir. Yani; "*tevhid*", "*nübüvvet*", "*haşir*" ve "*adalet*"tir. İşte bu dört hakikat nasıl ki mecmu-u Kur'ân'da dört rükündür. Öyle de, o dört makasıd çok sûrelerin her birisinde bulunuyorlar. Her bir sûre bir küçük Kur'ân olur. Belki çok cümlelerin içinde de o dört maksada telmihen işaretler var.

Belki bazen birtek kelimede o dört esasa remizler var. Çünkü Kur'ân'ın eczaları ve kelime ve âyetleri, mecmuuna karşı birer ayna hükmüne geçer, birbirinden in'ikâs eder. Güya Kur'ân müteselsilen âyet ve cümle ve kelimelerine o maksatların nurunu veriyor. Aynada güneş gibi bazen bir kelime, bir cümle; bir küçük Kur'ân'ı gösterir. İşte Kur'ân'a mahsus bu nükte, yani cüz, küll gibi aynı maksadı göstermesi maksadıyla Kur'ân müşahhas bir fert olduğu halde, çok efradı bulunan bir küllî gibi ilm-i mantıkça târif edilir. Demek Kur'ân'da bin Kur'ân'lar var ki, şahs-ı küllî olmuş. Hem öyle de lâzım gelir. Çünkü hadsiz ve gayet muhtelif tâifelere ders olduğu için, aynı derste hadsiz o tâifeler adedince dersler bulunmak lâzım gelir.

Suâl: Eğer denilse: Bu dört maksad-ı asliyeyi bize بِسْمِ اللّٰهِ[2] ve اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ[3] cümlesinde göster.

Cevap: Deriz ki: Madem بِسْمِ اللّٰهِ Allah'ın abdlerine bir ders olarak nâzil olmuş, elbette "söylemek" mânâsında olan قُلْ kelimesi *Bismillâh* içinde vardır. İlm-i sarf ile, "mukadder" tâbir edilir. İşte بِسْمِ اللّٰهِ 'taki قُلْ takdiri, bütün Kur'ân'daki قُلْ ، قُلْ (söyle, söyle) lafızlarının esası ve anası, bu بِسْمِ اللّٰهِ 'taki

---

1 "İşte (eşsiz, mucize) Kitap: Onun (Allah tarafından indirildiği ve baştan sona hakikatler mecmuası olduğu) hakkında hiçbir şüphe yoktur." (Bakara sûresi, 2/1, 2)

2 "Allah'ın adıyla…" (Fâtiha sûresi, 1/1)

3 "Bütün hamdler, övgüler Allah'adır." (Fâtiha sûresi, 1/2; En'âm sûresi, 6/1; A'râf sûresi, 7/43; Yûnus sûresi, 10/10; İbrahim sûresi, 14/39; Nahl sûresi, 16/75; …)

قُلْ 'dür. Buna binâen قُلْ kelimesinde *risalete* işaret olduğu gibi, Bismillâh'ta dahi ulûhiyete remiz var ve بِسْمِ 'deki ب 'nin takdimi, قُلْ 'ün besmelenin âhirinde mukadder olması "hasr ve yalnız" mânâsını ifade ettiğinden *tevhide* işaret ediyor. Yani, yalnız O'nun ismiyle başla ve medet al. Ve Rahmân isminde *adaletin* nizamına ve rahmetin cilvelerine işaret var. Çünkü muhtelif, karmakarışık mevcudat, intizamı ile güzelleşmiş. Ve rahmetin cilvelerine mazhar olabilir. Ve Rahîm'de *haşre* işaret var. Çünkü mânâsında hem affetmek, hem rahmet ve şefkat etmek.. ve bu fâni dünyada o dört mânâ, hakikati ile umumî bir surette görünmediğinden elbette bir diyar-ı âherde o mânâlar tamamıyla tezâhür edebilir. Hem rahmet ve şefkatin hakikati, dirilmemek üzere ölmekle kabil-i tevfik değildir. Demek Rahîm'deki şefkat, parmağını cennete uzatmış gösteriyor.

Şimdi [1] اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ ۞ اَلرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ ۞ مَالِكِ يَوْمِ الدِّينِ 'e bakınız!

[2] اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ 'da ulûhiyetin zâhir işârâtı var. Çünkü bütün hamd Allah'a mahsustur. Ulûhiyeti gösterdiği gibi, *tevhidi* de gösteriyor.

Evet, لِلّٰهِ 'deki *lâm*, ilm-i sarfça bir mânâsı ihtisas ve istihkaktır. اَلْحَمْدُ 'deki *elif-lâm* bir mânâsı istiğraktır. Demek bütün hamdler Allah'a mahsustur. Demek tevhidi, kat'î ifade ediyor.

[3] رَبِّ الْعَالَمِينَ lafzında hem *adalete*, hem *nübüvvete* işaret var. Çünkü on sekiz bin âlemin zerreden ve zerrelerden, sineklerden tut, tâ bin defa zeminden büyük seyyareler ve yıldızlara kadar gayet mükemmel bir muvazene, bir intizam, bir mükemmel terbiye, gayet mükemmel bir adâlet-i kübrayı gösteriyor.

Nübüvvete işareti ise: Madem nev-i beşerin fıtrî kuvvelerine sâir hayvanât gibi had konulmamış, ondan tecavüzât çıkmış. Hem insan; maddî olduğu gibi, mâneviyat cihetinde de bütün kâinatla alâkadar olmasından, hilkat-i kâinattaki hikmet-i âliye-i beşeriyeti, nizam ve intizam altında olan çekirdek hükmünde olan istidadatı, inkişaf ettirmekle emanet-i kübrâ vazifesini yapmak cihetiyle nübüvvet zarurîdir ki: رَبِّ الْعَالَمِينَ 'deki عَالَمِينَ içindeki yüksek makamını bulabilsin ve halife-i zemîn olup melâikeye rüçhaniyetini gösterebilsin.

---

1 "Bütün hamdler, övgüler âlemlerin Rabbi Allah'adır. Rahmânü'r-Rahîm Allah, din gününün, hesap gününün tek hâkimidir." (Fâtiha sûresi, 1/2-4)

2 "Bütün hamdler, övgüler Allah'adır."

3 "(Bütün hamdler, övgüler) âlemlerin Rabbi Allah'adır." (Fâtiha sûresi, 1/2)

Ve مَالِكِ يَوْمِ الدِّينِ[1] cümlesi ise, *haşri* tasrih ediyor. Çünkü يَوْمِ الدِّينِ yani, din günü ve ceza günü ve mâneviyat günü demek. Nasıl dünya; maddiyat ve maddî harekâtın ve amellerinin günüdür. Elbette o harekâtın neticelerini ve o hizmetlerinin ücretlerini ve o mâneviyatın semeratlarını belki o fâniyat ve zâilâtın bâkî ve daimî eserlerini ve âlem-i misal sinemasıyla ve fotoğrafıyla alınan umum o fâniyat ve zâillerin sayfa-yı amellerini gösterecek ve neşredecek bir gün gelecektir, diye ifade ediyor.

Bismillâh, elhamdülillâh cümleleri gibi Kur'ân'da ekseri yerlerinde böyle dört unsur-u esasiye içinde görünebilir. Meselâ: إِنَّا أَعْطَيْنَاكَ الْكَوْثَرَ[2] bir sadef gibi bu dört cevahir içindedir. Dikkat etsen görürsün. *"Biz sana verdik Kevser'i."* Yani, Zât-ı Zülcelâl'in seni nübüvvetle ve maddî-manevî temin-i adâletle müşerref ettiği gibi, cennette Kevser'i ihsan ediyor.

Ey sâil! Pek uzun hakikati kısa kesip bu üç misali minval ve mekik yap; üstünde o münasebât ve işârâtı dokumaya başla. Biz de şimdi *Bismillâh*'tan başlıyoruz. İzahı, tafsîli Risale-i Nur ve "Birinci Söz" ve "Besmele Lem'ası"na ve sâir Risale-i Nur'daki *Bismillâh*'ın hakikatlerine dair hüccetlerine havale edip, yalnız nazm itibarıyla küçük bir îma ederiz. Şöyle ki:

Bismillâh güneş gibidir. Başkalarını tenvir ettiği gibi, kendini de gösteriyor. Her nefes ve her dakika ruhlar ona hava ve su gibi muhtaç olduğundan onun hakikatini herkesin ruhu hisseder. Kalb ve hayal bilmese de ehemmiyeti yok. Onun için beyan ve tariften müstağnidir.

Harfler ve cüzlerinden evvelâ ب 'nin fenn-i sarfça bir mânâsı istiânedir. Bir mânâ-yı örfîsi teberrük mânâsı olmasından bu ب 'nin merci-i müteallıkı kendi mânâsından çıkan أَسْتَعِينُ[3] ve أَتَبَرَّكُ[4] fiillerine bağlanıyor. Veyahut بِسْمِ اللهِ 'taki perdesinde قُلْ (söyle)'den çıkan اِقْرَأْ (oku) fiiline bakar. Yani: *"Yâ Rabbi, ben senin isminin yardımıyla ve onun bereketiyle okuyacağım. Her şey senin kudretinle ve icadınla ve tevfîkinle olduğu gibi, yalnız ve yalnız senin isminle başlıyorum."*

---

1 "Din gününün, hesap gününün tek hâkimidir." (Fâtiha sûresi, 1/4)

2 Kevser sûresi, 108/1.

3 Yardım istiyorum.

4 Yümün ve bereket umarak başlıyorum..

Demek *Bismillâh*'tan sonra اِقْرَأْ okumak lafzı, âhirinde mukadder olmasından hem ihlâs, hem tevhidi ifade eder.

Ama اِسْمِ kelimesi ise: Biliniz ki, Zât-ı Vâcibü'l-vücud'un bin bir esmâsından bir kısmına *"esmâ-yı zâtiye"* denilir ki, her cihette, Zât-ı Akdes'i gösterir. O'nun adı ve O'nun unvanıdır. "Allah, Ehad, Samed, Vâcibü'l-vücud" gibi çok esmâ var. Bir kısmına da *"esmâ-yı fiiliye"* tabir edilir ki, çok nevileri var. Meselâ, "Gaffar, Rezzak, Muhyî, Mümît, Mün'im, Muhsin."

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1]

اَلسَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكَاتُهُ أَبَدًا دَائِمًا[2]

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Evvelâ: Hem geçmiş, hem gelecek, hem maddî, hem mânevi bayramlarınızı ve mübarek gecelerinizi bütün ruh u canımla tebrik ve ettiğiniz ibadet ve duaların makbuliyetini rahmet-i ilâhiyeden bütün ruh u canımızla niyaz edip, isteyip, o mübarek dualara âmîn deriz.

Sâniyen: Hem çok defa mânevî, hem çok cihetlerden ehemmiyetli iki suâllerine mahrem cevap vermeye mecbur oldum.

Birinci Suâlleri: Niçin eskiden Hürriyetin başında siyasetle hararetle meşgul oluyordun, bu kırk seneye yakındır ki bütün bütün terk ettin?

Elcevap: Siyaset-i beşeriyenin en esaslı bir kanun-u esasîsi olan, "Selâmet-i millet için fertler feda edilir. Cemaatin selâmeti için eşhas kurban edilir. Vatan için her şey feda edilir." diye, bütün nev-i beşerdeki şimdiye kadar dehşetli cinayetler bu kanunun sû-i istimalinden neş'et ettiğini katiyen bildim. Bu kanun-u esasî-yi beşeriye, bir hadd-i muayyenesi olmadığı için çok sû-i istimale yol açmış. İki Harb-i Umumî, bu gaddar kanun-u esasînin sû-i istimalinden çıkıp bin sene beşerin terakkiyâtını zîr ü zeber ettiği gibi, on câni yüzünden doksan mâsumun mahvına fetva verdi. Bir menfaat-i umumî perdesi altında şahsî garazlar, bir câni yüzünden bir kasabayı harap etti. Risale-i Nur bu hakikati bazı mecmua ve müdafaatta isbat ettiği için onlara havale ediyorum.

---

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

2 Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi; sonsuza kadar sürekli üzerinize olsun.

İşte, beşeriyet siyasetlerinin bu gaddar kanun-u esasîsine karşı, Arş-ı Âzam'dan gelen Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan'daki bu gelen kanun-u esasîyi buldum. O kanunu da şu âyet ifade ediyor:

وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ أُخْرٰى[1]

مَنْ قَتَلَ نَفْسًا بِغَيْرِ نَفْسٍ أَوْ فَسَادٍ فِي الْأَرْضِ فَكَأَنَّمَا قَتَلَ النَّاسَ جَمِيعًا[2]

Yani, bu iki âyet, bu esası ders veriyor ki: "Bir adamın cinayetiyle başkalar mesul olmaz. Hem bir mâsum, rızası olmadan, bütün insana da feda edilmez. Kendi ihtiyarıyla, kendi rızasıyla kendini feda etse, o fedakârlık bir şehadettir ki, o başka meseledir" diye, hakikî adalet-i beşeriyeyi te'sis ediyor. Bunun tafsilâtını da Risale-i Nur'a havale ediyorum.

İkinci Suâl: Sen eskiden şarktaki bedevî aşâirde seyahat ettiğin vakit, onları medeniyet ve terakkiyâta çok teşvik ediyordun. Neden kırk seneye yakındır medeniyet-i hâzıradan "*mim*'siz" diyerek hayat-ı içtimaiyeden çekildin, inzivaya sokuldun?

Elcevap: Medeniyet-i hâzıra-yı garbiye, semavî kanun-u esasîlere muhalif olarak hareket ettiği için seyyiâtı hasenatına; hataları, zararları, faydalarına râcih geldi. Medeniyetteki maksud-u hakikî olan istirahat-i umumiye ve saadet-i hayat-ı dünyeviye bozuldu. İktisat, kanaat yerine israf ve sefahet; ve sa'y ve hizmet yerine tembellik ve istirahat meyli galebe çaldığından, bîçâre beşeri hem gayet fakir, hem gayet tembel eyledi. Semavî Kur'ân'ın kanun-u esasîsi,

وَأَنْ لَيْسَ لِلْإِنْسَانِ إِلَّا مَا سَعٰى[3] ، كُلُوا وَاشْرَبُوا وَلَا تُسْرِفُوا[4]

ferman-ı esasîsiyle: "Beşerin saadet-i hayatiyesi, iktisat ve sa'ye gayrette olduğunu ve onunla beşerin havas, avâm tabakası birbiriyle barışabilir." diye Risale-i Nur bu esası izaha binâen, kısa bir-iki nükte söyleyeceğim:

Birincisi: Bedevîlikte beşer üç-dört şeye muhtaç oluyordu. O üç-dört hâcâtını tedarik etmeyen, on adette ancak ikisiydi. Şimdiki garp medeniyet-i

---

1 "Hiçbir günahkâr, başkasının günahını yüklenmez." (En'âm sûresi, 6/164; İsrâ sûresi, 17/15; Fâtır sûresi, 35/18; Zümer sûresi, 39/7; Necm sûresi, 53/38)

2 "Kim katil olmayan ve yeryüzünde fesat çıkarmayan bir kişiyi öldürürse sanki bütün insanları öldürmüş gibi olur." (Mâide sûresi, 5/32)

3 "Ve insan için ancak emeğinin karşılığı vardır." (Necm sûresi, 53/39)

4 "Yiyin, için fakat israf etmeyin." (A'râf sûresi, 7/31)

zâlime-i hâzırası, sû-i istimâlât ve israfat ve hevesatı tehyiç ve havâic-i gayr-i zaruriyeyi, zarurî hâcâtlar hükmüne getirip görenek ve tiryakilik cihetiyle, şimdiki o medenî insanın tam muhtaç olduğu dört hâcâtı yerine, yirmi şeye bu zamanda muhtaç oluyor. O yirmi hâcâtı tam helâl bir tarzda tedarik edecek, yirmiden ancak ikisi olabilir; on sekizi muhtaç hükmünde kalır. Demek, bu medeniyet-i hâzıra insanı çok fakir ediyor. O ihtiyaç cihetinde beşeri zulme, başka haram kazanmaya sevk etmiş. Bîçâre avâm ve havas tabakasını daima mübarezeye teşvik etmiş. Kur'ân'ın kanun-u esasîsi olan "vücub-u zekât, hurmet-i riba" vasıtasıyla avâmın havassa karşı itaatini ve havassın avâma karşı şefkatini temin eden o kudsî kanunu bırakıp burjuvaları zulme, fukaraları isyana sevk etmeye mecbur etmiş. İstirahat-i beşeriyeyi zîr ü zeber etti.

İkinci nükte: Bu medeniyet-i hâzıranın harikaları, beşere birer nimet-i rabbâniye olmasından, hakikî bir şükür ve menfaat-i beşerde istimali iktiza ettiği halde, şimdi görüyoruz ki, ehemmiyetli bir kısım insanı tembelliğe ve sefahete ve sa'yi ve çalışmayı bırakıp istirahat içinde hevesatı dinlemek meylini verdiği için, sa'yin şevkini kırıyor. Ve kanaatsizlik ve iktisatsızlık yoluyla sefahete, israfa, zulme, harama sevk ediyor.

Meselâ, Risale-i Nur'daki "Nur Anahtarı"nın dediği gibi: Radyo büyük bir nimet iken, maslahat-ı beşeriyeye sarf edilmekle bir mânevî şükür iktiza ettiği halde, beşte dördü hevesata, lüzumsuz, mâlâyâni şeylere sarf edildiğinden, tembelliğe, radyo dinlemekle heveslenmeye sevk edip sa'yin şevkini kırıyor. Vazife-i hakikiyesini bırakıyor.

Hattâ çok menfaatli olan bir kısım harika vesait, sa'y ve amel ve hakikî maslahat-ı ihtiyac-ı beşeriyeye istimali lâzım gelirken, ben kendim gördüm, ondan bir-ikisi zarurî ihtiyâcâta sarf edilmeye mukabil, ondan sekizi keyif, hevesat, tenezzüh, tembelliğe mecbur ediyor. Bu iki cüz'î misale binler misaller var.

Elhâsıl: Medeniyet-i garbiye-i hâzıra, semavî dinleri tam dinlemediği için, beşeri hem fakir edip ihtiyacatı ziyadeleştirmiş… İktisat ve kanaat esasını bozup israf ve hırs ve tamahı ziyadeleştirmeye, zulüm ve harama yol açmış.

Hem beşeri vesait-i sefahete teşvik etmekle, o bîçâre muhtaç beşeri tam tembelliğe atmış, sa'y ve amelin şevkini kırıyor. Hevesata, sefahete sevk edip ömrünü faydasız zayi ediyor.

Hem o muhtaç ve tembelleşmiş beşeri, hasta etmiş. Sû-i istimal ve israfatla yüz nevi hastalığın sirayetine, intişarına vesile olmuş.

Hem üç şiddetli ihtiyaç ve meyl-i sefahet ve ölümü her vakit hatıra getiren kesretli hastalıklar ve dinsizlik cereyanlarının o medeniyetin içlerine yayılmasıyla intibaha gelip uyanmış beşerin gözü önünde ölümü idam-ı ebedî suretinde gösterip her vakit beşeri tehdit ediyor, bir nevi cehennem azâbı veriyor.

İşte bu dehşetli musibet-i beşeriyeye karşı Kur'ân-ı Hakîm'in dört yüz milyon talebesinin intibahıyla ve içinde semavî, kudsî kanun-u esasîleriyle bin üç yüz sene evvel gösterdiği gibi, yine bu dört yüz milyonun kendi kudsî esasî kanunlarıyla beşerin bu üç dehşetli yarasını tedavi etmesini; ve eğer yakında kıyâmet kopmazsa, beşerin hem saadet-i hayat-ı dünyeviyesini, hem saadet-i hayat-ı uhreviyesini kazandıracağını; ve ölümü, idam-ı ebedîden çıkarıp âlem-i nura bir terhis tezkeresi göstermesini; ve ondan çıkan medeniyetin mehasini, seyyiâtına tam galebe edeceğini; ve şimdiye kadar olduğu gibi dinin bir kısmını, medeniyetin bir kısmını kazanmak için rüşvet vermek değil, belki medeniyeti ona, o semavî kanunlara bir hizmetkâr, bir yardımcı edeceğini, Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyân'ın işârât ve rumuzundan anlaşıldığı gibi, rahmet-i ilâhiyeden şimdiki uyanmış beşer bekliyor, yalvarıyor, arıyor!

اَلْبَاقِي هُوَ الْبَاقِي[1]

Said Nursî

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[2] ، وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ[3]

اَلسَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكَاتُهُ أَبَدًا دَائِمًا[4]

Aziz, sıddık, fedakâr kardeşlerim,

Çok yerlerden telgraf ve mektuplarla bayram tebrikleri aldığım ve çok hasta bulunduğum için, vârislerim olan Medresetü'z-Zehra erkânları benim bedelime hem kendilerini, hem o has kardeşlerimizin bayramlarını tebrik etmekle beraber, âlem-i İslâm'ın büyük bayramının arefesi olan ve şimdilik Asya ve Afrika'da inkişafa başlayan ve dört yüz milyon Müslümanı birbirine kardeş ve maddî ve mânevî yardımcı yapan İttihad-ı İslâm'ın, yeni teşekkül eden

---

1 Kendinden başka her şeyin fâni olduğu gerçek Bâkî, Allah'tır.

2 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

3 "Hiç bir şey yoktur ki, O'nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor bulunmasın." (İsrâ sûresi, 17/44)

4 Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi; sonsuza kadar sürekli üzerinize olsun.

İslâmî devletlerde tesise başlamasının ve Kur'ân-ı Hakîm'in kudsî kanunlarının o yeni İslâmî devletlerin kanun-u esasîsi olmasından dolayı büyük bayram-ı İslâmiye'yi tebrik ve dinler içinde bütün ahkâm ve hakikatlerini akla ve hüccetlere istinad ettiren Kur'ân-ı Hakîm'in, zuhura gelen küfr-ü mutlakı tek başıyla kırmasına çok emareler görülmesi ve beşer istikbalinin de, bu gelen bayramını tebrikle beraber, Medresetü'z-Zehra'nın ve bütün Nur talebelerinin hem dahil, hem hariçte, hem Arapça, hem Türkçe Nur'ların neşriyatına çalışmalarını ve dindar Demokratlar'ın bir kısm-ı mühimmi Nur'ların serbestiyetine taraftar çıkmalarını bütün ruh u canımızla tebrik ediyoruz.

Bu sene hacıların az olmasına çok esbap varken, yüz seksen binden ziyade hacıların o kudsî farizayı ve din-i İslâm'ın kudsî ve semavî kongresi hükmünde olan bu hacc-ı ekberi büyük bir bayramın arefesi noktasında olarak bütün ruh u canımızla tebrik ediyoruz.

اَلْبَاقِي هُوَ الْبَاقِي[1]

Hasta kardeşiniz
Said Nursî

Emirdağ'ın Mânidar Bir Hâtırası

Beş seneden beri teneffüs için Emirdağ'ın etrafında faytonla gezdiğim zaman, garip bir tarzda, bir yaşından yedi yaşına kadar küçücük çocuklar, valide ve pederlerine karşı gösterdikleri alâkadan ziyade bir iştiyakla faytonuma koşup elime sarılıyorlardı. Hattâ bir-iki defa fayton altına düşüp harika bir tarzda zarar görmeden kurtuldular. Hattâ hiç beni görmeyen, bilmeyen bir ve iki, üç yaşında çocuklar yalın ayak dikenler içinde koşa koşa faytona yetişiyorlar, büyük adamlar gibi temenna edip "Elinizi öpelim." derlerdi. Bu hale hem ben, hem kardeşlerim ve görenler hayret ediyorduk. Bu hal bir mahalleye mahsus değil; her tarafta hattâ köylerinde aynı hal devam ediyordu.

Beni aldatmayan bir hatıra-yı hakikatle benim ve arkadaşlarımın kanaatimiz geldi ki, bu mâsum tâifenin masumiyetleri cihetiyle, sevk-i fıtrî denilen bir hiss-i kable'l-vuku ile, Risale-i Nur'un bu memlekette mâsum çocuklara ve

[1] Kendinden başka her şeyin fâni olduğu gerçek Bâkî, Allah'tır.

kendilerine çok menfaati olacak diye, akıl ve fikirleri derk etmediği halde, o mâsumâne hisle Risale-i Nur'un mânâsı itibarıyla tercümanına, annesine yalvarmasından ziyade bir iştiyakla koşuyorlardı.

Biz de bir hiss-i kable'l-vuku ile hissediyoruz ki, ileride bu küçük mâsum mahlûklarda büyük Nurcular çıkacak. Ve ileride Nur'un has şâkirtleri olacak ki, bu vaziyeti gösteriyorlar.

Ben de bu nevi küçücük mâsumları, evlâdım olmadığından, evlâd-ı mâneviye olarak dualarıma umumen dahil ettim. Her sabah bunları da Nur talebeleriyle beraber dualarımda yâd ediyorum.

Hem onlardan bir yaşındaki mâsumu, kırk yaşındaki lâkayt bir adama tercih etmeye sebep, bunlar günahsız ve samimî bir alâka göstermesinden, elbette onları, sevk eden bir hakikat var. Ben de o cihetten onları; büyüklere temenna ettiğim gibi, onların temennalarına ciddî mukabele ediyorum.

Hem mâsumiyetleri, hem ileride tam Nurcu olmalarına binâen, dualarını kendi hakkımda makbul olacak diye onlara derdim: "Madem siz benim evlâd-ı mâneviyem oldunuz. Ben de size dua ediyorum. Siz de günahınız olmadığı için, duanız benim hakkımda inşaallah makbuldür. Siz de bana dua ediniz. Çünkü ziyade hastayım." derdim.

Ben ve benim yanımdaki kardeşlerimin kuvvetli bir ihtimalle kanaatimiz geliyor ki, masonlar ve zındıkların plânı ile bolşevizm tarzında gençleri terbiye etmek için bir vakit bazı mektepler açıldığı ve sonra değişen bu mekteplerle gençleri ifsada çalıştıklarına mukabil, İslâmiyet'in kahraman bayraktarı olan Türk milletinin mâsum küçük yavruları, nuranî bir intibah ve bir hiss-i kable'l-vuku ile Nur'lardan ders almaları, gençlerin başına gelen o belâya karşı bir mukabeledir ki, inşaallah o yavruların hem kendileri, hem gençler, mason ve zındıkların şerlerinden kurtulmasına bir işarettir ki, bu acip vaziyeti gösteriyorlar.

Said Nursî

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1] ، وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ[2]

اَلسَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكَاتُهُ أَبَدًا دَائِمًا[3]

Aziz, sıddık kardeşlerim ve mânevî Medresetü'z-Zehra'nın Nur şâkirtleri,

Ben Isparta'ya geldiğim vakit, Isparta'da İmam-Hatip ve vâiz mektebinin açılacağını haber aldım. O mektebe kayıt olacak talebelerin ekserisi Nurcu olmaları münasebetiyle o mektebin civarında gayr-i resmî bir surette bir Nur medresesi açılıp, o mektebi bir nevi medrese-i Nuriye yapmak fikriyle bir hâtıra kalbime geldi. Bir-iki gün sonra, güya bir ders vereceğim diye etrafta şâyi olmasıyla, o dersimi dinlemek için rical ve nisâ kafilelerinin etraftan gelmeleriyle anlaşıldı ki, böyle nim-resmî ve umumî bir medrese-i Nuriye açılsa, o derece kalabalık ve tehacüm olacak ki, kabil olmayacak. Afyon'da mahkemeye gittiğimiz vakitki gibi pek çok lüzumsuz içtimalar olmak ihtimali bulunduğundan, o hâtıra terk edildi, kalbe bu ikinci hakikat ihtar edildi. Hakikat de şudur:

"Her bir adam eğer hanesinde dört-beş çoluk çocuğu bulunsa kendi hanesini bir küçük medrese-i Nuriye'ye çevirsin. Eğer yoksa, yalnız ise, çok alâkadar komşularından üç-dört zat birleşsin ve bu heyet bulundukları haneyi küçük bir medrese-i Nuriye ittihaz etsin. Hiç olmazsa işleri ve vazifeleri olmadığı vakitlerde, beş-on dakika dahi olsa Risale-i Nur'u okumak veya dinlemek veya yazmak cihetiyle bir miktar meşgul olsalar, hakikî talebe-i ulûmun sevaplarına ve şereflerine mazhar oldukları gibi, İhlâs Risalesi'nde yazılan beş nevi ibadete de mazhar olurlar. Hakikî ilim talebeleri gibi, onların maişetlerini temin hususundaki âdi muameleleri de bir nevi ibadet hükmüne geçebilir." diye kalbe ihtar edildi… Ben de kardeşlerime beyan ediyorum…

اَلْبَاقِي هُوَ الْبَاقِي[4]

Hasta kardeşiniz
Said Nursî

---

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

2 "Hiç bir şey yoktur ki, O'nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor bulunmasın." (İsrâ sûresi, 17/44)

3 Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi; sonsuza kadar sürekli üzerinize olsun.

4 Kendinden başka her şeyin fâni olduğu gerçek Bâkî, Allah'tır.

29.11.1951
Eskişehir

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1]

اَلسَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكَاتُهُ أَبَدًا دَائِمًا[2]

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Evvelen: Bütün ruh u canımla hizmet-i Kur'âniye ve imaniyenizi tebrik ediyorum. Bu mektupta bir ince meseleyi meşveret suretiyle reyinizi almak için gönderdik. Münasip midir? Değilse ıslah edersiniz.

Sâniyen: Risale-i Nur'da isbat edilmiş ki, insanların ayn-ı zulümleri içinde kader-i ilâhî adalet eder. Yani, insanlar bazı sebeple haksız zulmeder, birisini hapse atar. Fakat kader-i ilâhî aynı hapiste başka sebebe binâen adalet ediyor ki, hakikî bir suça binâen o hapisle onu mahkûm ediyor.

İşte, şimdi bu hakikati gösteren, başıma gelen acip bir misali şudur: Yirmi sekiz senedir müteaddit vilâyetlerde ve mahkemelerde benim mesuliyetime ve mahkûmiyetime ve mahpusiyetim gibi zâlimâne işkence ve cezalarına gösterdikleri sebep, hiçbir emaresini bulmadıkları mevhum bir suçum şudur:

Diyorlar: "Said, dini siyasete âlet yapmak ister ve yapıyor." Hâlbuki bu dâvâlarına otuz senelik musibetli yeni hayatımda ve otuz büyük mecmualarımda bu suça müsbet bir delil bulamadılar. Hâlbuki böyle meselelerde bir mahkeme madem bulmadı ve mesul edemedi. Başka mahkemelerin musırrâne aynı meseleyi esas tutmaları, bütün bütün kanuna ve akla ve âdete muhalif bir hâlettir. Belki siyaseti dinsizliğe âlet edenler kısmı, kendilerine bir perde olarak bu ithamı bizlere ediyorlar.

Bununla beraber, dine hizmet itibarıyla taallûk eden eski altmış senelik hayat-ı ilmiyem kat'î bir hüccet ve yakîn bir delildir ki, bütün hayatımda temas ettiğim siyaseti ve dünyayı ve bütün içtimaî cereyanları dine hizmetkâr ve âlet ve tâbi yapmak düsturuyla hareket etmişim. Mahkemelerde de hem dâvâ, hem isbat etmişim ki, değil dini siyasete âlet yapmak, belki birtek hakikat-i imaniyeyi dünya saltanatına değiştirmediğimi kat'î delillerle isbat ettiğim halde, böyle yirmi vecihle hakikate muhalif ve divanecesine büyük makamı-

---

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

2 Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi; sonsuza kadar sürekli üzerinize olsun.

nızı işgal eden bir kısım adliye memurları ve siyasî adamlar bu acip hurafe gibi meseleyi hakikat zannedip yirmi sekiz sene bana zulmettiklerinin hakikî sebebini bugünlerde bildim. Sebebi bu ki:

Bu enaniyetli zamandaki hizmet-i imaniyede en büyük tehlikem ve mânevî en büyük suçum ve cinayetim; bu zamanda hizmet-i Kur'âniye'mi şahsıma ait maddî ve mânevî terakkiyatıma ve kemâlâtıma âlet yapmak imiş. Cenab-ı Hakk'a hadsiz şükrediyorum ki, bu uzun zamanlarda ihtiyarım haricinde hizmet-i imaniyemi, değil maddî ve manevî terakkiyatıma ve kemâlâtıma ve azaptan ve cehennemden kurtulmama ve hattâ saadet-i ebediyeme vesile yapmama, belki hiçbir maksada katiyen âlet etmekliğime gayet kuvvetli, mânevî bir mâni görüyordum. Hayret, hayret içinde kalıyordum.

Acaba herkesin hoşlandığı mânevî makamatı ve uhrevî saadetleri a'mâl-i sâliha ile onları kazanmak ve müteveccih olmak, hem meşrû, hem hiçbir cihet-i zararı olmadığı halde, niçin böyle ruhen men ediliyorum? Rıza-yı ilâhîden başka vazife-i fıtriye-i ilmiyenin sevkiyle yalnız ve yalnız imana hizmetin kendisi ayn-ı ücret bana gösterilmiş. Çünkü şimdi bu zamanda hiçbir şeye âlet ve tâbi olmayan ve her gayenin fevkinde olan hakâik-i imaniyeyi fıtrî ubudiyetle muhtaçlara tesirli bir surette bildirmenin bu dehşetli zamanda çâre-i yegânesi ve imanı kurtaracak ve kat'î kanaat verecek, bu tarzda, yani hiçbir şeye âlet olmayan bir ders-i Kur'ânî lâzımdır ki, küfr-ü mutlakı ve mütemerrid ve inatçı dalâleti kırsın ve herkese kanaat-i kat'iye verebilsin. Böyle bir derse, bu zamanda bu şerâit dahilinde hiçbir şahsî ve uhrevî ve dünyevî, maddî ve mânevî bir şeye âlet edilmediğini bilmekle kat'î kanaat gelebilir. Yoksa, komitecilikten ve cemiyetçilikten tevellüd eden dehşetli dinsizlik şahsiyet-i mâneviyesine karşı mukabil çıkan bir şahsın en büyük bir mertebe-i mâneviyesi de bulunsa, yine vesveseleri bütün bütün izale edemez. Çünkü imana girmek isteyen muannidin nefsi ve enesi diyebilir ki: "Bu kudsî şahıs, dehâsıyla ve harika makamıyla bizi kandırdı." diye bir şüphesi kalır.

Cenab-ı Hakk'a şükür ki, yirmi sekiz sene dini siyasete âlet ithamı altında kader-i ilâhî bu zulm-ü beşerîde benim ruhumu, ihtiyarım haricinde, dini hiçbir şahsî şeyde âlet etmemek için, beni, beşerin zâlimâne eliyle ayn-ı adalet olarak tokatlıyor. Yani, "Sakın, sakın!" diye îkaz ediyor. "İman hakikatini kendi şahsına âlet yapma! Tâ imana muhtaç olanlar anlasınlar ki, yalnız hakikat konuşuyor. Nefsin evhamları, şeytanın desiseleri kalmasın, sussun."

Hakikaten Risale-i Nur'un bahsettiği hakikatlerin aynı meâlinde milyonlar kitap o hakikatleri belîğane neşrettikleri halde ve binler hakikî âlimler ders

vermeleriyle bu memlekette dehşetli küfr-ü mutlakı tam durduramadıkları halde, Nur'lar, mezkûr sırra binâen bir cihette galebe ettiğini düşmanları dahi tasdik ederler.

Evet, küfr-ü mutlaka karşı, bu ağır şerâit içinde Nur'lar bu işi görmüş, meydandadır. Demek Nur'ların kuvveti bu sırr-ı azîmden ileri geliyor.

Ben de bütün ruh u canımla yirmi sekiz sene bu işkenceli musîbetlerime razı oldum. Hakkımı helâl ettim. Âdil kadere de derim ki: Müstehak idim senin bu şefkatli tokatlarına... Yoksa gayet meşrû, zararsız, herkesin lillâh için takip ettikleri mübarek mesleğe girseydim, yani maddî ve mânevî hislerimi bütün feda etmeseydim, hizmet-i imaniyede bu acip mânevî kuvveti kaybedecektim. İşte bu kuvvetin bir acip numûnesi bazı zatların ki, ben onların ancak ednâ bir talebesi olabildiğim halde, onların hakâik-i imaniyeye dair bir kitabını birisi okumuş, Risale-i Nur'un da bir sayfasını okumuş. Risale-i Nur'un bir sayfasıyla daha ziyade imanını kurtardığını ikrar etmiş.

اَلْبَاقِي هُوَ الْبَاقِي[1]

Duanıza muhtaç kardeşiniz
Said Nursî

Üstadımız diyor ki:

Mahkemelerin tehirinde hayır var. Şimdiye kadar Nur'a ve Nurculara verilen zahmetler, rahmetlere dönmesi gösteriyor ki, bu tehirde de hayırlar var ki, birisi bu olmak ihtimali var:

Hariç âlem-i İslâm'da Nur'un ehemmiyetli tesire başlaması ve inkişaf ve intişarı ve buranın siyasîleri Avrupa'ya bir rüşvet olarak bir derece Avrupalaşmak meylini göstermesi, hariçte zannedilmekle mahkemelerce Nur'un serbestiyet-i tâmmesi için karar vermek, hariç âlem-i İslâm'da Nur'ların hakikî ihlâsına böyle bir şüphe gelecekti ki, ya Nurcular riyakârlığa mecbur olmuşlar veyahut böyle medenîleşmek fikrinde olanlara ilişmiyorlar, zaaf gösteriyorlar diye, Nur'un kıymetine büyük zarar olduğu için, bu tehir o evhamları izale eder. Ve isbat ediyor ki, otuz seneden beri İslâmiyet'in şiarına muhalif şeylere baş eğmiyorlar.

[1] Kendinden başka her şeyin fâni olduğu gerçek Bâkî, Allah'tır.

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1]

(Üstadımız notalar hükmünde söyledi, biz de kaleme aldık.)

Bu sene bu iki mahkemenin mâhiyetini beyan etmek lâzım geldi. Buradaki mahkeme ise:

Elli sene evvel Süfyan ve şapka hakkında bir hâdise mânâ vermişim. Sonra mahkemeler bunu bir kumandana tecavüzdür diye medâr-ı bahis ettiler. Afyon Mahkemesi benim cezamın şiddetine bir sebep, o tecavüzü, o mânâyı göstermiş. Hâlbuki, faraza yeni yazmışım ve o kumandan da sağdır farz edilsin. Dininde ve rejiminde mutaassıp İngiliz'in hükmü altında yüz milyon Müslüman, yüz senede İngiliz'in hem rejimini, hem dinini inkâr etmişlerken, kanunen adliyeleri onlara o ciheti medâr-ı mesuliyet yapmadığı halde, hem şimdi eski parti liderleri faraza o kumandanın üçte biri de olsalar –belki onun gibi birer kumandan idiler– benim o kumandana hadis ile vurduğum tokatın yirmi mislini, şimdiki cerideler daha şiddetli olarak o liderlere, o eski kumandanlara vurmaktadırlar; medâr-ı mesuliyet tutulmuyorlar, serbest oluyorlar. Hâlbuki, elli sene evvel bir hadisin taşını atmışım; yirmi sene sonra bir kumandan başını karşı tutmuş, başı kırılmış. Ölmüş gitmiş, alâkası hükûmetten ve dünyadan kesilmiş. Hâlbuki eski partinin liderleri mebus iken veya memur iken, hükümetle alâkaları olduğu halde onlara gelen tecavüz, Risale-i Nur'un vurduğu tokatın on, belki yüz derece ziyade iken, serbest cerideler intişar ediyor.

Amma kitaplar hakkında müsâderenin mâhiyeti: Risale-i Nur'un yüz otuz üç kitabından birtek kitabın bir-iki sayfası o tokatı bahsetmiş. Bunun dolayısıyla yüz otuz kitabı müsâdere etmek; bir adamın hatasıyla yüz otuz adamı cezalandırmak gibi bir acip gaddarâne zulüm olması ve şimdi kütüphanelerde, kitapçılarda ve ellerde gezen ve hususan vatan ve din aleyhinde dinsizlerin, mülhidlerin, zındıkların, komünistlerin kitapları, hattâ baştan aşağıya kadar İslâmiyet aleyhindeki Doktor Duzi'nin kitabı bazı ellerde gezmesi gösteriyor ki: *Risale-i Nur'a karşı müsâdere, yerden göğe kadar haksız bir zulümdür, bir gadirdir.*

Çünkü Risale-i Nur, ekser âlem-i İslâm'ın mühim merkezlerinde, bu yirmi sekiz senede bu vatanda ulemâların elinde gezdiği halde, hiçbir âlim, hiçbir filozof itiraz etmemiş. Mahkemeler ve siyasiyyûnlar, yalnız, biri tesettüre; diğeri de "Âhir zamanda bir kumandan başına şapka koyacak ve cebren

[1] Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

giydirecek." gibi iki meseleye ilişmişler. Sonra da bu meseleler için, dört-beş mahkeme, o meseleler dahi dâhil olduğu ve beraat verildiği halde, o bir-iki sayfa için yirmi bin sayfayı mesul ve mahkûm etmek hükmünde Risale-i Nur'u müsâdere etmek, aynı bu misale benziyor:

Bir adamın bir adama haksız değil, belki haklı taarruzu yüzünden ki, başkaları da onu medâr-ı mesuliyet görmediği ve beş mahkeme de cinayet saymadığı halde, o mevhum suçla yirmi bin adamı suçlu yapmak gibi, yirmi bin Nur sayfalarını bir-iki sayfa yüzünden müsâdere ve dört buçuk sene Afyon'da hapsetmek, o taarruzun yüz mislinden daha ziyade bir hatadır, bir cinayettir ve bu vatana da bir suikasttır.

Said Nursî

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1]

اَلسَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكَاتُهُ أَبَدًا دَائِمًا[2]

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Evvelen: Cenab-ı Hakk'a yüz bin şükür ediyoruz ki, elli beş sene bir gaye-i hayalim ve hayatımın bir neticesi olan Medresetü'z-Zehra'nın mânevî hakikatini siz, Medresetü'z-Zehra erkânları tamamıyla gösteriyorsunuz.

Sâniyen: Şiddetli hastalık ve sair sebeplerin tesiriyle ben Nurcu kardeşlerimle konuşamadığımdan ve o musahabeden mahrum kaldığımdan, benim bedelime sizler ve Risale-i Nur'un Kur'ân medresesinde Yeni Said'e verdiği ders ve Eski Said'in de *Hutbe-i Şâmiye* ve zeyilleri gibi hayat-ı içtimaiye medresesinde aldığı dersleri ve konuşmaları, bu bîçâre kardeşiniz bedeline, müştak olduğum kardeşlerimle benim yerimde konuşmalarını tevkil ediyorum.

Sâlisen: Bir küçük medrese-i Nuriye'yi kendi hanesinde tesis edip kahraman Tahirî gibi bir has, hâlis Nur nâşirini daire-i Nuriye'ye veren Tahirî'nin merhum pederinin vefatını, hem onun akrabasını, hem Isparta'yı, hem Nur dairesini tâziye ediyorum. Cenab-ı Hak, Nur'un hurufları adedince ruhuna rahmet eylesin, âmîn...

---

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

2 Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi; sonsuza kadar sürekli üzerinize olsun.

Râbian: İnebolu, *Zühretü'n-Nur*'dan üç yüzü benim hesabıma tahsis etmiş. Ben de dedim: Yüz elli Isparta'ya ve yüz elli bana gelsin. Bana gelmiş; size gelen ise, ileride bana vereceğiniz *Mektubat* mecmuasına mukabil ve size borcum varsa hesap edersiniz…

Hâmisen: Irak tarafında, hususan Bağdat'taki Üstad-ı Âzam'ın türbedarına ve kardeşlerime selâmımı tebliğ ve hayatım müsaade ederse, bütün ruh u canımla o havaliye gitmek iştiyakımı bildirirsiniz.

اَلْبَاقِي هُوَ الْبَاقِي[1]

Hasta kardeşiniz
Said Nursî

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[2]

Aziz kardeşlerim,

Eski Said'in matbû eski eserlerinden birisi elime geçti. Merak ve dikkatle baktım. Bu gelen fıkra kalbe geldi. Münasipse Mektubat âhirinde yazılsın.

Evvelâ: Hürriyetin üçüncü senesinde aşâirler arasında meşrutiyet-i meşruayı aşâire tam bildirmek ve kabul ettirmek için Ertoş aşâiri içinde hususan Küdan ve Mamhuran'a verdiği ders ve 1329'da Matbaa-yı Ebüzziya'da tab' edilen, kırk bir sene evvel tab' edilmiş, fakat maatteessüf yirmi otuz seneden beri arıyordum, bulamamıştım. Bu defa birisi bir nüsha bulup bana göndermiş. Ben de Eski Said kafasını alıp ve Yeni Said'in sünuhatıyla dikkatle mütalâa ettim. Anladım ki, Eski Said acip bir hiss-i kable'l-vuku ile, otuz-kırk sene sonra şimdi vukua gelen vukuat-ı maddiye ve mâneviyeyi hissetmiş. Ve bedevî ekrad aşâiri perdesi arkasında, bu zamanın medenî perdesini kendilerine maske yapan ve vatan-perverlik perdesi altında dinsiz ve hakikî bedevî ve hakikî mürteci, yani, bu milleti, İslâmiyet'ten evvelki âdetlerine sevk eden hainleri görmüş gibi, onlarla konuşup başlarına vuruyor.

Sâniyen: O matbû eserin yüz beşinci sayfadan tâ yüz dokuza kadar parçaya dikkatle baktım. O zamanda aşâire ders verdiğim o suâller ve cevaplar

---

1 Kendinden başka her şeyin fâni olduğu gerçek Bâkî, Allah'tır.

2 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

vaktinde, mühim bir veli içlerinde bulunuyormuş. Benim de haberim yok. O makamda şiddetli itiraz etti. Dedi:

"Sen ifrat ediyorsun, hayali hakikat görüyorsun, bizi de tahkir ediyorsun. Âhir zamandır. Gittikçe daha fenalaşacak."

O vakit ona karşı matbû kitapta böyle cevap vermiş:

Herkese dünya terakkî dünyası olsun; yalnız bizim için mi tedennî dünyasıdır? Öyle mi? İşte, ben de sizinle konuşmayacağım. Şu tarafa dönüyorum; müstakbeldeki insanlarla konuşacağım:

Ey yüzden tâ üç yüz seneden sonraki yüksek asrın arkasında gizlenmiş, sâkitâne benim sözümü dinleyen ve bir nazar-ı hafiyy-i gaybî ile beni temâşâ eden Said, Hamza, Ömer, Osman, Yusuf, Ahmed v.s size hitap ediyorum!

Tarih denilen mâzi derelerinden sizin yüksek istikbalinize uzanan telsiz telgrafla sizinle konuşuyorum. Ne yapayım, acele ettim, kışta geldim. Siz inşaallah cennet-âsâ bir baharda gelirsiniz. Şimdi ekilen nur tohumları zemininizde çiçek açacaklar. Sizden şunu rica ederim ki, mâzi kıtasına geçmek için geldiğiniz vakit mezarıma uğrayınız. O çiçeklerin birkaç tanesini, mezartaşı denilen, kemiklerimi misafir eden toprağın kapıcısının başına takınız. Yâni, İhtiyar Risalesi'nin On Üçüncü Ricası'nda beyan ettiği gibi, Medresetü'z-Zehra'nın mekteb-i ibtidaîsi ve Van'ın yekpare taşı olan kalesinin altında bulunan Horhor medresemin vefat etmesi ve Anadolu'da bütün medreselerin kapatılmasıyla vefat etmelerine işaret ederek, umumunun bir mezar-ı ekberi hükmünde olmasına bir alâmet olarak, o azametli mezara azametli Van Kalesi mezartaşı olmuş. "Ey yüz sene sonra gelenler! Şu kalenin başında bir medrese-i Nuriye çiçeğini yapınız. Cismen dirilmemiş, fakat ruhen bâki ve geniş bir heyette yaşayan Medresetü'z-Zehra'yı cismanî bir surette bina ediniz" demektir. Zaten Eski Said ekser hayatı o medresenin hayaliyle gitmiş ve o matbû risalenin 147'nci sayfadan tâ 157'nci sayfaya kadar Medresetü'z-Zehra'nın tesisine ve faydalarına dair ehemmiyetli hakikatleri yazmış.

Bir fâl-i hayırdır ki, yirmi beş senelik dehşetli ve medreseleri öldüren istibdadın kırılmasıyla, Maarif Vekili Tevfik, Van'da "Şark Üniversitesi" namında Medresetü'z-Zehra'yı inşa etmesine karar vermesi ve ümidin haricinde Reis Celâl dahi mühim meseleler içinde Tevfik'in fikrine iştirak etmesi, Eski Said'in kırk sene evvelki sözü ve ricası doğru çıkacağını gösteriyor.

Şimdi kırk beş sene evvelki cevabının izahında üç hakikat beyan edilecek:

Birincisi: Eski Said bir hiss-i kable'l-vuku ile iki acip hâdiseyi hissetmiş, fakat rüya-yı sâdıka gibi tabire muhtaç imiş. Nasıl bir kırmızı perde ile beyaz veya siyah bir şeye bakılırsa kırmızı görünür. O da siyaset-i İslâmiye perdesiyle o hakikate bakmış. Hakikatin sureti bir derece şeklini değiştirmiş. O hazır büyük veli dahi o yanlışını görüp o cihette şiddetle itiraz etmiş. İşte o hakikat iki kısımdır:

Birincisi: Bu Osmanlı ülkesinde büyük bir parlak nur çıkacak. Hattâ Hürriyetten evvel pek çok defa talebelere teselli vermek için, "Bir nur çıkacak, gördüğümüz bütün fenalıklara karşı bu vatana saadet temin edecek." diyordu. İşte, kırk sene sonra Risale-i Nur o hakikati kör gözlere dahi gösterdi.

İşte Nur'un zâhiren, kemmiyeten dar cihetine bakmayarak, hakikat cihetinde keyfiyeten geniş ve fevkalâde menfaatini hissetmesi suretiyle, hem de siyaset nazarıyla bütün memleket-i Osmaniye'de olacak gibi ifade etmiş. O büyük veli, onun dar daireyi geniş tasavvurundan ona itiraz etmiş. Hem o zat haklı, hem Eski Said bir derece haklıdır. Çünkü Risale-i Nur imanı kurtarması cihetiyle o dar dairesi madem hayat-ı bâkiye ve ebediyeyi imanla kurtarıyor. Bir milyon talebesi bir milyar hükmündedir. Yani bir milyon değil, belki bin insanın hayat-ı ebediyesini temine çalışmak, bir milyar insanın hayat-ı fâniye-i dünyeviye ve medeniyetine çalışmaktan daha kıymettar ve mânen daha geniş olması, Eski Said'in o rüya-yı sâdıka gibi olan hiss-i kable'l-vuku ile o dar daireyi bütün Osmanlı memleketini ihata edeceğini görmüş. Belki, inşaallah, o görüş, yüz sene sonra nurların ektiği tohumların sümbüllenmesiyle aynen o geniş daire Nur dairesi olacak, onun yanlış tâbirini sahih gösterecek.

İkinci hakikat: Kırk sene evvel Eski Said bu matbû kitabetlerinde, *İşârâtü'l-i'câz*'ın baştaki ifade-i meramında ve sair eserlerinde musırrâne ve mükerreren talebelerine diyordu ki: "Hem maddî, hem mânevî büyük bir zelzele-i içtimaî ve beşerî olacak. Benim dünya terkiyle inzivamı ve mücerred kalmamı gıpta edecekler." diyordu. Hattâ Hürriyetin birinci senesinde İstanbul'da Câmiü'l-Ezher'in Reis-i Ulemâsı olan Şeyh Bahît Hazretleri *(rahmetullâhi aleyh)* İstanbul'da Eski Said'e sordu:

مَا تَقُولُ فِي حَقِّ هٰذِهِ الْحُرِّيَّةِ الْعُثْمَانِيَّةِ وَالْمَدَنِيَّةِ الْأُورُبَّائِيَّةِ؟

Said cevaben demiş:

إِنَّ الْعُثْمَانِيَّةَ حَامِلَةٌ بِدَوْلَةٍ أُورُبَّائِيَّةٍ فَسَتَلِدُ يَوْمًا مَا

وَالْأُورُبَّا حَامِلَةٌ بِالْإِسْلَامِيَّةِ فَسَتَلِدُ يَوْمًا مَا

Yani, "Osmanlı hükûmetindeki hürriyete ne diyorsun ve Avrupa hakkında fikrin nedir?"

O vakit Eski Said demiş: "Osmanlı hükûmeti Avrupa ile hâmiledir; Avrupa gibi bir hükûmeti doğuracak. Avrupa da İslâmiyet'e hâmiledir; o da bir İslâm devleti doğuracak." Şeyh Bahît'e söylemiş.

O allâme zat demiş: "Ben de tasdik ediyorum." Beraberinde gelen hocalara dedi: "Ben bununla münazara edip galebe edemem."

Birinci tevellüdü gözümüzle gördük. Bir çeyrek asır Avrupa'dan daha dinden uzak...

İkinci tevellüd de inşaallah yirmi otuz sene sonra çıkacak. Çok emarelerle, hem şarkta, hem garpta Avrupa içinde bir İslâm devleti çıkacak.

Üçüncü hakikat: Hem Eski Said, hem Yeni Said, hem maddî, hem mânevî büyük bir hâdise Osmanlı memleketinde büyük ve dehşetli ve tahribatçı bir zelzele-i beşeriye Osmanlı memleketinde olacak diye, hiss-i kable'l-vuku ile Eski Said mükerrer ve musırrane haber veriyordu. Hâlbuki o his ile Nur meselesinin aksiyle gayet geniş daireyi dar görmüş. Zaman onu ikinci Harb-i Umumî ile tam tasdik ettiği halde, onun o çok geniş daireyi Osmanlı memleketinde gördüğünü şöyle tâbir ediyor ki:

İkinci Harb-i Umumî beşere ettiği tahribat-ı azîme gerçi çok geniştir. Fakat hayat-ı dünyeviyeye ve bekasız medeniyete baktığı cihetinde, Osmanlı'daki tahribata nisbeten dardır. Osmanlı'daki mânevî zelzele hayat-ı ebediye ve saadet-i bâkiyenin zararına bir tahribat ve bir zelzele-i mâneviye-i İslâmiye mânen o ikinci Harb-i Umumî'den daha dehşetli olmasından, Eski Said'in o sehvini tashih ediyor ve rüya-yı sâdıkasını tam tâbir ediyor ve o hiss-i kable'l-vukuunu gözlere gösteriyor. Ve o muteriz ehl-i velâyeti zâhiren haklı, fakat hakikaten Eski Said'in o hissi daha haklı olduğunu isbatla, o veli zatın itirazını tam reddediyor.

Said Nursî

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1] ، وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ[2]

اَلسَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكَاتُهُ أَبَدًا دَائِمًا[3]

Aziz, sıddık, mübarek kardeşlerim,

Evvelâ: Medresetü'z-Zehra erkânlarının arzularıyla verilen bir dersin bir hülâsasını sizlere de söylemeyi münasip gördük. O dersin mevzuu da, umum kâinat mevcudatı hesabına Miraç gecesinde, Fahr-i Kâinat ve Netice-i Hilkat-i Âlem Peygamber *(aleyhissalâtü vesselâm)*, huzur-u ilâhîde nev-i beşerin, belki umum zîhayat, belki umum mahlûkat namına, selâm yerinde, اَلتَّحِيَّاتُ، اَلْمُبَارَكَاتُ، اَلصَّلَوَاتُ، اَلطَّيِّبَاتُ لِلّٰهِ[4] demesi; ve içinde bir küllî mânâ bulunduğundan bütün ümmet her gün çok defa namazlarında zikretmesi ile; ve ehl-i iman içinde, her bir mertebe sahibinin bir hissesi içinde bulunduğu; ve bundan evvel *Hüve Nüktesi*'nin hâşiyesinde, radyo vasıtasıyla hava unsurunun harika mucizât-ı kudreti göstermesi cihetinde kalbe ihtar edildi ki:

"Bir ehl-i iman, ebedî bir saadette, dünya kadar bir mülk-ü bâkîyi netice verecek bu kısacık ömr-ü dünyevîde ettiği ibadette bir küllî ibadet.. âdetâ kendi hususî dünyasıyla beraber ibadet etmiş gibi, kendi hususî dünyası kadar bir mükâfat alacağı işârât-ı Kur'âniye'den anlaşılır." diye, *Hüccetü'z-Zehra*'nın ikinci makamında, ilm-i ilâhî mebhasinde اَلتَّحِيَّاتُ، اَلْمُبَارَكَاتُ ilâ âhir'in küllî mânâları ruhuma gelip, öylece teşehhüdde; اَلتَّحِيَّاتُ derken, birden hayalime hususî dünyamın dört unsuru olan **toprak**, **su**, **hava**, **nur** unsurları dört küllî dil oldular. Her bir dil, milyarlar, hattâ trilyonlar, katrilyonlar adedince اَلتَّحِيَّاتُ، اَلْمُبَارَكَاتُ، اَلصَّلَوَاتُ، اَلطَّيِّبَاتُ لِلّٰهِ kelimelerini lisân-ı hâl ile söylüyorlar; hayalen gördüm.

Bu unsurlardan "**toprak**" unsuru bir dil olarak, bütün zîhayatların her biri bir kelime-i zîhayat olup اَلتَّحِيَّاتُ derler. Çünkü her bir avuç toprak ekser nebatata saksılık edebilir ve menşe olabilir bir vaziyettedir. O halde, her bir avuç

---

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

2 "Hiç bir şey yoktur ki, O'nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor bulunmasın." (İsrâ sûresi, 17/44)

3 Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi; sonsuza kadar sürekli üzerinize olsun.

4 "Bütün tahiyyeler yani hayat sahibi varlıkların hayatlarıyla sundukları ibadetler; hayatın ve zîhayatın hülâsası olan mahlûkların, hususan tohumların ve çekirdeklerin, danelerin, yumurtaların fıtrî mübarekiyetleri, bereketleri, ubudiyetleri; salâvât yani dualar; tayyibat yani bütün güzel söz ve davranışlar Allah'a mahsustur." (Müslim, *salât* 60; Tirmizî, *salât* 216; Ebû Dâvûd, *salât* 178; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 1/292)

toprakta, ya bütün beşerin meydana getirdikleri bütün fabrikaların adedince mânevî küçücük mikyasta fabrikalar –her bir avuç toprakta– bulunacak. Bu ise hadsiz derecede imkânsız... Veyahut bir Kadîr-i Mutlak'ın hadsiz kudreti, nihayetsiz ilmi ve iradesiyle olacak. Demek toprak unsuru, bütün eczasıyla ve zerrâtıyla bu mazhariyet için hadsiz اَلطَّيِّبَاتُ لِلّٰهِ der. Yani: *"Ezelden ebede kadar bütün zîhayatların hayat hediyeleri Zât-ı Vâcibü'l-vücud'a hastır."*

Sonra herkesin hususî dünyasındaki gibi, benim de hususî dünyamın ikinci unsuru olan "**su**" unsuru dahi, küllî bir lisan olarak bütün zerrâtıyla, hususan zîhayatların menşelerine ve yaşamalarına hizmetleri noktalarında, trilyonlar, katrilyonlar adedince اَلْمُبَارَكَاتُ kelime-i mübarekesini lisân-ı hâl ile kâinatta neşrediyor. Çünkü suyun katrelerinin gördüğü vazifeler, hususan nutfelerin ve çekirdeklerin ve tohumların intibahında ve uyanıp vazife-i fıtriyelerine mazhar olmakta ve gayet acip ve güzel ve harika o küçücük mahlûkların ve yavruların büyük ve gayet intizamlı ve mükemmel vazifelere mazhariyetlerini bütün zîşuura tebrik ile "Bârekâllah" dediren ve hadsiz "Bârekâllah, mâşaallah" dedirmeye vesile olmaya lâyık olan o mübareklerin o vaziyetleri, o su unsurunun her bir zerresinin binler Eflâtun kadar ilmi ve binler Hakîm-i Lokman kadar hikmeti ve iradesi bulunmak lâzımdır. Bu ise, suyun zerrâtı adedince muhaldir. Öyleyse, bir Kadîr-i Zülcelâl'in ve bir Rahmân-ı Rahîm'in hadsiz kudret ve rahmet ve hikmet ve iradesiyle o mübareklerin, o hadsiz mucizâta mazhariyetleri cihetinde bütün o mübarekler adedince اَلْمُبَارَكَاتُ لِلّٰهِ kelimesini külliyetiyle söylediklerinden, bütün mahlûkat namına, Miraç gecesinde, netice-i hilkat-i âlem olan Peygamberimiz *(aleyhissalâtü vesselâm)*, اَلْمُبَارَكَاتُ لِلّٰهِ demiş. Yani: *"Bütün bu medar-ı tebrik ve mâşaallah ve barekâllah dediren bütün hâletler ve sanatlar Zat-ı Zülcelâl'in kudretine mahsus olduğundan, bütün o hadsiz اَلْمُبَارَكَاتُ لِلّٰهِ 'ları Cenab-ı Hakk'a huzuru ile hediye ediyor."*

Sonra, herkesin hususî dünyasındaki "**hava**" unsuru dahi bir *hüve* kadar, her bir avuç havadaki her bir zerre, mazhar oldukları santrallık, âhize ve nâkilelik vazifeleri içinde bütün duaları ve salavatları ve ricaları ve ibadetleri ifade eden اَلصَّلَوَاتُ لِلّٰهِ cümlesini lisân-ı hâlleriyle dedikleri için, hava unsuru küllî bir lisan olarak o hadsiz kelimâtlarını katrilyonlar, belki kentrilyonlar adedince söyleyerek Sânî'lerine, Hâlık'larına takdim ettiklerinden, onların namlarına o küllî mânâ ile Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)* Cenab-ı Hakk'a اَلصَّلَوَاتُ لِلّٰهِ diye takdim etmiştir. Yani: *"Bütün dualar ve ihtiyaçtan gelen ri-*

calar ve nimetten çıkan şükürler ve ibadetler ve namazlar, Hâlık-ı külli şey'e mahsustur."

Çünkü *Hüve Nüktesi*'nin hâşiyesinde denildiği gibi, ya, *hüve* kadar bir avuç havanın her bir zerresi, umum dilleri bilecek ve söyleyenlerin yerlerini görecek ve yakın-uzak her şeyi işitecek ve her şiveyi ve her harfin tarzını tam bilecek ve çok işleri beraber, şaşırmadan görecek bir kudret-i mutlaka ve irade-i tâmmeye mâlik olacak. Bu ise hava zerreleri adedince muhal olmasından, elbette ve elbette şüphesiz ve kat'î bir zaruretle, o zerrelerin her biri, Sâni-i Hakîm'i bütün sıfâtıyla gösterip şehadet eder. Âdeta küçük bir mikyasta, âlemin büyük şehadeti kadar şehadetleri vardır.

Demek zerrât-ı havaiye adedince salavâtları ifade eden, Mirac-ı Ahmedî'de *(aleyhissalâtü vesselâm)* اَلصَّلَوَاتُ لِلّٰهِ denilmiştir.

Sonra اَلطَّيِّبَاتُ kelime-i tayyibe söylendiği vakit, birden "**nâr**" ile "**nur**" unsuru, yani hararetli ve hararetsiz maddî ve mânevî nur unsuru bir küllî dil olarak, hadsiz ve nihayetsiz bir surette lisân-ı hâl ile, hadsiz dillerle اَلطَّيِّبَاتُ لِلّٰهِ diyor. *Yani: "Bütün güzel sözler, güzel mânâlar, harika güzel cemaller ve bütün kâinatın yüzünde cemalleri görünen ezelî esmâ-yı hüsnânın cilveleri ve başta enbiyalar, evliyalar, asfiyalar olarak bütün ehl-i imanın imanları ile kâinatın ve mahlûkatın görünen güzellikleri ve ehl-i imanın imanlarından neş'et eden güzel sözler, hamdler, şükürler, tevhidler, tehliller, tesbihler, tekbirler* [1] *إِلَيْهِ يَصْعَدُ الْكَلِمُ الطَّيِّبُ sırrı ile Arş-ı Âzam tarafına giden o kelimât-ı tayyibeleri ve dünyanın üç adet yüzünden gayet güzel olan esmâ-yı ilâhiyeye aynalık eden birinci yüzündeki hadsiz güzellikler, tayyibeler; ve dünyanın âhiret tarlası olan ikinci yüzündeki hadsiz hasenatlar, hayırlar ve mânevî meyveler ve güzellikler, tamamıyla, Ezel-Ebed Sultanı Kadîr-i Zülcelâl'e mahsustur."* diye, nâr ve nur unsurunun bu küllî diliyle bu küllî ubudiyeti, Mâbud-u Zülcelâl'e takdim etmek mânâsında olarak, Fahr-i Kâinat *(aleyhissalâtü vesselâm)*, umum mahlûkat hesabına اَلطَّيِّبَاتُ لِلّٰهِ demiş. Çünkü maddî ve mânevî nur unsuru, mazhar oldukları vazifelerinin umumu hem beraber, hem ayrı ayrı Zat-ı Vâcibü'l-vücud'a işaret ve şehadet ettikleri milyarlar numûneleri var.

Evet, nur ve nâr unsuru toprak, hava ve mâ unsurları gibi gayet kat'î ve bedihî ve zarurî bir surette o numûnelerle gösteriyor ki: *Bütün esbap yalnız bir perdedir. Bütün icatlar ve tesirler Zât-ı Kadîr-i Zülcelâl'indir.* Çünkü

---

1 "Güzel ve temiz sözler O'na yükselir." (Fâtır sûresi, 35/10)

nur, aynen vücut ve hayat gibi, kudret-i ilâhiyenin perdesiz, bizzat mübaşeretine lâyık olmasından, esbâb-ı zâhirî hiçbir cihette perde olmadığından, vâhidiyet içinde ehadiyeti gösterir. Gayet cüz'î ve küçük bir vazifede, küllî ve geniş bir delil-i ehadiyete işaret eder ki, "Hüve Nüktesi" hâşiyeleriyle bunu gayet kısaca isbat ediyor. İşte milyarlar numûnelerinden iki küçük numûnesinden:

Birisi: Mânevî nurun –ilim sûretinde– beşerin kafasında cilvesinin bir cüz'îsi, tırnak kadar **kuvve-i hâfıza**ya malik bir adamın kafasında, doksan kitabın kelimâtı yazılmış. Ve üç ayda, her günde üç saat meşgul olarak, hâfızasının sayfasının yalnız o kısmını ancak tamam edebilmiş. Aynı adam, seksen sene ömründe gördüğü ve işittiği ve merakını tahrik eden ve ona hoş gelen mânâları ve kelimeleri ve suretleri ve savtları, o tırnak kadar kuvve-i hâfızanın sayfasında, istediği vakitte müracaat edip bir büyük kütüphane kadar bütün mahfuzatının aynı şeylerini orada bütün istediklerini mevcut ve muntazam yazılmış ve dizilmiş görüyor.

İşte bu tırnak kadar kuvve-i hâfızanın, bahr-i umman gibi bir vüs'ati ve güneş gibi bir ihatalı nuru ve bir ziya-yı mânevîsi ve zemin yüzü kadar geniş sayfaları olmazsa bu hal olamaz. Bu ise yüz binler derece muhal muhal içinde ve imkânsız olduğundan, elbette ve elbette bu küçücük tırnak kadar hâfıza, Levh-i Mahfuz bir sayfa-yı kader ve kudreti olan Alîm-i Mutlakın, ilim ve hikmet ve kudretiyle, o Levh-i Mahfuz'un bir numûnesini beşerin kafasında halk eylemesine kudsî bir şehadet eder.

İkinci cüz'î ve küçücük bir numûnesi: **Elektrik**tir. Bir adam, elektrik lâmbasının acip vaziyetini tetkik etmiş. Bakıyor ki, yüzer düğmelerdeki ve merkezlerdeki ve demir ve ip tellerdeki zerreler ve maddeler camid, şuursuz, hareketsiz oldukları halde, yalnız gayet cüz'î bir temas neticesinde, on kilometre yeri dolduran karanlık derhal gider ve yerini, yarım saniyede dolduran bir nur vücuda gelir. Bu gözle görünen karanlığın birden kaybolması ve yine gözle görünen o zulmet kadar nurun vücuda gelmesi elbette bir hayal değil.

Ya o temas eden camid, şuursuz zerreler, hadsiz bir kuvveti ve bir nuru kendilerinde taşımakla beraber, birden yüz kilometre yerlere elini uzatıp, karanlığı süpürüp, temizleyip nurları dolduracak. Bu ise bütün şeytanlar ve dinsizler, maddiyyûnlar toplansalar, bunu bir sofestâîye de kabul ettiremezler.[1(Hâşiye)]

---

1 (Hâşiye) Yalnız aldatmak için bazı derin ve ehemmiyetli hakikatlere bir isim takip güya o hakikat anlaşılmış gibi âdileştiriyorlar. Meselâ; "Bu, elektrik kuvvetiymiş" deyip, o ince ve derin hakikati ehemmiyetsiz yapıp âdi gösteriyorlar. Hâlbuki, kudretin o mucizesinin ⇨

Veyahut bütün kâinata hükmü geçen ve bütün nurlar, onun *Nur* isminden feyz alan ve Nûru'n-nûr ve Hâlıku'n-nûr ve Müdebbiru'n-nûr olan Kadîr-i Zülcelâl'in ve Allâmü'l-guyûb'un ve Alîm-i Mutlak'ın kudretiyle ve hikmetiyle olacak. İşte bu iki numûneye kıyasen hadsiz numûneler var.

İşte اَلطَّيِّبَاتُ لِلّٰهِ bütün kâinattaki nurları, güzellikleri, tayyibeleri ve kelimât-ı tayyibeleri ve hayırları ve kemâlâtları Zat-ı Zülcelâl'e nur unsuru diliyle kâinat takdim ettiği gibi, netice-i hilkat-i kâinat ve sebeb-i hilkat-i âlem olan Muhammed *(aleyhissalâtü vesselâm)* dahi –namlarına– mebus olduğu kâinattaki bütün mevcudat hesabına, Miraç gecesinde o küllî mânâ ile اَلطَّيِّبَاتُ لِلّٰهِ demiş.

Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm biadedi zerrâti'l-enâm)* bu dört kelimât-ı cemileyi selâm yerinde söyledikten sonra –Risâle-i Nur'da izah edildiği gibi– Cenab-ı Hak [1] اَلسَّلَامُ عَلَيْكَ أَيُّهَا النَّبِيُّ demesiyle, bütün ümmeti öyle diyeceklerine işaret ve mânevî emir ve ferman ve kabul hükmünde mukabele etmiş. Birden Peygamber [2] اَلسَّلَامُ عَلَيْنَا وَعَلٰى عِبَادِ اللهِ الصَّالِحِينَ demekle, o kudsî selâmı hem kendine, hem ümmetine, hem bütün kendinden evvelki emsallerine tamim edip, küllî ve umumî bir selâm suretinde gösterip, bütün mahlûkatın mebusu olması noktasında onlara da o selâmı teşmil etmiş.

Ümmeti ise her namazda اَلسَّلَامُ عَلَيْكَ أَيُّهَا النَّبِيُّ *demeleri, o selâm-ı ilâhîdeki emir ve fermana bir imtisaldir.*

Hem ona karşı biat etmektir. Ve her gün biatını, yani memuriyetini kabul ve getirdiği fermanlara itaatlerini tecdit ve tazelemektir.

Hem, risaletini bir tebriktir.

Hem, umum âlem-i İslâm her gün bu kelime ile onun getirdiği saadet-i ebediye müjdesine karşı bir teşekkürdür.

---

hikmetleri iki sayfayla ancak ifade edildiği halde, birtek isim takmakla, o hakikati ve o küllî hikmeti gizleyip, gayet küçük ve basit bir perdesini yerine ikame ederek, o mucizeli eseri, kör kuvvete ve serseri tesadüfe ve mevhum tabiata isnad edip, Ebûcehil'den daha echel bir dereceye düşüyorlar. İşte, irade-i ilâhiyenin nâmuslarının unvanları olan âdetullah kanunlarının birisine beşer, aczinden mahiyetini bilemediği o kanunun mahiyetine "elektrik" namını verip, tenvirdeki harika mucize-i kudreti âdileştirmekle ve mâlûm bir şeymiş gibi "elektrik kuvveti" diye bir isim takmakla, bunun gibi çok harikulâde mucizât-ı kudret-i ilâhiyeyi câhilâne âdileştiriyorlar.

1 "Ey Peygamber! Selâm, senin üzerine olsun!"

2 "Bize ve Allah'ın salih kullarına selâm olsun!"

Evet, her insan, kendi vücudunun mahvolmasıyla müteellim olduğu gibi, hanesinin harap olmasıyla da elem çekiyor. Ve vatanının bozulmasıyla gayet müteessir oluyor. Ahbabının firak ve vefatıyla derinden derine kalbi acıyor. Dünya kadar büyük, has ve hususî dünyasının zeval ve firak ve âhirde tamamen mahvolmasını düşünmesi, mânevî bir cehennem gibi ruhunu ve vicdanını yandırıyor.

İşte, aklı başında her bir adam ruhsuz, kalbsiz, akılsız olmamak şartıyla bilecek ki: Muhammed-i Arabî *(aleyhissalâtü vesselâm)*'ın Miraç gecesinde gözüyle gördüğü saadet-i ebediyenin müjdesini ve ehl-i imanın cennetteki hayat-ı bakiyesinin beşaretini ve insanın alâkadar olduğu sevdiklerinin mahvolmadıklarını ve onların zevallerinden sonra yine görüşmelerinin muhakkak olacağının gayet sürurlu, mânevî hediyesine karşı umum âlem-i İslâm her gün çok defa اَلسَّلَامُ عَلَيْكَ أَيُّهَا النَّبِيُّ dediği gibi; onun da getirdiği hediye-i mâneviyesiyle, hem kâinat sayfaları ve tabakaları mektubat-ı samedaniye olmasına, hem mahlûkatın hakikî kıymetleri ve kemâlâtları onun risaletiyle tezahür etmesine mukabil, bütün mahlûkat mânen اَلسَّلَامُ عَلَيْكَ أَيُّهَا النَّبِيُّ bu mezkûr hakikatin lisanıyla derler.

Ve ümmet mâbeynde şeâir-i İslâmiye'den olan, birbirine اَلسَّلَامُ عَلَيْكُمْ demeleri sünnet olması, bu büyük hakikatin şuâı olmasındandır.

اَلْبَاقِي هُوَ الْبَاقِي[1]

Said Nursî

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[2]

اَلسَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكَاتُهُ أَبَدًا دَائِمًا[3]

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Evvelen: Seksen sene bir mânevî ömr-ü bâki kazandıran şuhûr-u selâsenizi ve mübarek kudsî gecelerinizi ve leyle-i Regaibinizi ve leyle-i Miracınızı ve leyle-i Berâtınızı ve leyle-i Kadrinizi ruh u canımızla tebrik ve her bir Nurcunun

1 Kendinden başka her şeyin fâni olduğu gerçek Bâkî, Allah'tır.

2 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

3 Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi; sonsuza kadar sürekli üzerinize olsun.

mânevî kazançları ve duaları umum kardeşleri hakkında makbuliyetini rahmet-i ilâhiyeden rica ve hizmet-i Nuriyede muvaffakiyetinizi tebrik ederiz.

Sâniyen: Tesemmüm vesilesiyle nisyan-ı mutlak hastalığının musibeti, benim hakkımda bir nimet ve merhamet hükmüne ve bazı hakâikin keşfine bir anahtar olduğunu, bana çok acımamak için haber veriyorum. Fakat yine duanızı ruh u canımla rica ediyorum.

Evet, şimdi *Siracü'n-Nur* başındaki münâcâtı okudum. *Ülfet ve âdet ve yeknesaklık perdeleri altında çok harika hakikatler gizleniyor gördüm.* Bilhassa ehl-i gaflet ve ehl-i tabiat ve felsefenin dinsiz kısmı bu âdetullah kanunlarının perdesi altında çok mucizât-ı kudret-i ilâhiyeyi görmeyip, dağ gibi bir hakikati, zerre gibi bir âdi esbaba isnad eder, yükletir. Kadîr-i Mutlak'ın her şeydeki mârifet yolunu seddeder. Ondaki nimetleri kör olup görmeyerek, şükür ve hamd kapısını kapıyorlar.

Meselâ, birtek kelimeyi aynı anda milyon, belki milyar kelime olarak, cilve-i kudret, sayfa-yı havada istinsah ettiği gibi, [1] إِلَيْهِ يَصْعَدُ الْكَلِمُ الطَّيِّبُ âyetinin remziyle her kelime-i tayyibe, bütün küre-i havada birden, âdetâ zamansız, kalem-i kudretle istinsah edildiği gibi mânevî ve makbul hakikatlerin bir yazar-bozar tahtası hükmünde olan küre-i havada kudretin acip bir mucizesinin zaman-ı Âdem'den beri ülfet perdesi altında ehl-i gaflet nazarında saklandığı gibi; şimdi, radyo namı verdikleri ayn-ı hakikatle sabit olmuş ki: İçinde hadsiz bir ilim ve hikmet ve irade bulunan gayr-i mütenahi bir kudret-i ezeliyenin cilvesi, her zerre-i havâide hâzır ve nâzırdır ki, hadsiz ayrı ayrı kelimeler her bir zerre-i havaînin küçücük kulağına girip incecik dilinden çıktığı halde karışmıyor, bozulmuyor, şaşırmıyor.

Demek bütün esbab toplansa, tek bir zerrenin bu vazife-i fıtriyesindeki cilve-i kudret-i kudsiyeyi hiçbir cihette yapamadığı ve bu her zerrenin hadsiz ince küçük kulağında ve dilinde gayet harika sanata hiçbir cihette hiçbir parmak karışmadığı için, ehl-i dalâlet ve ehl-i gaflet "ülfet, âdet, kanunluk, yeknesaklık" perdesiyle saklayıp, âdi bir isim takıp, muvakkat kendilerini aldatıyorlar.

Meselâ, On Dördüncü Söz'ün Zeylinin hâşiyesinde denildiği gibi, pek çok mucizâtlı bir usta, bir tırnak kadar bir odun parçasından yüz okka muhtelif taamları, yüz arşın muhtelif kumaşları yapsa, bir adam o odun parçasını gösterip dese, "Bu işler tabiî ve tesadüfî olarak bundan olmuş." O ustanın harika sanatlarını, hünerlerini hiçe indirse, ne derece bir hamakât ve dalâlette bir hurâfet ve hezeyan olduğu gibi…

---

[1] "Güzel ve temiz sözler O'na yükselir." (Fâtır sûresi, 35/10)

Aynen öyle de, çam ve incir ağacı gibi binler harika sanatları tazammun eden bir mucize-i kudreti, nohut gibi iki çekirdeği gösterip "Bunlar bundan olmuş" demek; veya küre-i havayı bir konferans meydanı ve zemin yüzünü bir dershane ve bir mekteb-i irfan hükmüne getiren ve hadsiz nimetleri tazammun eden ve hadsiz şükürlerle mukabele etmek lâzımken; ve beşerin saadet-i ebediyesindeki ihsânât-ı ilâhiyenin bir muaccel[1(Hâşiye)] numûnesi ve hiçbir şüpheyi bırakmayan ve doğrudan doğruya hazine-i rahmetten ihsan edilen bir hediye-i rahmâniyeye radyo namını takmakla, bu elektrik ve havanın temevvücatı namını vermekle, o yüz bin nimetlere küfran perdesini çekmek, aynen o misal gibi, maddiyyûnların ve ehl-i dalâletin hadsiz bir divanelikleridir ki, hadsiz bir cinayet olup, hadsiz bir azaba onları müstehak eder.

İşte, kardeşlerim, hakikaten bugün, *Siracü'n-Nur*'un başındaki Münâcâtı tashih niyetiyle okudum. Kuvve-i hâfızam tam söndüğü için, birden o münâcâtın hakikatlerine karşı, güya seksen yaşında iken yeni dünyaya gelmişim gibi, birden ülfet ve âdetleri bilmiyor gibi, o mâlûm âdetler perde olamadı. Kemâl-i şevkle tam istifade edip okudum. Pek harika gördüm. Ve anladım ki, gizli düşmanlarımız bir kısım resmî memurları aldatıp, Siracü'n-Nur'un âhirini bahane ederek müsâderesine, yani başındaki Münâcât'ın intişar etmemesine çalıştıklarına kanaatim geldi. Rehber'deki Hüve Nüktesi gibi bu Münâcât da, Siracü'n-Nur'a dinsizler tarafından hücumunun bir sebebidir.

Sâlisen: Size bütün ruh u canımızla müjde veriyoruz ki, Nurculardaki tam ihlâs ve hakikî sadakat ve sarsılmaz tesanüd vesilesiyle, başımıza gelen bütün musibetler, hizmet-i imaniyemiz noktasında büyük nimetlere çevrilmiş ve perde altında hatır ve hayale gelmeyen Nur'un fütuhatları oluyor…

Meselâ, Isparta'dan buraya, yani İstanbul'a mahkemeye gelmekliğim için yüz banknot, otomobile mecburiyetle verildi. Sizi temin ediyorum ki, yalnız bu meselede ve yalnız Rehber'e ait ve yalnız benim şahsıma ait meydana gelen ve gelmeye başlayan netice-i hizmete iki bin banknot verseydim yine ucuz sayacaktım. Umuma ait neticeleri de buna kıyas edilsin.

اَلْبَاقِي هُوَ الْبَاقِي[2]

Duanıza muhtaç, hasta kardeşiniz
Said Nursî

---

1 (Hâşiye) Bu kelimede büyük bir hakikat hazinesinin anahtarına işaret var.

2 Kendinden başka her şeyin fâni olduğu gerçek Bâkî, Allah'tır.

Nur Âleminin Bir Anahtarının Bir Hâşiyesi

Bu Nur Anahtarının radyo bahsine dair, iki üniversiteli ile, birgün hareket etmekte olan, hiçbir telle bağlı bulunmayan bir otomobilde bulunan radyo ile, uzakta bir mevlid-i şerif dinliyorduk. O iki Nurcu üniversitelilere dedim:

Nur'da dahi, hayat, vücut gibi doğrudan doğruya kudret-i ilâhiyenin perdesiz tecellîsi bedahetle göründüğüne bir delil budur ki: Şimdi bu makinecikteki tırnak kadar bir hava, mânevî az bir nur, yalnız bu mevlidden gelen kelimeleri dinler, söyler değil; belki binler, milyonlar kelimeleri aynı anda dinler, söyler ki, binler istasyondaki ayrı ayrı kelimeleri şimdiki işittiğimiz kelimeler gibi işitir ve işittirebilir, bize söyleyebilir. Demek en cüz'î, en küllî olur.

Hem o küçücük, parçacık hava, küre-i hava kadar vazife görür. En küçük, en büyük küre-i hava kadar büyür.

Eğer cilve-i kudret-i ezeliyeye verilmezse, öyle acip bir hurafeli tezat olur ki, hiçbir hayale gelmez. Bir şey zıddına inkılâbı muhal olduğundan, böyle binler derece en cüz'î, zıddı olan en küllî olmak.. en küçük, en büyük olmak.. en câmid, câhil, şuursuz, âciz; en muktedir, en dirâyetli ve iradetli ve şuurlu olmak lâzım gelir ki, yüzer tezad ve muhaller ve hurafetler içinde emsali bulunmaz bir hurafedir. Demek, bilbedâhe kudret-i ezeliyenin bir cilvesidir. Ve o cilveyi küre-i havada umumen temsil eden bu gelen hadis-i şerifin meâli gösteriyor. Şöyle ki:

"Bir melâike var. Kırk bin başı var. Her başında, kırk bin dil var. Her bir dilde kırk bin tesbihat yapıyor. 64 trilyon tesbihat aynı anda söylüyor."[1]

Demek küre-i hava, bu melâike gibidir. Yani, bu melâikenin tesbihatı adedince her kelime-i tayyibe, hava sayfasında yazılıyor.

Küre-i hava diyor ki: "Bu hadis, benden veya bana nezarete memur melekten haber veriyor. Çünkü insandaki bütün konuşmalar ve sair bütün hadsiz sesler, karışmaları içinde karıştırılmadan tam hurufatıyla ve söyleyenlerin şiveleriyle, mümtaz sesleriyle söylenmek gösterir ki: Küllî bir şuurla yapılan bu iş, yalnız tek bir zerrenin vazifesi.. ne bana –yani küre-i havaya– ve ne de bütün esbaba vermesi hiçbir cihet-i imkânı yok. Demek her yerde hâzır, nâzır

---

[1] Bkz.: et-Taberî, *Câmiu'l-beyân* 15/156; Ebu'ş-Şeyh, *el-Azame* 2/547, 740, 742, 747, 3/868; İbni Kesîr, *Tefsîru'l-Kur'ân* 3/62.

ehadiyet cilvesiyle ve içinde ihatalı bir irade, muhit bir ilim bulunan bir kudret-i ezeliyenin cilvesidir. Buna milyonlar şahitlerinden birisi radyodur."

On Üçüncü Söz'de hikmet-i Kur'âniye ile hikmet-i felsefeyi muvazene bahsinde denilmiş olan meselenin meâli budur ki:

Felsefe-i insaniye, gayet harikulâde mucizât-ı kudret-i ilâhiyenin mucizât-ı rahmeti üstüne âdiyat perdesi çeker. O âdiyat altındaki vahdaniyet delillerini ve o harika nimetlerini görmüyor, göstermiyor. Fakat âdetten huruç etmiş hususî bazı cüz'iyâtı görür, ehemmiyet verir.

Meselâ, hilkat-i insaniyedeki kudret mucizelerini görmüyor, ehemmiyet vermiyor. Fakat kaideden çıkmış iki başlı, üç ayaklı bir insanı görüp, istiğrab ve velvele-i hayretle nazar-ı dikkati celb eder. Küllî, umumî mucizâtı âdet perdesinde saklar; cüz'î ve kanundan çıkmış ve tâifesinden ayrılmış maddeleri medâr-ı ibret yapar.

Hem meselâ –hayvandan, insandan– yavruların pek harika, pek mucizâtlı iâşelerini âdi görüp ehemmiyet vermiyor. Fakat bir vakit Amerika'da bir gazetenin neşrettiği gibi, tâifesinden çıkmış, milletinden ayrılmış, denizin dibine girmiş bir böceğin, bir yeşil yaprak rızık olarak ağzına verilmesini gören balıkçılar ağlamışlar; şâşaa ile ilân etmişler.

Hâlbuki; en cüz'î bir yavruda, memedeki âb-ı kevser gibi rızkında, onun gibi binler mucizât-ı rahmet ve ihsan var. Felsefe-i beşeriye görmüyor ki şükretsin, o Rahmânü'r-Rahîm'i tanısın, şükürle mukabele etsin.

İşte, hikmet-i Kur'âniye, o âdiyat perdesini yırtar. O küllî, umumî harika mucizeleri ve fevkalâde nimetleri beşere ders verir, Allah'ı tanıttırır. Küllî şükür namına ubudiyete sevk eder.

İşte, felsefe-i beşeriyenin en acip, en antika hatasından birisi de şudur ki: Cüz-ü ihtiyarîsi ve iradesi, en zâhir ve küçük fiili olan "söylemek"e kâfi gelmiyor, icad edemiyor. Yalnız havayı harflerin mahrecine sokuyor. Bu cüz'î kesb ile, Cenab-ı Hak, onun o kesbine binâen o kelimâtı halk eder, havaya da binler nüsha yazar. Bu kadar icattan insanın eli kısa olduğu halde, bütün esbab-ı kâinat âciz kaldıkları bir harika küllî mucizât-ı kudrete "beşer icadı" namını vermek ne kadar büyük bir hata olduğunu, zerre kadar şuuru bulunan anlar.

İşte, bunun bir misali, yüz bin harikaları tazammun eden bir kanun-u ilâhîyi, beşerin istifadesine vesile olmak için bir keşfiyat, yani fiilî dualarına bir

nevi kabul hükmünde bir ilham-ı ilâhî ile keşif olan radyo ile, beşer istifadesine vesile olan bîçâre, âciz-i mutlak bir insana, "Hah! Radyoyu filân keşşaf icad etti ve elektrik kuvvetini buldu. Ve bazı keşşaflar da, beşerin kafasını okumak için bir madde icad etmeye çalışıyorlar!"

Evet, Cenab-ı Hak bu kâinatı, –insana lâzım ve lâyık her şeyi içinde halk etmiş bir misafirhanedir– ziyafetler nevinde bazı zaman ve asırlarda gizli kalmış nimetlerini dua-yı fiilî olan telâhuk-u efkârdan ileri gelen taharriyat neticesinde ellerine ihsan eder. Buna karşı şükretmek lâzım gelirken, bir küfran-ı nimet nevinden, âdi, âciz bir insanın icadı, hüneri nazarıyla bakıp, sonra o küllî bir şuur ve ilim ve irade ve rahmet ve ihsanın neticesi olan o harikaları unutturup, yalnız ince bir perdesini gösterip, şuursuz tesadüfe, tabiata ve câmid maddelere havale edip, ahsen-i takvimde olan insaniyetin mahiyetine zıt bir cehl-i mutlak kapısını açmaktır. Öyleyse

وَفِي كُلِّ شَيْءٍ لَهُ اٰيَةٌ تَدُلُّ عَلٰى أَنَّهُ وَاحِدٌ[1]

düsturuyla, mahlûkata mânâ-yı harfiyle bakmak elzemdir ki, insan, insan olsun.

سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا ۖ إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ[2]

---

1 "Bütün her şeyde Allah'ın varlık ve birliğini gösteren bir âyet (işaret) vardır." Bkz.: el-Esfehanî, *el-Eğânî* 4/39; el-Kalkaşendî, *Subhu'l-a'şâ* 12/413; el-Übşeyhî, *el-Müstatraf* 1/16, 2/280.

2 "Sübhansın yâ Rab! Senin bize bildirdiğinden başka ne bilebiliriz ki? Her şeyi hakkıyla bilen, her şeyi hikmetle yapan sensin." (Bakara sûresi, 2/32)

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1] ، وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ[2]

اَلسَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكَاتُهُ أَبَدًا دَائِمًا[3] وَبِهِ نَسْتَعِينُ[4]

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Evvelâ bu günlerde Sûre-i Ankebût'ta,

مَثَلُ الَّذِينَ اتَّخَذُوا مِنْ دُونِ اللهِ أَوْلِيَاءَ كَمَثَلِ الْعَنْكَبُوتِ ۖ اِتَّخَذَتْ بَيْتًا ۖ وَإِنَّ أَوْهَنَ الْبُيُوتِ لَبَيْتُ الْعَنْكَبُوتِ ۘ لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ[5]

âyetini okurken birden şiddetli bir vehim geldi ki: *"En zayıf hane örümceğin hanesidir. Allah'a şerik yapanlar faraza bilseler, yani imana gelmeyen Kureyş rüesâları eğer bilseler..."* mânâsında olan bu âyetin belâgatına münasip bir vaziyet görülmedi.

Birden, aynı zamanda *Zülfikar-ı Mucizât-ı Ahmediye*'yi tashih için açtım. Birden şu satırlar nazarıma ilişti:

"**Birinci Hâdise**: Mânevî tevâtür derecesinde bir şöhretle, Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)*, Ebûbekri's-Sıddık ile, küffârın takibinden kurtulmak için tahassun ettikleri Gâr-ı Sevr'in kapısında, iki nöbetçi gibi, iki güvercin gelip beklemeleri ve örümcek dahi, perdedâr gibi, harika bir tarzda, kalın bir ağ ile mağara kapısını örtmesidir. Hatta, rüesâ-yı Kureyş'ten, Resûl-i Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselâm)* eliyle Gazve-i Bedir'de öldürülen Übey İbni Halef,[6] mağaraya bakmış. Arkadaşları demişler: "Mağaraya girelim." O demiş: "Nasıl girelim? Burada bir ağ görüyorum ki, Hazreti Muhammed tevellüd etmeden bu ağ yapılmış gibidir."[7]"

Birden, bu âyet-i kerîmenin iki harfinde yani لَوْ harflerinde bir mucize gördüm ki, benim vehmim yerine yüksek bir lem'a-yı i'câz bildim. Şöyle ki:

---

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

2 "Hiç bir şey yoktur ki, O'nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor bulunmasın." (İsrâ sûresi, 17/44)

3 Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi; sonsuza kadar sürekli üzerinize olsun.

4 Ancak O'ndan yardım dileriz.

5 "Allah'ı bırakıp da başka koruyucu, sığınıp işlerini havale etmek için başka velîler edinenlerin hali, örümceğin haline benzer. Örümcek, barınmak için kendine bir yuva yapar, fakat yuvaların en zayıfı, en çürüğü örümceğin yuvasıdır. Keşke bu gerçeği bilselerdi!" (Ankebût sûresi, 29/41)

6 Bkz.: İbni İshak, *es-Sîre* 3/310; İbni Hişâm, *es-Sîratü'n-nebeviyye* 4/33; el-Vâkıdî, *Kitâbü'l-meğâzî* 1/251-252; İbni Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ* 2/46.

7 Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 1/348; Abdurrezzak, *el-Musannef* 5/389; et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* 11/407, 20/443; İbni Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ* 1/228-229.

Sûre-i Ankebût Mekke'de nazil olduğu için[1], Kureyş'in imana gelmeyen reisleri Peygamber *(aleyhissalâtü vesselâm)*'a suikast edeceklerini[2] ve o suikastın içinde en zayıf ve en küçük bir hayvan olan bir örümcek[3] o reislerin o şiddetli hücumlarına karşı mukabele edip galebe edecek. Yani örümceğin hanesi olan ağ en zayıf bir perde iken, o kuvvetli reisleri mağlûp edeceğini göstermekle âyet diyor ki:

"En zayıf bir hayvana mağlûp olacaklarını faraza bilseydiler, bu cinayete ve bu suikasta teşebbüs etmeyeceklerdi."

İşte[4] فَالْيَوْمَ نُنَجِّيكَ بِبَدَنِكَ âyetinde bir kelime ile bir mucize-i tarihiye gösterildiği gibi[5(Hâşiye)] Mekke'de nazil olan bu sûrenin de, bu[6] لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ âyetinde görülen remizle Gar-ı Hira hâdisesinde harika bir hıfz-ı ilâhîye ve ihbar-ı gaybî neviden bir mucize-i nebeviyeye işaretle bir lem'a-yı i'câz gösterip o sûreye "Ankebût" namı vermek ve onun ehemmiyetsiz ağına ehemmiyet vermek tam yerinde olup, bu âyete gelen şüphe ve evhamları esasıyla reddettiğini gördüm. Cenab-ı Hakk'a hadsiz şükrettim ki, Kur'ân'ın sûrelerinde ve âyetlerinde, hattâ cümlelerinde ve kelimelerinde de i'câz lem'aları olduğu gibi, harflerinde de vardır bildim.

اَلْبَاقِي هُوَ الْبَاقِي[7]

Hasta kardeşiniz

Said Nursî

---

1 Bkz.: et-Taberî, *Câmiu'l-beyân* 20/127; İbn Kesîr, *Tefsîru'l-Kur'ân* 3/405; el-Vâhidî, *Tefsîru'l-Vâhidî* 2/828.

2 Bkz:: Enfâl sûresi, 8/30; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 1/303, 368; İbni Hişâm, *es-Sîratü'n-nebeviyye* 3/6-8; İbni Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ* 1/227-228.

3 Bkz.: Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 1/348; Abdurrezzak, *el-Musannef* 5/389; et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* 20/443; İbni Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ* 1/229.

4 "Biz de bugün senin bedenini denizden kurtaracağız." (Yûnus sûresi, 10/92)

5 (Hâşiye) Mucizât-ı Kur'âniye'de [1*] فَالْيَوْمَ نُنَجِّيكَ بِبَدَنِكَ âyetiyle, gark olan Firavun'a der: "Bugün gark olan cesedine necat vereceğim, kurtaracağım." demesiyle, umum Firavunların tenasuh fikrine binâen cenazelerini mumyalamakla mâziden alıp müstakbeldeki ensâl-i âtinin temâşâgâhına göndermek olan mevt-âlûd, ibretnüma bir düstur-u hayatiyelerini ifade etmekle beraber, şu asr-ı âhirde, o gark olan Firavun'un aynı cesedi olarak keşfolunan bir beden o mahall-i gark denizinden sahile atıldığı gibi zamanın denizinden asırların mevcelerinin üstünde şu asır sahiline atıldığı gibi zamanın denizinden asırların mevcelerinin üstünde şu asır sahiline atılacağı mu'cizane bir işaret-i gaybiye ifade eder.(Hâşiyenin hâşiyesi)

*1 Yûnus sûresi, 10/92.

(Hâşiyenin hâşiyesi) Bu asırda ecnebîler aynı Firavun'un cesedini bulmuşlar; müzehanelerine götürdükleri, ceridelerle neşredilmiştir.

6 "…keşke bu gerçeği bilselerdi!" (Ankebût sûresi, 29/41)

7 Kendinden başka her şeyin fânî olduğu gerçek Bâkî, Allah'tır.

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1]

اَلسَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكَاتُهُ أَبَدًا دَائِمًا[2]

Aziz, sıddık, sarsılmaz, sebatkâr, fedakâr kardeşlerim,

Evvelâ: [3]وَالْفَجْرِ ۞ وَلَيَالٍ عَشْرٍ senâsına mazhar o gecelerinizi ve bayramınızı ruh u canımla tebrik ederim. Ve şiddetli hastalığımın şifasına dualarınızı isterim.

Sâniyen: Nur'ların parlak fütuhatına bir derece mümanaat fikriyle, gizli dinsizler bir kısım resmî memurları âlet ederek keyfî kanunlarla ilişiyorlar. Ve has Nurcuların az bir kısmına fütur vermek için çalışıyorlar. Ezcümle, bu mübarek günlerde İstanbul'dan Rehber hakkında dinsizlik damarıyla yazılan[4](Hâşiye) ehl-i vukuf raporunu bana gönderdiler. Ben şiddetli ve semli hastalığım için, onlara cevap vermesini sizlere havale ediyorum.

On iki sene evvel yazılan ve aflar ve beraatlar gören ve beş mahkemenin eline geçip ilişilmeyen ve iade edilen ve on bin adama, hususan gençlere zararsız menfaat veren ve zeyilleriyle beraber büyük müdafaatımda bu vatana büyük faydası isbat edilen bu eser hakkında Medresetü'z-Zehra ve şubeleri o ehl-i vukufu susturmak ve kanun namına tam kanunsuzluk ettiklerini ve adliyede adalet hesabına dehşetli zulüm ettiklerini ve Rehber hakkında "Dini siyasete âlet etmek var." demelerine mukabil, o vukufsuz ehl-i vukuf siyaseti ve adlî vazifelerini dinsizliğe âlet etmek istediklerini delillerle göstermek vazifesini o Nurcu kardeşlere havale ediyorum.

اَلْبَاقِي هُوَ الْبَاقِي[5]

Hasta kardeşiniz
Said Nursî

---

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

2 Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi; sonsuza kadar sürekli üzerinize olsun.

3 "(Yemin olsun) Fecre ve o on geceye!.." (Fecr sûresi, 89/1-2)

4 (Hâşiye) Size berây-ı mâlûmat bilâhare gönderilecektir.

5 Kendinden başka her şeyin fâni olduğu gerçek Bâkî, Allah'tır.

Ehl-i Vukuf Raporuna Hafif Bir İtiraz Tarzında Hakikat-i Hali Beyan Etmektir

"Dinî hissiyatı siyasete âlet ediyorum." diye ithamlarına karşı deriz:

Bütün hayatımı ve beni tanıyanları işhad ediyorum ki, değil dini siyasete âlet, belki siyasî olduğum zamanda dahi, bütün kuvvetimle siyasetleri dine âlet ve tâbi yapmaya çalıştığımı, bütün tarih-i hayatım ve dostlarım şehadet ettikleri gibi, Hürriyetin başında, şeriat isteyenleri astıkları bir zamanda, Hareket Ordusu'nun dehşetli Divan-ı Harb-i Örfî'sinde, aynı günde on beş adam asıldığı bir zamanda, Divan-ı Harb-i Örfî reisi ve âzâları dediler ki: "Sen mürtecisin, şeriat istemişsin!" sözlerine mukabil demiş:

"Şeriatın birtek meselesine ruhumu feda etmeye hazırım. Eğer Meşrutiyet bir fırkanın istibdadından ibaret ve hilâf-ı şeriat hareket ise, bütün dünya şahid olsun ki ben mürteciyim!" diyen bir adam, idama beş para ehemmiyet vermeyen ve dünyasını, her şeyini şeriata feda eden, hiç mümkün müdür ki, dini, şeriatı bir şeye ve bir siyasete âlet yapsın. Buna ihtimal veren sofestaî olamaz.

Hem bir mâsumun hatırı, bu vatanda on zalim gaddarlara siyaset yoluyla ilişmek büyük bir hata bilen.. on zalim cinayetkâr ve kendine işkence edenlere karşı mukabele etmeyen, hattâ beddua da etmeyen bir adam.. ve âsâyişe ilişmemek hayatına bir düstur yapan bir adamı; "dini, siyasete ve dolayısıyla âsâyişe dokunur" mânâsında itham etmek, elbette dehşetli bir garazla itham eder. Yirmi sekiz senede emsalsiz ihanetler, işkenceler, azaplar verildiği halde, mahkemelerin tahkikatıyla, yüz binler fedakâr dostları varken, altı vilâyetin ve altı mahkemenin tahkikatıyla bir vukuat talebesinde bulunmayan bir adam âsâyişe, ya vatana, siyasete zararı var diyen, elbette yerden göğe kadar haksızdır.

Zannetmesinler ki, ben bu zalimâne ithamlara karşı kendimi mesuliyetten veya mahkûmiyetten kurtarmak içindir. Sizi temin ediyorum ki, beni tam bilen dostlarım da tasdik ediyorlar ki, bu yirmi sekiz senede, ölüm hayattan ziyade bana faydalı.. ve kabir on defa bana hapisten ziyade medâr-ı rahat.. ve hapis on defa bu çeşit serbestiyetten daha istirahatime faydalı olduğuna katiyen kanaatim var. Eğer bazı dostlarım mahzun olmasaydı, ben daimî hapiste kalacaktım.

Eğer şer'an intihar caiz olsaydı, elbette Rus'un Başkumandanının ve İstanbul'u işgal eden İtilâfçıların Başkumandanlarının kendi idam etmek vaziyetlerine ve divan-ı riyasette elli mebusun huzurunda ilk Reisicumhur'un

şiddetli hiddetine karşı tezellüle tenezzül etmeyen bir adam, elbette pek çok defa bir âdi jandarma ve gardiyanın ve âdi bir memurun tahkirkârâne ihanetleri ve iftiraları ve tazipleri ve ağır tâcizlerini gören adama, elbette ölüm yüz defa hayattan daha ziyade ona hoş gelir.

Madem *Rehber*'i bahane edip, böyle hiç hatıra ve hayale gelmeyen bir evhamla itham ediliyorum. Ben ve kardeşlerim *Rehber*'in hakikatiyle, hem imanımızı, hem ahlâkımızı tehlikeden kurtardığımız için deriz ki:

Rehber on beş sene evvel telif edilmiş, üç defa tab' ile binler nüshası ve el yazısıyla on binler nüshası bu vatanda iştiyakla okunmak suretinde intişar ettiği halde, yüz bin adam okuyucu hiç kimseden muvafık, muhalif, dindar, dinsizden hiçbirisi dememiş; "Ondan zarar gördük." veya "Vatan ve millete zararı var." işitmedik. Öyle bir zarar olsaydı, bu ehemmiyetli bir mesele olduğu için intişar edecekti. Hâlbuki bundan yüz bine yakın şahit gösteririz ki; "Biz ondan imanımızı kurtardık, seciye-i milliyemizi onunla düzelttik, istifade ettik." diye yüz bin şahit bu dâvâmıza lüzum olsa göstereceğiz.

Acaba bir adamın on hasenesi olsa, bir küçük yanlış nazara alınmadığı halde, böyle yüz bin hasene ve fayda sahibi bir eserin vehmî, asılsız bir kusur tevehhümüyle medâr-ı mesuliyet olabilir mi? Hiç, dünyada hayat-ı içtimaiyeye temas eden hiçbir kanun böyle bir hâle suç diyebilir mi?

O eseri tetkik eden ulûm-u İslâmiye ve diniyeye mâlik olmayan ehl-i vukufun suç unsuru diye gösterdikleri:

Birincisi: "Lâikliğe aykırıdır, dini siyasete âlet ediyor."

Hâlbuki, müellifi otuz beş seneden beri siyaseti terk edip bir gazeteyi okumamış ve şâkirtlerine de "Siyasetle meşgul olmayınız!" daima demesi, bu suç unsurunu tamamıyla keser.

İkincisi: "Dinî tedrisata taraftar olmak" bir suç gösterilmiş.

Buna karşı deriz: Dünyada buna suç diyen hiçbir ehl-i iman bulunmaz. Hususan hapisteki olanlar içindeki bîçârelere teselli suretinde ders vermiş. Tedrisata taraftarlığını o zaman söylemiş. Bu ise, o cümleyi de, bütün bütün mânâsız olduğunu gösterir. Hattâ hapisteki üç yüz adamın az bir zamanda Risale-i Nur'la ıslah olması, cinayetlerden tevbe ederek ve bütün onlar namaz kılmaları, alâkadar memurların nazar-ı dikkatlerini celb etmiş. O memurlar bir kısmı demişler:

"On beş sene hapiste kalmasının faydası kadar, on beş hafta Risale-i Nur fayda vermiş." Bunu hapisteki *Rehber*'i yazana söylemişler.

Müellifi de demiş:

Yüz otuz kitaptan ibaret olan Risale-i Nur ve onun küçük bir parçası olan *Rehber*'i, tamamıyla olmasa da okuyan adam, elbette on beş sene hapisteki cezadan, medresede ders okumak kadar istifade eder, ıslah-ı hal eder, fenalıklardan tevbe eder. Acaba böyle bir temenni, bir teşvik ve beni hapse sokanlar da tasdik ettikleri halde suç olabilir mi?

Üçüncüsü: "Tesettür ve terbiye-i İslâmiye taraftarıdır." diye suç göstermiş.

Bu ise hem Eskişehir, hem Denizli, hem Afyon'da, hem Afyon'un mahkemesinin kararnamesinde de neşredildiği gibi, on beş sene evvel Eskişehir'de tesettür taraftarlığım için mahkeme bana ilişmiş. Ben de hem mahkemeye, hem Mahkeme-i Temyiz'e *bu cevabı vermişim*:

"Bin üç yüz elli senede ve her asırda üç yüz elli milyon müslümanların kudsî bir düstur-u hayat-ı içtimaîsi ve üç yüz elli bin tefsirin mânâlarının ittifaklarına iktidaen ve bin üç yüz elli senede geçmiş ecdatlarımızın itikadlarına ittibaen tesettür hakkındaki bir âyet-i kerîmeyi tefsir eden bir adamı itham eden, elbette, zemin yüzünde adalet varsa, bu ithamı şiddetle reddeder ve o ithama göre hüküm verilse nakz ve reddedecek."

Bu âyet-i kerîmenin tesettür emri kadınlara büyük bir merhamet olduğunu ve kadınları sefaletten kurtardığını, Risale-i Nur kat'î isbat ettiği gibi, *Sebilürreşad*'ın 115. sayısındaki "Ehl-i iman âhiret hemşirelerime" unvanı olan bir makalem isbat eder.

Dördüncüsü: "Şahsî nüfuz temin etmek" bir suç unsuru gösterilmiş. Sebebi de "Risale-i Nur'un şahs-ı mânevîsi namına konuşuyorum." demesi ve "Kalbe ihtar edildi," "Hatırıma geldi," "Kalbime geldi," "Risale-i Nur hem mektep, hem medrese, hem tekke faydasını veriyormuş." Ehl-i vukuf bu cümleyi medâr-ı itham etmiş.

Cevaben deriz: Bir adam kabir kapısında, seksenden geçmiş, kırk seneden beri kendisini inzivaya alıştırmış, yirmi sekiz seneden beri tecrid-i mutlak ve haps ve nefiy içinde bütün bütün dünyadan küsmüş. Otuz beş sene gazeteleri okumamış, dinlememiş. Mukabelesiz ömründe hediye kabul etmemiş, en yakın akrabasından, hattâ kardeşinden hiç mukabelesiz bir şey kabul etmemiş. Hürmetten, teveccüh-ü nastan kaçmak için, halklarla görüşmemek için zaruret olmadan kendine düstur yapmış. Ve bütün dostların medihlerini kendi şahsına almayarak, ya Nurcuların heyetine, ya Risale-i Nur'un şahs-ı mânevîsine havale etmiş. Ve dermiş:

"Ben lâyık değilim. Haddim de değil. Ben bir hizmetkârım; çekirdek gibi çürüdüm, gittim. Risale-i Nur ise, Kur'ân-ı Hakîm'in tefsiridir, mânâsıdır."

Hemen herkesin dediği gibi "Hatırıma geldi." yahut "Fikrime geldi." yahut "Fikrime ihtar edildi." gibi tabirleri herkes istimal ediyor. Benim de bunu söylemekten maksadım bu ki: "Benim hünerim, benim zekâm değil. Sünuhat kabilinden" demektir. Bu da herkesin dediği gibi bir sözdür. Eğer vukufsuz ehl-i vukufun verdiği mânâ ilham da olsa, hayvanâttan tut, tâ melâikelere, tâ insanlara, tâ herkese bir nevi ilhama ve sünuhata mazhar oldukları, ehl-i fen ve ehl-i ilim ittifak etmişler. Buna suç diyen, ilim ve fenni inkâr etmek lâzım gelir.

Beşincisi: "Müellif, câzibedar bir fitnenin esiri olmak ihtimali olan bir nesli, Risale-i Nur'dan medet umanlara verdiği cevaplarla kurtaracağına kanidir."

Ehl-i vukuf bu cümleyi de medâr-ı itham etmişler. "Yüz bin şahitle isbat edilen ve meydana gelen zâhir bir hakikati kanaat ettim." demesini medâr-ı suç yapmak ne derece mânâsız olduğunu, dikkat eden anlar.

Altıncısı: "Siyasiyyûn, içtimaiyyûn, ahlâkiyyûnların kulakları çınlasın!" demesini bir suç mevzuu göstermişler.

Hâlbuki gençleri tehlikelerden kurtarmak için kısa ve rahat bir çareyi keşfettiğini, "Siyasiyyûn, ahlâkiyyûn da bunu terviç etsinler" mânâsında demiş: "Kulakları çınlasın!" Buna suç diyen, insaniyet itibarıyla çok suçlu olmak gerektir.

Yedincisi: "Fitneyi ateşlendiren ve talim eden irtidatkâr bir şahs-ı mânevînin mevcut olduğunu ve bu mânevî şahsın hayaline göründüğünü söylemekte, fakat kim olduğunu bildirmemektedir."

Ehl-i vukuf medâr-ı itham etmişler. Acaba dünyada insî ve cinnî şeytanlar hiç boş dururlar mı? Onların daima fenalıkları yapmak ve yaptırmakla meşgul olduklarından, bu vukufsuz ehl-i vukuf hiç bilmemişler mi ki, mânâsız ilişiyorlar? Madem "mânevî" demiş, madem kim olduğunu bildirmemiş, dünyada hiçbir mahkeme böyle mânevî bir adama, yani "Bir şeytana hakaret ettin." diye seni mahkemeye vereceğiz diyen, elbette sözüne zerre miktar ehemmiyet verilmez bir hezeyan hükmündedir.

Sekizincisi: "Doğrudan doğruya Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyân'ın i'câz-ı mânevîsinden süzülen ve çıkan ve tevellüd eden Risale-i Nur esaslarına dayandığı müellif tarafından mükerreren ve musırrane beyan ve iddia edilmekte ve

böylece propaganda dinî delillere, telkinlere istinad ettiğini söylemekle" suç unsuru gösterilmektedir.

Bunu, bütün Risale-i Nur'u okuyanların tasdikiyle, hususan meşhur Mısır, Şam, Bağdat, Pakistan ve Diyanet Riyaseti'nin dairesinin ulemâsı tasdikle, "Risale-i Nur doğrudan doğruya hakikî bir tefsir-i Kur'ânîdir ve Kur'ân'ın malı ve lemeâtıdır." dedikleri halde, bu cümleyi medâr-ı suç yapanlardan mahkeme-i kübrâ-yı haşirde bu hatasının sebebi sorulacak.

حَسْبُنَا اللهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ[1]

Hasta
Said Nursî

1952'de İstanbul'da Görülen Gençlik Rehberi Mahkemesine, Ehl-i Vukufa Cevaben Verilen İtiraznamedir

Birinci Ağır Ceza Mahkemesi'ne,

Risale-i Nur eczalarından *Gençlik Rehberi*'nin tab'ı ve intişarı münasebetiyle müellifi Bediüzzaman Said Nursî'nin mahkemeye verildiğini ve *Gençlik Rehberi*'nin mahiyetini tetkik için, bilirkişi namıyla hakikatleri tamamen tahrif ederek dinsiz ve İslâmiyet düşmanları mahiyetinde mütalâa edip suç mevzuu çıkaran ehl-i vukufun raporunu okuduk.

130 parçadan müteşekkil iman, ilim ve fazilet hazinesi hükmündeki Risale-i Nur Külliyatı'ndan bu *Gençlik Rehberi* bir cüzü olması ve Risale-i Nur'daki yüksek hakikatlere ruh ve canlarıyla bağlanarak o eserler hazinesini bu milletin maddî-mânevî hayatında bir saadet rehberi olduğunu isbat edip bildiğimizden, *Rehber*'in aleyhindeki o bilirkişi isnadlarını red ve ehl-i vukufun vukufsuzluklarını bütün kuvvetimizle yüzlerine çarparak ilân ve isbat ediyoruz. Ve mahkeme heyetine arz ediyoruz ki:

Verilen ehl-i vukuf raporu, vatan ve milletin hayatına, tarihine, an'anesine, mukaddesatına, kanununa tamamen yabancı, hâlihazır kanunlara iftira eden, hükûmeti tahkir eden, bin yıllık bu milletin tarihini tezyif ile bütün bir millet ecdadını tahkir eden ve bugün bu vatanda yaşayan yirmi milyon kardeşlerimizin mâneviyatına taarruz eden bir suikastın örneğidir. Mahkeme-i adalet bunu nazar-ı itibara alması gayr-i mümkündür.

---

1 "Allah bize yeter. O ne güzel vekildir!" (Âl-i İmran sûresi, 3/173)

İşte biz de, bilirkişi ismini alıp bu suikast vesikasını imza edenlere soruyoruz:

Bu millet –hâşâ– dinsiz midir? Bu millet yüzyıllar boyunca dinden ve imandan –hâşâ– mahrum bir vaziyette en sefih millet midir? Bu millet ve bu milletin parlak tarihini altınla yaldızlayan bir ecdad, bütün hayatlarını dünyaya sefahet ve dalâlet dağıtan küfür yolu üzerinde mi yürümüşler? İstanbul'u fetihle dünya hayatında yeni bir devir açan, şarka garba Kur'ân'ın bayraktarlığı vazifesiyle nur-u hidayet, ilim ve fazilet saçan, Avrupa'ya hakikî medeniyeti ders veren ve İslâmî medeniyetin ziyasıyla beşeriyeti aydınlatan ve kos koca bir tarih, onların kahramanlığıyla dolu olan Yıldırımlar, Fatihler, Selimler ve Süleymanlar ve onların mensup olduğu bir millet, yazdığının tamamen aksine olarak, mâneviyatı sönmüş, dinden haberi yok, İslâmiyet'i neşreden başka millet, o kumandanlar başka bir milletin tarihinde, tarih yalan söylüyor, Türkler İslâmiyet'in kahramanı olarak Kur'ân'ın bayraktarlığını bütün milletler üstünde bir şeref tacı olarak taşıdıkları yalandır, öyle mi?

Veyahut bu millet, hakikat-i İslâmiye'den aldığı bir dersle kadınlarını ve kızlarını âdâb-ı Kur'âniye ziynetiyle ziynetlendirip kadınlığın haysiyet ve şerefini muhafaza ederek onların âdi ve kıymetsiz olmalarına mâni olduğu, yalan! Uzun asırlarda İslâm-Türk kahramanları namıyla mâruf olmuş ve ahlâk ve namusun, haysiyet ve şerefin kemâline yetişmiş bildiğimiz ve iftihar ettiğimiz ecdadımız, annelerimiz, bizim iftiharımızın aksine olarak emr-i Kur'ân'a ittibâ etmemişler, güzelliğin hakikatini terbiye-i İslâmiye dairesinde âdab-ı Kur'âniye ziynetiyle ziynetlenmek değil, vücutlarını çıplak olarak teşhir etmekte bilmişler, öyle mi?

Ey ehl-i insaf ve ey tarihiyle, mukaddesatıyla kahraman ve mübarek ecdadıyla iftihar eden nesl-i hâzır! Geliniz, görünüz. Tarihinizi ve İslâmiyet'inizi tahkir eden bir suikast vesikasını yazan ve imza edenlere, hayatınızın hayatı, ruhunuzun ruhu bildiğiniz İslâmiyet'iniz namına ve kâinatı on dört asır ışıklandıran ve kudsî ve ilâhî düsturlarıyla bin seneden beri milyonlar ecdadınızı nurlandıran ve ebedî saadete sevk eden Kur'ân'ınız namına ve o düstur-u Kur'ân'a ittibâ eden yüzer milyon ecdadınız namına, ahlâk-ı hasene ve namus muhafazası yolunda İslâmî terbiyenin ziyasıyla nurlanan ve terbiye alan ve kadınlığın hakikî mânâsını ve hakikî güzelliğini yaşayışlarıyla ve giyinişleriyle ve hayatlarıyla gösteren annelerinizin ve ninelerinizin ve hemşirelerinizin namına o müfterilere, o tezyif ve tahkir savuranlara teessüfünüzü, tekdirinizi ve reddinizi bildiriniz.

İşte o müfteriler, yaşı sekseni bulmuş, zehirlerden şiddetli hasta, dinî hizmetinden dolayı ömrü hapishanelerde çürütülmüş bir İslâm kahramanınız, şimdi bütün münevverlerin ve çok ediplerin ve terbiyecilerin vatan ve millet-perverlerin şikâyet ettikleri ahlâksızlığın ve fuhuş tehlikesinden muhafaza için gençlere iyi ahlâk, yüksek namus, iman ve fazilet dersi veren, vatana millete bir uzv-u nâfi hâline gelmelerini temin eden, adalet ve âsâyiş lehinde en birinci kuvvet olarak memleket ve milletin saadetine hizmet eden *Gençlik Rehberi* adlı eserinin müsâderesine ve müellif-i muhtereminin mahkûmiyetine sebep olmak için diyorlar:

"Bediüzzaman tesettür taraftarıdır. Kadınların yarı çıplak, açık dolaşmalarına, İslâmiyet'e karşı muharebede şeytan kumandasına verilen fırkalar olarak tasvir etmekte, kadınların bugünkü içtimaî hayatta açık bacak ve yarım çıplak giyinmelerini günah saymakta, Bediüzzaman halihazır bu açık, yarım çıplak giyinişleri evlenmelere mâni olup fuhşa teşvik edici mahiyetinde görmektedir. Ve yine Bediüzzaman'a göre, kadını güzelleştiren şey ve kadının hakikî ve daimî güzelliği içtimaî hayatta yer alan süslenmek, vücutlarını teşhir etmek olmayıp, terbiye-i İslâmiye dairesinde âdâb-ı Kur'âniye ziynetidir.

Bediüzzaman dinî tedrisat taraftarıdır. Risale-i Nur adı verdiği dinî tedrisat sayesinde mahkûmların on beş haftada ıslah olacaklarını –ki, Denizli ve Afyon hapishaneleri; adliyenin, gardiyan ve müdürlerin şehadetiyle sabittir– söylemektedir. Bediüzzaman, câzibedar bir fitneye esir olan gençlerin din hakikatleriyle ve Nur'un imanî dersleriyle kurtulacaklarına kanidir.

İşte bu fikirleriyle suçludur, kanunen mahkûm edilmesi lâzımdır." diyorlar.

İşte bunlar güya ehl-i vukuf namında memleket gençliğine adalet ve hak ve hürriyet derslerini verecek profesörler veya hukuk doçentleridir!

İşte, ey adalet-i hakikiyenin mümessilleri sıfatıyla hukuk-u umumiyeyi ve haysiyet-i milliyeyi muhafaza eden hâkimler! *Gençlik Rehberi*'nin imanî dersleri ve ahlâkî telkinleri, ehl-i vukuf raporundaki gibi bir suç mevzuu olarak kabul ediliyorsa ve müellifi bu büyük hizmetinden dolayı mesul tutuluyorsa, eğer öyleyse, o zaman yukarıda arz ettiğimiz bu millete, bin yıllık tarihine, an'anesine, idarî ve örfî kanunlarına, bu milletin ebedî medâr-ı iftiharı olmuş mukaddes dinine, mukaddes İslâmiyet hakikatlerine, kudsî Kur'ân derslerine ve o kudsî hakikatlere sarılarak İslâmî medeniyeti kemâl-i şâşaa ile dünyaya ilân eden bir aziz ecdada ve onların haysiyetine, hukukuna, mâneviyatına savrulan tahkir ve tezyifleri, indirilen darbeleri ve söylenen iğrenç iftiraları

kabul etmeniz lâzımdır. Bu büyük, mânevî cinayetleri hoş görüp kabul etmekle, ismî ehl-i vukufların suç isnad ettikleri *Gençlik Rehberi* suç sayılabilir. Ve ancak o cihetle müellifi mahkûm ve *Rehber*'i neşreden talebeleri muahaze olunabilir. Yoksa, adalet-i kanun ve hürriyet-i fikir ve vicdan düsturuyla mahkûmiyeti ve muhakemesi mümkün değildir. Hürriyet-i fikir ve hürriyet-i vicdan düsturunu en geniş mânâsıyla tatbik eden cumhuriyet idaresinin demokrasi kanunlarıyla asla kabil-i telif değildir.

Eğer "*Gençlik Rehberi*'nin intişarıyla dinî terbiyeyi ders veriyor; bu ise lâikliğe aykırıdır." diye itham olunuyorsa, o halde lâikliğin mânâsı nedir? Biz de soruyoruz. Lâiklik, İslâmiyet düşmanlığı mıdır? Lâiklik dinsizlik midir? Lâiklik, dinsizliği kendilerine bir din ittihaz edenlerin dine taarruz hürriyeti midir? Lâiklik, din hakikatlerini beyan edenlerin, imanî dersleri neşredenlerin ağızlarına kilit, ellerine kelepçe vuran bir istibdad-ı mutlak düsturu mudur?

Lâiklik, bir vicdan ve fikir hürriyeti olduğuna göre, dinsizler ve din düşmanları, İslâmiyet aleyhinde her çeşit hücumları, taarruzları yapar, anarşik fikirlerini o hürriyet-i vicdan ve fikir bahanesiyle neşreder de, fakat bir İslâm âlimi o hürriyet-i fikir düsturuna istinaden bin yıldan beri İslâmiyet'in serdarı olmuş bir millet içinde ve o milletin bin yıllık an'anesine, kanunlarına ittibâ ederek ve yine o milletin saâdeti uğrunda, ahlâk ve namusun muhafazası yolunda dinî bir ders beyan etmesi "lâikliğe aykırıdır" diye suçlu gösterilir, devletin nizamlarını dinî inançlara uydurmak istiyor diye mahkûr gösterilir. Biz böyle bir gayr-i mümkünün, mümkün olmasına ihtimal vermiyoruz. Adaletin buna müsaade etmeyeceğini şüphesiz biliyoruz.

Hakikat-i halde, geçen mahkemelerin beraatler vererek tamamen iade ettikleri Risale-i Nur'un 130 parçasından bir parçası olan *Gençlik Rehberi*, vatan ve milletin saadetinde en birinci vesilelerden birisidir. O eserleri okuyup, onların dersleriyle sefahet ve dalâletin girdaplarından kurtulduklarını mahkemelerde söyleyen yüzler Nur talebeleri ve şimdi bizzat o eserlerle vatan ve millete nâfi bir uzuv haline geldiklerini hayatlarıyla ve hizmetleriyle isbat eden binler Türk gençleri bizler, o asılsız isnadları, o müfterilerin yüzlerine çarpıyoruz.

Hakikaten ne kadar acıdır ki, âsâyişin teminine, ahlâkın muhafazasına vesile olmuş, adliyeye ve zabıtaya binler faydası bulunmuş bir eser, bugün hakikatin tamamen aksine olarak suçlu gösterilip zararlı tevehhüm edilmek isteniyor. Artık bu kadar bedihî bir zıddiyet karşısında insaf ve vicdan sahip-

lerinin vicdanlarına ve insaflarına havale edip Üstadımız hakkında o ehl-i vukufun "Dini siyasete âlet ediyor." demelerine mukabil biz de diyoruz: O ehl-i vukuf, adliyeyi dinsizliğe âlet ediyor.

Bilirkişi raporunda bir isnad da, "Müellif, Risale-i Nur şahs-ı mânevîsi namına konuşmaktadır." "Kalbe ihtar edildi." "Leyle-i Kadir'de kalbe gelen bir mesele-i mühimme." gibi bazı cümleleri ele alarak, bununla şahsî nüfuz temin etmek maksadının müellifte bulunduğudur.

Bu kadar asılsız ve mânâsız bir isnad karşısında insan, o bilirkişi namını alanların bilirkişi mahiyetinden tamamen uzak olduklarına hükmedip, o cehaletleri ve o vukufsuzlukları karşısında hayrette kalıyor. Hiç olmazsa, ehl-i vukuf, hürmeten bu ciheti dikkatle mütalâa etseydiler, kendileri bu derece cehalet deresine atılmaktan belki bir derece kurtulurlardı. Bu asılsız isnada karşı evvelâ bütün Risale-i Nur eserleri ve mektupları ve Üstadımızın bütün hayatı en kat'î delildir ki, o aziz zat bütün gayretini, bütün hizmetini hak uğrunda ve yalnız hak için yapmış ve yalnız Hakk'ın hatırı için konuşmuş. O suretâ ehl-i vukuf, Nur Külliyatı'ndan yalnız küçük bir cüzünü okumakla ve dinsizlikte taassup göstererek, illâ ki bir suç isnad edebilmek için bu iftirayı savurmuşlar. Hâlbuki, o aziz zat, Risale-i Nur dersini izah ederken diyor: "*En büyük dersimiz, acz, fakr, şefkat ve tefekkürdür.*"

Hakikat-i halde o aziz zat, büyük ve küllî hizmetleriyle, en câniyane işkencelere sabır ve tahammül ederek, mücahede-i mâneviyesinde devam edip küfür ve dalâletin bîaman hücumlarını, maddiyyûn ve tabiiyyûnun küfrî mesleklerini Kur'ân-ı Hakîm'in hakâik-i imaniyesinden aldığı Nur hakikatleriyle parçalayarak ve o Nur'un 130 risalesinin yüz binler nüshalarını, imanî dersleriyle ona minnettar kalan yüz binler müştak talebeleriyle her tarafa neşreden.. dinsizliğin, bilhassa komünistliğin bu vatandaki hücumuna mâni olan iman hakikatlerini en kat'î delil ve burhanlarla isbat ederek küfür ve dalâletin bâtıl mesleklerini Kur'ân'ın elmas kılıcı hükmündeki iman-ı billâh ve vahdaniyet-i ilâhiye hüccetleriyle parça parça eden.. ve o Nur eserleri şimdi âlem-i İslâm'ın büyük merkezlerinde kemâl-i takdir ve istihsanla neşredilen.. ve geçen sene Türkiye'yi ziyarete gelen Pakistanlı bir vekil, kırk-elli üniversite talebesine, "Kardeşlerim, ben âlem-i İslâm'da aradığımı Türkiye'de buldum. Bediüzzaman yalnız sizin değil; o bütün âlem-i İslâm'ındır. Ve yakın bir zamanda bütün İslâm âlemi onu anlayacaktır. Siz bu Nur eserlerine dikkatle bakın. Ben bunu doksan milyon İslâmlar içinde neşredeceğim. Benim âlem-i İslâm hakkında pek çok endişelerim ve Üstada pek çok soracaklarım vardı.

Bir saat kadar yanında yalnız onu dinlemekle bütün endişelerim zâil olup bütün suâllerime cevap aldıktan sonra, şimdi Pakistan'a âlem-i İslâm'ın mukadderatı hakkında büyük müjdelerle gidiyorum.

Ben Türk ve İslâm tarihini tetkik ettim. Evet, çok kahramanlar, çok İslâm fedaileri ve çok vatan-perverler gelmişler. Hepsi büyük fedakârlık ve kahramanlıkla millete, vatana hizmet etmişler. Fakat o hizmetlerinin neticesinde lâyık oldukları mükâfat onlara verilmiş. Her birisi birer mükâfata mazhar olmuşlar. Fakat bugün Üstad, yirmi küsûr seneden beri bu milletin saadet-i dünyeviyesi ve uhreviyesi için, târife imkân olmayan zulüm ve işkenceler içerisinde işte bu eserleri telif ve neşrederek, bu millet içerisinde, din aleyhindeki cereyanların intişarına mâni olan Bediüzzaman'ın evinde bugün bir lâmbası bile yok. İşte o her şeyi terk ederek yalnız ve yalnız dine hizmet için çalışmıştır. Elbette âlem-i İslâm yakında böyle bir zatı eserleriyle tanıyacaktır." diye Ali Ekber Şah gibi bir İslâm âlimi ve mütefekkirinin takdir ve tahsinine mazhar olan.. ve şimdi Demokrat milletvekillerinden bazıları, "Bediüzzaman'ın Nur risalelerini okuyan, ders alan ve o eserleri neşreden Nur talebeleri bu hizmetleriyle bu memlekette komünistliğin yayılmasına sed oldular. Madem hükûmetimiz komünizmin aleyhindedir. Öyleyse, Nurculara o hizmetlerinden dolayı minnettardır." diye milletvekillerince dahi hizmeti takdir edilen.. ve serâpâ bütün Risale-i Nur eczaları her bir nüshası, binler kelime ve cümleleriyle o zatın mahiyetine, hizmetine, yirmi beş yıllık faaliyetine ve neşriyatının küllî faydalarına şehadet ve işaret ettikleri bir zat.. evet, işte o acz ve fakr dersini kendisine meslek edinen ve talebelerine ders veren bir zat; hakikat-i halde yukarıda bir derece arz ettiğimiz o küllî hizmetlerinin neticesinde talebelerinin ve bütün ehl-i imanın en büyük medh ü senâlarına, hürmet ve muhabbetlerine en lâyık, en elyak ve kabul etmesi hakkı iken, bilâkis o aziz zat, kendisini ziyarete gelenlere ve Risale-i Nur eserlerini okuyup o eserleri ilim ve iman hakikatleri dersinde, asrın bütün ilim ve isbatları üstünde görerek hayran kalanların en samimî hürmet ve senâlarından mütemadiyen kaçınmış ve müteaddit mektuplarında, "Ben de sizin bu ders-i Kur'âniye'de bir ders arkadaşınızım. Ben en ziyade muhtaç ve fakir olduğumdan bu kudsî hakikatler en evvel bana ihsan edilmiştir. Ben makam sahibi değilim. Ben kendimi beğenmiyorum. Beni beğenenleri de beğenmiyorum. Kardeşlerim, sizi bütün bütün kaçırmamak için nefsimin gizli çok kusurlarını söylemiyorum." diye kendisine yapılan medihleri ve hürmetleri reddetmiş. Ve gaye-i hayatını yalnız hakâik-i imaniyenin neşrine hizmet bilmiş. Dünyevî bütün menfaatleri o hizmeti uğrunda feda etmiş.

Ve işte bütün hayatı bilâ-istisna bu ferâgate ve bu hakikate şehadet eden bir zata, en haksızların dahi yapamayacakları bir isnadı bu ehl-i vukuf isimli kimseler yapmışlar. Hattâ "Leyle-i Kadir'de İhtar Edilen Bir Mesele-i Mühimme" diye *Rehber'*deki çok mühim bir hakikate nazar etmeyerek, bu "ihtar" kelimesinden de şahsî nüfuz temin ettiğine bir delil göstermişler. Hâlbuki, bu "ihtar" kelimesi, o yüksek hakikatlerin ehemmiyetine öyle bir şümulü var ki, ancak o hakikati okumak lâzımdır. İşte, o parça, İkinci Harb-i Umumî'nin sonunda nev-i beşerin dehşetli zulümleri ve tahribatları neticesindeki dehşetli meyusiyetleriyle dehşetli vicdan azaplarını ve dünya hayatının bütün bütün fâni ve muvakkat olması ve medeniyet fantaziyelerinin uyutucu ve aldatıcı olduğunun umuma görünmesiyle, fıtrat-ı beşeriyedeki yüksek istidâdâtın dehşetli yaralanmasını ve Kur'ân'ın elmas kılıcı altında gaflet ve dalâletin parçalandığını ve bu sebeple dünya hayatının geçici ve muvakkat olmasından, beşeriyet, hayat-ı bâkiyeyi arayacağını ve ebedî hayatı ve dâimî saadeti ancak Kur'ân'ın müjde verdiğini isbat ile pek parlak izahtan sonra diyor:

"Elbette, nev-i beşer bütün bütün aklını kaybetmezse, maddî veya mânevî bir kıyâmet başlarına kopmazsa, İsveç, Norveç, Finlandiya ve İngiltere'nin Kur'ân'ı kabul etmeye çalışan meşhur hatipleri ve Amerika'nın din-i hakkı arayan ehemmiyetli cemiyeti gibi, rûy-u zeminin geniş kıtaları ve büyük hükûmetleri, Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyân'ı arayacaklar ve hakikatlerini anladıktan sonra bütün ruh-u canlarıyla sarılacaklar. Çünkü bu hakikat noktasında katiyen Kur'ân'ın misli yoktur ve olamaz. Ve hiçbir şey bu mucize-i ekberin yerini tutamaz."

Ey muhterem hâkimler,

Yalnız son cümlesini numûne olarak size arz ettiğimiz bu ehemmiyetli fıkranın başında yazılan "ihtar" kelimesi bir suça mesned olabilir mi? Bu yazı şahsî bir nüfuz temini için mi yazılmış? Yoksa nev-i beşerin Kur'ân hakikatlerini aramaya başladığını beyan ile istikbalde Kur'ân'ın beşeriyete hâkim olacağını mı haber veriyor ve isbat ediyor? Bu hususu yüksek takdirinize havale ediyoruz.

Evet, Risale-i Nur müellifi, Kur'ân'ın dersinden aldığı ve ayn-ı hakikat olan bu ihtarları beyan etmesi, beyan ve isbat ettiği derslerin ve mevzuların hakkaniyetine bir hüccet içindir. Evet, ayn-ı hak ve hakikat olduğunu dikkatle bakanlar görebilirler. Ve bir derya-yı iman ve bir hazine-i tevhid ve bir umman-ı hikmet halinde coşan bir harikanın, istikbalin nesillerinde ve milyonlar kalb ve gönüllerde nasıl kemâl-i şâşaa ile yaşayacağını ve alkışlanacağını

hissedebilirler. Ve Türk milletinin bin yıllık kudsî mefahir-i milliyesine mümâsil, yine Türk milletinin dünyaya örnek olmuş kahraman ecdadının yerinde İslâmiyet hakikatlerine sarılarak yine Kur'ân'ın bayraktarlığı vazifesiyle istikbalin kıtalarında hâkim-i mânevî olacağını hissedebilirler.

Bu çok yüksek ve çok ehemmiyeli hakikatleri tam anlayabilmek için, Bediüzzaman'ın bundan kırk sene evvel 1327'de Şam'da, Câmiü'l-Emevî'de, içinde yüz ehl-i ilim bulunan on bin kişilik bir cemaate hitaben irad buyurdukları *Hutbe-i Şamiye* eserini okumak lâzımdır. Şimdi o eserin tercümesini yapmak lütfunda bulunan o aziz zat, o zamanda perişan ve esaret altında bulunan İslâm âlemine pek azîm müjdelerle, medeniyetin seyyiâtı, hasenesine galip gelmesine mukabil, istikbalde İslâmiyet'in kuvvetiyle medeniyetin mehasini galebe ederek şems-i İslâmiyet'in büyük milletler ve kıtalar üzerinde hâkim olacağını beyan ve isbat ederek haber veriyor.

Mâdem o ehl-i vukuf ismini alanlar, "kalbe ihtar edilen bir mesele" cümlesinde hakikate nüfuz edemeyerek yanlış mânâ çıkarmışlar. 1327'den, tâ 1371 senesinden sonraki âlem-i İslâm'ın mukadderatına nazar eden *Hutbe-i Şamiye*'deki hakikatler dahi –bilirkişilerin yanlış anladıkları veya yanlış mânâ verdikleri– bu "ihtar" kelimesinin hakikatini ve geniş mânâsını çok yüksek bir hakikat halinde gösterdiğinden, *Hutbe-i Şamiye* eserinin tercümesini mahkemeye arz ediyoruz. Ve yalnız burada, eserde isbat edilen meselelerin âhirinde zikredilen birkaç cümleyi yazarak takdim ediyoruz:

"Evet, ben kendi hesabıma aldığım dersime binâen, ey İslâm cemaati, müjde veriyorum ki: Şimdiki âlem-i İslâm'ın saadet-i dünyeviyesi, bâhusus Osmanlıların saadeti ve bilhassa İslâm'ın terakkisi ve onların uyanması ve intibahı ile olan Arabın saadetinin fecr-i sâdıkının emareleri inkişafa başlıyor. Ve saadet güneşinin de çıkması yakınlaşmış. Ben dünyaya işittirecek bir derecede kanaat-i kat'iyemle derim: *İstikbal yalnız ve yalnız İslâmiyet'in olacak ve hâkim, hakâik-i Kur'âniye ve imaniye olacak. Öyleyse, şimdiki kader-i ilâhî ve kısmetimize razı olmalıyız ki, bize parlak istikbal, ecnebîlere müşevveş bir mâzi düşmüş.*"

"Eğer biz ahlâk-ı İslâmiye'nin ve hakâik-i imaniyenin kemâlâtını ef'âlimizle izhar etsek, sair dinlerin tâbileri elbette cemaatlerle İslâmiyet'e girecekler. Belki, küre-i arzın bazı kıtaları ve devletleri de İslâmiyet'e dehalet edecekler."

"Ey bu Câmiü'l-Emevî'deki kardeşlerim gibi âlem-i İslâm'ın câmi-i kebirinde olan kardeşlerim! Siz de ibret alınız. Bu kırk beş senedeki hâdisattan ib-

ret alınız. Tam aklınızı başınıza alınız. Ey mütefekkir ve akıl sahibi ve kendini münevver telâkki edenler!

Hâsıl-ı kelâm, biz Kur'ân şâkirtleri olan müslümanlar, burhana tâbi oluyoruz, akıl ve fikir ve kalbimizle hakâik-i imaniyeye giriyoruz. Başka dinlerin tâbileri gibi ruhbanı taklit için burhanı bırakmıyoruz. Onun için akıl ve ilim ve fen hükmettiği istikbalde, elbette burhan-ı aklîye istinad eden ve bütün hükümlerini akla tesbit ettiren Kur'ân hükmedecek."

"Evet, şimdi olmasa da otuz-kırk sene sonra fen ve hakikî mârifet ve medeniyetin mehasini o üç kuvveti tam techiz edip, cihâzâtını verip o dokuz mânileri mağlûp edip dağıtmak için taharrî-i hakikat meyelânını ve insaf ve muhabbet-i insaniyeyi o dokuz düşman tâifesinin cephesine göndermiş. İnşaallah yarım asır sonra onları darmadağın edecek."

"İşte Amerika ve Avrupa tarlaları böyle dâhi muhakkikleri (Mister Carlyle ve Bismark gibi) mahsûlât vermesine istinaden, ben de bütün kanaatimle derim: Avrupa ve Amerika İslâmiyet'le hâmiledir. Günün birinde bir İslâmî devlet doğuracak."

"Hem de İslâmiyet güneşinin tutulmasına (inkisâfına) ve beşeri tenvir etmesine mümânaat eden perdeler açılmaya başlamışlar. O mümânaat edenler çekilmeye başlıyorlar. Kırk beş sene evvel o fecrin emaresi göründü. 71'de fecr-i sâdıkı başladı veya başlayacak."

"Ey Câmi-i Emevî'de kardeşlerim! Ve yarım asır sonraki âlem-i İslâm camiindeki ihvanlarım! Baştan buraya kadar olan mukaddimeler netice vermiyor mu ki: İstikbalin kıtalarında hakikî ve mânevî hâkim ve beşeri, dünyevî ve uhrevî saadete sevk edecek yalnız İslâmiyet'tir ve İslâmiyet'e inkılâp etmiş ve tahrifattan ve hurâfattan sıyrılacak İsevîlerin hakikî dinidir ki: Kur'ân'a tâbi olur, ittifak eder."

Muhterem heyet-i hâkime,

Risale-i Nur müellifi aleyhindeki bütün iftiralara ve isnadlara karşı hukukî en kat'î cevap olarak üç mahkemenin ve üç ehl-i vukufların tetkikten sonra eserleri iade etmeleridir.

Hem Üstadımızın yirmi yedi senelik hayatı ve 130 parça kitabı ve mektupları, üç mahkeme ve hükûmet memurları tarafından tam tetkik edildiği ve aleyhinde çalışan zâlim, mürted ve münafıklara karşı mecbur olduğu, hattâ idamı için gizli emir verildiği halde, dini siyasete âlet ettiğine dair en ufak bir

emare bulamamaları, dini siyasete âlet etmediğini kat'î isbat ediyor. Hayatını yakından tanıyan biz Nur şâkirtleri ise, bu fevkalâde hâle karşı hayranlık duymakta ve Risale-i Nur dairesindeki hakikî ihlâsa bir delil saymaktayız.

Bu itibarla onu bazı iftiralarla çürütmek isteyen, vatan ve milletin saadeti lehindeki hizmetlerinin aleyhindeki gizli, zâlim düşmanlarının plânlarını âdilâne kararınızla mahvedeceğinizi ve müfterilerin yanlış isnadlarını yüzlerine çarpacağınızı adalet ve vicdanınızdan bekler, hürmetlerimizi takdim ederiz.

Eskişehir Nur talebelerinden
Yaşar, Osman Toprak, Ahmed, Osman,
Ceylân, Şükrü, Bayram, Sungur, Hüsnü

Heyet-i Sıhhiyeye

On beş sene evvel *Rehber*'in başında yazıldığı gibi, bazı gençler kendilerinin hayat-ı dünyeviye ve uhreviyesini muhafaza için yanıma geldiler. Ben de onlara lillâh için o *Rehber* dersini verdim.

O risale, bir-iki hâşiye müstesna, hem Isparta hükûmeti, hem Denizli Mahkemesi'nde, hem Ankara'nın Ağır Ceza ve Temyiz Mahkemesi'nin iki sene ellerinde kalması neticesinde beraat kazanması ve tamamen Risale-i Nur Külliyatı, *Rehber* de içinde olduğu halde iade edilmesi ve bir nüshası Ankara Emniyet Müdürü'nün eline geçmesi ile –*Rehber*'in başında yazıldığı gibi– birtek kelimesine ilişmesiyle âhirinde gelen cümleyi okuyunca hakikati anlaması ve intişarına mâni olmaması, hem binlerce nüsha intişar ettiği halde hiçbir yerde bir zarar, bir itiraz görülmemesi, hattâ Mersin'in Tarsus kazasında birkaç Nur kitaplarını müsâdere ederek *Gençlik Rehberi* de içinde olduğu halde Ankara'ya gönderilip tetkik ettirildikten sonra, vilâyetin emriyle "tamamen serbesttir" diye resmî vesika vermeleri ve İstanbul'da tab' edildiği zamanda kanunen beş-altı makama gönderildiği ve ellerinde beş-altı ay kaldığı halde ilişmemeleri, *Rehber*'in ehemmiyetini ve kanunen dahi serbest olduğunu isbat ediyor.

Sonra binden fazla gençler Ankara ve sair vilâyetlerin mekteplerinde ondan vatan, millet, ahlâk cihetinde istifade ettikleri ve hiç kimse zarar görmediği halde, birden, hiçbir medâr-ı mesuliyet olmayan bir-iki kelimeye yanlış mânâ vermek, meselâ "*Gençlik Rehberi*" namını vermekle bir suç mevzuu yapmışlar.

Biri de müellifi tab' etmemiş, kendi bîçâre hasta yatağında iken, gençler tab' ettikleri halde, "şahsî nüfuz temini için yazılmış" diye suç mevzuu yapıp, tab' edene değil de, müellifini Ağır Ceza'ya vermek, hem zorla oraya celb etmek, hâlbuki on beş sene evvel yazılmış ve af kanunu ve mürur-u zamanı, hem beraati görmüş, öyleyse bütün bütün kanunsuz olarak bir garaza binâen müellifine bu kadar musırrane ilişiyorlar.

Ben de diyorum ki: On vecihle kanunsuz, bu kadar musırrane hastalığım zamanında iktidarım harici beni mahkemeye vermenin sebebi, *Rehber'*in vatana, millete, âsâyişe pek büyük faydası olduğu için, anarşilik ve dinsizlik hesabına ilişiyorlar, diye ihtimal veriyorum.

Şimdi bu kanun namına garazkârâne kanunsuzluk hesabına beni cebren, zorla İstanbul'a mahkemeye sevk etmekte, benim çok ihtiyarlık, zafiyetim ve zehirli şiddetli hastalığım katiyen tıbben, fennen mazeret-i kat'î olduğu gibi, dört defa o noktadan rapor alıp onlara gönderdiğimiz halde, yine ısrarla beni zorlamakta olduklarından, pek şiddetli ruhuma dokunmuş. Daha benim mahkeme ve idare huzurunda konuşmak, iktidarım haricindedir. Konuşsam da vatan, millet ve âsâyişe zarar vermek fikriyle çalışan ve beni hilâf-ı kanun muhakeme edenlerin yüzüne vurmaya mecbur olacağım. Daha bu kadar zulme tahammül edemeyeceğim. Bu ise ehemmiyetli başka bir nevi hastalıktır. Hem vatana bu mânevî hastalık zarar vermek ihtimali var.

Şimdi heyet-i sıhhiyeden ricam, beni tanıyanlar ve benimle yakından alâkadar olanlar ve hizmet edenler biliyorlar ki, gizli düşmanlarım müteaddit defadır beni zehirliyorlar. Tegaddî edemiyorum. Hattâ hizmetçimle beş dakikadan fazla konuşamıyorum.

Hem başımda şiddetli ve devamlı nezle ve bir gözüm o nezleden ağrıyor ve akıyor. Müzmin kulunç ve şiddetli sancı ile hastayım.

Hem yirmi sekiz sene gurbette kaldığımdan ve başkalarının muavenetini kabul etmediğimden, pek zarurette yaşadığım için zafiyet fazladır. Hattâ, zorla merdivenden çıkıyorum. Zaruret-i kat'î olmazsa beş dakika konuşamıyorum, yoruluyorum.

Ben sâbık mahkemelerde hem Risale-i Nur, hem Risale-i Nur talebeleri için tahammül ediyordum. Ve tam hakikati izhar etmiyordum. Bir derece zulümlerine tahammül edip haksızlıklarını yüzlerine vurmuyordum. Tâ masumlara, âsâyişe zarar gelmesin diye sabır ve her nevi zulüm ve işkencelere tahammül ediyordum.

Şimdi ise Risale-i Nur'a âlem-i İslâm sahip çıktı. Nur talebeleri de benim müsamahama ve düşmanlarıma ilişmemekliğime ve zulümlerine sükût etmeme ihtiyaçları kalmadı. Onun için benim damarıma pek şiddetli dokunulduğunda, irade ve ihtiyârım haricinde karşıma çıkan gizli düşmanlarımın bana zararlarına vesile olan, beni cezalandırmaya çalışanlara hakikati çıplak olarak böyle söyleyeceğim. Sükût... Şimdi izhar edilmeyecek.

Madem hakikat böyledir. Heyet-i sıhhiye benim hem maddî, hem mânevî, hem sinir, hem kalb, hem nezleli baş hastalıklarım, hem kulunç ve sancı ve mahkemelerde konuşma iktidarsızlığı ve hem madem resmen vekillerim oradadırlar, hem tab' edenler de oradadırlar; istinâbe suretiyle ifademin alınması için fennî ve tehlikeli hastalığı var, şeklinde rapor verilmesini rica ederim.

Emirdağ'da
Said Nursî

Aziz ve mübarek müşfik Üstadım,

Bu arîzamı Nurla alâkadar ve hac refiklerimdem Karakoçanlı Hacı Sabri kardeşimle takdim ediyorum.

Evvelâ: Mübarek ellerinizi kemâl-i ihtiramla takbil eder, bu âciz ve pürtaksir kardeşiniz ve talebenizi müstecap ve mübarek duanızda dahil buyurmanızı istirham eylerim.

Sâniyen: Hacı Sabri kardeşinizi ve diğer yeni alâkadarları da dualarınıza dahil buyurmanızı rica ederim.

Sâlisen: Kardeşim Hüsrev gerek zat-ı âlilerinin, gerekse diğer kardeşlerinin mektuplarını emirlerinize atfen göndermekte devam ettiği için, –lillâhilhamd– vaziyetten haberdar bulunuyoruz.

Râbian: Gerek Hüsrev kardeşimin ve gerek Ceylân'ın gönderdikleri eserleri kardeşlere verdim ve parasını kendilerine gönderdim. Urfa'dan biraz daha istedim. Gelince inşaallah onları da talebelere vereceğim. Eserlerden bir takımını Hacı Sabri almıştır.

Hâmisen: Reisicumhurun nutkundan gelen müjdeli istihracın tahakkuk etmesini eltâf-ı ilâhiyeden niyaz ederiz.

Sâdisen: Nur'un neşri ve fütuhatı için Rahîm ve Kerîm Rabbimiz muvaffak buyurduğu nisbette istihdamımız –lillâhilhamd– devam ediyor.

Akşamları Nurlu cemaatten mürekkep fakirhanemize gelen cemaate tedrisat-ı Nuriye'de devam olunuyor.

Malatya seyahatimde oradaki alâkadarların çalışma tarzlarını söyledim. Büyük Doğucuların bu fakiri kendi zümrelerine katmak hususundaki tekliflerine, "Büyük Doğuculuk siyasî bir teşekkül müdür?" diye sordum. "Evet" dedikleri için, "Sizin yalnız imanî ve Kur'ânî mesâildeki müşküllerinizi ve izahını arzu ettiğiniz noktaları Risale-i Nur'un yardımıyla halle çalışırım. Benim mesleğim, ihtiyâr ve şuurum taallûk etmeden Risale-i Nur dairesinde istihdamdan ibarettir. İman ve Kur'ân meselelerinize hemfikrinizim. Fakat siyasetle iştigal edemem." meâlinde cevap verdim. Yalnız bu zümreden Nur'larla alâkadar olanlar var. Onların el ele vererek, hem eserleri okumalarını ve anlayamadıkları yerleri sormalarını, Kur'ânî hattı öğrenmeye gayret etmelerini rica ettim. Malatya, Urfa, Antep'tekileri eserleri edinmeye ve alâkalarını arttırmaya âcizâne yazılarımla teşvik etmekteyim. Şimdilik mesâil-i Nuriyem böyledir.

Cenab-ı Hakk'a nihayetsiz hamd ve şükür olsun ki, hesapsız kusurlarımla beraber bu Kur'ânî ve imanî hizmette istihdama lâyık görmüştür. Elbette, mübarek ve müşfik Üstadımın duaları bereketiyle zümre-i Nuriyenin âciz bir ferdi olmakta devam ve öylece Livâü'l-Hamd *(aleyhissalâtü vesselâm)* tahtında toplananlardan olurum.

Tekrar tekrar mübarek ellerinizi kemâl-i tâzimle takbil eyler, alâkadar kardeşlerimin de selâm, dua ve ihtiramlarını arzederim. Muhitinizdeki maddeten ve mânen yakın bütün arkadaşlara arz ve ihtiram eylerim. Erhamürrâhimîn olan Rabbimizden daimî niyazım, aziz, muhterem ve müşfik Üstadımdan ebediyen razı olsun ve bütün maksadını hâsıl eylesin, âmîn...

اَلْبَاقِي هُوَ الْبَاقِي[1]

el-Hubbu fillâh muhibb-i muhlisiniz
Hulûsi

[1] Kendinden başka her şeyin fâni olduğu gerçek Bâkî, Allah'tır.

Çok sevgili, müşfik Üstadım Efendim Hazretleri,

Evvelâ: Hem mübarek leyâli-i aşerenizi, hem kudsî bayramınızı ruh u canımla tebrik eder, arz-ı hürmetlerimle Nur neşreden ellerinizden öper, kusuratımın affını istirham ederim.

Sâniyen: Bu günahkâr âdi, âciz, kusurlu, liyakatsiz, miskin, tembel talebenizi Risale-i Nur'un hakâik-i kudsiye-i imaniye ve Kur'âniye'sine ve sevgili Üstadın terbiye-i mâneviye ve maddiyesine mazhar buyuran Cenab-ı Erhamürrâhimîn'e hadsiz şükrediyorum. [1] اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ هٰذَا مِنْ فَضْلِ رَبِّي

Sevgili Üstadım,

Terbiye-i mâneviyenizin âsârını her vakit bize ihsas eden Rabb-ı Rahîm'ime ne kadar şükretsem yine azdır. Tahdîs-i nimet olmak üzere şunu da arzetmek isterim ki, hastalığımdan müştekî değilim. Çünkü –lillâhilhamd– nur-u aynım ve sürur-u ruhum ve gıda-yı kalbim olan Risale-i Nur'un hakikatlerini bilfiil ve bittecrübe ders almama sebep oldu.

♦Hem hakikaten ömrü kırkıncı sene-i devriyesinde müthiş bir tarzdaki maddî ve mânevî hastalıklarıma her bir ricasında ruha ve kalbe binler nur-u tevhidi ve ziya-yı teselliyi serpen İhtiyarlar Risalesi..

♦hem her bir devasında bînihaye şifa-yı mânevî bulunan Hastalar Risalesi..

♦hem on bir kelime-i kudsiye-yi tevhidiyenin pek harika ve emsalsiz bir tarzda tılsımlarını keşfeden ve her bir cümlesinden nur-u tevhid fışkıran Yirminci Mektup..

♦hem hakâik-i imaniyenin en son ve en müşkül ve en derin ve bütün filozofları, hattâ hükema-yı İslâmiye'yi dahi hayrette bırakan çok mühim muammaları halleden Yirmi Dördüncü Mektup..

♦hem kalbin bütün mânevî yaralarına kudsî bir tiryak olan On Yedinci Söz ve emsali risaleler pek harika bir tarzda imdadıma yetişti ve tedaviye başladı. Ve bana şöyle bir kanaat-i kat'iyye verdi ki: Güya Risale-i Nur, ezcümle mezkûr risaleleri hem ben, hem hastalık münasebetiyle yanıma gelenler ders alsınlar diye, rahmet-i ilâhiye tarafından hastalandırılmışım. Evet, sanki sevgili, müşfik Üstadımız İhtiyarlar Risalesi'ni gençlere, Hastalar Risalesi'ni sıhhatte olanlara yazmış.

---

[1] Allah'a hamdolsun; bu Rabbimin ihsanıdır.

Sâlisen: Orada bulunan ve sevgili Üstadımızın kıymettar hizmetinde bulunan muhterem arkadaşlarımıza, hem birer birer selâm, hem bayramlarını tebrik ederim. Sevgili Üstadımızın ellerinden, kardeşlerimizin gözlerinden öperim.

اَلْبَاقِي هُوَ الْبَاقِي[1]

Çok kusurlu ve hasta talebeniz
Mehmed Feyzi

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[2]

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Bir zat, uzunca bir mektup yeni hurufla bana yazmış, kendisinin kim olduğunu bildirmemiş. Üç noktada şüphe edip bir nevi itiraz gibi yanlış mânâ verdiği için güya bizi ikaz ediyor. Meşrebimiz münakaşa ve münazara olmadığından ve kusurumuzu hakikî olarak gösterenlerden memnun olduğumuzdan, bu meçhul zatın mektubunda üç esasın hakikatini gösterip yanlışını tashih etmek istedim.

Birinci Esas: Risale-i Nur'un üstadı ve me'hazı ve Said'in de çok zamandan beri bir virdi olan bazı âyetler, bir hizb-i Kur'ânî suretinde bir kısım talebelerin arzularıyla kaleme alınmış. Sonra da tab' edilmiş. Ve dört-beş mahkemenin de gösterdiği ehl-i vukuf ulemâları ve hattâ Diyanet Riyaseti dairesi ve İstanbul'un fetva dairesindeki tetkik-i kütüb-ü diniye heyetinden hiçbir âlim ve ehl-i vukuf ulemâları itiraz etmemişler. Belki takdir edip tahsin etmişler. Çünkü başta Sahabeler ve matbû Mecmuatü'l-Ahzab'da bulunan Hazreti Üsame *(radiyallâhu anh)* hizb-i Kur'ânîsi ki, her bir günde bir kısmını okumakla taksim edilmiştir. Ve aynı kitapta ve Mecmuatü'l-Ahzab'ın aynı cildinde İmam Gazalî'nin *(radiyallâhu anh)* bir hizb-i Kur'ânîsi ve çok ehl-i velâyetin kendi meşreplerine muvafık bazı sûreleri ve âyetleri bir hizb-i mahsus-u Kur'ânî yaptıkları meydandadır.

On sene evvel şehîden vefat eden Merhum Hâfız Ali gibi Nur'un kahramanlarından benim hususî virdimi ve Risale-i Nur'un üstadları ve menbaları olan mühim âyetleri cem etmek istediler. Sonra onlara gönderdim. Onlar

---

1 Kendinden başka her şeyin fâni olduğu gerçek Bâkî, Allah'tır.

2 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

da tab' ettirdiler. Çünkü herkes her vakit bütün Kur'ân'ı okumaya vakit bulamıyor. Fakat böyle bir hizb-i Kur'ânî eline geçse her vakit istifade edebilir fikriyle, hem sevapları çok ziyade olan âyetler ve sûreler, içinde yazılmış. Zaten Kur'ân-ı Hakîm'in bir mucizesi şudur ki, ehl-i hakikatten ve kemâlâttan her bir meslek sahibi, meşrebine muvafık, Kur'ân'da bir Kur'ân'ını, bir hizb-i mahsusunu, bir üstadını bulur. Güya tek bir Kur'ân'da binler Kur'ân var. Bu mucizenin sırrı şudur ki:

Kur'ân-ı Hakîm'in âyetlerinin ve kelâmlarının münasebetleri yalnız beraber olanlara değil, belki pek çok âyetlere ve kelâmlara ve kelimelere münasebeti var, bakıyor. *İşaratü'l-i'câz* tefsir-i Nuriyede bu sır bir derece gösterilmiş. Demek başka kelâmlara benzemez. Her bir âyet, binler âyetlere bakar birer yüzü ve gözü var.

Bu vaziyet-i Kur'âniye çok hakâike medardırlar. Ehl-i tarikat ve ehl-i hakikatin her bir kısmı kendi mesleğine göre o küllî Kur'ân içinde bir mahsus hizbleri var.

İşte Risale-i Nur'un Hizb-i Kur'ânîsi de o neviden birisidir. Bunu böyle neşretmek için evliyadan olan merhum Hâfız Ali bunun tab'ını acele etmek istedi. Çünkü tamam-ı Kur'ân'ın Risale-i Nur'un keşfiyatıyla hattında bir nevi mucize-i tevafukıyye bulunmasından, onu tab' edip bastırmak için bu hizb-i Kur'ânîyi bir mukaddimesi, bir müjdecisi olarak bastırdılar.

Evet şimdiki, Hüsrev'in kalemiyle yazılan ve pek harika olan ve tevafuk cihetinde mucizâtlı olan Kur'ân'ımızın on beş seneden beri tab'ına çalışıyoruz. Ve fakat ekser Nurcular fakirü'l-hal olduğundan ve fotoğrafla tab'ı lâzım geldiğinden ve yirmi beş bin banknot masraf lâzım olmasından, Hizb-i Kur'ânımız mukaddime olarak, daha evvel bu mucizeli Kur'ân'ımızın bir müjdecisi olarak tab' edildi. İşte bu mucizeli Kur'ân'ımızı, hem Diyanet Riyaseti tetkik etmiş, çok beğenmiş; hem İstanbul'daki fetva dairesindeki tetkik-i mesâhif ulemâsı gayet güzel görmüş. Gayet güzelce tetkik edip musahhah olarak bize iade etmiş. İnşaallah yakında bu Kur'ân'ımız basılarak bir hediye-i Nuriye olarak âlem-i İslâm'a neşredilecektir.

O kendini bildirmeyen zatın şüphe ettiği,

İkinci Mesele: Pek çok Nurcuların haddimden yüz derece ziyade hüsn-ü zanlarıyla benden zannettiği medâr-ı iftihar sıfatları, yüz defa onların hatırlarını kırıp reddetmişim. Fakat yirmi sekiz sene siyasetçiler Risale-i Nur'un sırf imanî ve uhrevî mesleğini şimdiki medenîleşmek fikirlerine müsait görme-

diklerinden, yirmi sekiz senedir hapislerle, mahkemelerle, tarassutlarla, asılsız isnadlarla Nurcuları ürkütmekle ve beni çürütmek cihetiyle Risale-i Nur'u neşrettirmemek için emsalsiz bir vaziyete düşmüştüm. Yarım ümmî ve itham altında ve Nur şâkirtlerini bütün bütün kaçırmamak için, bana karşı medhi, şahsımdan reddedip medhiniz Nur'lara ait olabilir. Ve gördüğünüz meziyetler benim değil, Risale-i Nur'undur. O da Kur'ân-ı Hakîm'in bir hakikatinin bir tefsiridir. Ve her asırda dine ve imana tam hizmet eden müceddidler geldikleri gibi, bu acip ve komitecilik ve şahs-ı mânevî-i dalâletin tecavüzü zamanında bir şahs-ı mânevî, müceddid olmak lâzım gelir. Eski zamana benzemez. Şahıs ne kadar da harika olsa, şahs-ı mânevîye karşı mağlûp olmak kabildir. Risale-i Nur'un o cihette bir nevi müceddid olması kaviyyen muhtemel olduğundan, o sıfatlar –hâşâ– benim haddim değil; belki mükerrer yazdığım gibi, benim hayatım Risale-i Nur'a bir nevi çekirdek olabilir. Kur'ân'ın feyziyle, Cenab-ı Hakk'ın ihsanıyla o çekirdekten Risale-i Nur'un meyvedar, kıymettar bir ağaç hükmüne icad-ı ilâhî ile geçmesidir. Ben bir çekirdektim, çürüdüm, gittim. Bütün kıymet Kur'ân-ı Hakîm'in mânâsı ve hakikatli tefsiri olan Risale-i Nur'a aittir.

Kendini bildirmeyen zatın,

Üçüncü Şüphesi: *Büyük Cihad*'ın ve *Sebilürreşad*'ın neşrettiği gibi, ben ilân etmişim ki, dine, imana hizmeti ve Risale-i Nur'u değil dünya siyasetine, belki kemâlât-ı mâneviyeye ve makamat-ı âliyeye âlet edemediğim gibi, herkesin hoş gördüğü saadet-i uhreviye ve cehennemden kurtulmaya vesile etmemek ve yalnız emr-i ilâhî ve rıza-yı ilâhîden başka hiçbir şeye âlet etmemek bu zamanda Nur'un hakikî kuvveti olan sırr-ı ihlâs-ı hakikîyi muhafaza etmeye beni mecbur etmiş ki, Sıddık-ı Ekber *(radiyallâhu anh)* dediği olan, *"Müminler cehenneme gitmemek için Allah'tan isterim, benim vücudum cehennemde büyüsün ki, onların yerine azap çeksin."* diye söylediği kudsî fedakârlığının bir zerresini ben de kendime kazandırmak için, *"İman ile cehennemden birkaç adamın kurtulmaları için cehenneme girmeyi kabul ederim."* demişim. Zaten *ibadet, cennete girmek ve cehennemden kurtulmak için kılınmaz; bozulur. Belki rızâ-yı ilâhî ve emr-i rabbânî için yapılır.*

Yine Hizb-i Kur'ân'ımızın bahsine döneriz:

Resûl-i Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselâm)* büyük bir kumandanı olan Hazreti Üsame *(radiyallâhu anh)*, bir gün "hamd"e ait, bir gün "istiğfar"a ait âyetler, bir gün "tesbih"e ait, bir gün "tevekkül"e, bir gün de "selâm" lafzına, bir gün

de "tevhid" ve لَآ إِلٰهَ إِلَّا هُوَ[1] 'ya ait, bir gün de "Rab" kelimesine ait bütün Kur'ân'dan müteferrik sûrelerden bir hizb-i Kur'ânî çıkarmış, kendine bir vird eylemiş. Demek böyle hizblere izn-i Peygamberî *(aleyhissalâtü vesselâm)* var.

Hem bizim hizb-i Kur'ân'ımız iman hakikatlerine dair âyetleri, hususan sûreler başlarındaki âyetleri cem ettiğinden, başlarında بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ yazılmış. Bu hizb, tamam Kur'ân'ı okumaya büyük bir şevk verir, noksaniyet vermez. Hem yirmi günde okunacak arzu edilen bazı imanî âyetler bir-iki günde bu hizipte okunduğundan, bir zaman bütün sûrelerin başında bir kısım âyetleriyle beraber, Risale-i Nur'un esasları olan bazı âyât-ı imaniyeyi kendime vird eylemiştim. Sonra bir hizb suretine girdi.

O meçhul zat, izzet-i ilmiyeyi firavuncuklara karşı muhafazamı, bir enaniyet tevehhüm etmiş. Nur talebelerinin hakkımda hüsn-ü zanlarını bütün bütün kırmadığımı bir benlik tahayyül etmiş. Ve iman hakikatlerine dair beyanatıma talebelerin tam itimat ve kanaatlerini temin etmek fikriyle ehl-i velâyetin ve bazı âyâtın kat'î kanaat ettiğim bine yakın emârât ve işaretlerinin izharına mecbur olduğum için bir kısmını has kardeşlerime beyan etmemi bir nevi hodfuruşluk zannetmiş.

Evet, bu zamanda dinsizlik hesabına, benlikleri firavunlaşmış derecede ve imana ve Risale-i Nur'a hücumları zamanında onlara karşı tedâfü' vaziyetimizde tevazu ve mahviyet göstermek büyük bir cinayet ve hıyanettir. Ve o tevazu, tezellül hükmünde bir ahlâk-ı rezile olur. Onlara karşı izzet-i diniyeyi ve şerafet-i ilmiyeyi muhafaza etmek için kahramancasına bir sebat, bir kuvve-i mâneviyeyi göstermek, acaba hiçbir vecihle hodfuruşluk olur mu? Hiçbir şöhret-perestlik ve enaniyet olur mu ki, o zat öyle tevehhüm etmiş.

Hem Risale-i Nur'a muhtaç ve imanını kuvvetlendirmek ve kurtarmak için Nur'ları arayanlara karşı ki, onda üçü veya dördü şahsıma bakmayıp Nur'daki kat'î hüccetlerle iktifa ettiği gibi, beş-altı tane hüccetlerin kıymetini bilmediği için benim şahsıma bakar. "Acaba bizi kandırdı mı, yoksa hakikat mı söylüyor?" diye şahsıma karşı hüsn-ü zanlarını kırmamaya mecbur olduğumdan, şahsımın gizli fenalıklarına perde çekmek bir enaniyet olur mu?

وَمَآ أُبَرِّئُ نَفْسِي ۚ إِنَّ النَّفْسَ لَأَمَّارَةٌ بِالسُّوءِ إِلَّا مَا رَحِمَ رَبِّي[2]

---

1 "Allah, o hak Mabuddur ki kendisinden başka hiçbir ilâh yoktur." (Bakara sûresi, 2/163, 255; Âl-i İmran sûresi, 3/2, 6, 18; Nisâ sûresi, 4/87; …)

2 "Doğrusu ben nefsimi temize çıkarmam. Çünkü Rabbimin merhamet edip korudukları hariç, nefis dâima fenalığı ister, kötülüğe sevkeder." (Yûsuf sûresi, 12/53)

âyet-i kerîmesinin sırrıyla nefs-i emmareme itimad edemem. Nefis kusursuz olmaz. Fakat şimdi bu zamanda ejderhalar, ifritler hükmünde dinsizlik komitelerinin hücumları ve tahribatları zamanında, müdafaamda, bende görünen o sinek kanadı kadar kusurları görmek, o hücum edenlere bir yardım hükmüne geçmektir. Ve on adet muhtaçlardan beş-altı bîçâreyi Nur'un ilâçlarından mahrum etmektir. Bu nokta için ben kendi kuvvetime, meziyetime hiç itimad etmeyerek, yalnız hakikat-i Kur'âniye ve onun tefsiri olan hakâik-i imaniyedeki kuvvete istinaden dünyaya ilân ediyorum ki: *Bütün dinsizler toplansalar, ben onlara karşı çekinmeyerek meydan okuyorum. Ve başımı eğmiyorum. Ve izzet-i ilmiyeyi kırmıyorum. Eğer bu bir benlik ise, o hiçbir cihetle bana ait değil ve benlik olamaz, salâbet-i imaniye olur.*

Zaten ben nasıl tabiatı, icad itibarıyla inkâr ediyorum. Ve Risale-i Nur bunu kat'î isbat etmiş. Öyle de, beşeri gurura, enaniyete, firavunluğa sevk eden iktidarı da, tabiat gibi, inkâr ediyorum. Yalnız beşerin duası, bir fiilî dua nevinde samimî bir ihtiyaç ile cüz'î kesbi, bir makbul dua hükmüne geçer. Onu da Cenab-ı Hak kabul eder, keşfiyat namındaki beşere lâzım olan harikaları ihsan eder diye kat'î delillerle ilm-i usuli'd-dinin ulemâsı, kader ve cüz-ü ihtiyarî bahsinde isbat ettikleri gibi; ben de aynelyakîn derecesinde kat'î kanaatle, feyz-i Kur'ânî ile, Risale-i Nur'un hüccetleriyle evvelâ kendi nefsimde, sonra herkesteki benlik ve iktidarın icad ve ihsan ve tevfik-i ilâhînin yalnız bir perdesi olduklarını kat'î bildiğim için, Nur'lara ve kardeşlerime ilân etmişim ki: *Ben bir çekirdektim. Çürüdüm. Acz ve ihtiyaç ve samimî istemek ve fiilî dua etmek neticesinde, Cenab-ı Erhamürrâhimîn, Risale-i Nur'u o çekirdekten halk edip ihsan etmiş. Nur'un mektubatındaki bütün medâr-ı medih fıkralar o nuranî ağaca aittir. Benim hissem, katiyen, hiçbir cihette fahir olamaz. Belki, yalnız ve yalnız şükürdür. Öyleyse kâinat adedince* اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ[1] ، اَلشُّكْرُ لِلّٰهِ[2]...

اَلْبَاقِي هُوَ الْبَاقِي[3]

Said Nursî

---

1 "Bütün hamdler, övgüler Allah'adır."

2 Her türlü şükran ve minnet Allah'adır.

3 Kendinden başka her şeyin fâni olduğu gerçek Bâkî, Allah'tır.

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1]

اَلسَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكَاتُهُ أَبَدًا دَائِمًا[2]

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Evvelen: Çok emarelerle ve bazı hâdiselerle katiyen tahakkuk etmiş ki, Nur'un has talebelerinden bazılarının bir zayıf damarını bulup hizmet-i Nuriyeden vazgeçirmek veya zayıflaştırmak için Nur'un ve Nur talebelerinin düşmanlarının çok plânları var. Medâr-ı ibret bir-iki numûneyi beyan ediyoruz:

Birinci Numûnesi: Nur'larla şiddetli alâkası bulunan birkaç has kardeşimizin nazarını, fikrini başka tarafa çevirmek veya zevkli ve ruhanî bir meşreple meşgul edip hizmet-i imaniyeye karşı zayıflaştırmak için, bazı şahıslar ispritizma denilen, ölülerle muhabere namı altında cinnîlerle muhabere etmek gibi, hattâ bazı büyük evliyalarla, hattâ peygamberlerle güya bir nevi konuşmak gibi, eski zamanda "kâhinlik" denilen, şimdi de "medyumluk" namı verilen bu mesele ile bazı kardeşlerimizi meşgul ediyorlar.

Hâlbuki, bu mesele felsefeden ve ecnebîden geldiği için, ehl-i imana çok zararları olabilir. Ve çok sû-i istimalâta menşe olmakla beraber, içinde bir doğru olsa on yalan karışıyor. Çünkü doğruyu ve yalanı tefrik edecek bir mihenk, bir mikyas olmadığından, ervah-ı habîse ve şeytana yardım eden cinnîlerin bu vesileyle, hem onunla meşgul olanın kalbine ve hem de İslâmiyet'e zarar vermek ihtimali var. Çünkü mâneviyat namına hakâik-i İslâmiye'ye ve akide-i umumiyeye muhalif ihbarat oluyor. Ervâh-ı habîse iken, kendilerini ervah-ı tayyibe zannettirip, belki kendilerine bazı büyük veliler namını verip, İslâmiyet'in esasatına muhalif sözlerle zarar vermeye çalışabilirler. Hakikati tağyir edip, safdilleri tam aldatabilirler.

Meselâ, nasıl ki güneş, bir küçük cam parçasında ziyasıyla, hararetiyle, şekliyle görünüyor. Fakat o küçücük camın içindeki güneşin o küçücük timsali, kendi namına eğer konuşsa ve, "Benim ziyam dünyayı istilâ ediyor. Benim hararetim her şeyi ısıtıyor. Ve küre-i arzdan bir milyon defadan daha büyüğüm" dese, ne derece hilâf-ı hakikat olduğu anlaşılır.

Aynen bu misal gibi, bir peygamber, güneş gibi hakikî makamında iken, o ispritizmanın veyahut medyumluğun cam parçası hükmündeki istidadına

---

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

2 Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi; sonsuza kadar sürekli üzerinize olsun.

göre bir cilvesinin tezahürü, o hakikat namına konuşamaz. Eğer konuşsa, yüz derece muhalif olur. İspritizmanın veya medyumluğun o mazhardaki cüz'î cilvesi, vahyin mazharı olan o mânevî güneşin kudsî mahiyetine hiçbir cihetle kıyas olamaz. Çünkü esfel-i sâfilîndeki bir cam parçası, mânen alâ-yı illiyyînde olan o mânevî güneşin hakikatini yanına getiremez. Getirmeye çalışmak da hürmetsizlikten başka bir şey değildir. Ancak onun makamına karîb olmak için, Celâleddin Süyûtî ve bir kısım evliyalar gibi seyr u sülûk ile terakki ederek o mânevî güneşin sohbetine mazhar olunur. Fakat böyle terakki –Risale-i Nur'un isbat ettiği gibi– peygamberin velâyetiyle bir nevi sohbeti, kendi derecelerine göre ve kendi istidatları derecesinde olur. Fakat *nübüvvet hakikati velâyetten ne derece yüksek ise, ispritizma vasıtasıyla veyahut terakkiyat-ı ruhiye cihetiyle mazhar olunan sohbet ve muhabere dahi hiçbir cihette hakikî peygamberle muhabereye yetişemeyeceğinden, yeni ahkâm-ı şer'iyeye medâr-ı ahkâm olamaz.*

Evet, dinden gelmeyen, belki felsefenin hassasiyetinden gelen celb-i ervah da, hem hilâf-ı hakikat, hem hilâf-ı edep bir harekettir. Çünkü âlâ-yı illiyyînde ve kudsî makamlarda olanları esfel-i sâfilîn hükmündeki masasına ve yalanların yeri olan oyuncak tahtasına getirmek tam bir ihanettir ve bir hürmetsizliktir. Âdetâ bir padişahı, kulübeciğine çağırıp getirmek gibidir. Belki ayn-ı hakikat ve edep ve hürmet ve istifade odur ki, Celâleddin Süyûtî, Celâleddin Rumî ve İmam Rabbânî gibi zatların seyr u sülûk-u ruhanîleri gibi seyr u sülûk ile yükselerek o kudsî zatlara yanaşmak ve istifade etmektir.

Rüya-yı sâdıkada ervâh-ı habîse ve şeytan, peygamber suretinde temessül edemez. Fakat celb-i ervahta, ervah-ı habîse, belki peygamberin lisanen ismini kendine takıp, sünnet-i seniyyeye ve ahkâm-ı şer'iyeye muhalif olarak konuşabilir. Eğer bu konuşması şeriatın ahkâmına ve sünnet-i seniyyeye muhalif ise, tam delildir ki, o konuşan ervâh-ı tayyibe değildir. Mümin ve müslüman cinnî de değildir. Ervah-ı habîsedir; bu şekilde taklit ediyor.

Sâniyen: Şimdi Nur talebeleri böyle meselelerde derse muhtaç değildirler. Risale-i Nur her şeyin hakikatini beyan etmiş, başka izahata ihtiyaç bırakmamış. Risale-i Nur onlara kâfidir. Fakat Nur talebesi olmayanların aynı muhaberede, ahkâm-ı şeriat ve sünnet-i seniyye esasatına muhalif telkinatı dinlememeleri lâzım ve elzemdir. Yoksa büyük hata olur.

Bir İhtar: Bu mektuptaki ruhlarla muhabere meselesine karşı edilen şiddetli tenkit, ecnebîden, fen ve felsefeden ve manyetizma ve ispritizmadan

gelen ve mânevî bir şekli giyen bir meşrebe karşıdır. Yoksa İslâmiyet'ten ve tasavvuf ve ehl-i tarikattan gelen ve bir derece ruhlarla muhabereye benzeyen ve nâehillerin girmesiyle bir derece sû-i istimal edilen ve pek az olan bir kısım sofuların sofiliğine karşı değildir. Gerçi onlarda da bir cihette bazılara zarar olabilir. Fakat öteki gibi hiçbir cihette aldatıcı değil ve İslâmiyet'e hiçbir cihette zarar niyeti yok. Hem o ecnebîden gelen meşrep ise, hem tarikat ve hem İslâmiyet aleyhinde olduğu gibi, o sofuların mesleğini de sukut ettirmeye çalışıyor, ve âdileştiriyor. Ehl-i tasavvufun zayıf ve tam sünneti yerine getirmeyen kısmı dikkat etsinler, kendilerini onlara benzetmesinler.

Said Nursî

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1]

Mahkeme Reisine,

Pek çok uzun ve mazlumâne macera-yı hayatıma dair şu gayet kısa ifademi dinlemenizi rica ediyorum. Yirmi sekiz sene emsalsiz ihanetlerin, tarassutların, hapislerin ileri sürdükleri sebeplerinden,

Birincisi: Beni "Rejimin aleyhindedir." diye itham etmişler. Buna ***ceva–ben deriz ki***:

Her hükûmette muhalifler bulunur. Âsâyişe, emniyete ilişmemek şartıyla herkes vicdanıyla, kalbiyle kabul ettiği bir metodu, bir fikri ile mesul olamaz. Çünkü dininde en mutaassıp ve cebbar bir hükûmet olan İngilizlerin yüz sene hâkimiyeti altında bulunan yüz milyondan ziyade Müslümanlar, İngilizlerin küfrî rejimlerini Kur'ân ile reddettikleri ve kabul etmedikleri halde, İngiliz mahkemeleri şimdiye kadar onlara o cihette ilişmemiştir. Hem bu millette ve bu hükûmet-i İslâmiye içinde eskiden beri bulunan Yahudiler ve Nasranîler, bu milletin dinine ve kudsî rejimlerine muhalif ve zıt ve muteriz oldukları halde, hiçbir zaman mahkeme, kanunlarıyla onlara o cihette ilişmemiştir.

Hem Hazreti Ömer *(radiyallâhu anh)* hilâfeti zamanında bir âdi Hıristiyanla mahkemede beraber muhakeme olmuşlar. Hâlbuki o âdi Hıristiyan, Müslümanların hem mukaddes rejimlerine, hem dinlerine, hem kanunlarına muhalif iken, o mahkemede onun hali nazara alınmaması gösteriyor ki, mahkeme hiçbir cereyana âlet olamaz, hiçbir tarafgirlik içine giremez ki, Halife-i rûy-u zemin, âdi bir kâfirle muhakeme olmuşlar.

---

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

İşte, ben de yüzer âyât-ı Kur'âniye'ye istinaden Kur'ân'ın kudsî kanunlarının yerine, medeniyetin bozuk kısmından anarşilik hesabına ve bir nevi bolşeviklik namına istibdad-ı mutlak mânâsında Cumhuriyetteki hürriyet perdesi altında dindarlar hakkında eşedd-i zulme âlet olabilen muvakkat bir rejime, değil yalnız ben, belki bütün ehl-i vicdan muhaliftir. Hem muhalefet, hiçbir hükûmette bir suç sayılmıyor.

İkincisi: Âsâyişi bozmak, emniyeti ihlâl etmek ihtimali bahanesiyle otuz sene cezayı bana çektirdiler. Buna *cevaben deriz ki*:

Mahkemenin tahkikatıyla hem beş yüz bin fedakâr Nur talebeleri bulunduğu halde, hem yirmi sekiz sene zarfında bu kadar zâlimâne ihanetlere mâruz olduğumuz halde, Nurcularla alâkadar olan altı vilâyet, altı mahkeme hiçbir vukuatını kaydedememeleri, gösterememeleri isbat ediyor ki, Nurcular âsâyişin muhafızlarıdırlar. İman dersiyle herkesin kafasında bir yasakçıyı bırakıyorlar. Âsâyişi muhafaza ediyorlar. Ve üç vilâyetin insaflı zabıtaları bunu tasdik etmişler.

Üçüncüsü: "Dini siyasete âlet yapmak istiyor." diye beni suçlu yapıyorlar. *Sebilürreşad*'ın 116. sayısındaki "Hakikat Konuşuyor" namındaki makalem buna kat'î bir cevaptır. O makalenin kısaca hülâsası şudur:

Elcevap: Bütün dünyasını, hattâ lüzum olsa kendi şahsî âhiretini dine feda etmeye bütün hayatı şehadet eden ve otuz beş seneden beri siyaseti terk eden ve beş mahkeme bu meseleye dair kat'î delil bulamadığı halde seksen yaşını geçmiş, kabir kapısında, hem dünyada hiçbir şeye mâlik olmayan bir adam hakkında "Dini siyasete âlet yapıyor." diyenler, yerden göğe kadar haksızdırlar, insafsızdırlar. Hem bu iftiralarıyla beraber, o adam hakkında güya âsâyişi ve emniyeti ihlâl etmek istiyor, diyorlar. Hâlbuki o adamın Kur'ân-ı Hakîm'den aldığı hakikat dersi ve talebelerine verdiği ders şudur:

Bir hanede veya bir gemide birtek mâsum, on câni bulunsa, adalet-i Kur'âniye o mâsumun hakkına zarar vermemek için, o haneyi yakmasını ve o gemiyi batırmasını men ettiği halde, dokuz mâsumu birtek câni yüzünden mahvetmek suretinde o haneyi yakmak ve o gemiyi batırmak, en azîm bir zulüm, bir hıyanet, bir gadir olduğundan, dahilî âsâyişi ihlâl suretinde, yüzde on cani yüzünden doksan masumu tehlike ve zararlara sokmak, adalet-i ilâhiye ve hakikat-i Kur'âniye ile şiddetle men edildiği için, biz bütün kuvvetimizle, o ders-i Kur'ânî itibarıyla, âsâyişi muhafazaya kendimizi dinen mecbur biliyoruz.

Bu üç-dört madde ile bizi itham edenler ve lüzumsuz, mahkemeleri bizimle meşgul eden gizli düşmanlarımız, şüphe yoktur ki, onlar ya siyaseti dinsizliğe âlet etmek istiyorlar veya komünist perdesi altında bu mübarek vatanda, bilerek veya bilmeyerek anarşiliği yerleştirmek istiyorlar. *Çünkü bir Müslüman İslâmiyet dairesinden çıksa, mürted ve anarşist olur, hayat-ı içtimaiyeye zehir hükmüne geçer. Çünkü anarşi hiçbir hakkı tanımaz, insaniyet seciyelerini canavar hayvanların seciyesine çevirir. Âhir zamanda gelecek Ye'cüc ve Me'cüc'ün komitesi, anarşistler olduğuna Kur'ân işaret ediyor.*

Said Nursî

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1]

اَلسَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكَاتُهُ أَبَدًا دَائِمًا[2]

Aziz, sıddık kardeşlerimiz,

Evvelâ: Kur'ân'ın nakş-ı hurufundaki bir nevi mucizesini gözlere dahi gösterecek bir tarzda yazdırılan ve bu zamanda izhar edilen mucizeli ve yaldızlı Kur'ân'ımız evvelce tab' için Almanya'ya gönderilmiş ve İstanbul'da da gayret edilmişse de üç renk üzerine tab' edilmesi fazla bir masrafa ihtiyaç göstermesi gibi mânilerden geri kalmıştı. Bu defa matbaa işlerinde fazla ilerlemiş olan İtalya'ya numûne için bir cüzü gönderildi. İstanbul'da mümkün olursa tab'ı için tekrar teşebbüse geçildi. Ve şimdilik bir renk mürekkeple aynı tevafuku muhafaza ile tab' edilmesine başka yerde başlanacak. Ondan sonra inşaallah tam yaldızlı olarak ve üç renkle Mısır ve Almanya veya İtalya gibi bir yerde tab' edilecek.

Sâniyen: Kur'ân'ın Arabî bir tefsiri ve Risale-i Nur'un Arabî Mesnevî-i Şerifi olan ve *Zülfikar* büyüklüğünde ve altınla yazılmaya lâyık bir mecmua dahi inşaallah teksir edilecek. Bu çok harika ve pek ehemmiyetli ve gayet mühim ve her bir bahsi birer kitap ve birer risale olacak derecede gayet îcazkâr olan ve kırk sene evvel telif edilen bu eserleri, o zamanın hakikî ve meşhur ve büyük ulemâ ve meşayihi de tam takdir ve tahsin etmişler. Ve o risalelerden

---

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

2 Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi; sonsuza kadar sürekli üzerinize olsun.

birtek risale hakkında "Bu bir katre değil, bir bahirdir." diyerek fevkalâdeliğini izhar etmekle beraber tam anlamaktan da âciz olduklarını idrak etmişler. Risale-i Nur'un bu gayet mühim iki işini müjde ederiz. Muvaffak olunması için dualarınızı bekleriz. Umumunuza pek çok selâm eder, muvaffakiyetler dileriz.

اَلْبَاقِي هُوَ الْبَاقِي[1]

Kardeşleriniz
Ceylân, Zübeyir

(Bu mektup Samsun'da münteşir Büyük Cihad gazetesinde intişar etmiştir. Müfterilerin tahrikâtıyla Samsun'da muhakeme açılmasına sebep olmuştur. Muhakeme beraatle neticelenmiştir.)

Âlem-i İslâm'ın halâskârı, ehl-i imanın sertâcı, Risale-i Nur'un tercümanı Üstadımız Bediüzzaman Said Nursî Hazretleri'ne,

Bu defa dindar Demokratların delâletiyle Afyon Mahkemesince Risale-i Nur'un serbestiyetine, bütün risale, mektup ve mecmualarının suç mevzuu teşkil etmediğinden iadelerine karar verilmesini, senelerce evvel ilân ettiğiniz "Risale-i Nur benim değil, Kur'ân'ın malıdır; Kur'ân'ın feyzinden gelmiştir. Hiçbir kuvvet onu Anadolu'nun sinesinden koparıp atamayacaktır. Risale-i Nur Kur'ân'a bağlıdır; Kur'ân ise Arş-ı Âzamla bağlanmıştır. Kimin haddi var ki, onu oradan söküp atsın?" diye olan hakikatli beyanatınızın açık bir tezahürü ve bu ulvî hizmetinizin ilâhî ve Kur'ânî olduğunun parlak bir delili bilerek, bu beraat kararının âlem-i İslâm'ın ve bâhusus bu millet-i İslâmiye'nin saadetlerinin başlangıcı olması itibarıyla, başta, bütün varlığıyla bu zaferleri bekleyen ve Nur ailesine reis ve hakikatler deryasına kaptan tayin edilen ve zulmet-i küfürle tuğyan etmiş insanlığa hâdi ihsan olunan aziz, sevgili Üstadımız ve buna vesile olmakla ehl-i imanı kendilerine dost ve taraftar eyleyen dindar Demokratları ve âdil heyet-i hâkimeyi sonsuz minnetlerle tebrik eder ve arz ederiz ki:

Uzun senelerden beri terakki ve teâlîsi için çalıştığınız ve uğrunda fedâ-yı nefis ve can eylediğiniz hakikat-i Kur'âniye'nin bugün bütün bir memleket, bir millet çapında ehl-i imanın kalblerine sürurlar getirerek fevkalâde inkişafı,

[1] Kendinden başka her şeyin fâni olduğu gerçek Bâkî, Allah'tır.

hizmetine memur kılındığınız ve bilfiil muvaffak olduğunuz kudsî dâvâ ve hizmetinizin ne kadar yüksek ve parlak olduğunu güneş gibi isbat ediyor.

Yirmi beş-otuz seneden beri bütün mânilere ve sıkıntılara rağmen bu kadar sabır ve metanetiniz ve Kur'ân'dan kalb-i münevverinize gelen Risale-i Nur'un neşri cihetinde bu kadar hizmet ve mücahedeleriniz, istikbalin nesillerine ve İslâm'ın kahraman mücahidlerine bir numûne-i iktida ve imtisal oluyor. Kur'ân güneşinin sönmeyen nurları ve ebedî lem'aları olan Nur şuâlarıyla cehil ve dalâlet karanlıklarını izale ederek, milyonlar kalbleri o nurla nurlandırıp ehl-i imanı kendinize minnettar ettiniz. Bu vatan ve bu millet, bu tarih ve bu toprak, sizin bu hizmetinizi, bu fedakârlığınızı hiçbir zaman unutmayacaktır. Ebediyet âlemine göç eylediğinizde dahi sizin bu hizmetiniz bir çekirdek olup, ondan fışkıran bir şecere-i âliye her tarafı kaplayacak ve o Nur ağacının etrafına toplanan büyük cemaatler ve Risale-i Nur'un yükselen ebedî şuaları, o hizmetinizi ilelebed ve daha parlak ve daha şâşaalı idame edecekler.

Siz, Risale-i Nur'un tercümanı haysiyetiyle ve bu iman hizmetinizin İslâm ufuklarında parlaması cihetiyle, bu asrın bir hidayet serdarısınız.

Kur'ân-ı Kerîm'in on dördüncü asr-ı Muhammedî'deki *(aleyhissalâtü vesselâm)* aziz dellâlı ve o müthiş zamanın müthiş zulümatına karşı nur-u Kur'ân'la mukabele eden büyük fedakârı ve Risale-i Nur'u yüz binler nüshalarını yüz binler talebelerinin kalemleriyle her tarafta neşredip dinsizliğe ve küfr-ü mutlaka karşı bir sedd-i Kur'ânî tesis eden muhteşem kahraman sevgili Üstadımız,

Âlemlere rahmetler ve saadetler getiren ve insanlığa selâmet ve teselliler bahşeden bu mukaddes hizmetinizde ehl-i imana zuhurunu müjde verip isbat ettiğiniz ve emareleri gözükmeye başlayan ve bütün kıtalara şâmil hâkimiyet-i İslâmiye'nin nurlu ve büyük bayramını bütün ruhumuzla tebrik eder, Cenab-ı Hak'tan uzun ömürlerinize dualar eder, ellerinizden tâzimle öperiz.

Ankara Üniversitesi
Nur Talebeleri

Kalbe İhtar Edilen
İçtimaî Hayatımıza Ait Bir Hakikat

Bu vatanda şimdilik dört parti var. Biri Halk Partisi, biri Demokrat, biri Millet, diğeri İttihad-ı İslâm'dır.

İttihad-ı İslâm Partisi, yüzde altmış, yetmişi tam mütedeyyin olmak şartıyla, şimdiki siyaset başına geçebilir. Dini siyasete âlet etmemeye, belki siyaseti dine âlet etmeye çalışabilir. Fakat çok zamandan beri terbiye-i İslâmiye zedelenmesiyle ve şimdiki siyasetin cinayetine karşı dini siyasete âlet etmeye mecbur olacağından, şimdilik o parti başa geçmemek lâzımdır.

Halk Partisi ise: Hakikaten acip ve zevkli bir rüşvet-i umumîyi kanunlar perdesinde bazı memurlara verdikleri için, yirmi sekiz senelik bütün cinâyâtıyla başkaların cinâyâtı ve İttihatçıların ve mason kısmının seyyiâtları da o partiye yükletildiği halde, Demokratlara bir cihette galip hükmündedirler. Çünkü ubudiyetin noksaniyetiyle enaniyet kuvvet bulur, nemrutçuluklar çoğalır. Bu benlik zamanında, memuriyet hakikatte bir hizmetkârlık olduğu halde, bir hâkimiyet, bir ağalık, bir nemrutçulukla nefse gayet zevkli bir hâkimiyet mertebesini bir kısım memurlara rüşvet olarak verdiği için, bütün o acip cinayetlerle ve kendinden olmayan ceridelerin neşriyatıyla beraber bana yapılan muamelelerinden hissettim ki, bir cihette mânen Demokratlara galip geliyorlar. Hâlbuki, İslâmiyet'in bir kanun-u esasîsi olan, hadis-i şerifte [1] سَيِّدُ الْقَوْمِ خَادِمُهُمْ yani, *"Memuriyet, emirlik ise, reislik değil, millete bir hizmetkârlıktır."* Demokratlık, hürriyet-i vicdan, İslâmiyet'in bu kanun-u esasîsine dayanabilir. Çünkü kuvvet kanunda olmazsa şahsa geçer. İstibdad, mutlak keyfî olur.

Millet Partisi ise: Eğer İttihad-ı İslâmdaki esas olan İslâmiyet milliyeti ki, Türkçülük onun içinde mezc olmuş bir millet olsa, o Demokratın mânâsındadır, dindar Demokratlara iltihak etmeye mecbur olur. Frenk illeti tâbir ettiğimiz ırkçılık, unsurculuk fikriyle Avrupa, âlem-i İslâm'ı parçalamak için içimize bu frenk illetini aşılamış. Fakat bu hastalık ve fikir, gayet zevkli ve câzibedar bir hâlet-i ruhiye verdiği için, pek çok zararları ve tehlikeleriyle beraber, zevk hatırı için her millet cüz'î-küllî bu fikre iştiyak gösteriyorlar.

---

[1] el-Beyhakî, *Şuabü'l-îmân* 6/334; Hatîb el-Bağdâdî, *Târîhu Bağdâd* 10/187; ed-Deylemî, *el-Müsned* 2/324; el-Münâvî, *Feyzu'l-kadîr* 4/122.

Şimdiki terbiye-i İslâmiye'nin zaafiyetiyle ve terbiye-i medeniyenin galebesiyle ekseriyet kazanarak başına geçerse, ekseriyet teşkil etmeyen ve ancak yüzde otuzu hakikî Türk olan ve yüzde yetmişi başka unsurlardan olanlar, hem hakikî Türklerin, hem hâkimiyet-i İslâmiye'nin aleyhine cephe almaya mecbur olacaklar. Çünkü İslâmiyet'in bir kanun-u esasîsi olan bu âyet-i kerîme, [1] وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ أُخْرٰى 'dır. Yani, *"Birisinin günahıyla başkası muahaze ve mesul olmaz."*

Hâlbuki, ırkçılık damarıyla, bir adamın cinayetiyle mâsum bir kardeşini, belki de akrabasını, belki de aşiretinin efradını öldürmekte kendini haklı zanneder. O vakit hakikî adalet yapılmadığı gibi, şiddetli bir zulüm de yol bulur. Çünkü *"Bir mâsumun hakkı, yüz câniye feda edilmez."* diye İslâmiyet'in bir kanun-u esasîsidir. Bu ise çok ehemmiyetli bir mesele-i vataniyedir. Ve hâkimiyet-i İslâmiye'ye büyük bir tehlikedir.

Mâdem hakikat budur, ey dindar ve dine hürmetkâr Demokratlar siz bu iki partinin gayet kuvvetli ve zevkli ve câzibedar nokta-yı istinadlarına mukabil, daha ziyade maddî ve mânevî cazibedar nokta-yı istinad olan hakâik-i İslâmiye'yi nokta-yı istinad yapmaya mecbursunuz. Yoksa, sizin yapmadığınız eskiden beri cinayetleri nasıl eski partiye yüklüyorlarsa, size de yükleyip, Halkçılar ırkçılığı elde edip tam sizi mağlûp etmeye bir ihtimal-i kavî ile hissettim. Ve İslâmiyet namına telâş ediyorum.

Hâşiye: Eskilerin lüzumsuz keyfî kanunları ve sû-i istimalleri neticesiyle, belki de tahrikleriyle zuhur eden Ticanî meselesini ve ağır cezalarını dindar Demokratlara yüklememek ve âlem-i İslâm nazarında Demokratları düşürmemenin çare-i yegânesi kendimce böyle düşünüyorum:

Nasıl ezan-ı Muhammediye'nin *(aleyhissalâtü vesselâm)* neşriyle Demokratlar on derece kuvvet bulduğu gibi, öyle de, Ayasofya'yı da beş yüz sene devam eden vaziyet-i kudsiyesine çevirmektir. Ve âlem-i İslâm'da çok hüsn-ü tesir yapan ve bu vatan ahalisine âlem-i İslâm'ın hüsn-ü teveccühünü kazandıran, bu yirmi sene mahkemeler bir muzır cihetini bulamadıkları ve beş mahkeme de beraatine karar verdikleri Risale-i Nur'un resmen serbestiyetini dindar Demokratlar ilân etmelidirler. Tâ, bu yaraya bir merhem vurmalı. O vakit âlem-i İslâm'ın teveccühünü kazandıkları gibi, başkalarının zâlimane kabahati de onlara yüklenmez fikrindeyim.

---

[1] En'âm sûresi, 6/164; İsrâ sûresi, 17/15; Fâtır sûresi, 35/18; Zümer sûresi, 39/7; Necm sûresi, 53/38.

Dindar Demokratlar, hususan Adnan Menderes gibi zatların hatırları için, otuz beş seneden beri terk ettiğim siyasete bir-iki gün baktım ve bunu yazdım.

Said Nursî

Ve bu hakikate yakinen şahid olup tasdik eden Risale-i Nur talebeleri:

Mehmed Çalışkan, Mustafa Acet, Hamza,
Sâdık, Halim, Râşid, Ahmed Hüsrev,
Sungur, Tahirî, Nuri vesaire…

Hâşiye: Üstad diyor ki: Bu içtimaî, siyasî mesele mücmel olarak ihtar edildi. Ve tabiratta lüzumsuz, zararlı kelimeleri siz tebdil edebilirsiniz. Merkezlerden münasip gördüğünüz yerlere, sû-i tesir yapmamak şartıyla gönderebilirsiniz.

(Üstadımız Bediüzzaman Said Nursî, Samsun'da münteşir Büyük Cihad gazetesinde neşrolup orada muhakemesi görülen bu müdafaayı İstanbul Mahkemesi'nde okumuş ve mahkeme beraatle nihayet bulmuştur.)

Gizli düşmanlarımız bu Ramazan-ı Şerif'te, tekrar adliyeyi benim aleyhime sevk ettiler. Mesele de bir gizli komünist komitesiyle alâkadardır.

Birisi, bütün bütün kanun hilâfına olarak, beni tek başımla ve yalnız olarak kırda ve dağda otururken, üç silâhlı jandarma ile bir başçavuş yanıma gönderdiler. "Sen başına şapka giymiyorsun" diye zorla beni karakola getirdiler. Ben de, adaleti hedef tutan bütün adliyelere söylüyorum ki:

Böyle beş vecihle kanunsuzluk edip, kanun namına beş vecihle İslâm kanunlarını kıran adam, hakikî kanunsuzlukla itham edilmek lâzım gelirken, onların o acip kanunsuzluğu ve bahanesiyle iki seneden beri vicdanî azap verdiklerinden, elbette mahkeme-i kübrâ-yı haşirde bunun cezasını çekeceklerdir.

Evet, otuz beş senedir münzevî olduğu halde hiç çarşı ve kasabalarda gezmeyen bir adamı, "Sen frenk serpuşunu giymiyorsun." diye itham etmeye dünyada hangi kanun müsaade eder? Yirmi sekiz senedenberi beş vilâyet ve beş mahkeme ve beş vilâyetin zabıtaları onun başına ilişmedikleri halde hususan bu defa İstanbul mahkeme-i âdilesinde yüzden ziyade polislerin gözleri önünde, hem iki ayda yaya olarak her yeri gezdiği halde, hiçbir polis ilişmediği ve Mahkeme-i Temyiz "Bere yasak değil." diye karar verdiği, hem bütün

kadınlar ve başı açık gezenler ve bütün askerî neferler ve vazifedar memurlar giymeye mecbur olmadıklarından ve giymesinde hiçbir maslahat bulunmadığından ve benim resmî bir vazifem olmadığından –ki resmî bir libastır– bereyi giyenler de mesul olmazlar denildiği halde, hususan münzevî ve insanlar arasına girmeyen ve Ramazan-ı Şerif'in içinde böyle hilâf-ı kanun en çirkin bir şeyle ruhunu meşgul etmemek ve dünyayı hatırına getirmemek için has dostlarıyla dahi görüşmeyen, hattâ şiddetli hasta olduğu halde, ruhu ve kalbi, vücuduyla meşgul olmamak için ilâçları almayan ve hekimleri çağırmayan bir adama şapka giydirmek, ecnebî papazlara benzetmek için ona teklif etmek ve adliye eliyle tehdit etmek, elbette zerre kadar vicdanı olan bundan nefret eder.

Meselâ, ona teklif eden demiş: "Ben emir kuluyum." Cebr-i keyfî kanun ile emir olur mu ki, emir kuluyum desin? Evet, Kur'ân-ı Hakîm'de, Yahudi ve Nasranîlere başta benzememek için ona dair âyet olduğu[1] gibi,

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا أَطِيعُوا اللهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ وَأُولِي الْأَمْرِ مِنْكُمْ[2]

âyeti ülü'l-emre itaati emreder. Allah ve Resûlünün itaatine zıt olmamak şartıyla, o itaatin emir kuluyum diye hareket edebilir. Hâlbuki bu meselede, an'ane-i İslâmiye kanunları, hastalara şefkatle incitmemek, gariplere şefkat edip incitmemek, Allah için Kur'ân ve ilm-i imanîye hizmet edenlere zahmet vermemek ve incitmemek emrettiği halde, hususan münzevî, dünyayı terk etmiş bir adama ecnebî papazlarının serpuşunu teklif etmek on vecihle değil, yüz vecihle kanuna muhalif ve İslâmın an'anevî kanunlarına karşı bir kanunsuzluktur ve keyfî bir emir hesabına o kudsî kanunları kırmaktır.

Benim gibi kabir kapısında, gayet hasta, gayet ihtiyar, garip, fakir, münzevî, sünnet-i seniyyeye muhalefet etmemek için otuz beş seneden beri dünyayı terk eden bir adama bu tarz muameleler, katiyen şek ve şüphe bırakmadı ki, komünist perdesi altında anarşilik hesabına vatan ve millet ve İslâmiyet ve din aleyhinde müthiş bir suikast eseri olduğu gibi, İslâmiyet'e ve vatana hizmete niyet eden ve müthiş haricî tahribata karşı cephe alan dindar mebuslar ve Demokratlara dahi büyük bir suikasttır. Dindar mebuslar dikkat etsinler, bu dehşetli suikaste karşı müdafaada beni yalnız bırakmasınlar.

---

1 Bakara sûresi, 2/120.

2 "Ey iman edenler! Allah'a itaat edin. Resûlüne ve sizden olan ulü'l-emre de itaat edin." (Nisâ sûresi, 4/59)

Hâşiye: Rus'un Başkumandanı kasten önünden üç defa geçtiği halde ayağa kalkmayan ve tenezzül etmeyen ve onun idam tehdidine karşı izzet-i İslâmiye'yi muhafaza için ona başını eğmeyen; İstanbul'u istilâ eden İngiliz Başkumandanına ve onun vasıtasıyla fetva verenlere karşı, İslâmiyet şerefi için, idam tehdidine beş para ehemmiyet vermeyen ve "Tükürün zâlimlerin o hayâsız yüzüne!" cümlesiyle ve matbuât lisanıyla karşılayan ve Mustafa Kemâl'in elli mebus içinde hiddetine ehemmiyet vermeyip, "Namaz kılmayan haindir!" diyen; ve Divan-ı Harb-i Örfî'nin dehşetli suâllerine karşı, "Şeriatın tek bir meselesine ruhumu feda etmeye hazırım!" deyip dalkavukluk etmeyen; ve yirmi sekiz sene, gâvurlara benzememek için inzivayı ihtiyar eden bir İslâm fedaisi ve hakikat-i Kur'âniye'nin fedakâr hizmetkârına maslahatsız, kanunsuz denilse ki, "Sen Yahudi ve Hıristiyan papazlarına benzeyeceksin, onlar gibi başına şapka giyeceksin, bütün İslâm ulemâsının icmaına muhalefet edeceksin; yoksa ceza vereceğiz." denilse, elbette öyle her şeyini hakikat-i Kur'âniye'ye feda eden bir adam, değil dünyevî hapis veya ceza ve işkence, belki parça parça bıçakla kesilse, cehenneme de atılsa, katiyen; yüz ruhu da olsa, bütün tarihçe-i hayatının şehadetiyle, feda edecek...

Acaba, bu vatan ve dinin gizli düşmanlarının bu eşedd-i zulm-ü nemrudânelerine karşı, manevî pek çok kuvveti bulunan bu fedakârın tahammülü ve maddî kuvvetle ve menfî cihette mukabele etmemesinin hikmeti nedir?

İşte bunu size ve umum ehl-i vicdana ilân ediyorum ki, yüzde on zındık dinsizin yüzünden doksan mâsuma zarar gelmemek için, bütün kuvvetiyle dahildeki emniyet ve âsâyişi muhafaza etmek için, Nur dersleriyle herkesin kalbine bir yasakçı bırakmak için Kur'ân-ı Hakîm ona o dersi vermiş. Yoksa bir günde, yirmi sekiz senelik zâlim düşmanlarımdan intikamımı alabilirim. Onun içindir ki, âsâyişi mâsumların hatırı için muhafaza yolunda haysiyetini, şerefini tahkir edenlere karşı müdafaa etmiyor ve diyor ki: *"Ben, değil dünyevî hayatı, lüzum olsa âhiret hayatımı da millet-i İslâmiye hesabına feda edeceğim."*

Said Nursî

Bağdat'ta Çıkan ed-Difâ Gazetesinin Muharriri İsa Abdülkadir'in Arabî Makalesinin Tercümesi

Bağdat'ta çıkan *ed-Difâ* gazetesi Risale-i Nur talebelerinden bahisle diyor ki:

Türkiye'deki Nur talebelerinin İhvan-ı Müslimîn cemiyeti ile alâkaları nedir, ne münasebeti var? Hem farkları nedir? Türkiye'deki Nur talebeleri, Mısır'da ve bilâd-ı Arapta İhvan-ı Müslimîn namında ittihad-ı İslâm'a çalışan cemiyetler gibi müstakil cemiyet midirler? Ve onlar da onlardan mıdır? Ben de cevap veriyorum ki:

Nur talebelerinin ve İhvan-ı Müslimîn Cemiyeti'nin gerçi maksatları, hakâik-i Kur'âniye ve imaniyeye hizmet ve ittihad-ı İslâm dairesinde müslümanların saadet-i dünyeviye ve uhreviyelerine hizmet etmektir; fakat Nur talebelerinin beş-altı cihetle farkları var:

Birinci Fark: Nur talebeleri siyasetle iştigal etmez, siyasetten kaçıyorlar. Eğer siyasete mecbur olsalar, siyaseti dine âlet yapıyorlar, tâ ki siyaseti dinsizliğe âlet edenlere karşı dinin kudsiyetini göstersinler. Siyasî bir cemiyetleri asla mevcut değil.

İhvan-ı Müslimîn ise; memleket ve vaziyet sebebiyle siyasetle, din lehinde iştigal ediyorlar ve siyasî cemiyet de teşkil ediyorlar.

İkinci Fark: Nurcular, Üstadlarıyla içtima etmiyorlar ve etmeye de mecbur değiller. Kendilerini Üstadlarıyla içtimaa mecburiyet hissetmiyorlar. Ders almak için beraber bulunmaya lüzum görmüyorlar. Belki koca bir memleket bir dershane hükmünde, Risale-i Nur kitapları onların eline geçmekle, üstad yerine onlara bir ders verir. Her bir risale, bir Said hükmüne geçer.

Hem ellerinden geldiği kadar ücretsiz istinsah ederler. Muhtaçlara mukabelesiz[1 (Hâşiye)] veriyorlar ki, okusunlar ve dinlesinler. Bu suretle büyük bir memleket büyük bir dershane hükmünde oluyor.

İhvan-ı Müslimîn ise; umumî merkezlerde mürşid ve reisleriyle görüşmek ve emirler ve dersler almak için ziyaretine giderler. Ve o umumî cemiyetin şubelerinde de o büyük üstadla ve naibleriyle ve vekilleri hükmündeki zatlarla yine görüşürler, ders alırlar, emir alırlar.

Hem umumî merkezlerde çıkan ceride ve mecellelerin fiyatını verip, alıp, onlardan ders alıyorlar.

---

1 (Hâşiye) Yirmi beş sene müddetle el yazmasıyla Anadolu'da neşri bu şekilde olmuştur.

Üçüncü Fark: Nur talebeleri, aynen, âli bir medresenin ve bir üniversite darülfünununun talebeleri gibi, ilmî muhabere vasıtasıyla ders alıyorlar. Büyük bir vilâyet bir medrese hükmüne geçer. Birbirini görmedikleri, tanımadıkları ve uzak oldukları hâlde birbirine ders veriyorlar ve beraber ders okuyorlar.

Amma İhvan-ı Müslimîn ise; memleketleri ve vaziyetleri iktizasıyla mecelleleri ve kitapları çıkarıyorlar, aktar-ı âleme neşrediyorlar; onunla birbirini tanıyıp ders alıyorlar.

Dördüncü Fark: Nur talebeleri, bu zamanda ve bugünde ekser bilâd-ı İslâmiye'de intişar etmişler ve çoklukla vardırlar. Bu intişarlarında ayrı ayrı hükûmetlerde bulundukları hâlde hükûmetlerden izin almaya muhtaç olmuyorlar ki, tecemmu' edip toplansınlar ve çalışsınlar. Çünkü meslekleri siyaset ve cemiyet olmadığından hükûmetlerden izin almaya kendilerini mecbur bilmiyorlar.

Amma İhvan-ı Müslimîn ise; vaziyetleri itibarıyla siyasete temas etmeye ve cemiyet teşkiline ve şubeler ve merkezler açmaya muhtaç bulunduklarından, bulundukları yerlerdeki hükûmetten icazet ve ruhsat almaya muhtaçtırlar. Ve Nurcular gibi bilinmiyor değiller. Ve bu esas üzerine, kendilerine umumî merkezleri olan Mısır'da, Suriye'de, Lübnan'da, Filistin'de, Ürdün'de, Sudan'da, Mağrib'de ve Bağdat'ta çok şubeler açmışlar.

Beşinci Fark: Nur talebeleri içinde çok muhtelif tabakalar var. Yedi-sekiz yaşındaki, camilerde Kur'ân okumak için elifbâyı ders almakta olan çocuklardan tut, tâ seksen, doksan yaşındaki ihtiyarlara varıncaya kadar kadın erkek, hem bir köylü, hamal adamdan tut, tâ büyük bir vekile kadar ve bir neferden büyük bir kumandana kadar tâifeler Nurcularda var. Bütün Nurcuların bu çok tâifelerinin umumen bütün maksatları, Kur'ân-ı Mecîd'in hidayetinden ve hakâik-i imaniye ile nurlanmaktan ibarettir. Bütün çalışmaları ilim ve irfan ve hakâik-i imaniyeyi neşretmektir. Bundan başka bir şeyle iştigal ettikleri bilinmiyor. Yirmi sekiz seneden beri dehşetli mahkemeler dessas ve kıskanç muarızlar, bu kudsî hizmetten başka onlarda bir maksat bulamadıkları için onları mahkûm edemiyorlar ve dağıtamıyorlar. Ve Nurcular, müşterileri ve kendilerine taraftarları aramaya kendilerini mecbur bilmiyorlar. "Vazifemiz hizmettir, müşterileri aramayız. Onlar gelsinler bizi arasınlar, bulsunlar." diyorlar. Kemmiyete ehemmiyet vermiyorlar. Hakikî ihlâsı taşıyan bir adamı, yüz adama tercih ediyorlar.

Amma İhvan-ı Müslimîn ise: Gerçi onlar da Nurcular gibi ulûm-u İslâmiye ve marifet-i İslâmiye ve hakâik-i imaniyeye temessük etmek için insanları teş-

vik ve sevk ediyorlar; fakat vaziyet, memleket ve siyasete temas iktizasıyla, ziyadeleşmeye ve kemmiyete ehemmiyet veriyorlar, taraftarları arıyorlar.

Altıncı Fark: Hakikî ihlâslı Nurcular, menfaat-i maddiyeye ehemmiyet vermedikleri gibi, bir kısmı, âzamî iktisat ve kanaatle ve fakirü'l-hal olmalarıyla beraber, sabır ve insanlardan istiğna ile ve hizmet-i Kur'âniye'de hakikî bir ihlâs ve fedakârlıkla; ve çok kesretli ve şiddetli ehl-i dalâlete karşı mağlûp olmamak için ve muhtaçları hakikate ve ihlâsa dâvet etmekte bir şüphe bırakmamak için ve rızâ-yı ilâhîden başka o hizmet-i kudsiyeyi hiçbir şeye âlet etmemek için, bir cihette hayat-ı içtimaiye faydalarından çekiniyorlar.

Amma İhvan-ı Müslimîn ise: Onlar da hakikaten maksat itibarıyla aynı mahiyette oldukları hâlde, mekân ve mevzu ve bazı esbap sebebiyle, Nur talebeleri gibi dünyayı terk edemiyorlar. Âzamî fedakârlığa kendilerini mecbur bilmiyorlar.

İsa Abdülkadir

Bağdat'ta Çıkan, Ehemmiyetli, Siyasî Bir Cerîde Olan ed-Difâ Gazetesinin Muharriri İsa Abdülkadir Diyor ki:

Nur talebelerinin mürşidi olan Bediüzzaman Said Nursî hakkında "*ed-Difâ"* gazetesini okuyanlar benden soruyorlar. "Türkiye'deki Nur talebelerinden ve Üstadları olan Said Nursî'den bize mâlûmat ver." diyorlar. Ben de bunlar hakkında kısa bir cevap vereceğim. Çünkü Üstadın, Nur'un ve Nur talebelerinin Araplarda hakkı olduğu için, Araplar onlardan ciddî bahsetsinler. Zira, İslâmiyet'in madde-i esasiyesi olan Araplar Risale-i Nur'dan ziyadesiyle fayda görmeye başlamışlar.

Bu Nur talebeleri, Risale-i Nur'la hem Türkiye'de, hem bilâd-ı Arapta komünistliğe karşı muhkem bir sed tesis ediyorlar.

.....

Risale-i Nur ise, öyle geniş bir mikyasla intişar ediyor ki, değil yalnız Türkiye'de ve bilâd-ı İslâmiye'de, hattâ ecnebîlerde de iştiyakla istenilir oluyor. Ve Nur'un talebelerinin şevklerini hiçbir şey kıramıyor.

İşte, Nur talebeleriyle Nur Risaleleri ve onların bu büyük hizmet-i Kur'âniye'leri Demokrat Hükûmetinin bir büyük hasenesidir ki, mübarek âlem-i İslâm'daki hareket-i İslâmiye bu hükûmet-i demokrasiyi takdir ve tahsinle karşılıyor. Bütün Irak ahali-i Müslimesi ki, Arap, Türk, Kürt, İran, bu İslâmî

hizmeti ve kudsî mücahedeyi kemâl-i ferahla karşılıyorlar. Ve Türkiye'deki Türk kardeşlerimiz, garbın yanlış tesiratlarına karşı bunlarla mukavemet gösteriyorlar kanaatindedirler.

İsa Abdülkadir

(Risale-i Nur'un vatana, millete ve İslâmiyet'e büyük hizmetini kabul ve takdir eden Başvekil Adnan Menderes'e Üstadın yazdığı bir mektup.)

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1]

Ben çok hasta olduğum ve siyasetle alâkasız bulunduğum hâlde, Adnan Menderes gibi bir İslâm kahramanı ile bir sohbet etmek isterdim. Hal ve vaziyetim görüşmeye müsaade etmediği için, o sûrî konuşmak yerine, bu mektup benim bedelime konuşsun, diye yazdım.

Gayet kısa birkaç esası, İslâmiyet'in bir kahramanı olan Adnan Menderes gibi dindarlara beyan ediyorum:

Birincisi: İslâmiyet'in pek çok kanun-u esasîsinden birisi, وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ أُخْرٰى[2] âyet-i kerîmesinin hakikatidir ki, "Birisinin cinayetiyle başkaları, akraba ve dostları mesul olamaz." Hâlbuki, şimdiki siyaset-i hâzırada particilik taraftarlığıyla, bir câninin yüzünden pek çok mâsumların zararına rıza gösteriliyor. Bir câninin cinayeti yüzünden taraftarları veyahut akrabaları dahi şenî gıybetler ve tezyifler edilip, birtek cinayet yüz cinayete çevrildiğinden, gayet dehşetli bir kin ve adaveti damarlara dokundurup kin ve garaza ve mukabele-i bilmisile mecbur ediliyor. Bu ise, hayat-ı içtimaiyeyi tamamen zîr u zeber eden bir zehirdir. Ve hariçteki düşmanların parmak karıştırmalarına tam bir zemin hazırlamaktır. İran ve Mısır'daki hissedilen hâdise ve buhranlar bu esastan ileri geldiği anlaşılıyor. Fakat onlar burası gibi değil; bize nisbeten pek hafif, yüzde bir nisbetindedir. Allah etmesin, bu hal bizde olsa pek dehşetli olur.

Bu tehlikeye karşı çare-i yegâne: Uhuvvet-i İslâmiye'yi ve esas İslâmiyet milliyetini o kuvvetin temel taşı yapıp, mâsumları himaye için, cânilerin cinayetlerini kendilerine münhasır bırakmak lâzımdır.

---

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

2 En'âm sûresi, 6/164; İsrâ sûresi, 17/15; Fâtır sûresi, 35/18; Zümer sûresi, 39/7; Necm sûresi, 53/38.

Hem, emniyetin ve âsâyişin temel taşı yine bu kanun-u esâsîden geliyor.

Meselâ, bir hanede veya bir gemide bir mâsum ile on câni bulunsa, hakikî adaletle ve emniyet ve âsâyiş düstur-u esasîsi ile, o mâsumu kurtarıp tehlikeye atmamak için, gemiye ve haneye ilişmemek lâzım; tâ ki mâsum çıkıncaya kadar…

İşte bu kanun-u esasî-i Kur'ânî hükmünce, âsâyiş ve emniyet-i dahiliyeye ilişmek, on câni yüzünden doksan mâsumu tehlikeye atmak, gazab-ı ilâhînin celbine vesile olur. Madem Cenâb-ı Hak, bu tehlikeli zamanda bir kısım hakikî dindarların başa geçmesine yol açmış, Kur'ân-ı Hakîm'in bu kanun-u esasîsini kendilerine bir nokta-yı istinad ve onlara garazkârlık edenlere karşı siper yapmak lâzım geldiğini, zaman ihtar ediyor.

İslâmiyet'in İkinci Bir Kanun-u Esasîsi: Şu hadîs-i şeriftir: سَيِّدُ الْقَوْمِ خَادِمُهُمْ[1] hakikatiyle, *memuriyet bir hizmetkârlıktır; bir hâkimiyet ve benlik için tahakküm âleti değil*... Bu zamanda terbiye-i İslâmiye'nin noksaniyetiyle ve ubudiyetin zaafiyetiyle benlik, enaniyet kuvvet bulmuş. Memuriyeti hizmetkârlıktan çıkarıp bir hâkimiyet ve müstebidâne bir tahakküm ve mütekebbirâne bir mertebe tarzına getirdiğinden; –abdestsiz, kıblesiz namaz kılmak gibi– adalet, adalet olmaz, esasıyla da bozulur. Ve hukuk-u ibad da zîr ü zeber olur. Hukuk-u ibad, "hukukullah" hükmüne geçmiyor ki hak olabilsin. Belki nefsanî haksızlıklara vesile olur.

Şimdi, Adnan Menderes gibi, "İslâmiyet'in ve dînin icaplarını yerine getireceğiz." diye ve mezkûr iki kanun-u esasîye karşı muhalefet edip tam zıddına olarak iki dehşetli cereyan, gayet büyük rüşvetle halkları aldatmak ve ecnebîlerin müdahalesine yol açmak vaziyetinde hücum etmek ihtimali kuvvetlidir.

Birisi: Birinci kanun-u esasîye muhalif olarak, bir câni yüzünden kırk mâsumu kesmiş, bir köyü de yakmış. Bu derecede bir istibdad-ı mutlak, her nefsin zevkine geçecek memuriyete bir hâkimiyet suretinde rüşvet vererek, dindar hürriyet-perverlere hücum ediliyor.

İkinci hücum da: İslâmiyet milliyet-i kudsiyesini bırakıp –evvelkisi gibi– bir câni yüzünden yüz mâsumun hakkını çiğneyebilen, zâhiren bir milliyetçilik ve hakikatte ırkçılık damarıyla hem hürriyet-perver dindar Demokratlara, hem bütün bu vatandaki yüzde yetmişi sair unsurlardan bulunanlara, hem

---

[1] el-Beyhakî, *Şuabü'l-îmân* 6/334; Hatîb el-Bağdâdî, *Târîhu Bağdâd* 10/187; ed-Deylemî, *el-Müsned* 2/324; el-Münâvî, *Feyzu'l-kadîr* 4/122.

hükûmet aleyhine, hem biçare Türkler aleyhine, hem Demokratın takip ettiği siyaset aleyhine çalışarak ve serseri ve enaniyetli nefislere gayet zevkli bir rüşvet olarak bir "ırkçılık kardeşliği" veriyor. O zevkli kardeşliğin içinde, o zevkli faydadan bin defa daha ziyade hakikî kardeşleri düşmanlığa çevirmek gibi acip tehlikeyi, o sarhoşluğu ile hissedemiyor.

Meselâ, İslâmiyet milliyetiyle 400 milyon hakikî kardeşin her gün اَللّٰهُمَّ اغْفِرْ لِلْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ[1] dua-yı umumîsiyle mânevî yardım görmek yerine, ırkçılık 400 milyon mübarek kardeşleri, dört yüz serseriye ve lâubalilere yalnız dünyevî ve pek cüz'î bir menfaati için terk ettiriyor. Bu tehlike hem bu vatana, hem hükûmete, hem de dindar Demokratlara ve Türklere büyük bir tehlikedir. Ve öyle yapanlar da hakikî Türk değillerdir. Necip Türkler böyle hatadan çekinirler.

Bu iki tâife her şeyden istifadeye çalışıp dindar Demokratları devirmeye çalıştıkları ve çalıştırıldıkları, meydandaki âsar ile tahakkuk ediyor. Bu acip tahribata ve bu iki kuvvetli muarızlara karşı; kırk Sahabe ile dünyanın kırk devletine karşı meydan-ı muarazaya çıkan ve galebe eden ve bin dört yüz sene zarfında ve her asırda üç yüz-dört yüz milyon şakirdi bulunan hakikat-i Kur'âniye'nin sarsılmaz kuvvetine dayanmak ve onun içindeki dünyevî ve uhrevî saâdet-i ebediyenin zevklerine o câzibedar hakikatle beraber nokta-yı istinad yapmak, o mezkûr muarızlarınıza ve hem dahil ve hariçteki düşmanlarınıza karşı en lâzım ve elzem ve zarurî bir çâre-i yegânedir. Yoksa, o insafsız dahilî ve haricî düşmanlarınız sizin bir cinayetinizi binler yapıp ve eskilerin de cinayetlerini ilâve ederek başkaların başına yükledikleri gibi, size de yükleyecekler. Hem size, hem vatana, hem millete telâfi edilmeyecek bir tehlike olur.

Cenab-ı Hak sizleri İslâmiyet lehindeki hizmetlerinizde muvaffak ve mezkûr tehlikelerden muhafaza eylesin, diye ben ve Nurcu kardeşlerimiz, yapacağınız hizmete ve mezkûr hakikati kabul etmenize mukabil dua etmeye karar vereceğiz.

Üçüncüsü: İslâmiyet'in hayat-ı içtimaiyeye dair bir kanun-u esasîsi dahi, bu hadis-i şerifin,

اَلْمُؤْمِنُ لِلْمُؤْمِنِ كَالْبُنْيَانِ الْمَرْصُوصِ يَشُدُّ بَعْضُهُ بَعْضًا[2]

---

1 Allah'ım! Erkeğiyle kadınıyla bütün müminleri bağışla.

2 "Bir mü'min diğer mü'min için, duvarın birbirini perçinleyen tuğlası gibidir." Buhârî, *salât* 88; Müslim, *birr* 65; Tirmizî, *birr* 18.

hakikatidir. *Yani, "Hariçteki düşmanların tecavüzlerine karşı, dahildeki adâveti unutmak ve tam tesanüd etmektir."* Hattâ en bedevî tâifeler dahi bu kanun-u esasînin menfaatini anlamışlar ki, hariçte bir düşman çıktığı vakit, o tâife birbirinin babasını, kardeşini öldürdükleri hâlde, o dahildeki düşmanlığı unutup, hariçteki düşman def oluncaya kadar tesanüd ettikleri hâlde; binler teessüflerle deriz ki:

Benlikten, hodfuruşluktan, gururdan ve gaddar siyasetten gelen dahildeki tarafgirane fikriyle, kendi tarafına şeytan yardım etse rahmet okutacak, muhalifine melek yardım etse lânet edecek gibi hadisatlar görünüyor. Hattâ, bir sâlih âlim, fikr-i siyasîsine muhalif bir büyük sâlih âlimi tekfir derecesinde gıybet ettiği; ve İslâmiyet aleyhinde bir zındığı, onun fikrine uygun ve taraftar olduğu için hararetle senâ ettiğini gördüm. Ve şeytandan kaçar gibi, otuz beş seneden beri siyaseti terk ettim.

Hem şimdi birisi, hem Ramazan-ı Şerif'e, hem şeâir-i İslâmiye'ye, hem bu dindar millete büyük bir cinayeti yaptığı vakit muhaliflerinin onun o vaziyeti hoşlarına gittiği görüldü. Hâlbuki, küfre rıza küfür olduğu gibi; dalâlete, fıska, zulme rıza da fısktır, zulümdür, dalâlettir. Bu acip halin sırrını gördüm ki, kendilerini millet nazarında ettikleri cinayetlerinden mâzur göstermek damarıyla muhaliflerini kendilerinden daha dinsiz, daha câni görmek ve göstermek istiyorlar. İşte bu çeşit dehşetli haksızlıkların neticeleri pek tehlikeli olduğu gibi, içtimaî ahlâkı da zîr u zeber edip bu vatan ve millete ve hâkimiyet-i İslâmiye'ye büyük bir sû-i kast hükmündedir.

Daha yazacaktım, fakat bu üç nokta-yı esasiyeyi şimdilik dindar hürriyetperverlere beyan etmekle iktifa ediyorum.

Said Nursî

(Adnan Menderes'e gönderilmek niyetiyle evvelce yazılan içtimaî hayatımıza ait bir hakikatin hâşiyesini takdim ediyoruz.)

Hâşiye: Eskilerin lüzumsuz keyfî kanunları ve sû-i istimalleri neticesinde, belki de tahrikleriyle zuhur eden Ticanî meselesini dindar Demokratlara yüklememek ve âlem-i İslâm'ın nazarında Demokratları düşürmemenin çare-i yegânesi kendimce böyle düşünüyorum:

Ezan-ı Muhammedî'nin *(aleyhissalâtü vesselâm)* neşriyle Demokratlar on derece kuvvet bulduğu gibi; Ayasofya'yı, beş yüz sene devam eden vaziyet-i

kudsiyesine çevirmek.. ve hâlen İslâm'da çok hüsn-ü tesir yapan ve bu vatan ahalisine âlem-i İslâm'ın hüsn-ü teveccühünü kazandıran, yirmi sekiz sene mahkemelerin muzır cihetini bulamadıkları ve beş mahkeme de beraatine karar verdikleri Risale-i Nur'un resmen serbestîsini dindar Demokratlar ilân etmeli ve bu yaraya bir nevi merhem vurmalıdırlar. O vakit âlem-i İslâm'ın teveccühünü kazandıkları gibi, başkalarının zâlimane kabahatları onlara yüklenmez, fikrindeyim.

Dindar Demokratlar, hususan Adnan Menderes gibi zatların hatırları için, otuz beş seneden beri terk ettiğim siyasete bir-iki saat baktım ve bunu yazdım.

Said Nursî

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1]

Samsun Mahkemesi'nden Sorgu ve Savcının *Büyük Cihad*'da intişar eden bir şekvâma dair beni Samsun Ağır Ceza Mahkemesi'ne vermelerine dair bir davetiye geldi. Bana okudular. İçinde yalnız dört nokta nazar-ı ehemmiyete alınabilir gördüm:

Birincisi: *Büyük Cihad*'ın müdür-ü mes'ûlü mahkemede müdde-i umumîye demiş ki: "Said Nursî o makaleyi bana göndermiş. Ben de neşrettim."

Bu meselenin hakikati şudur: Ben hasta iken Emirdağ'daki kardeşlerim yanıma geldiler. Emirdağ'da başıma gelen zâlimâne hâdiseye dair konuştuk. Hem hastalıklı, hem hiddetli, hem Ankara'ya şekvâ suretinde bir şeyler söylemiştim. Yanımdaki hizmetçim kaleme aldı. Nur talebelerinin tensibiyle Ankara'daki bir-iki Nur talebesine gönderip, tâ bazı dindar mebuslara göstersinler, bu hastalığımda bana sıkıntı verilmesin. Hem gönderilmiş. Bazı mebuslar da görmüş. Ve bilmediğimiz bir zatın hoşuna giderek *Büyük Cihad* müdürüne göndermiş. Ben kasem ederim ki, o zamandan şimdiye kadar bilmiyorum ki kim göndermiş. Fakat neşrolduktan sonra bir nüsha buraya gelmiş. Yeni harfleri bilmediğim için bana birisi okudu. Ben memnun oldum. "Allah razı olsun neşredenlere" dedim. Gerçi otuz beş seneden beri siyaseti terk etmiştim. Fakat *Büyük Cihad* gibi hâlisâne dine hizmet eden o cerideye ve onun sahip ve muharrirlerine din namına minnettar oldum ve "Allah razı olsun" dedim. Haberim olmadan ve para da vermeden daima bana o mübarek gazete gönderiliyordu.

---

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

İkinci Nokta: Benim Samsun'daki Ağır Ceza Mahkemesi'ne sevk edilmekliğime dairdir. Bu noktada bunu katiyen beyan ediyorum ki, Samsun havalisinde, hususan *Büyük Cihad* dairesine mensup mübarek âhiret kardeşlerim ve Nur talebelerini ziyaretle görmek için oraya gitmek isterdim. Fakat doktorların raporlarıyla, kat'î iktidarsızlığım o dereceye gelmiş ki, beş dakikalık karşımdaki, bu meselenin başlangıcı ve esası olan mahkemeye, bir buçuk senedir bana haber verdikleri halde gidemiyorum. Mecburiyetle müdde-i umumî ve hâkim vazifesini gören sorgu hâkimi yanıma geldiler. Medâr-ı suâl ve cevap *Büyük Cihad* gazetesini de getirdiler. Gazetenin bazı sözleri benim sözlerim içine karıştırılmış. Ben de onlara cevaplarını vermiştim. Eğer faraza Ağır Ceza bu ehemmiyetsiz meseleye ehemmiyet verse, benim mahkememi Eskişehir'e nakline müsaade etsin ki, orada sıhhiye heyetinden iki aylık raporlu zehir hastalığı ile şiddetli hasta bulunduğumdan bizzat bulunabilirim. Yoksa imkânı yoktur.

Üçüncü Nokta: Savcı ve sorgu hâkimi 163. maddeye dayanıp Said Nursî'yi dini siyasete âlet ve âsâyişe zararlı propaganda diye itham ediyorlar. Bu noktanın hakikatini yirmi dokuz senedir beş-altı mahkeme ve beş-altı vilâyetin zabıtaları ve 133 parça kitaplarımı ve binlerce umum mektuplarımı elde ettikleri halde ve dinsiz komitelerin tahriki ile safdil bazı memurları aldatmalarıyla katiyen iki meseleden başka medar-ı mesuliyet bulmadıklarına delil: İki sene bütün mektuplarım ve kitaplarım Denizli Ağır Ceza Mahkemesi'yle Ankara Ağır Ceza Mahkemesi ve Mahkeme-i Temyiz de müttefikan hem benim beraatime, hem bütün kitapların iadesine karar vermeleri ve beş-altı vilâyette yalnız tesettüre dair bir âyetin tefsiri bahanesiyle birtek mahkeme hafifçe ceza vermek istedi. Kat'î ve kuvvetli cevabıma karşı mecburiyetle meseleyi kanaat-ı vicdaniyeye çevirdiler. Demek onlar da medâr-ı mesuliyet bulamadılar. Bu noktayı izah için Afyon mahkeme reisine gönderdiğim istidayı size de berây-ı mâlûmat gönderiyorum.

Elhâsıl: Aynı nakarat beş-altı mahkemede tekrar edilmiş ve medâr-ı mesuliyet bulamamışlar. Şimdi Samsun savcısı ve sorgusu ve yirmi sekiz seneki nakaratı aynen tekrar ediyorlar: "Şahsî nüfuz temin için propaganda yapıp dini siyasete âlet ediyor." Beş mahkemede dört yüz sayfa kadar olan cerh edilmemiş müdafaatıma, benim bedelime havale ediyorum. Beni konuşturmaktan ise ona baksınlar.

Said Nursî

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1]

Samsun'dan gelen tebliğnâmeye karşı kısaca cevabımı Samsun Heyet-i Hâkime'sine takdim ediyorum:

Birincisi: Ben makalemi kendim göndermemişim. Bütün buradaki dostlarım biliyorlar.

İkincisi: Benim gizli düşmanlarımın suikastıyla zehir tesemmümü ile şiddetli hastalığımdan yanımdaki camiye on defada ancak bir defa gidebiliyorum. Bu Samsun Mahkemesini yakınımızdaki Eskişehir'e naklini kanunen talep ediyorum.

Gayet Ehemmiyetli Bir Hâdise, Bir İstida ve Bir Şekvâdır

Pakistan'da çıkan *es-Sıddık* namındaki mühim bir mecmua elimize geçti. Baktık ki, elli sayfalık o mecmuanın yarısına yakın kısmı Risale-i Nur'un bazı makaleleridir. Ve bilhassa başında Risale-i Nur'dan Yirmi İkinci Mektub'un Birinci Mebhasını gayet ehemmiyetle ve takdirle âlem-i İslâm'a, إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ[2] âyetine bir dâvetnâme hükmünde yazdığını gördük. Şimdi o Arabî mecmuanın tercüme ettiği risalenin aslı olan Türkçesini efkâr-ı âmmeye, hususan bu hükûmet-i İslâmiye'nin reislerine ve mebuslarına bir sene evvel verildiği gibi, yine berây-ı mâlûmat takdim etmek için iki-üç sebep var:

Birincisi: Risale-i Nur'dan *Sikke-i Tasdîk-i Gaybî* mecmuasında yazılan kat'î, yüzer işârâtın ve emârâtın delâletiyle ve çok hâdiselerin o delâleti tasdikiyle sabit olmuş ki:

Risale-i Nur, mânevî tahribata ve anarşilik ve bolşevizm, tabiiyyûn ve maddiyyûnluğa ve şükûk ve şübehâta ve küfr-ü mutlaka karşı bin sedd-i Kur'ânî hizmetini bihakkın îfâ etmesiyle, bu vatanı bu tehlikeli dünya fırtınası içinde muhafazaya bir vesile olduğu ve bir sadaka-yı makbule hükmüne geçip ikinci Harb-i Umumî'nin belâsına ve başka memleketlerde vuku bulan belâların bu memlekete girmesine mümânaatla mânevî bir siper teşkil ettiği bedahetle âşikâr olmuştur. Bu müddeayı Risale-i Nur'a nazar eden en muannid filozoflar da tasdik etmeye mecbur kalmışlardır. İşte o Risale-i Nur, 500 bin

---

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

2 "Müminler birbirleriyle ancak kardeştirler." (Hucurât sûresi, 49/10)

talebesiyle ve 600 bin nüshasıyla herkesin kalbinde iman dersiyle bir yasakçı bırakıp âsâyişi temin etmekle وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ أُخْرٰى[1] yani, *"Birinin günahıyla başkası mesul olamaz"* diye olan Kur'ân'ın bir kanun-u esasîsini tatbike çalışmasıyla ve milyonlarla okuyanlar içinde hiçbirisi onu okumaktan zarar görmemesiyle, bu zamanda bir mucize-i Kur'âniye ve bu vatan ve millet için bir vesile-i def-i belâ olduğu isbat edildiği halde; ve yirmibeş seneden beri gizli, ifsatçı, anarşi hesabına çalışan komiteler, desiseleriyle mahkemeleri aleyhine sevk edip çalıştıkları ve beş vilâyette beş büyük mahkeme Risale-i Nur'un eczalarını inceden inceye tetkik edip medâr-ı mesuliyet birtek nokta bulamayıp beraat verdikleri ve sonra da yirmi yerde yirmi adliye ayrıca alâkadar olup, mûcib-i mesuliyet bir cihet olmadığından suç yok, diye karar verdikleri ve Afyon Mahkemesi de iki defa iadesine karar verdiği halde, risalelerin iadesini ve tamam intişarını iktiza eden kanunî, hukukî esbab-ı mûcibe mevcut iken, beş seneden beri gizli komitelerin aldatmaları ve desiseleriyle ve bahanelerle Afyon Mahkemesi'nde beş senedir o mübarek risalelerin sahiplerine teslimi tehir edilmektedir. Hâlbuki, büyük emniyet dairelerince, zabıtaca sabit olduğu gibi, yüz binler Nur talebelerinde ve yüz binler Nur nüshalarında hiçbir zarar, bir vukuat görülmemesi, kaydedilmemesi gösteriyor ki: *Risale-i Nur, âsâyişin temel taşına hizmet eden bir sadaka-yı makbule hükmündedir. Maddî ve mânevî tehlikelerden bu memleketi muhafazaya vesile olduğu tahakkuk eden bir hakikat-i Kur'âniye'dir.*

Risale-i Nur'un ehemmiyetli bir parçası olan ve binler gençleri vatan, millet ve âsayişin menfaatine terbiye eden *Gençlik Rehberi*'nin mahkemesi dolayısıyla Üstadımız hasta halinde iki defa İstanbul'a mahkemeye gidip, yüz yirmi polisin kalabalığı dağıtmaya çalıştığı o mahkemede *Gençlik Rahberi*'nin hem müellifine, hem nâşirine ittifakla beraat ve ayrıca *Rehber*'in de içinde bulunduğu umum risalelere beş mahkeme beraat vermişken, on beş günde teslimi lâzım gelen *Gençlik Rehberi*'nin on beş aydan beri teslim edilmemesiyle Denizli ve Ankara Ağır Ceza Mahkemeleri beş ayda beraat ve iadesine karar verdikleri halde Afyon Mahkemesi beş sene teslimi tehir etmesiyle ve Diyarbakır havalisine, vilâyât-ı şarkiyeye iman, din ve âsâyiş noktasında yüz vâiz kadar menfaati bulunan bir zatın kendi parasıyla aldığı hususî Nur nüshalarını –haklarında beş mahkemenin beraat kararı olmasına rağmen– müsâdere edip vatana, millete faydalı hizmetine mâni olmasıyla o sadaka-yı mak-

[1] En'âm sûresi, 6/164; İsrâ sûresi, 17/15; Fâtır sûresi, 35/18; Zümer sûresi, 39/7; Necm sûresi, 53/38.

bule hükmündeki vesile-i def-i belâ bu suretle gizlendiğinden, bir buçuk milyar lira zarara vesile olan bu belâ fırsat buldu, geldi denilebilir.

Eğer beş mahkemenin ve İstanbul'un verdiği beraat neticesiyle o *Gençlik Rehberi* intişar etseydi, onun dersiyle intibaha gelen ve gelecek olan Müslüman gençler, elbette başkalarının veyahut ihtilâlcilerin ifsadına meydan vermeyerek bir buçuk milyar lira zarardan bu milleti kurtarmaya sa'y ve gayret edecek idiler. Bir buçuk milyar liralık bu lekenin zuhuruna meydan vermeyecektiler…

Evet, Üstadımız eski Harb-i Umumî'de Rusya'daki esaretinde anlamış ki; mânevî tahribatla gençleri ifsad eden tehlike memleketimize de gelecek diye telâş edip bütün kuvvetiyle o vakitten beri tahribât-ı mâneviyeye bir siper olmak için *Gençlik Rehberi* gibi çok eserler yazdı. Kur'ân-ı Hakîm'in derslerini neşretti. Lillâhilhamd, pek çok gençleri kurtarmaya vesile oldu… Şimdi ehl-i siyaset madem müsalemet-i umumiyeyi ve ittihad-ı milleti istiyor; çabuk, Pakistan'ın dahi ehemmiyetle nazara alıp ve *es-Sıddık* mecmuasında neşrettiği risalenin intişarına müsaade etsin.

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1]

Kur'ân-ı Hakîm'in bir kanun-u esasîsi olan وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ أُخْرٰى[2] sırrıyla, "Birisinin hatasıyla başkası, hattâ kardeşi de olsa mesul olamaz." Şimdi yüz otuz risalede birtek risalenin yüz sayfasında bir sayfa muannid insafsızların nazarında hata bile olsa, o yüz bin sayfa olan yüz otuz kitabı mesul edecek dünyada bir kanun var mı? Hâlbuki bu otuz sene zarfında beş mahkeme aynı kitaplara beraat vermişler. Hem Malatya meselesi münasebetiyle yirmi mahkeme de alâkadar olmuştular. O yirmi mahkeme "Bir suç bulamıyoruz" dedikleri halde ve 600 bin nüshası dahilde ve hariçte intişar ettiği halde hiç kimseye zarar vermemesi ve Avrupa'da en yüksek mektep içinde Nur'un dershânesi, diye ayırdıkları yerde Hıristiyanlar dahi onları okuması ve âlem-i İslâm'da gayet takdirle intişar etmesi, hattâ Pakistan'da çıkan *es-Sıddık* mecmuasının Risale-i Nur'un bir risalesini neşredip Diyanet Riyaseti'ne göndermesi ve bu kadar intişarıyla beraber hiçbir âlim ona itiraz etmemesi gibi hakikatler gösteriyor ki, elbette Diyanet Dairesi Nur'ları himaye etmek hakikî bir vazifesidir.

---

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

2 En'âm sûresi, 6/164; İsrâ sûresi, 17/15; Fâtır sûresi, 35/18; Zümer sûresi, 39/7; Necm sûresi, 53/38.

Diyanet Dairesi, Meşihat-ı İslâmiye gibi, yalnız Türkiye'nin din muallimi değil, belki umum âlem-i İslâm'a Meşihat-ı İslâmiye yerine alâkası, nezareti, münasebeti var. Âlem-i İslâm o Diyanet Dairesine karşı tam hüsn-ü zan etmek, sû-i tevehhüm etmemek, hususan bu zamanda ziyade lüzumu var. Hem de Türkiye ile ittifak etmeyen İslâmî hükûmetlerde o mübarek daireye karşı sû-i tevehhüm gelmemesine büyük bir vesilesi olan ve âlem-i İslâm'ın her tarafında, belki Avrupa'da takdire mazhar olmuş Risale-i Nur, o Diyanet Dairesini hem şerefini muhafaza ediyor. Hem âlem-i İslâm'a karşı o dairenin bir eseri olarak intişarı gayet lâzım ve zarurî olduğunu bu noktayı ehl-i vukuf tam nazara alsınlar. Onun için bîçâre Said Nursî ve Nur talebelerinden yüz derece ziyade Diyanet Riyaseti âzaları, hocaları alâkadar olmak lâzım. Tâ ki, Risale-i Nur dinsizlerin taarruzlarına karşı muhafaza ve himaye edilsin. Mükerrer beraatler verildiği halde intişarına mâni olan desisecileri susturmak lâzım...

Said Nursî

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1]

اَلسَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكَاتُهُ[2]

Ankara'da bir kardeşimizden *Asâ-yı Mûsâ* ve *Gençlik Rehberi*'ni bahane ederek umum Nur Risalelerini almak için gelmişler. O kardeşimiz Ağır Ceza Mahkemesi'nin *Asâ-yı Mûsâ* hakkındaki beraat kararını gösterince *Asâ-yı Mûsâ*'yı almaktan vazgeçmişler. Buldukları ve götürmek üzere gözlerinin önüne koydukları on kadar *Gençlik Rehberi*'nin de üzerine kendileri farkında olmayarak bazı kitaplar koymuşlar. Giderken *Gençlik Rehberi*'ni de ne kadar aramışlarsa da bulamamışlar. Bu suretle *Gençlik Rehberi* kendi kerametiyle kendini muhafaza etmiş. *Asâ-yı Mûsâ* ve *Gençlik Rehberi* hariç, birer tane aldıkları mecmua ve risaleleri de emniyetten tekrar iade etmişler.

اَلْبَاقِي هُوَ الْبَاقِي[3]

Said Nursî

---

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

2 Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi üzerinize olsun.

3 Kendinden başka her şeyin fâni olduğu gerçek Bâkî, Allah'tır.

Heyet-i Vekileye ve Tevfik İleri'ye arz ediyoruz ki:

Şark Üniversitesi hakkında çok kıymettar hizmetinizi Üstadımıza söyledik. O dedi:

Ben hasta olmasaydım, ben de o mesele için vilâyat-ı şarkiyeye gidecektim. Ben bütün ruh u canımla Maarif Vekili'ni tebrik ediyorum. Hem 55 seneden beri, Medresetü'z-Zehra namında Şark Üniversitesinin tesisine çalışmak ve o üniversiteyi biri Van'da, biri Diyarbakır'da, biri de Bitlis'te olmak üzere üç tane veya hiç olmazsa bir tane Van'da tesis etmek için, Hürriyetten evvel İstanbul'a geldim. Hürriyet çıktı, o mesele de geri kaldı.

Sonra İttihatçılar zamanında Sultan Reşad'ın Rumeli'ye seyahati münasebetiyle Kosova'ya gittim. O vakit Kosova'da büyük bir İslâmî darülfünun tesisine teşebbüs edilmişti. Ben orada hem İttihatçılara, hem Sultan Reşad'a dedim ki: "Şark böyle bir darülfününa daha ziyade muhtaç ve âlem-i İslâm'ın merkezi hükmündedir."

O vakit bana vaad ettiler. Sonra Balkan harbi çıktı. O medrese yeri istilâ edildi. Ben de dedim ki: "Öyleyse o 20 bin altın lirayı Şark Darülfününuna veriniz." Kabul ettiler.

Ben de Van'a gittim. Ve bin lira ile Van gölü kenarında Artemit'te temelini attıktan sonra Harb-i Umumî çıktı. Tekrar geri kaldı.

Esaretten kurtulduktan sonra İstanbul'a geldim. Hareket-i Milliyeye hizmetimden dolayı Ankara'ya çağırdılar. Ben de gittim. Sonra dedim: "Bütün hayatımda bu darülfününu takip ediyorum. Sultan Reşad ve İttihatçılar 20 bin altın lirayı verdiler. Siz de o kadar ilâve ediniz." Onlar 150 bin banknot vermeye karar verdiler. Ben dedim: "Bunu mebuslar imza etmelidirler."

Bazı mebuslar dediler: "Yalnız sen medrese usulüyle sırf İslâmiyet noktasında gidiyorsun. Hâlbuki şimdi garplılara benzemek lâzım."

Dedim: "O vilâyat-ı şarkiye âlem-i İslâm'ın bir nevi merkezi hükmünde, fünûn-u cedide yanında ulûm-u diniye de lâzım ve elzemdir. Çünkü ekser enbiyâ şarkta ve ekser hükemâ garpta gelmesi gösteriyor ki: *Şarkın terakkiyatı din ile kaimdir.*[1(Hâşiye)] Başka vilâyetlerde sırf fünûn-u cedide okutturursanız

---

1 (Hâşiye) Hattâ o zamandan evvel Türk olmayan bir talebem vardı. Eski medresemde hamiyetli ve gayet zeki o talebem ulûm-u diniyeden aldığı hamiyet dersiyle her vakit derdi: "Salih bir Türk elbette fâsık kardeşimden, babamdan bana daha ziyade kardeş ve akrabadır." Sonra aynı talebe talihsizliğinden sırf maddî fünun-u cedide okumuş. Sonra ben dört ⇨

da, Şarkta her halde millet, vatan maslahatı namına, ulûm-u diniye esas olmalıdır. Yoksa Türk olmayan Müslümanlar, Türke hakikî kardeşliği hissedemeyecek. Şimdi bu kadar düşmanlara karşı teâvün ve tesanüde mecburuz."

Şimdi ben zehir hastalığıyla ziyade rahatsız vaziyette ve çok ihtiyarlık sebebiyle elli beş senelik bir gaye-i hayatımı görüp takip etmekten mahrum kaldığım gibi, Ankara'ya gidip şark terakkiyatının anahtarı olan bu müesseseye çalışanları ruh u canımla tebrik etmekten dahi mahrum kalıyorum.

Yalnız, otuz beş sene evvel Ebuzziya Matbaasında tab' edilen *Münazarat* ve *Saykalü'l-İslâmiyet* namındaki eserim, elbette Maarif Vekilinin nazarından kaçmamış. Benim bedelime o eser konuşsun. Ben hayatımdan ümidim kesilmiş gibiyim. Fakat o azîm üniversitenin temelleri ve esasatı ve mânevî bir programı ve muazzam bir tedrisatı nevinden, Risale-i Nur'un yüz elli risalesini kendime tevkil ediyorum. Bu vatan ve milletin istikbalinin fedakâr genç üniversite talebelerine ve maarif dairesine arz edip bu meselede muvaffakiyete mazhar olan Tevfik İleri'nin bu bîçâre Said'e bedel Risale-i Nur'a himayetkârâne sahip çıkmasını rahmet-i ilâhîden niyaz ediyorum.

اَلْبَاقِي هُوَ الْبَاقِي[1]

Çok hasta, çok ihtiyar, garip, tecrid içinde
Said Nursî

sene sonra onunla görüştüm. Hamiyet-i milliye bahsi oldu. O dedi ki: "Ben şimdi Râfizî bir Kürdü, salih bir Türk hocasına tercih ederim." Ben de "Eyvah!" dedim. "Sen ne kadar bozulmuşsun." Bir hafta çalıştım. Onu kurtardım. Eski hakikatli hamiyetine çevirdim. Sonra Meclis-i Mebusan'daki bana muhalefet eden mebuslara dedim: O talebenin evvelki hali Türk milletine ne kadar lüzumu var. Ve ikinci halinin ne kadar vatan menfaatine uygun olmadığını fikrinize havale ediyorum. Demek farz-ı muhal olarak siz başka yerde dünyayı dine tercih edip siyasetçe dine ehemmiyet vermeseniz de herhalde şark vilâyetlerinde din tedrisatına âzamî ehemmiyet vermek lâzım. O vakit bana muhalif mebuslar da çıkıp o lâyihamı 163 mebus imza ettiler. Bu kadar imzayı taşıyan bir istidayı elbette yirmi yedi sene istibdad-ı mutlak onu bozamamış.

1 Kendinden başka her şeyin fâni olduğu gerçek Bâkî, Allah'tır.

Doğu Üniversitesi Hakkında Tahrifçi Bir Gazeteye Cevaptır

Muhalif bir partinin şiddetli ve tenkitçi tarafından bir mensubu, yani *Ulus*'un 01.04.1954 tarihli nüshasında yazılan Atatürk Üniversitesi hakkındaki makaleye cevap hükmünde o üniversitenin hakikatini beyan ediyoruz. Şöyle ki:

Şimdi Atatürk Üniversitesi namı verilen bu Darülfünunun küşadına üstadımız Said Nursî 50 seneden beri büyük bir gayretle çalışmıştır. Üstadımız İttihatçılara muhalif olduğu halde onlar ve Sultan Reşad, bu Darülfünunun inşası için 19 bin altın tahsis etmiş, Van'da Üstadımız temellerini atmıştı. Fakat Harb-i Umumî'nin vukuuyla geri kalmıştı. Sonra devr-i Cumhuriyetin ibtidasında üstadımız Said Nursî'nin Ankara'da Meclis-i Mebusan'a istenilmesiyle, Üstadımız tekrar teşebbüse geçmişti. Orada Üstadımız o zamanın idaresine tam muhalif ve siyaseti bütün bütün terk ettiği ve bazı cihetle de muhalif olduğunu ve "Dünyanıza karışmayacağım." dediği ve hattâ Mustafa Kemâl'e "Namaz kılmayan haindir." dediği ve onun teklif ettiği büyük servet, maaş, şark vaiz-i umumîliği gibi büyük tekliflerini kabul etmediği halde, Şark Darülfünununun tesisi için 150 bin banknotun 200 mebustan 163 mebusun imzası ve Mustafa Kemâl'in tasdikiyle verilmesine karar verilmişti. Demek ki, şarkın en mühim meselesi o zaman o üniversiteydi. Şimdi yirmi derece daha ziyade ihtiyaç var. Nihayet yine Üstadımızın maddî ve mânevî gayret ve teşvikleri neticesiyle yapılmasına bu hükûmet-i İslâmiye zamanında karar verildi.

Bu Şark Üniversitesi'nin o cihanşümul kıymet ve ehemmiyetini, bir bahr-i ummandan bir katre takdim eder misillü iki-üç nokta olarak arz ederiz:

Birincisi: Bu Darülfünun hem İran, hem Arabistan, hem Mısır ve Afganistan, hem Pakistan ve Türkistan ve Anadolu'nun merkezinde bir kalb hükmündedir. Ve hem bir Camiü'l-Ezher, bir Medresetü'z-Zehra'dır.

İkincisi: Şimdi umum beşerde sulh-u umumî için, yani beşerin ifsad edilmemesi için çareler aranıyor, paktlar kuruluyor. Ve madem bu hükümet-i İslâmiye musâlahat-ı umumiye ve hükûmetin selâmeti için, Yugoslavya'ya, tâ İspanya'ya kadar onları okşayarak dostluk kurmaya çalışıyor.

İşte bunların çare-i yegânesinin bir delili olarak gösteriyoruz ki, tesis edilecek Şark Darülfünunu'nun ilk müteşebbisinin bir ders kitabı olan ve ulûm-u müsbete ve fenniye ile ulûm-u imaniyeyi barıştıran ve bu otuz seneden beri bütün filozoflara meydan okuyan ve resmî ulemâya dokunduğu ve eski

hükûmetle resmen mübareze ettiği halde bütün bunlar tarafından takdir ve tahsine mazhar olan ve mahkemelerde beraat kazanan Risale-i Nur'un bu vatan ve millete temin ettiği âsâyiş ve emniyettir ki, İslâm memleketlerinde, hususan Fas'ta, Mısır ve Suriye ve İran gibi yerlerde vuku bulan dahilî karışıklıkların bu vatanda görülmemesidir.

İşte, nasıl ki bu vatan ve millette Risale-i Nur –emniyet ve âsâyişin ihlâline sair memleketlerden daha ziyade esbap bulunmasına rağmen– âsâyişi temin etmesi gösteriyor ki: O Doğu Üniversitesinin tesisi, beşeri müsâlemet-i umumiyeye mazhar kılacaktır. Çünkü şimdi tahribat mânevî olduğu için ona mukabil tamirci mânevî bir atom bombası lâzımdır.

İşte, bu zamanda tahribatın mânevî olduğuna ve ona karşı mukabelenin de ancak tamirci mânevî atom bombasıyla mümkün olabileceğine kat'î bir delil olarak, üniversitenin mebde ve çekirdeği olan Risale-i Nur'un bu otuz sene içerisinde Avrupa'dan gelen dehşetli dalâlet ve felsefe ve dinsizlik hücumlarına bir sed teşkil etmesidir. O mânevî tahribata karşı Risale-i Nur tamirci ve mânevî bir atom bombası olmuş.

Üçüncüsü: Evet, Şark Üniversitesi bir merkez olarak âlem-i İslâm'ı ve tâ bütün Asya'yı alâkadar edecek bir mahiyet ve ehemmiyette olduğundan, altmış milyon değil, altmış milyar da masraf yapılsa elyaktır.

Yeni Ulus gazetesi muhalif olduğu için, bu meseleyi perde ederek yeni iktidarın bazı büyük memurlarından bu meseleye çalışanlara bir nevi irtica süsünü vermek istiyor. Hâlbuki, bu mesele en yüksek terakkî ve sulh-u umumînin medarıdır. Bu müessese bu hükûmet-i İslâmiye'ye bazı şeâir-i İslâmiye'den Arabî ezan-ı Muhammedî ve din dersleri gibi pek çok kuvvet verecek. Belki bu hükûmetin istikbalinde, tarihlerde kemâl-i takdir ve tahsinle yâd edilmesine en parlak bir vesile olacaktır.

Bu meselenin ihyasıyla hâsıl olan nur ve feyiz, Demokrat hükûmetin en büyük ve cihandeğer bir hizmeti olarak ebede kadar misli görülmemiş bir parlaklıkla lemean edecektir. Ve beynelmilel bir itibarı temin edecektir.

Üstadımızın hastalığı münasebetiyle hizmetinde bulunan
Nur talebeleri

Mahkememizin tehiriyle işlerin Ankara Mahkemesine havale edilmesinde çok hayır var. Şimdi hem Isparta Mahkemesi, hem Van'da Molla Hamid'in ve Diyarbakır'da Mehmet Kaya'nın kitaplarının iadesi ve Afyon, hepsi Ankara'ya bakıyor. Ankara'da olacak hayırlı bir netice ile inşaallah her tarafta birden işlerimiz halledilmiş olacak, hem böyle bir vakitte Nur'lardaki hakâik-i imaniye, hususan Ankara'da nazarların çevrilmesi lâzımmış. İnşaallah bu meselemizin oraya gönderilmesi mühim bir intibaha vesile olacak.

Kardeşiniz
Zübeyir

Üstad'ın Ziyaretçilere Dair Bir Mektubu

Umum dostlarıma, hususan ziyaretçilere dair bir özrümü beyan etmeye mecbur oldum:

Ekser hayatım inzivada geçtiği gibi, otuz-kırk senedir tarassut ve taarruza mâruz kaldığımdan, zaruretsiz sohbet etmekten çekinip tevahhuş ediyorum. Hem eskiden beri maddî ve mânevî hediyeler bana ağır geliyordu. Hem şimdi ziyaretçiler, dostlar çoğalmış, hem mânevî mukabele lâzım gelmiş. Şimdi maddî bir lokma hediye beni hasta ettiği gibi, mânevî bir hediye olan ziyaret etmek, görüşmek, hususan başka yerlerden musafaha için zahmet edip gelmek ziyareti dahi, ehemmiyetli bir hediye-i mâneviyedir. Ona mukabele edemiyorum. Hem de ucuz değil. Mânen pahalıdır. Ben kendimi o hürmete lâyık görmüyorum. Mânen mukabele de edemiyorum. Onun için şimdilik aynen maddî hediye gibi, bir ihsan olarak, bana mânevî hediye gibi olan sohbetten –zaruret olmadan– men edildim. Bazı beni hasta eder; maddî hediyenin tam mukabilini vermediğim vakit beni hasta ettiği gibi. Onun için hatırınız kırılmasın, gücenmeyiniz.

Risale-i Nur'u okumak, on defa benimle görüşmekten daha kârlıdır. Zaten benimle görüşmek âhiret, iman, Kur'ân hesabınadır. Dünya ile alâkamı kestiğim için, dünya hesabına görüşmek mânâsızdır. Âhiret, iman, Kur'ân için ise, Risale-i Nur daha bana ihtiyaç bırakmamış. Hususan Tarihçe-i Hayat'taki mektuplar... Hattâ hizmetimdeki has kardeşlerimle de zaruret olmadan görüşemiyorum. Yalnız bazı Risale-i Nur'un fütuhatına ve neşriyatına ait bazı kimseler için görüşmek istesem, o zaman görüşmek caiz olabilir. Ve bana sıkıntı vermez.

Bu noktayı bilmeyen ziyarete gelenlere haber veriyorum ki, birkaç senedir ceridelerle ilân etmişim ki, benimle görüşmek isteyenleri, hususan uzak yerden gelerek görüşmeden gidenleri hususî dualarıma dâhil ediyorum. Her sabah da dua ediyorum. Onun için de gücenmesinler.

Said Nursî

Çok muhterem kardeşimiz Salih,

Üstadımız sana ve iki dindar ve hakiki milletvekillerine çok selâm ve dua eder, sana ve onlara bin bârekâllah der.

Üstadımız diyor ki:

"Ben çok zaman evvel bekliyordum ki, Urfa tarafında Nur'lara karşı kuvvetli eller sahip olmaya çıksın. Çünkü orası hem Anadolu'nun, hem Arabistan'ın, hem Kürdistan'ın bir nevi merkezi hükmündedir. Nur'lar orada yerleşse, o üç memlekette intişarına vesile olur. Cenab-ı Hakk'a hadsiz şükrediyorum ki, Seyyid Salih gibi gençliğin bir kahramanı ve o havalinin çok kıymettar ve hamiyetkâr ve dindar iki milletvekili Nur'lara sahip çıkmaya başladılar. Ben de kendi paramla aldığım ve zehir hastalığının fazla rahatsızlığı içinde tashih ettiğim bana mahsus bir kısım mecmualarımı onlara gönderiyorum. Çok yerlerden ve çok mühim zatlar tarafından istedikleri halde, ben Urfa'yı her yere tercih ediyorum. İnşaallah bir kısım daha onlara göndereceğim.

Seyyid Salih ve hamiyetkâr milletvekilleri orada inşaallah Kur'ân ve imana tam hizmet edecek ve orayı Isparta'daki Medresetü'z-Zehra ve Mısır'daki Camiü'l-Ezher'in küçük bir numûnesi haline getirmeye vesile olmaya ve Şam ve Bağdat'taki medrese-i İslâmiye'nin bir numûnesini açmaya yol açmalarını rahmet-i ilâhiyeden ümit ediyoruz.

Hem madem Risale-i Nur'un mesleği hıllettir. Ve Urfa ise, İbrahim Halilullah'ın bir menzilidir. İnşaallah hıllet-i İbrahimiye parlayacaktır.

Hem ihtimal-i kavîdir ki, bu dehşetli semli hastalıktan kurtulsam, gelecek kışta Urfa'ya gitmeyi cidden arzu ediyorum."

Üstadımızın sözü bitti. Biz de tekrar selâm ve arz-ı hürmet ederiz.

Risale-i Nur hizmetinde bulunan kardeşiniz
Ziya ve Mehmed

Bütün Urfa halkına, çoluk ve çocuğuna ve mezarda yatanlarına her sabah dua ediyorum. Ve bütün Urfalılara selâm ediyorum. Urfa taşıyla, toprağıyla mübarektir. Ben çok hastayım. Onlar da bana dua etsinler.

اَلْبَاقِي هُوَ الْبَاقِي[1]

Said Nursî

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[2] ، وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ[3]

اَلسَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكَاتُهُ أَبَدًا دَائِمًا[4]

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Âlem-i İslâm'da Leyle-i Kadir telâkki edilen bu Ramazan-ı Şerif'in yirmi yedinci gecesinde bir nevi tesemmümle şiddetli bir mide hastalığı içinde sinirlerimi ve vicdan ve kalbimi istilâ eder gibi bir diğer dehşetli hastalık hissettim. Bu maddî ve mânevî iki dehşetli hastalık içerisinde şefkat hissiyle bütün zîhayatların elemleri hatıra geldi. Şahsî hastalığımdan daha ziyade elîm bir hâlet-i ruhiyeyi hissettim. Bununla beraber seksen küsûr seneye varan ömrümün sonunda seksen sene mânevî bir ibadeti kazandıran en son Leyle-i Kadr'e lâyık çalışamayacağım diye, sâbık iki dehşetli hastalıktan daha şiddetli, hazîn bir meyusiyet içinde âsâba gelen ve nefs-i emmarenin vazifesini gören bir elîm his beni ezdiği aynı zamanda, âyet-i hasbiyenin bir sırrı imdadıma yetişti. Bu üç hastalığı izale edip, Cenab-ı Hakk'a hadsiz şükür olsun ki, hilâf-ı me'mul bir tarzda dayandım. Bu üç hastalığıma da böyle üç merhem sürüldü.

Maddî hastalığın –Hastalar Risalesinde isbat edildiği gibi– bir saat hastalık, sâbir ve mütevekkil insanlara, hiç olmazsa on saat ibadet ve leyle-i Kadir'de ise daha ziyade ibadet hükmüne geçtiği gibi, benim de bu leyle-i Kadir'deki hastalığım, iktidarsızlığımla yapamadığım leyle-i Kadir'deki hizmetin yerine geçmesiyle, tam şifa verici bir merhem oldu.

Ve bütün zîhayatın hastalık ve elemlerinden şefkat sırrıyla bana gelen teellüm marazını birden rahîmiyet-i ilâhiyenin tecellîsi ile; yani, mahlûkları

---

1 Kendinden başka her şeyin fânî olduğu gerçek Bâkî, Allah'tır.

2 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

3 "Hiç bir şey yoktur ki, O'nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor bulunmasın." (İsrâ sûresi, 17/44)

4 Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi; sonsuza kadar sürekli üzerinize olsun.

yaratanın şefkat ve rahîmiyeti ve rahmeti tam kâfi olmasından, onların elemlerini onlar için bir nevi lezzete veya mükâfata çevirdiğinden, o rahmet-i ilâhiyeden daha ileri şefkati sürmek mânâsız ve haksız olduğundan, şefkatten gelen elemi, bir mânevî sürura ve lezzete çevirdi. Yalnız merhem değil, belki şifa da verdi.

Ve en son ömrümde en ziyade kıymettar mânevî bir hazineyi kaybetmekteki mânevî eleme karşı, Nur'un has şâkirtlerinin her birisi şirket-i mâneviye sırrıyla umum namına dahi dua ile ve amel-i sâlihle çalıştıklarından, hem *el-Hüccetü'z-Zehra*'da, hem *Nur Anahtarı*'nda izah edilen; teşehhüdde ve Fatiha'da bütün mevcudat ve zîhayat cemaatinin dualarına ve tevhiddeki dâvâlarına iştirak suretiyle, hususan *toprak*, *hava*, *su* ve *nur* unsurları birer dil olmasıyla, topraktan çıkan bütün hayat hediyeleri ve sudan mübârekât ve tebrikât ve havadan şükür ve ibadetin temessülleri ve nur unsurundan maddî ve mânevî tayyibatlar, güzellikler tarzında, teşehhüdde ve Fatiha'da, kâinattaki bütün nimetlerden gelen şükürler ve hamdler ve bütün mahlûkatın, hususan zîhayatların küllî ibadetleri ve bütün istiâneleri ve doğru yolda giden bütün ehl-i hakikate ve ehl-i imanın yolundan gidenlere, mânevî refakat etmekle onların dualarına ve dâvâlarına tasdik suretinde âmînlerle iştirak ederek, âmîn demekle hissedar olmanın küllî sırrı o gece imdadıma geldi.

Gayet hasta, zayıf, meyus bir halde, cüz'î bir hizmet edememekteki mânevî elîm hastalığıma öyle bir tiryâk oldu ki, ben hakikaten en sağlam hallerimde ve en genç zamanlarımda, en zevkli ve lezzetli evradımda bulamadığım bir mânevî süruru hissettim. Ve hadsiz şükür edip, o dehşetli hastalığıma razı oldum.

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ بِعَدَدِ عَاشِرَاتِ دَقَائِقِ شَهْرِ رَمَضَانَ فِي كُلِّ زَمَانٍ[1]

dedim.

اَلْبَاقِي هُوَ الْبَاقِي[2]

Kardeşiniz
Said Nursî

---

1 Her zamanda gelen bütün Ramazan aylarının âşireleri adedince Allah'a hamd olsun.

2 Kendinden başka her şeyin fâni olduğu gerçek Bâkî, Allah'tır.

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1]

Üstadımız Der:

Benimle görüşmek isteyen aziz kardeşlerime beyan ediyorum ki:

İnsanlarla görüşmeye zaruret olmadıkça tahammülüm kalmadığından, hem şimdi tesemmümden, zâfiyetten, ihtiyarlıktan ve hasta bulunmuş olmaktan dolayı fazla konuşamıyorum. Buna mukabil, katiyen size haber veriyorum ki, Risale-i Nur'un her bir kitabı bir Said'dir. Siz hangi kitaba baksanız, benimle karşı karşıya görüşmekten on defa ziyade hem faydalanır, hem hakikî bir surette benimle görüşmüş olursunuz. Ben şuna karar vermiştim ki, Allah için benimle görüşmek isteyenleri, görüşmediklerine bedel, her sabah okuduklarıma, dualarıma dahil ediyorum ve etmekte devam edeceğim.

Şimdi bir-iki aydır Üstadımız bir hizmetkârıyla dahi konuşamıyor. Konuştuğu vakit bir hararet başlıyor. Bunun hikmetini bir ihtara binâen söyledi ki:

"Risale-i Nur bana hiç ihtiyaç bırakmıyor. Konuşmaya lüzum kalmadı. Hem ben âciz şahsımla, binler dostlarımdan yirmi-otuz dostla konuşabilirim. Yirmi adamın hatırı için binler adamın hatırını rencide etmemek için konuşmaktan men edildim ihtimali kavîdir. Hususî görüşmediğim için mâzur görsünler. Hattâ bayramda musafaha etmek ve ona bakmaya tahammül edemiyor.[2(Hâşiye)] Onun için hatırları kırılmasın."

---

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

2 (Hâşiye) Şimdi hem Ankara, hem İstanbul, hem Samsun, hem Antalya Risale-i Nur'un neşrine başladığı cihetle, gizli din düşmanı komiteler o neşriyata karşı bir evham vermemek için, şimdilik has dostları da kabul etmemeye mecbur oldu. Tâ, Sözler'in tab'ı tamam oluncaya kadar.

> Dört sene evvel Üstadımız hastalığı yüzünden beni Ankara'da Risale-i Nur'un mahkemeleriyle alâkadar işlerini takip için tevkil ettirdiği zaman, bazı mebuslara gönderdiğimiz ilişik mektubumuzu yeniden sizlere ve muhterem mebusların nazar-ı irfanlarına takdim ediyoruz.
>
> Buna sebep, aynı meselenin devam etmesidir. Bilhassa son aylarda şark vilâyetlerinde kurulması için teşebbüse geçilen yeni üniversitedir.

Risale-i Nur'un bu otuz senelik zamanda dahil ve hariçteki fevkalâde intişarıyla her tarafta hüsn-ü tesiri ve şark vilâyetlerinde elli beş seneden beri büyük bir darülfununun kurulmasına çalışması, birbirini takip eden ve birbirini tamamlayan bu zamanda âlem-i İslâm'ı şiddetli alâkadar eden iki mühim meseledir. Bu iki netice-i azîme, hem bu milleti, hususan şark vilâyetlerini, hem dört yüz milyon İslâm milletlerini, hem sulh-u umumîye muhtaç Hıristiyanlık dünyasını da alâkadar edip ve tesirini gösteren medar-ı iftihar iki ehemmiyetli hâdisedir. Ve İslâm dininin ve Kur'ân hakikatlerinin küllî ve umumî iki nâşiri ve ilâncısıdır.

Üstadımız elli beş seneden beri âzamî gayretle ve müteaddit vesilelerle Şarkî Anadolu'da Câmiü'l-Ezher'e muvafık Medresetü'z-Zehra namıyla bir İslâm üniversitesinin kurulması için çalışmış ve bunun kat'î lüzumunu daima ileri sürmüştür. Reisicumhura ve Başvekile hitaben, onları bu meseleden tebrik eden Üstadımızın yazısında denildiği gibi, Şark Darülfununu âlem-i İslâm'ın bir nevi merkezinde olarak beyne'l-İslâm medar-ı iftihar bir makam kazanacaktır. O vilâyetlerde medfun çok aziz ve mübarek binlerle ulemâ ve ârifin, şühedâ ve muhakkikîn ecdatlarımızın mâzideki pek kıymetli ve kudsî hizmet-i diniyeleri, mânevî, bâkî hasletleri bu darülfununla dahi tecessüm ederek vazife-i imaniyelerini daha geniş bir sahada yapacaklardır.

Şark Üniversitesinin bir nevi programı olmaya lâyık üssü'l-esas dersi ise, Kur'ân-ı Hakîm'in hakâik-i imaniyesini tefsir eden ve bütün meselelerini, fünun-u akliye ile ve delâil-i mantıkıye ve müsbete ile tesbit ettiren ve mâkulâtla ders veren Risale-i Nur'dur ki, yeni asrın üniversitelerinde ve mekteplerinde okutulmaya şâyandır.

Risale-i Nur, Şarkî Anadolu'da yer yer kurulmuş ve yüzyıllardan beri o havalide mânevî âb-ı hayat menbâları vazifesini görmüş bulunan medreselerinin ve üstadlarının bir talebesi vasıtasıyla zuhur etmiştir ki; bu son münevver meyvelerle o muhterem üstadlar, yeniden vazife başına geçip vazife-i tenviriyelerini ve hizmet-i Kur'âniye'lerini bu suretle cihan-şumûl bir vüs'ate inkılâp

ettirmelerini bütün ruhumuzla ümit ve rahmet-i ilâhiyeden temenni ve niyaz ediyoruz. Bu duamıza zaman ve zeminin şerâit-i hayatiyesi ve musalemet-i umumiyenin lüzumu da "âmin, âmîn.." diyor ve diyecektir.

Evet, şarktaki ilim ve irfan faaliyetinin bir semeresi ve netice-i külliyesi olan Risale-i Nur, Şark Darülfununu'nun İslâmiyet noktasında bir programı olması hasebiyle İslâmiyet'e, bu millete ve âlem-i İslâm'a hizmete çalışanları şiddetle alâkadar etmektedir. Ve şimdi Amerika'da ve Avrupa'da Nur Risalelerini istemeleri ve oralarda intişarı, bu müddeamızın fevkalâde ehemmiyetini gösterir.

Mustafa Sungur

Yazıları beş vecihle iftira ve yalan olduğunu gördüğüm bir gazeteyi bana okudular. Böyle iftiraların hem Isparta'ya, hem neşredenlere büyük zararı var.

Birinci yalan: Nur Risalelerini okuyanlara mürid ve tarikat diye beni tarikat dersi vermekle itham ediyor. Hâlbuki beni tanıyanlar biliyorlar ki, mahkemelerde de sabit olduğu gibi, *ben tarikat dersi değil; imanın, Kur'ân'ın hakikatlerini ders veriyorum. Dersimi dinleyenlere Nur talebesi denir. Mesleğimiz tarikat değil, imanın hakikatleridir.*

İkinci yalanı: İftira eden gazete, başka bir gazeteyi kendine teşrik etmekle, bazı yanlış tabirler karıştırmasıyla diyor ki: "Eğirdir gençleri Said ve müridleriyle mücadeleye başladılar."

Katiyen bunun aslı olmadığını bütün Isparta ve Eğirdir gençleri biliyorlar. Hattâ Isparta ve Eğirdir gençleri bunu işittikleri vakit hiddetle protesto ediyorlar. Yalnız Ankara'da bulunan Eğirdirli genç olmayan bir adam, otuz sene evvel benimle görüşmesini az tenkitkârâne yazmış. Buna "Gençler mücadeleye başladılar." namını vermek ne kadar zâhir bir yalandır! Hâlbuki, kim olursa olsun, bütün gençlere karşı daima kardeş nazarıyla bakıyorum. Bana yahut talebelerime karşı Isparta ve Eğirdir'de hiçbir gencin mücadelesini işitmemişim.

Üçüncü iftirası: O iftira eden gazete başka birisinin diliyle diyor ki: "Said ve müridleri gizli siyaset çeviriyorlar. Emniyeti bozmak tarzında nizamatı değiştirmeye çalışıyorlar."

Bunun yalan olduğuna yirmi sekiz senede beş mahkeme beraat vermesiyle gösteriyor ki, siyasetle hiçbir alâkam yok. Ve hiçbir emare bulunmaması,

bunun ne kadar iftira olduğunu gösteriyor. Hattâ otuz beş seneden beri siyasetten çekildiğimi bütün dostlarım biliyorlar. Bu hakikat mahkemeler tarafından da sabit olmuştur.

Dördüncü iftirası: Said Nursî bazı kadınlara şeytandır demiş. Bu iftiranın aslı: "Eskiden büyük şehirlerde açık-saçık, çıplaklık derecesinde, hususan yarım çıplak Hıristiyan kızları, şeytan kumandasında ahlâk-ı İslâmiye'ye zarar veriyorlar."

İşte böyle birkaç tane açık gezenler hakkındaki bir sözü başka surete çevirip mutlak kadınlara teşmil ederek tâbiri çirkinleştirip istimal etmesi, pek çirkin ve zâhir bir iftiradır. "Kadınlarla Muhavere" namındaki risalemde, kadınlara büyük bir hürmet ve ehemmiyet ve kıymet verdiğimi, hattâ şefkat cihetinde erkeklerden pek ileri olduklarından, Risale-i Nur'un mühim bir esası şefkat olduğundan, bu mübarek hemşirelerimi "Muhterem Hemşirelerim" namıyla yâd ediyorum. Onların samimiyet ve ihlâslarını ziyade görüyorum.

Beşinci hakaretkârâne iftirası: Gerilemek ve irtica, yani İslâmiyet ahkâmına, ahlâkına dönmek mânâsıyla "mel'un fikir" tâbiri kullanması, küre-i arzı titretecek kâfirâne bir iftira olduğu gibi, yalnız Ispartalılara ve Nur talebelerine değil, belki âlem-i İslâm'a karşı bir ihanettir.

Çok hasta ve çok ihtiyar
Said Nursî

(Üstadımızın köylerde dolaştığına dair çıkarılan uydurma habere karşı bir cevaptır; mûcib-i merak hiçbir şey yoktur.)

Üstadımız Said Nursî'nin iki seneden beri misafir bulunduğu Isparta emniyetine bir maruzatımızdır.

1– Üstadımız Said Nursî otuz seneden beri bu Anadolu memleketinde gezdiği bütün vilâyet ve kazalarda kendisini zabıtanın bir misafiri olarak telâkki etmiş ve zabıta efradı daima dostane ve himayetkârâne muamele göstermiştir. Kur'ân'ın hakikî ve parlak bir tefsiri olan Risale-i Nur'u Isparta'da otuz sene evvel telife başlayan Üstadımız, hakâik-i imaniyeye gayet tesirli bir surette hizmet etmekle, tamamen âhirete müteveccih olan bu hizmetinin dünyevî bir faydası olarak, iman sebebiyle kalblerde fenalığa karşı daimî bir yasakçı bırakmıştır. Onun neticesidir ki, âsâyişin teminine vesile olmuştur.

Evet, Üstadımız adalet-i hakikiyeyi ifade eden وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ أُخْرٰى[1] yani, "Birisinin hatasıyla başkası mesul olamaz." âyet-i Kur'âniye'si ve "Bir mâsumun hakkı yüz şerir için dahi feda edilemez."[2] gibi düstur-u Kur'âniye gereğince, yüzde on zâlimler yüzünden doksan mâsumlara zarar vermek, hakikî adalete, evâmir-i Kur'âniye'ye tamamen zıttır… diye her tarafta neşretmiş ve kendisine zulüm yapılmasına karşı millet-i İslâmiye'nin selâmeti için "Ben, değil dünya hayatımı, belki âhiret hayatımı da feda ediyorum." demiş ve demektedir.

Risale-i Nur'un hakâik-i imaniye dersleriyle ve bütün mahkemelerde beraati netice veren müdafaalarındaki Kur'ânî hakikatlerle hayat-ı içtimaiyenin uhrevî ve dünyevî saadetine rehber olan hakâiki ders veren ve dolayısıyla âsâyişin muhafazasına ve emniyet-i umumiyenin teminine en büyük bir vesile Üstadımız olduğu, hayat-ı içtimaiyenin saadetiyle alâkadar hamiyet-perver zatların tasdikiyle sabittir. Otuz seneden beri müteaddit tetkikler ve mahkemelerin beraat kararları vermesiyle ve şimdi de tamamen serbest bulunmasıyla ve eserleri büyük bir vüs'atle her tarafta, Anadolu'da ve âlem-i İslâm'ın merkezlerinde ve garb memleketlerinin bazılarında yayılarak takdir ve tebriklere mazhar olmasıyla en ince esrarına kadar büyük bir dikkat ve ehemmiyetle her hali tetkik edilen Üstadımızın mûcib-i mesuliyet hiçbir hali gösterilememiştir.

Bir tarafta komünizm gibi din, ahlâk ve an'ane aleyhinde olup pek müthiş bir tahribatla yarı Avrupa'yı, Çin'i istilâ eden, umum dünyaya karşı müfsid, yırtıcı rejim-i küfrîsine mukabil; milletler, devletler mâbeyninde tedbir aldıran ve bununla beraber haricî, gizli ifsad komiteleri de bu vatan aleyhinde müthiş bir herc ü merce çalıştıkları bir zamanda, biz otuz senelik pek hâlis ve tesirli geniş bir hizmeti ibraz ederek ve Üstadımız Said Nursî'nin eserleri olan Risale-i Nur nüshalarından yüz binlerinin intişarıyla ve yüz binleri geçen okuyucularının hüsn-ü halini göstererek ve zabıtaca Nur talebelerinden âsâyiş aleyhinde birtekinin gösterilmemesini şahid tutarak deriz ve katiyen sabittir ki, Risale-i Nur o tahribatçı cereyanı durduran Kur'ânî ve imânî bir seddir. İnsaflı zabıta ehli de bu tahakkuk etmiş hakikate şehadet ediyorlar.

İman hizmetinin mânevî, uhrevî faydalarından kat-ı nazar, dünyevî, millete ait mühim bir faydasını vaktiyle Üstadımız şu suretle ifade etmiştir ki, zaman bunun ne kadar doğru olduğunu göstermiştir. O zaman demiş:

---

1 En'âm sûresi, 6/164; İsrâ sûresi, 17/15; Fâtır sûresi, 35/18; Zümer sûresi, 39/7; Necm sûresi, 53/38.

2 Mâide sûresi, 5/32.

"Şimdi bu memleketin, bu vatan ve milletin saadet-i hayatiye ve ebediyesi noktasında iki müthiş cereyan var:

Birisi: Şimalde çıkan dehşetli dinsizlik cereyanının bu vatanı mânevî istilâsına karşı Kur'ân'ın hakikatleri ve imanın nurlarıyla mukabele etmektir. Çünkü o dinsizlik cereyanı mânevî tahribat nev'inden olduğundan karşısında bir mânevî mukabele olmalıdır. Hakâik-i Kur'âniye'nin lemeâtı olan Risale-i Nur mânevî tâmirci bir atom bombası olarak bu dalâlet cereyanına mukabele edebilir ve etmiştir.

İkincisi: Bin seneden beri İslâmiyet'in kahraman bir ordusu ve bayraktarı olan Türk milletine âlem-i İslâm'ın adâvetini izâle etmek, Türkler yine eskisi gibi İslâmiyet'in kahramanıdırlar kanaatini verdirmektir. Bu suretle 400 milyon hakikî kardeşleri bu millete kazandırmakla saadet-i hayatiyesine en ehemmiyetli bir hizmeti îfâ eylemektir ki, Risale-i Nur iman hakikatlerini bu vatanda neşrederek bu azîm faydayı fiilen göstermiştir.

Risale-i Nur'un bir talebesi, evvelce elinde Nur Risaleleriyle ve oradan çıkardığı mev'izelerle şark hudut bölgesinde Rusların o zamanda o havalideki propagandalarını durdurmuştu. Bu suretle, birtek talebe bir ordu kadar vatana, millete ve âsâyişe hizmet etmiştir. Risale-i Nur'un gaye ve maksadı tamamen uhrevî ve rıza-yı ilâhî dairesinde imana hizmet etmek olduğundan, netice verdiği sair dünyevî iyilikler dolayısıyla, hayat-ı içtimaiyeye ait bir faydasıdır."

2– Otuz-kırk seneden beri inzivada tecrid, hastalık ve hapis gibi sebeplerle, zaruret olmadıkça insanlarla görüşmeye tahammülü olmadığı için, hariçten gelen dostlarını daima hatırlarını kırarak onları geri çevirmesi ve akşamdan ertesi gününün sabahına kadar hizmetçileri dahi yanına kabul etmemesi öyle bir hakikattir ki, bu kadar zâhir ve gözle görünen bu hakikat karşısında başka bir söz söylemeye lüzum yoktur. Üstadımız Said Nursî'nin eskiden beri bir fıtrî seciyesidir ki; inziva ve insanlarla zaruret olmadıkça görüşmemek, bir düstur-u hayatı olmuştur. Hattâ, hayatta kalan tek bir kardeşini dahi, yakın bir şehirde iken otuz seneden beri görmediği halde, görüşmek için yanına çağırmamıştır. Hem hizmetçileri de akşamdan ertesi gün sabaha kadar şiddetli bir zaruret olmadıkça odasına girememektedirler. Şiddetli hastalığı ve görüşmeye tahammülü olmaması sebebiyle, hariçten gelen çok dostlarının hatırlarını incitip, görüşmeden geri çeviriyor. Üstadımızla otuz seneden beri alâkadar olup dostane vaziyet gösteren zabıtaya âsâyiş noktasında Risale-i Nur'la pek ehemmiyetli harika hizmeti sabit olan Üstadımızın bütün hali mahkemelerce medâr-ı tedkik olmakla hiçbir hali zabıtaca gizli kalmadığından, bazı giz-

li din düşmanlarının onun hakkındaki uydurmalarıyla otuz senelik bir müşahedeye dayanan müsbet kanaati bozmamak, hukuk-u umumiyeyi temine çalışanların vazifeleri iktizasıdır.

3– Üstadımız hastadır, hattâ Cuma'ya dahi çıkamamaktadır. Arasıra hava almaya pek ziyade muhtaç oluyor. Bu sebepten, pek nadir olarak kendine mahsus bir odası bulunan ve otuz sene evvel on sene ikamet ettiği Barla Köyüne gider, bir müddet kalır, gelir. Bazen de burada, yaz mevsiminde insanların bulunmadığı, şehrin haricindeki mahallere giderek iki-üç saat teneffüs eder, gelir. İhtiyarlığı, hastalığı dolayısıyla yayan yürüyememekte olduğundan ve halkın hürmetkâr vaziyetiyle rahatsız etmemesi için bu basit gidip-gelmeyi otomobille yapar. Bunun haricinde hiçbir köye, meskûn hiçbir mahalle, hattâ otuz senelik dostları bulunan yerlere dahi mezkûr sebeplerle gitmiyor. İşte hal ve vaziyet bundan ibarettir. Hakikat-i hal de budur.

Hizmetinde bulunan
Tâhirî, Zübeyir

Hâşiye: Çok yerlerde neşredilen ve müddeînin huzursuzluk ithamının ademini gösteren ve Ankara Emniyet Umum Müdürlüğüne verilen bir hakikattir.

Nur Talebeleri Âsâyişçidirler.

Âsâyişi muhafaza ettiklerinin delil-i kat'îsi şudur:

Altı vilâyetin altı zabıta dairesi, 600 bin talebelerin yirmi sekiz sene zarfında haksız muamelelere mâruz kaldıkları halde hiçbir vukuatlarını kaydedememeleri, hattâ Afyon Savcısının âsâyiş ithamına mukabil Üstadımız demiş: "Bu yirmi sekiz senede birtek vukuatı gösterebilir misiniz? Mâdem gösteremediniz, nasıl bu ithamı ileri sürüyorsunuz? Yalnız küçük bir talebenin başka bir meseleden küçük bir vukuatından başka ve 600 bin talebeden hiçbir vukuatları olmadığı kat'î isbat eder ki, âsâyişi Nur talebeleri muhafaza ediyorlar." diye Afyon'da savcıya demiş ve susturmuştur.

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1]

Aziz kardeşlerim,

Bu defa motorlu kayık içinde Eğirdir'den Barla'ya giderken denizin dehşetli, emsalsiz fırtınası leyle-i Kadir'deki dehşetli hastalık gibi, zahmet noktasını kaldırıp büyük bir rahmete vesile olduğunu sizlere müjde veriyorum. Altı arkadaşla beraber şehid olmak, yedi ihtimalden altı ihtimalle deniz bize geniş bir kabir olmak için zemin hazırlandı. Fakat o hal altında, mükerrer tecrübelerle yağmurun Risale-i Nur'la alâkadarlığı ve şimdi çok zamandır yağmura şiddetli ihtiyaç olduğu bu zamanda Risale-i Nur'un gizli düşmanlarının tehlikesinden ve geniş plânından kurtulmasına bir işaret olarak o dehşetli hâletimiz bir sadaka-yı makbule hükmüne geçtiği remziyle, o rahmet-i ilâhîden gelen emr-i rahmânîyi imtisalindeki iştiyakla yağmurun bir annesi olan bu deniz, o rahmete dair emr-i ilâhîyi gayet heyecanla ve iştiyakla, acelelikle getirmek için, bir şefkat tokadı nevinden Nur talebeleri olan bizim başımızı tokatla yüzümüzü ve gözümüzü yağmurla okşadı.

Biz bu hâleti zâhiren hiddet, mânen şefkatkârâne okşamak nev'inde gördük. Ben daha fırtına ve yağmur başlamadan evvel hiss-i kable'l-vuku ile, hazine-i rahmete bir anahtar olacak dehşetli ve heyecanlı bir musibet hissettiğimden, mütemadiyen Cevşen'i ve Şâh-ı Nakşibend'in virdini okuyordum. Denizin o dehşeti içinde kemâl-i şevkle o mübarek denizi kabir olarak kabul ediyordum. Böyle kaza ile vefat eden şehid hükmünde olduğu gibi, şehid de velî hükmünde olmasından, altı arkadaşıma acımadım. Yalnız içinde bulunan çocuğa bir parça acıdım. O kayığın makinesi bozulduğu ve yelkeni de, rüzgâr onun aksiyle geldiği için fayda vermediğini ve denizin mevcleri de pek büyük, evvelâ kayığa ve zâhiren bize hücum etmesiyle beraber kayığın içine girmediği için, kemâl-i sabır ve şükürle karşıladık ve sâlimen sahile çıktık. اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ عَلٰى كُلِّ حَالٍ[2] dedik.

Said Nursî

---

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

2 "Bize uygun gördüğü her hâlimizden ötürü hamdolsun Rabbimize.." Bkz.: Tirmizî, *deavât* 128; Ebû Dâvûd, *edeb* 97, 98; İbni Mâce, *edeb 55*, *duâ* 2; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 2/117.

Üstadımız Diyor ki:

"Ben elli-altmış senedir küfr-ü mutlaka karşı imana hizmet etmek ve küfr-ü mutlakın neticesi olan anarşilikten milleti kurtarmak için bütün kuvvetimle iman hizmetindeki ihlâsın neticesi olan âsâyişi muhafaza ile, bir câni yüzünden on mâsumu zulümden kurtarmak için rahatımı, şerefimi, haysiyetimi, hattâ lüzum olsa hayatımı feda etmekle, her bir tazyikata, mânâsız, lüzumsuz şeylere karşı sabır ve tahammül ettim. İşte, benim otuz-kırk senedir bu hizmet-i imaniye için, benim hakkımda habbeyi kubbe yapıp, bir bardak suda fırtına çıkarıp beni tâciz ettikleri halde, sırf hizmet-i imaniyenin bir neticesi olan âsâyiş için sabır ve tahammül ettim. Bir misali, beş mahkeme huzurunda hiç benim kıyafetime ilişilmediği halde ve mütemadiyen gezdiğim halde ve hattâ İstanbul'da mahkememde yüz yirmi polis bulunduğu halde, aynı kıyafetime ilişmediler ve iki ay İstanbul'da yaya gezdiğim halde, mümânaat etmediler ve ilişmeye hiç kimsenin hakkı yok.

Çünkü hem münzevî, hem de camiye gitmiyor ve çarşıda kalabalık yerlerde gezmiyor, yalnız otomobiliyle çıkıyor. İnsanlarla zaruret olmadan konuşmuyor, yalnız teneffüs için dağlar başında ve hâli yerlerde geziyor. Şimdi ehl-i dünyanın hiçbir hakkı yoktur ki vaziyetime, hâlime ilişsinler."

Bir seyahat münasebetiyle ve otomobili içinde İstanbul'a en mühim bir mesele-i imaniye için gitmesinden, şimdi İstanbul'un bazı resmî adamları yirmi cihette kanunsuz bir tarzda kanun namına Üstadımızı bir bardak suda fırtına koparmak nev'inden, milyonlar fedakâr talebeleri bulunan bir zata sinek kanadı kadar bir ehemmiyeti olmayan bir mesele için resmî adamları yanına göndermek olan yüz cihette ehemmiyetsiz, mânâsız ve bir habbeyi yüz kubbe yapmak gibi bu şeye karşı Üstadımız diyor:

"Madem iman hizmetinde ihlâs-ı etemle, anarşiliği durdurmakla, âsâyişi muhafaza etmekle sabır ve tahammül gerektir. Ben de bunun için rahatımı, haysiyetimi feda ediyorum. Onları da helâl ediyorum."

Üstadımızın bu defa İstanbul'a gitmesi münasebetiyle İstanbul Müdde-i Umumîliğince ifadesinin alınması için yanına gelen iki memura Üstadımız dedi:

"Ben daha evvel bu mesele için mahkemede ifade vermiştim ve mahkeme tahkikat yapmış, neticede beraat vermiş. Başka diyeceğim yok." diyerek, Samsun Mahkemesine giden ve İstanbul Mahkemesinde okuduğu ifâdâtını tekrar söyledi. Hem eskiden aldığı birkaç rapor var ki, hastalığı dolayısıyla başını sarmaya mecburdur ve şiddetli nezleden ve hastalıklardan dolayı istirahate ve

tebdil-i havaya ihtiyacı vardır. Daimî bir yerde kalması sıhhatine münafidir. Daha evvel lüzum da olmadığı için bu raporları göstermeye tenezzül etmiyordu, lüzum görmüyordu.

Hizmetinde bulunan Nur talebeleri
Tâhirî, Zübeyir, Sungur, Hüsnü, Bayram

Üstadımızın Vasiyetnâmesi

Hem benim şahsımın, hem Risale-i Nur'un şahs-ı mânevîsinin sermayesini, kendilerini Risale-i Nur'un hizmetine vakfedenlerin tayınlarına vermek, hususan nafakasını çıkaramayanlara vermek lâzımdır.

Şimdiye kadar birkaç senedir tayınâtları verilen Nur talebeleri, haslara malum olmuş. Ben de yanımda şimdi bulunan kardeşlerimi kendime vâris ve benim vazifemi yapmaya çalışmak lâzım. Tesanüdü de tam muhafaza etsinler.

Evet, bu vasiyetnameyi tasdik ediyorum.
Said Nursî

Vasiyetnâmenin Hâşiyesidir

Üstadımız âhir ömründe insanların sohbetinden men edildiği cihetle anladı ki:

"Bu zamanda şahsiyet cihetiyle insanlara zarar verecek haller var. Risale-i Nur'un mesleğindeki âzamî ihlâs için bu hastalık verilmiş. Çünkü bu zamanda şan, şeref perdesi altında riyakârlık yer aldığından, âzamî ihlâs ile bütün bütün enaniyeti terk lâzımdır. Dostlar uzaktan ruhuma Fatiha okusunlar, mânevî dua ve ziyaret etsinler. Kabrimin yanına gelmesinler. Fatiha uzaktan da olsa ruhuma gelir. Risale-i Nur'daki âzamî ihlâs ile bütün bütün terk-i enaniyet için buna bir mânevî sebep hissediyorum. Kendini Risale-i Nur'a vakfetmiş olan, yanımda bulunanlardan nöbetle birer adam kabrimin yakınında olup, bu mânâyı, lüzumsuz ziyarete gelenlere bildirsinler."

Said Nursî

Menderes'in, Konya Nutkuna Dair Açıklaması

Başvekil, sözlerinin maksatlı olarak tefsirlere tâbi tutulduğunu söylüyor. (Hususî muhabirimizden.)

Ankara: Başvekil Adnan Menderes, Konya'da söylemiş olduğu nutuk dolayısıyla yapılan neşriyat üzerine *Zafer* gazetesinin sorduğu bir suâli şu şekilde cevaplandırmıştır:

"Konya'da Hükûmet Meydanında büyük bir kitle halinde toplanmış bulunan çok muhterem Konyalı vatandaşlarıma karşı söylediğim nutkun lâiklik telâkkimiz hakkındaki kısmının sû-i niyet sahibi kalemlerde nasıl tefsire tâbi tutulduğunu, ben de esefle müşahede ettim. Bunlardan bir kısım sözlerimin kardeşi kardeşe kırdıracak bir mahiyette olduğunu, bir kısmı sağ politikacılara meydan açtığını ve mukaddesatçılık yasağını ortadan kaldırdığını ve netice itibarıyla Türk inkılâplarının büyük esaslarından birini zedelediğini ifade etmişlerdir.

Bütün bu yazılarda dikkatime çarpan cihet, Konya'daki sözlerimin takip olunan maksatlara ve elde edilmek istenilen neticelere göre tahrif edilmiş olmasıdır. Meselenin iyice anlaşılması için, evvelâ Konya'daki sözlerimi bir kere daha ve o günkü Anadolu Ajansında neşredildiği gibi tekrar etmek isterim. O gün aynen şöyle demiştim:

Şimdi size lâiklik telâkkimizden de bahsetmek istiyorum. Lâiklik bir taraftan din ile siyasetin birbirinden ayrılması, diğer taraftan ise vicdan hürriyeti mânâsına gelir. Din ile siyasetin kat'î surette birbirinden ayrılması esasında en küçük tereddüde dahi tahammülümüz yoktur.

Vicdan hürriyeti bahsine gelince: *Türk milleti Müslümandır. Ve Müslüman olarak kalacaktır. Evvelâ kendine ve gelecek nesillere dinini telkin etmesi, onun esasını ve kaidelerini öğretmesi, ebediyen Müslüman kalmasının münakaşa götürmez bir şartıdır. Hâlbuki mekteplerde din dersi olmayınca, evlâdına kendi dinini telkin etmek ve öğretmek isteyen vatandaşlar bu imkânlardan mahrum edilmiş olurlar. Müslüman çocuğu, dinini öğrenmek gibi pek tabiî bir haktan mahrum edilmemek icabeder. Böyle mahrumiyet ve imkânsızlık, vicdan hürriyetine uygundur denilmez. Bu itibarla orta mekteplerimize din dersleri koymak, yerinde bir tedbir olacaktır.*

Dinsiz bir cemiyetin, bir milletin pâyidar olabileceğine inanmıyoruz. En ileri milletlerin dahi din ile siyaset ve dünya işlerini birbirinden ayırdıktan

sonra ne derece dinlerine bağlı kaldıklarını biliyoruz. Bugünkü seviye ile asil milletimize taassup isnadı reva görülemez. Milletimiz dinine sımsıkı bağlı olduğu kadar, umumiyetle dini en temiz duygularla benimsemektedir. İslâmlık, milletimizin vicdanında en musaffâ seviyesini bulmuştur. Müslümanlığı ve onun esaslarını, farizalarını ve kaidelerini kifayetle telkin edip öğretecek öğretmenlerimizin yetiştirilmesine ayrıca gayret sarf edilecektir. Gelecek sene lise derecesinde ilk mezunlarını verecek olan Konya İmam Hatip Mektebi'nin ileri seviyede din tahsili veren bir tedris müessesesi haline getirilmesi ve bu müesseselerin benzerlerinin yurtta fazlalaştırılması uygun olacaktır." demiştir.

"Konya nutkunun bu kısmını muhterem Türk efkârı karşısında öylece tekrar ettikten sonra şunu ehemmiyetle tebarüz ettirmek isterim ki: Beyanatım, herhangi bir iltibasa mahal vermeyecek kadar açıktır. Yapılacak tefsirlerde, ileri sürülecek mütalâalarda bu açık metne sâdık kalmak esastır. Hiç kimse benim söylediğim sözleri tahrif hakkına sahip olmadığı gibi, hiçbir zaman aklımdan geçmeyen maksadı ve niyetleri bana atfetmeye kimsenin hakkı olmamak lâzım gelir."

Hâşiye: Başvekilin Konya'daki ehemmiyetli nutku için umum Nur talebeleri ve mektepli mâsum çocuklar namına bir tebrik yazacaktım. Şimdi kalbime geldi: Risale-i Nur'un serbestiyetine dair müdafaatlarımızın ve ehemmiyetli bir avukatımızın ehl-i vukufa cevabının arkasında, o nutku, Risale-i Nur'un serbestiyetine dair bir sebep ve senet göstermekle Anadolu'daki Müslümanları ve Nur'un bütün talebelerini ona bir mânevî kuvvet ve duacı yapmak, ezan-ı Muhammedî'nin ilânı onlara nasıl bir mânevî kuvvet hükmüne geçti; bu nutukla Risale-i Nur'un serbestiyeti dahi, ona bir mânevî kuvvet hükmüne geçmesi için, ona tebrik yerine, dâvâ vekilimizin haklı müdafaasında bir hâşiye yaptık.[1(Hâşiye)]

Rehber'in müsâderesine bahaneleri reddeden avukat Mihri'nin müdafaatı gibi, Konya'da Başvekilin bu nutku da o bahaneleri reddeden bir hakikattir.

1 (Hâşiye) Bu müdafaa Eşref Edib'in neşrettiği küçük *Tarihçe-i Hayat*'tadır.

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1]

Üstadımız Said Nursî diyor ki:

"Madem Isparta benim hakikî bir memleketimdir. Ben ruh u canımla bu hakikî memleketime ve insanlarına hayır kazandırmak istiyorum. Şimdi çok mühim olan hayır da şudur:

Afyon, nasıl ki bütün Risale-i Nur Külliyatı'nı iade etmekle âlem-i İslâm ve hattâ âlem-i insaniyette çok büyük bir hayra vesile oldu ve sekiz seneden beri olan hatayı hiçe indirip affettirdi. Bu mübarek Isparta dahi, âlem-i İslâm nazarında Mısır Camiü'l-Ezher'i ve eski Şam-ı Şerif mübarekiyetine mazhar olduğundan, elbette Risale-i Nur'u sahiplerine iade etmekle hâsıl olacak çok büyük şeref noktasında Afyon'dan geri kalmayacak. Belki yirmi derece ileri gidecek. Isparta'nın âdil adliyesi, vatan-perver Demokratı ve dindar halkı bu hayr-ı azîmi memleketlerine kazandırmak ve Afyon'un mazhar olduğu şereften yüz derece ziyade bir şerefi kendilerine temin etmek için, bu mübarek Isparta'nın mahsulü olan Nur Risalelerinin iadesine çalışsınlar. Nasıl ki, Isparta'nın bir mebusu olan Tahsin Tola, Ankara ve Afyon'un Risale-i Nur iadesinde yüz adam kadar fayda verip bu hayr-ı azîmin yarısını Ispartalılara kazandırdı…"

Hizmetinde bulunan Nur talebeleri

Üstadımız izzet-i ilmiyeyi muhafaza için eski zamandan beri en büyük reislere tezellül etmedi. Hem halkların hediyesini kabul etmiyordu. Şimdi ise Üstadımız hem zayıf olduğu halde, ehl-i ilme bir mahzuru olmayan hediyeyi ise hastalıkla alamıyor. Hattâ biz hizmetkârlarından dahi en küçük bir şeyi mukabelesiz yiyemiyor. Yese hasta oluyor. Bu hâleti, hiçbir şeye âlet olmayan Risale-i Nur'daki âzamî ihlâsın muhafazası için, bir hastalık suretini aldı ve hastalıkla bu kaidesini bozmaktan men ediliyor, itikadındayız. Hattâ Risale-i Nur'un her tarafta neşir ve intişarının büyük bir bayramı münasebetiyle ehl-i ilme lâzım olan musafaha ve sohbet etmekten ve bu mübarek bayramda da en has talebeleri ve kardeşleriyle musafaha ve sohbetten ve ona bakmaktan da şiddetle sıkılıp âzamî ihlâsın muhafazası için bir hastalık hâleti alarak men edildiği ona ihtar edildi. Hattâ bizler gördük ki, bu mübarek bayramda şiddetli hastalığı için talebelerine dedi:

---

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

"Benim kabrimi gayet gizli bir yerde, bir-iki talebemden başka hiç kimse bilmemek lâzım geliyor. Bunu vasiyet ediyorum. Çünkü dünyada sohbetten beni men eden bir hakikat, elbette vefatımdan sonra da o hakikat bu surette beni mecbur ediyor."

Biz de Üstadımızdan sorduk: "Kabri ziyarete gelenler Fatiha okur, hayır kazanır. Acaba siz ne hikmete binâen kabrinizi ziyaret etmeyi men ediyorsunuz?"

Cevaben Üstadımız dedi ki: "Bu dehşetli zamanda, eski zamandaki firavunların dünyevî şan ve şeref arzusuyla heykeller ve resimler ve mumyalarla nazar-ı beşeri kendilerine çevirmeleri gibi, enaniyet ve benlik, verdiği gafletle, heykeller ve resimler ve gazetelerle nazarları, mânâ-yı harfîden mânâ-yı ismî ile tamamen kendilerine çevirtmeleri ve uhrevî istikbalden ziyade dünyevî istikbali hayal edinmiş olmaları ile, eski zamandaki lillâh için ziyarete mukabil, ehl-i dünya kısmen bu hakikate muhalif olarak mevtanın dünyevî şan ve şerefine ziyade ehemmiyet verir. Öyle ziyaret ediyorlar. Ben de Risale-i Nur'daki âzamî ihlâsı kırmamak için ve o ihlâsın sırrıyla, kabrimi bildirmemeyi vasiyet ediyorum. Hem şarkta, hem garpta, hem kim olursa olsun, okudukları Fatihalar o ruha gider.

Dünyada beni sohbetten men eden bir hakikat, elbette vefatımdan sonra da o hakikat bu suretle, beni sevap cihetiyle değil, dünya cihetiyle men etmeye mecbur edecek." dedi.

Hizmetinde bulunan talebeleri

Üstadımızın Afyon Mahkeme Heyetine Gönderdiği Yazının Suretidir

Bugün sizi tebrik ve size teşekkür için Afyon'a geldim. Çoktan beri kitaplarımızın zayi olmaması için ziyade muhafaza ettiğinize teşekkür ederim. Ve şimdi Ankara'ya göndereceğinizden sizi tebrik ederim. On sene evvel hususî olarak birisinin birisine yazdığı ve bazen de benim namımla yazılıp imzam bulunmayan ve neşrolmayan hususî mektuplar evvelce mahkemenizce tetkik edilip medâr-ı mesuliyet bir şey bulunmadığından nazar-ı itibara alınmadı. Hem mürur-u zamana uğramış ve neşredilmemiş ve af kanunları görmüş, mâlûmatım olmamış ve Risale-i Nur kitaplarıyla alâkası olmayan mektupları

yeniden nazar-ı dikkate almak, hem ehl-i adaleti, hem ehl-i vukufu lüzumsuz meşgul edeceğinden böyle işgal etmemesi ve işimizin tehire uğramaması için mezkûr hususî mektuplarım o mübarek kitaplara takılmaması adaletinizden temenni ediyoruz.

Bu mübarek adliye iki defa o kitapların beraatle iadesine karar verdiği halde, bazı esbaba binâen mahpus kalmış. Aynı kitapları bazen tamamını, bazen ele geçirilen kısmını beş mahkemenin iade ettiklerini ve beş emniyet dairesi de sahiplerine teslim ettiklerini size haber veriyoruz. İnşaallah adaletiniz ve hüsn-ü niyetiniz bu defa da iadesine vesile olacak.

Hasta
Said Nursî

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1]

Sayın Adnan Menderes,

Otuz beş seneden beri siyaseti terk eden Üstadımız Bediüzzaman Hazretleri, şimdi Kur'ân ve İslâmiyet ve vatan hesabına, bütün kuvvetiyle ve talebeleriyle, dersleriyle Demokrat Parti'nin iktidarda kalmasını muhafazaya çalıştığına, biz Demokrat Parti mensupları ve Nur talebeleri kat'î kanaatimiz gelmiştir.

Üstadımızdan, niçin Demokrat Partiyi muhafazaya çalıştığını sorduk.

Cevaben: "Eğer Demokrat Parti düşse, ya Halk Partisi veya Millet Partisi iktidara gelecek. Hâlbuki, Halk Partisi İttihatçıların bozuk kısmının cinayetleri ve hem Cumhuriyetin birinci reisinin Sevr Muahedesiyle ve çok siyasî desiselerin icbarıyla on beş senede yaptığı icraatının kısm-ı âzamı tamamıyla eski partiye yüklendiği için, bu asil Türk milleti ihtiyarıyla o partiyi katiyen iktidara getirmeyecek.

Çünkü Halk Partisi iktidara gelecek olursa, komünist kuvveti aynı partinin altında bu vatana hâkim olacaktır. Hâlbuki, bir Müslüman katiyen komünist olamaz, anarşist olur. Bir Müslüman hiçbir zaman ecnebîlerle mukayese edilemez. İşte bunun için, hayat-ı içtimaiye ve vatanımıza dehşetli bir tehlike teşkil eden bu partinin iktidara gelmemesi için, Demokrat Parti'yi, Kur'ân ve vatan ve İslâmiyet namına muhafazaya çalışıyorum." dedi.

---

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

"Milletçilere gelince: Eğer bu partide sırf İslâmiyet esas olsa,[1(Hâşiye)] Demokrat Partiye yardım ettiği gibi, muhalif ve muarız olmayarak, iktidara gelmesine çalışmaz. Eğer bu parti, ırkçılık ve Türkçülük fikri esas ise, birden hakikî Türk olmayan bu vatandaki ekseriyetin ancak onda üçü Türktür, kalan kısmı da başka milletlerle karışmıştır. O zaman, Hürriyetin başında olduğu gibi, bu asil ve mâsum Türk milleti aleyhine bir milliyetçilik tarafgirliği meydana gelecek. O vakit hakikî Türkleri, ecnebîler boyunduruğu altına girmeye mecbur edecek. Veya Türkleşmiş sair unsurdan olan ve bu vatanda mevcut ırkçılık ve unsurculuk damarıyla bir ecnebîye istinad ile masum Türk milletini tahakkümleri altına alacaklar. Bu durum ise, dehşetli, tehlikeli olduğundan, Kur'ân ve vatan ve millet hesabına, dindar ve dine hürmetkâr Demokrat Partinin iktidarda kalmasını temin etmeleri için ders veriyorum." dedi.

Sayın Adnan Menderes,

Bütün gayesi vatan ve milletin selâmeti uğruna çalışan ve ders veren Üstadımız Bediüzzaman gibi mübarek ve muhterem bir zatın Demokrat Partiye yaptığı yardımı kıskanan Halk Partisi ve Millet Partisi elemanları, iktidar partisi yapıyormuşçasına çeşit çeşit bahane ve eziyet yaparak Üstadımızı Demokrat Partiden soğutmak için var kuvvetleriyle çalıştıklarına kat'î kanaatimiz gelmiş.

Sizin gibi "Dînin icaplarını yerine getireceğiz; din bu memleket için hiçbir tehlike teşkil etmez." diyen bir Başvekilden vatan, millet, İslâmiyet adına, partimize maddî ve mânevî büyük yardımları dokunan bu mübarek Üstadımızın kitaplarının ve kendisinin tamamen serbest bırakılarak bir daha rahatsız edilmemesinin teminini saygı ve hürmetlerimizle rica ediyoruz.

Demokratlar âzalarından Nur talebeleri
Mustafa, Nuri, Nuri, Hamza, Süleyman,
Hasan, Seyda, Receb, İbrahim, Faruk,
Muzaffer, Tahir, Sâdık, Mehmed

1 (Hâşiye) İslâmiyet milleti her şeye kâfidir. Din, dil bir ise, millet de birdir. Din bir ise, yine millet birdir.

Demokratlara Büyük Bir Hakikati İhtar

Şimdi Kur'ân, İslâmiyet ve bu vatan zararına üç cereyan var:

Birincisi: *Komünist, dinsizlik* cereyanı. Bu cereyan, yüzde otuz-kırk adama zarar verebilir.

İkincisi: Eskiden beri müstemlekâtların Türklerle alâkalarını kesmek için, Türkiye dâiresinde dinsizliği neşretmek için, *ifsad komitesi namında bir komite*. Bu da yüzde on-yirmi adamı bozabilir.

Üçüncüsü: Garplılaşmak ve Hıristiyanlara benzemek ve bir nevi Purutluk mezhebini İslâmlar içinde yerleştirmeye çalışan ve dinde hissesi olmayan bir kısım *siyasîler heyetidir*. Bu cereyan yüzde, belki binde birisini Kur'ân ve İslâmiyet aleyhine çevirebilir.

Biz Kur'ân hizmetkârları ve Nurcular, evvelki iki cereyana karşı daima Kur'ân hakikatlerini muhafazaya çalışmışız. Mümkün olduğu kadar dünyaya ve siyasete bakmamaya mesleğimiz bizi mecbur ediyormuş. Şimdi mecburiyetle bakmaya lüzum oldu. Gördük ki, Demokratlar, evvelki iki müthiş cereyana karşı bize (Nurculara) yardımcı hükmünde olabilirler. Hem onların dindar kısmı daima o iki dehşetli cereyana mesleklerince muarızdırlar. Yalnız dinde hissesi az olan bir kısım garplılaşmak ve garplılara tam benzemek mesleğini takip edenler ise, üçüncü cereyana bir yardım ediyorlar. Madem o cereyanın yüzde ancak birisini, belki binden birisini Purutlar ve Hıristiyan gibi yapmaya çevirebilirler. Çünkü İngiliz iki yüz sene zarfında tahakküm ettiği iki yüz milyon İslâmdan iki yüz adamı Purutluğa çevirememiş ve çeviremez.

Hem hiçbir tarihte bir İslâm, Hıristiyan olduğunu ve kanaatle başka bir dini İslâmiyet'e tercih etmiş olduğu işitilmediğinden, iktidar partisinde bulunan az bir kısım, dinin zararına siyaset namıyla üçüncü cereyana yardım etse de, madem o Demokrat Partisi, meslek itibarıyla öteki iki cereyan-ı azîmenin durmasında ve def etmesinde mecburî vazifeleri olmasından, bu vatana ve İslâmiyet'e büyük bir faydası dokunabilir. Bu cihetten biz, Demokratları iktidar yerinde muhafaza etmeye Kur'ân menfaatine kendimizi mecbur biliyoruz. Onlardan hayır beklemek değil, belki dehşetli, baştaki iki cereyana siyasetlerince muarız oldukları için, onların az bir kısmı dine verdikleri zararı, vücudun parçalanmasına bedel, yalnız bir parmağı kesmek gibi pek cüz'î bir zararla pek küllî bir zarardan kurtulmamıza sebep oluyorlar bildiğimizden, o iktidar partisinin lehinde ehl-i dini yardıma davet ediyoruz. Ve dinde lâubali kısmını dahi cidden îkaz edip "Aman, çabuk hakikat-i İslâmiye'ye yapışınız!" ihtar

ediyoruz ki, vatan ve millet ve onların hayatı ve saadeti, hakâik-i Kur'âniye'ye dayanmak ve bütün âlem-i İslâm'ı arkasında ihtiyat kuvveti yapmak ve uhuvvet-i İslâmiye ile 400 milyon kardeşi bulmak ve Amerika gibi din lehinde ciddî çalışan muazzam bir devleti kendine hakikî dost yapmak, iman ve İslâmiyet'le olabilir. Biz bütün Nurcular ve Kur'ân hizmetkârları onlara hem haber veriyoruz, hem İslâmiyet'e hizmete muvaffakiyetlerine dua ediyoruz. Hem de rica ediyoruz ki, bu memleketin bir ehemmiyetli mahsulü ve vatanda ve şimdi âlem-i İslâm'da pek büyük faydası ve hizmeti bulunan Risale-i Nur'u müsâderelerden kurtarıp neşrine hizmet etsinler. Bu vatandaki dindarları kendine taraftar etsinler. Ve selâmeti bulsunlar.

Said Nursî

Medar-ı ibret ve hayret ve şükrandır ki:

Yirmi dokuz senedir, elli seneden beri benimle muarız gizli düşman komiteler bütün desiseleriyle aleyhimde adliyeyi, hükûmeti sevk etmeye çalışırken ve her desiseye baş vururken, 130 kitabımı, binler mektuplarımı tetkik ve taharrî için adliyenin nazarını celb etmiş. O adliyeler, beşi kat'î beraat ve umum kitapları suç yok diye iadeye karar vermeleri ve geçen Malatya hâdisesi münasebetiyle yine gizli düşmanlarımız hükûmetin ve adliyenin nazar-ı dikkatini bizlere çevirmeye çalıştıkları halde, yirmi üç mahkeme demişler ki: "Suç bulamıyoruz."[1(Hâşiye)] Acaba benim gibi dünya ehli ile münasebeti pek az ve Risale-i Nur gibi hakikati hiçbir şeye feda etmeyen 130 kitabında bu kadar aleyhimizde bahane arayanlar varken hiçbir suç bulunmaması ve yalnız Eskişehir'in birtek mesele olan tesettürden başka, o da cevap verildikten sonra kanaat-i vicdaniyeye çevrilmesi, hâlbuki Nur talebeleri gibi takvaya taraftar olanlardan birtek adamın on mektubunda on günde onu mesul edecek bazı maddeler bulunur. Bu kadar hadsiz bir derecede kesretli bir şeyde medar-ı mesuliyet adliyeler göstererememesi iki şeyden hâli değil:

Ya katiyen bir inâyet ve hıfz-ı ilâhiyedir ki, bu cihette merhametini, rahimiyetini Nur talebeleri, Kur'ân hizmetkârları hakkında gösteriyor ki; bize te-

1 (Hâşiye) Denizli'de bütün Risale-i Nur eczaları iade edilmesi ve İstanbul'da ve Ankara'da ele geçen bütün Risaleleri iade etmeleri ve Tarsus-Mersin'de ellerine geçen umum risaleleri iade etmeleri ve dört ay Ankara bütün risaleleri tedkikle iadesine ve beraatine karar vermeleri ve o beraat ve iadeyi dört defa tasdik etmesi ve en ziyade uğraşan Afyon, dört sene sonra iki defa beraat ve iadesine karar vermesi gösteriyor ki, adliyeler tamamıyla hakikî adaletle iş görmüşler ki, yeni şeylerin ehemmiyeti kalmıyor.

mas eden bütün adliyeleri böyle harika bir adalete ve hiçbir cihette haksızlık yapmamaya ve böyle aleyhimizde binler esbap varken o hakikat-i kudsiye-i Kur'âniye'nin bir hizmetine yardım etmişler. Biz de bütün ruh u canımızla onlara teşekkür ederiz.

Eski zaman adliyelerinin önünde padişahlar, fukaralarla diz çöküp muhakeme olması ve Hazreti Ömer *(radiyallâhu anh)* adaleti zamanında âdi bir Hıristiyanla, Hazreti Ali *(radiyallâhu anh)* âdi bir Yahudi ile muhakeme olması[1] ile gösterilen, adliyedeki haktan başka hiçbir şeye âlet olmadığını gösteren adliyelik adaletinin bu sırr-ı azîmine bizimle alâkadar olan bu adliyeler –bize temas eden cihette– mazhar olmuşlar. Onun içindir ki, sekiz senedir bu kadar işkenceler, hapisler, tazyikatlar gördüğüm halde, hiçbir adliye adamlarına, bu sırr-ı azîme binâen, değil küsmek ve beddua, bilâkis kalben bir minnettarlık, bir nevi teşekkür, bir tebrik var.

Said Nursî

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[2] ، وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ[3]

اَلسَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكَاتُهُ أَبَدًا دَائِمًا[4]

Aziz, sıddık, vefadar, fedakâr kardeşlerim,

Evvelen: Bütün ruh u canımla fevkalâde nuranî hizmet-i imaniyenizi tebrik ederim.

Sâniyen: Ankara'da dindar Ahrarların kongresinde beni Diyanet Riyaseti dairesinde bir vazife ile tavzif etmeyi hararetle istemelerine ve Medresetü'z-Zehra'nın Nur talebelerini, bu meselede bana kabul ettirmekte vasıta yapmalarına karşı derim:

O toplantıda bu teklifi yapan mebuslara ve dindar arkadaşlarına çok teşekkür ve çok selâm ve muvaffakiyetlerine çok dua ederiz. Fakat ben ziyade

---

1 Bkz.: Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliyâ* 4/139-140; ez-Zehebî, *Mîzânü'l-i'tidâl* 2/353; es-Suyûtî, *Târîhu'l-hulefâ* s.184-185.

2 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

3 "Hiç bir şey yoktur ki, O'nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor bulunmasın." (İsrâ sûresi, 17/44)

4 Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi; sonsuza kadar sürekli üzerinize olsun.

zayıf ve şiddetli hasta ve ihtiyar ve kabir kapısında ve perişan olduğumdan, o kudsî vazifeyi yapmaya iktidarım olmamasından, benim yerimde Risale-i Nur'un şahs-ı mânevîsi, benim bedelime Nur şâkirtlerinin has ve hâlis ve İslâmiyet'in hakikî fedakârlarının şahsiyet-i mâneviyesi, o kudsî vazifeyi şimdiye kadar gayr-i resmî perde altında yaptıkları gibi, inşaallah resmî bir surette dahi yapabilecekler. Onlara havale ederiz...

اَلْبَاقِي هُوَ الْبَاقِي[1]

Duanıza muhtaç kardeşiniz
Said Nursî

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[2]

(İmanın dünyada dahi bir nevi cennet lezzetini benim hayatımda temin ettiğine dair.)

Ben dokuz yaşımdan beri şefkatli validemi görmediğimden sohbetinde bulunamadım. O hürmetli muhabbetten mahrum kaldığım ve üç hemşiremi de on beş yaşımdan sonra göremediğim –Allah rahmet etsin– vâlidemle beraber berzah âlemlerine gittikleri için, dünyanın çok zevkli, lezzetli olan uhuvvetkârâne sohbetlerinden merhamet ve hürmetten mahrum kaldığımdan ve üç kardeşimden iki kardeşimi elli seneden beri görmediğimden –Allah onlara rahmet etsin– öyle kıymettar, dindar, âlim iki kardeşimin sohbetinden, hürmetkârâne muhabbet, merhametkârâne şefkatteki sürurdan mahrum kaldığımdan, bu dünyada Risale-i Nur'un imanda cennet çekirdeği bulunduğunu gösterdiği gibi; bugün dört fedakâr, hizmetimde bulunan mânevî evlâtlarımla bir seyahat ettiğim zaman imandaki cennet çekirdeğinin bir zerreciği katiyen ruhuma ihtar edildi.

Ömrümde mücerred kaldığımdan dünyada çocuklarım olmamasından, çocuklara karşı şefkatkârâne zevklerinden, memnuniyetlerinden de mahrum kaldığımla beraber, bu noksaniyeti hissetmiyordum. Bugün dört yarama mukabil, Cenab-ı Hak gayet zevkli bir mânâyı ihsan etti, üç cihetle tedavi etti.

---

1 Kendinden başka her şeyin fâni olduğu gerçek Bâkî, Allah'tır.
2 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

•*Birincisi:* Risale-i Nur'da beyan edilen hadis-i şerifteki [1] عَلَيْكُمْ بِدِينِ الْعَجَائِزِ sırrıyla, ihtiyar kadınların Risale-i Nur cihetinde harika istifadeleri ve zevk-i ruhanîleri, merhume validemin merhametkârâne hususî şefkatinden gelen lezzete mukabil küllî ve umumî bir surette binler valideleri rahmet-i ilâhiye bana ihsan ettiği gibi, üç merhume hemşirelerimin şefkatkârâne, kardeşâne sevinç ve sürurlarına bedel, yüz binler genç hanımları bana hemşire nev'inde Risale-i Nur cihetiyle verip dualarıyla ve Nur'larla alâkadarlıkları ile hemşirelerim yüzünden kaybettiğim üç fayda yerine binler fâide-i mânevî ve sürur-u ruhî ihsan etmiş. Bu ikinci kısmın hakikat olduğuna çok delil ve emareleri var, kardeşlerim biliyorlar.

•Hem merhum kardeşimin vefatıyla fedakârâne dünyadaki maddî, mânevî muavenetlerinden ve muhabbet ve şefkatlerinden mahrumiyetime bedel, rahmet-i ilâhiye o hususî iki-üç kardeş yerine yüz binler hakikî kardeş gibi hakikî şefkat, muavenet ve yardım eden, hattâ değil yalnız dünya hayatını, belki hayat-ı uhreviye sermayesini de Risale-i Nur'un hizmetinde bana yardım etmek için fedai kardeşleri ihsan etmiş.

•Dünyada evlâtlarım olmadığından, gayet zevkli olan çocuklara şefkat meziyetinden mahrumiyetime bedel, bir-iki çocuk şefkatine bedel, yüz binlerle mâsumları ki, ileride Risale-i Nur'la beslenmeleri cihetiyle, bu hususî, cüz'î üç şefkatkârâne vaziyeti yüz binlere çevirdi. Buna dair çok emareleri var. Hattâ bana hizmet edenler biliyorlar ki, peder ve validesinden çok ziyade bir şefkat, bir hürmet, bir bağlılık, mâsum çocukların bana karşı Bolvadin'de ve Emirdağ'daki ekser yollarda göstermeleri, bu cüz'î, şahsî, hususî zevki, lezzeti, şefkatkârâne hürmeti binler küllî ve umumî bir surete çevirdiğine çok misalleri var.

Mübarek bir kısım zîruhlarda hiss-i kable'l-vuku olduğu gibi, mâsum çocukların bir hiss-i kablel vuku ile, Risale-i Nur'un onlara dünyevî, uhrevî bir babalıkla terbiye ve muhafaza etmesini ruhları hissetmiş ki, Nur'un hizmetkârına babalarından ve validelerinden daha şiddetli bir hürmet gösteriyorlar. Hattâ benim hiç görmediğim, tanımadığım üç yaşındaki bir kız çocuğu yalın ayak, dikenlere basarak, koşarak geldi. Hattâ pek çok dostlarım Bolvadin'de bulunduğu için otomobille çok hızlı gittiğimiz halde kurtulamıyoruz. Hattâ her yerde, hiç beni işitip görmedikleri halde, peder ve validesine gösterdikleri

---

[1] "Dindar ihtiyar kadınların inancına tâbi olunuz." (el-Gazâlî, *İhyâu ulûmi'd-dîn* 3/78; es-Sehâvî, *el-Makâsıdü'l-hasene* s.290; es-Suyûtî, *ed-Düreru'l-müntesira* s.14.)

alâkayı göstermeleri, benim hakkımda, nefsim, hevesim cismanî cihetinde dahi imanda bir cennet çekirdeği var olduğunu gördüm.

Said Nursî

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1]

Üstadımızı ziyarete gelip de görüşemeyenlerin ve biz görüştürmeden gidenlerin hatırları kırılmamak için, Üstadımızın gizli, harika bir ahvâl-i ruhiyesini beyan etmeye mecbur olduk. Hattâ bugün bir parça dikkatsizlik ettiğimizden, gayet çok muhtaç olduğu hizmetimize nihayet vermek niyet ettiği halde, şimdiki yazacağımız şey hatırına geldi; bizi de affetti, helâl etti.

İşte hakikat budur:

Biz de katiyen anladık ki, Üstadımız ekser hayatını tecerrüdle geçirdiği gibi, bütün hayatında hediyeleri kabul etmemek ve mukabilsiz hediyeler onu hasta etmek gibi, şimdi hürmet ve dostluk cihetiyle onunla görüşmek, ona gayet ağır geliyor. Hattâ mükerreren biz de anladık. Musafaha etmek, elini öpmek, kendine tokat vurmak gibi, ruhen müteessir oluyor. Ve ona bakmaktan, dikkat etmekten de şiddetle müteessir oluyor. Hattâ hizmetinde biz bulunduğumuz halde, zaruret olmadan bakamıyoruz.

Bunun sırrı ve hikmetini katiyen anladık ki, Risale-i Nur'un esas mesleği hakikî ihlâs olmak cihetiyle, şimdiki tezahür, sohbet etmek, fazla hürmet etmek, bu enaniyet zamanında bir nefis-perestlik, riyakârlık, tasannu alâmeti olmak cihetiyle ona şiddetle dokunuyor. Çünkü der:

"Benimle görüşmek isteyen, eğer âhiret için, Risale-i Nur için ise, Risale-i Nur bana katiyen ihtiyaç bırakmamış. Milyonlar nüshası her birisi on Said kadar fayda veriyor. Eğer dünya cihetiyle ve dünyaya ait işler için görüşmek ise, o, dünyayı şiddetle terk ettiği için, dünyaya dair şeyleri mâlâyani, vakti zâyi etmek olduğu için cidden sıkılır. Eğer Risale-i Nur'un hizmetine, intişarına ait olsa, bana hizmet eden hakikî fedakâr talebelerim ve mânevî evlâtlarım ve kardeşlerim benim bedelime görüşmeleri kâfi; bana hiç ihtiyaç yok."

Uzun yerlerden, uzak memleketlerden gelenlerle beraber başka kardeşlerimizin de hatırları kırılmasın. Çünkü on seneden beridir her sabah okuduğu ve başkaları onu tevkil ettiği evrad okumasında sevabı bağışladığı vakit der ki:

---

[1] Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

"Yâ Rabbi! Benimle görüşmek için gelip görüşmeden dönenlerin defter-i a'mâline de yazılsın" diye ruhlarına hediye ediyor. Üstadımızın bu hâlini kardeşlerimize beyan ediyoruz.

اَلْبَاقِي هُوَ الْبَاقِي[1]

Hizmetinde bulunan
Nur talebeleri

İleri Gazetesinin 13 Nisan 1957 tarihli nüshasından alınmıştır

Üstad Bediüzzaman'ın uğurlu elleriyle yeni bir caminin temeli atıldı.

Üstad Bediüzzaman Said Nursî 3. Eğitim Tümeni Camii'ne harç koydu. (Isparta hususî muhabirimiz bildiriyor.)

Isparta'nın geçen yıllarda teşekkül etmiş bulunan 3. Eğitim Tümeni için yaptırılmasına karar verilen caminin temeli, tertip edilen muazzam bir merasimle atılmış ve bu törene Isparta'da bulunan Risale-i Nur Müellifi Üstad Bediüzzaman Said Nursî Hazretleri de davet olunmuşlardır. Büyük bir alâka ile karşılanan Üstad, törenden sonra, uğurlu elleriyle temele ilk harcı koymuşlar ve dualarda bulunmuşlardır.

Hüseyin Avni ve Tahsin Tola ile bir hasbihaldir

Biz Nur şâkirtleri, Üstadımızın hizmetinde ve mesleğinde bulunduğumuzdan, siyasetlerle alâkamız yoktur. Fakat Demokratlar Nur'ların neşrine müsaadekâr olmaları ve eskiden beri Nur'un men'ine dair zulümleri yapmadıklarından, Demokratın hatırı için seçimlerle alâkadar olduk. Evvelki defa gibi bu defa da Nurcuların epey faydası, Demokrat lehine oldu. Üstadımıza ve Nur'lara en ziyade faydası dokunan eski adliye vekili Hüseyin Avni ve Senirkent Mebusu Tahsin Tola herkesten ziyade kazanmaları lâzımken kazanmamaları bizi çok müteessir etti diye Üstadımıza söyledik. Bize dedi ki:

"Müteessir olmayınız. Ben de sizinle beraber olarak onları tebrik etmeliyiz. Çünkü iki sene zarfında elli sene kadar hükûmete, vatana, millete, dine, âsâyişe hizmet ettiklerine delil-i kat'î, kerametkârâne –Üstadımızın ona

[1] Kendinden başka her şeyin fâni olduğu gerçek Bâkî, Allah'tır.

müracaatı olmadan– *Rehber*'in kurtulmasını arzu ettiği aynı dakikada, müsâdere edilen iki yüz *Rehber*'in bize iadesine emir vermesiyle iki yüz bin adam *Rehber*'den istifade etmesiyle ona duacı olması; ve Tahsin Tola'nın ehemmiyetli çalışmasıyla *Sözler* mecmuası resmen Ankara'da tab' edilmesiyle hem âsâyişe, hem Demokrata, hem bu vatan ve millete yüz sene mebusluk etmek kadar faydası oldu. Şimdi bu kadar mânevî, hakikî, hususan bâkî ve uhrevî kâr onlara yeter. Bir-iki sene memuriyet ve mebusluğa çalışmakla o bâki elmas gibi hizmetlerini, kırılacak fâni şişeye âlet yapmamak gerektir. Onun için ben onları tebrik ediyorum. Siz de onları tebrik ediniz, dua ediniz. Hattâ ben Tahsin Tola'nın tekrar mebus olmasını istedim, tâ Nur'lara hizmet etsin; fakat onun evvelki hizmeti kâfi geliyor. Kapıyı açmış, daha ihtiyaç kalmadı."

Nur talebelerinden
Mehmet Kaya, Hüsrev, Tâhirî, Sungur,
Zübeyir, Ceylân, Bayram

Hâşiye: Üstadımız dedi ki: Dünya cihetiyle mebus olmadığından, ayda bir miktar banknot kaybetti. Şimdi onun hizmetiyle *Sözler* mecmuasının neşriyle milyonlar adamlar içinde yalnız benim hisseme mukabil bir şey lâzım olsaydı, ben –elli bin lira kadar bana fayda oldu– eğer param olsaydı, böyle azîm bir yekûn ona verecektim. Şimdi bu hakikati nazar-ı dikkate almak lâzım gelirken, tekrar mebus olsaydı, bu hakikat nazara alınmayacaktı. Onun için bazı dinsiz zâlimlerin parmağıyla kazanmadığından müteessir olmasın.

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1]

Vasiyetnamenin Bir Zeyli

Eşref Edib'in neşrettiği *Tarihçe-i Hayat*'ın otuzuncu sayfasındaki Said'in hususiyetlerinden altı numûnesinden yedinci numûnesi ki, mukabelesiz hediyeyi ömründe kabul etmemek, kanaat ve iktisada istinaden, şiddet-i fakriyle beraber, altmış yetmiş sene evvelki kendi talebelerinin tayınatını da kendisi verdiği acip vaziyetin şimdiki bir misâli ve bir sırrı kaç senedir anlaşıldı diye, vasiyetnamenin âhirinde bunu yazmanın zamanı geldi.

[1] Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

Evet, şiddet-i fakr ve istiğna ile hediye almamakla beraber, Cenab-ı Hakk'a hadsiz şükür olsun ki, yasak olmayan daktilo makinesiyle intişar eden Risale-i Nur'un verdiği sermaye ile, şimdi mânevî Medresetü'z-Zehra'nın dört-beş vilâyetinde hayatını Risale-i Nur'a vakfeden ve nafakasına çalışmaya zaman bulamayan fedakâr Nur talebelerinin tayınatına acip bir bereketle kâfi gelen ve Nur nüshalarının fiyatı olan o mübarek sermayeyi ben öldükten sonra da o hâlis, fedakâr kardeşlerime vasiyet ediyorum ki, altmış-yetmiş sene evvelki kaidemi yetmiş sene sonraki şimdiki düsturlarıma aynen tatbik etsinler. İnşaallah Risale-i Nur'un tab' serbestiyeti olsa, o düstur daha fazla inkişaf eder.

Medâr-ı hayrettir ki, o eski zamanda evkaftan beş talebenin tayınatını Van'da Eski Said kabul etmiş, o az para ile bazen talebesi yirmiye, otuza, altmışa kadar çıktığı halde kendi talebelerinin tayınatını kendisi veriyordu. O kanaat ve iktisadın bereketiyle ve kendi beş-altı mavzer tüfeğini satmakla istiğna kaidesini bozmadı. O zaman meşhur Tâhir Paşa gibi çok yardımcılar varken kaidesini bozmadı. O altmış-yetmiş senelik düstur-u hayatının, bir işaret-i gaybiye ile altmış-yetmiş sene sonra o kanaat ve istiğnanın bir meyvesi inâyet-i ilâhiye ile ihsan edildi ki, o kadar mahkemeler ve yasaklar ve müsâdereler ve eski hurufla izin vermemekle beraber, kaç senedir dört-beş vilâyet vüs'atindeki mânevî Medresetü'z-Zehra'nın fedakâr talebelerinin tayınatını Risale-i Nur kendisi hediye etti.

Hâlbuki, o nüshaların bir kısm-ı mühimmini hediye olarak mukabelesiz etrafa ve âlem-i İslâm ve Avrupa'ya gönderdiği ve elindeki nafakasını Nur'un teksirine sarfettiği halde, yine Nur'un nüshaları acip bir tarzda hem kendine, hem o hâlis fedakârlarına kâfi gelmesi, eski zamandaki işaret-i gaybiyesinin bir güzel meyvesi ve bir hikmeti olduğuna katiyen kanaatim geldiğinden, vasiyetnamemin âhirinde beyan ediyorum:

Bu vasiyetname benden sonra bâki kalan tayınat içinde de konulsun, tâ ki bazı insafsız insanlar "Bu Said günde beş-on kuruşla yaşadığı ve kimseden para almadığı halde şimdiki mirası yüzer lira görünüyor, nerede buldu?" dememek için bu hakikati izhar etmek münasip olur.

Şimdi mânevî evlâtlarım, fedakâr hizmetkârlarım olan Zübeyir, Ceylân, Sungur, Bayram, Hüsnü, Abdullah, Mustafa gibi ve has ve hâlis Nur'un kahramanları olan Hüsrev ve Nazif, Tahirî, Mustafa Gül gibi zatların nezaretinde o düsturumun muhafaza edilmesini vasiyet ediyorum.

Said Nursî

(Bazı gazetelerde çıkan yalanlar hakkındaki bir tekzîbi berây-ı mâlûmat gönderiyoruz.)

Bazı muhalif gazeteler, Risale-i Nur talebelerine tekrar "tarikat kurmuşlar" ithamını yaptıklarını gördük. Bunun hakikatle hiçbir alâkası yoktur. Bu husus Risale-i Nur dâvâsını gören 10'a yakın Ağır Ceza Mahkemesi'nin kat'iyet kesbetmiş kararlarıyla sabittir.

Hem tarikata dair en küçük bir emareye vaktiyle müsâdere edilip sonra bilâ-kayd ü şart sahiplerine iade edilen Risale-i Nur kitapları ve mektupları arasında tesadüf edilmemiştir. Bilâkis, Üstadımız Said Nursî'nin mektuplarında ve müdafaalarında kat'î bir lisanla beyan ettiği, *"Zaman tarikat zamanı değil, imanı kurtarmak zamanıdır. Tarikatsız cennete giden pek çok, fakat imansız cennete giden yoktur."* ifadesi mevcuttur.

Bu sarahate ve bütün mahkeme ve müdde-i umumîlerin otuz seneden beri tarikat hususunda en küçük bir delile tesadüf edememelerine mukabil, dini ortadan kaldırmak isteyen ve bugünkü İslâmî inkişafı bir türlü hazmedemeyen, dine lâkayt, hattâ aleyhindeki bir güruh hakikat-i İslâmiyet'e tarikat namını verip kendi efkârları lehine bu vatanda bir zemin ihzar etmek peşindedirler. Elbette her defasında olduğu gibi, gizli dinsizlerin entrikalarıyla, plânlarıyla ihdas edilen bu vâkıa, bu vatan ve milletin lehine olarak tecellî edecektir. Ve Aydın ve Nazilli mahkemeleri de adaletli seleflerine ittibaen Nur şâkirtlerini tebrie edeceklerdir.

Risale-i Nur'un bütün vatan sathında ve hattâ âlem-i İslâm ve Avrupa'nın pek çok yerlerinde hüsn-ü kabule mazhar olması ve Türkleri, âlem-i İslâm'la eski ittihada muvaffak edecek bir dünyevî semeresi Nur şâkirtlerinin niyetlerinde olmadan netice vermesi ve hükûmetin bizzat İslâmiyet'e, dine, vicdan hürriyetine tam kıymet verip eski hükûmetin tahribatlarını tamire çalışması ve mukaddesata tecavüz edenlerin tenkîli hakkında bir kanun çıkarmaya teşebbüsü gibi müsbet ve ferahlatıcı pek çok hâdisâtın aynı anında o asılsız meselenin ihdası, hükûmetin ve İslâmiyet'in aleyhinde olanların mahsulü olduğunda asla şüphe etmiyoruz.

Yalanlarının birkaç delili de şunlardır:

Üstadımız Said Nursî için "Bir şah ve bir padişah gibi yaşamakta ve gelen yardımlarla geçinmektedir." diye o vicdansızlar apaçık bir iftirada bulunmuşlardır. Said Nursî, amcasının çorbasını dahi içmemiş olup, hayatında kimse-

nin minneti altında kalmayıp, beş bin lira hediyeye beş para değer vermeden red ve iade eden, hayatındaki istiğna düsturunu en zâlimâne muameleler ve mahrumiyetler içinde kaldığı zamanlarda dahi bozmayan ve böylece izzet-i İslâmiye ve şeref-i diniyeyi muhafaza etmiş olan bir zattır.

Evet, Üstadımızın, halkların hediyesini kabul etmemek düsturu, seksen senelik hayatıyla sabit olduğu ve otuz senelik müteaddit mahkemelerde dahi vesikalarla tahakkuk etmiş, dost ve düşmanın gözleri önünde zâhir olmuştur. Bu bedihî hakikatin herkesçe bilindiği bir zamanda böyle ithamda bulunanların ne kadar dehşetli garazkâr olduklarını ehl-i vicdanın takdirlerine bırakıyoruz…

Ankara hükûmetinin adaletiyle, Üstadımız Said Nursî'nin Risale-i Nur eserleri basılmaktadır. Hissesine düşen bir miktar kitap fiyatlarını Üstadımız, hayatını Nur'lara vakfedip nafakasını çıkaramayan Nur talebelerine tayın olarak vermektedir. Kendisi de bugün artık herkesin mâlûmu olmuş olan âzamî bir iktisat ve kanaatle yaşamaktadır. Ve bütün ömrü boyunca fevkalâde bir iktisat dairesinde kendini idare ettiğine, seksen senelik hayatını bir şahid-i sâdık olarak gösteriyoruz.

Halkı Demokrat hükûmet aleyhine geçirmek plânlarını takip eden muhtelif gazetelerin diğer bir zâhir yalanları ise, Nazilli'de iki mübarek adamın Ramazan-ı Şerif hakkındaki hasbihalini "İslâmî bir devlet kurmak." gibi siyasetvâri bir tarzda tebdil edivermeleri, o sahte siyaset bezirgânlarının, çocukları dahi kandıramayacakları acemice bir iftira ve bir uydurmalarından ibarettir. Böyle yalanları yapmakla hangi maksatlarının istihsaline çabaladıkları kimsenin meçhulü değildir.

Nazilli'ye hiç gitmemiş olan, orada bir kimseyi tanımayan, kırk seneden beri أَعُوذُ بِاللهِ مِنَ الشَّيْطَانِ وَالسِّيَاسَةِ[1] deyip, siyasetle alâkasını kesen, yalnız ve yalnız Kur'ân ve iman hakikatleriyle imanı kurtarmak dâvâsına ömrünü hasreden, bunun haricinde dünyevî şeylerle alâkadar olmayan, seksen yedi yaşında, daima yatakta olan, zehirli hastalıkların tesiratıyla ölüm nöbetleri geçirip "Kabir kapısındayım." diyen ve sükûnet ve istirahate pek muhtaç olan Said Nursî gibi bir İslâm müellifini böyle siyasî iftiralarla mevzubahs etmek, çok vecihlerle vicdansızlıktır. Müthiş bir gaddarlıktır. Âdi bir yalancılık derekesine sukuttur.

---

[1] Şeytandan ve siyasetten Allah'a sığınırım!

Herhangi bir din âlimine, bir bahane ile peygamberlik isnadını yapmak, doğrudan doğruya İslâmiyet'e bir taarruz ve Kur'ân'a bir ihanettir.

Üstadımız Said Nursî bütün ömrü müddetince sünnet-i seniyyeye ittibâ etmiş ve bir sünnet-i seniyyeye muhalif hareket etmemek için idam cezalarını hiçe saymış ve sünnet-i seniyyeyi ihya ve imanı muhafaza uğrunda 130 parça eser telif etmiştir. Hunhar din düşmanlarına karşı hayatını istihkar ederek mücahede etmiş ve nihayet muvaffak ve muzaffer olmuştur.

Evet, ittibâ-ı sünnet-i Ahmediye'ye dâir yazdığı bir eseri otuz seneden beri binlerce nüsha neşrolmuştur. Fahr-i Kâinat Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)* Efendimiz'in son ve hak peygamber olduğuna dair muazzam bir eseri olan Mucizât-ı Ahmediye kitabı da meydandadır. Hakikat-i hal böyle olduğu halde, Said Nursî'ye böyle bir ithamı yapanların, hak ve hakikatten, insaf ve vicdandan ne kadar uzak oldukları kıyas edilsin. Bu ithamı yapmak, şeytanların bile hatırından geçmez.

Bu hâdisenin bir sebebi şu olmak kavîdir ki, Risale-i Nur, aile hayatına büyük bir fayda verip hanımların iffet ve namus ve ismetle ve saadetle hayat geçirmelerini temin ettiğinden, kadınlar Risale-i Nur'a çoklukla rağbet göstermektedirler. Buna bir hüsn-ü misal olarak hanımların neşrolunan birkaç makalesini din düşmanları görmüşler ve bolşeviklik hesabına birtakım uydurma bahanelerle hücuma geçmişlerdir. Fakat asla muvaffak olamayacaklardır. Onların maksatlarının tam aksine olarak Risale-i Nur'un neşriyatı erkek ve kadınlar arasında harika bir tarzda inkişaf etmektedir ve edecektir.

Hastalığı münasebetiyle hizmetinde bulunan
Tâhirî, Zübeyir, Ceylân, Bayram, Sungur, Rüştü

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1]

En mühim bir mahkemede son sözüm olarak "Mahkeme-i Kübrâya Şekvâ" namıyla yazılan ve *Tarihçe-i Hayat*'ta birkaç defa neşrolunan ve mahkemede iken Ankara makamatına, Temyiz Mahkemesine ve mahkeme reislerine gönderilen şekvânın sebebi, o hâdisenin acip, garip, küçük bir numûnesi bu defa aynen başıma geldiği için, o "Mahkeme-i Kübrâya Şekvâ"ya bir hâşiyecik olarak beyan ediyorum:

---

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

İki gün evvel, çok müştak olduğum ve eski zamanda Anadolu medrese-i ilmiyesi hükmünde olan Konya'ya üç sebep bahanesiyle,

Biri: İki hakikatli Nur kardeşim fakir halleriyle beraber büyük bir masrafa girip İzmir mahkemesine gitmişler. Dönüşlerinde yanıma uğradılar. Ben de onları kısmen masraftan kurtarmak için, hususî otomobilimle Konya'ya kadar beraber almak;

İkincisi: On beş sene benim yanımda okumuş ve yirmi seneye yakın müftülük etmiş ve kırk seneden beri birtek defadan başka görmediğim ve bütün kardeşlerim, akrabalarım içinde hayatta bir o kalmış olan kardeşimi ve çocuklarını ziyaret etmek ve onlarla görüşmek;

Üçüncüsü: Eski Said'in ve Yeni Said'in mühim üstadlarından olan ve onun müridleri olan Mevlevîlerin her yerde Risale-i Nur'la alâkadarlıkları cihetiyle çok alâkadar olduğum ve İmam Rabbânî, İmam Gazâlî gibi mühim bir üstadım olan Mevlânâ Celâeddin'i ziyaret için gitmiştim.

Hem, *Tarihçe-i Hayat*'ta insanlarla görüşemediğime dair neşredilen yazı ki, "Ziyaretçilerle görüşemiyorum." Nasıl ki, hediyelerden men etmek için Cenâb-ı Hak hastalık verdiği gibi, bu hürmetkârâne ziyaret de bir nevi hediye-i mâneviye olduğundan, sesim kesilip bir eser-i inâyet olarak konuşmaktan men olunduğumdan kardeşimin evine dahi gidemedim ki, konuşmayayım. Hiç olmazsa Konya'da iki-üç gün kalmak zarurî iken mecburî olarak bir saat içinde namazımı kılıp dönmüşüm. Fakat orada bana birden bire öyle bir vaziyet verildi ki, bütün gazetelerde neşrettiler. Kırk senedir bir defadan başka görüşmediğim kardeşimin evine dahi gidip görüşemediğim ve konuşamadığım halde, sanki binler adamlarla görüşmüşüm gibi muamele gördüm.

Gerçi, polislerin, aldıkları emre binâen o vaziyetleri cidden büyük bir sehiv idi. Fakat bu şiddetli hastalıklı halime muvafık geldiği için onlardan sıkılmadım. Bilakis helâl ettim. Allah razı olsun dedim, teşekkür ettim. Ben tebdil-i havaya çok muhtaç olduğum için, yazın dağlarda, kışın da kira ettiğim ayrı ayrı menzillerde gezmeye mecbur oluyorum. Bir yerde duramıyorum. Hastalığım şiddetleniyor. Niyet ettim, tekrar arasıra Konya gibi yerlere gideceğim. Hattâ kirasını verdiğim Emirdağ'da iki menzilim, Eskişehir'de bir menzilim varken, o mânâsız vaziyet beni o tebdil-i havadan, o menzilleri ziyaret etmekten men edilmeme sebep olduğunu Konya'daki vaziyetten hissetmiştim. Ben katiyen kimseyle görüşemiyorum.

Bunun gibi, âdetim hilâfına bana yapılan çok gayr-i kanunî muameleler var. İşte bu defaki mezkûr vaziyeti beyan eden şu ifâdâtım evvelce yazılan "Mahkeme-i Kübrâya Şekvâ"ya bir zeyil olarak neşredilebilir.

Said Nursî

Reisicumhur'a ve Başvekile

Kabir kapısında ve seksen küsûr yaşında, birkaç hastalıkla hasta bulunan ve ölüme kendini yakın gören bir bîçâre garip ihtiyar der ki:

Size iki hakikati beyan ediyorum:

Evvelâ: Sizlerin Pakistan ve Irak'la gayet muvaffakiyetkârâne ittifakını, bu millete kemâl-i samimiyetle, sürûr ve ferah ile kazanmanızı bütün ruh-u canımızla tebrik ediyoruz. Bu ittifakınızı, inşaallah 400 milyon İslâm'ın sulh-u umumiyesine ve selâmet-i âmmenin teminine kat'î bir mukaddime olarak ruhumda hissettim. Ve namaz tesbihatındaki kuvvetli bir ihtar ile bunu size yazmaya mecbur kaldım.

Otuz-kırk seneden beri dünyayı ve siyaseti terk ettiğim hâlde, şiddetli bir alâka ile bu ihtar-ı kalbînin sebebi: Elli seneden beri imanı kurtarmak için gayet kısa bir yolu bulan ve Kur'ân'ın bu zamanda bir mucize-i mâneviyesi olan Risale-i Nur'un Arabistan ve Pakistan'da her yerden daha ziyade tesiratı olduğu ve makbul olması, hattâ aldığımız habere göre, mahkemece tesbit edilen miktarın üç misli Risale-i Nur'un talebelerinin o havalide bulunmalarıdır. Bu sır için âhir hayatımda kabir kapısında bu netice-i azîmeyi görmek ve beyan etmeye ruhen mecbur oldum.

Sâniyen: Irkçılık fikri, Emevîler zamanında büyük bir tehlike verdiği ve hürriyetin başında "kulüpler" suretinde büyük zararı görülmesi ve Birinci Harb-i Umumî'de yine ırkçılığın istimaliyle mübarek kardeş Arapların mücahid Türklere karşı zararı görüldüğü gibi, şimdi de uhuvvet-i İslâmiye'ye karşı istimal edilebilir ve istirahat-i umumiye düşmanları gizli dinsizler, yine o ırkçılıkla büyük zarar vermeye çalıştıklarına emareler görünüyor. Hâlbuki, menfî hareketle başkasının zararıyla beslenmek ırkçılığın seciye-i fıtrîsi olduğu hâlde, evvelâ başta Türk milleti dünyanın her tarafında müslüman olduğundan onların ırkçılıkları İslâmiyet'le mezc olmuş, kabil-i tefrik değil. Türk, müslüman demektir. Hattâ müslüman olmayan kısmı, Türklükten de çıkmışlar. Türk gibi Araplarda

da Araplık ve Arap milliyeti İslâmiyet'le mezcolmuş ve olmak lâzımdır. Hakikî milliyetleri İslâmiyet'tir. O kâfidir. Irkçılık, bütün bütün bir tehlike-i azîmdir.

Sizin bu defaki Irak ve Pakistan'la pek kıymettar ittifakınız, inşaallah bu tehlikeli ırkçılığın zararını def edecek ve dört-beş milyon ırkçıların yerine, 400 milyon kardeş müslümanları ve 800 milyon sulh ve müsalemet-i umumiyeye şiddetle muhtaç Hıristiyan ve sâir dinler sahiplerinin dostluklarını bu vatan milletine kazandırmaya tam bir vesile olacağına ruhuma kanaat geldiğinden, size beyan ediyorum.

Sâlisen: Altmış beş sene evvel bir vali bana bir gazete okudu. Bir dinsiz müstemlekât nâzırı Kur'ân'ı elinde tutup konferans vermiş. Demiş ki: "Bu İslâmların elinde kaldıkça, biz onlara hakikî hâkim olamayız, tahakkümümüz altında tutamayız. Ya Kur'ân'ı sukut ettirmeliyiz veyahut müslümanları ondan soğutmalıyız."

İşte bu iki fikirle, dehşetli ifsat komitesi bu bîçâre fedakâr, mâsum, hamiyetkâr millete zarar vermeye çalışmışlar. Ben de, altmış beş sene evvel bu cereyana karşı, Kur'ân-ı Hakîm'den istimdat eyledim. Hakikate karşı kısa bir yol ve bir de pek büyük bir "Dârülfünun-u İslâmiye" tasavvuru ile, altmış beş senedir, âhiretimizi kurtarmak ve onun bir faydası olarak hayat-ı dünyeviyemizi de istibdad-ı mutlaktan ve dalâletin helâketinden kurtarmaya ve akvam-ı İslâmiye'nin mâbeynindeki uhuvvetini inkişaf ettirmeye iki vesileyi bulduk.

Birinci vesilesi: Risale-i Nur'dur ki, uhuvvet-i imaniyenin inkişafına kuvvet-i iman ile hizmet ettiğine kat'î delil, emsalsiz bir mazlumiyet ve âcizlik hâletinde telif edilmesi ve şimdi âlem-i İslâm'ın ekseri yerlerinde ve Avrupa ve Amerika'ya da tesirini göstermesi ve ihtilâlcilere ve dinsiz felsefeye ve otuz seneden beri dehşetli bir surette maddiyyûn ve tabiiyyûn gibi dinsizlik fikrine karşı galebe çalması ve hiçbir mahkeme ve ehl-i vukuf dahi onları cerh edememesidir. İnşaallah bir zaman da, sizin gibi uhuvvet-i İslâmiye'nin anahtarını bulan zatlar, bu mucize-i Kur'âniye'nin cilvesini âlem-i İslâm'a işittireceksiniz.

İkinci vesilesi: Altmış beş sene evvel Câmiü'l-Ezher'e gitmek istiyordum. Âlem-i İslâm'ın medresesidir diye, ben de o mübarek medresede bir ders almaya niyet ettim. Fakat kısmet olmadı. Cenab-ı Hak rahmetiyle bir fikir ruhuma verdi ki:

Câmiü'l-Ezher Afrika'da bir medrese-i umumiye olduğu gibi, Asya Afrika'dan ne kadar büyük ise, daha büyük bir darülfünun, bir İslâm üniversitesi Asya'da lâzımdır. Tâ ki İslâm kavimlerini, meselâ: Arabistan, Hindistan,

İran, Kafkas, Türkistan, Kürdistan'daki milletleri, menfî ırkçılık ifsat etmesin. Hakikî, müsbet ve kudsî ve umumî milliyet-i hakikiye olan "İslâmiyet milliyeti" ile إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ[1] Kur'ân'ın bir kanun-u esasîsinin tam inkişafına mazhar olsun. Ve felsefe fünunu ile ulûm-u diniye birbiriyle barışsın ve Avrupa medeniyeti, İslâmiyet hakâikiyle tam müsâlaha etsin. Ve Anadolu'daki ehl-i mektep ve ehl-i medrese birbirine yardımcı olarak ittifak etsin diye, vilâyât-ı şarkıyenin merkezinde hem Hindistan, hem Arabistan, hem İran, hem Kafkas, hem Türkistan'ın ortasında, Medresetü'z-Zehra mânâsında, Câmiü'l-Ezher üslûbunda bir darülfünun, hem mektep, hem medrese olarak bir üniversite için, tam elli beş senedir Risale-i Nur'un hakâikine çalıştığım gibi ona da çalışmışım. En evvel bunun kıymetini –Allah rahmet etsin– Sultan Reşad takdir edip yalnız binasını yapmak için 20 bin altın lira verdiği gibi, sonra ben eski Harb-i Umumî'deki esaretimden döndüğüm vakit, Ankara'da mevcut 200 mebustan 163 mebusun imzası ile 150 bin lira, o zaman paranın kıymetli vaktinde, aynı o üniversite için vermeyi kabul ve imza ettiler. Mustafa Kemâl de içinde idi. Demek, şimdiki para ile beş milyon liraya yakın bir tahsisat vermekle, tâ o zamanda böyle kıymettar bir üniversitenin tesisine her şeyden ziyade ehemmiyet verdiler. Hattâ dinde çok lâkayt ve garplılaşmak ve an'anattan tecerrüd etmek taraftarı bulunan bir kısım mebuslar dahi onu imza ettiler. Yalnız onlardan ikisi *dediler ki:*

"Biz şimdi ulûm-u an'ane ve ulûm-u diniyeden ziyade garplılaşmaya ve medeniyete muhtacız."

Ben de cevaben dedim:

Siz, farz-ı muhal olarak, hiçbir cihette ihtiyaç olmasa da, ekser enbiyânın Asya'da, şarkta zuhuru ve ekser hükemanın ve filozofların garpta gelmelerinin delâletiyle Asya'yı hakikî terakki ettirecek, fen ve felsefenin tesiratından ziyade hiss-i dinî olduğu hâlde, bu fıtrî kanunu nazara almayarak "garplılaşmak" namıyla an'ane-i İslâmiye'yi bıraksanız ve lâdinî bir esas yapsanız dahi, dört-beş büyük milletlerin merkezinde olan vilâyât-ı şarkıyede millet, vatan selâmeti için dine, İslâmiyet'in hakâikine katiyen taraftar olmak, size lâzım ve elzemdir. Binler misallerinden bir küçük misal size söyleyeceğim:

Ben Van'da iken, hamiyetli Kürt bir talebeme dedim ki: "Türkler İslâmiyet'e çok hizmet etmişler. Sen onlara ne niyetle bakıyorsun?" dedim.

---

1 "Müminler birbirleriyle ancak kardeştirler." (Hucurât sûresi, 49/10)

Dedi: "Ben Müslüman bir Türk'ü, fâsık bir kardeşime tercih ediyorum. Belki babamdan ziyade ona alâkadarım. Çünkü tam imana hizmet ediyorlar."

Bir zaman geçti, –Allah rahmet etsin– o talebem, ben esarette iken, İstanbul'da mektebe girmiş. Esaretten geldikten sonra gördüm. Bazı ırkçı muallimlerden aldığı aksülamel ile o da Kürtçülük damarıyla başka bir mesleğe girmiş. Bana dedi: "Ben şimdi gayet fâsık, hattâ dinsiz de olsa bir Kürd'ü salih bir Türk'e tercih ediyorum."

Sonra ben onu birkaç sohbette kurtardım. Tam kanaati geldi ki, Türkler bu millet-i İslâmiye'nin kahraman bir ordusudur.

Ey suâl soran mebuslar! Şarkta beş milyona yakın Kürt var. Yüz milyona yakın İranlı ve Hintliler var. Yetmiş milyon Arap var. Kırk milyon Kafkas var. Acaba birbirine komşu, kardeş ve birbirine muhtaç olan bu kardeşlere, bu talebenin Van'daki medreseden aldığı ders-i dinî mi daha lâzım? Veyahut o milletleri karıştıracak ve ırkdaşlarından başka düşünmeyen ve uhuvvet-i İslâmiye'yi tanımayan, sırf ulûm-u felsefeyi okumak ve İslâmî ilimleri nazara almamak olan o merhum talebenin ikinci hali mi daha iyidir? Sizden soruyorum.

İşte bu cevabımdan sonra, an'ane aleyhinde ve her cihetle garplılaşmak fikrini taşıyanlar, kalktılar, imza ettiler. İsimlerini söylemeyeceğim. Allah kusurlarını affetsin; şimdi vefat etmişler.

Râbian: Mâdem Reisicumhur gayet mühim mesâil-i siyasiye içinde Şark Üniversitesi'ni en ehemmiyetli bir mesele yapıp hattâ harika bir tarzda altmış milyon liranın o üniversiteye sarfı için bir kanun çıkarmak derecesinde fevkalâde bir hizmetle medresenin medâr-ı iftiharı ve kendisine büyük bir şeref verdiren bu medrese-i İslâmiye'ye, eski hocalık hissiyatıyla başlaması, bütün şark hocalarını minnettar etmiş. Ve şimdi orta şarkta sulh-u umumînin temel taşı ve birinci kalesi olan bu üniversiteyi yine mesâil-i azîme-yi siyasiye içinde yeniden nazara alması, elbette bu vatan, bu devlete, bu millete bu azîm, faydalı hizmeti netice verecek. Ulûm-u diniye o üniversitede esas olacak. Çünkü hariçteki kuvvet tahribatı mânevîdir, imansızlıkladır. O mânevî tahribata karşı atom bombası, ancak mânevî cihetinde mâneviyattan kuvvet alıp o tahribatı durdurabilir.

Mâdem elli beş sene bu meseleye bütün hayatını sarf etmiş ve bütün dekaikiyle ve neticeleriyle tetkik etmiş bir adamın bu meselede reyini almak ve fikrini sormak lâzım gelirken, Amerika'da, Avrupa'da bu meseleye dair istişareye

kendinizi mecbur bildiğinizden, elbette benim de bu meselede söz söylemeye hakkım var. Hamiyetkâr olan bütün bir millet namına sizden bekliyoruz.

Said Nursî

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1]

Aziz, sıddık, fedakâr, hâlis, muhlis kardeşlerim ve hizmet-i Kur'âniye'de hakikî, ciddî, metanetli arkadaşlarım,

Size gayet ehemmiyetli bir halimi ve dehşetli bir zahmet, fakat inâyet-i ilâhiye ile büyük bir rahmeti tazammun eden zâhirî bir hastalığın mânevî bir istirahat ve bir tamam-ı vazifeye bir alâmet olarak bir hastalığımı beyan ediyorum. Şekvâ değil, teşekkür ediyorum. Fakat sizden tahammülüm için dua istiyorum. O hâlet de şudur:

Ben kelimâtı konuşurken, birden mânevî bir men gibi şiddetli bir harareret başlıyor. Hattâ eskiden günde bir-iki defa su içerken, şimdi yemeği pek az yediğim halde, yirmi otuz defa su içmeye mecbur oluyorum. Hattâ iki gün evvel pek şiddetlendi. Ben bir tesemmüm zannettim. Hattâ bir vehme binâen yanımdaki kardeşlerime ifşa ettim. Bu gayet şiddetli hastalığıma karşı sabır ve tahammül niyaz ettim. Rahmet-i ilâhiyeden rica ettim; birden kalbime geldi ki: Ekser hayatımdaki zahmetlerde bir inâyet ve rahmet cilvesi bulunduğu gibi, inşaallah bunda da o cilve-i rahmet var ki, cinnî ve insî şeytanların ve dinsizlerin seni zehirlendirmek ve susturmaya çalışmaları, vazifenin tamam olmasına ve istirahatine rahmet-i ilâhiye bir vesile oldu ki, geçen sene *İşârâtü'l-i'câz* tefsiri ve *Mesnevî-i Arabî*'yi bir sene müddetle ders vermeye başlamıştım. Gizli düşmanlarım cinnî ve insî şeytanlar, beni susturmaya desâisleriyle çalıştıkları halde, rahmet-i ilâhiye hem *İşârâtü'l-i'câz*'ın, hem *Mesnevî-i Arabî*'nin Türkçesini ihsan ettiğinden ve Risale-i Nur da ekseriyet itibarıyla kendi kendine ders verip muallimlere ihtiyaç bırakmadığından, bu tedris vazifemde bana istirahat ve tebrik nev'inde bir ihsan-ı ilâhî olarak bu acip hastalık benim istirahatime medar oldu.

Hem benim ruhuma geldi ki: Senin binler, belki yüz binler Saidcikler, senin bedeline ders verecek ve konuşacaklar var. İhsan-ı ilâhî ile Risale-i Nur,

---

[1] Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

başka ilimler gibi meşakkatli derslere muhtaç değil. فَإِنَّكَ مَحْرُوسٌ بِعَيْنِ الْعِنَايَةِ[1] Gavs-ı Geylânî'nin *(kuddise sirruh)* kerametkârâne cümlesi, en dehşetli zaman gibi bunda da ayn-ı hakikat olduğu görüldü.

Hem âzamî ihlâsın zedelenmemek için, şimdi düşmanlar da, dostlara inkılâp ettiği bir zamanda sohbet etmek, konuşmak, bu dünyada da uhrevî hizmetlerin bir güzel ve fâni meyvelerine vesile olabilir. O vakit, âzamî ihlâs ki, hiçbir şeye âlet olmayacak; hem vazife-i ilâhiyeye karışmamak için kader-i ilâhî hakkımdaki bu şiddetli hâlete aleyhimde değil, lehimde olarak fetva verdi, müsaade etti. Ben yanımdaki vasiyetnamemdeki evlât kabul ettiğim küçük evlâtları tevkil ediyorum. Onlarla konuşanı benimle konuşmuş gibi kabul ediyorum...

اَلْبَاقِي هُوَ الْبَاقِي[2]

Kardeşiniz
Said Nursî

Üstadımızın bu hastalığı gösteriyor ki, gizli dinsizler konuşturmamak için bir ilâç bulmuşlar, yedirmişler. Elhâsıl, Üstadımızın musafahadan, sohbetten ve konuşmaktan men edildiğini biz de görüyoruz.

Üstadımızın hizmetinde bulunan
Tahirî, Zübeyir, Ceylân, Hüsnü, Bayram

Berây-ı mâlûmat hem resmî zatlara, hem dostlara mühim bir hakikati beyan ediyoruz:

Üstadımız gençliğinde ve hattâ çocukluğundan itibaren izzet-i ilmiyeyi muhafaza için şiddetle halktan istiğna ediyordu. Zekât ve sadakayı katiyen almadığı gibi –İkinci Mektupta da beyan edildiği üzere– hediyeyi kabul etmiyordu. Bu halin, şimdiki ihtiyarlık ve zayıflık zamanında devam edebilmesi için, Cenab-ı Hakk'ın rahmetiyle, o istiğna düsturu hastalığa inkılâp etti. Yani mukabilsiz bir lokma alsa, derhal hasta olur. O lokmayı yiyemiyor.

---

1 "Muhakkak ki sen, inâyet gözüyle gözetilip korunmaktasın." Bkz.: el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî)* s.562.

2 Kendinden başka her şeyin fâni olduğu gerçek Bâkî, Allah'tır.

Üstadımız gençliğinde bu kadar muhtaç değildi. Tek başına yaşadığı zamanlar pek az bir masraf kendisine kâfi idi. Şimdi pek çok talebelerine tayın verdiği ve birkaç hastalıkla hasta bulunduğu bir zamanda, o istiğna düsturunun muhafazası için, rahmet-i ilâhiye onu mukabilsiz hediyelerden hasta ediyor.

Aynen öyle de, Üstadımıza hürmet dahi mânevî bir hediye gibi olduğundan, şiddetle nâsın hürmetinden ve elini öpmesinden kaçıyordu. Tarihçe-i Hayat'ının ve İhtiyarlar Lem'ası'nın şehadetiyle, gençliğinde emsallerinin fevkinde olarak, Siirt'in Tillo kasabasında inzivaya girmişti. Ağrı vilâyetinde Şeyh Ahmed Hânî Hazretlerinin türbesine kapandı. Rusya'ya esir düştüğünde, doksan kadar esir zabit kendisinin dinî derslerini şevkle dinledikleri halde, üsera kampında Tatarların küçük hâlî bir camiinde bir yer bularak orada yalnızlığa çekildi. İstanbul'da Dârü'l-Hikmeti'l-İslâmiye âzâlığı gibi câzip ve şâşaalı bir hayat içinde iken, Yûşâ Tepesinde kimsesizliği tercih etti. Van'a döndüğünde pek çok eski ve yeni talebeleri arasında sürurlu bir ömrü istemeyerek Erek Dağı'ndaki bir mağaraya kapandı. En son defa otuz senede gördüğü emsalsiz zulümlerin neticesi olarak hapishanelere gönderildiği zaman, kanunen tecrid müddeti on beş gün olmasına rağmen, yirmi ay ve hattâ bütün hapis müddetince tecrid-i mutlakta tutulduğu halde kimseye şekvâ etmedi.

Bütün bu haller gösteriyor ki, Üstadımızın fıtratında inziva daima hüküm sürmüştür. Fakat ihtiyarlığında pek çok yardıma, hizmete, sohbete muhtaç olduğu bir vakitte bunun devam etmesi için, bir nevi hastalık hâleti verilmiş. Beş dakika konuşsa, şiddetli bir hararet başlıyor, sesi çıkmıyor. Hattâ Şâfiî mezhebinde olduğu için, namazda Fatiha'yı kendisi işitecek derecede okuması lâzım gelirken, hastalık sebebiyle sesi çıkmadığından, mezheb-i Hanefîyi takliden namazlarını edâ ediyor. Bu hastalığına dair iki mühim doktorun iki raporu var. İstenilirse gösterilecektir.

Şimdi Risale-i Nur'un fevkalâde fütuhatı ve âlem-i İslâm'da dahi fevkalâde bir hüsn-ü kabule mazhar olması hengâmında, düşmanlar dahi dostlara inkılâp ettiği bir zamanda Risale-i Nur'un âzamî ihlâsını –ki rıza-yı ilâhîden başka dünyevî, uhrevî hiçbir rütbeye, makama âlet etmemek– muhafaza için, dehşetli bir merdümgiriz, yani insanlardan tevahhuş ve sesi çıkmamak ve konuşmamak hastalığı ve elini öpmek, ona âdetâ bir tokat vurmak gibi dokunmak vaziyeti, katiyen bize kanaat verdi ki: Bu bir istihdâm-ı rabbânîdir. Hattâ bu hakikatlerin izharına vesile olan bir şahsı da Üstadımız helâl etti.

Hâşiye: Üstadımızdan sorduk: Neden Risale-i Nur'un şâşaalı intişarı ve düşmanların dahi mağlûp olup dostâne vaziyet aldıkları bir zamanda insanlarla görüşmüyorsunuz?

Cevaben dedi ki: "Benimle görüşmek isteyenler, ya muarızdır veya dosttur. Dost olsa, Risale-i Nur'un yüz binler nüshası benim bedelime tam konuşuyor; bana katiyen ihtiyaç bırakmamış. Görüşmek isteyen muarız olsa, bu otuz sene zarfında pek çok mahkemeler ve ehl-i vukuflar tetkik ettikleri halde, ne Nur Risalelerinde ve ne de Nur talebelerinde hiçbir suç bulamamışlar. Yirmi dört mahkeme "Risale-i Nur'da suç bulamıyoruz" dedikleri, dört mahkeme de katiyen umum Nur Risalelelerine beraat vererek kaziyye-i muhkeme haline gelen kararlarıyla bütün kitapları, mektupları sahiplerine iade etmesi, benim bedelime muarızlara tam cevap veriyor. Bana ihtiyaç kalmamış. Eğer şahsî görüşmek istenilse, bütün Nur talebeleri bir cihette bu bîçâre Said'in dâvâ vekilleri olduğu gibi, İstanbul'da ve Ankara'da avukatları bulunduğundan, isteyenler onlarla görüşebilir."

Şiddetli hastalığı ve çok ihtiyarlığı için zarurî işlerini gören
Hizmetkârları

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1]

Üstadımız ifade buyurdular ki:

Aleyhimizde olan *Cumhuriyet* gazetesi, müdafaamı çok yanlış ve gayet fena bir tarzda tağyir etmiş, hattâ "Bir cânî yüzünden on mâsuma zarar gelmemesi için" cümlesinin yerine "Bir câni yüzünden on mâsumu zulmetten kurtarmak için" gibi hezeyanlar karıştırmış. Hem de o yazdığım cevap, beş-altı sene evvel İstanbul 2. Sulh Ceza Mahkemesinde aynen söylenmiş, en mühim meselemde beraat verilmiş bir müdafaa iken, bir-iki ay evvel, bir bardak suda bir fırtına koparmak nev'inden, İstanbul seyahatimde gayet mânâsız, garazkârâne, bir savcı Isparta Müdde-i Umumîsine havale edip mânâsız benim ifademi almaya iki resmî polis memuru gönderdi. Onlara dedim: O meseleye beş sene evvel cevap verilmiştir. İşte o zamanki cevabım da budur, dedim. Onlar da kabul ettiler. Hem de makine ile çıkardılar, hem o herife de göndermişler.

---

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

Şimdi uzak bir yerde tekrar mânâsız olarak bizden uzak bir kaymakama başkası onu vermiş. İftiracı gazete de "Onu kaymakam, savcıya vermiş" demesiyle Risale-i Nur'un bir kısım zayıf şâkirtlerine vesvese ve bir evham vermek istemiştir. Bu yazıya Nur'un çok avukatları tekzip yazsınlar. O meselenin mevzuuna dair İstanbul sıhhî heyetinden dört rapor var. Fakat lüzumsuz olduğu için, kimseye göstermeye tenezzül etmedim. Hem de lüzum olmamış.

Said Nursî

Ankara'daki iki emniyet müdürüne çok selâm ediyorum. Böyle şeylere ehemmiyet vermesinler.

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1]

اَلسَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكَاتُهُ أَبَدًا دَائِمًا[2]

Aziz, sıddık kardeşlerimiz,

Evvelen: Üstadımız leyle-i Beratınızı tebrik ediyor. Hem selâm ve dua ediyor.

Sâniyen: Diyarbakır'dan dün aldığımız mektupta ifade edildiğine göre, Diyarbakır havalisiyle beraber şarkta şimdi iki yüz kadar Nur dershaneleri açılmış. Ayrıca Diyarbakır'da kadınlara mahsus dört-beş dershane-i Nuriye varmış. İnşaallah bu büyük bir hayrın alâmetidir.

Üstadımız on sene evvel işaret ve büyük menfaatini beyan ettiği Nur medreselerinin şimdi bu zamanda açılma işi, tam tahakkuk safhasına girmiş bulunuyor. O zaman demişti: "Şimdi resmen din tedrisatı için hususî dershaneler açılmasına izin verilmesine binâen Nur şâkirtleri mümkün olduğu kadar her yerde küçücük bir dershane-i Nuriye açmak lâzımdır. Gerçi herkes kendi kendine bir derece istifade eder; fakat herkes her bir meselesini tam anlamaz. *İman hakikatlerinin izahı olduğu için, hem ilim, hem mârifetullah, hem huzur, hem ibadettir.* Eski medreselerde beş-on seneye mukabil, inşaallah Nur medreseleri beş-on haftada aynı neticeyi temin edecek ve yirmi senedir ediyor."

Üstadımız, Barla'daki dokuz senelik ikametgâhı olan ve Risale-i Nur'un birinci dershanesi, hem altı vilâyet genişliğindeki Medresetü'z-Zehra'nın çe-

---

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

2 Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi; sonsuza kadar sürekli üzerinize olsun.

kirdeği bulunan hanesini medrese-i Nuriye olarak Risale-i Nur'a vakfetmişti. Şimdi onu müteakip hem Isparta ve civarı kazaları ve bazı köylerinde, hem Diyarbakır ve Şarkta Nur dershaneleri açılmaktadır. Bu suretle o dershanelerde Nur'ların okunması ve Nur'larla meşguliyete devam edenlere ve ders alanlara talebe-i ulûm şerefini kazandırmaktadır. Talebe-i ulûmun ise, âdi harekâtı, hattâ uykusu dahi ibadet hükmüne geçtiğini bazı büyük müçtehidler beyan etmişler.[1]

Sâlisen: Nur'ların radyo diliyle Anadolu ve âlem-i İslâm'a intişarının ilk mukaddimesi, mübarek leyle-i Berât'a tevafuk etmesi, bu vatan ve âlem-i İslâm hakkında Risale-i Nur lehinde büyük bir hayrın alâmeti ve işaretidir.

اَلْبَاقِي هُوَ الْبَاقِي[2]

Kardeşleriniz
Tahirî, Zübeyir, Sungur, Ceylân, Bayram

Hâşiye: Bu mektup aynı zamanda telgrafla veya mektupla Üstadımızın leyle-i Beratlarını tebrik eden kardeşlerimize cevaptır.

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[3]

Umum dostlarıma ve Nur kardeşlerime bu vasiyeti ilân ediyorum:

Ben şahsım itibarıyla vazife-i Nuriyeyi yapmaya tâkatim kalmamış. Belki ihtiyaç da kalmamış. Hem müteaddit tesemmümlerle ve çok ihtiyarlık vaziyetiyle ve hastalıkla, şimdiki hayatta kalmak, tahammülüm kalmamış gibidir. Şayet müştak olduğum ölüm elime geçmese de, zâhirî hayatımda ölmüşüm gibi, diye bu vasiyetimi yazıyorum.

Hâlık-ı Rahmân-ı Rahîme hadsiz şükür olsun ki, bundan altmış-yetmiş sene evvel hilâf-ı âdet olarak tahsil-i ilim, hususan ilm-i imanî yolunda başkaların muavenetine yalvarmamak ve tam fakr-ı haliyle beraber Eski Said çocukluk, gençlik zamanında talebelerine tayınlarını kendi vermeye çalıştığı ve ancak kısa bir zaman beş tayın kabul edip mütebâki talebelerine, bazen

1 Bkz.: el-Gazâlî, *İhyâu ulûmi'd-dîn* 4/182; İmam Rabbânî, *Mektubat* 1/47 (33. Mektup).
2 Kendinden başka her şeyin fâni olduğu gerçek Bâkî, Allah'tır.
3 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

yirmi-otuz talebesine tayın verdiğinden, ilmi, vasıta-yı cer etmeye o talebeler mecbur olmadılar. İktisat ve kanaatle o zaman muvaffak oldukları gibi, Cenab-ı Erhamürrâhimîn'e hadsiz şükür olsun ki, Eski Said gibi şimdi Risale-i Nur kendi hakikî talebelerinin tayınlarını neşriyatıyla mükemmel vermeye başlamış. Âzamî ihlâsı kırmamak için, Risale-i Nur has talebelerine, hususan nafakasını tedarik edemeyenleri tam tamına idare edecek derecede Risale-i Nur'un satılan nüshalarının beşten birisi Risale-i Nur'un hakkı olduğu cihetle, şimdi elli-altmış talebesine kâfi sermayesi çıkıyor. Benim (bîçâre Said'in) içinde hiçbir hakkı yoktur. Yalnız Risale-i Nur'un kıymettar hâsiyeti ve şâkirtlerinin şahs-ı mânevisinin kemâl-i sadakati bu mânevî Nur bayramına vesile oldu.

Şimdi bütün talebelerin fevkinde diyerek değil, benim en yakınımda, hizmetimde olup bir derece tam tarz-ı hareketimi bilenler ve yakından görenler içinde, dört-beş adamı mutlak vekil yapıyorum. Ben ölsem veya hayatta şuursuz kalsam, Nur'lara karşı hizmetimin tarzını bilerek tam yapabilsinler. Şimdilik Tâhirî, Sungur, Ceylân, Hüsnü ve bir-iki adam daha mutlak vekilim olarak vasiyet ediyorum. Şimdi Risale-i Nur'un satılan nüshalarının sermayesi, Risale-i Nur'un malıdır. Said de bir hizmetkârdır. Hayatta tayınını alabilir. Hattâ bugünlerde ölüm bana çok yakın göründü. Ben de altı vilâyette bulunan elli-altmış talebeyi iki-üç sene Nur sermayesinden tayınını vermek kat'î niyet ederken, belki bazılarını bazı mâniler onları talebelik hizmetinden vazgeçirecek, diye vazgeçtim. Şimdi vasiyetimi yazdım.

Said Nursî

Hâşiye: Gavs-ı Âzam Şeyh-i Geylânî *(radiyallâhu anh)* Risale-i Nur'a ve Müellifine işaret ettiği keramet-i gaybiyesinde bir fıkrada [1] تَعِيشُ سَعِيدًا diye *"maişet hususunda saadetle yaşayacağını ve en mesut olacağını"* haber vermiş. Hâlbuki biz Üstadımızın fakr u istiğnasını şimdiye kadar zâhiren buna muhalif görüyorduk. Gavs-ı Âzamın bu ihbar-ı gaybiyesi Üstadımızın hayatında şimdi bilfiil görülmüş ki, küçüklüğünde, daha on yaşında iken amcasının çorbasını içmezdi, minnet altına girmezdi. Ve ders verdiği eski talebelerinin maişetini de kendisi deruhte ederdi. Aynen şimdi de elli-altmış talebesinin tayınlarını vermesi, o gaybî ihbarın tam tahakkuk ve tezahür ettiğini göstermiştir.

Tahirî, Sungur, Ceylân

---

1 Bkz.: el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî)* s.562.

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1]

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Ecel muayyen olmadığı için, benim şiddetli hastalığım her vakit gelebilir diye, evvelce yazdığım vasiyetnamelerimi teyiden bu vasiyetname de şiddetli, dahilî bir hastalığımdan ihtar edildi. Ben de beyan ediyorum ki:

Benim vefatımdan sonra, benim emaneten elimde bulunan Risale-i Nur sermayesi, hem mucizâtlı Kur'ânımızı tab' ettirmek için Eskişehir'de muhafaza edilen sermaye, o Kur'ân'ın tevafukla ve fotoğrafla tab'ına ait.[2(Hâşiye)] Yanımızdaki sermaye ise, Risale-i Nur'un sermayesidir. O sermaye, Cenab-ı Erhamürrâhimîn'e hadsiz şükür olsun ki, yetmiş küsûr sene evvel, o zamanın âdetine muhalif olarak, kendim fakirliğimle beraber onların tayınlarını verdiğime bir ihsan ve lütf-u rabbânî olarak, o zamandan elli-altmış sene sonra Cenab-ı Erhamürrâhimîn o örfî âdete muhalif kaidemi, mânevî ve geniş Medresetü'z-Zehra'nın hâlis ve nafakasını temin edemeyen ve zamanını Risale-i Nur'a sarf eden talebelerine aynen ve eski zaman ihsan-ı ilâhî neticesi olarak şimdi yanımızdaki sermaye onların tayınlarıdır ve tayınlarına sarf edilecek. Ve kaç senedir benim yaptığım gibi, benim mânevî evlâtlarım, benim vereselerim aynen öyle yapmak vasiyet ediyorum. İnşaallah tam Risale-i Nur intişara başlasa, o sermaye şimdiki fedakâr, kendini Risale-i Nur'a vakfeden şâkirtlerden çok ziyade fedakâr talebelere kâfi gelecek ve mânevî Medresetü'z-Zehra ve medrese-i Nuriye çok yerlerde açılacak, benim bedelime bu hakikate, bu hale mânevî evlatlarım ve has ve fedakâr hizmetkârlarım ve Nur'a kendini vakfeden kahraman ve herkesçe mâlûm kardeşlerim bu vasiyetin tatbikine yardımlarını rica ediyorum. Risale-i Nur itibarıyla bana hiç ihtiyaç kalmadığı için, âlem-i berzaha gitmek benim için medâr-ı sürurdur. Siz mahzun olmayınız. Belki beni tebrik ediniz ki, zahmetten rahmete gidiyorum.

Çok hasta
Said Nursî

Evet, biz Üstadımızın bu vasiyetine şahidiz.

Emirdağlı Çalışkan, Mustafa Acet, Safranbolulu Hüsnü,
Ermenekli Zübeyir, Çoğollu Bayram

---

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

2 (Hâşiye) On bin liradır.

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1]

Aziz, muhterem kardeşimiz Tahsin Bey,

Leyle-i Kadrinizi tebrik eder, muvaffakiyetler dileriz. Üstadımız size hususî selâm ediyor. Dedi ki:

"Tahsin'in neşrettiği *Tarihçe-i Hayat* yirmi büyük mecmua kadar fayda verdi, fütuhat yaptı. Şimdi bir parça ilişmelerine katiyen merak etmesin. Nazar-ı dikkati celb ettiği için, büyük bir ilânname hükmüne geçti. Şimdiye kadar nasıl ki yirmi senedir yirmi büyük mecmua perde altında intişar etmesiyle çok büyük fütuhata medar oldu. *Tarihçe-i Hayat*'ın da perde altında intişarı inşaallah aynı neticeyi verecek."

Sâniyen: Madem Cenab-ı Hak sizi Ankara'da Risale-i Nur'un başkumandanı olarak ihsan etmiş; Risale-i Nur'un, Kur'ân'ın kırk vech-i i'câzından bir vechi olan nazmını beyan eden *İşârâtü'l-i'câz* tefsirinin neşri de size müyesser oldu. O vech-i nazım yedi kısımdır. Bir kısmı tevafukattır. Tevafukatın bir nevi de Lafza-yı Celâl'de görülen zâhir tevafukattır. İşte, mucizâtlı Kur'ân'ımız bu tevafukatı gösteriyor. İnşaallah bu mucizâtlı Kur'ân'ın neşri ve tab'ı da size nasip olacak.

Evvelce Üstadımız on bin lira size göndermişti. Şimdi de Kur'ân'ın âyetlerine tam muvafık olarak[2] 6666 lirayı ki bu para, talebelerin iki senelik tayınatından fazla kalan paradır. Bunda bir sırr-ı azîm var, aynı altın para gibi mübarektir. Başkasına sarf etmemek lâzımdır. Size, Kur'ân'ın bazı cüzleriyle birlikte gönderiyoruz ve pek çok selâm ediyoruz.

اَلْبَاقِي هُوَ الْبَاقِي[3]

Kardeşleriniz
Tâhirî, Zübeyir, Ceylân, Sungur

---

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

2 Kur'ân âyetlerinin tamamı 6200 küsûrdur. Fakat bazı müfessirler Kur'ân'da 6666 âyet olduğunu belirtmiş ve bunu da şu şekilde açıklamışlardır: Bin âyet emir; bin âyet nehiy; bin âyet vaad; bin âyet vaîd; bin âyet haber; bin âyet kasas; beş yüz âyet helâl-haram ihtiva eden ahkâm; yüz âyet dua ve tesbih; altmış altı âyet de nâsih ve mensûhtur. (el-Kermî, *en-Nâsih ve'l-mensûh* 1/240; Muhammed Bedreddin, *Ebdeu'l-beyân* s.3-4)

3 Kendinden başka her şeyin fâni olduğu gerçek Bâkî, Allah'tır.

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1]

Ankara'ya bu defa geldiğimin mühim bir sebebi, İslâmiyet'e ciddî taraftar Dahiliye Vekili Namık Gedik'i görmek ve İslâmiyet'in kahramanı olan Adnan Bey'e ve Tevfik İleri gibi mühim zatlara bir hakikati söylemektir ki:

Hem Demokrata ezan-ı Muhammedî gibi çok kuvvet vermek ve Risale-i Nur'un neşrine müsaadesi gibi çok taraftar olmak ve âlem-i İslâm'ı, hattâ bir kısım Hıristiyan devletlerini de memnun etmek için, Ayasofya'yı muzahrafattan temizleyip ibadet mahalli yapmaktır. Bu ise, bu mesele için otuz sene siyaseti terk ettiğim halde, bu nokta hatırı için Namık Gedik'i görmek istedim ve geldim. Adnan Bey, Namık Gedik ve Tevfik İleri gibi zatların hatırı için başka yere gitmedim.

Hem Risale-i Nur, Kur'ân'ın kanun-u esasiyesiyle bütün Anadolu ve vilâyât-ı şarkiyede âsâyişi temin eden Risale-i Nur'un 500 bin nüshası komünistliği susturduğu gibi, âsâyişi temin ettiğine bir delili budur ki:

On küsûr sene evvel Afyon Müdde-i Umumîsi: "600 bin fedakâr talebesi var; 500 bin nüsha Risale-i Nur'dan neşretmiş. Belki âsâyişe zarar gelir." dedi.

Ona karşı Said demiş ki: "Mâdem 600 bin fedakâr talebesi var. Bu on beş senedir bana bu kadar zulmediliyor. Birtek vukuatı hiçbir zabıta ve mahkeme gösteremedi."

Hem dedim: "Ey müdde-i umumî! Eğer bin müdde-i umumî, bin emniyet müdürü kadar âsâyişin teminine Risale-i Nur hizmet etmemişse, Allah beni kahretsin. Siz de bana ne ceza verirseniz verin!" dedim. O bu sözüme karşı hiçbir çare bulamadı.

Yalnız bir-iki sene sonra Nur'un bir küçük talebesi Risale-i Nur'a zarar gelecek zannıyla kendini intihar edecekti ki, tab' ettiği bir küçük risaleye zarar gelmesin. Sonra Üstadı onu men etti ve küçücük bir hâdise oldu ve ikisi de barıştırıldı.

Hâlbuki bir Üstadın on tane fedakâr talebesi bulunsa –hattâ biri selâm etmiş tokat vurulmuş, biri elini öpmüş tahkir edilmiş– hiçbir fedakârı, âsâyişe ilişmemek için sükût etmişler. Said'den işitmişler ki, "Benim yüz ruhum olsa âsâyişe feda ediyorum." Onun için وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ أُخْرٰى[2] kanun-u esasiyesiyle,

---

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

2 "Hiçbir günahkâr, başkasının günahını yüklenmez." (En'âm sûresi, 6/164; İsrâ sûresi, 17/15; Fâtır sûresi, 35/18; Zümer sûresi, 39/7; Necm sûresi, 53/38)

beş câni yüzünden doksan mâsuma zarar gelmemek, bir câni yüzünden on mâsum çoluk-çocuk, peder ve validelerine zulmetmemek için, Risale-i Nur iman hizmetiyle beraber âsâyişi tamamıyla temin edip herkesin kalbinde fenalığa karşı bir yasakçı bırakıyor. Ben de bin ruhum olsa, Kur'ân'ın bu kanun-u esasiyesine feda ettiğimi *Tarihçe-i Hayat isbat* ediyor ve meydandadır. Ve mahkemeler de kabul etmişler.

Hattâ tezahüre bir riyakârlık, bir hodfuruşluk, bir enaniyet mânâsını verip halklarla görüşmeyi de terk ettiği ve rahmet-i ilâhînin ihsanıyla sesi de kesilmiş ki, dostlarla görüşmeye mecbur olmasın ve hatırları da kırılmasın.

Said Nursî

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1]

اَلسَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكَاتُهُ أَبَدًا دَائِمًا[2]

Gayet şiddetli hasta Üstadımıza mühim, resmî bir zattan bir mektup geldi. Diyor ki: "*Tarihçe-i Hayat*'ın neşrolunmaması için eski partinin mühim adamları, büyük bir tâvizle eski partinin bazı memurlarını bu hataya sevk etmişler…"

Üstadımız da dedi ki: "Bu *Tarihçe-i Hayat*'ın en mühim kısmı üç defa *Sebilürreşad* tarafından, dört defa da otuz-kırk seneden beri hem eski harf, hem yeni harfle neşredilmiş ve içindeki müdafaat parçaları da müteaddit mahkemelerin huzurunda okunmuş ve resmen de neşredilmiş. Yeni olarak, Medine-i Münevvere gibi hariç yerlerden bir-iki âlim zatın, izah ve teşekkür nevinden birkaç hakikatli mektupları var. Onun için mahkemelerin resmen bunlara ilişecek hiçbir ciheti yok.

Sâniyen: Risale-i Nur, kırk-elli senede bütün ehl-i siyasetin tazyikatı altında tek başına âlem-i İslâm'da harika bir tarzda neşrolduğu hâlde, şimdi milyonlar nâşirleri varken, değil eski bir parti, dünya toplansa ona karşı bir sed çekemez, mümkün değil. Belki bir ilânnâme hükmüne geçer. Onun için, Nur talebeleri müteessir olmasınlar…

---

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

2 Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi; sonsuza kadar sürekli üzerinize olsun.

Sâlisen: Hem eski partinin bana karşı zulümlerini helâl ettiğim, hem Kur'ân'ın bir kanun-u esasiyesi olan وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ أُخْرٰى[1] yani, *"Birisinin hatası ile başkası, partisi, akrabası mesul olmaz, olamaz"* diye, hem Anadolu, hem vilâyet-i şarkıyede Risale-i Nur'la neşredildiği sebebiyle, âsayişe tam kuvvetli bir tarzda hizmet edilmiş. Demek bir mânevî zabıta hükmünde, herkesin kalbinde bir yasakçı bırakıyor. Bu noktaya binâen, Risale-i Nur eski partinin dört-beş hatasını yüz derece ziyadeleştirmeye mânidir. Yüzde beş adamın hatasını doksan beşe de verip yirmi otuz derece ziyadeleştirmemiş. Onun için umum o partinin ekserisi iktidar partisi kadar Risale-i Nur'a minnettar olmak lâzımdır. Çünkü bu dersi, bu kanun-u esasiye-i Kur'âniye'yi Risale-i Nur ders vermeseydi, o beş adamın hatası binler adamı da hatakâr yapardı.

Râbian: Katiyen tahakkuk etmiş ki; Risale-i Nur hariçten hücum eden küfr-ü mutlaka karşı bu milleti ve âlem-i İslâmiyet'i muhafaza edecek Kur'ân-ı Hakîm'in mucize-i mâneviyesinden bir derstir ki, dinsiz filozoflardan hiçbirisi ona karşı mukabele çaresi bulamadılar. Katiyen haber aldık ki: Hariçte bazı yerde bir milyon gençler "Müsalemet-i umumiyeyi temin edecek Risale-i Nur'dur" demişler. Sulh-u umumî taraftarı Almanya ve Amerika gibi bazı ecnebîlerin de Risale-i Nur'u tercümeye başladığını haber aldık.

Hâmisen: Eğer resmî adamlar bazı yeni kanunlara yanlış mânâlar verip bir-iki satırına ilişseler, benim bedelime deyiniz ki: "Bir adamın hatasıyla yirmi bin komşusu cezalandırılır mı, hapsedilir mi? Dünyada böyle hükmeden hiçbir kanun var mı?"

İşte her sayfası yirmi satır olan beş yüz sayfalık bir kitabın bir satırında bir adama şiddetli tokat vurmuşsa, evvelâ, isim muayyen değil, orada mesuliyet yok... Şayet olsa da, sansür gibi o satır silinir. O kitabı müsâdere etmek, on bin adamı hapse sokmak gibi kâinatta işitilmemiş bir kanunsuzluk, bir zulüm olduğu gibi, öteki yirmi bin satırlar şimdiye kadar yirmi bin adamın imanını kuvvetlendirdiği cihetle, yirmi bin hasene ve iyilik olduğundan, elbette o hatayı ve seyyieyi affettirir.

Ben şiddetli hasta olmasaydım daha konuşacaktım. Siz hizmetkârlarım tashih ve ıslah edersiniz. Hattâ münasip görseniz, mânen polislerin bir vazifesini gören Risale-i Nur'un âsayiş hizmetinde polislere büyük bir kuvvet olan derslerine polisler herkesten ziyade taraftar olmak lâzım gelirken, şimdi

---

[1] En'âm sûresi, 6/164; İsrâ sûresi, 17/15; Fâtır sûresi, 35/18; Zümer sûresi, 39/7; Necm sûresi, 53/38.

resmen taharri memuru suretinde, polislik aleyhinde olan bu hizmeti polislere vermeye ruhum razı değil. Onlara umumen hakkımı helâl ettiğimi söylersiniz.

Sâdisen: Şiddetli bir teessüfle, leyle-i Miraç vaktinde Mirac-ı Şerif, şuhûr-u selâse hürmetine vesile beklerken, *Tarihçe-i Hayat* hasebiyle taharrî hâdisesi şiddetli bir keder verdi. "Sadaka belâyı def eder"[1] mealindeki hadis-i sahihin hükmüyle, Risale-i Nur Anadolu için belâları def eder bir sadaka hükmüne geçtiği, ona beraatler ve serbestiyetler verildiği zaman belâların def edilmesi, ona hücum edildiği zaman belâların gelmesi yüz hâdisesi var ki, bazen zelzele ve fırtınalarla kaydedildiği gibi, bu defa da hayatımda görmediğim tahte's-sıfır on sekiz dereceye yakın bir soğuk, taarruz ve taharrînin aynı vaktinde geldi.

Üstadımız şiddetli hastalığından fazla konuşamadı. Hasta halinde hizmetkârına dedi: "Merak etmemeleri için berây-ı mâlûmat bazı dostlara ve bazı resmî zatlara gönderirsiniz."

Şiddetli hasta Üstadımızın
Hizmetkârı

Evet, hizmetkârımın yazdığı doğrudur.

Said Nursî

Müdde-i umumîler hakkında Üstadımızın garip bir hâlet-i ruhiyesini beyan etmek zamanı geldi. Bana dedi ki:

Otuz-kırk sene bu tazyikatımda, hukukullah mânâsında olan hukuk-u âmme namındaki vazifelerle muvazzaf olan savcılar ekser hapislerimde, nefyimde şiddetlerini gördüğüm halde onlara karşı bir hiddet, bir küsmek bana gelmiyordu.

Sonra görüyordum: Onların zâhirî şiddetine sebep olan kusurları kendilerinde görmüyordum. Fakat, çok defa bir zaman sonra, kader-i ilâhînin başka kusuratıma binâen şefkat tokadının öyle savcıların eliyle geldiğini gördüm. Kader adalet yaptığı için, o şefkat tokadını ruh ve kalbimle kabul ettim. Zâhirî sebebe binâen savcıların şiddetini helâl ediyorum. Şimdi, Cenab-ı Hakk'a şü-

[1] Bkz.: Hatîb el-Bağdâdî, *Târîhu Bağdâd* 8/207; el-Münâvî, *Feyzu'l-kadîr* 4/236; el-Aclûnî, *Keşfü'l-hafâ* 2/30.

kür, o müdde-i umumîlerin bir kısmı, vazifeleri olan hukuk-u umumiyenin müdafaası, hukukullah nev'inden olduğu cihetle, bana karşı şiddet değil, bilakis hakikî adalet noktasında, umum İslâmiyet'e ve belki insaniyete de menfaati olan Risale-i Nur'un hizmet-i imaniyesi cihetiyle şiddeti bırakıp kader-i ilâhînin şefkat tokadına bakar gibi zâhirî tâzip, hakikaten yardım hükmüne geçtiği için, ben de bu sırr-ı azîm münasebetiyle, bütün böyle müdde-i umumîlere karşı bir dostluk ve dua etmek vaziyetini aldım. Zâhiren bana karşı şiddet-i hüküm görünen hâlât, o hizmet-i imaniyeye bir ilânname hükmüne geçti.

Ben de şimdi onlara, hukuk-u âmmenin hukukullah hükmüne geçtiğini bilenlere, umumen selâm ve dua ediyorum. Bana olan şiddetlerini umûmen helâl ediyorum.

Said Nursî

Üstadımızın sizlere yazdığı aynı hakikat olan bu mektubunu arz ediyorum.

Talebesi
Sungur

Bediüzzaman Said Nursî'nin Gazetelere Bir Mektubu

(Bize ait meseleleri yazan gazetelere hitaben yazdığım bu yazıyı neşretseler, bugünlerde olan aleyhimdeki isnadlarını helâl edeceğim. Şiddetli hastalığıma binâen bu kısacık mektubumu o gazeteler neşretsinler ki; bizi düşünen kardeşlerim kederlenmesin.)

Evvelâ: Bugünlerde olan meseleler için merak etmeyiniz. Hakkımızda tecellî eden inâyet ve rahmet-i ilâhiye ile bu büyük bir hayırdır. Hem hasta olduğumdan konuşmaya ve görüşmeye de tahammül edemiyorum. Şimdi Risale-i Nur'un dahil ve hariçteki fevkalâde intişarı ve geniş fütuhatıyla düşmanlar da dost olmuşlar. Herkesin konuşmak istemesine mukabil, inâyet-i ilâhiye ile sesim de kısılmış ki, daha Risale-i Nur bana ihtiyaç bırakmadığından görüşüp konuşamıyorum.

Beni altı vilâyetten davet etmeleri üzerine giderken önümüze gelen ve Risale-i Nur'un ve mesleğimin hakikatini anlayan dost memurlar, Emirdağ'da istirahat etmemi ve şimdilik Emirdağ'da kalmamı hükûmetin rica ettiğini bildirdiler. Zaten görüşmeye ve konuşmaya tahammül edemediğimden, hakkımdaki bu dostane teklif ve vaziyet bir inâyet oldu ki, beni davet eden çok

vilâyetlerdeki hakikî kardeşlerimin hatırları kırılmasın. Hem bazı vilâyetlere gidip diğer vilâyetlere gidemediğimden ileri gelen vaziyetimle, yüz binlerle hakikî fedakâr talebelerim gücenmesinler.

Sâniyen: Benim bu seyahatlerimde katiyen siyasetle alâkamın olmadığına bir delil; kırk seneden beri siyaseti terk ettiğimden, yalnız ve yalnız Kur'ân'ın bu zamana tam muvafık bir tefsiri olan Risale-i Nur küfr-ü mutlakı kırdığı için anarşistliğe ve tahribatçı cereyanlara karşı sed çektiği gibi, Kur'ân'ın Risale-i Nur'a verdiği dersinde bir kanun-u esasî olan وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ أُخْرٰى[1] sırrıyla, *"Âsâyişe ilişmek, beş câni yüzünden doksan mâsuma zulüm etmektir"* diye olan uhrevî hizmetimiz vatan, millet ve âsâyişe de büyük bir faydası olması cihetiyle, beni tecessüs eden veyahut da zahmet veren polis ve inzibatlara da helâl ediyorum. Onları âsâyişin mücahid muhafızları diye, kardeş gibi mesrurâne kabul ettim. Hattâ, beni Ankara'dan çevirmelerini de kabul ettiğim gibi, hakkımda bir inâyet-i ilâhiyeye vesile olmaları cihetiyle Allah'a şükrettim. Ve kemâl-i ferahla Ankara'dan döndüm.

Sâlisen: Her yerde Risale-i Nur'un intişarı ve okunması ve pek fazla müştakları bulunması dolayısıyla, benimle görüşmek ve konuşmak ve dâvet etmek arzu ediyorlardı. Bu vaziyette, yirmi vilâyete gitmemin zarureti vardı. Ancak Risale-i Nur'un tab' edildiği yerler olan Ankara, İstanbul ve Konya'ya gittim.

Beni Emirdağ'a çeviren dostlara şunu derim ki: Hakkımdaki bu muamele bir inâyet ve rahmet-i ilâhiyeye vesile oldu. Sıkılmıyorum. Yalnız benim yirmi sene kaldığım Isparta vilâyetinde iki senelik kira ettiğim bir evim ve orada bazı eşyalarım var. Oranın havası da bir parça hastalığıma yarıyor. Hükûmetin müsaadeleriyle bir ay Emirdağ'da, bir ay da kiraladığım Isparta'daki evimde bulunmak arzu ediyorum.

Bediüzzaman Said Nursî

---

[1] "Hiçbir günahkâr, başkasının günahını yüklenmez." (En'âm sûresi, 6/164; İsrâ sûresi, 17/15; Fâtır sûresi, 35/18; Zümer sûresi, 39/7; Necm sûresi, 53/38)

Umum Nur Talebelerine Üstad Bediüzzaman'ın Vefatından Önce Vermiş Olduğu En Son Derstir

Aziz kardeşlerim,

Bizim vazifemiz müsbet hareket etmektir. Menfî hareket değildir. Rıza-yı ilâhîye göre sırf hizmet-i imaniyeyi yapmaktır, vazife-i ilâhiyeye karışmamaktır. Bizler âsâyişi muhafazayı netice veren müsbet iman hizmeti içinde her bir sıkıntıya karşı sabırla, şükürle mükellefiz.

Meselâ, kendimi misal alarak derim: Ben eskiden beri tahakküme ve terzile karşı boyun eğmemişim. Hayatımda tahakkümü kaldırmadığım, birçok hâdiselerle sabit olmuş. Meselâ, Rusya'da kumandana ayağa kalkmamak, Divan-ı Harb-i Örfî'de idam tehdidine karşı mahkemedeki paşaların suâllerine beş para ehemmiyet vermediğim gibi, dört kumandanlara karşı bu tavrım, tahakkümlere boyun eğmediğimi gösteriyor. Fakat bu otuz senedir müsbet hareket etmek, menfî hareket etmemek ve vazife-i ilâhiyeye karışmamak hakikati için, bana karşı yapılan muamelelere sabırla, rıza ile mukabele ettim. Cercis *(aleyhisselâm)* gibi ve Bedir, Uhud muharebelerinde çok cefa çekenler gibi, sabır ve rıza ile karşıladım.

Evet, meselâ seksen bir hatasını mahkemede isbat ettiğim bir müdde-i umumînin yanlış iddiaları ile aleyhimizdeki kararına karşı, beddua dahi etmedim. Çünkü asıl mesele bu zamanın cihad-ı mânevîsidir. Mânevî tahribatına karşı sed çekmektir. Bununla dahilî âsâyişe bütün kuvvetimizle yardım etmektir.

Evet, mesleğimizde kuvvet var. Fakat bu kuvvet, âsâyişi muhafaza etmek içindir. [1] وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ أُخْرٰى düsturu ile ki: *"Bir câni yüzünden onun kardeşi, hanedanı, çoluk-çocuğu mesul olamaz."* İşte bunun içindir ki, bütün hayatımda bütün kuvvetimle âsâyişi muhafazaya çalışmışım. Bu kuvvet dahile karşı değil, ancak hâricî tecavüze karşı istimal edilebilir. Mezkûr âyetin düsturuyla vazifemiz, dahildeki âsâyişe bütün kuvvetimizle yardım etmektir. Onun içindir ki, âlem-i İslâm'da âsâyişi ihlâl edici dahilî muharebat ancak binde bir olmuştur. O da aradaki bir içtihad farkından ileri gelmiştir. Ve cihad-ı mâneviyenin en büyük şartı da vazife-i ilâhiyeye karışmamaktır ki, *"Bizim vazifemiz hizmettir; netice Cenab-ı Hakk'a âittir. Biz vazifemizi yapmakla mecbur ve mükellefiz."*

---

[1] En'âm sûresi, 6/164; İsrâ sûresi, 17/15; Fâtır sûresi, 35/18; Zümer sûresi, 39/7; Necm sûresi, 53/38.

Ben de Celâleddin Harzemşah gibi, *"Benim vazifem hizmet-i imaniyedir; muvaffak etmek veya etmemek Cenab-ı Hakk'ın vazifesidir."* deyip ihlâs ile hareket etmeyi Kur'ân'dan ders almışım.

Haricî tecavüze karşı kuvvetle mukabele edilir. Çünkü düşmanın malı, çoluk çocuğu ganimet hükmüne geçer. Dahilde ise öyle değildir. Dâhildeki hareket, müsbet bir şekilde mânevî tahribata karşı mânevî, ihlâs sırrıyla hareket etmektir. Hariçteki cihad başka, dahildeki cihad başkadır. Şimdi milyonlar hakikî talebeleri Cenab-ı Hak bana vermiş. Biz bütün kuvvetimizle dahilde ancak âsâyişi muhafaza için müsbet hareket edeceğiz. Bu zamanda dahil ve hariçteki cihad-ı mâneviyedeki fark pek azîmdir.

Bir mesele daha var; o da çok ehemmiyetlidir: Hükm-ü Kur'ân'a göre, bu zamanda mimsiz medeniyetin icâbâtından olarak hâcât-ı zaruriye dörtten yirmiye çıkmış. Tiryakilikle, görenekle ve itiyadla hâcat-ı gayr-i zaruriye, hâcât-ı zaruriye hükmüne geçmiş. Âhirete iman ettiği hâlde, "Zaruret var" diye ve zaruret zannıyla dünya menfaati ve maişet derdi için dünyayı âhirete tercih ediyor.

Kırk sene evvel, bir başkumandan beni bir parça dünyaya alıştırmak için bazı kumandanları, hattâ hocaları benim yanıma gönderdi. Onlar dediler:

"Biz şimdi mecburuz.[1] إِنَّ الضَّرُورَاتِ تُبِيحُ الْمَحْظُورَاتِ kaidesiyle, Avrupa'nın bazı usullerini, medeniyetin icaplarını taklide mecburuz." dediler.

Ben de dedim: "Çok aldanmışsınız. Zaruret sû-i ihtiyardan gelse, katiyen doğru değildir; haramı helâl etmez. Sû-i ihtiyardan gelmezse, yani zaruret haram yoluyla olmamışsa zararı yok. Meselâ; Bir adam sû-i ihtiyarıyla haram bir tarzda kendini sarhoş etse ve sarhoşlukla bir cinayet yapsa, hüküm aleyhine câri olur, mâzur sayılmaz, ceza görür. Çünkü sû-i ihtiyarıyla bu zaruret meydana gelmiştir. Fakat bir meczup çocuk cezbe halinde birisini vursa, mâzurdur. Ceza görmez. Çünkü ihtiyarı dahilinde değildir."

İşte, ben o kumandana ve hocalara dedim: "Ekmek yemek, yaşamak gibi zarurî ihtiyaçlar haricinde başka hangi zaruret var? Sû-i ihtiyardan, gayr-i meşru meyillerden ve haram muamelelerden tevellüd eden hareketler, haramı helâl etmeye medar olamazlar. Sinema, tiyatro, dans gibi şeylerde tiryaki olmuşsa, mutlak zaruret olmadığı ve sû-i ihtiyardan geldiği için, haramı helâl etmeye

---

[1] "Zarûretler, haramı helâl derecesine getirir." (eş-Şâtıbî, *el-Muvafakât* 4/145; İbnü'l-Hümâm, *Fethu'l-kadîr* 4/348; Aliyyülkârî, *el-Masnû'* s.121; el-Aclûnî, *Keşfü'l-hafâ* 2/35)

sebep olamaz. Kanun-u beşerî de bu noktaları nazara almış ki, ihtiyar haricinde zaruret-i kat'iye ile, sû-i ihtiyardan neş'et eden hükümleri ayırmıştır. Kanun-u ilâhîde ise, daha esaslı ve muhkem bir şekilde bu esaslar tefrik edilmiş."

Bununla beraber zamanın ilcaatıyla zaruretler ortalıkta zannederek bazı hocaların bid'alara taraftarlığından dolayı onlara hücum etmeyiniz. Bilmeyerek "Zaruret var" zannıyla hareket eden o bîçârelere vurmayınız. Onun için kuvvetimizi dahilde sarf etmiyoruz. Bîçâre, zaruret derecesine girmiş, bize muhalif olanlardan hoca da olsa onlara ilişmeyiniz. Ben tek başımla daha evvel aleyhimdeki o kadar muarızlara karşı dayandığım, zerre kadar fütur getirmediğim, o hizmet-i imaniyede muvaffak olduğum hâlde, şimdi milyonlar Nur talebesi olduğu hâlde, yine müsbet hareket etmekle onların bütün tahkiratlarına, zulümlerine tahammül ediyorum.

Biz dünyaya bakmıyoruz. Baktığımız vakit de onlara yardımcı olarak çalışıyoruz. Âsâyişi muhafazaya müsbet bir şekilde yardım ediyoruz. İşte bu gibi hakikatler itibarıyla, bize zulüm de etseler hoş görmeliyiz.

Risale-i Nur'un neşri her tarafta kanaat-i tamme verdi ki, Demokratlar dine taraftardırlar. Şimdi bir Risaleye ilişmek, vatan, millet maslahatına tamamen zıttır.

Bir mahrem risale vardı ki, o mahrem risalenin neşrini men etmiştim. "Öldükten sonra neşrolunsun." demiştim. Sonra mahkemeler alıp okudular, tetkik ettiler, sonra beraat verdiler. Mahkeme-i Temyiz o beraati tasdik etti. Ben de bunu dahilde âsâyişi temin için ve yüzde doksan beş mâsuma zarar gelmemesi için neşredenlere izin verdim. "Said, meşveretle neşredebilir." dedim.

Üçüncü mesele: Şimdi küfr-ü mutlak, öyle cehennem-i mânevî neşrine çalışıyor ki, kâinatta hiçbir kâfir ona yanaşmamak lâzım geliyor. Kur'ân'ın "rahmeten lil'âlemîn" olduğunun bir sırrı budur ki: Nasıl müslümanlara rahmettir; âhirete iman, Allah'a iman ihtimalini vermesiyle de, bütün dinsizlere ve bütün âleme ve nev-i beşere rahmet olmasına bir nükte, bir işarettir ki, o mânevî cehennemden dünyada da onları bir derece kurtarmış. Hâlbuki şimdi fen ve felsefenin dalâlet kısmı, yani Kur'ân'la barışmayan, yoldan çıkmış, Kur'ân'a muhalefet eden kısmı, küfr-ü mutlakı komünistler tarzında neşre başladılar. Komünistlik perdesinde anarşistliği netice verecek bir surette münafıklar, zındıklar vasıtasıyla ve bazı müfrit dinsiz siyasetçiler vasıtasıyla neşir ile aşılanmaya başlandığı için, şimdiki hayat, dinsiz olarak kabil değildir, yaşamaz. "Dinsiz bir millet yaşamaz." hükmü bu noktaya işarettir. Küfr-ü mutlak

olduğu zaman, hakikat-i hâlde yaşanmaz. Onun için, Kur'ân-ı Hakîm, bu asırda bir mucize-i mâneviyesi olarak Risale-i Nur şâkirtlerine bu dersi vermiş ki, küfr-ü mutlaka, anarşistliğe karşı sed çeksin. Hem çekmiş. Evet Çin'i, hem yarı Avrupa'yı ve Balkanları istilâ eden bu cereyana karşı bizi muhafaza eden Kur'ân-ı Hakîm'in bu dersidir ki, o hücuma karşı sed çekmiş, bu suretle o tehlikeye karşı çare bulmuştur.

Demek bir müslüman mümkün değil, başka bir dine girip, ya Hıristiyan ve Yahudi, hususan bolşevik gibi olmak... Çünkü bir İsevî, müslüman olsa, İsâ (aleyhisselâm)'ı daha ziyade sever. Bir Mûsevî, müslüman olsa, Mûsâ (aleyhisselâm)'ı daha ziyade sever. Fakat bir müslüman, Muhammed (aleyhissalâtü vesselâm)'ın zincirinden çıksa, dinini bırakса, daha hiçbir dine girmez, anarşist olur; ruhunda kemâlâta medar hiçbir hâlet kalmaz. Vicdanı tefessüh eder, hayat-ı içtimaiyeye bir zehir olur.

Onun için, Cenab-ı Hakk'a şükür, Kur'ân-ı Hakîm'in işârât-ı gaybiyesi ile, kahraman Türk ve Arap milletleri içinde lisân-ı Türkî ve Arabî ile bu asrı kurtaracak bir mucize-i Kur'âniye'nin Risale-i Nur namıyla bir dersi intişara başlamış. Ve on altı sene evvel 600 bin adamın imanını kurtardığı gibi, şimdi milyonlardan geçtiği sabit olmuş.

Demek Risale-i Nur, beşeri anarşistlikten kurtarmaya bir derece vesile olduğu gibi, İslâm'ın iki kahraman kardeşi olan Türk ve Arab'ı birleştirmeye, bu Kur'ân'ın kanun-u esasîlerini neşretmeye vesile olduğunu düşmanlar da tasdik ediyorlar.

Madem bu zamanda küfr-ü mutlak Kur'ân'a karşı çıkıyor. Küfr-ü mutlakta cehennemden ziyade dünyada da daha büyük bir cehennem var. Çünkü ölüm madem öldürülmüyor. Her gün beşerde otuz bin cenaze ölümün devamına şehadet ediyor. Bu ölüm küfr-ü mutlaka düşenlere, yahut taraftar olanlara, hem şahsın idam-ı ebedîsi ve bütün geçmiş, gelecek akrabalarının da idam-ı ebedîsi olarak düşündüğü için, cehennemden on defa daha fazla dehşetli cehennem azâbı çeker. Demek o cehennem azâbını küfr-ü mutlakla kalbinde duyuyor. Çünkü her bir insan akrabasının saadetiyle mesut, azabıyla muazzep olduğu gibi Allah'ı inkâr edenlerin itikadlarınca bütün o saadetleri mahvoluyor, yerine azaplar geliyor. İşte bu zamanda, bu dünyada bu mânevî cehennemi insanların kalbinden izale eden tek bir çaresi var. O da Kur'ân-ı Hakîm'dir. Ve bu zamanın fehmine göre onun bir mucize-i mâneviyesi olan Risale-i Nur eczalarıdır.

Şimdi Allah'a şükrediyoruz ki, siyasî partiler içinde bir parti, bir parça bunu hissetti ki, o eserlerin neşrine mâni olmadı; hakâik-i imaniyenin dünyada bir cennet-i mâneviyeyi ehl-i imana kazandırdığını isbat eden Risale-i Nur'a mümanâat etmedi, neşrine müsaadekâr davrandı, nâşirlerine de tazyikattan vazgeçti.

Kardeşlerim, hastalığım pek şiddetli; belki pek yakında öleceğim veyahut bütün bütün konuşmaktan –bazen men olduğum gibi– men edileceğim. Onun için benim Nur âhiret kardeşlerim, "ehvenüşşer" deyip bazı bîçâre yanlışçıların hatalarına hücum etmesinler. Daima müsbet hareket etsinler. Menfî hareket vazifemiz değil... Çünkü dahilde hareket menfîce olmaz. Madem siyasetçilerin bir kısmı Risale-i Nur'a zarar vermiyor, az müsaadekârdır; "ehvenüşşer" olarak bakınız. Daha "âzamüşşer"den kurtulmak için, onlara zararınız dokunmasın, onlara faydanız dokunsun.

Hem dahildeki cihad-ı mânevî, mânevî tahribata karşı çalışmaktır ki, maddî değil, mânevî hizmetler lâzımdır. Onun için, ehl-i siyasete karışmadığımız gibi, ehl-i siyaset de bizimle meşgul olmaya hiçbir hakları yok...

Meselâ, bir parti bana binler vecihle sıkıntı verdiği hâlde, hattâ otuz senede hapisler de, tazyikler de olduğu hâlde, hakkımı helâl ettim. Ve azaplarına mukabil, o bîçârelerin yüzde doksan beşini tezyif ve itirazlara, zulümlere mâruz kalmaktan kurtulmaya vesile oldum ki, وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ أُخْرٰى[1] âyeti hükmünce kabahat ancak yüzde beşe verildi. O aleyhimizdeki partinin şimdi hiçbir cihetle aleyhimizde şekvâya hakları yoktur.

Hattâ bir mahkemede yanlış muhbirlerin ve casusların evhamlarıyla bizi, yetmiş kişiyi mahkûm etmek için sû-i fehmiyle, dikkatsizliğiyle Risale-i Nur'un bazı kısımlarına yanlış mânâ vererek seksen yanlışla beni mahkûm etmeye çalıştığı hâlde, mahkemelerde isbat edildiği gibi, en ziyade hücuma mâruz bir kardeşiniz, mahpus iken pencereden o müdde-i umumînin üç yaşındaki çocuğunu gördü, sordu. Dediler: "Bu müdde-i umumînin kızıdır." O mâsumun hâtırı için o müddeîye beddua etmedi. Belki onun verdiği zahmetler, o Risale-i Nur'un, o mucize-i mâneviyenin intişarına, ilânına bir vesile olduğu için rahmetlere inkılâp etti.

Kardeşlerim, belki ben öleceğim. Bu zamanın bir hastalığı daha var; o da benlik, enaniyet, hodfuruşluk, hayatını güzelce medeniyet fantaziyesiyle

---

[1] "Hiçbir günahkâr, başkasının günahını yüklenmez." (En'âm sûresi, 6/164; İsrâ sûresi, 17/15; Fâtır sûresi, 35/18; Zümer sûresi, 39/7; Necm sûresi, 53/38)

geçirmek iştahı, tiryakilik gibi hastalıklardır. *Risale-i Nur'un Kur'ân'dan aldığı dersin en birinci esası benlik, enaniyet, hodfuruşluğu terk etmek lüzumudur. Tâ ihlâs-ı hakikî ile imanın kurtarılmasına hizmet edilsin.* Cenab-ı Hakk'a şükür, o âzamî ihlâsı kazananların pek çok efradı meydana çıkmış. Benliğini, şan ve şerefini en küçük bir mesele-i imaniyeye feda eden çoktur. Hattâ Nur'un bîçâre bir şakirdinin düşmanları dost olduğu vakit onunla sohbet etmek çoğaldığı için, rahmet-i ilâhiye cihetinde sesi kesilmiş. Hem de ona takdirle bakanlar isabet-i nazar hükmüne geçip onu incitiyor. Hattâ musafaha etmek de tokat vurmak gibi sıkıntı veriyor.

"Senin bu vaziyetin nedir?" diye soruldu. "Madem milyonlar kadar arkadaşların var; neden bunların hatırlarını muhafaza etmiyorsun?"

Cevaben dedi: "Madem mesleğimiz âzamî ihlâstır; değil benlik, enaniyet, dünya saltanatı da verilse, bâki bir mesele-i imaniyeyi o saltanata tercih etmek âzamî ihlâsın iktizasıdır. Meselâ, harp içinde, avcı hattında, düşmanın top gülleleri arasında Kur'ân-ı Hakîm'in tek bir âyetinin, tek bir harfinin, tek bir nüktesini tercih ederek, o gülleler içinde Habib kâtibine 'Defteri çıkar.' diyerek at üstünde o nükteyi yazdırmış. Demek Kur'ân'ın bir harfinin, bir nüktesini düşmanın güllelerine karşı terk etmemiş ruhunun kurtulmasına tercih etmiş."

O kardeşimize sorduk: "Bu acip ihlâsı nereden ders almışsın?"

Demiş: İki noktadan...

Birisi: Âlem-i İslâmiyet'in en acip harbi olan Bedir Harbinde, namaz vaktinde cemaatten hissesiz kalmamak için, düşmanın hücumuyla beraber mücahidlerin yarısı silâhını bırakıp cemaat hayrına şerik olmak, iki rek'at sonra onlar da hissedar olsun diye Fahr-i Âlem *(aleyhissalâtü vesselâm)* bir hadis-i şerifiyle emretmiş olmasıdır. Madem harpte bu ruhsat var. Ve madem cemaat hayrı da sünnet olduğu hâlde, o sünnete riayet etmek en büyük bir hâdise-i dünyeviyeye tercih edilmiş. Üstad-ı mutlakın böyle bir işaretinden bir nüktecik alarak, biz de ruh ve canımızla ittibâ ediyoruz.

İkincisi: Kahraman-ı İslâm İmam Ali *(radiyallâhu anh)*, *Celcelûtiye*'nin çok yerlerinde ve âhirinde bir himayetçi istemiş ki, namaz içinde huzuruna gaflet gelmesin. Düşmanları tarafından ona bir hücum mânâsı hatırına gelmemek, sırf namazdaki huzuruna, pek çok olan düşmanları tarafından bir hücum tasavvuru ile namazdaki huzuruna mâni olunmamak için, bir muhafız ifriti dergâh-ı ilâhîden niyaz etmiş.

İşte bu bîçâre, ömrü bu zamanda hodfuruşluk içinde yuvarlanan bîçâre kardeşiniz de, hem sebeb-i hilkat-i âlemden, hem kahraman-ı İslâm'dan bu iki küçük nükteyi ders aldım. Ve bu zamanda çok lâzım olan Kur'ân'ın esrarına ehemmiyet vermekle, harp içinde ruhunun muhafazasını dinlemeyerek, Kur'ân'ın bir harfinin bir nüktesini beyan etmiş.

Said Nursî

بِسْـــمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

يَا اَللّٰهُ يَا رَحْمٰنُ يَا رَحِيمُ يَا فَرْدُ يَا حَيُّ يَا قَيُّومُ يَا حَكَمُ يَا عَدْلُ يَا قُدُّوسُ[1]

İsm-i âzamın hakkına ve Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan'ın hürmetine ve Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)*'ın şerefine, bu mecmuayı bastıranları ve mübarek yardımcılarını ve Risale-i Nur talebelerini Cennetü'l-Firdevs'te saadet-i ebediyeye mazhar eyle, âmîn…

Ve hizmet-i imaniye ve Kur'âniye'de dâima muvaffak eyle, âmîn…

Ve defter-i hasenâtlarına Emirdağ Lâhikası'nın her bir harfine mukabil, bin hasene yazdır, âmîn...

Ve Nur'ların neşrinde sebat ve devam ve ihlâs ihsan eyle, âmîn…

Yâ Erhamerrâhimîn!.. Umum Risale-i Nur şâkirtlerini iki cihanda mesûd eyle, âmîn…

İnsî ve cinnî şeytanların şerlerinden muhafaza eyle, âmîn…

Ve bu âciz ve bîçâre Said'in kusurâtını affeyle, âmîn...

Umum Nur Şâkirtleri Nâmına
Said Nursî

---

[1] Ya Allah, yâ Rahmân: Ey Zât'ı itibarıyla merhametli olan! yâ Rahim: Ey rahmetiyle mahlûkâtına merhamet eden! yâ Ferd: Ey eşi ve benzeri olmayan! yâ Hayy: Ey her zaman var olan, diri olan, ezelî ve ebedî hayat sahibi olan! yâ Kayyûm: Ey kendi Zât'ı ile var olup, zeval bulmayan ve bütün varlıkları varlıkta tutup onları yöneten! yâ Hakem: Ey hükmü geçersiz kılınmayan Hâkim! yâ Adl: Ey tam adalet sahibi! yâ Kuddûs: Ey her şeyi tertemiz yapan ve kendisi bütün eksiklerden uzak ve yüce Zât!

İman ve Küfür Muvâzeneleri

Bediüzzaman Said Nursî

Risale-i Nur Külliyatı'ndan

İman ve Küfür Muvâzeneleri

(Hidâyet ve Dalâlet Mukayeseleri)

Bediüzzaman
Said Nursî

İstanbul - 2007

İMAN VE KÜFÜR MUVÂZENELERİ

Copyright © Şahdamar Yayınları, 2007
Bu eserin tüm yayın hakları Işık Ltd. Şti.'ne aittir.
Eserde yer alan metin ve resimlerin, Işık Ltd. Şti.'nin önceden yazılı izni olmaksızın, elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılması, yayımlanması ve depolanması yasaktır.

ISBN
978-975-9090-82-1

Yayın Numarası
72

Basım Yeri ve Yılı
Çağlayan Matbaası
Sarnıç Yolu Üzeri No:7 Gaziemir / İZMİR
Tel: **(0232) 252 20 96**
Ekim **2007**

Genel Dağıtım
Gökkuşağı Pazarlama ve Dağıtım
Merkez Mah. Soğuksu Cad. No: **31**
Tek-Er İş Merkezi Mahmutbey/İSTANBUL
Tel: **(0212) 410 50 00** Faks: **(0212) 444 85 96**

Şahdamar Yayınları
Emniyet Mahallesi Huzur Sokak No: 5
34676 Üsküdar/İSTANBUL
Tel: (0216) 318 42 88 Faks: (0216) 318 52 20
www.sahdamaryayinlari.com

İçindekiler

İman ve Küfür Muvâzeneleri 1

[Mühim Bir Suâle Cevap] 3

Birincisi 4

Bu Asırda İkinci Dehşetli Hâl 7

Birinci Söz 9

İkinci Söz 12

Üçüncü Söz 15

Dördüncü Söz 18

Beşinci Söz 20

Altıncı Söz 23

Yedinci Söz 28

Sekizinci Söz 33

On İkinci Söz 40

İkinci Esas 40

Üçüncü Esas 41

On Üçüncü Söz 42

İkinci Makam 42

Câzibedâr Bir Fitne İçinde Bulunan ve Daha Aklını Kaybetmeyen Bazı Gençlerle Bir Muhaveredir 42

Birkaç Bîçâre Gençlere Verilen Bir Tenbih, Bir Ders, Bir İhtardır 45

Risale-i Nur Mîzânlarından On Üçüncü Söz'ün İkinci Makamı'nın Hâşiyesidir 48

Leyle-i Kadir'de İhtar Edilen Bir Mesele-i Mühimme 54

On Dördüncü Söz 56
Hâtime 56
On Yedinci Söz 58
[Birinci Makam] 58
İkinci Makam 62
Kalbe Fârisî Olarak Tahattur Eden Bir Münâcât 62
Birinci Levha 72
İkinci Levha 73
Yirmi Üçüncü Söz 74
Birinci Mebhas 74
Birinci Nokta 74
İkinci Nokta 75
Üçüncü Nokta 78
Dördüncü Nokta 79
Beşinci Nokta 80
İkinci Mebhas 84
Birinci Nükte 84
İkinci Nükte 86
Üçüncü Nükte 89
Dördüncü Nükte 93
Beşinci Nükte 95
Yirmi Dördüncü Söz 98
Beşinci Dal 98
Birinci Meyve 98
İkinci Meyve 100
Üçüncü Meyve 103
Dördüncü Meyve 103
Beşinci Meyve 104
Yirmi Beşinci Söz 106
İkinci Cilve 106

On Birinci Şuâ ... 112
Onuncu Meseleye Bir Hâtime Olarak İki Hâşiye ... 112
Birincisi ... 112
İkinci Hâşiye ... 113
Yirmi Altıncı Söz ... 115
Üçüncü Mebhas ... 115
Dördüncü Mebhas ... 116
Hâtime ... 117
Otuzuncu Söz ... 119
Birinci Maksad ... 119
Otuz İkinci Söz ... 132
İkinci Nokta'nın İkinci Mebhası ... 132
Birinci Lem'a ... 142
On Yedinci Lem'a ... 146
Beşinci Nota ... 146
Yirmi Dördüncü Lem'a ... 153
Tesettür Hakkındadır ... 153
Birinci Hikmet ... 153
İkinci Hikmet ... 154
Üçüncü Hikmet ... 155
Dördüncü Hikmet ... 156
Birinci Mektup ... 158
Dördüncü Suâl ... 158
Dokuzuncu Mektup ... 160
Sâlisen ... 160
Râbian ... 162
Yirmi Dokuzuncu Mektup ... 164
Beşinci Risale Olan Beşinci Kısım ... 164
[Gençlik Rehberi] ... 168

Bir Zaman Eskişehir Hapishanesi'nin Penceresinde Oturmuştum 168
Birden İhtar Edilen Bir Mesele-i Mühimme 170
On Birinci Şuâ 172
İkinci Meselenin Hülâsası 172
Üçüncü Mesele 175
Dördüncü Mesele 178
Sekizinci Meselenin Bir Hülâsası 180
Birincisi 180
İkinci Meyvesi ve Hayat-ı Şahsiyeye Bakan Bir Faydası 181
Hayat-ı Şahsiyeye Ait Üçüncü Bir Faydası 181
Dördüncü Bir Faydası ki İnsanın Hayat-ı İçtimaiyesine Bakıyor 182
On Beşinci Şuâ 186
El-Hüccetü'z-Zehra'nın İkinci Makamı 186
Yirmi Dokuzuncu Lem'a 191
İkinci Bâb 191
Birinci Nokta 191
İkinci Nokta 194
Üçüncü Nokta 194
Dördüncü Nokta 195
Beşinci Nokta 195
Altıncı Nokta 196
Yedinci Nokta 196
Sekizinci Nokta 198
Dokuzuncu Nokta 198
Lemeât 199
Bir Meclis-i Misâlîde Şeriatla Medeniyet-i Hâzıra, Dehâ-yı Fennî ile Hüdâ-yı Şer'î Müvâzeneleri 199
Hakikî Bütün Elem Dalâlette, Bütün Lezzet İmândadır 204

İman ve Küfür Muvâzeneleri

(On Beşinci Şuâ'ın İkinci Makamı'ndan)

[Mühim Bir Suâle Cevap]

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَبِهِ نَسْتَعِينُ[1]

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ، وَالصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلٰى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ وَعَلٰى اٰلِهٖ وَصَحْبِهٖ أَجْمَعِينَ[2]

Gayet mühim bir suâle verilen çok ehemmiyetli bir cevabı burada yazmaya münasebet geldi. Çünkü kırk sene evvel Eski Said, o dersinde bir hiss-i kable'l-vuku ile Risale-i Nur'un harika derslerini ve tesiratını görmüş gibi bahsediyor. Onun için o suâl ve cevabı yazacağız, şöyle ki:

Çoklar tarafından hem bana, hem bazı Nur kardeşlerime *suâl etmişler ve ediyorlar ki:*

"Neden bu kadar muârızlara karşı ve muannid feylesoflara ve ehl-i dalâlete mukabil, Risale-i Nur mağlup olmuyor? Milyonlar kıymettar hakikî kütüb-ü imaniye ve İslâmiyenin intişarlarına bir derece set çektikleri hâlde, sefâhet ve hayat-ı dünyeviyenin lezzetleriyle çok bîçâre gençleri ve insanları hakâik-i imaniyeden mahrum bıraktıkları hâlde, en şiddetli hücum ve en gaddarâne muamele ve en ziyade yalanlarla ve aleyhte yapılan propagandalarla Risale-i Nur'u kırmak, insanları ondan ürkütmek ve vazgeçirmeye çalıştıkları hâlde; hiçbir eserde görülmediği bir tarzda Risale-i Nur'un intişarı, hatta çoğu el yazması ile altı yüz bin nüsha risalelerin kemâl-i iştiyak ile perde altında intişar etmesi ve dâhil ve hariçte kemâl-i iştiyak ile kendini okutturmasının hikmeti nedir, sebebi nedir?" diye bu meâlde çok suâllere karşı ***elcevap, deriz ki:***

---

1 Ancak O'ndan yardım dileriz.

2 Âlemlerin Rabbi, Rahman ve Rahîm Allah'a, üzerimizdeki hadd ü hesaba gelmez lütufları adedince hamd ü senâ.. bütün insanlığa rahmet ve kurtuluş vesilesi olarak gönderdiği habibi Hazreti Muhammed *(aleyhissalâtü vesselâm)*'a, nezih aile fertlerine ve seçkin ashabına salât ü selam olsun.

Kur'ân-ı Hakîm'in sırr-ı i'câzıyla hakikî bir tefsiri olan Risale-i Nur; bu dünyada bir mânevî cehennemi, dalâlette gösterdiği gibi; imanda dahi, bu dünyada mânevî bir cennet bulunduğunu isbat ediyor. Ve günahların ve fenalıkların ve haram lezzetlerin içinde mânevî, elîm elemleri gösterip hasenât ve güzel hasletlerde ve hakâik-i şeriatın amelinde cennet lezâizi gibi mânevî lezzetler bulunduğunu isbat ediyor. Sefâhet ehli ve dalâlete düşenlerin –o cihetle– aklı başında olanlarını kurtarıyor. Çünkü bu zamanda iki dehşetli hâl var:

Birincisi

Âkibeti görmeyen ve bir dirhem hazır lezzeti, ileride bir batman lezzetlere tercih eden hissiyât-ı insaniye, akıl ve fikre galebe ettiğinden; ehl-i sefâheti sefâhetinden kurtarmanın yegâne çaresi, aynı lezzetinde elemini gösterip hissini mağlup etmektir. Ve يَسْتَحِبُّونَ الْحَيٰوةَ الدُّنْيَا عَلَى الْاٰخِرَةِ[1] *âyetinin işaretiyle bu zamanda âhiretin elmas gibi nimetlerini, lezzetlerini bildiği hâlde, dünyevî kırılacak şişe parçalarını ona tercih etmek, –ehl-i iman iken– ehl-i dalâlete o hubb-u dünya ve o sır için tâbi olmak tehlikesinden kurtarmanın çare-i yegânesi, dünyada dahi cehennem azabı gibi elemlerini göstermekle olur ki; Risale-i Nur o meslekten gidiyor.*

Yoksa bu zamandaki küfr-ü mutlakın ve fenden gelen dalâletin ve sefâhetteki tiryakiliğin inadı karşısında, Cenâb-ı Hakk'ı tanıttırdıktan sonra.. ve cehennemin vücudunu isbat ile.. ve onun azâbı ile insanları fenalıktan, seyyiâttan vazgeçirmek yoluyla onda, belki yirmide biri ders alabilir. Ders aldıktan sonra da "Cenâb-ı Hak, Gafûr-u Rahîm'dir, hem cehennem pek uzaktır." der, sefâhetine devam edebilir. Kalbi, ruhu, hissiyâtına mağlup olur...

İşte Risale-i Nur, ekser muvâzeneleriyle küfür ve dalâletin dünyadaki elîm ve ürkütücü neticelerini göstermekle, en muannid ve nefis-perest insanları dahi o menhus, gayr-i meşrû lezzetlerden ve sefâhetlerden bir nefret verip aklı başında olanları tevbeye sevkeder. O muvâzenelerden Altıncı, Yedinci, Sekizinci Sözler'deki kısa muvâzeneler ve Otuz İkinci Söz'ün Üçüncü Mevkıfı'ndaki uzun muvâzene, en sefih ve dalâlette giden adamı da ürkütüyor, dersini kabul ettiriyor. Meselâ âyet-i nûrdaki[2] seyahat-i hayaliye ile hakikat olarak gördüğüm vaziyetlere gayet kısaca işaret edeceğiz. Tafsilini isteyen Sikke-i Gaybiye'nin âhirine baksın.

---

1 "Bile bile dünyayı (âhirete) tercih ederler." (İbrahim sûresi, 14/3).

2 Nûr sûresi, 24/35.

Ezcümle: O seyahat-i hayaliyede, ***rızka muhtaç hayvanât âlemini*** gördüğüm vakit, *maddî felsefe* ile baktım. Hadsiz ihtiyacat ve şiddetli açlıklarıyla beraber zaaf ve aczleri, o zîhayat âlemini bana çok acıklı ve elîm gösterdi. *Ehl-i dalâlet ve gafletin gözüyle* baktığımdan feryat eyledim. Birden *hikmet-i Kur'âniye* ve *imanın dürbünü* ile gördüm: **Rahmân** ismi **Rezzâk** burcunda, parlak bir güneş gibi tulû etti. O aç, bîçâre zîhayat âlemini rahmet ışığıyla yaldızladı.

•Sonra ***hayvanât âlemi içinde, yavruların*** zaaf ve acz ve ihtiyaç içinde çırpındıkları hazin ve elîm ve herkesi rikkat ve acımaya getirecek bir karanlık içinde diğer bir âlemi gördüm. *Ehl-i dalâletin nazarıyla* baktığıma eyvah dedim. Birden *iman* bana bir *gözlük* verdi, gördüm ki: **Rahîm** ismi **şefkat** burcunda tulû etti. O kadar güzel ve şirin bir surette o acı âlemi, sevinçli âleme çevirip ışıklandırdı ki; şekvâ ve acımak ve hüzünden gelen göz yaşlarımı, sevinç ve şükrün lezzetlerinden gelen damlalara çevirdi.

•Sonra sinema perdesi gibi ***insan âlemi*** bana göründü. *Ehl-i dalâletin dürbünü* ile baktım. O âlemi o kadar karanlıklı, dehşetli gördüm ki; kalbimin en derinliklerinden feryat ettim. "Eyvah!" dedim. Çünkü insanlarda ebede uzanıp giden arzuları, emelleri.. ve kâinatı ihata eden tasavvurat ve efkârları.. ve ebedî bekâ ve saadet-i ebediyeyi ve cenneti gayet ciddî isteyen himmetleri ve fıtrî istidatları.. ve fıtrî had konulmayan, serbest bırakılan kuvveleri.. ve hadsiz maksatlara müteveccih ihtiyaçları.. ve zaaf ve aczleriyle beraber,[1] hücumlarına maruz kaldıkları hadsiz musibet ve âdaları ile beraber gayet kısa bir ömür, hergün ve her saat ölüm endişesi altında, gayet dağdağalı bir hayat yaşamak için gayet perişan bir maîşet içinde; kalbe, vicdana en elîm ve en müthiş hâlet olan mütemâdî zeval ve firak belasını çekmek içinde –ehl-i gaflet için zulümât-ı ebediye kapısı suretinde görülen– kabre ve mezaristana bakıyorlar. Birer birer ve tâife tâife o zulümât kuyusuna atılıyorlar. İşte bu insan âlemini bu zulümât içinde gördüğüm anda, kalb ve ruh ve aklımla, bütün letâif-i insaniyem, belki bütün zerrât-ı vücudum feryat ile ağlamaya hazır iken, birden *Kur'ân'dan gelen nur ve kuvvet-i iman* o dalâlet gözlüğünü kırdı, kafama bir göz verdi; gördüm ki:

Cenâb-ı Hakk'ın **Âdil** ismi **Hakîm** burcunda, **Rahmân** ismi **Kerîm** burcunda, **Rahîm** ismi **Gafûr** burcunda, yani manasında; **Bâis** ismi, **Vâris** burcunda, **Muhyî** ismi **Muhsin** burcunda, **Rab** ismi **Mâlik** burcunda birer güneş

[1] Bkz.: Nisâ sûresi, 4/28; Fâtır sûresi, 35/15.

gibi tulû ettiler. O karanlıklı ve içinde çok âlemler bulunan insan âleminin umumunu ışıklandırdılar, şenlendirdiler. Cehennemî hâletleri dağıtıp, nuranî âhiret âleminden pencereler açıp o perişan insan dünyasına nurlar serptiler. Zerrât-ı kâinat adedince, اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ[1] ، اَلشُّكْرُ لِلّٰهِ[2] dedim. Ve aynelyakîn gördüm ki; *"İmanda mânevî bir cennet ve dalâlette mânevî bir cehennem bu dünyada da vardır."* yakînen bildim.

•Sonra ***küre-i arzın âlemi*** göründü. O seyahat-i *hayaliyemde dine itaat etmeyen felsefenin karanlıklı kavânîn-i ilmiyeleri*, hayalime dehşetli bir âlem gösterdi. Yetmiş defa top güllesinden daha süratli hareketiyle, yirmi beş bin sene mesafeyi bir senede gezip devreden.. ve her vakit dağılmaya ve parçalanmaya müstaid (kabil).. ve içi zelzeleli, çok ihtiyar ve çok yaşlı küre-i arz içinde ve o dehşetli gemi üstünde kâinatın hadsiz boşluğunda seyahat eden bîçâre nev-i insan vaziyeti, bana vahşetli bir karanlık içinde göründü. Başım döndü, gözüm karardı. Felsefenin gözlüğünü yere vurdum, kırdım. Birden *hikmet-i Kur'âniye ve imaniyeyle ışıklanmış bir göz* ile baktım, gördüm ki:

Hâlık-ı arz ve semâvât'ın **Kadîr**, **Alîm**, **Rab**, **Allah** ve **Rabbü's-semâvâti ve'l-ard** ve **Müsahhirü'ş-şemsi ve'l-kamer** isimleri **rahmet**, **azamet**, **rubûbiyet** burçlarında güneş gibi tulû ettiler. O karanlıklı, vahşetli, dehşetli âlemi öyle ışıklandırdılar ki; o hâlette, benim imanlı gözüme küre-i arz gayet muntazam, musahhar, mükemmel, hoş, emniyetli, herkesin erzakı içinde bir seyahat gemisi.. ve tenezzüh ve keyif ve ticaret için müheyya edilmiş ve zîruhları güneşin etrafında, memleket-i rabbâniyede gezdirmek ve yaz ve bahar ve güzün mahsulatını rızık isteyenlere getirmek için bir gemi, bir tayyare, bir şimendifer hükmünde gördüm. Küre-i arzın zerrâtı adedince اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ عَلٰى نِعْمَةِ الْإِيمَانِ[3] dedim.

İşte buna kıyasen, Risale-i Nur'da pek çok muvâzenelerle isbat edilmiştir ki; ehl-i sefâhet ve dalâlet, dünyada dahi mânevî bir cehennem içinde azap çektiklerini.. ve ehl-i iman ve salahat, dünyada dahi mânevî bir cennet içinde, İslâmiyet ve insaniyet midesiyle ve imanın tecelliyât ve cilveleriyle, mânevî bir cennet lezzetleri tadabilirler. Belki derece-i imanlarına göre istifade edebilirler. Fakat, bu fırtınalı zamanın hissi ibtal eden ve beşerin nazarını âfâka dağıtan

---

1 Bütün hamdler, övgüler Allah'adır.

2 Her türlü şükran ve minnet Allah'adır.

3 İman nimetini bahşeden Allah'a hamdolsun..

ve boğan cereyanlar, ibtal-i his nev'inden bir sersemlik vermiş ki; ehl-i dalâlet, mânevî azabını muvakkaten tam hissedemiyor. Ehl-i hidayete dahi gaflet basıyor, hakikî lezzetini takdir edemiyor.

Bu Asırda İkinci Dehşetli Hâl

Eski zamanda küfr-ü mutlak ve fenden gelen dalâletler ve küfr-ü inadîden gelen temerrüt, bu zamana nisbeten pek azdı. Onun için eski İslâm muhakkiklerinin dersleri, hüccetleri o zamanlarda tam kâfi olurdu. Küfr-ü meşkûku çabuk izale ederlerdi. Allah'a iman umumî olduğundan, Allah'ı tanıttırmakla ve cehennem azabını ihtar etmekle çokları sefâhetlerden, dalâletlerden vazgeçebilirlerdi. Şimdi ise eski zamanda bir memlekette bir kâfir-i mutlak yerine, şimdi bir kasabada yüz tane bulunabilir. Eskide, fen ve ilim ile dalâlete girip inat ve temerrüt ile hakâik-i imana karşı çıkana nisbeten şimdi yüz derece ziyade olmuş. Bu mütemerrid inatçılar, firavunluk derecesinde bir gurur ile ve dehşetli dalâletleriyle hakâik-i imaniyeye karşı muâraza ettiklerinden, elbette bunlara karşı atom bombası gibi –bu dünyada onların temellerini parça parça edecek– bir hakikat-i kudsiye lâzımdır ki; onların tecavüzatını durdursun ve bir kısmını imana getirsin.

İşte, Cenâb-ı Hakk'a hadsiz şükürler olsun ki; bu zamanın tam yarasına bir tiryak olarak Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan'ın bir mucize-i mâneviyesi ve lemeâtı bulunan Risale-i Nur, pek çok muvâzenelerle en dehşetli muannid mütemerridleri, Kur'ân'ın elmas kılıncı ile kırıyor. Ve kâinat zerreleri adedince vahdaniyet-i ilâhiyeye ve imanın hakikatlerine hüccetleri, delilleri gösteriyor ki; yirmi beş seneden beri en şiddetli hücumlara karşı mağlup olmayıp galebe etmiş ve ediyor.

Evet Risale-i Nur'da iman ve küfür muvâzeneleri ve hidayet ve dalâlet mukayeseleri, bu mezkûr hakikatleri bilmüşâhede isbat ediyor. Meselâ, Yirmi İkinci Söz'ün İki Makamı'nın Burhanları ve Lem'aları'na.. ve Otuz İkinci Söz'ün Birinci Mevkıfı'na.. ve Otuz Üçüncü Mektup'un Pencereleri'ne.. ve Asâ-yı Mûsâ'nın On Bir Hücceti'ne, sâir muvâzeneler kıyas edilse ve dikkat edilse, anlaşılır ki; *bu zamanda küfr-ü mutlakı ve mütemerrid dalâletin inadını kıracak, parçalayacak Risale-i Nur'da tecellî eden hakikat-i Kur'âniye'dir.*

İnşaallah nasıl Tılsımlar Mecmuası'nda, dinin mühim tılsımlarını ve hilkat-i âlemin muammalarını keşfeden parçalar, o mecmuada toplanmış.

Aynen öyle de, ehl-i dalâletin dünyada dahi cehennemlerini ve ehl-i hidayetin dünyada dahi lezâiz-i cennetlerini gösteren.. ve imanın, cennetin mânevî bir çekirdeği ve küfrün ise cehennem zakkumunun bir tohumu olduğunu gösteren Nur'un o gibi parçaları, kısacık bir tarzda bir mecmuacık olarak yazılacak ve inşaallah neşredilecek.

Said Nursî

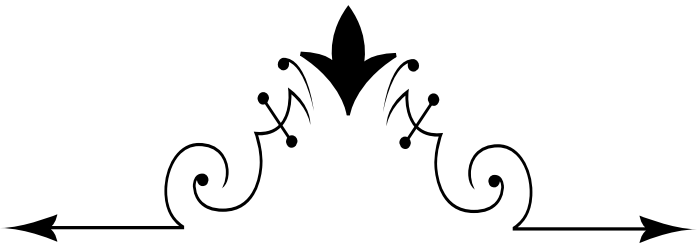

Birinci Söz

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

"*Bismillâh*" her hayrın başıdır.[1] Biz dahi başta ona başlarız. Bil ey nefsim! Şu mübarek kelime, İslâm nişanı olduğu gibi, bütün mevcudâtın lisân-ı hâl ile vird-i zebânıdır.

"*Bismillâh*" ne büyük tükenmez bir kuvvet, ne çok bitmez bir bereket olduğunu anlamak istersen, şu temsîlî hikâyeciğe bak, dinle. Şöyle ki:

Bedevî Arap çöllerinde seyahat eden adama gerektir ki, bir kabile reisinin ismini alsın ve himâyesine girsin. Tâ, şakîlerin şerrinden kurtulup hâcâtını tedarik edebilsin. Yoksa tek başıyla hadsiz düşman ve ihtiyacâtına karşı perişan olacaktır.

İşte böyle bir seyahat için iki adam sahraya çıkıp gidiyorlar. Onlardan birisi mütevâzi idi, diğeri mağrur. Mütevâzii, bir reisin ismini aldı, mağrur almadı. Alanı her yerde selâmetle gezdi. Bir kâtıu't-tarîka rast gelse, der: "*Ben, filân reisin ismiyle gezerim.*" Şakî def olur, ilişemez. Bir çadıra girse, o nâm ile hürmet görür. Öteki mağrur, bütün seyahatinde öyle belâlar çeker ki, tarif edilmez. Dâima titrer, dâima dilencilik ederdi. Hem zelîl, hem rezîl oldu.

İşte ey mağrur nefsim! Sen o seyyahsın. Şu dünya ise, bir çöldür. Aczin ve fakrın hadsizdir.[2] Düşmanın, hâcâtın nihayetsizdir. Madem öyledir; şu sahranın Mâlik-i Ebedî'si ve Hâkim-i Ezelîsi'nin ismini al.. tâ, bütün kâinatın dilenciliğinden ve her hâdisâtın karşısında titremeden kurtulasın.

Evet, bu kelime öyle mübarek bir definedir ki; senin nihayetsiz aczin ve

---

1 Cenâb-ı Hakk'ın ismi zikredilmeyen bir işin eksik kalacağına dair bkz.: İbni Mâce, *nikâh* 19; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 2/359; en-Nesâî, *es-Sünenü'l-kübrâ* 6/127-128.

2 Bkz.: Nisâ sûresi, 4/28.

fakrın, seni nihayetsiz kudrete, rahmete raptedip Kadîr-i Rahîm'in dergâhında aczi, fakrı en makbul bir şefaatçi yapar.

Evet, bu kelime ile hareket eden, o adama benzer ki; askere kaydolur, devlet nâmına hareket eder. Hiçbir kimseden pervâsı kalmaz. "Kanun nâmına, devlet nâmına" der, her işi yapar, her şeye karşı dayanır.

Başta demiştik: Bütün mevcudât, lisân-ı hâl ile *'Bismillâh'* der. Öyle mi?

Evet, nasıl ki görsen; bir tek adam geldi. Bütün şehir ahâlisini cebren bir yere sevk etti ve cebren işlerde çalıştırdı. Yakînen bilirsin; o adam kendi nâmıyla, kendi kuvvetiyle hareket etmiyor. Belki, o bir askerdir. Devlet nâmına hareket eder, bir padişah kuvvetine istinad eder.

Öyle de her şey, Cenâb-ı Hakk'ın nâmına hareket eder ki; zerrecikler gibi tohumlar, çekirdekler başlarında koca ağaçları taşıyor, dağ gibi yükleri kaldırıyorlar. Demek her bir ağaç "*Bismillâh*" der; hazine-i rahmet meyvelerinden ellerini dolduruyor, bizlere tablacılık ediyor. Her bir bostan "*Bismillâh*" der; matbaha-yı kudretten bir kazan olur ki, çeşit çeşit, pek çok, muhtelif lezîz taamlar, içinde beraber pişiriliyor. Her bir inek, deve, koyun, keçi gibi mübarek hayvanlar, "*Bismillâh*" der; rahmet feyzinden birer süt çeşmesi olur. Bizlere, Rezzâk nâmına en latîf, en nazif, âb-ı hayat gibi bir gıdayı takdim ediyorlar. Her bir nebat ve ağaç ve otların ipek gibi yumuşak kök ve damarları, "*Bismillâh*" der; sert olan taş ve toprağı deler geçer. "*Allah* nâmına, *Rahmân* nâmına" der, her şey ona musahhar olur.

Evet, havada dalların intişârı ve meyve vermesi gibi, o sert olan taş ve topraktaki köklerin kemâl-i suhûletle intişâr etmesi ve yer altında yemiş vermesi, hem şiddet-i hararete karşı aylarca nâzik, yeşil yaprakların yaş kalması, tabiiyyûnun ağzına şiddetle tokat vuruyor. Kör olası gözüne parmağını sokuyor ve diyor ki:

"En güvendiğin salâbet ve hararet dahi, emir tahtında hareket ediyorlar ki; o ipek gibi yumuşak damarlar, birer asâ-yı Mûsâ *(aleyhisselâm)* gibi; فَقُلْنَا اضْرِبْ بِعَصَاكَ الْحَجَرَ[1] emrine imtisâl ederek, taşları şakk eder. Ve o sigara kâğıdı gibi ince nâzenîn yapraklar, birer âzâ-yı İbrahim *(aleyhisselâm)* gibi ateş saçan hararete karşı, يَا نَارُ كُونِي بَرْدًا وَسَلَامًا عَلَى إِبْرٰهِيمَ[2] âyetini okuyorlar."

---

1 "(Bir zaman da Mûsâ, kavmi için su arayıp Allah'a yalvarmıştı.) Biz de: 'Asânı taşa vur!' demiştik." (Bakara sûresi, 2/60).

2 "(Ateşe şöyle ferman ettik Biz:) Ey ateş! Dokunma İbrahim'e! Serin ve selâmet ol ona!" (Enbiyâ sûresi, 21/69).

Madem her şey mânen "*Bismillâh*" der. Allah nâmına, Allah'ın nimetlerini getirip bizlere veriyorlar. Biz dahi "*Bismillâh*" demeliyiz. Allah nâmına vermeliyiz, Allah nâmına almalıyız. Öyle ise, Allah nâmına vermeyen gafil insanlardan almamalıyız.[1]

Suâl: Tablacı hükmünde olan insanlara bir fiyat veriyoruz. Acaba asıl mal sahibi olan Allah, ne fiyat istiyor?

Elcevap: Evet, o Mün'im-i Hakiki, bizden o kıymettar nimetlere, mallara bedel istediği fiyat ise; üç şeydir:

Biri zikir, biri şükür, biri fikirdir. Başta "*Bismillâh*" zikirdir. Âhirde "*Elhamdülillâh*" şükürdür. Ortada, "Bu kıymettar harika-yı sanat olan nimetler; Ehad-i Samed'in mucize-i kudreti ve hediye-i rahmeti olduğunu düşünmek ve derk etmek" fikirdir.

Bir padişahın kıymettar bir hediyesini sana getiren bir miskin adamın ayağını öpüp, hediye sahibini tanımamak ne derece belâhet ise, öyle de; zâhirî mün'imleri medih ve muhabbet edip, Mün'im-i Hakiki'yi unutmak ondan bin derece daha belâhettir.

Ey nefis! Böyle ebleh olmamak istersen; Allah nâmına ver.. Allah nâmına al.. Allah nâmına başla.. Allah nâmına işle..[2] *vesselâm.*

---

1 Bkz.: "Allah adına kesilmeyen hayvanın etini yemeyin!" (En'âm sûresi, 6/121); "Ey iman edenler! Sadaka verdiğiniz kimselere minnet etmek, incitmek suretiyle o sadakalarınızı boşa çıkarmayın. Allah'a da, ahirete de inanmadığı hâlde sırf insanlara gösteriş yapmak için malını harcayan kimsenin durumuna düşmeyin." (Bakara sûresi, 2/264).

2 Bu tür fiilleri Allah için yapanın, kâmil imanı elde edeceğine dair bkz.: Tirmizî, *sünnet* 15; Ebû Dâvûd, *kıyâmet* 60; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 3/438, 440.

İkinci Söz

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

اَلَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِالْغَيْبِ[1]

İmanda ne kadar büyük bir saadet ve nimet ve ne kadar büyük bir lezzet ve rahat bulunduğunu anlamak istersen, şu temsilî hikâyeciğe bak, dinle:

Bir vakit iki adam; hem keyif, hem ticaret için seyahate giderler. Biri hodbin, tâlihsiz, bir tarafa; diğeri, hudâbîn, bahtiyar, diğer tarafa sülûk eder, giderler.

Hodbîn adam, hem hodgâm, hem hodendîş, hem bedbin olduğundan, bedbinlik cezası olarak nazarında pek fenâ bir memlekete düşer. Bakar ki; her yerde âciz bîçâreler, zorba müthiş adamların ellerinden ve tahribatlarından vâveylâ ediyorlar. Bütün gezdiği yerlerde böyle hazîn, elîm bir hâli görür. Bütün memleket bir mâtemhâne-i umumî şeklini almış. Kendisi, şu elîm ve muzlim hâleti hissetmemek için sarhoşluktan başka çâre bulamaz. Çünkü herkes ona düşman ve ecnebi görünüyor. Ve ortalıkta dahi, müthiş cenazeleri ve me'yûsâne ağlayan yetimleri görür. Vicdanı, azab içinde kalır.

Diğeri; hudâbîn, hudâ-perest ve hakendîş, güzel ahlâklı idi ki; nazarında pek güzel bir memlekete düştü. İşte bu iyi adam, girdiği memlekette bir umumî şenlik görüyor. Her tarafta bir sürûr, bir şehrâyîn, bir cezbe ve neşe içinde zikirhâneler... Herkes ona dost ve akraba görünür. Bütün memlekette yaşasınlar ve teşekkürler ile bir terhisât-ı umûmiye şenliği görüyor. Hem tekbir ve tehlil ile mesrûrâne ahz-ı asker için bir davul, bir mûsikî sesi işitiyor. Evvelki bedbahtın, hem kendi hem umum halkın elemi ile müteellim olmasına bedel; şu bahtiyar, hem kendi hem umum halkın sürûru ile mesrur ve müferrah olur. Hem güzelce bir ticâret eline geçer, Allah'a şükreder.

---

1 "O müttakîler ki görünmeyen âleme inanırlar." (Bakara sûresi, 2/3).

Sonra döner, öteki adama rast gelir, hâlini anlar. Ona der: "Yahu sen divâne olmuşsun. Bâtınındaki çirkinlikler, zâhirine aksetmiş olmalı ki; gülmeyi ağlamak, terhisâtı soymak ve talan etmek tevehhüm etmişsin. Aklını başına al, kalbini temizle. Tâ, şu musibetli perde senin nazarından kalksın. Hakikati görebilesin. Zira nihayet derecede âdil, merhametkâr, raiyet-perver, muktedir, intizam-perver, müşfik bir melikin memleketi, hem bu derece göz önünde âsâr-ı terakkiyât ve kemâlât gösteren bir memleket, senin vehminin gösterdiği surette olamaz."

Sonra o bedbahtın aklı başına gelir; nedamet eder. "Evet, ben işretten divâne olmuştum. Allah senden razı olsun ki, cehennemî bir hâletten beni kurtardın." der.

Ey nefsim! Bil ki; evvelki adam kâfirdir veya fâsık, gafildir. Şu dünya onun nazarında bir mâtemhâne-i umûmiyedir. Bütün zîhayat, firak ve zevâl sillesiyle ağlayan yetimlerdir. Hayvan ve insan ise, ecel pençesiyle parçalanan kimsesiz başıbozuklardır. Dağlar ve denizler gibi büyük mevcudât; ruhsuz, müthiş cenazeler hükmündedirler. Daha bunun gibi çok elîm, ezici, dehşetli evham, küfründen ve dalâletinden neşet edip, onu mânen tâzib eder.

Diğer adam ise mümindir. Cenâb-ı Hâlık'ı tanır, tasdik eder. Onun nazarında şu dünya bir zikirhâne-i Rahmân, bir tâlimgâh-ı beşer ve hayvan ve bir meydan-ı imtihân-ı ins ü cândır. Bütün vefiyât-ı hayvaniye ve insaniye ise terhisattır.

Vazife-i hayatını bitirenler bu dâr-ı fâniden, mânen mesrûrâne, dağdağasız diğer bir âleme giderler. Tâ, yeni vazifedârlara yer açılsın, gelip çalışsınlar.

Bütün tevellüdât-ı hayvaniye ve insaniye ise, ahz-ı askere, silâh altına, vazife başına gelmektir. Bütün zîhayat birer muvazzaf mesrur asker, birer müstakîm memnun memurlardır. Bütün sadâlar ise, ya vazife başlamasındaki zikir ve tesbih ve paydostan gelen şükür ve tefrîh veya işlemek neşesinden neşet eden nağamâttır. Bütün mevcudât, o müminin nazarında, Seyyid-i Kerîm'inin ve Mâlik-i Rahîm'inin birer mûnis hizmetkârı, birer dost memuru, birer şirin kitabıdır. Daha bunun gibi pek çok latîf, ulvî ve lezîz, tatlı hakikatler, imanından tecelli eder, tezahür eder.

Demek, iman bir mânevî tûbâ-yı cennet[1] çekirdeğini taşıyor. Küfür ise mânevî bir zakkum-u cehennem[2] tohumunu saklıyor.

Demek selâmet ve emniyet, yalnız İslâmiyet'te ve imandadır. Öyle ise, biz dâima: اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ عَلٰى دِينِ الْإِسْلَامِ وَكَمَالِ الْإِيمَانِ[3] *demeliyiz..*

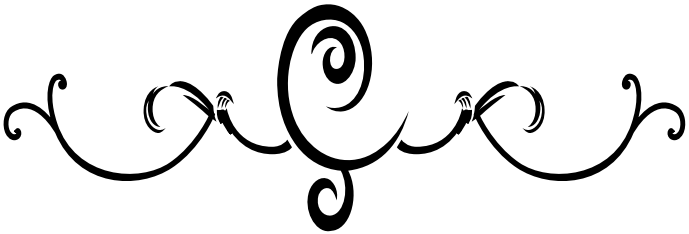

1 Tûbâ'nın, cennetteki bir ağaç olduğuna dair bkz.: Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 4/183; İbni Hibbân, *es-Sahîh* 16/429, 430; et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* 17/127, 128.

2 Zakkum ağacı için bkz.: İsrâ sûresi, 17/60; Sâffât sûresi, 37/62-65; Duhân sûresi, 44/43-44; Vâkıa sûresi, 56/ 51-53; Buhârî, *menâkıbü'l-ensâr* 42, *kader* 10; Tirmizî, *tefsîru sûre (17)* 4.

3 Bize ihsan ettiği İslâm Dini ve tam, yüksek iman nimeti sebebiyle Rabbimize hamd olsun.

Üçüncü Söz

بِسْـــمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

يَا أَيُّهَا النَّاسُ اعْبُدُوا[1]

İbadet, ne büyük bir ticaret ve saadet; *fısk ve sefâhet*, ne büyük bir hasâret ve helâket olduğunu anlamak istersen, şu temsilî hikâyeciğe bak, dinle:

Bir vakit iki asker, uzak bir şehire gitmek için emir alıyorlar. Beraber giderler, tâ yol ikileşir. Bir adam orada bulunur. Onlara der: "Şu sağdaki yol, hiç zararı olmamakla beraber, onda giden yolculardan ondan dokuzu büyük kâr ve rahat görür. Soldaki yol ise, menfaati olmamakla beraber, on yolcusundan dokuzu zarar görür. Hem ikisi, kısa ve uzunlukta birdirler. Yalnız bir fark var ki; intizamsız, hükûmetsiz olan sol yolun yolcusu çantasız, silâhsız gider. Zâhirî bir hiffet, yalancı bir rahatlık görür. İntizam-ı askerî altındaki sağ yolun yolcusu ise, mugaddî hülâsalardan dolu dört okkalık bir çanta ve her adüvvü alt ve mağlûp edecek iki kıyyelik bir mükemmel mîrî silâhı taşımaya mecburdur."

O iki asker, o muarrif adamın sözünü dinledikten sonra, şu bahtiyar nefer sağa gider. Bir batman ağırlığı omuzuna ve beline yükler. Fakat kalbi ve ruhu binler batman minnetlerden ve korkulardan kurtulur.

Öteki bedbaht nefer ise askerliği bırakır. Nizama tâbi olmak istemez. Sola gider. Cismi, bir batman ağırlıktan kurtulur. Fakat kalbi, binler batman minnetler altında ve ruhu, hadsiz korkular altında ezilir. Hem herkese dilenci, hem her şeyden, her hâdiseden titrer bir surette gider. Tâ mahall-i maksuda yetişir. Orada âsî ve kaçak cezasını görür.

Askerlik nizamını seven, çanta ve silâhını muhafaza eden ve sağa giden

---

[1] "Ey insanlar! (Hem Sizi hem de sizden önceki insanları yaratan) Rabbinize ibadet ediniz." (Bakara sûresi, 2/21).

nefer ise; kimseden minnet almayarak, kimseden havf etmeyerek, rahat-ı kalb ve vicdan ile gider. Tâ o matlup şehire yetişir. Orada, vazifesini güzelce yapan bir nâmuslu askere münâsib bir mükâfat görür.

İşte ey nefs-i serkeş!

Bil ki: O iki yolcu, biri; mutî-i kanun-u ilâhî, birisi de; âsî ve hevâya tâbi insanlardır. O yol ise, hayat yoludur ki; âlem-i ervâhdan gelip kabirden geçer, âhirete gider. O çanta ve silâh ise, ibadet ve takvâdır. İbadetin çendan zâhirî bir ağırlığı var. Fakat, mânâsında öyle bir rahatlık ve hafiflik var ki, tarif edilmez. Çünkü; âbid, namazında der: أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلٰهَ إِلَّا اللهُ[1] Yani; "Hâlık ve Rezzâk, O'ndan başka yoktur! Zarar ve menfaat, O'nun elindedir.[2] O hem Hakîm'dir; abes iş yapmaz. Hem Rahîm'dir; ihsanı, merhameti çoktur." diye îtikat ettiğinden, her şeyde bir hazine-i rahmet kapısını bulur, dua ile çalar. Hem her şeyi kendi Rabbisinin emrine musahhar görür. Rabbisine iltica eder. Tevekkül ile istinad edip, her musibete karşı tahassun eder. İmanı, ona bir emniyet-i tâmme verir.

Evet, her hakiki hasenât gibi cesâretin dahi menbaı imandır,[3] *ubûdiyettir. Her seyyiât gibi cebânetin dahi menbaı dalâlettir!*[4]

Evet, tam münevverü'l-kalb bir âbidi, küre-i arz bomba olup patlasa, ihtimâldir ki onu korkutmaz. Belki harika bir kudret-i samedâniyeyi, lezzetli bir hayret ile seyredecek. Fakat, meşhur bir münevverü'l-akl denilen kalbsiz bir fâsık feylesof ise; gökte bir kuyruklu yıldızı görse, yerde titrer. "Acaba bu serseri yıldız arzımıza çarpmasın mı?" der, evhama düşer. (Bir vakit böyle bir yıldızdan koca Amerika titredi. Çokları gece vakti hânelerini terk ettiler.)

Evet, insan nihayetsiz şeylere muhtaç olduğu hâlde, sermayesi hiç hükmünde... Hem nihayetsiz musibetlere maruz olduğu hâlde, iktidarı hiç hükmünde bir şey... Âdeta sermaye ve iktidarının dâiresi, eli nereye yetişirse o kadardır. Fakat emelleri, arzuları ve elemleri ve belâları ise; dâiresi, gözü, hayâli nereye yetişirse ve gidinceye kadar geniştir.

---

1 "Şehadet ederim ki Allah'tan başka ilâh yoktur." (Müslim, *salât* 60; Tirmizî, *salât* 216; Ebû Dâvûd, *salât* 178; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 1/292)

2 Bkz.: Bakara sûresi, 2/102; Âl-i İmran sûresi, 3/26; A'râf sûresi, 7/188; Fetih sûresi, 48/11; Mücadele sûresi, 58/10; Ayrıca bkz.: Tirmizî, *kader* 10; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 6/441.

3 Bkz.: Âl-i İmran sûresi, 3/173.

4 Bkz.: Âl-i İmran sûresi, 3/151; Enfâl sûresi, 8/12.

İşte bu derece âciz ve zayıf, fakir ve muhtaç olan ruh-u beşere[1] ibadet, tevekkül, tevhid, teslim; ne kadar azîm bir kâr, bir saadet, bir nimet olduğunu, bütün bütün kör olmayan görür, derk eder.

Malûmdur ki; zararsız yol, zararlı yola –velev on ihtimâlden bir ihtimâl ile olsa– tercih edilir. Hâlbuki meselemiz olan ubûdiyet yolu, zararsız olmakla beraber, ondan dokuz ihtimâl ile bir saadet-i ebediye hazinesi vardır. Fısk ve sefâhet yolu ise –hatta fâsıkın itirafıyla dahi– menfaatsiz olduğu hâlde, ondan dokuz ihtimâl ile şekâvet-i ebediye helâketi bulunduğu, icmâ ve tevâtür derecesinde, hadsiz ehl-i ihtisasın ve müşâhedenin şehâdetiyle sabittir ve ehl-i zevkin ve keşfin ihbarâtıyla muhakkaktır.

Elhâsıl: *Âhiret gibi dünya saadeti dahi, ibadette ve Allah'a asker olmaktadır. Öyle ise, biz dâima* اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ عَلَى الطَّاعَةِ وَالتَّوْفِيقِ[2] *demeliyiz ve Müslüman olduğumuza şükretmeliyiz.*

1 Bkz.: Fâtır sûresi, 35/15.

2 Bize yardımını ve kendisine itaat etmeyi nasip eden Rabbimize hamd olsun.

Dördüncü Söz

بِسْـــمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

اَلصَّلَاةُ عِمَادُ الدِّينِ[1]

Namaz, ne kadar kıymettar ve mühim, hem ne kadar ucuz ve az bir masraf ile kazanılır; hem namazsız adam, ne kadar divâne ve zararlı olduğunu, iki kere iki dört eder derecesinde kat'î anlamak istersen, şu temsîlî hikâyeciğe bak, gör:

Bir zaman bir büyük hâkim, iki hizmetkârını her birisine yirmi dört altın verip iki ay uzaklıkta has ve güzel bir çiftliğine ikamet etmek için gönderiyor. Ve onlara emreder ki: "Şu para ile yol ve bilet masrafı yapınız. Hem oradaki meskeninize lâzım bazı şeyleri mübâyaa ediniz. Bir günlük mesafede bir istasyon vardır. Hem araba, hem gemi, hem şimendifer, hem tayyâre bulunur. Sermayeye göre binilir."

İki hizmetkâr; ders aldıktan sonra giderler. Birisi bahtiyar idi ki, istasyona kadar bir parça para masraf eder. Fakat o masraf içinde, efendisinin hoşuna gidecek öyle güzel bir ticaret elde eder ki, sermayesi birden bine çıkar.

Öteki hizmetkâr; bedbaht, serseri olduğundan istasyona kadar yirmi üç altınını sarf eder. Kumara-mumara verip zâyi eder. Bir tek altını kalır. Arkadaşı ona der: "Yahu, şu liranı bir bilete ver. Tâ bu uzun yolda yayan ve aç kalmayasın. Hem bizim efendimiz kerîmdir; belki merhamet eder, ettiğin kusuru affeder. Seni de tayyâreye bindirirler. Bir günde mahall-i ikametimize gideriz. Yoksa, iki aylık bir çölde aç, yayan, yalnız gitmeye mecbur olursun."

Acaba şu adam inad edip, o tek lirasını bir define anahtarı hükmünde olan bir bilete vermeyip, muvakkat bir lezzet için sefâhete sarf etse; gayet akılsız, zararlı, bedbaht olduğunu, en akılsız adam dahi anlamaz mı?

---

1 "Namaz, dinin direğidir." el-Hakîm et-Tirmizî, *Nevâdiru'l-usûl* 3/135, 136; el-Beyhakî, *Şuabü'l-îmân* 3/39; ed-Deylemî, *el-Müsned* 2/404.

İşte ey namazsız adam! Ve ey namazdan hoşlanmayan nefsim!

O hâkim ise; Rabbimiz, Hâlık'ımızdır. O iki hizmetkâr yolcu ise; biri mütedeyyin, namazını şevk ile kılar. Diğeri gafil, namazsız insanlardır. O yirmi dört altın ise yirmi dört saat her gündeki ömürdür. O has çiftlik ise cennettir. O istasyon ise kabirdir. O seyahat ise kabre, haşre, ebede gidecek beşer yolculuğudur; amele göre, takvâ kuvvetine göre, o uzun yolu mütefâvit derecede kat'ederler. Bir kısım ehl-i takvâ berk gibi, bin senelik yolu bir günde keser. Bir kısmı da hayâl gibi, elli bin senelik bir mesafeyi bir günde kat'eder. Kur'ân-ı Azîmüşşân şu hakikate iki âyetiyle işaret eder.[1] O bilet ise namazdır. Bir tek saat, beş vakit namaza abdestle kâfi gelir.

Acaba, yirmi üç saatini şu kısacık hayat-ı dünyeviyeye sarf eden ve o uzun hayat-ı ebediyeye bir tek saatini sarf etmeyen; ne kadar zarar eder, ne kadar nefsine zulmeder, ne kadar hilâf-ı akıl hareket eder! Zira, bin adamın iştirak ettiği bir piyango kumarına yarı malını vermek akıl kabul ederse –hâlbuki kazanç ihtimâli binde birdir– sonra yirmi dörtten bir malını, yüzde doksan dokuz ihtimâl ile kazancı musaddak bir hazine-i ebediyeye vermemek; ne kadar hilâf-ı akıl ve hikmet hareket ettiğini, ne kadar akıldan uzak düştüğünü, kendini âkıl zanneden adam anlamaz mı?

Hâlbuki namazda ruhun, kalbin, aklın büyük bir rahatı vardır. Hem cisme de o kadar ağır bir iş değildir.

Hem namaz kılanın diğer mübah dünyevî amelleri, güzel bir niyet ile ibadet hükmünü alır. Bu surette bütün sermâye-i ömrünü âhirete mâl edebilir. Fânî ömrünü bir cihette ibkâ eder.

[1] Bkz.: "Gökten yere kadar her işi düzenleyip yönetir. Sonra bütün bu işler, sizin hesabınıza göre bin yıl tutan bir günde O'na yükselir." (Secde sûresi, 32/5); "Melekler ve Ruh, O'nun Arş'ına; miktarı elli bin sene olan bir günde yükselirler." (Meâric sûresi, 70/4).

Beşinci Söz

بِسْـــمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

إِنَّ اللهَ مَعَ الَّذِينَ اتَّقَوْا وَالَّذِينَ هُمْ مُحْسِنُونَ[1]

Namaz kılmak ve büyük günahları işlememek,[2] ne derece hakiki bir vazife-i insaniye ve ne kadar fıtrî, münâsib bir netice-i hilkat-i beşeriye olduğunu görmek istersen; şu temsilî hikâyeciğe bak, dinle:

Seferberlikte bir taburda, biri muallem vazife-perver; diğeri acemi nefis-perver iki asker beraber bulunuyordu. Vazife-perver nefer, tâlime ve cihada dikkat eder, erzak ve tâyinâtını hiç düşünmezdi. Çünkü anlamış ki; onu beslemek ve cihâzâtını vermek, hasta olsa tedavi etmek, hatta inde'l-hâce lokmayı ağzına koymaya kadar devletin vazifesidir. Ve onun asıl vazifesi tâlim ve cihaddır. Fakat bazı erzak ve cihâzât işlerinde işler. Kazan kaynatır, karavanayı yıkar, getirir. Ona sorulsa: "Ne yapıyorsun?" "Devletin angaryasını çekiyorum." der. Demiyor: "Nafakam için çalışıyorum."

Diğer şikem-perver ve acemi nefer ise, tâlime ve harbe dikkat etmezdi. "O devlet işidir. Bana ne!" derdi. Dâim nafakasını düşünüp onun peşinde dolaşır, taburu terk eder, çarşıya gider, alışveriş ederdi.

Bir gün muallem arkadaşı ona dedi: "Birâder, asıl vazifen tâlim ve muharebedir. Sen onun için buraya getirilmişsin. Padişaha itimat et. O seni aç bırakmaz. O, onun vazifesidir. Hem sen âciz ve fakirsin, her yerde kendini beslettiremezsin. Hem mücâhede ve seferberlik zamanıdır. Hem sana 'âsidir' der, ceza verirler. Evet, iki vazife peşimizde görünüyor. Biri; padişahın vazifesidir. Bazen biz onun angaryasını çekeriz ki, bizi beslemektir. Diğeri, bizim vazifemizdir. Padişah bize teshîlât ile yardım eder ki, tâlim ve harptir."

---

1 "Allah fenâlıktan korunanlar ve hep güzel davrananlarla beraberdir." (Nahl sûresi, 16/128).

2 Bkz.: Nisâ sûresi, 4/31; Şûrâ sûresi, 42/37; Necm sûresi, 53/32.

Acaba o serseri nefer, o mücâhid mualleme kulak vermezse ne kadar tehlikede kalır, anlarsın!

İşte ey tembel nefsim! O dalgalı meydan-ı harb, bu dağdağalı dünya hayatıdır. O taburlara taksim edilen ordu ise, cemiyet-i beşeriyedir. Ve o tabur ise, şu asrın Cemaat-i İslâmiye'sidir. O iki nefer ise; biri, ferâiz-i diniyesini bilen ve işleyen ve kebâiri terk ve günahları işlememek için, nefis ve şeytanla mücâhede eden müttakî Müslüman'dır. Diğeri, Rezzâk-ı Hakiki'yi itham etmek derecesinde derd-i maîşete dalıp, ferâizi terk eden ve maîşet yolunda rast gele günahları işleyen fâsık-ı hâsirdir. Ve o tâlim ve talimat ise başta namaz, ibadettir. Ve o harb ise, nefis ve hevâ, cin ve ins şeytanlarına karşı mücâhede edip, günahlardan ve ahlâk-ı rezîleden, kalb ve ruhunu helâket-i ebediyeden kurtarmaktır. Ve o iki vazife ise birisi, hayatı verip beslemektir. Diğeri, hayatı verene ve besleyene perestiş edip yalvarmaktır. O'na tevekkül edip emniyet etmektir.

Evet, en parlak bir mucize-i sanat-ı samedâniye ve bir harika-yı hikmet-i rabbâniye olan hayatı kim vermiş, yapmış ise, rızıkla o hayatı besleyen ve idâme eden de O'dur.[1] O'ndan başka olmaz! Delil mi istersin? En zayıf, en aptal hayvan, en iyi beslenir, meyve kurtları ve balıklar gibi.. hem en âciz, en nâzik mahlûk, en iyi rızkı o yer, çocuklar ve yavrular gibi.

Evet, vâsıta-yı rızk-ı helâl, iktidar ve ihtiyar ile olmadığını; belki, acz ve zaaf ile olduğunu anlamak için balıklar ile tilkileri, yavrular ile canavarları, ağaçlar ile hayvanları muvâzene etmek kâfidir.

Demek derd-i maîşet için namazını terk eden,[2] o nefere benzer ki; tâlimi ve siperini bırakıp çarşıda dilencilik eder. Fakat, namazını kıldıktan sonra Cenâb-ı Rezzâk-ı Kerîm'in matbaha-yı rahmetinden tâyinâtını aramak, başkalara bâr olmamak için kendisi bizzat gitmek güzeldir, mertliktir; o dahi bir ibadettir.

Hem insan ibadet için halk olunduğunu,[3] fıtratı ve cihâzât-ı mâneviyesi gösteriyor. Zira, hayat-ı dünyeviyesine lâzım olan amel ve iktidar cihetinde en ednâ bir serçe kuşuna yetişmez. Fakat, hayat-ı mâneviye ve uhreviyesine lâzım olan ilim ve iftikar ile tazarrû ve ibadet cihetinde hayvanâtın sultânı ve kumandanı hükmündedir.

---

1 Bkz.: Yûnus sûresi, 10/31; Hûd sûresi, 11/6.

2 Bkz.: Tâhâ sûresi, 20/132.

3 Bkz.: Zâriyât sûresi, 51/56.

Demek ey nefsim! Eğer hayat-ı dünyeviyeyi gaye-i maksad yapsan ve ona dâim çalışsan, en ednâ bir serçe kuşunun bir neferi hükmünde olursun. Eğer hayat-ı uhreviyeyi gaye-i maksad yapsan ve şu hayatı dahi ona vesile ve mezraa etsen[1] *ve ona göre çalışsan, o vakit hayvanâtın büyük bir kumandanı hükmünde ve şu dünyada Cenâb-ı Hakk'ın nazlı ve niyazdar bir abdi, mükerrem ve muhterem bir misafiri olursun.*

İşte sana iki yol.[2] İstediğini intihâb edebilirsin. Hidâyet ve tevfiki Erhamürrâhimîn'den iste...

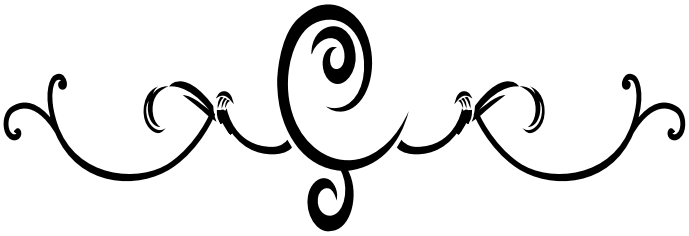

1 "Dünya, âhiretin tarlasıdır." mânâsındaki hadis için bkz.: el-Gazâlî, *İhyâu ulûmi'd-dîn* 4/19; es-Sehâvî, *el-Makâsıdü'l-hasene* s.497; Aliyyülkârî, *el-Esrâru'l-merfûa* s.205.

2 Bkz.: "Şükür" ya da "küfür" yolu (Dehr sûresi, 76/3); "iki yol (hayır ve şer yolu)" (Beled sûresi, 90/10); "kötülük" ya da "takvâ" yolu (Şems sûresi, 91/8); "en kolay yol" ya da "en güç yol" (Leyl sûresi, 92/5-10).

Altıncı Söz

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

إِنَّ اللهَ اشْتَرٰى مِنَ الْمُؤْمِنِينَ أَنْفُسَهُمْ وَأَمْوَالَهُمْ بِأَنَّ لَهُمُ الْجَنَّةَ[1]

Nefis ve malını Cenâb-ı Hakk'a satmak ve O'na abd olmak ve asker olmak; ne kadar kârlı bir ticaret, ne kadar şerefli bir rütbe olduğunu anlamak istersen, şu temsilî hikâyeciği dinle:

Bir zaman bir padişah, raiyetinden iki adama, her birisine emaneten birer çiftlik verir ki; içinde fabrika, makine, at, silâh gibi her şey var. Fakat fırtınalı bir muharebe zamanı olduğundan, hiçbir şey kararında kalmaz. Ya mahvolur veya tebeddül eder gider. Padişah, o iki nefere kemâl-i merhametinden bir yâver-i ekremini gönderdi. Gayet merhametkâr bir ferman ile onlara diyordu:

"Elinizde olan emânetimi bana satınız. Tâ sizin için muhafaza edeyim. Beyhûde zâyi olmasın. Hem muharebe bittikten sonra, size daha güzel bir surette iade edeceğim. Hem güya o emânet malınızdır, pek büyük bir fiyat size vereceğim. Hem, o makine ve fabrikadaki âletler, benim nâmımla ve benim tezgâhımda işlettirilecek. Hem fiyatı, hem ücretleri birden bine yükselecek. Bütün o kârı size vereceğim. Hem de siz âciz ve fakirsiniz. O koca işlerin masârifâtını tedârik edemezsiniz. Bütün masârifâtı ve levâzımâtı ben deruhte ederim. Bütün vâridâtı ve menfaati size vereceğim. Hem de terhisât zamanına kadar elinizde bırakacağım. İşte beş mertebe kâr içinde kâr!..

Eğer bana satmazsanız, zaten görüyorsunuz ki, hiç kimse elindekini muhafaza edemiyor. Herkes gibi elinizden çıkacak. Hem beyhûde gidecek, hem o yüksek fiyattan mahrum kalacaksınız. Hem o nâzik, kıymettar âletler, mî-

---

1 "Allah, karşılık olarak cenneti verip müminlerden canlarını ve mallarını satın almıştır." (Tevbe sûresi, 9/111).

zânlar istîmal edilecek şâhâne mâdenler ve işler bulmadığından, bütün bütün kıymetten düşecekler. Hem idare ve muhafaza zahmeti ve külfeti başınıza kalacak. Hem emânette hıyanet cezasını göreceksiniz. İşte beş derece hasâret içinde hasâret!..

Hem de bana satmak ise, bana asker olup benim nâmımla tasarruf etmek demektir. Âdi bir esir ve başıbozuğa bedel, âli bir padişahın has, serbest bir yâver-i askeri olursunuz."

Onlar, şu iltifâtı ve fermanı dinledikten sonra, o iki adamdan aklı başında olanı dedi:

"Baş üstüne, ben maaliftihâr satarım. Hem bin teşekkür ederim." Diğeri mağrur, nefsi firavunlaşmış, hodbin, ayyaş, güya ebedî o çiftlikte kalacak gibi, dünya zelzele ve dağdağalarından haberi yok. Dedi:

"Yok, yok!.. Padişah kimdir? Ben mülkümü satmam, keyfimi bozmam!.."

Biraz zaman sonra birinci adam, öyle bir mertebeye çıktı ki, herkes hâline gıpta ederdi. Padişahın lutfuna mazhar olmuş, has sarayında saadetle yaşıyor. Diğeri, öyle bir hâle giriftar olmuş ki; hem herkes ona acıyor, hem de "Müstehak!" diyor. Çünkü; hatasının neticesi olarak, hem saadeti ve mülkü gitmiş, hem ceza ve azap çekiyor.

İşte ey nefs-i pürheves! Şu misalin dürbünü ile hakikatin yüzüne bak.

Amma o padişah ise; ezel-ebed Sultân'ı olan Rabb'in, Hâlık'ındır. Ve o çiftlikler, makineler, âletler, mizanlar ise; senin dâire-i hayatın içindeki mâmelekin ve o mâmelekin içindeki cisim, ruh ve kalbin ve onlar içindeki göz ve dil, akıl ve hayâl gibi zâhirî ve bâtınî hâsselerindir. Ve o yâver-i ekrem ise, Resûl-i Kerîm'dir. Ve o fermân-ı ahkem ise, Kur'ân-ı Hakîm'dir ki; bahsinde bulunduğumuz ticaret-i azîmeyi şu âyetle ilân ediyor:

إِنَّ اللهَ اشْتَرٰى مِنَ الْمُؤْمِنِينَ أَنْفُسَهُمْ وَأَمْوَالَهُمْ بِأَنَّ لَهُمُ الْجَنَّةَ[1]

Ve o dalgalı muharebe meydanı ise, şu fırtınalı dünya yüzüdür ki; durmuyor, dönüyor, bozuluyor ve her insanın aklına şu fikri veriyor: "Madem her şey elimizden çıkacak, fânî olup kaybolacak; acaba bâkîye tebdil edip ibkâ etmek çâresi yok mu?" deyip düşünürken birden semâvî sadâ-yı Kur'ân

[1] "Allah, karşılık olarak cenneti verip müminlerden canlarını ve mallarını satın almıştır." (Tevbe sûresi, 9/111).

işitiliyor. Der: "Evet var. Hem beş mertebe kârlı bir surette, güzel ve rahat bir çâresi var."

Suâl: Nedir?

Elcevap: Emaneti sahib-i hakikisine satmak. İşte o satışta beş derece kâr içinde kâr var.

Birinci Kâr: Fânî mal bekâ bulur. Çünkü Kayyûm-u Bâkî olan Zât-ı Zülcelâl'e verilen ve O'nun yolunda sarf edilen şu ömr-ü zâil, bâkîye inkılâb eder. Bâkî meyveler verir. O vakit ömür dakikaları; âdeta tohumlar, çekirdekler hükmünde zâhiren fenâ bulur, çürür. Fakat, âlem-i bekâda saadet çiçekleri açarlar ve sünbüllenirler. Ve âlem-i berzâhta ziyâdâr, mûnis birer manzara olurlar.

İkinci Kâr: Cennet gibi bir fiyat veriliyor.

Üçüncü Kâr: Her âzâ ve hâsselerin kıymeti, birden bine çıkar.

Meselâ akıl bir âlettir. Eğer Cenâb-ı Hakk'a satmayıp, belki nefis hesabına çalıştırsan; öyle meş'um ve müz'iç ve muacciz bir âlet olur ki, geçmiş zamanın âlâm-ı hazînânesini ve gelecek zamanın ehvâl-i muhavvifânesini senin bu bîçâre başına yükletecek yümünsüz ve muzır bir âlet derekesine iner. İşte bunun içindir ki; fâsık adam, aklın iz'âc ve tâcizinden kurtulmak için, gâliben ya sarhoşluğa veya eğlenceye kaçar. Eğer Mâlik-i Hakiki'sine satılsa ve O'nun hesabına çalıştırsan; akıl öyle tılsımlı bir anahtar olur ki, şu kâinatta olan nihayetsiz rahmet hazinelerini ve hikmet definelerini açar. Ve bununla sahibini, saadet-i ebediyeye müheyyâ eden bir mürşid-i rabbânî derecesine çıkar.

♦*Meselâ* göz bir hâssedir ki; ruh, bu âlemi o pencere ile seyreder. Eğer Cenâb-ı Hakk'a satmayıp belki nefis hesabına çalıştırsan; geçici, devamsız bazı güzellikleri, manzaraları seyr ile şehvet ve heves-i nefsâniyeye bir kavvad derekesinde bir hizmetkâr olur.

Eğer gözü, gözün Sâni-i Basîr'ine satsan ve O'nun hesabına ve izni dâiresinde çalıştırsan; o zaman şu göz, şu kitab-ı kebîr-i kâinatın bir mütâlaacısı ve şu âlemdeki mucizât-ı sanat-ı rabbâniyenin bir seyircisi ve şu küre-i arz bahçesindeki rahmet çiçeklerinin mübarek bir arısı derecesine çıkar.

♦*Meselâ* dildeki kuvve-i zâikayı, Fâtır-ı Hakîm'ine satmazsan, belki nefis hesabına, mide nâmına çalıştırsan; o vakit, midenin tavlasına ve fabrikasına bir kapıcı derekesine iner, sukut eder. Eğer Rezzâk-ı Kerîm'e satsan; o zaman,

dildeki kuvve-i zâika, rahmet-i ilâhiye hazinelerinin bir nâzır-ı mâhiri ve kudret-i samedâniye matbahlarının bir müfettiş-i şâkiri rütbesine çıkar.

İşte ey akıl! Dikkat et! Meş'um bir âlet nerede? Kâinat anahtarı nerede? Ey göz! Güzel bak! Âdi bir kavvad nerede? Kütüphâne-i ilâhînin mütefennin bir nâzırı nerede? Ve ey dil! İyi tad! Bir tavla kapıcısı ve bir fabrika yasakçısı nerede? Hazine-i hâssa-yı rahmet nâzırı nerede?..

Ve daha bunlar gibi başka âletleri ve âzâları kıyas etsen anlarsın ki; hakikaten mümin cennete lâyık ve kâfir cehenneme muvâfık bir mâhiyet kesbeder. Ve onların her biri öyle bir kıymet almalarının sebebi; mümin, imanıyla Hâlık'ının emânetini, O'nun nâmına ve izni dâiresinde istîmal etmesidir. Ve kâfir, hıyanet edip nefs-i emmâre hesabına çalıştırmasıdır.

Dördüncü Kâr: İnsan zayıftır, belâları çok.. fakirdir, ihtiyacı pek ziyâde.. âcizdir, hayat yükü pek ağır... Eğer Kadîr-i Zülcelâl'e dayanıp tevekkül etmezse ve itimat edip teslim olmazsa, vicdanı dâim azab içinde kalır. Semeresiz meşakkatler, elemler, teessüfler onu boğar. Ya sarhoş ya canavar eder.

Beşinci Kâr: Bütün o âzâ ve âletlerin ibadeti ve tesbihâtı ve o yüksek ücretleri, en muhtaç olduğun bir zamanda, cennet yemişleri suretinde sana verileceğine, ehl-i zevk ve keşif ve ehl-i ihtisas ve müşâhede ittifak etmişler.

İşte bu beş mertebe kârlı ticareti yapmazsan, şu kârlardan mahrumiyetten başka, beş derece hasâret içinde hasârete düşeceksin.

Birinci Hasâret: O kadar sevdiğin mal ve evlât.. ve perestiş ettiğin nefis ve hevâ.. ve meftûn olduğun gençlik ve hayat zâyi olup kaybolacak. Senin elinden çıkacaklar. Fakat günahlarını, elemlerini sana bırakıp boynuna yükletecekler.

İkinci Hasâret: Emânette hıyanet cezasını çekeceksin. Çünkü en kıymettar âletleri, en kıymetsiz şeylerde sarf edip nefsine zulmettin.

Üçüncü Hasâret: Bütün o kıymettar cihâzât-ı insaniyeyi hayvanlıktan çok aşağı bir derekeye düşürüp, hikmet-i ilâhiyeye iftira ve zulmettin.

Dördüncü Hasâret: Acz ve fakrın ile beraber,[1] o pek ağır hayat yükünü, zayıf beline yükleyip zevâl ve firak sillesi altında dâim vâveylâ edeceksin.

Beşinci Hasâret: Hayat-ı ebediye esâsâtını ve saadet-i uhreviye levâzı-

[1] Bkz.: Fâtır sûresi, 35/15.

matını tedarik etmek için verilen akıl, kalb, göz, dil gibi güzel hediye-i rahmâniyeyi cehennem kapılarını sana açacak çirkin bir surete çevirmektir.

Şimdi satmaya bakacağız... Acaba o kadar ağır bir şey midir ki, çokları satmaktan kaçıyorlar. Yok!.. Kat'â ve asla! Hiç öyle ağırlığı yoktur. Zira helâl dairesi geniştir, keyfe kâfi gelir. Harama girmeye hiç lüzum yoktur.[1] Ferâiz-i ilâhiye ise hafiftir, azdır. Allah'a abd ve asker olmak, öyle lezzetli bir şereftir ki tarif edilmez. Vazife ise; yalnız bir asker gibi Allah nâmına işlemeli, başlamalı.. ve Allah hesabıyla vermeli ve almalı.. ve izni ve kanunu dairesinde hareket etmeli, sükûnet bulmalı.. kusur etse istiğfar etmeli:

"*Yâ Rab! Kusurumuzu affet. Bizi, kendine kul kabul et. Emânetini kabzetmek zamanına kadar, bizi emanette emin kıl, âmîn...*" demeli ve O'na yalvarmalı...

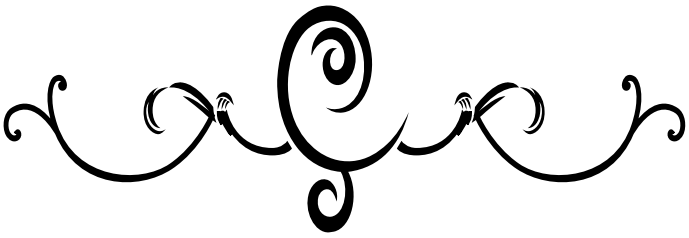

[1] "Allahım, haramına karşı helâlinle beni doyur!" anlamındaki duâ için bkz.: Tirmizî, *deavât* 110; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 1/153.

Yedinci Söz

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

Şu kâinatın tılsım-ı muğlakını açan اٰمَنْتُ بِاللهِ وَبِالْيَوْمِ الْاٰخِرِ[1] ruh-u beşer için saadet kapısını fetheden, ne kadar kıymettar iki tılsım-ı müşkül-küşâ olduğunu.. ve sabır ile Hâlık'ına tevekkül ve iltica ve şükür ile Rezzâk'ından suâl ve dua, ne kadar nâfi ve tiryak gibi iki ilaç olduğunu.. ve Kur'ân'ı dinlemek, hükmüne inkıyâd etmek, namazı kılmak, kebâiri terk etmek; ebedü'l-âbâd yolculuğunda ne kadar mühim, değerli, revnakdâr bir bilet, bir zâd-ı âhiret, bir nur-u kabir olduğunu anlamak istersen, şu temsîlî hikâyeciğe bak, dinle:

Bir zaman bir asker, meydan-ı harb ve imtihanda, kâr ve zarar deverânında pek müthiş bir vaziyete düşer. Şöyle ki:

Sağ ve sol iki tarafından dehşetli derin iki yara ile yaralı ve arkasında cesîm bir arslan, ona saldırmak için bekliyor gibi duruyor. Ve gözü önünde bir darağacı dikilmiş, bütün sevdiklerini asıp mahvediyor. Onu da bekliyor. Hem bu hâli ile beraber uzun bir yolculuğu var, nefyediliyor. O bîçâre, şu dehşet içinde me'yusâne düşünürken; sağ cihetinde Hızır gibi bir hayırhâh, nurânî bir zât peydâ olur. Ona der: "Me'yûs olma! Sana iki tılsım verip öğreteceğim. Güzelce istîmal etsen, o arslan sana musahhar bir at olur. Hem o darağacı sana keyif ve tenezzüh için hoş bir salıncağa döner. Hem sana iki ilaç vereceğim. Güzelce istîmal etsen, o iki müteaffin yaraların, iki güzel kokulu Gül-ü Muhammedî *(aleyhissalâtü vesselâm)* denilen latîf çiçeğe inkılâb ederler. Hem sana bir bilet vereceğim. Onunla uçar gibi bir senelik bir yolu, bir günde kesersin. İşte eğer inanmıyorsan bir parça tecrübe et. Tâ doğru olduğunu anlayasın." Hakikaten bir parça tecrübe etti. Doğru olduğunu tasdik etti.

---

1 "Allah'a ve âhiret gününe iman ettim." Allah'a ve âhiret gününe iman ile ilgili bazı âyetler için bkz.: Bakara sûresi, 2/8, 62, 126, 177, 228, 232, 264; Âl-i İmran sûresi, 3/114; Nisâ sûresi, 4/38, 39, 59, 136, 162.

Evet ben, yani şu bîçâre Said dahi bunu tasdik ederim. Çünkü biraz tecrübe ettim. Pek doğru gördüm.

Bundan sonra birden gördü ki; sol cihetinden şeytan gibi dessâs, ayyaş, aldatıcı bir adam; çok zînetler, süslü suretler, fantaziyeler, müskirler beraber olduğu hâlde geldi. Karşısında durdu. Ona dedi:

"Hey arkadaş! Gel gel, beraber işret edip keyfedelim. Şu güzel kız suretlerine bakalım. Şu hoş şarkıları dinleyelim. Şu tatlı yemekleri yiyelim."

Suâl: Ha ha!.. Nedir ağzında gizli okuyorsun?

Cevap: Bir tılsım.

– Bırak şu anlaşılmaz işi!.. Hazır keyfimizi bozmayalım.

Suâl: Ha!.. Şu ellerindeki nedir?

Cevap: Bir ilâç.

– At şunu. Sağlamsın. Neyin var. Alkış zamanıdır.

Suâl: Ha!.. Şu beş nişanlı kâğıt nedir?

Cevap: Bir bilet. Bir tâyinat senedi.

– "Yırt bunları. Şu güzel bahar mevsiminde yolculuk bizim nemize lâzım.." der. Her bir desîse ile onu iknâa çalışır. Hatta o bîçâre ona biraz meyleder.

Evet, insan aldanır. Ben de öyle bir dessâsa aldandım.

Birden sağ cihetinden, ra'd gibi bir ses gelir. Der: "Sakın aldanma! Ve o dessâsa de ki: Eğer arkamdaki arslanı öldürüp, önümdeki darağacını kaldırıp, sağ ve solumdaki yaraları defedip, peşimdeki yolculuğu men edecek bir çâre sende varsa, bulursan; haydi yap, göster, görelim. Sonra de: Gel keyfedelim. Yoksa sus hey sersem!.. Tâ Hızır gibi bu zât-ı semâvî dediğini desin..."

İşte ey gençliğinde gülmüş, şimdi güldüğüne ağlayan nefsim! Bil!.. O bîçâre asker ise sensin ve insandır. Ve o arslan ise eceldir. Ve o darağacı ise ölüm ve zevâl ve firaktır ki; gece-gündüzün dönmesinde her dost vedâ eder, kaybolur. Ve o iki yara ise; birisi, müz'iç ve hadsiz bir acz-i beşerî; diğeri, elîm, nihayetsiz bir fakr-ı insanîdir.[1] *Ve o nefy ve yolculuk ise; âlem-i ervâhtan,*

[1] Bkz.: Fâtır sûresi, 35/15.

rahm-ı mâderden, sabâvetten, ihtiyarlıktan, dünyadan, kabirden, berzâhtan, haşirden, sırattan geçer bir uzun sefer-i imtihandır.

Ve o iki tılsım ise Cenâb-ı Hakk'a iman ve âhirete imandır. Evet, şu kudsî tılsım ile ölüm; insan-ı mümini, zindan-ı dünyadan bostan-ı cinâna, huzûr-u Rahmân'a götüren bir musahhar at ve burak suretini alır. Onun içindir ki; ölümün hakikatini gören kâmil insanlar, ölümü sevmişler. Daha ölüm gelmeden ölmek istemişler.[1] Hem zevâl ve firak, memat ve vefat ve darağacı olan mürûr-u zaman, o iman tılsımı ile, Sâni-i Zülcelâl'in taze taze, renk renk, çeşit çeşit mucizât-ı nakşını, havârık-ı kudretini, tecelliyât-ı rahmetini, kemâl-i lezzetle seyr ve temâşâya vâsıta suretini alır. Evet, güneşin nûrundaki renkleri gösteren aynaların tebeddül edip tazelenmesi ve sinema perdelerinin değişmesi, daha hoş, daha güzel manzaralar teşkil eder.

Ve o iki ilaç ise; biri, sabır ile tevekküldür. Hâlık'ının kudretine istinad, hikmetine itimattır. Öyle mi?

Evet, emr-i kün feyekûn'e[2] mâlik bir Sultân-ı cihan'a, acz tezkeresiyle istinad eden bir adamın, ne pervâsı olabilir? Zira, en müthiş bir musibet karşısında; إِنَّا لِلّٰهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ[3] deyip itmînân-ı kalb ile Rabb-i Rahîm'ine itimad eder. Evet, ârif-i billâh; aczden, mehâfetullahtan telezzüz eder. Evet, havfda lezzet vardır. Eğer, bir yaşındaki bir çocuğun aklı bulunsa ve ondan suâl edilse: "En lezîz ve en tatlı hâletin nedir?" Belki diyecek: "Aczimi, zaafımı anlayıp, vâlidemin tatlı tokatından korkarak, yine vâlidemin şefkatli sinesine sığındığım hâlettir."

Hâlbuki; bütün vâlidelerin şefkatleri, ancak bir lem'a-yı tecelli-i rahmettir.[4] Onun içindir ki kâmil insanlar, aczde ve havfullahda öyle bir lezzet bulmuşlar ki; kendi havl ve kuvvetlerinden şiddetle teberri edip, Allah'a acz ile sığınmışlar. Aczi ve havfı, kendilerine şefaatçi yapmışlar.

Diğer ilaç ise şükür ve kanaat ile talep ve dua ve Rezzâk-ı Rahîm'in rahmetine itimattır. Öyle mi?

Evet, bütün yeryüzünü bir sofra-yı nimet eden ve bahar mevsimini bir

---

1 Bkz.: Yûsuf sûresi, 12/101.

2 "(O, bir şeyi yaratmak isteyince sadece) 'ol!' der, o da oluverir." (Bakara sûresi, 2/117; Âl-i İmran sûresi, 3/47, 59; En'âm sûresi, 6/73; Nahl sûresi, 16/40; …)

3 "Biz Allah'a âidiz ve vakti geldiğinde elbette O'na döneceğiz." (Bakara sûresi, 2/156)

4 Mahlukatta bulunan acıma hissinin; Cenâb-ı Hakk'ın yüz rahmetinden sadece birinin, bütün mahlukat arasında taksim edilmiş hâli olduğuna dair bkz.: Buhârî, *edeb* 19; Müslim, *tevbe* 17, 20, 21.

çiçek destesi yapan ve o sofranın yanına koyan ve üstüne serpen bir Cevâd-ı Kerîm'in misafirine fakr ve ihtiyaç, nasıl elîm ve ağır olabilir? Belki fakr ve ihtiyacı, hoş bir iştiha suretini alır. İştiha gibi fakrın tezyîdine çalışır. Onun içindir ki kâmil insanlar, fakr ile fahretmişler.[1] (Sakın yanlış anlama! Allah'a karşı fakrını hissedip yalvarmak demektir. Yoksa, fakrını halka gösterip, dilencilik vaziyetini almak demek değildir.)

Ve o bilet, senet ise; başta namaz olarak, edâ-yı ferâiz ve terk-i kebâirdir. Öyle mi?

Evet, bütün ehl-i ihtisas ve müşâhedenin ve bütün ehl-i zevk ve keşfin ittifakıyla; o uzun ve karanlıklı ebedü'l-âbâd yolunda zâd ve zahîre, ışık ve burak; ancak Kur'ân'ın evâmirini imtisâl ve nevâhîsinden içtinâb ile elde edilebilir. Yoksa fen ve felsefe, sanat ve hikmet, o yolda beş para etmez. Onların ışıkları kabrin kapısına kadardır.[2]

İşte ey tembel nefsim!

Beş vakit namazı kılmak, yedi kebâiri terk etmek ne kadar az ve rahat ve hafiftir. Neticesi, meyvesi, faydası ne kadar çok, mühim ve büyük olduğunu aklın varsa, bozulmamış ise anlarsın. Ve fısk ve sefâhete seni teşvik eden şeytana ve o adama dersin:

"Eğer ölümü öldürüp, zevâli dünyadan izale etmek ve aczi ve fakrı beşerden kaldırıp, kabir kapısını kapamak çâresi varsa, söyle dinleyelim. Yoksa sus!.. Kâinat mescid-i kebîrinde Kur'ân, kâinatı okuyor. O'nu dinleyelim.. o nur ile nurlanalım.. hidâyetiyle amel edelim.. ve O'nu vird-i zebân edelim... Evet, söz O'dur.. ve O'na derler. Hak olup, Hak'tan gelip, Hak diyen ve hakikati gösteren ve nurânî hikmeti neşreden O'dur!.."

اَللّٰهُمَّ نَوِّرْ قُلُوبَنَا بِنُورِ الْإِيمَانِ وَالْقُرْاٰنِ[3]

اَللّٰهُمَّ أَغْنِنَا بِالْاِفْتِقَارِ إِلَيْكَ وَلَا تُفْقِرْنَا بِالْاِسْتِغْنَاءِ عَنْكَ[4]

---

1 Bkz.: ed-Deylemî, *el-Müsned* 2/70, 71; es-Sehâvî, *el-Makâsıdü'l-hasene* s.745; Aliyyülkârî, *el-Esrâru'l-merfûa* s.320.

2 Ölüyü, mezara kadar takip eden üç şeyden ailesi ve malının geriye dönüp, sadece amelinin kendisiyle kalacağına dair bkz.: Buhârî, *rikak* 42; Müslim, *zühd* 5.

3 Allahım, kalbimizi iman ve Kur'ân nûruyla nurlandır.

4 "Allahım, Sana karşı fakrımızla bizi zengin kıl; Senden istiğnâ ile bizi fakir düşürme." el-Bâkıllânî, *İ'câzü'l-Kur'ân* s.129.

تَبَرَّأْنَا إِلَيْكَ مِنْ حَوْلِنَا وَقُوَّتِنَا، وَالْتَجَأْنَا إِلَى حَوْلِكَ وَقُوَّتِكَ، فَاجْعَلْنَا مِنَ الْمُتَوَكِّلِينَ عَلَيْكَ، وَلَا تَكِلْنَا إِلَى أَنْفُسِنَا، وَاحْفَظْنَا بِحِفْظِكَ، وَارْحَمْنَا وَارْحَمِ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ، وَصَلِّ وَسَلِّمْ عَلَى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ عَبْدِكَ وَنَبِيِّكَ وَصَفِيِّكَ وَخَلِيلِكَ وَجَمَالِ مُلْكِكَ وَمَلِيكِ صُنْعِكَ وَعَيْنِ عِنَايَتِكَ وَشَمْسِ هِدَايَتِكَ وَلِسَانِ حُجَّتِكَ وَمِثَالِ رَحْمَتِكَ وَنُورِ خَلْقِكَ وَشَرَفِ مَوْجُودَاتِكَ وَسِرَاجِ وَحْدَتِكَ فِي كَثْرَةِ مَخْلُوقَاتِكَ وَكَاشِفِ طِلْسِمِ كَائِنَاتِكَ وَدَلَّالِ سَلْطَنَةِ رُبُوبِيَّتِكَ وَمُبَلِّغِ مَرْضِيَّاتِكَ وَمُعَرِّفِ كُنُوزِ أَسْمَائِكَ وَمُعَلِّمِ عِبَادِكَ وَتَرْجَمَانِ اٰيَاتِكَ وَمِرْاٰتِ جَمَالِ رُبُوبِيَّتِكَ وَمَدَارِ شُهُودِكَ وَإِشْهَادِكَ وَحَبِيبِكَ وَرَسُولِكَ الَّذِي أَرْسَلْتَهُ رَحْمَةً لِلْعَالَمِينَ، وَعَلَى اٰلِهِ وَصَحْبِهِ أَجْمَعِينَ، وَعَلَى إِخْوَانِهِ مِنَ النَّبِيِّينَ وَالْمُرْسَلِينَ، وَعَلَى مَلٰئِكَتِكَ الْمُقَرَّبِينَ، وَعَلَى عِبَادِكَ الصَّالِحِينَ، اٰمِينَ.[1]

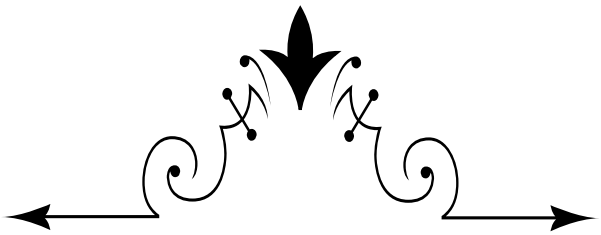

[1] Allahım! Biz kendi havl ve kuvvetimizden teberrî edip Senin havl ve kuvvetine iltica ettik. Sen de bizi, Sana tevekkül edenlerden eyle. Bizi nefsimizle başbaşa bırakma. Bizi hıfzınla koru. Bize ve erkek, kadın bütün müminlere rahmet et. Kulun, nebîn, safiyyin, halîlin; mülkünün cemâli, masnûâtının melîki ve sultanı, inâyetinin göz bebeği, hidâyetinin güneşi, hüccetinin lisanı, rahmetinin misali, mahlûkatının nûru, mevcudâtının şerefi, mahlûkatının kesreti içinde vahdetinin sirâcı, kâinatının tılsımının kâşifi, saltanat-ı rubûbiyetinin dellâlı, marziyyâtının mübelliği, esmâ-yı hüsnânın hazinelerinin tarif edicisi, kullarının muallimi, âyetlerinin tercümanı, cemâl-i rubûbiyetinin aynası, Senin görülüp gösterilmene vesile olan habîbin ve âlemlere rahmet olarak gönderdiğin resûlün olan Efendimiz Muhammed'e *(sallallâhu aleyhi ve sellem)*, bütün âl ve ashâbına, kardeşleri olan nebî ve resûllere, melâike-i mukarrebîne ve sâlih kullarına salât ve selâm et, âmîn.

Sekizinci Söz

بِسْــمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

اَللّٰهُ لَآ إِلٰهَ إِلَّا هُوَ ۚ الْحَيُّ الْقَيُّومُ[1] ، إِنَّ الدِّينَ عِنْدَ اللهِ الْإِسْلَامُ[2]

Şu dünya ve dünya içindeki ruh-u insanî ve insanda dinin mâhiyet ve kıymetlerini ve eğer din-i hak olmazsa, dünya bir zindan olması ve dinsiz insan, en bedbaht mahlûk olduğunu ve şu âlemin tılsımını açan, ruh-u beşerîyi zulümâttan kurtaran يَا اَللّٰهُ ve لَآ إِلٰهَ إِلَّا اللّٰهُ[3] olduğunu anlamak istersen; şu temsilî hikâyeciğe bak, dinle:

Eski zamanda iki kardeş uzun bir seyahate beraber gidiyorlar. Git gide tâ yol ikileşti. O iki yol başında, ciddî bir adamı gördüler. Ondan sordular: "Hangi yol iyidir?" O dahi onlara dedi ki: "Sağ yolda, kanun ve nizama tebaiyet mecburiyeti vardır. Fakat o külfet içinde bir emniyet ve saadet vardır. Sol yolda ise serbestiyet ve hürriyet vardır. Fakat o serbestiyet içinde bir tehlike ve şekâvet vardır. Şimdi intihabtaki ihtiyar sizdedir."

Bunu dinledikten sonra güzel huylu kardeş sağ yola تَوَكَّلْتُ عَلَى اللهِ[4] deyip gitti. Ve nizam ve intizâma tebaiyeti kabul etti. Ahlâksız ve serseri olan diğer kardeş, sırf serbestlik için sol yolu tercih etti. Zâhiren hafif, mânen ağır vaziyette giden bu adamı hayâlen takip ediyoruz.

İşte bu adam, dereden tepeden aşıp gitgide tâ hâlî bir sahraya girdi. Birden müthiş bir sadâ işitti. Baktı ki; dehşetli bir arslan, meşelikten çıkıp ona

---

1 "Allah o ilâhtır ki kendisinden başka ilâh yoktur. Hayy (Her zaman var olan, diri olan, ezelî ve ebedî hayat sahibi olan) O'dur, Kayyûm (Kendi zâtı ile var olup, zevâl bulmayan ve bütün varlıkları varlıkta tutup onları yöneten) O'dur." (Bakara sûresi, 2/255; Âl-i İmran sûresi, 3/2).

2 "Allah katında hak din, İslâmdır." (Âl-i İmran sûresi, 3/19).

3 "Allah'tan başka ilâh yoktur." (Sâffât sûresi, 37/35; Muhammed sûresi, 47/19)

4 "Allah'a tevekkül ettim. (Allah kerîm..!)" (Hûd sûresi, 11/56)

hücum ediyor. O da kaçtı. Tâ altmış arşın derinliğinde susuz bir kuyuya rast geldi. Korkusundan kendini içine attı. Yarısına kadar düşüp, elleri bir ağaca rast geldi, yapıştı. Kuyunun duvarında göğermiş olan o ağacın iki kökü var. İki fare; biri beyaz, biri siyah, o iki köke musallat olup kesiyorlar. Yukarıya baktı gördü ki; arslan, nöbetçi gibi kuyunun başında bekliyor. Aşağıya baktı, gördü ki; dehşetli bir ejderha içindedir. Başını kaldırmış otuz arşın yukarıdaki ayağına takarrub etmiş. Ağzı, kuyu ağzı gibi geniştir. Kuyunun duvarına baktı, gördü ki; ısırıcı muzır haşerât etrafını sarmışlar. Ağacın başına baktı, gördü ki; bir incir ağacıdır. Fakat harika olarak muhtelif çok ağaçların meyveleri, cevizden nara kadar başında yemişleri var.

İşte şu adam sû-i fehminden, akılsızlığından anlamıyor ki; bu, âdi bir iş değildir. Bu işler tesâdüfî olamaz. Bu acîb işler içinde garip esrar var. Ve pek büyük bir işleyici var olduğunu intikal etmedi.

Şimdi bunun kalbi ve ruh ve aklı, şu elîm vaziyetten gizli feryâd u figân ettikleri hâlde; nefs-i emmâresi, güya bir şey yokmuş gibi tecâhül edip, ruh ve kalbin ağlamasından kulağını kapayıp, kendi kendini aldatarak bir bahçede bulunuyor gibi o ağacın meyvelerini yemeye başladı. Hâlbuki o meyvelerin bir kısmı zehirli ve muzır idi.

Bir hadîs-i kudsîde Cenâb-ı Hak buyurmuş: أَنَا عِنْدَ ظَنِّ عَبْدِي بِي[1] Yani: "*Kulum beni nasıl tanırsa, onunla öyle muamele ederim.*"

İşte bu bedbaht adam, sû-i zan ile ve akılsızlığı ile gördüğünü, âdi ve ayn-ı hakikat telâkki etti. Ve öyle de muamele gördü ve görüyor ve görecek!.. Ne ölüyor ki kurtulsun, ne de yaşıyor.[2] Böylece azap çekiyor. Biz de şu meş'umu, bu azapta bırakıp döneceğiz. Tâ öteki kardeşin hâlini anlayacağız.

İşte şu mübarek, akıllı zât gidiyor. Fakat birâderi gibi sıkıntı çekmiyor. Çünkü güzel ahlâklı olduğundan güzel şeyleri düşünür, güzel hülyalar eder, kendi kendine ünsiyet eder. Hem birâderi gibi zahmet ve meşakkat çekmiyor. Çünkü nizamı bilir, tebaiyet eder, teshîlât görür. Âsâyiş ve emniyet içinde serbest gidiyor.

İşte bir bahçeye rast geldi. İçinde, hem güzel çiçek ve meyveler var, hem bakılmadığı için murdar şeyler de bulunuyor. Kardeşi dahi böyle birisine girmişti. Fakat murdar şeylere dikkat edip meşgul olmuş, midesini bulandırmış,

---

1 Buhârî, *tevhid* 15, 35; Müslim, *zikir* 2, 19, *tevbe* 1; Tirmizî, *zühd* 51, *deavât* 131.

2 A'lâ sûresi, 87/13.

hiç istirahat etmeden çıkıp gitmişti. Bu zât ise, "*Her şeyin iyisine bak!*" kaidesiyle amel edip, murdar şeylere hiç bakmadı. İyi şeylerden iyi istifâde etti. Güzelce istirahat ederek çıkıp gidiyor.

Sonra gitgide bu dahi evvelki birâderi gibi bir sahra-yı azîmeye girdi. Birden hücum eden bir arslanın sesini işitti. Korktu, fakat birâderi kadar korkmadı. Çünkü hüsn-ü zannıyla ve güzel fikriyle, "Şu sahranın bir hâkimi var. Ve bu arslan, o hâkimin taht-ı emrinde bir hizmetkâr olması ihtimâli var." diye düşünüp teselli buldu. Fakat yine kaçtı. Tâ altmış arşın derinliğinde bir susuz kuyuya rast geldi, kendini içine attı. Birâderi gibi ortasında bir ağaca eli yapıştı; havada muallâk kaldı. Baktı iki hayvan, o ağacın iki kökünü kesiyorlar. Yukarıya baktı, arslan; aşağıya baktı, bir ejderha gördü. Aynı kardeşi gibi bir acîb vaziyet gördü. Bu dahi tedehhüş etti. Fakat kardeşinin dehşetinden bin derece hafif... Çünkü güzel ahlâkı ona güzel fikir vermiş. Ve güzel fikir ise, ona her şeyin güzel cihetini gösteriyor.

İşte bu sebepten şöyle düşündü ki: "Bu acîb işler birbiriyle alâkadardır. Hem bir emir ile hareket ederler gibi görünüyor. Öyle ise bu işlerde bir tılsım vardır. Evet bunlar bir gizli hâkimin emriyle dönerler. Öyle ise ben yalnız değilim; o gizli hâkim bana bakıyor, beni tecrübe ediyor, bir maksad için beni bir yere sevk edip davet ediyor."

Şu tatlı korku ve güzel fikirden bir merak neşet eder ki: "Acaba beni tecrübe edip kendini bana tanıttırmak isteyen ve bu acîb yol ile bir maksada sevk eden kimdir?"

Sonra tanımak merakından tılsım sahibinin muhabbeti neşet etti. Ve şu muhabbetten tılsımı açmak arzusu neşet etti. Ve o arzudan tılsım sahibini razı edecek ve hoşuna gidecek bir güzel vaziyet almak irâdesi neşet etti.

Sonra ağacın başına baktı, gördü ki, incir ağacıdır; fakat başında binlerle ağacın meyveleri vardır. O vakit bütün bütün korkusu gitti. Çünkü kat'î anladı ki; bu incir ağacı bir listedir, bir fihristedir, bir sergidir. O mahfî hâkim, bağ ve bostanındaki meyvelerin nümûnelerini bir tılsım ve bir mucize ile o ağaca takmış ve kendi misafirlerine ihzar ettiği et'imeye birer işaret suretinde o ağacı tezyin etmiş olmalı. Yoksa bir tek ağaç, binler ağaçların meyvelerini vermez.

Sonra niyaza başladı. Tâ, tılsımın anahtarı ona ilham oldu. Bağırdı ki:

"*Ey bu yerlerin hâkimi! Senin bahtına düştüm. Sana dehâlet ediyorum ve sana hizmetkârım. Ve senin rızânı istiyorum. Ve seni arıyorum.*"

Ve bu niyazdan sonra, birden kuyunun duvarı yarılıp, şâhâne, nezih ve güzel bir bahçeye bir kapı açıldı. Belki ejderha ağzı, o kapıya inkılâb etti. Ve arslan ve ejderha, iki hizmetkâr suretini giydiler. Ve onu içeriye davet ediyorlar. Hatta o arslan, kendisine musahhar bir at şekline girdi.

İşte ey tembel nefsim! Ve ey hayâlî arkadaşım! Geliniz, bu iki kardeşin vaziyetlerini muvâzene edelim. Tâ iyilik nasıl iyilik getirir[1] ve fenâlık nasıl fenâlık getirir, görelim, bilelim.

Bakınız: Sol yolun bedbaht yolcusu, her vakit ejderhanın ağzına girmeye muntazırdır, titriyor. Ve şu bahtiyar ise, meyvedâr ve revnakdâr bir bahçeye davet edilir. Hem o bedbaht, elîm bir dehşette ve azîm bir korku içinde kalbi parçalanıyor. Ve şu bahtiyar ise, lezîz bir ibret, tatlı bir havf, mahbub bir marifet içinde garip şeyleri seyir ve temâşâ ediyor. Hem o bedbaht, vahşet ve me'yûsiyet ve kimsesizlik içinde azap çekiyor. Ve şu bahtiyar ise, ünsiyet ve ümit ve iştiyak içinde telezzüz ediyor. Hem o bedbaht, kendini vahşî canavarların hücumuna mâruz bir mahpus hükmünde görüyor. Ve şu bahtiyar ise, bir azîz misafirdir ki, misafiri olduğu Mihmandâr-ı Kerîm'in acîb hizmetkârları ile ünsiyet edip eğleniyor. Hem o bedbaht, zâhiren lezîz, mânen zehirli yemişleri yemekle azabını tâcil ediyor. Zira o meyveler nümûnelerdir. Tatmaya izin var, tâ asıllarına talip olup müşteri olsun. Yoksa hayvan gibi yutmaya izin yoktur. Ve şu bahtiyar ise, tadar, işi anlar, yemesini tehir eder. Ve intizar ile telezzüz eder. Hem o bedbaht kendi kendine zulmetmiş. Gündüz gibi güzel bir hakikati ve parlak bir vaziyeti, basîretsizliği ile kendisine muzlim ve zulümâtlı bir evham, bir cehennem şekline getirmiş. Ne şefkate müstehaktır ve ne de kimseden şekvâya hakkı vardır.

Meselâ bir adam; güzel bir bahçede, ahbâblarının ortasında, yaz mevsiminde, hoş bir ziyâfetteki keyfe kanaat etmeyip, kendini pis müskirlerle sarhoş edip, kendisini kış ortasında, canavarlar içinde, aç, çıplak tahayyül edip, bağırmaya ve ağlamaya başlasa; nasıl şefkate lâyık değil... Kendi kendine zulmediyor, dostlarını canavar görüp tahkir ediyor. İşte bu bedbaht dahi öyledir. Ve şu bahtiyar ise hakikati görür –hakikat ise güzeldir– hakikatin hüsnünü derk etmekle, hakikat sahibinin kemâline hürmet eder. Rahmetine müstehak olur.

İşte, "*Fenâlığı kendinden, iyiliği Allah'tan bil*"[2] olan hükm-ü Kur'ânî'nin sırrı zâhir oluyor. Daha bunlar gibi sâir farkları muvâzene etsen anlayacaksın

---

1 Buhârî, *cihâd* 27; Müslim, *zekât* 123.

2 Bkz.: Nisâ sûresi, 4/79.

ki; evvelkisinin nefs-i emmâresi, ona bir mânevî cehennem ihzar etmiş. Ve ötekisinin hüsn-ü niyeti ve hüsn-ü zannı ve hüsn-ü hasleti ve hüsn-ü fikri, onu büyük bir ihsan ve saadete ve parlak bir fazilete ve feyze mazhar etmiş.

Ey nefsim! Ve ey nefsimle beraber bu hikâyeyi dinleyen adam!

Eğer bedbaht kardeş olmak istemezsen ve bahtiyar kardeş olmak istersen, Kur'ân'ı dinle ve hükmüne mutî ol! Ve O'na yapış! Ve ahkâmıyla amel et!..

Şu hikâye-i temsiliyede olan hakikatleri eğer fehmettin ise hakikat-i din ve dünya ve insan ve imanı ona tatbik edebilirsin. Mühimlerini ben söyleyeceğim. İncelerini sen kendin istihraç et.

İşte bak!

O iki kardeş ise; biri, ruh-u mümin ve kalb-i sâlihdir. Diğeri, ruh-u kâfir ve kalb-i fâsıktır.

Ve o iki tarîkten sağ ise; tarîk-i Kur'ân ve imândır. Sol ise; tarîk-i isyan ve küfrândır.

Ve o yoldaki bahçe ise cemiyet-i beşeriye ve medeniyet-i insaniye içinde muvakkat hayat-ı içtimâiyedir ki; içinde hayır ve şer, iyi ve fenâ, temiz ve pis şeyler beraber bulunur. Âkıl odur ki; [1] خُذْ مَا صَفَا وَدَعْ مَا كَدِرَ kaidesiyle amel eder, selâmet-i kalb ile gider.

Ve o sahra ise şu arz ve dünyadır.

Ve o arslan ise ölüm ve eceldir.

Ve o kuyu ise beden-i insan ve zaman-ı hayattır.

Ve o altmış arşın derinlik ise ömr-ü vasatî ve ömr-ü gâlibî olan altmış seneye[2] işarettir.

Ve o ağaç ise müddet-i ömür ve madde-i hayattır.

Ve o iki siyah ve beyaz hayvan ise gece ve gündüzdür.

Ve o ejderha ise ağzı kabir olan tarîk-i berzâhiye ve revâk-ı uhrevîdir. Fakat o ağız, mümin için zindandan bir bahçeye açılan bir kapıdır.[3]

---

1 "Duru ve saf olanı al, karışık ve bulanık olanı bırak." İbni Düreyd, *el-İştikâk* s.146; ez-Zemahşerî, *Esâsü'l-belâğa* s.703; ez-Zebîdî, *Tâcü'l-arûs* 14/22 (k-d-r maddesi).

2 Peygamber Efendimiz'in *(sallallâhu aleyhi ve sellem)*; ümmetinin ömrünü, "60 ile 70 sene arası" diye belirttiğine dair bkz.: Tirmizî, *zühd* 23, *deavât* 101; İbni Mâce, *zühd* 27.

3 Bkz.: Buhârî, *cenâiz* 68, 87; Müslim, *cennet* 70.

Ve o haşerat-ı muzırra ise musîbât-ı dünyeviyedir. Fakat mümin için, gaflet uykusuna dalmamak için tatlı îkazât-ı ilâhiye ve iltifâtât-ı rahmâniye hükmündedir.

Ve o ağaçtaki yemişler ise dünyevî nimetlerdir ki; Cenâb-ı Kerîm-i Mutlak, onları âhiret nimetlerine bir liste, hem ihtar edici, hem müşâbihleri, hem cennet meyvelerine müşterileri davet eden nümûneler suretinde yapmış.[1]

Ve o ağacın birliğiyle beraber, muhtelif, başka başka meyveler vermesi ise; kudret-i samedâniyenin sikkesine ve rubûbiyet-i ilâhiyenin hâtemine ve saltanat-ı ulûhiyetin turrasına işarettir. Çünkü "Bir tek şeyden her şeyi yapmak" yani, bir topraktan bütün nebatât ve meyveleri yapmak.. hem bir sudan bütün hayvanâtı halketmek..[2] hem basit bir yemekten bütün cihâzât-ı hayvaniyeyi îcad etmek.. bununla beraber "Her şeyi bir tek şey yapmak" yani, zîhayatın yediği gayet muhtelifü'l-cins taamlardan o zîhayata bir lahm-ı mahsus yapmak, bir cild-i basit dokumak gibi sanatlar; Zât-ı Ehad-i Samed olan Sultân-ı Ezel ve Ebed'in sikke-i hâssasıdır, hâtem-i mahsusudur, taklid edilmez bir turrasıdır. Evet, bir şeyi her şey ve her şeyi bir şey yapmak; her şeyin Hâlıkına has ve Kadîr-i külli şey'e mahsus bir nişandır, bir âyettir.

Ve o tılsım ise, sırr-ı iman ile açılan sırr-ı hikmet-i hilkattir.

Ve o miftah ise, يَا اَللّٰهُ لَآ إِلٰهَ إِلَّا اللّٰهُ[3] ، اَللّٰهُ لَآ إِلٰهَ إِلَّا هُوَ ۚ اَلْحَيُّ الْقَيُّومُ ۚ[4] 'dur.

Ve o ejderha ağzı bahçe kapısına inkılâb etmesi ise, işarettir ki: Kabir ehl-i dalâlet ve tuğyân için vahşet ve nisyan içinde zindan gibi sıkıntılı ve bir ejderha batnı gibi dar bir mezara açılan bir kapı olduğu hâlde; ehl-i Kur'ân ve iman için zindan-ı dünyadan bostan-ı bekâya ve meydan-ı imtihandan ravza-yı cinâna ve zahmet-i hayattan rahmet-i Rahmân'a açılan bir kapıdır.[5]

Ve o vahşi arslanın dahi mûnis bir hizmetkâra dönmesi ve musahhar bir at olması ise, işarettir ki: Mevt, ehl-i dalâlet için, bütün mahbubâtından elîm bir firak-ı ebedîdir. Hem kendi cennet-i kâzibe-i dünyeviyesinden ihraç ve

---

1 Bkz.: Bakara sûresi, 2/25.

2 Bkz.: Enbiyâ sûresi, 21/30.

3 Ey, Kendisinden başka hiçbir ilâh olmayan Allahım!

4 "Allah o ilâhtır ki kendisinden başka ilâh yoktur. Hayy (Her zaman var olan, diri olan, ezelî ve ebedî hayat sahibi olan) O'dur, Kayyûm (Kendi zâtı ile var olup, zevâl bulmayan ve bütün varlıkları varlıkta tutup onları yöneten) O'dur." (Bakara sûresi, 2/255; Âl-i İmran sûresi, 3/2).

5 Kabrin, mümin ve kâfir için iki farklı yönü olduğuna dair bkz.: Tirmizî, *kıyâmet* 26; Dârimî, *rikak* 94.

tard ve vahşet ve yalnızlık içinde zindan-ı mezara idhâl ve hapis olduğu hâlde; ehl-i hidâyet ve ehl-i Kur'ân için, öteki âleme gitmiş eski dost ve ahbâblarına kavuşmaya vesiledir. Hem hakiki vatanlarına ve ebedî makam-ı saadetlerine girmeye vasıtadır. Hem zindan-ı dünyadan bostan-ı cinâna bir davettir. Hem Rahmân-ı Rahîm'in fazlından, kendi hizmetine mukabil ahz-ı ücret etmeye bir nöbettir. Hem vazife-i hayat külfetinden bir terhistir. Hem ubûdiyet ve imtihanın ta'lîm ve talimatından bir paydostur...

***Elhâsıl**: Her kim hayat-ı fâniyeyi esas maksad yapsa, zâhiren bir cennet içinde olsa da, mânen cehennemdedir. Ve her kim hayat-ı bâkiyeye ciddî müteveccih ise, saadet-i dâreyne mazhardır. Dünyası ne kadar fenâ ve sıkıntılı olsa da; dünyasını, cennetin intizar salonu hükmünde gördüğü için hoş görür, tahammül eder, sabır içinde şükreder...*[1]

اَللّٰهُمَّ اجْعَلْنَا مِنْ أَهْلِ السَّعَادَةِ وَالسَّلَامَةِ وَالْقُرْاٰنِ وَالْإِيمَانِ اٰمِينَ، اَللّٰهُمَّ صَلِّ وَسَلِّمْ عَلٰى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ وَعَلٰى اٰلِهٖ وَصَحْبِهٖ بِعَدَدِ جَمِيعِ الْحُرُوفَاتِ الْمُتَشَكِّلَةِ فِي جَمِيعِ الْكَلِمَاتِ الْمُتَمَثِّلَةِ بِإِذْنِ الرَّحْمٰنِ فِي مَرَايَا تَمَوُّجَاتِ الْهَوَاءِ عِنْدَ قِرَاءَةِ كُلِّ كَلِمَةٍ مِنَ الْقُرْاٰنِ مِنْ كُلِّ قَارِئٍ مِنْ أَوَّلِ النُّزُولِ إِلٰى اٰخِرِ الزَّمَانِ، وَارْحَمْنَا وَوَالِدَيْنَا وَارْحَمِ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ بِعَدَدِهَا بِرَحْمَتِكَ يَا أَرْحَمَ الرَّاحِمِينَ، اٰمِينَ، وَالْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ.[2]

---

1 Sabır içinde şükretmek tâbiri ile ilgili bkz.: İbrahim sûresi, 14/5; Lokman sûresi, 31/31; Sebe sûresi, 34/19; Şûrâ sûresi, 42/33.

2 Allahım! Bizi saadet, selâmet, Kur'ân ve iman ehlinden eyle, âmîn. Allahım, Efendimiz Muhammed'e *(sallallâhu aleyhi ve sellem)* ve âline ve ashâbına, nüzûlünden zamanımıza kadar Kur'ân okuyan her bir okuyucunun okuduğu her bir kelimenin, hava dalgalarının aynalarında Rahmân'ın izniyle temessül eden bütün kelimelerinin bütün harfleri adedince salât ve selâm et. Ve bunlar adedince, bize, anne ve babamıza, erkeğiyle kadınıyla bütün müminlere rahmetinle merhamet et, ey Erhamürrâhimîn, âmîn... Âlemlerin Rabbi Allah'a hamd olsun.

On İkinci Söz

بِسْـــمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَمَنْ يُؤْتَ الْحِكْمَةَ فَقَدْ أُوتِيَ خَيْرًا كَثِيرًا[1]

.....

İkinci Esas

Kur'ân-ı Hakîm'in hikmeti, hayat-ı şahsiyeye verdiği terbiye-i ahlâkiye ve hikmet-i felsefenin verdiği dersin muvâzenesi:

Felsefenin hâlis bir tilmizi, bir firavundur. Fakat menfaati için en hasîs şeye ibadet eden bir firavun-u zelildir. Her menfaatli şeyi kendine "Rab" tanır. Hem o dinsiz şâkird, mütemerrid ve muanniddir. Fakat bir lezzet için, nihayet zilleti kabul eden miskin bir mütemerriddir. Şeytan gibi şahısların, bir menfaat-ı hasîse için ayağını öpmekle zillet gösterir denî bir muanniddir. Hem o dinsiz şâkird, cebbar bir mağrurdur. Fakat kalbinde nokta-yı istinad bulmadığı için zâtında gayet acz ile âciz bir cebbar-ı hodfürûştur. Hem o şâkird, menfaat-perest hodendiştir ki; gaye-i himmeti, nefis ve batnın ve fercin hevesâtını tatmin ve menfaat-ı şahsiyesini, bazı menfaat-ı kavmiye içinde arayan dessas bir hodgâmdır.

Amma, hikmet-i Kur'ân'ın hâlis tilmizi ise bir abddir. Fakat, âzam-ı mahlûkata da ibadete tenezzül etmez. Hem cennet gibi âzam-ı menfaat olan bir şeyi, gaye-i ibadet kabul etmez bir abd-i azizdir. Hem hakiki tilmizi; mütevâzidir, selim, halimdir; fakat, Fâtır'ının gayrına, daire-i izni hâricinde ihtiyarıyla tezellüle tenezzül etmez. Hem fakir ve zayıftır, fakr ve zaafını bilir; fakat onun Mâlik-i Kerîm'i, ona iddihar ettiği uhrevî servet ile müstağnîdir ve Seyyid'inin nihayetsiz kudretine istinad ettiği için kavîdir. Hem yalnız livechillâh, rızâ-yı ilâhî için, fazilet için amel eder, çalışır.

---

[1] "Kime hikmet nasip edilmişse doğrusu, büyük bir hayra mazhar olmuştur." (Bakara sûresi, 2/269).

İşte, iki hikmetin verdiği terbiye, iki tilmizin muvâzenesiyle anlaşılır.

Üçüncü Esas

Hikmet-i felsefe ile hikmet-i Kur'âniye'nin hayat-ı içtimaiye-i beşeriyeye verdiği terbiyeler:

Amma hikmet-i felsefe ise hayat-ı içtimâiyede nokta-yı istinadı, "kuvvet" kabul eder. Hedefi, "menfaat" bilir. Düstur-u hayatı, "cidâl" tanır. Cemaatlerin râbıtasını, "unsuriyet, menfî milliyeti" tutar. Semerâtı ise, "hevesât-ı nefsâniyeyi tatmin ve hâcât-ı beşeriyeyi tezyid"dir. Hâlbuki kuvvetin şe'ni, "tecâvüz"dür. Menfaatin şe'ni, her arzuya kâfi gelmediğinden üstünde "boğuşmak"tır. Düstur-u cidâlin şe'ni, "çarpışmak"tır. Unsuriyetin şe'ni, başkasını yutmakla beslenmek olduğundan; "tecâvüz"dür. İşte bu hikmettendir ki, beşerin saadeti selb olmuştur.

Amma hikmet-i Kur'âniye ise nokta-yı istinadı, kuvvete bedel "hakk"ı kabul eder. Gayede menfaate bedel, "fazilet ve rızâ-yı ilâhî"yi kabul eder. Hayatta düstur-u cidâl yerine, "düstur-u teâvün"ü esas tutar. Cemaatlerin râbıtalarında unsuriyet, milliyet yerine "râbıta-yı dinî ve sınıfî ve vatanî" kabul eder. Gâyâtı, hevesât-ı nefsâniyenin tecâvüzâtına sed çekip; ruhu, maaliyâta teşvik ve hissiyât-ı ulviyesini tatmin eder ve insanı kemâlât-ı insaniyeye sevk edip insan eder...

Hakkın şe'ni, "ittifak"tır. Faziletin şe'ni, "tesânüd"dür. Düstur-u teâvünün şe'ni, "birbirinin imdadına yetişmek"tir. Dinin şe'ni, "uhuvvet"tir, "incizap"tır. Nefsi, gemlemekle bağlamak; ruhu, kemâlâta kamçılamakla serbest bırakmanın şe'ni, "saadet-i dâreyn"dir...

.....

On Üçüncü Söz

.....

İkinci Makam

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

Câzibedâr Bir Fitne İçinde Bulunan ve Daha Aklını Kaybetmeyen Bazı Gençlerle Bir Muhaveredir

Bir kısım gençler tarafından, şimdiki aldatıcı ve câzibedâr lehviyât ve hevesâtın hücumları karşısında "*Âhiretimizi ne suretle kurtaracağız?*" diye Risâle-i Nur'dan medet istediler. Ben de Risâle-i Nur'un şahs-ı mânevîsi nâmına onlara dedim ki:

Kabir var, hiç kimse inkâr edemez! Herkes ister istemez oraya girecek. Ve oraya girmek için de, üç tarzda "Üç Yol"dan başka yol yok.

•***Birinci Yol***: O kabir, ehl-i iman için bu dünyadan daha güzel bir âlemin kapısıdır.[1]

•***İkinci Yol***: Âhireti tasdik eden, fakat sefâhet ve dalâlette gidenlere bir haps-i ebedî ve bütün dostlarından bir tecrid içinde bir haps-i münferid, yalnız başına bir hapis kapısıdır.[2] Öyle gördüğü ve itikad ettiği ve inandığı gibi hareket etmediği için öyle muamele görecek.

•***Üçüncü Yol***: Âhirete inanmayan ehl-i inkâr ve dalâlet için bir idam-ı ebedî kapısı. Yani; hem kendisini, hem bütün sevdiklerini idam edecek bir darağacıdır. Öyle bildiği için, cezası olarak aynını görecek. Bu iki şık bedîhîdir, delil istemiyor, göz ile görünür.

---

1 Bkz.: Buhârî, *cenâiz* 68, 87; Müslim, *cennet* 70.

2 Bkz.: Dârimî, *rikak* 94; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 3/38.

Madem ecel gizlidir. Her vakit ölüm başını kesmek için gelebiliyor ve genç-ihtiyar farkı yoktur. Elbette daima gözü önünde, öyle büyük dehşetli bir mesele karşısında bîçâre insan; o idam-ı ebedî, o dipsiz, nihayetsiz haps-i münferidden kurtulmak çâresini aramak ve kabir kapısını bir âlem-i bâkîye, bir saadet-i ebediyeye ve âlem-i nura açılan bir kapıya kendi hakkında çevirmek hâdisesi, o insanın dünya kadar büyük bir meselesidir.

Bu kat'î hakikat, bu üç yol ile bulunduğunda ve bu üç yolun da mezkûr üç hakikat ile olacağını ihbar eden yüz yirmi dört bin muhbir-i sâdık,[1] ellerinde nişâne-i tasdik olan mucizeler bulunan enbiyâlar ve o enbiyâların haber verdikleri aynı haberleri, keşif ve zevk ve şuhûd ile tasdik eden ve imza basan yüz yirmi dört milyon evliyanın aynı hakikate şehâdetleri ve hadd ü hesaba gelmeyen muhakkiklerin kat'î delilleriyle o enbiyâ ve evliyanın verdikleri aynı haberleri; aklen, ilmelyakîn derecesinde[2(Hâşiye)] isbat ettikleri ve yüzde doksan dokuz ihtimâl-i kat'î ile "*İdam ve zindan-ı ebedîden kurtulmak ve o yolu saadet-i ebediyeye çevirmek, yalnız iman ve itaat iledir.*" diye ittifâken haber veriyorlar.

Acaba yüzde bir ihtimâl-i helâket bulunan bir tehlike yolunda gitmemek için, bir tek muhbirin sözü nazara alınsa ve onun sözünü dinlemeyip o yolda giden adamın endişe-i helâketten gelen elem-i mânevî, onun yemek iştihasını kaçırdığı hâlde; böyle yüz binler sâdık ve musaddak muhbirlerin: "Yüzde yüz ihtimâl ile dalâlet ve sefâhet, göz önündeki kabir darağacına ve ebedî haps-i münferidine kat'î sebep olduğunu ve iman, ubûdiyet; yüzde yüz ihtimâl ile o darağacını kaldırıp, o haps-i münferidi kapatıp, şu göz önündeki kabri, bir hazine-i ebediyeye, bir saray-ı saadete açılan bir kapıya çeviriyor." diye ihbar eden ve emârelerini ve âsârlarını gösterdikleri hâlde, bu acîb ve garip ve dehşetli ve azametli mesele karşısında bulunan bîçâre insan ve bâhusus Müslüman, eğer iman ve ubûdiyeti olmazsa; bütün dünya saltanatı ve lezzeti bir tek insana verilse, acaba o göz önündeki her vakit oraya çağrılmasına nöbetini bekleyen bir insana verdiği o endişeden gelen elîm elemi kaldırabilir mi? Sizden soruyorum.

Madem ihtiyarlık, hastalık, musîbet ve her tarafta vefiyâtlar o dehşetli elemi deşiyorlar ve ihtar ediyorlar. Elbette o ehl-i dalâlet ve sefâhet, yüz bin lezzeti ve zevki alsa da, yine o mânevî bir cehennem kalbinde yaşar ve yakar. Fakat pek kalın gaflet sersemliği muvakkaten hissettirmez.

---

1 124 bin nebî, 315 (veya 313) rasûl olduğuna dair bkz.: Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 5/265; İbni Hibbân, *es-Sahîh* 2/77.

2 (Hâşiye) Onlardan birisi Risâle-i Nur'dur. Meydandadır.

Madem ehl-i iman ve tâat, göz önünde gördüğü kabri, bir hazine-i ebediyeye, bir saadet-i lâyezalîye kendisi hakkında bir kapı olduğunu ve o ezelî mukadderat piyangosundan milyarlar altın ve elmasları kazandıracak bir bilet dahi iman vesikasıyla ona çıkmış. Her vakit "Gel biletini al!" diye beklemesinden derin, esaslı, hakiki lezzet ve zevk-i mânevî öyle bir lezzettir ki: Eğer tecessüm etse ve o çekirdek bir ağaç olsa, o adama hususî bir cennet hükmüne geçtiği hâlde; o zevk ve lezzet-i azîmeyi terk edip, gençlik sâikasıyla, hadsiz elemler ile âlûde zehirli bir bala benzeyen sefîhâne ve heveskârâne muvakkat bir lezzet-i gayr-i meşrûayı ihtiyar eden, hayvandan yüz derece aşağı düşer.

Ecnebi dinsizleri gibi de olamaz. Çünkü; onlar Peygamber'i inkâr etseler, diğerlerini tanıyabilirler. Peygamberleri bilmeseler de, Allah'ı tanıyabilirler. Allah'ı bilmeseler de, kemâlâta medâr olacak bazı güzel hasletler bulunabilir. Fakat bir Müslüman; hem enbiyâyı, hem Rabbini, hem bütün kemâlâtı, Muhammed-i Arabî *(aleyhissalâtü vesselâm)* vasıtasıyla biliyor. O'nun terbiyesini bırakan ve zincirinden çıkan, daha hiçbir peygamberi tanımaz ve Allah'ı da tanımaz. Ve ruhunda kemâlâtı muhafaza edecek hiçbir esâsâtı bilemez.

Çünkü peygamberlerin en âhiri ve en büyükleri ve dini ve dâveti umum nev-i beşere baktığı için ve mucizâtça ve dince umuma fâik ve bütün nev-i beşere bütün hakâikte üstadlık edip on dört asırda parlak bir surette isbat eden ve nev-i beşerin medâr-ı iftihârı bir Zât'ın terbiye-i esâsiyelerini ve usûl-ü dinini terk eden; elbette hiçbir cihette bir nur, bir kemâl bulamaz. Sukut-u mutlaka mahkûmdur.

İşte, ey hayat-ı dünyeviyenin zevkine müptelâ ve endişe-i istikbâl ile istikbâlini ve hayatını temin için çabalayan bîçâreler! *Dünyanın lezzetini, zevkini, saadetini, rahatını isterseniz; meşrû dairedeki keyfe iktifâ ediniz. O, keyfinize kâfidir.*[1] Haricinde ve gayrimeşrû dairedeki bir lezzetin içinde bin elem olduğunu, sâbık beyanatta elbette anladınız.

Eğer mazi, yani geçmiş zamanın hâdisâtını sinema ile hâl-i hazırda gösterdikleri gibi, istikbâldeki ahvâl dahi –meselâ elli sene sonraki hâlleri– bir sinema ile gösterilse idi; ehl-i sefâhet şimdiki güldüklerine, yüz binlerce nefrin ve nefret edip ağlayacaklardı.

Dünya ve âhirette ebedî ve dâimî sürûru isteyen, iman dairesindeki terbiye-i Muhammediye'yi *(aleyhissalâtü vesselâm)* kendine rehber etmek gerektir.

---

[1] "Allahım, haramına karşı helâlinle beni doyur!" anlamındaki duâ için bkz.: Tirmizî, *deavât* 110; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 1/153.

Birkaç Bîçâre Gençlere Verilen Bir Tenbih, Bir Ders, Bir İhtardır

Bir gün yanıma parlak birkaç genç geldiler. Hayat ve gençlik ve hevesat cihetinden gelen tehlikelerden sakınmak için tesirli bir ihtar almak istediler. Ben de eskiden Risale-i Nur'dan medet isteyen gençlere dediğim gibi, onlara dedim ki:

Sizdeki gençlik katiyen gidecek. Eğer siz daire-i meşruada kalmazsanız, o gençlik zayi olup, başınıza hem dünyada, hem kabirde, hem âhirette, kendi lezzetinden çok ziyade belâlar ve elemler getirecek. Eğer terbiye-i İslâmiye ile o gençlik nimetine karşı bir şükür olarak iffet ve namusluluk ve taatte sarfetseniz, o gençlik mânen bâki kalacak ve ebedî bir gençlik kazanmasına sebep olacak.

Hayat ise, eğer iman olmazsa veyahut isyan ile o iman tesir etmezse, hayat, zâhirî ve kısacık bir zevk ve lezzetle beraber, binler derece o zevk ve lezzetten ziyade elemler, hüzünler, kederler verir. Çünkü insanda akıl ve fikir olduğu için, hayvanın aksine olarak, hazır zamanla beraber geçmiş ve gelecek zamanlarla da fıtraten alâkadardır. O zamanlardan dahi hem elem, hem lezzet alabilir.

Hayvan ise, fikri olmadığı için, hazır lezzetini, geçmişten gelen hüzünler ve gelecekten gelen korkular, endişeler bozmuyor.

İnsan ise, eğer dalâlet ve gaflete düşmüşse, hazır lezzetine, geçmişten gelen hüzünler ve gelecekten gelen endişeler, o cüz'î lezzeti cidden acılaştırıyor, bozuyor. Hususan gayr-i meşru ise, bütün bütün zehirli bir bal hükmündedir.

Demek hayvandan yüz derece lezzet-i hayat noktasında aşağı düşer. Belki ehl-i dalâletin ve gafletin hayatı, belki vücudu, belki kâinatı, bulunduğu gündür. Bütün geçmiş zaman ve kâinatlar, onun dalâleti noktasında mâdumdur, ölmüştür; akıl alâkadarlığıyla ona zulümatlar, karanlıklar veriyor. Gelecek zamanlar ise, itikadsızlığı cihetiyle yine mâdumdur. Ve ademle hasıl olan ebedî firaklar, mütemadiyen onun fikir yoluyla hayatına zulümatlar veriyor. Eğer iman hayata hayat olsa, o vakit hem geçmiş, hem gelecek zamanlar imanın nuruyla ışıklanır ve vücut bulur; zaman-ı

hazır gibi, ruh ve kalbine iman noktasında ulvî ve mânevî ezvâkı ve envâr-ı vücudiyeyi veriyor. Bu hakikatin, İhtiyar Risalesi'nde, Yedinci Rica'da izahı var; ona bakmalısınız.

İşte hayat böyledir. Hayatın lezzetini, zevkini isterseniz, hayatınızı imanla hayatlandırınız ve ferâizle zînetlendiriniz ve günahlardan çekinmekle muhafaza ediniz. Her gün ve her yerde ve her vakit vefiyatların gösterdikleri dehşetli hakikat-i mevt ise, size –başka gençlere söylediğim gibi– bir temsil ile beyan ediyorum:

Meselâ, burada, gözünüz önünde bir darağacı dikilmiş. Onun yanında bir piyango fakat pek büyük bir ikramiye biletleri veren dairesi var. Biz, buradaki on kişi, alâküllihâl, ister istemez, hiç başka çare yok, oraya davet edileceğiz, bizi çağıracaklar. Ve çağırma zamanı gizli olmasından, her dakika ya "Gel, idam biletini al, darağacına çık" veyahut "Gel, milyonlar altın kazandıran bir ikramiye bileti sana çıkmış. Gel, al" demelerini beklerken, birden kapıya iki adam geldi. Biri yarı çıplak, güzel ve aldatıcı bir kadın, elinde zâhiren gayet tatlı, fakat zehirli bir helva getirip yedirmek istiyor. Diğer biri de aldatmaz ve aldanmaz, ciddî bir adam, o kadının arkasından girdi. Dedi ki: "Size bir tılsım, bir ders getirdim. Bunu okursanız, o helvayı yemezseniz, siz o darağacından kurtulursunuz. Bu tılsımla o emsalsiz ikramiye biletini alırsınız. İşte, bakınız bu darağacını da, zaten gözünüzle görüyorsunuz ki bal yiyenler oraya giriyorlar ve oraya girinceye kadar da o helvanın zehirinden dehşetli karın sancısı çekiyorlar. Ve o büyük ikramiye biletini alanlar çendan görünmüyorlar ve zâhiren onlar da o darağacına çıkıyorlar; fakat onlar asılmadıklarını, belki oradan kolayca ikramiye dairesine girmek için basamak yaptıklarını, milyonlar, milyarlar şahitler var, haber veriyorlar.

İşte, pencerelerden bakınız. En büyük memurlar ve bu işle alâkadar büyük zâtlar yüksek sesle ilân ediyorlar, haber veriyorlar ki o darağacına gidenleri aynelyakin gözünüzle gördüğünüz gibi, bu ikramiye biletini tılsımcılar aldıklarını hiç şek ve şüphe getirmez, görür gibi, gündüz gibi kat'î biliniz" dedi.

İşte, bu temsil gibi, zehirli bir bal hükmünde olan gayr-i meşru dairedeki gençliğin sefahetkârâne zevkleri, hazine-i ebediyenin ve saadet-i sermediyenin bileti ve vesikası olan imanı kaybettiği için, darağacı hükmünde olan ölüm ve ebedî zulümat kapısı olan kabrin musibetine, aynen zâhiren göründüğü gibi düşer. Ve ecel gizli olduğu için, genç ihtiyar fark etmeyerek, her vakit ecel cellâdı başını kesmek için gelebilir.

Eğer o zehirli bal hükmünde olan hevesat-ı gayr-i meşruayı terk edip, tılsım-ı Kur'ânî olan iman ve ferâizi elde etmekle ve fevkalâde mukadderat-ı beşer piyangosundan çıkan saadet-i ebediye hazinesi biletini alacağına, yüz yirmi dört bin enbiyâ[1] *(aleyhimüsselâm) ile beraber had ve hesaba gelmeyen ehl-i velâyet ve ehl-i hakikat ve ehl-i tahkik müttefikan haber veriyorlar ve âsârını gösteriyorlar.*

Elhasıl: *Gençlik gidecek. Sefahette gitmişse, hem dünyada, hem âhirette binler belâ ve elemler netice verdiğini ve öyle gençler ekseriyetle sû-i istîmal ile, israfat ile gelen evhamlı hastalıkla hastahanelere; veya taşkınlıklarıyla hapishanelere veya sefalethanelere; veya mânevî elemlerden gelen sıkıntılarla meyhanelere düşeceklerini anlamak isterseniz, hastahanelerden ve hapishanelerden ve kabristanlardan sorunuz.*

Elbette hastahanelerin ekseriyetle lisân-ı hâlinden, gençlik sâikasıyla israfat ve sû-i istîmalden gelen hastalıktan "eninler", "eyvahlar" cevabını işittiğiniz gibi, hapishanelerden dahi, ekseriyetle gençlik sâikasıyla gayr-i meşru dairedeki harekâtın tokatlarını yiyen bedbaht gençlerin teessüfâtını işiteceksiniz. Ve kabristanda ve mütemadiyen oraya girenler için kapıları açılıp kapanan o âlem-i berzahta, ehl-i keşfü'l-kuburun müşahedesiyle ve bütün ehl-i hakikatin tasdikiyle ve şehadetleriyle, ekser azaplar, gençlik sû-i istîmalatının neticesi olduğunu bileceksiniz.

Hem nev-i insanın ekseriyetini teşkil eden ihtiyarlardan ve hastalardan sorunuz. Elbette, ekseriyet-i mutlaka ile esefler, hasretlerle "Eyvah, gençliğimizi bâd-i hevâ, belki zararlı zayi ettik. Sakın bizim gibi yapmayınız" diyecekler. Çünkü beş-on senelik gençliğin gayr-i meşru zevki için, dünyada çok seneler gam ve keder ve berzahta azap ve zarar ve âhirette cehennem ve sakar[2] belâsını çeken adam, en acınacak bir hâlde olduğu hâlde, [3]اَلرَّاضِي بِالضَّرَرِ لَا يُنْظَرُ لَهُ sırrıyla, hiç acınmaya müstehak olamaz. Çünkü zarara rızasıyla girene merhamet edilmez ve lâyık değildir.

Cenâb-ı Hak bizi ve sizi bu zamanın cazibedar fitnesinden kurtarsın ve muhafaza eylesin, âmîn...

---

1 124 bin nebî, 315 (veya 313) rasûl olduğuna dair bkz.: Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 5/265; İbni Hibbân, *es-Sahîh* 2/77; et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* 8/217.

2 Bkz.: Kamer sûresi, 54/48; Müddessir sûresi, 74/26, 27, 42.

3 Bkz.: İmâm Rabbânî, *el-Mektûbât* 2/83 (49. Mektup).

Risale-i Nur Mîzânlarından On Üçüncü Söz'ün İkinci Makamı'nın Hâşiyesidir

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1]

Risâle-i Nur'daki hakiki teselliye mahpuslar çok muhtaçtırlar. Husûsan gençlik darbesini yeyip, taze ve şirin ömrünü hapiste geçirenlerin, Nur'lara ekmek kadar ihtiyaçları var.

Evet, gençlik damarı, akıldan ziyâde hissiyâtı dinler. His ve heves ise, kördür. Âkıbeti görmez. Bir dirhem hâzır lezzeti, ileride bir batman lezzete tercih eder. Bir dakika intikam lezzeti ile katleder, seksen bin saat hapis elemlerini çeker. Ve bir saat sefâhet keyfiyle bir nâmus meselesinde; binler gün hem hapsin, hem düşmanın endişesinden sıkıntılarla ömrünün saadeti mahvolur.

Bunlara kıyasen, bîçâre gençlerin çok vartaları var ki; en tatlı hayatını, en acı ve acınacak bir hayata çeviriyorlar ve bilhassa şimâlde koca bir devlet, gençlik hevesâtını elde ederek bu asrı fırtınalarıyla sarsıyor. Çünkü: Âkıbeti görmeyen kör hissiyatla hareket eden gençlere, ehl-i nâmusun güzel kızlarını ve karılarını ibâhe eder. Belki hamamlarında erkek-kadın beraber, çıplak olarak girmelerine izin vermeleri cihetinde bu fuhşiyâtı teşvik eder. Hem serseri ve fakir olanlara, zenginlerin mallarını helâl eder ki; bütün beşer bu musibete karşı titriyor.

İşte, bu asırda İslâm ve Türk gençleri kahramanâne davranıp, iki cihetten hücum eden bu tehlikeye karşı, Risâle-i Nur'un "Meyve" ve "Gençlik Rehberi" gibi keskin kılıçlarıyla mukabele etmeleri elzemdir. Yoksa o bîçâre genç; hem dünya istikbâlini, hem mesûd hayatını, hem âhiretteki saadetini ve hayat-ı bâkiyesini azaplara, elemlere çevirip mahveder. Ve sû-i istîmal ve sefâhetle hastahânelere ve hissiyâtın taşkınlıkları ile hapishânelere düşer. Eyvahlar, esefler ile ihtiyarlığında çok ağlayacak.

Eğer terbiye-i Kur'âniye ve Nur'un hakikatleriyle kendini muhafaza eylese, tam bir kahraman genç.. ve mükemmel bir insan.. ve mesûd bir Müslüman.. ve sâir zîhayatlara, hayvanlara bir nevi sultan olur.

---

[1] Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

Evet bir genç, hapiste yirmi dört saat her günkü ömründen tek bir saatini beş farz namazına sarf etse; ve ekser günahlardan hapis mâni olduğu gibi, o musibete sebebiyet veren hatâdan dahi tevbe edip, sâir zararlı, elemli günahlardan çekilse; hem hayatına, hem istikbâline, hem vatanına, hem milletine, hem akrabasına büyük bir faydası olması gibi o on-on beş senelik fâni gençlikle ebedî parlak bir gençliği kazanacağını; başta Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyân[1], bütün kütüb ve suhuf-u semâviye kat'î haber verip müjde ediyorlar.

Evet o şirin, güzel gençlik nimetine istikametle, tâatle şükretse; hem ziyâdeleşir[2], hem bâkîleşir, hem lezzetlenir. Yoksa hem belâlı olur; hem elemli, gamlı, kâbuslu olur; gider.[3] Hem akrabasına, hem vatanına, hem milletine muzır bir serseri hükmüne geçirmeğe sebebiyet verir.

Eğer mahpus, zulmen mahkûm olmuş ise; farz namazını kılmak şartıyla her bir saati, bir gün ibadet olduğu gibi; o hapis onun hakkında bir çilehâne-i uzlet olup, eski zamanda mağaralara girerek ibadet eden münzevî sâlihlerden sayılabilirler.

Eğer fakir ve ihtiyar ve hasta ve iman hakikatlerine müştak ise; farzını yapmak ve tevbe etmek şartıyla, her bir saatleri yirmişer saat ibadet olup, hapis ona bir istirahathâne ve merhametkârâne ona bakan dostlar için bir muhabbethâne, bir terbiyehâne, bir dershâne hükmüne geçer. O hapiste durmakla; hariçteki müşevveş, her taraftaki günahların hücumuna maruz serbestiyetten daha ziyâde hoşlanabilir. Hapisten tam terbiye alır. Çıktığı zaman bir kâtil, bir müntakim olarak değil; belki tevbekâr, tecrübeli, terbiyeli, millete menfaatli bir adam çıkar. Hatta Denizli hapsindeki zâtların az zamanda Nur'lardan fevkalâde hüsn-ü ahlâk dersini alanlarını gören bazı alâkadar zatlar demişler ki: "Terbiye için on beş sene hapse atmaktansa; on beş hafta Risâle-i Nur dersini alsalar, daha ziyâde onları ıslah eder."

Madem ölüm ölmüyor ve ecel gizlidir,[4] her vakit gelebilir.. ve madem kabir kapanmıyor, kafile kafile arkasında gelenler oraya girip kayboluyorlar.. ve madem ölüm, ehl-i iman hakkında idam-ı ebedîden terhis tezkeresine

---

1 Bkz.: Bakara sûresi, 2/25, 82, 155; Âl-i İmran sûresi, 3/107; Nisâ sûresi, 4/13, 57, 122; A'râf sûresi, 7/42; Tevbe sûresi, 9/20-22, 112; …

2 Bkz.: İbrahim sûresi, 14/7.

3 Bkz.: İbrahim sûresi, 14/7.

4 Bkz.: Lokman sûresi, 31/34; Buhârî, *istiskâ* 29, *tefsîru sûre (6)* 1, *(13)* 1, *(31)* 2, *tevhîd* 4; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 2/24, 52, 58, 122.

çevrildiği, hakikat-i Kur'âniye ile gösterilmiş..[1] ve ehl-i dalâlet ve sefâhet hakkında, göz ile göründüğü gibi bir idam-ı ebedîdir, bütün mahbubâtından ve mevcudâttan bir firak-ı lâyezalîdir. Elbette ve elbette hiç şüphe kalmaz ki: En bahtiyar odur ki; sabır içinde şükretmek[2] ve hapis müddetinden tam istifade ederek Nur'ların dersini alarak, istikamet dairesinde imanına ve Kur'ân'a hizmete çalışmaktır.

Ey zevk ve lezzete müptelâ insan! Ben yetmiş beş yaşımda, binler tecrübelerle ve hüccetlerle ve hâdiselerle aynelyakîn bildim ki:

Hakiki zevk ve elemsiz lezzet ve kedersiz sevinç ve hayattaki saadet, yalnız imandadır ve iman hakikatleri dairesinde bulunur. Yoksa dünyevî bir lezzette çok elemler var. Bir üzüm tânesini yedirir, on tokat vurur gibi, hayatın lezzetini kaçırır.

Ey hapis musibetine düşen bîçâreler! Madem dünyanız ağlıyor ve hayatınız acılaştı. Çalışınız, âhiretiniz dahi ağlamasın ve hayat-ı bâkiyeniz gülsün, tatlılaşsın; hapisten istifâde ediniz. Nasıl bazen ağır şerâit altında, düşman karşısında bir saat nöbet, bir sene ibadet hükmüne geçebilir.[3] Öyle de, sizin bu ağır şerâit altında her bir saat ibadet zahmeti, çok saatler olup; o zahmetleri rahmetlere çevirir.

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[4]

اَلسَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكَاتُهُ[5]

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Hapis musibetine düşenlere ve onlara merhametkârâne sadâkatle hariçten gelen erzaklarına nezâret ve yardım edenlere kuvvetli bir teselliyi "*Üç Nokta*"da beyan edeceğim:

Birinci Nokta: Hapiste geçen ömür günleri, her bir gün on gün kadar

---

1 Bkz.: Bakara sûresi, 2/156; A'râf sûresi, 7/121-16; Mü'minûn sûresi, 23/60; Şuarâ sûresi, 26/47-51; Tahrîm sûresi, 66/11; Fecr sûresi, 89/27-30.

2 "Sabır içinde şükretmek" tabiri ile ilgili bkz: İbrahim sûresi, 14/5; Lokman sûresi, 31/31; Sebe sûresi, 34/19; Şûrâ sûresi, 42/33.

3 Bkz.: Buhârî, *cihâd* 5, 73; Müslim, *imâre* 112-115, 163.

4 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

5 Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi üzerinize olsun.

bir ibadet kazandırabilir.. ve fâni saatleri –meyveleri cihetiyle– mânen bâkî saatlere çevirebilir.. ve beş-on sene ceza ile milyonlar sene haps-i ebedîden kurtulmaya vesile olabilir.[1] İşte ehl-i iman için bu pek büyük ve çok kıymettar kazanç şartı, farz namazını kılmak ve hapse sebebiyet veren günahlardan tevbe etmek ve sabır içinde şükretmektir. Zaten hapis, çok günahlara mânidir, meydan vermiyor.

İkinci Nokta: Zevâl-i lezzet elem olduğu gibi, zevâl-i elem dahi lezzettir. Evet herkes; geçmiş, lezzetli, safâlı günlerini düşünse, teessüf ve tahassür elem-i mânevîsini hissedip "Eyvah!" der.. ve geçmiş, musibetli, elemli günlerini tahattur etse, zevâlinden bir mânevî lezzet hisseder ki: "Elhamdülillâh, şükür! O belâ, sevabını bıraktı, gitti." der. Ferah ile teneffüs eder. Demek bir saat muvakkat elem, ruhta bir mânevî lezzet bırakır ve lezzetli saat, bilâkis elem bırakır.

Madem hakikat budur.. ve madem geçmiş musibet saatleri, elemleriyle beraber mâdum ve yok olmuş.. ve gelecek belâ günleri, şimdi mâdum ve yoktur.. ve yoktan elem yok ve mâdumdan elem gelmez.

Meselâ: Birkaç gün sonra aç ve susuz olmak ihtimâlinden, bugün o niyetle mütemâdiyen ekmek yese ve su içse, ne derece dîvaneliktir. Aynen öyle de geçmiş ve gelecek elemli saatleri –ki hiç ve mâdum ve yok olmuşlar– şimdi düşünüp sabırsızlık göstermek ve kusurlu nefsini bırakıp, Allah'tan şekvâ etmek gibi "Of!.. Of!.." etmek dîvaneliktir. Eğer sağa-sola, yani geçmiş ve geleceklere sabır kuvvetini dağıtmazsa ve hâzır saate ve güne karşı tutsa, tam kâfi gelir. Sıkıntı ondan bire iner.

Hatta şekvâ olmasın, ben bu Üçüncü Medrese-i Yûsufiye'de, birkaç gün zarfında, hiç ömrümde görmediğim maddî ve mânevî, sıkıntılı, hastalıklı musibetimde, husûsan Nur'un hizmetinden mahrumiyetimden gelen me'yûsiyet ve kalbî ve ruhî sıkıntılar beni ezdiği sırada, inâyet-i ilâhiye bu mezkûr hakikati gösterdi. Ben de sıkıntılı hastalığımdan ve hapsimden razı oldum. Çünkü: "Benim gibi kabir kapısında bir bîçâreye, gafletle geçebilir bir saatini, on adet ibadet saatleri yapmak büyük kârdır." diye şükreyledim.

Üçüncü Nokta: Mahpuslara şefkatkârâne hizmetle yardım etmek ve muhtaç oldukları rızıklarını ellerine vermek ve mânevî yaralarına tesellîlerle

---

[1] İşlediği suçtan dolayı dünyada cezalandırılmış kimse için, bunun keffaret sayılacağına dair bkz.: Buhârî, *îmân* 11, *ahkâm* 49, *hudûd* 8, *tefsîru sûre (60)* 3, *menâkıbü'l-ensâr* 43; Müslim, *hudûd* 41.

merhem sürmekte, az bir amel ile büyük bir kazanç var. Ve dışarıdan gelen yemeklerini onlara vermek; aynı o yemek kadar, o gardiyan ve gardiyan ile beraber dahilde ve hariçte çalışanların –bir sadaka hükmünde– defter-i hasenâtına yazılır.[1] Husûsan musibetzede ihtiyar veya hasta veya fakir veya garip olsa, o sadaka-yı mâneviyenin sevabı çok ziyâdeleşir.

İşte bu kıymetli kazancın şartı, farz namazını kılmaktır. Tâ ki; o hizmeti, lillâh için olsun.

Hem bir şartı da, sadâkat ve şefkat ve sevinç ile ve minnet etmemek tarzda yardımlarına koşmaktır.

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[2] ، وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ[3]

اَلسَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكَاتُهُ أَبَدًا دَائِمًا[4]

Ey hapis arkadaşlarım ve din kardeşlerim,

Size; hem dünya azabından, hem âhiret azabından kurtaracak bir hakikati beyan etmek kalbime ihtar edildi. O da şudur:

Meselâ birisi, birinin kardeşini veya bir akrabasını öldürmüş. Bir dakika intikam lezzetiyle bir katl, milyonlar dakika hem kalbî sıkıntı, hem hapis azabını çektirir. Ve maktulün akrabası dahi, intikam endişesiyle ve karşısında düşmanını düşünmesiyle, hayatının lezzetini ve ömrünün zevkini kaçırır. Hem korku, hem hiddet azabını çekiyor. Bunun tek bir çâresi var: O da, Kur'ân'ın emrettiği[5] ve hak ve hakikat ve maslahat ve insaniyet ve İslâmiyet iktizâ ve teşvik ettikleri olan, barışmak ve musâlaha etmektir.

Evet, hakikat ve maslahat sulhtur.[6] Çünkü; ecel birdir, değişmez.[7] O maktul, her hâlde ecel geldiğinden daha ziyâde kalmayacaktı. O kâtil ise, o kazâyı ilâhiyeye vasıta olmuş.

---

1 Bir hayra sebep olana, onu yapan kadar mükâfat verileceğine dair bkz.: Müslim, *imâre* 133; Tirmizî, *ilim* 14; Ebû Dâvûd, *edeb* 114-115; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 4/120, 5/273.

2 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

3 "Hiç bir şey yoktur ki, O'nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor bulunmasın." (İsrâ sûresi, 17/44)

4 Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi; sonsuza kadar sürekli üzerinize olsun.

5 Bkz.: Hucurât sûresi, 49/10.

6 Bkz.: Bakara sûresi, 2/208; Nisâ sûresi, 4/128; Enfâl sûresi, 8/6.

7 Bkz.: Nahl sûresi, 16/61; Münâfikûn sûresi, 63/11.

Eğer barışmak olmazsa, iki taraf da daima korku ve intikam azabını çekerler. Onun içindir ki; "*Üç günden fazla bir mümin diğer bir mümine küsmemek*"[1] İslâmiyet emrediyor. Eğer o katl, bir adâvetten ve bir kinli garazdan gelmemişse ve bir münâfık o fitneye vesile olmuş ise; çabuk barışmak elzemdir. Yoksa o cüz'î musibet büyük olur, devam eder.

Eğer barışsalar ve öldüren tevbe etse ve maktule her vakit dua etse, o hâlde her iki taraf çok kazanırlar ve kardeş gibi olurlar. Bir gitmiş kardeşe bedel, birkaç dindar kardeşleri kazanır. Kaza ve kader-i ilâhîye teslim olup düşmanını affeder. Ve bilhassa madem Risâle-i Nur dersini dinlemişler, elbette mâbeynlerinde bulunan bütün küsmekleri bırakmaya, hem maslahat ve istirahat-ı şahsiye ve umumiye, hem Nur dairesindeki uhuvvet iktizâ ediyor.

Nasıl ki, Denizli hapsinde birbirine düşman bütün mahpuslar, Nur'lar dersiyle birbirlerine kardeş oldular. Ve bizim beraatimize bir sebep olup –hatta dinsizlere, serserilere de– o mahpuslar hakkında "*Mâşâallah, bârekâllah*" dedirttiler. Ve o mahpuslar tam teneffüs ettiler. Ben burada gördüm ki: Bir tek adamın yüzünden yüz adam sıkıntı çekip, beraber teneffüse çıkmıyorlar. Onlara zulüm olur. *Mert ve vicdanlı bir mümin, küçük ve cüz'î bir hatâ veya menfaatle yüzer zararı ehl-i imana vermez. Eğer hatâ etse, verse, çabuk tevbe etmek lâzımdır.*

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[2] ، وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ[3]

Aziz yeni kardeşlerim ve eski mahpuslar,

Benim kat'î kanaatim gelmiş ki; buraya girmemizin inâyet-i ilâhiye cihetinde bir ehemmiyetli sebebi sizsiniz. Yani Nur'lar tesellileriyle ve imanın hakikatleriyle sizi bu hapis musibetinin sıkıntılarından ve dünyevî çok zararlarından ve boşu boşuna gam ve hüzün ile giden hayatınızı faydasızlıktan, bâdi hevâ zâyi olmasından ve dünyanızın ağlaması gibi âhiretinizi ağlamaktan kurtarıp tam bir teselli size vermektir.

Madem hakikat budur; elbette siz dahi, Denizli mahpusları ve Nur talebeleri gibi birbirinize karşı kardeş olmanız lâzımdır. Görüyorsunuz ki; bir bıçak

---

1 Bkz.: Buhârî, *edeb* 57, 62, *isti'zân* 9; Müslim, *birr* 23-26.

2 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

3 "Hiç bir şey yoktur ki, O'nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor bulunmasın." (İsrâ sûresi, 17/44)

içinize girmemek ve birbirinize tecavüz etmemek için dışarıdan gelen bütün eşyanız ve yemek ve ekmeğinizi ve çorbanızı karıştırıyorlar. Size sadâkatle hizmet eden gardiyanlar çok zahmet çekiyorlar. Hem siz beraber teneffüse çıkmıyorsunuz, güya canavar ve vahşi gibi birbirinize saldıracaksınız. İşte şimdi sizin gibi fıtrî kahramanlık damarını taşıyan yeni arkadaşlar, bu zamanda mânevî büyük bir kahramanlık ile heyet-i idareye deyiniz ki: "Değil elimize bıçak, belki mavzer ve rovelver verilse, hem emir de verilse, biz bu bîçâre ve bizim gibi musibetzede arkadaşlarımıza dokunmayacağız. Eskiden yüz düşmanlık ve adâvetimiz dahi olsa da, onları helâl edip hatırlarını kırmamaya çalışacağımıza, Kur'ân'ın ve imanın ve uhuvvet-i İslâmiyenin ve maslahatımızın emriyle ve irşadıyla karar verdik." diyerek, bu hapsi bir mübarek dershâneye çeviriniz.

Leyle-i Kadir'de İhtar Edilen Bir Mesele-i Mühimme

(On Üçüncü Söz'ün İkinci Makamı'nın Zeyli)

Evvelâ: Leyle-i Kadir'de kalbe gelen pek uzun ve geniş bir hakikate pek kısaca bir işaret edeceğiz. Şöyle ki:

Nev-i beşer, bu son Harb-i Umumî'nin eşedd-i zulüm ve istibdadıyla.. ve merhametsiz tahribatıyla.. ve bir düşmanın yüzünden yüzer mâsumu perişan etmesiyle ve mağlûpların dehşetli meyusiyetleriyle.. ve galiplerin dehşetli telâş ve hâkimiyetlerini muhafaza ve büyük tahribatlarını tâmir edememelerinden gelen dehşetli vicdan azaplarıyla.. ve dünya hayatının bütün bütün fâni ve muvakkat olması ve medeniyet fantaziyelerinin aldatıcı ve uyutucu olması umuma görünmesiyle.. ve fıtrat-ı beşeriyedeki yüksek istidadatın, mahiyet-i insaniyesinin umumî bir surette dehşetli yaralanmasıyla.. ve gaflet ve dalâletin, en sert, sağır olan tabiatın Kur'ân'ın elmas kılıcı altında parçalanmasıyla.. ve gaflet ve dalâletin en boğucu, aldatıcı, en geniş perdesi olan siyasetin rûy-u zeminde pek çirkin, pek gaddârâne hakikî sureti görünmesiyle.. ve elbette hiçbir şüphe yok ki, şimalde, garpte, Amerika'da emareleri göründüğüne binaen, nev-i beşerin mâşuk-u mecazîsi olan hayat-ı dünyeviyesi böyle çirkin ve geçici olmasından, fıtraten beşerin hakikî sevdiği ve aradığı hayat-ı bâkiyeyi bütün kuvvetiyle arayacak... ve elbette, hiç şüphe yok ki, bin üç yüz altmış senede her asırda üç yüz elli milyon şakirdi bulunan ve her hükmüne ve dâvâsına milyonlar ehl-i hakikat tasdikle imza basan ve her dakikada milyonlar hâfızların kalbinde kudsiyetle bulunup lisanlarıyla beşere ders veren

ve hiçbir kitapta emsali bulunmayan bir tarzda beşer için hayat-ı bâkiyeyi ve saadet-i ebediyeyi müjde verip bütün beşerin yaralarını tedavi eden Kur'ân-ı Mucizü'l-Beyân'ın şiddetli, kuvvetli ve tekrarlı binler âyâtıyla belki sarihan ve işareten on binler defa dâvâ edip, haber verip, sarsılmaz kat'î delillerle, şüphe götürmez hadsiz hüccetlerle hayat-ı bâkiyeyi kat'iyetle müjde ve saadet-i ebediyeyi ders vermesi.. elbette nev-i beşer bütün bütün aklını kaybetmezse ve maddî ve mânevî bir kıyâmet başlarında kopmazsa; İsveç, Norveç, Finlandiya ve İngiltere'nin Kur'ân'ı kabule çalışan meşhur hatipleri ve din-i hakkı arayan Amerika'nın çok ehemmiyetli dinî cemiyeti gibi, rûy-u zeminin kıtaları ve hükûmetleri, Kur'ân-ı Mucizü'l-Beyân'ı arayacaklar ve hakikatlerini anladıktan sonra bütün ruh u canlarıyla sarılacaklar. Çünkü bu hakikat noktasında katiyen Kur'ân'ın misli yoktur ve olamaz ve hiçbir şey bu mucize-i ekberin yerini tutamaz.

Sâniyen: Madem Risale-i Nur o mucize-i kübrânın elinde bir elmas kılıç hükmünde hizmetini göstermiş ve en muannid düşmanları teslime mecbur etmiş. Hem kalbi, hem ruhu, hattâ hissiyatı tam tenvir edecek ve ilâçlarını verecek bir tarzda hazine-i Kur'âniye'nin dellâllığını yapan ve ondan başka me'haz ve mercii olmayan bir mucize-i mâneviyesi bulunan Risale-i Nur o vazifeyi yapıyor ve aleyhinde dehşetli propagandalara ve gayet muannid zındıklara tam galebe çalmış ve dalâletin en sert kuvvetli kalesi olan tabiatı, "*Tabiat Risalesi*"yle parça parça etmiş ve gafletin en kalın ve boğucu ve geniş daire-i âfâkında ve fennin en geniş perdelerinde *Asâ-yı Mûsâ*'daki Meyvenin Altıncı Meselesi ve Birinci ve İkinci, Üçüncü ve Sekizinci Hüccetleriyle gayet parlak bir tarzda gafleti dağıtıp nur-u tevhidi göstermiş.

.....

On Dördüncü Söz

.....

Hâtime

بِسْـــمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَمَا الْحَيٰوةُ الدُّنْيَا إِلَّا مَتَاعُ الْغُرُورِ[1]

Gafil Kafaya Bir Tokmak ve Bir Ders-i İbrettir.

Ey gaflete dalıp ve bu hayatı tatlı görüp ve âhireti unutup, dünyaya talip bedbaht nefsim! Bilir misin neye benzersin? Deve kuşuna: Avcıyı görür, uçamıyor.. başını kuma sokuyor, tâ avcı onu görmesin.. koca gövdesi dışarda, avcı görür. Yalnız o, gözünü kum içinde kapamış görmez.

Ey nefis! Şu temsile bak, gör; nasıl dünyaya hasr-ı nazar, aziz bir lezzeti elîm bir eleme kalbeder.

Meselâ şu karyede (Yani Barla'da) iki adam bulunur. Birisinin yüzde doksan dokuz ahbâbı İstanbul'a gitmişler, güzelce yaşıyorlar. Yalnız bir tek burada kalmış, o dahi oraya gidecek. Bunun için şu adam İstanbul'a müştaktır, orayı düşünür, ahbâba kavuşmak ister. Ne vakit ona denilse: "Oraya git!" sevinip gülerek gider.

İkinci adam ise, yüzde doksan dokuz dostları buradan gitmişler. Bir kısmı mahvolmuşlar. Bir kısmı ne görür, ne de görünür yerlere sokulmuşlar. Perişan olup gitmişler zanneder. Şu bîçâre adam ise, bütün onlara bedel yalnız bir misafire ünsiyet edip teselli bulmak ister. Onunla o elîm âlâm-ı firakı kapamak ister.

Ey nefis! Başta Habîbullah, bütün ahbabın kabrin öbür tarafındadırlar.

---

1 "Bu dünya hayatı, aldatıcı ve geçici bir zevkten başka bir şey değildir." (Âl-i İmran sûresi, 3/185).

Burada kalan bir-iki tane ise, onlar da gidiyorlar. Ölümden ürküp, kabirden korkup, başını çevirme! Merdâne kabre bak, dinle, ne talep eder! Erkekçesine ölümün yüzüne gül, bak, ne ister! Sakın gafil olup ikinci adama benzeme!

Ey nefsim! Deme: "Zaman değişmiş, asır başkalaşmış, herkes dünyaya dalmış, hayata perestiş eder, derd-i maîşetle sarhoştur." Çünkü ölüm değişmiyor, firak bekâya kalbolup başkalaşmıyor. Acz-i beşerî, fakr-ı insanî değişmiyor, ziyâdeleşiyor. Beşer yolculuğu kesilmiyor, sürat peydâ ediyor.

Hem deme: "Ben de herkes gibiyim." Çünkü; herkes sana kabir kapısına kadar arkadaşlık eder. Herkesle musibette beraber olmak demek olan teselli ise, kabrin öbür tarafında pek esassızdır.

Hem kendini başıboş zannetme! Zira, şu misafirhâne-i dünyada nazar-ı hikmetle baksan hiçbir şeyi nizamsız, gayesiz göremezsin. Nasıl sen nizamsız, gayesiz kalabilirsin? Zelzele gibi vâkıalar olan şu hâdisât-ı kevniye, tesadüf oyuncağı değiller.

Meselâ zemine nebatât ve hayvanât envâından giydirilen birbiri üstünde, birbiri içinde, gayet muntazam ve gayet münakkaş gömlekler, baştan aşağıya kadar gayelerle, hikmetlerle müzeyyen, mücehhez olduklarını gördüğün ve gayet âlî gayeler içinde kemâl-i intizam ile meczup mevlevî gibi devredip döndürmesini bildiğin hâlde, nasıl oluyor ki, küre-i arzın; benîâdemden, bâhusus ehl-i imandan beğenmediği bir kısım etvâr-ı gafletin sıklet-i mâneviyesinden, omuz silkmeye benzeyen zelzele gibi[1](Hâşiye) mevt-âlûd hâdisât-ı hayatiyesini –bir mülhidin neşrettiği gibi– gayesiz, tesâdüfî zannederek bütün musîbetzedelerin elîm zâyiâtını bedelsiz, hebâen-mensûr gösterip müthiş bir yeise atarlar. Hem büyük bir hata, hem büyük bir zulüm ederler.

Belki öyle hâdiseler bir Hakîm-i Rahîm'in emriyle, ehl-i imanın fâni malını, sadaka hükmüne çevirip ibkâ etmektir ve küfrân-ı nimetten gelen günahlara keffârettir.

Nasıl ki bir gün gelecek, şu musahhar zemin; yüzünün zîneti olan âsâr-ı beşeriyeyi şirk-âlûd, şükürsüz görüp, çirkin bulur. Hâlık'ın emriyle, büyük bir zelzele ile bütün yüzünü siler, temizler. Allah'ın emriyle ehl-i şirki cehenneme döker, ehl-i şükre: "*Haydi, cennete buyurun.*" der.

.....

1 (Hâşiye) İzmir'in zelzelesi münasebetiyle yazılmıştır.

On Yedinci Söz

بِسْـــمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

إِنَّا جَعَلْنَا مَا عَلَى الْأَرْضِ زِينَةً لَهَا لِنَبْلُوَهُمْ أَيُّهُمْ أَحْسَنُ عَمَلًا ۝
وَإِنَّا لَجَاعِلُونَ مَا عَلَيْهَا صَعِيدًا جُرُزًا[1]

وَمَا الْحَيٰوةُ الدُّنْيَا إِلَّا لَعِبٌ وَلَهْوٌ[2]

(Bu Söz, İki Âlî Makam ve Bir Parlak Zeylden İbarettir.)

[Birinci Makam]

Hâlık-ı Rahîm ve Rezzâk-ı Kerîm ve Sâni-i Hakîm; şu dünyayı âlem-i ervâh ve ruhâniyât için bir bayram, bir şehrâyin suretinde yapıp bütün esmâsının garâib-i nukûşuyla süslendirip küçük-büyük, ulvî-süflî her bir ruha, ona münasip ve o bayramdaki ayrı ayrı hesapsız mehâsin ve in'âmâttan istifade etmeğe muvâfık ve havâs ile mücehhez bir cesed giydirir, bir vücûd-u cismânî verir, bir defa o temâşâgâha gönderir.

Hem zaman ve mekân cihetiyle pek geniş olan o bayramı; asırlara, senelere, mevsimlere hatta günlere, kıtalara taksim ederek her bir asrı, her bir seneyi, her bir mevsimi, hatta bir cihette her bir günü, her bir kıtayı, birer tâife ruhlu mahlûkatına ve nebatî masnûâtına birer resmi geçit tarzında bir ulvî bayram yapmıştır. Ve bilhassa rûy-u zemin, hususan bahar ve yaz zamanında masnûât-ı sağîrenin tâifelerine öyle şâşaalı ve birbiri arkasında bayramlardır ki; tabakât-ı âliyede olan ruhâniyâtı ve melâikeleri ve sekene-i semâvâtı seyre

---

1 "Biz, dünyada bulunan her şeyi ona bir zinet kıldık. Böylece insanlardan kimin daha iyi iş gerçekleştireceğini ortaya koymak istedik. Ve elbette Biz onun üstünde ne varsa hepsini, kupkuru yapıp dümdüz edeceğiz." (Kehf sûresi, 18/7-8).

2 "Dünya hayatı bir oyun ve oyalanmadan başka bir şey değildir." (En'âm sûresi, 6/32).

celbedecek bir câzibedârlık görünüyor ve ehl-i tefekkür için öyle şirin bir mütâlaagâh oluyor ki, akıl tarifinden âcizdir.

Fakat bu ziyâfet-i ilâhiye ve bayram-ı rabbâniyedeki ism-i Rahmân ve Muhyî'nin tecellilerine mukabil ism-i Kahhâr ve Mümît, firak ve mevt ile karşılarına çıkıyorlar. Şu ise: [1] وَرَحْمَتِي وَسِعَتْ كُلَّ شَيْءٍ rahmetinin vüs'at-i şümûlüne zâhiren muvâfık düşmüyor. Fakat hakikatte birkaç cihet-i muvâfakati vardır. Bir ciheti şudur ki:

Sâni-i Kerîm, Fâtır-ı Rahîm, her bir tâifenin resmi geçit nöbeti bittikten ve o resmi geçitten maksud olan neticeler alındıktan sonra, ekseriyet itibarıyla dünyadan, merhametkârâne bir tarz ile tenfir edip usandırıyor.. istirahate bir meyil ve başka bir âleme göçmeğe bir şevk ihsan ediyor.. ve vazife-i hayattan terhis edildikleri zaman, vatan-ı aslîlerine bir meyelân-ı şevk-engiz, ruhlarında uyandırıyor.

Hem o Rahmân'ın nihayetsiz rahmetinden uzak değil ki; nasıl vazife uğrunda, mücâhede işinde telef olan bir nefere şehâdet rütbesini veriyor ve kurban olarak kesilen bir koyuna, âhirette cismânî bir vücûd-u bâkî vererek, Sırat üstünde, sahibine Burak gibi bir bineklik mertebesini vermekle mükâfatlandırıyor...[2] Öyle de, sâir zîruh ve hayvanâtın dahi, kendilerine mahsus vazife-i fıtriye-i rabbâniyelerinde ve evâmir-i sübhâniyenin itaatlerinde telef olan ve şiddetli meşakkat çeken zîruhların, onlara göre bir çeşit mükâfât-ı ruhâniye ve onların istidâdlarına göre bir nevi ücret-i mâneviye, o tükenmez hazine-i rahmetinden baîd değil ki bulunmasın. Dünyadan gitmelerinden pek çok incinmesinler, belki memnun olsunlar.

لَا يَعْلَمُ الْغَيْبَ إِلَّا اللهُ[3]

Lâkin, zîruhların en eşrefi ve şu bayramlarda kemiyet ve keyfiyet cihetiyle en ziyâde istifade eden insan, dünyaya pek çok meftûn ve müptelâ olduğu hâlde, dünyadan nefret ve âlem-i bekâya geçmek için eser-i rahmet olarak iştiyak-engîz bir hâlet verir. Kendi insaniyeti dalâlette boğulmayan insan, o hâletten istifade eder. Rahat-ı kalb ile gider. Şimdi, o hâleti intaç eden vecihlerden, numûne olarak beşini beyan edeceğiz.

---

1 "Rahmetim her şeyi kaplar." (A'râf sûresi, 7/156)

2 "Kurbanlarınızı hoş tutun; zira onlar Sırat köprüsünde sizin bineklerinizdir." anlamındaki hadis için bkz.: ed-Deylemî, *el-Müsned* 1/85.

3 Hiç kimse gaybı bilemez, gaybı yalnız Allah bilir.

Birincisi: İhtiyarlık mevsimiyle; dünyevî, güzel ve câzibedâr şeyler üstünde fenâ ve zevâlin damgasını ve acı mânâsını göstererek, o insanı dünyadan ürkütüp, o fâniye bedel, bir bâkî matlubu arattırıyor.[1]

İkincisi: İnsanın alâka peydâ ettiği bütün ahbâblardan yüzde doksan dokuzu, dünyadan gidip diğer bir âleme yerleştikleri için, o ciddî muhabbet sâikasıyla, o ahbâbın gittiği yere bir iştiyak ihsan edip, mevt ve eceli mesrûrâne karşılattırıyor.[2]

Üçüncüsü: İnsandaki nihayetsiz zayıflık ve acizliği, bazı şeylerle ihsâs ettirip, hayat yükü ve yaşamak tekâlifi ne kadar ağır olduğunu anlattırıp, istirahate ciddî bir arzu ve bir diyâr-ı âhere gitmeye samimî bir şevk veriyor.

Dördüncüsü: İnsan-ı mümine nûr-u iman ile gösterir ki:

Mevt, idam değil, tebdil-i mekândır. Kabir ise, zulümâtlı bir kuyu ağzı değil, nûrâniyetli âlemlerin kapısıdır. Dünya ise, bütün şâşaasıyla âhirete nisbeten bir zindan hükmündedir.[3] Elbette, zindan-ı dünyadan bostan-ı cinâna çıkmak ve müz'iç dağdağa-yı hayat-ı cismâniyeden âlem-i rahata ve meydan-ı tayerân-ı ervâha geçmek ve mahlûkatın sıkıntılı gürültüsünden sıyrılıp huzur-u Rahmân'a gitmek; bin can ile arzu edilir bir seyahattir, belki bir saadettir.

Beşincisi: Kur'ân'ı dinleyen insana, Kur'ân'daki ilm-i hakikati ve nûr-u hakikatle dünyanın mâhiyetini bildirmekliği ile dünyaya aşk ve alâka pek mânâsız olduğunu anlatmaktır.[4] Yani, insana der ve isbat eder ki:

"*Dünya; bir kitab-ı samedânîdir*. Hurûf ve kelimâtı, nefislerine değil; belki, başkasının zât ve sıfat ve esmâsına delâlet ediyorlar. Öyle ise, mânâsını bil, al.. nukûşunu bırak, git!..

Hem bir mezraadır.[5] Ek ve mahsulünü al, muhafaza et.. müzahrafâtını at, ehemmiyet verme!..

Hem birbiri arkasında daim gelen geçen aynalar mecmuasıdır. Öyle

---

1 Bkz.: Âl-i İmran sûresi, 3/185; Hadîd sûresi, 57/20.

2 Bkz.: Yûnus sûresi, 10/7-11.

3 Bkz.: Tevbe sûresi, 9/38; Nahl sûresi, 16/30; Furkan sûresi, 25/15; Ankebût sûresi, 29/64; Muhammed sûresi, 47/36.

4 Bu konudaki bazı ayetler için bkz.: Âl-i İmran sûresi, 3/14; Kehf sûresi, 18/45-46; Tâhâ sûresi, 20/131.

5 "Dünya, âhiretin tarlasıdır." mânâsındaki hadis için bkz.: el-Gazâlî, *İhyâu ulûmi'd-dîn* 4/19; es-Sehâvî, *el-Makâsıdü'l-hasene* s.497; Aliyyülkârî, *el-Esrâru'l-merfûa* s.205.

ise, onlarda tecelli edeni bil, envârını gör.. ve onlarda tezahür eden esmânın tecelliyâtını anla ve müsemmâlarını sev.. ve zevâle ve kırılmaya mahkûm olan o cam parçalarından alâkanı kes!..

Hem seyyâr bir ticaretgâhtır. Öyle ise, alış verişini yap, gel.. ve senden kaçan ve sana iltifât etmeyen kafilelerin arkalarından beyhûde koşma, yorulma!..

Hem muvakkat bir seyrangâhtır. Öyle ise, nazar-ı ibretle bak ve zâhirî çirkin yüzüne değil; belki, Cemîl-i Bâkî'ye bakan gizli, güzel yüzüne dikkat et, hoş ve faydalı bir tenezzüh yap, dön.. ve o güzel manzaraları irâe eden ve güzelleri gösteren perdelerin kapanmasıyla akılsız çocuk gibi ağlama, merak etme!..

Hem bir misafirhânedir. Öyle ise, onu yapan Mihmandâr-ı Kerîm'in izni dairesinde ye, iç, şükret.. kanunu dairesinde işle, hareket et.. sonra arkana bakma, çık, git.. herzekârâne, fuzulî bir surette karışma.. senden ayrılan ve sana ait olmayan şeylerle mânâsız uğraşma ve geçici işlerine bağlanıp boğulma!.." gibi zâhir hakikatlerle dünyanın iç yüzündeki esrarı gösterip, dünyadan müfarakatı gayet hafifleştirir, belki hüşyâr olanlara sevdirir ve rahmetinin her şeyde ve her şe'ninde bir izi bulunduğunu gösterir.

İşte Kur'ân şu "*beş vecih*"e işaret ettiği gibi, başka hususî vecihlere dahi âyât-ı Kur'âniye işaret ediyor…

Veyl o kimseye ki, şu beş vecihden bir hissesi olmaya!..

İkinci Makam

.....

Kalbe Fârisî Olarak Tahattur Eden Bir Münâcât

هٰذِهِ الْمُنَاجَاةُ تَخَطُّرَاتٌ فِي الْقَلْبِ هٰكَذَا بِالْبَيَانِ الْفَارِسِيِّ

Yani bu münâcât, kalbe Fârisî olarak tahattur ettiğinden Fârisî yazılmıştır. Evvelce matbu olan "Hubâb Risalesi"nde dercedilmişti.

يَا رَبْ! بَشَشْ جِهَتْ نَظَرْ مِي كَرْدَمْ، دَرْدِ خُودْرَا دَرْمَانْ نَمِي دِيدَمْ

Yâ Rab! Tevekkülsüz, gafletle, iktidar ve ihtiyarıma dayanıp derdime derman aramak için cihat-ı sitte denilen altı cihette nazar gezdirdim. Maatteessüf derdime derman bulamadım. Mânen bana denildi ki: "*Yetmez mi dert, derman sana!*"

دَرْ رَاسَتْ مِي دِيدَمْ كِه: دِي رُوزْ مَزَارِ پَدَرْ مَنَسْت

Evet, gafletle sağımdaki geçmiş zamandan teselli almak için baktım. Fakat gördüm ki; dünkü gün, pederimin kabri.. ve geçmiş zaman, ecdâdımın bir mezar-ı ekberi suretinde göründü.. teselli yerine vahşet verdi.(Hâşiye)

> Hâşiye: İman; o vahşetli mezar-ı ekberi, ünsiyetli bir meclis-i münevver ve bir mecma-ı ahbab gösterir.

وَدَرْ چَپْ دِيدَمْ كِه: فَرْدَا قَبْرِ مَنَسْت

Sonra soldaki istikbâle baktım. Derman bulamadım. Belki yarınki gün, benim kabrim ve istikbâl ise, emsâlimin ve nesl-i âtînin bir kabr-i ekberi suretinde görünüp, ünsiyet değil belki vahşet verdi.(Hâşiye)

> Hâşiye: İman ve huzur-u iman, o dehşetli kabr-i ekberi, sevimli saadet saraylarında bir davet-i rahmâniye gösterir.

وَإِيمْرُوزْ: تَابُوتِ جِسْمِ پُرْ اِضْطِرَابِ مَنَسْت

Soldan dahi hayır görünmediği için, hazır güne baktım. Gördüm ki: Şu gün, güya bir tabuttur. Hareket-i mezbûhânede olan cismimin cenazesini taşıyor.(Hâşiye)

Hâşiye: İman, o tabutu, bir ticaretgâh ve şâşaalı bir misafirhâne gösterir.

بَرْ سَرِ عُمْر جَنَازَةِ مَنْ اِيسْتَادَه اَسْت

İşbu cihetten dahi devâ bulamadım. Sonra başımı kaldırıp şecere-i ömrümün başına baktım. Gördüm ki; o ağacın tek meyvesi benim cenazemdir ki, o ağacın üstünde duruyor, bana bakıyor.(Hâşiye)

Hâşiye: İman, o ağacın meyvesini cenaze değil, belki ebedî hayata mazhar ve ebedî saadete namzed olan ruhumun eskimiş yuvasından, yıldızlarda gezmek için çıktığını gösterir.

دَرْ قَدَمْ: اٰبِ خَاكِ خِلْقَتِ مَنْ وَخَاكِسْتَرِ عِظَامِ مَنَسْت

O cihetten dahi me'yûs olup başımı aşağıya eğdim. Baktım ki: Aşağıda, ayak altında kemiklerimin toprağı ile mebde-i hilkatimin toprağı birbirine karışmış gördüm. Derman değil, derdime dert kattı.(Hâşiye)

Hâşiye: İman, o toprağı, rahmet kapısı ve cennet salonunun perdesi olduğunu gösterir.

چُونْ دَرْ پَسْ مِي نِگَرَمْ، بِينَمْ: اِينْ دُنْيَاءِ بِي بُنْيَادْ هِيچْ دَرْ هِيچَسْتْ

Ondan dahi nazarı çevirip arkama baktım. Gördüm ki; esassız, fânî bir dünya, hiçlik derelerinde ve adem zulümâtında yuvarlanıp gidiyor.

Derdime merhem değil, belki vahşet ve dehşet zehirini ilâve etti.(Hâşiye)

Hâşiye: İman, o zulümâtta yuvarlanan dünyayı, vazifesi bitmiş, mânâsını ifade etmiş, neticelerini kendine bedel vücutta bırakmış mektûbât-ı samedâniye ve sahâif-i nukûş-u sübhâniye olduğunu gösterir.

وَدَرْ پِيشْ: اَنْدَازَةِ نَظَرْ مِيكُنَمْ، دَرِ قَبْرْ گُشَادَه اَسْت

وَرَاهِ اَبَدْ بَدُورُو دِرَازْ پَدِيدَارَسْت

Onda dahi hayır görmediğim için ön tarafıma, ileriye nazarımı gönderdim. Gördüm ki; kabir kapısı yolumun başında açık görünüp, onun arkasında ebede giden cadde, uzaktan uzağa nazara çarpıyor.(Hâşiye)

Hâşiye: İman, o kabir kapısını, âlem-i nur kapısı ve o yol dahi, saadet-i ebediye yolu olduğunu gösterdiğinden, dertlerime hem derman, hem merhem olur.

مَرَا جُزْ جُزْءِ اِخْتِيَارِي چِيزِي نِيسْت دَرْ دَسْت

İşte şu altı cihette ünsiyet ve teselli değil, belki dehşet ve vahşet aldığım onlara mukabil, benim elimde bir cüz-ü ihtiyârîden başka hiçbir şey yoktur ki, ona dayanıp onunla mukabele edeyim.(Hâşiye)

Hâşiye: İman, o cüz-ü lâyetecezzâ hükmündeki cüz-ü ihtiyârî yerine, gayr-i mütenâhî bir kudrete istinad etmek için bir vesika verir ve belki iman bir vesikadır.

كِه اُو جُزْء هَمْ عَاجِزْ، هَمْ كُوتَاهُ و هَمْ كَمْ عَيَارَسْت

Hâlbuki o cüz-ü ihtiyârî denilen silâh-ı insanî hem âciz, hem kısadır, hem ayarı noksandır, îcâd edemez, kisbden başka hiçbir şey elinden gelmez.(Hâşiye)

Hâşiye: İman, o cüz-ü ihtiyârîyi, Allah nâmına istîmal ettirip her şeye karşı kâfî getirir.

Bir askerin cüz-î kuvvetini, devlet hesabına istîmal ettiği vakit, binler kuvvetinden fazla işler görmesi gibi...

نَه دَرْ مَاضِي مَجَالِ حُلُولْ، نَه دَرْ مُسْتَقْبَلْ مَدَارِ نُفُوذَسْت

Ne geçmiş zamana hulûl edebilir, ne de gelecek zamana nüfûz edebilir. Mazi ve müstakbele ait emellerime ve elemlerime faydası yoktur.(Hâşiye)

Hâşiye: İman, dizginini cism-i hayvanînin elinden alıp; kalbe, ruha teslim ettiği için; maziye nüfûz ve müstakbele hulûl edebilir. Çünkü kalb ve ruhun daire-i hayatı geniştir.

مَيْدَانِ اُو اِينْ زَمَانِ حَالْ، وَيَكْ اٰنِ سَيَّالَسْت

O cüz-ü ihtiyârînin meydan-ı cevelânı, kısacık şu zaman-ı hâzır ve bir ân-ı seyyâldir.

بَا اِينْ هَمَه فَقْرهَا وَضَعْفهَا، قَلَمِ قُدْرَتِ تُو اٰشِكَارَه نُوِشْتَه اَسْت،

«دَرْ فِطْرَتِ مَا» : مَيْلِ اَبَدْ وَاَمَلِ سَرْمَدْ

İşte şu bütün ihtiyaçlarımla ve zayıflığımla ve fakr ve acizmle beraber altı cihetten gelen dehşetler ve vahşetlerle perişan bir hâlde iken; kalem-i kudretle sayfa-yı fıtratımda ebede uzanan arzular ve sermede yayılan emeller âşikâre bir surette yazılmıştır, mâhiyetimde dercedilmiştir.

بَلْكِه هَرْ چِه هَسْت، هَسْت

Belki dünyada ne varsa nümûneleri fıtratımda vardır. Umum onlara karşı alâkadarım. Onlar için çalıştırıyorum, çalışıyorum.

دَائِرَةِ اِحْتِيَاجْ مَانَنْدِ دَائِرَ مَدِّ نَظَرْ بُزُرْگِي دَارَسْت

İhtiyaç dairesi, nazar dairesi kadar büyüktür, geniştir.

خَيَالْ كُدَامْ رَسَدْ اِحْتِيَاجْ نِيزْ رَسَدْ

دَرْ دَسْت هَرْ چِه نِيسْت دَرْ اِحْتِيَاجْ هَسْت

Hatta hayâl nereye gitse ihtiyaç dairesi dahi oraya gider. Orada da hâcet vardır. Belki her ne ki elde yok, ihtiyaçta vardır. Elde olmayan, ihtiyaçta vardır. Elde bulunmayan ise, hadsizdir.

دَائِرَةِ اِقْتِدَارْ هَمْجُو دَائِرَ دَسْتِ كُوتَاهْ كُوتَاهَسْت

Hâlbuki; daire-i iktidar kısa, elimin dairesi kadar kısa ve dardır.

پَسْ فَقْرُ و حَاجَاتِ مَا بَقَدْرِ جِهَانَسْت

Demek fakr ve ihtiyaçlarım, dünya kadardır.

وَسَرْمَايَهِ مَا هَمْچُو «جُزْءِ لَا يَتَجَزَّا» اَسْت

Sermayem ise, cüz-ü lâyetecezzâ gibi cüz'î bir şeydir.

اِينْ جُزْء كُدَامْ وَاِينْ كَائِنَاتِ حَاجَات كُدَامَسْت؟

İşte şu cihan kadar ve milyarlar ile ancak istihsâl edilen hâcet nerede ve bu beş paralık cüz-ü ihtiyârî nerede? Bununla onların mübâyaasına gidilmez. Bununla onlar kazanılmaz. Öyle ise, başka bir çâre aramak gerektir.

پَسْ دَرْ رَاهِ تُو، اَزْ اِينْ جُزْء نِيزْ بَازْ مِي گُزَشْتَنْ چَارَهِ مَنْ اَسْت

O çâre ise şudur ki; o cüz-ü ihtiyârîden dahi vazgeçip, irâde-i ilâhiyeye işini bırakıp, kendi havl ve kuvvetinden teberrî edip, Cenâb-ı Hakk'ın havl ve kuvvetine ilticâ ederek, hakikat-i tevekküle yapışmaktır. "Yâ Rab! Madem çâre-i necât budur. Senin yolunda o cüz-ü ihtiyârîden vazgeçiyorum ve enâniyetimden teberrî ediyorum...

تَا عِنَايَتِ تُو دَسْتْگِيرِ مَنْ شَوَدْ، رَحْمَتِ بِي نِهَايَتِ تُو پَنَاهِ مَنْ اَسْت

Tâ senin inâyetin, acz ve zaafıma merhameten elimi tutsun. Hem, tâ senin rahmetin, fakr ve ihtiyacıma şefkat edip bana istinadgâh olabilsin, kendi kapısını bana açsın."

اِنْ كَسْ كِه بَحْرِ بِي نَهَايَتِ رَحْمَتْ يَافْتَه اَسْت

تَكْيَه نَه كُنَدْ بَرْ اِينْ جُزْءِ اِخْتِيَارِي كِه يَكْ قَطْرَه سَرَابَسْت

Evet her kim ki, rahmetin nihayetsiz denizini bulsa elbette bir katre serâb hükmünde olan cüz-ü ihtiyârına itimad etmez; rahmeti bırakıp ona müracaat etmez...

اَيْوَاهْ! اِينْ زِنْدَگَانِي هَمْچُو خَابَسْت

وِينْ عُمْرِ بِي بُنْيَادْ هَمْچُو بَادَسْت

Eyvah aldandık!.. Şu hayat-ı dünyeviyeyi sabit zannettik. O zan sebebiyle bütün bütün zâyi ettik. Evet, şu güzerân-ı hayat bir uykudur, bir rüya gibi geçti. Şu temelsiz ömür dahi bir rüzgâr gibi uçar, gider...

اِنْسَانْ بَزَوَالْ دُنْيَا بَفَنَا اَسْت، آمَالْ بِي بَقَا آلَامْ بَه بَقَا اَسْت

Kendine güvenen ve ebedî zanneden mağrur insan, zevâle mahkûmdur. Süratle gidiyor. Hâne-i insan olan dünya ise, zulümât-ı ademe sukut eder. Emeller bekâsız, elemler ruhda bâkî kalır.

بِيَا اَيْ نَفْسِ نَا فَرْجَامْ! وُجُودِ فَانِي خُدْرَا فَدَا كُنْ

خَالِقِ خُودْرَا كِه اِينْ هَسْتِي وَدِيعَه هَسْت

Madem hakikat böyledir. Gel ey hayata çok müştak ve ömre çok tâlib ve dünyaya çok âşık ve hadsiz emeller ile ve elemler ile müptelâ bedbaht nefsim! Uyan, aklını başına al! Nasıl ki yıldız böceği, kendi ışıkçığına itimad eder, gecenin hadsiz zulümâtında kalır. Bal arısı kendine güvenmediği için gündüzün güneşini bulur. Bütün dostları olan çiçekleri, güneşin ziyâsıyla yaldızlanmış müşâhede eder. Öyle de kendine, vücûduna ve enâniyetine dayansan, yıldız böceği gibi olursun. Eğer sen fânî vücûdunu, o vücûdu sana veren Hâlık'ın yolunda fedâ etsen bal arısı gibi olursun. Hadsiz bir nûr-u vücûd bulursun. Hem fedâ et; çünkü şu vücûd sende vedîa ve emânettir.

وَمُلْكِ اُو وَاُو دَادَه فَنَا كُنْ تَا بَقَا يَابَدْ،

اَزْ انْ سِرِّي كِه: «نَفْيِ نَفْي» اِثْبَات اَسْت

Hem O'nun mülküdür, hem O vermiştir. Öyle ise, minnet etmeyerek ve çekinmeyerek fenâ et, fedâ et; tâ bekâ bulsun. Çünkü; nefy-i nefy, isbattır. Yani yok, yok ise; o vardır. Yok, yok olsa; var olur.

خُدَايِ پُرْ كَرَمْ خُودْ مُلْكِ خُودْرَا مِي خَرَدْ اَزْ تُو

بَهَايِ بِي گِرَانْ دَادَه بَرَايِ تُو نِگَاهْ دَارَسْت

Hâlık-ı Kerîm, kendi mülkünü senden satın alıyor. Cennet gibi büyük bir fiyatı verir. Hem o mülkü senin için güzelce muhafaza ediyor. Kıymetini yükselttiriyor. Yine sana hem bâkî, hem mükemmel bir surette verecektir. Öyle ise, ey nefsim! Hiç durma. Birbiri içinde beş kârlı bu ticareti yap. Tâ beş hasâretten kurtulup, beş ribhi birden kazanasın.[1]

[1] Buradaki beş kâr ve beş hasâret için Altıncı Söz'e bakınız.

بِسْـــمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

فَلَمَّا أَفَلَ قَالَ لَآ أُحِبُّ الْاٰفِلِينَ[1]

لَقَدْ أَبْكَانِي نَعْيُ «لَآ أُحِبُّ الْاٰفِلِينَ» مِنْ خَلِيلِ اللهِ

İbrahim *(aleyhisselâm)*'dan sudûr ile, kâinatın zevâl ve ölümünü ilân eden nây-ı لَآ أُحِبُّ الْاٰفِلِينَ beni ağlattırdı.

فَصَبَّتْ عَيْنُ قَلْبِي قَطَرَاتٍ بَاكِيَاتٍ مِنْ شُؤُونِ اللهِ

Onun için kalb gözü ağladı ve ağlayıcı katreleri döktü. Kalb gözü ağladığı gibi döktüğü her bir damlası da o kadar hazindir, ağlattırıyor. Güya kendisi de ağlıyor. O damlalar, gelecek Fârisî fıkralardır.

لِتَفْسِيرِ كَلَامٍ مِنْ حَكِيمٍ أَيْ نَبِيٍّ فِي كَلَامِ اللهِ

İşte o damlalar ise, nebiyy ü peygamber olan bir Hakîm-i ilâhînin, Kelâmullah içinde bulunan bir kelâmının bir nevi tefsiridir.

نَمِي زِيبَاسْت «أُفُولْدَه» گُمْ شُدَنْ مَحْبُوبْ

Güzel değil batmakla gâib olan bir mahbub. Çünkü; zevâle mahkûm, hakiki güzel olamaz. Aşk-ı ebedî için yaratılan ve ayna-yı Samed olan kalb ile sevilmez ve sevilmemeli!

نَمِي أَرْزَدْ «غُرُوبْدَه» غَيْبْ شُدَنْ مَطْلُوبْ

Bir matlub ki, gurûbda gaybûbet etmeye mahkûmdur; kalbin alâkasına, fikrin merakına değmiyor; âmâle merci olamıyor, arkasında gam ve kederle teessüf etmeye lâyık değildir. Nerede kaldı ki; kalb, ona perestiş etsin ve ona bağlansın, kalsın?

نَمِي خَاهَمْ «فَنَادَه» مَحْوْ شُدَنْ مَقْصُودْ

Bir maksud ki fenâda mahvoluyor, o maksudu istemem. Çünkü fâniyim, fâni olanı istemem, neyleyeyim?..

---

[1] "(Gece bastırınca İbrahim bir yıldız gördü, '(İddianıza göre) Rabbim budur!' dedi. Yıldız sönünce de) 'Ben öyle sönüp batanları tanrı diye sevmem' (dedi)." (En'âm sûresi, 6/76).

نَمِي خَانَمْ «زَوَالْدَه» دَفْنْ شُدَنْ مَعْبُودْ

Bir mâbud ki zevâlde defnoluyor; onu çağırmam, ona ilticâ etmem. Çünkü nihayetsiz muhtacım ve âcizim. Âciz olan; benim pek büyük derdlerime devâ bulamaz, ebedî yaralarıma merhem süremez. Zevâlden kendini kurtaramayan nasıl mâbud olur?

عَقْل فَرْيَادْ مِي دَارَدْ، نِدَاءِ «لَآ أُحِبُّ الْآفِلِينَ» مِي زَنَدْ رُوحَمْ

Evet zâhire müptelâ olan akıl, şu keşmekeş kâinatta perestiş ettiği şeylerin zevâlini görmek ile me'yûsâne feryâd eder.. ve bâkî bir mahbubu arayan ruh dahi لَآ أُحِبُّ الْآفِلِينَ *feryâdını ilân ediyor.*

نَمِي خَاهَمْ نَمِي خَانَمْ نَمِي تَابَمْ فِرَاقِي

İstemem, arzu etmem, tâkat getirmem müfarakati...

نَمِي اَرْزَدْ «مَرَاقَه» اِينْ زَوَالْ دَرْ پَسْ تَلَاقِي

Der-akab zevâl ile acılanan mülâkatlar, keder ve meraka değmez. İştiyâka hiç lâyık değildir. Çünkü zevâl-i lezzet elem olduğu gibi, zevâl-i lezzetin tasavvuru dahi bir elemdir. Bütün mecâzî âşıkların dîvânları, yani aşknâmeleri olan manzum kitabları, şu tasavvur-u zevâlden gelen elemden birer feryattır.

Her birinin bütün dîvân-ı eş'ârının ruhunu eğer sıksan, elemkârâne birer feryâd damlar.

اَزْ انْ دَرْدِ گرِين «لَآ أُحِبُّ الْآفِلِينَ» مِي زَنَدْ قَلْبَمْ

İşte o zevâl-âlûd mülâkatlar, o elemli, mecâzî muhabbetler derdinden ve belâsındandır ki; kalbim, İbrahimvârî لَآ أُحِبُّ الْآفِلِينَ ağlamasıyla ağlıyor ve bağırıyor.

دَرْ اِينْ فَانِي بَقَا خَازِي بَقَا خِيزَدْ فَنَادَنْ

Eğer şu fânî dünyada bekâ istiyorsan; bekâ, fenâdan çıkıyor. Nefs-i emmâre cihetiyle fenâ bul ki, bâkî olasın.

فَنَا شُو، هَمْ فَدَا كُنْ، هَمْ عَدَمْ بِينْ، كِه اَزْ دُنْيَا «بَقَايَه» رَاهْ «فَنَادَنْ»

Dünya-perestlik esâsâtı olan ahlâk-ı seyyieden tecerrüd et, fânî ol!

Daire-i mülkünde ve malındaki eşyayı, Mahbub-u Hakîkî yolunda fedâ et! Mevcudâtın adem-nümâ âkıbetlerini gör! Çünkü; şu dünyadan bekâya giden yol, fenâdan gidiyor.

فِكِرْ فِيزَارْ مِي دَارَدْ، اَنِين «لَآ أُحِبُّ الْاٰفِلِينَ» مِي زَنَدْ وِجْدَانْ

Esbap içine dalan fikr-i insanî, şu zelzele-i zevâl-i dünyadan hayrette kalıp me'yûsâne fîzâr ediyor. Vücûd-u hakîkî isteyen vicdan, İbrahimvârî لَآ أُحِبُّ الْاٰفِلِينَ enîniyle mahbubât-ı mecâziyeden ve mevcudât-ı zâileden kat-ı alâka edip, Mevcûd-u Hakîkî'ye ve Mahbub-u Sermedî'ye bağlanıyor.

بِدَانْ اَي نَفْسِ نَادَانَمْ! كِه: دَرْ هَرْ فَرْد اَزْ فَانِي دُو رَاهْ هَسْت

بَا بَاقِي، دُو سِرّ جَانِ جَانَانِي

Ey nâdân nefsim! Bil ki; çendan dünya ve mevcudât fânidir, fakat her fânî şeyde bâkîye îsâl eden iki yol bulabilirsin ve can ve cânân olan Mahbub-u Lâyezâl'in tecelli-i cemâlinden iki lem'ayı, iki sırrı görebilirsin. An şart ki suret-i fâniyeden ve kendinden geçebilirsen...

كِه دَرْ نِعْمَتْهَا اِنْعَامْ هَسْت وَپَسْ اٰثَارْهَا اَسْمَا بِگِيرْ مَغْزِي، و مِيزَنْ دَرْ فَنَا انْ قِشْرِ بِي مَغْنَا

Evet, nimet içinde in'âm görünür; Rahmân'ın iltifâtı hissedilir. Nimetten in'âma geçsen Mün'im'i bulursun. Hem her eser-i samedânî; bir mektup gibi, bir Sâni-i Zülcelâl'in esmâsını bildirir. Nakıştan mânâya geçsen, esmâ yoluyla müsemmâyı bulursun. Madem şu masnûât-ı fâniyenin mağzını, içini bulabilirsin; onu elde et.. mânâsız kabuğunu, kışrını, acımadan fenâ seyline atabilirsin.

بَلِي اٰثَارْهَا گُويَنْد، زِاَسْمَا لَفْظِ پُرْ مَعْنَا بِخَانْ مَعْنَا و مِيزَنْ دَرْ هَوَا انْ لَفْظِ بِي سَوْدَا

Evet masnûâtta hiçbir eser yok ki, çok mânâlı bir lafz-ı mücessem olmasın, Sâni-i Zülcelâl'in çok esmâsını okutturmasın. Madem şu masnûât elfâzdır, kelimât-ı kudrettir; mânâlarını oku, kalbine koy. Mânâsız kalan elfâzı, bilâ-pervâ zevâlin havasına at. Arkalarından alâkadarâne bakıp meşgul olma!

عَقْل فَرْيَادْ مِي دَارَدْ، غِيَاثِ «لَآ أُحِبُّ الْاٰفِلِينَ» مِيزَنْ اَيْ نَفْسَمْ

İşte zâhir-perest ve sermayesi âfâkî mâlûmattan ibaret olan akl-ı dünyevî, böyle silsile-i efkârı hiçe ve ademe incirâr ettiğinden, hayretinden ve haybe-

tinden me'yûsâne feryâd ediyor. Hakikate giden bir doğru yol arıyor. *Madem ufûl edenlerden ve zevâl bulanlardan ruh elini çekti.. kalb dahi mecâzî mahbublardan vazgeçti.. vicdan dahi fânilerden yüzünü çevirdi. Sen dahi bîçâre nefsim, İbrahimvârî* [1] لَآ أُحِبُّ الْآفِلِينَ *gıyâsını çek, kurtul!*

جِه خُوشْ گُويَدْ اُو شَيْدَا «جَامِي» عِشْق خُويْ:

Fıtratı aşkla yoğrulmuş gibi sermest-i câm-ı aşk olan Mevlânâ Câmî, kesretten vahdete yüzleri çevirmek için bak ne güzel söylemiş:

يَكِي خَواهْ، يَكِي خَوانْ، يَكِي جُويْ، يَكِي بِينْ، يَكِي دَانْ، يَكِي گُويْ

demiştir.[2(Hâşiye)]

•Yalnız *Bir'i iste*, başkaları istenmeye değmiyor.

•*Bir'i çağır*, başkaları imdada gelmiyor.

•*Bir'i taleb et*, başkaları lâyık değiller.

•*Bir'i gör*, başkalar her vakit görünmüyorlar, zevâl perdesinde saklanıyorlar.

•*Bir'i bil*, marifetine yardım etmeyen başka bilmekler faydasızdır.

•*Bir'i söyle*, O'na ait olmayan sözler mâlâyânî sayılabilir.

نَعَمْ صَدَقْتَ اَيْ جَامِي؛ هُوَ الْمَطْلُوبُ،

هُوَ الْمَحْبُوبُ، هُوَ الْمَقْصُودُ، هُوَ الْمَعْبُودُ

Evet Câmî, pek doğru söyledin. Hakiki mahbub, hakiki matlub, hakiki maksud, hakiki mâbud yalnız O'dur!..

كِه «لَآ إِلٰهَ إِلَّا هُوَ[3]» بَرَابَرْ مِيزَنَدْ عَالَمْ

Çünkü bu âlem, bütün mevcudâtıyla muhtelif dilleriyle, ayrı ayrı nağamâtıyla zikr-i ilâhînin halka-yı kübrâsında beraber لَآ إِلٰهَ إِلَّا هُوَ *der,*

---

1 "Ben öyle sönüp batanları Tanrı diye sevmem." (En'âm sûresi, 6/76).

2 (Hâşiye) Yalnız bu satır Mevlâna Câmî'nin kelâmıdır.

3 "Allah, o hak Mabuddur ki kendisinden başka hiçbir ilâh yoktur." (Bakara sûresi, 2/163, 255; Âl-i İmran sûresi, 3/2, 6, 18; Nisâ sûresi, 4/87; …)

vahdâniyete şehâdet eder. [1] لَآ أُحِبُّ الْاٰفِلِينَ *'nin açtığı yaraya merhem sürüyor ve alâkayı kestiği mecâzî mahbublara bedel, bir Mahbub-u Lâyezâlî'yi gösteriyor.*

Bundan yirmi beş sene kadar evvel, İstanbul Boğazı'ndaki Yûşa Tepesi'nde, dünyanın terkine karar verdiğim bir zamanda, bir kısım mühim dostlarım beni dünyaya, eski vaziyetime döndürmek için yanıma geldiler. Dedim: "Yarına kadar beni bırakınız, istihâre edeyim." Sabahleyin kalbime bu iki levha hutûr etti. Şiire benzer, fakat şiir değiller. O mübarek hâtıranın hatırı için ilişmedim. Geldiği gibi muhafaza edildi. Yirmi Üçüncü Söz'ün âhirine ilhak edilmişti. Makam münasebetiyle buraya alındı.

Birinci Levha

Ehl-i Gaflet Dünyasının Hakikatini Tasvir Eder Levhadır.

Beni dünyaya çağırma
Demâ gaflet hicâb oldu
Bütün eşyâ ü mevcudât
Vücûd desen, onu giydim
Hayat desen, onu tattım
Akıl, ayn-ı ikâb oldu
Ömür, ayn-ı hevâ oldu
Amel, ayn-ı riyâ oldu
Visâl, nefs-i zevâl oldu
Bu envâr, zulümât oldu
Bu savtlar, nây-ı mevt oldu
Ulûm, evhama kalboldu
Lezzet, ayn-ı elem oldu
Habîb desen onu buldum

Ona geldim fenâ gördüm.
Ve nûr-u Hak nihân gördüm.
Birer fâni muzır gördüm.
Âh! Ademdi.. çok belâ gördüm.
Azab ender azab gördüm.
Bekâyı bir belâ gördüm.
Kemâl, ayn-ı hebâ gördüm.
Emel, ayn-ı elem gördüm.
Devâyı ayn-ı dâ gördüm.
Bu ahbâbı yetim gördüm.
Bu ahyâyı mevât gördüm.
Hikemde bin sekam gördüm.
Vücûdda bin adem gördüm.
Âh! Firakta çok elem gördüm.

[1] "Ben öyle sönüp batanları Tanrı diye sevmem." (En'âm sûresi, 6/76).

İkinci Levha

Ehl-i Hidâyet ve Huzurun Hakikat-i Dünyalarına İşaret Eder Levhadır.

Demâ gaflet zevâl buldu
Vücûd, burhan-ı Zât oldu
Akıl, miftâh-ı kenz oldu
Kemâlin lem'ası söndü
Zevâl, ayn-ı visâl oldu
Ömür, nefs-i amel oldu
Zalâm, zarf-ı ziyâ oldu
Bütün eşya, enîs oldu
Bütün zerrât-ı mevcudât
Fakrı, kenz-i gınâ buldum
Eğer Allah'ı buldunsa
Eğer Mâlik-i mülk'e memlûk isen
Eğer hodbin ve kendi nefsine mâlik isen
Bilâ-haddin azaptır tad,
Eğer hakiki abd-i hudâbîn isen
Hesabsız bir sevab var, tad

Ve nûr-u Hak, ayân gördüm.
Hayat, mir'ât-ı Hak'tır gör.
Fenâ, bâb-ı bekâdır gör.
Fakat, şems-i cemâl var, gör.
Elem, ayn-ı lezzettir gör.
Ebed, ayn-ı ömürdür gör.
Bu mevtte hak, hayat var, gör.
Bütün asvât, zikirdir gör.
Birer zâkir, müsebbih gör.
Aczde tam kuvvet var, gör.
Bütün eşya, senindir gör.
Onun mülkü senindir gör.
Bilâ-addin belâdır gör,
Bilâ-gayet ağırdır gör.
Hudûdsuz bir safâdır gör.
Nihayetsiz saadet gör...

.....

Ey nefsim! Kalbim gibi ağla ve bağır ve de ki:

Fâniyim, fânî olanı istemem!
Âcizim, âciz olanı istemem!
Ruhumu Rahmân'a teslim eyledim, gayr istemem!
İsterim, fakat bir yâr-ı bâkî isterim.
Zerreyim, fakat bir Şems-i Sermed isterim.
Hiç-ender hiçim, fakat bu mevcudâtı umûmen isterim.

.....

Yirmi Üçüncü Söz

(Şu Söz'ün İki Mebhas'ı vardır.)

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

لَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ فِي أَحْسَنِ تَقْوِيمٍ ۞ ثُمَّ رَدَدْنَاهُ أَسْفَلَ سَافِلِينَ ۞
إِلَّا الَّذِينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ[1]

Birinci Mebhas

İmanın binler mehâsininden yalnız beşini "Beş Nokta" içinde beyan ederiz.

Birinci Nokta

İnsan; nur-u iman ile âlâ-yı illiyyîne çıkar. Cennete lâyık bir kıymet alır. Ve zulmet-i küfür ile, esfel-i sâfilîne düşer. Cehenneme ehil olacak bir vaziyete girer. Çünkü iman, insanı Sâni-i Zülcelâl'ine nisbet ediyor; iman, bir intisaptır. Öyle ise insan, iman ile insanda tezahür eden sanat-ı ilâhiye ve nukuş-u esmâ-yı rabbaniye itibarıyla bir kıymet alır. Küfür, o nisbeti kat'eder. O kat'dan sanat-ı rabbaniye gizlenir. Kıymeti dahi yalnız madde itibarıyla olur. Madde ise; hem fâniye, hem zâile, hem muvakkat bir hayat-ı hayvanî olduğundan, kıymeti hiç hükmündedir. Bu sırrı bir temsil ile beyân edeceğiz.

Meselâ insanların sanatları içinde, nasıl ki maddenin kıymeti ile sanatın kıymeti ayrı ayrıdır. Bazen müsavi, bazen madde daha kıymettar, bazen oluyor ki, beş kuruşluk demir gibi bir maddede beş liralık bir sanat bulunuyor.

---

[1] "Biz insanı en mükemmel surette yarattık. Sonra da onu en aşağı derekeye düşürdük. Ancak iman edip güzel ve makbul işler yapanlar müstesnadır." (Tîn sûresi, 95/4-6).

Belki bazen, antika olan bir sanat, bir milyon kıymeti aldığı hâlde, maddesi beş kuruşa da değmiyor.

İşte öyle antika bir sanat, antikacıların çarşısına gidilse; harika-pîşe ve pek eski hünerver sanatkârına nisbet ederek, o sanatkârı yâd etmekle ve o sanatla teşhir edilse, bir milyon fiyatla satılır. Eğer, kaba demirciler çarşısına gidilse, beş kuruşluk bir demir pahasına alınabilir.

İşte insan, Cenâb-ı Hakk'ın böyle antika bir sanatıdır. Ve en nazik ve nâzenin bir mucize-i kudretidir ki; insanı, bütün esmâsının cilvesine mazhar ve nakışlarına medâr ve kâinata bir misal-i musağğar suretinde yaratmıştır.

Eğer nur-u iman içine girse; üstündeki bütün mânidâr nakışlar o ışıkla okunur. O mümin, şuur ile okur ve o intisapla okutur. Yani: "Sâni-i Zülcelâl'-in masnûuyum, mahlukuyum, rahmet ve keremine mazharım" gibi mânâlarla insandaki sanat-ı rabbaniye tezahür eder. Demek Sâni'ine intisaptan ibaret olan iman, insandaki bütün âsâr-ı sanatı izhar eder. İnsanın kıymeti, o sanat-ı rabbaniyeye göre olur ve ayna-yı samedâniye itibarıyladır. O hâlde şu ehemmiyetsiz olan insan, şu itibarla bütün mahlukat üstünde bir muhatab-ı ilâhî ve cennete lâyık bir misafir-i rabbanî olur.

Eğer kat-ı intisaptan ibaret olan küfür, insanın içine girse; o vakit bütün o mânidâr nukuş-u esmâ-yı ilâhiye karanlığa düşer, okunmaz. Zira Sâni' unutulsa, Sâni'a müteveccih mânevî cihetler de anlaşılmaz. Âdeta baş aşağı düşer. O mânidâr âlî sanatların ve mânevî âlî nakışların çoğu gizlenir.

Bâki kalan ve göz ile görülen bir kısmı ise, süflî esbaba ve tabiata ve tesadüfe verilip, nihayet sukut eder. Her biri birer parlak elmas iken, birer sönük şişe olurlar. Ehemmiyeti yalnız madde-i hayvaniyeye bakar.

Maddenin gayesi ve meyvesi ise, dediğimiz gibi; kısacık bir ömürde hayvanâtın en âcizi ve en muhtacı ve en kederlisi olduğu bir hâlde yalnız cüz'î bir hayat geçirmektir. Sonra tefessüh eder gider. İşte küfür; böyle mahiyet-i insaniyeyi yıkar, elmastan kömüre kalbeder.

İkinci Nokta

İman; nasıl ki bir nurdur, insanı ışıklandırıyor, üstünde yazılan bütün mektûbât-ı samedâniyeyi okutturuyor. Öyle de, kâinatı dahi ışıklandırıyor. Zaman-ı mâzi ve müstakbeli, zulümâttan kurtarıyor. Şu sırrı, bir vâkıada

اَللّٰهُ وَلِيُّ الَّذِينَ اٰمَنُوا يُخْرِجُهُمْ مِنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ[1] âyet-i kerîmesinin bir sırrına dair gördüğüm bir temsil ile beyân ederiz. Şöyle ki:

Bir vâkıa-yı hayâliyede gördüm ki: İki yüksek dağ var birbirine mukabil, üstünde dehşetli bir köprü kurulmuş. Köprünün altında pek derin bir dere... Ben o köprünün üstünde bulunuyorum. Dünyayı da her tarafı karanlık, kesif bir zulümât istilâ etmişti.

Ben sağ tarafıma baktım. Nihayetsiz bir zulümât içinde bir mezar-ı ekber gördüm, yani tahayyül ettim. Sol tarafıma baktım. Müthiş zulümât dalgaları içinde azîm fırtınalar, dağdağalar, dâhiyeler hazırlandığını görüyor gibi oldum. Köprünün altına baktım. Gayet derin bir uçurum görüyorum zannettim. Bu müthiş zulümâta karşı sönük bir cep fenerim vardı. Onu istîmal ettim. Yarım yamalak ışığıyla baktım. Pek müthiş bir vaziyet bana göründü. Hatta önümdeki köprünün başında ve etrafında öyle müthiş ejderhalar, arslanlar, canavarlar göründü ki; "Keşke bu cep fenerim olmasa idi, bu dehşetleri görmese idim." dedim. O feneri hangi tarafa çevirdim ise, öyle dehşetler aldım. "Eyvâh! Şu fener, başıma belâdır" dedim. Ona kızdım; o cep fenerini yere çarptım, kırdım. Güya onun kırılması, dünyayı ışıklandıran büyük elektrik lâmbasının düğmesine dokundum gibi birden o zulümât boşandı. Her taraf o lâmbanın nuru ile doldu. Her şeyin hakikatini gösterdi.

Baktım ki: O gördüğüm köprü, gayet muntazam yerde, ova içinde bir caddedir. Ve sağ tarafımda gördüğüm mezar-ı ekber; baştan başa güzel, yeşil bahçelerle nuranî insanların taht-ı riyâsetinde ibadet ve hizmet ve sohbet ve zikir meclisleri olduğunu fark ettim. Ve sol tarafımda, fırtınalı, dağdağalı zannettiğim uçurumlar, şâhikalar ise; süslü, sevimli, câzibedâr olan dağların arkalarında azîm bir ziyafetgâh, güzel bir seyrangâh, yüksek bir nüzhetgâh bulunduğunu hayâl meyal gördüm. Ve o müthiş canavarlar, ejderhalar zannettiğim mahlûklar ise; mûnis deve, öküz, koyun, keçi gibi hayvanât-ı ehliye olduğunu gördüm. اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ عَلٰى نُورِ الْإِيمَانِ[2] diyerek اَللّٰهُ وَلِيُّ الَّذِينَ اٰمَنُوا يُخْرِجُهُمْ مِنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ âyet-i kerîmesini okudum, o vâkıadan ayıldım.

İşte o iki dağ; mebde-i hayat, âhir-i hayat.. yani, âlem-i arz ve âlem-i berzâhtır. O köprü ise, hayat yoludur. O sağ taraf ise, geçmiş zamandır. Sol

---

1 "Allah iman edenlerin yardımcısıdır, onları karanlıklardan aydınlığa çıkarır." (Bakara sûresi, 2/257).

2 Lutfettiği iman nûrundan dolayı hamdolsun Allah'a.

taraf ise, istikbaldir. O cep feneri ise, hodbin ve bildiğine itimat eden ve vahy-i semâvîyi dinlemeyen enaniyet-i insaniyedir. O canavarlar zannolunan şeyler ise, âlemin hâdisatı ve acip mahlûkatıdır.

İşte enaniyetine itimat eden, zulümât-ı gaflete düşen, dalâlet karanlığına müptelâ olan adam; o vâkıada evvelki hâlime benzer ki, o cep feneri hükmünde nâkıs ve dalâlet-âlûd mâlûmat ile zaman-ı mâziyi, bir mezar-ı ekber suretinde ve adem-âlûd bir zulümât içinde görüyor. İstikbali, gayet fırtınalı ve tesadüfe bağlı bir vahşetgâh gösterir. Hem her birisi, bir Hakîm-i Rahîm'in birer memur-u musahharı olan hâdisat ve mevcudâtı, muzır birer canavar hükmünde bildirir.

وَالَّذِينَ كَفَرُوا أَوْلِيَاؤُهُمُ الطَّاغُوتُ يُخْرِجُونَهُمْ مِنَ النُّورِ إِلَى الظُّلُمَاتِ[1]

hükmüne mazhar eder.

Eğer hidâyet-i ilâhiye yetişse, iman kalbine girse, nefsin firavuniyeti kırılsa, Kitabullah'ı dinlese, o vâkıada ikinci hâlime benzeyecek. O vakit, birden kâinat bir gündüz rengini alır; nur-u ilâhî ile dolar. Âlem اَللّٰهُ نُورُ السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضِ[2] âyetini okur. O vakit zaman-ı mâzi, bir mezar-ı ekber değil, belki her bir asrı bir nebinin veya evliyanın taht-ı riyâsetinde vazife-i ubûdiyeti îfâ eden ervâh-ı sâfiye cemaatlerinin vazife-i hayatlarını bitirmekle, اَللّٰهُ أَكْبَرُ[3] diyerek makamat-ı âliyeye uçmalarını ve müstakbel tarafına geçmelerini kalb gözü ile görür.

Sol tarafına bakar ki; dağlar-misal bazı inkılâbat-ı berzâhiye ve uhreviye arkalarında, cennetin bağlarındaki saadet saraylarında kurulmuş bir ziyafet-i rahmaniyeyi o nur-u iman ile uzaktan uzağa fark eder. Ve fırtına ve zelzele, tâun gibi hâdiseleri, birer musahhar memur bilir. Bahar fırtınası ve yağmur gibi hâdisatı; sureten haşîn, mânen çok latîf hikmetlere medâr görüyor. Hatta mevti, hayat-ı ebediyenin mukaddimesi ve kabri, saadet-i ebediyenin kapısı görüyor. Daha sair cihetleri sen kıyas eyle. Hakikati temsile tatbik et.

---

1 "İnkâr edenlerin dostları ise tağutlar olup onları aydınlıktan karanlıklara götürürler." (Bakara sûresi, 2/257).

2 "Allah göklerin ve yerin nûrudur." (Nûr sûresi, 24/35)

3 Sadece büyüklükte değil hiçbir konuda eşi ve benzeri olmayan, başka bir şey Kendisiyle kıyas bile edilemeyecek yegâne büyük, Allah'tır.

Üçüncü Nokta

İman hem nurdur, hem kuvvettir. Evet hakiki imanı elde eden adam, kâinata meydan okuyabilir ve imanın kuvvetine göre hâdisatın tazyikatından kurtulabilir. [1]تَوَكَّلْتُ عَلَى اللهِ der, sefine-i hayatta kemâl-i emniyetle hâdisâtın dağlarvâri dalgaları içinde seyran eder. Bütün ağırlıklarını Kadîr-i Mutlak'ın yed-i kudretine emanet eder, rahatla dünyadan geçer, berzâhta istirahat eder. Sonra saadet-i ebediyeye girmek için cennete uçabilir. Yoksa tevekkül etmezse, dünyanın ağırlıkları uçmasına değil, belki esfel-i sâfilîne çeker. Demek; iman tevhidi, tevhid teslimi, teslim tevekkülü, tevekkül saadet-i dâreyni iktiza eder.

Fakat yanlış anlama! *Tevekkül, esbabı bütün bütün reddetmek değildir. Belki esbabı, dest-i kudretin perdesi bilip riayet ederek; esbaba teşebbüsü ise, bir nevi dua-yı fiilî telâkki ederek; müsebbebatı, yalnız Cenâb-ı Hak'tan istemek ve neticeleri O'ndan bilmek ve O'na minnettar olmaktan ibarettir.*

Tevekkül eden ve etmeyenin misalleri, şu hikâyeye benzer:

Vaktiyle iki adam; hem bellerine, hem başlarına ağır yükler yüklenip, büyük bir sefineye bir bilet alıp girdiler. Birisi girer girmez yükünü gemiye bırakıp, üstünde oturup nezâret eder. Diğeri hem ahmak, hem mağrur olduğundan yükünü yere bırakmıyor.

Ona denildi: "Ağır yükünü gemiye bırakıp rahat et."

O dedi: "Yok, ben bırakmayacağım. Belki zâyi olur. Ben kuvvetliyim. Malımı, belimde ve başımda muhafaza edeceğim."

Yine ona denildi: "Bizi ve sizi kaldıran şu emniyetli sefine-i sultaniye daha kuvvetlidir. Daha ziyade iyi muhafaza eder. Belki başın döner, yükün ile beraber denize düşersin. Hem gittikçe kuvvetten düşersin. Şu bükülmüş belin, şu akılsız başın gittikçe ağırlaşan şu yüklere tâkat getiremeyecek. Kaptan dahi eğer seni bu hâlde görse, ya divânedir diye seni tardedecek. Ya, 'Haindir, gemimizi itham ediyor, bizimle istihza ediyor, hapsedilsin.' diye emredecektir. Hem herkese maskara olursun. Çünkü ehl-i dikkat nazarında, zaafı gösteren tekebbürün ile, aczi gösteren gururun ile, riyâyı ve zilleti gösteren tasannuun ile kendini halka mudhike yaptın. Herkes sana gülüyor."

---

[1] "Allah'a tevekkül ettim. (Allah kerîm..!)" (Hûd sûresi, 11/56)

denildikten sonra o bîçârenin aklı başına geldi, yükünü yere koydu, üstünde oturdu. "Oh!.. Allah senden razı olsun! Zahmetten, hapisten, maskaralıktan kurtuldum." dedi.

İşte ey tevekkülsüz insan! Sen de bu adam gibi aklını başına al, tevekkül et. Tâ bütün kâinatın dilenciliğinden ve her hâdisenin karşısında titremekten ve hodfuruşluktan ve maskaralıktan ve şekâvet-i uhreviyeden ve tazyikât-ı dünyeviye hapsinden kurtulasın..

Dördüncü Nokta

İman, insanı insan eder. Belki insanı sultan eder. Öyle ise, insanın vazife-i asliyesi, iman ve duadır. Küfür, insanı gayet âciz bir canavar hayvan eder.

Şu meselenin binler delillerinden yalnız hayvan ve insanın dünyaya gelmelerindeki farkları, o meseleye vâzıh bir delildir. Ve bir burhan-ı kâtı'dır. Evet, insaniyet, iman ile insaniyet olduğunu, insan ile hayvanın dünyaya gelişindeki farkları gösterir.

Çünkü hayvan, dünyaya geldiği vakit, âdeta başka bir âlemde tekemmül etmiş gibi istidadına göre mükemmel olarak gelir, yani gönderilir. Ya iki saatte, ya iki günde veya iki ayda, bütün şerait-i hayatiyesini ve kâinatla olan münasebetini ve kavanin-i hayatını öğrenir, meleke sahibi olur. İnsanın yirmi senede kazandığı iktidar-ı hayatiyeyi ve meleke-i ameliyeyi, yirmi günde serçe ve arı gibi bir hayvan tahsil eder, yani ona ilham olunur.

Demek; hayvanın vazife-i asliyesi, taallümle tekemmül etmek değildir. Ve marifet kesbetmekle terakki etmek değildir. Ve aczini göstermekle meded istemek, dua etmek değildir. Belki vazifesi; istidadına göre taammüldür, amel etmektir, ubûdiyet-i fiiliyedir.

İnsan ise, dünyaya gelişinde her şeyi öğrenmeye muhtaç[1] ve hayat kanunlarına câhil, hatta yirmi senede tamamen şerait-i hayatı öğrenemiyor. Belki âhir-i ömrüne kadar öğrenmeye muhtaç, hem gayet âciz ve zayıf bir surette dünyaya gönderilip, bir-iki senede ancak ayağa kalkabiliyor. On beş senede ancak zarar ve menfaatı fark eder. Hayat-ı beşeriyenin muavenetiyle, ancak menfaatlerini celp ve zararlardan sakınabilir.

---

1 Bkz.: "Allah sizi analarınızın karınlarından öyle bir halde çıkardı ki hiçbir şey bilmiyordunuz. Öyle iken size kulaklar, gözler, kalpler verdi ki şükredesiniz." (Nahl sûresi, 16/78).

Demek ki, *insanın vazife-i fıtriyesi; taallümle tekemmüldür, dua ile ubûdiyettir.* Yani: "Kimin merhametiyle böyle hakîmâne idare olunuyorum? Kimin keremiyle böyle müşfikâne terbiye olunuyorum? Nasıl birisinin lütuflarıyla böyle nâzeninâne besleniyorum ve idare ediliyorum?" bilmektir. Ve binden ancak birisine eli yetişemediği hâcâtına dair Kâdiü'l-hâcât'a lisân-ı acz ve fakr ile yalvarmaktır.. ve istemek ve dua etmektir. Yani aczin ve fakrın cenâhlarıyla makam-ı âlâ-yı ubûdiyete uçmaktır.

Demek *insan, bu âleme ilim ve dua vasıtasıyla tekemmül etmek için gelmiştir.* Mahiyet ve istidat itibarıyla her şey ilme bağlıdır.. ve bütün ulûm-u hakikiyenin esâsı ve madeni ve nuru ve ruhu, marifetullahtır.. ve onun üssü'l-esası da iman-ı billâhtır.

Hem insan, nihayetsiz acziyle nihayetsiz beliyyâta maruz ve hadsiz âdânın hücumuna müptelâ.. ve nihayetsiz fakrıyla beraber nihayetsiz hâcâta giriftar ve nihayetsiz metâlibe muhtaç olduğundan; vazife-i asliye-i fıtriyesi, imandan sonra duadır. Dua ise, esâs-ı ubûdiyettir.[1]

Nasıl bir çocuk, eli yetişmediği bir meramını, bir arzusunu elde etmek için ya ağlar, ya ister. Yani; ya fiilî, ya kavlî lisân-ı acziyle bir dua eder. Maksuduna muvaffak olur. Öyle de insan, bütün zîhayat âlemi içinde nâzik, nâzenin, nâzdar bir çocuk hükmündedir. Rahmânürrahîm'in dergâhında ya zaaf ve acziyle ağlamak veya fakr ve ihtiyacıyla dua etmek gerektir. Tâ ki, makâsıdı ona musahhar olsun veya teshirin şükrünü eda etsin.[2] Yoksa bir sinekten vaveylâ eden ahmak ve haylaz bir çocuk gibi; "Ben kuvvetimle bu kabil-i teshir olmayan ve bin derece ondan kuvvetli olan acib şeyleri teshir ediyorum ve fikir ve tedbirimle kendime itaat ettiriyorum." deyip küfrân-ı nimete sapmak, insaniyetin fıtrat-ı asliyesine zıt olduğu gibi, şiddetli bir azaba kendini müstehak eder.[3]

Beşinci Nokta

İman, duayı bir vesile-i kat'iye olarak iktiza ettiği.. ve fıtrat-ı insaniye, onu şiddetle istediği gibi; Cenâb-ı Hak dahi "*Duanız olmazsa ne ehemmiyetiniz*

---

1 Bkz.: Bakara sûresi, 2/186; Mü'min sûresi, 40/60; Furkan sûresi, 25/77. Ayrıca "Duâ, ibadetin özüdür." (Tirmizî, *deavât* 1) ve "Duânın kendisi ibadettir." (Tirmizî, *tefsîru sûre (2)* 16) anlamında hadîs-i şerifler bulunmaktadır.

2 Bkz.: Hac sûresi, 22/36.

3 Bkz.: İbrahim sûresi, 14/7.

var?" mealinde: [1] قُلْ مَا يَعْبَؤُا بِكُمْ رَبِّي لَوْلَا دُعَاؤُكُمْ ferman ediyor. Hem اُدْعُونِي [2] أَسْتَجِبْ لَكُمْ emrediyor.

Eğer desen: "Birçok defa dua ediyoruz, kabul olmuyor. Hâlbuki âyet umumîdir; her duaya cevap var ifade ediyor."

Elcevap: Cevap vermek ayrıdır, kabûl etmek ayrıdır. Her dua için cevap vermek var; fakat kabûl etmek, hem ayn-ı matlubu vermek, Cenâb-ı Hakk'ın hikmetine tâbidir.

Meselâ; Hasta bir çocuk çağırır: "Yâ Hekim! Bana bak."

Hekim: "Lebbeyk" der. "Ne istersin?" cevap verir.

Çocuk: "Şu ilâcı ver bana" der.

Hekim ise; ya aynen istediğini verir, yahut onun maslahatına binaen ondan daha iyisini verir, yahut hastalığına zarar olduğunu bilir, hiç vermez.

İşte Cenâb-ı Hak; Hakîm-i Mutlak, hâzır, nâzır olduğu için abdin duasına cevap verir. Vahşet ve kimsesizlik dehşetini, huzuruyla ve cevabıyla ünsiyete çevirir. Fakat insanın hevâ-perestâne ve heveskârâne tahakkümüyle değil, belki hikmet-i rabbâniyenin iktizasıyla ya matlubunu veya daha evlâsını verir veya hiç vermez.

Hem dua bir ubûdiyettir. Ubûdiyet ise; semerâtı, uhreviyedir. Dünyevî maksatlar ise; o nevi dua ve ibadetin vakitleridir. O maksatlar, gayeleri değil. Meselâ: Yağmur namazı ve duası bir ibadettir. Yağmursuzluk, o ibadetin vaktidir. Yoksa o ibadet ve o dua, yağmuru getirmek için değildir. Eğer sırf o niyet ile olsa; o dua, o ibadet hâlis olmadığından kabûle lâyık olmaz.

Nasıl ki güneşin gurubu, akşam namazının vaktidir. Hem güneşin ve ayın tutulmaları, küsûf ve husûf namazları denilen iki ibadet-i mahsusanın vakitleridir. Yani gece ve gündüzün nuranî âyetlerinin nikaplanmasıyla[3] bir azamet-i ilâhiyeyi ilâna medâr olduğundan, Cenâb-ı Hak ibadını o vakitte bir nevi ibadete davet eder. Yoksa o namaz –açılması ve ne kadar devam etmesi, müneccim hesabıyla muayyen olan– ay ve güneşin husûf ve küsûflarının inkişafları için değildir.

---

1 Furkan sûresi, 25/77.

2 "Bana dua edin, size cevap vereyim." (Mü'min sûresi, 40/60)

3 Bkz.: "Biz gece ve gündüzü kudretimizi gösteren iki delil kıldık. Gece delili ay'ı sildik, gündüz delili güneşi aydınlatıcı yaptık." (İsrâ sûresi, 17/12).

Aynı onun gibi; yağmursuzluk dahi, yağmur namazının vaktidir. Ve beliyyelerin istilâsı ve muzır şeylerin tasallutu, bazı duaların evkât-ı mahsusalarıdır ki; insan o vakitlerde aczini anlar, dua ile niyaz ile Kadîr-i Mutlak'ın dergâhına iltica eder.

Eğer dua çok edildiği hâlde, beliyyeler def'olunmazsa, denilmeyecek ki: "Dua kabûl olmadı." Belki denilecek ki: "Duanın vakti, kaza olmadı." Eğer Cenâb-ı Hak fazl ve keremiyle belâyı ref'etse –nurun alâ nur– o vakit dua vakti biter, kaza olur.

Demek dua, bir sırr-ı ubûdiyettir. Ubûdiyet ise, hâlisen livechillâh olmalı.[1] *Yalnız aczini izhar edip, dua ile ona iltica etmeli. Rubûbiyetine karışmamalı. Tedbiri ona bırakmalı. Hikmetine itimad etmeli. Rahmetini itham etmemeli.*

Evet hakikat-i hâlde âyât-ı beyyinâtın beyânıyla sabit olan; bütün mevcudât, her birisi birer mahsus tesbih ve birer husûsî ibadet, birer has secde ettikleri gibi;[2] bütün kâinattan dergâh-ı ilâhîye giden, bir duadır.

•***Ya istidat lisanıyladır*;** bütün nebâtatın duaları gibi ki, her biri lisân-ı istidadıyla Feyyaz-ı Mutlak'tan bir suret taleb ediyorlar ve esmâsına bir mazhariyet-i münkeşife istiyorlar.

•***Veya ihtiyac-ı fıtrî lisanıyladır*;** bütün zîhayatın, iktidarları dahilinde olmayan hâcât-ı zarûriyeleri için dualarıdır ki, her birisi o ihtiyac-ı fıtrî lisanıyla Cevâd-ı Mutlak'tan idâme-i hayatları için bir nevi rızık hükmünde bazı metâlibi istiyorlar.

•***Veya lisân-ı ızdırarıyla bir duadır ki;*** muztar kalan her bir zîruh; kat'î bir iltica ile dua eder, bir hâmi-i meçhulüne iltica eder, belki Rabb-i Rahîm'ine teveccüh eder. *Bu üç nevi dua*, bir mâni olmazsa daima makbuldür.

•***Dördüncü nevi ki; en meşhurudur, bizim duamızdır.*** Bu da iki kısımdır; *Biri*, fiilî ve hâlî; *diğeri*, kalbî ve kalîdir.

•Meselâ esbaba teşebbüs, bir dua-yı fiilîdir. Esbabın içtimaı; müsebbebi îcad etmek için değil, belki lisân-ı hâl ile müsebbebi Cenâb-ı Hak'tan istemek için bir vaziyet-i marziye almaktır. Hatta çift sürmek, hazine-i rahmet kapısını

---

1 Kulluğun sırf Allah için yapılacağını belirten âyet-i kerîmelerden bir kısmı için bkz.: Fâtiha sûresi, 1/5; Nisâ sûresi, 4/146; En'âm sûresi, 6/162; A'râf sûresi, 7/29; ...

2 Varlığın tesbih, secde ve ibadetlerine dair âyet-i kerîmelerden bir kısmı için bkz.: Nahl sûresi, 16/49; İsrâ sûresi, 17/44; Meryem sûresi, 19/93; Hac sûresi, 22/18; ...

çalmaktır. Bu nevi dua-yı fiilî, Cevâd-ı Mutlak'ın isim ve unvanına mütevecciih olduğundan, kabûle mazhariyeti ekseriyet-i mutlakadır.

◆*İkinci kısım*; lisan ile, kalb ile dua etmektir. Eli yetişmediği bir kısım metâlibi istemektir. Bunun en mühim ciheti, en güzel gayesi, en tatlı meyvesi şudur ki: Dua eden adam anlar ki; birisi var, onun hâtırât-ı kalbini işitir, her şeye eli yetişir, her bir arzusunu yerine getirebilir, aczine merhamet eder, fakrına medet eder.

İşte ey âciz insan ve ey fakir beşer! Dua gibi hazine-i rahmetin anahtarı ve tükenmez bir kuvvetin medârı olan bir vesileyi elden bırakma. Ona yapış, âlâ-yı illiyyîn-i insaniyete çık. Bir sultan gibi bütün kâinatın dualarını, kendi duan içine al. Bir abd-i küllî ve bir vekil-i umumî gibi وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ[1] *de, kâinatın güzel bir takvimi ol.*

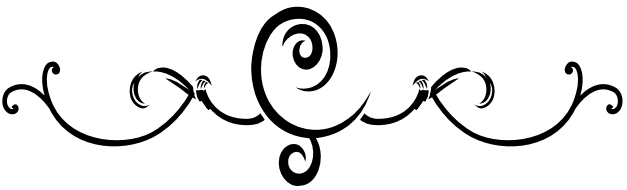

1 "Yalnız senden medet umarız." (Fâtiha sûresi, 1/5)

İkinci Mebhas

(İnsanın Saadet ve Şekâvetine Medâr Beş Nükte'den ibarettir.)

İnsan ahsen-i takvimde yaratıldığı ve ona gayet câmi bir istidat verildiği için esfel-i sâfilînden tâ âlâ-yı illiyyîne;[1] *ferşten tâ arşa, zerreden tâ şemse kadar dizilmiş olan makamâta, merâtibe, derecâta, derekâta girebilir ve düşebilir bir meydan-ı imtihana atılmış, nihayetsiz sukut ve suûda giden iki yol*[2] *onun önünde açılmış bir mucize-i kudret ve netice-i hilkat ve acûbe-i sanat olarak şu dünyaya gönderilmiştir. İşte insanın şu dehşetli terakki ve tedennisinin sırrını "Beş Nükte"de beyân edeceğiz.*

Birinci Nükte

İnsan, kâinatın ekser envâına muhtaç ve alâkadardır. İhtiyacâtı, âlemin her tarafına dağılmış; arzuları ebede kadar uzanmış. Bir çiçeği istediği gibi, koca bir baharı da ister. Bir bahçeyi arzu ettiği gibi, ebedî cenneti de arzu eder. Bir dostunu görmeğe müştak olduğu gibi, Cemîl-i Zülcelâl'i de görmeye müştaktır. Başka bir menzilde duran bir sevdiğini ziyaret etmek için o menzilin kapısını açmaya muhtaç olduğu gibi; berzâha göçmüş yüzde doksan dokuz ahbabını ziyaret etmek ve firak-ı ebedîden kurtulmak için koca dünyanın kapısını kapayacak ve bir mahşer-i acâib olan âhiret kapısını açacak, dünyayı kaldırıp âhireti yerine kuracak ve koyacak bir Kadîr-i Mutlak'ın dergâhına ilticaya muhtaçtır.

İşte şu vaziyette bir insana hakiki Mâbûd olacak; yalnız, her şeyin dizgini elinde, her şeyin hazinesi yanında, her şeyin yanında nâzır, her mekânda hâzır, mekândan münezzeh, aczden müberrâ, kusurdan mukaddes, nakstan muallâ bir Kadîr-i Zülcelâl, bir Rahîm-i Zülcemâl, bir Hakîm-i Zülkemâl olabilir. Çünkü nihayetsiz hâcât-ı insaniyeyi îfâ edecek, ancak nihayetsiz bir kudret ve muhit bir ilim sahibi olabilir. Öyle ise, ma'bûdiyete lâyık yalnız O'dur.

---

1 Bkz.: Tîn sûresi, 95/4-6.

2 Bkz.: "Şükür" ya da "küfür" yolu (Dehr sûresi, 76/3); "iki yol (hayır ve şer yolu)" (Beled sûresi, 90/10); "kötülük" ya da "takvâ" yolu (Şems sûresi, 91/8); "en kolay yol" ya da "en güç yol" (Leyl sûresi, 92/5-10).

İşte ey insan! Eğer yalnız O'na abd olsan, bütün mahlûkat üstünde bir mevki kazanırsın. Eğer ubûdiyetten istinkâf etsen, âciz mahlûkata zelil bir abd olursun. Eğer enaniyetine ve iktidarına güvenip tevekkül ve duayı bırakıp, tekebbür ve dâvaya sapsan; o vakit iyilik ve îcad cihetinde arı ve karıncadan daha aşağı, örümcek ve sinekten daha zayıf düşersin. Şer ve tahrip cihetinde dağdan daha ağır, tâundan daha muzır olursun.

Evet ey insan! Sende iki cihet var. **Birisi**: İcad ve vücûd ve hayır ve müsbet ve fiil cihetidir. **Diğeri**: Tahrip, adem, şer, nefy, infial cihetidir.

Birinci cihet itibarıyla; arıdan, serçeden aşağı; sinekten, örümcekten daha zayıfsın. İkinci cihet itibarıyla; dağ, yer, göklerden geçersin. Onların çekindiği ve izhâr-ı acz ettikleri bir yükü kaldırırsın.[1] Onlardan daha geniş, daha büyük bir daire alırsın. Çünkü sen, iyilik ve îcad ettiğin vakit yalnız vüs'atin nisbetinde, elin ulaşacak derecede, kuvvetin yetişecek mertebede iyilik ve îcad edebilirsin. Eğer fenâlık ve tahrip etsen, o vakit fenâlığın tecavüz ve tahribin intişar eder.

Meselâ küfür; bir fenâlıktır, bir tahriptir, bir adem-i tasdiktir. Fakat o tek seyyie, bütün kâinatın tahkirini ve bütün esmâ-yı ilâhiyenin tezyifini, bütün insaniyetin terzilini tazammun eder. Çünkü şu mevcudâtın âlî bir makamı, ehemmiyetli bir vazifesi vardır. Zira onlar, mektubat-ı rabbaniye ve merayâ-yı sübhaniye ve memurîn-i ilâhiyedirler.

Küfür ise; onları aynadarlık ve vazifedarlık ve mânidârlık makamından düşürüp, abesiyet ve tesadüfün oyuncağı derekesine ve zevâl ve firakın tahribiyle çabuk bozulup değişen mevâdd-ı fâniyeye ve ehemmiyetsizlik, kıymetsizlik, hiçlik mertebesine indirdiği gibi.. bütün kâinatta ve mevcudâtın aynalarında nakışları ve cilveleri ve cemâlleri görünen esmâ-yı ilâhiyeyi inkâr ile tezyif eder.

Ve insanlık denilen, bütün esmâ-yı kudsiye-i ilâhiyenin cilvelerini güzelce ilân eden bir kaside-i manzume-i hikmet ve bir şecere-i bâkiyenin cihâzâtını câmi çekirdek-misal bir mucize-i kudret-i bâhire ve emanet-i kübrâyı uhdesine almakla yer, gök, dağa tefevvuk eden ve melâikeye karşı rüçhâniyet kazanan bir sahib-i mertebe-i hilâfet-i arziyeyi; en zelil bir hayvan-ı fâni-i zâilden daha zelil, daha zayıf, daha âciz, daha fakir bir derekeye atar. Ve mânâsız, karmakarışık, çabuk bozulur bir âdi levha derekesine indirir.

---

1 Bkz.: Ahzâb sûresi, 33/72.

Elhâsıl: Nefs-i emmâre tahrip ve şer cihetinde nihayetsiz cinâyet işleyebilir, fakat îcad ve hayırda iktidarı pek azdır ve cüz'îdir. Evet, bir hâneyi bir günde harap eder, yüz günde yapamaz.

Lâkin eğer enaniyeti bırakса, hayrı ve vücûdu tevfik-i ilâhiyeden istese, şer ve tahripten ve nefse itimattan vazgeçse, istiğfar ederek tam abd olsa; o vakit [1] يُبَدِّلُ اللهُ سَيِّاٰتِهِمْ حَسَنَاتٍ sırrına mazhar olur. Ondaki nihayetsiz kabiliyet-i şer, nihayetsiz kabiliyet-i hayra inkılâb eder. "*Ahsen-i takvim*" kıymetini alır, âlâ-yı illiyyîne çıkar.

İşte ey gafil insan! Bak Cenâb-ı Hakk'ın fazlına ve keremine: Seyyieyi bir iken bin yazmak, haseneyi bir yazmak veya hiç yazmamak adâlet olduğu hâlde; bir seyyieyi bir yazar, bir haseneyi on, bazen yetmiş, bazen yedi yüz, bazen yedi bin yazar.[2] Hem şu nükteden anla ki; *o müthiş cehenneme girmek ceza-yı ameldir, ayn-ı adldir. Fakat cennete girmek, mahz-ı fazldır.*

İkinci Nükte

İnsanda iki vecih var. **Birisi**: Enaniyet cihetinde şu hayat-ı dünyeviyeye nâzırdır. **Diğeri**: Ubûdiyet cihetinde hayat-ı ebediyeye bakar.

•***Evvelki*** vecih itibarıyla öyle bir bîçâre mahluktur ki; sermayesi yalnız ihtiyârdan bir şa're (saç) gibi cüzî bir cüz-ü ihtiyârî ve iktidardan zayıf bir kesb ve hayattan çabuk söner bir şûle ve ömürden çabuk geçer bir müddetçik ve mevcûdiyetten çabuk çürür küçük bir cisimdir. O hâliyle beraber kâinatın tabakatında serilmiş hadsiz envâın hesapsız efradından nazik, zayıf bir fert olarak bulunuyor.

•***İkinci*** vecih itibarıyla ve bilhassa ubûdiyete müteveccih acz ve fakr cihetinde pek büyük bir vüs'ati var. Pek büyük bir ehemmiyeti bulunuyor. Çünkü Fâtır-ı Hakîm, insanın mahiyet-i mâneviyesinde nihayetsiz azîm bir acz ve hadsiz cesîm bir fakr dercetmiştir. Tâ ki, kudreti nihayetsiz bir Kadîr-i Rahîm ve gınası nihayetsiz bir Ganiyy-i Kerîm bir Zât'ın hadsiz tecelliyâtına câmi geniş bir ayna olsun.

Evet insan bir çekirdeğe benzer. Nasıl ki o çekirdeğe kudretten mânevî

---

1 "Allah onların kötülüklerini iyiliklere, günahlarını sevaplara çevirir." (Furkan sûresi, 25/70).

2 Seyyienin bir yazıldığı hâlde, hasenenin on kattan yedi yüz kata kadar yazıldığına dair bkz.: En'âm sûresi, 6/160; Buhârî, *îmân* 31; Müslim, *îmân* 206, 207.

ve ehemmiyetli cihâzât ve kaderden ince ve kıymetli program verilmiş. Tâ ki, toprak altında çalışıp, tâ o dar âlemden çıkıp, geniş olan hava âlemine girip, Hâlık'ından istidat lisanıyla bir ağaç olmasını isteyip, kendine lâyık bir kemâl bulsun. Eğer o çekirdek, sû-i mizacından dolayı ona verilen cihâzât-ı mâneviyeyi, toprak altında bazı mevâdd-ı muzırrayı celbine sarf etse; o dar yerde, kısa bir zamanda faydasız tefessüh edip çürüyecektir. Eğer o çekirdek, o mânevî cihâzâtını [1] فَالِقُ الْحَبِّ وَالنَّوٰى 'nın emr-i tekvînîsini imtisâl edip hüsn-ü istîmal etse; o dar âlemden çıkacak, meyvedâr koca bir ağaç olmakla küçücük cüz'î hakikati ve ruh-u mânevîsi, büyük bir hakikat-i külliye suretini alacaktır. İşte aynen onun gibi; insanın mahiyetine, kudretten ehemmiyetli cihâzât ve kaderden kıymetli programlar tevdi edilmiş.

Eğer insan, şu dar âlem-i arzîde, hayat-ı dünyeviye toprağı altında o cihâzât-ı mâneviyesini nefsin hevesâtına sarf etse; bozulan çekirdek gibi bir cüz'î telezzüz için kısa bir ömürde, dar bir yerde ve sıkıntılı bir hâlde çürüyüp tefessüh ederek, mesuliyet-i mâneviyeyi bedbaht ruhuna yüklenecek, şu dünyadan göçüp gidecektir.

Eğer o istidat çekirdeğini İslâmiyet suyu ile, imanın ziyâsıyla ubûdiyet toprağı altında terbiye ederek, evâmir-i Kur'âniye'yi imtisâl edip cihâzât-ı mâneviyesini hakiki gayelerine tevcih etse, elbette âlem-i misal ve berzâhta dal ve budak verecek ve âlem-i âhiret ve cennette hadsiz kemâlât ve nimetlere medâr olacak bir şecere-i bâkiyenin ve bir hakikat-i dâimenin cihâzâtına câmi kıymettar bir çekirdek ve revnakdâr bir makine ve bu şecere-i kâinatın mübarek ve münevver bir meyvesi olacaktır.

Evet hakiki terakki ise; insana verilen kalb, sır, ruh, akıl hatta hayâl ve sair kuvvelerin hayat-ı ebediyeye yüzlerini çevirerek, her biri kendine lâyık husûsî bir vazife-i ubûdiyet ile meşgul olmaktadır. Yoksa ehl-i dalâletin terakki zannettikleri, hayat-ı dünyeviyenin bütün inceliklerine girmek ve zevklerinin her çeşitlerini, hatta en süflisini tatmak için bütün letâifini ve kalb ve aklını nefs-i emmâreye musahhar edip yardımcı verse; o terakki değil, sukuttur.

Şu hakikati bir vâkıa-yı hayâliyede, şöyle bir temsilde gördüm ki:

Ben büyük bir şehre giriyorum. Baktım ki, o şehirde büyük saraylar var.

---

[1] "Taneleri ve çekirdekleri çatlatıp yararak (her şeyi gelişme yoluna koyan) Allah'tır." (En'âm sûresi, 6/95)

Bazı sarayların kapısına bakıyorum, gayet şenlik, parlak bir tiyatro gibi nazar-ı dikkati celbeder, herkesi eğlendirir bir câzibedarlık vardı. Dikkat ettim ki, o sarayın efendisi kapıya gelmiş, it ile oynuyor ve oynamasına yardım ediyor. Hanımlar, yabanî gençlerle tatlı sohbetler ediyorlar. Yetişmiş kızlar dahi, çocukların oynamasını tanzim ediyorlar. Kapıcı da onlara kumandanlık eder gibi bir aktör tavrını almış. O vakit anladım ki, o koca sarayın içerisi bomboş. Hep nazik vazifeler muattal kalmış. Ahlâkları sukut etmiş ki, kapıda bu sureti almışlardır.

Sonra geçtim, bir büyük saraya daha rast geldim. Gördüm ki; kapıda uzanmış vefâdâr bir it ve kaba, sert, sâkin bir kapıcı ve sönük bir vaziyet vardı. Merak ettim. Ne için o öyle, bu böyle? İçeriye girdim. Baktım ki, içerisi çok şenlik. Daire daire üstünde, ayrı ayrı nazik vazifeler ile saray ehli meşguldürler. Birinci dairedeki adamlar sarayın idaresini, tedbirini görüyorlar. Üstündeki dairede kızlar, çocuklar ders okuyorlar. Daha üstünde hanımlar, gayet latîf sanatlar, güzel nakışlarla iştigal ediyorlar. En yukarıda efendi, padişahla muhabere edip halkın istirahâtını temin için ve kendi kemâlâtı ve terakkiyâtı için kendine has ve ulvî vazifeler ile iştigal ediyor gördüm. Ben onlara görünmediğim için, "Yasak!" demediler, gezebildim. Sonra çıktım, baktım. O şehrin her tarafında bu iki kısım saraylar var. Sordum, dediler: "O kapısı şenlik ve içi boş saraylar, kâfirlerin ileri gelenlerinindir ve ehl-i dalâletindir. Diğerleri, nâmuslu Müslüman büyüklerinindir."

Sonra bir köşede bir saraya rast geldim. Üstünde "*Said*" ismini gördüm. Merak ettim. Daha dikkat ettim, suretimi üstünde gördüm gibi bana geldi. Kemâl-i taaccübümden bağırarak, aklım başıma geldi, ayıldım. İşte o vâkıa-yı hayâliyeyi sana tâbir edeceğim. Allah hayır etsin.

İşte o şehir ise, hayat-ı içtimâiye-yi beşeriye ve medîne-i medeniyet-i insaniyedir. O sarayların her birisi, birer insandır. O saray ehli ise; insandaki göz, kulak, kalb, sır, ruh, akıl gibi letâif ve nefis ve hevâ ve kuvve-i şeheviye ve kuvve-i gadabiye gibi şeylerdir. Her bir insanda her bir latîfenin ayrı ayrı vazife-i ubûdiyetleri var. Ayrı ayrı lezzetleri, elemleri var. Nefis ve hevâ, kuvve-i şeheviye ve gadabiye, birer kapıcı ve it hükmündedirler. İşte o yüksek letâifi, nefis ve hevâya musahhar etmek ve vazife-i asliyelerini unutturmak, elbette sukuttur, terakki değildir. Sair cihetleri sen tâbir edebilirsin.

Üçüncü Nükte

İnsan, fiil ve amel cihetinde ve sa'y-ı maddî itibarıyla zayıf bir hayvandır, âciz bir mahluktur. Onun o cihetteki daire-i tasarrufâtı ve mâlikiyeti o kadar dardır ki, elini uzatsa ona yetişebilir. Hatta, insanın eline dizginini veren hayvanât-ı ehliye, insanın zaaf ve acz ve tembelliğinden birer hisse almışlardır ki; yâbâni emsallerine kıyas edildikleri vakit, azîm fark görünür.. ehlî keçi ve öküz, yabanî keçi ve öküz gibi.

Fakat o insan, infiâl ve kabûl ve dua ve suâl cihetinde, şu dünya hanında aziz bir yolcudur.. ve öyle bir Kerîm'e misafir olmuş ki; nihayetsiz rahmet hazinelerini ona açmış.. ve hadsiz bedî masnûâtını ve hizmetkârlarını ona musahhar etmiş.. ve o misafirin tenezzühüne ve temaşasına ve istifadesine öyle büyük bir daire açıp müheyyâ etmiştir ki; o dairenin nısf-ı kutru, yani merkezden muhit hattına kadar, gözün kestiği miktar, belki hayâlin gittiği yere kadar geniştir ve uzundur.

İşte eğer insan, enaniyetine istinad edip, hayat-ı dünyeviyeyi gaye-i hayâl ederek derd-i maîşet içinde, muvakkat bazı lezzetler için çalışsa, gayet dar bir daire içinde boğulur gider. Ona verilen bütün cihâzât ve âlât ve letâif, ondan şikâyet ederek Haşir'de onun aleyhinde şehâdet edeceklerdir ve dâvâcı olacaklardır.[1]

Eğer kendini misafir bilse, misafir olduğu Zât-ı Kerîm'in izni dairesinde sermaye-i ömrünü sarf etse, öyle geniş bir daire içinde uzun bir hayat-ı ebediye için güzel çalışır ve teneffüs edip istirahat eder. Sonra, âlâ-yı illiyyîne kadar gidebilir. Hem de bu insana verilen bütün cihâzât ve âlât, ondan memnun olarak âhirette lehinde şehâdet ederler. Evet, insana verilen bütün cihâzât-ı acîbe, bu ehemmiyetsiz hayat-ı dünyeviye için değil; belki, pek ehemmiyetli bir hayat-ı bâkiye için verilmişler.

Çünkü insanı, hayvana nisbet etsek görüyoruz ki; insan, cihâzât ve âlât itibarıyla çok zengindir. Yüz derece hayvandan daha ziyadedir. Hayat-ı dünyeviye lezzetinde ve hayvanî yaşayışında yüz derece aşağı düşer.

Çünkü her gördüğü lezzetinde, binler elem izi vardır. Geçmiş zamanın elemleri ve gelecek zamanın korkuları ve her bir lezzetin dahi elem-i zevâli, onun zevklerini bozuyor ve lezzetinde bir iz bırakıyor.

---

1 Bkz.: Fussilet sûresi, 41/20-21; Yasin sûresi, 36/65.

Fakat hayvan öyle değil. Elemsiz bir lezzet alır, kedersiz bir zevk eder. Ne geçmiş zamanın elemleri onu incitir, ne de gelecek zamanın korkuları onu ürkütür. Rahatla yaşar, yatar, Hâlık'ına şükreder.

Demek ahsen-i takvim suretinde yaratılan insan, hayat-ı dünyeviyeye hasr-ı fikr etse; yüz derece sermayece hayvandan yüksek olduğu hâlde, yüz derece serçe kuşu gibi bir hayvandan aşağı düşer. Başka bir yerde bir temsil ile bu hakikati beyân etmiştim. Münasebet geldi, yine o temsili tekrar ediyorum. Şöyle ki:

Bir adam, bir hizmetkârına on altın verip, "Mahsus bir kumaştan bir kat elbise yaptır" emreder. İkincisine, bin altın verir, bir pusula –içinde bazı şeyler yazılı– o hizmetkârın cebine koyar, bir pazara gönderir. Evvelki hizmetkâr on altın ile âlâ kumaştan mükemmel bir elbise alır. İkinci hizmetkâr, divânelik edip, evvelki hizmetkâra bakıp, cebine konulan hesap pusulasını okumayarak bir dükkâncıya bin altın vererek bir kat elbise istedi. İnsafsız dükkâncı da kumaşın en çürüğünden bir kat elbise verdi. O bedbaht hizmetkâr, seyyidinin huzuruna geldi ve şiddetli bir te'dib gördü ve dehşetli bir azap çekti. İşte ednâ bir şuuru olan anlar ki, ikinci hizmetkâra verilen bin altın, bir kat elbise almak için değildir. Belki mühim bir ticaret içindir.

Aynen onun gibi; insandaki cihâzât-ı mâneviye ve letâif-i insaniye ki, her birisi hayvana nisbeten yüz derece inbisat etmiş. Meselâ güzelliğin bütün merâtibini fark eden insan gözü.. ve taamların bütün, çeşit çeşit ezvâk-ı mahsusalarını temyiz eden insanın zâika-yı lisaniyesi.. ve hakâikin bütün inceliklerine nüfuz eden insanın aklı.. ve kemâlâtın bütün envâına müştak insanın kalbi gibi sair cihazları, âletleri nerede! Hayvanın pek basit yalnız bir-iki mertebe inkişaf etmiş âletleri nerede!.. Yalnız şu kadar fark var ki; hayvan, kendine has bir amelde –münhasıran o hayvanda– bir cihaz-ı mahsus ziyade inkişaf eder. Fakat o inkişaf, husûsîdir.

İnsanın cihâzât cihetiyle zenginliği şu sırdandır ki; akıl ve fikir sebebiyle insanın hasseleri, duyguları fazla inkişaf ve inbisat peydâ etmiştir.. ve ihtiyacâtın kesreti sebebiyle çok, çeşit çeşit hissiyat peydâ olmuştur.. ve hassasiyeti çok tenevvü etmiş.. ve fıtratın câmiiyeti sebebiyle pek çok makâsıda müteveccih arzulara medâr olmuş ve pek çok vazife-i fıtriyesi bulunduğu sebebiyle, âlât ve cihâzâtı ziyade inbisat peydâ etmiştir.. ve ibadâtın bütün envâına müstaid bir fıtratta yaratıldığı için bütün kemâlâtın tohumlarına câmi bir istidat verilmiştir.

İşte şu derece cihâzâtça zenginlik ve sermayece kesret, elbette ehemmiyetsiz, muvakkat şu hayat-ı dünyeviyenin tahsili için verilmemiştir. Belki şöyle bir insanın vazife-i asliyesi; nihayetsiz makâsıda müteveccih vezâifini görüp, acz ve fakr ve kusurunu ubûdiyet suretinde ilân etmek.. ve küllî nazarıyla mevcudâtın tesbihâtını müşâhede ederek şehâdet etmek.. ve nimetler içinde imdadat-ı rahmaniyeyi görüp şükretmek.. ve masnûâtta kudret-i rabbâniyenin mucizâtını temaşa ederek nazar-ı ibretle tefekkür etmektir.

Ey dünya-perest ve hayat-ı dünyeviyeye âşık ve sırr-ı ahsen-i takvimden gafil insan! Şu hayat-ı dünyeviyenin hakikatini bir vâkıâ-yı hayâliyede Eski Said görmüş, onu Yeni Said'e döndürmüş olan şu vâkıâ-yı temsiliyeyi dinle:

Gördüm ki; ben bir yolcuyum. Uzun bir yola gidiyorum. Yani gönderiliyorum. Seyyidim olan zât, bana tahsis ettiği altmış altından tedricen birer miktar para veriyordu. Ben de sarf edip pek eğlenceli bir hana geldim. O handa bir gece içinde on altını kumara-mumara, eğlencelere ve şöhret-perestlik yoluna sarf ettim. Sabahleyin elimde hiçbir para kalmadı. Bir ticaret edemedim. Gideceğim yer için bir mal alamadım. Yalnız o paradan bana kalan elemler, günahlar ve eğlencelerden gelen yaralar, bereler, kederler benim elimde kalmıştı. Birden ben o hazîn hâlette iken orada bir adam peydâ oldu. Bana dedi:

"Bütün bütün sermayeni zayi ettin. Tokata da müstehak oldun. Gideceğin yere de müflis olarak elin boş gideceksin. Fakat aklın varsa, tövbe kapısı açıktır. Bundan sonra sana verilecek bâki kalan on beş altından her eline geçtikçe yarısını ihtiyaten muhafaza et. Yani gideceğin yerde sana lâzım olacak bazı şeyleri al." Baktım nefsim razı olmuyor. "Üçte birisini" dedi. Ona da nefsim itaat etmedi. Sonra "dörtte birisini" dedi. Baktım nefsim müptelâ olduğu âdetini terk edemiyor. O adam hiddetle yüzünü çevirdi, gitti...

Birden o hâl değişti. Baktım ki; ben, tünel içinde sukut eder gibi bir süratle giden bir şimendifer içindeyim. Telâş ettim. Fakat ne çâre ki, hiçbir tarafa kaçılmaz. Garâipten olarak o şimendiferin iki tarafında pek cazibedâr çiçekler, leziz meyveler görünüyordu. Ben de akılsız acemiler gibi onlara bakıp elimi uzattım. O çiçekleri koparmak, o meyveleri almak için çalıştım. Fakat o çiçekler ve meyveler, dikenli-mikenli, mülâkatında elime batıyor, kanatıyor.

Şimendiferin gitmesiyle müfarakatından elimi parçalıyorlar. Bana pek pahalı düşüyorlardı.

Birden şimendiferdeki bir hademe dedi: "Beş kuruş ver, sana o çiçek ve meyvelerden istediğin kadar vereceğim. Beş kuruş yerine elin parçalanmasıyla yüz kuruş zarar ediyorsun. Hem de ceza var, izinsiz koparamazsın!"

Birden sıkıntıdan ne vakit tünel bitecek diye başımı çıkarıp ileriye baktım. Gördüm ki, tünel kapısı yerine çok delikler görünüyor. O uzun şimendiferden o deliklere adamlar atılıyorlar. Bana mukabil bir delik gördüm. İki tarafında iki mezar taşı dikilmiş. Merak ile dikkat ettim. O mezar taşında büyük harflerle "*Said*" ismi yazılmış gördüm. Teessüf ve hayretimden "*Eyvah*!" dedim. Birden o han kapısında bana nasihat eden zâtın sesini işittim.

Dedi: "Aklın başına geldi mi?" Dedim: "Evet geldi, fakat kuvvet kalmadı, çâre yok..." Dedi: "Tevbe et, tevekkül et!" Dedim: "Ettim." Ayıldım, Eski Said kaybolmuş, Yeni Said olarak kendimi gördüm.

İşte o vâkıâ-yı hayâliyeyi, –Allah hayretsin– bir-iki kısmını ben tâbir edeceğim. Sair cihetleri sen kendin tâbir et.

O yolculuk ise; âlem-i ervâhtan, rahm-ı mâderden, gençlikten, ihtiyarlıktan, kabirden, berzâhtan, haşirden, köprüden geçen ebedü'l-âbâd tarafına bir yolculuktur. O altmış altın ise, altmış sene ömürdür[1] ki; bu vâkıâyı gördüğüm vakit kendimi kırk beş yaşında tahmin ediyordum. Senedim yok, fakat bâki kalan on beşinden yarısını âhirete sarf etmek için Kur'ân-ı Hakîm'in hâlis bir tilmizi beni irşâd etti. O han ise, benim için İstanbul imiş. O şimendifer ise, zamandır. Her bir yıl, bir vagondur. O tünel ise, hayat-ı dünyeviyedir. O dikenli çiçekler ve meyveler ise, lezâiz-i nâmeşrûadır ve lehviyât-ı muharremedir ki; mülâkat esnasında tasavvur-u zevâldeki elem, kalbi kanatıyor. Müfarakatında parçalıyor. Cezayı dahi çektiriyor.

Şimendifer hademesi demişti: "Beş kuruş ver, onlardan istediğin kadar vereceğim." Onun tâbiri şudur ki: *İnsanın helâl sa'yiyle meşrû dairede gördüğü zevkler, lezzetler, keyfine kâfidir. Harama girmeye ihtiyaç bırakmaz.*[2] Sair kısımları sen tâbir edebilirsin.

---

1 Peygamber Efendimiz'in *(sallallâhu aleyhi ve sellem)*; ümmetinin ömrünü, "60 ile 70 sene arası" diye belirttiğine dair bkz.: Tirmizî, *zühd* 23, *deavât* 101; İbni Mâce, *zühd* 27.

2 "Allahım, haramına karşı helâlinle beni doyur." anlamındaki duâ için bkz.: Tirmizî, *deavât* 110; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 1/153.

Dördüncü Nükte

İnsan şu kâinat içinde pek nazik ve nâzenin bir çocuğa benzer. Zaafında büyük bir kuvvet ve aczinde büyük bir kudret vardır. Çünkü o zaafın kuvvetiyle ve aczin kudretiyledir ki, şu mevcudât ona musahhar olmuş.

Eğer insan zaafını anlayıp; kâlen, hâlen, tavren dua etse ve aczini bilip istimdat eylese; o teshirin şükrünü edâ ile beraber matlubuna öyle muvaffak olur ve maksatları ona öyle musahhar olur ki, iktidar-ı zâtîsiyle onun öşr-ü mîşârına muvaffak olamaz.[1] Yalnız bazı vakit lisân-ı hâl duasıyla hasıl olan bir matlubunu yanlış olarak kendi iktidarına hamleder.

Meselâ tavuğun yavrusunun zaafındaki kuvvet, tavuğu arslana saldırtır. Yeni dünyaya gelen arslanın yavrusu, o canavar ve aç arslanı kendine musahhar edip onu aç bırakıp kendi tok oluyor. İşte cây-ı dikkat, zaaftaki bir kuvvet ve şâyân-ı temaşa bir cilve-i rahmet...

Nasıl ki nazdar bir çocuk ağlamasıyla, ya istemesiyle, ya hazîn hâliyle matlublarına öyle muvaffak olur ve öyle kavîler ona musahhar olurlar ki; o matlublardan binden birisine bin defa kuvvetçiğiyle yetişemez. Demek zaaf ve acz, onun hakkında şefkat ve himayeti tahrik ettikleri için küçücük parmağıyla kahramanları kendine musahhar eder. Şimdi böyle bir çocuk, o şefkati inkâr etmek ve o himayeti itham etmek suretiyle ahmakâne bir gurur ile "Ben kuvvetimle bunları teshir ediyorum" dese, elbette bir tokat yiyecektir.

İşte insan dahi Hâlık'ının rahmetini inkâr ve hikmetini itham edecek bir tarzda küfrân-ı nimet suretinde Kârun gibi إِنَّمَا أُوتِيتُهُ عَلٰى عِلْمٍ[2] yani; "Ben kendi ilmimle, kendi iktidarımla kazandım" dese, elbette sille-i azaba kendini müstehak eder.

Demek şu meşhud saltanat-ı insaniyet ve terakkiyât-ı beşeriye ve kemâlât-ı medeniyet, celb ile değil.. galebe ile değil.. cidâl ile değil belki ona onun zaafı için teshir edilmiş.. onun aczi için ona muavenet edilmiş.. onun fakrı için ona ihsan edilmiş onun cehli için ona ilham edilmiş.. onun ihtiyacı için ona ikram edilmiş.. ve o saltanatın sebebi, kuvvet ve iktidar-ı ilmî değil; belki şefkat ve re'fet-i rabbaniye ve rahmet ve hikmet-i ilâhiyedir ki, eşyayı ona teshir

---

1 İnsanın hizmetine verilen nimetlere kendi iktidarı ile ulaşamadığı halde bu nimetlere mazhar olmasının şükrü gerektirdiğine dair Bkz.: Zuhruf sûresi, 43/13; Hac sûresi, 22/36.

2 Bkz.: Kasas sûresi, 28/78; Zümer sûresi, 39/49.

etmiştir. Evet, bir gözsüz akrep ve ayaksız bir yılan gibi haşerâta mağlûb olan insana, bir küçük kurttan ipeği giydiren ve zehirli bir böcekten balı yediren; onun iktidarı değil, belki onun zaafının semeresi olan teshir-i rabbanî ve ikram-ı rahmânîdir.

Ey insan! Mâdem hakikat böyledir; gururu ve enaniyeti bırak.. ulûhiyetin dergâhında acz ve zaafını, istimdat lisanıyla; fakr ve hâcâtını, tazarrû ve dua lisanıyla ilân et.. ve abd olduğunu göster.. ve حَسْبُنَا اللّٰهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ[1] *de, yüksel!..*

Hem deme ki: "Ben hiçim, ne ehemmiyetim var ki bu kâinat bir Hakîm-i Mutlak tarafından kasdî olarak bana teshir edilsin, benden bir şükr-ü küllî istenilsin?"

Çünkü sen çendan, nefsin ve suretin itibarıyla hiç hükmündesin. Fakat vazife ve mertebe noktasında, sen şu haşmetli kâinatın dikkatli bir seyircisi.. şu hikmetli mevcudâtın belâgatlı bir lisân-ı nâtıkı.. ve şu kitab-ı âlemin anlayışlı bir mütalâacısı.. ve şu tesbih eden mahlûkatın hayretli bir nâzırı.. ve şu ibadet eden masnûâtın hürmetli bir ustabaşısı hükmündesin.

Evet ey insan! Sen, nebâtî cismâniyetin cihetiyle ve hayvanî nefsin itibarıyla; sagîr bir cüz', hakîr bir cüz'î, fakîr bir mahluk, zayıf bir hayvansın ki; bütün dehşetli mevcudât-ı seyyalenin dalgaları içinde çalkanıp gidiyorsun…

Fakat muhabbet-i ilâhiyenin ziyasını tazammun eden imanın nuruyla münevver olan İslâmiyet'in terbiyesiyle tekemmül edip; insaniyet cihetinde, abdiyetin içinde bir sultansın.. ve cüz'iyetin içinde bir küllîsin.. küçüklüğün içinde bir âlemsin.. ve hakaretin içinde öyle makamın büyük ve daire-i nezâretin geniş bir nâzırsın ki, diyebilirsin: "Benim Rabb-i Rahîm'im dünyayı bana bir hâne yaptı.. ay ve güneşi, o hâneme bir lâmba.. ve baharı, bir deste gül.. ve yazı, bir sofra-yı nimet.. ve hayvanı, bana hizmetkâr yaptı.. ve nebâtâtı, o hânemin zînetli levâzımâtı yapmıştır."

***Netice-i kelâm**: Sen eğer nefis ve şeytanı dinlersen, esfel-i sâfilîne düşersin. Eğer hak ve Kur'ân'ı dinlersen, âlâ-yı illiyyîne çıkar, kâinatın bir güzel takvimi olursun.*

---

[1] "Allah bize yeter. O ne güzel vekildir!" (Âl-i İmran sûresi, 3/173)

Beşinci Nükte

İnsan, şu dünyaya bir memur ve misafir olarak gönderilmiş, çok ehemmiyetli istidat ona verilmiş.. ve o istidâdâta göre ehemmiyetli vazifeler tevdi edilmiş.. ve insanı, o gayeye ve o vazifelere çalıştırmak için, şiddetli teşvikler ve dehşetli tehditler edilmiş.

Başka yerde izah ettiğimiz vazife-i insaniyetin ve ubûdiyetin esâsâtını şurada icmâl edeceğiz; tâ ki, "*Ahsen-i takvim*" sırrı anlaşılsın.

İşte insan, şu kâinata geldikten sonra "*iki cihet*" ile ubûdiyeti var: **Bir ciheti**; gâibâne bir surette bir ubûdiyeti, bir tefekkürü var. **Diğeri**; hâzırâne, muhatâba suretinde bir ubûdiyeti, bir münâcâtı vardır.

Birinci vecih şudur ki: Kâinatta görünen saltanat-ı rubûbiyeti, itaatkârâne tasdik edip kemâlâtına ve mehâsinine hayretkârâne nezâretidir.

•Sonra, esmâ-yı kudsiye-yi ilâhiyenin nukuşlarından ibaret olan bedî sanatları, birbirinin nazar-ı ibretlerine gösterip dellâllık ve ilâncılıktır.

•Sonra, her biri birer gizli hazine-i mâneviye hükmünde olan esmâ-yı rabbaniyenin cevherlerini idrâk terazisiyle tartmak, kalbin kıymetşinaslığı ile takdirkârâne kıymet vermektir.

•Sonra, kalem-i kudretin mektubâtı hükmünde olan mevcudât sayfalarını, arz ve semâ yapraklarını mütalâa edip hayretkârâne tefekkürdür.

•Sonra, şu mevcudâttaki zînetleri ve latîf sanatları istihsankârâne temâşâ etmekle onların Fâtır-ı Zülcemâl'inin marifetine muhabbet etmek ve onların Sâni-i Zülkemâl'inin huzuruna çıkmaya ve iltifâtına mazhar olmaya bir iştiyaktır.

İkinci Vecih: Huzur ve hitab makamıdır ki; eserden müessire geçer, görür ki: Bir Sâni-i Zülcelâl, kendi sanatının mucizeleri ile kendini tanıttırmak ve bildirmek ister. O da iman ile marifet ile mukabele eder.

•Sonra görür ki: Bir Rabb-i Rahîm, rahmetinin güzel meyveleriyle kendini sevdirmek ister. O da O'na hasr-ı muhabbetle, tahsis-i taabbüdle kendini O'na sevdirir.

•Sonra görüyor ki: Bir Mün'im-i Kerîm, maddî ve mânevî nimetlerin lezizleriyle onu perverde ediyor. O da ona mukabil; fiiliyle, hâliyle, kâliyle, hatta elinden gelse bütün hasseleri ile, cihâzâtı ile şükür ve hamd ü senâ eder.

•Sonra görüyor ki: Bir Celîl-i Cemîl, şu mevcudâtın aynalarında kibriyâ ve kemâlini ve celâl ve cemâlini izhar edip nazar-ı dikkati celbediyor. O da ona mukabil; "*Allahu Ekber, Sübhânallah*" deyip, mahviyet içinde hayret ve muhabbet ile secde eder.

•Sonra görüyor ki: Bir Ganiyy-i Mutlak, bir sehâvet-i mutlak içinde nihayetsiz servetini, hazinelerini gösteriyor. O da ona mukabil, ta'zim ve senâ içinde kemâl-i iftikar ile suâl eder ve ister.

•Sonra görüyor ki: O Fâtır-ı Zülcelâl, yeryüzünü bir sergi hükmünde yapmış. Bütün antika sanatlarını orada teşhir ediyor. O da ona mukabil: "*Mâşâallah*" diyerek takdir ile, "*Bârekâllah*" diyerek tahsin ile, "*Sübhânallah*" diyerek hayret ile, "*Allahu Ekber*" diyerek istihsan ile mukabele eder.

•Sonra görüyor ki: Bir Vâhid-i Ehad, şu kâinat sarayında taklid edilmez sikkeleriyle, ona mahsus hâtemleriyle, ona münhasır turralarıyla, ona has fermanlarıyla bütün mevcudâta damga-yı vahdet koyuyor ve tevhidin âyâtını nakşediyor.. ve âfâk-ı âlemin aktarında vahdâniyetin bayrağını dikiyor ve rubûbiyetini ilân ediyor. O da ona mukabil; tasdik ile, iman ile, tevhid ile, iz'an ile, şehâdet ile, ubûdiyet ile mukabele eder.

İşte bu çeşit ibâdât ve tefekkürâtla hakiki insan olur. Ahsen-i takvimde olduğunu gösterir. İmanın yümnüyle emanete lâyık, emin bir halife-i arz olur.

Ey ahsen-i takvimde yaratılan ve sû-i ihtiyârıyla esfel-i sâfilîn tarafına giden insan-ı gâfil! Beni dinle! Ben de senin gibi gençlik sarhoşluğuyla gaflet içinde dünyayı hoş ve güzel gördüğüm hâlde, gençlik sarhoşluğundan ihtiyarlık sabahında ayıldığım dakikada; o güzel zannettiğim, âhirete müteveccih olmayan dünyanın yüzünü nasıl çirkin gördüğümü ve âhirete bakan hakiki yüzünün ne kadar güzel olduğunu, On Yedinci Söz'ün İkinci Makam'ındaki iki levha-yı hakikate bak, sen de gör.

Birinci Levha: Ehl-i dalâlet gibi, fakat sarhoş olmadan gaflet perdesiyle eskiden gördüğüm ehl-i gaflet dünyasının hakikatini tasvir eder.

İkinci Levha: Ehl-i hidâyet ve huzûrun hakikat-i dünyalarına işaret eder. Eskiden ne tarzda yazılmış, o tarzda bıraktım. Şiire benzer, fakat şiir değillerdir.

سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَآ إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا ۟ إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ[1]

رَبِّ اشْرَحْ لِي صَدْرِي ۞ وَيَسِّرْ لِي أَمْرِي ۞ وَاحْلُلْ عُقْدَةً مِنْ لِسَانِي ۞ يَفْقَهُوا قَوْلِي[2]

اَللّٰهُمَّ صَلِّ عَلَى الذَّاتِ الْمُحَمَّدِيَّةِ اللَّطِيفَةِ الْأَحَدِيَّةِ شَمْسِ سَمَاءِ الْأَسْرَارِ وَمَظْهَرِ الْأَنْوَارِ وَمَرْكَزِ مَدَارِ الْجَلَالِ وَقُطْبِ فَلَكِ الْجَمَالِ. اَللّٰهُمَّ بِسِرِّهٖ لَدَيْكَ وَبِسَيْرِهٖ إِلَيْكَ اٰمِنْ خَوْفِي وَأَقِلْ عَثْرَتِي وَأَذْهِبْ حُزْنِي وَحِرْصِي. وَكُنْ لِي وَخُذْنِي إِلَيْكَ مِنِّي. وَارْزُقْنِي الْفَنَاءَ عَنِّي. وَلَا تَجْعَلْنِي مَفْتُونًا بِنَفْسِي مَحْجُوبًا بِحِسِّي. وَاكْشِفْ لِي عَنْ كُلِّ سِرٍّ مَكْتُومٍ يَا حَيُّ يَا قَيُّومُ يَا حَيُّ يَا قَيُّومُ يَا حَيُّ يَا قَيُّومُ! وَارْحَمْنِي وَارْحَمْ رُفَقَائِي وَارْحَمْ أَهْلَ الْإِيمَانِ وَالْقُرْاٰنِ، اٰمِينَ يَا أَرْحَمَ الرَّاحِمِينَ وَيَا أَكْرَمَ الْأَكْرَمِينَ[3]

وَاٰخِرُ دَعْوٰيهُمْ أَنِ الْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ[4]

---

1 "Sübhansın yâ Rab! Senin bize bildirdiğinden başka ne bilebiliriz ki? Her şeyi hakkıyla bilen, her şeyi hikmetle yapan sensin." (Bakara sûresi, 2/32)

2 "Yâ Rabbi, dedi, genişlet göğsümü, kolaylaştır işimi, çözüver şu dilimin bağını. Ta ki anlasınlar sözümü." (Tâhâ sûresi, 20/25-28).

3 Allahım! Sırlar semasının güneşi, nurların mazharı, celâl sıfatının merkezi ve cemâl sıfatı burcunun kutbu olan Muhammed'in *(sallallâhu aleyhi ve sellem)* biricik latîf zatına salât eyle. Allahım! Onun senin nezdindeki sırrı ve sana olan seyri için korkudan beni emin kıl, hatalarımı azalt, üzüntümü ve hırsımı gider. Yardımcım ol ve beni benden kurtarıp kendi yanına al. Faniliği benden gidermekle beni rızıklandır. Beni nefsime meftun, duygularıma karşı mahcub etme. Gizli olan her sırrı bana aç, ey Hayy ve Kayyum olan, ey Hayy ve Kayyum olan, ey Hayy ve Kayyum olan! Bana ve arkadaşlarıma, iman ve Kur'ân ehline merhamet eyle, ey merhametlilerin en merhametlisi ve ey kerem sahiplerinin en keremlisi olan Allah'ım, âmîn...

4 "Onların duaları 'Hamd âlemlerin Rabbi Allah'a mahsustur.' diye sona erer." (Yûnus sûresi, 10/10)

Yirmi Dördüncü Söz

.....

Beşinci Dal

Beşinci Dal'ın "*Beş Meyve*"si var.

Birinci Meyve

Ey nefis-perest nefsim ve ey dünya-perest arkadaşım! Muhabbet, şu kâinatın bir sebeb-i vücûdudur, hem şu kâinatın râbıtasıdır, hem şu kâinatın nurudur, hem hayatıdır. İnsan, kâinatın en câmi bir meyvesi olduğu için kâinatı istilâ edecek bir muhabbet o meyvenin çekirdeği olan kalbine dercedilmiştir. İşte, şöyle nihayetsiz bir muhabbete lâyık olacak, nihayetsiz bir kemâl sahibi olabilir.

İşte ey nefis ve ey arkadaş! İnsanın havfe ve muhabbete âlet olacak iki cihaz, fıtratında dercolunmuştur. Alâküllihâl o muhabbet ve havf, ya halka veya Hâlık'a müteveccih olacak. Hâlbuki halktan havf ise, elîm bir beliyyedir. Halka muhabbet dahi, belâlı bir musibettir. Çünkü sen öylelerden korkarsın ki, sana merhamet etmez veya senin istirhamını kabul etmez. Şu hâlde havf, elîm bir belâdır. Muhabbet ise; sevdiğin şey, ya seni tanımaz, "Allah'a ısmarladık" demeyip gider –gençliğin ve malın gibi– ya muhabbetin için seni tahkir eder. Görmüyor musun ki, mecâzî aşklarda yüzde doksan dokuzu, maşukundan şikâyet eder. Çünkü Samed aynası olan bâtın-ı kalb ile sanem-misal dünyevî mahbublara perestiş etmek, o mahbubların nazarında sakîldir ve istiskal eder, reddeder. Zira fıtrat, fıtrî ve lâyık olmayan şeyi reddeder, atar. (Şehevânî sevmekler bahsimizden hariçtir.) Demek, sevdiğin şeyler ya seni tanımıyor, ya seni tahkir ediyor, ya sana refakat etmiyor. Senin rağmına müfarakat ediyor. Mâdem öyledir, bu havf ve muhabbeti, öyle birisine tevcih et ki; senin havfın lezzetli bir tezellül olsun, muhabbetin, zilletsiz bir saadet olsun.

Evet Hâlık-ı Zülcelâl'inden havf etmek, O'nun rahmetinin şefkatine yol bulup iltica etmek demektir. Havf, bir kamçıdır; O'nun rahmetinin kucağına atar. Mâlûmdur ki; bir vâlide, meselâ bir yavruyu korkutup sinesine celbediyor. O korku o yavruya gayet lezzetlidir. Çünkü şefkat sinesine celbediyor. Hâlbuki, bütün vâlidelerin şefkatleri, rahmet-i ilâhiyenin bir lem'asıdır.[1] Demek, havfullahda bir azîm lezzet vardır. Mâdem havfullahın böyle lezzeti bulunsa, muhabbetullahta ne kadar nihayetsiz lezzet bulunduğu mâlûm olur. Hem Allah'tan havf eden, başkaların kasâvetli, belâlı havfından kurtulur. Hem Allah hesabına olduğu için mahlukata ettiği muhabbet dahi firaklı, elemli olmuyor.

Evet insan, evvela nefsini sever; sonra akâribini, sonra milletini, sonra zîhayat mahlûkları, sonra kâinatı, dünyayı sever. Bu dairelerin her birisine karşı alâkadardır. Onların lezzetleriyle mütelezziz ve elemleriyle müteellim olabilir. Hâlbuki şu hercümerc âlemde ve rüzgâr deveranında hiçbir şey kararında kalmadığından bîçâre kalb-i insan, her vakit yaralanıyor. Elleri yapıştığı şeylerle, o şeyler gidip ellerini paralıyor, belki koparıyor. Daima ızdırab içinde kalır, yahut gaflet ile sarhoş olur. Mâdem öyledir, ey nefis! Aklın varsa, bütün o muhabbetleri topla, hakiki sahibine ver, şu belâlardan kurtul! Şu nihayetsiz muhabbetler, nihayetsiz bir kemâl ve cemâl sahibine mahsustur. Ne vakit hakiki sahibine verdin, o vakit bütün eşyâyı O'nun nâmıyla ve O'nun aynası olduğu cihetle ızdırabsız sevebilirsin. Demek şu muhabbet, doğrudan doğruya kâinata sarf edilmemek gerektir. Yoksa muhabbet, en leziz bir nimet iken, en elîm bir nikmet olur.

Bir cihet kaldı ki, en mühimi de odur ki, ey nefis! Sen, muhabbetini kendi nefsine sarf ediyorsun. Sen, kendi nefsini kendine mâbud ve mahbub yapıyorsun. Her şeyi nefsine fedâ ediyorsun. Âdeta bir nevi rubûbiyet veriyorsun. Hâlbuki muhabbetin sebebi, ya kemâldir –zira kemâl zâtında sevilir– yahut menfaattir yahut lezzettir veyahut hayriyettir ya bunlar gibi bir sebep tahtında muhabbet edilir.

Şimdi ey nefis! Birkaç Söz'de kat'î isbat etmişiz ki, asıl mahiyetin; kusur, naks, fakr, aczden yoğrulmuştur ki –zulmet, karanlığın derecesi nisbetinde nurun parlaklığını gösterdiği gibi– zıddiyet itibarıyla sen, onlarla Fâtır-ı Zülcelâl'in kemâl, cemâl, kudret ve rahmetine aynadarlık ediyorsun.

Demek, ey nefis! Nefsine muhabbet değil, belki adavet etmelisin veyahut acımalısın veyahut mutmainne olduktan sonra şefkat etmelisin…

---

[1] Mahlukatta bulunan acıma hissinin; Cenâb-ı Hakk'ın yüz rahmetinden sadece birinin, bütün mahlukat arasında taksim edilmiş hâli olduğuna dair bkz.: Buhârî, *edeb* 19; Müslim, *tevbe* 17, 20, 21.

Eğer nefsini seversen –çünkü; senin nefsin lezzet ve menfaatin menşeidir, sen de lezzet ve menfaatin zevkine meftunsun– o zerre hükmünde olan lezzet ve menfaat-ı nefsiyeyi, nihayetsiz lezzet ve menfaatlere tercih etme! Yıldız böceği gibi olma! Çünkü o, bütün ahbabını ve sevdiği eşyayı karanlığın vahşetine gark eder, nefsinde bir lem'acık ile iktifa eder. Zira nefsî olan lezzet ve menfaatinle beraber bütün alâkadar olduğun ve bütün menfaatleriyle intifâ ettiğin ve saadetleriyle mesûd olduğun mevcudâtın ve bütün kâinatın menfaatleri, nimetleri, iltifâtına tabi bir Mahbub-u Ezelî'yi sevmekliğin lâzımdır. Tâ, hem kendinin, hem bütün onların saadetleriyle mütelezziz olasın. Hem Kemâl-i Mutlak'ın muhabbetinden aldığın nihayetsiz bir lezzeti alasın.

Zâten sana, sende, senin nefsine olan şedid muhabbetin, O'nun Zât'ına karşı muhabbet-i zâtiyedir ki; sen sû-i istîmal edip kendi zâtına sarf ediyorsun. Öyle ise, nefsindeki "*ene*"yi yırt, "*hüve*"yi göster. Ve kâinata dağınık bütün muhabbetlerin, O'nun esmâ ve sıfâtına karşı verilmiş bir muhabbettir. Sen sû-i istîmal etmişsin, cezasını da çekiyorsun. *Çünkü yerinde sarf olunmayan bir muhabbet-i gayrimeşrûanın cezası, merhametsiz bir musibettir.* Rahmânü'r-Rahîm ismiyle hûrilerle müzeyyen cennet gibi senin bütün arzularına câmi bir meskeni, senin cismânî hevesâtına ihzar eden ve sair esmâsıyla senin ruhun, kalbin, sırrın, aklın ve sair letâifin arzularını tatmin edecek ebedî ihsanatını o cennette sana müheyyâ eden ve her bir isminde mânevî çok hazine-i ihsan ve kerem bulunan bir Mahbub-u Ezelî'nin, elbette bir zerre muhabbeti, kâinata bedel olabilir. Kâinat O'nun bir cüz'î tecelli-i muhabbetine bedel olamaz. Öyle ise o Mahbub-u Ezelî'nin kendi Habib'ine söylettirdiği şu Fermân-ı Ezelî'yi dinle, ittiba et:

إِنْ كُنْتُمْ تُحِبُّونَ اللهَ فَاتَّبِعُونِي يُحْبِبْكُمُ اللهُ[1]

İkinci Meyve

Ey nefis! Ubûdiyet, mukaddime-i mükâfat-ı lâhika değil, belki netice-i nimet-i sâbıkadır. Evet biz ücretimizi almışız. Ona göre hizmetle ve ubûdiyetle muvazzafız.

Çünkü ey nefis! Hayr-ı mahz olan vücûdu sana giydiren Hâlık-ı Zülcelâl, sana iştihalı bir mide verdiğinden, Rezzâk ismiyle bütün mat'umatı bir sofrayı nimet içinde senin önüne koymuştur. Sonra sana hassasiyetli bir hayat

[1] "Ey insanlar, eğer Allah'ı seviyorsanız, gelin bana uyun ki Allah da sizi sevsin." (Âl-i İmran sûresi, 3/31).

verdiğinden, o hayat dahi bir mide gibi rızık ister. Göz, kulak gibi bütün duyguların, eller gibidir ki; rûy-u zemin kadar geniş bir sofra-yı nimeti, o ellerin önüne koymuştur. Sonra mânevî çok rızık ve nimetler isteyen insaniyeti sana verdiğinden, âlem-i mülk ve melekût gibi geniş bir sofra-yı nimet, o mide-i insaniyetin önüne ve aklın eli yetişecek nisbette sana açmıştır. Sonra nihayetsiz nimetleri isteyen ve hadsiz rahmetin meyveleriyle tegaddi eden ve insaniyet-i kübrâ olan İslâmiyet'i ve imanı sana verdiğinden, daire-i mümkinât ile beraber esmâ-yı hüsnâ ve sıfât-ı mukaddesenin dairesine şamil bir sofra-yı nimet ve saadet ve lezzet sana fethetmiştir. Sonra imanın bir nuru olan muhabbeti sana vermekle, gayr-i mütenâhî bir sofra-yı nimet ve saadet ve lezzet sana ihsan etmiştir. Yani, cismâniyetin itibarıyla küçük, zayıf, âciz, zelîl, mukayyed, mahdud bir cüz'sün. O'nun ihsanıyla cüz'î bir cüzden, küllî bir küll-i nurânî hükmüne geçtin. Zira hayatı sana vermekle, cüz'iyetten bir nevi külliyete ve insaniyeti vermekle hakiki külliyete.. ve İslâmiyet'i vermekle ulvî ve nuranî bir külliyete.. ve marifet ve muhabbeti vermekle muhit bir nura seni çıkarmış.

İşte ey nefis! Sen bu ücreti almışsın. Ubûdiyet gibi lezzetli, nimetli, rahatlı, hafif bir hizmetle mükellefsin. Hâlbuki, buna da tembellik ediyorsun. Eğer yarım yamalak yapsan da, güya eski ücretleri kâfi gelmiyormuş gibi, çok büyük şeyleri mütehakkimâne istiyorsun. Ve hem "Niçin duam kabul olmadı?" diye nazlanıyorsun. *Evet, senin hakkın naz değil, niyazdır. Cenâb-ı Hak, cenneti ve saadet-i ebediyeyi mahz-ı fazl ve keremiyle ihsan eder. Sen, daima rahmet ve keremine iltica et. O'na güven ve şu fermanı dinle:*

قُلْ بِفَضْلِ اللهِ وَبِرَحْمَتِهٖ فَبِذٰلِكَ فَلْيَفْرَحُوا هُوَ خَيْرٌ مِمَّا يَجْمَعُونَ[1]

Eğer desen: "Şu küllî, hadsiz nimetlere karşı, nasıl şu mahdut ve cüz'î şükrümle mukabele edebilirim?"

Elcevap: *Küllî bir niyetle, hadsiz bir îtikad ile...* Meselâ nasıl ki, bir adam beş kuruş kıymetinde bir hediye ile bir padişahın huzuruna girer ve görür ki, her biri milyonlara değer hediyeler, makbul adamlardan gelmiş, orada dizilmiş. Onun kalbine gelir: "Benim hediyem hiçtir, ne yapayım?" Birden der: "Ey seyyidim! Bütün şu kıymettar hediyeleri kendi namıma sana takdim ediyorum. Çünkü sen onlara lâyıksın. Eğer benim iktidarım olsaydı, bunların bir mislini sana hediye ederdim." İşte hiç ihtiyacı olmayan ve raiyetinin

[1] "De ki; Allah'ın lütfuyla, rahmetiyle, evet sadece bununla ferahlanın. Çünkü bu, onların dünya malı olarak topladıkları bütün şeylerden daha hayırlıdır." (Yûnus sûresi, 10/58).

derece-i sadakat ve hürmetlerine alâmet olarak hediyelerini kabul eden o pâdişah, o bîçârenin o büyük ve küllî niyetini ve arzusunu ve o güzel ve yüksek itikad liyâkatini, en büyük bir hediye gibi kabul eder. Aynen öyle de; âciz bir abd, namazında اَلتَّحِيَّاتُ لِلّٰهِ[1] der. Yani: *Bütün mahlukatın hayatlarıyla sana takdim ettikleri hediye-i ubûdiyetlerini, ben kendi hesabıma, umumunu sana takdim ediyorum. Eğer elimden gelseydi onlar kadar tahiyyeler sana takdim edecektim. Hem sen onlara, hem daha fazlasına lâyıksın.* İşte şu niyet ve itikad, pek geniş bir şükr-ü küllîdir. Nebâtatın tohumları ve çekirdekleri, onların niyetleridir.

Meselâ kavun, kalbinde nüveler suretinde bin niyet eder ki, "*Yâ Hâlıkım! Senin esmâ-yı hüsnânın nakışlarını yerin birçok yerlerinde ilân etmek isterim.*" Cenâb-ı Hak gelecek şeylerin nasıl geleceklerini bildiği için, onların niyetlerini bilfiil ibadet gibi kabul eder. "*Müminin niyeti, amelinden hayırlıdır.*"[2] Şu sırra işaret eder. Hem

سُبْحَانَكَ وَبِحَمْدِكَ عَدَدَ خَلْقِكَ وَرِضَاءَ نَفْسِكَ وَزِنَةَ عَرْشِكَ وَمِدَادَ كَلِمَاتِكَ وَنُسَبِّحُكَ بِجَمِيعِ تَسْبِيحَاتِ أَنْبِيَائِكَ وَأَوْلِيَائِكَ وَمَلٰئِكَتِكَ[3]

gibi hadsiz adetle tesbih etmenin hikmeti şu sırdan anlaşılır. Hem nasıl, bir zâbit, bütün neferâtının yekûn hizmetlerini kendi namına padişaha takdim eder. Öyle de, mahlûkata zâbitlik eden ve hayvanât ve nebatâta kumandanlık yapan ve mevcudât-ı arziyeye halifelik etmeye kabil olan ve kendi hususî âleminde kendini herkese vekil telâkki eden insan, إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ[4] der; bütün halkın ibadetlerini ve istiânelerini, kendi nâmına Mâbud-u Zülcelâl'e takdim eder.

Hem سُبْحَانَكَ بِجَمِيعِ تَسْبِيحَاتِ جَمِيعِ مَخْلُوقَاتِكَ وَبِأَلْسِنَةِ جَمِيعِ مَصْنُوعَاتِكَ[5] der, bütün mevcudâtı kendi hesabına söylettirir.

---

1 "Bütün tahiyyeler yani hayat sahibi varlıkların hayatlarıyla sundukları ibadetler, Allah'a mahsustur." (Buhârî, *ezân* 148; Müslim, *salât* 55; Tirmizî, *salât* 99)

2 et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* 6/185-186; el-Heysemî, *Mecmeu'z-zevâid* 1/61, 1/109; el-Beyhakî, *Şuabü'l-îmân* 5/343.

3 Mahlukatının sayısınca, zâtının hoşnutluğu, arşının ağırlığı, kelimelerinin mürekkebi miktarınca Sana hamd ederek Seni noksan sıfatlardan tenzih ederiz.[*1] Bütün peygamberlerinin, veli kullarının ve meleklerinin tesbihâtıyla Seni tesbih ederiz.

[*1] Bkz.: Müslim, *zikr* 79; Tirmizî, *deavât* 103; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 1/258.

4 "(Haydi öyleyse deyiniz): Yalnız Sana ibadet eder, yalnız senden medet umarız." (Fâtiha sûresi, 1/5)

5 Bütün mahlukatının tesbihâtları ve bütün masnûâtının dilleriyle Seni tesbih ederiz.

Hem [1] اَللّٰهُمَّ صَلِّ عَلٰى مُحَمَّدٍ بِعَدَدِ ذَرَّاتِ الْكَائِنَاتِ وَمُرَكَّبَاتِهَا der, her şey nâmına bir salavât getirir. Çünkü her şey, Nur-u Ahmedî *(aleyhisselâm)* ile alâkadardır. İşte tesbihâtta, salavâtlarda hadsiz adetlerin hikmetini anla.

Üçüncü Meyve

Ey nefis! Az bir ömürde hadsiz bir amel-i uhrevî istersen ve her bir dakika-yı ömrünü bir ömür kadar faydalı görmek istersen ve âdetini ibadete ve gafletini huzura kalbetmeyi seversen, sünnet-i seniyyeye ittiba et.

Çünkü bir muamele-i şer'iyeye tatbik-i amel ettiğin vakit; bir nevi huzur veriyor, bir nevi ibadet oluyor, uhrevî çok meyveler veriyor. Meselâ bir şeyi satın aldın; icab ve kabul-ü şer'iyeyi tatbik ettiğin dakikada, o âdi alışverişin bir ibadet hükmünü alır. O tahattur-u hükm-ü şer'î bir tasavvur-u vahiy verir.. o dahi, Şâri'i düşünmekle bir teveccüh-ü ilâhî verir.. o dahi, bir huzur verir. *Demek sünnet-i seniyyeye tatbik-i amel etmekle –bu fâni ömür– bâki meyveler verecek bir hayat-ı ebediyeye medâr olacak olan faydalar elde edilir.*

[2] فَاٰمِنُوا بِاللّٰهِ وَرَسُولِهِ النَّبِيِّ الْأُمِّيِّ الَّذِي يُؤْمِنُ بِاللّٰهِ وَكَلِمَاتِهِ وَاتَّبِعُوهُ لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ fermânını dinle. Şeriat ve sünnet-i seniyyenin ahkâmları içinde cilveleri intişar eden esmâ-yı hüsnânın her bir isminin feyz-i tecellisine bir mazhar-ı câmi olmaya çalış!..

Dördüncü Meyve

Ey nefis! Ehl-i dünyaya, hususan ehl-i sefâhete, hususan ehl-i küfre bakıp sûrî zînet ve aldatıcı gayrimeşrû lezzetlerine aldanıp taklid etme. Çünkü; sen onları taklid etsen, onlar gibi olamazsın. Pek çok sukut edeceksin. Hayvan dahi olamazsın. Çünkü; senin başındaki akıl, meş'um bir âlet olur. Senin başını daima dövecektir.

Meselâ nasıl ki; bir saray bulunsa, büyük bir dairesinde büyük bir elektrik lâmbası bulunur. O elektrikten teşa'ub etmiş ve onunla bağlı küçük küçük

---

1 Allah'ım! Kâinatın zerreleri ve onlardan meydana gelen varlıkların adedince Muhammed'e salât eyle.

2 "...Öyleyse siz de Allah'a ve O'nun bütün kelimelerine iman eden Nebiyyi Ümmi olan o Resûlüne inanın. O'na tâbi olun ki doğru yolu bulasınız." (A'râf sûresi, 7/158).

elektrikler, küçük menzillere taksim edilmiş. Şimdi birisi o büyük elektrik lâmbasının düğmesini çevirip ziyâyı kapatsa, bütün menziller derin bir karanlık içine ve bir vahşete düşer… Ve başka sarayda büyük elektrik lâmbasıyla merbut olmayan küçük elektrik lâmbaları, her menzilde bulunuyor. O saray sahibi büyük elektrik lâmbasının düğmesini çevirerek kapatsa, sair menzillerde ışıklar bulunabilir. Onunla işini görebilir, hırsızlar istifade edemezler…

İşte ey nefsim! Birinci saray, bir Müslümandır. Hazreti Peygamber *(aleyhissalâtü vesselâm)*, onun kalbinde o büyük elektrik lâmbasıdır. Eğer O'nu unutsa, –el-iyâzü billâh!– kalbinden O'nu çıkarsa, hiçbir peygamberi daha kabul edemez. Belki hiçbir kemâlâtın yeri ruhunda kalamaz. Hatta Rabbini de tanımaz. Mahiyetindeki bütün menziller ve latîfeler, karanlığa düşer ve kalbinde müthiş bir tahribat ve vahşet oluyor. Acaba bu tahribat ve vahşete mukabil hangi şeyi kazanıp ünsiyet edebilirsin! Hangi menfaati bulup o tahribat zararını onunla tâmir edersin! Hâlbuki ecnebiler, o ikinci saraya benzerler ki, Hazreti Peygamber *(aleyhissalâtü vesselâm)*'ın nurunu kalblerinden çıkarsalar da, kendilerince bazı nurlar kalabilir veya kalabilir zannederler.

Onların mânevî kemâlât-ı ahlâkiyelerine medâr olacak Hazreti Mûsâ ve İsa *(aleyhimesselâm)*'a bir nevi imanları ve Hâlık'larına bir çeşit îtikadları kalabilir.

Ey nefs-i emmâre! *Eğer desen: "Ben ecnebi değil, hayvan olmak isterim!" Sana kaç defa söylemiştim: Hayvan gibi olamazsın. Zira kafandaki akıl olduğu için; o akıl, geçmiş elemleri ve gelecek korkuları tokatıyla senin yüzüne, gözüne, başına çarparak dövüyor. Bir lezzet içinde bin elem katıyor. Hayvan ise, elemsiz güzel bir lezzet alır, zevkeder. Öyle ise, evvelâ aklını çıkar at, sonra hayvan ol. Hem* [1] كَالْأَنْعَامِ بَلْ هُمْ أَضَلُّ *sille-i te'dibini gör.*

Beşinci Meyve

Ey nefis! Mükerreren söylediğimiz gibi insan; şecere-i hilkatin meyvesi olduğundan, meyve gibi en uzak ve en câmi ve umuma bakar ve umumun cihetü'l-vahdetini içinde saklar bir kalb çekirdeğini taşıyan ve

[1] "…Hasılı onlar hayvanlar gibi, hatta onlardan da aşağıdırlar." (A'râf sûresi, 7/179; Furkan sûresi, 25/44).

yüzü kesrete, fenâya, dünyaya bakan bir mahlûktur. Ubûdiyet ise; onun yüzünü fenâdan bekâya, halktan Hakk'a, kesretten vahdete, müntehadan mebde'e çeviren bir hayt-ı vuslat, yahut mebde' ve müntehâ ortasında bir nokta-yı ittisaldir.

Nasıl ki, tohum olacak kıymettar bir meyve-i zîşuur; ağacın altındaki zîruhlara baksa, güzelliğine güvense, kendini onların ellerine atsa veya gaflet edip düşse; onların ellerine düşecek, parçalanacak, âdi bir tek meyve gibi zayi olacak. Eğer o meyve, nokta-yı istinadını bulsa, içindeki çekirdek; bütün ağacın cihetü'l-vahdetini tutmakla beraber ağacın bekâsına ve hakikatinin devamına vasıta olacağını düşünebilse, o vakit o tek meyve içinde bir tek çekirdek, bir hakikat-i külliye-i daimeye, bir ömr-ü bâki içinde mazhar oluyor.

Öyle de insan, eğer kesrete dalıp kâinat içinde boğulup dünyanın muhabbetiyle sersem olarak fânilerin tebessümlerine aldansa, onların kucaklarına atılsa, elbette nihayetsiz bir hasârete düşer. Hem fenâ, hem fâni, hem ademe düşer. Hem mânen kendini idam eder. Eğer lisân-ı Kur'ân'dan kalb kulağıyla iman derslerini işitip başını kaldırsa, vahdete müteveccih olsa, ubûdiyetin miracıyla arş-ı kemâlâta çıkabilir. Bâki bir insan olur.

Ey nefsim! Mâdem hakikat böyledir ve mâdem Millet-i İbrahimiye'densin (aleyhisselâm) İbrahimvârî [1] *لَآ أُحِبُّ الْاٰفِلِينَ de ve Mahbubu Bâki'ye yüzünü çevir ve benim gibi şöyle ağla...*

(Buradaki Farisî beyitler, On Yedinci Söz'ün İkinci Makamı'nda yazılmakla burada yazılmamıştır.)

1 "Ben öyle sönüp batanları Tanrı diye sevmem." (En'âm sûresi, 6/76).

Yirmi Beşinci Söz

.....

(Birinci Şûle'nin Üçüncü Şuâ'ından)

İkinci Cilve

Kur'ân'ın şebâbetidir.

Her asırda taze nâzil oluyor gibi tazeliğini, gençliğini muhafaza ediyor. Evet Kur'ân, bir hutbe-i ezeliye olarak umum asırlardaki umum tabakat-ı beşeriyeye birden hitab ettiği için öyle daimî bir şebâbeti bulunmak lâzımdır. Hem de öyle görülmüş ve görünüyor. Hatta efkârca muhtelif ve istidatça mütebayin asırlardan her asra göre güya o asra mahsus gibi bakar, baktırır ve ders verir. Beşerin âsâr ve kanunları, beşer gibi ihtiyar oluyor, değişiyor, tebdil ediliyor. Fakat Kur'ân'ın hükümleri ve kanunları, o kadar sâbit ve râsihtir ki, asırlar geçtikçe daha ziyade kuvvetini gösteriyor. Evet, en ziyade kendine güvenen ve Kur'ân'ın sözlerine karşı kulağını kapayan şu asr-ı hâzır ve şu asrın ehl-i kitab insanları Kur'ân'ın يَا أَهْلَ الْكِتَابِ.. يَا أَهْلَ الْكِتَابِ[1] hitab-ı mürşidânesine o kadar muhtaçtır ki, güya o hitab doğrudan doğruya şu asra müteveccihtir ve يَا أَهْلَ الْمَكْتَبِ[2] lafzı يَا أَهْلَ الْكِتَابِ mânâsını dahi tazammun eder. Bütün şiddetiyle, bütün tazeliğiyle, bütün şebâbetiyle تَعَالَوْا يَا أَهْلَ الْكِتَابِ إِلٰى كَلِمَةٍ سَوَاءٍ بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمْ[3] sayhasını âlemin aktarına savuruyor.

Meselâ şahıslar, cemaatler, muârazasından âciz kaldıkları Kur'ân'a karşı; bütün nev-i beşerin ve belki cinnîlerin de netice-i efkârları olan medeniyet-i

---

1 "Ey Ehl-i Kitap!" (Âl-i İmran sûresi, 3/64, 65, 70, 71, 98, 99; Nisâ sûresi, 4/171; Mâide sûresi, 5/59, 68,77).

2 Ey Ehl-i Mektep!

3 "Ey Ehl-i Kitap, bizimle sizin aramızda birleşeceğimiz, müşterek ve âdil şu sözde karar kılalım…" (Âl-i İmran sûresi, 3/64).

hâzıra, Kur'ân'a karşı muâraza vaziyetini almıştır. İ'câz-ı Kur'ân'a karşı, sihirleriyle muâraza ediyor. Şimdi, şu müthiş yeni muârazacıya karşı i'câz-ı Kur'ân'ı, قُلْ لَئِنِ اجْتَمَعَتِ الْإِنْسُ وَالْجِنُّ[1] âyetinin dâvasını isbat etmek için medeniyetin muâraza suretiyle vaz'ettiği esâsâtı ve desâtirini, esâsât-ı Kur'âniye ile karşılaştıracağız.

•***Birinci derecede***: Birinci Söz'den tâ Yirmi Beşinci Söz'e kadar olan müvazeneler ve mizanlar ve o Sözler'in hakikatleri ve başları olan âyetler, iki kere iki dört eder derecesinde medeniyete karşı Kur'ân'ın i'câzını ve galebesini isbat eder.

•***İkinci derecede***: On İkinci Söz'de isbat edildiği gibi, bir kısım düsturlarını hülâsa etmektir.

İşte medeniyet-i hâzıra, felsefesiyle hayat-ı içtimaiye-i beşeriyede noktayı istinadı "kuvvet" kabul eder. Hedefi "menfaat" bilir. Düstur-u hayatı "cidâl" tanır. Cemaatlerin râbıtasını "unsuriyet ve menfî milliyet" bilir. Gayesi, hevesât-ı nefsâniyeyi tatmin ve hâcât-ı beşeriyeyi tezyid etmek için bazı "lehviyât"tır. Hâlbuki kuvvetin şe'ni, tecâvüzdür.. menfaatin şe'ni, her arzuya kâfi gelmediğinden üstünde boğuşmaktır.. düstur-u cidâlin şe'ni, çarpışmaktır.. unsuriyetin şe'ni, başkasını yutmakla beslenmek olduğundan tecâvüzdür. İşte şu medeniyetin şu düsturlarındandır ki, bütün mehâsiniyle beraber beşerin yüzde ancak yirmisine bir nevi sûrî saadet verip seksenini rahatsızlığa, sefâlete atmıştır.

Amma hikmet-i Kur'âniye ise; nokta-yı istinadı, kuvvet yerine "hakk"ı kabul eder. Gayede, menfaat yerine "fazilet ve rıza-yı ilâhî"yi kabul eder. Hayatta, düstur-u cidâl yerine "düstur-u teâvün"ü esâs tutar. Cemaatlerin râbıtalarında, unsuriyet ve milliyet yerine "râbıta-yı dinî ve sınıfî ve vatanî" kabûl eder. Gâyâtı; "Hevesât-ı nefsâniyenin nâmeşrû tecavüzâtına sed çekip ruhu, maâliyâta teşvik ve hissiyât-ı ulviyesini tatmin etmektir ve insanı, kemâlât-ı insaniyeye sevk edip insan etmektir." Hakkın şe'ni ise, ittifaktır.. faziletin şe'ni, tesanüddür.. teâvünün şe'ni, birbirinin imdadına yetişmektir.. dinin şe'ni uhuvvettir, incizaptır. Nefs-i emmâreyi gemlemekle bağlamak, kamçılamakla serbest bırakmanın şe'ni, saadet-i dâreyndir. İşte medeniyet-i hâzıra, edyân-ı sâbıka-yı semâviyeden, bâhusus Kur'ân'ın irşâdatından aldığı mehâsinle beraber, Kur'ân'a karşı böyle hakikat nazarında mağlub düşmüştür.

---

1 "De ki: Yemin ederim! Eğer insanlar ve cinler bir araya toplansalar..." (İsrâ sûresi, 17/88).

•***Üçüncü derece***: Binler mesâilinden yalnız numûne olarak üç-dört meseleyi göstereceğiz. Evet, *Kur'ân'ın düsturları, kanunları, ezelden geldiğinden ebede gidecektir. Medeniyetin kanunları gibi ihtiyar olup ölüme mahkûm değildir. Daima gençtir, kuvvetlidir.* Meselâ medeniyetin bütün cem'iyât-ı hayriyeleri ile bütün cebbârâne şedid inzibat ve nizamâtlarıyla bütün ahlâkî terbiyegâhlarıyla Kur'ân-ı Hakîm'in iki meselesine karşı muâraza edemeyip mağlub düşmüşlerdir. Meselâ:

وَأَقِيمُوا الصَّلٰوةَ وَاٰتُوا الزَّكٰوةَ[1] ، وَأَحَلَّ اللهُ الْبَيْعَ وَحَرَّمَ الرِّبٰوا[2]

Kur'ân'ın bu galebe-i i'câzkârânesini bir mukaddime ile beyan edeceğiz. Şöyle ki:

•İşârâtü'l-İ'câz'da isbat edildiği gibi bütün ihtilâlât-ı beşeriyenin madeni, bir kelime olduğu gibi; bütün ahlâk-ı seyyienin menbaı dahi, bir kelimedir.

Birinci kelime: Ben tok olayım, başkası açlıktan ölse bana ne!

İkinci kelime: Sen çalış, ben yiyeyim!

Evet hayat-ı içtimaiye-i beşeriyede havâs ve avâm, yani zenginler ve fakirler, muvâzeneleriyle rahatla yaşarlar. O muvâzenenin esâsı ise; havas tabakasında merhamet ve şefkat, aşağısında hürmet ve itaattir. Şimdi birinci kelime; havâs tabakasını zulme, ahlâksızlığa, merhametsizliğe sevk etmiştir. İkinci kelime; avâmı kine, hasede, mübârezeye sevk edip rahat-ı beşeriyeyi birkaç asırdır selbettiği gibi; şu asırda sa'y, sermaye ile mubâreze neticesi herkesçe mâlûm olan Avrupa hâdisat-ı azîmesi meydana geldi.

İşte medeniyet, bütün cem'iyât-ı hayriye ile ve ahlâkî mektebleriyle ve şedid inzibat ve nizamâtıyla beşerin o iki tabakasını musalaha edemediği gibi, hayat-ı beşerin iki müthiş yarasını tedâvi edememiştir. Kur'ân, birinci kelimeyi esasından "*vücub-u zekât*" ile kal'eder, tedâvi eder. İkinci kelimenin esasını "*hurmet-i ribâ*" ile kal'edip tedâvi eder. *Evet, âyet-i Kur'âniye âlem kapısında durup ribâya "Yasaktır!" der. "Kavga kapısını kapamak için banka (ribâ) kapısını kapayınız!" diyerek insanlara ferman eder. Şâkirdlerine "Girmeyiniz!" emreder.*

•***İkinci Esâs***: *Medeniyet, taaddüd-ü ezvâcı kabul etmiyor.* Kur'ân'ın o hükmünü, kendine muhalif-i hikmet ve maslahat-ı beşeriyeye münafî telâkki

---

1 "Namazı hakkıyla eda edin, zekâtı verin..." (Bakara sûresi, 2/43, 83, 110; Nisâ sûresi, 4/77; Nûr sûresi, 24/56; Müzzemmil sûresi, 73/20).

2 "Allah, alış-verişi mübah; faizi ise haram kılmıştır." (Bakara sûresi, 2/275).

eder. Evet, eğer izdivacdaki hikmet, yalnız kaza-yı şehvet olsa, taaddüd –bilakis– olmalı. Hâlbuki, hatta bütün hayvanâtın şehâdetiyle ve izdivac eden nebatâtın tasdikiyle sabittir ki; izdivacın hikmeti ve gayesi, tenasüldür. Kaza-yı şehvet lezzeti ise, o vazifeyi gördürmek için rahmet tarafından verilen bir ücret-i cüz'iyedir. Mâdem hikmeten, hakikaten, izdivac nesil içindir, nev'in bekâsı içindir. Elbette, bir senede yalnız bir defa tevellüde kâbil ve ayın yalnız yarısında kâbil-i telâkkuh olan ve elli senede yeise düşen bir kadın, ekseri vakitte tâ yüz seneye kadar kabil-i telkîh bir erkeğe kâfi gelmediğinden, medeniyet pek çok fahişehâneleri kabul etmeye mecburdur.

◆***Üçüncü Esâs***: Muhakemesiz medeniyet; Kur'ân, kadına sülüs verdiği için,[1] âyeti tenkid eder. Hâlbuki hayat-ı içtimaiyede ekser ahkâm, ekseriyet itibarıyla olduğundan; ekseriyet itibarıyla bir kadın, kendini himâye edecek birisini bulur. Erkek ise, ona yük olacak ve nafakasını ona bırakacak birisiyle teşrik-i mesâî etmeye mecbur olur. İşte bu surette bir kadın, pederinden yarısını alsa, kocası noksaniyetini temin eder. Erkek, pederinden iki parça alsa, bir parçasını tezevvüc ettiği kadının idaresine verecek.. kız kardeşine müsavi gelir. İşte adâlet-i Kur'âniye böyle iktiza eder, böyle hükmetmiştir.[2(Hâşiye)]

◆***Dördüncü Esâs***: Sanem-perestliği şiddetle Kur'ân men ettiği gibi, sanem-perestliğin bir nevi taklidi olan suret-perestliği de men eder. Medeniyet ise, suretleri kendi mehâsininden sayıp Kur'ân'a muâraza etmek istemiş. Hâlbuki gölgeli-gölgesiz suretler, ya bir zulm-ü mütehaccir veya bir riyâ-yı mütecessid veya bir heves-i mütecessimdir ki; beşeri, zulme ve riyâya ve hevâya, hevesi kamçılayıp teşvik eder. Hem Kur'ân, merhameten, kadınların hürmetini muhafaza için, hayâ perdesini takmasını emreder.[3] Tâ hevesât-ı rezilenin ayağı altında o şefkat madenleri zillet çekmesinler. Âlet-i hevesât, ehemmiyetsiz bir metâ hükmüne geçmesinler.[4(Hâşiye)] Medeniyet ise, kadınları yuvalarından

---

1 Bkz.: "Erkeğin hakkı, kadının hissesinin iki mislidir." (Nisâ sûresi, 4/11).

2 (Hâşiye) Mahkemeye karşı ve mahkemeyi susturan lâyiha-yı temyizin müdafaatından bir parçadır. Bu makama hâşiye olmuş:

"…Ben de adliyenin mahkemesine derim ki: Bin üç yüz elli senede ve her asırda üç yüz elli milyon insanların hayat-ı içtimaiyesinde en kudsî ve hakikatli bir düstur-u ilâhîyi, üç yüz elli bin tefsirin tasdiklerine ve ittifaklarına istinâden ve bin üç yüz elli sene zarfında geçmiş ecdadımızın itikadlarına iktidâen tefsir eden bir adamı mahkûm eden haksız bir kararı, elbette rûy-u zeminde adâlet varsa, o kararı red ve bu hükmü nakzedecektir."

3 Bkz.: Nûr sûresi, 24/31; Ahzâb sûresi, 33/59.

4 (Hâşiye) Tesettür-ü nisvan hakkında Otuz Birinci Mektub'un Yirmi Dördüncü Lem'ası, gayet kat'î bir surette isbat etmiştir ki: "*Tesettür, kadınlar için fıtrîdir. Ref-i tesettür, fıtrata münafîdir.*"

çıkarıp, perdelerini yırtıp, beşeri de baştan çıkarmıştır. Hâlbuki aile hayatı, kadın-erkek mabeyninde mütekabil hürmet ve muhabbetle devam eder. Hâlbuki açık-saçıklık, samimî hürmet ve muhabbeti izale edip ailevî hayatı zehirlemiştir. Hususan suret-perestlik; ahlâkı, fenâ hâlde sarstığı ve sukut-u ruha sebebiyet verdiği şununla anlaşılır: Nasıl ki, merhume ve rahmete muhtaç bir güzel kadın cenazesine nazar-ı şehvet ve hevesle bakmak, ne kadar ahlâkı tahrip eder. Öyle de, ölmüş kadınların suretlerine veyahut sağ kadınların küçük cenazeleri hükmünde olan suretlerine heves-perverâne bakmak, derinden derine hissiyât-ı ulviye-i insaniyeyi sarsar, tahrip eder.

İşte şu üç misal gibi binler mesâil-i Kur'âniye'nin her birisi, saadet-i beşeriyeyi dünyada temine hizmet etmekle beraber hayat-ı ebediyesine de hizmet eder. Sair meseleleri mezkûr meselelere kıyas edebilirsin.

Nasıl medeniyet-i hâzıra, Kur'ân'ın hayat-ı içtimaiye-i beşere ait olan düsturlarına karşı mağlub olup Kur'ân'ın i'câz-ı mânevîsine karşı hakikat noktasında iflas eder. Öyle de, medeniyetin ruhu olan felsefe-i Avrupa ve hikmet-i beşeriyeyi, hikmet-i Kur'ân'la yirmi beş adet Sözler'de, mizanlarla iki hikmetin muvâzenesinde; hikmet-i felsefiye, âcize ve hikmet-i Kur'âniye'nin, mucize olduğu kat'iyetle isbat edilmiştir. Nasıl ki On İkinci ve On Üçüncü Söz'lerde, hikmet-i felsefiyenin aczi ve iflası; ve hikmet-i Kur'âniye'nin i'câzı ve gınası isbat edilmiştir, müracaat edebilirsin.

Hem nasıl medeniyet-i hâzıra, hikmet-i Kur'ân'ın ilmî ve amelî i'câzına karşı mağlub oluyor. Öyle de medeniyetin edebiyat ve belâgatı da, Kur'ân'ın edeb ve belâgatına karşı nisbeti; öksüz bir yetimin muzlim bir hüzün ile ümitsiz ağlayışı, hem süflî bir vaziyette sarhoş bir ayyaşın velvele-i gınâsının (şarkı demektir) nisbeti ile.. ulvî bir âşıkın muvakkat bir iftiraktan müştâkâne, ümidkârâne bir hüzün ile gınâsı (şarkısı); hem zafer veya harbe ve ulvî fedâkârlıklara sevk etmek için teşvikkârâne kasâid-i vataniyeye nisbeti gibidir. Çünkü edeb ve belâgat, tesir-i üslûp itibarıyla ya hüzün verir, ya neşe verir.

Hüzün ise, iki kısımdır: Ya fakdü'l-ahbaptan gelir, yani ahbapsızlıktan, sahibsizlikten gelen karanlıklı bir hüzündür ki; dalâlet-âlûd, tabiat-perest, gafletpîşe olan medeniyetin edebiyatının verdiği hüzündür. İkinci hüzün, firaku'l-ahbaptan gelir, yani ahbab var, firakında müştâkâne bir hüzün verir. İşte şu hüzün; hidâyet-edâ, nur-efşan Kur'ân'ın verdiği hüzündür.

Amma neşe ise, o da iki kısımdır: Birisi; nefsi, hevesâtına teşvik eder. O da tiyatrocu, sinemacı, romancı medeniyetin edebiyatının şe'nidir. İkinci neşe;

nefsi susturup ruhu, kalbi, aklı, sırrı maâliyâta, vatan-ı aslîlerine, makarr-ı ebedîlerine, ahbab-ı uhrevîlerine yetişmek için latîf ve edepli mâsumâne bir teşviktir ki, o da cennet ve saadet-i ebediyeye ve rü'yet-i cemâlullaha beşeri sevk eden ve şevke getiren Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan'ın verdiği neşedir. İşte:

قُلْ لَئِنِ اجْتَمَعَتِ الْإِنْسُ وَالْجِنُّ عَلٰى أَنْ يَأْتُوا بِمِثْلِ هٰذَا الْقُرْاٰنِ لَا يَأْتُونَ بِمِثْلِهٖ
وَلَوْ كَانَ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ ظَهِيرًا[1]

ifade ettiği azîm mânâ ve büyük hakikat, kâsıru'l-fehm olanlarca ve dikkatsizlikle mübalağalı bir belâgat için muhal bir suret zannediliyor. Hâşâ! Mübalağa değil, muhal bir suret değil, ayn-ı hakikat bir belâgat ve mümkün ve vâki surettedir.

O suretin bir vechi şudur ki: Yani, Kur'ân'dan tereşşuh etmeyen ve Kur'ân'ın malı olmayan ins ve cinnin bütün güzel sözleri toplansa, Kur'ân'ı tanzir edemez, demektir. Hem edememiş ki, gösterilmiyor.

İkinci vecih şudur ki: Cin ve insin hatta şeytanların netice-i efkârları ve muhassala-yı mesâîleri olan medeniyet ve hikmet-i felsefe ve edebiyat-ı ecnebiye, Kur'ân'ın ahkâm ve hikmet ve belâgatına karşı âciz derekesindedirler, demektir. Nasıl da numûnesini gösterdik.

.....

1 "De ki: Yemin ederim! Eğer insanlar ve cinler, bu Kur'ân'ın benzerini yapmak için bir araya toplansalar, hatta birbirlerine destek olup güçlerini birleştirseler bile, yine de onun gibi bir kitap meydana getiremezler." (İsrâ sûresi, 17/88).

On Birinci Şuâ

.....

(Meyve Risalesi'nden Emirdağ Çiçeği)

Onuncu Meseleye Bir Hâtime Olarak İki Hâşiye

Birincisi

Bundan on iki sene evvel[1](Hâşiye) işittim ki; en dehşetli ve muannid bir zındık, Kur'ân'a karşı sû-i kasdını tercümesiyle yapmaya başlamış ve demiş ki: "Kur'ân tercüme edilsin, ta ne mal olduğu bilinsin." Yani, 'lüzumsuz tekrarâtı herkes görsün ve tercümesi onun yerinde okunsun' diye dehşetli bir plân çevirmiş.

Fakat Risale-i Nur'un cerhedilmez hüccetleri kat'î isbat etmiş ki, Kur'ân'ın hakikî tercümesi kabil değil.. ve lisân-ı nahvî olan lisân-ı Arabî yerinde Kur'ân'ın meziyetlerini ve nüktelerini başka lisan muhafaza edemez.. ve her bir harfi, on adetten bine kadar sevap veren kelimât-ı Kur'âniye'nin mucizâne ve cemiyetli tabirlerinin yerini, beşerin âdi ve cüz'î tercümeleri tutamaz.. onun yerinde câmilerde okunmaz diye Risale-i Nur, her tarafta intişarıyla o dehşetli plânı akîm bıraktı.

Fakat o zındıktan ders alan münafıklar, yine şeytan hesabına Kur'ân güneşini üflemekle söndürmeye ahmak çocuklar gibi ahmakâne ve divânecesine çalışmaları sebebiyle bana gayet sıkı ve sıkıcı ve sıkıntılı bir hâlette bu Onuncu Mesele yazdırıldı, tahmin ediyorum. Başkalar ile görüşemediğim için hakikat-i hâli bilmiyorum.

---

1 (Hâşiye) Bu risalenin telifinden.

İkinci Hâşiye

Denizli hapsinden tahliyemizden sonra meşhur Şehir Oteli'nin yüksek katında oturmuştum. Karşımda güzel bahçelerde kesretli kavak ağaçları birer halka-yı zikir tarzında gayet latîf, tatlı bir surette hem kendileri, hem dalları, hem yaprakları, havanın dokunmasıyla cezbedârâne ve cazibekârâne hareketle raksları, kardeşlerimin mufârakatlarından ve yalnız kaldığımdan hüzünlü ve gamlı kalbime ilişti. Birden güz ve kış mevsimi hatıra geldi ve bana bir gaflet bastı. Ben, o kemâl-i neşe ile cilvelenen o nâzenin kavaklara ve zîhayatlara o kadar acıdım ki gözlerim yaş ile doldu. Kâinatın süslü perdesi altındaki ademleri, firakları ihtar ve ihsasıyla kâinat dolusu firakların, zevallerin hüzünleri başıma toplandı. Birden hakikat-i Muhammediye'nin *(aleyhissalâtü vesselâm)* getirdiği nur, imdada yetişti. O hadsiz hüzünleri ve gamları, sürurlara çevirdi. Hatta o nurun, herkes ve her ehl-i iman gibi benim hakkımda milyon feyzinden yalnız o vakitte, o vaziyete temas eden imdat ve tesellisi için Zât-ı Muhammediye'ye *(aleyhissalâtü vesselâm)* karşı ebediyen minnettar oldum. Şöyle ki:

Ol nazar-ı gaflet, o mübarek nâzeninleri vazifesiz, neticesiz, bir mevsimde görünüp hareketleri neşeden değil; belki, güya ademden ve firaktan titreyerek hiçliğe düştüklerini göstermekle herkes gibi bendeki aşk-ı bekâ ve hubb-u mehâsin ve şefkat-i cinsiye ve hayatiyeye medar olan damarlarıma o derece dokundu ki; böyle dünyayı bir mânevî cehenneme ve aklı bir tâzip âletine çevirdiği sırada, Muhammed *(aleyhissalâtü vesselâm)*'ın beşere hediye getirdiği nur, perdeyi kaldırdı.. idam, adem, hiçlik, vazifesizlik, abes, firak yerlerinde o kavakların her birinin yaprakları adedince hikmetleri ve manaları ve –Risale-i Nur'da isbat edildiği gibi– üç kısma ayrılan neticeleri ve vazifeleri var, diye gösterdi.

Birinci kısım, Sâni-i Zülcelâl'in esmâsına bakar. Meselâ, nasıl bir usta harika bir makineyi yapsa herkes, o zâta "Mâşâallah, bârekâllah!" deyip alkışlar. Öyle de o makine dahi, ondan maksut neticeleri tam tamına göstermesiyle, lisân-ı hâliyle ustasını tebrik eder, alkışlar. Her zîhayat ve her şey böyle bir makinedir, ustasını tebriklerle alkışlar.

İkinci kısım hikmetleri ise, zîhayatın ve zîşuûrun nazarlarına bakar. Onlara şirin bir mütalâagâh, birer kitab-ı mârifet olur. Manalarını zîşuûrun zihinlerinde ve suretlerini kuvve-i hâfızalarında ve elvâh-ı misâliyede ve âlem-i gaybın defterlerinde daire-i vücûdda bırakıp sonra âlem-i şehadeti terk eder,

âlem-i gayba çekilir. Demek surî bir vücûdu bırakır, mânevî ve gaybî ve ilmî çok vücûdları kazanır.

Evet, madem Allah var ve ilmi, ihata eder; elbette adem, idam, hiçlik, mahv, fena hakikat noktasında ehl-i imanın dünyasında yoktur ve kâfirlerin dünyaları ademle, firakla, hiçlikle, fânîlikle doludur.

İşte bu hakikati, umumun lisanında gezen bu gelen darb-ı mesel ders verip, der: *"Kimin için Allah var, ona her şey var ve kimin için yoksa her şey ona yoktur, hiçtir."*[1]

Elhâsıl: *Nasıl ki iman, ölüm vaktinde insanı idam-ı ebedîden kurtarıyor; öyle de herkesin hususî dünyasını dahi idamdan ve hiçlik karanlıklarından kurtarıyor. Ve küfür ise hususan küfr-ü mutlak olsa hem o insanı, hem hususî dünyasını ölümle idam edip mânevî cehennem zulmetlerine atar. Hayatının lezzetlerini acı zehirlere çevirir. Hayat-ı dünyeviyeyi âhiretine tercih edenlerin kulakları çınlasın. Gelsinler, buna ya bir çare bulsunlar veya imana girsinler. Bu dehşetli hasârâttan kurtulsunlar!..*

سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَآ إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَاۖ إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ[2]

Duanıza çok muhtaç ve size çok müştak kardeşiniz

Said Nursî

.....

1 Bkz.: Ebu'l-Abbas el-Mukri', *Nefhu't-tayyib* 4/504.

2 "Sübhansın yâ Rab! Senin bize bildirdiğinden başka ne bilebiliriz ki? Her şeyi hakkıyla bilen, her şeyi hikmetle yapan sensin." (Bakara sûresi, 2/32)

Yirmi Altıncı Söz

.....

Üçüncü Mebhas

.....

Eğer desen: "Kader bizi böyle bağlamış, hürriyetimizi selbetmiştir. İnbisat ve cevelâna müştak olan kalb ve ruh için kadere iman bir ağırlık, bir sıkıntı vermiyor mu?"

Elcevap: Kat'â ve aslâ!.. Sıkıntı vermediği gibi, nihayetsiz bir hiffet, bir rahatlık ve ravh u reyhanı veren ve emn ü emanı temin eden bir sürûr, bir nur veriyor. Çünkü insan kadere iman etmezse, küçük bir dairede cüz'î bir serbestiyet, muvakkat bir hürriyet içinde, dünya kadar ağır bir yükü, bîçâre ruhun omuzunda taşımaya mecburdur. Çünkü insan bütün kâinatla alâkadardır. Nihayetsiz makâsıd ve metâlibi var. Kudreti, irâdesi, hürriyeti milyondan birisine kâfi gelmediği için, çektiği mânevî sıkıntı ağırlığı, ne kadar müthiş ve muvahhiş olduğu anlaşılır. İşte kadere iman, bütün o ağırlığı kaderin sefinesine atar, kemâl-i rahat ile ruh ve kalbin kemâl-i hürriyetiyle kemâlâtında serbest cevelânına meydan veriyor. Yalnız nefs-i emmârenin cüz'î hürriyetini selbeder ve firavuniyetini ve rubûbiyetini ve keyfemâyeşâ hareketini kırar. Kadere iman o kadar lezzetli, saadetlidir ki, târif edilmez. Yalnız şu temsil ile o lezzete ve o saadete bir işaret edeceğiz. Şöyle ki:

İki adam, bir padişahın payitahtına giderler. O padişahın mahall-i garâib olan has sarayına girerler. Biri, padişahı bilmez; o yerde gâsıbâne, sârıkane tavattun etmek ister. Fakat o bahçe, o sarayın iktiza ettikleri idare ve tedbir ve vâridât ve makinelerini işlettirmek ve garib hayvanâtın erzakını vermek gibi zahmetli külfetleri görür, mütemadiyen ızdırab çeker. O cennet gibi bahçe, başına bir cehennem gibi oluyor. Her şeye acıyor, idare edemiyor. Teessüfle vaktini geçirir. Sonra da o hırsız edepsiz adam, te'dib suretiyle hapse atılır.

İkinci adam, padişahı tanır, padişaha kendini misafir bilir. Bütün o bahçede, o sarayda olan işler, bir nizam-ı kanunla cereyan ettiğini, her şey bir programla kemâl-i sühuletle işlediğini itikad eder. Zahmet ve külfetleri, padişahın kanununa bırakıp, kemâl-i safa ile o cennet-misal bahçenin bütün lezzetlerinden istifade edip, padişahın merhametine ve idare kanunlarının güzelliğine istinaden her şeyi hoş görür, kemâl-i lezzet ve saadetle hayatını geçirir. İşte, [1] مَنْ اٰمَنَ بِالْقَدَرِ أَمِنَ مِنَ الْكَدَرِ sırrını anla.

Dördüncü Mebhas

Eğer desen: "Birinci Mebhas'ta isbat ettin ki, kaderin her şeyi güzeldir, hayırdır. Ondan gelen şer de hayırdır, çirkinlik de güzeldir. Hâlbuki şu dâr-ı dünyadaki musibetler, beliyyeler, o hükmü cerhediyor?"

Elcevap: Ey şiddet-i şefkatten şedid bir elemi hisseden nefsim ve arkadaşım! Vücûd, hayr-ı mahz; adem, şerr-i mahz olduğuna bütün mehâsin ve kemâlâtın vücûda rücûu ve bütün maâsi ve mesâib ve nekâisin esâsı adem olduğu delildir. Mâdem adem, şerr-i mahzdır; ademe müncer olan veya ademi işmam eden hâlât dahi şerri tazammun eder. Onun için, vücûdun en parlak nuru olan hayat, ahvâl-i muhtelife içinde yuvarlanıp kuvvet buluyor. Mütebâyin vaziyetlere girip tasaffi ediyor ve müteaddit keyfiyâtı alıp, matlub semerâtı veriyor ve müteaddit tavırlara girip, Vâhib-i hayatın nukuş-u esmâsını güzelce gösterir. İşte şu hakikattendir ki, zîhayatlara âlâm ve mesâib ve meşakkat ve beliyyât suretinde bazı hâlât ârız olur ki; o hâlât ile hayatlarına envar-ı vücûd teceddüd edip, zulümât-ı adem tebâud ederek hayatları tasaffi ediyor. Zira tevakkuf, sükûnet, sükût, atâlet, istirahat, yeknesaklık keyfiyâtta ve ahvâlde birer ademdir. Hatta en büyük bir lezzet, yeknesaklık içinde hiçe iner.

Elhâsıl: *Mâdem hayat, esmâ-yı hüsnânın nukuşunu gösterir. Hayatın başına gelen her şey hasendir.* Meselâ gâyet zengin, nihayet derecede sanatkâr ve çok sanatlarda mâhir bir zât; âsâr-ı sanatını, hem kıymettar servetini göstermek için âdi bir miskin adamı, modellik vazifesini gördürmek için, bir ücrete mukabil bir saatte murassâ, musannâ yaptığı gömleği giydirir, onun üstünde işler ve vaziyetler verir, tebdil eder. Hem her nevi sanatını göstermek için keser, değiştirir, uzaltır, kısaltır. Acaba şu ücretli miskin adam o zâta dese:

---

[1] "Kadere iman eden, gam ve hüzünden emin olur." Bkz.: el-Kudâî, *Müsnedü'ş-Şihâb* 1/187; ed-Deylemî, *el-Müsned* 1/113; el-Münâvî, *Feyzu'l-kadîr* 3/187.

"Bana zahmet veriyorsun. Eğilip kalkmakla vaziyet veriyorsun, beni güzelleştiren bu gömleği kesip kısaltmakla güzelliğimi bozuyorsun" demeğe hak kazanabilir mi? "Merhametsizlik, insafsızlık ettin" diyebilir mi? İşte onun gibi Sâni-i Zülcelâl, Fâtır-ı Bîmisal; zîhayata göz, kulak, akıl, kalb gibi havâs ve letâif ile murassâ olarak giydirdiği vücûd gömleğini esmâ-yı hüsnânın nakışlarını göstermek için çok hâlât içinde çevirir, çok vaziyetlerde değiştirir. Elemler, musibetler nev'inde olan keyfiyât; bazı esmâsının ahkâmını göstermek için lemeât-ı hikmet içinde bazı şuaât-ı rahmet ve o şuaât-ı rahmet içinde latîf güzellikler vardır.

Hâtime

Eski Said'in serkeş, müftehir, mağrur, ucublu, riyâkâr nefsini susturan, teslime mecbur eden beş fıkradır.

Birinci Fıkra: *Mâdem eşya var ve sanatlıdır. Elbette bir ustaları var. Yirmi İkinci Söz'de gâyet kat'î isbat edildiği gibi; eğer her şey birinin olmazsa, o vakit her bir şey, bütün eşya kadar müşkül ve ağır olur. Eğer her şey birinin olsa, o zaman bütün eşya, bir şey kadar âsân ve kolay olur. Mâdem zemin ve âsumânı birisi yapmış, yaratmış. Elbette o pek hikmetli ve çok sanatkâr Zât, zemin ve âsumânın meyveleri ve neticeleri ve gayeleri olan zîhayatları başkalara bırakıp işi bozmayacak. Başka ellere teslim edip bütün hikmetli işlerini abes etmeyecek, hiçe indirmeyecek, şükür ve ibadetlerini başkasına vermeyecektir.*

İkinci Fıkra: *Sen ey mağrur nefsim! Üzüm ağacına benzersin. Fahirlenme! Salkımları o ağaç kendi takmamış, başkası onları ona takmış.*

Üçüncü Fıkra: *Sen ey riyâkâr nefsim! "Dine hizmet ettim." diye gururlanma.* إِنَّ اللهَ لَيُؤَيِّدُ هٰذَا الدِّينَ بِالرَّجُلِ الْفَاجِرِ [1] *sırrınca; müzekkâ olmadığın için, belki sen kendini o racül-ü fâcir bilmelisin. Hizmetini, ubûdiyetini; geçen nimetlerin şükrü ve vazife-i fıtrat ve farîza-yı hilkat ve netice-i sanat bil, ucub ve riyâdan kurtul!.*

Dördüncü Fıkra: *Hakikat ilmini, hakiki hikmeti istersen; Cenâb-ı Hakk'ın marifetini kazan. Çünkü; bütün hakâik-i mevcudât, İsm-i Hakk'ın*

---

1 "Muhakkak ki Allah bu dini, günahkâr biriyle de güçlendirir." (Buhârî, *cihâd* 182).

şuâât ve esmâsının tezahüratı ve sıfâtının tecelliyâtıdırlar. Maddî ve mânevî, cevherî, arazî her bir şeyin, her bir insanın hakikati, birer ismin nuruna dayanır ve hakikatine istinad eder. Yoksa hakikatsiz, ehemmiyetsiz bir surettir. Yirminci Söz'ün âhirinde, şu sırra dair bir nebze bahsi geçmiştir.

Ey nefis! Eğer şu dünya hayatına müştaksan, mevtten kaçarsan katiyen bil ki; hayat zannettiğin hâlât, yalnız bulunduğun dakikadır. O dakikadan evvel bütün zamanın ve o zaman içindeki eşya-yı dünyeviye, o dakikada meyyittir, ölmüştür. O dakikadan sonra bütün zamanın ve onun mazrûfu, o dakikada ademdir, hiçtir. Demek, güvendiğin hayat-ı maddiye, yalnız bir dakikadır. Hatta bir kısım ehl-i tedkik, "Bir âşiredir belki bir ân-ı seyyâledir." demişler. İşte şu sırdandır ki; bazı ehl-i velâyet, dünyanın dünya cihetiyle ademine hükmetmişler.

Mâdem böyledir, hayat-ı maddiye-i nefsiyeyi bırak. Kalb ve ruh ve sırrın derece-i hayatlarına çık, bak; ne kadar geniş bir daire-i hayatları var. Senin için meyyit olan mâzi, müstakbel; onlar için hayydır, hayattar ve mevcuttur.

Ey nefsim!.. Mâdem öyledir, sen dahi kalbim gibi ağla ve bağır ve de ki:

Fâniyim, fâni olanı istemem!
Âcizim, âciz olanı istemem!
Ruhumu Rahmân'a teslim eyledim, gayr istemem!
İsterim, fakat bir yâr-ı bâki isterim.
Zerreyim, fakat bir Şems-i Sermed isterim.
Hiç-ender-hiçim, fakat bu mevcudâtı birden isterim!

.....

Tılsım-ı Kâinatı Keşfeden,
Kur'ân-ı Hakîm'in Mühim Bir Tılsımını Halleden

Yüzüncü Söz

Birinci Maksad

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

إِنَّا عَرَضْنَا الْأَمَانَةَ عَلَى السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضِ وَالْجِبَالِ فَأَبَيْنَ أَنْ يَحْمِلْنَهَا وَأَشْفَقْنَ مِنْهَا وَحَمَلَهَا الْإِنْسَانُ إِنَّهُ كَانَ ظَلُومًا جَهُولًا[1]

Şu âyetin büyük hazinesinden tek bir cevherine işaret edeceğiz.

Şöyle ki:

Gök, zemin, dağ tahammülünden çekindiği ve korktuğu emanetin müteaddit vücuhundan bir ferdi, bir vechi, "ene"dir. Evet "ene", zaman-ı Âdem' den şimdiye kadar âlem-i insaniyetin etrafına dal budak salan nurânî bir şecere-i tûbâ ile, müthiş bir şecere-i zakkumun çekirdeğidir. Şu azîm hakikate girişmeden evvel, o hakikatin fehmini teshil edecek bir *mukaddime* beyân ederiz. Şöyle ki:

Ene, künûz-u mahfiye olan esmâ-yı ilâhiyenin anahtarı olduğu gibi, kâinatın tılsım-ı muğlakının dahi anahtarı olarak bir muamma-yı müşkül-küşâdır, bir tılsım-ı hayretfezâdır. O ene, mahiyetinin bilinmesiyle o garib muamma, o acib tılsım olan ene, açılır ve kâinat tılsımını ve âlem-i vücûbun künûzunu dahi açar. Şu meseleye dair "Şemme" isminde bir risâle-i Arabiyemde şöyle bahsetmişiz ki, âlemin miftahı insanın elindedir ve nefsine takılmıştır. Kâinat

---

1 "Biz emaneti göklere, yere, dağlara teklif ettik de onlar bunu yüklenmekten kaçındılar, zira sorumluluğundan korktular, ama onu insan yüklendi. İnsan bu emanetin hakkını gözetmediğinden cidden çok zâlim, çok cahil bulunuyor." (Ahzâb sûresi, 33/72).

kapıları zâhiren açık görünürken, hakikaten kapalıdır. Cenâb-ı Hak, emanet cihetiyle insana ene nâmında öyle bir miftah vermiş ki; âlemin bütün kapılarını açar ve öyle tılsımlı bir enaniyet vermiş ki; Hallâk-ı kâinatın künûz-u mahfiyesini onun ile keşfeder.

Fakat ene, kendisi de gayet muğlâk bir muamma ve açılması müşkül bir tılsımdır. Eğer onun hakiki mahiyeti ve sırr-ı hilkati bilinse, kendisi açıldığı gibi kâinat dahi açılır. Şöyle ki:

Sâni-i Hakîm, insanın eline emanet olarak, rubûbiyetinin, sıfât ve şuûnâtının hakikatlerini gösterecek, tanıttıracak, işârât ve numûneleri câmi bir ene vermiştir. Tâ ki o ene, bir vâhid-i kıyâsî olup, evsâf-ı rubûbiyet ve şuûnât-ı ulûhiyet bilinsin. Fakat vâhid-i kıyâsî, bir mevcud-u hakiki olmak lâzım değil. Belki hendesedeki farazî hatlar gibi, farz ve tevehhümle bir vâhid-i kıyasî teşkil edilebilir. İlim ve tahakkukla hakiki vücûdu lâzım değildir.

Suâl: Niçin Cenâb-ı Hakk'ın sıfât ve esmâsının marifeti, "enaniyet"e bağlıdır?

Elcevap: Çünkü mutlak ve muhît bir şeyin hududu ve nihayeti olmadığı için, ona bir şekil verilmez ve üstüne bir suret ve bir taayyün vermek için hükmedilmez, mahiyeti ne olduğu anlaşılmaz. Meselâ zulmetsiz daimî bir ziyâ, bilinmez ve hissedilmez. Ne vakit hakiki veya vehmî bir karanlık ile bir hat çekilse, o vakit bilinir. İşte Cenâb-ı Hakk'ın ilim ve kudret, Hakîm ve Rahîm gibi sıfât ve esmâsı; muhît, hududsuz, şeriksiz olduğu için onlara hükmedilmez ve ne oldukları bilinmez ve hissolunmaz. Öyle ise hakiki nihayet ve hadleri olmadığından, farazî ve vehmî bir haddi çizmek lâzım geliyor. Onu da "enaniyet" yapar. Kendinde bir rubûbiyet-i mevhume, bir mâlikiyet, bir kudret, bir ilim tasavvur eder, bir had çizer. Onun ile muhît sıfatlara bir hadd-i mevhum vaz'eder. "Buraya kadar benim, ondan sonra O'nundur" diye bir taksimat yapar. Kendindeki ölçücükler ile, onların mahiyetini yavaş yavaş anlar.

Meselâ daire-i mülkünde mevhum rubûbiyetiyle, daire-i mümkinâtta Hâlık'ının rubûbiyetini anlar ve zâhir mâlikiyetiyle, Hâlık'ının hakiki mâlikiyetini fehmeder ve "Bu hâneye mâlik olduğum gibi, Hâlık da şu kâinatın mâlikidir." der ve cüz'î ilmiyle O'nun ilmini fehmeder ve kisbî sanatçığıyla o Sâni-i Zülcelâl'in ibda-yı sanatını anlar. Meselâ, "*Ben şu evi nasıl yaptım ve tanzim ettim. Öyle de şu dünya hânesini birisi yapmış ve tanzim etmiş.*" *der ve hâkezâ... Bütün sıfât ve şuûnât-ı ilâhiyeyi bir derece bildirecek, gösterecek binler esrârlı ahvâl ve sıfât ve hissiyât, "ene"de münderiçtir.*

Demek ene, ayna-misâl ve vâhid-i kıyâsî ve âlet-i inkişâf ve mana-yı harfî gibi; mânâsı kendinde olmayan ve başkasının mânâsını gösteren, vücûd-u insaniyetin kalın ipinden şuûrlu bir tel ve mahiyet-i beşeriyenin hullesinden ince bir ip ve şahsiyet-i âdemiyetin kitabından bir eliftir ki, o elif'in "iki yüzü" var. Biri, hayra ve vücûda bakar. O yüz ile yalnız feyze kâbildir. Vereni kabul eder, kendi îcad edemez. O yüzde fâil değil, îcaddan eli kısadır.[1]

Bir yüzü de şerre bakar ve ademe gider. Şu yüzde o fâildir, fiil sahibidir.[2] Hem onun mahiyeti, harfiyedir; başkasının mânâsını gösterir. Rubûbiyeti hayâliyedir. Vücûdu o kadar zayıf ve incedir ki, bizzât kendinde hiçbir şeye tahammül edemez ve yüklenemez. Belki eşyanın derecat ve miktarlarını bildiren mizanü'l-hararet ve mizanü'l-hava gibi mizanlar nev'inden bir mizandır ki, Vâcibü'l-vücûd'un mutlak ve muhît ve hududsuz sıfâtını bildiren bir mizandır.

İşte, mahiyetini şu tarzda bilen ve iz'an eden ve ona göre hareket eden قَدْ أَفْلَحَ مَنْ زَكّٰيهَا[3] beşaretinde dâhil olur. Emaneti bihakkın edâ eder ve o enenin dürbünüyle kâinat ne olduğunu ve ne vazife gördüğünü görür ve âfâkî mâlûmat nefse geldiği vakit, enede bir musaddık görür. O ulûm, nur ve hikmet olarak kalır. Zulmet ve abesiyete inkılâb etmez. Vaktâki ene, vazifesini şu suretle îfa etti.. vâhid-i kıyâsî olan mevhum rubûbiyetini ve farazî mâlikiyetini terk eder.

لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ[4] ، وَلَهُ الْحُكْمُ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ[5]

der, hakiki ubûdiyetini takınır, "makam-ı ahsen-i takvim"e çıkar.[6]

Eğer o ene, hikmet-i hilkatini unutup, vazife-i fıtriyesini terk ederek kendine mana-yı ismîyle baksa, kendini mâlik îtikad etse; o vakit emanete hiyânet eder; وَقَدْ خَابَ مَنْ دَسّٰيهَا[7] altında dâhil olur. İşte, bütün şirkleri ve şerleri ve dalâletleri tevlid eden enaniyetin şu cihetindendir ki; semâvât ve arz ve cibal tedehhüş etmişler, farazî bir şirkten korkmuşlar. Evet ene; ince bir elif, bir tel,

---

1 Bkz.: Nisâ sûresi, 4/78.

2 Bkz.: Nisâ sûresi, 4/79; Yûsuf sûresi, 12/53.

3 "Nefsini maddî ve manevî kirlerden arındıran, felâha erer." (Şems sûresi, 91/9)

4 "(Varlıklar üzerinde) mutlak mülkiyet ve hakimiyet O'nundur, bütün hamd de O'na mahsustur." (Teğâbün sûresi, 64/1; Tirmizî, *deavât* 36; Nesâî, *menâsik* 163; İbni Mâce, *ticârât* 40, *menâsik* 84)

5 "Hüküm yetkisi O'nundur. Sonunda varacağınız yer de O'nun huzurudur." (Kasas sûresi, 28/70).

6 Bkz.: Tîn sûresi, 95/4.

7 "Onu günahlarla örten ise ziyana uğrar." (Şems sûresi, 91/10)

farazî bir hat iken, mahiyeti bilinmezse tesettür toprağı altında neşv ü nema bulur, gittikçe kalınlaşır. Vücûd-u insanın her tarafına yayılır. Koca bir ejderha gibi vücûd-u insanı bel' eder. Bütün o insan, bütün letâifiyle âdeta ene olur.[1] Sonra nev'in enaniyeti de bir asabiyet-i nev'iye ve milliye cihetiyle o enaniyete kuvvet verip; o ene, o enaniyet-i nev'iyeye istinad ederek şeytan gibi, Sâni-i Zülcelâl'in evâmirine karşı mübâreze eder.[2] Sonra kıyas-ı binnefs suretiyle herkesi, hatta her şeyi kendine kıyas edip, Cenâb-ı Hakk'ın mülkünü onlara ve esbaba taksim eder. Gayet azîm bir şirke düşer.[3] إِنَّ الشِّرْكَ لَظُلْمٌ عَظِيمٌ meâlini gösterir. Evet, nasıl mîrî malından kırk parayı çalan bir adam, bütün hâzır arkadaşlarına birer dirhem almasını kabul ile hazmedebilir. Öyle de; "Kendime mâlikim." diyen adam, "Her şey kendine mâliktir." demeye ve îtikad etmeye mecburdur.

İşte ene, şu hâinâne vaziyetinde iken cehl-i mutlaktadır. Binler fünûnu bilse de, cehl-i mürekkeble bir echeldir. Çünkü duyguları, efkârları kâinatın envâr-ı marifetini getirdiği vakit, nefsinde onu tasdik edecek, ışıklandıracak ve idame edecek bir madde bulmadığı için sönerler. Gelen her şey, nefsindeki renkler ile boyalanır. Mahz-ı hikmet gelse, nefsinde abesiyet-i mutlaka suretini alır. Çünkü şu hâldeki enenin rengi, şirk ve ta'tildir; Allah'ı inkârdır. Bütün kâinat, parlak âyetlerle dolsa; o ene'deki karanlıklı bir nokta, onları nazarda söndürür, göstermez.[4] On Birinci Söz'de mahiyet-i insaniyenin ve mahiyet-i insaniyedeki enaniyetin, –mana-yı harfî cihetiyle– ne kadar hassas bir mizân ve doğru bir mikyas ve muhît bir fihriste ve mükemmel bir harita ve câmi bir ayna ve kâinata güzel bir takvim, bir rûznâme olduğu gayet kat'î bir surette tafsil edilmiştir. Ona müracaat edilsin. O Söz'deki tafsilâta iktifâen kısa keserek mukaddimeye nihayet verdik. Eğer mukaddimeyi anladınsa gel, hakikate giriyoruz.

İşte bak, âlem-i insaniyette zaman-ı Âdem'den şimdiye kadar iki cereyan-ı azîm, iki silsile-i efkâr, her tarafta ve her tabaka-yı insaniyede dal budak salmış iki şecere-i azîme hükmünde –biri, silsile-i nübüvvet ve diyanet; diğeri, silsile-i felsefe ve hikmet– gelmiş, gidiyor. Her ne vakit o iki silsile imtizaç ve

---

1 Bkz.: "(Firavun), adamlarını topladı ve onlara: "Sizin en yüce rabbiniz benim!" dedi." (Nâziât sûresi, 79/23-24).

2 Bkz.: A'râf sûresi, 7/12; Hicr sûresi, 15/32-33; Sâd sûresi, 38/75-76.

3 "Doğrusu şirk, pek büyük bir zulümdür." (Lokman sûresi, 31/13).

4 Bkz.: Âraf sûresi, 7,146; Yûnus sûresi, 10/101; Yûsuf sûresi, 12/105; Nahl sûresi, 16/83; Neml sûresi, 27/4.

ittihad etmiş ise; yani silsile-i felsefe, silsile-i diyanete dehâlet edip itâat ederek hizmet etmiş ise; âlem-i insaniyet parlak bir surette bir saadet, bir hayat-ı içtimâiye geçirmiştir. Ne vakit ayrı gitmişler ise; bütün hayır ve nur, silsile-i nübüvvet ve diyanet etrafına toplanmış.. ve şerler ve dalâletler, felsefe silsilesinin etrafına cemolmuştur. Şimdi şu iki silsilenin menşelerini, esaslarını bulmalıyız.

İşte diyanet silsilesine itâat etmeyen silsile-i felsefe ki, bir şecere-i zakkum suretini alıp, şirk ve dalâlet zulümâtını etrafına dağıtır. Hatta kuvve-i akliye dalında; dehriyyûn, maddiyyûn, tabiiyyûn meyvelerini, beşer aklının eline vermiş.. ve kuvve-i gadabiye dalında; Nemrudları, Firavunları, Şeddadları [1(Hâşiye)] beşerin başına atmış.. ve kuvve-i şeheviye-i behîmiye dalında; âlileheleri, sanemleri ve ulûhiyet dâva edenleri semere vermiş, yetiştirmiş. O şecere-i zakkumun menşei ile silsile-i nübüvvetin –ki bir şecere-i tûbâ-yı ubûdiyet hükmünde bulunan o silsilenin– küre-i zeminin bağında mübarek dalları, kuvve-i akliye dalında enbiyâ ve mürselîn ve evliya ve sıddıkîn meyvelerini yetiştirdiği gibi.. kuvve-i dâfia dalında; âdil hâkimleri, melek gibi melikler meyvesini veren.. ve kuvve-i câzibe dalında hüsn-ü sîret ve ismetli cemâl-i suret ve sehâvet ve keremnâmdarlar meyvesini yetiştiren.. ve beşer, nasıl şu kâinatın en mükemmel bir meyvesi olduğunu gösteren o şecerenin menşei ile beraber enenin iki cihetindedir. O iki şecereye menşe ve medâr, esaslı bir çekirdek olarak enenin iki vechini beyân edeceğiz. Şöyle ki:

Enenin bir vechini nübüvvet tutmuş gidiyor, diğer vechini felsefe tutmuş geliyor.

•Nübüvvetin vechi olan birinci vecih: Ubûdiyet-i mahzanın menşeidir. Yani ene, kendini abd bilir; başkasına hizmet eder, anlar. Mahiyeti, harfiyedir. Yani; başkasının mânâsını taşıyor, fehmeder. Vücûdu, tebeîdir. Yani; başka birisinin vücûdu ile kâim ve îcadıyla sabittir, îtikad eder. Mâlikiyeti, vehmiyedir. Yani; kendi mâlikinin izni ile sûrî, muvakkat bir mâlikiyeti vardır, bilir. Hakikati, zılliyedir. Yani; hak ve vâcib bir hakikatin cilvesini taşıyan mümkin ve miskin bir zılldir. Vazifesi ise; kendi Hâlık'ının sıfât ve şuûnâtına mikyas ve mîzân olarak, şuûrkârâne bir hizmettir. İşte, enbiyâ ve enbiyâ

1 (Hâşiye) Evet Nemrudları, Firavunları yetiştiren ve dâyelik edip emziren, eski Mısır ve Babil'in ya sihir derecesine çıkmış veyahut hususî olduğu için etrafında sihir telâkki edilen eski felsefeleri olduğu gibi; âlileheleri eski Yunan kafasında yerleştiren ve esnâmı tevlid eden felsefe-i tabiiye bataklığıdır. Evet, tabiatın perdesi ile Allah'ın nurunu görmeyen insan, her şeye bir ulûhiyet verip kendi başına musallat eder.

silsilesindeki asfiya ve evliya, eneye şu vecihle bakmışlar, böyle görmüşler, hakikati anlamışlar. Bütün mülkü Mâlikü'l-mülk'e teslim etmişler[1] ve hükmetmişler ki; O Mâlik-i Zülcelâl'in ne mülkünde, ne rubûbiyetinde, ne ulûhiyetinde şerik ve nazîri yoktur;[2] muîn ve vezire muhtaç değil;[3] her şeyin anahtarı O'nun elindedir;[4] her şeye Kâdir-i Mutlak'tır;[5] esbab, bir perde-i zâhiriyedir; tabiat, bir şeriat-ı fıtriyesidir ve kanunlarının bir mecmuâsıdır ve kudretinin bir mistarıdır.

İşte şu parlak, nurânî, güzel yüz; hayattar ve mânidar bir çekirdek hükmüne geçmiş ki, Hâlık-ı Zülcelâl bir şecere-i tûbâ-yı ubûdiyeti ondan halketmiştir ki; onun mübârek dalları, âlem-i beşeriyetin her tarafını nurânî meyvelerle tezyin etmiştir. Bütün zaman-ı mâzideki zulümâtı dağıtıp, o uzun zaman-ı mâzi; felsefenin gördüğü gibi bir mezar-ı ekber, bir ademistan olmadığını.. belki istikbale ve saadet-i ebediyeye atlamak için, ervâh-ı âfilîne bir medâr-ı envar ve muhtelif basamaklı bir mîrâc-ı münevver ve ağır yüklerini bırakan ve serbest kalan ve dünyadan göçüp giden ruhların nurânî bir nuristanı ve bir bostanı olduğunu gösterir.

•İkinci vecih ise, felsefe tutmuştur. Felsefe ise, eneye mana-yı ismîyle bakmış. Yani; kendi kendine delâlet eder, der. Mânâsı kendindedir, kendi hesabına çalışır, hükmeder. Vücûdu; aslî, zâtî olduğunu telâkki eder. Yani, zâtında bizzât bir vücûdu vardır, der. Bir hakk-ı hayatı var, daire-i tasarrufunda hakiki mâliktir, zu'meder. Onu, bir hakikat-i sâbite zanneder. Vazifesini, hubb-u zâtından neşet eden bir tekemmül-ü zâtî olduğunu bilir ve hâkezâ.. çok esâsât-ı fâsideye mesleklerini bina etmişler. O esâsât, ne kadar esassız ve çürük olduğunu sair risâlelerimde ve bilhassa Sözler'de, hususan On İkinci ve Yirmi Beşinci Sözler'de kat'î isbat etmişiz.

Hatta silsile-i felsefenin en mükemmel fertleri ve o silsilenin dâhileri olan Eflâtun ve Aristo, İbni Sînâ ve Fârâbî gibi adamlar; "İnsaniyetin gayetü'l-gayâtı, teşebbüh-ü bi'l-Vâcib'dir." yani "Vâcibü'l-vücûd'a benzemektir." deyip firavunâne bir hüküm vermişler ve enaniyeti kamçılayıp, şirk derelerinde serbest koşturarak; esbap-perest, sanem-perest, tabiat-perest, nücûm-perest gibi çok envâ-ı şirk tâifelerine meydan açmışlar. İnsaniyetin esasında münderiç

---

1 Bkz.: Âl-i İmran sûresi, 3/26.

2 Bkz.: İsrâ sûresi, 17/111; Şûrâ sûresi, 42/11; İhlâs sûresi, 112/ 4.

3 Bkz.: İhlâs sûresi, 112/ 2.

4 Bkz.: En'âm sûresi, 6/59; Zümer sûresi, 39/63; Şûrâ sûresi, 42/12.

5 Bkz.: Bakara sûresi, 2/259; Mâide sûresi, 5/120; Teğâbün sûresi, 64/1.

olan acz ve zaaf,[1] fakr ve ihtiyaç,[2] naks ve kusur kapılarını kapayıp, ubûdiyetin yolunu seddetmişler. Tabiata saplanıp, şirkten tamamen çıkamayıp, şükrün geniş kapısını bulamamışlar...

Nübüvvet ise; gaye-i insaniyet ve vazife-i beşeriyet, ahlâk-ı ilâhiye ile ve secâyâ-yı hasene ile tahalluk etmekle beraber,[3] aczini bilip kudret-i ilâhiyeye iltica..[4] zaafını görüp kuvvet-i ilâhiyeye istinad.. fakrını görüp rahmet-i ilâhiyeye itimat..[5] ihtiyacını görüp gınâ-yı ilâhiyeden istimdat..[6] kusurunu görüp aff-ı ilâhîye istiğfar..[7] naksını görüp kemâl-i ilâhîye tesbihhân olmaktır diye, ubûdiyetkârâne hükmetmişler.

İşte diyanete itâat etmeyen felsefenin böyle, yolu şaşırdığı içindir ki; ene, kendi dizginini eline almış, dalâletin her bir nev'ine koşmuş. İşte şu vecihteki enenin başı üstünde bir şecere-i zakkum neşv ü nemâ bulup, âlem-i insaniyetin yarısından fazlasını kaplamış.

İşte o şecerenin kuvve-i şeheviye-i behîmiye dalında; beşerin enzârına verdiği meyveler ise, esnamlar ve âlihelerdir. Çünkü felsefenin esasında, kuvvet müstahsendir. Hatta "el-Hükmü li'l-gâlib"[8] bir düsturudur. "Galebe edende bir kuvvet var. Kuvvette hak vardır." der.[9(Hâşiye-1)] Zulmü mânen alkışlamış, zâlimleri teşcî etmiştir ve cebbarları, ulûhiyet dâvasına sevk etmiştir. Hem masnûdaki güzelliği ve nakıştaki hüsnü, masnûa ve nakşa mal edip, Sâni' ve Nakkaş'ın mücerred ve mukaddes cemâlinin cilvesine nisbet etmeyerek, "Ne güzel yapılmış." yerine "Ne güzeldir." der, perestişe lâyık bir sanem hükmüne getirir. Hem herkese satılan müzahraf, hodfürûş, gösterici, riyâkâr bir hüsnü, istihsan ettiği için riyâkârları alkışlamış, sanem-misâlleri kendi âbidlerine âbide[10(Hâşiye-2)] yapmıştır. O şecerenin kuvve-i gadabiye dalında; bîçâre beşerin

---

1 Bkz.: Nisâ sûresi, 4/28.

2 Bkz.: Fâtır sûresi, 35/15.

3 Güzel ahlâk ile alâkalı olarak bkz.: Ahzâb sûresi, 33/21; Kalem sûresi, 68/4; el-Hakîm et-Tirmizî, *Nevâdiru'l-usûl* 2/312; İbni Abdilberr, *et-Temhid* 16/254; el-Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ* 10/191.

4 Bkz.: Tevbe sûresi, 9/118.

5 Bkz.: Enbiyâ sûresi, 21/83.

6 Bkz.: Enbiyâ sûresi, 21/87.

7 Bkz.: Mü'minûn sûresi, 23/118.

8 "Hüküm, çoğunluğa göre verilir." (es-Serahsî, *el-Mebsût* 5/140; el-Cessâs, *Ahkâmü'l-Kur'ân* 5/208; el-Kâsânî, *Bedâiu's-sanâi'* 1/303).

9 (Hâşiye-1) Düstur-u nübüvvet *"Kuvvet haktadır, hak kuvvette değildir."* der, zulmü keser, adâleti temin eder.

10 (Hâşiye-2) Yani o sanem-misaller perestişkârlarının hevesatlarına hoş görünmek ve teveccühlerini kazanmak için riyâkârâne gösteriş ile ibadet gibi bir vaziyet gösteriyorlar.

başında küçük-büyük Nemrudlar, Firavunlar, Şeddadlar meyvelerini yetiştirmiş. Kuvve-i akliye dalında; âlem-i insaniyetin dimağına dehriyyûn, maddiyyûn, tabiiyyûn gibi meyveleri vermiş; beşerin beynini bin parça etmiştir...

Şimdi şu hakikati tenvir için, felsefe mesleğinin esâsât-ı fâsidesinden neşet eden neticeleriyle, silsile-i nübüvvetin esâsât-ı sâdıkasından tevellüd eden neticelerinin binler muvâzenesinden numûne olarak üç-dört misâl zikrediyoruz.

◆*Meselâ*: Nübüvvetin hayat-ı şahsiyedeki düsturî neticelerinden تَخَلَّقُوا بِأَخْلَاقِ اللهِ[1] kaidesiyle "Ahlâk-ı ilâhiye ile muttasıf olup Cenâb-ı Hakk'a mütezellilâne teveccüh edip acz, fakr, kusurunuzu bilip dergâhına abd olunuz." düsturu nerede? Felsefenin "Teşebbüh-ü bi'l-Vâcib insaniyetin gayet-i kemâlidir." kaidesiyle "Vâcibü'l-vücûd'a benzemeğe çalışınız." hodfüruşâne düsturu nerede? Evet nihayetsiz acz, zaaf, fakr, ihtiyaç ile yoğrulmuş olan mahiyet-i insaniye nerede? Nihayetsiz kadîr, kavî, ganî ve müstağnî olan Vâcibü'l-vücûd'un mahiyeti nerede?..

◆*İkinci Misâl*: Nübüvvetin hayat-ı içtimâiyedeki düsturî neticelerinden ve şems ve kamerden tut, tâ nebatât, hayvanâtın imdadına ve hayvanât, insanın imdadına, hatta zerrât-ı taamiye, hüceyrât-ı bedenin imdadına ve muâvenetine koşturulan düstur-u teâvün, kanun-u kerem, nâmus-u ikram nerede? Felsefenin hayat-ı içtimâiyedeki düsturlarından ve yalnız bir kısım zâlim ve canavar insanların ve vahşi hayvanların, fıtratlarını sû-i istîmallerinden neşet eden düstur-u cidâl nerede? Evet düstur-u cidâli o kadar esaslı ve küllî kabul etmişler ki; "Hayat bir cidâldir." diye eblehâne hükmetmişler.

◆*Üçüncü Misâl*: Nübüvvetin tevhid-i ilâhî hakkındaki netâic-i âliyesinden ve düstur-u gâliyesinden اَلْوَاحِدُ لَا يَصْدُرُ إِلَّا عَنِ الْوَاحِدِ[2] yani: "Her birliği bulunan, yalnız birden sudûr edecektir."

"Madem her şeyde ve bütün eşyada bir birlik var; demek bir tek Zât'ın îcâdıdır." diye olan tevhidkârâne düsturu nerede! Eski felsefenin bir düstûr-u îtikadiyesinden olan اَلْوَاحِدُ لَا يَصْدُرُ عَنْهُ إِلَّا الْوَاحِدُ[3] "Birden bir sudûr eder." yani: "Bir zâttan, bizzât bir tek sudûr edebilir. Sair şeyler, vasıtalar vasıtasıyla

---

1 Bkz.: el-Kelâbâzî, *et-Taarruf* 1/5; el-Gazâlî, *el-Maksadü'l-esnâ* s.150; el-Gazâlî, *İhyâu ulûmi'd-dîn* 4/306; el-Cürcânî, *et-Ta'rifât* 1/564.

2 Bkz.: eş-Şehristânî, *el-Milel ve'n-nihal* 2/124; el-Îcî, *Kitabü'l-Mevâkıf* 2/589.

3 Bkz.: eş-Şehristânî, *el-Milel ve'n-nihal* 2/187; el-Îcî, *Kitabü'l-Mevâkıf* 2/689-690.

ondan sudûr eder." diye Ganiyy-i ale'l-ıtlak ve Kadîr-i Mutlak'ı âciz vesâite muhtaç göstererek, bütün esbâba ve vesâite, rubûbiyette bir nevi şirket verip Hâlık-ı Zülcelâl'e, "akl-ı evvel"[1] nâmında bir mahlûku verip, âdeta sair mülkünü esbâba ve vesâite taksim ederek bir şirk-i azîme yol açan, şirk-âlûd ve dalâlet-pîşe o felsefenin düsturu nerede? Hükemânın yüksek kısmı olan işrâkiyyûn böyle haltetseler; maddiyyûn, tabiiyyûn gibi aşağı kısımları ne kadar halt edeceklerini kıyas edebilirsin…

◆*Dördüncü Misâl*: Nübüvvetin düstur-u hakîmânesinden وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ[2] sırrıyla "Her şeyin, her zîhayatın neticesi ve hikmeti kendine ait bir ise; Sâni'ine ait neticeleri, Fâtır'ına bakan hikmetleri binlerdir. Her bir şeyin, hatta bir meyvenin, bir ağacın meyveleri kadar hikmetleri, neticeleri bulunduğu" mahz-ı hakikat olan düstur-u hikmet nerede? Felsefenin "Her bir zîhayatın neticesi kendine bakar veyahut insanın menafi'ine aittir." diye, koca bir dağ gibi ağaca, hardal gibi bir meyve, bir netice takmak gibi gayet mânâsız bir abesiyet içinde gördüğü hikmetsiz hikmet-i müzahrafe düsturları nerede?.. Şu hakikat, Onuncu Söz'ün Onuncu Hakikat' inde bir derece gösterildiğinden kısa kestik. İşte bu dört misâle, binler misâli kıyas edebilirsin. "Lemeât" nâmındaki bir risalede bir kısmına işaret etmişiz.[3]

İşte felsefenin şu esâsât-ı fâsidesinden ve netâic-i vahîmesindendir ki; İslâm hükemâsından İbni Sînâ ve Fârâbî gibi dâhîler, şâşaa-yı sûrîsine meftun olup, o mesleğe aldanıp, o mesleğe girdiklerinden; âdî bir mümin derecesini ancak kazanabilmişler. Hatta İmam Gazâlî gibi bir Hüccetü'l-İslâm, onlara o dereceyi de vermemiş.[4]

Hem mütekellimînin mütebahhirîn ulemâsından olan Mu'tezile imamları, zînet-i sûrîsine meftun olup, o mesleğe ciddî temas ederek; aklı, hâkim ittihaz ettiklerinden; ancak fâsık, müptedî bir mümin derecesine çıkabilmişler. Hem üdebâ-yı İslâmiyenin meşhurlarından bedbînlikle mâruf Ebu'l-Alâ el-Maarrî ve yetîmâne ağlayışıyla mevsuf Ömer Hayyam gibilerin, o mesleğin nefs-i emmâreyi okşayan zevkiyle zevklenmesi sebebiyle ehl-i hakikat ve kemâlden bir sille-i tahkir ve tekfir yiyip; "Edepsizlik ediyorsunuz, zındıkaya

---

1 Bkz.: İbni Teymiyye, *Şerhu'l-Akîdeti'l-Esfahâniyye* 2/80; Şehristânî, *el-Milel ve'n-nihal* 2/75, 88-89.

2 "Hiç bir şey yoktur ki, O'nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor bulunmasın." (İsrâ sûresi, 17/44)

3 Bu Lemeât Risâlesi, Hz. Üstadımız'ın tensibi ile Sözler Mecmuası'nın nihayetinde dercedilmiştir.
Hizmetindeki Talebeleri

4 Bkz.: el-Gazâlî, *Munkızü mine'd-dalâl* s.39-40, 46.

giriyorsunuz, zındıkları yetiştiriyorsunuz!" diye zecirkârâne te'dib tokatlarını almışlar.[1]

Hem meslek-i felsefenin esâsât-ı fâsidesindendir ki; ene, kendi zâtında hava gibi zayıf bir mahiyeti olduğu hâlde, felsefenin meş'um nazarı ile mana-yı ismî cihetiyle baktığı için; güya buhar misâl o ene temeyyu edip, sonra ülfet cihetiyle ve maddiyata tevaggul sebebiyle güya tasallub ediyor. Sonra gaflet ve inkâr ile o enaniyet tecemmüd eder. Sonra isyan ile tekeddür eder, şeffâfiyetini kaybeder. Sonra gittikçe kalınlaşıp sahibini yutar. Nev-i insanın efkârıyla şişer. Sonra sair insanları, hatta esbabı kendine ve nefsine kıyas edip, onlara –kabul etmedikleri ve teberri ettikleri hâlde– birer firavunluk verir. İşte o vakit, Hâlık-ı Zülcelâl'in evâmirine karşı mübareze vaziyetini alır. مَنْ يُحْيِ الْعِظَامَ وَهِيَ رَمِيمٌ[2] der. Meydan okur gibi Kadîr-i Mutlak'ı acz ile itham eder. Hatta Hâlık-ı Zülcelâl'in evsâfına müdahâle eder. İşine gelmeyenleri ve nefs-i emmârenin firavunluğunun hoşuna gitmeyenleri ya red, ya inkâr, ya tahrif eder.

Ezcümle: Felâsifenin bir tâifesi, Cenâb-ı Hakk'a "Mûcib-i Bizzât" demişler, ihtiyarını nefyetmişler; ihtiyarını isbat eden bütün kâinatın nihayetsiz şehâdetlerini tekzip etmişler. Feyâ Sübhanallah! Şu kâinatta zerreden şemse kadar bütün mevcudât taayyünâtlarıyla, intizâmatıyla, hikmetleriyle, mizanlarıyla Sâni'in ihtiyârını gösterdikleri hâlde, şu kör olası felsefenin gözü görmüyor.

Hem bir kısım felâsife, "Cüz'iyyata ilm-i ilâhî taalluk etmiyor."[3] Diye ilm-i ilâhînin azametli ihatasını[4] nefyedip, bütün mevcudâtın şehâdât-ı sâdıkalarını reddetmişler.

Hem felsefe, esbaba tesir verip, tabiat eline îcad verir. Yirmi İkinci Söz'de kat'î bir surette isbat edildiği gibi; her şeyde, Hâlık-ı külli şey'e[5] has, parlak sikkeyi görmeyip âciz, câmid, şuûrsuz, kör ve iki eli tesadüf ve kuvvet gibi iki körün elinde olan tabiata masdariyet verip, binler hikmet-i âliyeyi ifade eden ve her biri birer mektubât-ı samedâniye hükmünde olan mevcudâtın bir kısmını ona mal eder.

---

1 Bkz.: İbnü'l-Cevzî, *Telbîsü iblîs* 134-136; Süleyman İbni Abdillah, *Şerhu Kitabi't-Tevhîd* s.616.

2 "Çürümüş vaziyetteki o kemikleri kim diriltecek!" (Yâsîn sûresi, 36/78).

3 Bkz.: el-Gazâlî, *Munkızü mine'd-dalâl* s.46.

4 Bu konu ile ilgili bazı âyet-i kerîmeler için bkz.: Nisâ sûresi, 4/126; Talâk sûresi, 65/12; Fussilet sûresi, 41/54.

5 Bkz.: En'âm sûresi, 6/102.

Hem Onuncu Söz'de isbat edildiği gibi Cenâb-ı Hak, bütün esmâsıyla ve kâinat, bütün hakâikiyle ve silsile-i nübüvvet, bütün tahkikatıyla ve kütüb-ü semâviye, bütün âyâtıyla gösterdikleri haşir ve âhiret kapısını bulmayıp, haşri nefyedip, ervâhlara bir ezeliyet isnad etmişler. İşte bu hurâfâtlara sair meselelerini kıyas edebilirsin...

Evet şeytanlar, güya enenin gaga ve pençesiyle dinsiz feylesoflarının akıllarını havaya kaldırıp dalâlet derelerine atıp dağıtmıştır.[1] Küçük âlemde ene, büyük âlemde tabiat gibi tâğutlardandır.

فَمَنْ يَكْفُرْ بِالطَّاغُوتِ وَيُؤْمِنْ بِاللهِ فَقَدِ اسْتَمْسَكَ بِالْعُرْوَةِ الْوُثْقٰى
لَا انْفِصَامَ لَهَا وَاللهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ[2]

Geçen hakikati tenvir edecek bir seyahat-i hayâliye suretinde nîm-manzum olarak "Lemeât"ta yazdığım bir vâkıa-yı misâliyenin meâlini şurada zikretmeğe münasebet geldi. Şöyle ki:

Bu risalenin telifinden sekiz sene evvel İstanbul'da, Ramazan-ı Şerîf'te meslek-i felsefe ile münasebette bulunan Eski Said'in Yeni Said'e inkılâb edeceği bir hengâmdadır ki, Fâtiha-yı Şerife'nin âhirinde;

صِرَاطَ الَّذِينَ أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّالِّينَ[3]

ile işaret ettiği üç mesleği düşünürken şöyle bir vâkıa-yı hayâliye, bir hâdise-i misâliye, rüyaya benzer bir hâdise gördüm ki:

Kendimi, bir sahra-yı azîmede görüyorum. Bütün zeminin yüzünü karanlıklı, sıkıcı ve boğucu bir bulut tabakası kaplamış. Ne nesîm var, ne ziyâ, ne âb-ı hayat.. hiçbirisi bulunmuyor. Her tarafın canavarlar, muzır ve muvahhiş mahlûklarla dolu olduğunu tevehhüm ettim. Kalbime geldi ki; "Şu zeminin öteki tarafında ziyâ, nesîm, âb-ı hayat var. Oraya geçmek lâzım." Baktım ki, ihtiyârsız sevk olunuyorum. Zeminin içinde, tünel-vârî bir mağaraya sokuldum. Gitgide zeminin içinde seyahat ettim. Bakıyorum ki, benden evvel o tahte'l-arz yolda çok kimseler gitmişler. Her tarafta boğulup kalmışlar. Onların ayak izlerini görüyordum. Bâzılarının bir zaman seslerini işitiyordum. Sonra sesleri kesiliyordu.

---

1 Bkz.: Hac sûresi, 22/31.

2 "Artık kim tâgutu reddedip Allah'a iman ederse, işte o kopması mümkün olmayan en sağlam tutamağa yapışmıştır. Allah her şeyi işitir, bilir." (Bakara sûresi, 2/256).

3 "Nimet ve lutfuna mazhar ettiklerinin yoluna ilet. Gazaba uğrayanların ve sapkınlarınkine değil." (Fâtiha sûresi, 1/7).

Ey hayâli ile benim seyahat-i hayâliyeme iştirâk eden arkadaş! O zemin, tabiattır ve felsefe-i tabiiyedir. Tünel ise, ehl-i felsefenin efkârı ile hakikate yol açmak için açtıkları meslektir. Gördüğüm ayak izleri, Eflâtun ve Aristo[1](Hâşiye) gibi meşâhirlerindir. İşittiğim sesler, İbni Sînâ ve Fârâbî gibi dâhîlerindir. Evet İbni Sînâ'nın bâzı sözlerini, kanunlarını bâzı yerlerde görüyordum. Sonra, bütün bütün kesiliyordu. Daha ileri gidememiş, demek boğulmuş. Her ne ise, seni meraktan kurtarmak için hayâlin altındaki hakikatin bir köşesini gösterdim. Şimdi seyahatime dönüyorum.

Gitgide baktım ki benim elime iki şey verildi. Biri, bir elektrik; o tahte'l-arz tabiatın zulümâtını dağıtır. Diğeri, bir âlet ile dahi azîm kayalar, dağ-misâl taşlar parçalanıp bana yol açılıyor. Kulağıma denildi ki: "Bu elektrik ile o âlet, Kur'ân'ın hazinesinden size verilmiştir." Her ne ise.. çok zaman öylece gittim. Baktım ki, öteki tarafa çıktım. Gayet güzel bir bahar mevsiminde bulutsuz bir güneş, ruh-efzâ bir nesîm, hayattar bir âb-ı leziz, her taraf şenlik içinde bir âlem gördüm. "Elhamdülillâh" dedim. Sonra baktım ki, ben kendi kendime mâlik değilim. Birisi beni tecrübe ediyor...

Yine evvelki vaziyette o sahra-yı azîmede, boğucu bulut altında yine ben kendimi gördüm. Daha başka bir yolda, bir sâik beni sevk ediyordu. Bu defa tahte'z-zemin değil, belki seyir ve seyahatle yeryüzünü kat'edip öteki yüze geçmek için gidiyordum. O seyahatimde öyle acâib ve garâibi görüyordum ki, târif edilmez. Deniz bana hiddet ediyor, fırtına beni tehdid eder, her şey bana müşkülât peydâ eder.

Fakat yine Kur'ân'dan bana verilen bir vasıta-yı seyahatimle geçiyordum, galebe çalıyordum. Gitgide bakıyordum, her tarafta seyyahların cenazeleri bulunuyor. O seyahati bitirenler, binde ancak birdir. Her ne ise... O buluttan kurtulup, zeminin öteki yüzüne geçip güzel güneşle karşılaştım. Ruh-efzâ nesîmi teneffüs ederek, "Elhamdülillâh" dedim. O cennet gibi o âlemi seyre başladım.

---

1 (Hâşiye) *Eğer desen: "Sen necisin, bu meşahire karşı meydana çıkıyorsun? Sen bir sinek gibi olup da, kartalların uçmalarına karışıyorsun?"*

Ben de derim ki: "Kur'ân gibi bir üstad-ı ezeliyem varken, dalâlet-âlûd felsefenin ve evham-âlûd aklın şakirdleri olan o kartallara, hakikat ve marifet yolunda, sinek kanadı kadar da kıymet vermeğe mecbur değilim. Ben onlardan ne kadar aşağı isem, onların üstadı dahi, benim üstadımdan bin defa daha aşağıdır. Üstadımın himmetiyle, onları gark eden madde, ayağımı da ıslatamadı. Evet büyük bir padişahın, onun kanununu ve evâmirini hâmil küçük bir neferi, küçük bir şahın büyük bir müşirinden daha büyük işler görebilir."

Sonra baktım, biri var ki, beni orada bırakmıyor. Başka yolu bana gösterecek gibi, yine beni bir anda o müdhiş sahraya getirdi. Baktım ki, yukarıdan inmiş aynı asansörler gibi muhtelif tarzlarda bâzı tayyare, bazı otomobil, bâzı zenbil gibi şeyler görünüyor. Kuvvet ve istidada göre onlara atılsa yukarıya çekiliyor. Ben de birisine atladım. Baktım, bir dakika zarfında bulutun fevkine beni çıkardı. Gayet güzel, müzeyyen, yeşil dağların üstüne çıktım. O bulut tabakası, dağın yarısına kadar gelmemişti. En latîf bir nesîm, en leziz bir âb-ı hayat, en şirin bir ziyâ her tarafta görünüyor. Baktım ki, o asansörler gibi nurânî menziller, her tarafta var. Hatta iki seyahatimde ve zeminin öteki yüzünde onları görmüştüm, anlamamıştım. Şimdi anlıyorum ki şunlar, Kur'ân-ı Hakîm'in âyetlerinin cilveleridir.

İşte وَلَا الضَّآلِّينَ[1] ile işaret olunan *evvelki yol*, tabiata saplananların ve Tabiiyyûn fikrini taşıyanların mesleğidir ki; onda, hakikate ve nura geçmek için ne kadar müşkülât olduğunu hissettiniz.

غَيْرِ الْمَغْضُوبِ[2] ile işaret olunan *ikinci yol*, esbap-perestlerin ve vesaite îcad ve tesir verenlerin, meşşâiyyûn hükemâsı gibi; yalnız akıl ile, fikir ile hakikatü'l-hakâike ve Vâcibü'l-vücûd'un marifetine yol açanların mesleğidir.

اَلَّذِينَ أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ[3] ile işaret olunan *üçüncü yol* ise, sırat-ı müstakîm ehli olan ehl-i Kur'ân'ın cadde-i nurâniyesidir ki en kısa, en rahat, en selâmet ve herkese açık, semâvî ve rahmânî ve nurânî bir meslektir.

.....

1 "Sapkınlarınkine değil." (Fâtiha sûresi, 1/7).

2 "Gazaba uğrayanlarınkine değil." (Fâtiha sûresi, 1/7).

3 "Nimet ve lutfuna mazhar ettiklerinin yoluna ilet." (Fâtiha sûresi, 1/7)

Otuz İkinci Söz

.....

(Üçüncü Mevkıf'tan)

İkinci Nokta'nın İkinci Mebhası

Ehl-i dalâletin vekili, tutunacak ve dalâletini ona bina edecek hiçbir şey bulamadığı ve mülzem kaldığı zaman şöyle *diyor ki:* "Ben, saadet-i dünyayı ve lezzet-i hayatı ve terakkiyât-ı medeniyeti ve kemâl-i sanatı, –kendimce– âhireti düşünmemekte ve Allah'ı tanımamakta ve hubb-u dünyada ve hürriyette ve kendine güvenmekte gördüğüm için, insanın ekserisini bu yola şeytanın himmetiyle sevk ettim ve ediyorum.

Elcevap: Biz dahi Kur'ân nâmına diyoruz ki: Ey bîçâre insan! Aklını başına al! Ehl-i dalâletin vekilini dinleme! Eğer onu dinlersen hasâretin o kadar büyük olur ki, tasavvurundan ruh, akıl ve kalb ürperir. Senin önünde iki yol var:

Birisi: Ehl-i dalâletin vekilinin gösterdiği şekâvetli yoldur.

Diğeri: Kur'ân-ı Hakîm'in tarif ettiği saadetli yoldur. İşte o iki yolun pek çok muvâzenelerini, çok Sözler'de, hususan Küçük Sözler'de gördün ve anladın. Şimdi makam münasebetiyle binde bir muvâzenelerini yine gör, anla. Şöyle ki:

Şirk ve dalâletin ve fısk ve sefâhetin yolu, insanı nihayet derecede sukut ettiriyor. Hadsiz elemler içinde nihayetsiz ağır bir yükü zayıf ve âciz beline yükletir. Çünkü insan, Cenâb-ı Hakk'ı tanımazsa ve O'na tevekkül etmezse; o vakit insan, gayet derecede âciz ve zayıf, nihayet derecede muhtaç, fakir, hadsiz musibetlere mâruz, elemli, kederli bir fânî hayvan hükmünde

olup,[1] bütün sevdiği ve alâka peydâ ettiği bütün eşyadan mütemadiyen firak elemini çeke çeke, nihayette, bâkî kalan bütün ahbabını bir firak-ı elîm içinde bırakıp, kabrin zulümâtına yalnız olarak gider.

Hem müddet-i hayatında gayet cüz'î bir ihtiyar ve küçük bir iktidar ve kısacık bir hayat ve az bir ömür ve sönük bir fikir ile nihayetsiz elemler ile ve emeller ile faydasız çarpışır ve hadsiz arzuların ve makâsıdın tahsiline, semeresiz boşu boşuna çalışır.[2]

Hem kendi vücûdunu yüklenemediği hâlde, koca dünya yükünü bîçâre beline ve kafasına yüklenir. Daha cehenneme gitmeden cehennem azabını çeker.[3]

Evet şu elîm elemi ve dehşetli mânevî azabı hissetmemek için, ehl-i dalâlet iptal-i his nev'inden gaflet sarhoşluğu ile muvakkaten hissetmez. Fakat hissedeceği zaman yani kabre yakın olduğu vakit birden hisseder.[4] Çünkü Cenâb-ı Hakk'a hakiki abd olmazsa, kendi kendine mâlik zannedecek. Hâlbuki o cüz'î ihtiyar, o küçük iktidarı ile şu fırtınalı dünyada vücûdunu idare edemiyor. Hayatına muzır mikroptan tut, tâ zelzeleye kadar binler tâife düşmanları, hayatına karşı tehacüm vaziyetinde görür. Elîm bir korku dehşeti içinde her vakit kendine müdhiş görünen kabir kapısına bakıyor.

Hem bu vaziyette iken insaniyet itibarıyla nev-i insanî ile ve dünya ile alâkadar olduğu hâlde, dünyayı ve insanı Hakîm, Alîm, Kadîr, Rahîm, Kerîm bir Zât'ın tasarrufunda tasavvur etmediği ve onları tesadüf ve tabiata havale ettiği için, dünyanın ehvâli ve insanın ahvâli onu daima iz'aç eder. Kendi elemiyle beraber insanların elemini de çeker. Dünyanın zelzelesi, tâunu, tûfanı, kaht u galâsı, fenâ ve zevâli, ona gayet müz'iç ve karanlıklı birer musibet suretinde onu tâzib eder.

Hem şu hâldeki insan, merhamet ve şefkate lâyık değildir. Çünkü kendi kendine bu dehşetli vaziyeti veriyor. Sekizinci Söz'de kuyuya girmiş iki kardeşin muvâzene-i hâlinde denildiği gibi; nasıl bir adam, güzel bir bahçede,

---

1 Bkz.: A'râf sûresi, 7/179; Furkan sûresi, 25/43-44; Muhammed sûresi, 47/12.

2 Bkz.: Mâide sûresi, 5/5, 53; En'âm sûresi, 6/88; A'râf sûresi, 7/147; Hûd sûresi, 11/16; Zümer sûresi, 39/65; Muhammed sûresi, 47/9, 28, 32.

3 Bkz.: Âl-i İmran sûresi, 3/56; En'âm sûresi, 6/124-125; A'râf sûresi, 7/152; Tevbe sûresi, 9/55; Ra'd sûresi, 13/34; Zümer sûresi, 39/22; Fussilet sûresi, 41/16.

4 Bkz.: "Derken, İsrâiloğullarını denizden geçirdik. Hemen Firavun, askerleriyle beraber zulmederek ve saldırarak peşlerine düştü. Nihayet boğulmak üzere iken: 'İman ettim. İsrâiloğullarının inandığı İlâh'tan başka ilâh yokmuş. Ben de Müslümanlardanım.' dedi." (Yûnus sûresi, 10/90).

güzel bir ziyafette, güzel ahbaplar içinde, nezahetli, tatlı, nâmuslu, hoş, meşrû bir lezzet ve eğlenceye kanaat etmeyip, gayrimeşrû ve mülevves bir lezzet için çirkin ve necis bir şarabı içse, sarhoş olup kendini kış ortasında, pis bir yerde, vahşi canavarlar içinde tahayyül etse, titreyip bağırıp çağırsa nasıl merhamete lâyık değil. Çünkü ehl-i nâmus ve mübarek arkadaşlarını canavar tasavvur eder, onlara karşı hakaret eder. Hem ziyafetteki leziz taamları ve temiz kapları mülevves, pis taşlar tasavvur eder, kırmaya başlar. Hem mecliste muhterem kitapları ve mânidar mektubları mânâsız ve âdi nakışlar tasavvur eder, yırtarak ayak altına atar ve hâkezâ... Böyle bir şahıs, nasıl merhamete müstehak değil, belki tokata müstehaktır.

Öyle de, sû-i ihtiyarından neşet eden küfür sarhoşluğu ile ve dalâlet divaneliğiyle Sâni-i Hakîm'in şu misafirhâne-i dünyasını, tesadüf ve tabiat oyuncağı olduğunu tevehhüm edip ve cilve-i esmâ-yı ilâhiyeyi tazelendiren masnûatın, zamanın geçmesiyle vazifelerinin bittiğinden âlem-i gayba geçmelerini, adem ile idam tasavvur ederek.. ve tesbihât sadâlarını, zevâl ve firak-ı ebedî vaveylâsı olduklarını tahayyül ettiğinden.. ve mektubât-ı samedâniye olan şu mevcudât sayfalarını, mânâsız, karmakarışık tasavvur ettiğinden.. ve âlem-i rahmete yol açan kabir kapısını zulümât-ı adem ağzı tasavvur ettiğinden.. ve eceli, hakiki ahbaplara visal dâveti olduğu hâlde, bütün ahbaplardan firak nöbeti tasavvur ettiğinden hem kendini dehşetli bir azab-ı elîmde bırakıyor; hem mevcudâtı, hem Cenâb-ı Hakk'ın esmâsını, hem mektubâtını inkâr ve tezyif ve tahkir ettiğinden, merhamete ve şefkate lâyık olmadığı gibi, şiddetli bir azaba da müstehaktır. Hiçbir cihette merhamete lâyık değildir.

İşte ey bedbaht ehl-i dalâlet ve sefâhet! Şu dehşetli sukuta karşı ve ezici me'yusiyete mukabil; hangi tekemmülünüz, hangi fünûnunuz, hangi kemâliniz, hangi medeniyetiniz, hangi terakkiyâtınız karşı gelebilir? Ruh-u beşerin eşedd-i ihtiyaç ile muhtaç olduğu hakiki teselliyi nerede bulabilirsiniz?

Hem güvendiğiniz ve bel bağladığınız ve âsâr-ı ilâhiyeyi ve ihsanat-ı rabbâniyeyi onlara isnad ettiğiniz hangi tabiatınız, hangi esbabınız, hangi şerikiniz, hangi keşfiyâtınız, hangi milletiniz, hangi bâtıl mâbudunuz, sizi sizce idam-ı ebedî olan mevtin zulümâtından kurtarıp; kabir hudûdundan, berzâh hudûdundan, mahşer hudûdundan, sırat köprüsünden hâkimâne geçirebilir, saadet-i ebediyeye mazhar edebilir? Hâlbuki kabir kapısını kapamadığınız için, siz kat'î olarak bu yolun yolcususunuz. Böyle bir yolcu, öyle birisine dayanır ki, bütün bu daire-i azîme ve bu geniş hudûtlar, O'nun taht-ı emrinde ve tasarrufundadır.

Hem dahi, ey bedbaht ehl-i dalâlet ve gaflet! "*Gayrimeşrû bir muhabbetin neticesi, merhametsiz azab çekmektir.*" kaidesi sırrınca siz, fıtratınızdaki Cenâb-ı Hakk'ın zât ve sıfât ve esmâsına sarf edilecek muhabbet ve marifet istîdadını ve şükür ve ibâdât cihâzâtını, nefsinize ve dünyaya gayrimeşrû bir surette sarf ettiğinizden, bilistihkak cezasını çekiyorsunuz. Çünkü Cenâb-ı Hakk'a ait muhabbeti, nefsinize verdiniz. Mahbubunuz olan nefsinizin hadsiz belâsını çekiyorsunuz. Çünkü hakiki bir rahatı o mahbubunuza vermiyorsunuz. Hem onu, hakiki mahbub olan Kadîr-i Mutlak'a tevekkül ile teslim etmiyorsunuz, daima elem çekiyorsunuz.

Hem Cenâb-ı Hakk'ın esmâ ve sıfâtına ait muhabbeti, dünyaya verdiniz ve âsâr-ı sanatını, âlemin esbabına taksim ettiniz.. belâsını çekiyorsunuz. Çünkü o hadsiz mahbublarınızın bir kısmı size "Allah'a ısmarladık!" demeyip, size arkasını çevirip, bırakıp gidiyor. Bir kısmı sizi hiç tanımıyor, tanısa da sizi sevmiyor, sevse de size bir fayda vermiyor. Daima hadsiz firaklardan ve ümidsiz dönmemek üzere zevâllerden azab çekiyorsunuz.

İşte ehl-i dalâletin saadet-i hayatiye ve tekemmülât-ı insaniye ve mehâsin-i medeniyet ve lezzet-i hürriyet dedikleri şeylerin iç yüzleri ve mahiyetleri budur. Sefâhet ve sarhoşluk bir perdedir, muvakkaten hissettirmez. "Tuh onların aklına!" de...

Amma Kur'ân'ın cadde-i nuraniyesi ise; bütün ehl-i dalâletin çektiği yaraları, hakâik-i imaniye ile tedavi eder, bütün evvelki yoldaki zulümâtı dağıtır, bütün dalâlet ve helâket kapılarını kapatır. Şöyle ki:

İnsanın zaaf ve aczini ve fakr ve ihtiyacını, bir Kadîr-i Rahîm'e tevekkül ile tedavi eder.[1] Hayat ve vücûdun yükünü, O'nun kudretine, rahmetine teslim edip;[2] kendine yüklemeyip belki kendisi o hayatına ve nefsine biner hükmünde bir rahat makam bulur. Kendisinin "nâtık bir hayvan" değil, belki hakiki bir insan ve makbul bir misafir-i Rahmân olduğunu bildirir. Dünyayı, bir misafirhâne-i Rahmân olduğunu göstermekle ve dünyadaki mevcudât ise, esmâ-yı ilâhiyenin aynaları olduklarını.. ve masnûatı ise, her vakit tazelenen mektubât-ı samedâniye olduklarını bildirmekle, insanın fenâ-yı dünyadan ve zevâl-i eşyadan ve hubb-u fâniyâttan gelen yaralarını güzelce tedavi eder ve evhamın zulümâtından kurtarır.

---

1 "Allah'a tevekkül etmek"le ilgili bazı ayetlere bkz.: Âl-i İmran sûresi, 3/122; A'râf sûresi, 7/89; Tevbe sûresi, 9/129; Hûd sûresi, 11/56; Yûsuf sûresi, 12/67.

2 "Allah'a teslim olmak"la ilgili bazı ayetlere bkz.: Bakara sûresi, 2/112, 131; Nisâ sûresi, 4/125; Lokman sûresi, 31/22; Zümer sûresi, 39/54.

Hem mevt ve eceli, âlem-i berzâha giden ve âlem-i bekâda olan ahbablara visal ve mülâkat mukaddimesi olarak gösterir. Ehl-i dalâletin nazarında bütün ahbabından bir firak-ı ebedî telâkki ettiği ölüm yaralarını böylece tedavi eder ve o firak, ayn-ı lika olduğunu isbat eder. Hem kabrin âlem-i rahmete ve dâr-ı saadete ve bağistan-ı cinâna ve nuristan-ı Rahmân'a açılan bir kapı olduğunu isbat etmekle, beşerin en müdhiş korkusunu izale edip, en elîm ve kasâvetli ve sıkıntılı olan berzâh seyahatini, en leziz ve ünsiyetli ve ferahlı bir seyahat olduğunu gösterir. Kabir ile ejderha ağzını kapatır, güzel bir bahçeye kapı açar. Yani kabir, ejderha ağzı olmadığını; belki bağistan-ı rahmete açılan bir kapı olduğunu gösterir.

Hem mümine der: "İhtiyârın cüz'î ise, kendi Mâlik'inin irâde-i külliyesine işini bırak.[1] İktidarın küçük ise, Kadîr-i Mutlak'ın kudretine itimad et.[2] Hayatın az ise, hayat-ı bâkiyeyi düşün.[3] Ömrün kısa ise; ebedî bir ömrün var, merak etme. Fikrin sönük ise; Kur'ân'ın güneşi altına gir, imanın nuruyla bak ki; yıldız böceği olan fikrin yerine her bir âyet-i Kur'ân, birer yıldız misillü sana ışık verir.[4] Hem hadsiz emellerin, elemlerin varsa, nihayetsiz bir sevab ve hadsiz bir rahmet seni bekliyor.[5] Hem hadsiz arzuların, makâsıdın varsa, onları düşünüp muztarip olma. Onlar bu dünyaya sığışmaz. Onların yerleri başka diyardır ve onları veren de başkadır.[6]"

Hem der: "Ey insan! Sen, kendine mâlik değilsin.[7] Sen, kudreti nihayetsiz bir Kadîr, rahmeti hadsiz bir Rahîm-i Zât-ı Zülcelâl'in memlûküsün.[8] Öyle ise sen, kendi hayatını kendine yükleyip zahmet çekme. Çünkü hayatı veren O'dur, idare eden de O'dur.[9]"

---

1 Bkz.: Mü'min sûresi, 40/44.

2 Bkz.: Âl-i İmran sûresi, 3/159, 173; Nisâ sûresi, 4/81; Mâide sûresi, 5/23; Hûd sûresi, 11/123; İbrahim sûresi, 14/12; Furkan sûresi, 25/58…

3 Bkz.: Tevbe sûresi, 9/38; Yûnus sûresi, 10/24; Kehf sûresi, 18/45; Hadîd sûresi, 57/20; Mü'min sûresi, 40/39; Duhâ sûresi, 93/4.

4 Bkz.: Yûnus sûresi, 10/57; Yûsuf sûresi, 12/111; İbrahim sûresi, 14/1; Tegabun sûresi, 64/8; Nisâ sûresi, 4/174…

5 Bkz.: Bakara sûresi, 2/157, 218; Âl-i İmran sûresi, 3/107; Nisâ sûresi, 4/96, 175; A'râf sûresi, 7/156.

6 Bkz.: Yâsîn sûresi, 36/55; Sâffât sûresi, 37/42-43, 46; Sâd sûresi, 38/52; Zuhruf sûresi, 43/71, 73; Muhammed sûresi, 47/15; Dehr sûresi, 76/22.

7 Bkz.: A'râf sûresi, 7/188; Yûnus sûresi, 10/49; Cin sûresi, 72/21.

8 Bkz.: Âl-i İmran sûresi, 3/30; Mâide sûresi, 5/118; Hicr sûresi, 15/49; İsrâ sûresi, 17/65; Mü'minûn sûresi, 23/109; Ankebût sûresi, 29/56; Zümer sûresi, 39/16,53; Mü'min sûresi, 40/31...

9 Bkz.: Âl-i İmran sûresi, 3/156; A'râf sûresi, 7/158; Tevbe sûresi, 9/116; Yûnus sûresi, 10/56...

Hem dünya sahipsiz değil ki, sen kendi kafana dünya yükünü yüklettirerek ehvâlini düşünüp merak etme. Çünkü onun sahibi Hakîm'dir, Alîm'dir.[1] Sen de misafirsin, fuzulî olarak karışma, karıştırma. Hem insanlar,[2] hayvanlar gibi mevcudât, başı boş değiller, belki vazifedar memurdurlar. Bir Hakîm-i Rahîm'in nazarındadırlar. Onların âlâm ve meşakkatlerini düşünüp, ruhuna elem çektirme. Ve onların Hâlık-ı Rahîm'inin rahmetinden daha ileri şefkatini sürme. Hem sana düşmanlık vaziyetini alan mikroptan, tâ tâun ve tûfan ve kaht ve zelzeleye kadar bütün eşyanın dizginleri, o Rahîm-i Hakîm'in elindedirler.[3] O Hakîm'dir, abes iş yapmaz. Rahîm'dir, rahîmiyeti çoktur. Yaptığı her işinde bir nevi lütuf var.[4]

Hem der: "Şu âlem çendan fânîdir, fakat ebedî bir âlemin levâzımâtını yetiştiriyor. Çendan zâildir, geçicidir; fakat bâkî meyveler veriyor, bâkî bir Zât'ın bâkî esmâsının cilvelerini gösteriyor. Ve çendan lezzetleri az, elemleri çoktur; fakat Rahmân-ı Rahîm'in iltifâtâtı, zevâlsiz hakiki lezzetlerdir. Elemler ise sevab cihetiyle mânevî lezzet yetiştiriyor.[5] Madem meşrû daire, ruh ve kalb ve nefsin bütün lezzetlerine, safalarına, keyiflerine kâfidir. Gayrimeşrû daireye girme. Çünkü o dairedeki bir lezzetin bazen bin elemi var. Hem hakiki ve daimî lezzet olan iltifâtât-ı rahmaniyeyi kaybetmeğe sebeptir."[6]

Hem dalâletin yolunda sâbıkan beyân edildiği gibi esfel-i sâfilîne insanı öyle bir sukut ettiriyor ki; hiçbir medeniyet, hiçbir felsefe ona çâre bulamadıkları ve o derin zulümât kuyusundan hiçbir terakkiyât-ı beşeriye, hiçbir kemâlât-ı fenniye insanı çıkaramadığı hâlde, Kur'ân-ı Hakîm, iman ve amel-i sâlih ile o esfel-i sâfilîne sukuttan insanı âlâ-yı illiyyîne çıkarır ve delâil-i kat'iyye ile çıkarmasını isbat ediyor.. ve o derin kuyuyu terakkiyât-ı mâneviyenin basamaklarıyla ve tekemmülât-ı ruhiyenin cihâzâtıyla dolduruyor.[7]

---

1 Bkz.: Bakara sûresi, 2/107; Âl-i İmran sûresi, 3/26, 189; Mâide sûresi, 5/40, 120; En'âm sûresi, 6/73; A'râf sûresi, 7/158.

2 Bkz.: Mü'minûn sûresi, 23/115; Kıyâmet sûresi, 75/36

3 Bkz.: Âl-i İmran sûresi, 3/83; Mü'minûn sûresi, 23/88; Mülk sûresi, 67/1, Fussilet sûresi, 41/11; Zümer sûresi, 39/63,67; Şûrâ sûresi, 42/12.

4 Bkz.: Şûrâ sûresi, 42/19.

5 Bkz.: Hûd sûresi, 11/23; Furkan sûresi, 25/75-76; Ankebût sûresi, 29/58; Ahkaf sûresi, 46/14; Fetih sûresi, 48/5; Teğâbün sûresi, 64/9; Talâk sûresi, 65/11.

6 Bkz.: Bakara sûresi, 2/81, 275; Furkan sûresi, 25/68-69; Yûnus sûresi, 10/27, 52; Mü'minûn sûresi, 23/103; Zuhruf sûresi, 43/74.

7 Bkz.: İnşikak sûresi, 84/25; Tîn sûresi, 95/5-6; Asr sûresi, 103/2-3.

Hem beşerin uzun ve fırtınalı ve dağdağalı olan ebed tarafındaki yolculuğunu gayet derecede teshil eder ve kolaylaştırır. Bin, belki elli bin senelik mesafeyi bir günde kestirecek vesaiti gösterir. Hem Sultan-ı ezel ve ebed olan Zât-ı Zülcelâl'i tanıttırmakla insanı, O'na bir memur abd ve bir vazifedar misafir vaziyetini verir.

Hem dünya misafirhânesinde, hem berzâhî ve uhrevî menzillerde kemâl-i rahatla seyahatini temin eder. Nasıl ki bir padişahın müstakîm bir memuru, onun daire-i memleketinde, hem her vilayetin hudutlarından sühuletle ve tayyare, gemi, şimendifer gibi süratli vasıta-yı seyahatle gezer, geçer. Öyle de Sultan-ı Ezelî'ye iman ile intisap eden ve amel-i sâlih ile itâat eden bir insan, şu misafirhâne-i dünya menzillerinden ve âlem-i berzâh ve âlem-i mahşer dairelerinden ve hâkezâ.. kabirden sonraki bütün âlemlerin geniş hudutlarından berk ve burak süratinde geçer. Tâ saadet-i ebediyeyi bulur. Ve şu hakikati kat'î isbat eder ve asfiya ve evliyaya gösterir.

Hem de Kur'ân'ın hakikati der ki; "Ey mümin! Sendeki nihayetsiz muhabbet kabiliyetini, çirkin ve noksan ve şerûr ve sana muzır olan nefs-i emmârene verme.[1] Onu mahbub ve onun hevâsını kendine mâbud ittihaz etme.[2] Belki sendeki o nihayetsiz muhabbet kabiliyetini, nihayetsiz bir muhabbete lâyık, hem nihayetsiz sana ihsan edebilen.. hem istikbalde seni nihayetsiz mesud eden, hem bütün alâkadar olduğun ve onların saadetleriyle mesûd olduğun bütün zâtları ihsanatıyla mesûd eden.. hem nihayetsiz kemâlâtı bulunan ve nihayetsiz derecede kudsî, ulvî, münezzeh, kusursuz, noksansız, zevâlsiz cemâl sahibi olan.. ve bütün esmâsı, nihayet derecede güzel olan ve her isminde pek çok envâr-ı hüsün ve cemâl bulunan.. ve cennet bütün güzellikleriyle ve nimetleriyle, O'nun cemâl-i rahmetini ve rahmet-i cemâlini gösteren.. ve sevimli ve sevilen bütün kâinattaki bütün hüsün ve cemâl ve mehâsin ve kemâlât, O'nun cemâline ve kemâline işaret eden ve delâlet eden ve emâre olan bir Zât'ı, mahbub ve mâbud ittihaz et."[3]

Hem der: "Ey insan! O'nun esmâ ve sıfâtına ait istîdad-ı muhabbetini, sâir bekâsız mevcudâta verme; faydasız mahlûkata dağıtma.[4] Çünkü âsâr ve

---

1 Bkz.: Yûsuf sûresi, 12/53.

2 Bkz.: Nisâ sûresi, 4/135; Kehf sûresi, 18/28; Tâhâ sûresi, 20/16; Furkan sûresi, 25/43; Kasas sûresi, 28/50; Câsiye sûresi, 45/23; Nâziât sûresi, 79/40.

3 Bkz.: Tâhâ sûresi, 20/14; Zümer sûresi, 39/2,66; Yasin sûresi, 36/60-61.

4 Bkz.: Bakara sûresi, 2/165; En'am sûresi, 6/76-79; Tevbe sûresi, 9/23-24; Kıyâmet sûresi, 75/20-35; Dehr sûresi, 76/27; Fecr sûresi, 89/20-26.

mahlûkat fânîdirler. Fakat o âsârda ve o masnûatta nakışları, cilveleri görünen esmâ-yı hüsnâ bâkîdirler, daimîdirler.[1] Ve esmâ ve sıfâtın her birisinde binler merâtib-i ihsan ve cemâl ve binler tabakat-ı kemâl ve muhabbet var. Sen yalnız Rahmân ismine bak ki; cennet bir cilvesi ve saadet-i ebediye bir lem'ası ve dünyadaki bütün rızık ve nimet, bir katresidir."[2]

İşte şu muvâzene, ehl-i dalâletle ehl-i imanın hayat ve vazife cihetindeki mahiyetlerine işaret eden

لَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ فِي أَحْسَنِ تَقْوِيمٍ ۞ ثُمَّ رَدَدْنَاهُ أَسْفَلَ سَافِلِينَ ۞
إِلَّا الَّذِينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ[3]

hem netice ve âkıbetlerine işaret eden فَمَا بَكَتْ عَلَيْهِمُ السَّمَاءُ وَالْأَرْضُ[4] olan âyete dikkat et. Ne kadar ulvî, mucizâne, beyân ettiğimiz müvâzeneyi ifade ederler.

•*Birinci âyet*, On Birinci Söz'de tafsilen o âyetin i'câzkârâne ve îcâzkârâne ifade ettiği hakikati, o Söz'de beyân edildiğinden, onu oraya havale ederiz.

•*İkinci âyet* ise, yalnız bir küçük işaretle göstereceğiz ki, ne kadar ulvî bir hakikati ifade ediyor. Şöyle ki:

Şu âyet, mefhum-u muvafık ile şöyle ferman ediyor: "Ehl-i dalâletin ölmesiyle semâvât ve zemin, onların üstünde ağlamıyorlar." Ve mefhum-u muhalif ile delâlet ediyor ki: "Ehl-i imanın dünyadan gitmesiyle, semâvât ve zemin, onların üstünde ağlıyor." Yani ehl-i dalâlet; madem semâvât ve arzın vazifelerini inkâr ediyor, mânâlarını bilmiyor, onların kıymetlerini iskat ediyor, Sâni'lerini tanımıyor. Onlara karşı bir hakaret, bir adâvet ettiğinden elbette semâvât ve zemin, onlara ağlamak değil, belki onlara nefrin eder, onların gebermesiyle memnun olurlar. Ve mefhum-u muhalif ile der: "Semâvât ve arz, ehl-i imanın ölmesiyle ağlarlar." Zira ehl-i iman ise –çünkü semâvât ve arzın vazifelerini bilir. Hakiki hakikatlerini tasdik ediyor. Ve onların ifade ettikleri mânâları iman ile anlıyor– "Ne kadar güzel yapılmışlar, ne kadar güzel hizmet

---

1 Bkz.: Kasas sûresi, 28/88; Rahman sûresi, 55/25,26.

2 Bkz.: Meryem sûresi, 19/61, 93; Rahman sûresi, 55/1-12; Mülk sûresi, 67/19-20.

3 "Biz insanı en mükemmel surette yarattık. Sonra da onu en aşağı derekeye düşürdük. Ancak iman edip güzel ve makbul işler yapanlar müstesnadır." (Tîn sûresi, 95/4-6).

4 "(Merhamete lâyık olma haklarını kaybettiklerinden) perişan hâllerine gök de ağlamadı, yer de ağlamadı." (Duhân sûresi, 44/29)

ediyorlar." diyor. Ve onlara lâyık kıymeti veriyor ve ihtiram ediyor. Cenâb-ı Hak hesabına onlara ve onlar ayna oldukları esmâya muhabbet ediyor. İşte bu sır içindir ki semâvât ve zemin, ağlar gibi ehl-i imanın zevâline mahzun oluyorlar.[1]

.....

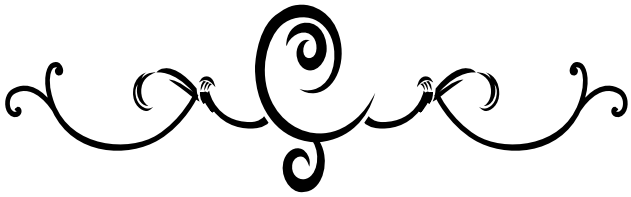

[1] Meselâ "Arş'ın, Sa'd İbni Muaz'ın *(radîyallâhu anh)* vefatıyla sarsıldığı" ifade buyurulmuştur. (Bkz.: Buhârî, *menâkıbü'l-ensar* 12; Müslim, *fezâilü's-sahâbe* 123-125; Tirmizî, *menâkıb* 50)

بِسْـــمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

فَنَادٰى فِي الظُّلُمَاتِ أَنْ لَآ إِلٰهَ إِلَّا أَنْتَ سُبْحَانَكَ إِنِّي كُنْتُ مِنَ الظَّالِمِينَ[1]

إِذْ نَادٰى رَبَّهُ أَنِّي مَسَّنِيَ الضُّرُّ وَأَنْتَ أَرْحَمُ الرَّاحِمِينَ[2]

فَإِنْ تَوَلَّوْا فَقُلْ حَسْبِيَ اللهُ لَآ إِلٰهَ إِلَّا هُوَ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَهُوَ رَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ[3]

حَسْبُنَا اللهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ[4] ، لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللهِ الْعَلِيِّ الْعَظِيمِ[5]

يَا بَاقِي أَنْتَ الْبَاقِي.. يَا بَاقِي أَنْتَ الْبَاقِي[6]

لِلَّذِينَ اٰمَنُوا هُدًى وَشِفَاءٌ[7]

Otuz Birinci Mektub'un birinci kısmı; her zaman, hususan mağrib ve işâ ortasında otuz üçer defa okunması çok faziletli bulunan mezkûr kelimât-ı mübarekenin her birinin çok envârından birer nurunu gösterecek "Altı Lem'a"-dan…

---

1 "Sonra, (düştüğü balığın karnının, gecenin ve denizin, bir de bulunduğu halin) karanlıkları içinde, "Sen'den başka ilâh yoktur. Sen, her türlü kusurdan, eksiklikten, eşi-ortağı bulunmaktan mutlak münezzehsin. Ben, gerçekten kendine yazık edenlerden oldum!" diye yakardı." (Enbiyâ sûresi, 21/87)

2 "Yâ Rabbî, bu dert bana iyice dokundu. Sen merhametlilerin en merhametli olanısın." diye niyaz etmişti." (Enbiyâ sûresi, 21/83)

3 "(Ey Rasûlüm! Sen böyle onların üzerine titrerken) onlar halâ senden ve yolundan yüz çevirecek olurlarsa de ki: Bana (yardımcı ve destekçi olarak) Allah kâfidir. O'ndan başka hiçbir ilâh yoktur. Ben O'na dayandım, O'na güvendim ve O, (bütün kâinatın, bütün varlıkların idare merkezi olan) Büyük Arş'ın Rabbi, (bütün kâinatın mutlak Sultanı, bütün varlıkların yegâne sığınağı, besleyip yaşatanı, koruyup gözetenidir)." (Tevbe sûresi, 9/129)

4 "Allah bize yeter. O ne güzel vekildir!" (Âl-i İmran sûresi, 3/173).

5 "Hareket ve güç, ancak yüceler yücesi ve pek büyük olan Cenâb-ı Hakk'ın dilemesi ile olur." Peygamber Efendimiz *(sallallâhu aleyhi ve sellem)* bu sözün, cennet hazinelerinden bir hazine olduğunu bildirmiştir. Bkz.: Buhârî, *meğâzî* 38, *deavât* 51, 68, *kader* 7; Müslim, *zikir* 44-46.

6 Ey Kendinden başka her şeyin fânî olduğu tek Bâkî!

7 "O (Kur'ân), iman edenler için hidâyet ve şifadır." (Fussilet sûresi, 41/44).

Birinci Lem'a

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

Hazreti Yûnus İbni Mettâ *(alâ Nebiyyinâ ve aleyhissalâtü vesselâm)*'ın münâcâtı, en azîm bir münâcâttır ve en mühim bir vesîle-i icâbe-i duâdır.[1]

Hazreti Yûnus *(aleyhisselâm)*'ın kıssa-yı meşhûresinin hülâsası:

Denize atılmış, büyük bir balık onu yutmuş.[2] Deniz fırtınalı ve gece dağ-dağalı ve karanlık ve her taraftan ümit kesik bir vaziyette,

لَآ إِلٰهَ إِلَّا أَنْتَ سُبْحَانَكَ إِنِّي كُنْتُ مِنَ الظَّالِمِينَ[3]

münâcâtı, ona süraten vasıta-yı necat olmuştur.

Şu münâcâtın sırr-ı azîmi şudur ki:

O vaziyette esbab bilkülliye sukût etti. Çünkü o hâlde ona necat verecek öyle bir Zât lâzım ki; hükmü hem balığa, hem denize, hem geceye, hem cevv-i semâya geçebilsin. Çünkü onun aleyhinde "gece, deniz ve hût" ittifak etmişler. Bu üçünü birden emrine musahhar eden bir Zât onu sâhil-i selâmete çıkarabilir. Eğer bütün halk onun hizmetkârı ve yardımcısı olsa idiler, yine beş para faydaları olmazdı.[4]

Demek esbabın tesiri yok. Müsebbibü'l-esbab'dan başka bir melce' olamadığını aynelyakîn gördüğünden, sırr-ı ehadiyet, nur-u tevhid içinde inkişâf ettiği için şu münâcât birdenbire geceyi, denizi ve hûtu musahhar etmiştir. O nur-u tevhid ile hûtun karnını bir tahte'l-bahir gemisi hükmüne getirip ve

---

1 Bkz.: Tirmizî, *deavât* 81; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 1/170.

2 Kıssanın tamamı için bkz.: et-Taberî, *Câmiu'l-beyân* 17/79-81.

3 "Sen'den başka ilâh yoktur. Sen, her türlü kusurdan, eksiklikten, eşi-ortağı bulunmaktan mutlak münezzehsin. Ben, gerçekten kendine yazık edenlerden oldum!" (Enbiyâ sûresi, 21/87)

4 Bkz.: En'âm sûresi, 6/17; Yûnus sûresi, 10/107; Fâtır sûresi, 35/2.

zelzeleli dağvâri emvâc dehşeti içinde; denizi, o nur-u tevhid ile emniyetli bir sahrâ, bir meydan-ı cevelân ve tenezzühgâhı olarak o nur ile semâ yüzünü bulutlardan süpürüp, kameri bir lâmba gibi başı üstünde bulundurdu. Her taraftan onu tehdit ve tazyik eden o mahlûkat, her cihette ona dostluk yüzünü gösterdiler. Tâ sâhil-i selâmete çıktı, şecere-i yaktîn[1] altında o lütf-u rabbânîyi müşâhede etti.

İşte, Hazreti Yûnus (aleyhisselâm)'ın birinci vaziyetinden yüz derece daha müthiş bir vaziyetteyiz. Gecemiz, istikbâldir. İstikbâlimiz, nazar-ı gafletle, onun gecesinden yüz derece daha karanlık ve dehşetlidir. Denizimiz, şu sergerdân küre-i zeminimizdir. Bu denizin her mevcinde binler cenaze bulunuyor; onun denizinden bin derece daha korkuludur. Bizim hevâ-yı nefsimiz, hûtumuzdur; hayat-ı ebediyemizi sıkıp mahvına çalışıyor.[2] Bu hût, onun hûtundan bin derece daha muzırdır. Çünkü onun hûtu yüz senelik bir hayatı mahveder. Bizim hûtumuz ise, yüz milyon seneler hayatın mahvına çalışıyor.

Mâdem hakikî vaziyetimiz budur; biz de Hazreti Yûnus *(aleyhisselâm)*'a iktidâen, umum esbaptan yüzümüzü çevirip doğrudan doğruya Müsebbibü'l-esbab olan Rabbimize ilticâ edip لَا إِلٰهَ إِلَّا أَنْتَ سُبْحَانَكَ إِنِّي كُنْتُ مِنَ الظَّالِمِينَ[3] demeliyiz ve aynelyakîn anlamalıyız ki; gaflet ve dalâletimiz sebebiyle aleyhimize ittifak eden istikbâl, dünya ve hevâ-yı nefsin zararlarını defedecek yalnız o Zât olabilir ki; istikbâl taht-ı emrinde, dünya taht-ı hükmünde, nefsimiz taht-ı idaresindedir. Acaba Hâlık-ı semâvât ve arzdan başka hangi sebep var ki, en ince ve en gizli hâtırât-ı kalbimizi bilecek ve bizim için istikbâli, âhiretin îcâdıyla ışıklandıracak ve dünyanın yüz bin boğucu emvâcından kurtaracak, –hâşâ– Zât-ı Vâcibü'l-vücud'dan başka hiçbir şey, hiçbir cihette O'nun izni ve iradesi olmadan imdâd edemez ve halâskâr olamaz.[4] Mâdem hakikat-i hâl böyledir. Nasıl ki Hazreti Yûnus *(aleyhisselâm)*'a o münâcâtın neticesinde hûtu ona bir merkûb, bir tahte'l-bahir ve denizi bir güzel sahrâ ve

---

1 Bkz.: "Üzerine gölge yapması için, orada asma kabak cinsinden bir ağaç bitirdik." (Sâffât sûresi, 37/146)

2 Bkz.: "Rabbimin merhamet edip korudukları hariç, nefis daima fenalığı ister, kötülüğe sevk eder." (Yûsuf sûresi, 12/53)

3 "Sen'den başka ilâh yoktur. Sen, her türlü kusurdan, eksiklikten, eşi-ortağı bulunmaktan mutlak münezzehsin. Ben, gerçekten kendine yazık edenlerden oldum!" (Enbiyâ sûresi, 21/87)

4 Bkz.: Kehf sûresi, 18/23-24; Dehr sûresi, 76/30; Tekvir sûresi, 81/29; Hac sûresi, 22/65.

gece mehtâplı bir latîf sûret aldı. Biz dahi o münâcâtın sırrıyla لَا إِلٰهَ إِلَّا أَنْتَ سُبْحَانَكَ إِنِّي كُنْتُ مِنَ الظَّالِمِينَ[1] demeliyiz.

لَا إِلٰهَ إِلَّا أَنْتَ[2] cümlesiyle *istikbâlimize,* سُبْحَانَكَ[3] kelimesiyle *dünyamıza*, إِنِّي كُنْتُ مِنَ الظَّالِمِينَ[4] fıkrasıyla *nefsimize* nazar-ı merhametini celb etmeliyiz.[5] Tâ ki, nur-u îmân ile ve Kur'ân'ın mehtâbıyla istikbâlimiz tenevvür etsin ve o gecemizin dehşet ve vahşeti, ünsiyet ve tenezzühe inkılâp etsin. Ve mütemâdiyen mevt ve hayatın değişmesiyle seneler ve karnlar emvâcı üstünde hadsiz cenazeler binip ademe atılan dünyamız ve zeminimizde, Kur'ân-ı Hakîm'in tezgâhında yapılan bir sefine-i mâneviye hükmüne geçen hakikat-i İslâmiyet içine girip selâmetle o denizin üstünde gezip, tâ sâhil-i selâmete çıkarak hayatımızın vazifesi bitsin. O denizin fırtınaları ve zelzeleleri, sinema perdeleri gibi tenezzühün manzaralarını tazelendirmekle, vahşet ve dehşet yerine, nazar-ı ibret ve tefekkürü keyiflendirerek okşayıp ışıklandırsın. Hem o sırr-ı Kur'ân'la, o terbiye-i Furkâniye ile; nefsimiz bize binmeyecek, merkûbumuz olup, bizi ona bindirip, hayat-ı ebediyemizin kazanmasına kuvvetli bir vasıtamız olsun.

Elhâsıl: *Mâdem insan, mâhiyetinin câmiiyeti itibârıyla sıtmadan müteellim olduğu gibi, arzın zelzele ve ihtizâzâtından ve kâinatın kıyâmet hengâmında zelzele-i kübrâsından müteellim oluyor.*

Ve nasıl ki hurdebînî bir mikroptan korkar; ecrâm-ı ulviyeden zuhur eden kuyruklu yıldızdan dahi korkar.

Hem nasıl ki hânesini sever; koca dünyayı da öyle sever. Hem nasıl ki küçük bahçesini sever; öyle de, hadsiz ebedî cenneti dahi müştâkâne sever.

Elbette, böyle bir insanın Mâbûdu, Rabbi, melcei, halâskârı, maksûdu

---

1 "Sen'den başka ilâh yoktur. Sen, her türlü kusurdan, eksiklikten, eşi-ortağı bulunmaktan mutlak münezzehsin. Ben, gerçekten kendine yazık edenlerden oldum!" (Enbiyâ sûresi, 21/87)

2 "Sen'den başka ilâh yoktur." (Enbiyâ sûresi, 21/87)

3 "Sen, her türlü kusurdan, eksiklikten, eşi-ortağı bulunmaktan mutlak münezzehsin." (Enbiyâ sûresi, 21/87)

4 "Ben, gerçekten kendine yazık edenlerden oldum!" (Enbiyâ sûresi, 21/87)

5 Peygamber Efendimiz'in *(sallallâhu aleyhi ve sellem)* Hz. Ebûbekir'e *(radiyallâhu anh)* tavsiye buyurduğu bir duâ şöyledir: "Allahım! Ben nefsime çok zulmettim. Günahları ancak Sen affedersin. Öyle ise beni, şânına lâyık bir mağfiretle bağışla, bana merhamet et. Sen affedici ve merhamet edicisin." (Buhârî, *ezân* 149, *tevhîd* 9, *deavât* 16; Müslim, *zikir* 47, 48, *hudûd* 23).

öyle bir Zât olabilir ki, umum kâinat O'nun kabza-yı tasarrufunda, zerrât ve seyyârât dahi taht-ı emrindedir.[1]

Elbette öyle bir insan dâimâ Yûnusvârî (aleyhisselâm) لَآ إِلٰهَ إِلَّا أَنْتَ سُبْحَانَكَ *إِنِّي كُنْتُ مِنَ الظَّالِمِينَ demeye muhtaçtır.*[2]

سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَآ إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَآ إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ[3]

---

1 Bkz.: "Göklerin ve yerin hazinelerinin anahtarları O'nun nezdindedir." (Zümer sûresi, 39/63; Şûrâ sûresi, 42/12). "Göklerin ve yerin mirası Allah'ındır." (Âl-i İmran sûresi, 3/180; Hadîd sûresi, 57/10)

2 "Sen'den başka ilâh yoktur. Sen, her türlü kusurdan, eksiklikten, eşi-ortağı bulunmaktan mutlak münezzehsin. Ben, gerçekten kendine yazık edenlerden oldum!" (Enbiyâ sûresi, 21/87)

3 "Sübhansın yâ Rab! Senin bize bildirdiğinden başka ne bilebiliriz ki? Her şeyi hakkıyla bilen, her şeyi hikmetle yapan sensin." (Bakara sûresi, 2/32)

On Yedinci Lem'a

.....

Beşinci Nota

Şu notada Avrupa fünûnu ve medeniyeti, Eski Said'in fikrinde bir derece yerleştiği için, Yeni Said harekât-ı fikriyede seyrettiği zaman, Avrupa'nın fünûn ve medeniyeti, o seyahat-i kalbiyede emrâz-ı kalbiyeye inkılâp ederek ziyâde müşkülâta medâr olduğundan, bilmecburiye Yeni Said zihnini silkeleyip, müzahref felsefeyi ve sefih medeniyeti atmak isterken, kendi ruhunda Avrupa'nın lehinde şehâdet eden hissiyât-ı nefsaniyeyi susturmak için, Avrupa'nın şahs-ı mânevîsi ile bir cihette gayet kısa, bir cihette uzun, gelecek muhâvereye mecbur olmuştur.

Yanlış anlaşılmasın, Avrupa ikidir: **Birisi**, İsevîlik din-i hakikisinden aldığı feyz ile hayat-ı içtimâiye-i beşeriyeye nâfi sanatları ve adâlet ve hakkaniyete hizmet eden fünûnları takip eden bu birinci Avrupa'ya hitab etmiyorum. Belki felsefe-i tabiiyenin zulmetiyle, medeniyetin seyyiâtını mehâsin zannederek, beşeri sefâhete ve dalâlete sevk eden bozulmuş **ikinci** Avrupa'ya hitab ediyorum. Şöyle ki:

O zaman, o seyahat-i ruhiyede, mehâsin-i medeniyet ve fünûn-u nâfiadan başka olan malâyani ve muzır felsefeyi ve muzır ve sefih medeniyeti elinde tutan Avrupa'nın şahs-ı mânevîsine karşı demiştim:

Bil ey ikinci Avrupa! Sen, sağ elinle sakîm ve dalâletli bir felsefeyi ve sol elinle sefih ve muzır bir medeniyeti tutup dâvâ edersin ki, beşerin saâdeti bu ikisi iledir. Senin bu iki elin kırılsın ve şu iki pis hediyen senin başını yesin ve yiyecek.

Ey küfr u küfrânı dağıtıp neşreden bedbaht ruh! Acaba, hem ruhunda, hem vicdanında, hem aklında, hem kalbinde dehşetli musibetlerle musibetzede

olmuş ve azâba düşmüş bir adamın cismiyle, zâhirî bir surette aldatıcı bir zînet ve servet içinde bulunmasıyla saâdeti mümkün olabilir mi? Ona mes'ûd denilebilir mi?

Âyâ görmüyor musun ki, bir adamın cüz'î bir emirden me'yûs olması ve vehmî bir emelden ümidi kesilmesi ve ehemmiyetsiz bir işten inkisâr-ı hayale uğraması sebebiyle tatlı hayaller ona acılaşıyor, şirin vaziyetler onu tâzib ediyor, dünya ona dar geliyor, zindan oluyor? Hâlbuki senin şeâmetinle, kalbinin en derin köşelerinde ve ruhunun tâ esasında dalâlet darbesini yiyen ve o dalâlet cihetiyle bütün emelleri inkıtaa uğrayan ve bütün elemleri ondan neşet eden bir bîçâre insana hangi saâdeti temin ediyorsun?

Acaba, zâil, yalancı bir cennette cismi bulunan ve kalbi, ruhu cehennemde azâp çeken bir insana mesûd denilebilir mi? İşte, sen, bîçâre beşeri böyle baştan çıkardın, yalancı bir cennet içinde cehennemî bir azâp çektiriyorsun.

Ey beşerin nefs-i emmâresi! Bu temsile bak, beşeri nereye sevk ettiğini bil. Meselâ bizim önümüzde iki yol var.

•**Birisinden gidiyoruz.** Görüyoruz ki, her adım başında bîçâre âciz bir adam bulunur. Zâlimler hücum edip malını, eşyasını gasp ederek kulübeciğini harap ediyorlar, bazen de yaralıyorlar. Öyle bir tarzda ki, acınacak hâline semâ ağlıyor. Nereye bakılsa hâl, bu minvâl üzere gidiyor. O yolda işitilen sesler, zâlimlerin gürültüleri, mazlûmların ağlayışları olduğundan umumî bir matem, o yolu kaplıyor. İnsan, insaniyet cihetiyle gayrın elemiyle müteellim olduğundan, hadsiz bir eleme giriftâr oluyor. Hâlbuki vicdan bu derece teellüme tahammül edemediğinden; o yolda giden, iki şeyden birisine mecbur olur. Ya insaniyetten tecerrüd edip ve nihayetsiz vahşeti iltizam ederek öyle bir kalbi taşıyacak ki, kendi selâmetiyle beraber umumun helâketi onu müteessir etmesin veyahut kalb ve aklın muktezâsını iptal etsin.

Ey sefâhet ve dalâletle bozulmuş ve İsevî dininden uzaklaşmış Avrupa! Deccal gibi bir tek gözü taşıyan[1] kör dehan ile ruh-u beşere bu cehennemî hâleti hediye ettin! Sonra anladın ki, bu öyle ilaçsız bir illettir ki, insanı âlâ-yı illiyyînden esfel-i safilîne atar. Hayvanâtın en bedbaht derecesine indirir. Bu illete karşı bulduğun ilaç, muvakkaten iptal-i his hizmeti gören câzibedâr oyuncakların ve uyutucu hevesat ve fantaziyelerindir. Senin bu ilacın, senin başını yesin ve yiyecek! İşte beşere açtığın yol ve verdiğin saâdet, bu misâle benzer.

---

1 Bkz.: Buhârî, *enbiyâ* 48, *libâs* 68, *ta'bîr* 11, 33, *fiten* 26; Müslim, *îmân* 273-276.

•İkinci yol ki Kur'ân-ı Hakîm, hidâyetiyle beşere hediye etmiştir. Şöyledir: Görüyoruz ki o yolun her menzilinde, her mekânında, her şehrinde bir sultan-ı âdilin müstakîm askerleri her tarafta bulunuyorlar, geziyorlar. Ara sıra o sultanın emriyle o askerlerin bir kısmını terhis ediyorlar. Silâhlarını, atlarını ve mîrî levâzımatlarını alıyorlar, onlara izin tezkeresini veriyorlar. O terhis olunan neferler, çendan ünsiyet ettikleri at ve silâhların teslim alınmasından zâhiren mahzun oluyorlar. Fakat hakikat noktasında terhisle müferrah olup, sultanın ziyaretine ve padişahın payitahtına dönmesi ve padişahı ziyaret etmesi cihetinde gayet memnun oluyorlar.

Bazen terhis memurları acemî bir nefere rast geliyorlar. Nefer onları tanımıyor. "Silâhını teslim et!" diyorlar. Nefer diyor: "Ben padişahın askeriyim, onun hizmetindeyim, sonra onun yanına gideceğim. Siz neci oluyorsunuz? Eğer onun izin ve rızasıyla gelmiş iseniz, göz ve baş üstüne geldiniz, emrini gösteriniz; yoksa çekiliniz, benden uzak olunuz. Ben tek başımla kalsam, sizler binler dahi olsanız, yine sizinle dövüşeceğim. Kendi nefsim için değil –çünkü nefsim benim değil, benim sultanımındır; belki bendeki nefsim ve silâhım, mâlikimin emanetidir– emaneti muhafaza ve sultanımın haysiyetini himâye ve izzetini vikâye için size baş eğmeyeceğim!"

İşte, o ikinci yoldaki medâr-ı sürûr ve saâdet olan binler ahvâlden bu hâl bir numûnedir. Sâir ahvâli sen kıyâs et. Bütün o ikinci yolun seferinde, tevellüdât nâmında sevinç ve şenlikle bir tahşidât ve sevkiyât-ı askeriye vardır ve vefiyât nâmında sürûr ve muzıka ile terhisât-ı askeriye görünüyorlar. İşte Kur'ân-ı Hakîm beşere bu yolu hediye etmiştir. Bu hediyeyi kim tam kabul etse, böyle iki cihanın saâdetine giden bu ikinci yoldan gider. Ne geçmiş şeyden mahzun ve ne de gelecek şeyden havf eder.

Ey ikinci bozuk Avrupa! Senin çürük ve esassız esaslarının bir kısmı şunlardır ki: "En büyük melekten en küçük semeğe kadar her bir zîhayat kendi nefsine mâliktir ve kendi zâtı için çalışır ve kendi lezzeti için çabalar. Onun bir hakk-ı hayatı var. Gaye-i himmeti ve hedef-i maksadı, yaşamak ve bekâsını temin etmektir." diyorsun. Ve Hâlık-ı Kerîm'in kerem düsturlarından ve erkân-ı kâinatta kemâl-i itaatle imtisâl edilen düstur-u teâvünle nebatat, hayvanâtın imdâdına ve hayvanât, insanların yardımına koşmasından tezâhür eden o umumî kanunun rahîmâne, kerîmâne cilvelerini cidâl zannedip, "Hayat bir cidâldir." diye, ahmakâne hükmetmişsin.

Acaba, o düstur-u teâvünün cilvesinden olan zerrât-ı taamiyenin, kemâl-i

şevk ile beden hüceyrelerinin gıdalandırılması için koşmaları nasıl cidâldir? Nasıl bir çarpışmaktır? Belki o imdâd ve o koşmak, Kerîm bir Rabb'in emriyle bir teavündür.

Hem çürük bir esasın: "Her şey kendi nefsine mâliktir." diyorsun. Hiçbir şey kendi nefsine mâlik olmadığına kat'î bir delil şudur ki: Esbabın içinde en eşrefi ve ihtiyâr noktasında en geniş irâdelisi, insandır. Hâlbuki bu insanın düşünmek, söylemek ve yemek gibi en zâhir ef'âl-i ihtiyâriyesinden yüz cüzünden onun dest-i ihtiyârına verilen ve dâire-i iktidarına giren yalnız meşkûk tek bir cüzdür. Böyle en zâhir fiilin yüz cüzünden bir cüzüne mâlik olmayan, nasıl kendine mâliktir denilir? Böyle en eşref ve ihtiyârı en geniş, bu derece hakiki tasarruftan ve temellükten eli bağlanmış bulunsa; "Sâir hayvanât ve cemâdât kendi kendine mâliktir." diyen, hayvandan daha ziyâde hayvan ve cemâdâttan daha ziyâde câmid ve şuûrsuz olduğunu isbat eder.

Seni bu hataya atıp bu vartaya düşüren, bir gözlü dehandır. Yani, hârika, menhus zekândır. O kör dehan ile, her şeyin Hâlık'ı olan Rabb'ini unuttun.. mevhum bir tabiata isnâd ettin.. âsârını esbaba verdin.. o Hâlık'ın malını bâtıl mâbûd olan tâğutlara taksim ettin!.. Şu noktada ve o dehan nazarında her zîhayat, her bir insan, tek başıyla hadsiz âdâya karşı mukavemet etmek ve nihayetsiz hâcâtın tahsiline çabalamak lâzım geliyor. Ve zerre gibi bir iktidar, ince tel gibi bir ihtiyâr, zâil lem'a gibi bir şuûr, çabuk söner şu'le gibi bir hayat, çabuk geçer dakika gibi bir ömür ile o hadsiz âdâya ve hâcâta karşı dayanmaya mecbur oluyor. Hâlbuki o bîçâre zîhayatın sermayesi, binler matlublarından birisine kâfi gelmiyor. Musibete giriftâr olduğu zaman sağır, kör esbaptan başka derdine derman beklemiyor, [1] وَمَا دُعَاءُ الْكَافِرِينَ إِلَّا فِي ضَلَالٍ sırrına mazhar oluyor.

Senin karanlıklı dehan, nev-i beşerin gündüzünü geceye kalbetmiş. Yalnız o sıkıntılı, zulümlü ve zulmetli geceye ısındırmak için yalancı, muvakkat lâmbalarla tenvir ettin. O lâmbalar sürûr ile beşerin yüzüne tebessüm etmiyorlar. Belki beşerin ağlanacak acı hâllerindeki eblehâne gülmesine, o ışıklar müstehziyâne gülüp eğleniyor.

Her bir zîhayat senin şakirdlerin nazarında zâlimlerin hücumuna mâruz, miskin birer musîbetzededirler. Dünya bir matemhâne-i umumiyedir. Dünyadaki sadâlar ölümlerden, elemlerden gelen vaveylâlardır. Senden tam ders

[1] "İşte kâfirlerin duası öyle boşa gider." (Ra'd sûresi, 13/14; Mü'min sûresi, 40/50)

alan şakirdin bir firavun olur. Fakat en hasîs şeye ibâdet eden ve menfaat gördüğü her şeyi, kendine rab telâkki eden bir firavun-u zelildir. Hem senin şakirdin mütemerriddir. Fakat bir lezzeti için nihayet zilleti kabul eden miskin bir mütemerriddir. Hasîs bir menfaat için şeytanın ayağını öper derecede alçaklık gösterir. Hem cebbardır, fakat kalbinde bir nokta-yı istinad bulamadığı için, zâtında gayet âciz bir cebbar-ı hodfüruştur. O şakirdin gaye-i himmeti, hevesat-ı nefsaniyeyi tatmin ve hamiyet ve fedâkârlık perdesi altında kendi menfaat-i nefsini arayan ve hırs ve gururunu teskin etmeye çalışan bir dessastır. Nefsinden başka ciddî olarak hiçbir şeyi sevmiyor. Her şeyi nefsine fedâ ediyor.

Amma *Kur'ân'ın hâlis ve tam şakirdi ise, bir abddir. Fakat âzam-ı mahlûkata karşı da ubûdiyete tenezzül etmez ve cennet gibi en büyük ve âzam bir menfaati gaye-i ubûdiyet yapmaz bir abd-i azizdir. Hem halim selimdir, fakat Fâtır-ı Zülcelâl'inden başkasına, izni ve emri olmadan tezellüle tenezzül etmez bir halim-i âlîhimmettir. Hem fakirdir, fakat onun Mâlik-i Kerîm'i ona ileride iddihâr ettiği mükâfât ile bir fakir-i müstağnidir. Hem zayıftır fakat kudreti nihayetsiz olan seyyidinin kuvvetine istinâd eden bir zayıf-ı kavîdir ki; Kur'ân, hakiki bir şakirdine cennet-i ebediyeyi dahi gaye-i maksat yaptırmadığı hâlde;*[1] *bu zâil, fânî dünyayı ona gaye-i maksat hiç yapar mı?* İşte iki şakirdin himmetlerinin ne derece birbirinden farklı olduğunu anla!

Hem felsefe-i sakîmenin şakirdleriyle Kur'ân-ı Hakîm'in tilmizlerinin hamiyetkârlık ve fedâkârlıklarını bununla muvâzene edebilirsiniz. Şöyle ki:

Felsefenin şakirdi, kendi nefsi için kardeşinden kaçar, onun aleyhinde dâvâ açar. Kur'ân'ın şakirdi ise, semâvât ve arzdaki umum sâlih ibâdı kendine kardeş telâkki ederek, gayet samimî bir surette onlara duâ eder.[2] Ve saâdetleriyle mesûd oluyor. Ve ruhunda şedid bir alâkayı onlara karşı hisseder ki, duâsında اَللّٰهُمَّ اغْفِرْ لِلْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ[3] der. Hem en büyük şey olan arş ve şemsi, musahhar birer memur ve kendi gibi bir abd, bir mahlûk telâkki eder.

Hem iki şakirdin ulviyet ve inbisât-ı ruhlarını bundan kıyâs et ki; Kur'ân,

---

1 En mühim gâyenin Allah Teâlâ'nın rızâsı olduğuna dair bkz.: Tevbe sûresi, 9/72.

2 Müminlerin birbiri hakkında duâlarının yer aldığı âyet-i kerîmelerden bir kısmı için bkz.: Bakara sûresi, 2/201, 286; Âl-i İmran sûresi, 3/16, 147, 193; İbrahim sûresi, 14/41; Haşir sûresi, 59/10; Nûh sûresi, 71/28.

3 Allah'ım! Erkeğiyle kadınıyla bütün müminleri bağışla.

kendi şakirdlerinin ruhuna öyle bir inbisât ve ulviyet verir ki; doksan dokuz taneli tesbihe bedel, doksan dokuz esmâ-yı ilâhiyenin cilvelerini gösteren doksan dokuz âlemlerin zerrâtını, birer tesbih taneleri olarak şakirdlerinin ellerine verir. "Evradlarınızı bununla okuyunuz." der. İşte Kur'ân'ın tilmizlerinden Şâh-ı Geylânî, Rifâî, Şâzelî *(radiyallâhu anhum)* gibi şakirdleri, virdlerini okudukları vakit dinle, bak! Ellerinde silsile-i zerrâtı, katarât adedlerini, mahlûkatın aded-i enfâsını tutmuşlar, onunla evradlarını okuyorlar. Cenâb-ı Hakk'ı zikir ve tesbih ediyorlar.

İşte Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan'ın mucizâne terbiyesine bak ki; nasıl ednâ bir kederle ve küçük bir gam ile başı dönüp sersemleşen ve küçük bir mikroba mağlûp olan bu küçük insan, terbiye-i Kur'ân ile ne kadar teâli ediyor. Ve ne derece letâifi inbisât eder ki; koca dünya mevcudâtını, virdine tesbih olmakta kısa görüyor. Ve cenneti zikir ve virdine gaye olmakta az gördüğü hâlde, kendi nefsini Cenâb-ı Hakk'ın ednâ bir mahlûkunun üstünde büyük tutmuyor. Nihayet izzet içinde, nihayet tevazuu cem ediyor. Felsefe şakirdlerinin buna nisbeten ne derece pest ve aşağı olduğunu kıyâs edebilirsin.

İşte felsefe-i sakîme-i Avrupâiye'den yek-çeşm olan dehasının yanlış gördüğü hakikatleri; iki cihana bakan, gayb-âşina parlak iki gözü ile iki âleme nazar eden, beşer için iki saâdete iki eliyle işaret eden hüdâ-yı Kur'ânî der ki:

"Ey insan! Senin elinde bulunan nefis ve malın senin mülkün değil, belki sana emanettir. O emanetin mâlik'i, her şeye kadîr, her şeyi bilir bir Rahîm-i Kerîm'dir. O, senin yanındaki mülkünü senden satın almak istiyor. Tâ senin için muhafaza etsin, zayi olmasın. İleride mühim bir fiyat sana verecek. Sen, muvazzaf ve memur bir askersin. O'nun nâmıyla çalış ve hesabıyla amel et. O'dur ki, muhtaç olduğun şeyleri sana rızık olarak gönderiyor ve senin tâkatin yetmediği şeylerden seni muhafaza eder. Senin şu hayatının gayesi, neticesi, o Mâlik'in esmâsına ve şuûnâtına bir mazhariyettir.

Sana bir musîbet geldiği vakit, de: إِنَّا لِلّٰهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ[1] Yani, "Ben Mâlikimin hizmetindeyim. Ey musîbet! Eğer O'nun izin ve rızasıyla geldin ise, merhaba, safa geldin! Çünkü elbette bir vakit O'na döneceğiz ve O'nun huzuruna gideceğiz ve O'na müştâkız. Mâdem, herhâlde, bir zaman bizi

---

1 "Biz Allah'a âidiz ve vakti geldiğinde elbette O'na döneceğiz." (Bakara sûresi, 2/156)

hayatın tekâlifinden âzad edecektir. Haydi ey musîbet! O terhis ve o âzad etmek, senin elinle olsun, râzıyım. Eğer benim emanet muhafazasında ve vazife-perverliğimi tecrübe suretinde sana emir ve irâde etmiş, fakat sana teslim olmaklığıma izin ve rızası olmazsa, benim tâkatim yettikçe, emin olmayana Mâlik'imin emanetini teslim etmem!" der.

İşte binden bir numûne olarak, deha-yı felsefînin ve hüdâ-yı Kur'ânî'nin verdikleri derslerin derecelerine bak. Evet, iki tarafın hakikat-i hâli sâbıkan beyân edilen tarz ile gidiyor. Fakat hidâyet ve dalâlette insanların dereceleri mütefavittir. Gafletin mertebeleri muhteliftir. Herkes her mertebede bu hakikati tamamıyla hissedemez. Çünkü gaflet, hissi iptal ediyor. Ve bu zamanda öyle bir derecede iptal-i his etmiş ki, bu elîm elemin acısını ehl-i medeniyet hissetmiyorlar. Fakat hassasiyet-i ilmiyenin tezâyüdüyle ve her günde otuz bin cenazeyi gösteren mevtin ikazatıyla o gaflet perdesi parçalanıyor. Ecnebilerin tâğutlarıyla ve fünûn-u tabîiyeleriyle dalâlete gidenlere ve onları körü körüne taklit edip ittibâ edenlere binler nefrin ve teessüfler![1]

Ey bu vatan gençleri! Firenkleri taklide çalışmayınız! Âyâ Avrupa'nın size ettikleri hadsiz zulüm ve adâvetten sonra, hangi akıl ile onların sefâhet ve bâtıl efkârlarına ittibâ edip emniyet ediyorsunuz? Yok! Yok! Sefihâne taklit edenler, ittibâ değil, belki şuûrsuz olarak onların safına iltihak edip kendi kendinizi ve kardeşlerinizi idam ediyorsunuz. Âgâh olunuz ki, siz ahlâksızcasına ittibâ ettikçe, hamiyet dâvâsında yalancılık ediyorsunuz!.. Çünkü şu surette ittibâınız, milliyetinize karşı bir istihfaftır ve millete bir istihzâdır!..

هَدٰينَا اللهُ وَإِيَّاكُمْ إِلَى الصِّرَاطِ الْمُسْتَقِيمِ[2]

.....

[1] Bkz.: "Ey iman edenler! Eğer Ehl-i kitaptan bir kısmına uyacak olursanız, iyi bilin ki onlar sizi imanınızdan sonra küfre çevirmek isterler." (Âl-i İmran sûresi, 3/100).

[2] Allah bizi de, sizi de sırat-ı müstakime hidâyet etsin.

Yirmi Dördüncü Lem'a

Tesettür Hakkındadır

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ قُلْ لِأَزْوَاجِكَ وَبَنَاتِكَ وَنِسَاءِ الْمُؤْمِنِينَ

يُدْنِينَ عَلَيْهِنَّ مِنْ جَلَابِيبِهِنَّ[1]... الخ

âyeti, tesettürü emrediyor. Medeniyet-i sefihe ise, Kur'ân'ın bu hükmüne karşı muhalif gidiyor. Tesettürü, fıtrî görmüyor, "Bir esarettir." diyor.[2(Hâşiye)]

Elcevap: Kur'ân-ı Hakîm'in bu hükmü tam fıtrî olduğuna ve muhalifi gayr-i fıtrî olduğuna delâlet eden çok hikmetlerinden, yalnız "**Dört Hikmet**"ini beyân ederiz.

Birinci Hikmet

Tesettür, kadınlar için fıtrîdir ve fıtratları iktizâ ediyor. Çünkü kadınlar hilkaten zayıf ve nazik olduklarından, kendilerini hayatından ziyâde sevdiği yavrularını himâye edecek bir erkeğin himâye ve yardımına muhtaç bulunduğundan, kendini sevdirmek ve nefret ettirmemek ve istiskale mâruz kalmamak için, fıtrî bir meyli var.

---

1 "Ey Peygamber! Eşlerine, kızlarına ve mümin kadınlara söyle, ev dışına çıktıkları zaman dış elbiselerini üzerlerine salıversinler." (Ahzâb sûresi, 33/59).

2 (Hâşiye) Mahkemeye karşı ve mahkemeyi susturan Lâyiha-yı Temyiz'in müdafaâtından bir parça:

"Ben de Adliyenin mahkemesine derim ki: Bin üç yüz elli senede ve her asırda üç yüz elli milyon insanların hayat-ı içtimâiyesinde en kudsî ve hakikî ve hakikatli bir düstur-u ilâhîyi, üç yüz elli bin tefsirin tasdiklerine ve ittifaklarına istinaden ve bin üç yüz elli sene zarfında geçmiş ecdâdımızın itikadlarına iktidâen tefsir eden bir adamı mahkûm eden haksız bir kararı, elbette rûy-u zeminde adâlet varsa, o kararı red ve bu hükmü nakzedecektir!"

Hem kadınların on adetten altı-yedisi ya ihtiyardır, ya çirkindir ki; ihtiyarlığını ve çirkinliğini herkese göstermek istemezler. Ya kıskançtır; kendinden daha güzellere nisbeten çirkin düşmemek veya tecâvüzden ve ithamdan korkar, taarruza mâruz kalmamak ve kocası nazarında hıyanetle müttehem olmamak için, fıtraten tesettür isterler. Hatta dikkat edilse, en ziyâde kendini saklayan ihtiyarlardır. Ve on adetten ancak iki-üç tanesi bulunabilir ki; hem genç olsun, hem güzel olsun, hem kendini göstermekten sıkılmasın.

Mâlûmdur ki, insan sevmediği ve istiskal ettiği adamların nazarından sıkılır, müteessir olur. Elbette açık saçıklık kıyafetine giren güzel bir kadın, bakmasına hoşlandığı nâmahrem erkeklerden onda iki-üçü varsa, yedi-sekizinden istiskal eder. Hem tefahhuş ve tefessüh etmeyen bir güzel kadın, nazik ve seriü't-teessür olduğundan, maddeten tesiri tecrübe edilen belki semlendiren pis nazarlardan elbette sıkılır. Hatta işitiyoruz, açık saçıklık yeri olan Avrupa'da çok kadınlar, bu dikkat-i nazardan sıkılarak, "Bu alçaklar bizi göz hapsine alıp sıkıyorlar." diye polislere şekvâ ediyorlar. Demek, medeniyetin ref-i tesettürü, hilâf-ı fıtrattır. Kur'ân'ın tesettür emri fıtrî olmakla beraber, o maden-i şefkat ve kıymettar birer refika-yı ebediye olabilen kadınları, tesettür ile sukuttan, zilletten ve mânevî esaretten ve sefaletten kurtarıyor.

Hem kadınlarda, ecnebî erkeklere karşı fıtraten korkaklık, tahavvüf var. Tahavvüf ise, fıtraten tesettürü iktizâ ediyor. Çünkü sekiz-dokuz dakika bir zevki cidden acılaştıracak sekiz-dokuz ay ağır bir veled yükünü zahmet ile çekmekle beraber, hâmisiz bir veledin terbiyesiyle sekiz-dokuz sene, o sekiz-dokuz dakika gayrimeşrû zevkin belâsını çekmek ihtimâli var. Ve kesretle vâki olduğundan, cidden şiddetle nâmahremlerden fıtratı korkar ve cibilliyeti sakınmak ister. Ve tesettür ile nâmahremin iştahını açmamak ve tecâvüzüne meydan vermemek, zayıf hilkati emreder ve kuvvetli ihtar eder. Ve bir siperi ve kalesi çarşafı olduğunu gösteriyor.

Mesmûâtıma göre, merkez ve payitaht-ı hükûmette, çarşı içinde, gündüzde, ahalinin gözleri önünde, gayet âdi bir kundura boyacısı, dünyaca rütbeten büyük bir adamın açık bacaklı karısına bilfiil sarkıntılık etmesi, tesettür aleyhinde olanların hayâsız yüzlerine bir şamar vuruyor!

İkinci Hikmet

Kadın ve erkek ortasında gayet esaslı ve şiddetli münasebet, muhabbet ve alâka, yalnız dünyevî hayatın ihtiyacından ileri gelmiyor. Evet bir kadın,

kocasına yalnız hayat-ı dünyeviyeye mahsus bir refika-yı hayat değildir. Belki hayat-ı ebediyede dahi bir refika-yı hayattır.[1] Mâdem hayat-ı ebediyede dahi kocasına refika-yı hayattır; elbette ebedî arkadaşı ve dostu olan kocasının nazarından gayrı başkasının nazarını kendi mehâsinine celb etmemek ve onu darıltmamak ve kıskandırmamak lâzım gelir.

Mâdem mümin olan kocası, sırr-ı imana binâen onun ile alâkası hayat-ı dünyeviyeye münhasır ve yalnız hayvânî ve güzellik vaktine mahsus muvakkat bir muhabbet değil; belki hayat-ı ebediyede dahi bir refika-yı hayat noktasında esaslı ve ciddî bir muhabbetle, bir hürmetle alâkadardır. Hem yalnız gençliğinde ve güzellik zamanında değil, belki ihtiyarlık ve çirkinlik vaktinde dahi o ciddî hürmet ve muhabbeti taşıyor. Elbette ona mukâbil, o da kendi mehâsinini onun nazarına tahsis ve muhabbetini ona hasretmesi muktezâ-yı insaniyettir. Yoksa pek az kazanır, fakat pek çok kaybeder.

Şer'an koca, karıya küfüv olmalı, yani birbirine münasip olmalı. Bu küfüv ve denk olmak, en mühimmi diyanet noktasındadır.

Ne mutlu o kocaya ki; kadınının diyanetine bakıp taklit eder, refikasını hayat-ı ebediyede kaybetmemek için mütedeyyin olur.

Bahtiyardır o kadın ki; kocasının diyanetine bakıp "Ebedî arkadaşımı kaybetmeyeyim." diye takvâya girer.

Veyl o erkeğe ki; sâliha kadınını ebedî kaybettirecek olan sefâhete girer. Ne bedbahttır o kadın ki; müttaki kocasını taklit etmez, o mübarek ebedî arkadaşını kaybeder!

Binler veyl o iki bedbaht zevc ve zevceye ki; birbirinin fıskını ve sefâhetini taklit ediyorlar. Birbirine ateşe atılmasında yardım ediyorlar!

Üçüncü Hikmet

Bir ailenin saâdet-i hayatiyesi, koca ve karı mâbeyninde bir emniyet-i mütekâbile ve samimî bir hürmet ve muhabbetle devam eder. Tesettürsüzlük ve açık saçıklık, o emniyeti bozar, o mütekabil hürmet ve muhabbeti de kırar. Çünkü açık saçıklık kılığına giren on kadından ancak bir tanesi bulunur ki, kocasından daha güzeli görmediğinden, kendini ecnebiye sevdirmeye çalışmaz.

---

[1] Dünyada evli olan kimselerin, bu beraberliklerini cennette de devam ettireceklerine dâir bkz.: Buhârî, *fezâilü ashâb* 30; Tirmizî, *menâkıb* 62; Ma'mer İbni Râşid, *el-Câmi'* 11/302.

Dokuzu, kocasından dahi iyisini görür. Ve yirmi adamdan ancak bir tanesi, karısından daha güzelini görmüyor. O vakit o samimî muhabbet ve hürmet-i mütekâbile gitmekle beraber, gayet çirkin ve gayet alçakça bir his uyandırmaya sebebiyet verebilir. Şöyle ki:

İnsan, hemşire misillü mahremlerine karşı fıtraten şehevânî his taşıyamıyor. Çünkü mahremlerin simaları, karâbet ve mahremiyet cihetindeki şefkat ve muhabbet-i meşrûayı ihsâs ettiği cihetle nefsî, şehevânî temayülâtı kırar. Fakat bacaklar gibi şer'an mahremlere de göstermesi caiz olmayan yerlerini açık-saçık bırakmak, süflî nefislere göre gayet çirkin bir hissin uyanmasına sebebiyet verebilir. Çünkü mahremin siması mahremiyetten haber verir ve nâmahreme benzemez. Fakat meselâ açık bacak, mahremin gayrıyla müsâvidir.

Mahremiyeti haber verecek bir alâmet-i farikası olmadığından, hayvânî bir nazar-ı hevesi, bir kısım süflî mahremlerde uyandırmak mümkündür. Böyle nazar ise, tüyleri ürpertecek bir sukut-u insaniyettir!

Dördüncü Hikmet

Mâlûmdur ki, kesret-i nesil herkesçe matlubdur. Hiçbir millet ve hükûmet yoktur ki, kesret-i tenâsüle taraftar olmasın. Hatta Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)* ferman etmiş:

تَنَاكَحُوا تَكْثُرُوا فَإِنِّي أُبَاهِي بِكُمُ الْأُمَمَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ[1]

–ev kemâ kâl– Yani: "İzdivaç ediniz; çoğalınız. Ben kıyâmette, sizin kesretinizle iftihar edeceğim." Hâlbuki tesettürün ref'i, izdivacı teksir etmeyip, çok azaltıyor. Çünkü en serseri ve asrî bir genç dahi, refika-yı hayatını namuslu ister. Kendi gibi asrî, yani açık-saçık olmasını istemediğinden bekâr kalır, belki de fuhuşa sülûk eder.

Kadın öyle değil, o derece kocasını inhisar altına alamaz. Çünkü kadının –aile hayatında müdür-ü dâhilî olmak haysiyetiyle kocasının bütün malına, evlâdına ve her şeyine muhafaza memuru olduğundan– en esaslı hasleti sadâkattir, emniyettir. Açık saçıklık ise bu sadâkati kırar, kocası nazarında emniyeti kaybeder, ona vicdan azâbı çektirir. Hatta erkeklerde iki güzel haslet olan cesaret ve sehavet kadınlarda bulunsa, bu emniyete ve sadâkate zarar olduğu için, ahlâk-ı seyyiedendir, kötü haslet sayılırlar. Fakat kocasının vazifesi, ona

---

[1] Abdurrezzak, *el-Musannef* 6/173; el-Aclûnî, *Keşfü'l-hafâ* 1/380.

hazinedarlık ve sadâkat değil, belki himâyet ve merhamet ve hürmettir. Onun için, o erkek inhisar altına alınmaz. Başka kadınları da nikâh edebilir.[1]

Memleketimiz Avrupa'ya kıyâs edilmez. Çünkü orada düello gibi çok şiddetli vasıtalarla açık saçıklık içinde namus bir derece muhafaza edilir. İzzet-i nefis sahibi birisinin karısına pis nazarla bakan, boynuna kefenini takar, sonra bakar. Hem memâlik-i bâride olan Avrupa'daki tabiatlar, o memleket gibi bârid ve câmiddirler. Bu Asya, yani Âlem-i İslâm kıtası, ona nisbeten memâlik-i hârredir. Mâlûmdur ki; muhîtin, insanın ahlâkı üzerinde tesiri vardır. O bârid memlekette, soğuk insanlarda hevesât-ı hayvaniyeyi tahrik etmek ve iştihayı açmak için açık saçıklık, belki çok sû-i istimâlâta ve israfâta medâr olmaz. Fakat seriü't-teessür ve hassas olan memâlik-i hârredeki insanların hevesât-ı nefsâniyesini mütemâdiyen tehyîc edecek açık saçıklık, elbette çok sû-i istimâlâta ve israfâta ve neslin zaafiyetine ve sukut-u kuvvete sebeptir. Bir ayda veya yirmi günde ihtiyac-ı fıtrîye mukâbil, her birkaç günde kendini bir israfa mecbur zanneder. O vakit, her ayda on beş gün kadar hayız gibi arızalar münasebetiyle kadından tecennüb etmeye mecbur olduğundan, nefsine mağlûp ise fuhşiyâta da meyleder.

Şehirliler; köylülere, bedevîlere bakıp tesettürü kaldıramaz. Çünkü köylerde, bedevîlerde, derd-i maîşet meşgalesiyle ve bedenen çalışmak ve yorulmak münasebetiyle, hem şehirlilere nisbeten nazar-ı dikkati az celb eden mâsume işçi ve bir derece kaba kadınların kısmen açık olmaları, hevesât-ı nefsâniyeyi tehyîce medâr olamadığı gibi; serseri ve işsiz adamlar az bulunduğundan, şehirdeki mefâsidin onda biri onlarda bulunmaz. Öyle ise onlara kıyas edilmez.

.....

[1] Bkz.: Nisâ sûresi, 4/3.

Birinci Mektup

.....

Dördüncü Suâl

Mahbublara olan aşk-ı mecazî aşk-ı hakikîye inkılâb ettiği gibi, acaba ekser nâsta bulunan dünyaya karşı olan aşk-ı mecazî dahi bir aşk-ı hakikîye inkılâb edebilir mi?

Elcevap: Evet dünyanın fâni yüzüne karşı olan aşk-ı mecazî, eğer o âşık, o yüzün üstündeki zeval ve fenâ çirkinliğini görüp ondan yüzünü çevirse, Bâki bir Mahbub arasa, dünyanın pek güzel ve ayna-yı esmâ-yı ilâhiye ve mezraa-yı âhiret olan[1] iki diğer yüzüne bakmaya muvaffak olursa, o gayr-i meşrû mecazî aşk, o vakit aşk-ı hakikîye inkılâba yüz tutar. Fakat bir şart ile ki, kendinin zâil ve hayatıyla bağlı kararsız dünyasını, haricî dünyaya iltibas etmemektir. Eğer ehl-i dalâlet ve gaflet gibi kendini unutup, âfâka dalıp, umûmî dünyayı hususî dünyası zannedip ona âşık olsa, tabiat bataklığına düşer boğulur. Meğer ki harika olarak bir dest-i inâyet onu kurtarsın. Şu hakikati tenvir için şu temsile bak:

Meselâ şu güzel zînetli odanın dört duvarında, dördümüze ait dört endam aynası bulunsa, o vakit beş oda olur. Biri hakikî ve umûmî, dördü misalî ve hususî. Her birimiz kendi aynamız vâsıtasıyla, hususî odamızın şeklini, heyetini, rengini değiştirebiliriz. Kırmızı boya vursak, kırmızı; yeşil boyasak, yeşil gösterir ve hâkezâ... Aynada tasarrufla çok vaziyetler verebiliriz; çirkinleştirir, güzelleştirir, çok şekillere koyabiliriz. Fakat haricî ve umûmî odayı ise kolaylıkla tasarruf ve tağyir edemeyiz. Hususî oda ile umûmî oda hakikatte birbirinin aynı iken, ahkâmda ayrıdırlar. Sen bir parmak ile odanı harap edebilirsin, ötekinin bir taşını bile kımıldatamazsın.

---

1 "Dünya, âhiretin tarlasıdır." mânâsındaki hadis için bkz.: el-Gazâlî, *İhyâu ulûmi'd-dîn* 4/19; es-Sehâvî, *el-Makâsıdü'l-hasene* s.497; Aliyyülkârî, *el-Esrâru'l-merfûa* s.205.

İşte, dünya süslü bir menzildir. Her birimizin hayatı, bir endam aynasıdır. Şu dünyadan her birimize birer dünya var, birer âlemimiz var. Fakat direği, merkezi, kapısı, hayatımızdır. Belki o hususî dünyamız ve âlemimiz, bir sayfadır. Hayatımız bir kalem.. onunla sayfa-yı âmâlimize geçecek çok şeyler yazılıyor. Eğer dünyamızı sevdikse, sonra gördük ki; dünyamız, hayatımız üstünde bina edildiği için, hayatımız gibi zâil, fâni, kararsızdır; hissedip bildik. Ona ait muhabbetimiz, o hususî dünyamız ayna olduğu ve temsil ettiği güzel nukûş-u esmâ-yı ilâhiyeye döner; ondan, cilve-i esmâya intikal eder.

Hem o hususî dünyamızın âhiret ve cennetin muvakkat bir fidanlığı olduğunu derkedip, ona karşı şedit hırs ve talep ve muhabbet gibi hissiyâtımızı, onun neticesi ve semeresi ve sümbülü olan uhrevî fevâidine çevirsek, o vakit o mecazî aşk, hakikî aşka inkılâb eder.

Yoksa نَسُوا اللهَ فَأَنْسٰيهُمْ أَنْفُسَهُمْ ۚ أُولٰٓئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ[1] sırrına mazhar olup, nefsini unutup, hayatın zevalini düşünmeyerek, hususî kararsız dünyasını, aynı umûmî dünya gibi sabit bilip, kendini lâyemût farzederek dünyaya saplansa, şedit hissiyât ile ona sarılsa, onda boğulur gider. O muhabbet onun için hadsiz belâ ve azaptır. Çünkü o muhabbetten yetimâne bir şefkat, me'yusâne bir rikkat tevellüd eder. Bütün zîhayatlara acır, hatta güzel ve zevale maruz bütün mahlûkata bir rikkat ve bir firkat hisseder, elinden bir şey gelmez, yeis-i mutlak içinde elem çeker.

Fakat gafletten kurtulan evvelki adam, o şedit şefkatin elemine karşı ulvî bir tiryak bulur ki; acıdığı bütün zîhayatların mevt ve zevalinde bir Zât-ı Bâki-'nin bâki esmâsının dâimî cilvelerini temsil eden ayna-yı ervahları bâki görür; şefkati, bir sürûra inkılâb eder. Hem zeval ve fenâya maruz bütün güzel mahlûkatın arkasında bir cemâl-i münezzeh ve hüsn-ü mukaddes ihsas eden bir nakş ve tahsin ve sanat ve tezyin ve ihsan ve tenvir-i dâimîyi görür. O zeval ve fenâyı tezyid-i hüsün ve tecdid-i lezzet ve teşhir-i sanat için bir tazelendirmek şeklinde görüp, lezzetini ve şevkini ve hayretini ziyadeleştirir.

اَلْبَاقِي هُوَ الْبَاقِي[2]
Said Nursî

---

1 "Sakın şunlar gibi olmayın ki onlar Allah'ı unuttukları için, Allah da onlara kendilerini unutturdu. İşte yoldan çıkanlar bunlardır." (Haşir sûresi, 59/19).

2 Kendinden başka her şeyin fâni olduğu gerçek Bâkî, Allah'tır.

Dokuzuncu Mektup

.....

Sâlisen

Şu dünya hayatında en bahtiyar odur ki, dünyayı bir misafirhâne-i askerî telâkki etsin.. ve öyle de iz'an etsin.. ve ona göre hareket etsin.. ve o telâkki ile en büyük mertebe olan mertebe-i rızayı[1] *çabuk elde edebilir. Kırılacak şişe pahasına dâimî bir elmasın fiyatını vermez, istikâmet ve lezzetle hayatını geçirir.*

Evet dünyaya ait işler, kırılmaya mahkûm şişeler hükmündedir. Bâki umûr-u uhreviye ise gayet sağlam elmaslar kıymetindedir.[2] İnsanın fıtratındaki şiddetli merak ve hararetli muhabbet ve dehşetli hırs ve inatlı talep ve hâkezâ şedit hissiyâtlar, umûr-u uhreviyeyi kazanmak için verilmiştir. O hissiyâtı, şiddetli bir surette fâni umûr-u dünyeviyeye tevcih etmek, fâni ve kırılacak şişelere, bâki elmas fiyatlarını vermek demektir. Şu münasebetle bir nokta hatıra gelmiş, söyleyeceğim, şöyle ki:

Aşk, şiddetli bir muhabbettir. Fâni mahbublara müteveccih olduğu vakit ya o aşk, kendi sahibini dâimî bir azap ve elemde bırakır; veyahut o mecazî mahbub, o şiddetli muhabbetin fiyatına değmediği için bâki bir mahbubu arattırır; aşk-ı mecazî, aşk-ı hakikîye inkılâb eder.

İşte insanda binlerle hissiyât var. Her birisinin aşk gibi iki mertebesi var. Biri mecazî, biri hakikî.

---

1 Allah rızasının en büyük mertebe olduğuna dair bkz.: "Hepsinden âlâsı ise Allah'ın kendilerinden razı olmasıdır." (Tevbe sûresi, 9/72).

2 "Mal mülk, çoluk çocuk… Bütün bunlar dünya hayatının süsleridir. Ama bâki kalacak yararlı işler ise Rabbinin katında, hem mükâfat yönünden, hem de ümit bağlamak bakımından daha hayırlıdır." (Kehf sûresi, 18/46).

◆Meselâ *endişe-i istikbal* hissi herkeste var; şiddetli bir surette endişe ettiği vakit bakar ki, o endişe ettiği istikbale yetişmek için elinde senet yok. Hem rızık cihetinde bir taahhüd altında ve kısa olan bir istikbal, o şiddetli endişeye değmiyor. Ondan yüzünü çevirip, kabirden sonra hakikî ve uzun ve gafiller hakkında taahhüd altına alınmamış bir istikbale teveccüh eder.

◆Hem mala ve câha karşı *şiddetli bir hırs* gösterir. Bakar ki; muvakkaten onun nezaretine verilmiş o fâni mal ve âfetli şöhret ve tehlikeli ve riyaya medar olan câh, o şiddetli hırsa değmiyor. Ondan, hakikî câh olan merâtib-i mâneviyeye ve derecât-ı kurbiyeye ve zâd-ı âhirete ve hakikî mal olan a'mâl-i sâlihaya teveccüh eder. Fena haslet olan hırs-ı mecazî ise, âlî bir haslet olan hırs-ı hakikîye inkılâb eder.

◆Hem meselâ *şiddetli bir inat* ile ehemmiyetsiz, zâil, fâni umûrlara karşı hissiyâtını sarfeder. Bakar ki, bir dakika inada değmeyen bir şeye, bir sene inat ediyor. Hem zararlı, zehirli bir şeye inat nâmına sebat eder. Bakar ki, bu kuvvetli his, böyle şeyler için verilmemiş. Onu onlara sarfetmek, hikmet ve hakikate münâfidir. O şiddetli inadı, o lüzumsuz umûr-u zâileye vermeyip, âlî ve bâki olan hakâik-i imaniyeye ve esâsât-ı İslâmiye'ye ve hidemât-ı uhreviyeye sarfeder. O haslet-i rezile olan inad-ı mecazî, güzel ve âlî bir haslet olan hakikî inada yani, hakta şiddetli sebata inkılâb eder.

İşte şu üç misal gibi; *insanlar, insana verilen cihâzât-ı mâneviyeyi, eğer nefsin ve dünyanın hesabıyla istîmal etse ve dünyada ebedî kalacak gibi gafilâne davransa, ahlâk-ı rezileye ve israfât ve abesiyete medar olur. Eğer, hafiflerini dünya umûruna ve şiddetlilerini vezâif-i uhreviyeye ve mâneviyeye sarfetse ahlâk-ı hamîdeye menşe, hikmet ve hakikate muvafık olarak saadet-i dâreyne medar olur.*

İşte tahmin ederim ki, nâsihlerin nasihatleri şu zamanda tesirsiz kaldığının bir sebebi şudur ki; ahlâksız insanlara derler:

"Haset etme! Hırs gösterme! Adâvet etme! İnat etme! Dünyayı sevme!" *Yani, "Fıtratını değiştir!" gibi zâhiren onlarca mâlâyutak bir teklifte bulunurlar.* Eğer deseler ki:

"Bunların yüzlerini hayırlı şeylere çeviriniz, mecralarını değiştiriniz." Hem nasihat tesir eder, hem daire-i ihtiyârlarında bir emr-i teklif olur.

Râbian

Ulemâ-yı İslâm ortasında "İslâm" ve "iman"ın farkları çok medar-ı bahsolmuş. Bir kısmı, "ikisi birdir"; diğer kısmı, "ikisi bir değil; fakat biri birisiz olmaz" demişler ve bunun gibi çok muhtelif fikirler beyan etmişler. Ben şöyle bir fark anladım ki:

İslâmiyet, iltizamdır; iman, iz'andır. Tâbir-i diğerle: *İslâmiyet, hakka tarafgirlik ve teslim ve inkıyaddır; iman ise, hakkı kabul ve tasdiktir.*

Eskide bazı dinsizleri gördüm ki; ahkâm-ı Kur'âniye'ye şiddetli tarafgirlik gösteriyorlardı. Demek o dinsiz, bir cihette hakkın iltizamıyla İslâmiyet'e mazhardı; *"dinsiz bir müslüman"* denilirdi. Sonra bazı müminleri gördüm ki; ahkâm-ı Kur'âniye'ye tarafgirlik göstermiyorlar, iltizam etmiyorlar.. *"gayr-i müslim bir mümin"* tâbirine mazhar oluyorlar.

Acaba İslâmiyet'siz iman, medar-ı necat olabilir mi?

*Elcevap: İmansız İslâmiyet, sebeb-i necat olmadığı gibi; İslâmiyet'siz iman da medar-ı necat olamaz. –*فَلِلّٰهِ الْحَمْدُ وَالْمِنَّةُ[1]*– Kur'ân'ın i'câz-ı mânevîsinin feyziyle Risale-i Nur mizanları, Din-i İslâm'ın ve hakâik-i Kur'âniye'nin meyvelerini ve neticelerini öyle bir tarzda göstermişlerdir ki; dinsiz dahi onları anlasa, taraftar olmamak kâbil değil. Hem iman ve İslâm'ın delil ve burhanlarını o derece kuvvetli göstermişlerdir ki; gayr-i müslim dahi anlasa, herhâlde tasdik edecektir. Gayr-i müslim kaldığı hâlde, iman eder.*

Evet Sözler, Tûbâ-yı cennetin meyveleri gibi tatlı ve güzel olan iman ve İslâmiyet'in meyvelerini ve saadet-i dâreynin mehâsini gibi hoş ve şirin öyle neticelerini göstermişler ki, görenlere ve tanıyanlara nihâyetsiz bir tarafgirlik ve iltizam ve teslim hissini verir. Ve silsile-i mevcudât gibi kuvvetli ve zerrât gibi kesretli iman ve İslâm'ın burhanlarını göstermişler ki, nihâyetsiz bir iz'an ve kuvvet-i iman verirler.

Hatta bazı defa Evrad-ı Şah-ı Nakşibendî'de şehâdet getirdiğim vakit, عَلٰى ذٰلِكَ نَحْيَا وَعَلَيْهِ نَمُوتُ وَعَلَيْهِ نُبْعَثُ غَدًا[2] *dediğim zaman, nihâyetsiz bir tarafgirlik hissediyorum. Eğer bütün dünya bana verilse, bir hakikat-i*

---

1 Bütün şükür ve şükranlar Allah'adır, minnetin her türlüsü de sadece O'nadır.

2 "İman hakikatleri üzere yaşar, onlara inanmış olarak ölür ve yine o itikad üzere diriliriz." (Bkz.: el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Nakşibendî)* s.7).

imaniyeyi feda edemiyorum. Bir hakikatin bir dakika aksini farzetmek, bana gayet elîm geliyor. Bütün dünya benim olsa, birtek hakâik-i imaniyenin vücûd bulmasına bilâ-tereddüt vermesine, nefsim itaat ediyor.

اٰمَنَّا اَللّٰهُمَّ بِمَا أَرْسَلْتَ مِنْ رَسُولٍ، وَاٰمَنَّا اللّٰهُمَّ بِمَا أَنْزَلْتَ مِنْ كِتَابٍ، فَصَدَّقْنَا[1]

dediğim vakit nihâyetsiz bir kuvvet-i iman hissediyorum. Hakâik-i imaniyenin her birisinin aksini aklen muhâl telâkki ediyorum, ehl-i dalâleti nihâyetsiz ebleh ve dîvane görüyorum.

Senin vâlideynine pek çok selâm ve arz-ı hürmet ederim. Onlar da bana dua etsinler. Sen benim kardeşim olduğun için, onlar da benim peder ve vâlidem hükmündedirler. Hem köyünüze, hususan senden "Sözler"i işitenlere umumen selâm ediyorum.

اَلْبَاقِي هُوَ الْبَاقِي[2]
Said Nursî

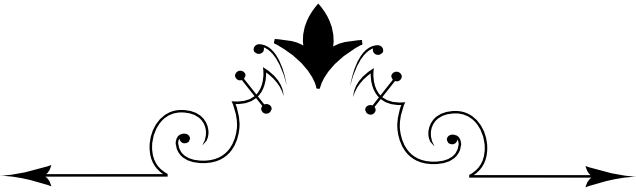

[1] "Allah'ım! Hem gönderdiğin Resûle iman ettik, hem de indirdiğin kitâba inanıp, gönülden tasdik ettik." (Bkz.: el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Nakşibendî)* s.8).

[2] Kendinden başka her şeyin fâni olduğu gerçek Bâkî, Allah'tır.

Yirmi Dokuzuncu Mektup

.....

Beşinci Risale Olan Beşinci Kısım

بِسْـــمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

اَللّٰهُ نُورُ السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضِ[1]... الخ âyet-i pür-envârının çok envâr-ı esrarından bir nurunu, Ramazan-ı Şerif'te bir hâlet-i ruhâniyede hissettim, hayalmeyal gördüm. Şöyle ki, Üveys-i Karanî'nin;

إِلٰهِي أَنْتَ رَبِّي وَأَنَا الْعَبْدُ وَأَنْتَ الْخَالِقُ وَأَنَا الْمَخْلُوقُ
وَأَنْتَ الرَّزَّاقُ وَأَنَا الْمَرْزُوقُ[2]... الخ

münâcât-ı meşhuresi nev'inden, bütün mevcudât-ı zevilhayat, Cenâb-ı Hakk'a karşı aynı münâcâtı ettiklerini.. ve on sekiz bin âlemin[3] her birinin ışığı, birer ism-i ilâhî olduğunu bana kanaat verecek bir vâkıa-yı kalbiye-i hayaliyeyi gördüm, şöyle ki:

Birbirine sarılı çok yapraklı bir gül goncası gibi, şu âlem binler perde perde içinde sarılı, birbiri altında saklı âlemleri bu âlem içinde gördüm. Her

---

1 "Allah göklerin ve yerin nurudur ..." (Nûr sûresi, 24/35).

2 "Allah'ım! Sen benim Rabbimsin; ben ise senin kulun. Sen her şeyi yaratan Hâlık'sın; ben ise senin mahlûkun. Sen rızık veren Rezzâk'sın; ben ise senin rızkınla beslenen..." (el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzeli)* s.323-324).

3 Fâtiha sûresi'nde yer alan "Âlemlerin Rabbi" ifadesindeki "âlemler"in, on sekiz bin âlem olduğuna dair bkz.: et-Taberî, *Câmiu'l-beyân* 1/63; Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliyâ* 2/219; el-Kurtubî, *el-Câmi' li ahkâmi'l-Kur'ân* 1/138.

bir perde açıldıkça, diğer bir âlemi görüyordum. O âlem ise, âyet-i nûrun[1] arkasındaki

أَوْ كَظُلُمَاتٍ فِي بَحْرٍ لُجِّيٍّ يَغْشَاهُ مَوْجٌ مِنْ فَوْقِهِ مَوْجٌ مِنْ فَوْقِهِ سَحَابٌ ظُلُمَاتٌ بَعْضُهَا فَوْقَ بَعْضٍ إِذَا أَخْرَجَ يَدَهُ لَمْ يَكَدْ يَرَاهَا وَمَنْ لَمْ يَجْعَلِ اللهُ لَهُ نُورًا فَمَا لَهُ مِنْ نُورٍ[2]

âyeti tasvir ettiği gibi; bir zulümât, bir vahşet, bir dehşet karanlığı içinde bana görünüyordu. Birden bir ism-i ilâhînin cilvesi, bir nur-u azîm gibi görünüp ışıklandırıyordu. Hangi perde akla karşı açılmışsa, hayale karşı başka bir âlem fakat gafletle karanlıklı bir âlem görünüyorken, güneş gibi bir ism-i ilâhî tecellî eder, baştan başa o âlemi tenvir eder ve hâkezâ... Bu seyr-i kalbî ve seyahat-i hayaliye çok devam etti. Ezcümle:

Hayvanât âlemini gördüğüm vakit, hadsiz ihtiyâcât ve şiddetli açlıklarıyla beraber zaaf ve aczleri, o âlemi bana çok karanlıklı ve hazin gösterdi. Birden *Rahmân* ismi, *Rezzâk* burcunda (yani manasında) bir şems-i tâbân gibi tulû etti; o âlemi baştan başa rahmet ziyasıyla yaldızladı.

Sonra o âlem-i hayvanât içinde etfâl ve yavruların zaaf ve acz ve ihtiyaç içinde çırpındıkları, hazin ve herkesi rikkate getirecek bir karanlık içinde diğer bir âlemi gördüm. Birden *Rahîm* ismi *şefkat* burcunda tulû etti, o kadar güzel ve şirin bir surette o âlemi ışıklandırdı ki; şekvâ ve rikkat ve hüzünden gelen yaş damlalarını, ferah ve sürûra ve şükrün lezzetinden gelen damlalara çevirdi.

Sonra sinema perdesi gibi bir perde daha açıldı, *âlem-i insanî* bana göründü. O âlemi o kadar karanlıklı, o kadar zulümâtlı, dehşetli gördüm ki; dehşetimden feryat ettim, "Eyvah!" dedim. Çünkü gördüm ki; insanlardaki ebede uzanıp giden arzuları, emelleri.. ve kâinatı ihata eden tasavvurât ve efkârları.. ve ebedî bekâ ve saadet-i ebediyeyi ve cenneti gayet ciddî isteyen himmetleri ve istidatları.. ve hadsiz makâsıda ve metâlibe müteveccih fakr ve ihtiyâcâtları.. ve zaaf ve acziyle beraber, hücuma maruz kaldıkları hadsiz musibet ve âdâlarıyla beraber; gayet kısa bir ömür, gayet dağdağalı bir hayat, gayet perişan bir maîşet içinde, kalbe en elîm ve en müthiş hâlet olan mütemâdî zeval ve firak belası içinde, ehl-i gaflet için zulümât-ı ebedî kapısı

---

1 Nûr sûresi, 24/35.

2 "Yahut o kâfirlerin duygu, düşünce ve davranışları derin bir denizdeki yoğun karanlıklara benzer. Öyle bir deniz ki onu, dalga üstüne dalga kaplıyor... Üstünde de koyu bulut. Üst üste binmiş karanlıklar... İçinde bulunan insan, elini uzatsa nerdeyse kendi elini bile göremiyor. Öyle ya, Allah birine nur vermezse artık onun hiçbir nuru olamaz." (Nûr sûresi, 24/40).

suretinde görülen kabre ve mezaristana bakıyorlar, birer birer ve tâife tâife o zulümât kuyusuna atılıyorlar.

İşte bu âlemi bu zulümât içinde gördüğüm anda, kalb ve ruh ve aklımla beraber bütün letâif-i insaniyem, belki bütün zerrât-ı vücûdum feryat ile ağlamaya hazır iken; birden Cenâb-ı Hakk'ın *Âdil* ismi *Hakîm* burcunda, *Rahmân* ismi *Kerîm* burcunda, *Rahîm* ismi *Gafûr* burcunda (yani manasında), *Bâis* ismi *Vâris* burcunda, *Muhyî* ismi *Muhsin* burcunda, *Rab* ismi *Mâlik* burcunda tulû ettiler. O âlem-i insanî içindeki çok âlemleri tenvir ettiler, ışıklandırdılar ve nurâni âhiret âleminden pencereler açıp, o karanlıklı insan dünyasına nurlar serptiler.

Sonra muazzam bir perde daha açıldı, *âlem-i arz* göründü. Felsefenin karanlıklı kavânîn-i ilmiyeleri, hayale dehşetli bir âlem gösterdi. Yetmiş defa top güllesinden daha süratli bir hareketle, yirmi beş bin sene mesafeyi bir senede devreden ve her vakit dağılmaya ve parçalanmaya müstaid ve içi zelzeleli, ihtiyar ve çok yaşlı küre-i arz içinde, âlemin hadsiz fezasında seyahat eden bîçâre nev-i insan vaziyeti, bana vahşetli bir karanlık içinde göründü. Başım döndü, gözüm karardı. Birden Hâlık-ı arz ve semavât'ın *Kadîr, Alîm, Rabb, Allah ve Rabbü's-semâvâti ve'l-arz ve Müsahhirü'ş-şemsi ve'l-kamer* isimleri; *rahmet*, *azamet*, *rubûbiyet* burcunda tulû ettiler. O âlemi öyle nurlandırdılar ki; o hâlette bana küre-i arz gayet muntazam, musahhar, mükemmel, hoş, emniyetli bir seyahat gemisi.. tenezzüh ve keyif ve ticaret için müheyyâ edilmiş bir şekilde gördüm.

Elhâsıl: Binbir ism-i ilâhînin, kâinata müteveccih olan o esmâdan her biri, bir âlemi ve o âlem içindeki âlemleri tenvir eden bir güneş hükmünde ve sırr-ı ehadiyet cihetiyle, her bir ismin cilvesi içinde sâir isimlerin cilveleri dahi bir derece görünüyordu.

Sonra kalb, her zulümât arkasında ayrı ayrı bir nuru gördüğü için, seyahate iştihası açılıyordu. Hayale binip, semâya çıkmak istedi. O vakit, gayet geniş bir perde daha açıldı. Kalb, *semâvât âlemine* girdi, gördü ki; o nurâni, tebessüm eden suretinde görülen yıldızlar; küre-i arzdan daha büyük ve ondan daha süratli bir surette, birbiri içinde geziyorlar, dönüyorlar. Bir dakika birisi yolunu şaşırtsa, başkasıyla müsâdeme edecek, öyle bir patlak verecek ki, kâinatın ödü patlayıp âlemi dağıtacak. Nur değil, ateş saçarlar; tebessümle değil, vahşetle bana baktılar. Hadsiz büyük, geniş, hâlî, boş, dehşet, hayret zulümâtı içinde semâvâtı gördüm. Geldiğime bin pişman oldum.

Birden, رَبُّ السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضِ[1] ، رَبُّ الْمَلٰٓئِكَةِ وَالرُّوحِ[2] 'nin esmâ-yı hüsnâsı, وَلَقَدْ زَيَّنَّا السَّمَآءَ الدُّنْيَا بِمَصَابِيحَ[3] ، وَسَخَّرَ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ[4] burcunda cilveleriyle zuhur ettiler. O mana cihetiyle karanlık üstüne çökmüş olan yıldızlar, o envâr-ı azîmeden birer lem'a alıp, yıldızlar adedince elektrik lâmbaları yakılmış gibi, o âlem-i semâvât nurlandı. O boş ve hâlî tevehhüm edilen semâvât dahi melâikelerle, ruhanîlerle doldu, şenlendi. Sultan-ı Ezel ve Ebed'in hadsiz ordularından bir ordu hükmünde hareket eden güneşler ve yıldızlar, bir manevra-yı ulvî yapıyorlar tarzında, o Sultan-ı Zülcelâl'in haşmetini ve şâşaa-yı rubûbiyetini gösteriyorlar gibi gördüm. Bütün kuvvetimle ve mümkün olsaydı bütün zerrâtımla ve beni dinleselerdi bütün mahlûkatın lisanlarıyla diyecektim, hem umum onların nâmına dedim:

اَللّٰهُ نُورُ السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضِ ۖ مَثَلُ نُورِهٖ كَمِشْكٰوةٍ فِيهَا مِصْبَاحٌ ۖ اَلْمِصْبَاحُ فِي زُجَاجَةٍ ۖ اَلزُّجَاجَةُ كَأَنَّهَا كَوْكَبٌ دُرِّيٌّ يُوقَدُ مِنْ شَجَرَةٍ مُبَارَكَةٍ زَيْتُونَةٍ لَا شَرْقِيَّةٍ وَلَا غَرْبِيَّةٍ ۙ يَكَادُ زَيْتُهَا يُضِيٓءُ وَلَوْ لَمْ تَمْسَسْهُ نَارٌ ۖ نُورٌ عَلٰى نُورٍ ۖ يَهْدِى اللّٰهُ لِنُورِهٖ مَنْ يَشَآءُ[5]

âyetini okudum; döndüm, indim, ayıldım; اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ عَلٰى نُورِ الْإِيمَانِ وَالْقُرْاٰنِ[6] dedim.

.....

---

1 "Göklerin ve yerin Rabbi" (Ra'd sûresi, 13/16; İsrâ sûresi, 17/102; Kehf sûresi, 18/14; Meryem sûresi, 19/65; …)

2 "Meleklerin ve ruhun Rabbi." (Bkz.: Müslim, *salât* 223; Ebû Dâvûd, *salât* 147; Nesâî, tatbîk 11, 75; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 6/34).

3 "Biz yere en yakın göğü lâmbalarla donattık." (Mülk sûresi, 67/5).

4 "Güneşi ve ayı hizmet etmeleri için sizin emrinize verdi." (Ra'd sûresi, 13/2).

5 "Allah göklerin ve yerin nurudur. O'nun nurunun misali, tıpkı içinde lâmba bulunan bir kandillik gibidir. Lâmba bir sırça (cam) içinde, o sırça da sanki parlayan incimsi bir yıldız! Bu lâmba, doğuya veya batıya mensup olmayan kutlu, pek bereketli bir zeytin ağacından tutuşturulur. Bu öyle bereketli bir ağaç ki, neredeyse ateş değmeden de yağ ışık verir. Işığı pırıl pırıldır. Allah dilediği kimseyi nuruna iletir." (Nûr sûresi, 24/35).

6 Bize ihsan ettiği iman ve Kur'ân nuru sebebiyle Rabbimize hamdolsun.

Gençlik Rehberi

.....

Bir Zaman Eskişehir Hapishanesi'nin Penceresinde Oturmuştum

Karşısında bulunan lise mektebinin büyük kızları onun avlusunda güle-rek raks ederken, onları, o dünya cennetinde cehennem hûrileri hükmünde gördüm. Fakat, birden elli sene sonraki vaziyetleri bana göründü. Onların gülmeleri, elîm ağlamaları suretini aldı. Ondan bu gelen hakikat inkişaf etti. Yani, elli sene sonraki hallerini mânevî ve hayalî bir sinema ile gördüm ki; o gülen altmış kızdan ellisi, kabirde azap çekiyorlar, toprak olmuşlar. Ve on ta-nesi; yetmiş yaşında çirkinleşmiş, herkesin nazar-ı nefretini celbediyorlar. Ben de onlara ağladım.

Fitne-i âhirzamanın mahiyeti bana göründü ki, o fitnenin en dehşetlisi ve cazibedarı, kadınların yüzsüz yüzünden çıkıyor. İhtiyarı selbedip, pervane gi-bi sefâhet ateşine atıyor. Ve bir dakika hayat-ı dünyeviyeyi, senelerle hayat-ı bâkiyeye tercih ettiriyor.

Ben birgün sokağa bakarken, o fitnenin tesirli bir numûnesini hissettim. Gençlere çok acıdım. Dedim: "Bu bîçâreler kendilerini, bu mıknatıs gibi cez-bedici fitnenin ateşinden kurtaramazlar" diye düşünürken; birden, o fitneyi ateşlendiren ve tâlim eden irtidatkâr bir şahs-ı mânevî önümde tecessüm etti. Ben de ona ve ondan ders alan mülhidlere dedim:

Ey cehennem hûrileri ile zevklenmek yolunda dinini feda eden ve sefihâ-ne dalâleti severek irtikâb eden ve hevesât-ı nefsiye lezzeti yolunda dinsizliği ve ilhadı kabul eden ve hayatı perestiş edip ölümden şiddetli korkan ve kabri hatırına getirmek istemeyen ve irtidada yüz tutan bedbaht! Katiyen bil ki; din-sizlik cihetiyle senin bu koca dünyan, bu saatten evvel ve bu dakikadan sonra,

bilumum senin bu kâinatın ve mâzi ve müstakbelin ve geçmiş nev'in ve cinsin ve gelecek mahlûklar ve nesiller ve gitmiş dünyalar ve milletler ve gelen insanlar ve tâifeler tamamen madum ve ölüdürler. İşte, insaniyet ve akıl cihetiyle alâkadar olduğun bütün o seyyar dünyalar ve seyyal kâinatlar, mütemadiyen senin dalâletin suretiyle, senin başına dünya dolusu dehşetli ve hadsiz ölümlerin şiddetli elemlerini yağdırıyor. Senin şuurun varsa, kalbini yakıyor.. ruhun varsa, yandırıyor.. aklın sönmemiş ise, gamlar içinde boğuyor.

Eğer bir saatçik sarhoşça sefâhetin ve pis lezzetin bu nihayetsiz gamlara, hüzünlere, elemlere mukabil gelebilirse o sefâhette kal. Yoksa aklını başına al! O mânevî cehennemden kurtulmak ve imanın bu dünyada dahi temin ettiği bir mânevî cennete girmek ve saadet-i hayatiyeyi tatmak için Kur'ân'ın dersini dinle.. cüz'i, fâni bir dakika lezzeti; küllî, bâki, dâimî, imanî[1(Hâşiye)] lezzetler ile mübadele et...

Hem deme ki: "Ben hayvan gibi hayatımı geçireceğim." Çünkü hayvana nisbeten mâzi, müstakbel gayb hükmündedir. Cenâb-ı Hakîm-i Rahîm, o gaybı onlara bildirmemekle onları hadsiz elemlerden kurtarmış. Hatta kesilmek için yatırılan bir tavuk, hiçbir elem ve hüzün hissetmez. Bıçak kestiği vakit hissetmek ister, fakat his gider, o elemden de kurtulur. Demek Cenâb-ı Hakkın gayet büyük ve mükemmel bir rahmeti, re'feti ve şefkati, gaybı bildirmemektedir. Bilhassa mâsum hayvanlar hakkında daha tamdır. Demek sefîhane lezzette sen hayvanlara yetişemezsin, binler derece aşağı düşersin. Çünkü hayvana nisbeten gaybî olan şeyleri senin aklın görüyor, elemini alıyor. Setr-i gaybda bulunan istirahat-ı tammeden bilkülliye mahrumsun...

Hem senin medâr-ı fahrin olan uhuvvet ve hürmet ve hamiyet gibi güzel hasletlerin, incecik bir zamana, büyük bir sahradan bir parmak kadar yere inhisar ve hadsiz zamanda yalnız hazır saate mahsus olduğundan, sun'i ve muvakkat ve sahtekâr ve asılsız ve gayet cüz'i olup, senin insaniyetin ve

---

1 (Hâşiye) Evet iman, bu dünyada dahi cennet lezâizini mânen verebilir. Yüzer lezzetli ışıklarından bu tek faydasına bak. Nasıl ki, senin gayet sevdiğin bir zâtı bir tehlikede ölüyorken gördüğün dakikasında, Hakîm-i Lokman ve Hızır gibi bir doktor geldi, birden dirildi. Ne kadar sevinç hissediyorsun. Öyle de sen, sevdiğin ve alâkadar olduğun ölmüşlerin adedince sevinçleri, sürurları iman veriyor. Çünkü mâzi mezaristanında milyonlarca sence mahbub zâtlar; mahvdan ve ölümden, birden iman nuruyla senin karşında diriliyorlar. "Biz ölmemişiz ve ölmeyeceğiz" deyip hayat buluyorlar. O hadsiz firaklardan gelen hadsiz elemler yerine, visâl ve hayat bulmalarından nihayetsiz lezzetler ve sevinçler, iman noktasından bu dünyada dahi geldiğini gösteriyor ki, "İman öyle bir çekirdektir ki, ehl-i imana cenneti bütün lezâiz ve mehâsiniyle sümbül veriyor ve verecektir."

kemâlâtın o nisbette küçülür, hiçe iner. Fakat iman ehlinin uhuvveti ve hürmeti ve muhabbeti ve hamiyeti, iman cihetiyle mevcut bulunan mâzi ve müstakbeli ihata ettiğinden, insaniyeti ve kemâlâtı o nisbette teâli eder. Hem senin dünyaca muvaffakiyetin, elmasçı ve divane olmuş bir Yahudinin cam parçalarını elmas fiyatıyla aldığı gibi; sen de küçücük, kısacık bir zamana, bir hayata, uzun ve daimî ve geniş bir hayatın fiyatını verdiğin için, elbette o had dairesinde galebe edersin. Bir dakikaya bir sene kadar şiddetli hırs, muhabbet, intikam gibi hissiyatla müteveccih olduğun için, ehl-i diyanete muvakkaten tefevvuk edersin.

Hem senin aklın, ruhun, kalbin, duyguların; ulvî vazifelerini bırakıp, süflî nefsin ve pis hevesin rezil işlerine iştirak ve yardım ettiklerinden, ehl-i imana dünyada galebe edersin. Ve zâhirde daha sevimli görünürsün. Çünkü senin akıl ve kalb ve ruhun gayet derecede tedennî ve tereddî ve sukut edip, pis heves ve rezil nefse inkılâb etmişler, mesholmuşlar. Elbette bu cihette, sana cehennemi ve mazlûm ehl-i imana cenneti kazandıran bir muvakkat galeben olacak...[1]

Birden İhtar Edilen Bir Mesele-i Mühimme

Âhirzamanın fitnesinde en dehşetli rolü oynayan tâife-i nisâiye ve onların fitnesi olduğu hadisin rivayetlerinden anlaşılıyor.[2] Evet nasılki tarihlerde, eski zamanlarda "Amazonlar" namında gayet silâhşör kadınlardan mürekkep bir tâife-i askeriye olarak hârika harpler yaptıkları nakledilliyor.

Aynen öyle de bu zamanda zındıka dalâleti, İslâmiyet'e karşı muharebesinde, nefs-i emmârenin plânıyla, şeytan kumandasına verilen fırkalardan en dehşetlisi, yarım çıplak hanımlardır ki; açık bacağıyla dehşetli bıçaklarla ehl-i imana taarruz edip saldırıyorlar. Nikâh yolunu kapamaya, fuhuşhâne yolunu genişlettirmeye çalışarak, çokların nefislerini birden esir edip, kalb ve ruhlarını kebâir ile yaralıyorlar. Belki o kalblerden bir kısmını öldürüyorlar. Birkaç sene nâmahrem hevesâtına göstermenin tam cezası olarak; o bıçaklı bacaklar cehennemin odunları olup, en evvel o bacaklar yanacaklarını ve dünyada emniyet ve sadakati kaybettiği için, hilkaten çok istediği ve fıtraten çok muhtaç olduğu münasip kocayı daha bulamaz. Bulsa da başına belâ bulur. Hatta

---

1 Hakkı inkar edenlerin zevk ve eğlencelerinin geçici olduğunu ifade buyuran âyet-i kerîmeler için bkz.: Âl-i İmran sûresi, 3/196-197; Mü'min sûresi, 40/4.

2 Bkz.: Buhârî, *nikâh* 17; Müslim, *zikir* 97, 98; Tirmizî, *edeb* 31.

bu hâlin neticesi olarak, o âhirzamanda, bazı yerlerde nikâha rağbetsizlik ve riayetsizlik yüzünden, kırk kadına bir erkek nezâret edecek derecede ehemmiyetsiz, sahipsiz, kıymetsiz bir surete gireceği, hadisin rivayetinden[1] anlaşılıyor.

Madem hakikat budur.. ve madem her güzel, güzelliğini sever ve elinden geldiği kadar muhafaza etmek ister ve bozulmasını istemez.. ve madem güzellik bir nimettir. Nimete şükredilse mânen ziyadeleşir. Şükredilmezse değişir, çirkinleşir.[2] Elbette aklı varsa hüsün ve cemalini, günahları kazanmak ve kazandırmak ve çirkin ve zehirli yapmak ve o nimeti, küfran ile medâr-ı azap bir surete çevirmekten bütün kuvvetiyle kaçacak. Ve o fâni, beş-on senelik cemâli bakîleştirmek için, meşrû bir tarzda istîmal ile o nimete şükredecek. Yoksa ihtiyarlıkta uzun zaman istiskale mâruz kalıp, me'yûsâne ağlayacak.

Eğer terbiye-i İslâmiye dâiresinde, âdâb-ı Kur'âniye zînetiyle o cemâl güzelleştirilse; o fâni hüsün, mânen bâki kalacağı ve cennette hûrilerin cemalinden daha şirin ve daha parlak bir tarzda kendine verileceği hadiste kat'iyetle sabittir.[3] Eğer o güzelin zerre miktar aklı varsa, bu güzel ve parlak ve ebedî neticeyi elinden kaçırmayacak...

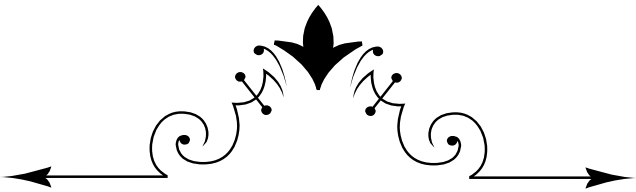

1 Bkz.: Buhârî, *zekât* 9; Müslim, *zekât* 59.

2 Şükrün nimeti arttırmasına mukabil, nankörlüğün şiddetli cezaya sebep olduğuna dair bkz.: İbrahim sûresi, 14/7.

3 Bkz.: et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* 23/368; *el-Mu'cemü'l-evsat* 3/279.

On Birinci Şuâ

.....

(Meyve Risalesi'nden)

İkinci Meselenin Hülâsası

Risale-i Nur'dan *Gençlik Rehberi'*nin güzelce izah ettiği gibi ölüm o kadar kat'î ve zâhirdir ki bugünün gecesi ve bu güzün kışı gelmesi gibi ölüm başımıza gelecek. Bu hapishâne, nasıl ki mütemâdiyen çıkanlar ve girenler için muvakkat bir misafirhânedir; öyle de bu zemin yüzü dahi acele hareket eden kafilelerin yollarında bir gecelik konmak ve göçmek için bir handır. Her bir şehri yüz defa mezaristana boşaltan ölüm, elbette hayattan ziyade bir istediği var. İşte bu dehşetli hakikatin muammasını Risale-i Nur hâll ve keşfetmiş. Bir kısacık hülâsası şudur:

Madem ölüm öldürülmüyor ve kabir kapısı kapanmıyor; elbette, bu ecel cellâdının elinden ve kabir haps-i münferidinden kurtulmak çaresi varsa insanın en büyük ve her şeyin fevkinde bir endişesi, bir meselesidir. Evet, çaresi var ve Risale-i Nur, Kur'ân'ın sırrıyla o çareyi iki kere iki dört eder derecesinde kat'î isbat etmiş. Kısacık hülâsası şudur ki:

Ölüm ya idam-ı ebedîdir; hem o insanı, hem bütün ahbabını ve akâribini asacak bir darağacıdır.. veyahut başka bir bâkî âleme gitmek ve iman vesikasıyla saadet sarayına girmek için bir terhis tezkeresidir. Ve kabir ise ya karanlıklı bir haps-i münferit ve dipsiz bir kuyudur.. veyahut bu zindan-ı dünyadan bâkî ve nurânî bir ziyafetgâh ve bağistana açılan bir kapıdır. Bu hakikati *Gençlik Rehberi* bir temsil ile isbat etmiş.

Meselâ bu hapsin bahçesinde asmak için darağaçları konulmuş ve onların dayandıkları duvarın arkasında gayet büyük ve umum dünya iştirak etmiş bir piyango dairesi kurulmuş. Biz bu hapisteki beş yüz kişi, her hâlde hiç müstesnası yok ve kurtulmak mümkün değil, bizi birer birer o meydana

çağıracaklar: Ya "Gel idam ilânını al, darağacına çık!" veya "Daimî haps-i münferit pusulasını tut, bu açık kapıya gir!" veyahut "Sana müjde! Milyonlar altın bileti sana çıkmış, gel al!" diye her tarafta ilânatlar yapılıyor. Biz de gözümüzle görüyoruz ki birbiri arkasında o darağaçlarına çıkıyorlar. Bir kısmın asıldıklarını müşâhede ediyoruz. Bir kısmı da darağaçlarını basamak yapıp o duvarın arkasındaki piyango dairesine girdiklerini, orada büyük ve ciddî memurların kat'î haberleri ile görür gibi bildiğimiz bir sırada, bu hapishânemize iki heyet girdi.

Bir kafile ellerinde çalgılar, şaraplar, zâhirde gayet tatlı helvalar, baklavalar var. Bizlere yedirmeye çalıştılar. Fakat o tatlılar zehirlidir, insî şeytanlar içine zehir atmışlar.

İkinci cemaat ve heyet, ellerinde terbiyenâmeler ve helâl yemekler ve mübarek şerbetler var. Bize hediye veriyorlar ve bilittifak beraber, pek ciddî ve kat'î diyorlar ki:

"Eğer o evvelki heyetin sizi tecrübe için verilen hediyelerini alsanız, yeseniz; bu gözümüz önündeki şu darağaçlarda başka gördükleriniz gibi asılacaksınız. Eğer bizim bu memleket hâkiminin fermanıyla getirdiğimiz hediyeleri evvelkinin yerine kabul edip ve terbiyenâmelerdeki duaları ve evradları okusanız, o asılmaktan kurtulacaksınız. O piyango dairesinde ihsan-ı şahane olarak her biriniz milyon altın biletini alacağınızı, görür gibi ve gündüz gibi inanınız. Eğer o haram ve şüpheli ve zehirli tatlıları yeseniz, asılmaya gittiğiniz zamana kadar dahi o zehirin sancısını çekeceğinizi, bu fermanlar ve bizler, müttefikan size kat'î haber veriyoruz." diyorlar.

İşte bu temsil gibi her vakit gördüğümüz ecel darağacının arkasında mukadderât-ı nev-i beşer piyangosundan ehl-i iman ve taat için –hüsn-ü hâtime şartıyla– ebedî ve tükenmez bir hazinenin bileti çıkacağını.. yüzde yüz ihtimal ile sefâhet ve haram ve itikatsızlık ve fıskta devam edenler –tevbe etmemek şartıyla– ya idam-ı ebedî (âhirete inanmayanlara) veya dâimî ve karanlık haps-i münferit (bekâ-yı ruha inanan ve sefâhette gidenlere) ve şekâvet-i ebediye ilâmını alacaklarını yüzde doksan dokuz ihtimal ile kat'î haber veren; başta ellerinde nişâne-i tasdik olan hadsiz mucizeler bulunan yüz yirmi dört bin *peygamberler (aleyhimüsselâm)*.. ve onların verdikleri haberlerin izlerini ve –sinemada gibi– gölgelerini keşif ile, zevk ile görüp tasdik ederek imza basan yüz yirmi dört milyondan ziyade *evliyalar (kaddesallâhu esrârahum)*.

ve o iki kısım meşâhir-i insaniyenin haberlerini aklen, –kat'î burhanlarla ve kuvvetli hüccetlerle– fikren ve mantîken yakînî bir surette isbat ederek tasdik edip imza basan, milyarlar gelen-geçen *muhakkikler,*[1(Hâşiye)] *müçtehitler* ve *sıddîkînler*; bilicmâ, mütevâtiren nev-i insanın güneşleri, kamerleri, yıldızları olan bu üç cemaat-i azîme ve bu üç tâife-i ehl-i hakikat ve beşerin kudsî kumandanları olan bu üç büyük ve âlî heyetlerin fermanları ile verdikleri haberleri dinlemeyen.. ve saadet-i ebediyeye giden onların gösterdikleri yol olan sırat-ı müstakîmde gitmeyenler.. yüzde doksan dokuz dehşetli tehlike ihtimalini nazara almayan.. ve birtek muhbirin bir yolda tehlike var demesiyle o yolu bırakan, başka uzun yolda hareket eden bir adam, elbette ve elbette vaziyeti şudur ki:

İki yolun –hadsiz muhbirlerin kat'î ihbarları ile– en kısa ve kolayı ve yüzde yüz cennet ve saadet-i ebediyeyi kazandıranı bırakıp, en dağdağalı ve uzun ve sıkıntılı ve yüzde doksan dokuz cehennem hapsini ve şekâvet-i dâimeyi netice veren yolunu ihtiyâr ettiği hâlde.. dünyada iki yolun, birtek muhbirin yalan olabilir haberiyle yüzde birtek ihtimal tehlike ve bir ay hapis imkânı bulunan kısa yolu bırakıp, menfaatsiz –yalnız zararsız olduğu için– uzun yolu ihtiyâr eden bedbaht, sarhoş divâneler gibi dehşetli ve uzakta görünen ve ona musallat olan ejderhalara ehemmiyet vermez, sineklerle uğraşıyor; yalnız onlara ehemmiyet verir derecede aklını, kalbini, ruhunu, insaniyetini kaybetmiş oluyor.

Madem hakikat-i hâl budur; biz mahpuslar, bu hapis musibetinden intikamımızı tam almak için o mübarek ikinci heyetin hediyelerini kabul etmeliyiz. Yani, nasıl ki bir dakika intikam lezzeti ve birkaç dakika veya bir-iki saat sefâhet lezzetleriyle bu musibet, bizi on beş ve beş ve on ve iki-üç sene bu hapse soktu, dünyamızı bize zindan eyledi. Biz dahi bu musibetin rağmına ve inadına, bir-iki saat müddet-i hapsi bir-iki gün ibadete.. ve iki-üç sene cezamızı –mübarek kafilenin hediyeleriyle– yirmi-otuz sene bâkî bir ömre.. ve on ve yirmi sene hapiste cezamızı milyonlar sene cehennem hapsinden affımıza vesile edip fânî dünyamızın ağlamasına mukabil, bâkî hayatımızı güldürerek bu musibetten tam intikamımızı almalıyız. Hapishâneyi terbiyehâne gösterip vatanımıza ve milletimize birer terbiyeli, emniyetli, menfaatli adam olmaya çalışmalıyız. Ve hapishâne memurları ve müdürleri ve müdebbirleri dahi câni

1 (Hâşiye) O muhakkiklerden tek birisi Risale-i Nur'dur. Yirmi senedir en muannid feylesofları ve mütemerrid zındıkları susturan eczaları meydandadır. Herkes okuyabilir ve kimse itiraz etmez.

ve eşkıya ve serseri ve kâtil ve sefâhetçi ve vatana muzır zannettikleri adamları, bir mübarek dershânede çalışan talebeler görsünler ve müftehirâne Allah'a şükretsinler.

Üçüncü Mesele

Gençlik Rehberi'nde izahı bulunan ibretli bir hâdisenin hülâsası şudur:

Bir zaman, Eskişehir Hapishânesi'nin penceresinde bir Cumhuriyet Bayramı'nda oturmuştum. Karşısındaki lise mektebinin büyük kızları, onun avlusunda gülerek raksediyorlardı. Birden mânevî bir sinema ile elli sene sonraki vaziyetleri bana göründü. Ve gördüm ki; o elli-altmış kızlardan ve talebelerden kırk-ellisi kabirde toprak oluyorlar, azap çekiyorlar.. ve on tanesi, yetmiş-seksen yaşında çirkinleşmiş, gençliğinde iffetini muhafaza etmediğinden sevmek beklediği nazarlardan nefret görüyorlar.. kat'î müşâhede ettim. Onların o acınacak hâllerine ağladım. Hapishânedeki bir kısım arkadaşlar ağladığımı işittiler, geldiler, sordular. Ben dedim: "Şimdi beni kendi hâlime bırakınız, gidiniz…"

Evet, gördüğüm hakikattir, hayal değil! Nasıl ki bu yaz ve güzün âhiri kıştır, öyle de gençlik yazı ve ihtiyarlık güzünün arkası kabir ve berzah kışıdır. Geçmiş zamanın elli sene evvelki hâdisâtı sinema ile hâl-i hazırda gösterildiği gibi gelecek zamanın elli sene sonraki istikbal hâdisâtını gösteren bir sinema bulunsa, ehl-i dalâlet ve sefâhetin elli-altmış sene sonraki vaziyetleri onlara gösterilse idi, şimdiki güldüklerine ve gayr-i meşrû keyiflerine nefretler ve teellümlerle ağlayacaklardı.

Ben, o Eskişehir Hapishânesi'ndeki müşâhede ile meşgul iken sefâhet ve dalâleti terviç eden bir şahs-ı mânevî, insî bir şeytan gibi karşıma dikildi ve dedi:

– "Biz hayatın her bir çeşit lezzetini ve keyiflerini tatmak ve tattırmak istiyoruz, bize karışma!"

Ben de cevaben dedim:

– "Madem lezzet ve zevk için ölümü hatıra getirmeyip dalâlet ve sefâhete atılıyorsun… Katiyen bil ki; senin dalâletin hükmüyle bütün geçmiş zaman-ı mâzi, ölmüş ve mâdumdur.. ve içinde cenazeleri çürümüş bir vahşetli mezaristandır. İnsaniyet alâkadarlığıyla ve dalâlet yoluyla senin başına ve –varsa ve ölmemiş ise– kalbine, o hadsiz firaklardan ve o nihâyetsiz dostlarının ebedî

ölümlerinden gelen elemler, senin şimdiki sarhoşça, pek kısa bir zamandaki cüz'î lezzetini imha ettiği gibi gelecek istikbal zamanı dahi itikatsızlığın cihetiyle yine mâdum ve karanlıklı ve ölü ve dehşetli bir vahşetgâhtır. Ve oradan gelen ve başını vücûda çıkaran ve zaman-ı hâzıra uğrayan bîçarelerin başları, ecel cellâdının satırıyla kesilip hiçliğe atıldığından, mütemâdiyen akıl alâkadarlığıyla senin imansız başına hadsiz elîm endişeler yağdırıyor. Senin sefihâne cüz'î lezzetini zîr u zeber eder.

Eğer dalâleti ve sefâheti bırakıp iman-ı tahkikî ve istikâmet dairesine girsen, iman nuruyla göreceksin ki; o geçmiş zaman-ı mâzi mâdum ve her şeyi çürüten bir mezaristan değil, belki mevcut ve istikbale inkılâp eden nurânî bir âlem ve bâkî ruhların istikbaldeki saadet saraylarına girmelerine bir intizar salonu görünmesi haysiyetiyle değil elem, belki imanın kuvvetine göre cennetin bir nevi mânevî lezzetini dünyada dahi tattırdığı gibi; gelecek istikbal zamanı, değil vahşetgâh ve karanlık, belki iman gözüyle görünür ki; saadet-i ebediye saraylarında hadsiz rahmeti ve keremi bulunan ve her bahar ve yazı birer sofra yapan ve nimetlerle dolduran bir Rahmân-ı Rahîm-i Zülcelâli ve'l-ikram'ın ziyafetleri kurulmuş ve ihsanlarının sergileri açılmış, oraya sevkiyat var diye iman sinemasıyla müşâhede ettiğinden, derecesine göre bâkî âlemin bir nevi lezzetini hissedebilir. *Demek hakikî ve elemsiz lezzet, yalnız imanda ve iman ile olabilir.*

İmanın bu dünyada dahi verdiği binler fayda ve neticelerinden yalnız birtek fayda ve lezzetini, –bu mezkûr bahsimiz münasebetiyle *Gençlik Rehberi*'nde bir hâşiye olarak yazılan– bir temsil ile beyan edeceğiz, şöyle ki:

Meselâ senin gayet sevdiğin birtek evlâdın sekeratta ölmek üzere iken ve me'yusâne elîm firakını düşünürken; birden Hazreti Hızır ve Hakîm-i Lokman gibi bir doktor geldi, tiryak gibi bir macun içirdi; o sevimli ve güzel evlâdın gözünü açtı, ölümden kurtuldu. Ne kadar sevinç ve ferah veriyor anlarsın.

İşte o çocuk gibi sevdiğin ve ciddî alâkadar olduğun milyonlar sence mahbub insanlar o mâzi mezaristanında –senin nazarında– çürüyüp mahvolmak üzere iken birden hakikat-i iman, Hakîm-i Lokman gibi o büyük idamhâne tevehhüm edilen mezaristana kalb penceresinden bir ışık verdi. Onunla baştan başa bütün ölüler dirildiler. Ve "Biz ölmemişiz ve ölmeyeceğiz, yine sizinle görüşeceğiz!" lisân-ı hâl ile dediklerinden aldığın hadsiz sevinçler ve ferahları, iman bu dünyada dahi vermesiyle isbat eder ki: *"İman hakikati öyle bir çekirdektir ki; eğer tecessüm etse bir cennet-i hususiye ondan çıkar, o çekirdeğin şecere-i tûbâsı olur."* dedim.

O muannid döndü, dedi:

– "Hiç olmazsa hayvan gibi hayatımızı keyif ve lezzetle geçirmek için sefâhet ve eğlencelerle bu ince şeyleri düşünmeyerek yaşayacağız."

Cevaben dedim:

– "Hayvan gibi olamazsın. Çünkü hayvanın mâzi ve müstakbeli yok. Ne geçmişten elemler ve teessüfler alır ve ne de gelecekten endişeler ve korkular gelir. Lezzetini tam alır, rahatla yaşar, yatar, Hâlık'ına şükreder. Hatta kesilmek için yatırılan bir hayvan, bir şey hissetmez. Yalnız bıçak kestiği vakit hissetmek ister, fakat o his dahi gider, o elemden de kurtulur. *Demek en büyük bir rahmet, bir şefkat-i ilâhiye, gaybı bildirmemektedir ve başa gelen şeyleri setretmektedir.* Hususan masum hayvanlar hakkında daha mükemmeldir.

Fakat ey insan, senin mâzi ve müstakbelin akıl cihetiyle bir derece gaybîlikten çıkmasıyla setr-i gayptan, hayvana gelen istirahatten tamamen mahrumsun. Geçmişten çıkan teessüfler, elîm firaklar ve gelecekten gelen korkular ve endişeler, senin cüz'î lezzetini hiçe indirir. Lezzet cihetinde yüz derece hayvandan aşağı düşürür. Madem hakikat budur. Ya aklını çıkar at, hayvan ol kurtul… Veya aklını imanla başına al, Kur'ân'ı dinle! Yüz derece hayvandan ziyade bu fânî dünyada dahi sâfi lezzetleri kazan!.." diyerek onu ilzam ettim.

Yine o mütemerrid şahıs döndü, dedi:

– "Hiç olmazsa ecnebi dinsizleri gibi yaşarız."

Cevaben dedim:

– "Ecnebi *dinsizleri gibi de olamazsın! Çünkü onlar bir peygamberi inkâr etse, diğerlerine inanabilirler. Peygamberleri bilmese de, Allah'a inanabilir. O'nu da bilmezse, kemâlâta medar bazı seciyeleri bulunabilir. Fakat bir müslüman, en âhir ve en büyük ve dini ve daveti umumî olan âhirzaman Peygamberi (aleyhissalâtü vesselâm)'ı inkâr etse ve zincirinden çıksa; daha hiçbir peygamberi, hatta Allah'ı kabul etmez. Çünkü bütün peygamberleri ve Allah'ı ve kemâlâtı O'nunla bilmiş. Onlar O'nsuz kalbinde kalmaz. Bunun içindir ki, eskiden beri her dinden İslâmiyet'e giriyorlar. Ve hiçbir müslüman, hakikî yahudî veya mecûsî veya nasrânî olmaz. Belki dinsiz olur, seciyeleri bozulur; vatana, millete muzır bir hâlete girer…"* İspat ettim. O muannid ve mütemerrid şahsın daha tutunacak bir yeri kalmadı. Kayboldu, cehenneme gitti…

İşte ey bu Medrese-i Yusufiye'de benim ders arkadaşlarım! Madem hakikat budur. Ve bu hakikati, Risale-i Nur o derece kat'î ve güneş gibi isbat etmiş ki; yirmi senedir mütemerridlerin inatlarını kırıp imana getiriyor.

Biz dahi hem dünyamıza, hem istikbalimize, hem âhiretimize, hem vatanımıza, hem milletimize tam menfaatli ve kolay ve selâmetli olan iman ve istikâmet yolunu takip edip, boş vaktimizi sıkıntılı hülyalar yerinde Kur'ân'dan bildiğimiz sûreleri okumak.. ve manalarını bildiren arkadaşlardan öğrenmek.. ve kazaya kalmış farz namazlarımızı kaza etmek.. ve birbirinin güzel huylarından istifade edip bu hapishâneyi güzel seciyeli fidanlar yetiştiren bir mübarek bahçeye çevirmek gibi a'mâl-i sâliha ile.. hapishâne müdür ve alâkadarları, câni ve kâtillerin başlarında zebanî gibi azap memurları değil, belki Medrese-i Yusufiye'de cennete adam yetiştirmek ve onların terbiyesine nezaret etmek vazifesiyle memur birer müstakim üstad ve birer şefkatli rehber olmalarına çalışmalıyız.

Dördüncü Mesele

Yine Gençlik Rehberi'nde izahı var. Bir zaman bana hizmet eden kardeşlerim tarafından suâl edildi ki:

– "Küre-i arzı herc ü merce getiren ve İslâm mukadderâtıyla alâkadar olan bu dehşetli harb-i umumîden elli gündür (şimdi yedi seneden geçti aynı hâl)[1(Hâşiye)] hiç sormuyorsun ve merak etmiyorsun. Hâlbuki bir kısım mütedeyyin ve âlim insanlar, cemaati ve câmiyi bırakıp radyo dinlemeye koşuyorlar. Acaba bundan daha büyük bir hâdise mi var? Veya onunla meşgul olmanın zararı mı var?" dediler.

Cevaben dedim ki:

– Ömür sermayesi pek azdır. Lüzumlu işler pek çoktur. Birbiri içinde mütedâhil daireler gibi, her insanın kalb ve mide dairesinden ve ceset ve hâne dairesinden, mahalle ve şehir dairesinden ve vatan ve memleket dairesinden ve küre-i arz ve nev-i beşer dairesinden tut, ta zîhayat ve dünya dairesine kadar, birbiri içinde daireler var. Her bir dairede her bir insanın bir nevi vazifesi bulunabilir. Fakat en küçük dairede, en büyük ve ehemmiyetli ve dâimî vazife var. Ve en büyük dairede en küçük ve muvakkat, arasıra vazife bulunabilir. Bu kıyas ile –küçüklük ve büyüklük mâkûsen mütenasip– vazifeler bulunabilir.

1 (Hâşiye) Parantez içindeki not, 1946 senesine aittir.

Fakat büyük dairenin cazibedarlığı cihetiyle küçük dairedeki lüzumlu ve ehemmiyetli hizmeti bıraktırıp lüzumsuz, mâlâyani ve âfâkî işlerle meşgul eder. Sermaye-i hayatını boş yerde imha eder. O kıymettar ömrünü kıymetsiz şeylerde öldürür. Ve bazen bu harp boğuşmalarını merak ile takip eden, bir tarafa kalben taraftar olur. Onun zulümlerini hoş görür, zulmüne şerik olur.

Birinci noktaya cevap ise:

– Evet, bu cihan harbinden daha büyük bir hâdise ve bu zemin yüzündeki hâkimiyet-i âmme dâvâsından daha ehemmiyetli bir dâvâ –herkesin ve bilhassa müslümanların başına öyle bir hâdise ve öyle bir dâvâ– açılmış ki; her adam, eğer Alman ve İngiliz kadar kuvveti ve serveti olsa ve aklı da varsa o tek dâvâyı kazanmak için bilâ-tereddüt sarf edecek. İşte o dâvâ ise yüz bin meşâhir-i insaniyenin ve hadsiz nev-i beşerin yıldızları ve mürşidlerinin müttefikan, kâinat sahibinin ve mutasarrıfının binler vaad ve ahidlerine istinaden haber verdikleri ve bir kısmı gözleriyle gördükleri şu ki:

Herkesin iman mukabilinde bu zemin yüzü kadar bağlar ve kasırlar ile müzeyyen ve bâkî ve dâimî bir tarla ve mülkü kazanmak veya kaybetmek dâvâsı başına açılmış. Eğer iman vesikasını sağlam elde etmezse kaybedecek. Ve bu asırda maddiyyûnluk tâunuyla çoklar o dâvâsını kaybediyor. Hatta bir ehl-i keşif ve tahkik, bir yerde kırk vefiyattan yalnız birkaç tanesinin kazandığını sekeratta müşâhede etmiş.. ötekiler kaybetmişler. Acaba bu kaybettiği dâvânın yerini, bütün dünya saltanatı o adama verilse doldurabilir mi?

İşte, o dâvâyı kazandıracak olan hizmetleri ve yüzde doksanına o dâvâyı kaybettirmeyen harika bir dâvâ vekilini, o işte çalıştıran vazifeleri bırakıp ebedî, dünyada kalacak gibi âfâkî mâlâyâniyât ile iştigal etmek tam bir akılsızlık bildiğimizden; biz Risale-i Nur şâkirtleri, her birimizin yüz derece aklımız ziyade olsa da ancak bu vazifeye sarf etmek lâzımdır, diye kanaatimiz var.

Ey hapis musibetinde benim yeni kardeşlerim! Sizler, benim ile beraber gelen eski kardeşlerim gibi Risale-i Nur'u görmemişsiniz. Ben onları ve onlar gibi binler şâkirtleri şahit göstererek derim ve isbat ederim ve isbat etmişim ki:

O büyük dâvâyı yüzde doksanına kazandıran ve yirmi senede yirmi bin adama o dâvânın kazancının vesikası ve senedi ve beratı olan iman-ı tahkikîyi eline veren ve Kur'ân-ı Hakîm'in mucize-i mâneviyesinden neşet edip çıkan ve bu zamanın birinci bir dâvâ vekili bulunan Risale-i Nur'dur.

Bu on sekiz senedir benim düşmanlarım ve zındıklar ve maddiyyûnlar, aleyhimde gayet gaddarâne desiselerle hükûmetin bazı erkânlarını iğfal ederek bizi imha için –bu defa gibi, eskide dahi– hapislere, zindanlara soktukları hâlde, Risale-i Nur'un çelik kalesinde yüz otuz parça cihâzâtından ancak iki-üç parçasına ilişebilmişler. Demek avukat tutmak isteyen onu elde etse yeter. Hem korkmayınız, Risale-i Nur yasak olmaz! Hükûmet-i Cumhuriye'nin mebusları ve erkânlarının ellerinde mühim risaleleri –iki, üçü müstesna olarak– serbest geziyorlardı. İnşâallah, bir zaman hapishâneleri tam bir ıslahhâne yapmak için bahtiyar müdürler ve memurlar, o Nur'ları mahpuslara ekmek ve ilâç gibi tevzi edecekler.

.....

Sekizinci Meselenin Bir Hülâsası

Yedinci'de haşri, çok makamâttan soracaktık. Fakat, Hâlık'ımızın isimleriyle verdiği cevap o derece kuvvetli yakîn ve kanaat verdi ki daha başka sorgulara ihtiyaç bırakmadığından orada kısa kestik. Şimdi bu meselede âhiret imanının hem âhiretin saadetine, hem dünya saadetine dair temin ettiği faydalar ve neticelerinden yüzden biri hülâsa edilecek. Saadet-i uhreviyeye ait kısmı Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan'ın izahatı, daha hiçbir beyana ihtiyaç bırakmamış; onu, ona havale ederek ve saadet-i dünyeviyeye ait kısmı izah cihetini Risale-i Nur'a bırakıp yalnız kısa bir hülâsa ile insanın hayat-ı şahsiye ve hayat-ı içtimaiyesine ait yüzer neticelerinden üç-dört tanesini beyan ederiz.

Birincisi

İnsan, sair hayvanâta muhalif olarak hânesiyle alâkadar olduğu misillü dünya ile alâkadardır.. ve akâribiyle münasebettar olduğu gibi nev-i beşer ile de ciddî ve fıtrî münasebettardır. Ve dünyada muvakkat bekâsını arzuladığı gibi bir dâr-ı ebedîde bekâsını aşk derecesinde arzuluyor. Ve midesinin gıda ihtiyacını temin etmeye çalıştığı gibi dünya kadar geniş belki ebede kadar uzanan sofraları ve gıdaları, akıl ve kalb ve ruh ve insaniyet mideleri için tedarik etmeye fıtraten mecburdur, çabalıyor. Ve öyle arzuları ve matlapları var ki, ebedî saadetten başka hiçbir şey onları tatmin etmiyor. Hatta Onuncu Söz'de işaret edildiği gibi, bir zaman küçüklüğümde hayalimden sordum: *"Sana bir milyon sene ömür ve dünya saltanatı verilmesini, fakat sonra ademe ve hiçliğe düşmesini mi istersin? Yoksa bâkî, fakat âdi ve meşakkatli*

bir vücûdu mu istersin?" dedim. Baktım, ikincisini arzulayıp birincisinden "Ah!" çekti. "Cehennem de olsa bekâ isterim!" dedi.

İşte, madem mahiyet-i insaniyenin bir hizmetkârı olan kuvve-i hayaliyeyi bu dünya lezzetleri tatmin etmiyor; elbette gayet câmi mahiyet-i insaniye, ebediyetle fıtraten alâkadardır. İşte bu hadsiz arzu ve emellere bağlı olduğu hâlde; sermayesi bir cüz'î cüz-ü ihtiyârî ve fakr-ı mutlak bir insana, âhirete iman ne derece kuvvetli ve kâfi ve vâfi bir hazine, bir medar-ı saadet ve lezzet, bir medar-ı istimdat, bir mercî ve dünyanın hadsiz gamlarına karşı bir medar-ı teselli olduğu öyle bir meyve ve faydadır ki onu kazanmak yolunda dünya hayatını feda etse, yine ucuzdur.

İkinci Meyvesi ve Hayat-ı Şahsiyeye Bakan Bir Faydası

Üçüncü Mesele'de izah edilen ve Gençlik Rehberi'nde bir hâşiye bulunan çok ehemmiyetli bir neticedir.

Evet, her insanın her zaman düşündüğü en ehemmiyetli endişesi, mezaristana giren kendi dostları ve akrabaları gibi o idamhâneye girmek keyfiyetidir. Birtek dostu için ruhunu feda eden o bîçare insanın binler, belki milyonlar, milyarlar dostları ebedî bir mufârakat içinde idam olmalarını tevehhüm edip cehennem azabından beter bir elem –o düşünmek ucundan– göründüğü vakit, âhirete iman geldi, gözünü açtırdı ve perdeyi kaldırdı. "Bak!" dedi. O, imanla baktı. Cennet lezzetinden haber veren bir lezzet-i ruhaniyeyi –o dostları ebedî ölümlerden ve çürümelerden kurtulup mesrûrâne bir nurânî âlemde onu da bekliyorlar vaziyetinde müşâhedesiyle– aldı. Risale-i Nur'da bu netice, hüccetlerle izahına iktifâen kısa kesiyoruz.

Hayat-ı Şahsiyeye Ait Üçüncü Bir Faydası

İnsanın sair zîhayatlar üstündeki tefevvuku ve rütbesi ise yüksek seciyeleri ve cemiyetli istidatları ve küllî ubûdiyetleri ve geniş vücûdî daireleri itibarıyladır. Hâlbuki o insan, hem mâdum, hem ölü, hem karanlık olan geçmiş ve gelecek zamanların ortasında sıkışmış bir kısa zaman olan hazır vaktin mikyasıyla, ölçüsüyle hamiyeti, muhabbeti, kardeşliği, insaniyeti gibi seciyeler alır.

Meselâ eskiden tanımadığı ve ayrıldıktan sonra da hiç göremeyeceği babasını, kardeşini, karısını, milletini ve vatanını sever, hizmet eder.. ve tam

sadâkate ve ihlâsa pek nâdir muvaffak olabilir, o nisbette kemâlâtı ve seciyeleri küçülür. Değil hayvanların en ulvîsi belki baş aşağı, akıl cihetiyle en bîçaresi ve aşağısı olmak vaziyetine düşeceği sırada âhirete iman, imdada yetişir. Mezar gibi dar zamanını, geçmiş ve gelecek zamanları içine alan, pek geniş bir zamana çevirir. Ve dünya kadar, belki ezelden ebede kadar bir daire-i vücûd gösterir.

Babasını, dâr-ı saadette ve âlem-i ervahta dahi pederlik münasebetiyle.. ve kardeşini, ta ebede kadar uhuvvetini düşünmesiyle.. ve karısını cennette dahi en güzel bir refika-yı hayatı olduğunu[1] bilmesi haysiyetiyle sever, hürmet eder, merhamet eder, yardım eder. Ve o büyük ve geniş daire-i hayatta ve vücûddaki münasebetler için olan ehemmiyetli hizmetleri, dünyanın kıymetsiz işlerine ve cüz'î garazlarına ve menfaatlerine âlet etmez. Ciddî sadâkate ve samimî ihlâsa muvaffak olarak kemâlâtı ve hasletleri, o nisbette –derecesine göre– yükselmeye başlar, insaniyeti teâli eder. Hayat lezzetinde serçe kuşuna yetişmeyen o insan, bütün hayvanât üstünde kâinatın en müntehap ve bahtiyar bir misafiri ve Sahib-i kâinat'ın en mahbub ve makbul bir abdi olmasıdır. Bu netice dahi Risale-i Nur'da hüccetlerle izahına iktifâen kısa kesildi.

Dördüncü Bir Faydası ki İnsanın Hayat-ı İçtimaiyesine Bakıyor

Risale-i Nur'dan Dokuzuncu Şuâ'da beyan edilen o neticenin bir hülâsası şudur:

Nev-i insanın dörtten birini teşkil eden **çocuklar**, âhiret imanıyla insanca yaşayabilirler ve insaniyetin istidatlarını taşıyabilirler. Yoksa elîm endişeler içinde kendini uyutturmak ve unutturmak için çocukça oyuncaklarıyla, haylaz bir hayatla yaşayacak. Çünkü her vakit etrafında onun gibi çocukların ölmesiyle onun nazik dimağında ve ileride uzun arzuları taşıyan zayıf kalbinde ve mukâvemetsiz ruhunda öyle bir tesir yapar ki; hayatı ve aklı o bîçareye âlet-i azap ve işkence edeceği zamanda âhiret imanının dersiyle görmemek için oyuncaklar altında onlardan saklandığı o endişeler yerinde, bir sevinç ve genişlik hissederek der: *"Bu kardeşim veya arkadaşım öldü, cennetin bir kuşu oldu. Bizden daha iyi keyfeder, gezer. Ve vâlidem öldü, fakat*

[1] Dünyada evli olan kimselerin, bu beraberliklerini cennette de devam ettireceklerine dâir bkz.: Buhârî, *fezâilü ashâb* 30; Tirmizî, *menâkıb* 62; Ma'mer İbni Râşid, *el-Câmi'* 11/302.

rahmet-i ilâhiyeye gitti, yine beni cennette kucağına alıp sevecek ve ben de o şefkatli anneciğimi göreceğim." diye insaniyete lâyık bir tarzda yaşayabilir.

Hem insanın bir rub'unu teşkil eden **ihtiyarlar**, yakında hayatlarının sönmesine ve toprağa girmelerine ve güzel ve sevimli dünyalarının kapanmasına karşı teselliyi ancak ve ancak âhiret imanında bulabilirler. Yoksa o merhametli muhterem babalar ve fedakâr şefkatli analar, öyle bir vâveylâ-yı ruhî ve bir dağdağa-yı kalbî çekeceklerdi ki dünya onlara me'yusâne bir zindan ve hayat işkenceli bir azap olurdu. Fakat âhiret imanı onlara der: *"Merak etmeyiniz! Sizin ebedî bir gençliğiniz var, gelecek ve parlak bir hayat ve nihâyetsiz bir ömür sizi bekliyor.. ve zâyi ettiğiniz evlât ve akrabalarınızla sevinçlerle görüşeceksiniz.. ve ettiğiniz bütün iyilikleriniz muhafaza edilmiş, mükâfatlarını göreceksiniz."* diye, iman-ı âhiret onlara öyle bir teselli ve inşirah verir ki her birinin yüz ihtiyarlık birden başlarına toplansa onları me'yus etmez.

Nev-i insanın üçten birisini teşkil eden **gençler**; hevesâtları galeyanda, hissiyâta mağlûp, cüretkâr akıllarını her vakit başına almayan o gençler, âhiret imanını kaybetseler ve cehennem azabını tahattur etmezlerse hayat-ı içtimaiyede ehl-i namusun malı ve ırzı ve zayıf ve ihtiyarların rahatı ve haysiyeti tehlikede kalır. Bazı bir dakika lezzeti için bir mesûd hânenin saadetini mahveder ve bu gibi hapiste dört-beş sene azap çeker, canavar bir hayvan hükmüne geçer. Eğer iman-ı âhiret onun imdadına gelse çabuk aklını başına alır: *"Gerçi hükûmet hafiyeleri beni görmüyorlar ve ben onlardan saklanabilirim, fakat cehennem gibi bir zindanı bulunan bir Padişah-ı Zülcelâl'in melâikeleri beni görüyorlar ve fenalıklarımı kaydediyorlar. Ben başıboş değilim ve vazifedar bir yolcuyum. Ben de onlar gibi ihtiyar ve zayıf olacağım."* diye birden, zulmen tecavüz etmek istediği adamlara karşı bir şefkat, bir hürmet hissetmeye başlar. Bu mananın dahi Risale-i Nur'da burhanlarıyla izahına iktifâen kısa kesiyoruz.

Hem nev-i beşerin ehemmiyetli bir kısmı, **hastalar** ve **mazlumlar** ve bizim gibi **musibetzedeler** ve **fakirler** ve ağır ceza alan **mahpuslar**, eğer iman-ı âhiret onların imdadına yetişmezse her vakit hastalığın ihtarıyla gözü önüne gelen ölüm.. ve intikamını alamadığı ve namusunu elinden kurtaramadığı zâlimin mağrurâne ihâneti.. ve büyük musibetlerde boşu boşuna malını, evlâdını kaybetmekle gelen elîm me'yusiyeti.. ve bir-iki dakika veya bir-iki saat keyif yüzünden beş-on sene böyle bir hapis azabını çekmekten gelen kederli sıkıntı,

elbette o bîçarelere dünyayı zindan ve hayatı bir işkenceli azaba çevirir. Eğer âhirete iman imdatlarına yetişse birden onlar nefes alırlar; sıkıntıları, me'yusiyetleri ve endişeleri ve intikam hiddetleri, derece-i imanına göre kısmen ve bazen tamamen zâil olur.

Hatta diyebilirim ki benim ve bir kısım kardeşlerimin bu sebepsiz hapsimizde ve dehşetli musibetimizde eğer iman-ı âhiret yardım etmese idi; bir gün dayanmak, ölüm kadar tesir edip bizi hayattan istifa etmeye sevk edecekti. Fakat hadsiz şükür olsun, benim canım kadar sevdiğim pek çok kardeşlerimin bu musibetten gelen elemlerini de çektiğim ve gözüm kadar sevdiğim binler Risale-i Nur risaleleri ve benim yaldızlı ve süslü ve çok kıymettar kitaplarımın ziyaları ve ağlamalarından teessüflerini çektiğim ve eskiden beri az bir ihâneti ve tahakkümü kaldıramadığım hâlde, sizi kasemle temin ederim ki; iman-ı bi'l-âhiret nuru ve kuvveti bana öyle bir sabır ve tahammül ve teselli ve metânet, belki mücâhidâne, kârlı bir imtihan dersinde daha büyük mükâfatı kazanmak için bir şevk verdi ki; ben bu risalenin başında dediğim gibi kendimi Medrese-i Yusufiye unvanına lâyık bir güzel ve hayırlı medresede biliyorum. Arasıra gelen hastalıklar ve ihtiyarlıktan neşet eden titizlikler olmasa idi, mükemmel ve rahat-ı kalb ile derslerime daha ziyade çalışacaktım. Her ne ise, bu makam münasebetiyle sadet harici girdi, kusura bakılmasın.

Hem her insanın küçük bir dünyası, belki küçük bir cenneti dahi kendi hânesidir. Eğer iman-ı âhiret o hânenin saadetinde hükmetmezse o aile efradı, her biri şefkat ve muhabbet ve alâkadarlığı derecesinde elîm endişeler ve azaplar çeker. O cenneti, cehenneme döner. Veyahut muvakkat eğlenceler ve sefâhetlerle aklını tenvim edip uyutur. Devekuşu gibi avcıyı görür, kaçamıyor, uçamıyor, başını kuma sokar, ta görünmesin. Başını gaflete sokar, ta ölüm ve zeval ve firak onu görmesin. Divânece, muvakkat, ibtal-i his nev'inden bir çare bulur. Çünkü meselâ vâlide ruhunu feda ettiği evlâdını dâima tehlikelere maruz gördükçe titrer. Ve pederini ve kardeşini eksik olmayan belâlardan kurtaramayan evlâtlar, dâim bir keder, bir korkaklık hisseder.

Buna kıyasen, bu dağdağalı kararsız hayat-ı dünyeviyede o mesûd zannedilen aile hayatı çok cihetlerle saadetini kaybeder ve kısacık bir hayattaki münasebet ve karabet dahi, hakikî sadâkati ve samimî ihlâsı ve garazsız bir hizmeti ve muhabbeti vermez. Ahlâk o nisbette küçülür, belki sukût eder. Eğer âhirete iman o hâneye girse birden ışıklandıracak, ortalarındaki münasebet ve şefkat ve karabet ve muhabbet kısacık bir zaman ölçüsüyle değil, belki

dâr-ı âhirette saadet-i ebediyede dahi o münasebetlerin devamı ölçüsüyle samimî hürmet eder, sever, şefkat eder, sadâkat eder, kusurlarına bakmaz gibi ahlâk yükseklenir. Hakikî insaniyet saadeti o hânede başlar inkişafa… Bu mana dahi hüccetlerle Risale-i Nur'da beyanına binâen kısa kesildi.

Hem her bir şehir kendi ahalisine geniş bir hânedir. Eğer iman-ı âhiret, o büyük aile efradında hükmetmezse güzel ahlâkın esasları olan ihlâs, samimiyet, fazilet, hamiyet, fedakârlık, rıza-yı ilâhî, sevab-ı uhrevî yerine; garaz, menfaat, sahtekârlık, hodgâmlık, tasannû, riya, rüşvet, aldatmak gibi hâller meydan alır. Zâhirî âsâyiş ve insaniyet altında anarşistlik ve vahşet manaları hükmeder, o hayat-ı şehriye zehirlenir. Çocuklar haylazlığa, gençler sarhoşluğa, kavîler zulme, ihtiyarlar ağlamaya başlarlar.

Buna kıyasen, memleket dahi bir hânedir ve vatan dahi bir millî ailenin hânesidir. Eğer iman-ı âhiret bu geniş hânelerde hükmetse, birden samimî hürmet ve ciddî merhamet ve rüşvetsiz muhabbet ve muâvenet ve hilesiz hizmet ve muaşeret ve riyasız ihsan ve fazilet ve enaniyetsiz büyüklük ve meziyet o hayatta inkişafa başlarlar.

Çocuklara der: *"Cennet var, haylazlığı bırak!"* Kur'ân dersiyle temkin verir.

Gençlere der: *"Cehennem var, sarhoşluğu bırak!"* Aklı başlarına getirir.

Zâlime der: *"Şiddetli azap var, tokat yiyeceksin!"* adalete başını eğdirir.

İhtiyarlara der: *"Senin elinden çıkmış bütün saadetlerinden çok yüksek ve dâimî bir uhrevî saadet ve taze, bâkî bir gençlik seni bekliyorlar. Onları kazanmaya çalış!"* Ağlamasını gülmeye çevirir.

Bunlara kıyasen cüz'î ve küllî her bir tâifede hüsn-ü tesirini gösterir, ışıklandırır. Nev-i beşerin hayat-ı içtimaiyesiyle alâkadar olan içtimaiyyûn ve ahlâkiyyûnların kulakları çınlasın! İşte iman-ı âhiretin binler faydalarından işaret ettiğimiz beş-altı numûnelerine sairleri kıyas edilse kat'î anlaşılır ki; *iki cihanın ve iki hayatın medar-ı saadeti yalnız imandır.*

.....

On Beşinci Şuâ

.....

El-Hüccetü'z-Zehra'nın İkinci Makamı

بِسْـــمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَبِهِ نَسْتَعِينُ[1]

Fâtiha'nın âhirinde, ehl-i hidayet ve istikâmet ve ehl-i dalâlet ve tuğyânın muvâzenesine işaret eden ve Risale-i Nur'un bütün muvâzenelerinin menbaı olan âyetin bir hakikatini Sûre-i Nur'dan

اَللّٰهُ نُورُ السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضِ ؕ مَثَلُ نُورِهٖ كَمِشْكٰوةٍ فِيهَا مِصْبَاحٌ ؕ اَلْمِصْبَاحُ فِي زُجَاجَةٍ ؕ اَلزُّجَاجَةُ كَأَنَّهَا كَوْكَبٌ دُرِّيٌّ يُوقَدُ مِنْ شَجَرَةٍ مُبَارَكَةٍ زَيْتُونَةٍ لَا شَرْقِيَّةٍ وَلَا غَرْبِيَّةٍ ۙ يَكَادُ زَيْتُهَا يُضِيٓءُ وَلَوْ لَمْ تَمْسَسْهُ نَارٌ ؕ نُورٌ عَلٰى نُورٍ ؕ يَهْدِى اللّٰهُ لِنُورِهٖ مَنْ يَشَآءُ ؕ وَيَضْرِبُ اللّٰهُ الْأَمْثَالَ لِلنَّاسِ ؕ وَاللّٰهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ[2]

âyeti ve arkasında

أَوْ كَظُلُمَاتٍ فِي بَحْرٍ لُجِّيٍّ يَغْشٰيهُ مَوْجٌ مِنْ فَوْقِهٖ مَوْجٌ مِنْ فَوْقِهٖ سَحَابٌ ؕ ظُلُمَاتٌ بَعْضُهَا فَوْقَ بَعْضٍ ؕ إِذَا أَخْرَجَ يَدَهُ لَمْ يَكَدْ يَرَاهَا ؕ وَمَنْ لَمْ يَجْعَلِ اللّٰهُ لَهُ نُورًا فَمَا لَهُ مِنْ نُورٍ[3]

âyetiyle beraber pek acîb bir tarzda o muvâzeneyi mucizâne ifade ederler.

---

1 Ancak O'ndan yardım dileriz.

2 "Allah göklerin ve yerin nurudur. O'nun nurunun misali, tıpkı içinde lâmba bulunan bir kandillik gibidir. Lâmba bir sırça (cam) içinde, o sırça da sanki parlayan incimsi bir yıldız! Bu lâmba, ne yalnız doğuya, ne de yalnız batıya mensup olmayan kutlu, pek bereketli bir zeytin ağacından tutuşturulur. Bu öyle bereketli bir ağaç ki nerdeyse ateş değmeden de yağ ışık verir. Işığı pırıl pırıldır. Allah dilediği kimseyi nuruna iletir, gerçeği anlamaları için insanlara böyle temsiller getirir. Allah her şeyi bilir." (Nûr sûresi, 24/35)

3 "Yahut o kâfirlerin duygu, düşünce ve davranışları derin bir denizdeki yoğun karanlıklara benzer. Öyle bir deniz ki onu, dalga üstüne dalga kaplıyor... Üstünde de koyu bulut. Üst üste binmiş karanlıklar... İçinde bulunan insan, elini uzatsa nerdeyse kendi elini bile göremiyor. Öyle ya, Allah birine nur vermezse artık onun hiçbir nuru olamaz." (Nûr sûresi, 24/40)

Birinci âyet-i nur[1], Birinci Şuâ'da isbat edilmiş ki on işaretle Risale-i Nur'a bakıyor, mucizâne Kur'ân'ın o tefsirinden gaybî haber veriyor. Ve Risale-i Nur'a "Nur" nâmı verilmesine en birinci sebep olmasından, Yirmi Dokuzuncu Mektup'un bir kısmında bir seyahat-i hayaliye temsilinde, bu acîb âyetin nur kelimesinde "nun-u na'büdü" mucizesi gibi bir mânevî mucizesinin beyanına binâen, Âyetü'l-Kübrâ Risalesi'nde dünya seyyahı; *Hâlık'ını aramak, bulmak, tanımak için bütün kâinattan ve envâ-ı mevcudâtından sorduğu ve otuz üç yol ile ve kat'î burhanlarla Hâlık'ını ilmelyakîn ve aynelyakîn bildiği gibi*; o aynı seyyah, *asırlarda ve arz ve semâvât tabakalarında aklıyla, kalbiyle, hayaliyle gezen yorulmaz, tok olmaz, bütün dünyayı bir şehir gibi görüp, teftiş ederek, kâh Kur'ân hikmetine, kâh felsefe hikmetine aklını bindirip geniş hayal dürbünüyle en uzak tabakalara bakarak, hakikatleri vâkide olduğu gibi görmüş*, bizlere Âyetü'l-Kübrâ'da kısmen haber vermiş.

İşte şimdi biz, o ayn-ı hakikat ve bir temsil manasında olan seyahat-i hayaliyesiyle girdiği pek çok âlemler ve tabakalardan numûne için yalnız üç tabakasını, Fâtiha âhirindeki muvâzenenin yalnız **kuvve-i akliye** cihetinde bir misalini, gayet muhtasar beyan edeceğiz. Sâir meşhudatını ve muvâzenelerini, Risale-i Nur'un muvâzenelerine havale ederiz.

Birinci Numûne Şöyle: O, *dünyaya sırf Hâlık'ını tanımak, bulmak için gelen seyyah*, **aklına** dedi: "Biz, her şeyden Hâlık'ımızı sorduk, güzel, tam cevap aldık. Şimdi 'güneşi, güneşten sormak lâzım.' darb-ı meseli gibi, biz dahi *Hâlık'ımızı, "**ilim**" ve "**irade**" ve "**kudret**" gibi kudsî sıfatlarının tecellileriyle ve meşhud eserleriyle ve isimlerinin cilveleriyle tanımak, bulmak için bir seyahat daha yapacağız.*" diye dünyaya girdi. Ve ikinci bir cereyan olan ehl-i dalâlet gibi birden küre-i arz sefinesine bindi. *Hikmet-i Kur'âniye'ye tâbi olmayan fen ve felsefe gözlüğünü taktı. Ve Kur'ân okumayan coğrafya fenninin programıyla baktı, gördü ki:*

Nihayetsiz bir boşlukta, bir senede yirmi dört bin senelik bir dairede, top güllesinden yetmiş defa süratli bir hareketle gezer. Yüz binler nevi bîçâre, âciz zîhayatları içine almış. Eğer bir dakika yolunu şaşırsa veya bir serseri yıldıza çarpsa, parçalanarak hadsiz fezada sukut ile, bütün o bîçâre zîhayatları ademe, hiçliğe boşaltacak, dökecek diye anladı.

غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّالِّينَ[2] cereyanının dehşetli mânevî musibetini,

---

1 Nûr sûresi, 24/35.

2 "Gazaba uğrayanların ve sapkınlarınkine değil." (Fâtiha sûresi, 1/7)

أَوْ كَظُلُمَاتٍ فِي بَحْرٍ لُجِّيٍّ[1] 'in boğucu karanlığını hissederek; "Eyvah! Ne yaptık? Bu dehşetli gemiye neden bindik? Bundan kurtulmak çaresi nedir?" diye o *kör felsefenin gözlüğünü kırdı,* اَلَّذِينَ أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ[2] *cereyanına girdi. Birden hikmet-i Kur'âniye imdadına geldi, tam hakikatini gösteren bir dürbün aklına verdi, "Şimdi bak." dedi. Baktı, gördü ki:* رَبُّ السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضِ[3] ismi, هُوَ الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ الْأَرْضَ ذَلُولًا فَامْشُوا فِي مَنَاكِبِهَا وَكُلُوا مِنْ رِزْقِهِ[4] burcunda bir güneş gibi tulû etti. Zemini gayet muntazam ve selâmetli bir gemi ve zîhayatları rızıklarıyla beraber içine doldurmuş, kâinat denizinde çok hikmetler ve menfaatler için seyahatle güneş etrafında gezdirip mevsimlerin mahsulâtını erzak isteyenlere getirir ve "Sevr" ve "Hut" nâmlarında iki meleği[5] o sefineye kaptan yapmış, gayet güzel ve muhteşem memleket-i rabbâniyede Hâlık-ı Zülcelâl'in mahlûkat ve misafirlerini keyiflendirmek için gezdiriyor. Ve onunla اَللّٰهُ نُورُ السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضِ[6] hakikatini gösterir, Hâlık'ını bu ismin cilvesiyle tanıttırır, diye anladı. Bütün ruh u canıyla اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ[7] dedi, اَلَّذِينَ أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ[8] tâifesine girdi.

O Seyyahın Âlemlerdeki Seyahatinde Gördüğü Numûnelerden İkinci Numûnesi: O seyyah, küre-i arz gemisinden çıkıp hayvanât ve insanlar âlemine girdi. *Dinden ruh almayan hikmet-i tabiiye gözlüğü ile o âleme baktı, gördü ki:*

O hadsiz zîhayatların hadsiz ihtiyaçları ve onları inciten ve hırpalayan hadsiz muzır düşmanları ve merhametsiz hâdiseleri varken, o ihtiyaçlara karşı sermayeleri binden, belki yüz binden ancak bir olabilir. Ve o muzır şeylere mukabil iktidarları, milyondan ancak birdir. *Bu çok dehşetli ve acınacak*

---

1 "Yahut o kâfirlerin duygu, düşünce ve davranışları derin bir denizdeki yoğun karanlıklara benzer." (Nûr sûresi, 24/40)

2 "Nimet ve lutfuna mazhar ettiklerinin yoluna ilet." (Fâtiha sûresi, 1/7)

3 "Göklerin ve yerin Rabbi" (Ra'd sûresi, 13/16; İsrâ sûresi, 17/102; Kehf sûresi, 18/14; Meryem sûresi, 19/65; …)

4 "Yeryüzünü size hizmete hazır, uysal bir binek gibi kılan da O'dur. Haydi öyleyse siz de onun omuzları üstünde rahatça dolaşın. O'nun takdir ettiği rızıklardan yiyin, istifade edin." (Mülk sûresi, 67/15)

5 Bkz.: et-Taberî, *Câmiu'l-beyân* 1/153, 194, 21/72; el-Hâkim, *el-Müstedrek* 4/636; İbni Abdilberr, *et-Temhîd* 4/9; el-Heysemî, *Mecmeu'z-zevâid* 8/131 (Bezzar'dan naklen).

6 "Allah göklerin ve yerin nûrudur." (Nûr sûresi, 24/35)

7 "Bütün hamdler, övgüler âlemlerin Rabbi Allah'adır." (Fâtiha sûresi, 1/2)

8 "Nimet ve lutfuna mazhar ettiklerinin yoluna ilet." (Fâtiha sûresi, 1/7)

vaziyette, rikkat-i cinsiye ve şefkat-i nev'iye ve akıl alâkadarlığı ile onların hâline o derece acıdı ve mahzun ve me'yus ve cehennem azabı gibi elemler alırken ve o perişan âleme girdiğine bin pişman olurken, birden hikmet-i Kur'âniye imdadına yetişti, [1] أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ الَّذِينَ *dürbününü verdi. "Bak" dedi. Baktı, gördü ki:* [2] اللهُ نُورُ السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضِ tecellisiyle Rahmân, Rahîm, Rezzâk, Mün'im, Kerîm, Hafîz gibi çok esmâ-yı ilâhiyenin her biri, birer güneş gibi

مَا مِنْ دَآبَّةٍ إِلَّا هُوَ اٰخِذٌ بِنَاصِيَتِهَا[3] ، وَكَأَيِّنْ مِنْ دَآبَّةٍ لَا تَحْمِلُ رِزْقَهَا اَللهُ يَرْزُقُهَا وَإِيَّاكُمْ[4] ،

وَلَقَدْ كَرَّمْنَا بَنِي اٰدَمَ[5] ، إِنَّ الْأَبْرَارَ لَفِي نَعِيمٍ[6]

gibi âyetlerin burçlarında tulû ettiler. O insan ve hayvan dünyasını rahmetle, ihsanla doldurup bir nevi muvakkat cennete çevirdiler. Ve bu şâyân-ı temâşâ, güzel ibretli misafirhânenin mihmandar-ı kerîmini tam bildirdiklerini bildi. Bin kere [7] اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ dedi.

Seyahatindeki Yüzer Müşâhedâtından Üçüncü Numûnesi: Hâlık'ını, isimlerinin ve sıfatlarının tecellî ve cilveleriyle tanımak isteyen o dünya seyyahı, *akıl ve hayaline* dedi ki: "Haydi! Ruhlar ve melekler gibi biz dahi cesedimizi yerde bırakıp göklere çıkacağız. Hâlık'ımızı semâvâttakilerden soracağız. *Ruh, hayale.. ve akıl, fikre* bindiler, semâya çıktılar. *Kozmoğrafya fennini kendilerine rehber ettiler. Dini dinlemeyen bir felsefe nazarıyla, mağdûbdâllîn cereyanıyla baktılar. Gördü ki:*

Küre-i arzdan bin defa büyük, top güllesinden yüz defa çabuk hareket edenler içlerinde bulunan binler kütleler, ateş saçan yıldızlar; şuursuz, câmid, serseri gibi birbiri içinde süratle gezerler. Bir dakika bir tesadüfle biri yolunu şaşırsa o boş ve hudutsuz ve hadsiz, nihayetsiz âlemde bir şuursuz küre ile çarpmak suretinde kıyâmet gibi bir herc ü merce sebep olur.

---

1 "Nimet ve lutfuna mazhar ettiklerinin yoluna ilet." (Fâtiha sûresi, 1/7)

2 "Allah göklerin ve yerin nûrudur." (Nûr sûresi, 24/35)

3 "Yürüyen hiçbir varlık yoktur ki, Allah, onun perçeminden tutmuş olmasın." (Hûd sûresi, 11/56)

4 "Nice canlı mahlûk var ki rızıklarını kendileri taşıyamazlar. Ama sizi de bütün onları da rızıklandıran Allah'tır." (Ankebût sûresi, 29/60)

5 "Gerçekten Biz, Âdem evlâtlarını şerefli kıldık" (İsrâ sûresi, 17/70)

6 "İyi ve hayırlı insanlar naîm cennetinde, nimetler içindedirler." (İnfitâr sûresi, 82/13)

7 "Bütün hamdler, övgüler âlemlerin Rabbi Allah'adır." (Fâtiha sûresi, 1/2)

O seyyah, hangi tarafa baktıysa dehşet ve vahşet ve hayret ve korkmak aldı, göğe çıktığına bin pişman oldu. *Akıl ve hayal bütün bütün bozuldular. "Bizim vazifemiz güzel hakikatleri görmek ve göstermek iken, böyle cehennem gibi çirkin ve azablı manaları bilmek, müşâhede etmek vazifesinden istifa ediyoruz ve istemiyoruz"* derken, birden اَللّٰهُ نُورُ السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضِ[1] tecellisi ile *Hâlık-ı semâvât ve arz*, *Müsahhirü'ş-şemsi ve'l-kamer* ve *Rabbü'l-âlemîn* gibi çok isimler, her biri birer güneş gibi وَلَقَدْ زَيَّنَّا السَّمَاءَ الدُّنْيَا بِمَصَابِيحَ[2] ve أَفَلَمْ يَنْظُرُوا إِلَى السَّمَاءِ فَوْقَهُمْ كَيْفَ بَنَيْنَاهَا وَزَيَّنَّاهَا[3] ve ثُمَّ اسْتَوَى إِلَى السَّمَاءِ فَسَوّٰيهُنَّ سَبْعَ سَمٰوَاتٍ[4] gibi âyetlerin burçlarında tulû ettiler. Bütün semâvâtı nurla, meleklerle doldurdular[5], bir büyük câmiye ve mescide ve ordugâha çevirdiler. O seyyah, اَلَّذِينَ أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ[6] cereyanına girdi; dâllînden, أَوْ كَظُلُمَاتٍ فِي بَحْرٍ لُجِّيٍّ[7] 'den kurtuldu. Birden, cennet gibi muntazam, güzel, muhteşem bir memleket gördü; "Her tarafta Hâlık-ı Zülcelâl'i bildiriyorlar" bir vaziyeti müşâhedesiyle, *akıl ve hayalin kıymetleri ve vazifeleri bin derece terakki etti.*

İşte o seyyahın kâinattaki seyahatinin yüzer numûnesinden bu mezkûr üç numûneye kıyasen, sâir müşâhedâtını ve isimlerin cilveleriyle Vâcibü'l-vücûd'un mârifetini Risale-i Nur'a havale edip bu pek kısa işarete iktifâen, bu pek uzun kıssayı kısa keserek, *Hâlık'ımızı bildiren kudsî sıfatlardan ve sıfât-ı seb'asından yalnız "ilim" ve "irade" ve "kudret" gibi üç mühim sıfatların eserleriyle, tecellileriyle ve tahakkuklarının hüccetleriyle kâinat Hâlık'ını tanımaya o dünya seyyahı gibi gayet kısa işaretlerle çalışacağız.* Tafsilatını Risale-i Nur'a havale ederiz.

.....

---

1 "Allah göklerin ve yerin nûrudur." (Nûr sûresi, 24/35)

2 "Biz yere en yakın semayı lâmbalarla donattık." (Mülk sûresi, 67/5)

3 "Hiç üzerlerindeki göğe bakmazlar mı? Bakıp da Bizim onu nasıl sağlamca bina edip süslediğimizi düşünmezler mi?" (Kaf sûresi, 50/6)

4 "Sonra iradesi yukarıya yönelip orayı da yedi gök hâlinde sağlamca nizama koydu." (Bakara sûresi, 2/29)

5 Bkz.: Tirmizî, *zühd* 9; İbni Mâce, *zühd* 19; el-Bezzâr, *el-Müsned* 9/358; el-Hâkim, *el-Müstedrek* 2/554, 4/587, 4/623.

6 "Nimet ve lutfuna mazhar ettiklerinin yoluna ilet." (Fâtiha sûresi, 1/7)

7 "Yahut o kâfirlerin duygu, düşünce ve davranışları derin bir denizdeki yoğun karanlıklara benzer." (Nûr sûresi, 24/40)

Yirmi Dokuzuncu Lem'a

.....

İkinci Bâb

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1]

Bu İkinci Bâb, اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ[2] hakkındadır.

İkinci Bâb ile tâbir edilen şu risalecikte اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ cümlesini insanlara dedirten imanın sonsuz fayda ve nurlarından, yalnız dokuz tane beyan edilecektir.

بِسْـــمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

Birinci Nokta

Evvelâ iki şey ihtar edilecektir.

1. Felsefe, herşeyi çirkin, korkunç gösteren siyah bir gözlüktür. İman ise, herşeyi güzel, ünsiyetli gösteren şeffaf, berrak, nuranî bir gözlüktür.

2. Bütün mahlûkatla alâkadar ve herşeyle bir nevi alışverişi olan ve kendisini abluka eden şeylerle lafzen ve mânen görüşmek, konuşmak, komşuluk etmeye hilkaten mecbur olan insanın sağ, sol, ön, arka, alt, üst olmak üzere altı ciheti vardır.

İnsan, mezkûr iki gözlüğü gözüne takmakla mezkûr cihetlerde bulunan mahlûkatı, ahvâli görebilir.

Sağ Cihet: Bu cihetten maksat, geçmiş zamandır. Binâenaleyh, felsefe gözlüğü ile sağ cihete bakıldığı zaman, mâzi ülkesinin kıyâmeti kopmuş, altı

---

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

2 "Bütün hamdler, övgüler Allah'adır."

üstüne çevrilmiş, karanlıklı, korkunç, büyük bir mezaristanı andıran bir şekilde görünecektir. Ve bu görünüşte insan pek büyük bir dehşete, vahşete, me'yusiyete maruz kaldığında şüphe yoktur.

Fakat iman gözlüğüyle o cihete bakıldığı zaman, hakikaten o ülkenin altı üstüne çevrilmiş bir şekilde görünürse de –fakat can telefi yoktur– mürettebatı, sâkinleri daha güzel, nuranî bir âleme nakledilmiş oldukları anlaşılıyor.

Ve o kabirler, çukurlar da nuranî bir âleme girmek için kazılan yeraltı tünelleri şeklinde telâkki edilecektir. Demek imanın insanlara verdiği sürûr, ferahlık, itmînan, inşirah, binlerce اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ dedirten bir nimettir.

Sol Cihet: Yani gelecek zamana felsefe gözlüğü ile bakıldığı zaman, bizleri çürütecek, yılan ve akreplere yedirip imha edecek, zulümâtlı, korkunç, büyük bir kabir şeklinde görünecektir.

Fakat iman gözlüğüyle bakılırsa Cenâb-ı Hakkın, Hâlık, Rahmân, Rahîm'-in insanlara ihzar ettiği çeşit çeşit nefis, leziz, me'külât ve meşrubata zarf olan bir mâide ve bir sofra-yı rahmânî şeklinde görünecektir. Ve binlerce اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ okutturarak tekrar ettirecektir.

Üst Cihet: Yani semâvât cihetine felsefe ile bakan bir adam, şu sonsuz boşlukta milyarlarca yıldız ve kürelerin at koşusu gibi veya askerî bir manevra gibi yaptıkları pek süratli ve muhtelif hareketlerinden büyük bir dehşete, vahşete, korkuya mâruz kalacaktır.

Fakat imanlı bir adam baktığı vakit o garip, acip manevranın bir kumandanın emri ile nezâreti altında yapıldığı gibi, semâvât âlemini tezyin eden ve o yıldızların bize de ziyadar kandiller şeklinde olduklarını görecek[1] ve o atlar koşusunda korku, dehşet değil, ünsiyet ve muhabbet edecektir. Âlem-i semâvâtı şöylece tasvir eden iman nimetine elbette binlerce اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ söylemek azdır.

Alt Cihet: Yani arz âlemine felsefe gözüyle bakan insan, küre-i arzı başıboş, yularsız, şemsin etrafında serseri gezen bir hayvan gibi veya tahtası kırık, kaptansız bir kayık gibi görür ve dehşete, telâşa düşer.

Fakat iman ile bakarsa, arzın rahmânî bir sefine olup, Allah'ın kumandası altında bütün me'külât, meşrubat, melbûsatıyla beraber nev-i beşeri tenezzüh

---

[1] Yıldızların birer süs ve aydınlatıcı kandil olduklarını ifade eden bazı ayet-i kerîmeler için bkz.: Fussilet sûresi, 41/12; Mülk sûresi, 67/5; Kaf sûresi, 50/6; Hicr sûresi, 15/16; Sâffât sûresi, 37/6.

için şemsin etrafında gezdiren bir sefine şeklinde görür.[1] Ve imandan neşet eden şu büyük nimete büyük büyük اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ 'ları söylemeye başlar.

Ön Cihet: Felsefeci bir adam bu cihete bakarsa görür ki, bütün canlı mahlûkat, –insan olsun, hayvan olsun– kafile-bekafile büyük bir süratle o cihete gidip kaybolurlar. Yani ademe gider, yok olurlar. Kendisinin de o yolun yolcusu olduğunu bildiğinden, teessüründen çıldıracak bir hale gelir.

Fakat iman nazarıyla bakan bir mümin; insanların o cihete gidişleri, seyahatleri adem âlemine değil, göçebeler gibi bir yayladan bir yaylaya bir intikaldir ve fâni menzilden bâki menzile, hizmet çiftliğinden ücret dairesine, zahmetler memleketinden rahmetler memleketine göç etmek olup, adem âlemine gitmek değil diye bu ciheti memnuniyetle karşılar. Fakat yol esnasında ölüm, kabir gibi görünen meşakkatler netice itibarıyla saadetlerdir. Çünkü nuranî âlemlere giden yol, kabirden geçer.. ve en büyük saadetler, büyük ve acı felâketlerin neticesidir. Meselâ Hazreti Yusuf, Mısır azizliği gibi bir saadete, ancak kardeşleri tarafından atıldığı kuyu[2] ve Zeliha'nın iftirası üzerine konulduğu hapis[3] yoluyla nâil olmuştur. Ve keza rahm-ı mâderde dünyaya gelen çocuk, mâhut tünelde çektiği sıkıcı, ezici zahmet neticesinde dünya saadetine nâil oluyor.

Arka Cihet: Yani geride gelenlere felsefe nazarıyla bakılsa, "Yâhu, bunlar nereden nereye gidiyorlar ve niçin dünya memleketine gelmişlerdir?" diye edilen suale bir cevap alınamadığından, tabiî, hayret ve tereddüt azabı içinde kalınır.

Fakat nur-u iman gözlüğüyle bakarsa, insanların kâinat sergisinde teşhir edilen garip, acip kudretin mucizelerini görmek ve mütalâa etmek için Sultan-ı Ezelî tarafından gönderilmiş mütalâacı olduklarını anlar. Ve bunlar o mucizenin derece-i kıymet ve azametine ve Sultan-ı Ezelî'nin azametine derece-i delâletlerine kesb-i vukuf ettikleri nisbetinde derece ve numara aldıktan sonra, yine Sultan-ı Ezelî'nin memleketine dönüp gideceklerini anlar. Ve bu anlayış nimetini kendisine îras eden iman nimetine اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ[4] diyecektir.

Mezkûr zulmetleri izale eden iman nimetine اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ diye edilen hamd

---

1 Bkz.: Bakara sûresi, 2/22; A'râf sûresi, 7/26; Nahl sûresi, 16/10-16; Neml sûresi, 27/60-64; Nâziât sûresi, 79/30-33.

2 Yûsuf sûresi, 12/15.

3 Yûsuf sûresi, 12/32-33.

4 "Bütün hamdler, övgüler Allah'adır."

dahi, bir nimet olduğundan, ona da bir hamd lâzımdır. Bu ikinci hamde de üçüncü bir hamd, üçüncüye dördüncü hamd lâzım, [1]وَهَلُمَّ جَرًّا... Demek, bir hamd-i vâhidden doğan hamdlerden ibaret gayr-i mütenâhî bir silsile-i hamdiye husule geliyor.

İkinci Nokta

Cihât-ı sitteyi tenvir eden iman nimetine de اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ demesi lazımdır. Çünkü iman, cihât-ı sittenin zulümâtını izale etmekle –def-i belâ kabilinden– büyük bir nimet sayıldığı gibi, tabiî o cihât-ı sitteyi tenvir ettiği cihetle de –celbü'l-menâfî kabilinden– ikinci bir nimet sayılır. Binâenaleyh insan, fıtrî bir medeniyete sahip olduğundan, cihât-ı sittede bulunan mahlûkatla alâkadar olur.. ve iman nimetiyle de cihât-ı sitteden istifade edebilmesi imkânı vardır.

Binâenaleyh, [2]فَأَيْنَمَا تُوَلُّوا فَثَمَّ وَجْهُ اللّٰهِ âyet-i kerîmesinin sırrıyla, cihât-ı sitteden herhangi bir cihette olursa insan tenevvür eder. Hatta mümin olan bir insanın dünyanın kuruluşundan sonuna kadar uzanan mânevî bir ömrü vardır. Ve insanın bu mânevî ömrü, ezelden ebede uzanan bir hayat nurundan medet ve yardım alır.

Ve keza cihât-ı sitteyi tenvir eden iman sayesinde, insanın şu dar zaman ve mekânı geniş ve rahat bir âleme inkılâb eder. Bu büyük âlem, bir insanın hanesi gibi olur.. ve mâzi, müstakbel zamanları, insanın ruhuna, kalbine bir zaman-ı hal hükmünde olur. Aralarında uzaklık kalkıyor.

Üçüncü Nokta

İmanın istinat ve istimdat noktalarını hâvi olmasından, اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ demesi iktiza eder.

Evet nev-i beşer, aczi[3] ve düşmanların kesreti dolayısıyla dayanacak bir nokta-yı istinada muhtaçtır ki, düşmanlarını def için o noktaya iltica etsin.

Ve keza kesret-i hâcât ve şiddet-i fakr[4] dolayısıyla da istimdat edecek bir nokta-yı istimdada muhtaçtır ki, onun yardımıyla ihtiyaçlarını def etsin.

---

1 Bu şekilde devam eder, gider.

2 "Nereye dönerseniz Allah'ın yüzü (Zât'ı) oradadır." (Bakara sûresi 2/115)

3 Bkz.: "İnsan hilkatçe zayıf yaratılmıştır." (Nisâ sûresi, 4/28)

4 Bkz.: "Ey insanlar! Siz hepiniz Allah'a muhtaçsınız." (Fâtır sûresi, 35/15)

Ey insan! Senin nokta-yı istinadın ancak ve ancak Allah'a olan imandır. Ruhuna, vicdanına nokta-yı istimdat ise ancak âhirete olan imandır. Binâenaleyh, bu her iki noktadan haberi olmayan bir insanın kalbi, ruhu tevahhuş eder; vicdanı daima muazzep olur. Lâkin, birinci noktaya istinad ve ikincisinden de istimdat eden adam, kalben ve ruhen pek çok zevk ve lezzetleri, ünsiyetleri hisseder ki hem mütesellî, hem vicdanı mutmain olur.[1]

Dördüncü Nokta

İman nuru, lezâiz-i meşrûanın zevâle başladıkları zaman hasıl olan elemleri, emsalinin var ve gelmekte olduklarını göstermekle izale eder.

Ve keza nimetlerin devam edip tenâkus etmemesini, nimetlerin menbaını göstermekle temin eder.

Ve keza firak ve ayrılmaların elemlerini, teceddüd-ü emsalinin lezzetini göstermekle izale eder. Yani zeval düşüncesiyle bir lezzette çok elemler olur ki, iman o elemleri teceddüd-ü emsaliyle ihtar ve izale eder. Maahâzâ, lezzetlerin teceddüdünde de başka lezzetler vardır. Evet, bir semerenin şeceresi olmasa, o semerede münhasır kalan lezzet, onun yemesiyle zâil olur ve zevâli de mûcib-i teessür olur. Fakat o semerenin şeceresi mâruf ise, o semerenin zevâlinden elem hasıl olmuyor, çünkü yerine gelen var. Ve aynı zamanda teceddüd, haddizâtında bir lezzettir.

Ve keza ruh-u beşeri en ziyade sıkan, ayrılmalardan neşet eden elemlerdir. Nur-u iman, o elemleri teceddüd-ü emsal ve tahaddüs-ü visâl ümidiyle izale eder.

Beşinci Nokta

İnsanın şu mevcudâtta kendisine düşman ve ecnebî tevehhüm ettiği veya ölüler, yetimler gibi hayatsız, perişan vehmettiği şeyleri nur-u iman, ahbap ve kardeş sıfatıyla gösterir ve hayattar, tesbihhân (tesbih eden) şeklinde irâe eder. Yani gafletle bakan adam, âlemin mevcudâtını düşman gibi muzır telâkki ederek tevahhuş eder ve eşyayı ecnebîler gibi görür. Çünkü dalâlet nazarında, eşya arasında mâzi ve istikbâl zamanlarında uhuvvet, kardeşlik râbıtası ve bağlanış yoktur. Ancak eşya arasında zaman-ı hâlde küçük, cüz'î bir alâka olur. Binâenaleyh, ehl-i dalâletin yekdiğerine olan uhuvvetleri, binler senelik uzun bir zamanda bir dakika kadardır.

---

[1] Gönüllerin ancak Allah'a iman ve O'nu anmakla tatmin olacağına dair bkz.: Ra'd sûresi, 13/28.

Ve keza iman nazarında bütün ecrâmı, hayattar ve birbirine ünsiyetli olduklarını görüyor. Ve her bir cirmin lisân-ı hâliyle Hâlık'ına tesbihat yapmakta olduğunu gösteriyor.[1] İşte bu itibarla bütün ecramın kendilerine göre bir nevi hayat ve ruhları vardır. Binâenaleyh, imanın şu görüşüne nazaran o ecramda dehşet, vahşet yoktur; ünsiyet ve muhabbet vardır.

Dalâlet nazarı, matluplarını tahsil etmekten âciz olan insanların sahipsiz, hâmîsiz olduklarını telâkki eder.. hüzün, keder ve aczlerinden dolayı ağlayan yetimler gibi zanneder.

İman nazarı ise, canlı mahlûkata ağlayan yetimler gibi değil; ancak mükellef memur, muvazzaf zâkir ve tesbihhân ibâd sıfatıyla bakar.

Altıncı Nokta

Nur-u iman, dünya ve âhiret âlemlerini çeşit çeşit nimetlere mazhar iki sofra ile tasvir eder ki; mümin olan kimse iman eliyle ve zâhirî, bâtınî duygularıyla ve mânevî, ruhî olan letâifiyle o sofralardan istifade ediyor. Dalâlet nazarında ise, zevilhayatın daire-i istifadesi küçülür, maddî lezzetlere münhasırdır. İman nazarında, semâvât ve arzı ihâta eden bir daire kadar tevessü eder.

Evet bir mümin, güneşi kendi hanesinin damında asılmış bir lüküs; kameri bir idare lâmbası addedebilir. Bu itibarla şems, kamer, kendisine bir nimet olur. Binâenaleyh, mümin olan zâtın daire-i istifadesi semâvâttan daha geniş olur.

Evet Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan, وَسَخَّرَ لَكُمُ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ[2] ، وَسَخَّرَ لَكُمْ مَا فِي السَّمٰوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ[3] âyetlerinin belâgatı ile imandan neşet eden şu harika ihsanlara, in'amlara işaret ediyor.

Yedinci Nokta

Nur-u iman ile bilinir ki; Allah'ın varlığı, bütün nimetlerin fevkinde öyle büyük bir nimettir ki, sonsuz nimetlerin envâını, nihayetsiz ihsanların cinslerini,

---

1 Göklerde ve yerde olan herşeyin Cenâb-ı Hakk'ı tesbih ettiğine dâir bkz.: İsrâ sûresi, 17/44; Nûr sûresi, 24/41; Haşir sûresi, 59/24; Cum'a sûresi, 62/1; Teğâbün sûresi, 64/1.

2 "Mûtad seyirlerini yapan güneş ile ay'ı size âmade kılan O'dur." (İbrahim sûresi, 14/33)

3 "Hem göklerde ve yerde ne varsa, (hepsini) kendi tarafından bir lütuf olarak sizin hizmetinize veren de O'dur." (Câsiye sûresi, 45/13).

sayısız atiyyelerin sınıflarını hâvi bir menba, bir kaynaktır. Binâenaleyh, zerrât-ı âlemin adedince iman nimetlerine hamd ü senâ etmek bir borçtur. Risale-i Nur'un eczasında bir kısmına işaretler yapılmıştır. Maahâzâ, iman-ı billâhdan bahseden Risale-i Nur'un cüzleri, bu nimetten perdeyi kaldırarak gösteriyor.

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ[1] lâm-ı istiğrakla işaret ettiği umum hamdlerle hamd edilmesi lâzım olan nimetlerden birisi de, *rahmâniyet* nimetidir. Evet rahmâniyet, zevilhayattan rahmete mazhar olanların sayısınca nimetleri tazammun etmiştir. Çünkü bilhassa insan, her bir zîhayatla alâkadardır. Bu itibarla insan, her zîhayatın saadetiyle saidleşir ve elemleriyle müteessir olur. Öyleyse herhangi bir fertte bulunan bir nimet, arkadaşlarına da bir nimettir.

Ve keza validelerin şefkatleriyle nimetlenen çocukların sayısınca nimetleri tazammun edip ona göre hamdlere, senâlara kesb-i istihkak edenlerden birisi de *rahîmiyettir*. Evet, annesiz aç bir çocuğun ağlamasından müteessir ve acıyan bir vicdan sahibi, elbette validelerin çocuklarına olan şefkatlerinden zevk alır, memnun ve mahzuz olur. İşte, bu gibi zevkler birer nimettir, hamd ve şükürler ister.

Ve keza kâinatta mündemiç hikmetlerin bütün envâ ve efradı adedince hamd ve şükürleri iktiza edenlerden birisi de *hakîmiyettir*. Zira insanın nefsi, rahmâniyetin cilveleriyle, kalbi de rahîmiyetin tecelliyatıyla nimetlendikleri gibi, insanın aklı da hakîmiyetin letaifiyle zevk alır, telezzüz eder. İşte, bu itibarla ağız dolusu ile اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ söylemekle hamd ü senâları istilzam eder.

Ve keza esmâ-yı hüsnâdan "Vâris" isminin tecelliyatı adedince.. ve babalar gibi usulün zevâlinden sonra bâki kalan fürûatın sayısınca.. ve âlem-i âhiretin mevcudâtı adedince.. ve uhrevî mükâfatları almaya medâr olmak üzere hıfzedilen beşerin amelleri sayısınca, sadâsı ile şu fezayı dolduracak kadar büyük bir اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ ile hamd edilecek *hafîziyet* nimetidir. Çünkü nimetin devamı, nimetin zâtından daha kıymetlidir. Lezzetin bekası, lezzetten daha lezizdir. Cennette devam, cennetin fevkindedir ve hâkezâ...

Binâenaleyh, Cenâb-ı Hakk'ın hafîziyetinin tazammun ettiği nimetler, kâinatta mevcut olan bütün nimetlerden daha çok ve daha üstündedir. Bu itibarla dünya dolusu ile bir اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ ister.

---

1 "Bütün hamdler, övgüler Allah'adır."

Şu zikredilen dört isme, bâki kalan esmâ-yı hüsnâyı kıyas et ki; her bir isimde sonsuz nimetler bulunduğu için sonsuz hamdleri, şükürleri istilzam eder.

Ve keza bütün nimet hazinelerini açmak salâhiyetinde olan, nimet-i imana vesile olan *Hazreti Muhammed (aleyhissalâtü vesselâm)* dahi öyle bir nimettir ki[1]; nev-i beşer, ilelebed o Zât'ı *(aleyhisselâtu vesselam)* medh ü senâ etmeye borçludur.[2]

Ve keza maddî ve mânevî bütün nimetlerin envâına fihriste ve kaynak olan *İslâmiyet ve Kur'ân* nimeti de[3] gayr-i mütenâhî hamdleri bilistihkak istilzam eder.

Sekizinci Nokta

Öyle bir Allah'a hamd olsun ki, kâinat ile tâbir edilen şu kitab-ı kebîr ve onun tefsiri olan Kur'ân-ı Azîmüşşân'ın beyanına göre bütün bâbları ile fasılları ve bütün sayfaları ile satırları ve bütün kelimâtı ile harfleri, o Zât-ı Akdes'e, sıfât-ı cemâliye ve kemâliyesini izhar ile hamd ü senâhandır,[4] şöyle ki:

O kitab-ı kebîrin her bir nakşı, küçük olsun, büyük olsun, karınca kaderince, Vâhid ve Samed olan nakkaşının evsaf-ı celâliyesini izhar ile hamd ü senâlar eder.

Ve keza o kitabın her bir yazısı, Rahmân ve Rahîm olan kâtibinin evsâf-ı cemâlini göstermekle senâhan oluyor.

Ve keza o kitabın bütün yazıları, noktaları, nakışları, esmâ-yı hüsnânın tecelliyat ve cilvelerine mâkes ve mazhar olmak cihetiyle o Zât-ı Akdes'i takdis, tahmid, temcid ile senâhandır.

Ve keza o kitabın her bir nazmı, kasidesi, Kadîr, Alîm olan nâzımını takdis ile tahmid eyler.

Dokuzuncu Nokta ..... 5(Hâşiye)

Said Nursî

---

1 Bkz.: Enbiyâ sûresi, 21/107; Âl-i İmran sûresi, 3/103; Buhârî, *meğâzî* 56; Müslim, *zekât* 139.

2 Bkz.: Ahzâb sûresi, 33/56; et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* 2/243; el-Beyhakî, *Şuabü'l-îmân* 3/310; Ebû Ya'lâ, *el-Müsned* 10/328.

3 Bkz.: Bakara sûresi, 2/231; Âl-i İmran sûresi, 3/103.

4 Göklerde ve yerde olan herşeyin Cenâb-ı Hakk'ı tesbih ettiğine dâir bkz.: İsrâ sûresi, 17/44; Nûr sûresi, 24/41; Haşir sûresi, 59/24; Cum'a sûresi, 62/1; Teğâbün sûresi, 64/1.

5 (Hâşiye) Bu gibi şifrelerin anahtarı bende yoktur ki açayım. Maahâzâ, oruçlu bir kafa, ne o şifreleri açabilir ve o darbları yapabilir. Kusura bakmayınız, bu kadarını da ancak müellifinin mânevî yardımıyla ve Leyle-i Kadr'in bereketiyle ve Mevlânâ'nın komşuluğundan istifade ile yapabildim.

Mütercim Abdülmecid Nursî

Lemeât

.....

Bir Meclis-i Misâlîde Şeriatla Medeniyet-i Hâzıra, Dehâ-yı Fennî ile Hüdâ-yı Şer'î Müvâzeneleri

(Birinci Harb'in) Mütâreke başında, bir Cuma gecesinde bir rüyâ-yı sâdıkada, misâlî âleminde, bir meclis-i azîmde, benden suâl ettiler:

"Mağlûbiyet sonunda İslâm'ın âleminde ne hâl peydâ olacak?" Asr-ı hâzır mebusu sıfatıyla söyledim, onlar da dinlediler:

Eski zamandan beri istiklâl-i İslâm'ın bekası, hem Kelimetullah'ın i'lâsı için farz-ı kifâye-i cihadı, o lâzime-i diyanet.

Deruhde ile, kendini yek vücûd-u vahdânî, İslâm'ın âlemine fedaya vazifedâr, hilâfete bayrakdâr görmüş olan bu devlet,

Şu millet-i İslâm'ın felâket-i mâzisi, getirecek de elbet İslâm'ın âlemine saadet ve hürriyet. Olur geçen musibet,

İstikbalde telâfi. Üçü veren, üç yüzü kazandıran, etmiyor elbette hiç hasâret. Hâlini istikbale tebdil eder, zîhimmet...

Zira ki şu musibet, hayatımız mâyesi olan şefkat, uhuvvet, tesanüd-ü İslâmî hârikulâde etti. İnkişâf-ı uhuvvet.

Tesri'-i ihtizazı, Tahrib-i medeniyet. Deniyet-i hâzıra sureti değişecek, sistemi bozulacak; zuhur edecek o vakit, İslâmî medeniyet.

Müslümanlar bilihtiyâr elbet evvel girecek. *Muvâzene istersen*; şer'in medeniyeti, şimdiki medeniyet.

Esaslara dikkat et, âsârlara nazar et. Şimdiki medeniyet esâsâtı, menfîdir. Menfî olan **beş esas** ona temel, hem kıymet,

Onlarla çarh kurulur. İşte *nokta-yı istinad*, Hakka bedel kuvvettir.

Kuvvet ise, şe'nidir tecavüz ve teâruz, bundan çıkar hıyânet.

Hedef-i kasdı, fazilet bedeline hasîs bir menfaattir. Menfaatin şe'nidir tezâhum ve tehâsum, bundan çıkar cinâyet.

Hayattaki kanunu, teâvün bedeline bir düstur-u cidâldir. Cidâlin şe'ni budur: Tenâzu ve tedâfü, bundan çıkar sefâlet..

Akvamların beyninde râbıta-yı esası, âharın zararına müntebih unsuriyet. Başkaları yutmakla beslenir, alır kuvvet.

Milliyet-i menfiye, unsuriyet, milliyet; şe'ni olur daima böyle müdhiş tesâdüm, böyle feci telâtum, bundan çıkar helâket.

Beşincisi şudur ki: *Câzibedâr hizmeti*; hevâ, hevesi teşcî, teshil.. hevesâtı, arzuları tatmin.. bundan çıkar sefâhet.

O hevâ, hem heves, şe'ni budur daima: İnsanı memsuh eder, sîreti değiştirir, mânevî meshediyor, değişir insaniyet.

Şu medenîlerden çoğunun, eğer içini dışına çevirsen, görürsün; başta maymunla tilki, yılanla ayı, hınzır.. sîreti olur suret.

Gelir hayâli karşına, postlarıyla tüyleri. İşte şununla görünür meydandaki âsârı. Zemindeki mevâzin mîzânıdır şeriat...

Şeriattaki rahmet, semâ-yı Kur'ân'dandır. Medeniyet-i Kur'ân esasları müsbettir. ***Beş müsbet esas üzere döner çarh-ı saadet***.

◆*Nokta-yı istinadı*, kuvvete bedel haktır. Hakkın daim şe'nidir, adâlet ve tevazün. Bundan çıkar selâmet, zâil olur şekâvet.

◆*Hedefinde* menfaat yerine fazilettir. Faziletin şe'nidir, muhabbet ve tecâzüb. Bundan çıkar saadet, zâil olur adâvet.

◆*Hayattaki düsturu,* cidâl-kıtal yerine, düstur-u teâvündür. O düsturun şe'nidir, ittihad ve tesanüd; hayatlanır cemaat.

◆*Suret-i hizmetinde*, hevâ heves yerine hüdâ-yı hidâyettir. O hüdânın şe'nidir, insana lâyık tarzda terakki ve refahet.

Ruha lâzım surette tenevvür ve tekâmül. Kitlelerin içinde cihetü'l-vahdeti de tardeder unsuriyet, hem de menfî milliyet.

◆*Hem onların yerine* râbıta-yı dinîdir, nisbet-i vatanîdir, alâka-yı sınıfîdir, uhuvvet-i imanî. Şu râbıtanın şe'nidir; samimî bir uhuvvet,

Umumî bir selâmet. Haric etse tecavüz, o da eder tedâfû. İşte şimdi anladın; sırrı nedir ki küsmüş, almadı medeniyet.

Şimdiye kadar İslâm'lar ihtiyârla girmemiş, şu medeniyet-i hâzıra. Onlara yaramamış, hem de onlara vurmuş müdhiş kayd-ı esâret.

Belki nev-i beşere tiryak iken zehir olmuş. Yüzde seksenini atmış meşakkat ve şekâvet. Yüzde onu çıkarmış müzahraf bir saadet.

Diğer onu bırakmış beyne beyne bîrahat. Zâlim ekallin olmuş gelen ribh-i ticaret. Lâkin saadet odur: Külle ola saadet.

Lâakall ekseriyete olsa medâr-ı necât. Nev-i beşere rahmet nâzil olan şu Kur'ân, ancak kabul ediyor bir tarz-ı medeniyet;

Umuma, ya eksere verirse bir saadet. Şimdiki tarz-ı hazır, heves serbest olmuştur, hevâ da hür olmuştur, hayvanî bir hürriyet.

Heves tahakküm eder. Hevâ da müstebittir, gayr-i zarûrî hâcâtı havâic-i zarûrî hükmüne geçirmiştir. İzale etti rahat...

Bedavette bir adam dört şeye muhtaç iken, medeniyet yüz şeye muhtaç, fakir etmiştir. Sa'y-i helâl, masrafa etmemiştir kifâyet.

Onda hile, harama beşeri sevk etmiştir. Ahlâkın esasını şu noktadan bozmuştur. Cemaate, hem nev'e vermiştir servet, haşmet.

Ferdi, şahsı ahlâksız, hem fakir eylemiştir. Bunun şâhidi çoktur. Kurûn-u ûlâdaki mecmu-u vahşet ve cinâyet, hem gadr ve hem hıyânet.

Şu medeniyet-i habîse tek bir defada kustu. Midesi[1](Hâşiye) daha bulanır. Âlem-i İslâm'daki istinkâf-ı mânidâr hem de bir cây-ı dikkat.

Kabulde muzdariptir, soğuk da davranmıştır. Evet şeriat-ı garrâda olan nur-u ilâhî, hassa-yı mümtazıdır; istiğna, istiklâliyet.

O hassadır bırakmaz ki o nur-u hidâyet, şu medeniyet ruhu olan Roma dehâsı ona tahakküm etsin. Onda olan hidâyet,

Bundaki felsefe ile mezcolmaz, hem aşılanmaz, hem de tâbi olamaz. İslâmiyet ruhunda şefkat, izzet-i iman, beslediği şeriat,

Kur'ân-ı Mu'ciz-Beyân tutmuş yed-i beyzâda hakâik-i şeriat. O yemin-i

1 (Hâşiye) Demek daha dehşetli kusacak. Evet iki harb-i umumî ile öyle kustu ki; hava, deniz, kara yüzlerini bulandırdı, kanla lekeledi.

beyzâda birer Asâ-yı Mûsâ'dır. Sehhâr medeniyet, istikbalde edecek ona secde-i hayret...

Şimdi buna dikkat et: Eski Roma, Yunan'ın iki dehâsı vardı; bir asıldan tev'emdi, biri hayâl-âlûddu, biri madde-perestti.

Su içinde yağ gibi imtizaç olamadı. Mürûr-u zaman istedi, medeniyet çabaladı. Hıristiyanlık da çalıştı, temzicine muvaffak hiçbiri de olmadı.

Her biri istiklâlini filcümle hıfzeyledi. Hatta el'an âdeta o iki ruh, şimdi de cesetleri değişmiş; Alman, Fransız oldu.

Güya bir nevi tenasüh başlarından geçmişti. Ey birâder-i misâlî! Zaman böyle gösterdi. O ikiz iki dehâ, öküz gibi reddetti

Temzicin esbabını. Şimdi de barışmadı. Madem onlar tev'emdi, kardeş ve arkadaştı, terakkide yoldaştı, birbiriyle döğüştü.

Hiç de barışmadılar. Nasıl olur ki aslı, hem mâdeni, matlaı başka çeşit olmuştu. Kur'ân'da olan nuru, şeriat hidâyeti.

Şu medeniyetin ruhu olan Roma dehâsı, birbiriyle barışır hem mezc ü ittihadı.

O dehâ ile bu hüdâ menşeleri ayrıdır: Hüdâ semâdan indi, dehâ zeminden çıktı. Hüdâ kalbde işliyor, dimağı da işletir.

Dehâ dimağda işler, kalbi de karıştırır. Hüdâ ruhu eder tenvir, taneleri sünbüllettirir. Karanlıklı tabiat onunla ışıklanır.

İstîdad-ı kemâli birdenbire yol alır, nefs-i cismânî yapar hizmetkâr-ı emirber. Melek-sîmâ ediyor insan-ı himmet-perver.

Dehâ ise; evvelâ nefs ü cisme bakıyor, tabiata giriyor, nefsi tarla ediyor. İstîdad-ı nefsânî neşv ü nemâ buluyor.

Ruhu eder hizmetkâr, taneleri kuruyor. Şeytanın sîmasını beşerde gösteriyor.

Hüdâ, hayateyne saadet veriyor. Dâreyne ziyâ neşrediyor. İnsanı yükseltiyor.

Deccal-misâl[1(Hâşiye)] dehâ-yı âver, bir dâr ile bir hayatı anlar; madde-perest olur ve dünya-perver. İnsanı yapar birer canavar.

---

1 (Hâşiye) Bunda da bir ince işaret var.

Evet dehâ, sağır tabiata tapar. Kör kuvvete fermanber. Fakat hüdâ, şu-ûrlu sanatı tanır, hikmetli kudrete bakar. Dehâ, zemine küfrân perdesi çeker. Hüdâ, şükran nurunu serper.

Bu sırdandır: Dehâ, âmâ vü asamm; hüdâ, semî u basir. Dehânın nazarında zemindeki nimetler sahipsiz ganîmettir.

Minnetsiz gasb ve sirkat, tabiattan koparmak canavarca his verir. Hüdânın nazarında; zeminin sînesinde kâinatın yüzünde.

Serpilmiş olan niam, rahmetin semerâtı. Her nimetin altında bir yed-i muhsin görür, şükran ile öptürür.

Bunu da inkâr etmem: Medeniyette vardır mehâsin-i kesîre.. lâkin onlar değildir ne Nasrâniyet malı, ne Avrupa îcadı, ne şu asrın sanatı.. belki umum malıdır:

Telâhuk-u efkârdan, semâvî şerâyîden, hem hâcât-ı fıtrîden, hususan şer'-i Ahmedî, İslâmî inkılâptan neşet eden bir maldır. Kimse temellük etmez.

Misâlîler meclisi, o meclisin reisi tekrar sordu, hem dedi: "Musibet olur her dem hıyânet neticesi, mükâfatın sebebi. Ey şu asrın adamı! Kader bir sille vurdu, kazaya da çarptırdı.

Hangi efâlinizle kazaya, hem kadere şöyle fetva verdiniz ki, kaza-yı ilâhî musibetle hükmetti, sizleri hırpaladı?

Hatâ-yı ekseriyet olur sebeb daima musibet-i âmmeye." Dedim: Beşerin dalâlet-i fikrîsi, Nemrudâne inadı,

Firavunâne gururu şişti şişti zeminde, yetişti semâvâta. Hem de dokundu hassas sırr-ı hilkate. Semâvâttan indirdi.

Tufan, tâun misâli şu harbin zelzelesi, gâvura yapıştırdı semâvî bir silleyi. Demek ki şu musibet, bütün beşer musibetiydi,

Nev'en umuma şâmil. Bir müşterek sebebi; maddiyyûnluktan gelen dalâlet-i fikrîydi, hürriyet-i hayvanî, hevânın istibdâdı...

Hissemizin sebebi, erkân-ı İslâmî'de ihmal ve terkimizdi. Zira Hâlık Teâlâ yirmi dört saatten bir saati istedi,

Beş vakit namaz için yalnız o saati.. bizden yine bizim için emretti, hem istedi. Tembellikle terk ettik, gafletle ihmal oldu.

Şöyle de ceza gördük: Beş senede, yirmi dört saatte daima tâlim ve meşakkatle tahrik ve koşturmakla bir nevi namaz kıldırdı.

Hem senede yalnız bir ay oruç için nefsimizden istedi. Nefsimize acıdık, keffâreten beş sene cebren oruç tutturdu.

Kendi verdiği malından, kırkından ya onundan birini zekât istedi. Buhl ile hem zulmettik, haramı karıştırdık, ihtiyarla vermedikti.

O da bizden aldırdı müterâkim zekâtı, haramdan da kurtardı. Amel, cins-i cezadır. Ceza, cins-i ameldir. *Sâlih amel ikiydi*:

Biri müsbet ve ihtiyarî, *biri* menfî ıztırarî. Bütün âlâm, mesâib, a'mâl-i sâlihadır; lâkin menfîdir, ıztırarî. Hadîs teselli verdi.[1]

Bu millet-i günahkâr kanıyla abdest aldı. Fiilî bir tevbe etti. Mükâfat-ı âcili; şu milletin humsu, dört milyonu çıkardı,

Derece-i velâyet, mertebe-i şehâdet ile gazilik verdi, günahı sildi. Bu meclis-i âlî-i misâlî, bu sözü tahsin etti.

Ben de birden uyandım, belki yakaza ile yeni yattım. Bence yakaza rüyadır,

Rüya bir nevi yakazadır. Orada asrın vekili, burada Said Nursî...

Hakikî Bütün Elem Dalâlette, Bütün Lezzet İmândadır

Hayâl Libasını Giymiş Muazzam Bir Hakikat

Ey yoldaş-ı hüşdar! Sırat-ı müstakîmin o meslek-i nuranî, mağdûb ve dâllînin o tarîk-i zulmanî, tam farklarını görmek eğer istersen ey aziz!

Gel vehmini ele al, hayal üstüne de bin, şimdi seninle gideriz zulümât-ı ademe. O mezar-ı ekberi, o şehr-i pür-emvâtı bir ziyaret ederiz.

Bir Kadîr-i Ezelî, kendi dest-i kudretle bu zulümât-ı kıtadan bizi tuttu çıkardı, bu vücuda bindirdi, gönderdi şu dünyaya; şu şehr-i bî-lezâiz.

İşte şimdi biz geldik şu âlem-i vücuda, o sahra-yı hâile. Gözümüz de açıldı, şeş cihette biz baktık; evvel istîtafkârâne önümüze bakarız.

Lâkin beliyyeler, elemler önümüzde düşmanlar gibi tehacüm eder. On-

[1] Bkz.: "Müminin durumu şâyân-ı takdirdir; niye olmasın ki; onun her işi hayırdır ve bu da müminden başkası için müyesser değildir. O, neşe ve sevinç ifade eden bir duruma mazhar olunca şükreder, bu onun için hayır olur; herhangi bir sıkıntıya maruz kaldığında da sabreder, bu da yine onun için hayır olur." (Müslim, *zühd* 64; Dârimî, *rikak* 61; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 4/332, 5/24).

dan korktuk, çekindik. Sağa sola, anâsır-ı tabâyia bakarız, ondan medet bekleriz.

Lâkin biz görüyoruz ki onların kalbleri kâsiyye, merhametsiz. Dişlerini bilerler, hiddetli de bakarlar; ne nâz dinler, ne niyaz!

Muztar adamlar gibi me'yusâne nazarı yukarıya kaldırdık. Hem istimdadkârâne ecrâm-ı ulviyeye bakarız; pek dehşetli tehdidkâr da görürüz.

Güya birer gülle bomba olmuşlar, yuvalardan çıkmışlar, hem etraf-ı fezâda pek süratli geçerler, her nasılsa ki onlar birbirine dokunmaz.

Ger birisi yolunu kazara bir şaşırtsa, –el-iyâzü billâh!– şu âlem-i şehâdet ödü de patlayacak. Tesadüfe bağlıdır; bundan dahi hayır gelmez.

Me'yusâne nazarı o cihetten çevirdik, elîm hayrete düştük. Başımız da eğildi, sinemizde saklandık, nefsimize bakarız. Mütalâa ederiz.

İşte işitiyoruz: Zavallı nefsimizden binlerle hâcetlerin sayhaları geliyor. Binlerle fâkatlerin enînleri çıkıyor. Teselliyi beklerken tevahhuş ediyoruz.

Ondan da hayır gelmedi. Pek ilticakârâne vicdanımıza girdik; içine bakıyoruz, bir çareyi bekleriz. Eyvah! Yine bulmayız; biz medet vermeliyiz.

Zira onda görünür binlerle emelleri, galeyanlı arzular, heyecanlı hissiyat, kâinata uzanmış. Her birinden titreriz, hiç yardım edemeyiz.

O âmâl sıkışmışlar vücûd-u adem içinde; bir tarafı ezele, bir tarafı ebede uzanıp gidiyorlar. Öyle vüs'atları var; ger dünyayı yutarsa o vicdan da tok olmaz.

İşte bu elîm yolda nereye bir baş vurduk, onda bir belâ bulduk. Zira mağdûb ve dâllîn yolları böyle olur. Tesadüf ve dalâlet, o yolda nazar-endaz.

O nazarı biz taktık, bu hâle böyle düştük. Şimdi dahi hâlimiz ki mebde ve meâdi, hem Sâni' ve hem haşri muvakkat unutmuşuz.

Cehennemden beterdir, ondan daha muhriktir, ruhumuzu eziyor. Zira o şeş cihetten ki onlara başvurduk. Öyle hâlet almışız.

Ki yapılmış o hâlet, hem havf ile dehşetten, hem acz ile ra'şetten, hem kalâk ve vahşetten, hem yütm ve hem yeisten mürekkep vicdan-sûz.

Şimdi her cihete mukabil bir cepheyi alırız, def'ine çalışırız. • **Evvel,** kudretimize müracaat ederiz, vâesefâ görürüz.

Ki âcize zaîfe. •**Sâniyen**: Nefiste olan hâcâtın susmasına teveccüh ediyoruz. Vâesefâ durmayıp bağırırlar görürüz.

•**Sâlisen**: İstimdadkârâne, bir halaskârı için bağırır, çağırırız, ne kimse işitiyor, ne cevabı veriyor. Biz de zannediyoruz:

Her bir şey bize düşman, her bir şey bizden garib. Hiçbir şey kalbimize bir teselli vermiyor; hiç emniyet bahşetmez, hakikî zevki vermez.

•**Râbian**: Biz ecrâm-ı ulviyeye baktıkça, onlar nazara verir bir havf ile dehşeti. Hem vicdanın müz'ici bir tevahhuş geliyor: Akıl-sûz, evham-sâz!

İşte ey birâder! Bu dalâletin yolu, mahiyeti şöyledir. Küfürdeki zulmeti, bu yolda tamam gördük. Şimdi de gel kardeşim, o ademe döneriz.

Tekrar yine geliriz. Bu kerre tarîkımız sırat-ı müstakîmdir, hem imanın yoludur. Delil ve imamımız, inâyet ve Kur'ân'dır, şehbaz-ı edvâr-pervaz.

İşte Sultan-ı Ezel'in rahmet ve inâyeti, vakta bizi istedi, kudret bizi çıkardı, lutfen bizi bindirdi kanun-u meşîete: Etvar üstünde perdaz.

Şimdi bizi getirdi, şefkat ile giydirdi şu hil'at-i vücudu, emanet rütbesini bize tevcih eyledi. Nişanı niyaz ve namaz.

Şu edvâr ve etvarın, bu uzun yolumuzda birer menzil-i nazdır. Yolumuzda teshilât içindir ki kaderden bir emirnâme vermiş, sayfada cephemiz.

Her nereye geliriz, herhangi tâifeye misafir oluyoruz, pek uhuvvetkârâne istikbal görüyoruz. Malımızdan veririz, mallarından alırız.

Ticaret muhabbeti, onlar bizi beslerler, hediyelerle süslerler, hem de teşyî ederler. Gele gele işte geldik, dünya kapısındayız işitiyoruz âvâz.

Bak girdik şu zemine; ayağımızı bastık şehâdet âlemine: Şehr-âyîne-i Rahmân, gürültühâne-i insan. Hiçbir şey bilmeyiz, delil ve imamımız,

Meşîet-i Rahmân'dır. Vekil-i delilimiz, nâzenin gözlerimiz. Gözlerimizi açtık, dünya içine saldık. Hatırına gelir mi evvelki gelişimiz?

Garib, yetim olmuştuk; düşmanlarımız çoktu, bilmezdik hâmimizi. Şimdi nur-u imanla o düşmanlara karşı bir rükn-ü metînimiz

İstinadî noktamız, hem himayetkârımız defeder düşmanları. O iman-ı billâhtır ki ziyâ-yı ruhumuz, hem nur-u hayatımız, hem de ruh-u ruhumuz.

İşte kalbimiz rahat, düşmanları aldırmaz, belki düşman tanımaz. Evvel-

ki yolumuzda, vakta vicdana girdik; işittik ondan binlerle feryad u fîzar ve âvâz.

Ondan belâya düştük. Zira âmâl, arzular, istîdad ve hissiyat; daim ebedi ister. Onun yolunu bilmezdik, bizden yol bilmemezlik, onda fîzar ve niyaz.

Fakat elhamdülillâh, şimdi gelişimizde bulduk nokta-yı istimdad, ki daim hayat verir o istîdad, âmâle; tâ ebedü'l-âbâda onları eder pervaz.

Onlara yol gösterir, o noktadan istîdad hem istimdad ediyor, hem âb-ı hayatı içer, hem kemâline koşuyor; o nokta-yı istimdad, o şevk-engiz remz ü nâz.

İkinci kutb-u iman ki: Tasdik-i haşirdir, saadet-i ebedî; o sadefin cevheri iman, bürhanı Kur'ân. Vicdan, insanî bir râz.

Şimdi başını kaldır, şu kâinata bir bak, onun ile bir konuş. Evvelki yolumuzda pek müdhiş görünürdü. Şimdi de mütebessim her tarafa gülüyor, nâzenînâne niyaz ve âvâz.

Görmez misin: Gözümüz arı-misâl olmuştur; her tarafa uçuyor. Kâinat bostanıdır, her tarafta çiçekler, her çiçek de veriyor ona bir âb-ı leziz.

Hem ünsiyet, teselli, tahabbübü veriyor. O da alır getirir; şehd-i şehâdet yapar. Balda bir bal akıtır, o esrâr-engiz şehbaz.

Harekât-ı ecrâma, ya nücûm, ya şümûsa nazarımız kondukça, ellerine verirler Hâlık'ın hikmetini. Hem mâye-i ibreti, hem cilve-i rahmeti alır ediyor pervaz.

Güya şu güneş bizlerle konuşuyor: Der: "Ey kardeşlerimiz! Tevahhuşla sıkılmayınız, ehlen sehlen merhaba, hoş teşrif ettiniz. Menzil sizin; ben bir mumdâr-ı şehnaz.

Ben de sizin gibiyim; fakat sâfi isyansız, mutî bir hizmetkârım. O Zât-ı Ehad-i Samed ki mahz-ı rahmetiyle hizmetinize beni müsahhar-ı pür-nur etmiş. Benden hararet, ziya; sizden namaz ve niyaz."

Yahu, bakın kamere! Yıldızlarla denizler her biri de kendine mahsus birer lisanla: "Ehlen sehlen merhaba!" derler. "Hoş geldiniz, bizi tanımaz mısınız?"

Sırr-ı teâvünle bak, remz-i nizamla dinle. Her birisi söylüyor: "Biz de birer hizmetkâr, rahmet-i Zülcelâl'in birer aynadarıyız; hiç de üzülmeyiniz, bizden sıkılmayınız."

Zelzele na'raları, hâdisat sayhaları sizi hiç korkutmasın, vesvese de vermesin. Zira onlar içinde bir zemzeme-i ezkâr, bir demdeme-i tesbih, velvele-i nâz u niyaz.

Sizi bize gönderen o Zât-ı Zülcelâl, ellerinde tutmuştur bunların dizginlerini. İman gözü okuyor yüzlerinde âyet-i rahmet, her biri birer âvâz.

Ey mümin-i kalbi hüşyâr! Şimdi gözlerimiz bir parça dinlensinler, onların bedeline hassas kulağımızı imanın mübarek eline teslim ederiz, dünyaya göndeririz. Dinlesin leziz bir sâz.

Evvelki yolumuzda bir matem-i umumî, hem vaveylâ-yı mevtî zannolunan o sesler, şimdi yolumuzda birer nevaz u namaz, birer âvâz u niyaz, birer tesbihe âğâz.

Dinle, havadaki demdeme.. kuşlardaki civcive.. yağmurdaki zemzeme.. denizdeki gamgama.. ra'dlardaki rakraka.. taşlardaki tıktıka.. birer mânidâr nevaz...

Terennümat-ı hava, naarat-ı ra'diye, nağamât-ı emvac, birer zikr-i azamet. Yağmurun hezecatı, kuşların seceâtı birer tesbih-i rahmet, hakikate bir mecâz.

Eşyada olan asvat, birer savt-ı vücûddur: Ben de varım derler. O kâinat-ı sâkit, birden söze başlıyor: "Bizi câmid zannetme, ey insan-ı boşboğaz!"

Tuyurları söylettirir ya bir lezzet-i nimet, ya bir nüzûl-ü rahmet. Ayrı ayrı seslerle, küçük âğâzlarıyla rahmeti alkışlarlar, nimet üstünde iner, şükür ile eder pervaz.

Remzen onlar derler: "Ey kâinat kardeşler! Ne güzeldir hâlimiz: Şefkatle perverdeyiz, Hâlimizden memnunuz. Sivri dimdikleriyle fezâya saçıyorlar birer âvâz-ı pür-nâz.

Güya bütün kâinat ulvî bir musikîdir, iman nuru işitir ezkâr ve tesbihleri. Zira hikmet reddeder tesadüf vücûdunu, nizam ise tardeder ittifak-ı evhamsâz.

Ey yoldaş! Şimdi şu âlem-i misâlîden çıkarız, hayalî vehimden ineriz, akıl meydanında dururuz, mizana çekeriz, ederiz yolları ber-endaz.

Evvelki elîm yolumuz mağdûb ve dâllîn yolu, o yol verir vicdana, tâ en derin yerine hem bir hiss-i elîmi, hem bir şedid elemi. Şuûr onu gösterir. Şuûra zıd olmuşuz.

Hem kurtulmak için de muztar ve hem muhtacız; ya o teskin edilsin, ya ihsas da olmasın; yoksa dayanamayız, feryad u fîzar dinlenmez.

Hüdâ ise şifadır; hevâ, ibtal-i histir. Bu da teselli ister, bu da tegâfül ister, bu da meşgale ister, bu da eğlence ister. Hevesât-ı sihirbaz.

Tâ vicdanı aldatsın, ruhu tenvim edilsin, tâ elem hissolmasın. Yoksa o elem-i elîm, vicdanı ihrak eder; fîzara dayanılmaz, elem-i yeis çekilmez.

Demek sırat-ı müstakîmden ne kadar uzak düşse, o derece nisbeten şu hâlet tesir eder, vicdanı bağırttırır. Her lezzetin içinde elemi var, birer iz.

Demek heves, hevâ, eğlence, sefâhetten memzuç olan şâşaa-yı medenî, bu dalâletten gelen şu müdhiş sıkıntıya bir yalancı merhem, uyutucu zehirbaz.

Ey aziz arkadaşım! İkinci yolumuzda, o nuranî tarîkte bir hâleti hissettik; o hâletle oluyor hayat, maden-i lezzet. Âlâm, olur lezâiz.

Onunla bunu bildik ki mütefavit derecede, kuvvet-i iman nispetinde ruha bir hâlet verir. Ceset ruhla mültezdir, ruh vicdanla mütelezziz.

Bir saadet-i âcile, vicdanda münderiçtir; bir firdevs-i mânevî, kalbinde mündemiçtir. Düşünmekse deşmektir; şuûr ise, şiar-ı râz.

Şimdi ne kadar kalb ikaz edilirse, vicdan tahrik edilse, ruha ihsas verilse; lezzet ziyade olur, hem de döner ateşi nur, şitası yaz.

Vicdanda firdevslerin kapıları açılır, dünya olur bir cennet. İçinde ruhlarımız, eder pervaz u perdaz, olur şehbaz u şehnaz, yelpez namaz u niyaz.

Ey aziz yoldaşım! Şimdi Allah'a ısmarladık. Gel, beraber bir dua ederiz, sonra da buluşmak üzere ayrılırız...

اَللّٰهُمَّ ﴿اهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ﴾ اٰمِينَ[1]

[1] Allahım! "Bizi doğru yola, Sana doğru varan yola ilet." (Fâtiha sûresi, 1/6) âmîn!

بِسْـــمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

يَا اَللّٰهُ يَا رَحْمٰنُ يَا رَحِيمُ يَا فَرْدُ يَا حَيُّ يَا قَيُّومُ يَا حَكَمُ يَا عَدْلُ يَا قُدُّوسُ[1]

İsm-i âzamın hakkına ve Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan'ın hürmetine ve Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)*'ın şerefine, bu mecmuayı bastıranları ve mübarek yardımcılarını ve Risale-i Nur talebelerini Cennetü'l-Firdevs'te saadet-i ebediyeye mazhar eyle, âmîn…

Ve hizmet-i imaniye ve Kur'âniye'de dâima muvaffak eyle, âmîn…

Ve defter-i hasenâtlarına İman ve Küfür Muvâzeneleri'nin her bir harfine mukabil, bin hasene yazdır, âmîn...

Ve Nur'ların neşrinde sebat ve devam ve ihlâs ihsan eyle, âmîn…

Yâ Erhamerrâhimîn!.. Umum Risale-i Nur şâkirtlerini iki cihanda mesûd eyle, âmîn…

İnsî ve cinnî şeytanların şerlerinden muhafaza eyle, âmîn…

Ve bu âciz ve bîçâre Said'in kusurâtını affeyle, âmîn...

Umum Nur Şâkirtleri Nâmına
Said Nursî

---

[1] Ya Allah, yâ Rahmân: Ey Zât'ı itibarıyla merhametli olan! yâ Rahim: Ey rahmetiyle mahlûkâtına merhamet eden! yâ Ferd: Ey eşi ve benzeri olmayan! yâ Hayy: Ey her zaman var olan, diri olan, ezelî ve ebedî hayat sahibi olan! yâ Kayyûm: Ey kendi Zât'ı ile var olup, zeval bulmayan ve bütün varlıkları varlıkta tutup onları yöneten! yâ Hakem: Ey hükmü geçersiz kılınmayan Hâkim! yâ Adl: Ey tam adalet sahibi! yâ Kuddûs: Ey her şeyi tertemiz yapan ve kendisi bütün eksiklerden uzak ve yüce Zât!

Kastamonu Lâhikası

Bediüzzaman Said Nursî

Risale-i Nur Külliyatı'ndan

YİRMİ YEDİNCİ MEKTUP'TAN

Kastamonu Lâhikası

Bediüzzaman

Said Nursî

İstanbul - 2007

KASTAMONU LÂHİKASI

Copyright © Şahdamar Yayınları, 2007
Bu eserin tüm yayın hakları ***Işık Ltd. Şti.****'ne aittir.*
Eserde yer alan metin ve resimlerin, Işık Ltd. Şti.'nin önceden yazılı izni olmaksızın, elektronik, mekanik, fotokopi yâ da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılması, yayımlanması ve depolanması yasaktır.

ISBN
978-975-9090-78-4

Yayın Numarası
68

Basım Yeri ve Yılı
Çağlayan Matbaası
Sarnıç Yolu Üzeri No:7 Gaziemir / İZMİR
Tel: **(0232) 252 20 96**
Ekim **2007**

Genel Dağıtım
Gökkuşağı Pazarlama ve Dağıtım
Merkez Mah. Soğuksu Cad. No: **31**
Tek-Er İş Merkezi Mahmutbey/İSTANBUL
Tel: **(0212) 410 50 00** Faks: **(0212) 444 85 96**

Şahdamar Yayınları
Emniyet Mahallesi Huzur Sokak No: 5
34676 Üsküdar/İSTANBUL
Tel: (0216) 318 42 88 Faks: (0216) 318 52 20
www.sahdamaryayinlari.com

Kastamonu Lâhikası

بِاسْمِهِ مَنْ ﴿تُسَبِّحُ لَهُ السَّمٰوَاتُ السَّبْعُ وَالْأَرْضُ وَمَنْ فِيهِنَّ ۚ وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ﴾[1]

اَلسَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكَاتُهُ بِعَدَدِ حُرُوفِ رَسَائِلِ النُّورِ الْمَكْتُوبَةِ وَالْمَقْرُوءَةِ وَالْمُتَمَثِّلَةِ فِي الْهَوَاءِ إِلٰى يَوْمِ الْقِيَامَةِ، اٰمِينَ[2]

Aziz, sıddık, mübârek kardeşlerim ve hizmet-i Kur'âniye ve imaniyede ihlâslı ve kuvvetli ve şanlı arkadaşlarım,

Cenâb-ı Hakk'a hadsiz şükür ve hamd ederim ki İhtiyarlar Risalesi'ndeki ümidimi ve Müdafaat Risalesi'ndeki iddiamı sizinle tasdik ettirdi.

Evet, لِلّٰهِ الْحَمْدُ بِعَدَدِ الذَّرَّاتِ مِنَ الْأَزَلِ إِلَى الْأَبَدِ[3] sizinle otuz bine mukabil gelen otuz Abdurrahman'ı, belki yüz otuz, belki bin yüz otuz Abdurrahman'ı Risaletü'n-Nur'a ihsan etti. Hem unutulmayan, her vakit yanımda bulunan kardeşlerim, Risale-i Nur'a sizin gibi pek ciddî sahip ve muhafız ve vâris ve hakikatbîn ve kıymetşinas zâtların benim yerimde benden daha kuvvetli, ihlâslı olarak vazife-i Kur'âniye ve imaniyede çalıştıklarını gördüğümden, kemâl-i ferah ve sürûr ve itminan ve istirahat-i kalb ile ecelimi ve mevtimi ve kabrimi karşılıyorum, bekliyorum.

Ben, sizi yazılarınızda ve hatırımdan çıkmayan hidemâtınızda günde müteaddit defalar görüyorum. Ve size olan iştiyakımı tatmin ediyorum. Siz de bu bîçâre kardeşinizi risalelerde görüp sohbet edebilirsiniz. Ehl-i hakikatin sohbetine zaman, mekân mâni olmaz; mânevî radyo hükmünde biri şarkta, biri garpta, biri dünyada, biri berzahta olsa da râbıtayı Kur'âniye ve imaniye onları birbiriyle konuşturur.

Mâşallah, bârekâllah "Kerâmât-ı Aleviye"nin Risaletü'n-Nur'a imzasını bu zamanda tam tasdik ettiren kerâmât-ı kalem-i Alevî (Ali) ve Kur'ân'a çok kıymettar hizmeti ve Mu'cizât-ı Ahmediye'nin *(aleyhissalâtü vesselâm)* harika

---

1 Öyle bir zâtın adıyla ki, "Yedi kat gök, dünya ve onların içinde olan herkes Allah'ı takdis ve tenzih eder. Hatta hiçbir şey yoktur ki O'na hamd ile tenzih etmesin." (İsrâ sûresi, 17/42-44)

2 Yazılan, okunan ve kıyamet gününe kadar havadaki ses dalgaları şeklinde varlık sahnesine çıkmış ve çıkacak olan Risale-i Nur'ların harfleri adedince Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi sizin üzerinize olsun.

3 Ezelden ebede bütün zerreler sayısınca Allah'a hamd olsun.

bir kerametini gözlere gösteren ve Kur'ân'ın altın bir anahtarı olan kalem-i Hüsrevî, değil yalnız bizleri, belki ruhânîleri ve melekleri de sevindiriyorlar.

Bu defa, elmas kalemli mübârekler tarafından bir suâl var. Şimdilik cevap elimde değil. Eğer elime verilse, size gelir. Her gün hatırımda bulunan Rüştü, Refet, Süleyman, B. M. ve H. K. ve Abdullah ve sâir isimlerini beyan etmediğim kıymettar kardeşlerimle hususî konuşmadığımdan gücenmesinler. Çünkü hizmetinizin azameti ve ehemmiyeti ve muârızların kuvveti ve şeytaneti nispetinde ihtiyata ve dikkate mecburuz.

Hâfız Ali ile Hüsrev'in birbirleriyle ciddî bir mahviyet içinde kardeşlik irtibatları, Risale-i İhlâs'ın tam sırrına mazhar olduğunuzu bana ihsas etti, ümitlerimi fevkalâde kuvvetlendirdi.

Ben daha ziyade yazacaktım, fakat şimdi birisi postahaneye gitmek üzere olduğu için acele ettiğinden kısa kestim.

Duanıza muhtaç
Said Nursî

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1] ، وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ[2]

اَلسَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكَاتُهُ بِعَدَدِ عَاشِرَاتِ دَقَائِقِ أَيَّامِ الْفِرَاقِ[3]

Aziz, sıddık kardeşlerim ve hizmet-i Kur'âniye'de kuvvetli, dirâyetli arkadaşlarım,

Bu zaman cemaat zamanıdır. Ehemmiyet ve kıymet, şahs-ı mânevîye göre olur. Maddî ve ferdî ve fâni şahsın mahiyeti nazara alınmamalı. Hususan benim gibi bir bîçârenin kıymetinden bin derece ziyade ehemmiyet vermekle, bir batmanı kaldırmayan zayıf omuzuna binler batman ağırlığı yüklense, altında ezilir.

Lillâhilhamd, *Risaletü'n-Nur, bu asrı, belki gelen istikbali tenvir edebilir bir mucize-i Kur'âniye olduğunu çok tecrübeler ve vâkıalar ile körlere de göstermiş. Ona ait medh ü senânız tam yerindedir;* fakat bana

---

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

2 "Hiçbir şey yoktur ki, O'nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor bulunmasın." (İsrâ sûresi, 17/44)

3 Ayrılık günlerindeki dakikaların âşireleri adedince Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi üzerinize olsun.

verdiğinizden, binden birine de kendimi lâyık göremem. Yalnız, pek büyük bir nimete ve muvaffakiyete sizin gibi hakikatli talebelerin iştirak ve sa'y u gayretleriyle mazhariyetim noktasında, Risale-i Nur hesabına ebede kadar iftihar ederim.

Nur iskele memuru Sabri kardeş! Sabri, Süleyman ve Hüsrev üçünüzün sohbetinde, benim de iki cihette, belki üç cihette iştirakim var.

Nur fabrikası nam sahibi Hâfız Ali kardeş! Fevkalâde mektubun, ehemmiyetsiz şahsiyetim hariç kalmak şartıyla, bana harika göründü. Senin hâlis ve yüksek dirâyetin terakkide olduğunu gösterdi. Bana, "İşte çok Abdurrahman'ları taşıyan bir Ali!" dedirdi.

Mustafa'lar, Küçük Ali, mübârek ve münevver kardeşler! Mektubunuz Büyük Ali'nin mektubu gibi acîb bir hakikati ifade eder. O hakikat, Risale-i Nur hakkında haktır. Fakat benim haddim değil ki o hududa gireyim.

Evet, عُلَمَاءُ أُمَّتِي كَأَنْبِيَاءِ بَنِي إِسْرَائِيلَ[1] fermân etmiş. Gavs-ı Âzam Şâh-ı Geylânî, İmam Gazâlî, İmam Rabânî gibi hem şahsen, hem vazifeten büyük ve harika zâtlar, bu hadîsi, kıymettar irşâdatlarıyla ve eserleriyle fiilen tasdik etmişler. O zamanlar bir cihette ferdiyet zamanı olduğundan, hikmet-i rabbâniye onlar gibi feridleri ve kudsî dâhileri ümmetin imdadına göndermiş.

Şimdi ise, aynı vazifeye, fakat müşkülâtlı ve dehşetli şerâit içinde, bir şahs-ı mânevî hükmünde bulunan Risaletü'n-Nur'u ve sırr-ı tesânüd ile bir ferd-i ferid manasında olan şakirtlerini bu cemaat zamanında o mühim vazifeye koşturmuş. Bu sırra binaen, benim gibi bir neferin ağırlaşmış müşiriyet makamında ancak bir dümdarlık vazifesi var.

Refet kardeş! Seninle hiç olmazsa her dört günde bir kere görüşmeye ihtiyaç ve iştiyakım varken, dört sene sonra hususî görüşebildik. Senin gibi hem kıymettar, tesirli diliyle ve kuvvetli, letafetli kalemiyle Risaletü'n-Nur'a çok ehemmiyetli hizmet edenler her vakit hatırımda mânevî muhataplarım ve hayalen yanımda hazır arkadaşlarımdırlar. Risaletü'n-Nur'un fevkalâde tesirli intişarı nazar-ı dikkati celbetmesinden, şimdilik ziyade ihtiyat lâzımdır. İktisat Risalesi'yle Çocukların Tâziyenamesi risaleleri gönderilse münasiptir.

Umum kardeşlerime, hususan haslarına birer birer selâm ve dua ederim.

---

1 "Ümmetimin alimleri, İsrailoğullarının peygamberleri gibidir." (el-Münâvî, *Feyzu'l-kadîr* 4/384; Aliyyülkârî, *el-Masnû'* s.123; el-Aclûnî, *Keşfü'l-hafâ* 2/83)

Ve o mübârek ve kıymettar arkadaşlarımın hatırları için hem akrabalarını, hem karyelerini kendi akrabam ve karyem içine alıp öylece dua ederek mânevî kazançlarıma teşrik ediyorum.

Aziz, sıddık, fedakâr vefâkâr kardeşlerim,

Sizler ile muhabere edemediğimin sebebi, fevkalâde bir dikkat ve tazyik ve tecrid altında bulunduğumdur. Hâlık-ı Rahîmime hadsiz şükürler olsun ki kuvvetli bir sabır ve tahammülü ihsan ederek sû-i kasıtlarını akîm bıraktı. Burada müfarakat zamanımın her bir ayı bir sene haps-i münferid hükmünde ezici olduğu hâlde, dualarınız berakâtıyla, inâyet-i ilâhiye her günümü bir ay kadar mesûdâne bir ömre çevirdi. Benim istirahatim cihetinde merak etmeyiniz; rahmetin iltifatı devamdadır.

Sabri kardeş! Sabırlı ol; ehemmiyetsiz ve zararsız olan vehmî ve asabî hastalığına ehemmiyet verme. Şifaya dua edilmekle beraber, zararsız, hatarsızdır. Çünkü eğer hatarat, seyyie ise, nasıl ki aynada temessül eden pislik, pis değil; ve aynadaki yılan sureti ısırmaz ve ateşin timsali yakmaz. Öyle de kalbin ve hayalin aynalarında rızasız, ihtiyarsız gelen pis ve çirkin ve küfrî hatıralar zarar vermezler. Çünkü *ilm-i usûlde tasavvur-u küfür, küfür değil; ve tahayyül-ü şetm, şetm olmaz. Hasene ise, nuranî olduğundan, tasavvur ve tahayyülü dahi hasenedir. Çünkü aynada nuranînin timsali ziya verir, hâsiyeti var; kesifin misali ölüdür, hayatsızdır, tesiri yoktur. Eğer sâir teellümât-ı ruhaniye ise, sabra, mücahedeye alıştırmak için rabbânî bir kamçıdır. Çünkü emn ve yeisin vartasına düşmemek hikmetiyle, havf ve reca müvazenesinde sabır ve şükürde bulunmak için kabz-bast hâletleri celâl ve cemâl tecellîsinden intibah ehline gelmesi, ehl-i hakikatçe medâr-ı terakki bir düstur-u meşhurdur.*

Şamlı Tevfik'in ihtiyatını takdir etmekle beraber, eski kıymettar hizmetlerinin onun defter-i a'mâline dâimî bir surette yazı yazmaları için, o dahi dâimî çalışması gerekti. Şükür yine, elmas kalemiyle vazifesine başlaması, ruhumu ümitler ve iştiyaklarla neş'elendirdi, Barla hayatını hasretle hatırlattı.

Sabri kardeş! İmamet vazifesinde Risaletü'n-Nur'a zarar yok; ruhsatla amel niyetiyle şimdilik çekilme.

Hüsrev kardeş! Beşinci Şuâ'nın kıymetini tam beyan ve takdirin beni çok mesrur etti. İkinci defa yaldızlı bir Kur'ân'ı yazdığın, beni fevkalâde müferrah

etti. Hem, benim için de yeni risaleleri mübârek kaleminle[1(Hâşiye)] istinsah ettiğin, beni minnettarlık hissinden mesrûrâne ağlattı.

Rüştü ve Refet'in sıhhatleri ve kemâl-i sadâkat ve sebatları hazin endişelerimi izale etti. Isparta talebeleri hatırları için, ben Isparta'yı kendi karyem (Nurs) ile beraber duamda dâhil ediyorum. Hatta emvâtına, Nurs emvâtı gibi dua ediyorum, hakikî vatanım ve memleketim nazarıyla o vilâyete bakıyorum.

Makinesi kuvvetli Ali kardeş! Sizlerin hâlisâne ve ciddî faaliyetinizden, Risale-i Nur'a sizler gibi sarsılmaz çok talebeler zuhur ve devam ettiklerini ümit ederdim. Bildiğim Abdullah gibi ve bilmediğim umum kardeşlerime selâmımı ve bütün mânevî kazançlarıma onları teşrik ettiğimi tebliğ ediniz. Muhaberemde isimlerini yazmadığım ve hatırımda yazdığım kıymettar kardeşlerimle çok alâkadarım.

Kardeşlerim, Çok ihtiyat ediniz, münafıklar çoktur. Mümkün oldukça risalelerin buradan irsal edildiğini söylemeyiniz; tâ Risale-i Nur hizmetine zarar gelmesin. *Maatteessüf, ben burada bütün bütün yalnız kaldığım için, çok ehemmiyetli hakikatler yazılmadan, kaydedilmeden geldiler ve gittiler.* Kuleönü'nün hâlis ve ciddî ve mübârek çalışkanlarına ve İslâm köyünün sâdık ve gayretli ve kesretli talebelerine ve Barla'da vefadar ve kıymetli dostlarıma ve bilhassa Eğirdir'de fedakâr ve vefadar Hakkı ve Mehmed gibi kardeşlerime ve sâir umum ihvanıma binler selâm ve dualar.

Dualarınıza kuvvetli itimat eden ve çok
muhtaç bulunan kardeşiniz
Said Nursî

Aziz, sıddık ve fedakâr ve vefâkâr kardeşlerim ve hizmet-i Kur'âniye ve imaniyede kuvvetli ve kıymetli ve çalışkan ve muktedir arkadaşlarım,

Bu dünyada benim için medâr-ı teselli sizlersiniz ve hakkınızda büyük ümitlerimi doğru çıkardınız. Cenâb-ı Hak sizden ebeden razı olsun, âmîn...

1 (Hâşiye) Medâr-ı hayret bir lütf-u bereket: Gül fabrikasının kâtipliğiyle Risaletü'n-Nur'a intisap eden Hüsrev, iki buçuk sene evvel bir küçük şişe gülyağı göndermişti. Mütemadiyen istimâl ettiğim hâlde daha bitmedi, devam eder. Kardeşiniz Emin yanımdadır. Bu berekete şehâdet eder, hem size selâm eder.

İrsâlâtınız ve bilhassa "Onuncu Söz" buraya o derece fayda verdi ki her bir sayfasına mukabil, elimden gelseydi, büyük bir hediye verirdim. Çoktan beri görmediğim için, ben hangisini okursam "En birinci budur." derdim. Ötekine bakardım, "Bu birincidir." Daha öbürüsüne baktıkça hayret ederek kat'î kanaatim geldi ki Risaletü'n-Nur'un kitapları birbirine tercih edilmez. Her birinin kendi makamında riyâseti var. Ve bu zamanı tenvir eden bir mucize-i mâneviye-i Kur'âniye'dir.

Evet, bu asrın ehemmiyetli ve mânevî ve ilmî bir mürşidi olan Risaletü'n-Nur'un heyet-i mecmuası, sâir şahsî büyük mürşidler gibi kendine muvâfık ve hakikat-i ilmiyeye münasip olarak, birkaç nevide ve bilhassa hakâik-i imaniyenin izharında, intişarında azîm kerametleri olduğu gibi, üç keramet-i zâhiresi bulunan "Mucizât-ı Ahmediye", "Onuncu Söz" ve "Yirmi Dokuzuncu Söz" ve "Âyetü'l-Kübrâ" gibi çok risaleleri dahi Her biri kendine mahsus kerametleri bulunduğunu çok emâreler ve vâkıalar bana kat'î bir kanaat vermiş. Hatta sekeratta bulunan talebelerine imanını kurtarmak için bir mürşid gibi yetiştiğine, müteaddit vâkıalar şüphe bırakmıyor.

"Bir saat tefekkür, bir sene ibadet-i nâfile hükmünde..."[1] Bir misali, Nurun Hizb-i Ekberi'dir diye müşâhede ettim ve kanaat getirdim.[2(Hâşiye)]

Sizlere Risaletü'n-Nur'un Hizb-i Ekber'ini ve Kur'ân'ın Hizb-i Âzam'ını göndermek isterdim. Fakat Hizb-i Âzam çok uzun olduğundan daha yazdıramadım. Hizb-i Ekber ise, tercüme etmek istedim, şimdilik vazgeçtim. Sizin gibi kardeşlerin tercümeye muhtaç olmadığınızı düşünüp, yalnız Arabî suretini göndereceğim, inşaallah.

Sizlere evvelce Âyetü'l-Kübrâ'nın Birinci Makamının hülâsası namıyla gönderdiğim parça, o Hizbin esasıdır. İhtiyarsız, o esasa küçük fıkralar ve bazı kayıtlar ilâve edildiği vakit, birden başka bir şekil aldı; inkişaf ve inbisat ederek Âyetü'l-Kübrâ'nın misal-i müsağğarı gibi şehâdet-i tevhidiyesi parladı; manaları ziyalandı, ruhuma, kalbime, fikrime büyük bir inşirah vermeye

---

1 el-Gazâlî, *İhyâu ulûmi'd-dîn* 4/423; el-Kurtubî, *el-Câmi' li ahkâmi'l-Kur'ân* 4/314; Aliyyülkârî, *el-Masnû'* s.82; el-Aclûnî, *Keşfü'l-hafâ* 1/370.

2 (Hâşiye) Âyetü'l-Kübrâ'nın üçüncü menzilinin başında, Ahmed-i Fârûkî Risale-i Nur hakkında demiş ki: *"Mütekellimînden biri gelecek, bütün hakâik-i imaniyeyi kemâl-i vuzuh ile beyan ve isbat edecek."* Zaman isbat etti ki o adam, adam değil, belki Risale-i Nur'dur. Ehli keşif, Risale-i Nur'u ehemmiyetsiz olan tercümanı suretinde keşiflerinde müşâhede etmişler, "bir adam" demişler.

başladı. Ben de en yorgunluk ve usanç zamanımda onu mütefekkirâne okudum, büyük zevk ve şevk hissettim.

Bir suâle cevap olarak yazdığım bir fıkrayı, size de faydası olur ihtimaliyle beyan ediyorum:

Evliya divanlarını ve ulemânın kitaplarını çok mütalâa eden bir kısım zâtlar taraflarından soruldu: "Risaletü'n-Nur'un verdiği zevk ve şevk ve iman ve iz'ân onlardan çok kuvvetli olmasının sebebi nedir?"

Elcevap: Eski mübârek zâtların ekseri divanları ve ulemânın bir kısım risaleleri imanın ve mârifetin neticelerinden ve meyvelerinden ve feyizlerinden bahsederler. Onların zamanlarında imanın esasatına ve köklerine hücum yoktu ve erkân-ı iman sarsılmıyordu. Şimdi ise köklerine ve erkânına şiddetli ve cemaatli bir surette taarruz var. O divanlar ve risalelerin çoğu has müminlere ve fertlere hitap ederler; bu zamanın dehşetli taarruzunu defedemiyorlar.

Risaletü'n-Nur ise, Kur'ân'ın bir mânevî mucizesi olarak imanın esasatını kurtarıyor ve mevcut imandan istifade cihetine değil, belki çok deliller ve parlak burhanlarla imanın isbatına ve tahkikine ve muhafazasına ve şübehattan kurtarmasına hizmet ettiğinden, herkese bu zamanda ekmek gibi, ilâç gibi lüzumu var olduğunu dikkatle bakanlar hükmediyorlar.

O divanlar derler ki: "Velî ol, gör; makamata çık, bak, nurları, feyizleri al."

Risaletü'n-Nur ise der: "Her kim olursan ol; bak, gör. Yalnız gözünü aç, hakikati müşâhede et, saadet-i ebediyenin anahtarı olan imanını kurtar."

Hem Risaletü'n-Nur, en evvel tercümanının nefsini iknaa çalışır, sonra başkalara bakar. Elbette nefs-i emmâresini tam ikna eden ve vesvesesini tamamen izale eden bir ders, gayet kuvvetli ve hâlistir ki bu zamanda cemaat şekline girmiş dehşetli bir şahs-ı mânevî-i dalâlet karşısında tek başıyla gâlibâne mukabele eder.

Hem Risaletü'n-Nur, sâir ulemânın eserleri gibi, yalnız aklın ayağı ve nazarıyla ders vermez; ve evliya misillü yalnız kalbin keşif ve zevkiyle hareket etmiyor. Belki akıl ve kalbin ittihad ve imtizacı ve ruh ve sâir letâifin teâvünü ayağıyla hareket ederek evc-i âlâya uçar. Taarruz eden felsefenin değil ayağı, belki gözü yetişmediği yerlere çıkar, hakâik-i imaniyeyi kör gözüne de gösterir.

Aziz, tam sıddık kardeşlerim,

Benim, bu dünyada medâr-ı tesellim ve sürûrum sizlersiniz. Eğer sizler olmasaydınız, bu dört sene azaba dayanamazdım. Sizin sebat ve metanetiniz, bana da kuvvetli bir sabır ve tahammülü verdi. Birden hatıra gelen dört nokta:

Birincisi: Kardeşlerim, bu zelzele benim itikadımda "Şakk-ı kamer" gibi bir mucize-i Kur'ân'dır; en mütemerridi dahi tasdike mecbur eder bir vaziyete girdi.

İkincisi: Eski zamandan beri hiçbir cemaat, Risale-i Nur'un şakirtleri kadar hak ve hakikat mesleğinde pek çok iş görmekle beraber, pek az zahmetle kurtulmamışlar. Bizim hizmetimizin ondan birini yapanlar, zahmetimizin on mislini çekmişler. Demek biz, daima "Şükür ve elhamdülillâh" dedirten bir hâldeyiz.

Üçüncüsü: Ben gönderilen risaleleri mütalâa ettim. Bir kısım hakikatleri mükerrer gördüm. Makam münasebetiyle tekrar edilmiş. Benim arzu ve belki ihtiyarım olmadan niçin böyle olmuş, kuvve-i hafızama gelen nisyandan sıkıldım. Birden, şiddetli bir ihtar ile "On Dokuzuncu Söz'ün âhirine bak!" denildi. Baktım, risalet-i Ahmediye'nin *(aleyhissalâtü vesselâm)* mucize-i Kur'âniye'sinde tekraratının çok güzel hikmetleri, tam tefsiri olan Risaletü'n-Nur'da tamamıyla tezahür etmiş. O tekrarat, o hikmetler için tam yerinde ve münasip ve lâzım olmuş.

Hem Lütfü, hem Abdurrahman, hem Hâfız Ali hükmünde Küçük Ali sizin namınıza da Yirmi Dokuzuncu Lem'a-yı Arabiye'nin tefsir ve tercümesini istemiş. Benim şimdi onunla meşgul olmaya ne vaktim var ve ne de hâlim müsaade eder. İnşaallah ileride Risaletü'n-Nur'un başka bir şakirdi o vazifeyi yapacak.

Hem Yirminci Mektup ile Otuz İkinci Söz bir derece o Lem'a'yı izah ederler. Hazreti Ali *(radîyallâhu anh)* iki defa [1] تُقَادُ سِرَاجُ النُّورِ سِرًّا sırrıyla, perde altında gizli parlamasına işareti, bizi ihtiyata sevk ve emreder.

Bir meseleye gayet kısacık bir remizle zekâvetinize, fehminize havale ediyorum:

---

[1] "Nurun kandili gizlice (sırlı şekilde) yakılır." (Bkz.: el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî)* s. 509)

Suâl: "Yerin korkudan titremesi ve hiddeti neden Rus'a gelmiyor ve yalnız...?"

Cevap: Çünkü nesholup tahrif olmuş bir dine karşı dinsizlik ile ihanet başka. Ve hak ve ebedî bir dine karşı ihanet ise, yeri titretiyor, kızdırıyor.

Mukaddime-i haşriyenin makamatını istiyorsunuz. Şimdiki vaziyetim hiçbir vecihle müsaade etmediği gibi, haşre dair yazılan hakikatler, burhanlar umuma nispeten ihtiyaca tam kâfi olduğundan, çabuk yazmasına mânen icbar edilmiyorum. Bir parça tehir edildi ve tâcil edilmedi. Hem ben burada kayıtlar altındayım. [1] اَلصَّبْرُ مِفْتَاحُ الْفَرَجِ وَالسُّرُورِ

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[2] ، وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ[3]

اَلسَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكَاتُهُ[4]

Aziz, sebatkâr, fedakâr, sıddık kardeşlerim,

Evvelâ: Gelecek bayramınızı tebrik ederim. [5] وَالْفَجْرِ ۞ وَلَيَالٍ عَشْرٍ kasem-i Kur'ân'ıyla fevkalâde kıymetleri tahakkuk eden o mübârek gecelerde ve seherlerde mübârek kardeşlerimin mübârek duaları hem bana, hem ehl-i imana çok bereketli ve nurlu olmasını rahmet-i Rahmân'dan niyaz ederim.

Sâniyen: Size bir küçük sehvin büyük bir nükte-i gaybiyesiyle, karşı sayfadaki hâşiyeyi, mevkilerinde yazmak için gönderdim.

Sâlisen: Hulûsi'nin bir gailesi var diye hissediyorum. Merak etmesin, Risale-i Nur'un şakirtlerine inâyet ve rahmet, nezaret ve himâyet ederler. Dünyanın meşakkatleri madem sevap verir, geçerler; o musibetlere karşı sabır içinde şükür ile, metanetle mukabele edilmek gerektir. Hem o, hem sizler bütün dualarımda ve kazançlarımda benimle berabersiniz.

---

1 "Sabır, kurtuluşun ve sevincin anahtarıdır." (Bkz.: el-Meydânî, *Mecmeu'l-emsâl* 1/418; el-Kalkaşendî, *Subhu'l-a'şâ* 2/289. Ayrıca bkz.: ed-Deylemî, *el-Müsned* 2/415; es-Sehâvî, *el-Makâsıdü'l-hasene* s.260)

2 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

3 "Hiçbir şey yoktur ki, O'nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor bulunmasın." (İsrâ sûresi, 17/44)

4 Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi üzerinize olsun.

5 "(Yemin olsun) Fecre ve o on geceye!.." (Fecr sûresi, 89/1-2)

Râbian: Risaletü'n-Nur, kendi kendine Kur'ân'ın himâyeti ve hıfz-ı rabbânî altında intişar ediyor. İmam Ali *(radiyallâhu anh)* iki defa [2]..سِرًّا ،[1]..سِرًّا demesi işaret eder ki perde altında daha ziyade feyiz ve nur verir. Sizin gibi kardeşlerim, zamanın sarsıntılı hâdisâtına karşı –şimdiye kadar gibi– yine tam mukavemet eder ümidindeyim. [3]مَنْ اٰمَنَ بِالْقَدَرِ أَمِنَ مِنَ الْكَدَرِ düsturumuz olmalı.

Aziz kardeşlerim,

Bilmukabele bayramınızı tebrik ederim.

Sıhhatimi soruyorsunuz. Buranın çok şiddetli kışı ve odamın çok soğuğu ve üç hazin gurbetin tesiri ve üç asabî hastalığın sıkıntısı ve bütün bütün yalnızlıkla kabil-i tahammül olmayacak çok zahmetlere maruz olduğum hâlde, Hâlıkıma hadsiz şükrederim ki her derdin en kudsî dermanı olan imanı ve iman-ı bilkaderden, kazâya rıza ilâcını imdadıma gönderdi, tam sabır içinde şükrettirdi.

Aziz ve sıddık ve hâlis kardeşlerim,

Rabb-i Rahîmime hadsiz şükür olsun ki sizin gibileri Risaletü'n-Nur'a sahip ve nâşir ve muhafız halketmiş; benim gibi âciz bir bîçârenin zayıf omuzundaki ağır yükü çok hafifleştirmiş.

Kardeşlerim! Bu defa üç mektubunuzda birden üç Hulûsi, üç Sabri, üç Hakkı gibi kıymettar dokuz kardeşi gördüm. Hapiste, Abdurrahman'ın pederi yerinde benim elbiselerimi yamalayan Hakkı'nın, ciddî ve hakikatli uhuvvetini ve talebeliğini tahminimden daha ileri terakki ettiğini bildim, çok mesrur oldum.

Sabri kardeş! Beni saran ve bağlayan ağır kayıtlara ehemmiyet vermiyorsun. Hâlbuki buradaki evhamlı ehl-i dünya benimle pek fazla meşgul ve alâkadardırlar. Hatta... hatta... hatta... Her neyse...

---

1 "Gizli olarak nurlanır." (Bkz.: el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî)* s.509)

2 "Gizli aynı zamanda açık" (Bkz.: el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî)* s.509)

3 "Kadere iman eden, gam ve hüzünden emin olur." Bkz.: el-Kudâî, *Müsnedü'ş-Şihâb* 1/187; ed-Deylemî, *el-Müsned* 1/113; el-Münâvî, *Feyzu'l-kadîr* 3/187.

Hem benim hakkımda, bin derece haddimden ziyade hüsn-ü zan ile kıymet ve makam vermek, yalnız Risale-i Nur namına ve onun hizmeti ve Kur'ân elmaslarının dellâllığı hesabına kabul olabilir. Yoksa, hiç ender hiç olan şahsım itibarıyla kabule hakkım yok. Parlak ve çalışkan kalemiyle hem Risaletü'n-Nur'un, hem bizim hatıralarımızda çok ehemmiyetli mevki tutan ve yerleşen Hâfız Tevfik'in yazdığı Âyetü'l-Kübrâ risalesini münasip gördüğünüz zamanda gönderirsiniz. Dokuz sene yazılarıyla mesrûrâne ünsiyet eden gözlerim, hasretle o yazıları görmek istiyor.

Kıymettar Hulûsi ve Hakkı gibi kardeşlerim! Hakkı'nın dediği gibi, Sabri'nin mektuplarını aynen onların yerine kabul olmuş; o cihette Hulûsi ile muhabere kesilmemiş, devam ediyor. Hadsiz şükür ve hamd ü senâ olsun ki Risaletü'n-Nur gittikçe parlak, harikane fütuhat-ı imaniye yapar. Kendi kendine, inşaallah her görenin kalbinde yerleşir, muannidleri susturur. Bir hıfz-ı gaybî altında düşmanları şaşırtmış, kör gözleri onu görmüyor. İzini bulamadığı hâlde, parlak faaliyetini müşâhede ediyorlar. Bu vakit pek ziyade ihtiyat lâzım.

Aziz, sıddık, kıymettar kardeşlerim ve hizmet-i Kur'âniye'de metîn, ciddî, çalışkan arkadaşlarım,

Yeni bir medâr-ı keramet ve inâyet ve sürûr olan mektubunuzu aldım. Ve Risaletü'n-Nur'a ait bir ikram ve inâyet-i ilâhiyeyi gösterdi. Şöyle ki:

Bundan dört-beş gün evvel, şiddetli bir taharri ile menzilim teftiş edildi. Her tarafa baktıkları hâlde, hıfz-ı ilâhiyle, bizi mahzun edecek birşey bulamadılar. Yalnız İktisat, Hastalar, İstiâze gibi altı-yedi risaleyi zararsız buldular. Sonra da Hüsrev'in ezan meselesi gibi müsadere kaidelerine tam muhalif olarak noksansız iade ettiler. Ben o hâdiseden size endişe edip, –dağdan dönerken– Abdülmecid, Sabri, Hüsrev, Hâfız Ali ile beraber konuşmak, "Acaba size de bir taarruz var mı?" diye sormak istedim. Ve lisanla bağırdım, geldim. Birden Emin kapıyı açtı, dördünüzün mübârek mektuplarınızı verdi. Her ikimiz bu ikram ve taharrîdeki keramet-i hıfziyeyi ve Hüsrev'in hilâf-ı me'mul öyle bir istida, öyle bir netice vermesindeki inâyet-i rabbâniyeye aynı zamanda muvâfık gördük ve "Risaletü'n-Nur her vakit inâyete mazhardır." diye şükrettik.

Aziz kardeşlerim! Fihrist bakiyyesinin telifi size havale edilmişti. Taksimü'l-a'mâl tarzında yapsanız iyi olur.

Mâşallah, bârekâllah, kalemlerinizin mükemmel çalışmaları devam etmekle beraber tezâyüd etmeleri ve hususan Sav'da birden çoğalması...

Hacı Hâfız'a ve köyüne bin bârekâllah; bizi fevkalâde mesrûr etti. Ve Hüsrev'in tevafuklu yazıları, hususan yaldızlı Mucizât-ı Ahmediye *(aleyhissalâtü vesselâm)* nüshası ve Büyük ve Küçük Ali'lerin risaleleri buralarda tatlı, hem çok fütuhatı var. İnşaallah o mübârek kalemlerin daha çok fütuhatı olacak ve göreceğiz.

Aziz kıymettar, sâdık ve sebatkâr kardeşlerim,

Fihristeyi, taksimü'l-a'mâl tarzında mütesânid heyetinizin şahs-ı mânevîsine tevdiiniz çok güzeldir. Tam ve daimî bir üstad buldunuz. O mânevî üstad, bu âciz kardeşinizden çok yüksektir; daha bana ihtiyaç bırakmıyor.

Sabri kardeş! Senin rüyan mübârektir ve mânidardır. İnşaallah zaman onu tâbir edecek.

Kardeşlerim! Sizin hatırınız ve askerliğiniz endişesi için hâdisât-ı zamana baktım, kalbime böyle geldi:

Menfî esasata bina edilen ve Karun gibi إِنَّمَا أُوتِيتُهُ عَلَى عِلْمٍ[1] deyip, ihsân-ı rabbânî olduğunu bilmeyip şükretmeyen ve maddiyyûn fikriyle şirke düşen ve seyyiâtı hasenâtına galip gelen şu medeniyet-i Avrupaiye öyle bir semâvî tokat yedi ki yüzer senelik terakkisinin mahsulünü yaktı, tahrip edip yangına verdi.

Avrupa zâlim hükûmetleri zulümleriyle, Sevr Muahedesi'yle âlem-i İslâm'a ve merkez-i Hilâfete ettikleri ihanete mukabil öyle bir mağlûbiyet tokadını yediler ki; dünyada dahi bir cehenneme girip çıkamıyorlar, azapta çırpınıyorlar.

Evet, bu mağlûbiyet, aynen zelzele gibi, ihanetin cezasıdır. Burada çok zâtlar katiyen hükmediyorlar ki Risaletü'n-Nur'un iki merkez-i intişarı olan Isparta ve Kastamonu vilâyetleri sâir yerlere nispeten âfât-ı semâviyeden mahfuz kaldıklarının sebebi, Risaletü'n-Nur'un verdiği iman-ı tahkikî ve kuvvet-i itikadiyedir. Çünkü böyle âfâtlar, zaaf-ı imandan neşet eden hataların neticesidir. Hadisçe, sadaka belâyı defettiği gibi,[2] o kuvve-i imaniye dahi o âfâta karşı derecesiyle mukabele ediyor.

---

1 "Ben, bilgi ve becerim sayesinde bu serveti elde ettim." (Kasas sûresi, 28/78; Zümer sûresi, 39/49)

2 Bkz.: Hatîb el-Bağdâdî, *Târîhu Bağdâd* 8/207; el-Münâvî, *Feyzu'l-kadîr* 4/236; el-Aclûnî, *Keşfü'l-hafâ* 2/30.

Aziz ve sıddık ve sâdık ve fedakâr ve vefadar kardeşlerim,

Sizin bu defaki mânevî ve nurlu hediyeniz benim nazarımda Cennetü'l-Firdevs'ten bir testi âb-ı kevser hediyesi, âlem-i bekadan bize gelmiş gibi ruhum inşirahla doldu; bütün duygularım sürûrla şükrettiler. Size uzun bir mektup yazmak arzu ediyorum, fakat zaman ve hâlim müsaade ve muvafakat etmediğinden, kısa kesmeye mecbur oldum. Yalnız, o hediyelerin hususî sahiplerine mâşallah, bârekâllah, veffakakümullah, es'adekümullah derim.

Bilhassa Yirmi Yedinci Mektub'un medresesinde mütehassirâne müştak bulunduğum kardeşlerimle maziye gidip tekrar görüştüm ve mükerreren ayrı ayrı görüşüyorum.

Otuz birinci âyetin birinci mukaddimesi olan [1] وَإِنْ كُنْتُمْ مَرْضٰى *cümlesi, bin beş yüz küsur olan makam-ı cifrîsiyle, ehl-i dalâlet tarafından aşılanan mânevî hastalıkların kısm-ı âzamı, Risaletü'n-Nur'un Kur'ânî ilâçlarıyla izale edilebilir diye işaret etmekle beraber; maatteessüf iki yüz sene kadar dünyanın ömrü bâki kalmışsa, bir fırka-yı dâlle dahi devam edeceğine îmâ ediyor.*

فَتَيَمَّمُوا صَعِيدًا[2] cümlesi, mana-yı işarîsinde, ikinci emârenin birinci noktasında س harfi ص harfinin altında gizlenmesi ve ص görünmesinin iki sebebi var:

Birisi: Said, tam toprak gibi mahviyet ve terk-i enâniyet ve tevazu-u mutlakta bulunmak şarttır; tâ ki Risaletü'n-Nur'u bulandırmasın, tesirini kırmasın.

İkincisi: Şimdiki bataklığa ve mânevî tâuna sukutun sebebi ise, terakki fikrinden neşet ettiği cihetle, onların hatalarını gösterip, suud ve terakki, Müslüman için ancak İslâmiyet'te ve imanlı olmakta olduğuna işaret etmektir.

Kardeşlerim,

Bugünlerde biri Risaletü'n-Nur talebelerine, diğeri bana ait iki mesele ihtar edildi. Ehemmiyetine binaen yazıyorum.

---

1 "Eğer hasta olup da (su kullanmak size zarar verecekse)..." (Mâide sûresi, 5/6)

2 "...temiz toprağa yönelip teyemmüm edin." (Mâide sûresi, 5/6)

Birinci Mesele: *Birinci Şuâ'da iki-üç âyetin işârâtında*[1]*, Risaletü'n-Nur'un sâdık talebeleri imanla kabre gideceklerine ve ehl-i cennet olacaklarına dair kudsî bir müjde ve kuvvetli bir beşaret bulunduğu gösterilmiştir.* Fakat bu pek büyük meseleye ve çok kıymettar işarete tam kuvvet verecek bir delil ister diye beklerdim, çoktan beri muntazırdım. Lillâhilhamd, iki emâre birden kalbime geldi:

Birinci emâre: İman-ı tahkikî, ilmelyakînden hakkalyakîne yakınlaştıkça daha selbedilmeyeceğine ehl-i keşif ve tahkik hükmetmişler ve demişler ki: "Sekerat vaktinde şeytan vesvesesiyle ancak akla şüpheler verip tereddüde düşürebilir." Bu nevi iman-ı tahkikî ise yalnız akılda durmuyor. Belki hem kalbe, hem ruha, hem sırra, hem öyle letâife sirayet ediyor, kökleşiyor ki şeytanın eli o yerlere yetişemiyor. Öylelerin imanı zevalden mahfuz kalıyor.

Bu iman-ı tahkikînin vusulüne vesile olan **bir yolu**, *velâyet-i kâmile ile keşif ve şuhûd ile hakikate yetişmektir. Bu yol ehass-ı havassa mahsustur, iman-ı şuhûdîdir.*

***İkinci yol**, iman-ı bilgayb cihetinde, sırr-ı vahyin feyziyle, burhanî ve Kur'ânî bir tarzda, akıl ve kalbin imtizacıyla, hakkalyakîn derecesinde bir kuvvetle zaruret ve bedâhet derecesine gelen bir ilmelyakînle hakâik-i imaniyeyi tasdik etmektir.*

Bu ikinci yol, Risaletü'n-Nur'un esası, mayası, temeli, ruhu, hakikati olduğunu has talebeleri görüyorlar. Başkalar dahi insafla baksa, Risaletü'n-Nur hakâik-i imaniyeye muhalif olan yolları gayr-i mümkin ve muhal ve mümteni derecesinde gösterdiğini görecekler.

İkinci emâre: Risaletü'n-Nur'un sâdık şakirtleri, hüsn-ü âkıbetlerine ve iman-ı kâmil kazanmalarına o derece kesretli ve makbul ve samimî dualar oluyor ki o duaların içinde hiçbiri kabul olmamasına akıl imkân veremiyor.

Ezcümle: *Risaletü'n-Nur'un bir hâdimi ve birtek şakirdi, yirmi dört saatte, Risaletü'n-Nur talebelerinin hüsn-ü âkıbetlerine ve saadet-i ebediyeye mazhar olmalarına yüz defa Risaletü'n-Nur talebelerine ettiği duaları içinde hiç olmazsa yirmi otuz defa selâmet-i imanlarına ve hususî hüsn-ü âkıbetlerine ve imanla kabre girmelerine, aynı duayı, en ziyade kabule medar olan şerâit içinde ediyor.*

---

[1] Bkz.: En'âm sûresi, 6/122; Hûd sûresi, 11/108; Bürûc sûresi, 85/10.

Hem Risaletü'n-Nur'un talebeleri bu zamanda her cihetten ziyade hücuma mâruz olan iman hususunda, birbirine selâmet-i iman hakkındaki samimî, mâsum lisanlarıyla dualarının yekûnu öyle bir kuvvettedir ki rahmet ve hikmet onun reddine müsaade etmezler. Faraza, mecmuu itibarıyla reddedilse, tek bir tane onların içinde kabul olunsa, yine her biri selâmet-i imanla kabre gireceğine kâfi geliyor. Çünkü her bir dua umuma bakar.

İkinci Mesele: Yirmi sene evvel tab edilen Sünûhât Risalesi'nde, hakikatli bir rüyada, âlem-i İslâm'ın mukadderatını meşveret eden ruhanî bir meclis tarafından bu asrın hesabına Eski Said'den sordukları suâle karşı verdiği cevabın bir parçası şimdilik tezahür etmiştir. O zaman, o mânevî meclis demiş ki:

"Bu Alman mağlûbiyetiyle neticelenen bu harpte Osmanlı Devleti'nin mağlubiyetinin hikmeti nedir?"

Cevaben Eski Said demiş ki:

"Eğer galip olsaydık, medeniyet hatırı için çok mukaddesatı feda edecektik. Nasıl ki yedi sene sonra edildi. Ve medeniyet namıyla âlem-i İslâm, hususan Haremeyn-i Şerifeyn gibi mevâki-i mübârekeye, Anadolu'da tatbik edilen rejim kolaylıkla, cebren teşmil ve tatbik edilecekti. İnâyet-i ilâhiyeyle onların muhafazası için kader mağlûbiyetimize fetva verdi."

Aynen bu cevaptan yirmi sene sonra, yine gecede:

"Bîtaraf kalıp, giden mülkünü geri almakla beraber, Mısır ve Hind'i de kurtararak, bizimle ittihada getirmek, siyaset-i âlemce en büyük muzafferiyet kazanmak varken, şüpheli, dağdağalı, faydasız bir düşmana (İngiliz) taraftarlık göstermekle muzaaf bir surette ve zararlı bir yolu tercih etmek, böyle zeki, belki dâhi insanların nazarında saklı kalmasının hikmeti nedir?" diye suâl benden oldu.

Gelen cevap, mânevî cânipten geldi. Bana denildi ki:

"Sen, yirmi sene evvel mânevî suâle verdiğin cevap, senin bu suâline aynı cevaptır. Yani, eğer galip tarafı iltizam edilseydi, yine mimsiz medeniyet namına gâlibâne mümanaat görmeyecek bir tarzda, bu rejimi âlem-i İslâm'a, mevâki-i mübârekeye teşmil ve tatbik edilecekti. Üç yüz elli milyon İslâm'ın selâmeti için bu zâhir yanlışı görmediler, kör gibi hareket ettiler."

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1] ، وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ[2]

Aziz, sıddık, mübârek kardeşlerim,

Sizlerin bu bayram mânevî hediyeniz, bayramımı öyle bir tebrik etti ki binler kederim olsaydı silerdi. Bin bârekâllah! Böyle bir zamanda böyle ihlâslı sadâkat, liveçhillâh uhuvvet ve fîsebîlillâh muâvenet, ancak âlî-himmet sıddîkînlerde bulunur. Hâlık-ı Zülcelâl'e hadsiz hamd ve şükür olsun ki sizin gibileri, Kur'ân-ı Hakîm'e hâdim ve Risale-i Nur'a şakirt eylemiş.

Hüsrev kardeş! Senin, umum kardeşlerin namına bayram tebriki hesabına, başta Kur'ân'ın baştaki çok şirin ve güzel cüzleri olarak Mektubat'ın kısm-ı âzamını hediye etmekliğiniz, bin tebrik hükmünde oldu. Bin Bârekâllah!

Küçük Ali kardeşim! Senin, büyük mânevî hediyen beni cidden şaşırttı, çok mütehayyir etti. O mükemmel yazılar, Büyük Ali'nin, yoksa Küçük Ali'nin mi, bilemedim. Benim için yeniden dünyaya bir Abdurrahman, bir Lütfü gelmiş gibi, Büyük Hâfız Ali'nin sisteminde bir kahraman yardımcı ve iki mübârek ve hâlis ve kıymettar Mustafa'ların elinde bir elmas kılıç, buranın fethinde benim gibi bir âcizin muâvenetine koşuyor gördüm. Mâşallah, büyük Hâfız Ali'nin nurâni ve büyük fabrikası Kuleönü'nü de içine almış gibi, aynı kalem, aynı tarz, aynı iktidar göstermişsin. Risale-i Nur'un tam kametine yakışacak nakışlar, murassâ elbise giydirmişsiniz.

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Bayramınızı tebrik ve hizmetinizi takdir ve muvaffakiyetinize dua ederek Hâlık-ı Rahîm'e hadsiz şükrederim ki sizler gibi sebatkâr ve fedakâr kardeşleri Risaletü'n-Nur'a sahip ve nâşir yapmış. Ben, sizleri düşündükçe ruhum inşirah ve kalbim ferahlarla dolar. Daha dünyadan gitmek benim için medâr-ı teessüf olamaz. Sizler kaldıkça ben yaşıyorum diye, mevte, dostâne bakıyorum, ecelimi telâşsız bekliyorum. Allah sizden ebeden razı olsun, âmîn, âmîn, âmîn…

Kardeşlerim,

Size latîf bir hikâye: Bir zaman, Barla'da bir zât, ağaçtan bir kutuda, cevizli bir tatlı bana göndermişti. Mukabilini verdiğim o bir buçuk kilo lokmalardan

---

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

2 "Hiçbir şey yoktur ki, O'nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor bulunmasın." (İsrâ sûresi, 17/44)

her gün altışar tane ben kendim yerdim ve bazen o kadar ve daha ziyade başkalara teberrük olarak verirdim. Sıddık Süleyman bu hâdiseyi belki tahattur eder. Bir aydan ziyade devam etti. Sonra, merhum Galip Bey ile hesap ettik, onun beş-altı misli bereket içinde olduğuna kanaatimiz geldi. Ben o vakit dedim: "Bu zâtta ehemmiyetli bir bereket, bir ihlâs var."

Şimdi tahmin ve tahatttur ediyorum ki o zât Hacı Hâfız imiş. O acîb bereketin şimdi sırrı çıkmış. اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ هٰذَا مِنْ فَضْلِ رَبِّي[1]

Nur fabrikasının sahibi Hâfız Ali'nin ve mübâreklerin köyleri ortasında, duada, Sav köyü mevki almış. Tam bir senedir ahyâ yüzünden emvât dahi hisse alıyorlar.

Risaletü'n-Nur'un hizmetinde ekser şakirtleri birer nevi keramet ve ikram-ı ilâhî hissettikleri gibi, bu âciz kardeşiniz çok muhtaç olduğu için, çok nevilerini ve çeşitlerini hissediyorum. Ve bu sıralarda bu havalideki şakirtleri, yeminle itiraf ediyoruz ki *"Biz Nur'un hizmetinde çalıştıkça hem maişetçe, hem istirahat-i kalbce bir genişlik, bir ferah zâhir bir surette hissediyoruz."* Ben kendimce o kadar hissediyorum ki nefis ve şeytanım dahi o bedâhete karşı hayret ederek sustular.

Biliniz ki bir seneden ziyadedir, ben duada, Risaletü'n-Nur'un şakirtlerinin risalelerle alâkadar olan ezvaç ve evlât ve vâlideynlerini dahi dâhil ediyorum. Bunun bir sebebi, başta Sabri olarak, orada burada bazı zâtlar, çoluk ve çocuklarıyla daireye girmeleridir.

Adalet-i ilâhiye, İslâmiyet'e ihanet eden mimsiz medeniyete öyle bir azab-ı mânevî vermiş ki bedevîliğin ve vahşîliğin derecesinden çok aşağıya düşürtmüş. Avrupa'nın ve İngilizin yüz sene ezvâk-ı medeniyesini ve terakki ve tasallut ve hâkimiyetin lezzetlerini hiçe indiren mütemâdî korku ve dehşet ve telâş ve buhran yağdıran bombaları başlarına musallat etmiş.

İşte böyle bir zamanda en lüzumlu, en ehemmiyetli, en birinci vazife imanı kurtarmak olduğundan, bu zamana ve bu seneye bakan beşâret-i Kur'âniye ve فَضْلًا كَبِيرًا[2] ، فَضْلُ اللّٰهِ يُؤْتِيهِ مَنْ يَشَاءُ[3] âyetlerin müjdesi en büyük bir fütuhat suretinde Risaletü'n-Nur'un mânevî fütuhat-ı imaniyesini gösteriyor.

---

1 Allah'a hamdolsun; bu Rabbimin ihsanıdır.

2 "...pek büyük bir lütf u ihsan)" (Ahzâb sûresi, 33/47)

3 "...Allah'ın öyle bir lutfudur ki, onu dilediğine verir." (Mâide sûresi, 5/54)

Evet, bir adamın imanı, ebedî ve dünya kadar bir mülk-ü bâkinin anahtarı ve nurudur. Öyleyse, imanı tehlikeye mâruz her adama, bütün küre-i arzın saltanatından daha faydalı bir saltanat, bir fütuhat kazandıran Risaletü'n-Nur, elbette bu âyetlerin, bu asırda, bu beşaretlerinin kastî bir medâr-ı nazarlarıdır.

Nur ve gül fabrikalarının hademe ve sahipleri, insanın başında iki göz gibidir; zâhiren ikidir, fakat bir görürler. Ahvel (şaşı) gözlü, iki görür. Lillâhilhamd, bu iki cereyan-ı nuranî kemâl-i ittihaddadırlar.

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1] ، وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ[2]

اَلسَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكَاتُهُ بِعَدَدِ دَقَائِقِ الْفِرَاقِ[3]

Aziz, mübârek, sıddık, sâdık, ruhum, canım kardeşlerim,

Sizin beni çok mesrur eden son mektubunuza Isparta yoluyla cevap vermediğimin sebebi, benim, Isparta merkeziyle olan münasebetime buraca çok dikkat edilmesidir. Hem, öteki yolda size gelinceye kadar Risaletü'n-Nur'un müteaddit merkezlerinin istifadesidir.

Hüsrev kardeş! Son mektubumda demişim: Hüsrev'lerin vâlideleri sebebiyet verdiler ki bir seneden ziyade bir vakitten beri bütün talebelerin peder ve vâlideleri duaya dâhil olmuşlar. Sakın yanlış zannetmeyiniz. Senin vâliden gibi, on seneden beri Risaletü'n-Nur'un has şakirtlerinin dairesinde bulunan orada çok âhiret hemşirelerim var. Onlar, yeniden başkalarının duaya dâhil olmalarına sebep olmuşlar demektir.

Size Risaletü'n-Nur'un kerametinin bu havalide zuhur eden çok tereşşuhatından bir-iki hâdise beyan ediyorum.

Birisi: Hatip Mehmed *(rahmetullâhi aleyh)* namında ciddî bir ihtiyar talebe, İhtiyarlar Risalesi'ni yazıyordu. Tâ On Birinci Rica'nın âhirlerinde ve merhum Abdurrahman'ın vefatının tam mukabilinde kalemi, لَآ إِلٰهَ إِلَّا هُوَ[4] yazıp

---

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

2 "Hiçbir şey yoktur ki, O'nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor bulunmasın." (İsrâ sûresi, 17/44)

3 Ayrılık dakikalarının adedince Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi üzerinize olsun.

4 "Allah, o hak Mabuddur ki kendisinden başka hiçbir ilâh yoktur." (Bakara sûresi, 2/163, 255; Âl-i İmran sûresi, 3/2, 6, 18; Nisâ sûresi, 4/87; …)

ve lisanı dahi لَآ إِلٰهَ إِلَّا اللّٰهُ[1] diyerek hüsn-ü hâtimenin hâtemiyle sayfa-yı hayatını mühürleyip, Risaletü'n-Nur talebelerinin imanla kabre gireceklerine dair olan işarî beşaret-i Kur'âniye'yi vefatıyla imza etmiş. Rahmetullahi aleyhi rahmeten vâsiaten.

İkincisi: Sizin telifiniz olan Fihriste'nin tashihinde, bir müstensihin noksan bıraktığı bir sayfayı, Tahsin'e dedim: "Yaz!" O da yazmaya başladı. Simsiyah bir mürekkepten ve temiz kalem ile birden yazdığınız ikinci cilt fihristenin makbuliyetine hüccet olarak o siyah mürekkep güzel bir kırmızı suretini aldı. Tâ yarım sayfa kadar bu garip hâdiseye taaccüp edip bakarken, o mürekkep simsiyaha döndü. Sayfanın öteki yarısı, aynı kalem, aynı hokka tam siyah yazıldı. Bir zaman Barla'da, bağlardaki köşkte, Şamlı Mesûd ve Süleyman'ın müşâhedesiyle aynı hâdiseyi başka şekilde gördük. Şöyle ki:

Ben, sevmediğim için siyah bir mürekkebi kısmen döktüm. Birden, mütebâkisi, çok beğendiğim güzel bir kırmızıya tahavvül etti. Risaletü'n-Nur'un kâtiplerini şevklendirdi. Gözümüze silsile-i kerametin bir ucunu ve bir tereşşuhunu gösterdi.

Âhiret kardeşlerime mühim bir ihtar

İki maddedir.

Birincisi: Risale-i Nur'a intisap eden zâtın en ehemmiyetli vazifesi, onu yazmak ve yazdırmaktır ve intişarına yardım etmektir. Onu yazan veya yazdıran, "Risale-i Nur talebesi" unvanını alır. Ve o unvan altında, her yirmi dört saatte benim lisanımla belki yüz defa, bazen daha ziyade hayırlı dualarımda ve mânevî kazançlarımda hissedar olmakla beraber, benim gibi dua eden kıymettar binler kardeşlerin ve Risale-i Nur talebelerinin dualarına ve kazançlarına dahi hissedar olur.

Hem, dört vecihle dört nevi ibadet-i makbule hükmünde bulunan kitabetinde, hem imanını kuvvetlendirmek, hem başkalarının imanlarını tehlikeden kurtarmasına çalışmak, hem hadisin hükmüyle, bir saat tefekkür bazen bir sene kadar bir ibadet hükmüne geçen tefekkür-ü imanîyi[2] elde etmek ve

---

1 "Allah'tan başka ilâh yoktur." (Sâffât sûresi, 37/35; Muhammed sûresi, 47/19)

2 el-Gazâlî, *İhyâu ulûmi'd-dîn* 4/423; el-Kurtubî, *el-Câmi' li ahkâmi'l-Kur'ân* 4/314; Aliyyülkârî, *el-Masnû'* s.82; el-Aclûnî, *Keşfü'l-hafâ* 1/370.

ettirmek, hem hüsn-ü hattı olmayan ve vaziyeti çok ağır bulunan Üstadına yardım etmekle hasenâtına iştirak etmek gibi çok faydaları elde edebilir. Ben kasemle temin ederim ki bir küçük risaleyi kendine bilerek yazan adam, bana büyük bir hediye hükmüne geçer; belki her bir sayfası bir okka şeker kadar beni memnun eder.

İkinci madde: Maatteessüf, Risale-i Nur'un, imansız ve emansız cin ve ins düşmanları onun çelik gibi metin kalelerine ve elmas kılıç gibi kuvvetli hüccetlerine mukabele edemediklerinden çok gizli desiseler ve hafî vâsıtalar ile haberleri olmadan yazanların şevklerini kırmak ve fütur vermek ve yazıdan vazgeçirmek cihetinde şeytancasına hücum edip darbe vuruyorlar. Hususan burada ihtiyaç pek çok ve yazıcılar çok az ve düşmanlar çok dikkatli, kısmen talebeler mukavemetsiz olduğundan, bu memleketi o Nur'lardan bir derece mahrum ediyor.

Benimle hakikat meşrebinde sohbet etmek ve görüşmek isteyen adam hangi risaleyi açsa, benimle değil, hâdim-i Kur'ân olan Üstadıyla görüşür ve hakâik-i imaniyeden zevkle bir ders alabilir.

Mânevî bir ihtar ile bir-iki ince meseleyi size yazıyorum.

Birincisi: Geçen Ramazan-ı Şerif'te, Ehl-i Sünnet'in selâmet ve necatı için edilen pek çok duaların şimdilik âşikâre kabulleri görünmemesine hususî iki sebep ihtar edildi.

Birincisi: Bu asrın acîb bir hâssasıdır.[1(Hâşiye)] *Bu asırdaki ehl-i İslâm'ın fevkalâde safderunluğu ve dehşetli cânileri de âlicenâbâne affetmesi; ve bir tek haseneyi, binler seyyiâtı işleyen ve binler mânevî ve maddî hukuk-u ibâdı mahveden adamdan görse, ona bir nevi taraftar çıkmasıdır. Bu suretle, ekall-i kalîl olan ehl-i dalâlet ve tuğyan, safdil taraftarla ekseriyet teşkil ederek, ekseriyetin hatasına terettüp eden musibet-i âmmenin devamına ve idamesine, belki teşdidine kader-i ilâhiyeye fetva verirler; "Biz buna müstehakız." derler.*

Evet, elması bildiği (âhiret ve iman gibi) hâlde, yalnız zaruret-i kat'iye suretinde şişeyi (dünya ve mal gibi) ona tercih etmek ruhsat-ı şer'iye var. Yoksa, küçük bir ihtiyaçla veya heves ile veya tamâh ve hafif bir korkuyla tercih edilse, eblehâne bir cehalet ve hasârettir, tokata müstehak eder.

1 (Hâşiye) Yani, elması elmas bildiği hâlde, camı ona tercih eder.

Hem âlicenâbâne affetmek ise, yalnız kendine karşı cinayetini affedebilir. Kendi hakkından vazgeçse hakkı var; yoksa başkalarının hukukunu çiğneyen cânilere afüvkârâne bakmaya hakkı yoktur, zulme şerik olur.

İkinci sebep: Yazmaya izin olmadığından yazılmadı.

İkinci Mesele: Kardeşlerim, Eskişehir Hapishânesi'nde, Âhirzaman'ın hâdisatı hakkında gelen rivayetlerin[1] te'villeri mutabık ve doğru çıktıkları hâlde, ehl-i ilim ve ehl-i iman onları bilmemelerinin ve görmemelerinin sırrını ve hikmetini beyan etmek niyetiyle başladım. Bir-iki sayfa yazdım; perde kapandı, geri kaldı.

Bu beş senede, beş-altı defa aynı meseleye müteveccih olup muvaffak olamıyordum. Yalnız o meselenin teferruatından bana ait bir hâdiseyi beyan etmek ihtar edildi. Şöyle ki:

Hürriyetin bidayetinde, Risale-i Nur'dan çok evvel, kuvvetli bir ümit ve itikat ile ehl-i imanın me'yusiyetlerini izale için, "İstikbalde bir ışık var; bir nur görüyorum." diye müjdeler veriyordum. Hatta, Hürriyetten evvel de talebelerime beşaret ederdim. "Tarihçe-i Hayat"ımda merhum Abdurrahman'ın yazdığı gibi, "Sünûhât" misillü risalelerde dahi "Ben bir ışık görüyorum" diye, dehşetli hâdisâta karşı o ümitle dayanıp mukabele ederdim. Ben de herkes gibi o ışığı siyaset âleminde ve hayat-ı içtimaiye-i İslâmiye'de ve çok geniş bir dairede tasavvur ederdim. Hâlbuki, hâdisât-ı âlem beni o gaybî ihbarda ve beşarette bir derece tekzip edip ümidimi kırardı.

Birden bir ihtar-ı gaybî ile kat'î kanaat verecek bir surette kalbime geldi. Denildi ki:

"Ciddî bir alâka ile senin eskiden beri tekrar ettiğin 'Bir ışık var, bir nur göreceğiz.' diye müjdelerin te'vili ve tefsiri ve tâbiri, sizin hakkınızda belki iman cihetiyle, âlem-i İslâm hakkında dahi en ehemmiyetlisi Risale-i Nur'dur. Bu ışıktır, seni şiddetle alâkadar etmişti. Ve bu nurdur ki eskide de tahayyül ve tahminin ile geniş dairede, belki siyaset âleminde gelecek mesûdâne ve dindarâne hâletlerin ve vaziyetlerin mukaddimesi ve müjdecisi iken, bu muaccel ışığı o müeccel saadet tasavvur ederek eski zamanda siyaset kapısıyla onu arıyordun.

---

1 Bkz.: Şuâlar, Beşinci Şuâ.

"Evet, otuz sene evvel bir hiss-i kablelvukuyla hissettin. Fakat nasıl kırmızı bir perdeyle siyah bir yere bakılsa karayı kırmızı görür. Sen dahi doğru gördün, fakat yanlış tatbik ettin. Siyaset cazibesi seni aldattı."

بِاسْمِهٖ سُبْحَانَهٗ[1] ، وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهٖ[2]

اَلسَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكَاتُهُ بِعَدَدِ عَاشِرَاتِ دَقَائِقِ عُمْرِكُمْ فِي الدُّنْيَا وَالْاٰخِرَةِ اٰمِينَ[3]

Aziz, sıddık kardeşlerim ve hizmet-i Kur'âniye'de muktedir, kuvvetli arkadaşlarım,

Bu defa me'mulüm fevkindeki kaleminizle mânevî hediyeniz isbat etti ki ihtiyar, zayıf, âciz bir Said yerine genç, kavî, iktidarlı çok Said'ler sizlerde vardır. Aynı ruh, aynı ifade, aynı iman... Hadsiz şükür ve senâ olsun ki; Rabb-i Rahîm sizleri Risale-i Nur'a hâmi, nâşir, sahip, şakirt eylemiş. Bizlere pek çok ağır müşkülât içinde kudsî hizmete muvaffakiyet ihsan etmiş. Zaman ve zemin, sizlerle çok müştak olduğum uzun konuşmayı hoş görmediği için, kısa kesip ruh u canımla her birinize binler selâm. Mâşallah, bârekâllah derim.

Bu mübârek şuhûr-u selâsede duanıza çok muhtaç kardeşiniz
Said Nursî

Âhirzamandan haber veren mühim bir hadis;

لَا تَزَالُ طَائِفَةٌ مِنْ أُمَّتِي ظَاهِرِينَ عَلَى الْحَقِّ حَتّٰى يَاْتِيَ اللهُ بِأَمْرِهٖ[4]

Ramazan-ı Şerif'te onuncu günün ikinci saatinde birden bu hadis-i şerif hatırıma geldi. Belki, Risale-i Nur şakirtlerinin tâifesi ne kadar devam edeceğini düşündüğüme binaen ihtar edildi.

---

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

2 "Hiçbir şey yoktur ki, O'nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor bulunmasın." (İsrâ sûresi, 17/44)

3 Dünya ve âhiret hayatınızdaki dakikaların âşireleri adedince Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi üzerinize olsun.

4 "Ümmetimden bir topluluk Allah'ın emri gelinceye kadar (yani kıyametin kopmasına kadar) hak üzerinde galip olacaktır." Buhârî, *menâkıb* 28, *i'tisam* 10, *tevhîd* 29; Müslim, *imâre* 171; Tirmizî, *fiten* 51.

[لَا تَزَالُ طَائِفَةٌ مِنْ أُمَّتِي][1] : –Şedde sayılır, tenvin sayılmaz– fıkrasının makam-ı cifrîsi "bin beş yüz kırk iki" ederek nihayet devamına ima eder. –لَا يَعْلَمُ الْغَيْبَ إِلَّا اللهُ[2]–

[ظَاهِرِينَ عَلَى الْحَقِّ][3] : –Şedde sayılır– fıkrası dahi, makam-ı cifrîsi "bin beş yüz altı" edip, bu tarihe kadar zâhir ve âşikârâne, belki galibane, sonra tâ "kırk iki"ye kadar gizli ve mağlûbiyet içinde vazife-i tenviriyesine devam edeceğine remze yakın ima eder. –وَالْعِلْمُ عِنْدَ اللهِ[4] ، لَا يَعْلَمُ الْغَيْبَ إِلَّا اللهُ–

[حَتَّى يَأْتِيَ اللهُ بِأَمْرِهِ][5] : –Şedde sayılır– fıkrası dahi, makam-ı cifrîsi "bin beş yüz kırk beş" olup kâfirin başında kıyamet kopmasına ima eder. –لَا يَعْلَمُ الْغَيْبَ إِلَّا اللهُ–

Câ-yı dikkat ve hayrettir ki üç fıkra bilittifak bin beş yüz tarihini göstermeleriyle beraber, tam tamına mânidar, mâkul ve hikmetli bir surette "bin beş yüz altı"dan tâ "kırk iki"ye, tâ "kırk beş"e kadar üç inkılâb-ı azîmin ayrı ayrı zamanlarına tetabuk ve tevafuklarıdır.

Bu îmalar gerçi yalnız birer tevafuk olduğundan delil olmaz ve kuvvetli değil; fakat birden ihtar edilmesi bana kanaat verdi. Hem kıyametin vaktini kat'î tarzda kimse bilmez; fakat, böyle îmalar ile bir nevî kanaat, bir galib-i ihtimal gelebilir. Fâtiha'da sırat-ı müstakîm ashabının tâife-i kübrâsını tarif eden [6]الَّذِينَ أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ fıkrası, şeddesiz "bin beş yüz altı" veya "yedi" ederek, tam tamına [ظَاهِرِينَ عَلَى الْحَقِّ] fıkrasının makamına tevafuku ve manasına tetabuku ve şedde sayılsa [لَا تَزَالُ طَائِفَةٌ مِنْ أُمَّتِي] fıkrasına üç mânidar farkla tam muvafakatı ve mânen mutabakatı, bu hadisin îmasını teyid edip remiz derecesine çıkarıyor. Ve müteaddit âyât-ı Kur'âniye'de صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ

---

1 "Ümmetimden bir topluluk..."

2 Hiç kimse gaybı bilemez, gaybı yalnız Allah bilir.

3 "…hak üzerinde galip olacaktır."

4 Gerçek bilgi Allah katındadır.

5 "[Ümmetimden bir topluluk] Allah'ın emri gelinceye kadar (yani kıyametin kopmasına kadar) [hak üzerinde galip olacaktır]." Buhârî, *menâkıb* 28, *i'tisam* 10, *tevhîd* 29; Müslim, *imâre* 171; Tirmizî, *fiten* 51.

6 "Nimet ve lutfuna mazhar ettiklerinin yoluna ilet." (Fâtiha sûresi, 1/7)

kelimesi[1], bir mana-yı remziyle Risaletü'n-Nur'a manaca ve cifirce ima etmesi remze yakın bir îma ile, Risaletü'n-Nur şakirtlerinin tâifesi, âhirzamanda o tâife-i kübrâ-yı âzamın âhirlerinde bir hizb-i makbul olacağını işaret eder diye def'aten birden ihtar edildi. وَالْعِلْمُ عِنْدَ اللهِ[2] ، لَا يَعْلَمُ الْغَيْبَ إِلَّا اللهُ[3]

Aziz kardeşlerim,

Bu saatte ben Kur'ân okurken, Risale-i Nur ile ziyade alâkadar olan Sûre-i İbrahim'de bir âyet beni meşgul ederken, Emin, size göndereceği mektubu getirdi ve dar vaktimizde bu geniş âyetin denizinden ancak bir katrecik bu parçaya girebildi. Birkaç dakika zarfında yazdık, vakit bulamadık, kusura bakmayınız.

بِاسْمِهِ مَنْ ﴿تُسَبِّحُ لَهُ السَّمٰوَاتُ السَّبْعُ وَالْأَرْضُ وَمَنْ فِيهِنَّ ۚ
وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ﴾[4]

اَلسَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكَاتُهُ بِعَدَدِ عَاشِرَاتِ دَقَائِقِ أَيَّامِ الْفِرَاقِ[5]

Aziz, sıddık, vefadar, sebatkâr kardeşlerim,

Cenâb-ı Hakk'a yüz binler şükür ve hamd olsun! Sizin gibi sâdık, ciddî, faal zâtları Risale-i Nur'un etrafında toplayıp bağlamış; iman ve Kur'ân hizmetinde kuvvetli ve nurlu kalemlerini çalıştırtıyor.

Kardeşlerim! Bu defa irsâlâtınız o kadar beni memnun ve minnettar etti ki her bir sayfası bir kıymettar hediye ve güzel bir mektup hükmünde göründü, hüzünlerimi, gamlarımı izale edip ve kalbimi sürûr ve sevinçle doldurdu. Cenâb-ı Erhamü'r-râhimîn onların hurufları adedince size rahmet etsin ve sizden razı olsun!

---

1 Fâtiha sûresi, 1/6; Bakara sûresi, 2/142, 213; Âl-i İmran sûresi, 3/51, 101; Mâide sûresi, 5/16; En'âm sûresi, 6/39, 87, 161; Yûnus sûresi, 10/25; Hûd sûresi, 11/56; ...

2 Gerçek bilgi Allah katındadır.

3 Hiç kimse gaybı bilemez, gaybı yalnız Allah bilir.

4 Öyle bir zâtın adıyla ki, "Yedi kat gök, dünya ve onların içinde olan herkes Allah'ı takdis ve tenzih eder. Hatta hiçbir şey yoktur ki O'na hamd ile tenzih etmesin." (İsrâ sûresi, 17/42-44)

5 Ayrılık günlerindeki dakikaların âşireleri adedince Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi üzerinize olsun.

Hâfız Ali kardeşim! Bir zaman Barla'da Cuma gecesinde dua ederken, senin "Âmin!" sesini iki defa sarîhan işittim. Arkama baktım, dedim: "Hâfız Ali ne vakit gelmiş?" Dediler: "O burada yoktur."

Ben şimdi o vâkıadan diyebilirim ki üç-dört saat mesafeden duama âmîn'ini işittirmesi, otuz günlük mesafeden buradaki zayıf davet ve duama kuvvetli ve tesirli bir âmîn hükmünde olan yazıların imdadıma yetişmesi çok mânidar bir tevafuktur.

Sıddık Sabri! Senin cisminde (ayağında) kardeşliğimin sikkesini gördüğüm zaman bir hiss-i kablelvukuyla kalbime geldi: Bu zât mühim bir vakitte bana çok ehemmiyetli bir kardeşlik edecek. Ve muvaffak oldun, yaptın. Allah senden ebeden razı olsun!

Abdülmecid'e, Beşinci Şuâ'yı haber vermiştim, cevap gelmedi. Belki ihtiyaten sükût ettiler, göndermedim. Siz, evvelce muhabere ediniz, sonra gönderebilirsiniz. Eğer Hastalar Risâlesi'ni bana gönderirseniz, İhtiyarlar Risalesi de beraber olsa daha iyi olur. Mektubunuzda selâm gönderen vefadar kardeşlerime binler selâm.

Bugünlerde mânevî bir muhaverede bir suâl ve cevabı dinledim. Size bir kısa hülâsasını beyan edeyim. Biri dedi:

Risale-i Nur'un iman ve tevhid için büyük tahşidatları ve küllî techizatları gittikçe çoğalıyor. Ve en muannid bir dinsizi susturmak için yüzde birisi kâfi iken, neden bu derecede hararetle daha yeni tahşidat yapıyor?

Ona cevaben dediler:

Risale-i Nur, yalnız bir cüz'î tahribatı, bir küçük haneyi tamir etmiyor; belki küllî bir tahribatı ve İslâmiyet'i içine alan dağlar büyüklüğünde taşları bulunan bir muhit kaleyi tamir ediyor. Ve yalnız hususî bir kalbi ve has bir vicdanı ıslaha çalışmıyor; belki bin seneden beri tedarik ve teraküm edilen müfsit âletlerle dehşetli rahnelenen kalb-i umumî ve efkâr-ı âmmeyi ve umumun, bâhusus avâm-ı müminînin istinadgâhları olan İslâmî esaslar ve cereyanlar ve şeâirler kırılmasıyla, bozulmaya yüz tutan vicdan-ı umumîyi Kur'ân'ın i'câzıyla o geniş yaralarını, Kur'ân'ın ve imanın ilâçlarıyla tedavi etmeye çalışıyor.

Elbette böyle küllî ve dehşetli rahnelere ve yaralara hakkalyakîn derecesinde ve dağlar kuvvetinde hüccetler, cihazlar ve bin tiryak hâsiyetinde mücerrep ilâçlar, hadsiz edviyeler bulunmak gerektir ki; bu zamanda,

Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan'ın i'câz-ı mânevîsinden çıkan Risale-i Nur, o vazifeyi görmekle beraber, imanın hadsiz mertebelerinde terakkiyat ve inkişafata medardır, diyerek uzun bir mükâleme cereyan etti. Ben de tamamen işittim, hadsiz şükrettim. Kısa kesiyorum.

Bu hâdise münasebetiyle yine bugünlerde hatırıma gelen bir vâkıayı beyan ediyorum:

Ben, namaz tesbihatının âhirinde otuz üç defa kelime-i tevhidi zikrederken, birden kalbime geldi ki: Hadis-i şerifte, "Bazen bir saat tefekkür, bir sene ibadet hükmüne geçer."[1] Risale-i Nur'da o saat var; çalış, o saati bul, ihtar edildi. Adetâ ihtiyarsız bir surette, Kur'ân'ın âyetü'l-kübrâsının iki tefsiri olan iki "Âyet-i Kübrâ" risalelerinden mülâhhas tefekkürî bir tekellüm, tam bir saat devam etti. Baktım, size gönderdiğim "Âyetü'l-Kübrâ" risalesinin Birinci Makamın hülâsasından müntehap güzel bir sırrını hülâsayla, Yirmi Dokuzuncu Lem'a-yı Arabiye'den müstahreç nurlu, tatlı fıkralardan terekküp ediyor.

Ben, kemâl-i lezzetle, her gün tefekkürle okumaya başladım. Birkaç gün sonra hatırıma geldi ki: *Madem Risale-i Nur bu zamanın bir mürşididir, talebelerine bir vird-i ekber olabilir diye kaleme aldım. Ve bütün risalelerin hususî menbaları, madenleri olan binden ziyade âyât-ı Kur'âniye'yi, kendi Kur'ân'ımda, evvelce işaretler koyup bir Hizb-i Âzam-ı Kur'ânî yapmak niyet etmiştim.* Şimdi bu Hizb-i Âzam ve bu vird-i ekber, Risale-i Nur mensuplarına bazı eyyam-ı mübârekede okunması için bir zaman size de göndermek hakkınız var. İnşaallah, bir zaman sonra size gönderilecek. Bazı kelimelerini tercüme ve bir kısım kayıtlarını tefhim için vakit bulsam, gayet kısa hâşiye gibi birşeyi yazacağım.

Umum kardeşlerime ve hizmet-i Kur'âniye'de bütün arkadaşlarıma hasret ve iştiyakla binler selâm.

Dualarınıza muhtaç
Said Nursî

---

[1] el-Gazâlî, *İhyâu ulûmi'd-dîn* 4/423; el-Kurtubî, *el-Câmi' li ahkâmi'l-Kur'ân* 4/314; Aliyyülkârî, *el-Masnû'* s.82; el-Aclûnî, *Keşfü'l-hafâ* 1/370.

Aziz kardeşlerim,

Sizlere her gün birer uzun mektup yazmak hakkınız varken, maatteessüf üç seneden beri size göndermek için yazdığım bir mektup şimdiye kadar bekliyor, eski sakomun cebinde duruyor. Demek Risale-i Nur, ehl-i dünya dinsizlerine çok dehşet vermiş ki dünyalarına karışmadığım hâlde bu tazyikatı yapıyorlar. Her neyse... Hiç unutamadığım sebatkâr, ciddî kardeşlerime, hususan ikinci vatanım Barla'daki vefadar sıddıklara pek çok selâm ve dua ederim. Binler hasret ve iştiyakla sizleri düşünen ve her yirmi dört saatte belki yüz defa duayla tahattur eden ve duanıza muhtaç olan,

Said Nursî

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1] ، اَلسَّلَامُ عَلَيْكُمْ[2]

Ey fedakâr kardeşlerim,

Sizinle dört-beş kelime konuşacağım.

Birincisi: Bu defaki mektubunuzun verdiği şevk ve sürûrla derim ki: Ben, hizmet-i Kur'âniye'deki tam sadâkat ve gayret ve sebat ve metanetinizi gördükten sonra tam bir istirahat-i kalble mevti ve eceli kabul eder, arkamda siz varsınız yeter diyerek dünyadan sürûrla vedaya hazırım.

İkincisi: Burada, "Âyetü'l-Kübrâ"nın birinci tebyizi, aynen bir sene sonra, oradaki birinci tebyiz gibi, "Âyetü'l-Kübrâ"nın namına tevafuku var. İki tevafukun tetabuku tesadüfe havalesi imkânsız bir keyfiyet olmakla, kalemi zülfikar-misal zâtın kalemiyle, otuz üç kelime-i tevhidin tevafukundaki gaybî imzayı cidden tenvir ve tasdik eder.

Dördüncüsü: Ben, üç senedir burada her şeyden tecrit edildim. Tahammülsüz tazyik altında bulunduğumdan, sizinle muhabere edemedim. Burada emsalsiz bir evham hükmediyor. Mümkün olduğu kadar, "Eşrâtü's-Sâat" buradan gönderildiğini demeyiniz; belki "Onun bir eseridir, başka yerden elimize geçmiş." deyiniz.

---

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

2 Allah'ın selâmı üzerinize olsun.

بِاسْمِهِ مَنْ ﴿تُسَبِّحُ لَهُ السَّمٰوَاتُ السَّبْعُ وَالْأَرْضُ وَمَنْ فِيهِنَّ ۚ
وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ﴾[1]
اَلسَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكَاتُهُ[2]

Aziz ve vefadar ve fedakâr, sâdık kardeşlerim,

Bu defa çok kıymettar ve fevkalme'mul mânevî hediyenizden küçücük üç-dört mesele hatıra geldi.

Birincisi: Üçüncü keramet-i Aleviye'de, "Risalelerde yalnız iki zeyil vardır." demesi, risale şekline girmiş olan zeyillere zeyil diyor. Sâir zeyiller ise; hâtimeler, ilâveler, hâşiyeler hükmünde görmüştür.

İkincisi: İki "Âyetü'l-Kübrâ"nın vird-i ekberinde hatırıma gelmediği hâlde, ehemmiyetli kısımlarını Yirminci Mektup'la Otuz İkinci Söz, bana ihtiyaç bırakmayacak derecede beyan ve tercüme ettiklerinden, niyet ve vaad ettiğim hâlde tercümesinde istihdam edilmedim.

Üçüncüsü: Risale-i Nur'un benden ayrılması ve ben de daire-i tenviriyesinden uzak düştüğümden, bu havali ve Eskişehir gibi sâir yerleri de onun ehemmiyetli ve lüzumlu bir kısım hakikatlerinden hissedar etmek için, inâyet-i ilâhiye, yeni yazılıyor gibi tekrarla o bir kısım hakikatlerin, fakat letâfetli başka tarzlarda izah edilmelerinde, adetâ ihtiyarım olmadan beni istimâl ettiğini bildim, çok şükrettim.

Bu defa hediyelerinize mukabil, elimden gelseydi yalnız maddî fiyatına göre her bir risaleye on lira ve Yirmi Beşinci Söz'e, yirmi beş altın, belki elmas ve Yirmi Dokuzuncu Söz'e, yirmi dokuz yakut verirdim. Öyleyse, verilmiş gibi kabul ediniz.

Evet, tevafukta muvaffakiyetli olan kalem, ulvî keramet-i Aleviye'ye göze görünür güzel bir delil göstermiş. Yüz bin mâşallah! Hüsrev'in çok şirin ve fevkalâde yazdığı "Hastalar Lem'ası" ile "Esmâ-yı Sitte Lem'ası", benim nazarımda elmasla yaldızlı yazılan ve onlar kadar uzun iki mektub-u sadâkat-medâr hükmünde bana göründü, Risale-i Nur'a çok ehemmiyetli hizmetlerini gözyaşıyla hatırlattı. Ve Firdevsî hediyenizdeki risalelerin harfleri

---

1 Öyle bir zâtın adıyla ki, "Yedi kat gök, dünya ve onların içinde olan herkes Allah'ı takdis ve tenzih eder. Hatta hiçbir şey yoktur ki O'na hamd ile tenzih etmesin." (İsrâ sûresi, 17/42-44)

2 Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi üzerinize olsun.

adedince, Cenâb-ı Erhamürâhimîn sizlere rahmet, bereket, saadet ihsan eylesin, âmîn...

Yorulmaz, usanmaz, ciddî, samimî Hafız Ali kardeş! Tevafukta, muvaffakiyetli kaleminle yazılan İ'câz-ı Kur'ân'ın âhirinde senin hakkında اَللّٰهُمَّ وَفِّقْهُ فِي خِدْمَةِ الْقُرْاٰنِ وَالْإِيمَانِ[1] olan dua bu defa şüphem kalmadı ki tam kabul olmuş.

Umum kardeşlere birer birer selâm.

Said Nursî

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[2] ، وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ[3]

اَلسَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكَاتُهُ بِعَدَدِ حُرُوفِ رَسَائِلِ النُّورِ وَمَعَانِيهَا الْمُتَمَثِّلَةِ فِي الْهَوَاءِ وَفِي الْأَفْهَامِ إِلٰى يَوْمِ الْقِيَامِ[4]

Aziz, sıddık ve sâdık kardeşlerim,

Bu defa pek çok alâkadar olduğum zâtların dört adet mektupları beni o kadar mesrur etti ve Risale-i Nur hesabına o kadar memnun eyledi ki güya yeniden o kahraman arkadaşları buldum diye sürûr yaşları çok hüzünlerimi sildi.

Evet, dört mektuba dört cevap yazmak isterim ve hakkınızdır; fakat samimî ittihadınıza binaen birle iktifa edildi. Ayrı ayrı beş-altı küçük meseleleri beyan ediyorum:

Birincisi: Eskiden beri, "İman kurtarmak zamanıdır." dediğimiz ve ihtiyarım olmadan tekrarla erkân-ı imaniyeye dair burhanlardan tahşidat-ı azîmeyi yaptığımız çok haklı ve lüzumlu olduğunu zaman gösterdi. Size, bir ay evvel mânevî bir muhaverede Risale-i Nur'un azîm tahşidatına dair gayptan gelen bir cevabı yazmıştım. Bazı zâtlar o fıkrayı "Âyetü'l-Kübrâ" risalesinin âhirine ilhak ettiler.

---

1 Allah'ım, iman ve Kur'ân hizmetinde onu muvaffak eyle.

2 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

3 "Hiçbir şey yoktur ki, O'nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor bulunmasın." (İsrâ sûresi, 17/44)

4 Risale-i Nur'ların harfleri ve kıyamet gününe kadar havada ve zihinlerde temessül eden mânâları adedince, Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi üzerinize olsun.

İkincisi: Şamlı Tevfik kardeş! Senin mektubun beni derinden derine hem müteessir, hem müferrah eyledi. Sende bir hayırlı tahavvülât bulunduğunu ihsas etti.

Merhum Hâfız Ahmed'in akrabasına benim tarafımdan tâziyeyle beraber de ki: Bir-iki ay evvel birdenbire dua ederken, en has akraba ve en hâlis talebelerin dairesine Hâfız Ahmed girdi, "Benim de bu dairede hakkım var." dedi gibi hissettim. Onu o has daire içinde her vakit mânevî kazançlarıma hissedar olmak için bıraktım ve öyle de kalacak inşaallah. Ve anladım ki ikiniz bidayeten, beraber Risale-i Nur'a hizmetiniz içindir. Barla'da bütün dostlara selâm!

Üçüncüsü: Sabri kardeş! Kıymettar Hulûsi'nin mektubu, hem Hulûsi'nin, hem Beşinci Şuâ'nın ehemmiyetini ve kıymetlerini gösterdiğinden çok beğendim. Evet, Beşinci Şuâ, umumun ve bilhassa ehl-i ilmin imanlarını tashih edip kurtarıyor.

Hem sen, hem Hüsrev, Halil İbrahim'den bahsediyorsunuz. O zât, Risale-i Nur'un ehemmiyetli bir talebesi ve iktidarlı bir nâşiridir, hem haslardandır. Sâbık hâdisemizden tam bir ihtiyat ve ciddî bir alâkadarlık dersini aldığı kanaatindeyim. Selâmımı ona ve rüfekasına tebliğ ediniz.

Dördüncüsü: Hüsrev kardeş! Senin mektubun benim meraklarıma (Hasan, Mustafa'lar gibi) bir şifa ve arzularıma bir devâ (Mucizât-ı Ahmediye gibi) ve ümitlerime bir ziya (Refet, Konyalı Sabri gibi) hükmüne geçti.

Hem, Risale-i Nur'un muhterem bir talebesi ve has dairesinde bulunan âhiret hemşirem vâlidenizin hastalığı ve ihtiyarlığı seni Isparta'ya celbi, hayırdır. Elbette sen ona, Hastalar ve İhtiyarlar Risalelerini okumuşsun. O risaleler, benim bedelime onun keyfini sorup tesellî versinler.

Ben, oradaki talebeleri ve dostları dua ile çok tahattur ediyorum. Onları unutamıyorum.

Umum kardeşlerime birer birer selâm ve dua ediyorum.

Said Nursî

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1] ، وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ[2]

اَلسَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكَاتُهُ بِعَدَدِ حَاصِلِ ضَرْبِ عَاشِرَاتِ

دَقَائِقِ رَمَضَانَ فِي حُرُوفِ مَا كَتَبْتُمْ مِنَ الرَّسَائِلِ[3]

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Hem mübârek Ramazanınızı, hem inşaallah hakkınızda bin ay kadar meyvedar Leyle-i Kadrinizi, hem saadetli bayramınızı, hem çok kıymettar hizmetinizi bütün ruhumla tebrik ve tes'id ederim.

Kardeşlerim! Bu defa kudsî kalemle hediyeleriniz o kadar beni minnettar ve mesrur etti ki güya dünyayı ışıklandıracak bir Nur fabrikası ve mâzi ve istikbali râyiha-yı tayyibesiyle muattar edecek bir gül fabrikası semâdan bizim imdadımıza gönderilmiş ve benim arkamda kuvvetü'z-zahr olarak duruyor ve mütemadiyen çalışıyorlar diye mesrur oluyorum. Yüz binler elhamdülillâh!

Sabri kardeş! Senin fâsılalı iki mektubun, hizmetinin makbuliyetine iki şahid-i gaybî gösterdi. Senin tâbirinle Nur fabrikasına ben de أَلْفُ أَلْفِ مَا شَاءَ اللهُ بَارَكَ اللهُ وَفَّقَكَ اللهُ[4] derim. Sen ile Sıddık Süleyman, benim nazarımda ve fikrimde ve duamda daima beraber bulunduğunuzdan, senin ile konuştuğum vakit, omuz omuza ikinizi beraber görüyorum. Mâsum ve mübârek çocuklarınız duadan hissedardırlar.

Hâfız Ali kardeş! Senin mektubundaki tevazuun ve ihlâsın ve Hüsrev'e ait medhin ve Risale-i Nur talebeleri birtek vücut hükmündeki kanaatin, senin hakkında büyük bir ümidimi ve hüsn-ü zannımı tam kuvvetlendirdi. Risale-i Nur'un iki Lütfü'leri ve Mustafa'ları ve Hâfız Ali'leri, Küçük Sabri olan Nureddin ile beraber has talebeler dairesinde, Ramazan feyzine, mânevî kazançlara inşaallah hissedar kabul edildi. Her bir sayfalarını birer kıymettar hediye hükmünde olan nüshaların yüzünden, ben sana çok, hem pek çok borçlu kaldım.

---

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

2 "Hiçbir şey yoktur ki, O'nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor bulunmasın." (İsrâ sûresi, 17/44)

3 Ramazan dakikalarındaki âşirelerin, yazmış olduğunuz Risale-i Nur'ların harfleriyle çarpımı adedince Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi üzerinize olsun.

4 Allah ne güzel dilemiş ve yapmış.. Milyon kere mâşâallah.. Allah bereketini artırsın.. Allah seni muvaffak kılsın.

Hüsrev kardeş, kasem ederim, benim elimden gelseydi, yalnız bu defa altın yaldızla yazdığın Mucizât-ı Ahmediye'ye mukabil her bir sayfasına, yalnız maddî bir ücret olarak birer altın hediye edecektim. Hakikaten ebedî bir gül fabrikasına kâtip tayin edildiğinize kanaatim kat'iyet kesbetti. Rabb-i Rahîm'e hadsiz hamd ü senâ olsun. Tasavvurumda Hüsrev, Rüştü birtek isim gibi olmuş. İkinizi, Risale-i Nur'a ait her şeyde beraber biliyorum ve buluyorum.

Size [1]أَوَمَنْ كَانَ مَيْتًا âyetine ait ve birden hatıra gelen ve Sabri'nin iki mektubunun daha gelmeden mânevî tesiriyle yazılan bir tetimmeyi gönderdim. Bir derece mahremdir, has ve eminlere mahsustur. Şamlı Tevfik, Âyetü'l-Kübrâ Şuâ'ını, Hâfız Ali'nin otuz üç [2]لَآ إِلٰهَ إِلَّا اللّٰهُ ile tevafuklu tarzda bana yazsa iyi olur. Kardeşlerime birer birer selâm.

Duanıza muhtaç
Said Nursî

Aziz kardeşlerim,

Temadî eden tahribat-ı mâneviye karşısında, –lillâhilhamd– gittikçe Risale-i Nur'un mucizâne mukavemeti ve satveti ve kıymeti tezayüt ediyor. Dalâletin temel taşı ve nokta-yı istinadı olan tabiat tâgûtunu dağıtıp, Kur'ân elinde bir elmas kılıç olarak her tarafta nurları saçar, zulümâtı dağıtır. Fakat dalâletlerin envâi çoktur. O nispette risalelerin dahi ayrı ayrı meziyetleri, ehemmiyetleri var. Eğer kolay ise, Tabiat Lem'ası'nı da bize gönderiniz.

Emin'le Feyzi'nin sordukları bir suâle Üstaddan aldıkları cevap:

Suâl: Bize verdiğiniz cevapta diyorsunuz: Siyasî geniş daireleri merakla takip eden, küçük daireler içindeki vazifelerinde zarar eder. Bunun izahını istiyoruz.

Elcevap: Üstadımız diyor ki:

---

1 "(Mânen ölü iken imanla kendisini dirilttiğimiz ve kendisi için onunla insanlar arasında yolunu hiç şaşırmadan rahatça hareket ettiği bir ışık var ettiğimiz kimse), içinde bulunduğu durum itibarıyla karanlıklara gömülmüş ve artık çıkıp kurtulması mümkün bulunmayan biri gibi olur mu?" (En'âm sûresi, 6/122)

2 "Allah'tan başka ilâh yoktur." (Sâffât sûresi, 37/35; Muhammed sûresi, 47/19)

"Evet, bu zamanda merak ile radyo vâsıtasıyla ciddî alâkadarâne küre-i arzdaki boğuşmalara merak edip bakanlar, dikkat edenler, maddî ve mânevî pek çok zararları vardır. Ya aklını dağıtır, mânevî bir divane olur; ya kalbini dağıtır, mânevî bir dinsiz olur; ya fikrini dağıtır, mânevî bir ecnebî olur.

Evet, ben kendim gördüm: Lüzumsuz bir merakla mütedeyyin iken âmî bir adam, beride ilme mensubiyeti varken, eskiden beri İslâm düşmanı olan bir kâfirin mağlûbiyetiyle ağlamak derecesinde bir mahzuniyet ve Âl-i Beyt'ten seyyidler cemaatinin bir kâfire karşı mağlûbiyetinden mesruriyetini gördüm. Böyle âmî bir adamın alâkası, bir geniş daire-i siyaset hatırı için böyle kâfir bir düşmanı, mücahit bir seyyide tercih etmek, acaba divaneliğin ve aklı dağıtmaklığın en acîb bir misali değil midir?

Evet, haricî siyaset memurları ve erkân-ı harpler ve kumandanlara bir derece vazifece münasebeti bulunan siyasetin geniş dairelerine ait mesâili, basit fikirli ve idâre-i ruhiye ve dîniyesine ve şahsiyesine ve beytiyesine ve karyesine ait lüzumlu vazifesini geri bıraktırmakla onları meraklandırıp ruhlarını serseri, akıllarını geveze ve kalblerini de hakâik-i imaniye ve İslâmiye'ye ait zevklerini, şevklerini kırıp havalandırmak ve o kalbleri serseri etmek ve mânen öldürmek ile dinsizliğe yer ihzar etmek tarzında, kemâl-i merak ile onlara göre mâlâyâni ve lüzumsuz mesâil-i siyasiyeyi radyoyla ders verip dinlettirmek, hayat-ı içtimaiye-i İslâmiye'ye öyle bir zarardır ki ileride vereceği neticeleri düşündükçe tüyler ürperir.

Evet, her bir adam vatanıyla, milletiyle, hükûmetle alâkadardır. Fakat bu alâkadarlık, muvakkat cereyanlara kapılıp millet ve vatanı ve hükûmetin menfaatini bazı şahısların muvakkat siyasetlerine tâbi etmek, belki aynını telâkki etmek çok yanlış olmakla beraber; o vatan-perverlik, millet-perverlik hissinden ve vazifesinden herkese düşen vazife bir ise, kendi kalb ve ruhundan idare-i şahsiye ve beytiye ve diniye ve hâkeza.. çok dairelerden hakikî vazifedar olduğu hizmet ve alâka ve merak on, yirmi, belki yüzdür. Bu ciddî ve lüzumlu bu kadar alâkaların zararına olarak, o birtek lüzumsuz ve ona göre mâlâyâni olan siyaset cereyanlarına feda etmek divanelik değil de nedir?"

Üstadımızın bize gayet aceleyle verdiği cevabı bu kadar. Biz de o acele ifadeyi acele kaydettik; kusura bakmayınız.

Biz de bütün kuvvetimizle bunu tasdik ediyoruz. Çünkü bunu kendimizde ve gördüğümüz dostlarımızda tecrübelerle müşâhede ettik. Hatta çokları

meraklarından, cemaati, belki de namazı terk eder derecede ifratla, tam namaz vaktinde konuşan radyoyu dinleyip, mimsiz medeniyetin sefahat ve dalâlet ve İslâm'a ettiği ihanet cezası olarak mütemadiyen başına gelen tokatlarına ve boğuşmalarına ve geniş siyaset dairelerine alâkadârâne dikkat etmekle ve nefsi, zehirli ve başı sarhoş şahıslardan, radyodan ders almak, kudsî ve mühim vazifelerine de tam zarar ediyorlar.

Risale-i Nur şakirtlerinden
Feyzi, Emin *(rahmetullâhi aleyhimâ)*

(Ahmed Nazif'in bir fıkrasıdır.)

Kıymetli Üstadım,

Yüksek şahsiyetinizin aczi ve fakrı içinde inâyet-i rabbâniye ve rahmet-i ilâhiye ile Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan'ın i'câzlarını güneşin parlak ve keskin şuâları gibi kalblerimize nüfuz ettiren ve hakâik-i diniye ve imaniyenin, dalâlete yüz tutan zayıf ve âciz müminlerin halâsı ve selâmeti ve hidayete çıkarılmasına hâdim ve kudsî Risale-i Nur'un, elbette bir hâdi ve bu zamanın muhtaç bulunduğu bir sahib-i zuhur namını taşıyacağı şüphesizdir. Binaenaleyh, hem Kur'ân'ın tercümanı ve dellâlı ve hem de bu Risale-i Nur'un müellif ve hâdim-i yegânesi bulunmanız, hem de âciz ve fakir bir nefer iken mânevî hizmetinizle müşiriyet derece-i âliyesine terfi ve tefeyyüze istihkak kesbetmiş bulunmanızdadır ki Alîm-i Mutlak, Hakîm-i Mutlak, Kadîr-i Mutlak olan Zülcelâl Hazretleri, bu kudsî vazife-i âliyeyi, kıymetsiz gördüğünüz, çok kıymetli ve faziletli ve feyizli ve âlî derecelerde yüksek bir dellâla tevdi ve nasip ve bilhassa memur etmiştir. [1] هٰذَا مِنْ فَضْلِ رَبِّي

Biz âciz ve âsi ve günahkâr hizmetkârlarınızı dahi lütuf ve keremiyle irşada ve hidayete siz Üstadımızı rehber ve mürşid ve vâsıta buyurmuştur ki ebedî minnet ve şükranlarımızı edadan âciz bulunuyoruz.

İşte, Üstadım, çok kıymetli arkadaşımız ve hizmet-i Kur'âniye'de kıymetli refikimiz ve şerikimiz Küçük Hüsrev ve Mehmed Feyzi'nin mektubundan, başka yerde ve mahalde mevsimsiz olduğunu idrak ederek, bu hakikî kelimeyi ve mübârek ism-i şerifi Risale-i Nur'a dahi henüz zâhiren takmak haddim değildir ve istimâlinden hazer ediyorum. Çünkü Üstadımın izin ve müsaadesi

1 "Bu, Rabbimin bir lütfudur..." (Neml sûresi, 27/40)

olmadıkça bu gibi lâkapların kıymeti olamaz. Ancak Risale-i Nur'dan aldığım ilham üzerine muhitimizde birinciliği ihraz eden bir kardeşimiz olan Feyzi'nin mektubunda bahsedilmesi, sırf hüsn-ü niyet ve fart-ı merbutiyet ve sadâkatten ve ihlâstan doğmuştur.

Bu izharın hatasından hâdis olan meşguliyetinize sebebiyet verdiğimden çok müteessir oldum, af buyurunuz. İkaz ve irşad edici nimet ve himmet, itabınızla af buyurulmasını ve Risale-i Nur'un mânevî tokatlarından muhafaza edilmekliğimizi kemâl-i hulûsla istirham eylerim.

Aziz ve kıymetli Üstadım! Cenâb-ı Hakk'ın lütuf ve keremiyle ve hadsiz ihsanıyla intisaben hizmet-i kudsiyesinde bulunduğum Risale-i Nur'un maddî ve mânevî pek çok kerametlerini ve bereketlerini aynelyakîn görmüş ve lezzetini tatmış olan bu âciz hizmetkârınızın noksanlarını, hüsn-ü niyete ve hulûs-ü kalbine bağışlamanızı rica ederken, bu mübârek Risale-i Nur'un pek çok kerametlerinden birkaçını arzediyorum. Şöyle ki:

Risale-i Nur tercümanı ve müellif ve sahibi bulunan zât, bin üç yüz yirmi dört (1324) ve yirmi beş (25) Rumi senelerinde, İstanbul'da iştiharla, "Bediüzzaman" namı ve lâkabı altında matbuatın sitayişle neşriyatından mütehassis olarak, o zaman on yedi yaşımda bulunduğum ve çok cahil ve çocukluk devresinde iken, bu mübârek isim kalbimde yer tutmuş. Ve bu kalbî muhabbet hürmeti için olacak ki bin üç yüz yirmi altı (1326) senesinde Hazreti Üstadın, Bediüzzaman Said-i Kürdî lâkabı altında Karadeniz seyahatinde iki hizmetkârıyla İnebolu'yu ziyaret ederek, o zaman İnebolu'nun meşhur ulemâsından Hacı Ziya ve diğer ulemâ arasında vapura teşyi edildiği sırada tesadüfen çarşıda karşılaştığım ve çok derin muhabbet hissiyle bu mübârek zâta selâm durarak mütebessim ve nuranî simalarıyla ve keskin nazarlarıyla selâmlarına ve mânevî nazarlarıyla iltifatlarına mazhar olduğum günden beri artan muhabbet ve alâkamı, otuz senelik hatırımdan katiyen silinmediğini aynelyakîn görüyordum.

Tahminen ve takriben altı sene evvel bir gazete sütununda Isparta'da halkın fazla alâka göstermesinden, din ve iman telkin etmesinden ürken ehl-i dünya tarafından tevkif edildiğini teessürle okumuştum. Otuz senelik uzun bir zaman içinde bir defa böyle acı haber aldığım hâlde, âkıbetinden katiyen başka bir mâlûmat edinememiştim. On seneden beri Cenâb-ı Rabbü'l-âlemîn Hazretlerinden niyazımda, daima beş vakit dualarımda, "Yâ Rab, bana bir

mürşid-i kâmil ihsan buyur!" niyazında iken, bundan üç sene evvel, yani hicrî bin üç yüz elli yedi (1357) ve milâdî bin dokuz yüz otuz sekiz (1938) senesinde, İnebolu'da bir kahvede, Kastamonulu bir zavallı sarhoşun sitayişle bahsettiği bir zâtın Kastamonu'da mevcudiyeti ve menfî olarak bulunduğunu işittim.

Dikkat ettim ve tahkik ve tâmik ettim. Anladım ki otuz senedir kalbimde saklı olarak taşıdığım o zamanki Said-i Kürdî olduğunu hayretle öğrendim. Ve kalbimdeki sevgi günler geçtikçe ateşledğini hissettiğimden, her tehlikeyi göze alarak ziyaret edip mübârek ellerini öpmek lâzım ve şart olduğunu bildim. Ve ziyaretimde, eski Said'in ism-i mübârekleri Bediüzzaman Said Nursî ve Risale-i Nur'un müellifi ve sahibi olarak buldum. Kemâl-i aşk ve ihlâs ile sarıldım. Ve benim yegâne mürşidim ve rehberim ve büyük üstadım o Risale-i Nur'dur dedim. Ve bana bu hadsiz ihsanatı hidayet ve inâyet buyuran Cenâb-ı Hakk'a, Kur'ân-ı Hakîm'in harfleri adedince şükrederek, اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ هٰذَا مِنْ فَضْلِ رَبِّي[1] dedim.[2(Hâşiye)]

Risale-i Nur'a intisap etmezden evvel, maddî ve dünyevî her işlerimizde ve ticarethanemizin kazançlarında ve şahsî ve hususî işlerimizde Risale-i Nur'a intisaptan sonraki hârikulâde farkları ve bereketleri görmekle beraber, en büyük bir ticaret veya mesûd bir zenginin, müferrah ve serbestliğinden daha fazla ferah ve sürûr ve serbest ve yaşayış tarzında sıhhat ve âfiyetle –elhamdülillâh– mesûdâne imrar-ı hayat eylemekte olduğumuzu ve Risale-i Nur'un kudsî lütuf ve kerametlerine medyun bulunduğumuzu itiraf ve tasdik ederiz.

Üstad Hazretlerinin mezuniyet-i hususiyesiyle, Risale-i Nur namına neşriyat ve hakâik-i imaniye noktasında, bilhassa ibadet ve namaz hakkında şahsımın cahil ve âciz, nâkıs, iktidarsız vaziyetimle vâki olan ve olacak bulunan telkinat-ı diniyedeki kuvvetli ikna ve müessir hitabelerin âsâr-ı fiiliyesini aynen müşâhede ettiğimi, Üstadım Risale-i Nur namına kemâl-i fahirle, birçok namazsız Müslümanları –elhamdülillâh– namaza ve camilere devama muvaffak bulunmak gibi kudsî hizmetlerin âsâr-ı fiiliyesinden, Risale-i Nur'un büyük harika kerametinden tulû ettiğini ve etmekte olduğunu tasdik ederiz.

---

1 Allah'a hamdolsun; bu Rabbimin ihsanıdır.

2 (Hâşiye) Evet, bazı ehl-i velâyetin ileride talebesi olacak zâtlar, daha dünyaya gelmeden, hiss-i kablelvukuun inkişafıyla kerametkârâne keşfettikleri gibi, Risale-i Nur'un talebelerinin mühimlerinden birkaç zât dahi, çok zaman evvel, bir hiss-i kablelvuku ile ileride Said ile alâkadar bir surette bir Nur'a hizmet edeceğini hissetmişler. İşte, onların birisi de Nazif'tir.

Bu içinde bulunduğumuz Alman ve İngiliz harbinin bidayetinden devamı müddetince hadsiz zındıka ve münafıkların hiç yoktan, sebepsiz olarak, şahsıma bir isnadat olsun için, gerek münevver fikirli âlim ve gerekse cahil mülhid, hemen hemen birkaç dostlarım müstesna, memleket halkı ve kudsî hizmetimden küstürmek için şeytan-ı aleyhi mâyestehık bütün memleket halkını iğfal ederek aleyhime tahrik etmiş olacaktır ki "Nazif, muhalif bir siyasetle ittihad-ı İslâm'a taraftar eder, siyaset propagandası yapıyor." zihniyetini şiddetle aleyhimde, memleket halkına ve erkân-ı hükûmete kadar sirayet ettiriyorlar. Ve bütün şeytanların tecessüsleri tahrik edilmiş. Güya aleyhtarlarım benden bir intikam almak hasebiyle gıyabımda, hem müthiş cereyanı şiddetlendirmek için kendilerince menfur telâkki ettikleri "Almancı" namıyla hakaretlere maruz bırakmaktan çekinmediler. Hâlbuki ben, –lillâhilhamd– Risale-i Nur'un irşadıyla, hakâik-i imaniye ve Kur'âniye'yi bütün kâinatın fevkinde gördüğümden ve itikad ettiğimden, değil küre-i arzdaki cereyanlara, belki bana verilse de bütün dünya saltanatına da âlet edemem. Ben, yalnız hakikatçi ve imancı ve Kur'ân'cı Risale-i Nur'un bir hâdimiyim. Kaç senedir bütün bu hücumlarıyla beraber, iki eser-i inâyet var.

Birisi: Risale-i Nur'un neşriyatındaki hizmetime zarar verilmediği gibi fevkalme'mul muvaffak olduk.

İkincisi: Her ne vakit şiddetli hücum edileceği zaman Üstadımızdan dikkat emrini alıyorduk. Hem de Risale-i Nur'un âşikâr bir kerametindendir ki bin üç yüz elli dokuz (1359) sene-i hicrî Ramazan-ı Şerîfin on veya on ikinci günlerinde –Allah rahmet etsin– vefat eden kardeşlerimizden Hatip Mehmed namındaki zât, Yirmi Altıncı Lem'a olan İhtiyarlar Risalesi'ni yazarken hasta olarak yazmaya kâdir olmadığından لَآ إِلٰهَ إِلَّا هُوَ[1] kelime-i tevhidi yazarak bıraktığı, ziyaretine gelen diğer kardeşimiz ve faal arkadaşımız, Feyzi Mehmed Efendiye ikmalini rica ederek dünyaya veda ve ebedî hayatına, inşaallah bu kelime-i tayyibe ile hayatının sonunu mühürleyerek imanlı olarak kabre girdiğini izhar ve Risale-i Nur'un talebelerine açık bir müjde ve tebşiratta bulunmuştur.

İşârât-ı Kur'âniye'nin, yirmi altıncı âyetinin فَفِي الْجَنَّةِ خَالِدِينَ[2] sırrıyla, "Risale-i Nur talebeleri imanla kabre gireceklerdir." tebşiratının sıdkını gösteren

---

1 "Allah, o hak Mabuddur ki kendisinden başka hiçbir ilâh yoktur." (Bakara sûresi, 2/163, 255; Âl-i İmran sûresi, 3/2, 6, 18; Nisâ sûresi, 4/87; …)

2 "Cennette ebedî kalacaklardır." (Hûd sûresi, 11/108)

bu açık kerametin ve tebşirat-ı azîmenin bütün kardeşlerimize tâmim olunmasını, Risale-i Nur'un derece-i ulviyetini ve hâdimlerinin mükâfatlarının ne zaman ve ne suretle verilmekte olduğunu aynelyakîn bilinmek ve görülmek üzere şu hakikat muvâfık ise İşârât-ı Kur'âniye Risalesi'ne tahşiye olunmasını rica ederim, kıymetli Üstadım.

Risale-i Nur şakirtlerinden
Ahmed Nazif Çelebi (rahmetullâhi aleyh)

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1] ، وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ[2]

اَلسَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكَاتُهُ بِعَدَدِ حُرُوفَاتِ مَا أَرْسَلْتُمْ لَنَا[3]

Aziz kardeşlerim,

Âhirzamana işaret eden hadîsin[4] âhirinde: مَثَلًا كَلِمَةً طَيِّبَةً كَشَجَرَةٍ طَيِّبَةٍ[5] âyetine dair iki dakika içinde ve hadisin işaretini tashih ânında, âni olarak mücmelen hatıra gelen işaret-i gaybiyenin gayet acelelik ile tevafuk-u cifrîsinde, zararsız bir küçük sehiv vuku bulmuş idi. O vakitten beri daha ona dikkat etmemiştim.

Bu defa, cidden ve hakikaten mübârekler heyetinin cem' ve telif ettikleri Lâhika Risalesi'nin o âyete dair fıkranın kitabetinde bir kastî sehiv gördüm. O ihtardârâne kastî sehiv, benim kusurkârâne sehvimi bildirdi. O çok müdakkik ve çok mübârekler heyetine beni çok minnettar ve mesrur eyledi. Şöyle ki: كَلِمَةً طَيِّبَةً makamı, bin iki (1002) diye sehven yazılmıştı. ط sayılmamış; doğrusu bin on birdir (1011). Risaletü'n-Nur'un makamına on üç farkla tevafuk etmekle beraber, izafeden tavsife geçse رِسَالَةٌ نُورِيَّةٌ olur. Bir ي ve هـ ilâve olur ve şedde gider, bir ن noksan olur. Fakat طَيِّبَةً 'deki tenvin, bir derece vakıf olduğundan sayılmazsa, tam tamına bir tek fark ile medde sayılmazsa, farksız olarak tevafuk eder.

---

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

2 "Hiçbir şey yoktur ki, O'nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor bulunmasın." (İsrâ sûresi, 17/44)

3 Bize gönderdiklerinizin harfleri adedince Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi sizin üzerinize olsun.

4 "Ümmetimden bir topluluk Allah'ın emri gelinceye kadar (yani kıyametin kopmasına kadar) hak üzerinde galip olacaktır." Buhârî, *menâkıb* 28, *i'tisam* 10, *tevhîd* 29; Müslim, *imâre* 171; Tirmizî, *fiten* 51.

5 "Güzel söz, (kökü yerin derinliklerinde sabit, dalları ise göğe doğru yükselmiş) bir ağaç gibidir." (İbrahim sûresi, 14/24)

Hem, mana cihetiyle iki âyet[1], iki cereyana işaretleri ve münasebetleri ve tetabukları çok kuvvetli bulunduğundan, nâkıs bir tevafuk ve zayıf bir emâre dahi kâfidir.

Hem böyle makamlarda, böyle büyük yekûnlarda bu gibi küçük farklar zarar vermez. Ben tahmin ederim, bu sehiv, beşinci âyetin işaretindeki sehiv gibi ehemmiyetli bir kısım işârât-ı gaybiyenin anahtarı olacak. Ve bu muazzam âyet, otuz üçüncü âyet olmasına bir işaret idi. İnşaallah, istikbalde bir kardeşimiz o hazineyi açacak…

Bugünlerde, tefsirin ve Onuncu Söz'ün tevafukatına baktım. Kendi kendime dedim ki: Bu ziyade tafsilat israftır. Ehemmiyetli meseleler çoktur, vakit zayi olmasın.

• Birden ihtar edildi ki: O tevafuk altında çok ehemmiyetli bir mesele vardır. Hem madem tevafukta bir inâyet-i hâssa ve iltifat-ı rahmanî, Risale-i Nur'a karşı tezahür etmiş; o iltifata karşı hiss-i şükran ve memnuniyet ve müteşekkirâne sevinç ne kadar ifratkârâne de olsa israf olamaz. Bu ihtar mücmelini iki cihetle izah edeceğim.

Birincisi: Her şeyde –ne kadar cüz'î de olsa– bir kast ve iradenin cilvesi bulunmasıdır; tesadüf, hakikî olarak olmamasıdır. Evet, kesretin en çok dağınık ve en ziyade tesadüfe verilen kelimâttaki hurufatın vaziyetleridir. Hususan kitabette, madem hiç münasebeti olmayan ve ihtiyâr-ı beşerî karışmayan hurufatın vaziyetlerinde bir tenâsüb, bir nizam bulunuyor; elbette bir irade-i gaybiye tahtında vaziyetler veriliyor.

Hiçbir şey daire-i ilim ve kudretinden hariç olmadığı gibi, daire-i irade ve meşietinden dahi hariç değildir ki böyle cüz'î ve dağınık şeylerde dahi bir tenâsüb gözetiliyor ve tanzim ediliyor. Ve o tanzim içinde ve irade-i âmme cilvesinde, bir inâyet-i hâssa suretinde, Risale-i Nur'a bir imtiyaz nev'inde hususî bir teveccüh ve iltifat görülmüş. Ben, bu derin meseleyi görmek için İşârâtü'l-İ'câz tefsirinin tevafukatına dikkat ettim; kat'î bir kanaat ile o sırrı bildim ve hissettim.

İkinci cihet: Nasıl ki çok mübârek ve kudsî, büyük bir zât, gayet fakir ve muhtaç bir adama, ümit edilmediği bir tarzda, iltifatkârâne, bir kapta, bazı

[1] Bkz.: Hûd sûresi, 11/106; Saf sûresi, 61/8.

kâğıtlara sarılı bir hediye ihsan etse, elbette o bîçare adam, o pek büyük zâta karşı hediyenin binler mislinden fazla teşekkür etmek ister. Ve bin o hediye kadar kıymetli bulunan o hediyeyle gösterilen iltifatına karşı ne kadar teşekkürde israf ve ifrat etse de makbuldür. Ve o çok mübârek zâtın o hediyesine sardığı kâğıtları da teberrük deyip şeker gibi yese, hatta o hediye içindeki cevizlerin sert kabuklarını da teberrük diye ekmek gibi yutsa ve o hediyenin kabını mübârek bir kitap gibi öpse ve başına koysa, israf olmadığı gibi; aynen öyle de Risale-i Nur yüzünde irade-i âmme, inâyet-i hâssa, iltifatını tevafuk zarfıyla ihsan edilmiş. Elbette tevafuka dair tafsilat, tasvirat, fiilî teşekküratın bir nev'idir ve sevincin ve minnettarlığın heyecanlı tereşşuhatıdır. Kusura bakılmaz. Evet, böyle bir zâtın iltifatını gösteren maddî kırk para ihsanına karşı kırk bin teşekkür edilse israf değil.

• **İkinci mesele**: Ben hem kendimde, hem bu yakındaki Risale-i Nur talebelerinde şuhûr-u muharremeden sonra bir yorgunluk ve şevkte bir fütur görüyordum. Sebebini vâzıhan bilmiyordum. Şimdi, eskide söylediğim tahminî sebep, hakikat olduğunu gördüm. Şöyle ki:

Nasıl maddî hava fena ise, fena tesir ediyor; mânevî hava da bozulsa, herkesin istidadına göre bir sarsıntı verir. Şuhûr-u selâse ve muharremede âlem-i İslâm'ın mânevî havası, umum ehl-i imanın âhiret kazancına ve ticaretine ciddî teveccühleri ve himmetleri ve tenvirleri o havayı sâfileştiriyor, güzelleştiriyor, müthiş ârızalara ve fırtınalara mukabele ediyor. Herkes o sayede ve sayesinde derecesine göre istifade eder. Fakat o şuhûr-u mübâreke gittikten sonra, adetâ o âhiret ticaretinin meşheri ve pazarı değiştiği gibi, dünya sergisi açılmaya başlıyor. Ekser himmetler, bir derece vaziyeti değişiyor. Havayı tesmim eden buhârât-ı müzahrefe o mânevî havayı bozar. Herkes derecesine göre ondan zedelenir.

Bu havanın zararından kurtulmak çaresi, Risale-i Nur'un gözüyle bakmak ve ne kadar müşkülât ziyadeleşse, kudsî vazife itibarıyla daha ziyade ciddiyet ve şevkle hareket etmektir. Çünkü başkaların füturu ve çekilmesi, ehl-i himmetin şevkini, gayretini ziyadeleştirmeye sebeptir. Zira, gidenlerin vazifelerini de bir derece yapmaya kendini mecbur bilir ve bilmelidirler.

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1] ، وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ[2]

اَلسَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكَاتُهُ بِعَدَدِ تَوَافُقَاتِ الْكَلِمَاتِ

وَحُرُوفَاتِهَا فِي كِتَابِ الْكَائِنَاتِ[3]

Aziz, sıddık, âlicenap kardeşlerim,

Nur ve Gül fabrikalarının vaziyetlerinden, bu acîb zamanda ne tarzda olduğunu haber vermiyorsunuz. Hâlbuki bu dünyada en ziyade alâkadar olduğum onlardır. Her neyse...[4(Hâşiye)] Bu defa hakikatlerin yemişleri nev'inde ve Risale-i Nur talebelerinin medâr-ı teşviki olan letâif-i tevafukiyeden birisini, Feyzi'nin sebebiyle ve arzusuyla size gönderildi. Şöyle ki:

Bir gün tashihat işim yoktu. İşârâtü'l-İ'câz'ın ت tevafuku hakkında yanlışım ve sehvim hatırıma geldi. Bir keffaretü'z-zünub aradım. Birden, lafzullahın başı olan ا, Risale-i Nur'un bir muhtasar fihristesi ve çekirdek-i aslîsi olan İşârâtü'l-İ'câz'da ve resâil-i sâirede kerametkârâne vaziyetler gösterdiğini düşündüm. Acaba lafzullahın ل ve هـ harfleri dahi ne vaziyet gösterecek diye baştan aşağıya kadar bütün İşârâtü'l-İ'câz'ı, sayfalardaki satırbaşları ve nihayetlerini saydım. ل ve هـ 'nın ا gibi kerametkârâne vaziyetini gördüm. Belki inşaallah, tevafukta sehivden gelen kusurlarıma ve yanlışlarıma bu da bir küçük keffaretü'z-zünub olur.

Evvelki mektupta, İşârâtü'l-İ'câz'da, sâir hurufatın mecmuu başka bir tarzda ehemmiyetli bir vaziyet-i harikaları bulunduğuna bir işaret, bir uç, bir emâre gördüğümüzü size yazmıştık. Fakat o geniş sırrı tamamen görmek çok zamana muhtaç olduğundan, çok ehemmiyetli vazifeler şimdilik onunla iştigale müsaade etmedi.

Aziz kardeşlerim,

Bu sıkıntılı zamanda ve tazyikat altında akıl ve kalbi eğlendiren ve keyiflendiren böyle tefekkühat-ı ilmiyeyi israf saymayınız. Hüsn-ü niyet öyle bir

---

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

2 "Hiçbir şey yoktur ki, O'nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor bulunmasın." (İsrâ sûresi, 17/44)

3 Kâinat kitabındaki kelimelerin ve o kelimelerin harflerinin tevafukatı adedince Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi üzerinize olsun.

4 (Hâşiye) Huruf-u Kur'âniye'yi tercüme ile tahrif, tebdil, tağyir etmek; mülhidlerin dehşetli cinayetlerine mukabil cihad eden Said, ifratkârâne ve müsrifâne tevafukta çok tedkikatı lüzumsuz değil, manasız olmaz.

kimyadır ki şişeleri elmasa çevirir, toprağı altın yapar. İnşallah, o hüsn-ü niyetle, bu tefekkühat dahi hakikî bir gıda ambarına bir anahtar olur ve hizmette zaafa düşenlere kût ve kuvvete yol açar.

Lafzullahın âhir harfi seksen beş defa o lafza-yı Celâl'in evvelki harfi oluyor. اَللّٰهُ وَاحِدٌ[1] adedine mânidar bir tek farkla tevafuk lisanıyla اَللّٰهُ وَاحِدٌ der. هـ bir adedi, seksen beş defa hemen hemen umumiyetle tevafuk eder. Yalnız, bazen bir sayfa fâsıla olur. هـ iki adedi, kırk iki defa ekseriyet-i mutlaka ile tevafuk eder. هـ üç adedi, yirmi beş defadır, ekseri tevafuktadır. Hecede ikinci ve Kur'ân'da ve Bismillâh'ta birinci harf olan ب yine seksen beş defa bir oluyor. اَللّٰهُ وَاحِدٌ der. ب iki adedi kırk üç olup, bir farkla هـ 'nin ikisine tevafuk eder. ب üç adedi yirmi yedi olup, هـ 'nin üçüne iki farkla tevafuk eder. ب beş adedi yirmi üç defa هـ 'nin üç adedine iki farkla tevafuk eder. ت altı adedi on beş defa و 'ın dört adedine tevafuk eder. و altı adedi yirmi altı veya yirmi yedi defadır. و 'ın beş adedi yirmi beş defa olup, altı adedine bir veya iki farkla tevafuk eder. ا altı adedi, sekiz defa ve ا beş adedi sekiz defa birbiriyle tam tevafuk eder.

Elhâsıl: Beş هـ ile altı هُوَ ism-i mukaddesi oldukları için kerametkârâne vaziyetler gösteriyorlar. Lafzullahın ortadaki harfi olan ل yetmiş beş defa evvelki harfi olan ا oluyor. Hemen hemen umumiyetle tevafuk ile هُوَ اللّٰهُ adedine üç farkla tevafuk lisanıyla okuyor. ل 'ın iki adedi altmış beş defa olup, ekseriyet-i mutlaka ile tevafuk ederek, farksız veya iki farkla اَللّٰهُ adedine tevafuk lisanıyla اَللّٰهُ der, zikreder. Ve ل 'ın üç adedi ekseri birbirine tevafuk ile otuz üç defa olarak, otuz üç aded-i mübârekine tevafukla ve ل 'ın makam-ı cifrîsine üç farkla tevafuk etmekle beraber yalnız mânidar bir farkla وَاحِدٌ أَحَدٌ adedine tevafuk lisanıyla وَاحِدٌ أَحَدٌ der, hükmeder. ل 'ın dört adedi on sekiz olup, وَاحِدٌ adedi olan on dokuzuna yalnız bir mânidar farkla, tevafuk lisanıyla وَاحِدٌ der, tevhidi ilân eder. Bu dört adedi, iki adet ile beraber, yalnız iki farkla, tevafuk diliyle لَآ إِلٰهَ إِلَّا هُوَ[2] okurlar.

---

1 Allah, birdir (Vâhid-i Ehad'dir).

2 "Allah, o hak Mabuddur ki kendisinden başka hiçbir ilâh yoktur." (Bakara sûresi, 2/163, 255; Âl-i İmran sûresi, 3/2, 6, 18; Nisâ sûresi, 4/87; …)

İşte seksen beş, yetmiş beş, altmış beş olması ve bir adedi seksen beş ve iki adedi onun yarısı olan kırka ve üçü onun nısfı[1(Hâşiye)] yirmiye inmesi ve birbiriyle tevafukları ve lafza-yı Celâl'in ve kelime-i tevhidin lem'alarını ifade etmeleri gibi, muntazam niseb-i adediye ve mânidar münasebet-ı tevafukiye bize kanaat veriyor ki tesadüfî değil, belki alâmet-i kabul bir tevfiktir; bir tanzimdir.

Kardeşiniz
Said Nursî

(Risale-i Nur'a işaret eden Otuz Üçüncü Âyetin istihracına dair Hâfız Ali'nin bir fıkrasıdır.)

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[2] ، وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ[3]

اَلسَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكَاتُهُ[4]

Aziz Üstadım Hazretleri,

Dün akşam namazını kılarken ikinci rekâtta Fâtiha-yı Şerîfe'den sonra

شَهِدَ اللهُ أَنَّهُ لَا إِلٰهَ إِلَّا هُوَ وَالْمَلٰٓئِكَةُ وَأُولُو الْعِلْمِ قَآئِمًا بِالْقِسْطِ ۚ لَا إِلٰهَ إِلَّا هُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ[5]

âyetini okurken, hiç düşünmediğim, akıl ve kalbimde birşey, taharrîye bir sebep yokken, birden bire ruhun penceresine şu azîm âyet-i kerîmenin Risale-i Nur'a ve müellifine bir münasebet-i mâneviye ile işareti gösterildi. Namazdan sonra düşündüm. Hakikaten kuvvetli bir münasebet-i mâneviyesi var. Şöyle ki:

Bu kâinatta, vahdâniyet-i ilâhiyeyi cin ve ins ve ruhaniyata karşı kat'î bir surette gösterip isbat eden; birinci, Kur'ân-ı Azîmüşşân olduğu gibi, bu asırda ikinci, üçüncü derecede kemâl-i adaletle ve sâdık ve musaddak hüccetlerle vahdâniyeti vâzıh ve bâhir bir surette kâinat safahatında ins ve cinnin

---

1 (Hâşiye) Seksen dördüncü sayfanın ikinci hâşiyesinde حَمْزَه ahiri "ة"dir. (Arabî İşârâtü'l-İ'câz'ın ilk tab'ının seksen dördüncü sayfası.)

2 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

3 "Hiçbir şey yoktur ki, O'nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor bulunmasın." (İsrâ sûresi, 17/44)

4 Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi üzerinize olsun.

5 "Allah'tan başka tanrı bulunmadığına şahit bizzat Allah'tır. Bütün melekler, hak ve adaletten ayrılmayan ilim adamları da bu gerçeğe, aziz ve hakîm (mutlak galip, tam hüküm ve hikmet sahibi) Allah'tan başka tanrı olmadığına şahittirler." (Âl-i İmran sûresi, 3/18).

enzarına arzedip isbat eden Risale-i Nur, bütün tabakat-ı beşere hem medrese, hem mektep, hem kışla, hem hakîm, hem hâkim olarak en âmî avâmdan en ehass-ı havassa kadar ders verip tâlim ve terbiye etmesi bizce meşhur olmasıyla, bu âyet-i kerîmenin bir mevzuu, bir mâsadakı da Risale-i Nur olmasına şüphesiz bir kanaat veriliyor.

İkinci kelime-i tevhidden sonra اَلْعَزِيزُ الْحَكِيمُ[1] isimleriyle Cenâb-ı Hak *(celle celâlüh)* zâtını tavsif buyurup, ikinci derecede aynı isimlerin mazharı olan Risaletü'n-Nur şahs-ı mânevîsine işaret etmesi, Kur'ân-ı Azîmüşşân'ın şe'nine yakışır bir keyfiyettir. Çünkü belki bütün dünyaya muhalif olarak fakr-ı hâliyle beraber izzet-i ilâhiye ve izzet-i ilmiyeyi muhafaza için ölümden beter musibetlere karşı göğüs geren, tahammül eden Risale-i Nur tercümanı olduğu gibi, zeminde ve semâvâtta hikmetle tasarrufatın muammasını açan yine Risale-i Nur olduğu sâdık ve musaddaktır. Bu kuvvetli münasebet-i mâneviyeyi teyid eden bir emâresi de şudur ki: أُولُو الْعِلْمِ[2] makam-ı cifrîsi iki yüz on dört olup, Risale-i Nur'un bir ismi olan بَدِيعُ الزَّمَانِ[3] 'ın (şeddeli ز, lâm-ı aslî sayılır) makamı olan iki yüz on dörde tam tamına tevafuku ve müellifinin hakikî ve daimî ismi olan Molla Said'in makamı olan iki yüz on beşe bir tek farkla tevafuku, elbette bu kelime-i kudsiyenin her asra baktığı gibi, bu asra da medar-ı nazar bir ferdi Resailü'n-Nur olduğuna bir emâre olduğu gibi, وَأُولُو الْعِلْمِ قَآئِمًا بِالْقِسْطِ[4] (okunmayan ikinci vav ve hemze sayılmaz) makamı olan altı yüz bir adediyle, Risale-i Nur'un beş yüz doksan dokuz makamına; ve Resailü'n-Nur makamına yalnız iki farkla, iki ismine tevafuku dahi bir emâre olduğu ve شَهِدَ اللهُ أَنَّهُ لَا إِلٰهَ إِلَّا هُوَ وَالْمَلٰئِكَةُ وَأُولُو الْعِلْمِ[5] cümle-i tevhidiye-i kudsiyesinin makam-ı cifrîsi ve ebcedîsi olan bin üç yüz altmış adediyle,[6(Hâşiye)] tam tamına bu acîb isyan, tuğyan, temerrüd asrının ve garip, küfran ve galeyan ve ilhad zamanının bu senesine ve bulunduğumuz bu tarihe tevafuku ve tetabuku elbette kuvvetli bir emâredir ki bu pek büyük ve geniş ve âmm olan tevhid ve şehâdetin medâr-ı nazar ehemmiyetli efradı ve mâsadakları her zamandan ziyade bu

---

1 Azîz (izzet ve ululuk sahibi, her işte üstün ve mutlak galip), Hakîm (her hüküm ve işinde pek çok hikmetler bulunan)

2 Kendilerine ilim verilmiş olanlar…

3 Asrın harikası.

4 Kendilerine ilim verilmiş olanlar tam bir doğruluk, adalet ve hakkaniyet içinde…

5 Allah şahittir ki, başka ilâh yok, ancak O vardır; bütün melekler ve kendilerine ilim verilmiş olanlar da, (aynı gerçeğe şahittirler.)

6 (Hâşiye) Okunmayan iki hemze sayılmaz.

şehâdete muhtaç bu asrın bu vaktinde bulunacaktır. Ve şimdilik o şehâdeti tesirli bir surette isbat eden Resailü'n-Nur o efraddan birisi ve hususî medar-ı nazar olduğuna pek çok emâreler ve işaretler ve beşaretler vardır.

وَالْعِلْمُ عِنْدَ اللهِ[1] ، وَاللهُ أَعْلَمُ بِالصَّوَابِ[2]

سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا ۖ إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ[3]

Hâfız Ali (rahmetullâhi aleyh)

Birden ihtar edilen bir mesele:

Âhirzamanda bir şahsın hatiât ve günahlarının gayet dehşetli bir yekûn teşkil ettiğine dair rivayetler vardır. Eskide, "Acaba âdi bir adam, binler adam kadar günah işleyebilir mi? Ve o âhirzamanda bildiğimiz günahlardan başka hangi günahlardır ki kâinatın heyet-i mecmuasına dokunur, kıyametin kopmasına ve dünyaları başlarına harap olmasına sebebiyet verir?" diye düşünürdüm. Şimdi bu zamanda müteaddit esbabını gördük.

Ezcümle: Müteaddit o vücuhundan radyom ile anlaşıldı ki o birtek adam, birtek kelimeyle bir milyon kebâiri birden işler. Ve milyonlarla insanı dinlettirmekle günahlara sokar.

Evet, küre-i havanın yüz binler kelimeleri birden söyleyen ve bir dili olan radyo unsuru, nev-i beşere öyle bir nimet-i ilâhiyyedir ki küre-i havayı bütün zerrâtıyla şükür ve hamd ü senâyla doldurmak lâzım gelirken, dalâletten tevellüd eden sefahet-i beşeriye o azîm nimeti şükrün aksine istimâl ettiğinden, elbette tokat yiyecek.

Nasıl ki havârık-ı medeniyet namı altındaki ihsanat-ı ilâhiyyeyi bu mimsiz, gaddar medeniyet hüsn-ü istimâl ile şükrünü eda edemeyerek tahribata sarfedip küfran-ı nimet ettiği için öyle bir tokat yedi ki bütün bütün saadet-i hayatiyeyi kaybettirdi. Ve en medenî tasavvur ettiği insanları, en bedevî ve vahşî derekesinden daha aşağıya indirdi. Cehenneme gitmeden evvel, cehennem azabını tattırıyor.

---

1 Gerçek bilgi Allah katındadır.

2 Allah Teâlâ, her şeyin en doğrusunu en mükemmel şekilde bilir.

3 "Sübhansın yâ Rab! Senin bize bildirdiğinden başka ne bilebiliriz ki? Her şeyi hakkıyla bilen, her şeyi hikmetle yapan sensin." (Bakara sûresi, 2/32)

Evet, radyonun küllî nimetiyet ciheti küllî bir şükür iktiza eder; ve o küllî şükür de Hâlık-ı arz ve semâvâtın kelâm-ı ezelîsinin şimdiki bütün muhataplarına birden yetiştirmek için, küllî yüz bin dilli semâvî bir hâfız hükmünde, her vakit kâinatta Kur'ân'ı okumalıdır, tâ o nimetin küllî şükrünü edâ ve o nimeti idame etsin.

Said Nursî

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Sizin, yani Nur fabrikasının sahibi ve mübârek cemaatin imamının Atabey'den gelen mektupları bizi çok mesrur eyledi. Üç-dört ay zarfında, üç-dört köyde ümmîlerden elli adet kalem Risale-i Nur'u yazmaya muvaffak olmaları, elbette Ali'lerin ve Mustafa'ların şüphesiz harika bir keramet-i sadâkatleridir. Kerametkârâne bu vâkıa, bu havalide Risale-i Nur şakirtlerini çok kuvvetle ümitlendirdi, ziyade şevk verdi. Size de ve o ümmî kâtiplere de yüz bin bârekâllah!

Nur fabrikasının, Gül fabrikasının Risale-i Nur'a derece-i hizmetlerini merak edip sormuştum. Ümit ve tahminimin pek fevkinde olarak Hüsrev'in mektubundan bin kalemle Risale-i Nur'a hizmet haberini ve bilhassa sizin de yalnız ümmîlerden birkaç köyde elli kalemin imdada yetişmesi, bâki bir hazinenin müjdesi kadar bizi memnun etti. Allah sizlerden ebedî razı olsun, âmîn.. ve sizi, hizmet-i imaniye ve Kur'âniye'de muvaffak eylesin, âmîn.. Büyük Hâfız Ali'nin Nazif'le tevafuku ve tetabuku, yalnız bir-iki cihetle değil, çok cihetlerle mâbeynlerinde tevafuk var.

Umum kardeşlerimize birer birer selâm ederim.

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Sizlerin ümidimin pek fevkinde gayret ve faaliyetiniz beni, âhir hayatıma kadar mesrur ve müteşekkir edecek bir mahiyettedir. Bu defa mektubunuzda, "Hıfz-ı Kur'ân'a çalışmak ve Risale-i Nur'u yazmak, bu zamanda hangisi takdim edilse daha iyidir?" diye suâlinizin cevabı bedihîdir. *Çünkü bu kâinatta ve her asırda en büyük makam Kur'ân'ındır. Ve her harfinde, ondan tâ binler sevap bulunan Kur'ân'ın hıfzı ve kıraati her hizmete mukaddem ve müreccahtır. Fakat, Risale-i Nur dahi o Kur'ân-ı Azîmüşşân'ın hakâik-i*

imaniyesinin burhanları, hüccetleri olduğundan ve Kur'ân'ın hıfz ve kıraatine vâsıta ve vesile ve hakâikini tefsir ve izah olduğu cihetle, Kur'ân hıfzıyla beraber ona çalışmak da elzemdir.

Nur fabrikası ve Gül fabrikası devâirinde, mübârekler heyetinde, Lütfü'ler numûnelerinde, Hacı Hâfız'lar cemaatinde, Sıddık Süleyman, Hakkı'nın makamlarında bulunan her bir kardeşlerimize, hususan elli ümmîden çıkan Risale-i Nur talebelerine birer birer selâm ve dua ediyoruz ve dualarınızı istiyoruz.

Said Nursî

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1] ، وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ[2]

اَلسَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكَاتُهُ[3]

Sevgili ve kıymetli Üstadım, faziletmeâb Efendim Hazretleri,

Ebedî minnettarı ve hâdimi bulunduğum Risale-i Nur'un feyzinden lâyık olmadığım pek çok eltâf-ı rabbâniyeye mazhariyetimi, gözlerimden sevinç yaşları akıtarak görmekte ve ne suretle şükranlarımla mukabele edeceğimden âciz bulunmaktayım. Dünün menfur-u umumîsi Nazif, bugünün parlak bir vatan-perveri veya hakikatçisi bulunmaktadır. اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ هٰذَا مِنْ فَضْلِ رَبِّي[4]

Senelerden beri müştâkı bulunduğum Nur ve Gül fabrikaları müberekler heyetinin ve o mukaddes fabrikanın makina ve çarklarının nurlu sadalarını kulaklarımla işitmek ve şu âciz ve kâsır ve cahil vaziyetimle o yüksek ve aşere-i mübeşşere-i Kur'âniye'den olan, Ashab-ı Güzîn *(rıdvânullâhi aleyhim ecmaîn)* Efendilerimizin bugün şahsiyet-i mâneviyelerini küçük bir mikyasta temsil eden sıddıklar, mücâhidler, fedakâr kahramanlar cemaatinin iki mühim uzvu bulunan aziz kardeşlerimizden mübârek Sabri ve Büyük Hâfız Ali'nin hakkımda gösterdikleri âlicenâbâne muhabbet ve merbutiyet-i kalbiye ve hâdiselerin aynen tevafuku, bu yüksek ve muktedir Nur deryasının nurlu rüzgârlarından hasıl olan dalgaların hışırtılarından sızan bir keramet-i gaybiye bulunduğundan, bizce pek kıymettar olan bu mühim tevafukatın, günahkâr ve bütün

---

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

2 "Hiçbir şey yoktur ki, O'nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor bulunmasın." (İsrâ sûresi, 17/44)

3 Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi üzerinize olsun.

4 Allah'a hamdolsun; bu Rabbimin ihsanıdır.

geçmiş ömrü isyanla dolu bu âdi şahsımın o öyle yüksek ve mukaddes bir heyetin mübârek iki uzvu tarafından hüsn-ü kabul görülerek iltifatlarına mazhar ve kıymetli mesâi ve hizmet-i kudsiyelerine tevafukla, pek cüz'î ve değersiz hizmetimize iştirak ederek benimsemek ve kabul etmek yüksekliğinde bulunmaları, Risale-i Nur'un kudsî kerametiyle Cenâb-ı Rabb-i İzzet'in nihayetsiz eltâf-ı sübhâniyesinden büyük bir lütf-u rabbânî bulunduğunu şükranla arzeder ve bu kıymetli kardeşlerimizin hizmet-i kudsiyelerinin denizden bir katre mesabesindeki ve çok hatalı ve kıymetsiz ve cüz'î olan hizmetimizin âsâr-ı fiiliyesi olarak bugün bendenizi lâyıkı bulunmadığım hâlde âciz ve cahil ve günahkâr şahsiyetim böyle yüksek ve erişilmesi muhal olan ashab-ı Resûlillâh *(rıdvânullâhi aleyhim ecmaîn)* hazerâtının şahsiyet-i mâneviyesinin küçük bir cilvesinin gölgesini temsil eden mübârekler heyetinin iki âzâsının yüksek iltifatlarına mazhar etmiştir ki bendenizi bu kudsî mazhariyete eriştiren Risale-i Nur delâletiyle Kadîr-i Mutlak ve Hâlık-ı Zülcelâl'e, Risale-i Nur'un hurufatı ve mevcudâtın miktarınca hamd ü senâ eder ve bu güzide ve kıymettar mübârekler heyetinin her bir âzâlarına ve bütün kardeşlerimize ayrı ayrı ihtiramla minnet ve şükranlarımı arzederim.

Talebeniz ve hizmetkârınız
Ahmed Nazif

Şefkat yüzünden esasat-ı İslâmiye'nin haricindeki bid'at ve dalâlet yollarına sapanları çeviren bir hakikattir.

Şefkat-i insaniye, merhamet-i rabbâniyenin bir cilvesi olduğundan, elbette rahmetin derecesinden aşmamak ve Rahmeten li'l-âlemîn Zât'ın (aleyhissalâtü vesselâm) mertebe-i şefkatinden taşmamak gerektir. Eğer aşsa ve taşsa, o şefkat, elbette merhamet ve şefkat değildir; belki dalâlete ve ilhada sirayet eden bir maraz-ı ruhî ve bir sakam-ı kalbîdir.

Mesela, kâfir ve münafıkların cehennemde yanmalarını ve azap ve cihad gibi hâdiseleri kendi şefkatine sığıştırmamak ve tevile sapmak, Kur'ân'ın ve edyân-ı semâviyenin bir kısm-ı azîmini inkâr ve tekzip olduğu gibi, bir zulm-ü azîm ve gayet derecede bir merhametsizliktir.

Çünkü mâsum hayvanları parçalayan canavarlara himâyetkârâne şefkat etmek, o bîçâre hayvanlara şedit bir gadr ve vahşi bir vicdansızlıktır. Ve binler Müslümanların hayat-ı ebediyelerini mahveden ve yüzer ehl-i imanın su-i âkıbetine ve müthiş günahlara sevkeden adamlara şefkatkârâne

taraftar olmak ve merhametkârâne cezadan kurtulmalarına dua etmek, elbette o mazlum ehl-i imana dehşetli bir merhametsizlik ve şenî bir gadirdir.

Risale-i Nur'da kat'iyetle isbat edilmiş ki küfür ve dalâlet, kâinata büyük bir tahkir ve mevcudâta bir zulm-ü azîmdir ve rahmetin ref'ine ve âfâtın nüzûlüne vesiledir. Hatta, deniz dibinde balıklar, cânilerden şekvâ ederler ki "İstirahatimizin selbine sebep oldular." diye rivayet-i sahiha vardır.[1]

O hâlde kâfirin azap çekmesine acıyıp şefkat eden adam, şefkate lâyık hadsiz mâsumlara acımıyor ve şefkat etmeyip ve hadsiz merhametsizlik ediyor demektir. Yalnız bu var ki müstehaklara âfât geldiği zaman mâsumlar da yanarlar; onlara acımamak olmuyor. Fakat, cânilerin cezalarından zarar gören mazlumların hakkında gizli bir merhamet var.

Bir zaman, eski Harb-i Umumî'de, düşmanların ehl-i İslâm'a ve bilhassa çoluk ve çocuklara ettikleri katl ve zulümlerinden pek çok müteellim oluyordum. Fıtratımda şefkat ve rikkat ziyade olduğundan, tahammülüm haricinde azap çekerdim.

Birden kalbime geldi ki o maktul masumlar şehîd olup veli olurlar; fâni hayatları, bâki bir hayata tebdil ediliyor. Ve zâyi olan malları sadaka hükmünde olup bâki bir mal ile mübâdele olur. Hatta o mazlumlar kâfir de olsa, âhirette kendilerine göre o dünyevî âfâttan çektikleri belâlara mukabil rahmet-i ilâhiyenin hazinesinden öyle mükâfatları var ki eğer perde-i gayb açılsa, o mazlumlar haklarında büyük bir tezahür-ü rahmet görüp, "Yâ Rabbi, şükür elhamdülillâh!" diyeceklerini bildim ve kat'î bir surette kanaat getirdim. Ve ifrat-ı şefkatten gelen şiddetli teessür ve elemden kurtuldum.

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Size bu defa iki parçayı gönderiyorum.

Birisi: Evvelce bir kısmını size göndermiştim. Şimdi bir ihtar-ı mânevî ile o parça hem tekmil edildi, hem ehemmiyetli olduğu bildirildi. Eski Said'in siyasetle münasebettar, eski eserlerini görenlere faydası var; fakat bir parça mahremcedir. Lâhikaya girmeli.

---

1 Bkz.: et-Taberî, *Câmiu'l-beyân* 2/55; el-Beğavî, *Meâlimü't-tenzîl* 1/134.

İkinci parça: Mânevî bir ihtara binaen Risale-i Nur'un hizmetine bilmeyerek zarar verebilen bazı yeni eserleri alan bir kardeşimizi bir ikaz, bir ihtardır ki sâir Risale-i Nur talebeleri vazifelerine halel vermemek için bir tenbihtir. Bu da Lâhikaya girsin.

Hulûsi-i Sâlis imzasıyla ehemmiyetli ve beni çok mesrur eden ve Küçük Lütfü'nün bir vârisi olan bir zâtın Risale-i Nur'a kıymettar hizmeti ve tesahubunu beyan eden bir mektubunu aldım. O zât kimdir? Ben çok selâm ve duayla onu tebrik ediyorum.

Gül ve Nur fabrikaları ve mübârekler başta olarak umum kardeşlerime birer birer selâm ediyorum. Bu memleketi tenvir eden ve cennet kokularıyla rayihalandıran o fabrikaları Cenâb-ı Hak muvaffak ve dâim eylesin, âmîn... Biz burada onların parlak nurlarıyla ve şirin güzel kokularıyla âlem-i bekanın rayihasını istişmam ediyoruz.

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1]

Risale-i Nur talebelerinin hasları olan sahip ve vârisleri ve haslarının hasları olan erkân ve esasları olan kardeşlerime bugünlerde vuku bulan bir hâdise münasebetiyle beyan ediyorum ki Risaletü'n-Nur hakâik-i İslâmiye'ye dair ihtiyaçlara kâfi geliyor, başka eserlere ihtiyaç bırakmıyor. Kat'î ve çok tecrübelerle anlaşılmış ki imanı kurtarmak ve kuvvetlendirmek ve tahkikî yapmanın en kısa ve en kolay yolu Risaletü'n-Nur'dadır. Evet, on beş sene yerine on beş haftada Risaletü'n-Nur o yolu kestirir, iman-ı hakikîye îsâl eder.

Bu fakir kardeşiniz yirmi seneden evvel kesret-i mütalâayla bazen bir günde bir cilt kitabı anlayarak mütalâa ederken, yirmi seneye yakındır ki Kur'ân ve Kur'ân'dan gelen Resailü'n-Nur bana kâfi geliyorlardı. Birtek kitaba muhtaç olmadım, başka kitapları yanımda bulundurmadım. Risaletü'n-Nur çok mütenevvi hakâike dair olduğu hâlde, telifi zamanında, yirmi seneden beri ben muhtaç olmadım. Elbette siz, yirmi derece daha ziyade muhtaç olmamak lâzım gelir.

Hem madem ben sizlere kanaat ettim ve ediyorum, başkalara bakmıyorum, meşgul olmuyorum; siz dahi Risaletü'n-Nur'a kanaat etmeniz lâzımdır, belki bu zamanda elzemdir.

---

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

Hem şimdilik bazı ulemânın yeni eserlerinde meslek ve meşrep ayrı ve bid'atlara müsait gittiği için, Risaletü'n-Nur zındıkaya karşı hakâik-i imaniyeyi muhafazaya çalışması gibi, bid'ata karşı da huruf ve hatt-ı Kur'ân'ı muhafaza etmek bir vazifesi iken, has talebelerden birisi bilfiil huruf ve hatt-ı Kur'âniye'yi ders verdiği hâlde, sırrı bilinmez bir hevesle, huruf ve hatt-ı Kur'âniye'ye, ilm-i din perdesinde tesirli bir surette darbe vuran bazı hocaların darbede istimâl ettikleri eserleri almışlar. Haberim olmadan, dağda, şiddetli bir tarzda o has talebelere karşı bir gerginlik hissettim, sonra ikaz ettim. Elhamdülillâh, ayıldılar. İnşallah, tamamen kurtuldular.

Ey kardeşlerim! Mesleğimiz, tecavüz değil tedâfüdür. Hem tahrip değil, tamirdir. Hem hâkim değiliz, mahkûmuz. Bize tecavüz eden hadsizdirler. Mesleklerinde, elbette çok mühim ve bizim de malımız hakikatler var. O hakikatlerin intişarına bize ihtiyaçları yoktur. Binler o şeyleri okur, neşreder adamları var. Biz onların yardımlarına koşmamızla, omuzumuzdaki çok ehemmiyetli vazife zedelenir ve muhafazası lâzım olan ve birer tâifeye mahsus bir kısım esaslar ve âli hakikatler kaybolmasına vesile olur.

Mesela, hâdisât-ı zamaniye bahanesiyle Vehhâbîlik ve Melâmîliğin bir nev'ine zemin ihzar etmek tarzında, bazı ruhsat-ı şer'iyeyi perde yapıp eserler yazılmış. Risaletü'n-Nur, gerçi umuma teşmil suretiyle değil, fakat herhalde hakikat-i İslâmiye'nin içinde cereyan edip gelen esas-ı velâyet ve esas-ı takvâ ve esas-ı azîmet ve esâsât-ı sünnet-i seniyye gibi ince, fakat ehemmiyetli esasları muhafaza etmek bir vazife-i asliyesidir. Sevk-i zaruretle, hâdisâtın fetvalarıyla onlar terk edilmez.

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1]

Telifinden otuz dört sene sonra, Münâzarat namındaki esere baktım. Gördüm ki Eski Said'in o zamandaki inkılâptan ve o muhitten ve tesirat-ı hariciyeden neşet eden bir hâlet-i ruhiye ile yazdığı bu gibi eserlerinde hatîât var. O kusurat ve hatîâtımdan bütün kuvvetimle istiğfar ediyorum ve o hatîâttan nedâmet ediyorum. Cenâb-ı Hakk'ın rahmetinden niyazım odur ki ehl-i imanın me'yusiyetlerini izale niyetiyle ettiği hatîât hüsn-ü niyetine bağışlansın, affedilsin!

---

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

Eski Said'in bu gibi eserlerinde iki esas-ı mühim hükmediyor. O iki esasın hakikatleri vardır. Fakat ehl-i velâyetin keşfiyâtı tevilâta; ve rüya-yı sâdıkanın tevile muhtaç oldukları gibi, o hiss-i kablelvukuun dahi, daha ince tâbirlere lüzumu varken, Eski Said'in o hiss-i kablelvuku ile hissettiği ve o iki hakikatin tevilsiz, tâbirsiz bir surette beyanı, kısmen kusurlu ve kısmen hilâf görünüyor.

Birinci esas: *Ehl-i imanın me'yusiyetine karşı, "İstikbalde bir nur var." diye müjde verdiğidir. Bir hiss-i kablelvuku ile Risale-i Nur'un istikbalde, dehşetli bir zamanda çok ehl-i imanın imanlarını takviye edip kurtarmasını hissedip o adese ile Hürriyet inkılâbındaki siyaset dairelerine bakmış. Tâbirsiz, tevilsiz tatbike çalışmış; siyaset ve kuvvet ve kemiyet noktasında zannetmiş. Doğru hissetmiş, fakat tam doğru diyememiş.*

İkinci esas: *Eski Said, bazı dâhi siyasî insanlar ve harika ediplerin hissettikleri gibi, çok dehşetli bir istibdadı hissedip ona karşı cephe almışlardı. O hiss-i kablelvuku tâbir ve tevile muhtaç iken, bilmeyerek resmî, zayıf ve ismî bir istibdat görüp ona karşı hücum gösteriyorlardı. Hâlbuki onlara dehşet veren, bir zaman sonra gelecek olan istibdatların zayıf bir gölgesini asıl zannederek öyle davranmışlar, öyle beyan etmişler. Maksat doğru, fakat hedef hata.*

İşte Eski Said de eski zamanda böyle acîb bir istibdadı hissetmiş. Bazı âsârında, ona hücum ile beyanatı var. O müthiş istibdâdât-ı acîbeye karşı meşruta-yı meşruayı bir vâsıta-yı necat görüyordu. Ve hürriyet-i şer'iye, Kur'ân'ın ahkâmı dairesindeki meşveretle o müthiş musibeti defeder diye düşünüp öylece çalışmış.

Evet, zaman gösterdi ki hürriyet-perver namını alan bir devletin, o istikbalde gelen istibdadın bir numûnesi olarak, üç yüz müstebit memurlarıyla, üç yüz milyon Hindistan'ı, üç yüz seneden beri, üç yüz adam gibi kolay bağlayıp deprenmeyecek derecede istibdat altına alarak, eşedd-i zulmü âzamî bir derecede, yani birisinin hatasıyla binler adamı tecziye etmek olan kanun-u müstebidâneye, inzibat ve adalet namını vermiş; dünyayı aldatmış, ateşe vermiş.

Münâzarat namındaki eserde, bazı latîfe suretinde bazı kayıtlar, hâşiyecikler bulunur. O eski zaman telifinde zarifü't-tab' talebelerine bir mülâtafe nev'indendir. Çünkü onlar, o dağlarda beraberindeydiler. Onlara ders suretinde beyan ediyormuş. Hem bu Münâzarat risalesinin ruhu ve esası

hükmünde olan hâtimesindeki Medresetü'z-Zehrâ hakikati ise, istikbalde çıkacak olan Risale-i Nur'a bir beşik, bir zemin ihzar etmek idi ki bilmediği, ihtiyarsız olarak ona sevkolunuyordu. Bir hiss-i kablelvuku ile o nuranî hakikati bir maddî surette arıyordu. Sonra o hakikatin maddî ciheti dahi vücuda gelmeye başladı.

Sultan Reşad, 19 bin altın lirayı Van'da temeli atılan o Medresetü'z-Zehrâ'ya verdi, temel atıldı. Fakat sâbık Harb-i Umumî çıktı, geri kaldı.

Beş-altı sene sonra Ankara'ya gittim, yine o hakikate çalıştım. İki yüz meb'ustan 163 meb'usun imzalarıyla, o medresemize 150 bin banknot iblâğ ederek o tahsisat kabul edildi. Fakat binler teessüf, medreseler kapandı, onlar ile uyuşamadım, yine geri kaldı. Fakat Cenâb-ı Erhamü'r-râhimîn, o medresenin mânevî hüviyetini Isparta vilâyetinde tesis etti. Risale-i Nur'u tecessüm ettirdi. *İnşallah, istikbalde Risale-i Nur şakirtleri o âli hakikatin maddî suretini de tesis etmeye muvaffak olacaklar.*

Eski Said'in İttihad-ı Terakki Komitesi'ne şiddet-i muhalefetiyle beraber, onların hükûmetine ve bilhassa orduya karşı tarafgirâne yüksek takdiratı ve iltizamları ise, bir hiss-i kablelvuku ile, yağı içinde bulunan o cemaat-i askeriyede ve o cemiyet-i milliyede bir milyona yakın ve evliya mertebesinde olan şühedayı altı-yedi sene sonra tezahür edeceğini hissetmiş, ihtiyarsız olarak, meşrebine muhalif, onlara dört sene tarafgir bulunmuş. Sâbık Harb-i Umumî çalkamasıyla o mübârek yağı alındı, yağı alınmış bir ayrana döndü. Yeni Said dahi Eski Said'e muhalefet edip mücahedesine döndü.

Âhirzamanda Hazreti İsa *(aleyhisselâm)* nüzûlüne[1] ve Deccal'ı öldürmesine ait ehâdîs-i sahihanın[2] mana-yı hakikîleri anlaşılmadığından, bir kısım zâhir ulemâlar, o rivayet ve hadislerin zahirine bakıp şüpheye düşmüşler; veya sıhhatini inkâr edip, veya hurafevâri bir mana verip, adetâ muhal bir sureti bekler bir tarzda avâm-ı müslimîne zarar verirler. Mülhidler ise, bu gibi zâhirce akıldan çok uzak hadisleri serrişte ederek hakâik-i İslâmiye'ye tezyifkârâne bakıp taarruz ediyorlar. Risale-i Nur, bu gibi ehâdîs-i müteşâbihenin hakiki tevillerini Kur'ân feyziyle göstermiş. Şimdilik numûne olarak birtek misal beyan ederiz. Şöyle ki:

---

1 Bkz.: Buhârî, *büyû* 102, *mezâlim* 31, *enbiyâ* 49; Müslim, *îmân* 242, 243.

2 Bkz.: Müslim, *fiten* 110; Tirmizî, *fiten* 59; Ebû Dâvûd, *melâhim* 14; İbni Mâce, *fiten* 33.

"Hazreti İsa *(aleyhisselâm)* Deccal ile mücadelesi zamanında, Hazreti İsa *(aleyhisselâm)* onu öldüreceği vakitte, on arşın yukarıya atlayıp sonra kılıcı onun dizine yetiştirebilir derecesinde, vücutça o derece Deccal'ın heykeli Hazreti İsa'dan büyüktür."[1] meâlinde rivayet var. Demek Deccal, Hazreti İsa'dan *(aleyhisselâm)* on, belki yirmi misli yüksek kametli olmak lâzım gelir.

Bu rivayetin zâhirî ifadesi sırr-ı teklife ve sırr-ı imtihana münafi olduğu gibi, nev-i beşerde câri olan âdetullaha muvâfık düşmüyor.

Hâlbuki bu rivayeti, bu hadisi, –hâşâ!– muhal ve hurafe zanneden zındıkları iskât.. ve o zâhiri, ayn-ı hakikat itikad eden ve o hadisin bir kısım hakikatlerini gözleri gördükleri hâlde, daha intizar eden zâhirî hocaları dahi ikaz etmek için, o hadisin, bu zamanda da aynı hakikat ve tam muvâfık ve mahz-ı hak müteaddit manalarından bir manası çıkmıştır. Şöyle ki:

İsevîlik dini ve o dinden gelen âdât-ı müstemirresini muhafaza hesabına çalışan bir hükûmet ile, resmî ilânıyla, zulmetli pis menfaati için dinsizliğe ve bolşevizme yardım edip terviç eden diğer bir hükûmet ki yine hasis, pis, menfaati için İslâmlar'da ve Asya'da dinsizliğin intişarına taraftar olan fitnekâr ve cebbâr hükûmetlerle muharebe eden evvelki hükûmetin şahs-ı mânevîsi temessül etse ve dinsizlik cereyanının bütün taraftarları da bir şahs-ı mânevîsi tecessüm eylese, üç cihetle bu müteaddit manaları bulunan hadisin bu zaman aynen bir manasını gösteriyor. Eğer o galip hükûmet netice-i harbi kazansa, bu işârî mana dahi bir mana-yı sarih derecesine çıkar. Eğer tam kazanmasa da yine muvâfık bir mana-yı işârîdir.

Birinci cihet: *Din-i İsevî'nin hakikîsini esas tutan İsevî ruhanîlerin cemaati ve onlara karşı dinsizliği tervice başlayan cemaat tecessüm etseler, bir minare yüksekliğinde bir insanın yanında, bir çocuk kadar da olamaz.*

İkinci cihet: *Resmî ilânıyla, "Allah'a istinad edip dinsizliği kaldıracağım, İslâmiyet'i ve İslâmlar'ı himâye edeceğim." diyen bir hükûmet yüz milyon küsur iken, dört yüz milyona yakın nüfusa hükmeden bir diğer devlete ve dört yüz milyon nüfusa yakın ve onun müttefiki olan Çin'e ve Amerika'ya ve onlar ise zahîr ve müttefik oldukları olan bolşeviklere gâlibâne, öldürücü darbe vuran o hükûmetteki muharip cemaatin şahs-ı mânevîsi ile, mücadele ettiği dinsizlerin ve taraftarların şahs-ı mânevîleri*

---

[1] Bkz.: İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef* 7/496; et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* 11/313; ed-Deylemî, *el-Müsned* 2/237; Nuaym İbni Hammâd, *el-Fiten* 2/543.

tecessüm etse, yine minare boyunda bir insana nispeten küçük bir insanın nispeti gibi olur.

Bir rivayette, "Deccal dünyayı zapteder."[1] *manası, "ekseriyet-i mutlaka ona taraftar olur." demektir. Şimdi de öyle oldu.*

Üçüncü cihet: *Eğer, küre-i arzın dört kıtaları içinde*[2(Hâşiye)] *en küçüğü olan Avrupa'nın ve bu kıtanın da dörtte biri olmayan bir hükûmetin memleketi, ekser Asya, Afrika, Amerika, Avustralya'ya karşı gâlibâne harp ederek, Hazreti İsa'nın vekâletini dâvâ eden bir devletle beraber dine istinat edip çok müstebidâne olan dinsizlik cereyanlarına karşı semâvî paraşütlerle muharebe ve mücadele eden o hükûmet ile, ötekilerin şahs-ı mânevîleri insan suretine girse, cerîdelerin eskiden beri yaptıkları gibi, devletlerin kuvvetlerini ve hükûmetlerin derecelerini göstermek nev'inden o mânevî şahıslar dahi rûy-u zemin ceridesinde, bu asır sayfasında birer insan suretinde tersim ve tasvirleri gibi temessül etseler, aynen ve tam tamına hadis-i şerifin mucizâne ihbar-ı gaybi nev'inden beyan ettiği hâdise-i âhirzamanın müteaddit manalarından bir manası çıkıyor.*

Hatta, şahs-ı İsâ'nın (aleyhisselâm) semâvâttan nüzûlü[3] *işaretiyle bir mana-yı işârîsi olarak Hazreti İsâ'yı (aleyhisselâm) temsil ederek ve namına hareket eden bir tâife dahi, şimdiye kadar işitilmemiş ve görülmemiş bir tarzda tayyarelerle, paraşütlerle semâdan bir belâ-yı semâvî gibi nüzûl ettiriyor, düşmanların arkasına indiriyor. Hazreti İsâ'nın nüzûlünün maddeten bir misalini gösteriyor.*

Evet, hadis-i şerifin ifadesiyle Hazreti İsa'nın semâvî nüzûlü kat'î olmakla beraber; mana-yı işârîsiyle başka hakikatleri ifade ettiği gibi, bu hakikate de mucizâne işaret ediyor.

Küçük Hüsrev olan Feyzi ve Emin'in suâli ve ilhahlarıyla bazı bîçârelerin imanlarını şübehattan muhafaza niyetiyle bu meseleye dair yalnız bir, iki, üç satır yazmak niyet edip başlarken, ihtiyarım haricinde olarak uzun yazdırıldı. Hikmetini de anlamadık, belki bir hikmeti var diye öylece bıraktık, kusura bakmayınız. Bu fıkrada tashihe ve dikkate vakit bulamadık, müşevveş kaldı.

---

1 Bkz.: Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned* 5/434, 435; Abdullah b. Ahmed b. Hanbel, *es-Sünne* 2/452; İbn Ebî Şeybe, *el-Musannef* 7/495.

2 (Hâşiye) Avustralya nazara alınmamış.

3 Bkz.: Buhârî, *büyû* 102, *mezâlim* 31, *enbiyâ* 49; Müslim, *îmân* 242, 243.

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1] ، وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ[2]

اَلسَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكَاتُهُ بِعَدَدِ حُرُوفَاتِ الْقُرْاٰنِ[3]

Aziz kardeşlerim ve sıddık arkadaşlarım,

Var olunuz, bahtiyar olunuz. Sizin pek ciddî sa'y u gayretiniz hem burada, hem başka yerlerde şevk ve gayreti uyandırıyor. Cenâb-ı Hakk'a hadsiz şükür olsun ki gittikçe Risale-i Nur'un fütuhatı ziyadeleşiyor. Ehl-i iman yaralarını hissedip ilâçlarını ondan buluyorlar.

Hâfız Ali'nin mektubunda yazdığı iki âyetin işaretine dikkat ettik. Bizler dahi Nur fabrikasının sahibi gibi çok mesrur ve müferrah olduk. Fakat Risale-i Nur'a bir işaret-i gaybiyle haber veren otuz üç adet âyet, شَهِدَ اللهُ âyetiyle[4] hitam bulduğundan, bu yeni iki âyetin müstakil bir surette işaretlerine kapı açılmadı. Hem, otuz üç âyetten hangisinin tetimmesi olacak şimdilik bilinmedi. Yalnız bu kadar anlaşıldı ki بِأَيْدِي سَفَرَةٍ ۞ كِرَامٍ بَرَرَةٍ[5] fıkrası Risale-i Nur'un nâşir ve kâtiplerine mana-yı işârî ile bakıyor. Hem, يَتْلُوا صُحُفًا مُطَهَّرَةً ۞ فِيهَا كُتُبٌ قَيِّمَةٌ[6] fıkrası dahi, Risale-i Nur'un eczalarına ve suhuflarına ve kitaplarına mana-yı işârî ile bakıyor. Fakat cifir hesabı ile bin üç yüz altmış küsurdan sonra bu parlak vaziyeti gösterecekler diye icmâlen fehmettik.

Gül fabrikasının bizlere, parlak bir gül-ü Muhammedî *(aleyhissalâtü vesselâm)* bahçesini hediye edecekti. Onu bütün ruh u canımızla bekliyoruz.

Bu zamanda, –lillâhilhamd– sünnet-i seniyye dairesinde kemâl-i imanı kazanan Risale-i Nur şakirtleri; evliyaların, mürşidlerin nazar-ı dikkatini celbedecek vaziyeti aldığından, her zamanda bulunan hakikî mürşidler, her hâlde bu zamanda Risale-i Nur şakirtlerine müşteri olurlar. Birisini elde etse, yirmi mürid kadar kıymet verirler.

---

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

2 "Hiçbir şey yoktur ki, O'nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor bulunmasın." (İsrâ sûresi, 17/44)

3 Kur'ân harflerinin adedince, Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi sizin üzerinize olsun.

4 "Allah şahittir ki..." (Âl-i İmran sûresi, 3/18)

5 "(O âyetler)… iyilik timsali çok değerli kâtiplerin elleriyle yazılıdır." (Abese sûresi, 80/15-16)

6 "(Maddî-manevî kirlerden temizlenmiş olanlardan başkasının dokunamayacağı ve her türlü bâtıldan uzak) tertemiz sahifeleri okuyup tebliğde bulunan ve Allah tarafından gönderilmiş bir rasûl (geldikten sonra). O sahifelerde (iman ve hayatla ilgili) her bakımdan mükemmel öğretiler ve hükümler vardır." (Beyyine sûresi, 98/2-3)

Hem, zevkli ve cazibedar velâyet tereşşuhatı karşısında Risale-i Nur'un hizmetindeki meşakkat, mücahede, külfet bulunduğundan, Feyzi'ye hitaben beyan edilen hakikat o tarafa da faydası olur diye leffen size gönderildi.

Umum kardeşlerime birer birer selâm ediyorum.

Feyzi kardeşim,

Sen Isparta vilâyetindeki kahramanlara benzemek istiyorsan, tam onlar gibi olmalısın. Hapishanede –Allah rahmet eylesin– mühim bir şeyh ve mürşid ve cazibedar bir Nakşî evliyasından bir zât, dört ay mütemadiyen Risale-i Nur'un elli-altmış şakirtleri içinde celbkârâne sohbet ettiği hâlde, yalnız birtek şakirdi muvakkaten kendine çekebildi. Mütebâkisi, o cazibedar şeyhe karşı müstağni kaldılar. Risale-i Nur'un yüksek, kıymettar hizmet-i imaniyesi onlara kâfi olarak kanaat veriyordu.

O şakirtlerin gayet keskin kalb ve basireti şöyle bir hakikati anlamış ki: Risale-i Nur'a hizmet ise, imanı kurtarıyor; tarîkat ve şeyhlik ise, velâyet mertebeleri kazandırıyor. Bir adamın imanını kurtarmak ise, on mümini velâyet derecesine çıkarmaktan daha mühim ve daha sevaplıdır. Çünkü iman, saadet-i ebediyeyi kazandırdığı için, bir mümine, küre-i arz kadar bir saltanat-ı bâkiyeyi temin eder. Velâyet ise, müminin cennetini genişlettirir, parlattırır. Bir adamı sultan yapmak, on neferi paşa yapmaktan ne kadar yüksek ise, bir adamın imanını kurtarmak, on adamı velî yapmaktan daha sevaplı bir hizmettir.

İşte bu dakik sırrı, senin Ispartalı kardeşlerin bir kısmının akılları görmese de umumunun keskin kalbleri görmüş ki benim gibi bîçâre günahkâr bir adamın arkadaşlığını evliyalara, belki de eğer bulunsaydı müctehidlere dahi tercih ettiler.

Bu hakikate binaen, bu şehre bir kutup, bir gavs-ı âzam gelse, "Seni on günde velâyet derecesine çıkaracağım." dese, sen Risale-i Nur'u bırakıp onun yanına gitsen, Isparta kahramanlarına arkadaş olamazsın.

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1] ، وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ[2]

اَلسَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكَاتُهُ بِعَدَدِ حَاصِلِ ضَرْبِ حُرُوفِ مَا أَرْسَلْتُمْ لَنَا مِنَ الرَّسَائِلِ فِي عَاشِرَاتِ دَقَائِقِ هٰذِهِ اللَّيْلَةِ الرَّغَائِبِ وَلَيْلَةِ الْمِعْرَاجِ وَلَيْلَةِ الْبَرَاءَةِ وَلَيْلَةِ الْقَدْرِ وَأَعْطَاكُمُ اللهُ بِعَدَدِهَا ثَوَابًا وَحَسَنَاتٍ، اٰمِينَ[3]

Aziz ve sıddık kardeşlerim ve fedakâr ve sâdık arkadaşlarım,

Evvelâ: Sizin, bu mübârek şuhûr-u selâse ve içindeki kıymettar leyâli-i mübârekeleri tebrik ediyoruz. Cenâb-ı Hak, her bir geceyi sizin hakkınızda birer leyle-i Regâib ve leyle-i Kadir kıymetinde size sevap versin, âmîn...

Sâniyen: Sizin bu defa nurlu hediyelerinizin her harfine mukabil Cenâb-ı Erhamürrahimin defter-i a'mâlinize bin hasene yazsın ve Âsım'ın ruhuna bin rahmet versin, âmîn...

Sâlisen: Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan'ın ve Risale-i Nur'un hazinelerinin kerametli ve yaldızlı bir anahtarı olan kalem-i Hüsrevî, elhak, Mu'cizât-ı Ahmediye'nin *(aleyhissalâtü vesselâm)* gizli güzelliğini her göze gayet parlak ve güzel gösteriyor. Cenâb-ı Hak bu kalemi, bu hizmette muvaffak ve dâim eylesin, âmîn...

Mübârek heyetinin büyük bir kahramanı Büyük Ali'nin sisteminde Küçük Ali'nin Mu'cizât-ı Kur'âniye'si, Mu'cizât-ı Ahmediye'nin tam mutabık bir bâki pırlanta tarzında mevki aldı. Erhamü'r-râhimîn, her harfine mukabil, yazana on sevap ihsan eylesin, âmîn...

Mehmed Tahirî; Küçük Lutfî'nin hayrü'l-halefi ve Atabey'in kahramanı, bu havaliye nurlu ve güzel hediyeleri çok kıymettardır. Rahmânür-Rahîm, hazine-i rahmetinden ona ve pederine her hurufuna ve her kelimeye mukabil rahmet etsin, âmîn...

Aydınlı Hasan Ulvi'nin kuvvetli kalemi, inşaallah, merhum Âsım'ın noksan bıraktığı vazife-i nuriyeyi tekmil edecek ve o güzel kalemle Âsım'ın ve Lütfi'nin ruhlarını şâd edecek. Onun küçük hediyesi, ilerideki kıymettar hizmetlerini ihsas ederek büyük bir mevki aldı. Allah ondan razı olsun, âmîn...

---

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

2 "Hiçbir şey yoktur ki, O'nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor bulunmasın." (İsrâ sûresi, 17/44)

3 Bize gönderdiğiniz Risale-i Nur'lardaki harflerin –çok kazandıran Regâib, Miraç, Berât ve Kadir gecelerindeki her bir en küçük zaman diliminde– çarpımı adedince Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi üzerinize olsun, Cenâb-ı Hak size bir o kadar da sevap ve hasene ihsan etsin, âmîn...

Risale-i Nur'un erkân-ı mühimmesinden ve resâil içinde suâlleriyle ehemmiyetli bir mevki tutan ve onunla beraber mânen yaşayan kardeşimiz Refet Bey'in mektubuyla ve Gül fabrikasının gül-ü Muhammedî *(aleyhissalâtü vesselâm)* bahçesini yetiştiren Hüsrev'in mektubuna ayrı birer mektupla cevap yazmak isterdim. Fakat şimdilik vakit müsaade etmedi.

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Sizin mektuplarınızdan o kadar mesrur oldum ki tarif edemem. Hususan Hüsrev'in çok kıymettar iki mektubunda, Hacı Hâfız'ın köyünde Risale-i Nur'un pek fevkalâde bir surette tevessüü, o iki mektubu nüsha gibi ve bir hüccet-i kâtıa gibi saklayıp, bu havalideki talebelere bir tâziyâne-i teşvik olarak gösteriliyor.

Risale-i Nur, Kur'ân'ın bir mucize-i mânevîsi olduğu gibi, Hüsrev'in kalemi de Risale-i Nur'un pek kuvvetli bir kerameti olduğunu buraca her gün tasdik ediyoruz. Hüsrev'in mektubuna karşı uzun mektup yazmak istiyorduk, arzumuza muvaffak olamadık.

Mübârekler kahramanlarından Küçük Ali'nin mektubu da bana büyük bir ümit verdi. Merhum Abdurrahman'ın elhak tam bir halefi olan kıymettar ve mübârek büyük kardeşi olan Mustafa Hulûsi'nin, Hâfız Ahmed isminde mübârek bir mahdumu, peder ve amcaları sisteminde Risale-i Nur'a hizmet etmesi, yeniden Abdurrahman dünyaya gelmiş kadar beni müferrah etti.

Aras Atabey'de, eskide, Lütfi, Zekâi gibi iki kıymettar şakirtlerin yerlerini boş bırakmayan, Aras kahramanları olan Tahir ve Abdullah Çavuş'un Risale-i Nur'a hizmetleri, Aras hakkında endişelerimi tamamen izale etti.

İsmail oğlu Hüseyin'in hastalığı beni müteessir etti. İnşallah, tam bir Lütfi olacak, çok da hizmet edecek.

Sizlerin buraya gelen mektuplarınız, kısmen tensikle Lâhikaya dercediliyor. Size bu defa mahrem sırr-ı [1]﴿إِنَّا أَعْطَيْنَا﴾'da, istihrac-ı gaybîdeki mücmel hakikate dair birden kalbe ihtar edilen bir fıkrayla Tesettür Risalesi'ne hâşiye gönderiyoruz. Bu şuhûr-u selâse, seksen küsur sene bir ömrü kazandırıyor. Elbette sizler gibi mücâhidler onu kazanmaya çalışacaksınız. Cenâb-ı Hak her

[1] "Hiç şüphesiz (sana bol ve kesilmez hayır) verdik." (Kevser sûresi, 108/1)

bir gecesini sizin hakkınızda leyle-i Miraç ve leyle-i Berat ve leyle-i Kadir kadar kıymettar eylesin, âmîn...

Ehemmiyetli, fakat bir derece mahremdir.

Aziz kardeşlerim,

Mahrem sırr-ı [1]﴿إِنَّا أَعْطَيْنَاكَ﴾'da, cifirle istihracım aynen Münâzarat Risalesi'nde, "Bir nur çıkacak ve göreceğiz?" diye gaybî müjdeler gibi, ilhamî ve hak bir hakikati fikrimle olan tatbikatımda bir kusur vardı. O kusur beni düşündürüyordu. Münâzarat ve Sünûhât gibi risalelerdeki müjde-i nuriyeyle Risale-i Nur'u tam halletti. Geniş daire-i siyasiye yerine, yüksek bir daire-i nuriye ile o kusuru izale ettiği gibi, إِنَّا أَعْطَيْنَا sırr-ı mahreminde, on iki, on üç sene sonra "İslâmiyet'e darbe vuranların başlarında öyle müthiş bir patlayış olacak ki kıyamete kadar unutulmayacak." meâlindeki istihrac-ı cifrî çok geniş bir dairede olduğu hâlde, nur müjdesi sırrının aksine olarak, dar bir dairede ve hususî bir hükûmette tatbik etmek suretiyle, fikrim o geniş daireyi ihata edemeyerek o hakikatin suretini değiştirmiş. Hâlbuki o istihracın gösterdiği aynı tarihte, o rejimin müessisi ve başı dünyadan göçtü, darbesini yedi. Ve aynı senede, perde altında bilinmeyen ve küre-i arzın ekserini ve nev-i beşerin kısm-ı âzamını istibdadı altına alan bir müthiş cereyanın düğümü ve düğmesi ve mânen binler başından bir başı ve en müthişi olan o göçüp giden adam tokat yediği aynı zamanda, daha sene tamam olmadan, o müthiş cereyanın bütün başları ve taraftarları öyle semâvî müthiş tokatlara ve şiddetli fırtınalı musibetlere tutulmaya başladılar; kıyamete kadar azabını çekecekler ve çekiyorlar. Ve edyân-ı semâviyeye ve İslâmiyet'e ettikleri cinayetlerin cezasını çok geniş bir dairede gördüler ve görüyorlar. Mimsiz medeniyetin pisliğiyle dünyayı mülevves ettikleri için, aynı istihracın gösterdiği tarihte, o mimsiz medeniyetin başına da öyle bir semâvî tokat indi ki en karanlık vahşetten daha aşağı indirdi.

Elhâsıl: Sırr-ı ﴿إِنَّا أَعْطَيْنَاكَ﴾'da çok geniş bir daire, dar bir dairede tatbik edilmiş. Nur müjdesi ise, dar ve mânevî, fakat yüksek bir daireyi geniş ve maddî bir daire suretinde tasvir edilmişti. Cenâb-ı Hakk'a yüz bin

[1] "Hiç şüphesiz (sana bol ve kesilmez hayır) verdik." (Kevser sûresi, 108/1)

şükür ediyorum ki bu iki kusurumu kuvvetli bir ihtar-ı mânevî ile ıslah etti; يُبَدِّلُ اللهُ سَيِّاٰتِهِمْ حَسَنَاتٍ[1] sırrına mazhar eyledi.

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ بِعَدَدِ ذَرَّاتِ الْكَائِنَاتِ[2]

Aziz kardeşlerim,

Sakın bu fıkranın vâsıtasıyla o sırr-ı mahremi fâş etmeyin ve o risaleyi de araştırmayın. Yalnız bu fıkrayı zararsız görseniz haslara gösterebilirsiniz.

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Bu defaki mektuplarınız gelmeden evvel, bir ihtar ile kendi cevabını kerametkârâne yazdırmış. Demek, mektup sahiplerinin fevkalâde sadâkatleri keramet derecesine çıkmış.

Kardeşlerim! Mektuplarınızda çok yüksek düşünce ve takdirat binden bir hisse de benim olsa, hadsiz şükrederim. Belki Risale-i Nur'un mânevî şahsiyeti ve çok kesretli talebeleri içinde, bilmediğimiz gayet yüksek bir makam sahibi bir zâtın tesiratı ve kumandası hissediliyor, benim gibi bin derece uzak bir bîçâre tasavvur ediliyor. Hakkım olmadan bana verilen ziyade ehemmiyetiniz, inşaallah, size zararı olmaz; fakat Risale-i Nur'un hüsn-ü cereyanına zarar ihtimali var. Siz bir hakikati hissediyorsunuz. Ve fevkalâde sadâkat ve ihlâsınız, inşaallah, hak görür, fakat surette bazen aldanılır. Biz hizmetle mükellefiz. Neticeleri ve muvaffakiyet, Cenâb-ı Hakk'a aittir.

(Ehemmiyetlidir.)

Risale-i Nur talebelerinden bir kısım kardeşlerimin, benim haddimin çok fevkinde hüsn-ü zanlarını ve ifratlarını tâdil etmek için ihtar edilen bir muhaveredir.

Bundan kırk-elli sene evvel, büyük kardeşim Molla Abdullah *(rahmetullâhi aleyh)* ile bir muhaveremi hikâye ediyorum:

---

1 "Allah onların kötülüklerini iyiliklere, günahlarını sevaplara çevirir." (Furkan sûresi, 25/70).

2 Kâinatın zerreleri adedince, Allah'a hamd olsun.

O merhum kardeşim, evliya-yı azîmeden olan Hazreti Ziyaeddin'nin *(kuddise sirruh)* has müridi idi. Ehl-i tarîkatça, mürşidinin hakkında müfritane muhabbet ve hüsn-ü zan etse de makbul gördükleri için, o merhum kardeşim dedi ki: "Hazreti Ziyaeddin bütün ulûmu biliyor. Kâinatta, kutb-u âzam gibi her şeye ıttılâı var." Beni onunla raptetmek için çok harika makamlarını beyan etti.

Ben de o kardeşime dedim ki: "Sen mübalâğa ediyorsun. Ben onu görsem, çok meselelerde ilzam edebilirim. Hem sen benim kadar onu hakikî sevmiyorsun. Çünkü kâinattaki ulûmları bilir bir kutb-u âzam suretinde tahayyül ettiğin bir Ziyaeddin'i seversin. Yani o unvanla bağlısın, muhabbet edersin. Eğer perde-i gayb açılsa, hakikati görünse, senin muhabbetin ya zâil olur veyahut dörtten birisine iner. Fakat ben, o zât-ı mübâreki senin gibi pek ciddî severim, takdir ederim. Çünkü sünnet-i seniyye dairesinde, hakikat mesleğinde, ehl-i imana hâlis ve tesirli ve ehemmiyetli bir rehberdir. Şahsî makamı ne olursa olsun, bu hizmeti için ruhumu ona feda ederim. Perde açılsa ve hakikî makamı görünse, değil geri çekilmek, vazgeçmek, muhabbette noksan olmak, bilâkis daha ziyade hürmet ve takdirle bağlanacağım. Demek ben hakikî bir Ziyaeddin'i, sen de hayalî bir Ziyaeddin'i seversin."[1](Hâşiye)

Benim o kardeşim insaflı ve müdakkik bir âlim olduğu için, benim noktayı nazarımı kabul edip takdir etti.

Ey Risale-i Nur'un kıymettar talebeleri ve benden daha bahtiyar ve fedakâr kardeşlerim!

Şahsiyetim itibarıyla sizin ziyade hüsn-ü zannınız belki size zarar vermez; fakat sizin gibi hakikatbîn zâtlar vazifeye, hizmete bakıp, o noktada bakmalısınız. Perde açılsa, benim baştan aşağıya kadar kusuratla âlûde mahiyetim görünse, bana acıyacaksınız. Sizi kardeşliğimden kaçırmamak, pişman etmemek için şahsiyetime karşı haddimin pek fevkinde tasavvur ettiğiniz makamlara irtibatınızı bağlamayınız.

Ben size nispeten kardeşim; mürşidlik haddim değil. Üstad da değilim, belki ders arkadaşıyım. Ben sizin, kusuratıma karşı şefkatkârâne dua ve himmetlerinize muhtacım. Benden himmet beklemeniz değil, bana himmet etmenize istihkakım var. Cenâb-ı Hakk'ın ihsan ve keremiyle sizlerle gayet kudsî ve gayet ehemmiyetli ve gayet kıymettar ve her ehl-i imana menfaatli

---

1 (Hâşiye) Çünkü sen, muhabbetini ona pek pahalı satıyorsun. Verdiğin fiyatın yüz defa ziyade bir mukabil düşünüyorsun. Hâlbuki onun hakikî makamının fiyatına en büyük muhabbet de ucuzdur.

bir hizmette taksimü'l-mesâi kaidesiyle iştirak etmişiz. Tesânüdümüzden hâsıl olan bir şahs-ı mânevînin fevkalâde ehemmiyet ve kıymeti ve üstadlığı ve irşadı bize kâfidir.

Hem madem bu zamanda her şeyin fevkinde hizmet-i imaniye en ehemmiyetli bir vazifedir. Hem kemiyet ise, keyfiyete nispeten ehemmiyeti azdır. Hem muvakkat ve mütehavvil siyaset âlemleri ebedî, daimî, sabit hidemât-ı imaniyeye nispeten ehemmiyetsizdir, mikyas olamaz, medar da olamaz. Risale-i Nur'un talimatı dairesinde ve bizlere bahşettiği hizmet noktasında feyizli makamlara kanaat etmeliyiz. Haddinden fazla fevkalâde hüsn-ü zan ve müfritane âlî makam vermek yerine, fevkalâde sadâkat ve sebat ve müfritane irtibat ve ihlâs lâzımdır. Onda terakki etmeliyiz.

اَلْبَاقِي هُوَ الْبَاقِي[1]

Kardeşiniz
Said Nursî

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Risale-i Nur'un kahramanı olan Hüsrev'in bu defaki iki hediye-i kudsiyesi ve kerametkârâne o iki semâvî hediyenin mânevî i'câzını gözlere de gösterir bir tarzda bu şuhûr-u selâsede bizlere ve bu muhite hediye etmesi, Risale-i Nur nokta-yı nazarında mucizâne bir hizmettir. İnşallah, o Gül fabrikasının kalemi, buraları da bir gülistana çevirecek. Cenâb-ı Hak, o kalem sahibine, yazdığı her harf-i Kur'ân'a mukabil, leyle-i Kadir'deki gibi otuz bin sevap ve rahmet ve hasene versin, âmîn, âmîn, âmîn…

Aziz kardeşlerim! Sadâkatinizden tereşşuh eden ve haddimin pek çok fevkinde hüsn-ü zannınıza karşı bundan evvel verdiğim cevabın bir tetimmesi olarak, bu gelecek fıkrayı iki gün evvel yazmıştık. Sizin fevkalâde sadâkat ve ulüvv-ü himmetinizden tereşşuh eden bir hafta evvelki mektubunuza karşı hüsn-ü zannınızı bir derece cerheden benim cevabımın hikmeti şudur ki:

Bu zamanda öyle fevkalâde hâkim cereyanlar var ki her şeyi kendi hesabına aldığı için, faraza hakikî beklenilen ve bir asır sonra gelecek o zât dahi bu zamanda gelse, harekâtını o cereyanlara kaptırmamak için siyaset âlemindeki vaziyetten ferâgat edecek ve hedefini değiştirecek diye tahmin ediyorum.

---

1 Kendinden başka her şeyin fâni olduğu gerçek Bâkî, Allah'tır.

Hem üç mesele var: biri hayat, biri şeriat, biri imandır. Hakikat noktasında en mühimmi ve en âzamı, iman meselesidir.

Fakat, şimdiki umumun nazarında ve hâl-i âlem ilcaatında en mühim mesele hayat ve şeriat göründüğünden, o zât şimdi olsa da üç meseleyi birden umum rûy-u zeminde vaziyetlerini değiştirmek, nev-i beşerdeki câri olan âdetullaha muvâfık gelmediğinden, her hâlde en âzam meseleyi esas yapıp, öteki meseleleri esas yapmayacak; tâ ki iman hizmeti safvetini umumun nazarında bozmasın ve avâmın çabuk iğfal olunabilen akıllarında, o hizmet başka maksatlara âlet olmadığı tahakkuk etsin.

Hem, yirmi seneden beri tahripkârâne eşedd-i zulüm altında o derece ahlâk bozulmuş ve metanet ve sadâkat kaybolmuş ki ondan, belki de yirmiden birisine itimat edilmez. Bu acîb hâlâta karşı çok fevkalâde sebat ve metanet ve sadâkat ve hamiyet-i İslâmiye lâzımdır; yoksa akîm kalır, zarar verir.

Demek en hâlis ve en selâmetli ve en mühim ve en muvaffakiyetli hizmet Risale-i Nur şakirtlerinin daireleri içindeki kudsî hizmettir. Her neyse... Bu mesele şimdilik bu kadar yeter.

Umum kardeşlerimize birer birer selâm ve bu eyyam-ı mübârekede dua ederiz ve makbul dualarını, gelecek eyyam ve leyâli-i mübârekede istiyoruz.

Elhak, Tâhirî'nin de Lemeât hediyesini pek çok kıymettar gördük. İnşallah, bu havalide ona çok sevap kazandıracak. Tam bir Lütfi'dir; Allah muvaffak eylesin.

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Evvelâ: Sizin leyle-i Berâtınızı ve gelecek Ramazanınızı tebrik eder ve bu gelecek leyle-i Kadri hakkınızda ve hakkımızda bin aydan daha hayırlı olmasını ve defter-i a'mâlimize böyle geçmesini Cenâb-ı Hak'tan niyaz ediyoruz. Ve böylece, bayrama kadar

اَللّٰهُمَّ اجْعَلْ لَيْلَةَ قَدْرِنَا فِي هٰذَا الرَّمَضَانِ خَيْرًا مِنْ أَلْفِ شَهْرٍ لَنَا وَلِطَلَبَةِ الرَّسَائِلِ النُّورِ الصَّادِقِينَ[1]

duasını etmeye niyet ettik.

---

[1] Allah'ım! Bu Ramazan'da Leyle-i Kadrimizi bize ve sâdık Risale-i Nur talebelerine bin aydan daha hayırlı kıl.

Hem sizin iki mucizeli Kur'ân'ı bizlere bu mübârek aylarda göndermeniz, inşaallah, o derece medar-ı bereket ve sevap ve hasenât ve fütuhat olacak ki hakkımızda bu Ramazan'ın her bir günü bir leyle-i Kadir hükmüne geçeceğini rahmet-i ilâhiyeden ümit ederiz.

Şimdiden biz tedbir ettik ki iki Kur'ân'ı, Risale-i Nur'un buradaki has talebeleri, Ramazan-ı Şerif'te, her biri, her günde bir cüzün sizinle beraber okumakla, Ramazan'ın her gününde bir hatme-i Kur'âniye olarak, mânevî ve çok geniş bir mecliste, Isparta ve Kastamonu'yu ihata eden bir dairede halka tutan Risale-i Nur talebelerinin ve o dairenin merkezinde sizler bulunmak cihetiyle Risale-i Nur şakirtlerinin etrafınızda olarak, Nakşî'de, "hatme-i hâcegân" tarzında, fakat çok büyük bir mikyasta Risale-i Nur'un bütün şakirtleri mânen hazır ve o dairede bulunuyor niyetiyle tasavvurla okunmak, o kudsî hatmeyi yapmak Cenâb-ı Hakk'ın rahmetinden tevfik niyaz ederiz.

Sâniyen: Hacı Hâfız'ın Sav köyünün kahraman talebelerinin fevkalâde hizmetleri, oralarda sebeb-i teşvik ve medar-ı gayret ve numûne-i imtisal olduğu gibi, bu havalide dahi onların o harikulâde sa'y u gayretleri, fevkalâde hüsn-ü misal ve numûne-i gayret olarak ehemmiyetli bir intibah ve iştiyaka sebebiyet vermiş. Kahraman Hüsrev'in onlara dair mektupları, mübârek nüshalar gibi, tembellik, lâkaytlık hastalıklarına müptelâ olanlara şifa olur, ellerde gezer.

Râbian: İslâmköyü, Kuleönü ortasında olan ve Sıddık Sabri ve Lütfi gibi talebeleri yetiştiren Atabey, Aras karyesi, çok defa hatırıma geliyordu, "Acaba bu köy neden geri kaldı, söndü?" diye düşünüp müteessir oluyordum. Fakat Cenâb-ı Hakk'a hadsiz şükür olsun ki Tâhir ve Abdullah Çavuş o endişemi tamamıyla izale ettiler, büyük bir tesellî bana verdiler. Hatta Tahir'in bu defa bize hediye ettiği Lem'alar ve Yedinci Şuâ'yı bir cilt içinde cilt ettikten sonra mütalâa ettim. O Tâhirî'de, bir Hüsrev, bir Lütfi, bir Âsım gördüm. Cenâb-ı Hak ondan ve sizlerden ebediyen razı olsun. Onun o nüshası, burada çok iş görecek inşaallah.

Kur'ân-ı Azîmüşşân ve Mu'cizü'l-Beyan'ın, Hizbü'l-Ekberi'l-Âzam namında, Resâilü'n-Nuriye'nin menbaları ve esasları olan beş yüzden fazla âyâtları yazdık, bu Ramazan'da size göndermeye muvaffak olamadık. İnşallah, bir vakit size gönderilecek.

Umum kardeşlerimize birer birer selâm ve dua ederiz. Ve bu mübârek eyyamda ve leyâlide dualarını isteriz.

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1] ، وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ[2]

اَلسَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكَاتُهُ[3]

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Gavs-ı Âzam'ın فَإِنَّكَ مَحْرُوسٌ بِعَيْنِ الْعِنَايَةِ[4] teminkârâne fıkrası, şimdiye kadar Risale-i Nur'un şakirtleri hakkında tamamen mutabık çıktı. İnşallah, Hüsrev, Rüştü, Refet gibi kardeşlerimizin, bilhassa Hüsrev gibi çok metin bir rüknün müfarakati sureten elîm ve zararlı göründüğü hâlde, gayet hayırlı bir suret almasını rahmet-i ilâhiyeden ümitvârız.

Hatta hapsimiz musibeti, gerçi zâhirî bir azap idi, fakat hakikat noktasında hizmetimiz hakkında büyük bir inâyet ve rahmete çevrildi. Lillâhilhamd, sizlerin gayretinizle o havalide çok Hüsrev'ler var; meydana çıkmaya başlamışlar. Belki çok zamandan beri mütemadiyen çalışmaktan Hüsrev'e bir istirahat verildi. Ve kıymettar kalemi yerinde mübârek lisanı ve hâlisâne ahvâli yine kudsî hizmetini idame etmesini inâyet-i ilâhiyeden ümitvârız. Nasıl ki Feyzi ve Selâhaddin'in askerliği de öyle mübârek oldu.

Hüsrev ve Hulûsi ve Rüştü ve Refet gibi Risale-i Nur'un çok şakirtleri, meslek-i askeriye ve bu İkinci Harb-i Umumiye'ye münasebettar bir surette girmelerini ve ikinci bir harb-i umumî olacağını ve iştirakimizi, yani talebelerin iştirakini altı-yedi sene evvel haber vermiş. Çünkü Yirmi Sekizinci Lem'a olan İkinci keramet-i Aleviye'nin İkinci Emâre'de, فَيَا حَامِلَ الْاِسْمِ[5] bahsinde فَقَاتِلْ وَلَا تَخْشَ[6] beraber olsa, bin dokuz yüz kırk küsur oluyor. –Allahu a'lem– o tarihte bir harb-i umumîye iştirakimizi, yani eski müttefikle değil, belki taraftarane onun hasmıyla iştirake işaret ediyor diye haber vermiş. İşte, şimdi aynı tarihtir ki Risale-i Nur'un erkân-ı mühimmesi iştirak ediyor.

---

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

2 "Hiçbir şey yoktur ki, O'nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor bulunmasın." (İsrâ sûresi, 17/44)

3 Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi üzerinize olsun.

4 Muhakkak ki sen, inâyet gözüyle gözetilip korunmaktasın. Bkz.: el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî)* s.562.

5 "Ey (kadri yüce) ismi taşıyan!" (Bkz.: el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî)* s.527)

6 "Savaş, korkma..!" (Bkz.: el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî)* s.527)

Kardeşlerimize birer birer selâm ederiz. Hilmi, Feyzi, Nazif, Emin sizlere selâm ve arz-ı hürmet ederler.

اَلْبَاقِي هُوَ الْبَاقِي[1]
Said Nursî

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[2] ، وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ[3]
اَلسَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكَاتُهُ بِعَدَدِ حَاصِلِ ضَرْبِ عَاشِرَاتِ دَقَائِقِ لَيْلَةِ الْقَدْرِ فِي حُرُوفِ الْقُرْاٰنِ[4]

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Evvelâ: Bütün ruh u canımla mübârek Ramazanınızı tebrik ederim… Ve o mübârek şehirde ettiğiniz duaların, Cenâb-ı Hak yanında makbul olmasını Erhamü'r-râhimîn'den niyaz ederim.

Sâniyen: Bu seneki Ramazan-ı Şerif hem âlem-i İslâm için, hem Risale-i Nur şakirtleri için gayet ehemmiyetli, pek çok kıymetlidir.

Risale-i Nur şakirtlerinin iştirâk-i a'mâl-i uhreviye düstur-u esasiyeleri sırrınca, her birisinin kazandığı miktar, her bir kardeşlerine aynı miktar defter-i a'mâline geçmesi, o düsturun ve rahmet-i ilâhiyenin muktezası olmak haysiyetiyle, Risale-i Nur dairesine sıdk ve ihlâsla girenlerin kazançları pek azîm ve küllîdir. Her biri, binler hisse alır. İnşaallah, emval-i dünyeviyenin iştirâki gibi inkısam ve tecezzî etmeden, her birisine, aynı amel defterine geçmesi, bir adamın getirdiği bir lâmba, binler aynaların her birisine aynı lâmba inkısam etmeden girmesi gibidir.

Demek, Risale-i Nur'un sâdık şakirtlerinden birisi leyle-i Kadrin hakikatini ve Ramazan'ın yüksek mertebesini kazansa, umum hakikî sâdık şakirtler sahip ve hissedar olmak, vüs'at-i rahmet-i ilâhiyeden çok kuvvetli ümitvârız.

---

1 Kendinden başka her şeyin fâni olduğu gerçek Bâkî, Allah'tır.

2 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

3 "Hiçbir şey yoktur ki, O'nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor bulunmasın." (İsrâ sûresi, 17/44)

4 Kadir gecesindeki dakikaların âşirelerinin, Kur'ân harfleriyle çarpımı adedince Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi üzerinize olsun.

Aziz, sıddık, mübârek, kahraman kardeşlerim,

Evvelâ: Bu mübârek Ramazan'da, iştirâk-i a'mâl düstur-u esasî ile, her bir has kardeşimizin kırk bin dili bulunan bir melâike[1] hükmünde, kırk bin dillerle, yani kardeşlerin adedince mânevî dilleriyle ettikleri ve edecekleri dualar, rahmet-i ilâhiye nezdinde makbul olmasını, o lisanlar adedince, Cenâb-ı Erhamü'r-râhimîn'den niyaz ediyoruz. Bu mahiyetteki Ramazanınızı tebrik ediyoruz.

Sâniyen: Bu defaki müteaddit tesirli ve sürûrlu ve müjdeli mektuplarınıza karşı, bir kitap kadar cevap vermek lâyık iken, vaktin müsaadesizliğiyle en kısa cevabımdan gücenmeyiniz. En başta, kahramanlar yatağı olan Sav köyünün ehemmiyetli bir talebesi olan Ahmed'in mektubunda öyle bir mesele gördüm ki beni sürûr yaşlarıyla ağlattırdı. Cenâb-ı Hakk'a yüz binler şükür olsun. Risale-i Nur'un tamam kıymetini, o köyün mübârek vâlideleri, hanımları tamam anlamışlar. O mübârek hanımların, kıymettar ve hâlis âhiret hemşirelerimin, Risale-i Nur'un intişarına gösterdikleri fedakârlık, beni ve bizi kemâl-i sürûrdan ağlattırdı.

Zaten Risale-i Nur'un mesleğindeki en mühim bir esası şefkat olduğundan ve şefkat madenleri de hanımlar olduğundan, çoktan beri beklerdim ki kadınlar âleminde Risale-i Nur'un mahiyeti anlaşılsın.

Lillâhilhamd, bu havalide de bu yakında erkeklerden ziyade bir iştiyak ve faaliyetle buradaki hanımlar tam çalışıyorlar, Savlı mübâreklerin hemşireleri olduklarını gösteriyorlar. Bu iki tezahür bu zamanda bir fâl-i hayırdır ki o şefkat madenlerinde Risale-i Nur parlayacak, fütuhat yapacak.

Hem Sav köyünün bahadır çobanları torbalarında Risale-i Nur'u yazmak için taşımaları, aynı oradaki hanımların fedakârlıkları gibi, bu havalide gayet tesirli bir medar-ı teşvik olacak. O hanımların ve o çobanların hususî isimlerini bilmek arzu ediyoruz; tâ hususî isimleriyle has talebeler içine girsinler.

Kâtip Osman'ın hakikatli rüyası, elhak, büyük bir hakikate işaret veriyor; çok mübârek ve müjdelidir. Rüşdü'nün rüyasında, Peygamberimiz'in *(aleyhissalâtü vesselâm)* emriyle Hazreti Sıddık *(radiyallâhu anh)* minberde Yirmi Dokuzuncu Söz'ü hutbesinde göstermesi gibi, o gökten inen hûrîye de lâhikayı hutbe olarak okuması, Risale-i Nur'un makbuliyetine güzel bir işarettir.

---

1 Bkz.: et-Taberî, *Câmiu'l-beyân* 15/156; Ebu'ş-Şeyh, *el-Azame* 2/547, 740, 742, 747, 3/868; İbni Kesîr, *Tefsîru'l-Kur'ân* 3/62.

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Latîf ve mânidar ve beşaretli iki hâdiseyi beyan ediyorum:

Birincisi: Me'yusâne bir hâtıradan müjdeli bir ihtar:

Bugünlerde hatırıma geldi ki hayat-ı içtimaiyeye giren hangi şeye temas etse, ekseriyetle günahlara mâruz kalıyor. Her cihette günahlar serbestçe insanı sarıyorlar. "Bu kadar günahlara karşı insanın hususî ibadet ve takvâsı nasıl mukabele edebilir?" diye me'yusâne düşündüm.

Hayat-ı içtimaiyedeki Risale-i Nur talebelerinin vaziyetlerini tahattur ettim. Risale-i Nur şakirtleri hakkında necatlarına ve ehl-i saadet olduklarına dair kuvvetli işaret-i Kur'âniye'yi ve beşaret-i Aleviye'yi ve Gavsiye'yi düşündüm. Kalben dedim ki: "Herbiri bin yerden gelen günahlara karşı bir dille nasıl mukabele eder, galebe eder, necat bulur?" diye mütehayyir kaldım. Bu tahayyürüme mukabil ihtar edildi ki:

Risale-i Nur'un hakikî ve sâdık şakirtlerinin mâbeynlerindeki düstur-u esasiye olan iştirak-i a'mâl-i uhreviye kanunuyla ve samimî ve hâlis tesânüd sırrıyla her bir hâlis, hakikî şakirt, bir dille değil, belki kardeşleri adedince dillerle ibadet edip istiğfar eder. Bin taraftan hücum eden günahlara, binler dille mukabele eder. Bazı melâikenin kırk bin dil ile zikrettikleri gibi, hâlis, hakikî, müttakî bir şakirt dahi kırk bin kardeşinin dilleriyle ibadet eder, necata müstehak ve inşaallah ehl-i saadet olur.

Risale-i Nur dairesinde sadâkat ve hizmet ve takvâ ve içtinab-ı kebâir derecesiyle o ulvî ve küllî ubûdiyete sahip olur. Elbette, bu büyük kazancı kaçırmamak için, takvâda, ihlâsta, sadâkatte çalışmak gerektir.

İkincisi: Eski zamanda, on dört yaşında iken icâzet almanın alâmeti olan üstad tarafından sarık sardırmak, bir cübbe bana giydirmek vaziyetine mâniler bulundu. Yaşımın küçüklüğüyle, memleketimizde büyük hocalara mahsus kisve giymek yakışmadığı...

Sâniyen: O zamanda büyük âlimler, bana karşı üstadlık vaziyeti değil, ya rakip veyahut teslimiyet derecesine girdikleri için bana cübbe giydirecek ve üstadlık vaziyetini alacak kendilerine güvenenler bulunmadı. Ve evliya-yı azîmeden dört-beş zâtın vefat etmeleri cihetiyle, elli altı senedir icazetin zâhir alâmeti olan cübbeyi giymek ve bir üstadın elini öpmek, üstadlığını kabul etmek hakkımı bugünlerde, yüz senelik bir mesafede

Hazreti Mevlânâ Zülcenâheyn Hâlid Ziyâeddin kendi cübbesini, o cübbeye sarılan bir sarık ile, pek garip bir tarzda bana giydirmek için gönderdiğini bazı emârelerle bana kanaat geldi. Ben de o mübârek ve yüz yaşında cübbeyi giyiyorum. Cenâb-ı Hakk'a yüz binler şükrediyorum.[1(Hâşiye)]

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Size gönderdiğimiz Hizbü'l-Ekberi'l-Kur'ânî'nin başında yazılan unvan içinde bir cümle noksan kalmış. Şöyle ki:

"Mu'cizâtlı bir vird okumak isteyen bunu okusun." yerinde, "Mu'cizâtlı ve her bir harfi on ve yüz ve beş yüz ve bin ve binler kadar sevap ve meyve veren bir virdi okumak isteyen, bu semâvî virdi okusun." yazılacak.

Sâniyen: Bundan evvel müjdeli hâtırada, "Herbir hâlis ve hakiki muttaki şakirt, kardeşleri adedince dillerle ibadet edip istiğfar eder." fıkrasına, yine bir ihtarla bu gelen cümle ilâve edilsin. Cümle de budur:

"Risale-i Nur dairesine, sadâkat ve hizmet ve takvâ ve içtinab-ı kebâir derecesiyle, o ulvî ve küllî ubûdiyete sahip olur. Elbette bu büyük kazancı kaçırmamak için takvâda, ihlâsta, sadâkatte çalışmak gerektir."

Sâlisen: Leyle-i Kadrinizi, hem bu gelen bayramınızı bütün ruh u canımızla tebrik ve tes'id ediyoruz.

Aziz, sıddık, mübârek kardeşlerim, dünyada medâr-ı tesellîlerim ve berzah yolunda nuranî yoldaşlarım ve mahşerde inşaallah şefaatçilerim,

Sizin, hem leyle-i Kadrinizi, hem bayramınızı bütün ruh u canımla tebrik ediyorum, tes'id ediyorum.

Sâniyen: Şimdiye kadar hiç görmediğim bir surette, dehşetli bir hastalıktan fevkalme'mul bir tarzda, Risale-i Nur'un hâlis talebelerinin şifa duasının neticesi olarak, mucize gibi birden harika bir kerametle şifa bulmamı size haber veriyorum. Bu vâkıayı müşâhede eden Emin ile Feyzi'nin o harika hastalığa ait bu gelecek fıkrasını medâr-ı ibret için size gönderiyorum.

---

1 (Hâşiye) Bu mübârek emaneti Risale-i Nur talebelerinden ve âhiret hemşirelerimizden Âsiye namında bir muhterem hanımın eliyle aldım.

Bütün kardeşlerimize birer birer selâm ve dua ediyorum, Hüsrev'i de merak ediyorum.

اَلْبَاقِي هُوَ الْبَاقِي[1]
Said Nursî

Isparta'daki aziz kardeşlerimize,

Üstadımızın hastalığı hakkındaki meşhudâtımızı arz ve Üstadımızın kesb-i âfiyetini sizlere müjde etmek istiyoruz.

Ramazan-ı Şerif'te beş gün savm-ı visâl içinde, gıda olarak, ekmeksiz muhallebi üç kaşık ve beş-altı kaşık da soğuk yoğurttan.. üçüncü gece, yarım kaşık muhallebi ve dördüncü gecesinde iftarda sulu şehriyeden beş kaşık ve beş kaşık sahurda, yine o şehriyeden ve yoğurttan üç-dört kaşık su sayılmamak şartıyla şehriyeden beş dirhem, yoğurt süzülse on dirhem, muhallebi susuz altı-yedi dirhem, beşinci gecede, tanesiz gibi gayet hafif şehriye beş-altı kaşık, sahurda altı-yedi kaşık pirinç çorbası, mecmuu otuz dirhem (96 gram) gıda ile beş gün savm-ı visâli, teravih noksan olarak sâir vazifelerin yapılması, Risale-i Nur şakirtlerini ihata eden inâyetin harikalarından bir kerametini gördük.

Üstadımızdan hiç görmediğimiz, ikimiz yani Emin, Feyzi; Barla ve Isparta Süleyman'ları gibi inceden inceye hastalık[2(Hâşiye)] hiddetlerini tahrik etmemek için ihtiyat edemediğimizden, şiddetli hiddetini gördük. *Bu hastalıkta yine eser-i rahmettir ki hiç hatır ve hayâle gelmeyen aşr-ı âhirin gayet mühim gecelerinde, Üstadımızın tam îfâ edemediği vazifesi yerinde, bu havalide her bir şakirt, kendi hususî çalışmasından başka, bir saati Üstadı hesabına Risale-i Nur'un şakirtlerinin mücahede-i mâneviyelerine iştirak ve onları hedef edip, onların defter-i a'mâline geçmeye, aynı üstad gibi çalışmaya başladılar.*

Demek üstad yerinde, onun birkaç saat çalışmasına bedel, pek çok saatler aynı vazifeyi görmeye başladılar. Hatta Üstadımız diyordu: "Ehemmiyetsizliğimle beraber Isparta havalisinde kardeşlerimizin a'mâl-i uhreviyesine bir medar, bir müheyyiç hükmünde benim kusurlu çalışmam kâfi gelmiyordu. Cenâb-ı Hak, rahmetiyle, bu hastalık vesilesiyle bir şahs-ı mânevî ve kuvvetli bir medar olacak bu tedbiri ihsan etti, cüz'iyetten külliyete çıkardı."

---

1 Kendinden başka her şeyin fâni olduğu gerçek Bâkî, Allah'tır.

2 (Hâşiye) Hastalık o kadar şiddetli idi ki dört gecede hemen bir saat kadar uyku geldi.

Yine bu hastalığın letâifindendir ki Üstadımızın hiç sesi çıkmıyordu, konuşamıyordu. Hiç beklenilmeden, bir iftar vaktinde bir doktor geldi, elini tuttu. Üstadımız dedi ki: "Ben, hastalığımı muayene ettirmem, ben hekimlere muhtaç değilim; hekim, Cenâb-ı Hak'tır." Birden canlandı, sesi çıkmaya başladı. Güya kendisi bir doktor şeklini aldı. Doktor ise, hasta vaziyetine girdi. Doktora ehemmiyetli bir mektup okudu. Doktorun derdine devâ olacak bir ilâç oldu. Sonra top atıldı.

Doktora dedi ki: "Burada iftar et." Doktor dedi ki: "Bugün kusur etmişim, oruç tutamadım." demesiyle, çok hayret ettiğimiz Üstadımızın vaziyeti, orucunu bozmuş bir doktorun tıp noktasında hâkimane vaziyetini kabul etmediği için o vaziyet ona verildiğini bildik.

Evet, Risale-i Nur'un şahs-ı mânevîsinden gelen şifa duası, öyle yüz bin doktora mukabil gelir diye biz de tasdik ettik. Bu hastalığın leyle-i Kadir'de Risale-i Nur'un talebeleri, hususan mâsumların ettikleri şifa duaları öyle bir derece harika bir surette tesirini gösterdi ki Üstadımıza sıhhat hâlinden daha ileri bir surette birden bir vaziyet verildi, leyle-i Kadir'e lâyık bir tarzda çalışmaya başladı. Risale-i Nur şakirtlerinden gelen bu dua-yı şifa, harika bir mucize gibi, bir keramet olduğunu biz gözümüzle gördük.

Orada bulunan kardeşlerimize birer birer selâm ve arz-ı hürmet eder dualarını isteriz.

Bura Risale-i Nur şakirtlerinden kardeşiniz
Emin, Mehmed Feyzi

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1] ، وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ[2]

اَلسَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكَاتُهُ[3]

Aziz, sıddık, mübârek kardeşlerim ve hizmet-i Kur'âniye'de çalışkan ve kuvvetli arkadaşlarım ve tarik-i hakta ve berzah seyahatinde ve âhiret yolunda nuranî yoldaşlarım,

---

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

2 "Hiçbir şey yoktur ki, O'nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor bulunmasın." (İsrâ sûresi, 17/44)

3 Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi üzerinize olsun.

Sizin bayramınızı, leyle-i Kadrinizi, Ramazan-ı Şerif'te makbul dualarınızı bütün ruh u canımla tebrik ve tes'id ediyorum. Cenâb-ı Hak, bu bayramın sürûrunu, hakikî ve geniş ve umumî sürûra mukaddime ve vesile eylesin, âmîn...

Sâniyen: Sizin bu mübârek bayramın hediyesi olarak gönderdiğiniz nurlu kalem hediyelerinizi o kadar kıymettar görüyorum ki tarif edemem. Cennetü'l-Firdevs'te âb-ı kevser testileri gibi, kemâl-i iştiyâk ve şükranla ve sürûrlu gözyaşıyla kabul edip başıma koydum. Böyle elmas kılıç gibi kalemleri ve hakikat kahramanlarını Risale-i Nur'a ihsan eden Cenâb-ı Hakk'a hadsiz hamd ü şükrederim.

Sizlere de o mübârek kitapların yazıları her bir harfine mukabil Cenâb-ı Erhamü'r-râhimîn on hasene ihsan eylesin diye niyaz ediyorum.

Hakikaten Hüsrev'in infikâki beni çok müteessir etmişti. Fakat Tâhirî o parlak kalemiyle benim o teessüratımı izale eyledi. O, bütün efrad-ı ailesiyle, peder ve vâlidesiyle Risale-i Nur'un has talebeleri içinde her vakit hissedar olacaklardır.

Hem bu Tahir'in yüzünden bugünden itibaren Atabey'de, İslâmköyü, Sav köyü, Kuleönü karyeleri gibi Nurs karyesine arkadaş olup umum mânevî kazancımıza hissedar oldu.

Isparta'nın Hâfız Ali'si Kâtip Osman'ın, elhak, ikinci bir Hüsrev olduğuna benim de kanaatim geldi. Cenâb-ı Hak, onu ve Mehmed Zühdü gibi çok fedakârları ve Risale-i Nur'un hakiki sahiplerini Isparta'ya ihsan eylesin, âmîn...

Mübâreklerin kahramanlarından Büyük Abdurrahman'ın, Küçük Ali'nin, Hâfız Mustafa'nın faaliyet ve gayretleri ve Hâfız Mustafa'nın bu defaki mektubundaki bazı noktaları beni sürûr yaşıyla ağlattırdı. Yalnız bu kadar var ki bir zarf içinde gönderilen yirmi beş banknot bulundu, kimin zarfından olduğunu bilemedik.

Bilirsiniz ki bütün ömrümde kimseden hediyeleri kabul edemiyorum. Hatta Rüşdü'nün bu defaki hediyesini reddedip hatırını kırdım, geri çevirdim. Cenâb-ı Hak beni muhtaç bırakmıyor. İnsanlara da muhtaç etmiyor. Beni merak etmeyiniz. Fakat, mübârekler heyetinde öyle bir şahs-ı mânevî hissediyorum ki kaidemi ona karşı muhafaza edemiyorum. O şahs-ı mânevîyi kızdırmamak ve rencide etmemek için, yalnız o paradan borç olarak beş lirayı bu bayram umûr-u hayriyesine sarfetmek için kabul ettim. Yirmisini

Sabri vâsıtasıyla ve namıyla geri gönderip iade ediyorum, gücenmeyiniz. Ve bilhassa (حسن. ع. م.) gayet müstesna kalemiyle dört güzel hediyeleri pek çok kıymettar göründü. İnşaallah, bu havalide çokları şevkle kitabete sevkedecek. Böyle kuvvetli kalemleri Risale-i Nur'a ihsan eden Cenâb-ı Hakk'a yüz binler şükür.

Mübârekler heyetinde Mehmed'in mektubu beni çok sevindirdi. Şimdi yazdığım vakitte yanımda bulunan memleketin eşrafına okudum. O eşraflar da mâşallah, bârekâllah dediler, hayretle alkışladılar. O mektubun ve ötekilerin birer kısmını Lâhikaya kaydedeceğiz.

Abdurrahman'ın birinci vârisi ve Risale-i Nur'un birinci şakirdi, Büyük Mustafa'nın kapı istikbalinde arkadaşı olan Hacı Osman'ın mektubu ve o mektuptaki rüyaları mânidar ve ettiği tâbir de doğrudur.

Aziz kardeşlerim! Sizinle konuştuğum bu dakika iftar vaktine yarım saat kalmış, bayram gecesidir, hastalık şiddetlidir. Onun için fazla konuşamıyorum. Bende büyük ve tehlikeli hastalıktan, Risale-i Nur'un şahs-ı mânevîsinin mucize gibi şifa duası kerametiyle o tehlike geçti. Fakat öyle şiddetli bir öksürük, bir heyecan var ki sizin gibi canımdan ziyade sevdiğim kardeşlerimle konuşmayı kısa kesiyorum.

Yalnız bu kadar var ki Isparta havalisinde yüzer genç Said'ler ve Hüsrev'ler yetişmişler. Bu ihtiyar ve zayıf Said dünyadan kemâl-i istirahat-i kalble veda etmeye hazırdır. Ve bilhassa mühim bir medrese-i nuriye olan Sav köyünün başta Hacı Hâfız, Mustafa Gül olarak Ahmed'leri, Mehmed'leri, hatta muhterem hanımları (Tâhirî'nin refîkası ve kerîmeleri gibi) ve mâsum çocukları, Risale-i Nur'la meşgul olmalarını düşündükçe bu dünyada cennet hayatının mânevî bir nev'ini zevk ediyorum, görüyorum. Oranın Ahmed'lerinin hediyesini umum o köy hesabına bir teberrük deyip öpüp başıma koydum.

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Cenâb-ı Hakk'a hadsiz şükür olsun ki gayet şiddetli, dehşetli hastalığım, gayet merhametli ve çok sevaplı olarak âfiyete yerini bırakıp gitti. Çok büyük bir nimet içinde bulunduğunu ben ve buradaki arkadaşlarım tasdik ettik.

Hem Cenâb-ı Hakk'a hadsiz şükür ve hamd ediyorum ki sizlerin bu defaki hediye-i Ramazaniyeniz olan çok güzel nüshalarınız bu bayramımı çok

bayramları birden toplayan bir küllî bayram hükmüne geçti. Ve bilhasa ikinci Hüsrev olan Birinci Tâhir'in gayet dikkat ve tevafuklu yazdığı risaleler, beni o derece minnettar ve mesrur ediyor ki elimden gelseydi her bir nüshasına on altın lira verecektim. Bu derece kuvvetli bir şakirt Risale-i Nur'a sahip çıkması ümitlerimizi çok kuvvetlendirdi.

Sav kahramanlarının ve mübâreklerin karyelerine kendi karyesini, onların safına getirdi. Atabey (Aras) onunla ve onun gibilerle iftihar etmeli. Onun nüshalarında yanlışlar çok azdır. Yalnız, oralardaki nüshalarda manası anlaşılmayan bazı kelimeler varmış ki istinsahta öylece kaydedilmiş. Benim tashihimden geçen nüshalarla mukabele edilse iyi olur. O kuvvetli ve fedakâr kardeşimizin mâsum çocuklarının ve refikasının yazdıkları risaleleri güzelce bir cilt yaptık. Görenlere, hususan buradaki Risale-i Nur'un kadınlar dairesindeki kızlar ve hanımlara gayet tesirli ve cazibedar bir numûne-i teşvik oldu.

Aydınlı Hasan'ın hakikaten gayet müstesna bir kalemi var ve yazılarında tam bir ihlâs görünür. Bu zât ne vakitten beri Risale-i Nur'a girdiğini ve ne hâlde olduğunu merak ediyorum.

Bu defa Hulûsi'den uzun bir mektup, Abdülmecid vâsıtasıyla aldım. Elhak, o kardeşimiz sebat ve metanet ve ihlâsta birinciliği muhafaza ediyor. Ben de Abdülmecid vâsıtasıyla ona yazdım ki: "Isparta'daki kardeşlerimize yazdığım mektuplarda sen dahi bir muhatabımsın; seninle muhabere kesilmemiş." diye yazdım…

Hüsrev, Refet, Rüşdü'nün vaziyetlerini de merak ediyorum. Ve bilhassa Hüsrev ne hâldedir? Ve Nur fabrikasının sahibi Hâfız Ali rahat mıdır? Umum kardeşlerimize birer birer selâm ediyoruz…

Bugünlerde iki ince mesele kalbe geldi, vaktinde kaleme alamadım. O vakit geçtikten sonra o ehemmiyetli hakikatlere birer işaret ederiz.

Birincisi: *Kardeşlerimizden birisinin namaz tesbihatında tekâsül göstermesine binaen dedim:*

Namazdan sonraki tesbihatlar tarîkat-ı Muhammediye'dir (aleyhissalâtü vesselâm) ve Velâyet-i Ahmediye'nin (aleyhissalâtü vesselâm) bir evrâdıdır. O noktadan ehemmiyeti büyüktür. Sonra, bu kelimenin hakikati böyle inkişaf etti:

Nasıl ki risalete inkılâp eden velâyet-i Ahmediye (aleyhissalâtü vesselâm) bütün velâyetlerin fevkindedir. Öyle de o velâyetin tarîkatı ve o velâyet-i kübrânın evrâd-ı mahsusası olan namazın akabindeki tesbihat, o derece sâir tarîkatların ve evrâdların fevkindedir. Bu sır dahi şöyle inkişaf etti ki:

Nasıl zikir dairesinde bir mecliste veyahut hatme-i Nakşiye'de bir mescidde birbiriyle alâkadar heyet-i mecmuada nuranî bir vaziyet hissediliyor. Kalbi hüşyar bir zât namazdan sonra سُبْحَانَ اللهِ.. سُبْحَانَ اللهِ[1] deyip tesbihi çekerken, o daire-i zikrin reisi olan Zât-ı Ahmediye *(aleyhissalâtü vesselâm)*'ın müvacehesinde yüz milyon tesbih edenler, tesbih elinde çektiklerini mânen hisseder. O azamet ve ulviyetle سُبْحَانَ اللهِ.. سُبْحَانَ اللهِ der. Sonra o serzâkirin emr-i mânevîsiyle, ona ittibaen اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ.. اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ[2] dediği vakit, o halka-yı zikrin ve o çok geniş dairesi bulunan hatme-i Ahmediye'nin *(aleyhissalâtü vesselâm)* dairesinde yüz milyon müridlerin اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ.. اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ 'larından tezahür eden azametli bir hamdi düşünüp içinde اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ ile iştirak eder ve hâkeza اَللهُ أَكْبَرُ.. اَللهُ أَكْبَرُ[3] ve duadan sonra لَآ إِلٰهَ إِلَّا اللهُ.. لَآ إِلٰهَ إِلَّا اللهُ[4] otuz üç defa o tarîkat-ı Ahmediye'nin *(aleyhissalâtü vesselâm)* halka-yı zikrinde ve hatme-i kübrâsında o sâbık mana ile o ihvan-ı tarîkatı nazara alıp o halkanın serzâkiri olan Zât-ı Ahmediye'ye *(aleyhissalâtü vesselâm)* müteveccih olup

أَلْفُ أَلْفِ صَلَاةٍ وَأَلْفُ أَلْفِ سَلَامٍ عَلَيْكَ يَا رَسُولَ اللهِ[5]

der, diye anladım ve hissettim ve hayalen gördüm. Demek tesbihat-ı salâtiyenin çok ehemmiyeti var.

İkinci mesele: Otuz birinci âyetin işaretinin beyanında, يَسْتَحِبُّونَ الْحَيٰوةَ الدُّنْيَا[6] bahsinde denilmiş ki: Bu asrın bir hâssası şudur ki hayat-ı dünyeviyeyi hayat-ı bâkiyeye bilerek tercih ettiriyor. Yani, kırılacak bir cam parçasını bâki elmaslara bildiği hâlde tercih etmek bir düstur hükmüne geçmiş.

---

1 Allah'ı bütün eksikliklerden tenzih ederim.

2 Bütün hamdler, övgüler Allah'adır.

3 Sadece büyüklükte değil hiçbir konuda eşi ve benzeri olmayan, başka bir şey Kendisiyle kıyas bile edilemeyecek yegâne büyük, Allah'tır.

4 "Allah'tan başka ilâh yoktur." (Sâffât sûresi, 37/35; Muhammed sûresi, 47/19)

5 Sana milyonlar salât ve milyonlar selâm olsun Yâ Resûlallah.

6 "(Vay onlara ki, âhirete inanmalarına rağmen, bile bile) dünyayı âhirete tercih ederler." (İbrahim sûresi, 14/3)

Ben bundan çok hayret ediyordum. Bugünlerde ihtar edildi ki nasıl bir uzv-u insanî hastalansa, yaralansa, sâir âzâ vazifelerini kısmen bırakıp onun imdadına koşar. Öyle de hırs-ı hayat ve hıfzı; ve zevk-i hayat ve aşkı taşıyan ve fıtrat-ı insaniyede dercedilen bir cihaz-ı insaniye, çok esbap ile yaralanmış, sâir letâifi kendiyle meşgul edip sukut ettirmeye başlamış; vazife-i hakikiyelerini onlara unutturmaya çalışıyor.

Hem nasıl ki bir cazibedar sefihâne ve sarhoşane şâşaalı bir eğlence bulunsa, çocuklar ve serseriler gibi, büyük makamlarda bulunan insanlar ve mesture hanımlar dahi o cazibeye kapılıp hakikî vazifelerini ta'til ederek iştirak ediyorlar. Öyle de bu asırda hayat-ı insaniye, hususan hayat-ı içtimaiyesi öyle dehşetli, fakat cazibeli ve elîm, fakat meraklı bir vaziyet almış ki insanın ulvî latîfelerini ve kalb ve aklını nefs-i emmâresinin arkasına düşürüp pervane gibi o fitne ateşlerine düşürttürüyor.

Evet, hayat-ı dünyeviyenin muhafazası için, zaruret derecesinde olmak şartıyla, bazı umûr-u uhreviyeye muvakkaten tercih edilmesine ruhsat-ı şer'iye var. Fakat, yalnız bir ihtiyaca binaen helâkete sebebiyet vermeyen bir zarara göre tercih edilmez, ruhsat yoktur. Hâlbuki bu asır, o damar-ı insanîyi o derece şırınga etmiş ki; küçük bir ihtiyaç ve âdi bir zarar-ı dünyevî yüzünden elmas gibi umûr-u diniyeyi terk eder.

Evet, insaniyetin yaşamak damarı ve hıfz-ı hayat cihazı, bu asırda israfat ile ve iktisatsızlık ve kanaatsizlik ve hırs yüzünden bereketin kalkmasıyla ve fakr u zaruret-i maişet ziyadeleşmesiyle o derece o damar yaralanmış ve şerâit-i hayatın ağırlaşmasıyla o derece zedelenmiş ve mütemadiyen ehl-i dalâlet nazar-ı dikkati şu hayata celbede ede o derece nazar-ı dikkati kendine celbetmiş ki; ednâ bir hâcât-ı hayatiyeyi büyük bir mesele-i diniyeye tercih ettiriyor.

Bu acîb asrın bu acîb hastalığına ve dehşetli marazına karşı Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan'ın tiryak misâl ilâçlarının nâşiri olan Risale-i Nur dayanabilir; ve onun metîn, sarsılmaz, sebatkâr, hâlis, sâdık, fedakâr şakirtleri mukavemet edebilir. Öyleyse, her şeyden evvel onun dairesine girmeli, sadâkatle, tam metanet ve ciddî ihlâs ve tam itimadla ona yapışmak lâzım ki o acîb hastalığın tesirinden kurtulsun.

Umum kardeşlerimize birer birer selâm ve dua ediyoruz.

Aziz, sıddık, sebatkâr, metîn kardeşlerim,

Sizin faaliyetiniz ve sebatkârâne çalışmanız, Risale-i Nur dairesinin zembereği hükmünde bizleri ve çok yerleri harekete getiriyorsunuz. Allah sizden ebeden razı olsun. Bin âmîn, âmîn…

Size, Hizbü'l-Kur'ânî'den evvel gönderilen Risale-i Nur'un virdü'l-âzamına ilhak etmek için bir parçayı yazdık; bir parçayı da, Yirmi Dokuzuncu Lem'a'da yerini gösterdik. Benim hususî tefekküratım o neviden olduğu cihetle bana ihtar edildi, ben de yazdım.

Sâniyen: Birkaç gün evvel, size gönderdiğim son mektuptaki hayat-ı dünyeviyenin hayat-ı diniyeye galebe etmesine dair ikinci meselesi münasebetiyle gayet ince ve kaleme alınmaz bir mana kalbe zâhir oldu. Yalnız gayet kısa o manaya bir işaret edeceğim. Şöyle ki:

Bu acîb asrın hayat-perest ehl-i dalâleti aldatan, sarhoş eden, fânilerden, surî aldıkları zevki, gayet acı ve elîm olduğunu ve ehl-i imanın ve hidayetin aynı yerde ve o fâniyatta bâkiyâne ve ulvî bir zevk bulunduğunu gördüm ve hissettim; fakat ifade edemiyorum.

Risale-i Nur'un müteaddit yerinde nasıl ispat etmiş ki ehl-i dalâlet için, zaman-ı hazırdan mâadâ her şey mâdum ve firakların elemleriyle doludur. Ehl-i hidayet için, mâzi, müstakbel müştemilâtıyla mevcuttur, nurludur. Aynen öyle de fâniyatta, yani geçmiş muvakkat vaziyetler, ehl-i dünya için, fenâ-yı mutlak karanlıklarında mâdumdur; ehl-i hidayet için mevcuttur diye gördüm. Çünkü eski zamanda çok alâkadar olduğum zevkli veya kıymetli ve şerefli muvakkat vaziyetleri mütehassirane hatırladım, müştâkane arzuladım. "Neden bu mübârek vaziyetler mâzide kalıp fâni olsun?" düşünürken, iman-ı billâh nuru ihtar etti ki o vaziyetler gerçi sureten fânidirler, birkaç cihette mevcutturlar. Çünkü Cenâb-ı Hakk'ın bâki isimlerinin cilveleri olan o vaziyetler, daire-i ilimde ve elvâh-ı mahfuzada ve elvâh-ı misaliyede bâki oldukları gibi; nur-u imanın verdiği bâkiyâne münasebet noktasında fevkazzaman bir vaziyette mevcutturlar. Sen, o vaziyetleri çok cihetle ve çok mânevî sinemalarla görebilir ve girebilirsin diye anladım ve dedim: "Madem Allah var, her şey var." cümlesi, bu büyük hakikati de ifade eder. "Kimin için Allah varsa, yani Allah'ı bilse, her şey mevcuttur; kim Allah'ı bilmezse, ona her şey mâdumdur." diye delâlet eder. Demek, "Elemli, karanlıklı, tahassürlü bir dirhem zevki, aynı

yerde yüz derece ziyade daimî, elemsiz bir zevke, sefahetle tercih edenler, aksi maksutlarıyla aynı zevkte elîm elemleri alır."

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1] ، وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ[2]

اَلسَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكَاتُهُ بِعَدَدِ ثَوَابَاتِ قِرَاءَةِ حُرُوفَاتِ الْقُرْاٰنِ الَّتِي قَرَأْتُمُوهَا بِنِيَّتِنَا فِي رَمَضَانَ[3]

Aziz, sıddık, mübârek kardeşlerim,

Hâfız Ali'nin bu defaki mektubunda çok mübârek duaları beni ve bizi en derin ruhumuzdan mesrur edip şükre sevketti. Ve her musibetzedeye ve hüzün ve kederlere düşenlere, mana-yı işârîsiyle medet-res ve halaskâr ve şifa ve medar-ı sürûr olan إِنَّ مَعَ الْعُسْرِ يُسْرًا[5] ve أَلَمْ نَشْرَحْ لَكَ صَدْرَكَ[4] her musibetzedeye baktığı gibi, bu geçen hastalık cihetiyle bize de baktığını yazıyor.

Evet, Hâfız Ali o noktayı tam görmüş. Ben de tasdiken derim ki: Eğer o hastalık yirmi derece tezâuf etseydi, bizlere kazandırdığı neticeye nispeten yine ucuz düşerdi ve rahmet olurdu. Fakat Hâfız Ali'nin kendi üstadı hakkında, benim haddimden pek çok ziyade isnad ettiği meziyet ve mâsumiyeti, onun mâsum lisanıyla hakkımda medih olarak değil, belki bir nevi dua olarak tasavvur ediyoruz.

Hem Hâfız Ali'nin, Sav gibi yerler, karyeler ve Isparta birer medrese-i nuriye hükmüne geçmesi ve Risale-i Nur'un sâdık şakirtleri harikulâde olarak günden güne yükselmeleri ve tenevvür etmeleri, bizleri, belki Anadolu'yu, belki âlem-i İslâm'ı mesrur ve müferrah eden bir hakikatli haber telâkki ediyoruz.

Âhirdeki, Muhbir-i Sâdık'ın haber verdiği gibi "Mânevî fütuhat yapmak ve zulümâtı dağıtmak zaman ve zemini hemen hemen gelmektedir…" diyen fıkrasına, bütün ruh u canımızla rahmet-i ilâhiyeden dua ile

---

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

2 "Hiçbir şey yoktur ki, O'nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor bulunmasın." (İsrâ sûresi, 17/44)

3 Ramazan'da okumayı niyet ettiğimiz şekilde okuduğunuz Kur'ân harflerinin kıraatinin sevapları adedince Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi üzerinize olsun.

4 "Biz, sana bir rahmet ve nimet olarak göksünü açıp genişletmedik mi?" (İnşirâh sûresi, 94/1)

5 "Gerçekte, her güçlükle beraber bir kolaylık vardır." (İnşirâh sûresi, 94/6)

niyaz ediyoruz, temenni ediyoruz. Fakat biz Risale-i Nur şakirtleri ise, vazifemiz hizmettir; vazife-i ilâhiyeye karışmamak ve hizmetimizi onun vazifesine bina etmekle bir nevi tecrübe yapmamak olmakla beraber, kemiyete değil, keyfiyete bakmak, hem çoktan beri sukut-u ahlâka ve hayat-ı dünyeviyeyi her cihetle hayat-ı uhreviyeye tercih ettirmeye sevkeden dehşetli esbap altında Risale-i Nur'un şimdiye kadar fütuhatı ve zındıkların ve dalâletlerin savletlerini kırması ve yüz binler bîçârelerin imanlarını kurtarması ve her biri yüze ve bine mukabil yüzer ve binler hakikî mümin talebeleri yetiştirmesi, Muhbir-i Sâdık'ın ihbarını aynen tasdik etmiş ve vukuat ile ispat etmiş ve ediyor, inşaallah daha edecek. Ve öyle kökleşmiş ki inşaallah hiçbir kuvvet Anadolu'nun sinesinden onu çıkaramaz. Tâ Âhirzaman'da, hayatın geniş dairesinde, asıl sahipleri, yani Mehdî ve şakirtleri Cenâb-ı Hakk'ın izniyle gelir, o daireyi genişlettirir ve o tohumlar sümbüllenir. Bizler de kabrimizde seyredip Allah'a şükrederiz.

Hâfız Ali'nin kıymettar bir kardeşimiz olan Aydınlı Hasan Âtıf hakkında medhi ve tafsili bizi minnettar etti. O kardeşimiz haslar içinde her sabah yanımızdadır.

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Sizi tebrik ediyoruz; hakikaten müdakkik hâfızlarsınız. Hüsrev'in yazdığı Kur'ân'da incecik sehivlerini bulmanız, hıfzınızın kuvvetine tam delâlet ediyor. Bizler size minnettar olduk ve teşekkür ediyoruz. Cenâb-ı Hak sizlerden ebeden razı olsun. Bu münasebetle, Risale-i Nur'un bir kahramanı olan Hüsrev, Risale-i Nur'un hizmetinde gösterdiği harikaları numûne olmak için bir kısmını beyan edeceğiz. Şöyle ki:

Bu zât, dokuz-on sene zarfında dört yüz risale kadar dikkatli ve tevafuklu olarak Risale-i Nur'dan yazdığı gibi, hâfız olmadığı hâlde yazdığı iki mükemmel Kur'ân ile ve üçüncüsünü müteferrik surette, gözle görünür bir nevi i'câz-ı Kur'ân'ı gösterir bir tarzda üç Kur'ân'ı yazmış, tam mukabele edilmeden bize gelmiş, biz de mukabele etmeden size göndermiştik. Sizler de kemâl-i dikkatle, hareke ve harflerde gördüğünüz kırk-elli sehiv, Hüsrev'in kaleminin ne derece harika olduğunu gösterir. Çünkü her Kur'ân'ın 300 bin 620 harfinde o kadar hareke ve sükûnlarında yalnız kırk elli sehiv bulunması, o kalemin isabette harika olduğunu gösterir.

Latîftir ki Hüsrev'in sehvini bulan bir zât, iki harfte bir sehiv etmiş, Hüsrev yüz bin harfte bir sehiv etmiş. Tashih eden, iki harfte noktayı bırakıp sehiv etmiş. Demek o dikkatli hâfızın o sehvi, Hüsrev'in o sehvini affettiriyor.

Hem bu Hüsrev'in kalemi gibi fikri, kalbi de o nisbette harika diyebiliriz. Risale-i Nur'a karşı irtibatı ve iştiyakı ve kanaati gittikçe terakki ve inkişaf ediyor. Hiçbir hâdise onu sarsmıyor, fütur vermiyor.

Hem onun bir harikası odur ki: Risale-i Nur'a beş sene yabani kaldığı hâlde, birden intisap edip bir ay zarfında on dört risaleyi Risale-i Nur'dan yazmış.

Hem Kur'ân'ın gözle görünen bir nevi lem'a-yı i'câziyeyi, beş-altı mushafta işaretler yaptım, hatt-ı Arabî-i Kur'ânî'leri mükemmel olan kardeşlerime taksim ettim. Bunların içinde hatt-ı Arabî-i Kur'ân'da Hüsrev onlara yetişemediği hâlde, birden umum o kâtiplere ve hatt-ı Arabî muallimine tefevvuk eyledi. Ve hatt-ı Arabî'de, en mümtaz kardeşlerimizden on derece geçti. Umumen onlar tasdik edip, "Evet, bizden geçti; biz ona yetişemiyoruz." dediler. Demek Hüsrev'in kalemi, Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan'ın ve Risale-i Nur'un mucizevâri kerametleri ve harikalarıdır.

Kardeşiniz
Said Nursî

Evvelce, hayat-ı dünyeviyeyi hayat-ı uhreviyeye tercih etmeye dair yazılan iki parçaya tetimmedir.

Bu acîb asrın hayat-ı dünyeviyeyi ağırlaştırması ve yaşamak şerâitini ağırlatması ve çok etmesi ve hâcât-ı gayr-i zaruriyeyi görenekle, tiryaki ve müptelâ etmekle hâcât-ı zaruriye derecesine getirmesiyle hayatı ve yaşamayı, herkesin her vakitte en büyük maksat ve gayesi yapmıştır. Onunla hayat-ı diniye ve ebediye ve uhreviyeye karşı ya set çeker, veya ikinci, üçüncü derecede bırakır. Bu hatasının cezası olarak öyle dehşetli bir tokat yedi ki dünyayı başına cehennem eyledi.

İşte bu dehşetli musibette, ehl-i diyanet dahi büyük bir vartaya düşüyorlar ve kısmen anlamıyorlar. Ezcümle:

Ben gördüm ki ehl-i diyanet, belki de ehl-i takvâ bir kısım zâtlar bizimle gayet ciddî alâkadarlık peyda ettiler. O bir-iki-zâtta gördüm ki diyaneti

ister ve yapmasını sever, tâ ki hayat-ı dünyeviyesinde muvaffak olabilsin, işi rast gelsin. Hatta tarîkatı, keşif ve keramet için ister. Demek âhiret arzusunu ve dinî vezâifin uhrevî meyvelerini dünya hayatına bir dirsek, bir basamak gibi yapıyor. Bilmiyor ki saadet-i uhreviye gibi saadet-i dünyeviyeye dahi medar olan hakâik-i diniyenin fevâid-i dünyeviyesi, yalnız müreccih (tercih edici) ve teşvik edici derecesinde olabilir. Eğer illet derecesine çıksa ve o amel-i hayrın yapmasına sebep o fayda olsa, o ameli iptal eder; lâakal ihlâsı kırılır, sevabı kaçar.

Bu hasta ve gaddar ve bedbaht asrın belâ ve vebasından ve zulüm ve zulmetinden en mücerreb bir kurtarıcı, Risale-i Nur'un mizanları ve muvazeneleriyle, neşrettiği nur olduğunu kırk bin şahit vardır. Demek Risale-i Nur'un dairesine yakın bulunanlar içine girmezse, tehlike ihtimali kavîdir.

Evet [1]يَسْتَحِبُّونَ الْحَيٰوةَ الدُّنْيَا عَلَى الْاٰخِرَةِ işaretiyle, bu asır hayat-ı dünyeviyeyi hayat-ı uhreviyeye, ehl-i İslâm'a da bilerek, severek tercih ettirdi.

Hem 1334 tarihinden başlayıp, öyle bir rejim ehl-i İslâm içine de sokuldu. Evet [2]عَلَى الْاٰخِرَةِ cifir ve ebced hesabıyla (1333) veya dört ederek, aynı vakitte, eski Harb-i Umumî'de İslâmiyet düşmanları galebe çalmakla, muahede şartlarını, dünyayı dine tercih rejimi mebdeine tevafuk ediyor. İki üç sene sonra bilfiil neticeleri görüldü.

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Bu şiddet-i soğukta sizden haber almadığım için merak eyliyorum. Size, bu soğuğun bana verdiği şefkatli bir endişeden çıkan arkadaki meseleyi gönderiyorum. Belki size de faydası olur.

Hem buraca faydası görülen haşre dair parçaları Onuncu Söz'ün âhirinde toplayıp, bir lâhikası hükmüne gelmiştir. Birinci parça, Dokuzuncu Şuâ olan mukaddime-i haşriye, Onuncu Söz'ün arkasında yazılacak ve bunun arkasında, o mukaddime-i haşriyenin birinci makamının yerinde ve bedeline "Otuzuncu Lem'a'nın ism-i Hayy'a dair Dördüncü Remzi" yazılacak. Bunun arkasında, İkinci Şuâ olan Tevhid Risalesi'nin haşri ispatına dair hâtimesinin başından tâ

1 "Bile bile dünyayı (âhirete) tercih ederler." (İbrahim sûresi, 14/3).

2 "Âhirete (tercih ederler)"

"Bu haşrin dört meselesi şimdilik yeter. Yine sadedimize dönüyoruz" cümlesine kadar yazılacak. Sonra bunun arkasından İhtiyarlar Lem'ası'nın Beşinci Ricası'nın ortasından başlayan, "Evet, nass-ı hadis ile, nev-i beşerin en mümtaz şahsiyetleri olan yüz yirmi dört bin enbiyanın[1], ilâ âhir..." tâ Altıncı Rica'ya kadar yazılacak. Eğer haşre ait sâir risalelerde bunlar gibi parçalar varsa, münasip görseniz ilâve edersiniz. Bunların heyet-i mecmuasının tesiri büyüktür.

(Gayet ehemmiyetlidir.)

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[2] ، وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ[3]

Şiddet-i şefkat ve rikkatten, bu kışın şiddetli soğuğuyla beraber mânevî ve şiddetli bir soğuk ve musibet-i beşeriyeden bîçârelere gelen felâketler, helâketler, sefaletler, açlıklar şiddetle rikkatime dokundu. Birden ihtar edildi ki:

Böyle musibetlerde kâfir de olsa hakkında bir nevi merhamet ve mükâfat vardır ki o musibet ona nispeten çok ucuz düşer. Böyle musibet-i semâviye mâsumlar hakkında bir nevi şehâdet hükmüne geçiyor.

Üç-dört aydır ki dünyanın vaziyetinden ve harbinden hiçbir haberim yokken, Avrupa'da, Rusya'daki çoluk çocuğa acıyarak tahattur ettim. O mânevî ihtarın beyan ettiği taksimat bu elîm şefkate bir merhem oldu. Şöyle ki:

O musibet-i semâviyeden ve beşerin zâlim kısmının cinayetinin neticesi olarak gelen felâketten vefat eden ve perişan olanlar, eğer on beş yaşına kadar olanlar ise, ne dinde olursa olsun şehid hükmündedir. Müslümanlar gibi büyük mükâfat-ı mâneviyeleri, o musibeti hiçe indirir.

On beşinden yukarı olanlar, eğer mâsum ve mazlum ise, mükâfatı büyüktür, belki onu cehennemden kurtarır. Çünkü âhirzamanda madem fetret derecesinde din ve din-i Muhammedî'ye *(aleyhissalâtü vesselâm)* bir lâkaytlık perdesi gelmiş. Ve madem âhirzamanda Hazreti İsâ'nın *(aleyhisselâm)* din-i hakikîsi hükmedecek, İslâmiyet'le omuz omuza gelecek. Elbette şimdi, fetret gibi karanlıkta kalan ve Hazreti İsa'ya *(aleyhisselâm)* mensup Hıristiyanların mazlumları, çektikleri felâketler onlar hakkında bir nevi şehâdet denilebilir. Hususan ihtiyarlar

---

1 124 bin Nebî, 315 (veya 313) rasûl olduğuna dair bkz.: Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 5/265; İbni Hibbân, *es-Sahîh* 2/77; et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* 8/217.

2 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

3 "Hiçbir şey yoktur ki, O'nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor bulunmasın." (İsrâ sûresi, 17/44)

ve musibetzedeler, fakir ve zayıflar, müstebit büyük zâlimlerin cebir ve şiddetleri altında musibet çekiyorlar. Elbette o musibet onlar hakkında medeniyetin sefahetinden ve küfranından ve felsefenin dalâletinden ve küfründen gelen günahlara keffaret olmakla beraber, yüz derece onlara kârdır diye hakikatten haber aldım, Cenâb-ı Erhamürrâhîmin'e hadsiz şükrettim. Ve o elîm elem ve şefkatten tesellî buldum.

Eğer o felâketi gören zâlimler ise ve beşerin perişaniyetini ihzar eden gaddarlar ve kendi menfaati için insan âlemine ateş veren hodgâm, alçak insî şeytanlar ise, tam müstehak ve tam adalet-i rabbâniyedir.

Eğer o felâketi çekenler mazlumların imdadına koşanlar ve istirahat-i beşeriye için ve esasat-ı diniyeyi ve mukaddesat-ı semâviyeyi ve hukuk-u insaniyeyi muhafaza için mücadele edenler ise, elbette o fedakârlığın mânevî ve uhrevî neticesi o kadar büyüktür ki o musibeti onlar hakkında medar-ı şeref yapar, sevdirir.

Kardeşlerim,

Bugünlerde Rumûzât-ı Semâniye'ye ait iki risaleyi ehemmiyetli talebelere, bir yere, gönderdim; yol kapandı, gitmedi. O iki risaleyi tekrar dikkatle mütalâa ettim. Fikren dedim ki: "Bu zevkli, güzel, meraklı, şirin bir maksada giden bu tevafuklu yolda ne için sevkedilmeden perde indi, başka yolda sevkedildik, çalıştırıldık?"

Birden ihtar edildi ki: O gaybî esrarı açacak olan meslekten yüz derece daha ehemmiyetli ve kıymetli ve umumî ihtiyaca medar ve herkes bu zamanda ona şiddetle muhtaç ve İslâmiyet'in temel taşları olan hakâik-i imaniye hazinesine hizmet etmeye ve istifadeye zarar gelecekti. En büyük ve en yüksek maksat olan hakâik-i imaniyeyi, ikinci derecede bırakacaktı. Onun için idi.

Sûre-i [1]﴿إِذَا جَاءَ نَصْرُ اللهِ﴾ remzinde, esrar-ı gaybiye gösterildi, birden kapandı, perde indi.

Hem bu sır içindir ki o yolda fazla istihdam edilmedik. Yalnız o meslek-i tevafukiyenin tereşşuhatından Risale-i Nur'un hakkaniyetine bir imza ve cezaletine bir zînet ve huruf-u Kur'âniye'nin intizamından ve vaziyetlerinden tezahür eden bir nevi i'câz çıktı. Daha o yolda çalıştırılmadık.

---

1 "Allah'ın yardımı geldiği zaman.." (Nasr sûresi, 110/1)

Umum kardeşlerimize ve Risale-i Nur'da ders arkadaşlarıma birer birer selâm ve dua ederiz ve dualarını rica ederiz.

Aziz, sıddık, mübârek, mâsum kardeşlerim,

Sizin çok mübârek ve nazarımızda çok kıymettar ve benim nazarımda cennetin [1]وِلْدَانٌ مُخَلَّدُونَ tarafından ebedî ve Firdevsî bir hediye-i kudsiye gibi geçen ve gelen iki bayramı cennetin şekerlemeleri ve tatlıları gibi tatlılaştıran ve zînetlerin ve nakışların yetmiş tarzlarını giyen hurilerin hulleleri ve libasları gibi, mânevî meclisimizi zînetlendiren kalem hediyenizi aldık. Bu hediye, Risale-i Nur hizmeti noktasından ne derece ehemmiyetli olduğunu bugünlerde başıma gelen ve rüyama giren bir hâdiseyle anlayınız. Şöyle ki:

Bu çok kıymettar mânevî hediyeyi almazdan üç gün evvel, aynen hediyeniz Kastamonu'ya geleceği anında rüyada görüyorum ki; terfi-i makam ve rütbe için bizlere bir ferman-ı şâhâne mânevî bir cânipten geliyor, kemâl-i hürmetle ellerinden tutup bize getiriyordular. Biz baktık ki o ferman-ı âli, Kur'ân-ı Azîmüşşân olarak çıktı. O hâlde bu mana kalbe geldi: Demek Kur'ân yüzünden Risale-i Nur'un şahs-ı mânevîsi ve biz şakirtleri, bir terfi ve terakki fermanını âlem-i gayptan alacağız.

Şimdi tâbiri ise, o fermanı temsil eden mâsumların kalemiyle mânevî tefsir-i Kur'ân'ı aldığımızdır. Bu rüyanın şimdiki tâbiri çıkmadan bir-iki saat evvel Feyzi ile Emin'in gösterdikleri tâbir dahi haktır ve ehemmiyetlidir.

Hem bu medâr-ı sürûr ve ferah olan hediye-i nuraniyeyi bir hiss-i kablelvuku ile benim ruhum tam hissetmiş, akla haber vermemiş idi ki o gelmeden iki gün evvel, Feyzi ve Emin'in fıkrasında beyan edilen, rüyayı gördüğüm gecenin gününde, sabahtan akşama kadar ve ikinci günü de kısmen hiç görmediğim bir tarzda bir sevinç, bir sürûr hissedip mütemadiyen bir bahaneyle ferahımı izhar edip, otuz-kırk defa tebessümle güldüm.

Hem ben ve hem Feyzi, taaccüp ve hayret ettik. Otuz günde[2](Hâşiye) bir defa gülmeyen, bir günde otuz defa gülmek bizleri hayrette bıraktı. Şimdi anlaşıldı ki o sürûr, o sevinç mezkûr mânevî fermanı temsil eden mâsumların

---

1 "Ebedîliğe ermiş çocuklar" (Vâkıa sûresi, 56/17; Dehr sûresi, 76/19)

2 (Hâşiye) Evet, hiçbir vakit Üstadımızı bu kadar neş'eli görmemiştik. Sebebini bilmediğimizden hayret ediyorduk.

Emin, Feyzi

ve ümmîlerin kalemlerinin yazıları, nesl-i âtînin sahâif-i hayatlarına, âlem-i İslâm'ın sayfa-yı mukadderatına ve ehl-i iman istikbalinin defterlerine neşr-i envâr edeceklerinin ve o mâsumların hâlis ve sâfi amelleri ve hizmetleriyle sayfa-yı a'mâlimizde hasenâtlarını yazıp kaydetmesinin ve Risale-i Nur şakirtlerinin mukadderatını mesûdâne idamesinin haberini veren, o daha gelmeyen hediyeden geliyordu. Benim, o azîm yekûndan hisseme düşen binden bir cüzü ruhen hissedilmiş, beni mesrurâne heyecana getirmiş idi.

Evet, böyle yüzer mâsumların makbul amelleri ve reddedilmez duaları sâir kardeşlerimin defterlerine geçmesi misillü, benim gibi bir günahkârın sayfa-yı a'mâline dahi girmesi, binler sürûr ve sevinç verir. Böyle karanlık bir zamanda, bu ağır şerâit altında böyle mâsumâne ve kahramanâne çalışmak için, biz, hem o mâsumları ve o ümmîleri ve muallimlerini tebrik, hem peder ve vâlidelerini tebrik, hem köylerini tebrik, hem memleketlerini, hem milletlerini, hem Anadolu'yu tebrik ederiz.

Mübârek mâsumların ve ümmîlerin her birisine birer hususî teşekkürnâme ve tebriknâme yazmak elimden gelseydi yazacaktım. Öyleyse bu arzumu bilfiil yazılmış gibi kabul etsinler. Ben onların isimlerini bir daire suretinde yazacağım, dua vaktinde bakacağım. Hem onları Risale-i Nur'un has şakirtleri dairesine dâhil edip, bütün mânevî kazançlarıma hissedar edeceğim.

Benim tarafımdan onların peder ve vâlidelerine veya akrabalarına ve üstadlarına selâmlarımızı tebliğ ediniz. Cenâb-ı Hak, onları ve evlâtlarını dünyada ve âhirette mesut eylesin, âmîn...

Umum kardeşlerimize birer birer selâm ve dua ederiz ve dualarını Kur'ân'ın medh ü senâsına mazhar olan bu leyâli-i aşir olan on gecelerde rica ediyoruz. Emin'in ve Feyzi'nin rüyaya dair fıkralarını da leffen gönderiyorum.

Isparta'daki kardeşlerimize,

Latîf bir rüyanın kadere ait bir meseleyi, şuhûd derecesinde bize kanaat verdiği gibi, o latîf rüyanın ciddî ikinci parçası bizlere mânevî bir müjde ve beşaret verdiği cihetle, siz kardeşlerimize beyan ediyoruz. Şöyle ki:

İki gün evvel Üstadımız rüyada görüyor ki: Ben, yani Feyzi ile beraber gezmeye çıkıyoruz. Giderken, birden ben Üstadıma söylüyorum ki: "Buradan ben ayının tesbihini toplayacağım." Üstadım da bakıyor ki beyaz ipler gibi

dolaşmış birşey görüyor. Bu acîb güldürecek sözümden ve ayıya tesbih isnad etmek vaziyetimden çok şiddetli gülerek uyanmış. Uyandıktan sonra da gülmüş. Akşama kadar hiç görülmemiş bir tarzda, yirmi otuz defa o hâdise-i nevmiyeyi gülerek benimle mülâtefe etti. Münasebet olmayan bazı şeyler ile tâbire çalıştıksa da tâbire münasebet tutmadı.

Sonra ikinci gün âdet-i müstemirrede, kendi tecrübesiyle rüya-yı sâdıkanın kısmen aynı günde, kısmen ikinci günün aynı saatinde, bana benzeyen bir dost –ki rüyada Üstadıma benim suretimde görünmüş– Üstadımızın yanına geldi. Dedi ki: "Ayının yağını toplayanlardan alıp; ve müezzin ve tesbih yapan bir adamın tavsiyesiyle mühim bir adama, her sabah hastalık için yutmasını nasıl görüyorsun?"

Üstadımız da rüyada güldüğü gibi aynen öyle gülmüş. Birden rüya hatırına gelip bu acîb ve aynı aynına tâbiri kemâl-i taaccüp ve hayretle karşılayıp ona demiş: "Sakın istimâl etmesin."

Yirmi Sekizinci Mektub'un rüyaya ait Birinci Risalesinin Altıncı Nüktesinde rüya-yı sâdıka, kader-i ilâhinin her şeyi ihata ettiğine bir hüccet-i kâtıa hükmünde Üstadımız binler tecrübeyle gördüğü gibi; aynen bu vâkıa dahi bizlere şuhûd derecesinde kat'î ispat etti ki hâdisat, vücuda gelmeden evvel mukadderdir, mâlûmdur, muayyendir, kader-i ilâhinin mizanıyla geliyor diye, bu rükn-ü imaniye bize gayet latîf ve kat'î bir numûne oldu.

Hem aynı rüyanın ikinci tabakasında Üstadımız görüyor ki; Risale-i Nur'un heyetine bir ferman geliyor. Birden geldi, o kudsî ferman Kur'ân çıktı. Bunun tâbiri, aynı günün aynı tecrübe saatinde, Kur'ân'ın Hizbü'l-Ekber'i ümit edilmediği bir vakitte, mâlûm Âsiye Hanım'ın hanesinde etrafı tezyin edilen Hizbü'l-Ekber'i yüz senelik bir güzel kap içinde, o kabın, üstünde sırmayla padişahların mühim fermanlarında tuğra-yı şâhâne işlenmiş olduğunu gördük.

Üstadımız dedi ki: Ferman geldi diye Kur'ân çıktı. Şimdi de Kur'ân'ın Hizbü'l-Ekber'i geldi. Üstünde ferman tuğrası bulunduğundan, Risale-i Nur'un heyetine beşaretli ve medâr-ı feyiz ve terakki bir ferman-ı rabbânî hükmüne geçeceğini rahmet-i ilâhiyeden bekliyoruz. Bu tâbirden sonra ikinci günü, sizin çok kıymettar hediyeniz hakikî tâbirini güneş gibi meydana çıkardı.

Risale-i Nur talebelerinden ve daimî hizmetçilerinden
Emin ve Küçük Hüsrev olan Feyzi

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Bütün ruh u canımla bayramınızı tebrik ederim. Ve bu bayramımı çok mübârekleştiren mübârek mâsumların ve muhterem ümmî ihtiyarların ve üstadlarının bu defa gönderdikleri kıymettar risaleleri beş cilt olarak güzelce ciltlettirdik, tanzim ettik. İnşaallah, onlardan çok istifade edilecek. O mübârek mâsumların ve muhterem ümmîlerin mâsumane ve hâlisane yazdıkları risaleler, Risale-i Nur'un kerametine, yazıları da bir keramet ilâve ettiğini ve en güzel yazılardan ziyade tesirli olduğunu hissediyoruz.

Hatta Feyzi'nin güzelce ciltlettiği çocukların tevafuklu mecmuasını getirdiği vakit kuluncum ziyade ağrıyordu. Dedim: "Aman kardeşim, benim kuluncumu tut, pek ağrıyor." Birden o mecmuayı açtık; baktım, birden öyle bir şifa oldu ki kuluncumu unuttuk. Sonra tahattur ettik, hayret ettik.

Hem o risaleleri yazanların isimlerini, hem yaşlarını, o beş mecmuanın başlarında medâr-ı ibret ve onlara dua ettirmek için dercedeceğiz. Onları ve hususan üstadlarını ve peder ve vâlidelerini benim tarafımdan birer birer, hem bu hizmetlerini hem bayramlarını tebrik ediniz.

Hem Isparta hakkında benim büyük ümidimi fiilen ispat ettikleri için, bana büyük bir teselli verdikleri için, ölünceye kadar minnettarlığımı onlara ve mübârekler heyetine ve medrese-i nuriye ve Nur ve Gül fabrikası sahiplerine tebliğ ediniz.

Namaz tesbihatının sırrına göre, nasıl ki namazdan sonra tesbih ve zikir ve tehlil ile bir hatme-i muazzama-yı Muhammediye *(aleyhissalâtü vesselâm)* ve zikir ve tesbih eden ve rûy-u zemin kadar geniş bir halka-yı tahmidat-ı Ahmediye *(aleyhissalâtü vesselâm)* dairesine tasavvuran ve niyeten girmek medâr-ı füyuzat olduğu gibi, ben ve biz de Risale-i Nur'un geniş daire-i dersinde ve halka-yı envârında ders alan ve dua eden ve çalışan binler mâsum lisanların ve mübârek ihtiyarların dualarına ve a'mâl-i salihalarına hissedar olmak ve dualarına âmîn demek hükmünde olarak, onlarla tayy-ı mekân ederek, hayalen omuz omuza, diz dize bulunmak hayaliyle ve niyetiyle ve tasavvuruyla kendimizi fevkalhad bahtiyar biliyoruz. Hususan âhir ömrümde böyle kıymettar, mâsum mânevî evlâtları ve yüzer küçük Abdurrahman'ları bulmak, benim için dünyada bir cennet hayatı hükmüne geçiyor.

Geçen Ramazan-ı Şerif'te, hastalığım münasebetiyle, her bir kardeşim benim hesabıma birer saat çalışmalarının pek büyük neticesini aynelyakîn ve hakkalyakîn gördüğümden, böyle dualarına reddedilmez mâsumların ve

mübârek ihtiyarların ve bahtiyar üstadlarının, benim hesabıma arasıra lisanen ve kalben duaları ve çalışmaları, kalemleriyle yardımları, benim Risale-i Nur'a hizmetimin uhrevî bir netice-i bâkiyesini dünyada dahi bana gösterdi. اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ هٰذَا مِنْ فَضْلِ رَبِّي[1]

(Çok ehemmiyetlidir.)

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Bugünlerde, gayet sâdık ve dikkatli bir kardeşimizin ihtiyatsızlığından küçük bir tokat yemesi münasebetiyle, hem bu dört ay müddetçe, binler adam kadar alâkadar olduğum hâlde ahvâl-i âlemden, siyaset ve harpten katiyen bir haber almayıp ve istemeyip ve merak etmez bir tarzda bulunmamdan, Feyzi ve Emin gibi has kardeşlerimin hayretleri ve istifsarları sebebiyle bir hakikatten, çok defa beyan ettiğim gibi yine bir parça ondan bahsetmek lüzum oldu. Şöyle ki:

Hakâik-i imaniye, her şeyden evvel bu zamanda en birinci maksat olmak ve sâir şeyler ikinci, üçüncü, dördüncü derecede kalmak ve Risale-i Nur'la onlara hizmet etmek en birinci vazife ve medâr-ı merak ve maksud-u bizzat olmak lâzım iken, şimdiki hâl-i âlem hayat-ı dünyeviyeyi, hususan hayat-ı içtimaiyeyi ve bilhassa hayat-ı siyasiyeyi ve bilhassa medeniyetin sefahet ve dalâletine ceza olarak gelen gadab-ı ilâhinin bir cilvesi olan Harb-i Umumî'nin tarafgirâne, damarları ve âsâbları tehyiç edip bâtın-ı kalbe kadar, hatta hakâik-i imaniyenin elmasları derecesine o zararlı, fâni arzuları yerleştirecek derecesinde bu meş'um asır öyle şırınga etmiş ve ediyor ve öyle aşılamış ve aşılıyor ki Risale-i Nur dairesi haricinde bulunan ulemâlar, belki de veliler o siyasî ve içtimaî hayatın râbıtaları sebebiyle, hakâik-i imaniyenin hükmünü ikinci, üçüncü derecede bırakıp, o cereyanların hükmüne tâbi olarak, hemfikri olan münafıkları sever. Kendine muhalif olan ehl-i hakikati, belki ehl-i velâyeti tenkit ve adâvet eder, hatta hissiyat-ı diniyeyi o cereyanlara tâbi yaparlar.

İşte bu asrın bu acîb tehlikesine karşı, Risale-i Nur'un hizmet ve meşgalesi, şimdiki siyaseti ve cereyanlarını o derece nazarımdan ıskat etmiş ki bu Harb-i Umumî'yi bu dört ayda merak etmedim, sormadım.

---

1 Allah'a hamdolsun; bu Rabbimin ihsanıdır.

Hem Risale-i Nur'un has talebeleri, bâki elmaslar hükmünde olan hakâik-i imaniyenin vazifesi içinde iken zâlimlerin satranç oyunlarına bakmakla vazife-i kudsiyelerine fütur vermemek ve fikirlerini onlarla bulaştırmamak gerektir.

Cenâb-ı Hak, bize, nur ve nuranî vazifeyi vermiş, onlara da zulümlü zulümâtlı oyunları vermiş. Onlar bizden istiğna edip yardım etmedikleri ve elimizdeki kudsî nurlara müşteri olmadıkları hâlde, biz onların karanlıklı oyunlarına vazifemizin zararına bakmaya tenezzül etmek hatadır. Bize ve merakımıza, dairemiz içindeki ezvak-ı mâneviye ve envâr-ı imaniye kâfi ve vâfidir.

Umum kardeşlerimize birer birer selâm ve bayramlarını tebrik ederiz.

اَلْبَاقِي هُوَ الْبَاقِي[1]
Said Nursî

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[2] ، وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ[3]
اَلسَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكَاتُهُ بِعَدَدِ قَطَرَاتِ الثَّلْجِ[4]

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Tekrar bayramlarınızı bu havalideki kardeşlerimiz ile beraber tebrik ediyoruz. Sizin beş-altı mektubunuza mukabil beş-altı mektup yazmak hakkınızdır; fakat benim ümmîliğim için kusura bakmazsınız. Bir kısa mektupla iktifa ediyorum.

Evvelâ: Hüsrev'in mektubu, Risale-i Nur'a hizmet edemediği için teessüfüne mukabil ona yazınız ki: Hüsrev'in cazibedar yazıları ve nüshaları onun yerinde pek parlak bir surette hizmet ediyorlar ve Hûlusi'nin Yirmi Yedinci Mektub'a giren mektupları dahi onun bedeline çalışıyorlar, vazifesini kısmen görüyorlar. Ve merhume vâlidesine mahsus dua edilecek.

Ve Aydınlı Hasan Atıf'ın, Hâfız Ali'nin mektubunun hâşiyesinde yazdığı misli görülmemiş şu dua, "Yâ Rab, güldür Said'i, tâ gülmesinden güller açılsın"

---

1 Kendinden başka her şeyin fânî olduğu gerçek Bâkî, Allah'tır.

2 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

3 "Hiçbir şey yoktur ki, O'nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor bulunmasın." (İsrâ sûresi, 17/44)

4 Karın taneleri adedince, Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi sizin üzerinize olsun.

diye pek garip fıkrası, Risale-i Nur'a onun sadâkat ve ihlâsının acîb bir kerametidir ki otuz günde bir defa gülmeyen o bîçâre Said, bir günde otuz defa güldüğünün yazılması ve size o mektubun gönderilmesi zamanına tam tamına tevafuk ediyor.

Marangoz Ahmed'in cidden beni sürûrla ağlattıran ve çok meraklarımı izale eden Risale-i Nur'un mübârek şakirtlerinin kerametkârâne, bir gecede oraya gelen mektupları lâzım gelen yerlere göndermek için yazmaları, beni fevkalâde mesrur ve müteşekkir eden mektubu, bir kitap kadar ve on mektup yerinde kabul ettik.

Merhum ve kıymettar ve çok vefakâr ve fedakâr ve sekiz sene bana hizmet eden bir kardeşimiz Marangoz Mustafa Çavuş yerine, Cenâb-ı Hak, rahmetiyle, kahraman Marangoz Ahmed'i verdi.

Nur fabrikasının sahibi Hâfız Ali'nin mektupları, çok ince ve çok yüksek hissiyatını ve kerametkârâne ihlâsının derecelerini gösterdiğinden, pek uzun bir mukabele ister. Fakat şimdilik bu kadar deriz: O, umumun hesabına bizlerin bayramını tebrik ettiğine, biz de onu tevkil edip, umumumuz namına her bir kardeşimize tebriki tekrar ediyoruz.

Mübârekler, Tâhir ile beraber, Tâhirî'nin bize o kıymettar kalemiyle cennet taamları gibi çok tatlı ve huri libası gibi çok güzel yazıları, burada herkesi lezzetle mütalâaya sevkediyor. Ve onun mâsume iki mübârek kızlarının yazdıkları nüshalar, burada kadınlar, kızlar âleminde geziyor, görenleri Risale-i Nur'a cezb ediyor. Çok çalışkan ve fedakâr Tâhirî'nin kesretli hediyeleri, bizleri çok borç altında bıraktı.

Risale-i Nur'un postacısı mübârek Abdullah ne hâlde olduğunu soracaktım. Hâfız Ali'nin mektubunda, sormadan cevabımı aldım. Allah, ikisinden razı olsun. O mektubun âhirinde, mâzi ve müstakbel ve semâvât ehlini dahi mesrur eden mâsumların ve mübârek ümmî ihtiyarların hediye-i mâsumâneleri beyanındaki fıkrası gayet güzel düşmüş.

Hâfız Ali'nin mektubunda Tâhirî'nin yazdığı ve göndereceği sözleri daha alamadık. Nur iskelesinin nâzır-ı bînazîri Sabri, basîret-i basîrin hususî mektubunda yazdığı mübârek bir hemşiremin Cevşenü'l-Kebîr'i ezber etmesi, eskiden beri o hemşire, Risale-i Nur talebeleri içinde bulunduğuna istihkakını gösteriyor. Onun namıyla beraber duada namı zikredilen ve Hazreti Mevlânâ Hâlid'in cübbesini tam muhafaza edip bize yetiştiren Âsiye Hanım'ın birden lisanına gelen bir fıkra size gönderilecek.

O Kozca Hatibi, Risale-i Nur'la tam alâkadarsa, Sabri benim bedelime ona selâm etsin. Bize gelen mâsum ve ümmîlerin ve üstadlarının risalelerini yedi cilt olarak güzelce tasnif ettik. Mâsumların tevafuklu güzel parçaları bir cilt ve ihtiyarların güzel parçaları için de kahraman Şükrü'nün, Mu'cizât-ı Ahmediye güzel nüshası içinde olarak ikinci cilt, yedi cildin her birinin başında, üçüncü sayfada gelen fıkra, medar-ı ibret olarak yazılmıştır.

Risale-i Nur'un küçük ve mâsum şakirtlerinin elli-altmış talebesinin ve kırk-elli ümmî mübârek ihtiyarların ve kıymettar üstadlarının yazdıkları tevafuklu ve şirin nüshaları bize göndermişler. O parçaları yedi cilt içinde cemettik.

Bu mübârek ümmî ihtiyarların kırk sene sonra Risale-i Nur hatırı için her işe tercihen yazıya başlamaları ve mâsum çocukların, Risale-i Nur'dan ders aldıkları ve yazdıkları risalelerin bir kısmıdır. Onların bu zamanda bu ciddî çalışmaları gösteriyor ki Risale-i Nur'da öyle mânevî zevk ve cazibedar bir nur var ki mekteplerde çocukları okumaya şevkle sevketmek için icat ettikleri her nevi eğlence ve teşviklere galebe edecek bir lezzet, bir sürûr, bir şevk Risale-i Nur veriyor ki çocuklar ve ümmî ihtiyarlar böyle hareket ediyorlar.

Hem bu hâl gösteriyor ki Risale-i Nur kökleşiyor. İnşaallah, onu hiçbir şey koparamayacak, ensâl-i âtiyede de devam edip gidecek.

Aynen bu mâsum küçük şakirtler gibi, Risale-i Nur'un cazibedar dairesine giren bu ümmî ihtiyarların, kısmen çobanların ve yörük ve efelerin bu zamanda, bu acîb şerâit içinde her şeye tercihen Risale-i Nur'a bu surette çalışmaları gösteriyor ki bu zamanda Risale-i Nur'a ekmekten ziyade ihtiyaç var ki çiftçiler, çobanlar, yörük efeler,[1(Hâşiye)] hâcât-ı zaruriyeden ziyade bir hâcât-ı zaruriyeyi, Risale-i Nur'un hakâikini görüyorlar.

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Bu tarafta yol kapandı, posta gelmiyordu. Sizlerden gelecek bir mektup veya bir risaleyi bekliyordum. Şimdi, ruhuma bir ihtarla, daha beklemeyerek, burada hüsn-ü tesirini gösteren üç parçayı gönderiyorum. Mâsumların ve ümmî mübâreklerin ve ihtiyarların ve kahraman Tâhirî'nin nüshaları daimî bir

1 (Hâşiye) Bilhassa Risale-i Nur kahramanlarından Şükrü Efe ve bilhassa dağ kumandanı Çoban Veli'nin ve yörük aşiretlerinden Bahadır Süleyman'ın ve emsalinin gayretlerine işarettir.

tarzda fütuhat yapıyorlar. Yalnız cüz'î bir kaç parçayı tashih ederken zahmet çektim. Fakat o zahmet, bana tatlı geliyordu. Hem aynı rahmet oldu. Beni de o mâsum ve mübâreklerin kafilesine dâhil ederek, benim hattıma benzedikleri için, kendim o parçaları yazmışım gibi tam sahip oldum. Eğer ben yazsaydım, aynen onlar gibi olurdu.

Kastamonu'daki kardeşlerimize hitaben yazılan bir hakikattir. Belki size de faydası olur diye gönderdim.

Risale-i Nur, kendi sâdık ve sebatkâr şakirtlerine kazandırdığı çok büyük kâr ve kazanç ve pek çok kıymettar neticeye mukabil fiyat olarak, o şakirtlerden tam ve hâlis bir sadâkat ve dâimî ve sarsılmaz bir sebat ister. *Evet, Risale-i Nur on beş senede kazanılan kuvvetli iman-ı tahkikîyi on beş haftada ve bazılara on beş günde kazandırdığını, yirmi senede, yirmi bin zât tecrübeleriyle şehâdet ederler.*

Hem, iştirak-i a'mâl-i uhreviye düsturuyla, her bir şakirdine, her bir günde binler hâlis lisanlarla edilen makbul duaları.. ve binler ehl-i salâhatin işledikleri a'mâl-i salihanın misil sevaplarını kazandırıp, her bir hakikî sâdık ve sebatkâr şakirdini amelce binler adam hükmüne getirdiğini delil, kerametkârâne ve takdirkârâne İmam Ali'nin *(radiyallâhu anh)* üç ihbarı ve keramet-i gaybiye ve Gavs-ı Âzam'daki *(kuddise sirruh)* tahsinkârâne ve teşvikkârâne beşareti.. ve Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan'ın kuvvetli işaretiyle o hâlis şakirtler, ehl-i saadet ve ashab-ı cennet olacaklarına müjdesi pek kat'î ispat ederler. Elbette böyle bir kazanç, öyle bir fiyat ister.

Madem hakikat budur, Risale-i Nur dairesinin yakınında bulunan ehl-i ilim ve ehl-i tarîkat ve sofî meşrep zâtlar onun cereyanına girmek ve ilim ve tarîkattan gelen eski sermayeleriyle ona kuvvet vermek ve genişlemesine çalışmak ve şakirtlerini teşvik etmek ve bir buz parçası olan enâniyetini, tam bir havuzu kazanmak için o dairedeki âb-ı hayat havuzuna atıp eritmek gerektir ve elzemdir. Yoksa, Risale-i Nur'a karşı rakîbâne başka bir çığır açmakla hem o zarar eder, hem bu müstakim ve metin cadde-i Kur'âniye'ye bilmeyerek zarar verir, zındıkaya bir nevi yardım olur.

Sakın sakın, dünya cereyanları, hususan siyaset cereyanları ve bilhassa harice bakan cereyanlar sizi tefrikaya atmasın. Karşınızda ittihad

etmiş dalâlet fırkalarına karşı sizi perişan etmesin, اَلْحُبُّ فِي اللهِ، وَالْبُغْضُ فِي اللهِ[1] *düstur-u rahmânî yerine* اَلْحُبُّ فِي السِّيَاسَةِ ، وَالْبُغْضُ لِلسِّيَاسَةِ[2] *düstur-u şeytanî hükmederek, melek gibi bir hakikat kardeşine adâvet; ve el-hannâs gibi bir siyaset arkadaşına muhabbet ve taraftarlıkla zulmüne rıza gösterip cinayetine mânen şerik eylemesin.*

Evet, bu zamanda siyaset, kalbleri ifsad eder ve asabî ruhları azap içinde bırakır. Selâmet-i kalb ve istirahat-i ruh isteyen adam, siyaseti bırakmalı.

Evet, şimdi küre-i arzda herkes ya kalben, ya ruhen, ya aklen, ya bedenen gelen musibetten hissedardır, azap çekiyor, perişandır. Bilhassa ehl-i dalâlet ve ehl-i gaflet, rahmet-i umumiye-i ilâhiyeden ve hikmet-i tamme-i sübhâniyeden habersiz olduğundan, nev-i beşere rikkat-i cinsiye, alâkadarlık cihetiyle, kendi eleminden başka nev-i beşerin şimdiki elîm ve dehşetli elemleriyle dahi müteellim olup azap çekiyor. Çünkü lüzumsuz ve mâlâyânî bir surette vazife-i hakikiyelerini ve elzem işlerini bırakıp âfâkî ve siyasî boğuşmalara ve kâinatın hâdisâtına merakla dinleyerek, karışarak ruhlarını sersem ve akıllarını geveze etmişler ve bilerek kendi zararına fiilen rıza göstermek cihetinde, "Zarara razı olana şefkat edilmez." manasındaki اَلرَّاضِي بِالضَّرَرِ لَا يُنْظَرُ لَهُ[3] kaide-i esasiyesiyle şefkat hakkını ve merhamet liyakatını kendilerinden selbetmişler. Onlara acınmayacak ve şefkat edilmez. Ve lüzumsuz başlarına belâ getirirler.

Ben tahmin ediyorum ki bütün küre-i arzın bu yangınında ve fırtınalarında selâmet-i kalbini ve istirahat-i ruhunu muhafaza eden ve kurtaran yalnız hakikî ehl-i iman ve ehl-i tevekkül ve rızadır. Bunların içinde de en ziyade kendini kurtaranlar, Risale-i Nur'un dairesine sadâkat ile girenlerdir.

Çünkü bunlar, Risale-i Nur'dan aldıkları iman-ı tahkikî derslerinin nuruyla ve gözüyle, her şeyde rahmet-i ilâhiyenin izini, özünü, yüzünü görüp her

---

1 "İçte duyulacak sevgi ve nefret Allah için olmalıdır." 'Allah için sevme ve nefret etme' bazı hadislerde amellerin en faziletlisi sayılmış;*[1] bazı hadislerde de imanın en güçlü bir bağı olduğuna dikkat çekilmiştir.*[2]

*[1] Ebû Dâvûd, *sünnet* 2; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 5/146; el-Bezzâr, *el-Müsned* 9/461.

*[2] et-Tayâlisî, *el-Müsned* s.101; İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef* 6/170, 172, 7/80.

2 Siyaset için sevmek, siyaset için buğz etmek.

3 Bkz.: İmam Rabbânî, *el-Mektûbât* 2/83 (49. Mektup).

şeyde kemâl-i hikmetini, cemâl-i adaletini müşâhede ettiklerinden, kemâl-i teslimiyet ve rıza ile rubûbiyet-i ilâhiyenin icraatından olan musibetlere karşı teslimiyetle, gülerek karşılıyorlar, rıza gösteriyorlar. Ve merhamet-i ilâhiyeden daha ileri şefkatlerini sürmüyorlar ki elem ve azap çeksinler.

İşte buna binaen, değil yalnız hayat-ı uhreviyenin, belki dünyadaki hayatın dahi saadet ve lezzetini isteyenler –hadsiz tecrübeleriyle– Risale-i Nur'un imanî ve Kur'ânî derslerinde bulabilirler ve buluyorlar.

Bugünlerde iki hatıradan iki ihtar:

Birincisi: Bu şehirde Risale-i Nur'a intisap eden ihtiyar hanımlar sebat ettiklerini ve başkalar gibi sarsılmadıklarını düşündüm. Birden bu hadis-i şerif ihtar edildi: [1] عَلَيْكُمْ بِدِينِ الْعَجَائِزِ yani, "Âhirzamanda, kadınların samimî dinlerine ve kuvvetli itikadlarına tâbi olunuz."

Evet, ihtiyar kadınlar fıtraten zaife ve hassas ve şefkatli olmalarından, herkesten ziyade dindeki tesellî ve nura muhtaç olduğu gibi, herkesten ziyade fıtratlarında fedakârâne şefkat cihetiyle, dinde bulduğu nihayetsiz şefkat-perverâne bir nur-u tesellî ve iltifat-ı merhamet-i Rahmân ve nokta-yı istinat ve nokta-yı istimdada ihtiyacı var. Tam sebat etmek, fıtratlarının muktezasıdır. Onun için, bu zamanda o hâcâtı tam yerine getiren Risale-i Nur, her şeyden ziyade onların ruhlarına hoş geliyor ve kalblerine yapışıyor.

İkincisi: Bugünlerde benim yanıma müteaddit ayrı ayrı zâtlar geldiler. Ben onları âhiret için zannettim. Hâlbuki ya ticaret veya işlerinde bir kesat ve muvaffakiyetsizlik olduğundan, bize ve Risale-i Nur'a, muvaffakiyet için ve zarardan kurtulmak niyetiyle müracaat edip, dua ve istişare istediklerini anladım.

"Ben, bunlara ne edeyim ve ne diyeyim?" diye tahattur ettim. Birden ihtar edildi: "Ne sen divane ol ve ne de onları divanelikte bırakıp divanece konuşma. Çünkü yılanlar zehirine karşı tiryak tedarikiyle ve onları kaçırmasıyla meşgul ve vazifedar birtek adam, yılanlar içinde duran ve sineklerin ısırmasına mâruz olan ve sinekleri kaçırmak için çok yardımcıları bulunan diğer bir adama, yılanların ısırmasını bırakıp, ona, sinekler ısırmamasına yardım için koşan divanedir ve onu çağıran dahi divanedir. O sohbet dahi divanece bir konuşmaktır."

---

[1] el-Gazâlî, *İhyâu ulûmi'd-dîn* 3/78; es-Sehâvî, *el-Makâsıdü'l-hasene* s.290; es-Suyûtî, *ed-Düreru'l-müntesira* s.14; Aliyyülkârî, *el-Esrâru'l-merfûa* s.124; el-Aclûnî, *Keşfü'l-hafâ* 2/92.

Evet, hadsiz hayat-ı uhreviyeye nispeten muvakkat ve fâni kısacık hayat-ı dünyeviyenin zararları, sineklerin ısırması gibidir. Hayat-ı ebediyenin zararları, ona nispeten yılanların ısırmasıdır.

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

Çok muhterem Üstadımız Efendimiz,

Bin üç yüz yirmi bir tarihinde, Mu'cizât-ı Ahmediye'yi *(aleyhissalâtü vesselâm)* ve Keramet-i Gavsiye risalelerini âlem-i menamda görmüştüm. Bunun hikmetini şimdiye kadar anlayamamıştım. Gördüğüm rüya aynen şöyle idi:

Tarih-i mezkûrda, Ceziretü'l-Arab'ın Necid kıtasının bilâd-ı Kasîm'de, bir gece rüyamda, üç güneşin tulû etmiş olduğunu gördüm. Yanımda tanıyamadığım bir zâta sordum: "Bu üç güneş nasıl olur?" dedim.

Yanımdaki zât: "Bu güneşin birisi Hazreti Peygamber'in *(aleyhissalâtü vesselâm)* güneşi, diğeri Gavs-ı Geylânî'nin; üçüncüsü de diğer bir güneştir."

Üçüncü güneşin Risale-i Nur olduğunu şimdi bildim.

اَللّٰهُ نُورُ السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضِ ۖ مَثَلُ نُورِهٖ كَمِشْكٰوةٍ فِيهَا مِصْبَاحٌ ۖ اَلْمِصْبَاحُ فِي زُجَاجَةٍ ۖ اَلزُّجَاجَةُ كَأَنَّهَا كَوْكَبٌ دُرِّيٌّ يُوقَدُ مِنْ شَجَرَةٍ مُبَارَكَةٍ زَيْتُونَةٍ لَا شَرْقِيَّةٍ وَلَا غَرْبِيَّةٍ ۙ يَكَادُ زَيْتُهَا يُضِيءُ وَلَوْ لَمْ تَمْسَسْهُ نَارٌ ۖ نُورٌ عَلٰى نُورٍ ۖ يَهْدِى اللّٰهُ لِنُورِهٖ مَنْ يَشَآءُ[1]

âyet-i Kur'âniye, o rüya hakikatine işaret etmiş. Bu nuranî rüya, mezkûr âyet-i nûrun[2] on işaretle, on parmakla gösterdiği hakikati aynen gösteriyor, otuz sekiz sene evvel haber veriyor.

Evet, üç nur-u âzam olan güneşlerin –Allahu âlem– tâbiri şu olmak gerektir.

Güneşlerin birincisi: Bu asırda Risale-i Nur'dur ve en parlak bir nuru da Mu'cizât-ı Ahmediye *(aleyhissalâtü vesselâm)* namındaki Risale-i harikadır.

---

1 "Allah göklerin ve yerin nurudur. O'nun nurunun misali, tıpkı içinde lâmba bulunan bir kandillik gibidir. Lâmba bir sırça (cam) içinde, o sırça da sanki parlayan incimsi bir yıldız! Bu lâmba, doğuya veya batıya mensup olmayan kutlu, pek bereketli bir zeytin ağacından tutuşturulur. Bu öyle bereketli bir ağaç ki, neredeyse ateş değmeden de yağ ışık verir. Işığı pırıl pırıldır. Allah dilediği kimseyi nuruna iletir." (Nûr sûresi, 24/35).

2 Nûr sûresi, 24/35.

İkincisi: Hazreti İsâ'nın din-i hakikîsinden çıkan nur-u semâvî güneşidir.

Üçüncüsü: Tarîkatlar ruhunda ve tasavvuf menbaından çıkacak bir güneştir ki şimdi Şeyh-i Geylânî timsaliyle o mana gösterilmiş. Risale-i Nur'a işaret eden otuz üç âyet-i Kur'âniye'nin en birinci âyeti olan âyetü'n-nur[1] on vecihle Risale-i Nur'a işaret ettiği Birinci Şuâ risalesinde gözümle gördüm, isteyen görebilir.

Sizi nefsinden ziyade seven âciz şakirdiniz
Binbaşı Muhyiddin

Aziz, sıddık, metin, sebatkâr kardeşlerimize,

Biz, bu havalideki Risale-i Nur talebeleri namına sizlere pek çok selâm ile beraber arz-ı şükran ediyoruz. Ve sizlere ebeden minnettarız ki muktedir ve parlak kalemlerinizle bizleri hem uyandırdınız, hem yardım ettiniz. Bu vilâyeti, nuranî kalemlerinizle, inşaallah, Isparta'ya benzettireceksiniz. Ve bilhassa çok ehemmiyetli kardeşimiz kahraman Tahirî'nin parlak ve muvaffakkıyetli ve tevafuklu kalemi, kerametkârâne fütuhat yapıyor. Ve onun iki mâsumeleri ve mâsumların ve ümmî ihtiyarların rengârenk çeşit çeşit meziyetlerini gösteren yazıları bizleri teshir ediyor, herkesi şevkle okumaya sevkediyor. Cenâb-ı Hak, sizlerden ebeden razı olsun ve sizi muvaffak etsin, âmîn...

Çok mühim ve mübârek kardeşimiz Hâfız Mustafa'nın bize verdikleri ehemmiyetli hâdise-i taarruziye haberi bizi hayrete düşürdü. Ve Üstadımızın o zamanda endişelerinin ve heyecanının hikmetini anladık. Bir hiss-i kablelvuku ile mütemadiyen bizlere der idi: "Dikkat ediniz, sebat ediniz! Münafıklar, taarruz plânı çeviriyorlar." diye bizi ihtiyata sevkediyor, "Hem bir halt edemezler." diyordu.

Evet, Ispartalı kardeşlerimizin bize haber verdikleri gibi, bu ehemmiyetli hâdise-i taarruziyeye teşebbüs vukuu zamanında muhaberemiz kesildiği hâlde, mütemadiyen, her vakit Üstadımız, aynı taarruza mâruz bulunuyoruz gibi bizi, yani Emin ve Feyzi'yi ikaz ediyor, "Dikkat ediniz, dört cihetle bize taarruz var. Demir gibi sebat ediniz. Bir halt edemezler." Biz de bakıyorduk ki bizde birşey yok, hissetmiyorduk.

---

1 Nûr sûresi, 24/35

Hem, o gaybî hâdiseyi bertaraf etmek için, tam mutabık bir mektup bize yazdırıp size göndermiştik.

Risale-i Nur talebelerinden
Nazif, Selâhaddin, Tevfik, Hilmi, Emin, Feyzi

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1] ، وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ[2]

اَلسَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكَاتُهُ[3]

Aziz, sıddık kardeşlerim ve hizmet-i Kur'âniye'de kahraman arkadaşlarım,

Bundan evvel üç mektup, emaneti aldıktan sonra göndermiştim. Bu defaki Hâfız Ali'nin mektubunda onlardan bahsetmemiş, merak ettim. Nur fabrikası sahibi Hâfız Ali'nin hastalığı beni müteessir etti, bizi duaya sevketti. Cenâb-ı Hak kuvvet ve şifa ihsan eylesin, âmîn...

Hâfız Ali'nin mektubuyla Risale-i Nur'un ehemmiyetli rükünlerinden olan Halil İbrahim'in sisteminde Ahmed Feyzi'nin mektupları, şahsıma ait haddimden yüz derece fazla hüsn-ü zanları bir tarafta kalsa –ondan kat-ı nazar– o havalide Risale-i Nur'un şahs-ı mânevîsine karşı Halil İbrahim'le, Ahmed Feyzi'nin sarsılmaz, gayet kuvvetli irtibatlarını gösterdiğinden, bizi cidden mesrur eyledi.

Evet, onların o şiddetli alâkadarlıkları, o havalide Risale-i Nur'u yerleştiriyor, idame ettiriyor. O ikisinin mektupları, suret-i zâhiriyede benim şahsıma atf-ı ehemmiyet etmeleri gerçi muvâfık değil, mübalâğadır; fakat o yanlış suretin altındaki hakikat, Risale-i Nur şakirtlerinin samimî tesânüdlerinden süzülen bir şahs-ı mâneviye, Risale-i Nur'un Kur'ân'dan gelen hakikatine karşı tam mutabık ve hak olarak sarfedilecek. O mektuplardaki tâbirât, benim gibi, bir cüz'î bir ferde karşı sarfedilmiş. Benim haddimden bin derece fazla olmakla beraber, o şahs-ı mânevî namına ve Risale-i Nur'un hakikati hesabına ve o ehemmiyetli ve çok muhtaç memlekette fevkalâde bir alâka ve faaliyete alâmet olmak cihetiyle kabul ettim.

---

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

2 "Hiçbir şey yoktur ki, O'nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor bulunmasın." (İsrâ sûresi, 17/44)

3 Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi üzerinize olsun.

Ahmed Feyzi'nin de inşaallah Kastamonu Feyzi'si gibi, bütün kuvvetiyle Risale-i Nur'a çalışacak bir azim ve karar suretinde mektubunu telâkki ediyoruz. Fakat, mahviyeti ve tevazuu pek fazla ve istedikleri de pek fazla ve mektubundaki duaları da güzel olduğundan, daimî duamızda buranın Feyzi'siyle omuz omuza girdi.

Halil İbrahim'in mektubu, belki her mektubu hem onun, hem İnce Mehmed'in namına kabul ediyorum. İkisine, Hüsrev'le Rüşdü gibi bir ruh, iki ceset nazarıyla bakıyorum. Cenâb-ı Hak onları muvaffak etsin ve emsalini oralarda çoğaltsın. Ve o mektupta, Risale-i Nur'un talebelerinden Hâfız Mehmed Emin ve Mustafa Çavuş ile beraber Siirtli Ahmed ve Salâhaddin ve İzzeddin gibi zâtlar da Risale-i Nur'la alâkadar olduklarını bildiriyor. Biz de onlara birer birer hem selâm, hem onları da Risale-i Nur talebeleri içinde duada teşrik edeceğiz.

Hâfız Ali'nin mektubunda, eline geçen mektubumuzu güzelce takdir ve hülâsa etmiş. Risale-i Nur, saadet-i ebediye dükkânı ve bâki elmasları sattığından, "Fâni, kırık cam parçaları ondan istenilmemeli…" tâbiri çok güzel düşmüş.

Hem Isparta, hem Manisa'daki bütün kardeşlerimize birer birer selâm ve dua ediyoruz ve dualarını istiyoruz. Hapishanede, Risale-i Nur'un son kâtibi kahraman Şefik acaba sağ mıdır? Nerededir? Merak ediyorum. Halil İbrahim'den sorunuz.

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Şuhûr-u muharremeden sonra, hususan bahara yakın, hayat-ı dünyeviye gafleti bir derece fütur vermekle beraber, bazı sarsıntılar ve hastalıklar ve askerliğe gitmek cihetinde Risale-i Nur'un hizmetine bir derece zaaf gelmiş diye endişe ediyordum. Cenâb-ı Hakk'a şükür ki mektuplarınız ve Âtıf Hasan'ın gelmesiyle o endişe zâil oldu. O mektubunuzda, çok ehemmiyetli bir hâdise-i nuriyeden bahis var ki Hizbü'l-Ekberi'l-Kur'ân'ı tab etmek teşebbüsüdür.

Evet, o Hizbü'l-Ekber'deki âyât, bütün Risale-i Nuriye'nin ruhu, esası, mâdeni, üstadı ve güneşidir. Onun tab'ından sonra, mümkünse, Risale-i Nur'un Hizbü'l-Ekberi namında Arabiyyü'l-ibare ve iki Âyetü'l-Kübrâ ve münâcâtın hülâsası olan risaleyi dahi tab etmek lâzımdır. Fakat elinizdeki nüsha, benim nüsham gibi mükemmel değil. Biz burada yazıp, isterseniz size

gönderelim; isterseniz, İstanbul'da matbaada olan vekilinize gönderelim. Adresini bildiriniz.

Kardeşimiz Hasan Âtıf, hakikaten Risale-i Nur'un hizmetine pek çok lâyık ve müstaittir. Müstesna hattıyla beraber ihlâsı, irtibatı, alâkadarlığı, ciddiyeti, sadâkati dahi mükemmeldir. Cenâb-ı Hak onun emsalini çoğaltsın. Bu kardeşimizi yirmi mektup yerinde, size canlı bir mektup olarak gönderdik.

Hâfız Ali'nin buradaki kardeşlerine çok yüksek, çok tesirli yazdığı mektuba karşı başta Feyzi, Emin olarak umum namına Feyzi diyor ki: "Biz bu memleket talebeleri, Isparta kahramanlarının küçük kardeşleri, belki onların talebeleriyiz. Dersi, hizmeti ve ciddiyeti onlardan alıyoruz. Her birisi, bizim için birer üstaddır. Onların elinden öper, arz-ı hürmet ederiz. Cenâb-ı Hak, o kahramanlardan ebeden razı olsun, âmîn..." diyorlar.

Risale-i Nur'un iskele nâzırı Sabri'nin birinci talebesi ve Risale-i Nur'un ehemmiyetli küçük bir talebesinin küçücük mektubundaki güzel yazı bizi mesrur etti. Cenâb-ı Hak, onu ve onun gibi Risale-i Nur'a çalışan mâsumlara tevfik ve selâmet ve saadet ihsan eylesin, âmîn...

Hâfız Mustafa'nın bizce pek çok ehemmiyetli olan mektubu, çoktan beri beklediğim bir hakikati gösterdi ki Risale-i Nur dairesindeki şakirtler, istişare suretinde, tab etmek gibi çok ehemmiyetli işleri görmeye başlamalarıdır.

Aziz, sıddık, sâdık, hâlis ve muhlis kardeşlerim,

Dört-beş kardeşlerime ait birer kısacık konuşacağım.

Birincisi: Medrese-i nuriyenin mürşidi, müessisi ve müdebbiri Hacı Hâfız kardeşimizin bu defa üçüncü olarak bir teberrükünü gördük. Tâ Barla'da iken tatlı lokmaların kerametli, acîb bereketi ve Isparta'da İktisat Risalesi'ni tatlılaştıran iki buçuk okka balın harika bir hâdiseye sebebiyet vermesi,[1](Hâşiye) bu üçüncü defa da, pek mübârek ve mâsum hatırlarını ve iltifatlarını temsil eden ve parçalanmayan bir hediyeyi göndermiş. Altmış senelik bir kaide-i hayatiyemi o bin hatırın hatırı için kırdım.

İkincisi: Âtıf Hasan'ın hakikaten fevkalâde yazdığı tevafuklu Mu'cizât-ı Kur'âniye'yi o gittikten sonra temâşâ ettim. Elimden gelseydi, her bir yaprağına mukabil bir lira verecektim. İnşaallah, o nüshayla binler adam istifade edip,

1 (Hâşiye) Şimdi ben tahmin ediyorum, o bal da onun imiş. Fakat tam tahattur edemiyorum.

onun hayat-ı bâkiyesine bir çeşme hükmünde varidat verecek. Hüsrev'in ve kahraman Tâhirî'nin bir üçüncüsü oluyor.

Üçüncüsü: Risale-i Nur'un eski ve ehemmiyetli ve çalışkan bir şakirdi olan Kâtip Osman'ın sâdık ve hikmetli rüyası ve mutabık tâbiri onları müferrah ettiği gibi, bizleri de mesrur eyledi. Ve o mektubuyla merak ettiğim şeyleri ve Hüsrev ve Rüşdü, Hâfız Ali, Zühdü, Bedevî Nuri ve Nur fabrikası sahibi, Tâhir'ler, mübârekler heyeti, medrese-i nuriye ve ümmî ihtiyarlar ve mâsum çocuklar, umumlarının selâmlarını yazıyor. Biz de onlara birer birer selâm ediyoruz, muvaffakiyetlerine ve selâmetlerine dua ediyoruz.

Bu havalide dahi, belki çok yerlerde, sizin faaliyetinizden şevke gelip Risale-i Nur ziyade tevessü ettiğinden, ehl-i dünyayı düşündürüyor, nazar-ı dikkati celbettiriyor. Bazı ufak tefek ilişmek de ondan ileri geliyor. *İhtiyat her vakit olduğu gibi yine lâzımdır. Hazreti İmam Ali (radiyallâhu anh) iki defa* سِرًّا تَنَوَّرَتْ[1] *demesi, Risale-i Nur perde altında tenevvür ve tenvir eder diye işaret ediyor. Mümkün olduğu kadar geçici rüzgârlara ehemmiyet vermeyiniz, bakmayınız. Zaten mâbeyninizde samimî tesânüd ve meşveret-i şer'iye, sizi öyle şeylerden muhafaza eder. İçinizdeki şahs-ı mânevinin fikrini, o meşveretle bildirir.*

Kardeşiniz ve sizinle dünyada, berzahta, âhirette müteşekkirâne iftihar eden ve edecek hizmet-i Kur'âniye'de arkadaşınız
Said Nursî

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Bu yeni hâdise-i taarruziyeden müteessir olmayınız. Çünkü mükerrer tecrübelerle Risale-i Nur inâyet altındadır. Hiçbir tâife, şimdiye kadar böyle ehemmiyetli hizmette bizler kadar az meşakkatle kurtulan olmamış.

Hem geçen Ramazan'daki hastalığım ve Eskişehir'deki musibetimiz gibi çok vâkıalarla, zâhirî sıkıntılı, meşakkatli hâlât altında Risale-i Nur'un faydasına olarak inkişâfâtı ve daha tesirli fütuhâtı görülmüş. İnşaallah, bu sıkıntılı hâdise dahi, münafıkların aks-i maksuduyla, Risale-i Nur'un fütuhatını başka bir mecrâda teshile vesile olur.

---

1 "Gizli olarak nurlanır." (Bkz.: el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî)* s.509)

Beşinci Şuâ, yirmi beş sene evvel mesâili yazılan, yalnız bir-iki sayfa tatbikat ilâve edilip Şuâlar'a giren Beşinci Şuâ ellerine geçmesi ehemmiyetlidir. Fakat bunda da bir hikmet var. Belki onlara, kendi mesleklerini bildirmek ve cehenneme gidenin mahiyetini bilmek için fevkalâde iktidar haricinde bir kazâ-yı ilâhidir, diye Cenâb-ı Hakk'ın hikmetine ve inâyetine ve hıfzına itimad edip merak etmeyiniz.

Hem siz, hem onlar bilsinler ki sadaka belâyı defettiği gibi[1]*, Risale-i Nur Anadolu'dan, hususan Isparta, Kastamonu'dan âfât-ı semâviye ve arziyenin def ve ref'ine vesiledir.* Evet, Sabri'nin

وَقِيلَ يَا أَرْضُ ابْلَعِي مَاءَكِ وَيَا سَمَاءُ أَقْلِعِي وَغِيضَ الْمَاءُ وَقُضِيَ الْأَمْرُ
وَاسْتَوَتْ عَلَى الْجُودِيِّ وَقِيلَ بُعْدًا لِلْقَوْمِ الظَّالِمِينَ[2]

âyetinden istihraç ettiği mana, haktır ve mutabıktır.

Evet, Risale-i Nur, sefine-i Nuh gibi Anadolu'yu Cebel-i Cûdî hükmüne getirip, küre-i arzın yangınından ve tufanından kurtulmasına bir sebeptir. Çünkü zaaf-ı imandan gelen tuğyan, ekseri musibet-i âmmeyi celbettiği gibi, imanı fevkalâde kuvvetlendiren Risale-i Nur, o musibet-i âmmeyi dairesinin haricine bırakmaya rahmet-i ilâhiye tarafından vesile oldu.

Bu ehl-i dünya, bu Anadolu halkı Risale-i Nur'a girmeseler de ilişmesinler. Eğer ilişseler, yakında bekleyen yangınlar, tufanlar, zelzeleler ve tâunların istilâsına uğrayacaklarını düşünsünler, akıllarını başlarına alsınlar. Madem biz onların dünyalarına karışmıyoruz, onların da lüzumsuz bir hâlde bu derece âhiretimize karışmalarında onlara felâket getirmek ihtimali kavîdir.

İşte bu sekiz aydır, hususan ve heyecan veren bu hâdisenizle beraber; şimdi yanımdaki Feyzi ile Emin ve bütün bana temas eden dostlar şahittirler ki bu sekiz ay zarfında bir tek defa ne Harb-i Umumîyi, ne siyaseti sormamışım. Ve odamdan işitilen radyoyu da üç senedir dinlemedim. Hâlbuki benim, binler adam kadar dünyaya bakmak münasebet var. Demek bize ilişen, doğrudan doğruya imana tecavüz eder. Onları Cenâb-ı Hakk'a havale ediyoruz.

---

1 Bkz.: Hatîb el-Bağdâdî, *Târîhu Bağdâd* 8/207; el-Münâvî, *Feyzu'l-kadîr* 4/236; el-Aclûnî, *Keşfü'l-hafâ* 2/30.

2 "(Kâfirler boğulduktan sonra yerle göğe:) 'Ey yeryüzü! Vazifen bitti; suyunu yut. Ey semâ! İhtiyaç kalmadı; yağmuru kes' diye emir buyuruldu. Su çekildi, iş bitirildi ve gemi Cudi üzerinde yerleşti ve 'Kahrolsun o zâlimler!' denildi." (Hûd sûresi, 11/44).

Hem ehl-i siyasete hiç münasebetimiz olmadığı hâlde, kat'î bilsinler ki; bu memlekette, bu asırda, milleti anarşilikten, tereddî ve tedennî-i mutlakadan kurtaracak yegâne çaresi, Risale-i Nur'un esasatıdır. Bu hâdisede sıkıntı çeken mâsumlar ve üstadları bilsinler ki ağır şerâit altında bir saat nöbet, bir sene ibadet ve hakikî tefekkür-ü imaniye ile bir saati, bir sene tâat hükmüne geçtiği gibi, inşaallah onların sıkıntıları da öyle sevaba medar olur. Onlar da, merak ve teessürle değil, ferah ve sürûrla karşılamalı. Fakat Hazreti Ali'nin *(radiyallâhu anh)* iki defa سِرًّا بَيَانَةً[1] ، سِرًّا تَنَوَّرَتْ[2] demesine binaen, biz her vakit tam ihtiyat ve tam sakınmak vaziyetini muhafaza etmekle mükellefiz.

Risale-i Nur'un mensupları, şuur ve ihtiyarları haricinde birbiriyle münasebettar, birbirinin hâdiseleriyle alâkadar olduğuna bir delil de bugünlerde oldu. Şöyle ki:

Oradaki hâdisenin vukuundan bugüne kadar, buradaki muhtelif tabakalardaki talebelerin vaziyetleri ehemmiyetli bir hâdise yüzünden değişmiş gibi çekinmek ve münafıkların nazarını kendilerine ve bizlere celbetmemek için bir tevakkuf devresi geçti. Ben de hayret ediyordum.

Hem, Nazif gibi bir kaç zâtın rüyalarının tâbirleri, sizin hâdiseniz olduğunu anladık.

Umum kardeşlerimize birer birer ve bilhassa musibetzedelere selâm ve dua ediyoruz. Cenâb-ı Hak onları çabuk kurtarıp vazifelerinin başına göndersin, âmîn...

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[3] ، وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ[4]

اَلسَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكَاتُهُ بِعَدَدِ كَلِمَاتِ الْقُرْاٰنِ وَحُرُوفَاتِهَا[5]

Aziz, sıddık, mübârek kardeşlerim ve hizmet-i Kur'âniye'de kuvvetli, faal, sebatkâr arkadaşlarım,

Bugünlerde benimle altı adam, başta Marangoz Ahmed, âhirinde ben, mânevî ihtara binaen birer meseleye medar olmuşuz.

---

1 "Gizli aynı zamanda açık" (Bkz.: el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî)* s.509)

2 "Gizli olarak nurlanır." (Bkz.: el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî)* s.509)

3 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

4 "Hiçbir şey yoktur ki, O'nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor bulunmasın." (İsrâ sûresi, 17/44)

5 Kur'ân'ın kelimeleri ve harfleri adedince Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi üzerinize olsun.

Birincisi: Faal, cidden çalışkan, Risale-i Nur ve medrese-i nuriye talebelerinden Marangoz Ahmed'in mektubunda, Eşref namında on yaşında bir mâsum çocuğun köyünü, malını terk edip, iki gün mesafeden gelip, hiç yazı yazmadığı hâlde, on gün zarfında Risale-i Nur'u yazmaya muvaffak olması, Risale-i Nur'un bir kerameti olduğu gibi, medrese-i nuriyenin de harika bir çiçeğidir deniliyor.

Evet, ***biz de deriz ki:*** Maddî bir kışta, güzel çiçeklerin açılmasıyla bir harika kudret olduğu gibi, bu asrın mânevî ve dehşetli kışında, Sava karyesinin, yani Sava şeceresi bin güzel çiçekler ve cennet meyveleri açması ve Isparta memleket bahçesi, binler gül-ü Muhammedî *(aleyhissalâtü vesselâm)* çiçekleri açması,[1(Hâşiye)] elbette harika bir mucize-i rahmet ve bu memlekete harika bir keramet-i inâyet-i râbbaniye ve Risale-i Nur talebelerine hârikulâde bir ikram-ı ilâhidir diye itikad edip, Cenâb-ı Hakk'a hadsiz şükür ederiz.

Marangoz Ahmed'in mektubunda Dârıviran köyünün eski zamanın çalışkan talebelerini andıran fedakâr talebeler, bizi ve eski zaman talebelerini tahassürle yâd eden medreseden yetişme Risale-i Nur talebelerine derin bir sürûr verdi. Medrese-i nuriyenin hanımları, talebeleri, evrâd-ı Kur'âniye'yle dualarıyla, evrâdlarıyla çalışkan kalemlere mânevî yardımları çok güzeldir. Bu havalideki hanımlara da tam bir ders olur. Cenâb-ı Hak, onlardan ve o medresenin umum talebelerinden ve üstadlarından ebeden razı olsun.

Ahmed'in rüyası çok mübârek ve güzeldir. Hazreti İsâ'nın *(aleyhisselâm)* kuvvetli sadasını işitmek, İsevîlerden kuvvetli bir imdat Hizbü'l-Kur'ân'a iltihak etmeye işaret olabilir.

İkinci adam ve meselesi: Risale-i Nur talebelerinden bir genç hâfız, pek çok adamların dedikleri gibi dedi: "Bende unutkanlık hastalığı tezayüt ediyor, ne yapayım?"

Ben de dedim: *Mümkün oldukça nâmahreme nazar etme. Çünkü rivayet var: İmam Şâfiî'nin (radiyallâhu anh) dediği gibi, haram-ı nazar, nisyan verir.*

Evet, ehl-i İslâm'da, nazar-ı haram ziyadeleştikçe, hevesât-ı nefsaniye heyecana gelip, vücudunda su-i istimâlâtla israfa girer. Haftada birkaç defa gusle mecbur olur. Ondan, tıbben kuvve-i hâfızasına zaaf gelir.

---

1 (Hâşiye) Ve her biri "sadberk", olarak, yani her bir çiçekte yüz parça yaprak.

Evet, bu asırda açık saçıklık yüzünden, hususan bu memalik-i harrede o su-i nazardan su-i istimâlât, umumî bir unutkanlık hastalığını netice vermeye başlıyor. Herkes, cüz'î, küllî o şekvâdadır. İşte, bu umumî hastalığın tezâyüdüyle, hadis-i şerifin verdiği müthiş bir haberin tevili ucunda görünüyor. Ferman etmiş ki: "Âhirzaman'da, hâfızların göğsünden Kur'ân nez'ediliyor, çıkıyor, unutuluyor."[1]

Demek bu hastalık dehşetlenecek, hıfz-ı Kur'ân'a bu sû-i nazarla bazılarda set çekilecek; o hadisin tevilini gösterecek. –لَا يَعْلَمُ الْغَيْبَ إِلَّا اللهُ[2]–

Üçüncü adam ve meselesi: Bizlerle pek çok alâkadar bir zât, çok defa dehşetli şekvâ ediyor ki: "Ben adam olamıyorum, gittikçe fenalaşıyorum, mânevî hizmetlerimin neticelerini göremiyorum" diye medet istiyor.

Ona yazıyoruz ki: Bu dünya darü'l-hizmettir; ücret almak yeri değildir. A'mâl-i salihanın ücretleri, meyveleri, nurları berzahta, âhirettedir. O bâki meyveleri bu dünyaya çekmek ve bu dünyada onları istemek, âhireti dünyaya tâbi etmek demektir. O amel-i salihin ihlâsı kırılır, nuru gider. Evet, o meyveler istenilmez, niyet edilmez. Verilse, teşvik için verildiğini düşünüp şükreder.

Evet, bu asırda, bir-iki mektupta beyan edildiği gibi, o derece hayat-ı dünyeviye damarına dokunmuş ve yaralamış ve heyecana getirmiş ki mübârek ve ihtiyar ve hoca ve ehl-i salâhat olan bir zât dahi, dünyada bir nevi hayat-ı uhreviye ezvâkını istiyor; birinci derecede, zevk-i hayat onda hükmediyor.

Dördüncüsü: Bizimle alâkadar bir zât, pek çokların şekvâ ettikleri gibi, eskiden şiddetli bir tarîkatta okuduğu evrâdındaki zevk ve şevkini kaybettiğini ve sıkıntı ve uyku galebe ettiğini müteessifâne şekvâ etti.

Ona dedik: Maddî hava bozulduğu vakit nasıl ki sıkıntı veriyor; asabî sinelerde inkıbaz hâli başlıyor. Öyle de bazen mânevî hava bozuluyor. Hususan mâneviyattan yabanîleşmiş bu asırda ve bilhassa hevesât ve müştehiyat-ı nefsaniyeyi taammüm etmiş memleketlerde ve hususan şuhûr-u muharreme ve şuhûr-u mübârekede mânevî havayı tasfiye eden âlem-i İslâm'ın intibah ve teveccüh-ü umumîsi, o mübârek şuhurun

---

1 Bkz.: Abdurrezzak, *el-Musannef* 3/362; et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* 9/141; ed-Deylemî, *el-Müsned* 5/488; el-Mizzî, *Tehzîbü'l-Kemâl* 12/403.

2 Hiç kimse gaybı bilemez, gaybı yalnız Allah bilir.

gitmesiyle tevakkuf etmesinden fırsat bulup, havayı bozan dalâletlerin tesirleri zamanında ve bilhassa kış tazyikatı altında, bir derece hayat-ı dünyeviye ve hevesât-ı nefsaniyenin tasallutlarının noksaniyetinden, ehl-i İslâm ve ehl-i imanda, hayat-ı uhreviyeye çalışmak iştiyakı, baharın gelmesiyle hayat-ı dünyeviyenin ve hevesât-ı nefsaniyenin inkişafıyla o iştiyak-ı uhreviyeyi gizlemesi ânında elbette böyle kudsî evrâdlarla zevk, şevk yerinde, esnemek ve fütur gelir.

Fakat, madem خَيْرُ الْأُمُورِ أَحْمَزُهَا[1] *sırrıyla, meşakkatli, külfetli, zevksiz, sıkıntılı a'mâl-i saliha ve umûr-u hayriye daha kıymetli, daha sevaplıdır. O sıkıntıda, o meşakkatteki ziyade sevabı ve makbuliyeti düşünüp, sabır içinde mesrurâne şükretmek gerektir.*

Beşincisi: Risale-i Nur'un bir talebesi, Risale-i Nur'a çalışamadığının bir sebebi, derd-i maişetin ziyadeleşmesi olduğunu söyledi.

Biz de ona dedik: Risale-i Nur'a çalışmadığın için derd-i maişet sana şiddetlendi. Çünkü bu havalide her talebe itiraf ediyor ve ben de ediyorum ki Risale-i Nur'a çalıştıkça, yaşamakta kolaylık ve kalbde ferahlık ve maişette sühûlet görüyoruz.

Altıncısı: Bu bîçâre Said'dir. Herkesin arzu ettiği ve istediği ve ferahla kabul ettiği şahsına karşı hürmet ve muhabbet ve sohbet, fakat Risale-i Nur'a taallûk eden noktalar haricinde bana ağır geliyor, beni sıkıyor, müteessir ediyor.

Tahmin ediyorum ki Risale-i Nur'un yüksek hâysiyetleri ve şakirtlerinin şahs-ı mânevîsinin pek büyük meziyetleri, şahsım gibi meslek-i aczde fazla ileri giden bir âciz ve bîçârenin zayıf omuzuna o dağ gibi manalar yüklense altında ezilir, sıkılır diye anladım. Bu âhirki iki meselede pek kısa kesmeye kâğıt mecbur etti. Nur, Gül, Lütfü'nün kahraman vârisleri mübârekler yüksek heyeti ve medrese-i nuriye ve mâsumlar ve ümmî ihtiyarların her birisine binler selâm ediyoruz.

Duanıza muhtaç, size müştak kardeşiniz

Said Nursî

---

1 "İşlerin en hayırlısı, zorlu olanıdır." Bkz.: Aliyyülkârî, *el-Masnû'* 1/57; el-Aclûnî, *Keşfü'l-hafâ* 1/175.

Aziz, sıddık, sarsılmaz, yılmaz, sebatkâr, fedakâr kardeşlerim,

Böyle şiddetli taarruzlara karşı sizi teşcie lüzum görmüyorum. Sizin kuvvetli metanetiniz ve Risale-i Nur'a gelen her hâdise-i elîmenin altında bir inâyet ve rahmet bulunduğuna itikadınız, teşciiniz kâfidir, biliyoruz. Yalnız bir noktayı merak ediyorum: Elde edilen bütün Risale-i Nur, yalnız bir takım mıdır, ve kimin imiş, anlamak istiyorum. Her kim ise merak etmesin. Daha ehemmiyetli makamlarda onun hesabına fütuhat yaparlar, sevap kazandırır. Ona, bir takım Risale-i Nur tedarik edilebilir. Hem tevkif altında kimse var mı? Hem ona havale edilen hoca kimdir?

Sâniyen: Sabri ile Hâfız Ali'nin reyi ile teshil-i muhabere için verdiği kararla bazen, Atabey yoluyla muhabereyi onlar gibi biz de kabul ettik. Lütfi'nin bir vârisi Abdullah Çavuş namıyla, adresiyle gönderilecek.

Sâlisen: Sabri'nin mektubunda, tevafuklu yazdığı Mu'cizât-ı Kur'âniye ve Risale-i Nur hakkındaki istihracı bizi fevkalâde mesrur eyledi. Hasan Âtıf'ın bize yazdığı şâşaalı ve cazibedar Mu'cizât-ı Kur'ân'ı esas yapıp, sâir risalelerde, i'câz-ı Kur'ân'ın nüktelerine dair mebâhisi ona zeyiller şeklinde ilhak ettik; güzel bir surete geldi.

Ezcümle: Âyetü'l-Kübrâ'nın Kur'ân'a dair On Yedinci Mertebesi, Yirminci Söz ve Sûre-i Feth'in âhirki âyetin mucize olduğuna dair Yedinci Lem'a ve Fihriste'nin Rumûzât-ı Semaniye'ye dair mühim parçaları ve Kenzü'l-Arş'ın iki nüktesi gibi parçalar o zeyillere girmiş. Aynen, Mu'cizât-ı Ahmediye'nin zeyilleri gibi parlamış. Nur'lar santralı Sabri, o yazdığı güzel Mu'cizât-ı Kur'âniye'yi inşaallah onlarla tam güzelleştirir.

Râbian: Merhum Lütfi'nin hakikî ve pek ciddî bir vârisi olan Abdullah Çavuş'un mektubu, onun derece-i sadâkat ve ihlâsını ve irtibatını gösterdi. Her vakit İslâmköylü Abdullah ile o Abdullah Çavuş'u duada beraber yâd ediyordum. Elhak, o makama lâyık olduğunu gösteriyor. İstediği Fihriste'nin musahhah son kısmı inşaallah ona gönderilecek. Fakat zannettiği gibi çok tashihat edilmemiş. Çünkü taksîmü'l-a'mâl suretiyle, o mübârek kardeşlerimin yazılarını mübârek yadigâr gördüm ve değiştirmeye kıyamadım.

Hâmisen: Bugünlerde, o hâdisede, Risale-i Nur'un bir derece tevakkufuna ve dünyaya bakmaya ve yirmi senedir konuşmadığım adamlarla konuşmaya ve hizmet-i Kur'âniye noktasında memnû olduğumuz siyasete temas etmeye mecbur olacağım diye endişeden gelen şiddetli bir teessürden, zâhiren görülmez, mânen tehlikeli bir hastalık bana taarruz etti. Müstemir âdetimi

bitamam yerine getiremediğimden, yine Ramazan hastalığı gibi, ben kardeşlerimden, yine mânevî muâvenetlerini çok rica ediyorum. Fakat merak etmeyiniz, yatakta değilim. Yalnız fazla yazılan nüshaları tashih edemiyorum.

Sâdisen: *Risale-i Nur bir cephede tevakkuf etse de başka cephelerde fütuhatı o tevakkufun yerini tutar.* Hatta bu hâdise münasebetiyle burada bir derece ihtiyata binaen tevakkufa niyet edip terviç ettiğimiz hâlde, bilâkis Isparta tevakkufuna karşı, buralarda inkişafat ile tezahür etti. –اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ هٰذَا مِنْ فَضْلِ رَبِّي[1]–

En ziyade bize nezaretle, bizimle ve siyasetle alâkadar mühim bir memur yanıma geldi. Ona dedim ki:

Bu on sekiz senedir sizlere müracaat etmedim ve hiçbir gazete okumadım; bu sekiz aydır, bir defa cihanda ne oluyor, diye sormadım; üç senedir burada işitilen radyoyu dinlemedim tâ ki kudsî hizmetimize mânevî zarar gelmesin. Bunun sebebi şudur ki:

İman hizmeti, iman hakâiki, bu kâinatta her şeyin fevkindedir, hiçbir şeye tâbi ve âlet olamaz. Fakat, bu zamanda, ehl-i gaflet ve dalâlet ve dinini dünyaya satan ve bâki elmasları şişeye tebdil eden gafil insanlar nazarında o hizmet-i imaniyeyi hariçteki kuvvetli cereyanlara tâbi veya âlet telâkki etmek ve yüksek kıymetlerini umumun nazarında tenzil etmek endişesiyle, Kur'ân-ı Hakîm'in hizmeti, bize kat'î bir surette siyaseti yasak etmiş.

Sizler, ey ehl-i siyaset ve hükûmet, evham edip bizlerle uğraşmayınız. Bilâkis teshilât göstermeniz lâzım. Çünkü hizmetimiz, emniyet ve hürmet ve merhameti tesis ile hem âsâyişi, hem inzibatı, hem hayat-ı içtimaiyeyi anarşilikten kurtarmaya çalışıp, sizin hakikî vazifenizin temel taşlarını tesbit ediyor, takviye ve teyid ediyor.

Sâbian: Hâfız Ali'nin mektubunda bazılara hitaben yazdığımız bir mektup ile ve hâdise-i hazıra dair, hafif geçeceğine ait son mektup, bugünden bir hafta evvel postaya verilmiş. Hâfız Ali, yoldaki o iki mektubu okumuş gibi mektubunu yazması, sadâkatinin bir lem'a-yı kerameti olduğu gibi, aynı günde –hiç vukubulmamış– yanıma ehemmiyetli büyük bir memur-u siyasî gelmesini, Nazif'in arkadaşlarından Köroğlu Ahmed rüyada aynen görüp, o memurdan üç saat evvel rüyayı bize hikâye edip tâbir istedi; tâbiri, tevilsiz çıktı.

---

[1] Allah'a hamdolsun; bu Rabbimin ihsanıdır.

Umum kardeşlerimize birer birer, hususan musibetzedelere selâm ve dua ederiz.

Aziz, sıddık, mübârek kardeşlerim ve hizmet-i Kur'âniye ve imaniyede sebatkâr, sarsılmaz, yılmaz arkadaşlarım ve bu misafirhane-i dünyada şefkatkâr ve fedakâr ve vefâdar yoldaşlarım,

Bu defa Nur fabrikasının sahibiyle ve tam bir muâvini ve tam bir Hüsrev olan kahraman Tâhir'in beşaretli mektupları ve medrese-i nuriyenin kahramanlarından Marangoz Ahmed'in ikinci rüyası ve üçüncü rüyanın âhirinde, mâlûm musibetin akabinde sarsılmayan faal Hâfız Mehmed'in, çocuklara hatim duasını yapması ve Risale-i Nur'u okutması, üstümüzden dağ gibi mânevî ağırlıkları kaldırdılar. Cenâb-ı Hak, sizleri ve onları âfât-ı mâneviye ve maddiyeden muhafaza etsin, âmîn...

Marangoz Ahmed'in ikinci rüyası, Peygamberimiz *(aleyhissalâtü vesselâm)* ile alâkadarlık ve sürûrlu olduğu cihetinden rüya-yı sâdıka olduğuna, o medrese-i nuriyenin civarlarındaki kardeşlerin ve hemşirelerin maddî hizmetleri canlı ve ruhlu bir suret alıp, Peygamber *(aleyhissalâtü vesselâm)*'ın sünnet-i seniyyesinin ihyasına medar olacağına işaret verdiği münasebetiyle, mektubunuzu almadan, iki gün evvel gördüğüm bir rüyayı beyan ediyorum. Şöyle ki:

Gördüm: Şimdiki reis veya şimdiki reisler, tanıdığım ehemmiyetli bir-iki hocaya, hilâfet rütbesini ve meselelerini tatbik etmeye ve hilâfet, o hocalara veya reislere hangisine verileceğini rüyada anladım. Ve o netice-i kararları bana göstermek için, bana karşı geldiklerini gördüm. Sonra uyandım. Sabahleyin kardeşlerime söyledim. Dedim: Allahu âlem, Isparta havalesinde, Risale-i Nur'un maddî mağlûbiyeti içinde mânevî bir galibiyeti olmuş ki büyük makamat-ı resmiyede en mühim mesâil-i İslâmiye medar-ı bahis olacak. Biz Isparta'da, o musibetin ne derece ileri gittiğini bilemediğimizden ve çoktan beri de ne hâl-i âlemden ve ne de resmî hâlden anlamayıp dinlemediğimiz hâlde, bu rüyanın, rüya-yı sâdıka olduğuna bir emâre olan, beni bir gün baktırdı. O emâre şudur ki:

Risale-i Nur'un ehemmiyetli bir talebesi Ankara'dan gelip, ben sormadan dedi: "Reis Kur'ân'a yeni bir tefsir yazmayı emretmiş; o da yazıyormuş."

Hem söylemiş ki: Dâhiliye Vekili, yirmi senelik bir âdete muhalif olarak, "Dinsiz bir millet yaşayamaz…" diye din lehinde beyanatta bulunduğunu ve

Maârif Nazırı da, âdâb-ı İslâmiye lehinde, eski prensiplerine muhalif olarak beyanatta bulunduğu gibi, ehemmiyetli bir değişikliği ihsas ettiğinden, kulağımı kapadığım sekiz aydan sonra, bu rüya hatırı için, bu haberleri aldım. Bunun sebebini anlamak cidden arzu ettim. Birden ihtar edildi ki:

Ehl-i dalâlet, memur-u siyasiyeyi aldatıp, Risale-i Nur aleyhinde genişçe, buradan oraya kadar bir daire içinde taarruz edip, derece-i kuvveti anlamak istediler. Gördüler ki sökülmeyecek, mağlûp edilmeyecek bir kuvvette gördüklerinden, ehemmiyetli, büyük makamat-ı resmiyede, mahiyetini medar-ı bahis ve dikkat ettiklerinden, bilmecburiye, bir nevi musalâhaya yol hazırlamak ve şimdiye kadar hakikat ve hikmete muhalif olarak, iyilikleri ölen reise; ve fenalıkları millete, orduya vermek yerinde, o hata-yı azîmeye bedel, bütün fenalıkları ölene verip, kendilerini bir derece o dehşetli hatîâttan kurtarmak çaresini aramaya, bir zemin teşkil etmeye çalışmış ki hem rüya, hem bu haberler haber veriyor. Birinci, ikinci Hulûsi'lerin müşterek mektupları, bu iki rükn-ü mühimmenin gayretleri, sadâkatleri çelikten daha metin olduğu her hâdiseyle gösteriliyor.

Said Nursî

Aziz, sıddık, sebatkâr kardeşlerim ve hakikî vârislerim,

Bugünlerde, Risale-i Nur'a sû-i kast edenlerin ve sizlere sıkıntı verenlerin haklarında, bana verdiği bir hiddet neticesinde bedduaya teşebbüs ettim. Birden Isparta'ya kıyamadım. Kaç defadır niyet ettim, Isparta'daki iyilerin yüzünden sû-i kastçılar kurtuldular. Kıyamadım, beddua yerine "Yâ Rab, madem Isparta, Risale-i Nur'un bir Medresetü'z-Zehrâ'sıdır, sen oradaki fena memurları dahi ıslah eyle ve hüsn-ü âkıbet ver" diye dua eyledim ve ediyorum.

Sâniyen: Bugünlerde Salâhaddin'in İstanbul'dan getirdiği Habbe, Katre, Şemme, Hubab gibi Arabî risalelere baktım, gördüm ki: Yeni Said'in doğrudan doğruya harekât-ı kalbiyesinde müşâhede ettiği hakikatler, Risale-i Nur'un çekirdekleri hükmündedir. Zaten bunlar hem Şule ve Zühre, Risale-i Nur'un Arabî parçalarıdır. Onlar, doğrudan doğruya benim nefsimin dersi olduğu için Arabî ve kısa ibarelerle ifade edilmiş; başka adamlar nazara alınmamış.

O zaman, başta Şeyhülislâm ve Dârü'l-Hikmet âzâları ve İstanbul'un büyük âlimleri, tahsin ve takdirle karşıladılar. Bunlar Yeni Said'in eserleri olduğundan, Risale-i Nur'un eczalarıdırlar. Eski Said'in ise, Arabî risalelerinden yalnız İşârâtü'l-İcâz, Risale-i Nur'da en mühim bir mevki almış.

Hem her iki Said'in iştirakiyle, birtek Ramazan'da iki hilâl ortasında telif edilen ve kendi kendine ihtiyarım haricinde bir derece manzum şeklini alan ve İşârâtü'l-İcâz kıtasında ve elli-altmış sayfa bulunan Türkçe olarak Lemeât namındaki risale dahi Risale-i Nur'a girebilir. Maatteessüf bir nüsha elde edemedim. Herkesin hoşuna gittiği için, matbu nüshaları kalmamış.

Hem Eski Said'in ilm-i mantık noktasında bir şaheser hükmünde bulunan gayr-i matbu Ta'likat'tan süzülen i'câzlı bir îcâz-ı harikada müdakkik ulemâları hayret ve tahsinle dikkate sevkeden matbu "Kızıl Îcâz" namındaki Risale-i mantıkiye Risale-i Nur'la bağlanmasına ve şakirtlerinin, âlimler kısmının nazarına göstermek lâyık gördüm; fakat çok derindir. Bugünlerde, Feyzi'ye bir parça ders verdim. Belki bir zaman Feyzi kendisi, başkasının da anlaması için dersini Türkçe kaleme alacak.

Aziz, sıddık kardeşlerim, sebatkâr ve hakikî vârislerim,

Bugünlerde, Risale-i Nur talebeleri hesabına gayet ehemmiyetli, endişeli bir suâl-i mânevî kalbime ihtar edildi. Sonra anladım ki ekser Risale-i Nur talebelerinin lisan-ı hâlleri bu suali soruyor ve soracaklar. Birden bir cevap hatıra geldi. Feyzi'ye söyledim. Dedi: "Hiç olmazsa icmâlen kaydedilsin."

Endişeli suâl: Bu âhirzaman fitnesinde açlık ehemmiyetli bir rol oynayacak. Onunla ehl-i dalâlet, bîçâre aç ehl-i imanı, derd-i maişet içinde boğdurup, hissiyat-ı diniyeyi ya unutturup ya ikinci, üçüncü derecede bırakmaya çalışacak diye, rivayetlerden anlaşılıyor. Acaba, her şeyde hatta kahr azabında ehl-i iman ve mâsumlar için bir veçh-i rahmet ve kader-i ilâhî cihetinde adalet olduğu, bunda ne tarzda olur? Ve ehl-i iman, hususan Risale-i Nur talebeleri bu musibete karşı iman ve âhiret hesabına ne cihetle istifade edip nasıl davranacaklar ve mukavemet edecekler?

Elcevap: Şu musibetin en ehemmiyetli sebebi, küfran-ı nimet ve şükürsüzlük ve nimet-i ilâhiyenin kıymetini takdir etmemeklikten gelen bir isyan olduğundan, Âdil-i Hakîm, nimetinin, hususan gıda kısmının, hususan hayat noktasında en büyük nimet olan ekmeğin hakikî lezzetini ve çok ehemmiyetli kıymetini ve nimetiyet noktasında fevkalâde derecesini göstermekle, hakikî şükre sevketmek hikmetiyle, Ramazan gibi riyâzet-i diniyeye riayet etmeyen şükürsüz insanlara bu musibeti verip, aynı hikmet için adalet etmiş.

Ehl-i iman, ehl-i hakikat, hususan Risale-i Nur talebelerinin vazifesi, bu musibetli açlığı, Ramazan riyâzet-i diniyesinin tarzındaki açlık gibi vesile-i iltica ve nedâmet ve teslimat yapmaya çalışmaktır. Ve zaruret bahanesiyle dilenciliğe ve hırsızlığa ve anarşiliğe yol açmasına meydan vermemektir. Ve aç fakirlere acımayan bir kısım zengin ve bazı ehl-i maaş dahi Risale-i Nur'u dinleyip, bu mecburî açlık hissiyle açlara merhamete gelip, zekâtla yardımlarına koşmaktır. Ve nefsini güzel yemeklerle şımartan, serkeş eden ve hevesât-ı rezile ve tuğyanlara sevkedip sarhoş eden gençler dahi, Risale-i Nur'un irşadıyla, bu hâdiseden merdane istifade ederek, fuhşiyât ve günahlardan ellerini bir derece çektiği ve nefislerinin zevklerini ve pisliklere karşı galeyanlarını kırdığı vesilesiyle taate ve hayrata girip, o hâdiseyi kendi aleyhlerinden çıkarıp lehlerinde istimâl etmektir.

Ve ehl-i ibadet ve salâhat dahi, ekser insanların aç kaldığı bu zamanda ve çok karışmış ve haram ve helâl fark edilmeyecek bir tarzda gelmiş ve şüpheli mal hükmünde ve mânen müşterek olan erzak-ı umumiyeden helâl olmak için miktar-ı zaruret derecesine kanaat ediyorum diye bu mecburî belâya bir riyâzet-i şer'iye nazarıyla bakmaktır. Kader-i ilâhiyeye karşı şekvayla değil, rızayla karşılamaktır.

Umum kardeşlerime, hususan musibetzedelere çok selâm ve selâmetlerine dua ediyorum.

Sabri kardeşim, seni tevkil edip selâm gönderenlere, ben de seni tevkil ediyorum. Onlara birer birer selâm ediyorum. Senin bu defaki mektubun gerçi geç geldi, fakat birkaç noktada beni çok memnun etti. Sabri'nin, elmas ve çelik gibi metanetini ve isabet-i fikrini gösterdi. Madem Hâfız Ali ile siz Atabey yoluyla muhabere etmeyi münasip görmüşsünüz; Atabey'de Abdullah Çavuş'un veya münasip gördüğünüz birisinin adresini bildiriniz. Abdullah Çavuş'un, sizin namınıza istediği Onuncu Şuâ namındaki Fihriste'nin ikinci cildini yazdırdık ve Hizbü'l-Ekber-i Nuriye'yi Feyzi yazdı. Yakında inşaallah göndereceğiz.

Said Nursî

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Bu defa Sabri ve Hâfız Ali'nin mektupları, Risale-i Nur'un fevkalâde bir kerametini ve harika kuvvetini gösteriyor. Medrese-i nuriyenin çalışkan ve gayyûr talebeleri birkaç gün zarfında, Hâfız Mehmed'in zâyi olan kitaplarına

mukabil umumunun yazılmasını ve ona verilmesini taahhüt edinmelerine, bu havalideki şakirtleri fevkalâde mesrur eyledi. Hâfız Ali'nin tahkikatına gelenlerin, "Mağazalarda kâğıt kalmadı. Risale-i Nur şakirtleri kâğıdı bitirdiler." diye demeleri ve Mehmed Zühdü'nün kitapları kendine iade edilmeleri, Risale-i Nur şakirtlerini müftehirane teşci ve teşvik eden bir hâdisedir.

Sabri mektubunda, "İki üç senedir Risale-i Nur, telif cihetinde tevakkuf devresini geçiriyor." diye hikmetini soruyor. Bunun cevabı uzundur. Hem telif, ihtiyarımız dairesinde değil. Hem, Risale-i Nur şakirtlerinin teliften hisseleri kalmak için, bazı ehemmiyetli esbab ve ârızalar mâni oldu.

Burada başta Âsiye olarak Ulviye, Lütfiye gibi çok çalışkan hanım şakirtler, medrese-i nuriyedeki hemşirelerine ve selâm gönderen Sabri'nin refikasına, hem kardeşlerine arz-ı hürmet ve selâm ve dua ederler.

Umum kardeşlerimize birer birer selâm ve dua ederiz.

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Kahraman Tâhirî'nin ve Kâtip Osman'ın mektupları hakikaten benim için bir ilâç hükmüne geçti. Yarım maddî, yarım mânevî endişe hastalığına bir tiryak hükmüne geçti. Cenâb-ı Hak, onlardan ve sizlerden ebeden razı olsun. Evet, azim ve sebatınız ve ihlâs ve ciddiyetiniz, ehl-i dünyayı mağlûp etmiş ve ediyor. Yoksa, birtek Tesettür Risalesi'yle yüz yirmi adamı tevkif edenleri, yüz otuz risaleyle birtek adamı tevkif edemediklerinin sebebi, ihlâsınız ve metanetinizdir, hükmediyor.

Tâhirî'nin, Hizbü'l-Ekber ve Virdü'l-Âzam'ın tab için İstanbul'a gitmesini bütün ruhumuzla onu tebrik ve muvaffakiyetine dua ediyoruz. İstanbul'da, Şefik'ten başka Risale-i Nur'la ciddî alâkadarlar çoktur; fakat adreslerini bilmiyorum. Yalnız, Barla'lı Hacı Bekir ve İnebolu'lu, icra dairesinde bulunan Hâfız Emin ve Gönen'li Mehmed Efendiyi de Şefik vâsıtasıyla bulabilir. İstanbul dostları münasebetiyle, meşhur bir vâiz benimle görüşmek için gelmiş, görüşemeden gitmiş. Bir zâta yazılan bir mektubun sureti size gönderiliyor; belki oradaki bazı adamlar, bu adam gibi o hitaba muhtaçtırlar.

İstanbul'a uğrayan Risale-i Nur şakirtleri senin gayret ve ciddiyetini ve tesirli vaazını bize haber verdiler. Senin gibi metin ve hâlis bir zâtı, Risale-i Nur dairesinde görmek arzu ediyorlar. Ben de onlar gibi cidden seni Risale-i Nur dairesinde görmek istiyorum.

Bilirsin ki iki "elif" ayrı ayrı olsa iki kıymeti var; bir çizgi üstünde omuz omuza verse, on bir kıymet aldığı gibi; senin tesirli nasihatinle ihzar ettiğin hizmet-i imaniye tek başıyla kalsa, şimdiki tehâcümat-ı müttehideye karşı dayanması çok müşkül. Eğer Risale-i Nur'un hizmetine iltihak etse, o iki "elif" gibi, on bir, belki yüz on bir kıymetinde ve kuvvetinde olacak ve karşıdaki ittifak etmiş dalâletlere karşı dayanacak.

Bu zaman, ehl-i hakikat için, şahsiyet ve enâniyet zamanı değil. Zaman, cemaat zamanıdır; cemaatten çıkan bir şahs-ı mânevî hükmeder ve dayanabilir. Büyük bir havuza sahip olmak için, bir buz parçası hükmündeki enâniyet ve şahsiyetini o havuza atmaktır ve eritmek gerektir. Yoksa, o buz parçası erir, zayi olur; o havuzdan da istifade edilmez.

Hem mûcib-i taaccüp, hem medâr-ı teessüftür ki ehl-i hak ve hakikat ittifaktaki fevkalâde kuvveti ihtilâfla zayi ettikleri hâlde; ehl-i nifak ve ehl-i dalâlet, meşreplerine zıt olduğu hâlde, ittifaktaki ehemmiyetli kuvveti elde etmek için ittifak ediyorlar. Yüzde on iken, doksan ehl-i hakikati mağlûp ediyorlar.

Aziz kardeşlerim,

Bu dakikada Hüsrev, Rüştü, Refet, Isparta'nın Hâfız Ali'si askerlikten ne vakit geleceklerini merak ediyorum. Hususan Hüsrev'in kalemi, ne vakit Risale-i Nur'un fâtihâne intişarına kavuşacak diye bilmek istiyorum. Onlara da selâmımı tebliğ ediniz.

Şimdi, bundan on dakika evvel, cesurca, fakat kalemsiz iki adam, Risale-i Nur dairesine biri birisini getirdi. Onlara dedim ki: *"Bu dairenin verdiği büyük neticelere mukabil, sarsılmaz bir sadâkat ve kırılmaz bir metanet ister. Isparta kahramanlarının gösterdikleri harikalar ve cihan-pesendâne hidemât-ı nuriyenin esası, harika sadâkatleri ve fevkalâde metanetleridir. Bu metanetin birinci sebebi, kuvvet-i imaniye ve ihlâs hasletidir. İkinci sebebi, cesaret-i fıtriyedir."*

Onlara "Sizler cesaretle ve efelikle tanınmışsınız ve dünyaya ait ehemmiyesiz şeyler için fedakârlık gösterirsiniz. Elbette Risale-i Nur'un kudsî hizmetinde ve cihana değer uhrevî neticelerine mukabil, merdâne ve fedakârâne cesaret ve metanet gösterip sadâkatinizi muhafaza edersiniz." dedim. Onlar da tam kabul ettiler.

Aziz, sıddık kardeşlerim ve hizmet-i Kur'âniye'de kuvvetli arkadaşlarım,

Bu defa kahraman Tâhir'i umumunuz namına gördüm ve onda, bir Lütfi, bir Hâfız Ali, bir Hüsrev ve bir Said (fakat genç Said) müşâhede ettim. Cenâb-ı Hakk'a çok şükrettim. Bu defa onun kokusunu alıp, o daha gelmeden benim yanıma gelen komiser ve taharri adamları münasebetiyle, benden, talebeler tarafından sual edilen bir mesele, belki size de bir faydası var diye gönderildi.

Daimî hizmetinde bulunan Risale-i Nur şakirtleri tarafından edilen bir suale cevaptır.

Suâl: Bu kadar zaman hizmetinizde bulunuyoruz. Dünyaya, hayat-ı içtimaiyeye ve siyasete dair bir alâkanızı, merakınızı görmedik. Daima iman ve âhiret dersinden başka bir meşgalenizi görmüyoruz. Öyle anlamışız ki bu on sekiz senedir vaziyetiniz böyle imiş. Nedendir ki Isparta'da hiçbirşey yokken memleketi heyecana getirip sizi mahkemeye verdiler? Ve yüz arkadaşınızı, dört ay mahkeme tahkikatı neticesinde dünyayla, siyaset ile alâkaya dair hiçbir şey bulamadılar. Yalnız kendilerini ve mahkemelerini ebedî mahcup edecek bir bahane buldular ve yüzden, yalnız beş-on adama beş-altı ay ceza verdiler.

Hem burada altı seneden ziyade karakolun nezareti ve nazarı altında oturduğun odanın pencereleriyle daima senin her vaziyetin karakolca görüldüğü hâlde, bundan iki-üç ay evvele kadar her vakit gizli, âşikâre seni tarassut, kaç defa taharri etmeleri, dostları senden kaçırmak için tahkikatlarla sana en mühim ve karışık bir siyasetçi gibi bakmaları nedendir? Biz bundan hem müteessir, hem mütehayyiriz. Ancak iki-üç aydır yanınıza serbest gelebiliyoruz. Evvel de korkarak, gizli gelebilirdik. Bu meseleyi bize izah et.

Elcevap: Ben de sizin gibi, belki sizden çok ziyade bu vaziyetten hem hayret, hem taaccüp ediyordum. Bu sualinizin izahlı cevabı, Yirmi Yedinci Lem'a olan mahkemeye karşı müdafaat lem'asıyla, On Altıncı Mektup risalesidir. Şimdilik kısaca bir-iki esas beyan ediyorum:

Birincisi: Âsâyişi temin ve idare memurları, inzibat polisleri ve komiserleri bize ve mesleğimize karşı değil tevehhümkârâne taarruz ve evhama düşmek,

belki himâyetkârâne teşvik ve teşci etmek, vazifelerinin muktezasıdır. Çünkü onların vazifelerinin temel taşı hürmet, merhamet, helâl-haramı bilmekle itaat düsturuyla hayat-ı içtimaiye emniyet dairesinde cereyan edebilir.

Risale-i Nur, hayat-ı içtimaiyeye baktığı vakit, bu esasları temin ediyor. Neticesi de bilfiil görülmüş. Risale-i Nur'un en mühim merkezi Isparta ve Kastamonu olduğundan sâir memlekete nispeten, zabıta memurları insafla dikkat etseler, Risale-i Nur'un onlara parlak yardımını görecekler.

Hem talebelerinde bu kadar kesret ve kuvvet ve hak ellerinde bulunduğu hâlde, âsâyişe hiçbir zararı dokunmadığını ve talebelerden bin adam, on adam kadar hayat-ı içtimaiyeye zarar vermediklerini, kalbi bozuk olmayan görür. Bu meselenin sırr-ı hikmeti budur ki:

Âlem-i insaniyette ve İslâmiyet'te üç muazzam mesele olan, iman ve şeriat ve hayattır. İçlerinde en muazzamı iman hakikatleri olduğundan, bu hakâik-i imaniye-i Kur'âniye başka cereyanlara, başka kuvvetlere tâbi ve âlet edilmemek.. ve elmas gibi o Kur'ân'ın hakikatleri, dini dünyaya satan veya âlet eden adamların nazarında cam parçalarına indirmemek.. ve en kudsî ve en büyük vazife olan imanı kurtarmak hizmetini tam yerine getirmek için, Risale-i Nur'un has ve sâdık talebeleri, gayet şiddet-i nefretle siyasetten kaçıyorlar.

Hatta sizin bu kardeşiniz –siz de bilirsiniz– bu on sekiz senedir, o kadar muhtaç oldudum hâlde siyasete, hayat-ı içtimaiyeye temas etmemek için hükûmete karşı birtek müracaatım olmadığını.. ve bu sekiz-dokuz aydır, küre-i arzın bu herc ü mercinde birtek defa ne sual ve ne de merak etmek ve ne de anlamak ve ne de medâr-ı sohbet etmediğimi.. hatta şimdi sulh olmuş mu, harp bitmiş mi, İngiliz ve Alman'dan başka kimler harp ediyor, bilmediğimi biliyorsunuz.

Hem herkesi geveze ve sersem eden ve üç seneden beri odamdan işitilen radyoyu, iki defadan başka ne dinlediğimi ve ne de sorduğumu, benimle beraber olan sizler biliyorsunuz. Bu derece bu vaziyetlere karşı alâkasız ve lâkayt bir adamın tâkip ettiği mesleğe taarruz eden ve evhama düşüp tarassutla sıkıntı veren, ne derece insaftan uzak düştüğünü en insafsız da tasdik eder.

İkinci esas: *Ey kardeşlerim, sizler biliyorsunuz ki bizim mesleğimizde benlik, enâniyet, şan u şeref perdesi altında makam sahibi olmaktan, öldürücü zehir gibi ondan kaçıyoruz. Onu ihsas eden hâlâttan şiddetle ictinap ediyoruz.* Elbette, burada, altı-yedi sene gözünüzle ve yirmi seneden beri tahkikatınızla anlamışsınız ki ben şahsıma karşı hürmet ve makam

vermek istemiyorum. Sizleri o noktada şiddetle tekdir etmişim. "Benim haddimden fazla mevki vermeyiniz." diye sizden darılıyorum. Yalnız, Kur'ân-ı Hakîm'in bu zamanda bir mucize-i mâneviyesi olan Risale-i Nur hesabına, ben de onun bir şakirdi olmak haysiyetiyle, ona tasdikkârâne teslimi ve irtibatı, şâkirâne kabul ediyorum. İşte bu derece enâniyetten ve benlikten, şan u şeref namı altındaki riyâkârlıktan kaçmayı düstur-u hareket ittihaz eden adamlara karşı ehl-i hükûmetin, ehl-i idare ve zabıtanın evhama düşmeleri ne kadar manasız ve lüzumsuz olduğunu divaneler de anlar.

Said Nursî

Aziz, sıddık, sebatkâr kardeşlerim,

Musibetzedelerin mânevî galebesi, beraati; değil yalnız sizleri ve bizleri, belki bu memleketteki bütün ehl-i imanı sevindirir bir mahiyettedir. Çünkü Risale-i Nur'un hürriyetine meydan açtı. Şimdiye kadar, müsadere tevehhümüyle pek çok ihtiyata mecbur olmuştuk. Bu on sekiz senede ve bilhassa buradaki altı senede, risaleleri gizlemek hususunda pek çok zahmet çektim ve daima endişe ederek azap çekiyorduk.

Cenâb-ı Hakk'a, Risale-i Nur'un hurufatı adedince hamd ü senâ ve şükür olsun ki bu defa mânevî galebesiyle o zâlimâne ve zulmetkârâne perdeyi parçaladı; az bir zahmetle büyük bir ücret ve geniş bir fütuhata zemin hazırladı. Ve bu iki ay tevakkuf müddeti, aynen hapsimiz hâdisesi gibi, başka bir tarzda, daha geniş bir dairede Risale-i Nur'un intişarına vesile oldu. Sizleri ve bilhassa musibetzedeleri ve hususan Hâfız Mehmed'i tebrik ediyoruz ve geçmiş olsun deriz.

Bir Tesettür Risalesi ile yüz adamı yüz gün tevkif eden ve onun gibi yüzer risalelerle birtek adamı, bir gün tevkif edemeyen bir mahkemeye hükmedip galebe çalan, sizlerin harika sadâkatiniz ve fevkalâde ihlâsınız ve sarsılmaz metanetiniz ve kuvvetli tesânüdünüz olduğunu bizde kat'iyet kesbetti, şüphemiz kalmadı. Cenâb-ı Hak sizden ebeden razı olsun, âmîn...

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Evvelâ: Seksen küsur sene bir ömr-ü mânevîyi sizlere kazandıracak olan şuhûr-u selâse-i mübârekeyi ve bilhassa bu geceki leyle-i Regaib'i tebrik ediyoruz. Sizin beraatiniz ve mânen galebeniz zâlimleri şaşırttı. Cepheyi burada

değiştirdiler. Düşmanâne taarruzdan vazgeçip, dostâne hulûl edip, has talebeleri Risale-i Nur'un hizmetinden geri bırakmak için memuriyet gibi bir meşgale buluyorlar, veya terfian işi çok diğer bir memuriyete veya diğer bir meşgaleyi buluyorlar. Burada, o neviden çok vakıalar var. Bu taarruz, bir cihette daha zararlı görünüyor.

Sâniyen: Burada, lise mektebine tesirli bir nur girdi. O da Otuz İkinci Söz'ün Birinci Mevkıfı, Otuzuncu Lem'a'nın ism-i Adl ve Hakem Nükteleri, Tabiat Lem'ası hâtimesine kadar, Âyetü'l-Kübrâ'nın, "Evet, bu dünya memleketine ve misafirhanesine giren her bir misafir..." diye başlayan Birinci Makamın başından ilham, vahiy mertebeleri hariç kalıp, tâ On Sekizinci Mertebe olan kâinatın hudûs hakikati, tâ imkâna kadar, yeni hurufla, bir ihtar-ı mânevî ile izin verdik. Daktilo (el makinası) ile kendilerine yazdılar. Siz de bu dört parçayı birden cilt yapıp yeni hurufla ehl-i inkâra on ikilik top güllesi gibi atabilirsiniz.

Ben, bu sene çok zayıf ve ihtiyar ve âciz bir hâlde bulunduğumdan, genç kardeşlerimden mânevî muâvenetlerini bu mübârek şuhûr-u selâsede rica ediyorum. Her birisine birer birer selâm ve dâreynde selâmetlerine dua ediyoruz.

Said Nursî

(Bu mektup gayet ehemmiyetlidir.)

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Bugünlerde, Kur'ân-ı Hakîm'in nazarında, imandan sonra en ziyade esas tutulan takvâ ve amel-i salih esaslarını düşündüm. Takvâ, menhiyattan ve günahlardan içtinab etmek; ve amel-i salih, emir dairesinde hareket ve hayrat kazanmaktır. Her zaman def-i şer, celb-i nef'a râcih olmakla beraber, bu tahribat ve sefahet ve cazibedar hevesât zamanında bu takvâ olan def-i mefasid ve terk-i kebâir üssü'l-esas olup büyük bir rüçhaniyet kesbetmiş. Bu zamanda tahribat ve menfî cereyan dehşetlendiği için, takvâ bu tahribata karşı en büyük esastır. Farzlarını yapan, kebîreleri işlemeyen, kurtulur. Böyle kebâir-i azîme içinde amel-i salihin ihlâsla muvaffakiyeti pek azdır.

Hem, az bir amel-i salih, bu ağır şerâit içinde çok hükmündedir. Hem, takvâ içinde bir nevi amel-i salih var. Çünkü bir haramın terki vaciptir. Bir vacibi işlemek, çok sünnetlere mukabil sevabı var. Takvâ, böyle

zamanlarda, binler günahın tehâcümünde bir tek içtinab, az bir amelle, yüzer günah terkinde, yüzer vacip işlenmiş oluyor. Bu ehemmiyetli nokta, niyet ile, takvâ namıyla ve günahtan kaçınmak kastıyla menfî ibadetten gelen ehemmiyetli a'mâl-i salihadır.

Risale-i Nur şakirtlerinin, bu zamanda en mühim vazifeleri, tahribata ve günahlara karşı takvâyı esas tutup davranmak gerektir. Madem her dakikada, şimdiki tarz-ı hayat-ı içtiamiyede yüz günah insana karşı geliyor; elbette takvâ ile ve niyet-i içtinab ile yüzer amel-i salih işlenmiş hükmündedir. Mâlûmdur ki bir adamın bir günde harap ettiği bir sarayı, yirmi adam, yirmi günde yapamaz ve bir adamın tahribatına karşı yirmi adam çalışmak lâzım gelirken; şimdi, binler tahribatçıya mukabil, Risale-i Nur gibi bir tamircinin bu derece mukavemeti ve tesiratı pek harikadır. Eğer bu iki mütekabil kuvvetler bir seviyede olsaydı, onun tamirinde mucizevâri muvaffakiyet ve fütuhat görülecekti.

Ezcümle: Hayat-ı içtimaiyeyi idâre eden en mühim esas olan hürmet ve merhamet gayet sarsılmış. Bazı yerlerde, gayet elîm ve bîçâre ihtiyarlar, peder ve vâlideler hakkında dehşetli neticeler veriyor.

Cenâb-ı Hakk'a şükür ki Risale-i Nur, bu müthiş tahribata karşı girdiği yerlerde mukavemet ediyor, tamir ediyor. Sedd-i Zülkarneyn'in tahribiyle Ye'cüc ve Me'cüc'lerin dünyayı fesada vermesi gibi, şeriat-ı Muhammediye *(aleyhissalâtü vesselâm)* olan sedd-i Kur'ânî'nin tezelzülüyle ve Ye'cüc ve Me'cüc'den daha müthiş olarak ahlâkta ve hayatta zulmetli bir anarşilik ve zulümlü bir dinsizlik fesada ve ifsada başlıyor.

Risale-i Nur'un şakirtleri, böyle bir hâdisede mânevî mücahedeleri, inşaallah, zaman-ı sahâbedeki gibi, az amelle, pek büyük sevap ve a'mâl-i salihaya medar olur.

Aziz kardeşlerim! İşte böyle bir zamanda, bu dehşetli hâdisâta karşı, ihlâs kuvvetinden sonra bizim en büyük kuvvetimiz, iştirâk-i a'mâl-i uhrevî düsturuyla birbirimize kalemlerle, her birinin a'mâl-i saliha defterine hasenât yazdırdıkları gibi; lisanlarıyla, her birinin takvâ kalesine ve siperine kuvvet ve imdat göndermektir. Ve bilhassa fırtınalı tehâcüme hedef olan bu fakir ve âciz kardeşinize, bu mübârek şuhûr-u selâsede ve eyyâm-ı meşhurede yardıma koşmak, sizin gibi kahraman ve vefadar ve şefkatkârların şe'nidir. Bütün ruhumla bu imdad-ı mânevîyi sizden rica ediyorum. Ve ben dahi, iman ve sadâkat şartıyla, Risale-i Nur talebelerini bütün dualarıma

ve mânevî kazançlarıma, yirmi dört saatte, iştirak-i a'mâl-i uhreviye düsturuyla, bazen yüz defadan ziyade "Risale-i Nur talebeleri" unvanıyla hissedar ediyorum.

Said Nursî

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Dün, Emin, bu havaliye gelen bir kolordu münasebetiyle, istemediğim ve Rus'un harbe devamını bilmediğim hâlde, Rusya'nın Kafkas'la ittisali kesilmesini söyledi. Ben, onun sözünü kesip susturduğum hâlde, kalbim ehemmiyetle bir alâka gösterdi.

Sonra, bugün namazda ve tesbihatında iken, mânevî tarzda denildi ki:

Küre-i arzda çarpışan, mücadele eden cereyanlardan her hâlde birisi İslâmiyet'e ve Kur'ân'a ve Risale-i Nur'a ve mesleğimize taraftar olacak; bu noktadan ona karşı bakmak gerektir. Bakmamak için bir-iki mektupta yazdığım sebepler çendan kalbe, akla kâfidir; fakat meraklı ve hevesli olan nefse kâfi gelmiyor diye kalbime geldi. Aynen tesbihatta ihtar edildi ki:

Ehemmiyetli sebebi ise: Bakmakta bir tarafa tarafgirlik hissi uyanır; tarafgir nazarı, taraftar olduğu taraf cereyanın kusurunu görmez, zulmüne rıza gösterir, belki alkışlar. *Hâlbuki küfre rıza, küfür olduğu gibi, zulme razı olmak dahi zulümdür.*

Elbette zemin yüzünde bu dehşetli düelloda semâvâtı ağlatacak zulümler ve tahribat oluyor. Çok mâsum ve mazlumların hukukları kayboluyor, mahvoluyor. Mimsiz, gaddar medeniyetin zâlimâne düsturu olan, "Cemaat için fert feda edilir; milletin selâmeti için cüz'î hukuklara bakılmaz." diye, öyle dehşetli bir zulüm meydanı açmış ki kurûn-u ûlâ vahşetlerinde de emsali vuku bulmamış. Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan'ın adalet-i hakikiyesi, bir ferdin hakkını cemaate feda etmez; "Hak haktır; küçüğe, büyüğe, aza, çoğa bakılmaz." diye kanun-u semâvî ve hakikî adalet noktasında Risale-i Nur şakirtleri gibi hakikat-i Kur'âniye ile meşgul adamlar, zaruret olmadan, lüzumsuz, yalnız hevesli bir merak için, netice itibarıyla faydası bulunan ve netice daha gelmeden evvel lüzumsuz bakmak ve zâlimâne tahribatlarını alkışlamak suretiyle İslâmiyet ve Kur'ân lehine hizmet edeceği o cereyanın harekâtını fikren takip etmekle meşgul olmak münasip olmadığı için, nefis de akıl ve kalbe tâbi olup merakını bırakmış diye anladım.

İkinci mesele: *Risale-i Nur'un Isparta'taki galebesi, zındıkları şaşırttı. Fakat bazı mütemerrid ve muannid ve ölen herifin ruh-u habîsi hükmünde bazı zındıklar, o mağlûbiyete karşı gelmek fikriyle, baştan aşağı kadar Kur'ân ve Peygamber (aleyhissalâtü vesselâm) aleyhinde, fakat perde altında, aynen münâzara-yı şeytaniye bahsinde, hizbü'ş-şeytanın Peygamber (aleyhissalâtü vesselâm) ve Kur'ân hakkında mesleklerince söyledikleri tâbirâtı başka bir tarzda o zındık herif istimâl etmiş. Onun gibi Yahudi, mütemerrid ve dinsiz filozoflarından ve Avrupanın zındıklarının eskiden beri Kur'ân ve Peygamber'in (aleyhissalâtü vesselâm) hâlâtından medar-ı tenkit buldukları noktaları, bu İslâm ismi altındaki zındık, kurnazcasına, safdil Müslümanlara ve Risale-i Nur'u görmeyenlere dinlettirmek ve göstermek için öyle bir tarzda gitmiş ve küfrünü gizlemeye çalışmış ki şeytanette, şeytandan ileri gitmiş; beni çok müteessir etti.*

Kardeşimiz Sabri'nin mektubunda, muannid mülhidlerin, Risale-i Nur'un cereyanına karşı kurdukları çürük ve vâhi hud'aları, "örümcek ağı ve yuvası gibi kuvvetsiz; ve o şeytanet perdeleri, kıymetsiz ve mukavemetsizdir. Risale-i Nur'a karşı yırtılır ve yırtılacak." dediği gibi, bu zındık ve muannid ve mütemerrid ve ölen herifin ruh-u habîsi olan zındığın yazdığı ve zâhiren Müslümanlara Türkçülük lehinde, fakat hakikatte Kur'ân ve Peygamber'in (aleyhissalâtü vesselâm) azamet ve haşmet-i mâneviyelerini kırmak ve hiçe indirmek ve âdileştirmek niyetiyle yazılan bu matbu eserde, Mu'cizât-ı Kur'âniye ve Mu'cizât-ı Ahmediye'ye (aleyhissalâtü vesselâm) karşı, örümcek ağı da olamaz, parçalanır. Fakat binler teessüf ki Risale-i Nur'u görmeyenlere kat'î zarar verdiği gibi, Risale-i Nur'u görenler de merak edip, "Acaba ne var?" demekle, sâfi kalblerini bulandırır. Lâakal, vesvese ve evham verir.

Risale-i Nur'un kahraman şakirtleri böyle şeylere karşı müteyakkız davranmak ve faaliyetlerini ziyadeleştirmek lâzım geliyor. Fena şeyle zihnen meşgul olmak da fena olduğu için kısa kesiyorum. Sakın ona ehemmiyet vermekle halkları meraklandırıp baktırılmasın. Belki ehemmiyetsiz, dinsizcesine, yalnız esmâ-yı mübâreke ve âyât-ı mübârekenin bazı meâli içinden hariç kalmak itibarıyla, ehemmiyetsiz bir paçavradır bilinsin. Bu herifin ne derece haddinden tecavüz ettiğini bu temsilden anlayınız: Mesela, çok uzak bir mecliste, mütehassıs ve müdakkik âlimlerin okudukları ve tetkik ettikleri bir kitaba ve ders aldıkları bir zâta, pek uzak bir mesafede bakmak isteyen ve görmeyen bir ebleh, o âlimlerin aksine hüküm verip onları tenkit eden, divanece hezeyan eder.

Cenâb-ı Hak, ehl-i imanı ve Risale-i Nur şakirtlerini böylelerin şerrinden muhafaza eylesin, âmîn...

Said Nursî

Aziz kardeşlerim,

Sizin fevkalâde sebat ve ihlâsınızın galebesi ve o musibeti def'inden sonra, ehl-i dünya cepheyi değiştirdi. Zındıkanın desiseleriyle, bu havalide bizlere karşı perde altında maddî ve mânevî tahşidatı başlamış; gayet dikkatle ve şeytancasına, şakirtlerin hakikî kuvvetleri olan tesânüdü bozmaya çalışıyorlar. Sizlere risaleleri iade ettikleri hâlde, kurnazcasına dolaplar çevriliyor. Biz, sizin bir şubeniz hükmünde olduğumuz hâlde, bizi asıl ve merkez telâkki ettiklerinden, daha ziyade desiseleri bize karşı istimâl ediyorlar. Hâfız-ı Hakikî Cenâb-ı Haktır. İnşaallah hiçbir zarar edemeyecekler. Fakat bu şuhûr-u mübârekenin eyyam ve leyâli-i mübârekesinde hâlis dualarınız ile bize yardım ediniz. Birşey yok; fakat mümkün oldukça ihtiyatlı ve dikkatli olunuz. Hazreti Ali *(radiyallâhu anh)* ve Gavs-ı Geylânî *(kuddise sirruh)* gibi kahramanların mânevî teminatı فَقُلْهُ وَلَا تَخَفْ[1] ve وَلَا تَخْشَ[2] hitapları, bize her vakit cesaret ve kuvve-i mânevî veriyor.

Kâtip Osman'ın mektubunda, kahraman Rüştü'nün bahadır biraderi Burhan'ın, risalelerin kurtulmasına çok hizmet ettiğini yazıyor. Zaten o cesur kardeşimizin eskiden de bu çeşit hizmetleri vardı. Hem ona, hem Risale-i Nur'un kurtulmasına çalışanlara ve medhali bulunanlara, hatta mahkeme reisine ve insaflı âzâlarına hem dua, hem teşekkür ediyoruz. Münasip görülse, mahkeme reisine hususî teşekkürümüzü beyan edersiniz.

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[3] ، وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ[4]

اَلسَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكَاتُهُ بِعَدَدِ عَاشِرَاتِ دَقَائِقِ هٰذِهِ الشُّهُورِ الثَّلَاثَةِ[5]

---

1 "Korkma, sözlerini söyle..!" el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî)* s.562)

2 "..korkma..!" (Bkz.: el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî)* s.527)

3 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

4 "Hiçbir şey yoktur ki, O'nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor bulunmasın." (İsrâ sûresi, 17/44)

5 Kutlu zaman dilimi üç aylardaki dakikaların âşireleri sayısınca, Allah'ın selâm, rahmet ve bereketi üzerinize olsun.

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Evvelâ: Sizin geçmiş leyle-i Miraç ve gelecek leyle-i Berat'ınızı tebrik ediyoruz ve makbul dualarınızı rica ediyoruz.

Sâniyen: Yirmi Beşinci Söz olan Mu'cizât-ı Kur'âniye'nin nısf-ı âhiri, acelelik belâsıyla gayet mücmel kalmasına bedel, size evvelce yazdığım gibi, bazı lâhikaları onun âhirinde ilhak etmiştik. Şimdi en mühim bir parça, yirmi sene evvel tab edilen Lemeât'ta gördük. Onun da Mu'cizât-ı Kur'âniye zeyilleri içine derci pek münasip görüldü. Kahraman Tâhirî'nin bana getirdiği bir nüsha Lemeât'ı çok kıymettar gördüm. Eğer bir nüsha daha o havalide varsa, siz de o parçayı nüshalarınızın âhirine yazarsınız. Zaten Lemeât, kendisi de harikadır. Ramazan-ı Şerif'te, yirmi gün zarfında, nesir bir surette, tekellüfsüz, birden yazılmış. Sonra baktık, sehl-i mümteni gibi bir nesr-i manzum ve bir nazm-ı mensur suretini almış. İçinde bu parça daha harikadır. Lemeât'ta o parçanın serlevhası: "İcaz İle Beyan İ'câz-ı Kur'ân."

"Bir zaman rüyada gördüm ki: Ağrı Dağı altındayım. Birden dağ patladı, dağ gibi taşları âleme dağıttı, sarstı cihanı."

Bundan tâ, "Tarz-ı nazar ikidir. Biri zulmettar, diğeri ziyadar." serlevhasına kadar.

Eğer Lemeât sizin elinize geçmemişse, o parçayı buradan size göndereceğiz.

Sâlisen: Hem latîf, hem güzel, zarif bir hâdiseyi söyleyeceğim. Bu memlekette Risale-i Nur'a, erkeklerden ziyade fedakârâne yapışan ihtiyar hanımlar ve ihtiyare hükmünde mâsume genç hanımlar, eski zaman sırmalı ve yaldızlı gelinlik cihâzâtının içinde kıymettar parçaları Risale-i Nur'un eczalarının ciltleri üstüne çekip, bütün risaleler altın yaldızıyla ciltlenmiş gibi bir tarza girdi. Risale-i Nur'un mânen güzelliğine ve Hüsrev ve Tâhirî ve Alilerin ve Hasan Âtıf ve Âsım gibi kardeşlerimizin yaldızlı yazılarının cemâline, cildi üstünde de şirin bir güzellik daha ilâve ettiler. Hâfız Ali'nin mektubunda yazdığı Ümmühan ve Şâhide değerinde burada Risale-i Nur'a bütün kuvvetiyle çalışan çok hemşirelerimiz var. Mesela: Âsiye, Sâniye, Ulviye, Lütfiye, Âliye gibi Risale-i Nur'un şakirtleri, oradaki hemşirelerine ve kardeşlerine selâm ve dua ediyorlar.

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1] ، وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ[2]

اَلسَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكَاتُهُ بِعَدَدِ عَاشِرَاتِ

دَقَائِقِ هٰذِهِ الشَّهْرِ شَعْبَانَ وَرَمَضَانَ[3]

Aziz, sıddık, mübârek, metin kardeşlerim,

Sizin leyle-i Beratınızı ve gelen leyâli-i Ramazan-ı Mübârekenizi tebrik ederiz. Cenâb-ı Hakk'a yüz binler şükür olsun ki Risale-i Nur kendi kendine tevessü ediyor. Her tarafta fütuhatı var. Ehl-i dalâletin hileleri onu durdurmuyor; bilâkis çok dinsizler teslim-i silâh ediyorlar. Hâfız Ali'nin dediği gibi, korkuları pek ziyadedir. Şimdi, dinsizlik taassubuyla değil, korku cihetiyle ilişiyorlar. O korku, Risale-i Nur lehine dönecek inşaallah.

Nur fabrikasının sahibi, bu defaki mektubundaki harika ve yüksek duası, onun fevkalâde ihlâs ve sadâkatinin bir tereşşuhatı nazarıyla baktığımızdan, bin derece haddimden ziyade hüsn-ü zannını Risale-i Nur hesabına kabul edip, duasına âmîn deriz. O Nur fabrikasının mektubu Hasan Âtıf'ın mektubuyla leyle-i Berat akşamında elimize geçti. O gecemize, bereketli ve mübârek bir tebrik nev'inde telâkki eyledik.

Aziz kardeşlerim,

Bu mübârek Ramazan'da dahi, geçen Ramazan gibi, bu âciz ve zayıf kardeşinize, mânevî ve uhrevî sa'y ve çalışmanızdan zekât miktarınca vermenizi ve onun hesabına bir miktar çalışmanızı ve ziyade hüsn-ü zannınızla ona tahmil ettiğiniz ağır yüke o cihette yardımınızı pek çok rica ederim.

Derd-i maişet sersemliğiyle, ekser halk âhiret işlerine ikinci derecede bakmalarından, ehl-i dalâlet istifade edip onları avlıyorlar. Risale-i Nur şakirtleri kanaat ve iktisat düsturlarıyla bu mânevî hastalığa da mukabele ederler inşaallah.

---

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

2 "Hiçbir şey yoktur ki, O'nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor bulunmasın." (İsrâ sûresi, 17/44)

3 Şâban ve Ramazan aylarının dakikalarının âşireleri adedince Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi üzerinize olsun.

Umum kardeşlerimize ve hemşirelerimize birer birer selâm ve dua ederiz.

Said Nursî

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1] ، وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ[2]

اَلسَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكَاتُهُ[3]

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Sizin mübârek Ramazan-ı Şerif'inizi tebrik ediyoruz. Cenâb-ı Erhamü'r-râhimîn bu Ramazan-ı Mübâreke'nin hürmetine, Rahmeten lil-âlemîn olan Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)*'ın ümmetine rahmetiyle imdat eylesin, âmîn... Âsâr-ı gadab-ı ilâhî olan âfât ve dalâletlerden muhafaza eylesin, âmîn... Ve Risale-i Nur şakirtlerini neşr-i envâr-ı Kur'âniye'de muvaffak eylesin, âmîn...

Hizbü'l-Âzam-ı Kur'ânî'nin gelmesini iştiyakla bekliyoruz.

Sâniyen: Hâfız Ali'nin mektubunda, kahraman Süleyman Rüştü'nün gelmesini tebşir ediyoruz. Biz de ona, "Binler safalarla geldin" deyip ve üç cihetle onu ve mâsumlarını tebrik ediyoruz. Ve Hasan Âtıf'ın, Demirci Mehmet namını verdiği bedevî kardeşimize yazdığı uzun mektubu buradaki kardeşlerimize ihlâs noktasında ehemmiyetli tesiri var. İhlâs Risalesi'nin sırrını ve düsturlarını yerleştirmeye çalışması, bizi çok mesrur eyledi. Cenâb-ı Hak, onun gibi hâlis kardeşleri çoğaltsın. Ve Âtıf'ın o mektubunda medrese-i nuriyedeki kahramanlarından kıymettar bir-iki yüksek ihtiyarın Risale-i Nur'a parlak irtibatları bizi sürûr yaşıyla ağlattırdı.

Bu defa, evvelce size gönderilen *"Gençler ikaznâmesinin bir tetimmesi"* olarak bu havalideki tehlikeli vaziyette bulunan gençlere bir ihtarname namında bir fıkra gönderiyoruz; tâ ki *Risale-i Nur'un genç şakirtlerinin gittikleri istikâmet ve iffet ve ittiba-ı sünnet-i seniyye, gençlik noktasında ne kadar kıymettar bulunduğunu ve hakikî ve zevkli gençlik ise o tarzdaki bahtiyarların gençlikleri olduğunu bir kat daha ispat edip, hakikî genç Türkler kimler olduğunu göstersin.*

---

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

2 "Hiçbir şey yoktur ki, O'nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor bulunmasın." (İsrâ sûresi, 17/44)

3 Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi üzerinize olsun.

Umum kardeşlerimize ve hemşirelerimize selâm ve dua ederiz. Ve mübârek dualarını bu mübârek Ramazan-ı Şerif'te ve bire bin kazancı kazandıran eyyam ve leyâli-i mübârekede rica ediyoruz.

اَلْبَاقِي هُوَ الْبَاقِي[1]
Kardeşiniz
Said Nursî

(Bu defadan evvelce size gönderilen gençler ikaznamesinin bir tetimmesi.)

Birkaç Bîçâre Gençlere Verilen Bir Tenbih, Bir Ders, Bir İhtarnâmedir.

Bir gün yanıma parlak birkaç genç geldiler. Hayat ve gençlik ve hevesât cihetinden gelen tehlikelerden sakınmak için tesirli bir ihtar almak istediler. Ben de eskiden Risale-i Nur'dan medet isteyen gençlere dediğim gibi, onlara dedim ki:

Sizdeki gençlik katiyen gidecek. Eğer siz daire-i meşruada kalmazsanız, o gençlik zayi olup, başınıza hem dünyada, hem kabirde, hem âhirette, kendi lezzetinden çok ziyade belâlar ve elemler getirecek. Eğer terbiye-i İslâmiye ile o gençlik nimetine karşı bir şükür olarak iffet ve namusluluk ve taatte sarfetseniz, o gençlik mânen bâki kalacak ve ebedî bir gençlik kazanmasına sebep olacak.

Hayat ise, eğer iman olmazsa veyahut isyan ile o iman tesir etmezse, hayat, zâhirî ve kısacık bir zevk ve lezzetle beraber, binler derece o zevk ve lezzetten ziyade elemler, hüzünler, kederler verir. Çünkü insanda akıl ve fikir olduğu için, hayvanın aksine olarak, hazır zamanla beraber geçmiş ve gelecek zamanlarla da fıtraten alâkadardır. O zamanlardan dahi hem elem, hem lezzet alabilir.

Hayvan ise, fikri olmadığı için, hazır lezzetini, geçmişten gelen hüzünler ve gelecekten gelen korkular, endişeler bozmuyor.

İnsan ise, eğer dalâlet ve gaflete düşmüşse, hazır lezzetine, geçmişten gelen hüzünler ve gelecekten gelen endişeler, o cüz'î lezzeti cidden acılaştırıyor, bozuyor. Hususan gayr-i meşru ise, bütün bütün zehirli bir bal hükmündedir.

Demek hayvandan yüz derece lezzet-i hayat noktasında aşağı düşer.

---

1 Kendinden başka her şeyin fâni olduğu gerçek Bâkî, Allah'tır.

Belki ehl-i dalâletin ve gafletin hayatı, belki vücudu, belki kâinatı; bulunduğu gündür. Bütün geçmiş zaman ve kâinatlar, onun dalâleti noktasında mâdumdur, ölmüştür. Akıl alâkadarlığıyla ona zulümâtlar, karanlıklar veriyor. Gelecek zamanlar ise, itikadsızlığı cihetiyle yine mâdumdur. Ve ademle hasıl olan ebedî firaklar, mütemadiyen onun fikir yoluyla hayatına zulümâtlar veriyor. *Eğer iman hayata hayat olsa, o vakit hem geçmiş, hem gelecek zamanlar imanın nuruyla ışıklanır ve vücut bulur; zaman-ı hazır gibi, ruh ve kalbine iman noktasında ulvî ve mânevî ezvâkı ve envâr-ı vücudiyeyi veriyor.* Bu hakikatin, İhtiyar Risalesi'nde, Yedinci Rica'da izahı var; ona bakmalısınız.

İşte hayat böyledir. Hayatın lezzetini, zevkini isterseniz, hayatınızı imanla hayatlandırınız ve ferâizle zînetlendiriniz ve günahlardan çekinmekle muhafaza ediniz. Her gün ve her yerde ve her vakit vefiyatların gösterdikleri dehşetli hakikat-i mevt ise, size –başka gençlere söylediğim gibi– bir temsil ile beyan ediyorum:

Mesela, burada, gözünüz önünde bir darağacı dikilmiş. Onun yanında bir piyango fakat pek büyük bir ikramiye biletleri veren dairesi var. Biz, buradaki on kişi, alâküllihâl, ister istemez, hiç başka çare yok, oraya davet edileceğiz, bizi çağıracaklar. Ve çağırma zamanı gizli olmasından, her dakika ya "Gel, idam biletini al, darağacına çık!" veyahut "Gel, milyonlar altın kazandıran bir ikramiye bileti sana çıkmış. Gel, al!" demelerini beklerken, birden kapıya iki adam geldi. Biri yarı çıplak, güzel ve aldatıcı bir kadın, elinde zâhiren gayet tatlı, fakat zehirli bir helva getirip yedirmek istiyor.

Diğer biri de aldatmaz ve aldanmaz, ciddî bir adam, o kadının arkasından girdi. Dedi ki: "Size bir tılsım, bir ders getirdim. Bunu okursanız, o helvayı yemezseniz, siz o darağacından kurtulursunuz. Bu tılsımla o emsalsiz ikramiye biletini alırsınız. İşte, bakınız bu darağacını da, zaten gözünüzle görüyorsunuz ki bal yiyenler oraya giriyorlar ve oraya girinceye kadar da o helvanın zehirinden dehşetli karın sancısı çekiyorlar. Ve o büyük ikramiye biletini alanlar çendan görünmüyorlar ve zâhiren onlar da o darağacına çıkıyorlar; fakat onlar asılmadıklarını, belki oradan kolayca ikramiye dairesine girmek için basamak yaptıklarını, milyonlar, milyarlar şahitler var, haber veriyorlar. İşte, pencerelerden bakınız. En büyük memurlar ve bu işle alâkadar büyük zâtlar yüksek sesle ilân ediyorlar, haber veriyorlar ki o darağacına gidenleri aynelyakin gözünüzle gördüğünüz gibi, bu ikramiye biletini tılsımcılar aldıklarını hiç şek ve şüphe getirmez, görür gibi, gündüz gibi kat'î biliniz." dedi.

İşte, bu temsil gibi, zehirli bir bal hükmünde olan gayr-i meşru dairedeki gençliğin sefahetkârâne zevkleri, hazine-i ebediyenin ve saadet-i sermediyenin bileti ve vesikası olan imanı kaybettiği için, darağacı hükmünde olan ölüm ve ebedî zulümât kapısı olan kabrin musibetine, aynen zâhiren göründüğü gibi düşer. Ve ecel gizli olduğu için, genç ihtiyar fark etmeyerek, her vakit ecel cellâdı başını kesmek için gelebilir.

Eğer o zehirli bal hükmünde olan hevesât-ı gayr-i meşruayı terk edip, tılsım-ı Kur'ânî olan iman ve ferâizi elde etmekle ve fevkalâde mukadderat-ı beşer piyangosundan çıkan saadet-i ebediye hazinesi biletini alacağına, yüz yirmi dört bin enbiya[1] *(aleyhimüsselâm) ile beraber had ve hesaba gelmeyen ehl-i velâyet ve ehl-i hakikat ve ehl-i tahkik müttefikan haber veriyorlar ve âsârını gösteriyorlar.*

Elhâsıl: *Gençlik gidecek. Sefahette gitmişse, hem dünyada, hem âhirette binler belâ ve elemler netice verdiğini ve öyle gençler ekseriyetle sû-i istimâl ile, israfat ile gelen evhamlı hastalıkla hastahanelere; veya taşkınlıklarıyla hapishanelere veya sefalethanelere; veya mânevî elemlerden gelen sıkıntılarla meyhanelere düşeceklerini anlamak isterseniz, hastahanelerden ve hapishanelerden ve kabristanlardan sorunuz.*

Elbette hastahanelerin ekseriyetle lisan-ı hâlinden, gençlik sâikasıyla israfat ve sû-i istimâlden gelen hastalıktan "eninler", "eyvahlar" cevabını işittiğiniz gibi, hapishanelerden dahi, ekseriyetle gençlik sâikasıyla gayr-i meşru dairedeki harekâtın tokatlarını yiyen bedbaht gençlerin teessüfâtını işiteceksiniz. Ve kabristanda ve mütemadiyen oraya girenler için kapıları açılıp kapanan o âlem-i berzahta, ehl-i keşfü'l-kuburun müşâhedesiyle ve bütün ehl-i hakikatin tasdikiyle ve şehâdetleriyle, ekser azaplar, gençlik sû-i istîmalatının neticesi olduğunu bileceksiniz.

Hem nev-i insanın ekseriyetini teşkil eden ihtiyarlardan ve hastalardan sorunuz. Elbette, ekseriyet-i mutlaka ile esefler, hasretlerle "Eyvah, gençliğimizi bâd-i hevâ, belki zararlı zayi ettik. Sakın bizim gibi yapmayınız!" diyecekler. Çünkü beş-on senelik gençliğin gayr-i meşru zevki için, dünyada çok seneler gam ve keder ve berzahta azap ve zarar ve âhirette cehennem ve sakar[2]

---

1 124 bin nebî, 315 (veya 313) rasûl olduğuna dair bkz.: Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 5/265; İbni Hibbân, *es-Sahîh* 2/77; et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* 8/217.

2 Bkz.: Kamer sûresi, 54/48; Müddessir sûresi, 74/26, 27, 42.

belâsını çeken adam, en acınacak bir hâlde olduğu hâlde, اَلرَّاضِي بِالضَّرَرِ لَا يُنْظَرُ لَهُ[1] sırrıyla, hiç acınmaya müstehak olamaz. Çünkü zarara rızasıyla girene merhamet edilmez ve lâyık değildir.

Cenâb-ı Hak bizi ve sizi bu zamanın cazibedar fitnesinden kurtarsın ve muhafaza eylesin, âmîn...

Aziz, sıddık Risale-i Nur şakirtleri kardeşlerim,

Risale-i Nur şakirtlerinin zayıf kısımlarına zarar veren, hatıra gelmeyen, ihtiyar bir zât tarafından bir itiraz münasebetiyle ve o gibi itirazların esasını kesecek bir hakikati beyan etmeye mecbur oldum. Evvelce birisine dediğim gibi bunu tekrar ediyorum.

Hem mucib-i taaccüp, hem medar-ı teessüftür ki; ehl-i hakikat, ittifaktaki fevkalâde kuvveti zayi ettikleri ve ziya' ile mağlûp oldukları hâlde, ehl-i nifak ve dalâlet, meşrebine zıt olduğu hâlde ittifaktaki ehemmiyetli kuvveti elde etmek için ittifak ediyorlar. Yüzde on iken, doksan ehl-i hakikati mağlûp ediyorlar. Ve en ziyade medar-ı taaccüp ve medar-ı hayret şudur ki:

En ziyade muâvenet ve teşvik beklediğimiz ve onlar da, o yardıma İslâmiyet'çe ve meslekçe ve vazifeten mükellef oldukları bize yardımı yapmayıp, bilâkis, yanlış anlamasına binaen, Risale-i Nur'un hizmetine fütur verecek, mevki-i içtimaiyelerinin ehemmiyetine istinaden itiraz etmişler. Bir hakikate dair beyanata itiraz etmişler.

Ben bilmiyorum, hangi meseledir, hangi âyete dairdir. Olsa olsa, gayet mahrem kısmından olan Birinci Şuâ namında, İşârât-ı Kur'âniye'den bir meseleye dair olacaktır.

Bu âciz kardeşiniz, hem o eski dost zâta, hem ehl-i dikkate ve sizlere beyan ediyorum ki:

Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan'ın feyziyle, Yeni Said, hakâik-i imaniyeye dair o derece mantıkça ve hakikatçe burhanlar zikrediyor ki; değil Müslüman ulemâsı, belki en muannid Avrupa filozoflarını da teslime mecbur ediyor ve etmektedir.

---

1 Bkz.: İmam Rabbânî, *el-Mektûbât* 2/83 (49. Mektup).

Amma, Risale-i Nur'un kıymet ve ehemmiyetine işarî ve remzî bir tarzda, Hazreti Ali (radiyallâhu anh) ve Gavs-ı Âzam'ın (kuddise sirruh) ihbârâtı nev'inden, Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan'ın dahi bu zamanda bir mucize-i mânevîsi olan Risale-i Nur'a nazar-ı dikkati celbetmesine mana-yı işârî tabakasından rumûz ve imaları, i'câzının şe'nindendir ve o lisan-ı gaybın, belâgat-ı mucizekârânesinin muktezasıdır.

Evet, Eskişehir Hapishanesinde, dehşetli bir zamanda ve kudsî bir teselliye pek çok muhtaç olduğumuz hengâmda, mânevî bir ihtarla, "Risale-i Nur'un makbuliyetine dair eski evliyalardan şahit getiriyorsun. Hâlbuki وَلَا رَطْبٍ وَلَا يَابِسٍ إِلَّا فِي كِتَابٍ مُبِينٍ[1] sırrıyla en ziyade bu meselede söz sahibi Kur'ândır. Acaba, Risale-i Nur'u, Kur'ân kabul eder mi? Ona ne nazarla bakıyor?" denildi. O acib suâl karşısında bulundum.

Ben de Kur'ân'dan istimdat eyledim. Birden, otuz üç âyetin mana-yı sarîhinin teferruatı nev'indeki tabakattan mana-yı işârî tabakasında ve o mana-yı işârî külliyetinde dâhil bir ferdi Risale-i Nur olduğunu ve duhulüne, medâr-ı imtiyazına bir kuvvetli karîne bulunmasını, bir saat zarfında hissettim ve bir kısmı bir derece izah ve bir kısmını mücmelen gördüm. Kanaatimde hiçbir şek ve şüphe ve vehim ve vesvese kalmadı. Ben de *ehl-i imanın imanını, Risale-i Nur'la muhafaza niyetiyle* o kat'î kanaatimi yazdım ve has kardeşlerime mahrem tutulmak şartıyla verdim.

Ve o risalede, biz demiyoruz ki "âyetin mana-yı sarîhi budur;" tâ hocalar فِيهِ نَظَرٌ[2] desin. Hem dememişiz ki "Mânâ-yı işârînin külliyeti budur."

Belki diyoruz ki mana-yı sarîhinin tahtında müteaddit tabakalar var; bir tabakası da, mana-yı işârî ve remzîdir. Ve o mana-yı işârî de bir küllîdir; her asırda cüz'iyatları var. Risale-i Nur dahi bu asırda o mana-yı işârî tabakasının külliyetinden bir ferttir. Ve o ferdin kasten bir medar-ı nazar olduğuna ve ehemmiyetli bir vazife göreceğine, eskiden beri ulemâ beyninde cârî bir düstur-u cifrî ve riyâzî ile karîneler, belki hüccetler gösterilmişken, Kur'ân'ın âyetine veya sarahatine değil incitmek, belki i'câz ve belâgatına hizmet ediyor. *Bu nevi işârât-ı gaybiyeye itiraz edilmez. Ehl-i hakikatin, nihayetsiz işârât-ı Kur'âniye'den had ve hesaba gelmeyen istihracâtlarını inkâr edemeyen, bunu da inkâr etmemeli ve edemez…*

---

1 "Yaş ve kuru hiçbir şey yoktur ki açık, net bir kitapta bulunmasın." (En'âm sûresi, 6/59)

2 Mülâhaza dairesi açık (Herkesin kabul ettiği bir görüş değil; tartışılır..)

Amma, benim gibi ehemmiyetsiz bir adamın elinde böyle ehemmiyetli bir eserin zuhur etmesini istiğrab ve istib'ad edip itiraz eden zât, eğer buğday tanesi kadar çam çekirdeğinden dağ gibi çam ağacını halk eylemek azamet ve kudret-i ilâhiyeye delil olduğunu düşünse, elbette bizim gibi acz-i mutlak, fakr-ı mutlakta ve böyle ihtiyac-ı şedit zamanında böyle bir eserin zuhuru, "vüs'at-i rahmet-i ilâhiyeye delildir" demeye mecbur olur.

Ben, sizi ve muterizleri Risale-i Nur'un şeref ve haysiyetiyle temin ediyorum ki; bu işaretler ve evliyanın imalı haberleri, remizleri beni daima şükre ve hamde ve kusurlarımdan istiğfara sevketmiş. Hiçbir vakitte, hiçbir dakika, nefs-i emmâreme medar-ı fahir ve gurur olacak bir enâniyet ve benlik vermediğini, size bu yirmi sene hayatımın göz önünde tereşşuhatıyla ispat ediyorum.

Evet, bu hakikatle berebar, insan kusurlardan, nisyandan, sehivden hâli değil. Benim bilmediğim çok kusurlarım var. Belki de fikrim karışmış, risalelerde hatalar da olmuş. Fakat, Kur'ân'ın hurufât-ı kudsiyesinin yerine, beşerin tercümesini ikâme perdesi altında, noksan huruflarla, yeni hat altında, tahrifkârâne, ehl-i dalâletin te'vilât-ı fâsideleri âyâtın sarâhatini incitmelerine bakmıyor gibi; bîçâre, mazlum bir adamın, kardeşlerinin imanını kuvvetleştirmek için, bir nükte-i i'câziyeyi beyan ettiği için, hizmet-i imaniyesine fütur verecek derecede itiraz, elbette değil öyle zâtlar, belki zerre miktarı insafı bulunan itiraz edemez.

Benim şahsım için mucib-i hayrettir ki o itiraz eden zât, benim silsile-i ilimde en mühim üstadım olan Şeyh Fehim'in *(kuddise sirruh)* bir tilmizi ve en ziyade merbut olduğum İmam Rabbânî'nin *(radiyallâhu anh)* bir talebesi olduğu hâlde, herkesten ziyade kusurlarıma, eski karışık hayatlarıma, taşkınlıklarıma bakmayarak bütün kuvvetiyle imdadıma koşmak lâzım iken, maatteessüf, ondan tereşşuh eden bir itiraz, bazı zayıf arkadaşlarımıza fütur ve ehl-i dalâlete bir senet hükmüne geçtiğini çok teessüfle işittik. O ihtiyar zâttan, çabuk bu sû-i tefehhümü izale etmek için tamire çalışmasını, hem duasıyla, hem tesirli nasihatiyle yardımını bekleriz.

Bunu da ilâveten beyan ediyorum: Bu zamanda, gayet kuvvetli ve hakikatli milyonlar fedakârları bulunan meşrepler, meslekler bu dehşetli dalâlet hücumuna karşı zâhiren mağlûbiyete düştükleri hâlde, benim gibi yarım ümmî ve kimsesiz, mütemadiyen tarassut altında, karakol karşısında ve müthiş, müteaddit cihetlerle aleyhimde propagandalar ve herkesi benden tenfir

etmek vaziyetinde bulunan bir adam, elbette dalâlete karşı galibane mukavemet eden ve milyonlar efradı bulunan mesleklerden daha ileri, daha kuvvetli dayanan Risale-i Nur'a sahip değildir. O eser, onun hüneri olamaz ve onunla iftihar edemez. *Belki, doğrudan doğruya Kur'ân-ı Hakîm'in bu zamanda bir mucize-i maneviyesi, rahmet-i ilâhiye tarafından ihsan edilmiştir.* O adam, binler arkadaşıyla beraber o hediye-i Kur'âniye'ye el atmışlar. Her nasılsa birinci tercümanlık vazifesi ona düşmüş. Onun fikri ve ilmi ve zekâsının eseri olmadığına delil, Risale-i Nur'un öyle parçaları var ki bazı altı saatte, bazı iki saatte, bazı bir saatte, bazı on dakikada yazılan risaleler var. Ben yeminle temin ediyorum ki: Eski Said'in *(radiyallâhu anh)*[1](Hâşiye) kuvve-i hafızası beraber olmak şartıyla, o on dakikalık işi, on saatte fikrimle yapamıyorum. O bir saatlik risaleyi, iki gün istidadımla, zihnimle yapamıyorum. Ve o altı saatlik risale olan Otuzuncu Söz'ü, ne ben, ne de en müdakkik dindar filozoflar, altı günde o tahkikatı yapamaz. Ve hâkeza...

Demek, biz müflis olduğumuz hâlde, gayet zengin bir mücevherat dükkânının dellâlı ve birer hizmetçisi olmuşuz. Cenâb-ı Hak, fazl ve keremiyle, bu hizmette hâlisâne, muhlisâne bizi ve umum Risale-i Nur şakirtlerini daim muvaffak eylesin, âmîn...

Said Nursî

1 (Hâşiye) Bazı müstensihler, bu bîçare Said hakkında "radiyallâhü anh" kelimesini bir dua niyetiyle yazmışlar. Ben bozmak istedim, hatıra geldi ki: "Allah razı olsun" manasında bir duadır, ilişme. Ben de bozmadım.

(Lemeât'tan)

Fâtiha'nın Âhirinde İşaret Olunan Üç Yolun Beyanı[1]

Ey birader-i pür emel! Hayalini ele al, benimle beraber gel. İşte bir zemindeyiz, etrafına bakarız; kimse de görmez bizi.

Çadır direkleri hükmünde yüksek dağlar üstünde karanlıklı bir bulut tabakası atılmış, hem o dahi kaplatmış zeminimizin yüzü.

Müncemit bir sakf olmuş, fakat altı yüzü açıkmış, o yüz güneş görürmüş. İşte bulut altındayız, sıkıyor zulmet bizi.

Sıkıntı da boğuyor; havasızlık öldürür. Şimdi bize üç yol var: Bir âlem-i ziyadâr, bir kerre seyrettimdi bu zemin-i mecazî.

Evet bir kere buraya da gelmişim, üçünde ayrı ayrı gitmişim. **•Birinci yolu budur**: Ekseri burdan gider; o da devr-i âlemdir, seyahate çeker bizi.

İşte biz de yoldayız, böyle yayan gideriz. Bak şu sahranın kum deryalarına, nasıl hiddet saçıyor, tehdit ediyor bizi!

Bak şu deryanın dağ-varî emvâcına! O da bize kızıyor. İşte elhamdülillâh, öteki yüze çıktık; görürüz güneş yüzü.

Fakat çektiğimiz zahmeti ancak da biz biliriz. Of! tekrar buraya döndük şu zemin-i vahşet-zâr, bulut damı zulmettar. Bize lâzım; revnakdâr eder kalbdeki gözü

Bir âlem-i ziyadâr. Fevkalâde eğer bir cesâretin var; gireriz de beraber, bu yol-u pür-hatarkâr. **•İkinci yolumuzu**:

Tabiat-ı arzı deleriz, o tarafa geçeriz. Ya fıtrî bir tünelden titreyerek gideriz. Bir vakitte bu yolda seyrettim de geçtim bî-nâz ve pür-niyazî.

Fakat o zaman tabiatın zemini eritecek, yırtacak bir madde var idi elimde. Üçüncü yolun, o delil-i mu'cizi

Kur'ân onu bana vermişti. Kardeşim, arkamı da bırakma, hiç de korkma! Bak hâ şurada tünel-vârî mağaralar, tahte'l-arz akıntılar beklerler ikimizi.

---

[1] Bkz.: "Bizi doğru yola, Sana doğru varan yola ilet. Nimet ve lutfuna mazhar ettiklerinin yoluna ilet. Gazaba uğrayanların ve sapkınlarınkine değil. (Fâtiha sûresi, 1/6-7)

Bizi geçirecekler. Tabiat da şu müdhiş cümudiyeleri de seni hiç korkutmasın. Zira bu abus çehresi altında merhametli sahibinin tebessümlü yüzü.

Radyum-vârî o madde-i Kur'ânî ışığıyla sezmiştim. İşte, gözüne aydın! Ziyadâr âleme çıktık, bak şu zemin-i pür-nâzî

Bu fezâ-yı latîf, şirin. Yahu başını kaldır! Bak semâvâta ser çekmiş, bulutları da yırtmış, aşağıda bırakmış. Davet ediyor bizi.

Şu şecere-i tûbâ, meğer o Kur'ân imiş. Dalları her tarafa uzanmış. Tedelli eden bu dala biz de asılmalıyız, oraya alsın bizi.

O şecere-i semâvî; bir timsali zeminde olmuş şer'-i enveri. Demek zahmet çekmeden o yol ile çıkardık bu âlem-i ziyaya, sıkmadan zahmet bizi.

Madem yanlış etmişiz; eski yere döneriz, doğru yolu buluruz. Bak, **• üçüncü yolumuz;** şu dağlar üstünde durmuş olan şehbazi

Hem de bütün cihana okuyor bir ezanı. Bak müezzin-i âzama, Muhammedü'l-Hâşimî *(aleyhissalâtü vesselâm)* davet eder insanı âlem-i nur-u envere. İlzam eder niyaz ile namazı.

Bulutları da yırtmış, bak bu hüdâ dağlarına. Semâvâta ser çekmiş, bak şeriat cibaline. Nasıl müzeyyen etmiş zeminimizin yüzü-gözü.

İşte çıkmalıyız buradan himmet tayyaresiyle. Ziya, nesim orada, nur u cemâl orada. İşte buradadır Uhud-u Tevhid, o cebel-i azizi.

İşte şuradadır Cûdi-i İslâmiyet, o cebel-i selâmet. İşte Cebelü'l-kamer olan Kur'ân-ı Ezher, zülâl-i Nîl akıyor o muhteşem menbadan. İç o âb-ı lezizi!..

فَتَبَارَكَ اللّٰهُ أَحْسَنُ الْخَالِقِينَ[1]

وَاٰخِرُ دَعْوٰيهُمْ أَنِ الْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ[2]

Ey arkadaş! Şimdi hayali baştan çıkar, aklı kafaya geçir! Evvelki iki yolun mağdûb ve dâllîn yolu; hatarları pek çoktur, kıştır daim güz, yazı...

Yüzde biri kurtulur; Eflâtun, Sokrat gibi. Üçüncü yol; sehildir, hem karîb-i müstakîmdir. Zayıf, kavî müsavi. Herkes o yoldan gider. En rahatı budur ki: Şehid olmak ya gazi.

---

1 "İşte bak da Allah'ın ne mükemmel Yaratan olduğunu bir düşün!" (Mü'minûn sûresi, 23/14)

2 "Onların dualarının sonu 'Hamd âlemlerin Rabbi Allah'a mahsustur.' diye biter." (Yûnus sûresi, 10/10)

İşte neticeye gireriz. Evet dehâ-yı fennî; evvelki iki yoldur ona meslek ve mezhep. Fakat hüdâ-yı Kur'ânî; üçüncü yoldur, onun sırat-ı müstakîmi îsâl eder o bizi.

اَللّٰهُمَّ ﴿اهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ ۞ صِرَاطَ الَّذِينَ أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ ۙ غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّالِّينَ﴾[1] اٰمِينَ

(Lemeât'tan)

Hakikî Bütün Elem Dalâlette, Bütün Lezzet İmandadır Hayal Libasını Giymiş Muazzam Bir Hakikat

Ey yoldaş-ı hüşdar! Sırat-ı müstakîmin o meslek-i nuranî, mağdûb ve dâllînin o tarîk-i zulmanî, tam farklarını görmek eğer istersen ey aziz!

Gel vehmini ele al, hayal üstüne de bin, şimdi seninle gideriz zulümât-ı ademe. O mezar-ı ekberi, o şehr-i pür-emvâtı bir ziyaret ederiz.

Bir Kadîr-i Ezelî, kendi dest-i kudretle bu zulümât-ı kıtadan bizi tuttu çıkardı, bu vücuda bindirdi, gönderdi şu dünyaya; şu şehr-i bî-lezâiz.

İşte şimdi biz geldik şu âlem-i vücuda, o sahra-yı hâile. Gözümüz de açıldı, şeş cihette biz baktık; evvel istîtafkârâne önümüze bakarız.

Lâkin beliyyeler, elemler önümüzde düşmanlar gibi tehacüm eder. Ondan korktuk, çekindik. Sağa sola, anâsır-ı tabâyia bakarız, ondan medet bekleriz.

Lâkin biz görüyoruz ki onların kalbleri kâsiyye, merhametsiz. Dişlerini bilerler, hiddetli de bakarlar; ne nâz dinler, ne niyaz!

Muztar adamlar gibi me'yusâne nazarı yukarıya kaldırdık. Hem istimdadkârâne ecrâm-ı ulviyeye bakarız; pek dehşetli tehdidkâr da görürüz.

Güya birer gülle bomba olmuşlar, yuvalardan çıkmışlar, hem etraf-ı fezâda pek sür'atli geçerler, her nasılsa ki onlar birbirine dokunmaz.

Ger birisi yolunu kazara bir şaşırtsa, –el-iyâzü billâh!– şu âlem-i şehâdet ödü de patlayacak. Tesadüfe bağlıdır; bundan dahi hayır gelmez.

---

[1] Allahım! "Bizi doğru yola, Sana doğru varan yola ilet. Nimet ve lütfuna nail ettiklerinin yoluna ilet. Gazaba uğrayanların ve sapkınlarınkine değil. (Fâtiha sûresi, 1/6-7)" âmîn!

Me'yusâne nazarı o cihetten çevirdik, elîm hayrete düştük. Başımız da eğildi, sinemizde saklandık, nefsimize bakarız. Mütalâa ederiz.

İşte işitiyoruz: Zavallı nefsimizden binlerle hâcetlerin sayhaları geliyor. Binlerle fâkatlerin enînleri çıkıyor. Teselliyi beklerken tevahhuş ediyoruz.

Ondan da hayır gelmedi. Pek ilticakârâne vicdanımıza girdik; içine bakıyoruz, bir çareyi bekleriz. Eyvah! Yine bulmayız; biz medet vermeliyiz.

Zira onda görünür binlerle emelleri, galeyanlı arzular, heyecanlı hissiyat, kâinata uzanmış. Her birinden titreriz, hiç yardım edemeyiz.

O âmâl sıkışmışlar vücûd-u adem içinde; bir tarafı ezele, bir tarafı ebede uzanıp gidiyorlar. Öyle vüs'atları var; ger dünyayı yutarsa o vicdan da tok olmaz.

İşte bu elîm yolda nereye bir baş vurduk, onda bir belâ bulduk. Zira mağdûb ve dâllîn yolları böyle olur. Tesadüf ve dalâlet, o yolda nazar-endaz.

O nazarı biz taktık, bu hâle böyle düştük. Şimdi dahi hâlimiz ki mebde ve meâdi, hem Sâni' ve hem haşri muvakkat unutmuşuz.

Cehennemden beterdir, ondan daha muhriktir, ruhumuzu eziyor. Zira o şeş cihetten ki onlara başvurduk. Öyle hâlet almışız.

Ki yapılmış o hâlet, hem havf ile dehşetten, hem acz ile ra'şetten, hem kalâk ve vahşetten, hem yütm ve hem yeisten mürekkep vicdan-sûz.

Şimdi her cihete mukabil bir cepheyi alırız, def'ine çalışırız. •**Evvel**, kudretimize müracaat ederiz, vâesefâ görürüz.

Ki âcize zaîfe. •**Sâniyen**: Nefiste olan hâcâtın susmasına teveccüh ediyoruz. Vâesefâ durmayıp bağırırlar görürüz.

•**Sâlisen**: İstimdadkârâne, bir halaskârı için bağırır, çağırırız, ne kimse işitiyor, ne cevabı veriyor. Biz de zannediyoruz:

Her bir şey bize düşman, her bir şey bizden garib. Hiçbir şey kalbimize bir teselli vermiyor; hiç emniyet bahşetmez, hakikî zevki vermez.

•**Râbian**: Biz ecrâm-ı ulviyeye baktıkça, onlar nazara verir bir havf ile dehşeti. Hem vicdanın müz'ici bir tevahhuş geliyor: Akıl-sûz, evham-sâz!

İşte ey birâder! Bu dalâletin yolu, mahiyeti şöyledir. Küfürdeki zulmeti, bu yolda tamam gördük. Şimdi de gel kardeşim, o ademe döneriz.

Tekrar yine geliriz. Bu kere tarîkımız sırat-ı müstakîmdir, hem imanın yoludur. Delil ve imamımız, inâyet ve Kur'ân'dır, şehbaz-ı edvâr-pervaz.

İşte Sultan-ı Ezel'in rahmet ve inâyeti, vakta bizi istedi, kudret bizi çıkardı, lutfen bizi bindirdi kanun-u meşiete: Etvar üstünde perdaz.

Şimdi bizi getirdi, şefkat ile giydirdi şu hil'at-i vücudu, emanet rütbesini bize tevcih eyledi. Nişanı niyaz ve namaz.

Şu edvâr ve etvarın, bu uzun yolumuzda birer menzil-i nazdır. Yolumuzda teshilât içindir ki kaderden bir emirnâme vermiş, sayfada cephemiz.

Her nereye geliriz, herhangi tâifeye misafir oluyoruz, pek uhuvvetkârâne istikbal görüyoruz. Malımızdan veririz, mallarından alırız.

Ticaret muhabbeti, onlar bizi beslerler, hediyelerle süslerler, hem de teşyî ederler. Gele gele işte geldik, dünya kapısındayız işitiyoruz âvâz.

Bak girdik şu zemine; ayağımızı bastık şehâdet âlemine: Şehr-âyîne-i Rahmân, gürültühâne-i insan. Hiçbir şey bilmeyiz, delil ve imamımız,

Meşiet-i Rahmân'dır. Vekil-i delilimiz, nâzenin gözlerimiz. Gözlerimizi açtık, dünya içine saldık. Hatırına gelir mi evvelki gelişimiz?

Garib, yetim olmuştuk; düşmanlarımız çoktu, bilmezdik hâmimizi. Şimdi nur-u imanla o düşmanlara karşı bir rükn-ü metînimiz

İstinadî noktamız, hem himayetkârımız defeder düşmanları. O iman-ı billâhtır ki ziyâ-yı ruhumuz, hem nur-u hayatımız, hem de ruh-u ruhumuz.

İşte kalbimiz rahat, düşmanları aldırmaz, belki düşman tanımaz. Evvelki yolumuzda, vakta vicdana girdik; işittik ondan binlerle feryad u fîzar ve âvâz.

Ondan belâya düştük. Zira âmâl, arzular, istîdad ve hissiyat; daim ebedi ister. Onun yolunu bilmezdik, bizden yol bilmemezlik, onda fîzar ve niyaz.

Fakat elhamdülillâh, şimdi gelişimizde bulduk nokta-yı istimdad, ki daim hayat verir o istîdad, âmâle; tâ ebedü'l-âbâda onları eder pervaz.

Onlara yol gösterir, o noktadan istîdad hem istimdad ediyor, hem âb-ı hayatı içer, hem kemâline koşuyor; o nokta-yı istimdad, o şevk-engiz remz ü nâz.

İkinci kutb-u iman ki: Tasdik-i haşirdir, saadet-i ebedî; o sadefin cevheri iman, burhanı Kur'ân. Vicdan, insanî bir râz.

Şimdi başını kaldır, şu kâinata bir bak, onun ile bir konuş. Evvelki yolumuzda pek müdhiş görünürdü. Şimdi de mütebessim her tarafa gülüyor, nâzenînâne niyaz ve âvâz.

Görmez misin: Gözümüz arı-misâl olmuştur; her tarafa uçuyor. Kâinat bostanıdır, her tarafta çiçekler, her çiçek de veriyor ona bir âb-ı leziz.

Hem ünsiyet, teselli, tahabbübü veriyor. O da alır getirir; şehd-i şehâdet yapar. Balda bir bal akıtır, o esrâr-engiz şehbaz.

Harekât-ı ecrâma, ya nücûm, ya şümûsa nazarımız kondukça, ellerine verirler Hâlık'ın hikmetini. Hem mâye-i ibreti, hem cilve-i rahmeti alır ediyor pervaz.

Güya şu güneş bizlerle konuşuyor: Der: "Ey kardeşlerimiz! Tevahhuşla sıkılmayınız, ehlen sehlen merhaba, hoş teşrif ettiniz. Menzil sizin; ben bir mumdâr-ı şehnaz.

Ben de sizin gibiyim; fakat sâfi isyansız, mutî bir hizmetkârım. O Zât-ı Ehad-i Samed ki mahz-ı rahmetiyle hizmetinize beni müsahhar-ı pür-nur etmiş. Benden hararet, ziya; sizden namaz ve niyaz."

Yahu, bakın kamere! Yıldızlarla denizler her biri de kendine mahsus birer lisanla: "Ehlen sehlen merhaba!" derler. "Hoş geldiniz, bizi tanımaz mısınız?"

Sırr-ı teâvünle bak, remz-i nizamla dinle. Her birisi söylüyor: "Biz de birer hizmetkâr, rahmet-i Zülcelâl'in birer aynadarıyız; hiç de üzülmeyiniz, bizden sıkılmayınız."

Zelzele nâraları, hâdisat sayhaları sizi hiç korkutmasın, vesvese de vermesin. Zira onlar içinde bir zemzeme-i ezkâr, bir demdeme-i tesbih, velvele-i nâz u niyaz.

Sizi bize gönderen o Zât-ı Zülcelâl, ellerinde tutmuştur bunların dizginlerini. İman gözü okuyor yüzlerinde âyet-i rahmet, her biri birer âvâz.

Ey mümin-i kalbi hüşyâr! Şimdi gözlerimiz bir parça dinlensinler, onların bedeline hassas kulağımızı imanın mübârek eline teslim ederiz, dünyaya göndeririz. Dinlesin leziz bir sâz.

Evvelki yolumuzda bir matem-i umumî, hem vaveylâ-yı mevtî zannolunan o sesler, şimdi yolumuzda birer nevaz u namaz, birer âvâz u niyaz, birer tesbihe âğâz.

Dinle, havadaki demdeme.. kuşlardaki civcive.. yağmurdaki zemzeme.. denizdeki gamgama.. ra'dlardaki rakraka.. taşlardaki tıktıka.. birer mânidâr nevaz...

Terennümat-ı hava, naarat-ı ra'diye, nağamât-ı emvâc, birer zikr-i azamet. Yağmurun hezecatı, kuşların seceâtı birer tesbih-i rahmet, hakikate bir mecâz.

Eşyada olan asvat, birer savt-ı vücûddur: Ben de varım derler. O kâinat-ı sâkit, birden söze başlıyor: "Bizi câmid zannetme, ey insan-ı boşboğaz!"

Tuyûrları söylettirir ya bir lezzet-i nimet, ya bir nüzûl-ü rahmet. Ayrı ayrı seslerle, küçük âğâzlarıyla rahmeti alkışlarlar, nimet üstünde iner, şükür ile eder pervaz.

Remzen onlar derler: "Ey kâinat kardeşler! Ne güzeldir hâlimiz: Şefkatle perverdeyiz, Hâlimizden memnunuz. Sivri dimdikleriyle fezâya saçıyorlar birer âvâz-ı pür-nâz.

Güya bütün kâinat ulvî bir musikîdir, iman nuru işitir ezkâr ve tesbihleri. Zira hikmet reddeder tesadüf vücûdunu, nizam ise tardeder ittifak-ı evham-sâz.

Ey yoldaş! Şimdi şu âlem-i misâlîden çıkarız, hayalî vehimden ineriz, akıl meydanında dururuz, mizana çekeriz, ederiz yolları ber-endaz.

Evvelki elîm yolumuz mağdûb ve dâllîn yolu, o yol verir vicdana, tâ en derin yerine hem bir hiss-i elîmi, hem bir şedid elemi. Şuûr onu gösterir. Şuûra zıd olmuşuz.

Hem kurtulmak için de muztar ve hem muhtacız; ya o teskin edilsin, ya ihsas da olmasın; yoksa dayanamayız, feryad u fîzar dinlenmez.

Hüdâ ise şifadır; hevâ, ibtal-i histir. Bu da teselli ister, bu da tegâfül ister, bu da meşgale ister, bu da eğlence ister. Hevesât-ı sihirbaz.

Tâ vicdanı aldatsın, ruhu tenvim edilsin, tâ elem hissolmasın. Yoksa o elem-i elîm, vicdanı ihrak eder; fîzara dayanılmaz, elem-i yeis çekilmez.

Demek sırat-ı müstakîmden ne kadar uzak düşse, o derece nisbeten şu hâlet tesir eder, vicdanı bağırttırır. Her lezzetin içinde elemi var, birer iz.

Demek heves, hevâ, eğlence, sefâhetten memzuç olan şâşaa-yı medenî, bu dalâletten gelen şu müdhiş sıkıntıya bir yalancı merhem, uyutucu zehir-baz.

Ey aziz arkadaşım! İkinci yolumuzda, o nuranî tarîkte bir hâleti hissettik; o hâletle oluyor hayat, maden-i lezzet. Âlâm, olur lezâiz.

Onunla bunu bildik ki mütefavit derecede, kuvvet-i iman nispetinde ruha bir hâlet verir. Ceset ruhla mültezdir, ruh vicdanla mütelezziz.

Bir saadet-i âcile, vicdanda münderiçtir; bir firdevs-i mânevî, kalbinde mündemiçtir. Düşünmekse deşmektir; şuûr ise, şiâr-ı râz.

Şimdi ne kadar kalb ikaz edilirse, vicdan tahrik edilse, ruha ihsas verilse; lezzet ziyade olur, hem de döner ateşi nur, şitası yaz.

Vicdanda firdevslerin kapıları açılır, dünya olur bir cennet. İçinde ruhlarımız, eder pervaz u perdaz, olur şehbaz u şehnaz, yelpez namaz u niyaz.

Ey aziz yoldaşım! Şimdi Allah'a ısmarladık. Gel, beraber bir dua ederiz, sonra da buluşmak üzere ayrılırız...

اَللّٰهُمَّ ﴿اهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ﴾ اٰمِينَ[1]

(Lemeât'tan)

Îcâz ile Beyan İ'câz-ı Kur'ân

Bir zaman rüyada gördüm ki: Ağrı dağı altındayım. Birden o dağ patladı, dağ gibi taşları âleme dağıttı, sarstı cihanı.

Füc'eten bir adam yanımda peyda oldu. Dedi ki: "Îcâz ile beyan et, icmâl ile îcâz et, bildiğin envâ-ı i'câz-ı Kur'ân'ı!"

Daha rüyada iken tâbirini düşündüm, dedim: Şuradaki infilâk, beşerde bir inkılâba misal. İnkılâbda ise elbet hüdâ-yı Furkanî,

Her tarafta yükselip hem de hâkim olacak. İ'câzının beyanı, zamanı da gelecek! O sâile cevaben dedim: İ'câz-ı Kur'ânî,

Yedi menâbi-i külliyeden tecelli, hem yedi anâsırdan terekküp eder:
•**Birinci Menba**: Lafzın fesâhatından selâset-i lisanı;

Nazmın cezâletinden, mânâ belâgatından, mefhumların bedâatından, mazmunların berâatinden, üslûpların garabetinden birden tevellüd eden bârika-yı beyanı.

---

[1] Allahım! "Bizi doğru yola, Sana doğru varan yola ilet." (Fâtiha sûresi, 1/6) âmîn!

Onlarla oldu mümteziç, mizac-ı i'câzında acîb bir nakş-ı beyan, garib bir sanat-ı lisânî. Tekrarı hiçbir zaman usandırmaz insanı.

• **İkinci Unsur ise**: Umûr-u kevniyede gaybî olan esâsât, ilâhî hakâikten gaybî olan esrardan, gaybî-yi âsumânî.

Mâzide kaybolan gaybî olan umûrdan, müstakbelde müstetir kalmış olan ahvâlden birden tazammun eden bir ilmü'l-guyub hızânı,

Âlemü'l-guyub lisanı, şehâdet âlemiyle konuşuyor erkânı, rumûz ile beyanı, hedef nev-i insanî, i'câzın bir lem'a-yı nuranî...

• **Üçüncü Menba ise**: Beş cihetle hârika bir câmiiyet vardır. Lafzında, manasında, ahkâmda, hem ilminde, makâsıdın mîzânı.

Lafzı tazammun eder: Pek vâsi' ihtimalât; hem vücuh-u kesîre ki her biri nazar-ı belâgatta müstahsen, Arabiyece sahih, sırr-ı teşriî lâyık görüyor ânı.

Manasında: Meşârib-i evliya, ezvak-ı ârifîni, mezahib-i sâlikîn, turuk-u mütekellimîn, menahic-i hükemâ, o i'câz-ı beyanı

Birden ihata etmiş, hem de tazammun etmiş. Delâletinde vüs'at, mânâsında genişlik. Bu pencere ile baksan, görürsün ne geniştir meydanı!

Ahkâmdaki istiab: Şu hârika şeriat ondan olmuş istinbat, saadet-i dâreynin bütün desâtirini, bütün esbab-ı emni.

İçtimâî hayatın bütün revâbıtını, vesail-i terbiye, hakâik-i ahvâli birden tazammun etmiş onun tarz-ı beyanı...

İlmindeki istiğrak: Hem ulûm-u kevniye, hem ulûm-u ilâhî, onda merâtib-i delâlât, rumûz ile işârât, sûreler surlarında cemetmiştir cinânı.

Makâsıd ve gayâtta: Müvâzenet, ıttırad, fıtrat desâtirine mutabakat, ittihad; tamam mürâat etmiş, hıfzeylemiş mizanı.

İşte lafzın ihatasında, mananın vüs'atinde, hükmün istiabında, ilmin istiğrakında, müvâzene-i gayâtta câmiiyet-i *pür-şânı*!..

• **Dördüncü Unsur ise**: Her asrın derece-i fehmine, edebî rütbesine, hem her asırdaki tabakata, derece-i istîdad, rütbe-i kabiliyet nisbetinde ediyor bir ifâza-yı nuranî.

Her asra, her asırdaki her tabakaya kapısı küşâde. Güya her demde, her yerde taze nâzil oluyor o Kelâm-ı Rahmânî.

İhtiyarlandıkça zaman, Kur'ân da gençleşiyor. Rumûzu hem tavazzuh eder, tabiat ve esbabın perdesini de yırtar o hitâb-ı Yezdânî.

Nur-u tevhidi, her dem her âyetten fışkırır. Şehâdet perdesini gayb üstünden kaldırır. Ulviyet-i hitâbı dikkate dâvet eder, o nazar-ı insanı.

Ki o lisan-ı gayptır; şehâdet âlemiyle bizzât odur konuşur. Şu unsurdan bu çıkar hârika tazeliği bir ihata-yı ummanî!

Te'nis-i ezhân için akl-ı beşere karşı ilâhî tenezzülât. Tenzil'in üslûbunda tenevvüü, mûnisliğidir mahbub-u ins ü cânı.

• **Beşinci Menba ise**: Nakil ve hikâyatında, ihbar-ı sâdıkada esasî noktalardan hazır müşahid gibi bir üslûb-u bedi-i pür-maânî

Naklederek, beşeri onunla ikaz eder. Menkulâtı şunlardır: İhbar-ı evvelîni, ahvâl-i âhirîni, esrar-ı cehennem ve cinânı.

Hakâik-i gaybiye, hem esrar-ı şehâdet, serâir-i ilâhî, revâbıt-ı kevnîye dair hikâyatıdır hikâyet-i ayânî

Ki ne vâki' reddeylemiş, ne mantık tekzip etmiş. Mantık kabul etmezse red de bile edemez. Semâvî kitapların ki matmah-ı cihanî.

İttifakî noktalarda musaddıkâne nakleder. İhtilâfî yerlerinde musahhihâne bahseder. Böyle naklî umûrlar bir "Ümmî"den sudûru hârika-yı zamanî.

• **Altıncı Unsur ise**: Mutazammın ve müessis olmuş Din-i İslâm'a. İslâmiyet misline ne mâzi muktedirdir, ne müstakbel muktedir; araştırsan zaman ile mekânı!..

Arzımızı senevî, yevmî dairesinde şu hayt-ı semâvîdir; tutmuş da döndürüyor. Küreye ağır basmış, hem dahi ona binmiş. Bırakmıyor isyanı.

• **Yedinci Menba ise**: Şu altı menbadan çıkan envâr-ı sitte, birden eder imtizac. Ondan çıkar bir hüsün, bundan gelir bir hads, vâsıta-yı nuranî.

Şundan çıkan bir zevktir; zevk-i i'câz bilinir, tâbirine lisanımız yetişmez. Fikir dahi kâsırdır, görünür de tutulmaz o nücûm-u âsumânî.

On üç asır müddette meylü't-tahaddî varmış Kur'ân'ın âdâsında, şevk-i taklid uyanmış Kur'ân'ın ahbabında. İşte i'câzın bir bürhânı...

Şu iki meyl-i şedidle yazılmıştır meydanda, milyonlarla kütüb-ü Arabiye, gelmiştir kütüphâne-i vücûda. Onlar ile tenzili düşerse bir mîzânı

Müvâzene edilse, değil dânâ-yı bî-müdânî, hatta en âmî adam, göz kulakla diyecek: Bunlar ise insanî, şu ise âsumânî!

Hem de hükmedecek: Şu bunlara benzemez, rütbesinde olamaz. Öyle ise ya umumdan aşağı; bu ise, bilbedâhe mâlûm olmuş butlanı.

Öyle ise umumun fevkindedir. Mazmunları o kadar zamanda, kapı açık, beşere vakfedilmiş; kendine davet etmiş ervâhıyla ezhânı!

Beşer onda tasarruf, kendine de maletmiş. Onun mazmunları ile yine Kur'ân'a karşı çıkmamış, hiçbir zaman çıkamaz; geçti zaman-ı imtihanı.

Sâir kitaplara benzemez, onlara makîs olmaz; zira yirmi sene zarfında müneccemen hâcetlere nispeten nüzûlü; müteferrik mütekatı', bir hikmet-i rabbânî.

Esbab-ı nüzûlü muhtelif, mütebayin. Bir maddede es'ile mütekerrir, mütefavit. Hâdisat-ı ahkâmı müteaddid, mütegayir. Muhtelif, mütefarik nüzûlünün ezmanı.

Hâlât-ı telâkkisi mütenevvi', mütehalif. Aksam-ı muhatabı müteaddid, mütebaid. Gayât-ı irşâdında mütederric, mütefavit. Şu esaslara müstenid binâî, hem beyânî,

Cevabî, hem hitabî. Bununla da beraber selâset ve selâmet, tenasüb ve tesanüd, kemâlini göstermiş; işte onun şâhidi: Fenn-i Beyan Maânî.

Kur'ân'da bir hâssa var; başka kelâmda yoktur. Bir kelâmı işitsen, asıl sahib-i kelâmı arkasında görürsün, ya içinde bulursun. Üslûb: Ayna-yı insanî.

Ey sâil-i misalî! Sen ki îcâz istedin, ben de işaret ettim. Eğer tafsil istersen, haddimin haricinde!.. Sinek seyretmez âsumânı.

Zira o kırk envâ-ı i'câzından yalnız bir tekini ki cezâlet-i nazmıdır; İşârâtü'l-İ'câz'da sıkışmadı tibyanı.

Yüz sayfa tefsirim ona kâfi gelmedi. Senin gibi ruhânî ilhamları ziyade. Ben istiyorum senden tafsil ile beyanı!

أُلاَشْمَزْ دَسْتِ غَرْبِ أَدَبْ هَوَسْ بَارِ هَوَاكَارِ دَهَادَارْ

دَأْبِ أَدَبِ أَبَدْ مُدَّتْ قُراٰنِ ضِيَادَارِ شِفَاكَارِ هُدَادَارْ[1]

[1] Batının hevâ ve hevese dayalı dehasından kaynaklanan edebiyatı, Kur'ân'ın sonsuza ışık ve şifa saçan hidayet edici edeb kurallarına ulaşmaz.

Kâmilîn insanların zevk-i maâlîsini hoşnut eden bir hâlet, çocukça bir hevese, sefihçe bir tabiat sahibine hoş gelmez,

Onları eğlendirmez. Bu hikmete binaen, bir zevk-i süflî, sefih, hem nefsî ve şehvanî içinde tam beslenmiş, zevk-i ruhîyi bilmez.

Avrupa'dan tereşşuh etmiş şu hazır edebiyat roman-vârî nazarla, Kur'ân'da olan letâif-i ulviyet, mezâyâ-yı haşmeti göremez, hem tadamaz.

Kendindeki miheki ona ayar edemez. Edebiyatta vardır üç meydan-ı cevelân; onlar içinde gezer, haricine çıkamaz:

Ya aşkla hüsündür, ya hamaset ve şehamet, ya tasvir-i hakikat. İşte yabani edepse hamaset noktasında hakperestliği etmez.

Belki zâlim nev-i beşerin gaddarlıklarını alkışlamakla kuvvet-perestlik hissini telkin eder. Hüsün ve aşk noktasında, aşk-ı hakikî bilmez.

Şehvet-engiz bir zevki nefislere de zerkeder. Tasvir-i hakikat maddesinde, kâinata sanat-ı ilâhî suretinde bakmaz,

Bir sıbğa-yı rahmanî suretinde göremez. Belki tabiat noktasında tutar, tasvir ediyor, hem ondan da çıkamaz.

Onun için telkini aşk-ı tabiat olur. Madde-perestlik hissi, kalbe de yerleştirir, ondan ucuzca kendini kurtaramaz.

Yine ondan gelen, dalâletten neşet eden ruhun ızdırabatına o edepsizlenmiş edep (müsekkin hem münevvim); hakikî fayda vermez.

Tek bir ilâcı bulmuş, o da romanlarıymış. Kitap gibi bir hayy-ı meyyit, sinema gibi bir müteharrik emvât! Meyyit hayat veremez.

Hem tiyatro gibi tenasüh-vârî, mâzi denilen geniş kabrin hortlakları gibi şu üç nevi romanlarıyla hiç de utanmaz.

Beşerin ağzına yalancı bir dil koymuş, hem insanın yüzüne fâsık bir göz takmış, dünyaya bir âlûfte fistanını giydirmiş, hüsn-ü mücerret tanımaz.

Güneşi gösterirse, sarı saçlı güzel bir aktrisi karie ihtar eder. Zâhiren der: "Sefahet fenadır, insanlara yakışmaz."

Netice-i muzırrayı gösterir. Hâlbuki sefahete öyle müşevvikâne bir tasviri yapar ki ağız suyu akıtır, akıl hâkim kalamaz.

İştihayı kabartır, hevesi tehyiç eder, his daha söz dinlemez. Kur'ân'daki edepse hevâyı karıştırmaz.

Hakperestlik hissi, hüsn-ü mücerret aşkı, cemâl-perestlik zevki, hakikat-perestlik şevki verir; hem de aldatmaz.

Kâinata tabiat cihetinde bakmıyor; belki bir sanat-ı ilâhî, bir sıbğa-yı rahmanî noktasında bahseder, akılları şaşırtmaz.

Mârifet-i Sâni'in nurunu telkin eder. Her şeyde âyetini gösterir. Her ikisi rikkatli birer hüzün de veriyor, fakat birbirine benzemez.

Avrupazâde edepse fakdü'l-ahbaptan, sahipsizlikten neşet eden gamlı bir hüznü veriyor, ulvî hüznü veremez.

Zira sağır tabiat, hem de bir kör kuvvetten mülhemâne aldığı bir hiss-i hüzn-ü gamdâr. Âlemi bir vahşet-zâr tanır, başka çeşit göstermez.

O surette gösterir, hem de mahzunu tutar, sahipsiz de olarak yabanîler içinde koyar, hiçbir ümit bırakmaz.

Kendine verdiği şu hissî heyecanla git gide ilhada kadar gider, ta'tile kadar yol verir, dönmesi müşkül olur, belki daha dönemez.

Kur'ân'ın edebi ise: Öyle bir hüznü verir ki âşıkâne hüzündür, yetimâne değildir. Firaku'l-ahbaptan gelir, fakdü'l-ahbaptan gelmez.

Kâinatta nazarı, kör tabiat yerine şuûrlu, hem rahmetli bir sanat-ı ilâhî onun medâr-ı bahsi, tabiattan bahsetmez.

Kör kuvvetin yerine inâyetli, hikmetli bir kudret-i ilâhî ona medâr-ı beyan. Onun için kâinat, vahşet-zâr suret giymez.

Belki muhatab-ı mahzunun nazarında oluyor bir cemiyet-i ahbap. Her tarafta tecâvüb, her canipte tahabbüp; ona sıkıntı vermez.

Her köşede istînas, o cemiyet içinde mahzunu vaz'ediyor bir hüzn-i müştakâne, bir hiss-i ulvî verir, gamlı bir hüznü vermez.

İkisi birer şevki de verir: O yabanî edebin verdiği bir şevk ile nefis düşer heyecana, heves olur münbasit; ruha ferah veremez.

Kur'ân'ın şevki ise: Ruh düşer heyecana, şevk-i maâlî verir. İşte bu sırra binaen, Şeriat-ı Ahmediye *(aleyhissalâtü vesselâm)* lehviyâtı istemez.

Bâzı âlât-ı lehvi tahrim edip, bir kısmı helâl diye izin verip… Demek hüzn-ü Kur'ânî veya şevk-i tenzilî veren âlet, zarar vermez…

Eğer hüzn-ü yetimî veya şevk-i nefsânî verse, âlet haramdır. Değişir eşhasa göre, herkes birbirine benzemez…

(Lemeât'tan)

بِسْـــمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ، وَالصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلٰى سَيِّدِ الْمُرْسَلِينَ مُحَمَّدٍ وَعَلٰى اٰلِهٖ وَصَحْبِهٖ أَجْمَعِينَ[1]

Tevhidin İki Burhan-ı Muazzamı ve Sûre-i İhlâsın Bir Nükte-i İ'câziyesi

Şu kâinat tamamıyla bir burhan-ı muazzamdır. Lisan-ı gayb, şehâdetle müsebbihtir, muvahhiddir. Evet tevhid-i Rahmân'la, büyük bir sesle zâkirdir ki:

Lâ İlâhe İllâ Hû...[2]

Bütün zerrât hüceyrâtı, bütün erkân ve âzâsı birer lisan-ı zâkirdir; o büyük sesle beraber der ki:

Lâ İlâhe İllâ Hû...

O dillerde tenevvü var, o seslerde merâtib var. Fakat bir noktada toplar, onun zikri, onun savtı ki:

Lâ İlâhe İllâ Hû...

Bu bir insan-ı ekberdir, büyük sesle eder zikri; bütün eczası, zerrâtı, küçücük sesleriyle, o bülend sesle beraber der ki:

Lâ İlâhe İllâ Hû...

---

1 Âlemlerin Rabbi, Rahman ve Rahîm Allah'a, üzerimizdeki hadd ü hesaba gelmez lütufları adedince hamd ü senâ.. bütün insanlığa rahmet ve kurtuluş vesilesi olarak gönderdiği habibi Hazreti Muhammed *(aleyhissalâtü vesselâm)*'a, nezih aile fertlerine ve seçkin ashabına salât ü selam olsun.

2 "O'ndan başka hiçbir ilâh yoktur." (Bakara sûresi, 2/163, 255; Âl-i İmran sûresi, 3/2, 6, 18; Nisâ sûresi, 4/87; En'âm sûresi, 6/102, 106; A'râf sûresi, 7/158 Tevbe sûresi, 9/31…)

Şu âlem halka-yı zikri içinde okuyor aşrı, şu Kur'ân maşrık-ı nuru. Bütün zîruh eder fikri ki:

Lâ İlâhe İllâ Hû...

Bu Furkan-ı Celilü'ş-Şân, o tevhide nâtık bürhân, bütün âyât sâdık lisan. Şuâât-bârika-yı iman. Beraber der ki:

Lâ İlâhe İllâ Hû...

Kulağı ger yapıştırsan, şu Furkan'ın sînesine, derinden tâ derine, sarîhan işitirsin semâvî bir sadâ der ki:

Lâ İlâhe İllâ Hû...

O sestir gayeten ulvî, nihayet derece ciddî, hakikî pek samimî, hem nihayet mûnis ve muknî ve bürhânla mücehhezdir. Mükerrer der ki:

Lâ İlâhe İllâ Hû...

Şu bürhân-ı münevverde, cihât-ı sittesi şeffaf ki üstünde münakkaştır müzehher sikke-i i'câz. İçinde parlayan nur-u hidayet der ki:

Lâ İlâhe İllâ Hû...

Evet, altında nescolmuş mühefhef mantık ve bürhân, sağında aklı istintak; mürefref her taraf, ezhân "sadakte" der ki:

Lâ İlâhe İllâ Hû...

Yemîn olan şimalinde, eder vicdanı istişhad. Emâmında hüsn-ü hayırdır, hedefinde saadettir. Onun miftahıdır her dem ki:

Lâ İlâhe İllâ Hû...

Emâm olan verâsında ona mesned semâvîdir ki vahy-i mahz-ı rabbânî. Bu şeş cihet ziyadârdır; bürûcunda tecellidâr ki:

Lâ İlâhe İllâ Hû...

Evet vesvese-i sârık, bâvehim şüphe-i târık, ne haddi var ki o mârık, girebilsin bu bârık kasra. Hem şârık ki sur sûreler şâhik, her kelime bir melek-i nâtık ki:

Lâ İlâhe İllâ Hû...

O Kur'ân-ı Azîmüşşân nasıl bir bahr-i tevhiddir. Bir tek katre, misal için bir tek Sûre-i İhlâs.. fakat kısa bir tek remzi, nihayetsiz rumûzundan. Bütün

envâ-ı şirki reddeder, hem de yedi envâ-ı tevhidi eder isbat; üçü menfî, üçü müsbet şu altı cümlede birden:

Birinci cümle: [1] قُلْ هُوَ karînesiz işarettir. Demek ıtlakla tâyindir. O tâyinde taayyün var. Ey

Lâ Hüve İllâ Hû...[2]

Şu tevhid-i şuhûda bir işarettir: Hakikat-bîn nazar tevhide müstağrak olursa der ki:

Lâ Meşhûde İllâ Hû…[3]

İkinci cümle: [4] اَللّٰهُ أَحَدٌ 'dir ki tevhid-i ulûhiyete tasrihtir. Hakikat, hak lisanı der ki:

Lâ Ma'bûde İllâ Hû...[5]

Üçüncü cümle: [6] اَللّٰهُ الصَّمَدُ 'dir. İki cevher-i tevhide sadeftir. Birinci dürrü: Tevhid-i rubûbiyet. Evet nizam-ı kevn lisanı der ki:

Lâ Hâlıka İllâ Hû...[7]

İkinci dürrü: Tevhid-i Kayyûmiyet. Evet serâser kâinatta, vücûd ve hem bekada, müessire ihtiyaç lisanı der ki:

Lâ Kayyûme İllâ Hû...[8]

Dördüncü: [9] لَمْ يَلِدْ 'dir. Bir tevhid-i celâlî müstetirdir; envâ-ı şirki reddeder, küfrü keser bîiştibah.

Yâni tagayyür, ya tenasül, ya tecezzi eden elbet; ne hâlıktır, ne kayyûmdur, ne ilâh...

Veled fikri, tevellüd küfrünü لَمْ reddeder, birden keser atar. Şu şirktendir ki olmuştur beşer ekserisi gümrâh...

---

1 "De ki: O'dur." (İhlâs sûresi, 112/1)

2 "O'ndan başka o yok."

3 "O'ndan başka meşhud yok."

4 "Allah Mutlak Bir'dir." (İhlâs sûresi, 112/1)

5 "O'ndan başka mabud yok."

6 "Allah, Samed (Kendisi hiçbir şeye muhtaç olmayan, fakat ezelde ve ebedde her varlığın Kendisine muhtaç olup, Kendisine sığındığı Zât)tır." (İhlâs sûresi, 112/2)

7 "O'ndan başka yaratıcı yok."

8 "O'ndan başka Kayyûm (bizatihi var olup başkasına muhtaç olmayan ve her şeyin varlık ve bekası kendisine muhtaç olan) yok."

9 "Ne doğurdu…" (İhlâs sûresi, 112/3)

Ki Îsâ *(aleyhisselâm)*, ya Üzeyr'in, ya melâik, ya ukûlün tevellüd şirki meydan alıyor nev-i beşerde gâh bâ-gâh...

Beşincisi: [1] وَلَمْ يُولَدْ Bir tevhid-i sermedî işareti şöyledir: Vâcib, Kadîm, Ezelî olmazsa, olmaz ilâh...

Yani: Ya müddeten hâdis ise, ya maddeden tevellüd, ya bir asıldan münfasıl olsa, elbette olmaz şu kâinata penah...

Esbap-perestî, nücûm-perestlik, sanem-perestî, tabiat-perestlik şirkin birer nev'idir; dalâlette birer çâh...

Altıncı: [2] وَلَمْ يَكُنْ Bir tevhid-i câmi'dir. Ne zâtında nazîri, ne ef'âlinde şeriki, ne sıfâtında şebihi لَمْ lafzına nazargâh...

Şu altı cümle mânen birbirine netice, hem birbirinin bürhânı, müselseldir berâhin, müretteptir netâiç şu sûrede karargâh...

Demek şu Sûre-i İhlâs'ta, kendi mikdar-ı kametinde müselsel, hem mürettep otuz sûre münderiç; bu bunlara sehergâh...

لَا يَعْلَمُ الْغَيْبَ إِلَّا اللهُ [3]

1 "…ne de doğuruldu." (İhlâs sûresi, 112/3)

2 "(O'na denk, O'nunla mukayese edilebilecek) hiçbir şey yoktur." (İhlâs sûresi, 112/4)

3 Hiç kimse gaybı bilemez, gaybı yalnız Allah bilir.

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1]

اَلسَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكَاتُهُ[2]

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Bu parça hem Lâhikaya, hem İ'câz-ı Kur'ân'ın âhirine yazılacak. Birkaç gün sonra, ehemmiyetli bir parçayı da göndereceğiz.

Mübârek Ramazan'ın Leyle-i Kadir sırrıyla, seksen üç sene bir ömr-ü mânevî kazandırması sırr-ı hikmetiyle ve Risale-i Nur'un şakirtlerindeki sırr-ı ihlâsla, tesânüd ve iştirâk-i a'mâl-i uhrevî düsturuyla, her bir sâdık şakirt, o fevkalâde mânevî kazancı elde edeceğine gayet kuvvetli bir delili budur ki:

Bu daire içinde kırk bin, belki yüz bin hâlis, hakikî müminlerin içinde hakikat-i leyle-i Kadri elde edecek bir-iki, on-yirmi değil, belki yüzlerin elde etmesi ihtimali kavîdir.

Sırr-ı ihlâsla ve iştirâk-i a'mâl-i uhrevî düsturunun sırrıyla biz ve siz bu hakikate müteveccihen, bu Ramazan-ı Şerif'te her birimiz umumun hesabına ve umum arkadaşları içinde kendini farz edip, "nun-u mütekellim-i maalgayr"ı yani daima

أَجِرْنَا، اِرْحَمْنَا، وَاغْفِرْ لَنَا، وَوَفِّقْنَا، وَاهْدِنَا، وَاجْعَلْ لَيْلَةَ الْقَدْرِ فِي هٰذَا الرَّمَضَانِ خَيْرًا فِي حَقِّنَا مِنْ أَلْفِ شَهْرٍ[3]

gibi kelimelerde (نَا) içinde umum kardeşlerini niyet etmektir. Ve bilhassa, en zayıf olan bu kardeşinizi, ağır vazifesinde, o hususî niyetle yardım etmektir.

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Hem sizi, hem bizi, hem Risale-i Nur dairesini ve hususan kahraman Tâhirî, bu virdü'l-âzam-ı Kur'ânî'nin bu tarzda zuhura gelmesiyle tebrik ediyoruz. Evet, bunun tab'ında iki emr-i azîm var.

---

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

2 Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi üzerinize olsun.

3 Bizi siyânetinle koru, bize merhamet et, bizi bağışla, bize muvaffakiyet ihsan et ve bizi doğru yoldan ayırma. Bu leyle-i Kadri, hakkımızda bin aydan hayırlı kıl.

Birisi: Mu'cizâtlı Kur'ân-ı Hakîm'in ve kerametli Risale-i Nur'un tab'larına matbaada görülmemiş bir çığır açtı.

İkincisi: Tâhir'e ve Hâfız Ali'ye ve arkadaşlarına kazandırdığı fevkalâde bir sevap noktasıdır ki bu sırra delil-i zâhir, emsali matbaada, tab'da görülmemiş bir tarzda, aynen Tâhir'in hattı fotoğrafla alınmış gibi, kim bakıyorsa, "Bu Tâhir'in yazısıdır, matbu değildir." der.

Hem kâğıt, hem vakit dar olduğundan, bâki umuma selâm.

Kardeşiniz
Said Nursî

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Bu Ramazan-ı Şerif'te âfâka bakmamak ve dünyayı unutmaya çok muhtaç olduğum hâlde, maattessüf, dünyaya arasıra bakmaya bizi mecbur ediyorlar. İnşaallah, bu bakmakta niyetimiz hizmet-i imaniye olduğundan, o da bir nevi ibadet sayılır.

Evet, size iliştikleri gibi, bize de ayrı ayrı suretlerde tecavüzlerini ihsas ediyorlar. Fakat, Cenâb-ı Hakk'a şükür ki onların tecavüzleri, aksülâmel nev'inde, Risale-i Nur'un fütuhatına yardım ediyor. İstanbul'daki ihtiyar adamın itirazı münasebetiyle kahraman Nazif yazıyor ki o itiraz, Risale-i Nur'un İstanbul'da fütuhat yapmaya ve parlamaya vesile oldu. Ve bize karşı başka cihetlerde küçücük tecavüzler de öyle netice veriyor. Fakat şimdi, bîçâre bazı hocaları ve sofuları Risale-i Nur'a karşı bir çekinmek, bir soğukluk vermek için hiç hatıra gelmeyen bir vesileyi bulmuşlar. Şöyle ki:

Diyorlar: "Said yanında başka kitapları bulundurmuyor; demek onları beğenmiyor. Ve İmam Gazâlî'yi *(radiyallâhu anh)* de tam beğenmiyor ki eserlerini yanına getirmiyor."

İşte bu acîb, manasız sözlerle bir bulantı veriyorlar. Bu nevi hileleri yapan, perde altında ehl-i zındıkadır; fakat, safdil hocaları ve bazı sofuları vâsıta yapıyorlar.

Buna karşı deriz ki: *Hâşâ, yüz defa hâşâ! Risale-i Nur ve şakirtlerinin bir üstadı olan Hüccetü'l-İslâm İmam Gazalî ve beni Hazreti Ali ile bağlayan yegâne üstadımı beğenmemek değil, belki bütün kuvvetleriyle onların takip ettiği mesleği ehl-i dalâletin hücumundan kurtarmak ve muhafaza etmektir.*

Fakat, onların zamanında bu dehşetli zındıka hücumu, erkân-ı imaniyeyi sarsmıyordu. O muhakkik ve allâme ve müçtehid zâtların asırlarına göre münâzara-yı ilmiyede ve diniyede istimâl ettikleri silâhlar hem geç elde edilir, hem bu zaman düşmanlarına birden galebe edemediğinden, Risale-i Nur Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan'dan hem çabuk, hem keskin, hem tam düşmanların başını dağıtacak silâhları bulduğu için, o mübârek ve kudsî zâtların tezgâhlarına müracaat etmiyor. Çünkü umum onların mercileri ve menbâları ve üstadları olan Kur'ân, Risale-i Nur'a tam mükemmel bir üstad olmuştur. Ve hem vakit dar, hem bizler az olduğumuz için vakit bulamıyoruz ki o nuranî eserlerden de istifade etsek.

Hem Risale-i Nur şakirtlerinin yüz mislinden ziyade zâtlar, o kitaplarla meşguldürler ve o vazifeyi yapıyorlar. Biz de o vazifeyi onlara bırakmışız. Yoksa –hâşâ ve kellâ!– o kudsî üstadlarımızın mübârek eserlerini ruh u canımız kadar severiz. Fakat her birimizin bir kafası, birer eli, birer dili var; karşımızda da binler mütecaviz var; vaktimiz dar. En son silâh, mitralyoz gibi Risale-i Nur burhanlarını gördüğümüzden, mecburiyetle ona sarılıp iktifa ediyoruz.

Latîf bir tevafuk:

Bu mektubu, başta بِعَدَدِ عَاشِرَاتِ دَقَائِقِ شَهْرِ رَمَضَانَ[1] deyip, müteaddit işler meydana geldi, daha yazmadık; tâ, mübârek Âtıf'ın mübârek mektubu geldi, başında بِعَدَدِ عَاشِرَاتِ دَقَائِقِ شَهْرِ رَمَضَانَ kelimeleri mektubumuzun başına tevafuk etmek için bizi beklettirdi. O kerametkâr kalemiyle bu memlekete evvelce gönderdiği parlak yazıları Risale-i Nur'u, bu havalide parlamasına yaldızlatılmış. Şimdi müstesna kalemiyle bazı nüshaları, bu havaliye imdadımıza göndermek niyeti, pek büyük bir hizmet-i nuriye olarak, bir fedakârlıktır; fakat kendine de çok lâzımdır.

Şimdiden, buradaki Risale-i Nur şakirtleri namına ona binler teşekkür ve o hizmette onu tebrik ediyoruz. Ve onun kerametli kalemi, cazibedar esrar-ı tevafukiyeden yüzünü çevirip doğrudan doğruya Risale-i Nur'un neşrine sarılması, bizi çok minnettar ve mesrur eyledi. Cenâb-ı Hak, onun gibi hâlis, muhlis talebeleri çoğaltsın, âmîn...

Mektuplarınızda arasıra Sıddık Süleyman'ın, eski zamanda hararetli sadâkati ve alâkadarlığı ve kuvvetli şakirtliğiyle bahsi geçiyor. O zât, ben ölünceye

---

[1] Ramazan ayının dakikalarının âşireleri adedince.

kadar onun sadâkati ve selâmet-i kalbini ve bana ve Risale-i Nur'a hâlisâne hizmetini unutamıyorum.

Aziz, sıddık, hâlis, muhlis kardeşlerim ve hizmet-i Kur'âniye'de ciddî, hakikî arkadaşlarım,

Bu yakında hem Isparta'da, hem bu havalide Risale-i Nur'un İhlâs Lem'aları intişara başladığı münasebetiyle ve bir-iki küçük hâdise cihetiyle şiddetli bir ihtar kalbe geldi. Riyâya dair Üç Nokta yazılacak:

Birincisi: *Farz ve vaciplerde ve şeâir-i İslâmiye'de ve sünnet-i seniyyenin ittibâında ve haramların terkinde riyâ giremez; izharı, riyâ olamaz. Meğer, gayet zaaf-ı imanla beraber, fıtraten riyâkâr ola. Belki, şeâir-i İslâmiye'ye temas eden ibadetlerin izharları, ihfâsından çok derece daha sevaplı olduğunu, Hüccetü'l-İslâm İmam Gazâlî (radiyallâhu anh) gibi zâtlar beyan ediyorlar.*[1] *Sâir nevafilin ihfası çok sevaplı olduğu hâlde, şeâire temas eden, hususan böyle bid'alar zamanında ittibâ-ı sünnetin şerafetini gösteren ve böyle büyük kebâir içinde, haramların terkinde takvâyı izhar etmek, değil riyâ, belki ihfâsından pek çok derece daha sevaplı ve hâlistir.*

İkinci nokta: *Riyâya insanları sevkeden esbabın:*

Birincisi: Zaaf-ı imandır. Allah'ı düşünmeyen, esbaba perestiş eder, halklara hodfuruşlukla riyâkârâne vaziyet alır. Risale-i Nur şakirtleri, Risale-i Nur'dan aldıkları kuvvetli iman-ı tahkikî dersiyle esbaba ve nâsa ubûdiyet noktasında bir kıymet, bir ehemmiyet vermiyor ki ubûdiyetlerinde onlara gösterişle riyâ etsinler.

İkinci sebep: Hırs ve tamah, zaaf-ı fakr noktasında teveccüh-ü nâsı celbine medar riyâkârâne vaziyet almaya sevkediyor.

Risale-i Nur'un şakirtleri, iktisat ve kanaat ve tevekkül ve kısmetine rıza gibi, Risale-i Nur'un dersinden aldıkları izzet-i imaniye, inşaallah, onları riyâdan ve dünya menfaatleri için hodfuruşluktan men eder.

Üçüncü sebep: Hırs-ı şöhret, hubb-u cah, makam sahibi olmak, emsaline tefevvuk etmek gibi hisler ve insanlara iyi görünmek, tasannukârâne (haddinden fazla kendine ehemmiyet verdirmek) ve tekellüfkârâne (lâyık olmadığı yüksek makamlarda görünmek) tarzını takınmak ile riyâ eder.

---

1 Bkz.: el-Gazâlî, *İhyâu ulûmi'd-dîn* 2/319.

Risale-i Nur şakirtleri, "ene"yi, "nahnü"ye tebdil ettikleri, yani enâniyeti bırakıp, Risale-i Nur dairesinin şahs-ı mânevisinin hesabına çalışması, "ben" yerine "biz" demeleri; ve ehl-i tarîkatın fenâ fi'ş-şeyh, fenâ fi-'r-resûl ve nefs-i emmâreyi öldürmek gibi riyâdan kurtaran vâsıtaların bu zamanda birisi de "fenâ fi'l-ihvan", yani şahsiyetini kardeşlerinin şahs-ı mâneviyesi içinde eritip öyle davrandığı için, inşaallah, ehl-i hakikatin riyâdan kurtulmaları gibi, bu sırla onlar da kurtulurlar.

Üçüncü nokta: *Vazife-i diniye itibarıyla nâsa hüsn-ü kabul ettirmek, o makamın iktiza ettiği yüksek tavırlar ve vaziyetler, hodfuruşluk ve riyâ sayılmaz ve sayılmamalı. Meğer o adam, o vazifeyi, kendi enâniyetine tâbi edip istimâl ede.*

Evet, bir imam, imamet vazifesinde tesbihatları izhar eder, ismâ eder; hiçbir cihette riyâ olamaz. Fakat vazife haricinde o tesbihatları âşikâre halklara işittirmeye riyâ girebildiği için, gizlisi daha sevaplıdır.

Risale-i Nur'un hakikî şakirtleri, neşriyat-ı diniyelerinde ve ittibâ-ı sünnetteki ibadetlerinde ve içtinab-ı kebâirdeki takvâlarında, Kur'ân hesabına vazifedar sayılırlar. İnşaallah riyâ olmaz. Meğer ki Risale-i Nur'a, başka bir maksad-ı dünyeviye için girmiş ola. Daha yazılacaktı, fakat bir tevakkuf hâli kesti.

Küçük Hüsrev Feyzi'nin bir istihracıdır.
Otuz üçüncü âyetten Hâfız Ali'nin istihracının bir zeyli ve lâhikasıdır.

Sûre-i Zümer'de أَفَمَنْ شَرَحَ اللّٰهُ صَدْرَهُ لِلْإِسْلَامِ فَهُوَ عَلٰى نُورٍ مِنْ رَبِّهٖ[1] âyet-i azîmenin mana-yı sarihinden başka, bir mana-yı işârî tabakasının külliyetinde dâhil bir ferdi Risale-i Nur ve tercümanı olduğuna kuvvetli bir delil buldum. Çünkü أَفَمَنْ شَرَحَ اللّٰهُ صَدْرَهُ لِلْإِسْلَامِ فَهُوَ[2] cümlesi, hesab-ı cifrî ve ebcedî ve riyâzî ile bin üç yüz yirmi dokuz veya sekiz eder. Demek مَنْ[3] külliyetinde ve فَهُوَ[4] işaretinde dâhil ve medar-ı nazar bir fert, inşirah-ı sadır[5](Hâşiye) nuruyla başka

1 "Allah'ın, göğsünü İslâm'a açması sebebiyle, Rabbi tarafından nûra kavuşan kimse…" (Zümer sûresi, 39/22)

2 "Allah'ın, göğsünü İslâm'a açması sebebiyle, (Rabbi tarafından nûra kavuşan) kimse…"

3 "O kimse"

4 "Ve O…"

5 (Hâşiye) Bu şerh-i sadra münasebettar bir tevafuktur ki Üstadımdan anladım. Yirmi beş senedir

bir hâlete girip eski sıkıntıdan kurtulup nuranî bir mesleğe giren bir şahsı, eski ve yeni Harb-i Umumî'nin gelmeye hazırlanmaları olan o dehşetli tarihe ve o ferdin vaziyetine remzen bakar.

فَهُوَ عَلٰى نُورٍ مِنْ رَبِّهٖ[1]'deki نُورٍ مِنْ رَبِّهٖ[2] kelimesi, Risale-i Nur ismine ve manasına hem cifri, hem sureti, hem manası tevafuk ettiği gibi, أَفَمَنْ شَرَحَ اللّٰهُ صَدْرَهُ لِلْإِسْلَامِ فَهُوَ[3] cümlesinin de makam-ı cifrîsi gösterdiği tarihte Risale-i Nur'un tercümanı olan Üstadımın –tahkikatımla– aynen vaziyetine tevafuk ediyor.

Çünkü o zamanda Harb-i Umumî'nin mebdelerinde Üstadım, eski âdetini ve sâir ulûm-u felsefeyi ve ulûm-u âliyeyi bırakıp tam bir inşirah-ı sadırla Risale-i Nur'un fâtihası ve birinci mertebesi olan İşârâtü'l-İ'câz tefsirine başlayıp, bütün himmetini, efkârını Kur'ân'a sarfetmeye başladığına tevafuku kavî bir emâredir ki bu asırda o küllî mana-yı işârîde medar-ı nazar bir fert, Risale-i Nur'un tercümanı ve şakirtlerinin şahs-ı mânevîsini temsil eden mümessilidir.

Evet, madem Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan her asırda her ferde hitap eder bir ilm-i muhit ve bir irade-i şâmileyle her şeye bakabilir.

Ve madem ulemâ-yı İslâm'ın ittifakıyla, âyetlerin mana-yı sarîhinden başka işarî ve remzî ve zımnî müteaddit tabakalarında manaları vardır.

Ve madem يَا أَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا[4] gibi hitaplarda, her asır gibi, bu asırdaki ehl-i iman, Asr-ı Saadet'teki müminler gibi dâhildir.

Ve madem İslâmiyet noktasında bu asır, gayet ehemmiyetli ve dehşetlidir. Kur'ân ve Hadis, ihbar-ı gaybîyle, ehl-i imanı onun fitnesinden sakınmak için şiddetle haber vermiş.

Ve madem hesab-ı cifrî ve ebcedî ve riyâzî eskiden beri sağlam bir düsturdur ve kuvvetli bir emâre olabilir.

---

daima ve en mühim bir duası اَللّٰهُمَّ اشْرَحْ صَدْرِي لِلْإِيمَانِ وَالْإِسْلَامِ "Allah'ım, göğsümü îmâna ve İslâma aç.." münâcâtı olmuş.

1 "Rabbi tarafından nûra kavuşan kimse…"

2 "Rabbi tarafından bir nûr."

3 "Allah'ın, göğsünü İslâm'a açması sebebiyle, (Rabbi tarafından nûra kavuşan) kimse…"

4 "Ey iman edenler!" (Bakara sûresi, 2/104, 153, 172, 178, 183, 208, 254, 264, 267, 278, 282; Âl-i İmran sûresi, 3/100, 102, 118, 130, 149, 156, 200; Nisâ sûresi, 4/19, 29, 43, 59, 71, 94, 135, 136, 144; …)

Ve madem Risale-i Nur ve tercümanı ve şakirtleri iman ve Kur'ân hizmetinde parlak ve tesirli vazifeleri gayet ehemmiyet kesbetmiştir.

Ve madem bu büyük âyet, hesab-ı cifirle bu asra ve iki Harb-i Umumî'ye bakar; eski harbin patlamasına ve Risale-i Nur'un zuhuruna tevafuk ettiği gibi mânen de gösterir.

Elbette mezkûr hakikatlere ve kuvvetli karînelere binaen, bilâ-tereddüt hükmederiz ki Risale-i Nur'un şahs-ı mânevîsi ve tercümanı, bu âyet-i azîmenin mana-yı işârî tabakasının külliyetinde dâhil ve medar-ı nazar bir ferdidir ve bu âyet ona işaret eder ve mana-yı remziyle ondan da haber verir ve ihbar-ı gayb nev'inden bir lem'a-yı i'câziyeyi gösterir denilebilir ve deriz.

Tahlil: Bir ش , iki ر yedi yüz; ف م ن ل iki yüz; ص د ه ا yüz; س م yüz; ism-i Celâl altmış yedi; iki ل altmış; [1]فَهُوَ doksan bir; [2]لِلْإِسْلَامِ 'de iki veya üç ا iki veya üç; ح sekiz; [3]نُورٍ مِنْ رَبِّهِ –"Risale-i Nur".. her ikisinde [4]نُورٍ var. Risalede ر, [5]رَبِّهِ 'deki ر 'ya mukabildir. Eğer نُورٍ 'deki tenvin sayılsa [6]اَلنُّورِ 'da dahi şeddeli ن sayılır yine ittihad ederler. نُورٍ 'dan başka [7]مِنْ رَبِّهِ doksan yedi ederek Risale-i Nur'da kalan س ل ه iki ا dahi doksan yedi ederek tam tefavuk eder. Türkçe telaffuzda Risale-i Nur hemzeyle okunması zarar vermez.

Sûre-i Mâide'nin on beşinci ve on altıncı âyeti قَدْ جَاءَكُمْ مِنَ اللهِ نُورٌ وَكِتَابٌ مُبِينٌ۞يَهْدِي بِهِ اللهُ[8] ve Sûre-i Nisâ'nın âhirinde يَا أَيُّهَا النَّاسُ قَدْ جَاءَكُمْ بُرْهَانٌ مِنْ رَبِّكُمْ وَأَنْزَلْنَا إِلَيْكُمْ نُورًا مُبِينًا[9] âyeti gibi, Risale-i Nur'a –mana ve cifir cihetiyle– mana-yı işârî efradından olduğuna kuvvetli bir karîne buldum.

---

1 "Ve O.."

2 "İslam'a.."

3 "Rabbi tarafından bir nûr."

4 "Nur."

5 "Onun Rabbi.."

6 "Nur."

7 "Rabbi tarafından."

8 "Evet, hiç şüphesiz size Allah'tan bir Nur ve kendisi apaçık olduğu gibi, her gerçeği de açıklayan bir Kitap (Kur'ân) gelmiş bulunuyor. Allah, o Nur ve Kitap vâsıtasıyla, (rızasını talep eden ve rızası istikâmetinde davrananları huzur, kurtuluş ve emniyet yollarına) iletir." (Mâide sûresi, 5/15-16)

9 "Ey insanlar! Hiç şüphesiz Rabbinizden size kesin bir Delil geldi ve size her şeyi olduğu gibi apaydınlık gösteren ve yolunuzu aydınlatan parlak bir Nur indirdik." (Nisâ sûresi, 4/174)

İkinci âyet olan Sûre-i Nisâ âyeti[1], Birinci Şuâ olan İşârât-ı Kur'âniye'de, Üstadım işaretini beyan etmiş. Birinci âyet olan Sûre-i Mâide'nin on beşinci âyeti hem bunun işaretini teyid ediyor, hem de أَفَمَنْ شَرَحَ اللهُ[2] âyetinin işaretini tasdik ediyor.

Evet, bu asırda mana-yı işârî tabakasından tam bu âyetin kudsî mefhumuna bir fert, Risale-i Nur olduğuna, kim insafla baksa tasdik edecek.

Madem Risale-i Nur bir ferdi olduğuna mânevî münasebet kavîdir.

Madem bu âyetin makam-ı cifrîsi bin üç yüz altmış altıdır; eğer meddeler ve okunmayan hemzeler sayılmazsa altmış ikidir.

Ve madem Risale-i Nur, Kur'ân-ı Mübîn'in nurunu ve hidayetini neşreden bir kitab-ı mübîndir.

Ve madem zâhiren ondan daha ileri o vazifeyi ağır şerâit altında yapanları görmüyoruz.

Ve madem âyetler, sâir kelamlar gibi cüz'î bir manaya münhasır olamaz.

Ve madem delâlet-i zımnî ve işârîyle kaideten mefhum-u kelâmda dâhil oluyor.

Ve madem Necmeddin-i Kübrâ ve Muhyiddin-i Arabî *(radiyallâhu anhumâ)* gibi pek çok ehl-i velâyet mana-yı zâhirîden başka bâtınî ve işârî manalarla ekser âyâtı tefsir etmişler; hatta tefsirlerinde "Mûsâ *(aleyhisselâm)* ve Firavundan murad, kalb ve nefistir" dedikleri hâlde, ümmet onlara ilişmemiş; büyük ulemâdan çokları onları tasdik etmişler.

Elbette, âyetin delâlet-i zımniyeyle Risale-i Nur'a kuvvetli karînelerle işareti kat'îdir; şüphe edilmemek gerektir.

Tahlil: قَدْ جَاءَكُمْ[3] yüz altmış dokuz, مِنَ اللهِ[4] yüz elli yedi, نُورٌ tenvin ile beraber üç yüz altı وَكِتَابٌ مُبِينٌ[5] tenvinlerle beraber altı yüz otuz bir; يَهْدِي بِهِ اللهُ[6]

---

1 Nisâ sûresi, 4/162.

2 "Allah'ın, göğsünü İslâm'a açması sebebiyle, (Rabbi tarafından nûra kavuşan) kimse…" (Zümer sûresi, 39/22)

3 "Evet, hiç şüphesiz size (Allah'tan bir Nur ve kendisi apaçık olduğu gibi, her gerçeği de açıklayan bir Kitap) gelmiş bulunuyor."

4 "Allah'tan."

5 "Kendisi apaçık olduğu gibi, her gerçeği de açıklayan bir Kitap (Kur'ân)."

6 "O Nur ve Kitap vâsıtasıyla, (rızasını talep eden ve rızası istikâmetinde davrananları huzur, kurtuluş ve emniyet yollarına) iletir."

yüz üç; yekûnu bin üç yüz altmış altı, eğer meddeler ve okunmayan hemzeler sayılmazlarsa, bu seneki Muharrem tarihine, yani bin üç yüz altmış ikiye tamam tevafuk eder. Eğer مُبِينٌ[1] 'deki tenvinde vakfedilse, bin üç yüz on altıdır ki hem Risale-i Nur'un mukaddematına, hem tenvin ile tekemmülüne ve Birinci Şuâ'da beyan edildiği gibi, çok âyâtın ehemmiyetle gösterdikleri aynı meşhur tarihe tevafuk eder.

(Ehemmiyetli bir hocanın Üstad hakkında ziyade hüsn-ü zannını tâdil etmek münasebetiyle yazılmış. Belki size de faydası olur diye gönderildi.)

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[2] ، وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ[3]

اَلسَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكَاتُهُ بِعَدَدِ عَاشِرَاتِ دَقَائِقِ شَهْرِ رَمَضَانَ[4]

Aziz, sâdık, muhterem kardeşimiz Hoca Haşmet,

Senin, müceddit hakkındaki mektubunu hayretle okuduk ve Üstadımıza da söyledik. Üstadımız diyor ki:

"Evet, bu zaman hem iman ve din için, hem hayat-ı içtimaî ve şeriat için, hem hukuk-u âmme ve siyaset-i İslâmiye için gayet ehemmiyetli birer müceddit ister. Fakat en ehemmiyetlisi, hakâik-i imaniyeyi muhafaza noktasında tecdid vazifesi, en mukaddes ve en büyüğüdür. Şeriat ve hayat-ı içtimaiye ve siyasiye daireleri ona nispeten ikinci, üçüncü, dördüncü derecede kalıyor. Rivâyât-ı hadisiyede, tecdid-i din hakkında ziyade ehemmiyet ise[5], imanî hakâikteki tecdid itibarıyladır. Fakat efkâr-ı âmmede, hayat-perest insanların nazarında zâhiren geniş ve hâkimiyet noktasında cazibedar olan hayat-ı içtimaiye-i İslâmiye ve siyaset-i diniye cihetleri daha ziyade ehemmiyetli göründüğü için, o adese ile, o nokta-yı nazardan bakıyorlar, mana veriyorlar.

Hem bu üç vezâifi birden bir şahısta, yahut cemaatte bu zamanda bulunması ve mükemmel olması ve birbirini cerhetmemesi pek uzak, adetâ kabil görülmüyor. Âhirzamanda, Âl-i Beyt-i Nebevî'nin *(aleyhissalâtü vesselâm)*

---

1 "Apaçık olduğu gibi, her gerçeği de açıklayan."

2 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

3 "Hiçbir şey yoktur ki, O'nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor bulunmasın." (İsrâ sûresi, 17/44)

4 Ramazan ayının dakikalarının âşireleri adedince Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi üzerinize olsun.

5 Bkz.: "Hayır ve fazilet kaynağı 'Lâ ilâhe illallah' cümlesi ile imanınızı yenileyiniz!" (el-Hakîm et-Tirmizî, *Nevâdiru'l-usûl* 2/204. Ayrıca benzer manadaki hadisler için bkz.: Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 2/359; Abd İbni Humeyd, *el-Müsned* 1/417).

cemaat-i nuraniyesini temsil eden Hazreti Mehdî'de ve cemaatindeki şahs-ı mânevide ancak içtima edebilir. Bu asırda, Cenâb-ı Hakk'a hadsiz şükür olsun ki Risale-i Nur'un hakikatine ve şakirtlerinin şahs-ı mânevîsine, hakâik-i imaniye muhafazasında tecdid vazifesini yaptırmış; yirmi seneden beri o vazife-i kudsiyede tesirli ve fatihâne neşriyle gayet dehşetli ve kuvvetli zındıka ve dalâlet hücumuna karşı tam mukabele edip, yüz binler ehl-i imanın imanlarını kurtardığını kırk binler adam şehâdet eder.

Amma, benim gibi âciz ve zayıf bir bîçârenin, böyle binler derece haddimden fazla bir yükü yüklemek tarzında şahsı, medar-ı nazar etmemeli." diyor. Ve size selâm ediyor. Biz de zâtınıza ve oradaki Risale-i Nur'la alâkadar olanlara selâm ediyoruz.

Risale-i Nur şakirtlerinden
Emin, Feyzi, Kâmil

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1]

Kardeşlerim,

Kur'ân'ın birtek âyetinin birtek işareti, ihbar-ı gayb nev'inden bir lem'a-yı i'câziyeyi tevafuk suretiyle gösterdiğini mânevî bir ihtarla gördüm.

أَيُحِبُّ أَحَدُكُمْ أَنْ يَأْكُلَ لَحْمَ أَخِيهِ مَيْتًا[2] bu âyet-i kerîmenin makam-ı cifrîsi, şedde ve tenvin sayılmazsa, bin üç yüz elli bir; مَيْتًا[3] 'in aslı مَيِّتًا[4] olmasından bin üç yüz altmış bir ederek; bu tarihte, umûr-u azîmeden bir dehşetli gıybeti, bu âyetin mana-yı işârî külliyetinde dâhil ediyor. Umûr-u azîmeden böyle bir acîb gıybet aynı tarihte, aynı senede vukua geldi. Şöyle ki:

On sekiz sene müddetinde sünnet-i seniyyeyi muhafaza için başına şapka koymadığından, on sekiz senedir haps-i münferit hükmünde ihtilâttan men ve yalnız bir odada hayatını geçirmeye mecbur edilen ve hususî ibadetgâhında ezan-ı Muhammedî okuyup اَللّٰهُ أَكْبَرُ[5] dediğinden ve لَا إِلٰهَ إِلَّا اللّٰهُ[6]

---

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

2 "Hiç sizden biriniz ölmüş kardeşinin cesedini dişlemekten hoşlanır mı?" (Hucurât sûresi, 49/12).

3 "Ölü."

4 "Ölü."

5 Sadece büyüklükte değil hiçbir konuda eşi ve benzeri olmayan, başka bir şey Kendisiyle kıyas bile edilemeyecek yegâne büyük, Allah'tır.

6 "Allah'tan başka ilâh yoktur." (Sâffât sûresi, 37/35; Muhammed sûresi, 47/19)

hakikatini güneş gibi gösterdiğinden, yüz arkadaşıyla taht-ı tevkife alınan ve mahkûm edilen bir adamı, yüzer emâre ve karînelere istinaden inâyet-i ilâhiyeden geldiğine kat'î bir kanaatle işârât-ı Kur'âniye'den bir müjdeyi hem kendine, hem musibetzede arkadaşlarına bir teselli niyetiyle beyan ettiği için, onu gıybet ve galiz tâbirâtla teşhir etmek ve onun dersleriyle imanlarını kurtaran, mâsum şakirtlerini ondan tenfir edip şüpheler vermek; güya ortalıkta medar-ı inkâr hiçbir şey yok ve hiçbir münkeratı ve cinayeti görmüyor gibi, yalnız o bîçârenin mevhum bir hatasını, sekiz senede seksen müdakkiklerin nazarında saklanan ve sathî ve inâdî nazarına göre, bir içtihadî yanlışını görüyor zannıyla galiz tâbirler ile zemmetmek, elbette bu asırda, bu memlekette Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan'ın kasten işaretine medar olabilir azîm bir hâdisedir. Bence, Kur'ân'ın, nasıl ki her sûre ve bazen bir âyet ve bazen bir kelime bir mucize olur; öyle de bu âyetin tek bir işareti, ihbar-ı gayb nev'inden bir lem'a-yı i'câziyedir. Bu âyetin bu işareti, bu asırda, Risale-i Nur şakirtlerinin hakkındaki gıybete baktığına üç emâre var.

Birincisi: Birinci Şuâ olan İşârât-ı Kur'âniye risalesinde, Risale-i Nur'a ve tercümanına da işaret eden beşinci âyet olan

أَوَمَنْ كَانَ مَيْتًا فَأَحْيَيْنَاهُ وَجَعَلْنَا لَهُ نُورًا يَمْشِي بِهِ فِي النَّاسِ[1]

gayet kuvvetli karînelerle مَيْتًا[2] kelime-i kudsiyesi cifir ve ebced hesabıyla ve üç cihet manasıyla Said Nursî'ye tevafuk etmesidir.

İkinci emâre: أَيُحِبُّ أَحَدُكُمْ أَنْ يَأْكُلَ لَحْمَ أَخِيهِ مَيْتًا[3] âyetin makam-ı cifrîsi ve riyâzîsi bin üç yüz altmış bir etmesidir ki aynı tarihte o acîb hâdise oldu.

Üçüncü emâre: İhtiyarım haricinde, beş vecihle zemmi zemmeden ve mu'cizane, gıybetten altı cihetle zecreden أَيُحِبُّ أَحَدُكُمْ أَنْ يَأْكُلَ لَحْمَ أَخِيهِ مَيْتًا âyeti karşımda kendini gösterip temessül eyledi. Mânen "Bana bak!" dedi. Ben de baktım, birden tesbihat içinde gördüm ki bin üç yüz elli birden, tâ bin üç yüz altmış bir tarihini gösterdi. Hâlimize baktım; perde altında elli birden, tâ altmış bire kadar Risale-i Nur medet beklediği İstanbul âfâkında, perde altında bir nevi taarruz bulunmuş ve altmış birde birden patlamasıdır.

---

1 "(Mânen) ölü iken (imanla) kendisini dirilttiğimiz ve kendisi için onunla insanlar arasında yolunu hiç şaşırmadan rahatça hareket ettiği bir ışık var ettiğimiz kimse..." (En'âm sûresi, 6/122)

2 "Ölü."

3 "Hiç sizden biriniz ölmüş kardeşinin cesedini dişlemekten hoşlanır mı?" (Hucurât sûresi, 49/12).

Tahlil: ت خ bin, م م ى ى yüz, ل ل ك ك yüz, üçüncü ى ن م yüz, ح ح ح otuz, dördüncü ب د on, beş ي bir ا ile beraber on, âhirdeki “tenvin” vakfen “elif” olduğu için, yekûnu bin üç yüz elli bir. هـ مَئِيًّا aslı “yâ-yı müşeddede” olduğundan, bin üç yüz altmış bir eder.[1](Hâşiye)

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[2] ، وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ[3]

اَلسَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكَاتُهُ بِعَدَدِ حُرُوفِ رَسَائِلِ النُّورِ الْمَقْرُوءَةِ وَالْمَكْتُوبَةِ[4]

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Size **Üç Noktayı** beyan etmeye kalbde bir ihtiyaç oldu:

Birincisi: *“Bir hâdisede hem insan eli, hem kader müdahalesi olduğundan, insan, zâhirî sebebe bakıp, bazen haksız hükmedip zulmeder. Kader, o musibetin gizli sebebine baktığı için adalet eder.”* diye, Risale-i Nur’da bir kaide-i esasiyedir.

Hem, şimdiye kadar Risale-i Nur’un başına gelen hâdiselerde bir dest-i inâyet, bir veçh-i rahmet bulunduğu tecrübelerle sabittir.

Bu iki cihette kalbden bir suâl çıktı. “Acaba Nur hakkındaki bu yeni İstanbul hâdisesinde veçh-i adalet ve rahmet nedir?”

Hatıra böyle bir cevap geldi ki:

Risale-i Nur’a, ehl-i ilim ve ehl-i dikkati ciddiyetle bakmaya ve tetkik etmeye sevketti. Elbette Risale-i Nur’u tetkik eden bir âlim, insafı varsa taraftar olur. Ve Risale-i Nur, ulemâ dairesinde ve İstanbul âfâkında tezahür edecek. İşte veçh-i rahmet ve inâyet.

Amma, kader-i ilâhinin veçh-i adaleti şudur ki:

Risale-i Nur’un hakikatiyle ve şakirtlerinin şahs-ı mânevîsiyle tezahür eden fevkalâde imanî hizmetlerin ehemmiyetli bir kısmını bîçâre tercümanına

---

1 (Hâşiye) Bu âyet, bizi şiddetle gıybetten men ettiğinden, bizi gıybet edenleri unutmalıyız, medâr-ı gıybet etmemeliyiz. İnşaallah, daha tekerrür etmeyecek…

2 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah’ın adıyla.

3 “Hiçbir şey yoktur ki, O’nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor bulunmasın.” (İsrâ sûresi, 17/44)

4 Okunan ve yazılan Risale-i Nur harfleri adedince Allah’ın selâmı, rahmeti ve bereketi üzerinize olsun.

vermek ve ehl-i dünya ve ehl-i siyaset ve avâmın nazarında birinci derece; ve hakikat nazarında, imana nispeten ancak onuncu derecede bulunan siyaset-i İslâmiye ve hayat-ı içtimaiye-i ümmete dair hizmeti, kâinatta en büyük mesele ve vazife ve hizmet olan hakâik-i imaniyenin çalışmasına râcih gördüklerinden, o tercümana karşı arkadaşlarının pek ziyade hüsn-ü zanları ehl-i siyasete, inkılâpçı bir siyaset-i İslâmiye fikrini vermek cihetinde, Risale-i Nur'a karşı hayat-ı içtimaiye noktasında cephe almak ve fütuhatına mâni olmak pek kuvvetli ihtimali vardı. Bunda hem hata, hem zarar büyüktür.

Kader-i ilâhî, bu yanlışı tashih etmek ve o ihtimali izale etmek ve öyle ümit besleyenlerin ümitlerini tâdil etmek için, en ziyade öyle cihetlerde yardım ve iltihaka koşacak olan ulemâdan ve sâdâttan ve meşayihten ve ahbaptan ve hemşehriden birisini muarız çıkardı, o ifratı tâdil edip adalet etti. *"Size, kâinatın en büyük meselesi olan iman hizmeti yeter."* diye, bizi merhamet-kârâne o hâdiseye mahkûm eyledi. Sonra, –lillâhilhamd– o muarızı susturdu, o ateşi söndürdü. Fakat münafıklar söndürmemek için çalışıyorlar.

İkinci nokta: Bu dehşetli ihtikârdan çıkan kaht ve galâ ve açlık ve zaruret, yaşamak damarını şiddetiyle yaralandırıyor. Bu yara, hissiyat-ı ulviye-i diniyeyi bir derece susturmaya vesile olup, ehl-i dalâlete yardım ediyor. Herkes midesini düşünmeye başlıyor. Kalb, hakikatten ziyade ekmeği düşünüp hayata, yaşamaya, yardıma koşup vazife-i hakikiyesini ikinci derecede bırakır. Buna karşı Risale-i Nur'un şakirtleri bir uzun Ramazan nazarıyla bakıp, kefaretü'z-zünûb ve bir riyâzet-i şer'iyeye çevirebilirler. Alenen nakz-ı sıyamla Ramazan'ın hürmetini kıran bedbahtlara gelen o musibet, mâsumları da incitir. Fakat Risale-i Nur şakirtleri ve mâsumları, o musibeti lehlerine döndürüp, hayırlı bir riyâzete kalb ederler, kanaat ve iktisatla karşılarlar.

Üçüncü nokta: İki Meseledir.

Birincisi: Müdakkik Hoca Sabri, Feyzi'nin istihracına dair Feyzi'ye yazdığı mektup, güzeldir. Lâhikaya girdikten sonra, hocalar فِيهِ نَظَرٌ[1] demememek için bazı kelimâtı tâdil edildi.

İkinci mesele: İstanbul ulemâsının en büyüğü ve en müdakkiki ve çok zaman müftiü'l-enam olan eski fetvâ emini, meşhur Ali Rıza Efendi, *(rahmetullâhi aleyh)* Birinci Şuâ, İşârât-ı Kur'âniyye ve Âyetü'l-Kübrâ gibi risaleleri gördükten sonra, Risale-i Nur'un mühim bir talebesi olan Hâfız Emin'e demiş ki:

---

1 Mülâhaza dairesi açık (Herkesin kabul ettiği bir görüş değil; tartışılır..)

"Bediüzzaman, şu zamanda, din-i İslâm'a en büyük hizmet eylediğini ve eserlerinin tam doğru olduğunu ve böyle bir zamanda, mahrumiyet içinde, ferâgat-ı nefis edip, yani dünyayı terk edip böyle bir eser meydana getirmek hiç kimseye müyesser olmadığını ve her suretle şâyân-ı tebrik olduğunu ve Risale-i Nur, müceddid-i din olduğunu ve Cenâb-ı Hak, onu muvaffakun bi'l-hayr eylesin, âmîn..." diyerek bazılarının sakal bırakmamaklığına itirazları münasebetiyle, Mevlânâ Celâleddin-i Rumî'nin pederleri olan Sultanü'l-ulemâ'nın bir kıssası ile onu müdafaa edip, demiş:

"Bu misillü, Bediüzzaman'ın dahi elbette bir içtihadı vardır. İtiraz edenler haksızdır." demiş. Ve Hoca Mustafa'ya emretmiş, söylediğimi yaz: "Bediüzzaman'a kemâl-i hürmetle selâm ederim. Telifatınızın ikmaline hırz-ı can (yani, ruha nüsha olacak kadar kıymettar) ile dua etmekteyim. Bazı ulemâü's-sû'un tenkidine uğradığına müteessir olma. Zira 'Yemişli ağaç taşlanır'.[1(Hâşiye)] *kaziyyesi meşhurdur. Mücahedatınıza devam buyurun. Cenâb-ı Hak ve Feyyâz-ı Mutlak âcilen murad ve matlubunuza muvaffakün bi'l-hayr eylesin. Bâki Hakk'ın birliğine emanet olunuz."*

Eski Fetva Emini
Ali Rıza

İşte böyle müdakkik ve ilim ve şeriat ve Kur'ân cihetinde bu zamanda söz sahibi en büyük âlim böyle hükmetmiş. Risale-i Nur'un talebeleri, bu meseleyi ihtiyaten yabanilere onun ismini vermekle teşhir etmemek gerektir ve dualarına onu dâhil etmek lâzımdır.

Umum kardeşlerimize selâm.

1 (Hâşiye) Yani, mübârek, tatlı meyveleri bulunan ağaçlara taş atanlar, akılları varsa tatsınlar ve yesinler. Çürütmeye lâyık ve kabil değiller, demektir.

Feyzi

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1] ، وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ[2]

اَلسَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكَاتُهُ أَبَدًا دَائِمًا[3]

Aziz, sıddık, müstakim kardeşlerim,

Gayet ciddî bir ihtarla bir hakikati beyan etmeye lüzum var. Şöyle ki:

لَا يَعْلَمُ الْغَيْبَ إِلَّا اللهُ[4] *sırrıyla, ehl-i velâyet, gaybî olan şeyleri, bildirilmezse bilmezler. En büyük bir veli dahi, hasmının hakikî hâlini bilmedikleri için, haksız olarak mübareze etmesini aşere-i mübeşşerenin mâbeynindeki muharebe gösteriyor. Demek, iki veli, iki ehl-i hakikat birbirini inkâr etmekle makamlarından sukut etmezler. Meğer, bütün bütün zâhir-i şeriate muhalif ve hatası zâhir bir içtihadla hareket edilmiş ola.*

Bu sırra binaen وَالْكَاظِمِينَ الْغَيْظَ وَالْعَافِينَ عَنِ النَّاسِ[5] *'deki ulüvv-ü cenâb düsturuna ittibaen ve avâm-ı müminînin şeyhlerine karşı hüsn-ü zanlarını kırmamakla, imanlarını sarsılmadan muhafaza etmek ve Risale-i Nur'un erkânlarının haksız itirazlara karşı haklı, fakat zararlı hiddetlerinden kurtarmak lüzumuna binaen; ve ehl-i ilhadın iki tâife-i ehl-i hakkın mâbeynindeki husumetten istifade ederek, birinin silâhıyla, itirazıyla ötekini cerhedip ve ötekinin delilleriyle berikini çürütüp ikisini de yere vurmak ve çürütmekten içtinaben, Risale-i Nur şakirtleri, bu mezkûr dört esasa binaen, muarızlara hiddet ve tehevvür ile ve mukabele-i bilmisil ile karşılamamalı. Yalnız kendilerini müdafaa için musalahakârâne, medar-ı itiraz noktaları izah etmek ve cevap vermek gerektir.*

Çünkü bu zamanda enâniyet çok ileri gitmiş. Herkes, kameti miktarında bir buz parçası olan enâniyetini eritmeyip bozmuyor, kendini mâzur biliyor; ondan nizâ çıkıyor. Ehl-i hak zarar eder; ehl-i dalâlet istifade ediyor.

İstanbul'da mâlûm itiraz hâdisesi îma ediyor ki ileride, meşrebini çok beğenen bazı zâtlar ve hodgâm bazı sofi-meşrepler ve nefs-i emmâresini tam öldürmeyen ve hubb-u cah vartasından kurtulmayan bazı ehl-i

---

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

2 "Hiçbir şey yoktur ki, O'nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor bulunmasın." (İsrâ sûresi, 17/44)

3 Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi; sonsuza kadar sürekli üzerinize olsun.

4 Hiç kimse gaybı bilemez, gaybı yalnız Allah bilir.

5 "O muttakîler ki kızdıklarında öfkelerini yutar, insanların kusurlarını affederler." (Âl-i İmran sûresi, 3/134)

irşad ve ehl-i hak, Risale-i Nur'a ve şakirtlerine karşı kendi meşreplerini ve mesleklerinin revacını ve etbâlarının hüsn-ü teveccühlerini muhafaza niyetiyle itiraz edecekler; belki dehşetli mukabele etmek ihtimali var. Böyle hâdiselerin vukuunda, bizlere, itidâl-i dem ve sarsılmamak ve adâvete girmemek ve o muarız tâifenin de rüesalarını çürütmemek gerektir.

Fâş etmek hatırıma gelmeyen bir sırrı, fâş etmeye mecbur oldum. Şöyle ki:

Risale-i Nur'un şahs-ı mânevîsi ve o şahs-ı mânevîyi temsil eden has şakirtlerinin şahs-ı mânevîsi "Ferid" makamına mazhar oldukları için, değil hususî bir memleketin kutbu, belki –ekseriyet-i mutlakayla– Hicaz'da bulunan kutb-u âzamın tasarrufundan hariç olduğunu.. ve onun hükmü altına girmeye mecbur değil. Her zamanda bulunan iki imam gibi, onu tanımaya mecbur olmuyor. Ben, eskide, Risale-i Nur'un şahs-ı mânevîsini, o imamlardan birisini zannediyordum. Şimdi anlıyorum ki Gavs-ı Âzam'da, kutbiyet ve gavsiyetle beraber, "Ferdiyet" dahi bulunduğundan, âhirzamanda, şakirtlerinin bağlandığı Risale-i Nur, o "Ferdiyet" makamının mazharıdır. Bu gizlenmeye lâyık olan bu sırr-ı azîme binaen Mekke-i Mükerreme'de dahi –farz-ı muhal olarak– Risale-i Nur'un aleyhinde bir itiraz kutb-u âzamdan dahi gelse, Risale-i Nur şakirtleri sarsılmayıp, o mübârek kutb-u âzamın itirazını iltifat ve selâm suretinde telâkki edip, teveccühünü de kazanmak için, medar-ı itiraz noktaları o büyük üstadlarına karşı izah etmek, ellerini öpmektir.

Evet, kardeşlerim, bu zamanda öyle dehşetli cereyanlar ve hayatı ve cihanı sarsacak hâdiseler içinde hadsiz bir metanet ve itidal-i dem ve nihayetsiz bir fedakârlık taşımak gerektir.

يَسْتَحِبُّونَ الْحَيٰوةَ الدُّنْيَا عَلَى الْاٰخِرَةِ[1] âyetinin sırr-ı işarîsiyle, âhireti bildikleri ve iman ettikleri hâlde dünyayı âhirete severek tercih etmek ve kırılacak şişeyi bâki bir elmasa bilerek rıza ve sevinçle tercih etmek ve âkıbeti görmeyen kör hissiyatın hükmüyle, hazır bir dirhem zehirli lezzeti, ileride bir batman sâfi lezzete tercih etmek, bu zamanın dehşetli bir marazı, bir musibetidir. O musibet sırrıyla, hakikî müminler dahi bazen ehl-i dalâlete taraftar olmak gibi dehşetli hatada bulunuyorlar. Cenâb-ı Hak, ehl-i imanı ve Risale-i Nur şakirtlerini bu musibetlerin şerrinden muhafaza eylesin, âmîn...

---

1 "Bile bile dünyayı (âhirete) tercih ederler." (İbrahim sûresi, 14/3).

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Risale-i Nur'un intişarına ve fütuhatına karşı gelen biri semâvî, biri arzî iki musibete mukabele edecek ayrı bir inâyet-i ilâhiye cilvesi görülmeye başladı.

Arzî ve insanî olan musibet: Isparta'da ve İstanbul'da olduğu gibi, Kastamonu'nun havalisinde de ehl-i dalâlet, Risale-i Nur'un intişarına set çekmek için, has talebelerin ve ciddî çalışanların şevklerini kırmak ve onlara fütur vermek için, ayrı ayrı tarzlarda, umumî bir plân dâhilinde taarruz ediliyor. Hâlislere fütur veremediklerinden, başka meşgaleler bulmakla çalışmalarına zarar veriyorlar.

Semâvî musibet ise: İhtikâr neticesinde, hayat ve yaşama hissi, hissiyat-ı diniyeye galebe çalıp, ekser nâs midesini, maişetini daima düşünüyor. Hatta ekser fukara kısmından olan Risale-i Nur talebeleri, bu musibete karşı çabalamak mecburiyeti ile hakiki ve en mühim vazifesi olan neşir hizmetini bırakmaya mecbur oluyor.

Hem insanların zihinleri, fikirleri kasten ve bizzat hakâik-i imaniyeye karşı bu yüzden bir derece lâkaytlık bir vaziyeti almasından, bir tevakkuf devri gelmesine mukabil, Cenâb-ı Hakk'ın inâyet ve rahmetiyle başka bir tarzda Risale-i Nur'un intişar ve fütuhatına meydan açmış.

Ezcümle, İstanbul âfâkından yüksek ulemânın eski fetva Emini Ali Rıza, Ahmed Şirvanî ve parlak vaizlerden Şemsi gibi zâtlar, Risale-i Nur'la ciddî ve takdirkârâne münasebettar olmaya başlamalarıdır.

Hem, hatırımızda olmadığı hâlde yeni hurufla tab etmek üzere başta Âyetü'l-Kübrâ'nın en mühim parçası yedi parça, bir mecmuada tab etmek ve gençleri uyandıran üç-dört parça ayrı bir risalede, Hâfız Mustafa ile beraber tab etmek için matbaaya gönderdik.

Hem, mühim bir zât teşebbüs ediyor ki mühim parçalardan bir kısmını Ankara'da, büyük rütbeli birisinin muâvenetiyle tab etmek niyeti var. Ben şimdilik muvafakat etmedim.

Velhâsıl, bir kapı kapansa, inâyet-i ilâhiye daha parlak kapıları Risale-i Nur yüzünden açıyor, yol veriyor. Risale-i Nur'un mektup ve melfuz hurufatı adedince Cenâb-ı Erhamü'r-râhimîne hamd ü senâ ve şükür olsun.

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ هٰذَا مِنْ فَضْلِ رَبِّي[1]. Buna binaen, bu tevakkuf ve muvakkaten fütura merak etmeyiniz. Zaten şimdiye kadar çalışmalar, tohumlar nev'inde istikbalde kâfi sümbüller verebilir. Farz-ı muhal olarak, hiç çalışılmasa da yine kifayet eder. Katiyen takarrur etmiş ki Risale-i Nur hakikatlerine gıdaya ihtiyaç gibi bu zamanda ihtiyaç var. Bu ihtiyaç ise onu tevakkufta bırakmaz, işlettirecek inşaallah.

Hâfız Mustafa ile umumunuza bedel görüştük, fakat pek az bir zamanda. Cenâb-ı Hak, onu ve Tâhirî'yi tab meselesinde muvaffak eylesin, âmîn...

Hâfız Ali'nin mektubunda, medrese-i nuriyenin üstadı olan Hacı Hâfız ile gayet samimâne ve uhuvvetkârâne görüşmeleri ve meşveretleri bizleri çok mesrur eyledi.

Said Nursî

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Nur fabrikasının sahibi, Birinci Şuâ'nın dördüncü âyeti[2] bahsinde, hakikat-i İslâmiye'nin yedi esasını parlak bir surette ispat edildiği cümlesine dair soruyor ki: "Erkân-ı İslâmiye'yi beş biliyoruz.[3] Hem vücub-u zekât rüknü, risalelerde ne suretle izah edildiğini" soruyor.

Elcevap: İslâm'ın rükünleri başkadır; hakikat-i İslâmiyet'in[4(Hâşiye)] esasları yine başkadır. Hakikat-i İslâmiye'nin esasları, altı erkân-ı imaniye ile ve esas-ı ubûdiyet ki İslâm'ın beş rüknü olan savm, salât, hac, zekât, kelime-i şehâdet, mecmuunun hülâsasıdır. Risale-i Nur, altı rükn-ü imaniye ile bu esas-ı ubûdiyeti ispat edip سَبْعًا مِنَ الْمَثَانِي[5] cilvesine mazhariyeti muraddır.

Vücub-u zekâtın izahından murad ise, zekâtın teferruat tafsilatı değil, belki zekâtın hayat-ı içtimaiyede derece-i lüzumu ve ehemmiyetli kıymeti ispat edilmiş demektir. Evet, Risale-i Nur'dan evvel yazdığımız risalelerde, hem de Risale-i Nur'un müteaddit yerlerinde, vücub-u zekâtın hayat-ı içtiamiyede ne derece ehemmiyetli olduğu katiyen ve vâzıhan ispat edilmiş demektir.

---

1 Allah'a hamdolsun; bu Rabbimin ihsanıdır.

2 Hicr sûresi, 15/87.

3 Bkz.: Buhârî, *îmân* 1; Müslim, *îmân* 21.

4 (Hâşiye) "Beraber" kelimesi Şuâ'da noksan olduğu için şüphe edilmiş.

5 "İkişerli yedi (âyetli sûre)" (Hicr sûresi, 15/87)

Isparta'da, Risale-i Nur'un ders ve neşrine iki köşkünü bir zaman tahsis eden kardeşimiz Şükrü Efendinin iki genç evlâdının vefatı beni müteessir etti. Çünkü beş-altı yaşında iken, mâsume kerîmesi yanıma geldikçe, her defa "Adın nedir?" soruyordum. Mâsumâne, kemâl-i fahirle, "Hayrunnisâ" derdi; beni şefkatle güldürüyordu. Cenâb-ı Hak, o mübârek mâsumeyi birden cennetine aldı, şu dünya cehenneminden kurtardı. Ve merhum mahdumu Hayati ise, hastalık, inşaallah, onu da Hayrünnisa gibi günahsız, mâsum yaptı. Beraber cennet tarafına gittiler. Bu nokta-yı nazardan, ben o iki çocuğu tebrik ediyorum. Ve peder ve vâlidelerini de hem tâziye, hem mânen tebrik ediyorum ki o iki evlâtları وِلْدَانٌ مُخَلَّدُونَ[1] sırrına mazhar oldular. Ben, o ikisini, Risale-i Nur'un vefat eden şakirtleri içinde dualarımıza dâhil ettik.

Rüştü Efendi benim tarafımdan, Şükrü Efendiye, çocuk tâziyenamesi olan On Yedinci Mektub'u benim yerimde okusun.

Risale-i Nur'un kaptanı Sabri, Nis adasındaki bir kardeşimiz ve Onuncu Sözün tab'ından sonra tehlikeden muhafaza için kaç ay hanesinde saklayan ve peder ve vâlidesiyle, bizimle ciddî alâkadar bulunan Veli Efendinin peder ve vâlidesinin vefat haberlerini yazıyor. Cenâb-ı Hak onlara rahmet eylesin. Ben, inşaallah çok zaman onları mânevî kazançlarıma şerik edeceğim.

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Bu zamanda, hususan bu sıralarda, Risale-i Nur'un şakirtleri tam bir metanet ve tesânüd ve dikkat etmeye muhtaçtırlar. Lillâhilhamd, Isparta ve havalisi kahramanları demir gibi bir metanet göstermesiyle, başka yerlere de hüsn-ü misal oldu.

Ey Hüsrev! Tesirli ve güzel mektubunu aldım. Vazifenin başına geçmen bizi fevkalâde mesrur etti. Binler safalarla geldin. Sen, bu bir buçuk sene maddî kalemin işlemediğinden merak etme. Senin yerine ve kerametli kaleminin yâdigârı olan Mu'cizât-ı Ahmediye'nin bir vilâyât-ı şarkiyede faalâne geziyor. Diğer son yazdığın nüsha da, İstanbul'da, senin yerinde çalışıp, inşaallah, fütuhat yapar. Senin yazdığın mucizeli iki Kur'ân-ı Azîmüşşân'ın bu havalide, hususan Ramazan-ı Şerif'te sana kazandırdıkları sevapları ve tahsin ve tebriklerini, inşaallah, yakında tab'a girmesiyle âlem-i İslâm'dan senin ruhuna yağacak rahmet dualarını düşün, Allah'a şükret.

---

1 "Ebedîliğe ermiş çocuklar" (Vâkıa sûresi, 56/17; Dehr sûresi, 76/19)

Hâfız Ali'nin mektubunda, İslâmköyü'ndeki hocalara muhabbete ve dostluğa karar vermesi bizi memnun eyledi. Evet, İslâmköyü, nasıl ki Risale-i Nur'a pek ziyade alâkadarlıkta imtiyaz ve sebkat kazanmış; öyle de ben orada iken, sâir hocalara nispeten İslâmköyü hocaları dahi daha ziyade insaflı ve Risale-i Nur'u takdir ettiklerini gördüğümden, bu havalideki hocaların lâkaytlıklarına karşı onları hüsn-ü misal gösteriyorum. İnşaallah onlardan zarar gelmez. Ben İslâmköyü'nü, Nurs köyü gibi biliyorum; o hocalara da akrabam nazarıyla bakıyorum, onlara da selâm ediyorum. Evet, onların insafı ve Risale-i Nur'a karşı dostluklarıyla, Nur fabrikası o köyde dağdağasız teessüs etti tahmin ediyorum.

Ey Sabri kardeş! Başın sağ olsun. Cenâb-ı Hak, o vâlidemizi mağfiret eylesin, âmîn... Benim, karâbet-i nesebiyeyi ihsas eden parmaklarındaki nişan ve bu yedi-sekiz sene Abdülmecid'den daha hararetli faalâne kardeşlik vazifesini yaptığınızdan, elbette senin merhume vâliden benim de vâlidemdir. Onu da, vâlidem yanına mânevî kazançlarıma ve dualarıma hissedar ediyorum. Cenâb-ı Hak sana, sabr-ı cemîl ihsan ve o merhumeyi de garîk-i rahmet eylesin, âmîn...

Kardeşiniz
Said Nursî

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Ben, pek kat'î bir surette ve bine yakın tecrübelerim neticesinde kat'î kanaatim gelmiş ve ekser günlerde hissediyorum ki Risale-i Nur'un hizmetinde bulunduğum günde, o hizmetin derecesine göre kalbimde, bedenimde, dimağımda, maişetimde bir inkişaf, inbisat, ferahlık, bereket görüyorum. Hem orada iken, hem burada çok kardeşlerimden aynı hâleti hissettim ve ediyorum. Ve çokları itiraf ediyor ki "Biz de hissediyoruz." derler. Hatta, size geçen sene yazdığım gibi, benim pek az gıda ile yaşadığımın sırrı, o bereket imiş.

Hem, İmam Şâfiî'den *(radiyallâhu anh)* rivayet var ki: "Hâlis talebe-i ulûmun rızkına ben kefalet edebilirim."[1] demiş. Çünkü rızıklarında vüs'at ve bereket olur.

---

[1] el-Kudâî, *Müsnedü'ş-Şihâb* 1/244; el-Kannûcî, *Ebcedü'l-ulûm* 1/98; el-Münâvî, *Feyzu'l-kadîr* 6/175.

Madem hakikat budur ve madem hâlis talebe-i ulûm unvanına Risale-i Nur şakirtleri bu zamanda tam liyakat göstermişler. Elbette, şimdiki açlık ve kahta mukabil Risale-i Nur hizmetini bırakmak ve zaruret-i maişet özrüyle maişet peşine koşmak yerine en iyi çare, şükür ve kanaat ve Risale-i Nur talebeliğine tam sarılmaktır.

Evet, her tarafta bu derd-i maişet herkesi sarsıyor. Ehl-i dalâlet bundan istifade eder. Ehl-i diyanet de kendini mâzur bilir, "Zarurettir, ne yapalım." der.

Demek ki Risale-i Nur şakirtleri, bu açlık ve zaruret musibetine karşı yine Nurla mukabele etmeli. Her şakirdin vazifesi, yalnız kendi imanını kurtarmak değil; belki başkasının imanlarını da muhafaza etmeye mükelleftir. O da hizmete ciddî devamla olur.

Size yazmıştık ki muarızlara adâvetle mukabele etmeyiniz. Mümkün olduğu kadar, ehl-i takvâ, ehl-i ilme karşı dostane vaziyet alınız. Fakat bu noktaya dikkat ediniz ki: Risale-i Nur'un zararına ve şakirtlerinin salâbet ve metanetlerine ilişecek bir tarzda daireniz içine sokmayınız. Öyleler, niyet-i hâliseyle girmezse, belki fütur verirler. Eğer enâniyetli ve hodfuruş ise, Risale-i Nur şakirtlerinin metanetlerini kırarlar, nazarlarını Risale-i Nur'un haricine çekip dağıtırlar. Şimdi çok dikkat ve metanet lâzımdır.

Bu havalide, hakikaten ümidimin fevkinde, Risale-i Nur talebelerinden iki kahraman yetiştiler: Baba-oğul Ahmed Nazif, Salâhaddin. Bu iki zât Risale-i Nur'un neşrinde iki yüz adam kadar çalıştıklarını görüyoruz. Ezcümle birisi, yani oğlu Kars'ta durup hem Van'a, hem Erzurum'a, hem Konya'ya, hem buralara –size leffen gönderdiğim mektup gibi– muhaberelerle tesirli bir surette çalışıyor; tam bir Abdurrahman'dır.

Kardeşiniz
Said Nursî

Risale-i Nur, tarîkat değil hakikattir. Âyât-ı Kur'âniye'den tereşşuh eden bir nurdur. Ne şarkın ulûmundan ve ne de garbın fününundan alınmış değil. Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan'ın bu zamana mahsus bir i'câz-ı mânevîsidir. Menfaat-i şahsiye yoktur. Risale-i Nur'un hiç olmazsa Söz ve Mektuplarını tamamıyla okuyunca birçok hakikatler tezahür edeceğinden,

bugünkü düşüncenizden, yani Risale-i Nur'u yazmaktan çekinmek ve çekilmekten derhal teberri edeceksiniz.

Muhterem değerli kardeşim,

Derhal yazmaya başlayınız, korkmayınız. Hizmet-i Kur'ân, inşaallah, muhafaza edecektir. Diğer efendiyi ziyarete gidenlere ve Risale-i Nur'u yazan o havalideki kardeşlerimize geçmiş olsun.[1](Hâşiye) Hafîz-ı Hakikî, inşaallah, muhafaza edecektir. İmam Ali'nin *(radiyallâhu anh)*

تُقَادُ سِرَاجُ النُّورِ سِرًّا بَيَانَةً تُقَادُ سِرَاجُ السُّرْجِ سِرًّا تَنَوَّرَتْ[2]

emrine inkıyad etmek icap ettiğinden, Risale-i Nur'u gizli okumak, gizli yazmak, gizli neşretmek lâzımdı. O kardeşlerimizin bu emre riayet etmemesinden ileri geldiğinden, hafif şefkat tokatı yediklerinden, tekrar geçmiş olsun.

Hiç merak etmesinler, hiçbir şey yapılmaz ve yapamaz ve göremezler. Bu hâdiseden müteessir olup çekinmeyiniz; bilâkis çalışmanızı ziyadeleştirin ki tecrübe-i meydan-ı imtihanda muvaffak olasınız. Risale-i Nur'a sık sık ilişirler, fakat bir halt edemezler. Çünkü Gavs-ı Âzam *(kuddise sirruh)* ve İmam Ali *(radiyallâhu anh)* gibi zâtların himâyeleri ve duaları berekâtına, Hafîz-ı Hakikî hıfz eder. اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ هٰذَا مِنْ فَضْلِ رَبِّي[3]. Ruhanî inkıbaz, inşaallah, geçecektir.

Risale-i Nur لِلَّذِينَ اٰمَنُوا هُدًى وَشِفَآءٌ[4] sırrına mazhardır. Ondan istimdat et. Risale-i Nur talebeleri birbirinin ibadetinden hissedar olduklarından, daimî virdleri olan bu âyet-i azîme size de şifa verir. Risale-i Nur'u yazınız, ihtiyata riayet ediniz.

Bütün kardeşlerime selâm ve hürmetler. Risale-i Nur'a çalışmanızı tekrar tavsiye ederim, kardeşlerim.

Kardeşiniz
Salâhaddin

---

1 (Hâşiye) Kardeşimiz Salâhaddin burada, Isparta'da olduğu gibi, bunlara da Risale-i Nur'u aramak için evlerini taharri edip sıkıştırdıkları zaman, hıfz-ı ilâhî ile birşey bulamadıkları zamanki hâdiseye işaret ediyor.

Feyzi

2 Nurun kandili gizlice fakat aynı zamanda da açık bir şekilde yakılır. Kandiller kandili gizli olarak nurlanır. (Bkz.: el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî)* s.509-510)

3 Allah'a hamdolsun; bu Rabbimin ihsanıdır.

4 "O (Kur'ân), iman edenler için hidayet ve şifadır." (Fussilet sûresi, 41/44).

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1]

Aziz kardeşlerim,

Bu defa mektup yerinde bu meyveyi gönderiyoruz.

Karadağ'ın Bir Meyvesi

Bir âyetin mana-yı işarîsinin külliyetinden bir ferdi, Hürriyetten bu ana kadar, Teşrin-i Sâni otuzuncu gün, bin üç yüz elli sekizde, Karadağ başına yalnız çıkıyordum. "İnsanların, hususan Müslümanların bu teselsül eden helâketleri ve hasaretleri ne vakitten başladı, ne vakte kadar devam eder?" hatıra geldi. Birden, her müşkülümü halleden Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan, Sûre-i ﴿وَالْعَصْرِ﴾[2]'yi karşıma çıkardı. Dedi: "Bak." Baktım. Her asra hitap ettiği gibi, bu asrımıza daha ziyade bakan إِنَّ الْإِنْسَانَ لَفِي خُسْرٍ ۞ إِلَّا الَّذِينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ[3] âyetindeki إِنَّ الْإِنْسَانَ لَفِي خُسْرٍ (şedde ve tenvin sayılır) makam-ı cifrîsi bin üç yüz yirmi dört edip (1324), Hürriyet inkılâbıyla başlayan tebeddül-ü saltanat ve Balkan ve İtalyan harpleri ve Birinci Harb-i Umumî mağlûbiyetleri ve dehşetli muahedeleri ve şeâir-i İslâmiye'nin sarsılmaları ve bu memleketin zelzeleleri ve yangınları ve İkinci Harb-i Umumî'nin zemin yüzünde fırtınaları gibi, semâvî ve arzî musibetlerle hasâret-i insaniyeyle إِنَّ الْإِنْسَانَ لَفِي خُسْرٍ âyetinin bu asra dahi bir hakikati, maddeten aynı tarihiyle gösterip, bir lem'a-yı i'câzını gösteriyor. إِلَّا الَّذِينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ[4] âhirdeki (ت) (ه) sayılır.

Şedde sayılır ise, makam-ı cifrîsi bin üç yüz elli sekiz olan bu senenin ve gelecek senenin aynı tarihini göstermekle o hasâretlerden, bâhusus mânevî hasâretlerden kurtulmanın çare-i yegânesi iman ve a'mâl-i saliha olduğu gibi ve mefhum-u muhalifiyle, o hasâretin de sebeb-i yegânesi küfür ve küfran, şükürsüzlük, yani imansızlık, fısk ve sefahet olduğunu gösterdi. Sûre-i ﴿وَالْعَصْرِ﴾[5]'nin azametini ve kudsiyetini ve kısalığıyla beraber gayet geniş ve uzun hakâikin hazinesi olduğunu tasdik ederek Cenâb-ı Hakk'a şükrettik.

---

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

2 "Yemin olsun asra (hadiselerle yüklü zamana, bilhassa onun son parçasına)…" (Asr sûresi, 103/1)

3 "Yemin olsun asra (hadiselerle yüklü zamana, bilhassa onun son parçasına): Şurası bir gerçek ki, hüsrandadır insan." (Asr sûresi, 103/1-2)

4 "Ancak iman edip, imanları istikâmetinde sağlam, yerinde, doğru ve ıslaha yönelik işler yapanlar müstesna." (Asr sûresi, 103/3)

5 "Yemin olsun asra (hadiselerle yüklü zamana, bilhassa onun son parçasına)…" (Asr sûresi, 103/1)

Evet, âlem-i İslâm'ın, bu asrın en büyük hasâreti olan bu dehşetli İkinci Harb-i Umumî'den kurtulmasının sebebi, Kur'ân'dan gelen iman ve a'mâl-i saliha olduğu gibi; fakirlere gelen acı, açlık ve kahtın sebebi dahi, orucun tatlı açlığını çekmedikleri ve zenginlere gelen hasâret ve zayiatın sebebi de zekât yerinde ihtikâr etmeleridir. Ve Anadolu'nun bir meydan-ı harp olmamasının sebebi, إِلَّا الَّذِينَ اٰمَنُوا[1] kelime-i kudsiyesinin hakikatini fevkalâde bir surette yüz bin insanın kalblerine tahkikî bir tarzda ders veren Risale-i Nur olduğunu, pek çok emâreler ve şakirtlerinden binler ehl-i hakikat ve dikkatin kanaatleri ispat eder.

Ezcümle: Emârelerden biri, Risale-i Nur'a sıkıntı veren, veyahut hizmetinden çekilen pek çok adamların tokat yemeleri gibi, bu sene, bu memleketin etrafında umumî bir tarzda Risale-i Nur'un intişarına sıkıntı verip şimdiki bir nevi tevakkuf devresi vermek hatasıyla, şimdiki umumî sıkıntının bir sebebi olduğunu göstermesidir.

Sûre-i ﴿وَالْعَصْرِ﴾[2] **'ın dağ meyvesi namındaki nüktesine bir hâşiyedir.**

الصَّالِحَاتِ[3] 'deki (ت) âhirdeki "tâ"lar, ekseriyetçe vakfa rast gelmesiyle, cifirce (هـ) sayılabilir. Bu noktada إِلَّا[4] beraberdir. (1358) bu zamanımızı gösterir. Ve telâffuzca (هـ) okunmadığından (ت) kalabilir. Bu noktadan şeddeler sayılmazsa ve إِلَّا beraber değil iki yüz küsur sene zamana kadar iman ve amel-i salihle beraber bir tâife-i azîme, hasârât-ı azîmeye karşı mücahedeye devam edeceğine işaret edip, Fâtiha'nın âhirinde صِرَاطَ الَّذِينَ أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ[5] bin beş yüz kırk yedi veya bin beş yüz yetmiş yedi gösterdiği zamana; hem

[لَا تَزَالُ طَائِفَةٌ مِنْ أُمَّتِي][6] ، [ظَاهِرِينَ عَلَى الْحَقِّ][7] ، [حَتّٰى يَاْتِيَ اللهُ بِأَمْرِهِ][8]

---

1 "Ancak iman edip, (imanları istikâmetinde sağlam, yerinde, doğru ve ıslaha yönelik işler yapanlar) müstesna"

2 "Yemin olsun asra (hadiselerle yüklü zamana, bilhassa onun son parçasına)…" (Asr sûresi, 103/1)

3 "Sağlam, yerinde, doğru ve ıslaha yönelik işler"

4 "Ancak"

5 "Nimet ve lütfuna mazhar ettiklerinin yoluna ilet." (Fâtiha sûresi, 1/7)

6 "Ümmetimden bir topluluk..."

7 "…hak üzerinde galip olacaktır."

8 "[Ümmetimden bir topluluk] Allah'ın emri gelinceye kadar (yani kıyametin kopmasına kadar) [hak üzerinde galip olacaktır]." Buhârî, *menâkıb* 28, *i'tisam* 10, *tevhîd* 29; Müslim, *imâre* 171; Tirmizî, *fiten* 51.

birinci cümle, bin beş yüz makamıyla âhirzamanda bir tâife-i mücâhidînin son zamanlarına; ve ikinci cümle, bin beş yüz altı makamıyla, galibane mücahedenin tarihine; ve üçüncü cümle, bin beş yüz kırk beş makamıyla, pek az bir farkla hem Fâtiha'nın, hem Ve'l-Asri sûresi'nin iki cümlesinin gaybî işaretlerine işaret edip, tevafuk eder. Demek, bu hadis-i şerifin üç cümlesinden her birisi, bin beş yüz tarihine ve mücahedenin ne kadar devam edeceğine dair işaretlerine, aynen bu اَلَّذِينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ[1] –şedde sayılmazsa– bin beş yüz altmış bir makamıyla…

Hem وَتَوَاصَوْا بِالْحَقِّ وَتَوَاصَوْا بِالصَّبْرِ[2] –şedde sayılır fakat بِالصَّبْرِ[3] 'da lâmdır– bin beş yüz altmış makamıyla iştirak edip, o tâife-i azîmenin mücahedatları ne kadar devam edeceğini mana-yı işarî ve cifrî ile gösterirler. Ve Fâtiha ve hadisin irâe ettikleri tarihe, makam-ı ebcedleriyle takarrüp edip, farklı bir derece tevafuk ederler ve manalarıyla da tam tetabuk ederek, parlak bir lem'a-yı i'câziye-i gaybiyeyi gösteriyorlar.

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Eski Said çok zaman Medresetü'z-Zehra'yı gaye-i hayal ederek çalışmış. Cenâb-ı Hak kemâl-i merhametinden, Isparta'yı o Medresetü'z-Zehra hükmüne getirdi. Ve nahiyemiz olan küçücük Isparta'nın mahdut akraba ve ahbap yerine mübârek Isparta vilâyetini verip binler kardeşi ihsan eyledi. Belki muhtemeldir ki o küçük Isparta'nın aslı, bu büyük Isparta'dan gitmiş. Benim vatan-i aslim, o Isparta olmak caizdir. Hatta Ispartalı kim olursa olsun, başkalara nispeten benimle ve Risale-i Nur'la fazla alâkadar görüyorum. Hatta buradaki bütün zâbitan içinde biri müstesna, en ziyade bize ve Risale-i Nur'a ciddî alâkadar. Bu hâmil-i mektup Ispartalı Hilmi Beyi gördüm. Onu Risale-i Nur'un has şakirtleri içinde kabul eyledik.

Isparta'da ve Sava'daki taarruz bir derece umumîdir. Risale-i Nur'un intişar ettiği her tarafta bu sıralarda, şimdiye kadar bir plân dâhilinde Risale-i Nur'un fütuhatına karşı tecavüz var. Bir derece şevk ve neşeye zarar verdi, bir devre-i tevakkuf açtı. Şimdiki kahtlığa o tevakkuf sebebiyet veriyor. Fakat, Cenâb-ı Hakk'a şükür, Isparta ve havalisi kahramanları çelik gibi bir metanet

---

1 "İman edip, imanları istikâmetinde sağlam, yerinde, doğru ve ıslaha yönelik işler yapanlar."

2 "Birbirlerine hakkı ve sabrı tavsiye edenler…" (Asr sûresi, 103/3)

3 "Sabrı (tavsiye edenler)."

göstermeleri, sâir yerlerin de kuvve-i mâneviyelerini takviye ediyorlar. Bazı ihtiyatsız ve dikkatsizlerin yüzünden cüz'î zararlar olduğundan, ihtiyat ve dikkat her vakit lâzımdır.

Barla'da, Risale-i Nur'un muvakkat tatili sebebiyle yağmursuzluk başladığı gibi ve Risale-i Nur'un müdahelesi ile yağmurun Barla etrafındaki daireye mahsus olarak gelmesi ve Isparta'nın, Risale-i Nur'a karşı iştiyakları ile, Hüsrev'in dediği gibi yağmur fevkalâde bir surette imdada gelmesi gibi, pek çok emârelerle ve burada Risale-i Nur münasebeti ile vücuda gelen yüzer hâdiselerin delâleti ile deriz ki: Bu Anadolu'ya aynı rahmet olan Risale-i Nur'a karşı, bu acîb zamanda böyle umumî ve geniş bir taarruzla ve bazı yerlerde tatile mecbur olması, bu kaht u galâyı ve bu acîb ihtikârı ve bereketsizlik ve açlığı netice verdiğine bize kanaat verdi. Şimdi yanımdaki Emin ve Feyzi gibi sâir arkadaşlarım da aynı kanaattedirler.

Said Nursî

Risale-i Nur şakirtleri tarafından sorulan suâle cevaptır.

Suâl: Geçen sene sizden sormuştuk ki elli gündür merak edip dünya cereyanlarına bakmadınız ve sormadınız, o zaman bize bir cevap verdiniz. Gerçi o cevap hakikattir ve kâfidir; fakat Risale-i Nur'un intişarı ve hizmeti ve âlem-i İslâmiyet'in menfaati noktasında bir derece bakmanız lâzım iken, şimdi, on üç ay oluyor, aynı hâl devam ediyor. Merak edip hiç sormuyorsunuz.

Elcevap: إِنَّ الْإِنْسَانَ لَظَلُومٌ[1] âyetine en âzam bir tarzda şimdiki boğuşan insanlar mazhar olmalarından, onlara değil taraftar olmak veya merakla o cereyanları takip etmek ve onların yalan, aldatıcı propagandalarını dinlemek ve müteessirane mücadelelerini seyretmek, belki o acîb zulümlere bakmak da caiz değil. Çünkü zulme rıza zulümdür; taraftar olsa, zâlim olur. Meyletse وَلَا تَرْكَنُوا إِلَى الَّذِينَ ظَلَمُوا فَتَمَسَّكُمُ النَّارُ[2] âyetine mazhar olur.

Evet, hak ve hakikat ve din ve adalet hesabına olmadığına ve belki inat ve asabiyet-i milliye ve menfaat-i cinsiye ve nefsin enâniyetine dayanan, dünyada

---

1 "Şurası bir gerçek ki insan, cidden çok zalimdir." (İbrahim sûresi, 14/34)

2 "Bir de sakın zulmedenlere meyletmeyin, sempati duymayın. Yoksa size ateş dokunur." (Hûd sûresi, 11/113).

emsali vuku bulmayan gaddarâne bir zulüm hesabına olduğuna kat'î bir delil şudur ki: Bin mâsum çoluk-çocuk, ihtiyar, hasta bulunan bir yerde, bir-iki düşman askeri bulunmak bahanesiyle bombalarla onları mahvetmek; ve tabakat-ı beşer cereyanları içinde, burjuvaların en dehşetli müstebitleri ve sosyalistlerin ve bolşeviklerin en müfritleri olan anarşistler ile ittifak etmek; ve binler, milyonlar mâsumların kanlarını heder etmek ve bütün insanlara zarar olan bu harbi idâme ve sulhu reddetmektir.

İşte böyle hiçbir kanun-u adalete ve insaniyete ve hiçbir düstur-u hakikate ve hukuka muvâfık gelmeyen boğuşmalardan, elbette âlem-i İslâm ve Kur'ân teberrî eder. Yardımcılıklarına tenezzül edip tezellül etmez. Çünkü onlarda öyle dehşetli bir firavunluk, bir hodgâmlık hükmediyor; değil Kur'ân'a, İslâm'a yardım, belki kendine tâbi ve âlet etmekle elini uzatır. Öyle zâlimlerin kılıçlarına dayanmak, hakkaniyet-i Kur'ânîye elbette tenezzül etmez.

Ve milyonlarla mâsumların kanıyla yoğrulmuş bir kuvvet yerine, Hâlık-ı kâinat'ın kudret ve rahmetine dayanmak, ehl-i Kur'ân'a farz ve vaciptir. Gerçi zındıka ve dinsizlik o boğuşanların birisine dayanıp ehl-i diyaneti ezer. O zındıkanın tazyikinden kurtulmak, onun aksi cereyanına taraftar olmak bir çaredir. Fakat şimdiye kadar o taraftarlık bir menfaat vermeyerek çok zararları dokunmuş.

Hem zındıka, nifak hasiyetiyle her tarafa döner. Senin dostunu kendine dost edip sana düşman eder. Senin taraftarlık cihetiyle kazandığın günahlar, faydasız boynunda kalır. Risale-i Nur şakirtlerinin vazifeleri iman olduğundan, hayat meseleleri onları çok alâkadar etmez ve merakla baktırmaz. İşte bu hakikate binaen, değil on üç ay, belki on üç sene[1](Hâşiye) dahi bakmasam hakkım var. Sizler baktınız, günahlardan başka ne kazandınız? Ben bakmadım, ne kaybettim?

İkinci suâl: İşârât-ı Kur'âniye risalesinde Fâtiha'nın âhirinde sırat-ı müstakim ashabı ki [2]أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ الَّذِينَ âyetiyle tarif edilen tâife içinde, hem [3]لَا تَزَالُ طَائِفَةٌ مِنْ أُمَّتِي ظَاهِرِينَ عَلَى الْحَقِّ حَتَّى يَأْتِيَ اللهُ بِأَمْرِهِ

---

1 (Hâşiye) Hem tam yedi senedir aynı hâl devam etti. Ne merak etti ve ne de sordu ve ne de bildi.

2 "Nimet ve lutfuna mazhar ettiklerinin yoluna ilet." (Fâtiha sûresi, 1/7)

3 "Ümmetimden bir topluluk Allah'ın emri gelinceye kadar (yani kıyametin kopmasına kadar) hak üzerinde galip olacaktır." Buhârî, *menâkıb* 28, *i'tisam* 10, *tevhîd* 29; Müslim, *imâre* 171; Tirmizî, *fiten* 51.

hadisinin âhirzamanda gösterdikleri mücâhidler içinde ve hem وَالْعَصْرِ[1] sûresinin إِلَّا الَّذِينَ اٰمَنُوا[2] 'den başlayan üç cümlenin mana-yı işarîsinde hususî bir surette bir ferdi, Risale-i Nur'un has şakirtleri olduğuna sebep nedir ve veçh-i tahsisi nedir?

Elcevap: Sebebi ise, Risale-i Nur, yüze yakın din tılsımlarını ve hakâik-i Kur'âniye'nin muammâlarını hal ve keşfetmiştir ki her bir tılsımın bilinmemesinden, çok insanlar şübehata ve şükûke düşüp, tereddütlerden kurtulamayıp, bazen imanını kaybederdi. Şimdi, bütün dinsizler toplansalar, o tılsımların keşfinden sonra galebe edemezler. Yirmi Sekizinci Mektup'taki İnâyât-ı Seb'a'da bir kısmına işaret edilmiş. İnşaallah, bir zaman o tılsımlar müstakil bir risalede cemedilecek.

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[3] ، وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ[4]

اَلسَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكَاتُهُ[5]

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Kahraman Tahirî ve Hâfız Mustafa'nın yaptıkları hizmet çok güzeldir. Onların tedbirleri isabetlidir, haktır. Nur fabrikasının divanında verdiğiniz kararlar, ne olursa kabulümüzdür. İşârât-ı Kur'âniye tevâbîleriyle beraber çok güzel. Yalnız, Seyyid Şefik'e giden mektup, şahsına ait kısmı girmeyecekti. Lâhikadan aldığınız parçalar da çok güzel. Büyük Ali sisteminde, küçük ve ikinci Ali'nin mânidar fıkrası iyidir, fakat muhtasardır. En evvel gençlere ait üç-dört dersini –ki Hâfız Mustafa'ya vermiştik– el makinesiyle mümkünse eski hurufla, değilse, yeni hurufla[6(Hâşiye)] Nur fabrikasının divanındaki heyet münasip görse ve hâl müsaade etse, yazılsın, bize de bazı nüshalar gönderilsin. Mübâreklerin İşârâtü'l-İ'câz'larına bedel bir nüshamı postayla gönderdik. Cuma gününe rast gelen bu bayram, çok kıymettar olan haccü'l-ekber

---

1 "Yemin olsun asra (hadiselerle yüklü zamana, bilhassa onun son parçasına)…" (Asr sûresi, 103/1)

2 "Ancak iman edip, (imanları istikâmetinde sağlam, yerinde, doğru ve ıslaha yönelik işler yapanlar) müstesna." (Asr sûresi, 103/3)

3 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

4 "Hiçbir şey yoktur ki, O'nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor bulunmasın." (İsrâ sûresi, 17/44)

5 Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi üzerinize olsun.

6 (Hâşiye) Risale-i Nur'un bir vazifesi huruf-u Kur'âniye'yi muhafaza olduğundan yeni hurufa zaruret derecesinde, inşaallah, müsaade olur.

olduğundan, hacca bu sene gidenler çok kazanmışlar. Cenâb-ı Hak bizi de onların hayırlı dualarına hissedar eylesin, âmîn...

Tekrar be tekrar o bayramınızı ve umum Risale-i Nur şakirtlerinin bayramlarını ve Nur ve Gül fabrikalarının heyetlerini ve medrese-i nuriye şakirtlerinin ve üstadlarının ve Barla sıddıklarının ve mâsumların ve ümmî ihtiyarların, ricâlen ve nisâen umumunun birer birer bayramlarını tebrik ediyoruz.

Said Nursî

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1] ، وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ[2]

اَلسَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكَاتُهُ بِعَدَدِ حُرُوفِ مَا كَتَبْتُمْ وَطَبَعْتُمْ[3]

Aziz, sıddık, muktedir, müteyakkız kardeşlerim,

Sizin mübârek leyâli-i aşerenizi ve Kurban Bayramınızı tebrik ederiz. Nur fabrikası sahibi Hâfız Ali'nin haşr-i cismanî hakkındaki hatırına gelen mesele ehemmiyetlidir ve mektubun âhirindeki temsili, gayet güzel ve mânidardır. O hatırayla, Dokuzuncu Şuâ'nın mukaddime-i haşriyeden sonraki dokuz burhan-ı haşriyeyi istiyor diye anladım. Fakat, maatteessüf, bir-iki senedir telif vazifesi tevakkuf etmiş. *Risale-i Nur'un mesâili, ilimle, fikirle, niyetle ve kastî bir ihtiyarla değil; ekseriyet-i mutlakayla sünûhât, zuhurat, ihtârât ile oluyor.* Bu dokuz berâhine şimdi ihtiyac-ı hakikî kalmamış ki telife sevkolunmuyoruz.

Evet, erkân-ı imaniye içinde iman-ı billâh ve iman-ı bi'l-yevmi'l-âhir âlem-i İslâmiyet'in iki kutbu ve iki güneşidir.

Birincisi: Risale-i Nur, tamamıyla burhanlarını izah etmiş.

İkinci kutup ise: Kısmen müstakil olarak Onuncu Söz, Yirmi Dokuzuncu Söz, Yirmi Sekizinci Söz, hususan cismanî lezzetlerin ispatında ve mukaddime-i haşriye gibi risalelerde gayet kuvvetli haşr-i cismanîyi ispat etmiş, muannitleri de susturmuş. Ve iman-ı billâh gibi, bu dünyadaki mevcudât, zâhir bir surette onu göstermediğinden, kısm-ı ekserîsi ise, sâir erkân-ı imaniye içinde haşri, kuvvetli bir surette ispat eder.

---

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

2 "Hiçbir şey yoktur ki, O'nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor bulunmasın." (İsrâ sûresi, 17/44)

3 Yazdığınız ve bastığınız şeyler adedince Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi üzerinize olsun.

Ezcümle: Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan'ın hakkaniyetini ispat eden bütün hüccetleri, ikinci derecede haşr-i cismanîyi, binler âyât-ı Kur'âniye'nin tasvir ve izahatlarıyla ispat ediyor. Acaba, Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan'ın mucizâne cennetin lezâiz-i cismaniyesinden bahisleri ve izahları derecesinden, daha başka bir izaha lüzum kalır mı?

Hem Resûl-i Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselâm)* hakkaniyetini ispat eden bütün mucizeleri, hüccetleri ikinci derecede haşr-i cismanîyi ve cennet ve cehennemin lezâiz ve âlâm-ı cismanîsini harika belâgatiyle tasvir ve izah ediyor. Ve o izahtan sonra, daha izaha ihtiyaç kalır mı?

Hem Cenâb-ı Hakk'ın vücub-u vücudunu ve rahîmiyet ve hakîmiyetini ve ilim ve kudretini ve âdiliyet ve hafîziyetini ve sıfât-ı kudsiyesini ispat eden bütün burhanlar, hüccetler, bir cihette haşri ispat ettiği gibi; rubûbiyetin muktezası olan irsal-i rusül ve inzâl-i kütüp cihetiyle, hem risalet-i Muhammediye'yi *(aleyhissalâtü vesselâm)* istilzam; hem Kur'ân, onun konuşması ve kelâmı olmadığını ve kelâmullah olduğunu ispat etmekle, haşr-i cismanîyi tafsilatıyla bu iki noktadan yine ispat ediyor.

Elhâsıl: Risale-i Nur'da iman-ı billâh ve iman-ı bi'l-yevmi'l-âhir olan iki kutb-u imanî, tam birbirine müsavi gelecek bir derecede ispat edilmiş. Yalnız bu kadar var ki haşr-i cismanî kısmen sarîhan ve kısmen zımnî ve tebeî ispat edilmiş. Çünkü bu âlem-i şehâdet, Sâni'ini gayet sarih ve zâhir gösteriyor ve haşri, zımnî ve perdeli haber verir. İnşaallah, bir zaman, Risale-i Nur'un şakirtlerinden birisi veya birkaç tanesi, o dokuz makamı ve berahini telif edecek ve mukaddime-i haşriyenin başındaki âyât-ı âzamın dokuz fıkrasının hazinelerini, Risale-i Nur'da münteşir haşr-i cismanî berahiniyle ve kalblerine gelen sünûhât ve ilhamat ile açıp, Dokuzuncu Şuâ'yı Onuncu Söz'den daha parlak, daha kuvvetli bir tarzda tekmil edecek.

Bütün kardeşlerimize birer birer selâm ve bayramlarınızı tebrik ediyoruz.

Said Nursî

Aziz, sıddık kardeşlerim,

وَعَسٰى أَنْ تَكْرَهُوا شَيْئًا وَهُوَ خَيْرٌ لَكُمْ[1] sırrıyla çok tecrübelerin neticesinde, çok defa zâhirî muvaffakiyetsizlik, hakkımızda birer inâyet perdesi olduğuna bir emâresi, belki bir delili de bu sene biz, her tarafta bir nevi taarruz, o taarruzdan bir nevi cüz'î tevakkuf, hem matbaaların kapıları şimdilik Risale-i Nur'a –hatta yeni hurufla dahi– kapanması hayırdır, birkaç cihette inâyettir ve himâyettir.

Evvelâ: Bu sene –perde altında– insanlar, eşedd-i zulümle rızık hakkında bir dehşetli ameliyat ve kader-i ilâhî, hakîmâne bir adaletle, çoktan beri teraküm eden zekâtları ve cizyeleri almak ve hadden çok ziyade tecavüz eden hırsı ve ihtikârı tokatlamak için, umumî bir ameliyat-ı cerrahiye hengâmında, elbette yalnız, imana ve âhirete hasr-ı nazar eden ve vazife noktasından hayat-ı içtimaiyeye çok bakmayan ve ihlâs-ı tâmmı kazanmak için hiçbir maksada âlet ve hiçbir dünyevî cereyana tâbi olmayan Risale-i Nur'un parlak ve kuvvetli hizmeti, tesettür perdesi altından çıkıp âşikâr bir tarzda olsaydı, her hâlde birinci ameliyat-ı insaniye ona ilişecekti. Ve ikinci ameliyat-ı kaderiye rızık ve mide üzerine olması cihetiyle, ya insanların nazarlarını o hizmetten çevirecekti, mideleriyle meşgul edecekti, veyahut o hizmetin ihlâsını bir derece kırıp maişet derdinin bir hissesi onda bulunacaktı.

Sâniyen: Yazılmasına şimdilik lüzum yok…

Sâlisen: İzharına bu zamanda izin yok… Fakat, madem şakirtlerin gayret ve şevk ve himmetleri şimdiye kadar matbaalara ihtiyaç bırakmamışlar, inşaallah, o kudsî hizmette devam edip, o elmas kalemlerle neşr-i envâr edecekler. Madem bütün bütün mesleğimize muhalif olan yeni hurufu bir-iki risale için kabul ettiğimiz hâlde matbaacılar çekindiler, o hayr-ı azîmi kaybettiler. Siz, o iki risaleyi, bizim hesabımıza, kahraman kardeşlerimizden yirmi-otuz zâta tevzi ederek, yirmi-otuz nüshayı eski hurufla yazdırınız. Yazan kalem sahiplerine daimî hasenât kazandıran o pek büyük hayrı siz kazanınız. Eğer yeni hurufla, el makinesiyle o iki risaleden yazılmış nüshalar varsa, bize bazı nüshalar gönderiniz.

---

1 "Olur ki hoşlanmadığınız bir şey sizin için hayırlı olur." (Bakara sûresi, 2/216)

İşârât-ı Kur'âniye ve üç keramet-i Aleviye ve keramet-i Gavsiye hakkındaki Sikke-i Gaybiye risalesine bir tenbih ve ihtardır.

Bu gayet mahrem risaleler, nasılsa, muannit bir nâmahremin eline bu risalelerden birisi geçmiş. Gayet sathî ve inat nazarıyla bir-iki yerine haksız bir itirazla ehemmiyetli bir hâdiseye sebebiyet verdiğinden, bu mecmua, Risale-i Nur'un has talebelerine, belki ehass-ı havassa mahsus olduğu hâlde ve benim vefatımdan sonra intişarına müsaade olmasıyla beraber, şimdi mezkûr hâdisenin sebebiyle herkese değil, belki ehl-i insaf ve Risale-i Nur'la alâkadar ve talebelerinden bulunanlara haslardan bir kaç şakirdin tensibiyle gösterilebilir fikriyle yazdık.

İkinci nokta: Bu risale Sikke-i Gaybiye baştan aşağıya kadar birtek neticeye bakar. Bine yakın emârelerle, Risale-i Nur'un makbuliyetine gaybî bir imza basıldığını ispat ediyor. Böyle birtek dâvâya bu derece kesretli ve ayrı ayrı cihetlerde binler emâreler ve imalar onu göstermesi ilmelyakîn değil, belki aynelyakîn, belki hakkalyakîn derecesinde o dâvâyı ispat eder.

Üçüncü nokta: Bu risaleyi mütalâa eden zâtlar, inceden inceye, hususan cifrî hesabatına meşgul olmaya lüzum yok. Hem bir kısmı anlaşılmasa da zararı yok. Hem umumunu okumak da lâzım değil. Hem keramet-i Gavsiye'nin âhirinde, iki yüz yirmi dördüncü sayfada, Şamlı Hâfız Tevfik'in fıkrasından başlayıp âhire kadar mütalâadan sonra ve baştaki mukaddimeyi de okuduktan sonra istediği parçayı okusun.

Hem Kâtip Osman'ın, hem mübâreklerden İbrahim'in, hem Nur fabrika sahibinin, hem Hulûsi-i Sâni'nin mektupları bir-iki günde geldiler. Merakla mahzun kalbimizi müferrah eylediler. Kâtip Osman'ın mektubunda, hususî selâmlarını gönderdiği zâtların, hususan kahraman Rüştü, Zühtü, Bedevî ve Nuri kardeşlerimize hâssaten ve umuma selâm ve selâmetlerine dua ve Hüsrev'in yakında gelmesinin tebşiri, onun hakkındaki merakımızı izale etti.

Mâşallah, Kâtip Osman da Hüsrev gibi mucib-i merak noktaları yazıyor. Onun mektubunu getiren halıcı İbrahim demiş ki: "Sıddık Süleyman, Rüştü buraya gelmek ihtimali var." O kahraman kardeşim yakînen bilsin ki ben ondan ziyade ona müştakım. Fakat o her gün, has dairesinin birinci safında mânen yanımızda bulunuyor, mânevî kazançlarımıza da hissedar oluyor. Bizim mesleğimizde sohbet-i suriye ehemmiyeti azdır.

Hem bu dehşetli ameliyat-ı dâhiliye hengâmında ve yol masrafı çok ziyade olduğundan, gelmek münasip olmuyor. Ve vehham ehl-i dünya, burada, ziyade bize dikkat ediyorlar. Hatta bu bayramda kapımı ziyaretçilere kapadık.

Hâfız Ali'nin mektubunda, Rüştü'nün bir teşebbüsü var ki gençlere ait dört-beş parça ders ki Hâfız Mustafa'ya vermiştim ki tab etsin. Cenâb-ı Hakk'a şükür, sizin kesretli kalemleriniz matbaaya ihtiyaç bırakmıyor. Eğer kolayca, ucuzca mümkün olsa, eski veya yeni hurufla yaparsınız.

Hâfız Ali'nin mektubunda, Risale-i Nur'a karşı kemâl-i mahviyetle kemâl-i ihlâsı ve irtibatı, onun eskiden beri takdir ettiğim bir hâsiyet-i mümtaziyesini göstermekle beraber, benim gibi bir bîçâreyi de şefaatçi yapıp, ben de onun kemâl-i samimiyetini şefaatçi yapıp duasına âmîn derim.

Mübârek köyünden, mübârekler cemaatinden, mübârek İbrahim'in bereketli mektubunu okudum. Beni memnun eden çok sözler var içinde. Ve bilhassa benim başıma yağan yağmurdan rüyada içmesi ve biraderzadesi Osman'ın ileride Risale-i Nur'a talebe olması, kendini okutması bizi mesrur eyledi. Cenâb-ı Hak öyle mübârekleri o köyde çoğaltsın, âmîn...

Aziz kardeşlerim,

Risale-i Nur'un hakkaniyetine ve ehemmiyetine dair bir imza-yı gaybî hükmünde olan yazdığınız mecmua-yı işârâta, Lâhika'dan intihap ettiğinizden iki misli daha ilâve ettik. Eğer siz de kendinize öyle bir mecmua yazmışsanız, ilâve ettiğimiz miktarı size de göndereceğiz. Bu mecmuanın gösterdiği kıymet Risale-i Nur'da bulunduğunu, bu zamanın dehşetli fırtınaları ispat ediyor.

Evet kardeşlerim; Hazreti İsâ *(aleyhisselâm)*, İncil-i Şerifte demiş ki: "Ben gidiyorum, tâ size tesellici gelsin. –Yani Ahmed *(aleyhissalâtü vesselâm)* gelsin.–"[1] demesiyle Kur'ân'ın beşere gayet büyük bir neticesi, bir gayesi, bir hediyesi, tesellisidir.

Evet, bu dehşetli kâinatın fırtınaları ve zeval ve tahribatları içinde ve bu boşluk nihayetsiz fezada her şeyle alâkadar olan insan için hakikî teselliyi ve

[1] Bkz.: İbni Kayyim el-Cevziyye, *Hidayetü'l-hıyârâ* 1/55, 85, 157, 5/284; Kitab-ı Mukaddes (Türkçe terceme), Yeni Ahit, Yuhanna, *bâb:* 16, *cümle:* 7-8.

istinat ve istimdat noktalarını yalnız Kur'ân veriyor. En ziyade o teselliye muhtaç, bu zamanda, bu asırda en ziyade kuvvetli bir surette o teselliyi ispat eden, gösteren Risale-i Nur'dur. Çünkü zulümât ve evhamın menbaı olan tabiatı, o delmiş geçmiş, hakikat nuruna girmiş.

On Altıncı Söz gibi ekser parçalarında, hakâik-i imaniyenin yüzer tılsımlarını keşif ve izah edip, aklı inkârdan ve tereddütlerden kurtarmış. İşte bu hakikat içindir ki bu çok usandırıcı ve dehşetli zamanda, usandırmayacak bir tarzda, çok tekrar ile beraber, aklı başında olanları Risale-i Nur'la meşgul ediyor. Refet Bey'in mektubunda dediği gibi, "Risale-i Nur'un en bâriz hâsiyeti, usandırmamak. Yüz defa okunsa, yüz birinci defa yine zevkle okunabilir." Pek doğru demiş. Risale-i Nur'un tercümanı, hakikî vazifesinin haricinde dünyadaki istikbaliyata arasıra bakması, bir derece zâhirî bir müşevveşiyet verir. Mesela, bundan otuz-kırk sene evvel diyordu: "Bir nur gelecek, bir nuranî âlemi göreceğiz." deyip, o mana geniş bir dairede ve siyasette tasavvur edilmiş.

Hem bundan on dört-on beş sene evvel, "Dinsizliği çevirenler müthiş semâvî tokatlar yiyecekler." diye büyük, geniş, küre-i arz dairesindeki bu dehşetli hâdiseyi, dar bir memlekette ve mahdut insanlarda tasavvur etmiş. Hâlbuki istikbal, o iki ihbar-ı gaybiyeyi tasavvurunun pek fevkinde tefsir ve tâbir eyledi.

Evet, eski Said'in "Bir nur âlemi göreceğiz." demesi, Risale-i Nur dairesinin manasını hissetmiş, geniş bir daire-i siyasiye tasavvur ettiği gibi; sırrı [1]﴿إِنَّا أَعْطَيْنَا﴾'nın remziyle, on üç-on dört sene sonra, "Dinsizliği, zındıklığı neşredenler, pek müthiş tokat yiyecekler." deyip o hakikati dar bir dairede tasavvur etmiş. Şimdi zaman, o iki hakikati tam tâbir ve tefsir etti.

Evet, başta Isparta vilâyeti olarak Risale-i Nur dairesi birinci hakikati pek parlak ve güzel bir surette gösterdiği gibi; ikinci hakikati de medeniyet-i sefihenin tuğyanını ve maddiyyûnluk[2(Hâşiye)] tâununun aşılamasını çeviren ve idare eden ervah-ı habîsenin başlarına gelen bu dehşetli semâvî tokatlar, geniş bir dairede, o sırr-ı إِنَّا أَعْطَيْنَا 'nın hakikatini tam tamına ispat etmiş.

Risale-i Nur, kat'î burhanlara istinaden hükümleri, sâir hakâikte, aynı aynına, tevilsiz, tâbirsiz hakikat çıkması ve yalnız işârât-ı tevafukiye ve sünûhât-ı

---

1 "Hiç şüphesiz (sana bol ve kesilmez hayır) verdik." (Kevser sûresi, 108/1)

2 (Hâşiye) Evet, maddiyyûnluk tâununun hastalığı nev-i beşere bu dehşetli sıtmayı ve küre-i arza bu titremeyi vermiştir.

kalbiyeye itimaden beyanatı, böyle dünyevî olan mesâil-i istikbaliyede neden bazen tâbir ve tevile muhtaç oluyor diye hatırıma geldi.

Böyle bir cevap ihtar edildi ki: Gaybî istikbal-i dünyevîde ve dünya işlerinde, başa gelen hâdisâtı bildirmemekte Cenâb-ı Erhamü'r-râhimîn'in çok büyük bir rahmeti saklandığını ve gaybı gizlemekte çok ehemmiyetli bir hikmeti bulunduğu cihetle, gaybî şeyleri haber vermekten yasak edip, yalnız müphem ve mücmel bir surette, ya ilham veya ihtarla, bir emâreyi vesile ederek, keşfiyâtta ve rüya-yı sâdıkada, bir kısım gaybî hakikatleri ihsas eder. O hakikatlerin hususi suretleri vukuundan sonra bilinir.

Kardeşlerim, bu defa Hilmi Beyle gelen Refet ve Rüştü'nün mektupları bizi çok sevindirdi. Zaten Hüsrev, Refet, Rüştü Risale-i Nur'a intisapta eskiden beri beraber bulunmalarından, ben birisini tahattur etsem, üçü birden hatıra geliyor. Cenâb-ı Hakk'a hadsiz şükür ki bu dehşetli fırtınalar, onları ve sizleri sarsmadı. Mâşallah, Refet, şimdi de eski sadâkatini ve tam alâkasını tamamıyla muhafaza ettiğini anladık. Bir-iki senedir ondan hiçbir mektup ve hizmet-i Kur'âniye'deki vaziyetinden bir haber alamamıştım, merak ediyordum. Bu defa mektubunda "Ne vakit bir araya gelsek, Sözler'den birini açıp okuyoruz, tatlı tatlı istifade edip, Üstadımızla görüşüyoruz." demesi, bizi sürûrla şükre sevketti. Sadâkatte nâmdar Rüştü'nün mektubunda merak ettiğim noktaları beyan etmesi ve hizmet-i nuriye tevakkuf etmemesi ve sizlere sıkıntı olmaması, bizi çok mesrur eyledi.

Latîf bir tevafuk: Ahmed Nazif'in bu defa çok meşgaleler içinde yazdığı, yalnız On Dokuzuncu Mektup'ta (Mu'cizât-ı Ahmediye *(aleyhissalâtü vesselâm)*) tevafukatın mecmuu, dokuz bin sekiz yüz otuz üç adede bâliğ olduğunu gördük. O mektuptaki mu'cizât-ı Ahmediye'nin *(aleyhissalâtü vesselâm)* bir kerametidir diye hükmettik.

(Risale-i Nur şakirtlerinden Emin ve Feyzi'nin bir fıkrasıdır.)

Hem, Risale-i Nur'un kasabalara ve cemaatlere berekete medar olması ve ona zarar edenlere tokat gelmesi gibi, şahıslara da pek zâhir bir surette, hem bereket ve hüsn-ü maişet ona çalışanlara ve gaybî tokatlar, onun aleyhinde çalışanlara gelmesi, bu havalide çok hâdiseleri var. Biz, kendi nefsimizde; çalıştığımız zaman, pek zâhir bir surette bir hüsn-ü maişet, bir inâyet gördüğümüz gibi, Risale-i Nur veya şakirtleri aleyhine çalışanlara, şiddetli tokatlar geldiğini görüyoruz.

Ezcümle: Risale-i Nur'un erkânından birisi, kat'î bir surette haber veriyor ki üç-dört adam, dünya servetinin hatırı için toplanıp münâfıkane tedbir kurdukları hengâmda, üç gün sonra o üç-dört adamın haneleri ve birinin dükkânı yanıp, her biri binler lira zayiatla tokat yediler.

Hem bir dessâs casus adam, Risale-i Nur şakirtleri aleyhinde çalışıyordu ki onları hapse attırsın. Bir gün, serbest olarak "Ben, bir ipucu bulamadım ki bunları hapse soksam. Eğer bir ipucu bulsam onları hapse sokacağım." diye ilân ettiği vakitten iki gün sonra bir iş yapıp, Risale-i Nur şakirtleri yerinde o adam iki sene hapse girdi.

Hem bedbaht, muannid bir adam, Risale-i Nur aleyhinde, hem şakirtlerinin bir rüknü aleyhinde mütecavizane bulunduğu hengâmda, bir-iki gün sonra meyhaneye gidip içe içe çatlamış, orada ölmüş. Bu neviden çok hâdiseler var. Demek *Risale-i Nur, dostlara tiryak olduğu gibi, düşmanlara da sâika oluyor.*

(Risale-i Nur şakirtlerinden Hâfız Tevfik, Mehmed Feyzi, Emin, Hilmi, Kâmil'in bir fıkrasıdır.)

Gavs-ı Âzam'ın, Üstadımız hakkında فَإِنَّكَ مَحْرُوسٌ بِعَيْنِ الْعِنَايَةِ[1] fıkrasıyla, inâyet ve teshile mazhar olduğuna ve tevafuk, Risale-i Nur'un kerametinin bir madeni bulunduğuna pek çok emârelerden, bu bir-iki gün zarfında, küçük ve latîf, fakat kat'î kanaat veren cüz'î hâdiselerin tevafukunda gözümüzle gördüğümüz inâyet-i rabbâniyenin numûnelerinden beş-altısını beyan ediyoruz ki onlar, bu iki gün zarfında beraber vuku bulmuş.

Birincisi: Dün, Üstadımıza, Risale-i Nur'a ait üç hizmet lâzım geldi. Kimse de yok. Biz de uzaktayız. Merdivenden inip, bir çocuğu bulup, bizlere göndermek niyetiyle kapıyı açtı. Risale-i Nur'un o hizmetini görecek fevkalâde bir tarzda, dakikasıyla, üç şakirdi kapıya geldiler.

İkincisi: İki seneden ziyade Risale-i Nur'un mühim parçaları, Risale-i Nur'un berekâtıyla hanesi yangından kurtulan Hâfız Ahmed kendine yazdırıp, başka bir kaza ve nahiyede bulunan bir-iki zât, onları istinsah için aldılar. İki seneden beri ellerinden kaçırıp, mahcubiyetlerinden haber vermedikleri

[1] Muhakkak ki sen, inâyet gözüyle gözetilip korunmaktasın. Bkz.: el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî)* s.562.

için hem biz, hem Hâfız Ahmed, merak, hem hiddet ediyorduk. O kitaplar, bugün geldiği aynı vakit, dün aynı saatte, Üstadımıza, beş seneden beri, her birkaç gün zarfında kolaylık için bir parça yemek pişirmekle hatırını soruyordu. İki seneden beri o âdeti terk etmişti.

Hem komşuluktan da başka yere nakletmesiyle, iki senedir o âdet terk edilmişken, yine dün, o aynı saatte, iki sene evvelki aynı âdetiyle, o zâtın hanesinden, aynen eskisi gibi, küçücük bir hatır sormak nev'inde oğlu getirdi. Üstadımız dedi: "İki sene evvelki âdete lüzum kalmamış; siz de komşuluktan gitmişsiniz." dedi. Bugün aynı vakitte, o Hâfız Ahmed'in yazdırdığı kaybolan kitaplar, mükemmel bir surette istinsahla beraber geldi. Bizde şüphe bırakmadı ki bu latîf tevafuk da, Risale-i Nur hakkındaki inâyetin bir cilvesidir.

Üçüncüsü: Üstadımız, aynı yine bugün Emin'e dedi: "Üç-dört aydır her hafta karyesinden buraya gelen hane sahibesi gelmedi, kirasını dört aydır almadı. Her hâlde cevap gönderin gelsin, alsın." dediği aynı dakikada, dört aydan beri yanına gelmeyen o hane sahibesi kapıyı vurdu, geldi. Beş aylık kirasını aldı. Üstadımız, bu hâdise-i inâyetten memnuniyeti için, uzak bir nahiyeden gelen, yuvarlak, hiç görmediğimiz ve burada bulunmayan bir küçük ekmeği o hane sahibesine verdi. Aynı vakitte, yirmi dakika zarfında, burada bulunmayan aynı ekmekten, iki sene Risale-i Nur'un iki kitabını alıp mütalâasının mânevî ücretinden binde bir ücret olarak geldi. Ve bir parçacık aşure çorbasını dahi yine o ev sahibesine verdi. Aynen, o aşurenin on misli kadar, latîf üç ekmek, yine iki sene iki kitabın okunmasına binde bir ücreti diye geldi. Gözümüzle gördük.

Hem yine Üstadımız, bugün o hane sahibesine, yedi senedir adını bilmediği için "İsmin nedir?" diye sormuş. O da demiş: "Hayriye'dir." Hayriye isminde olmak tevafukuyla, iki saat sonra, Hayri namında Risale-i Nur'un bir şakirdi, haberimiz yokken İstanbul'a gitmiş. Hem ticaret münasebetiyle iki mühim şakirtler dahi gidip geç kaldılar. Maddî, mânevî fırtınalar münasebetiyle Üstadımız onları, hem oradaki mühim bir şakirdi çok merak ediyordu. Bugün o Hayri, iki saat Hayriye'den sonra geldi; o üç şakirt hakkındaki merakı izale ettikten sonra dört aydan beri devam eden "tefarik" namında Üstadımızın bir kokusu bugün bitmişti Hayri'nin elinde bir küçük şişe... Dedi: "Size tefarik getirdim." Biz de bu küçük, latîf tefarikteki tevafuka "Barekâllah!" dedik.

Bu iki gün zarfında bu küçücük numûneler gibi, Üstadımız, Mu'cizât-ı Ahmediye'nin tashihatıyla meşgul olduğu için, bunlardan başka çok numûneleri görmüş. Madem iki günde böyle inâyetin cilvelerini görüyoruz; Risale-i Nur dairesi içinde dikkat edilse, herkes kendi nefsinde hizmeti derecesinde böyle numûneleri görebilir.

Risale-i Nur şakirtlerinden:

Hafız Tevfik	Hilmi	Kâmil	Hayri	Mehmed Feyzi	Emin
Evet	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet

Gözümüzle gördük.

Evet; ben de tasdik ediyorum.
Said Nursî

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Bu şiddetli kışta ve mânevî, dehşetli, ayrı tarz bir kışta ve nev-i beşer ictimaî hayatında müthiş kanlı diğer tarz bir kışta, çırpınan bîçârelere rikkat-i cinsiye ve şefkat-i nev'iye cihetinden gayet derecede bir hüzün ve elem hissettim. Çok yerlerde beyan ettiğim gibi, yine Erhamü'r-râhimîn ve Ahkemülhâkimîn olan onların Hâlık-ı Kerîm ve Rahîm'in hikmet ve rahmeti, benim kalbimin imdadına yetişti. Mânen denildi ki:

"Senin bu şiddet-i teessürün, o Hakîm ve Rahîm'in hikmetini, rahmetini bir nevi tenkit hükmüne geçer. Rahmet-i ilâhiyeden ileri şefkat olunmaz. Hikmet-i rabbâniyeden daha ekmel hikmet, daire-i imkânda olamaz. Âsiler, cezalarını; mâsumlar, mazlumlar, zahmetlerinden on derece ziyade mükâfatlarını alacaklarını düşün. Senin daire-i iktidarının haricinde olan hâdisâta, O'nun merhamet ve hikmet ve adaleti ve rubûbiyeti noktasında bakmalısın." Ben de o lüzumsuz şiddetli elem-i şefkatten kurtuldum.

Otuz sene evvel aşâirlerde gezerken, böyle suâl ettiler: "Acaba şu zaman ve dehrin şikâyetindeki –hatta büyük zâtlar ve evliyalar dahi felekten ve zamandan şikâyet ediyorlar– ondan, Sâni-i Zülcelâl'in sanat-ı bedîine itiraz çıkmaz mı?

Cevap: Hayır ve asla! Belki manası şudur: Güya şikâyetçi der ki: "İstediğim emir ve arzu ettiğim şey ve teşehhî ettiğim hâl, hikmet-i ezeliyenin düsturuyla tanzim olunan âlemin mahiyeti müstait değil ve inâyet-i ezeliyenin

pergeliyle nakşolunan feleğin kanunu müsait değil ve meşiet-i ezeliyenin matbaasında tab olunan zamanın tabiatı muvâfık değil ve mesâlih-i umumiyeyi tesis eden hikmet-i ilâhiye razı değildir ki şu âlem-i imkân, Feyyaz-ı Mutlakın yed-i kudretinden, şu ukûlümüzün hendesesiyle ve tehevvüsümüzün iştahıyla istediğimiz her bir semeratı koparsın. Verse de tutamaz, düşse de kaldıramaz."

Evet, bir şahsın tehevvüsü için büyük bir daire-i muhita hareket-i mühimmesinden durmaz.

İşte, otuz sene evvelki cevaba, Risale-i Nur dahi zelzeleler bahsinde böyle küçük bir hâşiye ilhak ediyor ki her bir unsurun, maddî ve mânevî kış ve zelzele gibi hâdiselerin, yüzer hayırlı neticeleri ve gayeleri varken, şerli ve zararlı birtek neticesi için onu vazifesinden durdurmak, o yüzer hayırlı neticeleri terk etmekle, yüzer şer yapmak, tâ bir tek şer gelmesin gibi, hikmete, hakikate, rubûbiyete münafi olur. Fakat, küllî kanunların tazyikinden feryat eden fertlere, inâyât-ı hâssa ve imdâdât-ı hususiye ile ve ihsânât-ı mahsusa ile Rahmânürrahîm, her bîçârenin imdadına yetişebilir. Dertlerine, derman yetiştirir. Fakat o ferdin hevesi ile değil, hakikî menfaatiyle yardım eder. Bazen, dünyada istediği bir cama mukabil, âhirette bir elmas verir.

Üstadımızın ve Risale-i Nur'un ciddî hakâikleri içinde en tatlı bir fâkihesi tevafuk olduğu için, kardeşlerimize, yine bu iki gün zarfında küçük bir-iki tevafuku, size bundan evvelki tevafuka hâşiye olarak yazıyoruz.

Evet, nasıl ki kelimâtta ve kelimât-ı mektubede tevafuk, bir kast, bir inâyet-i hususiyeyi gösteriyor. Bazen harika olup keramet derecesine çıkıyor. Bazen latîf bir zarafet veriyor. Aynen öyle de Risale-i Nur'a ait ve Üstadımıza ait hadisatta da aynen, kastî ve inâyetkârâne tevafuku, akvaldeki o ef'âlde dahi görüyoruz.

Ezcümle: Size yazılan, dört ay gelmeyen hane sahibesi için Emin kardeşimize dedi: "Haber gönder." tekellümünde, onun kapı çalması tevafuk ettiği gibi; aynı cümle, iki defa okunduğu zaman, "Emin'e dediği" kelimesi okunduğu ânında, aşağıdaki kapıyı Emin açtı. Gelmek zamanı gelmeden geldi. İkinci gün, yine başka bir adama okunduğu vakit, "Emin'e dediği" kelimesini okuduğu vakit, aynı anda yukarı kapıyı Emin açtı, gelmek âdetine muhalif olarak geldi, girdi. Bu iki tevafuk, hane sahibesinin tevafukuna tevafuku gösteriyor ki; en cüz'î işlerimiz de tesadüf değil, kastî tevafuktur.

Hem, dört ay evvel bize bir parça tarhana getiren Risale-i Nur şakirtlerinden Fuad'ın, İstanbul'a gidip, otuz gün tehirinden, geç kalmasından endişe ettiğimiz aynı günde, onun tarhanası bittiği aynı günde gelmesi tevafuk etti.

Hem aynı günde, bir parça tereyağı –biz ve Üstadımız da bunun bereketini hissediyorduk– bittiği dakikada onun miktarına tevafuk edip, zannımızca aynı yerde, aynı miktar, aynı zamanda geldiği gibi; hem buralarda, köylerde, kül içinde yapılan bir çörek, Üstadımızın hoşuna gittiği için sabah-akşam ondan yiyip ve on beş gün devam edip, bittiği aynı günde, aynı çörekten, onun akrabasından birisi getirdi. Bu tevafukun hatırı için geri çevirmedi, kabul etti. Mukabilinde bir teberrük verdi. Gözümüzle bu latîf tevafukdaki şirin inâyet-i ilâhiyyenin cüz'î cilvelerini gördük; ve anladık ki kör tesadüf işimize karışmıyor.

Mânidar tevafuk, Risale-i Nur'un kelimâtında ve hurufatında olduğu gibi, ona temas eden harekât ve ef'âlde de öyle mânidar tevafuklar var. İnayete temas ettiği için, en cüz'î birşey de olsa kıymeti büyüktür. Böyle uzun yazmak ve ziyade ehemmiyet vermek israf olmaz. Çünkü manası olan inâyet ve iltifat-ı rahmet muraddır. Ve o bahis dahi mânevî bir şükürdür.

Risale-i Nur şakirtlerinden
Emin, Feyzi

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Nur fabrikasının sahibiyle kahraman Tâhirî bizi gayet mesrur eden müjdeler veriyorlar, hem bazı meseleleri soruyorlar. Sizlerdeki erkânın verdikleri karar ve münasip gördüğü tarzlar, benim reyimin fevkinde, inşaallah, isabet ederler. Madem benim reyimi de almak istiyorlar. Şimdilik, evvelce nazlanan matbaacılara lüzum yok. Hem mesleğimize muhalif yeni hurufa, Risale-i Nur'un bir nevi müsaadesi hükmüne geçtiği için, lâzım değil. Sizler, el makinesiyle yazdığınız miktar yeter. Zaten Nazif de el makinasıyla bir derece çalışıyor. Tashihine çok dikkat etmek lâzım. Eski hurufla elmas kalemli kardeşlerim matbaaya ihtiyaç bırakmıyor. Bize yardım etsinler.

Sorduğunuz ikinci cihet ise, Hâfız Mustafa'ya verdiğim yeni hurufla iki risale, çoğu ayrı ayrı olsun; bazı da beraber olsun. Gençlere ait risaleciğin başında isim olarak "Sirâcü'l-Gafilin" veyahut "Gençlik Rehberi" namı; tevhide ait risaleye "Hüccetüllahi'l-Bâliğa" namını; veyahut "Misbahü'l-İman";

keramet mecmuasının ismi ise, "Sikke-i Tasdîk-i Gaybî" veya "Tasdik-i Gaybînin Hâtemi" namını başında yazarsınız.

Arabî "Virdü'l-Ekber-i Nuriye" tab edilmişse, Arabî bilmeyen Risale-i Nur şakirtlerine bir teshilât olmak için Yedinci Şuâ, Âyetü'l-Kübrâ ve Yirminci Mektup'ta izah ve tercüme edilen sayfalarının numaralarını Virdü'l-Ekber'in kenarlarına rakamla bir hâşiyecik gibi yazılsa iyi olur. Yani "Bu Arabî makam, filân risalede, filân sayfada izahı var." diye işaret edilse ve elmas kalemli kardeşlerimiz bunu tevzi edip, her biri bazı nüshaları böyle işaretlerle kaydetse ve hem el makinesiyle yaptığınız veya matbaadan gelen risalelerden numûne için bir-iki nüshasını bize gönderseniz iyi olur.

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Bu şiddetli maddî ve mânevî kıştaki galâ ve varlık içinde kaht ve derd-i maişet fukaralara ağır basması cihetinde, ekseri fakirü'l-hâl olan Risale-i Nur şakirtlerinin bu dehşetli hâle karşı sarsılmaları ve tesânüdleri bozulması ihtimaliyle ziyade endişe ediyordum. Sizler her zamandan ziyade bu fırtınada tesânüdünüzü ve ittihadınızı ve birbirinin kusuruna bakmaması, birbirini tenkit etmemesi, Risale-i Nur'un vazife-i kudsiye-i imaniyesi hesabına mükellef ve muhtaçsınız.

Sakın birbirinizden gücenmeyiniz ve tenkit etmeyiniz. Yoksa az bir zaaf gösterseniz, ehl-i nifak istifade edip sizlere büyük zarar verebilirler. Derd-i maişet zaruretine karşı, iktisat ve kanaatle mukabele etmeye zaruret var. Menfaat-i dünyeviye, çok ehl-i hakikati, ehl-i tarîkatı dahi bir nevi rekabete sevkettiği için endişe ederim. Risale-i Nur şakirtleri içinde şimdiye kadar bu cihet onları zedelememiş. İnşaallah yine zedelemez. Fakat herkes bir ahlâkta olamaz. Bazıları meşru dairede rahatını istese de itiraz edilmemeli. Zarurete düşen bir şakirt zekâtı kabul edebilir. Risale-i Nur'un hizmetine hasr-ı vakit eden rükünlere ve çalışanlara zekâtla yardım etmek de Risale-i Nur'a bir nevi hizmettir.

Hem yardım edilmeli. Fakat hırs ve tamah ve lisan-ı hâl ile istemek olmamalı. Yoksa, ehl-i dalâlet ki hırs ve tamah yolunda dinini feda etmiş; onlar nazarında kıyas-ı binnefs cihetiyle, "Risale-i Nur'un bir kısım şakirtleri dahi, dinini dünyaya âlet ediyorlar." diye çirkin bir ithamla taarruzlarına meydan açar.

Sizler, arasıra, İhlâs ve İktisat Lem'alarını ve bazen Hücumât-ı Sitte risalesini mâbeyninizde beraber okumalısınız. Sizin şimdiye kadar fevkalâde sebat ve metanet ve tesânüd ve ittifakınız, bu memlekete medar-ı iftihar olacak ve istikbalini kurtaracak derecededir. Dikkat ediniz, bu yeni fırtına sizin tesânüdünüzü bozmasın.

Arabî Virdü'l-Ekber-i Nuriye'ye dair müjdeniz ve kahraman Tâhir'lerin ve mübâreklerin sâri ve dehşetli hastalıklara tiryaklar ve ilâçlar yetiştirmeleri ve mütemadiyen çalışmaları bizi, belki ruhanîleri ve ricâlü'l-gayp zâtları dahi sevindiriyor. Hulûsi'nin, "ve'l-Asri" nükte-i i'câziyesine karşı tam takdiri ve tasdiki ve Konya'ya tahvili, hizmet-i nuriye noktasında beni memnun eyledi. Evet, Risale-i Nur şakirtlerinin birincilerinden faal birisi, o ehemmiyetli şehre gitmesi lâzım idi.

Kardeşlerim,

Lem'a-yı Müdafaatta, "Isparta muhbirleri" unvanıyla bizi hapse sevkeden Ankara'daki zâlimler irade edilmiş; mecburiyet tahtında öyle demişiz. Şimdi, Isparta, benim mübârek bir vatanım ve çok kıymettar kardeşlerimin dahi sevgili vatanları olduğundan, "Isparta muhbirleri" kelimesini o makamlardan kaldırdım, onların yerlerine "mülhid zâlimler" yazdım. Siz de öyle yazınız.

Hem, kahraman Tâhir'in bana yazdığı Müdafaat Risalesi'nde, İhtiyar Lem'ası'nda, Ankara'ya ait bahsinde, Sekizinci Rica yazmış. Hâlbuki Yedinci Rica'dır. Onu da tashih ediniz. Tâhirî gibi kahraman bir mahduma sahip olan ve hanesinde Risale-i Nur'un altı şakirdi bulunan kardeşimiz Hüsnü Efendiye bilmukabele selâm ve tebrik ederiz.

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1] ، وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ[2]

Aziz kardeşlerim,

Kur'ân'a ait en cüz'î, en küçük bir nüktenin de kıymeti büyük olduğundan, İşârât-ı Kur'âniye'nin bu zamanımıza temas eden küçük bir şuâı, bugün, Sûre-i [3]﴿وَالْعَصْرِ﴾ nükte-i i'câziyesi münasebetiyle, Sûre-i Fîl'den, mana-yı

---

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

2 "Hiçbir şey yoktur ki, O'nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor bulunmasın." (İsrâ sûresi, 17/44)

3 "Yemin olsun asra (hadiselerle yüklü zamana, bilhassa onun son parçasına)…" (Asr sûresi, 103/1)

işârî tabakasından, tevafuk düsturuna istinaden bir nüktesini beyan etmem ihtar edildi. Şöyle ki:

Sûre-i [1]﴿أَلَمْ تَرَ كَيْفَ﴾ meşhur ve tarihî bir hâdise-i cüz'iyeyi beyanla küllî ve her asırda efradı bulunan o gibi ve ona benzeyen hâdiseleri ihtar ve tabakat-ı işariyeden her tabakaya göre bir manayı ifade etmek, umum asırlarda, umum nev-i beşerle konuşan Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan'ın belâgatının muktezası olmasından, bu kudsî sûre, bu asrımıza da bakıyor, ders veriyor. Fenaları tokatlıyor. Manayı işârî tabakasında bu asrın en büyük hâdisesini haber vermekle beraber, dünyayı her cihetle dine tercih etmek ve dalâlette gitmenin cezası olarak –cifir ve hesab-ı ebced ile– "üç cümle"si, aynı hâdisenin zamanına tetabuk edip işaret ediyor.

Birinci cümlesi: Kâbe-i Muazzama'ya hücum eden Ebrehe askerlerinin başlarına ebâbil tayyareleriyle semâvî bombalar yağdırmasını ifade eden [2]تَرْمِيهِمْ بِحِجَارَةٍ cümle-i kudsiyesi, bin üç yüz elli dokuz edip, dünyayı dine tercih eden ve nev-i beşeri yoldan çıkaran medeniyetçilerin başlarına semâvî bombalar ve taşları yağdırmasına tevafukla işaret ediyor.

İkinci cümle: [3]أَلَمْ يَجْعَلْ كَيْدَهُمْ فِي تَضْلِيلٍ kelime-i kudsiyesi, eski zaman hâdisesindeki Kâbe'nin nurunu söndürmek için, hilelerle hücum edenlerin kendileri yokluk, zulümât dalâletinde aksü'l-amelle aleyhlerine dönmesiyle tokat yedikleri gibi; bu asrın aynen hilelerle, desiselerle, zulümlerle edyân-ı semâviye kâbesini, kıblegâhını dalâlet hesabına tahribe çalışan cebbâr; mağrur ehl-i dalâletin tadlil ve idlâllerine semâvî bombalar tokadıyla cezalanmasına, aynı tarihî [4]فِي تَضْلِيلٍ kelime-i kudsiyesi bin üç yüz altmış makam-ı cifrîsiyle tevafuk edip işaret ediyor.

Üçüncüsü: [5]أَلَمْ تَرَ كَيْفَ فَعَلَ رَبُّكَ بِأَصْحَابِ الْفِيلِ cümle-i kudsiyesi, Resûl-i Ekrem'e *(aleyhissalâtü vesselâm)* hitaben, "Senin mübârek vatanın ve kıblegâhın olan Mekke-i Mükerreme'yi ve Kâbe-i Muazzama'yı hârikulâde bir

---

1 "(Gözünle) görmüş gibi bilmez misin, (Rabbin fillerle gelen o orduya) nasıl davrandı?" (Fil sûresi, 105/1)

2 "Onları taşlarla vuruyorlardı." (Fil sûresi, 105/4)

3 "Boşa çıkarmadı mı onların hile ve düzenlerini?" (Fil sûresi, 105/2)

4 "Boşa (çıkarmadı mı)?"

5 "(Gözünle) görmüş gibi bilmez misin, Rabbin fillerle gelen o orduya nasıl davrandı?" (Fil sûresi, 105/1)

surette düşmanlarından kurtarmasını ve o düşmanların nasıl bir tokat yediklerini görmüyor musun?" diye mana-yı sarîhiyle ifade ettiği gibi; bu asra dahi hitap eden o cümle-i kudsiye, mana-yı işârîsiyle der ki: "Senin dinin ve İslâmiyet'in ve Kur'ân'ın ve ehl-i hak ve hakikatin cebbâr düşmanları olan dünya-perest ve dünyanın menfaati için mukaddesatı çiğneyen o ashab-ı dünyaya Senin Rabbin nasıl tokatlarla cezalarını verdiğini görmüyor musun? Gör, bak!" diye mana-yı işârîsiyle bu cümle aynen makam-ı cifrîsiyle tam bin üç yüz elli dokuz (1359) tarihiyle, aynen âfât-ı semâvî nev'inde semâvî tokatlarla, "İslâmiyet'e ihanet cezası olarak..." diye mana-yı işârî ifade ediyor. Yalnız أَصْحَابِ الْفِيلِ[1] yerinde أَصْحَابِ الدُّنْيَا[2] gelir. Fil kalkar, dünya gelir.[3](Hâşiye)

Tahlil: تَرْمِيهِمْ بِحِجَارَةٍ[4] : İki (ت) sekiz yüz; iki (ر) dört yüz, iki (م) bir (ب) bir (ح) bir (ي) yüz; tenvin vakıf olmadığından (ن)'dur, elli; bir (هـ) bir (ج) bir (medde elif) dokuz; mecmuu bin üç yüz elli dokuz.

فِي تَضْلِيلٍ : (ض) sekiz yüz, (ف) seksen, (ت) dört yüz, iki (ي) yirmi, iki (ل) altmış, tenvin vakfa rast gelmiş, sayılmaz; yekûnu bin üç yüz altmış.

أَلَمْ تَرَ كَيْفَ فَعَلَ رَبُّكَ بِأَصْحَابِ الْفِيلِ[5] : İki (ر) bir (ت) sekiz yüz; iki (ف) iki (ك) iki yüz; iki (ل) bir (م) yüz; bir (ع) bir (ص) yüz altmış; dört (ب) üç (ا) bir (ي) bir (ح) yirmi dokuz; الْفِيلِ[6] yerine gelen اَلدُّنْيَا[7]'daki iki (د) bir (ا) dokuz; bir

---

1 "Fillerle gelen o ordu."

2 Dünya ordusu.

3 (Hâşiye) Bu "Fil" lafzı kalkmasının sırrı, eski zamanda, dehşetli fil-i Mahmudî azametine, heybetine dayanmış, hücum etmişler. Şimdi ise, dünya servetine ve malına ve o servetle filolar teşkil edip, hatta, kırk milyon bir millet, o fil gibi filolarla dört yüz milyonu esaret altına almış. Ve Avrupa medeniyetçileri, medeniyetin mehasiniyle, iyilikleriyle, menfaatleriyle değil, belki medeniyetin seyyiâtıyla ve sefahetiyle ve dinsizliğiyle üç yüz elli milyon Müslümanların her tarafta hâkimiyetlerini imha edip, istibdadına serfüru etmiş ve bu musibet-i semâviyeye sebebiyet vermiş. Ve dünya-perest, gaddar zâlimler, zulümlerine ceza olarak tokatlar gelmeye; ve fakir ve mâsumlar ve mazlumlara, fâni mallarını ve hayatlarını âhiretlerine çevirmek ve kıymettar eylemek ve dünyadaki günahlarına keffaretü'z-zünûb etmeye kader-i ilâhîye fetva verdiler. Ben, bir buçuk senedir dünya-perestlerin bu musibette vaziyetlerini ve sefâhetlerini ve Harb-i Umumî sayfalarını kat'iyen bilmiyorum. Fakat iki sene evvelki vaziyetleri, bu sûre-i kudsiyenin mânâ-yı işarî tabakasından gelen tokatlar tam tamına onların başlarına iniyorlar. Ve sûrenin bir mâna-yı işarîsini tam tefsir ediyor.

4 "Onları taşlarla vuruyorlardı."

5 "(Gözünle) görmüş gibi bilmez misin, Rabbin fillerle gelen o orduya nasıl davrandı?"

6 "Fil."

7 "Dünya."

(ن) elli; bir (ي) on, bir (ا) bir. Bu yekûn bin üç yüz elli dokuz, eğer okunmayan (ا) sayılmazsa bin üç yüz elli sekiz eder. Hem Arabî, hem Rumî tarihiyle bu semâvî tokatların ayrı ayrı çeşitlerinin zamanlarına tevafuk ile parmak basıyor.[1(Hâşiye)] Umum kardeşlerime birer birer selâm ve dualar eylerim.

Kardeşiniz
Said Nursî

Aziz, sıddık, mübârek kardeşlerim,

Sabri'nin tâbiriyle, Risale-i Nur'un Zülfikar'ı olan Hizbü'l-Ekber-i Nurî, elhak, me'mulümüzün fevkinde gayet parlak ve güzel ve dikkatli ve sıhhatli ve yanlışları pek az bir tarzda Cenâb-ı Hakk'ın inâyetiyle vücuda gelmiş. Hâfız Ali, Tâhirî, Hâfız Mustafa bu vazifede elhak tam çalışmışlar. Risale-i Nur'un eline bir elmas kılıç verdiler.

Kardeşlerim, Bu kudsî hediyeniz bu şehre girdiği aynı zamanda, daha biz haber almadan memleketimizde talebeler bir kitaba başladığı zaman, Kürtçe "meftihâne" nâmında bir ziyafet verdiklerine tam bir misal olarak, Risale-i Nur'un beş talebesi, ayrı ayrı köylerde, ne biz, ne onlar postadan haberimiz yokken, güya bu kudsî kitabın meftihânesi olarak her biri, ayrı ayrı taamdan mürekkep bir küçük ziyafet nev'inde getirdikleri, hiçbir sebep yokken, bütün bütün âdete muhalif bir tarzda o beşlerin bu noktada ittifakı ve tevafukları, beşimiz, ben, Emin, Feyzi, Hilmi, Tevfik müttefikan karar verdik ki tesadüf katiyen imkânı yok. Demek, buradaki medrese-i nuriyenin meftihânesi olarak, rahmet-i ilâhiye tarafından bir keramet-i nuriyedir.

Hem otuz günden beri ve İnebolu'dan her hafta bir-iki defa geldikleri hâlde, hiçbiri gelmeden, birden, sebepsiz, bir has talebe, üç günde yayan olarak, Hizbü'l-Ekber ile beraber geldi. İkinci gün, güya onun için gönderilmiş gibi; matbu Hizbü'l-Ekber-i Nuriye'nin bir kısmını aldı, götürdü.

1 (Hâşiye) Evet, bu tokattan, pürşer beşer şirkten şükre girmezse ve Kur'ân'a tarziye vermezse, melâike elleriyle de ahcâr-ı semâviye başlarına yağacağını bu sûre bir mâna-yı işarî ile tehdit ediyor.

Aziz kardeşlerim,

Bu Hizb-i Nuriye benim şahsıma ait pek büyük bir keramet-i mâneviyesi var. Şimdi beyan etmek zamanı geldi.

Yirmi üç sene evvel, Eski Said, Yeni Said'e inkılâp ettiği zaman, tefekkür mesleğinde gittiği için تَفَكُّرُ سَاعَةٍ خَيْرٌ مِنْ عِبَادَةِ سَنَةٍ[1] sırrını aradım. Her bir-iki senede o sır, ya Arabî, ya Türkçe bir risaleyi netice verip suret değişiyordu. Arabî Katre Risalesinden, tâ Âyetü'l-Kübrâ risalesine kadar, o hakikat devam edip suretler değiştirerek, tâ Hizbü'l-Ekber-i Nuriye suret-i daimesine girdi. Yirmi üç seneden beridir ki ne vakit sıkılsam ve fikir ve kalbe yorgunluk ve usanç gelse, bu hizbin bir kısmını mütefekkirâne okumuşsam, o sıkıntıyı ve usanç ve yorgunluğu izale ediyordu. Hatta, bilâ-istisna, her gece sabaha yakın dört-beş saat meşguliyetten gelen usanç ve yorgunluk, o hizbin altısından birisini okumasıyla hiçbir eseri kalmadığı bin defa tekerrür etmiş. Mühim bir hakikati bu hakikat münasebetiyle bu zamanda ehl-i medreseye ve hocalara taalluk eden bir meseleyi beyan ediyorum. Şöyle ki:

Eski zamandan beri ekser yerlerde medrese tâifesi tekkeler tâifesine serfürû etmiş, yani inkıyat gösterip onlara velâyet semereleri için müracaat etmişler. Onların dükkânlarında ezvâk-ı imaniyeyi ve envâr-ı hakikati aramışlar. Hatta medresenin büyük bir âlimi, tekkenin küçük bir veli şeyhinin elini öper, tâbi olurdu. O âb-ı hayat çeşmesini tekkede aramışlar. Hâlbuki medrese içinde daha kısa bir yol hakikatin envârına gittiğini ve ulûm-u imaniyede daha sâfi ve daha hâlis bir âb-ı hayat çeşmesi bulunduğunu ve amel ve ubûdiyet ve tarîkattan daha yüksek ve daha tatlı ve daha kuvvetli bir târik-i velâyet ilimde, hakâik-i imaniyede ve Ehl-i Sünnet'in ilm-i kelâmında bulunmasını, Risale-i Nur, Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan'ın mucize-i mâneviyesiyle açmış, göstermiş; meydandadır.

İşte, Risale-i Nur'a herkesten ziyade kemâl-i şevkle taraftarâne ve müftehirâne medrese tâifesinden olan ulemâların koşmaları lâzım ve elzem iken, maatteessüf, daha medrese ehlinin ekseri, kendi medresesinden çıkan bu âb-ı hayat çeşmesini ve bu kıymettar bâki hazinesini tanımıyor, aramıyor, muhafaza edemiyor. Lillâhilhamd, şimdi tam tamına başladılar. Sözler mecmuası, hem hocaları, hem muallimleri Nur'lara çekti.

---

[1] "Bir saat tefekkür, bir sene (nafile) ibadetten daha hayırlıdır." el-Gazâlî, *İhyâu ulûmi'd-dîn* 4/423; el-Kurtubî, *el-Câmi' li ahkâmi'l-Kur'ân* 4/314; Aliyyülkârî, *el-Masnû'* s. 82; el-Aclûnî, *Keşfü'l-hafâ* 1/370.

Hizb-i Nuriye başındaki Türkçe parçasının "tam Arabî bilen" kelimesinden sonra bu yazılsın: "Veyahut, Âyetü'l-Kübrâ ve Münâcât ve Yirminci Mektup risaleleri yanında bulunan ve okuyan."

Hem dördüncü sayfanın nihayetinden ikinci satırın başındaki لِلْأَوْقَاتِ[1] 'deki (و) tekaddüm etmiş, لِلْأَقْوَاتِ[2] yazılsın, قُوتٌ[3] 'un cem'idir.

Hem yirmi ikinci sayfanın dördüncü satırında وَفِي صَحِيفَةِ حَسَنَاتِنَا cümlesinde, وَفِي صَحِيفَةِ kelimesinden sonra Hâfız Ali ve Tâhirî ve Hâfız Mustafa ve Nazif ilâve edilecek. وَأَمْثَالِهِ[4] kelimesi de وَأَمْثَالِهِمْ[5] yazılacak.

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Cenâb-ı Hakk'a hadsiz şükür olsun ki Isparta vilâyetini, eskiden beri bir gaye-i hayalim olan bir Medresetü'z-Zehra, bir Câmiü'l-Ezher yapmış. Sizin kalemleriniz, Risale-i Nur'u matbaaya muhtaç etmeyeceğini, böyle kısa bir zamanda bu kadar mükemmel tevafuklu nüshaları teksir etmesi, bugün sabahleyin söylediğim bir dâvâya, öğlene yakın, sizin bu cennet bahçelerinin meyveleri gibi tatlı ve güzel hediyenizi Emin getirdi; sabahtaki dâvâyı tam ispat etti. Dâvâ da budur, demiştim:

Risale-i Nur'un hizmet ettiği hakâik-i imaniye her şeyin fevkinde olduğu gibi, bu zamanda her şeyden ziyade onlara ihtiyaç var. Fakat kalbini öldürmüş, nefsi hevesâtla şımarmış mülhidler, imandaki hakikatin derece-i ihtiyacını inkâr ettiklerinden, "Ehl-i diyanet ve ehl-i ilmi sevkeden, tahrik eden makasıd-ı dünyeviye ve ihtiyacatıdır." diye ittiham ediyorlar. O ittihama göre de pek insafsızcasına onlara ilişiyorlar. Bu bedbaht mülhidleri kat'î bir surette iskât etmek, bilfiil –maddeten– öyle fedakârlar lâzım ki dünyanın en mühim meşgaleleri, belki büyük zararları onların hakâik-i imaniye ihtiyaçlarını susturmuyor. "Acaba öyleleri var mı?" diye hatırlarına geldi. Evet, vardır: İşte Isparta vilâyeti ve havalisi. İşte, Sandıklı tarafından üç-dört ay zarfında Risale-i Nur'u her şeye tercih eden efeleri ve mücâhidleri diye dâvâ etmiştim. İki saat sonra, hiç me'mul etmediğimiz bir tarzda, Rahmetullah namını alan Emin, iki sandıkla o dâvâya iki hüccet gösterdi.

---

1 …vakitler
2 …rızıklar
3 rızık
4 ..ve onun gibiler
5 ..ve onlar gibiler

Kardeşimiz Kâtip Osman'ın mektubu, ayrı ayrı çok meraklarıma bir merhem oldu. Cenâb-ı Hak, onun gibi Risale-i Nur'a binler şakirtleri o medrese-i nuranîde yetiştirsin, âmîn...

Âtıf'ın da Sandıklı tarafına gitmesi, muvaffakiyet kazanması, değil bizleri, melâikeleri de sevindirdi. Karye-i İrfan namı, inşaallah, bir medrese-i nuriye olur. Zaten Âtıf'taki ihlâs, öyle netice vereceğini hissediyordum.

Gül, Nur, mübârek medrese-i nuriye, mâsum ihtiyarlar heyetine binler selâm ve selâmetlerine dua ediyoruz.

On üç sene evvel Barla'da, beş misli bereketle keramet derecesine çıkan tatlı lokmaları ve o lokmaları hediye eden, çok mübârek Hacı Hâfız'ı sürûrla hatırımıza getiren bu yeni gelen tatlı lokmaları, beş çeşit tatlı geldi. Her bir tanesine sizlere Cenâb-ı Hak cennette binler cennet tatlıları versin, âmîn…

Aziz kardeşim Hüsrev,

Cenâb-ı Hak, merhumeyi mağfiret eylesin. Ve sana ve onun evlâtlarına sabr-ı cemil ihsan eylesin. Ben de mateminize cidden hissedarım. Senin ağlamana ve ağlayan mektubuna iştirak ettim.

Evet, sen de benim gibi, dünyayla iki cihetle alâkan kesiliyor. Hem öyle lâzım. Senin gibi Risale-i Nur'un bir fedaisi, alâkası olmamalı ve alâka peyda etmemeli. Alâkalı olsa, fevkalâde bir sebat, bir ihlâsın lüzum ile beraber, bazı ârızalar içinde sarsılır, tam fedakârlık edemez.

O havalinin kahramanları elhak müstesnadırlar. Alâkalar onları sarsmıyor. Fakat bazıları, Hüsrev gibi, Said gibi ve Âtıf ve emsali gibi bütün bütün alâkasız da bulunmak lâzım. O merhume şimdiye kadar, Risale-i Nur'un has talebeleri içinde daima, her gün yüz defaya yakın ve hususî ismiyle de bir defa fecirde, mânevî kazançlarımıza on senedir hissedardır. Şimdi vefatından sonra ismiyle her gün çok defa hususî dualarda hissedar olduğu zaman gibi, yine yüz defa hissedar oluyor.

Aziz kardeşim Hüsrev! Seninle çok konuşmak istiyorum. Fakat bu dakikada o kadar vaktim dardır ki ziyarete gelen dost dört-beş adama karşı "Beni meşgul etmeyiniz." diye lüzumsuz hiddet ettim. Her neyse... Oradaki kardeşlerimize hasret ve iştiyakla pek çok selâm ve selâmetlerine dua ediyorum. Buradaki kardeşleriniz de sizi tâziye ve oradaki kardeşlerine arz-ı hürmetle selâm ediyorlar.

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Hizb-i Nurî'de, hem تَفَكُّرُ سَاعَةٍ[1] sırrı, hem küllî bir ubûdiyet bulunduğundan; şimdi bu vakitte, kuvvetli bir emâreyi müşâhede ettim. Bugün Risale-i Nur'un Hizb-i Nurî'sinden bir kısmını ve Cevşenü'l-Kebîr'den dahi bir kısmını okurken gördüm ki kâinatın envaını ve âlemlerini Yirmi Dokuzuncu Mektub'un âhir kısmı ve اَللّٰهُ نُورُ السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضِ[2] âyetinin beyanında, seyahat-i kalbiyeyle, her bir ism-i ilâhi bu kâinattaki bir âlemi nurlandırdığını ve zulümâtı dağıttığını gördüğüm gibi; aynen ve daha başka bir şekilde, Cevşenü'l-Kebîr ve Risale-i Nur ve Hizb-i Nurî dahi kâinatı baştan başa nurlandırıyor, zulümât karanlıklarını dağıtıyor, gafletleri, tabiatları parça parça ediyor; ehl-i gaflet ve ehl-i dalâletin altında saklanmak istedikleri perdeleri yırtıyor gördüm, kâinatı envâıyla pamuk gibi hallaç ediyor, taraklarla tarıyor müşâhede ettim. Ehl-i dalâletin boğulduğu en son ve en geniş kâinat perdelerinin arkasında envâr-ı tevhidi gösteriyor.

Ezcümle: *İki gün evvel, ism-i Hakem nüktesini okuyan bir Nakşî dervişi, güneşin ve manzumesinin bahsini, Risale-i Nur mesleğine veçh-i tatbikini anlamamış. Demiş: "Bu da ehl-i fen ve kozmoğrafyacılar gibi bahseder." tevehhüm etmiş. Yanımda ona okundu, ayıldı. "Bu bütün bütün başkadır." dedi. Demek kozmoğrafyacılar gibi, ehl-i fennin en son ve geniş nokta-yı istinatları ve medar-ı gafletleri olan perdelerde nur-u ehadiyeti gösteriyor. Orada da düşmanlarını takip ediyor, en uzak tahassungâhlarını bozuyor. Her yerde, huzura bir yol gösteriyor. Eğer güneşe kaçsa, ona der: "O bir soba, bir lâmbadır. Odununu, gazyağını veren kimdir? Bil, ayıl!" Başına vurur.*

Hem kâinatı baştan başa aynalar hükmünde tecellîyat-ı esmâya mazhariyetlerini öyle gösteriyor ki gafletin imkânı olmuyor. Hiçbir şey huzura mâni olmuyor. Ehl-i tarîkat ve hakikat gibi huzur-u daimî kazanmak için kâinatı ya nefyetmek veya unutmak daha hatıra getirmemek değil, belki kâinat kadar geniş bir mertebe-i huzuru kazandırdığını ve geniş ve küllî ve daimî kâinat vüs'atinde bir ubûdiyet dairesini açtığını gördüm.

Daha var; fakat şimdi bu kadar yazdırıldı.

---

1 "Bir saat tefekkür, (bir sene nafile ibadetten daha hayırlıdır.)" el-Gazâlî, *İhyâu ulûmi'd-dîn* 4/423; el-Kurtubî, *el-Câmi' li ahkâmi'l-Kur'ân* 4/314; Aliyyülkârî, *el-Masnû'* s.82; el-Aclûnî, *Keşfü'l-hafâ* 1/370.

2 "Allah göklerin ve yerin nûrudur." (Nûr sûresi, 24/35)

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Bu defa Hâfız Ali'nin ve Halil İbrahim'in ve Lütfü'nün bir vârisi Abdullah'ın, ehemmiyetli üç mektuplarını aldım. Hâfız Ali'nin Hizb-i Kur'ânî ve Hizb-i Nurî'deki yanlışlardan teessürünü bildiriyor. Katiyen o bilsin ki o ve Tâhirî ve Hâfız Mustafa ve arkadaşlarının gayretleriyle tab edilen o iki Hizb, bu zamanda, bu şerâit içinde gayet parlak bir muzafferiyet-i nuriyedir. Onların defter-i a'mâline, her tarafta hasenâtları geçirilir. Kim okusa, onların hissesi var. Yanlışları, tahminimizden çok azdır. Lillâhilhamd, kolayca tashih ettik. Lâyık ellere girmiş.

Halil İbrahim'in, Risale-i Nur hakkında gayet tatlı ve güzel ve mutabık temsili ve tavsifi, içinde samimî ihlâsından ve kanaatından geldiği cihetle, bizce gayet parlak ve edîbâne düşmüş. Risale-i Nur'a ait kısmını Lâhikaya yazacağız. Hakikaten, Risale-i Nur'un mühim ve sebatkâr ve daimî bir rüknü olduğuna şüphe kalmamış. Ona ve rüfekâsına her gün hususî dualarımıza, kazançlarımıza, hususan İnce Mehmed hissedar olmalarını ve selâmımızı tebliğ edersiniz.

Merhum Lütfü'nün ciddî ve hakikî bir vârisi olan Abdullah'ın mektubunda, Risale-i Nur'la alâkadar olan başta Tâhirî ve babası ve Ali ve Vehbi, Şükrü, Mustafa, Mehmed, Hüseyin, Mehmed, Hakkı ve bilhassa eskiden Risale-i Nur'da mevkii bulunan Büyük Zühtü gibi kardeşlerimizin selâmları beni çok ziyade mesrur eyledi. Ben de o kardeşlerimize hem selâm hem dua, hem istid'â ediyorum. Onun mektubundaki suâller ise, şimdi bu dakikada ise zihnim başka yerle meşgul; onların cevabına bakamıyor.

Üçüncü mesele: Bir kardeşimiz, kusurunu görmediği münasebetiyle, onu ikaz için yazılmış ince bir meseledir. Belki size faydası olur, diye yazdık.

Bir zaman, evliya-yı azîmeden, nefs-i emmâresinden kurtulanlardan birkaç zâttan, şiddetli mücahede-i nefsiyeler ve nefs-i emmâreden şekvâlarını gördüm. Çok hayret ediyordum. Hayli zaman sonra, nefs-i emmârenin kendi desaisinden başka, daha şiddetli ve daha ziyade söz dinlemez ve daha ziyade ahlâk-ı seyyieyi idame eden ve heves ve damar ve âsâb, tabiat ve hissiyat halitasından çıkan ve nefs-i emmârenin son tahassungâhı bulunan ve nefs-i emmâreyi tezkiyeden sonra onun eski vazife-i seyyiesini gören ve mücahedeyi âhir ömre kadar devam ettiren bir mânevî nefs-i emmâreyi gördüm. Ve anladım ki o mübârek zâtlar, hakikî nefs-i emmâreden değil, belki mecazî bir nefs-i emmâreden şekvâ etmişler. Sonra gördüm ki İmam Rabbânî dahi bu mecazî nefs-i emmâreden haber veriyor.

Bu ikinci nefs-i emmârede şuursuz kör hissiyat bulunduğu için, akıl ve kalbin sözlerini anlamıyor ve dinlemiyor ki onlarla ıslah olsun ve kusurunu anlasın. Yalnız tokatlar ve elemlerle nefret edip, veya tam bir fedailiğe her hissini maksadına feda etsin. Ve Risale-i Nur'un erkânları gibi, her şeyini, enâniyetini bıraksın. Bu acîb asırda dehşetli bir aşılamak ve şırıngayla hem hakikî, hem mecazî iki nefs-i emmâre ittifak edip öyle seyyiâta, öyle günahlara severek giriyor. Kâinatı hiddete getiriyor. Hatta kendim, bir dakika zarfında, yirmi paralık bir sıkıntıyla, altmış liralık bir haseneye tercih etmeye çalıştım.

Hem on dakika zarfında, büyük bir mücahede-i mânevîde, benim cephemde, kırk ikilik bir top gibi düşmanlarıma atıp yol açtığı hâlde, o iki nefs-i emmârenin, muvakkat bir gaflet fırsatında, hodgâmlık ve meyl-i tefevvuk gibi gayet zulümlü ve zulümâtlı hissiyle, büyük bir şükür ve teşekkür yerine, "Niçin ben atmadım?" diye, en çirkin bir riyâ ve rekabet damarını hissettim. Cenâb-ı Hakk'a yüz bin şükür ediyorum ki Risale-i Nur ve bilhassa İhlâs Risaleleri, o iki nefsin bütün desâisini izale ve onların açtığı yaraları tedavi ettiği gibi, o bir dakika ve on dakikadaki hâletleri birden izale etti. Ve mânevî bir istiğfar olan kusurumu bildim. O hatanın muaccel cezası olan içindeki elemden ve azaptan kurtuldum.

Umum kardeşlerimize birer birer selâm ederiz.

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Birden ruhuma gelmiş bir endişeyi beyan ediyorum.

Ehl-i dalâlet, Risale-i Nur'un elmas kılıçlarına mukabele edemedikleri için, şakirtleri içinde, derd-i maişet cihetinden ve bahar mevsimi gafletinden istifade ederek –meşrepler veya hissiyatları muhalefetinden zayıf damarları bulup– şakirtleri içindeki tesânüdü sarsmak istediklerini hissettim ve anladım. Sakın, çok dikkat ediniz, içinize bir mübayenet düşmesin. İnsan hatadan hâli olamaz; fakat tevbe kapısı açıktır.

Nefis ve şeytan, sizi, kardeşinize karşı itiraza ve haklı olarak tenkide sevkettiği vakit, deyiniz ki: "Biz, değil böyle cüz'î hukukumuzu, belki hayatımızı ve haysiyetimizi ve dünyevî saadetimizi Risale-i Nur'un en kuvvetli râbıtası olan tesânüde feda etmeye mükellefiz. O bize kazandırdığı netice itibarıyla dünyaya, enâniyete ait her şeyi feda etmek vazifemizdir."

deyip nefsinizi susturunuz. Medar-ı nizâ bir mesele varsa meşveret ediniz. Çok sıkı tutmayınız; herkes bir meşrepte olmaz. Müsamahayla birbirine bakmak şimdi elzemdir.

Umum kardeşlerimize birer birer selâm ederiz.

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Cenâb-ı Hakk'a hadsiz şükür olsun ki bu gaflet mevsimi olan baharda ve derd-i maişet belâsında, Risale-i Nur fütuhatında devam ediyor. İstanbul'dan yazıyorlar ki oraya giden, başta Hüsrev'in Mu'cizât-ı Ahmediye'si olarak, risaleleri her kim görmüş ve okumuşsa, başta Fetva Emini Ali Rıza olarak herkes hayret ve istihsan ile, "Bu tarz-ı ifade ve ispat ve beyan, hiçbir kitapta bulmamışız. Bu şerâit içinde böyle eserler hiç kimseye müyesser olmamış." deyip, kemâl-i iştiyakla karşılıyorlar. Ve Ankara'da, dünyaca yüksek makamlarda, askeriye heyetinde, kemâl-i iştiyak ve takdirle Risale-i Nur'u yazıp okutturuyorlar. Başta Miralay Mehmed Yümnü olarak, mühim askerî paşaları, "Risale-i Nur iman kurtarıcıdır." diye takdirkârâne tam teslimiyetle okuyup istifade ediyorlar. Hatta burada da pek çok ayrı ayrı tarzda Risale-i Nur aleyhinde yaptıkları desiseler ve tedbirler ve şakirtleri soğutmak ve sarsmak plânları, hususan derd-i maişet belâları, Risale-i Nur'un inkişafını durdurmuyor, günden güne tevessü ediyor. Hatta en ziyade hücum edenler dahi, perde altında istifadeye çalışıyorlar. Cenâb-ı Hakk'a hadsiz şükür olsun ki inâyet-i ilâhiye ve himâyet-i rabbaniye devam ediyor. Fakat, yalnız ehemmiyetli bir plânla, ayrı bir cephede, mütemerrid münafıklar tarafından bir hücum var. Çok ihtiyat ve dikkat ve sebat ve tesânüd lâzımdır ki tâ onların bu plânı da akîm kalsın. Plân da budur: "Risale-i Nur talebeleri içinde tesânüdü bozmak."

On sekiz seneden beri hakkımızda programları, has talebeleri bizden kaçırmak, soğutmak idi. Bu plânları akîm kaldı. Şimdi tesânüdü bozmak ve bazı menfaat-perest, fakat ehl-i ilim ve ehl-i dinden, Risale-i Nur'un cereyanına karşı rakip çıkarmak suretiyle intişarına zarar vermeye çalışıyorlar.

Hem Ramazan Risalesi'nin âhirinde nefs-i emmâreyi, her nevi azaptan ziyade, açlıkla temerrüdünü terk ettiği gibi; şimdiki ehl-i nifakın mütemerridane sefahetinin cezası olarak, umuma ve mâsumlara da gelen bu açlık ve derd-i maişet belâsından ehl-i dalâlet istifade edip, Risale-i Nur'un fakir

şakirtlerinin aleyhine istimâl etmek ihtimali var. Madem şimdiye kadar ekseriyet-i mutlaka ile Risale-i Nur şakirtleri, Risale-i Nur hizmetini her belâya, her derde bir çare, bir ilâç bulmuşlar; biz her gün hizmet derecesinde, maişette kolaylık, kalbte ferahlık, sıkıntılara genişlik hissediyoruz, görüyoruz. *Elbette bu dehşetli yeni belâlara, musibetlere karşı da, yine Risale-i Nur'un hizmetiyle mukabele etmemiz lâzımdır.*

Umum kardeşlerimize birer birer selâm ediyoruz.

Aziz, sıddık, mübârek, Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan'ın bir veçh-i i'câzını harika kalemiyle gösteren ve mütemadiyen defter-i hasenâtına, o yazdığı Kur'ân'ları okuyanların sevapları yazılan kıymettar Hüsrev,

Bana gönderdiğin iki mübârek nüshadan birincisini size, Hilmi Beyle gönderdim. Bir hiss-i kablelvuku ile, sen; "Isparta'dan ayrılacaksınız." diye ikisini birden bize göndermiştin. Çok da iyi oldu. Şimdi Isparta, Medresetü'z-Zehrâ-yı Ekber ve Medrese-i Nuriye-i Kübrâ olduğundan, bu kudsî eser, orada, hususan şuhûr-u selâse gelmek üzere bir zamanda lâzımdır. İnşaallah, orada da, bizim gibi cüzleriyle taksimle hatmeler okunacak.

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Bu defa, Hâfız Ali'nin mektubunda büyük bir beşaret hissettik ki Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan'ımızı tab edilecek esbap var, mâniler yok. Madem mübârek Hüsrev geldi; en birinci hak, bu meselede onundur. Ve madem iki Ali ile Tâhirî, Hâfız Mustafa, harika tesânüdleriyle ve şimdiye kadar bütün Risale-i Nur talebelerini sevindiren ve ehl-i imanı memnun ve minnettar eden meydandaki hizmetleriyle ve kahraman Rüştü'nün lâyetezelzel sadâkati ile, Hüsrev ile beraber bu büyük ve ağır ve kıymettar hizmet-i Kur'âniye'ye kemâl-i tesânüdle çalışmak lâzımdır.

Sakın! Dikkat ediniz, ihtilâf-ı meşrebinizden ve zayıf damarlarınızdan ve derd-i maişet zaruretinizden ehl-i dalâlet istifade edip, birbirinizi tenkit ettirmeye meydan vermeyiniz. Meşveret-i şer'iyye ile reylerinizi teşettütten muhafaza ediniz. İhlâs Risalesi'nin düsturlarını her vakit göz önünüzde bulundurunuz. Yoksa, az bir ihtilâf bu vakitte Risale-i Nur'a büyük bir zarar verebilir. Hatta sizden saklamam, işte şimdi Feyzi de Emin de biliyorlar ki mâbeyninizde gayet

ehemmiyetsiz bir tenkit, bize burada zarar veriyor gibi, size, hiç bilmediğim hâlde, bu noktaya dair iki mektup yazdım ve ruhen çok endişe ediyordum. "Acaba yeni bir taarruz mu var?" diye muztarip idim.

Hem, o zarardandır ki mübârek Hüsrev'in gelmesiyle yeni bir şevk ve süratle bize Hizb-i Nurî'nin arkasına ilhak edilen münâcât parçası on beş gün tehire uğradı. On beş gün evvel bize geleceğini tahmin ediyordum. İnsan kusursuz olmaz ve rakipsiz de olmaz. Risale-i Nur'un kahraman şakirtleri her müşkülâta galebe ettikleri gibi; inşaallah, bu ehemmiyetli ve dehşetli mevsimde yine galebe ederler. Safvet ve ihlâslarını bozmayacaklar ve hizmetlerine fütur getirmeyecekler. Siz, tedbir-i maddiyeyi benden daha iyi bilirsiniz; fakat madem Hüsrev ile Rüştü, Risale-i Nur'da çok ehemmiyetli rükünlerdir. Hem etraflarında, Risale-i Nur'un çok ehemmiyetli şakirtleri var. Ve madem Hâfız Ali, Tâhirî, Hâfız Mustafa, Küçük Ali Risale-i Nur hizmetinde muvaffakiyetleri ile tam makbul oldukları tahakkuk etmiş; bu iki cereyan baştaki iki göz gibi olmalı. Tam bir tesânüd lâzım ki bu ağır defineye omuzları dayanabilsin.

Umum kardeşlerimize birer birer selâm ederiz.

Sava medrese-i nuriyenin kıymettar bir talebesi Marangoz Ahmed'in güzel ve halis manzumesi bizi memnun edip, Lâhika'ya girdi. Hususan Risale-i Nur'un sandalyesinden mâsumları inmedikleri ve "O nurlu sandalyede oturan; yangınlar, tuğyanlardan kurtulur." diye sözleri, güya, tam Medresetü'z-Zehrâ'nın hakikî bir talebesi, istikbalden zamanımıza gelmiş bize teselli veriyor ve mâsum talebelerin çoğalmasını müjde veriyor.

Risale-i Nur'un telifi başında baş kâtip Şamlı Hâfız Tevfik'in haremi merhume Zehra, ben Barla'da iken, Şamlı Hâfız Risale-i Nur'u yazmasına çalışmak için, o merhume, Hâfız'ın bedeline belinde odun taşımakla odun getiriyordu ve Hâfız'ın işlerini görüyordu, tâ Nur'ları yazsın. Biz de o merhumeyi, o iyiliğine mukabil, Risale-i Nur'un vefat etmiş has talebeleri içinde o vakitten beri duamızda şerik ediyoruz, hem dua edeceğiz.

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1] ، وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ[2]

اَلسَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكَاتُهُ[3]

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Bu defa beni çok mesrur eden ve şükre teşvik eden ve bu sıralarda hâsıl olan endişemi izale eden ve Isparta vilâyeti mânevî Medresetü'z-Zehrâ olduğunu ve Isparta şakirtleri sebatında ve sadâkatte her yere fâik olduklarını gösteren Risale-i Nur erkânlarından üç-dört mektup ve o mektupta isimleri bulunan has kardeşlerimin, Risale-i Nur'a hizmet ve kalemleri ile yardım cihetinde bize gösterdikleri fedakârâne ulüvv-ü cenâb, böyle bir zamanda ve böyle bir mevsimde gayet parlak bir inâyet-i rabbâniye olduğuna kanaatimiz var.

Nur fabrikasındaki Ali'ler ve Tâhirî'nin istedikleri mucizeli Kur'ân'ımızla i'câz-ı Kur'ân, zeyilleri ile beraber, İstanbul'da Hâfız Emin'in yanındadır; okutturuyorlar ve yazdırıyorlar. İsterseniz benim nüshamı Hâfız Emin'den alınız, onun yerine güzelce zeyilli nüshanızdan birisini veriniz, yanında kalsın.

Kur'ân'ın son yazılan nüshasını da lüzum olduğu ve bilfiil İstanbul'a tab etmek için geldiğiniz zaman göndereceğim. Hüsrev'in uzun ve tesirli ve kıymettar mektubu ve hâşiyesinde kahraman Rüştü'nün küçücük mektubu ve pek çok alâkadar olduğu ehemmiyetli kardeşlerimizin kalemleriyle bize yardımları ve Risale-i Nur'la iştigali her şeye tercih etmeleri ve Hüsrev'in de mütemadiyen geleliden beri çalışması ispat ediyor ki Isparta tamamıyla Risale-i Nur'a sahip olmuş ve bir Said yerinde bin Said'i bulmuş. Cenâb-ı Hakk'a nihayetsiz şükür, senâ ve hamd olsun. Mucizeli Kur'ân'ımızın matbaa ve teclid masrafı otuz bin liraya çıkması cihetiyle; bu azîm mesele şimdilik tehir etmesine mecburiyet var. Refet Bey'in bizi hayrete düşüren hayretli ve garip mektubunun baştaki kısmı, Lâhika'ya, medar-ı ibret olarak yazıyoruz. Ve bilhassa "Ene ve Zerre namındaki Otuzuncu Söz'ü her müminin ezber etmesi zarurîdir." demesi; ve o eserin kıraatinden sonra Barla'da Abdurrahim namını kazanan ve "Yâ Rahîm, yâ Rahîm!" zikrini bize işittiren mübârek kedinin bir kardeşi olarak diğer mübârek bir kedi, ezan-ı Muhammedî'yi *(aleyhissalâtü vesselâm)* müştâkane, insan gibi dinlemesi, bize de sizin kadar hayret ve sürûr verdi. Ve ezan-ı Muhammedî'yi *(aleyhissalâtü vesselâm)* tam zuhuruna işaret müjdesi

---

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

2 "Hiçbir şey yoktur ki, O'nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor bulunmasın." (İsrâ sûresi, 17/44)

3 Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi üzerinize olsun.

telâkki ettik. Ve Kâtip Osman ve Mehmed Zühtü gibi hizmet-i Kur'âniye'de eski ve ehemmiyetli ve kıymettar Tenekeci Mehmed'in de rüyası ehemmiyetlidir. Allah hayretsin. Isparta için çok hayırlıdır; onun içinde ehemmiyetli bir müjde var.

Refet kardeşimizin mektubu dört cihetle beni memnun etmiş. Zaten eskiden beri Hüsrev, Refet, Rüştü, hayalimde, tasavvurumda birleşmişler. Cenâb-ı Hakk'a şükür ki onlardan ümit ettiğim kemâl-i sadâkat ve sebat devam ediyor.

Hem Hüsrev'in ve Hâfız Ali'nin mektuplarında isimleri bulunan sebatkâr kardeşlerime ve Kâtip Osman ve Mehmed Zühtü ve Isparta Hâfız Ali'si ve Sava kahramanlarına birer birer selâm ve dua ediyoruz. Şimdi bu mektubu yazarken, Risale-i Nur santralı Sabri'nin mektubunu Emin getirdi. Açtık, yağmursuzluk bahsine dair Risale-i Münâcât'ın kesretle yazılması bereketiyle yağmurun gelmesi ve rahmet-i ilâhiyenin fakir fukaraya imdat edilmesini yazdığını gördük. Benim için ehemmiyetli bir meseleyi halletti.

Burada da yağmura şedit ihtiyaç vardı. Yağmur gelecek hiçbir alâmet hissetmiyorduk. Bu kaht zamanında yağmursuzluk, fakir fukaraya çok ağır gelmişti. Ben üç defa, namazdan sonra, mâsum fukaraları ve aç kalan hayvanları Risale-i Nur'u şefaatçi yapıp dua ettik. Birden, aynı gece, me'mulümüzün fevkinde, duanın tam kabulünü gördük. Ben hayretle, bu cüz'î duamız, bu küllî meseleye ne derece dahli olduğunu bilemedim. Dedim: "Her hâlde çok mühim dualara, duamız da, binden bir hissesi olmuş." Şimdi tahakkuk etti ki; Isparta nuranîleri, nurlu mânevî dualarının, bizi de o rahmetten hissedar eyledi. Hatta o duama arkamdan âmîn diyenlerden Feyzi'ye, bu manayı, bu hayretimi de ona şimdi söyledim. Evvelce söyleseydim, onun hüsn-ü zannını tâdil edemeyecektim. Çünkü o, Üstadına en büyük hisse veriyor.

Sabri'nin mektubunda, Sıddık Süleyman ve Barla'daki kardeşlerimizin selâmları ve eski alâkalarını tam muhafaza eylemeleri, Barla'daki hayatımı tahassürle hatırlattırdı. Ben de onlara çok selâm ederim.

Mübârek Hüsrev, mektubunda, has kardeşlerimizden Refet, Rüştü, Kâtip Osman, Osman Nuri, Âtıf ve Feyzi'nin bir yâdigâr-ı tahattur olarak, birer nüsha yazılarını bizlere hediye edilmelerini yazıyor. Cenâb-ı Hak, onlara, yazdıkları her bir harfe mukabil bin hasene versin, âmîn...

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Her vakit ihtiyat iyidir. Zaten Hazreti İmam Ali *(radîyallâhu anh)* de kerametkârane bize ihtiyatı tavsiye ediyor. Şimdi, Şark tarafında yeni bir hâdise: Bir şeyh tarafından, kendi müridleri ve halifeleri vâsıtasıyla din lehinde, eskiden beri meşhur olmuş Şeyh Ahmed namında türbedâr-ı nebevî tarafından vasiyetname-i Peygamberî *(aleyhissalâtü vesselâm)* namında bir eser; o havalide gezmiş, intişar etmiş. Oralarda çalışan kahraman Selâhaddin'i bir derece ihtiyata sevkedip, bütün siyasetlerin fevkinde ve siyasetlere tenezzül etmeyen Risale-i Nur cereyanı, öyle siyasete temas edebilen cereyanlarla iştiraki görünmemek için, daha ziyade ihtiyat ve tevakkufa mecbur olmuş. Bugün, beş ay, Ankara'ya bir vazifeyle gitmek için buraya geldi. Bir hafiye onu takip edip o da arkasından girdi. Ben o casusa, Selâhaddin kalktıktan sonra, dedim ki:

Risale-i Nur ve ondan tam ders alan biz şakirtleri, değil dünya siyasetlerine, belki bütün dünyaya karşı da Risale-i Nur'u âlet edemeyiz ve şimdiye kadar da etmemişiz. Biz ehl-i dünyanın dünyalarına karışmıyoruz. Bizden zarar tevehhüm etmek divaneliktir.

Evvelâ: *Kur'ân bizi siyasetten men etmiş, tâ ki elmas gibi hakikatleri, ehl-i dünyanın nazarında cam parçalarına inmesin.*

Sâniyen: *Şefkat, vicdan, hakikat bizi siyasetten men ediyor. Çünkü tokata müstehak dinsiz münafıklar onda iki ise, onlarla müteallik yedi-sekiz mâsum bîçâre, çoluk-çocuk, zayıf, hasta, ihtiyarlar var. Belâ ve musibet gelse, o sekiz mâsumlar o belâya düşecekler. Belki o iki münafık dinsiz, daha az zarar görecek. Onun için, siyaset yoluyla, idare ve âsâyişi ihlâl tarzında, neticenin husulü de meşkûk olduğu hâlde girmek, Risale-i Nur'un mahiyetindeki şefkat, merhamet, hak, hakikat şakirtlerini men etmiş.*

Sâlisen: *Bu vatan, bu millet ve bu vatandaki ehl-i hükûmet, ne şekilde olursa olsun, Risale-i Nur'a eşedd-i ihtiyaçla muhtaçtırlar. Değil korkmak veyahut adâvet etmek, en dinsizleri de onun dindârâne, hakperestâne düsturlarına taraftar olmak gerektir. Meğer ki bütün bütün millete, vatana, hâkimiyet-i İslâmiye'ye hıyanet ola.*

Çünkü bu millet ve vatan, hayat-ı içtimaiyesi ve siyasiyesi anarşilikten kurtulmak ve büyük tehlikelerden halâs olmak için, beş esas lâzım ve zarurîdir:

Birincisi: Merhamet.

İkincisi: Hürmet.

Üçüncüsü: Emniyet.

Dördüncüsü: Haram ve helâlı bilip haramdan çekilmek.

Beşincisi: Serseriliği bırakıp itaat etmelidir.

İşte Risale-i Nur, hayat-ı içtimaiyeye baktığı vakit bu beş esası temin edip, hem âsâyişin temel taşını tesbit ve temin eder. Risale-i Nur'a ilişenler katiyen bilsinler ki onların ilişmesi, anarşilik hesabına, vatan ve millete ve âsâyişe düşmanlıktır. İşte bunun hülâsasını o casusa söyledim. Dedim ki:

"Seni gönderenlere böyle söyle. Hem de ki: On sekiz senedir bir defa kendi istirahati için hükûmete müracaat etmeyen ve yirmi bir aydır dünyayı hercümerç eden harplerden hiçbir haber almayan ve çok mühim makamlarda çok mühim adamların dostâne temaslarını istiğna edip kabul etmeyen bir adama, ondan korkup, tevehhüm edip, dünyanıza karışmak ihtimali ile evhama düşüp tarassutlarla sıkıntı vermekte hangi mana var? Hangi maslahat var? Hangi kanun var? Divaneler de bilirler ki ona ilişmek divaneliktir." dedik. O casus da kalktı gitti.

Umum kardeşlerimize, hususan erkânlara ve matbaacılara, hususan Hizb-i Nuriye'nin nâşirleri olan Hâfız Ali, kahraman Tâhirî ve Hâfız Mustafa ve rüfekalarına birer birer selâm ediyoruz.

Aziz, sıddık, mübârek kardeşlerim,

Cenâb-ı Hakk'a hadsiz şükrediyorum ki bu acîb zamanda, sizin gibi hâlis, muhlis, mahviyetli, fedakâr kardeşleri bize ihsan eylemiş.

Bu defa Hüsrev'in, Hâfız Ali'nin, Hâfız Mustafa'nın, Küçük Ali'nin birbirine hitaben yazdıkları dört mektuplarını okudum. En derin kalbimde bir sürûr, bir hiss-i şükran, bir memnuniyet hissettim. Bu çok kıymettar kardeşlerimin ne derece âli himmet ve yüksek ruhlu, Risale-i Nur hizmetinde ne derece fedakâr olduklarını anladım. *Ve Risale-i Nur böyle kuvvetli ve hâlis ellere tevdi edildiğinden, bize kat'î kanaat verdi ki Risale-i Nur mağlûp olmayacak. Bu kuvvetli tesânüd onu daima yaşattırıp parlattıracak.*

Evet, kardeşlerim, sizler, ihlâs sırrını tam muhafaza ediyorsunuz. Bu kadar esbab-ı tefrika içinde vahdetinizi muhafaza, hakikaten bir harikadır.

Hâfız Ali'nin hakikaten müstesna bir mahviyet ve tevazu içinde ihlâsı ve fenâ fi'l-ihvan düsturunu muhafaza etmesi.. ve Hüsrev'in hakikaten tedbirce bana ihtiyaç bırakmayacak bir derecede tedbir ve dirâyeti ve Hâfız Ali gibi yüksek ihlâsı ve mahviyeti.. Hâfız Mustafa'nın hizmet-i nuriyede büyük iktidarı içinde kuvvetli bir sadâkati ve fedakârâne teslimiyeti.. ve hem Abdurrahman, hem Lütfü, hem Hâfız Ali manasını taşıyan büyük ruhlu Küçük Ali; Risale-i Nur hizmetini dünyada her şeye tercihen hayatının en büyük maksadı yapması ve sebeb-i ihtilâfa karşı kuvvetli mukavemeti bulunduğunu bu dört mektubunuz bana bildirdi.

Aynı sistemde, meselede alâkadar kahraman Tâhirî ve kahraman Rüştü'nün dahi aynı hakikatte ve aynı ahlâkta bulunduklarını hiç şüphe etmiyoruz. Bu altı rüknün, bu muvakkat sarsıntıdan, hakikî bir tesânüdle birbirine el ele, omuz omuza, baş başa vermesi, altı yüz, belki altı bin kıymet-i mâneviyeyi alıyor diye, Cenâb-ı Hakk'a Risale-i Nur hesabına hadsiz şükür ediyoruz ve sizi de tebrik ediyoruz. Isparta içindeki has ve hâlis kardeşlerimizden, bu âhir mektuplarda, Mehmed Zühtü, Isparta Hâfız Ali'sinden haber alamadığımdan merak ettim. Rahatsız değiller mi?

Sandıklı tarafından, kemâl-i şevkle ve ciddiyetle faaliyette bulunan Hasan Âtıf kardeşimizin bir mektubundan anladım ki orada, perde altında faaliyetini durdurmak için bazı hocalar, bir kısım tarîkata mensup adamları vâsıta edip fütur veriyorlar. Hâlbuki mesleğimiz, müsbet hareket etmektir. Değil mübareze, belki başkaları düşünmeye de mesleğimiz müsaade etmiyor.

Hem, müşterileri de aramaya mecbur değiliz. Müşteriler yalvarmalı. O kardeşimiz, hakikaten hâlis ve tam sâdık; kalemi gibi kalbi, ruhu da güzel; fakat birden her şeyi mükemmel ister, onun için bıraz sıkıntı çeker. Mümkün olduğu kadar hem ihtiyat etsin, hem mübtedi hocalara mübareze kapısını açmasın. İnşaallah, Cenâb-ı Hak onu muvaffak eder. O mıntıkada kendi gibi hâlis rükünleri bulur; belki de bulmuş.

Biz, başta onu ve onun etrafındaki Risale-i Nur şakirtlerini tebrik ediyoruz. Onların az hizmetlerine çok nazarıyla bakıyoruz. Ben buradan onlarla muhabere ve müşavere edemediğimden, sizler benim bedelime, o kardeşlerimize hem selâmımızı, hem mânevî kazançlarımıza, haslar dairesinde, Âtıf'ın sâdık rüfekası unvanı altında dâhildirler. Her sabah yanımızda mânen bulunuyorlar.

Aziz, sıddık, müteyakkız, samimî, müttehid, mübârek kardeşlerim,

Ben de sizi tebrik ediyorum ki şeytan-ı cinnî ve insînin desiselerini akîm bıraktınız. Cenâb-ı Hak sizi bu hizmet-i nuriyede daima muvaffak eylesin, âmîn... Ve sizden ebeden razı olsun, âmîn...

Eskide, bir zaman Barla'da, bütün tarîkatların şecere-i külliyesini tanzim ve istinsah etmek için Hâfız Ali ile Hüsrev o vakit o işte bulundular, çalıştılar. Tâ o vakitte bu iki zât, ileride Risale-i Nur'a ehemmiyetli hizmette bulunacaklarını ve başta iki göz gibi, iki bakar bir görür diye kuvvetli bir temenniyle ümit etmiştim. Cenâb-ı Hakk'a hadsiz şükür olsun ki o ümidim o zamandan beri tahakkuk etti ve ediyor ve şimdi tam oldu.

Kardeşlerim, sizde vuku bulan küçücük kusurları çok i'zam etmeyiniz. Yalnız ben değil, belki zannediyorum ki hakikate muttali olan herkes tasdik eder ki Isparta ve havalisindeki Risale-i Nur şakirtlerinde fevkalâde bir sadâkat ve sebat ve uhuvvet ve ihlâs ve kahramanlık var ki bu acîb zamanda binler esbab-ı fesat ve ifsat içinde vahdetlerini ve ittifaklarını ve hizmette ciddiyetlerini muhafaza ediyorlar.

Bu kadar fırtınalı hâdiseler içinde Risale-i Nur'u muattal bırakmadınız, söndürmediniz; belki öyle parlattırdınız ki bizi de ışıklandırıp gayrete getirdiniz. Ve bilhassa bahar mevsiminde, umumî gaflette ve derd-i maişetin verdiği dehşetli belâ içinde böyle kemâl-i şevk ve gayretle Risale-i Nur'a çalışmak, hakikaten bir inâyet-i ilâhiyedir. Sizleri bütün ruhumuzla tebrik ediyoruz. Ve kalemlerini bizim hesabımıza çalıştırmaya karar veren altı müttehid kahraman; bir ruh, altı ceset ve altı yeni Said yerinde ve yirmi bir kardeşimi, yirmi bir Abdurrahman ve Abdülmecid yerinde kabul ediyorum. Cenâb-ı Hak, o kalemlerin siyah nur olan mürekkeplerini, hadis-i sahihin nassıyla, her bir dirhemini, yüz dirhem şehid kanı kıymetinde yevm-i haşir ve mizanda defter-i hasenâtlarına ilâve eylesin, âmîn...

Nakkaş Mehmed ve Âsım'ın vârisi Babacan, hem hayatta, hem Risale-i Nur hizmetinde bulunmaları beni mesrur eyledi.

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Merhum Mehmed Zühtü'nün vefatı, hakikaten Risale-i Nur cihetinde büyük bir zayiattır. Fakat, Cenâb-ı Hakk'a hadsiz şükür olsun ki o mübârek zât, az bir zamanda Risale-i Nur'a pek çok hizmet eylemiş. Kırk-elli sene vazife-i nuriyesini, sekiz-on senede tamamıyla yapmış. Ve mânen içimizde, dairemizde, o fevkalâde hizmetiyle, parlak bir surette yaşıyor. Hasenât cihetinde ölmemiş; daima defter-i a'mâline, daha kesretli hasenât yazılıyor.

Hatta ben de eskide, sarih ismiyle bir kaç defa, "Risale-i Nur talebesi" unvanıyla yüzer defa onu ve onu Risale-i Nur'a veren merhum pederini mânevî kazançlarıma şerik ettiğim gibi; şimdi sarih ismiyle bazı gün elli defaya yakın hissedar oluyor. Demek, onun hayat kazancı ziyadeleşmiş. Cenâb-ı Hak, onun akâribine sabr-ı cemil ve ona mağfiret-i kâmile ihsan eylesin, âmîn...

O mübârek, kalemini bize vermişti; ben de onu, hem Abdurrahman, hem Abdülmecid yerinde kabul etmiştim. Onu vefat etmemiş gibi, daima kalemi işler hükmünde kabul ediyoruz. İki yüze yakın mâsumları hanesinde, Kur'ân'ı ve Risale-i Nur'u ders veren o mübârek zât, aynen Abdurrahman gibi, az bir zamanda uzun bir ömrün vazifesini çabuk görmüş, bitirmiş, gitmiş. Kardeşimiz Kâtip Osman'ın onun hakkında yazdığı parlak fıkra Lâhikaya girdi. Hakikaten o zât, o fıkraya lâyıktır. İnşaallah Isparta'da o sistemde çoklar daha çıkacak, bu acıyı unutturacak. Benim tarafımdan onun vâlidesini ve çocuklarını tâziye ediniz.

Risale-i Nur'un gayet ehemmiyetli bir şakirdi olan Hulûsi Bey'in ehemmiyetli bir mektubunu gördüm. Elhak, o kardeşimiz, birinciliğini daima muhafaza ediyor. Ben onu daima kalem elinde, Risale-i Nur'un işi başında biliyorum. Hem bütün muhaberelerimde birinci safta muhataptır. Onun suâllerine yazılan Mektubat risaleleri ve onun yazdığı samimî mektupları, onun yerinde pek çok insanları Risale-i Nur dairesine celbetmiş ve ediyor. O, dediği gibi, bizden uzak değil. Her gün çok defa beraberiz. Muhaberemiz hiç kesilmemiş. Sizlerle konuştuğum vakit Hulûsi'yi içinde buluyorum. Sabri, nasıl onun hesabıyla benimle konuşuyor; benim bedelime de onunla konuşsun.

Umum kardeşlerimize birer birer selâm ederiz.

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Sizin çok mübârek ve çok faydalı olan nuranî hediyelerinizi ve elmas kalemlerin yadigârlarını aldık. Cenâb-ı Hak, onları yazan o kalem sahiplerine, her bir harfine mukabil on rahmet eylesin, âmîn... Bu nurlu İhtiyar Risaleleri'nin bir nevi kerameti şudur ki:

Emanet kapıya gelirken, sekiz seneden beri yalnız iki defa yanıma gelen buranın ihtiyar müftüsü, belediye reisiyle hilâf-ı memûl bir surette gelmeleri ânında, Emin de emaneti kapıya getirmesi; hem aynı günde, İhtiyarlar emaneti geldiği vakit, bu şehirde, Risale-i Nur'un ümmî ihtiyarların başında iki gayet ihtiyar zât, ayrı ayrı yerden, her ikisi ellerinde birer parça yoğurt teberrük getirmeleri; ve aynı günde Isparta kahramanlarının bir mümessili ve yanımıza yalnız üç defa gelen Hilmi Bey, bir günlük mesafeden gelirken, hilâf-ı me'mul olarak, emanet ellerimizde iken, güya hediyenin seyrine gelmiş gibi girmesi; hem aynı vakitte, bir-iki keramet-i nuriyeye medar Hayri isminde bir şakirt ve Risale-i Nur'un ehemmiyetli bir şakirdi ve Daday kasabasından gelen Fuad ile beraber girmeleriyle; elimizdeki emanetlerden, İstanbul'da okutmak için üç nüshayı Fuad'ın alması, elbette tesadüfî ve ittifakî değil, belki bu İhtiyarlar emanetine bir hüsn-ü istikbaldir ve bu havalide hüsn-ü tesirine bir işarettir.

Kardeşlerim! Erkân-ı sitteden iki Ali ile Tâhirî ve Hâfız Mustafa, bu iki-üç senede ve bilhassa bu havalide bana yardımları ve fütuhatları, ya fevkalâde ihlâslarından veya yüksek iktidar ve faaliyetlerinden o derecededir ki bu vilâyette Risale-i Nur şakirtlerini ebeden minnettar edip, Risale-i Nur'u dahi buralarda ebeden yerleştirdiler. Cenâb-ı Hak, onlardan ve sizlerden ebeden razı olsun, âmîn...

Kalemlerini ümmîliğime yardım veren medrese-i nuriyenin üstadı Hacı Hâfız ve mahdumu ve iki kardeş Mustafa ve Salih ve iki kardeş Ahmed ve Süleyman ve beş kardeş beraber talebe olup, üçü bize yardım etmeleri ve Babacan da, Âsım'ın ruhunu şâd edip, o sistemde yardımımıza koşması ve Zekâi de Lütfü'nün ruhunu mesrur edip, eski Zekâi gibi vazifesine sarılması ve Marangoz Ahmed ve Kâtip Osman ve Mehmed Zühtü *(afallâhu)* ve Nuri ve Tenekeci Mehmed gibi, eski kıymettar hizmetleriyle Isparta'yı nurlandıran diğerleri gibi, Kastamonu'nun tenvirine de koşmaları ve şimdi tanıdığım Mustafa ve Mustafa ve Mustafa ve Eyyüb, kalemleriyle, eski dost gibi

ümmîliğime yardım etmeleri, elbette, şüphesiz فَإِنَّكَ مَحْرُوسٌ بِعَيْنِ الْعِنَايَةِ[1] müjdesini tam tasdik ederler.

Aziz, sıddık, mücâhid kardeşlerim Hasan Âtıf ve sâdık rüfekası,

Evvelâ: Bu şuhûr-u selâse-i mübârekenizi tebrik ediyoruz. Sizin kalemlerinizin yadigârları ve Risale-i Nur'dan ayrılmamak ve sebat etmek senetleri olan yazılarınızı.. ve dininizi dünyanın çok fevkinde tutmanıza işaret veren dünya sureti üstündeki çizgilerinizi.. ve iman hizmetinde daima sebat etmenize vesikalar hükmündeki imzalarınızı.. kemâl-i memnuniyetle aldık; kabul ettik. Cenâb-ı Hak sizlere, hazine-i rahmetinden onların hurufatı adedince defter-i a'mâlinize haseneler yazsın, âmîn...

Aziz kardeşlerim! Bu defa yazılarınızda İhlâs Risalelerini gördüğüm için, sizi o gibi risalelerin dersine havale edip, ziyade bir derse ihtiyaç görmedim. Yalnız bunu ihtar ediyorum ki *mesleğimiz, sırr-ı ihlâsa dayanıp, hakâik-i imaniye olduğu için, hayat-ı dünyaya, hayat-ı içtimaiyeye mecbur olmadan karışmamak ve rekabet ve tarafgirliğe ve mübarezeye sevkeden hâlâttan tecerrüt etmeye mesleğimiz itibarıyla mecburuz.* Binler teessüf ki şimdi müthiş yılanların hücumuna mâruz bîçâre ehl-i ilim ve ehl-i diyanet, sineklerin ısırması gibi cüz'î kusuratı bahane ederek, birbirini tenkitle, yılanların ve zındık münafıkların tahribatlarına ve kendilerini onların eliyle öldürmesine yardım ediyorlar.

Gayet muhlis kardeşimiz Hasan Âtıf'ın mektubunda, bir ihtiyar âlim ve vaiz, Risale-i Nur'a zarar verecek bir vaziyette bulunmuş. Benim gibi binler kusurları bulunan bir bîçârenin, ehemmiyetli iki mazeretine binaen bir sünneti (sakal) terk ettiğim bahanesiyle şahsımı çürütüp, Risale-i Nur'a ilişmek istemiş.

Evvelâ: *Hem o zât, hem sizler biliniz ki: Ben, Risale-i Nur'un bir hizmetkârıyım ve o dükkânın bir dellâlıyım. O ise (Risale-i Nur), Arş-ı Âzam'la bağlı olan Kur'ân-ı Azîmüşşân'la bağlanmış bir hakikî tefsiridir. Benim şahsımdaki kusurat, ona sirayet edemez. Benim yırtık dellâllık elbisem, onun bâki elmaslarının kıymetini tenzil edemez.*

---

[1] Muhakkak ki sen, inâyet gözüyle gözetilip korunmaktasın. Bkz.: el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî)* s. 562.

Sâniyen: *O vâiz ve âlim zâta benim tarafımdan selâm söyleyiniz. Benim şahsıma olan tenkidini, itirazını, başım üstüne kabul ediyorum. Sizler de o zâtı ve onun gibileri münakaşa ve münâzaraya sevketmeyiniz. Hatta tecavüz edilse de beddua ile de mukabele etmeyiniz. Kim olursa olsun, madem imanı var, o noktada kardeşimizdir. Bize düşmanlık da etse, mesleğimizce mukabele edemeyiz. Çünkü daha müthiş düşman ve yılanlar var.*

Hem elimizde nur var, topuz yok. Nur kimseyi incitmez, ışığıyla okşar. Ve bilhassa ehl-i ilim olsa, ilimden gelen enâniyeti de varsa, enâniyetlerini tahrik etmeyiniz. Mümkün olduğu kadar, وَإِذَا مَرُّوا بِاللَّغْوِ مَرُّوا كِرَامًا[1] *düsturunu rehber edininiz.*

Hem, Hasan Avni ismindeki zât, madem evvelce Risale-i Nur'a girmiş ve yazısıyla da iştirak etmiş, o daire içindedir. Onun fikren bir yanlışı varsa da affediniz. Biz, değil onlar gibi ehl-i diyanet ve tarîkata mensup Müslümanlar; *şimdi bu acîb zamanda, imanı bulunan ve hatta fırak-ı dâlleden bile olsa onlarla uğraşmamak ve Allah'ı tanıyan ve âhireti tasdik eden Hıristiyan bile olsa, onlarla medar-ı nizâ noktaları medar-ı münakaşa etmemeyi; hem bu acîb zaman, hem mesleğimiz, hem kudsî hizmetimiz iktiza ediyor.*

Ve Risale-i Nur'un âlem-i İslâm'da intişarına karşı hayat-ı içtimaiye ve siyasiye cihetinde mâniler çıkmamak için, Risale-i Nur şakirtleri musalâhakârâne vaziyeti almaya mükelleftirler.

Sakın hocaların Cuma ve cemaatlerine ilişmeyiniz. İştirak etmeseniz de iştirak edenleri tenkit etmeyiniz. Gerçi, İmam Rabbânî demiş ki: "Bid'a olan yerlere girmeyiniz." Maksadı, "Sevabı olmaz." demektir; yoksa, namaz battal olur değil. Çünkü Selef-i Salihîn'den bir kısmı, Yezid ve Velid gibi şahısların arkasında namaz kılmışlar. Eğer mescide gidip gelmekte kebâire mâruz kalırsa, halvethanesinde bulunması lâzımdır.

Sâlisen: Hasan Âtıf'ın mektubunda, cesur ve sebatkâr zâtlardan-ki "efeler" tâbir ediyor-bahis var. Biz, o cesur, sebatkâr yeni kardeşlerimizi ruh u canla kabul ediyoruz. Fakat *Risale-i Nur dairesine girenler, şahsî cesaretlerini kıymetleştirmek için, sarsılmaz bir sebat ve metanete ve ihvanlarının tesânüdüne cidden çalışmaya sarfedip, o cam parçası hükmünde şahsî*

---

1 "O kullar, boş söz ve işlere rastladıklarında vakarla oradan geçip giderler." (Furkan sûresi, 25/72).

cesaretini, hakikat-perestlik sıddıkiyetindeki fedakârlık elmasına çevirmek gerektir.

Evet, mesleğimizde, ihlâs-ı tâmmeden sonra en büyük esas, sebat ve metanettir. Ve o metanet cihetiyle şimdiye kadar çok vukuat var ki öyleler, her biri yüze mukabil bu hizmet-i nuriyede muvaffak olmuş âdi bir adam ve yirmi otuz yaşında iken, altmış-yetmiş yaşındaki velilere tefevvuk etmişler var.

Hem bir adam, kendi başına cesareti güzel de olsa, bir cemaat-i mütesânideye girdikten sonra, onların istirahatini ve sarsılmamalarını muhafaza etmek için, o şahsî cesareti istimâl edemez.

سِيرُوا عَلٰى سَيْرِ أَضْعَفِكُمْ[1] *hadis-i şerifinin sırrıyla hareket etmek, hem şimdilik, bu müşevveş vaziyetlerde çok zararlı, hem hocaları, hem ehl-i siyaseti Risale-i Nur'a karşı cephe almaya ve tecavüz etmeye sebebiyet veren şapka ve ezan meseleleri ve Deccal ve Süfyan unvanları, Risale-i Nur şakirtleri yabanîlere karşı lüzumsuz medar-ı bahis ve münazaa edilmemek lâzımdır ve ihtiyat etmek elzemdir ve itidal-i demmi muhafaza etmek vaciptir. Hatta, sizde cüz'î bir ihtiyatsızlık, buraya kadar bize tesir ediyor.*

Risale-i Nur, bir daire değil; mütedâhil daireler gibi tabakatı var. Erkânlar ve sahipler ve haslar ve nâşirler ve talebeler ve taraftarlar gibi tabakatları var. Erkân dairesine liyakatı olmayan Risale-i Nur'a muhalif cereyana taraftar olmamak şartıyla; daire haricine atılmaz. Hasların hâsiyeti –bulunmayan – zıt bir mesleğe girmemek şartıyla talebe olabilir. Bid'a ile amel eden, kalben taraftar olmamak şartıyla dost olabilir. Onun için, az bir kusurla düşman sınıfına iltihak etmemek için, dışarıya atmayınız. Fakat Risale-i Nur'un erkânlarında ve haslarındaki esrarlar ve nazik tedbirlere onları teşrik etmemek gerektir.

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Bu iki günde iki küçük hâdiseler, dört-beş meseleleri tahattur ettirdi.

Birincisi: Salâhaddin Ankara'dan yazıyor ki tarîkat aleyhinde tecavüze başlamışlar. Hem Ankara'da, hem şarkta o meselede tevkifat varmış.

---

1 "Sizden en zayıf olanların durumuna göre hareket ediniz." es-Sehâvî, *el-Makâsıdü'l-hasene* s.246; Aliyyülkârî, *el-Masnû'* s.112; el-Aclûnî, *Keşfü'l-hafâ* 1/563.

Risale-i Nur şakirtleri, –her tarafta– inâyet-i rabbâniye altında mahfuz kalıyorlar. Onların kuvvetli ihlâsı ve tesânüdleri ve ihtiyatları, o inâyeti, haklarında devam ettiriyor.

İkincisi: Bugünlerde herkes sıkıntıdan şekvâ ediyor. Âdeta mânevî havanın bozukluğundan, maddî ve umumî bir sıkıntı hastalığını vermiş. Hatta bana da bir gün sirayet etti. Bizim her derdimize ilâç olan Risale-i Nur ile meşgul olanlarda, o sıkıntı hastalığı ya yok veya pek azdır.

Üçüncüsü: Merhum Mehmed Zühtü'nün vefatı, Risale-i Nur'un hizmeti noktasında bizi çok müteessir etti. Fakat birden, geçen sene, Hâfız Mehmed'in bütün müsadere edilen risalelerini, on gün zarfında, köyündeki Risale-i Nur şakirtleri tarafından yazıp ona vermek, çok merdâne taahhütleri hatırıma geldi ve anladım ki arslanlar yatağı olan Isparta ve havalisi, Mehmet Zühtü'nün hizmetini muzaaf bir surette yapacaklar ve o boşluğu dolduracaklar.

Dördüncüsü: Lâhikaya giren Ispartalı kardeşlerimizin mektuplarının bazılarında, Üstadları hakkında ifratla tavsifat gördüm. Kendime de baktım, o vasıflardan zekâtı da bana düşmüyor, benim hakkım değil. Dedim: "Acaba bu hakikat-perest kardeşlerim, çok îkazatımla beraber, bu hüsn-ü zan ifratında, hem devamlarında faydaları nedir?" Kalbe ihtar edildi ki: Onlar ve memleketleri ve Isparta havalisi, onların en büyük hüsn-ü zanları derecesinde hüsn-ü zanlarının yümnünü gördükleri için, Beşkazalı Osman-ı Halidî ve Topal Şükrü gibi ehl-i velâyete iktidaen, o nokta-yı nazardan ifrat etmemişler, bir hakikat görmüşler. Fakat, nasıl keşfiyât tevile ve rüyalar tâbire muhtaçtır; hususî hükümler tâmim edilse, bir cihette hata görünür. Öyle de onlar, Risale-i Nur'un şahs-ı mânevîsinin kendilerine ve memleketlerine ettiği faydayı, o şahs-ı mânevînin mümessillerinden birisi olan, "Üstad" dedikleri bu kardeşlerine verip, o memleket hâdisesini umumî bir hâdise nazarıyla bakıp tâmim ederek, müfritane bir hüsn-ü zan suretinde göründü.

Beşincisi: Hatıra geldi ki Risale-i Nur'un eczaları çoktur. Herkes, muhtaç olduğu hâlde, bütününü elde edemez. Birden, Hüccetullahi'l-Bâliğa mecmuası, hatıra cevap olarak geldi.

Evet, Risale-i Nur'dan kesretli mecmualar çıkar ki her biri küçük, fakat kuvvetli Risale-i Nur olur. Her muhtacın eline geçebilir. Bu münasebetle, Yirmi Beşinci Söz'ün zeyillerini düşündüm. Şimdi benim yanımda

dört-beş nüsha var, zeyilsizdirler. Mübâreklerin bu defa gönderdikleri nüshanın zeylinde Rumûzât-ı Semaniye fihristesinden noksan alınmış Sûre-i ﴿إِنَّا أَعْطَيْنَاكَ﴾[1] ve ﴿إِذَا جَاءَ نَصْرُ اللهِ﴾[2] 'taki on üç "ا", parmak ile Fâtiha'da on üç el ile işaretleri ve إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ[3] işareti gibi ehemmiyetli parçalar yoktur.

Dünkü gün اَللّٰهُ نُورُ السَّمٰوَاتِ[4] âyetine dair Yirmi Dokuzuncu Mektub'un âhirinde, seyahat-i hayaliye ve seyr-i kalbî risaleciğini okudum. Ve Birinci Şuâ'da bu âyet, Risale-i Nur'a işaretini tahattur ettim. Dedim: Bu iki nükte-i nuriye ve تَغْرُبُ فِي عَيْنٍ حَمِئَةٍ[5] hüccet, nükte ve hâşiyesiyle beraber Mucize-i Kur'âniye zeyilleri içine girse münasip olur. Siz dahi münasip görseniz yazılsın. İ'câz-ı Kur'ân nüktelerine ait mühim parça bulsanız ilâve edebilirsiniz.

Altıncısı: Seksen küsur sene mânevî ve bâki bir ömrü kazandırmak sırrını taşıyan şuhûr-u selâsenizi ve leyle-i Regaibinizi bütün ruhumla tebrik ediyorum.

İki üç gün evvel, Yirmi İkinci Söz tashih edilirken dinledim. Gördüm ki içinde hem küllî zikir, hem geniş fikir, hem kesretli tehlil, hem kuvvetli iman dersi, hem gafletsiz huzur, hem kudsî hikmet, hem yüksek bir ibadet-i tefekküriye gibi nurlar var. Bir kısım şakirtlerin ibadet niyetiyle risaleleri, ya yazmak veya okumak veya dinlemekliğin hikmetini bildim. Bârekâllah dedim, hak verdim.

Bu mektuptaki beş-altı meseleyi yazarken, Nur fabrikası sahibi Hâfız Ali'nin mektubuyla, ihlâsta ve çalışmakta ve ince düşünmekte mümtaz Hasan Âtıf'ın mektubunu aldık. Hâfız Ali'nin mektubunda, Risale-i Nur şakirtlerinde sırr-ı ihlâsın ne derece yüksek bir terk-i enâniyet ve hazz-ı nefsîden teberri etmek gibi, ihlâsın en yüksek seciyeleri Risale-i Nur şakirtlerinde tezahür ediyor diye bir delil oldu.

Ezcümle: Hâfız Ali diyor ki: Hüsrev kardeşimiz kendi kalemiyle yazılan mu'cizâtlı Kur'ân'ı fotoğrafla tab'ına taraftar olmaması ve demir harflerle

---

1 "Hiç şüphesiz (sana bol ve kesilmez hayır) verdik." (Kevser sûresi, 108/1)

2 "Allah'ın yardımı geldiği zaman.." (Nasr sûresi, 110/1)

3 "Biz indirdik." (Nisâ sûresi, 4/105; Yûsuf sûresi, 12/2; Zümer sûresi, 39/2, 41; Duhân sûresi, 44/3; Kadir sûresi, 97/1)

4 "Allah göklerin (ve yerin) nurudur." (Nûr sûresi, 24/35)

5 "(Nihayet Batıya ulaştığında), güneşi âdeta kara bir balçıkta batar vaziyette (buldu)." (Kehf sûresi, 18/86)

müsaade oluncaya kadar beklemeye taraftar olması, onun fevkalâde ihlâsına ve nefsin huzûzâtından teberrisine kat'î delildir. Çünkü fotoğrafla tab edilse, onun kendi hattı olduğu için, binler Kur'ân nüshalarını kendi eliyle yazmış gibi âlem-i İslâm'ın mânevî nazarında ve uhrevî sevap cihetinde büyük ve mâsumâne ve zararsız bir makamı terk edip, ihlâsın sırrı için, hazzını unutarak, demir harflere taraftar olmuş. Ve gösterdiği yanlışlar düşmek sebebi ise, demir harflerde üç defa tab'a girmek noktasında dahi o yanlışlar bulunabilir.

Elhâsıl: Hâfız Ali'nin ihlâsından gelen ifadesi ve Hüsrev'i fevkalâde ihlâs noktasında takdir etmesi ve Hüsrev de gayet büyük ve bâki bir hissesini bırakıp, benim eskiden beri tekrar ettiğim bir dâvâm ki: *Risale-i Nur'un hakikî şakirtleri, hizmet-i imaniyeyi her şeyin fevkinde görür; kutbiyet de verilse ihlâs için hizmetkârlığı tercih eder.* Beni o dâvâda bilfiil tasdik etmesi cihetinden, bütün kuvvetimizle bu gibi kardeşlerimizi tebrik ediyoruz.

Kardeşimiz Hasan Âtıf'ın mektubundan anladık ki hakikaten tam çalışıyor. Kendi tâbiriyle, Risale-i Nur'un mücâhidlerinin ve efelerinin kalem yadigârlarını bize hediye olarak irsal ettiğine mukabil deriz: Cenâb-ı Hak, ebeden onlardan razı olsun. Ve daha çok mânidar yazdığı cümleler içinde, bir parça ehl-i bid'aya şiddet gördüm. Zaman, zemin, Risale-i Nur'un müsbet mesleği, ehl-i bid'a ile değil fiilen, belki fikren ve zihnen dahi meşgul olmaya müsaade etmez. İhtiyat her vakit lâzım. O hâlis kardeşimiz, inşaallah, oralarda kendi gibi çok hâlis şakirtleri yetiştirecek. Biz buradaki duamızda, Âtıf'la beraber oradaki bütün rüfekalarını teşrik ediyoruz. Ben bizzat onlarla muhabere etmek istiyorum. Fakat madem Isparta o vazifeyi daha mükemmel yapıyor; o vazifeyi onlara bırakıyorum.

Hâfız Ali'nin mektubunun âhirinde, medrese-i nuriye kahramanlarından ve Hüsrev sisteminde Ahmed ve kardeşi Süleyman hakkında takdiratı bizi mesrur eyledi. Zaten o, medrese-i nuriye şakirtleri, benim nazarımda, eskiden beri bir gaye-i hayalim olan Medresetü'z-Zehrâ'nın talebeleri suretinde düşünüyordum. Ve derdim: "Onlar, bunlar oldu. Veya bunlar, onların dümdarlarıdır."

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1] ، وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ[2]

اَلسَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكَاتُهُ[3]

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Sizin Miracınızı tebrik ve Miraç Sahibi'nin *(aleyhissalâtü vesselâm)* sünnet-i seniyyesine sizi ve bizi tam muvaffak eylemesine rahmet-i ilâhiyeden niyaz ediyoruz. Size, bu bir-iki gün zarfında, nazar-ı dikkati celbeden bir-iki küçük meseleyi yazıyorum.

Evvelâ: Risale-i Nur şakirtlerinin bir kısmı bekâr kalmaklığın çok sebeplerinden bir sebebini gösteren bir hâdise: Bugünlerde, gençlik darbesini yiyen ve bekâr kalan ve teselli bulmak için Risale-i Nur'la alâkadarlığa çalışan ve mühim bir mektepte ders almaya meşgul ve ehemmiyetli bir adamın kerîmesi bulunan hanıma icmâlen bir hakikat söyledim. Belki o havalide bazılara faydası var diye yazıyorum.

Dedim ki: Madem gençlik darbesini yedin, bir vazife-i fıtriye olan tenasül kanununa daha girme. Çünkü o vazifenin mukabilinde ücret olarak erkeğin aldığı muvakkat lezzet ve keyif bir derece bidayette kâfi geliyor. Fakat, bîçâre kadın, o vazife-i fıtriyede, bir sene ağır yükü çekmeye ve bir-iki sene veledin meşakkatine, beslemesine ve açık saçıklık sebebiyle kocasının nazarında sadâkatsizlik ittihamı ve kocasının da gözü dışarıda olmak ihtimali ve ona samimî merhamet etmemesi cihetiyle, daimî sıkıntılara ve vicdanî azaplara mukabil, izdivaçta aldığı muvakkat bir keyif ve lezzet, bu bozuk zamanda, ona, o vazifeye mukabil yüzden birisine mukabil gelemiyor. Ve bilhassa, "küfüvv-ü şer'î" tâbir edilen, birbirine seciyeten veya diyaneten liyakat bulunmadığından, daha ziyade azap çektirir. Ve bilhassa terbiye-i İslâmiye haricinde, Müslüman namı altında olanlar, imandan gelen hürmet ve merhamet-i mütekabileyi bulamadıklarından, bütün bütün saadet-i hayatiyeyi mahvediyor, cehennem azabını çektiriyor.

Hem peder, hem vâlide, tenasül kanunundaki vazifede çektikleri çok meşakkat ve gördükleri çok hizmete mukabil, yalnız veledin dünyada, kemâl-i hürmet ve itaatle şefkatlerine ve hizmetlerine bedel, hâlis bir hürmet ve sâdıkane

---

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

2 "Hiçbir şey yoktur ki, O'nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor bulunmasın." (İsrâ sûresi, 17/44)

3 Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi üzerinize olsun.

bir itaat ve vefatlarından sonra, salâhatiyle ve hayratıyla ve dualarıyla onların defter-i a'mâline hasenât yazdırmak ve on beş seneden evvel mâsumen ölmüşse onlara kıyamette şefaatçi olmak ve cennette, onların kucağında sevimli bir çocuk olmaktır.

Şimdi ise, terbiye-i İslâmiye yerine mimsiz medeniyet terbiyesi yüzünden, ondan, belki yirmiden, belki kırktan bir çocuk ancak peder ve vâlidesinin çok ehemmiyetli hizmet ve şefkatlerine mukabil mezkûr vaziyet-i ferzendâneyi gösterir. Mütebâkisi, endişelerle, şefkatlerini daima rencide ederek, o hakikî ve sâdık dostlar olan peder ve vâlidesine vicdan azabı çektirir. Ve âhirette de dâvâcı olur: "Neden beni imanla terbiye ettirmediniz?" Şefaat yerinde, şekvâcı olur.

İkinci mesele: Dünkü gün, beş tevafuk-u latîfeden kat'î bir kanaat bize geldi ki en cüz'î ve ehemmiyetsiz işlerimizde de inâyetkârâne bir dikkat altındayız.

Birincisi: Ben kapıya çıktığım vakit, me'mulün hilâfında, Risale-i Nur şakirtlerinden dört tane Ahmed'ler, bana alâkadar birer maksadı yapacak; birden, beraber kapıya geldiler: iki tane köylerden, ikisi de burada ayrı ayrı mahallelerden.

Hem yine, Risale-i Nur'un mühim bir talebesi, Köroğlu Ahmed'e bir miktar yoğurt, hem teberrük, hem tayin olarak verdik. Daha elinde yoğurdu tutarken, Risale-i Nur'un mâsum talebelerinden Hilmi'nin mahdumu Ahmed, elinde, öteki Ahmed'e verdiğim miktar yoğurtla kapıyı açtı. Risale-i Nur talebelerinden altı Ahmed'in bir günde bu çeşit tevafukatı, tesadüfe benzemez; belki o Ahmed'lere nazar-ı dikkati celbeden bir işarettir.

İkincisi: Muhacir, fakir bir kadın benden bir teberrük istedi. Ben de bir gömlek verdim. Beş dakika sonra, aynı isimde bir kadın, bir gömleği bana kabul ettirmek için mühim bir vâsıtayı bulup gönderdi. Tevafuk hatırı için kabul ettim.

Hem aynı gün, bazı müstahak zâtlara yarı yağımı verirken kap fazla almış, pek azı bana kaldı. Aynen, onlar daha o yağı almadan –benim niyetimde– bana kalacak miktar kadar uzak bir köyden kitaplarımı okumak mukabiline geldi. Onu da o tevafuk hatırı için kabul ettim.

Üçüncüsü: Aynı günde ben, at üzerinde seyahate (gezmeye) giderken, arkamda bir atlı süratle geliyor. İndi, ayağıma, üzengiye sarıldı: tanımadığım

bir adam. Dedim: "Sen kimsin, bu kadar dostluk gösteriyorsun?" Dedi: "Ben Kuzca hatibiyim." Hâlbuki Kastamonu'da hiç bu namda bir karye bulunduğunu bilmiyordum. Sonra geldim. İki Ispartalı asker yanıma geldiler. Birisi dedi: "Ben Kuzca hatibinden sana mektup getirdim."

Bu acîb tevafuk bana, bu iki ayrı ayrı vilâyette, hem böyle tevafuk etmeleri, Risale-i Nur hizmetinde sadâkatle çalışmalarına bir işarettir.

Bu münasebetle Sabri, Kuzca hatibine, benim tarafımdan çok selâm etsin. Onu has talebeler içinde mânevî kazançlarıma şerik ediyoruz. Hususî mektup yazmak âdetimiz olmadığından, ona ayrıca mektup yazamadığımızdan gücenmesin. Tatlı bir tevafukun meyvesini, aynı gün daha şirin bir tarzda gördüm. Şöyle ki:

İki asker, kemâl-i sevinçle, gayet dostâne, "Sen Ispartalısın, bizim hemşehrimizsin."

Ben de dedim: "Maaliftihar, her cihetle Ispartalıyım. Isparta taşıyla, toprağıyla benim nazarımda mübârektir, benim vatanımdır ve her biri yüze mukabil, yüzer ve binler hakikî kardeşlerimin meskat-ı re'sleridir."

Evet, bu havaliye gelen Ispartalılar asker olsun, başkalar olsun, ekseriyet-i mutlakayla beni hemşehri biliyorlar. Hangisi benimle görüşüyor, "Sen Ispartalı mısın?"

Ben de diyorum: "Maa'l-iftihar, ben Ispartalıyım." Ve Isparta'da o kadar hakikî kardeşlerim ve akâribim var ki meskat-ı re'sim olan Nurs karyesine pek çok cihetlerle tercih ediyorum. Ve büyük Isparta'nın bir küçük evlâdı hükmünde olan Isparit nahiyemize, büyük Isparta'nın birtek köyünü tercih ediyorum. O kadar hâlis, kahraman kardeşleri bana veren Isparta, taşı da toprağı da bana ve belki Anadolu'ya mübârek olmuş. İnşaallah, hem Anadolu'ya hem âlem-i İslâm'a neşrettikleri Nur tohumları birer rahmete mazhar olur, sümbül verir. Hem gıda, hem ziya, hem devâ olup mânevî galâ ve veba ve zulmü ve zulmeti dağıtır.

Dördüncüsü: Sâbık üç tevafuku yazdıktan sonra, büyük Hâfız Ali'nin gayet güzel mektubuyla, Hulûsi-i Sâlis Abdullah Çavuş'un mânidar mektubu ve Hulûsi Bey'in ve Kâtip Osman'ın kıymetli mektuplarını aldım. Hâfız Ali'nin mektubunda yazdığı şu fıkra, Konya âlimlerinin Risale-i Nur'u yazmakta ve takdir etmekte olduklarını ve tefsir sahibi Hoca Vehbi'nin *(rahmetullâhi aleyh)* Risale-i İhlâs karşısında mağlûbiyetle beraber, Risale-i Nur'a karşı hayran ve takdirkâr olması münasebetiyle, Hâfız Ali demiş:

"Risale-i Nur'un bir kerametidir, öküze et ve arslana ot atmaz. Öküze ot verir, arslana et verir. O arslan Hocanın en evvel İhlâs Risaleleri eline geçmiş."

İşte, Hâfız Ali'nin bu mektubunu aldığımdan ya altı, ya yedi gün evvel, Karadağ'dan inerken, birden diyordum: *"Yahu, ata et, arslana ot atma; arslana et, ata ot ver."*

Bu kelimeyi beş-altı defa hoşuma gitmiş, tekrar ediyordum. Ya Hâfız Ali benden evvel yazmış, bana da söylettirdi; veyahut ben evvel söylemişim, ona yazdırılmış. Yalnız bu garip tevafukta bir farkımız var. O, "öküze ot" demiş, ben "ata ot" demişim.

Aziz, sıddık kardeşlerim ve hizmet-i imaniyede kuvvetli, metin, ciddî, sarsılmaz, fedakâr arkadaşlarım ve seyahat-i berzahiye ve uhreviyede nuranî yoldaşlarım,

Sizin, her bir dirhemi yüz dirhem şüheda kanı kadar kıymettar siyah nuru akıtan mübârek kalemlerinizin bu defaki kudsî hediyelerin her bir harfine mukabil, Cenâb-ı Erhamü'r-râhimîn sizlere bin rahmet eylesin, âmîn...

Bu gaflet ve sıkıntılı ve usançlı mevsimde ve dünya meşgaleleri içinde bu fedakârâne gayretiniz ve sa'yiniz, hakikaten bir inâyet-i hâssadır ve bir kerâmet-i nuriyedir. Cenâb-ı Hak sizlerden ebeden razı olsun, âmîn...

Elmas kalemlerini, bize yardım için, yirmi bir Abdurrahman ve Abdülmecid'lerin bu kadar çabuk nüshaları yetiştirmeleri ve kabri pürnur olan Mehmed Zühtü'nün, berzahta dahi kalemini bizim hesabımıza istimâl etmesi hükmünde, onun metrukatından nüshaların gönderilmesi, bizi derinden derine sürûrla şükre sevketti.

Eski talebeliğim zamanında mevsuk zâtlardan, onlar da mühim imamlardan naklederek işittim ki: "Ciddî, müştak, hâlis talebe-i ulûm, tahsilde iken vefat ettikleri zaman, berzahta aynı tahsil misali ve bir medrese-i mâneviyede bulunuyor gibi, o âleme muvâfık bir vaziyet ihsan ediliyor." diye, o zaman talebe-i ulûm içinde çok defa medar-ı bahis oluyordu. Şimdi bu vakitte, talebe-i ulûmun en hâlisleri Risale-i Nur talebeleri olduğundan, elbette merhum Mehmed Zühtü, Âsım ve Lütfü gibi zâtların vazifeleri devam ediyor. Defter-i a'mâllerine hasenât yazmak için, mânevî kalemleri inşaallah işliyorlar. Cenâb-ı Hakk'a hadsiz şükür ediyoruz ki sizdeki fevkalâde gayret ve çalışmak

matbaaya ihtiyaç bırakmıyor. Bu defa gönderdiğiniz risaleler çok güzel, çok mükemmel, çok da lüzumlu. Fakat ben sehvetmiştim. "On Birinci Lem'a" ile "Telvihat-ı Tis'a"yı yazmadığımız hâlde, yazmışım zannediyordum.

Minhâcü's-Sünne bizde var. On bir nükteden ibaret olan On Birinci Lem'a, Mirkatü's-Sünne ve Telvihat-ı Tis'a ile ve ona zeyl olarak dört hatveden ibaret, Risale-i Kader'in zeyli iken, On Yedinci Söz'ün zeyline giren parça dahi, Telvihat'a zeyil olarak yazılsa münasip olur.

اَللّٰهُ نُورُ السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضِ[1] âyetinin tecellisine bakan bir seyahat-i kalbiye-i hayaliyeye dair iki-üç sayfalık Yirmi Dokuzuncu Mektub'un âhir kısımlarındaki parça dahi içlerinde bulunsa güzel olur. Şimdi size, musibet yüzünden bir inâyet-i hâssayı fazla dua etmenize vesile olmak için yazıyorum.

Bugün, dört saat evvel ben, yalnız, Karadağ'ın hâlî ormanları içinde idim. Gayet titiz bir ata binmiştim. Ben binerken, birden dizgin kayışı koptu. O da fena ürktü, ma'reke takıldı. Beni öyle fena bir tarzda çiftelerle yere düşürdü. Ben o hâlde sağ elim, sol ayağım kırılmış gibi ihtimal verdiğim gibi, vaziyet de öyle gösteriyordu. At da başkasının malı. O hâlî orman içine daldı. Etrafta hiç kimse yok ki imdada yetişsin. Cenâb-ı Hakk'a hadsiz şükür ediyordum; el, ayağım kırılmamış, çok ziyade incitmiş iken, yine şemsiyeyle yürüyebildim. O titiz at da ormana dalıp, yolsuz bir istikâmete, benim yürüyüşümle yürüyerek, on beş dakikalık bir mesafeye bir saatte yetiştik. At su içmekte iken, Nuriye isminde bir kadın geldi. Elinde ekmek, bir parça ekmeği ata verip, tutuldu. Ben de Cenâb-ı Hakk'a şükür, o vakit binebildim, odaya geldim. Birden öyle bir tufanlı yağmur oldu; hücremin önünde bir sel olarak gördük. Eğer o su, o Nuriye'ye rast gelmeseydi, o hâlî yerde, o yağmur altında, at da başkasının malı, kaybolmak gibi çok musibetlerden Cenâb-ı Hak muhafaza eyledi.

Bu küçük musibette dokuz cihette nimet olduğunu tasdik ettik. Ve bu nevi hıfz ve himâyet, sizlerin samimî dualarınızın bir neticesi olduğu kanaatindeyiz. Ve bu dokuz cihetle medar-ı şükran hâdise dün aldığımız hediye-i nuriyenin çok faydalı olduğuna işarettir. Çünkü darb-ı meselde meşhurdur ki: *"Birşeyde zahmet, meşakkat, alâmet-i makbûliyettir."*

Umum kardeşlerimize birer birer selâm ve dua ve dualarını istiyoruz.

---

1 "Allah göklerin ve yerin nûrudur." (Nûr sûresi, 24/35)

Aziz, sıddık, mübârek kardeşlerim,

Bu mübârek eyyâm ve leyâlî-i şerifede mübârek dualarınıza daha ziyade ihtiyacımı göstermek için, bundan evvelki mektupta, titiz atın yüzünden gelen musibet gerçi ondan dokuzu nimete inkılâp etti. Ondan birisi:

Eskiden beri bende bulunan kulunç illetine ve romatizma hastalığına iltihak edip, beni yatağa düşürdü. Fakat merak etmeyiniz, ben kalkıyorum, geziyorum. Katiyen, bugün gönderdiğiniz risaleleri tashih ederken kanaatim geldi ki; o musibetin bâki kalan ondan birisi, on derece bir nimet hükmünde oldu. Ve on adetten ziyade faydalarından bir faydası şudur ki:

Ben tashihatta gerçi usanmıyordum; fakat her tashihte yine ders alıp istifade etmek bir âdetimdi. Bazı çok zevk alıyordum. Bu mevsimde dağlarda, bağlardaki güzel sanat-ı ilâhiyeyi temâşâ zevki, o tashihteki zevkime galebe ediyordu. Bu yeni musibetteki mütemadiyen kendini ihsas eden hastalık, kemâl-i zevk ve şevkle, Hazreti Eyyub *(aleyhisselâm)*'ın Lem'ası'yla, Hastalık Lem'ası'nı her nüshada yeniden görüyorum gibi okuyup tashih ediyorum. Katiyen şüphem kalmadı ki o zahmetli hastalık, o lezzetli, rahmetli vazife-i nuriye için verilmiş. Gerçi harekâtımızda namaz ve abdestte sıkıntı veriyor; fakat hastalıkla ubûdiyet muzaaf sevabı olduğu gibi, bu tashihat-ı vazife-i nuriyedeki zevk, o sıkıntıları hiçe indirdi. –[1]اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ عَلٰى كُلِّ حَالٍ سِوَى الْكُفْرِ وَالضَّلَالِ–

Sâniyen: Sizin nüshalarınızda bazen bir yanlış, bir kaç nüshada aynen bulunur. Demek mana iyi anlaşılmamış, öyle kalmış. Mesela, İktisadın âhirlerinde, Hüsrev'in hâşiyesinde, beşinci satırında, "Ulemâ ise, masraflarından, mallarının kıymetini bilmedikleri" cümlesi yanlıştır. Sahihi ise, "Ulemâ ise, marifetlerinden, mallarının kıymetini bildikleri için." Hem bu satırın arkasındaki "arkasında" kelimesi yanlış, sahihi, "arasında"dır.

Aziz, sıddık, mübârek, fedakâr kardeşlerim,

Dün, altı ehemmiyetli mektuplarınızı aldım. Her mektubunuza uzun bir mektup yazmak cidden arzu ederdim. Hem de hakkınızdır; fakat bu hurufatı yazan Feyzi şahittir ki altı gecedir altı saat yatamadım. Yalnız bu altıncı gece, bir buçuk saat kadar yatabildim. Onun için, bu ehemmiyetli mektuplara kısacık birer cümleyle iktifa ediyorum.

---

1 "Bize uygun gördüğü her hâlimizden ötürü hamdolsun Rabbimize.. yeter ki küfür ve dalâlete düşüp de cehennemlik olmayalım.." Bkz.: Tirmizî, *deavât* 128; Ebû Dâvûd, *edeb* 97, 98; İbni Mâce, *edeb* 55, *duâ* 2; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 2/117.

Evvelâ: *Risale-i Nur santralı ve Hulûsi, Hakkı, Süleyman'ı temsil eden Sabri kardeşim,*

Öşür, şer'î zekâttır. Zekât ise, müstehaklaradır.

Sâniyen: *Gül fabrikası gülistanlarını ve merhum bedevî bülbüllerini konuşturan Hüsrev kardeş,*

Risale-i Nur, Isparta'yı, âfât-ı semâviye ve arziyeden muhafazasına sebep olduğunu, çok hadisatla beraber, bu yeni zelzele hâdisesi ve muarız hocanın dolularla başının tokatlanması, yeni bir hücceti oluyor. Ve Mucizât-ı Kur'âniye lâhikasını, sizin isabetli fikrinize havale ediyoruz. Hem siz, yazdığınız miktarı gönderiniz. Biz burada tekmil eder, size de sonra haber veririz.

Sâlisen: *Nur fabrikasının sahibi Hâfız Ali kardeş,*

Senin Risale-i Nur'a karşı harika ihlâs ve irtibat ve itikadın, inşaallah o Nur'ları o havalide daima parlattıracak. Senin, o büyük zelzelenin gürültüsünü işitmemen ve zelzeleyi hissetmemen, tokatını yiyen hoca gibi, Risale-i Nur'un bir nevi kerametidir. Demek, değil şakirtlere zarar vermek, belki inâyetkârâne, vücudunu da bazı haslara bildirmiyor, korkutmuyor.

Râbian: *Bizi ve Kastamonu şakirtlerini kıyamete kadar minnettar eden ve müstesna kalemiyle Risale-i Nur'un hemen umumunu bu havaliye yetiştiren ve evlât ve peder ve vâlideleri ve refikasıyla Risale-i Nur'a hizmet eden kahraman Tâhirî kardeşim,*

Cenâb-ı Hak, hanenizdeki hemşireme, hem bana şifa ihsan eylesin. Hastalığıma ait bir parça size geliyor. Peder ve vâlidenize de benim tarafımdan deyiniz ki: "Tâhirî gibi kahraman bir şakirdi Risale-i Nur'a yetiştiren ve o vâsıtayla defter-i a'mâllerine daima hasenât yazdıran bir şakirdi bize kardeş veren o mübârek zâtlar, inşaallah bu saadeti daima idame ettirecekler. Dünyanın cam parçalarını, o elmaslara tercih etmeyecekler. Onlar, hususî duamızda dâhildirler."

Hâmisen: *Mücâhidlerin üstadı ve efelerin hakikî bir nâsihi ve Risale-i Nur'un hâlis muhlis bir şakirdi olan Hasan Âtıf kardeşim,*

Senin uzun ve tesirli ve ehemmiyetli mektubun içindeki edîbâne, gayet ince hissiyatın ve sana mahsus latîf tâbirâtın hoşuma gitti. Kardeşim, müptedîlerin ve hodfuruşların ve mülhidlerin ilişmelerinden teessüratın beni, senin hesabına müteessir etti. Evvelce size yazdığım mektup, inşaallah o teessüratı izale eder. *Risale-i Nur'un mesleği ise, vazifesini yapar, Cenâb-ı Hakk'ın*

vazifesine karışmaz. Vazifesi tebliğdir; kabul ettirmek, Cenâb-ı Hakk'ın vazifesidir.

Hem, kemiyete ehemmiyet verilmez. Sen o havalideki bir tek Âtıf'ı bulsan, yüzü bulmuş gibidir. Merak etme. Hem, mümkün olduğu kadar hariçten gelen küçük ilişmelere ehemmiyet verme. Fakat ihtiyatla, bu atâlet mevsimi ve gaflet zamanı ve derd-i maişet iptilâsı zamanında cüz'î bir iştigal de ehemmiyetlidir. Tevakkuf değil, muvaffakiyetsiz mağlûbiyet yok! Risale-i Nur'un her tarafta galibâne fütuhatı var.

Sâdisen: *Eski dost ve kardeş ve Risale-i Nur'un o zamanda ciddî bir talebesi ve Isparta hayatımda bana hüsn-ü hizmetle samimî bir arkadaş ve himmeti uzun, eli kısa, aziz kardeşim Mehmed Celâl,*

Seni, o zamandan beri unutmadım. Çok zaman Risale-i Nur dairesinde kalemiyle çalışanlar içinde isminle hissedar oluyordun. Senin yüksek istidadını ve ulüvv-ü himmetini Risale-i Nur'da istimâl etmek arzuluyordum. Demek, derd-i maişet, sizi bir derece kayıt altına aldı. Başta mübârek baban, hanenizde bulunanlara bilmukabele selâm ediyorum. Ve bilhassa Mehmed Seyrani Hayyat'a çok selâmla beraber, eğer benim orada iken tanıdığım ve Hüsrev sisteminde telâkki ettiğim Mehmed Seyrani ise, onun bin selâmına selâmla mukabele edip, o Seyrani, o zamandan beri Risale-i Nur'un bir cüzüne bahsi girdiği ve silinmediği gibi, hatırımda da silinmemiş. Çok defa bekliyordum ki Seyrani, Hüsrev'in arkasında koşup çalışsın. Demek, onu da derd-i maişet bağlamış.

Sâbian: Risale-i Nur'un erkân-ı mühimmesinden Halil İbrahim'in on dört yaşındaki evlâd-ı mânevîsi, Risale-i Nur dairesindeki mâsum şakirtlerin dairesinde inşaallah ehemmiyetli mevkii alacak ve o küçük şahsiyette parlak, büyük bir şakirt ruhu görünüyor. Mektubunda çocukça konuşmamış; gayet müdakkikâne büyük bir âlim gibi konuşması bizi çok sevindirdi. Mâşallah, bârekâllah dedirtti.

Sâminen: Evvelce haber aldığınız hastalığıma dair bir noksan parça, dualarınıza ve geçen Ramazan gibi mânen yardımlarınıza vesile olmak için, o hastalık münasebetiyle yanımıza gelen bazı zâtlara söylediğim ve noksan kalmış bir fıkrayı yazıyorum. Şöyle ki:

Halimi soranlara dedim ki: Hem nazar, hem ervah-ı gayr-i tayyibe cihetinden başıma gelen bu musibet, rahmet-i ilâhiyeyle, on adetten bire indi, dokuzu nimet oldu. Bâki kalan birisi de dokuz menfaati oldu.

Birinci menfaati: Hastalıkta her saat ibadeti, dokuz saat ibadet hükmüne getirdi.

İkinci faydası: On beş hasta risalesini, tam zevkle tashih etmek ve bu hastalık zamanında, hastalara ve muhtaç olanlara çabuk yetiştirmeye sebep oldu.

Üçüncü faydası: Eski Said'i, Yeni Said'e kalb eden eski bir hastalık gibi, şimdi de Risale-i Nur'un parlak bir tarzda intişarı, Yeni Said'i de dünyayla bir derece alâkadar ettiği cihetle, o hâlin zararından kurtulmaya sebep oldu.

Dördüncüsü: Bu mübârek aylarda, pek çok iştiyak ve ihtiyaçla fazla a'mâl-i uhreviyede bulunmak arzusuyla beraber, mevsim ve bazı esbap cihetiyle muvaffak olamayarak fazla müteessir idim. Bu hastalık, tam bu aylara lâyık bir tarzda, hastalıktan gelen ihlâs ve kesret-i sevap cihetiyle azîm bir menfaati oldu. Beni gündüzde dağ ve bağları gezmekten men ettiği gibi, gece uyku ve gafletten kurtarıp, kemâl-i tazurru ve niyazla geceleri ihyaya sebep oldu.

Beşincisi: Geçenki Ramazan'daki hastalık gibi, bu hastalık dahi, fedakâr kardeşlerimin şefkatlerini heyecana getirip, benim hesabıma a'mâl-i uhreviyelerinin bir nevi zekâtını vermek; nâkıs, kusurlu sermayemi, birden ona, belki yüze ve bine çıkarmaya sebep olmasıdır.

Altıncı faydası: Hastalara, yirmi beş devâ-yı imanî veren risalenin ilâçlarını nefsimde tatbik ederek ayn-ı hakikat olduğunu tasdik edip, âsâb ve sinirden gelen ziyade hassasiyetimden kıymetsiz, fâni işleri lüzumsuz ve endişeli meraktan ve faydasız ve zararlı alâkadan bir derece kurtulmaya sebep olmasıdır.

Umum kardeşler ve hemşirelerimize birer birer selâm ve selâmetlerine dua ve dualarını rica eden kardeşiniz,

Said Nursî

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Size, hastalığın dokuz faydasından bâki kalan üçünü yazıyorum ki o hastalığın bir meyvesi sâbık Arabî fıkradır.

Yedinci faydası: Risale-i Nur'un ehemmiyetli bir şakirdinin ehemmiyetli bir hatasını tamir etmesidir. Şimdilik bu ehemmiyetli faydayı izah etmek münasip değil.

Sekizinci faydası: Gayet incedir, izah edilmez; yalnız kısa bir işaret ederiz. Nasıl ki Hüsrev, yazdığı Kur'ân'ı, fotoğrafla tab'ını kabul etmeyerek binler cazibedar Kur'ân'lar kendi hattıyla âlem-i İslâm'da intişarıyla, kutbiyet derecesinde bir mertebe-i ulviyeyi ve yüksek bir şeref-i imtiyazı bırakıp, Risale-i Nur dairesindeki sırr-ı ihlâsı muhafaza ve hazz-ı nefisten teberrî etmiştir. Aynen öyle de o hastalık ruhumda öyle bir inkılâp yaptı ki Risale-i Nur'un parlak fütuhatını müteşekkirâne temâşâ etmek ve sevapdârâne, mücâhidâne, bir nevi kumandan hizmetinde bulunmaktan gelen uhrevî zevki ve şerefi ve dünyada uhrevî meyvesini gösteren hizmet-i imaniyenin şahsıma ait lezzeti ve imtiyazı, o sırr-ı ihlâs için bırakmak ve kardeşlerime havale etmek ve onların şeref ve zevkleriyle iktifa etmeye nefs-i emmârem dahi muvafakat ederek, dünyanın bu uhrevî ve güzel yüzünde gözünü kapamak ve eceli ve mevti ferahla karşılamaya tam kabul etmesidir.

Dokuzuncu faydası: Çoktan beri benim hususî bir virdim ve hiç kaleme alınmayan ve mesleğimizin dört esasından en büyük esası olan şükrün en geniş ve en yüksek mertebesini ihata eden ve bende çok defa maddî ve mânevî hastalıkların bir nevi şifası olan ve İsm-i Âzam ve Besmele ile dokuz âyât-ı uzmâyı içine alan ve on dokuz defa şükür ve hamdi âzamî bir tarzda ifadeyle, tahmidâtın adetleriyle o eşyanın lisan-ı hâliyle ettikleri hamd ü senâyı niyet ederek, o hadsiz hamdlerin yekûnunu kendi hamdleri içine alarak azametli ve geniş bir tahmidnâme ve teşekkürnâme bulunan ve Sekîne'deki esmâ-yı sittenin muazzam yeni bir dersini izhar etmeye sebep olmasıdır.

Umum kardeşlerimize birer birer selâm ve dua ve beraetlerini tebrik ederiz.

(Medar-ı ibret ve hayret bir hâdisedir.)

Risale-i Nur'un erkân-ı mühimmesinden bir zât yazıyor ki: "Adapazarı zelzelesinin aynı gününde, zelzeleden birkaç saat evvel, umumî ve herkese göstermek için, bir büyük tiyatro teşekkülüyle ve oyuncu kızlardan dört güzelini çırıl çıplak olarak âlâyişle çarşı ve pazarda gezdirerek, o cazibedarlara kapılan tiyatro binasında toplanan bin kişiden fazla seyirciler, oyun başlarken, birdenbire arz, kemâl-i hiddet ve gayz ile onların hayasız yüzlerini dehşetli tokatladı, mahvedip zîr u zeber etti. Ve o binayı hâk ile yeksan eyledi."

Ben, dünyanın bu nevi hâdiselerinden iki senedir hiç haberim yoktu, bakmıyordum. Fakat bugünlerde hem Hüsrev ve hem kahraman Çelebi zelzeleden haber vermeleri ve Hüsrev ve rüfekasının kanaati ile, Isparta'nın gürültülü zelzelesi karşısında Risale-i Nur'u kuvvetli bir kalkan bulmasıyla hiçbir zarar vermemesi ve Risale-i Nur'a muarız bir hocanın bütün hâsılatını mahveden dolu, o muarıza has kalması, başkasına ilişmemesi bir derece kanaat verir ki ekser vilâyetlere giren ve Adapazar'a girmeyen Risale-i Nur'un ehemmiyetli bir esası olan tesettür şiârını bu derece açık ihanetiyle, Risale-i Nur, onların yardımlarına koşmamış diye, yalnız bu hâdiseye baktım.

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Risale-i Nur dünya işlerine âlet olamaz, dünya işlerine siper edilmez. Çünkü ehemmiyetli bir ibadet-i tefekküriye olduğu cihetle, dünyevî maksatlar onunla kasten istenilmez. İstenilse, ihlâs kırılır, o ehemmiyetli ibadet şekli değişir. Yani, çocuklar gibi, dövüştükleri vakit Kur'ân'ı başına siper eder. Başına gelen zarar Kur'ân'a geldiği gibi, Risale-i Nur, böyle muannid hasımlara karşı siper istimâl edilmemeli.

Evet, Risale-i Nur'a ilişenler tokatlar yerler; yüzer vukuat şahittir. Fakat Risale-i Nur, tokatlarda istimâl edilmez ve niyet ve kast ile tokatlar gelmez. Çünkü sırr-ı ihlâs ve sırr-ı ubûdiyete münafidir. Bizler, bize zulmedenleri, bizi himâye eden ve Risale-i Nur'da istihdam eden Rabbimize havale ediyoruz.

Evet, dünyaya ait harika neticeler, bazı evrâd-ı mühimme gibi, Risale-i Nur'a çokça terettüp ediyor. Fakat onlar istenilmez, belki veriliyor; illet olamaz, bir fayda olabilir. Eğer istemekle olsa, illet olur, ihlâsı kırar, o ibadeti kısmen iptal eder. Çabuk bu hâdiseyi teskin ediniz. Yoksa münafıklar istifade edecekler; belki onların parmağı var.

Evet, Risale-i Nur'un o kadar dehşetli muannidlere karşı galibâne mukavemeti, sırr-ı ihlâstan ve hiçbir şeye âlet edilmemesinden ve doğrudan doğruya saadet-i ebediyeye bakmasından ve hizmet-i imaniyeden başka bir maksat takip etmemesinden ve bazı ehl-i tarîkatın ehemmiyet verdikleri keşif ve kerâmât-ı şahsiyeye ehemmiyet vermemekten ve velâyet-i kübrâ sahipleri olan sahabîler gibi, verâset-i nübüvvet sırrıyla, yalnız iman nurlarını neşretmek ve ehl-i imanın imanlarını kurtarmaktır.

Evet, Risale-i Nur'un bu dehşetli zamandaki kazandırdığı iki netice-i muhakkikası her şeyin fevkindedir; başka şeylere ve makamlara ihtiyaç bırakmıyor.

Birinci neticesi: *Sadâkat ve kanaat ile Risale-i Nur dairesine giren, imanla kabre gireceğine gayet kuvvetli senetler var.*

İkinci neticesi: *Risale-i Nur dairesinde, ihtiyarımız olmadan, haberimiz yokken takarrur ve tahakkuk eden şirket-i maneviye-i uhreviye cihetiyle, her bir hakikî sâdık şakirdi binler diller ile, kalbler ile dua etmek, istiğfar etmek, ibadet etmek ve bazı melâike gibi kırk bin lisanla tesbih etmektir. Ve Ramazan-ı Şerif'teki hakikat-i leyle-i Kadir gibi, kudsî ve ulvî hakikatleri, yüz bin el ile aramaktır.*

İşte, bu gibi netice içindir ki Risale-i Nur şakirtleri, hizmet-i nuriyeyi velâyet makamına tercih eder; keşif ve kerâmâtı aramaz ve âhiret meyvelerini dünyada koparmaya çalışmaz ve vazife-i ilâhiye olan muvaffakiyet ve halka kabul ettirmek ve revaç vermek ve galebe ettirmek ve müstahak oldukları şan u şeref ve ezvak ve inâyetlere mazhar etmek gibi, kendi vazifelerinin haricinde bulunan şeylere karışmaz ve harekâtını onlara bina etmezler. Hâlisen, muhlisen çalışırlar, "Vazifemiz hizmettir, o yeter." derler.

Ve sâniyen: Seksen küsur sene kıymetinde bulunan ve Ramazan-ı Şerif'in mecmuunda gizlenen hakikat-i leyle-i Kadri kazanmak için, Risale-i Nur şakirtlerinin şirket-i mâneviye-i uhreviyeleri muktezasınca, her biri, mütekellimi maalgayr sîgası olan أَجِرْنَا[1] ، اِرْحَمْنَا[2] ، اِغْفِرْ لَنَا[3] gibi tâbirâtta, "biz" dedikleri vakit, Risale-i Nur'un sâdık şakirtlerini niyet etmek gerektir. Tâ her bir şakirt umumun namına münâcât edip çalışsın. Ve bu bîçâre ve az çalışabilen ve haddinden çok fazla hizmet ondan beklenen bu kardeşinize, o hüsn-ü zanları yanlış çıkarmamak için, geçen Ramazan gibi yardımınızı rica ediyorum.

1 Bizi sıyanetinle koru.
2 Bize merhametinle muamele et.
3 Bize acı ve mağfiret et.

(Birden hatıra gelen bir meseledir.)

Her şeyde, her musibette, hususan beşer eliyle gelen zulümlü musibetlerde, Risale-i Kader'de beyan edildiği gibi, iki sebep var.

Biri: Zâhiren esbaba bakan beşerdir.

Diğeri: Kader-i ilâhîdir.

Beşer, zâhirî esbaba bakar; bazen yanlış eder, zulmeder. Fakat kader, başka noktalara bakar, adalet eder. İşte, bugünlerde elîm bir endişeyle Risale-i Nur dairesine temas eden üç mesele, adalet-i kaderiye noktasında mânevî suâle cevaben ihtar edildi.

Birinci suâl: Neden fedakâr, yüksek bir şefkati taşıyan vâlide, bu zamanda, veledinin malından irsiyet almasından mahrum edildi, kader müsaade eyledi?

Gelen cevap şu: Vâlideler bu asırda, bir aşılama suretinde şefkatlerini yanlış bir tarzda sarfetmeleridir ki "Evlâdım şan ve şeref rütbesinde memuriyet kazansın." diye, bütün kuvvetleriyle, evlâtlarını dünyaya, mekteplere sevkediyorlar. Hatta, mütedeyyin de olsa, Kur'ânî ilimlerin okumasından çekip dünya ile bağlarlar. İşte bu şefkatin bu yanlışından, kader bu mahrumiyete mahkûm etti.

İkinci suâl: Risale-i Nur'la münasebettar bazı zâtlara acıdım. "Neden pederinin malından hakkı iki sülüs iken, o haktan kısmen mahrumiyete kader-i ilâhî neden müsaade etti?"

Gelen cevap: Şu asırda, öyle acîb bir aşılamakla, ebeveynine hürmet ve peder ve vâlidesinin şefkatlerine mukabil, bilâ-kayd ü şart kemâl-i hürmet ve itaat lâzım iken, ekseriyetle o hakikî hürmet ve itaat bozulduğundan, iki sülüs almaktan zulmen mahrum edildiler. Kader, onların kusuruna binaen müsaade etti. Kızlar ise, gerçi başka cihetlerde kusurları çok, fakat zafiyetlerine binaen himâyetkâr ve şefkatkâr ellere ziyade muhtaç bulunduklarından, hürmetlerini peder ve vâlidelerine karşı ihtiyaçlarını hassasiyetle bir cihette ziyadeleştirdiklerinden, beşerin zâlim eliyle, kardeşlerinin kısmen haklarını, muvakkaten onlara vermeye müsaade etti.

Üçüncü suâl: Bazı mütedeyyin zâtların, dünyadâr haremleri yüzünden ziyade sıkıntı çekmeleri nedendir? Bu havalide o nevi hâdiseler çoktur.

Gelen cevap: O mütedeyyin zâtlar, diyanetlerin muktezası böyle serbestiyet-i nisvan zamanında öyle serbest kadınların vâsıtasıyla dünyaya girişmeleri hatalarından, o kadınların eliyle tokat yemelerine kader müsaade etti.

Mütebâkisi, bir mübârek hanımın şuursuz müdahalesiyle geri kaldı.

Evvelâ: Bu mübârek Ramazan-ı Şerif'teki dualar, ihlâsı bulmak şartıyla, inşaallah, makbuldür. Fakat maatteessüf, ekseriyetçe Risale-i Nur şakirtlerinin nazarlarını dünyaya çevirmek ve huzur-u kalbi bozmak için, bazı taarruzlar yüzünden o ihlâs, o huzur-u tam bir derece zedelenir. Merak etmeyiniz, her şeyi Cenâb-ı Hakk'a havale edip öyle taarruzlara ehemmiyet vermeyin. Âtıf'a da yazınız, merak etmesin ve müteessir olmasın. O da bir kaza-yı ilâhîdir. İnşaallah, Sava Hâfız Mehmed'in hâdisesi gibi, Risale-i Nur'un lehine dönecektir.[1(Hâşiye-1)]

Hem Âtıf'ın parlak hizmeti tevakkufa uğraması[2(Hâşiye-2)] ve gerilemesi ve merhum Mehmed Zühtü Bedevî'nin, yüksek ve geniş hizmetinin perdelenmesini, düşünmesi beni ziyade mahzun ettiği hengâmda, elime bir mektup verildi. O mektup, o endişemi izale etti. *Risale-i Nur hizmetinde bir kapı kapansa, daha mühim kapılar açılır diye* kaide, yine hükmünü icra etti ki Sabri gibi Risale-i Nur'un gayet büyük bir rüknünün büyük amcası ve Risale-i Nur'un bir kahramanı olan Tâhirî'nin eniştesi ve Risale-i Nur'un

1 (Hâşiye-1) Âtıf'a muâraza eden ve hücum eden tarîkatçı müftü ve taassuplu vâiz ve hoca ve ehl-i tarîkat, ehemmiyetli ehl-i ilim ve tarîkat, bu muârazada, en son perdesini rejim hesabına ve tarafgirliğine ve himâyesine dayanıp, Âtıf'ın müdafaa ettiği sünnet-i seniyye mesleğine taarruz suretine girdiğini; ve Risale-i Nur'a muâraza eden, bilerek veya bilmeyerek zındıkaya yardım ettiğine bir delil, bu defa adliyece benden sordular ki: "Kürt Âtıf rejim aleyhine çalışıyor. Demek onun muârızları rejime dayandılar." Ben de dedim: Rejimi reddetmek ne vazifemizdir, ne de kuvvetimiz var. Ve ne de düşünüyoruz ve ne de Risale-i Nur izin veriyor. Fakat biz kabul etmiyoruz, amel etmiyoruz, istemiyoruz. Red başka, kabul etmemek başkadır, amel etmemek daha başkadır. Hazreti Ömer'in *(radiyallâhu anh)* taht-ı hükmünde, kanun-u adalet-i şer'iyesini reddetmeyen ve ilişmeyen Yahudilere, Nasârâya ilişmiyordular. Demek, kabul etmemek, tasdik etmemek, idarece bir cünha, bir suç teşkil etmiyor ki o çeşit muhalifler ve münkirler, en kuvvetli padişahların idaresi ve siyaseti altında bulunmuşlar. İşte, bu nokta-yı nazardan, Risale-i Nur'un şakirtlerinden en müthiş bir muhalif, rejim müessesesini tel'in de etse, bilfiil idareye ilişmese, onun mefkûresine kanunen ilişilmez. Hürriyet-i vicdan ve hürriyet-i fikir, onları tebrie eder.

2 (Hâşiye-2) Şimdi aldığımız haber: Denizli Valisi ehemmiyetli bir şifre ile, bura valisine, Âtıf meselesini i'zam ederek şifre yazmış. Hâfız-ı Hakikî'nin hıfzına dayanıp telâş etmeyiniz. Fakat ihtiyat ediniz. Hapsolan Âtıf ve arkadaşlarına teselli veriniz ve merak etmesinler. Allah Kerîm'dir ve Rahîm'dir.

saff-ı evvelinde ve şakirtlerinin başında bir zaman nâzırlık vazifesini gören ve şimdiye kadar da Risale-i Nur hakkında kalbini bozmayan büyük Hâfız Zühtü'nün samimî kemâl-i sadâkat ve ihlâsı gösteren mektubuyla, ve Hulûsi-i sâlis Abdullah Çavuş'un hâşiyesinde tasdikle, bu eski ve yeni gayyûr kardeşimiz Büyük Zühtü, resmiyete bakmayarak, Risale-i Nur'un mühim vazifelerinden olan mâsumlara Kur'ân dersini vermekle gösterildi ki merhum Zühtü Bedevî yerine bu Büyük Zühtü'yü yeni veriyor. Ve Âtıf'ın tevakkufu yerine, bu müdakkik ve muktedir ve hatip Büyük Hâfız Zühtü'yü faaliyet getirdi. Cenâb-ı Hakk'a şükrediyoruz. Bugünden itibaren, Risale-i Nur'un has şakirtleri içinde şirket-i mâneviye-i nuriyeden hissedar olmasını ve ismiyle duaya girdiğini selâmımla beraber tebliğ ediniz.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ عَلٰى نَعْمَائِهِ[1]

Risale-i Nur'un silsile-i kerâmâtından Mu'cizât-ı Ahmediye ve kerametli Yirmi Dokuzuncu Söz ve İşârâtü'l-İ'câz'ın himâyetkârâne ve mucizâne yeni bir kerametleri şudur ki:

Bu Ramazan-ı Şerif'in başında doktorun ihbarıyla ve kuvvetli emârelerin delâletiyle ve birden hararet kırk dereceden geçmesiyle tebeyyün eden, zehirlemekten gelen şiddetli hastalık hengâmında, kardeşimiz Âtıf'ın habbe gibi hâdisesini, hariç valiler kubbe yaparak, buranın hem adliye, hem zabıta, hem vilâyete şifrelerle Risale-i Nur aleyhine sevkedildiği aynı zamanda, iki saat evvel, Mu'cizât-ı Ahmediye İstanbul'dan koşup imdada gelmiş. Masada iken, Yirmi Dokuzuncu Söz ve kerametli İşârâtü'l-İ'câz, Tosya kasabasından imdada gelmiş gibi, aynı vakitte yaldızlı ciltleriyle masa üzerinde dururken, onların müsadere endişesi ve elliden ziyade sâir risalelerin de namazsız ellerin zaptına geçmek ihtimali ve şiddetli hastalığın konuşturmamak vaziyetiyle beraber, Risale-i Nur'un o üç kerametli risaleleri, öyle harika bir himâyet ve muhafazaya vesile ve o zehirlendirmeye panzehir ve tiryak oldu ki bu hâle muttali olan bizler, şimdi de hayretteyiz. Güya hiçbir hastalık yokmuş gibi, gayet kuvvetli, hem şiddetli tokatlar vurarak, o düşmanlık vaziyeti dostluğa çevrildi.

Hem adliyenin büyük memurları ve taharri komiserleri, şiddetli taharri

[1] Rahmân ve Rahîm olan Allah'ın adıyla. Bütün nimetleri ihsan eden Allah'a hamd olsun.

ve müsadere için geldikleri hâlde, elliden ziyade kitaplardan hiçbirine el uzatmadan, yalnız o risalelerin kerametlerini kısmen dinleyerek onların mânevî himâyeti altında muhafaza edildi. Yalnız Müdâfaat ve On Altıncı Mektup ve Ramazaniye Risalesi'ni mütalâa etmek için biz verdik.

Üçüncü günde, daha şiddetli arama ve taharri etmek, zabıtanın siyasî komiseri bir taharri komiseriyle geldiği vakitten iki-üç saat evvel, üç kerametli risalelerin kumandasında bütün risaleler, kendilerini ellere vermemek için ortada görünmediler. Bütün iki saat o taharri neticesinde, Ankara'dan gelen bir Ramazan tebrikiyle, bir Ramazaniye Risalesi'ni elde ettiler. Mütalâadan sonra iade etmek vaadiyle aldılar. Bütün bu hâlât, yüksekte duran Mu'cizâtlı Kur'ân-ı Azîmüşşân'la beraber, i'câzlı Hizb-i Kur'ânî'nin nüshaları ve Hizb-i Nurî'nin risaleleri, bu harika vaziyeti gösterdiler.

Cenâb-ı Hakk'a, onların hurufatı adedince ve şehr-i Ramazan'ın dakikalarının âşireleri sayısınca hamd ü senâ ediyoruz.[1] اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ عَلٰى كُلِّ حَالٍ

Hem hastalıktan gelen teessür ve Âtıf hâdisesiyle kalbime gelen teellüm ve onlara acımak ve Isparta'ya sirayet etmek endişesinden neşet eden sıkıntı ve bu mübârek şehirde Risale-i Nur'un سِرًّا تَنَوَّرَتْ[2] perdesi altına girmesi ve üçüncü günde, o iki taharriden sonra, akşama kadar gelen ve gidenlerin mütemadiyen tarassut edilmesi ve Emin'in hanesi de birşey bulunmadan taharri edilmesi cihetiyle ziyade muztarip ve müteellim iken, Cenâb-ı Erhamü'r-râhimîn'in rahmetiyle, şimdiye kadar devam eden inâyet-i ilâhiye himâyeti ve rıza, teslim, tevekkül ve ihlâsın verdikleri teselli, bütün o müz'iç şeyleri akîm bıraktı. Kemâl-i ferah ve istirahat ile *"Görelim Mevlâ neyler, neylerse güzel eyler."* deyip, kemâl-i teslimiyetle müsterih olduk. Siz de öyle olunuz, fütur getirmeyiniz.

Umum kardeşlerimize birer birer selâm ve dua ederiz.

Hastalık devam ediyor, fakat tahammül haricinde değil. O musibet de Risale-i Nur'un parlak neşriyatına tevakkuf vermek içindi.

اَلْبَاقِي هُوَ الْبَاقِي[3]

Kardeşiniz

Said Nursî

---

1 "Bize uygun gördüğü her hâlimizden ötürü hamdolsun Rabbimize.." Bkz.: Tirmizî, *deavât* 128; Ebû Dâvûd, *edeb* 97, 98; İbni Mâce, *edeb* 55, *duâ* 2; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 2/117.

2 "Gizli olarak nurlanır." (Bkz.: el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî)* s.509)

3 Kendinden başka her şeyin fâni olduğu gerçek Bâkî, Allah'tır.

بِسْـــمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

يَا اَللّٰهُ يَا رَحْمٰنُ يَا رَحِيمُ يَا فَرْدُ يَا حَيُّ يَا قَيُّومُ يَا حَكَمُ يَا عَدْلُ يَا قُدُّوسُ[1]

İsm-i âzamın hakkına ve Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan'ın hürmetine ve Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)*'ın şerefine, bu mecmuayı bastıranları ve mübârek yardımcılarını ve Risale-i Nur talebelerini Cennetü'l-Firdevs'te saadet-i ebediyeye mazhar eyle, âmîn…

Ve hizmet-i imaniye ve Kur'âniye'de daima muvaffak eyle, âmîn…

Ve defter-i hasenâtlarına Kastamonu Lâhikası'nın her bir harfine mukabil, bin hasene yazdır, âmîn...

Ve Nur'ların neşrinde sebat ve devam ve ihlâs ihsan eyle, âmîn…

Yâ Erhamerrâhimîn!.. Umum Risale-i Nur şâkirtlerini iki cihanda mesûd eyle, âmîn…

İnsî ve cinnî şeytanların şerlerinden muhafaza eyle, âmîn…

Ve bu âciz ve bîçâre Said'in kusurâtını affeyle, âmîn...

Umum Nur Şâkirtleri Nâmına
Said Nursî

---

1 Ya Allah, yâ Rahmân: Ey Zât'ı itibarıyla merhametli olan! yâ Rahim: Ey rahmetiyle mahlûkâtına merhamet eden! yâ Ferd: Ey eşi ve benzeri olmayan! yâ Hayy: Ey her zaman var olan, diri olan, ezelî ve ebedî hayat sahibi olan! yâ Kayyûm: Ey kendi Zât'ı ile var olup, zeval bulmayan ve bütün varlıkları varlıkta tutup onları yöneten! yâ Hakem: Ey hükmü geçersiz kılınmayan Hâkim! yâ Adl: Ey tam adalet sahibi! yâ Kuddûs: Ey her şeyi tertemiz yapan ve kendisi bütün eksiklerden uzak ve yüce Zât!

Mesnevî-i Nûriye

Bediüzzaman Said Nursî

Risale-i Nur Külliyatı'ndan

Mesnevî-i Nûriye

(Türkçe Tercümesi)

Mütercim: Abdülmecid Nursî

Bediüzzaman

Said Nursî

İstanbul - 2007

MESNEVÎ-İ NÛRİYE

Copyright © Şahdamar Yayınları, 2007
Bu eserin tüm yayın hakları Işık Ltd. Şti.'ne aittir.
Eserde yer alan metin ve resimlerin, Işık Ltd. Şti.'nin önceden yazılı izni olmaksızın, elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılması, yayımlanması ve depolanması yasaktır.

ISBN
978-975-9090-84-5

Yayın Numarası
74

Basım Yeri ve Yılı
Çağlayan Matbaası
Sarnıç Yolu Üzeri No:7 Gaziemir / İZMİR
Tel: **(0232) 252 20 96**
Ekim **2007**

Genel Dağıtım
Gökkuşağı Pazarlama ve Dağıtım
Merkez Mah. Soğuksu Cad. No: **31**
Tek-Er İş Merkezi Mahmutbey / İSTANBUL
Tel: **(0212) 410 50 00** Faks: **(0212) 444 85 96**

Şahdamar Yayınları
Emniyet Mahallesi Huzur Sokak No: 5
34676 Üsküdar / İSTANBUL
Tel: (0216) 318 42 88 Faks: (0216) 318 52 20
www.sahdamaryayinlari.com

İçindekiler

İ'tizar 1

[Mukaddime] 2

Birinci Nokta 2

İkinci Nokta 2

Üçüncü Nokta 3

Dördüncü Nokta 3

Beşinci Nokta 4

Lem'alar 5

Tenbih 6

Birinci Lem'a 7

İkinci Lem'a 7

Üçüncü Lem'a 8

Dördüncü Lem'a 9

Beşinci Lem'a 9

Altıncı Lem'a 10

Yedinci Lem'a 11

Sekizinci Lem'a 11

Dokuzuncu Lem'a 12

Onuncu Lem'a 12

On Birinci Lem'a 13

On İkinci Lem'a 13

On Üçüncü Lem'a 14

On Dördüncü Lem'a 15

Reşhalar 16
Tenbih 16
Birinci Reşha 16
İkinci Reşha 17
Üçüncü Reşha 18
Dördüncü Reşha 18
Beşinci Reşha 19
Altıncı Reşha 20
Yedinci Reşha 20
Sekizinci Reşha 21
Dokuzuncu Reşha 21
Onuncu Reşha 22
On Birinci Reşha 23
On İkinci Reşha 24
Lâsiyyemalar 28
Katre 43
İfade-i Meram 43
Mukaddime 44
Birinci Bâb 46
Takriz 56
Hâtime 57
Nükte 60
Nokta 61
Nükte 61
Nokta 62
Nükte 63

Nokta 64
Nükte 64
Nokta 64
Nükte 65
Nokta 65
İ'tizar 66
Katre'nin Zeyli 67
Remiz 67
Remiz 67
Remiz 68
Remiz 68
Remiz 69
Remiz 69
Remiz 69
Remiz 70
Remiz 70
Remiz 70
Remiz 71
Remiz 71
Remiz 72
Remiz 72
Remiz 72
Remiz 73
Remiz 73
Remiz 73
Hubab 74
Bin Üç Yüz Otuz Dokuz Tarihinde, Meclis-i Meb'usan'a Hitaben Yazdığım Bir Hutbenin Suretidir 88

İ'lem Eyyühe'l-Aziz! 92
Zeylü'l-Hubab 97
Habbe 105
Tazarru ve Niyaz 120
Zeylü'l-Habbe 122
Zeylü'z-Zeyl 130
Zühre 135
Mukaddime 135
Birinci Nota 135
İkinci Nota 136
Üçüncü Nota 136
Dördüncü Nota 137
Beşinci Nota 137
Altıncı Nota 144
Yedinci Nota 145
Sekizinci Nota 147
Dokuzuncu Nota 151
Onuncu Nota 153
On Birinci Nota 154
On İkinci Nota 154
On Üçüncü Nota 156
Birincisi 156
İkinci Mesele 158
Üçüncü Mesele 158
Dördüncü Mesele 160
Beşinci Mesele 161
On Dördüncü Nota 162

Birinci Remiz 162
İkinci Remiz 163
Üçüncü Remiz 163
Dördüncü Remiz 164
On Beşinci Nota 165
Birinci Mesele 165
Zerre 167
Semme 177
Onuncu Risale 189
Birinci Basamak 189
İkinci Basamak 189
Üçüncü Basamak 189
Dördüncü Basamak 190
Beşinci Basamak 190
Altıncı Basamak 190
Yedinci Basamak 191
On Dördüncü Reşha 213
Birinci Katre 213
İkinci Katre 213
Üçüncü Katre 213
Birinci Nokta 214
İkinci Nokta 214
Üçüncü Nokta 214
Dördüncü Nokta 214
Beşinci Nokta 215
Altıncı Nokta 215
Dördüncü Katre 215

Birinci Nükte 215
İkinci Nükte 217
Üçüncü Nükte 217
Dördüncü Nükte 217
Beşinci Nükte 217
Altıncı Katre 218
Şûle 219
Şûle'nin Zeyli 225
Nokta 227
İfade-i Meram 227
Birinci Burhan 228
İkinci Burhan 229
Üçüncü Burhan 233
Dördüncü Burhan 236
Tenvir 239
Münderecat Hakkında 240
Fihrist 241
İ'tizar 251

Mesnevî-i Nûriye

بِسْـــمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

İ'tizar

Risale-i Nur Külliyatı'ndan "el-Mesneviyyü'l-Arabî" ile muanven büyük Üstad'ın cihan-baha pek kıymettar şu eserini de Allah'ın avn ve inâyetiyle Arabîden Türkçe'ye çevirmeye muvaffak olmakla kendimi bahtiyar addediyorum. Yalnız, aslındaki ulviyet, kuvvet ve cezaleti tercümede muhafaza edemedim. Evet o cevher-baha hakikatlere zarf olacak ne bir harf ve ne bir lafız bulamadım. Tercüme lisanı da, fikrim gibi nâkıs ve kâsır olduğundan, o azîm imanî ve cesîm Kur'ânî hakikatlere ancak böyle dar ve kısa bir kisveyi tedarik edebildim. Ne hakkın ve ne hakikatin hatırı kalmış. Fabrika-yı dimağiyemin bozukluğundan bu kadarını da müellif-i muhterem Bediüzzaman'ın manevî yardımları ile dokuyabildim.

Evet bir tavuk kendi uçuşuyla, şahinin veya kartalın uçuşlarını taklit ve tercüme edemez. Bu, hakikaten aslına uygun ve lâyık bir tercüme değildir. (Pek kısa bir meâl, bazen de tayyedilmiş, tercüme edememiş.) Çok yerlerde yalnız meâlini aldım. Bazı yerlerde de tayyettim. Ancak aslındaki hakâiki, evlâd-ı vatana gösteren küçük bir aynadır...

Risale-i Nur müellifinin neseben küçük kardeşi
ve on beş sene ondan ders alan
Abdülmecid Nursî

[Mukaddime]

Risale-i Nur'un Bir Nevi Arabî Mesnevî-i Şerif'i Hükmünde Olan Bu Mecmuanın Mukaddimesi "Beş Nokta"dır.

Birinci Nokta

Kırk elli sene evvel Eski Said, ziyade ulûm-u akliye ve felsefiyede hareket ettiği için, hakikatü'l-hakâike karşı ehl-i tarîkat ve ehl-i hakikat gibi bir meslek aradı. Ekser ehl-i tarîkat gibi yalnız kalben harekete kanaat edemedi. Çünkü aklı-fikri hikmet-i felsefiye ile bir derece yaralı idi; tedavi lâzımdı. Sonra hem kalben, hem aklen hakikate giden bazı büyük ehl-i hakikatin arkasında gitmek istedi. Baktı, onların her birinin ayrı cazibedar bir hâssası var. Hangisinin arkasından gideceğine tahayyürde kaldı. İmam Rabbânî de ona gaybî bir tarzda "Tevhid-i kıble et!"[1] demiş; yani "Yalnız bir üstadın arkasından git!" O çok yaralı Eski Said'in kalbine geldi ki: "Üstad-ı hakikî Kur'ân'dır. Tevhid-i kıble bu üstadla olur." diye, yalnız o üstad-ı kudsînin irşadıyla hem kalbi, hem ruhu gayet garip bir tarzda sülûke başladılar. Nefs-i emmâresi de şükûk ve şübehatıyla onu manevî ve ilmî mücahedeye mecbur etti. Gözü kapalı olarak değil; belki İmam Gazalî *(rahmetullâhi aleyh)*, Mevlâna Celâleddin *(rahmetullâhi aleyh)* ve İmam Rabbânî *(rahmetullâhi aleyh)* gibi kalb, ruh, akıl gözleri açık olarak, ehl-i istiğrakın akıl gözünü kapadığı yerlerde, o makamlarda gözü açık olarak gezmiş. Cenâb-ı Hakk'a hadsiz şükür olsun ki Kur'ân'ın dersiyle, irşadıyla hakikate bir yol bulmuş, girmiş. Hatta

وَفِي كُلِّ شَيْءٍ لَهُ اٰيَةٌ تَدُلُّ عَلٰى أَنَّهُ وَاحِدٌ[2]

hakikatine mazhar olduğunu, Yeni Said'in Risale-i Nur'uyla göstermiş.

İkinci Nokta

Mevlâna Celâleddin *(rahmetullâhi aleyh)* ve İmam Rabbânî *(rahmetullâhi aleyh)* ve İmam Gazalî *(rahmetullâhi aleyh)* gibi, akıl ve kalb ittifakıyla gittiği için, her şeyden evvel kalb ve ruhun yaralarını tedavi ve nefsin evhamdan kurtulmasını temine çalışıp, –lillâhilhamd– Eski Said Yeni Said'e inkılap etmiş. Aslı Farisî

---

1 İmâm Rabbânî, *el-Mektûbât* 1/87 (75. Mektup)

2 "Bütün her şeyde Allah'ın varlık ve birliğini gösteren bir âyet (işaret) vardır." (Bkz.: el-Esfehanî, *el-Eğânî* 4/39; el-Kalkaşendî, *Subhu'l-a'şâ* 12/413; el-übşeyhî, *el-Müstatraf* 1/16, 2/280)

sonra Türkçe olan Mesnevî-i Şerif gibi o da Arapça bir nevi Mesnevî hükmünde Katre, Hubab, Habbe, Zühre, Zerre, Şemme, Şûle, Lem'alar, Reşhalar, Lâsiyyemalar ve sâir dersleri ve Türkçe'de o vakit Nokta ve Lemeât'ı gayet kısa bir surette yazmış; fırsat buldukça da tab'etmiş. Yarım asra yakın o mesleği Risale-i Nur suretinde, fakat dahilî nefis ve şeytanla mücadeleye bedel, hariçte muhtaç mütehayyirlere ve dalâlette giden ehl-i felsefeye karşı Risale-i Nur, geniş ve küllî mesnevîler hükmüne geçti.

Üçüncü Nokta

O Yeni Said'in münazarasıyla, nefis ve şeytanın tam mağlup edilmesi ve susturulması gibi, Risale-i Nur dahi yaralanmış tâlib-i hakikati kısa bir zamanda tedavi ettiği gibi, ehl-i ilhad ve dalâleti de tam ilzam ve iskât ediyor. Demek bu Arabî Mesnevî mecmuası, Risale-i Nur'un bir nevi çekirdeği ve fidanlığı hükmündedir. Bu mecmuanın yalnız dahilî nefis ve şeytanla mücadelesi, nefs-i emmârenin ve şeytan-ı cinnî ve insînin şübehatından tamamıyla kurtarıyor. Ve o malumat ise, meşhûdat hükmünde ve ilmelyakîn ise, aynelyakîn derecesinde bir itmînan ve bir kanaat veriyor.

Dördüncü Nokta

Eski Said ilm-i hikmet ve ilm-i hakikatin çok derin meseleleriyle meşgul olması ve büyük ulemâlarla derin meseleler üzerinde münazarası ve medresenin yüksek derslerini gören eski talebelerinin fehimlerinin derecesine göre yazması ve Eski Said'in de terakkiyat-ı fikriye ve kalbiyesinde, yalnız kendisi anlayacak bir surette, gayet kısa cümlelerle ve gayet muhtasar bir ifade ile uzun hakikatlere kısa kelimelerle işaretler nev'inde o mecmuayı yazdığı için, bir kısmını en müdakkik âlimler de zorla anlayabilir. Eğer tam izah olsa idi, Risale-i Nur'un mühim bir vazifesini görecekti. Demek o fidanlık Mesnevî, turuk-u hafiye gibi enfüsî ve dahilî cihetinde çalışmış; kalb ve ruh içinde yol açmaya muvaffak olmuş. Bahçesi olan Risale-i Nur, hem enfüsî, hem ekseri cihetinde turuk-u cehriye gibi âfâkî ve haricî daireye bakıp mârifetullaha geniş ve her yerde yol açmış. Adeta Mûsâ *(aleyhisselâm)*'ın asâsı gibi nereye vurmuş ise su çıkarmış...

Hem Risale-i Nur, hükemâ ve ulemânın mesleğinde gitmeyip, Kur'ân'ın bir i'câz-ı mânevîsiyle, her şeyde bir pencere-i mârifet açmış; bir senelik işi bir saatte görür gibi Kur'ân'a mahsus bir sırrı anlamıştır ki bu dehşetli zamanda hadsiz ehl-i inadın hücumlarına karşı mağlup olmayıp galebe etmiş.

Beşinci Nokta

Eski Said'in Yeni Said'e inkılâp etmesi zamanında, yüzer ilimlerle alâkadar binler hakikatler, ayrı ayrı birer risaleye mevzu olacak kıymette iken, o Said telif ederken, meselelerin başında "İ'lem, İ'lem, İ'lem"lerle, her bir hakikati –ki bir risale olacak derecede ehemmiyetli iken– birkaç satırda, bazen bir sayfada, bazen bir-iki satırda zikrediyorlar. Adeta her bir "İ'lem", bir risalenin şifresidir.

Hem "İ'lem"ler, birbirine bakmayarak muhtelif ilimlerin ve hakikatlerin fihristeleri hükmünde yazıldığından, o mecmuayı okuyanlar, bu noktaları nazara alıp itiraz etmesinler.

Said Nursî

Lem'alar

(Türkçe Risale-i Nur'un Yirmi İkinci Söz'ü ile aynı meâldedir)

بِسْـــمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

اَللّٰهُ خَالِقُ كُلِّ شَيْءٍ وَهُوَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ وَكِيلٌ ۞ لَهُ مَقَالِيدُ السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضِ[1]

فَسُبْحَانَ الَّذِي بِيَدِهِ مَلَكُوتُ كُلِّ شَيْءٍ[2]

وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا عِنْدَنَا خَزَآئِنُهُ[3]

مَا مِنْ دَآبَّةٍ إِلَّا هُوَ اٰخِذٌ بِنَاصِيَتِهَا[4]

Ey daire-i esbaptan zuhur eden işleri, hâdiseleri esbaba isnad eden gafil, cahil! Mal sahibi zannettiğin esbap, mal sahibi değillerdir. Asıl mal sahibi, onların arkasında iş gören kudret-i ezeliyedir. Onlar, ancak o kudretten gelen hakikî tesirleri ilân ve neşretmekle muvazzaftırlar. Demek daire-i esbap, hükûmetin kalem dairesi hükmündedir ki yukarıdan gelen emirlerin tebligatı o daireden yapılıyor. Çünkü izzet ve azamet perdeyi iktiza eder; tevhid ve celâl dahi şirketi reddeder, tesiri esbaba vermiyor.

Evet Sultan-ı Ezelî'nin memurları vardır ama, icrâatçıları değillerdir ki saltanat ve rubûbiyetinde ortak olsunlar. Ancak o memurların vazifesi dellâllıktır ki kudretin icrâatını ilân ediyorlar. Veya o memurlar, nâzır müşahitlerdir ki gördükleri evâmir-i tekviniyeye karşı yaptıkları itaat ve inkıyat ile istidatlarına göre bir nevi ibadet yapmış olurlar. Demek esbap, ancak ve ancak kudretin izzetini, rubûbiyetin haşmetini izhar için vaz' edilmiş bir takım

---

1 "Her şeyi yaratan Allah'tır. Her şey O'nun tasarruf ve yönetimindedir. Göklerin ve yerin hazinelerinin anahtarları O'nun nezdindedir." (Zümer sûresi, 39/62-63)

2 "Sübhandır, münezzehtir o Zât ki, her şey üzerinde hâkimiyet O'nun elindedir." (Yâsîn sûresi, 36/83)

3 "Hiçbir şey yoktur ki onu meydana getiren hazinelerin anahtarları elimizde olmasın." (Hicr sûresi, 15/21)

4 "Yürüyen hiçbir varlık yoktur ki, Allah, onun perçeminden tutmuş olmasın." (Hûd sûresi, 11/56)

vasıtalardır. Yoksa, kudretin acz ve ihtiyacı için muavenet eden yardımcı değillerdir.

Beşer sultanlarının memurları ise; sultanların ihtiyaç ve aczlerini def' için tayinlerine zaruret hâsıl olan yardımcı ve ortaklarıdır. Binâenaleyh Allah'ın memurlarıyla insanın memurları arasında münasebet yoktur. Yalnız gafil ve cahil olanlar hâdiselerde ve vukuattaki hikmetleri, güzellikleri göremediklerinden, Cenâb-ı Hak'tan şekva ve şikâyetlere başlarlar. İşte o şekva ve şikâyetlerin hedefini değiştirmek için esbap vaz' edilmiştir.. Çünkü kusur onlardan çıkıyor, onların kabiliyetsizliğinden ileri geliyor. Bu sırra bir misal-i latîf suretinde bir temsil-i mânevî rivâyet ediliyor ki:

Hazreti Azrail *(aleyhisselâm)*, Cenâb-ı Hakk'a demiş ki:

– Kabz-ı ervah vazifesinde senin ibâdın benden şekva edecekler, benden küsecekler.

Cenâb-ı Hak lisan-ı hikmetle ona demiş ki:

– Seninle ibâdımın ortasında, musibetler, hastalıklar perdesini bırakacağım; tâ şekvaları onlara gidip senden küsmesinler.[1]

Evet nasıl ki hastalıklar perdedir, ecelde tevehhüm olunan fenalıklara mercidirler. Ve kabz-ı ervahta hakikî olarak hikmet ve güzellik, Hazreti Azrail *(aleyhisselâm)*'ın vazifesine müteallik tir. Öyle de Hazreti Azrail *(aleyhisselâm)* da bir perdedir. Kabz-ı ervahta zâhiren merhametsiz görünen ve rahmetin kemâline münasip düşmeyen bazı hâlâta merci olmak için o memuriyete bir nâzır ve kudret-i ilâhiyeye bir perdedir.

Evet izzet ve azamet ister ki esbap perdedar-ı dest-i kudret ola aklın nazarında; tevhid ve celâl ister ki esbap ellerini çeksinler tesir-i hakikîden...

Tenbih

Arkadaş! Tevhid iki çeşit olur:

Birisi âmiyâne tevhiddir ki: "Allah'ın şeriki yok ve bu kâinat O'nun mülküdür." der. Bu kısım tevhid sahiplerinin fikirce gaflet ve dalâlete düşmeleri korkusu vardır.

---

[1] Ebu'ş-Şeyh, *el-Azame* 3/897, 917; Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliyâ* 5/51; el-Hakîm et-Tirmizî, *Nevâdiru'l-usûl* 1/177-178; es-Suyûtî, *ed-Dürru'l-mensûr* 6/543.

İkincisi hakikî tevhiddir ki: "Allah birdir, mülk O'nundur, vücud O'nundur, her şey O'nundur." der; lâyetezelzel bir itikada sahiptirler. Bu kısım tevhid sahipleri, her şeyin üstünde Cenâb-ı Hakk'ın sikkesini görür ve her şeyin cephesinde bulunan mührünü, damgasını okur. Ve bu sayede huzurî bir tevhid melekesi mâliki olurlar ki dalâlet ve evhamın taarruzundan kurtulurlar.

Kur'ân-ı Hakîm'den istifade ettiğimiz ikinci kısım tevhidin birkaç mertebelerini birkaç lem'a zımnında izah edeceğiz:

Birinci Lem'a

Bakınız! Her bir masnûun yüzünde öyle bir sikke vardır ki ancak her şeyi halk eden Hâlık'a mahsustur. Ve her bir mahlûkun cephesinde öyle bir hâtem vurulmuştur ki her şeyi yapan Sâni'den mâadâ kimsede o hâtem bulunmaz. Ve kudretin neşrettiği mektuplarından her bir mektubun âhirinde, taklidi kâbil olmayan öyle bir turra vardır ki ancak Sultan-ı Ezel ve Ebed'e hastır. O gibi sikkelerden yalnız hayat üzerinde parlayan sikke-i i'câza bakınız ki; hayat ile bir şeyden pek çok şeyler husûle gelir, îcad edilir. Ve pek çok şeyler dahi bir şey-i vâhide emr-i rabbânî ile inkılâp ederler. Mesela su, bir şey-i vâhid iken pek çok uzuvlara, cihazlara Allah'ın izni ile menşe olur, îcad edilirler. Ve mideye giren pek çok muhtelif yemekler ve meyvelerden Hâlık-ı Teâlâ tek bir cismi îcad eder, tek bir cisim husûle getirir.

İşte kalb, akıl, şuur sahibi olan bir adam, bu ciheti düşünürse anlar ki bir şeyden çok şeyleri îcad edip çıkartmak ve çok şeyleri bir şeye tahvil etmek, ancak her şeyi halk eden ve her şeyi yapan Sâni'e mahsus bir sikkedir.

İkinci Lem'a

Sayısız hâtemlerden canlı mahlûkâta vaz' edilen hayat hâtemine bakınız! Evet canlı bir mahlûk, câmiiyeti itibarıyla, kâinata küçük bir misaldir, şecere-i âleme güzel ve tatlı bir meyvedir, kevn ve vücuda bir nüvedir ki Cenâb-ı Hak o nüvede pek çok âlemlerin örneklerini dercetmiştir. Sanki o zîhayat gayet hakîmâne muayyen nizamlar ile bütün vücudlardan sağılmış bir katre veya bir noktadır. Bu itibarla bir zîhayatı halketmek, bütün kâinatı yed-i tasarrufuna alan Cenâb-ı Hak'tan mâadâ hiçbir şeye isnad edilemez.

Evet aklı bozulmayan bir şahıs, teemmülü neticesinde anlar ki: Mesela bal arısını pek çok şeylere fihriste yapan ve kitab-ı kâinatın ekser mesâilini insanın mahiyetinde yazan ve incir nüvesinde incir ağacının programını derceden ve

insanın kalbini binlerce âlemlere örnek ve pencere yapan ve beşerin kuvve-i hâfızasında tarih-i hayatını taallukatıyla beraber yazan, ancak ve ancak her şeyi yaratan Hâlık olabilir. Ve böyle bir tasarruf, yalnız ve yalnız Rabbu'l-âlemîn'e mahsus bir hâtemdir.

Üçüncü Lem'a

Cenâb-ı Hakk'ın canlı mahlûkâta bastığı hayat hâteminin gayr-i mütenâhi nakış ve keyfiyetlerinden bir numûneyi göstereceğiz, şöyle ki:

Nasıl ki suyun katrelerinden, şişenin parçalarından tut, seyyar yıldızlara kadar şeffaf veya şeffaf gibi her şeyde şemsin cilvelerinden şemse mahsus bir turra, bir cilve bulunur. Kezalik Şems-i Ezelî'nin de bütün canlı mahlûkâtta "ihya ve nefh-i hayat" cihetiyle bir tecelli-i ehadiyeti vardır ki bütün esbap iktidar ve ihtiyâr sahibi oldukları farz edilse dahi, o sikkenin ne mislini ve ne taklidini, ne münferiden ve ne müçtemian yapmaktan âcizdirler. Buna binaen şeffaf şeylerde görünen o timsâller şemsin timsâli olup, şemsten o şeffaf şeylere in'ikâs etmiş olduklarına hükmedilmediği takdirde, o sayısız katrelerde ve zerrelerde (her birisinde) hakikî bir şemsin maddesiyle mevcut bulunduğuna hükmetmek lâzım gelir.

Kezalik Şems-i Ezelî'nin şuâlar menzilesinde olan tecelli-i esmâsının nokta-yı merkeziyesi olan hayat, Şems-i Ezelî'ye isnad edilmediği takdirde, bir sineğe, bir çiçeğe varıncaya kadar her bir zîhayatta nihayetsiz bir kudret, muhit bir ilim, mutlak bir irade gibi Vâcibü'l-vücûd'dan mâadâ hiçbir şeyde vücudu mümkün olmayan sair sıfatların mevcut olmasına cahilâne, ahmakane, gülünç bir bâtıl hüküm lâzım gelir. Ve aynı zamanda, şu bâtıl hükümle her bir zerreye ve her bir sebebe bir ulûhiyet-i mutlakayı isnad etmekle sayısız şerikleri isbat etmek mecburiyeti hâsıl olur.

Maahâzâ tohum olacak bir habbe veya bir çekirdekteki garip, acîb, muntazam vaziyete bakınız ki; o habbe, tohumu olacak cismin bütün eczasıyla münasebettar olduğu gibi, nev'iyle yani ebnâ-yı cinsiyle de ve bütün mevcudât ile de münasebetleri vardır. Ve onlara karşı o münasebetleri nisbetinde vazifeleri vardır. Eğer o tohumcuk habbenin Kadir-i Mutlak'tan nisbeti kesilip kendi nefsine isnad edilirse, yani kendi kendine olmuştur denilirse, her bir tohumda, her şeyi görecek bir gözün ve her şeye muhit bir ilmin bulunmasını itikat etmek lâzım gelir. Bu ise sâbık temsilde her bir şeffaf zerrede hakikî bir şemsin vücudunu iddia etmek gibi gülünç bir hamâkattir.

Dördüncü Lem'a

Bir kitap el yazısıyla yazılırsa, yalnız bir adama ve bir kaleme ihtiyaç vardır. Fakat matbaada basılırsa, kalem işini gören pek çok demir kalemler lâzımdır. Ve o demir harfleri yapmak için ustalar ve âlât ve edevat ve mürettipler gibi çok şeylere ihtiyaç olur. Kezalik şu kitab-ı kâinatta yazılı satırlar, kelimeler ve harflerin bir Vâhid-i Ehad'in kalem-i kudretiyle yazılmış olduğu cihete hükmeden adam, pek rahat ve kolay ve mâkul bir yola sülûk etmiş olur. Fakat o yazıları, o harfleri tabiata ve esbaba isnad eden herifler, imtina ve muhalin en suûbetli ve çıkmaz bir yoluna zehab etmiş olurlar. Çünkü bu yola zehap edenler için tek bir zîhayatın tab' ve bastırılması için ekser kâinatın tab'ına lâzım olan techizat lâzımdır. Bu ise vehmin kabul edemediği bir hurafedir.

Ve keza toprağın, suyun, havanın her bir cüzünde nebâbât adedince mânevî gizli matbaalar lâzımdır ki mahiyetleri ve cihazları mütehalif sayısız meyve ve çiçeklerin teşkilâtını yapabilsinler. Veyahut o nebâbâtı o kadar zînet ve intizamlarıyla beraber yeşillendirmek için, o üç unsurun her bir cüzünde bütün ağaçların, meyvelerin ve çiçeklerin hâssalarını, cihazlarını ve mîzanlarını bilip yapabilecek bir kudret, bir ilim lâzımdır. Çünkü bu üç unsurun her bir cüzü, her bir nebatın teşkiline medar ve menşe olabilir. Evet bir saksıdaki toprak, cihazları ve şekilleri ve sair sıfatları muhalif olan herhangi bir nebatın tohumunu yeşillendirmeye kabiliyeti vardır. Binâenaleyh ikinci yola zehap edenlerce o küçük saksı içerisinde sayısız gizli makine ve fabrikaların vücudu lâzım gelir ki hurafeciler dahi bundan utanıyorlar.

Beşinci Lem'a

Bir kitapta yazılı bir harf, yalnız bir cihetle kendisini gösterir ve kendisine delâlet eder. Fakat o harf, kâtibine çok cihetlerle delâlet eder ve nakkaşını tarif eder.

Kezalik kitab-ı kâinatta mücessem olarak yazılan her bir kelime, kendi miktarınca kendini gösterirse de pek çok cihetlerden münferiden ve müçtemian Sâni'ini gösterir, esmâsını izhar eder. Ve kendi evsafıyla, eşkâliyle, nakışlarıyla adeta Sâni'ini medh için yazılmış bir kasidedir. Buna binaen, meşhur Hebenneka gibi ahmaklaşan bir adam dahi Sâni-i Zülcelâl'in inkârına gitmemek gerektir.

Altıncı Lem'a

Cenâb-ı Hak, bütün cüz ve cüz'îlerde sikke-i mahsusasını.. ve bütün küll ve küllîlerde has hâtemini vaz'ettiği gibi, aktar-ı semâvât ve arzı hâtem-i vâhidiyetle.. ve mecmu-u kâinatı sikke-i ehadiyetle mühürlemiştir. Mezkûr sikke ve hâtemlerden, mesela

فَانْظُرْ إِلَى اٰثَارِ رَحْمَتِ اللهِ كَيْفَ يُحْيِ الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا ۚ إِنَّ ذٰلِكَ لَمُحْيِ الْمَوْتٰى ۚ وَهُوَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ[1]

âyetinin işaret ettiği ihya ve nefh-i ruh keyfiyetindeki hâtem-i ilâhîye bakınız ki pek çok garip garip haşirleri, acîb acîb neşirleri göresiniz!

Evet bilhassa arzın ihyasında, her sene üç yüz binden fazla saha-yı vücuda getirilen mahlûkâtın nevilerinde haşir ve neşirler vardır. Lâkin, bilinmez bir hikmete binaen, şu haşir ve neşirlerin ekserisinde iâde edilen emsal araların-daki misliyet o kadar ayniyete karibdir ki hemen hemen, dirilen evvelkinin ne aynı ve ne gayrıdır, denilebilir. Her ne ise.. misliyet, ayniyet mevzubahis değildir. Her nasıl olursa olsun, o haşir neşirler beşerin sühûlet-i haşrine delâlet ettikleri gibi, beşerin haşrine birer misal ve birer örnek olabilirler.

İşte birbirine muhalif nihayet derecede karışık olan o envâ-ı kesireyi kemâl-i imtiyaz ile ihya etmek ve hatasız, haltsız, galatsız olarak mümtazâne iade etmek nihayetsiz bir kudrete ve muhit bir ilme sahip olan Zât-ı Zülcelâl'in hâtem-i has ve sikke-i mahsusasıdır.

Ve keza sath-ı arz sayfasında kusursuz, noksansız, sehivsiz kemâl-i intizamla üç yüz binden fazla risaleleri yazmak, öyle bir Zât'ın sikke-i mahsusasıdır ki her şeyin iç yüzü, her şeyin kilidi O'nun elindedir. Ve hiçbir şey O'nun teveccühünü başkasından çevirip kendisine hasredemez.

Hülâsa: Sath-ı arzda altı ay zarfında, beşerin haşrini temsil eden o sayısız haşir ve neşirlerde görünen rubûbiyetin o tasarruf-u azîminde pek yüksek, büyük ve ince nakışlı bir hâtemi vardır. Mahlûkâtın îcadında görünen şu intizamlar, sühûletler, süratler, imtiyazlar hep o hâtemin parıltısından meydana geliyorlar. Evet her bahar mevsiminde pek hakîmâne, basîrâne, kerîmâne faaliyetler başlar ve hârikulâde sanatlar yapılır. Ve bütün bu ameliyat, kemâl-i süratle, sühûletle muntazaman cereyan etmekte olduğu görünür.

---

[1] "İşte bak, Allah'ın rahmetinin eserlerine, ölmüş toprağa nasıl hayat veriyor! İşte bunları yapan kim ise, ölüleri de O diriltecektir. O, her şeye hakkıyla kadîrdir." (Rûm sûresi, 30/50)

İşte bu hârikulâde faaliyetler öyle bir Zât'ın hâtemidir ki hiçbir mekânda olmadığı hâlde, her mekânda ilim ve kudretiyle hâzır ve nâzırdır.

Yedinci Lem'a

Bakınız! Aktâr-ı semâvât ve arz sayfaları üstünde hâtem-i ehadiyet göründüğü gibi, kâinatın heyet-i mecmuasının büyük sayfası üzerinde de pek vâzıh bir surette hâtem-i tevhid görünmektedir.

Evet bu âlem pek muhteşem bir saray veya muntazam bir fabrika veya mükemmel bir şehirdir. Bu fabrika-yı kâinatın eczası, efrâdı ve envâı, âlât ve edevatı arasında hakîmâne bir muarefe ve tanışmak ve dostâne bir mükâleme ve konuşmak ve pek kerîmâne bir muavenet ve yardımlaşmak vardır ki kemâl-i süratle pek uzun mesafelerden birbirinin savtını işitir ve ihtiyacını görür gibi derhal imdadına yetişir, ihtiyacını defeder. Evet semâdaki ecram ve yıldızların birbirine ve arza verdikleri ziya, hararet, bilhassa arza yaptıkları sair yardımlarını görüyorsunuz. Ve keza bulut ile arz arasında cereyan eden su alış-verişine bakınız ki arz suyu buhar şeklinde buluta veriyor, bulut da kendi fabrikalarında lâzım gelen ameliyatı yaptıktan sonra buz, kar, yağmur şeklinde iade ediyor. Sanki o câmid cirmler, lisan-ı hâlleriyle telsiz telgraf gibi birbiriyle konuşur ve yekdiğerine arz-ı ihtiyaç ediyorlar. Bilhassa bütün o ecram adeta el ele vermiş gibi, kemâl-i ciddiyetle zevilhayata lâzım olan şeyleri tedarik etmek hizmetinde sa'y ediyorlar ve bir Müdebbir'in emrine bağlı olup bir gayeye teveccüh ediyorlar.

Evet şu teavün kanununa ittibaen şems, kamer, gece ve gündüz, yaz ve kış taraflarından yapılan yardımlar sayesinde, şu hayvanların erzakını yetiştiren nebâbât izn-i ilâhî ile meydana gelir. Hayvanât da emr-i rabbânî ile beşerin ihtiyacatını yerine getirir. Bal arısıyla ipek böceğinin insanlara yaptıkları yardımlar, bu dâvâyı isbat eder.

Evet bu gibi eşya-yı câmidenin yekdiğerine yaptıkları şu yardımlar, pek aşikâr bir delildir ki onlar Kerîm bir Müdebbir'in hademesi ve amelesi olup O'nun emri ile, izni ile iş görürler.

Sekizinci Lem'a

Gıda olarak mahlûkâta, bilhassa hayvanâta taksim edilen rızıklara dikkat lâzımdır ki bu rızık vakt-i muayyeninde yetişir, vakt-i ihtiyaçta sevk edilir. Ve derece-i ihtiyaç nisbetinde yapılan sevkiyatta büyük bir intizam vardır. İşte,

bu umumî rızık hakkında görünen geniş ve muntazam rahmet ve inâyetler, ancak her şeyin mürebbîsi ve her şeyin müdebbiri ve her şey yed-i teshirinde bulunan bir Zât'ın hâtem-i hâssı olabilir.

Dokuzuncu Lem'a

Bakınız! Âlem-i arz ve bütün cüz'iyat üstünde hâtem-i ehadiyet bulunduğu gibi, dağınık neviler ve muhit unsurlar üstünde de aynen o hâtem-i ehadiyet bulunur.

Evet bir tarlaya tohum ekilmesinden anlaşılıyor ki o tarla tohum sahibinin mülküdür. Ve o tohum da, o tarla sahibinin malıdır. Yani o buna, bu da ona şehâdet ediyorlar.

Kezalik kâinattaki masnûât, tohum gibidir. Âlem ve anâsır da tarla gibidir. Her iki tarafın lisan-ı hâlleriyle ettikleri şehâdete göre, masnûât ile âlem-i anâsır, yani tohum ile tarla ve muhit ile muhat, (hep) bir Sâni-i Vâhid'in yed-i tasarrufundadır. Demek ednâ bir mahlûka yapılan tasarruf-u hakikî ve zayıf bir mevcuda edilen tevcih-i rubûbiyet, âlem ve anâsır kabza-yı tasarrufunda bulunan Zât'a mahsus olduğu gibi, herhangi bir unsurun da tedvir ve tedbiri, bütün hayvanât ve nebâbâtı kabza-yı rubûbiyetinde tutup terbiye eden aynen o Zât'a mahsustur. İşte hâtem-i tevhid dediğimiz budur.

Eğer bir şeye temellük etmeye niyetin varsa, meydana çık, kendini tecrübe et, bak ne söylüyorlar! En cüz'î bir ferd, "Ancak nev'imi yaratan beni yaratabilir." diyor. Çünkü efrâd arasında misliyet vardır. Ve arzın her tarafında dağınık bir surette bulunan en küçük bir nev, "Beni yaratabilen ancak arzı yaratandır." söylüyor.

Arza bak ne söylüyor? Semâ ile aralarında alış-verişi bulunduğu için "Beni halk edebilen, ancak mecmu-u kâinatı halk eden Zât'tır." diyor. Çünkü aralarında tesanüd vardır.

Onuncu Lem'a

Arkadaş! Hayat ve ihya ve zevilhayat ile her bir cüz ve cüz'îye ve her bir küll ve küllîye ve kâinatın heyet-i mecmuasına darb edilen tevhid hâtemlerinden bir kısım misalleri, mezkûr beyanattan anlaşıldı. Şimdi dinle! Envâ ve külliyat üstüne vaz' edilen vahdaniyet sikkelerinden bir taneyi zikredeceğiz, şöyle ki:

Tek bir semere ile semeredar şecerenin yaratılışlarındaki suûbet ve sühûlet birdir. Çünkü ikisi de bir merkeze bakar, bir kanuna bağlıdır, terbiye ve keyfiyetleri birdir. Malumdur ki merkezin ittihadı, kanunun vahdeti, terbiyenin vahdaniyeti sayesinde külfet, meşakkat, masraf azalır ve öyle bir kolaylık hâsıl olur ki pek çok semereleri olan bir ağaç yed-i vâhide, tek bir semerenin yapılışı da eyâdi-i kesîreye tevdi edildiği zaman, her iki tarafın yapılışları sühûletçe bir olur. Ve aralarında yaratılışça fark yoktur. Çok adamlar tarafından yapılan bir semerenin terbiyesi için lâzım olan cihâzât ve âlât ü edevat ve saire, bir adam tarafından yapılan semeredar şecerenin terbiye ve yapılması için de aynen o kadar malzeme lâzımdır. Yalnız keyfiyetçe fark olabilir.

Mesela bir ordu askere yapılan elbise tedariki için ne kadar âlât, edevat ve makine lâzımdır; bir neferin elbisesi için de o kadar âlât ü edevat lâzımdır. Ve keza bir kitabın bin nüshasıyla bir nüshasının ücreti matbaaca birdir. Bazen de tek bir nüshanın tab'ı daha fazla bir ücrete tâbi tutulur. Buna kıyasen, bir matbaayı bırakıp çok matbaalara baş vurulursa, birkaç kat fazla ücretlerin verilmesi lâzımgelir. Evet kesret vahdete isnad edilmediği takdirde, vahdeti kesrete isnad etmek mecburiyeti hâsıl olur. Demek, dağınık bir nev'in îcadındaki sühûlet-i harika, vahdet ve tevhid sırrına bağlıdır.

On Birinci Lem'a

Arkadaş! Bir nev'in efrâdı arasındaki tevafuk ve bir cinsin envâı arasında âzâ-yı esasiyede bulunan müşabehet, sikkenin ittihadına, kalemin vahdetine delâlet ettiklerinden anlaşılıyor ki bütün mütevafık ve müteşabihler, yani birbirine benzeyen çokluk, bir Zât-ı Vâhid'in eser-i sanatıdır.

Kezalik inşa ve îcadlarda görünen şu sühûlet-i mutlaka, bütün mevcudâtın bir Sâni-i Vâhid'in eseri olduğunu, vücûb derecesinde istilzam ediyor. Aksi hâlde suûbet, güçlük öyle bir derece-i imtina ve muhaliyete çıkacaktır ki o cins ve nevilerin ademden vücuda çıkmalarına bir sed çekilmiş olur. Binâenaleyh Cenâb-ı Hakk'ın Zât'ında şeriki olmadığı gibi –çünkü intizam bozulur, âlem fesada gider– fiilinde de şeriki yoktur. Çünkü suûbetten, güçlükten dolayı âlemin ademden çıkmamasına sebep olur.

On İkinci Lem'a

Arkadaş! Hayat, Hâlık'ın ehadiyetine burhan olduğu gibi, mevt de devam ve bekasına bir delildir. Evet nasıl akan nehirlerin, dalgalanan denizlerin

kabarcıkları ve yeryüzünde bulunan sair şeffaflar, şemsin ziyâ ve timsâllerini göstermekle şemsin vücuduna şehâdet ettikleri gibi; o kabarcık gibi şeffaflar ölüp söndükten sonra yerlerine müteselsilen gelip geçen emsalleri, yine şemsin ziya ve timsâllerini gösterdiklerinden, şemsin devam ve bekasına ve bütün o şuâat, celevat ve timsâllerin bir Şems-i Vâhid'in eseri olduklarına şehâdet ediyorlar. İşte o şeffaflar, vücudlarıyla şemsin vücuduna.. ve ademleri ve ölümleriyle de şemsin devam ve bekasına delâlet ediyorlar.

Kezalik mevcudât, vücuduyla "Vâcibü'l-vücûd'un vücûb-u vücuduna.. ve ölüm ve zevaliyle, teceddüdî bir teselsül ile yerlerine gelen emsali, Sâni'in ezelî ve ebedî vâhidiyetine şehâdet ediyorlar.

Evet leyl ve neharın ihtilâfı, fusul-ü erbaanın tahavvülü ve unsurların tebeddülü hengâmlarında meydana çıkan şu güzel mevcudât ve bu latîf masnûâtta devamla cereyan eden mübâdele ve devr u teslim muamelesi kat'î bir şehâdetle, sermedî, âlî, daimü't-tecellî bir Sahib-i Cemâl'in vücuduna ve bekasına ve vahdetine şehâdet eden kat'î bir burhandır.

Ve keza senevî inkılâplarda, müsebbebat ile esbabın birlikte ölüm ve zevali ve sonradan ikisinin yine birlikte iadeleri, esbabın da müsebbebat gibi âciz masnû ve mahlûklardan olduğuna delâlet ettiği gibi; bu masnûât ve mevcudâtın, bir Zât-ı Vâhid'in müteceddid bir sanatı olduğuna da şehâdet eder.

On Üçüncü Lem'a

Arkadaş! Zerrelerden tut, seyyarelere kadar ve nakışlardan şemslere varıncaya kadar her şey, zâtında, hakikatinde sabit olan "acz ve fakr"ın lisan-ı hâliyle Sâni'in vücûb-u vücudunu ilân eder. Ve keza acziyle beraber, nizam-ı umumînin bozulmaması için, hâmil bulunduğu acîb ve mühim vazifeler cihetiyle Sâni'in vahdetine delâlet eder. Binâenaleyh Sâni'in vâcib ve vâhid olduğuna her şeyde iki şahit olduğu gibi, Hâlık'ın Ehad ve Samed olduğuna da her bir zîhayatta iki âyet vardır.[1(Hâşiye)]

1 (Hâşiye) **İhtar:** Kâinatın eczasından her bir cüzün elli beş lisanla Vâhid-i Ehad ve Vâcibü'l-vücûd'u ilân etmekte olduğunu, Kur'ân'ın feyzinden fehmedip, icmâlen "Katre" namındaki eserimde beyan etmişimdir. Arzu eden oraya müracaat etsin.

On Dördüncü Lem'a

Arkadaş! Mevcudât, Cenâb-ı Hakk'ın vücûb-u vücud ve vahdetine şehâdet ettiği gibi celâlî, cemâlî, kemâlî olan cemî sıfâtına da delâlet etmekle Hâlık'ın zâtında naks ve kusur olmadığını.. ve şuûnâtında, sıfâtında ve esmâsında ve ef'âlinde de naks ve kusur bulunmadığını ilân ediyor.

Zira eserin kemâli bilmüşahede fiilin kemâline, fiilin kemâli bilbedahe ismin kemâline, ismin kemâli bizzarure sıfatın kemâline, sıfatın kemâli hads-i yakînle şuûnâtın kemâline delâlet eder. Şe'nin kemâli ise hakkalyakîn bir suretle zâtın kemâlini gösterir.

Binâenaleyh bir kasrın ve bir sarayın nukuş ve tezyinatındaki mükemmeliyet, Sâni ve mühendisin yaptıkları o nakışlar üstünde ve tezyinat altında görünen ef'âlin mükemmeliyetine delâlet eder.

Ef'âlin mükemmeliyeti dahi, o Sâni'in taktığı isim ve lâkapların mükemmeliyetini gösterir. Esmânın mükemmeliyeti, sıfâtın mükemmeliyetine delâlet eder. Sıfâtın mükemmeliyeti, şuûnâtın mükemmeliyetini tasrih eder. Şuûnâtın mükemmeliyeti dahi o nakkaşın mükemmeliyet-i zâtına delâlet eder.

Kezalik kâinatta görünen âsârın kemâli, hadsî bir müşahede ile ef'âlin mükemmeliyetine, ef'âlin kemâli de fâilin kemâl-i esmâsına, esmânın kemâli sıfâtın kemâline, sıfâtın kemâli şuûnât-ı zâtiyenin kemâline, şuûnâtın kemâli Zât-ı Zülcelâl'in kemâline delâlet eder.

Reşhalar

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

Tenbih

Hâlık-ı âlem'i bize tarif ve ilân eden deliller ve burhanlar, lâyüad ve lâyuhsâdır. O delillerin en büyükleri üçtür:

Birincisi: Bazı âyetlerini gördüğün, işittiğin şu "kitab-ı kebîr-i kâinat"tır.

İkincisi: Bu kitabın âyetü'l-kübrâsı ve divan-ı nübüvvetin hâtemi ve künûz-u mahfiyenin miftahı olan Hazreti Muhammed *(aleyhissalâtü vesselâm)* dır.

Üçüncüsü: Kitab-ı âlemin tefsiri ve mahlûkâta karşı Allah'ın hücceti olan Kur'ân'dır.

Şimdi, birkaç reşha zımnında ikinci burhanı tariften sonra sözlerini dinleyeceğiz.

Birinci Reşha

Arkadaş! Hâlıkımız'ı tarif eden, pek büyük bir şahsiyet-i mâneviyeye mâlik, burhan-ı nâtık dediğimiz "Hazreti Muhammed *(aleyhissalâtü vesselâm)* kimdir?" diye yapılan suâle **cevaben deriz ki:**

Hazreti Muhammed *(aleyhissalâtü vesselâm)* öyle bir zâttır ki azamet-i mâneviyesinden dolayı sath-ı arz, o Zât'ın Mescid-i Aksâ'sıdır. Mekke-i Mükerreme O'nun mihrabı, Medine-i Münevvere O'nun minber-i fazl-ı kemâlidir. Cemaat-ı müminîne en son ve en âlî imam ve nev-i beşerin hatîb-i şehîridir; saadet düsturlarını beyan ediyor. Ve bütün enbiyânın reisidir; onları tezkiye ve tasdik ediyor. Çünkü dini, bütün dinlerin esâsâtına câmi'dir. Ve bütün evliyanın başıdır. Şems-i risaletiyle onları terbiye ve tenvir ediyor.

O Zât *(aleyhissalâtü vesselâm)* öyle bir kutup ve nokta-yı merkeziyedir ki O'nun halka-yı zikrinde bulunan bütün enbiyâ-yı ahyar, ebrar-ı sadıkîn O'nun gelmesine müttefik ve kelâm-ı nutkuyla nâtıktırlar. Ve öyle bir şecere-i

nuraniyedir ki damar ve kökleri, enbiyânın esâsât-ı semâviyesidir. Dal ve budakları, evliyanın maarif-i ilhamiyesidir.

Bu itibarla, herhangi bir dâvâyı iddia etmiş ise bütün enbiyâ mu'cizelerine istinaden ve bütün evliya kerametlerine müsteniden O'na şehâdet etmişlerdir. Evet bütün dâvâlarının tasdiklerini iş'âr eden, bütün kâmillerin hâtem ve mühürleri vardır.

Ezcümle: O Zât'ın *(aleyhissalâtü vesselâm)* dâvâlarından biri "tevhid"dir. Bu dâvâyı tasrih ve ifade eden لَآ إِلٰهَ إِلَّا اللّٰهُ[1] kelime-i mübarekesidir. O Zât'ın halka-yı din ve zikrine giren bütün geçmiş ve gelecek insanlar o kelime-i mukaddeseyi rükn-ü iman ve vird-i zeban etmişlerdir. Demek, o dâvânın hak ve hakikat olduğuna kanaat ve itmînan ve iz'anları hâsıl olmuş ki zaman ve mekâna şamil bir tarzda, o kelime-i mübareke, meşrepleri, meslekleri, an'aneleri mütehalif, mütebâyin insanların ağızlarında mevlevîler gibi semâvî deveran ve cevelân ediyor.

Binâenaleyh gayr-i mütenâhi şahitlerin tasdikiyle hak ve hakkaniyeti tahakkuk eden bir dâvâya, hiçbir vehmin haddi değildir ki ona dest-i itirazı uzatabilsin.

İkinci Reşha

Arkadaş! Tevhidi isbat ve nev-i beşeri irşad eden o nuranî burhan; biri sağında, diğeri solunda, biri mütevâtir, diğeri mecma-ı aleyh bulunan nübüvvet ve velâyetle mücehhezdir. Ve aynı zamanda, irhâsat denilen kable'n-nübüvvet kendisinden zuhur eden harika hâllerin rumuzatıyla ve kütüb-ü semâviyenin beşaratıyla ve hevâtif denilen –gayptan verilen– tebşirat-ı müteaddide ile musaddaktır.

Ve keza o burhan-ı nuranîden zuhur eden inşikak-ı kamer[2], parmaklarından fışkıran sular[3], ağaçların O'nun davetine icabetleri[4], duasının akabinde yağmurun nüzûlü[5], pek az bir yemekten çokların yiyip doymaları[6] ve kurt[7],

---

1 "Allah'tan başka ilâh yoktur." (Sâffât sûresi, 37/35; Muhammed sûresi, 47/19)

2 Buhârî, *menâkıb* 27, *menâkıbü'l-ensâr* 36, *tefsîru sûre* (54) 1; Müslim, *münâfikîn* 43-48.

3 Bkz.: Buhârî, *menâkıb* 25, *meğâzî* 35; Müslim, *fezâil* 6, 7, *imâre* 72, 73.

4 Bkz.: el-Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvve* 2/228; el-Kurtubî, *el-Câmi' li ahkâmi'l-Kur'ân* 16/216. Ayrıca bkz.: Buhârî, *menâkıbü'l-ensâr* 32; Müslim, *salât* 153.

5 Buhârî, *cum'a* 34, 35, *istiskâ* 6-15, *menâkıb* 25, *edeb* 68, *deavât* 24; Müslim, *istiskâ* 8-12.

6 Buhârî, *şerike* 1, *cihâd* 123; Müslim, *lukata* 19.

7 Kadı Iyâz, *eş-Şifâ* 1/311; İbni Kesîr, *el-Bidâye* 6/146; el-Kurtubî, *el-i'lâm bimâ fî dîni'n-nasârâ* s.361.

ceylân[1], deve[2], taş[3] ve sâirenin konuşmaları gibi mu'cizelerinin delâlet ve şehâdetiyle tasdik edilmiş bir Zât'tır *(aleyhissalâtü vesselâm).*

Ve keza dünya ve âhiret saadetlerini temine kâfil ve kâfi olan şeriatı, nübüvvetini tasdik ve isbata kâfidir. Geçen derslerde, şems-i şeriatından bazı şuâları gördük. Tatvil-i kelâmı mûcip tekrarları lâzım değildir.

Üçüncü Reşha

Arkadaş! O Zât *(aleyhissalâtü vesselâm)*, delâil-i âfâkiye denilen haricî delillerle musaddak olduğu gibi delâil-i enfüsiye denilen zâtında ve nefsinde sabit delil ve işaretler ile dahi musaddaktır. Çünkü o Zât şems gibidir; zâtını zâtı ile ziyalandırarak gösterir. Mesela bütün ahlâk-ı hamîdenin en yüksekleri o Zât'ta içtima etmiş olduğuna bütün âlem şehâdet ediyor. Ve keza en nezih hasletleri ve huyları ve en yüksek seciyeleri câmi' bir şahsiyet-i mâneviye sahibi olduğuna icma vardır. Ve keza o Zât'ın en yüksek derecede bulunan zühd ve takva ve ubûdiyeti şehâdetleriyle mâlik olduğu kuvvet-i imaniye ile musaddaktır. Ve keza siyer-i nebeviyenin şehâdetiyle derece-i vüsûku ve kemâl-i ciddiyet ve metaneti ve bütün işlerinde ve harekâtında kuvvet-i emniyeti, hakka mütemessik ve hakikate sâlik olduğunu tasdik eden kat'î delillerdir. Evet yaprakların yeşilliği, çiçeklerin taravet ve güzelliği ve semerelerin tazeliği; ağacın canlı, hayatlı, hayy olduğuna sadık şahittirler.

Dördüncü Reşha

Arkadaş! Tûl-ü zaman ve bu'd-u mekânın muhakemat-ı akliyede tesiri çoktur. Maahâzâ, لَيْسَ الْخَبَرُ كَالْعِيَانِ[4] düsturuna ittibaen, şu zaman ve muhitin hayalâtından çıkarak tayy-ı zaman ve mekân ile hayalen Ceziretü'l-Arab'a gidelim ve Medine-i Münevvere'de nuranî ve yüksek minber-i saadetine çıkmış,

---

1 et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* 23/331; es-Suyûtî, *el-Hasâisu'l-kübrâ* 2/101.

2 **İbni Abbas**: el-Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvve* 6/30; **Enes İbni Mâlik**: Dârimî, *mukaddime* 4; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 3/158; **Hz. Âişe**: Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 6/76; Ebû Nuaym, *Delâilü'n-nübüvve* s.380; **Ya'lâ İbni Mürre**: Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 4/173; Ebû Nuaym, *Delâilü'n-nübüvve* s.382-383; **Ya'lâ İbni Siyâbe**: Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 4/172; **İbni Mes'ud**: et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-evsat* 9/81.

3 Bkz.: el-Kurtubî, *el-Câmi' li ahkâmi'l-Kur'ân* 10/268; el-Münâvî, *Feyzu'l-kadîr* 1/19; el-Halebî, *es-Sîratü'l-Halebiyye* 1/361.

4 "Bir şeyi gözle görmek, o meselenin sadece haberini işitmek ve o mevzu ile alâkalı hususları duymak gibi değildir." (Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 1/215, 271; İbni Hibbân, *es-Sahîh* 14/96; et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-evsat* 1/12)

nev-i beşere hitaben irşâdatta bulunan o Zât-ı Muallâ'yı bizzat görüp, sözlerini dinlemeliyiz.

İşte hayalen oraya gittik. Bak harika bir surette hüsn-ü suretle hüsn-ü sîreti cem' eden o Mürşid-i Umumî, o Hatib-i Kudsî cevahir dolu bir Kitab-ı Mu'cizü'l-Beyan eline alarak, bütün insanlara mele-i âlâdan nâzil olan bir hutbe-i ezeliyeyi okuyor. Ve bütün benîâdemi ve cinleri ve mevcudâtı dinletiyor. Evet pek büyük bir emirden haber veriyor. Hilkat-i âlemin acîb muammasını açıyor. Kâinatın sırr-ı hikmetine dair tılsımı açıyor. Felsefe ve fenn-i hikmetin, nev-i beşere "Siz kimlersiniz? Nereden geliyorsunuz? Nereye gidiyorsunuz?" diye irad ettiği, akılları acz ve hayrette bırakan üç suâle cevap veriyor.

Beşinci Reşha

Arkadaş! Şu Zât-ı Nuranî *(aleyhissalâtü vesselâm)*, Mürşid-i İmanî, Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)*, bak nasıl neşrettiği hakikatin nuruyla, hakkın ziyasıyla, nev-i beşerin gecesini gündüze, kışını bahara çevirerek, âlemde yaptığı inkılâp ile âlemin şeklini değiştirerek nuranî bir şekle sokmuştur. Evet o Zât'ın nuranî güzelliğiyle kâinata bakılmazsa, kâinat bir matem-i umumî içinde görünecekti. Bütün mevcudât birbirine karşı ecnebi ve düşman durumunda bulunacaktı. Cemâdât, birer cenaze suretini gösterecekti. Hayvan ve insanlar, eytâm gibi zeval ve firakın korkusundan vaveylâlara düşeceklerdi. Ve kâinata, harekâtıyla, tenevvüüyle ve tagayyüratıyla, nukuşuyla tesadüfe bağlı bir oyuncak nazarıyla bakılacaktı. Bilhassa insanlar, hayvanlardan daha aşağı, zelil ve hakir olacaklardı.

İşte, o Zât'ın telkin ettiği iman nazarıyla kâinata bakılmadığı takdirde, kâinat böyle korkunç, zulümatlı bir şekilde görünecekti. Fakat o Mürşid-i Kâmil'in gözüyle ve iman gözlüğüyle bakılırsa; her taraf nurlu, ziyadar, canlı, hayatlı, sevimli, sevgili bir vaziyette arz-ı didar edecektir.

Evet kâinat iman nuruyla matem-i umumî yeri olmaktan çıkıp mescid-i zikir ve şükür olmuştur. Birbirine düşman telâkki edilen mevcudât, birbirine ahbab ve kardeş olmuşlardır. Cenaze ve ölü şeklini gösteren cemâdât, ünsiyetli birer hayattar ve lisan-ı hâliyle Hâlık'ının âyâtını nâtık birer musahhar memuru şekline giriyorlar. Ağlayan, müteşekki ve eytâm kıyafetinde görünen insan, ibadetinde zâkir, Hâlık'ına şâkir sıfatını takınıyor. Ve kâinatın harekât, tenevvüat, tagayyürat ve nukuşu abesiyetten kurtuluyor. Rabbânî mektuplar, âyât-ı tekviniyeye sayfalar, esmâ-yı ilâhiyeye aynalar suretine inkılâp ederler.

Hülâsa: İman nuruyla âlem öyle terakki eder ki, "hikmet-i samedaniye kitabı" namını alıyor. Ve insan, zelil ve fakir ve âciz hayvanların sırasından çıkar; zaafının kuvvetiyle, aczinin kudretiyle, ubûdiyetinin şevketiyle, kalbinin şuâıyla, aklının haşmet-i imaniyesiyle hilâfet ve hâkimiyetin zirvesine yükselmiştir. Hatta acz, fakr, ihtiyaç ve akıl onun sukutuna esbap iken, suûd ve yükselmesine sebep olurlar. Zulmetli, karanlıklı bir mezar-ı ekber suretinde görünen zaman-ı mâzi, enbiyâ ve evliyanın ziyasıyla ziyadar ve nuranî görünmeye başlar. Karanlıklı gece şeklinde olan istikbal, Kur'ân'ın ziyasıyla tenevvür eder. Cennetin bostanları şekline girer. Buna binaen, o Zât-ı Nuranî olmasa idi kâinat da insan da her şey de adem hükmünde kalır, ne kıymeti olur ve ne ehemmiyeti kalırdı.

Binâenaleyh bu kadar garip, acîb, güzel kâinat için böyle tarifat ve teşrifatçı bir Mürşid-i Harika lâzımdır. "Eğer bu Zât *(aleyhissalâtü vesselâm)* olmasa idi kâinat da olmazdı." meâlinde, [1] لَوْلَاكَ لَوْلَاكَ لَمَا خَلَقْتُ الْأَفْلَاكَ olan hadîs-i kudsî şu hakikati tenvir ediyor.

Altıncı Reşha

Arkadaş! O hutbe-i ezeliyeyi okuyan Zât, kâinatın kemâlâtını keşfeden canlı bir güneştir. Saadet-i ebediyeyi ihbar ve tebşir ediyor. Nihayetsiz rahmeti keşfetmiş, ilân ediyor. Saltanat-ı rubûbiyetin mehâsininin dellâlı ve esmâ-yı ilâhiyenin gizli definelerinin keşşâfıdır.

Evet! O Zât *(aleyhissalâtü vesselâm)* vazifesi itibarıyla, hakkın burhanı, hakikatin ziyası, hidayetin güneşi, saadetin vesilesidir. Şahsiyet ve hüviyet cihetiyle, muhabbet-i rahmâniyenin misali, rahmet-i rabbaniyenin timsâli, hakikat-i insaniyenin şerefi, şecere-i hilkatin en kıymettar ve kıymetli bahadar bir semeresidir. Tebliğ ettiği dini de harika bir süratle şark ve garbı ihata etmiş, nev-i beşerin beşte biri kabul etmiştir. Acaba böyle bir Zât'ın dâvâlarında, nefis ve şeytanın münakaşa ve itirazlarına bir imkân var mıdır?!

Yedinci Reşha

Arkadaş! O Zât'ı harekete getirip o inkılâpları kendisine yaptıran ancak bir kuvve-i kudsiyedir. Evet bilhassa Ceziretü'l-Arab'da yaptığı inkılâp ve icraata bak!..

---

[1] "Sen olmasaydın, âlemleri yaratmazdım." (Aliyyülkârî, *el-Esrâru'l-merfûa* s.385; el-Aclûnî, *Keşfü'l-hafâ* 2/214. Ayrıca yakın ifadeler için bkz.: et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-evsat* 6/314; el-Hâkim, *el-Müstedrek* 2/672)

O sahralarda, o çöllerde, âdetlerini muhafazada çok mutaassıp ve asabiyetlerinde fevkalâde inatçı ve kasâvet-i kalb ve merhametsizlikte emsalsiz ve hatta diri diri kızlarını toprağa gömüp öldürürlerken müteessir bile olmayan pek çok vahşi kavimler oturmakta idiler.[1] O Zât-ı Nuranî kısa bir zamanda o kavimlerin ahlâk-ı seyyielerini kaldırarak ahlâk-ı hasene ile tebdil ettirdi. Hatta o Zât-ı Mürşid'in *(aleyhissalâtü vesselâm)* telkin ettiği iman nuru sayesinde o vahşi insanlar, insan âleminde insanlara muallim oldular. Ve medeniyet dünyasında, medenîlere üstad oldular. O Zât'ın *(aleyhissalâtü vesselâm)* şu kadar geniş ve azîm saltanatı, yalnız câhirî bir saltanat değildir. Daha geniş ve daha derin yerde saltanat-ı bâtıniyesi vardır ki bütün kalbleri ve akılları kendisine cezb ve celb etmiştir. Ve bütün ruhları ve nefisleri teshir etmiştir ki kalblere mahbub, akıllara muallim ve tenvir edici ve nefislere mürebbi ve ruhlara sultan olmuş ve olmaktadır.

Sekizinci Reşha

Arkadaş! Bilirsin ki sigara gibi küçük bir âdeti, bir şeyi tiryakisinden ref etmek pek zahmettir. Hatta büyük bir hâkim, büyük bir azim ile küçük bir kavimde itiyad edilen bir hasleti kaldırmakta büyük müşkülâta rast gelir. Hâlbuki bu Zât-ı Nuranî, pek çok âdetleri, pek çok asabî, inatçı kavimlerden, cüz'î bir kuvvetle, kısa bir zamanda kaldırarak, yerlerini yüksek, nezih ahlâk ve âdetler ile doldurmuştur.

Evet Hazreti Ömer İbnü'l-Hattab *(radiyallâhu teâlâ anh)*'ın İslâmiyet'ten evvel ve sonraki hâlleri bu meseleye güzel bir misaldir. Bunun gibi icraat-ı esasiyesinden binlerce harikalar vardır. O Zât'ın o zamandaki icraatına harika diyoruz. Acaba bu zamanın yüzlerce feylesofları, o zamanda o vahşet-âbâd cezireye gidip, pek uzun zamanlarda o vahşileri ıslah için çalışsalar, o Zât-ı Mürşid'in bir senede muvaffak olduğu kadar, onlar elli senede muvaffak olabilirler mi? Hâşâ!..

Dokuzuncu Reşha

Arkadaş! Aklı başında olan bir adam münazaralı dâvâlarda yalan söyleyemez. Çünkü bilâhare yalanının açığa çıkıp mahcup olmasından korkar. Ve keza bir insan yalan söylediği takdirde pervasız, lâübali bir tarzda söyleyemez.

---

[1] Bkz.: En'âm sûresi, 6/140, 151; Nahl sûresi, 16/58-59; İsrâ sûresi, 17/31; Tekvir sûresi, 81/8-9; Dârimî, *mukaddime* 1.

Ve keza serbest, heyecanlı söylenmesine girişemez. –Velev âdi bir mesele, küçük bir cemaat içinde, küçük bir vazifede bulunan küçük bir şahıs olsun.–

Acaba büyük bir vazife ile vazifedar, pek büyük bir meselede, pek büyük bir şeref ve haysiyet sahibi, pek büyük bir cemaat içinde, pek şedit hasımların karşısında iddia ettiği bir dâvâda yalan ve hilâf-ı hakikat söyleyebilir mi?

İşte o Zât-ı Nuranî, okuduğu o hutbe-i ezeliyeyi öyle bir tarz ile okuyor; ne tereddüdü var ne hicabı, ne korkusu var ne teessürü... Hem samimî bir safâ-yı kalble, hâlis bir ciddiyetle, hasımlarının damarlarına dokundurmak üzere akıllarını tezyif, nefislerini tahkir edip, izzetlerini kırıyor. Acaba böyle bir dâvâda, böyle bir makamda, böyle bir şahıstan zerre miskal bir hilenin bu meseleye karışmasına imkân var mıdır? Hâşâ, إِنْ هُوَ إِلَّا وَحْيٌ يُوحٰى[1] Evet hak hileye muhtaç değil, hakkı söylemekte hile ve iğfal ihtimali yoktur. Hakikati gören bir nazar halkı iğfal etmez, hilâf-ı hakikat söylemez, hayal ile hakikati temyiz eder; aralarında iltibas olamaz.

Onuncu Reşha

Arkadaş! O Zât-ı Mürşid, nev-i beşeri korkutmak için pek müthiş hakikatlerden bahsediyor. Ve insanları tebşir için, kalbleri cezb ve akılları celp eden meselelerden haber veriyor.

Yahu! Hakâik ve garâibi keşif için insanlarda öyle bir şevk, öyle bir merak vardır ki garip bir hakikati keşif yolunda canlarını, mallarını feda ediyorlar. Bu Zât'ın *(aleyhissalâtü vesselâm)* keşif ve ihbar ettiği hakâike ne için ehemmiyet vermiyorlar? Hâlbuki bütün enbiyâ ve evliya ve sıddıkîn gibi ehl-i şuhûd ve ashab-ı ihtisas, bilittifak o Zât'ı tasdik etmiş ve ediyorlar.

Bu Zât *(aleyhissalâtü vesselâm)*, öyle bir Sultan'ın şuûnundan bahsediyor ki kamer O'nun mülkünde bir sinek gibidir. Acîb harikalardan bahsettiği gibi pek müthiş infilâk ve inkılâplardan da haber veriyor. Bakınız! O hutbe-i ezeliyede إِذَا الشَّمْسُ كُوِّرَتْ[2] ، إِذَا السَّمَاءُ انْفَطَرَتْ[3] ، إِذَا زُلْزِلَتِ الْأَرْضُ زِلْزَالَهَا[4] gibi tilâvet ettiği âyetlere dikkat ediniz!

---

1 "O, kendisine vahyedilen bir vahiyden başka bir şey değildir." (Necm sûresi, 53/4)

2 "Güneş dürülüp ışığı söndüğü zaman." (Tekvir sûresi, 81/1)

3 "Gök yarıldığı zaman." (İnfitâr sûresi, 82/1)

4 "Yer o müthiş depremiyle sarsıldığı zaman..." (Zilzâl sûresi, 99/1)

Ve beşer için öyle bir istikbalden haber veriyor ki dünyevî istikbal ona nisbeten bir katre hükmündedir. Ve öyle bir saadetten müjde veriyor ki dünya saadetleri ona nazaran rüyalar gibi olur. Evet bu kâinatın perdesi altında çok acaip şeyler vardır, bizleri bekliyorlar. Biz de onları intizar ediyoruz. Binâenaleyh o acaibi görüp bize keyfiyetlerini hikâye etmek için hârikulâde bir insan lâzımdır ki o harika garâibi görsün ve gördüğü gibi bize de söylesin.

Ve keza o Zât, Hâlıkımız'ın bizden talep ettiği şeylerden bahsediyor ve çok hakikatlerden, meselelerden haber veriyor ki onlardan kurtuluş yoktur. Feyâ acaba! Ekser nâs neden böyle hak şeylerden göz yumuyorlar, hakikatlerden kulak tıkıyorlar?!

On Birinci Reşha

Arkadaş! Şu minber-i âlîde hutbe-i ezeliyeyi okuyan ve şahsiyet-i mâneviyesiyle bizlere meşhud.. ve yüksek şuûnâtıyla âlemde meşhur olan Zât-ı Nuranî *(aleyhissalâtü vesselâm),* vahdaniyet-i ilâhiyeye bir burhan-ı sadık-ı nâtık ve tevhidin hakikat olduğuna bir delil-i hak ve saadet-i ebediyenin de vücuda gelmesine kat'î bir delil ve zâhir bir burhandır.

Ve keza o Zât, insanları hidayete davet etmekle saadet-i ebediyenin (husûlüne sebep olduğu gibi), vusulüne de sebeptir.

Ve keza o Zât, duasıyla, ubûdiyetiyle o saadetin vücuduna ve îcadına vesiledir. Evet bak! O Zât, nev-i beşere imamdır. Mescidi, yalnız Cezîretü'l-Arab değildir, küre-i arzdır. Cemaati de yalnız o zamanın insanları değildir. Belki Âdem zamanından kıyâmete kadar her bir asrın halkı bir saf olup, bütün asırlar safları O'nun arkasında, O'nun duasına "âmîn!" diyorlar.

Bilhassa o Zât, o cemaat-ı uzmâda umum zevilhayata şamil pek şedit bir ihtiyac-ı azîm için dua eder. Ve O'nun duasına yalnız o cemaat değil, belki arz ve semâ ve bütün mevcudât "âmîn!" söyler. Yani, "Yâ Rabbena! O'nun duasını kabul eyle. Biz de o duayı ediyoruz. Biz de O'nun talep ettiğini talep ediyoruz!"

Bilhassa o cemaat-ı uzmâ önünde kıldırdığı namazda, öyle bir tazarru ve tezellül ile öyle bir iştiyakla öyle bir hüzün ile niyaz ve dua eder ki kâinat bile heyecana gelir; O Zât'ın duasına iştirak eder. Evet öyle bir maksat için niyaz eder ki eğer o maksat husûle gelmezse, yalnız mahlûkât değil âlem bile kıymetsiz kalır, esfel-i safilîne düşer. Çünkü o Zât'ın matlubuyla mevcudât

yüksek kemâlâta erişir. Acaba o Zât, o matlubu kimden istiyor? Evet öyle bir Zât'tan talep eder ki en gizli ve en küçük bir hayvanın cüz'î bir ihtiyacı için lisan-ı hâliyle yaptığı duayı işitir, kabul eder, ihtiyacını yerine getirir.

Ve keza en ednâ bir emeli, en ednâ bir gaye için en ednâ bir zîhayatta görür ve onu ona yetiştirmekle ikram ve merhamet eder. Bu duaların neticesinde yapılan terbiye ve tedbirler öyle bir intizamla cereyan eder ki o terbiyelerin ancak bir Semî ve Basîr, bir Alîm ve Hakîm'den olduğuna şüphe bırakmaz.

Acaba o Zât, o minberde arşa müteveccihen ellerini kaldırarak yaptığı dua ile ne istiyor ki bütün mahlûkât "âmîn!" söylüyor?

Evet o Zât, Cenâb-ı Hakk'ın rızasını ve cennette mülâkat ve rü'yetiyle saadet-i ebediyeyi istiyor. Bu istenilen şeylerin îcadına rahmet, hikmet, adalet gibi sayısız esbap olmadığı takdirde, o Zât-ı Nuranî'nin tek duası ve tazarru ile niyaz etmesi, cennetin îcadına ve îtâsına kâfidir. Binâenaleyh o Zât'ın risaleti, imtihan ve ubûdiyet için şu dünyanın kurulmasına sebep olduğu gibi o Zâtın ubûdiyetinde yaptığı dua, mükâfat ve mücâzât için dâr-ı âhiretin îcadına sebep olur.

Evet bu yüksek intizam ve geniş rahmet ve güzel sanat ve kusursuz cemâl ile zulüm ve çirkinlik arasında tezat vardır. İçtimaları mümkün değildir. Evet ednâ bir sesi, ednâ bir kimseden, âdi bir iş için işitip kabul etmekle; en yüksek bir savtı, en büyük bir iş için işitip kabul etmemek, emsalsiz bir kubuh ve çirkinlik ve bir kusurdur. Bu ise mümkün değildir. Çünkü hüsn-ü zâtî, kubh-u zâtîye inkılâp eder. İnkılâb-ı hakâik ise muhaldir.

On İkinci Reşha

Arkadaş! O Hatîb-i Mürşid'den gördüğün, işittiğin kâfidir. Çünkü ahvâlini tamamıyla ihata etmek mümkün değildir. Öyle ise ondan sonra gelen asırların o Zât'tan aldıkları feyizlere dikkat etmek üzere geri dönelim. Bak arkadaş! Bütün bu asırlar, o asr-ı saadetin güneşinden Ebû Hanife, Şafiî, Bayezid Bistâmî, Cüneyd Bağdadî, Abdülkadir Geylânî, İmam Gazalî, Muhyiddin Arabî, Ebû Hasen Şâzelî, Şah-ı Nakşibend, İmam Rabbânî *(radiyallâhu anhüm ecmaîn)* gibi binlerce nuranî ziyadar yıldızlar ayrılıp, âlem-i beşeri tenvir etmişlerdir.

Meşhudatımızın tafsilâtını başka vakte tehir ederek mu'cizat sahibi o Zât-ı Nuranî *(aleyhissalâtü vesselâm)*'a bir salât ü selâm getirelim.

اَللّٰهُمَّ صَلِّ وَسَلِّمْ عَلٰى هٰذَا الذَّاتِ النُّورَانِيِّ الَّذِي أُنْزِلَ عَلَيْهِ الْفُرْقَانُ الْحَكِيمُ مِنَ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ مِنَ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ أَلْفَ أَلْفِ صَلَاةٍ وَأَلْفَ أَلْفِ سَلَامٍ بِعَدَدِ حَسَنَاتِ أُمَّتِهِ.

عَلٰى مَنْ بَشَّرَ بِرِسَالَتِهِ التَّوْرَاةُ وَالْإِنْجِيلُ وَالزَّبُورُ، وَبَشَّرَ بِنُبُوَّتِهِ الْإِرْهَاصَاتُ وَهَوَاتِفُ الْجِنِّ وَأَوْلِيَاءُ الْإِنْسِ وَكَوَاهِنُ الْبَشَرِ، وَانْشَقَّ بِإِشَارَتِهِ الْقَمَرُ سَيِّدِنَا وَمَوْلَانَا مُحَمَّدٍ أَلْفَ أَلْفِ صَلَاةٍ وَأَلْفَ أَلْفِ سَلَامٍ بِعَدَدِ أَنْفَاسِ أُمَّتِهِ.

عَلٰى مَنْ جَاءَتْ لِدَعْوَتِهِ الشَّجَرُ، وَنَزَلَ سُرْعَةً بِدُعَائِهِ الْمَطَرُ، وَأَظَلَّتْهُ الْغَمَامَةُ مِنَ الْحَرِّ، وَشَبِعَ مِنْ صَاعٍ مِنْ طَعَامِهِ مِائَةٌ مِنَ الْبَشَرِ، وَنَبَعَ الْمَاءُ مِنْ بَيْنِ أَصَابِعِهِ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ كَالْكَوْثَرِ وَسَبَّحَ فِي كَفَّيْهِ الْحَصَاةُ وَالْمَدَرُ، وَأَنْطَقَ اللّٰهُ لَهُ الضَّبَّ وَالظَّبْيَ وَالذِّئْبَ وَالْجِذْعَ وَالذِّرَاعَ وَالْجَمَلَ وَالْجَبَلَ وَالْحَجَرَ وَالشَّجَرَ، صَاحِبِ الْمِعْرَاجِ وَمَا زَاغَ الْبَصَرُ، سَيِّدِنَا وَمَوْلَانَا وَشَفِيعِنَا مُحَمَّدٍ أَلْفَ أَلْفِ صَلَاةٍ وَأَلْفَ أَلْفِ سَلَامٍ بِعَدَدِ كُلِّ الْحُرُوفِ الْمُتَشَكِّلَةِ فِي الْكَلِمَاتِ الْمُتَمَثِّلَةِ بِإِذْنِ الرَّحْمٰنِ فِي مَرَايَا تَمَوُّجَاتِ الْهَوَاءِ عِنْدَ قِرَاءَةِ كُلِّ كَلِمَةٍ مِنَ الْقُرْاٰنِ مِنْ كُلِّ قَارِئٍ مِنْ أَوَّلِ النُّزُولِ إِلٰى اٰخِرِ الزَّمَانِ وَاغْفِرْ لَنَا وَارْحَمْنَا يَا إِلٰهَنَا بِكُلِّ صَلَاةٍ مِنْهَا. اٰمِينَ اٰمِينَ اٰمِينَ[1]

---

1 “Ey varlığıyla varlığımızı ışıklandıran, gözlerimize nurlar serpip, bizleri nefsanî karanlıklardan kurtaran Rahmeti Sonsuz Rabbimiz! Arş-ı Azîm’den Kur’ân-ı Hakîm’i üzerine indirdiğin nurani Zât, yani Peygamber Efendimiz Hazreti Muhammed’e *(sallallâhu aleyhi ve sellem),* ümmetinin hasenatı adedince milyonlarca salât ve milyonlarca selâm olsun!

Risaletini Tevrat, İncil ve Zebur’un müjdelediği; nübüvvetini irhâsâtın (doğumundan hemen önce ve doğumu anında meydana gelen harikulâde hâllerin); cinlerin hâtiflerinin, insanlık âleminden Allah dostlarının ve beşerin kâhinlerinin müjdelediği; bir işaretiyle ayın parçalandığı Efendimiz, Mevlâmız Hazreti Muhammed’e *(sallallâhu aleyhi ve sellem),* ümmetinin nefesleri adedince milyonlarca salât ve selâm olsun!

Davetine ağaçların koşup geldiği; duâsıyla yağmurun hemen iniverdiği; sıcaktan korumak için bulutların ona gölge yaptığı; bir ölçek yiyeceğiyle yüzlerce insanın doyduğu; parmaklarının arasından üç defa Kevser gibi suların çağladığı; avuçlarının içindeyken çakıl taşları ve toprağın Allah’ı tesbih ettiği; O’nun hürmetine Allah’ın, kertenkeleyi, ceylânı, kurdu, ağaç kütüğünü, zehirli keçinin kolunu, deveyi, dağı, taşı ve ağacı konuşturduğu, Mirac’ın ve “Resûl’ün gözü başka yana kaymadı (ki, gördüğünü yanlış görmüş olsun), görebileceğinin ötesine yönelmedi (ki, bir illüzyon görmüş olsun).”*[1] âyetinin mazharı olan Efendimiz, Mevlâmız ve Şefiimiz Hazreti Muhammed’e *(sallallâhu aleyhi ve sellem),* nüzûlünden bu yana Kur’ân’ı okuyan her bir okuyucunun okuduğu her bir kelimenin hava dalgalarının aynalarında⇨

Arkadaş! Risalet-i Ahmediye'yi isbat eden deliller pek büyük bir yekûn teşkil ediyor. On Dokuzuncu Söz namındaki risalemde o delillerden bir kısmı zikredilmiştir. O Zât'ın izhar ettiği bine yakın mu'cizeleriyle Yirmi Beşinci Söz namındaki eserimde tafsil edilen kırk vech-i i'câza bâliğ olan Kur'ân, risalet-i Ahmediye'ye *(aleyhissalâtü vesselâm)* şehâdet ettiği gibi, bu kâinat da –âyâtıyla– o Zât'ın nübüvvetine delâlet eder. Evet kâinatta yazılan sayısız âyetler Zât-ı Ehad'in vahdaniyetine şehâdet ettikleri gibi risalet-i Ahmediye'ye de *(aleyhissalâtü vesselâm)* delâlet ve şehâdet ederler.

Ezcümle: Kâinatta görünen hüsn-ü sanat dahi risalet-i Ahmediye'ye *(aleyhissalâtü vesselâm)* delâlet ve şehâdet eden kat'î bir delildir. Zira, şu zînetli masnûâtın cemâli, hüsn-ü sanat ve zîneti izhar eder. Sanat ve suretin güzelliği, Sâni'de güzelleştirmek ve zînetlendirmek isteği mevcut olduğuna delâlet eder. Güzelleştirmek ve zînetlendirmek sıfatları, Sâni'in sanatına olan muhabbetine delâlet eder. Bu muhabbet ise masnûâtın en ekmeli insan olduğuna delildir. Çünkü o muhabbetin mazhar ve medarı insandır. İnsan dahi masnûâtın en câmii ve en garibi olduğundan şecere-i hilkate bir semere-i şuuriyedir. İnsan bir semere gibi olduğu cihetle kâinatın eczası arasında en câmi' ve baîd bir cüzdür. İnsan zîşuur ve câmi' olduğu cihetle, nazarı âmm, şuuru küllî olur. Nazarı âmm olduğundan şecere-i hilkati tamamıyla görür; şuuru da küllî olduğundan Sâni'in makasıdını bilir. Öyle ise insan, Sâni'in muhatab-ı hâssıdır.

Evet âmm ve şümullü olan nazar ve şuurunu Sâni'in ibadetine ve muhabbetine sarf ve sanatını istihsan, takdir ve teşhirine tevcih ve nimetlerinin şükrüne istimal eden bir ferd, verdiği nimetlere karşı şükür isteyen ve yarattığı mahlûkâtı ibadete, şükre davet eden Sâni'in has muhatap ve habibidir.

Ey insanlar! Zikredilen ahvâl ve şuûnâtla muttasıf olan Hazreti Muhammed'in *(aleyhissalâtü vesselâm)* Sâni'in o ferd-i ferîd dediğimiz muhatab-ı hâssı olmamasına imkân var mıdır?! Ve tarihinizin gösterdiği nev-i beşerden en büyük insanlar arasında, bu makama daha lâyık diğer bir şahıs var mıdır?!

Ey gözleri sağlam ve kalbleri kör olmayan insanlar! Bakınız, insan âleminde iki daire ve iki levha vardır:

Rahmân'ın izniyle temessül eden bütün kelimelerinin bütün harfleri adedince, milyonlarca salât ve selâm olsun.

Bütün bu salâvatlardan her biri hürmetine bizi mağfiret et, ey İlâhımız, bize merhamet et, âmîn, âmîn, âmîn…"

*1 Necm sûresi, 53/17.

Birinci daire: Rubûbiyet dairesidir.

İkinci daire: Ubûdiyet dairesidir.

Birinci levha: Hüsn-ü sanattır.

İkinci levha ise: Tefekkür ve istihsandır.

Bu iki daire ile iki levha arasındaki münasebete bakınız ki: Ubûdiyet dairesi bütün kuvvetiyle rubûbiyet dairesi hesabına çalışıyor. Tefekkür, teşekkür, istihsan levhası da bütün işaretleriyle hüsn-ü sanat ve nimet levhasına bakıyor. Bu hakikati gözün ile gördükten sonra, rubûbiyet ve ubûdiyet dairelerinin reisleri arasında en büyük bir münasebetin bulunmamasına aklınca imkân var mıdır?! Ve Sâni'in makasıdına kemâl-i ihlâs ile hizmet eden ubûdiyet reisinin Sâni ile azîm bir münasebeti ve kavî bir intisabı ve o intisap ile her iki daire reisleri arasında bir muarefe ve mükâleme ve alış-verişin olmamasına ihtimal var mıdır?! Öyle ise bilbedahe tahakkuk etti ki; ubûdiyet reisi, rubûbiyetin has mahbup ve makbulüdür.

Ey insan! Bu süslü masnûâtı envâ-ı mehâsinle tezyin eden ve bütün zîhayat olanların zevklerine, iştihalarına göre bu kadar nimetleri in'am eden Sâni'in en kâmil, en cemil ve ibadetine kemâl-i iştiyakla teveccüh eden.. ve Sâni'in mehâsin-i sanatına takdir ve istihsanâtıyla arş ve ferşi târâba, sevinmeye getiren.. ve Sâni'in ihsanâtına yaptığı teşekkürat ve tekbirat ile berr ve bahri cezbeye getiren şu güzel mahlûk ve masnûuna iltifat edip sözünü nazar-ı itibara almaması ve teşekküratına mukabele etmemesi ve teveccüh edip kendisiyle konuşmaması ve iktidarına göre bütün mahlûkâta bir imam ve mürşid yapmaması imkânı var mıdır?!

Lâsiyyemalar

[Onuncu Söz'ün bir cihette esası ve Yirmi Sekizinci Söz'ün Arabî ikinci makamıdır.]

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

Kâinatın bütün zerratı –müctemian ve münferiden– lisan-ı acz ve fakr ile vücûb-u vücud ve vahdetine şehâdet ettikleri Sâni-i Hakîm'e hamdler, senâlar, şükürler olsun! Ve kâinatın tılsımını açıp, âyâtını keşif ve beyan eden Resûlü ile âl ü ashabına ve sâir enbiyâ ve mürselîn ihvanına ve ibâd-ı sâlihîne salât ü selâmlar olsun!..

Arkadaş! Tabiat ve esbap, bazı insanlara şükür kapısını kapatıp şirk ve küfür kapısını açmıştır. Hâlbuki şirkin temeli sayısız muhalâttan kurulmuş olduğundan haberleri yok. O muhalâttan bir taneyi beyan edeyim ki şirkin ne kadar fenâ bulunduğunu kör gözleriyle görsünler, şöyle ki:

Şirk sahibi, cehalet sarhoşluğunu terk ve ilim gözüyle küfrüne baktığı zaman, o küfrü iman ve iz'an edebilmek için, bir zerre-i vâhideye bir ton ağırlığında bir yük yükletmeye ve her zerrede sayısız matbaaları îcad edip tabiat ve esbabın eline vermeye ve bütün masnûâtta bütün sanat inceliklerini tabiata ders vermeye muztar ve mecbur olur. Zira hava unsurundan mesela her bir zerre bütün nebatlar, çiçekler, semereler üstünde konup bünyelerinde vazifesini yapmak selâhiyetindedir. Eğer bu zerreler, yaptıkları vazifelerde memur olup Cenâb-ı Hakk'ın emir ve iradesine tâbi oldukları kâfirâne inkâr edilirse, o zerre herhangi bir bünyeye girse, o bünyenin bütün cihâzâtını, keyfiyetiyle teşekkülünü bilmesi lâzımdır. Bu bilginin o zerrede bulunmasını ancak o kâfir itikat edebilir.

Maahâzâ bir semere, bir şecerenin bir misal-i musağğarıdır. Ve o semeredeki çekirdek, o şecerenin defter-i a'mâlidir. O ağacın tarih-i hayatı o çekirdekte yazılıdır. Bu itibar ile, bir semere şecerenin tamamına, belki o şecerenin nev'ine, belki küre-i arza nâzırdır. Öyle ise, bir semerenin sanatındaki azamet-i mâneviyesi, arzın cesameti nisbetindedir. O zerreyi, sanatça hâvi olduğu

o azamet-i mâneviye ile bina eden, arzı haml ve bina etmekten âciz olmayacaktır. Acaba o kâfir münkir, kalbinde böyle bir küfrü taşımakla, akıl ve zekâ iddiasında bulunması kadar bir ahmaklık var mıdır?!

Arkadaş! Her bir şey için iki suret ve şekil vardır:

Biri: Maddiyedir ki adeta bir gömlek gibi, her şeyin vücuduna göre kaderin takdiriyle biçilmiş şu görünen suretlerdir.

Diğeri: Mâkuledir ki bir şeyin yaşadığı bir ömürde mürûr-u zamanla değiştirdiği muhtelif maddî suretlerin içtimâından tasavvur edilen bir suret-i vehmiyedir.

Bir ateşin süratle tedvirinden hâsıl olan daire-i vehmiye gibi her şeyin tarih-i hayatını bildiren ve kadere medar olan ve mukadderat-ı eşya denilen şu ikinci suret, mâkuledir. Suret-i maddiye itibarıyla her şeyin bir nihayeti, bir gayesi olduğu gibi suret-i mâneviye itibarıyla da bir nihayeti ve gizli bazı hikmetler için bir gayesi de vardır. Binâenaleyh her şeyin suret-i maddiyesinde kudret-i rabbânî ustadır, kader mühendistir. Suret-i mâneviyesinde ise kader mistardır yani teşekkülâtın çizgilerini çizer, kudret masdardır yani o çizgiler üstünde yapılan teşekkülât, kudretten sudûr eder.

Ey kâfir! Bunu işittikten sonra iyice düşün! Bir zerreye, bir terzilik sanatını öğretmeye kudretin var mıdır? Kendine hâlık ittihaz ettiğin tabiat ve esbap, her şeyin muhtelif ve mütenevvi suretlerini biçip dikmesine kudretleri var mıdır?

Bak, ey gözden mahrum kâfir! Şecere-i hilkatin semeresi ve kuvvet ve ihtiyârca esbaptan üstün olan insan, terziliğin bütün kabiliyetlerini, bilgilerini cem edip dikenli bir şecerenin âzâlarına uygun bir gömleği dikemez. Hâlbuki Sâni-i Hakîm her şeyin nemâsı zamanında pek muntazam, cedit ve taze taze gömlekleri ve yeşil yeşil hulleleri kemâl-i sürat ve sühûletle yapar, giydirir. Fesübhânallah!..

Evet münezzehtir, her şeyin vücudu emrine bağlı olan Allah münezzehtir. Her şeyin iç yüzü elinde bulunan Sâni münezzehtir. Bütün mahlûkâta merci olan Sâni münezzehtir.

Arkadaş! Her bir mevcudun üstünde, Sâni-i Ehad-i Samed'in bir sikkesi, bir hâtemi olup, o mevcudun Sâni-i Ehad-i Samed'in mülkü ve eser-i sanatı olduğuna şehâdet ediyorlar. Evet gayr-i mütenâhi ehadiyet sikkelerinden ve samediyet hâtemlerinden, yalnız bahar mevsiminde sayfa-yı arza darbedilen

sikkeye bak ki şu zikredilecek müteselsil fıkralar, cümleler o sikkeyi güneş gibi gösteriyorlar ve izhar ediyorlar.

Evet sayfa-yı arzda pek garip, hakîmâne bir îcad görünüyor. Bu görünen îcadın gösterdiği kuvvet ve faaliyeti görmek istersen şu gelen fıkralara dikkat et!

1– O îcad fiili, pek azîm ve geniş bir sehâvet-i mutlakadan geliyor.

2– Bir sühûlet-i mutlaka ile bir kuvvet-i mutlakadan çıkıyor.

3– Mutlak bir intizamla, sürat-i mutlakada meydana geliyor.

4– Mevzun ve mizanlı olarak bir vüs'at-i mutlakada bulunuyor.

5– Güzel bir eser-i sanat olmakla beraber, mutlak bir ucuzlukta görünüyor.

6– Taalluk ettiği şeyler pek karışık olmakla beraber, büyük bir imtiyaz-ı mutlak ve adem-i iltibas ile yapılıyor.

7– Mahall-i taalluku gayr-i mütenâhi olmakla beraber, eserlerinde çirkinlik görünmez, ahsen şekilde husûle gelir.

8– Efrâd ve envâ arasında, bu'd-u mutlak ile beraber, tevâfuk-u mutlak var.

Arkadaş! Bu fıkraların her birisi tek başına da o sikkeyi izhar etmeye kâfidir. Bakınız, en harika bir sehâvetle en harika bir hüsn-ü sanat, muhit bir kudretin hâssasıdır. Ve intizamla beraber harika bir sühûlet hiçbir şeyden âciz olmayan muhit bir ilim sahibine mahsustur. Tartılmış gibi gayet mizanlı olmakla beraber, mucizâne bir sürat-i mutlaka, her şeyi emrine ve kudretine teshir eden Zât'a mahsustur. Nevilerin pek dağınık bulunmasından, pek geniş bir tasarruf ile harika bir hüsn-ü sanat, ilim ve kudretiyle her şeyin yanında bulunan Zât'a hastır. Kesret ve mebzuliyet ile beraber her ferdin sanat itibarıyla kıymettar olması, sonsuz bir zenginlikle gayr-i mütenâhi hazinelere mâlik olan Zât'a mahsustur. Efrâdın ziyadesiyle karışık olmasıyla beraber iltibassız ve fevkalâde imtiyaz ve teşahhuslara mazhar olmaları, her şeye basîr ve her şeye şehîd ve her bir fiili kendisini diğer bir fiilden men etmeyen Zât'a mahsustur.

Ve keza arzda dağınık bulunan efrâd arasındaki uzaklıkla beraber suretçe, vücutça, teşkilâtça aralarında husûle gelen tevafuk, küre-i arz yed-i tasarrufunda, ilminde, hükmünde, hikmetinde bulunan Zât'a mahsustur.

Ve keza nev'in kesret-i efrâdıyla beraber her ferdin hârikulâde bir hüsn-ü hilkate mâlik olması, Kadîr-i Mutlak'a hastır ki az-çok, küçük ve büyük her şey O'na nisbeten birdir.

Geçen fıkraların her birisinde, her şeyin tek bir Sâni'in sun'u ve sanatı olduğuna delâlet eden başka bir âyet daha vardır. Evet sehavet ile kuvve-i iktisadiye arasında ve sürat ile mizanlı olmak arasında ve ucuzlukla kıymetli olmak arasında ve karışık olmakla mümtaz bulunmak arasında tezat vardır. Bu zıtları bir fiilinde cem etmek, ancak kudreti hadsiz bir Sâni-i Kadîr'e mahsustur.

Hülâsa: Her bir fıkra, tek başına hâtem-i ehadiyeti izhara kâfi olduğu takdirde, fıkraların heyet-i içtimaiyesi pek zâhir bir tarîk-i evlâ ile hâtem-i ehadiyeti gösterir. İşte bu izahtan, وَلَئِنْ سَأَلْتَهُمْ مَنْ خَلَقَ السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضَ لَيَقُولُنَّ اللّٰهُ[1] âyet-i kerîmesinin sırrı zâhir oldu. Yani, o inatlı münkire "Hâlık-ı semâvât ve arz kimdir?" diye sorulduğu zaman çârnâçâr "Allah'tır." diyecektir.

Arkadaş! Ulûhiyet, risalet, âhiret, kâinat arasında hakikatte telâzum vardır. Yani, bunlardan birisinin vücud ve sübutu, ötekisinin de vücud ve sübutunu istilzam eder. Birisine iman, ötekisine de imanı îcab ettirir. Evet mesela her bir kelimesi bir kitabı ve her bir harfi bir satırı içerisinde tutan bir kitabın, kâtipsiz vücudu mümkün değildir. Kâinat kitabı da Nakkaş-ı Ezelî'nin vücûb-u vücuduna bağlıdır. Sarhoş olmayanlar ancak Nakkaş-ı Ezelî'ye iman etmekle kitab-ı kâinata şahit olabilirler.

Ve keza pek çok sanat harikalarına ve nakış ve zînetlerin garâibine müştemil olan bir binanın bâni ve sâni'siz vücudu mümkün olmadığı gibi, bu âlemin vücudu da Sâni'in vücuduna tâbidir. Dalâlet sarhoşluğuyla sarhoş olmayanlar, onu bunsuz tasdik edemezler.

Ve keza deniz ve nehirlerin yüzünde, şemsin aksini gösteren kabarcıklardaki güneşin parıltısı, şemsin vücudunu inkâr etmekle mümkün olmadığı gibi aklı bozuk olmayanlar için, kemâl-i intizam ile tahavvül ve teceddüd eden şu kâinatın şuhûdu, Bâni ve Sâni'in vücûb-u vücudunun tasdikiyle olabilir. Çünkü şu muhteşem kâinatı, meşiet ve hikmetiyle tesis.. ve kaza ve kaderinin düsturlarıyla tafsil.. ve âdetinin kanunlarıyla tanzim.. ve inâyet ve rahmetinin namuslarıyla tezyin.. ve esmâ ve sıfâtının cilveleriyle tenvir eden ancak ve ancak Bâni ve Sâni'dir. Evet Hâlık-ı Vâhid kabul edilmediği takdirde, kâinatın zerrât ve mürekkebatı adedince sonsuz ilâhların kabulüne mecburiyet

---

1 "Onlara 'Gökleri ve yeri kim yaratmıştır?' diye soracak olsan, elbette 'Allah!' diyeceklerdir." (Zümer sûresi, 39/38)

hâsıl olur. Ve aynı zamanda, her bir ilâhın şu kâinatı halketmeye kadir olması lâzımdır. Çünkü zîhayatın her bir cüz'îsi zevilhayatın küllüne (yani umumuna) bir fihristedir. Cüz'îyi halk eden küllîyi de halketmeye kadir olmalıdır...

Ve keza ziyasız güneşin vücudu mümkün olmadığı gibi, ulûhiyet de tezahürsüz olamaz. Tezahürü ise irsâl-i rusül ile olur. Ve keza hadd-i kemâle baliğ olan en yüksek bir cemâlin bilinmesi, görünmesi, gösterilmesi için resûllerin tarifi lâzımdır.

Ve keza kemâl-i cemâle baliğ olan kemâl-i hüsn-ü sanat, resûllerin delâletiyle olur.

Ve keza rubûbiyet-i âmme, ubûdiyet-i külliye ister. Bu da zülcenâheyn resûllerin vahdet-i ilâhiyeyi halka ilân etmeleri ile mümkün olur.

Ve keza bir hüsün sahibinin isteği olmasa ve bir ayna bulunmasa ve tarif edici bir şahıs tavassut etmezse, onun hüsnünün görünmesi, gösterilmesi mümkün değildir. Bu da ancak resûller vasıtasıyla olur. Çünkü resûl, ubûdiyetiyle Hâlık'ın hüsnüne aynadır; risaleti cihetiyle de halka izhar ve ilân eder.

Ve keza bir zâtın cevahir ile, zîkıymet eşya ile dolu hazinelerini açıp halka göstermek ve arzetmekle o zâtın kudretini, zenginliğini, saltanatını ilân etmek için ancak o zâtın müsaadesiyle ve iradesiyle emir ve tayin edilmiş bir memur lâzımdır. İşte o me'mur resûldür.

Arkadaş! Bu sıfatları hâiz, bu vazifeleri en mükemmel görebilecek Hazreti Muhammed *(aleyhissalâtü vesselâm)* dan başka âlemde bir şahıs yoktur. En câmi', en kâmil, en fâzıl o Zât'tır. Tam tamına teşhir, tebliğ, tarif, tavsif, izhar, ilân eden o Zât'tır.

Aziz arkadaş! "İman-ı billâh" ile "Âhiret imanı" arasındaki telâzuma geldik. Hazır ol, dinle!

Bir sultan, itaat edenlere mükâfat ve isyan edenlere de mücâzât etmezse, saltanatı inhidama yüz çevirir. Ve keza bir sultanın sağında lütuf ve merhamet.. ve solunda kahr ve terbiye lâzımdır. Mükâfat, merhametin iktizasıdır. Terbiye de mücâzâtı ister. Mükâfat ve mücâzât menzilleri âhirettir.

Ve keza yüksek bir hikmet ve adalet sahibi olan bir sultan, saltanatının şânını kusurdan saklamak üzere, kendisine iltica edenleri taltif.. ve hâkimiyetinin haşmetini göstermek için milletinin hukukunu muhafaza eder. Bu cihetlerin mühim bir kısmı âhirette olur.

Ve keza lebâlep dolu hazinelere mâlik ve sehavet-i mutlakaya sahip olan bir Sultan için umumî ve daimî bir dâr-ı ziyafet lâzımdır. Ve ayrı ayrı ihtiyaç sahiplerinin devam ve bekalarını ister. Bu da ancak âhirette olur.

Ve keza bir cemâl sahibi, daima hüsün ve cemâlini görmek ve göstermek ister. Bu ise âhiretin vücudunu ister. Çünkü daimî bir cemâl, zâil ve muvakkat bir müştaka râzı olmaz; onun da devamını ister; bu da âhireti ister.

Ve keza yardım isteyenlere yardım ve dua edenlere cevap vermek hususunda, pek rahîmâne bir şefkat sahibi olan bir Sultan –ki ednâ bir mahlûkun ednâ bir isteğini derhal yapar, verir– elbette bütün mahlûkâtın en büyük bir ihtiyacını kemâl-i sühûletle yapar. Böyle umumî ve en mühim bir ihtiyaç ancak âhirettir.

Ve keza icraatından, faaliyetinden anlaşılan pek harika bir ihtişam içinde bir saltanatı varken, milletinin içtimaları için yalnız dar bir misafirhâne yapılmış; daimî olarak milleti istiab edemez, daima dolar boşalır. Ve bir imtihan meydanı var; her vakit değişir, tebeddül eder. Ve sultanın bazı âsâr-ı sanatına ve ihsanâtına bazı numûneler göstermek için meclisleri var; zaman zaman tahavvül eder. Bu vaziyet, bu dar menzil ve meydan ve meşherden sonra daimî bir menzil, sabit saraylar, açık hazineler bulunup ve sâkinleri sabit ve daimî kalacaklarına bilbedahe delâlet eder.

Ve keza dikkat sahibi bir Sultan ki milletinin bütün a'mâllerini, ef'âllerini, hizmetlerini, hacetlerini tamamıyla yazar ve yazdırır ve mülkünde cereyan eden her bir hâdise ve her bir vâkıanın suretlerini, fotoğraflarını alıp tesbit ve hıfzederse, elbette bu vaziyet, bir muhasebenin, bir muhakemenin, bir mükâfat ve mücâzâtın vukua geleceğine kat'î bir surette delâlet eder.

Ve keza mükâfat ve mücâzât hakkında tekrar ile pek çok vaadleri ve tehdidleri olursa ve o vaad ü vaîd edilen şeyler kudretine ağır gelmezse ve o şeyler raiyeti için pek ehemmiyetli olursa, elbette söz verdiği şeylerde hilâf olmayacaktır. Çünkü hulfü'l-vaad, kudretin izzetine zıddır.

Ve keza hadd-i tevatüre baliğ olan muhbirlerin ittifak ve icmalarına göre, o muhteşem ve azîm saltanatın medarı ve cevelangâhı ancak âhiret memleketidir. Bu küçük menziller, meydanlar o azamete daimî bir mekân olamaz. Çünkü bu gibi zâil, mütebeddil şeyler, o müstakar saltanata makar olamaz.

Evet o Sultan şu küçük menzilde ve meydanda çok şeyleri, içtimaları, iftirakları gösteriyor. Fakat bizzat maksat o şeyler değildir. Ancak âhiretin

meydan-ı ekberinde vukua gelecek hâllerin, emirlerin numûnelerini göstermektir. Çünkü o mahşer-i azîmde yapılacak muameleler, bu küçücük numûnelere göre cereyan edecektir. Demek bu menzilde gösterilen fâni, zâil hâller o âlemde bâki ve daimî semereler verecektir.

Evet o Sultanın şu fâni menzillerde ve korkunç meydanlarda gösterdiği hikmet, inâyet, adalet, rahmet ve şefkatin fevkinde bir derecenin tasavvuru imkân haricidir. Elbette bu kadar yüksek ve geniş harika sanatlar, daimî mekânları, sabit meskenleri ve zevalsiz sâkinleri isterler ki o büyük hikmet ve adaletin hakikatlerine mazhar olsunlar. Ve illâ şu görünen hikmet, inâyet ve merhametin inkârı lâzım gelir. Ve aynı zamanda, bu kadar hikmetinden ve inâyetinden zuhur eden fiiller sahibinin –hâşâ– zalim, gaddar, sefih olduğuna zehap edilir. Bu ise inkılâb-ı hakâiki istilzam eder.

Ve keza şu muvakkat menzillerin saltanat-ı daimeye makar olacak bir şekle gireceğine pek çok deliller, burhanlar vardır. Maahâzâ, bu âlemi îcad edip öteki âlemi îcad etmemek ve bu kâinatı vücuda getirip öteki kâinatı getirmemek, bu dünyayı yaratıp öteki dünyayı yaratmamak imkânı yoktur. Çünkü rubûbiyetin saltanatı mükâfat ve mücâzâtı ister.

Ve keza Sâni-i âlem'in her şeyi içine almış ve her şeyi istilâ ve istiab etmiş bir rahmet-i vâsiası vardır. Vâlidelerin, hatta bir cihette nebâbâtın evlâdına olan şefkatleri ve küçük, zayıf yavrularının sühûlet-i rızıkları, o rahmet deryasından bir katredir. O bahr-i rahmetin azametiyle şu fâni dünyada, bu kısa ömürde şu kadar zahmet ve belâlarla karışık, zâil ve gayr-i sabit olan şu nimetler ve ebedî bekayı isteyen insanlar arasında münasebet yoktur. Ve aynı zamanda iade edilmemek üzere zeval; nimeti nikmete, şefkati zahmete, muhabbeti musibete ve lezzeti eleme ve rahmeti zıddına kalbeder.

Ve keza âlemde görünen tasarrufattan anlaşılıyor ki Sâni-i âlem'in pek yüksek, celâlli, izzetli bir haysiyeti vardır ki ubûdiyetle Sâni'i tazim etmeyenlerin veya istihfaf edenlerin te'diplerini tehir ve imhal etse bile ihmal etmez.

Ve keza o Sultan'ın emirlerini, nehiylerini kıymetsiz görüp iman ile imtisal etmeyenler ve ibadetle kendilerini sevdirmeyenler ve şükran ile hürmette bulunmayanlar için rubûbiyetin ebedî karargâhında elbette bir dâr-ı mükâfat ve mücâzât olacaktır.

Ve keza bütün mahlûkâtta görünen hüsn-ü sanatlar, intizamlar ve ihtimamlardan ve her şeyde takip edilmekte olan maslahat ve faydalardan anlaşılıyor

ki; kâinat taht-ı tasarrufunda bulunan Sâni-i Zülcelâl'de pek büyük bir hikmet-i âmme vardır ki itaat ile iltica edenlerin büyük taltif ve in'amlara mazhar olacakları o hikmet-i âmmenin iktizasındandır.

Ve keza görünüyor ki her şey lâyık mevkiine vaz' ediliyor. Ve her hak, hak sahibine veriliyor. Ve her ihtiyaç sahibinin haceti, istediği gibi yapılır. Ve her suâl edenlerin matlupları –bilhassa istidat lisanıyla veya ihtiyac-ı fıtrî lisanıyla veya ızdırar ve zaruret lisanıyla olsun– cevaplandırılıyor. Böyle eserleri görünen bir adalete bir mahkeme-i kübra lâzımdır ki rubûbiyetin hâkimiyetiyle hukuk-u ibad muhafaza edilsin. Çünkü fâni olan şu dünya menzili, o büyük adalet-i hakikiyeye mazhar olamaz. Öyle ise o büyük Sultan-ı Âdil için bir cennet-i bâkiye, bir cehennem-i dâime lâzımdır.

Ve keza görünüyor ki bu âlemin sahibi –yaptığı şu kadar fiillerin delâletiyle– harika bir sehavete sahip olduğu gibi, nur ve ziya ile dolu güneşler.. ve meyve ve semereler ile hâmile eşcar ve ağaçlar misillü pek çok hazineleri vardır. Binâenaleyh bu ebedî sehavet, tükenmez servet ebedî bir ziyafetgâhı ister ve devam ile muhtaçların da devam-ı vücudunu iktiza eder. Zira nihayet bir sehavet, harika bir kerem, daima halka ihsan ve in'am etmek iktiza eder. Bu ise ihsan ve in'amlara minnettar ve muhtaç olanların devam-ı vücudlarını ister.

Ve keza şu mu'cizeli ve hikmetli ef'âl-i kerîmânenin tezahüratından anlaşılıyor ki Sâni-i Fâil'in pek gizli kemâlâtı vardır. Ve daima o kemâlâtı, enzâr-ı âleme arz ve teşhir etmek ister. Çünkü daimî bir kemâl, daimî bir tezahür ile takdir edicilerin devam-ı vücudlarını iktiza eder. Çünkü adem-i mutlaka namzet olan insan, kemâlâta kıymet vermez ve istihsan ve takdire bedel istiskal ve tahkir eder.

Ve keza bu güzel, müzeyyen, münevver masnûâtın Sâni'i için mücerred mânevî bir cemâl vardır. Ve O'nun, o mahfî hüsün ve cemâl için pek çok mehâsin ve letâifi vardır ki kısa akıllarımız ile idrak edemeyiz. Ezcümle, o cemâlin kesif aynalarından biri sath-ı arzdır. Bu sath-ı arz her asırda, her mevsimde, her vakitte daima tecelli etmekte olan o cilvelerin gölgelerini teşhir, tavsif, ilân ve izhar eder.

Ve keza hakâik-i sabitedendir ki yüksek bir cemâl sahibi bizzat kendi gözüyle ve bilvasıta başkasının gözüyle, cemâlini ve cemâlinin inceliklerini görmek istiyor. Binâenaleyh cemâl sermedî ve daim olursa, behemehal onun inceliklerini gösteren aynalarının da ebedî ve daimî olması zarurîdir. Çünkü

bâki bir hüsün, fâni bir müştaka razı olamaz. Ve zâil ve fâni bir âşıkın, ebedî ve bâki olan mahbubuna muhabbeti adavete kalbolur. Evet insan, eli veya fehmi yetişmediği güzel bir şeyi, kendisini teselli için takbih eder. Bu itibarla bu âlem Sâni'i istilzam ettiği gibi Sâni de âlem-i âhireti istilzam eder.

Ve keza bu âlemin Sâni'inde pek rahîmâne bir şefkat vardır. Zira görüyoruz ki: Bu âlemde yardım isteyen bir musibetzedeye kemâl-i süratle yardım ediliyor. Dergâh-ı izzete iltica eden kurtuluyor. Suâl eden sâillerin istekleri veriliyor. En âdi bir zîhayatın sesi işitiliyor ve haceti kabul ediliyor. İşte böyle bir Şefkat Sahibi, nev-i beşerin en büyük, en lâzım, en zarurî, şedit bir haceti hakkında, bütün insanlar namına yaptığı duada istediği cenneti ve saadet-i ebediyeyi ve ba'sü ba'de'l-mevt'i yapacaktır. Bilhassa o Reis-i Muhterem'in şu umumî duasına, bütün zevilhayat, bütün mahlûkât "Âmîn! Âmîn!" diyorlar.

Bak, o Zât öyle bir maksat, öyle bir gaye için saadet isteyip dua ediyor ki insanı ve bütün mahlûkâtı, esfel-i safilîn olan fenâ-yı mutlaka sukuttan, kıymetsizlikten, faydasızlıktan, abesiyetten âlâ-yı illiyyîn olan kıymete, bekaya, ulvî vazifeye, mektubat-ı samedaniye olması derecesine çıkarıyor. Bak, hem öyle yüksek bir fizar-ı istimdadkârâne ile istiyor ve öyle tatlı bir niyaz-ı istirhamkârâne ile yalvarıyor ki güya bütün mevcudâta, semâvâta, arşa işittirip, vecde getirip, duasına "Âmîn! Allahümme âmîn!" dedirtiyor.

Acaba bütün benîâdemi arkasına alıp, şu arz üstünde durup, Arş-ı Âzam'a müteveccihen el kaldırıp, nev-i beşerin hülâsa-yı ubûdiyetini câmi hakikat-i ubûdiyet-i Ahmediye *(aleyhissalâtü vesselâm)* içinde dua eden şu şeref-i nev-i insan ve ferîd-i kevn ü zaman olan Fahr-i Kâinat ne istiyor, dinleyelim. Bak, kendine ve ümmetine saadet-i ebediye istiyor, beka istiyor, cennet istiyor. Hem mevcudât aynalarında cemâllerini gösteren bütün esmâ-yı kudsiye-i ilâhiye ile beraber istiyor; o esmâdan şefaat talep ediyor, görüyorsun.

Eğer, âhiretin hesapsız esbab-ı mûcibesi, delâil-i vücudu olmasa idi, yalnız şu Zât'ın tek duası, baharımızın îcadı kadar Hâlık-ı Rahîm'in kudretine hafif gelen şu cennetin binasına sebebiyet verecekti. Demek nasıl ki o Zât'ın risaleti, şu dâr-ı imtihanın açılmasına sebebiyet verdi, لَوْلَاكَ لَوْلَاكَ لَمَا خَلَقْتُ الْأَفْلَاكَ[1] sırrına mazhar oldu; onun gibi ubûdiyeti dahi öteki dâr-ı saadetin açılmasına sebebiyet verdi.

---

1 "Sen olmasaydın, âlemleri yaratmazdım." (Aliyyülkârî, *el-Esrâru'l-merfûa* s.385; el-Aclûnî, *Keşfü'l-hafâ* 2/214. Ayrıca yakın ifadeler için bkz.: et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-evsat* 6/314; el-Hâkim, *el-Müstedrek* 2/672)

اَللّٰهُمَّ صَلِّ وَسَلِّمْ عَلٰى ذٰلِكَ الْحَبِيبُ الَّذِي هُوَ سَيِّدُ الْكَوْنَيْنِ وَفَخْرُ الْعَالَمَيْنِ وَحَيَاةُ الدَّارَيْنِ وَوَسِيلَةُ السَّعَادَتَيْنِ وَذُو الْجَنَاحَيْنِ وَرَسُولُ الثَّقَلَيْنِ وَعَلٰى اٰلِهٖ وَصَحْبِهٖ أَجْمَعِينَ وَعَلٰى إِخْوَانِهٖ مِنَ النَّبِيِّينَ وَالْمُرْسَلِينَ، اٰمِينَ[1]

Ve keza bu âlemin geliş ve gidişatında ve bütün mahlûkâtın bir hedefe sevkinde ve semâvî, süflî bütün ecramın bir kudrete bağlı ve musahhar olmasında pek büyük bir saltanat eseri görünüyor. Ve bundan anlaşılıyor ki bu mevcudâtta tasarruf eden Sâni'in azîm rubûbiyetinde harika bir saltanatı vardır. Hâlbuki bu dünya menzili tahavvülâta, zevale maruzdur. Sanki misafirler için yapılmış bir handır ki daima dolup boşalıyor. Ne kendisinin sabit bir şekli vardır ve ne de içinde oturanların bir kararı vardır. Ve Sâni-i âlem'in garip ve acîb sanatlarının numûnelerini teşhir ve ilân için tahavvülden hâlî kalmayan bir meşherdir. Bu itibarla o handa ve o meşherde içtima eden insanlar sabit kalacak değiller. Çünkü meskenleri sabit değildir.

İşte bu hâl ve şu vaziyet, bu fâni menzilden sonra o sermedî saltanata karargâh olmak üzere, sabit, bâki ebedî, sermedî saadetlerin, cennetlerin ve sarayların olacağına kat'î bir delâletle şehâdet eder. Çünkü fâni, bâkîye makam ve medar olamaz. Evet bir melikin gelip giden misafirleri için yolda yaptığı şu menzile ve o menzilde oturan misafirlere bakıldığı zaman görülüyor ki milyonlarca lira ile yapılan o menzil, pek az bir zaman içindir. Ve ondaki zînetler, kıymetli şeyler, hep sûret ve örneklerdir. Ve misafirler o nefis taam ve yemeklerin yalnız tadına bakıp, karınlarını doyuracak derecede yemiyorlar. Ve her bir misafir, hususî makinesiyle o menzildeki zînetlerin resimlerini alırlar. Ve melikin de gizli memurları onların bütün harekât, ef'âl ve muamelelerini yazıyorlar. Ve o melik, her mevsimde milyonlarca o zînetleri, o güzel şeyleri yeni gelecek misafirler için tahrip ve tecdit ediyor. Ve hâkeza pek çok garip ve acîb şeyler görünüyor.

İşte bu vaziyet gösterir ki o muvakkat menzil sahibinin pek yüksek kıymetli menzilleri, daireleri ve ebedî, sermedî sarayları vardır. Bu küçük menzilde görünen şeyler, hâller misafirleri ebedî menzillerdeki yüksek şeylere teşvik için gösterilen numûnelerdir.

---

[1] Allahım! İki cihanın Efendisi, iki âlemin medar-ı iftiharı, dünya ve âhiretin hayat kaynağı, iki cihan saadetinin vesilesi, zülcenâheyn, cin ve insin peygamberi olan şu Habîbine, bütün âl ve ashabına, nebî ve resûl kardeşlerine salât ve selâm et, âmîn!

Kezalik bu dünya menzilinin ve içinde oturan insanların ahvâline dikkat edilirse anlaşılıyor ki: Bu dünya ebedî kalmak için yaratılmış bir menzil değildir. Ancak Cenâb-ı Hakk'ın ebedî ve sermedî olan "Dârü's-Selâm" menziline dâvetlisi olan mahlûkâtın içtimâları için bir han ve bir bekleme salonudur. Bu dünya menzilinde görünen leziz şeyler, lezzet ve zevk için değildir. Çünkü visallerinin lezzeti, firaklarının elemine mukabil gelmez.

Maahâzâ o lezzetlerden hiç kimse tam manasıyla muradına nâil olamaz. Ya o lezzetlerin ömürleri kısa olur veya insanın ömrü kısa olduğundan muradına yetişemez. Ancak, o lezzetler ve o nefis şeyler ibret ve şükre sevk içindir. Çünkü onlar Cenâb-ı Hakk'ın ehl-i iman için cennetlerde ihzar ettiği hakikî nimetlere numûnelerdir. Ve o müzeyyen masnûât-ı fâniye, fenâ ve adem için değildir. Ancak, onların suretleri ve misalleri, manaları, neticeleri alınır; âlem-i bekada, ehl-i beka için ebedî manzaraların yapılmasına medar olurlar. Yahut ebedî âlemde Sâni-i Ebedî istediği şekillere sokar. Çünkü o masnûât, beka içindir. Onların o zâhirî ölüm ve fenâları; vazifelerinden terhistir, îdam değildir.

Evet onların ölümleri fenâ olsa bile, yalnız bir cihetten fenâya gider, çok cihetlerden bâki kalır. Mesela kudret-i ezeliyenin yarattığı şu gül çiçeğine bak! Evet nasıl bir kelime ağızdan çıkar çıkmaz zâhiren fenâya giderse de Allah'ın izniyle kulaklarda, kâğıtlarda, kitaplarda milyonlarca timsâlleri kaldığı gibi, akıllarda da akıllar adedince manaları kalır.

Kezalik o gül kısa bir zamanda vazifesi tamam olur olmaz solar, ölür gider. Amma onu gören bütün insanların kuvve-i hâfızalarında ve halefiyle hâmile olan tohumlarında suretleri, manaları bâkidir. Demek o gülün tohumu olsun, kuvve-i hâfızalar olsun, o gül çiçeğinin suretini, zînetini, menzilini hıfz için sanki birer fotoğraf ve bekası için birer menzildir.

Ey arkadaş! İnsan da başıboş, serseri, sahipsiz bir hayvan değildir. Ancak onun da bütün harekât ve ef'âli yazılıyor, tesbit ediliyor ve a'mâlinin neticeleri hıfzediliyor ki muhasebe-i kübrâda ona göre derece alsın. Hülâsa, her güz mevsiminde yapılan tahribat, gelecek bahar mevsimlerinde gelen yeni misafirler için yer tedarik etmek ve bir nevi terhis ve izinlerdir.

Ve keza bu âlemde tasarruf eden Sâni'in öyle bir kitab-ı mübini vardır ki ne küçük ve ne büyük, o kitapta yazılıp hıfzedilmemiş hiçbir şey yoktur. O kitabın maddelerinden âlemde görünen yalnız nizam ve mizan maddelerine bak! Evet görüyoruz ki herhangi muvazzaf bulunan bir şey, vazifesinden

terhis edilmekle daire-i vücuddan çıkarsa, Fâtır-ı Hakîm onun çok suretlerini "Levh-i Mahfuz"larda tesbit eder. Ve tarih-i hayatını, tohumunda ve neticesinde nakşeder ve pek çok gaybî aynalarda ibka eder. Mesela bir şecere, meyvesiyle hâmile olduğu gibi, tohumu da meyve ile hâmiledir. Demek, ağacın bünyesinde semeresi mevcut olduğu gibi, tohumunda da semere mevcuttur. Ve keza vücuddan çıkmış pek çok şeyler, insanın kuvve-i hâfızasında mevcut kalır.

İşte bu misallerden, hıfz ve hafîziyet kanunu ne derece ihatalı olduğu anlaşıldı. Evet bu mevcudâtın Sahibi pek büyük bir ihtimam ile mülkünde cereyan eden her şeyi taht-ı hıfz ve muhafazasına almıştır. Ve hâkimiyetinin muhafazası için sonsuz bir dikkati vardır. Ve rubûbiyetinde tam bir intizam ve saltanat vardır ki ednâ bir hâdiseyi, âdi bir hizmeti yazar ve yazdırır. İşte bu derece ihatalı, ihtimamlı bir hıfz kanunu, elbette âlem-i âhirette yapılacak bir divan-ı muhasebata bakar. Şu muhafaza kanunu, bütün eşyada câri olduğu gibi, mahlûkâtın en eşrefi olan insana da şamildir. Çünkü insan Cenâb-ı Hakk'ın rubûbiyetine ait şuûnât ve ahvâline şâhittir. Ve mahlûkâtın cemaatleri içinde Allah'ın birliğine dellâldır. Ve mevcudâtın tesbihatına müşahit ve hilâfet-i kübra ile tekrim ve teşrif edilmiştir. İnsan bu keramete, bu şerefe nâil olduğu hâlde, kendisini başıboş ve gayr-i mesul zannetmesin. Onun da divan-ı muhasebatta pek karışık hesapları vardır. Ondan kurtulduktan sonra, müstehak olduğu yere gidecektir.

Evet kudret-i ezeliyeye nisbetle, ölümden sonra haşrin gelmesi, güzden sonra baharın gelmesi gibidir. Evet nebâbât gibi insanın da bir güzü, bir de baharı vardır. Evet geçmiş zamanda vukua gelmiş olan mu'cizat-ı kudret, Sâni'in bütün imkânat-ı istikbaliyeye kadir olduğuna kat'î şahit ve burhanlardır.

Ve keza bu âlemin Mâliki, kendi kudretine pek kolay ve pek ehven ve ibadına fevkalâde mühim ve pek şedidü'l-ihtiyaç olan haşrin tekrar be tekrar vaadinde bulunmuştur. Mâlûmdur ki hulfü'l-vaad kudretin izzetine, rubûbiyetin merhametine zıttır. Zira vaadin hilâfını yapmak, cehlin veya aczin alâmetidir. Bu ise Kadîr-i Mutlak, Hakîm-i Mutlak olan Zât'a muhaldir.

Maahâzâ insanların haşri, nebâbâtın haşri gibidir. Bunu gören onu nasıl inkâr eder?! Haşrin îcadına olan vaadi ise bütün enbiyânın tevatürüyle ve büyük insanların icmaıyla sabit olduğu gibi Kur'ân-ı Kerîm'in lisanıyla da sabittir.[1]

---

1 Bkz.: Bakara sûresi, 2/28, 203; Âl-i İmran sûresi, 3/158; Nisâ sûresi, 4/87; …

Ezcümle: اَللّٰهُ لَآ إِلٰهَ إِلَّا هُوَ لَيَجْمَعَنَّكُمْ إِلٰى يَوْمِ الْقِيَامَةِ لَا رَيْبَ فِيهِ وَمَنْ أَصْدَقُ مِنَ اللّٰهِ حَدِيثًا[1] olan âyet-i kerîme, büyük bir şiddet ve kuvvetle haşrin îcadına söz veriyor. Fakat bazı insan pek nankördür ki bütün mevcudât, sıdkına ve hak olduğuna delâlet ettiği o Mâlikü'l-mülk'ün sözlerini tasdik etmez, kendi hezeyanına ve ahmaklığına itimat eder.

Ve keza bu âlemde pek ihtişamlı bir rubûbiyet âsârıyla şâşaalı bir saltanatın şuâları görünmektedir. Evet görüyoruz ki: Koca arz –sekenesiyle beraber– ehlî, zelil, muti bir hayvan gibi o rubûbiyetin emri altında beslenir. Güzde ölmesi, baharda dirilmesi ve bir mevlevî gibi raks ve hareketi ve sair bütün işleri o emre tâbi olduğu gibi şemsin de seyyaratıyla tanzim ve teshiri ve sair vaziyetleri o emre bağlıdır. Hâlbuki azametli şu rubûbiyet-i sermediye ve bu saltanat-ı ebediye şöyle zayıf, zâil, muvakkat temeller ve esaslar üzerine bina edilemez. Ve bu mütebeddil, belâlı, kederli, fâni dünya üzerine kaim olamaz. Ancak, bu dünya o azametli rubûbiyetin pek azîm ve geniş dairesi içinde insanları tecrübe ve imtihan, kudretin mu'cizelerini teşhir ve ilân için kurulmuş muvakkat bir menzildir ki tahrip edilip pek muazzam, geniş, ebedî ve bâki bir âleme cüz olmak için tebdil edilecektir. Binâenaleyh bu tebeddülât ma'razı olan âlemin Sânî'i için diğer tagayyürsüz, sabit bir âlemin vücudu zarurîdir.

Maahâzâ, zâhirden hakikate geçen ervah-ı neyyire ashabı ve kulûb-ü münevvere aktâbı ve ukûl-ü nuraniye erbabı ve kurb-u huzur-u ilâhîde dahil olanlar, o Zât-ı Zülcelâl'in mutîler için bir dâr-ı mükâfat ve âsiler için bir dâr-ı mücâzât ihzar ettiğini ve pek metin vaadler ile şedit tehditleri olduğunu kat'î ihbar ediyorlar. Mâlûmdur ki vaadleri îfa etmemek bir züldür. Hâlık-ı âlem zül ve zilletlerden münezzehtir. Ve aynı zamanda, o hakikati ihbar eden ehl-i hakikat ve enbiyâ ve evliya ve asfiya cemaatlerine kâinat bütün âyâtıyla, kelimatıyla zâhir olarak ihbarlarını teyit ve takviye ediyor. Ey insan! Bu haberden daha doğru bir haber ve bu sözden daha doğru bir söz var mıdır?!

Ve keza bu âlemin mutasarrıfı, dar ve muvakkat şu arz meydanında, âlem-i âhiretin büyük meydanının çok misallerini, numûnelerini her vakit gösteriyor.

Ezcümle: Bahar mevsiminde arzın sathında yapılan nebatî haşirlere dikkat lâzımdır. Evet altı gün zarfında, o karışık nebâbâtın tohumlarından ölmüş,

---

[1] "Allah, o hak mâbuddur ki Kendisinden başka hiçbir tanrı yoktur. Kıyamet günü hepinizi bir araya toplayacaktır. Bunda hiç şüphe yoktur. Allah'tan daha doğru sözlü kim olabilir?" (Nisâ sûresi, 4/87)

çürümüş, kaybolmuş olan cesetleri galatsız, haltsız –kemâ fi's-sâbık– inşâ ve iade etmekle arz meydanında nebatî haşirleri yapan kudret, semâvât ve arzı altı günde halketmesinden âciz değildir. Ve o kudrete nazaran göz işareti kadar kolay olan haşr-i insanîyi yapmamak imkânı var mıdır?! Evet haşr-i nebatîde kelimeleri, yazıları tamamen silinmiş üç yüz bin kadar sayfaları, birlikte, bilâ-halt ve bilâ-galat kısa bir zamanda eski yazılarını iade eden bir kudrete, tek bir sayfadan ibaret bulunan haşr-i insanî ağır gelir mi?! Hâşâ!

İşte o Kudret Sahibi, lisan-ı Kur'ân ile emrettiği

فَانْظُرْ إِلَىٰ آثَارِ رَحْمَتِ اللهِ كَيْفَ يُحْيِ الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا ۚ إِنَّ ذٰلِكَ لَمُحْيِ الْمَوْتٰى ۖ وَهُوَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ[1]

âyet-i kerîmesi bu meselenin hakikat olduğuna sarahat ile şehâdet ediyor.

Ey aziz arkadaş! Cenâb-ı Hakk'ın şu tasarrufatından ve şuûnâtından anlaşıldı ki arz meydanında yapılan nebatî haşirler ve neşirler ve sair içtima ve iftiraklar maksud-u bizzat değildir. Çünkü öteki âlemin meydan-ı kebîrinde yapılan o büyük ve mühim ihtifaller ile kısa bir zamanda yapılan şu cüz'î gayr-i sabit bu semereler arasında münasebet yoktur. Ancak bu cüz'î semereler, bir takım misal ve numûnelerdir ki bunların suret ve neticelerine o mecma-ı kebîrde muameleler tatbik ve icra edilsin. Demek bu fâni şeylerin suretleri o âlemde bâki semereleri meyve verecektir.

Ve keza görüyoruz ki: Sâni-i Sermedî, Sultan-ı Ebedî, şu inhidama meyyal menzillerde ve zevale mahkûm meydanlarda öyle bir hikmet-i bâhirenin ve bir inâyet-i zâhirenin ve bir adalet-i âliyenin ve bir merhamet-i câmianın âsârını izhar ediyor ki kalbi paslanmamış, gözü kör olmamış bir insan, aynelyakîn ile anlar ki o hikmetten daha ekmel bir hikmet olamaz. Ve o âsârı görünen inâyetten daha ecmel bir inâyet kabil değil. Ve o emârâtı görünen adaletten daha ecell bir adalet yoktur. Ve o semeratı görünen merhametten daha eşmel bir merhamet tasavvur edilemez. Öyle ise o Sultan'ın memleketinde daimî mekânlar, sabit meskenler, daimî ve mukim sâkinler bulunmazsa, şu görünen hikmet, inâyet, merhamet ve adaletin, kalb ve fikir sahiplerince inkârları lâzım gelir. Ve aynı zamanda o ef'âl-i hakîme sahibinin, –hâşâ– sefih, zalim olmasını istilzam eder. Bu ise hakikati zıddına kalbeden bir muhaldir.

---

1 "İşte bak, Allah'ın rahmetinin eserlerine, ölmüş toprağa nasıl hayat veriyor! İşte bunları yapan kim ise, ölüleri de O diriltecektir. O, her şeye hakkıyla kadîrdir." (Rûm sûresi, 30/50)

Ey sözlerimi dinleyen arkadaş! Haşrin vücuduna ve vukuuna dair delillerin, şu zikredilen kısma, emârelere münhasır olduğunu zannetme. Kur'ân-ı Kerîm'in gösterdiği gayr-i mütenâhi emârelerden istihrac edilen hakikat şudur ki: Hâlıkımız, şu muvakkat dünya meşherlerinde daimî olan rubûbiyetinin sabit karargâhına bizleri nakledecektir. Ve bu seyyal memleketi sermedî bir memlekete tebdil edecektir. Ve yine zannetme ki haşir ve âhireti iktiza eden, esmâ-yı hüsnâdan yalnız "Hakîm, Kerîm, Rahîm, Âdil, Hafîz" isimleridir. Belki kâinatın tedbiriyle alâkadar olan her bir isim, âhiret ve haşri iktiza eder.

Hülâsa: Haşir meselesi öyle bir hakikattir ki celâliyle, cemâliyle, esmâsıyla Hâlık-ı Zîşan, bütün kütüb-ü semâviye ile enbiyâ ve evliya ve asfiyanın icmalarını tazammun eden Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan[1] ve Fahr-i Kâinat Hazreti Muhammed[2] *(aleyhissalâtü vesselâm)*–ekmelü'l-halk ve eşrefü'l-insan– haşrin geleceğine ittifakla hükmettikleri gibi şu kâinat dahi, bütün âyâtıyla ve kelimatıyla haşrin vücud ve îcadına şehâdet ediyor. Hatta her bir cüzün, cüz'î olsun küllî olsun, cüz olsun küll olsun, iki vechi vardır. Bir vecihle Hâlık'a bakar, vahdaniyete delâlet eder. Diğer vecihle de âhirete nâzırdır ki haşrin, âhiretin vücudlarını ister.

Mesela bir insan kendi vücuduyla, hüsn-ü sanatıyla Sâni'in vücûb-u vücuduna ve vahdetine delâlet ettiği gibi âmâl ve istidatları ebede kadar uzandığı hâlde pek süratle ölüm ve zevali, âhiretin vücuduna delâlet eder. Bütün mevcudâtta görünen intizam-ı hikmet, tezyin-i inâyet, taltif-i rahmet, tevzin-i adalet, Sâni-i Hakîm'in vücud ve vahdetine şahit oldukları gibi âhiretin ve saadet-i ebediyenin de îcad ve vücudlarına delâlet ederler.

اَللّٰهُمَّ اجْعَلْنَا مِنْ أَهْلِ السَّعَادَةِ وَاحْشُرْنَا فِي زُمْرَةِ السُّعَدَاءِ وَأَدْخِلْنَا الْجَنَّةَ مَعَ السُّعَدَاءِ بِشَفَاعَةِ نَبِيِّكَ الْمُخْتَارِ، فَصَلِّ وَسَلِّمْ عَلَيْهِ وَعَلٰى اٰلِهٖ كَمَا يَلِيقُ بِرَحْمَتِكَ وَبِحُرْمَتِهٖ، اٰمِينَ اٰمِينَ اٰمِينَ[3]

---

1 Bkz.: Bakara sûresi, 2/28, 203; Âl-i İmran sûresi, 3/158; Nisâ sûresi, 4/87; …

2 Bkz.: Buhârî, *enbiyâ* 8, 48, *tefsîru sûre (5)* 14, *(21)* 2, *rikak* 45; Müslim, *cennet* 58.

3 Allahım! Senin o seçkinlerden seçkin Nebinin şefaatine mazhar ederek bizi saadet ehlinden eyle, cennetlik kullarının zümresiyle haşret, onlarla birlikte bizi de cennete koy. O'na *(sallallâhu aleyhi ve sellem)* ve bütün âline, Senin rahmetine ve O'nun hürmetine yaraşır bir şekilde salât ve selâm et, âmîn, âmîn, âmîn...

Kâire

(Tevhid Denizinden)

İfade-i Meram

Malûmdur ki insan, hasbe'l-kader çok yollara sülûk eder. Ve o yolda çok musibet ve düşmanlara rast gelir. Bazen kurtulursa da bazen de boğulur. Ben de kader-i ilâhînin sevkiyle pek acîb bir yola girmiştim. Ve pek çok belâlara ve düşmanlara tesadüf ettim. Fakat acz ve fakrımı vesile yaparak Rabbime iltica ettim. İnâyet-i ezeliye beni Kur'ân'a teslim edip Kur'ân'ı bana muallim yaptı. İşte Kur'ân'dan aldığım dersler sayesinde o belâlardan halâs olduğum gibi nefis ve şeytan ile yaptığım muharebelerden de muzafferen kurtuldum. Bütün ehl-i dalâletin vekili olan nefis ve şeytanla ilk müsademe, سُبْحَانَ اللهِ وَالْحَمْدُ لِلّٰهِ وَلَا إِلٰهَ إِلَّا اللهُ وَاللهُ أَكْبَرُ وَلَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللهِ[1] kelimelerinde vuku buldu. Bu kelimelerin kalelerinde tahassun ederek o düşmanlarla münakaşalara giriştim. Her bir kelimede otuz defa meydan muharebesi vukua geldi. Bu risalede yazılan her bir kelime, her bir kayıt, kazandığım bir muzafferiyete işarettir.

Bu risalede yazılan hakikatler, zıtlarına bir imkân-ı vehmî kalmayacak derecede yazılmıştır. Uzun bir hakikate (delili ile beraber) bir kayıt veya bir sıfatla işaret yapılıyor...[2](Hâşiye)

---

1 "Allah, her türlü noksandan münezzehtir. Bütün hamdler, övgüler Allah'adır. Allah'tan *(celle celâlüh)* başka ilâh yoktur. Allah, büyük'tür. Hareket ve güç, ancak yüceler yücesi ve pek büyük olan Cenâb-ı Hakk'ın dilemesi ile olur." (Buhârî, *teheccüd* 21; Ebû Dâvûd, *salat* 135; Nesâî, *iftitah* 32; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 4/353)

2 (Hâşiye) İhtar: Bu zamanın cereyanı, benim gibi çoklarını vehmî tehlikelere atmıştır. İnşâallah, bu eser Allah'ın izniyle onları kurtaracak ümidindeyim.

بِسْـــمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ وَالصَّلَاةُ عَلٰى نَبِيِّهِ[1]

(Bu risale, Dört Bâb ile bir Hâtime ve bir Mukaddime üzerine tertip edilmiştir.)

Mukaddime

Kırk sene ömrümde, otuz sene tahsilimde yalnız dört kelime ile dört kelâm öğrendim; tafsilen beyan edilecektir. Burada yalnız icmâlen işaret edilecektir.

Kelimelerden maksat: Mana-yı harfî, mana-yı ismî, niyet, nazardır. Şöyle ki, Cenâb-ı Hakk'ın mâsivâsına (yani kâinata) mana-yı harfiyle ve O'nun hesabına bakmak lâzımdır. Mana-yı ismiyle ve esbap hesabına bakmak hatadır.

Evet her şeyin iki ciheti vardır. Bir ciheti Hakk'a bakar. Diğer ciheti de halka bakar. Halka bakan cihet, Hakk'a bakan cihete tenteneli bir perde veya şeffaf bir cam parçası gibi, altında Hakk'a bakan cihet-i isnadı gösterecek bir perde gibi olmalıdır. Binâenaleyh nimete bakıldığı zaman Mün'im, sanata bakıldığı zaman Sâni', esbaba nazar edildiği vakit Müessir-i Hakikî zihne ve fikre gelmelidir.

Ve keza nazar ile niyet, mahiyet-i eşyayı tağyir eder. Günahı sevaba, sevabı günaha kalbeder. Evet niyet âdi bir hareketi ibadete çevirir. Ve gösteriş için yapılan bir ibadeti günaha kalbeder. Maddiyata esbap hesabıyla bakılırsa cehalettir. Allah hesabıyla olursa, mârifet-i ilâhiyedir.

Birinci Kelâm: إِنِّي لَسْتُ مَالِكِي Ben kendime mâlik değilim. Ancak Mâlikim kâinatın Mâliki'dir. Fakat kendime mâlik nazarıyla bakıyorum ki Mâlik-i Hakikî'nin sıfâtını ve sıfatların bir derece mahiyetini ve hududunu bileyim. Evet mevhum, mütenâhi hududum ile Mâlik-i Hakikî'nin sıfatlarının bir cihette gayr-i mütenâhi hududunu bildim.

---

[1] Vücûdu bütün varlığın dayanağı, kudreti her şeyin güç kaynağı, iradesi eşya ve hadiselerin üzerinde akıp giden biricik yörünge, mârifeti de canlarımızın canı olan Rabbimiz'e hamd ü senâ.. yolda kalmışların biricik rehberi Hazreti Muhammed Mustafa Efendimiz'e salât ü selâm olsun.

İkinci Kelâm: اَلْمَوْتُ حَقٌّ[1] Ölüm haktır. Evet bu hayat ve bu beden şu azîm dünyaya direk olacak kabiliyette değildir. Zira onlar demir ve taştan değildir. Ancak et, kan ve kemik gibi mütehalif şeylerden terekküp etmiş. Kısa bir zamanda tevafukları, içtimaları varsa da iftirakları ve dağılmaları her vakit mel-huzdur.

Üçüncü Kelâm: رَبِّي وَاحِدٌ Rabbim birdir. Evet herkesin bütün saadetleri, bir Rabb-i Rahîm'e olan teslimiyete bağlıdır. Aksi takdirde pek çok rablere muhtaç olur. Çünkü insan, câmiiyeti itibarıyla bütün eşyaya ihtiyacı ve alâkası vardır. Ve her şeye karşı (hissederek veya etmeyerek) teessürü, elemleri vardır. Bu ise tam cehennem gibi bir hâlettir. Fakat erbab tevehhüm edilen esbap yed-i kudretine bir perde olan Rabb-i Vâhid'e teslimiyet, firdevsî bir vaziyettir.

Dördüncü Kelâm: أَنَا ile tabir edilen benlik, yani kendisine bir vücud, bir kıymet vermektir ki; bu ene, Cenâb-ı Hakk'ın sıfâtını, şuûnâtını bilmek için bir santral ve bir vâhid-i kıyasîdir.

[1] "Ölüm kesin bir gerçektir." (Bkz.: et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* 3/180. Ayrıca, ölüm gerçeğini ifade eden âyet-i kerîmeler için bkz.: Bakara sûresi, 2/28; Âl-i İmran sûresi, 3/185; Hac sûresi, 22/66; Câsiye sûresi, 45/26; Kaf sûresi, 50/19; Cum'a sûresi, 62/8; Mülk sûresi, 67/2)

Birinci Bâb

لَآ إِلٰهَ إِلَّا اللّٰهُ[1] beyanındadır.

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ، وَالصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلٰى سَيِّدِ الْمُرْسَلِينَ مُحَمَّدٍ وَعَلٰى اٰلِهٖ وَصَحْبِهٖ أَجْمَعِينَ[2]

Allah'tan başka hak bir ilâhın bulunmadığını kalben tasdik ve lisanen ikrar ettiğime, bütün gören ve görünen eşyayı şahit gösteriyorum.

Öyle bir Allah ki vücûb-u vücuduna ve Vâhid, Ehad, Ferd, Samed olduğuna Hazreti Muhammed *(aleyhissalâtü vesselâm)* bir şahid-i sadık ve bir burhan-ı nâtıktır.

Öyle Muhammed *(aleyhissalâtü vesselâm)* ki icma ve tasdiklerine mazhar olmakla, enbiyâ ve mürselîne siyâdet unvanını; ve ittifak ve tahkiklerini almakla, imamü'l-evliya ve'l-ulemâ lâkabını almıştır. Ve öyle Muhammed *(aleyhissalâtü vesselâm)* ki âyât-ı bâhire, mu'cizat-ı kâtıa ve secâyâ-yı sâmiye ve ahlâk-ı âliye sahibi olmakla mehbit-i vahy-i ilâhî olmuştur. Ve öyle bir Muhammed *(aleyhissalâtü vesselâm)* ki âlem-i gayb ve melekûtu seyr ve ziyaret etmekle, ervahı müşahede ve melâike ile musahabe, cin ve insanlara irşad vazifesini almıştır. Ve öyle bir Muhammed *(aleyhissalâtü vesselâm)*'dır ki şahsiyet-i mâneviyesiyle kâinatın kemâline bir fihriste olmakla, bütün saadetlerin ve medeniyetlerin düsturlarını hâvi bir şeriata sahiptir. Ve öyle bir Muhammed *(aleyhissalâtü vesselâm)*'dır ki âlem-i şehâdette iken gaybiyattan haber verir bir beşîr ve nezîr olup bütün kuvvetiyle, kemâl-i ciddiyetle ve vüsuk ile ve itmînan ile yüksek bir iman ile nev-i beşere karşı "tevhid dini"ni لَآ إِلٰهَ إِلَّا اللّٰهُ[3] ile ilân ve îlâm ediyor.

Ve keza öyle bir Allah ki vücûb ve vücuduna, celâl ve cemâline, Vâhid-i Ehad olduğuna şehâdet edenlerden birisi de "Furkan-ı Hakîm"dir.

Ve öyle bir Furkan-ı Hakîm'dir ki bütün enbiyâ kitaplarının tasdiklerine mazhardır. Ve öyle bir Furkan-ı Hakîm'dir ki bütün akıllar ve kalbler, hükümlerini kabul ve tasdike icma ettikleri ve cihât-ı sittesinden nur-efşan bir kitaptır.

---

1 "Allah'tan başka ilâh yoktur." (Sâffât sûresi, 37/35; Muhammed sûresi, 47/19)

2 Âlemlerin Rabbi, Rahmân ve Rahîm Allah'a, üzerimizdeki hadd ü hesaba gelmez lütufları adedince hamd ü senâ.. bütün insanlığa rahmet ve kurtuluş vesilesi olarak gönderdiği habibi Hazreti Muhammed *(aleyhissalâtü vesselâm)*'a, nezih aile fertlerine ve seçkin ashabına salât ü selâm olsun.

3 "Allah'tan başka ilâh yoktur." (Sâffât sûresi, 37/35; Muhammed sûresi, 47/19)

Ve öyle bir Furkan-ı Hakîm'dir ki mazhar-ı vahiy olan resûllerce, mahz-ı vahiydir. Ehl-i keşif ve ilhamca ayn-ı hidayettir. Maden-i iman ve mecma-ı hakâiktir. Hükümleri delâil-i akliye ile müeyyed ve fıtrat-ı selîmenin şehâdetiyle musaddaktır. Lisanü'l-gayb olup, âlem-i şehâdette nev-i beşeri فَاعْلَمْ أَنَّهُ لَا إِلٰهَ إِلَّا اللّٰهُ[1] ile tevhide emir ve davet ediyor.

Öyle bir Allah ki vücûb-u vücud ve vahdetine, şu kitab-ı kebîr denilen âlem, bütün yazıları ve fasıllarıyla, sayfalarıyla, satırlarıyla, cümleleriyle, harfleriyle şehâdet ettiği gibi; şu insan-ı kebîr denilen kâinat da bütün âzâsıyla, cevârihiyle, hüceyratıyla, zerratıyla, evsafıyla, ahvâliyle delâlet eder. Yani bu kâinat, ihtiva ettiği bütün envâıyla لَا إِلٰهَ إِلَّا اللّٰهُ[2] ve o âlemlerin erkânıyla لَا خَالِقَ إِلَّا هُوَ[3] ve o erkânın âzâsıyla لَا صَانِعَ إِلَّا هُوَ[4] ve o âzânın eczasıyla لَا مُدَبِّرَ إِلَّا هُوَ[5] ve o eczanın cüz'iyatıyla لَا مُرَبِّيَ إِلَّا هُوَ[6] ve o cüz'iyatın hüceyratıyla لَا مُتَصَرِّفَ إِلَّا هُوَ[7] ve o hüceyratın zerratıyla لَا خَالِقَ إِلَّا هُوَ ve o zerratın tarlası olan esîriyle لَا إِلٰهَ إِلَّا هُوَ[8] söyleyerek; bütün envâıyla, erkânıyla, âzâsıyla, eczasıyla, hüceyratıyla, zerratıyla, esîriyle (elli beş lisan ile) vücûb-u vücud ve vahdetine şehâdet ve delâlet eder. Şu lisanların tafsili gelecektir. Şimdi icmâl ile zikredeceğim, şöyle ki:

Kâinat terkiplerindeki intizam, cereyan-ı ahvâldeki nizam, suretlerdeki garâbet, nakışlarındaki zînet, yüksek hikmetler, eşyadaki muhalefet ve mümaselet, câmidattaki muavenet, birbirinden uzak olan şeylerdeki tesanüd, hikmet-i âmme, inâyet-i tâmme, rahmet-i vâsia, rızk-ı âmm, hayatlar, tasarruf, tahvil, tağyir, tanzim, imkân, hudûs, ihtiyaç, zaaf, mevt, cehil, ibadet, tesbihat, daavat ve hâkeza pek çok sıfatlar lisanlarıyla Hâlık-ı Kadîm-i Kadîr'in vücûb ve vücuduna ve evsâf-ı kemâliyesine şehâdet ettikleri gibi; esmâ-yı hüsnâyı tilâvet ederek, Cenâb-ı Hakk'a tesbih ve Kur'ân-ı Hakîm'i tefsir ve Resûl-i Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselâm)* ihbâratını tasdik ediyorlar.

---

1 "O halde şu gerçeği hiç unutma ki: Allah'tan başka ilah yoktur." (Muhammed sûresi, 47/19)

2 "Allah'tan başka ilâh yoktur." (Sâffât sûresi, 37/35; Muhammed sûresi, 47/19)

3 O'ndan başka yaratıcı yoktur.

4 Her şeyi sanatlı olarak yapan O'ndan başka gerçek bir yaratıcı yoktur.

5 Bütün mahlûkâtı terbiye edip, yetiştiren, eğiten O'ndan başka biri yoktur.

6 Asla O'ndan başka her şeyi terbiye eden yoktur.

7 Bütün kâinatı yöneten ve onda dilediği gibi tasarruf edip hükmeden, O'ndan başka biri yoktur.

8 "Allah, o hak Mabuddur ki kendisinden başka hiçbir Tanrı yoktur." (Bakara sûresi, 2/163, 255; Âl-i İmran sûresi, 3/2, 6, 18; Nisâ sûresi, 4/87; En'âm sûresi, 6/102, 106; …)

Geçen lisanların tafsiline geçiyoruz, şöyle ki:

Kâinatta görünen tanzimat, nizamat, muvazenat; kabza-yı tasarrufunda bir mizan ve nizam bulunan Hâlık'ın vücûb-u vücuduna delâlet etmekle اَللّٰهُ لَآ إِلٰهَ إِلَّا هُوَ[1] cümlesini okur.

Ve keza kâinatta intizam ve ıttırad hüküm-fermâdır. Bu iki sıfat, mutasarrıfın vahdetine ve bir olduğuna şehâdet etmekle اَللّٰهُ لَآ إِلٰهَ إِلَّا هُوَ hakikatini ilân ediyor.

Ve keza semâvât sayfasını güneş ve yıldızlarla yazan kudretle, bal arısıyla karıncanın sayfalarını hüceyrat ve zerrat ile yazan kudret bir olduğundan اَللّٰهُ لَآ إِلٰهَ إِلَّا هُوَ ile (meselenin ilânıyla) Hâlık'ın bir olduğuna delâlet ve şehâdet eder.

Ve keza mesela bulut ile arz gibi câmid ve mütehalif şeylerde tecavüb ve muavenet, yani birbirinin hacetine cevap vermek ve seyyarat gibi şemsten pek uzak olan yıldızların şemse veya birbirine tesanüd etmeleri, bütün eşyanın bir Müdebbir'in idaresinde bulunduğuna şehâdet ederek اَللّٰهُ لَآ إِلٰهَ إِلَّا هُوَ ile ilân eder.

Ve keza semâvâtın yıldızlar gibi âsâr-ı muntazamadaki müşabehet ve arzın birbirine benzeyen çiçeklerinde, hayvanâtındaki münasebet, Hâlık'ın bir olduğuna delâletle şehâdetini اَللّٰهُ لَآ إِلٰهَ إِلَّا هُوَ ile ilân eder.

Ve keza her bir zîhayat, çok isim ve sıfatların tecellisine mazhardır. Mesela bir zîhayat vücuda geldiğinde Bârî isminin cilvesine, teşekkülünde Musavvir sıfatının cilvesine, gıdalandığı zaman Rezzak isminin cilvesine, hastalıktan şifa bulduğunda Şâfî isminin tecellisine ve hâkeza tesirde mütesanid, âsârda mütehalif, çok sıfat ve isimlere mazhardır. Bu sıfatların ve isimlerin hedefleri bir olduğundan, elbette müsemmâları da bir olur. İşte her bir zîhayat, şu mazhariyetle Hâlık'ın bir olduğuna dair olan şehâdetini اَللّٰهُ لَآ إِلٰهَ إِلَّا هُوَ ile ilân eder.

Ve keza manzume-i şemsiye ile bal arısının gözleri arasındaki irtibat ve keyfiyetçe birbiriyle münasebetleri, ikisinin bir Nakkaş'ın nakşı olduğuna olan delâletlerini اَللّٰهُ لَآ إِلٰهَ إِلَّا هُوَ ile îlâm ediyorlar.

---

1 "Allah o ilâhtır ki Kendisinden başka ilâh yoktur." (Bakara sûresi, 2/255; Âl-i İmran sûresi, 3/2; Nisâ sûresi, 4/87; Tevbe sûresi, 9/129; Tâhâ sûresi, 20/8; Neml sûresi, 27/26; Kasas sûresi, 28/70; Teğâbün sûresi, 64/13)

Ve keza zerrat arasındaki cazibenin, güneş ve yıldızlar arasında bulunan cazibeye kardeş olması, her iki kısmın da bir kalem-i vâhidin yazısı olduğunu اَللّٰهُ لَآ إِلٰهَ إِلَّا هُوَ ile izhar ediyorlar.

Ve keza terkip ve mürekkebatta görünen intizam, o mürekkebattaki her zerrenin, lâyık mevziine konulmasıyla hâsıl olmuştur. Binâenaleyh o zerreleri, aralarındaki münasebetler bozulmamak şartıyla, lâyık mevkilerine koyabilmek, ancak bütün o mürekkebatı yaratabilecek bir kudret sahibine hastır. İşte zerrattaki intizam ve şu vaziyetin lisanıyla [1] اَللّٰهُ أَكْبَرُ diyerek اَللّٰهُ لَآ إِلٰهَ إِلَّا هُوَ 'yu okur.

Ve keza bir neviden bir ferdin, bütün efrâddan imtiyazını temin edecek teşahhus ve taayyününün kalem-i kudretle yazılması, bütün nev-i beşerin, mesela efrâdının nazar-ı kudrette meşhud ve melhuz olduğunu istilzam eder. Çünkü bir ferd, alâmet-i fârikası cihetiyle bütün efrâda muhalif olacaktır. Eğer bütün efrâd hazır bulunmazsa, taayyünlerinde, alâmatlarında muhalefetin bulunmaması ihtimali vardır. Bu ihtimal ise bâtıldır. Öyle ise bir ferdin Hâlık'ı bir nev'in Hâlık'ı olacaktır.

Ve keza bir nev'e Hâlık olabilmek, cinse de Hâlık olabilmeye mütevakkıftır. En nihayet iş, اَللّٰهُ لَآ إِلٰهَ إِلَّا هُوَ 'da nihayet bulur.

Ve keza hilkat ve yaratılışın Vâcibü'l-vücûd'a isnad edilmesini, nazarları çok kısa olanlar, baîd, garip, külfetli olduğunu tevehhüm etmekle inkârına zehap ediyorlar. Hâlbuki esbaba isnad edilir ise onların tevehhüm ettikleri bu'd, garâbet, külfet kat kat muzaaf olarak hakikate inkılâp eder. Çünkü vâcibe daha kolay olur. Mesela bir adamdan birkaç şeyin sudûru, birkaç adamdan bir şeyin sudûrundan daha ehvendir. Mesela bal arısının hilkati, kudret-i ilâhiyeye isnad edilmezse nihayetsiz müşkülât olur.

Maahâzâ vâhidin kesrete yaptığı vaziyet ve maslahatı, kesret çok meşakkatlerden sonra yapabilir. Mesela bir kumandanın pek çok neferlere verdiği intizam vaziyeti, o neferlere verilse sühûletle yapamazlar. Demek Hâlık-ı Vâhid'e yapılan isnadda, zâhiren bu'd ve garâbet varsa da esbap ve kesrete edilen isnadda, muzaaf olarak müteselsil muhaller vardır, şöyle ki:

Her bir zerrede, Vâcibü'l-vücûd'un sıfatlarını farzetmek lâzım geliyor. Çünkü nakıştaki kemâl, sanattaki hüsün o sıfatları ister. Hem şirketi kabul

[1] Sadece büyüklükte değil hiçbir konuda eşi ve benzeri olmayan, başka bir şey Kendisiyle kıyas bile edilemeyecek yegâne büyük, Allah'tır.

etmeyen vücûb hakkında, gayr-i mütenâhi şeriklerin farzı lâzımdır. Hem her bir zerrenin, bütün zerrelere hem hâkim-i mutlak, hem mahkûm-u mutlak olması lâzım geliyor. Çünkü nizam ve intizam öyle ister. Hem her bir zerrede, ihatalı bir şuur, tam bir ilim lâzımdır. Çünkü zerreler arasında tesanüd ve muvâzene vardır. Bu tesanüd ve muvâzene ise ilim ile olur.

İşte eşyayı esbaba isnad etmekte bu kadar muhaller vardır. Amma sahib-i hakikî olan Vâcibü'l-vücûd'a isnad edildiği vakit, o zerreler şöyle bir vaziyete girerler ki şemsin cilvelerine, timsâllerine, lem'alarına mazhar olan su katreleri gibi; kudret-i ezeliyenin nuranî tecellisine, cilvelerine, lem'alarına o zerreler de mazhar olup, Sahib-i Kudret'in izniyle, gayr-i mütenâhi olan ilim ve iradesiyle, o zerrelerde teşekkülât ve terkibat yapılır. Binâenaleyh kudret-i ezeliyenin bir lem'ası kudretin hâsiyetine mâlik olduğundan, esbabın binler lem'asından ve esbabın sultanından daha tesirlidir. Çünkü bunda tecezzi ve inkısam vardır, kudret-i ezeliyede ise yoktur. Ve keza külfet ve uğraşmak da yoktur. Çünkü kudret Sâni'in Zât'ına zâtîdir, arazî değildir. Acz, kudretine tahallül edemez. Kudretin bir lem'asına zerreler, şemsler mütesâvidir. Büyük, küçükten ağır ve zahmetli değildir.

Ve keza hayat, vücud, nur gibi şeylerin zâhir ve bâtınları şeffaf olduğundan, îcadları zamanında, vesâit-i esbap altında kudretin tasarrufu görünür. Evet hayatın vaziyetlerine ve derecelerine dikkat edilirse, kudretin tasarrufu görünür. Mesela bir salkım üzümün yapılması için ince, câmid bir dal ve bir cam parçasında şemsin timsâlini tersim için küçük bir delikten ziyanın geçmesi ve bir evi tenvir için bir kibrit tavassut ediyor. Ve bu gibi basit esbap altında yapılan o azîm ve garip işlerde kudretin tasarrufu gündüz gibi görünmesi âşikârdır.

Ve keza eşyanın esbaba isnadındaki istib'addan ve istiğraptan hâsıl olan inkârdan neşet eden dalâletlerden hâsıl olan ızdırâbat, bütün akılları, ruhları Vâcibü'l-vücûd'a firar ve iltica etmeye mecbur eder. Çünkü ancak O'nun kudretiyle, iradesiyle her müşkül hallolur ve kapalı kapılar açılır. Ve O'nun zikriyle kalbler mutmain olurlar. Binâenaleyh necat ve halâs ancak Allah'a iltica ile olur.

فَفِرُّوا إِلَى اللهِ[1] ، أَلَا بِذِكْرِ اللهِ تَطْمَئِنُّ الْقُلُوبُ[2]

---

1 "O halde, Allah'a kaçın, çabuk Allah'ın himayesine koşun." (Zâriyât sûresi, 51/50)

2 "İyi bilin ki gönüller ancak Allah'ı anmakla huzur bulur." (Ra'd sûresi, 13/28)

İşte kâinat şu hakikatin lisanıyla [1] اَللّٰهُ لَآ إِلٰهَ إِلَّا هُوَ 'yu söylüyor.

Ve keza esbab-ı zâhiriye pek basit, mahdut, fakir, câmid, şuursuz, iradesiz ve kanunlar kısmı da itibarî, mevhum şeylerdir. Müsebbebatta bulunan harika nakışlar, zînetler, garip ve acîb sanatların o gibi kıymetsiz esbap ile katiyen münasebetleri yoktur. Binâenaleyh mesela bedenin hüceyratındaki nizamlı, intizamlı teşekkülâtı, ekmek yemesine.. ve kuvve-i hâfızada yazılan gayr-i mahdut muntazam nakışları, kulaktaki ve baştaki telâfife.. ve konuşmakta, tefekkürde, harflerin teşekkülâtına ve suver-i zihniyenin husûlüne, lisan ve zihnin hareketleri gibi esbaba isnadları ahmakçasına bir hükümdür. Ancak o gibi müsebbebat, gayr-i mütenâhi bir kudret ile bir ilim ve bir iradeyi iktiza ediyorlar. Bu hakikate binaen sabittir ki kevn ve vücudda müessir-i hakikî, ancak kudreti gayr-i mütenâhi bir Hâlık-ı Kadîr'dir. Esbap ise bahanelerdir, vesâit de perdelerdir. Havas ve hâsiyetler dahi kudretin tecelliyâtına ve lem'alarına isim ve unvanlardır. Hem kanunlar ve nevâmis denilen şeyler, ancak ilim ile irade ve emrin envâa olan tecellilerinin isimleridir. Evet *kanun emirdendir, namus iradedendir*. İşte kâinat müsebbebatın lisanıyla اَللّٰهُ لَآ إِلٰهَ إِلَّا هُوَ ile Hâlık-ı Hakikî'yi ilân ediyor.

Ve keza kâinat sayfasında pek büyük bir itina ve ihtimam ile harika bir tarzda yazılan nakışlar, münferiden ve müçtemian, gayr-i mütenâhi bir kudreti iktiza ettiklerinden, kâinat da bir Vâcibü'l-vücûd, bir Hâlık-ı Kadîr'in vücuduna bizzarure delâlet eder ki o Hâlık'ın tesir-i kudretine nihayet olmadığından, şeriklerden bilbedahe müstağnidir, şerike ihtiyacı yoktur.

Maahâzâ, şerik haddizâtında mümtenîdir. Bir ferdinin vücudu mümkün değildir. Çünkü kudret-i kâmilenin tesiri gayr-i mütenâhidir. Şerik olduğu takdirde, kudretin tesiri mahdut olur. Mütenâhi olmadığı halde mütenâhi olur, inkıtâa uğrar. Bu ise birkaç cihetten muhaldir. Öyle ise istiklâl ve infirad, ulûhiyet için zâtî hâssalardır.

Maahâzâ şerike bir mahal, bir makam, bir imkân-ı zâtî yoktur. Ve şerikin vücudu hakkında ne bir delil.. ve ne de bir delilden neşet eden bir ihtimal.. ve ne de bir emâre.. ve kâinatın hiçbir cihetinde şerike bir mevzi yoktur. Bilakis hangi şeye, hangi cihete bakılırsa tevhid sikkesi görünür. *Demek müessir-i hakikî ancak ve ancak Allah'tır.*

---

[1] "Allah o ilâhtır ki Kendisinden başka ilâh yoktur." (Bakara sûresi, 2/255; Âl-i İmran sûresi, 3/2; Nisâ sûresi, 4/87; Tevbe sûresi, 9/129; Tâhâ sûresi, 20/8; Neml sûresi, 27/26; Kasas sûresi, 28/70; Teğâbün sûresi, 64/13)

Evet insan kâinatın en eşrefi ve esbap içinde ihtiyârı en geniş olduğu halde, ef'âl-i ihtiyârîsi içinde yemek ve içmek gibi en âdi bir fiilinde, yüz cüzünden ancak bir cüzü insana ait olabilir. Esbabın sultanı olan insan, böyle eli bağlı, tesirsiz olursa öteki esbab-ı câmide ne halt edebilir?!

İşte kâinat şu hakikatten tebarüz eden vücud ve vahdet lisanıyla اَللّٰهُ لَآ إِلٰهَ إِلَّا هُوَ 'yu tilâvet eder.

Ve keza kâinatın bütün ecza ve zerratına tecelli eden esmâ-yı ilâhiye arasındaki tesanüd, yani birbirine dayanarak tecelli ettikleri bir temâzüc, yani elvân-ı seb'a gibi birbiriyle memzuc olarak eşyayı cilvelendirdikleri eserleri bir olduğu gibi, müsemmâlarının da vâhid, ehad olduğuna şehâdet eder. Ve bu şehâdet lisanıyla, kâinat اَللّٰهُ لَآ إِلٰهَ إِلَّا هُوَ diyerek ilân ediyor.

Ve keza kâinatın –küllî ve cüz'î– ihtiva ettiği bütün eczasını istilâ eden bir hikmet-i âmme görünür. Ve bu hikmet-i âmme; kasd, şuur, irade, ihtiyâr sıfatlarını tazammun ediyor. Bu sıfatlar, bir Hakîm-i Mutlak'ın vücûb-u vücuduna delâlet eder. Çünkü kâinat mef'ul ve münfaildir. Mef'ul fâilsiz olamadığı gibi, mef'ulün câmid bir cüzü de fâil olamaz.

Ve keza kâinat sayfasında bir inâyet-i tâmme parlıyor. Bu inâyet; tazammun ettiği hikmet, lütuf, tahsin sıfatlarıyla bir Hâlık-ı Kerîm'in vücûb-u vücuduna delâlet eder. Çünkü in'am ve ihsan, mün'im ve muhsinsiz olamaz.

Ve keza kâinatı müştemilâtıyla beraber içine alan pek geniş bir merhamet görünüyor. Bu merhamet, rahmet, hikmet, inâyet, in'am gibi çok sıfatları tazammun ediyor. Bu sıfatlar, bir Rahmân-ı Rahîm'in vücûb-u vücuduna şehâdet eder. Çünkü sıfat mevsufsuz olamaz.

Ve keza zevilhayat ve canlı mahlûkâta tevzi edilen bir rızk-ı âmm vardır. Ve bu rızık sıfatı, geçen sıfatları istilzam etmekle bir Rezzak-ı Rahîm'in vücuduna delâlet eder. Çünkü fiil fâilsiz olamaz.

Ve keza bütün kâinatta intişar eden bir hayat vardır. Bu hayat sıfatı dahi, geçen sıfatları iktiza etmekle bir Hayy-ı Kayyum, bir Muhyî ve Mümît Hâlık'ın vücûb-u vücuduna delâlet eder.

Arkadaş! Elvân-ı seb'a gibi memzuc olan şu beş hakikat, kâinata bir Rab, Kadîr, Alîm, Hakîm, Kadîm, Rahîm, Rahmân, Rezzak, Hayy-ı Kayyum zarurî olduğuna bilbedahe delâlet ve şehâdet eder. Ve kâinat bu şehâdetlerini اَللّٰهُ لَآ إِلٰهَ إِلَّا هُوَ ile ilân eder.

Ve keza kâinat yüzünde hüsn-ü zâtîyi gösteren bir hüsn-ü arazî ve bir cemâl-i mücerredi gösteren bir cemâl-i hazîn ve mahbub-u hakikîye işaret eden bir aşk-ı sadık ve bütün esrarı cezbeden bir hakikat-i cazibeye işaret eden bir cezbe ve bir incizap vardır. Bu hakikatler, kâinata bir Rabb-i Vâcibü'l-vücûd lâzım ve zarurî olduğuna şehâdet ettiklerini, kâinat اَللّٰهُ لَآ إِلٰهَ إِلَّا هُوَ ile talim ve îlâm ediyor.

Ve keza bütün envâın cüz'iyatında bir tasarruf var. Bu tasarruf, faydalı iş ve maslahatlar içindir. Ve nebâbât ve hayvanâtta bir tebeddül ve tahavvül var. Bu da pek çok menfaatler içindir. Küre-i arzda gece ve gündüz cihetiyle bir tağyir var. Bu dahi büyük büyük gayeler içindir. Kâinatta hükümferma olan nizam ve intizamla beraber, faaliyet hususunda elvân-ı seb'a gibi tebarüz eden şu hakikatler, bilbedahe bir mutasarrıf-ı hakîm, kadîr, fâil-i muhtar gibi bütün evsaf-ı kemâliye ile muttasıf bir Hâlık'ın vücûb-u vücuduna yaptıkları delâleti, kâinat اَللّٰهُ لَآ إِلٰهَ إِلَّا هُوَ ile tebliğ ediyor.

Ve keza kâinatın ihtiva ettiği bütün envâ ve ecza ve zerratı istilâ eden *hudûs, bir muhdis ve bir mûcidi iktiza eder.*

Ve keza kâinat bütün eczasıyla beraber gayr-i mütenâhi eşkâl ve vaziyetlere kabiliyeti, ihtimali, imkânı varken bu şekl-i hâzıra girmesi, elbette bir Hâlık-ı Vâcibü'l-vücûd'un ihtiyâr, irade ve tercihiyle olmuştur.

Ve keza büyük bir fakr u ihtiyaçta bulunan kâinatın envâ ve eczasına lâzım olan işlerini, hacetlerini evkât-ı münasipte [1] مِنْ حَيْثُ لَا يَحْتَسِبُ îfa ve is'âf etmek, bir Rezzak-ı Kerîm'in vücûb-u vücuduna delâlet eder.

Ve keza kâinat, umumî ve hususî, maddî ve mânevî pek büyük ihtiyaçlar içindedir. Gerek vücuduna ve gerek bekasına lâzım şeyleri, işleri görmekten âcizdir. Bu gibi matluplarının şuuru olmaksızın yerine getirilmesi, elbette Rahmân-ı Rahîm ve Vâcibü'l-vücûd bir Sâni-i Hakîm tarafındandır.

Ve keza kevn ve vücudda; imkân, kesret, infial mertebeleri vardır. İmkân mertebesi, vücub mertebesine bakar ve onu istilzam eder. Kesret mertebesi, vahdet mertebesine nâzırdır, onu iktiza eder. İnfial mertebesi, fâiliyet mertebesine mütevakkıftır. Bu mertebeler arasındaki istilzam, bizzarure vâcib, vâhid, fa'âl bir Hâlık'ı iktiza ve istilzam eder.

---

1 "…hiç ummadığı yerlerden (rızıklandırır)." (Talâk sûresi, 65/3)

Ve keza bakıyoruz ki kâinatta herhangi bir şey, hadd-i kemâle vâsıl olmayınca hareket etmekten durmuyor. Kemâline vâsıl olduğu zaman hareketi terk edip sükûnda oturur. Bundan anlaşılıyor ki vücud kemâli ister, kemâl de sübutu iktiza eder. Öyle ise, vücudun vücudu kemâl iledir. Kemâlin kemâli de devam ile olur. Öyle ise, bir Vâcib-i Sermedî, Kâmil-i Mutlak var ki mümkinatın bütün kemâlâtı, O'nun nur-u kemâlinin cilvelerine birer gölgedir. Öyle ise Cenâb-ı Hak; zâtında, sıfâtında, ef'âlinde kâmil-i mutlaktır.

Ve keza her şeyin bâtını zâhirinden daha latîf, daha şeffaftır. Bu ise Sâni'in o şeyden hariç ve baîd olmamasına delâlet eder. O şeyin sair eşya ile nizam ve muvâzenesinin Sânii tarafından temin edildiği cihetle de, Sâni'in o şeyde dahil olmamasını iktiza eder. Öyle ise, bir masnûun zâtına bakılırsa, Sâni'in ilim ve hikmeti görünür. Gayrısıyla birlikte bakılırsa, Sâni'in fevka'l-küll bir sem' ve basara mâlik olduğu görünür. Bu hakikatten anlaşıldı ki: Sâni-i âlem, âlemde dahil olmadığı gibi âlemden hariç de değildir. İlmi ve kudreti ile her şeyin içinde olduğu gibi, her şeyin fevkindedir. Bir şeyi gördüğü gibi, bütün eşyayı da beraber görür.

Bu hakikatler, kavs-i kuzeh renkleri gibi macun, bir takım nuranî âyetlerdir. Kâinat bütün evsaf-ı kemâliye ile muttasıf bir Hâlık'ın vücûb-u vücud ve vahdetine delâlet ve şehadet eder. Evet kâinat o Hâlık'ın nurunun gölgesi, esmâsının tecelliyâtı, ef'âlinin âsârıdır.

Arkadaş! Kâinatın şu geçen hakikatlerin lisanıyla söylediği اَللّٰهُ لَآ إِلٰهَ إِلَّا هُوَ[1] delâiliyle 'لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللّٰهِ'ı isbat eder. Ve keza فَاعْلَمْ أَنَّهُ لَآ إِلٰهَ إِلَّا اللّٰهُ[3] hakikati 'مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللّٰهِ'[4]ı istilzam ediyor. مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللّٰهِ da, imanın beş rüknünü tazammun ettiği gibi, sıfât-ı rubûbiyete de mazhar ve mir'attır. Bu sırra binaendir ki مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللّٰهِ imanın mizan ve terazisinde لَآ إِلٰهَ إِلَّا اللّٰهُ[5] ile karîn ve müvâzi olmuştur. Nübüvvet, sıfât-ı rubûbiyete nâzır ve mazhar olduğundan,

---

1 "Allah o ilâhtır ki Kendisinden başka ilâh yoktur." (Bakara sûresi, 2/255; Âl-i İmran sûresi, 3/2; Nisâ sûresi, 4/87; Tevbe sûresi, 9/129; Tâhâ sûresi, 20/8; Neml sûresi, 27/26; Kasas sûresi, 28/70; Teğâbün sûresi, 64/13)

2 "Hareket ve güç, ancak Cenâb-ı Hakk'ın dilemesi ile olur." Peygamber Efendimiz *(sallallâhu aleyhi ve sellem)* bu sözün, cennet hazinelerinden bir hazine olduğunu bildirmiştir. Bkz.: Buhârî, *meğâzî* 38, *deavât* 51, 68, *kader* 7; Müslim, *zikir* 44-46.

3 "O halde şu gerçeği hiç unutma ki: Allah'tan başka ilah yoktur." (Muhammed sûresi, 47/19)

4 "Muhammed Allah'ın resûlüdür." (Fetih sûresi, 48/29)

5 "Allah'tan başka ilâh yoktur." (Sâffât sûresi, 37/35; Muhammed sûresi, 47/19)

umumî bir câmiiyete mâliktir. Velâyet ise, hususî ve cüz'îdir. Aralarındaki nisbet رَبُّ الْعَالَمِينَ[1] ile رَبِّي[2] arasındaki nisbet gibidir ki birisinde izafe umumîdir, ötekisinde hususîdir. Veya arzdan arşa olan miraçla secdedeki miraç arasında veya arş ile kalb arasındaki nisbet gibidir.

Arkadaş! Şu yüksek olan matluba zikrettiğimiz burhanlar, matlubu ihata eden bir dairedir. Matlup olan vücûb-u vücud ve vahdet o dairenin merkezindedir. Daireyi teşkil eden burhanların her birisi, parmağını uzatıp, matlubun hak ve sâdık olduğuna imza atıyorlar. O burhanlardan zayıf olanların aralarında tesanüd vardır. Yani, birbirini teyid ve takviye etmekle, zayıf burhanların zaafiyeti zâil olur. Zâil olmasa bile itibardan düşmez. İtibardan düşse bile, dairenin bozulmasına sebep olmaz. Ancak daire küçülür.

Maahâzâ burhanların heyet-i mecmuasına terettüp eden matlubun kuvvet ve vuzuhunu her ferdden istemek ve her ferdde aramak, aklın hastalığına, zihnin cüz'iyetine işaret olup, matlubu red ve inkâr için bir zemin teşkil ediyor. Binâenaleyh bir burhana bakıldığı zaman zaafiyetten dolayı vehimler başgösterirse, öteki burhanlardan süzülen kuvvet ile ortada zaafiyet kalmaz, vehimler de dağılır.

Maahâzâ bazı burhanlar suya benziyor, bir kısmı da havaya benziyor, bir kısmı da ziya gibidir. Binâenaleyh bu gibi burhanları gayet latîf ve dikkatli ince bir fikir ile arayıp tutmalıdır ki dökülmesin, sönmesin, uçmasın!..

---

1 "Âlemlerin Rabbi" (A'râf sûresi, 7/54; Şuarâ sûresi, 26/23; Kasas sûresi, 28/30; Mü'min sûresi, 40/64; Fussilet sûresi, 41/9; Tekvir sûresi, 81/29; Hâkka sûresi, 69/4)

2 "Rabbim" (Bkz: Şûrâ sûresi, 42/10; Zuhruf sûresi, 43/64; Cin sûresi, 72/20; …)

Takriz

(Fâzıl-ı muhterem Meclis-i Mesâhif ve Tedkik-i Müellefât-ı Şer'iye Reis-i Âlîsi Şeyh Safvet Efendi Hazretlerinin takrizidir.)

Cenâb-ı Hakk'a hamd ve kendisine Kur'ân nâzil olan Peygamberimiz'e ve dinin binasını tahkim ve temhid eden âl ü ashabına salât ü selâm olsun!

"Tevhid Denizinden Bir Katre" namındaki risale gözüme tecelli etti. O denizle bu katre arasında bir fark göremedim. Çünkü o katre hakikatte o denizden geliyor ve o denize dökülüyor. Tevhid denizinden avuçla su içmekte ve İslâmiyet memesinden süt emmekte kardeşimiz olan allâme Bediüzzaman Said Nursî'nin sa'yinden dolayı Cenâb-ı Hakk'a hadsiz şükürler olsun.

El-fakir, türâbü akdâmi'l-ulemâ

Safvet *(rahmetullâhi aleyh)*

Hâtime

(Şu hâtime, dört çeşit hastalıkları beyan eder.
Ve tedavi çarelerini gösterir.)

Birinci Hastalık: "Yeis"tir.

Arkadaş! Amele ve tâate muvaffak olamayan azaptan korkar, yeise düşer. Böyle bir me'yusun gözüne, dinî meselelere münâfî ednâ ve zayıf bir emâre, kocaman bir burhan görünür. Böyle birkaç emâreyi elde eder etmez, diğer emârelerin sâikasıyla ilân-ı isyan ederek İslâm dairesinden çıkar, şeytanın ordusuna iltihak eder. Binâenaleyh a'mâle muvaffak olamayanlar, yeise düşmemek için şu âyete müracaat etsin:

قُلْ يَا عِبَادِيَ الَّذِينَ أَسْرَفُوا عَلَى أَنْفُسِهِمْ لَا تَقْنَطُوا مِنْ رَحْمَةِ اللهِ إِنَّ اللهَ يَغْفِرُ الذُّنُوبَ جَمِيعًا إِنَّهُ هُوَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ[1]

İkinci Hastalık: "Ucub"dur.

Arkadaş! Yeise düşen adam, azaptan kurtulmak için, istinad edecek bir noktayı aramaya başlar. Bakar ki bir miktar hasenat ve kemâlâtı var, hemen o kemâlâtına bel bağlar. Güvenerek der ki: "Bu kemâlât beni kurtarır, yeter." diye bir derece rahat eder. Hâlbuki a'mâle güvenmek ucubdur; insanı dalâlete atar. Çünkü insanın yaptığı kemâlât ve iyiliklerde hakkı yoktur; mülkü değildir, onlara güvenemez. Hem insanın vücudu ve cesedi bile onun değildir. Çünkü kendisinin eser-i sanatı değildir. O vücudu yolda bulmuş, lakîta olarak temellük de etmiş değildir. Kıymeti olmayan şeylerden olduğu için yere atılmış da insan almış değildir. Ancak o vücud hâvi olduğu garip sanat, acîb nakışların şehâdetiyle, bir Sâni-i Hakîm'in dest-i kudretinden çıkmış kıymettar bir hâne olup, insan o hanede emaneten oturur. O vücudda yapılan binlerce tasarrufattan ancak bir tane insana aittir.

Ve keza esbap içerisinde en eşref, en kuvvetli bir ihtiyâr sahibi insan iken, ef'âl-i ihtiyâriye namıyla kendisine mal zannettiği ef'âlin ekl, şürb gibi en âdi bir fiilin husûlünde, yüz cüzünden ancak bir cüzü insana aittir.

---

[1] "De ki: Ey çok günah işleyerek kendi öz canlarına kötülük etmede ileri giden kullarım! Allah'ın rahmetinden ümidinizi kesmeyiniz. Allah bütün günahları affeder. Çünkü O, gafur ve rahîmdir (çok affedicidir, merhamet ve ihsanı fazladır)." (Zümer sûresi, 39/53)

Ve keza insanın elindeki ihtiyâr pek dardır. Havâssının en genişi hayal olduğu halde, o hayal akıl ve aklın semerelerini ihata edemez. Bunları, bu kadar büyük iken, nasıl daire-i ihtiyârına idhal edip, onlarla iftihar ediyorsun?

Ve keza şuurî olmaksızın, senin lehine ve aleyhine çok fiiller cereyan etmektedir. O fiiller şuurî oldukları halde, şuurun taalluk etmediğinden sabit olur ki o fiillerin fâili bir Sâni-i Zîşuur'dur. Ne sen fâilsin ve ne senin esbabın... Binâenaleyh mâlikiyet dâvâsından vazgeç. Kendini mehâsin ve kemâlâta masdar olduğunu zannetme. Ve katiyen bil ki senden sana yalnız noksan ve kusur vardır. Çünkü sû-i ihtiyârınla, sana verilen kemâlâtı bile tağyir ediyorsun. Senin hânen hükmünde bulunan cesedin bile emanettir. Mehâsinin hep mevhûbedir; seyyiâtın meksûbedir. Binâenaleyh لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ[1] ، لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللهِ[2] de.

Üçüncü Hastalık: "Gurur"dur.

Evet gurur ile insan maddî ve mânevî kemâlât ve mehâsinden mahrum kalır. Eğer gurur sâikasıyla başkaların kemâlâtına tenezzül etmeyip, kendi kemâlâtını kâfi ve yüksek görürse, o insan nâkıstır. Böyle insanlar, mâlûmat ve keşfiyatlarını daha yüksek görmekle, eslâf-ı izâmın irşâdat ve keşfiyatlarından mahrum kalırlar. Ve evhama maruz kalarak bütün bütün çizgiden çıkarlar. Hâlbuki eslâf-ı izâmın kırk günde yaptıkları bir keşfiyatı, bunlar kırk senede bulamazlar.

Dördüncü Hastalık: "Sû-i zan"dır.

Evet insan hüsn-ü zanna memurdur. İnsan, herkesi kendisinden üstün bilmelidir. Kendisinde bulunan sû-i ahlâkı, sû-i zan sâikasıyla başkalara teşmil etmesin. Ve başkaların bazı harekâtını –hikmetini bilmediğinden– takbih etmesin. Binâenaleyh eslâf-ı izâmın hikmetini bilmediğimiz bazı hallerini beğenmemek, sû-i zandır. Sû-i zan ise, maddî ve mânevî içtimaiyatı zedeler.

Arkadaş! Tahte'l-arz yaptığım hayalî bir seyahatta gördüğüm bazı hakikatleri zikredeceğim:

Birinci hakikat: Arkadaş! Mâlik-i Hakikî'den gaflet, nefsin firavunluğuna sebep olur. Evet taht-ı tasarrufunda bulunan bütün eşyanın Mâlik-i Hakikî'sini

---

1 "(Varlıklar üzerinde) mutlak mülkiyet ve hakimiyet O'nundur, bütün hamd de O'na mahsustur." (Teğâbün sûresi, 64/1; Tirmizî, *deavât* 36; Nesâî, *menâsik* 163; İbni Mâce, *ticârât* 40, *menâsik* 84)

2 "Hareket ve güç, ancak Cenâb-ı Hakk'ın dilemesi ile olur." Peygamber Efendimiz *(sallallâhu aleyhi ve sellem)* bu sözün, cennet hazinelerinden bir hazine olduğunu bildirmiştir. (Bkz.: Buhârî, *meğâzî* 38, *deavât* 51, 68, *kader* 7; Müslim, *zikir* 44-46)

unutan, kendisini kendisine mâlik zannederek hâkimiyet tevehhümünde bulunur. Ve başkaları da, bilhassa esbabı kendisine kıyas ile, hâkim ve mâlik defterine kaydeder. Ve bu vesile ile, Allah'ın mülkünü, malını kendilerine taksim ederek ahkâm-ı ilâhiyeye karşı muaraza ve mübarezeye başlar.

Hâlbuki Cenâb-ı Hak tarafından insanlara verilen benlik ve hürriyet, ulûhiyet sıfatlarını fehmetmek üzere bir vâhid-i kıyasî vazifesini görüyor. Maalesef sû-i ihtiyâr ile hâkimiyet ve istiklâliyete âlet ederek tam bir firavun olur.

Arkadaş! Bu ince hakikat, tam vuzuh ve zuhuruyla şöyle bana göründü ki: Gaflet suyu ile tenebbüt eden benlik, Hâlık'ın sıfatlarını fehmetmek için bir vâhid-i kıyastır. Çünkü insanlar görmedikleri şeyleri kıyas ve temsiller ile bilirler. Mesela: Bir adam Cenâb-ı Hakk'ın kudretini anlamak için bir taksimat yapar: "Buradan buraya benim kudretimdedir, bundan o yanı da O'nun kudretindedir." diye vehmî bir çizgi çizmekle meseleyi anlar. Sonra mevhum hattı bozar, hepsini de ona teslim eder. Çünkü nefis, nefsine mâlik olmadığı gibi cismine de mâlik değildir. Cismi, ancak acîb bir makine-i ilâhiyedir. Kaza ve kader kalemiyle kudret-i ezeliye (bir cilveciği) o makinede çalışıyor. Binâenaleyh insan o firavunluk dâvâsından vazgeçmekle, mülkü mâlikine teslim etsin, emanete hıyanet etmesin! Eğer hıyanetle bir zerreyi nefsine isnad ederse, Allah'ın mülkünü esbab-ı câmideye taksim etmiş olacaktır.

İkinci hakikat: Ey nefs-i emmâre, katiyen bil ki senin hususî ama pek geniş bir dünyan vardır ki; âmâl, ümit, taallukat, ihtiyacat üzerine bina edilmiştir. En büyük temel taşı ve tek direği, senin vücudun ve senin hayatındır. Hâlbuki o direk kurtludur; o temel taşı da çürüktür. Hülâsa, esastan fasit ve zayıftır. Daima harap olmaya hazırdır.

Evet bu cisim ebedî değil, demirden değil, taştan değil.. ancak et ve kemikten ibaret bir şeydir. Ani olarak senin başına yıkılıyor, altında kalıyorsun. Bak zaman-ı mâzi senin gibi geçmiş olanlara geniş bir kabir olduğu gibi, istikbal zamanı da geniş bir mezaristan olacaktır. Bugün sen iki kabrin arasındasın; artık sen bilirsin!...

Arkadaş! Bildiğimiz, gördüğümüz dünya bir iken, insanlar adedince dünyaları hâvidir. Çünkü her insanın tam manasıyla hayalî bir dünyası vardır. Fakat öldüğü zaman dünyası yıkılır, kıyâmeti kopar.

Üçüncü hakikat: Şu gördüğün dünyayı, bütün lezâiziyle, sefahetleriyle, safâlarıyla pek ağır ve büyük bir yük gördüm. Ruhu fasit, kalbi hasta olanlardan başka kimse o ağır yükün altına giremez. Çünkü bütün kâinatla alâkadar

olmaktansa ve her şeyin minnetine girmektense ve bütün esbap ve vesâite el açıp arz-ı ihtiyaç etmektense, bir Rabb-i Vâhid, Semî ve Basîr'e iltica etmek daha rahat ve daha kârlı değil midir?

Dördüncü hakikat: Ey nefis![1(*)] Kâinatın uzak çöllerine gidip Sâni'in isbatına deliller toplamaya ihtiyaç yoktur. Bir kulübecik hükmünde bulunan, içerisinde oturduğun cisim kafesine bak! Senin o kulübenin duvarlarına asılan îcad silsilelerinden, hilkatin mu'cizelerinden ve harika sanatlarından.. kulübeden harice uzatılan ihtiyaç ellerinden.. ve pencerelerinden yükselen "ah!, oh!" ve enînler lisan-ı hâliyle istenilen yardımlarından anlaşılır ki o kulübeyi müştemilâtıyla beraber yaratan Hâlık'ın o âh u enînleri işitir, şefkat ve merhamete gelir, hâcât ve âmâlin ne varsa taht-ı taahhüde alır. Zira sineğin kafasındaki o küçük küçük hüceyratın nidalarına "Lebbeyk" söyleyen o Sâni-i Semî-i Basîr'in, senin dualarını işitmemesi ve o dualara müsbet cevaplar vermemesi imkân ve ihtimali var mıdır?!

Binâenaleyh ey bu küçük hüceyrelerden mürekkep ve "ene" ile tabir edilen hüceyre-i kübrâ! O kulübeciğin küçüklüğüyle beraber, dolu olduğu harika îcadlarını gör, imana gel! Ve: "Yâ İlahî! Yâ Rabbî! Yâ Hâlıkî! Yâ Musavvirî! Yâ Mâlikî ve Yâ men lehü'l-mülkü ve'l-hamd! Senin mülkün ve emanetin ve vedîan olan şu kulübecikte misafirim, mâlik değilim." de; o bâtıl temellük dâvâsından vazgeç! Çünkü o temellük dâvâsı, insanı pek elîm elemlere maruz bırakır.[2(**)]

Nükte

Arkadaş! İman bütün eşya arasında hakikî bir uhuvveti, irtibatı, ittisali ve ittihat rabıtalarını tesis eder.

Küfür ise, bürûdet gibi bütün eşyayı birbirinden ayrı gösterir ve birbirine ecnebi nazarıyla baktırır. Bunun içindir ki müminin ruhunda adavet, kin,

---

1 (*) Müellif-i muhterem, kendi nefsine tasrihen, başkalara da târizen söylüyor.

2 (**) Mütercimin bir itizarı:

Mesnevî-i Nuriye'nin Arabî asıl nüshasında bulunan ve yeri burası olan سُبْحَانَ اللهِ, اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ ve اَللهُ أَكْبَرُ 'e dair çok kıymetli ve ehemmiyetli bir kısmı, üslûbunu ve fesâhatını muhafaza edememek ve evrad makamında okunabilen o hakikatleri Türkçe'ye çevirmekle, kıymet-i asliyesini haleldâr etmek endişesiyle tercüme etmedim. Kârîlerden özür diler, rahmet ve hayır dualarını beklerim.

Mütercim
Abdülmecid

vahşet yoktur. En büyük bir düşmanıyla bir nevi kardeşliği vardır. Kâfirin ruhunda hırs, adavet olduğu gibi nefsini iltizam ve nefsine itimadı vardır. Bu sırra binaendir ki dünya hayatında bazen galebe kâfirlerde olur. Ve keza kâfir, dünyada hasenatının mükâfatını –filcümle– görür. Mümin ise, seyyiatının cezasını görür.

Bunun için dünya kâfire cennet (yani âhirete nisbeten), mümine cehennemdir (yani saadet-i ebediyesine nisbeten). Yoksa dünyada dahi mümin yüz derece ziyade mesuttur, denilmiştir.

Ve keza iman, insanı ebediyete, cennete lâyık bir cevhere kalbeder. Küfür ise ruhu, kalbi söndürür, zulmetler içinde bırakır. Çünkü iman, kabuğunun içerisindeki lübbü gösterir. Küfür ise, lüb ile kabuğu tefrik etmez; kabuğu aynen lüb bilir ve insanı cevherlik derecesinden kömür derecesine indirir.

Nokta

Arkadaş! Kalb ile ruhun hastalığı nisbetinde felsefe ilimlerine meyil ve muhabbet ziyade olur. O hastalık marazı da, ulûm-u akliyeye tevaggul etmek nisbetindedir. Demek mânevî olan hastalıklar, insanları aklî ilimlere teşvik ve sevk eder. Ve akliyat ile iştigal eden, emrâz-ı kalbiyeye müptelâ olur.

Ve keza dünyanın iki yüzünü gördüm:

Bir yüzü: Az çok zâhirî bir ünsiyet, bir güzelliği varsa da, bâtını ve içi daimî bir vahşet ile doludur.

İkinci yüzü: Filcümle zâhiren vahşetli ise de, bâtınen daimî bir ünsiyetle doludur. Kur'ân-ı Azîmüşşân, nazarları âhiret ile muttasıl olan ikinci veche tevcih eder. Birinci vecih ise âhiretin zıddı olup ademle muttasıldır.

Ve keza mümkinatın da iki vechi vardır:

Birisi: Enaniyet ile vücuddur. Bu ise ademe gider ve ademe kalbolur.

İkincisi: Enaniyetin terkiyle ademdir. Bu ise Vâcibü'l-vücûd'a bakar, bir vücud kazanır. Binâenaleyh vücud istersen, mün'adim ol ki vücudu bulasın!..

Nükte

(Mukaddimede zikredilen dört kelimeden, "niyet" hakkındadır.)

Arkadaş! Bu niyet meselesi, benim kırk senelik ömrümün bir mahsulüdür. Evet *niyet öyle bir hâsiyete mâliktir ki âdetleri, hareketleri ibadete çeviren pek acîb bir iksir ve bir mâyedir*.

Ve keza niyet, ölü ve meyyit olan hâletleri ihya eden ve canlı, hayatlı ibadetlere çeviren bir ruhtur.

Ve keza *niyette öyle bir hâsiyet vardır ki; seyyiatı hasenata ve hasenatı seyyiata tahvil eder*. Demek niyet, bir ruhtur. O ruhun ruhu da ihlastır. Öyle ise necat, halâs ancak ihlas iledir. İşte bu hâsiyete binaendir ki; az bir zamanda çok ameller husûle gelir. Buna binaendir ki; az bir ömürde, cennet bütün lezâiz ve mehâsiniyle kazanılır. Ve niyet ile insan, daimî bir şâkir olur, şükür sevabını kazanır.

Ve keza dünyadaki lezzet ve nimetlere iki cihetle bakılır:

Bir cihette, o nimetlerin bir mün'im tarafından verildiği düşünülür. Ve nazar, o lezzetten in'am edene döner; onu düşünür. Mün'imi düşünmek lezzeti, nimeti düşünmekten daha lezizdir.

İkinci cihet, nimeti görür görmez nazarını ona hasrederek, o nimeti ganîmet telâkki ederek minnetsiz yer. Hâlbuki birinci cihette lezzet, zeval ile zâil olsa bile ruhu bâkidir. Çünkü Mün'im'i düşünür. Mün'im ise merhametlidir, daima bu nimetleri bana verir diye ümitvar olur. İkinci cihette, nimetin zevali ölüm değildir ki ruhu kalsın. Ruhu da söner, ancak dumanı kalır. Musibetlerin ise; zevalinden sonra dumanları söner, nurları kalır. Lezzetlerin zevalinden sonra kalan dumanları, günahlarıdır.

Arkadaş! Dünya ve âhiretteki lezzet ve nimetlere, iman ile bakılırsa, bunlarda bir hareket-i devriye görülür ki; emsaller birbirini takip eder. Biri gider, yerine onun misli gelir. Bu sayede o nimetlerin mahiyeti sönmez. Ancak teşahhusat-ı cüz'iyede firak ve iftirakları vardır. Bunun içindir ki; lezâiz-i imaniye, firak ve iftirak ile müteessir ve mükedder olmuyor. Fakat ikinci cihette, her bir lezzetin zevali var. Ve o zeval haddizatında elem olduğu gibi, düşünmesi de elemdir. Çünkü bu ikinci cihette, hareket devriye değildir, müstakimdir. Lezzet, ebedî bir ölüm ile mahkûm olur...

Nokta

Arkadaş! Esbap ve vesâiti insan, kucağına alıp yapışırsa, zillet ve hakarete sebep olur. Mesela: Kelb, bütün hayvanlar içerisinde birkaç sıfât-ı hasene ile muttasıftır ve o sıfatlar ile iştihar etmiştir. Hatta sadâkat ve vefadarlığı darb-ı mesel olmuştur. Bu güzel ahlâkına binaen, insanlar arasında kendisine mübarek bir hayvan nazarıyla bakılmaya lâyık iken, maalesef insanlar arasında mübarekiyet değil necisü'l-ayn addedilmiştir.

Tavuk, inek, kedi gibi sair hayvanlar da –insanların onlara yaptıkları ihsanlara karşı şükran hissi olmadığı halde– insanlarca aziz ve mübarek addedilmektedirler. Bunun esbabı ise, kelbde hırs marazı fazla olduğundan esbab-ı zâhiriyeye öyle bir derece ihtimam ile yapışır ki Mün'im-i Hakikî'den bütün bütün gafletine sebep olur. Binâenaleyh vasıtayı müessir bilerek Müessir-i Hakikî'den yaptığı gaflete ceza olarak necis hükmünü almıştır ki tahir olsun. Çünkü hükümler, hadler günahları affeder. Ve beynennas tahkir darbesini, gaflete keffaret olarak yemiştir.

Öteki hayvanlar ise, vesâiti bilmiyorlar ve esbaba o kadar kıymet vermiyorlar. Mesela: Kedi seni sever, tazarru eder, senden ihsanı alıncaya kadar. İhsanı aldıktan sonra öyle bir tavır alır ki sanki aranızda muarefe yokmuş ve kendilerinde sana karşı şükran hissi de yoktur. Ancak Mün'im-i Hakikî'ye şükran hisleri vardır. Çünkü fıtratları Sânii bilir ve lisan-ı hâlleriyle ibadetini yaparlar. Şuur olsun olmasın...

Evet kedinin "mır-mır"ları "Yâ Rahîm! Yâ Rahîm! Yâ Rahîm"dir.

Nükte

Yine gördüm ki: Eğer her şey Cenâb-ı Hakk'a isnad edilmezse, bir ân-ı vâhidde, gayr-i mütenâhi ilâhların isbatı lâzım gelir. Ve bütün zerrât-ı kâinattan daha çok olan şu ilâhların her birisi, bütün ilâhlara hem zıd, hem misil olması lâzım geliyor. Ve aynı zamanda, her birisi, bütün kâinata elini uzatmış tasarrufatta bulunuyor gibi bir vaziyet alması lâzım gelir. Mesela: Bal arısının bir ferdini yaratan bir kudretin hükmü, bütün kâinata câri ve nâfiz olması lâzımdır. Zira, o bal arısı kâinatın unsurlarına numûnedir, eczasını kâinattan alıyor. Hâlbuki vücud sahasında mahal ve makam, yalnız ve yalnız Vâcib-i Ehad'a mahsustur. Eğer eşya kendi nefislerine isnad edilirse, her bir zerreye bir ulûhiyet lâzımdır. Mesela: Ayasofya'nın bânisi inkâr edildiği takdirde, her bir ta-

şı bir Mimar Sinan olması lâzım geliyor. Öyle ise kâinatın Sânia olan delâleti, kendi nefsine olan delâletinden daha vâzıh, daha zâhir, daha evlâdır.

Öyle ise, kâinatın inkârı mümkün olsa bile, Sâni'in inkârı mümkün değildir...

Nokta

Gafletten neşet eden dalâlet, pek garip ve acîbdir. Mukareneti illiyete kalbeder. İki şey arasında bir mukarenet olursa, yani daima beraber vücuda gelirlerse, birisinin ötekisine illet gösterilmesi o dalâletin şe'nindendir. Hâlbuki devamlı mukarenet, illiyete delil olamaz.

Nükte

Arkadaş! [1] نَعْبُدُ 'deki (ن)'un ifade ettiği cem' ve cemaat, fikri ve kalbi ayık olan musallînin nazarında sath-ı arzı bir mescid şekline getirir. Ve bütün müminlerden teşekkül etmiş, şarktan garba kadar dizilmiş safları hâvi o cemaat-ı kübra içinde namaz kıldığını ihtar ettirir.

Ve keza [2] لَآ إِلٰهَ إِلَّا اللّٰهُ olan kelime-i zikriyeyi bir insan vird-i zeban ettiği zaman, zamanı bir halka-yı zikir tahayyül etmekle o halkanın sağ tarafı olan mâzi cihetinde enbiyânın, sol tarafı olan istikbal cihetinde de evliyanın oturup cemaatle zikrettiklerini ve kendisi de o cemaat-ı uzmâ içinde bulunarak şu kubbe-i mînâyı dolduran yüksek ilâhî ve tatlı sadâlarına iştirak ettiğini tahayyül etsin. Kuvve-i hayaliyesi daha keskin olanlar da kâinat mescidinde bütün masnûâtın teşkil ettikleri halka-yı zikirlerine girsin, şu fezayı velvelelendiren o sadâları dinlesin.

Nokta

Cenâb-ı Hakk'ın mâsivâsına yapılan muhabbet iki çeşit olur. *Birisi*, yukarıdan aşağıya nâzil olur. *Diğeri*, aşağıdan yukarıya çıkar, şöyle ki:

Bir insan en evvel muhabbetini Allah'a verirse, onun muhabbeti dolayısıyla Allah'ın sevdiği her şeyi sever ve mahlûkâta taksim ettiği muhabbeti, Allah'a olan muhabbetini tenkis değil, tezyid eder.

---

1 "(Yalnız Sana) ibadet ederiz." (Fâtiha sûresi, 1/5)

2 "Allah'tan başka ilâh yoktur." (Sâffât sûresi, 37/35; Muhammed sûresi, 47/19)

İkinci kısım ise, en evvel esbabı sever ve bu muhabbetini Allah'ı sevmeye vesile yapar. Bu kısım muhabbet, topluluğunu muhafaza edemez, dağılır. Ve bazen de kavî bir esbaba rast gelir. Onun muhabbetini mana-yı ismiyle tamamen cezbeder, helâkete sebep olur. Şayet Allah'a vâsıl olsa da, vusûlü nâkıs olur...

Nükte

وَمَا مِنْ دَآبَّةٍ فِي الْأَرْضِ إِلَّا عَلَى اللهِ رِزْقُهَا[1] âyet-i kerîmesiyle, rızık taahhüd altına alınmıştır. Fakat rızık dediğimiz iki kısımdır:[2] *Hakikî rızık, mecazî rızık*. Yani zarurî var, gayr-i zarurî var.

Âyetle taahhüd altına alınan, zarurî kısmıdır. Evet hayatı koruyacak derecede gıda veriliyor. Cisim ve bedenin semizliği ve zaafiyeti, rızkın çok ve az olduğuna bakmaz. Denizin balıklarıyla karanın patlıcanları şahittir. Mecazî olan rızık ise, âyetin taahhüdü altında değildir. Ancak sa'y ve kesbe bağlıdır.

Nokta

Arkadaş! Masum bir insana veya hayvanlara gelen felâketlerde, musibetlerde, beşer fehminin anlayamadığı bazı esbap ve hikmetler vardır. Yalnız meşiet-i ilâhiyenin düsturlarını hâvi şeriat-ı fıtriye ahkâmı, aklın vücuduna tâbi değildir ki aklı olmayan bir şeye tatbik edilmesin. O şeriatın hikmetleri kalb, his, istidada bakar. Bunlardan husûle gelen fiillere, o şeriatın hükümleri tatbik ile tecziye edilir. Mesela: Bir çocuk, eline aldığı bir kuş veya bir sineği öldürse, şeriat-ı fıtriyenin ahkâmından olan hiss-i şefkate muhalefet etmiş olur. İşte bu muhalefetten dolayı, düşüp başı kırılırsa müstehak olur. Çünkü bu musibet, o muhalefete cezadır. Veya dişi bir kaplan, öz evlâtlarına olan şiddet-i şefkat ve himayeyi nazara almayarak, zavallı ceylânın yavrucuğunu parçalayarak yavrularına rızık yapar. Sonra bir avcı tarafından öldürülür. İşte hiss-i şefkat ve himayeye muhalefet ettiğinden, ceylâna yaptığı aynı musibete maruz kalır.[3](Hâşiye)

---

1 "Yeryüzünde kımıldayan hiçbir canlı yoktur ki onun rızkı Allah'a ait olmasın." (Hûd sûresi, 11/6)

2 Biri, *elde etmek için gayret sarfedilen* rızık; diğeri de, *gayret sarfedilmeden gelen rızık* olmak üzere rızkın iki çeşit olduğuna dair bkz.: el-Cürcânî, *Târîhu Cürcân* s.366. Ayrıca, zâhir ve bâtın olmak üzere iki tür rızık olduğuna dair bkz.: el-Gazâlî, *el-Maksadü'l-esnâ* s.85-86.

3 (Hâşiye) **İhtar:** Kaplan gibi hayvanların helâl rızıkları, ölü hayvanlardır. Sağ hayvanları öldürüp rızık yapmak, şeriat-ı fıtriyece haramdır.

İ'tizar

Arkadaş! Bu risale, Kur'ân'ın bazı âyâtını şuhûdî bir tarzda beyan eden bir nevi tefsirdir. Ve hâvi olduğu mesâil, Furkan-ı Hakîm'in cennetlerinden koparılmış bir takım gül ve çiçekleridir. Fakat ibaresindeki işkâl ve îcazdan tevahhuş edip, mütâlaasından vazgeçme... Mütâlaasına tekrar ile devam edilirse, me'lûf ve me'nûs bir şekil alır.

Kezalik nefsin temerrüdünden de korkma. Çünkü benim nefs-i emmârem bu risalenin satvetine dayanamayarak inkıyada mecbur olduğu gibi, şeytanım da أَيْنَ الْمَفَرُّ[1] diye bağırdı. Sizin nefis ve şeytanlarınız benim nefis ve şeytanımdan daha âsi, daha tâğî, daha şakî değiller.

Kezalik Birinci Bâb'da tevhidin beyanı için zikredilen delillerde vâki olan tekrarları faydasız zannetme. Hususî makamlarda, ihtiyaca binaen zikredilmişlerdir. Evet hatt-ı harbde siperde oturup müdafaa eden bir nefer, etrafında bulunan boş siperlere gitmeyip, bulunduğu siper içinde diğer bir pencereyi açması elbette bir ihtiyaca binaendir.

Kezalik bu risalelerin ibarelerindeki işkâl ve iğlâkın, keyif için ihtiyârımdan çıkmış olduğunu zannetme. Çünkü bu risale, dehşetli bir zamanda nefsimin hücumuna karşı yapılan âni ve irticalî bir münakaşadır. Kelimeleri, o müthiş mücadele esnasında zihnimin eline geçen dikenli kelimelerdir. O ateşle nurun karıştıkları bir hengâmda, başım dönmeye başlıyordu. Kâh yerde, kâh gökte, kâh minarenin dibinde, kâh minarenin şerefesinde kendimi görüyordum. Çünkü takip ettiğim yol, akıl ile kalb arasında yeni açılan berzahî bir yoldur. Akıldan kalbe, kalbden akıla inip çıkmaktan bîzar olmuştum. Bunun için, bir nur bulduğum zaman, hemen üstüne bir kelime bırakıyordum. Fakat o nurların üstüne bıraktığım kelime taşları, delâlet için değildi. Ancak kaybolmamak için birer nişan ve birer alâmet olarak bırakırdım. Sonra baktım ki o zulmetler içinde bana yardım eden o nurlar, Kur'ân güneşinden ilham edilen misbah ve kandillerdi.

اَللّٰهُمَّ اجْعَلِ الْقُرْاٰنَ نُورًا لِعُقُولِنَا وَقُلُوبِنَا وَأَرْوَاحِنَا وَمُرْشِدًا لِأَنْفُسِنَا اٰمِينَ اٰمِينَ اٰمِينَ[2]

---

1 Şimdi nereye kaçacaksın?!

2 Allahım, Kur'ân'ı akıllarımız, kalblerimiz ve ruhlarımız için nur, nefislerimiz için de mürşid eyle, âmîn, âmîn, âmîn…

Katre'nin Zeyli

بِسْـــمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ، وَالصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلٰى

سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ وَعَلٰى اٰلِهٖ وَصَحْبِهٖ أَجْمَعِينَ[1]

Remiz

Arkadaş! Vaktin evvelinde ve Kâbe'yi hayalen nazara almakla namaz kılmak menduptur ki birbirine giren daireler gibi Beyt'in etrafında teşekkül eden safları görmekle, yakın saflar Beyt'i ihata ettikleri gibi, en uzak safların da âlem-i İslâmı ihata etmiş olduğunu hayal ile görsün. Ve o saflara girmekle, o cemaat-ı uzmâya dahil olsun ki o cemaatın icma ve tevatürü, onun namazda söylediği her dâvâya ve her bir sözüne bir hüccet ve bir burhan olsun.

Mesela: Namaz kılan اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ[2] dediği zaman, sanki o cemaat-ı uzmâyı teşkil eden bütün müminler "Evet doğru söyledin" diye onun o sözünü tasdik ediyorlar. Ve bu tasdikler, hücum eden evham ve vesveselere karşı mânevî bir kalkan vazifesini görür. Ve aynı zamanda, bütün hâsseleri, latîfeleri, duyguları o namazdan zevk ve hisselerini alırlar. Yalnız musallînin Kâbe'ye olan şu hayalî nazarı, kasdî değil tebeî bir şuurdan ibaret bulunmalıdır.[3](Hâşiye)

Remiz

Arkadaş! Vesvese ve evham zulmetleri içinde yürürken, Resûl-i Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselâm)* sünnetleri birer yıldız, birer lâmba vazifesini gördüklerini

---

1 Âlemlerin Rabbi, Rahmân ve Rahîm Allah'a, üzerimizdeki hadd ü hesaba gelmez lütufları adedince hamd ü senâ.. bütün insanlığa rahmet ve kurtuluş vesilesi olarak gönderdiği habibi Hazreti Muhammed *(aleyhissalâtü vesselâm)*'a, nezih aile fertlerine ve seçkin ashabına salât ü selâm olsun.

2 "Bütün hamdler, övgüler Allah'adır." (Fâtiha sûresi, 1/2)

3 (Hâşiye) **İhtar**: Sath-ı arz mescidini mütehalif ve muntazam harekâtıyla tezyin eden o cemaat-ı uzmânın, satırları andıran saflarının o güzel manzarası muhafaza edilmek üzere, âlem-i misal sayfasında kalem-i kader ile, ilâhî bir fotoğrafla tersim ve terkim edilmekte olduğu ihtimal ve imkândan halî değildir.

gördüm. Her bir sünnet veya bir hadd-i şer'î, zulmetli dalâlet yollarında güneş gibi parlıyor. O yollarda insan, zerre miskal o sünnetlerden inhiraf ve udûl ederse; şeytanlara mel'ab, evhama merkeb, ehvâl ve korkulara ma'raz ve dağlar kadar ağır yüklere matiyye olacaktır.

Ve keza o sünnetleri, sanki semâdan tedelli ve tenezzül eden ipler gibi gördüm ki onlara temessük eden yükselir, saadetlere nâil olur. Muhalefet edip de akla dayananlar ise, uzun bir minare ile semâya çıkmak hamâkatinde bulunan Firavun gibi bir firavun olur...

Remiz

Arkadaş! Nefiste öyle dehşetli bir nokta ve açılmaz bir ukde var ki zıtları birbirinden tevlid eder. Ve aleyhte olan her bir şeyi lehte zanneder. Mesela güneşin eli sana yetişir, ziyasıyla başını okşar. Fakat senin elin ona yetişemez ve senin keyfin üzerine hareket etmez. Demek şemsin sana karşı iki ciheti vardır: Biri kurb, diğeri bu'd. Eğer senin ondan baîd olduğun cihetle "O bana tesir edemez." ve onun sana karîb olduğu cihetle "Ona tesir edebilirim." desen, cehlini ilân etmiş olursun.

Kezalik Hâlık ile nefis arasında da bir kurb ve bu'd vardır. Kurb Hâlık'ındır, bu'd nefsindir. Eğer nefis uzaklığı cihetiyle enaniyet ile Hâlık'a bakıp "Bana tesir edemez" diye bir ahmaklıkta bulunursa dalâlete düşer. Ve keza nefis mükâfatı gördüğü zaman "Keşke ben de öyle yapaydım, böyle olaydım." der. Mücâzâtın şiddetini de gördüğü vakit, teâmî ve inkâr ile kendisini teselli eder.

Ey ahmak nokta-yı sevda! Hâlık'ın ef'âli sana nâzır değildir. Ancak O'na bakar. Kâinatı senin hendesen üzerine yapmış değildir. Ve seni hilkat-i âlemde şahit tutmamıştır. İmam Rabbânî'nin *(rahmetullâhi aleyh)* dediği gibi: "Melikin atiyyelerini, ancak matiyyeleri taşıyabilir."[1]

Remiz

Arkadaş! Bilhassa muztar olanların dualarının büyük bir tesiri vardır. Bazen o gibi duaların hürmetine, en büyük bir şey en küçük bir şeye musahhar ve mutî olur. Evet kırık bir tahta parçası üzerindeki fakir ve kalbi kırık bir

[1] İmâm Rabbânî, *el-Mektûbât* 1/27 (18. Mektup), 1/117 (113. Mektup), 1/196 (221. Mektup), 1/301 (277. Mektup), 1/317 (287. Mektup), 1/326 (287. Mektup), 2/60 (41. Mektup), 2/126 (74. Mektup), 2/154 (98. Mektup), 3/19 (17. Mektup), 3/62 (44. Mektup), 3/123 (92. Mektup)

masumun duası hürmetine, denizin fırtınası, şiddeti, hiddeti inmeye başlar. Demek dualara cevap veren Zât, bütün mahlûkâta hâkimdir. Öyle ise, bütün mahlûkâta dahi Hâlık'tır.

Remiz

Kardeşlerim! Nefsin en mühim bir hastalığı da şudur ki; küllü cüzde, büyüğü küçükte görmek istiyor. Göremediği takdirde red ve inkâr eder. Mesela, küçük bir kabarcıkta, güneşin tamamıyla tecelliyâtını ister. Bunu göremediği için, o kabarcıktaki cilvenin güneşten olduğunu inkâr eder. Hâlbuki şemsin vahdeti, tecelliyâtının da vahdetini istilzam etmez.

Ve keza delâlet etmek tazammun etmeği iktiza etmez. Mesela, kabarcıktaki güneşin cilvesi güneşin vücuduna delâlet eder, fakat güneşi tazammun edemez, yani içine alamaz. Ve keza bir şeyi bir şeyle tavsif edenin, o şeyle muttasıf olması lâzım gelmez. Mesela, şeffaf bir zerre, şemsi tavsif eder, fakat şems olamaz. Bal arısı Sâni-i Hakîm'i vasıflandırır, amma Sâni olamaz...

Remiz

Arkadaş! Küfür yolunda yürümek, buzlar üzerinde yürümekten daha zahmetli ve daha tehlikelidir. İman yolu ise, suda, havada, ziyada yürümek ve yüzmek gibi pek kolay ve zahmetsizdir. Mesela, bir insan, gövdesinin cihat-ı sittesini güneşlendirmek istediği zaman, ya bir mevlevî gibi dönerek gövdesinin her tarafını güneşe karşı getirir veya güneşi o mesafe-i baîdeden celb ile gövdesinin etrafında döndürecektir. Birinci şık, tevhidin kolaylığına misaldir. İkincisi de, küfrün zahmetlerine misaldir.

Suâl: Şirk bu kadar zahmetli olduğu halde ne için kâfirler kabul ediyorlar?

Cevap: Kasden ve bizzat kimse küfrü kabul etmez. Yalnız şirk heva-yı nefislerine yapışır. Onlar da içine düşer; mülevves, pis olurlar. Ondan çıkması müşkülleşir. İman ise, kasden ve bizzat takip ve kabul edilmekle kalbin içine bırakılır.

Remiz

Arkadaş! Bir kelime-i vâhidenin işitilmesinde bir adam, bin adam birdir. Yaratılış hususunda da –kudret-i ezeliyeye nisbeten– bir şey, bin şey birdir. Nev' ile ferd arasında fark yoktur.

Remiz

Arkadaş! Bütün zamanlarda, bütün insanların maddî ve mânevî ihtiyaçlarını temin için nâzil olan Kur'ân'ın hârikulâde hâiz olduğu câmiiyet ve vüs'at ile beraber, tabakat-ı beşerin hissiyatına yaptığı mürâat ve okşamalar, bilhassa en büyük tabakayı teşkil eden avâm-ı nâsın fehmini okşayarak, tevcih-i hitab esnasında yaptığı tenezzülât, Kur'ân'ın kemâl-i belâgatına delil ve bâhir bir burhan olduğu halde, hasta olan nefislerin dalâletine sebep olmuştur. Çünkü zamanların ihtiyaçları mütehaliftir. İnsanlar fikirce, hisçe, zekâca, gabâvetçe bir değildir. Kur'ân mürşiddir, irşad umumî oluyor. Bunun için, Kur'ân'ın ifadeleri zamanların ihtiyaçlarına, makamların iktizasına, muhatapların vaziyetlerine göre ayrı ayrı olmuştur. Hakikat-i hâl bu merkezde iken, en yüksek, en güzel ifade çeşitlerini Kur'ân'ın her bir ifadesinde aramak hata olduğu gibi; muhatabın hissine, fehmine uygun olan bir üslûbun mizan ve mirsadıyla mütekellime bakan elbette dalâlete düşer.

Remiz

Arkadaş! Dünyanın üç vechi vardır:

Birisi: Âhirete bakar. Çünkü onun mezraasıdır.[1]

İkincisi: Esmâ-yı hüsnâya bakar. Çünkü onların mektep ve tezgâhlarıdır.

Üçüncüsü: Kasden ve bizzat kendi kendine bakar. Bu vecihle insanların hevesâtına, keyiflerine ve bu fâni hayatın tekâlifine medar olur. Nur-u imanla dünyanın evvelki iki vechine bakmak, mânevî bir cennet gibi olur. Üçüncü vecih ise, dünyanın fenâ yüzüdür ki zâtî ve ehemmiyetli bir kıymeti yoktur...

Remiz

Arkadaş! İnsanın vücudu, bedeni, emvâl-i mîriyeden bir neferin elinde bulunan bir hayvan gibidir. O nefer, o hayvanı beslemeye ve hizmetine mükellef olduğu gibi, insan da o vücudu beslemeye mükelleftir.

Aziz kardeşlerim! Burada bana bu sözü söylettiren, nefsimle olan bir münakaşamdır, şöyle ki:

---

[1] "Dünya, âhiretin tarlasıdır." manasındaki hadis için bkz.: el-Gazâlî, *İhyâu ulûmi'd-dîn* 4/19; es-Sehâvî, *el-Makâsıdü'l-hasene* s.497; Aliyyülkârî, *el-Esrâru'l-merfûa* s.205.

Mehâsiniyle mağrur olan nefsime dedim ki:

– Sen bir şeye mâlik değilsin, nedir bu gururun?

Dedi ki:

– Madem mâlik değilim, ben de hizmetini görmem.

Dedim ki:

– Yahu bu sineğe bak! Gayet küçücük zarif elleriyle kanatlarını, gözlerini siler süpürür; her işini görür. Sen de lâakal onun kadar vücuduna hizmet etmelisin, diye ikna ettim. Takdis ederiz o Zât'ı ki bu sineğe nezafeti ilhâmen öğretir, bana da üstad yapar. Ben de onun ile nefsimi ikna ve ilzam ederim.

Remiz

İnsanı dalâletlere sürükleyen cihetlerden biri de şudur ki: İsm-i Zâhir ile ism-i Bâtın'ın hükümleri ayrı ayrı oluyor; bunları birbirine karıştırıp mercilerini kaybetmek mahzurludur.

Kezalik kudretin levâzımı ile hikmetin levâzımı bir değildir. Birisine ait levâzımatı ötekisinden talep etmek hatadır.

Ve keza daire-i esbabın iktizası ile daire-i itikat ve tevhidin iktizası bir değildir; onu bundan istememeli.

Ve keza kudretin taallukatı ayrı, vücudun cilveleri veya sâir sıfâtın tecelliyâtı ayrıdır; birbirine iltibas edilmemeli. Mesela, dünyada vücudun tedricîdir; berzahî aynalarda âni ve def'îdir. Çünkü îcad ile tecelli arasında fark vardır.

Remiz

Arkadaş! İslâmiyet, bütün insanlara bir nur, bir rahmettir. Kâfirler bile onun rahmetinden istifade etmişlerdir. Çünkü İslâmiyet'in telkinatıyla küfr-ü mutlak, inkâr-ı mutlak; şek ve tereddüde inkılab etmiştir. O telkinâtın kâfirlerde de yaptığı in'ikâs ve tesirat sayesinde, kâfirlerin, hayat-ı ebediye hakkında ümitleri vardır. Bu sayede dünya lezzetleri ve saadeti, onlarca tamamıyla zehirlenmez. Bütün bütün o lezzetler elemlere inkılab etmez. Yalnız tereddüdleri vardır. Tereddüt ise, her iki tarafa baktırır. Deve kuşu gibi, tam manasıyla ne kuş olur ve ne de deve olur; ortada kalarak her iki tarafın zahmetinden kurtulur.

Remiz

Arkadaş! Nefis, tembellik sâikasıyla vazife-i ubûdiyetini terk ettiğinden tesettür etmek istiyor. Yani, onu görecek bir rakibin gözü altında bulunmasını istemiyor. Bunun için bir Hâlık'ın, bir Mâlik'in bulunmamasını temenni eder, sonra mülâhaza eder, sonra tasavvur eder. Nihayet ademini, yok olduğunu itikat etmekle dinden çıkar. Hâlbuki kazandığı o hürriyetler, adem-i mesuliyetler altında ne gibi zehirler, yılanlar, elîm elemler bulunduğunu bilmiş olsa derhal tevbe ile vazifesine avdet eder.

Remiz

Arkadaş! Her bir insanın bir nokta-yı istinadı bulunduğuna nazaran, istinad noktalarının tefâvütüne göre insanların yapabileceği işler de tefâvüt eder. Mesela, büyük bir sultana istinadı olan bir nefer, bir şâhın yapamadığı bir işi yapar. Çünkü nokta-yı istinadı şahtan büyüktür. Evet kudret-i ezeliye tarafından memur edilen baûda yani sivrisineğin Nemrud'a olan galebesi[1]; ve bir çekirdeğin [2]فَالِقُ الْحَبِّ وَالنَّوٰى tarafından verilen izin ve kuvvete binaen koca bir ağacın cihâzâtını, malzemesini tazammun etmesi, yani içine alması bu hakikati tenvir eden birer hakikattir.

Remiz

Arkadaş! "Katre" namındaki eserimde Kur'ân'dan ilhâmen takip ettiğim yol ile ehl-i nazar ve felsefenin takip ettikleri yol arasındaki fark şudur:

Kur'ân'dan tavr-ı kalbe ilham edilen asâ-yı Mûsâ gibi, mânevî bir asâ ihsan edilmiştir. Bu asâ ile, kitab-ı kâinatın herhangi bir zerresine vurulursa, derhal mâ-yı hayat çıkar. Çünkü müessir ancak eserde görünebilir. Mânevî asansör hükmünde olan murakabeler ile mâ-yı hayatı bulmak pek müşküldür.

Vesâite lüzum gösteren ehl-i nazar ise, etraf-ı âlemi arşa kadar gezmeleri lâzımdır. Ve o uzun mesafede hücum eden vesveselere, vehimlere, şeytanlara mağlup olup caddeden çıkmamak için pekçok burhanlar, alâmetler, nişanlar lâzımdır ki yolu şaşırtmasınlar.

---

1 Bkz.: İbni Kesîr, *el-Bidâye* 1/149.

2 "Taneleri ve çekirdekleri çatlatıp yararak (her şeyi gelişme yoluna koyan) Allah'tır." (En'âm sûresi, 6/95)

Kur'ân ise, bize asâ-yı Mûsâ gibi bir hakikat vermiştir ki; nerede olsam, hatta taş üzerinde de bulunsam, asâyı vuruyorum, mâ-yı hayat fışkırıyor. Âlemin haricine giderek uzun seferlere ve su borularının kırılmaması ve parçalanmaması için muhafazaya muhtaç olmuyorum. Evet

وَفِي كُلِّ شَيْءٍ لَهُ اٰيَةٌ تَدُلُّ عَلٰى أَنَّهُ وَاحِدٌ[1]

beytiyle bu hakikat, hakikatiyle tebârüz eder.[2](Hâşiye)

Remiz

Arkadaş! Nefsin vücudunda bir körlük vardır. O körlük, vücudunda zerre miskal kaldıkça hakikat güneşinin görünmesine mâni bir hicap olur. Evet müşahedemle sabittir ki; kat'î, yakînî burhanlar ile deliller dolu olan büyük bir kalede, küçük bir taşta bir zaafiyet görünürse, o kör olası nefis o kaleyi tamamen inkâr eder. Altını üstüne çevirir. İşte nefsin cehaleti, hamâkati, bu gibi insafsızca tahribattan anlaşılır.

Remiz

Ey insan! Senin vücudunun sahasında yapılan fiiller ve işlerden senin yed-i ihtiyârında bulunan, ancak binde bir nisbetindedir. Bâki kalan Mâlikü'l-mülk'e aittir. Binâenaleyh kendi kuvvetine göre yük al; yoksa altında ezilirsin. Kıl kadar bir şuur ile, büyük taşları kaldırmak teşebbüsünde bulunma. Mâlik'inin izni olmaksızın O'nun mülküne el uzatma. Binâenaleyh gafletle, kendi hesabına bir iş yaptığın zaman, haddini tecavüz etme. Eğer Mâlik'in hesabına olursa istediğin şeyi al ve yap. Fakat izin ve meşîet ve emri dâiresinde olmak şartıyla... İzin ve meşîetini de şeriatından öğrenirsin.

Remiz

Ey şan ve şerefi, nam ve şöhreti isteyen adam! Gel, o dersi benden al. Şöhret, ayn-ı riyâdır ve kalbi öldüren zehirli bir baldır. Ve insanı insanlara abd ve köle yapar. O belâ ve musibete düşersen إِنَّا لِلّٰهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ[3] *de, o belâdan kurtul...*

---

1 "Bütün her şeyde Allah'ın varlık ve birliğini gösteren bir âyet (işaret) vardır." (Bkz.: el-Esfehanî, *el-Eğânî* 4/39; el-Kalkaşendî, *Subhu'l-a'şâ* 12/413; el-übşeyhî, *el-Müstatraf* 1/16, 2/280)

2 (Hâşiye) **İhtar:** Kur'ân'ın delâletiyle bulduğum yola gitmek isteyen için ve ona o yolu güzelce tarif etmek için, "Risale-i Nur Külliyatı" güzel bir tarifçidir...

3 "Biz Allah'a âidiz ve vakti geldiğinde elbette O'na döneceğiz." (Bakara sûresi, 2/156)

Hubab

(Kur'ân-ı Hakîm'in ummanından)

خُدَايِ پُرْ كَرَمْ خُودْ مُلْكِ خُودْ رَامِي خِرَدْ اَزْ تُو
بَرَايِ تُونِگَهْ دَارَدْ بَهَايِ بِي كَرَانْ دَادَه[1]

بِسْـــمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ، وَالصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلٰى
سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ وَعَلٰى اٰلِهٖ وَصَحْبِهٖ أَجْمَعِينَ[2]

İ'lem ey zikreden ve namaz kılan kardeş!

أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلٰهَ إِلَّا اللّٰهُ[3] ve مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللّٰهِ[4] ve اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ[5] gibi mübarek kelimeler ile ilân ettiğin bir hüküm ve iddia ettiğin bir dâvâ ve işhad ettiğin bir itikad, lisanından çıkar-çıkmaz milyonlarca müminlerin tasdik ve şehâdetlerine iktiran eder.

Ve keza İslâmiyet'in hak ve hakikat olduğuna ve hükümlerinin doğru ve sadık olduklarına delâlet eden bütün deliller, şahitler, burhanlar, senin o dâvânın ve itikadının hak olduğuna delâlet ederler.

Ve keza söylediğin o mübarek ve mukaddes kelâmlara pek büyük yümünler, feyizler ve berekât-ı ilâhiye terettüp eder.

---

1 Hâlık-ı Kerim, kendi mülkünü senden satın alıyor. Cennet gibi büyük bir fiyatı verir. Hem o mülkü senin için güzelce muhafaza ediyor. Kıymetini yükselttiriyor. Yine sana, hem bâki, hem mükemmel bir surette verecektir. Öyle ise, ey nefsim! Hiç durma. Birbiri içinde beş kârlı bu ticareti yap. Tâ beş hasaretten kurtulup, beş kazancı birden kazanasın.

2 Âlemlerin Rabbi, Rahmân ve Rahîm Allah'a, üzerimizdeki hadd ü hesaba gelmez lütufları adedince hamd ü senâ.. bütün insanlığa rahmet ve kurtuluş vesilesi olarak gönderdiği habibi Hazreti Muhammed *(aleyhissalâtü vesselâm)*'a, nezih aile fertlerine ve seçkin ashabına salât ü selâm olsun.

3 "Şehadet ederim ki Allah'tan başka ilâh yoktur." (Müslim, *salât* 60; Tirmizî, *salât* 216; Ebû Dâvûd, *salât* 178; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 1/292)

4 "Muhammed Allah'ın resûlüdür." (Fetih sûresi, 48/29)

5 Bütün hamdler, övgüler Allah'adır.

Ve keza cumhur-u müminîn ve muvahhidînin o kelimat-ı mübarekeden kalben zevkettikleri mâ-yı hayatı ve şarab-ı cenneti, sen de o mukaddes maşrapalardan içersin...

İ'lem! Kavâid-i usûliyedendir ki: Bir mesele hakkında isbat edenin sözü nefyedenin sözüne müreccahtır. Çünkü isbat edenin yardımcıları var, sözünde kuvvet olur. Nefyedenin yardımcısı olmadığından tek kalır, sözünde kuvvet yoktur. Hatta bin adam bir şeyi nefyederse, bir adam gibidir. Bin adam da isbat ederse, isbat edenlerin her birisi bin olur. Çünkü hepsi bir şeye bakıyorlar ve bir noktaya parmak bastıklarından birbirini takviye ediyorlar. Nefyedenlerde birbirini takviye etmek yoktur, her birisi tek kalır.

Mesela, bin pencereden bir yıldızı görüp isbat eden bin adamın her birisi ötekisine yardımcı olur, sözünü takviye eder. Çünkü o bin adam, parmakla işaret eder gibi, o şeyi isbat ediyorlar. Nefyedenler öyle değildir. Çünkü nefiy için sebep lâzımdır; sebepler de ayrı ayrı olur. Mesela, birisi "Gözümde zaafiyet var, göremedim.", ötekisi "Evimizde pencere yok.", ötekisi "Soğuktan başımı kaldırıp bakamadım." der. Ve hâkeza... Her birisi nefyine, müddeâsına ayrı bir sebep gösterdiğinden, kendisince yıldızın bulunmaması, nefsü'l-emirde de yıldızın bulunmamasına delâlet etmez ki birbirine yardımcı olsun.

Binâenaleyh bir mesele-i imaniyenin nefyi hakkında ehl-i dalâletin ittifakları haber-i vâhid hükmündedir, tesiri yoktur. Amma ehl-i hidayetin mesâil-i imaniyede olan sözleri, her birisi ötekisine yardımcıdır, takviye eder...

İ'lem Eyyühe'l-Aziz! (Ey aziz kardeşim bil ki) Bir küll ne şeye muhtaç ise, cüzü de o şeye muhtaçtır. Mesela, bir şecerenin meydana gelmesi için ne lâzım ise, bir semerenin vücuduna da lâzımdır. Öyle ise, semerenin Hâlık'ı, şecerenin de Hâlık'ı o oluyor. Hatta arzın ve şecere-i hilkatin de Hâlık'ı, o Hâlık olacaktır.

İ'lem Eyyühe'l-Aziz! İki tarafı birbirinden gayet uzak bir mesele var ki her bir tarafı bir çekirdek gibi sümbül vermiş; ağaç olmuş, dal budak salmış. Böyle bir mesele üzerine, şükûk ve evhamın konmaması lâzımdır. Çünkü bir çekirdek diğer bir çekirdekle, çekirdek olarak toprak altında kaldıkları müddetçe iltibas edilebilir. Amma ağaç olduktan, meyve verdikten sonra şek edersen, bütün meyveler senin aleyhinde şehâdet ederler. Eğer bu başka bir çekirdektir diye tevehhüm etsen, o ağacın bütün meyveleri seni tekzip ederler. Elma ağacına inkılab etmiş bir çekirdeği, hanzale ağacının çekirdeği farzetmek sana müyesser olmaz. Ancak tevehhümle veya bütün elmaların hanzaleye tebdil edilmiş olmasıyla mümkündür ki bu da muhaldir.

Binâenaleyh nübüvvet öyle bir çekirdektir ki: İslâmiyet şeceresi bütün semeratıyla, çiçekleriyle o çekirdekten çıkmıştır. Kur'ân dahi, seyyar yıldızları ismâr eden şems gibi, İslâmiyet'in on bir rüknünü intac etmiştir. Acaba, bu cihan-baha semerelere bakıp gördükten sonra, çekirdeğinde şüphe ve tereddüt yeri kalır mı? Hâşâ...

İ'lem Eyyühe'l-Aziz! Tavus kuşu gibi pek güzel bir kuş, yumurtadan çıkar, tekâmül eder, semâlarda tayarâna başlar. Âfâk-ı âlemde şöhret kazandıktan sonra, yerde kalan yumurtasının kabuğu içerisinde o kuşun güzelliğini, kemâlâtını, terakkiyatını arayıp bulmak isteyen adamın ahmak olduğunda şüphe yoktur. Binâenaleyh tarihlerin naklettikleri Peygamberimiz'in *(aleyhissalâtü vesselâm)* bidayet-i hayatına maddî, sathî, sûrî bir nazar ile bakan bir adam şahsiyet-i mâneviyesini idrak edemez ve derece-i kıymetine vâsıl olamaz. Ancak bidayet-i hayatına ve levâzım-ı beşeriyetine ve ahvâl-i zâhiriyesine ince bir kışır, nazik bir kabuk nazarıyla bakılmalıdır ki o kışır içerisinden, iki âlemin güneşi ve tûba gibi şecere-i Muhammediye *(aleyhissalâtü vesselâm)* çıkmıştır. Ve feyz-i ilâhî ile sulanmış ve fazl-ı rabbânî ile tekâmül etmiştir. Binâenaleyh Nebiyy-i Zîşan'ın *(aleyhissalâtü vesselâm)* mebde-i hayatına ait ahvâl-i sûriyesinden zayıf bir şey işitildiği zaman üstünde durmamalı; derhal başını kaldırıp etraf-ı âleme neşrettiği nurlara bakmalı.

Maahâzâ mebde-i hayatına şek ve şüphe ile bakan adam herhalde masdar ile mazhar, menba ile mâkes, zâtî ile tecelli aralarını fark edemiyor. Ve bu yüzden şüpheye düşer. Evet Nebiyy-i Zîşan *(aleyhissalâtü vesselâm)* tecelliyât-ı ilâhiyeye mazhar ve mâkestir; masdar ve menba değildir. Çünkü o Zât yalnız âbiddir ve ibadetçe herkesten ileridir. Demek bu kadar görünen terakkiyat, kemâlât O'nun zâtî malı değildir; ancak hariçten verilen Rahmân-ı Rahîm'in tecellileridir. Evvelce beyan edildiği gibi hiçbir şey, bir zerreye bile mana-yı ismiyle masdar olamaz. Amma bir zerre, mana-yı harfiyle semânın yıldızlarına mazhar olur. Yalnız gaflet ile o zerrenin masdar olduğu zannıyla bakıldığından, sanat-ı ilâhiyeyi tâğutî bir tabiata mâl ederler.

İ'lem Eyyühe'l-Aziz! Dualar, tevhid ve ibadetin esrarına numûnedir. Tevhid ve ibadette lâzım olduğu gibi, dua eden kimse de, kalbinde dolaşan arzu ve isteklerini "Cenâb-ı Hak işitir." deyip Kâdir olduğuna itikat etmelidir. Bu itikad, Allah'ın her şeyi bilir ve her şeye kâdir olduğunu istilzam eder.

İ'lem Eyyühe'l-Aziz! Şu âlemi ziyalandıran şemsin, bir sineğin gözüne tecelli ile girip ışıklandırması mümkündür. Ve ateşten bir kıvılcımın gözüne girip tenvir etmesi imkân haricidir. Çünkü gözü patlatır. Kezalik bir zerre, Şems-i

Ezelî'nin tecellisine mazhar olur. Fakat Müessir-i Hakikî'ye zarf olamaz...

İ'lem ey mağrur, mütekebbir, mütemerrid nefis! Sen öyle bir zaafiyet, acz, fakirlik, miskinlik gibi hallere mahalsin ki ciğerine yapışan ve çok defa büyülttükten sonra ancak görülebilen bir mikroba mukavemet edemezsin; seni yere serer, öldürür...

İ'lem Eyyühe'l-Aziz! Hardale ile tabir edilen, bir darı habbesi hükmünde olan kuvve-i hâfızanın ihata ettiği meydanda gezintiler yapılırken o kadar büyük bir sahraya inkılab eder ki gezmekle bitmez bir şekil alır. Acaba o hardalenin içindeki meydanı bitiremeyen, o hardalenin dairesini ne suretle bitirecektir?! Aklın nazarında hardalenin vaziyeti böyle ise, aklın gezdiği daire nasıldır?! Aklı da dünyayı yutar. Fesübhanallah! Cenâb-ı Hak hardaleyi akıl için dünya.. ve dünyayı da akıl için bir hardale gibi yapmıştır.

İ'lem Eyyühe'l-Aziz! İnsanların en büyük zulümlerinden biri de şudur ki: Büyük bir cemaatin mesaisine terettüp eden –hasenatı intac eden– semeratı, bir şahsa isnad ve ona mâl ederler. Bu zulümde bir şirk-i hafî vardır. Çünkü bir cemaatin cüz-ü ihtiyârîsiyle kesbettikleri mahsulâtı bir şahsa atfetmek, o şahsın îcad derecesinde hârikulâde bir kudrete mâlik olduğuna delâlet eder. Hatta eski Yunanîlerin ve vesenîlerin âliheleri, böyle zalimâne tasavvurat-ı şeytaniyenin mahsulüdür...

İ'lem Eyyühe'l-Aziz! Zikreden adamın feyz-i ilâhîyi celp eden muhtelif latîfeleri vardır. Bir kısmı kalb ve aklın şuuruna bağlıdır. Bir kısmı da şuursuz, yani şuurlara tâbi değildir, [1] مِنْ حَيْثُ لَا يَشْعُرُ husûle gelir. Binâenaleyh gaflet ile yapılan zikirler dahi feyizden hâlî değildir.

İ'lem Eyyühe'l-Aziz! Cenâb-ı Hak, insanı pek acîb bir terkipte halketmiştir. Kesret içinde vahdeti, terkip içinde besâteti, cemaat içinde ferdiyeti vardır. İhtiva ettiği âzâ, havas ve letâifin her birisi için müstakil lezzetler, elemler olduğu gibi; aralarında görülen sürat-i teavün ve imdattan anlaşıldığı üzere, her birisi arkadaşlarının lezzet, elem ve teessüratından da hisse alıyorlar. Bu hilkat sayesinde, insan eğer ubûdiyet yoluna giderse; bütün lezzet, nimet, kemâlât nevilerinin bir kısımlarına mazhar olmaya şâyândır. Ve keza eğer enaniyet yolunu takip ederse, çeşit çeşit elem ve azaplara da mahal olmaya müstehaktır.

---

1 Durumun farkında, idrakinde olmaksızın…

İ'lem Eyyühe'l-Aziz! Kelime-i Tevhid'in tekrar ile zikrine devam etmek, kalbi pek çok şeylerle bağlayan bağları, ipleri kırmak içindir. Ve nefsin tapacak derecede sanem ittihaz ettiği mahbuplardan yüzünü çevirtmektir. Maahâzâ, zâkir olan zâtta bulunan hâsse ve latîfelerin ayrı ayrı tevhidleri olduğuna işaret olduğu gibi; onların da onlara münasip şerikleriyle olan alâkalarını kesmek içindir.

İ'lem Eyyühe'l-Aziz! İnsanın bir akrabasına (mesela) okuduğu bir Fatihayı Şerîfe'den hâsıl olan sevapta istifade etmekte, bir ile bin müsavidir. Nasıl ki ağızdan çıkan bir lafzın işitilmesinde, bir cemaat ile bir ferd bir olur. Çünkü latîf şeyler matbaa gibidir. İstinsah edilen bir kelimeden bin kelime çıkar. Ve keza nuranî şeylerde vahdet ile beraber tekessür olduğuna, yani bir nuranî şeyde bin sevap bulunduğuna bir işarettir...

İ'lem Eyyühe'l-Aziz! Nebiyy-i Zîşan'ın *(aleyhissalâtü vesselâm)* Makam-ı Mahmud'u ilâhî bir mâide ve rabbânî bir sofra hükmündedir. Evet tevzî edilen lütuflar, feyizler, nimetler o sofradan akıyor. Resûl-i Zîşan'a *(aleyhissalâtü vesselâm)* okunan salavât-ı şerîfe, o sofraya edilen davete icabettir. Ve keza salavât-ı şerîfeyi getiren adam Zât-ı Peygamberîyi *(aleyhissalâtü vesselâm)* bir sıfatla tavsif ettiği zaman, o sıfatın nereye taalluk ettiğini düşünsün ki tekrar be tekrar salavât getirmeye müşevviki olsun.

İ'lem ey din âlimi![1](Hâşiye) Ücretim az, ilmime rağbet yok, diye mahzun olma. Çünkü mükâfat-ı dünyeviye ihtiyaca bakar, kıymet-i zâtiyeye bakmaz. Meziyet-i zâtiye ise mükâfat-ı uhreviyeye nâzırdır. Öyle ise, zâtî olan meziyetini mükâfat-ı uhreviyeye sakla, birkaç kuruşluk dünya metâına satma.

İ'lem ey hitabet-i umumiye sıfatı ile gazete lisanıyla konferans veren muharrir! Sen, kendi nefsini aşağı göstermeye ve nedamet ederek kusurlarını ilân etmeye hakkın var. Fakat şeâir-i İslâmiye'ye zıd ve muhalif olan herzeler ile İslâmiyet'i lekelendirmeye katiyen hakkın yoktur. Seni kim tevkil etmiştir? Fetvayı nereden alıyorsun? Hangi hakka binaen milletin namına, ümmetin hesabına İslâmiyet hakkında hezeyanları savurarak dalâletini neşir ve ilân ediyorsun? Milleti, ümmeti kendin gibi dâll zannetme. Dalâletini kime satıyorsun? Burası İslâmiyet memleketidir, Yahudi memleketi değildir. Cumhur-u müminînin kabul etmediği bir şeyin gazete ile ilânı, milleti dalâlete davettir, hukuk-u ümmete tecavüzdür. Bir adamın hukukuna tecavüze

1 (Hâşiye) Ehemmiyetlidir.

cevaz-ı kanunî olmadığı halde, koca bir milletin belki âlem-i İslâm'ın hukukuna hangi cesarete binaen tecavüz ediyorsun? Ağzını kapat!..

İ'lem Eyyühe'l-Aziz! Kâfirlerin, müslümanlara ve ehl-i Kur'ân'a düşman olmaları küfrün iktizasındandır. Çünkü küfür imana zıttır. Maahâzâ Kur'ân, kâfirleri ve âbâ ve ecdadlarını idam-ı ebedî ile mahkûm etmiştir. Binâenaleyh müslümanlar ile ülfet ve muhabbetleri mümkün olmayan kâfirlere muhabbet boşa gidiyor. Onların muhabbetiyle karşılaşılamaz. Onlardan medet beklenilemez. Ancak [1] حَسْبُنَا اللهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ diye Cenâb-ı Hakk'a iltica etmek lâzımdır.

İ'lem Eyyühe'l-Aziz! Kâfirlerin medeniyeti ile müminlerin medeniyeti arasındaki fark:

Birincisi; medeniyet libasını giymiş korkunç bir vahşettir. Zâhiri parlıyor, bâtını da yakıyor. Dışı süs içi pis, sureti me'nûs sîreti mâkûs bir şeytandır...

İkincisi; bâtını nur, zâhiri rahmet, içi muhabbet, dışı uhuvvet, sureti muavenet, sîreti şefkat, cazibedar bir melektir.

Evet mümin olan kimse, iman ve tevhid iktizasıyla, kâinata bir mehd-i uhuvvet nazarıyla baktığı gibi; bütün mahlûkâtı, bilhassa insanları, bilhassa İslâmları birbiriyle bağlayan ip de, ancak uhuvvettir. Çünkü iman bütün müminleri bir babanın cenah-ı şefkati altında yaşayan kardeşler gibi kardeş addediyor. Küfür ise, öyle bir bürûdettir ki kardeşleri bile kardeşlikten çıkarır.. ve bütün eşyada bir nevi ecnebilik tohumunu ekiyor.. ve her şeyi her şeye düşman yapıyor. Evet hamiyet-i milliyelerinde bir uhuvvet varsa da, muvakkattır.. ve ezelî, ebedî iftirak ve firak ile muttasıl ve mahduttur. Eğer istersen hayalinle Nurşin karyesindeki Seydâ'nın meclisine git bak. Orada fukara kıyafetinde melikler, padişahlar ve insan elbisesinde melâikeleri bir sohbet-i kudsiyede göreceksin. Sonra Paris'e git ve en büyük localarına gir, göreceksin ki akrepler insan libası giymişler ve ifritler adam suretini almışlar ilâ âhir…

Amma kâfirlerin medeniyetinde görülen mehâsin ve yüksek terakkiyat-ı sanayi, (bunlar) tamamen medeniyet-i İslâmiye'den, Kur'ân'ın irşadatından, edyân-ı semâviyeden in'ikâs ve iktibas edildiği, "Lemeât" ile "Sünûhat" eserlerimde istenildiği gibi izah ve isbat edilmiştir...

رَاجِعْهُمَا تَرَى أَمْرًا عَظِيمًا غَفَلَ عَنْهُ النَّاسُ [2]

---

1 "Allah bize yeter. O ne güzel vekildir!" (Âl-i İmran sûresi, 3/173)

2 Bu iki esere müracaat et ki böylece insanların gafil kaldıkları büyük bir meseleyi görürsün.

İ'lem! Mesâil-i diniyeden olan içtihad kapısı açıktır. Fakat şu zamanda oraya girmeye altı mâni vardır...

Birincisi: Nasıl ki kışta fırtınaların şiddetli olduğu bir vakitte, dar delikler dahi seddedilir; yeni kapılar açmak hiçbir cihetle kâr-ı akıl değil. Hem nasıl ki büyük bir selin hücumunda tamir için duvarlarda delikler açmak gark olmaya vesiledir. Öyle de şu münkerat zamanında ve âdât-ı ecânibin istilâsı ânında ve bid'aların kesreti vaktinde ve dalâletin tahribatı hengâmında, içtihad nâmıyla kasr-ı İslâmiyet'ten yeni kapılar açıp duvarlarında muharriplerin girmesine vesile olacak olan delikler açmak, İslâmiyet'e cinâyettir...

İkincisi: Dinin zaruriyatı ki içtihad onlara giremez. Çünkü kat'î ve muayyendirler. Hem o zaruriyat, kut ve gıda hükmündedirler; şu zamanda terke uğruyorlar ve tezelzüldedirler. Ve bütün himmet ve gayreti onların ikamesine ve ihyasına sarf etmek lâzım gelirken, İslâmiyet'in nazariyat kısmında ve selefin içtihadat-ı safiyâne ve hâlisanesiyle bütün zamanların hâcâtına dar gelmeyen efkârları olduğu hâlde, onları bırakıp, heveskârâne yeni içtihadlar yapmak; bid'atkârâne bir hıyanettir.

Üçüncüsü: Her zamanın insanlarınca, kıymetli addedilerek efkârı celp eden cazibedar bir metâ merguptur. Mesela bu zamanda en rağbetli, en iftiharlı; siyasetle iştigal ve dünya hayatını temin etmektir. Selef-i sâlihîn asrında ve o zaman çarşısında en mergup metâ, Hâlık-ı semâvât ve arzın marziyatlarını ve bizden arzularını kelâmından istinbat etmek ve nur-u nübüvvet ve Kur'ân ile kapatılmayacak derecede açılan âhiret âlemindeki saadet-i ebediyeyi kazandırmak ve vesâilini elde etmek idi. Bu itibarla, o zamanlarda bütün fikirler, kalpler, ruhlar marziyat-ı ilâhiyeyi bilmek ve öğrenmeye müteveccih idi. Bunun için, istidat ve iktidarı olanlar o zamanlarda vukua gelen bütün ahvâl ve vukuat ve muhaverattan ders almakla, içtihadlara zemin teşkil eden yüksek istidatlar vücuda gelirdi. Şimdi ise, fikir ve kalblerin teşettütü, inâyet ve himmetlerin zaafiyeti, insanların siyaset ve felsefeye iptilâ ve rağbetleri yüzünden, bütün istidatlar fünûn-u hâzıra ve hayat-ı dünyeviyeye müteveccihtir. Ahkâm-ı diniyeye sarf edilecek müstakim bir içtihad yoktur.

Dördüncüsü: İçtihad kapısından İslâmiyet'e girip mesâilini genişlendirmeye meyleden adamın maksadı, zaruriyata imtisal ile takva ve kemâle mazhariyet ise, güzeldir. Amma zaruriyatı terk ve hayat-ı dünyeviyeyi, hayat-ı uhreviyeye tercih eden adam ise onun içtihada meyli, meylü't-tahriptir; tekliften çıkıp kaçmak için bir yol bulmaktır.

Beşincisi: Her şeyin, her hükmün vücuda gelmesi bir illete binaen olduğu gibi bir maslahata dahi tâbidir. Fakat maslahat illet değildir; ancak tercih edici bir hikmettir. Bu zamanın efkârı, bizzat saadet-i dünyaya müteveccihtir. Şeriatın nazarı ise bizzat saadet-i uhreviyeye müteveccih olup, bittabî dünyaya da nâzırdır. Çünkü dünya âhirete vesiledir.

Umumî bir beliyye olan ve nâsın ona müptelâ olduğu çok işler vardır ki zaruriyattan olmuştur. O gibi işler sû-i ihtiyâr ile gayrimeşru meyillerden doğmuş olduklarından, mahzuratı ibâhe eden zaruriyattan değildir. Ve ruhsat ve müsaade-i şer'iyenin şümulüne dahil olamazlar. Mesela bir adam sû-i ihtiyârıyla haram bir tarzda kendini sarhoş etse, hâl-i sekirde yaptığı tasarrufatta mazur olamaz. Bu zamanda bu gibi içtihadlar, semâvî değil ancak arzî içtihadlardır.

Bu gibi içtihadlar ile Hâlık-ı semâvât ve arzın hükümlerinde yapılan tasarrufat merduttur. Mesela bazı gafiller, hutbenin Türkçe okunmasını istihsan ediyorlar ki halkın bilhassa siyasî ahvâlden haberleri olsun. Hâlbuki bu gibi ahvâl-i siyasiye yalandan, hileden, şeytanî fikirlerden hâlî değildir. Hutbe makamı ise ahkâm-ı ilâhiyenin tebliği için ittihaz edilmiş bir makamdır.

Soru: Avâm-ı nâs Arabî'den haberdar değildir, fehmedemez?

Cevap: Avâm-ı nâs, zaruriyat ve müsellemat-ı diniyeye muhtaçtır. Ve hutbe makamı da bu gibi hükümlerin tebliği içindir. Bu hükümler kisve-i Arabiye içinde tafsilen değilse de icmalen avâm-ı nâsa mâlûm ve maruftur. Maahâzâ lisan-ı Arap'ta bulunan şehâmet, yükseklik, meziyet, satvet diğer lisanlarda yoktur...

İ'lem ey gafletli, sağır ve kör olarak, zulmetler içinde esbaba ibadet eden ahmaklar! Cenâb-ı Hakk'ın vücûb-u vücud ve vahdetine, kâinatın mürekkebatı ve zerratının elli beş vecihle yaptıkları şehâdetlerin bir vechini yazacağım, şöyle ki:

Eşyanın îcadı, ya nefislerine veya esbaba olan isnadı, hayret ve istiğrabı mûciptir. Bu da red ve inkârı îcab eder. Bu dahi dalâletleri intac eder. Bu ise ızdırabat-ı ruhiye ve teşevvüşat-ı akliyeye sebep olur. Bu da ruhları ve akılları firar ettirmekle Vâcibü'l-vücûd'a iltica etmeye mecbur eder. Zira her müşkülât, O'nun kudretiyle hallolur. Ve açılmaz düğümler, O'nun iradesiyle açılır. Ve kalbler O'nun zikriyle mutmain olur. Bu hakikati şöyle bir muvâzene ile izah edeceğim, şöyle ki:

Mevcudâtın fâili –yani eşyayı vücuda getiren– ya vâcib ve vâhiddir veyahut da mümkin ve kesîrdir. Fâil, vâcib ve vâhid olduğu takdirde, ne külfet var ne de garâbet var; olsa bile vehmî olur. Esbaba isnad edildiği takdirde, külfet ve garâbet vehmîlikten çıkar; kat'î ve hakikî bir şekilde tahakkuk eder. Çünkü kusur ve zaafiyetten hâlî olmayan esbab-ı kesîreden hiçbir sebep, bir müsebbebi omuzuna kaldıramaz. Ve bir şeyin îcadında gayr-i mütenâhi esbabın iştiraki lâzımdır. Mesela bal arısı her şeyle alâkadar olduğundan, eğer îcadı esbaba isnad edilirse, semâvât ve arzın iştirakleri lâzımdır.

Maahâzâ, kesretin vâhidden sudûru, vâhidin kesretten sudûru kadar zahmet değildir, daha kolaydır. Mesela bir kumandanın efrâd-ı kesîreye verdiği intizam ve yaptırdığı işleri, o efrâd-ı kesîre, kendi başlarına büyük bir müşkülâttan sonra yapabilirler.

Maahâzâ, îcadın esbaba isnadında lâyüad külfet, garâbet olmakla beraber pek çok muhalâta zemin teşkil ediyor:

1– Her bir zerrede Vâcibü'l-vücûd'un sıfatlarının farzı lâzımdır.

2– Ulûhiyette gayr-i mütenâhi şeriklerin iştiraki lâzım gelir.

3– Her bir zerrenin hem hâkim hem mahkûm olması lâzım gelir. Kubbeli binalarda birbirine dayanmakla düşmekten kurtulan taşlar gibi.

4– Şuur, irade ve kudret gibi sıfatların her zerrede bulunması lâzım gelir. Çünkü hüsn-ü sanat bu sıfatları iktiza eder. Şu hakikati izah için birkaç misal söyleyeceğiz:

Birincisi: Şems şeffafiyet sırrına binaen, şişelerin zerrelerinde, arzın denizlerinde, semânın seyyarelerinde müsâvât üzerine tecelli eder.

İkincisi: Mukabele sırrına binaen, merkezdeki bir lâmbanın daireyi teşkil eden aynalara nisbet-i in'ikâsı birdir.

Üçüncüsü: Nurdan veya nuranî bir şeyden tenevvür etmek ve ziya almak hususunda, bir ile bin birdir. Nuranînin iktizası öyledir.

Dördüncüsü: Muvâzene sırrına binaen, hassas bir terazinin iki kefesinde iki ceviz veyahut iki güneş bulunsa; hangi kefesine bir şey ilâve edilirse, o aşağı iner; ötekisi havaya kalkar.

Beşincisi: Büyük bir sefine ile gayet küçük bir sefineyi sevk ve tahrik hususunda fark yoktur; –kaptan; ister bir çocuk olsun, ister büyük olsun– çünkü intizam vardır.

Altıncısı: Hayvan-ı nâtık gibi bir mahiyet-i mücerredenin küçük ve büyük efrâdına nisbeti birdir.

Hülâsa: Kalîl ile kesîr, küçük ile büyük arasında bir şey-i vâhide isnadlarında tefâvüt olmadığı, imkân dairesinde olduğu şu misaller ile tavazzuh etti. Binâenaleyh eşyada bulunan intizam, muvâzene, evâmir-i tekviniyeye karşı imtisal, itaat, kudret-i ezeliyenin nuraniyeti, eşyanın iç yüzünün şeffafiyeti gibi sırlardan dolayı; bir sinek ile arzın ihyası, bir ağaç ile semâvâtın îcadı, bir zerre ile güneşin yaratılışı Vâcibü'l-vücûd'a nisbetle mütesâvidir. Evet müsâvât ve adem-i tefâvütü göz ile görünür. Bak! Mahiyeti meçhul, mu'cizatıyla mâlûm olan kudret-i ezeliyenin, bilhassa semerat ve sebzelerdeki nakışları, sanatları, esbaba havale edilirse, esbap altında ezilecektir.

Elhâsıl: Hayatî, vücudî, nuranî şeylerin îcadında üç nokta var:

Birinci Nokta: Kudretin umûr-u hasise ile zâhiren mübaşereti görünmemek için perde olmak üzere esbap vaz' edilmiştir..

İkinci Nokta: Hayat, vücud ve nurun, dışları gibi içleri de şeffaf olduğundan, kesif perdeler hükmünde olan esbap vaz' edilmemiştir. Yalnız pek ince, nazik perdeleri andıran vesâit varsa da altında dest-i kudret görünür.

Üçüncü Nokta: Kudret-i ezeliyenin tesirinde, tasniinde külfet yoktur. Evet bir incir çekirdeğinden koca bir incir ağacını ve ince bir sap ile koca bir kavunu bağlayıp çıkaran kudrete hiçbir şey ağır gelmez. Şöyle mu'cizatıyla mâlûm olan kudret Sahibi'nin vücudu, zuhuru; kâinatın vücudundan, zuhurundan daha zâhirdir. Çünkü her bir masnû, kendi nefsine birkaç vecihle aynen delâlet eder. Fakat Sâni'ine, hem aynen, hem aklen çok vecihler ile delâletleri vardır. Ve hangi bir masnûun vücudu esbaptan istenilirse, bütün esbap toplanıp birbirine yardımları olsa bile, o masnûun benzerini yapamazlar...

İ'lem Eyyühe'l-Aziz! İnsanın akıl ve fikir meydanı öyle bir vüs'attedir ki ihatası mümkün değildir; ve o kadar dardır ki iğneye mahal olamaz. Evet bazen zerre içinde dönüyor, katre içerisinde yüzüyor, bir noktada hapsoluyor. Bazen de âlemi bir karpuz gibi eline alır ve kâinatı misafireten getirir, akıl odasında misafir eder. Bazen de o kadar haddini tecavüz eder, yükseğe çıkar ki; Vâcibü'l-vücûd'u görmeye çalışır. Bazen de küçülür, zerreye benzer. Bazen de semâvât kadar büyür. Bazen de bir katreye girer. Bazen de fıtrat ve hilkati içine alır...

İ'lem Eyyühe'l-Aziz! Cenâb-ı Hakk'ın insana verdiği nimetler, ister âfâkî olsun ister enfüsî olsun, bazı şerait altında insana gelip vusûl buluyor. Mesela ziya, hava, gıda, savt ve sadâ gibi nimetlerden insanın istifade edebilmesi ancak göz, kulak, ağız, burun gibi vesâitin açılmasıyla olur. Bu vesâit, Allah'ın halk ve îcadıyla olur. İnsanın eli, kesb ve ihtiyârında yalnız o vesâiti açmaktır.

Binâenaleyh o nimetleri yolda bulmuş gibi sahipsiz, hesapsız olduğunu zannetmesin. Ancak Mün'im-i Hakikî'nin kasdıyla gelir, insan da ihtiyârıyla alır. Sonra ihtiyaca göre in'am edenin iradesiyle bedeninde intişar eder.

İ'lem Eyyühe'l-Aziz! Herhangi bir şeyin sonu ve âhiri, intizam ve güzellikçe evvelinden aşağı olmadığı gibi; zâhiri ve sureti de sanat ve hikmetçe bâtınından güzel değildir. Öyle ise eşyanın iç yüzlerini ve nihayetlerini sahipsiz zannedip, tesadüflere havale etme. Çiçekle, çiçekten çıkan semeredeki eser-i sanat ve hikmet; çekirdekle, çekirdekten çıkan filizin eser-i sanat ve nakşından aşağı değildir. Binâenaleyh Sâni-i Zülcelâl hem Evvel'dir hem Âhir, hem Zâhir'dir hem Bâtın... وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ[1]

İ'lem Eyyühe'l-Aziz! Kur'ân'ın i'câzı, tahrifine bir seddir. Evet madem Kur'ân mu'cizedir, beşer onun taklidini yapamaz. Âyetleri başka kelâmlar ile tebdil edilmekle tahrif ve tağyiri mümkün değildir. Çünkü müfessir, müellif, mütercim; muharref üslûplarını, kisvelerini âyâtın kisvesiyle iltibas ettiremezler. Âyetlerde i'câz damgası vardır. O damganın altında olmayan kelâmlar âyet addedilemez. Öyle ise i'câz, tahrif ve tağyiri kabul etmez.

İ'lem Eyyühe'l-Aziz! Kur'ân-ı Kerîm; nimetleri, âyetleri, delilleri tâdât ederken فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ[2] âyet-i celilesi tekrar ile zikredilmekte olduğundan şöyle bir delâlet vardır ki: Cin ve insin en çok isyanlarını, en şedit tuğyanlarını, en azîm küfranlarını tevlid eden şöyle bir vaziyetleridir ki; nimet içinde in'amı görmüyorlar. İn'amı görmediklerinden Mün'im-i Hakikî'den gaflet ederler. Mün'im'den gafletleri sâikasıyla o nimetleri esbaba veya tesadüfe isnad ederek, Allah'tan o nimetlerin geldiğini tekzip ediyorlar. Binâenaleyh her bir nimetin bidayetinde, mümin olan kimse besmeleyi okusun. Ve o nimetin

---

1 "O her şeyi hakkıyla işitir, mükemmel tarzda bilir." (Bakara sûresi, 2/137, En'âm sûresi, 6/13, 115; Enbiyâ sûresi, 21/4; Ankebût sûresi, 29/5, 60)

2 "O halde Rabbinizin nimetlerinden hangi birini inkâr edebilirsiniz?" (Rahmân sûresi, 55/13, 16, 18; ...)

Allah'tan olduğunu kasdetmekle, kendisi ancak Allah'ın ismiyle, Allah'ın hesabına aldığını bilerek, Allah'a minnet ve şükranla mukabelede bulunsun.

İ'lem Eyyühe'l-Aziz! İnsan kalben ve fikren hakâik-i ilâhiyeye bakıp düşündüğü zaman, bilhassa namaz ve ibadet esnasında, gerek şeytan tarafından, gerek nefsi tarafından pek fena, pis ve çirkin vesveseler, hatıralar, sinekler gibi kalbe, akla hücum ederler. Bu gibi hevaî, vehmî ve çirkin şeylerin def'iyle uğraşan adam, o vesveselere mağlup olur. Ancak onları mağlup edip kaçırmak çaresi, müdafaayı terk edip onlar ile uğraşmamaktır. Evet arılar ile uğraşıldıkça onlar hücumlarını arttırırlar. Onlara karışılmadığı takdirde, insanı terk eder, giderler. Hem de o gibi vesveselerin, ne hakâik-i ilâhiyeye ve ne de senin kalbine bir mazarratı yoktur. Evet pis bir menzilin deliklerinden semânın güneş ve yıldızlarına, cennetin gül ve çiçeklerine bakılırsa, o deliklerdeki pislik ne bakana ve ne de bakılana bulaşmaz; ve fena bir tesir etmez.[1](Hâşiye)

İ'lem Eyyühe's-Said! Nedir bu gurur ve nedir bu gaflet?! Nedir bu haşmet, nedir bu istiğna, nedir bu azamet?! Elindeki ihtiyâr, bir kıl kadardır ve iktidarın bir zerre kadardır. Ve hayatın söndü, ancak bir şûle kaldı. Ömrün geçti, şuurun söndü, bir lem'a kaldı. Şöhretin gitti, ancak bir ân kaldı...

Zamanın geçti, kabirden başka mekânın var mı? Bîçare! Aczine ve fakrına bir had var mı? Emellerin nihayetsizdir, ecelin yakındır. Evet böyle acz ve fakrınla iktidar ve ihtiyârdan hâlî bir insanın ne olacak hâli? Hazâin-i rahmet sahibi Hâlık-ı Rahmân-ı Rahîm'e, böyle bir acz ile itimat etmek lâzımdır. O'dur herkese nokta-yı istinad; O'dur her zayıfa cihet-i istimdad...

1 (Hâşiye) O çirkin sözler senin kalbinin sözleri değil. Çünkü senin kalbin ondan müteessir ve müteessiftir. Belki kalbe yakın olan lümme-i şeytanîden geliyor. Mesela sen namazda, Kâbe karşısında, huzur-u ilâhîde âyâtı tefekkürde olduğun bir halde, şu tedâi-yi efkâr seni tutup en uzak mâlâyâniyat-ı rezileye sevk eder. Mesela: Aynanın içindeki yılanın timsâli ısırmaz. Ateşin misali yakmaz. Ve necasetin görünmesi aynayı telvis etmez.

هٰذِهِ الْمُنَاجَاةُ تَخَطَّرَتْ فِي الْقَلْبِ هٰكَذَا بِالْبَيَانِ الْفَارِسِيِّ[1](Hâşiye)

يَا رَبْ! بَشَشْ جِهَتْ نَظَرْ مِي كَرْدَمْ، دَرْدِ خُودْرَا دَرْمَانْ نَمِي دِيدَمْ

دَرْ رَاسَتْ مِي دِيدَمْ كِه: دِي رُوزْ مَزَارِ پَدَرْ مَنَسْت

وَدَرْ چَپْ دِيدَمْ كِه: فَرْدَا قَبْرِ مَنَسْت

وَاِمْرُوزْ: تَابُوتِ جِسْمِ پُرْ اِضْطِرَابِ مَنَسْت

بَرْ سَرِ عُمْر جَنَازَةِ مَنْ اِيسْتَادَه اَسْت

دَرْ قَدَمْ: اٰبِ خَاكِ خِلْقَتِ مَنْ وَخَاكِسْتَرِ عِظَامِ مَنَسْت

چُونْ دَرْ پَسْ مِي نِگَرَمْ، بِينَمْ: اِينْ دُنْيَاءِ بِي بُنْيَادْ هِيچْ دَرْ هِيچَسْتْ

وَدَرْ پِيشْ: اَنْدَازَةِ نَظَرْ مِيكُنَمْ، دَرِ قَبْرْ گُشَادَه اَسْت

وَرَاهِ اَبَدْ بَدُورُو دِرَازْ پَدِيدَارَسْت

مَرَا جُزْ جُزْءِ اِخْتِيَارِي چِيزِي نِيسْت دَرْ دَسْت

كِه اُو جُزْء هَمْ عَاجِزْ، هَمْ كُوتَاهْ و هَمْ كَمْ عَيَارَسْت

نَه دَرْ مَاضِي مَجَالِ حُلُولْ، نَه دَرْ مُسْتَقْبَلْ مَدَارِ نُفُوذَسْت

مَيْدَانِ اُو اِينْ زَمَانِ حَالْ، وَيَكْ اٰنِ سَيَّالَسْت

بَا اِينْ هَمَه فَقْرِهَا وَضَعْفِهَا، قَلَمِ قُدْرَتِ تُو اٰشِكَارَه نُوشْتَه اَسْت،

«دَرْ فِطْرَتِ مَا»: مَيْلِ اَبَدْ وَاَمَلِ سَرْمَدْ

بَلْكِه هَرْ چِه هَسْت، هَسْت

---

1 (Hâşiye) Bu Fârisî münâcat, kısalığına rağmen çok uzun hakikatleri ihtiva etmektedir. Ankara'da otuz beş sene evvel tab edildiği vakit, Afgan Sefiri Sultan Ahmed çok beğenmiş ve Afgan Şâhına bir adet bu münâcattan hediye göndermiştir. Türkçe tercümesi İhtiyarlar Risalesi'nde ve On Yedinci Söz'de olduğundan, tercüme edilmedi...

Müellif

دَائِرَةِ اِحْتِيَاجْ مَانَنْدِ دَائِرَ مَدِّ نَظَرْ بُزُرْگِي دَارَسْت

خَيَالْ كُدَامْ رَسَدْ اِحْتِيَاجْ نِيزْ رَسَدْ

دَرْ دَسْت هَرْ چِه نِيسْت دَرْ اِحْتِيَاجْ هَسْت

دَائِرَةِ اِقْتِدَارْ هَمْجُو دَائِرَ دَسْتِ كُوتَاهْ كُوتَاهَسْت

پَسْ فَقْرُ و حَاجَاتِ مَا بَقَدْرِ جِهَانَسْت

وَسَرْمَايَهِ مَا هَمْچُو «جُزْءِ لَا يَتَجَزَّا» اَسْت

اِينْ جُزْء كُدَامْ وَاِينْ كَائِنَاتِ حَاجَات كُدَامَسْت؟

پَسْ دَرْ رَاهِ تُو، اَزْ اِينْ جُزْء نِيزْ بَازْ مِي گُزَشْتَنْ چَارَةِ مَنْ اَسْت

تَا عِنَايَتِ تُو دَسْتْگِيرِ مَنْ شَوَدْ، رَحْمَتِ بِي نِهَايَتِ تُو پَنَاهِ مَنْ اَسْت

اِنْ كَسْ كِه بَحْرِ بِي نَهَايَتِ رَحْمَتْ يَافْتَه اَسْت

تَكْيَه نَه كُنَدْ بَرْ اِينْ جُزْءِ اِخْتِيَارِي كِه يَكْ قَطْرَه سَرَابَسْت

اَيْوَاهْ! اِينْ زِنْدَگَانِي هَمْچُو خَابَسْت

وِينْ عُمْرِ بِي بُنْيَادْ هَمْچُو بَادَسْت

اِنْسَانْ بَزَوَالْ دُنْيَا بَفَنَا اَسْت، اٰمَالْ بِي بَقَا اٰلاَمْ بَه بَقَا اَسْت

بِيَا اَيْ نَفْسِ نَا فَرْجَامْ! وُجُودِ فَانِي خُدْرَا فَدَا كُنْ

خَالِقِ خُودْرَا كِه اِينْ هَسْتِي وَدِيعَه هَسْت

وَمُلْكِ اُو وَاُو دَادَه فَنَا كُنْ تَا بَقَا يَابَدْ،

اَزْ انْ سِرِّي كِه: «نَفْيِ نَفْي» اِثْبَات اَسْت

خُدَايِ پُرْ كَرَمْ خُودْ مُلْكِ خُودْرَا مِي خَرَدْ اَزْ تُو

بَهَايِ بِي گِرَانْ دَادَه بَرَايِ تُو نِگَاهْ دَارَسْت

(Bu kısım, müellifin kendi Türkçe'sidir)

Bin Üç Yüz Otuz Dokuz Tarihinde, Meclis-i Meb'usan'a Hitaben Yazdığım Bir Hutbenin Suretidir

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

إِنَّ الصَّلٰوةَ كَانَتْ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ كِتَابًا مَوْقُوتًا[1]

Ey mücahidîn-i İslâm! Ey ehl-i hall ü akit! Bu fakirin bir meselede on sözünü, birkaç nasihatını dinlemenizi rica ediyorum.

Evvelâ: Şu muzafferiyetteki hârikulâde nimet-i ilâhiye bir şükran ister ki devam etsin, ziyade olsun. Yoksa, nimet şükrü görmezse gider. Mademki Kur'ân'ı, Allah'ın tevfikiyle düşmanın hücumundan kurtardınız; Kur'ân'ın en sarih ve en kat'î emri olan salât gibi ferâizi imtisal etmeniz lâzımdır. Tâ onun feyzi böyle harika suretinde üstünüzde tevâli ve devam etsin.

Sâniyen: Âlem-i İslâm'ı mesrur ettiniz, muhabbet ve teveccühünü kazandınız. Lâkin o teveccüh ve muhabbetin idamesi, şeâir-i İslâmiye'yi iltizam ile olur. Zira, Müslümanlar İslâmiyet hesabına sizi severler.

Sâlisen: Bu âlemde evliyaullah hükmünde olan gazi ve şühedalara kumandanlık ettiniz. Kur'ân'ın evâmir-i kat'iyesine imtisal etmekle, öteki âlemde de o nuranî güruha refik olmaya çalışmak, sizin gibi himmetlilerin şe'nidir. Yoksa, burada kumandan iken orada bir neferden istimdad-ı nur etmeye muztar kalacaksınız. Bu dünya-yı deniyye, şan ve şerefiyle öyle bir meta değil ki sizin gibi insanları işbâ etsin, tatmin etsin ve maksud-u bizzat olsun.

Râbian: Bu millet-i İslâm'ın cemaatleri –çendan bir cemaat namazsız kalsa, fâsık da olsa yine– başlarındakini mütedeyyin görmek ister. Hatta umum Kürdistan'da umum memurlara dair en evvel sordukları suâl bu imiş: "Acaba namaz kılıyor mu?" derler. Namaz kılarsa mutlak emniyet ederler; kılmazsa, ne kadar muktedir olsa nazarlarında müttehemdir.

---

1 "Şüphesiz namaz, müminler üzerine vakitleri belli bir farzdır." (Nisâ sûresi, 4/103)

Bir zaman, Beytüşşebap aşâirinde isyan vardı. Ben gittim, sordum:

– "Sebep nedir?"

Dediler ki:

– "Kaymakamımız namaz kılmıyordu, rakı içiyordu. Öyle dinsizlere nasıl itaat edeceğiz?"

Bu sözü söyleyenler de namazsız, hem de eşkıya idiler.

Hâmisen: Enbiyânın ekseri şarkta ve hükemanın ağlebi garpta gelmesi kader-i ezelînin bir remzidir ki şarkı ayağa kaldıracak din ve kalbdir, akıl ve felsefe değil. Şarkı intibaha getirdiniz, fıtratına muvafık bir cereyan veriniz. Yoksa, sa'yiniz ya hebâen gider veya muvakkat, sathî kalır...

Sâdisen: Hasmınız ve İslâmiyet düşmanı olan frenkler dindeki lâkaytlığınızdan pek fazla istifade ettiler ve ediyorlar. Hatta diyebilirim ki hasmınız kadar İslâm'a zarar veren, dinde ihmalinizden istifade eden insanlardır. Maslahat-ı İslâmiye ve selâmet-i millet namına, bu ihmali a'mâle tebdil etmeniz gerektir. Görülmüyor mu ki İttihatçılar o kadar harika azm ü sebat ve fedakârlıklarıyla, hatta İslâm'ın şu intibahına da bir sebep oldukları hâlde, bir derece dinde lâübalilik tavrını gösterdikleri için, dahildeki milletten nefret ve tezyif gördüler. Hariçteki İslâmlar dindeki ihmallerini görmedikleri için hürmeti verdiler.

Sâbian: Âlem-i küfür, bütün vesâitiyle, medeniyetiyle, felsefesiyle, fünûnuyla, misyonerleriyle âlem-i İslâm'a hücum ve maddeten uzun zamandan beri galebe ettiği hâlde, –âlem-i İslâm'a– dinen galebe edemedi. Ve dahilî bütün firak-ı dâlle-i İslâmiye de birer kemmiye-i kalîle-i muzırra suretinde mahkûm kaldığı; ve İslâmiyet metanetini ve salâbetini sünnet ve cemaatle muhafaza eylediği bir zamanda, lâübaliyane, Avrupa medeniyet-i habise kısmından süzülen bir cereyan-ı bid'atkârâne, sinesinde yer tutamaz. Demek âlem-i İslâm içinde mühim ve inkılâpvâri bir iş görmek, İslâmiyet'in desâtirine inkıyad ile olabilir, başka olamaz. Hem olmamış, olmuş ise de çabuk ölüp, sönmüş...

Sâminen: Zaaf-ı dine sebep olan Avrupa medeniyet-i sefihânesi yırtılmaya yüz tuttuğu bir zamanda ve medeniyet-i Kur'ân'ın zuhura yakın geldiği bir anda, lâkaydâne ve ihmalkârâne müsbet bir iş görülmez. Menfîce, tahripkârâne iş ise bu kadar rahnelere maruz kalan İslâm zâten muhtaç değildir.

Tâsian: Sizin bu "İstiklâl Harbi"ndeki muzafferiyetinizi ve âlî hizmetinizi takdir eden ve sizi can u dilden seven, cumhur-u müminînîndir. Ve bilhassa tabaka-yı avâmdır ki sağlam müslümanlardır. Sizi ciddî sever ve sizi tutar ve size minnettardır ve fedakârlığınızı takdir ederler. Ve intibaha gelmiş en cesîm ve müthiş bir kuvveti size takdim ederler. Siz dahi, evâmir-i Kur'âniye'yi imtisal ile onlara ittisal ve istinad etmeniz maslahat-ı İslâm namına zarurîdir. Yoksa, İslâmiyet'ten tecerrüd eden bedbaht, milliyetsiz Avrupa meftunu frenk mukallitleri, avâm-ı müslimîne tercih etmek, maslahat-ı İslâm'a münâfi olduğundan, âlem-i İslâm nazarını başka tarafa çevirecek ve başkasından istimdad edecek...

Âşiren: Bir yolda dokuz ihtimal-i helâket, tek bir ihtimal-i necat varsa; hayatından vazgeçmiş, mecnun bir cesur lâzım ki o yola sülûk etsin. Şimdi, yirmi dört saatten bir saati işgal eden farz namaz gibi zaruriyat-ı diniyede, yüzde doksan dokuz ihtimal-i necat var. Yalnız, gaflet ve tembellik haysiyetiyle, bir ihtimal zarar-ı dünyevî olabilir. Hâlbuki ferâizin terkinde, doksan dokuz ihtimal-i zarar var. Yalnız gaflet ve dalâlete istinad, tek bir ihtimal-i necat olabilir. Acaba dine ve dünyaya zarar olan ihmal ve ferâizin terkine ne bahane bulunabilir? Hamiyet nasıl müsaade eder?

Bahusus bu güruh-u mücahidîn ve bu yüksek meclisin ef'âli taklit edilir. Kusurlarını millet ya taklit veya tenkit edecek; ikisi de zarardır. Demek onlarda hukukullah, hukuk-u ibadı da tazammun ediyor. Sırr-ı tevatür ve icmaı tazammun eden hadsiz ihbaratı ve delâili dinlemeyen ve safsata-yı nefis ve vesvese-i şeytandan gelen bir vehmi kabul eden adamlarla, hakikî ve ciddî iş görülmez.

Şu inkılâb-ı azîmin temel taşları sağlam gerek. Şu meclis-i âlînin şahsiyet-i mâneviyesi, –sahip olduğu kuvvet cihetiyle– mana-yı saltanatı deruhte etmiştir. Eğer şeâir-i İslâmiye'yi bizzat imtisal etmek ve ettirmekle mana-yı hilâfeti dahi vekâleten deruhte etmezse, hayat için dört şeye muhtaç fakat an'ane-i müstemirre ile günde lâakal beş defa dine muhtaç olan, şu fıtratı bozulmayan ve lehviyat-ı medeniye ile ihtiyacat-ı ruhiyesini unutmayan bu milletin hâcât-ı diniyesini meclis tatmin etmezse, bilmecburiye mana-yı hilâfeti, tamamen kabul ettiğiniz isme ve lafza verecek. O manayı idame etmek için kuvveti dahi verecek. Hâlbuki meclis elinde bulunmayan ve meclis tarîkiyle olmayan böyle bir kuvvet, inşikak-ı asâya sebebiyet verecektir. İnşikak-ı asâ ise,

وَاعْتَصِمُوا بِحَبْلِ اللّٰهِ جَمِيعًا[1] âyetine zıttır. Zaman cemaat zamanıdır. Cemaatın ruhu olan şahs-ı mânevî daha metindir ve tenfiz-i ahkâm-ı şer'iyeye daha ziyade muktedirdir. Halife-i şahsî, ancak ona istinad ile vezaifi deruhte edebilir. Cemaatın ruhu olan şahs-ı mânevî eğer müstakim olsa, ziyade parlak ve kâmil olur; eğer fena olsa, pek çok fena olur. Ferdin, iyiliği de fenalığı da mahduttur. Cemaatın ise gayr-i mahduttur. Harice karşı kazandığınız iyiliği, dahildeki fenalıkla bozmayınız. Bilirsiniz ki ebedî düşmanlarınız ve zıtlarınız ve hasımlarınız, İslâm'ın şeâirini tahrip ediyorlar. Öyle ise zarurî vazifeniz, şeâiri ihya ve muhafaza etmektir; yoksa şuursuz olarak şuurlu düşmana yardımdır. Şeâirde tehâvün, zaaf-ı milliyeti gösterir. Zaaf ise düşmanı tevkif etmez, teşci' eder...

حَسْبُنَا اللّٰهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ[2] ، نِعْمَ الْمَوْلٰى وَنِعْمَ النَّصِيرُ[3]

1 "Hepiniz toptan, Allah'ın ipine (dinine) sımsıkı sarılın." (Âl-i İmran sûresi, 3/103)

2 "Allah bize yeter. O ne güzel vekildir!" (Âl-i İmran sûresi, 3/173)

3 "O ne güzel mevlâ, ne güzel yardımcıdır!" (Enfâl sûresi, 8/40)

İ'lem Eyyühe'l-Aziz!

(Ey aziz kardeşim bil ki!)

İ'lem Eyyühe'l-Aziz! Hakâik-i imaniyeyi isbat için îrad edilen burhan ve delilleri tetkik ederken, şu kocaman neticeyi bu zayıf, nahif delil intac edemez diye tenkidatta bulunma. Zira zaafiyetiyle ittiham ettiğin o delilin sağında ve solunda bulunan takviye kuvvetleri ve kıtaları pek çoktur. Evet İslâmiyet'in sıdkına delâlet eden şahitlerden, şehîdlerden, burhanlardan, delillerden, emârelerden her birisi, o müdafaa meydanında arkadaşını himaye etmekle sıhhat raporunu imzalayarak sağlam olduğunu tasdik eder. O da, onun ilim ve haberine ehl-i vukuf olur. Çünkü hakâik-i imaniyede hedef sübuttur, nefiy değildir. Sabit olan bir şeyi gösterenlerin biri, bin gibidir. Zira sübutta gösterenlerin gösterme tarzları birbirine uygun ve muvafık olduğundan, her birisi ötekileri tezkiye ve tasdik etmiş olur. Nefiy cihetinde, nefyedenlerin şehâdetlerinde tevafuk yoktur. Nefiylerine mütehalif esbap gösterirler. Bunun için, şehâdetleri birbirinin sıhhatine delil olamaz. Çünkü tevafuk yok.

İ'lem Eyyühe'l-Aziz! Bazen bir şeye şiddetli muhabbet, o şeyin inkârına sebep olur. Ve keza şiddet-i havf ve gayet azamet ve aklın ihatasızlığı da inkâra sebep olur.

İ'lem Eyyühe'l-Aziz! Hanzalenin çekirdeğinde hanzale ağacı mündemiç ve dahil olduğu gibi cehennemin de küfür ve dalâlet tohumunda müstetir bulunduğunu, şuhûdî bir yakîn ile müşahede ettim. Ve keza nasıl ki hurmanın çekirdeği, hurma ağacına hâmiledir. Aynen öyle de, iman habbesinde de cennetin mevcut olduğunu hads-i kat'î ile gördüm. Çünkü o çekirdeklerin ağaçlara tahavvül ve inkılâpları garip olmadığı gibi küfür ve dalâlet manası da tâzib edici bir cehennemi, iman ve hidayet de bir cenneti intaç edeceğinde istib'ad yoktur.

İ'lem Eyyühe'l-Aziz! Tohum olacak bir habbenin kalbi, yani içi delindiği zaman, elbette sümbüllenip neşv ü nema bulamaz; ölür gider. Kezalik ene ile tabir edilen enaniyetin kalbi, "Allah, Allah" zikrinin şuâ ve hararetiyle yanıp delinirse, büyüyüp gafletle firavunlaşamaz. Ve Hâlık-ı semâvât ve arza isyan edemez. O zikr-i ilâhî sayesinde, ene mahvolur. İşte Nakşibendîler, zikir hususunda ittihaz ettikleri zikr-i hafî sayesinde kalbin fethiyle, ene ve enaniyet mikrobunu öldürmeye ve şeytanın emirberi olan nefs-i emmârenin başını

kırmaya muvaffak olmuşlardır. Kezalik Kâdirîler de zikr-i cehrî sayesinde tabiat tâğutlarını târumâr etmişlerdir.

İ'lem Eyyühe'l-Aziz! Âlemde her şeyin yüzünde hikmet eserleri göründüğü gibi en uzak, en geniş, en ince kesretin tabakaları üstünde de hikmet, ihtimam eserleri görülmektedir. Evet kesret ve tekessürün müntehası ve neticesi olan insanın sayfa-yı vechinde, cephesinde, cildinde, ellerinin içlerinde kalem-i kader ile pek çok çizgiler, hatlar, nakışlar, nişanlar yazılmıştır. Mâlûmdur ki insanın şu sayfalarında yazılan o kelimeler, harfler, noktalar, harekeler, ruh-u insanîde bulunan manalara, mâneviyatlara delâlet ettikleri gibi, fıtratında kader tarafından yazılan mektuplara da işaretleri vardır. Arkadaş, insanın geçen sayfalarına kaderin yazdığı hâşiye, tesadüf ve ittifakın duhûlüne bir menfez bırakmamıştır.

İ'lem Eyyühe'l-Aziz! Şu dünya hayatına muhabbetle müptelâ olan bazı insanlar, o hayatın vücuda gelmesinden maksat ve gaye, yalnız o hayata hizmet ve o hayatın bekası olup, başka bir faydası olmadığını, yani Fâtır-ı Hakîm'in zevilhayatta ve cevher-i insaniyette vedîa olarak koyduğu bütün cihâzât-ı acîbe ve techizat-ı harikanın, serîü'z-zeval olan şu hayatın hıfzı ile bekası için verildiğini zannediyorlar. Hâlbuki kaziyye öyle olduğu takdirde, kâinattaki gayr-i mütenâhi nizamların şehâdetleriyle, sath-ı âlemde görünen hikmet, inâyet, intizam, adem-i abesiyete olan delil ve burhanların, mâkûse olarak abesiyete, israfa, intizamsızlığa, adem-i hikmete delil ve burhan olmaları lâzım gelecektir.

Arkadaş! Şu dünyevî hayatın faydaları pek çoktur. O faydalardan hayat sahibine –tasarruf ve hizmeti nisbetinde– bir hisse ayrıldıktan sonra bâki kalan gayeler, semereler Fâtır-ı Hakîm'e râcidir. Evet insan ve insanın hayatı esmâ-yı ilâhiyenin tecelliyâtına bir tarladır. Ve cennette rahmet-i ilâhiyenin envâının cilvelerine mazhardır. Ve hayat-ı uhreviyenin harika ve gayr-i mütenâhi semereleri için bir fidanlık veya bir çekirdektir. Demek insan bir sefine kaptanı gibidir. Sefinenin gayr-i mahdut faydalarından, kaptanın alâka ve hizmeti nisbetinde kendisine verilir. Bâki kalan kısmı sultana raci'dir. İnsan da, sefine-i vücuduyla alâkası derecesinde o vücudun hayattar semeratından hissesini alır. Mütebâkisi, Sultan-ı Ezelî'ye aittir...

İ'lem Eyyühe'l-Aziz! Dünyanın lezzetleri, zevkleri ve zînetleri, Hâlıkımız'ı, Mâlikimiz'i ve Mevlâmız'ı bilmediğimiz takdirde cennet olsa bile cehennemdir. Evet öyle gördüm ve öyle de zevkettim. Bilhassa şefkatin ateşini

söndürecek, "mârifetullah"tan başka bir şey var mıdır?! Evet mârifetullah olduktan sonra, dünya lezzetlerine iştiha olmadığı gibi cennete bile iştiyak geri kalır.

İ'lem Eyyühe'l-Aziz! Dünyada cereyan eden ve husûle gelen her bir şeyin iki vechi vardır. Biri âhirete bakar ki nefsü'l-emirde en sabit, en ağır bu vecihtir. İkincisi dünyaya, nefsine ve hevaya bakar. Bu vecih, hakaret, hiffet ve zevalden öyle bir mevkidedir ki kalbin teessürüne, teellümüne, ızdırabına, düşüncelerine bâis olacak bir kıymette değildir.

İ'lem Eyyühe'l-Aziz! İnsanların öyle eblehleri vardır ki şeffaf bir zerrede şemsin timsâlini veya bir çiçeğin renginde şemsin tecellisini görse; şemsin o timsâl ve tecellisinden, hakikî şemsin bütün levâzımatını, hatta âleme merkez olmasını ve seyyarata olan cezbini talep edip isterler. Maahâzâ, o zerrede veya o çiçekte gördüğü timsâl ve tecellinin bir ârızadan dolayı kayboldukları zaman, basar ve basiretinin körlüğü dolayısıyla hakikî şemsin inkârına zehap ederler. Ve keza o eblehler tecelli ile husûle gelen vücud-u zıllîyi, vücud-u hakikî ve aslîden fark edemezler, birbiriyle iltibas ederler. Bunun için, bir şeyde şemsin timsâlini, gölgesini gördükleri zaman, şemsin hararetini, ziyasını ve sair hususiyatını da istemeye başlarlar.

Ve keza o eblehler sinek, böcek ve sair küçük ve hasis şeylere bakarken, onlarda pek yüksek bir eser-i sanat ve hikmet görmekle, derler: "Sâni bunlara pek fazla ehemmiyet vermiştir. Bir sineğin ne kıymeti olabilir ki bu kadar masraflara, külfetlere mahal olsun?"

Arkadaş! Bu gibi eblehleri ikna ve işkâllerini def için, dört şeyin bilinmesi lâzımdır.

Birincisi: Cenâb-ı Hakk'ın rubûbiyetinin kemâliyle alâkadar olan her şey O'nu tavsif eder. Fakat o şeyin, rubûbiyetine mazhar olduğu münasebetiyle, kemâlinin de mahall-i tecellisi olur. Fakat o kemâl ile muttasıf olamaz.

İkincisi: Her şeyden Cenâb-ı Hakk'ın nuruna bir kapı açılır. Bu kapılardan birisinin kapanması, gayr-i mütenâhi sair kapıların da kapanmasını istilzam etmez. Fakat hepsinin bir miftah ile açılması mümkündür.

Üçüncüsü: İlm-i muhitten in'ikâs eden kader, her şeyde esmâ-yı nuriyeden bir hisse tersim etmiştir.

Dördüncüsü:

إِنَّمَا أَمْرُهُۥٓ إِذَآ أَرَادَ شَيْـًٔا أَنْ يَقُولَ لَهُۥ كُنْ فَيَكُونُ[1]

مَا خَلْقُكُمْ وَلَا بَعْثُكُمْ إِلَّا كَنَفْسٍ وَاحِدَةٍ[2]

Bu âyetlerin sarahatine göre, her şeyin vücudu كُنْ[3] emriyle bağlı olduğu gibi; bütün eşyanın îcad ve sonradan ihyaları, bir nefs-i vâhidenin îcad ve ihyası gibidir. Demek îcad Cenâb-ı Hakk'a isnad edilirse, bu kadar rahat ve kolay olur. Amma esbaba veya eşyanın kendilerine isnad edildiği zaman, bütün ukalânın ve eblehlerin hükümlerinden neşet eden muhalâtı kabul etmeleri lâzım gelir...

İ'lem Eyyühe'l-Aziz! Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan, hakikatleri durûb-u emsal ile beyan ediyor. Çünkü daire-i ulûhiyete ait hakâik-i mücerrede, daire-i mümkinatta ancak misaller ile temessül ve tavazzuh eder. Mümkin ve miskin olan insan da, daire-i imkânda misallere bakarak, fevkinde bulunan daire-i vücûbun şuûnâtını, ahvâlini düşünür.

İ'lem Eyyühe'l-Aziz! Her şeyin içine melekût, dışına da mülk denir. Bu itibarla insan ile kalb, birbirine hem zarf, hem mazruf olur. İnsan, mülk cihetiyle kalbe zarf olur; melekût cihetiyle de mazruf olur. Bu kaide arş ile kevn hakkında da tatbik edilir, şöyle ki:

Arş; Zâhir, Bâtın, Evvel, Âhir isimlerinin halîta ve karışığıdır. Bu halîtada dahil olan ism-i Zâhir itibarıyla arş, mülk; kevn, melekût olur. İsm-i Bâtın itibarıyla arş, melekût; kevn, mülk olur. Demek arşa ism-i Zâhir nazarı ile bakılırsa; kendisi zarf, kevn de mazruf olur. İsm-i Bâtın gözü ile bakılırsa; kendisi mazruf, kevn zarf olur. Ve keza ism-i Evvel itibarıyla وَكَانَ عَرْشُهُ عَلَى الْمَآءِ[4] âyetinin işaret ettiği kevnin bidayetini içine alıyor. Ve ism-i Âhir itibarıyla سَقْفُ الْجَنَّةِ عَرْشُ الرَّحْمٰنِ[5] hadîs-i şerifinin ima ettiği kevnin nihayetini içine

---

1 "Bir şeyi dilediğinde O'nun buyruğu, sadece "Ol!" demektir, hemen oluverir..." (Yâsîn sûresi, 36/83)

2 "Sizin hepinizi yaratmak da, ölümünüzün ardından (âhirette) hepinizi diriltmek de, (O'nun için) ancak bir kişiyi yaratmak ve diriltmek gibidir." (Lokman sûresi, 31/28)

3 "(O, bir şeyi yaratmak isteyince sadece) 'ol!' der, (o da oluverir)." (Bakara sûresi, 2/117; Âl-i İmran sûresi, 3/47, 59; En'âm sûresi, 6/73; ...)

4 "Arş'ı su üstünde idi." (Hûd sûresi, 11/7)

5 "Cennetin tavanı Rahmân'ın Arş'ıdır." (ed-Deylemî, *el-Müsned* 2/338; el-Kurtubî, *el-Câmi' li ahkâmi-'l-Kur'ân* 17/41; İbni Hacer, *Fethu'l-bârî* 3/35)

alıyor. Demek arş öyle bir halîtadır ki şu dört isimden aldığı hisseler ile kevn ve vücudun sağını, solunu, üstünü ve altını ihata etmiş olur.

İ'lem Eyyühe'l-Aziz! *Acz, nidanın madenidir. İhtiyaç duanın menbaıdır.*

Feyâ Rabbî, yâ Hâlıkî, yâ Mâlikî!
Seni çağırmakta hüccetim, hacetimdir.
Sana yaptığım dualarda uddetim, fâkatimdir.
Vesilem, fıkdan-ı hile ve fakrimdir.
Hazinem aczimdir.
Re'sü'l-mâlim, emellerimdir.
Şefîim, Habibin *(aleyhissalâtü vesselâm)* ve rahmetindir.
Affeyle, mağfiret eyle ve merhamet eyle
Yâ Allah, yâ Rahmân, yâ Rahîm! Âmîn!

Zeylü'l-Hubab

بِسْـــمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

Öyle bir Allah'a hamd, medh ü senâlar ederiz ki şu âlem-i kebîr O'nun îcadıdır. Ve insan denilen şu küçük âlem de O'nun ibdâıdır. Biri inşâsı, diğeri binasıdır. Biri sanatı, diğeri sıbgasıdır. Biri nakşı, diğeri zînetidir. Biri rahmeti, diğeri nimetidir. Biri kudreti, diğeri hikmetidir. Biri azameti, diğeri rubûbiyetidir. Biri mahlûku, diğeri masnûudur. Biri mülkü, diğeri memlûküdür. Biri mescidi, diğeri abdidir. Evet bütün bu şeyler, eczasıyla beraber Allah'ın mülkü ve malı olduğu, i'câzvâri sikke ve mühürleriyle sabittir...

اَللّٰهُمَّ يَا قَيُّومَ الْأَرْضِ وَالسَّمَاءِ! إِنَّا نُشْهِدُكَ وَجَمِيعَ مَصْنُوعَاتِكَ وَجَمِيعَ خَلْقِكَ بِأَنَّكَ أَنْتَ اللهُ لَا إِلٰهَ إِلَّا أَنْتَ وَحْدَكَ لَا شَرِيكَ لَكَ وَنَسْتَغْفِرُكَ وَنَتُوبُ إِلَيْكَ وَنَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُكَ وَرَسُولُكَ أَرْسَلْتَهُ رَحْمَةً لِلْعَالَمِينَ. اَللّٰهُمَّ صَلِّ وَسَلِّمْ عَلَيْهِ كَمَا يُنَاسِبُ حُرْمَتَهُ وَكَمَا يَلِيقُ بِرَحْمَتِكَ وَعَلٰى اٰلِهِ وَصَحْبِهِ أَجْمَعِينَ[1]

İ'lem Eyyühe'l-Aziz! Her kim kendisini Allah'a mal ederse, bütün eşya onun lehinde olur. Ve kim Allah'a mal olmasa, bütün eşya onun aleyhinde olur. Allah'a mal olmak ise bütün eşyayı terk ve her şeyin O'ndan olduğunu ve O'na rücû ettiğini bilmekle olur.

İ'lem Eyyühe'l-Aziz! Cenâb-ı Hakk'ın sana in'am ettiği vücud ile vücuda lâzım olan şeyler, temlik suretiyle değildir. Yani senin mülkün ve malın olup istediğin gibi tasarruf etmek için verilmemiştir. Ancak o gibi nimetlerde, Allah'ın rızasına muvafık tasarruf edilebilir. Evet bir misafir, ev sahibinin iznine ve rızasına muvafık olmayacak derecede, yemeklerde ve sair şeylerde israf edemez.

---

1 Ey yerin ve göğün Kayyûm'u olan Allahım! Sen'i, bütün masnûatını ve bütün yarattıklarını şahit göstererek diyoruz ki: Sen Allah'sın. Sen'den başka hiçbir ilâh yoktur. Sen birsin. Senin hiçbir ortağın yoktur. Sana istiğfar ve tevbe ediyoruz. Ve şahitlik ediyoruz ki bütün âlemlere rahmet olarak gönderdiğin Muhammed *(sallallâhu aleyhi ve sellem)*, Senin kulun ve Resûlündür. Allahım! Senin rahmetine ve O'nun hürmetine yaraşır bir tarzda, bütün insanlığa rahmet ve kurtuluş vesilesi olarak gönderdiğin habibin Hazreti Muhammed *(aleyhissalâtü vesselâm)*'a, nezih aile fertlerine ve seçkin ashabına salât ü selâm olsun.

İ'lem Eyyühe'l-Aziz! Gözleri küsuf tutmuş bazı adamlar, gözleri önünde vukua gelen gayr-i mahdut hususî haşr u neşirleri kör gözleriyle gördükleri hâlde, kıyâmet-i kübrayı ve haşr-i umumiyeyi nasıl istiğrab ediyorlar?! Acaba çiçek açıp, semere veren ağaçlarda her sene îcad edilen meyvelerin haşr u neşirlerini gördükten sonra haşr-i umumîyi istib'ad eden sıkılmaz mı?! Eğer onlar şuhûdî bir yakîn ile haşr-i umumîyi görmek isterlerse, –akıllarını da beraber bulundurmak şartıyla– yaz mevsiminde küre-i arz bahçesine girsinler. Acaba ağaç dallarından sallanan o tatlı, ballı, nazif, latîf kudret mu'cizeleri o mahlûkât-ı latîfe, evvelkisinin yani ölüp giden semeratın aynı veya misli değil midir?!

Eğer insanlarda olduğu gibi o meyvelerde de vahdet-i ruhiye olmuş olsa idi, geçmiş ve gelen yeni meyveler birbirinin aynı olmaz mıydı?! Fakat ruhları olmadığı için aralarında ayniyete yakın öyle bir misliyet vardır ki ne aynıdır ve ne de gayr keyfiyeti gösterir. Acaba semerattaki bu vaziyeti gören, haşri istib'ad edebilir mi?

Ve keza mânevî asansörler ile lâzım olan erzak ve gıdalarını ağacın yüksek dallarına çıkartmakla, tebessümleriyle arz-ı dîdar eden dut ve kayısı gibi meyveleri kuru ve câmid bir ağaçtan ihraç ve îcad etmekle o kuru ağacı acîb bir vaziyete ve hayattar antika bir şekle koyan kudret-i ezeliyeye haşr-i umumî ağır gelir mi? Hâşâ! Bu latîf, nâzik masnûâtı o kuru ağaçlardan ihraç eden kudrete hiçbir şey ağır gelmez. Bu bedihî bir meseledir. Fakat gözleri kör olanlar göremiyorlar.

İ'lem Eyyühe'l-Aziz! Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan'ın her bir sûresi, bütün Kur'ân'ın münderecatını icmâlen ihtiva ettiği gibi, sair sûrelerde zikredilen makâsıd ve mühim kıssaları da tazammun etmiştir. Bundaki hikmet, Kur'ân'ı tamamen okumaya vakti müsait olmayan veya ancak bir kısmını veya bir sûresini okuyabilen insanlar, Kur'ân'ın hepsini okumaktan hâsıl olan sevaptan mahrum kalmamasıdır. Evet mükellefîn arasında bulunan ümmîler ancak bir sûreyi okuyabilirler. İ'caz-ı Kur'ân onları da tam sevap kazanmaktan mahrum etmemek için, bu nükte-i i'câziyeyi takip ederek bir sureyi tam Kur'ân hükmünde kılmıştır.

İ'lem Eyyühe'l-Aziz! Maddiyattan olmayan, bilhassa mahiyetleri mütebâyin olan bir çoklukta tasarruf eden bir zâtın, o çokluğun her birisiyle bizzat mübaşeret ve mualecesi lâzım değildir. Evet asker neferatı arasında bir kumandanın tasarrufâtı, tanzimâtı, ancak emir ve iradesiyle husûle gelir. Eğer o

kumandanlık vazifeleri ve işleri neferata havale edilirse, her bir neferin bizzat mübaşeret ve hizmetiyle veya her bir neferin bir kumandan kesilmesiyle vücud bulacaktır. Binâenaleyh Cenâb-ı Hakk'ın mahlûkâtındaki tasarrufu, yalnız bir emir ve irade ile olur; bizzat mübaşereti yoktur. Şemsin kâinatı tenvir ettiği gibi.

İ'lem Eyyühe'l-Aziz! [1](Hâşiye) İnsan, yaşayış vaziyetince, bir dağdan kopup sel içine düşen veya yüksek bir apartmandan düşüp yuvarlanan bir şahıs gibidir. Evet hayat apartmanı yıkılıyor. Ömür tayyaresi şimşek gibi geçiyor. Zaman da sel dolaplarını süratle çalıştırıyor. Arz sefinesi de, süratle giderken تَمُرُّ مَرَّ السَّحَابِ[2] âyetini okuyor. Sefine-i arz süratle yürürken, dünyanın gayrimeşru lezzetlerine uzatılan ellere zehirli dikenlerin batacağı düşünülsün. Binâenaleyh o zehirli dünya oklarına bakıp el uzatma. Firakın elemi, telâki lezzetinden ağırdır.

Ey nefs-i emmârem! Sana tabi değilim. Sen istediğin şeye ibadet et ve istediğin şeyin peşine düş; ben ancak ve ancak beni yaratıp, şems ve kamer ve arzı bana musahhar eden Fâtır-ı Hakîm-i Zülcelâl'e abd olurum.

Ve keza kader muhitinde uçan tayyare-i ömre veya hayat dağları arasında açılan uhdûd ve tünellerinden şimşek-vâri geçen zamanın şimendiferine bindirerek, ebedü'l-âbâd memleketinin iskelesi hükmünde olan kabir tünelinin kapısına sevk eden Hâlık-ı Rahmân-ı Rahîm'den medet istiyorum.

Ve keza hiçbir şeyi dualarıma, istiğaselerime ve niyazlarıma hedef ittihaz etmem. Ancak küre-i arzı harekete getiren felek çarklarını durdurmaya.. ve şems ve kamerin birleştirilmesiyle zamanın hareketini teskin ettirmeye.. ve vücudun şahikalarından yuvarlanıp gelen şu dünyayı sakin kılmaya kâdir olan kudreti nihayetsiz Rabb-i Zülcelâl'e dualarımı, niyazlarımı arz ve takdim ediyorum. Çünkü her şeyle alâkadar âmâl ve makâsıdım vardır.

Ve keza kalbime vâki olan en ince, en gizli hatıraları işittiği ve kalbimin müyûl ve emellerini tatmin ettiği gibi; akıl ve hayalimin de temenni ettikleri saadet-i ebediyeyi vermeye kâdir olan Zât-ı Akdes'ten mâadâ kimseye ibadet etmiyorum. Evet dünyayı âhirete kalbetmekle kıyâmeti koparan kudret muktedirdir, âciz değildir. Bir zerre o kudretin nazarında gizlenemez. Şems, büyüklüğüne güvenerek o kudretin elinden kurtulamaz. Evet onun mârifetiyle elemler

---

1 (Hâşiye) Ehemmiyetli.

2 "(Oysaki o dağlar) sürekli hareket halindedir ve bulutların geçip gittiği gibi, (yerin hareketiyle birlikte) geçip gitmektedirler." (Neml sûresi, 27/88)

lezzetlere inkılâp eder. Evet O'nun mârifeti olmazsa ulûm, evhama tahavvül eder. Hikmetler illet ve belâlara tebeddül eder. Vücud ademe inkılâp eder. Hayat ölüme; ve nurlar zulmetlere; ve lezâiz günahlara tahavvül eder. Evet O'nun mârifeti olmazsa, insanın ahbabı ve mal ve mülkü insana âdâ ve düşman olurlar. Beka belâ olur, kemâl heba olur, ömür heva olur. Hayat azap olur, akıl ikab olur. Âmâl, âlâma inkılâp eder.

Evet Allah'a abd ve hizmetkâr olana her şey hizmetkâr olur... Bu da her şeyin Allah'ın mülk ve malı olduğuna iman ve iz'an ile olur.

Evet kudret, insanı çok dairelerle alâkadar bir vaziyette yaratmıştır. En küçük ve en hakir bir dairede, insanın eli yetişebilecek kadar insana bir ihtiyâr, bir iktidar vermiştir. Ferşten arşa, ezelden ebede kadar en geniş dairelerde insanın vazifesi, yalnız duadır. Evet قُلْ مَا يَعْبَؤُا بِكُمْ رَبِّي لَوْلَا دُعَاؤُكُمْ[1] âyet-i kerîmesi, bu hakikati tenvir ve isbata kâfidir. Öyle ise çocuğun eli yetişemediği bir şeyi peder ve vâlidesinden istediği gibi; abd de, acz ve fakrıyla Rabb'ına iltica eder ve Hâlık'ından ister.

İ'lem Eyyühe'l-Aziz! Eşyada görünen nev'î ve ferdî vahdetler, Sâni'deki sırr-ı vahdetten neşet etmiştir. Çünkü kuvvet dağılmıyor. Bir kısmına çok, bir kısmına az sarf edilmekle kudrette, kuvvetin tecezzi ve inkısamı olmuyor. Eğer vahdet olmasa idi, kudretin yaptığı sarfiyatta tefâvüt olsa idi, masnûâtta da tefâvüt ve intizamsızlık olurdu. Demek kudretin vahdetle beraber masnûâta yaptığı tasarrufu, şemsin tenviri gibidir ki bir şems-i vâhid, cüz ve küllü bilâ-tefâvüt her şeyi ziyalandırdığı gibi tecellisiyle de her şeyin yanında mevcuttur. Binâenaleyh mümkinat dairesi efrâdından tavzif edilen miskin, câmid, meyyit ve ism-i Nur'a mazhar şemste sırr-ı vahdet sayesinde bu kadar intizamlı tasarruf olursa; Şems-i Ezelî, Sultan-ı Ebedî, Kayyûm-u Sermedî, Vâcibü'l-vücûd, Vâhid-i Ehad'in masnûâta tasarrufu nasıl olacaktır?!

İ'lem Eyyühe'l-Aziz! Sâni'in vahdetine en sadık şahitlerden *birincisi*: Cüz'î ve küllî eşyalarda görünen vahdetlerdir. Çünkü herhangi bir şey zerreden âleme kadar vahdet ile muttasıf ve alâkadardır. Öyle ise Sâni'de de vahdet var. Öyle ise Sâni', Ehad'dir.

İkincisi: Her şeyde kabiliyetinin liyakatine göre bir kemâl-i ittikan vardır. En âdi, küçük nebatî ve hayvanî bir şeyde kör gözler bile gördükleri öyle bir antika eser-i sanat vardır ki insanları hayrette bırakır.

---

1 "(Resûlüm!) De ki: (Kulluk ve) yalvarmanız olmasa, Rabbim size ne diye değer versin?" (Furkan sûresi, 25/77)

Üçüncüsü: Her şeyin îcad ve inşâsındaki sühûlettir. Gözle görünen sanattaki sühûlet isbata, delile muhtaç değildir.

İ'lem Eyyühe'l-Aziz! Küre-i arz mağazasından me'kûlât ve meşrûbat ve libas ve sâir ihtiyaçlarınızı temin ediyorsunuz. Parasız aldığınız bu malları ilâhî hazineden almayıp birer birer esbaba yaptıracak olursanız, acaba bir nar tanesini ne kadar zamanlarda elde edip, ne kadar pahalı alacaksınız? Çünkü o nar, bütün eşya ile alâkadardır. Az bir zamanda, az bir kıymetle husûle gelmesi imkân haricidir. Ve aynı zamanda ondaki zînet, intizam, sanat, râyiha, tat ve koku gibi latîf şeylerden anlaşılıyor ki o nar tanesi öyle bir Sâni'in masnûudur ki îcadında külfet ve mübâşeret yoktur.

Mesele böyle olduğu hâlde, haşeratın zevk ve heveslerini tatmin için her bir noktasında bin türlü i'câz nükteleri bulunan o küre-i arz mağazasındaki eşyanın Sânii ya şuursuz, hissiz, iradesiz, ilimsiz, ihtiyârsız, kemâlsizdir ki bu kadar bol zîkıymet antika eşyayı parasız dağıtıyor. Bu bâtıl ihtimal, isbata muhtaç olmayan bedihî bir hakikattir. Veya o hazine sahibi o hazineyi âhirete gitmek üzere gelip muvakkaten kalan insanlara ilâhî ve rahmânî bir sofra olarak yaratmıştır. O hazine-i gaybda eşyanın îcadı [1] كُنْ emri ile bağlıdır. Ve bütün eşyanın melekûtiyetleri santral gibi Hakîm, Kadîr, Mürîd, Alîm bir Vâcibü'l-vücûd'un yed-i kudretindedir.

Maahâzâ o ilâhî sofradaki eşya yalnız insan ve hayvanların lezzet ve zevklerinin tatmini için değildir. Her bir ferd-i müstehlikte zevilhayata ait cüz'î faydalardan başka esmâ-yı ilâhiyenin tecelliyâtına ve faaliyetteki esrar ve şuûnâtına ait gayr-i mütenâhî hikmetler, gayeler vardır. Öyle ise bu ziyafet-i âmme ve bu feyz-i âmmın bir kör kuvvetten neşet etmesi ve bu eşyanın semerâtı sel gibi akıp ittifakı ve tesadüfün eline havalesi muhaldir. Çünkü o eşyanın intizamlı, hakîmâne teşahhusatı ve şuurkârâne muhkem hususiyatı, kör tesadüf ve ittifakı reddediyor. Öyle de o sofra-yı rahmetteki ucuzluk ve kolaylık ve çokluk o eşyanın bir Cevâd-ı Mutlak'tan, bir Hakîm-i Mutlak'tan, bir Kadîr-i Mutlak'tan geldiğini gösteren şahitlerdir.

İ'lem ey esbaba müptelâ insan! Bil ki sebebin halkı ve sebebiyetinin takdiri ve müsebbebin vücuduna lâzım olan şeylerle techizi, kudretine nisbetle zerreler ve şemsler müsavi olan Zât'ın كُنْ emriyle müsebbebi halketmesinden daha kolay, daha ekmel, daha âlâ değildir.

---

1 "(O, bir şeyi yaratmak isteyince sadece) 'ol!' der, (o da oluverir)." (Bakara sûresi, 2/117; Âl-i İmran sûresi, 3/47, 59; En'âm sûresi, 6/73; …)

İ'lem Eyyühe'l-Aziz! Dünyada görülen bilhassa nebatî ve hayvanî hayatlarda müşahede edilen ademler, idamlar, tebeddül ve teceddüd-ü emsalden ibarettir. İmanlı olan kimselere göre zeval ve firakın acısı değil, yerlerine gelen emsalleriyle visalin lezzeti hâsıl oluyor. Öyle ise imana gel ki elemden emin olasın. Kadere teslim ol ki selâmette kalasın.

İ'lem Eyyühe'l-Aziz! Asabiyet-i cahiliye, birbirine tesanüd edip yardım eden gaflet, dalâlet, riyâ ve zulmetten mürekkep bir macundur. Bunun için milliyetçiler, milliyeti mabud ittihaz ediyorlar. Hamiyet-i İslâmiye ise nur-u imandan in'ikâs edip dalgalanan bir ziyadır.

İ'lem Eyyühe'l-Aziz! Ehl-i ilhad ile ve bilhassa Avrupa mukallitleriyle münazara ile iştigal edenler büyük bir tehlikeye maruzdurlar. Çünkü nefisleri tezkiyesiz ve emniyetsiz olması ihtimaliyle tedricen hasımlarına mağlup olur ki bîtarafâne muhakeme denilen münsifâne münazarada nefs-i emmâreye emniyet edilemez. Çünkü insaflı bir münazır, hayalî bir münazara sahasında, arasıra hasmının libasını giyer, ona bir dâvâ vekili olarak onun lehinde müdafaada bulunur. Bu vaziyetin tekrarıyla, dimağında bir tenkit lekesinin husûle geleceğinden, zarar verir. Lâkin niyeti hâlis olur ve kuvvetine güvenirse, zararı yoktur. Böyle vaziyete düşen bir adamın çare-i necatı, tazarru ve istiğfardır. Bu suretle o lekeyi izale edebilir.

İ'lem Eyyühe'l-Aziz! Bu küre-i arz misafirhanesi, insanların mülk ve malı değildir. Ancak insanlar, amele gibi o misafirhanenin çeşit çeşit işlerinde ve tezyinatında çalışırlar. Eğer küre-i arzın haricinden yabancı birisi gelip misafirhanenin bir mu'cize ve harika olduğuna ve insanların da âciz, fakir, muhtaç olduklarına dikkat ederse, bu insanlar bu binaya sahip ve sâni olacak bir iktidarda değildir, ancak böyle harika bir masnûun sânii de mu'ciz-nümâ olduğuna kat'iyetle hükmedecektir. Ve bu insanlar, o Sultan-ı Ezelî'nin makâsıdına çalışan amelelerdir. Bu ameleler, aldıkları ücretlerinden mâadâ bu binadan bir şeye mâlik ve sahip olmadıklarına tekraren hükmedecektir. Ve keza o çiçeklerin zevilhayata karşı gösterdiği teveddüdlerine ve tahabbüplerine ve tebessümlerine dikkat eden anlar ki bir Hakîm-i Kerîm tarafından misafirlerine hizmetle muvazzaf bir takım hedâyâ ve behâyâdır ki Sâni ile masnû arasında bir vesile-i teâruf ve tahabbüp olsun.

Eyyühe'n-nefs! Sen her bir eserde müessirin azametini görmek istiyorsun; fakat haricî olan manaları zihnî manalarda arıyorsun. Esmâ-yı hüsnânın her birisinde bütün esmânın şuââtını görmek istiyorsun. Her bir latîfenin

zevkiyle bütün letâifin zevklerini zevketmek istiyorsun. Her bir hisse tâbi olan işleri ve hacetleri îfa ederken, bütün hislerinin işlerini beraber görmek istiyorsun. Bundan dolayı evhama maruz kalıyorsun.

İ'lem Eyyühe'l-Aziz! Bir nimetin umumî ve herkese şamil olması, kıymetinin azlığına ve ehemmiyetsizliğine delâlet etmez. Ve o nimetin bir kasd ve iradeden gelmemesine emâre olamaz. Mesela göz nimetinin bütün hayvanlarda bulunması, senin göze olan şiddet-i ihtiyacını tahfif etmediği gibi gözün kıymetini tenkis etmeye de sebep olamaz. Ve keza hususî ve tek bir nimetin tesadüfü mümkün olsa bile, umumî bir nimet behemehal bir Mün'im'in eser-i kasd ve iradesidir.

İ'lem Eyyühe'l-Aziz! Her bir zîhayatın hayatında gayr-i mütenâhi gayeler vardır. Bu gayelerden zîhayata ait ancak binde birdir. Bâki kalan gayeler, gayr-i mütenâhi olan mâlikiyeti nisbetinde hayatı îcad eden Zât'a aittir. Öyle ise büyük bir mahlûkun küçük bir mahlûka tekebbür etmeye hakkı yoktur. Ve hakikate nazaran abesiyet de yoktur. Çünkü bir hayatın bütün faydaları, bir zîhayata ait değildir ki abes olsun. Evet sath-ı arzda her sene yapılan ziyafet-i âmme-i ilâhiye nev-i beşere halife olduğu münasebetiyle bir ikramdır. Yoksa hepsi onun istifadesi için değildir.

İ'lem Eyyühe'l-Aziz! İnsanın zihnine bazen şöyle bir vesvese gelir, der: "Sen de âdi ve böcek gibi bir hayvansın. Hayvanlardan fazla ne kıymetin var? Hem de semâvât ve arzı yed-i kudretine alan Hâlık-ı Zülcelâl'e karşı ne meziyetin ve ne gibi bir hizmetin var ki seninle meşgul olsun?!" Bu vesveseye karşı şöyle bir hakikati düşünmek lâzım:

1– İnsan gayr-i mütenâhi acz ve fakrıyla beraber Cenâb-ı Hakk'a imanıyla, kudret ve gına ve izzetine mazhar olmuştur. İşte bu mazhariyetten dolayı insan, hayvaniyetten terakki edip halife-i zemin olmuştur.

2– Cenâb-ı Hak ihata-yı kudret ve azemetiyle insanın duasını işitir, hâcâtını görür. Ve semâvât ve arzın tedbiri o insanı da düşünmeye mâni değildir.

Suâl: Cenâb-ı Hakk'ın cüz'iyat ve hasis emirler ile iştigali azametine münâfidir?

Elcevap: O iştigal, azametine münâfi değildir. Bilakis, adem-i iştigali azamet-i rubûbiyetine bir nakîsedir. Meselâ şemsin ziyasından bazı şeylerin mahrum ve hariç kalması, şemse bir nakîse olur. Maahâzâ bütün şeffaf şeylerde görünen şemsin timsâllerinin her birisi, "Şems benimdir. Şems yanımdadır.

Şems bendedir." diyebilir. Ve zerreler ile şems arasında müzâhame yoktur. Bütün mahlûkât –bilhassa insanlarda ferdî olsun, nev'î olsun, şerif olsun hasis olsun– ilim, irade, kudret itibarıyla Cenâb-ı Hakk'ın tecellisine mazhardır. Her bir şey, her bir insan, "Allah yanımdadır." diyebilir. Bilhassa insanın zaafı, fakrı, aczi nisbetinde Cenâb-ı Hakk'ın kurbiyeti ve her bir şeyin Cenâb-ı Hak'la münasebeti olmakla beraber, o da münasebettardır. Ve gayr-i mütenâhi acz ve fakrı olan insan, gayr-i mütenâhi kudret ve gına ve azameti olan Cenâb-ı Hak'la münasebeti ne kadar latîftir.

Takdis ederiz o Zât'ı ki en büyük lütfu en büyük azamete, en yüksek şefkati en yüksek ceberuta idhal ettiği gibi nihayetsiz kurbu nihayetsiz bu'd ile cemedip, zerreler ile şemsler arasında uhuvveti tesis etmiştir. Birbirine zıt olan bu şeyleri cemetmekle derece-i azametini bir derece göstermiştir.

İ'lem Eyyühe'l-Aziz! İmana ait bilgilerden sonra en lâzım ve en mühim a'mâl-i sâlihadır. Sâlih amel ise maddî ve mânevî hukuk-u ibada tecavüz etmemekle, hukukullahı da bihakkın îfa etmekten ibarettir. Ecnebilerden alınan maddî bilgiler, sanat ve terakkiyata ait ise lâzımdır; sefahete dair ise muzırdır.

اَللّٰهُمَّ يَا أَرْحَمَ الرَّاحِمِينَ، وَارْحَمْ أُمَّةَ مُحَمَّدٍ عَلَيْهِ الصَّلَاتُ وَالسَّلَامُ، وَنَوِّرْ قُلُوبَ أُمَّةِ مُحَمَّدٍ عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ بِنُورِ الْإِيمَانِ وَالْقُرْاٰنِ وَنَوِّرْ بُرْهَانَ الْقُرْاٰنِ وَعَظِّمْ شَرِيعَةَ الْإِسْلَامِ اٰمِينَ[1]

[1] Ey merhamet edenlerin en merhametlisi Allahım! Ümmet-i Muhammed'e *(aleyhissalâtü vesselâm)* merhamet eyle. Yine Ümmet-i Muhammed'in *(aleyhissalâtü vesselâm)* kalblerini iman ve Kur'ân nuru ile nurlandır. Kur'ân'ın burhanlarını aydınlat. Yüce İslâm dininin şânını yücelt, âmîn!

(Cennet-i Kur'âniye'nin Semeratından Bir Semerenin İhtiva Ettiği)

Habbe

حَبَّ مِي گُويَدْ: مَنْ شَاخِ دِرَخْتَمْ پُرْ اَزْ مَيْوَهٔ تَوْحِيدْ
يَكْ شَبْنَمَمْ اَزْ يَمْ پُرْ اَزْ لُؤْلُؤِ تَمْجِيدْ[1]

بِسْـــمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ عَلٰى دِينِ الْإِسْلَامِ وَكَمَالِ الْإِيمَانِ، وَالصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ
عَلٰى مُحَمَّدٍ الَّذِي هُوَ مَرْكَزُ دَائِرَةِ الْإِسْلَامِ وَمَنْبَعُ أَنْوَارِ الْإِيمَانِ
وَعَلٰى اٰلِهٖ وَصَحْبِهٖ أَجْمَعِينَ مَا دَامَ الْمَلَوَانِ وَمَا دَارَ الْقَمَرَانِ[2]

İ'lem Eyyühe'l-Aziz! *Şu gördüğün büyük âleme büyük bir kitap nazarıyla bakılırsa, Nur-u Muhammedî (aleyhissalâtü vesselâm) o kitabın kâtibinin kaleminin mürekkebidir. Eğer o âlem-i kebîr, bir şecere tahayyül edilirse, Nur-u Muhammedî hem çekirdeği, hem semeresi olur. Eğer dünya mücessem bir zîhayat farzedilirse, o Nur onun ruhu olur. Eğer büyük bir insan tasavvur edilirse, o Nur onun aklı olur. Eğer pek güzel şâşaalı bir cennet bahçesi tahayyül edilirse, Nur-u Muhammedî onun andelibi olur. Eğer pek büyük bir saray farzedilirse, Nur-u Muhammedî o Sultan-ı Ezel'in makarr-ı saltanat ve haşmeti ve tecelliyât-ı cemâliyesiyle âsâr-ı sanatını hâvi olan o yüksek saraya nâzır ve münadi ve teşrifatçı olur. Bütün insanları davet ediyor. O sarayda bulunan bütün antika sanatları, harikaları ve mu'cizeleri tarif ediyor. Halkı o saray Sahibi'ne, Sâni'ine iman etmek üzere cazibedar, hayret-efzâ davet ediyor.*

---

1 Habbe şöyle der: Tevhid meyveleriyle yüklü bir ağaç dalıyım ben. Tevhid incileriyle dolu bir denizin şebnemiyim ben.

2 Yüceler Yücesi Rabbimize, bizlere din-i İslâm ve kemâl-i iman (nasip ettiğinden) dolayı mahlûkâtın solukları adedince hamd ü senâlar olsun. İslâm dairesinin merkezi ve iman nurlarının kaynağı Habibi Muhammed Mustafa'ya *(aleyhissalâtü vesselâm)* ve nezih ve pak aile halkına, ashab-ı güzînine, geceyle gündüz ve ay ile güneş devam edip durduğu sürece salât ve selâm olsun!

İ'lem Eyyühe'l-Aziz! Hilkat şeceresinin semeresi insandır. Mâlûmdur ki semere bütün eczanın en ekmeli ve kökten en uzağı olduğu için bütün eczanın hâsiyetlerini, meziyetlerini hâvidir. Ve keza hilkat-i âlemin ille-i gâiye hükmünde olan çekirdeği yine insandır.

Sonra, o şecerenin semeresi olan insandan bir tanesini şecere-i İslâmiyet'e çekirdek ittihaz etmiştir. Demek o çekirdek, âlem-i İslâmiyet'in hem bânisidir, hem esasıdır, hem güneşidir. Fakat o çekirdeğin çekirdeği kalbdir. Kalbin ihtiyacat sâikasıyla âlemin envâıyla, eczasıyla pek çok alâkaları vardır. Esmâyı hüsnânın bütün nurlarına ihtiyaçları vardır. Dünyayı dolduracak kadar o kalbin hem emelleri, hem de düşmanları vardır. Ancak, Ganiyy-i Mutlak ve Hâfız-ı Hakikî ile itmînan edebilir.

Ve keza o kalbin öyle bir kabiliyeti vardır ki bir harita veya bir fihriste gibi bütün âlemi temsil eder. Ve Vâhid-i Ehad'den başka merkezinde bir şeyi kabul etmiyor. Ebedî, sermedî bir bekadan mâadâ bir şeye razı olmuyor.

İnsanın çekirdeği olan kalb, ubûdiyet ve ihlâs altında İslâmiyet ile iska edilmekle imanla intibaha gelirse, nuranî, misalî âlem-i emirden gelen emir ile öyle bir şecere-i nuranî olarak yeşillenir ki; onun cismanî âlemine ruh olur. Eğer o kalb çekirdeği böyle bir terbiye görmezse, kuru bir çekirdek kalarak nura inkılâp edinceye kadar ateş ile yanması lâzımdır.

Ve keza o habbe-i kalb için pek çok hizmetçi vardır ki o hâdimler kalbin hayatıyla hayat bulup inbisat ederlerse, kocaman kâinat onlara tenezzüh ve seyrangâh olur. Hatta kalbin hâdimlerinden bulunan hayal –mesela– en zayıf, en kıymetsiz iken, hapiste ve zindanda kayıtlı olan sahibini bütün dünyada gezdirir, ferahlandırır. Ve şarkta namaz kılanın başını Hacerü'l-Esved'in altına koydurur. Ve şehâdetlerini Hacerü'l-Esved'e muhafaza için tevdi ettirir.

Madem benîâdem kâinatın semeresidir. Nasıl ki bir harmanda başaklar döğülür; tasfiye neticesinde semereler istibka ve iddihar edilir. Binâenaleyh haşir meydanı da bir harmandır. Kâinatın başak ve semeresi olan benîâdemi intizar etmektedir.

İ'lem Eyyühe'l-Aziz! Şu görünen umumî âlemde her insanın hususî bir âlemi vardır. Bu hususî âlemler, umumî âlemin aynıdır. Yalnız umumî âlemin merkezi şemstir. Hususî âlemlerin merkezi ise şahıstır. Her hususî âlemin anahtarları o âlemin sahibinde olup letâifiyle bağlıdır. O şahsî âlemlerin saffeti, hüsnü ve kubhu, ziyası ve zulmeti, merkezleri olan eşhâsa tâbidir. Evet

aynada irtisam eden bir bahçe hareket, tagayyür ve sair ahvâlinde aynaya tâbi olduğu gibi her şahsın âlemi de merkezi olan o şahsa tâbidir. Gölge ve misal gibi... Binâenaleyh *cisminin küçüklüğüne bakıp da günahlarını küçük zannetme*. Çünkü kalbin kasâvetinden bir zerre, senin şahsî âleminin bütün yıldızlarını küsûfa tutturur.

İ'lem Eyyühe'l-Aziz! Otuz seneden beri iki tâğut ile mücadelem vardır. Biri insandadır, diğeri âlemdedir. Biri "ene"dir, diğeri "tabiat"tır. Birinci tâğutu gayr-i kasdî, gölgevâri bir ayna gibi gördüm. Fakat o tâğutu kasden veya bizzat nazar-ı ehemmiyete alanlar, Nemrud ve Firavun olurlar. İkinci tâğut ise, onu ilâhî bir sanat, rahmânî bir sıbğat, yani nakışlı bir boya şeklinde gördüm. Fakat gaflet nazarıyla bakılırsa, tabiat zannedilir ve maddiyyunlarca bir ilâh olur. Maahâzâ o tabiat zannedilen şey, ilâhî bir sanattır. Cenâb-ı Hakk'a hamd ve şükürler olsun ki Kur'ân'ın feyziyle, mezkûr mücadelem her iki tâğutun ölümüyle ve her iki sanemin kırılmasıyla neticelendi.

Evet Nokta, Katre, Zerre, Şemme, Habbe, Hubab Risalelerimde isbat ve izah edildiği gibi mevhum olan tabiat perdesi parçalanarak altında şeriat-ı fıtriye-i ilâhiye ve sanat-ı şuuriye-i rahmâniye güneş gibi ortaya çıkmıştır. Ve keza firavunluğa delâlet eden "ene"den Sâni-i Zülcelâl'e râci olan "hüve" tebarüz etti.

İ'lem Eyyühe'l-Aziz! Dünyada sana ait çok emirler vardır. Amma ne mahiyetlerinden ve ne akibetlerinden haberin olmuyor.

Biri, cesettir. Evet cesedin genç iken latîf, zarif ve güzel gül çiçeğine benzerse de ihtiyarlığında kuru ve uyuşmuş kış çiçeğine benzer ve tahavvül eder.

Biri de hayat ve hayvaniyettir. Bunun da sonu ölüm ve zevaldir.

Biri de insaniyettir. Bu ise zeval ve beka arasında müteredditdir. Daim-i Bâki'nin zikri ile muhafazası lâzımdır.

Biri de ömür ve yaşayıştır. Bunun da hududu tayin edilmiştir. Ne ileri ve ne de geri bir adım atılamaz. Bunun için elem çekme, mahzun olma. Tahammülünden âciz, takatinden hariç olduğun tûl-ü emel yükünü yüklenme!

Biri de, vücuddur. Vücud zâten senin mülkün değildir. Onun mâliki ancak Mâlikü'l-mülk'tür. Ve senden daha ziyade senin vücuduna şefkatlidir. Binâenaleyh Mâlik-i Hakikî'nin daire-i emrinden hariç o vücuda karıştığın zaman zarar vermiş olursun. (Ümitsizliği intaç eden hırs gibi.)

Biri de belâ ve musibetlerdir. Bunlar zâildir, devamları yoktur. Zevalleri düşünülürse, zıdları zihne gelir, lezzet verir.

Biri de sen burada misafirsin ve buradan da diğer bir yere gideceksin. Misafir olan kimse, beraberce getiremediği bir şeye kalbini bağlamaz. Bu menzilden ayrıldığın gibi bu şehirden de çıkacaksın. Ve keza bu fâni dünyadan da çıkacaksın. Öyle ise aziz olarak çıkmaya çalış. Vücudunu Mûcid'ine feda et. Mukabilinde büyük bir fiyat alacaksın. Çünkü feda etmediğin takdirde, ya bâd-i heva zâil olur, gider; veya O'nun malı olduğundan yine O'na rücû eder. Eğer vücuduna itimat edersen, ademe düşersin. Çünkü ancak vücudun terkiyle vücud bulunabilir. Ve keza vücuduna kıymet vermek fikrinde isen, o vücuddan senin elinde ancak bir nokta kalabilir. Bütün vücudun cihât-ı erbaasıyla ademler içerisinde kalır. Amma, o noktayı da elinden atarsan vücudun tam manasıyla nurlar içinde kalır.

Biri de dünyanın lezzetleridir. Bu ise kısmete bağlıdır. Talebinde kalaka düşer. Ve sürat-i zevali itibarıyla aklı başında olan onları kalbine alıp kıymet vermez. Dünyanın akibeti ne olursa olsun, lezâizi terk etmek evlâdır. Çünkü akibetin ya saadettir; saadet ise şu fâni lezâizin terkiyle olur. Veya şekavettir. Ölüm ve idam intizarında bulunan bir adam, sehpanın tezyin ve süslendirilmesinden zevk ve lezzet alabilir mi?! Dünyasının akibetini küfür sâikasıyla adem-i mutlak olduğunu tevehhüm eden adam için de, terk-i lezâiz evlâdır. Çünkü o lezâizin zevaliyle vukua gelen hususî ve mukayyed ademlerden adem-i mutlakın elîm elemleri her dakikada hissediliyor. Bu gibi lezzetler, o elemlere galebe edemez.

İ'lem Eyyühe'l-Aziz! Merayı tecavüz eden koyun sürüsünü çevirtmek için çobanın attığı taşlara musâb olan bir koyun, lisan-ı hâliyle: "Biz çobanın emri altındayız. O bizden daha ziyade faydamızı düşünür. Madem onun rızası yoktur, dönelim." diye kendisi döner, sürü de döner.

Ey nefis! Sen o koyundan fazla âsi ve dâll değilsin. Kaderden sana atılan bir musibet taşına maruz kaldığın zaman, إِنَّا لِلّٰهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ[1] söyle ve Merci-i Hakikî'ye dön, imana gel, mükedder olma. O, seni senden daha ziyade düşünür.

---

1 "Biz Allah'a âidiz ve vakti geldiğinde elbette O'na döneceğiz." (Bakara sûresi, 2/156)

İ'lem Eyyühe'l-Aziz! Kalbin umûr-u dünyeviye ile kasden iştigal etmek için yaratılmış olmadığı şöylece izah edilebilir:

Görüyoruz ki kalb hangi bir şeye el atarsa, bütün kuvvetiyle, şiddetiyle o şeye bağlanır. Büyük bir ihtimam ile eline alır, kucaklar. Ve ebedî bir devamla onun ile beraber kalmak istiyor. Ve onun hakkında tam manasıyla fena olur. Ve en büyük ve en devamlı şeylerin peşindedir, talebindedir. Hâlbuki umûr-u dünyeviyeden herhangi bir emir olursa, kalbin istek ve âmâline nazaran bir kıl kadardır. Demek kalb, ebedü'l-âbâda müteveccih açılmış bir penceredir. Bu fâni dünyaya razı değildir.

İ'lem Eyyühe'l-Aziz! Kur'ân, semâdan nâzil olmuştur. Ve onun nüzûlüyle semâvî bir mâide ve bir sofra-yı ilâhiye de nâzil olmuştur. Bu mâide, tabakat-ı beşerin iştiha ve istifadelerine göre ayrılmış safhaları hâvidir. O mâidenin sathında, yüzünde bulunan ilk safha tabaka-yı avâma aittir.

Mesela: أَنَّ السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضَ كَانَتَا رَتْقًا فَفَتَقْنَاهُمَا[1] âyet-i kerîmesi, beşerin birinci tabakasına şu manayı ifham ve ifade ediyor: Semâvât, ayaz, bulutsuz, yağmuru yağdıracak bir kabiliyette olmadığı gibi arz da kupkuru, nebâbâtı yetiştirecek bir şekilde değildir. Sonra ikisinin de yapışıklıklarını izale ve fetk ettik. Birisinden sular inmeğe, ötekisinden nebâbât çıkmaya başladı. Mezkûr âyetin ifade ettiği şu manaya delâlet eden وَجَعَلْنَا مِنَ الْمَاءِ كُلَّ شَيْءٍ حَيٍّ[2] âyet-i kerîmesidir. Çünkü hayvanî ve nebatî olan hayatları koruyan gıdalar ancak arz ve semânın izdivacından tevellüd edebilir. Mezkûr âyetin tabaka-yı avâma ait safhasının arkasında şöyle bir safha da vardır ki: Nur-u Muhammediye'den *(aleyhissalâtü vesselâm)* yaratılan madde-i acîniyeden, seyyarat ile şemsin o nurun macun ve hamurundan infisal ettirilmesine işarettir. Bu safhayı delâletiyle teyid eden أَوَّلُ مَا خَلَقَ اللهُ نُورِي[3] olan hadîs-i şerifidir.

İkinci misal: أَفَعَيِينَا بِالْخَلْقِ الْأَوَّلِ بَلْ هُمْ فِي لَبْسٍ مِنْ خَلْقٍ جَدِيدٍ[4] olan âyet-i kerîmenin tabaka-yı avâma ait safhasında şu mana vardır. "Onlar, daha acîb olan birinci yaratılışlarını şehâdetle ikrar ettikleri hâlde, daha ehven, daha

---

1 "Göklerle yer bitişik (bir bütün) idi, onları Biz ayırdık." (Enbiyâ sûresi, 21/30)

2 "Canlı olan her şeyi de 'su'dan meydana getirdik." (Enbiyâ sûresi, 21/30)

3 "Allah'ın en evvel var ettiği, benim nurumdur." (el-Aclûnî, *Keşfü'l-hafâ* 1/311-312)

4 "Biz ilk yaratmada bir âcizlik, bir beceriksizlik mi sergiledik (ki, onlara öldükten sonra tekrar hayat veremeyelim)? Hayır hayır, (böyle olmadığını itiraf ettikleri halde) onlar, yeni bir yaratma konusunda zihnî karışıklık içinde bocalayıp durmaktadırlar." (Kaf sûresi, 50/15)

kolay ikinci yaratılışlarını uzak görüyorlar." Şu safhanın arkasında haşir ve neşrin pek kolay olduğunu tenvir eden büyük bir burhan vardır.

Ey haşir ve neşri inkâr eden kafasız! Ömründe kaç defa cismini tebdil ediyorsun. Sabah ve akşam elbiseni değiştirdiğin gibi her senede bir defa tamamıyla cismini tebdil ve tecdit ediyorsun, haberin var mıdır? Belki her senede, her günde cisminden bir kısım şeyler ölür, yerine emsali gelir; bunu hiç düşünemiyorsun. Çünkü kafan boştur. Eğer düşünebilseydin, her vakit âlemde binlerce numûneleri vukua gelen haşir ve neşri inkâr etmezdin. Doktora git, kafanı tedavi ettir.

İ'lem Eyyühe'l-Aziz! Nefsin belâhet ve hamâkatine bak ki bir Rabb-i Muhtar-ı Hakîm tarafından terbiye edildiğini ve o Rabb-i Hakîm'in memlûk ve masnûu olduğunu bildiğine ve bu temellük ve terbiyenin bütün efrâd, envâ, ecnasta câri olmakla meselenin bir kaide-i külliye şeklini aldığına ve bu feyzin şümullü olmakla bir nevi icma ve fiilî bir tasdike mazhar olduğuna nazaran kanun ve düstur şeklinde olan hâdiseye ve kesb-i külliyet eden kaideye bakarak kanaat ve itmînan etmesi lâzım iken, bütün âfâkı cilvelendiren tecelliyât-ı esmâyı –kendisi de o cilvelerde hissedar olduğu hâlde– vasıta-yı tesettür ve alâmet-i ihmal sanıyor. Güya o nefsin fevkinde onun bütün ahvâlini kontrol eden kimse yoktur. Ve kendisini, yaptığı fiillerinde fiil içinde müstetir "hû" gibi görüyor. Tecelliyâtın genişliğini imtinâa, büyüklüğünü ademe hamletmekle şeytanı bile yaptığı muğâlatadan utandırıyor.

İ'lem Eyyühe'l-Aziz! Nefis daima ızdıraplar, kalaklar içinde evhamdan kurtulup tevekküle yanaşmıyor. Hükm-ü kadere razı olmuyor. Hâlbuki şemsin tulû ve gurubu mukadder olduğu gibi insanın da bu dünyada tulû ve gurubu ve sair mukadderatı, kalem-i kader ile cephesinde yazılıdır. İsterse başını taşa vursun ki o yazıları silsin; fakat başı kırılır, yazılara bir şey olmaz ha! Ve illâ muhakkak bilsin ki: Semâvât ve arzın haricine kaçıp kurtulamayan insan, Hâlık-ı külli şey'in rubûbiyetine muhabbetle rıza-dâde olmalıdır.

İ'lem Eyyühe'l-Aziz! Bir şeyin sânii, o şeyin içinde olursa, aralarında tam bir münasebet lâzımdır. Ve masnûâtın adedince sânilerin çoğalması lâzımdır. Bu ise muhaldir. Öyle ise sâni, masnû içinde olamaz. Mesela matbaa ile teksir edilen bir kitap, yine bir adamın kalemiyle yazılıyor. O kitabın nakışları, harfleri; kendisinden sümbüllenmez. Kâtip de o kitabet sanatı içinde değildir. Ve illâ, intizamdan çıkar. Öyle ise masnûun nakışları kendisinden değildir. Ancak, kudret kalemiyle kaderin takdiri üzerine yazılıyor.

İ'lem Eyyühe'l-Aziz! Aklın pek garip bir hâli vardır. Öyle bir yed-i tûlâ sahibidir ki bazen kâinatı ihata etmekle kucağına alıyor. Bazen daire-i imkândan çıkar, en yüksek dairelere müdahaleye çalışır. Bazen de bir katre suda boğulur, bir zerre içinde yok olur, bir kılda kaybolur. Maahâzâ hangi şeyde fena ve kaybolursa, bütün varlığı o şeye münhasır olduğunu bilir. Ve hangi bir noktaya girse, bütün âlemi beraberce götürmek isteğindedir.

İ'lem Eyyühe'l-Aziz! Eğer dünyanın veya vücudun mülkiyeti, zılliyeti sende ise taahhüt, tahaffuz, korku külfetleriyle nimetlerden lezzet alamazsın, daima rahatsız olursun. Çünkü noksanları tedarik, mevcutları telef olmaktan muhafaza ile daima evham, korkular, meşakkatlere mahal olursun. Hâlbuki o nimetler, Mün'im-i Kerîm'in taahhüdü altındadır. Senin işin O'nun sofra-yı ihsanından yiyip içmekle şükretmektir. Şükürde bir zahmet yoktur; bilakis nimetin lezzetini arttırır. Çünkü şükür, nimette in'amı görmek demektir. İn'amı görmek, nimetin zevalinden hâsıl olan elemi def'eder. Zira nimet zâil olduğundan, Mün'im-i Hakikî onun yerini boş bırakmaz, misliyle doldurur ve teceddüdünden lezzet alırsın.

Evet وَاٰخِرُ دَعْوٰيهُمْ أَنِ الْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ[1] olan âyet-i kerîme, hamdin ayn-ı lezzet olduğuna delâlet eder. Çünkü hamd, in'am şeceresini, nimet semeresinde gösterir. Ve bu vesile ile zeval-i nimetin tasavvurundan hâsıl olan elem zâil olur. Çünkü şecerede çok semere vardır, biri giderse ötekisi yerine gelir. Demek hamd, ayn-ı lezzettir.

İ'lem Eyyühe'l-Aziz! Âfâkî mâlûmat, yani hariçten, uzaklardan alınan mâlûmat, evham ve vesveselerden hâlî olamıyor. Amma bizzat vicdanî bir şuura mahal olan enfüsî ve dahilî mâlûmat ise evham ve ihtimallerden temizdir. Binâenaleyh merkezden muhite, dahilden harice bakmak lâzımdır.

İ'lem Eyyühe'l-Aziz! Küre-i arzı bir köy şekline sokan şu medeniyet-i sefihe ile gaflet perdesi pek kalınlaşmıştır. Ta'dili, büyük bir himmete muhtaçtır. Ve keza beşeriyet ruhundan dünyaya nâzır pek çok menfezler açmıştır. Bunların kapatılması ancak Allah'ın lütfuna mazhar olanlara müyesser olur.

İ'lem Eyyühe'l-Aziz! Bir zerre, kocaman şemsi tecelli ile yani in'ikâs itibarıyla istiab eder, içine alır. Fakat küçücük iki zerreyi bizzat yani hacimleri itibarıyla içine alamaz. Binâenaleyh yağmurun şemsin timsâline mâkes olan katreleri gibi kâinatın zerrat ve mürekkebatı, ilim ve iradeye müstenid kudret-i

---

1 "Onların duaları 'Hamd âlemlerin Rabbi Allah'a mahsustur.' diye sona erer." (Yûnus sûresi, 10/10)

nuraniye-i ezeliyenin –tecelli ve in'ikâs itibarıyla– lem'alarına mazhar olabilirler. Fakat gözün içindeki bir hüceyre zerresi, "âsâb, evride, şerâyin"de tesirleri görünen bir kudret, şuur ve iradeye menba olamaz. Bu acîb sanat, muntazam nakış, ince hikmetin iktizasına göre kâinatın her bir zerresi, her bir mürekkebatı, ulûhiyete mahsus muhit ve mutlak sıfatlara menba ve masdar olması lâzım gelir. Veya o sıfatlar ile muttasıf Şems-i Ezelî'nin tecelliyât lem'alarına mâkes olmaları lâzımdır.

Birinci şıkta kâinatın zerratı adedince muhalât vardır. Binâenaleyh her bir zerre o büyük yükün tahammülünden âciz olduğunu ikrar ile "Mûcid, Hâlık, Rab, Mâlik, Kayyûm ancak Allah'tır." diye şehâdetini ilân eder. Ve keza her bir zerre, her bir mürekkebat, muhtelif lisan ve delâletleriyle şu beyti terennüm ediyorlar:

عِبَارَاتُنَا شَتّٰى وَحُسْنُكَ وَاحِدٌ وَكُلٌّ إِلٰى ذَاكَ الْجَمَالِ يُشِيرُ[1]

Evet her bir harf kendi vücuduna bir vecihle delâlet eder. Amma kâtibinin, Sâni'inin vücuduna çok vecihlerle delâlet eder. Evet...

تَأَمَّلْ سُطُورَ الْكَائِنَاتِ فَإِنَّهَا مِنَ الْمَلَأِ الْأَعْلٰى إِلَيْكَ رَسَائِلُ[2]

İ'lem Eyyühe'l-Aziz! Cam, su, hava, âlem-i misal, ruh, akıl, hayal, zaman vesaire gibi, tecelli-i timsâl akislere mahal ve mazhar olan çok şeyler vardır. Maddiyat-ı kesîfenin timsâlleri hem münfasıl, hem ölü hükmündedirler. Çünkü asıllarına gayr oldukları gibi, asıllarının hâsiyetlerinden de mahrumdurlar. Nuranîlerin timsâlleri ise, asıllarıyla muttasıl ve asıllarının hâsiyetlerine mâlik ve asıllarına gayr değillerdir. Binâenaleyh Cenâb-ı Hak şemsin hararetini hayat, ziyasını şuur, ziyadaki renkleri duygu gibi yapmış olsa idi, senin elindeki aynada temessül eden şemsin timsâli seninle konuşacaktı. Çünkü o, timsâlinde oldukça harareti, ziyası, renkleri olurdu; hararetiyle hayat bulurdu; ziyasıyla şuurlu olurdu; renkleri ile de duygulu olurdu. Böyle olduktan sonra, seninle konuşabilirdi. Bu sırra binaendir ki Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)* kendisine okunan bütün salavât-ı şerifeye bir anda vâkıf olur.

---

1 Söylediğimiz sözler ayrı ayrı ise de, senin hüsnün birdir. Bütün sözlerimiz, o hüsn-ü cemâle işaret ediyorlar. (el-Âlûsî, *Rûhu'l-meânî* 12/169; ez-Zerkeşî, *el-Burhân* 2/160)

2 "Sayfa-yı âlemin eb'âd-ı vâsiasında Nakkaş-ı Ezelî'nin yazdığı silsile-i hâdisatın satırlarına hikmet nazarıyla bak ve fikr-i hakikatle sarıl. Tâ ki mele-i âlâdan uzanan şu selâsil-i resâil, seni âlâ-yı illiyyîn-i tevhide çıkarsın." İbni Kayyim, *Medâricü's-sâlikîn* 3/356; İbni Kayyim, *Bedâiu'l-fevâid* 4/971.

İ'lem Eyyühe'l-Aziz! سُبْحَانَ اللهِ[1] ve اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ[2] cümleleri, Cenâb-ı Hakk'ı celâl ve cemâl sıfatlarıyla zımnen tavsif ediyorlar. "Celâl" sıfatını tazammun eden سُبْحَانَ اللهِ[3], abdin ve mahlûkun Allah'tan baîd olduklarına nâzırdır. Cemâl sıfatını içine alan اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ, Cenâb-ı Hakk'ın rahmetiyle abde ve mahlûkâta karib olduğuna işarettir. Mesela biri kurb, diğeri bu'd olmak üzere bize nâzır şemsin iki ciheti vardır. Kurb cihetiyle hararet ve ziyayı veriyor; bu'd cihetiyle insanların mazarratlarından tahir ve safi kalıyor. Bu itibarla insan şemse karşı yalnız kâbil olabilir, fâil ve müessir olamaz.

Kezalik –bilâ teşbih– Cenâb-ı Hak rahmetiyle bize karib olduğu cihetle ona hamdediyoruz. Biz ondan uzak olduğumuz cihetle O'nu tesbih ediyoruz. Binâenaleyh rahmetiyle kurbuna bakarken hamdet; O'ndan baîd olduğuna bakarken, tesbih et. Fakat her iki makamı karıştırma ve her iki nazarı birleştirme ki hak ve istikamet mültebis olmasın. Lâkin iltibas ve mezc olmadığı takdirde, her iki makamı ve her iki nazarı hem tebdil, hem cemedebilirsin. Evet سُبْحَانَ اللهِ وَبِحَمْدِهِ[4] her iki makamı cemeden bir cümledir.

İ'lem Eyyühe'l-Aziz! Dört şey için dünyayı kesben değil, kalben terk etmek lâzımdır:

1– Dünyanın ömrü kısa olup, süratle zeval ve guruba gider. Zevalin elemiyle, visalin lezzeti zeval buluyor.

2– Dünyanın lezâizi zehirli bala benzer. Lezzeti nisbetinde elemi de vardır.

3– Seni intizar etmekte ve senin de süratle ona doğru gitmekte olduğun "kabir", dünyanın zînetli, lezzetli şeylerini hediye olarak kabul etmez. Çünkü dünya ehlince güzel addedilen şey, orada çirkindir.

4– Düşmanlar ve haşerat-ı muzırra arasında bir saat durmakla dost ve büyükler meclisinde senelerce durmak arasındaki muvâzene, kabir ile dünya arasındaki aynı muvâzenedir. Maahâzâ, Cenâb-ı Hak da bir saatlik lezzeti terk

---

1 Allah'ı bütün eksiklerden tenzih ederim.

2 Bütün hamdler, övgüler Allah'adır.

3 Allah'ı bütün eksikliklerden tenzih ederim.

4 "(Cenâb-ı Hak rahmetiyle bize yakın olduğu cihetle) Bütün hamdler, övgüler Allah'adır ve (biz O'ndan uzak olduğumuz cihetle) O, her türlü kusur ve noksan sıfattan münezzehtir.)" (Buhârî, *deavât* 65, *eymân*19, *tevhid* 58; Müslim, zikir 31; Tirmizî, deavât 59)

etmeye davet ediyor ki senelerce dostlarınla beraber rahat edesin. Öyle ise kayıtlı ve kelepçeli olarak sevk edilmezden evvel, Allah'ın davetine icabet et.

Fesübhanallah, Cenâb-ı Hakk'ın insanlara fazl u keremi o kadar büyüktür ki insana vedîa olarak verdiği malı, büyük bir semeni ile insandan satın alır, ibka ve himaye eder. Eğer insan o malı temellük edip Allah'a satmazsa, büyük bir belâya düşer. Çünkü o malı uhdesine almış oluyor. Hâlbuki kudreti taahhüde kâfi gelmiyor. Çünkü arkasına alırsa, beli kırılır; eli ile tutarsa, kaçar, tutulmaz. En nihayet meccanen fenâ olur gider, yalnız günahları miras kalır.

İ'lem Eyyühe'l-Aziz! "Geceye benzeyen gençliğim zamanında gözlerim uyumuş idi, ancak ihtiyarlık sabahıyla uyandım." meâlinde olan

وَعَيْنِي قَدْ نَامَتْ بِلَيْلِ شَبِيبَتِي وَلَمْ تَنْتَبِهْ إِلَّا بِصُبْحِ مَشِيبٍ[1]

şiirin şümulüne dahilim. Çünkü gençliğimde en yüksek bir intibah şahikasına çıktığımı sanıyordum. Şimdi anlıyorum ki o intibah intibah değilmiş; ancak uykunun en derin kuyusunda bulunmaktan ibaret imiş. Binâenaleyh medenîlerin iftihar ile dem vurdukları tenevvür-ü intibahları, benim gençlik zamanımdaki intibah kabilinden olsa gerektir. Onların misali, rüyasında güya uyanıp, rüyasını halka hikâye eden nâim meselidir. Hâlbuki rüyasında onun o intibahı, uykunun hafif perdesinden derin ve kalın bir perdeye intikal ettiğine işarettir. Böyle bir nâim ölü gibidir; yarıbuçuk uykuda bulunan insanları nasıl ikaz edebilir?

Ey uykuda iken kendilerini ayık zannedenler! Umûr-u diniyede müsamaha veya teşebbühle medenîlere yanaşmayın. Çünkü aramızdaki dere pek derindir. Doldurup hatt-ı muvasalayı temin edemezsiniz. Ya siz de onlara iltihak edersiniz veya dalâlete düşer boğulursunuz.

İ'lem Eyyühe'l-Aziz! Mâsiyetin mahiyetinde, bilhassa devam edersе, küfür tohumu vardır. Çünkü o mâsiyete devam eden, ülfet peyda eder. Sonra ona âşık ve müptelâ olur. Terkine imkân bulamayacak dereceye gelir. Sonra o mâsiyetinin ikaba mûcib olmadığını temenniye başlar. Bu hâl böylece devam ettikçe, küfür tohumu yeşillenmeye başlar. En nihayet, gerek ikabı ve gerek dârü'l-ikabı inkâra sebep olur. Ve keza mâsiyete terettüp eden hacaletten dolayı, o mâsiyetin mâsiyet olmadığını iddia etmekle, o mâsiyete muttali olan melekleri bile inkâr eder. Hatta şiddet-i hacaletten yevm-i hesabın

[1] Bkz.: Ebu'l-Abbas el-Mukri', *Nefhu't-tayyib* 4/342, 7/280.

gelmeyeceğini temenni eder. Şayet yevm-i hesabı nefyeden ednâ bir vehmi bulursa, o vehmi kocaman bir burhan addeder. En nihayet nedamet edip terk etmeyenlerin kalbi küsûfa tutulur, mahvolur gider –el-iyâzü billâh!–

İ'lem Eyyühe'l-Aziz! Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan'ın i'câz ve belâgatına dair "Lemeât" namındaki eserimde izah edilen bazı lem'aları dinleyeceksin:

1– Kur'ân'ın okunuşunda yüksek bir selâset vardır ki lisanlara ağır gelmez.

2– Büyük bir selâmet vardır ki lafzan ve mânen hatadan sâlimdir.

3– Âyetler arasında büyük bir tesanüd vardır ki kârgir binalar gibi, âyetleri birbirine dayanarak bünye-i Kur'âniye'yi sarsılmaktan vikaye ediyor.

4– Büyük bir tenâsüb, tecâvüb, teâvün vardır ki âyetleri birbirine ecnebî olmadığı gibi birbirinin vuzuhuna yardım, istîzâhına cevap veriyor.

5– Parça, parça, ayrı ayrı zamanlarda nâzil olduğu hâlde şiddet-i tenâsüpten sanki bir defada nâzil olmuştur.

6– Esbab-ı nüzûl ayrı ayrı ve mütebâyin olduğu hâlde, şiddet-i tesanüdden sanki sebep birdir.

7– Mükerrer mütefâvit suâllere cevap olduğu hâlde, şiddet-i imtizaç ve ittihaddan sanki suâl birdir.

8– Müteaddit, mütegayir hâdisata beyan olduğu hâlde, kemâl-i intizamdan sanki hâdise birdir ve bir hâdiseye cevaptır.

9– "Tenezzülât-ı ilâhiye" ile tabir edilen muhatapların fehimlerine yakın ve münasip üslûplar üzerine nâzil olmuştur.

10– Bütün zaman ve mekânlarda gelip geçen insanlara tevcih-i kelâm ettiği hâlde, sühûlet-i beyandan dolayı sanki muhatap birdir.

11– İrşadın gayelerine îsal için tekrarları tahkik ve takriri ifade eder. Maahâzâ, tekrarları halel vermez. İadesi, zevki izale etmez. Tekerrür ettikçe misk gibi kokar.

12– Kur'ân kalblere kuvvet ve gıdadır; ruhlara şifadır. Gıdanın tekrarı kuvveti artırır. Tekrar etmekle daha me'luf ve me'nus olduğundan lezzeti artar.

13– İnsan maddî hayatında; her anda havaya, her vakit suya, her zaman

ve her gün gıdaya, her hafta ziyaya muhtaçtır. Bunların tekerrürü haddizâtında tekerrür olmayıp, ihtiyaçların tekerrürü içindir. Kezalik insan, hayat-ı ruhiyesi cihetiyle Kur'ân'da zikredilen bütün nevilere muhtaçtır. Bazı nevilere her anda muhtaçtır; هُوَ اللهُ[1] gibi. Çünkü ruh bunun ile nefes alıyor. Bazı nevilere her vakit, bazılarına her zaman muhtaçtır. İşte hayat-ı kalbiyenin ihtiyaçlarına binaen Kur'ân tekrarlar yapıyor. Mesela بِسْمِ اللهِ[2], hava-yı nesîmî gibi kalbi ve ruhu tatmin ettiğinden kesret-i ihtiyaca binaen Kur'ân'da çok tekrar edilmiştir.

14– Kıssa-yı Mûsa gibi bazı hâdisat-ı cüz'iyenin tekrarı, o hâdisenin büyük bir düsturu tazammun ettiğine işarettir.

Hülâsa: Kur'ân hem zikirdir, hem fikirdir, hem hikmettir, hem ilimdir, hem hakikattir, hem şeriattır, hem sadırlara şifa, müminlere hüda ve rahmettir.

İ'lem Eyyühe'l-Aziz! Fıtrat-ı insaniyenin garip bir hâli, gaflet zamanında letâif ile havâssın hükümlerini, iltibas ile birbirine benzetir, tefrik edemez. Mesela el ile gözü birbirine benzetip hizmetlerini ve vazifelerini tefrik edemeyen bir mecnun, yüksekte gözüyle gördüğü bir şeyi almak için elini uzatıyor. El gözün komşusu olduğu münasebetle, onun yaptığı işi, el de yapabilir zanneder. Kezalik insan-ı gafil, kendi şahsına ait ednâ, cüz'î bir tanzimden âciz olduğu hâlde gururuyla, hayaliyle Cenâb-ı Hakk'ın ef'âline tahakküm ile el uzatıyor.

Yine insanın fıtratında acîb bir hâl: İnsanın efrâdı arasında cismen ve sureten ayrılık varsa da pek azdır. Amma mânen ve ruhen, aralarında zerre ile şems arasındaki ayrılık kadar bir ayrılık vardır. –Fakat sair hayvanât öyle değildir. Mesela balık ile kuş, kıymet-i ruhiyece birbirine pek yakındırlar. En küçüğü en büyüğü gibidir.– Çünkü insanın kuvve-i ruhiyesi tahdit edilmemiştir. Enaniyet ile o kadar aşağı düşerler ki zerreye müsavi olur. Ubûdiyet ile de o kadar yükseğe çıkıyor ki iki cihanın güneşi olur. –Hazreti Muhammed *(aleyhissalâtü vesselâm)* gibi–

İ'lem Eyyühe'l-Aziz! Eşyada esas bekadır, adem değildir. Hatta ademe gittiklerini zannettiğimiz kelimat, elfaz, tasavvurat gibi serîü'z-zeval olan bazı şeyler de ademe gitmiyorlar. Ancak suretlerini ve vaziyetlerini değişerek zevalden masun kalıp bazı yerlerde tahassun ile adem-i mutlaka gitmezler.

---

1 O, Allah'tır.

2 Allah'ın adıyla

Fen dedikleri hikmet-i cedide, bu sırra vâkıf olmuş ise de, vuzuhuyla vâkıf olamamıştır. Ve aynı zamanda "Âlemde adem-i mutlak yoktur; ancak terekküp ve inhilâl vardır." diye ifrat ve hata etmiştir. Çünkü âlemde Cenâb-ı Hakk'ın sun'uyla terkip vardır. Allah'ın izniyle tahlil vardır. Allah'ın emriyle îcad ve idam vardır.

وَيَفْعَلُ اللهُ مَا يَشَاءُ[1] ، إِنَّ اللهَ يَحْكُمُ مَا يُرِيدُ[2]

İ'lem Eyyühe'l-Aziz! Kabir, âlem-i âhirete açılmış bir kapıdır. Arka cihеti rahmettir, ön ciheti ise azaptır. Bütün dost ve sevgililer o kapının arka cihetinde duruyorlar. Senin de onlara iltihak zamanın gelmedi mi? Ve onlara gidip onları ziyaret etmeye iştiyakın yok mudur? Evet vakit yaklaştı. Dünya kazuratından temizlenmek üzere bir gusül lâzımdır. Yoksa onlar istikzar ile ikrah edeceklerdir.

Eğer "İmam Rabbânî Ahmed-i Farukî bugün Hindistan'da hayattadır." diye ziyaretine bir davet vuku bulsa, bütün zahmetlere ve tehlikelere katlanarak ziyaretine gideceğim. Binâenaleyh İncil'de "Ahmed", Tevrat'ta "Ahyed" Kur'ân'da "Muhammed" ismiyle müsemma, iki cihanın güneşi, kabrin arka tarafında milyonlarca Farukî Ahmedler ile muhat olarak sâkindir. Onların ziyaretlerine gitmek için niye acele etmiyoruz? Geri kalmak hatadır.

Şu esâsâta dikkat lâzımdır:

1– Allah'a abd olana her şey musahhardır. Olmayana her şey düşmandır.

2– Her şey kader ile takdir edilmiştir. Kısmetine razı ol ki rahat edesin.

3– Mülk Allah'ındır. Sende emaneten duruyor. O emaneti ibka edip senin için muhafaza edecek. Sende kalırsa, meccanen zâil olur gider.

4– Devam olmayan bir şeyde lezzet yoktur. Sen zâilsin, dünya da zâildir, halkın dünyası da zâildir, kâinatın şu şekl-i hazırı da zâildir. Bunlar saniye ve dakika ve saat ve gün gibi birbirini takiben zevale gidiyorlar.

5– Âhirette seni kurtaracak bir eserin olmadığı takdirde, fâni dünyada bıraktığın eserlere de kıymet verme.

---

1 "Allah, her ne dilerse onu yapar." (İbrahim sûresi, 14/27)

2 "…Allah dilediği şekilde hükmeder." (Mâide sûresi, 5/1)

İ'lem Eyyühe'l-Aziz! سُبْحَانَ اللهِ[1] ، اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ[2] ، اَللهُ أَكْبَرُ[3] bu üç mukaddes cümlenin faydalarını ve mahall-i istimallerini dinle:

1– Kalbinde hayat bulunan bir insan kâinata, âleme bakarken idrakinden âciz bilhassa şu boşlukta yapılan ilâhî manevraları görmekle hayretler içinde kalır. İşte bu gibi hayret ve dehşetengiz vaziyetleri ancak سُبْحَانَ اللهِ[4] cümlesinden nebean eden mâ-yı zülâl içmekle o hayret ateşi söner.

2– Aynı o insan, gördüğü leziz nimetlerden duyduğu zevkleri izhar etmekle, "hamd" unvanı altında in'amı nimette ve mün'imi in'amda görmekle idame-i nimet ve tezyid-i lezzet talebinde bulunarak اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ[5] cümlesiyle nimetler definesini bulan adam gibi nefes alıyor.

3– Aynı o insan, mahlûkât-ı acîbe ve harekât-ı garîbeden aklının tartamadığı ve zihninin içine alamadığı şeyleri gördüğü zaman, اَللهُ أَكْبَرُ[6] demekle rahat bulur. Yani, Hâlık'ı daha azîm ve daha büyüktür. Onların halk ve tedbirleri kendisine ağır değildir.

İ'lem Eyyühe'l-Aziz! İnsan seyyiatıyla, Allah'a zarar vermiş olmuyor. Ancak nefsine zarar eder. Mesela hariçte, vâkide ve hakikatte Allah'ın şeriki yoktur ki onun hizbine girmekle Cenâb-ı Hakk'ın mülküne ve âsârına müdahale edebilsin. Ancak, şeriki zihninde düşünür, boş kafasında yerleştirir. Çünkü hariçte şerikin yeri yoktur. O halde o kafasız, kendi eliyle kendi evini yıkıyor.

İ'lem Eyyühe'l-Aziz! Allah'a tevekkül edene Allah kâfidir. Allah, kâmil-i mutlak olduğundan lizâtihi mahbuptur. Allah mûcid, Vâcibü'l-vücûd olduğundan kurbiyetinde vücud nurları, bu'diyetinde adem zulmetleri vardır. Allah melce ve mencedir. Kâinattan küsmüş, dünya zînetinden iğrenmiş, vücudundan bıkmış ruhlara melce ve mence O'dur. Allah bâkidir, âlemin bekası ancak O'nun bekasıyladır. Allah Mâlik'tir, sendeki mülkünü senin için

---

1 Allah'ı bütün eksiklerden tenzih ederim.

2 Bütün hamdler, övgüler Allah'adır.

3 Sadece büyüklükte değil hiçbir konuda eşi ve benzeri olmayan, başka bir şey Kendisiyle kıyas bile edilemeyecek yegâne büyük, Allah'tır.

4 Allah'ı bütün eksiklerden tenzih ederim.

5 Bütün hamdler, övgüler Allah'adır.

6 Sadece büyüklükte değil hiçbir konuda eşi ve benzeri olmayan, başka bir şey Kendisiyle kıyas bile edilemeyecek yegâne büyük, Allah'tır.

saklamak üzere alıyor. Allah, Ganiyy-i Muğnî'dir; her şeyin anahtarı O'ndadır. Bir insan Allah'a hâlis bir abd olursa, Allah'ın mülkü olan kâinat, onun mülkü gibi olur.

İ'lem Eyyühe'l-Aziz! Aklı başında olan insan, ne dünya umûrundan kazandığına mesrur ve ne de kaybettiği şeye mahzun olmaz. Zira dünya durmuyor, gidiyor. İnsan da beraber gidiyor; sen de yolcusun. Bak, ihtiyarlık şafağı, kulakların üstünde tulû etmiştir. Başının yarısından fazlası beyaz kefene sarılmış. Vücudunda tavattun etmeye niyet eden hastalıklar, ölümün keşif kollarıdır.[1] Maahâzâ, ebedî ömrün önündedir. O ömr-ü bâkide göreceğin rahat ve lezzet, ancak bu fâni ömürde sa'y ve çalışmalarına bağlıdır. Senin o ömr-ü bâkiden hiç haberin yok. Ölüm sekeratı uyandırmadan evvel uyan!

İ'lem Eyyühe'l-Aziz! Cenâb-ı Hakk'a mâlûm ve maruf unvanıyla bakacak olursan, meçhul ve menkûr olur. Çünkü bu mâlûmiyet, örfî bir ülfet, taklidî bir sema'dır. Hakikati i'lâm edecek bir ifade de değildir. Maahâzâ, o unvan ile fehme gelen mana, sıfât-ı mutlakayı beraberce alıp zihne ilka edemez. Ancak Zât-ı Akdes'i mülâhaza için bir nevi unvandır. Amma Cenâb-ı Hakk'a mevcud-u meçhul unvanıyla bakılırsa, marufiyet şuâları bir derece tebarüz eder. Ve kâinatta tecelli eden sıfât-ı mutlaka-yı muhita ile bu mevsufun o unvandan tulû etmesi ağır gelmez.

İ'lem Eyyühe'l-Aziz! Esmâ-yı hüsnânın her birisi, ötekileri icmalen tazammun eder. (Ziyanın elvân-ı seb'ayı tazammun ettiği gibi). Ve keza her birisi ötekilere delil olduğu gibi, onların her birisine de netice olur. Demek esmâ-yı hüsnâ mir'at ve ayna gibi birbirini gösteriyor. Binâenaleyh neticeleri beraber mezkûr kıyaslar gibi veya delilleri beraber neticeler gibi okuması mümkündür.

---

1 "Uyku, ölümün kardeşidir." manasındaki hadis için bkz.: et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-evsat* 8/342; el-Beyhakî, *Şuabü'l-îmân* 4/183; İbnü'l-Mübârek, *ez-Zühd* s.79.

Tazarru ve Niyaz

إِلٰهِي لَازِمٌ عَلَيَّ أَنْ لَا أُبَالِيَ وَلَوْ فَاتَ مِنِّي حَيَاتُ الدَّارَيْنِ وَعَادَتْنِي الْكَائِنَاتُ بِتَمَامِهَا إِذْ أَنْتَ رَبِّي وَخَالِقِي وَ إِلٰهِي إِذْ أَنَا مَخْلُوقُكَ وَمَصْنُوعُكَ لِي جِهَةُ تَعَلُّقٍ وَانْتِسَابٍ مَعَ قَطْعِ نِهَايَةِ عِصْيَانِي وَغَايَةِ بُعْدِي لِسَائِرِ رَوَابِطِ الْكَرَامَةِ فَأَتَضَرَّعُ بِلِسَانِ مَخْلُوقِيَّتِي يَا خَالِقِي يَا رَبِّي يَا رَازِقِي يَا مَالِكِي يَا مُصَوِّرِي يَا إِلٰهِي! أَسْئَلُكَ بِأَسْمَائِكَ الْحُسْنٰى وَبِاسْمِكَ الْأَعْظَمِ وَبِفُرْقَانِكَ الْحَكِيمِ وَبِحَبِيبِكَ الْأَكْرَمِ وَبِكَلَامِكَ الْقَدِيمِ وَبِعَرْشِكَ الْأَعْظَمِ وَبِأَلْفِ أَلْفِ ﴿قُلْ هُوَ اللّٰهُ أَحَدٌ[1]﴾ اِرْحَمْنِي يَا اَللّٰهُ يَا رَحْمٰنُ يَا حَنَّانُ يَا مَنَّانُ يَا دَيَّانُ اِغْفِرْلِي يَا غَفَّارُ يَا سَتَّارُ يَا تَوَّابُ يَا وَهَّابُ! اُعْفُ عَنِّي يَا وَدُودُ يَا رَؤُفُ يَا عَفُوُّ يَا غَفُورُ.. اُلْطُفْ بِي يَا لَطِيفُ يَا خَبِيرُ يَا سَمِيعُ يَا بَصِيرُ! وَتَجَاوَزْ عَنِّي يَا حَلِيمُ يَا عَلِيمُ يَا كَرِيمُ يَا رَحِيمُ! اِهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ يَا رَبِّ يَا صَمَدُ يَا هَادِي جُدْ عَلَيَّ بِفَضْلِكَ يَا بَدِيعُ يَا بَاقِي يَا عَدْلُ يَا هُوَ! أَحْيِ قَلْبِي وَقَبْرِي بِنُورِ الْإِيمَانِ وَالْقُرْاٰنِ يَا نُورُ يَا حَقُّ يَا حَيُّ يَا قَيُّومُ يَا مَالِكَ الْمُلْكِ يَا ذَا الْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ يَا أَوَّلُ يَا اٰخِرُ يَا ظَاهِرُ يَا بَاطِنُ يَا قَوِيُّ يَا قَادِرُ يَا مَوْلَايَ يَا غَافِرُ يَا أَرْحَمَ الرَّاحِمِينَ أَسْئَلُكَ بِاسْمِكَ الْأَعْظَمِ فِي الْقُرْاٰنِ وَبِمُحَمَّدٍ عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ الَّذِي هُوَ سِرُّكَ الْأَعْظَمُ فِي كِتَابِ الْعَالَمِ أَنْ تَفْتَحَ مِنْ هٰذِهِ الْأَسْمَاءِ الْحُسْنٰى كُوَاةً مُفِيضَةً أَنْوَارَ الْاِسْمِ الْأَعْظَمِ إِلٰى قَلْبِي فِي قَالِبِي وَإِلٰى رُوحِي فِي قَبْرِي فَتَصِيرَ هٰذِهِ الصَّحِيفَةُ كَسَقْفِ قَبْرِي وَهٰذِهِ الْأَسْمَاءُ كَكُوَاتٍ تُفِيضُ أَشِعَّةَ شَمْسِ الْحَقِيقَةِ إِلٰى رُوحِي! إِلٰهِي أَتَمَنّٰى أَنْ يَكُونَ لِي لِسَانٌ أَبَدِيٌّ يُنَادِي بِهٰذِهِ الْأَسْمَاءِ إِلٰى قِيَامِ السَّاعَةِ فَاقْبَلْ هٰذِهِ النُّقُوشَ الْبَاقِيَةَ بَعْدِي نَائِبًا عَنْ لِسَانِيَ الزَّائِلِ.

اَللّٰهُمَّ صَلِّ وَسَلِّمْ عَلٰى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ صَلَاةً تُنْجِينَا بِهَا مِنْ جَمِيعِ الْأَهْوَالِ وَالْاٰفَاتِ، وَتَقْضِي لَنَا بِهَا جَمِيعَ الْحَاجَاتِ، وَتُطَهِّرُنَا بِهَا مِنْ جَمِيعِ السَّيِّئَاتِ، وَتَغْفِرُ لَنَا بِهَا جَمِيعَ

[1] "De ki: O, Allah'tır, gerçek İlâhtır ve Birdir." (İhlâs sûresi, 112/1)

الذُّنُوبِ وَالْخَطِيئَاتِ. يَا اَللّٰهُ يَا مُجِيبَ الدَّعَوَاتِ، اِجْعَلْ لِي فِي مُدَّةِ حَيَاتِي وَبَعْدَ مَمَاتِي فِي كُلِّ اٰنٍ أَضْعَافَ أَضْعَافِ ذٰلِكَ أَلْفَ أَلْفِ صَلَاةٍ وَسَلَامٍ مَضْرُوبِينَ فِي مِثْلِ ذٰلِكَ وَأَمْثَالِ أَمْثَالِ ذٰلِكَ عَلٰى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ وَعَلٰى اٰلِهِ وَأَصْحَابِهِ وَأَنْصَارِهِ وَأَتْبَاعِهِ وَاجْعَلْ كُلَّ صَلَاةٍ مِنْ كُلِّ ذٰلِكَ تَزِيدُ عَلٰى أَنْفَاسِيَ الْعَاصِيَةِ فِي مُدَّةِ عُمْرِي وَاغْفِرْلِي وَارْحَمْنِي بِكُلِّ صَلَاةٍ مِنْهَا بِرَحْمَتِكَ يَا أَرْحَمَ الرَّاحِمِينَ اٰمِينَ.[1]

---

1 "Allahım! Benden dünya ve âhiret hayatı gitse ve dahi kâinat bütünüyle bana düşman olsa benim bunlara hiç ehemmiyet vermemem lâzımdır. Zira Sen benim Rabbim, Hâlıkım ve İlâhımsın. Ben de Sen'in mahlûkun ve masnûunum. Hem sonsuz isyanım ve insanı kerim kılan güzel hasletlerden uzaklığımla beraber Seninle bir alâka ve intisap cihetim bulunduğu için bu mahlûkiyetimin lisanıyla sana tazarru' ve niyaz ediyorum ey Hâlık'ım! Ey Rabbim, ey Râzıkım, ey Mâlikim, ey Musavvirim, ey Allahım! Sen'in esmâ-yı hüsnân, ism-i âzamın, Furkan'ı Hakîm'in, Habîbi Ekrem'in, Kelâm-ı Kadim'in, Arş-ı Âzam'ın ve bir milyon kere [1*] قُلْ هُوَ اللّٰهُ أَحَدٌ hürmetine bana merhamet eyle yâ Allah, yâ Rahmân, yâ Hannan, yâ Mennân, yâ Deyyân. Beni bağışla yâ Gaffâr, yâ Settâr, yâ Tevvâb, yâ Vehhâb. Beni affet yâ Vedûd, yâ Raûf, yâ Afuvv, yâ Gafûr. Bana lutfeyle yâ Latîf, yâ Habîr, yâ Semî', yâ Basîr! Günahlarımı affeyle yâ Halîm, yâ Alîm, yâ Kerîm, yâ Rahîm! Bizi doğru yola, Sana doğru varan yola ilet yâ Rab, yâ Samed, yâ Hâdî! Fazlınla bana ihsan eyle yâ Bedî', yâ Bâkî, yâ Adl, yâ Hû! Kalbimi ve kabrimi iman ve Kur'ân nuruyla hayattar eyle yâ Nûr, yâ Hak, yâ Hayy, yâ Kayyûm, yâ Mâlike'l-mülk, yâ Ze'l-celâl-i ve'l-ikrâm, yâ Evvel, yâ Âhir, yâ Zâhir, yâ Bâtın, yâ Kaviy, yâ Kâdir, yâ Mevlâm, yâ Gâfir, yâ Erhame'r-râhimîn! Kur'ân'daki İsm-i Âzam'ın ve kâinat kitabında en büyük sırrın Muhammed *(sallallâhü aleyhi ve sellem)* hürmetine; bu esmâ-yı hüsnâdan bedenimdeki kalbim ile kabrimdeki ruhuma İsm-i Âzam nurlarını boşaltan bir pencere açmanı ve böylece bu sayfa kabrimin çatısı ve bu isimler ruhuma hakikat güneşinin hüzmelerini ifaza eden pencereler olmasını niyaz ediyorum. Allahım! Benim için kıyâmet saatine kadar bu isimleri ilân eden ebedi bir dilimin olmasını arzu ediyorum. Bundan dolayı şu bâki yazıları benden sonra fânî dilimin yerine kabul eyle!

Allahım! Hem fert fert hem de bütün bir beşeriyet olarak medyunu bulunduğumuz İnsanlığın İftihar Tablosu Hazreti Muhammed Mustafa'ya salât ü selâm olsun. Bu salât ile; bizi bütün korkulardan ve âfetlerden koru, bütün ihtiyaçlarımızı gider, bizi bütün günahlardan temizle, bütün günahlarımızı ve hatalarımızı mağfiret eyle. Allahım! Ey bütün dualara icabet eden! Yaşadığım müddet içinde ve ölümümden sonra her anda bu salâtın kat katını ihsan eyle. Bir milyon salât ve selâm ile ve bir o kadar da çarpımından çıkan netice ve bunun da kat katı, Efendimiz Hazreti Muhammed'e, O'nun âl, ashâb ve yardımcılarına ve O'na tabi olanlara olsun. Bu salâtların hepsini ömrümdeki âsi nefeslerim sayısınca çoğalt. Bu salavâtların her birisi hürmetine beni bağışla ve bana merhamet eyle. Rahmetinle muamelede bulun yâ Erhamerrâhimîn, âmîn!.."

[1*] "De ki: O, Allah'tır, Tektir." (İhlâs sûresi, 112/1)

Zeylü'l-Habbe

(Arkadaş! Şu müşevveş eserlerim ile büyük bir şeyin etrafını kazıyorum. Amma bilmiyorum keşfedebildim mi? Veyahut sonra inkişaf edecektir. Veyahut bilâhare zuhur edecek. Keşfine yol açıp gösteriyorum.)

لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللهِ[1]

حَسْبُنَا اللهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ[2] ، نِعْمَ الْمَوْلٰى وَنِعْمَ النَّصِيرُ[3]

بِسْـــمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ عَلٰى نِعْمَةِ الْإِيمَانِ وَالْإِسْلَامِ بِعَدَدِ قَطَرَاتِ الْأَمْطَارِ وَأَمْوَاجِ الْبِحَارِ وَثَمَرَاتِ الْأَشْجَارِ وَنُقُوشِ الْأَزْهَارِ وَنَغَمَاتِ الْأَطْيَارِ وَلَمَعَاتِ الْأَنْوَارِ، وَالشُّكْرُ لَهُ عَلٰى كُلِّ مِنْ نِعَمِهِ فِي الْأَطْوَارِ بِعَدَدِ كُلِّ نِعَمِهِ فِي الْأَدْوَارِ. وَالصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلٰى سَيِّدِ الْأَبْرَارِ وَالْأَخْيَارِ مُحَمَّدٍ الْمُخْتَارِ وَعَلٰى اٰلِهِ الْأَطْهَارِ وَأَصْحَابِهِ نُجُومِ الْهِدَايَةِ ذَوِي الْأَنْوَارِ مَا دَامَ اللَّيْلُ وَالنَّهَارُ.[4]

İ'lem Eyyühe'l-Aziz! Misafir olan bir kimse seferinde çok yerlere, menzillere uğrar. Uğradığı her yerin âdetleri ve şartları ayrı ayrı olur.

Kezalik Allah'ın yolunda sülûk eden zât çok makamlara, mertebelere, hâllere, perdelere rast gelir ki bunların da her birisi için kendine mahsus şartlar ve vaziyetler vardır. Bu şartları ve perdeleri, birbirine halt edip karıştıran, galat ve yanlış hareket eder. Mesela bir ahırda atın kişnemesini işiten bir

---

1 "Hareket ve güç, ancak Cenâb-ı Hakk'ın dilemesi ile olur." Peygamber Efendimiz *(sallallâhu aleyhi ve sellem)* bu sözün, cennet hazinelerinden bir hazine olduğunu bildirmiştir. (Bkz.: Buhârî, *meğâzî* 38, *deavât* 51, 68, *kader* 7; Müslim, *zikir* 44-46)

2 "Allah bize yeter. O ne güzel vekildir!" (Âl-i İmran sûresi, 3/173)

3 "O ne güzel mevlâ, ne güzel yardımcıdır!" (Enfâl sûresi, 8/40)

4 Yağmurların damlaları, denizlerin dalgaları, ağaçların meyveleri, çiçeklerin nakışları, kuşların şakımaları, nurların hüzmeleri adedince İslâm ve iman nimetinden ötürü bütün hamdler Allah'a olsun. Hayat safhalarındaki her bir nimete mukabil olarak bütün zamanlardaki nimetleri adedince O'na şükürler olsun. Allah'a yakın büyüklerin Efendisi, kulları içinden seçip zirve payelerle şereflendirdiği seçkin peygamber Hazreti Muhammed'e *(sallallâhu aleyhi ve sellem)*, O'nun tertemiz, pırıl pırıl hane halkına ve hidayet yıldızları nurlu ashabına gece ve gündüz devam edip durdukça salât ve selâm olsun!

adam, yüksek bir sarayda andelibin terennümünü, güzel sadâsını işitir. Eğer o terennüm ile atın kişnemesini farketmeyip andelipten kişnemeyi talep ederse, kendi nefsiyle muğâlata etmiş olur.

İ'lem Eyyühe'l-Aziz! Dünya hayatını güzelleştiren esbaptan biri, dünya aynasında temessül ile parlayan hidayet nurları ve büyük insanların sevgili ve sevimli timsâlleridir. Evet müstakbel, mâzinin aynasıdır. Mâzi, berzaha yani öteki âleme intikal ve inkılâp ettiğinde suretini ve şeklini ve dünyasını istikbal aynasına, tarihe, insanların zihinlerine vedîa ediyor. Onlara olan mânevî ve hayalî muhabbetleriyle dünya muhabbeti tatlı olur. Mesela arkadaşlarının ve akrabasının timsâllerini ve fotoğraflarını hâvi büyük bir aynayı yolunda bulan bir adam, şark cihetine giden adamların memleketlerine gidip onlara iltihak etmek için çalışmayıp da o aynanın içindeki timsâller ile uğraşır, muhabbet eder. İşte bu adam gafletten ayıldığı zaman: "Eyvah, ne ediyorum! Bunlar şarap değil seraptır. Bunlar ile uğraşmak azb değil azaptır." der, arkadaşlarına yetişmek üzere şark seferine tedarikâtta bulunmaya başlar.

İ'lem Eyyühe'l-Aziz! Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan'ın hak ve hakikat olduğuna en sadık deliller:

1– Tevhidin bütün iktizalarını ve lâzımlarını mertebeleriyle muhafaza etmesidir.

2– Esmâ-yı hüsnânın tenâsüb ve iktizası üzerine hakâik-i âliye-i ilâhiyedeki muvâzeneyi mürâat etmesidir.

3– Rubûbiyet ve ulûhiyete ait şuûnâtı kemâl-i muvâzene ile cemetmesidir.

Kur'ân'ın bu hâsiyeti beşerin eserlerinde bulunmadığı gibi melekût cihetine geçen evliya ve sair büyüklerin netâic-i fikirlerinde de bulunamamıştır. Ve eşyanın bâtınında dalmış olan İşrâkiyyûn ve âlem-i gayba nüfuz eden Ruhaniyyûn dahi, Kur'ân'ın bu hâsiyetini bulamamışlardır. Zira onların nazarları mukayyet olduğundan hakikat-i mutlakayı ihata edemez. Bunlar ancak hakikatin bir tarafını bulur ve ifrat-tefrit ile tasarrufa başlarlar. Bunun için tenâsübü bozup, muvâzeneyi ihlâl ediyorlar.

Mesela envâ-ı cevâhiri hâvi zînetli ve kıymetli bir defineyi keşfetmek için birkaç adam denizin dibine dalarlar. Denizin dibinde araştırma yaparken birisinin eline uzunca bir parça elmas geçer. Definenin müştemilâtını tamamen bu gibi elmaslardan ibaret olduğunu hükmeder. Sonra arkadaşlarından başka çeşit cevherin bahsini işittiğinde onların buldukları cevahirin kendi

bulduğu elmasın nakışları olduklarını tahayyül eder. Diğeri kürevî bir yakutu bulur. Öteki arkadaşı da başka bir çeşidini buluyor. Ve hâkeza her birisi definenin esas müştemilâtının kendi bulduğu çeşitten ibaret olduğunu.. ve arkadaşlarının buldukları çeşitlerin de definenin zevâid ve teferruatından olduğunu itikat eder. Mesele bu şekle girmekle muvâzene kayıp ve tenâsüb zâil olur. Sonra meselenin hakikatini keşif ve izah için te'vilât ve tekellüfata başlarlar. Hatta definenin inkârına bile zehap eden olur.

Evet sünnet-i seniyye ile muvâzene yapılmazdan evvel, hemen meşhudatına itimat eden İşrâkiyyûn ile mutasavvifenin eserlerini teemmül eden zâtlar, şu söylediğime hak verir. Bilâ-tereddüt kabul ederler.

Arkadaş! Kur'ân da o defineyi keşfetmek için o denize dalmıştır. Fakat Kur'ân'ın gözü açık olduğundan, defineyi tamamıyla ihata ile görmüştür. Ve hakikate uygun bir tarzda tenâsüb ve muvâzeneye riayet ederek kemâl-i intizam ve ıttırad ile hakikati izhar etmiştir.

Arkadaş! Nev-i beşerde envâen dalâlete düşen fırkaların sebeb-i dalâletleri, imamlarının kusurudur. Evet imamları bâtından bahsetmişlerse de meşhudatlarına itimat ve iktifa ederek esnâ-yı tarîkten dönmüşlerdir. Ve حَفِظْتَ شَيْئًا وَغَابَتْ عَنْكَ أَشْيَاءُ[1] kavline mâsadak olmuşlardır.

İ'lem Eyyühe'l-Aziz! Cenâb-ı Hak seni ademden vücuda ve vücudun pek çok eşkâl ve vaziyetlerinden en yükseği müslim sıfatıyla insan suretine getirmiştir. Mebde-i hareketin ile son aldığın suret arasında müteaddit vaziyetlerin, menzillerin ve etvar ve ahvâlin her birisi sana ait nimetler defterine kaydedilmiştir. Bu itibarla, senin geçirmiş olduğun zaman şeridine elmas gibi nimetler dizilmiş, tam bir gerdanlık veya nimetlerin envâına bir fihriste şeklini veriyor.

Binâenaleyh geçirmiş olduğun vücudun her menzilinde ve vaziyetinde, etvarında, ahvâlinde: "Nasıl bu nimete vâsıl oldun? Ne ile müstehak oldun? Ve şükründe bulundun mu?" diye suâle çekileceksin. Çünkü vukua gelen hâller suâle tâbidir. Amma imkânda kalıp vukua gelmeyen şeyler suâle tâbi değildir. Geçirmiş olduğun ahvâl, vukuattır. Gelecek ahvâlin ademdir. Vücud mesuldür, adem ise mesul değildir. Öyle ise *mâzide şükrünü eda etmediğin nimetlerin şükrünü kaza etmek lâzımdır.*

---

[1] Bir şey ezberledin lâkin çok şeyler de senden gizli kaldı. (Ebû Hayyan et-Tevhîdî, *el-imtâ' ve'l-müânese* 1/34; es-Safedî, *Nusratü's-sâir ale'l-meseli's-sâir* 1/43)

İ'lem Eyyühe'l-Aziz! İnsanı havalandırıp baş aşağı felâkete atan şöyle bir hâl var:

İstihkak nazara alınmayarak, Hakk'ın takdiri hakkında tefrit veya ifrat yapılır. Ve kuvvetine, kıymetine bakılmayarak küçük veya büyük bir yük altına alınır gibi gayr-i insanî hâller insanı insaniyetten düşürür, ya zulme veya kizbe sevk eder.

Mesela bir fırka askerin mümessili bir nefer, bütün askerlik umûrunu bilmek veya bir katre sudaki timsâlinden, şemsin azametini göstermek talebinde bulunmak, en yüksek bir insafsızlıktır. Çünkü vasıf ile ittisaf arasında fark vardır. Mesela katredeki timsâl, şemsin evsafını gösterir. Amma o evsaf ile muttasıf olamaz.

İ'lem Eyyühe'l-Aziz! Vücud nev'inde tezahüm yoktur. Yani, pek çok âlemler, hâller, vücud sahnesinde içtima eder, birleşirler.

Mesela gece zamanı duvarları camdan olan ve elektrik yanan bir odaya girdiğin vakit, âlem-i misale bir pencere hükmünde olan camlarda pek çok menzilleri, odaları göreceksin.

Sâniyen: Odada otururken, kemâl-i sühûletle o misalî odalarda her çeşit tebdil, tağyir, tasarruf edebilirsin.

Sâlisen: Odadaki elektrik, elektrik misallerinin en uzağına en yakındır. Çünkü o misalî misallerin kayyûmu odur.

Râbian: Bu maddî vücudun bir habbesi, bir parçası, o misalî vücudun bir âlemini içine alabilir. Bu dört hüküm, Vâcib ile âlem-i mümkinat arasında da câridir. Çünkü mümkinatın vücudu, Vâcib'in nurundan bir gölge olduğu cihetle vehmî bir mertebededir. Vâcib'in emriyle vücud-u hariciyeye girer; sabit ve müstekar kalır. Demek mümkinatın vücudu bizzat hakikî bir vücud-u haricî olmadığı gibi, vehmî veya zâil bir zıll de değildir. Ancak, Vâcibü'l-vücûd'un îcadıyla bir vücuddur.

İ'lem Eyyühe'l-Aziz! Bu güzel âlemin bir mâliki bulunmaması muhal olduğu gibi, kendisini insanlara bildirip tarif etmemesi de muhaldir. Çünkü insan Mâlik'in kemâlâtına delâlet eden âlemin hüsnünü görüyor; ve kendisine beşik olarak yaratılan küre-i arzda istediği gibi tasarruf eden bir halifedir. Hatta semâ-yı dünyada dahi aklıyla çalışıyor ve küçüklüğüyle, zaafiyetiyle beraber harika tasarrufat-ı acîbesiyle eşref-i mahlûkât unvanını almıştır. Ve elinde cüz-ü ihtiyârî bulunduğundan bütün esbap içerisinde en geniş bir

salahiyet sahibidir. Binâenaleyh Mâlik-i Hakikî'nin rusül vasıtasıyla böyle yüksek fakat gafil abdlerine kendisini bildirip tarif etmesi zarurîdir ki o Mâlik'in evâmirine ve marziyâtına vâkıf olsunlar.

İ'lem Eyyühe'l-Aziz! İnsanın vehim, farz, hayal duygularına varıncaya kadar bütün hâsseleri bilâhare rücu edip bilittifak Hakk'a iltica ettiklerini ve bâtıla hiçbir ihtimal ve imkânın kalmadığını ve kâinatın ancak ve ancak Kur'ân'ın izah ettiği şekilde bulunduğunu gördüm.

İ'lem Eyyühe'l-Aziz! Âlem-i ziya, âlem-i hararet, âlem-i hava, âlem-i kehribâ, âlem-i elektrik, âlem-i cezb, âlem-i esîr, âlem-i misâl, âlem-i berzah gibi âlemler arasında müzâhame ve yer darlığı yoktur. Bu âlemler, hepsi de ihtilâlsiz, müsaademesiz küçük bir yerde içtima ederler.

Kezalik pek geniş, gaybî âlemlerin de bu küçük arzda içtimaları mümkündür. Evet hava, su, insanın yürüyüşüne.. cam, ziyanın geçmesine.. şuâın röntgen vasıtasıyla kesif cisimlere bile nüfuzuna.. ve akıl nuruna, melek ruhuna, demirin içine hararetin akmasına, elektriğin cereyanına bir mâni yoktur. Kezalik bu kesif âlemde ruhânileri deverandan, cinnîleri cevelândan, şeytanları cereyandan, melekleri seyerandan men edecek bir mâni yoktur.

İ'lem Eyyühe'l-Aziz! Göz, lâmba, şems gibi nur ve nuranî şeylerde cüz'îküllî, cüz-küll, bir-bin müsavidir. Evet şemse bak! Onun timsâlleriyle seyyarat, denizler ve havuzlar, katre, kabarcıklar gibi bütün şeffaf şeyler, kemâl-i sühûletle temessül ediyorlar. Kezalik Şems-i Ezelî şu kâinat kitabında bütün bâbları, fasılları, satırları, cümleleri, harfleri def'aten bilâ-külfet yazıyor. Ve ba'sü ba'de'l-mevtte dahi aynı bu sühûlet vardır. مَا خَلْقُكُمْ وَلَا بَعْثُكُمْ إِلَّا كَنَفْسٍ وَاحِدَةٍ[1] diye Kur'ân-ı Kerîm emrediyor.

İ'lem Eyyühe'l-Aziz! Her şeyi tahrik eden zerrât-ı müteharrikenin, muayyen hadlerine kadar hareket ettikten sonra tevakkuf ve durmalarına dikkat eden adam anlar ki: Her şeyin hududunda daima harekette bulunan zerratı durdurup geri çeviren bir hudut bekçisi vardır. O zerratı taşmaktan men ediyor. O bekçi ise muhit bir ilmin tecellisidir ki o tecelli kadere, kader de miktara, miktar da kalıba tahavvül eder. Demek her şey, içerisindeki zerrâta bir kalıptır.

---

1 "Sizin hepinizi yaratmak da, ölümünüzün ardından (âhirette) hepinizi diriltmek de, (O'nun için) ancak bir kişiyi yaratmak ve diriltmek gibidir." (Lokman sûresi, 31/28)

İ'lem Eyyühe'l-Aziz! Kur'ân'ın âyetleri birbirini tefsir ettiği gibi bu kitab-ı âlemin de bir kısmı, diğer bir kısmını izah ediyor. Mesela maddiyat âlemi Cenâb-ı Hakk'ın envar-ı nimetini cezbetmek için hakikî bir ihtiyaç ile şemse muhtaç olduğu gibi âlem-i mâneviyat dahi rahmet-i ilâhiyenin ziyalarını almak için şems-i nübüvvete muhtaçtır. Binâenaleyh Resûl-i Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselâm)* nübüvveti, şemsin kat'iyet ve vuzuhu derecesinde kat'î ve vâzıhtır.

İ'lem Eyyühe'l-Aziz! Zîhayatın vücuduna terettüp eden semereler, yalnız kendisine, menfaatine, bekasına, kemâline mahsus değildir. Ancak o semerelerden bir hisse kendisine aittir. Bâki kalan kısm-ı âzamı Hâlık'a râcidir. Zîhayata ait, uzun bir zaman sonra husûle gelir. Hâlık'a râci kısım ise bir anda husûle gelir. Mesela o zîhayat, esmâ-yı hüsnânın tecelliyâtına mazhariyetle Hâlık'ı, evsaf-ı kemâliye ile tavsif ve lisan-ı hâliyle hamdetmiş oluyor.

İ'lem Eyyühe'l-Aziz! İnsanın bir ferdi, ihata-yı fikriyesiyle, aklıyla, kalbinin vüs'atiyle bir nevi külliyet kesbeder. Ve keza insanın bir ferdi, hilâfet hususunda âlemin eczasıyla şuurca alâkadar olduğundan nebatî olsun hayvanî olsun pek çok nevilerde tasarruf sahibi bulunduğundan, nevi gibidir. Ve bu itibarla insanın bir ferdi neviler sırasına geçer. Binâenaleyh gerek hayvanâtın, gerek semeratın nevilerinde vukua gelen mükerrer kıyâmetler, hevam ve haşeratta vücuda gelen senevî haşir ve neşirler, insanın da her bir ferdinde câridir.

Hülâsa: Kur'ân'ın âyetleriyle[1] ebnâ-yı beşer için büyük kıyâmetin geleceğine kat'î delâletler olduğu gibi kitab-ı âlemin âyât-ı tekviniyesiyle de kıyâmet-i kübraya pek kat'î delâletler ve işaretler vardır.

İ'lem Eyyühe'l-Aziz! Kur'ân-ı Kerîm okunurken istimâında bulunduğun zaman muhtelif şekillerde dinleyebilirsin:

1– Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)*, nübüvvet kürsüsüne çıkıp nev-i beşere hitaben Kur'ân'ın âyetlerini tebliğ ederken, kıraatini kalben ve hayalen dinlemek için kulağını o zamana gönder. O fem-i mübarekinden çıkar gibi dinlemiş olursun.

2– Veya Cebrail *(aleyhisselâm)* Hazreti Muhammed'e *(aleyhissalâtü vesselâm)* tebliğ ederken her iki Hazretin arasında yapılan tebliğ-tebellüğ vaziyetini dinler gibi ol.

---

[1] Bkz.: Nisâ sûresi, 4/87; En'âm sûresi, 6/12, 31; A'râf sûresi, 7/187; Hicr sûresi, 15/85; Tâhâ sûresi, 20/15; Sebe sûresi, 34/3; Câsiye sûresi, 45/26; Muhammed sûresi, 47/18; ...

3– Veya Kab-ı Kavseyn makamında, yetmiş bin perde arkasında Mütekellim-i Ezelî'nin Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)*'a olan tekellümünü dinler gibi hayalî bir vaziyete gir.

İ'lem Eyyühe'l-Aziz! Senin şuur ve ilminin sana taalluku, ahvâl ve levâzımat-ı ihtiyacatın nisbetindedir. Çünkü sebep ile müsebbep, kuvvet ile amel arasında münasebet lâzımdır. Fazla-noksan olmamalıdır. Senin sana olan şuur ve ilminin nisbeti, Hâlık'ın sana olan nazar ve ilmine nisbetle bir kıl gibidir. Binâenaleyh pek cüz'î olan ilim ve şuurunla, Şems-i Ezelî'nin ilim ve nazarına mukabele etmekle gündüz ortasında güneşin altında, güneşin ziyasıyla mübarezeye çıkan ateş böceği gibi olma!

İ'lem Eyyühe'l-Aziz! Cenâb-ı Hakk'ın ef'âli birbirine münasip, âsarı birbirine müşabih, esmâsı birbirine ayna ve mâkes, sıfâtı birbirine mütedahil, şuûnâtı memzuc ise de her birisi için hususî bir tavır, bir hâl vardır ki maksud-u bizzat o hususî tavırdır. Sair tavırlar ise tebeîdirler. Binâenaleyh mesela Hâlık'ın âsârından cemâdata baktığın zaman azamet ve kudreti, kasdına hedef yap. Başka isimlerin tecelliyâtını tebean düşün. Hayvanâta bakarken merhamet kasdıyla bak. Sair tecelliyâta tebeî bir nazar ile bak.

İ'lem Eyyühe'l-Aziz! Kur'ân-ı Kerîm bütün insanlara rahmettir. Çünkü her bir insanın şu hakikî âlemden kendisine mahsus hayalî bir âlemi olduğu gibi herkes kendi meşrebine göre Kur'ân'dan fehim ve iktibas ettiği (hâfızasında) kendisine has bir Kur'ân vardır ki onun ruhunu terbiye, kalbini tedavi eder.

Ve keza Kur'ân-ı Kerîm'in bir meziyeti şudur ki: Bütün ulemâ ve ehl-i meşrep gibi herkes hidayeti için, şifası için müteaddit sûrelerden ayrı ayrı âyetleri ahzedebilir. Çünkü bir âyetin sair âyât-ı Kur'âniye ile pek ince münasebetleri, ittisal cihetleri vardır. Aralarında vahşet yoktur. Bu itibarla müteaddit sûrelerden alınan âyetler küçük bir Kur'ân hükmünde olur.

İ'lem Eyyühe'l-Aziz! لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللهِ[1] cümle-i mukaddesesi, insanın zerre vaziyetinden, insan-ı mümin suretine gelinceye kadar câmidiyet, nebatiyet, hayvaniyet, insaniyet gibi geçirdiği etvar ve ahvâline nâzırdır. Şu menzillerde insanın letâifi pek çok elem ve emellere maruzdur. Maahâzâ havl

---

1 "Hareket ve güç, ancak Cenâb-ı Hakk'ın dilemesi ile olur." Peygamber Efendimiz *(sallallâhu aleyhi ve sellem)* bu sözün, cennet hazinelerinden bir hazine olduğunu bildirmiştir. (Bkz.: Buhârî, *meğâzî* 38, *deavât* 51, 68, *kader* 7; Müslim, *zikir* 44-46)

ve kuvvetin müteallikleri zikredilmeyerek mutlak bırakılmıştır. Binâenaleyh bu cümle, teselli-bahş olup şümulü dahilinde olan makamlara göre tefsir edilir.

Meselâ:

1– لَا حَوْلَ عَنِ الْعَدَمِ وَلَا قُوَّةَ عَلَى الْوُجُودِ إِلَّا بِاللهِ Ademden çıkıp vücuda gelmek.

2– لَا حَوْلَ عَنِ الزَّوَالِ وَلَا قُوَّةَ عَلَى الْبَقَاءِ إِلَّا بِاللهِ Zevale gitmeyip bekada kalmak.

3– لَا حَوْلَ عَنِ الْمَضَرَّةِ وَلَا قُوَّةَ عَلَى النَّفْعِ إِلَّا بِاللهِ Mazarratı def', menfaati celp.

4– لَا حَوْلَ عَنِ الْمَصَائِبِ وَلَا قُوَّةَ عَلَى الْمَطَالِبِ إِلَّا بِاللهِ Musibetten uzak olup, matluba nâil olmak.

5– لَا حَوْلَ عَنِ الْمَعَاصِي وَلَا قُوَّةَ عَلَى الْعِبَادَةِ إِلَّا بِاللهِ Maâsiye düşmemek, ibadete devam etmek.

6– لَا حَوْلَ عَنِ النِّقَمِ وَلَا قُوَّةَ عَلَى النِّعْمَةِ إِلَّا بِاللهِ Azaba maruz kalmamak, nimete mazhar olmak.

7– لَا حَوْلَ عَنِ الظُّلْمَةِ وَلَا قُوَّةَ عَلَى النُّورِ Zulmete düşmemek, nur ile tenevvür etmek.

Ve hâkeza her bir makamda insanın letâifine göre takyid ve tefsir edilebilir.

Zeylü'z-Zeyl

بِسْـــمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

İ'lem Eyyühe'l-Aziz! Bazı insanların ağzından kemmiyeten az, keyfiyeten pek büyük üç kelime dolaşmaktadır:

Birincisi: Her şey kendi kendine teşekkül etmiştir.

İkincisi: Mûcid ve müessir esbaptır.

Üçüncüsü: Tabiat iktiza etti.

Bu üç kelimatın pek çok muhalâta zarf oldukları hakkında yapılan beyanatı dinle:

İnsan mevcuttur. Bu mevcut insan, birinci kelimeye nazaran hem sâni'dir, hem masnû.

İkinci kelimeye göre, esbabın tesiriyle vücuda gelmiştir.

Üçüncü kelimeye nazaran, mevhum tabiatın eseridir.

Dördüncü cihet ise hak ve hakikatin istilzam ettiği gibi Allah'ın masnûudur.

Evvelki kelimenin gayr-i mahsur muhalâtı:

1– O kelimenin iktizasına göre insanı teşkil eden zerrelerin her birisinde hem insanın içini, hem kâinatı görecek, bilecek bir göz, bir ilim ve sair sıfat-ı lâzimenin bulunması lâzımdır.

2– İnsanın bedeninde zerrattan teşekkül eden mütehalif mürekkebat adedince –matbaalarda hurufatı tertip etmek için kullanılan kalıplar gibi– kalıplar lâzımdır.

3– Kârgir kemerlerin taşları gibi her bir zerrenin arkadaşlarına hem hâkim, hem mahkûm olması lâzım gelir. Ve keza her birisi, ötekilere hem zıt, hem misil, hem mutlak, hem mukayyet olması lâzımdır.

İkinci kelimenin muhalâtı:

1– İnsanın me'hazi, yani insanı teşkil eden maddeler eczahanelerde bulunan ağızları mühürlü, ayrı ayrı, çeşit çeşit, mütebâyin ilâçlar gibi maddelerdir.

Hiç kimsenin eli dokunmaksızın ihtiyaç nisbetinde kemâl-i intizam ve muvâzene ile o ilâçların şişelerden kendi kendine çıkıp hayatî bir macun vaziyetine gelmesi mümkün ise, insanın da sâni'siz esbap ve mevâdd-ı câmideden sudûru mümkündür diyebilir.

2– Bir şeyin kemâl-i intizam ile gayr-i mahdut, kör, sağır, câmid, şuursuz esbaptan sudûrunun muhaliyeti nisbetinde sâni'siz insanın da o maddelerden yapılması muhaldir. Maahâzâ, maddî esbabın yalnız zâhire taalluku vardır. Bâtındaki latîf, ince, garip nakışlara, sanatlara nüfuzu yoktur.

3– O kelimenin iktizasına göre kemâl-i ittifak ve intizam ile ihtiyacat nisbetinde gayr-i mahsur esbabın bir cüzde, bir hüceyrede içtimaları lâzım gelir. Bu içtima, âlemin ecza ve erkânının azametiyle beraber senin elinin içine girip içtima etmeleri demektir.

Çünkü insanın ustası esbap olduğu takdirde, âlemin bütün ecza ve erkânı insanla alâkadar olduğuna nazaran, insanın yapılışında âmil ve usta olmaları lâzım gelir. Bir usta yaptığı şeyin içerisinde bulunduktan sonra yapar. O hâlde, insanın bir hüceyresinde âlemin eczası içtima edebilir. Bu öyle bir muhaldir ki muhallerin en mümteniidir.

Üçüncü kelimenin muhal ve butlanı ise:

Evet tabiatın iki ciheti vardır. Biri zâhiridir ki ehl-i gaflet ve dalâletçe hakikat zannedilmiştir. Diğeri bâtınıdır ki sanat-ı ilâhiye ve sıbga-yı rahmâniyedir. Tabiata ilâveten iddia edilen kuvvet ise, Hâlık-ı Hakîm-i Alîm'in cilve-i kudretidir. Ehl-i gafletin sâni olarak telâkki ettikleri tabiata, cenah olarak yapıştırdıkları kör tesadüf ve ittifak ise dalâletten neşet eden ızdırar neticesinde şeytanların ihtira ettikleri hezeyanlardır. Çünkü müteaddit eserlerimde kat'î bir surette isbat edildiği gibi harikaların harikası olan şu sanat, ancak ve ancak bütün evsaf-ı kemâliye ile muttasıf bir Habîr-i Basîr'in yed-i kudretinden çıkmamış ise şu kesif, câmid, mukayyet, miskin, mümkinin eliyle mi şu kâinata giydirilen gömlek yapılmıştır? Yoksa âlemlere giydirilen şu güzel teşekkülleri, nakışları baûda veya kaplumbağa mı yapmıştır?! Hâşâ, sümme hâşâ!...

Evet insanda, her şeyde Sâni-i Ezelî'nin masnûu olduklarına mevcudâtın adedince şahitler vardır. Mesela:

1– Kâinattır. Evet kâinatın ihtiva ettiği bütün zerrat ve mürekkebatın her birisi elli beş lisanla şehâdet etmektedir.

2– Kur'ân'dır. Evet Kur'ân, bütün enbiyâ, evliya ve muvahhidînin kitaplarıyla, sayfa-yı kevn ve vücudda yaratılan îcadî ve tekvinî âyetler Hâlık'ın hallâkıyetine âdil şahitlerdir.

3– Mahlûkâtın reisi ve resûlü, bütün enbiyâ, evliya, melâike ile birlikte her şeyin sânii Allah olduğuna ilân-ı şehâdet ediyorlar.

4– İns ve cin tâifeleri envâen ihtiyacat-ı fıtriyesiyle şahittirler.

5– Ulûhiyet ve hallâkıyetin Allah'a mahsus ve münhasır olduğuna Allah da şehâdet ediyor.

Arkadaş! Sanatın, vücûh-u selâse-i mezkûre üzerine mümkine veya hakkın istilzam ettiğine nazaran Vâcib'e olan isnadı meselesi; semeredar bir ağaç meselesi gibidir, şöyle ki:

Ağacın o semereleri, ya vahdete isnad edilir. Yani neşv ü nema kanunuyla ağacın kökünden, kök de çekirdekten, çekirdek de evâmir-i tekviniye-yi temessülden, evâmir-i tekviniye de كُنْ[1] emrinden, كُنْ emri dahi Vâhid-i Vâcib'den sâdır olmuştur.

O vakit, o ağaç bütün eczasıyla, yapraklarıyla, dallarıyla, semereleriyle yaratılış kolaylığında bir semere-i vâhide hükmünde olur. Çünkü vahdete nisbeten küçük bir semere ağacıyla pek büyük ve çok semereli bir ağaç arasında fark yoktur. Bu adem-i fark, vahdette sühûletle yüsr, kesrette suûbetle usrün bulunduğundan neşet etmiştir. Eğer kesrete isnad edilirse, her bir semere, her bir çiçek, her bir yaprak, her bir dal; tam ağacının vücuda gelmesine lâzım olan bütün âlât, cihâzât, esbap vesaireye ihtiyaç gösterecektir. Çünkü küll cüzde dahildir. Ona ne lâzımsa buna da lâzımdır. Mesele bu iki şıktan hariç değildir. Biri vâcib, diğeri mümtenîdir.

Hülâsa: Bir hüceyrenin vücuda gelmesi kendisine isnad edilirse, kâinata muhit olan sıfatlar kendisinde lâzımdır. Esbaba isnad edilirse, âlemdeki bütün esbabın o hüceyrede içtimaları lâzım gelir. Hâlbuki sineğin iki eli sığmayan bir hüceyre, iki ilâhın tasarrufuna mahal olabilir mi? Hâşâ!..

Maahâzâ hüceyreden tut, âleme kadar her bir şeyin bir nevi vahdeti vardır. Öyle ise sâni de vâhid olacaktır. Çünkü vâhid ancak vâhidden sudûr eder. Ve keza bir habbe, şemsi ziyasıyla, rengiyle (tecelli suretiyle) içine alabilir.

---

1 "(O, bir şeyi yaratmak isteyince sadece) 'ol!' der, (o da oluverir)." (Bakara sûresi, 2/117; Âl-i İmran sûresi, 3/47, 59; En'âm sûresi, 6/73; …)

Fakat masdariyet itibarıyla, bir habbe, iki habbeyi içine alıp onlara masdar olamaz. Ve keza vücud-u haricî, vücud-u misalîden daha sabit, daha muhkemdir. Vücud-u haricîden bir nokta, vücud-u misalîden bir dağı içine alabilir. Kezalik vücud-u vücûbî; daha kavi, daha râsih, daha sabittir. Belki de vücud-u hakikî, vücud-u haricî ondan ibarettir.

Binâenaleyh ilm-i muhit-i ezelîde temessül eden imkânî vücudlar, vücud-u vücûbînin tecelliyât-ı nuriyelerine ayna ve mâkestirler. Öyle ise ilm-i ezelî, imkânî vücudlara ayna olduğu gibi imkânî vücudlar da vücud-u vücûbîye aynadır. Sonra o imkânî vücudlar, ilm-i ezelîden vücud-u haricîye intikal etmişlerse de vücud-u hakikî mertebesine vâsıl olmamışlardır.

İ'lem Eyyühe'l-Aziz! Kevn ve vücud sahasında durup, ahvâl-i âleme dikkat eden adam, hadsî bir süratle anlar ki: Tesir ve fâiliyet; latîf, nuranî, mücerred olan şeylerin şe'ni olduğu gibi; infial, kabiliyet, teessür de maddî, kesif, cismanî şeylerin hâssasıdır. Evet misal olarak semâdaki nur ile yerdeki şu kocaman dağa bak. O nur semâda iken ziyasıyla yerde iş görür, faaliyettedir. O dağ ise azametiyle beraber faaliyetsiz yerinde oturuyor. Ne bir tesiri var ve ne de bir fiili var.

Ve keza eşya arasında vukua gelen fiillerden anlaşılıyor ki hangi bir şey latîf, nuranî ise sebep ve fâil olmaya kesb-i liyakat eder. Kesafeti nisbetinde de infial ve müsebbebiyet mertebesine yaklaşıyor. Bundan anlaşılıyor ki esbab-ı zâhiriyenin hâlıkıyla müsebbebatın mûcidi, ancak ve ancak Nuru'l-envar, Sâni-i Ezelî'dir.

İ'lem Eyyühe'l-Aziz! Tefekkür, gafleti izale eder. Dikkat, teemmül; evham zulümatını dağıtıyor. Lâkin nefsinde, bâtınında, hususî ahvâlinde tefekkür ettiğin zaman derinden derine tafsilât ile tetkikat yap. Fakat âfâkî, haricî, umumî ahvâlâta teemmül ettiğin vakit sathî, icmalî düşün, tafsilâta geçme. Çünkü icmalde, fezlekede olan kıymet ve güzellik, tafsilâtında yoktur. Hem de âfâkî tefekkür, dipsiz denize benziyor, sahili yoktur. İçine dalma boğulursun.

Arkadaş! Nefsî tefekkürde tafsilâtlı, âfâkî tefekkürde ise icmalî yaparsan, vahdete takarrub edersin. Aksini yaptığın takdirde kesret, fikrini dağıtır; evham seni havalandırır; enaniyetin kalınlaşır, gafletin kuvvet bulur, tabiata kalbeder. İşte dalâlete îsal eden kesret yolu budur.

İ'lem Eyyühe'l-Aziz! İnsan ne kadar cahil ve gafildir. Ne kadar yolunu şaşırmış, nefsine zarar veriyor. Dokuz vecihle menfaati muhakkak, yalnız bir vecihle zararı mevhum olan büyük bir hayr-ı azîmi terk, dalâleti irtikâp eder.

Evet sofestaînin bir şüphesi için, binlerce menfaat delilleri olan hidayeti terk ediyor.

Hâlbuki insan çok vehham, ihtiyatlı olduğuna nazaran, dünyevî bir işte onda bir zarar ihtimali varsa içtinap eder. Âhiret işi olursa onda dokuz zarar ihtimali olduğu hâlde, içtinap etmez. İşte cehalet bu kadar olur.

İ'lem Eyyühe'l-Aziz! Ruh-u insanî gayr-i mütenâhi ihtiyaçlara giriftar, gayr-i mütenâhi elemlere mahaldir, gayr-i mahsur lezzetlere iştihalıdır, gayr-i mahdut âmâli beslemektedir. Hatta kalbin dalâletiyle beraber ruhtan fışkıran şefkat, gayr-i mütenâhi elemleri tazammun ediyor. Binâenaleyh "Ben neyim? Ne kıymetim var ki benim için kıyâmet kopsun, mizan vaz' edilsin, hesap görülsün?" demeye hakkın yoktur.

Ey kemâl-i gurur ile dalâlet kürsüsünde oturan! Hayatına mağrur olma. Zira o hayat, bir muğâlata ile kaimdir, şöyle ki:

O kürsüde oturan dâll, zeval ve fenânın dehşetini düşünüp korktuğu zaman saadet-i ebediye ihtimaline kaçar, tekâlif-i diniyenin terkinde de âhiretin olmayacağı ihtimaline kaçar. Bu mağlata ile her iki elemden kurtuluyor. Lâkin, kısa bir zamanda düğüm açılır, hakikat ortaya çıkar. Ne birinci ihtimal elemini izale eder ve ne de ikinci ihtimal yükünü tahfif eder. Ve keza "Musibet taammüm ettiğinde, elem hafif olur. Ben de emsâlim gibiyim." diye yine yük altından kaçar. Fakat musibet âmm olduğunda, elemi muzaaf olur, kat kat ziyade olur. Çünkü kendisi gibi akrabası, ahbabı da o musibete dahildir. Çünkü insanın ruhu, ebnâ-yı cinsiyle alâkadardır. Ne kadar umumî olursa, o kadar da elemi fazla olur.

Ey şek cephesinde, gaflet gölgesinde istirahate çekilen bîçare! Gaflet serinliğinde, şek içinde zevkettiğin lezzeti lezzet sanma! O, zehirli baldır; az bir zaman sonra cehennemî bir azaba inkılâp edecektir. Eğer âlâmın lezâize, nârın nura inkılâp etmesi emelinde isen, evkat-ı hamsede rükû ve sücud kancasıyla gururun hortumunu bük, sık, başını kır, imanı doldur. Sonra âyâta tefekkür ile taate devam eyle ki şek ve gaflet perdeleri yırtılsın. Bu dalalât acılığından, necatın halâveti tavazzuh ile münâcât lezzeti ortaya çıksın.

İ'lem Eyyühe'l-Aziz! Ubûdiyette ancak teslimiyet vardır. Tecrübe, imtihan yoktur. Çünkü seyyid, efendi; abdini, hizmetkârını tecrübe ve imtihan edebilir. Fakat abd seyyidini imtihan etmek selâhiyetinde değildir. Ve keza insan Rabb'ini, Hâlık'ını tecrübe edemez.

Zühre[1(*)]

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

Mukaddime

Bu risalenin telifinden on iki sene evvel,[2(*)] inâyet-i rabbâniye ile, mârifet-i ilâhiyede bir hareket-i fikriye ve bir seyahat-i kalbiye ve bir inkişâfât-ı rûhiyede tezâhür eden bazı lemeât-ı tevhidiyeyi Arabî olarak notalar sûretinde *Zühre, Şu'le, Habbe, Şemme, Zerre, Katre* gibi risalelerde kaydetmiştim. Uzun bir hakikatin yalnız bir ucunu göstermek ve parlak bir nurun yalnız bir şuâını irâe etmek tarzında yazıldığından, yalnız kendi kendime birer hâtıra ve birer ihtâr şeklinde olduğundan, başkalarının istifâdesi mahdut kalmıştı. Hususan en mümtaz ve en has kardeşlerimin kısm-ı âzamı Arabî okumamışlar. Bunların ısrarı ve ilhâhıyla o notaların, o lem'aların kısmen izahlı ve kısmen kısa bir meâlini Türkçe olarak yazmaya mecbur oldum. Şu notalar ve Arabî risaleler, Yeni Said'in en evvel hakikat ilminden bir derece şuhûd sûretinde gördüğü için tağyir edilmeden meâlleri yazıldı. Onun için bazı cümleler sâir Sözler'de de zikredilmekle beraber burada da zikrediliyor; ve bir kısmı gayet mücmel olmakla beraber izah edilmiyor, tâ letâfet-i asliyesini kaybetmesin.

Birinci Nota

Kendi nefsime hitaben demiştim: Ey gafil Said! Bil ki: Şu âlemin fenâsından sonra sana refâkat etmeyen ve dünyanın harabıyla senden müfârakat eden bir şeye kalbini bağlamak sana lâyık değildir. Hususan senin asrının inkırazıyla seni terk edip arka çeviren ve bâhusus Berzah seferinde arkadaşlık

---

1 (*) Bu Zühre Risalesi Mesnevî-i Arabî'nin çok mühim bir risalesidir. Her ne kadar tercüme etmeye çalışmış isem de, müellifinin vaktiyle Nur Şakirdlerinin ricakârâne ısrarları üzerine yaptığı tercümeyi aynen dercetmeyi daha münasip gördüm. Risale-i Nur'un On Yedinci Lem'ası namını alan bu risale ile Arabî Zühre arasında, bir icmal-tafsil ve takdim-tehir farkı vardır.

Mütercim Abdülmecid

2 (*) "On iki sene evvel" denilen tarih, hicrî 1340, milâdî 1921 seneleridir.

etmeyen ve hususan seni kabir kapısına kadar teşyî etmeyen,[1] hususan bir-iki sene zarfında ebedî bir firâk ile senden ayrılıp günahını senin boynuna takan, hususan senin rağmına olarak husûlü anında seni terk eden fânî şeylerle kalbini bağlamak, kâr-ı akıl değildir.

Eğer aklın varsa, uhrevî inkılâbâtında, berzahî etvarında ve dünyevî inkılâbâtının müsademâtı altında ezilen, bozulan ve ebedî seferde sana arkadaşlığa muktedir olmayan işleri bırak, ehemmiyet verme, onların zevâlinden kederlenme.

Sen kendi mâhiyetine bak ki: *Senin latîfelerin içinde öyle bir latîfe var ki, ebedden ve Ebedî Zât'tan başkasına râzı olamaz. Ondan başkasına teveccüh edemiyor, mâsivâsına tenezzül etmez. Bütün dünyayı ona versen, o fıtrî ihtiyâcı tatmin edemez. O şey ise, senin duygularının ve latîfelerinin sultanıdır. Fâtır-ı Hakîm'in emrine mutî olan o sultanına itaat et, kurtul!..*

İkinci Nota

Hakikattar bir rüyada gördüm ki, insanlara diyordum: *"Ey insan! Kur'ân'ın desâtirindendir ki, Cenâb-ı Hakk'ın mâsivâsından hiçbir şeyi O'na taabbüd edecek bir derecede kendinden büyük zannetme. Hem sen kendini hiçbir şeyden tekebbür edecek derecede büyük tutma. Çünkü mahlûkât, mâbûdiyetten uzaklık noktasında müsâvi oldukları gibi, mahlûkiyet nisbetinde de birdirler."*

Üçüncü Nota

Ey gafil Said! Bil ki: *Galat-ı his nev'inden gayet muvakkat dünyayı lâyemut ve dâimî görüyorsun. Etrafına ve dünyaya baktığın zaman bir derece sâbit ve müstemir gördüğünden, fânî nefsini de o nazar ile sâbit telâkki ettiğinden, yalnız Kıyamet'in kopacağından dehşet alıyorsun. Güyâ Kıyamet'in kopmasına kadar yaşayacaksın gibi, yalnız ondan korkuyorsun.*[2] *Aklını başına al. Sen ve hususî dünyan, dâimî zevâl ve fenâ darbesine mâruzsunuz.* Senin bu galat-ı hissin ve mağlatan şu misâle benzer ki:

---

1 Ölüyü, mezara kadar takip eden üç şeyden ikisinin (ailesi ve malının) geriye dönüp, ölünün sadece ameliyle başbaşa kalacağına dair bkz.: Buhârî, *rikak* 42; Müslim, *zühd* 5; Tirmizî, *zühd* 46..

2 Ölen insanın, kendi kıyâmeti kopmuş olacağına dair bkz: el-Gazâlî, *İhyâu ulûmi'd-dîn* 4/64; el-Aclûnî, *Keşfü'l-hafâ* 2/368.

Bir adam elinde olan aynasını bir hâne veya bir şehre veya bir bahçeye karşı tutsa; misâlî bir hâne, bir şehir, bir bahçe o aynada görünür. Ednâ bir hareket ve küçük bir tagayyür aynanın başına gelse, o misâlî hâne ve şehir ve bahçede herc ü merc ve karışıklık düşer. Hâriçteki hakikî hâne, şehir ve bahçenin devam ve bekâsı sana fayda vermez. Çünkü senin elindeki aynadaki hâne ve sana âit şehir ve bahçe, yalnız aynanın sana verdiği mikyas ve mîzan iledir.

Senin hayatın ve ömrün, aynadır. Senin dünyanın direği ve aynası ve merkezi, senin ömrün ve hayatındır. Her dakikada o hâne ve şehir ve bahçenin ölmesi mümkün ve harap olması muhtemel olduğundan, her dakika senin başına yıkılacak ve senin kıyâmetin kopacak bir vaziyettedir. Madem öyledir; sen, bu hayatına ve dünyana, çekemedikleri ve kaldıramadıkları yükleri yükletme!..

Dördüncü Nota

Bil ki: Ekseriyetle Fâtır-ı Hakîm'in âdetidir, ehemmiyetli ve kıymettar şeyleri aynıyla iade ediyor. Yani, ekser eşyanın misliyle tazelenmesi, mevsimlerin tebeddülünde, asırların değişmesinde o kıymettar ehemmiyetli şeyleri aynıyla iade ediyor. Yevmî ve senevî ve asrî haşirlerin umumunda, şu kâide-i âdetullah ekseriyetle muttarid görünüyor.

İşte bu sâbit kâideye binâen deriz: *Madem fünûnun ittifâkıyla ve ulûmun şehâdetiyle, hilkat şeceresinin en mükemmel meyvesi insandır. Ve mahlûkât içinde en ehemmiyetli insandır. Ve mevcûdât içinde en kıymettar insandır. Ve insanın bir ferdi, sâir hayvanâtın bir nev'i hükmündedir. Elbette, kat'î bir hads ile hükmedilir ki, haşir ve neşr-i ekberde beşerin her bir ferdi aynıyla, cismiyle, ismiyle, resmiyle iade edilecektir.*

Beşinci Nota

Şu notada, Avrupa fünûnu ve medeniyeti, Eski Said'in fikrinde bir derece yerleştiği için, Yeni Said harekât-ı fikriyede seyrettiği zaman, Avrupa'nın fünûn ve medeniyeti, o seyahat-i kalbiyede emrâz-ı kalbiyeye inkılâp ederek ziyade müşkülâta medâr olduğundan, bilmecburiye Yeni Said zihnini silkeleyip, müzahref felsefeyi ve sefih medeniyeti atmak isterken, kendi rûhunda Avrupa'nın lehinde şehâdet eden hissiyât-ı nefsaniyeyi susturmak için, Avrupa'nın şahs-ı mânevîsi ile bir cihette gayet kısa, bir cihette uzun, gelecek muhavereye mecbur olmuştur.

Yanlış anlaşılmasın, Avrupa ikidir: **Birisi**, İsevîlik din-i hakikîsinden aldığı feyz ile hayat-ı içtimâiye-i beşeriyeye nâfi' sanatları ve adalet ve hakkaniyete hizmet eden fünûnları takip eden bu birinci Avrupa'ya hitab etmiyorum. Belki felsefe-i tabiiyenin zulmetiyle, medeniyetin seyyiâtını mehâsin zannederek, beşeri sefâhete ve dalâlete sevk eden bozulmuş **ikinci** Avrupa'ya hitab ediyorum. Şöyle ki:

O zaman, o seyahat-i rûhiyede, mehâsin-i medeniyet ve fünûn-u nâfiadan başka olan malâyâni ve muzır felsefeyi ve muzır ve sefih medeniyeti elinde tutan Avrupa'nın şahs-ı mânevîsine karşı demiştim:

Bil ey ikinci Avrupa! Sen sağ elinle sakîm ve dalâletli bir felsefeyi ve sol elinle sefih ve muzır bir medeniyeti tutup dâvâ edersin ki, beşerin saâdeti bu ikisi iledir. Senin bu iki elin kırılsın ve şu iki pis hediyen senin başını yesin ve yiyecek.

Ey küfr u küfrânı dağıtıp neşreden bedbaht rûh! Acaba, hem rûhunda, hem vicdanında, hem aklında, hem kalbinde dehşetli musibetlerle musibetzede olmuş ve azâba düşmüş bir adamın cismiyle, zâhirî bir sûrette aldatıcı bir zînet ve servet içinde bulunmasıyla saâdeti mümkün olabilir mi? Ona mesûd denilebilir mi?

Âyâ, görmüyor musun ki, bir adamın cüz'î bir emirden me'yûs olması ve vehmî bir emelden ümidi kesilmesi ve ehemmiyetsiz bir işten inkisâr-ı hayale uğraması sebebiyle tatlı hayaller ona acılaşıyor, şirin vaziyetler onu tâzib ediyor, dünya ona dar geliyor, zindan oluyor? Hâlbuki, senin şeametinle, kalbinin en derin köşelerinde ve rûhunun tâ esasında dalâlet darbesini yiyen ve o dalâlet cihetiyle bütün emelleri inkıtaa uğrayan ve bütün elemleri ondan neşet eden bir bîçâre insana hangi saâdeti temin ediyorsun? Acaba, zâil, yalancı bir cennette cismi bulunan ve kalbi, rûhu cehennemde azâp çeken bir insana mesûd denilebilir mi? İşte, sen, bîçâre beşeri böyle baştan çıkardın, yalancı bir cennet içinde cehennemî bir azâp çektiriyorsun.

Ey beşerin nefs-i emmâresi! Bu temsile bak, beşeri nereye sevk ettiğini bil. Mesela bizim önümüzde iki yol var.

Birisinden gidiyoruz. Görüyoruz ki, her adım başında bîçâre âciz bir adam bulunur. Zâlimler hücum edip malını, eşyasını gasp ederek kulübeciğini harap ediyorlar, bazen de yaralıyorlar. Öyle bir tarzda ki, acınacak hâline semâ ağlıyor. Nereye bakılsa hâl bu minval üzere gidiyor. O yolda işitilen

sesler, zâlimlerin gürültüleri, mazlûmların ağlayışları olduğundan umumî bir matem, o yolu kaplıyor. İnsan, insâniyet cihetiyle gayrın elemiyle müteellim olduğundan, hadsiz bir eleme giriftâr oluyor. Hâlbuki vicdan bu derece teellüme tahammül edemediğinden; o yolda giden, iki şeyden birisine mecbur olur. Ya insâniyetten tecerrüd edip ve nihayetsiz vahşeti iltizam ederek öyle bir kalbi taşıyacak ki, kendi selâmetiyle beraber umumun helâketi onu müteessir etmesin veyahut kalb ve aklın muktezâsını iptâl etsin.

Ey sefâhet ve dalâletle bozulmuş ve İsevî dininden uzaklaşmış Avrupa! Deccal gibi birtek gözü taşıyan[1] kör dehan ile rûh-u beşere bu cehennemî hâleti hediye ettin! Sonra anladın ki, bu öyle ilâçsız bir illettir ki, insanı âlâ-yı illiyyînden, esfel-i safilîne atar. Hayvanâtın en bedbaht derecesine indirir. Bu illete karşı bulduğun ilâç, muvakkaten iptâl-i his hizmeti gören cazibedar oyuncakların ve uyutucu hevesât ve fantaziyelerindir. Senin bu ilâcın, senin başını yesin ve yiyecek! İşte beşere açtığın yol ve verdiğin saâdet, bu misâle benzer.

İkinci yol ki, Kur'ân-ı Hakîm, hidâyetiyle beşere hediye etmiştir. Şöyledir: Görüyoruz ki o yolun her menzilinde, her mekânında, her şehrinde bir Sultan-ı Âdil'in müstakîm askerleri her tarafta bulunuyorlar, geziyorlar. Ara sıra o Sultanın emriyle o askerlerin bir kısmını terhis ediyorlar. Silâhlarını, atlarını ve mîrî levâzımatlarını alıyorlar, onlara izin tezkeresini veriyorlar. O terhis olunan neferler, çendan ünsiyet ettikleri at ve silâhların teslim alınmasından zâhiren mahzun oluyorlar. Fakat hakikat noktasında terhisle müferrah olup, Sultanın ziyaretine ve Padişahın payitahtına dönmesi ve Padişahı ziyaret etmesi cihetinde gayet memnun oluyorlar.

Bazen terhis memurları acemî bir nefere rast geliyorlar. Nefer onları tanımıyor. "Silâhını teslim et!" diyorlar. Nefer diyor: "Ben Padişahın askeriyim, O'nun hizmetindeyim; sonra O'nun yanına gideceğim. Siz neci oluyorsunuz? Eğer O'nun izin ve rızasıyla gelmiş iseniz, göz ve baş üstüne geldiniz, emrini gösteriniz; yoksa çekiliniz, benden uzak olunuz. Ben tek başımla kalsam, sizler binler dahi olsanız, yine sizinle dövüşeceğim. Kendi nefsim için değil, çünkü nefsim benim değil, benim Sultanımındır. Belki bendeki nefsim ve silâhım, Mâlikimin emanetidir. Emaneti muhafaza ve Sultanımın haysiyetini himaye ve izzetini vikâye için size baş eğmeyeceğim!"

İşte, o ikinci yoldaki medâr-ı sürur ve saâdet olan binler ahvâlden bu hâl bir nümûnedir. Sâir ahvâli sen kıyâs et. Bütün o ikinci yolun seferinde,

---

1 Bkz.: Buhârî, *enbiyâ* 48, *libâs* 68, *ta'bîr* 11, 33, *fiten* 26; Müslim, *îmân* 273-276.

tevellüdât nâmında sevinç ve şenlikle bir tahşidât ve sevkiyât-ı askeriye vardır ve vefiyât nâmında sürur ve muzıka ile terhisât-ı askeriye görünüyorlar. İşte Kur'ân-ı Hakîm beşere bu yolu hediye etmiştir. Bu hediyeyi kim tam kabul etse, böyle iki cihanın saâdetine giden bu ikinci yoldan gider. Ne geçmiş şeyden mahzun ve ne de gelecek şeyden havf eder.

Ey ikinci bozuk Avrupa! Senin çürük ve esassız esaslarının bir kısmı şunlardır ki: "En büyük melekten en küçük semeğe kadar her bir zîhayat kendi nefsine mâliktir ve kendi zâtı için çalışır ve kendi lezzeti için çabalar. Onun bir hakk-ı hayatı var. Gaye-i himmeti ve hedef-i maksadı, yaşamak ve bekâsını temin etmektir." diyorsun. Ve Hâlık-ı Kerîm'in kerem düsturlarından ve erkân-ı kâinatta kemâl-i itaatle imtisâl edilen düstur-u teavünle, nebâtât hayvanâtın imdâdına ve hayvanât insanların yardımına koşmasından tezâhür eden o umumî kanunun rahîmâne, kerîmâne cilvelerini cidal zannedip, "Hayat bir cidaldir." diye, ahmakâne hükmetmişsin. Acaba, o düstur-u teavünün cilvesinden olan zerrât-ı taamiyenin, kemâl-i şevk ile beden hüceyrelerinin gıdalandırılması için koşmaları nasıl cidaldir? Nasıl bir çarpışmaktır? Belki o imdat ve o koşmak, Kerîm bir Rabb'in emriyle bir teavündür.

Hem çürük bir esasın: "Her şey kendi nefsine mâliktir." diyorsun. Hiçbir şey kendi nefsine mâlik olmadığına kat'î bir delil şudur ki: Esbabın içinde en eşrefi ve ihtiyâr noktasında en geniş iradelisi, insandır. Hâlbuki bu insanın düşünmek, söylemek ve yemek gibi en zâhir ef'âl-i ihtiyâriyesinden yüz cüzünden onun dest-i ihtiyârına verilen ve dâire-i iktidarına giren yalnız meşkûk tek bir cüzdür. Böyle en zâhir fiilin yüz cüzünden bir cüzüne mâlik olmayan, nasıl kendine mâliktir denilir?

Böyle en eşref ve ihtiyârı en geniş, bu derece hakikî tasarruftan ve temellükten eli bağlanmış bulunsa; "Sâir hayvanât ve cemâdât kendi kendine mâliktir." diyen, hayvandan daha ziyade hayvan ve cemâdâttan daha ziyade câmid ve şuûrsuz olduğunu isbat eder.

Seni bu hataya atıp bu vartaya düşüren, bir gözlü dehandır. Yani, hârika, menhus zekândır. O kör dehan ile, her şeyin Hâlık'ı olan Rabbini unuttun, mevhum bir tabiata isnâd ettin, âsârını esbaba verdin, o Hâlık'ın malını bâtıl mâbûd olan tâğutlara taksim ettin. Şu noktada ve o dehan nazarında her zîhayat, her bir insan, tek başıyla hadsiz âdâya karşı mukavemet etmek ve nihayetsiz hâcâtın tahsiline çabalamak lâzım geliyor. Ve zerre gibi bir iktidar, ince tel gibi bir ihtiyâr, zâil lem'a gibi bir şuûr, çabuk söner şu'le gibi

bir hayat, çabuk geçer dakika gibi bir ömür ile, o hadsiz âdâya ve hâcâta karşı dayanmaya mecbur oluyor. Hâlbuki o bîçâre zîhayatın sermayesi, binler matlublarından birisine kâfi gelmiyor. Musibete giriftâr olduğu zaman; sağır, kör esbaptan başka derdine derman beklemiyor, وَمَا دُعَاءُ الْكَافِرِينَ إِلَّا فِي ضَلَالٍ[1] sırrına mazhar oluyor.

Senin karanlıklı dehan, nev-i beşerin gündüzünü geceye kalbetmiş. Yalnız o sıkıntılı, zulümlü ve zulmetli geceye ısındırmak için, yalancı, muvakkat lâmbalarla tenvir ettin. O lâmbalar sürur ile beşerin yüzüne tebessüm etmiyorlar. Belki beşerin ağlanacak acı hâllerindeki eblehâne gülmesine, o ışıklar müstehziyâne gülüp eğleniyor.

Her bir zîhayat senin şakirdlerin nazarında zâlimlerin hücumuna mâruz, miskin birer musibetzededirler. Dünya bir matemhâne-i umumiyedir. Dünyadaki sadâlar ölümlerden, elemlerden gelen vaveylâlardır. Senden tam ders alan şakirdin, bir firavun olur. Fakat en hasis şeye ibâdet eden ve menfaat gördüğü her şeyi, kendine rab telâkki eden bir firavun-u zelildir. Hem senin şakirdin mütemerriddir. Fakat bir lezzeti için nihayet zilleti kabul eden miskin bir mütemerriddir. Hasis bir menfaat için şeytanın ayağını öper derecede alçaklık gösterir. Hem cebbardır fakat kalbinde bir nokta-yı istinât bulamadığı için, zâtında gayet âciz bir cebbar-ı hodfüruştur. O şakirdin gaye-i himmeti, hevesât-ı nefsaniyeyi tatmin ve hamiyet ve fedâkârlık perdesi altında kendi menfaat-i nefsini arayan ve hırs ve gururunu teskin etmeye çalışan bir dessastır. Nefsinden başka ciddî olarak hiçbir şeyi sevmiyor. Her şeyi nefsine fedâ ediyor.

Amma *Kur'ân'ın hâlis ve tam şakirdi ise, bir abddir. Fakat âzam-ı mahlûkâta karşı da ubûdiyete tenezzül etmez ve cennet gibi en büyük ve âzam bir menfaati gaye-i ubûdiyet yapmaz bir abd-i azizdir. Hem halim selimdir. Fakat Fâtır-ı Zülcelâl'inden başkasına, izni ve emri olmadan tezellüle tenezzül etmez bir halim-i âlîhimmettir. Hem fakirdir fakat onun Mâlik-i Kerîm'i ona ileride iddihar ettiği mükâfât ile bir fakir-i müstağnidir. Hem zayıftır fakat kudreti nihayetsiz olan Seyyidinin kuvvetine istinat eden bir zayıf-ı kavîdir ki, Kur'ân hakikî bir şakirdine cennet-i ebediyeyi dahi gaye-i maksat yaptırmadığı hâlde;*[2] *bu zâil fânî dünyayı ona gaye-i maksat hiç yapar mı?* İşte iki şakirdin himmetlerinin ne derece birbirinden farklı olduğunu anla!

---

1 "İşte kâfirlerin duası öyle boşa gider." (Ra'd sûresi, 13/14; Mü'min sûresi, 40/50)

2 En mühim gâyenin Allah Teâlâ'nın rızâsı olduğuna dair bkz.: Tevbe sûresi, 9/72.

Hem felsefe-i sakîmenin şakirdleriyle Kur'ân-ı Hakîm'in tilmizlerinin hamiyetkârlık ve fedâkârlıklarını bununla müvâzene edebilirsiniz. Şöyle ki:

Felsefenin şakirdi, kendi nefsi için kardeşinden kaçar, onun aleyhinde dâvâ açar. Kur'ân'ın şakirdi ise, semâvât ve arzdaki umum sâlih ibâdı kendine kardeş telâkki ederek, gayet samimî bir sûrette onlara duâ eder.[1] Ve saâdetleriyle mesûd oluyor. Ve rûhunda şedit bir alâkayı onlara karşı hisseder ki, duâsında[2] اَللّٰهُمَّ اغْفِرْ لِلْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ der. Hem en büyük şey olan Arş ve şemsi, musahhar birer memur ve kendi gibi bir abd, bir mahlûk telâkki eder.

Hem iki şakirdin ulviyet ve inbisât-ı rûhlarını bundan kıyâs et ki: Kur'ân, kendi şakirdlerinin rûhuna öyle bir inbisât ve ulviyet verir ki; doksan dokuz taneli tesbihe bedel, doksan dokuz esmâ-yı ilâhiyenin cilvelerini gösteren doksan dokuz âlemlerin zerrâtını, birer tesbih taneleri olarak şakirdlerinin ellerine verir. "Evradlarınızı bununla okuyunuz." der. İşte Kur'ân'ın tilmizlerinden Şâh-ı Geylânî, Rufâî, Şâzelî *(kaddesallahu esrârahüm)* gibi şakirdleri, virdlerini okudukları vakit dinle, bak! Ellerinde silsile-i zerrâtı, katarât adedlerini, mahlûkâtın aded-i enfasını tutmuşlar, onunla evradlarını okuyorlar. Cenâb-ı Hakk'ı zikir ve tesbih ediyorlar.

İşte Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyân'ın mucizâne terbiyesine bak ki: *Nasıl ednâ bir kederle ve küçük bir gam ile başı dönüp sersemleşen ve küçük bir mikroba mağlûp olan bu küçük insan, terbiye-i Kur'ân ile ne kadar teâli ediyor. Ve ne derece letâifi inbisât eder ki: Koca dünya mevcûdâtını, virdine tesbih olmakta kısa görüyor. Ve cenneti zikir ve virdine gaye olmakta az gördüğü hâlde, kendi nefsini Cenâb-ı Hakk'ın ednâ bir mahlûkunun üstünde büyük tutmuyor.*[3] *Nihayet izzet içinde, nihayet tevazuu cem' ediyor.* Felsefe şakirdlerinin buna nisbeten ne derece pest ve aşağı olduğunu kıyâs edebilirsin.

İşte felsefe-i sakîme-i Avrupaiye'den yek-çeşm olan dehasının yanlış gördüğü hakikatleri; iki cihana bakan, gayb-âşina parlak iki gözü ile iki âleme nazar eden, beşer için iki saâdete iki eliyle işaret eden hüdâ-yı Kur'ânî der ki:

---

1 Müminlerin birbiri hakkında duâlarının yer aldığı âyet-i kerîmelerden bir kısmı için bkz.: Bakara sûresi, 2/286; Âl-i İmran sûresi, 3/16, 147, 193; A'râf sûresi, 7/151.

2 Allah'ım! Erkeğiyle kadınıyla bütün müminleri bağışla.

3 Mesela Peygamber Efendimiz *(sallallâhu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurmaktadır: "Keşke sökülen bir ağaç olsaydım." (Tirmizî, *zühd* 9; İbni Mâce, *zühd* 19)

"Ey insan! Senin elinde bulunan nefis ve malın senin mülkün değil, belki sana emanettir. O emanetin Mâliki, her şeye kadîr, her şeyi bilir bir Rahîm-i Kerîm'dir. O, senin yanındaki mülkünü senden satın almak istiyor. Tâ senin için muhafaza etsin, zayi' olmasın. İleride mühim bir fiyat sana verecek. Sen muvazzaf ve memur bir askersin. O'nun nâmıyla çalış ve hesabıyla amel et. O'dur ki, muhtaç olduğun şeyleri sana rızık olarak gönderiyor ve senin tâkatin yetmediği şeylerden seni muhafaza eder. Senin şu hayatının gayesi, neticesi; o Mâlik'in esmâsına ve şuûnâtına bir mazhariyettir. Sana bir musibet geldiği vakit, de: إِنَّا لِلّٰهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ[1] Yani, "Ben Mâlikimin hizmetindeyim. Ey musibet! Eğer O'nun izin ve rızasıyla geldin ise, merhaba, safa geldin! Çünkü elbette bir vakit O'na döneceğiz ve O'nun huzuruna gideceğiz ve O'na müştâkız. Madem herhâlde bir zaman bizi hayatın tekâlifinden âzat edecektir. Haydi ey musibet! O terhis ve o âzat etmek, senin elinle olsun, râzıyım. Eğer benim emanet muhafazasında ve vazife-perverliğimi tecrübe sûretinde sana emir ve irade etmiş, fakat sana teslim olmaklığıma izin ve rızası olmazsa; benim tâkatim yettikçe, emin olmayana Mâlikimin emanetini teslim etmem!" der.

İşte, binden bir nümûne olarak, deha-yı felsefînin ve hüdâ-yı Kur'ânî'nin verdikleri derslerin derecelerine bak. Evet, iki tarafın hakikat-i hâli sâbıkan beyân edilen tarz ile gidiyor. Fakat hidâyet ve dalâlette insanların dereceleri mütefâvittir. Gafletin mertebeleri muhteliftir. Herkes her mertebede bu hakikati tamamıyla hissedemez. Çünkü gaflet, hissi iptâl ediyor. Ve bu zamanda öyle bir derecede iptâl-i his etmiş ki, bu elîm elemin acısını ehl-i medeniyet hissetmiyorlar. Fakat hassasiyet-i ilmiyenin tezâyüdüyle ve her günde otuz bin cenazeyi gösteren mevtin ikazatıyla o gaflet perdesi parçalanıyor. Ecnebilerin tâğutlarıyla ve fünûn-u tabiiyeleriyle dalâlete gidenlere ve onları körü körüne taklit edip ittibâ edenlere binler nefrin ve teessüfler![2]

Ey bu vatan gençleri! Frenkleri taklide çalışmayınız! Âyâ, Avrupa'nın size ettikleri hadsiz zulüm ve adâvetten sonra, hangi akıl ile onların sefâhet ve bâtıl efkârlarına ittibâ edip emniyet ediyorsunuz? Yok! Yok! Sefihâne taklit edenler, ittibâ değil, belki şuûrsuz olarak onların safına iltihak edip kendi kendinizi ve kardeşlerinizi idam ediyorsunuz. Âgâh

---

1 "Biz Allah'a âidiz ve vakti geldiğinde elbette O'na döneceğiz." (Bakara sûresi, 2/156)

2 Bkz.: "Ey iman edenler! Eğer Ehl-i kitaptan bir kısmına uyacak olursanız, iyi bilin ki onlar sizi imanınızdan sonra küfre çevirmek isterler." (Âl-i İmran sûresi, 3/100)

olunuz ki, siz ahlâksızcasına ittibâ ettikçe, hamiyet dâvâsında yalancılık ediyorsunuz!.. Çünkü şu sûrette ittibâınız, milliyetinize karşı bir istihfaftır ve millete bir istihzadır!..

هَدٰينَا اللهُ وَإِيَّاكُمْ إِلَى الصِّرَاطِ الْمُسْتَقِيمِ[1]

Altıncı Nota

Ey kâfirlerin çokluklarından ve onların bazı hakâik-i imaniyenin inkârındaki ittifaklarından telâşa düşen ve itikadını bozan bîçâre insan! Bil ki, kıymet ve ehemmiyet, kemmiyette ve adet çokluğunda değil. Çünkü insan eğer insan olmazsa, şeytan bir hayvana inkılâp eder. İnsan, bazı frenkler ve frenkmeşrepler gibi ihtirâsât-ı hayvaniyede terakki ettikçe, daha şiddetli bir hayvaniyet mertebesini alır. Sen görüyorsun ki; hayvanâtın kemmiyet ve adet itibârıyla hadsiz bir çokluğu varken, ona nisbeten insan gayet az iken, umum envâ-ı hayvanât üstünde sultan ve halife ve hâkim olmuştur.

İşte, *muzır kâfirler ve kâfirlerin yolunda giden sefihler, Cenâb-ı Hakk'ın hayvanâtından bir nevi habîslerdir ki, Fâtır-ı Hakîm onları dünyanın imareti için halketmiştir. Mümin ibâdına ettiği nimetlerin derecelerini bildirmek için, onları bir vâhid-i kıyâsî yapıp, âkıbetinde müstehak oldukları cehenneme teslim eder.*

İşte, küffârın ve ehl-i dalâletin bir hakikat-i imaniyeyi inkâr ve nefyetmelerinde kuvvet yoktur. Çünkü nefiy sırrıyla ittifakları kuvvetsizdir. Bin nefyediciler, birtek hükmündedir. Mesela, bütün İstanbul ahalisi, Ramazan'ın başında ayı görmediğinden nefyetse, iki şâhidin isbâtıyla o cemm-i gafîrin nefiy ve ittifâkı sukût eder.[2] Madem küfrün ve dalâletin mâhiyeti nefiydir ve inkârdır, cehildir ve ademdir, küffârın kesret ile ittifâkı ehemmiyetsizdir.[3] Ehl-i hakkın, hak ve sâbit ve sübûtu isbât olunan mesâil-i imaniyede şuhûda istinat eden iki müminin hükmü, hadsiz o ehl-i dalâletin ittifâkına râcih olur, galebe eder.

Bu hakikatin sırrı şudur ki: Nefyedenlerin dâvâları sûreten bir iken, müteaddittir; birbiriyle ittihat edemez ki kuvvetlensin. İsbat edicilerin dâvâları ittihat ediyor, birbirinden kuvvet alır. Çünkü gökteki hilâl-i Ramazan'ı

---

1 Allah bizi de, sizi de sırat-ı müstakime hidâyet etsin.

2 Bkz.: Ebû Dâvûd, *savm* 14; es-Serahsî, *el-Mebsût* 3/139-140; el-Kâsânî, *Bedâiu's-sanâi'* 2/81-82. Ayrıca, bir kişinin şahitliğine göre hükmedildiği de olmuştur: Tirmizî, *savm* 7; Ebû Dâvûd, *savm* 15; Nesâî, *sıyâm* 8.

3 Bkz.: "Kendi aralarındaki çatışmaları pek şiddetlidir. Sen dışardan onları birlik içinde sanırsın. Hâlbuki kalpleri darmadağınıktır." (Haşir sûresi, 59/14)

görmeyen der ki: "Benim nazarımda ay yoktur; benim yanımda görünmüyor." Başkası da, "Nazarımda yoktur." der. Daha başkası da öyle der. Her biri kendi nazarında "yoktur" der. Her birinin nazarları ayrı ayrı ve nazara perde olan esbap dahi ayrı ayrı olabildiği için, dâvâları da ayrı ayrı olur; birbirine kuvvet veremez. Fakat isbât edenler demiyor ki: "Benim nazarımda ve gözümde hilâl var." Belki "Nefsü'l-emirde, göğün yüzünde hilâl vardır, görünür." der. Görenler bütün aynı dâvâyı ve "Nefsü'l-emirde vardır." der. Demek bütün dâvâlar birdir. Nefyedenlerin nazarları ayrı ayrı olduğundan, dâvâları da ayrı ayrı olur. Nefsü'l-emre hükmedemiyorlar. Çünkü nefsü'l-emirde nefiy isbât edilmez. Çünkü ihâta lâzımdır. وَالْعَدَمُ الْمُطْلَقُ لَا يُثْبَتُ إِلَّا بِمُشْكِلَاتٍ عَظِيمَةٍ[1] bir kâide-i usûldür. Evet, bir şeyi dünyada var desen, yalnız o şeyi göstermek kâfi gelir. Eğer yok deyip nefyetsen, bütün dünyayı eleyip göstermek lâzım gelir ki, tâ o nefiy isbât edilsin.

İşte bu sırra binâen; ehl-i küfrün bir hakikati nefyetmesi ise, bir meseleyi halletmek veyahut dar bir delikten geçmek veyahut bir hendekten atlamak misâlindedir ki; bin de, bir de, birdir. Çünkü birbirine yardımcı olamaz. Fakat isbât edenler nefsü'l-emirde hakikat-i hâle baktıkları için, müddeaları ittihat ediyor. Kuvvetleri birbirine yardım eder. Büyük bir taşın kaldırmasına benzer ki, ne kadar eller yapışsa daha ziyade kaldırması kolay olur ve birbirinden kuvvet alır.

Yedinci Nota

Ey Müslümanları dünyaya şiddetle teşvik eden ve sanat ve terakkiyât-ı ecnebiyeye cebr ile sevk eden bedbaht hamiyet-füruş! Dikkat et, bu milletin bazılarının din ile bağlandıkları râbıtaları kopmasın! Eğer böyle ahmakâne körü körüne topuzların altında bazıların dinden râbıtaları kopsa, o vakit hayat-ı içtimâiyede bir semm-i kâtil hükmünde o dinsizler zarar verecekler. Çünkü mürtedin vicdanı tamam bozulduğundan, hayat-ı içtimâiyeye zehir olur.[2] *Ondandır ki, ilm-i usûlde "Mürtedin hakk-ı hayatı yoktur. Kâfir eğer zimmî olsa veya musâlâha etse, hakk-ı hayatı var." diye usûl-ü Şeriat'ın bir düsturudur.*[3] *Hem mezheb-i Hanefiye'de, ehl-i*

---

1 "Mutlak yokluk, ancak pek büyük güçlükle isbat edilebilir." Bkz.: İbni Nüceym, *el-Bahru'r-râik* 2/122; İbni Kayyim, *es-Savâiku'l-mürsele* 4/1310; İbni Kayyim, *er-Rûh fi'l-kelâm* 1/198.

2 Bkz.: "Kâfirler, ellerinden gelse, sizi dininizden döndürünceye kadar sizinle savaşmaktan geri durmazlar. Sizden her kim dininden döner ve kâfirlikte devam ederek ölürse, işte onların dünyada da, âhirette de yaptıkları boşa gider. Bunlar cehennemlik olup orada ebedî kalacaklardır." (Bakara sûresi, 2/217)

3 Bkz.: Buhârî, *cihâd* 149, *istitâbetü'l-mürteddîn* 2; Tirmizî, *hudûd* 25; İbni Mâce, *hudûd* 2. Ayrıca "mürted"in durumuyla ilgili bkz: el-Kâsânî, *Bedâiu's-sanâi'* 7/134; eş-Şâfiî, *el-ümm* 1/257.

zimmeden olan bir kâfirin şehâdeti makbuldür.[1] *Fakat fâsık merdûdü'ş-şehâdettir, çünkü haindir.*[2]

Ey bedbaht fâsık adam! Fâsıkların kesretine bakıp aldanma ve "Ekseriyetin efkârı benimle beraberdir." deme! Çünkü fâsık adam, fıskı isteyerek ve bizzât talep edip girmemiş; belki içine düşmüş çıkamıyor. Hiçbir fâsık yoktur ki, sâlih olmasını temenni etmesin ve âmirini ve reisini mütedeyyin görmek istemesin. İllâ ki, –el-iyâzü billâh!– irtidat ile vicdanı tefessüh edip, yılan gibi zehirlemekten lezzet alsın.

Ey dîvâne baş ve bozuk kalb! Zanneder misin ki, Müslümanlar dünyayı sevmiyorlar veyahut düşünmüyorlar ki, fakr-ı hâle düşmüşler ve ikaza muhtaçtırlar; tâ ki dünyadan hissesini unutmasınlar? Zannın yanlıştır, tahminin hatadır. Belki hırs şiddetlenmiş, onun için fakr-ı hâle düşüyorlar. Çünkü müminde hırs, sebeb-i hasârettir ve sefalettir. اَلْحَرِيصُ خَائِبٌ[3] *durûb-u emsâl hükmüne geçmiştir.*

Evet, insanı dünyaya çağıran ve sevk eden esbap çoktur. Başta nefis ve hevâsı ve ihtiyaç ve havassı ve duyguları ve şeytanı ve dünyanın surî tatlılığı ve senin gibi kötü arkadaşları gibi çok dâîleri var. Hâlbuki bâkî olan âhirete ve uzun hayat-ı ebediyeye davet eden azdır. Eğer sende zerre miktar bu bîçâre millete karşı hamiyet varsa ve ulüvv-ü himmetten dem vurduğun yalan olmazsa, hayat-ı bâkiyeye yardım eden azlara imdat etmek lâzım gelir. Yoksa, o az dâîleri susturup, çoklara yardım etsen şeytana arkadaş olursun.

Âyâ zanneder misin; bu milletin fakr-ı hâli, dinden gelen bir zühd ve terk-i dünyadan gelen bir tembellikten neşet ediyor? Bu zanda hata ediyorsun. Acaba görmüyor musun ki, Çin ve Hind'deki Mecûsî ve Berahime ve Afrika'daki zenciler gibi, Avrupa'nın tasallutu altına giren milletler bizden daha fakirdirler? Hem görmüyor musun ki, zarurî kuttan ziyade Müslümanların elinde bırakılmıyor? Ya Avrupa kâfir zâlimleri veya Asya münafıkları, desîseleriyle ya çalar veya gasp ediyor.

---

1 Kâfirin şehâdetinin makbûl olup olmamasıyla ilgili, farklı durumlara göre çok farklı hükümlerin olduğuna dair bkz.: el-Kâsânî, *Bedâiu's-sanâi'* 2/254-255, 6/266.

2 Hâin fâsıkın şehadetinin câiz olmadığını belirten hadis için bkz.: Tirmizî, şehâdât 2; Ebû Dâvûd, *akdiye* 16; İbni Mâce, *ahkâm* 30; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 2/181, 204, 208. Ayrıca bu konunun fıkhî hükmü için bkz.: el-Kâsânî, *Bedâiu's-sanâi'* 1/156; el-Merğînânî, *el-Hidâye* 3/124; İbni Âbidîn, *Hâşiye* 7/112.

3 "Aşırı hırs gösteren, umduğunu bulamaz ve kaybeder." (Bkz.: İbni Kays, *Kıra'd-dayf* 4/301; el-Meydânî, *Mecmeu'l-emsâl* 1/214)

Sizin cebren böyle ehl-i imanı mimsiz medeniyete sevk etmekteki maksadınız, eğer memlekette âsâyiş ve emniyet ve kolayca idare etmek ise, katiyen biliniz ki; hata ediyorsunuz, yanlış yola sevk ediyorsunuz. Çünkü itikadı sarsılmış, ahlâkı bozulmuş yüz fâsıkın idaresi ve onlar içinde âsâyiş temini, binler ehl-i salâhatın idaresinden daha müşküldür.

İşte bu esaslara binâen ehl-i İslâm, dünyaya ve hırsa sevk etmeye ve teşvik etmeye muhtaç değildirler. Terakkiyât ve âsâyişler, bununla temin edilmez. Belki mesailerinin tanzimine ve mâbeynlerindeki emniyetin tesîsine ve teavün düsturunun teshiline muhtaçtırlar. Bu ihtiyaç da, dinin evâmir-i kudsiyesiyle ve takvâ ve salâbet-i diniye ile olur.

Sekizinci Nota

Ey sa'y ve ameldeki lezzet ve saâdeti bilmeyen tembel insan! Bil ki: *Cenâb-ı Hak, kemâl-i kereminden, hizmetin mükâfâtını, hizmet içinde dercetmiştir. Amelin ücretini, nefs-i amel içine koymuştur. İşte bu sır içindir ki, mevcûdât hatta bir nokta-yı nazarda câmidat dahi, evâmir-i tekvîniye tâbir edilen hususî vazifelerinde, kemâl-i şevk ile ve bir çeşit lezzet ile evâmir-i rabbâniyeyi imtisâl ederler. Arıdan, sinekten, tavuktan tut; tâ şems ve kamere kadar her şey kemâl-i lezzetle vazifesine çalışıyorlar. Demek hizmetlerinde bir lezzet var ki, akılları olmadığından âkıbeti ve neticeleri düşünmeden, mükemmel vazifelerini îfâ ediyorlar.*

Eğer desen: Zîhayatta lezzet kâbildir, cemâdâtta nasıl şevk ve lezzet olabilir?

Elcevap: *Cemâdât kendi hesaplarına değil, onlarda tecelli eden esmâ-yı ilâhiye hesabına bir şeref, bir makam, bir kemâl, bir güzellik, bir intizam isterler, arıyorlar. O vazife-i fıtriyelerinin imtisâlinde, Nuru'l-Envâr'ın isimlerine birer mâkes, birer ayna hükmüne geçtiğinden tenevvür eder, terakki eder.*

Mesela, nasıl ki bir katre su, bir zerrecik cam parçası zâtında ziyâsız, ehemmiyetsiz iken, sâfî kalbiyle güneşe yüzünü çevirse, o vakit o ehemmiyetsiz, ziyâsız katre ve cam parçası, güneşin bir nevi arşı olup senin yüzüne de tebessüm eder. İşte bu misâl gibi, zerrât ve mevcûdât, cemâl-i mutlak ve kemâl-i mutlak sahibi olan Zât-ı Zülcelâl'in isimlerine vazife-perverlik cihetinde ayna olmalarıyla, o katre ve zerrecik şişe gibi gayet aşağı bir dereceden gayet yüksek bir derece-i zuhûra ve tenevvüre çıkıyorlar.

Madem vazife cihetinde gayet nuranî ve yüksek bir makam alıyorlar; lezzet mümkün ve kâbilse, yani hayat-ı âmmeden hissedar iseler, gayet lezzet ile o vazifeleri görüyorlar, denilebilir.

Vazifede lezzet bulunduğuna en zâhir bir delil, sen kendi âzâ ve duygularının hizmetlerine bak. Her biri bekâ-yı şahsî ve bekâ-yı nev'î için ettikleri hizmetlerinde ayrı ayrı lezzetleri var. Nefs-i hizmet, onlara bir telezzüz hükmüne geçiyor. Hatta hizmeti terk etmek, o uzvun bir nevi azâbıdır.

Hem en zâhir bir delil dahi, horoz veya yavrulu tavuk gibi hayvanâtın vazifelerinde gösterdikleri fedâkârâne ve merdâne vaziyetleridir ki, horoz aç olduğu hâlde tavukları nefsine tercih edip bulduğu rızka onları çağırır; yemez, onlara yedirir. Ve bir şevk ve iftihar ve telezzüz ile o vazifeyi gördüğü, görünür. Demek o hizmette, yemekten fazla bir lezzet alır.

Hem küçük yavrularına çobanlık eden tavuk dahi, yavrularının hatırı için rûhunu fedâ eder, ite atılır.[1] Kendini aç bırakıp onları doyurur. Demek o hizmette öyle bir lezzet alır ki; açlık acısına ve ölmek elemine tereccuh eder, ziyade gelir.

Hayvânî vâlideler yavrularını, küçük iken vazifeleri bulunduğundan lezzetle himayeye çalışır. Büyük olduktan sonra vazife kalkar, lezzet de gider. Yavrusunu döver, elinden taneyi alır. Yalnız, insan nev'indeki vâlidelerin vazifeleri bir derece devam eder. Çünkü insanlarda zaaf u acz itibârıyla daima bir nevi çocukluk var, her vakit de şefkate muhtaçtır.

İşte, umum hayvanâtın horoz gibi çobanlık eden erkeklerine ve tavuk gibi vâlidelerine bak, anla ki; bunlar kendi hesabına ve kendileri nâmına, kendi kemâlleri için o vazifeyi görmüyorlar. Çünkü hayatını, vazifede lâzım gelse fedâ ediyorlar. Belki vazifeleri, onları o vazife ile tavzif eden ve o vazife içinde rahmetiyle bir lezzet derceden Mün'im-i Kerîm'in hesabına ve Fâtır-ı Zülcelâl'in nâmına görüyorlar.

Hem nefs-i hizmette ücret bulunduğuna bir delil de şudur ki: Nebâtât ve eşcar, bir şevk u lezzeti ihsâs eden bir tavır ile Fâtır-ı Zülcelâl'in emirlerini imtisâl ediyorlar. Çünkü dağıttığı güzel kokular ve müşterilerin nazarını celb edecek

---

1 "Cenâb-ı Hak rahmeti yüz parçaya böldü. Bunun doksan dokuz parçasını nezd-i ulûhiyetinde tuttu. Birtek parçayı da yeryüzüne indirdi. Varlıklar arasındaki merhametin kaynağı işte bu parçadır. Atın yavrusuna basma endişesiyle ayağını kaldırması da bu merhamet sebebiyledir." anlamındaki hadis için bkz.: Buhârî, *edeb* 19, *rikak* 19; Müslim, *tevbe* 17; Tirmizî, *deavât* 107-108; İbni Mâce, *zühd* 35.

zînetlerle süslenmeleri ve sümbülleri ve meyveleri için çürüyünceye kadar kendilerini fedâ etmeleri, ehl-i dikkate gösterir ki: Onların, emr-i ilâhînin imtisâlinden öyle bir lezzetleri var ki; nefsini mahvedip çürütüyor.

Bak, başında çok süt konserveleri taşıyan Hindistan cevizi ve incir gibi meyvedar ağaçlar, rahmet hazinesinden lisan-ı hâl ile süt gibi en güzel bir gıdayı ister, alır, meyvelerine yedirir; kendi bir çamur yer. Nar ağacı sâfî bir şarabı, hazine-i rahmetten alıp meyvesine yedirir; kendisi çamurlu ve bulanık bir suya kanaat eder.

Hatta hububatta dahi sümbüllenmek vazifesinde zâhir bir iştiyak görünür. Nasıl ki dar bir yerde hapsedilen bir zât, bir bostana, geniş bir yere çıkmayı müştâkâne ister. Öyle de, hububatta, sümbüllenmek vazifesinde öyle sürurlu bir vaziyet, bir iştiyak görünüyor.

İşte "Sünnetullah" tâbir edilen, kâinatta cereyân eden bu sırlı uzun düsturdandır ki, işsiz, tembel, istirahatle yaşayan ve rahat döşeğinde uzananlar, ekseriyetle sa'yeden, çalışanlardan daha ziyade zahmet ve sıkıntı çeker. Çünkü dâimâ işsizler ömründen şikâyet eder; eğlence ile çabuk geçmesini ister. Sa'yeden ve çalışan ise; şâkirdir, hamd eder, ömrün geçmesini istemez.

اَلْمُسْتَرِيحُ الْعَاطِلُ شَاكٍ مِنْ عُمْرِهِ، وَالسَّاعِي الْعَامِلُ شَاكِرٌ[1]

küllî düsturdur. Hem o sır iledir ki: "Rahat, zahmette; zahmet, rahattadır." cümlesi darb-ı mesel olmuştur.

Evet cemâdâta dikkatle nazar edilse: Bilkuvve yalnız istidât ve kabiliyet cihetinde nâkıs kalıp inkişâf etmeyenlerin, gayet bir içtihâd ve sa'y ile inbisât edip bilkuvveden bilfiil sûretine geçmesinde, mezkûr sünnet-i ilâhiye düsturuyla bir tavır görünüyor. Ve o tavır işaret eder ki: O vazife-i fıtriyede bir şevk ve o meselede bir lezzet vardır. Eğer o câmidin umumî hayattan hissesi varsa, şevk kendisinin olur; yoksa, o câmidi temsil eden, nezâret eden şeye âittir. Hatta bu sırra binâen denilebilir: Latîf, nazik su incimad emrini aldığı vakit, öyle şiddetli bir şevk ile o emre imtisâl eder ki, demiri şak eder, parçalar. Demek bürûdet ve tahte's-sıfır soğuğun lisanıyla ağzı kapalı demir kaptaki suya "Genişlen!" emr-i rabbânîsini tebliğinde, şiddet-i şevk ile kabını parçalar, demiri bozar, kendisi buz olur.

---

[1] Atâlet içinde istirahat eden, ömründen şikâyetçidir. Çalışan ve iş gören ise hâline şükreder.

Ve hâkeza, her şeyi buna kıyâs et ki, güneşlerin deveranından ve seyr u seyahatlerinden tut, tâ zerrelerin mevlevî gibi devretmelerine ve dönmelerine ve ihtizazlarına kadar kâinattaki bütün sa'y ü hareket, kanun-u kader-i ilâhî üzerine cereyân ediyor. Ve dest-i kudret-i ilâhîden sudûr eden ve irade ve emir ve ilmi tazammun eden emr-i tekvinî ile zuhûr eder.

Hatta her bir zerre, her bir mevcud, her bir zîhayat, bir nefer askere benzer ki; orduda muhtelif dâirelerde, o neferin ayrı ayrı nisbetleri, vazifeleri olduğu gibi; her bir zerre, her bir zîhayatın dahi öyledir. Mesela, senin gözünde bir zerre, gözün hüceyresinde ve gözde ve âsâb-ı vechiyede ve bedenin şerâyin tâbir edilen damarlarında, birer nisbeti ve o nisbete göre birer vazifesi ve o vazifeye göre birer faydası vardır. Ve hâkeza, her şeyi ona kıyâs et. Buna binâen her bir şey, bir Kadîr-i Ezelî'nin vücub-u vücuduna iki cihetle şehâdet eder:

Biri: Tâkatinin binler derece fevkinde vazifeleri görmekteki acz-i mutlak lisanıyla o Kadîr'in vücuduna şehâdet eder.

İkincisi: Her bir şey, nizam-ı âlemi teşkil eden düsturlara ve müvâzene-i mevcûdâtı idame eden kanunlara tatbik-i hareket etmekle, o Alîm-i Kadîr'e şehâdet eder. Çünkü zerre gibi bir câmid, arı gibi küçük bir hayvan, Kitab-ı Mübîn'in mühim ve ince meseleleri olan nizam ve mîzanı bilmez. Câmid bir zerre, arı gibi küçük bir hayvan nerede? Semâvât tabakalarını bir defter sayfası gibi açıp, kapayıp toplayan Zât-ı Zülcelâl'in elindeki Kitab-ı Mübîn'in mühim ince meselelerini okumak nerede? Eğer sen dîvânelik edip; zerrede, o kitabın ince hurûfâtını okuyacak kadar bir göz bulunduğunu tevehhüm etsen; o vakit o zerrenin şehâdetini redde çalışabilirsin.

Evet, Fâtır-ı Hakîm, Kitab-ı Mübîn'in düsturlarını gayet güzel bir sûrette ve muhtasar bir tarzda ve has bir lezzette ve mahsus bir ihtiyaçta icmâl edip derceder. Her şey öyle has bir lezzet ve mahsus bir ihtiyaç ile amel etse, o Kitab-ı Mübîn'in düsturlarını bilmeyerek imtisâl eder. Mesela, hortumlu sivrisinek dünyaya geldiği dakikada hânesinden çıkar; durmayarak insanın yüzüne hücum eder, uzun asâsıyla vurur, âb-ı hayat fışkırtır, içer. Hücumdan kaçmakta, erkân-ı harp gibi maharet gösterir. Acaba bu küçük, tecrübesiz, yeni dünyaya gelen mahlûka bu sanatı ve bu fenn-i harbi ve su çıkarmak sanatını kim öğretmiş ve nerede öğrenmiş? Ben, yani bu bîçâre Said itiraf ediyorum ki: Eğer ben o hortumlu sineğin yerinde olsaydım; bu sanatı, bu kerr u fer harbini ve su çıkarmak hizmetini çok uzun dersler ve çok müteaddit tecrübelerle ancak öğrenebilirdim.

İşte, ilhama mazhar olan arı, örümcek ve yuvasını çorap gibi yapan bülbül gibi hayvanâtı bu sineğe kıyâs et. Hatta nebâtâtı da aynen hayvanâta kıyâs edebilirsin. Evet Cevâd-ı Mutlak *(celle celâlüh)*, her ferd-i zîhayatın eline lezzet midâdıyla ve ihtiyaç mürekkebiyle yazılmış bir tezkereyi vermiş. Onunla evâmir-i tekvîniyenin programını ve hizmetlerinin fihristesini tevdi' etmiştir. Bak o Hakîm-i Zülcelâl'e; nasıl Kitab-ı Mübîn'in düsturlarından arı vazifesine âit mikdarını bir tezkerede yazmış, arının başındaki sandukçaya koymuştur. O sandukçanın anahtarı da, vazife-perver arıya has bir lezzettir. Onunla sandukçayı açar, programını okur, emri anlar, hareket eder. وَأَوْحٰى رَبُّكَ إِلَى النَّحْلِ[1] âyetinin sırrını izhâr eder.

İşte eğer bu Sekizinci Nota'yı tamam işittin ve tam anladınsa, bir hads-i imanî ile وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ[2] 'nin bir sırrını, وَرَحْمَتِي وَسِعَتْ كُلَّ شَيْءٍ[3] 'nin bir hakikatini, إِنَّمَا أَمْرُهُ إِذَا أَرَادَ شَيْئًا أَنْ يَقُولَ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ[4] 'nun bir düsturunu, فَسُبْحَانَ الَّذِي بِيَدِهِ مَلَكُوتُ كُلِّ شَيْءٍ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ[5] 'nun bir nüktesini anlarsın.

Dokuzuncu Nota

Bil ki, *nev-i beşerde nübüvvet, beşerdeki hayır ve kemâlâtın fezlekesi ve esasıdır. Din-i Hak, saâdetin fihristesidir. İman, bir hüsn-ü münezzeh ve mücerreddir. Madem şu âlemde parlak bir hüsün, geniş ve yüksek bir hayır, zâhir bir hak, faik bir kemâl görünüyor. Bilbedâhe hak ve hakikat, nübüvvet içindedir ve nebiler elindedir. Dalâlet, şer ve hasâret; onun muhalifindedir.*

Mehâsin-i ubûdiyetin binlerinden yalnız buna bak ki, Nebi *(aleyhisselâm)*, ubûdiyet cihetiyle muvahhidînin kalblerini îd ve Cuma ve cemaat namazlarında ittihat ettiriyor ve dillerini bir kelimede cem' ediyor. Öyle bir sûrette ki, şu insan, Mâbûd-u Ezelî'nin azamet-i hitabına, hadsiz kalblerden ve dillerden çıkan sesler, duâlar, zikirler ile mukâbele ediyor. O sesler, duâlar, zikirler birbirine tesânüd ederek ve birbirine yardım edip ittifak ederek öyle geniş bir

---

1 "Rabbin bal arısına vahyetti." (Nahl sûresi, 16/68)

2 "Rahmetim her şeyi kaplar." (A'râf sûresi, 7/156)

3 "Hiç bir şey yoktur ki, O'nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor bulunmasın." (İsrâ sûresi, 17/44)

4 "Bir şeyi dilediğinde O'nun buyruğu, sadece "Ol!" demektir, hemen oluverir..." (Yâsîn sûresi, 36/83)

5 "Sübhandır, münezzehtir o Zât ki, her şey üzerinde hâkimiyet elindedir. Ve... hepinizin de dönüşü, O'na olacaktır." (Yâsîn sûresi, 36/83)

sûrette Mâbûd-u Ezelî'nin ulûhiyetine karşı bir ubûdiyet gösteriyor ki; güyâ küre-i arz kendisi o zikri söylüyor, o duâyı ediyor ve aktarıyla namaz kılıyor ve etrafıyla semâvâtın fevkinde izzet ve azametle nâzil olan [1]أَقِيمُوا الصَّلٰوةَ emrini, küre-i arz imtisâl ediyor. Bu sırr-ı ittihat ile, kâinat içinde bir zerre gibi zayıf, küçük bir mahlûk olan şu insan, ubûdiyetin azameti cihetiyle Hâlık-ı arz ve semâvât'ın mahbub bir abdi ve arzın halifesi[2], sultanı ve hayvanâtın reisi ve hilkat-i kâinatın neticesi ve gayesi oluyor.

Evet, eğer namazların arkasında hususan bayram namazlarında bir anda [3]اَللّٰهُ أَكْبَرُ *diyen yüzer milyon insanların sesleri, âlem-i gaybda ittihat ettikleri gibi, âlem-i şehâdette dahi birbiriyle ittihat edip içtimâ etse, küre-i arz tamamıyla büyük bir insan olup, azametine nisbeten büyük bir sadâ ile söylediği* اَللّٰهُ أَكْبَرُ*'e müsâvi geldiğinden, o muvahhidînin ittihâdı ile bir anda* اَللّٰهُ أَكْبَرُ *demeleri, küre-i arzın büyük bir* اَللّٰهُ أَكْبَرُ *'i hükmüne geçiyor. Âdetâ bayram namazlarında âlem-i İslâm'ın zikr u tesbihiyle zemin zelzele-i kübrâya mazhar olup, aktar u etrafıyla* اَللّٰهُ أَكْبَرُ *deyip, kıblesi olan Kâ'be-i Mükerreme'nin samimî kalbiyle niyet edip, Mekke ağzıyla, Cebel-i Arefe diliyle* اَللّٰهُ أَكْبَرُ *diyerek, o tek kelime etraf-ı arzdaki umum müminlerin mağara-misâl ağızlarındaki havada temessül ediyor. Birtek* اَللّٰهُ أَكْبَرُ *kelimesinin aks-i sadâsıyla hadsiz* اَللّٰهُ أَكْبَرُ *vukû bulduğu gibi, o makbul zikir ve tekbir, semâvâtı dahi çınlatıp berzah âlemlerine de temevvüc ederek sadâ veriyor.*

İşte bu arzı böyle Kendine sâcid[4] ve âbid ve ibâdına mescid[5] ve mahlûklarına beşik[6] ve Kendine müsebbih[7] ve mükebbir eden Zât-ı Zülcelâl'e, yerin zerrâtı adedince hamd ve tesbih ve tekbir edip ve mevcûdâtı adedince hamd

---

1 "Siz namazı hakkıyla îfâ etmeye devam edin." (Bakara sûresi, 2/43, 83, 110; Nisâ sûresi, 4/77, 103; En'âm sûresi, 6/72; Yûnus sûresi, 10/87; Hac sûresi, 22/78; Nûr sûresi, 24/56; Rûm sûresi, 30/31; Mücadele sûresi, 58/13; Müzzemmil sûresi, 73/20)

2 Bkz.: Bakara sûresi, 2/30.

3 Sadece büyüklükte değil hiçbir konuda eşi ve benzeri olmayan, başka bir şey Kendisiyle kıyas bile edilemeyecek yegâne büyük, Allah'tır.

4 Bkz.: Ra'd sûresi, 13/15; Nahl sûresi, 16/49; Hac sûresi, 22/18.

5 Bkz.: Buhârî, *salât* 56 (bab başlığında); Tirmizî, *salât* 119; Ebû Dâvûd, *salât* 24; İbni Mâce, *mesâcid* 4.

6 Bkz.: Bakara sûresi, 2/22; Tâhâ sûresi, 20/53; Zuhruf sûresi, 43/10; Nebe sûresi, 78/6.

7 Bkz.: "Hiç bir şey yoktur ki, O'nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor bulunmasın." (İsrâ sûresi, 17/44). Ayrıca bkz: Fâtiha sûresi, 1/2; En'âm sûresi, 6/1; Kehf sûresi, 18/1; ...

ediyoruz ki; bize bu nev'i ubûdiyeti ders veren Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)*'ına ümmet eylemiş.

Onuncu Nota

Bil ey gafil, müşevveş Said! *Cenâb-ı Hakk'ın nur-u mârifetine yetişmek ve bakmak ve âyât ve şâhidlerin aynalarında cilvelerini görmek ve berâhin ve deliller mesâmâtıyla temâşâ etmek iktizâ ediyor ki; senin üstünden geçen, kalbine gelen ve aklına görünen her bir nuru tenkit parmaklarıyla yoklama ve tereddüt eliyle tenkit etme! Sana ışıklanan bir nuru tutmak için elini uzatma; belki gaflet esbabından tecerrüd et, onlara müteveccih ol, dur.* Çünkü ben müşâhede ettim ki: Mârifetullahın şâhidleri, bürhânları üç çeşittir.

Bir kısmı: Su gibidir; görünür, hissedilir, lâkin parmaklarla tutulmaz. Bu kısımda hayalâttan tecerrüd etmek, külliyetle ona dalmak gerektir. Tenkit parmaklarıyla tecessüs edilmez; edilse akar, kaçar. O âb-ı hayat, parmağı mekân ittihâz etmez.

İkinci kısım: Hava gibidir; hissedilir, fakat ne görünür, ne de tutulur. Ona karşı sen, yüzün, ağzın, rûhunla o rahmet nesîmîne karşı teveccüh et, kendini mukâbil tut, tenkit elini uzatma, tutamazsın. Rûhunla teneffüs et. Tereddüt eliyle baksan, tenkit ile el atsan, o yürür gider; senin elini mesken ittihâz etmez, ona râzı olmaz.

Üçüncü kısım ise: Nur gibidir; görünür, fakat ne hissedilir, ne de tutulur. Öyle ise, sen kalbinin gözüyle, rûhunun nazarıyla kendini ona mukâbil tut ve gözünü ona tevcih et, bekle; belki kendi kendine gelir. Çünkü nur; el ile tutulmaz, parmaklar ile avlanmaz, belki o nur ancak basiret nuruyla avlanır. Eğer harîs ve maddî elini uzatsan ve maddî mîzanlarla tartsan, sönmese de gizlenir. Çünkü öyle nur, maddîde hapse râzı olmadığı gibi, kayda da giremez, kesifi kendine mâlik ve seyyid kabul etmez.

On Birinci Nota

Bil ki, *Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyân'ın ifadesinde çok şefkat ve merhamet var. Çünkü muhâtabların ekserisi, cumhur-u avâmdır. Onların zihinleri basittir. Nazarları dahi dakîk şeyleri görmediğinden, onların besatet-i efkârını okşamak için tekrar ile semâvât ve arzın yüzlerine yazılan âyetleri*

tekrar ediyor. O büyük harfleri kolaylıkla okutturuyor. Mesela, semâvât ve arzın hilkati ve semâdan yağmurun yağdırılması ve arzın dirilmesi gibi bilbedâhe okunan ve görünen âyetleri ders veriyor. O hurûf-u kebîre içinde küçük harflerle yazılan ince âyâta nazarı nâdiren çevirir, tâ zahmet çekmesinler.

Hem üslûb-u Kur'ânî'de öyle bir cezâlet ve selâset ve fıtrîlik var ki, güyâ Kur'ân bir hâfızdır; kudret kalemiyle kâinat sayfalarında yazılan âyâtı okuyor. Güyâ Kur'ân, kâinat kitabının kıraâtıdır ve nizamâtının tilâvetidir ve Nakkaş-ı Ezelîsinin şuûnâtını okuyor ve fiillerini yazıyor. Bu cezâlet-i beyâniyeyi görmek istersen, hüşyâr ve müdakkik bir kalb ile, Sûre-i ﴿عَمَّ﴾[1] *ve* قُلِ اللّٰهُمَّ مَالِكَ الْمُلْكِ[2] âyetleri gibi fermanları dinle!..

On İkinci Nota

Ey bu Notaları dinleyen dostlarım! Biliniz ki; ben hilâf-ı âdet olarak, gizlemesi lâzım gelen Rabbime karşı kalbimin tazarrû ve niyaz ve münâcâtını bazen yazdığımın sebebi; ölüm, dilimi susturduğu zamanlarda, dilime bedel kitabımın söylemesinin kabulünü rahmet-i ilâhiyeden rica etmektir. Evet kısa bir ömürde, hadsiz günahlarıma keffaret olacak, muvakkat lisanımın tövbe ve nedâmetleri kâfi gelmiyor. Sâbit ve bir derece daim olan kitabın lisanı daha ziyade o işe yarar. İşte on üç sene[3](Hâşiye) evvel,[4] dağdağalı bir fırtına-yı rûhiye neticesinde, Eski Said'in gülmeleri, Yeni Said'in ağlamalarına inkılâp edeceği hengâmda; gençliğin gaflet uykusundan ihtiyarlık sabahıyla uyandığım bir anda, şu münâcât ve niyaz Arabî yazılmıştır. Bir kısmının Türkçe meâli şudur ki:

Ey Rabb-i Rahîmim ve ey Hâlık-ı Kerîmim! Benim sû-i ihtiyârımla ömrüm ve gençliğim zayi olup gitti. Ve o ömür ve gençliğin meyvelerinden elimde kalan, elem verici günahlar, zillet verici elemler, dalâlet verici vesveseler kalmıştır. Ve bu ağır yük ve hastalıklı kalb ve hacâletli yüzümle kabre yakınlaşıyorum. Bilmüşâhede göre göre gayet süratle, sağa ve sola inhiraf etmeyerek, ihtiyârsız bir tarzda, vefat eden ahbap ve akran ve akâribim gibi kabir kapısına yanaşıyorum.

---

1 Nebe sûresi, 78/1.

2 "De ki: "Ey mülk ve hakimiyet sahibi Allahım!" (Âl-i İmran sûresi, 3/26)

3 (Hâşiye) Bu risalenin telifinden on üç sene evvel.

4 1920 tarihidir.

O kabir, bu dâr-ı fânîden firâk-ı ebedî ile ebedü'l-âbâd yolunda kurulmuş, açılmış evvelki menzil ve birinci kapıdır.[1] Ve bu bağlandığım ve meftun olduğum şu dâr-ı dünya da, kat'î bir yakîn ile anladım ki; hâliktir gider ve fânîdir ölür. Ve bilmüşâhede, içindeki mevcûdât dahi, birbiri arkasından kâfile kâfile göçüp gider, kaybolur. Hususan benim gibi nefs-i emmâreyi taşıyanlara şu dünya çok gaddardır, mekkârdır. Bir lezzet verse, bin elem takar çektirir. Bir üzüm yedirse, yüz tokat vurur.

Ey Rabb-i Rahîmim ve ey Hâlık-ı Kerîmim! كُلُّ اٰتٍ قَرِيبٌ[2] sırrıyla ben şimdiden görüyorum ki: Yakın bir zamanda ben kefenimi giydim, tabutuma bindim, dostlarımla veda eyledim. Kabrime teveccüh edip giderken, Senin dergâh-ı rahmetinde, cenazemin lisan-ı hâliyle, rûhumun lisan-ı kâliyle bağırarak derim: El-amân el-amân! Yâ Hannân! Yâ Mennân! Beni günahlarımın hacâletinden kurtar!

İşte, kabrimin başına ulaştım, boynuma kefenimi takıp kabrimin başında uzanan cismimin üzerine durdum. Başımı dergâh-ı rahmetine kaldırıp bütün kuvvetimle feryad edip nida ediyorum: El-amân el-amân! Yâ Hannân! Yâ Mennân! Beni günahlarımın ağır yüklerinden halâs eyle!

İşte kabrime girdim, kefenime sarıldım. Teşyîciler beni bırakıp gittiler. Senin afv u rahmetini intizar ediyorum. Ve bilmüşâhede gördüm ki, Sen'den başka melce' ve mence' yok. Günahların çirkin yüzünden ve mâsiyetin vahşi şeklinden ve o mekânın darlığından bütün kuvvetimle nida edip diyorum: El-amân, el-amân! Yâ Rahmân! Yâ Hannân! Yâ Mennân! Yâ Deyyan! Beni çirkin günahlarımın arkadaşlıklarından kurtar, yerimi genişlettir. İlâhî! Senin rahmetin melceimdir ve Rahmeten li'l-âlemîn olan Habibin Senin rahmetine yetişmek için vesîlemdir. Senden şekvâ değil, belki nefsimi ve hâlimi Sana şekvâ ediyorum.

Ey Hâlık-ı Kerîmim ve ey Rabb-i Rahîmim! Senin Said ismindeki mahlûkun ve masnûun ve abdin hem âsî, hem âciz, hem gafil, hem cahil, hem alîl, hem zelil, hem müsî', hem müsin, hem şakî, hem Seyyidinden kaçmış bir köle olduğu hâlde, kırk sene sonra nedâmet edip Senin dergâhına avdet

---

1 Bkz.: "Kabir, âhiret menzillerinin birinci menzilidir. Kişi ondan kurtulabilirse, ondan sonrakiler daha kolaydır. Ondan kurtulamazsa ondan sonrakiler bundan daha zordur, daha şiddetlidir." (Tirmizî, *zühd* 5; İbni Mâce, *zühd* 32; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 1/63.)

2 "Her gelecek şey yakındır." (es-Suyûtî, *ed-Düreru'l-müntesira* s.15; el-Aclûnî, *Keşfü'l-hafâ* 2/149. Ayrıca bkz.: İbni Mâce, *mukaddime* 7; Dârimî, *mukaddime* 23)

etmek istiyor. Senin rahmetine ilticâ ediyor. Hadsiz günah ve hatîatlarını itiraf ediyor. Evhâm ve türlü türlü illetlerle müptelâ olmuş. Sana tazarrû ve niyaz eder. Eğer kemâl-i rahmetinle onu kabul etsen, mağfiret edip rahmet etsen; zâten o Senin şânındır. Çünkü Erhamürrâhimînsin. Eğer kabul etmezsen, Senin kapından başka hangi kapıya gideyim? Hangi kapı var? Senden başka Rab yok ki, dergâhına gidilsin. Senden başka hak Mâbûd yoktur ki, ona ilticâ edilsin!.."

لَا إِلٰهَ إِلَّا أَنْتَ وَحْدَكَ لَا شَرِيكَ لَكَ اٰخِرُ الْكَلَامِ فِي الدُّنْيَا وَأَوَّلُ الْكَلَامِ فِي الْاٰخِرَةِ وَفِي الْقَبْرِ: أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلٰهَ إِلَّا اللهُ وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَسَلَّمَ[1]

On Üçüncü Nota

Medâr-ı iltibâs olmuş olan Beş Mesele'dir.

Birincisi

Tarîk-i hakta çalışan ve mücâhede edenler, yalnız kendi vazifelerini düşünmek lâzım gelirken, Cenâb-ı Hakk'a âit vazifeyi düşünüp, harekâtını ona bina ederek hataya düşerler. Edebü'd-dünya ve'd-dîn risalesinde vardır ki: Bir zaman şeytan, Hazreti İsâ *(aleyhisselâm)*'a itiraz edip demiş ki: "Madem ecel ve her şey kader-i ilâhî iledir; sen kendini bu yüksek yerden at, bak nasıl öleceksin." Hazreti İsâ *(aleyhisselâm)* demiş ki:

إِنَّ لِلّٰهِ أَنْ يَخْتَبِرَ عَبْدَهُ وَلَيْسَ لِلْعَبْدِ أَنْ يَخْتَبِرَ رَبَّهُ[2]

Yani, "Cenâb-ı Hak, abdini tecrübe eder ve der ki: 'Sen böyle yapsan sana böyle yaparım, göreyim seni yapabilir misin?' diye tecrübe eder. Fakat abdin hakkı yok ve haddi değil ki, Cenâb-ı Hakk'ı tecrübe etsin ve desin: 'Ben böyle işlesem, Sen böyle işler misin?', diye tecrübevârî bir sûrette Cenâb-ı Hakk'ın rubûbiyetine karşı imtihan tarzı sû-i edeptir, ubûdiyete münâfîdir."

Madem hakikat budur; *insan kendi vazifesini yapıp Cenâb-ı Hakk'ın vazifesine karışmamalı.*

---

1 Senden başka ilâh yoktur. Sen birsin. Senin hiçbir ortağın yoktur. Dünyada son sözümüz, âhirette ve kabirde de ilk sözümüz şudur: Şehadet ederim ki Allah'tan başka ilâh yoktur; yine şehadet ederim ki Muhammed *(sallallâhu aleyhi ve sellem)* Allah'ın Resûlüdür.

2 Bkz.: el-Mâverdî, *Edebü'd-dünyâ ve'd-dîn* s.12. Ayrıca bkz.: Ma'mer İbni Râşid, *el-Câmi'* 11/113; Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliyâ* 4/12; Kitâb-ı Mukaddes (Türkçe tercüme), Matta, *bâb:* 4, *cümle:* 1-11.

Meşhurdur ki, bir zaman İslâm kahramanlarından ve Cengiz'in ordusunu müteaddit defa mağlûp eden Celâleddin-i Harzemşah harbe giderken, vüzerâsı ve etbâı ona demişler:

"Sen muzaffer olacaksın, Cenâb-ı Hak seni galip edecek."

O demiş:

"Ben Allah'ın emriyle, cihad yolunda hareket etmeye vazifedarım, Cenâb-ı Hakk'ın vazifesine karışmam; muzaffer etmek veya mağlûp etmek O'nun vazifesidir."

İşte o zât, bu sırr-ı teslimiyeti anlamasıyla, hârika bir sûrette çok defa muzaffer olmuştur.

Evet, insanın elindeki cüz-ü ihtiyârî ile işledikleri ef'âllerinde, Cenâb-ı Hakk'a âit netâici düşünmemek gerektir. Mesela, kardeşlerimizden bir kısım zâtlar, halkların Risale-i Nur'a iltihakları şevklerini ziyadeleştiriyor, gayrete getiriyor. Dinlemedikleri vakit zayıfların kuvve-i mâneviyeleri kırılıyor, şevkleri bir derece sönüyor. Hâlbuki, Üstad-ı Mutlak, *Muktedâ-yı Küll, Rehber-i Ekmel olan Resûl-i Ekrem (aleyhissalâtü vesselâm),* وَمَا عَلَى الرَّسُولِ إِلَّا الْبَلَاغُ[1] *olan ferman-ı ilâhîyi kendine rehber-i mutlak ederek, insanların çekilmesiyle ve dinlememesiyle daha ziyade sa'y ü gayret ve ciddiyetle tebliğ etmiş. Çünkü* إِنَّكَ لَا تَهْدِي مَنْ أَحْبَبْتَ وَلٰكِنَّ اللهَ يَهْدِي مَنْ يَشَاءُ[2] *sırrıyla anlamış ki, insanlara dinlettirmek ve hidâyet vermek, Cenâb-ı Hakk'ın vazifesidir. Cenâb-ı Hakk'ın vazifesine karışmazdı.*

Öyle ise, işte ey kardeşlerim! Siz de, size âit olmayan vazifeye harekâtınızı bina etmekle karışmayınız ve Hâlıkınız'a karşı tecrübe vaziyetini almayınız!

İkinci Mesele

Ubûdiyet, emr-i ilâhîye ve rıza-yı ilahîye bakar. Ubûdiyetin dâîsi emr-i ilâhî ve neticesi rıza-yı Hak'tır. Semeratı ve fevâidi, uhreviyedir. Fakat ille-i gaiye olmamak, hem kasden istenilmemek şartıyla, dünyaya âit

---

1 "Peygamberin görevi, açıkça tebliğ etmekten başka bir şey değildir." (Nûr sûresi, 24/54; Ankebût sûresi, 29/18)

2 "Sen dilediğin kimseyi doğru yola eriştiremezsin, lâkin ancak Allah dilediğini doğruya hidâyet eder." (Kasas sûresi, 28/56) Ayrıca bkz.: Bakara sûresi, 2/272.

faydalar ve kendi kendine terettüp eden ve istenilmeyerek verilen semereler, ubûdiyete münâfî olmaz. Belki zayıflar için müşevvik ve müreccih hükmüne geçerler. Eğer o dünyaya âit faydalar ve menfaatler; o ubûdiyete, o virde veya o zikre illet veya illetin bir cüzü olsa; o ubûdiyeti kısmen iptâl eder. Belki o hâsiyetli virdi akîm bırakır, netice vermez.

İşte bu sırrı anlamayanlar, mesela yüz hâsiyeti ve faydası bulunan Evrad-ı Kudsiye-i Şâh-ı Nakşibendî'yi veya bin hâsiyeti bulunan Cevşenü'l-Kebîr'i, o faydaların bazılarını maksûd-u bizzât niyet ederek okuyorlar. O faydaları göremiyorlar ve göremeyecekler ve görmeye de hakları yoktur. Çünkü o faydalar, o evradların illeti olamaz ve ondan, onlar kasden ve bizzât istenilmeyecek. Çünkü onlar fazlî bir sûrette, o hâlis virde talepsiz terettüp eder. Onları niyet etse, ihlâsı bir derece bozulur. Belki ubûdiyetten çıkar ve kıymetten düşer. Yalnız bu kadar var ki; böyle hâsiyetli evradı okumak için zayıf insanlar bir müşevvik ve müreccihe muhtaçtırlar. O faydaları düşünüp, şevke gelip; evradı sırf rıza-yı ilâhî için, âhiret için okusa zarar vermez. Hem de makbuldür. Bu hikmet anlaşılmadığından; çoklar, aktaptan ve selef-i sâlihînden mervî olan faydaları görmediklerinden şüpheye düşer, hatta inkâr da eder.

Üçüncü Mesele

طُوبٰى لِمَنْ عَرَفَ حَدَّهُ وَلَمْ يَتَجَاوَزْ طَوْرَهُ[1] Yani, "Ne mutlu o adama ki, kendini bilip haddinden tecâvüz etmez." Nasıl bir zerre camdan, bir katre sudan, bir havuzdan, denizden, kamerden seyyarelere kadar güneşin cilveleri var. Her birisi kabiliyetine göre güneşin aksini, misâlini tutuyor ve haddini biliyor. Bir katre su, kendi kabiliyetine göre "Güneşin bir aksi bende vardır." der. Fakat "Ben de deniz gibi bir aynayım." diyemez. Öyle de: Esmâ-yı ilâhiyenin cilvesinin tenevvüüne göre, makamât-ı evliyâda öyle meratip var. Esmâ-yı ilâhiyenin her birisinin bir güneş gibi kalbden Arş'a kadar cilveleri var. Kalb de bir arştır, fakat "Ben de Arş gibiyim." diyemez.

İşte, ubûdiyetin esası olan, acz ve fakr ve kusur ve naksını bilmek ve niyaz ile dergâh-ı ulûhiyete karşı secde etmeye bedel, naz ve fahir sûretinde gidenler; zerrecik kalbini Arş'a müsâvi tutar. Katre gibi makamını, deniz gibi evliyânın makamâtıyla iltibâs eder. Kendini o büyük makamâta yakıştırmak ve

[1] Bkz.: el-Buhârî, *et-Târîhu'l-kebîr* 3/338; et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* 5/71; el-Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ* 4/182.

o makamda kendini muhafaza etmek için tasannuâta, tekellüfâta, manasız hodfüruşluğa ve birçok müşkülâta düşer.

Elhâsıl, hadîste vardır ki:

هَلَكَ النَّاسُ إِلَّا الْعَالِمُونَ وَهَلَكَ الْعَالِمُونَ إِلَّا الْعَامِلُونَ وَهَلَكَ الْعَامِلُونَ إِلَّا الْمُخْلِصُونَ وَالْمُخْلِصُونَ عَلَى خَطَرٍ عَظِيمٍ[1]

Yani, *medâr-ı necat ve halâs, yalnız ihlâstır. İhlâsı kazanmak çok mühimdir. Bir zerre ihlâslı amel, batmanlarla hâlis olmayana müreccahtır.*[2] *İhlâsı kazandıran harekâtındaki sebebi, sırf bir emr-i ilâhî ve neticesi rızayı ilâhî olduğunu düşünmeli ve vazife-i ilâhiyeye karışmamalı.*

Her şeyde bir ihlâs var. Hatta muhabbetin de ihlâs ile bir zerresi, batmanlarla resmî ve ücretli muhabbete tereccuh eder. İşte bir zât bu ihlâslı muhabbeti böyle tâbir etmiş:

وَمَا أَنَا بِالْبَاغِي عَلَى الْحُبِّ رِشْوَةً ضَعِيفٌ هَوًى يُبْغَى عَلَيْهِ ثَوَابٌ[3]

Yani "Ben muhabbet üzerine bir rüşvet, bir ücret, bir mukâbele, bir mükâfât istemiyorum. Çünkü mukâbilinde bir mükâfât, bir sevâp istenilen muhabbet zayıftır, devamsızdır." Hatta hâlis muhabbet, fıtrat-ı insâniyede ve umum vâlidelerde dercedilmiştir. İşte bu hâlis muhabbete tam manasıyla vâlidelerin şefkatleri mazhardır. Vâlideler o sırr-ı şefkat ile, evlâdlarına karşı muhabbetlerine bir mükâfât, bir rüşvet istemediklerine ve talep etmediklerine delil; rûhunu, belki saâdet-i uhreviyesini de onlar için fedâ etmeleridir. Tavuğun bütün sermayesi kendi hayatı iken, yavrusunu itin ağzından kurtarmak için –Hüsrev'in müşâhedesiyle– kafasını ite kaptırır.

Dördüncü Mesele

Esbâb-ı zâhiriye eliyle gelen nimetleri, o esbap hesabına almamak gerektir. Eğer o sebep ihtiyâr sahibi değilse –mesela hayvan ve ağaç gibi–

---

1 "İnsanlar helâk oldu; âlimler müstesna. Âlimler de helâk oldu; ilmiyle amel edenler müstesna. Amel edenler de helâk oldu; ihlâs sahipleri müstesna. İhlâs sahiplerine gelince, onlar da pek büyük bir tehlike ile karşı karşıyadırlar." Bkz.: el-Gazâlî, *İhyâu ulûmi'd-dîn* 3/414, 4/179, 362; el-Gazâlî, *Meâricü'l-Kuds* s.88; el-Aclûnî, *Keşfü'l-hafâ* 2/415.

2 Bkz.: el-Hâkim, *el-Müstedrek* 4/341; Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliyâ* 1/244.

3 Ebu't-Tayyib el-Mütenebbî'ye ait olan bu beyit için bkz.: İbni Kays, *Kıra'd-dayf* 1/95, 237; ez-Zehebî, *Târîhu'l-islâm* (354 tarihi vefatları) s.103.

doğrudan doğruya o nimeti Cenâb-ı Hak hesabına verir. Madem o, lisan-ı hâl ile بِسْمِ اللّٰهِ[1] *der, sana verir. Sen de Allah hesabına olarak* بِسْمِ اللّٰهِ *de, al. Eğer o sebep ihtiyâr sahibi ise; o* بِسْمِ اللّٰهِ *demeli, sonra ondan al, yoksa alma. Çünkü* وَلَا تَأْكُلُوا مِمَّا لَمْ يُذْكَرِ اسْمُ اللّٰهِ عَلَيْهِ[2] *âyetinin mana-yı sarîhinden başka bir mana-yı işârîsi şudur ki: "Mün'im-i Hakikî'yi hatıra getirmeyen ve O'nun nâmıyla verilmeyen nimeti yemeyiniz!" demektir.*

O hâlde hem veren بِسْمِ اللّٰهِ *demeli, hem alan* بِسْمِ اللّٰهِ *demeli. Eğer o* بِسْمِ اللّٰهِ *demiyor fakat sen de almaya muhtaç isen; sen* بِسْمِ اللّٰهِ *de, onun başı üstünde rahmet-i ilâhiyenin elini gör, şükür ile öp, ondan al. Yani, nimetten in'ama bak, in'amdan Mün'im-i Hakikî'yi düşün. Bu düşünmek bir şükürdür. Sonra o zâhirî vasıtaya istersen duâ et. Çünkü o nimet onun eliyle size gönderildi.*

Esbâb-ı zâhiriyeyi perestiş edenleri aldatan; iki şeyin beraber gelmesi veya bulunmasıdır ki, "iktiran" tâbir edilir, birbirine illet zannetmeleridir. Hem bir şeyin ademi, bir nimetin mâdum olmasına illet olduğundan, tevehhüm eder ki, o şeyin vücudu dahi, o nimetin vücuduna illettir. Şükrünü, minnettarlığını o şeye verir, hataya düşer. Çünkü bir nimetin vücudu, o nimetin umum mukaddemâtına ve şerâitine terettüp eder. Hâlbuki o nimetin ademi, birtek şartın ademiyle oluyor. Mesela, bir bahçeyi sulayan cetvelin deliğini açmayan adam, o bahçenin kurumasına ve o nimetlerin ademine sebep ve illet oluyor. Fakat o bahçenin nimetlerinin vücudu, o adamın hizmetinden başka, yüzer şerâitin vücuduna tevakkufla beraber, illet-i hakikî olan kudret ve irade-i rabbâniye ile vücuda gelir. İşte bu mağlatanın ne kadar hatası zâhir olduğunu anla ve esbap-perestlerin ne kadar hata ettiklerini bil!

Evet, iktiran ayrıdır, illet ayrıdır. Bir nimet sana geliyor; fakat bir insanın sana karşı ihsân niyeti, o nimete mukarin olmuş; fakat illet olmamış. İllet, rahmet-i ilâhiyedir. Evet, o adam ihsân etmeyi niyet etmeseydi, o nimet sana gelmezdi. Nimetin ademine illet olurdu. Fakat mezkûr kâideye binâen; o meyl-i ihsân, o nimete illet olamaz. Ancak yüzer şerâitin bir şartı olabilir. Mesela, Risale-i Nur'un şakirdleri içinde Cenâb-ı Hakk'ın nimetlerine mazhar bazı zâtlar (Hüsrev, Re'fet gibi), iktiranı illetle iltibâs etmişler; Üstadına fazla minnettarlık gösteriyorlardı. Hâlbuki Cenâb-ı Hak onlara ders-i Kur'ânî'de verdiği

---

1 Allah'ın adıyla

2 "Allah adına kesilmeyen hayvanın etini yemeyin!" (En'âm sûresi, 6/121)

nimet-i istifâde ile, Üstadlarına ihsân ettiği nimet-i ifadeyi beraber kılmış, mukarenet vermiş. Onlar derler ki: "Eğer Üstadımız buraya gelmeseydi, biz bu dersi alamazdık. Öyle ise onun ifadesi, istifâdemize illettir." Ben de derim:

"Ey kardeşlerim! Cenâb-ı Hakk'ın bana da sizlere de ettiği nimet beraber gelmiş, iki nimetin illeti de rahmet-i ilâhiyedir. Ben de sizin gibi iktiranı illetle iltibâs ederek, bir vakit Risale-i Nur'un sizler gibi elmas kalemli yüzer şakirdlerine çok minnettarlık hissediyordum. Ve diyordum ki: "Bunlar olmasaydı, benim gibi yarım ümmî bir bîçâre nasıl hizmet edecekti?" Sonra anladım ki, sizlere kalem vasıtasıyla olan kudsî nimetten sonra, bana da bu hizmete muvaffakiyet ihsân etmiş. Birbirine iktiran etmiş, birbirinin illeti olamaz. Ben size teşekkür değil, belki sizi tebrik ediyorum. Siz de bana minnettarlığa bedel, duâ ve tebrik ediniz."

Bu dördüncü meselede, gafletin ne kadar dereceleri bulunduğu anlaşılır.

Beşinci Mesele

Nasıl ki bir cemaatin malı bir adama verilse zulüm olur. Veya cemaate âit vakıfları bir adam zabtetse zulmeder. Öyle de, cemaatin sa'yleriyle hâsıl olan bir neticeyi veya cemaatin haseneleriyle terettüp eden bir şerefi, bir fazileti, o cemaatin reisine veya üstadına vermek; hem cemaate, hem de o üstad veya reise zulümdür. Çünkü enaniyeti okşar, gurura sevk eder. Kendini kapıcı iken, padişah zannettirir. Hem kendi nefsine de zulmeder. Belki bir nevi şirk-i hafîye yol açar.

Evet, bir kaleyi fetheden bir taburun ganîmetini ve muzafferiyet ve şerefini, binbaşısı alamaz. Evet üstad ve mürşid, masdar ve menba telâkki edilmemek gerektir. Belki mazhar ve mâkes olduklarını bilmek lâzımdır. Mesela, hararet ve ziyâ, sana bir ayna vasıtasıyla gelir. Senden güneşe karşı minnettar olmaya bedel, aynayı masdar telâkki edip, güneşi unutup, ona minnettar olmak, dîvâneliktir.

Evet ayna muhafaza edilmeli, çünkü mazhardır. *İşte mürşidin rûhu ve kalbi bir aynadır. Cenâb-ı Hak'tan gelen feyze mâkes olur, müridine aksedilmesine de vesîle olur. Vesîlelikten fazla feyiz noktasında makam verilmemek lâzımdır.* Hatta bazı olur ki, masdar telâkki edilen bir üstad, ne mazhardır, ne masdardır. Belki müridinin saffet-i ihlâsıyla ve kuvvet-i irtibâtıyla ve ona hasr-ı nazar ile o mürid başka yolda aldığı füyuzâtı, üstadının

mir'ât-ı rûhundan gelmiş görüyor. Nasıl ki bazı adam, manyetizma vasıtasıyla bir cama dikkat ede ede âlem-i misâle karşı hayalinde bir pencere açılır. O aynada çok garaibi müşâhede eder. Hâlbuki aynada değil, belki aynaya olan dikkat-i nazar vasıtasıyla aynanın hâricinde hayaline bir pencere açılmış görüyor. Onun içindir ki, bazen nâkıs bir şeyhin hâlis müridi, şeyhinden daha ziyade kâmil olabilir ve döner şeyhini irşâd eder ve şeyhinin şeyhi olur.

On Dördüncü Nota

Tevhide dâir dört küçük remizdir.

Birinci Remiz

Ey esbap-perest insan! Acaba garip cevherlerden yapılmış bir acîb kasrı görsen ki, yapılıyor. Onun binasında sarf edilen cevherlerin bir kısmı yalnız Çin'de bulunuyor. Diğer kısmı Endülüs'te, bir kısmı Yemen'de, bir kısmı Sibirya'dan başka yerde bulunmuyor. Binanın yapılması zamanında aynı günde şark, şimal, garb, cenuptan o cevherli taşlar kolaylıkla celb olup yapıldığını görsen; hiç şüphen kalır mı ki; o kasrı yapan usta, bütün küre-i arza hükmeden bir Hâkim-i Mu'cizekâr'dır.

İşte, her bir hayvan, öyle bir kasr-ı ilâhîdir. Hususan insan, o kasırların en güzeli ve o sarayların en acîbidir. Ve bu insan denilen sarayın cevherleri; bir kısmı âlem-i ervâhtan, bir kısmı âlem-i misâlden ve Levh-i Mahfuz'dan ve diğer bir kısmı da hava âleminden, nur âleminden, anâsır âleminden geldiği gibi; hâcâtı ebede uzanmış, emelleri semâvât ve arzın aktarında intişar etmiş, râbıtaları, alâkaları dünya ve âhiret edvarında dağılmış bir saray-ı acîb ve bir kasr-ı gariptir.

İşte ey kendini insan zanneden insan! Madem mâhiyetin böyledir; seni yapan ancak o Zât olabilir ki: Dünya ve âhiret birer menzil, arz ve semâ birer sayfa, ezel ve ebed dün ve yarın hükmünde olarak tasarruf eden bir Zât olabilir. Öyle ise insanın mâbûdu ve melcei ve halâskârı O olabilir ki; arz ve semâya hükmeder, dünya ve ukba dizginlerine mâliktir.

İkinci Remiz

Bazı eblehler var ki, güneşi tanımadıkları için, bir aynada güneşi görse, aynayı sevmeye başlar. Şedit bir his ile onun muhafazasına çalışır. Tâ ki içindeki

güneşi kaybolmasın. Ne vakit o ebleh; güneş, aynanın ölmesiyle ölmediğini ve kırılmasıyla fenâ bulmadığını derk etse, bütün muhabbetini gökteki güneşe çevirir. O vakit anlar ki, aynada görülen güneş; aynaya tâbi değil, bekâsı ona mütevakkıf değil. Belki güneştir ki, o aynayı o tarzda tutuyor ve onun parlamasına ve nuruna medet veriyor. Güneşin bekâsı onunla değil; belki aynanın hayattar parlamasının bekâsı, güneşin cilvesine tâbidir.

Ey insan! Senin kalbin ve hüviyet ve mâhiyetin, bir aynadır. Senin fıtratında ve kalbinde bulunan şedit bir muhabbet-i bekâ, o ayna için değil ve o kalbin ve mâhiyetin için değil. Belki o aynada istidâda göre cilvesi bulunan Bâkî-i Zülcelâl'in cilvesine karşı muhabbetindir ki, belâhet yüzünden o muhabbetin yüzü başka yere dönmüş. Madem öyledir, يَا بَاقِي أَنْتَ الْبَاقِي[1] *de. Yani, madem Sen varsın ve bâkîsin; fenâ ve adem ne istersе bize yapsın, ehemmiyeti yok!*

Üçüncü Remiz

Ey insan! Fâtır-ı Hakîm'in senin mâhiyetine koyduğu en garip bir hâlet şudur ki, bazen dünyaya yerleşemiyorsun. Zindanda boğazı sıkılmış adam gibi "Of, of!" deyip dünyadan daha geniş bir yer istediğin hâlde, bir zerrecik bir iş, bir hâtıra, bir dakika içine girip yerleşiyorsun. Koca dünyaya yerleşemeyen kalb ve fikrin, o zerrecikte yerleşir. En şiddetli hissiyâtınla o dakikacık, o hatıracıkta dolaşıyorsun.

Hem senin mâhiyetine öyle mânevî cihâzât ve latîfeler vermiş ki; bazıları dünyayı yutsa tok olmaz. Bazıları bir zerreyi kendinde yerleştiremiyor. Baş, bir batman taşı kaldırdığı hâlde; göz, bir saçı kaldıramadığı gibi; o latîfe, bir saç kadar bir sıkleti, yani gaflet ve dalâletten gelen küçük bir hâlete dayanamıyor. Hatta bazen söner ve ölür. Madem öyledir; hazer et, dikkatle bas, batmaktan kork. Bir lokma, bir kelime, bir dane, bir lem'a, bir işarette, bir öpmekte batma! Dünyayı yutan büyük letâiflerini onda batırma. Çünkü çok küçük şeyler var, çok büyükleri bir cihette yutar. Nasıl küçük bir cam parçasında; gök, yıldızlarıyla beraber içine girip gark oluyor. Hardal gibi küçük kuvve-i hâfızanda, senin sayfa-yı a'mâlin ekseri ve sahaif-i ömrün ağlebi içine girdiği gibi; çok cüz'î küçük şeyler var, öyle büyük eşyayı bir cihette yutar, istiab eder.

---

[1] Ey Kendinden başka her şeyin fânî olduğu tek Bâkî!

Dördüncü Remiz

Ey dünya-perest insan! Çok geniş tasavvur ettiğin senin dünyan, dar bir kabir hükmündedir. Fakat, o dar kabir gibi menzilin duvarları şişeden olduğu için, birbiri içinde in'ikâs edip göz görünceye kadar genişliyor. Kabir gibi dar iken, bir şehir kadar geniş görünür.

Çünkü o dünyanın sağ duvarı olan geçmiş zaman ve sol duvarı olan gelecek zaman, ikisi mâdum ve gayr-i mevcud oldukları hâlde, birbiri içinde in'ikâs edip gayet kısa ve dar olan hazır zamanın kanatlarını açarlar. Hakikat hayale karışır, mâdum bir dünyayı mevcud zannedersin.

Nasıl bir hat, sürat-i hareketle bir satıh gibi geniş görünürken, hakikat-i vücudu ince bir hat olduğu gibi; senin de dünyan hakikatçe dar, fakat senin gaflet ve vehm ü hayalinle duvarları çok genişlemiş. O dar dünyada, bir musibetin tahrikiyle kımıldansan, başını çok uzak zannettiğin duvara çarparsın. Başındaki hayali uçurur, uykunu kaçırır. O vakit görürsün ki, o geniş dünyan; kabirden daha dar, köprüden daha müsaadesiz. Senin zamanın ve ömrün, berkten daha çabuk geçer; hayatın, çaydan daha süratli akar.

Madem dünya hayatı ve cismanî yaşayış ve hayvânî hayat böyledir. *Hayvaniyetten çık, cismaniyeti bırak, kalb ve rûhun derece-i hayatına gir. Tevehhüm ettiğin geniş dünyadan daha geniş bir dâire-i hayat, bir âlem-i nur bulursun. İşte o âlemin anahtarı, mârifetullah ve vahdâniyet sırlarını ifade eden* لَآ إِلٰهَ إِلَّا اللّٰهُ[1] *kelime-i kudsiyesiyle kalbi söylettirmek, rûhu işlettirmektir.*

On Beşinci Nota

Üç Mesele'dir.

Birinci Mesele

İsm-i Hafîz'in tecelli-i etemmine işaret eden

فَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ خَيْرًا يَرَهُ ۞ وَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ شَرًّا يَرَهُ[2]

---

1 "Allah'tan başka ilâh yoktur." (Sâffât sûresi, 37/35; Muhammed sûresi, 47/19)

2 "Zerre ağırlığınca hayır yapan onu bulur, zerre ağırlığınca şer yapan da onu bulur." (Zilzâl sûresi, 99/7-8)

âyetidir. Kur'ân-ı Hakîm'in bu hakikatine delil istersen, Kitab-ı Mübîn'in mistarı üstünde yazılan şu kâinat kitabının sayfalarına baksan, ism-i Hafîz'in cilve-i âzamını ve bu âyet-i kerîmenin bir hakikat-i kübrâsının nazîresini çok cihetlerle görebilirsin.

Ezcümle: Ağaç, çiçek ve otların muhtelif tohumlarından bir kabza al. O muhtelif ve birbirine muhalif tohumların cinsleri birbirinden ayrı, nev'ileri birbirinden başka olan çiçek ve ağaç ve otların sandukçaları hükmünde olan o kabzayı karanlıkta ve karanlık ve basit ve câmid bir toprak içinde defnet, serp. Sonra mîzansız ve eşyayı fark etmeyen ve nereye yüzünü çevirsen oraya giden basit su ile sula. Sonra senevî haşrin meydanı olan bahar mevsiminde gel, bak! İsrafil-vari melek-i ra'd; baharda nefh-i Sûr nev'inden yağmura bağırması, yer altında defnedilen çekirdeklere nefh-i rûhla müjdelemesi zamanına dikkat et ki, o nihayet derece karışık ve karışmış ve birbirine benzeyen o tohumcuklar, ism-i Hafîz'in tecellisi altında kemâl-i imtisâl ile hatasız olarak Fâtır-ı Hakîm'den gelen evâmir-i tekvîniyeyi imtisâl ediyorlar. Ve öyle tevfik-i hareket ediyorlar ki; onların o hareketlerinde bir şuûr, bir basiret, bir kasd, bir irade, bir ilim, bir kemâl, bir hikmet parladığı görünüyor. Çünkü görüyorsun ki; o birbirine benzeyen tohumcuklar, birbirinden temayüz ediyor, ayrılıyor.

Mesela bu tohumcuk, bir incir ağacı oldu. Fâtır-ı Hakîm'in nimetlerini başlarımız üstünde neşre başladı. Serpiyor, dallarının elleri ile bizlere uzatıyor. İşte bu, ona sûreten benzeyen bu iki tohumcuk ise, gün âşıkı nâmındaki çiçek ile, hercâî menekşe gibi çiçekleri verdi. Bizler için süslendi. Yüzümüze gülüyorlar, kendilerini bizlere sevdiriyorlar. Daha buradaki bir kısım tohumcuklar, bu güzel meyveleri verdi ve sümbül ve ağaç oldular. Güzel tad ve koku ve şekilleri ile iştihamızı açıp, kendi nefislerine bizim nefislerimizi davet ediyorlar ve kendilerini müşterilerine fedâ ediyorlar. Tâ nebâtî hayat mertebesinden, hayvânî hayat mertebesine terakki etsinler. Ve hâkeza, kıyâs et. Öyle bir sûrette o tohumcuklar inkişâf ettiler ki, o tek kabza, muhtelif ağaçlarla ve mütenevvi çiçeklerle dolu bir bahçe hükmüne geçti. İçinde hiçbir galat, kusur yok. فَارْجِعِ الْبَصَرَ هَلْ تَرٰى مِنْ فُطُورٍ[1] sırrını gösterir. Her bir tohum, ism-i Hafîz'in cilvesiyle ve ihsânıyla ona pederinin ve aslının malından verdiği irsiyeti; iltibâssız, noksansız muhafaza edip gösteriyor.

İşte bu hadsiz hârika muhafazayı yapan Zât-ı Hafîz, Kıyâmet ve Haşir'de hafîziyetin tecelli-i ekberini göstereceğine kat'î bir işarettir.

---

1 "Çevir de bak gözünü, görebilir misin bir kusur?!" (Mülk sûresi, 67/3)

Evet, bu ehemmiyetsiz, zâil, fânî tavırlarda bu derece kusursuz, galatsız hafîziyet cilvesi bir hüccet-i katıadır ki; ebedî tesiri ve azîm ehemmiyeti bulunan emanet-i kübrâ hamelesi ve arzın halifesi[1] olan insanların ef'âl ve âsâr ve akvâlleri ve hasenât ve seyyiâtları, kemâl-i dikkatle muhafaza edilir ve muhasebesi görülecek.

Âyâ, bu insan zanneder mi ki, başı boş kalacak?[2] *Hâşâ! Belki insan, ebede meb'ustur ve saâdet-i ebediyeye ve şekâvet-i daimeye namzettir. Küçük büyük, az çok her amelinden muhasebe görecek. Ya taltif veya tokat yiyecek.* İşte hafîziyetin cilve-i kübrâsına ve mezkûr âyetin hakikatine şâhidler hadd ü hesaba gelmez. Bu meseledeki gösterdiğimiz şâhid; denizden bir katre, dağdan bir zerredir.

سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَآ إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَاۖ إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ[3]

1 Bkz.: Bakara sûresi, 2/30.

2 Bkz.: "İnsan, kendisinin başıboş bırakılacağını mı sanır!" (Kıyâmet sûresi, 75/36)

3 "Sübhansın yâ Rab! Senin bize bildirdiğinden başka ne bilebiliriz ki? Her şeyi hakkıyla bilen, her şeyi hikmetle yapan sensin." (Bakara sûresi, 2/32)

Zerre

(Hidâyet-i Kur'âniye'nin Şuâından)

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

İ'lem Eyyühe'l-Aziz! Cenâb-ı Hakk'a nâzır ve O'na vâsıl olan yollar, kapılar; âlemin tabakaları, sayfaları, mürekkebatı nisbetinde bir yekûn teşkil etmektedir. Âdi bir yol kapandığı zaman, bütün yolların kapanmış olduğunu tevehhüm etmek, cehaletin en büyük bir şahididir. Bu adamın meseli, gayet büyük askerî bir karargâhı hâvi büyük bir şehirde, karargâhın bayrağını görmediğinden, sultanın ve askeriyeye ait bütün şeylerin inkârına veya teviline başlayan adamın meseli gibidir.

İ'lem Eyyühe'l-Aziz! Her şeyin bâtını zâhirinden daha âlî, daha kâmil, daha latîf, daha güzel, daha müzeyyen olduğu gibi; hayatça daha kavî, şuurca daha tamdır. Ve zâhirde görünen hayat, şuur, kemâl ve sâire ancak bâtından zâhire süzülen zayıf bir tereşşuhtur. Yoksa bâtın câmid, meyyit olup da ilim ve hayatı dışarıya vermiş olduğuna zehaba ihtimal yoktur.

Evet karnın (miden) evinden; cildin, gömleğinden ve kuvve-i hâfızan, senin kitabından nakış ve intizamca daha yüksek ve daha gariptir. Binâenaleyh âlem-i melekût, âlem-i şehâdetten; âlem-i gayb, dünya ve âhiretten daha âlî ve daha yüksektir. Maalesef nefs-i emmâre, heva-yı nefis ile baktığı için zâhiri hayatlı, ünsiyetli bir perde gibi, meyyit ve zulmetli ve vahşetli zannettiği bâtın üstüne serilmiş olduğunu görüyor.

İ'lem Eyyühe'l-Aziz! Senin yüzün, vechin o kadar küçüklüğü ile beraber geçmiş ve gelecek bütün insanların adedince kendisini onlardan ayıran ve tarif eden nişan ve alâmetleri hâvi olduğu gibi, yüzünü teşkil eden esas ve erkânında da bütün insanlar ittifaktadır. Bütün insanlarda biri tevafuk, diğeri tehâlüf olmak üzere iki cihet vardır. Tehâlüf ciheti Sâni'in muhtar olduğuna, tevafuk ciheti ise Sâni'in Vâhid-i Ehad olduğuna delâlet ederler. Bu iki cihetin bir Kasıd'ın kasdıyla, bir Muhtar'ın ihtiyârıyla, bir Mürîd'in iradesi ile, bir Alîm'in ilmiyle olmadığını tevehhüm etmek, muhalâtın en acîbidir. Fesübhanallah!

Yüzün o küçük sayfasında nasıl gayr-i mütenâhi nişanlar dercedilmiştir ki göz ile okunur da nazar ile yani akıl ile görünmez.

İnsan nev'inde şu tehâlüf ile beraber buğday, üzüm, arı, karınca nevilerindeki tevafuk, kör tesadüfün işi olmadığı güneş gibi aşikârdır. Mademki kesretin böyle uzak, ince, geniş ahvâl ve etvârında da tesadüfün müdahalesine imkân yoktur; ve tesadüfün elinden mahfuzdur; ve ancak bir Hakîm'in kasdı ve bir Muhtar'ın ihtiyârı ve Semî', Basîr bir Mürîd'in iradesinin daire-i tasarrufundadır. *"Tesadüf, şirk ve tabiat"tan teşekkül eden fesat şebekesinin âlem-i İslâm'dan nefiy ve ihracına, Risale-i Nur'ca verilen karar infaz edilmiştir.*

İ'lem Eyyühe'l-Aziz! Şeytanın ilka etmekte olduğu vesveselerden biri: "Yahu, şu koyun veya inek, eğer Kadîr ve Alîm-i Ezelî'nin nakşı, mülkü olmuş olsa idi; bu kadar miskin, bîçare olmazlardı. Eğer bâtınlarında, içlerinde Alîm, Kadîr, Mürîd bir Sâni'in kalemi çalışmış olsaydı, bu kadar cahil, yetim, miskin olmazlardı." diyen ve cinnî şeytanlara üstad olan ey şeytan-ı insî! Cenâb-ı Hak, her şeye lâyıkını veriyor ve maslahata göre veriyor. Eğer atâsı, in'âmı bu kaideden hariç olsa idi, senin eşeğinin kulağı senden ve senin üstadlarından daha akıllı, daha âlim olması lâzımdı. Ve senin parmağın içinde senin şuur ve iktidarından daha çok bir şuur, bir iktidar yaratırdı. Demek her şeyin bir haddi var; o şey, o had ile mukayyeddir.

Kader, her şeye bir miktar ve o miktara göre bir kalıp vermiştir. Feyyaz-ı Mutlak'tan aldığı feyze olan kabiliyeti o kalıba göredir. Mâlûmdur ki dahilden harice süzülen cüz-ü ihtiyârî mizanıyla, ihtiyaç derecesiyle, kabiliyetin müsaadesi ile hâkimiyet-i esmânın nizam ve tekabülüyle feyiz alınabilir. Maahâzâ, şemsin azametini bir kabarcıkta aramak, akıllı olanın işi değildir.

İ'lem Eyyühe'l-Aziz! İnsan, hikmet ile yapılmış bir masnûdur. Ve Sâni'in gayet hakîm olduğuna, yaptığı vuzuh-u delâlet ile sanki mücessem bir hikmet-i nakkâşedir, tecessüd etmiş bir ilm-i muhtardır. İncimad etmiş bir kudret-i basîre olduğu gibi öyle bir fiilin mahsülüdür ki istidadı irade ettiği şeyi kendisine veriyor. Öyle bir in'am ve ihsanın kesifidir ki bütün hâcâtına vâkıftır. Öyle bir kaderin tersim ettiği bir surettir ki bünyesine lâzım ve münasip şeyleri bilir. Bu mâlûmat ile her şeyin mâliki olan Mâlik'inden nasıl teğafül eder; ve bütün cinâyetlerini bilen, hâcâtını gören, vaveylâlarını işiten Semî', Basîr, Alîm, Mücîb olarak üstünde bir Rakîb'in bulunmamasını nasıl tevehhüm edebilir?

Ey nefs-i emmâre! Ne için kendini hariç tevehhüm ediyorsun? Eğer evâmire imtisal dairesinden çıkarsan, ya herkesin ayağını öpercesine mürâat ve ihtiram etmeye mecbur olursun. Veya ehemmiyet vermeyerek "zalim-i ale'l-küll" olacaksın. Bu yük ağırdır, taşıyamayacaksın. En iyisi, ecnebi olan şirki terk ile mülküllahın dairesine gir ki rahat edesin. Ve illâ, sefineye binip yükünü arkasına alan ebleh adam gibi olacaksın.

İ'lem Eyyühe'l-Aziz! Bir insanı yaratan Hâlık'ın, âlemi müştemilâtıyla beraber yaratmasında bir bu'd, bir garâbet yoktur. Zira bir insanın yaratılışı, içerisinde bulunan eşyanın yaratılmasından ibaret olduğu gibi, âlemin de yaratılışı müştemilâtının yaratılışından ibarettir. Ve keza insan, âleme bir enmûzec ve küçük bir fihristedir. Çünkü kavunun hâlıkı, çekirdeğinin hâlıkından başkası olması mümtenîdir.

İ'lem Eyyühe'l-Aziz! Senin iktidarın kısa, bekan az, hayatın mahdut, ömrünün günleri mâdud ve her şeyin fânidir. Öyle ise şu kısa, fâni ömrünü fâni şeylere sarf etme ki fâni olmasın. Bâki şeylere sarf et ki bâki kalsın. Evet yaşadığın ömürden dünyada göreceğin istifade ancak yüz sene olur. Bu yüz sene ömrünü yüz tane hurma çekirdeği farzedelim. Bu çekirdekler iskâ edilip muhafaza edilirse, ilâ-mâşâallah semere verecek yüz tane ağaç olur. Aksi takdirde ateşe atıp yakmaktan başka bir istifadeyi temin etmez. Kezalik senin o yüz senelik ömrün de şeriat suyu ile iskâ ve âhirete sarf edilirse, âlem-i bekada ilelebed semerelerinden istifade edeceksin. Binâenaleyh semeredar yüz tane hurma ağacını terk ve yüz tane çekirdeklerine kanaat ile aldanırsa, o adam, Hutame'ye (cehenneme) hatap olmaya lâyıktır.

İ'lem Eyyühe'l-Aziz! Evham, şübehat, dalâletin menşe ve mahzenlerinden biri: Nefis, kendisini kader ve sıfât-ı ilâhiyenin tecelliyât dairesinden hariç addeder. Sonra tecelliyâta mazhar olanlardan birisinin mevkiinde kendisini farzeder, onda fenâ olur. Sonra başlar bazı teviller ile o şeyi de Allah'ın mülkünden, tasarrufundan çıkartır. Kendisinin girmiş olduğu şirk-i hafîye girdirir. Ve şirk-i hafîden aldığı bazı hâlleri o mâsuma da aksettirir.

Hülâsa: Nefs-i emmâre, devekuşu gibi aleyhine olan şeyi lehine zanneder. Veya sofestâî gibi münakaşa edenleridir ki vekilleri birbirini reddeder. Taâruzan, tesâkutan kabîlinden: "Hiçbirisi de hak değildir." diye hükmeder.

İ'lem Eyyühe'l-Aziz! Gâfil nefis, âhireti dünyanın bitişiğinde ve dünya ile bağlı bir menzil zannediyor. Bu itibarla nefsin elinde iki silâh vardır. Dünyanın zeval ve fenâsının eleminden kurtulmak için âhireti düşünmekle

ümitvar olur. Âhiret için lâzım olan a'mâl külfetine gelince, gaflet veya teğafül ile ondan da kendisini kurtarır. Ölmüş olanların hayatta olmadıklarını düşünmüyor. Ancak sefere gidenler gibi, görünmüyorlarsa da hayattadırlar, diye zanneder. Ve ölüme o kadar ehemmiyet vermiyor. Bazı dünyevî işlerini ebedîleştirmek için şöyle bir desisesi de vardır ki: "Matluplarımın dünyada semereleri olmasa da esasları âhiret ile muttasıl ve âhirette faydaları vardır." diye müteselli oluyor. Mesela ilim gibi, "Dünyada menfaati olmasa bile âhirette faydası vardır." diye iyi ciheti göstermekle, kötü ciheti altında yutturur.

Hülâsa: Nefis, devekuşu gibidir. Şeytan sofestâî, heva da bektaşîdir.

İ'lem Eyyühe'l-Aziz! Halk-ı eşya hakkında "mûcibe-i külliye" sâdık olmadığı takdirde "sâlibe-i külliye" sâdık olur. Yani ya bütün eşyanın hâlıkı Allah'tır veya Allah hiçbir şeyin hâlıkı değildir. Çünkü eşyanın arasında muntazam tesanüd ile halk ve yaratmak, tecezziyi kabul etmez bir külldür, bâzıyet yoktur. Ya mûcibe-i külliye olacaktır veya sâlibe-i külliye olacaktır. Başka ihtimal yok. Her şeyde illetin ademini tevehhüm eden vehmin vâhi hükmünde bir kıymet yok. Binâenaleyh ednâ bir şeyde hâlıkıyet eseri göründüğü zaman, bütün eşyada tahakkuk eder.

Ve keza Hâlık ya birdir veya gayr-i mütenâhidir, evsat yoktur. Zira Sâni vâhid-i hakikî olmazsa, kesîr-i hakikî olacaktır. Kesîr-i hakikî ise gayr-i mütenâhîdir.

Maahâzâ nuru neşredenin nursuz, îcad edenin vücudsuz, îcab ettirenin vücubsuz olması muhaldir.

Ve keza ilim sıfatını ihsan edenin ilimsiz, şuuru ihsan edenin şuursuz, ihtiyârı verenin ihtiyârsız, iradeyi verenin iradesiz, kâmil şeylerin sânii gayr-i kâmil olduğunu telâkki etmek muhaldir.

Ve keza aynı tersim, basarı tasvir ve nazarı tenvir edenin basarsız olduğunu düşünmek, ancak basar ve basiretten mahrum olan adamın işidir. Maahâza masnûdaki kemâlât, tamamen Sâni'deki kemâlden akan bir feyizdir. Fakat kuşlardan yalnız sineği gören, tanıyan bir mikrop, kartalı gördüğü zaman "Bu kuş değildir." der. Çünkü sinekteki şeyler onda yoktur.

İ'lem Eyyühe'l-Aziz! Nefs-i nâtıkanın en yüksek matlubu devam ve bekadır. Hatta vehmî bir devam ile kendisini aldatmazsa hiçbir lezzet alamaz. Öyle ise ey devamı isteyen nefis! Daimî olan bir Zât'ın zikrine devam eyle ki devam bulasın. O'ndan nur al ki sönmeyesin. O'nun cevherine sadef ve zarf ol ki

kıymetli olasın. O'nun nesim-i zikrine beden ol ki hayattar olasın. Esmâ-yı ilâhiyeden birisinin hayt-ı şuâıyla temessük et ki adem deryasına düşmeyesin.

Ey nefis! Seni tutup düşmekten muhafaza eden Zât-ı Kayyûm'a dayan. Senin mevcudiyetinden dokuz yüz doksan dokuz parça O'nun uhdesindedir. Senin elinde yalnız bir parça kalır. En iyisi o parçayı da O'nun hazinesine at ki rahat olasın.

İ'lem Eyyühe'l-Aziz! Sen kendi vücudunu yapmaya kadir değilsin. Ve elin onu îcad etmekten kâsırdır. Başkaları dahi o işten âciz ve kâsırdırlar. İstersen tecrübe et bakalım. Şecere-i kelimat denilen bir lisanı veya muhaberat ve ezvak santralı olarak bir ağızı yap. Elbette yapamayacaksın. Öyle ise Allah'a şirk yapma! إِنَّ الشِّرْكَ لَظُلْمٌ عَظِيمٌ[1]

İ'lem Eyyühe'l-Aziz! Şu görünen âlem, ilâhî bir dükkân ve bir mahzendir. İçerisinde envâen türlü türlü mensûcat kumaşlar, me'kûlât yemekler, meşrûbat şerbetler vardır. Bir kısmı kesif bir kısmı latîf, bir kısmı zâil, bir kısmı daimî, bir kısmı katı bir lüb, bir kısmı mâyi ve hâkeza her çeşit bulunur. Lâkin bir kısmı îcadî bir nescdir. Bir kısmı da tecelliyâta bir nakıştır. Felâsifenin dalâletince, îcad ile nakış birdir. Ve o dükkân sahibi de mûcib-i bizzattır.

İ'lem Eyyühe'l-Aziz! Enaniyetten neşet eden şirk-i hafî katılaştığı zaman, esbap şirkine inkılâp eder. Bu da devam ederse, küfre tahavvül eder. Bu dahi devam ederse, ta'tile yani hâlıksızlığa incirar eder –el-iyâzü billâh!–

İ'lem Eyyühe'l-Aziz! İnsanın hilkatinden maksat, mahfî hazine-i ilâhiyeyi keşif ile göstermek ve Kadîr-i Ezelî'ye bir burhan, bir delil, bir mâkes-i nuranî olmakla cemâl-i ezelînin tecellisi için şeffaf bir mir'at, bir ayna olmaktır. Hakikaten semâvât, arz ve cibâlin hamlinden âciz kaldıkları emaneti insan hamlettiği cihetle cilâlanmış, cilvelenmiş bir şekle girmiştir. Çünkü o emanetin mazmunlarından biri de insanın sıfât-ı ilâhiyeyi fehmetmek için bir vâhid-i kıyasî vazifesini görmektir. İnsanın hilkatinden maksat bu gibi şeyler olduğu hâlde, kısm-ı ekserîsi perde olurlar, sed olurlar. Vazifesi fetih ve açmak iken kapatıyor, bağlıyor. Ziya ve ışığı neşir iken söndürüyor. Allah'ı tevhid etmek yerine şirk yapıyor. Ve keza nur-u imanla Allah'a bakıp mülkü O'na teslim etmekle –itikaden– mükellef iken, "ene" rasadıyla halka bakarak Allah'ın mülkünü onlara taksim ediyor. Hakikaten إِنَّ الْإِنْسَانَ لَظَلُومٌ جَهُولٌ[2]

---

1 "Şirk pek büyük bir zulümdür." (Lokman sûresi, 31/13)

2 "Şurası bir gerçek ki insan, cidden çok zalimdir, çok nankördür." (İbrahim sûresi, 14/34)

İ'lem Eyyühe'l-Aziz! Ey nefis! Eğer takva ve amel-i sâlih ile Hâlık'ını razı etti isen, halkın rızasını tahsile lüzum yoktur; o kâfidir. Eğer halk da Allah'ın hesabına rıza ve muhabbet gösterirlerse, iyidir. Şayet onlarınki dünya hesabına olursa kıymeti yoktur. Çünkü onlar da senin gibi âciz kullardır. Maahâza ikinci şıkkı takip etmekte şirk-i hafî olduğu gibi tahsili de mümkün değildir. Evet bir maslahat için sultana müracaat eden adam, sultanı irzâ etmiş ise o iş görülür. Etmemiş ise halkın iltimasıyla çok zahmet olur. Maamafih yine sultanın izni lâzımdır. İzni de rızasına mütevakkıftır.

İ'lem Eyyühe'l-Aziz! Vâcibü'l-vücûd Zât'ında, mahiyetinde mümkine benzemediği gibi, ef'âlinde de benzemiyor. Çünkü Vâcibü'l-vücûd'un kudretine nisbeten yakın-uzak, az-çok, küçük-büyük, ferd-nev', cüz-küll aralarında fark yoktur. Ve keza O'nun fiilinde bizzat mübaşeret yoktur. Fakat mümkinin kudreti bu derece değildir. Bunun için nefis, Vâcibü'l-vücûd'un ef'âlini fiillerine benzetemiyor. Hakikatini fehmetmekte akıl mütehayyir kalıyor, fiili fâilsiz zannediyor.

İ'lem Eyyühe'l-Aziz! Arslan gibi hayvanların diş ve pençelerine bakılırsa, iftiras ve parçalamak için yaratılmış oldukları anlaşılır. Ve kavunun, mesela letafetine dikkat edilirse, yemek için yaratılmış olduğu hissedilir. Kezalik insanın da istidadına bakılırsa, vazife-i fıtriyesinin ubûdiyet olduğu anlaşıldığı gibi; ruhâni ulviyetine ve ebediyete olan derece-i iştiyakına da dikkat edilirse, en evvel insan bu âlemden daha latîf bir âlemde ruhen yaratılmış da teçhizat almak üzere muvakkaten bu âleme gönderilmiş olduğu anlaşılır.

Ve keza insan, hilkat semeresi olduğundan anlaşılır ki insanlardan bir çekirdek var ki Cenâb-ı Hak şecere-i hilkati o çekirdekten inbat etmiştir. O çekirdek de ancak ve ancak bütün ehl-i kemâlin ve belki nev-i beşerin nısfının ittifakıyla efdalü'l-halk, seyyidü'l-enâm Hazreti Muhammed *(aleyhissalâtü vesselâm)* dır.

İ'lem Eyyühe'l-Aziz! Siyah ve beyaz nakışlar ile nakışlı bir imame ile küre-i arzın kafasını saran semâvât ve arzın nâzım ve hâlıkı olan Allah'ın ulûhiyetine lâyık mıdır ki âlemin bazı safahatını miskin bir mümkine tevdi ve tefviz etsin. Arşın Sahibi'nden mâadâ, arşın altındaki şeylere bizzat tasarruf eden imkân dairesinde kimse var mıdır!? Kellâ! Çünkü o kudret kısa ve kasır olmayıp muhit bir kudret olduğundan, açık bir yer, bir delik kalmıyor ki gayr müdahale etsin. Maahâzâ ceberûtiyet ve istiklâliyetin izzeti ve kendini sevdirmek ve tanıttırmak muhabbeti, gayre müsaade etmiyor ki arada ibâdullahın enzârını

kendine celp eden ismî bir vasıta bulunsun. Maahâzâ küll ile cüzde, nev' ile fertte yapılan tasarrufat, birbirinin içinde mütedahil ve yekdiğerine mütesanid olduğundan, o tasarrufları ayrı ayrı fâillere vermek mümkün değildir. Mesela âlemin nizam, intizam ve tasarrufunda arzın tedbiri dahildir. Arzın tedbirinde insanın da tedbiri dahildir. Ve aynı zamanda bu tasarrufat yapılırken, başka nevilerin de şuûnâtına bakılır. Ve hüceyrat-ı bedeniye ile zerrat dahi yaratılıyor. Ve hâkeza bütün bu tasarrufat bütün safahata aynı kudretle yapılır. Nasıl ki şemsin nurundan, katre ve kabarcıklara varıncaya kadar hiçbir şey hariç kalmıyor. Bütün eşya o nur ile tenevvür ediyor. Kezalik bütün tasarrufat, kudret-i ezeliyeye aittir, başka bir şeyin müdahalesi yoktur. Küreden zerreye varıncaya kadar o kudretin tasarrufundan hariç değildir.

Hülâsa: Arının dimağını, mikrobun gözünü tanzim eden Zât, senin ef'âl ve a'mâlini mühmel, başıboş, hesapsız, kitapsız bırakmayarak "İmam-ı Mübin"de yazar. ona göre muhaseben olacaktır.

İ'lem Eyyühe'l-Aziz! Her bir masnûda, her bir zerrede görünen tasarruf-u mutlak, kudret-i muhita ve hikmet-i basîrenin delâlet ve şehâdetleriyle sabittir ki bütün eşyanın Sâni'i, vâhiddir, şeriki yoktur. Ne kudretinde inkısam var, ne iktidar ve ihtiyârında tecezzi vardır. Binâenaleyh Sâni ancak Vâcibü'l-vücûd olacaktır ki kaderin mizanıyla yürüyen kudretine bir nihayet yoktur.

İ'lem Eyyühe'l-Aziz! Sinek, örümcek, pire gibi küçük hayvanlar, fil, camus, deve gibi büyük hayvanlardan daha zeki, hilkatçe daha güzel, sanatça daha tam oldukları hâlde, bunların ömrü kısa onlarınki uzun, bunların zâhiren menfaatleri yok, onlarınki var. İşte bu hâl, hilkat-i eşyada Sâni'in külfeti olmadığına ve her şeyin vücuda gelmesi ancak كُنْ[1] emriyle olduğuna bâhir bir burhandır.

وَيَفْعَلُ اللهُ مَا يَشَاءُ[2] ، لَا إِلٰهَ إِلَّا هُوَ[3]

İ'lem Eyyühe'l-Aziz! وَاللهُ مِنْ وَرَائِهِمْ مُحِيطٌ[4] Evet Allah, ilmi, iradesi, kudreti ve sâir sıfâtıyla muhittir. Daire-i ihatasından hariç bir şey yoktur. Fakat insan cüz'î ve kısa zihniyle Allah'ın azametine ve şemsin etrafında seyyarâtı

---

1 "(O, bir şeyi yaratmak isteyince sadece) 'ol!' der, (o da oluverir)." (Bakara sûresi, 2/117; Âl-i İmran sûresi, 3/47, 59; En'âm sûresi, 6/73; …)

2 "Allah, her ne dilerse onu yapar." (İbrahim sûresi, 14/27)

3 "Allah, o hak Mabuddur ki kendisinden başka hiçbir ilâh yoktur." (Bakara sûresi, 2/163, 255; Âl-i İmran sûresi, 3/2, 6, 18; Nisâ sûresi, 4/87; …)

4 "Ama Allah, onları her taraftan kuşatmıştır." (Bürûc sûresi, 85/20)

tedvir ettiğine bakarken, mesela arı gibi, küçük hayvanlar ile iştigal etmesini uzak görüyor. Çünkü Vâcibü'l-vücûd'u, mümkine kıyas ediyor. Hâlbuki bu kıyasa göre küçük hayvanlara büyük bir zulüm olur. Çünkü onlar da وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ[1] kaziyyesince Hâlık'larını tesbih etmekle, Allah'tan mâadâ kimseyi Rab tanımıyorlar. Binâenaleyh büyüğün küçüğe tekebbür etmeye hakkı yoktur.

İ'lem Eyyühe'l-Aziz! Umumî olan bir in'am ile inâyet-i şahsiye arasında münâfat yok. Mesela bir ziyafete yapılan umumî bir davet altında şahıslar da davet edilmiş olur. Yani, bu ziyafet umumî olduğundan davet umumiyette kalır, şahıslar nazara alınmıyor, denilemez. Binâenaleyh Allah'ın nimetleri vakıf malı veya nehir suyu gibi umumî olup, in'amında şahıslar kastedilmemiş değildir. Ancak o umumiyette hususiyet de maksuttur. Binâenaleyh eşhas o umumî in'amda kastedilmediklerinden o nimetlere karşı şükretmeye mükellef olmadıklarına zehap etmek hatadır.

İ'lem Eyyühe'l-Aziz! Yarın seni zillet ve rezaletlere maruz bırakmakla terk edecek olan dünyanın sefahetini bugün kemâl-i izzet ve şerefle terk edersen pek aziz ve yüksek olursun. Çünkü o seni terk etmeden evvel sen onu terk edersen, hayrını alır, şerrinden kurtulursun. Fakat vaziyet mâkûse olursa, kaziyye de mâkûse olur.

İ'lem Eyyühe'l-Aziz! Fısk çamuruyla mülevves olan medeniyet, insanları da o çamur ile telvis ediyor. *Ezcümle:* Riyâyı şan ve şeref ile iltibas etmiş, insanları da o pis ahlâka sevk ediyor. Hakikaten insanlar o riyâya öyle alışmışlar ki şahıslara yaptıkları gibi milletlere hatta unsurlara bile yapıyorlar. Gazeteleri o riyâya dellâl, tarihleri de alkışçı yapmışlardır. Bu yüzden şahsî hayatlar "hamiyet-i cahiliye" unvanı altında unsurî hayatlara feda edilmektedir.

İ'lem Eyyühe'l-Aziz! Nübüvvet-i Ahmediye'yi *(aleyhissalâtü vesselâm)* isbat eden delillerden biri de tevhiddir. Evet merâtibiyle tevhid bayrağını kâinatın en üst tepesi üstünde dikmiş olan ve enzâr-ı âleme karşı makamlarıyla beraber tevhide dellâllık eden ve enbiyânın mücmel bıraktıkları hakâiki tafsilâtıyla beyan eden ve açıklayan ancak ve ancak Hazreti Muhammed *(aleyhissalâtü vesselâm)*'dır. Binâenaleyh tevhidin hakikat ve kuvveti nisbetinde nübüvvet-i Ahmediye *(aleyhissalâtü vesselâm)* hak ve hakikattir.

---

[1] "Hiç bir şey yoktur ki, O'nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor bulunmasın." (İsrâ sûresi, 17/44)

İ'lem Eyyühe'l-Aziz! Sath-ı âlemde kurulan şu sergi-yi ilâhîde teşhir edilen tezyinata, kemâlâta, güzel manzaralara ve rubûbiyetin haşmetiyle ulûhiyetin azametine bir müşahit, bir mütenezzih, bir mütehayyir, bir mütefekkir lâzımdır ki o güzellikleri görsün; o manzaralar arasında tenezzüh etsin; o harika nakışlara, zînetlere tefekkür ile hayran olsun; sonra o sergiden Sâni'in celâline, Mâlik'inin iktidar ve kemâlâtına intikal ile O'nun azametine secde-i hayret etsin. Bu vazifeyi îfa edecek, insandır. Çünkü insan gerçi cahil, zulmetli bir şeydir amma, öyle bir istidadı vardır ki âleme bir enmûzec ve bir numûne olmaya liyakatı vardır. Hem o insanda öyle bir emanet vedîa bırakılmıştır ki onun ile gizli defineyi bulur, açar. Hem o insandaki kuvvetler tahdit edilmeyerek mutlak bırakılmıştır. Buna binaen küllî bir nevi şuur sahibi olur ki Sultan-ı Ezel'in azamet ve haşmetinin şâşaasını idrak ediyor.

Evet mâşukun hüsnü, âşıkın nazarını istilzam ettiği gibi, Nakkaş-ı Ezelî'nin rubûbiyeti de insanın nazarını iktiza eder ki hayret ve tefekkür ile takdir ve tahsinlerde bulunsun.

Evet gül ve çiçeklerin yüzlerini güzelleştiren Zât, nasıl o güzel yüzlere arılardan, bülbüllerden istihsan âşıkları îcad etmesin. Ve güzellerin güzel yüzlerinde güzelliği yaratan, elbette o güzelliğe müştakları da yaratır.

Kezalik bu âlemi şu kadar zînetler ile, nakışlar ile tezyin eden Mâlikü'lmülk, elbette ve elbette o harika, antika, mu'cize manzaraları, zînetleri, seyircilerden, müşahitlerden, âşık ve müştaklardan, ârif dellâllardan hâlî bırakmayacaktır. İşte câmiiyeti dolayısıyla insan-ı kâmil, halk-ı eflâke ille-i gâiye olduğu gibi halk-ı kâinata da semere ve netice olmuştur.

İ'lem Eyyühe'l-Aziz! Eşya arasındaki tevafuk, Sâni'in Vâhid, Ehad olduğuna delâlet ettiği gibi, aralarında bulunan muntazam tehâlüf de Sâni'in Muhtar ve Hakîm olduğuna şehâdet eder. Mesela hayvanların bilhassa insanların esas âzâlarındaki tevafuk, bilhassa çift âzâlardaki temasül, Hâlık'ın vahdetine burhan olduğu gibi, keyfiyetler ve şekillerdeki tehâlüf de Hâlık'ın ihtiyâr ve hikmetine delâlet eder.

İ'lem Eyyühe'l-Aziz! Mahlûkâtın en zalimi insandır. İnsan, kendi nefsine olan şiddet-i muhabbetten dolayı kendisine hizmeti ve menfaati olan şeyleri hem sever, hem kıymet verir. Semeresinden istifade gördüğü şeylere abd ve köle olur. Aksi hâlde ne sever ve ne kıymet verir. Ve keza hayatın îcadında ille-i gâiyenin yalnız hayat olduğunu bilir. Cenâb-ı Hakk'ın îcad ettiği "Hayy"larda hedef ittihaz ettiği binlerce hikmetlerinden haberi yok. Acaba

imkân ve ihtimalden hariç midir ki âlemde görünen şu eşya-yı harika daha garip, daha harika ve daha mu'cize melekûtî, berzahî, misalî şeylere bazı numûne ve bazı esaslar olmasın?

İ'lem Eyyühe'l-Aziz! Cenâb-ı Hak kâinatı teşkil eden zerratı, şeriat-ı fıtriyesine musahhar ve mutî ve evâmir-i tekviniyesine de münkad ve mümessil kılmıştır. Bir arı, كُنْ[1] emrine imtisalen matlup bir şekle girdiği gibi, herhangi bir hayvan da aynı emre imtisalen irade edilen vaziyetlere girer.

İ'lem Eyyühe'l-Aziz! Şems, kamer, yıldız, arz gibi ecrâmı kabzasında tutan kudret, o ecramı öyle bir sühûletle tanzim etmiştir ki dağılan tesbih tanelerini ipe dizen adam gibi ne bir acz görmüştür ve ne başkasının yardımına ihtiyaç olmuştur.

İ'lem Eyyühe'l-Aziz! Bir katre su, bir deniz suyu ile müttehiddir. Çünkü ikisi de sudur. Nehir suyu ile de müttehiddir. Çünkü ikisinin de menşeleri semâdır. Ve keza bir küçük balık, balina balığı ile müttehiddir. Çünkü unvanları birdir. Kezalik esmâ-yı ilâhiyeden bir hüceyreye veya bir mikroba tecelli eden bir isim, kâinatı ihata eden isim ile müttehiddir. Çünkü müsemmaları birdir. Mesela bütün kâinata taalluk ve tecelli eden "Alîm" ismiyle bir zerreye taalluk eden "Hâlık" ismi, müsemmada müttehiddirler. Hurma ağacına taalluk eden "Musavvir" ismiyle de, semeresine taalluk ve tecelli eden "Münşi" ismi, müsemmada müttehiddirler. Zâten en büyük şeye tecelli eden isim ile en küçük bir şeye tecelli etmemesi muhaldir.

İ'lem Eyyühe'l-Aziz! Mümkin unvanı altındaki eşyanın vücudunda tagayyür var. Yani keyfiyetleri, hâlleri değişir. Binâenaleyh mümkin olan bir şeyin daima bir hâlde tevakkuf ve sükût etmekle atalette kalması, o şeyin ahvâl ve keyfiyetleri için bir nevi ademdir. Çünkü o şeyin istikbal hâlleri ademde kalır, yol bulup vücuda gelemez. Adem ise büyük bir elem ve bir şerr-i mahzdır. Binâenaleyh faaliyette lezzet olduğu gibi ahvâl ve şuûnâtta da bir tebeddül olup, bu tahavvül ve tebeddülden neşet eden teessürat, teellümat, bir cihetten çirkin ise de birkaç cihetten de güzeldir. Evet bir şeyin şekillerinde vukua gelen devir ve teslim sırasında gidenler müteessir, gelenler de memnun olurlar. Ve bu sayede hayat tasaffi eder, temizlenir. Vücud da teceddüd eder.

---

1 "(O, bir şeyi yaratmak isteyince sadece) 'ol!' der, (o da oluverir)." (Bakara sûresi, 2/117; Âl-i İmran sûresi, 3/47, 59; En'âm sûresi, 6/73; …)

Şemme

(Hidayet-i Kur'âniye'nin Nesîminden)

بِسْـــمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ عَلٰى رَحْمَتِهٖ عَلَى الْعَالَمِينَ بِرِسَالَةِ سَيِّدِ الْمُرْسَلِينَ مُحَمَّدٍ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَعَلٰى اٰلِهٖ وَصَحْبِهٖ أَجْمَعِينَ[1]

İ'lem Eyyühe'l-Aziz! Şu âlem, görünen ve görünmeyen bütün tabakat ve envâıyla لَا إِلٰهَ إِلَّا هُوَ[2] diye tevhidi ilân ediyor. Çünkü aralarındaki tesânüd böyle iktiza ediyor. Ve o tabakatla envâ, bütün erkânıyla لَا رَبَّ إِلَّا هُوَ[3] diye ilân-ı şehâdet ediyor. Çünkü aralarındaki müşabehet böyle istiyor. Ve o erkân bütün âzâsıyla لَا مَالِكَ إِلَّا هُوَ[4] diye şehâdetlerini ilân ediyorlar. Çünkü aralarındaki temâsül böyle iktiza eder. Ve o âzâ bütün eczasıyla لَا مُدَبِّرَ إِلَّا هُوَ[5] diye şehâdet eder. Çünkü aralarında teavün ve tedahul vardır. Ve o ecza bütün cüziyatıyla لَا مُرَبِّيَ إِلَّا هُوَ[6] diye olan şehâdetini ilân eder. Çünkü aralarındaki tevafuk, kalemin bir olduğuna delâlet ediyor. O cüziyat bütün hüceyratıyla لَا مُتَصَرِّفَ فِي الْحَقِيقَةِ إِلَّا هُوَ[7] diye şehâdet eder. Ve o hüceyrât bütün zerratıyla لَا نَاظِمَ إِلَّا هُوَ[8] diye ilân-ı şehâdet eder. Çünkü cevâhir-i fert arasındaki hayatın

---

1 Peygamberlerin Efendisi Hazreti Muhammed'in risaletini âlemlere rahmet kılan Âlemlerin Rabbi Allah'a, üzerimizdeki hadd ü hesaba gelmez lütufları adedince hamd ü senâ.. bütün insanlığa rahmet ve kurtuluş vesilesi olarak gönderdiği habibi Hazreti Muhammed *(aleyhissalâtü vesselâm)*'a, nezih aile fertlerine ve seçkin ashabına salât ü selâm olsun.

2 "Allah, o hak Mabuddur ki kendisinden başka hiçbir Tanrı yoktur." (Bakara sûresi, 2/163, 255; Âl-i İmran sûresi, 3/2, 6, 18; Nisâ sûresi, 4/87; En'âm sûresi, 6/102, 106; …)

3 Asla O'ndan başka her şeyin sahibi, her şeyi yaratıp, yöneten yoktur.

4 Asla O'ndan başka mülk ve melekûtun sahibi yoktur.

5 Bütün mahlûkâtı terbiye edip, yetiştiren, eğiten O'ndan başka biri yoktur.

6 Asla O'ndan başka her şeyi terbiye eden yoktur.

7 Asla O'ndan başka her şeyi hakiki olarak yürüten, yöneten yoktur.

8 Asla O'ndan başka belirli bir sisteme ve düzene koyan yoktur.

bir olduğu böyle iktiza eder. Ve o zerrat bütün esîriyle لَآ إِلٰهَ إِلَّا هُوَ cevheresiyle ilân-ı tevhid eder. Çünkü esîrin besateti, sükûnu, intizamla emr-i Hâlık'a sürat-i imtisali, böyle iktiza eder.

İ'lem Eyyühe'l-Aziz! Hiçbir insanın Cenâb-ı Hakk'a karşı hakk-ı itirazı yoktur ve şekva ve şikâyete de haddi yoktur. Çünkü şikâyet eden ferdin hilâf-ı hevesini iktiza eden nizam-ı âlemde binlerce hikmet vardır. O ferdi irzâ etmekte, o bin hikmetin iğdâbı vardır. Bir ferdi razı etmek için, bin hikmet feda edilemez. [1] وَلَوِ اتَّبَعَ الْحَقُّ أَهْوَآءَهُمْ لَفَسَدَتِ السَّمٰوَاتُ وَالْأَرْضُ Eğer her ferdin keyfine göre hareket edilirse, dünyanın nizam ve intizamı fesada gider.

Ey müteşekki! Sen nesin? Neye binaen itiraz ediyorsun? Cüz'î hevesini külliyat-ı kâinata mühendis mi yapıyorsun? Kokmuş olan zevkini nimetlerin derecelerine mikyas ve mizan mı yapıyorsun? Ne biliyorsun ki zannettiğin nimet nıkmet olmasın! Senin ne kıymetin var ki sineğin kanadına müvazi olmayan hevesini tatmin ve teskin için, felek çarklarıyla hareketten teskin edilsin!..

İ'lem Eyyühe'l-Aziz! Cesedin bir uzvundaki bir hüceyrede yapılan tasarruf, en evvel cesedi tasavvur etmeye mütevakkıftır. Çünkü küllün nakışlarıyla, ahvâliyle cüzün çok alâka ve münasebetleri vardır. Öyle ise cüzde tasarruf, Hâlık-ı küll'ün emri altındadır.

İ'lem Eyyühe'l-Aziz! Hevâm, balık gibi küçük hayvanların yumurtalarını, haşerat ve nebatâtın tohumlarını, pek büyük bir rahmetle, bir lütuf ile, bir hikmetle hıfzeden Sâni-i Hakîm'in hâfiziyetine lâyık mıdır ki âhirette semere veren ağaçlara çekirdek olacak a'mâlinizi hıfzetmesin, ihmal etsin?! Hâlbuki sen hâmil-i emanet, halife-i arzsın.

Evet her bir zîhayatta bulunan hıfzü'l-hayat hissi, vücudun ebedî bir bekaya –ism-i Hayy, Hafîz, Bâki'nin tecellisiyle– incirar edeceğine delâlet eder.

İ'lem Eyyühe'l-Aziz! Bir incir tohumunu tavırdan tavra hıfzeden, devirden devre himaye eden, inhilâlden vikaye eden ve o tohumda incir ağacının teşkilâtına lâzım olan esasları kemâl-i ihtimam ile muhafaza eden, elbette ve elbette, halife-i arz unvanını alan nev-i beşerin a'mâlini ihmal etmez, hıfzeder.

---

[1] "Eğer gerçek onların keyiflerine tâbi olsaydı, bu takdirde hiç kuşkusuz gökler de, yer de, oralarda yaşayanlar da düzenleri bozulur ve yok olur giderlerdi." (Mü'minûn sûresi, 23/71)

İ'lem Eyyühe'l-Aziz! Lafızların tebeddülüyle mana tebeddül etmez, bâki kalır. Kabuk parçalanır, lüb bâki ve sağlam kalır. Libası yırtılır, cesedi sağlam, bâki kalır. Ceset ölüp dağılırsa da ruh bâki kalır. Cisim ihtiyarlanırsa, enaniyet genç kalır. Çokluk, cemaat dağılır amma, vâhid-i fert bâki kalır. Kesret bozulur, vahdet bâkidir. Madde kırılır, nur bâkidir. Binâenaleyh ömrün bidayetinden sonuna kadar devam eden mana, çok cesetleri tebeddül ve tavırdan tavra intikal ve devirden devre yuvarlandığı hâlde vahdetini, bekasını muhafaza ettiği gibi ölüm hendeğini de atlayarak sâlimen ebed yoluna devam edecektir.

Maahâzâ her vakit "Fenâya hazır ol!" emrini intizar eden zâil ve bekasız maddiyatta, şu hıfz ve muhafaza düsturu beka ile çok münasebettar olan ruh ve manada da câridir.

İ'lem Eyyühe'l-Aziz! Ulûhiyetin azameti, izzeti, istiklâliyeti, her şeyin, –küçük olsun büyük olsun, yüksek olsun alçak olsun– taht-ı tasarrufunda bulunduğunu istiyor. Senin hıssetin veya hakaretin, onun tasarrufundan hariç kalmasına sebep olamaz. Çünkü senin ondan bu'dun varsa da onun senden bu'du yoktur. Veya senin bir sıfatının hakareti vücudunun hakaretini istilzam etmez. Veya mülk cihetinin mülevves olması, melekût cihetinin de mülevves olmasını iktiza etmez. Ve keza Hâlık'ın azameti, çirkin şeylerin tasarrufundan çıkmasını istilzam etmez. Bilakis azamet-i hakikiye, îcad hususunda infiradı, tasarruf cihetiyle de ihatayı iktiza eder.

İ'lem Eyyühe'l-Aziz! Maddî olan bir şey, kesafeti ne kadar fazla olursa o nisbette ince ve gizli şeyleri göremez ve onları idrakten kâsırdır. Fakat nur ve nuranî şeyler, ne kadar nuraniyette terakki ederse, o nisbette ince ve gizli şeylere nüfuzu tam ve keskin olur. Ve keza ne kadar latîf olursa, o derecede maddiyatın içlerini keşfeder (Röntgen şuâı gibi). Mümkinatta mesele bu merkezde ise Vâcib, Vâhid olan Nuru'l-envar ne derece نَافِذُ الْخَفَايَا عَالِمٌ بِالْأَسْرَارِ[1] olacağı, bir derece anlaşıldı. Öyle ise azameti, tam manasıyla ihata, nüfuz, şümulü iktiza ve istilzam eder.

İ'lem Eyyühe'l-Aziz! Ekseriyet-i mutlakayı teşkil eden avâm-ı nâsın fehimleri Kur'ân'ca o kadar mürâat edilmiştir ki birkaç dereceyi, birkaç cihet ihtiva eden bir meselede avâmın fehimlerine en me'nus en karib cihet ve

---

1 Fark edilemeyen gizli şeylere nüfuz eden, bütün sırları bilen.

nazarlarına en vâzıh, en zâhir dereceyi söylüyor. Çünkü öyle olmasa, delilin neticeden hafî olması lâzım gelir. Kur'ân'ın kâinattan yaptığı bahis, Hâlık'ın sıfatlarını isbat ve izah içindir. Binâenaleyh ne kadar cumhurun fehmine yakın olursa, irşada daha lâyık ve daha muvafık olur. Mesela Hâlık'ın tasarrufatına delâlet eden âyetlerden en zâhir, en aşikâr olan tabakayı وَمِنْ اٰيَاتِهٖ خَلْقُ السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاخْتِلَافُ أَلْسِنَتِكُمْ وَأَلْوَانِكُمْ[1] âyetiyle zikretmiştir. Hâlbuki bu tabakanın arkasında vücuhun taayyünat, teşahhusat tabakası vardır. Evvelki tabakanın fehmi, ikinci tabakanın fehminden daha yakındır. Ve keza en aşikâr dereceyi إِنَّ فِي خَلْقِ السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاخْتِلَافِ الَّيْلِ وَالنَّهَارِ لَاٰيَاتٍ لِأُولِي الْأَلْبَابِ[2] âyetiyle zikretmiştir. Bu derecenin arkasında, arzın şems etrafında emir ve irade-i ilâhî kanunuyla tahrik ve tedviri derecesi de vardır. Lâkin bu derece, evvelki dereceden bir derece mahfî olduğundan terk edilmiştir.

Ve keza وَالْجِبَالَ أَوْتَادًا[3] cümlesiyle en okunaklı sayfayı göstermiştir. Hâlbuki bu sayfanın arkasında "Direk ve kazıklar ile tehlikeden muhafaza edilen bir sefine gibi arz da içerisinde vukua gelen herc ü mercden dolayı parçalanmak tehlikesinden korumak için dağlar ile kazıklanmıştır." sayfası da vardır. Fakat bu sayfa, avâm-ı nâsça o kadar okunaklı olmadığından terk edilmiştir. Ve bu sayfanın altında da şöyle bir hâşiye vardır:

Hayatı besleyip sağlamak üzere dağlar arza direk yapılmıştır. Çünkü dağlar suların mahzenidir. Havanın tarağıdır, tasfiye ediyor. Toprağın hâmisidir, denizin istilâsından vikaye ediyor. Zâten hayatın direkleri bu unsurlardır. Bu sırra binaendir ki şeriatça hilâlin tulû' ve gurubu nazara alınmıştır. Çünkü bu ise ayları günleri hesap etmekten avâmca daha kolaydır. Ve yine o sırra binaendir ki ezhan-ı avâmda tesbit ve takrir için Kur'ân'da tekrarlar vukua gelmiştir.

İ'lem Eyyühe'l-Aziz! Âyetlerin bahsettikleri hakikatler, şiirlerin bahsettikleri hayalâttan pek vâsi ve pek yüksektir. Bu itibar ile şiirden addedilmemiştir. Hem de âyetler, Sahib'inin şuûnât ve ef'âlinden bahseder. Şiir ise fuzulî olarak

---

1 "O'nun varlığının ve kudretinin delillerinden biri de: Gökleri ve yeri yaratması, lisanlarınızın ve renklerinizin farklı olmasıdır." (Rûm sûresi, 30/22)

2 "Göklerin ve yerin yaratılışında ve gece ile gündüzün sürelerinin de değişerek birbiri peşi sıra gelişinde, elbette (Allah'ın kudret ve hakimiyetini gösteren) pek çok işaretler, deliller vardır gerçek akıl ve idrak sahipleri için." (Âl-i İmran sûresi, 3/190)

3 "Dağları da arzı tutan birer destek (yapmadık mı)?" (Nebe sûresi, 78/7)

gayrdan bahseder. Hem de filcümle âdi şeylerden bahsi hârikulâdedir. Şiirin hârikulâdelerden bahsi, alelekser âdidir.

İ'lem Eyyühe'l-Aziz! Hâlık'ın vahdetini gösteren aynalar ve delillerini okutan sayfaların pek çok çeşitleri olduğu gibi merkezleri bir ve birbirinin içine dahil olmuşlardır. Binâenaleyh bir aynada göründü veya bir sayfada okundu mu, hepsinde de görünür ve okunur. Fakat birisinde görünmemesi, hepsinde görünmemesini istilzam etmez.

İ'lem Eyyühe'l-Aziz! Bir kelimeyi yazan harfini yazanın gayrısı, bir sayfayı yazan satırı yazanın gayrısı, kitabı yazan sayfayı yazanın gayrısı olması mümkün olmadığı gibi karıncayı halk eden cins-i hayvanı halk edenin gayrısı, hayvanı yaratan arzı yaratanın gayrısı, arzı halk eden, Rabbu'l-âlemîn'in gayrısı olması muhaldir.

Rubûbiyet-i âmmenin işaretlerindendir ki kâinat kitabında öyle büyük harfler vardır ki o harflerin bir kısmında bir kelime yazılıdır. Bir kısmında bir kelâm, bir kısmında bir kitap yazılıdır. Mesela o kitapta bahr, şecer, arz birer harf makamındadırlar. Birinci harfte semek kelimesi, ikincisinde şecer kelâmı, üçüncüsünde hayvan kitabı yazılmıştır. Hatta Yâsîn suretinde tam Yâsîn sûresi yazıldığı gibi bazı masnûâtta, bir kelime olan isminde, çekirdeğinde o masnûun sûresi ve kitabı yazılmıştır.

İ'lem Eyyühe'l-Aziz! Yıldızlar, şemsler arasında mümaselet olduğu gibi filcümle müsâvât da vardır. Binâenaleyh onlardan biri ötekilere rab olamaz. Ve onlardan birine rab olan, hepsine de rab olur. Ve keza her şeye de rab olur.

İ'lem Eyyühe'l-Aziz! İnsanın bir ferdinde bir cemaat-i mükellefîn bulunur. Evet her bir uzuv, bir şey için yaratılmıştır. O uzvu, o şeyde kullanmakla mükelleftir. Mesela her bir hâsse için bir ibadet vardır. Onun hilâfında kullanılması dalâlettir. Mesela baş ile yapılan secde Allah için olursa ibadettir, gayrısı için dalâlettir. Kezalik şuâranın hayalen yaptıkları hayret ve muhabbet secdeleri dalâlettir. Hayal, onun ile fâsık olur.

İ'lem Eyyühe'l-Aziz! İnsanları fikren dalâlete atan sebeplerden biri; ülfeti, ilim telâkki etmeleridir. Yani melûfları olan şeyleri kendilerince mâlûm bilirler. Hatta ülfet dolayısıyla âdiyata teemmül edip ehemmiyet vermezler. Hâlbuki ülfetlerinden dolayı mâlûm zannettikleri o âdi şeyler, birer harika ve birer mu'cize-i kudret oldukları hâlde, ülfet sâikasıyla onları teemmüle, dikkate almıyorlar;

tâ onların fevkinde olan tecelliyât-ı seyyaleye im'ân-ı nazar edebilsinler. Bunların meseli deniz kenarında durup, denizin içerisindeki hayvanâta ve sair garip hâlâtına bakmayarak, yalnız rüzgâr ile husûle gelen dalgalara ve şemsin şuââtından peyda olan parıltısına dikkat etmekle Mâlikü'l-bihar olan Allah'ın azametine delil getiren adamın meseli gibidir.

İnsanların arza ait mâlûmat ve müsellemat-ı bedihiyatları ülfete mebnîdir. Ülfet ise, cehl-i mürekkeb üstüne serilmiş bir perdedir. Hakikate bakılırsa zannettikleri ilim, cehildir. Bu sırra binaendir ki Kur'ân, âyetleriyle insanların nazarını melûfatları olan şeylere çeviriyor. Âyetler, necimler gibi ülfet perdesini deler atar. İnsanın kulağından tutar, başını eğdirir. O ülfetin altındaki havâriku'l-âdât mu'cizeleri o âdiyat içerisinde gösterir.

İ'lem Eyyühe'l-Aziz! Aralarında münasebet, muamele, hatta mükâleme bulunan iki şeyin, birbirine müşabih veya müsavi olmasını istilzam etmez. Mesela yağmurun bir katresi veya semerenin bir çiçeğinin, –küçüklüğüyle beraber– şems ile münasebeti ve muamelesi vardır.

Binâenaleyh ey insan! Senin hakaretin, seni Hallâk-ı âlem'in nazar-ı inâyetinden setredecek bir sebep olamaz.

İ'lem Eyyühe'l-Aziz! Denizlerde vukua gelen medd ü cezir gibi, evliya arasında da bast-ı zaman,[1(Hâşiye)] tayy-ı mekân meselesi şöhret bulmuştur.

---

1 (Hâşiye) Bast-ı zaman sırrıyla çok seneler hükmünde olan birkaç dakikalık zaman-ı Miraç, bu hakikatin vücudunu isbat eder ve bilfiil vukuunu gösteriyor. Miraç'ın birkaç saat müddeti, binler seneler hükmünde vüs'ati ve ihatası ve uzunluğu vardır. Çünkü Miraç yoluyla beka âlemine girdi. Beka âleminin birkaç dakikası, bu dünyanın binler senesini tazammun etmiştir. Hem bu hakikate binaen bazı evliya bir dakikada bir günlük işi görmüş. Bazıları, bir saatte bir senelik vazifesini yapmış. Bazıları, bir dakikada bir hatme-i Kur'âniye'yi okumuş oldukları gibi, Risale-i Nur'un telifinde de bu bast-ı zaman hakikati çok defa vukua gelmiş. Ezcümle:

On Dokuzuncu Mektup yüz elli sayfadır. Üç yüzden fazla mu'cizatı, kitaplara müracaat edilmeden ezber olarak dağ, bağ köşelerinde dört gün zarfında her gün üçer saat meşgul olmakla mecmuu on iki saatte telif edilmesi.. Ramazan Risalesi, kırk dakikada telif edilmesi.. Yirmi Sekizinci Söz, yirmi dakikada telif edilmesi.. bast-ı zamanın vukuunu isbat etmiştir.

1* وَإِنَّ يَوْمًا عِنْدَ رَبِّكَ قَالَ قَائِلٌ مِنْهُمْ كَمْ لَبِثْتُمْ قَالُوا لَبِثْنَا يَوْمًا أَوْ بَعْضَ يَوْمٍ âyeti tayy-ı zamanı gösterdiği gibi

2* كَأَلْفِ سَنَةٍ مِمَّا تَعُدُّونَ âyeti de bast-ı zamanı gösterir.

*1 "Birisi: "Ne kadar uykuda kaldınız?" diye sorunca bazıları: "Bir gün, belki bir günden de az!" diye cevap verdiler." (Kehf sûresi, 18/19)

*2 "Bilin ki Rabbinizin ölçüsüyle bir gün sizin hesabınıza göre bin yıl gibidir." (Hac sûresi, 22/47)

Ezcümle Kitab-ı Yevâkît'in rivâyetine göre, İmam Şa'rânî bir günde iki buçuk defa kocaman Fütûhât-ı Mekkiye namındaki büyük mecmuayı mütâlaa etmiştir. Bu gibi vukuat, istiğrab ile inkâr edilmesin. Zira bu gibi garip meseleleri tasdike yaklaştıran misaller pek çoktur. Mesela rüyada bir saat zarfında bir senenin geçtiğini ve pek çok işler görüldüğünü görüyorsun. Eğer o saatte o işlere bedel Kur'ân okumuş olsa idin, birkaç hatim okumuş olurdun. Bu hâlet evliya için hâlet-i yakazada inkişaf eder. Zaman inbisat eder. Mesele ruhun dairesine yaklaşır. Ruh zâten zaman ile mukayyet değildir. Ruhu cismaniyetine galip olan evliyanın işleri, fiilleri sürat-i ruh mizanıyla cereyan eder.

İ'lem Eyyühe'l-Aziz! Bir burhan ile elde edilen netice-i tevhidi bazı insanlar isti'zam ile dar zihinlerine sıkıştıramazlar veya bozuk hayalleri tahammül edemez. Bu hâle karşı o kat'î, sahih burhanı reddetmek üzere "Bu neticeyi, bu kadar azametiyle şu burhan (onu) intac edemez." diye bahaneler ile kabul etmez. O miskin bilmez mi ki neticenin kayyûmu imandır. Burhan, ancak onu görmek için bir menfezdir veya bir süpürge gibi o neticeye konan vehimleri süpürür. Maahâzâ burhan bir değildir, bin değildir. Zerrat-ı âlem adedince burhanlar vardır.

Fesübhanallah! Mülk ile melekût arasındaki hicap ne kadar incedir, aralarındaki mesafe ne kadar büyüktür. Dünya ile âhiret arasındaki yol ne kadar kısa ve ne kadar uzundur. İlim ile cehil arasındaki hicap ne kadar latîf ve ne kadar kalındır. İman ile küfür arasındaki berzah ne kadar şeffaf ve ne kadar kesiftir. İbadetle mâsiyet arasındaki mesafe ne kadar kısadır. Hâlbuki araları cennet ile nârın araları kadardır. Hayat ne kadar kısa, emel ne kadar uzundur. Evet hâl ile mâzi arasında öyle ince bir perde vardır ki ruhun mâzi cihetine geçmesine mâni değildir. Cesede nisbeten bitmez bir mesafedir.

Kezalik mülk ile melekût, dünya ile âhiret arasında ehl-i kalb için şeffaf, ehl-i heva için kesif ince bir perde vardır. Kezalik gece ile gündüz arasında latîf bir perde var ki gözün kapanmasıyla gece olup, açılmasıyla gündüz olduğu gibi; nefsin âlem-i mâneviyata gözü kapanırsa ebedî bir gece içinde kalır; gözü mâneviyata açılırsa neharı inkişaf eder.

Kezalik Allah'ın hesabına kâinata bakan adam her ne müşahede ederse ilimdir. Eğer gaflet ile esbap hesabına bakarsa, ilim zannettiği şey de cehil olur.

Kezalik iman ve tevhid ile bakan, âlemi nurlu görür ve illâ âlemi zulümat içerisinde görecektir.

Kezalik ef'âl-i beşer için iki cihet vardır. Eğer niyet ile Allah'ın hesabına olursa, tecelliyâta mâkes, şeffaf, parlak olur. Eğer Allah hesabına olmasa, zulmetli bir manzarayı göstermiş olur.

Kezalik hayatın da iki vechi vardır. Biri siyah, dünyaya bakar. Diğeri şeffaf, âhirete nâzırdır. Nefis, siyah vechin altına girer. Şeffaf veche terettüp eden saadet-i ebediyeyi ister.

İ'lem Eyyühe'l-Aziz! Kâinatın miftahı, anahtarı insanın elindedir. Âlemin kapıları açık ise de mânen kapalıdır. Cenâb-ı Hak bütün o kapıları ve kenz-i mahfîyi açan "ene" namında bir miftahı insanın eline vermiştir. Fakat ene de kapısı kapalı bir bilmecedir. Bunun kapısı açılıyorsa kâinatın da kapıları açılıyor.

Evet Cenâb-ı Hak insana bir benlik, bir nevi hürriyet vermiştir ki Cenâb-ı Hakk'ın rubûbiyetine ait evsafı bilmek için mevhum, farazî bir vâhid-i kıyasî yapsın.

Mahiyet-i beşerde pek ince bir ip, insanın vücudunda şuurlu bir kıl, şahsın kitabında bir elif kıymetinde ve miktarında olan "ene"nin iki vechi vardır. Biri hayra bakar. Bu vecihle yalnız kabil-i feyizdir, fâil değildir. Diğer vechi ise şerre bakar. Bu vecihle kendisini fâil bilir.

"Ene"nin mahiyeti mevhumedir, rubûbiyeti hayalîdir. Vücudu bir şeye hâmil olamaz. Ancak mizanü'l-hararet gibi, Vâcibü'l-vücûd'un rubûbiyetine ait sıfât-ı mutlaka-yı muhitayı bilmek için bir mizan vazifesini görüyor.

Eğer insan benliğine mizan nazarıyla bakarsa, kâinattan zihnine akıp gelen âfâkî mâlûmatı kendi mâlûmatı ile tasarrufat ve sıfât-ı ilâhiyeyi de kendi sıfâtıyla tasdik eder. Yine merciine iade eder. Ve bu sayede قَدْ أَفْلَحَ مَنْ زَكّٰيهَا[1] 'daki مَنْ şümûlüne dahil olarak bihakkın emaneti îfa etmiş olur. Fakat kendisine müstakil nazarıyla bakmakla kendisini mâlik itikat ederse وَقَدْ خَابَ مَنْ دَسّٰيهَا[2] 'nın şümulüne dahil olmakla emanette hıyanet etmiş olur. Zira semâvât ve arzın, hamlinden korkarak imtinâ ettikleri cihet "ene"nin bu cihetidir. Çünkü dalâletler, şirkler, şerler bu cihetten doğarlar. Eğer vaktiyle o "ene"nin şiddetli bir terbiye ile başı kırılmaz ise büyür, insanın vücudunu yutar.

---

1 "Nefsini maddî ve manevî kirlerden arındıran, felâha erer." (Şems sûresi, 91/9)

2 "Onu günahlarla örten ise ziyana uğrar." (Şems sûresi, 91/10)

Eğer milletin de enaniyeti inzimam ederse, Sâni'in emrine karşı mübarezeye çıkar. Tam manasıyla bir şeytan olur. Sonra halkı da kendisine kıyas eder, esbabı da o kıyasa dahil eder, büyük bir şirke düşer –el-iyâzü billâh!–

Mühim bir mesele: "Ene"nin iki vechi vardır. Bir vechini nübüvvet almıştır. Bir vechini de felsefe almıştır.

Birinci vecih ubûdiyet-i mahzaya menşedir. Mahiyeti, harfiye olup müstakil değildir. Vücudu, tebeî olup aslî değildir. Mâlikiyeti, vehmî olup hakikî değildir. Vazifesi, Hâlık'ın sıfâtını fehmetmek için bir mizan ve bir mikyas olmaktır. Enbiyâ *(aleyhimüsselâm)* enaniyetin bu vechine bakmakla, mülkü tamamen Allah'a teslim ederek ne mülkünde, ne rubûbiyetinde, ne ulûhiyetinde şeriki olmadığına hükmetmişlerdir. "Ene"nin bu vechinden Cenâb-ı Hak şecere-i tuba-yı ubûdiyeti inbat edip dal ve budakları kâinat bahçesinde enbiyâ, evliya, sıddıkîn gibi mübarek semereleri vermiştir.

İkinci vechi alan felsefe, "ene"nin vücudunu aslî ve kendisini müstakil ve mâlik-i hakikî olduğunu zu'metmişlerdir. Vazifesi de yalnız hubb-u zâtıyla tekemmül-ü hayattır. "Ene"nin bu siyah yüzünden envaen şirkler, dalâletler çıkmıştır. *Ezcümle:* Kuvve-i behimiye dalında sanemler doğmuşlardır. Kuvve-i gadabiye gusnundan firavunlar, nemrudlar çıkmıştır. Kuvve-i akliyeden dehriyyûn, maddiyyûn, felâsife çıkmışlardır ki Vâcibü'l-vücûd'a bir mahlûk-u vâhidi verir. Bâki kalan mülkünü gayra taksim ederler.

Hülâsa: Ene, haddizâtında bir hava, bir buhar gibi iken, verilen ehemmiyete göre mâyi hâline gelir. Sonra ülfetle kalınlaşır. Sonra gaflet ve isyan ile öyle kalınlaşır ki sahibini yutar. Halkı, esbabı da kendisine kıyas ederek Hâlık'ın evâmirine mübarezeye başlar. Küçük âlemde yani insanda ene, büyük insanda yani kâinatta tabiata benziyor. İkisi de tâğutlardandır.

İ'lem Eyyühe'l-Aziz! Hayrat ve hasenatın hayatı niyet iledir. Fesadı da ucub, riyâ ve gösteriş iledir. Ve fıtrî olarak vicdanda şuur ile bizzat hissedilen vicdaniyatın esası, ikinci bir şuur ve niyet ile inkıta bulur.

Nasıl ki amellerin hayatı niyet iledir. Onun gibi, niyet bir cihetle fıtrî ahvâlin ölümüdür. Mesela tevazua niyet onu ifsat eder, tekebbüre niyet onu izale eder, feraha niyet onu uçurur, gam ve kedere niyet onu tahfif eder. Ve hâkeza kıyas et.

İ'lem Eyyühe'l-Aziz! Kâinat bir şeceredir. Anâsır onun dallarıdır. Nebâtât yapraklarıdır. Hayvanât onun çiçekleridir. İnsanlar onun semereleridir.

Bu semerelerden en ziyadar, nurlu, ahsen, ekrem, eşref, eltaf Seyyidü'l-enbiyâ ve'l-mürselîn, İmamü'l-müttakîn, Habîb-i Rabbü'l-âlemîn Hazreti Muhammed'dir.

Medet ey kafile-salâr-ı rusül huz biyedî,
Sensin ey nur-u kerem cümlemizin mu'temedi
İntisâbım sanadır.. işte dilimde senedi:
Lâ ilâhe illallah Muhammedün Resûlullah

عَلَيْهِ أَفْضَلُ الصَّلَوَاتِ مَا دَامَتِ الْأَرْضُ وَالسَّمٰوَاتُ[1]

إِلٰهِي! اَلذُّنُوبُ أَخْرَسَتْنِي وَكَثْرَةُ الْمَعَاصِي أَخْجَلَتْنِي وَشِدَّةُ الْغَفْلَةِ أَخْفَتَتْ صَوْتِي، فَأَدُقُّ بَابَ رَحْمَتِكَ وَأُنَادِي فِي بَابِ مَغْفِرَتِكَ بِصَوْتِ سَيِّدِي وَسَنَدِي الشَّيْخِ عَبْدِ الْقَادِرِ الْكَيْلَانِيِّ وَنِدَائِهِ الْمَقْبُولِ الْمَأْنُوسِ عِنْدَ الْبَوَّابِ بِيَا مَنْ وَسِعَتْ رَحْمَتُهُ كُلَّ شَيْءٍ وَيَا مَنْ بِيَدِهِ مَلَكُوتُ كُلِّ شَيْءٍ وَيَا مَنْ لَا يَضُرُّهُ شَيْءٌ وَلَا يَنْفَعُهُ شَيْءٌ وَلَا يَغْلِبُهُ شَيْءٌ وَلَا يَعْزُبُ عَنْهُ شَيْءٌ وَلَا يَؤُودُهُ شَيْءٌ وَلَا يَسْتَعِينُ بِشَيْءٍ وَلَا يُشْغِلُهُ شَيْءٌ عَنْ شَيْءٍ وَلَا يُشْبِهُهُ شَيْءٌ وَلَا يُعْجِزُهُ شَيْءٌ اِغْفِرْ لِي كُلَّ شَيْءٍ حَتّٰى لَا تَسْئَلَنِي مِنْ شَيْءٍ يَا مَنْ هُوَ اٰخِذٌ بِنَاصِيَةِ كُلِّ شَيْءٍ وَبِيَدِهِ مَقَالِيدُ كُلِّ شَيْءٍ وَيَا مَنْ هُوَ الْأَوَّلُ قَبْلَ كُلِّ شَيْءٍ وَالْاٰخِرُ بَعْدَ كُلِّ شَيْءٍ وَالظَّاهِرُ فَوْقَ كُلِّ شَيْءٍ وَالْبَاطِنُ دُونَ كُلِّ شَيْءٍ وَالْقَاهِرُ فَوْقَ كُلِّ شَيْءٍ اِغْفِرْ لِي كُلَّ شَيْءٍ إِنَّكَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ وَيَا عَلِيمًا بِكُلِّ شَيْءٍ وَمُحِيطًا بِكُلِّ شَيْءٍ وَبَصِيرًا بِكُلِّ شَيْءٍ وَيَا شَهِيدًا عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ وَرَقِيبًا عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ وَلَطِيفًا بِكُلِّ شَيْءٍ وَخَبِيرًا بِكُلِّ شَيْءٍ اِغْفِرْ لِي كُلَّ شَيْءٍ مِنَ الذُّنُوبِ وَالْخَطِيئَاتِ حَتّٰى لَا تَسْئَلَنِي عَنْ شَيْءٍ إِنَّكَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ

اَللّٰهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِعِزَّةِ جَلَالِكَ وَبِجَلَالِ عِزَّتِكَ وَبِقُدْرَةِ سُلْطَانِكَ وَبِسُلْطَانِ قُدْرَتِكَ مِنَ الْقَطِيعَةِ وَالْأَهْوَاءِ الرَّدِّيَّةِ يَا جَارَ الْمُسْتَجِرِينَ أَجِرْنِي مِنَ الشَّهَوَاتِ الشَّيْطَانِيَّةِ وَطَهِّرْنِي مِنَ

[1] Yüce Allah'ın, kulları içinden seçip zirve payelerle şereflendirdiği en doğru sözlü ve en güvenilir elçisi Hazreti Muhammed'e, –yer ve gökler varolduğu sürece– salâvatların en üstünüyle salât ü selâm olsun.

الْقَاذُورَاتِ الْبَشَرِيَّةِ وَصَفِّنِي بِحُبِّ نَبِيِّكَ مُحَمَّدٍ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِالْمَحَبَّةِ الصِّدِّيقِيَّةِ مِنْ صَدَاءِ الْغَفْلَةِ وَأَوْهَامِ الْجَهْلِ حَتَّى تَفْنَى الْأَنَانِيَّةُ وَيَبْقَى الْكُلُّ لِلّٰهِ وَبِاللهِ وَ إِلَى اللهِ وَمِنَ اللهِ غَرْقًا بِنِعْمَةِ اللهِ فِي بَحْرِ مِنَّةِ اللهِ مَنْصُورِينَ بِسَيْفِ اللهِ مَحْظُوظِينَ بِعِنَايَةِ اللهِ مَحْفُوظِينَ بِحِمَايَةِ اللهِ عَنْ كُلِّ شَاغِلٍ يُشْغِلُ عَنِ اللهِ فَيَا نُورَ الْأَنْوَارِ وَيَا عَالِمَ الْأَسْرَارِ وَيَا مُدَبِّرَ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ يَا مَلِكُ يَا عَزِيزُ يَا قَهَّارُ يَا رَحِيمُ يَا وَدُودُ يَا غَفَّارُ يَا عَلَّامَ الْغُيُوبِ يَا مُقَلِّبَ الْقُلُوبِ وَالْأَبْصَارِ يَا سَتَّارَ الْعُيُوبِ يَا غَفَّارَ الذُّنُوبِ! اِغْفِرْ لِي ذُنُوبِي وَارْحَمْ مَنْ ضَاقَتْ عَلَيْهِ الْأَسْبَابُ وَغُلِّقَتْ دُونَهُ الْأَبْوَابُ وَتَعَسَّرَ عَلَيْهِ سُلُوكُ طَرِيقِ أَهْلِ الصَّوَابِ وَانْصَرَمَتْ أَيَّامُهُ وَنَفْسُهُ رَاتِعَةٌ فِي مَيَادِينِ الْغَفْلَةِ وَالْمَعْصِيَةِ وَدَنِيِّ الْاِكْتِسَابِ فَيَا مَنْ إِذَا دُعِيَ أَجَابَ وَيَا سَرِيعَ الْحِسَابِ وَيَا كَرِيمُ يَا وَهَّابُ! اِرْحَمْ مَنْ عَظُمَ مَرَضُهُ وَعَزَّ شِفَائُهُ وَضَعُفَتْ حِيلَتُهُ وَقَوِيَ بَلَائُهُ وَأَنْتَ مَلْجَئُهُ وَرَجَاؤُهُ إِلٰهِي إِلَيْكَ أَرْفَعُ بَثِّي وَحُزْنِي وَشِكَايَتِي إِلٰهِي حُجَّتِي حَاجَتِي وَعُدَّتِي فَاقَتِي وَانْقِطَاعُ حِيلَتِي إِلٰهِي قَطْرَةٌ مِنْ بِحَارِ جُودِكَ تُغْنِينِي وَذَرَّةٌ مِنْ تَيَّارِ عَفْوِكَ تَكْفِينِي يَا وَدُودُ يَا وَدُودُ يَا وَدُودُ يَا ذَا الْعَرْشِ الْمَجِيدَ يَا مُبْدِئُ يَا مُعِيدُ يَا فَعَّالًا لِمَا يُرِيدُ أَسْئَلُكَ بِنُورِ وَجْهِكَ الَّذِي مَلَأَ أَرْكَانَ عَرْشِكَ وَأَسْئَلُكَ بِقُدْرَتِكَ الَّتِي قَدَرْتَ بِهَا عَلَى جَمِيعِ خَلْقِكَ وَبِرَحْمَتِكَ الَّتِي وَسِعَتْ كُلَّ شَيْءٍ لَا إِلٰهَ إِلَّا أَنْتَ يَا مُغِيثُ أَغِثْنَا وَاغْفِرْ جَمِيعَ ذُنُوبِي وَسَقَطَاتِ لِسَانِي فِي جَمِيعِ عُمْرِي بِرَحْمَتِكَ يَا أَرْحَمَ الرَّاحِمِينَ اٰمِينَ اٰمِينَ اٰمِينَ وَالْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ.[1]

---

[1] Allahım! Günahlar dilime kilit vurdu, isyanların çokluğu belimi büktü, beni mahcup etti. Gafletin kalın ve boğucu perdeleri (gafletin dehşeti) sesimi kıstı. Fakat ben yine de Senin rahmet kapına geldim, (günahlarla âlûde hâlimle değil) efendim, dayanağım Şeyh Abdülkâdir Geylânî Hazretleri'nin Hak katında makbul ve kapıcılar tarafından tanınan sesi ve soluğu ile Senin mağfiret kapının tokmağına dokunuyorum! Ey rahmeti her şeyi kuşatan! Ey her şeyin dizgini elinde, her şeyin anahtarı yanında olan! Ey hiçbir kimsenin kendisine zarar veremeyip fayda sağlayamadığı ve üstünlük kuramadığı.. ilminden hiçbir şeyin kaçamadığı.. hiçbir şeyi koruyup gözetmek kendisine ağır gelmeyen.. hiçbir şeyin yardımına muhtaç olmayan.. hiçbir şeyin kendisini meşgul edip alıkoyamadığı.. hiçbir şey kendisine benzemeyen.. hiçbir şey kendisini âciz bırakamayan (Yüce Rabbim, Allahım!) Beni işlemiş olduğum hiçbir şeyden sorumlu tutmayacak şekilde bağışla! Ey her şeyin mukadderatı elinde, her şeyin hazinelerinin anahtarları nezdinde olan.. ey her şeyden önce var olan varlığının başlangıcı olmayan Evvel.. ey her varlık fenâ bulduktan sonra da var olacak varlığının sonu olmayan Âhir.. ey her şeyin encam ve nihayetine hâkim, varı yok yoku da var eden bir "Âhir".. ey her şeyin üstünde ⇨

varlığı görünen Zâhir..ey varlığı ayândan ayân vücudu varlığın her satır, her kelimesinde netlerden daha net, apaçık okunan bir Zâhir; ey Zât'ı, hakikatiyle ihata edilemeyen her şeyin ötesinde, ötelerin de ötesinde kâinat ve hâdiselerin biricik mercii bir Bâtın.. ey her şeyin üstünde hükmünü yürüten Mutlak Hükümran! Benim her türlü kusurlarımı bağışla zira Sen her şeye kadirsin. Ey her şeyi bilen Alîm.. ey her şeyi kuşatan Muhît.. ey her şeyi gören Basîr.. ey her şeyi ra'ye'l-ayn bilen Şehîd.. ey her şeyi gözleyip, kontrol eden Rakîb.. (Yüce Rabbim, Allahım!) Yapmış olduğum bütün hata ve günahları hiçbir şeyden sorumlu tutmayacak şekilde bağışla çünkü Sen her şeye kadirsin.

Allahım! Gaflet edip Sen'den ayrı mâsivâ kirleriyle yaşamaktan, çirkin hevesâttan Sen'in celâlinin izzetine ve izzetinin celâline, saltanatının kudretine ve kudretinin saltanatına sığınıyorum. Ey sığınma dileyenlerin biricik tahassungahı olan Allahım! Enaniyet yok oluncaya kadar beni şeytanî şehvet ve arzulardan koru, beşerî kirlerden temizle, Nebin olan Hazreti Muhammed'i *(sallallâhu aleyhi ve sellem)* sıddıkane muhabbetle sevdirmek suretiyle gaflet pasından ve cehalet şüphelerinden arındır. Bütün benliğim, Allah'tan alıkoyan her meşgaleden Allah'ın himayesiyle korunmuş.. Allah'ın inâyetiyle hoşnut.. Allah'ın kılıcıyla yardıma mazhar.. Allah'ın engin ihsan denizindeki nimetlerine gark olarak bekâ bulsun. Ve ey bütün ışıkların hakikî menbaı olan Nûru'l-envâr.. ey bütün gizlenen sırları bilen Âlimü'l-esrâr.. ey gece ve gündüzü kitap sayfaları gibi kolayca döndürüp çeviren Müdebbir.. ey her şeyin mâliki olan Melik.. ey yegâne galip⇨ olan Aziz.. ey kahrolacakları kahreden Kahhâr.. ey rahmeti bol Rahîm.. ey kullarını seven ve onlar tarafından da sevilen Vedûd.. ey günahları yarlıgayan Gaffâr.. ey bütün bilinmezleri bilen Allâmü'l-guyûb.. ey kalbleri ve gözleri evirip çeviren Allah'ım.. ey kusur ve ayıpları örten Settâr.. ey günahları bağışlayan Gaffâr.. (Yüce Rabbim, Allahım!) Günahlarımı bağışla. Sebeplerin kendisini sıkıştırdığı.. ümit kapılarının yüzüne kapatıldığı.. doğru yolda yürüyenlerin ardından gitmesi güçleşen.. ömür dakikaları bitip tükendiği halde nefsi gaflet ve isyan vadilerinde değersiz kazançlar peşinde başıboş koşuşturan kimselere merhamet eyle! Ey kendisine yapılan her duaya icabet eden.. ey hesabı çarçabuk gören.. ey iyilik ve ikramda bulunan Kerîm.. ey bol bol hibede bulunan Vehhâb! Hastalığı büyüyen, şifa bulması zorlaşan, kurtuluş çareleri tükenen, imtihan yükü gittikçe artan ama biricik sığınağı ve ümit kaynağı ise yalnız Sen olduğun kimselere merhamet eyle! Allahım! Ben bu dağınıklığımı tasamı ve şikayetimi sadece Sana açıyorum. Allahım! Seni çağırmakta tek hüccetim, sonsuz ihtiyaçlarımdır.. Sana yaptığım dualarda elimde olanlar hadsiz fakirliğim ve çaresizliğimdir. Allahım! Buna rağmen Senin cömertlik denizinden bir katre benim bütün ihtiyaçlarımı karşılar, af dalgalarından esip gelen bir zerre bana yeter. Ey (kullarını seven ve onlar tarafından da sevilen) Vedûd, ey Vedûd, ey Vedûd.. ey arşın sahibi, şanı yüce (Allahım) Mecîd.. ey her şeyin ilk yaratıcısı olan Mübdî.. ey hayattan sonra ölümü, ölümden sonra da hayatı geri veren Muîd.. ey dilediği her şeyi yapan (Allahım! Arşının her yanını (erkânını) kaplayan vechinin (Zât'ının) nuru hürmetine istiyorum. Her şeyi kuşatan rahmetinin ve bütün mahlûkâtını emrin altında tutan kudretinin hakkı için istiyorum. Senden başka ilâh yoktur. Ey ekstradan yardımda bulunan Muğîs! İnâyetinle bizim imdadımıza yetiş. Ey merhametlilerin en merhametlisi olan Allahım! Her şeyi kuşatan rahmetinle ömrüm boyunca işlediğim bütün günahlarımı ve dilimin sürçmelerini affeyle, âmîn, âmîn, âmîn… Bütün hamd ve övgüler âlemlerin Rabbi Allah'adır.

Onuncu Risale

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَجَعَلْنَاهَا رُجُومًا لِلشَّيَاطِينِ[1]

İ'lem Eyyühe'l-Aziz! Şu âyet-i kerîmenin yüksek semâsına çıkıp sırrını fehmetmek için yedi basamaklı bir merdiven kuruyoruz.

Birinci Basamak

Semâvâtın, melâike ile tesmiye edilen münasip sâkinleri vardır. Çünkü küre-i arzın semâya nisbeten küçüklüğü ve hakaretiyle beraber zevilhayat ile dolu olması, semâvâtın o müzeyyen burçları zevi'l-idrak ile dolu olmasını tasrih ediyor. Ve keza semâvâtın bu kadar zînetlerle tezyin edilmesi, behemehal zevi'l-idrakin takdir ve istihsan ile nazar-ı hayretlerini celb etmek içindir. Çünkü hüsn-ü zînet, âşıkların celbi içindir. Yemek ve taam da aç olanlara yapılır. Maahâzâ ins ve cin o vazifeyi îfaya kâfi değillerdir. Ancak gayr-i mahdut oraya münasip melâike ve ruhâniler o vazifeyi îfa edebilir.

İkinci Basamak

Arzın semâvâtla alâkası, muamelesi olup aralarında çok büyük irtibat vardır. Evet arza gelen ziya, hararet, bereket vesaire, semâvâttan geliyor. Arzdan da semâya dualar, ibadetler, ruhlar gidiyor. Demek aralarında cereyan eden ticarî muameleden anlaşılıyor ki arzın sâkinleri için semâya çıkmaya bir yol vardır ki enbiyâ, evliya, ervah cesetlerinden tecerrüd ile semâvâta uruc ederler.

Üçüncü Basamak

Semâvâtta devam ile cereyan eden sükûn, sükût, nizam, intizam, ıttıraddan hissedildiğine nazaran, semâvât ehli, arz sakinleri gibi değildirler. Evet arzda bulunan nifak, şikak, ihtilâf, ezdadın içtimaı, hayır ve şerrin ihtilâtı gibi

---

[1] "(Gerçek şu ki, yere en yakın olan göğü lambalarla donattık) ve onlardan bir kısmını şeytanlara atılan mermiler yaptık." (Mülk sûresi, 67/5)

şeyler, semâvâtta yoktur. Bu sayede semâvâtta nizam ve intizamı bozacak bir hâl yoktur. Sakinleri verilen emirlere kemâl-i itaatle imtisal ediyorlar.

Dördüncü Basamak

Cenâb-ı Hakk'ın iktizaları, hükümleri mütegayir bazı esmâları vardır. Mesela Bedir gibi bazı gazalarda ashab-ı kirama yardım etmek üzere küffar ile muharebe etmek için melâikenin semâdan inzâlini iktiza eden ismi, melâike ile şeyatîn –yani semâvî olan ahyar ile arzî eşrar– arasında muharebenin vukuunu istib'âd değil, iktiza eder. Evet Cenâb-ı Hak melâikeye bildirmeksizin şeytanları def' veya ihlâk edebilir. Fakat satvet ve haşmetinin iktizası üzerine bu kabîl mücâzâtın müstehaklarına ilân ve teşhiri, azametine lâyıktır.

Beşinci Basamak

Ruhânilerin ahyârı, semâda bulunduklarından, eşrarı da letafetlerine güvenerek onları takliden iltihak etmek istediklerinde, ehl-i semâ, onları şerâretleri için kabul etmeyerek def ediyorlar. Maahâzâ, bu gibi mânevî mübarezeleri âlem-i şehâdete, bilhassa vazifesi şehâdet ve müşahede olan insana ilân ve teşhirine recm-i nücûm alâmet ve nişan kılınmıştır.

Altıncı Basamak

Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan, nev-i beşeri itaate irşad, isyandan zecir ve men etmek üzere kullandığı üslûb-u âlîsine bak:

يَا مَعْشَرَ الْجِنِّ وَالْإِنْسِ إِنِ اسْتَطَعْتُمْ أَنْ تَنْفُذُوا مِنْ أَقْطَارِ السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضِ فَانْفُذُوا لَا تَنْفُذُونَ إِلَّا بِسُلْطَانٍ[1]

Yani: "Ey ins ve cin cemaati! Mülkümden hariç bir memlekete çıkıp kurtulmak için semâvât ve arzın aktârından çıkmaya kuvvetiniz varsa çıkınız. Amma ancak bir sultanla çıkarsınız."

Kur'ân-ı Kerîm bu âyet ile pek geniş saltanat-ı rubûbiyete karşı ins ve cinnin aczlerini ilân zımnında nida ediyor: "Ey insan-ı hakir, sağir, âciz! Ne suretle, şeytanları recmeden melâike ile necimlerin, şemslerin, kamerlerin itaat ettikleri Sultan-ı Ezel'e isyan ediyorsun! Nasıl kocaman yıldızları mermi, kurşun yerinde kullanabilen bir askere sahip olan bir Sultan'a karşı isyan etmeye cesaret ediyorsun?!"

---

[1] Rahmân sûresi, 55/33.

Yedinci Basamak

Yıldızların pek küçük efrâdı olduğu gibi, pek büyükleri de vardır. Semânın vechini, yüzünü ziyalandıran her şey yıldızdır. Bu neviden bir kısmı, semâya zînet olmuştur. Bir kısmı da şeytanları recmetmek için semâvî mancınıklardır. Semâda yapılan bu recm, semâ gibi en vâsi dairelerde bile vukua gelen mübareze hâdisesini insanlara göstermekle insanların mutîlerini âsilerle mübarezeye teşvik ile alıştırmaktır.

İ'lem Eyyühe'l-Aziz! İnsanı hayvandan ayıran şeylerden:

Biri, mâzi ve müstakbel ile alâkadar olmasıdır. Hayvan bu iki zamanı bihakkın düşünecek bir idrake mâlik değildir.

İkincisi, gerek enfüsî, gerek âfâkî, yani dahilî ve haricî şeylere taalluk eden idrâki, küllî ve umumîdir.

Üçüncüsü, inşaata lâzım olan mukaddimeleri keşif ve tertip etmektir. Mesela bir evin yapılması için lâzım olan taş, ağaç, çimento misillü lüzumlu mukaddimeleri ihzar ve tertip etmek gibi.

Binâenaleyh insanın en evvel ve en büyük vazifesi, tesbih ve tahmiddir. Evvelâ mâzi, hâl ve istikbal zamanlarında görmüş veya görecek nimetler lisanıyla, sonra nefsinde veya haricinde görmekte olduğu in'amlar lisanıyla, sonra mahlûkâtın yapmakta oldukları tesbihatı şehâdet ve müşahede lisanıyla Sâni'i hamd ü senâ etmektir.

İ'lem Eyyühe'l-Aziz! Cenâb-ı Hakk'ın atâ, kaza ve kader namında üç kanunu vardır. Atâ, kaza kanununu, kaza da kaderi bozar. Mesela bir şey hakkında verilen karar, kader demektir. O kararın infazı, kazâ demektir. O kararın iptaliyle hükmü, kazadan affetmek atâ demektir. Evet yumuşak bir otun damarları katı taşı deldiği gibi, atâ da kaza kanununun kat'iyetini deler. Kaza da ok gibi kader kararlarını deler. Demek atânın kazaya nisbeti, kazanın kadere nisbeti gibidir. Atâ, kaza kanununun şümulünden ihraçtır. Kaza da kader kanununun külliyetinden ihracıdır. Bu hakikate vâkıf olan ârif: "Yâ İlâhî! Hasenatım Senin atândandır. Seyyiatım da Senin kazandandır. Eğer atân olmasa idi, helâk olurdum!" der.

İ'lem Eyyühe'l-Aziz! Esmâ-yı hüsnâyı tazammun eden bazı fezlekeler ile âyetlere hâtime verilmekte ne gibi bir sır vardır?

Evet Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan, bazen âyât-ı kudreti âyetlerde basteder. Sonra içerisinden esmâyı çıkarır. Bazen mensucat toplar gibi açar dağıtır.

Sonra toplar, esmâda tayyeder. Bazen de ef'âlini tafsil ettikten sonra isimler ile icmal eder. Bazen de halkın a'mâlini tehdidâne söyler. Sonra rahmete işaret eden isimler ile teselli eder. Bazen de bazı makasıd-ı cüz'iyeyi zikrettikten sonra o makasıdı takrir ve isbat için burhan olarak kavâid-i külliye hükmünde olan isimleri zikrediyor. Bazen de maddî cüz'iyatı zikreder. Sonra esmâ-yı külliye ile icmal eder ve hâkeza...

İ'lem Eyyühe'l-Aziz! Acz de aşk gibi Allah'a îsal eden yollardan biridir. Amma acz yolu, aşktan daha kısa ve daha selâmettir. Ehl-i sülûk; tarîk-i hafâda letâif-i aşere üzerine, tarîk-i cehrde nüfûs-u seb'a üzerine sülûk etmişlerdir. Bu fakir, âciz ise dört hatveden ibaret; hem kısa, hem sehl bir tarîki, Kur'ân'ın feyzinden istifade etmiştir.

Birinci hatve: فَلَا تُزَكُّوا أَنْفُسَكُمْ[1] âyetinden;

İkinci hatveyi: وَلَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ نَسُوا اللهَ فَأَنْسٰيهُمْ أَنْفُسَهُمْ[2] âyetinden;

Üçüncü hatveyi: مَا أَصَابَكَ مِنْ حَسَنَةٍ فَمِنَ اللهِ وَمَا أَصَابَكَ مِنْ سَيِّئَةٍ فَمِنْ نَفْسِكَ[3] âyetinden;

Dördüncü hatveyi: كُلُّ شَيْءٍ هَالِكٌ إِلَّا وَجْهَهُ[4] âyetinden ahzetmiştir.

Bunların izahı:

Birinci Hatve: Evet insan yaratılışında kendi nefsine muhip olarak yaratılmıştır. Hatta bizzat nefsi kadar bir şeye sevgisi yoktur. Kendisini, ancak mâbuda lâyık senâlar ile medhediyor. Nefsini bütün ayıplardan, kusurlardan tenzih etmekle, –haklı olsun haksız olsun– kemâl-i şiddetle müdafaa ediyor. Hatta Cenâb-ı Hakk'ı hamd ü senâ için kendisinde yaratılan cihâzâtı, kendi nefsine hamd ü senâ için sarf ediyor ve مَنِ اتَّخَذَ إِلٰهَهُ هَوٰيهُ[5]'deki مَنْ[6] şümulüne dahil oluyor. Bu mertebede nefsin tezkiyesi, ancak adem-i tezkiyesiyle olur.

İkinci Hatve: Nefis hizmet zamanında geri kaçar. Ücret vaktinde ileri safa

---

1 "Öyleyse, nefislerinizi temize çıkarmayın, kendinizi hatasız görmeyin." (Necm sûresi, 53/32)

2 "Allah'ı unutup da, Allah'ın da kendilerine kendilerini unutturduğu kimseler gibi olmayın!" (Haşir sûresi, 59/19)

3 "Sana gelen her iyilik Allah'tandır. Başına gelen her fenalık ise nefsindendir." (Nisâ sûresi, 4/79)

4 "O'nun Vechi (Zâtı ve rızası) dışında her şey yok olup gitmeye mahkûmdur." (Kasas sûresi, 28/88)

5 "(Baksana) şu kendi heva ve heveslerini tanrı edinen kimseye!" (Furkan sûresi, 25/43; Câsiye sûresi, 45/23)

6 O kimse ki..

hücum ediyor. Bu mertebede onun tezkiyesi, şu hâlin aksidir. Yani işe, hizmete ileriye sevk edilmeli, ücret tevziinde geriye bırakılmalıdır.

Üçüncü Hatve: Kendi nefsinde, torbasında, kusur, naks, acz, fakr'dan mâadâ bir şeyi bırakmamalıdır. Bütün mehâsin, iyilikler, Fâtır-ı Hakîm tarafından in'am edilen nimetler olup hamdi iktiza eder. Fahrı istilzam etmediklerini itikat ve telâkki edilmelidir. Bu mertebede onun tezkiyesi; kemâlinin adem-i kemâlinde, kudretinin aczinde, gınasının fakrında olduğunu bilmekten ibarettir.

Dördüncü Hatve: Kendisi istiklâliyet hâlinde fâni, hâdis, mâdum olduğunu ve esmâ-yı ilâhiyeye aynadarlık ettiği hâlde şahit, meşhud, mevcut olduğunu bilmekten ibarettir. Bu mertebede onun tezkiyesi; vücudunda ademini, ademinde vücudunu bilmekle لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ[1] 'yü kendisine vird ittihaz etmektir.

Ve keza Vahdetü'l-vücud ehli, kâinatı nefyetmekle idam ediyorlar. Vahdetü'ş-şuhûd halkı ise bütün mevcudâtı –kürek cezalıları gibi– nisyan zindanında ebedî hapse mahkûm ediyorlar.

Kur'ân'ın ifham ettiği tarîk, kâinatı, mevcudâtı hem idamdan, hem hapisten kurtarır. Esmâ-yı hüsnâya mazhariyetle âyinedarlık etmek gibi vazifelerde istihdam ediyor. Fakat kâinatı, istiklâliyetten ve kendi hesabına çalışmaktan azlediyor.

Ve keza insanın vücudunda birkaç daire vardır. Çünkü hem nebatîdir, hem hayvanîdir, hem insanîdir, hem imanî. Tezkiye muamelesi bazen tabaka-yı imaniyede olur. Sonra tabaka-yı nebatiyeye iner. Bazen de yirmi dört saat zarfında her dört tabakada muamele vâki olur. İnsanı hata ve galata atan, bu dört tabakadaki farka riayet etmemektir. خَلَقَ لَنَا مَا فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا[2] 'ya istinaden insaniyetin mide-i hayvaniye ve nebatiyeye münhasır olduğunun zannıyla galat ediyor. Sonra bütün gayelerin nefsine ait olduğunun hasrıyla galat ediyor. Sonra, her şeyin kıymeti menfaati nisbetinde olduğunun takdiriyle galat ediyor. Hatta Zühre yıldızını kokulu bir zühreye mukabil almaz; çünkü kendisine menfaati dokunmuyor.

---

1 "(Varlıklar üzerinde) mutlak mülkiyet ve hakimiyet O'nundur, bütün hamd de O'na mahsustur." (Teğâbün sûresi, 64/1; Tirmizî, *deavât* 36; Nesâî, *menâsik* 163; İbni Mâce, *ticârât* 40, *menâsik* 84)

2 "Yeryüzünde bulunan her şeyi bizim için yarattı." (el-Hakîm et-Tirmizî, *Nevâdiru'l-usûl* 4/103)

İ'lem Eyyühe'l-Aziz! Ubûdiyet; sebkat eden nimetin neticesi ve onun fiyatıdır, gelecek bir nimetin mükâfat mukaddimesi ve vesilesi değildir. Mesela insanın en güzel bir surette yaratılışı, ubûdiyeti iktiza eden sâbık bir nimet olduğu ve sonra da imanın îtâsıyla kendisini sana tarif etmesi, ubûdiyeti iktiza eden sâbık nimetlerdir. Evet nasıl ki midenin îtâsıyla bütün mat'umat îtâ edilmiş gibi telâkki ediliyor; hayatın îtâsıyla da âlem-i şehâdet müştemil bulunduğu nimetler ile beraber îtâ edilmiş gibi telâkki ediliyor.

Ve keza nefs-i insanînin îtâsıyla, bu mide için mülk ve melekût âlemleri nimetler sofrası gibi kılınmıştır. Kezalik imanın îtâsıyla, mezkûr sofralar ile beraber, esmâ-yı hüsnâda iddihar edilen defineleri de sofra olarak verilmiş oluyor. Bu gibi ücretleri peşin aldıktan sonra, devam ile hizmete mülâzım olmak lâzımdır. Hizmet ve amelden sonra verilen nimetler mahza O'nun fazlındandır.

İ'lem Eyyühe'l-Aziz! Envâın efrâdında, bilhassa haşerat ve hevâm kısmında görünen fevkalâde çoklukta müşahede edilen hârikulâde gayr-i mütenâhi bir cûd u sehâvet vardır. Kemâl-i ittikan ve intizam ile bütün envâda bulunan şu kesret-i efrâd, tecelliyât-ı ilâhiyenin gayr-i mütenâhi olduğuna ve Cenâb-ı Hakk'ın mahiyeti her şeye mübâyin olduğuna ve bütün eşya O'nun kudretine nisbeten mütesâvi olduğuna sarahaten delâlet eder. Evet bu cûd-u îcad Sâni'in vücûbundandır. Nevide celâlîdir, fertte cemâlîdir.

İ'lem Eyyühe'l-Aziz! İnsanın yaptığı sanatların sühûlet ve suûbet dereceleri, onun ilim ve cehliyle ölçülür. Ne kadar sanatlarda bilhassa ince ve latîf cihâzâtta ilmî mehareti çok olursa, o nisbette kolay olur. Cehli nisbetinde de zahmet olur. Binâenaleyh eşyanın hilkatinde sürat-i mutlaka ile vüs'at-i mutlaka içinde görünen sühûlet-i mutlaka, Sâni'in ilmine nihayet olmadığına hads-i kat'î ile delâlet eder.

وَمَآ أَمْرُنَآ إِلَّا وَاحِدَةٌ كَلَمْحٍ بِالْبَصَرِ[1]

İ'lem Eyyühe'l-Aziz! İnsanın fıtraten mâlik olduğu câmiiyetin acaibindendir ki: Sâni-i Hâkim şu küçük cisimde gayr-i mahdut envâ-ı rahmeti tartmak için gayr-i mâdud mizanlar vaz'etmiştir. Ve esmâ-yı hüsnânın gayr-i mütenâhi mahfî definelerini fehmetmek için gayr-i mahsur cihâzât ve âlât yaratmıştır. Mesela mesmûât, mubsırât, me'kûlât âlemlerini ihata eden insandaki duygular, Sâni'in sıfât-ı mutlakasını ve geniş şuûnâtını fehmetmek içindir.

---

1 "Her şeyi sadece tek bir emirle, sanki göz açıp kapayıncaya kadarlık bir süratle yaparız Biz." (Kamer sûresi, 54/50)

Ve keza hardaleden daha küçük kuvve-i hâfızasında öyle bir latîfe-i müdrike bırakılmıştır ki o hardalenin tazammun ettiği geniş âlemde o latîfe daimî seyr ve cevelân etmekte ise de sahiline vâsıl olamaz. Maahâzâ, bazen bu büyük âlem o latîfeye o kadar darlaşır ki âlem o latîfenin karnında bir zerre gibi olur. Ve o latîfeyi, bütün seyahat meydanlarıyla, mütâlaa ettiği kitaplarıyla o hardale dahi yutar, yerinde oturur, karnı da ağrımaz. İşte, insanın mütefâvit mertebeleri bu sırdan anlaşılır.

Evet bazı insanlar zerrede boğulurlar. Bazısında da dünya boğulur. Bazılar da kendilerine verilen anahtarlardan birisiyle kesretin en geniş bir âlemini açar fakat içinde boğulur. Sahil-i vahdet ve tevhide zorla vâsıl olur. Demek, insanın seyr-i ruhânisinde çok tabakalar vardır. Bir tabakada, insanlara huzur-u tevhid pek sühûletle nasip ve müyesser olur. Bir tabakasına da gaflet ve evham öyle istilâ eder ki kesret içinde gark olmakla tam manasıyla tevhidi unutmuş olur. Sukutu suûd, tedenniyi terakki, cehl-i mürekkebi yakîn, uykunun son perdesini intibah zan ve tevehhüm eden bir kısım medenîler ikinci tabakadaki insanlardandır. Onlar, hakâik-i imaniyeyi derk etmekte bedevîlerin bedevîleridir.

İ'lem Eyyühe'l-Aziz! İsm-i Celâl, alelekser nevilerde, külliyatta tecelli eder. İsm-i Cemâl ise mevcudâtın cüz'iyatına tecelli eder. Bu itibarla nevilerdeki cûd-u mutlak, celâlin tecellisidir. Cüz'iyâtın nakışları, eşhasın güzellikleri cemâlin tecelliyâtındandır.

Ve keza celâl, vâhidiyetin tecellisinden, cemâl dahi ehadiyetin tecellisinden zâhir olur. Bazen de cemâl, celâlden tecelli eder. Evet cemâlin gözünde celâl ne kadar cemildir, celâlin gözünde dahi cemâl o kadar celildir.

İ'lem Eyyühe'l-Aziz! Basar masnûâtı görüp de basiret Sâni'i görmezse çok garip ve pek çirkin düşer. Çünkü o hâlde Sâni'in mânen, kalben görünmemesi, ya basiretin fikdânındandır veya kalb gözünün kör olmasındandır veya pek dar olduğundan meseleyi azametiyle kavramadığındandır. Veya bir hizlândır. Ve illâ Sâni'in inkârı, basarın şuhûdunu inkârdan daha ziyade münkerdir.

İ'lem Eyyühe'l-Aziz! Bir tarlaya edilen bir tohum, mânevî bir sur ve bir duvardır. O tarlayı tohum sahibine mal eder. Başkasının tasarrufuna mâni olur. Kezalik küre-i arz tarlasına zer' edilen nebâbât, hayvanât tohumları mânevî bir sur ve bir seddir ki şirketi men ediyor; gayrı, müdahaleden tard eder.

İ'lem Eyyühe'l-Aziz! Tabiatları latîf, ince ve latîf sanatlara meftun bazı insanlar, bilhassa has bahçelerinde pek güzel hendesevâri bir şekilde şekilleri, arkları, havuzları, şadırvanları yaptırmakla bahçelerine pek muntazam bir manzara verirler. Ve o letâfetin, o güzelliğin derecesini göstermek için bazı çirkin kaya, kaba, gayr-i muntazam –mağara ve dağ heykelleri gibi– şeyleri de ilâve ediyorlar ki onların çirkinliğiyle, adem-i intizamıyla bahçenin güzelliği, letafeti fazlaca parlasın. Çünkü إِنَّمَا الْأَشْيَاءُ تُعْرَفُ بِأَضْدَادِهَا[1]. Lâkin müdakkik bir kimse, o ezdadı cemeden bahçenin manzarasına baktığı zaman anlar ki o çirkin kaba şeyler kasten yapılmıştır ki; güzellik, intizam, letafet artsın. Zira güzelin güzelliğini arttıran, çirkinin çirkinliğidir. Demek bahçenin tam intizamını ikmal eden, o çirkinlerdir. Ve o çirkinlerin adem-i intizamı nisbetinde bahçenin intizamı artar.

Kezalik dünya bahçesinde nizam ve intizamın son sisteminde bulunan mahlûkât ve masnûât arasında –hayvanlarda olsun, nebâbâtta olsun, cemâdâtta olsun– bazı çirkin, intizamdan hariç şeyler bulunur. Bunların çirkinliği, intizamsızlıkları, dünya bahçesinin güzelliğine, intizamına bir zînet, bir süs olmak üzere Sâni-i Hakîm tarafından kasten yapılmış olduğunu, pek yüksek, geniş, şâirâne bir hayal ile dünyanın o bahçe manzarasını nazar altına alabilen adam görebilir.

Maahâza, o gibi şeyler kasdî olmasaydı, şekillerinde hikmetli tehâlüf olmazdı. Evet tehâlüfte kast ve ihtiyâr vardır. Her insanın bütün insanlara sîmaca muhalefeti buna delildir.

İ'lem Eyyühe'l-Aziz! İnsanı fıtraten bütün hayvanlara tefevvuk ettiren câmiiyetinin meziyetlerinden biri, zevilhayatın Vâhibü'l-hayat'a olan tahiyye ve tesbihlerini fehmetmektir. Yani insan kendi kelâmını fehmettiği gibi iman kulağıyla zevilhayatın da belki cemâdâtın da bütün tesbihlerini fehmeder. Demek her şey sağır adam gibi yalnız kendi kelâmını anlar. İnsan ise bütün mevcudâtın lisanlarıyla tekellüm ettikleri esmâ-yı hüsnânın delillerini fehmeder. Binâenaleyh her şeyin kıymeti, kendisine göre cüz'îdir. İnsanın kıymeti ise küllîdir. Demek bir insan, bir fert iken bir nevi gibi olur. –وَاللهُ أَعْلَمُ بِالصَّوَابِ[2]–

---

1 "Her şey zıddıyla bilinir." (et-Taberî, *Câmiu'l-beyân* 19/19. Ayrıca bkz.: el-Gazâlî, *İhyâu ulûmi'd-dîn* 4/321; İbni Kayyim, *Medâricü's-sâlikîn* 3/188)

2 Allah Teâlâ, her şeyin en doğrusunu en mükemmel şekilde bilir.

İ'lem Eyyühe'l-Aziz! Zâhir ile bâtın arasında müşâbehet varsa da hakikate bakılırsa aralarında büyük uzaklık vardır. Mesela âmiyâne olan tevhid-i zâhirî, hiçbir şeyi Allah'ın gayrisine isnad etmemekten ibarettir. Böyle bir nefiy, sehl ve basittir. Ehl-i hakikatin hakikî tevhidleri ise her şeyi Cenâb-ı Hakk'a isnad etmekle beraber her şeyin üstünde bulunan mührünü, sikkesini görüp okumaktan ibarettir. Bu, huzuru isbat, gafleti nefyeder.

İ'lem Eyyühe'l-Aziz! Hayat-ı dünyeviyeye kasten ve bizzat teveccüh edip bağlanan kâfirin, imhâl-i ikabında ve bilakis terakkiyat-ı maddiyede muvaffakiyetindeki hikmet nedir?

Evet o kâfir, kendi terkibiyle, sıfatıyla Cenâb-ı Hak'ça nev-i beşere takdir edilen nimetlerin tezahürüne –şuuru olmaksızın– hizmet ediyor. Ve güzel masnûât-ı ilâhiyenin mehâsinini bilâ-şuur tanzim ediyor. Ve kuvveden fiile çıkartmakla garâbet-i sanat-ı ilâhiyeye nazarları celp ediyor. Ne fayda ki farkında değildir. Demek o kâfir, saat gibi kendi yaptığı amelden haberi yok. Amma vakitleri bildirmek gibi nev-i beşere pek büyük bir hizmeti vardır. Bu sırra binaen dünyada mükâfatını görür.

İ'lem Eyyühe'l-Aziz! Tevfik-i ilâhî refîki olan adam, tarîkat berzahına girmeden zâhirden hakikate geçebilir. Evet Kur'ân'dan, hakikat-i tarîkatı –tarîkatsız– feyiz suretiyle gördüm ve bir parça aldım. Ve keza maksud-u bizzat olan ilimlere ulûm-u âliyeyi okumaksızın îsal edici bir yol buldum. Seriü's-seyr olan bu zamanın evlâdına, kısa ve selâmet bir tarîki ihsan etmek, rahmet-i hâkimenin şânındandır.

İ'lem Eyyühe'l-Aziz! İnsanı gaflete düşürtmekle Allah'a ubûdiyetine mâni olan, cüz'î nazarını cüz'î şeylere hasretmektir. Evet cüz'iyat içerisine düşüp cüz'îlere hasr-ı nazar eden, o cüz'î şeylerin esbaptan sudûruna ihtimal verebilir. Amma başını kaldırıp nev'e ve umuma baktığı zaman, ednâ bir cüz'înin en büyük bir sebepten sudûruna cevaz veremez. Mesela cüz'î rızkını bazı esbaba isnad edebilir. Fakat menşe-i rızık olan arzın, kış mevsiminde kupkuru, kıraç olduğuna, bahar mevsiminde rızık ile dolu olduğuna baktığı vakit, arzı ihya etmekle bütün zevilhayatın rızıklarını veren Allah'tan mâadâ kendi rızkını verecek bir şey bulunmadığına kanaati hâsıl olur. Ve keza evindeki küçük bir ışığı veya kalbinde bulunan küçük bir nuru bazı esbaba isnad edebilirsin. Ama, o ışığın, şemsin ziyasıyla, o nurun da Menbau'l-envar'ın nuruyla muttasıl olduğuna vâkıf olduğun zaman anlarsın ki kalıbını ışıklandıran, kalbini tenvir eden ancak leyl ve neharı birbirine kalbeden Fâtır-ı Hakîm'dir.

Ve keza senin vücûdunun zuhur ve vuzuhça Hâlık'ın vücûduna nisbeti, Hâlık'ın vücûduna delâlet edenlerin nisbeti gibidir. Çünkü sen bir vecihle kendi vücûduna delâlet ediyorsun. Amma Hâlık'ın vücûduna, bütün mevcudât, bütün zerratıyla delâlet ediyor. Öyle ise O'nun vücûdu senin vücûdundan âlemin zerratı adedince zuhur dereceleri vardır.

Ve keza seni nefsini sevmeye sevk eden esbap:

1– Bütün lezzetlerin mahzeni nefistir;

2– Vücûdun merkezi ve menfaatin madeni nefistir;

3– İnsana en karib –yakın– nefistir, diyorsun. Pekâlâ. Fakat o fâni lezzetlere mukabil, lezâiz-i bâkiyeyi veren Hâlık'ı daha ziyade ubûdiyetle sevmek lâzım değil midir? Nefis vücûda merkez olduğundan muhabbete lâyık ise o vücûdu îcad eden ve o vücûdun kayyûmu olan Hâlık, daha fazla muhabbete, ubûdiyete müstehak olmaz mı? Nefsin maden-i menfaat ve en yakın olduğu, sebeb-i muhabbet olursa, bütün hayırlar, rızıklar elinde bulunan ve o nefsi yaratan Nâfi', Bâki ve daha karib olan, daha ziyade muhabbete lâyık değil midir? Binâenaleyh bütün mevcudâta inkısam eden muhabbetleri cem ve muhabbetin ile beraber mahbub-u hakikî olan Fâtır-ı Hakîm'e ihda etmek lâzımdır.

İ'lem Eyyühe'l-Aziz! Senin önünde çok korkunç büyük meseleler vardır ki insanı ihtiyata, ihtimama mecbur eder.

Birisi: Ölümdür ki insanı dünyadan ve bütün sevgililerinden ayıran bir ayrılmaktır.

İkincisi: Dehşetli korkulu ebed memleketine yolculuktur.

Üçüncüsü: Ömür az, sefer uzun, yol tedariki yok, kuvvet ve kudret yok, acz-i mutlak gibi elîm elemlere maruz kalmaktır. Öyle ise bu gaflet ü nisyan nedir? Devekuşu gibi başını nisyan kumuna sokar, gözüne gaflet gözlüğünü takarsın ki Allah seni görmesin. Veya sen O'nu görmeyesin. Ne vakte kadar zâilât-ı fâniyeye ihtimam ve bâkiyat-ı daimeden tegâfül edeceksin?

İ'lem Eyyühe'l-Aziz! Cenâb-ı Hakk'a hamdler, şükürler olsun ki mesâil-i nahviyeden "isim" ile "harf" arasındaki mânevî fark ile çok mühim meseleleri bana öğretmiştir, şöyle ki:

Harf, gayrın manasını izah için bir âlet, bir hâdim olduğu gibi şu mevcudât da esmâ-yı hüsnânın tecelliyâtını izhar, ifham, izah için bir takım ilâhî

mektuplardır ki içlerinde yazılı delâil, berahin, havarık mu'cize-i kudrettir. Mevcudât bu vecihle nazara alınması; ilim, iman, hikmettir. Şayet isim gibi müstakil ve maksud-u bizzat cihetiyle bakılırsa, küfran ve cehl-i mürekkeb olur.

Ve keza mesâil-i mantıkiyeden "küllî" ile "küll" arasındaki fark ile rubûbiyete dair çok meseleleri öğrenmiş bulunuyorum. Cemâl ile ehadiyet كُلِّيٌّ ذُو جُزْئِيَّاتٍ[1] şümûlüne dahildir. Celâl ve vâhidiyet كُلٌّ ذُو أَجْزَاءٍ[2] unvanına dahildir.

İ'lem Eyyühe'l-Aziz! Dünya, âlem-i âhirete bir fihriste hükmündedir. Bu fihristede âlem-i âhiretin mühim meselelerine olan işaretlerden biri, cismanî olan rızıklardaki lezzetlerdir. Bu fâni, rezil, zelil dünyada bu kadar nimetleri ihsas ve ifâza etmek için insanın vücûdunda yaratılan havas, hissiyat, cihâzât, âzâ gibi âlât ve edevatından anlaşılır ki âlem-i âhirette de تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ[3] kasırların altında, ebediyete lâyık cismanî ziyafetler olacaktır.

İ'lem Eyyühe'l-Aziz! İnsanın havf ve muhabbeti halka teveccüh ettiği takdirde, havf bir belâ, bir elem olur. Muhabbet bir musibet gibi olur. Zira o korktuğun adam, ya sana merhamet etmez veya senin istirhamlarını işitmez. Muhabbet ettiğin şahıs da, ya seni tanımaz veya muhabbetine tenezzül etmez. Binâenaleyh havfın ile muhabbetini dünya ve dünya insanlarından çevir. Fâtır-ı Hakîm'e tevcih et ki havfın O'nun merhamet kucağına –çocuğun anne kucağına kaçtığı gibi– leziz bir tezellül olsun. Muhabbetin de saadet-i ebediyeye vesile olsun.

İ'lem Eyyühe'l-Aziz! Sen şecere-i hilkatin ya bir semeresi veya bir çekirdeğisin. Cismin itibarıyla küçük, âciz, zayıf bir cüzsün. Lâkin Sâni-i Hakîm lütfuyla, latîf sanatıyla seni cüz ve cüz'îden küll ve küllîye çıkartmıştır.

Evet cismine verilen hayat sayesinde, geniş duyguların ile âlem-i şehâdet üzerinde cevelân etmekle filcümle cüz'iyet kaydından kurtulmuşsun. Ve keza insaniyet îtasıyla bilkuvve "küll" hükmündesin. Ve keza iman ve İslâmiyet ihsanıyla bilkuvve "küllî" olmuşsun. Ve keza mârifet ve muhabbetin in'amıyla muhit bir nur olmuşsun.

---

1 Hepsi tek başına bütünün hususiyetlerini taşıyan fertlerin oluşturduğu bütünlük.

2 Parça ve bölümlerden oluşan bütün.

3 "Onlara, içinden ırmaklar akan (cennetler vardır)." (Bakara sûresi, 2/25, 266; Âl-i İmran sûresi, 3/15, 136, 195, 198; Nisâ sûresi, 4/13, 57, 122; …)

Binâenaleyh dünyaya ve cismanî lezâize meyledersen, âciz, zelil bir "cüz'î" olursun. Eğer cihâzâtını insaniyet-i kübra denilen İslâmiyet hesabına sarf edersen, bir "küllî" ve bir "küll" olursun.

İ'lem Eyyühe'l-Aziz! Bu kadar elîm firak ve ayrılıklara maruz kalmakla çektiğin elemlerin sebebi ve kabahati sendedir. Çünkü o muhabbetleri gayr yerinde sarf ediyorsun. Eğer o muhabbetleri cem' edip Vâhid-i Ehad'e tevcih ve O'nun hesabıyla, izniyle sarf edersen, bütün mahbupların ile beraber bir anda birleşip sevinçlere, memnuniyetlere mazhar olacaksın.

Evet bir sultana intisap eden bir adam, o sultanın, her şeyle alâkadar, her mekânda herkesle muhaberesi, alâkası zımnında, o adam da bir cihette, bir derece alâkadar olabilir.

İ'lem Eyyühe'l-Aziz! Mesela kamerin ahvâline veya istikbalin hakikatine dair îta-yı mâlûmat eden adama, bütün mâmelekini ona feda etmeye hazırsın. Amma kamer daire-i mülkünde bir arı hükmünde bulunan Hâlık'tan haber getiren.. ve ezel, ebede, hayat-ı ebediyeye, hakâik-i esasiyeye, azîm meselelere dair mâlûmat îta eden.. ve seni mânevî perişaniyetlerden, dalâletlerden kurtarıp kesretten vahdete doğru yol gösteren.. ve hayat-ı ebediyeye imanla mâü'l-hayatı sana içirtmekle firak ve ayrılmak ateşlerinden kurtaran.. ve Hâlık'ın marziyatını, metalibini tarif eden.. ve Sultan-ı Ezel, Ebed'in muhaberesine tercümanlık yapan Resûl-i Rahmân'ı dinlemeye ve o Muhbir-i Sadık'a iman ile teslim olmaya mâni olan nefsin heva ve hevesini terk etmiyorsun!..

İ'lem Eyyühe'l-Aziz! Görüyoruz ki: Sâni-i Hakîm, kemâl-i hikmetiyle pek âdi şeylerden pek harika mu'cize-i mensucat yapıyor. Ve keza abesiyet ve israfa mahal bırakılmamak üzere, bir ferdi envaen vazifeler ile tavzif ediyor. Hatta insanın başında, insanın muvazzaf olduğu vazifeleri görmek için her vazifeye göre birer tırnak kadar maddî bir şeyin bulunması îcab etseydi, bir başın Cebel-i Tûr büyüklüğünde olması lâzım gelirdi ki ashab-ı vezâife yer olsun.

Ve keza lisan, sair vezaifiyle beraber erzak hazinesine ve kudretin matbahında pişirilen bütün taamlara müfettiştir. Ve bütün taamların tatlarını yakînen bilen bir ehl-i vukuftur.

İşte bu faaliyet-i hakîmiyeden anlaşılıyor ki zamanın seyliyle beraber gelip geçen eşya-yı seyyaleden ve geçen günlerden senelerden, asırlardan, leyl ve neharın takallübü ile pek çok mensucat-ı gaybiye ve uhreviye yapılmakta-

dır. Evet âlemin fihristesi hükmünde olan insan fabrikasında dokunan mensucat o hakikati tanvir eder. Öyle ise bu fâni dünyada mevt, fenâ, devair-i gaybiyede sâfi bir bekaya intikal ederek bâki kalır. Evet rivâyetlerde vardır ki: "İnsanın ömür dakikaları insana avdet ederler. Ya gafletle muzlim olarak gelirler veya hasenat-ı mudîe ile avdet ederler."[1]

İ'lem Eyyühe'l-Aziz! Görüyoruz ki Sâni-i Hakîm'in, efrâd ve cüz'iyatın tasvirinde büyük büyük tefennünleri vardır. Evet hayvanların pek büyük ve pek küçükleri olduğu gibi kuşlarda, balıklarda, meleklerde ve sair ecramda, âlemlerde dahi pek küçük ve pek büyük ferdleri vardır. Cenâb-ı Hakk'ın şu tefennünde takip ettiği hikmet:

1– Tefekkür ve irşad için bir lütuf, bir teshilâttır.

2– Kudret mektupları okunup fehmetmekte bir kolaylıktır.

3– Kudretin kemâlini izhar etmektir.

4– Celâlî ve cemâlî her iki nevi sanatı ibraz etmektir.

Maahâzâ, pek ince yazıları herkes okuyamaz ve pek büyük şeyler de nazar-ı ihataya alınamaz. İşte irşadı, teshil ve tâmim için bir kısmını küçük harfler ile bir kısmını da büyük harflerle yazmakla irşadın iktizası yerine getirilmiştir.

Amma şeytanın talebesi olan nefs-i emmâre, cismin küçüklüğünü sanatın küçüklüğüne atfetmekle, esbaptan sudûrunu tecviz ediyor. Ve pek büyük cisimler dahi hikmetle yaratılmamış iddiasında bulunarak bir nevi abesiyete isnad ediyor.

İ'lem Eyyühe'l-Aziz! Gerek cûdda, gerek rızıkta ifrat derecesinde mebzûliyet vardır. Bu ise hikmetten uzak, abesiyete yakın görünür. Evet eğer yaratılan şey bir gaye için yaratılıyorsa hakkın var; amma gayeler pek çoktur. Binâenaleyh bir gayeye nazaran abesiyet hissedilse bile, gayelerin mecmuuna nazaran ayn-ı hikmet ve ayn-ı adalettir.

İ'lem Eyyühe'l-Aziz! İnsanın sanatıyla Hâlık'ın sanatı arasındaki fark: İnsan kendi sanatının arkasında görünebilir, amma Hâlık'ın masnûu arkasında yetmiş bin perde vardır.[2] Fakat Hâlık'ın bütün masnûâtı def'aten bir nazarda görünebilirse, siyah perdeler ortadan kalkar, nuranîler kalır.

---

1 Bkz.: İbni Receb, *Câmiu'l-ulûmi ve'l-hikem* 1/231.

2 Arada yetmiş bine yakın perde olduğuna dair bkz.: Ebû Ya'lâ, *el-Müsned* 13/520; et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-evsat* 6/278, 8/382. Ayrıca bu perdeler olmasa, azamet-i ilâhiye karşısında her şeyin mahv olacağına dair bkz.: Müslim, *îmân* 293; İbni Mâce, *mukaddime* 13.

İ'lem Eyyühe'l-Aziz! Hayvanâttan olsun nebâbâttan olsun tevellüd ile tenasül şümulüne dahil olan her ferd vech-i arzı istilâ ve tasallut etmek niyetindedir ki arzı kendisine ve zürriyetine has ve hâlis bir mescid yapmakla Fâtır-ı Hakîm'in esmâ-yı hüsnâsını izhar ile Hâlık'ına gayr-i mütenâhi bir ibadette bulunsun.

Evet kuşların, balıkların, karıncaların yumurtalarında, eşcar ve sebzevatın semeratında ve o semeratın tohumlarındaki ifrat derecesini bulan kesret o vaziyeti tenvir eder. Lâkin âlem-i şehâdetin darlığına ve müstakbel ibadetlerin Allâmü'l-guyûb'un ilminde mevcut olduğuna binaen, niyetten fiile henüz çıkmayan onların ibadetleri kabul edilmiştir.

İ'lem Eyyühe'l-Aziz! Kur'ân-ı Kerîm, bazen bir şeyin müteaddit gayelerinden insanlara ait bir gayeyi zikre tahsis eder. Bu ihtar içindir, inhisar için değildir. Yani, o şeyin gayeleri, zikredilen gayeye münhasır değildir. Ancak o şeyin nizam ve intizam ve sair faydalarına insanın nazar-ı dikkatini celb etmek için insanlara râci o faydayı zikrediyor. Mesela

وَالْقَمَرَ نُورًا وَقَدَّرَهُ مَنَازِلَ لِتَعْلَمُوا عَدَدَ السِّنِينَ وَالْحِسَابَ[1]

âyet-i kerîme ile zikredilen fayda, takdir-i kamerin binlerce faydalarından biridir. Yoksa, takdir-i kamer bu faydaya münhasır değildir. Yani, kamer yalnız bu gaye için değildir. Bu gaye onun gayelerinden biridir.

İ'lem Eyyühe'l-Aziz! Cenâb-ı Hakk'a mahsus taklidi mümkün olmayan en bâhir tevhid sikke ve mühürlerinden biri, gayr-i mâdud muhtelif eşyayı basit bir şeyden halketmektir. Evet pek basit olan şu topraktan binlerce envâ, muhtelif nebâbât, gayr-i mütenâhi bir kudret ile, bir ilim ile, pek büyük bir ittikan, bir sühûletle yaratılmakta olduğu tevhidin öyle bir burhanıdır ki hem taklidi, hem tenkidi imkân haricidir.

İ'lem Eyyühe'l-Aziz! Hayat-ı insaniyenin vezaifinden biri de kendi cüz'î sıfatlarını şuûnâtını, Hâlık'ın küllî sıfatlarını, şuûnâtını fehmetmek için bir mikyas yapmaktır. Amma, âlem-i âhirette haşirdeki şuûnât-ı azîmesini ve kıyâmette emvâtın ihyasıyla ahvâl-i umumiyesini fehmetmek için, ancak güz mevsiminin kıyâmetiyle baharların haşri, haşir ve kıyâmet-i kübrada Hâlık'ın şuûnâtına mikyas olabilir.

---

1 "(Ay'ı da bir nur kılıp), ona birtakım konaklar tayin etti ki yılların sayısını ve vakitlerin hesabını bilesiniz." (Yûnus sûresi, 10/5)

İ'lem Eyyühe'l-Aziz! Müslümanları lehviyat-ı nevmiye mesabesinde olan dünya hayatına davet etmekle, Cenâb-ı Hakk'ın helâl ettiği tayyibat dairesinden, haram ettiği habîsat mezbelesine teşvik eden adamın meseli öyle bir sarhoşa benzer ki parçalayıcı arslan ile ünsiyetli ehlî atı birbirinden tefrik edemiyor. Sehpa ağacı ile jimnastik aletini birbirinden ayıramıyor. Kanlı yarayı kırmızı gülden temyiz edemediği hâlde, kendisini mürşid bilerek irşad ve nasihate çıkıyor.

Esna-yı irşadda bir adama rast gelir. Zavallı adamın arka tarafında korkunç bir arslan duruyor. Ön tarafında da sehpa ağacı kurulduğu gibi her iki yanında da dehşetli yaralar var. Fakat adamcağızın elinde iki ilâç vardır. Ve lisanıyla kalbinde iki tılsım vardır. Onları istimal ederse şifayâb olur. Ve o arslan, ata inkılâp eder; burak gibi bineği olur. O sehpa ağacı da daima tecedddüd etmekte olan ahvâl-i âlemi, seyyal manzaraları seyretmeye âlet ve vasıta olur.

O sarhoş herif, o zavallı adamcağıza diyor:

– "Yahu nedir o ilâçları, tılsımları saklıyorsun? Onları at keyfine bak."

Adamcağız:

– "Yok baba! Bu ilâçlar ve tılsımların hıfz ve himayelerindeyim. Onlardan almakta olduğum haz, lezzet, keyif bana kâfidir. Fakat o arslan gibi parçalayıcı ölümü öldürebilirsen ve sehpayı kırmakla kabir ağzını kapatabilirsen ve hayatımın maruz kaldığı fenâ ve zeval yaralarını bir hayat-ı bâkiyeye tebdil etmekle tedavi edebilirsen, pekâlâ seninle beraber dans oynayalım. Ve illâ gözümün önünden defol git! Sen ancak kendin gibi sarhoşları kandırabilirsin. Ben sarhoş değilim. Dünyanıza, keyfinize ihtiyacım yok. Çünkü
حَسْبُنَا اللّٰهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ[1] ، نِعْمَ الْمَوْلٰى وَنِعْمَ النَّصِيرُ[2] bana yeter."

İ'lem Eyyühe'l-Aziz! Felsefe talebesiyle medeniyet tilmizleri, Müslümanları ecnebi âdetlerine ittiba ile şeâir-i İslâmiye'yi terk etmeye davet ettiklerinde, Kur'ân nurcuları böylece müdafaada bulunurlar:

Eğer dünyadan zeval ve ölümü ve insandan acz ve fakrı kaldırmaya iktidarınız varsa, pekâlâ, dini de terk ediniz, şeâiri de kaldırınız. Ve illâ dilinizi kesin, konuşmayınız. Bakınız arkamızda pençelerini açmış hücuma hazır ecel arslanı tehdit ediyor. Eğer iman kulağıyla Kur'ân'ın sadâsını dinleyecek olursan o

---

1 "Allah bize yeter. O ne güzel vekildir!" (Âl-i İmran sûresi, 3/173)

2 "O ne güzel mevlâ, ne güzel yardımcıdır!" (Enfâl sûresi, 8/40)

ecel arslanı bir burak olur. Bizleri rahmet-i Rahmân'a ulaştıracaktır. Ve illâ o ecel, yırtıcı bir hayvan gibi bizleri parçalar ve –bâtıl itikadınız gibi– ebedî bir firak ile dağıtacaktır.

Ve keza önümüzde idam sehpaları kurulmuştur. Eğer iman, îkanla Kur'ân'ın irşadını dinlersen, o sehpa ağaçlarından, Sefine-i Nuh gibi sahil-i selâmete, yani âlem-i âhirete ulaştırıcı bir sefine yapılacaktır.

Ve keza sağ yanımızda fakr yarası, solda da acz, zaaf cerihası vardır. Eğer Kur'ân'ın ilâçlarıyla tedavi edersen, fakrımız rahmet-i Rahmân'ın ziyafetine şevk u iştiyaka inkılâp edecektir. Acz ve zaafımız da Kadîr-i Mutlak'ın dergâh-ı izzetine iltica için bir davet tezkeresi gibi olur.

Ve keza bizler uzun bir seferdeyiz. Buradan kabre, kabirden haşre, haşirden ebed memleketine gitmek üzereyiz. O yollarda zulümatı dağıtacak bir nur ve bir erzak lâzımdır. Güvendiğimiz akıl ve ilimden ümit yok. Ancak Kur'ân'ın güneşinden, Rahmân'ın hazinesinden tedarik edilebilir. Eğer bizleri bu seferden geri bırakacak bir çareniz varsa, pekâlâ. Ve illâ sükût ediniz, Kur'ân'ı dinleyelim bakalım ne emrediyor:

فَلَا تَغُرَّنَّكُمُ الْحَيٰوةُ الدُّنْيَا ۪ وَلَا يَغُرَّنَّكُمْ بِاللّٰهِ الْغَرُورُ[1]

Hülâsa: Ayık olan sana tâbi olmaz. Ancak siyaset şarabıyla veya şöhret hırsıyla veya rikkat-i cinsiye ile veya felsefenin dalâleti ile veya medeniyetin sefahetiyle sarhoş olanlar senin meşrep ve mesleğine tâbi olurlar. Fakat insanın başına indirilen darbeler ve yüzüne vurulan tokatlar, onun sarhoşluğunu izale ile ayıltacaktır.

Ve keza insan hayvan gibi yalnız zaman-ı hâl ile müptelâ ve meşgul değildir. Belki müstakbelin korkusu ve mâzinin hüzün ve kederi ile hâl elemlerine maruzdur. Fakat kendisini şakî, dâll, ahmaklardan addetmeyen adam, Kur'ân'ın şu beşaretini dinlesin:

أَلَآ إِنَّ أَوْلِيَاءَ اللّٰهِ لَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ۝ اَلَّذِينَ اٰمَنُوا وَكَانُوا يَتَّقُونَ ۝
لَهُمُ الْبُشْرٰى فِي الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا وَفِي الْاٰخِرَةِ ۚ لَا تَبْدِيلَ لِكَلِمَاتِ اللّٰهِ ۚ ذٰلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ[2]

---

1 "Dünya hayatı sizi sakın ola ki aldatmasın! Yine sakın ola ki, (o çok hilekâr şeytan dahil) aldatanlar da sizi Allah hakkında (yanlış bilgi, yanlış inanç ve yanlış yaklaşımlarla) aldatmasın." (Lokman sûresi, 31/33; Fâtır sûresi, 35/5)

2 "İyi bilin ki, Allah'ın velîleri için (özellikle âhirette) herhangi bir korku söz konusu değildir ve onlar asla üzülmeyeceklerdir de. Onlar, hakkıyla iman etmişlerdir ve daima kalbleri Allah'a karşı saygıyla dopdolu olarak (teşrîî, tekvinî bütün hükümlerinde) O'na karşı gelmekten sakınır ve vazifelerini yerine⇨

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَالتِّينِ وَالزَّيْتُونِ ۝ وَطُورِ سِينِينَ ۝ وَهٰذَا الْبَلَدِ الْأَمِينِ ۝

لَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ فِي أَحْسَنِ تَقْوِيمٍ[1]

İ'lem Eyyühe'l-Aziz! Her bir masnûda tahakkuk eden kemâl-i sanat, Sâni'in her mekânda ve her masnûun yanında bulunmasına delâlet ettiği gibi; hiçbir mekânda ve hiçbir masnûun yanında bulunmamasına da delâlet eder.

Ve keza insan, her bir şeye muhtaç olduğu cihetle her şeyin melekûtu elinde ve her şeyin hazinesi yanında olan Zât-ı Akdes'ten mâadâ kimseye ibadet edemez.

Ve keza insan vücûd, îcad, hayır, ef'âl cihetiyle pek küçük, nâkıs olmakla karıncadan, arıdan edna, örümcekten daha zayıftır. Fakat adem, tahrip, şer, infial cihetiyle semâvât, arz, cibalden daha büyüktür. Mesela hasenat yaptığı zaman, habbe habbe yapar; seyyiat yaparsa kubbe kubbe yapar. Evet mesela küfür seyyiesi bütün mevcudâtı tahkir eder, kıymetten düşürür.

Ve keza insanın bir cihetle kıl kadar bir ihtiyârı, zerre kadar bir iktidarı, şuâ kadar bir hayatı, dakika kadar bir ömrü, cüz'î bir cüz kadar mevcudiyeti varsa da diğer cihetle hadsiz bir acz ve fakrı da vardır. Kadîr-i Mutlak ve Ganiyy-i Mutlak'ın tecelliyâtına geniş bir mâkes olur.

Ve keza insan hayat-ı dünyeviye cihetiyle bir çekirdek olup, pek büyük semere ve sümbüller vermek için kendisine tevdi edilen cihâzâtı, bazı maddeleri elde etmek için tavuk gibi toprakları, gübreleri, necisleri eşmeye sarf eder, faydasız tefessüh eder. Ve hayat-ı mâneviye cihetiyle emelleri ebede kadar uzanan bir şecere-i bâkiyedir.

Ve keza insan fiil ve sa'yi cihetiyle zayıf bir hayvan olup daire-i sa'yi pek dardır. İnfial, suâl, dua cihetiyle Rahmân-ı Rahîm'in aziz bir misafiridir. Dairesi hayal kadar geniştir.

---

getirirler. Onlar için dünya hayatında da âhirette de (Allah'ın rızası, ebedî saadet ve başarı) müjdesi vardır. Allah'ın hükümlerinde olsun, verdiği sözlerde olsun asla değiştirme olmaz. İşte budur çok büyük kazanç, çok büyük başarı." (Yûnus sûresi, 10/62-64)

1 "Yemin olsun İncir'e ve Zeytin'e, Sina Dağı'na, ve bu güvenli Belde'ye: Muhakkak ki Biz insanı, (varlığın mükemmel modeli olarak) en güzel şekil ve en mükemmel kıvamda yarattık" (Tîn sûresi, 95/1-5)

Ve keza insanın hayat-ı hayvaniyeden aldığı lezzet bir serçe kuşunun lezzeti kadar değildir. Çünkü insanda hüzün, keder, korku var, onda yoktur. Fakat cihâzât, hissiyat, duygular, istidatlar itibarıyla hayvanların en âlâsından fazla lezzet alır. İnsanın şu vaziyetine dikkat edilirse anlaşılır ki bu kadar cihâzât, bu hayat için olmayıp, ancak bir hayat-ı bâkiye için kendisine verilmiştir.

Ve keza insan saltanat-ı rubûbiyetin mehâsinine nâzır ve esmâ-yı kudsiyenin cilvelerine dellâl ve kalem-i kudretle yazılan mektubat-ı ilâhiyeyi mütâlaa ile mütefekkir olduğu cihetle, eşref-i mahlûkât ve halife-i arz olmuştur.

يَا أَيُّهَا النَّاسُ أَنْتُمُ الْفُقَرَاءُ إِلَى اللهِ[1]

İ'lem Eyyühe'l-Aziz! İnsandaki kusur sonsuz olduğu gibi, acz, fakr ve ihtiyacına da nihayet yoktur. İnsana tevdi edilen açlık ile nimetlerin lezzetleri tebarüz ettiği gibi insandaki kusur, kemâlât-ı sübhaniye derecelerine bir mirsaddır. İnsandaki fakr, gına-yı rahmetin derecelerine bir mikyastır. İnsandaki acz, kudret ve kibriyâsına bir mizandır. İnsandaki tenevvü-ü hâcât, envâ-ı niam ve ihsanâtına bir merdivendir. Öyle ise fıtratından gaye ubûdiyettir. Ubûdiyet ise dergâh-ı izzetine kusurlarını "Estağfirullah" ve "Sübhanallah" ile ilân etmektir.

إِنَّ الْأَبْرَارَ لَفِي نَعِيمٍ ۞ وَإِنَّ الْفُجَّارَ لَفِي جَحِيمٍ[2]

İ'lem Eyyühe'l-Aziz! Her bir insan için hayat seferinde iki yol vardır. Bu iki yolun uzunluğu kısalığı birdir. Amma birisinde ehl-i şuhûd ve ehl-i vukufun şehâdet ve tasdikleriyle onda dokuz menfaat ihtimali var. İkinci yolda mesele mâkûsedir. Onda dokuz zarar ihtimali vardır. İkinci yol ile gidenin ne silâhı var, ne zahîresi. Tabiî, yolda pek çok korkulara maruz kalacağı gibi ihtiyaçlarını def için çoklara minnet altında kalır. Fakat birinci yola sülûk edenin, hem silâhı, hem erzakı beraberdir. Pek serbestâne gider. Birinci yol Kur'ân yoludur, ikinci yol ise dalâlet yoludur.

---

1 "Ey insanlar! Allah karşısında siz hepiniz yoksulsunuz ve O'na muhtaçsınız." (Fâtır sûresi, 35/15)

2 "Kâmil iyilik ve fazilet ehli, hiç şüphesiz nimetler içinde, içinde nimetlerin kaynadığı cennettedir. Günaha dadanmış hayasızlar ise Kızgın Alevli Ateş'te." (İnfitâr sûresi, 82/13-14)

Evet ehl-i şuhûdun, ehl-i vukufun tasdik ve şehâdetleriyle sabittir ki iman yümnüyle yürüyen emn ü eman içindedir. Ve bilâhare merkez-i hükûmete ulaştığında onda dokuzu büyük mükâfatlara mazhar olacaklardır. Fakat dalâlet zulümatı içinde yürüyenler esna-yı seferde korkudan, açlıktan her şeye ve herkese tezellül ettikten sonra, mahall-i hükûmete vâsıl olduğunda onda dokuzu ya idam veya ebedî hapse mahkûm olacaklardır. Binâenaleyh aklı olan, zararlı bir şeyi, dünyevî, ednâ bir hiffet için tercih etmez.

Ehl-i şuhûd dediğimizden maksat, evliyaullahtır. Zira velâyet sahibi, avâmın itikat ettiği şeyleri gözle müşahede ediyor. Kur'ân yolu ile gidenlerin silâh ve zahîreleri ise; Kadîr-i Mutlak'a, Ganiyy-i Kerîm'e olan tevekkül onları temin eder. Zira tevekkül, istinad ve istimdad noktalarını tazammun ediyor. Bu noktalar da kelime-i tevhidi istilzam ediyor. Kelime-i tevhid de namazı iktiza ediyor. Namaz dahi ubûdiyetin esas bir rüknüdür. Ubûdiyeti emreden teklîftir. Mükellefiyetini îfa edenin, mükellefiyet müddetince, mükellefiyet-i askeriye gibi yemekleri, libasları ve sair hayat lâzımeleri hazine-i Rahmân'dan verilir. Mükellefiyet-i askeriye iki buçuk senedir. Amma mükellefiyet-i ubûdiyet, müddet-i ömürdür.

وَمَا هٰذِهِ الْحَيٰوةُ الدُّنْيَا إِلَّا لَهْوٌ وَلَعِبٌ ۚ وَإِنَّ الدَّارَ الْاٰخِرَةَ لَهِيَ الْحَيَوَانُ[1]

İ'lem Eyyühe'l-Aziz! İnsan bir yolcudur. Sabavetten gençliğe, gençlikten ihtiyarlığa, ihtiyarlıktan kabre, kabirden haşre, haşirden ebede kadar yolculuğu devam eder. Her iki hayatın levâzımatı, Mâlikü'l-mülk tarafından verilmiştir. Fakat o levâzımatı, cehlinden dolayı tamamen bu hayat-ı fâniyeye sarf ediyor. Hâlbuki o levâzımattan lâakal onda biri dünyevî hayata, dokuzu hayat-ı bâkiyeye sarf etmek gerektir. Acaba birkaç memleketi gezmek için hükûmetten yirmi dört lira harcırah alan bir memur, ilk dahil olduğu memlekette yirmi üç lirayı sarf ederse, öteki yerlerde ne yapacaktır? Hükûmete ne cevap verecektir? Böyle yapan kendisine akıllı diyebilir mi? Binâenaleyh Cenâb-ı Hak her iki hayat levâzımatını elde etmek için yirmi dört saatlik bir vakit vermiştir. Çoğunu aza, azını çoğa vermek suretiyle, yirmi üç saat kısa ve fâni olan dünya hayatına, hiç olmazsa bir saati de beş namaza ve bâki ve sonsuz uhrevî hayata sarf etmek lâzımdır ki dünyada paşa, âhirette geda olmasın!

---

[1] "Bu dünya hayatı, (kendine bakan yüzüyle) boş bir oyalanma ve oyundan başka bir şey değildir. Âhiret yurdu ise, işte o, (her şeyin diri olduğu) gerçek hayattır." (Ankebût sûresi, 29/64)

İ'lem Eyyühe'l-Aziz! Gafil olan insan, kendi vazifesini terk eder, Allah'ın vazifesiyle meşgul olur. Evet insan, gafletten dolayı iktidarı dahilinde kolay olan ubûdiyet vazifesinin terkiyle, zayıf kalbiyle rubûbiyet vazife-i sakîlesinin altına girer, altında ezilir. Ve aynı zamanda bütün istirahatini kaybetmekle âsi, şakî, hâin adamların partisine dahil olur.

Evet insan bir askerdir. Askerlik vazifesi başka, hükûmetin vazifesi başkadır. Askerlik vazifesi talim, cihad gibi din ve vatanı koruyacak işlerdir. Hükûmetin vazifesi ise erzakını, libasını, silâhını vermektir. Binâenaleyh erzakını temin için askerliğe ait vazifesini terk edip ticaretle –mesela– iştigal eden bir asker, şakî ve hâin olur. Bu itibarla insanın Allah'a karşı ubûdiyet, vazifesidir. Terk-i kebâir takvasıdır. Nefis ve şeytanla uğraşması, cihadıdır.

Amma gerek nefsine, gerek evlât ve taallukatına hayat malzemesini tedarik etmek Allah'ın vazifesidir. Evet madem hayatı veren O'dur. O hayatı koruyacak levâzımatı da O verecektir. Yalnız, hükûmetin asker için ofislerde cem' ettiği erzakı askerlere taşıttırdığı, temizlettirdiği, öğüttürdüğü, pişirttirdiği gibi, Cenâb-ı Hak da hayat için lâzım olan levâzımatı küre-i arz ofisinde yaratıp cem' ettikten sonra, o erzakın toplanmasını ve sair ahvâlini insana yaptırır ki insana bir meşguliyet, bir eğlence olsun ve atalet, betalet azabından kurtulsun.

Ey insan! Rahm-ı maderde iken, tıfıl iken, ihtiyâr ve iktidardan mahrum bir vaziyette iken, seni pek leziz rızıklar ile besleyen Allah, sen hayatta kaldıkça o rızkı verecektir. Baksana! Her bahar mevsiminde sath-ı arzda yaratılan envâ-ı erzakı kim yaratıyor ve kimler için yaratıyor? Senin ağzına getirip sokacak değil ya! Yahu, eğlencelere, bahçelere gidip dallarda sallanan o güleç yüzlü leziz meyveleri koparıp yemek zahmet midir? Allah insaf versin!

Hülâsa: Allah'ı ittiham etmekle işini terk edip Allah'ın işine karışma ki nankör âsiler defterine kaydolmayasın.

اُدْعُونِي أَسْتَجِبْ لَكُمْ[1]

İ'lem Eyyühe'l-Aziz! "Bazı dualar icabete iktiran etmez." diye iddiada bulunma. Çünkü dua bir ibadettir. İbadetin semeresi âhirette görünür. Dünyevî maksatlar ise –namaz vakitleri gibi– dualar ibadeti için birer vakittirler.

---

1 "Bana dua edin, size cevap vereyim." (Mü'min sûresi, 40/60)

Duaların semeresi değillerdir. Mesela şemsin tutulması küsuf namazına, yağmursuzluk yağmur namazına birer vakittir.

Ve keza zalimlerin tasallutu ve belâların nüzûlü, bazı hususî dualara vakittir. Bu vakitler bâki kaldıkça, o namazlar, o dualar yapılır. Eğer bu vakitlerde dünyevî maksatlar hâsıl olursa, zâten nurun alâ nur. Ve illâ, "İcabet duaya iktiran etmedi." diyemezsin. Ancak, "Henüz vakit inkıza etmemiş, duaya devam lâzımdır." diyebilirsin. Çünkü o maksatlar duaların mukaddimesidir, neticesi değillerdir. Cenâb-ı Hakk'ın duaların icabetine vaad etmesi ise icabet ayn-ı kabul değildir. Yani, icabet kabulü istilzam etmez. Duaya her hâlde cevap verilir. Cevapsız bırakılmaz. Matluba olan is'af ise, Mucîb'in hikmetine tâbidir. Mesela doktoru çağırdığın zaman, herhâlde: "Ne istersin?" diye cevap verir. Fakat: "Bu yemeği veya bu ilâcı bana ver." dediğin vakit, bazen verir, bazen hastalığına, mizacına mülâyim olmadığından vermez.

Adem-i kabul esbabından biri de duayı ibadet kastıyla yapmayıp, matlubun tahsiline tahsis ettiğinden aksü'l-amel olur. O dua ibadetinde ihlâs kırılır, makbul olmaz.

İ'lem Eyyühe'l-Aziz! İnkılâplar neticesinde, her iki taraf arasında geniş geniş dereler husûle geliyor. O dereler üstünde her iki âlemle münasebettar köprüler lâzımdır ki her iki âlem arasında gidiş geliş olsun. Lâkin o köprülerin inkılâbat cinslerine göre şekilleri, mahiyetleri mütebâyin; isimleri mütenevvi olur. Mesela uyku âlemi, yakaza ile âlem-i misal arasında bir köprüdür. Berzah, dünya ile âhiret arasında ayrı bir köprüdür. Ve misal, âlem-i cismanî ile âlem-i ruhâni arasında bir köprüdür. Bahar, kış ile yaz arasında ayrı bir nevi köprüdür. Kıyamette ise, inkılâp bir değildir. Pek çok ve büyük inkılâplar olacağından, köprüsü de pek garip, acîb olması lâzım gelir.

İ'lem Eyyühe'l-Aziz! İnsanın ba'de'l-mevt Hâlık-ı Rahmân-ı Rahîm'e rücuu hakkında ilânat yapan şu

إِلَيْهِ مَرْجِعُكُمْ[1] ، وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ[2] ، وَإِلَيْهِ الْمَصِيرُ[3] ، وَإِلَيْهِ مَآبِ[4]

gibi âyetlerde büyük bir beşaret ve teselli olduğu gibi, ehl-i isyana da büyük tehditleri îmâ vardır.

---

1 "Nihayet dönüşünüz O'nadır." (En'âm sûresi, 6/60; Yûnus sûresi, 10/4)

2 "Ve sonuçta O'na döndürülürsünüz." (Bakara sûresi, 2/245; Yûnus sûresi, 10/56; Hûd sûresi, 11/34; Kasas sûresi, 28/70, 88; Yâsîn sûresi, 36/22, 83, Fussilet sûresi, 41/21; Zuhruf sûresi, 43/85)

3 "Ve, nihaî varış da yine O'nadır." (Mâide sûresi, 5/18; Şûrâ sûresi, 42/15; Teğâbün sûresi, 64/3)

4 "Ve bütün varlığımla ancak O'na yönelirim." (Ra'd sûresi, 13/36)

Evet bu âyetlerin sarahatine göre: Ölüm; zeval, firak, adem kapısı ve zulümat kuyusu olmayıp; ancak Sultan-ı Ezel ve Ebed'in huzuruna girmek için bir medhaldir. Bu beşaretin işaretiyle kalb adem-i mutlak korkusundan, eleminden kurtulur. Evet küfrün tazammun ettiği cehennem-i mâneviyeye bak! أَنَا عِنْدَ ظَنِّ عَبْدِي بِي[1] hadis-i kudsîsi sırrınca, Cenâb-ı Hak kâfirin zan ve itikadını daimî bir azab-ı elîme kalbeder. Sonra, iman ve yakîn ile Cenâb-ı Hakk'ın likasından sonra, rızasından sonra, rü'yetinden sonra müminler için hâsıl olan lezzetlerin derecelerine bak! Hatta cehennem-i cismanî, Yaratıcı'yı bilen âsi bir mümin için, Yaratıcı'yı kabul etmeyen bir kâfirin cehennem-i mânevîsine nisbeten cennet gibidir.

Arkadaş! Âlem-i bekaya delâlet eden berahinden mâadâ, arkasında saflar teşkil edip dualarına bir ağızdan "Âmîn! Âmîn!" söyleyen enbiyâ, evliya, sıddîkîn imamları, Mahbub-u Ezelî'nin Habîb-i Ekrem'i Muhammed *(aleyhissalâtü vesselâm)*'ın tazarruatı, duaları, âlem-i bekada insanın bekasına pek büyük burhan ve kâfi bir vesiledir. Çünkü kâinatı serapa istilâ eden şu hüsünler, güzellikler, cemâller, kemâller; o Habîb'in tazarruatını işitmemek veya kabul etmemek kadar çirkin, kabih, kusur, naks addedilecek bir şeye müsaade eder mi? Cenâb-ı Hak bütün nekaisten, çirkin şeylerden münezzeh, müberra değil midir? Elbette münezzehtir.

İ'lem Eyyühe'l-Aziz! Cenâb-ı Hakk'ın verdiği nimetleri söyleyip ilân ve tahdis-i nimet etmek, bazen gurura ve kibre incirar eder. Tevazu kastıyla da o nimetleri ketmetmek iyi değildir. Binâenaleyh ifrat ve tefritten kurtulmak için istikamet mizanına müracaat edilmeli, şöyle ki:

Her bir nimetin iki vechi vardır. Bir vechi insana aittir ki insanı tezyin eder, medar-ı lezzeti olur. Halk içinde temayüze sebep olur. Mûcib-i fahir olur, sarhoş olur. Mâlik-i Hakikî'yi unutur. En nihayet kibir ve gurur kuyusuna düşürtür.

İkinci vechi ise, in'am edene bakar ki keremini izhar, derece-i rahmetini ilân, in'amını ifşa, esmâsına şehâdet eder. Binâenaleyh tevazu, ancak birinci vecihle tevazu olabilir. Ve illâ küfranı tazammun etmiş olur. Tahdis-i nimet dahi, ikinci vecihle mânevî bir şükür olmakla memduh olur. Yoksa kibir ve gururu tazammun ettiğinden mezmumdur.

---

[1] "Kulum beni nasıl tanırsa, onunla öyle muamele ederim." (Buhârî, tevhid 15, 35; Müslim, zikir 2, 19, tevbe 1; Tirmizî, zühd 51, deavât 131)

Tevazu ile tahdis-i nimet şöylece bir içtimaları var: Bir adam hediye olarak bir palto birisine veriyor. Paltoyu giyen adama başka bir adam "Ne kadar güzel oldun." dediğine karşı "Güzellik paltonundur." dediği zaman, tevazu ile tahdis-i nimeti cem' etmiş olur.

İ'lem Eyyühe'l-Aziz! Ücret alındığı zaman veya mükâfat tevzi edildiği vakit, rekabet, kıskançlık mikrobu oynamaya başlar. Fakat iş zamanında, hizmet vaktinde o mikrobun haberi olmuyor. Hatta tembel olan adam, çalışkanı sever. Zayıf olan, kavîyi takdir ve tahsin eder. Fakat çalışmasını ister ki iş hafif olsun, zahmetten kurtulsun.

Dünya da umûr-u diniyeye ve a'mâl-i âhirete iş ve hizmet için kurulmuş bir fabrika olduğu cihetle ve o fabrika içerisinde işlenen ve yapılan ibadetlerin semeresi öteki âlemde göründüğüne nazaran ibadetlerde rekabet edilmemelidir; olduğu takdirde ihlâsı kaybolur. Ve o rekabeti yapan, halkın takdir ve tahsinleri gibi dünyevî bir mükâfatı düşünür. Zavallı düşünmüyor ki o düşünce ile amelini adem-i ihlâs ile iptal eder. Çünkü sevap îtâsında ve ücret aldığında, nâsı Rabb-i nâs'a şerik yapar ve halkın nefretlerine hedef olur.

İ'lem Eyyühe'l-Aziz! Keramet ile istidraç mânen birbirine mübâyindir. Zira keramet, mu'cize gibi Allah'ın fiilidir. Ve o keramet sahibi de kerametin Allah'tan olduğunu bilir ve Allah'ın kendisine hâmi ve rakîb olduğunu da bilir. Tevekkül ü yakîni de fazlalaşır. Lâkin bazen Allah'ın izniyle kerametlerine şuuru olur, bazen olmaz. Evlâ ve eslemi de bu kısımdır.

İstidraç ise gaflet içinde iken eşya-yı gaybiyenin inkişafından ve garip fiilleri izhar etmekten ibarettir. Fakat bu istidraç sahibi, nefsine istinad ve iktidarına isnad etmekle enâniyeti, gururu öyle fazlalaşır ki إِنَّمَآ أُوتِيتُهُۥ عَلَىٰ عِلْمٍ[1] okumaya başlar. Lâkin o inkişaf, tasfiye-i nefis ve tenevvür-ü kalb neticesi olduğu takdirde, ehl-i istidraç ile ehl-i keramet arasında tabaka-yı ulâda fark yoktur. Tam manasıyla fenâya mazhar olanlar ise onlara da Allah'ın izniyle eşya-yı gaybiye inkişaf eder. Ve onlar da o eşyayı fenâ fillâh olan havaslarıyla görürler. Bunun istidraçtan farkı pek zâhirdir. Zira zâhire çıkan bâtınlarının nuraniyeti, mürâîlerin zulümatıyla iltibas olmaz.

[1] "Ben, bilgi ve becerim sayesinde bu serveti elde ettim." (Kasas sûresi, 28/78; Zümer sûresi, 39/49)

وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ[1]

İ'lem Eyyühe'l-Aziz! Tesbihat, ibadât, gayr-i mahdut envâlarıyla her şeyde vardır. Fakat her şeyin kendi tesbihat ve ibadetini bütün vecihlerini daima bilip şuur edinmesi lâzım değildir. Çünkü husûl huzuru istilzam etmez. Tesbih ve ibadet edenler, yalnız yaptıkları amelin mahsus bir tesbih veya sıfatı mâlûm bir ibadet olduğunu bilirlerse kâfidir. Zâten Mabud-u Mutlak'ın ilmi kâfidir. İnsandan mâadâ mahlûkâtta teklif olmadığından, onlara niyet lâzım değildir. Ve keza amellerinin sıfâtını bilmek de lâzım değildir.

İ'lem Eyyühe'l-Aziz! İnsan-ı müminin kıymeti, ihtiva ettiği sanat-ı âliye ile esmâ-yı hüsnâdan in'ikâs eden cilvelerin nakışları nisbetindedir. İnsan-ı kâfirin kıymeti ise et, kemikten ibaret fâni ve sâkıt maddesinin kıymetiyle ölçülür. Kezalik bu âlem de eğer Kur'ân'ın tarif ettiği gibi mana-yı harfiyle, yani Cenâb-ı Hakk'ın azametine bir âlet nazarıyla bakılırsa, o nisbette kıymettar olur. Eğer felsefenin dediği gibi mana-yı ismiyle yani hiçbir fâil, Hâlık ile bağlı olmayıp müstakill-i bizzat nazarıyla bakılırsa, kıymeti câmid, mütegayyir maddesinde münhasır kalır. Kur'ân'dan istifade edilen ilmin felsefe ilminden ne derece yüksek olduğu, şu misal ile tebarüz eder: وَجَعَلَ الشَّمْسَ سِرَاجًا[2] Bu hükm-ü Kur'ânî esmâ-yı hüsnânın cilvelerine bakmak için bir pencere açıyor, şöyle ki:

Ey insan! Bu şems, azametiyle beraber size musahhardır. Meskenlerinize nur veriyor. Yemeklerinizi hararetiyle pişirtiyor. Sizin öyle Azîm, Rahîm bir Mâlik'iniz var ki bu şems O'nun bir lâmbası olup misafirhanesinde sâkin misafirlerini ziyalandırıyor.

Felsefenin hikmetince, şems büyük bir ateştir, yerinde dönüyor. arz ile seyyarat, ondan uçan parçalardır. Cazibe ile şemse merbut kalarak medarlarında hareket ediyorlar.

İ'lem Eyyühe'l-Aziz! İnsanın Cenâb-ı Hak'tan hiçbir hakkı talep etmeye hakkı yoktur. Bilakis daima O'na şükretmeye medyundur. Çünkü mülk O'nundur. İnsan O'nun memlûküdür.

---

1 "Hiç bir şey yoktur ki, O'nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor bulunmasın." (İsrâ sûresi, 17/44)

2 "Güneşi de (ışığı kendinden) bir lamba yaptı." (Nûh sûresi, 71/16)

(Mu'cize-i Kübradan Birkaç Katreyi Tazammun Eden)

On Dördüncü Reşha

Birinci Katre

Nübüvvet-i Ahmediye'yi *(aleyhissalâtü vesselâm)* isbat eden deliller ne tâdât ve ne tahdit edilemez. Ehl-i tahkik ve yüksek insanlarca, beyanları hakkında yapılan tasnifler pek çoktur. Acz ve kusurum ile "Şuâât" adlı eserimde o şemsin bazı şuâları beyan edildiği gibi, "Lemeât" adlı ikinci bir eserimde Kur'ân'ın i'câz dereceleri, kırka iblâğ edilmiştir. Ve o vücuh-u i'câzdan belâgat-ı nazmiyeye ait bir vecih de "İşârâtü'l-i'câz" nam eserimde beyan edilmiştir. İştihası olanlara o üç kitabı tavsiye ediyorum.

İkinci Katre

Geçen derslerden anlaşıldığı üzere Hâlık-ı arz ve semâvâtın, nev-i beşerin ıslah ve terbiyesi için inzâl ettiği Kur'ân'ın pek çok vazife ve makamları vardır.

Evet Kur'ân, kâinatın bir tercüme-i ezeliyesidir. Ve kâinatın kendi lisanlarıyla okudukları âyât-ı tekviniyenin tercümanıdır. Ve şu kitab-ı âlemin tefsiri olduğu gibi; arz, semâvât sayfalarında müstetir esmâ-yı hüsnânın definelerini keşşâftır. Ve şu âlem-i şehâdete âlem-i gayptan bir lisandır. Ve âlem-i İslâm'ın güneşi olduğu gibi, âlem-i âhiretin de haritasıdır. Ve Cenâb-ı Hakk'ın zâtına, sıfâtına, esmâsına, şuûnâtına bir burhan ve bir tercümandır. Ve keza nev-i beşerin şeriat kitabı, hikmet kitabı, dua kitabı, davet kitabı, ibadet kitabı, emir kitabı, zikir kitabı, fikir kitabı olmakla, zâhiren bir kitap şeklinde ise de ihtiva ettiği fünûn ve ulûm cihetiyle binlerce kitap hükmündedir.

Üçüncü Katre

Tekrarat-ı Kur'âniye'deki i'câzın bir lem'asını beyan zımnında "Altı Nokta"dan ibarettir.

Birinci Nokta

Kur'ân bir zikir kitabı, bir dua kitabı, bir davet kitabı olduğuna nazaran, sûrelerinde vukua gelen tekrar, belâgatça ayn-ı isabet ve ayn-ı hikmettir. Çünkü zikir ve duadan maksat sevaptır ve merhamet-i ilâhiyeyi celp etmektir. Mâlûmdur ki bu gibi hususlarda fazlasıyla tekrar lâzımdır ki o nisbette sevap kazanılsın ve merhamet celp edilsin. Hem de zikrin tekrarı kalbi tenvir eder. Duanın tekrarı bir takrirdir. Davet dahi, tekrarı nisbetinde tesiri, tekidi vardır.

İkinci Nokta

Kur'ân bütün beşerin tabakatına hitap ve deva olduğu için, zeki-gabî, takî-şakî, zâhid-gayr-i zâhid, bütün insan tabakaları şu hitab-ı ilâhiyeye mazhar ve bu eczahane-i rahmâniyeden ilâç almaya hakları vardır. Hâlbuki Kur'ân'ı tamamen ve daima okumak herkese müyesser değildir. Bunun için, lüzumlu olan maksatlar, hüccetler bilhassa uzun sûrelerde tekrar edilmiştir ki her bir sûre hemen hemen bir küçük Kur'ân hükmünde olsun ki herkes sühûletle istediği vakit istediği sûreyi okumakla tam Kur'ân'ın sevabını kazanabilsin. Evet وَلَقَدْ يَسَّرْنَا الْقُرْاٰنَ لِلذِّكْرِ[1] olan âyet-i kerîme bu hakikati isbat ediyor.

Üçüncü Nokta

Cismanî ihtiyaçlar vakitlerin ihtilâflarıyla tebeddül eder. Noksan ve fazlalaşır. Mesela havaya olan ihtiyaç her anda var. Suya olan ihtiyaç, midenin harareti zamanlarında olur. Gıdaya olan hacet, her günde olur. Ziyaya olan ihtiyaç, alelekser haftada bir defa lâzımdır. Ve hâkeza...

Kezalik mânevî ihtiyaçlar da vakitleri muhtelif ve mütefâvittir. Her anda "Allah" kelimesine ihtiyaç vardır. Her vakit "Besmele"ye her saatte لَآ إِلٰهَ إِلَّا اللّٰهُ[2]'a ihtiyaç vardır. Ve hâkeza...

Binâenaleyh; âyetlerin, kelimelerin tekrarı, ihtiyaçların tekrarından ileri geliyor. Ve keza o gibi hükümlere olan ihtiyacın şiddetine işarettir.

Dördüncü Nokta

Bilirsiniz ki; Kur'ân bu metin din-i azîmin esâsâtını ve İslâmiyet'in erkânını tesis ettiği gibi, içtimaat-ı beşeriyeyi tebdil eden bir kitaptır. Mâlûmdur ki

---

1 "Gerçek şu ki, (insanın dilinde indirmekle) Kur'ân'ı Allah'ı anma, onu indirmekteki gayesini anlama ve ondan gereken dersi alma adına kolaylaştırdık." (Kamer sûresi, 54/17, 22, 32, 40)

2 "Allah'tan başka ilâh yoktur." (Sâffât sûresi, 37/35; Muhammed sûresi, 47/19)

müessis olan zât, vaz' ettiği esasları güzelce yerleştirmek için tekrarlara çok ihtiyacı olur. Evet tekrar edilen şey sabit kalır, takarrur eder, unutulmaz.

Ve keza Kur'ân beşerin muhtelif tabakalarından kâlî veya hâlî yapılan suâllere lâzım olan cevapları veren umumî bir mürşid-i mücîptir. Mâlûm ya, suâl tekerrür ederse cevap da tekerrür eder.

Beşinci Nokta

Bilirsiniz ki Kur'ân pek büyük meselelerden bahseder. Ve kalbleri iman ve tasdike dâvet eder. Ve çok ince hakikatlerden bahis açar. Akılları; mârifete, dikkate tahrik eder. Binâenaleyh o mesâilin, o ince hakâikin, kalblerde, efkârda tesbit ve takriri için süver-i muhtelifede türlü türlü üslûplarla tekrara ihtiyaç vardır.

Altıncı Nokta

Bilirsiniz ki her âyet için bir zâhir var, bir bâtın var; bir had var, bir mutta-la' var[1]. Ve her bir kıssa için çok vecihler, hükümler, faydalar, maksatlar vardır. Binâenaleyh muayyen bir âyet her yerde öbür münasip bir vecih için, bir fayda için zikredilebilir. Bu itibarla, zâhiren tekrar görünse bile hakikatte tekrar değildir.

Dördüncü Katre

Kur'ân'ın felsefî mesâil-i kevniyenin bir kısmında ihmal ile, bir kısmında ibham ile, öteki kısmında icmal ile işaret ettiği derece-i i'câzı "Altı Nükte" zımnında izah ediyoruz.

Birinci Nükte

Suâl: Ne için Kur'ân da hikmet ve felsefe gibi kâinattan bahsetmiyor?

Cevap: Felsefe hakikatten udûl etmiş, kâinata mana-yı ismiyle bakarak, kâinatı kâinat hesabına istihdam ediyor. Kur'ân ise, Hak'tan hak ile nâzil olmuş, hakikate gidiyor. Mevcudâta mana-yı harfiyle bakarak Hâlık'ının hesabına istihdam ediyor.

Suâl: Ulvî ve süflî ecramın mahiyetleri, şekilleri, hareketleri hakkında fennin verdiği beyanat gibi beyan lâzım iken, müphem bırakılmıştır?

---

[1] Bkz.: Abdurrezzak, *el-Musannef* 3/358; Ebû Ya'lâ, *el-Müsned* 9/278; et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-evsat* 1/236.

Cevap: Bu gibi meselelerde ibham daha mühimdir. Ve icmal daha cemil ve güzeldir. Çünkü Kur'ân, istitradî ve tebeî olarak Cenâb-ı Hakk'ın zâtına, sıfâtına istidlâl için kâinattan bahsediyor. İstidlâlin birinci şartı, delilin neticeden daha zâhir ve mâlûm olması lâzımdır. Eğer fencilerin iştihası gibi "Şemsin sükûnuna, arzın hareketine bakmakla Allah'ın azametini anlayınız." demiş olsaydı, delil müddeadan daha hafî olurdu. Ve insanların ekserisi, ekser zamanlarda fehmedemediklerinden inkâra zehap ederlerdi. Hâlbuki irşad ve hidayet zamanlarında cumhurun derece-i fehimleri nazara alınarak ona göre söz söylemek îcab eder. Maahâzâ ekseriyete yapılan mürâattan, ekalliyette kalanın mahrumiyeti neşet etmez. Çünkü onlar da istifade ediyorlar. Amma mesele mâkûse olursa, ekseriyet mahrum kalır, istifade edemez. Çünkü fehimleri kasırdır.

Ve sâniyen: Belâgat-ı irşadiyenin şe'nindendir ki avâmın nazarına, âmmenin hissine, cumhurun fehmine göre hareket yapılsın ki; nazarları tevahhuş, fikirleri kabulden imtina etmesin. Binâenaleyh cumhura olan hitabın en belîği zâhir, basit, sehl olmasıdır ki âciz olmasınlar. Muhtasar olsun ki melûl olmasınlar. Mücmel olsun ki lüzumlu olmayan tafsilden nefret etmesinler.

Ve sâlisen: Kur'ân mevcudâtın ahvâlinden ancak Hâlık'ları için bahseder. Mevcudâtın zâtlarına ait değildir. Bu itibarla Kur'ân'ca en mühim, kâinatın Hâlık'a nâzır olan ahvâlidir. Fen ise Hâlık'ı işe katmıyor. Kâinatın ahvâlinden bizâtiha bahsediyor. Ve keza Kur'ân bütün insanlara hitap eder. Ve ekseriyetin fehmini mürâat eder ki tahkiki bir mârifet sahibi olsunlar. Fen ise yalnız fenciler ile konuşur. Avâmı nazara almıyor. Avâm taklitte kalıyor. Bu itibarla fennin tafsilâtını ihmal veya ibham, maslahat-ı âmme ve menfaat-i umumiyeye nazaran, ayn-ı isabet ve ayn-ı hikmettir.

Ve râbian: Kur'ân bütün zamanları tenvir ve bütün insanları irşad eden bir kitaptır. Bu itibarla irşadın belâgatı îcabınca, ekseriyeti, nazarlarında bedihî olan meselelere karşı mükâbereye, mugâlataya îka ve icbar etmemek lâzımdır. Ve onlarca, mahsus, meşhud, maruf olan bir şeyi lüzumsuz yerde tağyir etmemek lâzımdır. Ve keza vazife-i asliyece ekseriyete lâzım olmayan şeyin ihmal veya icmali lâzımdır. Mesele, şemsin zâtından, mahiyetinden bahsetmek değildir. Ancak âlemi tenvir etmekle, hilkatin nizam merkezi ve âleme mihver olması gibi harika şeyleri ihtiva eden vazifesinden bahsetmekle, Hâlık'ın azamet-i kudretini efkâr-ı âmmeye ibraz etmektir.

İkinci Nükte

وَجَعَلَ الشَّمْسَ سِرَاجًا[1]

Suâl: Ne için şems "sirac"la tavsif edilmiştir. Hâlbuki ehl-i fence, şems arza tâbi değildir ki ona sirac olsun. Belki arz ile seyyarat kendisine tâbi olan bir merkezdir?

Cevap: "Sirac" tabiri şöyle bir tasvire işarettir ki: Âlem bir saray gibidir. Mevcudâtı, o sarayın müştemilâtı, tezyinatı makamında olduğu gibi, şems de o saray halkını tenvir eden ilâhî bir lüküstür. Ve keza "sirac" tabiri Cenâb-ı Hakk'ın rubûbiyetinden doğan vüs'at-ı rahmetine ve o rahmet içinde derece-i in'am ve ihsanına bir ihtar ve azamet-i saltanatı içinde vahdaniyetine bir ilândır ki müşriklerin mabud ittihaz ettikleri kocaman şems, âlem sarayında lüküs vazifesiyle muvazzaf musahhar bir memur ve bir hizmetkârdır. Mâlûmdur ki lâmba hizmetini gören câmid bir şeyin ibadete, yani mabud olmaya hiç liyakatı var mıdır?

Üçüncü Nükte

Kur'ân'ın takip ettiği makasıd-ı esasiye ve anâsır-ı asliye, ubûdiyet ile tevhid, risalet, haşir, adalet olmak üzere dörttür. Diğer bahsettiği meseleler ancak bu maksatlara vesilelerdir. Bu itibarla vesilelerde yapılacak tafsilât, ol bâbdaki kavâide muhaliftir. Çünkü mâlâyâni ile iştigal, maksadı geri bırakıyor. Bunun içindir ki bazı mesâil-i kevniyede Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan ihmal veya ibham veya icmal yapmıştır. Ve keza Kur'ân'ın muhataplarından kısm-ı ekseri avâmdır. Avâm sınıfının hakâik-i ilâhiyenin ince ve müşkül kısmına fehimleri kadir değildir. Ancak temsil ve icmaller ile fehimlerine yakınlaştırmak lâzımdır. Bunun içindir ki Kur'ân, kesret ile temsilleri zikrediyor. Ve istikbalde keşfedilecek bazı mesâilde de icmal yapıyor.

Dördüncü Nükte

Bu nükte mütercim tarafından tayyedilmiştir.

Beşinci Nükte

Müellif-i muhteremi tarafından tayyedilmiştir.

---

1 "Güneşi de (ışığı kendinden) bir lamba yaptı." (Nûh sûresi, 71/16)

Altıncı Katre

Kur'ân başka kelâmlar ile mukayese edilmez. Aralarında münasebet yoktur. Evet kelâmın ulviyetine, kuvvetine, hüsnüne, cemâline kuvvet veren mütekellim, muhatap, maksat, makam olmak üzere dört şeydir. Ediplerin zannettikleri gibi yalnız makam değildir. Demek, bir kelâmın derece-i kuvvetini anlamak istediğin zaman; fâiline, muhatabına, gayesine, mevzuuna bak. Bunların dereceleri nisbetinde kelâmın derecesi anlaşılır.

Evet mesela o kelâm emir veya nehiy olursa, irade ve kudreti tazammun ettiğinden derecesine göre tezâuf ediyor. Mesela Kur'ân'ın يَا أَرْضُ ابْلَعِي مَاءَكِ وَيَا سَمَاءُ أَقْلِعِي[1] âyeti ile semâ ve arza verdiği emrin tazammun ettiği yüksek ve kat'î irade ve kudret ile derhal semâî sehâb çekilir, arz da suyunu yutar. Ve keza arz ve semâya اِئْتِيَا طَوْعًا أَوْ كَرْهًا[2] âyetiyle verilen emri itaatla kabul etmelerinden, o emirdeki irade ve kudretin derece-i kuvveti ve dolayısıyla kelâmın derece-i ulviyeti tebarüz eder. Fakat insanların câmidata verdikleri emirler, mütekellimîndeki irade ve kudretin zaafiyeti nisbetinde ruhsuz, hayalî hezeyanlardan farkları yoktur.

İ'lem Eyyühe'l-Aziz! Cenâb-ı Hakk'ın أَعْلَمُ[3] , أَكْبَرُ[4] , أَرْحَمُ[5] , أَحْسَنُ[6] gibi esmâ ve sıfât ve ef'âlinde kullanılan ism-i tafdil tevhide naks değildir. Çünkü maksat, bizzat ve hakikî bir mevsufu, gayr-i hakikî veya aklî bir imkânla veya vehmî bir mevsufa tafdil etmektir.

Ve keza izzet-i ilâhiyeye de münâfi değildir. Çünkü maksat, sıfât ve ahvâl-i ilâhiye ile mahlûkâtın sıfât ve ef'âli arasında bir muvâzene yapmak değildir. Yani, ikisini bir seviyede tuttuktan sonra, bunu ona tafdil etmek değildir ki sıfat-ı ilâhiyeye bir naks olsun.

Evet masnûâttaki kemâlât, Cenâb-ı Hakk'ın kemâlinden in'ikâs eden bir gölge olduğuna nazaran, masnûât, sıfât-ı ilâhiye ile muvâzene hakkına mâlik değildir.

---

1 "Ey yeryüzü! Vazifen bitti; suyunu yut. Ey semâ! İhtiyaç kalmadı; yağmuru kes." (Hûd sûresi, 11/44)

2 "İsteyerek de olsa, istemeyerek de olsa emrime gelin!" (Fussilet sûresi, 41/11)

3 En bilgili.

4 En büyük.

5 En merhametli.

6 En güzel.

Sûle

بِسْـــمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

İ'lem Eyyühe'l-Aziz! Bütün esmâ-yı hüsnânın ifade ettiği manalar ile bütün sıfât-ı kemâliyeye lafza-yı celâl olan "Allah" bililtizam delâlet eder. Sair ism-i haslar yalnız müsemmalarına delâlet eder. Sıfatlara delâletleri yoktur. Çünkü sıfatlar, müsemmalarına cüz olmadığı gibi aralarında lüzum-u beyyin de yoktur. Bu itibarla ne tazammunen ve ne iltizamen sıfatlara delâletleri yoktur. Ama lafza-yı celâl bi'l-mutabakat Zât-ı Akdes'e delâlet eder. Zât-ı Akdes ile sıfat-ı kemâliye arasında lüzum-u beyyin olduğundan sıfatlara da bililtizam delâlet eder. Ve keza ulûhiyet unvanı sıfât-ı kemâliyeyi istilzam etmesi, ism-i has olan "Allah"ın da o sıfatı istilzam ettiğini istilzam ediyor. Ve keza "Allah" kelimesi de nefiyden sonra sıfatlar ile beraber düşünülür. Binâenaleyh لَآ إِلٰهَ إِلَّا اللهُ[1] kelâmı, esmâ-yı hüsnânın adedince kelâmları tazammun ediyor. Bu itibarla, şu kelime-i tevhid kelâmı, delâlet ettiği sıfatlar itibarıyla bir kelâm iken bin kelâm oluyor. لَا خَالِقَ إِلَّا اللهُ[2]، لَا فَاطِرَ لَا رَازِقَ لَا قَيُّومَ إِلَّا اللهُ[3] gibi... Binâenaleyh terakki etmiş olan zâkir bir zât, bu kelâmı söylerken içindeki binlerce kelâmları söylemiş oluyor.

İ'lem Eyyühe'l-Aziz! Mademki her şeyin Allah'tan olduğunu bilirsin ve O'na iz'anın vardır. Zararlı menfaatli her şeyi tahsin ve hüsn-ü rıza ile kabul etmek lâzımdır. Ve illâ, gaflete düşmeye mecbur olursun. Bunun için esbab-ı zâhiriye vaz' edilmiş ve gözlere de gaflet perdesi örtülmüştür. Kâinat hâdiselerinden insanın heva ve hevesine muhalif olan kısım, muvafık olan kısımdan daha çoktur. Eğer heva sahibi, bu esbâb-ı zâhiriyeyi görüp Müsebbibü'l-esbap'tan gaflet etmese, itirazlarını tamamen Allah'a tevcih eder.

---

1 "Allah'tan başka ilâh yoktur." (Sâffât sûresi, 37/35; Muhammed sûresi, 47/19)

2 Allah'tan başka hiçbir yaratıcı yoktur.

3 Allah'tan başka her şeyi temelden yaratan, gıdaları yaratıp lutfeden ve kendi kendine kaim olan yoktur!

Dualar üç kısımdır:

Birisi: İnsanın lisanıyla yaptığı kavlî dualardır. Savt ve sadâlı hayvanâtın, –mesela– acıktıkları zaman kendi hususî lisanlarıyla çıkardıkları sadâlar dahi kavlî dualardandır.

İkinci Kısım: Nebâbât, eşcarın bilhassa bahar mevsiminde lisan-ı ihtiyaçla yaptıkları ihtiyacî dualardır.

Üçüncüsü: Tahavvül, tekemmül şe'ninde olan şeylerin, lisan-ı istidat ile hissedilen istidadî dualarıdır. Evet her şey Cenâb-ı Hakk'ı tesbih ettiği gibi lisanıyla, ihtiyacıyla, istidadıyla dahi Allah'a dua eder.

İ'lem Eyyühe'l-Aziz! Çekirdek ağaç olmazdan evvel, yumurta kuş olmazdan evvel, habbe başak vermezden evvel binlerce imkân ve ihtimaller içerisinde ve binlerce suret ve şekillere girmek kabiliyetinde iken; o eğri-büğrü ihtimaller, yollar içinden çekilip doğru ve müstakim münteç bir şekle, bir vaziyete sevk edilmelerinden anlaşılır ki o tohumlar, evvelce de Allâmü'l-guyub'un terbiye, tedvir, tedbiri altında imişler. Sanki o tohumların her birisi, kudret kitaplarından istinsah edilmiş küçük bir tezkeredir. Yahut bir fihristedir, ilm-i ezelîden alınmıştır. Yahut kader kitaplarından yazılmış bazı düsturlardır.

İ'lem Eyyühe'l-Aziz! Mümin olan zât, mâna-yı harfiyle, yani gayre bir hâdim ve bir âlet sıfatıyla kâinata bakıyor. Kâfir ise mâna-yı ismiyle, yâni müstakil bir "ağa" nazarıyla âleme bakıyor. Bu itibarla her bir masnûda, iki cihet vardır. Bir ciheti, kendi zât ve sıfâtından ibarettir. Diğer ciheti, Sâni'a ve esmâ-yı hüsnâdan kendisine olan tecelliyâta bakar.

İkinci cihetin dairesi daha geniş ve meâlce daha kâmildir. Zira, bir harf kendi zâtına bir harf miktarı –o da bir vecihle– delâlet eder. Kâtibine çok vecihler ile delâlet eder. Ve kâtibini, bakanlara tarif ve tavsif eder.

Kezalik Kudret-i Ezelî kitabından olan bir masnû, kendi nefsine kendi cirmi kadar ve bir vecihle delâlet eder. Amma Nakkaş-ı Ezelî'ye pek çok vücuh ile delâlet eder. Ve kendisine tecelli eden esmâdan uzun bir kasideyi inşâd eder. Kavâid-i mukarreredendir ki: "Mâna-yı harfî, kasdî hükümlere mahkûm-u aleyh olamaz. Ve o mana-yı harfînin inceliklerine tetkikat yapılamaz. Fakat mana-yı ismî, sadık, kâzib her hükme mahal olur." Bu sırra binaendir ki mana-yı ismî ile kâinata bakan felâsifenin kitaplarında kâinata ait hükümler, nefsü'l-emirde örümceğin nescinden zayıf ise de zâhire göre daha muhkem görünüyor.

Ehl-i kelâm, felsefî meselelerde ve ulûm-u kevniyeye mana-yı harfiyle, istidlâl için tebeî bir nazar ile bakıyor. Hatta şemsin sirac olması, arzın beşik, cibalin evtad olması, ehl-i kelâmın müddealarını isbata kâfidir. Hatta ehl-i kelâmın reyleri, hiss-i umumîye ve tearüf-ü âmme mutabık olduktan sonra, vakıa mutabık olmasa bile onların müddeasına zarar vermez ve tekzîbe de müstehak olmazlar. Bunun içindir ki ehl-i kelâmın reyleri mesâil-i felsefiyede ednâ ve zayıf görünür. Amma mesâil-i ilâhiyede demirden daha metindir.

İ'lem Eyyühe'l-Aziz! Cenâb-ı Hakk'ın günahkârları affetmesi fazldır, tazib etmesi adldir. Evet zehiri içen adam, âdetullaha nazaran hastalığa, ölüme kesb-i istihkak eder. Sonra hasta olursa, adldir. Çünkü cezasını çeker. Hasta olmadığı takdirde, Allah'ın fazlına mazhar olur. Mâsiyet ile azap arasında kavî bir münasebet vardır. Hatta ehl-i i'tizâl, mâsiyet hakkında, doğru yoldan udûl ile mâsiyeti, şerri Allah'a isnad etmedikleri gibi, mâsiyet üzerine tazibin de vâcip olduğuna zehap etmişlerdir. Şerrin azabı istilzam ettiği, rahmet-i ilâhiyeye münâfi değildir. Çünkü şer, nizam-ı âlemin kanununa muhaliftir.

İ'lem Eyyühe'l-Aziz! İnsan nisyandan alındığı için, nisyana müptelâdır. Nisyanın en kötüsü de nefsin unutulmasıdır. Fakat hizmet, sa'y, tefekkür zamanlarında nefsin unutulması, yani nefse bir iş verilmemesi dalâlettir. Hizmetler görüldükten sonra neticede, mükâfat zamanlarında nefsin unutulması kemâldir. Bu itibarla ehl-i dalâl ile ehl-i kemâl, nisyan ve tezekkürde müteakistirler. Evet dâll olan kimse, bir iş ve bir ibadet teklifinde başını havaya kaldırarak firavunlaşır. Lâkin mükâfatın, menfaatin tevziinde bir zerreyi bile terk etmez. Amma nefsini unutan ehl-i kemâl sa'y, tefekkür, sülûk zamanlarında her şeyden evvel nefsini ileri sürüyor; fakat neticelerde, faydalarda, menfaatlerde nefsini unutmakla en geriye bırakıyor.

İ'lem Eyyühe'l-Aziz! Müminler ibadetlerinde, dualarında birbirine dayanarak cemaatle kıldıkları namaz ve sair ibadetlerinde büyük bir sır vardır ki; her bir ferd, kendi ibadetinden kazandığı miktardan pek fazla bir sevap cemaatten kazanıyor. Ve her bir ferd ötekilere duacı olur, şefaatçi olur, tezkiyeci olur, bilhassa Peygamber *(aleyhissalâtü vesselâm)*'a... Ve keza her bir ferd arkadaşlarının saadetinden zevk alır ve Hallâk-ı kâinat'a ubûdiyet etmeye ve saadet-i ebediyeye namzet olur.

İşte müminler arasında, cemaatler sayesinde husûle gelen şu ulvî, mânevî teavün ve birbirine yardımlaşmak ile hilâfete haml, emanete mazhar olmakla beraber mahlûkât içerisinde mükerrem unvanını almıştır.

İ'lem Eyyühe'l-Aziz! Bir şeyden uzak olan bir kimse, yakın olan adam kadar o şeyi göremez. Ne kadar zeki olursa olsun, o şeyin ahvâli hakkında ihtilâfları olduğu zaman yakın olanın sözü muteberdir. Binâenaleyh Avrupa feylesofları maddiyatta şiddet-i tevaggulden dolayı iman, İslâm ve Kur'ân'ın hakâikinden pek uzak mesafelerde kalmışlardır. Onların en büyüğü, yakından hakâik-i İslâmiye'ye vukufu olan âmi bir adam gibi de değildir. Ben böyle gördüm, nefsü'l-emir de benim gördüğümü tasdik eder. Binâenaleyh şimşek, buhar gibi fennî meseleleri keşfeden feylesoflar, Hakk'ın esrarını, Kur'ân nurlarını da keşfedebilirler diyemezsin. Zira onun aklı gözündedir. Göz ise kalb ve ruhun gördüklerini göremez. Çünkü kalblerinde can kalmamıştır. Gaflet o kalbleri tabiat bataklığında çürütmüştür.

İ'lem Eyyühe'l-Aziz! Sem', basar, hava, su gibi umumî nimetler daha ehemmiyetli, daha kıymetli olduklarına nazaran, hususî şahsî nimetlerden kat kat fazla şükre istihkak ve liyakatları vardır.

Binâenaleyh o gibi umumî nimetlere karşı nankörlük edip şükran etmemek, en büyük küfrân-ı nimet sayılır. Hâl bu merkezde iken, bazı insanlar şahıslarına ait hususî nimetlere karşı Allah'a şükrederlerse de şu umumî nimetler onlara şümulü yokmuş gibi fikirlerine bile gelmiyor. Hâlbuki en büyük nimet, âmm ve dâimî olan nimetlerdir. Umumiyet, kemâl ve ehemmiyete delil olduğu gibi, devam da ulviyet ve kıymete delâlet eder.

İ'lem Eyyühe'l-Aziz! Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan'ın bazı âyetlerinin tekrarını iktiza eden hikmetler, bazı ezkâr ve duaların da tekrarını iktiza eder. Zira Kur'ân, hakikat ve şeriat, hikmet ve mârifet kitabı olduğu gibi; zikir, dua ve davetin de kitabıdır. Duada tekrar, zikirde tezkâr, davette tekit lâzımdır.

İ'lem Eyyühe'l-Aziz! Kur'ân'ın yüksek meziyetlerinden biri de şudur ki: Kesrete ait bahislerden sonra vahdet tezkirelerini yazıyor. Tafsilden sonra icmal yapıyor. Cüz'iyatın bahislerinden sonra rubûbiyet-i mutlakanın düsturlarını, sıfât-ı kemâliyenin namuslarını fezlekeler ile zikrediyor. Bu gibi fezlekelerin, âyetlerin sonundaki faydaları, âyetlerin ortalarında zikredilen mukaddimelere neticeler hükmündedirler. Veya illet olurlar; tâ ki sâmiin zihni âyetlerde zikredilen cüz'iyat ile meşgul olup ulûhiyet-i mutlaka mertebesinin azametini unutmasın ki ubûdiyet-i fikriyesine halel gelmesin.

İ'lem Eyyühe'l-Aziz! Velilerin himmetleri, imdatları, mânevî fiilleriyle feyiz vermeleri hâlî veya fiilî bir duadır. Hâdi, Muğîs, Muîn ancak Allah'tır. Fakat insanda öyle bir latîfe, öyle bir hâlet vardır ki o latîfe lisanıyla her ne suâl

edilirse, –velev ki fâsık da olsun– Cenâb-ı Hak o latîfeye hürmeten o matlubu yerine getirir. O latîfe pek uzaktan bana göründü ise de teşhis edemedim.

İ'lem Eyyühe'l-Aziz! İlim ve yakîn şümulüne dahil olan ahvâl-i mâziye ile şek perdesi altında kalan ahvâl-i istikbaliye arasında şöyle bir mukayese yap:

Silsile-i nesebin ortasında, bir dedenin yerinde kendini farz et, otur. Sonra mevcudât-ı mâziye kafilesine dahil olan ecdadınla henüz istikbal rahminde kalıp da peyderpey vücuda çıkan evlât ve ahfâdın arasında bir tefâvüt var mıdır? İyice bak! Evvelki kısım ilim ve ittikan ile Sâni'in masnûu olduğu gibi ikinci kısım da aynen o Sâni'in masnûu olacaktır. Her iki kısım da, Sâni'in ilmi ve müşahedesi altındadır. Bu itibarla, ecdadın iadeten ihyası, evlâdının îcadından daha garip değildir. Belki daha ehvendir. İşte bu mukayaseden anlaşıldı ki: Vukuat-ı mâziye, Sâni'in bütün imkânat-ı istikbaliyeye kadir olduğuna şehâdet eden bir takım mu'cizelerdir.

Evet kâinat bostanında görünen şu mevcudât ve ecram, Hâlık'larının her şeye Kadîr ve her şeye Alîm olduğuna delâlet eden harikalardır.

Kezalik nebâbât ve hayvanât, envâıyla, efrâdıyla, Sâni'lerinin her şeye kadir olduğuna şehâdet eden sanat harikalarıdır. Evet kudretine nisbeten zerrat ile şümûs mütesâvi olduğu gibi, yaprakların neşriyle beşerin haşri de birdir. Ve keza ağaçların çürümüş dağılmış yapraklarının iadeten ihyası arasında fark yoktur.

İ'lem Eyyühe'l-Aziz! Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan büyük bir ölçüde tekrar ettiği ihya-yı arz ve toprak unsuruna nazar-ı dikkati celb ettiğinden[1] kalbime şöyle bir feyiz damlamıştır ki: Arz, âlemin kalbi olduğu gibi, toprak unsuru da arzın kalbidir. Ve tevâzu, mahviyet gibi maksuda îsal eden yolların en yakını da topraktır. Belki toprak, en yüksek semâvâttan Hâlık-ı semâvâta daha yakın bir yoldur. Zira kâinatta tecelli-i rubûbiyet ve faaliyet-i kudrete ve makarr-ı hilâfete ve Hayy-ı Kayyûm isimlerinin cilvelerine en uygun topraktır. Nasıl ki arş-ı rahmet su üzerindedir, arş-ı hayat ve ihya da toprak üstündedir. Toprak, tecelliyât ve cilvelere en yüksek bir aynadır.

Evet kesif bir şeyin aynası ne kadar latîf olursa, o nisbette suretini vâzıh gösterir. Ve nuranî ve latîf bir şeyin de aynası ne kadar kesif olursa, o nisbette

---

1 Bkz.: Bakara sûresi, 2/164, 259; Nahl sûresi, 16/65; Ankebût sûresi, 29/63; Rûm sûresi, 30/19, 24, 50; Fâtır sûresi, 35/9; Câsiye sûresi, 45/5; Hadîd sûresi, 57/17.

esmânın cilvelerini cilâlı gösterir. Mesela hava aynasında yalnız şemsin zayıf bir ziyası görünür. Su aynasında şems, ziyasıyla görünürse de elvân-ı seb'a-sı görünmüyor. Fakat toprak aynası, çiçeklerinin renkleriyle şemsin ziyasındaki yedi rengi de gösterir. [1] أَقْرَبُ مَا يَكُونُ الْعَبْدُ مِنْ رَبِّهِ وَهُوَ سَاجِدٌ olan hadis-i şerif, bu sırra işareten şehâdet eder. Öyle ise arkadaş, topraktan ve toprağa inkılâp etmekten, kabirden ve kabre girip yatmaktan tevahhuş etme!

İ'lem Eyyühe'l-Aziz! Aklım yürüyüş yaparken, bazen kalbimle arkadaş olur. Kalb zevkiyle bulduğu şeyi akla veriyor. Akıl bervech-i mûtad burhan şeklinde bir temsil ile ibraz ediyor. Mesela Fâtır-ı Hakîm'in kâinattan sonsuz bir uzaklığı olduğu gibi, sonsuz bir kurbiyeti de vardır. Evet ilim ve kudretiyle bâtınların en bâtınında bulunduğu gibi fevklerin de en fevkinde bulunuyor. Hiçbir şeyde dahil olmadığı gibi, hiçbir şeyden de hariç değildir.

Evet âsâr-ı rahmetine mazhar olan sath-ı arzda mâmulât-ı kudrete bak ki bir parça bu sırra vâkıf olasın. Mesela biri arzda diğeri semâda veya biri şarkta diğeri garpta iki şeyi bir anda yaratan Sâni'in, o yaratılan şeylerin arasındaki uzaklık kadar uzaklığı lâzımdır.

Ve keza her şeyin kayyûmu olduğu cihetle de her şeyin nefsinden daha ziyade bir kurbiyeti de vardır. Bu sır, daire-i vücûb, tecerrüd ve ıtlak hasâisindendir. Ve fâil-i aslînin mahiyetiyle, zıllî olan münfail arasındaki mübâyenet-i lâzımesidir. Mesela şems timsâllerine kayyûm olduğu için fevkalhad onlara bir kurbiyeti vardır. Aynadaki zıll ve gölge ile semâda bulunan asıl arasındaki mesafe kadar da bu'diyeti vardır.

[1] "Kulun Rabbisine en yakın olduğu yer secdedir." (Müslim, *salât* 215; Ebû Dâvûd, *salât* 148; Nesâî, *tatbîk* 78; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 2/421)

Şûle'nin Zeyli

بِسْـــمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

İ'lem Eyyühe'l-Aziz! Bütün kâinatı ihata eden bir nurdan hiçbir şey gizlenemez. Ve gayr-i mütenâhi bir daire-i kudretten bir şey hariç kalamaz. Ve illâ, gayr-i mütenâhinin tenâhîsi lâzım gelir. Ve keza hikmet-i ilâhiye her şeye değeri nisbetinde feyiz veriyor. Ve herkes bardağına göre denizden su alabilir. Ve keza mukaddir olan Kadîr-i Hakîm'in büyüğe olan teveccühü, küçüğe olan teveccühüne mâni olamaz. Ve keza maddeden mücerred zâhir ve bâtın olan muhit bir nazara, en büyük şey en küçük bir şeyi veya nev bir ferdini gizletemez. Ve keza küçük olan bir şey mazhar ve mahal olduğu sanat nisbetinde büyür. Ve küçük şeylerin nevileri büyük olurlar. Ve keza azamet-i mutlaka şirketi asla kabul etmez. Ve keza fevkalâde bir sühûletle, harika bir süratle, mu'ciz bir ittikan ve intizamla cûd-u mutlaktan akan âsârdan anlaşılıyor ki mikrop gibi en küçük ve daha küçük havaî, maî, türabî hayvanlar boş zannedilen âlemin yerlerini doldurmuşlardır.

İ'lem Eyyühe'l-Aziz! Nefsine olan muhabbeti îcab ettiren nefsin sana olan kurbiyeti ise Hâlık'ına muhabbetin daha fazla olmalıdır. Çünkü nefsinden O daha karibdir. Evet senin fikrin, ihtiyârın idrak edemedikleri sendeki mahfiyat, Hâlık'ın nazarı ve ilmi altındadır.

İ'lem Eyyühe'l-Aziz! Âlemde tesadüf yoktur. Evet bilhassa bahar mevsiminde, küre-i arz bahçesinde, bütün ağaçların dallarında çiçeklerin yapraklarında, mezruatın sümbüllerinde hikmet bülbülleri, hikmet âyetlerini tenağğum ve terennüm ile inşad ettikleri iman kulağıyla, basiret gözüyle dinlenilirse, tesadüf şeytanları bile kabul ile hayran olurlar.

İ'lem Eyyühe'l-Aziz! Tevhid ile bütün eşyayı, Vâhid-i Ehad'e isnad etmediğin takdirde, âlemde bulunan bütün efrâdın mazhar oldukları tecelliyât-ı ilâhiye adedince ilâhları kabul etmek mecburiyetindesin. Evet gözünü şemsten yumduğun ve timsâlleriyle irtibatını kestiğin zaman timsâllerine mâkes olan şeylerin adedince hakikî şemslerin vücûdunu kabul etmeye mecbur olursun.

İ'lem Eyyühe'l-Aziz! Sen bazı vecihlerden fenâya gittiğin zaman, Hâlık-ı Rahmân-ı Rahîm ilminde, meşhudunda, mâlûmunda bâki kalmaklığın senin bekan için kâfidir.

Yahu, her şeyi Sahib-i Hakikî'sine ver veya O'na isnad et. O'nun ismiyle al ki rahat edesin. Ve illâ, bu kadar eşyayı vücûda getirip nizam ve intizamlarını temin edecek o kadar ilâhları kabule muztar kalacaksın.

Nokta

—مِنْ نُورِ مَعْرِفَةِ اللهِ جَلَّ جَلَالُهُ[1]—

(Kırk Beş Sene Evvel Telif Edilmiş Bir Risalenin Bir Kısmıdır.)

İfade-i Meram

Bir bahçeye girsem iyisini intihap ederim. Koparmasından zahmet çeksem hoşlanırım. Çürüğünü, yetişmemişini görsem خُذْ مَا صَفَا وَدَعْ مَا كَدِرَ[2] derim. Muhataplarımı da öyle arzu ederim. Derler:

– Sözlerin iyi anlaşılmıyor?

Bilirim ki kâh minare başında, kâh kuyu dibinde konuşuyorum. Neyleyeyim zuhurat öyle. "Şuâat" ve şu kitapta mütekellim âciz kalbimdir. Muhatap âsi nefsimdir. Müstemî müteharri-i hakikat bir Japondur. Temâşâ eden bunu düşünmeli. Gayetü'l-gayat olan mârifetullahın bir burhanı olan mârifetü'n-Nebî'yi "Şuâat"ta bir nebze beyan ettik. Şu risalede maksud-u bizzat olan tevhidin lâyuhad berahininden yalnız dört muazzam burhanına işaret edeceğiz. Hem nazar-ı aklîyi hads-i kalbiyle birleştirmek için melâike ve haşrin bir kısım delâiline ima ederek imanın altı rüknünden dördünün birer lem'asını, fehm-i kâsırımla göstermek isterim.

اٰمَنْتُ بِاللهِ وَمَلَائِكَتِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ وَالْيَوْمِ الْاٰخِرِ وَبِالْقَدَرِ خَيْرِهِ وَشَرِّهِ مِنَ اللهِ تَعَالٰى، وَالْبَعْثُ بَعْدَ الْمَوْتِ حَقٌّ أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلٰهَ إِلَّا اللهُ وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللهِ[3]

Said Nursî

---

1 "Allah'ın *(celle celâlüh)* mârifetinin nurundan…"

2 "Duru ve saf olanı al, karışık ve bulanık olanı bırak." (Bkz.: İbni Düreyd, *el-iştikâk* s.146; ez-Zemahşerî, *Esâsü'l-belâğa* s.703; ez-Zebîdî, *Tâcü'l-arûs* 14/22 (k-d-r maddesi))

3 "Allah'a, meleklerine, kitaplarına, peygamberlerine, âhiret gününe, kadere, hayır ve şerrin Allah Teâlâ'dan geldiğine, ölümden sonra dirilişin hak olduğuna iman ettim. Allah'tan başka ibadete lâyık hiçbir ilâh bulunmadığına ve Muhammed'in Allah'ın Resûlü olduğuna şehâdet ederim." (Ebû Hanîfe, *el-Fıkhu'l-ekber* s.27-29. Bunları iman esaslarından sayan hadisler için bkz.: Buhârî, *îmân* 50; *tefsîr (31)* 2; Müslim, *îmân* 1, 8, 9)

بِسْـــمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ، وَالصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلٰى مُحَمَّدٍ

خَاتَمِ النَّبِيِّينَ وَعَلٰى اٰلِهٖ وَصَحْبِهٖ أَجْمَعِينَ[1]

اَللّٰهُ لَآ إِلٰهَ إِلَّا هُوَ ۚ الْحَيُّ الْقَيُّومُ ۚ[2] maksudumuzdur, matlubumuzdur.

Gayr-i mütenâhi berâhininden dört burhan-ı küllîyi îrâd ediyoruz.

Birinci Burhan: Muhammed *(aleyhissalâtü vesselâm)* dır. Şu burhan-ı neyyirimiz Şuâat'ta tenevvür ettiğinden, tenvir-i müddeamızda münevver bir mir'attır.

İkinci Burhan: Kitab-ı kebîr ve insan-ı ekber olan kâinattır.

Üçüncü Burhan: Kitab-ı Mu'cizü'l-Beyan, Kelâm-ı Akdes'tir.

Dördüncü Burhan: Âlem-i gayb ve şehâdetin nokta-yı iltisakı ve berzahı ve iki âlemden birbirine gelen seyyaratın mültekası vicdan denilen fıtrat-ı zîşuurdur. Evet fıtrat ve vicdan akla bir penceredir. Tevhidin şuâını neşrederler.

Birinci Burhan

Risalet ve İslâmiyet'le mücehhez olan "hakikat-i Muhammediye"dir ki risalet noktasında en muazzam icma ve en vâsi tevatür sırrını ihtiva eden mecmu-u enbiyânın şehâdetini tazammun eder. Ve İslâmiyet cihetiyle vahye istinad eden bütün edyan-ı semâviyenin ruhunu ve tasdiklerini taşıyor. İşte bütün enbiyânın şehâdetiyle ve bütün edyanın tasdikiyle ve bütün mu'cizatının teyidiyle musaddak olan bütün akvaliyle, vücûd ve vahdet-i Sâni'i beşere gösteriyor. Demek şu dâvâda ittihat etmiş bütün efâzıl-ı beşer namına o nuru gösteriyor. Acaba bu kadar tasdiklere mazhar, büyük, derin, durbîn, sâfi, keskin, hakâik-âşina bir gözün gördüğü hakikat, hakikat olmamak hiç ihtimali var mı?

---

1 Âlemlerin Rabbi, Rahmân ve Rahîm Allah'a, üzerimizdeki hadd ü hesaba gelmez lütufları adedince hamd ü senâ.. bütün insanlığa rahmet ve kurtuluş vesilesi olarak gönderdiği son peygamber Hazreti Muhammed *(aleyhissalâtü vesselâm)*'a, nezih aile fertlerine ve seçkin ashabına salât ü selâm olsun.

2 "Allah o ilâhtır ki kendisinden başka ilâh yoktur. Hayy (Her zaman var olan, diri olan, ezelî ve ebedî hayat sahibi olan) O'dur, Kayyûm (Kendi zâtı ile var olup, zevâl bulmayan ve bütün varlıkları varlıkta tutup onları yöneten) O'dur." (Bakara sûresi, 2/255; Âl-i İmran sûresi, 3/2)

İkinci Burhan

Kâinat kitabıdır. Evet şu kitabın bütün hurufu ve bütün noktaları, efrâden ve terekküben Zât-ı Zülcelâl'in vücûd ve vahdetini, elsine-i mahsusaları kıraat ile وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ[1] 'yi tilâvet ediyorlar. Cemi' zerrat-ı kâinat birer birer zât ve sıfât ve saire vücuh ile hadsiz imkânat mabeyninde müştereddit iken; birdenbire bir ciheti takip, muayyen bir sıfatla ittisaf, mahsus bir keyfiyetle tekeyyüf ederek hayret-bahşa hikemi intac ettiğinden, Sâni'in vücûb-u vücûduna şehâdetle avalim-i gaybiyenin enmûzeci olan latîfe-i rabbâniye içinde ilân-ı Sâni eden misbah-ı imanı ışıklandırıyorlar. Evet bir nefer, nefsinde ve takımında ve bölükte, taburda ve orduda gibi her bir zerre de kendi başıyla zât, sıfât, keyfiyetindeki imkânat cihetiyle Sâni'i ilân ettiği gibi, tesâvir-i mütedahileye benzeyen mürekkebat-ı müteşâbike-i mütesâide-i kâinatın her bir makamında ve her bir nisbetinde ve her bir dairesinde, her bir zerre, muvâzene-i cereyan-ı umumîyi muhafaza; ve her nisbetinde ve her takımında ayrı ayrı vazifeyi îfa ve hikmeti intaç ettiklerinden Sâni'in kast ve hikmetini izhar ve vücûd ve vahdetinin âyâtını kıraat ettikleri için Sâni-i Zülcelâl'in berahini, zerrattan kat kat ziyade olur. Demek اَلطُّرُقُ إِلَى اللهِ بِعَدَدِ أَنْفَاسِ الْخَلَائِقِ[2] hakikattir mübalâğa değil; belki nâkıstır.

Suâl: Neden aklıyla herkes göremiyor?

Cevap: Kemâl-i zuhurundan ve zıddın ademinden.

تَأَمَّلْ سُطُورَ الْكَائِنَاتِ فَإِنَّهَا مِنَ الْمَلَأِ الْأَعْلٰى إِلَيْكَ رَسَائِلُ[3]

Yani: "Sayfa-yı âlemin eb'âd-ı vâsiasında Nakkaş-ı Ezelî'nin yazdığı silsile-i hâdisatın satırlarına hikmet nazarıyla bak ve fikr-i hakikatle sarıl. Tâ ki mele-i âlâdan uzanan şu selâsil-i resâil, seni âlâ-yı illiyyîn-i tevhide çıkarsın." Şu kitabın heyet-i mecmuasında öyle parlak bir nizam var ki nazzamı güneş gibi içinde tecelli ediyor. Her kelimesi, her harfi birer mu'cize-i kudret olan bu kitab-ı kâinatın telifinde öyle bir i'câz var ki bütün esbab-ı tabiiye, farz-ı muhal olarak muktedir birer fâil-i muhtar olsalar, yine kemâl-i acz ile o i'câza karşı

---

1 "Hiç bir şey yoktur ki, O'nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor bulunmasın." (İsrâ sûresi, 17/44)

2 Allah Teâla'ya giden yollar yaratılmışların nefesleri adedincedir. (İbni Arabî, *el-Fütûhâtü'l-Mekkiyye* 3/549; el-Âlûsî, *Rûhu'l-meânî* 1/396, 6/165, 14/160; Kâtip Çelebi, *Keşfü'z-Zunûn* 1/876)

3 İbni Kayyim, *Medâricü's-sâlikîn* 3/356; İbni Kayyim, *Bedâiu'l-fevâid* 4/971.

secde ederek [1] سُبْحَانَكَ لَا قُدْرَةَ لَنَا إِنَّكَ أَنْتَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ diyeceklerdir. Her bir kelimesi bütün kelimatıyla münasebettardır. Ve her harfi, bahusus zîhayat bir harfi, bütün cümlelere karşı müteveccih birer yüzü, nâzır birer gözü var olan bu kitabın öyle bir muzaaf iştibak-ı tesanüd-ü nazmı vardır ki bir noktayı yerinde îcad etmek için bütün kâinatı îcad edecek bir kudret-i gayr-i mütenâhi lâzımdır. Demek sivrisineğin gözünü halk eden, güneşi dahi o halketmiştir. Pirenin midesini tanzim eden manzume-i şemsiyeyi de o tanzim etmiştir. "Sünuhat"ın dokuzuncu sayfasında [2] مَا خَلْقُكُمْ وَلَا بَعْثُكُمْ إِلَّا كَنَفْسٍ وَاحِدَةٍ âyetinin sırrına müracaat et. Yalnız şu kitabın küçük bir kelimesi olan bal arısını gör. Nasıl şehd-ü şehâdet o mu'cize-i kudretin lisanından akıyor. Veyahut şu kitabın bir noktası olan hurdebinî bir huveynat ki çok defa büyülttükten sonra görünür. Dikkat et! Nasıl mu'ciznüma, hayret-feza bir misal-i musağğar-ı kâinattır. Sûre-i Yâsîn, suret-i lafz-ı Yâsîn'de yazıldığı gibi, cezaletli, mûciz bir noktayı câmiadır. Onu yazan, bütün kâinatı da O yazmıştır. Eğer insaf ile dikkat etsen, şu küçücük hayvanın ve huveynatın sureti altında olan makine-i dakikayı bedia-yı ilâhiyenin şuursuz, kör, mecra ve mahrekleri tahdit olunmayan ve imkânatından evleviyet olmayan esbab-ı basita-yı câmide-i tabiiyeden husûlünü, muhal-ender muhal göreceksin.

Eğer her bir zerrede hükema şuuru, etibba hikmeti, hükkâmın siyaseti bulunduğunu ve her bir zerre de sair zerrat ile vasıtasız muhabere ettiğini itikat edersen, belki nefsini kandırıp o muhali de itikat edebilirsin. Hâlbuki o zîhayat makinede öyle bir mu'cize-i kudret, öyle bir harika-yı hikmet vardır ki ancak bütün kâinatı, bütün şuûnâtını îcad eden, tanzim eden bir Sâni'in sun'u olabilir. Yoksa kör, az, basit imkân tereddüdüyle ayak atamaz. Esbab-ı tabiîden olamaz. Bahusus o esbab-ı tabiiyenin üssü'l-esası hükmünde olan cüz-ü lâyetecezzadaki kuvve-i cazibe ve kuvve-i dâfianın içtimalarının hortumu üzerinde bir muhaliyet damgası var. Fakat caizdir ki her bir şeyin esası zannettikleri olan cezb, def', hareket, kuva gibi emirler, âdâtullahın kanunlarına birer isim olsun. Lâkin kanun, kaidelikten tabiîliğe ve zihnîlikten haricîliğe ve itibarîden hakikate ve âletiyetten müessiriyete geçmemek şartıyla kabul ederiz.

---

1 Sen, her türlü eksiklikten, noksanlıktan, hatadan uzaksın. Aslında bizim gücümüz, kudretimiz de yok. Üstün kudret ve izzet sahibi, tam hüküm ve hikmet sahibi sadece Sensin!

2 "Sizin hepinizi yaratmak da, ölümünüzün ardından (âhirette) hepinizi diriltmek de, (O'nun için) ancak bir kişiyi yaratmak ve diriltmek gibidir." (Lokman sûresi, 31/28)

Suâl: Ezeliyet-i madde ve harekât-ı zerrattan teşekkül-ü envâ gibi umûr-u bâtılaya neden ihtimal veriliyor?

Cevap: Sırf başka şey ile nefsini ikna etmek sadedinde olduğu için, o umûrun esas-ı fasidesini tebeî bir nazarla derk etmediğinden neşet ediyor. Eğer nefsini ikna etmek suretinde kasten ve bizzat ona müteveccih olursa muhaliyetine ve makul olmadığına hükmedecektir. Faraza kabul etse de, tegâfül-ü Sâni sebebiyle hâsıl olan ızdırar ile kabul edilebilir. Dalâlet ne kadar acîbdir. Zât-ı Zülcelâl'in lâzım-ı zarurîsi olan ezeliyeti ve hâssası olan îcadı aklına sığıştırmayan, nasıl oluyor ki gayr-i mütenâhi zerrata ve âciz şeylere veriyor.

Evet meşhurdur ki: Hilâl-i ıyde bakarlardı. Kimse bir şey görmedi. İhtiyar bir zât yemin etti: "Hilâli gördüm." Hâlbuki gördüğü hilâl, kirpiğinin takavvus etmiş beyaz bir kılı idi. Kıl nerede, kamer nerede? Harekât-ı zerrat nerede, sebeb-i teşkil-i envâ nerede?

İnsan fıtraten mükerrem olduğundan hakkı arıyor. Bazen bâtıl eline gelir. Hak zannederek koynunda saklar. Hakikati kazarken ihtiyârsız dalâlet başına düşer; hakikat zannederek başına giydiriyor.

Suâl: Nedir şu tabiat, kavanin, kuva ki onlar ile kendilerini aldatıyorlar?

Cevap: Tabiat, âlem-i şehâdet denilen cesed-i hilkatin anâsır ve âzâsının ef'âlini intizam ve rabt altına alan bir şeriat-ı kübra-yı ilâhiyedir. İşte şu şeriat-ı fıtriyedir ki sünnetullah ve tabiat ile müsemmadır. Hilkat-i kâinatta câri olan kavanin-i itibariyesinin mecmû ve muhassalasından ibarettir. Kuva dedikleri şey, her biri şu şeriatın birer hükmüdür. Ve kavanin dedikleri şey, her biri şu şeriatın birer meselesidir. Fakat o şeriattaki ahkâmın yeknesak istimrarına istinaden vehim, hayal tasallut ederek tazyik edip, şu tabiat-ı hevâiye tevazzu' ve tecessüm edip mevcud-u haricî ve hayalden hakikat suretine girmiştir. Hayali, hakikat suretinde gören, gösteren nüfusun istidad-ı şûresinden, fâil-i müessir tavrını takmıştır. Hâlbuki kör, şuursuz tabiat, katiyen kalbi ikna edecek ve fikre kendini beğendirecek ve nazar-ı hakikat ona ünsiyet edecek hiçbir mülâyemet ve münasebet yok iken ve masdar olmaya kabiliyeti mefkud iken, sırf nefy-i Sâni farazından çıkan bir ızdırar ile veleh-resan-ı efkâr olan kudret-i ezeliyenin âsâr-ı bâhiresinin tabiattan sudûru tahayyül edilmiş.

Hâlbuki tabiat misalî bir matbaadır, tâbi' değil; nakıştır, nakkaş değil; kabildir, fâil değil; mistardır, masdar değil; nizamdır, nâzım değil; kanundur, kudret değil; şeriat-ı irâdiyedir, hakikat-i hariciye değil.

Mesela yirmi yaşında bir adam birdenbire dünyaya gelse, hâlî bir yerde muhteşem ve sanayi-i nefisenin âsârıyla müzeyyen bir saraya girse, hem farz etse katiyen hariçten gelme hiçbir fâilin eseri değil. Sonra içindeki eşyayı muntazamaya sebep ararken tanziminin kavaninini câmi' bir kitap bulsa, onu mâkes-i şuur olduğundan, bir fâil, bir illet-i ızdırarî kabul eder. İşte Sâni-i Zülcelâl'den tegâfül sebebiyle böyle gayr-i makul, gayr-i mülâyim bir illet-i ızdırarî olan tabiatla kendilerini aldatmışlar.

Şeriat-ı ilâhiye ikidir:

Biri: Sıfat-ı kelâmdan gelen bir şeriattır ki beşerin ef'âl-i ihtiyâriyesini tanzim eder.

İkincisi: Sıfat-ı irademden gelen ve evâmir-i tekviniye tesmiye edilen şeriat-ı fıtriyedir ki bütün kâinatta câri olan kavanin-i âdâtullahın muhassalasından ibarettir. Evvelki şeriat nasıl kavanin-i akliyeden ibarettir; tabiat denilen ikinci şeriat dahi, mecmu-u kavanin-i itibariyeden ibarettir. Sıfat-ı kudretin hâssası olan tesir ve îcada mâlik değillerdir.

Sâbıkan sırr-ı tevhid beyanında demiştik: Her şey her şeyle bağlıdır. Bir şey her şeysiz yapılmaz. Bir şeyi halk eden her şeyi halketmiştir. Öyle ise bir şeyi yapan Vâhid, Ehad, Ferd, Samed olmak zarurîdir.

Şu ehl-i dalâletin gösterdikleri esbab-ı tabiiye, hem müteaddit, hem birbirinden haberi yok; hem kör, iki elinde iki kör olan tesadüf-ü âma ve ittifakıyet-i avrânın eline vermiştir.

قُلِ اللّٰهُ ثُمَّ ذَرْهُمْ فِي خَوْضِهِمْ يَلْعَبُونَ[1]

Elhâsıl: İkinci burhanımız olan kitab-ı kebîr-i kâinattaki nazm ve nizam, intizam ve telifindeki i'câz güneş gibi gösteriyor ki; bir kudret-i gayr-i mütenâhi, bir ilm-i lâyetenâha, bir irade-i ezeliyenin eserleridir.

Suâl: Nazm ve nizam-ı tâmme ne ile sabittir?

Elcevap: Nev-i beşerin havas ve cevâsisi hükmünde olan fünûn-u ekvan istikra-yı tâmme ile o nizamı keşfetmişlerdir. Çünkü; her bir nev'e dair bir fen ya teşekkül etmiş veya etmeye kabildir. Her bir fen, külliyet-i kaide

[1] "Sen "Allah" de; sonra bırak onları daldıkları bataklıkta oynayadursunlar." (En'âm sûresi, 6/91)

hasebiyle kendi nev'indeki nazm ve intizamı gösteriyor. Zira, her bir fen kavâid-i külliye desâtirinden ibarettir. Demek şahsın nazarı, nizamı ihata etmezse, cevâsis-i fünûn vasıtasıyla görür ki insan-ı ekber insan-ı asğar gibi muntazamdır. Her bir şey, hikmet üzere vaz' edilmiştir. Faydasız abes yoktur. Şu[1](Hâşiye) burhanımız değil yalnız erkânı ve âzâsı, belki bütün hüceyratı, belki bütün zerratı birer lisan-ı zâkir-i tevhid olarak büyük burhanın sadâ-yı bülendine iştirak ederek لَآ إِلٰهَ إِلَّا اللهُ[2] diye zikrediyorlar.

Üçüncü Burhan

Kur'ân-ı Azîmüşşân'dır. Şu burhan-ı nâtıkın sinesine kulağını yapıştırsan işiteceksin: اَللّٰهُ لَآ إِلٰهَ إِلَّا هُوَ[3] 'yu tekrar ediyor. Hem gayet mükemmel semeratıyla, meyvedar bir ağacın menba-ı hayatı olan cürsûme olmazsa veya kökü bozuksa, semere vermez. Şu burhanımız dallarında meyve-i hak ve hakikat o kadar çoktur ve o kadar doğrudur ki şüphe bırakmaz ki cürsûmesinde olan mesele-i tevhid, hiç vehim bırakmaz derecede kuvvetli, doğru bir hak ve hakikati tazammun ediyor. Hem şu burhanın âlem-i şehâdet tarafına tedelli etmiş olan ahkâma dair dalı, bütün sıdk ve hak ve hakikat olduğu gibi bizzarure âlem-i gayb tarafına uzanan tevhide ve gayba dair gusn-u âzamı (ağaç dalı) yine sabit hakâik ile meyvedardır.

Hem derince şu burhan tersim edilse anlaşılır ki onu gösteren zât, neticesi olan mesele-i tevhidde o kadar emindir ki hiçbir şaibe-i tereddüt hiçbir tarafında ihsas edilmiyor. Hem o neticeyi bütün hakâike esas addederek müsellem e ve zaruriye olduğunu bütün kuvvet-i beyanıyla ve ısrarıyla ona giydiriyor. Ve başka şeyleri ona ircâ ediyor. Temel taşı gibi o şedit kuvvet, sun'î olamaz. Hem de, üstündeki sikke-i i'câz her ihbarını tasdik eder. Tezkiyeden müstağni kılar. Adeta ihbaratı binefsiha sabit umûrlardandır.

Evet şu burhan-ı münevverin altı ciheti de şeffaftır. Üstünde i'câz; altında mantık ve delil; sağında aklı istintak; solunda vicdanı istişhad; önünde hedefinde hayır ve saadet; nokta-yı istinadı vahy-i mahzdır. Vehmin ne haddi var ki girebilsin.

---

1 (Hâşiye) Delâletçe sîması bir "Hû" lafzına benzer ki o "Hû"nun her bir cüzü küçük "Hû"lardan, her bir küçük "Hû" da küçücük "Hû"lardan teşekkül etmiştir.

2 "Allah'tan başka ilâh yoktur." (Sâffât sûresi, 37/35; Muhammed sûresi, 47/19)

3 "Allah o ilâhtır ki Kendisinden başka ilâh yoktur." (Bakara sûresi, 2/255; Âl-i İmran sûresi, 3/2; Nisâ sûresi, 4/87; Tevbe sûresi, 9/129; Tâhâ sûresi, 20/8; Neml sûresi, 27/26; Kasas sûresi, 28/70; Teğâbün sûresi, 64/13)

Mârifet-i Sâni denilen kemâlât arşına uzanan miraçların usûlü dörttür:

Birincisi: Tasfiye ve işrâka müesses olan muhakkikîn-i sofiyenin minhacıdır.

İkincisi: İmkân ve hudûsa mebni mütekellimînin tarîkidir.

Bu iki asıl, çendan Kur'ân'dan teşâub etmişlerdir. Lâkin fikr-i beşer başka surete ifrağ ettiği için uzunlaşmış ve müşkülleşmiş, evhamdan masun kalmamışlar.

Üçüncüsü: Şübehat-âlûd hükema mesleğidir.

Dördüncüsü ve en birincisi: Belâgat-ı Kur'âniye'nin ulvî mertebesini ilân etmekle beraber, cezalet cihetiyle en parlağı ve istikamet cihetiyle en kısası ve vuzuh cihetiyle beşerin umumuna en eşmeli olan mi'rac-ı Kur'ânî'dir. Hem o arşa çıkmak için dört vesile vardır: İlham, talim, tasfiye, nazar-ı fikrî.

Tarîk-i Kur'ânî iki nevidir:

Birincisi: Delil-i inâyet ve gayettir ki menafi-i eşyayı tâdât eden bütün âyât-ı Kur'âniye bu delili nesc ve şu burhanı tanzim ediyorlar. Bu delilin zübdesi, kâinatın nizam-ı ekmelinde ittikan-ı sanat ve riayet-i mesalih ve hikemdir. Bu ise Sâni'in kast ve hikmetini isbat ve tesadüf vehmini ortadan nefyediyor. Zira ittikan ihtiyârsız olmaz. Evet nizamın şahitleri olan bütün fünûn-u ekvan, mevcudâtın silsilelerindeki halkalardan asılmış mesalih ve semeratı ve inkılâbat-ı ahvâlin katmer ve düğümleri içinde saklanmaz hikem ve fevaidi göstermekle, Sâni'in kasd ve hikmetine kat'î şehâdet ediyorlar. Ezcümle:

Fenn-i hayvanât, fenn-i nebâbât, iki yüz bini mütecaviz envâın büyük peder ve âdemleri hükmünde olan mebdelerinin her birinin hudûsuna şehâdet ettiği gibi; mevhum ve itibarî olan kavanin, kör ve şuursuz olan esbab-ı tabiiye ise bu kadar hayret-feza silsileler ve bu silsileleri teşkil eden ve efrâd denilen dehşet-engiz birer makine-i acîbe-i ilâhiyenin îcad ve inşasına adem-i kabiliyetleri cihetiyle her bir ferd, her bir nevi müstakillen Sâni-i Hakîm'in dest-i kudretinden çıktıklarını ilân ve izhar ediyorlar.

Kur'ân-ı Kerîm [1] فَارْجِعِ الْبَصَرَ هَلْ تَرٰى مِنْ فُطُورٍ der. Kur'ân'da delil-i inâyet vücuh-u mümkinenin en mükemmel vechi ile bulunuyor. Kur'ân, kâinatta tefekküre emir verdiği gibi, fevaidi tezkâr ve nimetleri tâdât eden âyâtın fevasıl

---

1 "Çevir de bak gözünü, görebilir misin bir kusur?!" (Mülk sûresi, 67/3)

ve hâtimelerinde galiben akla havale ve vicdanla müşaverete sevk etmek için فَاعْتَبِرُوا[1] , أَفَلَا تَتَذَكَّرُونَ[2] , أَفَلَا يَعْقِلُونَ[3] , أَوَلَا يَعْلَمُونَ[4] gibi, o burhan-ı inâyeti ezhanda tesbit ediyor.

İkinci Delil-i Kur'ânî: "Delîl-i İhtirâ"dır. Hülâsası:

Mahlûkâtın her nev'ine, her ferdine ve o nev'e ve o ferde müretteb olan âsâr-ı mahsusasını müntic ve istidad-ı kemâline münasip bir vücudun verilmesidir. Hiçbir nevi müteselsil-i ezelî değildir. İmkân bırakmaz. İnkılâb-ı hakikat olmaz. Mutavassıt nev'in silsilesi devam etmez. Tahavvül-ü esnaf inkılâb-ı hakâikin gayrısıdır. Madde dedikleri şey, suret-i müteğayyire, hem harekât-ı mütehavvile-i hâdiseden tecerrüd etmediğinden hudûsu muhakkaktır. Kuvvet ve suretler, âraziyetleri cihetiyle envâdaki mübâyenet-i cevheriyeyi teşkil edemez. Âraz cevher olamaz. Demek envâının fasîleleri ve umum ârazının havass-ı mümeyyizeleri bizzarure adem-i sırftan muhteradırlar. Silsilede tenasül, şerait-i âdiye-i itibariyedendir.

Feyâ acaba! Vâcibü'l-vücûd'un lâzime-i zaruriye-i beyyinesi olan ezeliyeti zihinlerine sığıştıramayan, nasıl oluyor da her bir cihetten ezeliyete münâfi olan maddenin ezeliyetini zihinlerine sığıştırabilirler? Hem dest-i tasarruf-u kudrete karşı mukavemet edemeyen koca kâinat, nasıl oldu da küçücük ve nazik zerratların (Öyle dehşetli salâbet bulmuş ki) kudret-i ezeliyenin yed-i idamına karşı dayanıyor. Hem nasıl oluyor ki kudret-i ezeliyenin hâssası olan ibda ve îcadı, hiçbir münasebet-i makule olmadan en âciz ve en bîçare esbaba isnad ediliyor?

İşte Kur'ân-ı Kerîm şu delili, halk ve îcaddan bahseden âyâtı ile ezhanda tanzim ediyor. Müessir-i hakikî yalnız Allah'tır. Tesir-i hakikî esbapta yoktur. Esbap, izzet ve azamet-i kudretin perdesidir. Tâ ki aklın nazar-ı zâhirîsinde, dest-i kudret umûr-u hasise ile mübaşir görünmesin.

Bir şeyde iki cihet var: Biri mülk, aynanın mülevven vechi gibi. Ezdâd ona vârid oluyor. Çirkin olur, şer olur, hakir olur, azîm olur... ilâ âhir. Esbap bu cihette vardır. İzhar-ı azamet ve izzet-i kudret öyle ister.

---

1 "Düşünün de ibret alın!" (Haşir sûresi, 59/2)

2 "Halâ düşünüp ders almayacak mısınız?" (En'âm sûresi, 6/80; Secde sûresi, 32/4)

3 "Hâlâ akıllanmazlar mı?" (Yâsîn sûresi, 36/68. Ayrıca أَفَلَا تَعْقِلُونَ şeklinde muhatap sigasıyla çok yerlerde geçmektedir. Bkz.: Bakara sûresi, 2/44, 76; Âl-i İmran sûresi, 3/65; En'âm sûresi, 6/32; A'râf sûresi; 7/169; Yûnus sûresi, 10/16; ...)

4 "Bilmiyorlar mı ki…" (Bakara sûresi, 2/77)

İkinci cihet melekûtiyet cihetidir. Aynanın şeffaf vechi gibi. Şu cihet her şeyde güzeldir. Şu cihette esbabın tesiri yoktur. Vahdet öyle ister. Hatta hayat ve ruh ve nur ve vücûd, iki vecihleri şeffaf ve güzel olduğundan mülken ve melekûten vasıtasız dest-i kudretten çıkıyorlar.

Dördüncü Burhan

Vicdan-ı beşer denilen fıtrat-ı zîşuurdur. Şu burhanda "Dört Nükte"yi nazar-ı dikkate al:

Birincisi: Fıtrat yalan söylemez. Mesela bir çekirdekte meyelân-ı nümuv der ki: "Sümbülleneceğim, meyve vereceğim." Doğru söyler. Mesela yumurtada bir meyelân-ı hayat var, der: "Piliç olacağım." Biiznillâh olur. Doğru söyler. Mesela bir avuç su, incimad ile meyelân-ı inbisatı der: "Fazla yer tutacağım." Metin demir onu yalan çıkaramaz. Sözünün doğruluğu demiri parçalar. İşte bu meyelânlar, irade-i ilâhiyeden gelen evâmir-i tekvîniyenin tecellileridir, cilveleridir.

İkincisi: Beşerin havassü'l-hams-ı zâhire ve bâtınadan başka, âlem-i gayba karşı açılan pek çok pencereleri var. Gayr-i meş'ûr pek çok hisleri var. Hiss-i sâmia, bâsıra, zâika olduğu gibi, bir hiss-i sâdise-i sadıka olan sâika vardır. Hem bir hiss-i sâbia-yı bârika olan şâika var. O şevk ve sevk yalan söylemez, yanlış gidemez.

Üçüncüsü: Mevhum bir şey hakikat-i hariciyeye mebde olamaz. Fıtrat ve vicdanda nokta-yı istinad ile nokta-yı istimdad, iki hakikat-i zaruriyedir. Hilkatin saffeti ve en mükerremi olan ruh-u beşer, o iki nokta olmazsa en süfli, en berbat bir mahlûk olur. Hâlbuki kâinattaki hikmet ve nizam ve kemâl bu ihtimali reddeder.

Dördüncüsü: Akıl tatil-i eşgal etse de, nazarını ihmal etse, vicdan Sâni'i unutamaz. Kendi nefsini inkâr etse de; O'nu görür, O'nu düşünür, O'na müteveccihtir. Hads ki şimşek gibi sürat-i intikaldir, daima onu tahrik eder. Hadsin muzaafı olan ilham, onu daima tenvir eder. Meyelânın muzaafı olan arzu ve onun muzaafı olan iştiyak ve onun muzaafı olan aşk-ı ilâhî, onu daima mârifet-i Zülcelâl'e sevk eder. Şu fıtrattaki incizap ve cezbe, bir hakikat-i cazibedarın cezbiyledir.

Bu nükteleri bildikten sonra şu burhan-ı enfüsî olan vicdana müracaat et. Göreceksin ki kalb bedenin aktarına, neşr-i hayat ettiği gibi, kalbdeki ukde-i hayatiye olan mârifet-i Sâni'dir ki istidadat-ı gayr-i mahdude-i insaniye ile

mütenâsib olan âmâl ve müyul-ü müteşâibeye neşr-i hayat eder. Lezzeti içine atar ve kıymet verir ve bast ve temdid eder. İşte nokta-yı istimdad.

Ve kavga ve müzahemetin meydanı olan dağdağa-yı hayata hücum gösteren âlemin, binlerce musibet ve müzâhamelere karşı yegâne nokta-yı istinad yine mârifet-i Sâni'dir.

Evet her şeyi hikmet ve intizam ile işleyen bir Sâni-i Hakîm'e itikat etmezse ve ale'l-amyâ kör tesadüflere havale ederse ve o beliyyata karşı elindeki kudretin adem-i kifayetini düşünse, ister istemez tevahhuş, dehşet, telâş, havftan mürekkep bir hâlet-i cehennem-nümun ve ciğerşikâfe düşecektir. O ise eşref ve ahsen-i mahlûkât olan ruh-u insaniyetin her şeyden ziyade perişan olduğunu istilzam eder. O ise intizam-ı kâmil-i kâinattaki nizam-ı ekmele zıt oluyor. Şu nokta-yı istimdad ve nokta-yı istinad ile bu derece nizam-ı âlemde hüküm-fermalık, hakikat-i nefsü'l-emriyenin hâssa-yı münhasırası olduğu için, her vicdanda iki pencere olan şu iki noktadan Sâni-i Zülcelâl mârifetini kalb-i beşere daima tecelli ettiriyor. Akıl gözünü kapasa da, vicdanın gözü daima açıktır. Sâni-i Zülcelâl bu dört burhan-ı azîmin kat'î şehâdetleriyle Vâcibü'l-vücûd, Ezelî, Vâhid, Ehad, Ferd, Samed, Alîm, Kadîr, Mürîd, Semî, Basîr, Mütekellim, Hayy, Kayyûm olduğu gibi bütün evsaf-ı celâliye ve cemâliye ile muttasıftır. Zira mukarrerdir ki: Masnûdaki feyz-i kemâl Sâni'in zıll-i tecellisinden muktebestir. Demek, kâinatta ne kadar hüsn-ü cemâl, kemâl varsa, umumundan lâyühad derecede yüksek tabakada evsaf-ı cemâliye ve kemâliye ile Sâni-i Zülcelâl muttasıftır. Zira, ihsan servetin, îcad vücûdun, îcab vücûbun, tahsin hüsnün, tenvir nurun fer'i ve delili olduğu gibi; bütün kâinattaki bütün kemâl ve cemâl, Sâni-i Zülcelâl'in kemâl ve cemâline bir zıll-ı zalîldir ve burhanıdır.

Hem de Sâni-i Zülcelâl cemî nekâisten münezzehtir. Zira nevâkıs mahiyet-i maddiyatın istidatsızlığından neşet eder. Zât-ı Zülcelâl maddiyattan mücerrettir, münezzehtir. Hem kâinatın mahiyât-ı mümkinesinden neşet eden evsaf ve levâzımatından mukaddestir.

لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ جَلَّ جَلَالُهُ، سُبْحَانَ مَنِ اخْتَفٰى بِشِدَّةِ ظُهُورِهِ، سُبْحَانَ مَنِ اسْتَتَرَ لِعَدَمِ ضِدِّهِ، سُبْحَانَ مَنِ احْتَجَبَ بِالْأَسْبَابِ لِعِزَّتِهِ[1]

Suâl: Vahdetü'l-vücûdu nasıl görüyorsun?

---

1 O'nun benzeri hiçbir şey yoktur. Şiddet-i zuhurundan gizlenmiş olan Zât'ı her türlü kusur ve noksan sıfatlardan tenzih ederiz. Münezzehtir o Zât ki, zıddı ve rakibi olmadığı için istitar etmiştir. Münezzehtir o Zât ki, esbabı izzetine perde yapmıştır.

Elcevap: Tevhidde istiğraktır ve nazara sığmayan bir tevhid-i zevkîdir. Esasen tevhid-i rubûbiyet ve tevhid-i ulûhiyetten sonra tevhidde zevken şiddet-i istiğrak, vahdet-i kudret yani لَا مُؤَثِّرَ فِي الْكَوْنِ إِلَّا اللهُ[1] sonra vahdet-i idare, sonra vahdetü'ş-şuhûd, sonra vahdetü'l-vücûd, sonra yalnız bir vücûdu, sonra yalnız bir mevcudu görünceye müncer oluyor. Muhakkikîn-i sofiyenin müteşabihat hükmünde olan şatahatıyla istidlâl edilmez. Daire-i esbabı yırtıp çıkmayan ve tesirinden kurtulmayan bir ruh, vahdetü'l-vücûddan dem vursa, haddini tecavüz eder. Dem vuranlar, Vâcibü'l-vücûd'a o kadar hasr-ı nazar etmişlerdir ki mümkinattan tecerrüd ederek, yalnız bir vücûdu belki bir mevcudu görmüşler. Evet delil içinde neticeyi görmek, âlemde Sâni'i müşahede etmek, tarîk-i istiğrakkârâne cihetiyle cedâvil-i ekvanda cereyan-ı tecelliyât-ı ilâhiyeyi ve melekûtiyet-i eşyada sereyan-ı füyûzâtı ve merâyâ-yı mevcudâtta tecelli-i esmâ ve sıfâtı, yalnız zevken anlaşılır birer hakikat iken, dıyk-ı elfaz sebebiyle ulûhiyet-i sâriye ve hayat-ı sâriye tabir ettiler. Ehl-i fikir, o hakâik-i zevkiyeyi nazarın mekâyisine sıkıştırdığından çok evham-ı bâtılaya menşe oldu. Maddeperver hükema ve zayıfü'l-itikat ehl-i nazarın vahdetü'l-vücûdu ile evliyanın vahdetü'l-vücûdu, tamamen birbirinin zıddıdır. Beş cihetten fark vardır:

Birincisi: Muhakkikîn-i sofiye, Vâcibü'l-vücûd'a o kadar hasr-ı nazar etmiş ve müstağrak olmuş ve ehemmiyet vermişler ki O'nun hesabına kâinatın vücudunu inkâr etmişler. Hükemâ ve zayıfü'l-itikat olanlar, maddeye o kadar hasr-ı nazar etmişler ve müstağrak olmuşlar ki fehm-i ulûhiyetten uzaklaştılar. Ve o derece maddeye kıymet verdiler ki her şeyi maddede görmek hatta ulûhiyeti onda mezcetmek, hatta kâinat hesabına ulûhiyetten istiğna etmek derecede tarîk-i müteassifeye girmişlerdir.

İkincisi: Muhakkikîn-i sofiyenin vahdet-i vücûdu vahdetü'ş-şuhûdu tazammun eder. İkincilerin vahdetü'l-mevcudu tazammun eder.

Üçüncüsü: Birincilerin mesleği zevkîdir. İkincilerin nazarîdir.

Dördüncüsü: Birinciler evvelen ve bizzat Hakk'a, nazar-ı tebeî olarak halka bakarlar. İkinciler, evvelen ve bizzat halka bakarlar.

Beşincisi: Birinciler, Hüda-peresttirler. İkinciler, hod-peresttirler.

أَيْنَ الثَّرَى مِنَ الثُّرَيَّا وَأَيْنَ الضِّيَاءُ السَّاطِعُ مِنَ الظُّلْمَةِ الدَّامِسَةِ[2]

---

1 "Kâinatta Allah'tan başka Müessir-i Hakiki yoktur." (es-Suyûtî, *Şerhu's-Suyûtî* 3/127; Kâtip Çelebi, *Keşfü'z-zunûn* 1/22)

2 Süreyyâ yıldızı nerede, yeryüzü nerede?! Her şeyi gösteren ışık nerede, her şeyi örtüp saklayan zulmet nerede?! (Aralarında ne kadar fark var!)

Tenvir

Mesela küre-i arz rengârenk muhtelif ve küçük küçük cam parçalarından farz olunursa, her biri başka hâsiyetle levnine ve cirmine ve şekline nisbet ile şemsten bir feyiz alacaktır. Şu hayalî feyiz ise ne güneşin zâtı ve ne de ayn-ı ziyasıdır. Hem de ziyanın temâsili ve elvân-ı seb'asının tesâviri ve güneşin tecellisi olan şu gûna-gûn ve rengârenk çiçeklerin elvanı faraza lisana gelseler, her biri "güneş benim gibidir." veyahut "güneş benim." diyeceklerdir.

اَنْ خَيَالَاتِي كِه دَامِ أَوْلِيَاسْتْ عَكْسِ مَهْرُويَانِ بُوسْتَانِ خُدَاسْتْ[1]

Fakat ehl-i vahdetü'ş-şuhûdun meşrebi, fark ve sahvdır. Ehl-i vahdetü'l-vücûdun meşrebi mahv ve sekirdir. Safi meşrep ise, meşreb-i ehl-i fark ve sahvdır.

تَفَكَّرُوا فِي اَلَاءِ اللهِ وَلَا تَفَكَّرُوا فِي ذَاتِهٖ فَإِنَّكُمْ لَنْ تَقْدِرُوا[2]

حَقِيقَةُ الْمَرْءِ لَيْسَ الْمَرْءُ يُدْرِكُهَا فَكَيْفَ كَيْفِيَّةُ الْجَبَّارِ ذِي الْقِدَمِ

هُوَ الَّذِي أَبْدَعَ الْأَشْيَاءَ وَأَنْشَأَهَا فَكَيْفَ يُدْرِكُهُ مُسْتَحْدَثُ النَّسَمِ[3]

"Nokta"nın ikinci kısmı, haşir ve melâike ve beka-yı ruha âit olduğundan ve bu hakikatleri kerametli "Yirmi Dokuzuncu Söz" ve "Onuncu Söz" gayet parlak bir surette izah ettiğinden onlara havale edilerek buraya dercedilmedi. Üçüncü kısım ise, On Dört Ders'ten ibaret "Nur'un İlk Kapısı" namıyla ayrıca neşredildi.

Said Nursî

---

1 Evliyâullaha tuzak olan o hayaller ise, Hudâ bahçesinin ay yüzlülerinin cemâllerinin yansımasından ibarettir. (Mevlânâ Celâleddin Rumî, *Mesnevî-i Şerîf (terc. Şefik Can)* 1/26)

2 "Allah'ın nimetlerini tefekkür edin. O'nun Zât'ını tefekkür etmeyin. Çünkü buna güç yetiremezsiniz." (et-Taberânî, el-Mu'cemü'l-evsat 6/250; el-Beyhakî, Şuabü'l-îmân 1/136; Ebu'ş-Şeyh, *el-Azame* 1/220)

3 "İnsan, kendi hakikatini dahi idrak etmekten âciz iken, her şeyden önce var olan ve her şeyi ceberûtiyet-i mutlaka ile hükmü altında tutan Zât'ı nasıl idrak edebilir? O Cebbâr-ı Zîkıdem ki, her şeyi ilk olarak yoktan yaratmış ve inşa etmiştir; sonradan var olup can bulanlar O'nu nasıl idrak etsin?" (Ali b. Ebî Talib, *Dîvân-ı İmam Ali* s.185)

Münderecat Hakkında

Bu mühim mecmuanın cümle-i mukaddimatından olan bir "İ'lem"de:

"Bu Risale, bazı âyât-ı Kur'âniye'nin şuhûdî bir nevi tefsiridir. Ve ondaki meseleler Kur'ân-ı Hakîm'in bahçesinden koparılmış çiçeklerdir. Bu risalenin ibaresindeki icmal ve îcaz ve fehmindeki zâhirî müşkülât, sana tevahhuş vermesin. Tekrar tekrar mütâlaa et, tâ ki لَهُ مُلْكُ السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضِ[1] ve emsali tekrarat-ı Kur'âniye'nin sırrı sana açılsın.

Ey kârî! Bu mecmuadaki tevhidin burhanları ve mazharları, birbirine ihtiyaç bırakmıyor zannetme. Çünkü ben her bir burhana her bir makam-ı mahsusta ihtiyaç hissettim. Harekât-ı cihadiyem beni öyle bir mevkie ilca ediyordu ki o mevkide, o anda bir kapı açmaya mecbur kalıyordum. Çünkü o dehşetli anda diğer açık kapılara dönmek müyesser olmuyordu. Hem o seyahat-i acîbede rast geldiğim nurlara delâlet etmek için değil, belki hatırlamak için işaretler koydum. Bazen büyük bir nura bir işaret koyuyordum... "İlâ âhir" diye ne kadar güzel bir mukaddimeyi ve bir hülâsayı –bu mecmua– adeta şifre gibi bir anahtarı kârîlerine takdim ediyor.

Bu Mesnevî-i Nuriye'deki risalelerin isimleri "Reşhalar, Katre, Hubab, Habbe" şeklinde gidiyor. Eğer Katre Risalesi'nin âhirinde merhum Şeyh Safvet Efendi'nin yazdığı gibi, her bir risaleye bir takriz yazılsa idi, o merhumun "Bu bir katre değil bir bahrdır." dediği gibi biz de derdik:

"O bir lem'a değil bir şemstir. O bir reşha değil bir bahrdır. O bir zühre değil bir cinandır. O bir hubab değil bir ummandır."

---

1 "Göklerin ve yerin hükümranlığı Allah'ındır." (Bakara sûresi, 2/107; Mâide sûresi, 5/40; A'râf sûresi, 7/158; Tevbe sûresi, 9/116; Furkan sûresi, 25/2; Zümer sûresi, 39/44; Zuhruf sûresi, 43/85; Hadîd sûresi, 57/2, 5; Bürûc sûresi, 85/9)

Fihrist

MUKADDİME 2-4

LEM'ALAR 5-15

Tevhide dair olup Risale-i Nur'daki Yirmi İkinci Söz'ün esası ve bir cihette Arapça'sıdır. On Dört Lem'a ile tevhidin en ince hakikatlerini, en mufassal bir surette

وَفِي كُلِّ شَيْءٍ لَهُ اٰيَةٌ تَدُلُّ عَلٰى أَنَّهُ وَاحِدٌ[1]

hakikatine mazhar edecek bir silsile-i delâil ve şehâdeti ibraz eden çok kıymettar ve hava, su, ekmek gibi herkesin muhtaç olduğu bir risaledir.

Nur'un Mesnevîsi'nin başında dercedilen "Lâsiyyemalar", "Lem'alar", "Reşhalar" isimlerindeki üç risale, âhirdeki risaleler gibi müteferrik meselelerden bahis değildir. Aynı mevzu üzerinde gidiyorlar.

REŞHALAR 16-27

Bu Reşhalar risalesi, imanın en mühim üç erkânından nübüvvetin hakikatini ve nübüvvet-i Ahmediye'yi *(aleyhissalâtü vesselâm)* gayet kat'î ve parlak burhanlarla isbat ediyor. Şems nasıl ziya vermemesi mümkün değildir aynen öyle de ulûhiyet de risaletsiz mümkün olmadığını isbat ediyor. Ve nübüvvetin hakikatini güneş gibi gösteriyor. Kâinatı mücessem bir Kur'ân-ı kebîr olarak temsil edip, Muhammed-i Arabî *(aleyhissalâtü vesselâm)* onun âyetü'l-kübrâsı olduğunu, gözünde perde ve kalbinde pas olmayanlara irâe ediyor.

Bu harika risale "On Bir Reşha"dır. On Birinci Reşha'da, yirmi bir mu'cizat-ı Ahmediye'ye *(aleyhissalâtü vesselâm)* işaret eden bir salavât-ı şerifeyi o Nebiyy-i Zîşan *(aleyhissalâtü vesselâm)* Efendimiz'e getiriyor.

On Birinci Reşha'dan sonra uzun bir "İ'lem"de, nübüvvet-i Ahmediye'ye *(aleyhissalâtü vesselâm)* –başka bir tarzda– görülmemiş delilleri gösteriyor.

---

[1] "Bütün her şeyde Allah'ın varlık ve birliğini gösteren bir âyet (işaret) vardır." (Bkz.: el-Esfehanî, *el-Eğânî* 4/39; el-Kalkaşendî, *Subhu'l-a'şâ* 12/413; el-übşeyhî, *el-Müstatraf* 1/16, 2/280)

Bu risalenin Türkçe'si, Risale-i Nur'daki On Dokuzuncu Söz'dedir.

Mesnevî'nin başındaki bu üç risale "Eski Said"in eserlerinden olmayıp, Üstadımız'ın tabiriyle, "Yeni Said"in eserleridir. Üstadımız'ın eski eserlerinden Risale-i Nur'a girenler olduğu gibi; Risale-i Nur'u telifi zamanında yazdığı Arapça eserleri de bu suretle Mesnevî-i Arabiye'ye idhal olunmuştur.

LÂSİYYEMALAR 28-42

İman-ı haşre dair olan bu risale Risale-i Nur'daki Onuncu Söz'ün esası olup Barla'da, Üstadımız'ın –bir bahar gününde– rahmet-i ilâhiyenin âsârını bağ ve bahçelerde müşahedesinden ve ihtiyârsız olarak

فَانْظُرْ إِلَى اٰثَارِ رَحْمَتِ اللهِ كَيْفَ يُحْيِ الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا ۚ إِنَّ ذٰلِكَ لَمُحْيِ الْمَوْتٰى ۚ وَهُوَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ[1]

âyet-i kerîmesini kırk defaya yakın okumasından sonra tulû' etmiş gayet kıymettar ve bu zamanda çok lüzumlu ve inkâr-ı haşir mefkûresini köküyle kesip İbni Sina gibi acîb bir dâhînin "Haşir bir mesele-i nakliyedir, akıl bu yolda gidemez."[2] dediği haşri en basit fehme de kabul ettiren; ve haşrin binler numûnelerini arz yüzünde gösteren; ve haşri iktiza eden pek çok esmâ-yı ilâhiyeden tut, tâ mahiyet-i insaniyede dahi haşri isbat eden bir risaledir.

Bir kaide-i hasenenin tezahürü olarak, her risalenin başında olduğu gibi bu risalenin başında da Cenâb-ı Hakk'a tahmidat ve Nebiyy-i Zîşan'a salât ü selâm vardır. İman-ı billâh, iman-ı bi'n-nebî, iman-ı bil'haşir ve şuhûd-u kâinat mabeyninde bir irtibat-ı tâmme ve telâzum-u kat'iye olduğundan, bu risale kısaca olarak "Tevhid ve Risalet" hakikatlerinden bahsederek esas mesele olan mesele-i haşriyeye lâsiyyemalarla geçmiştir. Risale-i Nur'un Yirmi Sekizinci Söz'ünün İkinci Makamı olan bu risale, yirmi senedir Üstadımız'ın eline yeni geçmiştir.

KATRE 43-55

Bu "Katre" risalesi, bir mukaddime, bir hâtime ve dört bâbdan ibarettir. Mukaddime'de Üstadımız, kırk sene ömründe, telif eylediği seneye nisbetle otuz senelik ilim seyrinde, dört kelime ile dört kelâm tahsil ettiğini ve bu dört

---

1 "İşte bak, Allah'ın rahmetinin eserlerine, ölmüş toprağa nasıl hayat veriyor! İşte bunları yapan kim ise, ölüleri de O diriltecektir. O, her şeye hakkıyla kadîrdir." (Rûm sûresi, 30/50)

2 Bkz.: el-Gazâlî, *el-iktisâd fi'l-i'tikad* s.210-213; İbni Haldun, *Mukaddime* 2/1254.

kelimenin biri "mâna-yı harfî", ikincisi "mâna-yı ismî", üçüncüsü "niyet", dördüncüsü "nazar" olduğunu.. dört kelâm ise biri "Ben kendi kendime mâlik değilim.", ikincisi اَلْمَوْتُ حَقٌّ[1], üçüncüsü رَبِّي وَاحِدٌ[2], dördüncüsü "Ene'nin bir nokta-yı sevdâ ve bir vâhid-i kıyâsî" olduğunu söylüyor. Bu Risale أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلٰهَ إِلَّا اللّٰهُ[3] hakikatini, Birinci Bâb olarak, kâinat erkânından her bir rükün elli beş küllî ve gayet zâhir lisanla isbat ediyor.

Takriz 56

Katre'nin Hâtimesi 57-65

Müteferrik ve kısa, fakat çok lüzumlu ve mühim hakikatlerden bahseder. Başında "yeis, ucub, gurur, sû-i zan" gibi nefsin dört hastalığını; sonra dört hakikati ve daha sonra da "Katre"de zikredilen Birinci Bâb'daki لَا إِلٰهَ إِلَّا اللّٰهُ[4] hakikatini ve devamı olarak Bâb-ı Sâni'de سُبْحَانَ اللّٰهِ[5]; Bâb-ı Sâlis'te اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ[6]; Bâb-ı Râbi'de اَللّٰهُ أَكْبَرُ[7] mertebelerini beyan ettikten sonra, "Nokta" ve "Nükte" başlıklarıyla mevzu itibarıyla birbirinden farklı i'lemlere geçer.

Katrenin Zeyli 67-73

"Remiz"ler ve "İ'lem"ler unvanı altında, her birisi bir risaleye mevzu olacak kıymette hakikatlerden ibarettir. Başında salât ü selâmdan sonra birinci "İ'lem" namazda evvel vakte riayet etmenin ve hayalen Kâbe'ye mütevveccih olmanın faziletini ve evham ve vesvese-i şeytaniyeyi nasıl müzmahil ettiğini ve musallînin bütün letâif ve havassının nasıl feyizlendiğini beyan eder.

Bu geçen risaleler aynı zamanda erkân-ı imaniyeden bahsetmekle hem iman, hem ilim, hem mârifetullah, hem zikir olduğundan okuması dahi bir nevi ibadettir.

---

1 "Ölüm kesin bir gerçektir." (Bkz.: et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* 3/180. Ayrıca, ölüm gerçeğini ifade eden âyet-i kerîmeler için bkz.: Bakara sûresi, 2/28; Âl-i İmran sûresi, 3/185; Hac sûresi, 22/66; Câsiye sûresi, 45/26; Kaf sûresi, 50/19; Cum'a sûresi, 62/8; Mülk sûresi, 67/2)

2 Rabbim tektir.

3 "Şehadet ederim ki Allah'tan başka ilâh yoktur." (Müslim, *salât* 60; Tirmizî, *salât* 216; Ebû Dâvûd, *salât* 178; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 1/292)

4 "Allah'tan başka ilâh yoktur." (Sâffât sûresi, 37/35; Muhammed sûresi, 47/19)

5 Allah'ı bütün eksiklerden tenzih ederim.

6 Bütün hamdler, övgüler Allah'adır.

7 Sadece büyüklükte değil hiçbir konuda eşi ve benzeri olmayan, başka bir şey Kendisiyle kıyas bile edilemeyecek yegâne büyük, Allah'tır.

HUBAB 74-85

Biri Türkçe diğeri Arapça iki zeyli olan bu çok mühim risale, Üstadımız'ın "Hutuvat-ı Sitte"yi neşri münasebetiyle taltif için Ankara'ya çağrıldığında, Ankara'da İslâm ordusunun Yunan'a galebesinden neşe alan ehl-i imanın kuvvetli efkârı içine gayet müthiş bir zındıka fikri girmek ve bozmak ve zehirlendirmek için dessasâne çalıştığını gördüğü hengâmda telif ettiği iki eserden birisidir.

Bu risalenin başında bulunan salât ü selâm çok ehemmiyetlidir. Bu Mesnevî-i Nuriye'nin fevkalâde olan ve hiçbir eserde rastlanmayan bir hususiyeti de bir parmağın hareketiyle birkaç makineyi birden çalıştırmak gibi gayet belâgatlı bir beyan tarzına sahip oluşudur. Sâbıkan zikredildiği gibi, bu muazzam mecmuada hem zikir, hem iman, hem tefekkür, hem ilmi bir arada bulmak daima mümkündür. Mesela salât ü selâmı yalnız zikir olarak dercetmiyor. Aynı zamanda onda bir iman inkişafı, aynı zamanda bir ilim, aynı zamanda mümin-i musalliyi evham ve şübehattan kurtaran hakikatleri serd ederek lâakal üç mana mertebesini beyan ediyor.

Bu harika risale mühim bir "İ'lem"inde, medenî mümin ile medenî kâfirin suret ve sîret ve zâhir ve bâtın farklarını gayet belîğ bir tarzda beyan ediyor. Ve neticede bu farkı körlere de göstermek için diyor ki: "Eğer istersen hayalinle Nurşin karyesindeki Seydâ'nın meclisine git bak. Orada fukara kıyafetinde melikler, padişahlar ve insan elbisesinde melâikeleri bir sohbet-i kudsiyede göreceksin. Sonra Paris'e git ve en büyük localarına gir, göreceksin ki akrepler insan libası giymişler ve ifritler adam suretini almışlar ilâ âhir…" diyerek daha başka cihetteki farklarını "Lemeât" ve "Sünuhat"a havale eder.

Başka bir "İ'lem"de, Risale-i Nur'da Yirmi Yedinci Söz namını alan İçtihad Risalesi'ni dört sayfada hülâsa ediyor.

Hubab'ın Birinci Zeyli 86-96

Farisî bir münâcâtla başlar. Bu münâcâtın Türkçe'si "Yedinci Rica"da ve "On Yedinci Söz"ün zeylinde vardır.

Üstadımız hiç Farisî tahsil etmediği hâlde o kadar mükemmel Farisî bir lisan ile telif edilmiştir ki o zamanki Afgan Sefiri bu eseri takdir hisleri içerisinde Afganistan'a göndermiştir. Bu Farisî münâcâtın akabinde: "Ey Mücahidîn-i İslâm!" başlığı altında Türkçe olarak meb'usana on maddelik bir hitap vardır. Bu hitabın tesiriyle Meclis-i Mebusan'da küçük bir oda olan mescid, büyük bir salona tebdil edilmiştir.

Zeylü'l-Hubab 97-104

Hubab'ın İkinci Zeyli de çok mühim hakikatleri ihtiva etmektedir.

HABBE 105-121

İki zeyli vardır. Bu risalenin birinci "İ'lem"i, hakikat-i Muhammediye *(aleyhissalâtü vesselâm)* âlemin hem sebeb-i hilkati, hem çekirdeği, hem meyvesi, hem netice-i hilkat-i âlem olduğunu gayet edibâne bir üslûp ile beyan ediyor. Diyor ki:

"Eğer âlemi bir kitab-ı kebîr olarak görsen, kâtibinin kaleminin mürekkebi Nur-u Muhammed (aleyhissalâtü vesselâm)'dır. Eğer âlemi bir şecere suretinde görsen, evvelâ çekirdeği, sonra meyvesi yine Nur-u Muhammed (aleyhissalâtü vesselâm)'dır. Eğer âlemi bir zîhayat libasını giymiş görsen, Onun ruhu Nur-u Muhammedî (aleyhissalâtü vesselâm)'dır. Eğer âlemi bir gül bahçesi olarak görsen onun andelib-i zîşanı yine Nur-u Muhammedî (aleyhissalâtü vesselâm)'dır."

Risalenin sonunda gayet güzel bir tazarru ve niyaz ve istiğfar vardır.

Zeylü'l-Habbe 122-129

Habbenin Birinci Zeyli'nin âhirlerinde,

حَسْبُنَا اللهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ[1] ، لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللهِ الْعَلِيِّ الْعَظِيمِ[2]

mertebelerinin Yirmi Dokuzuncu Lem'a-yı Arabiye'ye nisbeten kısa ve gayet güzel beyanları münderiçtir.

Zeylü'z Zeyl 130-134

Habbe'nin ikinci zeylinde, gayet mühim bir risale olan hem Arapça, hem Türkçe olarak kesretle intişar eden Asâ-yı Mûsâ mecmuasında Yirmi Üçüncü Lem'a namındaki "Tabiat Risalesi"nin muhtasar kısa Arapça'sı da vardır.

Bu risale, Ankara'da telif edildiği zaman bir matbaada tab edilmiştir. İnsanların ağzından çıkan dehşetli üç kelimenin butlanını isbat ederek tabiat bataklığında boğulanları kurtarıyor.

---

1 "Allah bize yeter. O ne güzel vekildir!" (Âl-i İmran sûresi, 3/173)

2 "Hareket ve güç, ancak yüceler yücesi ve pek büyük olan Cenâb-ı Hakk'ın dilemesi ile olur." Peygamber Efendimiz *(sallallâhu aleyhi ve sellem)* bu sözün, cennet hazinelerinden bir hazine olduğunu bildirmiştir. (Bkz.: Buhârî, *meğâzî* 38, *deavât* 51, 68, *kader* 7; Müslim, *zikir* 44-46)

ZÜHRE 135-166

Uzun bir hakikatin yalnız ucunu göstermek ve parlak bir nurun yalnız bir şuâını irae etmek maksadıyla yazılan bu çok mühim risale, gayet ehemmiyetli hakikatleri ihtiva ettiğinden en mümtaz Nur şakirdlerinin musırrâne talepleri üzerine –ekserisi Arapça bilmeyen o şakirdlerin istifadelerine medar olmak için– kısmen izahlı, kısmen kısa bir meâli Üstadımız tarafından Türkçe'ye çevrilmiş ve On Yedinci Lem'a namıyla On Beş Nota olarak Risale-i Nur Külliyatı'nın Lem'alar kısmına ilhak edilmiştir.

Zühre şöyle bir hakikatle başlar:

"Dünyadaki her zîhayat, mâlikinin ismiyle, namıyla hesabıyla çalışan muvazzaf bir asker gibidir. Kim kendini kendine mâlik zannetse o kimse hâliktir."

Sonra uzun ve muhit bir salât ü selâmı müteakip her biri bir risalenin güya hülâsası ve çekirdeği mahiyetindeki şümullü "İ'lem"lere geçer. "İ'lem"lerin birisinde, Kur'ân tilmizi ile felsefe tilmizini içtimaî ve şahsî cihetlerden mukayese ederek felsefenin sakîm ve muzır kısmının bâtıl hükümlerini çürütür. Son "İ'lem"i de gayet güzel ve hazîn bir münâcât ihtiva etmektedir. daha fazla mâlûmatı Türkçe olan Notalar Risalesi'ne havale ederiz.

Bu Mesnevî-i Nuriye'nin fihristesinde, o kıymettar harika risalelerdeki yüzer hakikatlerden yalnız bir-ikisini nâkıs fehmimizle ve kasır ifademizle göstermeye çalıştık. Yoksa gösterdiğimiz misaller, o harika-yı ilm ü irfanın ne en canlı noktaları olabilir ve ne de en kıymetli cevherleri olabilir. Belki o şemsin cüz'î bir şuâı ve o bahrın küçük bir katresidir.

ZERRE 167-176

Şeytanın ve ehl-i ilhadın bazı vesveselerini tard eden müteferrik meselelerden bahseden harika ve fevkalâde bir risale olup iki kısımdan ibarettir.

İman ve ahlâkiyatı ve vesveselerin izalesini ve insandaki teşahhusat-ı vechiyenin hikmetini beyan eden "İ'lem"ler bu risalenin münderecatındadır. Bir "İ'lem"inde [1] وَمِنْ اٰيَاتِهِ خَلْقُ السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاخْتِلَافُ أَلْسِنَتِكُمْ وَأَلْوَانِكُمْ âyetinde zikredilen semâvât ve arzın hilkati ve beşerin lisan ve renklerinin ihtilâfı

[1] "O'nun varlığının ve kudretinin delillerinden biri de: Gökleri ve yeri yaratması, lisanlarınızın ve renklerinizin farklı olmasıdır." (Rûm sûresi, 30/22)

Cenâb-ı Hâlık-ı Zülcelâl'in âyetlerinden olduğunun hakikatini gayet güzel bir tarzda beyan ediyor. Diyor ki:

"Bütün beşerin esâsât-ı âzâda ittifakı, Sâni'in vahdetine; teşahhusat-ı vechiyede temayüzü, Sâni'in muhtar ve hakîm olduğuna gayet bâhir ve zâhir delildir." der ve isbat eder. Beşerin birbirinden teşahhusça farklarının hikmetini ve diğer mahlûkâtta bu temayüzün ferden ferda olmayıp nevi nevi oluşu hikmetin öyle iktiza ettiğini izah ediyor.

Başka bir "İ'lem"de, şeytan-ı insî ve cinnînin, bakaranın bâtınen gayet mükemmel, zâhiren miskin oluşu hakkındaki bir vesvesesini tard eder ve der ki: "Ey şeytan-ı cinnîye üstad olan şeytan-ı insî! Eğer her şey, her şeyi maslahat miktarıyla ve lâyık-ı vechile yapan Kadîr-i Ezelî'nin sanatı olmasa idi, senin eşeğinin kulağı senden ve senin üstadlarından daha akıllı ve daha hâzık olması lâzım gelirdi." diye insî ve cinnî şeytanların vesveseleri yüzlerine çarpılarak; bakaranın yani ineğin dahilinin mutlak olduğunun ve haricinin mukayyed oluşunun hikmetini aklen ve ilmen gayet mukni bir surette beyan eder.

Ahlâka dair bir "İ'lem"inde der ki: "Ey fâsık! Bil ki medeniyet-i sefihe öyle müthiş bir riyâyı ibraz etmiş ve meydana çıkarmış ki ehl-i medeniyetin ondan kurtulması mümkün değildir. Çünkü ehl-i medeniyet o riyâya şan ü şeref namını vermiş. İnsanı şahıslara karşı riyâkârlığa bedel unsurlara ve milletlere ve devletlere karşı riyâkârlığa teşvik etmiş ve tarihi onlara müşevvik ve alkışçı ve cerideleri de yani gazeteleri de dellâl yapmış. Ölümü unutturup (güya) unsurları içinde bir hayatları var diye zaman-ı cahiliyetteki gaddar zalimlerin desiseleri nev'inden bir desise ile beşeri tasannu ve riyâkârlığa sevk etmiştir." Ne kadar okunsa okunmaya lâyık olan bu risale dahi, bir istiğfar ve Hazreti Mevlâna'nın bir beytiyle nihayet bulmuştur.

ŞEMME 177-188

Kâinatın mecmmundan tâ zerreye kadar mütenâzilen her bir mevcudun, pek çok esmâ-yı ilâhiyeden "Allah, Rab, Mâlik, Müdebbir, Mürebbî, Mutasarrıf ve Nâzım" isimlerine şehâdet ettiklerini isbat eder. Başka bir "İ'lem"inde, hiçbir kimsenin Sâni-i âlem'den şikâyet hakkı olmadığını gösterir. Diğer bir "İ'lem"inde Kur'ân-ı Hakîm'in ilk ve ekser muhatabı olan cumhur-u avâmın fehimlerini nasıl okşadığını ve onların idraklerine nasıl mürâat ettiğini uzun bir hakikatle beyan eder. Hem tayy-ı mekân ve bast-ı zaman ve ene'nin mahiyeti ve iki vechi gibi pek çok ince hakâiki beyan eden müteferrik mevzulardan müteşekkil bir kıymettar risaledir.

Bu risale,

Medet ey kafile-salâr-ı rusül huz biyedî,
Sensin ey nur-u kerem cümlemizin mu'temedi
İntisâbım sanadır.. işte dilimde senedi:
Lâ ilâhe illallah Muhammedün Resûlullah

diye bir manzum kıtadan sonra uzun ve muhit bir istiğfar ve duaya geçerek hitama erer.

ONUNCU RİSALE 189-212

Diğerlerine nisbetle büyük olan bu risalede, Sözler'den bazılarının hülâsalarıyla, müteferrik ve muhtelif mevzulardan ibaret "İ'lem"ler vardır.

Birinci "İ'lem"inde [1] وَجَعَلْنَاهَا رُجُومًا لِلشَّيَاطِينِ âyet-i kerîmesinin tefsirini, semâvâta çıkmak isteyen şeytanların recmedilmelerini "Yedi Basamak" ile beyan eder.

Birinci basamağında semâdaki sükûnet ve sükûta ve intizama işaretle der ki: "Semâ ehli, arz ehli gibi hayırların ve şerlerin karışmasından ve zıtların içtimaından meydana gelen münakaşa ve ihtilâfat ve tezebzüb içinde değillerdir. Belki onlar, kendilerine Hâlık'ları tarafından emredilen şeyleri kemâl-i itaatle yapan mutîlerdir."

Şeytanların recmedilmelerini beyan ve isbattan sonra başka bir "İ'lem"de (Üstadımız) Kur'ân'dan istifade ettiği dört tarîki dört hatve ile gayet veciz bir tarzda izah eder. Risale-i Nur'un Sözler kısmında mufassal izahı bulunan bu "İ'lem" çok mühimdir.

Diğer bir "İ'lem"inde, ubûdiyetin mukaddime-i mükâfat-ı lâhika değil, netice-i nimet-i sâbıka olduğunu beyandan sonra çok hakikatli ve geniş manadaki "İ'lem"lere geçerek "Nur'un İlk Kapısı"nda ve "Küçük Sözler"de bir derece meâlleri bulunan hakikatlerin izahıyla bu kıymettar ve mühim risale hitama erer. Bu kıymettar risalenin münderecatından şems gibi nurlu kamer gibi parlak bir misali şudur: Kur'ân-ı Hakîm kâinattaki insana râci ve menfaatli olan eşyayı ihtar için zikrediyor. Yoksa Kur'ân-ı Hakîm'in o beyanatı yalnız o faydasına inhisar etmiyor. Çünkü insan kendisiyle alâkası olan ve faydası dokunan bir zerreye, kendisi ile alâkası olmayan bir şemsten ziyade ehemmiyet verir. Mesela

---

[1] "(Gerçek şu ki, yere en yakın olan göğü lambalarla donattık) ve onlardan bir kısmını şeytanlara atılan mermiler yaptık." (Mülk sûresi, 67/5)

وَالْقَمَرَ نُورًا وَقَدَّرَهُ مَنَازِلَ لِتَعْلَمُوا عَدَدَ السِّنِينَ وَالْحِسَابَ[1]

Yani, kamerin küre-i arz etrafında devrinin Cenâb-ı Hak tarafından takdir edilmesinin pek çok hikmetlerinden bir hikmeti de beşerin günlerini, aylarını, senelerini hesap etmesi, bilmesidir. Yoksa kamerin takdiri, bizce çok lüzumlu bulunan bu faydasına inhisar etmez. Hâlık-ı Zülcelâl'in esmâsına âyinedarlık eden binler hikmetleri daha var.

Bu kıymettar risalenin âhirinde, altı katrede İ'caz-ı Kur'ân'ı hülâsa eden küçük fakat o nisbette şümullü bir risale vardır.

ON DÖRDÜNCÜ REŞHA 213-218

Peygamber *(aleyhissalâtü vesselâm)*'ın risaletinin hakkaniyetine bir delil de Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan'dır.. Kur'ân-ı Hakîm'in kırka yakın vech-i i'câzı, "Lemeât" ve "İşârâtü'l-i'câz" tefsirinde beyan edildiğinden onlara havale ederek *Birinci Katre* nihayet bulur.

İkinci Katre'de: Yirmi Beşinci Söz'de zikredilen "Kur'ân Nedir?" diye olan tarifin kısa bir Arapça'sı vardır.

Üçüncü Katre: Altı noktadır. Üçüncü noktasında: Nasıl ki insan muhtelif hâcât-ı cismaniyeye muhtelif vakitlerde muhtaçtır.. Mesela havaya her ân, hararete, suya her vakit, gıdaya her gün, ziyaya her hafta muhtaçtır. Öyle de hâcât-ı mâneviye-i insaniye de muhteliftir. Bir kısmına her an muhtaçtır. Lafzullah gibi. Bir kısmına her vakit muhtaçtır. Bismillâh gibi. Bir kısmına her saat muhtaçtır. لَآ إِلٰهَ إِلَّا اللّٰهُ[2] gibi. Ve hâkeza kıyas et.

Dördüncü Katre: Altı nüktedir. Beşinci Nüktesi'nde çok âyet-i kerîme bulunmasından; ve orası da izah makamı olmadığından Mu'cizat-ı Kur'âniye'ye havale edilerek o nükte tayyedilmiştir. Bazen bir harf-i Kur'ânî'de Kur'ân'ın i'câzını isbat eden bu risale ve arkadaşları olan "İşâratü'l-i'caz" ve "Mu'cizat-ı Kur'âniye" risaleleri Kur'ân-ı Hakîm'in birer elmas kılıncıdırlar.

Altıncı Katre: Belâgat-ı Kur'âniye'nin bir sırrını keşfederek; ediplerin اُنْظُرْ إِلٰى مَنْ قَالَ وَلِمَنْ اُنْظُرْ إِلٰى مَنْ قَالَ yani "Kim söylemiş." demelerine mukabil

---

1 "(Ay'ı da bir nur kılıp), ona birtakım konaklar tayin etti ki yılların sayısını ve vakitlerin hesabını bilesiniz." (Yûnus sûresi, 10/5)

2 "Allah'tan başka ilâh yoktur." (Sâffât sûresi, 37/35; Muhammed sûresi, 47/19)

قَالَ وَلِمَا قَالَ وَفِيمَا قَالَ[1] diyerek i'câz-ı Kur'âniye'yi parlattırıyor. Bu Altıncı Katre, belâgat-ı Kur'âniye için mühim bir anahtardır.

ŞÛLE 219-226

İki sayfalık bir zeyli olan küçük hacimde bir risaledir

NOKTA 227-240

Çok muhtasar olduğu için özetlenmedi.

اَللّٰهُمَّ اخْتِمْ لَنَا بِالسَّعَادَةِ وَالشَّهَادَةِ وَالْكَرَامَةِ وَالْبُشْرٰى، اٰمِينَ اٰمِينَ اٰمِينَ[2]

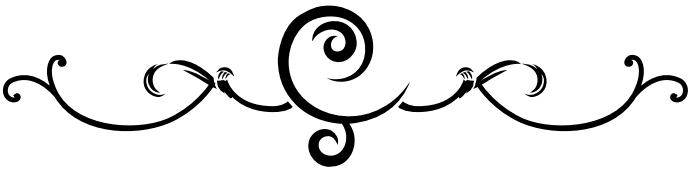

[1] Bir bak: Kim söylemiş? Kime söylemiş? Ne için söylemiş? Ne makamda söylemiş?

[2] Allahım, bize kelime-i şehadeti söylediğimiz, âhiret saadeti ve cennet müjdesini aldığımız kerâmetli bir ölüm nasip et, âmîn, âmîn, âmîn!

İ'tizar

Fihristi hitama eren Mesnevî-i Nuriye, hayatın hayatı ve gayesi ve en yüksek hakikat olan imanı taklitten tahkike, tahkikten ilmelyakîn mertebesine, ilmelyakîn mertebesinden aynelyakîn derecesine ve daha sonra da hakkalyakîne ulaştıran muazzam ve muhteşem ve pek çok risaleleri tazammun eden muhit ve harika bir eserdir.

Bu eserin hakikî kıymetini tebarüz ettirecek en hakikî fihristi, yine onun aziz ve muhterem müellifi Üstadımız yapabilirdi. Bizim çok kısa anlayışımız ve zayıf idrakimiz ve kasır fehmimiz ve Arapça'ya olan vukufsuzluğumuz, ulemâyı mütebahhirînin katresine bahr dedikleri bu emsalsiz eserin fihristini kârîlere pek noksan olarak takdim etmemizin âmilleri olmuştur.

Muhterem kârî! Bu fihriste bakıp da tılsım-ı kâinatın keşşâfı, hakâik-i eşyanın miftahı, hikmet-i hilkatin dellâlı olan bu mânevî hazine hükmündeki mecmuayı da o mizan ile tartma. Çünkü bizdeki acz ve noksanlık o mecmuanın kıymetiyle mebsûten değil, mâkûsen mütenasiptir. Güneşin bir zerre cam parçasındaki timsâline bakıp da "güneş de bu kadardır." deme! Çünkü o zerre, kabiliyeti kadar o güneşten feyz alır. Sen ise aynanın büyüklüğü nisbetinde o mânevî şemsten feyz alacaksın.

Hem bu mecmuada bulunan yüzlerce "İ'lem"lerden yalnız pek az bir kısmının pek cüz'î bir manası yalnız işaret için zikredilmiş. Yoksa her bir risale, hatta her bir i'lem için bu Mesnevî fihristinin mecmuu kadar bir fihrist yapmak lâzım gelirdi. Buna da ne bizim iktidar-ı ilmimiz ve ne de makam ve ne de zaman müsait değildir.

سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَآ إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَآ ۖ إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ[1]

رَبَّنَا لَا تُؤَاخِذْنَآ إِنْ نَسِينَآ أَوْ أَخْطَأْنَا[2]

رَبَّنَا تَقَبَّلْ مِنَّا بِأَحْسَنِ قَبُولٍ هٰذِهِ الْفِهْرِسْتَةَ النَّاقِصَةَ بِحُرْمَةِ سَيِّدِ الْمُرْسَلِينَ وَاٰلِهٖ وَصَحْبِهٖ أَجْمَعِينَ، اٰمِينَ، وَالْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ[3]

Mustafa Gül ve Tahirî Mutlu

---

1 "Sübhansın yâ Rab! Senin bize bildirdiğinden başka ne bilebiliriz ki? Her şeyi hakkıyla bilen, her şeyi hikmetle yapan sensin." (Bakara sûresi, 2/32)

2 "Ey Rabbimiz! Unutur veya hataya düşer de bir kusur işlersek bizi onunla hesaba çekme!" (Bakara sûresi, 2/286)

3 Ey Rabbimiz! Kulların içinden seçip zirve payelerle şereflendirdiğin Hazreti Muhammed ve O'nun tertemiz, pırıl pırıl hane halkı ile mükerrem ashabı hürmetine, eksiğiyle-kusuruyla şu yapmaya çalıştığımız fihristeyi en makbul surette kabul buyur. Evvel-âhir bütün hamd ü senâlar, Âlemlerin Rabbi Cenâb-ı Allah'adır.

بِسْـــمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

يَا اَللّٰهُ يَا رَحْمٰنُ يَا رَحِيمُ يَا فَرْدُ يَا حَيُّ يَا قَيُّومُ يَا حَكَمُ يَا عَدْلُ يَا قُدُّوسُ[1]

İsm-i âzamın hakkına ve Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan'ın hürmetine ve Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)*'ın şerefine, bu mecmuayı bastıranları ve mübârek yardımcılarını ve Risale-i Nur talebelerini Cennetü'l-Firdevs'te saadet-i ebediyeye mazhar eyle, âmîn…

Ve hizmet-i imaniye ve Kur'âniye'de daima muvaffak eyle, âmîn…

Ve defter-i hasenâtlarına Mesnevî-i Nûriye'nin her bir harfine mukabil, bin hasene yazdır, âmîn...

Ve Nur'ların neşrinde sebat ve devam ve ihlâs ihsan eyle, âmîn…

Yâ Erhamerrâhimîn!.. Umum Risale-i Nur şâkirtlerini iki cihanda mesûd eyle, âmîn…

İnsî ve cinnî şeytanların şerlerinden muhafaza eyle, âmîn…

Ve bu âciz ve bîçâre Said'in kusurâtını affeyle, âmîn...

Umum Nur Şâkirtleri Nâmına
Said Nursî

---

[1] Ya Allah, yâ Rahmân: Ey Zât'ı itibarıyla merhametli olan! yâ Rahîm: Ey rahmetiyle mahlûkâtına merhamet eden! yâ Ferd: Ey eşi ve benzeri olmayan! yâ Hayy: Ey her zaman var olan, diri olan, ezelî ve ebedî hayat sahibi olan! yâ Kayyûm: Ey kendi Zât'ı ile var olup, zeval bulmayan ve bütün varlıkları varlıkta tutup onları yöneten! yâ Hakem: Ey hükmü geçersiz kılınmayan Hâkim! yâ Adl: Ey tam adalet sahibi! yâ Kuddûs: Ey her şeyi tertemiz yapan ve kendisi bütün eksiklerden uzak ve yüce Zât!

Sikke-i Tasdik-i Gaybî

Bediüzzaman Said Nursî

Risale-i Nur Külliyatı'ndan

Şikke-i Tasdik-i Gaybî

Bediüzzaman

Said Nursî

İstanbul - 2007

SİKKE-İ TASDİK-İ GAYBÎ

Copyright © Şahdamar Yayınları, 2007
Bu eserin tüm yayın hakları ***Işık Ltd. Şti.****'ne aittir.*
Eserde yer alan metin ve resimlerin, Işık Ltd. Şti.'nin önceden
yazılı izni olmaksızın, elektronik, mekanik, fotokopi yâ da herhangi bir kayıt
sistemi ile çoğaltılması, yayımlanması ve depolanması yasaktır.

ISBN
978-975-9090-88-3

Yayın Numarası
78

Basım Yeri ve Yılı
Çağlayan Matbaası
Sarnıç Yolu Üzeri No:7 Gaziemir / İZMİR
Tel: (0232) 252 20 96
Ekim 2007

Genel Dağıtım
Gökkuşağı Pazarlama ve Dağıtım
Merkez Mah. Soğuksu Cad. No: 31
Tek-Er İş Merkezi Mahmutbey/İSTANBUL
Tel: (0212) 410 50 00 Faks: (0212) 444 85 96

Şahdamar Yayınları
Emniyet Mahallesi Huzur Sokak No: 5
34676 Üsküdar/İSTANBUL
Tel: (0216) 318 42 88 Faks: (0216) 318 52 20
www.sahdamaryayinlari.com

İçindekiler

Risale-i Nur'dan Parlak Fıkralar ve Bir Kısım Güzel Mektuplar 2

Leyle-i Kadir'de İhtar Edilen Bir Mesele-i Mühimme 2

Yirmi Yedinci Mektub'un Lâhikasından Alınmış Mühim Parçalar 22

Emin ve Feyzi'nin bir fıkrası 30

Karadağ'ın Bir Meyvesi 44

Sûre-i ﴿وَالْعَصْرِ﴾'ın Dağ Meyvesi Namındaki Nüktesine Bir Hâşiye 45

Birdenbire Kalbe Gelen Bir Nükte-i İ'câziyedir. 46

Küçük Hüsrev Feyzi'nin bir istihracıdır. 49

Birinci Şuâ 61

Resâili'n-Nur'a İşaret Eden Birinci Âyet 63

Resâili'n-Nur'a İşaret Eden İkinci Âyet 67

Üçüncü Âyet-i Meşhure 68

Dördüncü Âyet-i Meşhure 69

Beşinci Âyet 69

أَوَمَنْ كَانَ مَيْتًا Âyetinin Tetimmesi 70

Sabri'nin Sadakatinin Bir Kerametidir 71

Altıncı Âyet 73

Yedinci Âyet 73

Sekizinci Âyet 74

Dokuzuncu Âyet 74

Onuncu Âyet 75
On Birinci Âyet 75
On İkinci Âyet 75
On Üçüncü Âyet 76
On Dördüncü Âyet 76
On Beşinci Âyet 76
On Altıncı Âyet 78
On Yedinci Âyet 78
On Sekizinci Âyet 79
On Dokuzuncu Âyet 80
Yirminci Âyet 80
Yirmi Birinci Âyet veya Âyetler 81
Yirmi İkinci Âyet ve Âyetler 83
Yirmi Üçüncü Âyet 84
Yirmi Dördüncü Âyet ve Âyetler 85
İzahtan Evvel Mühim Bir İhtar 85
Yirmi Beşinci Âyet 89
Yirmi Altıncı Âyet 90
Yirmi Yedinci Âyet 92
Yirmi Sekizinci Âyet 93
Yirmi Dokuzuncu Âyet 94
Yirmi Dokuzuncu Âyetin Sehvine Dair Tafsilât 96
Sekizinci Şuâ 100
Üçüncü Bir Keramet-i Aleviye 100
Bir İfade-i Meram 100
Birincisi 101
İkinci Remiz 104

Üçüncü Remiz 106

Dördüncü Remiz 110

Beşinci Remiz 113

Altıncı Remiz 114

Yedinci Remiz 116

Sekizinci Remiz 120

Otuz Birinci Mektubun Otuz Birinci Lem'asının
Otuz Bir Meselesinden Bir Mesele 125

On Sekizinci Lem'a 126

Yirmi Sekizinci Lem'a 126

Sekizinci Lem'a 127

Şâyân-ı Hayret Bir Tefe'ül ve Mühim Bir İhbar-ı Gaybî 128

Mühim Bir İhbar-ı Gaybî 128

Şeyh-i Geylânî'nin, Fıkrasıyla Kerametkârâne Verdiği Haber-i
Gaybînin Tetimmesi 132

Said Kendi Söylüyor: 132

Şu Keramet-i Gavsiye Münasebetiyle "Üç Nokta"
Beyan Edilecek 134

Keramet-i Gaybiye-i Gavsiyenin İşârâtını Teyid Eden Üç Remiz 139

Latif Bir Tefe'ül 141

Hazreti Gavs'ın Keramet-i Gaybiyesini Teyid
Eden Bir Âyetin İşârâtındaki Bir Nükte-i İ'câziye 146

Risale-i Nur'dan Parlak Fıkralar ve Bir Kısım Güzel Mektuplar 149

Risale-i Nur'un Küçük ve Masum Şakirtleri 159

Bir suâle cevap olarak yazdığım bir fıkrayı, size de faydası olur
ihtimaliyle beyan ediyorum 170

Mânevî bir ihtar ile bir-iki ince meseleyi yazıyorum 171

Üstadımızın ehemmiyetli bir mektubu 177

Yirmi Sekizinci Mektup'tan Yedinci Mesele 210

Mahrem Bir Suâle Cevap 219

Zekâi'nin Bir Manzumesi 222

Halil İbrahim'in Manzumesi 231

Hüve Nüktesi 233

Yirmi Dokuzuncu Mektubun Beşinci Risale Olan Beşinci Kısım 237

﴿ نَعْبُدُ ﴾ Na'büdü Nüktesi 241

Bir Takriznâme 244

Sikke-i Tasdik-i Gaybî

بِسْـــمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1]

Bu Sikke-i Gaybiye'yi mahrem tutardık; yalnız has kardeşlerime mahsustu. Ben vefat ettikten sonra neşredilsin demiştim. Fakat zabıta geldi, adliye hesabına onu sakladığımız yerden çıkardılar. İki sene ellerinde kaldı. Üç mahkeme tetkikinden sonra iade edildi. Bize muhalif gayet nâmahremler dahi beraber okudular. Bizi çok yabanî insanlar gördüler. Bu iki defadır Isparta adliyesinin eline başka risalelerle beraber girmiş, hiçbir itiraz edilmeden geri verilmiş.

Madem umumun nazarına istemediğimiz halde gösterilmiş ve madem Risale-i Nur'un ehemmiyetini isbat edip şâkirtlerini şevke getiriyor, kuvve-i mâneviyelerini ziyadeleştiriyor; elbette Medresetü'z-Zehra erkânlarının neşrine karar vermelerine iştirak ederim.

Said

---

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

Risale-i Nur'dan Parlak Fıkralar ve Bir Kısım Güzel Mektuplar

Leyle-i Kadir'de İhtar Edilen Bir Mesele-i Mühimme

(On Üçüncü Söz'ün İkinci Makamı'nın Zeyli)

Evvelâ: Leyle-i Kadir'de kalbe gelen pek uzun ve geniş bir hakikate pek kısaca bir işaret edeceğiz. Şöyle ki:

Nev-i beşer, bu son Harb-i Umumî'nin eşedd-i zulüm ve istibdadıyla.. ve merhametsiz tahribatıyla.. ve bir düşmanın yüzünden yüzer mâsumu perişan etmesiyle ve mağlûpların dehşetli meyusiyetleriyle.. ve galiplerin dehşetli telâş ve hâkimiyetlerini muhafaza ve büyük tahribatlarını tâmir edememelerinden gelen dehşetli vicdan azaplarıyla.. ve dünya hayatının bütün bütün fâni ve muvakkat olması ve medeniyet fantaziyelerinin aldatıcı ve uyutucu olması umuma görünmesiyle.. ve fıtrat-ı beşeriyedeki yüksek istidadatın, mahiyet-i insaniyesinin umumî bir surette dehşetli yaralanmasıyla.. ve ebed-perest hissiyat-ı bâkiye ve fıtrî aşk-ı insaniyenin heyecan içinde uyanmasıyla.. ve gaflet ve dalâletin, en sert, sağır olan tabiatın Kur'ân'ın elmas kılıcı altında parçalanmasıyla.. ve gaflet ve dalâletin en boğucu, aldatıcı, en geniş perdesi olan siyasetin rû-yi zeminde pek çirkin, pek gaddârâne hakikî sureti görünmesiyle.. ve elbette hiçbir şüphe yok ki, şimalde, garpte, Amerika'da emareleri göründüğüne binâen, nev-i beşerin mâşuk-u mecazîsi olan hayat-ı dünyeviyesi böyle çirkin ve geçici olmasından, fıtraten beşerin hakikî sevdiği ve aradığı hayat-ı bâkiyeyi bütün kuvvetiyle arayacak... ve elbette, hiç şüphe yok ki, bin üç yüz altmış senede her asırda üç yüz elli milyon şakirdi bulunan ve her hükmüne ve dâvâsına milyonlar ehl-i hakikat tasdikle imza basan ve her dakikada milyonlar hâfızların kalbinde kudsiyetle bulunup lisanlarıyla beşere ders veren ve hiçbir kitapta emsali bulunmayan bir tarzda beşer için hayat-ı bâkiyeyi ve saadet-i ebediyeyi müjde verip bütün beşerin yaralarını tedavi eden Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan'ın şiddetli, kuvvetli ve tekrarlı binler âyâtıyla belki sarihan ve işareten on binler defa dâvâ edip, haber verip, sarsılmaz kat'î delillerle, şüphe götürmez hadsiz hüccetlerle hayat-ı bâkiyeyi kat'iyetle müjde ve saadet-i ebediyeyi ders vermesi.. elbette nev-i beşer bütün bütün aklını kaybetmezse ve maddî ve mânevî bir kıyamet başlarında kopmazsa; İsveç,

Norveç, Finlandiya ve İngiltere'nin Kur'ân'ı kabule çalışan meşhur hatipleri ve din-i hakkı arayan Amerika'nın çok ehemmiyetli dinî cemiyeti gibi, rû-yi zeminin kıtaları ve hükûmetleri, Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan'ı arayacaklar ve hakikatlerini anladıktan sonra bütün ruh u canlarıyla sarılacaklar. Çünkü bu hakikat noktasında katiyen Kur'ân'ın misli yoktur ve olamaz ve hiçbir şey bu mu'cize-i ekberin yerini tutamaz.

Sâniyen: Madem Risale-i Nur o mu'cize-i kübrânın elinde bir elmas kılıç hükmünde hizmetini göstermiş ve en muannid düşmanları teslime mecbur etmiş. Hem kalbi, hem ruhu, hatta hissiyatı tam tenvir edecek ve ilâçlarını verecek bir tarzda hazine-i Kur'âniye'nin dellâllığını yapan ve ondan başka me'haz ve mercii olmayan bir mu'cize-i mâneviyesi bulunan Risale-i Nur o vazifeyi yapıyor ve aleyhinde dehşetli propagandalara ve gayet muannid zındıklara tam galebe çalmış ve dalâletin en kalın ve boğucu ve geniş daire-i âfâkında ve fennin en geniş perdelerinde *Asâ-yı Musa*'daki Meyvenin Altıncı Meselesi ve Birinci ve İkinci, Üçüncü ve Sekizinci Hüccetleriyle gayet parlak bir tarzda gafleti dağıtıp nur-u tevhidi göstermiş.

Elbette bizlere lâzım ve millete elzem, şimdi resmen izin verilen din tedrisatı için hususî dershâneler açılmasına ve izin verilmesine binâen, Nur şâkirtleri, mümkün olduğu kadar her yerde küçücük bir dershâne-i Nuriye açmak lâzımdır. Gerçi herkes kendi kendine bir derece istifade eder, fakat herkes her meselesini tam anlamaz.

Hem iman hakikatlerinin izahı olduğu için, hem ilim,[1(Hâşiye)] hem mârifet, hem ibadettir. Eski medreselerde beş-on seneye mukabil, inşallah Nur medreseleri, beş-on haftada aynı neticeyi temin edecek ve yirmi senedir ediyor. Ve hem hükûmet ve millet ve vatan, hem hayat-ı dünyeviyesine ve siyasiyesine ve uhreviyesine pek çok faydası bulunan bu Kur'ân lemeâtlarına ve dellâlı bulunan Risale-i Nur'a değil ilişmek, tamamıyla terviç ve neşrine çalışmaları elzemdir ki, geçen dehşetli günahlara keffâret ve gelecek müthiş belâlara ve anarşistliğe bir sed olabilsin.

Sâlisen: Bu Ramazan-ı Şerif'te, Kur'ân'ı zevk ve şevk ile okumak çok ihtiyacım vardı. Hâlbuki elemli hastalık, maddî ve mânevî sıkıntılar, yorgunlukla ve meşgalelerin tesiriyle telâş ettim. Birden Hüsrev'in şirin kalemiyle mu'cizâtlı yazılan mu'cizâtlı cüzler ve Hâfız Ali ve Tahirî'ye pek çok sevap kazandıran parlak ve kerametli "Hizbü'l-Ekber-i Kur'âniye"yi birbiri arkasından

---

1 (Hâşiye) Şayet biri biliyor, taallüm etmeye muhtaç değilse, ibadete muhtaç veya marifete müştâk veya huzur ister. Onun için herkese lüzumlu bir derstir.

okumaya başlarken öyle bir zevk ve şevk verdi ki, bütün o yorgunlukları hiçe indirdi. Hiçbir vesveseye meydan vermeyerek pek parlak bir surette ders-i Kur'âniye'yi onlardan dinlerken bütün ruh u canımla arzu ettim ve kast u azmettim ki, mümkün olduğu derecede aynı "Hizbü'l-Ekber-i Kur'âniye" gibi fotoğrafla mu'cizâtlı Kur'ân'ımızı tab' edeceğiz, inşallah...

اَلْبَاقِي هُوَ الْبَاقِي[1]

Kardeşiniz
Said Nursî

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[2] ، وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ[3]

اَلسَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكَاتُهُ أَبَدًا دَائِمًا[4]

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Evvelâ: Nurun fevkalâde has şâkirtleri, *Sikke-i Gaybiye* müştemilâtıyla, o evliya-yı meşhûreden, kırk günde bir defa ekmek yiyip kırk gün yemeyen Osman-ı Hâlidî'nin sarih ihbarı ve evlâtlarına vasiyetiyle ve Isparta'nın meşhur ehl-i kalb âlimlerinden Topal Şükrü'nün zahir haber vermesiyle çok ehemmiyetli bir hakikati dâvâ edip, fakat iki iltibas içinde, bu bîçâre, ehemmiyetsiz kardeşleri Said'e bin derece ziyade hisse vermişler. On seneden beri kanaatlerini tâdile çalıştığım halde, o bahadır kardeşler kanaatlerinde ileri gidiyorlar. Evet, onlar, On Sekizinci Mektup'taki iki ehl-i kalb çobanın macerası gibi, hak bir hakikati görmüşler; fakat tabire muhtaçtır. O hakikat de şudur:

Ümmetin beklediği, âhirzamanda gelecek zâtın üç vazifesinden *en mühimi ve en büyüğü ve en kıymettarı olan iman-ı tahkikîyi neşir ve ehl-i imanı dalâletten kurtarmak* cihetiyle, o en ehemmiyetli vazifeyi aynen bitemâmihâ Risale-i Nur'da görmüşler. İmam Ali ve Gavs-ı Âzam ve Osman-ı Hâlidî gibi zâtlar, bu nokta içindir ki, o gelecek zâtın makamını Risale-i Nur'un şahs-ı mânevîsinde keşfen görmüşler gibi işaret etmişler. Bazen de o şahs-ı mânevîyi bir hâdimine vermişler, o hâdime mültefitane bakmışlar. Bu hakikatten anlaşılıyor ki, sonra gelecek o mübârek zât, Risale-i Nur'u bir programı olarak neşir ve tatbik edecek.

---

1 Kendinden başka her şeyin fâni olduğu gerçek Bâkî, Allah'tır.

2 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

3 "Hiçbir şey yoktur ki, O'nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor bulunmasın." (İsrâ sûresi, 17/44)

4 Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi; sonsuza kadar sürekli üzerinize olsun.

O zâtın ikinci vazifesi, şeriatı icra ve tatbik etmektir. Birinci vazife, maddî kuvvetle değil, belki kuvvetli itikad ve ihlâs ve sadakatle olduğu halde, bu ikinci vazife gayet büyük maddî bir kuvvet ve hâkimiyet lâzım ki, o ikinci vazife tatbik edilebilsin.

O zâtın üçüncü vazifesi, hilâfet-i İslâmiye'yi ittihad-ı İslâm'a bina ederek, İsevî ruhanîleriyle ittifak edip Din-i İslâm'a hizmet etmektir. Bu vazife, pek büyük bir saltanat ve kuvvet ve milyonlar fedakârlarla tatbik edilebilir. Birinci vazife, o iki vazifeden üç-dört derece daha ziyade kıymettardır. Fakat o ikinci, üçüncü vazifeler pek parlak ve çok geniş bir dairede ve şaşaalı bir tarzda olduğundan, umumun ve avâmın nazarında daha ehemmiyetli görünüyorlar. İşte o has Nurcular ve bir kısmı evliya olan o kardeşlerimizin tâbire ve tevile muhtaç fikirlerini ortaya atmak, ehl-i dünyayı ve ehl-i siyaseti telâşe verir ve vermiş; hücumlarına vesile olur. Çünkü birinci vazifenin hakikatini ve kıymetini göremiyorlar; öteki cihetlere hamlederler.

Kardeşlerimin İkinci İltibası: Fâni ve çürütülebilir bir şahsiyeti, bazı cihetlerle birinci vazifede pişdarlık eden Nur şâkirtlerinin şahs-ı mânevîsini temsil eden o âciz kardeşine veriyorlar. Hâlbuki bu iki iltibas da Risale-i Nur'un hakikî ihlâsına ve hiçbir şeye, hatta mânevî ve uhrevî makamata dahi âlet olmamasına bir cihette zarar verdiği gibi, ehl-i siyaseti de evhama düşürüp Risale-i Nur'un neşrine zarar gelir. Bu zaman, şahs-ı mânevî zamanı olduğu için, böyle büyük ve bâkî hakikatler, fâni ve âciz ve sukut edebilir şahsiyetlere bina edilmez.

Elhâsıl: O gelecek zâtın ismini vermek, üç vazifesi birden hatıra geliyor; yanlış olur. Hem hiçbir şeye âlet olmayan nurdaki ihlâs zedelenir, avâm-ı müminîn nazarında hakikatlerin kuvveti bir derece noksanlaşır. Yakîniyet-i burhaniye dahi, kazâyâ-yı makbûledeki zann-ı galibe inkılâp eder; daha muannid dalâlete ve mütemerrid zındıkaya tam galebesi, mütehayyir ehl-i imanda görünmemeye başlar. Ehl-i siyaset evhama ve bir kısım hocalar itiraza başlar. Onun için, Nur'lara o ismi vermek münasip görülmüyor. Belki "Müceddiddir, onun pişdarıdır" denilebilir.

Umum kardeşlerimize binler selâm.

اَلْبَاقِي هُوَ الْبَاقِي[1]
Kardeşiniz
Said Nursî

[1] Kendinden başka her şeyin fâni olduğu gerçek Bâkî, Allah'tır.

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1] ، وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ[2]

Aziz, sıddık, sarsılmaz, sebatkâr, fedakâr, vefadâr kardeşlerim,

Bilirsiniz ki Ankara ehl-i vukûfu, Risale-i Nur'a ait kerametleri ve işaret-i gaybiyeleri inkâr edememişler. Yalnız, yanlış olarak o kerametlerde beni hissedar zannedip itiraz ederek, "Böyle şeyler kitapta yazılmamalıydı, keramet izhar edilmez." diye hafif bir tenkide mukabil müdâfaâtımda onlara cevaben demiştim ki:

Onlar bana ait değil ve o kerametlere sahip olmak benim haddim değil. Belki Kur'ân'ın mu'cize-i mâneviyesinin tereşşuhatı ve lem'alarıdır ki; hakikî bir tefsiri olan Risale-i Nur'da kerametler şeklini alarak, şâkirtlerinin kuvve-i mâneviyelerini takviye etmek için ikrâmât-ı ilâhiye nev'indendir. İkramın ise, izharı bir şükürdür, caizdir, hem makbuldür.

Şimdi ehemmiyetli bir sebebe binâen cevabı bir parça izah edeceğim. Ve "Ne için izhar ediyorum.. ve ne için bu noktada bu kadar tahşidat yapıyorum.. ve ne için birkaç aydır bu mevzuda çok ileri gidiyorum.. ekser mektuplar o keramete bakıyor?" diye suâl edildi.

Elcevap: Risale-i Nur'un hizmet-i imaniyesinde, bu zamanda binler tahribatçılara mukabil, yüz binler tamiratçı lâzım gelirken.. hem benimle lâakal yüzer kâtib ve yardımcı bulunmak ihtiyaç varken.. değil çekinmek ve temas etmemek, belki millet ve ehl-i idare takdir ile ve teşvik ile yardım ve temas etmek zarurî iken.. ve o hizmet-i imaniyeyi, –hayat-ı bâkiyeye baktığı için– hayat-ı fâniyenin meşgalelerine ve faydalarına tercih etmek, ehl-i imana vâcib iken; kendimi misal alarak derim ki:

Beni her şeyden ve temastan ve yardımcılardan men etmek ile beraber aleyhimizde olanlar bütün kuvvetleriyle arkadaşlarımın kuvve-i mâneviyelerini kırmak.. ve benden ve Risale-i Nur'dan soğutmak.. ve benim gibi ihtiyar, hasta, zayıf, garip, kimsesiz bîçâreye, binler adamın göreceği vazifeyi başına yüklemek.. ve bu tecrid ve tazyiklerde maddî bir hastalık nev'inde insanlar ile temas ve ihtilattan çekilmeye mecbur olmak.. hem o derece tesirli bir tarzda halkları ürkütmek ki; en ziyade merbut görülen bazı dostları bana selâm vermemek, hatta bazı, namazı da terk etmek derecesinde ürkütmekle kuvve-i mâneviyeyi kırmak cihetleriyle ve sebepleriyle, ihtiyârım haricinde bütün o

---

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

2 "Hiç bir şey yoktur ki, O'nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor bulunmasın." (İsrâ sûresi, 17/44)

mânilere karşı Risale-i Nur şâkirtlerinin kuvve-i mâneviyelerinin takviyesine medar ikrâmât-ı ilâhiyeyi beyan ederek Risale-i Nur etrafında mânevî bir tahşidat yaptırmak.. ve Risale-i Nur kendi kendine, tek başıyla, başkalarına muhtaç olmayarak, bir ordu kadar kuvvetli olduğunu göstermek hikmetiyle bu çeşit şeyler bana yazdırılmış. Yoksa, hâşâ kendimizi satmak ve beğendirmek ve temeddüh etmek ve hodfürûşluk etmek ise; Risale-i Nur'un ehemmiyetli bir esası olan ihlâs sırrını bozmaktır. İnşaallah Risale-i Nur kendi kendine, hem kendini müdâfaa ettiği, hem kıymetini tam gösterdiği gibi, bizi de mânen müdâfaa edip kusurlarımızı affettirmeye vesile olacaktır.

Umum kardeşlerimin ve hemşirelerimin, hâssaten duaları makbul ve mübârek mâsumlar tâifesi[1] ve muhterem ihtiyarlar cemaatinden[2] her birerlerine, binler selâm ve dua ederek Ramazan-ı Şerif'lerini tebrik ederiz, dualarını rica ederiz.

Hasta kardeşiniz
Said Nursî

Risale-i Nur'un Makbuliyetine İmza Basan ve Gaybî İşaretlerle
Ondan Haber Veren Sekiz Parçadan Birinci Parçadır.

Aynı meseleye bu birinci risalede yirmi dokuz işaret var. Sâir parçalarla beraber bine yakın işaretler, remizler, imalar, emareler; aynı meseleye, aynı dâvâya ittifakla bakmaları sarahat derecesindedir. Vahdet-i mesele cihetiyle o emâreler birbirine kuvvet verir, teyid eder. O sekizden üç tanesi İmam Ali'nin *(radiyallâhu anh)* üç keramet-i gaybiyesiyle Risale-i Nur'dan haber vermesine dairdir.

Bu sekiz parçayı Ankara ehl-i vukufu tetkik etmiş, itiraz etmemişler. Yalnız demişler: "Bu yazılmamalıydı. Keramet sahibi, kerametini yazamaz."

Ben de onlara cevap verdim ki:

"Bu, benim değil, Risale-i Nur'un kerametidir. Risale-i Nur ise, Kur'ân'ın malıdır ve tefsiridir." dedim. Onlar sustular, demek kabul ettiler.

---

1 Ümmet-i Muhammed'in günaha gözü açılmayan çocuklarının dualarının makbul olacağına dair bkz.: ed-Deylemî, *el-Müsned* 2/213.

2 Cenâb-ı Hakk'ın, dergâhına el açan yaşlı kimseleri eli boş çevirmekten haya ettiğine dair bkz.: et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-evsat* 5/270; et-Taberânî, *Müsnedü'ş-şâmiyyîn* 2/268.

Gerçi bu çeşit ikramlar yazılmasaydı daha münasipti, fakat bu kadar hadsiz muârızlar ve çok kuvvetli ve kesretli düşmanlar karşısında az ve zayıf olan bizlere kuvve-i mâneviye ve gaybî imdat ve teşcî ve sebat ve metânet vermek için mecburiyet-i kat'iye oldu, ben de yazdım. Benim benliğime bir hodfürûşluk verip sukutuma sebep olsa da, ehemmiyeti yok. Bu hizmete, yani ehl-i imanı dalâlet-i mutlakadan kurtarmaya –lüzum olsa– dünyevî hayat gibi, uhrevî hayatımı da feda etmek bir saadet bilirim; binler dostlarım ve kardeşlerimin cennete girmeleri için cehennemi kabul ederim.

İşârât-ı Kur'âniye ve Üç Keramet-i Aleviye ve Keramet-i Gavsiye Hakkındaki Sikke-i Gaybiye Risalesine Bir Tenbih ve İhtardır.

Bu gayet mahrem risaleler, nasılsa, muannit bir nâmahremin eline bu risalelerden birisi geçmiş. Gayet sathî ve inat nazarıyla bir-iki yerine haksız bir itirazla ehemmiyetli bir hâdiseye sebebiyet verdiğinden, bu mecmua, Risale-i Nur'un has talebelerine, belki ehass-ı havassa mahsus olduğu hâlde ve benim vefatımdan sonra intişarına müsaade olmasıyla beraber, şimdi mezkûr hâdisenin sebebiyle herkese değil, belki ehl-i insaf ve Risale-i Nur'la alâkadar ve talebelerinden bulunanlara ve haslardan bir kaç şakirdin tensibiyle gösterilebilir fikriyle yazdık. Şimdi ise iki sene iki mahkeme tetkikten sonra bize iade edilmesinden neşrine mecbur olduk.

İkinci nokta: Bu risale Sikke-i Gaybiye baştan aşağıya kadar birtek neticeye bakar. Bine yakın emarelerle, Risale-i Nur'un makbuliyetine gaybî bir imza basıldığını ispat ediyor. Böyle birtek dâvâya bu derece kesretli ve ayrı ayrı cihetlerde binler emareler ve imalar onu göstermesi ilmelyakîn değil, belki aynelyakîn, belki hakkalyakîn derecesinde o dâvâyı ispat eder.

Üçüncü nokta: Bu risaleyi mütalâa eden zâtlar, inceden inceye, hususan cifrî hesabatına meşgul olmaya lüzum yok. Hem bir kısmı anlaşılmasa da zararı yok. Hem umumunu okumak da lâzım değil. Hem keramet-i Gavsiye'nin âhirinde, iki yüz yirmi dördüncü sayfada, Şamlı Hâfız Tevfik'in fıkrasından başlayıp âhire kadar mütalâadan sonra ve baştaki mukaddimeyi okuduktan sonra[1(Hâşiye)] istediği parçayı okusun.

1 (Hâşiye) Kitabın Birinci ve Yedinci Kısımlarını okuduktan sonra.

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1] ، وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ[2]

Mukaddime

Malûm olsun ki *"Zübdetü'r-Resâil", "Umdetü'l-Vesâil"* namında, kutbü'l-ârifîn Ziyaeddin Mevlânâ Şeyh Hâlid'in *(kuddise sirruh)* "Mektubat" ve "Resâil-i Şerife"lerinden muktebes nesâyih-i kudsiyesinin tercümesine dair bir risaleyi, on üç sene mukaddem, Bursa'da Hocam Hasan Efendi'den almıştım. Nasılsa mütalâasına muvaffak olamamıştım. Tâ bugünlerde, kitaplarımın arasında bir şey ararken elime geçti. Dedim: "Bu Hazreti Mevlânâ Hâlid, Üstadımın hemşehrisidir. Hem İmam Rabbânî'den sonra, Tarik-ı Nakşî'nin en mühim kahramanıdır. Hem Tarik-i Hâlidiye-i Nakşiye'nin pîridir." Risaleyi mütalâa ederken, Hazreti Mevlânâ'nın tercüme-i hâlinden şu fıkrayı gördüm:

Ashâb-ı kütüb-ü ehâdîsten İmam Hâkim, Müstedrek'inde ve Ebû Dâvûd, Kitab-ı Sünen'inde; Beyhakî, Şuabü'l-iman'da tahriç buyurdukları,

إِنَّ اللهَ يَبْعَثُ لِهٰذِهِ الْأُمَّةِ عَلٰى رَأْسِ كُلِّ مِائَةِ سَنَةٍ مَنْ يُجَدِّدُ لَهَا دِينَهَا[3]

yani, "Her yüz senede Cenâb-ı Hak bir müceddid-i din gönderiyor." hadis-i şerifine mazhar ve mâsadak ve muzhir-i tâm olan Mevlânâ eş-şehîr, kutbü'l-ârifîn, gavsü'l-vâsılîn, vâris-i Muhammedî, kâmilü't-tarîkati'l-aliyye ve'l-müceddidiyye Hâlid-i Zülcenâheyn *(kuddise sirruh)*, ilh...

Sonra tarihçe-i hayatında gördüm ki tevellüdü 1193 tarihindedir. Sonra gördüm ki 1224 tarihinde Saltanat-ı Hind'in payitahtı olan Cihanâbâd'a dâhil olmuş. Tarik-i Nakşî silsilesine girip müceddidliğe başlamış.

Sonra 1238'de ehl-i siyasetin nazar-ı dikkatini celbettiğinden, vatanını terk ederek diyar-ı Şam'a hicretle gitmiştir. Hem içinde gördüm ki, Hazreti Mevlânâ'nın nesli, Hazreti Osman bin Affan'a *(radiyallâhu anh)* mensuptur.

Sonra gördüm ki tercüme-i hâlinde istidad-ı fıtrî ve kabiliyet-i harika ile sinni yirmiye bâliğ olmadan âlem-i ulemâ-yı asr ve allâme-i vakit olmuş. Süleymaniye kasabasında tedris-i ulûm ile iştigal eylemiştir.

---

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

2 "Hiçbir şey yoktur ki, O'nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor bulunmasın." (İsrâ sûresi, 17/44)

3 Ebû Dâvûd, *melâhim* 1; et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-evsat* 6/324; el-Hâkim, *el-Müstedrek* 4/567, 568; Hatîb el-Bağdâdî, *Târîhu Bağdâd* 2/62.

Sonra Üstadımın tarihçe-i hayatını düşündüm. Baktım, dört mühim noktada tevâfuk ediyorlar.

Birincisi: Hazreti Mevlânâ bin yüz doksan üçte dünyaya gelmiş. Üstadım ise, –Arabî– bin iki yüz doksan üçte. Tam Mevlânâ Hâlid'in yüz senesi hitam bulduktan sonra dünyaya gelmiş.

İkincisi: Hazreti Mevlânâ'nın *(kuddise sirruh)* tecdid-i din mücâhedesine başlangıcı ve mukaddimesi, Hindistan'ın payitahtına bin iki yüz yirmi dörtte girmiş. Üstadım ise, aynen yüz sene sonra, bin üç yüz yirmi dörtte Osmanlı Saltanatının payitahtına girmiş, mücâhede-i mâneviyesine hazırlanmış.

Üçüncüsü: Ehl-i siyaset, Hazreti Mevlânâ'nın fevkalâde şöhretinden tevehhüm ederek diyar-ı Şam'a nakl-i mekân ettirilmesi, bin iki yüz otuz sekizde vâki olmuştur. Üstadım ise, aynen yüz sene sonra bin üç yüz otuz sekizde Ankara'ya gidip, onlarla uyuşamayıp, onları reddederek, küserek tekrar Van'a gidip, bir dağda inziva ederken bin üç yüz otuz sekiz senesini müteakip, Şeyh Said hâdisesinin vukuu münasebetiyle ehl-i siyasetin vehmine dokunmuş. Üstadımızdan korkarak Burdur ve Isparta vilâyetlerinde dokuz sene ikamet ettirilmiş.

Dördüncüsü: Hazreti Mevlânâ Hâlid, yaşı yirmiye bâliğ olmadan evvel allâme-i zaman hükmünde, fuhûl-ü ulemânın üstünde görünmüş, ders okutmuş. Üstadım ise, tarihçe-i hayatını görenlere ve bilenlere mâlûmdur ki on dört yaşında icâzet alıp âlem-i ulemâ-yı zamanla muârazaya girişmiş, on dört yaşında iken, icâzet almaya yakın talebeleri tedris etmiştir.

Hem Hazreti Mevlânâ Hâlid, neslen Osmanlı olduğu ve sünnet-i seniyyeye bütün kuvvetiyle çalıştığı gibi, üstadım da Kur'ân-ı Hakîm'e hizmet noktasında, meşreben Hazreti Osman-ı Zinnûreyn'in arkasından gidip, Hazreti Mevlânâ gibi, Risale-i Nur eczâlarıyla, bütün kuvvetiyle sünnet-i seniyyenin ihyasına çalıştı.

İşte bu dört noktadaki tevâfukat, tam yüz sene fâsılayla Risale-i Nur'un takviye-i din hususundaki tesirâtı, Hazreti Mevlânâ Hâlid'in Tarik-i Nakşiye vasıtasıyla hizmeti gibi azîm görünüyor.[1(Hâşiye)]

Üstadım kendine ait medh ü senâyı kabul etmiyor. Fakat Risale-i Nur,

---

1 (Hâşiye) Madem Hazreti Mevlânâ Halid, milyonlar etbâlarının ittifaklarıyla müceddiddir ve baştaki hadis-i şerifin bir mâsadakıdır. Ve madem tam yüz sene sonra, dört mühim cihet-i tevâfukla beraber Risale-i Nur aynı vazifeyi görüyor. Demek, nass-ı hadis ile Risale-i Nur eczaları tecdid ve takviye-i din vazifesini görüyorlar.

Kur'ân'a ait olup medh ü senâ, Kur'ân'ın esrarına aittir. Yalnız Üstadımla Hazreti Mevlânâ'nın birkaç farkı var:

Birincisi: Hazreti Mevlânâ, zülcenâheyndir. Yani, hem Kadirî, hem Nakşî tarikat sahibi iken, Nakşîlik tarikatı onda daha galiptir. Üstadım, bilâkis, Kadirî meşrebi ve Şâzelî mesleği daha ziyade onda hükmediyor. Ben Üstadımdan işittim ki: Hazreti Mevlânâ Hindistan'dan Tarik-i Nakşî'yi getirdiği vakit, Bağdat dairesi Şâh-ı Geylânî'nin *(kuddise sirruh)* ba'del-memat hayatta olduğu gibi, taht-ı tasarrufunda idi. Hazreti Mevlânâ'nın mânen tasarrufu, bidâyeten cây-ı kabul göremedi. Şâh-ı Nakşibend ile İmam Rabbânî'nin ruhaniyetleri Bağdat'a gelip Şâh-ı Geylânî'nin ziyaretine giderek rica etmişler ki "Mevlânâ Hâlid senin evlâdındır, kabul et." Şâh-ı Geylânî, onların iltimaslarını kabul ederek Mevlânâ Hâlid'i kabul etmiş. Ondan sonra Mevlânâ Hâlid birden parlamış. Bu vâkıa, ehl-i keşifçe vâki ve meşhud olmuştur. O hâdise-i ruhaniyeyi, o zaman ehl-i velâyetin bir kısmı müşâhede etmiş, bazı da rüya ila görmüşler. (Üstadımın sözü burada tamam oldu.)

İkinci fark: Şudur ki: Üstadım kendi şahsiyetini merciiyyetten azlediyor. Yalnız Risale-i Nur'u merci gösteriyor. Hazreti Mevlânâ Hâlid'in şahsiyeti, kutbü'l-irşad, merciü'l-hâs ve'l-âmm olmuştur.

Üçüncü fark: Hazreti Mevlânâ Hâlid, zülcenâheyndir. Fakat, zamanın muktezasıyla –ilm-i tarikatı ve sünnet-i seniyyeyi esas tutmak cihetiyle– tarikatı daha ziyade tutmuşlar. O noktada sarf-ı himmet etmiş. Üstadım ise, şu dehşetli zamanın muktezasıyla ilm-i hakikati ve hakâik-i imaniye cihetini iltizam ederek, tarikata üçüncü derecede bakmışlar.

Elhâsıl: Baştaki hadis-i şerifin "Her yüz sene başında dini tecdid edecek bir müceddidi gönderiyor." müjdesinin ihbarına müvâzi olarak, Hazreti Mevlânâ Hâlid, ekser ehl-i hakikatin tasdikiyle, bin iki yüz senesinin, yani on ikinci asrın müceddididir. Madem tam yüz sene sonra, aynen dört cihette tevâfuk ederek Risale-i Nur eczaları aynı vazifeyi görmüş. Kanaat verir ki –nass-ı hadisle– Risale-i Nur tecdid-i din hususunda bir müceddid hükmündedir.

Benim Üstadım daima diyor ki: "Ben bir neferim, fakat müşir hizmetini görüyorum. Yani kıymet bende yoktur. Belki Kur'ân-ı Hakîm'in feyzinden tereşşuh eden Risale-i Nur eczâları bir müşiriyet-i mâneviye hizmetini görüyorlar."

Üstadımı kızdırmamak için şahsını senâ etmiyorum.

Şamlı Hâfız Tevfik

Re'fet Bey ve Hüsrev ve Rüştü gibi Risale-i Nur şâkirtlerinin, Risale-i Nur bereketine işaret eden buldukları latîf bir tevâfuktur.

Risale-i Nur'un Isparta'ya ne derece rahmet olduğuna delâlet eden bir tevâfukât-ı acîbe, Risale-i Nur'un mazhar olduğu inâyâtın külliyetinden mühim bir ferdi de şudur ki:

Isparta vilâyeti sekiz seneden beri Risale-i Nur'un müellifini sinesinde saklamıştı ve Barla gibi şirin bir nahiyesinde, Cenâb-ı Hakk'ın lütuf ve keremiyle muhafaza etmişti. Bu müddet zarfında yavaş yavaş intişar eden Risale-i Nur'dan Isparta'da binler adam imanlarını takviye ettiler. Bilhassa gençler pek çok istifade ve istifaza ettiler.

Vaktâ ki Üstadımızın Barla gibi latîf ve şirin bir mahaldeki sıkıntılı ve pek acıklı ve en katı kalbleri ağlatan işkenceli esareti bitti. Risale-i Nur'un müellifi olan Üstadımızın nazarı Cenâb-ı Hakk'ın avniyle Isparta'ya müteveccih oldu. Evhama düşen bazı zâlim ehl-i dünyanın teşebbüskârâne harekât-ı zâhiriyesi bir sebeb-i âdi olarak yeni bir zulme hedef oldu. Üstadımız Isparta'ya getirildi.

Fakat Üstadımızın teşrif ettiği zaman yaz mevsiminin en hararetli zamanı idi. Yağmurlar kesilmiş, Isparta'yı iskâ eden sular azalmış, bir kısm-ı mühimminin menbaı kesilmiş, ağaçlar sararmaya, otlar kurumaya, çiçekler buruşmaya başlamıştı.

Risale-i Nur'un en ziyade intişar ettiği mahal Isparta vilâyeti olduğu için, Risale-i Nur hakkındaki inâyât-ı rabbâniyeyi pek yakından müşâhede eden Risale-i Nur şâkirtleri olan bizler, mühim bir vâkıaya daha şahit olduk.

Bu hâdise ise: Müellifinin Isparta'ya teşrifini müteakip –bir asır içinde bir veya iki defa vukua gelen– bu yaz mevsimindeki yağmurun kesretli yağması olmuştur. Pek harika bir surette yağan bu yağmur Isparta'nın her tarafını tamamen iskâ etmiş; nebâtâta yeniden hayat bahşedilmiş; bağlar, bahçeler başka bir letâfet kesbetmiş; ekserisi hemen hemen ziraat ile iştigal eden halkın yüzleri –Risale-i Nur'un nâil olduğu inâyâtından ve bereketinden olan bu yağmurdan istifade ederek– gülmüş, ruhları inbisat etmişti. Cenâb-ı Hak, kemâl-i merhametiyle, bu yaz mevsiminin bu şiddetli ve hararetli vaziyetini, baharın en letâfetli, en şirin ve en hoş vaziyetine tebdil etti. Güya Risale-i Nur, yüz on dokuz parçasıyla, müellifi olan Üstadımıza bir taraftan hoşâmedî etmek ve mahzun olan kalbine teselli vermek ve gamnâk ruhunu tatyip etmek; ve diğer taraftan da, sekiz seneden beri yaşadığı Barla'yı unutturmak

ve o muhteşem çınar ağacını ve dostlarını ve alâkadar olduğu şeylerden gelen firak hüznünü hatırlatmamak için, Cenâb-ı Hak'tan yüz on dokuz risalenin eliyle, yüz on dokuz bin kelimeleri diliyle dua etti, yağmur istedi. Cenâb-ı Hak, öyle bereketli bir yağmur ihsan etti ki bir misli doksan üç tarihinde yağdığını ihtiyarlarımızdan işitiyoruz ki bu tarih, Üstadımızın tarih-i velâdetine tesadüf etmekle beraber, bu umumî hâdise-i rahmet olan kesretli yağmur, hususî bir surette Risale-i Nur'a baktığına bir delili de şudur ki:

Risale-i Nur'un neşrine vasıta olan Üstadımız geldiği gün, Isparta'yı gayet hararetli ve yağmursuzluktan toz-toprak içinde görmüş. Barla gibi bir yayladan gelip böyle bir yerde dayanamayacağım, diye telâş ediyordu. Üçüncü veya dördüncü günü bahçeleri kısmen gezdiği vakit, sebze ve ot ve çiçeklerin susuzluktan buruştuklarını görerek gayet müteessirane su istiyor, yağmur talep ediyordu. Arkadaşımız olan Bekir Bey'den, değirmenleri çeviren suyu göstererek "Isparta'nın suyu bu kadar mı?" diye sormuştu. Bekir Bey cevap verdi: "Gölcüğün suyu kesilmiş, gelmiyor. Isparta'nın dörtte birini sulayan bu sudan başka yoktur." dedi.

Üstadımızın Isparta'da çok talebeleri bulunduğundan, ruhen yağmurun gelmesini istiyordu. Aynı günde öyle bir yağmur geldi ki elli seneden beri Isparta böyle bir hâdiseyi görmemiş. O yağmur yüzde doksan dokuz menfaat vermiştir. Bundan anlaşılıyor ki o tevâfuk tesadüfî değil; bu rahmet, Isparta'ya rahmet olan Risale-i Nur'a bakıyor. Lillâhilhamd, bu kerem-i ilâhî neticesi olarak Üstadımız diyor ki: "Isparta bana Barla'yı unutturdu. Unutamayacağım bir şey varsa, o da, her yerde olduğu gibi, Barla'da bulunan ciddî dost ve talebelerimdir."

Mustafa, Lütfi, Rüştü, Hüsrev, Bekir Bey, Re'fet
(rahmetullâhi aleyhim ecmaîn)

Risale-i Nur bereketine ait yağmur hâdisesini teyid eden Muhacir Hafız Ahmed, Süleyman, Mustafa Çavuş ve Bekir Bey ve Şem'î'nin *(rahmetullâhi aleyhim ecmaîn)* bir fıkrasıdır.

Isparta'daki kardeşlerinin fıkrasındaki dâvâyı isbat eden kuvvetli iki delili gösteriyor.

Re'fet Bey ve Hüsrev gibi kardeşlerimizin harika bir surette yağan umumî yağmur içinde Risale-i Nur bereketine hususiyetle baktığına, bizim de

kanaatimiz geliyor. Çünkü gözümüzle yağmur hâdisesini, hususî bir şekilde hizmet-i Kur'ân ve Risale-i Nur'a baktığını iki suretle gördük.

Birinci suret: Risale-i Nur'un vasıta-yı neşri olan Üstadımızın camii, Barla'da seddedildi. Risale-i Nur'u yazacak hariçteki talebelerinin yanına gelmeleri men edildiği hengâmda kuraklık başladı. Yağmura ihtiyac-ı şedit oldu. Sonra yağmur başladı, her tarafta yağdı. Yalnız Karaca Ahmed Sultan'dan itibaren, bir daire içinde kalan Barla mıntıkasına yağmur gelmedi. Üstadımız bundan pek müteessir olarak dua ediyordu. Sonra dedi ki:

"Kur'ân'ın hizmetine sed çekildi, bu köydeki mescidimiz kapandı. Bunda bir eser-i itab var ki yağmur gelmiyor. Öyleyse, madem Kur'ân'ın itabı var. Yâsin sûresi'ni şefaatçi yapıp Kur'ân'ın feyzini ve bereketini isteyeceğiz."

Üstadımız Muhacir Hâfız Ahmed Efendi'ye dedi ki: "Sen kırk bir Yâsin-i Şerif oku."

Muhacir Hâfız Ahmed Efendi bir kamışa okudu. O kamışı suya koydular. Daha yağmur alâmeti görünmezken, ikindi namazı vaktinde, Üstadımız, daima itimat ettiği bir hâtırasına binâen Muhacir Hâfız Ahmed Efendi'ye söyledi ki: "Yâsin'ler tılsımı açtı; yağmur gelecek."

Aynı gecede, evvelce yağmadığı Barla dairesi içine öyle yağdı ki Üstadımızın odasının altındaki Çoban Ahmed'in bahçesindeki duvar yağmurdan yıkıldı. Hâlbuki Karaca Ahmed Sultan'ın arkasında ve deniz kenarında balık avlamakla meşgul Şem'î ile arkadaşları bir damla yağmur görmediler.

İşte bu hâdise katiyen delâlet ediyor ki, o yağmur, hizmet-i Kur'ân'la münasebettardır. O rahmet-i âmme içinde bir hususiyet var ki Sûre-i Yâsin anahtar ve şefaatçi oldu ve yağmur kâfi miktarda yağdı.

İkinci suret: Kuraklık zamanında, yirmi otuz gün içinde yağmur Barla'ya yağmamışken, Yokuşbaşı Çeşmesi yapıldığı bir zamanda menbaına yakın Üstadımız ve biz (yani, Süleyman, Mustafa Çavuş, Ahmed Çavuş, Abbas Mehmed vesâir kardeşlerimiz) beraber cemaatle namaz kıldık. Tesbihattan sonra dua için elimizi kaldırdık, Üstadımız yağmur duası etti. Kur'ân'ı şefaatçi yaptı. Birden, o güneş altında, her birimizin ellerine yedi-sekiz damla yağmur düştü. Elimizi indirdik, yağmur kesildi. Cümlemiz bu hâle hayret ettik. O vakte kadar yirmi otuz gündür yağmur gelmemişti. Yalnız o yağmur duası ânında, dua eden her ele yedi-sekiz damla düşmesi gösterdi ki bunda bir sır var.

Üstadımız dedi ki: "Bu bir işaret-i ilâhiyedir. Cenâb-ı Hak mânen diyor ki: Ben duayı kabul ediyorum, fakat şimdi yağmur vermiyorum." Demek sonra Sûre-i Yâsin şefaat edecek. Nitekim öyle olmuştur.

Elhâsıl: Isparta'daki kardeşlerimizin umumî rahmet içindeki Risale-i Nur'un bereketine dair dâvâ ettikleri hususiyeti, bu iki kuvvetli delille tasdik ediyoruz.

Şem'î, Mustafa Çavuş, Bekir Bey,
Muhacir Hâfız Ahmed, Süleyman (rahmetullâhi aleyhim ecmaîn)

Sadakatte meşhur olan Barlalı Süleyman'ın vazife-i sadakatini tamamıyla yapan Isparta Süleyman'ı Rüşdü'nün bir fıkrasıdır.

Aziz Üstadım,

Kardeşlerimin Yirmi Yedinci Mektub'a giren fıkralarını, kendi fikrime ve hissiyatıma muvâfık bulduğumdan, onlar bu nokta-yı nazardan kendi fıkralarımdır diye başka fıkra yazmaya lüzum görmedim. Fakat bu âhirlerde Risale-i Nur'un kerametine temas eden bazı hâdiseler benimle de münasebettar olarak vücûda geldiğinden, ondan bir ihtar hükmünde idi ki, onlar münasebetiyle, benim de bir hususî fıkram kardeşlerimin hususî fıkraları içine girsin diye, o hâdiselerden bazı latif tevafukatı ve bazı rüya-yı sadıkayı ve birkaç hâdiseyi yazıyorum.

Bu rüyalar, birbirine yakın ve birkaç gün zarfında görülmüş ve Hazreti Peygamber *(aleyhissalâtü vesselâm)* içinde bulunduğu cihetle, rüya-yı sâdıkadır. Çünkü hadisçe sabittir ki, Peygamber *(aleyhissalâtü vesselâm)* görülen rüyada, şeytan o rüyaya karışamıyor. Bu rüya-yı sadıkadan her biri, gerçi rüyadır, delil ve hüccet olamaz; fakat her birinin aynı meâlde ittifakları bir müjde veriyor ve Risale-i Nur'un makbuliyetine ve Hazreti Peygamber'in *(aleyhissalâtü vesselâm)* daire-i rızasında bulunduğuna bizlere kanaat veriyor. Ezcümle:

Birincisi: Risale-i Nur şâkirtlerinden Rıza görüyor: Hazreti Peygamber *(aleyhissalâtü vesselâm)*, câmide Hazreti Ebûbekri's-Sıddık'a *(radiyallâhu anh)* emrediyor: "Çık, hutbe oku." Ebûbekri's-Sıddık koşarak minberin en yukarı basamağına kadar çıkar, hutbe okur. Hutbe içinde cemaate der ki: "Bu söylediğim hakikatlerin izahatı Yirmi Dokuzuncu Sözdedir."

İkincisi: Risale-i Nur'un şâkirtlerinden Osman Nuri diyor ki: Rüyamda, Şemâil-i Şerife muvâfık, gayet nuranî bir surette Hazreti Peygamber'i

(aleyhissalâtü vesselâm) oturduğu yere dayanmış bir vaziyette gördüm. Bu anda bir sadâ geldi ki, Hazreti Peygamber'in *(aleyhissalâtü vesselâm)* bir yaveri geliyor. Kapılar birdenbire kendi kendine açıldı. Risale-i Nur naşirlerinin Üstadı olan zât içeriye girdi. Hazreti Peygamber *(aleyhissalâtü vesselâm)*, Üstadımıza şefkatkârâne bir iltifat göstererek, dayandığı vaziyetten doğruldu. Ben de ağlayarak uyandım.

Üçüncüsü: Risale-i Nur şâkirtlerine köşkünü tahsis eden Şükrü Efendi'dir. Rüyada ona diyorlar ki: "Senin o köşküne Hazreti Peygamber *(aleyhissalâtü vesselâm)* gelmiş." O da koşarak gidip, Hazreti Peygamber'i *(aleyhissalâtü vesselâm)* çok nuranî ve sürûrlu bir halde bulup ziyaret etmiş.

Dördüncüsü: Risale-i Nur şâkirtlerinden Nazmi'dir. Rüyasında ona diyorlar ki: "Risale-i Nur şâkirtleri imansız ölmezler; kabre imanla girerler."

Bu rüyalar Hazreti Peygamber *(aleyhissalâtü vesselâm)* ile münasebettar olmak cihetiyle, o rüyalar zamanında "Mu'cizât-ı Ahmediye Risalesi" münasebetiyle latif ve küçük bir-iki tevafukun letâifini zikredeceğim. Şöyle ki:

Risale-i Nur eczalarından birkaç vecihle kerameti görülen mu'cizât-ı Ahmediye'ye dair On Dokuzuncu Mektub'un tashihi zamanında, yedi mu'cizât-ı Ahmediye'ye *(aleyhissalâtü vesselâm)* mazhar yedi çocuğun bahsine geldiği vakitte, Meliha isminde yedi yaşındaki kızım, umulmadık bir vakitte hânemden çıkıp Üstadımın oturduğu köşke geldi, o yedi çocuk bahsini mâsumane çocukcasına dinlemeye başladı. Çay içmesini çok sevdiği halde, kendine verildi; çocukların bahsi bitinceye kadar içmedi.

O saatten on dakika evvel, hem On Dokuzuncu Mektup, hem Miraç Risalesi ayrı ayrı tashih ediliyordu. On Dokuzuncu Mektub'un yüz elli sayfası içinde birtek sayfada kuru direğin ağlamasından bahis var. Miraç Risalesinde altı yüz satırdan birtek satır ondan bahseder. Muhtelif tarzlarda, muhtelif vakitte, muhtelif adamlar, muhtelif kitaplarda birden birtek sözü siylediklerini ben işittim. O da kuru direğin ağlaması idi. Her biri iki kişiden ibaret iki kısım tashihçiler, aynı kelime üstündedirler, o kelimeyi söylüyorlardı. Ben hayretle dedim, "İki taraf da bir kelimeyi söylüyorsunuz." Sonra baktık, Mirac'ın tashihi aynı kelimeye geldiği gibi, On Dokuzuncu Mektub'un tashihi de aynı kelime üzerindedir. Biz hazır olanlar şüphemiz kalmadı ki, yedi yaşında Meliha'nın yedi çocuk bahsine tevafuku ve bu iki kısım musahhihlerin aynı kelimede ittifakları, o mu'cizât-ı Ahmediye bahsinin bir kerametinin bir şuâıdır.

Yine Peygamber *(aleyhissalâtü vesselâm)* mektubuyla münasebettar üçüncü bir tevafuk: Milas'tan gelen ve oraya gönderilen kitapların listesini bir sebebe

binâen saklamak lâzım gelmişti. Üstadım, bu listeyi saklamak için bana verdiğini biliyormuş. Bir gün o listeye lüzum olacağını düşünerek benden isteyecekti. Fakat istememişti. O gece kalkar o listeyi seccadesinin yanında görür, hayret eder. Bu, saklandığı yerden çıkıp, nasıl burada bulunsun? Sabahleyin benden soruyor, "Ben getirmedim, haberim yok" dedim. Zaten gece yanına çıkmamıştım. Bunda bir mana var. Biz düşündük, aynı gün Milas'tan listeye göre kitap istemeye bir hak kazanmak için, Hazreti Peygamber'in *(aleyhissalâtü vesselâm)* Mısır azizi Mukavkıs'e yazdığı mektup, eski Mısırlılara ait kitaplar içinde bulunarak İstanbul'a gönderilmiş. Bu mektubun fotoğrafla alınan aynının bir sureti, o gecenin gündüzünde bize geldi, o geceki liste hâdisesine tevafuk etti. Bunda şüphemiz kalmadı ki, saklı olan o listenin kendi kendine orada bulunması, bu mektub-u nebeviyenin gelmesine bir istikbal ve bir işaret idi.

İşte o günlerde Hazreti Peygamber *(aleyhissalâtü vesselâm)* rüyada Risale-i Nur'la münasebettar görülmesi ve mektup da aynı vakitte gelmesi, o günlerde telif edilen hastalara ait yirmi beş devâ-yı mâneviyeyi beyan eden "Yirmi Beşinci Lem'a" ve iktisada ait "On Dokuzuncu Lem'a" ve onların akabinde ihtiyarlara ait yirmi altı ricayı beyan eden "Yirmi Altıncı Lem'a"nın telif zamanlarına tevafuk etmesi şüphe bırakmıyor ki, bu üç risale, Hazreti Peygamber'in *(aleyhissalâtü vesselâm)* makbuliyetine mazhar olmuş.

Yine Risale-i Nur'la münasebeti tahakkuk eden hâdiselerden birisi de şudur ki: Risale-i Nur'un Isparta'ya medar-ı bereket olduğunu çok emarelerle gördük ve görüyoruz. Ezcümle:

Şükrü Efendi hem kendi köşkünü, hem merhum kardeşi Nuri Efendi'nin köşkünü Risale-i Nur'un ders ve telifine verdiği bir zamanda, onun şehirdeki evine muttasıl büyük bir haliçe binası ateş aldı. Bütün o büyük bina yandığı halde, Şükrü Efendi'nin evine sirayet etmedi. Hatta yanan haliçe binasının müştemilâtından olup, haliçe binası ile Şükrü Efendi'nin hânesine bitişik olan ahşap odunluk dahi yanmadı. Bu vaziyeti gören herkes hayret içinde kaldı. Fakat Risale-i Nur ile alâkaları olanların şüpheleri kalmadı ki, Şükrü Efendi Risale-i Nur'un telifine bu iki köşkü verdiği için, onun bereketiyle, harika bir surette, hem kendi hânesi, hem merhum kardeşinin hânesi o müthiş yangından kurtuldu.

Hem Risale-i Nur yazın nasıl ki büyük bir yağmur ve rahmete sebep olduğu delillerle beyan edilip Gavs-ı Geylânî'nin *(kuddise sirruh)* kerametine dair risalede kaydedilen hâdise Risale-i Nur'un bir kerameti olduğu gibi, bu seneki kışta Risale-i Nur'un merkez-i faaliyeti, Barla'dan Isparta'nın bağlarına

nakledilmişti. Bağlarda soğuk ve fırtına şehirden çok şiddetli oluyordu. Bu şiddetli kışta Risale-i Nur'un dersi tatil olmamak ve naşiri de dayanabilmek için, bir eser-i rahmet olarak bu senenin kışı gayet mutedil geçti. Evet, herkes biliyor ki, şimdiye kadar böyle mutedil ve bazı günleri yaza benzer tarzda bir kış, bu yakın zamanlarda görülmemişti. İşte bugün, yeni Mart on iki, eski Şubat yirmi yedidir. Sitte-i Sevr denilen fırtınalı altı meşhur günün üçüncü günü olan bugün, nevruz günü gibi açıktır, güzeldir. Nasıl ki Risale-i Nur'un bereketi yüzünden rahmet-i ilâhiye yaz ortasında bir bahar getirdiğini kanaat verecek emareler ile görmüştük; öyle de, bu kış ortasında Risale-i Nur'un bereketi yüzünden bir güz mevsimi olmasına bir vesile olduğuna kanaat ettik.

Hem Risale-i Nur eczasından İktisat Risalesi'nin telifine çok yakın bir zamanda, Üstadımın maişetindeki iktisadı ifrat derecesine girmişti. Ben ve Hüsrev ve daha diğer arkadaşlarımız bütün biliyoruz ki, Üstadımızın hasta olmadığı halde bütün Ramazan'da yediği gıdayı hesap ettik; birtek fırıncala ekmeği, yarım okka kese yoğurdu, yüz elli dirhem pirinç idi. Biz tahmin ettik ki, yirmi dört saatte üç hurma tanesi kadar gıda ile külfetsiz idare etti. Fazlaya iştahı olmadığı için yemiyordu. Bu hal, Ramazan'dan sonra ona yazdırılacak olan İktisat Risalesinin bereketine ve mübârekiyetine ve kerametine bir işaret idi.

Ve bir de Risale-i Nur'un takviye-i din hakkında hizmetine işaret eden bir diğer hâdise şudur ki: Isparta'nın mühim bir âleminin, takriben otuz-kırk sene evvel yazdığı istikbale dair kasidesinin fıkraları, Risale-i Nur'a tam tevafuk ediyor ve Risale-i Nur'u gösteriyor. Şöyle ki:

Allah rahmet etsin ve kabri pürnur olsun, Topal Şükrü Efendi namında ehl-i kalb ve Isparta'nın bir medar-ı fahri olan zâtın kerametkârâne buraca meşhur bir şiirini gördüm, getirip arkadaşlarıma gösterdim. Dedim: Bu zât bu dalâletli zamanımızdan bahsettiği gibi, bir fıkrası da Harb-i Umumî'den bahsediyor gibi görünüyor. Çünkü bu şiirinde diyor:

"Aferin çarha ki, çattırdı kuduzu kuduza."

Yani, bütün dünya kâfirlerini birbirine musallat ettirdi, ve iki satır sonra yine diyor:

"Sûk-u asr içre bütün dâd ü sitend, küfr u dalâl;

Müşteri kalmadı, din indi ucuzdan ucuza."

Yani, o asrın çarşısında alışveriş dinsizlik elinde olacak, dinsizlik hükmedecek, din gayet ucuza düşecek ve İslâmın şeâiri gizlenecek. Sonra diyor:

"Şükür ya bilmezem esrar-ı gaybdan amma,

Ya ileri, ya geri, takrib ederim üç otuza."

Kendi tefsir ediyor. Yani, otuz üçe şiddetli kafiyesine mürâat için, otuz üç yerine "üç otuz" demiştir. Hem Harb-i Umumîye işaret ettiği fıkrasıyla, "dinsizlik düsturları, kanunları, o asır çarşısında hükmettiği..." fıkrasının ortasında şöyle diyor:

Eriş ey avn-ı şeriat[1(Hâşiye-1)] eriş ey muhyiddin!

Elem-i rîş[2(Hâşiye-2)] cefasından erişti o öze.

Şimdi benim kanaatim geliyor ki, bu zât, otuz üç senesinden sonra Risale-i Nur'u Isparta'nın imdadına çağırıyor. "Ey avn-i Şeriat! Ey muhyi'd-din yetiş!" diyor. Yani vefatından takriben otuz üç sene sonra şeriata ve dinin şeâirine, Isparta'ya yetişecek bir nuru çağırıyor. Cenâb-ı Hak duasını kabul etmiş ki, vefatından otuz-kırk sene sonra Risale-i Nur o vazifeyi görmüş.

Talebeniz ve hizmetkârınız
Süleyman Rüşdü

Risale-i Nur'un müsadere hâdisesi münasebetiyle Isparta Süleyman'ı Rüşdü'nün, evvelki fıkrasına zeyil olarak yazdığı bir fıkrasıdır.

Risale-i Nur şâkirtlerinin merkezi olan Şükrü Efendi'nin köşkünün komşusu seksen yaşında muhterem Alîl Osman Çavuş namında bir zât, Risale-i Nur naşirlerine hücum zamanından bir gün sonra rüyasında görüyor ki: Güneş ile kamer, beraber olarak köşkün içine girip parlıyorlar.

Diğer bir rüyada Keçeci Mustafa Efendi'nin hafîdi Bekir yine hâdise-i elîmeden bir-iki gün sonra görüyor ki, güneş kıble tarafından çıkıyor. Şuââtı içinde güneş yüzünde Risale-i Nur naşirinin sureti temessül edip, aynen güneşin kursunda görünüyor.

Hem mütedeyyin bir kadın, yine hâdiseden sonra görüyor ki, semâvâttan mübârek kâğıtlar yağıyor. Soruyorlar: "Bu nedir?" Rüyada demişler: "Risale-i Nur'un sayfalarıdır." Yani, tabirce Risale-i Nur, Kur'ân'ın tefsiri olduğu cihetle,

1 (Hâşiye-1) "Şeriat" cifirle dokuz yüz seksen eder. Risaletü'n-Nur dahi "en-nûr" daki *lâm* aslı *lâm* olsa, cifirle dokuz yüz yetmiş sekiz edip iki farkla tevafuk eder.

2 (Hâşiye-2) Riş: Cerîha, yara demektir.

vahy-i semâvî olan Kur'ân'ın semâvî ve ilhamî bir tefsiridir. Hem yağmur gibi, insanlara kesretli bir rahmettir.

Hâdisenin vukuundan evvel, Risale-i Nur şâkirtlerinin her biri bir cesedin âzâları gibi, bir cihette o cesede gelen müessir bir arızayı bütün âzânın hissetmesi nev'inden, bu hâdiseyi Risale-i Nur'un dört şakirdi, vukuundan bir-iki gün evvel şöyle gördüler: Üçü, yani Mehmed Zühdü, Halil Ruhi, Mehmed Niyazi, Risale-i Nur naşirlerinin üstadını vefat etmiş görüyorlar ki, vefat ise tabirce Risale-i Nur'un tatilini haber veriyor.

Dördüncüsü: Fâzıl Bey görüyor ki: –Hâdiseden birgün evvel– Rafta kitapları karıştırır, bazı kitapları düşürür. Üstad bana hiddet ediyor, ben de diyorum: "Re'fet düşürdü." Birden hâneye polisler doluyorlar, her şeyi alıyorlar.

Hem bundan yedi buçuk ay evvel Risale-i Nur naşirlerine gelen elîm polishâneye çağırma meselesinde Risale-i Nur'un şâkirtlerinin dört tanesi (aynı hâdiseyi bir-ikisi, yani Rüşdü ile Lütfü aynen görüyorlar, ikisi de az bir tabirle) aynı hâdiseyi görmeleri ve bu defaki hâdiseyi, yine dört tane şâkirtler aynen görmesi gösteriyor ki, Risale-i Nur şâkirtleri, bir cesedin âzaları gibidirler ki, Risale-i Nur'a gelen hâdiseyi, bir cesedin âzâları gibi hissediyorlar.

Hem Risale-i Nur şâkirtlerinden Bekir'e o musibet gününden birgün evvel biri demiş: "Üstadın seni çağırıyor." Bir hiss-i kablelvuku ile ikinci gün Üstadının başına gelen ve rahmet-i ilâhiye ile hafif geçen müthiş musibeti, düşmanların plânları derecesinde büyük, ağır hissetmiş tarzında, ağlayarak gayet korkaklık ve helecan ile koşup geldi. O helecan ve ağlamasına hiç sebeb-i zâhirî yokken, yine heyecanını, ağlamasını teskin edemiyordu. Demek Risale-i Nur'a gelen musibet, şâkirtlerini kerametkârâne ikaz ediyordu.

Hem musibetin aynı gününde Üstadımız gezmekten dönerken –Hüsrev ve Mehmed'in ihbarıyla– birdenbire sebepsiz, ehl-i dünyaya karşı şiddete başlamış. Yirmi beş sene evvel *Divan-ı Harb-i Örfî*'de kendi idam kararını beklerken, sebepsiz, kalbsiz, rütbeli iki adam, mahpus olduğu koğuşa tahkir için geldikleri zaman gayet acîb bir surette söylediği o hale mahsus meşhur bir şetmi üç defa zâlim ve garazkâr ehl-i dünyaya karşı sarf ediyor, "Benden ne istiyorsunuz?" diye bağırarak tekrar ediyor, sonra susuyor. Aynı dakikada zabıta köşkü basmak için yedi-sekiz polis köşkün etrafına girdikleri zamana tevafuk ediyor.

Medar-ı ibret bir hâdise: Risale-i Nur naşirlerinin tazyiki yüzünden âmirlerinin yanında yüz bulmak niyetiyle Risale-i Nur naşirlerine ilişenlerin aksi maksadıyla tokat yediklerinin yüz hâdiseden bir hâdisesi şudur ki:

Sebepsiz, sırf bazı garazkârların keyfi için Risale-i Nur naşirlerine bir kulp takıp mahkemelerde süründürmek ve belki mahvetmek için sureten kendini dost gösterip gayet hâinâne bir riyâkârlıkla dairemize sokulup, birtakım yalanlarla âmirlerini iğfal edip Risale-i Nur naşirlerine müthiş darbe gelmesine vesile olan bir adam, teveccüh ve makam kazanmak değil, bilâkis öyle bir tokat yedi ki, dünyada kaldıkça, vicdanı varsa vicdan azabı çektirecek. Hem o kolay vazifesinden müşkül bir vazifeye tahvil ettiler ve hem de ona yalancı nazarıyla baktılar. Ve hem nefret-i âmmeyi kazandı. Ve hem taharrî hâdisesinden iki gün sonra bir ihtiyar adamı hânesinden çıkarıp yolda getirirken o ihtiyar zât füc'eten vefat edip hem mes'uliyet-i maddiyeye ve mâneviyeye mâruz kalmıştır.

Evet, Risale-i Nur'a hücum edenler, vaktiyle kefenini boynuna takınmalı ve rezalete bürünmeli ve mânevî cehenneme dünyada girmeyi göze almalı.

Hem o musibet hâdisesinden iki gün evvel, Risale-i Nur şâkirtlerinden olmayan ve hiç bizimle zihnen meşgul olmayan biri rüyada görüyor ki: Isparta'nın altındaki ovada çok ormanlar bulunuyor. Kuvvetli bir sel geliyor, bu ormanın çok ağaçlarını deviriyor. Birdenbire bir zelzele-i arz oluyor, Risale-i Nur nâşiri, elbisesiyle heybetli bir surette yer yarılıp çıkıyor.[1(Hâşiye)] O da korkusundan uyanıyor. İki gün sonra Risale-i Nur'u ta'til ve mânen toprağa defnetmek niyetiyle küre-i arzı titretecek derecede bir hata ile Risale-i Nur'un eczalarını evrak-ı muzırra nev'inden taharrî edip, toplayıp merkez-i hükûmete, ta Dâhiliye Vekâleti'ne gönderir. Hiçbir daire kanunca mucib-i muaheze ve mes'uliyet bir şey Risale-i Nur'da bulamadığından, o mânevî zelzele içinde öldürdük, defnettik zannettikleri Risale-i Nur, dirilip, yer yarılıp meydana çıktığı gibi yine o rüya işaret ediyor ki, bir zelzele-i azîme ve bir sel içinde Risale-i Nur bu vatan ve millete bir halâskâr, bir müncî suretinde musibetzedelerin imdadına yetişecek.

Risale-i Nur şâkirtlerinden
(Yıldırım) Süleyman Rüşdü

1 (Hâşiye) Demek bu geçen seneki zelzele, yani İzmir zelzelesi, Risale-i Nur'un dirilmesine ve meydana çıkmasına bir emaredir ve o rüyayı tâbir ediyor. Evet, o zelzeleden evvel Risale-i Nur defnolunmuş gibi gayet gizli perde altında intişar ediyordu. Zelzele başladıktan sonra eski elbise-i fâhiresiyle meydan-ı zuhura çıktı.

Yirmi Yedinci Mektub'un Lâhikasından Alınmış Mühim Parçalar

Birinci Mesele: *Birinci Şuâ'da bir-iki âyetin işâretinde*[1]*, Risaletü'n-Nur'un sâdık talebeleri imanla kabre gideceklerine ve ehl-i cennet olacaklarını kudsî bir müjde ve kuvvetli bir beşaret bulunduğu gösterilmiştir.* Fakat bu pek büyük meseleye ve çok kıymettar işârâta tam kuvvet verecek bir delil ister diye beklerdim, çoktan beri muntazırdım. Lillâhilhamd, iki emâre birden kalbime geldi:

Birinci emare: İman-ı tahkikî, ilmelyakînden hakkalyakîne yakınlaştıkça daha selbedilmeyeceğine ehl-i keşif ve tahkik hükmetmişler ve demişler ki: "Sekerat vaktinde şeytan vesvesesiyle ancak akla şüpheler verip tereddüde düşürebilir." Bu nevi iman-ı tahkikî ise yalnız akılda durmuyor. Belki hem kalbe, hem ruha, hem sırra, hem öyle letâife sirayet ediyor, kökleşiyor ki şeytanın eli o yerlere yetişemiyor. Öylelerin imanı zevalden mahfuz kalıyor.

Bu iman-ı tahkikînin vusulüne vesile olan **bir yolu**, velâyet-i kâmile ile keşif ve şuhûd ile hakikate yetişmektir. Bu yol ehass-ı havassa mahsustur, iman-ı şuhûdîdir.

İkinci yol*, iman-ı bilgayb cihetinde, sırr-ı vahyin feyziyle, burhanî ve Kur'ânî bir tarzda, akıl ve kalbin imtizacıyla, hakkalyakîn derecesinde bir kuvvetle zaruret ve bedâhet derecesine gelen bir ilmelyakînle hakâik-i imaniyeyi tasdik etmektir.*

Bu ikinci yol, Risaletü'n-Nur'un esası, mayası, temeli, ruhu, hakikati olduğunu has talebeleri görüyorlar. Başkalar dahi insafla baksalar, Risaletü'n-Nur hakâik-i imaniyeye muhalif olan yolları gayr-i mümkin ve muhâl ve mümteni derecesinde gösterdiğini görecekler.

İkinci emare: Risaletü'n-Nur'un sâdık şakirtleri, hüsn-ü âkıbetlerine ve iman-ı kâmil kazanmalarına o derece kesretli ve makbul ve samimî dualar oluyor ki o duaların içinde hiçbiri kabul olmamasına akıl imkân veremiyor.

Ezcümle: *Risaletü'n-Nur'un bir hâdimi ve birtek şakirdi, yirmi dört saatte, Risaletü'n-Nur talebelerinin hüsn-ü âkıbetlerine ve saadet-i ebediyeye mazhar olmalarına yüz defa Risaletü'n-Nur talebelerine ettiği*

---

[1] Bkz.: En'âm sûresi, 6/122; Hûd sûresi, 11/108; Bürûc sûresi, 85/10.

duaları içinde hiç olmazsa yirmi otuz defa selâmet-i imanlarına ve hususî hüsn-ü âkıbetlerine ve imanla kabre girmelerine, aynı duayı, en ziyade kabule medar olan şerâit içinde ediyor.

Hem Risaletü'n-Nur'un talebeleri bu zamanda her cihetten ziyade hücuma mâruz olan iman hususunda, birbirine selâmet-i iman hakkındaki samimî, mâsum lisanlarıyla dualarının yekûnu öyle bir kuvvettedir ki rahmet ve hikmet onun reddine müsaade etmezler. Faraza, mecmuu itibarıyla reddedilse, tek bir tane onların içinde kabul olunsa, yine her biri selâmet-i imanla kabre gireceğine kâfi geliyor. Çünkü her bir dua umuma bakar.

Said Nursî

Risaletü'n-Nur'un kerametinin bu havalide zuhur eden çok tereşşuhatından bir-iki hâdise beyan ediyorum.

Birincisi: Hatip Mehmed *(rahmetullâhi aleyh)* namında ciddî bir ihtiyar talebe, İhtiyarlar Risalesi'ni yazıyordu. Tâ On Birinci Rica'nın âhirlerinde ve merhum Abdurrahman'ın vefatının tam mukabilinde kalemi, [1]لَآ إِلٰهَ إِلَّا هُوَ yazıp ve lisanı dahi [2]لَآ إِلٰهَ إِلَّا اللّٰهُ diyerek hüsn-ü hâtimenin hâtemiyle sayfa-yı hayatını mühürleyip, Risaletü'n-Nur talebelerinin imanla kabre gireceklerine dair olan işarî beşaret-i Kur'âniye'yi vefatıyla imza etmiş. Rahmetullahi aleyhi rahmeten vâsiaten, âmîn…

İkincisi: Sizin telifiniz olan Fihriste'nin tashihinde, bir müstensihin noksan bıraktığı bir sayfayı, Tahsin'e dedim: "Yaz!" O da yazmaya başladı. Simsiyah bir mürekkepten ve temiz kalem ile birden yazdığınız ikinci cilt fihristenin makbuliyetine hüccet olarak o siyah mürekkep güzel bir kırmızı suretini aldı. Tâ yarım sayfa kadar bu garip hâdiseye taaccüp edip bakarken, o mürekkep simsiyaha döndü. Sayfanın öteki yarısı, aynı kalem, aynı hokka tam siyah yazıldı. Bir zaman Barla'da, bağlardaki köşkte, Şamlı Mesûd ve Süleyman'ın müşâhedesiyle aynı hâdiseyi başka şekilde gördük. Şöyle ki:

---

1 "Allah, o hak Mâbuddur ki kendisinden başka hiçbir ilâh yoktur." (Bakara sûresi, 2/163, 255; Âl-i İmran sûresi, 3/2, 6, 18; Nisâ sûresi, 4/87; …)

2 "Allah'tan başka ilâh yoktur." (Sâffât sûresi, 37/35; Muhammed sûresi, 47/19)

Ben, sevmediğim için siyah bir mürekkebi kısmen döktüm. Birden, mütebâkisi, çok beğendiğim güzel bir kırmızıya tahavvül etti. Risaletü'n-Nur'un kâtiplerini şevklendirdi. Gözümüze silsile-i kerametin bir ucunu ve bir tereşşuhunu gösterdi.

Said Nursî

Bugünlerde mânevî bir muhâverede bir suâl ve cevabı dinledim.
Size bir kısa hülâsasını beyan edeyim.

Biri dedi: Risale-i Nur'un iman ve tevhid için büyük tahşidatları ve küllî techizatları gittikçe çoğalıyor. Ve en muannid bir dinsizi susturmak için yüzde birisi kâfi iken, neden bu derecede hararetle daha yeni tahşidat yapıyor?

Ona cevaben dediler:

Risale-i Nur, yalnız bir cüz'î tahribatı, bir küçük hâneyi tamir etmiyor; belki küllî bir tahribatı ve İslâmiyet'i içine alan dağlar büyüklüğünde taşları bulunan bir muhit kaleyi tamir ediyor. Ve yalnız hususî bir kalbi ve has bir vicdanı ıslaha çalışmıyor; belki bin seneden beri tedarik ve teraküm edilen müfsit âletlerle dehşetli rahnelenen kalb-i umumî ve efkâr-ı âmmeyi ve umumun, bâhusus avâm-ı müminînin istinadgâhları olan İslâmî esaslar ve cereyanlar ve şeâirler kırılmasıyla, bozulmaya yüz tutan vicdan-ı umumîyi Kur'ân'ın i'câzıyla o geniş yaralarını, Kur'ân'ın ve imanın ilâçlarıyla tedavi etmeye çalışıyor.

Elbette böyle küllî ve dehşetli rahnelere ve yaralara hakkalyakîn derecesinde ve dağlar kuvvetinde hüccetler, cihazlar ve bin tiryak hâsiyetinde mücerrep ilâçlar, hadsiz edviyeler bulunmak gerektir ki, bu zamanda Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan'ın i'câz-ı mânevîsinden çıkan Risale-i Nur, o vazifeyi görmekle beraber, imanın hadsiz mertebelerinde terakkiyat ve inkişafata medardır, diyerek uzun bir mükâleme cereyan etti. Ben de tamamen işittim, hadsiz şükrettim.

Bu hâdise münasebetiyle yine bugünlerde hatırıma gelen bir vâkıayı beyan ediyorum:

Ben, namaz tesbihatının âhirinde otuz üç defa kelime-i tevhidi zikrederken, birden kalbime geldi ki: Hadis-i şerifte, "Bazen bir saat tefekkür, bir sene ibadet hükmüne geçer."[1] Risale-i Nur'da o saat var; çalış, o saati bul,

[1] el-Gazâlî, *İhyâu ulûmi'd-dîn* 4/423; el-Kurtubî, *el-Câmi' li ahkâmi'l-Kur'ân* 4/314; Aliyyülkârî, *el-Masnû'* s.82.

ihtar edildi. Adetâ ihtiyârsız bir surette, Kur'ân'ın âyetü'l-kübrâsının iki tefsiri olan iki "Âyet-i Kübrâ" risalelerinden mülâhhas tefekkürî bir tekellüm, tam bir saat devam etti. Baktım, size gönderdiğim "Âyetü'l-Kübrâ" risalesinin Birinci Makamın hülâsasından müntehap güzel bir sırrını hülâsayla, Yirmi Dokuzuncu Lem'a-yı Arabiye'den müstahreç nurlu, tatlı fıkralardan terekküp ediyor.

Ben, kemâl-i lezzetle, her gün tefekkürle okumaya başladım. Birkaç gün sonra hatırıma geldi ki: *Madem Risale-i Nur bu zamanın bir mürşididir, talebelerine bir vird-i ekber olabilir diye kaleme aldım. Ve bütün risalelerin hususî menbaları, madenleri olan binden ziyade âyât-ı Kur'âniye'yi, kendi Kur'ân'ımda, evvelce işaretler koyup bir Hizb-i Âzam-ı Kur'ânî yapmak niyet etmiştim.* Şimdi bu Hizb-i Âzam ve bu vird-i ekber, Risale-i Nur mensuplarına bazı eyyam-ı mübârekede okunması için bir zaman size de göndermek hakkınız var. İnşaallah, bir zaman sonra size gönderilecek. Bazı kelimelerini tercüme ve bir kısım kayıtlarını tefhim için vakit bulsam, gayet kısa hâşiye gibi bir şeyi yazacağım.

Umum kardeşlerime ve hizmet-i Kur'âniye'de bütün arkadaşlarıma hasret ve iştiyakla binler selâm…

Said Nursî

Emin ve Tahsin ve Hilmi'nin Bir Fıkrasıdır

(Yirmi Yedinci Mektub'un fıkraları içine girmeye münasip görüldü.)

Bugünlerde ziyade bir hassasiyetle risalelere bakıldığından, inâyetin himâyeti dahi, bir nevi hassasiyetle ikramını gösterdi. Gayet cüz'î bir numûnesi şudur ki:

Risale-i Nur şakirtlerine, maişet cihetinde bir ikram-ı ilâhi ve küçük, fakat şâyân-ı hayret ve gayet latîf bir tevafuk, bir vâkıa ve Risaletü'n-Nur hizmetinin şüphesiz bir kerametidir. Evet, Risale-i Nur'un bir silsile-i kerametinin bir menbaı olan tevafuk, bu vâkıada, o cinsten altı adet tevafukatın ittifakı ise, tesadüf ihtimalini köküyle keser diye hükmettik. Şöyle ki:

Birkaç günden beri Üstadımızın ziyaretine gitmediğimizden, kardeşim Emin ile beraber Üstadımızın ziyaretine gittik. İkindi vakti beraber namaz kıldıktan sonra bize emretti ki: "Size yemek yedireceğim, burada tayınınız var." Mükerreren: "Yemezseniz bana dokuz zarar olur." dedi. "Çünkü yiyeceğinize karşı Cenâb-ı Hak gönderecek."

Yemek yemekten affımızı rica ettikse de emretti ki: "Rızkınızı yiyin; bana gelir." Emrini kırmamak için, lütuf buyurduğu tereyağı ve kabak tatlısını ekmekle yemeye başladık. Daha sofrada iken, ümit edilmeyen bir vakitte, bir tarzda ve aynı vakitte bir adam geldi. Elinde yediğimiz kadar taze ekmek, aynı yediğimiz miktar (fındık kadar) tereyağı ve diğer elinde bize verilenin tam misli kabak tatlısı olarak kapıyı açtı. Artık taaccüp edilerek, hiçbir cihette tesadüfe mahal kalmayarak, Risale i Nur şakirtlerinin rızkındaki bir bereket-i rabbânîyi gözümüzle gördük. Üstadımız emretti: "İhsan on misli olacak. Hâlbuki bu ikram tam tamına mislidir. Demek, tayın ciheti galebe etti. Tayın temini ise, mizanla olur."

Sonra aynı akşamda, sadaka ciheti dahi hükmünü gösterdi. Biz gördük ki ekmek on misli ve tereyağı tatlısı o da on misli ve kabak tatlısını çok sevmediği için kabak, patlıcan turşusu on misli, me'mulün hilâfına, Risale-i Nur'dan İkinci Şuâ'ın bir hafta mütalâasına mukabil bir mânevî ücret olarak geldi, gözümüzle gördük. Demek, kabak tatlısının tatlılığı, tereyağı-un helvasına girdi, kendisi turşuda kaldı.

Risale-i Nur şakirtlerinin, hüsn-ü hizmetine acele bir mükâfat gördükleri gibi, hizmette kusur edenler dahi tokat yedikleri –Isparta'da olduğu gibi– burada dahi gözümüzle gördük. Pek çok vukuatından yalnız beş-altısını beyan ediyoruz.

Birincisi: Ben, yani Tahsin, bir gün, yeni açtığımız bir dükkân meşgalesiyle bana emrolunan vazife-i nuriyeyi tembellik edip yapamadım. Aynı vakitte şefkatli bir tokat yedim. Dükkânda otururken birisi bana geldi, emanet olarak 100 lira tebdil olmak için bana verdi. Bu paranın sahibine, Allah için bir hizmet yapmak üzere tebdil için maliye sandığına gittim. Bu paraları sayarken, aralarında bir kalp lira bulundu. Bu yüzden ifadeye ve suâl ve cevaba ve muâhazeye mâruz kaldığım gibi, evimizi de taharrî etmek icap etti. Beni mahkemeye verdiler. Fakat bu terbiye ve şefkat tokatı olmak cihetiyle, yeni Risale-i Nur kerametini gösterdi, zararsız kurtulduk.

İkincisi: Üstadımıza ve Risale-i Nur'a dört-beş sene bazen hizmet eden ve okutturan ve cidden taraftar bulunan bir zât, birden bir gün elinde dine ait bir gazeteyle geldi. Risale-i Nur'un mesleğine muhalif bir cereyanın sahiplerine taraftarâne bir tavır gösterdiği zaman, Üstadın canı çok sıkıldı. Bir-iki gün sonra şiddetli, fakat şefkatli bir tokat yedi. Bir doktor ona dedi ki: "Eğer ameliyat yaptırmazsan yüzde yüz ölüm var." O da bilmecburiye ameliyat yaptırdı. Fakat şefkat ciheti imdada yetişti, çabuk kurtuldu.

Üçüncüsü: Bir memur, Risale-i Nur'u kemâl-i iştiyakla okurdu. Üstadla görüşmeye ve tam ders almaya çok çalışıyordu. Birden bir komiser tarafından ona evham verildi. O da görüşmeyi ve okumayı bırakıp başka bir şehre giderken, birden sebepsiz bir tarzda bir ayağı kırıldı, bir ay çekti. Yine şefkat yâr oldu ki şimdi tekrar okumaya şevkle başladı.

Dördüncüsü: Ehemmiyetli bir zât Risale-i Nur'u kemâl-i takdirle hem okur, hem yazardı. Birden sebatsızlık gösterdi, şefkatsiz bir tokat yedi. Gayet meftun olduğu refikası vefat eyledi. İki oğlu da başka yere gitmesiyle acınacak bir hâle girdi.

Beşincisi: Dört senedir Üstadın çarşı işinde hizmet eden bir zât, birden sadakati bırakıp mesleğini değiştirdi. Birden şefkatsiz bir tokat yedi. Bir senedir daha çekiyor.

Altıncısı: Bir hocaya ait bir hâdisedir. Belki helâl etmez. Biz de onu görmüyoruz. Tokatı şimdi kaldı.

Bu vukuat nev'inden hem çok var. Hem Risale-i Nur'a karşı kusura binâen, katiyen tokat olduğuna şüphemiz kalmadı.

Risale-i Nur şakirtleri'nden
Emin, Tahsin, Hilmi

Evet, tasdik ediyorum
Said Nursî

Hem Risale-i Nur'un suhulet-i intişarının bir kerametini, bu mektubu yazdığımız zamanda ve yemekteki keramet dakikasında gözümüzle gördük. Şöyle ki:

Ehemmiyetli yedi-sekiz risale ve İşârât-ı Kur'âniye Şuâını mühim bir mektupla beraber bir torbada, ehemmiyetli bir kardeşimize, bir şehre göndermiştik. Şoför o paketi düşürmüştü. Böyle bir zamanda böyle eserleri, münafıklar ve casuslar haber almadan, emin bir elle beş gün sonra elimize geçmesi, kat'î kanaatimiz geldi ki, bir inâyet bizi himâye ediyor.

Hem Risale-i Nur hakkında inâyet-i Rabbaniyenin latif bir himâyeti de şudur ki:

Karanlık bir vaziyette, korkutan bir zamanda, casusların ve taharrî memurlarının evhamları ve tecessüsleri Üstadımızın menzilini sarması dakikasında,

bir fare, Üstadımızın çorabını aldı. Ne kadar aradık, hiçbir yerde bulamadık. O farenin yuvasını gördük; kabil değil ki o çorap girsin. İki gün sonra gördük ki, o hayvan o çorabı getirmiş, öyle yere ki, saklanmış ve muhteviyatları unutulmuş olan mahrem mektuplar ve evrakların tam yanında bırakmış. Hâlbuki iki defa oraya bakmıştık, görememiştik. Hem o çorabı o yere getirmek, soba borusuna çıkıp yukarıdan olur. Gayet kurnaz ve zeki bir adam ancak o işi yapar. Hiçbir cihette tesadüf ihtimali kalmadığından, Üstadımız dedi: "Bu mektupları oradan kaldıracağız."

Biz onlara baktık, gerçi siyasetle alâkaları yoktur. Fakat vehham casuslara, aleyhimizde habbeyi kubbe yapmaya ehemmiyetli bir vesile olurdu. Biz hem onları, hem daha bahaneye medar olabilen başka şeyleri kaldırdık. O heyecanımızdan casuslar haber alıp anladılar ki, hazırlandık. Daha hücum etmeden, yalnız ikinci gün Emin, elinde bir torbayla menzile girdi. Tam arkasında karakol komiseri, gizli, hissettirmeden girdi. Emin'in elinde, kitap yerine yoğurt torbasını gördü, tavrını değiştirdi.

Elhâsıl: Risale-i Nur'un intişarına karşı gelen bütün düşman ve casuslara mukabil birtek fare çıktı, plânlarını zîr u zeber etti.

Evet	*Evet*	*Evet*	*Evet*	*Evet*	*Evet*
Tevfik	*Ahmed*	*Tahsin*	*Hilmi*	*Feyzi*	*Said Nursî*

Aziz kardeşlerim,

Sizinle pek çok alâkadar ve görüşmeye çok müştâkım ve vaziyetinizi bu soğuk kışta merak eder, hayalen sizinle görüşürken bir-iki nokta hâtıra geldi, beyan ediyorum:

Birincisi: On Dokuzuncu Söz'ün âhirinde beyan edilen, Kur'ân'daki tekrarın ekser hikmetleri, Risale-i Nur'da dahi cereyan ediyor. Bilhassa ikinci hikmeti tam tamına vardır. O hikmet şudur ki:

Herkes her vakit Kur'ân'a muhtaçtır. Fakat herkes, her vakit bütün Kur'ân'ı okumaya muktedir olamaz. Fakat bir sûreye galiben muktedir olur. Onun için en mühim makasıd-ı Kur'âniye ekser uzun sûrelerde dercedilerek, herbir sûre bir küçük Kur'ân hükmüne geçmiş. Demek, hiç kimseyi mahrum etmemek için haşir ve tevhid ve kıssa-yı Mûsâ *(aleyhisselâm)* gibi bazı maksatlar tekrar edilmiş.

Aynen bu ehemmiyetli hikmet içindir ki, bazı defa haberim olmadan, ihtiyârım ve rızam olmadığı hâlde, bazı ince hakâik-i imaniye ve kuvvetli hüccetleri müteaddit risalelerde tekrar edilmiş. Ben çok hayret ederdim. Neden bunlar bana unutturulmuş, tekrar yazdırılmış? Sonra kat'î bir surette bildim ki: Herkes bu zamanda Risale-i Nur'a muhtaçtır. Fakat umumunu elde edemez. Elde etse de tamam okuyamaz. Fakat küçük bir Risale-i Nur hükmüne geçmiş bir risale-i câmiayı elde edebilir. Ve ekser vakitlerde muhtaç olduğu meseleleri ondan okuyabilir ve gıda gibi her zaman ihtiyaç tekerrür ettiği gibi, o da mütalâasını tekrar eder.

İkinci Nokta: *Âyetü'l-Kübrâ*'dan çıkan "Virdü'l-Ekber" namındaki Arabî risaleciğin âhirinde, Risale-i Münâcâtın başındaki âyetin tefsiri diye Arabî kısımları ilâve edilse, beraber okunsa iyidir. Biz de nüshamıza yazdık.

Üçüncüsü: Aziz kardeşlerim, çok defa kalbime geliyordu. "Neden İmam Ali *(radiyallâhu anh)* Risale-i Nur'a ve bilhassa *Âyetü'l-Kübrâ* risalesine ziyade ehemmiyet vermiş?" diye sırrını beklerdim. Lillâhilhamd, o sır ihtar edildi. İnkişaf eden o sırra şimdilik yalnız kısa bir işaret ediyorum. Şöyle ki:

Risale-i Nur'un mümtaz bir hâsiyeti, imanın en son ve en küllî istinad noktasını kuvvetli ve kat'î beyan edildiğinden, bu hâsiyet *Âyetü'l-Kübrâ* risalesinde fevkalâde parlak görünüyor. Ve bu acîb asırda, mübâreze-i küfür ve iman en son nokta-yı istinada sirayet ederek ona dayandırıyor. Meselâ, nasıl ki gayet büyük bir meydan muharebesinde ve iki tarafın bütün kuvvetleri toplandığı bir sırada iki tabur çarpışıyorlar. Düşman tarafı, en büyük ordusunun cihâzât-ı muharribesini kendi taburuna imdat ve kuvve-i mâneviyesini fevkalâde takviye için her vasıtayı istimâl ederek ehl-i iman taburunun kuvve-i mâneviyesini bozmak ve efradının tesanüdünü kırmak için her vesileyi kullanır. Ehemmiyetli bir istinadgâhını kendine temayül ettirerek ihtiyat kuvvetini dağıtır. Müslüman taburunun her bir neferine karşı, cemiyet ve komitecilik ruhuyla mütesanid bir cemaat gönderir. Bütün bütün kuvve-i mâneviyesini mahvetmeye çalıştığı bir hengâmda, Hızır gibi biri çıkar, der:

"Meyus olma! Senin öyle sarsılmaz bir nokta-yı istinadın ve öyle mağlûp olmaz muhteşem orduların ve tükenmez ihtiyat kuvvetlerin var ki; dünya toplansa karşısına çıkamaz, kâinatı dağıtamayan onu dağıtamaz. Şimdilik mağlûbiyetin sebebi, bir cemaate ve bir şahs-ı mâneviyeye karşı bir neferi göndermenizdir. Çalış ki, her bir neferin, istinad noktaları olan dairelerden mânen istifade ettiği kuvvetli kuvve-i mâneviyeyle bir şahs-ı mânevi ve bir cemiyet hükmüne geçsin." dedi ve tam kanaat verdi.

Aynen öyle de, ehl-i imana hücum eden ehl-i dalâlet, bu asır cemaat zamanı olduğu cihetle, cemiyet ve komitecilik mayasıyla bir şahs-ı mânevî ve bir ruh-u habîs olmuş, müslüman âlemindeki vicdan-ı umumî ve kalb-i küllîyi bozuyor. Ve avâmın taklidî olan itikadlarını himâye eden İslâmî perde-i ulviyeyi yırtıyor ve hayat-ı imaniyeyi yaşatan, an'aneyle gelen hissiyat-ı mütevâriseyi yandırıyor. Her bir müslüman tek başıyla bu dehşetli yangından kurtulmaya meyusâne çabalarken, Risale-i Nur (Risaletü'n-Nur) Hızır gibi imdada yetişti. Kâinatı ihata eden son ordusunu[1(Hâşiye)] gösterip ve ondan mukavemet-sûz maddî, mânevî imdat getirmek hizmetinde harika bir emirber nefer olarak *Âyetü'l-Kübrâ* risalesini İmam Ali *(radîyallâhu anh)* keşfen görmüş, ehemmiyetle göstermiş.

Temsildeki sâir noktaları tatbik ediniz, tâ o sırrın bir hülâsası görünsün.

Said Nursî

Emin ve Feyzi'nin bir fıkrasıdır.

(Risaletü'n-Nur'a ait dört-beş kerametten bahseder.)

Hizmet-i Kur'âniye'de bizi sebkat eden sadık, hâlis, metin, vefakâr kardeşlerimizden mübârek Hüsrev ve Rüşdü gibi zâtlar, Risale-i Nur hâdimlerine, vazifelerinin makbuliyetine bir emare olarak ihsan olunan bereket hakkında müteaddit fıkralar yazmışlar. Biz de, bu kardeşlerimizin fıkraları gibi bu yakın zamanlarda beraber tezahür eden, gördüğümüz bazı hâdisâtı kaydedeceğiz. Numûne için yalnız bir kısmını beyan ederiz.

Birincisi: Bu yakında Üstadımızla beraber kıra çıkmıştık. Çay yapılmasını, hem ikişer çay, hem üçer şekerle içilmesini emir buyurdular. Hepimiz, üçer şekerle ikişer çay içtik. Yalnız Emin kardeşimiz bir şeker kendisine noksan olarak içmiş. Akşam üzeri, Risale-i Nur'un menba-ı intişarı olan Üstadımızın odasına geldik. Emin, şeker kutusuna sarf olunan şekerleri koymak istemiş, fakat kutu sekiz şekerden fazla almamış. Emin, "Fesübhânallah" der. "On yedi şeker yerine kutu sekiz şekerle dolsun." diye taaccüp ettik. İşte bu vâkıa, bize şuhud derecesinde kanaat verdi ki, bu sır, Risale-i Nur'a, hâdimlerine bir inâyet-i ilâhiye ve bir iltifat-ı rabbâniyedir.

İkincisi: Yine aynı günde ben, yani Mehmed Feyzi, evvelce yazıp Üstadıma teslim ettiğim Hücümat-ı Sitte risalesini bana vermek için sakladığı

1 (Hâşiye) Kâinatı dağıtmayan bir kuvvet, o orduyu bozamaz!

yerden ararken, fevkalme'mul bir surette, bulunmaz. Birden o anda, âdetlerinin hilâfına olarak, hiç vuku bulmamış bir tarzda, bir hâdise zuhuruyla gözlüklerini bırakarak merdiven tarafına müteveccih olurlar. Aynı vakitte Risale-i Nur'un intişarına ve hizmetine zarar vermek niyetiyle casus bir adamın merdivene doğru, zahiren ziyaret maksadıyla yürüdüğü görülür. Üstadın telâşlı olduğunu hisseder. Üstad, onun nazarını öteki hâdise-i bedeniyeye çevirir, ona der: "Görüyorsun ki ben mâzurum, ziyareti başka güne bırak." O da döner, gider. Hem Mehmed Feyzi, hem Hücümat-ı Sitte, hem başka işlerimiz o tecessüsten kurtuldu.

Evet, Hücümat-ı Sitte saklandığı muayyen yerinde fevkalâde bir surette kaybolması, ehemmiyetli bir hâdisenin önünü aldı. Üstada ârız olan bu hilâf-ı âdet hâlet ve o risalenin muayyen yerinde bulunmaması katiyen tesadüfe hamledilmez. Bir hafta sonra o risaleyi hilâf-ı me'mul bir yerde bulduk. Üstadımın emriyle Emin kardeşime ehemmiyetli bir surette okudum. Üstad bize izahat veriyordu. O vakte kadar böyle mühim ve tesirli ders almamıştık. Demek bu iki mühim sırra binâen risale kendini göstermedi. İşte bu hâdise, Risale-i Nur'un ihlâslı ve sadık şâkirtleri her vakit bir hıfz ve inâyet altında ve daima himâyet altında olduklarına şüphe bırakmıyor.

Üçüncüsü: Yine bir vâkıa-yı bereket: Üstadımızın bir okka (yani kilo) peyniri vardı. Ekser günlerde o peynirden hoşuna gittiği için, bir-iki defa yiyordu. Hem bize de yediriyordu. Hem yemeksiz olduğu ekser vakitlerde ondan yediği halde, altı ay kadar devam ettiğini ve halen de, yüz dirhem kadar o peynirden bulunduğunu, ben-yani daimî hizmetçisi Emin-ve ben-yani talebesi ve hizmetçisi Küçük Hüsrev-yakinen görüp tasdik ediyoruz. Fakat bu hâdise-i bereketin ifşâsından sonra, evvelce görülmeyen dibi görünmeye başladı, noksaniyetini gösterdi. Evet, bereket hususunda şâyân-ı hayret bir hâdisedir. Hem yarım kilo bir tereyağı, ekser günlerde fazlaca sarf olduğu halde, elli güne yakın devamı, şüphesiz bir bereket içine girmiş.

Hem yine aynı Ramazan Bayramında Üstadın rızası olmadığı halde, Tahsin ve ben –yani Emin– bir kilo ince şeker getirmiştik. Ekseri yoğurt ve süt ve tatlı kabağa vesâir şeylere, bazen yirmi-otuz dirhem kadar kattıkları halde, iki aydan fazladır o şekerden yüz dirhemden fazla kalması, elbette bereket sebebiyledir.

Hem bu havalideki şâkirtler, herkes cüz'î-küllî hissetmiş ve itiraf ediyorlar ki: Risale-i Nur'a çalıştığımız zaman, hem rızkımızda bereket ve suhulet, hem kalbimizde bir inşirah ve ferah zâhiren hissediyoruz.

Ezcümle: Ben kendim –yani Emin– itiraf ediyorum ki, Risale-i Nur dairesine girmezden evvel, bütün sene çalışırdım. Ne vakit Risale-i Nur dairesine girdim; senede üç-dört ay kadar ancak çalışabildiğim halde, evvelkinden daha müferrah ve daha mesûd bir halde yaşamaklığım, yüzde yüz Risale-i Nur hizmetinin bereketiyle olduğuna hiç şüphe yok.[1](Hâşiye)

Hem ezcümle, Üstadımız diyor ki: "Benim de kanaat-ı kat'iyem çok tecrübelerle gelmiş ki, ben Risale-i Nur'un tashihatıyla meşgul olduğum zaman, pek zahir tarzda, hem rızkımda bereket, hem kolaylık görüyorum. Her ne vakit çalışmazsam o hali görmüyorum."

Hem Üstadımız diyor ve biz de tasdik ediyoruz: "Ben son zamanda anladım ki, şimdiye kadar hem ben, hem dostlarım bu hakikatin suretini başka şekilde görmüşüz. Şöyle ki: Hapishânede birtek ekmek, sekiz ve bazen on gün bana kâfi geldiği halde, burada aynen o tarzda yaşıyordum. Hem ben, hem kardeşlerim, bunu benim az yemek ve iştahsızlığıma veriyorduk. Hâlbuki, çok emârelerle katiyen anladık ki, o acîb hal bereket neticesiymiş. Birkaç defa sekiz günde bana kâfi gelen bir ekmeği, aynı iştahla çalışmadığımdan bereketе mazhar olmadığım zaman iki günde, bazen bir buçuk günde bitiriyordum. Demek, bu on altı, on yedi seneden beri benim mükemmel tayınatım, Risale-i Nur'un hizmetinden gelen bir bereketten idi.

Evet, aynelyakîn derecesinde bize de kanaat gelmiş ki, bu kesretli hâdisât-ı bereket, Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan'ın i'câz-ı mânevîsinin bir şuâıdır. Mânen der:

"Ey Kur'ân'ın şâkirtleri! Sizleri vazife-i mukaddesenizden ekseriyetle geri bırakan, maişet telâşesidir. Bu ise, Kur'ân'ın feyziyle, bereket nev'inde size veriliyor. Vazifenize bakınız."

اَللّٰهُمَّ بِحَقِّ اسْمِكَ الْأَعْظَمِ وَبِحُرْمَةِ رَسُولِكَ الْأَكْرَمِ يَسِّرْ لَنَا خِدْمَةَ الْقُرْاٰنِ بِنَشْرِ رَسَائِلِ النُّورِ بِالدَّوَامِ بَيْنَ الْأَنَامِ فِي عَالَمِ الْإِسْلَامِ. اٰمِينَ، اٰمِينَ، اٰمِينَ[2]

Hem hâdisât-ı bereketin aynı zamanında, Risale-i Nur'un bir kerameti olarak, bir şakirdinin binlerce lira kıymetinde hânesini, ona pek yakın dehşetli

---

1 (Hâşiye) Evet, bütün kuvvetimle tasdik ediyorum ki, Emin kardeşimiz memleketimize geldiği zaman mütedamiyen faal bir surette her ay çalışıyordu. Şimdi ise, Risale-i Nur'un dairesine girdikten sonra üç–dört aydan fazla çalıştığını görmüyoruz.

Feyzi

2 Allahım! İsm-i âzamın hakkına ve Resûl-i Ekrem'in hürmetine Risale-i Nur'u İslâm âlemindeki insanlar arasında devamlı yayarak Kur'ân'a hizmet etmeyi bize müyesser eyle. Âmîn, âmîn, âmîn.

bir yangından fevkalme'mul bir surette Risale-i Nur'un bereketiyle kurtulması ve Risale-i Nur tercümanına âhiret cihetinde çok alâkadarlık gösteren bir hanım, o dehşetli yangında yanan hânenin üçüncü katında bulunan elmas ve mücevherat ve altınlarını kurtarmak için koşup çıktığı vakit, ateş her tarafı sarmış, mücevheratını kurtaramadığı gibi, kendi nefsini de bütün bütün tehlike-i kat'iyede gördüğü dakikada, Risale-i Nur tercümanı, o ateşten talebesinin hânesini kurtarmasına şiddetli dua ederken, o bîçâre hanım hatırına gelmiş; "Acaba o yangında o âhiret hemşirem bulunmasın?" diye ona da Risale-i Nur'u şefaatçi yaparak dua etmiş. "Yâ Rabbi, ona merhamet eyle" niyaz etmiş. Aynı zamanda, o hanım pencereyi kırmış, kendini iki kat yükseklikten avluya atmış, fevkalâde bir surette ne incinmiş, ne de bir yeri kırılmış.

Hem, bakırı ve demiri eriten o dehşetli ve şiddetli yangından, bütün konak yandıktan sonra bütün mücevheratı ve altını, hiçbiri zayi olmayarak, bozulmayarak bir *un* onu muhafaza etmiş, bulmuş, almış. Risale-i Nur'un bereketinden, hem canını, hem malını kurtarmış.

Hem mezkûr hâdisat zamanında vuku bulması münasebetiyle, Risale-i Nur'un kerametkârâne iki tokatı, aynı anda, vazifece ehemmiyetli iki mütecaviz ve muacciz iki adamın tecavüz ve tâciz anında birinin kafasına, diğerinin ciğerine vurması,[1(Hâşiye)] bizde hiçbir şüphe bırakmadı ki, hizmet-i Kur'ân'daki inâyet-i Rabbaniyenin bir hıfz ve himâyet sillesidir. "Artık yeter, durunuz! Tokata müstehak oldunuz." diye mânen söylemesidir.

Risaletü'n-Nur Şâkirdlerinden
Emin ve Feyzi

Mehmed Feyzi'nin Yediği Şefkat Tokadıdır.

Evet, Üstadım bana "Mu'cizât-ı Ahmediye'yi kardeşim Hüsrev tarzında yaz" diyordu. Ben, yani Feyzi, bir parça tembellik ettim. Birden yirmi sekizlilerle askere istenildim. Yine Üstadım dedi: "Git, Mu'cizât-ı Ahmediye'yi *(aleyhissalâtü vesselâm)* yaz. Seni şimdi vermeyeceğim." Sonra başladım. O emir bir hafta geri kaldı. Tekrar bir ârıza ile nasılsa Mu'cizât-ı Ahmediye'nin *(aleyhissalâtü vesselâm)* yazılması noksanlaştı. Tekrar askere çağrıldım. Üstadım "Git, yaz"

1 (Hâşiye) Evet, o mütecavizlerden birisi dehâlet etti, ölümden kurtuldu; diğeri bir sene azap çekti, hem öldü.

dedi. Ben gidip kemâl-i ciddiyet ve sadakatle Mu'cizât-ı Ahmediye'yi *(aleyhissalâtü vesselâm)* yazmaya başladım. Fevkalme'mul ikinci defa emir geri kaldı. Tekrar bir mazerete binâen Mu'cizât-ı Ahmediye'yi *(aleyhissalâtü vesselâm)* yazamadım. Üstadım dedi, "Madem Mu'cizât-ı Ahmediye'yi *(aleyhissalâtü vesselâm)* yazmakla tekâsül ettin, şimdi senin vazifen Risaletü'n-Nur hesabına askerliktedir." Birden emir gelip bir şefkat tokadı yiyip vazifeme gönderildim. Cenâb-ı Hakk'a şükürler olsun, mümkün olduğu kadar Risaletü'n-Nur'a çalıştım ve çalıştırıldım. Üstadım bize söylediği gibi, altı-yedi ay sonra terhis edilip sevgili Üstadıma, Risaletü'n-Nur'un kudsî vazifesine kavuştum. İnşaallah bu kabahatim affolmuştur. Hem Risaletü'n-Nur'da, hem hizmet-i Kur'âniye'de bizleri sebkat eden Hüsrev, Rüşdü, Hâfız Ali, Hulusi, Sabri gibi hâlis Kur'ân şâkirtlerini ve kıymettar kardeşlerimi şefaatçi ederek o kusurumun affını bütün ruhumla Kur'ân'dan ve Üstadımdan rica ediyorum. Ben itiraf ediyorum ki, tembelliğimin cezası olarak fevkalme'mul bir şefkat tokadı yedim.

Risale-i Nur'un tembel bir şakirdi, fakat elmas kalemli kardeşlerinin
gayret ve faaliyetiyle iftihar eden
Mehmed Feyzi

Risale-i Nur Şâkirtlerinden Mehmed Feyzi ve Emsaline
Hitâben Beyan Edilen Bir Hakikattir.

Kardeşim Feyzi,

Madem sen Isparta vilâyetindeki kahramanlara benzemek istiyorsun, tam onlar gibi olmalısın. Eskişehir Hapishânesinde –Allah rahmet eylesin– mühim bir şeyh ve mürşid ve cazibedar bir Nakşî evliyasından bir zât, dört ay mütemadiyen Risale-i Nur'un elli-altmış şakirtleri içinde celbkârâne sohbet ettiği hâlde, yalnız birtek şakirdi muvakkaten kendine çekebildi. Mütebâkisi, o cazibedar şeyhe karşı müstağni kaldılar. Risale-i Nur'un yüksek, kıymettar hizmet-i imaniyesi onlara kâfi olarak kanaat veriyordu.

O şakirtlerin gayet keskin kalb ve basireti şöyle bir hakikati anlamış ki: Risale-i Nur'a hizmet eden, imanı kurtarıyor; tarîkat ve şeyhlik ise, velâyet mertebeleri kazandırıyor. Bir adamın imanını kurtarmak ise, on mümini velâyet derecesine çıkarmaktan daha mühim ve daha sevaplıdır. Çünkü iman saadet-i ebediyeyi kazandırdığı için, bir mümine küre-i arz

kadar bir saltanat-ı bâkiyeyi temin eder. Velâyet ise, müminin cennetini genişlettirir, parlattırır. Bir adamı sultan yapmak, on neferi paşa yapmaktan ne kadar yüksek ise, bir adamın imanını kurtarmak, on adamı velî yapmaktan daha sevaptır.

İşte bu dakik sırrı, senin Ispartalı kardeşlerin bir kısmının akılları görmese de umumunun keskin kalbleri görmüş ki benim gibi bîçâre günahkâr bir adamın arkadaşlığını evliyalara, belki de eğer bulunsaydı müctehidlere dahi tercih ettiler.

Bu hakikate binâen, bu şehre bir kutup, bir gavs-ı âzam gelse, "Seni on günde velâyet derecesine çıkaracağım." dese, sen Risale-i Nur'u bırakıp onun yanına gitsen, Isparta kahramanlarına arkadaş olamazsın.

Lillâhilhamd, bu zamanda sünnet-i seniyye dairesinde kemâl-i imanı kazanan Risale-i Nur şâkirtleri, evliyaların, mürşidlerin nazar-ı dikkatini celbedecek vaziyeti aldığından, her zamanda bulunan hakikî mürşidler, herhalde bu zamanda Risaletü'n-Nur şâkirtlerine müşteri olurlar. Birisini elde etseler, yirmi mürid kadar kıymet verirler. Hem zevkli ve cazibedar velâyet tereşşuhatı karşısında Risaletü'n-Nur'un hizmetindeki meşakkat, mücâhede, külfet bulunduğundan, Feyzi'ye hitâben beyan edilen bu hakikat kaleme alındı.

Said Nursî

Hüsrev'in Bir Fıkrasıdır.

Aziz Üstadım,

Yüksek ve ciddî irşadlarınızla adım atmayı en büyük bir maksat bilen talebeleriniz, son zamanlarda şâyân-ı şükran bir vaziyete girdiler. Hulusi-i Sâni, beş-on arkadaşıyla; Hâfız Ali, civarındaki yirmi-yirmi beş arkadaşıyla; Mübârekler, otuz-otuz beş refikleriyle ve bilhassa Hacı Hafız Köyünde Ahmed'ler ve Mehmed'lerin çok hâlis gayretleriyle umumiyet itibarıyla, hem hiç mübalâğasız bin kalemle, belki daha fazla, en geride kalan Isparta'da ise kahraman Rüşdü'nün ve risaleleri, kendine tamamen yazan Mehmed Zühtü'nün ve Küçük Ali'nin ve Osman Nuri gibi faal talebelerin gayret ve himmetleriyle otuz ile kırk arasında, hatta bir cihette mümtaziyet kazanan Mehmed Zühdü'nün Küçük Hâfız Ali gibi hem Risaletü'n-Nur'u yazarak hem kendi evinde yüz elli kadar çocuğu serbest olarak üç aydan beri okutmasıyla ve civarında diğer köylerde bulunan on beş yirmişer arkadaşlarıyla talebeleriniz,

Kur'ânî hizmetlerinde gayretli bir surette çalışmaktadırlar. Mübâreklerin yazdıkları gibi, dört köyde dört ay zarfında, elifba okumayan kırkelli adam, Risaletü'n-Nur'u mükemmel yazmaya muvaffak olmaları harika bir keramet-i Risaletü'n-Nur olduğuna kanaatimiz geldi.

Risale-i Nur şâkirtlerinden
Hüsrev

Hulusi Bey'in Bir Fıkrasıdır.

Aziz Üstadım,

On Dokuzuncu Mektub'u bir mecliste ve bir Cuma gecesi okumak niyetiyle üzerime almıştım. Şiddetli yağmurlu bir gece idi. O mecliste okumak üzere elimi cebime koydum, o mübârek eser yerinde olmadığını hayretle gördüm. Eseri koyduğum cep yırtık ve delik olmadığı gibi, ben de başka hiçbir yerde durmadığıma göre bu hale hayret etmemek kabil mi? O geceyi uykusuz geçirdim, müteessir oldum. Hazreti Gavs'tan bu mübârek eseri istedim. Lillâhilhamd, ertesi günü, bu eseri dinlemekle namaza başlamış olan bir muallim vasıtasıyla bulundu. Şakır şakır yağmur altında ve çamur içinde bu mübârek eser bulunsa bile artık okunmayacak derecede olacağını tahmin edersiniz, değil mi? Şâyân-ı hayret ve cây-ı dikkat ve medar-ı ibrettir ki, en ufak bir leke bile olmamıştır. Hâfız-ı Hakikî, o mübârek eseri, ona mânen ve cidden bağlı olanlar gibi muhafaza buyurmuş. Hafîz ve Alîm ve Hakîm isimlerinin zâhir bir tecellisi böylece lemean etmiş oldu.

Hulusi

Mahrem sırr-ı [1]﴿إِنَّا أَعْطَيْنَاكَ﴾'da, cifirle istihracım aynen Münâzarat Risalesi'nde, "Bir nur çıkacak ve göreceğiz?" diye gaybî müjdelerdeki gibi, ilhamî ve hak bir hakikati fikrimle olan tatbikatımda bir kusur vardı. O kusur beni düşündürüyordu. Münâzarat ve Sünûhât gibi risalelerdeki müjde-i nuriyeyi, Risale-i Nur halletti. Geniş daire-i siyasiye yerine, yüksek bir daire-i nuriye ile o kusuru izale ettiği gibi, mahrem sırr-ı إِنَّا أَعْطَيْنَاكَ 'da, "On iki, on üç sene sonra İslâmiyet'e darbe vuranların başlarında öyle müthiş bir patlayış olacak ki kıyamete kadar unutulmayacak." meâlindeki istihrac-ı cifrî çok geniş bir dairede olduğu hâlde, nur müjdesi sırrının aksine olarak, dar bir dairede ve

1 "Hiç şüphesiz (sana bol ve kesilmez hayır) verdik." (Kevser sûresi, 108/1)

hususî bir hükûmette tatbik etmek suretiyle, fikrim o geniş daireyi ihata edemeyerek o hakikatin suretini değiştirmiş. Hâlbuki o istihracın gösterdiği aynı tarihte, o rejimin müessisi ve başı dünyadan göçtü, darbesini yedi. Ve aynı senede, perde altında bilinmeyen ve küre-i arzın ekserini ve nev-i beşerin kısm-ı âzamını istibdadı altına alan bir müthiş cereyanın düğümü ve düğmesi ve mânen başı ve en müthişi olan o göçüp giden adam tokat yediği aynı zamanda, daha sene tamam olmadan, o müthiş cereyanın bütün başları ve taraftarları öyle semâvî müthiş tokatlara ve şiddetli fırtınalı musibetlere tutulmaya başladılar ki, kıyamete kadar azabını çekecekler ve çekiyorlar. Ve edyân-ı semâviyeye ve İslâmiyet'e ettikleri cinâyetlerin cezasını çok geniş bir dairede gördüler ve görüyorlar. Mimsiz medeniyetin pisliğiyle dünyayı mülevves ettikleri için, aynı istihracın gösterdiği tarihte, o mimsiz medeniyetin başına da öyle bir semâvî tokat indi ki en karanlık vahşetten daha aşağı indirdi.

Elhâsıl: Sırr-ı ﴿إِنَّا أَعْطَيْنَاكَ﴾'da çok geniş bir daire, dar bir dairede tatbik edilmiş. Nur müjdesi ise, dar ve mânevî, fakat yüksek bir daireyi geniş ve maddî bir daire suretinde tasvir edilmişti. Cenâb-ı Hakk'a yüz bin şükür ediyorum ki bu iki kusurumu kuvvetli bir ihtar-ı mânevî ile ıslah etti; يُبَدِّلُ اللهُ سَيِّاٰتِهِمْ حَسَنَاتٍ[1] sırrına mazhar eyledi.

Said Nursî

Hüsrev'in Bir Fıkrasıdır.

Çok kıymettar ve çok sevgili Üstadım efendim,

Hazreti İsa *(aleyhisselâm)* ile Deccal hakkındaki ehâdîs-i müteşâbiheden bir hadisin üç cihetle hakiki tevilini beyan ve izah eden Mehmed Feyzi ve Emin kardeşlerimizin mübârek fıkralarını Sabri kardeşim göndermiş; bugün aldım, okudum. Bu hadis-i şerifin meâline ve hakiki tevillerine o kadar muhtaçmışım ki, kızgın kum sahralarında senelerden beri susamışlara âb-ı hayat uzatır gibi ruh ve kalbim bir taze hayat buldu. Derinden derine nefes aldım, bütün letâiflerim sürûrla doldu, zâhirî cesedimden mânevî kalbime kadar sirayet etti. Sevgili Üstadımız talebelerini ve Kastamonulu kardeşlerimiz de bizleri lütuflarıyla doyurduklarından, Cenâb-ı Hakk'a hadsiz şükrettim. Başta sevgili Üstadım, Risaletü'n-Nur'un kerametine ve bu fıkranın feyzine bakan üç ikram ile karşılaştık.

---

1 "Allah onların kötülüklerini iyiliklere, günahlarını sevaplara çevirir." (Furkan sûresi, 25/70)

Birincisi: Mektubunu birlikte takdim ettiğim Sabri kardeşimiz, bu âli fıkra eline vâsıl olacağı anda, bir diğer kardeşine hâdisattan bahsederken bu fıkranın münderecatını anlatması...

İkincisi: Bu hakir talebeniz Hüsrev de, bu fıkranın vusulünden birgün evvel Re'fet Bey'le konuşurken demiştim: "Aziz Re'fet, biz Hazreti İsa'nın *(aleyhisselâm)* nüzûlüne[1] intizar ediyoruz. Bu peygamber-i âlişan, din lehinde hareket eden cereyanın başlarına nüzûl etse gerektir; ve o millet de müslüman olacaktır. Sevgili Üstadımızın son mektuplarından böyle anlıyorum. Bu hususta ümidim kuvvetlidir. İnşaallah öyle de olacaktır."

Üçüncüsü: Atabeyli kardeşlerimin sevgili Üstadıma yazdıkları mektup ki, onu da bu akşam aldım, okudum, çok acîb gördüm. O kardeşlerim de Osman Hâlidî'nin bahsettiği müceddid-i din ve o şerefe Cenâb-ı Hakkın nâil ettiği zâtı da sevgili Üstadımız olan Risaletü'n-Nur olduğundan bahsediyorlar. O mektubu da birlikte takdim ettim.

Evet muhterem Üstadım, bugünlerde Risaletü'n-Nur'un, fevkalâde faaliyeti içinde çok kerametlerini müşâhede ediyoruz. Hatta şöyle diyebilirim ki: Her bir talebeniz, başlı başına, birer birer, belki de kerratla böyle ikrama ve böyle in'âma mazhardırlar.

Milâslı Mehmed Efendi, "Bir karyede, bin kalemle Nur'a sarılan kardeşlerimizin köyündeki faaliyeti biraz mübalâğalı görmüşler. Ben onun tahkiki için geldim." dedi. Risaletü'n-Nur'un bir kerameti idi ki, bu köyün kıymetli faal bir talebesi Marangoz Ahmed yanımda idi. Ben dedim: Vâkıa ben bu köye gitmedim, kardeşlerimden soruyorum, onlar da diyordu: "Kadın-erkek, çoluk-çocuk, Risaletü'n-Nur'u yazan bin kalem vardır." Sonra Marangoz Ahmed dedi ki: "Bizim köyümüz üç yüz elli hânedir. İki hoca, bir hacı, üç adamdan başka bütün evlerimize Risaletü'n-Nur girmiştir. Kadınlara, kız çocuklarına varıncaya kadar yazıyorlar. Hatta ümmîlerden, kırk yaşından yukarı yazı yazan on kadar kardeşimiz vardır." cevabında bulundu. Milâslı Mehmed Efendi bu faaliyete hayran oldu.

Talebeniz
Hüsrev

---

1 Bkz.: Buhârî, *enbiyâ* 49; Müslim, *îmân* 155, *fiten* 34.

Risale-i Nur'un Beş Talebesinin Bir Fıkrasıdır.

Isparta'nın saf menâbi-i ilmiyesinden bir zât ki, Tarîkat-ı Aliyye-i Nakşiyye rüesâsından ve bin iki yüz doksan iki veya bin iki yüz doksan üç arasında dâr-ı bekâya teşrif buyuran Beşkazalızade Osman Hâlidî Hazretleri, meslek-i ilmiye ve ameliyesiyle alâkadarâne keşfiyat ve hadisatını bir hüccet-i katıa gibi vârislerine vasiyet ve mahz-ı tebşiratlarını şöylece tevarüs eylemiştir. Hatta Üstad-ı muhteremimizin tevellüdüne tam isabetli olarak, tarih-i mezkûrda "İmanı kurtaran bir müceddid çıkacak; o da bu sene tevellüd etmiş" demiş. Bundan başka, dört evlâdından birisinin o zât ile müşerref ve mülâkî olacağını ilâve etmiştir. Bu beyanat-ı hakikiye şöylece cereyan etmiştir:

Bin üç yüz yirmi yedi Rumî senesi Atabey'de sünnet ve hıfz cemiyetlerinden birinde müşarün ileyh Osman Hâlidî Hazretleri'nin evlâtlarından sonuncusu Ahmed Efendi merhumdan, "Müceddid, müceddid diyorsunuz. Nerede ve kimdir?" İrad olunan suâle cevaben, "Evet, şimdi mevcuttur ve hem otuz beş yaşlarındadır." demiştir.

Sâniyen: Isparta'nın Yenice Mahallesinden ve kardeşlerimizden Nuri tarafından merhum mumaileyh Ahmed Efendi'den "Pederiniz, 'Benim evlâdımdan birisi o müceddidle mükâleme ve musafahada olacaktır' demiş. Nasıldır?" diye sorulmuş. Cevaben, Ahmed Efendi merhumun "Evet doğrudur. Ben onunla görüştüm" cevabında bulunması, işbu keşfiyat ve beyanata medar olmuştur. Müşarün ileyh Osman Hâlidî Hazretleri'nin müstesna tesbihat ve tahmidatının biri, وَأَنْ لَيْسَ لِلْإِنْسَانِ إِلَّا مَا سَعٰى[1] âyet-i kerîmesinin fazl-ı tevfikine sığınarak, Isparta'nın cenubunda, dağda Sidre nam mevkide erbaîn eyyâm-ı mübârekesini tes'id ve hasr-ı tesbihata niyetle kırk günlük iaşeye tahsis ettiği ki, her bir gün için elli dirhem miktarında bir bezdirme ekmeğinden kırk tane olan bir tahsisatı bir-iki günde yer ve kırk gün de daha yemek yemeden o mevki-i mahsusada imrar-ı evkat ve tesbihatta bulunurlar. İkmalinde, geri avdetlerinde mübârek dudakları birbirine yapışır, bıçakla tekrar açarlar. Biraz ileride şu asr-ı hâzırın uğradığı ve uğrayacağı kaviyyen me'mul ve melhuz olan sefâhet ve atâlete rağmen düstur-u şüyuhatını tahdit ve ancak anâsır-ı mecrûha cerrahını unutmayıp ve ihmal dahi etmeyerek şehâdet-i kat'iyesini gösterip sayfa-yı hayatını bin iki yüz doksan ikide imzalamıştır.

Van'da tesisine başlanan Medrese-i Zehranın tehiri, "Doktor hastaya elzemdir" fehvasıyla, on dokuz bin altın tahsisat ve arkasında Sultan Reşad,

---

1 "Ve insan için ancak emeğinin karşılığı vardır." (Necm sûresi, 53/39)

daha beride iki yüz meb'ustan yüz altmış küsurun inzimam-ı reyi yüz elli bin banknot kabul ettikleri halde, maddeten mevki-i fiile isal edilememiş. Herhalde Hakîm-i Mutlak, Kadîr-i Mutlak, daha ahsen suretini dilemiş ki, o Sultan-ı Ezelînin lutfuyla, maddiyata minnet etmeden, "hâzâ min fazlı Rabbî", "elhamdülillâh" Isparta'da Risale-i Nur'un telifine menba olması ve mânevî Medresetü'z-Zehra hükmüne geçmesi, pâyansız kusurlarımızın belki de setrine inşallah vesile olmasını Cenâb-ı Erhamü'r-râhimîn'den dileyerek, işbu destgâh-ı mânevîyi tahkîmen Osman-ı Hâlidînin kıymettar ve mânidar, sadık ve meşhur ihbaratının hedef ve masruf-u lehi günden daha âşikâr bir halde zuhur etmiştir.

Şu mütevâli vekayi-i müsbete biz âciz hizmetçilere vazife-i aslîmizde ayrıca nazar-ı dikkati celbettiğine muttali olduktan sonra, bin hamd ü senâ ile huzur-u Üstada birer birer vücûd-u mânevîmizle arz-ı endam eder ve mübârek ellerini öperiz. Aynı gayeye yardıma koşan ve aynı destgâhın alâkadarları olan Küçük Hüsrev Feyzi, Nazif, Emin, Tahsin, Tevfik, Hilmi gibi kardeşlerimize arz ederiz.

Risale-i Nur şâkirtlerinden
Hasan, Osman, Tâhirî, Abdullah, Hulûsi-i Sâni, Sabri

Aziz kardeşlerim,

Bugünlerde, tefsirin ve Onuncu Söz'ün tevafukatına baktım. Kendi kendime dedim ki: Bu ziyade tafsilât israftır. Ehemmiyetli meseleler çoktur, vakit zayi olmasın.

Birden ihtar edildi ki: O tevafuk altında çok ehemmiyetli bir mesele vardır. Hem madem tevafukta bir inâyet-i hâssa ve iltifat-ı rahmânî Risale-i Nur'a karşı tezahür etmiş, o iltifata karşı hiss-i şükran ve memnuniyet ve müteşekkirâne sevinç ne kadar ifratkârâne de olsa israf olamaz. Bu ihtar mücmelini iki cihetle izah edeceğim.

Birincisi: Her şeyde –ne kadar cüz'î de olsa– bir kast ve iradenin cilvesi bulunmasıdır; tesadüf, hakikî olarak olmamasıdır. Evet, kesretin en çok dağınık ve en ziyade tesadüfe verilen kelimattaki hurufatın vaziyetleridir. Hususan kitabette, madem hiç münasebeti olmayan ve ihtiyâr-ı beşerî karışmayan hurufatın vaziyetlerinde bir tenâsüb, bir nizam bulunuyor; elbette bir irade-i gaybiye tahtında vaziyetler veriliyor.

Hiçbir şey daire-i ilim ve kudretinden hariç olmadığı gibi, daire-i irade ve meşietinden dahi hariç değildir ki böyle cüz'î ve dağınık şeylerde dahi bir tenâsüb gözetiliyor ve tanzim ediliyor. Ve o tanzim içinde ve irade-i âmme cilvesinde, bir inâyet-i hâssa suretinde, Risale-i Nur'a bir imtiyaz nev'inde hususî bir teveccüh ve iltifat görülmüş. Ben, bu derin meseleyi görmek için İşârâtü'l-i'câz tefsirinin tevafukatına dikkat ettim; kat'î bir kanaat ile o sırrı bildim ve hissettim.

İkinci cihet: Nasıl ki çok mübârek ve kudsî, büyük bir zât, gayet fakir ve muhtaç bir adama, ümit edilmediği bir tarzda, iltifatkârâne, bir kapta, bazı kâğıtlara sarılı bir hediye ihsan etse, elbette o bîçâre adam, o pek büyük zâta karşı hediyenin binler mislinden fazla teşekkür etmek ister. Ve bin o hediye kadar kıymetli bulunan o hediyeyle gösterilen iltifatına karşı ne kadar teşekkürde israf ve ifrat etse de makbuldür. Ve o çok mübârek zâtın o hediyesine sardığı kâğıtları da teberrük deyip şeker gibi yese, hatta o hediye içindeki cevizlerin sert kabuklarını da teberrük diye ekmek gibi yutsa ve o hediyenin kabını mübârek bir kitap gibi öpse ve başına koysa, israf olmadığı gibi; aynen öyle de Risale-i Nur yüzünde irade-i âmme, inâyet-i hâssa, iltifatını tevafuk zarfıyla ihsan edilmiş. Elbette tevafuka dair tafsilât, tasvirat, fiilî teşekküratın bir nev'idir ve sevincin ve minnettarlığın heyecanlı tereşşuhatıdır. Kusura bakılmaz. Evet, böyle bir zâtın iltifatını gösteren maddî kırk para ihsanına karşı kırk bin teşekkür edilse israf değil.

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Sizin fevkalâde sadakat ve ulüvv-ü himmetinizden tereşşuh eden bir hafta evvelki mektubunuza karşı hüsn-ü zannınızı bir derece cerheden benim cevabımın hikmeti şudur ki:

Bu zamanda öyle fevkalâde hâkim cereyanlar var ki her şeyi kendi hesabına aldığı için, faraza hakikî beklenilen ve bir asır sonra gelecek o zât dahi bu zamanda gelse, harekâtını o cereyanlara kaptırmamak için siyaset âlemindeki vaziyetten ferâgat edecek ve hedefini değiştirecek diye tahmin ediyorum.

Hem üç mesele var: Biri hayat, biri şeriat, biri imandır. Hakikat noktasında en mühimmi ve en âzamı, iman meselesidir.

Fakat, şimdiki umumun nazarında ve hâl-i âlem ilcaatında en mühim mesele hayat ve şeriat göründüğünden, o zât şimdi olsa da üç meseleyi

birden umum rû-yi zeminde vaziyetlerini değiştirmek, nev-i beşerdeki câri olan âdetullaha muvâfık gelmediğinden, her hâlde en âzam meseleyi esas yapıp, öteki meseleleri esas yapmayacak; tâ ki iman hizmeti safvetini umumun nazarında bozmasın ve avâmın çabuk iğfal olunabilen akıllarında, o hizmet başka maksatlara âlet olmadığı tahakkuk etsin.

Hem, yirmi seneden beri tahripkârâne eşedd-i zulüm altında o derece ahlâk bozulmuş ve metânet ve sadakat kaybolmuş ki ondan, belki de yirmiden birisine itimat edilmez. Bu acîb hâlâta karşı çok fevkalâde sebat ve metânet ve sadakat ve hamiyet-i İslâmiye lâzımdır; yoksa akîm kalır, zarar verir.

Demek en hâlis ve en selâmetli ve en mühim ve en muvaffakiyetli hizmet Risale-i Nur şakirtlerinin daireleri içindeki kudsî hizmettir. Her neyse... Bu mesele şimdilik bu kadar yeter.

Said Nursî

Hüsrev'in Mektubundan Bir Fıkradır.

Evet, Üstadım, gözümüzle görüyoruz ki: Ehl-i tarikat, bid'alara dayanamamışlar; hem girmişler, içinden çıkamıyorlar, hem sâlikleri ondan bir-ikiye inmiş. Hem onlar da itiraf ediyorlar ki: Zevklerinden, cezb edici güzelliklerinden ellerinde çok şeyleri kalmamış. Cenâb-ı Hakk'ın sırf bir ihsanı olarak Risaletü'n-Nur'un parlak, nuranî nâsiyesini müşâhede ediyoruz ki, in'ikâs eden lemeât-ı Nuriyesi bütün ihtiyacımıza kâfi ve vâfi geliyor, herkesi hayrette bırakıyor. Hem, ehl-i bid'ayı serfüru ettiriyor. Öylelerin lisanlarından, nedâmet ve teessüfü ifade eden "Bilmemişiz!" kelimeleri dökülüyor.

Muhitimizde, Risaletü'n-Nur'a karşı cazibedar ve çok âli hakikatlerinden başka ehl-i bid'a lisanları susmuş; güya karanlıklı girdaplara sokulmuşlar, konuşuyorlar. Konuşsalar da tesirleri kalmamıştır. Cazibedar ve i'câzkâr lisanıyla ancak Risaletü'n-Nur konuşuyor. Bid'a ve dalâlet zulmetlerine karşı ancak onun talebeleri kuvvet-i imanla çelikten bir kale gibi duruyorlar. Hem öyle fevkalâde fütuhat yapıyor ve öyle harikulâde bir surette emir ve nehy-i Kur'ânî'yi temessük ettiriyor ki, pek çok müşahedatımızdan yalnız birisini bin kalemli kardeşimiz söylüyorlar ki... Sükût.

Hüsrev

Kâtip Osman'ın Rüyasına Ait Bir Fıkrasıdır.

Şâbân-ı Şerifin on beşinci Cumartesi Leyle-i Berat gecesi rüyamda, büyük berrak, küçük bir deniz olan bir göl sahilinde İngiliz veyahut Almanla biz, yani Türk hükûmeti harp ediyormuş. Harp esnasında semâdan bir karaltı zuhur etmeye başladı. "Acaba bu semâdan inen nedir?" diye hepimizin nazar-ı dikkatini celb etti. Yakınlaştıkça bir insan ve sonra üzeri ihramlı yüzü bir parça esmer, başı beyaz ve büyük tülbentle sarılı bir kadın şeklini alarak, gölün ortasında, hemen ineceği zaman derhal oraya bir mermerden minber yapılarak minberin üzerine indi. Sonra, zât-ı âlinizden gelen umum mektupları okumaya başladı. Her iki tarafta sükûnet hâsıl oldu. Okuduğu mektupları herkes can kulağıyla dinledi. Sonra nihâyetinde "Evet, Hazreti Kur'ân-ı Azîmüşşan'ın ahkâm-ı şer'iyesince amel ederseniz yakayı kurtarırsınız. Eğer Kur'ân-ı Azîmüşşan'ın ahkâm-ı şer'iyesine riayet etmezseniz, hepiniz mahv ü perişan olacaksınız." diye söyledi. Sonra evime geldim. Bizim Re'fet Beyle Rüşdü Efendi bizim eve geldiler, bendenize dediler: "Bu sırrı sen mi ifşa ettin? Bu mektuplar minber üzerinde okundu." Bendeniz de cevaben, "Hayır kardeşlerim, bu sırrı siz anlamadınız mı? Bu gelen zât, semâdan geliyor, bu mektupları oradan getiriyor. Ben kim oluyorum ki o havâdisi oraya çıkarayım?" diye onlara söyledim. Sonra bunlara bir hediye ikram edeyim diye baktım, evimizin deliğinde dört top helva gördüm. Birisini birine, diğerini öbürüne ve iki tanesini de kendim yedim. Ağzım tatlı olarak uyandım.

İnşaallah Leyle-i Berat hürmetine ve duanız bereketiyle hakkımızda mübârektir. Lütfen tâbirini beklemekteyiz.

Talebeniz
Kâtip Osman

Karadağ'ın Bir Meyvesi

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1]

Aziz kardeşlerim,

Bu defa mektup yerinde bu meyveyi gönderiyoruz.

Bir âyetin mana-yı işarîsinin külliyetinden bir ferdi, Hürriyetten bu ana kadardır… Teşrin-i Sânî otuzuncu gün, bin üç yüz elli sekizde, Karadağ başına çıkıyordum. "İnsanların, hususan müslümanların bu teselsül eden helâketleri ve hasâretleri ne vakitten başladı, ne vakte kadar..." hatıra geldi. Birden, her müşkülümü halleden Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan Sûre-i ﴿وَالْعَصْرِ﴾[2]'yi karşıma çıkardı. Dedi: "Bak." Baktım. Her asra hitap ettiği gibi, bu asrımıza daha ziyade bakan إِنَّ الْإِنْسَانَ لَفِي خُسْرٍ ۞ وَالْعَصْرِ ۞ إِنَّ الْإِنْسَانَ لَفِي خُسْرٍ[3] (şedde ve tenvin sayılır) âyetindeki makam-ı cifrîsi bin üç yüz yirmi dört edip (1324), Hürriyet inkılâbıyla başlayan tebeddül-ü saltanat ve Balkan ve İtalyan harpleri ve Birinci Harb-i Umumî mağlûbiyetleri ve muâhedeleri ve şeâir-i İslâmiye'nin sarsılmaları ve bu memleketin zelzeleleri ve yangınları ve İkinci Harb-i Umumî'nin zemin yüzünde fırtınaları gibi, semâvî ve arzî musibetlerle hasâret-i insaniyeyle إِنَّ الْإِنْسَانَ لَفِي خُسْرٍ âyetinin bu asra dahi bir hakikati, maddeten aynı tarihiyle gösterip, bir lem'a-yı i'câzını gösteriyor. إِلَّا الَّذِينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ[4] ise makam-ı cifrîsi âhirdeki (ت) (هـ) sayılır, şedde sayılır ise, makam-ı cifrîsi bin üç yüz elli sekiz olan bu senenin ve gelecek senenin aynı tarihini göstermekle o hasâretlerden, bâhusus mânevî hasâretlerden kurtulmanın çâre-i yegânesi iman ve a'mâl-i sâliha olduğu gibi ve mefhum-u muhalifiyle, o hasâretin de sebeb-i yegânesi küfür ve küfran, şükürsüzlük, yani imansızlık, fısk ve sefâhet olduğunu gösterdi. Sûre-i ﴿وَالْعَصْرِ﴾'nin azametini ve kudsiyetini ve kısalığıyla beraber gayet geniş ve uzun hakâikin hazinesi olduğunu tasdik ederek Cenâb-ı Hakk'a şükrettik.

Evet, âlem-i İslâm'ın, bu asrın en büyük hasâreti olan bu dehşetli İkinci Harb-i Umumî'den kurtulmasının sebebi, Kur'ân'dan gelen iman ve a'mâl-i

---

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

2 "Yemin olsun asra (hâdiselerle yüklü zamana, bilhassa onun son parçasına)…" (Asr sûresi, 103/1)

3 "Yemin olsun asra (hâdiselerle yüklü zamana, bilhassa onun son parçasına): Şurası bir gerçek ki, hüsrandadır insan." (Asr sûresi, 103/1-2)

4 "Ancak iman edip, imanları istikametinde sağlam, yerinde, doğru ve ıslaha yönelik işler yapanlar müstesna." (Asr sûresi, 103/3)

sâliha olduğu gibi; fakirlere gelen acı, açlık ve kahtın sebebi dahi, orucun tatlı açlığını çekmedikleri ve zenginlere gelen hasâret ve zayiatın sebebi de zekât yerinde ihtikâr etmeleridir. Ve Anadolu'nun bir meydan-ı harp olmamasının sebebi, [1]إِلَّا الَّذِينَ اٰمَنُوا kelime-i kudsiyesinin hakikatini fevkalâde bir surette yüz bin insanların kalblerine tahkikî bir tarzda ders veren Risale-i Nur olduğunu, pek çok emareler ve şakirtlerinden binler ehl-i hakikat ve dikkatin kanaatleri ispat eder.

Ezcümle: Emarelerden biri, Risale-i Nur'a sıkıntı veren, veyahut hizmetinden çekilen pek çok adamların tokat yemeleri gibi, bu sene, bu memleketin etrafında umumî bir tarzda Risale-i Nur'un intişarına sıkıntı verip şimdiki bir nevi tevakkuf devresi vermek hatasıyla, şimdiki umumî sıkıntının bir sebebi olduğunu göstermesidir.

Sûre-i [2]﴿وَالْعَصْرِ﴾'ın Dağ Meyvesi Namındaki Nüktesine Bir Hâşiyedir

[3]الصَّالِحَاتِ 'deki (ت) âhirdeki "tâ"lar, ekseriyetçe vakfa rast gelmesiyle, cifirce (هـ) sayılabilir. Bu noktada [4]إِلَّا beraberdir. (1358) bu zamanımızı gösterir. Ve telâffuzca (هـ) okunmadığından (ت) kalabilir. Bu noktadan şeddeler sayılmazsa ve إِلَّا beraber değil iki yüz küsur sene zamana kadar iman ve amel-i sâlihle beraber bir tâife-i azîme, hasâret-i azîmeye karşı mücâhedeye devam edeceğine işaret edip, Fâtiha'nın âhirinde [5]صِرَاطَ الَّذِينَ أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ bin beş yüz kırk yedi veya bin beş yüz yetmiş yedi gösterdiği zamana; hem

[لَا تَزَالُ طَائِفَةٌ مِنْ أُمَّتِي][6] ، [ظَاهِرِينَ عَلَى الْحَقِّ][7] ، [حَتَّى يَأْتِيَ اللهُ بِأَمْرِهِ][8]

---

1 "Ancak iman edip, (imanları istikametinde sağlam, yerinde, doğru ve ıslaha yönelik işler yapanlar) müstesna"

2 "Yemin olsun asra (hâdiselerle yüklü zamana, bilhassa onun son parçasına)…" (Asr sûresi, 103/1)

3 "Sağlam, yerinde, doğru ve ıslaha yönelik işler"

4 "Ancak"

5 "Nimet ve lütfuna mazhar ettiklerinin yoluna ilet." (Fâtiha sûresi, 1/7)

6 "Ümmetimden bir topluluk..."

7 "…hak üzerinde galip olacaktır."

8 "[Ümmetimden bir topluluk] Allah'ın emri gelinceye kadar (yani kıyametin kopmasına kadar) [hak üzerinde galip olacaktır]." Buhârî, *menâkıb* 28, *i'tisam* 10, *tevhîd* 29; Müslim, *imâre* 171; Tirmizî, *fiten* 51.

Birinci cümle, bin beş yüz makamıyla âhirzamanda bir tâife-i mücâhidînin son zamanlarına; ve *ikinci cümle,* bin beş yüz altı makamıyla, galibane mücâhedenin tarihine; ve *üçüncü cümle,* bin beş yüz kırk beş makamıyla, pek az bir farkla hem Fâtiha'nın, hem [1] وَالْعَصْرِ sûresi'nin iki cümlesinin gaybî işaretlerine işaret edip, tevafuk eder. Demek, bu hadis-i şerifin üç cümlesinden her birisi, bin beş yüz tarihine ve mücâhedenin ne kadar devam edeceğine dair işaretlerine, aynen bu [2] اَلَّذِينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ –şedde sayılmazsa– bin beş yüz altmış bir makamıyla…

Hem [3] وَتَوَاصَوْا بِالْحَقِّ وَتَوَاصَوْا بِالصَّبْرِ –şedde sayılır fakat [4] بِالصَّبْرِ 'da lâmdır– bin beş yüz altmış makamıyla iştirak edip, o tâife-i azîmenin mücahedatları ne kadar devam edeceğini mana-yı işarî ve cifrî ile gösterirler. Ve Fâtiha ve hadisin irâe ettikleri tarihe, makam-ı ebcedleriyle takarrüp edip, farklı bir derece tevafuk ederler ve manalarıyla da tam tetabuk ederek, parlak bir lem'a-yı i'câz-ı gaybiyeyi gösteriyorlar.

Birdenbire Kalbe Gelen Bir Nükte-i İ'câziyedir.

Kur'ân'a ait en cüz'î, en küçük bir nüktenin de kıymeti büyük olduğundan, İşârât-ı Kur'âniye'nin bu zamanımıza temas eden küçük bir şuâı, bugün, Sûre-i ﴿وَالْعَصْرِ﴾ nükte-i i'câziyesi münasebetiyle, Sûre-i Fîl'den, manayı işârî tabakasından, tevafuk düsturuna istinaden bir nüktesini beyan etmem ihtar edildi. Şöyle ki:

Sûre-i [5] ﴿أَلَمْ تَرَ كَيْفَ﴾ meşhur ve tarihî bir hâdise-i cüz'iyeyi beyanla küllî ve her asırda efradı bulunan o gibi ve ona benzeyen hâdiseleri ihtar ve tabakat-ı işariyeden her tabakaya göre bir manayı ifade etmek, umum asırlarda, umum nev-i beşerle konuşan Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan'ın belâgatının muktezası olmasından, bu kudsî sûre, bu asrımıza da bakıyor, ders veriyor. Fenaları tokatlıyor. Manayı işârî tabakasında bu asrın en büyük hâdisesini haber

---

1 "Yemin olsun asra (hâdiselerle yüklü zamana, bilhassa onun son parçasına)…" (Asr sûresi, 103/1)

2 "İman edip, imanları istikametinde sağlam, yerinde, doğru ve ıslaha yönelik işler yapanlar."

3 "Birbirlerine hakkı ve sabrı tavsiye edenler…" (Asr sûresi, 103/3)

4 "Sabrı (tavsiye edenler)"

5 "(Gözünle) görmüş gibi bilmez misin, (Rabbin fillerle gelen o orduya) nasıl davrandı?" (Fil sûresi, 105/1)

vermekle beraber, dünyayı her cihetle dine tercih etmek ve dalâlette gitmenin cezası olarak –cifir ve hesab-ı ebced ile– "üç cümle"si, aynı hâdisenin zamanına tetabuk edip işaret ediyor.

Birinci cümlesi: Kâbe-i Muazzama'ya hücum eden Ebrehe askerlerinin başlarına ebâbil tayyareleriyle semâvî bombalar yağdırmasını ifade eden تَرْمِيهِمْ بِحِجَارَةٍ[1] cümle-i kudsiyesi, bin üç yüz elli dokuz edip, dünyayı dine tercih eden ve nev-i beşeri yoldan çıkaran medeniyetçilerin başlarına semâvî bombalar ve taşları yağdırmasına tevafukla işaret ediyor.

İkinci cümle: أَلَمْ يَجْعَلْ كَيْدَهُمْ فِي تَضْلِيلٍ[2] kelime-i kudsiyesi, eski zaman hâdisesindeki Kâbe'nin nurunu söndürmek için, hilelerle hücum edenlerin kendileri yokluk, zulümat dalâletinde aksülâmelle aleyhlerine dönmesiyle tokat yedikleri gibi; bu asrın aynen hilelerle, desiselerle, zulümlerle edyân-ı semâviye kâbesini, kıblegâhını dalâlet hesabına tahribe çalışan cebbâr; mağrur ehl-i dalâletin tadlil ve idlâllerine semâvî bombalar tokadıyla cezalanmasına, aynı tarihî فِي تَضْلِيلٍ[3] kelime-i kudsiyesi bin üç yüz altmış makam-ı cifrîsiyle tevafuk edip işaret ediyor.

Üçüncüsü: أَلَمْ تَرَ كَيْفَ فَعَلَ رَبُّكَ بِأَصْحَابِ الْفِيلِ[4] cümle-i kudsiyesi, Resûl-i Ekrem'e *(aleyhissalâtü vesselâm)* hitâben, "Senin mübârek vatanın ve kıblegâhın olan Mekke-i Mükerreme'yi ve Kâbe-i Muazzama'yı hârikulâde bir surette düşmanlarından kurtarmasını ve o düşmanların nasıl bir tokat yediklerini görmüyor musun?" diye mana-yı sarîhiyle ifade ettiği gibi; bu asra dahi hitap eden o cümle-i kudsiye, mana-yı işârîsiyle der ki: "Senin dinin ve İslâmiyet'in ve Kur'ân'ın ve ehl-i hak ve hakikatin cebbâr düşmanları olan dünya-perest ve dünyanın menfaati için mukaddesatı çiğneyen o ashab-ı dünyaya Senin Rabbin nasıl tokatlarla cezalarını verdiğini görmüyor musun? Gör, bak!" diye mana-yı işârîsiyle bu cümle aynen makam-ı cifrîsiyle tam bin üç yüz elli dokuz (1359) tarihiyle, aynen âfât-ı semâvî nev'inde semâvî tokatlarla, "İslâmiyet'e ihânet cezası olarak..." diye mana-yı işârî ifade ediyor. Yalnız

---

1 "Onları taşlarla vuruyorlardı." (Fil sûresi, 105/4)

2 "Boşa çıkarmadı mı onların hile ve düzenlerini?" (Fil sûresi, 105/2)

3 "Boşa (çıkarmadı mı)?"

4 "(Gözünle) görmüş gibi bilmez misin, Rabbin fillerle gelen o orduya nasıl davrandı?" (Fil sûresi, 105/1)

أَصْحَابِ الْفِيلِ[1] yerinde أَصْحَابِ الدُّنْيَا[2] gelir. Fil kalkar, dünya gelir.[3(Hâşiye)]

Tahlil: تَرْمِيهِمْ بِحِجَارَةٍ[4] : İki (ت) sekiz yüz; iki (ر) dört yüz, iki (م) bir (ب) bir (ح) bir (ي) yüz; tenvin vakıf olmadığından (ن)'dur, elli; bir (ه) bir (ج) bir (medde elif) dokuz; mecmuu bin üç yüz elli dokuz.

فِي تَضْلِيلٍ[5] : (ض) sekiz yüz, (ف) seksen, (ت) dört yüz, iki (ي) yirmi, iki (ل) altmış, tenvin vakfa rast gelmiş, sayılmaz; yekûnu bin üç yüz altmış.

أَلَمْ تَرَ كَيْفَ فَعَلَ رَبُّكَ بِأَصْحَابِ الْفِيلِ[6] : İki (ر) bir (ت) sekiz yüz; iki (ف) iki (ك) iki yüz; iki (ل) bir (م) yüz; bir (ع) bir (ص) yüz altmış; dört (ب) üç (ا) bir (ي) bir (ح) yirmi dokuz; اَلْفِيلِ[7] yerine gelen اَلدُّنْيَا[8]'daki iki (د) bir (ا) dokuz; bir (ن) elli; bir (ي) on, bir (ا) bir. Bu yekûn bin üç yüz elli dokuz, eğer okunmayan (ا) sayılmazsa bin üç yüz elli sekiz eder. Hem Arabî, hem Rumî tarihiyle bu semâvî tokatların ayrı ayrı çeşitlerinin zamanlarına tevafuk ile parmak basıyor.[9(Hâşiye-2)]

---

1 "Fillerle gelen o ordu."

2 "Dünya ordusu"

3 (Hâşiye) Bu "Fil" lafzı kalkmasının sırrı, eski zamanda, dehşetli fil-i Mahmudî azametine, heybetine dayanmış, hücum etmişler. Şimdi ise, dünya servetine ve malına ve o servetle filolar teşkil edip, hatta, kırk milyon bir millet, o fil gibi filolarla dört yüz milyonu esaret altına almış. Ve Avrupa medeniyetçileri, medeniyetin mehasiniyle, iyilikleriyle, menfaatleriyle değil, belki medeniyetin seyyiatıyla ve sefâhetiyle ve dinsizliğiyle üç yüz elli milyon müslümanların her tarafta hâkimiyetlerini imha edip, istibdadına serfüru etmiş ve bu musibet-i semâviyeye sebebiyet vermiş. Ve dünya-perest, gaddar zâlimler, zulümlerine ceza olarak tokatlar gelmeye; ve fakir ve mâsumlar ve mazlumlara, fâni mallarını ve hayatlarını âhiretlerine çevirmek ve kıymettar eylemek ve dünyadaki günahlarına keffaretü'z-zünûb etmeye kader-i ilâhîye fetva verdiler. Ben, bir buçuk senedir dünya-perestlerin bu musibette vaziyetlerini ve sefâhetlerini ve Harb-i Umumî sayfalarını kat'iyen bilmiyorum. Fakat iki sene evvelki vaziyetleri, bu sûre-i kudsiyenin mânâ-yı işarî tabakasından gelen tokatlar tam tamına onların başlarına iniyorlar. Ve sûrenin bir mâna-yı işarîsini tam tefsir ediyor.

4 "Onları taşlarla vuruyorlardı."

5 "Boşa (çıkarmadı mı)?"

6 "(Gözünle) görmüş gibi bilmez misin, Rabbin fillerle gelen o orduya nasıl davrandı?"

7 "Fil."

8 "Dünya."

9 (Hâşiye-2) Evet, bu tokattan, pürşer beşer şirkten şükre girmezse ve Kur'ân'a tarziye vermezse, melâike elleriyle de ahcâr-ı semâviye başlarına yağacağını bu sûre bir mâna-yı işarî ile tehdit ediyor.

Kardeşiniz
Said Nursî

Küçük Hüsrev Feyzi'nin bir istihracıdır.

Otuz üçüncü âyetten Hâfız Ali'nin istihracının bir zeyli ve lâhikasıdır.

Sûre-i Zümer'de أَفَمَنْ شَرَحَ اللهُ صَدْرَهُ لِلْإِسْلَامِ فَهُوَ عَلٰى نُورٍ مِنْ رَبِّهٖ[1] âyet-i azîmenin mana-yı sarihinden başka, bir mana-yı işârî tabakasının külliyetinde dâhil bir ferdi Risale-i Nur ve tercümanı olduğuna kuvvetli bir delil buldum. Çünkü أَفَمَنْ شَرَحَ اللهُ صَدْرَهُ لِلْإِسْلَامِ فَهُوَ[2] cümlesi, hesab-ı cifrî ve ebcedî ve riyâzî ile bin üç yüz yirmi dokuz veya sekiz eder. Demek مَنْ[3] külliyetinde ve فَهُوَ[4] işaretinde dâhil ve medar-ı nazar bir fert, inşirah-ı sadır[5(Hâşiye)] nuruyla başka bir hâlete girip eski sıkıntıdan kurtulup nuranî bir mesleğe giren bir şahsı, eski ve yeni Harb-i Umumî'nin gelmeye hazırlanmaları olan o dehşetli tarihe ve o ferdin vaziyetine remzen bakar.

فَهُوَ عَلٰى نُورٍ مِنْ رَبِّهٖ[6]'deki نُورٍ مِنْ رَبِّهٖ[7] kelimesi, Risale-i Nur ismine ve manasına hem cifri, hem sureti, hem manası tevafuk ettiği gibi, أَفَمَنْ شَرَحَ اللهُ صَدْرَهُ لِلْإِسْلَامِ فَهُوَ cümlesinin de makam-ı cifrîsi gösterdiği tarihte Risale-i Nur'un tercümanı olan Üstadımın –tahkikatımla– aynen vaziyetine tevafuk ediyor.

Çünkü o zamanda Harb-i Umumî'nin mebdelerinde Üstadım, eski âdetini ve sâir ulûm-u felsefeyi ve ulûm-u âliyeyi bırakıp tam bir inşirah-ı sadırla Risale-i Nur'un fâtihası ve birinci mertebesi olan İşârâtü'l-i'câz tefsirine başlayıp, bütün himmetini, efkârını Kur'ân'a sarfetmeye başladığına tevafuku kavî bir emaredir ki bu asırda o küllî mana-yı işârîde medar-ı nazar bir fert, Risale-i Nur'un tercümanı ve şakirtlerinin şahs-ı mânevîsini temsil eden mümessilidir.

Evet, madem Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan her asırda her ferde hitap eder bir ilm-i muhit ve bir irade-i şâmileyle her şeye bakabilir.

---

1 "Allah'ın, göğsünü İslâm'a açması sebebiyle, Rabbi tarafından nûra kavuşan kimse…" (Zümer sûresi, 39/22)

2 "Allah'ın, göğsünü İslâm'a açması sebebiyle, (Rabbi tarafından nûra kavuşan) kimse…"

3 "O kimse"

4 "Ve O…"

5 (Hâşiye) Bu şerh-i sadra münasebettar bir tevafuktur ki Üstadımdan anladım. Yirmi beş senedir daima ve en mühim bir duası اَللّٰهُمَّ اشْرَحْ صَدْرِي لِلْإِيمَانِ وَالْإِسْلَامِ "Allah'ım, göğsümü îmâna ve İslâma aç" münâcâtı olmuş.

6 "Rabbi tarafından nûra kavuşan kimse…"

7 "Rabbi tarafından bir nûr."

Ve madem ulemâ-yı İslâm'ın ittifakıyla, âyetlerin mana-yı sarîhinden başka işarî ve remzî ve zımnî müteaddit tabakalarında manaları vardır.

Ve madem يَا أَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا[1] gibi hitaplarda, her asır gibi, bu asırdaki ehl-i iman, Asr-ı Saadet'teki müminler gibi dâhildir.

Ve madem İslâmiyet noktasında bu asır, gayet ehemmiyetli ve dehşetlidir. Kur'ân ve Hadis, ihbar-ı gaybîyle, ehl-i imanı onun fitnesinden sakınmak için şiddetle haber vermiş.

Ve madem hesab-ı cifrî ve ebcedî ve riyâzî eskiden beri sağlam bir düsturdur ve kuvvetli bir emare olabilir.

Ve madem Risale-i Nur ve tercümanı ve şakirtleri iman ve Kur'ân hizmetinde parlak ve tesirli vazifeleri gayet ehemmiyet kesbetmiştir.

Ve madem bu büyük âyet, hesab-ı cifirle bu asra ve iki Harb-i Umumî'ye bakar; eski harbin patlamasına ve Risale-i Nur'un zuhuruna tevafuk ettiği gibi mânen de gösterir.

Elbette mezkûr hakikatlere ve kuvvetli karinelere binâen, bilâ-tereddüt hükmederiz ki Risale-i Nur'un şahs-ı mânevîsi ve tercümanı, bu âyet-i azîmenin mana-yı işârî tabakasının külliyetinde dâhil ve medar-ı nazar bir ferdidir ve bu âyet ona işaret eder ve mana-yı remziyle ondan da haber verir ve ihbar-ı gayb nev'inden bir lem'a-yı i'câziyeyi gösterir denilebilir ve deriz.

Tahlil: Bir ش , iki ر yedi yüz; ف م ن ل iki yüz; ص د ھ ا yüz; س م yüz; ism-i Celâl altmış yedi; iki ل altmış; فَهُوَ[2] doksan bir; لِلْإِسْلَامِ[3] 'de iki veya üç ا iki veya üç; ح sekiz; نُورٍ مِنْ رَبِّهٖ[4] – "Risale-i Nur".. her ikisinde نُورٍ[5] var. Risalede ر, رَبِّهٖ[6] 'deki ر 'ya mukabildir. Eğer نُورٍ 'deki tenvin sayılsa اَلنُّورِ[7] 'da dahi şeddeli ن sayılır yine ittihad ederler. نُورٍ 'dan başka مِنْ رَبِّهٖ[8] doksan yedi

---

1 "Ey iman edenler!" (Bakara sûresi, 2/104, 153, 172, 178, 183, 208, 254, 264, 267, 278, 282; Âl-i İmran sûresi, 3/100, 102, 118, 130, 149, 156, 200; Nisâ sûresi, 4/19, 29, 43, 59, 71, 94, 135, 136, 144; …)

2 "Ve O.."

3 "İslâm'a.."

4 "Rabbi tarafından bir nûr."

5 "Nur."

6 "Onun Rabbi.."

7 "Nur."

8 "Rabbi tarafından."

ederek Risale-i Nur'da kalan س ل ه iki ا dahi doksan yedi ederek tam tefavuk eder. Türkçe telaffuzda Risale-i Nur hemzeyle okunması zarar vermez.

Sûre-i Mâide'nin on beşinci ve on altıncı âyeti قَدْ جَاءَكُمْ مِنَ اللهِ نُورٌ وَكِتَابٌ مُبِينٌ ۞ يَهْدِي بِهِ اللهُ[1] ve Sûre-i Nisâ'nın âhirinde يَا أَيُّهَا النَّاسُ قَدْ جَاءَكُمْ بُرْهَانٌ مِنْ رَبِّكُمْ وَأَنْزَلْنَا إِلَيْكُمْ نُورًا مُبِينًا[2] âyeti gibi, Risale-i Nur'a –mana ve cifir cihetiyle– mana-yı işârî efradından olduğuna kuvvetli bir karine buldum.

İkinci âyet olan Sûre-i Nisâ âyeti[3], Birinci Şuâ olan İşârât-ı Kur'âniye'de, Üstadım işaretini beyan etmiş. Birinci âyet olan Sûre-i Mâide'nin on beşinci âyeti hem bunun işaretini teyid ediyor, hem de أَفَمَنْ شَرَحَ اللهُ[4] âyetinin işaretini tasdik ediyor.

Evet, bu asırda mana-yı işârî tabakasından tam bu âyetin kudsî mefhumuna bir fert, Risale-i Nur olduğuna, kim insafla baksa tasdik edecek.

Madem Risale-i Nur bir ferdi olduğuna mânevî münasebet kavîdir.

Madem bu âyetin makam-ı cifrîsi bin üç yüz altmış altıdır; eğer meddeler ve okunmayan hemzeler sayılmazsa altmış ikidir.

Ve madem Risale-i Nur, Kur'ân-ı Mübîn'in nurunu ve hidayetini neşreden bir kitab-ı mübîndir.

Ve madem zâhiren ondan daha ileri o vazifeyi ağır şerâit altında yapanları görmüyoruz.

Ve madem âyetler, sâir kelamlar gibi cüz'î bir manaya münhasır olamaz.

Ve madem delâlet-i zımnî ve işârîyle kaideten mefhum-u kelâmda dâhil oluyor.

Ve madem Necmeddin-i Kübrâ ve Muhyiddin-i Arabî *(radiyallâhu anhumâ)* gibi pek çok ehl-i velâyet mana-yı zâhirîden başka bâtınî ve işârî manalarla

---

1 "Evet, hiç şüphesiz size Allah'tan bir Nur ve kendisi apaçık olduğu gibi, her gerçeği de açıklayan bir Kitap (Kur'ân) gelmiş bulunuyor. Allah, o Nur ve Kitap vasıtasıyla, (rızasını talep eden ve rızası istikametinde davrananları huzur, kurtuluş ve emniyet yollarına) iletir." (Mâide sûresi, 5/15-16)

2 "Ey insanlar! Hiç şüphesiz Rabbinizden size kesin bir Delil geldi ve size her şeyi olduğu gibi apaydınlık gösteren ve yolunuzu aydınlatan parlak bir Nur indirdik." (Nisâ sûresi, 4/174)

3 Nisâ sûresi, 4/162.

4 "Allah'ın, göğsünü İslâm'a açması sebebiyle, (Rabbi tarafından nûra kavuşan) kimse…" (Zümer sûresi, 39/22)

ekser âyâtı tefsir etmişler; hatta tefsirlerinde "Mûsâ *(aleyhisselâm)* ve Firavundan murad, kalb ve nefistir" dedikleri hâlde, ümmet onlara ilişmemiş; büyük ulemâdan çokları onları tasdik etmişler.

Elbette, âyetin delâlet-i zımniyeyle Risale-i Nur'a kuvvetli karinelerle işareti kat'îdir; şüphe edilmemek gerektir.

Tahlil: قَدْ جَاءَكُمْ[1] yüz altmış dokuz, مِنَ اللهِ[2] yüz elli yedi, نُورٌ[3] tenvin ile beraber üç yüz altı وَكِتَابٌ مُبِينٌ[4] tenvinlerle beraber altı yüz otuz bir; يَهْدِي بِهِ اللهُ[5] yüz üç; yekûnu bin üç yüz altmış altı, eğer meddeler ve okunmayan hemzeler sayılmazlarsa, bu seneki Muharrem tarihine, yani bin üç yüz altmış ikiye tamam tevafuk eder. Eğer مُبِينٌ[6] 'deki tenvinde vakfedilse, bin üç yüz on altıdır ki hem Risale-i Nur'un mukaddematına, hem tenvin ile tekemmülüne ve Birinci Şuâ'da beyan edildiği gibi, çok âyâtın ehemmiyetle gösterdikleri aynı meşhur tarihe tevafuk eder.

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[7]

Ben, senin içtihadında hata var diyenlere ve isbat edenlere teşekkür edip ruh u canla minnettarım. Fakat, şimdiye kadar o içtihadımı tamamıyla kanaatle tam tasdik edenler, binler ehl-i iman ve onlardan çokları ehl-i ilim tasdik ettikleri ve ben de dehşetli bir zamanda kudsî bir teselliye muhtaç olduğum bir hengâmda, sırf ehl-i imanın imanını Risale-i Nur ile muhafaza niyet-i hâlisesiyle ve Necmeddin-i Kübrâ, Muhiddin-i Arabî gibi binler ehl-i işârât gibi cifrî ve riyâzî hesabıyla beyan edilen bir müjde-i işariye-i Kur'âniye'yi kendine gelen bir kanaat-i tamme ile, hem mahrem tutulmak şartıyla beyan ettiğim ve o içtihadımda en muannid dinsizlere de isbat etmeye hazırım dediğim halde beni gıybet etmek, dünyada buna hangi mezheple fetva verilebilir, hangi fetvayı buluyorlar? *Ben her şeyden vazgeçerim, fakat adalet-i ilâhiyenin*

---

1 "Evet, hiç şüphesiz size (Allah'tan bir Nur ve kendisi apaçık olduğu gibi, her gerçeği de açıklayan bir Kitap) gelmiş bulunuyor."

2 "Allah'tan."

3 "Nur"

4 "Kendisi apaçık olduğu gibi, her gerçeği de açıklayan bir Kitap (Kur'ân)"

5 "O Nur ve Kitap vasıtasıyla, (rızasını talep eden ve rızası istikametinde davrananları huzur, kurtuluş ve emniyet yollarına) iletir."

6 "Apaçık olduğu gibi, her gerçeği de açıklayan."

7 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

huzurunda bu dehşetli gıybete karşı hakkımı helal etmem. Titresin! Bütün sâdâtın ceddi olan Fahr-i Âlem'in (aleyhissalâtü vesselâm) sünnet-i seniyyesini muhafaza için hayatını ve her şeyini feda eden bir mazlumun şekvâsı, elbette cevapsız kalmayacak.

İllâ bir şart ile helâl edebilirim ki: Bu Ramazan-ı Şerifte bana ve hâlis kardeşlerime verdiği endişe ve telâşı, hakperestlik damarıyla, büyüklere lâyık ulüvv-ü cenapla, enâniyet-i taassubkârânesini hakikate ve insafa feda edip tâmire çalışmasıdır; müşfik ve munsıf bir hoca tavrıyla, kusurumuz varsa bize lütufkârâne ihtar ve ikazdır. Cenâb-ı Hak, Settârü'l-uyûb'dur; hasenât seyyiâta mukabil gelse, affeder. İman hizmetinde yüz binler insanın imanını tahkikî yapmak hasenesine karşı benim gibi bir bîçârenin hüsn-ü niyetle, kuvvetli emarelerle inâyet-i ilâhiyeden tasavvur ettiği bir müjde-i Kur'âniye'nin tefehhümünde bir yanlış, belki yüz yanlış varsa da o hasenâta karşı gelemez, setr-i uyûb perdesini yırtamaz. Her neyse...

Bu mesele yalnız şahsıma taalluk etseydi, ben cidden nefs-i emmaremi tam kırmak için ona minnettar olurdum. Mesleğimiz, bu zamanda hakka hizmet, bütün bütün terk-i enâniyetle olabileceğini kat'î kanaatimiz olduğu gibi, yirmi senedir nefs-i emmarem ister istemez o mesleğe itaate mecbur olmuş. Risale-i Nur ve mukaddematları, buna bir hüccet-i katıadır. Fakat garaz ve inat ve bir nevi taassub-u meslekiyeyi ihsas eden ve esrar-ı mestûreyi işaa suretinde gelen itiraz ve ayıplara karşı Eski Said lisanıyla derim:

İşte meydan! En mutaassıp ulemâdan ve en büyük velîden tut, tâ en dinsiz filozoflara ve müdakkik hükemâlara, Risale-i Nur'daki dâvâları isbat etmeye hazırım ve hem de isbat etmişim ki, benim mahvıma ve idamıma mütemadiyen çalışan zındık filozoflar ve mülhidler, o dâvâları cerh edemiyorlar ve edememişler.

Hem bütün hayatımda delilsiz dâvâları zikretmediğim, sizin gibi eski ve yeni arkadaşlarım biliyorlar. Bâhusus, Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan'dan aldığım bir kuvvetle Avrupa filozoflarına Risale-i Nur meydan okur. Risale-i Nur bu zamanda medar-ı nazar bir hâdise-i Kur'âniye olduğundan, bir-iki işaret değil, belki benimle beraber Risale-i Nur şâkirtleri tarafından istihraç edilen beş risalede yazılan işaretler, bir cihette bine yaklaşıyor. Bin incecik saçlar dahi toplansa kuvvetli bir ip olduğu gibi, sarahate yakın bir delâlet oluyor. Vahdet-i mesele cihetiyle o işaretler birbirine kuvvet verir. Bazı işârâtı zayıf görmekle onu inkâr etmek, insafa, hakperestliğe muvâfık olamaz. İnkâr eden mâzur

olamaz. Hususan lüzumsuz ve zararlı ve müfritane bir gıybet olsa, bu zamanda ehl-i ilim ortasında ehl-i hakikati ağlattıracak bir hâdise-i elîmedir.

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1]

Kardeşlerim,

Kur'ân'ın birtek âyetinin birtek işareti, ihbar-ı gayb nev'inden bir lem'a-yı i'câziyeyi tevafuk suretiyle gösterdiğini mânevî bir ihtarla gördüm.

أَيُحِبُّ أَحَدُكُمْ أَنْ يَأْكُلَ لَحْمَ أَخِيهِ مَيْتًا[2] bu âyet-i kerîmenin makam-ı cifrîsi, şedde ve tenvin sayılmazsa, bin üç yüz elli bir; مَيْتًا[3] 'in aslı مَيِّتًا[4] olmasından bin üç yüz altmış bir ederek; bu tarihte, umûr-u azîmeden bir dehşetli gıybeti, bu âyetin mana-yı işârî külliyetinde dâhil ediyor. Umûr-u azîmeden böyle bir acîb gıybet aynı tarihte, aynı senede vukua geldi. Şöyle ki:

On sekiz sene müddetinde sünnet-i seniyyeyi muhafaza için başına şapka koymadığından, on sekiz senedir haps-i münferit hükmünde ihtilâttan men ve yalnız bir odada hayatını geçirmeye mecbur edilen ve hususî ibadetgâhında ezan-ı Muhammedî okuyup اَللّٰهُ أَكْبَرُ[5] dediğinden ve لَا إِلٰهَ إِلَّا اللّٰهُ[6] hakikatini güneş gibi gösterdiğinden, yüz arkadaşıyla taht-ı tevkife alınan ve mahkûm edilen bir adamı, yüzer emare ve karinelere istinaden inâyet-i ilâhiyeden geldiğine kat'î bir kanaatle işârât-ı Kur'âniye'den bir müjdeyi hem kendine, hem musibetzede arkadaşlarına bir teselli niyetiyle beyan ettiği için, onu gıybet ve galiz tabiratla teşhir etmek ve onun dersleriyle imanlarını kurtaran, mâsum şakirtlerini ondan tenfir edip şüpheler vermek; güya ortalıkta medar-ı inkâr hiçbir şey yok ve hiçbir münkeratı ve cinâyeti görmüyor gibi, yalnız o bîçârenin mevhum bir hatasını, sekiz senede seksen müdakkiklerin nazarında saklanan ve sathî ve inâdî nazarına göre, bir içtihadî yanlışını görüyor zannıyla galiz tabirler ile zemmetmek, elbette bu asırda, bu memlekette Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan'ın kasten işaretine medar olabilir azîm bir hâdisedir. Bence,

---

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

2 "Hiç sizden biriniz ölmüş kardeşinin cesedini dişlemekten hoşlanır mı?" (Hucurât sûresi, 49/12)

3 "Ölü."

4 "Ölü."

5 Sadece büyüklükte değil hiçbir konuda eşi ve benzeri olmayan, başka bir şey Kendisiyle kıyas bile edilemeyecek yegâne büyük, Allah'tır.

6 "Allah'tan başka ilâh yoktur." (Sâffât sûresi, 37/35; Muhammed sûresi, 47/19)

Kur'ân'ın, nasıl ki her sûre ve bazen bir âyet ve bazen bir kelime bir mu'cize olur; öyle de bu âyetin tek bir işareti, ihbar-ı gayb nev'inden bir lem'a-yı i'câziyedir. Bu âyetin bu işareti, bu asırda, Risale-i Nur şakirtlerinin hakkındaki gıybete baktığına üç emare var.

Birincisi: Birinci Şuâ olan İşârât-ı Kur'âniye risalesinde, Risale-i Nur'a ve tercümanına da işaret eden beşinci âyet olan

أَوَمَنْ كَانَ مَيْتًا فَأَحْيَيْنَاهُ وَجَعَلْنَا لَهُ نُورًا يَمْشِي بِهِ فِي النَّاسِ[1]

gayet kuvvetli karinelerle [2]مَيْتًا kelime-i kudsiyesi cifir ve ebced hesabıyla ve üç cihet manasıyla Said Nursî'ye tevafuk etmesidir.

İkinci emare: أَيُحِبُّ أَحَدُكُمْ أَنْ يَأْكُلَ لَحْمَ أَخِيهِ مَيْتًا[3] âyetin makam-ı cifrîsi ve riyâzîsi bin üç yüz altmış bir etmesidir ki aynı tarihte o acîb hâdise oldu.

Üçüncü emare: İhtiyarım haricinde, beş vecihle zemmi zemmeden ve mu'cizane, gıybetten altı cihetle zecreden أَيُحِبُّ أَحَدُكُمْ أَنْ يَأْكُلَ لَحْمَ أَخِيهِ مَيْتًا âyeti karşımda kendini gösterip temessül eyledi. Mânen "Bana bak!" dedi. Ben de baktım, birden tesbihat içinde gördüm ki bin üç yüz elli birden, tâ bin üç yüz altmış bir tarihini gösterdi. Hâlimize baktım; perde altında elli birden, tâ altmış bire kadar Risale-i Nur medet beklediği İstanbul âfâkında, perde altında bir nevi taarruz bulunmuş ve altmış birde birden patlamasıdır.

Tahlil: ت dört yüz, خ altı yüz = bin; iki ى iki م yüz; iki ك iki ل yüz; üçüncü م , ن , ى yüz; د , ب , ح üç otuz; dördüncü ى on, beş ا bir هـ ile beraber on; âhirdeki "tenvin" vakfen "elif" olduğu için, yekûnu bin üç yüz elli bir[4(Hâşiye)]. مَيْتًا aslı "yâ-yı müşeddede" olduğundan, bin üç yüz altmış bir eder.

Said Nursî

---

1 "(Mânen) ölü iken (imanla) kendisini dirilttiğimiz ve kendisi için onunla insanlar arasında yolunu hiç şaşırmadan rahatça hareket ettiği bir ışık var ettiğimiz kimse..." (En'âm sûresi, 6/122)

2 "Ölü."

3 "Hiç sizden biriniz ölmüş kardeşinin cesedini dişlemekten hoşlanır mı?" (Hucurât sûresi, 49/12)

4 (Hâşiye) Bu âyet, bizi şiddetle gıybetten men ettiğinden, bu hâdiseyi unutmalıyız, medâr-ı gıybet etmemeliyiz. İnşaallah, daha tekerrür etmeyecek.

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1] ، وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ[2]

Bu âciz kardeşiniz, hem o eski dost zâta, hem ehl-i dikkate ve sizlere beyan ediyorum ki:

Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan'ın feyziyle, Yeni Said, hakâik-i imaniyeye dair o derece mantıkça ve hakikatçe burhanlar zikrediyor ki; değil müslüman ulemâsı, belki en muannid Avrupa filozoflarını da teslime mecbur ediyor ve etmektedir.

Amma, Risale-i Nur'un kıymet ve ehemmiyetine işarî ve remzî bir tarzda, Hazreti Ali (radiyallâhu anh) ve Gavs-ı Âzam'ın (kuddise sirruh) ihbârâtı nev'inden, Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan'ın dahi bu zamanda bir mu'cize-i mânevîsi olan Risale-i Nur'a nazar-ı dikkati celbetmesine mana-yı işârî tabakasından rumuz ve imaları, i'câzının şe'nindendir ve o lisan-ı gaybın, belâgat-ı mu'cizekârânesinin muktezasıdır.

Evet, Eskişehir Hapishânesinde, dehşetli bir zamanda ve kudsî bir teselliye pek çok muhtaç olduğumuz hengâmda, mânevî bir ihtarla, "Risale-i Nur'un makbuliyetine dair eski evliyalardan şahit getiriyorsun. Hâlbuki وَلَا رَطْبٍ وَلَا يَابِسٍ إِلَّا فِي كِتَابٍ مُبِينٍ[3] sırrıyla en ziyade bu meselede söz sahibi Kur'ândır. Acaba, Risale-i Nur'u, Kur'ân kabul eder mi? Ona ne nazarla bakıyor?" denildi. O acîb suâl karşısında bulundum.

Ben de Kur'ân'dan istimdat eyledim. Birden, otuz üç âyetin mana-yı sarîhinin teferruatı nev'indeki tabakattan, mana-yı işârî tabakasında ve o mana-yı işârî külliyetinde dâhil bir ferdi Risale-i Nur olduğunu ve duhulüne, medar-ı imtiyazına bir kuvvetli karine bulunmasını, bir saat zarfında hissettim; ve bir kısmı, bir derece izah ve bir kısmını mücmelen gördüm. Kanaatimde hiçbir şek ve şüphe ve vehim ve vesvese kalmadı. Ben de *ehl-i imanın imanını, Risale-i Nur'la muhafaza niyetiyle* o kat'î kanaatimi yazdım ve has kardeşlerime mahrem tutulmak şartıyla verdim.

Ve o risalede, biz demiyoruz ki "âyetin mana-yı sarîhi budur;" tâ hocalar فِيهِ نَظَرٌ[4] desin. Hem dememişiz ki "Mana-yı işârînin külliyeti budur."

---

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

2 "Hiçbir şey yoktur ki, O'nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor bulunmasın." (İsrâ sûresi, 17/44)

3 "Yaş ve kuru hiçbir şey yoktur ki açık, net bir kitapta bulunmasın." (En'âm sûresi, 6/59)

4 Mülâhaza dairesi açık (Herkesin kabul ettiği bir görüş değil; tartışılır..)

Belki diyoruz ki mana-yı sarîhinin tahtında müteaddit tabakalar var; bir tabakası da, mana-yı işârî ve remzîdir. Ve o mana-yı işârî de bir küllîdir; her asırda cüz'iyatları var. Risale-i Nur dahi bu asırda o mana-yı işârî tabakasının külliyetinden bir ferttir. Ve o ferdin kasten bir medar-ı nazar olduğuna ve ehemmiyetli bir vazife göreceğine, eskiden beri ulemâ beyninde câri bir düstur-u cifrî ve riyâzî ile karineler, belki hüccetler gösterilmişken, Kur'ân'ın âyetine veya sarahatine değil incitmek, belki i'câz ve belâgatına hizmet ediyor. *Bu nevi işârât-ı gaybiyeye itiraz edilmez. Ehl-i hakikatin, nihâyetsiz işârât-ı Kur'âniye'den had ve hesaba gelmeyen istihracâtlarını inkâr edemeyen, bunu da inkâr etmemeli ve edemez…*

Amma, benim gibi ehemmiyetsiz bir adamın elinde böyle ehemmiyetli bir eserin zuhur etmesini istiğrab ve istib'ad edip itiraz eden zât, eğer buğday tanesi kadar çam çekirdeğinden dağ gibi çam ağacını halk eylemek azamet ve kudret-i ilâhiyeye delil olduğunu düşünse, elbette bizim gibi acz-i mutlak, fakr-ı mutlakta ve böyle ihtiyac-ı şedit zamanında böyle bir eserin zuhuru, "vüs'at-i rahmet-i ilâhiyeye delildir" demeye mecbur olur.

Ben, sizi ve mûterizleri Risale-i Nur'un şeref ve haysiyetiyle temin ediyorum ki bu işaretler ve evliyanın imalı haberleri, remizleri beni daima şükre ve hamde ve kusurlarımdan istiğfara sevketmiş. Hiçbir vakitte, hiçbir dakika, nefs-i emmareme medar-ı fahir ve gurur olacak bir enâniyet ve benlik vermediğini, size bu yirmi sene hayatımın göz önünde tereşşuhatıyla ispat ediyorum.

Evet, bu hakikatle berabar, insan kusurlardan, nisyandan, sehivden hâli değil. Benim bilmediğim çok kusurlarım var. Belki de fikrim karışmış, risalelerde hatalar da olmuş. Fakat, Kur'ân'ın hurufât-ı kudsiyesinin yerine, beşerin tercümesini ikame perdesi altında, noksan huruflarla, yeni hat altında, tahrifkârâne, ehl-i dalâletin tevilât-ı fâsideleri âyâtın sarâhatini incitmelerine bakmıyor gibi; bîçâre, mazlum bir adamın, kardeşlerinin imanını kuvvetleştirmek için, bir nükte-i i'câziyeyi beyan ettiği için, hizmet-i imaniyesine fütur verecek derecede itiraz, elbette değil öyle zâtlar, belki zerre miktarı insafı bulunan itiraz edemez.

Benim şahsım için mucib-i hayrettir ki o itiraz eden zât, benim silsile-i ilimde en mühim üstadım olan Şeyh Fehim'in *(kuddise sirruh)* bir tilmizi ve en ziyade merbut olduğum İmam Rabbânî'nin *(radiyallâhu anh)* bir talebesi olduğu hâlde, herkesten ziyade kusurlarıma, eski karışık hayatlarıma, taşkınlıklarıma

bakmayarak bütün kuvvetiyle imdadıma koşmak lâzım iken, maatteessüf, ondan tereşşuh eden bir itiraz, bazı zayıf arkadaşlarımıza fütur ve ehl-i dalâlete bir senet hükmüne geçtiğini çok teessüfle işittik. O ihtiyar zâttan, çabuk bu sû-i tefehhümü izale etmek için tamire çalışmasını, hem duasıyla, hem tesirli nasihatiyle yardımını bekleriz.

Bunu da ilâveten beyan ediyorum: Bu zamanda, gayet kuvvetli ve hakikatli milyonlar fedakârları bulunan meşrepler, meslekler bu dehşetli dalâlet hücumuna karşı zâhiren mağlûbiyete düştükleri hâlde, benim gibi yarım ümmî ve kimsesiz, mütemadiyen tarassut altında, karakol karşısında ve müthiş, müteaddit cihetlerle aleyhimde propagandalar ve herkesi benden tenfir etmek vaziyetinde bulunan bir adam, elbette dalâlete karşı galibane mukavemet eden ve milyonlar efradı bulunan mesleklerden daha ileri, daha kuvvetli dayanan Risale-i Nur'a sahip değildir. O eser, onun hüneri olamaz ve onunla iftihar edemez. *Belki, doğrudan doğruya Kur'ân-ı Hakîm'in bu zamanda bir mu'cize-i mâneviyesi, rahmet-i ilâhiye tarafından ihsan edilmiştir.* O adam, binler arkadaşıyla beraber o hediye-i Kur'âniye'ye el atmışlar. Her nasılsa birinci tercümanlık vazifesi ona düşmüş. Onun fikri ve ilmi ve zekâsının eseri olmadığına delil, Risale-i Nur'un öyle parçaları var ki bazı altı saatte, bazı iki saatte, bazı bir saatte, bazı on dakikada yazılan risaleler var. Ben yeminle temin ediyorum ki Eski Said'in *(radiyallâhu anh)*[1] (Hâşiye) kuvve-i hafızası beraber olmak şartıyla, o on dakikalık işi, on saatte fikrimle yapamıyorum. O bir saatlik risaleyi, iki gün istidadımla, zihnimle yapamıyorum. Ve o bir günde altı saatlik risale olan Otuzuncu Söz'ü, ne ben, ne de en müdakkik dindar filozoflar, altı günde o tahkikatı yapamazlar. Ve hâkeza...

Demek, biz müflis olduğumuz hâlde, gayet zengin bir mücevherat dükkânının dellâlı ve bir hizmetçisi olmuşuz. Cenâb-ı Hak, fazl ve keremiyle, şu hizmette hâlisâne, muhlisâne bizi ve umum Risale-i Nur Talebelerini daim ve muvaffak eylesin, âmîn, bihürmeti seyyidi'l-Mürselîn...

Said Nursî

1 (Hâşiye) Bazı müstensihler, bu bîçare Said hakkında "radiyallâhü anh" kelimesini bir dua niyetiyle yazmışlar. Ben bozmak istedim, hatıra geldi ki: "Allah razı olsun" manasında bir duadır, ilişme. Ben de bozmadım.

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1] ، وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ[2]

اَلسَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكَاتُهُ[3]

Çok aziz, çok sıddık ve sadık kardeşlerim ve Risale-i Nur cihetinde emin ve hâlis vârislerim,

Çok mânidar ve kuvvetli bir tevafuk ve şâkirtlerin sadakatlerine delil, bir zahir keramet-i Nuriye'yi beyan etmeme bir ihtar aldım. Şöyle ki:

Ben vasiyetnamemi yazdığım aynı zamanda, gizli münafıklar, benim itimad ettiğim hizmetçilerimi zabıta tarafından yanıma gelmekten men ettikleri aynı vakitte, fırsat bulup, tanımadığım birisiyle, sâbık dokuz defadan daha tesirli bir zehir bana yutturdular.

Hem aynı zamanda, Tonuslu ve âlim kardeşlerimizden ve buraya kadar geçen sene beni görmek için gelip görüşmeden giden Hoca Haşmet, Yozgat'tan buraya yazıyor ki: "Said vefat etmiş, Risale-i Nur'un yüz otuz risalesi muhafaza edilsin. Tâ ki, ileride tab' edeceğiz."

Hem aynı zamanda Halil İbrahim'in, vefatım hakkında bir hazin mersiye hükmündeki parlak mektubu, şâkirtleri ağlattırdı.

Hem bu zamana pek yakın, Hüsrev'in, kendi âdetine muhalif, benim vefatıma dair bir-iki mektubunda, iki-üç gün ömür gibi tabirlerle ecelime işaretleri, bir parça beni müteessir etti. Acaba ben gidiyorum diye endişe ettim.

Hem bu aynı hengâmlarda, en ziyade hayat-ı dünyeviyedeki vazifemi düşünüp vefatımdan sonra şâkirtler bu dehşetli zamanda benim bedelime de o vazifeyi yapacaklar mı diye çok merak ederken, birden Denizli, Milâs, Isparta, İnebolu, ümidimin yüz derece fevkinde ve öyle bir sahabetkârâne ve iltizam-perverane o vazifeye koşup başkaları da ve muallim ve âlimleri koşturdular ki, beni hayret hayret içinde bıraktılar.

Elhâsıl: Bu beş cihetteki tevafuk, zahir bir keramet-i Nuriye'dir.– اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ هٰذَا مِنْ فَضْلِ رَبِّي[4]–

---

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

2 "Hiçbir şey yoktur ki, O'nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor bulunmasın." (İsrâ sûresi, 17/44)

3 Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi üzerinize olsun.

4 Allah'a hamdolsun; bu Rabbimin ihsanıdır.

Kardeşlerim, merak etmeyiniz, Cevşen ve Evrâd-ı Bahâiye bu defa dahi o dehşetli zehirin tehlikesine galebe etti; tehlike devresi geçti, fakat hastalık devam ediyor.

Umum kardeşlerime birer birer selâm ve selâmetlerine dua edip şüphesiz makbul olan dualarını isterim. Ve İnebolu'da ve civarında hem çok hanımların, hem küçük yavrularının Risale-i Nur'u yazmaya başlamalarını ve Kur'ân dersini çok mâsumların almasını bütün ruh u canımla tebrik ederiz.

اَلْبَاقِي هُوَ الْبَاقِي[1]

Said Nursî

[1] Kendinden başka her şeyin fâni olduğu gerçek Bâkî, Allah'tır.

Birinci Şuâ

بِسْــمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَبِهِ نَسْتَعِينُ[1]

İki Acîb Suâle Karşı Def'aten Hatıra Gelen Garip Cevaptır.

Birinci Suâl: Denildi ki; "Fâtiha ve Yâsin ve hatm-i Kur'ânî gibi okunan virdler, kudsî şeyler, bazen hadsiz ölmüş ve sağ insanlara bağışlanıyor. Hâlbuki böyle cüz'î, birtek hediye, ân-ı vâhidde hadsiz zâtlara yetişmek ve her birisine aynı hediye düşmek, tavr-ı aklın haricindedir."

Elcevap: Fâtır-ı Hakîm, nasıl ki unsur-u havayı kelimelerin berk gibi intişarlarına ve tekessürlerine bir mezraa ve bir vasıta yapmış ve radyo vasıtasıyla bir minarede okunan ezan-ı Muhammedîyi *(aleyhissalâtü vesselâm)* umum yerlerde ve umum insanlara aynı anda yetiştirmek gibi –öyle de– okunan bir Fâtiha'yı dahi, meselâ umum ehl-i iman emvâtına aynı anda yetiştirmek için hadsiz kudret ve nihâyetsiz hikmetiyle mânevî âlemde, mânevî havada çok mânevî elektrikleri, mânevî radyoları sermiş, serpmiş; fıtrî telsiz telefonlarda istihdam ediyor, çalıştırıyor. Hem nasıl ki bir lâmba yansa, mukabilindeki binler aynaya her birine tam bir lâmba girer. Aynen öyle de bir Yâsin-i Şerif okunsa, milyonlar ruhlara hediye edilse, her birine tam bir Yâsin-i Şerif düşer.

İkinci Suâl: Şiddetle ve âmirâne denildi ki; "Sen Risale-i Nur'un makbuliyetine dair Hazreti Ali *(radiyallâhu anh)* ve Gavs-ı Âzam *(radiyallâhu anh)* gibi zâtların kasidelerinden şahitler gösteriyorsun. Hâlbuki, asıl söz sahibi Kur'ân'dır. Risale-i Nur, Kur'ân'ın hakikî bir tefsiri ve hakikatinin bir tercümanı ve meselelerinin burhanıdır. Kur'ân ise, sâir kelâmlar gibi kışırlı, kemikli ve şuuru hususî ve cüz'î değildir. Belki Kur'ân, umum işârâtıyla ve eczasıyla ayn-ı şuurdur, kışırsızdır; fuzulî, lüzumsuz maddeleri yoktur. Âlem-i gaybın tercümanıdır. Sözler hakkında söz onundur, görelim o ne diyor?"

---

1 Ancak O'ndan yardım dileriz.

Elcevap: *Risale-i Nur, doğrudan doğruya Kur'ân'ın bâhir bir burhanı.. ve kuvvetli bir tefsiri.. ve parlak bir lem'a-yı i'câz-ı mânevîsi.. ve o bahrin bir reşhası.. ve o güneşin bir şuâı.. ve o maden-i ilm-i hakikatten mülhem ve feyzinden gelen bir tercüme-i mâneviyesi olduğundan onun kıymetini ve ehemmiyetini beyan etmek, Kur'ân'ın şerefine ve hesabına ve senâsına geçtiğinden; elbette Risale-i Nur'un meziyetini beyan etmekliği, hak iktiza eder ve hakikat ister, Kur'ân izin verir. Benim gibi bir tercümanın hissesi yalnız şükürdür. Hiçbir cihetle fahre, temeddühe, gurura hakkı yoktur ve olamaz. Gelecek âyetlerin işârâtına bu nokta-yı nazarla bakmak gerektir. Yoksa beni hodbinlikle itham edenlere hakkımı helâl etmem!..*

Bu çok ehemmiyetli suâle karşı iki-üç saat zarfında birden Kur'ân'ın âyât-ı meşhuresinden –Sözler adedince– otuz üç âyetin hem manasıyla, hem cifirle Risale-i Nur'a işaretleri, uzaktan uzağa icmâlen göründü. Ayrı ayrı tarzlarda otuz üç âyetin müttefikan Risale-i Nur'u remizleriyle gösterdiği hayal meyal göründü.

İhtar: En evvel, yirmi dördüncü âyetin başında zikredilen ihtara dikkat etmek lâzımdır. O ihtarın yeri başta idi. Fakat orada hatıra geldi, oraya girdi.

İkinci Bir İhtar: Tevâfukla işaretler, eğer münasebât-ı mâneviyeye istinad etmezse, ehemmiyeti azdır. Eğer münasebet-i mâneviyesi kuvvetli ise, bu onun bir ferdi, bir mâsadakı hükmünde olsa ve müstesna bir liyâkati bulunsa, o vakit tevâfuk ehemmiyetlidir. Ve o kelâmdan bunun iradesine bir emâre olur. Ve ondan o ferdin hususî bir surette dâhil olduğuna ya remz, ya işaret, ya delâlet hükmünde onu gösterir.

İşte gelecek âyât-ı Kur'âniye'nin Risale-i Nur'a işaretleri ve tevâfukları, ekseriyet ile kuvvetli bir münasebet-i mâneviyeye istinad ederler. Evet, bu gelecek âyât-ı meşhure müttefikan on üçüncü asrın âhirine ve on dördüncü asrın evveline cifirce bakıyorlar.. ve Kur'ân ve iman hesabına bir hakikate işaret ediyorlar.. ve medar-ı teselli bir "Nur"dan haber veriyorlar.. ve o zamanın dalâlet fitnesinden gelen şübehâtı izale edecek, Kur'ânî bir burhanı müjde veriyorlar... Ve o işaretlere ve remizlere tam mazhar ve o vazifeleri bihakkın görecek, Risale-i Nur gibi bir tefsir-i Kur'ânî olacak. Hâlbuki Risale-i Nur bu mezkûr noktada ileri olduğu, onu okuyanlarca şüphesiz olmasıyla delâlet eder ki; o âyetler, bilhassa Risale-i Nur'a bakıp ona işaret ediyorlar.

Birincisi

Sûre-i Nur'dan âyetü'n-nur'dur ki, Risale-i Nur'un Resâili'n-Nur ve Risalei'n-Nur ve Risaletü'n-Nur namlarıyla sebeb-i tesmiyesinin on altı sebebinden bir sebeb olduğundan, birinci olarak onu beyan etmek gerektir. Bu âyetü'n-nur:

اَللّٰهُ نُورُ السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضِ ۖ مَثَلُ نُورِهٖ كَمِشْكٰوةٍ فِيهَا مِصْبَاحٌ ۖ اَلْمِصْبَاحُ فِي زُجَاجَةٍ ۖ اَلزُّجَاجَةُ كَأَنَّهَا كَوْكَبٌ دُرِّيٌّ يُوقَدُ مِنْ شَجَرَةٍ مُبَارَكَةٍ زَيْتُونَةٍ لَا شَرْقِيَّةٍ وَلَا غَرْبِيَّةٍ يَكَادُ زَيْتُهَا يُضِيءُ وَلَوْ لَمْ تَمْسَسْهُ نَارٌ ۚ نُورٌ عَلٰى نُورٍ ۗ يَهْدِى اللّٰهُ لِنُورِهٖ مَنْ يَشَآءُ ۚ وَيَضْرِبُ اللّٰهُ الْأَمْثَالَ لِلنَّاسِ وَاللّٰهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ[1]

Şu âyet-i nûriyenin[2] manaca çok tabakatı ve vücuh-u kesîresi vardır. Ve o tabakalardan ve vecihlerden işârî ve remzî bir vechi, manaca ve cifirce nurlu bir tefsiri olan Risalei'n-Nur ve Risaletü'n-Nur'a dört-beş cümlesiyle on cihetten bakıyor. Ve o tabakalardan ve o vecihlerden bir tabaka ve bir perde dahi mu'cizâne, elektrikten haber veriyor.

Risale-i Nur'a Bakan Birinci Cümlesi: مَثَلُ نُورِهٖ كَمِشْكٰوةٍ فِيهَا مِصْبَاحٌ[3] 'tır. Yani, nur-u ilâhînin veya nur-u Kur'ânî'nin veya nur-u Muhammedî'nin *(aleyhissalâtü vesselâm)* misali şu مِشْكٰوةٍ فِيهَا مِصْبَاحٌ 'tır. Makam-ı cifrîsi dokuz yüz doksan sekiz olarak aynen Risaletü'n-Nur, –şeddeli ن , iki ن sayılmak cihetiyle– tam tamına, tevâfukla ona işaret eder.

İkinci Cümlesi: اَلزُّجَاجَةُ كَأَنَّهَا كَوْكَبٌ دُرِّيٌّ يُوقَدُ[4] dur. Yirmi Sekizinci Lem'a'da tafsilen beyan edildiği gibi, İmam Ali *(radiyallâhu anh)* Kaside-i Celcelûtiye'sinde sarahat derecesinde Risalei'n-Nur'a bakarak ve ona işaret ederek demiş: أَقِدْ كَوْكَبِي بِالْاِسْمِ نُورًا[5] Ben tahmin ediyorum ki, İmam Ali'nin

---

1 "Allah göklerin ve yerin nurudur. O'nun nurunun misali, tıpkı içinde lâmba bulunan bir kandillik gibidir. Lâmba bir sırça (cam) içinde, o sırça da sanki parlayan incimsi bir yıldız! Bu lâmba, ne yalnız doğuya, ne de yalnız batıya mensup olmayan kutlu, pek bereketli bir zeytin ağacından tutuşturulur. Bu öyle bereketli bir ağaç ki nerdeyse ateş değmeden de yağ ışık verir. Işığı pırıl pırıldır. Allah dilediği kimseyi nuruna iletir, gerçeği anlamaları için insanlara böyle temsiller getirir. Allah her şeyi bilir." (Nûr sûresi, 24/35)

2 Nûr sûresi, 24/35.

3 "O'nun nurunun misali, tıpkı içinde lâmba bulunan bir kandillik gibidir." (Nûr sûresi, 24/35)

4 "O sırça (cam) da sanki parlayan incimsi bir yıldız!" (Nûr sûresi, 24/35)

5 "Yıldızımı Nur isminle nurlandır." (el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî)* s.509)

(radiyallâhu anh) bu işareti, bu cümle-i nuriyenin remzinden mülhemdir. Bu cümle-i âyetin makamı, beş yüz kırk altı edip, Risale-i Nur'un adedi olan beş yüz kırk sekize gayet cüz'î ve sırlı iki fark ile tevâfuk noktasından işaret ettiği gibi remzî bir manasıyla tam bakıyor.

Üçüncü Cümlesi: [1]مِنْ شَجَرَةٍ 'dir. Eğer مِنْ شَجَرَةٍ 'deki ة , vakıflarda gibi هـ sayılsa beş yüz doksan sekiz ederek tam tamına Resâili'n-Nur ve Risalei'n-Nur adedi olan beş yüz doksan sekize tevâfukla beraber [2]مِنْ فُرْقَانٍ حَكِيمٍ 'in adedine yine sırlı birtek farkla tevâfuk-u remzî ile hem Resâili'n-Nur'u efradına dâhil eder, hem yine Risalei'n-Nur'un şecere-i mübâreki Furkan-ı Hakîm olduğunu gösterir. Eğer مِنْ شَجَرَةٍ 'deki ة, ة kalsa o vakit makam-ı cifrîsi dokuz yüz doksan üç eder, tevâfuka zarar vermeyen cüz'î ve sırlı beş farkla Risaletü'n-Nur adedi olan dokuz yüz doksan sekize tevâfukla manasının dahi muvâfakatine binâen ona işaret eder.

Dördüncü Cümlesi: [3]نُورٌ عَلٰى نُورٍ يَهْدِى اللّٰهُ لِنُورِهٖ 'dir ki, dokuz yüz doksan dokuz ederek sırlı birtek farkla Risaletü'n-Nur adedi olan dokuz yüz doksan sekize tevâfukla manasının kuvvetli münasebetine binâen işaret derecesinde remzeder.

Beşinci Cümlesi: [4]مَنْ يَشَآءُ cümlesi, gayet cüz'î bir farkla Risaletü'n-Nur müellifinin ismiyle meşhur bir lâkabına, tevâfukla, manası baktığı gibi bakıyor. Eğer [5]يَشَآءُ 'daki mukadder zamir, izhar edilirse [6]مَنْ يَشَآؤُهُ olur, tam tamına tevâfuk eder.

Bu âyet nasıl ki Risalei'n-Nur'a ismiyle bakıyor, öyle de tarih-i telifine ve tekemmülüne tam tamına tevâfukla remzen bakıyor. كَمِشْكٰوةٍ فِيهَا مِصْبَاحٌ اَلْمِصْبَاحُ فِي زُجَاجَةٍ[7] cümlesi, [8]كَمِشْكٰوةٍ 'deki tenvin, vakıf yeri olmadığından ن sayılmak.. ve [9]فِي زُجَاجَةٍ vakıf yeri olduğundan ة, هـ olmak cihetiyle bin üç

---

1 "ağaçtan" (Nûr sûresi, 24/35)
2 Furkan-ı Hakîm'den.
3 "Nur üzerine nur. Allah dilediği kimseyi nuruna iletir." (Nûr sûresi, 24/35)
4 "diler" (Nûr sûresi, 24/35)
5 "dilediği kimseyi" (Nûr sûresi, 24/35)
6 "o dilediği kimseyi"
7 "tıpkı içinde lâmba bulunan bir kandillik gibidir" (Nûr sûresi, 24/35)
8 "kandillik gibidir" (Nûr sûresi, 24/35)
9 "bir sırça (cam) içinde" (Nûr sûresi, 24/35)

yüz kırk dokuz ederek, Resâili'n-Nur'un en nuranî cüzlerinin telifi hengâmı ve tekemmül zamanı olan bin üç yüz kırk dokuz tarihine tam tamına tevâfukla işaret eder.

Hem اَلْمِصْبَاحُ فِي زُجَاجَةٍ اَلزُّجَاجَةُ كَأَنَّهَا كَوْكَبٌ دُرِّيٌّ[1] cümlesi, bin üç yüz kırk beş ederek, Resâili'n-Nur'un intişarı ve iştiharı ve parlaması tarihine tam tamına tevâfuk eder. Çünkü şeddeli ر, iki ر.. şeddeli ن, iki ن.. şeddeli ز aslı itibarıyla bir ل ve bir ز.. ve birinci زُجَاجَةٍ[2] vakıf cihetiyle ه , ikinci vakıf olmadığından ت sayılır. Eğer şeddeli ز, iki ز sayılsa o vakit bin üç yüz yirmi iki eder ki, yine Risalei'n-Nur müellifinin mukaddemât-ı nuriyeye başladığı aynı tarihe tam tamına tevâfuk eder.

Hem مِنْ شَجَرَةٍ مُبَارَكَةٍ[3] cümlesi; tâ-yı evvel ت, ikinci ت ise vakıf yeri olduğundan ه olmak.. ve شَجَرَةٍ[4] 'deki tenvin, ن sayılmak cihetiyle bin üç yüz on bir eder ki, o tarihte Resâili'n-Nur müellifi Risaletü'n-Nur'un mübârek şecere-i kudsiyesi olan Kur'ân'ın basamakları olan ulûm-u Arabiyeyi tedrise başladığı aynı tarihe tam tamına tevâfuk ederek remzen bakar.

İşte bu kadar mânidar ve müteaddit tevâfukat-ı Kur'âniye'nin ittifakı, yalnız bir emâre, bir işaret değil; belki kuvvetli bir delâlettir, belki elektrik ile beraber Resâili'n-Nur'a münasebet-i mâneviyesiyle bir tasrihtir.

Bu âyetin münasebet-i mâneviyesinin letâfetlerinden bir letâfeti şudur ki: İhbar-ı gayb nev'inden mu'cizâne hem elektriğe, hem Risalei'n-Nur'a işaret ettiği gibi, ikisinin zuhurlarına ve zaman-ı zuhurlarından sonraki tekemmül zamanlarına ve hilâf-ı âdet vaziyetlerini çok güzel gösteriyor.

Meselâ زَيْتُونَةٍ لَا شَرْقِيَّةٍ وَلَا غَرْبِيَّةٍ[5] cümlesi der: "Nasıl ki elektriğin kıymettar metâı, ne şarktan ne de garptan celbedilmiş bir mal değildir. Belki yukarıda, cevv-i havada, rahmet hazinesinden, semâvât tarafından iniyor. Her yerin malıdır. Başka yerden aramaya lüzum yoktur." der. *Öyle de mânevî bir elektrik olan Resâili'n-Nur dahi, ne şarkın mâlûmatından, ulûmundan ve ne de garbın felsefe ve fünununda gelmiş bir mal ve onlardan iktibas*

---

1 "Lâmba bir sırça (cam) içinde, o sırça da sanki parlayan incimsi bir yıldız!" (Nûr sûresi, 24/35)

2 "sırça (cam)" (Nûr sûresi, 24/35)

3 "bereketli bir ağaçtan" (Nûr sûresi, 24/35)

4 "ağaç" (Nûr sûresi, 24/35)

5 "doğuya veya batıya mensup olmayan kutlu, pek bereketli bir zeytin ağacı" (Nûr sûresi, 24/35)

edilmiş bir nur değildir. Belki semâvî olan Kur'ân'ın, şark ve garbın fevkindeki yüksek mertebe-i arşîsinden iktibas edilmiştir.

Hem meselâ [1] يَكَادُ زَيْتُهَا يُضِيءُ وَلَوْ لَمْ تَمْسَسْهُ نَارٌ نُورٌ cümlesi, mana-yı remziyle diyor ki: "On üçüncü ve on dördüncü asırda semâvî lâmbalar ateşsiz yanarlar, ateş dokunmadan parlarlar. Onun zamanı yakındır." Yani, bin iki yüz seksen tarihine yakındır. İşte bu cümle ile nasıl ki elektriğin hilâf-ı âdet keyfiyetini ve geleceğini remzen beyan eder. *Aynen öyle de mânevî bir elektrik olan Resâili'n-Nur dahi, gayet yüksek ve derin bir ilim olduğu halde, külfet-i tahsile ve derse çalışmaya.. ve başka üstadlardan taallüm edilmeye.. ve müderrisînin ağzından iktibas olmaya muhtaç olmadan herkes, derecesine göre o ulûm-u âliyeyi, meşakkat ateşine lüzum kalmadan anlayabilir, kendi kendine istifade eder, muhakkik bir âlim olabilir. Hem işaret eder ki, Resâili'n-Nur müellifi dahi; ateşsiz yanar, tahsil için külfet ve ders meşakkatine muhtaç olmadan kendi kendine nurlanır, âlim olur.*

Evet bu cümlenin bu mu'cizâne üç işârâtı, elektrik ve Resâili'n-Nur hakkında hak olduğu gibi, müellif hakkında dahi ayn-ı hakikattir. Tarihçe-i Hayat'ını okuyanlar ve hemşehrileri bilirler ki; İzhar kitabından sonra medrese usûlünce on beş sene ders almakla okunan kitapları, Resâili'n-Nur müellifi yalnız üç ayda tahsil etmiş.

Hem nasıl ki bu cümlenin mânevî münasebet cihetinde kuvvetli ve letâfetli işareti var; öyle de cifrî ve ebcedî tevâfukuyla hem elektriğin zaman-ı zuhurunun kurbiyetini, hem Resâili'n-Nur'un meydana çıkmasını, hem de müellifinin velâdetini remzen haber veriyor. Bir lem'a-yı i'câz daha gösterir, şöyle ki:

يَكَادُ زَيْتُهَا يُضِيءُ [2] 'nun makamı, bin iki yüz yetmiş dokuz olup, وَلَوْ لَمْ تَمْسَسْهُ نَارٌ نُورٌ [3] kısmı ise –iki tenvin, iki ن sayılmak cihetiyle– bin iki yüz seksen dört ederek hem elektriğin taammümünün kurbiyetini, hem Resâili'n-Nur'un yakınlığını, hem on dört sene sonra müellifinin velâdetini, يَكَادُ [4] kelime-i kudsiyesiyle mânen işaret ettiği gibi cifir ile de tam tamına aynı tarihe tevâfukla işaret eder.

---

1 "nerdeyse ateş değmeden de yağı ışık verir." (Nûr sûresi, 24/35)

2 "nerdeyse yağı ışık verir" (Nûr sûresi, 24/35)

3 "ateş değmeden de yağı ışık verir; nurdur." (Nûr sûresi, 24/35)

4 "nerdeyse" (Nûr sûresi, 24/35)

Malûmdur ki, zayıf ve ince ipler içtima ettikçe kuvvetleşir, kopmaz bir halat olur. Bu sırra binâen, bu âyetin bu işaretleri birbirine kuvvet verir, teyid eder. Tevâfuk tam olmazsa da tam hükmünde olur ve işareti, delâlet derecesine çıkar.

Tenbih: *Ben bu âyet-i nûriyenin*[1] *işaretlerini elektrik ve Resâili'n-Nur'un hatırı için beyan etmedim. Belki bu âyetin i'câz-ı mânevîsinin bir şubesinden bir lem'asını göstermek istedim.*

Elhâsıl: Bu âyet-i kudsiye, sarih manasıyla Nur-u ilâhî ve Nur-u Kur'ânî ve Nur-u Muhammedî'yi *(aleyhissalâtü vesselâm)* ders verdiği gibi, mana-yı işârîsiyle de her asra baktığı gibi, on üçüncü asrın âhirine ve on dördüncü asrın evveline dahi bakar ve dikkatle baktırır. Ve bu iki asrın âhir ve evvellerinde en ziyade nazara çarpan.. ve en ziyade münasebet-i mâneviyesi bulunan.. ve bu âyetin umum cümlelerinin muvâfakatlarını ve mutabakatlarını en ziyade kazanan, elektrik ile Resâili'n-Nur olduğundan doğrudan doğruya mana-yı remziyle bakar diye, bana kanaat-i kat'iye verdiğinden çekinmeyerek kanaatimi yazdım. Hata etmiş isem Erhamü'r-râhimîn'den rahmetiyle affetmesini niyaz ediyorum. Resâili'n-Nur'un bu âyetin iltifatına liyâkatini anlamak isteyen zâtlar, hangi risaleye dikkatle baksalar anlarlar. Hiç olmazsa Eskişehir Hapishânesi'nin bir meyvesi olan Otuzuncu Lem'a namındaki altı esmâ-yı ilâhiyeye dair Altı Nükte Risalesi'ne, hiç olmazsa o Lem'a'dan İsm-i Hayy ve Kayyûm'a dair Beşinci ve Altıncı Nükte'lere dikkatle baksa elbette tasdik eder.

Resâili'n-Nur'a İşaret Eden İkinci Âyet

فَاسْتَقِمْ كَمَآ أُمِرْتَ[2] âyet-i meşhuresidir ki, شَيَّبَتْنِي سُورَةُ هُودٍ[3] hadisinin vürûduna sebeb olmuş. فَاسْتَقِمْ كَمَآ أُمِرْتَ'in işareti Sekizinci Lem'a'da tafsilen beyan edildiği gibi, Sûre-i Hûd'da فَمِنْهُمْ شَقِيٌّ وَسَعِيدٌ[4] âyetinin iki kuvvetli işaret veren sayfasının mukabilindeki gayet meşhur bir âyetidir. Makam-ı cifrîsi bin üç yüz üç ederek, hem Sûre-i Şûra'nın ikinci sayfasında وَاسْتَقِمْ كَمَآ أُمِرْتَ[5] ise,

---

1 Nûr sûresi, 24/35.

2 "Emrolunduğun gibi dosdoğru ol!" (Hûd sûresi, 11/112)

3 "Beni Hûd sûresi ihtiyarlattı." Bkz.: ed-Dârakutnî, *el-ilel* 1/209; el-Münâvî, *Feyzu'l-kadîr* 4/169. Ayrıca bkz.: Tirmizî, *tefsîru sûre (56)* 6.

4 "Artık onlardan kimi bedbaht, kimi mutludur." (Hûd sûresi, 11/105)

5 "Her konuda sana nasıl davranman emredilmişse, o şekilde dosdoğru davran." (Şûrâ sûresi, 42/15)

bin üç yüz dokuz ederek o tarihte umum muhatapları içinde birisine hususan Kur'ân hesabına iltifat edip istikametle emreder ki; birinci tarih ise, Resâili'n-Nur müellifinin Risale-i Nur'u netice veren ulûmun tahsiline başladığı tarihtir. Ve ikinci âyetin tarihi ise, o müellifin hârika bir surette pek az bir zamanda ilimce tekemmül ettiği.. tahsilden tedrise başladığı.. ve üç ayda ve bir kış içinde on beş senede medresece okunan yüz kitaptan ziyade okuduğu.. ve o zamanın o muhitte en meşhur ulemâsının yanında o üç ayın mahsulü on beş senenin mahsulü kadar netice verdiği.. çok mükerrer imtihanlarla ve hangi ilimden olursa olsun sorulan her suâle karşı cevab-ı savab vermekle isbat ettiği aynı tarihe, tam tamına tevâfukla Risale-i Nur'un istikametine remzen bir işarettir.[1(Hâşiye)]

Üçüncü Âyet-i Meşhure

وَالَّذِينَ جَاهَدُوا فِينَا لَنَهْدِيَنَّهُمْ سُبُلَنَا[2] âyeti, kuvvetli münasebet-i mâneviyesiyle beraber cifirce bin üç yüz kırk dört eder ki, o tarihte Risale-i Nur'un şâkirtleri gibi bu âyetin manasına daha ziyade mazhar olanlar zâhiren görülmüyor. Demek bu âyet, manasının müteaddit tabakalarından işârî bir tabakadan ve remzî bir perdeden Kur'ân'ın parlak bir tefsiri olan Risale-i Nur'a bakıyor. Ve en evvel nâzil olan Sûre-i Alak'ta إِنَّ الْإِنْسَانَ لَيَطْغَىٰ[3] âyeti gibi manasıyla ve makam-ı cifriyle ifade ediyor ki; bin üç yüz kırk dörtte nev-i insan içinde firavunâne emsalsiz bir tuğyan, bir inkâr çıkacak. وَالَّذِينَ جَاهَدُوا فِينَا[4] âyeti ise, o tuğyana karşı mücâhede edenleri senâ ediyor.

Evet harb-i umumî neticelerinden, hem âlem-i insaniyet, hem Âlem-i İslâmiyet çok zarar gördüler. Nev-i insanın, hususan Avrupa'nın mağrur ve cebbârları, bilhassa birisi, kuvvet ve gınâya ve paraya istinad ederek firavunâne bir tuğyana girdiklerinden, o hususî insanlar nev-i beşeri mes'ul ediyor diye "insan" ism-i umumîsiyle tabir edilmiş.

Eğer لَنَهْدِيَنَّهُمْ[5] 'deki şeddeli ن, bir ن sayılsa, bin iki yüz doksan dört eder ki, Risaletü'n-Nur müelifinin besmele-i hayatıdır ve tarih-i velâdetinin birinci

---

1 (Hâşiye) Bu beyanat-ı medhiye Said'e ait değildir. Belki Kur'ân'ın bir tilmizini, bir hâdimini Said (radiyallâhu anh) lisanıyla ve hâliyle tarif eder; tâ hizmetine itimad edilsin.

2 "Biz, yolumuzda gayret gösterip mücâhede edenleri, Bize ulaştıran yollara hidayet ederiz." (Ankebût sûresi, 29/69)

3 "Rabbinin bunca nimetlerine rağmen kâfir insan azar." (Alak sûresi, 96/6)

4 "Biz, yolumuzda gayret gösterip mücâhede edenleri" (Ankebût sûresi, 29/69)

5 "Bize ulaştıran yollara hidayet ederiz." (Ankebût sûresi, 29/69)

senesidir. Eğer şeddeli ل, iki ل .. ve ن, bir sayılsa o vakit, bin üç yüz yirmi dörtte hürriyetin ilânı hengâmında mücâhede-i mâneviye ile tezahür eden Risalei'n-Nur müellifinin görünmesi tarihidir.

Dördüncü Âyet-i Meşhure

وَلَقَدْ اٰتَيْنَاكَ سَبْعًا مِنَ الْمَثَانِي[1] âyetidir. Şu cümle Kur'ân-ı Azîmüşşan'ı ve Fâtiha sûresi'ni "müsennâ" senâsıyla ifade ettiği gibi[2], Kur'ân'ın müsennâ vasfına lâyık bir burhanı ve altı erkân-ı imaniye ile beraber hakikat-i islâmiyet olan yedi esası, Kur'ân'ın seb'a-yı meşhuresini parlak bir surette isbat eden ve سَبْعًا مِنَ الْمَثَانِي[3] nuruna mazhar bir aynası olan Risale-i Nur'a cifirce dahi işaret eder. Çünkü اٰتَيْنَاكَ سَبْعًا مِنَ الْمَثَانِي[4] makam-ı ebcedîsi bin üç yüz otuz beş adediyle Risalei'n-Nur'un fâtihası olan İşârâtü'l-i'câz tefsirinin Fâtiha sûresi'yle Bakara sûresi'nin başına ait kısmı basmakla intişar tarihi olan bin üç yüz otuz beş veya altıya tevâfukla remzî bir perdeden ona baktığına bir emâredir.

Beşinci Âyet

أَوَمَنْ كَانَ مَيْتًا فَأَحْيَيْنَاهُ وَجَعَلْنَا لَهُ نُورًا يَمْشِي بِهِ فِي النَّاسِ[5] 'dir. Bu âyetin remzi, latîftir. Çünkü hem kuvvetli münasebet-i mâneviye ile, hem cifirle, efrad-ı kesîresi içinde, hususî bir surette Risalei'n-Nur ve müellifine bakıyor. Şöyle ki: مَيْتًا[6] kelimesi, –tenvin ن sayılmak cihetiyle– beş yüz ederek "Saidü'n-Nursî" adedi olan beş yüze tevâfukla işaret ediyor ki; "Saidü'n-Nursî dahi, meyyit hükmünde idi. Risaletü'n-Nur ile ihya edildi, onunla hayat buldu."

Evet, أَوَمَنْ كَانَ مَيْتًا فَأَحْيَيْنَاهُ وَجَعَلْنَا لَهُ نُورًا[7] 'daki iki tenvin, ن 'durlar. Bin üç yüz otuz dört eder ki, o aynı zamanda (Arabî tarihle) Said'in umumî harpte,

---

1 "Şu kesin ki biz sana Seb-i mesânî ile şu yüce Kur'ân'ı verdik." (Hicr sûresi, 15/87)

2 Bkz.: Buhârî, *tefsîru sûre (1)* 15, *fezâilü'l-Kur'ân* 9; Tirmizî, *sevâbü'l-Kur'ân* 1; Ebû Dâvûd, *vitr* 15.

3 "Seb-i Mesânî ile şu yüce Kur'ân'ı verdik." (Hicr sûresi, 15/87)

4 "Biz sana Seb-i Mesânî ile şu yüce Kur'ân'ı verdik." (Hicr sûresi, 15/87)

5 "(Mânen) ölü iken (imanla) kendisini dirilttiğimiz ve kendisi için onunla insanlar arasında yolunu hiç şaşırmadan rahatça hareket ettiği bir ışık var ettiğimiz kimse..." (En'âm sûresi, 6/122)

6 "ölü iken" (En'âm sûresi, 6/122)

7 "Ölü iken kendisini dirilttiğimiz, kendisine bir ışık (iman nuru) verdiğimiz kişi mi?" (En'âm sûresi, 6/122)

maddî ve dehşetli bir mevtten dahi harika bir tarzda kurtulması.. ve felsefe ve gafletten gelen mânevî ve şiddetli bir ölümden necat bulması.. ve Kur'ân'ın âb-ı hayatıyla taze bir hayata girmesi tarihidir. Bu tevâfuk-u mânevî ve muvâfakat-ı cifriye, delâlet derecesinde bir işarettir.

Hem [1] فَأَحْيَيْنَاهُ وَجَعَلْنَا لَهُ نُورًا يَمْشِي بِهِ فِي النَّاسِ 'de tenvin, ن.. ve şeddeli ن, iki ن.. ve بِهِ de telaffuz edilen ي sayılmak cihetiyle bin iki yüz doksan dört eder ki, velâdetinin ve hayatının birinci senesidir. Demek bu cümle ile hayat-ı maddiyesine, evvelki cümle ile de hayat-ı mâneviyesine işaret eder

Elhâsıl: Bu âyet, müteaddit ve çok tabakalarından bir işârî tabakadan hem Risaletü'n-Nur'a, hem müellifine, hem bu on dördüncü asrın iptidâsına, hem iptidâsındaki Risaletü'n-Nur'un mebdeine remzen, belki işareten, belki delâleten bakar.

أَوَمَنْ كَانَ مَيْتًا[2] Âyetinin Tetimmesi

أَوَمَنْ كَانَ مَيْتًا فَأَحْيَيْنَاهُ وَجَعَلْنَا لَهُ نُورًا يَمْشِي بِهِ فِي النَّاسِ كَمَنْ مَثَلُهُ فِي الظُّلُمَاتِ لَيْسَ بِخَارِجٍ مِنْهَا[3] âyetinin kuvvetli işaretini hem teyid, hem letâfetlendiren üç münasebet birden Ramazanda kalbime geldi. Kat'î bir kanaat verdi ki, مَيْتًا[4] kelimesine tam münasip Said'dir. Bu âyetin Risale-i Nur tercümanı olan Said'i meyyit unvanıyla göstermesinin **bir hikmeti** budur ki:

Mevtin muammasını ve tılsımını Risale-i Nur ile O, açmış; o dehşetli yüzün altında ehl-i imana çok ünsiyetli, sürûrlu, nurlu bir hakikat keşfedip isbat etmiş. Ve mevt-âlûd hayat-ı fâniyede boğulan ehl-i ilhada karşı bâkiyâne, hayat-âlûd, muvakkat bir mevt-i zâhirî ile gâlibâne mukabele eder. كَمَنْ مَثَلُهُ فِي الظُّلُمَاتِ[5] sırrına mazhar olan ehl-i ilhad, gayr-i meşrû müşteheyâtının ibâhesiyle süslendirmesine mukabil; Risale-i Nur, mevti o aldatıcı, fâni hayata karşı çıkarıp lezzet ve zînetini zîr u zeber eder. Ve der ve isbat eder ki; "Mevt, ehl-i

---

1 "kendisini dirilttiğimiz ve insanlar arasında yürümesi için kendisine bir ışık (iman nuru) verdiğimiz kişi" (En'âm sûresi, 6/122)

2 "(Mânen ölü iken imanla kendisini dirilttiğimiz ve kendisi için onunla insanlar arasında yolunu hiç şaşırmadan rahatça hareket ettiği bir ışık var ettiğimiz kimse), içinde bulunduğu durum itibarıyla karanlıklara gömülmüş ve artık çıkıp kurtulması mümkün bulunmayan biri gibi olur mu?" (En'âm sûresi, 6/122)

3 "(Mânen) ölü iken (imanla) kendisini dirilttiğimiz ve kendisi için onunla insanlar arasında yolunu hiç şaşırmadan rahatça hareket ettiği bir ışık var ettiğimiz kimse..." (En'âm sûresi, 6/122)

4 "…ölü iken" (En'âm sûresi, 6/122)

5 "…hiç karanlıklarda kalıp çıkamayan kimse gibi olur mu?" (En'âm sûresi, 6/122)

dalâlet için idam-ı ebedîdir. Ve o dehşetli darağacından kurtaran ve mevti, mübârek bir terhis tezkeresine çeviren yalnız Kur'ân ve imandır." İşte bunun içindir ki, bu hakikat-i muazzama-yı mevtiye, Risale-i Nur'da gayet mühim ve geniş bir mevki almış; hatta ekser hücumunda mevti elinde tutup ehl-i dalâletin başına vurur, aklını başına getirmeye çalışır.

İkincisi: Ehl-i tarîkatin ve bilhassa Nakşîlerin dört esasından biri ve en müessiri olan râbıta-yı mevt, Eski Said'i Yeni Said'e *(radiyallâhu anh)* çevirmiş ve daima hareket-i fikriyede Yeni Said'e yoldaş olmuş. Başta İhtiyarlar Risalesi olarak, risalelerde o râbıta, keşfiyatı göstere göstere tâ ehl-i iman hakkında mevtin nuranî ve hayattar ve güzel hakikatini görüp gösterdi.

Üçüncüsü: Bu âyet, cifir ve ebced hesabıyla her tarafta Said'e hücum eden üç çeşit mevtin temas zamanını ve tarihini aynen gösterip tevâfuk eder. Demek âyetteki مَيْتًا kelimesinin efradından medar-ı nazar bir ferdi ve cifirce onun ismi مَيْتًا adedine tam tevâfukla hususî işarete mazhar bir mâsadak "Saidü'n-Nursî"dir.

Sabri'nin Sadakatinin Bir Kerametidir

Ben namazdan sonra bu tetimmeyi yazarken Sıddık Süleyman'ın halefi Emin, Sabri'nin أَوَمَنْ كَانَ مَيْتًا[1] âyetine dair parçayı aldığını ve Ramazan'ın feyzinden onun izahı gibi nurlar istediğini gördüm. Ne yazdığımı Emin'e gösterdim, hayretle dedi: "Bu hem Sabri'nin, hem Risale-i Nur'un bir kerametidir." Bu âyetteki esrarlı muvâzene-i Kur'âniye'yi düşünürken, Sûre-i Hûd'daki فَأَمَّا الَّذِينَ شَقُوا[2] fıkrasına karşı وَأَمَّا الَّذِينَ سُعِدُوا فَفِي الْجَنَّةِ[3] 'deki muvâzene hatıra geldi ve bildirdi ki; nasıl ki bu ikinci âyet ve birinci fıkra, Risale-i Nur'un mesleğine, şâkirtlerine tam tamına mânen ve cifirce bakıyor. Öyle de فَأَمَّا الَّذِينَ شَقُوا فَفِي النَّارِ لَهُمْ فِيهَا زَفِيرٌ وَشَهِيقٌ[4] âyeti dahi, Risale-i Nur'un muârızlarına ve düşmanlarına ve onların cereyanlarının mebdeine ve faaliyet devresine ve müntehâsına cifir ile, tevâfuk ile işaret eder, şöyle ki:

---

1 "(Mânen ölü iken imanla kendisini dirilttiğimiz ve kendisi için onunla insanlar arasında yolunu hiç şaşırmadan rahatça hareket ettiği bir ışık var ettiğimiz kimse), içinde bulunduğu durum itibarıyla karanlıklara gömülmüş ve artık çıkıp kurtulması mümkün bulunmayan biri gibi olur mu?" (En'âm sûresi, 6/122)

2 "Bedbahtlara gelince..." (Hûd sûresi, 11/106)

3 "Ama mesûd olanlar ise cennettedirler." (Hûd sûresi, 11/108)

4 "Şimdi bedbahtlar cehenneme atılacaklar. Çektikleri azabın dehşetinden, devamlı surette anırıp canları çıkasıya feryat edecekler." (Hûd sûresi, 11/106)

يُرِيدُونَ لِيُطْفِؤُا نُورَ اللهِ بِأَفْوَاهِهِمْ[1] gibi âyetlerin bahsinde Birinci Şuâ'da yedi-sekiz âyâtın ehemmiyetle gösterdikleri bin üç yüz on altı ve yedi tarihi ki, Kur'ân'a karşı olan sû-i kasdın mebdeidir. فَأَمَّا الَّذِينَ شَقُوا[2] cifirce aynı tarihi gösteriyor. Eğer şeddeli م , iki م sayılsa bin üç yüz elli yedi.. eğer şeddeli ل, iki ل sayılsa bin üç yüz kırk yedi ki, bu asrın tâgiyâne faaliyet tarihidir. Her iki şeddeli harf, ikişer sayılsa bin üç yüz seksen yedi ki –لَا يَعْلَمُ الْغَيْبَ إِلَّا اللهُ[3]– dehşetli bir cereyanın müntehâsı tarihi olmak ihtimali var.

فَفِي النَّارِ لَهُمْ فِيهَا زَفِيرٌ وَشَهِيقٌ[4] ise bin üç yüz altmış bir.. eğer فَفِي النَّارِ[5]'deki okunmayan ي sayılmazsa bin üç yüz elli bir tarihini.. eğer şeddeli ن , asıl itibarıyla bir ل ve bir ن sayılsa yine bin üç yüz otuz bir tarihini ve harb-i umumî âfetinin feryad u fîzar içindeki yangınını göstererek cehennem ateşinde zefîr ve şehîk eden ehl-i şekâvetin azabını haber verip, ehl-i imanı fitnelere düşüren şakîlerin hem dünyada, hem âhirette cezalarına işaret eder. Aynen öyle de, bu asra da zâhiren bakan, esrarlı olan Sûre-i ﴿وَالسَّمَاءِ ذَاتِ الْبُرُوجِ﴾[6]'den şu âyetin إِنَّ الَّذِينَ فَتَنُوا الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ ثُمَّ لَمْ يَتُوبُوا فَلَهُمْ عَذَابُ جَهَنَّمَ وَلَهُمْ عَذَابُ الْحَرِيقِ[7] ifadesi gibi hem İstanbul'un iki harîk-ı kebiri, hem harb-i umumînin dehşetli yangını, cehennem azabı gibi o fitnenin bir cezasıdır diye işaret eder.

Elhâsıl: Bu âyet, her asra baktığı gibi bu asra daha ziyade nazar-ı dikkati celbetmek için cifirce bu asrın üç-dört devresinin tarihlerine ve hâdiselerine işaret.. ve manasının suretiyle ve tarz-ı ifadesiyle iki cereyanın keyfiyetlerine ve vaziyetlerine îma eder.

Sabri'nin mektubu yolda iken ve gelmeden evvel o mektubun mânevî tesiri ile bu âyeti أَوَمَنْ كَانَ مَيْتًا[8] âyetiyle beraber düşünürken hatırıma geldi.

---

1 "Onlar, Allah'ın nurunu ağızlarıyla üfleyerek söndürmek isterler." (Saf sûresi, 61/8)

2 "Şimdi bedbahtlar" (Hûd sûresi, 11/106)

3 Hiç kimse gaybı bilemez, gaybı yalnız Allah bilir.

4 "…cehenneme atılacaklar. Çektikleri azabın dehşetinden, devamlı surette anırıp canları çıkasıya feryat edecekler." (Hûd sûresi, 11/106)

5 "…cehenneme atılacaklar." (Hûd sûresi, 11/106)

6 "Burçlarla süslü göğe kasem ederim ki!" (Bürûc sûresi, 85/1)

7 "Mümin erkeklere ve mümin kadınlara işkence edip de sonra tevbe etmeyenler var ya işte onlara cehennem azabı var, yangın azabı var!" (Bürûc sûresi, 85/10)

8 "(Mânen ölü iken imanla kendisini dirilttiğimiz ve kendisi için onunla insanlar arasında yolunu hiç

Risale-i Nur'un bu derece kuvvetli işaret-i Kur'âniye'ye.. ve şâkirtlerinin bu kadar kıymetli beşaret-i Furkaniyeye ve aktabların iltifatına mazhariyetinin sırrı ve hikmeti, musibetin azameti ve dehşetidir ki; hiçbir eserin mazhar olmadığı kudsî bir takdir ve tahsin almış. Demek ehemmiyet onun fevkalâde büyüklüğünden değil, belki musibetin fevkalâde dehşetine ve tahribatına karşı, mücâhedesi cüz'î ve az olduğu hâlde, gayet büyük öyle bir ehemmiyet kesbetmiş ki, bu âyette işaret ve beşaret-i Kur'âniye'de ifade eder ki; Risale-i Nur dairesi içine girenler, tehlikede olan imanlarını kurtarıyorlar ve imanla kabre giriyorlar ve cennete gidecekler diye müjde veriyorlar. Evet, bazı vakit olur ki, bir nefer gördüğü hizmet için bir müşîrin fevkine çıkar, binler derece kıymet alır.

İhtar: Geçmiş ve gelecek âyetlerin işaretleri, yalnız tevâfukla değil; belki her bir âyetin mana-yı küllîsindeki cüz'iyat-ı kesîresinden bir cüz'î ferdi Risale-i Nur olduğuna îmaen, münasebet-i mâneviyeye göre cifrî ve ebcedî bir tevâfukla o münasebeti teyiden ve ona binâen hususî ona bakar demektir.

Altıncı Âyet

Sûre-i Hadid'de وَيَجْعَلْ لَكُمْ نُورًا تَمْشُونَ بِهِ[1] Yani, "Karanlıklar içinde size bir nur ihsan edeceğim ki, o nur ile doğru yolu bulup onda gidesiniz." Lillâhilhamd Risale-i Nur, bu kudsî ve küllî mananın parlak bir ferdi olduğu gibi; نُورًا[2]'daki tenvin ن sayılmak cihetiyle bin üç yüz on sekiz adediyle Resâili'n-Nur müellifi tedristen, telif vazifesine ve mücâhidâne seyahate başladığı zamanın beş sene evvelki zamanına ve çok âyetlerin işaret ettikleri bin üç yüz on altı tarihindeki mühim bir inkılâb-ı fikrîden iki sene sonraki zamana tevâfuk eder ki; o zaman, istihzârât-ı nuriyeye başladığı aynı tarihtir. İşte şu nurlu âyetin hem manaca, hem cifirce tevâfuku ise, umum vücuhu ayn-ı şuur olan Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan'da elbette ittifakî ve tesadüfî olamaz.

Yedinci Âyet

وَيُحِقُّ اللهُ الْحَقَّ بِكَلِمَاتِهِ[3] Şu âyet-i meşhurenin küllî manasının bu zamanda

şaşırmadan rahatça hareket ettiği bir ışık var ettiğimiz kimse), içinde bulunduğu durum itibarıyla karanlıklara gömülmüş ve artık çıkıp kurtulması mümkün bulunmayan biri gibi olur mu?" (En'âm sûresi, 6/122)

1 Hadîd sûresi, 57/28.

2 "…bir nur…" (Hadîd sûresi, 57/28)

3 "(Mücrimler hoşlanmasa da) Allah sözleriyle gerçeği ortaya çıkaracaktır." (Yûnus sûresi, 10/82)

zâhir bir mâsadakı Risaletü'n-Nur olduğu gibi, lafzullahtaki şeddeli ل, bir ل.. ve بِكَلِمَاتِهِ[1] 'deki melfuz ي sayılmak şartıyla dokuz yüz doksan sekiz adediyle Risaletü'n-Nur'un dokuz yüz doksan sekiz adedine tam tamına tevâfukla, münasebet-i mâneviyeye binâen remzen ona bakar. Ve bu remzi latîfleştiren ve kuvvet veren münasebetlerin birisi şudur ki; Risaletü'n-Nur'un eczaları, Sözler namıyla iştihar etmişler. Sözler ise Arapça "Kelimât" tır. Ve o Kelimât ile Kur'ân'ın hakâikinin o derece mahz-ı hak ve ayn-ı hakikat olduğunu isbat etmiş ki, bu zamanın dinsiz feylesoflarını tam susturuyor.

Sekizinci Âyet

قُلْ إِنَّنِي هَدٰنِي رَبِّي إِلٰى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ[2] 'dir. Şu âyet-i meşhurenin küllî manasının bu asırda muvâfık ve münasip bir ferdi, Risaletü'n-Nur olduğu gibi; cifirle صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ[3] kelimesi, –صِرَاطٍ[4]'taki tenvin, ن sayılmak cihetiyle– Risaletü'n-Nur adedi olan dokuz yüz doksan sekize yine iki sırlı fark ile baktığı gibi,[5(Hâşiye)] هَدٰنِي رَبِّي إِلٰى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ[6] cümlesinin makam-ı ebcedîsi ile bin üç yüz on altı ederek Risale-i Nur müellifinin tedrisiyle istihzârât-ı nuriyede bulunduğu en hararetli tarihi olan bin üç yüz on altı adedine tam tamına tevâfuk eder.

Dokuzuncu Âyet

Hem Bakara sûresi'nde, hem Lokman sûresi'nde فَقَدِ اسْتَمْسَكَ بِالْعُرْوَةِ الْوُثْقٰى[7] cümlesidir. Yani, "Allah'a iman eden hiç kopmayacak bir zincir-i nuraniye yapışır, temessük eder." Risale-i Nur ise, iman-ı billâhın Kur'ânî burhanlarından bu zamanda en nuranisi ve en kuvvetlisi olduğu tahakkuk ettiğinden, bu بِالْعُرْوَةِ الْوُثْقٰى[8] külliyetinde hususî dâhil olduğuna teyiden,

---

1 "…sözleriyle…" (Yûnus sûresi, 10/82)

2 "De ki: 'Rabbim beni doğru yola, İbrahim'in dimdik ayakta duran, bâtıldan uzak, tamamen Hakk'a yönelmiş tevhid dinine iletti. (O, asla müşriklerden olmamıştı.)" (En'âm sûresi, 6/161)

3 "…doğru yol…" (En'âm sûresi, 6/161)

4 "…yol…" (En'âm sûresi, 6/161)

5 (Hâşiye) Yani mertebesine işaret için iki fark var. Risale-i Nur vahiy değil, ilham ve istihracdır.

6 "Rabbim beni doğru yola iletti." (En'âm sûresi, 6/161)

7 "İşte o, kopması mümkün olmayan en sağlam tutamağa yapışmıştır." (Bakara sûresi, 2/256; Lokman sûresi, 31/22)

8 "…en sağlam tutamağa (yapışmıştır)" (Bakara sûresi, 2/256)

makam-ı cifrîsi bin üç yüz kırk yedi ederek Risaletü'n-Nur intişarının fevkalâde parlaması tarihine tam tamına tevâfukla bakar. Ve bu on dördüncü asırda Kur'ân'ın i'câz-ı mânevîsinden neş'et eden bir urvetü'l-vüskâ ve zulümâttan nura çıkaracak bir vesile-i nuraniye, Risalei'n-Nur olduğunu remzen bildirir.

Onuncu Âyet

يُؤْتِي الْحِكْمَةَ مَنْ يَشَاءُ[1]

On Birinci Âyet

وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَيُزَكِّيهِمْ[2]

On İkinci Âyet

وَيُزَكِّيكُمْ وَيُعَلِّمُكُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ[3] âyetleridir. Meâl-i icmâlîleri der ki: "Kur'ân, hikmet-i kudsiyeyi size bildiriyor. Sizi mânevî kirlerden temizlendiriyor." Bu üç âyetin küllî ve umumî manalarında Risale-i Nur, kastî bir surette dâhil olduğuna iki kuvvetli emâre var.

Birisi Şudur ki: Risale-i Nur'un müstesna bir hâssası, ism-i Hakem ve Hakîm'in mazharı olup bütün safahatında, mebâhisinde nizam ve intizam-ı kâinatın aynasında ism-i Hakem ve Hakîm'in cilveleri olan hikmet-i kudsiyeyi ve hikemiyât-ı Kur'âniye'yi ders veriyor. Mevzuu ve neticesi, hikmet-i Kur'âniye'dir.

İkinci Emâre: *Birinci âyet*, bin üç yüz yirmi iki ederek makam-ı ebcedî ile Risalei'n-Nur müellifinin doğrudan doğruya ulûm-u âliyeden (اِلٰيه) başını kaldırıp hikmet-i Kur'âniye'ye müteveccih olarak hâdimü'l-Kur'ân vaziyetini aldığı tarihtir ki, bir sene sonra İstanbul'a gitmiş, mânevî mücâhedesine başlamış.

İkinci âyet ise, makam-ı cifrîsi bin üç yüz iki ederek Risale-i Nur müellifinin Kur'ân dersini aldığı tarihe tam tamına tevâfuk ile remzen Kur'ân'ın bâhir bir burhanı olan Resâili'n-Nur'a bakar.

Üçüncü âyet ise, bin üç yüz otuz sekiz olduğundan hikmet-i Kur'âniye'yi

---

1 "O, hikmeti dilediğine verir." (Bakara sûresi, 2/269)

2 "…onlara kitabı ve hikmeti öğreten ve onları tertemiz kılan…" (Bakara sûresi, 2/129)

3 "…Sizi tertemiz hâle getiren, size kitap ve hikmeti öğreten…" (Bakara sûresi, 2/151)

Avrupa hükemâsına karşı parlak bir surette gösterebilen ve gösteren Risalei'n-Nur müellifi, Dârü'l-Hikmeti'l-islâmiye'de hikmet-i Kur'âniye'yi müdafaa etmekle, hatta İngiliz'in başpapazının suâl ettiği ve altı yüz kelime ile cevab istediği altı suâline altı kelime ile cevab vermekle beraber inzivâya girip bütün gayretiyle Kur'ân'ın ilhamatından Risale-i Nur'un meselelerini iktibasa başladığı aynı tarihe tam tamına tevâfukla remzen bakar.

On Üçüncü Âyet

Sûre-i Âl-i İmran'da [1] وَمَا يَعْلَمُ تَأْوِيلَهُ إِلَّا اللهُ وَالرَّاسِخُونَ فِي الْعِلْمِ

On Dördüncü Âyet

Sûre-i Nisa'da [2] لٰكِنِ الرَّاسِخُونَ فِي الْعِلْمِ مِنْهُمْ

Bu iki âyet, bu asra da hususî bakarlar.

Birincisinin meâli gösteriyor ki; ehl-i dalâlet, müteşâbihât-ı Kur'âniye'yi yanlış te'vilât ile tahrifine ve şüpheleri çoğaltmasına çalıştığı bir zamanda ilimde rüsuhu bulunan bir tâife, o müteşâbihât-ı Kur'âniye'nin hakikî te'villerini beyan edip ve iman ederek o şübehâtı izale eder. Bu küllî mananın her asırda mâsadakları ve cüz'iyatları var. Harb-i umumî vasıtasıyla bin seneden beri Kur'ân aleyhinde terâküm eden Avrupa itirazları ve evhamları, Âlem-i İslâm içinde yol bulup yayıldılar. O şübehâtın bir kısmı fennî şeklini giydi, ortaya çıktı. Bu şübehâtı ve itirazları, bu zamanda defeden başta Risalei'n-Nur ve şâkirtleri göründüğünden, bu âyet bu asra da baktığından, Risalei'n-Nur ve şâkirtlerine remzen bakmakla beraber, ulemâ-yı müteahhirînin mezhebine göre إِلَّا اللهُ [3]'ta vakfedilmez; o hâlde makam-ı cifrîsi, aynen إِنَّ الْإِنْسَانَ لَيَطْغٰى [4]'nın makamı gibi bin üç yüz kırk dört ederek Resâili'n-Nur ve şâkirtlerinin meydan-ı mücâhede-i mâneviyeye atılmaları tarihine tam tamına tevâfukla, onları da bu âyetin harîm-i kudsîsinin içine alıyor. Hem haşrin en kuvvetli ve parlak bir burhanı olan Onuncu Söz'ün etrafa yayılması tarihine.. ve Kur'ân'ın kırk vecihle mu'cize olduğunu beyan eden Yirmi Beşinci Söz'ün iştiharı hengâmına.. hem إِنَّ الْإِنْسَانَ لَيَطْغٰى adedine tam tamına tevâfukla bakar.

---

1 "Hâlbuki onların hakikatini, gerçek yorumunu Allah'tan başkası bilemez. İlimde ileri gidenler…" (Âl-i İmran sûresi, 3/7)

2 "Fakat onlardan geniş ilmi olanlar" (Nisâ sûresi, 4/162)

3 "Allah'tan başkası" (Âl-i İmran sûresi, 3/7)

4 "Rabbinin bunca nimetlerine rağmen kâfir insan azar." (Alak sûresi, 96/6)

Eğer mezheb-i selef gibi إِلَّا اللهُ[1] 'ta vakıf olsa, o hâlde اَلرَّاسِخُونَ[2] 'deki şeddeli ر iki ر sayılsa, bin üç yüz altmış küsur ederek Risaletü'n-Nur şâkirtlerinin bundan on beş-yirmi sene sonraki râsihâne ve muhakkikâne olan ilimlerine ve imanlarına remzen baktığı gibi; şeddeli ر , asıl itibarıyla bir ل ve bir ر sayılsa bin iki yüz on iki ederek bundan bir buçuk asır evvel Mevlâna Hâlid Zülcenâheyn'in Hindistan'dan getirdiği parlak bir ilm-i hakikat rüsuhuyla o zamanda meydan alan te'vilât-ı fasideyi ve şübehâtı dağıtarak yüz senede elli milyondan ziyade insanları daire-i irşadına aldığı ve tenvir ettiği zamanın tarihine tam tamına tevâfukla bakar.

İkinci âyet olan اَلرَّاسِخُونَ فِي الْعِلْمِ مِنْهُمْ[3] 'deki şeddeli ر, aslına nazaran bir ل ve bir ر sayılmak cihetiyle makam-ı ebcedîsi bin üç yüz kırk dört etmekle her asra baktığı gibi bu asra da hususî remzen bakar. Ve ilm-i hakikatte râsihâne çalışan ve kuvvetli iman eden bir tâifeye işaret eder. Ve çok âyetlerin ehemmiyetle gösterdikleri bu bin üç yüz kırk dörtte Risaletü'n-Nur ve şâkirtlerinden daha ziyade bu vazifeyi müşkül şerâit içinde sebatkârâne yapan zâhirde görülmüyor. Demek bu âyet onları dahi daire-i harîmine hususî dâhil ediyor.

On Beşinci Âyet

يَا أَيُّهَا النَّاسُ قَدْ جَاءَكُمْ بُرْهَانٌ مِنْ رَبِّكُمْ وَأَنْزَلْنَا إِلَيْكُمْ نُورًا مُبِينًا[4] Şu âyet, bu zamana dahi hitab eder. Çünkü tamamı –مُبِينًا[5] hariç kalsa– bin üç yüz altmış küsur eder. Eğer قَدْ جَاءَكُمْ[6] 'den sonraki olsa بُرْهَانٌ[7] ve نُورًا[8] kelimelerindeki tenvinler, ن sayılsa bin üç yüz on eder. Demek bu asra da hitab eder. Hem قَدْ جَاءَكُمْ بُرْهَانٌ[9] cümlesi, yalnız dört farkla furkan adedine tevâfukla sarîhen baktığı gibi, o kudsî burhan-ı ilâhînin bu zamanda parlak ve kuvvetli bir

---

1 "Allah'tan başkası" (Âl-i İmran sûresi, 3/7)
2 "Geniş ilmi olanlar" (Âl-i İmran sûresi, 3/7; Nisâ sûresi, 4/162)
3 "…onlardan geniş ilmi olanlar…" (Nisâ sûresi, 4/162)
4 "Ey insanlar! İşte size Rabbinizden kesin bir delil geldi, size açık bir nur indirdik." (Nisâ sûresi, 4/174)
5 "…açık…" (Nisâ sûresi, 4/174)
6 "…işte size geldi…" (Nisâ sûresi, 4/174)
7 "…kesin bir delil…" (Nisâ sûresi, 4/174)
8 "…bir nur…" (Nisâ sûresi, 4/174)
9 "İşte size kesin bir delil geldi." (Nisâ sûresi, 4/174)

burhanı olan Resâili'n-Nur'a dahi ikinci cümlesi olan أَنْزَلْنَآ إِلَيْكُمْ نُورًا مُبِينًا[1] adedi, iki tenvin vakıfta iki elif sayılmak cihetiyle beş yüz doksan sekiz ederek, aynen tam tamına Resâili'n-Nur'a ve Risalei'n-Nur adedine tevâfuk ile o semâvî burhan-ı kudsînin yerde bir burhanı, Resâili'n-Nur olduğunu remzen haber veriyor.

İhtar: Sözler'in üç ismi olan Risalei'n-Nur veya Resâili'n-Nur veya Risaleti'n-Nur'daki şeddeli ن, iki ن sayılmak, cifirce ağlebî bir kaidedir. Şeddeli harf bazen bir, bazen iki sayılabilir.

On Altıncı Âyet

لِلَّذِينَ اٰمَنُوا هُدًى وَشِفَآءٌ[2] 'dür. Şu şifalı âyet, çok zamandır benim dertlerimin şifası ve ilâcı olduğu gibi; eczahâne-i kübrâ-yı ilâhiye olan Kur'ân-ı Hakîm'in tiryakî ilâçlarından, Risalei'n-Nur eczalarının kavanozlarından alarak belki bin mânevî dertlerime bin kudsî şifayı buldum ve Resâili'n-Nur şâkirtleri dahi buldular. Ve fenden ve felsefenin bataklığından çıkan ve tedavisi çok müşkül olan ve zındıka hastalığına mübtela olanlardan çokları, onunla şifalarını buldular.

İşte her derde şifa olan Kur'ân'ın ilâçlarının bu zamanda bir kısım kavanozları hükmünde bulunan Resâili'n-Nur dahi, bu şifadar âyetin bir medar-ı nazarı olduğuna kuvvetli bir emâre şudur ki; bu âyetin makam-ı cifrîsi olan bin üç yüz kırk altı adedi, Resâili'n-Nur'un bin üç yüz kırk altıda şifadârâne etrafa intişarının tarihine.. ve Mu'cizât-ı Ahmediye *(aleyhissalâtü vesselâm)* namında olan risale-i harikanın zaman-ı telifine tam tamına tevâfukudur. Şu tevâfuk, hem münasebet-i mâneviyeyi teyid ve onunla teeyyüd eder, hem remizden işaret derecesine çıkarıyor.

On Yedinci Âyet

قُلْ حَسْبِيَ اللّٰهُ لَآ إِلٰهَ إِلَّا هُوَ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ[3] deki فَإِنْ تَوَلَّوْا فَقُلْ حَسْبِيَ اللّٰهُ لَآ إِلٰهَ إِلَّا هُوَ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ[4] 'nün makam-ı cifrîsi, –şeddeli ل'lar, birer ل.. ve şeddeli ق, bir

1 "Size açık bir nur indirdik." (Nisâ sûresi, 4/174)

2 "O (Kur'ân), iman edenler için hidayet ve şifadır." (Fussilet sûresi, 41/44)

3 "Buna rağmen aldırmaz, yüz çevirirlerse, ey Resûlüm de ki: Allah bana yeter. O'ndan başka ilâh yoktur. Ben yalnız O'na dayanırım." (Tevbe sûresi, 9/129)

4 "Ey Resûlüm de ki: Allah bana yeter. O'ndan başka ilâh yoktur. Ben yalnız O'na dayanırım." (Tevbe sûresi, 9/129)

ق sayılmak cihetiyle– bin üç yüz yirmi dokuz ederek, harb-i umumînin başlangıcı zamanında Resâili'n-Nur'un başlangıcı olan İşârâtü'l-i'câz tefsirinin tarih-i telifine tam tamına tevâfukla beraber –şeddeli ق , iki ق sayılmak cihetiyle– bin üç yüz kırk dokuz ederek, harb-i umumînin verdiği sarsıntılar zamanında Resâili'n-Nur'un حَسْبِيَ اللهُ[1] diyerek ehl-i dünyadan hiçbir yerde himâye görmeden, belki tehâcüme hedef olmakla beraber çekinmeyerek, yalnız başlarıyla müşkülât içinde envâr-ı Kur'âniye'yi neşrettikleri aynı tarihe tam tamına tevâfuku ise, her cihetiyle ayn-ı şuur olan âyâtta elbette tesadüfî olamaz. Belki bu gibi âyetler, en müşkül zaman olan bu asra dahi, hususî bakarlar ve o âyâtı kendilerine rehber ittihaz eden bir kısım şâkirtlerine hususî iltifat edip iltifatlarıyla teşcî ederler.

Bu âyet, sâbık âyetler gibi münasebet-i mâneviyesi gerçi zâhiren görünmüyor. Fakat bir cihetle Resâili'n-Nur ile bir nevi münasebeti vardır, şöyle ki:

On üç senedir[2(Hâşiye)] *bu âyet, Risaletü'n-Nur müellifinin ve sonra has şâkirtlerinin mağripten sonra bir vird-i hususîleridir. Hem bu âyetin manasına bu zamanda tam mazhar ve herkes onlardan çekinmesinden fütur getirmeyerek* حَسْبِيَ اللهُ[3] *deyip mütevekkilâne müşkülât-ı azîme içinde envâr-ı imaniyeyi ve esrar-ı Kur'âniye'yi neşreden, ehl-i imanı me'yusiyetten kurtaran başta Risaletü'n-Nur ve şâkirtleridir.*

On Sekizinci Âyet

إِنَّ حِزْبَ اللهِ هُمُ الْغَالِبُونَ[4] 'dir. Bu âyet, meâliyle hizbullahın zâhirî mağlubiyetinden gelen me'yusiyeti izale için kudsî bir teselli verir.. ve hizbullah olan hizb-i Kur'ânînin hakikatte ve âkıbette galebesini haber verir. Ve bu asırda hizb-i Kur'ânînin hadsiz efradından Resâili'n-Nur şâkirtleri tezahür ettiklerinden bu âyetin küllî manasında hususî dâhil olmalarına bir emâre olarak makam-ı cifrîsi olan bin üç yüz elli adedi ile Resâili'n-Nur şâkirtlerinin zâhirî mağlubiyetleri.. ve bir sene sonra mahpusiyetleri içinde mânevî galebeleri ve metânetleri.. ve haklarında yapılan müthiş imha plânını akîm bırakan ihlâsları ve

---

1 "Ben yalnız O'na dayanırım." (Tevbe sûresi, 9/129)

2 (Hâşiye) Telif tarihine göredir.

3 "Ben yalnız O'na dayanırım." (Tevbe sûresi, 9/129)

4 "Allah tarafı, mutlaka galip gelecektir." (Mâide sûresi, 5/56)

kuvve-i mâneviyeleri tezahür etmesinin rumî tarihi olan bin üç yüz elli ve elli bir ve elli iki adedine tam tamına tevâfuku, elbette şefkatkârâne, tesellidârâne bir remz-i Kur'ânîdir.

On Dokuzuncu Âyet

وَالَّذِينَ اٰمَنُوا مَعَهُ نُورُهُمْ يَسْعٰى بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَبِأَيْمَانِهِمْ يَقُولُونَ رَبَّنَآ أَتْمِمْ لَنَا نُورَنَا وَاغْفِرْ لَنَا[1]

Şu âyetin umum manasındaki tabakalarından bir tabaka-yı işariyesi bu asra dahi bakıyor. Çünkü يَقُولُونَ رَبَّنَآ أَتْمِمْ لَنَا نُورَنَا[2] hem manaca kuvvetli münasebeti var, hem cifirce bin üç yüz yirmi altı ederek o tarihteki hürriyet inkılâbından neş'et eden fırtınaların hengâmında her şeyi sarsan o fırtınaların ve harplerin zulümâtından kurtulmak için nur arayan müminler içinde, Resâili'n-Nur şâkirtleri az bir zaman sonra tezahür ettiklerinden bu âyetin efrad-ı kesîresinden bu asırda bir mâsadakı onlar olduğuna bir emâredir. وَاغْفِرْ لَنَا[3] cümlesi bin üç yüz altmışa bakıyor. Demek bundan beş-altı sene sonra istiğfar devresidir. Resâili'n-Nur şâkirtlerinin o zamanda istiğfar dersini vereceğine remzen bir îmadır.

Yirminci Âyet

وَنُنَزِّلُ مِنَ الْقُرْاٰنِ مَا هُوَ شِفَآءٌ وَرَحْمَةٌ لِلْمُؤْمِنِينَ[4] Şu âyet-i azîme, sarîhen Asr-ı Saadet'te nüzûl-ü Kur'ân'a baktığı gibi, sâir asırlara dahi mana-yı işârîsiyle bakar.. ve Kur'ân'ın semâsından ilhamî bir surette gelen şifadar nurlara işaret eder. İşte doğrudan doğruya tabib-i kulûb olan Kur'ân-ı Hakîm'in feyzinden ve ziyasından iktibas olunan Risaletü'n-Nur, benim çok tecrübelerimle umum mânevî dertlerime şifa olduğu gibi, Resâili'n-Nur şâkirtleri dahi tecrübeleriyle beni tasdik ediyorlar. Demek Resâili'n-Nur, bu âyetin bir mana-yı işârîsinde dâhildir. Ve bu duhûlüne bir emâre olarak مَا هُوَ شِفَآءٌ وَرَحْمَةٌ لِلْمُؤْمِنِينَ[5]'nin makam-ı cifrîsi bin üç yüz otuz dokuz ederek aynı tarihte Kur'ân'dan ilham

---

1 "Onların nuru, önlerinden ve sağ taraflarından süratle ilerler. İman edenler şöyle derler: Ey Kerîm Rabbimiz! Nurumuzu daha da artır, tamamına erdir, kusurlarımızı affet!" (Tahrîm sûresi, 66/8)

2 "Şöyle derler: Ey Kerîm Rabbimiz! Nurumuzu daha da artır, tamamına erdir!" (Tahrîm sûresi, 66/8)

3 "Kusurlarımızı affet!" (Tahrîm sûresi, 66/8)

4 "Biz Kur'ân'ı müminlere şifa ve rahmet olarak indiririz." (İsrâ sûresi, 17/82)

5 "Müminlere şifa ve rahmet" (İsrâ sûresi, 17/82)

olunan Resâili'n-Nur, bu asrın mânevî ve müthiş hastalıklarına şifa olmakla meydana çıkmaya başlamasından bu âyet, ona hususî remzettiğine bana kanaat veriyor. Ben kendi kanaatimi yazdım, kanaate itiraz edilmez.

Yirmi Birinci Âyet veya Âyetler

وَهَدَيْهُ إِلٰى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ[1]

قُلْ إِنَّنِي هَدٰينِي رَبِّي إِلٰى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ[2]

Sekiz-dokuz âyetlerde "sırat-ı müstakîm"e nazarı çeviriyorlar.[3] Ve bu doğru, istikametli yolu bulmak için daima Kur'ân'ın nurundan her asırda o asrın zulmetlerini dağıtacak ve istikamet yolunu tenvir edecek Kur'ân'dan gelen nurlar olmakla ve bu dehşetli ve fırtınalı asırda o doğru yolu şaşırtmayacak bir surette gösteren başta, şimdilik Risaletü'n-Nur tezahür ettiğinden, hem bu sırat-ı müstakîm kelimesinin makam-ı cifrîsi, –tenvin, نْ sayılmak cihetiyle– bin eder. Medde olmazsa dokuz yüz doksan dokuz ederek yalnız bir veya iki farkla[4(Hâşiye)] Risaletü'n-Nur adedi olan dokuz yüz doksan sekize tevâfukla, sekiz-dokuz âyetlerde sırat-ı müstakîm kelimeleri bu mezkûr iki âyet gibi Risaletü'n-Nur'u sırat-ı müstakîmin efradına hususî idhal edip remzen ona baktırır ve istikametine işaret eder. Eğer [5]صِرَاطٍ 'taki tenvin sayılmazsa, "ennur"daki şeddeli nun, bir nun sayılır, yine tevâfuk eder.

Hem nasıl ki bu âyet, Risalei'n-Nur'a ismiyle bakıyor; öyle de onun istihzârât zamanına da bakar. Çünkü [6]هَدٰينِي رَبِّي إِلٰى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ 'in makam-ı cifrîsi bin üç yüz on altı ederek Risaletü'n-Nur müellifinin ihtiyârsız olarak istihzârât-ı nuriyede bulunduğu ve umum mâlûmatını Kur'ân'ın fehmine basamaklar yaptığı en hararetli tarihi olan bin üç yüz on altı adedine tam tamına tevâfuku elbette evvelki işârâtı teyid ve onunla teeyyüd ederek Risaletü'n-Nur'u daire-i harîmine remzen, belki işareten dâhil ediyor.

---

1 "Ve doğru yola iletmişti." (Nahl sûresi, 16/121)

2 "De ki: Rabbim beni doğru yola iletti." (En'âm sûresi, 6/161)

3 Bkz.: Fâtiha sûresi, 1/6; Bakara sûresi, 2/142, 213; Âl-i İmran sûresi, 3/51, 101; Mâide sûresi, 5/16; En'âm sûresi, 6/39, 87, 161; ...

4 (Hâşiye) Yani, Risaletü'n-Nur'un mertebesinin ikinci ve üçüncüde olduğuna işarettir. Vahiy değil ve olamaz. Belki ilham ve istihracdır.

5 "…yol…" (En'âm sûresi, 6/161)

6 "Rabbim beni doğru yola iletti." (En'âm sûresi, 6/161)

Cây-ı dikkat ve ehemmiyetli bir tevâfuktur ki; Risaletü'n-Nur müellifi bin üç yüz on altı sıralarında mühim bir inkılâb-ı fikrî geçirdi, şöyle ki:

O tarihe kadar ulûm-u mütenevviayı, yalnız ilimle tenevvür için merak ederdi, okurdu, okuturdu. Fakat birden o tarihte merhum vali Tahir Paşa vasıtasıyla Avrupa'nın Kur'ân'a karşı müthiş bir sû-i kastları var olduğunu bildi. Hatta bir gazetede İngiliz'in bir müstemlekât nâzırı demiş:

"Bu Kur'ân, İslâm elinde varken biz onlara hakikî hâkim olamayız. Bunun sukutuna çalışmalıyız." dediğini işitti, gayrete geldi.

Birden makam-ı cifrîsi bin üç yüz on altı olan فَأَعْرِضْ عَنْهُمْ[1] fermanını mânen dinleyerek bir inkılâb-ı fikrî ile merakını değiştirdi. Bütün bildiği ulûm-u mütenevviayı Kur'ân'ın fehmine ve hakikatlerinin isbatına basamaklar yaparak hedefini ve gaye-i ilmiyesini ve netice-i hayatını, yalnız Kur'ân bildi. Ve Kur'ân'ın i'câz-ı mânevîsi, ona rehber ve mürşid ve üstad oldu. Fakat, maatteessüf o gençlik zamanında çok aldatıcı ârızalar yüzünden bilfiil o vazifenin başına geçmedi. Bir zaman sonra harb-i umumînin tarraka ve gürültüsü ile uyandı. O sabit fikir canlandı, bilkuvveden bilfiile çıkmaya başladı. İşte hem ona, hem Risaletü'n-Nur'a çok alâkası bulunan bu bin üç yüz on altı tarihine çok âyetler müttefikan bakarlar. Meselâ, nasıl ki هَدٰينِى رَبِّي اِلٰى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ[2] âyeti, tam tamına tevâfukla işaret eder. Aynen öyle de bir âyet-i meşhure olan إِنَّ رَبِّي عَلٰى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ[3] makam-ı cifrîsi, –şeddeli ن, bir ن sayılsa ve tenvin sayılmazsa– bin üç yüz on altı ederek aynen tam tamına o tarihe işaret eder. Hem nasıl ki yedi-sekiz sûrelerde gelen âyetler ve o âyetlerde gelen sırat-ı müstakîm cümleleri, Risaletü'n-Nur ismine tevâfukla beraber, bu mezkûr iki âyet gibi bir kısmı Risaletü'n-Nur telifinin tarihini de gösterir. Aynen öyle de yedi adet sûrelerin başlarında yedi defa تِلْكَ اٰيَاتُ الْكِتَابِ[4] cümle-i kudsiyesinin makam-ı cifrîsi olan bin üç yüz on altı veya yedi ederek aynen tam tamına o bin üç yüz on altı tarihine tevâfukla işaret ettiği gibi, طٰسٓ تِلْكَ اٰيَاتُ الْقُرْاٰنِ[5] âyeti dahi, aynen bin üç yüz on altı ederek, o bin üç yüz on altı tarihine

1 "Sen onlara aldırma!" (Nisâ sûresi, 4/63, 81; En'âm sûresi, 6/68; Secde sûresi, 32/30)

2 "Rabbim beni doğru yola iletti." (En'âm sûresi, 6/161)

3 "Rabbim elbette tam istikamet üzeredir." (Hûd sûresi, 11/56)

4 "Bunlar, (hakkı açıklayan, Hak'tan geldiği) âşikâr olan kitabın âyetleridir." (Yûnus sûresi, 10/1; Yûsuf sûresi, 12/1; Ra'd sûresi, 13/1; Hicr sûresi, 15/1; Şuarâ sûresi, 26/2; Kasas sûresi, 28/2; Lokman sûresi, 31/2)

5 "Tâ, Sîn. Şunlar Kur'ân'ın âyetleridir." (Neml sûresi, 27/1)

tevâfukla işaret eder. Güya, nasıl ki Asr-ı Saadet'te Kur'ân'daki iman hakikatlerine alâmetler, deliller ve o Kitab-ı Mübin'in dâvâlarına burhanları ve hüccetleri, gözlere de göstermek manasında, tekrar ile

تِلْكَ اٰيَاتُ الْكِتَابِ.. تِلْكَ اٰيَاتُ الْكِتَابِ[1] ، تِلْكَ اٰيَاتُ الْقُرْاٰنِ[2]

fermanlarıyla Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan ilânat yapıyor. Öyle de bu dehşetli asırda dahi, bir mana-yı işârîsiyle o âyât-ı furkaniyenin burhanları ve hakkaniyetinin alâmetleri ve hakikatlerinin hüccetleri ve hak kelâmullah olduğuna delilleri olan Resâili'n-Nur'a mana-yı işârîsiyle alâmet ve burhan ve emâre ve delil manasıyla âyâtın âyetleri diye tekrar ile تِلْكَ اٰيَاتُ الْكِتَابِ ferman ederek nazar-ı dikkati Kur'ân hesabına bu asra ve bu asırdaki Resâili'n-Nur'a çeviriyor itikat ediyorum.

Evet her bir cihet ile ayn-ı şuur olan âyât-ı Kur'âniye'nin böyle yirmi vecihle ve yirmi parmakla aynı şeye müttefikan işaretleri tasrih derecesinde bana kanaat veriyor. Benim kanaatime iştirak etmeyen, bu ittifaka ne diyecek ve ne diyebilir? Hangi kuvvet bu ittifakı bozar? Resâili'n-Nur, bu asra gelen işârât-ı Kur'âniye'ye hususî bir medar-ı nazar olduğuna kimin şüphesi varsa Kur'ân'ın kırk vecihle mu'cizesini isbat eden "Mu'cizât-ı Kur'âniye" namındaki Yirmi Beşinci Söz ve Yirminci Söz'ün İkinci Makamı'na ve haşre dair Onuncu Söz ve Yirmi Dokuzuncu Söz'lere baksın, şüphesi izale olmazsa gelsin parmağını gözüme soksun.

Yirmi İkinci Âyet ve Âyetler

Hem Yunus, hem Yusuf, hem Ra'd, hem Hicr, hem Şuarâ, hem Kasas, hem Lokman Sûreleri'nin başlarında bulunan تِلْكَ اٰيَاتُ الْكِتَابِ[3] ilân-ı kudsîsidir. Yirmi birinci âyetin hâtimesinde bunun münasebet-i mâneviyesi bir derece beyan edilmiş. Cifrîsi ise, bu âyette üç ت bin iki yüz eder ve iki ك , iki ل yüz eder; yekûnu bin üç yüz. Bir ي , bir ب , dört veya beş ا , mecmûu bin üç yüz on altı veya on yedi ederek Resâili'n-Nur müellifinin bir inkılâb-ı fikrî

---

1 "Bunlar, (hakkı açıklayan, Hak'tan geldiği) âşikâr olan kitabın âyetleridir." (Yûnus sûresi, 10/1; Yûsuf sûresi, 12/1; Ra'd sûresi, 13/1; Hicr sûresi, 15/1; Şuarâ sûresi, 26/2; Kasas sûresi, 28/2; Lokman sûresi, 31/2)

2 "Şunlar Kur'ân'ın âyetleridir." (Neml sûresi, 27/1)

3 "Bunlar, [hakkı açıklayan, Hak'tan geldiği] âşikâr olan kitabın âyetleridir." (Yûnus sûresi, 10/1; Yûsuf sûresi, 12/1; Ra'd sûresi, 13/1; Hicr sûresi, 15/1; Şuarâ sûresi, 26/2; Kasas sûresi, 28/2; Lokman sûresi, 31/2)

ile ulûm-u mütenevviayı Kur'ân'ın hakâikine çıkmak için basamaklar yaptığı bir tarihe, tam tamına tevâfuku münasebet-i mâneviyesinin kuvvetine istinaden deriz:

O tevâfuk remzeder ki; bu asırda Resâili'n-Nur denilen otuz üç adet Söz ve otuz üç adet Mektup ve otuz bir adet Lem'alar, bu zamanda Kitab-ı Mübin'deki âyetlerin âyetleridir. *Yani, hakâikinin alâmetleridir.. ve hak ve hakikat olduğunun burhanlarıdır.. ve o âyetlerdeki hakâik-i imaniyenin gayet kuvvetli hüccetleridir.* Ve [1] تِلْكَ kelime-i kudsiyesinin işaret-i hissiyesiyle gözlere dahi görünecek derecede zâhir olduğunu ifade eden böyle işarete lâyık delilleridir diye, remzen Resâili'n-Nur'u bir işârî manasının küllî dairesine hususî ve medar-ı nazar bir ferdi olarak dâhil ediyor.

Elhâsıl: Nasıl ki bu âyette bulunan işârî mana, yedi sûrede yedi işaret hükmünde olup delâlet, belki sarahat derecesine çıkıyor. Aynen öyle de صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ[2]'deki remiz dahi, yedi-sekiz sûrelerde bulunmakla yedi-sekiz remiz hükmünde olarak o remzi, işaret; belki delâlet, belki sarahat derecesine çıkarıyor.

İhtar: *Külfetsiz olmak üzere birden hatıra gelen işârât kaydedildi. Tekellüfe girmemek için işaretli otuz üç âyetin çok işârâtı kaydedilmedi.*

Yirmi Üçüncü Âyet

عَسٰى رَبُّنَآ أَنْ يُبْدِلَنَا خَيْرًا[3] Şu âyet, her asra baktığı gibi bu asra da bakıyor. Ve bu asırda kâbuslu bir rüya gibi musibetlere düşen ve Rabb-i Rahîm'inden onu hayra tebdil etmesini rica edenler içinde Resâili'n-Nur şâkirtlerine hususî remzettiğine bir emâresi şudur ki:

Bu âyetin makam-ı cifrîsi olan bin üç yüz kırk beşte ehemmiyetli risaleler telif ile beraber, fevkalâde hâdiseler vukua gelmeye hazırlandılar. Ve o Resâili'n-Nur'un merkez-i intişarı olan Barla Karyesi'nde ziyade sıkıntı müellifine verildi. Ve hususan küçük mescidine ilişildiği zaman Resâili'n-Nur şâkirtleri kuvvetli bir rica ile dergâh-ı ilâhiyeye iltica edip "Yâ Rab, bu müthiş rüyayı hayra tebdil eyle!" deyip yalvardılar. Herkesin me'yusiyetlerine mukabil,

---

1 "…bu âyetler…" (Yûnus sûresi, 10/1; Yûsuf sûresi, 12/1; Ra'd sûresi, 13/1; Hicr sûresi, 15/1; Şuarâ sûresi, 26/2; Kasas sûresi, 28/2; Lokman sûresi, 31/2)

2 Bkz.: Fâtiha sûresi, 1/6; Bakara sûresi, 2/142, 213; Âl-i İmran sûresi, 3/51, 101; Mâide sûresi, 5/16; En'âm sûresi, 6/39, 87, 161; ...

3 "Olur ki Rabbimiz bize daha hayırlısını verir." (Kalem sûresi, 68/32)

pek kuvvetli bir ümit ve rica ile müslümanların kuvve-i mâneviyelerini takviye ettiler. Bu âyetin birden, külfetsiz hatıra geleni bu kadardır. Yoksa esrarı çoktur. Tekellüf olmasın diye kısa kestim.

Yirmi Dördüncü Âyet ve Âyetler

Hem Sûre-i Zümer, hem Sûre-i Câsiye, hem Sûre-i Ahkaf'ın başlarında bulunan [1] تَنْزِيلُ الْكِتَابِ مِنَ اللهِ الْعَزِيزِ الْحَكِيمِ âyât-ı azîmeleridir. Şu âyetler dahi yirmi ikincideki âyetler gibi Risaletü'n-Nur'un ismine ve zâtına, hem telif ve intişarına bir mana-yı remziyle bakıyorlar.

.....

İzahtan Evvel Mühim Bir İhtar

(Lüzumlu dört-beş nokta beyan edilecek.)

Birinci Nokta: Hadiste vârid olduğu gibi, "Herbir âyetin mana mertebelerinde bir zâhiri, bir bâtını, bir haddi, bir muttalaı vardır. Bu dört tabakadan her birisinin (hadisçe "şucûn ve gusûn" tabir edilen) füruatı, işârâtı, dal ve budakları vardır."[2] meâlindeki hadisin hükmüyle Kur'ân hakkında nâzil olan bu âyet-i kudsiye, fer'î bir tabakadan ve bir mana-yı işârîsiyle de Kur'ân ile münasebeti çok kuvvetli bir tefsirine bakmak, şe'nine bir nakîse değil; belki o lisanü'l-gaybdaki i'câz-ı mânevîsinin muktezasıdır.

İkinci Nokta: Bir tabakanın mana-yı işârîsinin külliyetindeki efradının bu asırda tezahür eden ve münasebeti pek kuvvetli bir ferdi Risaletü'n-Nur olduğunu, onu okuyan herkes tasdik eder. Evet ben, Risaletü'n-Nur'un has şâkirtlerini işhad ederek derim:

Risaletü'n-Nur sâir telifat gibi ulûm ve fünundan ve başka kitaplardan alınmamış. Kur'ân'dan başka me'hazi yok, Kur'ân'dan başka üstadı yok, Kur'ân'dan başka mercii yoktur. Telif olduğu vakit hiçbir kitap, müellifinin yanında bulunmuyordu. Doğrudan doğruya Kur'ân'ın feyzinden mülhemdir ve semâ-yı Kur'ânîden ve âyâtının nücumundan, yıldızlarından iniyor, nüzûl ediyor.

---

1 "Bu kitabın vahyolunup bölüm bölüm indirilmesi, Aziz ve Hakîm Allah tarafındandır." (Zümer sûresi, 39/1; Câsiye sûresi, 45/2; Ahkaf sûresi, 46/2)

2 Bkz.: Abdurrezzak, *el-Musannef* 3/358; el-Bezzâr, *el-Müsned* 5/442; et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-evsat* 1/236; Ebû Ya'lâ, *el-Müsned* 9/81, 278.

Üçüncü Nokta: Resâili'n-Nur, baştan başa ism-i Hakîm ve Rahîm'in mazharı olduğundan bu üç âyetin âhirleri ism-i Hakîm ile..[1] ve gelecek yirmi beşinci dahi, Rahmân ve Rahîm ile bağlamaları[2] münasebet-i mâneviyeyi cidden kuvvetlendiriyor. İşte bu kuvvetli münasebet-i mâneviyeye binâen deriz ki:

تَنْزِيلُ الْكِتَابِ[3] cümlesinin sarih bir manası, Asr-ı Saadet'te vahiy suretiyle Kitab-ı Mübin'in nüzûlü olduğu gibi, mana-yı işârîsiyle de "her asırda o Kitab-ı Mübin'in mertebe-i arşiyesinden ve mu'cize-i mâneviyesinden feyz ve ilham tarîkiyle onun gizli hakikatleri ve hakikatlerinin burhanları iniyor, nüzûl ediyor" diyerek şu asırda bir şâkirdini ve bir lem'asını cenâh-ı himâyetine ve daire-i harîmine bir hususî iltifat ile alıyor.

Dördüncü Nokta: İşte bu risalede mezkûr otuz üç âyet-i meşhurenin bilittifak, tekellüfsüz, manaca ve cifirce Resâili'n-Nur'un başına parmak basmaları ve başta âyetü'n-nur'un[4] on parmakla ona işaret etmesi, eskiden beri ulemâ ortasında ve edipler mâbeyninde meşhur bir düstur ve hakikatli bir medar-ı istihracat.. ve hatta hususî tarihlerde ve mezar taşlarında ediplerin istimâl ettikleri maruf bir kanun-u ilmî iledir. Eğer o kanuna tasannû karışmazsa, işaret-i gaybiye olabilir. Eğer sun'î ve kastî yapılsa, yalnız bir letâfet, bir zarâfet, bir cezâlet olur.

Evet, edipler hususî ve şahsî tarihlerde onun taklidini yapmakla kelâmlarını güzelleştirdikleri, hem cifir ilminin en esaslı bir kaidesi ve mühim bir anahtarı olan makam-ı ebcedî ile işaret ise; her cihetle ayn-ı şuur ve nefs-i ilim ve mahz-ı irade ve tesadüfî hâlleri olmayan ve lüzumsuz maddeleri bulunmayan Kur'ân'ın bu kadar âyât-ı meşhuresinin icmâ ile ve ittifakla Risalei'n-Nur'a işaret ve tevâfukları, sarahat derecesinde onun makbuliyetine bir şehâdettir ve hak olduğuna bir imzadır ve şâkirtlerine bir beşarettir.

Beşinci Nokta: Bu hesab-ı ebcedînin makbul ve umumî bir düstur-u ilmî ve bir kanun-u edebî olduğuna deliller pek çoktur. Burada yalnız dört-beş tanesini numûne için beyan edeceğiz:

---

1 Bkz.: Zümer sûresi, 39/1; Câsiye sûresi, 45/2; Ahkaf sûresi, 46/2.

2 Bkz.: Fussilet sûresi, 41/2.

3 "Bu kitabın vahyolunup bölüm bölüm indirilmesi" (Zümer sûresi, 39/1; Câsiye sûresi, 45/2; Ahkaf sûresi, 46/2)

4 Bkz.: Nûr sûresi, 24/35.

Birincisi: Bir zaman Benî İsrail âlimlerinden bir kısmı, huzur-u Peygamberî'de sûrelerin başlarındaki [2] كٓهٰيٰعٓصٓ ، [1] الٓمٓ gibi mukattaât-ı hurufiyeyi işittikleri vakit, hesab-ı cifrî ile dediler: "Yâ Muhammed! Senin ümmetinin müddeti azdır." Onlara mukabil dedi: "Az değil." Sâir sûrelerin başlarındaki mukattaâtı okudu ve ferman etti: "Daha var." Onlar sustular.[3]

İkincisi: Hazreti Ali'nin *(radiyallâhu anh)* en meşhur Kaside-i Celcelûtiye'si[4], baştan nihâyete kadar bir nevi hesab-ı ebcedî ve cifir ile telif edilmiş ve öyle de matbaalarda basılmış.

Üçüncüsü: Cafer Sadık *(radiyallâhu anh)* ve Muhyiddin Arabî *(radiyallâhu anh)* gibi esrar-ı gaybiye ile uğraşan zâtlar ve esrar-ı huruf ilmine çalışanlar, bu hesab-ı ebcedîyi gaybî bir düstur ve bir anahtar kabul etmişler.

Dördüncüsü: Yüksek edipler bu hesabı, edebî bir kanun-u letâfet kabul edip, eski zamandan beri onu istimâl etmişler. Hatta letâfetin hatırı için, iradî ve sun'î ve taklidî olmamak lâzım gelirken, sun'î ve kastî bir surette o gaybî anahtarların taklidini yapıyorlar.

Beşincisi: Ulûm-u riyâziye ulemâsının münasebet-i adediye içinde en latîf düsturları ve avâmca harika görünen kanunları, bu hesab-ı tevâfukînin cinsindendirler. Hatta fıtrat-ı eşyada Fâtır-ı Hakîm, bu tevâfuk-u hesabîyi bir düstur-u nizam.. ve bir kanun-u vahdet ve insicam.. ve bir medar-ı tenâsüb ve ittifak.. ve bir namus-u hüsün ve ittisak yapmış. Meselâ, nasıl ki iki elin ve iki ayağın parmakları, âsabları, kemikleri, hatta hüceyrâtları, mesâmâtları, hesapça birbirine tevâfuk ederler. Öyle de bu ağaç, bu baharda ve geçen bahardaki çiçek, yaprak, meyvece tevâfuk ettiği gibi, bu baharda dahi az bir farkla geçen bahara tevâfuk.. ve istikbal baharlarının dahi, mâzi baharlarına ihtiyâr ve irade-i ilâhiyeyi gösteren sırlı ve az farkla muvâfakatları, Sâni-i Hakîm-i Zülcemâl'in vahdetini gösteren kuvvetli bir şahid-i vahdâniyettir.

İşte, madem bu tevâfuk-u cifrî ve ebcedî, bir kanun-u ilmî ve bir düstur-u riyâzî ve bir namus-u fıtrî ve bir usûl-ü edebî ve bir anahtar-ı gaybî oluyor. Elbette menba-ı ulûm ve maden-i esrar ve fıtratın tercüman-ı âyât-ı tekviniyesi

---

1 Bkz.: Bakara sûresi, 2/1; Âl-i İmran sûresi, 3/1; Ankebût sûresi, 29/1; Rûm sûresi, 30/1; Lokman sûresi, 31/1; Secde sûresi, 32/1.

2 Bkz.: Meryem sûresi, 19/1.

3 Bkz.: İbni Hişâm, *es-Sîratü'n-nebeviyye* 3/82; et-Taberî, *Câmiu'l-beyân* 1/93; İbni Kesîr, *Tefsîru'l-Kur'ân* 1/39; es-Suyûtî, *ed-Dürru'l-mensûr* 1/58-59.

4 Bkz.: el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî)* s.499-531.

ve edebiyatın mu'cize-i kübrâsı ve lisanü'l-gayb olan Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan, o kanun-u tevâfukîyi işârâtında istihdam, istimâl etmesi i'câzının muktezasıdır.

İhtar bitti, şimdi sadede geliyoruz.

.....

Sûre-i Zümer, Câsiye, Ahkaf'ın başlarındaki تَنْزِيلُ الْكِتَابِ مِنَ اللهِ الْعَزِيزِ الْحَكِيمِ[1] olan âyetler, sâbık ihtarın ikinci noktasında, münasebet-i mâneviyesi beyan edildiğinden burada yalnız cifrî remzini beyan edeceğiz, şöyle ki:

İki ت, sekiz yüz.. iki ن, yüz.. iki م, seksen.. iki ك, kırk.. üç ز, yirmi bir.. üç ي, otuz.. bir ب, bir ح, on.. lafzullah, altmış yedi.. bir ع, yetmiş.. dört ل, dört ا, yüz yirmi dört olup yekûnu bin üç yüz kırk iki ederek bu asrın şu tarihine nazar-ı dikkati celbetmekle beraber, Kur'ân'ın tenziliyle çok alâkadar bir Nur'a parmak basıyor. Ve o tarihten az sonra Mu'cizât-ı Ahmediye *(aleyhissalâtü vesselâm)* Risalesi ve Yirminci ve Yirmi Dördüncü Mektuplar gibi Risaletü'n-Nur'un en nurani cüzleri meydan-ı intişara çıkmaları.. ve Kur'ân'ın kırk vecihle i'câzını isbat eden Mu'cizât-ı Kur'âniye Risalesi ile haşre dair Onuncu Söz'ün ikisinin kırk ikide intişarları ve kırk altıda fevkalâde iştiharlarının aynı tarihte olması, bir kuvvetli emâredir ki; bu âyetin ona hususî bir iltifatı var.

Hem nasıl ki bu âyetler telif ve intişarına işaret ederler; öyle de yalnız تَنْزِيلُ الْكِتَابِ[2] kelimesi, Risaletü'n-Nur'un ismine –şeddeli ن, bir ن sayılmak cihetiyle– gayet cüz'î bir farkla tevâfuk edip remzen bakar, kendine kabul eder. Çünkü تَنْزِيلُ الْكِتَابِ kelimesi, dokuz yüz elli bir ederek Risaletü'n-Nur'un makamı olan dokuz yüz kırk sekize sırlı üç farkla tevâfuk noktasından bakar.

Birden hatıra geldi ki, bu üç farkın sırrı ise Risaletü'n-Nur'un mertebesi üçüncüde olmasıdır. Yani, vahiy değil ve olamaz. Hem umumiyetle dahi, ilham değil; *belki ekseriyetle Kur'ân'ın feyziyle ve mededîyle kalbe gelen sünûhât ve istihracat-ı Kur'âniye'dir.*

---

1 "Bu kitabın vahyolunup bölüm bölüm indirilmesi, Aziz ve Hakîm Allah tarafındandır." (Zümer sûresi, 39/1; Câsiye sûresi, 45/2; Ahkaf sûresi, 46/2)

2 "Bu kitabın vahyolunup bölüm bölüm indirilmesi…" (Zümer sûresi, 39/1; Câsiye sûresi, 45/2; Ahkaf sûresi, 46/2)

Cây-ı dikkattir ki, birinci حٰمٓ[1] olan Sûre-i Mümin'de تَنْزِيلُ الْكِتَابِ مِنَ اللهِ الْعَزِيزِ الْعَلِيمِ[2] âyetinin makam-ı cifrîsi, bazı mühim âyetler gibi bin üç yüz yetmişe bakıyor. Acaba on beş-yirmi sene sonra başka bir nur-u Kur'ân zuhur mu edecek, yahut Resâili'n-Nur'un bir inkişaf-ı fevkalâde ile bir fütuhatı mı olacak bilmediğimden o kapıyı açamıyorum.

Yirmi Beşinci Âyet

حٰمٓ۞تَنْزِيلٌ مِنَ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ[3] âyet-i kudsiyesidir. Bu âyetin mana-yı işârîsinin Resâili'n-Nur ile münasebeti çok kuvvetlidir.

Bir ciheti şudur ki; Risaletü'n-Nur'un ve şâkirtlerinin mesleği, dört esas üzerine gidiyor. Birincisi, *tefekkürdür*; *Hakîm* ismine bakıyor. Biri de *şefkattir*, hadsiz olan fakrını hissetmektir ki; *Rahmân* ve *Rahîm* isimlerine bakıyor.

Hem şu âyet, nasıl ki Resâili'n-Nur'un telif ve tekemmül tarihine tevâfukla parmak basıyor; öyle de تَنْزِيلٌ[4] kelimesiyle –vakf mahalli olmadığından tenvin, ن sayılmak cihetiyle– makamı beş yüz kırk yedi olarak Sözler'in ikinci ve üçüncü ismi olan Resâili'n-Nur ve Risale-i Nur'un adedi olan beş yüz kırk sekiz veya kırk dokuza –şeddeli ن, bir ن sayılmak cihetiyle– pek cüz'î ve sırlı bir veya iki farkla tevâfuk ederek remzen ona bakar, dairesine alır.

Hem حٰمٓ۞تَنْزِيلٌ مِنَ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ[5] 'in makam-ı cifrîsi, bir vecihte, yani tenvin, ن sayılsa ve şeddeli iki ر 'daki lâm-ı aslî hesap edilse; حٰمٓ, telaffuzda olduğu gibi حَامِيمْ olsa, bin üç yüz elli dört veya beş eder. Ve diğer bir vecihte, yani tenvin sayılmazsa bin üç yüz dört eder. Üçüncü vecihte, yani telaffuzda bulunmayan iki ل, hesaba girmezse bin iki yüz doksan dört eder.

---

1 "Hâ, Mîm." (Mü'min sûresi, 40/1; Fussilet sûresi, 41/1; Şûrâ sûresi, 42/1; Zuhruf sûresi, 43/1; Duhân sûresi, 44/1; Câsiye sûresi, 45/1; Ahkaf sûresi, 46/1)

2 "Bu kitabın vahyolunup bölüm bölüm indirilmesi, Aziz ve Alîm Allah tarafındandır." (Mü'min sûresi, 40/2)

3 "Hâ, Mîm. Bu kitap Rahmân ve Rahîm (Allah) tarafından bölüm bölüm indirilmiştir." (Fussilet sûresi, 41/1-2)

4 "…bölüm bölüm indirilmiştir…" (Fussilet sûresi, 41/1-2)

5 "Hâ, Mîm. Bu kitap Rahmân ve Rahîm (Allah) tarafından bölüm bölüm indirilmiştir." (Fussilet sûresi, 41/1-2)

Birinci vecihte tam tamına Resâili'n-Nur'un telifçe bir derece tekemmülü.. ve fevkalâde ehemmiyet kesbetmesi.. ve fırtınalara tutulması.. ve şâkirtlerinin kudsî bir teselliye muhtaç oldukları Arabî tarihiyle şu bin üç yüz elli beş ve elli dört tarihine.. hem otuz bir adet Lem'alar'dan ibaret olan Otuz Birinci Mektub'un telif zamanına.. hem o mektubun Otuz Birinci Lem'a'sının vakt-i zuhuruna.. ve o lem'adan Birinci Şuâ'ın telifine.. ve o şuâ'ın yirmi dokuz makamında otuz üç adet âyâtın Risale-i Nur'a işaretleri istihraç edildiği hengâmına.. ve yirmi beşinci âyetin Risale-i Nur'a îmalarının yazıldığı şu zamana, şu dakikaya, şu hâle tam tamına tevâfuku ise, Kur'ân'ın i'câz-ı mânevîsine yakışıyor. Gayet latîf ve müjdeli bir tevâfuktur.

İkinci vecihte –yani bin üç yüz dört makamıyla– Risale-i Nur'un tercümanının Risale-i Nur'un basamakları olan mebâdi-i ulûma besmele-keş olduğu.. ve fütuhat-ı nuriyede besmelesini çektiği.. ve fâtiha-yı hayat-ı ilmiyede بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ okuduğu zamanına tam tamına tevâfukla parmak basıyor, arkasını sıvazlıyor, "Haydi git, selâmetle çalış." remzen diyor.

Üçüncü vecihte –yani bin iki yüz doksan üç veya dört olan makam-ı cifrîsiyle– o tercümanın besmele-i hayat-ı dünyeviyesinin iptidâsına tam tamına tevâfuk sırrıyla îma eder ki, onun hayatı çok dehşetli dağdağaları ve fırtınaları görmek ve çekmekle beraber daima Rahmân ve Rahîm isimlerinin mazharı olarak rahmetle muhafaza ve şefkatle terbiye edileceğini remzen mün'îmâne haber veriyor. Bu suretle Kur'ân'ın mânevî i'câzından ihbar-ı gaybî nev'inin bir şuâını gösteriyor.

Yirmi Altıncı Âyet

Sûre-i Hud'da فَمِنْهُمْ شَقِيٌّ وَسَعِيدٌ[1] âyetinden iki satır sonra gelen وَأَمَّا الَّذِينَ سُعِدُوا فَفِي الْجَنَّةِ[2] âyetidir. Şu âyette şeddeli م ve şeddeli ل ve şeddeli ن, ikişer sayılmak.. ve اَلْجَنَّةِ[3] 'deki ة, vakıfta olduğundan هـ olmak cihetiyle makam-ı cifrîsi bin üç yüz elli iki olmakla, tam tamına Resâili'n-Nur şâkirtlerinin en me'yusiyetli ve musibetli zamanları olan bin üç yüz elli iki tarihine tam tamına tevâfukla, o acınacak hallerinde kudsî ve semâvî bir teselli, bir beşarettir. Ve âyetin münasebet-i mâneviyesi bir-iki risalede, yani Kerâmât-ı Aleviye'de ve

1 "Artık onlardan kimi bedbaht, kimi mutludur." (Hûd sûresi, 11/105)

2 "Mesûd olanlar ise cennettedirler." (Hûd sûresi, 11/108)

3 "…cennet…" (Hûd sûresi, 11/108)

Gavsiye'de beyan edilmiştir. [1]'وَأَمَّا الَّذِينَ سُعِدُوا' deki [2]سُعِدُوا kelimesinin فَمِنْهُمْ شَقِيٌّ وَسَعِيدٌ' deki [3]سَعِيدٌ kelimesine Kur'ân sayfasında tam muvâzi ve mukabil gelmesi, bu tevâfuka bir letâfet daha katar. Bu âyetin küllî ve çok geniş mana-yı kudsîsinin cüz'iyatından Risale-i Nur şâkirtleri gibi teselliye çok muhtaç bir cüz'îsi bu asırda bin üç yüz elli ikide bulunduğuna tam tamına tevâfukla işaret ederek başına parmak basıyor.

Eğer [4]فَفِي الْجَنَّةِ kelimesinde vakfedilmezse ve [5]خَالِدِينَ kelimesiyle rabtedilse, o vakit ة, ه olmaz. Fakat daha latîf tesellikâr bir tevâfuk olur. Çünkü وَأَمَّا [6]الَّذِينَ سُعِدُوا kaide-i nahviyece mübtedadır. [7]فَفِي الْجَنَّةِ خَالِدِينَ onun haberidir. Bu haber ise, makam-ı cifrîsi olan bin üç yüz kırk dokuz adediyle, bin üç yüz kırk dokuz tarihinden beşaretle remzen haber verir. Ve o tarihte bulunan Kur'ân hizmetkârlarından bir tâifenin ashab-ı cennet ve ehl-i saadet olduğunu mana-yı işârîsiyle ve tevâfuk-u cifrî ile ihbar eder. Ve bu tarihte Risale-i Nur şâkirtlerinin Kur'ân hesabına fevkalâde hizmetleri ve tenevvürleri ve çok mühim risalelerin telifleri.. ve başlarına gelen şimdiki musibetin, düşmanları tarafından ihzârâtı tezahür ettiğinden, elbette bu tarihe müteveccih ve işârî, tesellikâr bir beşaret-i Kur'âniye'nin en evvel onlara baktığını gösterir.

Evet, [8]فَفِي الْجَنَّةِ خَالِدِينَ'de –şeddeli ن, bir ن sayılmak cihetiyle– ت dört yüz, خ altı yüz, bin eder.. ikiن , yüz.. bir ى, iki ف, bir ل, iki yüz.. diğer ل otuz, ikinci ي on, iki ا iki, bir ج üç, bir د dört, kırk dokuz eder ki; yekûnu bin üç yüz kırk dokuz eder. Bu müjde-i Kur'âniye'nin binden bir vechinin bize teması, bin hazineden ziyade kıymettardır. Bu müjdenin bir müjdecisi, bir sene evvel görülmüş bir rüya-yı sâdıkadır, şöyle ki; Isparta'da başımıza gelen bu hâdiseden bir ay evvel bir zâta, rüyada (ona) deniliyor ki: *"Resâili'n-Nur şâkirtleri, iman ile kabre girecekler, imansız vefat etmezler."* Biz o vakit o rüyaya çok sevindik. Demek o müjde, bu müjde-i Kur'âniye'nin bir müjdecisi imiş.[9(Hâşiye)]

---

1 "Mesûd olanlar ise…" (Hûd sûresi, 11/108)

2 "…mesûd oldular…" (Hûd sûresi, 11/108)

3 "…saiddir (mesûdtur)" (Hûd sûresi, 11/105)

4 "…cennettedirler…" (Hûd sûresi, 11/108)

5 "…ebedî kalacaklar" (Hûd sûresi, 11/108)

6 "…mesûd olanlar ise…" (Hûd sûresi, 11/108)

7 "…cennette ebedî kalacaklardır." (Hûd sûresi, 11/108)

8 "…cennette ebedî kalacaklardır." (Hûd sûresi, 11/108)

9 (Hâşiye) Cihan saltanatından daha ziyade kıymettar bir müjde-i Kur'âniye, bir beşaret-i semâviye, bu sayfada vardır.

Yirmi Yedinci Âyet

Sûre-i Saf'ta يُرِيدُونَ لِيُطْفِؤُا نُورَ اللهِ بِأَفْوَاهِهِمْ وَاللهُ مُتِمُّ نُورِهِ وَلَوْ كَرِهَ الْكَافِرُونَ[1] 'dur. Bu âyetteki نُورَ اللهِ بِأَفْوَاهِهِمْ وَاللهُ مُتِمُّ نُورِهِ[2] cümlesinin makam-ı cifrîsi, bin üç yüz on altı veya yedidir.

Ve bu tarih ise, –sâbıkan yirmi birinci âyetin hâtimesinde zikredilen inkılâb-ı fikrî sadedinde– Avrupa'nın bir müstemlekât nâzırının Kur'ân'ın nurunu söndürmeye çalışması tarihine.. ve Resâili'n-Nur müellifinin dahi ona karşı o inkılâb-ı fikrî sayesinde o nuru parlatmaya çalışması, aynı tarihe.. hem yedi sûrede yedi defa طٰسٓ تِلْكَ اٰيَاتُ الْقُرْاٰنِ[3] aynı tarihe.. hem تِلْكَ اٰيَاتُ الْكِتَابِ[4] dahi aynı tarihe.. hem إِنَّ رَبِّي هَدٰنِي رَبِّي إِلٰى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ[5] dahi aynı tarihe.. hem عَلٰى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ[6] dahi –şeddeli ن, bir ن sayılmak ve tenvin sayılmamak cihetiyle– aynı tarihe.. hem فَأَعْرِضْ عَنْهُمْ[7] fermanı dahi aynı tarihe.. hem نُورَ اللهِ بِأَفْوَاهِهِمْ وَاللهُ مُتِمُّ نُورِهِ[8] dahi aynı tarihe bil'ittifak muvâfakatları, elbette remizden, işaretten, delâletten ziyade bir sarâhattir ki; Risale-i Nur'un, o nur-u ilâhînin bir lem'ası olacağını.. ve düşmanları tarafından gelen şübehât zulümâtını dağıtacağını mana-yı işârîsiyle müjdeliyor. Hem bu cifrî ve müteaddit ve mânidar tevâfuklar ise, kuvvetli bir münasebet-i mâneviyeye istinad ederler.

Evet, Resâili'n-Nur'un yüz yirmi dokuz risalelerinin –yüz yirmi dokuz elektrik lâmbalarının şişeleri misillü– Kur'ân nur-u âzamından uzanan tellerin başlarına takılıp o nuru neşrettikleri meydandadır. Risale-i Nur'un yarı ismi, iki defa bu cümle-i âyette bulunmasıyla o münasebeti pek letâfetlendiriyor.

---

1 "Onlar Allah'ın nurunu ağızlarıyla üfleyerek söndürmek isterler. Fakat kâfirlerin hoşuna gitmese de Allah nurunu tamamlayacak (dünyanın her tarafına ulaştıracaktır)" (Saf sûresi, 61/8)

2 "Allah'ın nurunu ağızlarıyla (üfleyerek söndürmek isterler) Allah nurunu tamamlayacak (dünyanın her tarafına ulaştıracaktır)" (Saf sûresi, 61/8)

3 "Bunlar, (hakkı açıklayan, Hak'tan geldiği) âşikâr olan kitabın âyetleridir." (Yûnus sûresi, 10/1; Yûsuf sûresi, 12/1; Ra'd sûresi, 13/1; Hicr sûresi, 15/1; Şuarâ sûresi, 26/2; Kasas sûresi, 28/2; Lokman sûresi, 31/2)

4 "Tâ Sîn. Şunlar Kur'ân'ın âyetleridir." (Neml sûresi, 27/1)

5 "Rabbim beni doğru yola iletti." (En'âm sûresi, 6/161)

6 "Rabbim elbette tam istikamet üzeredir." (Hûd sûresi, 11/56)

7 "Şimdi sen onları kendi hâllerine bırak." (Nisâ sûresi, 4/63, 81; En'âm sûresi, 6/68; Secde sûresi, 32/30; Necm sûresi, 53/29)

8 "Allah'ın nurunu ağızlarıyla (üfleyerek söndürmek isterler) Allah nurunu tamamlayacak (dünyanın her tarafına ulaştıracaktır)" (Saf sûresi, 61/8)

Yirmi Sekizinci Âyet

Sûre-i Tevbe'de يُرِيدُونَ أَنْ يُطْفِؤُا نُورَ اللهِ بِأَفْوَاهِهِمْ وَيَأْبَى اللهُ إِلَّا أَنْ يُتِمَّ نُورَهُ وَلَوْ كَرِهَ الْكَافِرُونَ[1] âyetindeki نُورَ اللهِ بِأَفْوَاهِهِمْ وَيَأْبَى اللهُ إِلَّا أَنْ يُتِمَّ نُورَهُ[2] cümlesi, kuvvetli ve letâfetli münasebet-i mâneviyesiyle beraber –şeddeli ل'lar, birer ل.. ve şeddeli م, asıl kelimeden olduğundan iki م sayılmak cihetiyle– bin üç yüz yirmi dört ederek, Avrupa zalimlerinin Devlet-i İslâmiye'nin nurunu söndürmek niyetiyle müthiş bir sû-i kast plânı yaptıkları.. ve ona karşı Türkiye hamiyet-perverlerinin hürriyeti yirmi dörtte ilânıyla o plânı akîm bırakmaya çalıştıkları hâlde, maatteessüf altı-yedi sene sonra, harb-i umumî neticesinde, yine o sû-i kast niyetiyle Sevr Muâhedesi'nde Kur'ân'ın zararına gayet ağır şerâitle kâfirâne fikirlerini yine icra etmek olan plânlarını akîm bırakmak için, Türk milliyet-perverlerinin cumhuriyeti ilânla mukabeleye çalıştıkları tarih olan bin üç yüz yirmi dörde, tâ otuz dörde, tâ elli dörde tam tamına tevâfukla, o herc ü merc içinde Kur'ân'ın nurunu muhafazaya çalışanlar içinde Resâili'n-Nur müellifinin yirmi dörtte.. ve Resâili'n-Nur'un mukaddemâtının otuz dörtte.. ve Resâili'n-Nur'un nuranî cüzleri ve fedakâr şâkirtlerinin elli dörtte mukabeleye çalışmaları göze çarpıyor. Hatta hakikat-i hâli bilmeyen bir kısım ehl-i siyaseti telâşa sevkettiler ve bu itfâ sû-i kastına karşı tenvir vazifesini tam îfa ettiklerinden bu âyetin mana-yı işârîsi cihetinde bir medar-ı nazarı olduklarına kuvvetli bir emâredir. Şimdi İslâmlar içinde Nur-u Kur'ân'a muhalif hâletlerin ekserisi, o sû-i kastların ve Sevr Muâhedesi gibi gaddârâne muâhedelerin vahîm neticeleridir.

Eğer şeddeli م dahi, şeddeli ل'lar gibi bir sayılsa, o vakit bin iki yüz seksen dört eder. O tarihte Avrupa kâfirleri, Devlet-i İslâmiye'nin nurunu söndürmeye niyet ederek, on sene sonra Ruslar'ı tahrik edip, Rus'un doksan üç muharebe-i meş'umesiyle Âlem-i İslâm'ın parlak nuruna muvakkat bir bulut perde ettiler. Fakat bunda Resâili'n-Nur şâkirtleri yerinde Mevlâna Hâlid'in *(kuddise sirruh)* şâkirtleri o bulut zulümâtını dağıttıklarından bu âyet, bu cihette onların başlarına remzen parmak basıyor. Şimdi hatıra geldi ki; eğer şeddeli ل'lar ve م, ikişer sayılsa, bundan bir asır sonra zulümâtı dağıtacak zâtlar ise, Hazreti

---

1 "Onlar, Allah'ın nurunu ağızları ile söndürmek istiyorlar. Kâfirler hoşlanmasalar da Allah nurunu tamamlamaktan başka bir şey murat etmemektedir." (Tevbe sûresi, 9/32)

2 "Allah'ın nurunu ağızlarıyla (üfleyip söndürmek isterler) Allah ise nurunu tam parlatmaktan başka bir şeye razı olmaz." (Tevbe sûresi, 9/32)

Mehdi'nin şâkirtleri olabilir, her ne ise... Bu nurlu âyetin çok nuranî nükteleri var. [1] اَلْقَطْرَةُ تَدُلُّ عَلَى الْبَحْرِ sırrıyla kısa kestik.

Yirmi Dokuzuncu Âyet

Sûre-i İbrahim'in başında الٓرٰ كِتَابٌ أَنْزَلْنَاهُ إِلَيْكَ لِتُخْرِجَ النَّاسَ مِنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ بِإِذْنِ رَبِّهِمْ إِلٰى صِرَاطِ الْعَزِيزِ الْحَمِيدِ [2] âyetidir. Şu âyetin dört-beş cümlesinde dört-beş îma var. Mecmûu bir işaret hükmüne geçer.

Birincisi: [3] إِلَى النُّورِ بِإِذْنِ رَبِّهِمْ cümlesi ifade eder ki; "Kitab-ı Mübin vasıtasıyla, on dördüncü asırdaki zulümâttan, insanlar biiznillâh Kur'ân'dan gelen bir nura çıkarlar." Bu meâl ve hususan nur lafzı, Resâili'n-Nur'a mutâbık olduğu gibi, makam-ı cifrîsi –şeddeli ن, iki ن olmak üzere– bin üç yüz otuz sekiz veya dokuz ederek, harb-i umumî zulümâtında telif edilen Resâili'n-Nur'un fâtihası olan İşârâtü'l-i'câz tefsirinin o zulmetler içindeki zuhuru tarihine tam tamına tevâfuku.. ve âyetteki nur kelimesi Risale-i Nur'daki nur lafzına îma ile bakıyor.

İkincisi: [4] إِلٰى صِرَاطِ الْعَزِيزِ الْحَمِيدِ cümlesi, evvelki cümledeki nuru tarif ederek der: *O nur, Cenâb-ı Hakk'ın izzet ve mahmudiyetini gösteren yoldur.* Bu cümlenin makam-ı ebcedîsi beş yüz kırk sekiz veya elli olarak Resâili'n-Nur'un –şeddeli ن, bir ن olmak üzere– adedi olan beş yüz kırk sekize tam tamına tevâfuk eder. Eğer okunmayan iki ا sayılsa, mertebesine işaret eden iki farkla yine tam tamına tevâfuk eder. Bu îmayı teyid eden, hem letâfetlendiren bir münasebet var, şöyle ki:

Âlem-i İslâm için en dehşetli asır, altıncı asır ile Hülâgu fitnesi.. ve on üçüncü asrın âhiri.. ve on dördüncü asır ile harb-i umumî fitneleri ve neticeleri olduğu münasebetiyle bu cümle, makam-ı ebcediyle altıncı asra.. ve evvelki cümle gibi [5] اَلْعَزِيزِ الْحَمِيدِ kelimeleri ile bu asra, Sultan Abdülaziz ve Sultan Abdülhamid devirlerine îma eder.

---

1 Damla, denizin varlığını gösterir.

2 "Elif, Lâm, Râ. Bu, Rab'lerinin izniyle insanları karanlıklardan nura, Aziz ve Hamîd (üstün kudret sahibi ve her işi övgüye lâyık olan) Allah'ın yoluna çıkarman için sana indirdiğimiz bir kitaptır." (İbrahim sûresi, 14/1)

3 "Rab'lerinin izniyle insanları karanlıklardan nura..." (İbrahim sûresi, 14/1)

4 "(Aziz ve Hamîd) Allah'ın yoluna (çıkarman için).." (İbrahim sûresi, 14/1)

5 "Aziz ve Hamîd" (İbrahim sûresi, 14/1)

Hem sâbık âyetlerde ise –Resâili'n-Nur'un ikinci ismine tevâfukla işaret eden umum o âyetler– dehşetli asır olan Hülâgu ve Cengiz asrına dahi îma ederler. Hatta o âyetlerin hem o asra, hem bu asra îmaları içindir ki; Hazreti Ali *(radiyallâhu anh)* Ercûze'sinde ve Gavs-ı Âzam *(radiyallâhu anh)* kasidesinde Resâili'n-Nur'a kerametkârâne işaret ettikleri vakit hem o asra, hem şu asra bakıp hiddetle işaret etmişler.

Üçüncüsü: مِنَ الظُّلُمَاتِ[1] kelimesindeki اَلظُّلُمَاتِ 'ın adedi bin üç yüz yetmiş iki ederek, bu asrın zulümlerinin, zulmetlerinin ne vakte kadar devam edeceğine.. o zulmetlerin içinde bir nurun daima tenvire çalışacağına îma ile Risale-i Nur'un tenvirine remzen bakar.

Dördüncüsü: لِتُخْرِجَ النَّاسَ[2] cümlesi diyor ki; "Bin üç yüz kırk beşte Kur'ân'dan gelen bir nur ile insanlar karanlıklardan ışıklara çıkarılacak." Bu meâl ise, bin üç yüz kırk beşte fevkalâde tenvire başlayan Resâili'n-Nur'a tam tamına cifirce, hem meâlce muvâfık ve mutâbık olmakla Risale-i Nur'un makbuliyetine îma, belki remzediyor.

Beşincisi: الٓرٰ كِتَابٌ أَنْزَلْنَاهُ إِلَيْكَ[3] 'deki –إِلَيْكَ[4] kelimesi, Kur'ân'a has baktığı için hariç kalmak üzere– الٓرٰ كِتَابٌ أَنْزَلْنَاهُ[5] cümlesinin makamı, Risaletü'n-Nur'un birinci ismine tam tamına tevâfuk etmesi, Risaletü'n-Nur'un Kitab-ı Münzel'in tam bir tefsiri ve manası olduğunu ve ondan yabani olmadığını remzen ifade eder. Çünkü الٓرٰ[6] üç yüz seksen iki, كِتَابٌ[7] dört yüz yirmi üç, أَنْزَلْنَاهُ[8] yüz kırk dört, yekûnu dokuz yüz kırk dokuz; eğer tenvin ن sayılsa dokuz yüz doksan dokuz ederek, Risaletü'n-Nur'un –eğer şeddeli ن, bir ن sayılsa– adedi olan dokuz yüz kırk sekize, eğer şeddeli ن, iki ن olsa dokuz yüz doksan sekize, sırlı (yani vahiy olmadığını ifade için) birtek farkla tevâfuk edip ona îma eder.

---

1 "…karanlıklardan…" (İbrahim sûresi, 14/1)
2 "…insanları çıkarman için…" (İbrahim sûresi, 14/1)
3 "Elif, Lâm, Râ. Sana indirdiğimiz bir kitaptır." (İbrahim sûresi, 14/1)
4 "…Sana…"
5 "Elif, Lâm, Râ. İndirdiğimiz bir kitaptır." (İbrahim sûresi, 14/1)
6 "Elif, Lâm, Râ." (İbrahim sûresi, 14/1)
7 "…bir kitaptır" (İbrahim sûresi, 14/1)
8 "…onu indirdiğimiz…" (İbrahim sûresi, 14/1)

Elhâsıl: Bu birtek âyette mezkûr beş cümlenin münasebet-i mâneviyeyi gözeterek beş adet îmaları, bir kuvvetli işaret, belki bir delâlet hükmüne geçebilir kanaati bana bunu yazdırdı. Hata etmişsem Kitab-ı Mübîn'i şefaatçi edip Erhamü'r-râhimîn'den kusurumun affını niyaz ederim.

سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَآ إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَآ ۖ إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ[1]

بِسْـــمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

Yirmi Dokuzuncu Âyetin Sehvine Dair Tafsilât

Küçük bir sehivden kuvvetli bir işaret-i gaybiye gördüm. Ondan bildim ki, o sehiv bunun içinmiş, şöyle ki, Birinci Şuâ olan İşârât-ı Kur'âniye'nin yirmi dokuzuncu âyeti:

Sûre-i İbrahim'in başında, الٓرۚ كِتَابٌ أَنْزَلْنَاهُ إِلَيْكَ لِتُخْرِجَ النَّاسَ مِنَ الظُّلُمَاتِ içinde إِلَى النُّورِ بِإِذْنِ رَبِّهِمْ[3] cümlesine makam-ı cifrîsi sehven إِلَى النُّورِ بِإِذْنِ رَبِّهِمْ[2] bin üç yüz otuz dört ederek Risale-i Nur'un fâtihası olan İşârâtü'l-i'câz tefsirinin zuhuru ve tab'ı tarihine tevâfukla bakar denilmiş. Hâlbuki melfuz harflerinin makamı, bin üç yüz otuz dokuz olup o tefsirin fevkalâde iştiharı ve Dârü'l-Hikmet tarafından ekser müftülere gönderilen nüshalar, müteaddit ve maddî ve mânevî inkılâbların sarsıntılarından vikâye noktasında –çok emâreler ve müftülerin itirafıyla– birer kale ve ekser müftülerin ellerinde birer elmas kılıç hükmüne geçmeleri tarihine tevâfukla takdirkârâne bakar. Okunmayan iki ا sayılsa, bin üç yüz kırk bir edip Risale-i Nur'un mebde-i zuhuruna tam tamına tevâfukla bakar.

Bu küçük sehiv, şöyle bir manayı birden, kuvvetli ihtar etti ki; o Sûre-i İbrahim'in *(aleyhisselâm)* başındaki âyetin Risale-i Nur'a remzen bakan yalnız onun dört cümlesi değil; belki o birinci sayfa âhirine kadar münasebat-ı mâneviye cihetinde bir mana-yı remziyle –efrad-ı kesîresi içinde– Risale-i Nur'a

---

1 "Sübhansın yâ Rab! Senin bize bildirdiğinden başka ne bilebiliriz ki? Her şeyi hakkıyla bilen, her şeyi hikmetle yapan sensin." (Bakara sûresi, 2/32)

2 "Elif, Lâm, Râ. Bu, Rab'lerinin izniyle insanları karanlıklardan nura çıkarman için Sana indirdiğimiz bir kitaptır." (İbrahim sûresi, 14/1)

3 "…Rab'lerinin izniyle nura…" (İbrahim sûresi, 14/1)

gizli bir hususiyet ile îma eder, remzen bakar. Ben şimdilik o hakikat-i remziyeyi beyan edemem, yalnız kısa bir işaret edilecek.

Evet, Risale-i Nur'un *mayası* ve *meşrebi, tefekkür* ve *şefkat* olduğu cihetle Hazreti İbrahim'in *(aleyhisselâm)* hususî meşrebi olan tefekkür ve şefkat noktasında tam tevâfuk etmek sırrıyla şu sûrede daha ziyade Risale-i Nur'u kucağına alıyor. Baştaki âyet, dört cümle ile en karanlık bir asrın kara kara içinde, zulmet zulmet içinde insanları nura çıkaran ve Kur'ân'dan çıkan bir nura parmak bastığı gibi, en karanlık içinde bulunan ve Risale-i Nur'un cereyanına muhalif gidenleri tarif eder.

Üçüncü Âyet:

اَلَّذِينَ يَسْتَحِبُّونَ الْحَيٰوةَ الدُّنْيَا عَلَى الْاٰخِرَةِ وَيَصُدُّونَ عَنْ سَبِيلِ اللّٰهِ وَيَبْغُونَهَا عِوَجًا ۟ أُولٰٓئِكَ فِي ضَلَالٍ بَعِيدٍ[1]

Bu dahi, üç cümlesiyle bazı münasebat-ı mâneviye ve muvâfakat-ı mefhumiye cihetinde ve hem Risale-i Nur'un mesleğine, hem mülhidlerin mesleğine îmaen bakar:

Ve birinci cümlesiyle der ki: "O bedbahtlar, bazı ehl-i imanın (imanları beraber olduğu hâlde) ve bir kısım ehl-i ilmin (âhireti tam bildikleri hâlde) onlara iltihak delâletiyle, bilerek ve severek hayat-ı dünyeviyeyi dine ve âhirete, –yani, elması tanıdığı ve bulduğu hâlde beş paralık şişeyi ona tercih etmek gibi– sefâhet-i hayatı, dinî hissiyata muannidâne tercih edip dinsizlik ile iftihar ederler." Bu cümlenin bu asra bir hususiyeti var. Çünkü hiçbir asır böyle bir tarzı göstermemiş. Sâir asırlarda o ehl-i dalâlet, âhireti bilmiyor ve inkâr ediyor. Elması elmas bilmiyor, dünyayı tercih ediyor.

Ve ikinci cümlesi olan وَيَصُدُّونَ عَنْ سَبِيلِ اللّٰهِ[2] *ile der ki*: "O bedbahtların dalâleti, muhabbet-i hayattan ve temerrüdden neş'et ettiği için kendi hâlleri ile durmuyorlar, tecavüz ediyorlar. Bildikleri ve onun ile ecdatları bağlı olan dine adâvetkârâne, menbalarını kurutmak ve esasatını bozmak ve kapılarını ve yollarını kapatmak istiyorlar."

---

1 "Âhirete inanmalarına rağmen, bile bile dünyayı âhirete tercih ederler. İnsanları Allah yolundan çevirir de o yolu eğri büğrü göstermek isterler. İşte onlar haktan, doğru yoldan çok uzak bir sapıklık içindedirler." (İbrahim sûresi, 14/3)

2 "İnsanları Allah yolundan çevirirler…" (İbrahim sûresi, 14/3)

Ve üçüncü cümlesi olan وَيَبْغُونَهَا عِوَجًا[1] *ile der ki*: "Onların dalâleti; fenden, felsefeden geldiği için acîb bir gurur ve garip bir firavunluk ve dehşetli bir enâniyet onlara verip nefislerini öyle şımartmış ki, kâinatı idare eden ilâhî kanunların şuâlarını ve insan âleminde o hakâikin düsturlarını süflî hevesâtlarına ve müşteheyâtlarına müsait görmediklerinden (Hâşâ, hâşâ!) eğri, yanlış, noksan bulmak istiyorlar."

İşte bu âyet, üç cümlesiyle mânen bu asırda acîb bir tâife-i dâlleye tam bir tevâfuk-u mânevî ile mana-yı işârîsiyle çok efradı içinde hususî baktığı gibi, tevâfuk-u cifrîsiyle dahi başlarına parmak basıyor. Evet, evvelki cümle olan اَلَّذِينَ يَسْتَحِبُّوْنَ[2] 'nin makamı, bin üç yüz yirmi yedi; eğer şeddeli ل ve ب, ikişer sayılsa Arabî tarihiyle bin üç yüz elli dokuz edip, o tuğyanlı tâifenin savletli zamanını göstererek tam tevâfukla bakar. وَيَبْغُونَهَا عِوَجًا 'nin makamı, –tenvin ن olmak cihetiyle– bin iki yüz dokuz ederek şeriat-ı İslâmiye'ye sû-i kast olarak ecnebi kanunlarını adliyeye sokmak fikri ve teşebbüsü tarihine tam tamına tevâfukla bakar. Ve bu emâreler gibi çok îmalar ile baştaki âyetin kuvvetli işaret ettiği Risale-i Nur'un muârızlarına zâhir bir surette baktığı gibi, mefhum-u muhalifi delâletiyle dahi Risale-i Nur'a tam bakar. Hatta dördüncü âyette Risale-i Nur'un Türkçe olmasını tahsin eder. Ve beşincide Arabî ve Türkçeyi tam bilmeyen ve mürşidleri ve âlimleri perişan olan vilâyât-ı şarkıyede Risale-i Nur'un imdatlarına.. ve her tâifeden ziyade başlarına gelen hâdiseleri ve âyette بِأَيَّامِ اللهِ[3] tabir edilen elîm vakıaları hatırlarına getirmekle ikaz ve irşad etmelerine bir mana-yı işârî ve remzî ile emrediyor. Bu âhirki ehemmiyetli işareti beyan etmeme şimdilik izin olmadığından yalnız her birinin birtek remzi gayet kısa beyan edilecek, şöyle ki:

Dördüncü Âyetin وَمَآ أَرْسَلْنَا مِنْ رَسُولٍ إِلَّا بِلِسَانِ قَوْمِهٖ لِيُبَيِّنَ لَهُمْ[4] cümlesi, makam-ı cifrîsiyle ve baştaki âyetin işaretleri karînesiyle risalet ve nübüvvetin her asırda verâset noktasında naibleri, vekilleri bulunmak kaidesiyle, bir mana-yı remzî cihetinde vazife-i irsiyeti yapan Risale-i Nur'u, efradı içine hususî bir iltifatla dâhil edip lisan-ı Kur'ân olan Arabî olmayarak Türkçe

---

1 "…o yolu eğri büğrü göstermek isterler…" (İbrahim sûresi, 14/3)

2 "…onlar tercih ederler…" (İbrahim sûresi, 14/3)

3 "…Allah'ın önemli günleri…" (İbrahim sûresi, 14/5)

4 "Biz her peygamberi, kendi milletinin lisanı ile gönderdik, ta ki onlara hakikatleri iyice açıklasın." (İbrahim sûresi, 14/4)

olmasını takdir ediyor. Evet, bunun makamı [1]رَسُولٍ 'deki tenvin, ن sayılmak ve şeddeli ل iki sayılsa ve şeddeli ي bir sayılsa bin üç yüz elli sekiz.. her ikisi birer sayılsa bin üç yüz yirmi sekiz.. şeddeliler iki sayılsa, tenvin sayılmazsa, bin üç yüz on sekiz.. hem tenvin, hem şeddeliler sayılsa bin üç yüz altmış sekiz ederek Risale-i Nur'un beş devresine ve beş vaziyetine remzen ve imaen bakar.

Beşinci Âyette ([2]أَنْ أَخْرِجْ قَوْمَكَ مِنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ وَذَكِّرْهُمْ بِأَيَّامِ اللهِ إِلَى [3]النُّورِ وَذَكِّرْهُمْ بِأَيَّامِ اللهِ cümlesinde makam-ı cifrîsi, –şeddeliler birer sayılmak cihetinde– bin üç yüz elli bir ederek Risale-i Nur'un şimdilik beyanına iznim olmayan ehemmiyetli vazifesinin ve bu evâmir-i Kur'âniye'yi imtisâlinin tarihine tam tamına tevâfuk-u cifrî ve muvâfakat-ı mâneviye karînesiyle ve kıssadan hisse almak münasebat-ı mefhumiye remzi ile Risale-i Nur'a îmaen bakar. Daha yazılacak çok gaybî işaretler var, fakat izin verilmedi, şimdilik kaldı...

1 "her peygamber" (İbrahim sûresi, 14/4)

2 "…halkını karanlıklardan nura çıkar ve onlara Allah'ın önemli günlerini hatırlat!" (İbrahim sûresi, 14/5)

3 "…nura (çıkar) ve onlara Allah'ın önemli günlerini hatırlat!" (İbrahim sûresi, 14/5)

Sekizinci Şuâ

Üçüncü Bir Keramet-i Aleviye

Bir İfade-i Meram

Malûm Olsun ki:

Ben Risale-i Nur'un kıymetini ve ehemmiyetini beyan etmekle, Kur'ân'ın hakikatlerini ve imanın rükünlerini ilân etmek.. ve zaaf-ı imana düşenleri onlara davet etmek.. ve onların kuvvetlerini ve hakkaniyetlerini göstermek istiyorum. Yoksa, –hâşâ– kendimi ve hiçbir cihetle beğenmediğim nefs-i emmâremi beğendirmek ve medhetmek değildir.

Hem Risale-i Nur, zâhiren benim eserim olmak haysiyetiyle senâ etmiyorum. Belki yalnız Kur'ân'ın bir tefsiri.. ve Kur'ân'dan mülhem bir tercüman-ı hakikîsi.. ve imanın hüccetleri ve dellâlı olmak haysiyetiyle meziyetlerini beyan ediyorum. Hatta bir kısım risaleleri ihtiyârım haricinde yazdığım gibi, Risale-i Nur'un ehemmiyetini zikretmekte ihtiyârsız hükmündeyim.

İmam Ali'nin *(radîyallâhu anh)* Âyetü'l-Kübrâ[1] nâmını verdiği Yedinci Şuâ risalesini yazmakta çok zahmet çektiğime bir mükâfat-ı âcile ve bir alâmet-i makbuliyet ve bir medar-ı teşvik olarak bu keramet-i Celcelûtiye, inâyet-i ilâhiye tarafından verildiğine şüphem kalmamış. Tahdis-i nimet kabilinden bunu Sekizinci Şuâ olarak yazdım. Yoksa haşre dair mühim bir âyetin mu'cizeli olan burhanlarını yazacaktım.

---

1 Bkz.: el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî)* s.516.

بِسْـــمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

İmam Ali'nin *(radiyallâhu anh)* Risale-i Nur'a Dair Üçüncü Bir Kerametidir.

Evet, On Sekizinci ve Yirmi Sekizinci Lem'alar'da izah ve isbat edilen iki zâhir kerametini teyid ve takviye ederek Kaside-i Celcelûtiye'sinde Sirâcü'n-Nur'dan[1] sarâhat derecesinde haber verdiği gibi, yine o kasidede Sirâcü'n-Nur'un en namdar risalelerine parmak basıyor, âdeta alkışlıyor.. ve *sekiz adet remiz* ile meşhur bir kısım risalelerini gösteriyor.

Birincisi

Risale-i Nur'u tasrih eden تُقَادُ سِرَاجُ النُّورِ سِرًّا بَيَانَةً[2] fıkrasından sonra Süryanî lisanıyla esmâ-yı hüsnâdan istimdat ve suver-i Kur'âniye ile bir münâcât yapıyor. Tam otuz üç sûrelerle öyle garip ve mânidar bir tarzda zikrediyor ki; bir kısım sırları ve gaybî haberleri dahi bildirmek istediği anlaşılıyor.

Ben sıkıntılı bir zamanda İmam Ali'nin *(radîyallâhu anh)* Âyetü'l-Kübrâ nâmını verdiği Yedinci Şuâ'ı bitirdiğim aynı vakitte –itikadımca bana acele bir mükâfat ve bir ücret olarak– geceleyin Celcelûtiye'yi okudum. Birden bir ihtar-ı gaybî gibi kalbime denildi: "İmam Ali *(radîyallâhu anh)*, Risale-i Nur ile çok meşguldür. Mecmûundan haber verdiği gibi kıymettar risalelerine de işaret derecesinde remzedip îma ediyor." Eğer sarih bir surette gaybdan haber vermek, –çok zararları bulunduğundan, hikmete münâfi olduğu cihetle– hikmet-i ilâhiye tarafından yasak olmasa idi tasrih edecekti. Meselâ sûreleri tâdâd ederken, yirmi beşinciye geldiği vakit diyor ki:

بِحَقِّ تَبَارَكَ ثُمَّ نُونٍ وَسَائِلٍ وَبِسُورَةِ التَّهْمِيزِ وَالشَّمْسُ كُوِّرَتْ
وَبِالذَّارِيَاتِ ذَرْوًا وَالنَّجْمِ إِذَا هَوٰى وَبِاقْتَرَبَتْ لِيَ الْأُمُورُ تَقَرَّبَتْ
وَبِسُوَرِ الْقُرْاٰنِ حِزْبًا وَاٰيَةً عَدَدَ مَا قَرَأَ الْقَارِي وَمَا قَدْ تَنَزَّلَتْ
فَأَسْئَلُكَ يَا مَوْلَايَ بِفَضْلِكَ الَّذِي عَلٰى كُلِّ مَا أَنْزَلْتَ كُتْبًا تَفَضَّلَتْ[3]

---

1 Bkz.: el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî)* s.509.

2 "Nurun kandili gizlice fakat aynı zamanda da açık bir şekilde yakılır." (Bkz.: el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî)* s.509-510)

3 "Tebareke (Mülk), Nûn (Kalem), Seele Sâilün (Meâric), Tehmiz (Hümeze), İze'ş-şemsü küvvirat (Tekvîr) sûreleri hakkı için! Ve'z-Zâriyati zervan (Zâriyât), Ve'n-Necmi izâ hevâ (Necm) ve İkterabet (Kamer) sûreleri hürmetine işlerim bana kolaylaşsın. Hizb hizb, âyet âyet, okuyucuların okudukları ve

İşte bu fıkralarda Eskişehir Ağırceza Mahkemesi'ni hayrette bırakan.. ve üstünde göz ile görünen bir kerametiyle ve kıyamet ve haşri isbat eden harika hüccetleriyle iştihar eden Yirmi Dokuzuncu Söz'e Hazreti İmam Ali *(radiyallâhu anh)*, zikir ve tâdâd ettiği sûrelerin yirmi dokuzuncu mertebesinde وَالشَّمْسُ كُوِّرَتْ[1] ile ona işaret eder. Çünkü kıyamet kopmasından gayet dehşetli haber veren إِذَا الشَّمْسُ كُوِّرَتْ[2] sûresine tam mutâbık bir surette o Yirmi Dokuzuncu Söz, kıyametin ve harab-ı âlemin ve mevt-i dünyanın ve hayat-ı âhiretin ve ihya-yı emvâtın kat'î hüccetlerini beyan ederken bu sûrenin dehşetli tasvirini zikretmesi, hem manada, hem yirmi dokuzuncu mertebede tetâbukları o işareti isbat eder.

Hem tahavvülât-ı zerrâtta boğulan maddiyyûnları susturan ve zerrâtın tahavvülâtı ve harekâtını, vazife ve intizamlarını emsalsiz bir tarzda isbat eden Otuzuncu Söz nâmındaki Zerrât Risalesi'ne Hazreti İmam Ali *(radiyallâhu anh)*, otuzuncu mertebede وَبِالذَّارِيَاتِ ذَرْوًا[3] kasemiyle ona işaret eder. Evet, bu işarette lafzen ve sureten Sûre-i ﴿وَالذَّارِيَاتِ ذَرْوًا﴾[4] ve Risale-i Zerrât, birbirine müşâbehet ile beraber mana cihetiyle dahi münasebet var. Çünkü Sûre-i ﴿وَالذَّارِيَاتِ﴾'nin başında tesadüfî ve intizamsız zannedilen temevvücât-ı havaiye, gayet hikmetli ve vazifedar olarak rubûbiyetin tekvinî emirlerini etrafa yetiştirir diye ifade ettiği gibi, Risale-i Zerrât dahi maddiyyûnlar tarafından tesadüfî ve intizamsız telâkki edilen harekât-ı zerrât dahi, gayet hikmetli ve o zerreler muntazam vazifelerle vazifedar olduklarını gayet kuvvetli ve kat'î burhanlar ile isbat ediyor.

Hem Mirac-ı Muhammedî'yi *(aleyhissalâtü vesselâm)* delâil-i akliye ile gayet makul ve kat'î bir surette isbat eden ve Otuz Birinci Söz nâmında ve mertebesinde bulunan Risale-i Mirac'a, Hazreti İmam Ali *(radiyallâhu anh)*, otuz birinci mertebede Mirac-ı Ahmedî *(aleyhissalâtü vesselâm)* ve Kâb-ı Kavseyn'deki

---

nâzil olanlar adedince Kur'ân sûreleri hakkı için *ey* Mevlâm! Kendilerine kitap verdiğin her peygambere ihsanda bulunan fazlından diliyorum!" (Bkz.: el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî)* s.514-515)

1 "İze'ş-Şemsü küvvirat (Tekvîr) sûresinin hakkı için!" (Bkz.: el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî)* s.514)

2 "Güneş dürülüp ışığı söndüğü zaman." (Tekvir sûresi, 81/1)

3 "Ve'z-Zâriyâti zervâ (Zâriyât) sûresi hakkı için!" (Bkz.: el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî)* s.514)

4 "O tozutup savuran (rüzgârlara)" (Zâriyât sûresi, 51/1)

müşâhede ve mükâlemeyi sarih bir surette başlayan Sûre-i ﴿وَالنَّجْمِ إِذَا هَوٰى﴾[1]'nın başında bulunan وَالنَّجْمِ إِذَا هَوٰى cümlesi ile sarâhate yakın bir tarzda o risaleye işaret eder. Ve Sûre-i ﴿وَالطُّورِ﴾[2]'yi bırakarak وَالذَّارِيَات 'den sonra وَالنَّجْمِ sûresini zikretmesi bu işareti kuvvetlendirir.

Hem Şakk-ı kamer mu'cizesini münkirlere karşı kuvvetli deliller ile isbat eden Miraç Risalesi'nin zeyli bulunan Şakk-ı Kamer Risalesi nâmında otuz birinci mertebenin âhirinde o risaleye, Hazreti İmam Ali *(radiyallâhu anh)*, şakk-ı kameri nass-ı sarih ile zikreden Sûre-i ﴿اقْتَرَبَتِ السَّاعَةُ وَانْشَقَّ الْقَمَرُ﴾[3]'den iktibas ederek otuz birinci mertebenin akabinde zikredilen وَبِاقْتَرَبَتْ لِيَ الْأُمُورُ تَقَرَّبَتْ[4] fıkrasıyla sarâhate yakın işaret eder.

Malûmdur ki Risale-i Nur, başta otuz üç adet Sözler'dir ve Sözler nâmıyla yâd edilir. Fakat Otuz Üçüncü Söz müstakil değil, belki otuz üç adet Mektubat'tan ibarettir ve Mektubat nâmıyla zikredilir. Sonra Otuz Birinci Mektup dahi müstakil değil, belki otuz bir adet Lem'alar'dan mürekkeptir ve Lem'alar adı ile müştehirdir. Sonra Otuz Birinci Lem'a dahi müstakil olmamış, o da inşallah otuz bir adet Şuâlar'dan mürekkep olacak. El-Âyetü'l-Kübrâ, yedinci ve bu risale, Sekizinci Şuâ'larıdır.

Demek Sözler'in hâtimesi Otuz İkinci Söz'dür. Hem Risale-i Nur'un yıldızları içinde bir güneş hükmünde şâkirtlerince telâkki edilen Otuz İkinci Söz nâmındaki üç mevkıflı risale-i harika ve câmia ve Sözler'in bir cihette hâtimesi ve cemiyetli neticesi olan o risaleye Hazreti İmam Ali *(radiyallâhu anh)*, onun fevkalâde ehemmiyetini ve câmiiyetini göstermek için Kur'ân'ın çok sûreleriyle birden otuz ikinci mertebede وَبِسُوَرِ الْقُرْاٰنِ حِزْبًا وَاٰيَةً[5] kasemiyle otuz ikinci mertebede bulunan o câmî risaleye işaret eder.

Risale-i Nur'un Otuz Üçüncü Söz'ü ise, bundan evvel beyan ettiğimiz gibi otuz üç adet mektuplardan ibaret ve Mektubat nâmında otuz üç kitap ve yüzden ziyade risalelerdir. İşte Hazreti İmam Ali *(radiyallâhu anh)* otuz üçüncü

---

1 "Kayan yıldıza yemin olsun ki." (Necm sûresi, 53/1)

2 "Tur'a (o dağa) yemin olsun ki..." (Tûr sûresi, 52/1)

3 "Kıyamet saati yaklaştı, ay bölündü." (Kamer sûresi, 54/1)

4 "İkterabe (Kamer) sûresinin hakkı için işlerim bana kolaylaşsın." (Bkz.: el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî)* s.514)

5 "Hizb hizb, âyet âyet, okuyucuların okudukları Kur'ân sûreleri hakkı için!" (Bkz.: el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî)* s.515)

mertebede ve kaseminde Otuz Üçüncü Söz'ün eczaları olan o yüz on kitap ve mektubata birden işaret etmek için yüz on semâvî suhuf[1] nâmında yüz on muhtasar kitaplar ve o büyük mukaddes kitaplardan istimdat manasında olan şu,

فَاَسْئَلُكَ يَا مَوْلَايَ بِفَضْلِكَ الَّذِي عَلٰى كُلِّ مَا أَنْزَلْتَ كُتُبًا تَفَضَّلَتْ[2]

kelâmıyla işaret eder.

Malûmdur ki, ilm-i belâgatta ve fenn-i beyanda uzak ve gizli manalara delâlet etmek için "karîne" tabir ettikleri emârelerden ve münasebetlerden birisi bulunsa, uzak bir mana ve gizli ve işârî olan bir mefhum, karînenin kuvvetine göre sarih ve zâhir manası gibi kabul edilir. İşte bu kaideye binâen, bu işârî manaların her birisine müteaddit karîneler, emâreler bulunduğu gibi sâir arkadaşları da ona karîneler olur. Risale-i Nur'un mecmûundan haber veren sarih fıkralar dahi her birisine kuvvetli bir karînedir.

İkinci Remiz

Kur'ân'ın el-âyetü'l-kübrâsı olan تُسَبِّحُ لَهُ السَّمٰوَاتُ السَّبْعُ وَالْأَرْضُ وَمَنْ فِيهِنَّ ۚ وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهٖ[3] 'nin hakikat-i kübrâsını ve tefsir-i ekberini gösteren ve Ramazan-ı Şerif'in ilhamî bir hediyesi bulunan Yedinci Şuâ Risalesi'ne Hazreti İmam Ali *(radiyallâhu anh)*, Mektubat'a işaretten sonra Lem'alar'a işaret içinde Şuâlar'a bakarak وَبِالْاٰيَةِ الْكُبْرٰى أَمِنِّي مِنَ الْفَجَتْ[4] [5](Hâşiye) deyip ilm-i belâgatça "müstetbeâtü't-terâkib"[6] ve "maârizü'l-kelâm"[7] denilen mana-yı zâhirînin

---

1 Bkz.: İbni Hibbân, *es-Sahîh* 2/277; et-Taberî, *Târîhu'l-ümem ve'l-mülûk* 1/96; Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliyâ* 1/167.

2 "Ey Mevlâm! Kendilerine kitap verdiğin her peygambere ihsanda bulunan fazlından diliyorum!" (Bkz.: el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî)* s.515)

3 "Yedi kat gök, dünya ve onların içinde olan herkes Allah'ı takdis ve tenzih eder. Hatta hiçbir şey yoktur ki O'na hamd ile tenzih etmesin." (İsrâ sûresi, 17/42-44)

4 "Âyetü'l-Kübrâ hürmetine beni kurtar, emniyet ve huzur ver!" (Bkz.: el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî)* –Hazreti Ali'nin *(kerremallâhu vecheh)* Celcelûtiye'si– s.516)

5 (Hâşiye) İmam Ali bu fıkra ile işaret eder ki, Âyetü'l-Kübrâ Risalesi yüzünden şâkirtleri bir musibete düşecekler ve onun kerameti ve bereketiyle emniyete ve selâmete çıkacaklar. Evet bu keramet-i Aleviye tam tamına çıktı ki, o risale için hapse düşüp ve onun kuvvetli hakikatleri ile kurtuldular.

6 Bkz.: el-Hamevî, *Hızânetü'l-edeb* 2/294; İbni Hacer, *Fethu'l-bârî* 1/406; el-Münâvî, *et-Teârîf* 1/32, 55; el-Kazvînî, *el-İzâh fî ulûmi'l-belâğa* 1/348.

7 Bkz.: el-Kurtubî, *el-Câmi' li ahkâmi'l-Kur'ân* 10/190-191, 199; İbnü'l-Esîr, *en-Nihâye fî ğarîbi'l-hadîs* 3/212; İbni Manzûr, *Lisânü'l-Arab* 7/183; el-Meydânî, *Mecmeu'l-emsâl* 1/13.

tebaiyetiyle ve perdesinin arkasıyla müteaddit karînelerin kuvvetine göre işaret eder. Ve o acîb ve yüksek ve tevhidin hüccetü'l-kübrâsı ve el-âyetü'l-kübrânın bir alâmet-i kübrâsı ve bir tefsir-i âzamı olan risaleye "Âyetü'l-Kübrâ" nâmı veriyor. Ve o nâmla hem menbaı olan el-âyetü'l-kübrânın azametini, hem bu Yedinci Şuâ olan vahdâniyetin ve tevhidin burhan-ı âzamının fevkalâde kuvvetini ilân eder, haber verir. Hazreti İmam Ali'nin *(radiyallâhu anh)* bu büyük iltifatına, bu risalenin liyâkatine her kimin bir şüphesi varsa gelsin, bir defa o risaleyi okusun. Eğer "evet, lâyıktır" demezse, bana "tuh" desin.

Evet, Kur'ân'ın aleyhinde bin seneden beri müntakimâne hazırlanan dinsizlerin itirazlarını.. ve kâfir feylesofların terâküm edip şimdi yol bularak intişar eden şüphelerini.. ve Kur'ân'ın dehşetli darbelerinden intikam besleyen muannit yahudilerin ve mağrur bir kısım hristiyanların hücumlarını defedip mukabele eden ve her asırda Kur'ân'ın pek çok kahramanları ve mânevî kaleleri vardı. Şimdi ihtiyaç bir-ikiden, yüze çıkmış. Ve müdafiler yüzden, iki-üçe inmiş. Hem hakâik-i imaniyeyi, İlm-i Kelâm'dan ve medreseden öğrenmek, çok zamana muhtaç bulunduğundan bu zamanda o kapı dahi kapandı. Hem çabuk, hem herkes anlayacak bir tarzda en derin hakikatleri tâlim eden Risale-i Nur, elbette İmam Ali *(radiyallâhu anh)*'ın bu iltifatına lâyıktır.

Hem İmam Ali *(radiyallâhu anh)*, onuncu mertebe-i tâdâdında onuncu sûre olarak ve kıyamet ve Leyle-i Berat'a bakan [1] وَبِسُورَةِ الدُّخَانِ فِيهَا سِرًّا قَدْ أُحْكِمَتْ deyip mana-yı işârîsiyle Onuncu Söz nâmında ve mertebesinde olan Haşir Risalesi'ne işaretle beraber, o risalenin fevkalâde ehemmiyetini ve gayet muhkem olduğunu ve o zamanın dumanlı karanlıklarını izale eden bir Leyle-i Berat'ın bir kandili hükmünde bulunmasına.. ve haşir ve kıyametin bir alâmeti olan duhân, hem Leyle-i Berat'ın senevî olarak hikmetli tefrik ve taksim-i umûr noktalarıyla ve başka karîneler ile îmaen ve remzen haber veriyor.

Evet Onuncu Söz, çok ehemmiyetli bir belayı defetti. Hürriyet-i efkâr serbestiyeti ve harb-i umumî sarsıntısı vaktinde haşri inkâr eden münafıklar, fırsat bulup çok yerlerde zehirli fikirlerini izhara başladıkları bir zamanda, Onuncu Söz çıktı ve tab'edildi. Bin nüshası etrafa yayıldı. Onu gören herkes, kemâl-i iştiyak ve merakla okudu. Zındıkların kâfirâne fikirlerini tam kırdı ve onları susturdu. İmam Ali *(radiyallâhu anh)*'ın bu takdirine liyâkatini isbat etti. Kimin şüphesi varsa gelsin, onu dikkatle okusun, haşrin ne kadar kuvvetli bir burhanı olduğunu görsün.

---

[1] "Sûre-i Duhân'da da muhkem bir sır var." (Bkz.: el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî)* s.513)

Hem Hazreti İmam Ali *(radiyallâhu anh)* on dokuzuncu sûre olarak Sûretü'n-Nur'u

بِسِرِّ حَوَامِيمِ الْكِتَابِ جَمِيعِهَا عَلَيْكَ بِفَضْلِ النُّورِ يَا نُورُ أُقْسِمَتْ[1]

fıkrasıyla zikrederek pek muhtasar olan On Dokuzuncu Söz'e ve pek mükemmel bulunan On Dokuzuncu Mektup'a işaret için nur lafzını tekrar etmekle mektupların mertebesine, yani On Dördüncü Mektup noksan kalmasına îmaen Sûre-i Nur'u on beşincide yine zikretmesiyle gayet latîf ve müdakkikâne haber veriyor. Ve o iki risaleleri Risale-i Nur'un büyük nurları olduklarını bildiriyor.

Evet risalet-i Muhammediye *(aleyhissalâtü vesselâm)*'a dair olan On Dokuzuncu Söz, hem üç cihetle kerametli ve harika olan On Dokuzuncu Mektup, elhak Risale-i Nur'un en parlak birer nurudurlar. Ve Aişe-i Sıddıka'nın *(radiyallâhu anhâ)* beraati münasebetiyle âyet-i nûrun[2] مَثَلُ نُورِهِ[3] kelimesindeki zamir, üç vecihten birisi ile Muhammed *(aleyhissalâtü vesselâm)*'a râcî olmak haysiyetiyle Sûre-i Nur, Zât-ı Muhammediye *(aleyhissalâtü vesselâm)* ile ziyade alâkadar bulunduğundan, o sûre ile risalet-i Muhammediye *(aleyhissalâtü vesselâm)*'ı isbat eden o iki risaleye iki nur lafzıyla, belki üç nur kelimeleriyle yine aynen risalet-i Ahmediye *(aleyhissalâtü vesselâm)*'ı isbat eden Miraç Risalesi'ne dahi işaret etmiş. Ben itiraf ediyorum ki; On Dördüncü Mektup noksan kaldığını unutmuştum. Hazreti İmam Ali *(radiyallâhu anh)* aynı sûreyi iki defa tekrar etmesiyle tahattur ettim ve işârâtındaki dikkatine hayran oldum. Fakat o tekrar, yalnız On Dokuzuncu Söz ve Mektup için sayılır; ondan sonrakilere nisbeten sayılmaz.

Üçüncü Remiz

Yirmi Sekizinci Lem'a'da izah ve isbat edilen

تُقَادُ سِرَاجُ النُّورِ سِرًّا بِبَيَانَةً تُقَادُ سِرَاجُ السُّرْجِ سِرًّا تَنَوَّرَتْ[4]
بِنُورِ جَلَالٍ بَازِخٍ وَشَرَنْطَخٍ بِقُدُّوسِ بَرْكُوتٍ بِهِ النَّارُ أُخْمِدَتْ[5]

---

1 "Hâ, Mîm sûrelerinin –ki başlarında 've'l-Kitâb' denilerek yemin edilmiş– hepsinin sırrı hürmetine Sana dayanıyorum. Nurun fazileti hürmetine yâ Nur!" (Bkz.: el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî)* s.514)

2 Nûr sûresi, 24/35.

3 "O'nun nurunun misali" (Nûr sûresi, 24/35)

4 Nurun kandili gizlice fakat aynı zamanda da açık bir şekilde yakılır. Kandiller kandili gizli olarak nurlanır. (Bkz.: el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî)* s.509-510)

5 "İzzet, azamet, celâl ve kibriya sahibi münezzeh ve mukaddes olan Zât-ı Rahim'in nuruyla küfrün ateşi söndürülür." (Bkz.: el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî)* s.509-510)

fıkralarıyla Risale-i Nur'un üç ehemmiyetli vaziyetini haber veriyor. Bu fıkraların sarâhate yakın bir surette hem cifir, hem mana cihetiyle Risale-i Nur'a işaretini On Sekizinci Lem'a'da izahına binâen; burada ise, orada zikredilmeyen ve İmam Ali *(radiyallâhu anh)*'ın nazar-ı dikkatini celbeden yalnız üç sırrı beyan edilecek.

Birincisi: İslâmlar içinde, dellâllar elinde teşhir suretinde gezdirilmeye lâyık olan Risale-i Nur, maatteessüf gayet gizli perde altında intişar ve istitara mecbur olmasına işareten İmam Ali *(radiyallâhu anh)*, iki defa سِرًّا بَيَانَةً[1] ve سِرًّا تَنَوَّرَتْ[2] kelimeleriyle –سِرًّا[3] yani, gizli intişar edebilir– müteaccibâne haber veriyor.

İkincisi: Risale-i Nur, ism-i âzam cilvesiyle ve ism-i Rahîm ve Hakîm'in tecellisiyle zuhur ettiğinden imtiyazlı hâssası اَللّٰهُ أَكْبَرُ[4]'den iktibasen *celâl* ve *kibriyâ*.. بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ ve وَهُوَ الْعَزِيزُ.. 'den istifâzaten *merhamet* ve *şefkat*.. الْحَكِيمُ[5] 'den istifadeten *hikmet* ve *intizamın* esasları üzerine gidiyor. Onun ruhu ve hayatı, onlardır. Sâir meşreplerdeki aşk yerinde, Risale-i Nur'un meşrebinde *müştâkâne şefkattir* ve *re'fetkârâne muhabbettir.*

Nasıl ki Hazreti İmam Ali *(radiyallâhu anh)*, sarih bir surette Sirâcü'n-Nur'un tarih-i telifini ve tekemmül zamanını ve meşhur ismini تُقَادُ سِرَاجُ النُّورِ[6] fıkrasıyla haber vermiş. Öyle

بِنُورِ جَلَالٍ بَازِخٍ وَشَرَنْطَخٍ بِقُدُّوسٍ بَرْكُوتٍ بِهِ النَّارُ أُخْمِدَتْ[7]

fıkrasıyla da Sirâcü'n-Nur'un esaslarından haber veriyor. Çünkü جَلَالٍ izzet, azamet ve celâl ve kibriyâdır. بَازِخٍ شَرَنْطَخٍ Süryanîce Raûf.. ve بَرْكُوتٍ Rahîm'dir. Demek Hazreti İmam Ali *(radiyallâhu anh)* Sirâcü'n-Nur'u tarif ediyor.

---

1 "Gizli aynı zamanda açık" (Bkz.: el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî)* s.509)

2 Gizli olarak nurlanır. (Bkz.: el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî)* s.509)

3 "Gizli olarak" (Bkz.: el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî)* s.509)

4 Sadece büyüklükte değil hiçbir konuda eşi ve benzeri olmayan, başka bir şey Kendisiyle kıyas bile edilemeyecek yegâne büyük, Allah'tır.

5 "O azizdir, hakîmdir (mutlak galiptir, tam hüküm ve hikmet sahibidir)" (İbrahim sûresi, 14/4; Nahl sûresi, 16/60; Ankebût sûresi, 29/42; Rûm sûresi, 30/27; …)

6 "Nurun kandili yakılır." (Bkz.: el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî)* s.509)

7 "Nurun kandili gizlice fakat aynı zamanda da açık bir şekilde yakılır. Kandiller kandili gizli olarak nurlanır. İzzet, azamet, celâl ve kibriya sahibi münezzeh ve mukaddes olan Zât-ı Rahim'in nuruyla küfrün ateşi söndürülür." (Bkz.: el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî)* s.509-510)

Hayatını ve nurunu, kibriyâ ve azamet ve re'fet ve rahîmiyetten alıyor diye mümtaz hâsiyetini beyan eder.

Üçüncüsü: Hazreti İmam Ali *(radiyallâhu anh)*, bu fıkrada بِهِ النَّارُ أُخْمِدَتْ[1] cümlesiyle diyor ki: Bin üç yüz elli dörtte Sirâcü'n-Nur –yani, Risale-i Nur'un nuru– ile dalâletin tecavüz eden nârı inşallah sönecek. Yani fitne-i diniye ateşini, ya tahribattan vazgeçirecek veya ileri tecavüzatını kıracak. Eğer hicrî tarihi olsa, bundan iki sene evvel, dini dünyadan tefrik fırsatından istifade ile dinin ve Kur'ân'ın zararına olarak ilerleyen dehşetli tasavvuratın tecavüzatının tevakkuf etmesi, elbette karşılarında kuvvetli bir seddin bulunmasındandır. O seddin ise, bu zamanda çok intişar eden Risale-i Nur'un keskin hüccetleri ve kuvvetli burhanları olduğu çok emâreler ile hissediliyor. Ve bu ikinci ihtimaldeki işaret-i Aleviye dahi onu teyid ediyor.[2(Hâşiye)]

Evet, cifirce بِهِ النَّارُ أُخْمِدَتْ; خ altı yüz, ت dört yüz, ر iki yüz, şeddeli ن yüz, م kırk,د ve üç ıyedi, بِهِ 'deki ب iki, ه beş, yekûnu bin üç yüz elli dört eder. Lillâhilhamd Sirâcü'n-Nur'un El-Âyetü'l-Kübrâ'sı gibi çok risaleleri var. Her biri kuvvetli birer lâmba hükmünde sırat-ı müstakîmi gösterip İmam Ali *(radiyallâhu anh)*'ın haberini tasdik ediyorlar.

Bu üçüncü sırrın münasebetiyle aynen بِهِ النَّارُ أُخْمِدَتْ gibi bin üç yüz elli dört tarihine makam-ı cifrîsiyle bakan ve Said'in *(radiyallâhu anh)* iki maruf lâkabına remzen ve ismen îma eden ve "kendini muhafaza et" emrini veren ve o tarihte herkesten ziyade müteaddit tehlikelere maruz bulunacağını telvih eden "Ercûze"nin âhirlerindeki

فَاسْأَلْ لِمَوْلَاكَ الْعَظِيمِ الشَّانِ يَا مُدْرِكًا لِذٰلِكَ الزَّمَانِ
بِأَنْ يَقِيَكَ شَرَّ تِلْكَ الْفِتْنَةِ وَشَرَّ كُلِّ كُرْبَةٍ وَمِحْنَةٍ[3]

fıkrasıyla diyor: "Yâ Saide'l-Kürdî! Bin üç yüz elli dört tarihine yetişirsen Mevlâ-yı Azîm'inden, o zamanın ve o asrın fitne ve şerlerinden muhafazanı iste ve yalvar." Evet On Sekizinci Lem'a'da Birinci Keramet-i Aleviye'nin

---

1 "onunla küfrün ateşi söndürülür" (Bkz.: el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî)* s.510)

2 (Hâşiye) Hem de إِنَّا أَعْطَيْنَا 'nın sırrı kısmen tahakkuk etmiş. Çünkü süfyaniyetin dört rüknünden en kuvvetlisi ve dehşetlisi, bütün bütün çekildi. Kabir altında azap çekiyor. Ve en büyüğü dahi, alâkası bilfiil çekilmiş; mason komitesinin mahkûmu ve âleti olup azabıyla meşguldür. Yalnız onun gölgesi hükmediyor, ileri tecavüz etmemekle beraber kısmen geriliyor. Bâki kalan iki şahıs ise, ellerinden gelse tamire çalışacaklar.

3 Bkz.: el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî)* s.596.

izahında, Kaside-i Ercûziye'nin Risale-i Nur ve müellifine dair işârât-ı gaybiyesi beyan edilmiş. "İsm-i Âzam ve Sekîne" tabir ettiği esmâ-yı sitte-i meşhuruyla[1] daima meşgul olan bir şâkirdiyle konuştuğu ve teselli verdiği.. ve çok emâreler ve karînelerle o şâkirdin Said olduğu isbat edilmiş. Ve orada o şâkirdine demiş:

أَحْرُفُ عُجْمٍ سُطِّرَتْ تَسْطِيرًا بِتَّ بِهَا الْأَمِيرُ وَالْفَقِيرَا[2]

Yani, ecnebi hurufları bin üç yüz kırk sekizde tâmim edilecek; çoluk-çocuk, emirler ve fakirler, icbar suretinde gece dersleriyle öğrenmeye çalışacaklar. Evet سُطِّرَتْ تَسْطِيرًا[3] cümlesi, tam tamına iki ت sekiz yüz, iki س yüz yirmi, iki ر dört yüz, iki ط on sekiz, bir ي on; mecmûu, bin üç yüz kırk sekizdir. Aynı tarihte latinî huruflarına gece dersleriyle cebren çalıştırıldı.

Sonra İmam Ali *(radiyallâhu anh)*, Sekîne ile meşgul olan Said'e bakar, konuşur. Akabinde يَا مُدْرِكًا لِذٰلِكَ الزَّمَانِ[4] der. İki-üç yerde kuvvetli işaret ile Said ismini verdiği şâkirdine hitâben "Kendini, Sekîne ile dua edip muhafazaya çalış." Yâ-yı nidaîden sonra müteaddit karîneler ve emâreler ile Said var. Demek يَا سَعِيدُ مُدْرِكًا لِذٰلِكَ الزَّمَانِ[5] olur. Bu fıkra nasıl ki مُدْرِكًا[6] kelimesiyle "el-Kürdî" lâkabına hem lafzen, hem cifren bakar. Çünkü mimsiz دَرْكًا, Kürd kalbıdır.[7(Hâşiye)] Mim ise, ل ve ي 'ye tam muvâfıktır. Öyle de diğer bir ismi olan Bediüzzaman lâkabına dahi اَلزَّمَانِ kelimesiyle îma etmekle beraber bin üç yüz elli dört veya bin üç yüz elli beş makam-ı cifrîsiyle Said'in *(radiyallâhu anh)* hakikat-i hâlini ve hilâf-ı âdet vaziyetini.. ve hıfz u vikâye için kesretli duasını.. ve halvet ve inzivâsını tamamıyla tabir ve ifade ettiğinden sarâhate yakın bir surette parmağını onun başına o kasidede teselli için basıyor. Burada da بِهِ النَّارُ أُخْمِدَتْ[8] sırrına mazhar olan Risale-i Nur'u alkışlıyor.

---

1 Hazreti Ali *(kerremallâhu vecheh)* Kasîde-i Ercûzesi'nde, Esmâ-yı Sitte'nin (yani Ferd, Hayy, Kayyûm, Hakem, Adl, Kuddûs) İsm-i Âzam ve Sekîne olduğunu ifade etmiştir. (Bkz.: el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî)* s.594-595)

2 Bkz.: el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî)* s.595.

3 "satır satır yazıldı" (Bkz.: el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî)* s.595)

4 Bin üç yüz elli dört (1354) tarihine yetişirsen. (Bkz.: el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî)* s.596)

5 "Yâ Said el-Kürdî! Bin üç yüz elli dört (1354) tarihine yetişirsen"

6 "yetişirsen" (Bkz.: el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî)* s.596)

7 (Hâşiye) Yani, tersinden okunuşudur.

8 "onunla küfrün ateşi söndürülür" (Bkz.: el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî)* s.509-510)

Malûm olsun ki; Celcelûtiye'nin esası ve ruhu olan اَلْقَسَمُ الْجَامِعُ وَالدَّعْوَةُ الشَّرِيفَةُ وَالْاِسْمُ الْأَعْظَمُ[1] İmam Ali *(radiyallâhu anh)*'ın en mühim ve en müdakkik Üveysî bir şâkirdi.. ve İslâmiyet'in en meşhur ve parlak bir hüccet-i olan Hüccetü'l-islâm İmam Gazâlî *(radiyallâhu anh)* diyor ki: "Onlar, vahiy ile Peygamber'e *(aleyhissalâtü vesselâm)* nâzil olduğu vakit İmam Ali'ye *(radiyallâhu anh)* emretti: 'Yaz!' O da yazdı, sonra nazmetti."[2] İmam Gazâlî *(radiyallâhu anh)* diyor:

إِنَّ هٰذِهِ الدَّعْوَةَ الشَّرِيفَةَ وَالْوَفْقَ الْعَظِيمَ وَالْقَسَمَ الْجَامِعَ وَالْإِسْمَ الْأَعْظَمَ وَالسِّرَّ الْمَكْنُونَ الْمُعَظَّمَ بِلَا شَكٍّ كَنْزٌ مِنْ كُنُوزِ الدُّنْيَا وَالْاٰخِرَةِ[3]

İmam Gazâlî, İmam Nureddin'den ders alarak bu Celcelûtiye'nin hem Süryanî kelimelerini, hem kıymetini ve hâsiyetini şerhetmiş.

Dördüncü Remiz

İmam Ali *(radiyallâhu anh)* Sirâcü'n-Nur'dan haber verdikten sonra yine otuz üç ve bir cihetle otuz iki adet Süryanîce esmâyı tâdâd ederken Risale-i Nur'un en kuvvetli, en kıymettar olan Mu'cizât-ı Kur'âniye Risalesi'ne ve Otuz İkinci Söz'e kuvvetli işaret ettiği gibi, sâir risalelere de remzen veya îmaen veya telvihen bakar. Evet, Hazreti İmam Ali *(radiyallâhu anh)* Risale-i Nur'a bakarak, Süryanî isimleri dercederek diyor:

تُقَادُ سِرَاجُ النُّورِ سِرًّا بَيَانَةً تُقَادُ سِرَاجُ السُّرْجِ سِرًّا تَنَوَّرَتْ
بِنُورِ جَلَالٍ بَازِخٍ وَشَرَنْطَخٍ بِقُدُّوسِ بَرْكُوتٍ بِهِ النَّارُ أُخْمِدَتْ
بِيَاهٍ وَيَا يُوهٍ نَمُوهٍ أَصَالِيًا بِطَمْطَامٍ مِهْرَاشٍ لِنَارِ الْعِدَاسَمَتْ
بِهَالٍ أَهِيلٍ شَلْعٍ شَلْعُوبٍ شَالِعٍ طَهِيٍّ طَهُوبٍ طَيْطَهُوبٍ طَيَطَّهَتْ
أَنُوخٍ بِيَمْلُوخٍ وَأَبْرُوخٍ أُقْسِمَتْ بِتَمْلِيخِ اٰيَاتٍ شَمُوخٍ تَشَمَّخَتْ
أَبَازِيخَ بَيْذُوخٍ وَذَيْمُوخٍ بَعْدَهَا خَمَارُوخٍ يَشْرُوخٍ بِشَرْخٍ تَشَمَّخَتْ[4] (Hâşiye)

---

1 "Şerefli dua, kapsamlı yemin ve ism-i âzam" (Bkz.: el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî)* s.512)

2 Bkz.: el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî)* s.509-512.

3 "Bu şerefli, büyük tevafuklar ihtiva eden dua, kapsamlı yemin, ism-i âzam ve büyük meknûn sır şüphesiz ki dünya ve âhiret hazinelerindendir." (Bkz.: el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî)* s.508-509)

4 (Hâşiye) Haşre dair meşhur Yirmi Dokuzuncu Söz'e, sonra Miraç ve zeyli Şakk-ı kamere bakar.

بِبَلْخٍ وَسِمْيَانٍ وَبَازُوخٍ بَعْدَهَا بِذَيْمُوخٍ أَشْمُوخٍ بِهِ الْكَوْنُ عُمِّرَتْ

بِشَلْمَخَتٍ اِقْبَلْ دُعَائِي...[1]

diye dua ile hatmeder. Hazreti İmam Ali *(radîyallâhu anh)*, başta sarâhat ile haber verdiği Risale-i Nur'u, Sirâcü'n-Nur ve Sirâcü's-Sürc nâmıyla birinci mertebede âşikâr onu gösterip tâdâd ederken[2], tâ yirmi beşe geldiği vakit بِتَمْلِيخٍ اٰيَاتٍ شَمُوخٍ تَشَمَّخَتْ[3] der. Âyât-ı Kur'âniye'nin i'câzlarını beyan ve Kur'ân'ın kırk vecihle mu'cize olduğunu yedi adet küllî vecihlerde isbat eden Risale-i Nur'un en meşhur ve parlak risalesi olan Yirmi Beşinci Söz nâmındaki Mu'cizât-ı Kur'âniye Risalesi'ne işaret eder. Çünkü başta Sirâcü'n-Nur'un birinci mertebede sayılması[4], hem بِتَمْلِيخٍ اٰيَاتٍ fıkrasında اٰيَاتٍ kelimesinin bulunması, hem yirmi beşinci mertebede zikretmesi, kuvvetli bir karînedir ki; pek çok âyetleri zikredip i'câzları ve sırları beyan eden Yirmi beşinci Söz'e mana-yı mecazî ile bakar. Ve sûrelerin tâdâdında dahi, yine yirmi beşinci mertebede ibareyi değiştirip baştan başlar gibi بِحَقِّ تَبَارَكَ[5] diyerek Risale-i Nur'un en mübârek ve bereketli olan Yirmi beşinci Söz'ün ehemmiyetini gösteriyor. Sonra yirmi altı ve yedide أَبَازِيخَ بَيْذُوخٍ وَذَيْمُوخٍ بَعْدَهَا[6] der. Sonra otuz ve otuz birincide بِبَلْخٍ وَسِمْيَانٍ وَبَازُوخٍ بَعْدَهَا[7] deyip yine ibareyi değiştirip بَعْدَهَا[8] kelimesini zikreder. Gayet zâhir ve kuvvetli bir karîne ile içtihada dair Yirmi Yedinci Söz'ün sahabeler hakkındaki çok mühim ve kıymettar zeylini ve Miraç'a dair Otuz Birinci

---

1 "Nurun kandili gizlice fakat aynı zamanda da açık bir şekilde yakılır. Kandiller kandili gizli olarak nurlanır. İzzet, azamet, celâl ve kibriya sahibi münezzeh ve mukaddes olan Zât-ı Rahim'in nuruyla küfrün ateşi söndürülür. Mâbud-u bilhak (el-ilâh) Hû, Samed (her şey O'na muhtaç, fakat O, hiçbir şeye muhtaç değildir), Zü'l-batş, (düşmanlarını kıskıvrak yakalayandır), Cebbar (kulların işlerini düzelten ve iradesine göre onları yöneten) ve Halîm (günahkârlara ceza vermekte acele etmeyen) olan Zâtın yardımıyla (o nur) düşmanlarının ateşini bastıracak. Gerçek Mâbud, Hak olan ve hakkı gerçekleştiren, Cemil (güzel olan ve her şeye güzellik veren), Vedûd (sevilen, seven ve mahlûklat arasında sevgi var eden) ve Mucîb (dua edenin duasını kabul buyuran) olan Zât'ın yardımıyla insanlara kendisini sevdirecektir. … Hak ism-i şerifin hürmetine duamı kabul buyur." (Bkz.: el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî)* s.509-511)

2 Bkz.: el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî)* s.509.

3 Bkz.: el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî)* s.510.

4 Bkz.: el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî)* s.509.

5 "Tebareke (Mülk) sûresi hürmetine!" Bkz.: el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî)* s.514.

6 Bkz.: el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî)* s.511.

7 Bkz.: el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî)* s.511.

8 "ondan sonra" (Bkz.: el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî)* s.511)

Söz'ün Şakk-ı kamere dair ve ona çok ihtiyaç bulunan ehemmiyetli zeylini بَعْدَهَا kelimesiyle gösterir gibi, kuvvetli işaret eder. Ben itiraf ediyorum ki, ben bu zeyilleri unutmuştum. İmam Ali'nin *(radiyallâhu anh)* bu ihtarı ile tahattur ettim. Şakk-ı kameri sâbıkan yazdım. Şimdi bu anda sahabeler hakkındaki zeyli hatırladım. İşte madem ilm-i belâgat ve fenn-i beyanda birtek karîne ile mecazî bir mana murad olunabilir ve birtek münasebetle, bir mefhuma işaret bulunsa, o mefhum bir mana-yı işârî olarak kabul edilir. Elbette zâhir ve çok karînelerden ve emârelerden kat-ı nazar, yalnız bu iki yerde tam zeyillerin bulunduğu aynı makamda ve zeyl manasında olan بَعْدَهَا kelimesini tekrar suretinde ifadeyi değiştirerek söylemesi, tam bir karînedir ki; Hazreti İmam Ali *(radiyallâhu anh)* mana-yı hakikîsinden başka bir mana-yı mecazî ve işârîyi dahi ifade etmek istiyor.

Sonra yirmi dokuzuncu mertebede, heybetli bir tarzda خَمَارُوخٍ يَشْرُوخٍ بِشَرْخٍ تَشَمَّخَتْ[1] der. Yirmi beşte geçen ve sırları bilmek manasında olan تَشَمَّخَتْ kelimesini tekrar ile sâbıkan beyan ettiğimiz harikalı Yirmi Dokuzuncu Söz'e kuvvetli bir karîne ile işaret eder. Sonra otuz ikinci mertebede sûrelerin tâdâdında ehemmiyetle işaret ettiği risale-i câmia olan Otuz İkinci Söz'e yine nazar-ı dikkati kuvvetli celbetmek için ذَيْمُوخٍ أَشْمُوخٍ بِهِ الْكَوْنُ عُمِّرَتْ[2] ve bir nüshada بِهِ الْكَوْنُ عُطِّرَتْ[3] yani ism-i Adl ve ism-i Hakem'in tecellisiyle ve adalet ve mizanıyla ve intizam ve hikmetiyle dünya tamir edilir, tahriptten kurtulur. İkinci nüsha ile o iki ismin râyiha-yı tayyibesiyle ve çok hoş kokularıyla dünya, güzel kokular alır; attar dükkânı gibi râyiha-yı tayyibe verir. İşte ism-i Adl ve ism-i Hakem'in parlak bir aynaları ve bir tefsirleri hükmünde olan Otuz İkinci Söz'e parmak basıyor ve mana-yı mecazî suretinde ifade eder. ذَيْمُوخٍ kelimesinin tekrarıyla Sözler otuz üç iken, bir mertebesinin mektuplardan ibaret olduğuna ve Otuz İkinci Söz'ün son mertebesi bulunduğuna îma eder. Ben Süryanî kelimelerinin manalarını tamamıyla bilemediğimden ve İmam Gazâlî *(radiyallâhu anh)* dahi tamamıyla izah etmediğinden Hazreti İmam Ali'nin *(radiyallâhu anh)* o kelimeler ile sâir risalelere işârâtını şimdilik bırakıyorum.

---

1 Bkz.: el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî)* s.511.

2 "varlık onunla tamir edilir" (Bkz.: el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî)* s.511)

3 "varlık ondan aldığı güzel kokuları yayar."

Beşinci Remiz

Madem Celcelûtiye vahiy ile Peygamber *(aleyhissalâtü vesselâm)*'a nâzil olmuş.[1] Ve Allâmü'l-guyûb'un ilmiyle ifade-i mana eder.

Hem madem Celcelûtiye [2]أَفِدْ كَوْكَبِي ve[3]تُقَادُ سِرَاجُ النُّورِ fıkralarında mana-yı mecazî ile o kasidenin hakikatini isbat eden Risale-i Nur'a sarîhen ve onun on üç ehemmiyetli risalelerine işareten haber vermekle beraber, فَيَا حَامِلَ الْاِسْمِ الَّذِي جَلَّ قَدْرُهُ[4]'de dahi o kasidenin bir esası olan [5]اَلْاِسْمُ الْمُعَظَّمُ ile çok iştigal ve istimdat eden Risale-i Nur müellifine ve bunun on üç ehemmiyetli vâkıât-ı hayatına îmaen, remzen, işareten mana-yı mecazî ile haber veriyor.

Hem madem mana-yı mecazî ile ve mefhum-u işârînin murad olmasına bir zayıf karîne ve bir gizli emâre ve birtek münasebet kâfi geliyor.

Hem madem Risale-i Nur ve risalelerine ve müellifi ve ahvâline olan işaretler birbirine karîne olur. Belki meselenin vahdeti itibarıyla umum işaretler, karîneleriyle beraber her birisine kuvvetli bir karîne ve kavî bir emâre hükmündedir.

Elbette diyebiliriz ki; Hazreti İmam Ali *(radiyallâhu anh)* nasıl ki başta

بَدَأْتُ بِبِسْمِ اللهِ رُوحِي بِهِ اهْتَدَتْ إِلٰى كَشْفِ أَسْرَارٍ بِبَاطِنِهِ انْطَوَتْ[6]

Yani, "Hazine-i esrar olan بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ ile başladım. Ruhum, onun ile o hazineyi keşfetti." diyerek sâir işârâtın karînesiyle bir mana-yı işârî ve bir medlûl-ü mecazî suretinde Risale-i Nur'un bismillâhi hükmünde ve fâtihası ve besmelesi ve "Bismillâh"taki büyük sırrın hakikatini beyan eden ve kısa ve gayet kuvvetli Birinci Söz nâmında olan Bismillâh Risalesi'ne îma, belki remz, belki işaret ediyor. Aynen öyle de sâir işârâtın karîne ve münasebetiyle ve huruf-u Kur'âniye'nin esrarından bahseden ve Rumuzat-ı Semâniye nâmında bulunan sekiz küçük risalelerin mahiyetlerini andırır bir tarzda, ibareyi değiştirerek hurufların esrarıyla istimdat etmeye başlaması karîne-i latîfesiyle muazzam dua ve münâcât ve câmî kasem-i istimdadînin âhirlerinde ve

---

1 Bkz.: el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî)* s.509-512.

2 "Yıldızımı nurlandır." (Bkz.: el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî)* s.509)

3 "Nurun kandili yakılır." (Bkz.: el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî)* s.509)

4 Ey kadri yüce ismi taşıyan! (Bkz.: el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî)* s.527)

5 "İsm-i Âzam" (Bkz.: el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî)* s.500)

6 Bkz.: el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî)* s.499.

Sözler'e ve Mektuplar'a işaretten sonra [1]بِوَاحِ الْوَحَا بِالْفَتْحِ وَالنَّصْرِ أَسْرَعَتْ fıkrasıyla Yirmi Dokuzuncu Mektup'un bir kısım esrar-ı huruf-u Kur'âniye'yi beyan eden Rumuzat-ı Semâniye nâmında sekiz küçük risalelerin en mühimlerini.. ve feth-i Mekke ve feth-i Şam ve feth-i Kudüs ve feth-i İstanbul gibi çok fütuhat-ı İslâmiye'den gaybî haber veren Sûre-i [2]﴿إِذَا جَاءَ نَصْرُ اللهِ وَالْفَتْحُ﴾'nun esrarını beyan ile, fütuhat-ı İslâmiyenin pehlivanı olan Hazreti İmam Ali'nin *(radiyallâhu anh)* nazar-ı dikkatini celbeden Feth ve Nasr Risalesi'ne.. hem Sûre-i Feth'in en mühim ve en âhir âyetinin beş vecih ile i'câzını beyan ve isbat ile, kahraman-ı İslâm Hazreti İmam Ali'nin *(radiyallâhu anh)* nazar-ı dikkatini celbeden gayet kıymetli olan Âyet-i Feth Risalesi nâmındaki küçük bir risaleye îma, belki işaret eder itikadındayım. Böyle itikada iştirak edilmezse de itiraz edilmemeli.

Altıncı Remiz

Madem Hazreti İmam Ali *(radiyallâhu anh)*, üstad-ı kudsîsinden aldığı derse binâen, Kur'ân'a taalluk eden gelecek hâdisâttan haber veriyor. Ve "benden sorunuz" diye müteaddit ve doğru haberleri verip bir şah-ı velâyet olduğunu öyle kerametlerle isbat etmiş.

Ve madem bu asırda Avrupa dinsizleri ve ehl-i dalâlet münafıkları, dehşetli bir surette Kur'ân'a hücumu hengâmında Risale-i Nur, o seyl-i dalâlete karşı mukâvemet edip, Kur'ân'ın tılsımlarını keşfederek hakikatini muhafaza ediyor.

Ve madem

أَقِدْ كَوْكَبِي بِالْاِسْمِ نُورًا وَبَهْجَةً مَدَى الدَّهْرِ وَالْأَيَّامِ يَا نُورُ جَلْجَلَتْ[3]

fıkrasıyla –Yirmi Sekizinci Lem'a'da isbat edildiği gibi– sarâhate yakın bir surette Risale-i Nur'a işaret etmekle beraber, Sûre-i Nur'daki âyetü'n-nur'un Risale-i Nur'a işaretine işaret eder.

Ve madem [4]أَقِدْ كَوْكَبِي بِالْاِسْمِ نُورًا mana ve cifirce tam tamına Risale-i Nur'a tevâfuk ediyor, elbette diyebiliriz ki; bu fıkranın akabinde

---

1 Bkz.: el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî)* s.515.

2 "Allah'ın yardım ve zaferi geldiği zaman.." (Nasr sûresi, 110/1)

3 Ey gizliliklere ilmiyle nüfuz eden Nur! Yıldızımı asırlar boyunca Nur isminle nurlandır ve parıltısını devam ettir! (Bkz.: el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî)* s.509)

4 "Yıldızımı Nur isminle nurlu kıl, parlamaya devam ettir!" (Bkz.: el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî)* s.509)

بَاجٍ أَهُوجٍ جَلْمَهُوجٍ جَلَالَةٍ جَلِيلٍ جَلْجَلُوتٍ جَمَاهٍ تَمَهْرَجَتْ
بِتَعْدَادِ أَبْرُومٍ وَسِمْرَازِ أَبْرَمٍ وَبَهْرَةِ تِبْرِيزٍ وَأُمٍّ تَبَرَّكَتْ[1]

fıkrasıyla Risale-i Nur'un bidayette On İki Söz nâmında iştihar ve intişar eden on iki küçük risalelerine أَقِدْ كَوْكَبِي[2] karînesiyle, bu fıkradaki on iki Süryanî kelimeler onlara birer işarettir. Gerçi elimde bulunan Celcelûtiye nüshası, en sahih ve en mutemettir. İmam Gazâlî *(radiyallâhu anh)* gibi çok imamlar Celcelûtiye'yi şerh etmişler. Fakat bu Süryanî kelimelerin manasını tam bilmediğimden ve nüshalarda ihtilâf bulunduğundan, her birisinin vech-i işaretini ve münasebetini şimdilik bilmediğimden bırakıyorum.

Elhâsıl: Hazreti İmam Ali *(radiyallâhu anh)*, bir defa أَقِدْ كَوْكَبِي fıkrasıyla âhirzamanda Risale-i Nur'u dua ile Allah'tan niyaz eder, ister. Ve bidayette on iki risaleden ibaret bulunduğundan yalnız on iki risalesine işaret ediyor. İkinci defada نُقَّادُ سِرَاجُ النُّورِ[3] fıkrasıyla daha sarih bir surette Risale-i Nur'u medh ü senâ ile göstererek tekemmülüne işareten, umum Sözler'i ve Mektuplar'ı ve Lem'alar'ı remzen haber verir. Hem On İki Söz nâmı ile çok intişar eden o küçücük risaleler, bu fıkradaki kelimeler gibi birbirine ismen ve sureten benzedikleri gibi bedî manasında olan Celcelûtiye kelimesine mutâbık olarak her biri gayet bedî bir tarzda, güzel bir temsil ile, büyük ve derin bir hakikat-i Kur'âniye'yi tefsir ve isbat eder.

Eğer bir muannit tarafından denilse: Hazreti İmam Ali *(radiyallâhu anh)* bu umum mecazî manaları irade etmemiş?

Biz de deriz ki: Faraza Hazreti İmam Ali *(radiyallâhu anh)* irade etmezse, fakat kelâm delâlet eder ve karînelerin kuvvetiyle işârî ve zımnî delâletle manaları içine dâhil eder. Hem madem o mecazî manalar ve işârî mefhumlar haktır, doğrudur ve vâkıa mutâbıktır ve bu iltifata lâyıktırlar ve karîneleri kuvvetlidir; elbette Hazreti İmam Ali'nin *(radiyallâhu anh)* böyle bütün işârî manaları irade edecek küllî bir teveccühü faraza bulunmazsa, –Celcelûtiye vahiy olmak cihetiyle[4] hakikî sahibi– Hazreti İmam Ali'nin *(radiyallâhu anh)* üstadı olan Peygamber-i Zîşan'ın *(aleyhissalâtü vesselâm)* küllî teveccühü ve üstadının Üstad-ı Zülcelâl'inin ihatalı ilmi onlara bakar, irade dairesine alır.

---

1 Bkz.: el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî)* s.509.

2 "Yıldızımı nurlandır." (Bkz.: el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî)* s.509)

3 "Nurun kandili yakılır." (Bkz.: el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî)* s.509)

4 Bkz.: el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî)* s.509-512.

Bu hususta benim hususî ve kat'î ve yakîn derecesindeki kanaatimin bir sebebi şudur ki: Müşkülât-ı azîme içinde, el-âyetü'l-kübrânın tefsir-i ekberi olan Yedinci Şuâ'ı yazmakta çok zahmet çektiğimden, bir kudsî teselli ve teşvike cidden çok muhtaç idim. Şimdiye kadar mükerrer tecrübeler ile bu gibi hâletlerimde inâyet-i ilâhiye imdadıma yetişiyordu. Risaleyi bitirdiğim aynı vakitte, hiç hatırıma gelmediği hâlde, birden bu keramet-i Aleviye'nin zuhuru, bende hiçbir şüphe bırakmadı ki; bu dahi benim imdadıma gelen sâir inâyet-i ilâhiye gibi Rabb-i Rahîm'in bir inâyetidir. İnâyet ise aldatmaz, hakikatsiz olmaz.

Yedinci Remiz

Hazreti İmam Ali *(radiyallâhu anh)* nasıl ki,

وَبِالْآيَةِ الْكُبْرٰى أَمِنِّي مِنَ الْفَجَتْ ..... وَبِحَقِّ فَفَجٍ مَعَ مَخْمَةٍ يَا إِلٰهَنَا وَبِأَسْمَائِكَ الْحُسْنٰى أَجِرْنِي مِنَ الشَّتَتْ

حُرُوفٌ لِبَهْرَامٍ عَلَتْ وَتَشَامَخَتْ وَاسْمُ عَصَا مُوسٰى بِهِ الظُّلْمَتُ انْجَلَتْ[1]

diye birinci fıkrasıyla Yedinci Şuâ'a işaret etmiş; öyle de aynı fıkra ile âlî bir tefekkürnâme ve tevhide dair yüksek bir mârifetnâme nâmında olan Yirmi Dokuzuncu Arabî Lem'a'ya dahi işaret eder. İkinci fıkrasıyla "İsm-i Âzam ve Sekîne" denilen esmâ-yı sitte-i meşhurenin[2] hakikatlerini gayet âlî bir tarzda beyan ve isbat eden ve Yirmi Dokuzuncu Lem'a'yı takip eyleyen Otuzuncu Lem'a nâmında altı nükte-i esmâ risalesine بِأَسْمَائِكَ الْحُسْنٰى أَجِرْنِي مِنَ الشَّتَتْ[3] cümlesiyle işaret ettiğinden sonra akabinde risale-i esmâyı takip eden Otuz Birinci Lem'a'nın Birinci Şuâ'ı olarak, otuz üç âyet-i Kur'âniye'nin Risale-i Nur'a işârâtını kaydedip, hesap-ı cifrî münasebetiyle, baştan başa ilm-i huruf risalesi gibi görünen ve bir mu'cize-i Kur'âniye hükmünde bulunan

---

1 ".....Âyetü'l-Kübrâ hürmetine beni musibetten kurtar, bana emniyet ve huzur ver! … Esmâ-yı hüsnâ hakkı için beni dağınıklıktan koru! O harfler Merih yıldızı gibi yüksek ve yücedir. Asâ-yı Musa ismiyle küfür karanlıkları dağılır." (Bkz.: el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî)* –Hazreti Ali'nin *(kerremallâhu vecheh)* Celcelûtiye'si– s.516)

2 Hazreti Ali *(kerremallâhu vecheh)* Kasîde-i Ercûzesi'nde, Esmâ-yı Sitte'nin (yani Ferd, Hayy, Kayyûm, Hakem, Adl, Kuddûs) İsm-i Âzam ve Sekîne olduğunu ifade etmiştir. (Bkz.: el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî)* s.594-595)

3 "Esmâ-yı hüsnâ hakkı için beni dağınıklıktan koru!" (Bkz.: el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî)* s.516)

risaleye حُرُوفٌ لِبَهْرَامٍ عَلَتْ وَتَشَامَخَتْ[1] kelimesiyle işaret edip, der-akab وَاسْمُ عَصَا مُوسٰى بِهِ الظُّلْمَتُ انْجَلَتْ[2] kelâmıyla dahi, risale-i hurufiyeyi takip eden ve El-Âyetü'l-Kübrâ'dan ve başka Resâil-i Nuriye'den terekküp eden ve Asâ-yı Musa nâmını alan ve asâ-yı Musa gibi, dalâletin ve şirkin sihirlerini ibtal eden Risale-i Nur'un şimdilik en son ve âhir risalesine Asâ-yı Musa nâmını vererek işaretle beraber, mânevî karanlıkları dağıtacağını müjde ediyor.

Evet وَبِالْاٰيَةِ الْكُبْرٰى[3] kelimesiyle Yedinci Şuâ'a işareti, kuvvetli karîneler ile isbat edildiği gibi, aynı kelime, diğer bir mana ile elhak Risale-i Nur'un âyetü'l-kübrâsı hükmünde ve ekser risalelerin ruhlarını cemeden ve Arabî bulunan Yirmi Dokuzuncu Lem'aya bu kelâm, "müstetbeâtü't-terâkib" kaidesiyle ona bakıyor, efradına dâhil ediyor. Öyle ise Hazreti İmam Ali *(radiyallâhu anh)* dahi, bu fıkradan ona bakıp işaret eder diyebiliriz. Hem sâir işârâtın karînesiyle, hem Mektubat'tan sonra Lem'alar'a başka bir tarz-ı ibare ile îma ederek; Lem'aların en parlağının telifi, dehşetli bir zamanda ve hapis ve idamdan kurtulmak ve emniyet ve selâmet bulmak için, mana-yı mecazî ve mefhum-u işârî ile, Hazreti Ali *(radiyallâhu anh)* kendi lisanını, büyük tehlikelerde bulunan müellifin hesabına istimâl ederek, وَبِالْاٰيَةِ الْكُبْرٰى أَمِنِّي مِنَ الْفَجَتْ[4] yani, "Yâ Rab! Beni kurtar, eman ve emniyet ver!" diye dua etmesiyle, tam tamına Eskişehir Hapishânesi'nde idam ve uzun hapis tehlikesi içinde telif edilen Yirmi Dokuzuncu Lem'a'nın ve sahibinin vaziyetine tevâfuk karînesiyle kelâm, zımnî ve işârî delâlet ettiğinden diyebiliriz ki; Hazreti İmam Ali *(radiyallâhu anh)* dahi bundan, ona işaret eder. Hem Otuzuncu Lem'a nâmında ve altı nükte olan risale-i esmâya bakarak وَبِأَسْمَائِكَ الْحُسْنٰى[5] deyip, sâir işârâtın karînesiyle, hem Yirmi Dokuzuncu Lem'a'ya takip karînesiyle, hem ikisinin isimde ve esmâ lafzında tevâfuk karînesiyle, hem teşettüt-ü hâle ve sıkıntılı bir gurbete ve perişaniyete düşen müellifi, onun telifi bereketiyle teselli ve tahammül bulmasına ve mana-yı mecazî cihetinde, Hazreti İmam Ali'nin

---

1 "O harfler Merih yıldızı gibi yüksek ve yücedir." (Bkz.: el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî)* s.516)

2 "Asâ-yı Musa ismiyle küfür karanlıkları dağılır." (Bkz.: el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî)* s.516)

3 "Âyetü'l-Kübrâ hürmetine" (Bkz.: el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî)* s.516)

4 "Âyetü'l-Kübrâ hürmetine beni kurtar, emniyet ve huzur ver!" (Bkz.: el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî)* –Hazreti Ali'nin *(kerremallâhu vecheh)* Celcelûtiye'si– s.516)

5 "Esmâ-yı hüsnâ hakkı için" (Bkz.: el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî)* s.516)

(radiyallâhu anh) lisanıyla kendine dua olan بِأَسْمَائِكَ الْحُسْنٰى أَجِرْنِي مِنَ الشَّتَتْ[1] yani, "İsm-i âzam olan o esmâ risalesinin bereketiyle beni teşettütten, perişaniyetten hıfzeyle, Yâ Rabbî!" meâli, tam tamına o risale ve sahibinin vaziyetine tevâfuk karînesiyle kelâm, mecazî delâlet ve İmam Ali *(radiyallâhu anh)* ise, gaybî işaret eder diyebiliriz.

Hem madem Celcelûtiye'nin aslı vahiydir[2] ve esrarlıdır ve gelecek zamana bakıyor ve gaybî umûr-u istikbaliyeden haber veriyor.

Ve madem Kur'ân itibarıyla, bu asır dehşetlidir ve Kur'ân hesabıyla, Risale-i Nur bu karanlık asırda ehemmiyetli bir hâdisedir.

Ve madem sarâhat derecesinde çok karîne ve emârelerle Risale-i Nur, Celcelûtiye'nin içine girmiş, en mühim yerinde yerleşmiş.

Ve madem Risale-i Nur ve eczaları, bu mevkie lâyıktırlar ve Hazreti İmam Ali'nin *(radiyallâhu anh)* nazar-ı takdirine ve tahsinine ve onlardan haber vermesine liyâkatleri ve kıymetleri var.

Ve madem Hazreti İmam Ali *(radiyallâhu anh)*, Sirâcü'n-Nur'dan zâhir bir surette haber verdikten sonra ikinci derecede perdeli bir tarzda Sözler'den, sonra Mektuplar'dan, sonra Lem'alar'dan, risalelerdeki gibi aynı tertip, aynı makam, aynı numara tahtında, kuvvetli karînelerin sevkiyle kelâm, delâlet ve Hazreti İmam Ali'nin *(radiyallâhu anh)* işaret ettiğini isbat eylemiş.

Ve madem başta

بَدَأْتُ بِبِسْمِ اللهِ رُوحِي بِهِ اهْتَدَتْ إِلٰى كَشْفِ أَسْرَارٍ بِبَاطِنِهِ انْطَوَتْ[3]

risalelerin başı ve Birinci Söz olan Bismillâh Risalesi'ne baktığı gibi, kasem-i câmi-i muazzamın âhirinde, risalelerin kısm-ı âhirleri olan son Lem'alar'a ve Şuâlar'a, hususan bir âyetü'l-kübrâ-yı tevhid olan Yirmi Dokuzuncu Lem'a-yı harika-yı Arabiye ve Risale-i Esmâ-yı Sitte ve Risale-i İşârât-ı Huruf-u Kur'âniye ve bilhassa şimdilik en âhir Şuâ ve Asâ-yı Musa gibi, dalâletlerin bütün mânevî sihirlerini ibtal edebilen bir mahiyette bulunan ve bir manada Âyetü'l-Kübrâ nâmını alan risale-i harikaya bakıyor gibi bir tarz-ı ifade görünüyor.

---

1 "Esmâ-yı hüsnâ hakkı için beni dağınıklıktan koru!" (Bkz.: el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî)* s.516)

2 Bkz.: el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî)* s.509-512.

3 "Bismillâh ile başlarım. Öyle ki ruhum, besmelenin içindeki gizli sırları keşfe yine besmele ile yol bulmuş ve kanatlanabilmiştir. (Bkz.: el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî)* s.499)

Ve madem birtek meselede bulunan emâreler ve karîneler, meselenin vahdeti haysiyetiyle birbirine kuvvet verir; zayıf bir münasebetle bir tereşşuh dahi, menbaına ilhak edilir.

Elbette bu yedi adet esaslara istinaden deriz: Hazreti İmam Ali *(radiyallâhu anh)* nasıl ki, meşhur Sözler'e tertipleri üzerine işaret etmiş ve Mektubat'tan bir kısmına ve Lem'alar'dan en mühimlerine tertiple bakmış; öyle de بِأَسْمَائِكَ الْحُسْنٰى أَجِرْنِي مِنَ الشَّتَتْ[1] cümlesiyle, Otuzuncu Lem'a'ya, yani müstakil Lem'alar'dan en son olan Esmâ-yı Sitte Risalesi'ne tahsin ederek bakıyor. Ve حُرُوفٌ لِبَهْرَامٍ عَلَتْ وَتَشَامَخَتْ[2] kelâmıyla dahi, Otuzuncu Lem'a'yı takip eden İşârât-ı Huruf-u Kur'âniye Risalesi'ni takdir edip, işaretle tasdik ediyor. وَاسْمُ عَصَا مُوسٰى بِهِ الظُّلَمَتُ انْجَلَتْ[3] kelimesiyle dahi, şimdilik en âhir risale ve tevhid ve imanın elinde Asâ-yı Musa gibi harikalı, en kuvvetli burhan olan mecmua risalesini senâkârâne remzen gösteriyor gibi bir tarz-ı ifadeden bilâ-pervâ hükmediyoruz ki; Hazreti İmam Ali *(radiyallâhu anh)* hem Risale-i Nur'dan, hem çok ehemmiyetli risalelerinden mana-yı hakikî ve mecazî ile işârî ve remzî ve îmaî ve telvihî bir surette haber veriyor. Kimin şüphesi varsa, işaret olunan risalelere bir kere dikkatle baksın. İnsafı varsa, şüphesi kalmaz zannediyorum.

Buradaki mana-yı işârî ve medlûl-ü mecazîlere karînelerin en güzeli ve latîfi, aynı tertibi muhafaza ile verilen isimlerin münasebetidir. Meselâ Yirmi dokuz, otuz ve otuz bir ve otuz iki mertebe-i tâdâdda, Yirmi Dokuz ve Otuz ve Otuz Bir ve Otuz İkinci Sözler'e gayet münasip isimler ile.. ve başta Sözler'in başı olan Birinci Söz'e, aynı besmele sırrıyla.. ve âhirde şimdilik risalelerin âhirine mahiyetini gösterir lâyık birer isim vererek işaret etmesi gerçi gizli ise de, fakat çok güzeldir ve letâfetlidir.

Ben itiraf ediyorum ki; böyle makbul bir eserin mazharı olmak, hiçbir vecihle o makama liyâkatim yoktur. Fakat küçük, ehemmiyetsiz bir çekirdekten, koca dağ gibi bir ağacı halketmek; kudret-i ilâhiyenin şe'nindendir ve âdetidir ve azametine delildir...

Ben kasemle temin ederim ki; Risale-i Nur'u senâdan maksadım, Kur'ân'ın hakikatlerini ve imanın rükünlerini teyid ve isbat ve neşirdir...

---

1 "Esmâ-yı hüsnâ hakkı için beni dağınıklıktan koru!" (Bkz.: el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî)* s.516)

2 "O harfler Merih yıldızı gibi yüksek ve yücedir." (Bkz.: el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî)* s.516)

3 "Asâ-yı Musa ismiyle küfür karanlıkları dağılır." (Bkz.: el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî)* s.516)

Hâlık-ı Rahîm'ime yüz binler şükrolsun ki; kendimi kendime beğendirmemiş.. nefsimin ayıplarını ve kusurlarını bana göstermiş.. ve o nefs-i emmâreyi, başkalara beğendirmek arzusu kalmamış. Kabir kapısında bekleyen bir adamın arkasındaki fâni dünyaya riyâkârâne bakması, acınacak bir hamâkattir ve dehşetli bir hasârettir.

İşte bu hâlet-i ruhiye ile yalnız hakâik-i imaniyenin tercümanı olan Risale-i Nur'un doğru ve hak olduğuna latîf bir münasebet söyleyeceğim, şöyle ki:

Celcelûtiye, Süryanîce bedî demektir ve bedî manasındadır. İbareleri bedî olan Risale-i Nur, Celcelûtiye'de mühim bir mevki tutup ekser yerlerinde tereşşuhâtı göründüğünden, kasidenin ismi ona bakıyor gibi verilmiş. Hem şimdi anlıyorum ki; eskiden beri benim liyâkatim olmadığı hâlde bana verilen Bediüzzaman lâkabı benim değildi, belki Risale-i Nur'un mânevî bir ismi idi. Zâhir bir tercümanına âriyeten ve emaneten takılmış. Şimdi o emanet isim, hakikî sahibine iade edilmiş.

Demek, Süryanîce bedî manasında –ve kasidede tekerrürüne binâen kasideye verilen– Celcelûtiye ismi, işârî bir tarzda bid'at zamanında çıkan bediülbeyan ve bediüzzaman olan Risale-i Nur'un hem ibare, hem mana, hem isim noktalarıyla bedîliğine münasebettarlığını ihsas etmesine.. ve bu ismin bir parça ona da bakmasına.. ve bu ismin müsemmâsında Risale-i Nur, çok yer işgal ettiği için hak kazanmış olmasına... tahmin ediyorum.

رَبَّنَا لَا تُؤَاخِذْنَآ إِنْ نَسِينَآ أَوْ أَخْطَأْنَا[1]

Sekizinci Remiz

Bu remzin beyanından evvel, en mühim iki suâle cevap yazılacak.

Birinci Suâl: Bütün kıymettar kitaplar içinde Risale-i Nur, Kur'ân'ın işaretine ve iltifatına ve Hazreti İmam Ali'nin *(radîyallâhu anh)* takdir ve tahsinine[2] ve Gavs-ı Âzam'ın teveccüh ve tebşirine[3] vech-i ihtisası nedir? O iki zâtın kerametle Risale-i Nur'a bu kadar kıymet ve ehemmiyet vermesinin hikmeti nedir?

---

1 "Ey Rabbimiz! Unutur veya hataya düşer de bir kusur işlersek bizi onunla hesaba çekme!" (Bakara sûresi, 2/286)

2 Bkz.: el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî)* s.499, 509, 516.

3 Bkz.: el-Geylânî, *el-Fethu'r-rabbânî* s.265; el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî)* s.562.

Elcevap: Mâlûmdur ki, bazı vakit olur bir dakika; bir saat ve belki bir gün, belki seneler kadar.. ve bir saat; bir sene, belki bir ömür kadar netice verir ve ehemmiyetli olur. Meselâ bir dakikada şehid olan bir adam, bir velâyet kazanır..[1] ve soğuğun şiddetinden incimad etmek zamanında ve düşmanın dehşet-i hücumunda bir saat nöbet, bir sene ibadet hükmüne geçebilir.[2]

İşte aynen öyle de; *Risale-i Nur'a verilen ehemmiyet dahi, zamanın ehemmiyetinden.. hem bu asrın şeriat-ı Muhammediye'ye (aleyhissalâtü vesselâm) ve şeâir-i Ahmediye'ye (aleyhissalâtü vesselâm) ettiği tahribatın dehşetinden.. hem bu âhirzamanın fitnesinden, eski zamandan beri bütün ümmetin istiâze etmesi cihetinden.. hem o fitnelerin savletinden, müminlerin imanlarını kurtarması noktasından Risale-i Nur, öyle bir ehemmiyet kesbetmiş ki; Kur'ân ona kuvvetli işaretle iltifat etmiş.. ve Hazreti İmam Ali (radiyallâhu anh) üç kerametle ona beşaret vermiş.. ve Gavs-ı Âzam (radiyallâhu anh) kerametkârâne ondan haber verip tercümanını teşcî etmiş.*

Evet, bu asrın dehşetine karşı taklidî olan itikadın istinad kaleleri sarsılmış ve uzaklaşmış ve perdelenmiş olduğundan, her mümine, tek başıyla dalâletin cemaatle hücumuna mukâvemet ettirecek gayet kuvvetli bir iman-ı tahkikî lâzımdır ki dayanabilsin. Risale-i Nur, bu vazifeyi en dehşetli bir zamanda.. ve en lüzumlu ve nazik bir vakitte.. herkesin anlayacağı bir tarzda.. hakâik-i Kur'âniye ve imaniyenin en derin ve en gizlilerini, gayet kuvvetli burhanlar ile isbat ederek; o iman-ı tahkikîyi taşıyan hâlis ve sadık şâkirtleri dahi, bulundukları kasaba, karye ve şehirlerde –hizmet-i imaniye itibarıyla âdeta birer gizli kutub gibi– müminlerin mânevî birer nokta-yı istinadı olarak, bilinmedikleri ve görünmedikleri ve görüşülmedikleri hâlde –kuvve-i mâneviye-i itikatları cesur birer zâbit gibi– kuvve-i mâneviyeyi ehl-i imanın kalblerine verip, müminlere mânen mukâvemet ve cesaret veriyorlar.

İkinci Suâl: Keramet izhar edilmezse daha evlâ olduğu hâlde, neden sen ilân edersin?

---

1 Allah yolunda şehid olanların Cenâb-ı Hak tarafından mükâfatlandırılacaklarına dair bkz.: Bakara sûresi, 2/154; Âl-i İmran sûresi, 3/157, 169; Nisâ sûresi, 4/69, 74; Tevbe sûresi, 9/111.

2 Bkz.: ed-Deylemî, *el-Müsned* 2/273; el-Hâris İbni Ebî Üsâme, *Müsnedü'l-Hâris* 2/652. Ayrıca Allah yolundaki bir günlük nöbetin, dünyadan ve içindekilerden daha hayırlı olduğuna dair bkz.: Buhârî, *cihâd* 5, 73; Müslim, *imâre* 112-115, 163.

Elcevap: Bu, bana ait bir keramet değildir. Belki Kur'ân'ın i'câz-ı mânevîsinden tereşşuh ederek has bir tefsirinden keramet suretinde bizlere ve ehl-i imana bir ikram-ı rabbânî ve in'am-ı ilâhîdir. Elbette mu'cize-i Kur'âniye ve onun lem'aları izhar edilir. Ve nimeti ise şükür niyetiyle ilân etmek, bir tahdis-i nimettir. [1]وَأَمَّا بِنِعْمَةِ رَبِّكَ فَحَدِّثْ âyeti, izharını emreder. Benim için medar-ı fahir ve gurur olacak bir liyâkatim ve istihkakım olmadığını kasemle itiraf ediyorum. Ben çekirdek gibi çürüdüm ve kurudum. Bütün kıymet ve hayat ve şeref, o çekirdekten çıkan şecere-i Risale-i Nur ve mu'cize-i mâneviye-i Kur'âniye'ye geçmiş biliyorum. Ve öyle itikat ettiğimden i'câz-ı Kur'ânî hesabına izhar ederim. Bütün kıymet bir mu'cize-i Kur'âniye olan Risale-i Nur'dadır. Hatta eskiden beri taşıdığım Bediüzzaman ismi onun imiş, yine ona iade edildi. Risale-i Nur ise, Kur'ân'ın malıdır ve manasıdır. Bu remizde hususî kanaatimi teyid eden ve kendime mahsus çok emâre ve karîneler var. Fakat başkalarına isbat edemediğimden yazamıyorum. Yalnız iki-üçüne işaret etmeye münasebet gelmiş.

Birincisi: Ben Celcelûtiye'yi okuduğum vakit, sâir münâcâtlara muhalif olarak kendim bizzat hissiyatımla münâcât ediyorum diye hissederdim. Ve başkasının lisanıyla taklitkârâne olmuyordu. Benim için gayet fıtrî ve dertlerime alâkadar ve tefekkürat-ı ruhiyeme hoş bir zemin oluyordu. Birkaç sene sonra kerametini ve Risale-i Nur ile münasebetini gördüm ve anladım ki; o hâlet, bu münasebetten ileri gelmiş.

İkincisi: Hazreti İmam Ali *(radiyallâhu anh)*, başta

رُوحِي بِهِ اهْتَدَتْ إِلٰى كَشْفِ أَسْرَارٍ بِبَاطِنِهِ انْطَوَتْ....[2]

ve ortalarında

وَأَمْنِحْنِي يَا ذَا الْجَلَالِ كَرَامَةً بِأَسْرَارِ عِلْمٍ يَا حَلِيمُ بِكَ انْجَلَتْ[3]

ve âhirde

مَقَالُ عَلِيٍّ وَابْنِ عَمِّ مُحَمَّدٍ وَسِرُّ عُلُومٍ لِلْخَلَائِقِ جُمِّعَتْ[4]

---

1 "Şimdi gel Rabbi'nin nimetini yâd et ve haykır!" (Duhâ sûresi, 93/11)

2 "Ruhum, besmele ile o hazineyi keşfetti." (Bkz.: el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî)* s.499)

3 "Ey Celâl Sahibi ve ey Halîm! Senin yardımınla açılacak bir ilmin esrarını bana kereminle lütfeyle!" (Bkz.: el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî)* s.504)

4 "Bu Celcelûtiye, Hazreti Muhammed'in *(sallallâhu aleyhi ve sellem)* amcasının oğlu Hazreti Ali'nin

bir hazine-i ulûm olarak gösteriyor. Hâlbuki zâhirinde yalnız bir münâcâttır. Hatta İmam Ali'nin *(radiyallâhu anh)* hakikat-feşan sâir kasideleri ve ilmî başka münâcâtları gibi, esrar-ı ilmiye ile tam münasebeti görünmüyor. Benim hususî kanaatim şudur ki; Celcelûtiye, madem Risale-i Nur'u içine almış ve sînesine basıp mânevî veled gibi kabul etmiş, elbette وَسِرُّ عُلُومٍ لِلْخَلَائِقِ جُمِّعَتْ[1] fıkrası ile kendi hazinesinin bir kısım pırlantalarını Âhirzaman'da neşreden Risale-i Nur'u şahit gösterip Celcelûtiye'yi bir hazine-i ulûm ve bir define-i ilmiyedir diye bihakkın medh ü senâ edebilir.

Üçüncüsü: Mâlûmdur ki bazen gayet küçük bir emâre, bazı şerâit dâhilinde gayet kuvvetli bir delil hükmüne geçer; yakîn derecesinde kanaat verir. Bana böyle kanaat veren çok misallerinden yalnız –sâbık beyan ettiğim– birtek misal bana kâfi geliyor, şöyle ki:

Hazreti İmam Ali *(radiyallâhu anh)*[2] تُقَادُ سِرَاجُ النُّورِ fıkrasıyla Risale-i Nur'u tarihiyle ve ismiyle ve mahiyetiyle ve esaslarıyla ve hizmetiyle ve vazifesiyle gösterdikten sonra, Süryanîce isimleri tâdâd ederek münâcât eder. Otuz iki veya otuz üç adet isimlerde iki defa [3]بَعْدَهَا kelimesini tekrar eder. Biri, yirmi yedincide [4]وَذَيْمُوخٍ بَعْدَهَا; diğeri, otuz birde [5]وَبَازُوخٍ بَعْدَهَا der. İşte Risale-i Nur'un Sözler'i otuz üç ve bir cihette otuz iki.. ve Mektubat nâmındaki risalelerin dahi bir cihette otuz iki ve bir cihette otuz üç olup bu münâcâtla mutâbık olması.. ve yalnız risale şeklinde iki adet zeyilleri bulunması.. ve o zeyillerin birisi Yirmi Yedinci Söz'ün ehemmiyetli zeyli ve diğeri Otuz Birinci Söz'ün kıymettar zeyli olması.. ve o iki zeyl risalesinin müstakil mertebe ve numaralarının bulunmaması.. ve [6]بَعْدَهَا kelimesinin dahi aynı yerde, aynı manada tevâfuk etmesi, bana iki kere iki dört eder derecesinde kanaat veriyor ki; Hazreti İmam Ali *(radiyallâhu anh)*, tebeî bir mana ile ve işârî bir mefhum ile Risale-i Nur'a, hatta zeyillerine bakmak için öyle yapmış. Daha çok karîneler ve

---

(radiyallâhu anh) sözleridir. Onda mahlûkatla alâkalı ilimlerin özü ve sırrı toplanmıştır." (Bkz.: el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî)* s.531)

1 "Onda mahlûkatla alâkalı ilimlerin özü ve sırrı toplanmıştır." (Bkz.: el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî)* s.531)

2 "Nurun kandili yakılır." (Bkz.: el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî)* s.509)

3 "ondan sonra" (Bkz.: el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî)* s.511)

4 "Ve ondan sonra zeymûh.." (Bkz.: el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî)* s.511)

5 "Ve ondan sonra bâzûh.." (Bkz.: el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî)* s.511)

6 "ondan sonra" (Bkz.: el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî)* s.511)

birer Söz'e işaret eden münasebetler var. Fakat gizli ve ince olduklarından zikredilmedi.[1(Hâşiye)]

لَا يَعْلَمُ الْغَيْبَ إِلَّا اللهُ[2]

—وَاللهُ أَعْلَمُ بِالصَّوَابِ[3]—

أَسْتَغْفِرُ اللهَ مِنْ خَطَإِي وَخَطِيئَاتِي وَمِنْ سَهْوِي وَغَلَطَاتِي، وَالْحَمْدُ لِلّٰهِ عَلٰى نِعْمَةِ الْإِيمَانِ وَالْقُرْاٰنِ بِعَدَدِ حَاصِلِ ضَرْبِ حُرُوفِ رَسَائِلِ النُّورِ الْمَقْرُوءَةِ وَالْمَكْتُوبَةِ وَالْمُتَمَثِّلَةِ فِي الْهَوَاءِ فِي عَاشِرَاتِ دَقَائِقِ حَيَاتِي فِي الدُّنْيَا وَالْبَرْزَخِ وَالْاٰخِرَةِ،

اَللّٰهُمَّ صَلِّ وَسَلِّمْ عَلٰى مُحَمَّدٍ وَعَلٰى اٰلِهٖ وَأَصْحَابِهٖ بِعَدَدِهَا وَارْحَمْنَا وَارْحَمْ طَلَبَةَ رَسَائِلِ النُّورِ بِعَدَدِهَا اٰمِينَ وَالْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ[4]

سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَآ إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَآ ؕ إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ[5]

---

1 (Hâşiye) Meselâ yirmi sekizinci mertebede وَبِسُورَةِ التَّهْمِيزِ kelimesiyle Yirmi Sekizinci Söz'ün âhiri olan cehennem meselesinin çok kuvvetli bir burhanına işaret edip baştaki cennet meselesinin yalnız iki-üç suâl ve cevaba dair bahsi ise, başka yerde işaret ettiğinden münasebet gizlenmiş. Hem meselâ ikinci mertebede يٓسٓ kelimesiyle, hem İkinci Söz'e, hem İkinci Mektup'a, hem İkinci Lem'aya, hem İkinci Şuâ'a baktığından münasebet genişlendiğinden gizlenmiş.

Hem meselâ كٓهٰيٰعٓصٓ yani, صَادْ ve عَيْنْ ve يَا ve هَا ve كَافْ; yani beşinci mertebede bulunması, hem Beşinci Söz'e, hem Beşinci Mektup'a, hem Beşinci Lem'a'ya ve Dördüncü Şuâ olan Âyet-i Hasbiye Risalesi'ne, hem Üçüncü Şuâ olan Münâcât'a baktığı cihetle münasebet genişlenmiş, gizlenmiş. Buna başkaları kıyas edilsin.

2 Hiç kimse gaybı bilemez, gaybı yalnız Allah bilir.

3 Allah Teâlâ, her şeyin en doğrusunu en mükemmel şekilde bilir.

4 Kasıtsız ve kasıtlı günahlarımdan, gaflet ve yanılmalarımdan Allah'ım Sen'den mağfiret talep ediyorum. İman ve Kur'ân nimetini bahşeden Allah'a, Risale-i Nur'un okunan, yazılan ve havada temessül eden harflerinin dünya hayatımın, berzah hayatımın ve de âhiret hayatımın dakikalarının âşireleriyle çarpımından çıkan netice kadar hamd olsun. Allah'ım! Efendimiz Muhammed'e, O'nun âl ve ashabına Risale-i Nur'un okunan, yazılan ve havada temessül eden harflerinin dünya hayatımın, berzah hayatımın ve de âhiret hayatımın dakikalarının âşireleriyle çarpımından çıkan netice kadar salât ve selâm eyle! Bize ve nur talebelerine Risale-i Nur'un okunan, yazılan ve havada temessül eden harflerinin dünya hayatımın, berzah hayatımın ve de âhiret hayatımın dakikalarının âşireleriyle çarpımından çıkan netice kadar rahmet eyle, âmîn... Bütün hamdler, övgüler âlemlerin Rabbi Allah'adır.

5 "Sübhansın yâ Rab! Senin bize bildirdiğinden başka ne bilebiliriz ki? Her şeyi hakkıyla bilen, her şeyi hikmetle yapan sensin." (Bakara sûresi, 2/32)

Otuz Birinci Mektubun Otuz Birinci Lem'asının Otuz Bir Meselesinden Bir Meseledir

Birtek cümle olan kısacık bu hadisin beş lem'a-yı i'câziyesine dair bir nüktedir. Buraya bir münasebetle girmiş. إِنَّ الْخِلَافَةَ بَعْدِي ثَلَاثُونَ سَنَةً[1] hadis-i şerifin ihbar-ı gaybî nev'inden tarihçe musaddak beş lem'a-yı i'câziyesi vardır.

Birincisi: Hulefâ-yı Râşidîn'in hilâfetleri ile Hazreti Hasan'ın *(radiyallâhu anh)* altı aylık hilâfetinin müddeti otuz sene olacağını ihbardır. Aynen çıkmış.

İkincisi: Otuz senelik halifeleri olan Hazreti Ebûbekir *(radiyallâhu anh)*, Hazreti Ömer *(radiyallâhu anh)*, Hazreti Osman *(radiyallâhu anh)* ve Hazreti Ali'nin *(radiyallâhu anh)* ebcedî ve cifrî hesapları bin üç yüz yirmi altı eder ki, o tarihten sonra şerâit-i hilâfet daha takarrür etmedi. Hilâfet-i Âliye-i Osmaniye bitti.

Üçüncüsü: ثَلَاثُونَ kelimesi, cifir hesabı bin seksen yedi eder ki, tarihçe-i hilâfet-i Abbasiye'nin inkırazıyla hilâfet-i Osmaniyenin takarrürüne kadar olan zaman-ı fetret tayyedilse bin seksen küsur kalır. Eğer nâkıs hilâfetler sayılsa ثَلَاثُونَ سَنَةً'deki "sene" lafzı ilâve olur. O halde bin iki yüz iki eder ki, Rumuzat-ı Semâniye-i Kur'âniye Risaleleri'nde hem إِنَّا فَتَحْنَا لَكَ[2] hem Fâtiha, hem Sûre-i Nasr, hem Sûre-i Alâk gibi çok yerlerde aynen hilâfetle beraber Devlet-i İslâmiye'nin hem terakki, hem galibiyet devresi olan bin iki yüz iki tarihini gösterir. Hem nâkıs hilâfetle beraber bütün müddet-i hilâfet-i İslâmiye bin iki yüz ikidir ki, tam tamına tevafukla haber verir.

وَإِنِ اسْتَقَامَتْ أُمَّتِي فَلَهَا يَوْمٌ وَإِلَّا فَنِصْفُ يَوْمٍ hadisinin mu'cizane ihbar-ı gaybîsini izah eder. Yani, bu hadis, kıyametten değil, belki galibane hâkimiyet-i İslâmiye'den haber veren On Sekizinci Lem'a'da ve başka yerde bu hadisin üç lem'a-yı i'câziyesini beyan ettiğimden burada kısa kesiyoruz.

Dördüncüsü: إِنَّ الْخِلَافَةَ بَعْدِي ثَلَاثُونَ سَنَةً[3], şeddeli إِنَّ yüz bir, اَلْخِلَافَةَ bin yüz kırk bir, بَعْدِي seksen altı eder. Yekûnu –Arabîce– bin üç yüz yirmi sekiz olur ve Rumîce bin üç yüz yirmi altıdır ki Hulefâ-yı Râşidîn'in isimleri ikinci

---

1 "Hilâfet benden sonra otuz sene devam edecektir." (Tirmizî, *fiten* 48; Ebû Dâvûd, *sünnet* 9; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 5/220, 221.)

2 "Biz sana, [(başka zaferlere açılacak bir kapı olarak) aşikâr bir zafer] ihsan ettik." (Fetih sûresi, 48/1)

3 "Hilâfet benden sonra otuz sene devam edecektir." (Tirmizî, *fiten* 48; Ebû Dâvûd, *sünnet* 9; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 5/220, 221.)

vecihte gösterdiği aynı tarihe ve hürriyetin üçüncü senesindeki inkıta-yı hilâfetin tarihine tam tamına tevafuku, elbette o lisanü'l-gayb olan zâtın lisanında tesadüfî olamaz; belki onu da görmüş, ona da işaret etmiş.

Beşincisi: إِنَّ الْخِلَافَةَ şeddeli *nun* bir *nun* sayılsa bin yüz doksan iki eder ki, aynen ثَلَاثُونَ سَنَةً cümlesinin gösterdiği gibi bin iki yüz iki tarihine on farkla tam tevafuk ederek tam ve nâkıs bütün müddet-i hilâfeti göstermesi ve yalnız "hilâfet" kelimesi bin yüz on bir edip tam hilâfetin müddetine tam tevafukla beraber o müddete işaret eder. ثَلَاثُونَ kelimesinin cifrî hesabı olan bin seksen yedi adedine, yirmi dört gibi cüz'i bir farkla muvafakat etmesi, elbette ve her halde o Muhbir-i Gaybî'nin bir işaret-i gaybiyesidir ve bir nevi mu'cizât-ı gaybiyesinin bir lem'asıdır.

İşte bu kısacık hadîsin câmiiyetine, sâir cevâmiü'l-kelim olan hadisler kıyas edilsin.

سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ[1]

On Sekizinci Lem'a

Risale-i Nur'dan haber veren Birinci Keramet-i Aleviye Risalesidir. Teksir Lem'a'lar ve Teksir Sikke-i Tasdik-i Gaybî mecmualarında neşredilmiştir.

Yirmi Sekizinci Lem'a

Risale-i Nur'dan haber veren İkinci Keramet-i Aleviye Risalesi'dir. Tamamı Teksir Lem'a'lar mecmuasında, Keramet-i Aleviye kısmı ise Teksir Sikke-i Tasdik-i Gaybî mecmuasında neşredilmiştir.

---

1 "Sübhansın yâ Rab! Senin bize bildirdiğinden başka ne bilebiliriz ki? Her şeyi hakkıyla bilen, her şeyi hikmetle yapan sensin." (Bakara sûresi, 2/32)

Sekizinci Lem'a

Gavs-ı Âzam'ın Hizbü'l-Kur'ân'a Dair Keramet-i Gaybiyesidir[1](Hâşiye)

Şu risale içindeki imzalarla gösterildiği gibi, hizmet-i Kur'âniye'deki arkadaşlarıma iştirakim var. Bir kısmı, benim imzam iledir. Bir kısmı onların tasvip ve istihracıyla ve tasdikleriyle olduğundan, bana ait haddimden fazla hisseyi, onların hatırı için sükût ile kabul ettim. Yoksa, bu risalenin başında söylediğim gibi, bunda öyle bir hisse-i şerefe hakkım yoktur. On sene mukaddem, o kaside-i gaybiyeyi gördükçe bana mânevi bir ihtar gibi "Dikkat et!" diye kalbime geliyordu. O hâtırayı iki cihetle dinlemiyordum:

Birincisi: Benim gibi, ehemmiyetli ömrü şan ve şeref perdesi altında hubb-u cah zehiriyle zehirlenip öldüğü için yeniden bu suretle nefs-i emmareye diğer bir şeref kapısı açmak istememekti.

İkinci cihet: Bu muannid zamanda, bedihî dâvâları ve zâhirî hüccetleri kabul etmeyenlere karşı, böyle işârât-ı gaybiye nev'inden hodfürûşâne bir tarzda izhar etmek hoşuma gitmemekti.

En nihâyet, esaretimin sekizinci senesinde, en işkenceli ve en sıkıntılı bir zamanda, gayet kuvvetli bir teselli ve teşvike muhtaç olduğumuzdan bana ihtar edildi ki: Bunu, tahdis-i nimet ve bir şükr-ü mânevî nev'inden izhar et. Hem korkma, kanaat verecek derecede kuvvetlidir. Bu izharda en mühim maksadım, esrar-ı Kur'âniye'ye ait olan risalelerin makbuliyetine Gavs-ı Âzam'ın imza basması nev'inden olduğudur. İkinci maksadım, o kudsî Üstadımın kerametini izhar etmekle, keramat-ı evliyayı inkâr eden mülhidleri iskât edip, hizmet-i Kur'âniye'ye fütur verecek çok esbaba mâruz ve çok avâika hedef olan arkadaşlarımın kuvve-i mâneviyesini takviye ve şevklerini tezyid ve fütûrlarını izale etmek idi.

---

1 (Hâşiye) Üstadımızın şahsına sarîhen işaret eden bu gibi gaybî keramet ve işârâtın neşrini Üstadımız Bediüzzaman Said Nursî Hazretleri arzu etmiyor. Fakat bizler düşündük ki, bu gibi delâlet derecesinde olan gaybî işaretlerin ehl-i imanca bilinmesine bu zamanda kat'i lüzum ve ihtiyaç var. Buna binaen neşrediyoruz.

Naşirler

Benim için bir nevi hodfürûşluk nev'inden olduğu için ehemmiyetli zarardır. Fakat o zararımı, o kudsî Üstadım ve arkadaşlarım hatırı için kabul ettim. Şu "Keramet-i Gavsiye Risalesi" tedricen istihraç edildiği için, birkaç parça ve tetimmelere inkısam etti. Gittikçe, birbirini tenvir ve teyid ettikçe vuzuh peyda ediyor. İşaretin bazısında zaaf varsa da, sâir arkadaşlarının ittifakından aldığı kuvvet o zaafı izale eder.

Şâyân-ı Hayret Bir Tefe'ül ve Mühim Bir İhbar-ı Gaybî

(Sabri, Süleyman, Bekir, Galip ve Tevfik'in fıkrasıdır. Hem Hüsrev, Hâfız Ali ve Re'fet ve Âsım'ın ve Kuleönünden Mustafa'ların fıkrasıdır.)

Latif ve müjdeli bir tefe'ül: Üstad, Galip ve Süleyman, Ümmî Sinan Divanında mesleğimize ve Sözlere dair tefe'ül edildi, şu beyitler çıktı. Baktık, "Sözler" lafzı, bütün divanında yalnız bu kafiyelerde görünüyor. Demek Sözler "hak söz," hem "nur söz" oluyor.

Derim ki yardımcım Allah,
Şefaatçim Resûlullah.
Ki burhanım kitabullah,
Budur bendeki hak söz.

Senin kapında kul çoktur,
Hesabı, haddi hiç yoktur.
Ve lâkin bir dahi yoktur.
Sinan-ı Ümmî gibi nur söz.

Mühim Bir İhbar-ı Gaybî

(Şeyh-i Geylânî'nin kendinden sekiz yüz sene sonra gayb-âşinâ gözüyle haber verdiği bir hâdise-i Kur'âniye'dir.)

Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan'ın hizmetindeki kudsiyete, kerametkârâne sekiz yüz küsur sene evvel "Gavs-ı Âzam" unvanıyla bihakkın iştihar eden Kutb-u Âzam Şeyh-i Geylânî,

نَظَرْتُ بِعَيْنِ الْفِكْرِ فِي حَانِ حَضْرَتِي حَبِيبًا تَجَلّٰى لِلْقُلُوبِ فَجَنَّتِ[1]

[1] Bkz.: el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî)* s.560-562.

fıkrasıyla başlayan kasidesinin âhirinde, *Mecmuatü'l-Ahzâb*'ın birinci cildinin beş yüz altmış ikinci sayfasında, beş satırla, şu zamanda hizmet-i Kur'âniye'deki heyete ve başında bulunan Üstadımıza beş vecihle bakıyor ve gösteriyor. İşte o beş satır şudur:

تَوَسَّلْ بِنَا فِي كُلِّ هَوْلٍ وَشِدَّةٍ أَغِيثُكَ فِي الْأَشْيَاءِ دَهْرًا بِهِمَّتِي

أَنَا لِمُرِيدِي حَافِظًا مَا يَخَافُهُ وَأَحْرُسُهُ فِي كُلِّ شَرٍّ وَفِتْنَةٍ

مُرِيدِي إِذَا مَا كَانَ شَرْقًا وَغَرْبًا أَغِثْهُ إِذَا مَا سَارَ فِي أَيِّ بَلْدَةٍ

فَيَا مُنْشِدًا نَظْمِي فَقُلْهُ وَلَا تَخَفْ فَإِنَّكَ مَحْرُوسٌ بِعَيْنِ الْعِنَايَةِ

وَكُنْ قَادِرِيَّ الْوَقْتِ لِلّٰهِ مُخْلِصًا تَعِيشُ سَعِيدًا صَادِقًا بِمَحَبَّتِي[1]

Beşinci satırdan sonra gelen hâtime-i kaside:

وَجَدِّي رَسُولُ اللّٰهِ أَعْنِي مُحَمَّدًا أَنَا عَبْدُ الْقَادِرِ دَامَ عِزِّي وَرِفْعَتِي[2]

İşte evvelki beş satırda, beş vecihle ve beş tevafukla şimdi hizmet-i Kur'âniye'nin başında bulunanı gösteriyor.

Birinci vecih: Âhirdeki satırda تَعِيشُ سَعِيدًا ismini sarahetle haber vermekle beraber, maişet hususunda izzet ve saadetle geçineceğini haber veriyor. Evet, hocamız, küçüklüğünden beri fakr-i haliyle istiğnâ-yı tam ile beraber maişet hususunda en mesûd bir zâttır.

İkinci vecih: Aynı satırın başında كُنْ قَادِرِيَّ الْوَقْتِ fıkrasıyla o müridine diyor ki: "Vaktin Abdülkadirîsi ol." Bu قَادِرِي kelimatı, hesab-ı ebcedî ile üç yüz yirmi beş eder. Üstadımızın lâkabı "Nursî" olduğu cihetle, Nursî'nin makam-ı ebcedîsi üç yüz yirmi altı ediyor. Birtek fark var. O tek *elif*'tir. Bin manasında *elf*'e remzeder. Demek bin üç yüz yirmi beşte Şeyh-i Geylânî'ye mensup bir zât, Şeyh-i Geylânî tarzında hakikat-i Kur'âniye'yi müdafaa etmeye çalışacak, hakikaten Üstadımız, bin üç yüz yirmi altı senesinde –Hürriyetin ikinci senesi– mücâhede-i mâneviyeye atılmıştır.

Üçüncü vecih: Onun iki ismi var: Said, Bediüzzaman. Bu iki ismin mecmuunun makam-ı ebcedîsi "ez-zaman"daki şedde sayılmazsa üç yüz yirmi dokuz ediyor. İki د bir sayılsa, üç yüz yirmi beş, aynen كُنْ قَادِرِيَّ الْوَقْتِ 'deki

---

1 Bkz.: el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî)* s.562.

2 Bkz.: el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî)* s.562.

muhatap o olmasına işaret ediyor, belki delâlet ediyor. Eğer "ez-zaman"daki okunmayan *elif-lâm* sayılsa, kaideten قَادِرِيَّ 'ye dahi bir *elif-lâm* dâhil olmak lâzım gelir. Çünkü tarif için, muzafun ileyh kalktıktan sonra *elif-lâm* lâzım gelir, o halde dahi müsâvi olurlar.

Dördüncü vecih: Bu beş satırda Hazreti Şeyh, istikbalde bir müridine teminat veriyor, قُلْ وَلَا تَخَفْ "Korkma, sözlerini söyle" diyor. Sen şark ve garba gideceksin; çok fitnelere ve şerlere girip, umumunda esbab-ı âdiyenin fevkinde bir tarzla kurtularak mahfuz kalacaksın. Evet, bu hizmet-i Kur'âniye içindeki zât, hakikaten esaretle şarka gitti. Ve yine acîb bir esaretle Asya'nın garbında on dokuz sene kaldı. Hazreti Şeyh'in dediği gibi, çok şehirleri gezdi. Mücâhedesi Sözlerledir. قُلْ وَلَا تَخَفْ hükmüyle, çekinmeyerek, Hazreti Şeyh'in dediği gibi yapmış. Yirmi sene zarfında yirmi fitne ve mehâlik-i azîmeye düştüğü halde, bir hıfz-ı gaybî ile Hazreti Şeyh'in dediği gibi mahfuz kalmış. Hem fevkalme'mûl, bir gurbet diyarında fevkalâde inâyete mazhariyeti o dereceye gelmiş ki, bir risale sırf o inâyâtın tâdâdında yazılmıştır. Hazreti Gavs'ın dediği gibi, biz onun etrafında مَحْرُوسٌ بِعَيْنِ الْعِنَايَةِ fıkrasının meâlini gözümüzle görüyoruz.

Beşinci vecih: Üstadımız kendisi söylüyor ki: "Ben sekiz-dokuz yaşında iken, bütün nahiyemizde ve etrafında ahali Nakşî tarikatında, ve oraca meşhur Gavs-ı Hizan namıyla bir zâttan istimdat ederken, ben akrabama ve umum ahaliye muhalif olarak "Yâ Gavs-ı Geylânî" derdim. Çocukluk itibarıyla elimden bir ceviz gibi ehemmiyetsiz bir şey kaybolsa, "Yâ Şeyh! Sana bir Fâtiha, sen benim bu şeyimi buldur." Acîptir ve yemin ediyorum ki, bin defa böyle Hazreti Şeyh, himmet ve duasıyla imdadıma yetişmiş. Onun için bütün hayatımda umumiyetle Fâtiha ve ezkâr ne kadar okumuşsam, zât-ı Risaletten *(aleyhissalâtü vesselâm)* sonra Şeyh-i Geylânî'ye hediye ediliyordu. Ben üç-dört cihetle Nakşî iken, Kadirî meşrebi ve muhabbeti bende ihtiyârsız hükmediyordu. Fakat tarikatla iştigale, ilmin meşguliyeti mâni oluyordu.

Sonra bir inâyet-i ilâhiye imdadıma yetişip gafleti dağıttığı bir zamanda, Hazreti Şeyh'in *Fethu'r-Rabbânî* namındaki kitabı hüsn-ü tesadüfle elime geçmiş. Yirmi Sekizinci Mektup'ta beyan edildiği gibi, Hazreti Şeyh'in himmet ve irşadıyla eski Said *(radîyallâhu anh)* yeni Said'e inkılâp etmiş. O *Fethu'r-Rabbânî*'nin tefe'ülünde en evvel şu fıkra çıktı: أَنْتَ فِي دَارِ الْحِكْمَةِ فَاطْلُبْ طَبِيبًا يُدَاوِي قَلْبَكَ Yani, "Ey bîçâre! Sen Dârü'l-Hikmeti'l-islâmiye'de bir âzâ olmak

cihetiyle güya bir hekimsin, ehl-i İslâmın mânevi hastalıklarını tedavi ediyorsun. Hâlbuki, en ziyade hasta sensin. Sen, evvel kendine tabib ara, şifa bul; sonra başkasının şifasına çalış."

İşte o vakit, o tefe'ül sırrıyla, maddî hastalığım gibi mânevî hastalığımı da katiyen anladım. O şeyhime dedim: "Sen tabibim ol." Elhak, o tabibim oldu. Fakat pek şiddetli ameliyât-ı cerrahiye yaptı. *Fethu'r-Rabbânî* kitabında "Yâ gulâm!" tâbir ettiği bir talebesine pek müthiş ameliyat-ı cerrahiye yapıyor. Ben kendimi o gulâm yerine vaz ettim. Fakat pek şiddetli hitap ediyordu: "Eyyühe'l-münafık," "Ey dinini dünyaya satan riyâkâr" diye, diye... Yarısını ancak okuyabildim. Sonra o risaleyi terk ettim. Bir hafta bakamadım. Fakat ameliyat-ı cerrahiyenin arkasından bir lezzet geldi; iştiyakla o mübârek eseri acı tiryak gibi veya sulfato gibi içtim. Elhamdülillâh, kabahatlerimi anladım, yaralarımı hissettim, gurur bir derece kırıldı." (Hocamızın sözü bitti.)

İşte hocamızın bu macera-yı hayatiyesi gösteriyor ki, Hazreti Şeyh'in müteveccih olduğu ve ehemmiyetle bahsettiği ve istikbalde gelecek müridi bu olmak için kuvvetli bir ihtimaldir. Hazreti Şeyh'in vefatından sonra hayatta oldukları gibi tasarrufu ehl-i velâyetçe kabul edilen üç evliya-yı azîmenin en âzamı o Hazreti Gavs-ı Geylânî'dir. Ve demiş:

أَفَلَتْ شُمُوسُ الْأَوَّلِينَ وَشَمْسُنَا أَبَدًا عَلٰى فَلَكِ الْعُلٰي لَا تَغْرُبُ

fıkrasıyla ba'delmemat dua ve himmetiyle müridlerinin arkasında ve önünde bulunmasıyla, böyle harika keramet-i acîbe ile meşhur bir zât, elbette böyle bir zamanda kıymettar bir hizmet-i Kur'âniye bir müridinin vasıtasıyla olacağını onun görmesi ve göstermesi şe'nindendir. Şeyh'in bahsettiği ehemmiyetli müridi ve talebesi ve himâye-gerdesi olan şahıs, binden sonra, on dördüncü asırda geleceğine bir imadır.

Süleyman, Sabri, Zekâi, Âsım, Re'fet, Ali, Ahmed,

Hüsrev, Mustafa Efendi, Rüşdü, Lütfü, Şamlı Tevfik,

Ahmed Galib, Zühtü, Bekir Bey, Lütfi, Mustafa,

Mustafa, Mesud, Mustafa Çavuş, Hâfız Ahmed,

Hacı Hâfız, Mehmed Efendi, Ali Rıza *(rahmetullâhi aleyhim ecmaîn)*

Şeyh-i Geylânî'nin, Fıkrasıyla Kerametkârâne Verdiği Haber-i Gaybînin Tetimmesidir

أَنَا لِمُرِيدِي fıkrasında مُرِيدِي, "Molla Said" kelimesine tam tevafuk ediyor. Yalnız bir *elif* fark var. *Elif* ise, kaide-i sarfiyece "elfün" okunur. Elfün ise, bindir. Demek bin iki yüz doksan dörtte dünyaya gelecek müridi, bu "مُرِيدِي" lafzında muraddır. Çünkü لِمُرِيدِي 'de *lâm* sayılsa iki yüz doksan dört eder ki, birtek fark ile Said'in tarih-i velâdetine tevafuk eder. Esas Arabî sayılsa fark yoktur. *Lâm*'sız مُرِيدِي ise iki yüz altmış dört eder. "Molla Said" dahi iki yüz altmış beş eder. "Molla"daki *elif* bine işaret olduğu için mütebakisi iki yüz altmış dört kalır.

Elhâsıl: Şu zamanda dellâl-ı Kur'ân ve hâdim-i Furkan olan o adamın iki ismi ve iki lâkabı var. "Elkürdî" lâkabı ile "Molla Said" ismi, أَنَا لِمُرِيدِي fıkrasında zâhir görünüyor. "Nursî" lakabıyla "Bediüzzaman Said" ismi كُنْ قَادِرِيَّ الْوَقْتِ fıkrasında âşikâr görünüyor. Hatta hizmet-i Kur'âniye'de en mühim bir arkadaşı ve hâlis bir talebesi olan Hulûsi Bey'e لِلّٰهِ مُخْلِصًا تَعِيشُ سَعِيدًا صَادِقًا بِمَحَبَّتِي fıkrasında işaret olduğu gibi, diğer bir kısım talebelerine işaretler var.

Risale-i Nur talebeleri namına
Rüşdü, Hüsrev

Said Kendi Söylüyor:

"Hazreti Şeyh-i Geylânî, hizmet-i Kur'âniye'ye nazar-ı dikkati celb etmek ve o hizmet-i Kur'âniye, âhirzamanda dağ gibi büyük bir hâdise olduğuna işaret için, kerametkârâne şu hizmette istidat ve liyakatimin pek fevkinde bulunması ve fedakâr, çalışkan kardeşlerimle çalıştığımıza fazilet noktasından değil, belki sebkatiyet noktasından ismimi bir derece göstermesi beni epey zamandır düşündürüyordu. Acaba bunun izharında mânevî bir zarar bana terettüp eder, bir gurur, bir hodfürûşluk getirir diye sekiz-on senedir tevakkuf ettim. Bugünlerde izhara bir ihtar hissettim.

Hem kalbime geldi ki: Hazreti Şeyh bana bir pâye vermedi. Belki Said isminde bir müridim mühim bir hizmette bulunacak, fitne ve belâlardan izn-i ilâhî ile ve Şeyh'in duasıyla ve himmetiyle mahfuz kalacak.

Hem uzak yerde taşlar görünmez, dağlar görünür. Demek, sekiz yüz sene bir mesafede görünen, hizmet-i Kur'âniye'nin şâhikasıdır; yoksa Said gibi karıncalar değil. Madem bu keramet-i Gavsiyeyi ilân ve izharından Kur'ân şâkirtlerinin ve hizmetkârlarının şevki artıyor; elbette arkalarında Şeyh-i Geylânî gibi kahramanlar kahramanı zâtlar himmet ve dualarıyla ve izn-i ilâhî ile himâye ettiklerini bilseler, şevk ve gayretleri daha artar.

Elhâsıl: Bunu, kardeşlerimi fazla şevke ve ziyade gayrete getirmek için izhar ettim. Eğer kusur etmişsem, Cenâb-ı Hak affetsin. "إِنَّمَا الْأَعْمَالُ بِالنِّيَاتِ[1]

.....

فَيَا مُنْشِدًا نَظْمِي fıkrasında dahi Hazreti Şeyh'in *(radîyallâhu anh)* muhatabı şüphesiz Bediüzzaman Molla Said'dir *(radîyallâhu anh).*

Elhâsıl: Şu acîb kasidesinin âhirindeki şu beş beyitte beş kelime, medar-ı nazar-ı Şeyh ve mahall-i hitab-ı Gavsîdir. Ve o beş kelime ise,

لِمُرِيدِي، وَمُرِيدِي، وَمُنْشِدًا، وَقَادِرِيَّ، وَسَعِيدًا

lafızlarıdır. Said'in dahi iki lâkabı olan "Nursî", "Elkürdî"; iki ismi "Molla Said", "Bediüzzaman" bu beş kelimede bulunur. Hazreti Gavs'ın medar-ı teveccüh ve hitabı olan şu beş kelimesinde, âşikâr bir surette, mezkûr iki isim ve lâkab, ilm-i cifir kaidesinde makam-ı ebced ile görünmesi şüphe bırakmıyor ki, Hazreti Şeyh kasidesinin âhirinde onunla konuşuyor, ona teselli verip teşçî ediyor, وَالْعَاقِبَةُ لِلْمُتَّقِينَ[2] sırrıyla muvaffakiyetine teminat veriyor.

لَا يَعْلَمُ الْغَيْبَ إِلَّا اللهُ[3]

—وَاللهُ أَعْلَمُ بِالصَّوَابِ[4]—

فَيَا مُنْشِدًا نَظْمِي fıkrasında, نَظْمِي kelimesi, makam-ı ebcedîsi bin olup, رَسَائِلُ كِتَابِ النُّورِ 'un iki medde sayılmazsa ve şedde de *lâm* sayılsa, makam-ı ebcedîsi yine bindir. Demek فَيَا مُنْشِدًا نَظْمِي فَقُلْهُ وَلَا تَخَفْ fıkrasının meâl-i gaybîsi şudur ki:

---

1 "Ameller niyetlere göredir." Buhârî, *bed'ü'l-vahy* 1; Müslim, *imâre* 155; Tirmizî, *cihâd* 16; Ebû Dâvûd, *talak* 11; Nesâî, *tahâre* 60, *talak* 24, *eymân* 19; ....

2 "Güzel âkıbet, elbette müttakilerindir." (A'râf sûresi, 7/128)

3 Hiç kimse gaybı bilemez, gaybı yalnız Allah bilir.

4 Allah Teâlâ, her şeyin en doğrusunu en mükemmel şekilde bilir.

يَا مُؤَلِّفَ رِسَالَةِ النُّورِ جَاهِدْ بِهَا فَقُلْ وَلَا تَخَفْ

yani, "Korkma, sözlerini söyle, neşrine çalış."

وَالْعِلْمُ عِنْدَ اللهِ[1]

Amma فَقُلْهُ وَلَا تَخَفْ[2] fıkrasında şâyân-ı hayret bir tevafuk var ki; ilm-i cifir kaidesiyle makam-ı ebcedîsi bin üç yüz otuz iki eder. Şu halde فَيَا مُنْشِدًا نَظْمِي فَقُلْهُ وَلَاتَخَفْ meâl-i gaybîsi "Yâ Risaletü'n-Nur ve Sözler sahibi! Bana bak. Gâfil davranma! Bin üç yüz otuz ikide mücâhedeye başla. Sözleri korkma yaz, söyle."

Filhakika Said *(radiyallâhu anh)* Hürriyetten sonra az bir zamanda mücâhede sinde tevakkuf etmiş ise, bin üç yüz otuz ikide *İşârâtü'l-i'câz*'ı telif ile beraber Eski Said'den sıyrılmak niyet edip yeni Said suretinde bütün kuvvetiyle mücâhede-i mâneviyeye başlayıp, iki-üç sene sonra da Dârü'l-Hikmet-i İslâmiye'de bir-iki sene Hazreti Gavs-ı Geylânî'nin şu vasiyetini ve emrini imtisal ederek envâr-ı Kur'âniye'yi neşretmiş. Lillâhilhamd, şimdiye kadar devam ediyor.

Bu şâyân-ı hayret fıkrada cây-ı dikkat şu nokta var ki, Hazreti Gavs, doğrudan doğruya altıncı asırdan şu asrımıza bakıyor. O altıncı asrın âhirlerinde Hülâgu felâketi gibi feci, dehşetli meşhur fitnenin çok elîm ve feci ve kuburdaki emvâtı ağlattıracak derecede dehşetli bir nev'i, şu on dördüncü asırda bulunuyor. Bu iki asır birbirine tevafuk ediyor ki, Hazreti Şeyh ondan buna bakıyor.

Risale-i Nur talebeleri namına
Re'fet, Hüsrev, Hâfız Ali, Sabri

Şu Keramet-i Gavsiye Münasebetiyle "Üç Nokta" Beyan Edilecek

Birinci Nokta: Hazreti Gavs'ın kasidesinin başında bu beş satırdan evvel, acîb, pek garip, çok beliğ, nazdârâne tahdis-i nimet suretinde bir dâvâ-yı iftiharkârâne ifade eden iki sayfalık kasidesindeki harika dâvâsına delil olarak

---

1 Gerçek bilgi Allah katındadır.

2 "Korkma, sözlerini söyle..!" el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî)* s.562)

bir keramet-i bâhireyi âdeta mu'cizeye yakın bir harikayı göstermek lâzım geliyordu. İşte o akılları hayrette bırakan mertebeye lâyık olduğunu gösterir bir keramet izhar etti ki, sekiz yüz sene bir mesafede Cenâb-ı Hakk'ın izniyle, ilâmıyla zamanımızı tasfilâtıyla görür tarzında, bizim gibi âciz, zayıf talebelerine ders verip teşvik eder. İşte Hazreti Gavs'ın dâvâsına bu ihbar-ı gaybîsi en bâhir burhan olduğu gibi, Risale-i Nur'un eczalarının hakkaniyet ve ulviyetine bir hüccet-i kâtıa hükmündedir. Evet, Hazreti Şeyh, bu kasidesiyle Sözlerin hakkaniyetini imza ediyor.

İkinci Nokta: Ehl-i tarikat ve hakikatçe müttefekun aleyh bir esas var ki: Tarik-i hakta sülûk eden bir insan, nefs-i emmaresinin enâniyetini ve serkeşliğini kırmak için lâzım gelir ki, nazarını nefsinden kaldırıp şeyhine hasr-ı nazar ede ede tâ "fenâfişşeyh" hükmüne gelir. "Ben" dediği vakit, şeyhinin hissiyâtıyla konuşur ve hâkeza… tâ "fenâfirresûl", "fenâ fillâh"a kadar gider. Meselâ, nasıl ki, gayet fedakâr ve sadık bir hizmetkâr, bir yaver, efendisinin hissiyatıyla güya kendisi kendisinin efendisidir ve padişahıdır gibi konuşur, "Ben böyle istiyorum" der; yani "Benim seyyidim, üstadım, sultanım böyle istiyor." Çünkü kendini unutmuş, yalnız onu düşünüyor. "Böyle emrediyor," der. Öyle de Gavs-ı Geylânî, o harika kasidesinin tazammun ettiği ezvâk-ı fevkalâde Hazreti Şeyh'in sırr-ı azîm-i Ehl-i Beyt'in irsiyetiyle Âl-i Beyt'in şahs-ı mânevîsinin makamı noktasında ve zât-ı Ahmediye *(aleyhissalâtü vesselâm)*'ın verasetiyle hakikat-i Muhammediye'sinde *(aleyhissalâtü vesselâm)* kendini gördüğü gibi, fenâ-yı mutlak ile Cenâb-ı Hakk'ın tecelli-i zâtîsine mazhariyet noktasında, kasidesinde o sözleri söylemiş. Onun gibi olmayan ve o makama yetişmeyen onu söyleyemez; söylese mes'uldür.

Hazreti Şeyh, veraset-i mutlaka noktasında, Resûl-i Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselâm)* kadem-i mübârekini omuzunda gördüğü için, kendi kademini evliyanın omuzuna o sırdan bırakıyor. Kasidesinde zâhir görünen, temeddüh ve iftihar değil, belki tahdis-i nimet ve âli bir şükürdür. Yalnız bu kadar var ki, muhibbiyet makamı olan makam-ı niyazdan, mahbubiyet makamı olan nazdarlık makamına çıkmış. Yani tarik-i acz ve fakrdan, meşreb-i aşk ve istiğraka girmiş. Ve kendine olan niam-ı azîme-i ilâhiyeyi yâd edip, bihakkın müftehirane şükretmiştir.

Üçüncü Nokta: Keramet, mu'cize gibi Cenâb-ı Hakk'ın fiilidir, hediyesidir, ihsanıdır ve ikramıdır; beşerin fiili değildir. O keramete mazhar olan zât ise, bazen biliyor, bazen bilmiyor –vukuundan sonra bilir–. Keramete mazhariyetini kablelvuku bilen ve ikram-ı ilâhîye ihtiyârıyla tevfik-i hareket eden

kısım, eğer enâniyetten bütün bütün tecerrüd etmişse ve Hazreti Gavs gibi kudsiyet kesbetmişse, Cenâb-ı Hakk'ın izniyle, o kerametin her tarafını bilerek kendisi sahip çıkar, bilir ve bildirir. Fakat bununla beraber, madem o keramet ikramdır; bütün tafsilatıyla keramet sahibine de meşhud olmak lâzım değildir. Bu sırra binâen, Hazreti Şeyh, ilâm-ı rabbanî ve izn-i ilâhî ile bu asrı görmüş ve hizmet-i Kur'âniye'nin etrafında bizleri müşâhede edip nazar-ı şefkatiyle bakmış. O beş satır, sırf bir keramet ve intak-ı bilhak ve bir ikram-ı ilâhî ve veraset-i nebeviye itibarıyla zuhur ettiğinden, mu'cizevârî, kudret-i beşer fevkinde bir şekil almış. Sun'î, irade-i şeyh ile olduğu değildir. Çünkü intaktır. Ruh-u kudsîsi hissetmiş, görmüş. İrade ve ihtiyâr yetişemiyor. Akıl ise ruhun harekâtını ihata edemez. Lisan, ne kadar aklın dekâik-i tasavvuratının tercümesinde âciz ise, ihtiyâr dahi ruhun dekâik-ı harekâtının derkinde o derece âcizdir.

Hazreti Gavs, o derece yüksek bir mertebeye mâlik ve o derece harika bir keramete mazhardır ki, kâfirlerin bir kısmı demiş: "Biz İslâmiyet'i kabul edemiyoruz; fakat Abdülkadir-i Geylânî'yi de inkâr edemiyoruz." Hem evliyayı inkâr eden Vahhâbînin müfrit kısmı dahi Hazreti Şeyh'i inkâr edemiyorlar. Evliya, onun derece-i celâletine yetişmediği bütün ehl-i tarikatça teslim edilmiştir.

İşte böyle güneş gibi bir mu'cize-i Muhammediye *(aleyhissalâtü vesselâm)*, yüksek ve sönmez bir bârika-yı İslâmiyet olan bir zât-ı nuranînin, gayb-âşinâ nazarıyla asrımızı görüp, böyle bir keramet izharıyla teselli verip teşci etmek şe'nindendir.

Acaba hiç mümkün müdür ki, "Sultanü'l-Evliya" makamını ihraz etmiş ve hamiyet-i İslâmiye ile zamanındaki padişahları titretmiş ve kuvve-i kudsiye ile mâzi ve müstakbeli hazır gibi izn-i ilâhî ile görmüş ve mematında dahi hayatındaki gibi dâimî tasarrufu bulunduğu tasdik edilmiş olan bir kahraman-ı velâyet, bu asrımıza ve bu asır içindeki kemâl-i acz ve zaaf ile Kur'ân'ın hizmetinde çalışan ve insafsız düşmanların hücumuna mâruz ve teselli ve temine muhtaç bîçâre, Kur'ân'ın hâdimlerine ve talebelerine lâkayt kalabilir mi? Hiç mümkün müdür ki, bizimle münasebettar olmasın? Sekiz, dokuz, belki on beş kuvvetli delilden kat-ı nazar, ednâ bir işaret kelâmında bulunsa, bize baktığına delâlet eder; hafî bir işaret etse kâfidir. Çünkü makam iktiza ediyor, mutabık-ı mukteza-yı hâldir ve münasebet kavîdir.

Ey benimle beraber Hazreti Şeyh'in teveccüh ve duasına mazhar kardeşlerim! Şu Üstadımız, bizi istikbalde adem zulümatı içinde düşünüp bizimle

meşgul olurken, biz o mâzide mevcud ve nur perdeleri içinde üstadımızı ve üstadımızın üstadı ve ceddi olan Fahrü'l-âlemin Efendimiz'in *(aleyhissalâtü vesselâm)* teveccühlerinden gaflet etmek, onlara istinad etmemek lâyık mıdır? Madem onlar bizi düşünüyorlar; biz de bütün kuvvet ve ruhumuzla onlara itimad edip ve emirlerine bilâ-kayd ü şart itâat etmeliyiz.

Ehl-i dünyanın telsiz, telgraf ve telefonları şarktan garba gittiği gibi, işte ehl-i hakikatin de mâziden, dokuz yüz sene mesafe-i azîmeden müstakbele böyle mânevi telefonları işleyebilir ve mânevi teleskopları görebilir. Mâlûmdur ki, zayıf emareler, içtima ettikçe kuvvet bulur, delil hükmüne geçer. İncecik ipler, içtima ettikçe kopmaz, halat olur. Küllî, umumî kayıtlar, içtima ettikçe hususiyet peyda edip taayyün eder. Bu sırra binâen, Hazreti Şeyh'in bu beş satırında sekiz-dokuz kuvvetli işaretin içtimaında hiç şek ve şüphe bırakmadı ki, Hazreti Şeyh, şimdiki Kur'ân-ı Hakîm'in şâkirtlerine biiznillâh üstadlık ediyor, bihavlillâh şefkati altında himâye ediyor.

Cem-i kutbiyet ve ferdiyet ve gavsiyet
İle üç sütun üzerine durur.
Râyet-i ulviyet-i Şeyh-i hakkanîdir hitab-ı Abdülkadir.
İlham-ı Hüdâ, kitab-ı Abdülkadir.
Bâzü'l-eşheb ferd-i ferîd-i deveran.
Gavs-ı Âzam Cenâb-ı Abdülkadir.

Said Nursî

Risale-i Nur Şâkirtlerinin Bir Fıkrasıdır.

وَكُنْ قَادِرِيَّ الْوَقْتِ لِلّٰهِ مُخْلِصًا تَعِيشُ سَعِيدًا صَادِقًا بِمَحَبَّتِي

İlm-i Cifirle Manası:

"Ey Said! Sen, zamanın Abdülkadiri ol, ihlâs-ı tâmmı kazan, fakrınla beraber maişetini düşünme, nâstan minnet alma; ismin 'Said' olduğu gibi maişette de mesûd olacaksın. Muhabbetimde sadık olduğundan ve ihlâsa çalıştığından, Hulûsi gibi muhlis talebeler ve yardımcılar ve Süleyman, Bekir gibi sadık hizmetkârlar ve Sabri gibi tam takdir edici ve ciddi müştâk talebeler size verilmiş." Evet, lillâhilhamd, Gavsın sarahat derecesinde ihbar ettiği hal vuku bulmuştur. Gavs-ı Âzam, "Said" namıyla tesmiye ettiği müridinin tarihçe-i hayatında en mühim noktaları beyan etmekle beraber, ilm-i cifir esrarıyla

sekiz-dokuz cihette, Said'in başına parmağını basıyor. Beyitlerin mana-yı zâhirîsi ile maâni-i cifriyesi birbirine çok yakın olmakla dokuz vecihteki işaretler birbirini teyid ettiğinden, sarahat derecesine çıkmış.

أَنَا لِمُرِيدِي حَافِظًا مَا يَخَافُهُ وَأَحْرُسُهُ فِي كُلِّ شَرٍّ وَفِتْنَةٍ

İlm-i Cifirle Manası:

"On dördüncü asırda 'el-Kürdî' lakabıyla yâdedilen Molla Said, benim müridimdir. O fitne ve belâ asrının her şer ve fitnesinden, Allah'ın izniyle ve havl-i kuvvetiyle onun muhafızıyım." Evet, Hürriyetten yirmi-otuz sene sonraya kadar, yirmi fitne-i azîme içinde fevkalâde bir surette Gavsın o müridi mahfuz kalmıştır. Korktuğu şer ve mehâlikten bir hıfz-ı gaybî ile kurtulmuştur.

مُرِيدِي إِذَا مَا كَانَ شَرْقًا وَغَرْبًا أَغِثْهُ إِذَا مَا سَارَ فِي أَيِّ بَلْدَةٍ

İlm-i Cifirle Manası:

"O Gavs'ın müridi olan Said el-Kürdî, Rusya'da esaretle Asya'nın şark-ı şimalîsinde ve ehl-i bid'anın eliyle Asya'nın garbına nefyolunarak kaldığı miktarca ve Sibirya taraflarından firar edip fevkalâde çok bilâdı seyr u seyahat etmeye mecbur olduğu zaman, Allah'ın izniyle, havl ve kuvvet-i rabbânî ile ona imdat etmişim ve istimdadına yetişmişim." Evet, Hazreti Gavs'ın müridi unvanıyla irade ettiği Said *(radiyallâhu anh)*, üç sene esaretle Asya'nın şark-ı şimâlîsinde mehâlik içinde mahfuz kalıp, üç-dört aylık mesafeyi firar suretiyle kat ederek çok şehirleri gezip Gavs'ın dediği gibi mahfuz kalmıştır.

فَيَا مُنْشِدًا نَظْمِي فَقُلْهُ وَلَا تَخَفْ فَإِنَّكَ مَحْرُوسٌ بِعَيْنِ الْعِنَايَةِ

İlm-i Cifirle Manası:

"Bediüzzaman Molla Said" namıyla yâd olunan ve evrâd-ı muntazamasını okuyan müridine der ki: "Benim nazmımı, yani meslek ve meşrebimi ve mücahedatımı gösteren makalâtımı söyle. Yani, nazmımdan murad, senin risalelerin ve Sözler'in ve Mektubat'ındır."

فَقُلْهُ وَلَا تَخَفْ "Bin üç yüz otuz ikide o Sözler ile mücâhedeye başla. Sen inâyet-i ilâhiyenin hıfzındasın."

Evet, مُنْشِدًا ilm-i cifirle "Molla Said"i gösterdiği gibi, نَظْمِي ظ ile Risaletü'n-Nur'u gösterir. Ve مِي ile hem Mektubat'ı, hem كَلِمَاتُ سَعِيدِ الْكُرْدِي gösterir.

"Kelimat" Sözler demektir. فَقُلْهُ وَلَا تَخَفْ bin üç yüz otuz ikiyi gösterir. O tarih, mebde-i cihadıdır. O tarihte *İşârâtü'l-i'câz* tefsirinin neşriyle mücâhedeye başlamış.

Keramet-i Gaybiye-i Gavsiyenin İşârâtını Teyid Eden Üç Remiz

Birinci Remiz: أَنَا لِمُرِيدِي حَافِظًا ilm-i cifir itibarıyla, makam-ı ebcedî hesabıyla, bin üç yüz otuz altıyı gösterir. Demek Hazreti Gavs, "Bu tarihte, istikbalde gelecek müridini emr-i ilâhî ile muhafaza edecek" diyor. Evet, bu bîçâre Said dahi diyor:

Nev-i beşere gelen en büyük bir musibet, Harb-i Umumî hengâmında, çok tehlikelere mâruz kaldım. Hazreti Gavs'ın gösterdiği Arabî tarihte veya az evvel harika bir surette kurtuldum. Hatta bir defa, bir dakikada üç gülle öldürecek yere mukabil bana isabet ettiği halde tesir etmediler. Bitlis'in sukutunda, bir miktar talebelerimle Rus askerlerinin bir taburu içine düştük. Bizi sardılar, her tarafta el ele ateş edildi. Dört tanesi müstesna, bütün arkadaşlarım şehid olduktan sonra, taburun dört sıralarını yardık; yine onların içinde bir yere girdik. Onlar, üstümüzde, etrafımızda sesimizi, öksürüğümüzü işittikleri halde bizi görmüyordular. Otuz saat, o halde çamur içinde, ben yaralı iken hıfz-ı ilâhî ile istirahat-i kalb içinde muhafaza edildim.

Bunun gibi müteaddit tehlikede Hazreti Gavs'ın gösterdiği tarih-i Arabî itibarıyla, hakikaten bir hıfz-ı ilâhî içinde bulunduğumu hissediyordum. Demek Cenâb-ı Hak o kudsî üstadımı, bir melâike-i sıyanet gibi bana muhafız kılmış.

İşte bu أَنَا لِمُرِيدِي حَافِظًا fıkrası, bu fakirin mühim sergüzeştlerine işaret ettiği gibi, bu fakirin etrafında hizmet-i Kur'âniye işinde toplanan arkadaşlarımdan dokuz talebesini حَافِظًا ismi ile işaret ediyor.

وَأَحْرُسُهُ فِي كُلِّ شَرٍّ وَفِتْنَةٍ fıkrasında iki hüküm var. Biri şerden, diğeri fitnedendir. Demek ikincisi وَأَحْرُسُهُ فِي كُلِّ فِتْنَةٍ ve bu cümle –كُلِّ şedde sayılmazsa– bin üç yüz kırk dört eder. Evet, bu tarihten şimdiye kadar çok fitne-i mühimmeden bir himâyet-i gaybî ile mahfuz kaldığımı تَحْدِيثًا لِلنِّعْمَةِ ilân ediyorum.

İkinci Remiz:

مُرِيدِي إِذَا مَا كَانَ شَرْقًا وَغَرْبًا أَغِثْهُ إِذَا مَا سَارَ فِي أَيِّ بَلْدَةٍ

fıkrasında bahsettiği ve konuştuğu müridi ise, şarka esareten gittiği tarihi gösterdiği gibi, garba nefyolduğu tarihi de gösterir. Şöyle ki:

Şu fıkranın hakikî tâbiri إِذَا مَا كَانَ مُرِيدِي أَسِيرًا فِي شَرْقٍ oluyor. Demek zaman-ı esaret مَا كَانَ مُرِيدِي أَسِيرًا فِي شَرْقٍ de çıkıyor. Ve bin üç yüz otuz yedi ediyor. İşte bu fakir, o tarih-i Arabî'de Rus esaretinde, tek başımla Petroğra'dan bir ay şimal-i şark tarafından firar edip, çok envâ-ı mehâlik varken, Rusça bilemediğim halde, bir muhafaza-yı gaybiye altında pek çok bilâdı seyr u seyahat ettim. Tâ Varşova, Avusturya tarikiyle İstanbul'a gelip uzun bir daire-i arzda seyahat ettim. Hazreti Gavs'ın dediği gibi, o esaret-i şarkiye ve o seyr-i bilâd-ı kesîre içinde izn-i ilâhî ile istiğâseme medet görüyordum. Demek izn-i ilâhî ile Hazreti Gavs, melek gibi bu vazifeyi duasıyla yapmış.

Amma مَا كَانَ غَرْبًا kaydı, tarih-i Arabî olarak bin üç yüz elli bir, meşhur Rumî tarihiyle iki sene fark var. İşte, –Hazreti Gavs'ın dediği gibi– bu fakir, tarih-i Arabî ile bin üç yüz elli birde, şeâir-i İslâm içinde mühim tahavvülât zamanında bütün kuvvetimle şeâirin muhafazasına hizmetle mükellef olduğum halde, o mânevî herc ü merçteki fırtınalar bizi sarsmadı.

Hem غَرْبًا kelimesi, âhirdeki tenvin ile beraber bin iki yüz doksan iki eder ki, bu fakirin dünyaya gelmesinden bir sene evvel; veyahut rahm-ı maderdeki tarihe işaretle beraber, مَا كَانَ غَرْبًا bin üç yüz on dört eder. Bin üç yüz on dört senelerinde mevzu-u bahis olan müridi, mühim vartadan kurtulmasına Gavs *(radîyallâhu anh)* işaret ediyor, onun imdadına yetiştim diyor. Hayatta olan eski talebelerim biliyorlar ki, bin üç yüz on dört, bin üç yüz on beş-on altı senelerinde, Van kalesi –ki, iki minare yüksekliğinde sırf dağ gibi bir taştan ibarettir– eskiden kalma oda gibi bir in kapısına gidiyorduk. Ayağımdan kunduralar kaydı, iki ayağım birden kaydı. Tehlike yüzde yüz... Başkaca nokta-yı istinad kalmadığı halde, büyük bir istinada basmış gibi üç metrelik bir kavisle o mağaranın kapısına atılmıştım. Hem ben, hem beraberimdeki orada hazır arkadaşlarım, ecel gelmediği için sırf bir hıfz-ı ilâhî, harika bir imdad-ı gaybî telâkki ettik.

İşte Hazreti Gavs, madem bu kasidesinde sergüzeşt-i hayatımın mühim noktalarına işaret ediyor; elbette bu acîb ve en tehlikeli bir sergüzeşt-i hayatıma şu cümlesiyle işaret ediyor denilebilir.

Elhâsıl: Hazreti Gavs'ın mezkûr kelimatları, bu fakirin tarih-i hayatımda geçen en mühim noktaları manasıyla ifade ettikleri gibi, hesab-ı ebced makamıyla mühim noktaların tarih-i vukularına tevafukları, elbette tesadüfî ve tesadüf işi olamaz. Sâir işârâtın kuvvet-i kat'iyeti, tesadüfü muhâl derecesine getirmiştir. Madem bu beş satır kasidesi bir keramettir; keramet ise, mu'cize gibi, Cenâb-ı Hak tarafındandır, intak-ı bilhak nev'indendir, daha beyan etmediğimiz çok esrarı hâvidir; ihtiyâr-ı beşer yetişemez…

Said Nursî

Latif Bir Tefe'ül

Şeyh Sa'di Şirâzînin *Bostan*'ından Sözler hakkında ben, Hâfız Hâlid, Galib, Süleyman niyet edip açtık, tefe'ül bu çıktı:

نَکَرْ تَا کُلِسْتَان مَغْنَا شُگُفْتْ
بَرُو هِجْ بُلْبُلْ جُنِینْ خُوشْ نَگُفْتْ
عَجَبْ گَرْ بِمِیرَدْ جُنِینْ بُلْبُلْ
کِه اَزْ اُسْتُخْوَا نَشْ نَرُو یَدْ کُلِی

Meâli: Yani, "Gel, bak, güller bağı şeklinde hakikat gülleri açılmış. Böyle hakikat bahçesinde hiçbir bülbül, böyle şirin, hoş nağme etmemiştir. Nasıl oluyor ki, böyle bir bülbül öldükten sonra onun kemiklerinden güller açılmasın."

Bu meâl, maksadımıza o kadar yakındır ki tâbire lüzum yoktur. Yalnız gülistanımız, ebedî Kur'ân cennetindendir, ondan gelmiştir.

Mehmed, Tevfik, Galip, Süleyman,
Hâfız Hâlid, Said (radiyallâhu anhum)

بِسْـــمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

Gavs, meşhur kasidesinde –sarahat derecesinde– bizlerden, yani hizbü'l-Kur'ân'dan haber verdiği gibi, daha birkaç yerde, yine işârî bir tarzda haber veriyor. Ezcümle, o kasidenin arkasında *Mecmuatü'l-Ahzab*'ın 563'üncü sayfasında, yine o mâlûm müridinden bahsediyor ve beytinde diyor ki:

فَمُرِيدِي إِذَا دَعَانِي بِشَرْقٍ أَوْ بِغَرْبٍ أَوْ غَارٍ فِي بَحْرِ طَامِي أَغِثْهُ

"Garpta beni çağırdığı vakit onun imdadına yetişeceğim." Evet, doğrudur. Arabî tarihle bin üç yüz otuz dokuzda, müthiş bir buhran-ı ruhî ve dehşetli bir heyecan-ı kalbî ve dağdağalı bir teşevvüş-ü fikrî geçirdiğim sıralarda, pek şiddetli bir surette Hazreti Gavs'tan istimdat eyledim. Bir-iki yerde bahsettiğim gibi, *Fethu'r-Rabbânî* kitabı ile ve dua ve himmetiyle imdadıma yetişti ve o buhranı geçirdim. İşte o müridi ise, bîçâre Saidü'l-Kürdî olduğunu meşhur kasidesinde kat'î gösterdiği gibi, bu kasidede de فَمُرِيدِي 'den murad olur. Çünkü دَعَانِي بِغَرْبٍ ebced hesabıyla bin üç yüz otuz dokuz eder. O zaman memleketime nisbeten garp sayılan İstanbul'da idim. دَعَانِي بِغَرْبٍ makam-ı ebcedîsi zaman-ı istimdadıma tevafuk ediyor. Hesapta إِذَا lafzı dâhil olmaz. Çünkü إِذَا zamanı gösteriyor دَعَانِي بِغَرْبٍ cümlesi o müphem zamanı tayin ediyor.

Hem ezcümle, *Mecmuatü'l-Ahzab*'ın ikinci cildinin 379'uncu sayfasında Hazreti Gavs'ın "Virdü'l-işâ" namındaki münâcâtında şu fıkra var.

فَالْوَاصِلُ[1(Hâşiye-2)] اِلَي السَّاحِلِ السَّلَامَةِ[2(Hâşiye-1)] هُوَ السَّعِيدُ الْمُقَرَّبُ

وَذُو الْهَلَاكِ هُوَ الشَّقِيُّ الْمُبَعَّدُ وَالْمُعَذَّبُ

İşte Gavs'ın şu fıkrası, فَمِنْهُمْ شَقِيٌّ وَسَعِيدٌ[3] âyetinin bir nevi tefsiridir. Şu küllî âyetin bir kısım efradını, altıncı asır ve on dördüncü asırda âyetin külliyetinde dâhil bir kısım efrad-ı mahsusayı irae ettiğine müteaddit emareler var. Âyetin külliyetinde[4(Hâşiye)] tevafuk sırrıyla فَمِنْهُمْ شَقِيٌّ kelimesinde bu zamanının

---

1 (Hâşiye-2) "الْمُقَرَّبُ" müşedded (ر), bir sayılsa, Üstadımızın lâkabı olan "en-Nursî" kelimesinin aynıdır. Yalnız atıf için (و) var. Tam tevafukla mukarrebden murad Nurslu olduğunu gösteriyor. "الْمُقَرَّبُ" de şeddeli (ر) iki sayılsa, "Bediüzzaman Nursî" yâ-yı muhaffefle aynıdır. Yalnız iki fark var. İki hemze-i vasıl sayılsa tam tamına tevafukla "الْمُقَرَّبُ" doğrudan doğruya ona işaret ediyor.

Şamlı Tevfik, Süleyman, Ali

2 (Hâşiye-1) "فَالْوَاصِلُ" kelimesi –müteaddi olarak cihetiyle– "Sözleriyle selâmete îsal edici" demektir.

3 "Artık onlardan kimi bedbaht, kimi mutludur." (Hûd sûresi, 11/105)

4 (Hâşiye) Âyetin külliyetinde, saadet noktasında mazhariyetine mâsadak olmak için, milyarlar dereceden yalnız bir derece murad olduğumuzu anlasak, ebede kadar şükretsek, o nimetlerin hakkını eda edemeyiz. Hazreti Gavs'ın işaretinden anlaşılıyor ki, o muhit âyetin denizinden bir katre kadar hissemiz var. اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ هٰذَا مِنْ فَضْلِ رَبِّي[1*]

[*1] "Allah'a hamdolsun; bu Rabbimin ihsanıdır."

en büyük şakîlerinden üçüne cifirce tevafuk etmesi, o küllî âyette bunlar dahi kasten murad olduklarına emaredir, belki işarettir. İşte Hazreti Gavs, bu âyetteki bu emareden, bu zamana bakmış. Mezkûr fıkrasını küllî âyete bir nevi hususî tefsir yaparak, kasidesinde kerametkârâne bahsettiği fitne-i âhirzaman içindeki şâkirtlerini görüp, o zamanın şakîlerinin şerrinden muhafaza edildiği ve burada münâcâtında dahi o kasidenin meâline bakıyor.

Şu fıkra-yı Gavsiyede bir ima var. Buradaki "Said" lafzında, meşhur kasidesindeki تَعِيشُ سَعِيدًا kelimesine hafî bir işaret olduğu gibi, ذُو الْهَلَاكِ هُوَ الشَّقِيُّ الْمُبَعَّدُ fıkrasıyla, kendisinden sonra vuku bulan ve ulûm-u İslâmiye'yi mahvetmek niyetiyle kütüphâneleri Dicle ve Fırat nehrine atan Hülâgu felâketini haber vermekle beraber, Hülâgu gibi ulûm-u İslâmiyeye perde çeken şakîleri dahi mezkûr âyete istinaden haber veriyor.

Evet, فَالْوَاصِلُ إِلَى السَّاحِلِ السَّلَامَةِ fıkrasıyla Hizbü'l-Kur'ân'a işaret ettiği gibi, ذُو الْهَلَاكِ هُوَ الشَّقِيُّ الْمُبَعَّدُ وَالْمُعَذَّبُ fıkrasıyla ulûm-u İslâmiyeyi imha niyetiyle Hülâgû ve vüzerası gibi davranan bazı mâlûm insanların isimleri ilm-i cifirce dahi mezkûr âyetin işaretine istinaden tam tevafuk ediyor, gösteriyor.

Malûmdur ki tevafuk, ilm-i cifrin anahtarlarından mühim bir anahtardır.

Eğer bir tevafuk ise, delâlet denilmez; fakat hafî bir **ima** olur.

Eğer, iki cihet ile aynı meseleyi tevafuk gelse, imâdan **remiz** derecesine çıkar.

Eğer, iki-üç cihetle aynı meseleye gelse **işaret** olur.

Eğer, meâni-i elfaz işârât-ı harfiyeye münasip gelse ve işaretle bahsedilen insanların ahvâli o manaya mutâbık ve muvafık olsa, o işaret o vakit **delâlet** derecesine çıkar.

Eğer altı-yedi vecihle tevafukla beraber, mana-yı kelimat, işaret-i harfiyeye muvâfık gelse ve mukteza-yı hâle de mutâbık olsa o delâlet o vakit **sarahat** derecesine çıkar.

İşte bu düstura binâen, Şeyh-i Geylânî o meşhur kasidesinde sarahat derecesinde Hizbü'l-Kur'ân'dan bahsettiği gibi, *Virdü'l-işâ* münâcâtında dahi mezkûr âyete istinaden hizbü'l-Kur'ân'ın bir hâdimini tasrihen ve arkadaşlarını da işaret derecesinde haber veriyor.

Gavs-ı Âzam'ın istikbalden haber verdiği nev'inden, meşhur Şeyhülislâm Ahmed Câmi dahi İmam Rabbânî *(radiyallâhu anh)* olan Ahmed-i Farukî'den haber verdiği gibi, Celâleddin-i Rumî, Nakşibendîlerden haber vermiş. Daha bu neviden çok evliyalar, vâkıa mutâbık haber vermişler; fakat onların bir kısmı sarahate yakın haber vermişler. Diğer bir kısmı haberleri çendan bir derece müphem, mutlaktır; fakat bahsettikleri zâtlar makam sahibi ve büyük olduklarından, büyüklükleri ve taayyünleri cihetiyle o müphem ihbar-ı gaybîyi, bilistihkak kendilerine almışlar. Meselâ, Ahmed Câmi *(kuddise sirruh)* demiş ki: "Her dört yüz sene başında mühim bir Ahmed gelir. Bin tarihi başındaki Ahmed en mühimidir." Yani o elfin müceddididir. İşte böyle mutlak bir surette söylediği halde, İmam Rabbânî'nin *(kuddise sirruh)* büyüklüğü ve taşahhusu, o haber-i gaybîyi katiyen kendine almış. Hazreti Mevlâna Celâleddin-i Rumî de *(kuddise sirruh)* Nakşibendîden müphem bir surette bahsetmiş; fakat Nakşîlerin büyüklüğü ve yüksekliği ve teşahhusları o haberi de bilistihkak kendilerine almışlar.

İşte bu kerametkârâne ihbar-ı gaybî nev'inden Gavs-ı Âzam *(kuddise sirruh)* dahi, Hizbü'l-Kur'ân'dan –işârî bir surette– haber verdiği gibi, hizbü'l-Kur'ân'ın bir hadimi olan bu bîçâre Said'i *(radiyallâhu anh)* iki yerde sarahaten haber veriyor. Müphem ve mutlak bırakmadığının sırrı budur ki: Bu bîçâre Said, makam sahibi olmamışken ve büyük değilken ve mutlak tâbiri teşhis edecek bir teşahhus yokken, lütf-u ilâhî ile, büyük bir makamın hizmetinde bulunmasıdır. Âdeta bir nefer iken, müşîriyet makamı hizmetinde bulunmasıdır. İşte küçüklüğü ve ehemmiyetsizliği içindir ki, Hazreti Gavs, öteki evliyaya muhalif olarak yalnız işaretle kalmayıp, sarahat derecesinde parmağını onun başına basıyor.

Sergüzeşt-i hayatımda geçen ve çoğunu gizlediğim çok harika vâkıalar vardı. Kendimi hiçbir vecihle keramete lâyık görmediğim için onları bazen tesadüfe, bazen de başka esbaba isnad ediyordum. Şimdi kanaatim geliyor ki, o harikalar, Gavs-ı Âzam'ın bir silsile-i kerametini teşkil ederler. Demek onun duasıyla, himmetiyle, ona kerameten ve bize ikram nev'inden, bir nevi inâyet-i ilâhiyeye mazhar olmuşuz.

Ezcümle: Ben menfî olarak İstanbul'a getirildiğim vakit bir zaman Meşihat-ı İslâmiye dairesinde bulunan Dârü'l-Hikmeti'l-islâmiye'deki hizmet-i Kur'âniye'ye çalıştığım için, o alâkadarlık cihetinde, "Meşihat dairesi ne haldedir?" diye sordum. Eyvah! Öyle bir cevap aldım ki, ruhum, kalbim ve fikrim titrediler ve ağladılar. Sorduğum adam dedi ki: "Yüzer sene envâr-ı şeriatın

mazharı olmuş olan o daire, şimdi büyük kızların lisesi ve mel'abegâhıdır." İşte o vakit öyle bir hâlet-i ruhiyeye giriftar oldum ki, dünya başıma yıkılmış gibi oldu. Kuvvetim yok, kerametim yok; kemâl-i me'yusiyetle "ah, vah!" diyerek dergâh-ı ilâhîye müteveccih oldum. Ve bizim gibi kalbleri yanan çok zâtların hararetli ahları, benim âhıma iltihak ettiler. Hatırıma gelmiyor ki, acaba Şeyh-i Geylânî'nin duasını ve himmetini, duamıza yardım için istedim mi, istemedim mi? Bilmiyorum. Fakat her halde o eskiden beri nurlar yeri olmuş bir yeri zulmetten kurtarmak için, bizim gibilerin ahlarını ateşlendiren onun duasıdır ve himmetidir. İşte o gece Meşihat kısmen yandı. Herkes "Vâ esefâ" dedi; ben ve benim gibi yananlar, "Elhamdülillâh" dedik. Zannederim ki, bu fakir millete iki yüz milyon zarar veren Adliye dairesindeki yangında böyle bir mana var. İnşaallah bu da bir ikaz ve intibahı verecektir. Ateş bazen sudan ziyade temizlik yapar.

Hakikatli bir latife: Sultan Süleyman Kanunî, kesretli kırk çeşme sularını İstanbul'a getirdiği vakit, Şeyhülislâm Zenbilli Ali Efendi ona demiş: "Hilâf-ı şeriat kanunları Avrupa'dan getirdiğin cihetle, İstanbul'a öyle bir bok sıçtın ki, o getirdiğin suların cümlesi üzerinden akıp geçse yüz senede temizleyemez."

Suâl: Gavs-ı Âzam gibi büyük veliler, bazı evkatta, mâzi ve müstakbeli hazır gibi müşâhede ederler. Neden mâziye ait cihette sarahat suretinde haber veriyorlar da, istikbalden hafî remizlerle, gizli işaretlerle bahsediyorlar?

Elcevap:[1] لَا يَعْلَمُ مَنْ فِي السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضِ الْغَيْبَ إِلَّا اللّٰهُ âyetiyle,

عَالِمُ الْغَيْبِ فَلَا يُظْهِرُ عَلٰى غَيْبِهٖ أَحَدًا ۞ إِلَّا مَنِ ارْتَضٰى مِنْ رَسُولٍ[2]

âyeti ifade ettikleri kudsî yasağa karşı ubudiyetkârâne bir hüsn-ü edep takınmak için, tasrihten işaret mesleğine girmişler. Tâ ki işaretlerle, remizle anlaşılsın ki, ihtiyârsız, niyetsiz bir surette tâlim-i ilâhî olmuştur. Çünkü istikbalî olan gaybiyat, niyet ve ihtiyâr ile verilmediği gibi, niyetle de müdahale etmek, o yasağa karşı adem-i itaati işmam ediyor.

---

1 "Gerek göklerde gerek yerde olanlardan hiç kimse gaybı bilemez, gaybı yalnız Allah bilir." (Neml sûresi, 27/65)

2 "O bütün gaybı bilir. Fakat gaybını kimseye açmaz. Ancak, bildirmeyi dilediği bir elçiye bildirir." (Cin sûresi, 72/26-27)

Hazreti Gavs'ın Keramet-i Gaybiyesini Teyid Eden Bir Âyetin İşârâtındaki Bir Nükte-i İ'câziyedir.

Kur'ân'dan tereşşuh eden o Sözler ve risaleler, Kur'ân-ı Hakîm'in bir nevi, müstakim tefsiri ve hakâik-i imaniyenin istikametli ve kuvvetli delilleri olduğundan, o risaleler ve sözlere gelen şeref ve takdir ve tahsin, Kur'ân'a ve hakâik-i imana aittir. Madem öyledir; bilâ-perva derim ki: وَلَا رَطْبٍ وَلَا يَابِسٍ إِلَّا فِي كِتَابٍ مُبِينٍ[1] sırrıyla, Kur'ân'da elbette bu istikametli tefsirinin istikametine işaret var. Evet var. Kur'ân o tefsirine hususî bakıyor. Çünkü âyât-ı mühimmeden Sûre-i Hûd'daki[2(Hâşiye)] فَمِنْهُمْ شَقِيٌّ وَسَعِيدٌ[3] âyeti bulunan sayfanın karşısında فَاسْتَقِمْ كَمَا أُمِرْتَ[4] âyeti, *fâ*-yı atıf hariç olarak فَاسْتَقِمْ كَمَا أُمِرْتَ makam-ı ebcedîsi bin üç yüz ikidir. Demek اِسْتَقِمْ 'deki emr-i has içinde bulunan hitab-ı âmmın hadsiz müstakim efradları içinde, o bin üç yüz iki tarihinde bir ferdin bir cihette istikamet emrinin imtisali bir hususiyet kazanacak. Demek on dördüncü asırda Kur'ân'dan iktibas edip, istikametsiz sakim yollar içinde sırat-ı müstakîmi gösterecek âsârı neşreden bir adamı, o hadsiz efrad içinde dâhil ediyor.

Hem o istikametin bir hususiyeti var ki, tarihiyle işaret ediyor. Hâlbuki, o asırda şahsen istikamette mümtaz bir hususiyet kesbetmek çok uzaktır. Demek, şahsî istikamet değil. Öyleyse, o adamın teşebbüsüyle neşredilen esrar-ı Kur'âniye, o asırda istikamette imtiyaz kesbedecek. O adam şahsen gayr-i müstakim olduğu halde, müstakimler içine idhali, o imtiyaza remzeder. Madem hakikat budur, ben kat'î bir surette itiraf ediyorum ki, hayatım istikametsiz gitmiş, kalbim sakametten kurtulmamış, o kudsî emrin imtisalinden belki yüz derece uzağım. Fakat وَأَمَّا بِنِعْمَةِ رَبِّكَ فَحَدِّثْ[5] sırrıyla o nimete bir şükür olarak derim ki: O bin üç yüz iki tarihi ise –Arabî tarih itibarıyla olsa–

---

1 "Yaş ve kuru hiçbir şey yoktur ki açık, net bir kitapta bulunmasın." (En'âm sûresi, 6/59)

2 (Hâşiye) Hattâ Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)* ferman etmiş ki: [1*]شَيَّبَتْنِي سُورَةُ هُودٍ yani, sûre-i Hûd'daki [2*]فَاسْتَقِمْ كَمَا أُمِرْتَ âyeti beni ihtiyarlattırdı. Çünkü ehemmiyeti azîmdir; istikamet-i tâmmeyi emrediyor.

*[1] "Beni Hûd sûresi ihtiyarlattı." Bkz.: ed-Dârakutnî, *el-ilel* 1/209; el-Münâvî, *Feyzu'l-kadîr* 4/169;. Ayrıca bkz.: Tirmizî, *tefsîru sûre (56)* 6.

*[2] "Emrolunduğun gibi dosdoğru ol!" (Hûd sûresi, 11/112)

3 "Artık onlardan kimi bedbaht, kimi mutludur." (Hûd sûresi, 11/105)

4 "Emrolunduğun gibi dosdoğru ol!" (Hûd sûresi, 11/112)

5 "Ve Rabbinin nimetini anlat da anlat." (Duhâ sûresi, 93/11)

Kur'ân okumaya başladığım aynı tarihe tevafuk eder. Ve –Rumî tarihi hesabıyla– ilme başladığım tarihe tevafuk eder. Öyleyse, o ima edilen ferd olabiliriz. Hâlbuki şahsen bütün hayatı sakim ve istikametsiz olan bir ferde istikametle ima edilse ve gayr-i müstakim iken müstakimler içine idhal edilse, elbette o ferdin mazhar olacağı âsârın istikametine imadır. Ve o âsârın istikameti, o tarihte başlayıp dalâlet yolları ve zulümat tarikleri içinde sırat-ı müstakîmi gösterecek, فَاسْتَقِمْ كَمَا أُمِرْتَ[1] emrini imtisal edecek demektir. Evet, –lillâhilhamd– Risale-i Nur eczaları Kur'ân'ın bu mu'cizane ima-yı gaybîsini bilfiil göstermiş, meydandadır.

Şu âyetin gizli imasına فَإِنَّ حِزْبَ اللهِ هُمُ الْغَالِبُونَ[2] âyeti teyid ediyor. Çünkü إِنَّ 'deki şeddeli *nun* bir sayılsa, tam evvelki âyete tevafuk ile, hizbü'l-Kur'ân'ın faaliyetine vasıta olan bir hâdiminin Kur'ân okumaya başladığı bin üç yüz iki tarihine, iki fark ile tevafuk etmekle beraber, şeddeli *nun* iki *nun* sayılsa, bin üç yüz elli eder ki, bu tarihte Kur'ân'dan muktebes olan Risale-i Nur etrafında toplanan, bütün kuvvetleriyle Kur'ân'ın hizmetlerine çalışan, hizbü'l-Kur'ân'ın faaliyeti ve dalâlet ve zındıkaya mânen galebe ettikleri bir zamana tevafuku ise, istikbalde tam galebelerine bir ima-yı gaybîdir.

Suâl: Sen bu zamanın hâdisâtına, fitne-i âhirzaman diyorsun. Hâlbuki hadiste vârid olmuş ki, âhirzamanda Allah Allah *(celle celâlüh)* denilmeyecek; sonra kıyamet kopacak."

Elcevap:

Evvelâ: Fitne-i âhirzamanın müddeti uzundur; biz bir faslındayız.

Sâniyen: Yerde *Allah Allah (celle celâlüh)* denilmeyecekten murad, Allah'a iman kalkacak demek değildir;[3](Hâşiye-1) belki Allah'ın namını değiştirecekler demektir. Nasıl ki yerde *Allah Allah (celle celâlüh)* denilmezse kıyamet-i kübrâ

---

1 "Emrolunduğun gibi dosdoğru ol!" (Hûd sûresi, 11/112)

2 "(Kim Allah'ı, Resûlünü ve iman edenleri dost edinirse) bilsin ki, bunların teşkil ettiği Allah tarafı, mutlaka galip gelecektir." (Mâide sûresi, 5/56)

3 (Hâşiye-1) Çünkü hadiste vardır ki, لَا تَزَالُ طَائِفَةٌ مِنْ أُمَّتِي ظَاهِرِينَ عَلَى الْحَقِّ حَتَّى يَأْتِيَ اللهُ بِأَمْرِهِ[1*] Bu hadis diğer hadisi takyid ediyor.

*1 "Ümmetimden bir topluluk Allah'ın emri gelinceye kadar (yani kıyametin kopmasına kadar) hak üzerinde galip olacaktır." Buhârî, *menâkıb* 28, *i'tisam* 10, *tevhîd* 29; Müslim, *imâre* 171; Tirmizî, *fiten* 51.

kopacak. Bir memlekette de *Allah Allah (celle celâlüh)* denilmezse bir nevi kıyamet kopmasına işarettir.[1](Hâşiye-2)

تَوَسَّلْ بِنَا فِي كُلِّ هَوْلٍ وَشِدَّةٍ أَغِيثُكَ فِي الْأَشْيَاءِ دَهْرًا بِهِمَّتِي

İlm-i cifirle manası: "Yâ Said! Âhirzamanın fitnelerine yetişip düştüğün zaman, benim dua ve himmetimi kendine vesile ve şefaatçi yap. İnşaallah, senin her şeyinde ve her işinde uzun bir zamanda, yani tufûliyet zamanından, tâ ihtiyarlığın vaktinde işkenceli esaretine kadar, yani bin iki yüz doksan dörtten, tâ bin üç yüz kırk beş, belki altmış dörde, daha ziyade bir zamana kadar Allah'ın izniyle ve kuvvetiyle senin imdadına yetişeceğim."

رَبَّنَا لَا تُؤَاخِذْنَآ إِنْ نَسِينَآ أَوْ أَخْطَأْنَا[2]

Said Nursî

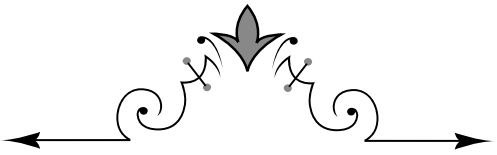

1 (Hâşiye-2) Yedi sene evvel yazılan bu işâret-i gaybiye aynen vukua geldi. Herkes gördü. Evet bu geçen zelzele, kıyametin zelzele-i kübrâsından haber verir gibi sarstı, fakat akılları başlarına gelmedi.

2 "Ey Rabbimiz! Unutur veya hataya düşer de bir kusur işlersek bizi onunla hesaba çekme!" (Bakara sûresi, 2/286)

Risale-i Nur'dan Parlak Fıkralar ve Bir Kısım Güzel Mektuplar

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Latîf ve mânidar ve beşaretli iki hâdiseyi beyan ediyorum:

Birincisi: Me'yusâne bir hâtıradan müjdeli bir ihtar:

Bugünlerde hatırıma geldi ki hayat-ı içtimaiyeye giren hangi şeye temas etse, ekseriyetle günahlara mâruz kalıyor. Her cihette günahlar serbestçe insanı sarıyorlar. "Bu kadar günahlara karşı insanın hususî ibadet ve takvası nasıl mukabele edebilir?" diye me'yusâne düşündüm.

Hayat-ı içtimaiyedeki Risale-i Nur talebelerinin vaziyetlerini tahattur ettim. Risale-i Nur şakirtleri hakkında necatlarına ve ehl-i saadet olduklarına dair kuvvetli işaret-i Kur'âniye'yi ve beşaret-i Aleviye'yi ve Gavsiye'yi düşündüm. Kalben dedim ki: "Her biri bin yerden gelen günahlara karşı bir dille nasıl mukabele eder, galebe eder, necat bulur?" diye mütehayyir kaldım. Bu tahayyürüme mukabil ihtar edildi ki:

Risale-i Nur'un hakikî ve sâdık şakirtlerinin mâbeynlerindeki düstur-u esasiye olan iştirak-i a'mâl-i uhreviye kanunuyla ve samimî ve sâdık tesânüd sırrıyla her bir hâlis ve hakikî şakirt, bir dille değil, belki kardeşleri adedince dilleriyle ibadet edip istiğfar eder. Bin taraftan hücum eden günahlara karşı, bin dille mukabele eder. İhlâs ve sadâkat ve sünnet-i seniyyeye mütâbaat ve hizmet derecesine göre o küllî ubûdiyete sahip olur.

Bu büyük kazancı elden kaçırmamak gerektir. Bazı melâikenin kırk bin dil ile zikrettikleri gibi,[1] *hâlis, hakikî, müttakî bir şakirt dahi kırk bin kardeşinin dilleriyle ibadet eder, necata müstehak olur, inşallah.*

İkincisi: Eski zamanda, on dört yaşında iken icâzet almanın alâmeti olan üstad tarafından sarık sardırmak, bir cübbe bana giydirmek vaziyetine mâniler bulundu. Yaşımın küçüklüğüyle, memleketimizde büyük hocalara mahsus kisve giymek yakışmadığını...

---

[1] Bkz.: et-Taberî, *Câmiu'l-beyân* 15/156; Ebu'ş-Şeyh, *el-Azame* 2/547, 740, 742, 747, 3/868; İbni Kesîr, *Tefsîru'l-Kur'ân* 3/62.

Sâniyen: O zamanda büyük âlimler, bana karşı üstadlık vaziyeti değil, ya rakip veyahut teslimiyet derecesine girdikleri için bana cübbe giydirecek ve üstadlık vaziyetini alacak kendilerine güvenenler bulunmadı. Ve evliya-yı azîmeden dört-beş zâtın vefat etmeleri cihetiyle, elli altı senedir icazetin zâhir alâmeti olan cübbeyi giymek ve bir üstadın elini öpmek, üstadlığını kabul etmek hakkımı bugünlerde, yüz senelik bir mesafede Hazreti Mevlânâ Zülcenâheyn Hâlid Ziyâeddin kendi cübbesini, o cübbeye sarılan bir sarık ile, pek garip bir tarzda bana giydirmek için gönderdiğini bazı emarelerle bana kanaat geldi. Ben de o mübârek yüz yaşında[1(Hâşiye)] *cübbeyi giyiyorum, Cenâb-ı Hakk'a şükrediyorum.*

Said Nursî

Emin ve Feyzi'nin Isparta'daki kardeşlerine Üstadlarının hastalığı hakkında bir mektuplarıdır.

.....

Ramazan-ı Şerif'te beş gün savm-ı visâl içinde gıda olarak, ekmeksiz muhallebi üç kaşık ve beş-altı kaşık da soğuk yoğurttan.. üçüncü gece, yarım kaşık muhallebi ve dördüncü gecesinde iftarda sulu şehriyeden beş kaşık ve beş kaşık sahurda, yine o şehriyeden ve yoğurttan üç-dört kaşık su sayılmamak şartıyla şehriyeden beş dirhem, yoğurt süzülse on dirhem, muhallebi susuz altı-yedi dirhem, beşinci gecede, tanesiz gibi gayet hafif şehriye beş-altı kaşık, sahurda altı-yedi kaşık pirinç çorbası, mecmuu otuz dirhem (96 gram) gıda ile beş gün savm-ı visâli, teravih noksan olarak sâir vazifelerin yapılması, Risale-i Nur şakirtlerini ihata eden inâyetin harikalarından bir kerametini gördük.

Hem Üstadımızdan hiç görmediğimiz, ikimiz yani Emin, Feyzi, Barla ve Isparta Süleyman'ları gibi inceden inceye hastalık hiddetlerini tahrik etmemek için ihtiyat edemediğimizden, şiddetli hiddetini gördük. *Bu hastalıkta yine eser-i rahmettir ki hiç hatır ve hayâle gelmeyen aşr-ı âhirin gayet mühim gecelerinde, Üstadımızın tam îfâ edemediği vazifesi yerinde, bu havalide her bir şakirt, kendi hususî çalışmasından başka, bir saati Üstadı hesabına Risale-i Nur'un şakirtlerinin mücâhede-i mâneviyelerine iştirak ve onları hedef edip, onların defter-i a'mâline geçmeye, aynı üstad gibi çalışmaya başladılar.*

---

1 (Hâşiye) Risale-i Nur şakirtlerinden ve âhiret hemşirelerimizden Âsiye namında bir hanım eliyle o mübârek emaneti aldım.

Demek üstad yerinde, onun birkaç saat çalışmasına bedel, pek çok saatler aynı vazifeyi görmeye başladılar. Hatta Üstadımız diyordu: "Ehemmiyetsizliğimle beraber Isparta havalisinde kardeşlerimizin a'mâl-i uhreviyesine bir medar, bir müheyyiç hükmünde benim kusurlu çalışmam kâfi gelmiyordu. Cenâb-ı Hak, rahmetiyle, bu hastalık vesilesiyle bir şahs-ı mânevî ve kuvvetli bir medar olacak bu tedbiri ihsan etti, cüz'iyetten külliyete çıkardı."

Hem bu hastalık letâifindendir ki Üstadımızın hiç sesi çıkmıyordu, konuşamıyordu. Hiç beklenilmeden, bir iftar vaktinde bir doktor geldi, elini tuttu. Üstadımız dedi ki: "Ben, hastalığımı muayene ettirmem, ben hekimlere muhtaç değilim; hekim, Cenâb-ı Hak'tır." Birden canlandı, sesi çıkmaya başladı. Güya kendisi bir doktor şeklini aldı. Doktor ise, hasta vaziyetine girdi. Doktora ehemmiyetli bir mektup okudu. Doktorun derdine devâ olacak bir ilâç oldu. Sonra top atıldı.

Doktora dedi ki: "Burada iftar et." Doktor dedi ki: "Bugün kusur etmişim, oruç tutamadım." demesiyle, çok hayret ettiğimiz Üstadımızın vaziyeti, orucunu bozmuş bir doktorun tıp noktasında hâkimane vaziyetini kabul etmediği için o vaziyet ona verildiğini bildik.

Evet, Risale-i Nur'un şahs-ı mânevîsinden gelen şifa duası, öyle yüz bin doktora mukabil gelir diye biz de tasdik ettik. Bu hastalığın Leyle-i Kadir'de Risale-i Nur'un talebeleri, hususan mâsumların ettikleri şifa duaları öyle bir derece harika bir surette tesirini gösterdi ki Üstadımıza sıhhat hâlinden daha ileri bir surette birden bir vaziyet verildi, Leyle-i Kadir'e lâyık bir tarzda çalışmaya başladı. Risale-i Nur şakirtlerinden gelen bu dua-yı şifa, harika bir mu'cize gibi, bir keramet olduğunu biz gözümüzle gördük.

Orada bulunan kardeşlerimize birer birer selâm ve arz-ı hürmet eder dualarını isteriz.

Risale-i Nur şakirtlerinden kardeşiniz
Emin, Feyzi

Bizden bir ay uzakta bulunan Risaletü'n-Nur şâkirtleri, Üstadımızın hastalığının aynı zamanında hastalığının vaziyetini rüyada aynen gördükleri gibi, Sabri ve Hâfız Ali'nin tâifeleri de aynı vakitte burada, yani Kastamonu'da olduğu gibi hasta olan Üstadımızın hesabına daha mühim bir tarzda çalışmışlar. Şöyle ki:

Sabri'nin mektubunun bir parçasıdır.

Üstadım efendim,

Rahatsızlığınız anında oradaki menba-ı Nur'un mücâhedeleri, bir saat mesai-i mâneviyelerini hâdim-i Kur'ân hesabına yaptıkları gibi, bu havalide de bu seneye mahsus îfâ edilen mesai-i diniye, tahdîs-i nimet zımnında zikre vesile olduğu fakire bu sene Leyle-i Kadir'den bir gün evvel ihtar edildi ki: "Bu sene Leyle-i Kadr'i iki gece yap." Bendeleri de cemaate şöyle söyledim ki: "Üstadım (sellemehullah ve âfâhu) bazı bu gibi mübârek geceleri bazı maksatlara binâen o leyle-i mübârekeyi ihya için bir gece evvel, hatta mâhut geceden bir gece sonra daha ihyaya sa'y ederlerdi. Biz de o 'isr'e ittibaan onun hesabına Leyle-i Kadr'i iki gece yapacağız diye niyet ve karar ettik. Birinci gecede Evrâd-ı Bahâiye ve Tesbihat ve Sekîne ve Delâil-i Hayrat ve Cevşenü'l-Kebîr gibi ders ve virdlerimize çalıştık. İkinci gece keza; hem nasihat... Demek, ittibâ cihetiyle Üstadımızın hesabına yüz cemaatle –tekabbellah– çalıştırılmışız. Sonra Isparta, Atabey, İslâmköy, Kuleönü, ve sâire gibi mahallelerde de sâir vezâiften mâadâ her gün Kur'ân'ın cüzlerini taksim suretiyle hatm-i Kur'ân, Üstad hesabına bütün Ramazan'da ve Âyetü'l-Kürsî hatimleri keza... Şu halde, bu seneye mahsus yapılan ibâdât-ı mâruzaların bir hikmeti varmış ki, bilmediğimiz halde Kastamonulu kardeşlerimiz gibi Üstad hesabına çalıştırılmışız. Fîmâba'd, Rabbim uzun ömürler ihsan etsin, muammer, ebedî şifa ve devâ ve inâyetler ihsan buyursun, âmîn...

Talebeniz
Sabri

Namaz tesbihatının faziletine ait Isparta'ya gönderilen bir mektuptur.

Bu günlerde ince bir mesele kalbime geldi, vaktinde kaleme alamadım, vakit geçtikten sonra o ehemmiyetli hakikate bir işaret ederiz.

Kardeşlerimizden birisinin namaz tesbihatında tekâsülüne binâen dedim:

"Namazdan sonraki tesbihatlar tarîkat-ı Muhammediye'dir (aleyhissalâtü vesselâm) ve Velâyet-i Ahmediye'nin (aleyhissalâtü vesselâm) bir evrâdıdır. O nokta-i nazarda ehemmiyeti büyüktür." Sonra, bu kelimenin hakikati böyle inkişaf etti:

Nasıl ki risalete inkılâp eden velâyet-i Ahmediye (aleyhissalâtü vesselâm) bütün velâyetlerin fevkindedir. Öyle de o velâyetin tarîkatı o velâyet-i kübrânın evrâd-ı mahsusası olan farz namazların akabindeki tesbihat, o derece sâir tarîkatların ve evrâdların fevkindedir. Ve bu sır dahi şöyle inkişaf etti ki:

Nasıl zikir dairesinde bir mecliste veyahut hatme-i Nakşiye'de bir mescidde birbiriyle alâkadar heyet-i mecmuada nuranî bir vaziyet hissediliyor, öyle de: Kalbi hüşyar bir zât namazdan sonra سُبْحَانَ اللهِ.. سُبْحَانَ اللهِ[1] deyip tesbihi çekerken, o daire-i zikrin reisi olan Zât-ı Ahmediye *(aleyhissalâtü vesselâm)*'ın müvacehesinde tesbih elinde yüz milyon adam tesbih çektiklerini mânen hisseder. O azamet ve ulviyetle سُبْحَانَ اللهِ.. سُبْحَانَ اللهِ der. Sonra o serzâkirin emr-i mânevîsiyle, ona ittibaen اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ.. اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ[2] dediği vakit, o halka-yı zikrin ve o geniş dairesi bulunan hatme-i Ahmediye'nin *(aleyhissalâtü vesselâm)* dairesinde yüz milyon müridlerin اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ.. اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ 'larından tezahür eden azametli bir hamdi düşünüp içinde اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ ile iştirak eder ve hâkeza اَللهُ أَكْبَرُ.. اَللهُ أَكْبَرُ[3] ve duadan sonra لَا إِلٰهَ إِلَّا اللهُ.. لَا إِلٰهَ إِلَّا اللهُ[4] otuz üç defa o tarîkat-ı Ahmediye'nin *(aleyhissalâtü vesselâm)* halka-yı zikrinde ve hatme-i kübrâsında o sâbık mana ile o ihvan-ı tarîkatı nazara alıp o halkanın serzâkiri olan Zât-ı Ahmediye'ye *(aleyhissalâtü vesselâm)* müteveccih olup

أَلْفُ أَلْفِ صَلَاةٍ وَأَلْفُ أَلْفِ سَلَامٍ عَلَيْكَ يَا رَسُولَ اللهِ[5]

der, diye anladım ve hissettim ve hayalen gördüm. Demek tesbihat-ı salâtiyenin çok ehemmiyeti var.

Said Nursî

Hâfız Ali'nin bu defaki mektubunda çok mübârek ve yüksek duası bizi en derin ruhumuzdan mesrur edip şükre sevketti. Ve her musibetzedeye ve hüzün ve kederlere düşenlere, mana-yı işârîsiyle meded-res ve halaskâr ve şifadar

---

1 Allah'ı bütün eksikliklerden tenzih ederim.

2 "Bütün hamdler, övgüler Allah'adır."

3 Sadece büyüklükte değil hiçbir konuda eşi ve benzeri olmayan, başka bir şey Kendisiyle kıyas bile edilemeyecek yegâne büyük, Allah'tır.

4 "Allah'tan başka ilâh yoktur." (Sâffât sûresi, 37/35; Muhammed sûresi, 47/19)

5 Sana milyonlar salât ve milyonlar selâm olsun Yâ Resûlallah.

ve medar-ı sürûr olan أَلَمْ نَشْرَحْ لَكَ صَدْرَكَ[1] ve إِنَّ مَعَ الْعُسْرِ يُسْرًا[2] her musibetzedeye baktığı gibi, bu geçen hastalık cihetiyle bize de baktığını yazıyor.

Evet, Hâfız Ali *(rahmetullâhi aleyh)* o noktayı tam görmüş. Ben de tasdîken derim ki: Eğer o hastalık yirmi derece tezâuf etseydi, bizlere kazandırdığı neticeye nispeten yine ucuz düşerdi ve rahmet olurdu. Fakat Hâfız Ali'nin *(rahmetullâhi aleyh)* üstadı hakkında, benim haddimden çok fazla isnad ettiği meziyet ve mâsumiyeti, onun mâsum lisanıyla hakkımda medih olarak değil, belki bir nevi dua olarak tasavvur ediyoruz.

Hem Hâfız Ali'nin, Sava gibi yerler, karyeler ve Isparta birer medrese-i nuriye hükmüne geçmesi ve Risale-i Nur'un sâdık şakirtleri harikulâde olarak günden güne yükselmeleri ve tenevvür etmeleri, bizleri, belki Anadolu'yu, belki âlem-i İslâm'ı mesrur ve müferrah eden bir hakikatli haber telâkki ediyoruz.

Âhir fıkrasında "Muhbir-i Sâdık'ın haber verdiği mânevî fütuhat yapmak ve zulümatı dağıtmak zaman ve zemini hemen hemen gelmiş…" diye fıkrasına, bütün ruh u canımızla rahmet-i ilâhiyeden niyaz ve temenni ediyoruz. Fakat biz Risale-i Nur şakirtleri ise, vazifemiz hizmettir; vazife-i ilâhiyeye karışmamak ve hizmetimizi onun vazifesine bina etmekle bir nevi tecrübe yapmamak olmakla beraber, kemiyete değil, keyfiyete bakmak, hem çoktan beri sukut-u ahlâka ve hayat-ı dünyeviyeyi her cihetle hayat-ı uhreviyeye tercih ettirmeye sevkeden dehşetli esbap altında Risale-i Nur'un şimdiye kadar fütuhatı ve zındıkların ve dalâletlerin savletlerini kırması ve yüz binler bîçârelerin imanlarını kurtarması ve her biri yüze ve bine mukabil yüzer ve binler hakikî mümin talebeleri yetiştirmesi, Muhbir-i Sâdık'ın ihbarını aynen tasdik etmiş ve vukuat ile ispat etmiş ve ediyor, inşallah daha edecek. Ve öyle kökleşmiş ki inşallah hiçbir kuvvet Anadolu'nun sinesinden onu çıkaramaz. Tâ Âhirzaman'da, hayatın geniş dairesinde, asıl sahipleri, yani Mehdî ve şakirtleri Cenâb-ı Hakk'ın izniyle gelir, o daireyi genişlettirir ve o tohumlar sümbüllenir. Bizler de kabrimizde seyredip Allah'a şükrederiz.

Said Nursî

---

1 "Biz, sana bir rahmet ve nimet olarak göksünü açıp genişletmedik mi?" (İnşirâh sûresi, 94/1)

2 "Gerçekte, her güçlükle beraber bir kolaylık vardır." (İnşirâh sûresi, 94/6)

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Bu günlerde Rumuzât-ı Semâniye'ye ait iki risaleyi ehemmiyetli talebelere, bir yere gönderdim; yol kapandı, gitmedi. O iki risaleyi tekrar dikkatle mütalâa ettim. Fikren dedim ki: "Bu zevkli, güzel, meraklı, şirin bir maksada giden bu tevafuklu yolda ne için sevkedilmeden perde indi, başka yolda sevkedildik, çalıştırıldık?"

Birden ihtar edildi ki: O gaybî esrarı açacak olan meslekten yüz derece daha ehemmiyetli ve kıymetli ve umumî ihtiyaca medar ve herkes bu zamanda ona şiddetle muhtaç ve İslâmiyet'in temel taşları olan hakâik-i imaniye hazinesine hizmet etmeye ve istifadeye zarar gelecekti. En büyük ve en yüksek maksat olan hakâik-i imaniyeyi, ikinci derecede bırakacaktı. Onun için idi.

Sûre-i [1]﴿إِذَا جَاءَ نَصْرُ اللهِ﴾ remzinde, esrar-ı gaybiye gösterildi, birden kapandı, perde indi.

Hem bu sır içindir ki o yolda fazla istihdam edilmedik. Yalnız o meslek-i tevafukiyenin tereşşuhatından Risale-i Nur'un hakkaniyetine bir imza ve cezâletine bir zînet ve huruf-u Kur'âniye'nin intizamından ve vaziyetlerinden tezahür eden bir nevi i'câz çıktı. Daha o yolda çalıştırılmadık.

Rüya hakkında Isparta'ya gönderilen bir fıkradır.

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Bu çok kıymettar mânevî hediyeyi almazdan üç gün evvel, aynen hediyeniz Kastamonu'ya geleceği anında rüyada görüyorum ki terfi-i makam ve rütbe için bizlere bir ferman-ı şâhâne mânevî bir cânipten geliyor, kemâl-i hürmetle ellerinden tutup bize getiriyordular. Biz baktık ki o ferman-ı âli Kur'ân-ı Azîmüşşan olarak çıktı. O hâlde bu mana kalbe geldi: Demek Kur'ân yüzünden Risale-i Nur'un şahs-ı mânevîsi ve biz şakirtleri, bir terfi ve terakki fermanını âlem-i gaybdan alacağız.

Şimdi tâbiri ise, o fermanı temsil eden mâsumların kalemiyle mânevî tefsir-i Kur'ân'ı aldığımızdır. Bu rüyanın şimdiki tâbiri çıkmadan bir-iki saat evvel Feyzi ile Emin'in gösterdikleri tâbir dahi haktır ve ehemmiyetlidir.

Hem bu medar-ı sürûr ve ferah olan hediye-i nuraniyeyi bir hiss-i kablelvuku ile benim ruhum tam hissetmiş, akla haber vermemiş idi ki o gelmeden

[1] "Allah'ın yardımı geldiği zaman.." (Nasr sûresi, 110/1)

iki gün evvel, Feyzi ve Emin'in fıkrasında beyan edilen, rüyayı gördüğüm gecenin gününde, sabahtan akşama kadar ve ikinci günü de kısmen hiç görmediğim bir tarzda bir sevinç, bir sürûr hissedip mütemadiyen bir bahaneyle ferahımı izhar edip, otuz-kırk defa tebessümle güldüm.

Hem ben ve hem Feyzi, taaccüp ve hayret ettik. Otuz günde[1](Hâşiye) bir defa gülmeyen, bir günde otuz defa gülmek bizleri hayrette bıraktı. Şimdi anlaşıldı ki o sürûr, o sevinç mezkûr mânevî fermanı temsil eden mâsumların ve ümmîlerin kalemlerinin yazıları, nesl-i âtînin sahâif-i hayatlarına, âlem-i İslâm'ın sayfa-yı mukadderatına ve ehl-i iman istikbalinin defterlerine neşr-i envâr edeceklerinin ve o mâsumların hâlis ve sâfi amelleri ve hizmetleriyle sayfa-yı a'mâlimizde hasenâtlarını yazıp kaydetmesinin ve Risale-i Nur şakirtlerinin mukadderatını mesûdâne idamesinin haberini veren, o daha gelmeyen hediyeden geliyordu. Benim, o azîm yekûndan hisseme düşen binden bir cüzü ruhen hissedilmiş, beni mesrurâne heyecana getirmiş idi.

Evet, böyle yüzer mâsumların makbul amelleri ve reddedilmez duaları sâir kardeşlerimin defterlerine geçmesi misillü, benim gibi bir günahkârın sayfa-yı a'mâline dahi girmesi, binler sürûr ve sevinç verir. Böyle karanlık bir zamanda, bu ağır şerâit altında böyle mâsumâne ve kahramanâne çalışmak için, biz, hem o mâsumları ve o ümmîleri ve muallimlerini tebrik, hem peder ve validelerini tebrik, hem köylerini tebrik, hem memleketlerini, hem milletlerini, hem Anadolu'yu tebrik ederiz.

O mübârek mâsumların ve ümmîlerin her birisine birer hususî teşekkürnâme ve tebriknâme yazmak elimden gelseydi yazacaktım.

Said Nursî

Emin ve Feyzi'nin Ispartalı kardeşlerine gönderilmiş bir fıkrasıdır.

Isparta'daki kardeşlerimize,

Latîf bir rüyanın kadere ait bir meseleyi, şuhûd derecesinde bize kanaat verdiği gibi, o latîf rüyanın ciddî ikinci parçası bizlere mânevî bir müjde ve beşaret verdiği cihetle, siz kardeşlerimize beyan ediyoruz. Şöyle ki:

1 (Hâşiye) Evet, hiçbir vakit Üstadımızı bu kadar neş'eli görmemiştik. Sebebini bilmediğimizden hayret ediyorduk.

Emin, Feyzi

İki gün evvel Üstadımız rüyada görüyor ki: Ben, yani Feyzi ile beraber gezmeye çıkıyoruz. Giderken, birden ben Üstadıma söylüyorum ki: "Buradan ben ayının tesbihini toplayacağım." Üstadım da bakıyor ki beyaz ipler gibi dolaşmış bir şey görüyor. Bu acîb güldürecek sözümden ve ayıya tesbih isnad etmek vaziyetimden çok şiddetli gülerek uyanmış. Uyandıktan sonra da gülmüş. Akşama kadar hiç görülmemiş bir tarzda, yirmi otuz defa o hâdise-i nevmiyeyi gülerek benimle mülâtefe etti. Münasebet olmayan bazı şeyler ile tâbire çalıştıksa da tâbire münasebet tutmadı.

Sonra ikinci gün âdet-i müstemirrede, kendi tecrübesiyle rüya-yı sâdıkanın kısmen aynı günde, kısmen ikinci günün aynı saatinde, bana benzeyen bir dost –ki rüyada Üstadıma benim suretimde görünmüş– Üstadımızın yanına geldi. Dedi ki: "Ayının yağını toplayanlardan alıp ve müezzin ve tesbih yapan bir adamın tavsiyesiyle mühim bir adama, her sabah hastalık için yutmasını nasıl görüyorsun?"

Üstadımız da rüyada güldüğü gibi aynen öyle gülmüş. Birden rüya hatırına gelip bu acîb ve aynı aynına tâbiri kemâl-i taaccüp ve hayretle karşılayıp ona demiş: "Sakın istimâl etmesin."

Yirmi Sekizinci Mektub'un rüyaya ait Birinci Risalesi'nin Altıncı Nüktesinde rüya-yı sâdıka, kader-i ilâhinin her şeyi ihata ettiğine bir hüccet-i kâtıa hükmünde Üstadımız binler tecrübeyle gördüğü gibi, aynen bu vâkıa dahi bizlere şuhûd derecesinde kat'î ispat etti ki hâdisat, vücûda gelmeden evvel mukadderdir, mâlûmdur, muayyendir, kader-i ilâhinin mizanıyla geliyor diye, bu rükn-ü imaniye bize gayet latîf ve kat'î bir numûne oldu.

Hem aynı rüyanın ikinci tabakasında Üstadımız görüyor ki Risale-i Nur'un heyetine bir ferman geliyor. Birden geldi, o kudsî ferman Kur'ân çıktı. Bunun tâbiri, aynı günün aynı tecrübe saatinde, Kur'ân'ın Hizbü'l-Ekber'i ümit edilmediği bir vakitte, mâlûm Âsiye Hanım'ın hânesinde etrafı tezyin edilen Hizbü'l-Ekber'i yüz senelik bir güzel kap içinde, o kabın, üstünde sırmayla padişahların mühim fermanlarında tuğra-yı şâhâne işlenmiş olduğunu gördük.

Üstadımız dedi ki: Ferman geldi diye Kur'ân çıktı. Şimdi de Kur'ân'ın Hizbü'l-Ekber'i geldi. Üstünde ferman tuğrası bulunduğundan, Risale-i Nur'un heyetine beşaretli ve medar-ı feyiz ve terakki bir ferman-ı rabbânî hükmüne geçeceğini rahmet-i ilâhiyeden bekliyoruz. Bu tâbirden sonra ikinci günü, sizin

çok kıymettar hediyeniz hakikî tâbirini güneş gibi meydana çıkardı. Orada bulunan umum kardeşlerimize selâm, arz-ı hürmet eder, dualarınızı isteriz.

Risale-i Nur talebelerinden ve daimî hizmetçilerinden
Emin, Feyzi

Isparta'ya Gönderilen Bir Mektup

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Namaz tesbihatının sırrına göre, nasıl ki namazdan sonra tesbih ve zikir ve tehlil ile bir hatme-i muazzama-yı Muhammediye *(aleyhissalâtü vesselâm)* ve zikir ve tesbih eden ve rû-yi zemin kadar geniş bir halka-yı tahmidat-ı Ahmediye *(aleyhissalâtü vesselâm)* dairesine tasavvuran ve niyeten girmek medar-ı füyuzat olduğu gibi, ben ve biz de Risale-i Nur'un geniş daire-i dersinde ve halka-yı envârında ders alan ve dua eden ve çalışan binler mâsum lisanların ve mübârek ihtiyarların dualarına ve a'mâl-i sâlihalarına hissedar olmak ve dualarına âmîn demek hükmünde olarak, onlarla tayy-ı mekân ederek, hayalen omuz omuza, diz dize bulunmak hayaliyle ve niyetiyle ve tasavvuruyla kendimizi fevkalhad bahtiyar biliyoruz. Hususan âhir ömrümde böyle kıymettar, mâsum mânevî evlâtları ve yüzer küçük Abdurrahman'ları bulmak, benim için dünyada bir cennet hayatı hükmüne geçiyor.

Geçen Ramazan-ı Şerifte, hastalığım münasebetiyle, her bir kardeşim benim hesabıma birer saat çalışmalarının pek büyük neticesini aynelyakîn ve hakkalyakîn gördüğümden, böyle duaları reddedilmez mâsumların ve mübârek ihtiyarların ve bahtiyar üstadlarının, benim hesabıma arasıra lisanen ve kalben duaları ve çalışmaları, kalemleriyle yardımları, benim Risale-i Nur'a hizmetimin uhrevî bir netice-i bâkiyesini dünyada dahi bana gösterdi.

اَلْبَاقِي هُوَ الْبَاقِي[1]

Kardeşiniz
Said Nursî

[1] Kendinden başka her şeyin fâni olduğu gerçek Bâkî, Allah'tır.

Risale-i Nur'un Küçük ve Masum Şakirtleri

Risale-i Nur'un küçük ve mâsum şâkirtlerinden elli-altmış talebenin yazdıkları nüshaları bize göndermişler, o parçaları üç cilt içinde cemettik.

İşte bu mecmuadaki parçaları yazanların numûne olarak bir kısmı şunlardır:

İsimleri	Yaşları
Ömer	15
Mustafa	13
Hâfız Nebi	12
Hicret	15
Hüseyin	11
Ahmed Zeki	13
Ayşe	11
Hâfız Ahmed	12
Mustafa	14
Bekir	9
Ali	12
Ayşe	11

İşte bu mecmuadaki risaleler, bu mâsum çocukların Risale-i Nur'dan ders aldıkları ve yazdıklarının bir kısmıdır. Onların bu zamanda bu ciddî çalışmaları gösteriyor ki, Risale-i Nur'da öyle bir mânevî zevk ve cazibedar bir nur var ki, mekteplerde çocukları okumaya şevkle sevk etmek için icad ettikleri her nevi eğlence ve teşviklere galebe edecek bir lezzet, bir sürûr, bir şevk, Risale-i Nur veriyor ki, çocuklar böyle hareket ediyorlar. Hem bu hal gösteriyor ki, Risale-i Nur kökleşiyor. İnşaallah, daha hiçbir şey onu koparamayacak; ensâl-i âtiyede devam edecek, gidecek.

Aynen bu mâsum çocuk şâkirtler gibi, Risale-i Nur'un cazibedar dairesine giren ümmî ihtiyarların dahi kırk-elli yaşından sonra Risale-i Nur'un hatırı için yazıya başlayıp yazdıkları kırk-elli parça, iki-üç mecmua içinde dercedildi. Bu ümmî ihtiyarların ve kısmen çoban ve efelerin, bu zamanda, bu acîb şerâit içinde, her şeye tercihen Risale-i Nur'a bu surette çalışmaları gösteriyor ki,

bu zamanda Risale-i Nur'a ekmekten ziyade ihtiyaç var ki, harmancılar, çiftçiler, çobanlar, yörük efeleri, hâcât-ı zaruriyeden ziyade bir hâcât-ı zaruriyeyi, Risale-i Nur'un hakâikini görüyorlar.

Bu ciltte az ve sâir altı cild-i âhirde mâsumların ve ihtiyar ümmîlerin yazılarının tashihinde çok zahmet çektim. Vakit müsaade etmiyordu. Hatırıma geldi ve mânen denildi ki: Sıkılma! Bunların yazıları çabuk okunmadığından, acelecileri yavaş yavaş okumaya mecbur ettiğinden, *Risale-i Nur'un gıda ve taam hükmündeki hakikatlerinden hem akıl, hem kalb, hem ruh, hem nefis, hem his, hisselerini alabilir. Yoksa, yalnız akıl cüz'î bir hisse alır, ötekiler gıdasız kalabilirler.*

Risale-i Nur, sâir ilimler ve kitaplar gibi okunmamalı. Çünkü ondaki iman-ı tahkikî ilimleri, başka ilimlere ve maariflere benzemez. Akıldan başka çok letâif-i insaniyenin kut ve nurlarıdır.

Elhâsıl: Mâsumların ve ümmî ihtiyarların noksan yazılarında iki fayda var:

Birincisi: Teennî ve dikkatle okunmaya mecbur etmektir.

İkincisi: O mâsumâne ve hâlisâne ve samimî ve tatlı dillerinden, derslerinden Risale-i Nur'un şirin ve derin meselelerini lezzetli bir hayretle dinlemek ve ders almaktır.

Said Nursî

Isparta'ya Gönderilen Bir Fıkradır.

Risale-i Nur, kendi sâdık ve sebatkâr şakirtlerine kazandırdığı çok büyük kâr ve kazanç ve pek çok kıymettar neticeye mukabil fiyat olarak, o şakirtlerden tam ve hâlis bir sadakat ve dâimî ve sarsılmaz bir sebat ister. *Evet, Risale-i Nur on beş senede kazanılan kuvvetli iman-ı tahkikîyi on beş haftada ve bazılara on beş günde kazandırdığını, yirmi senede, yirmi bin zât tecrübeleriyle şehâdet ederler.*

Hem, iştirak-i a'mâl-i uhreviye düsturuyla, her bir şakirdine, her bir günde binler hâlis lisanlarla edilen makbul duaları.. ve binler ehl-i salâhatin işledikleri a'mâl-i sâlihanın misil sevaplarını kazandırıp, her bir hakikî sâdık ve sebatkâr şakirdini amelce binler adam hükmüne getirdiğini.. delil, kerametkârâne ve takdirkârâne İmam Ali'nin *(radiyallâhu anh)* üç ihbarı ve keramet-i gaybiye

ve Gavs-ı Âzam'daki *(kuddise sirruh)* tahsinkârâne ve teşvikkârâne beşareti.. ve Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan'ın kuvvetli işaretiyle o hâlis şakirtler, ehl-i saadet ve ashab-ı cennet olacaklarına müjdesi pek kat'î ispat ederler. Elbette böyle bir kazanç, öyle bir fiyat ister.

Madem hakikat budur, Risale-i Nur dairesinin yakınında bulunan ehl-i ilim ve ehl-i tarîkat ve sofî meşrep zâtlar onun cereyanına girmek ve ilim ve tarîkattan gelen eski sermayeleriyle ona kuvvet vermek ve genişlemesine çalışmak ve şakirtlerini teşvik etmek ve bir buz parçası olan enâniyetini, tam bir havuzu kazanmak için o dairedeki âb-ı hayat havuzuna atıp eritmek gerektir ve elzemdir. Yoksa, Risale-i Nur'a karşı rakîbâne başka bir çığır açmakla hem o zarar eder, hem bu müstakim ve metin cadde-i Kur'âniye'ye bilmeyerek zarar verir, zındıkaya bir nevi yardım olur.

Said Nursî

Latif bir tevafuka işaret eden bir fıkradır.

Otuz altı yapraktan ibaret ve İmam Ali'nin fevkalâde takdirine mazhar olan Otuz İkinci Söz'ün kendi kendine gelen beş bin yedi yüz on beş tevafuku, Risaletü'n-Nur'un bu havalideki gayet mühim bir talebesi olan Ahmed Nazif'in nüshasında çıkmıştır. Demek o risalenin hatt-ı hakîkisine rast gelmiş ki, bu harika kerameti göstermişler.

Hem iki Hüsrev'i Risale-i Nur dairesine ve Bekir Sıdkı'ya kerametini gösterip, iman getiren ve tılsım-ı kâinatın üçte birisini halleden, on beş yapraktan ibaret olan Otuzuncu Söz'üne kahraman Nazif'in nüshasında tekellüfsüz üç bin sekiz yüz otuz beş tevafuku... Biz, gözümüzle bu keramet-i tevafukıye-i Nuriyeyi gördük.[1(Hâşiye)]

Halil, Hilmi, Salâhaddin, Emin, Feyzi
Said Nursî

1 (Hâşiye) Bu risalede *elif*'lerin mecmuu yüz kırk dört çıkmış; tam tamına Said olup müellifinin imzasını gösteriyor.

Hâfız Mustafa'nın Bir Fıkrasıdır.

Aziz Üstadım,

O cereyanın hücumu ânında köyümüzde nahiye müdürü ve daha zahiren mühim memurlar bulunduğu halde, şifahen isimlerimizle ihbar edip taharri ettirmek istedikler ihalde, Hazreti Esadullah Ali *(kerremallâhu vecheh)* ve Gavs-ı Âzam gibi çok mânevi üstadlarımızın mânevi yardımlarıyla akim kalıp, hatta o memurları aleyhimize değil, lehimize mânevî darbeleriyle çevirdiler.

أَلْفُ أَلْفِ اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ هٰذَا مِنْ فَضْلِ رَبِّي[1]

Mektubu mütalâa ettik. Acîbdir ki, bizim kusurumuzdan ve ufacık ihtiyatsızlığımızdan gelen o tesirsiz cereyanı haber veriyor gördük. Çünkü "Bir kısım avâm-ı nâs ve bid'alara tâbi bir kısım ulemâ-yı zâhir, hakikaten kendilerinin pis ve dalâlet bataklığından giden yollarında arkadaşlık etmeyen ve bir cadde-i kübrâyı bulan Risaletü'n-Nur şâkirtlerini zemmediyor." diye sizden gelen o mektup haber veriyordu. Hakikaten öyle oldu. Mektuptan birgün sonra, merakı mucip üzerimizde hiçbir tesir kalmadı.

Talebeniz
Hâfız Mustafa

Emin ve Feyzi'nin Isparta'daki Kardeşlerine Yazdığı Bir Fıkradır.

Evet, Isparta'da bulunan kardeşlerimizin haber verdikleri bu ehemmiyetli hâdise-i taarruziyeye teşebbüs vukuu zamanında muhaberemiz kesildiği halde, mütemadiyen her vakit Üstadımız, aynı taarruza mâruz bulunuyoruz gibi bizi –yani Feyzi ve Emin'i– ikaz ediyordu: "Dikkat ediniz, dört cihetle bize taarruz var. Demir gibi sebat ediniz; bir halt edemezler." Biz de bakıyorduk ki, bizde bir şey yok, hissetmiyorduk. Hem o gaybî hâdiseyi bertaraf etmek için mutâbık bir mektup bize yazdırdı; size gönderildi.

Risale-i Nur şâkirtlerinden
Emin, Feyzi

[1] Allah'a milyonlarca kez hamd olsun ki, bu Rabbimin ihsanıdır.

Hulusi Bey'in Bir Fıkrasıdır.

Lâhika'nın bu defa irsal buyurulan kısmını aldım. Lehülhamd kudsî vazifede istihdamımız devam ediyor. Hakikaten insan, seyyidinin mütenevvi hizmetleri arasında böyle nurlu ve nuranî hizmette bulundurulmasını hissedince, zaten ücretini peşin alan bir köle olduğunu da nazar-ı dikkate alınca, bütün zerrat-ı kâinat kadar dil ile hamdetmek istiyor. Yani kalbinde yanan "Elhamdülillâh" kandili, her şeyi müsebbih ve hâmid gösteriyor ve güzel bir niyetle, o hâmidlerin hamdini ve müsebbihlerin tesbihini ve o şâkirlerin şükrünü beraberce seyyidine takdime bir iştiyak hissediyor.

Nurlu ve kudsî mektuplarınız yekdiğerini takip ettikçe, hakikaten tahkikî imanın kemâle doğru seyran ettiği görülüyor. Bu âciz kardeşiniz şüphesiz bir surette iman ettim ki: Şeriat-ı Garrâ-yı Ahmediye *(aleyhissalâtü vesselâm)*'ın hakâikine, ruhuna nüfuz etmenin en kısa, en hatarsız, en zevkli tariki, Risalei'n-Nur'a intisapladır.

Evet, bahtiyar odur ve ona derler ki: Risaletü'n-Nur'a intisap etmiş, bütün müminleri kendisine tam hakiki kardeş bilip bu zulmetli asırda iman-ı tahkikî nuruyla cadde-i kübrâ-yı Ahmediye'yi *(aleyhissalâtü vesselâm)* buluyor. Nihâyetsiz şekillere, karışıklıklara rağmen "Bismillâh" ile açılan Risaletü'n-Nur kapısından girince, tıfıl iken "Ümmetî" diyen Şefiini ciddi sevmek, yani sünnet-i seniyyesine ittiba eylemenin muaccel mükâfatı olarak buluyor. Her emri işlerken, bu emri cânib-i Haktan bu ümmete getireni; her nehyi yapmamaya cebrederken, bu nehyi taraf-ı İlâhiden bu ümmete getireni düşüne düşüne –derslerde geçtiği gibi– bütün ömür dakikaları ibadet olabilir. Ve o Habib-i Hüda, o Şefî-i Rûz-u Cezâyı her işinde numûne etmek azminden mütevellid muhabbet, o Habîbin bulunduğu âleme göçmeyi sevdirecek hale getiriyor ve böylece مُوتُوا قَبْلَ أَنْ تَمُوتُوا[1] sırrı tezahür ediyor.

Tezekkür-ü mevt veya rabıta-yı mevt

تَفَكُّرُ سَاعَةٍ خَيْرٌ مِنْ عِبَادَةِ سَنَةٍ[2]

Elhâsıl: Ne ararsak, hep Risaletü'n-Nur'da güneş gibi görünüyor. Risaletü'n-Nur şâkirtleri dikkat etseler, daha bu fâni âlemde iken livâü'l-Hamd-i Ahmedî *(aleyhissalâtü vesselâm)* altında bulunduklarını inâyet-i Hak'la anlarlar.

---

1 "Ölüm gelip çatmadan evvel, şehevânî ve nefsanî hislerinizi terk etmek suretiyle ölüp, hakikî hayata eriniz." es-Sehâvî, *el-Makâsıdü'l-hasene* s.436; Aliyyülkârî, *el-Masnû'* s.198; el-Aclûnî, *Keşfü'l-hafâ* 2/384.

2 "Bir saat tefekkür, bir sene ibadet hükmüne geçer." el-Gazâlî, *İhyâu ulûmi'd-dîn* 4/423; el-Kurtubî, *el-Câmi' li ahkâmi'l-Kur'ân* 4/314; Aliyyülkârî, *el-Masnû'* s.82.

Âcizâne fehmedebildiğim, şu anda kalbime gelen hakikatlere istinaden diyeceğim ki: Bu dalâlet ve bid'aların ve dinsizliğin tâun ve vebâdan daha ziyade ve daha şiddetli sârî illetlerine karşı Risaletü'n-Nur'un getirdiği ve tâlim ve tefhim ettiği çok hakikatlerden Sünnet-i Ahmediye'ye *(aleyhissalâtü vesselâm)* temessük dersini en hakikî olarak alan, Risaletü'n-Nur şâkirtleridir. Onlar bu temessük ve intisaplarının, iki kere iki dört eder kat'iyetinde mazhar olduklarını inâyet-i rabbaniye şehâdetiyle, muaccel mükâfatlarını görüyorlar. Yani, burada sünneti ile dalâlet ve bid'at ve dinsizlik ateşlerinden kurtaran mensup olduğumuz şeriatın mübelliği; burada halâs ve mukavemetle, âhir hayatımızda iman ile, haşr-i ekberde şefaatiyle inşallah ebedî sevindirecektir diyorlar diye biliyorlar. اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ هٰذَا مِنْ فَضْلِ رَبِّي[1]

Mademki böyle olmuştur; o halde şüphesiz Risaletü'n-Nur'un intişarındaki maksat, şu zamanın insanlarına tahkikî imanı ders vermek, mütehayyirlerini kurtarmak, müteharrîlerini takviye ve tarsin etmek, zındıka ve ehl-i ilhadı iskât ve ilzam etmektir. Amma fitne ateşleri âfet halini alan bu zamanda, cam ile elmasın beraber satıldığı bir çarşıda bu mübârek Nur'ları, yani şanında إِنَّا نَحْنُ نَزَّلْنَا الذِّكْرَ وَإِنَّا لَهُ لَحَافِظُونَ[2] buyurulan Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan'ın hakikî tefsirleri olan Risaletü'n-Nur'un hakaretten sıyaneti için, hem سِرًّا تَنَوَّرَتْ[3] sırr-ı tenvirini Rahîm ve Kerîm Rabbimiz irade ve takdir buyurmuş.

Risale-i Nur şâkirtlerinden
Hulûsi

Halil İbrahim'in Risale-i Nur'a Hitâben Yazdığı Bir Fıkradır.

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ عَلَى الرِّسَالَةِ النُّورِيَّةِ Şümûs-u Kur'ân'ın envârlarından in'ikâs eden ecrâm-ı ulviye, seyyarat ve sevâbit-i kevkebiye ve ezhâr-ı müzeyyene-i ravza-yı safâiye ve hakâik-âşina ile memlû dürr-i meknune اَلْمُؤَيَّدُ بِالدَّلَائِلِ الْعَقْلِيَّةِ وَالتَّسْلِيمِيَّةِ olan Risale-i Nuriye, esrar-ı kitabullah, âlemi ziyalandırdı ve inşallah daimî ziyalandıracaktır. Ve öyle bir şaheserdir ki, Selef-i Sâlihîn'in eserlerinin sonunda gelmekle hepsinden ileridedir. Öyle mebzul bir feyz var ki, en zulmetli kalbleri dahi nur-u iman ile nurlandırır. Ve öyle bir mârifet-i ilâhiyeyi serd ve beyan eyler ki, körlere bile gösterdi.

---

1 Allah'a hamdolsun; bu Rabbimin ihsanıdır.

2 "Hiç şüphe yok ki o zikri, Kur'ân'ı biz indirdik, onu koruyacak olan da biziz." (Hicr sûresi, 15/9)

3 Gizli olarak nurlanır. (Bkz.: el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî)* s.509)

O, benim gözümün nuru, kalbimin sürûru, gönlümün bülbülü, ruhumun gıdası, letâifimin incilâsı, canımın canı... Ben onun her bir hakikatine bin can versem, inşallah bir cana mukabil bâkide bin can alacağım. O, benim kabirde enîsim.. berzahta refîkim.. ve mizanda âmâlim.. Sırat'ta Burak'ım.. cennette yoldaşım... Ben onun hakkında nasıl tarif edebilirim?

Yirmi Sekizinci Mektup'ta serd edilen

وَمَا مَدَحْتُ مُحَمَّدًا بِمَقَالَتِي وَلٰكِنْ مَدَحْتُ مَقَالَتِي بِمُحَمَّدٍ ﷺ[1]

fehvasınca ben de derim:

وَمَا مَدَحْتُ رِسَالَةَ النُّورِ بِمَقَالَتِي وَلٰكِنْ مَدَحْتُ مَقَالَتِي بِرِسَالَةِ النُّورِ

Hem ne haddime düşmüş ki, o menşur-u Kur'ân'dan bahsedeyim! Olsa, olabilse bu fakir, ondan istişfa (اِسْتِشْفَاءْ) ve istişfa' (اِسْتِشْفَاعْ) ve istifâza edebilir. Şöyle ki اَكَرْ نَه خَواهِي دَادْ نَه دَادِي خَوَاهْ[2] kaidesince rızâ-yı Bârî'nin kendisinden hoşnud ve razı olmasını isteriz. Ve onun nuruyla dünyada bütün âlem-i İslâm'ın nurlanmasını isteriz. Ve talebelerinin dünyada birer arslan ve âhirette birer sultan olmasını ve livâü'l-hamd sancağının altında, önünde Üstadımızla, bütün talebeleriyle varmak isteriz.

Elhâsıl: İstemesini bilmediğim için maddî ve mânevi bütün rızık ve ihtiyaçlarımızın verilmesini, Üstadımın istemesini isteriz. Orada kardeşlerimizin, başta Üstadımız olarak, cümlesine ayrı ayrı selâmlarla sıhhat ve afiyette berdevam olmasını isteriz.[3](Hâşiye)

اَلْبَاقِي هُوَ الْبَاقِي[4]

Talebeniz
Halil İbrahim

---

1 "Ben sözlerimle Muhammed'i *(aleyhissalâtü vesselâm)* övmüş olmadım; aslında sözlerimi Muhammed *(aleyhissalâtü vesselâm)*la övmüş ve güzelleştirmiş oldum." Hassân İbni Sâbit'in sözü olarak; İbnü'l-Esîr, *el-Meselü's-sâir* 2/357; el-Kalkaşendî, *Subhu'l-a'şâ* 2/321; İmâm Rabbânî, *el-Mektûbât* 1/58 (44.Mektup)

2 Eğer vermek istemeseydi, istemek vermezdi.

3 (Hâşiye) Risale-i Nur'un mühim erkânından bulunan ve bu aynı hakikat olan mektubunu bizlere gönderen Halil İbrahim kardeşimizin sözlerini âciz lisanım söylemeye ve âtıl kalemim yazmaya muktedir değilse de, her hususta bu mübârek kardeşimizin fikrine bütün ruh u canımla iştirak ediyorum. Hem kalbime bakıyorum, bu mektubu yazarken lisanıma tercüman olamayan kalbim de aynen bu medhe mânen iştirak edip, beraber o kardeşimle söyler gibi hissedip telezzüz ederim. Eğer söyleyebilseydim, ben de böyle söylerdim.

Feyzi

4 Kendinden başka her şeyin fâni olduğu gerçek Bâkî, Allah'tır.

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1]

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Bu yeni hâdise-i taarruziyeden müteessir olmayınız. Çünkü mükerrer tecrübelerle Risale-i Nur inâyet altındadır. Hiçbir tâife, şimdiye kadar böyle ehemmiyetli hizmette bizler kadar az meşakkatle kurtulan olmamış.

Hem geçen Ramazan'daki hastalığım ve Eskişehir'deki musibetimiz gibi çok vâkıalarla, zâhirî sıkıntılı, meşakkatli hâlât altında Risale-i Nur'un faydasına olarak inkişâfâtı ve daha tesirli fütuhâtı görülmüş. İnşaallah, bu sıkıntılı hâdise dahi, münafıkların aks-i maksuduyla, Risale-i Nur'un fütuhatını başka bir mecrâda teshile vesile olur.

Beşinci Şuâ, yirmi beş sene evvel mesâili yazılan, yalnız bir-iki sayfa tatbikat ilâve edilip Şuâlar'a giren Beşinci Şuâ ellerine geçmesi ehemmiyetlidir. Fakat bunda da bir hikmet var. Belki onlara, kendi mesleklerini bildirmek ve cehenneme gidenin mahiyetini bilmek için fevkalâde iktidar haricinde bir kazâ-yı ilâhidir, diye Cenâb-ı Hakk'ın hikmetine ve inâyetine ve hıfzına itimad edip merak etmeyiniz.

Hem siz, hem onlar bilsinler ki sadaka belâyı defettiği gibi[2]*, Risale-i Nur Anadolu'dan, hususan Isparta, Kastamonu'dan âfât-ı semâviye ve arziyenin def ve ref'ine vesiledir.* Evet, Sabri'nin

وَقِيلَ يَا أَرْضُ ابْلَعِي مَاءَكِ وَيَا سَمَاءُ أَقْلِعِي وَغِيضَ الْمَاءُ وَقُضِيَ الْأَمْرُ وَاسْتَوَتْ عَلَى الْجُودِيِّ وَقِيلَ بُعْدًا لِلْقَوْمِ الظَّالِمِينَ[3]

âyetinden istihraç ettiği mana, haktır ve mutâbıktır.

Evet, Risale-i Nur, sefine-i Nuh gibi Anadolu'yu Cebel-i Cûdî hükmüne getirip, küre-i arzın yangınından ve tufanından kurtulmasına bir sebeptir. Çünkü zaaf-ı imandan gelen tuğyan, ekseri musibet-i âmmeyi celbettiği gibi, imanı fevkalâde kuvvetlendiren Risale-i Nur, o musibet-i

---

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

2 Bkz.: Hatîb el-Bağdâdî, *Târîhu Bağdâd* 8/207; el-Münâvî, *Feyzu'l-kadîr* 4/236; el-Aclûnî, *Keşfü'l-hafâ* 2/30.

3 "(Kâfirler boğulduktan sonra yerle göğe:) 'Ey yeryüzü! Vazifen bitti; suyunu yut. Ey semâ! İhtiyaç kalmadı; yağmuru kes' diye emir buyuruldu. Su çekildi, iş bitirildi ve gemi Cudi üzerinde yerleşti ve 'Kahrolsun o zâlimler!' denildi." (Hûd sûresi, 11/44)

âmmeyi dairesinin haricine bırakmaya rahmet-i ilâhiye tarafından vesile oldu.

Bu ehl-i dünya, bu Anadolu halkı Risale-i Nur'a girmeseler de ilişmesinler. Eğer ilişseler, yakında bekleyen yangınlar, tufanlar, zelzeleler ve tâunların istilâsına uğrayacaklarını düşünsünler, akıllarını başlarına alsınlar. Madem biz onların dünyalarına karışmıyoruz, onların da lüzumsuz bir hâlde bu derece âhiretimize karışmalarında onlara felâket getirmek ihtimali kavîdir.

İşte bu sekiz aydır, hususan ve heyecan veren bu hâdisenizle beraber; şimdi yanımdaki Feyzi ile Emin ve bütün bana temas eden dostlar şahittirler ki bu sekiz ay zarfında birtek defa ne Harb-i Umumîyi, ne siyaseti sormamışım. Ve odamdan işitilen radyoyu da üç senedir dinlemedim. Hâlbuki benim, binler adam kadar dünyaya bakmak münasebet var. Demek bize ilişen, doğrudan doğruya imana tecavüz eder. Onları Cenâb-ı Hakk'a havale ediyoruz.

Hem ehl-i siyasete hiç münasebetimiz olmadığı hâlde, kat'î bilsinler ki bu memlekette, bu asırda, milleti anarşilikten, tereddî ve tedennî-i mutlakadan kurtaracak yegâne çâresi, Risale-i Nur'un esasatıdır. Bu hâdisede sıkıntı çeken mâsumlar ve üstadları bilsinler ki ağır şerâit altında bir saat nöbet, bir sene ibadet ve hakikî tefekkür-ü imaniye ile bir saati, bir sene tâat hükmüne geçtiği gibi, inşallah onların sıkıntıları da öyle sevaba medar olur. Onlar da, merak ve teessürle değil, ferah ve sürûrla karşılamalı. Fakat Hazreti Ali'nin *(radîyallâhu anh)* iki defa سِرًّا بَيَانَةً[1] ، سِرًّا تَنَوَّرَتْ[2] demesine binâen, biz her vakit tam ihtiyat ve tam sakınmak vaziyetini muhafaza etmekle mükellefiz.

Risale-i Nur'un mensupları, şuur ve ihtiyârları haricinde birbiriyle münasebettar, birbirinin hâdiseleriyle alâkadar olduğuna bir delil de bugünlerde oldu. Şöyle ki:

Oradaki hâdisenin vukuundan bugüne kadar, buradaki muhtelif tabakalardaki talebelerin vaziyetleri ehemmiyetli bir hâdise yüzünden değişmiş gibi çekinmek ve münafıkların nazarını kendilerine ve bizlere celbetmemek için bir tevakkuf devresi geçti. Ben de hayret ediyordum.

Hem, Nazif gibi bir kaç zâtın rüyalarının tâbirleri, sizin hâdiseniz olduğunu anladık.

---

1 "Gizli aynı zamanda açık" (Bkz.: el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî)* s.509)

2 Gizli olarak nurlanır. (Bkz.: el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî)* s.509)

Umum kardeşlerimize birer birer ve bilhassa musibetzedelere selâm ve dua ediyoruz. Cenâb-ı Hak onları çabuk kurtarıp[1(Hâşiye)] vazifelerinin başına göndersin, âmîn...

Kardeşiniz
Said Nursî

Risale-i Nur'un Mühim Bir Rüknü Olan Hâfız Ali'nin *(rahmetullâhi aleyh)* Bir Fıkrasıdır.

Aziz Üstadım efendim,

"Bu acîb zamanın en büyük tehlikesi, hadis-i şerifle sabit olan âhirzamanda çok ehl-i sefâhet ve gaflet dünyadan imansız çıkmak yarasını lisan-ı Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan'la, kabre, iman ile girmek ilâcıyla tedavi eden Risaletü'n-Nur şâkirtlerine bir hüccet-i katıa bahşeden Risaletü'n-Nur'a hizmet, acaba âciz insanların cüz'î ve fazl-ı ilâhî ile hizmetleri nasıl mukabele eder; belki her iki cihetle bir fazl-ı ilâhidir" beyan buyurulduktan sonra, nasıl gecenin zulümatında yanan bir nur ve bir ziya lisan-ı hâl-i şevkiyle bütün ruh sahiplerini, hatta en küçük pervaneleri dahi zulümattan nura çağırıp çıkardığı gibi, Risaletü'n-Nur dahi lisan-ı hâl ve kal ile şeriat kılıcıyla mânen idam olmamış ve zulümatta boğulup ölmemiş ehl-i ilim ve ehl-i tarikatı dâvet etmesi, onun Rahîm ismine mazhariyeti şe'nindendir.

İki hâtıradan birincisi: İhtiyare hanımlar hakkında ve her zamanda nüfuzunu ve kat'î tesirini gördüğümüz hadis-i şerifin beyan buyurulması, bizleri ve çok alakadar kadınları sevindirdi. Cenâb-ı Hak, sizden ebeden razı olsun, âmîn...

İkinci hâtıra: Gaflet sâikasıyla veya gözsüz, el yardımıyla, bazıların elmas yerine cam parçası aldığı gibi, saadet-i ebediye dükkânı olan Risaletü'n-Nur'dan saadet-i dünyeviye aramaya gelenleri ikaz ve irşad fıkralarınız, gecegündüz yol gözleyen umum Risaletü'n-Nur şâkirtlerini mesrur eyledi.

Talebeniz
Hâfız Ali (rahmetullâhi aleyh)

1 (Hâşiye) Bu dua harika bir surette kabul oldu, pek çabuk kurtuldular.

Mustafa'lar, Küçük Ali, mübârek ve münevver kardeşler!

Mektubunuz Büyük Ali'nin mektubu gibi acîb bir hakikati ifade eder. O hakikat, Risale-i Nur hakkında haktır. Fakat benim haddim değil ki o hududa gireyim.

Evet, عُلَمَاءُ أُمَّتِي كَأَنْبِيَاءِ بَنِي إِسْرَائِيلَ[1] fermân etmiş. Gavs-ı Âzam Şâh-ı Geylânî, İmam Gazâlî, İmam Rabânî gibi hem şahsen, hem vazifeten büyük ve harika zâtlar, bu hadisi, kıymettar irşâdatlarıyla ve eserleriyle fiilen tasdik etmişler. O zamanlar bir cihette ferdiyet zamanı olduğundan, hikmet-i rabbâniye onlar gibi feridleri ve kudsî dâhileri ümmetin imdadına göndermiş.

Şimdi ise, aynı vazifeye, fakat müşkülâtlı ve dehşetli şerâit içinde, bir şahs-ı mânevî hükmünde bulunan Risaletü'n-Nur'u ve sırr-ı tesânüd ile bir ferd-i ferid manasında olan şakirtlerini bu cemaat zamanında o mühim vazifeye koşturmuş. Bu sırra binâen, benim gibi bir neferin ağırlaşmış müşiriyet makamında ancak bir dümdarlık vazifesi var.

Said Nursî

Evet, bu asrın ehemmiyetli ve mânevî ve ilmî bir mürşidi olan Risaletü'n-Nur'un heyet-i mecmuası, sâir şahsî büyük mürşidler gibi kendine muvâfık ve hakikat-i ilmiyeye münasip olarak, birkaç nevide ve bilhassa hakâik-i imaniyenin izharında, intişarında azîm kerametleri olduğu gibi, üç keramet-i zâhiresi bulunan "Mu'cizât-ı Ahmediye", "Onuncu Söz" ve "Yirmi Dokuzuncu Söz" ve "Âyetü'l-Kübrâ" gibi çok risaleleri dahi her biri kendine mahsus kerametleri bulunduğunu çok emâreler ve vâkıalar bana kat'î bir kanaat vermiş. Hatta sekeratta bulunan talebelerine imanını kurtarmak için bir mürşid gibi yetiştiğine, müteaddit vâkıalar şüphe bırakmıyor.

"Bir saat tefekkür, bir sene ibadet-i nâfile hükmünde..."[2] Bir misali, Nurun Hizb-i Ekberi'dir diye müşâhede ettim ve kanaat getirdim.

---

1 "Ümmetimin alimleri, İsrailoğullarının peygamberleri gibidir." (el-Münâvî, *Feyzu'l-kadîr* 4/384; Aliyyülkârî, *el-Masnû'* s.123; el-Aclûnî, *Keşfü'l-hafâ* 2/83)

2 el-Gazâlî, *İhyâu ulûmi'd-dîn* 4/423; el-Kurtubî, *el-Câmi' li ahkâmi'l-Kur'ân* 4/314; Aliyyülkârî, *el-Masnû'* s.82.

Bir suâle cevap olarak yazdığım bir fıkrayı, size de faydası olur ihtimaliyle beyan ediyorum

Şöyle ki:

Evliya divanlarını ve ulemânın kitaplarını çok mütalâa eden bir kısım zâtlar taraflarından soruldu: "Risaletü'n-Nur'un verdiği zevk ve şevk ve iman ve iz'ân onlardan çok kuvvetli olmasının sebebi nedir?"

Elcevap: Eski mübârek zâtların ekseri divanları ve ulemânın bir kısım risaleleri imanın ve mârifetin neticelerinden ve meyvelerinden ve feyizlerinden bahsederler. Onların zamanlarında imanın esasatına ve köklerine hücum yoktu ve erkân-ı iman sarsılmıyordu. Şimdi ise köklerine ve erkânına şiddetli ve cemaatli bir surette taarruz var. O divanlar ve risalelerin çoğu has müminlere ve fertlere hitap ederler; bu zamanın dehşetli taarruzunu defedemiyorlar.

Risaletü'n-Nur ise, Kur'ân'ın bir mânevî mu'cizesi olarak imanın esasatını kurtarıyor ve mevcut imandan istifade cihetine değil, belki çok deliller ve parlak burhanlarla imanın isbatına ve tahkikine ve muhafazasına ve şübehattan kurtarmasına hizmet ettiğinden, herkese bu zamanda ekmek gibi, ilâç gibi lüzumu var olduğunu dikkatle bakanlar hükmediyorlar.

O divanlar derler ki: "Velî ol, gör; makamata çık, bak, nurları, feyizleri al."

Risaletü'n-Nur ise der: "Her kim olursan ol; bak, gör. Yalnız gözünü aç, hakikati müşâhede et, saadet-i ebediyenin anahtarı olan imanını kurtar."

Hem Risaletü'n-Nur, en evvel tercümanının nefsini iknaa çalışır, sonra başkalara bakar. Elbette nefs-i emmaresini tam ikna eden ve vesvesesini tamamen izale eden bir ders, gayet kuvvetli ve hâlistir ki bu zamanda cemaat şekline girmiş dehşetli bir şahs-ı mânevî-i dalâlet karşısında tek başıyla gâlibâne mukabele eder.

Hem Risaletü'n-Nur, sâir ulemânın eserleri gibi, yalnız aklın ayağı ve nazarıyla ders vermez; ve evliya misillü yalnız kalbin keşif ve zevkiyle hareket etmiyor. Belki akıl ve kalbin ittihad ve imtizacı ve ruh ve sâir letâifin teâvünü ayağıyla hareket ederek evc-i âlâya uçar. Taarruz eden felsefenin değil ayağı, belki gözü yetişmediği yerlere çıkar, hakâik-i imaniyeyi kör gözüne de gösterir.

Said Nursî

Mânevî bir ihtar ile bir-iki ince meseleyi yazıyorum

Birincisi: Geçen sene Ramazan-ı Şerifte, Ehl-i Sünnet'in selâmet ve necatı için edilen pek çok duaların şimdilik âşikâre kabulleri görünmemesine hususî iki sebep ihtar edildi.

Birinci sebep: Bu asrın acîb hâssasındandır ki: Elması elmas bildiği hâlde, camı ona tercih eder. *Bu asırdaki ehl-i İman'ın fevkalâde safderunluğu ve dehşetli cânileri de âlicenâbâne affetmesi; ve birtek haseneyi, binler seyyiâtı işleyen ve binler mânevî ve maddî hukuk-u ibâdı mahveden adamdan görse, ona bir nevi taraftar çıkmasıdır. Bu suretle, ekall-i kalîl olan ehl-i dalâlet ve tuğyan, safdil taraftarla ekseriyet teşkil ederek, ekseriyetin hatasına terettüp eden musibet-i âmmenin devamına ve idamesine, belki teşdidine kader-i ilâhiyeye fetva verirler; "Biz buna müstehakız." derler.*

Evet, elması bildiği (âhiret ve iman gibi) hâlde, yalnız zaruret-i kat'iye suretinde şişeyi (dünya ve mal gibi) ona tercih etmek ruhsat-ı şer'iye var. Yoksa, küçük bir ihtiyaçla veya heves ile veya tamâh ve hafif bir korkuyla tercih edilse, eblehâne bir cehalet ve hasârettir, tokata müstehak eder.

Hem âlicenâbâne affetmek ise, yalnız kendine karşı cinâyetini affedebilir. Kendi hakkından vazgeçse hakkı var; yoksa başkalarının hukukunu çiğneyen cânilere afüvkârâne bakmaya hakkı yoktur, zulme şerik olur.

İkinci sebep: Yazmaya izin olmadığından yazılmadı.

İkinci Mesele: Kardeşlerim, Eskişehir Hapishânesi'nde, Âhirzaman'ın hâdisatı hakkında gelen rivayetlerin[1] te'villeri mutâbık ve doğru çıktıkları hâlde, ehl-i ilim ve ehl-i iman onları bilmemelerinin ve görmemelerinin sırrını ve hikmetini beyan etmek niyetiyle başladım. Bir-iki sayfa yazdım; perde kapandı, geri kaldı.

Bu beş senede, beş-altı defa aynı meseleye müteveccih olup muvaffak olamıyordum. Yalnız o meselenin teferruatından bana ait bir hâdiseyi beyan etmek ihtar edildi. Şöyle ki:

Hürriyetin bidayetinde, Risale-i Nur'dan çok evvel, kuvvetli bir ümit ve itikat ile ehl-i imanın me'yusiyetlerini izale için, "İstikbalde bir ışık var; bir nur

---

1 Bkz.: Şuâlar, Beşinci Şuâ.

görüyorum." diye müjdeler veriyordum. Hatta, Hürriyetten evvel de talebelerime beşaret ederdim. "Tarihçe-i Hayat"ımda merhum Abdurrahman'ın yazdığı gibi, "Sünûhât" misillü risalelerde dahi "Ben bir ışık görüyorum" diye, dehşetli hâdisâta karşı o ümitle dayanıp mukabele ederdim. Ben de herkes gibi o ışığı siyaset âleminde ve hayat-ı içtimaiye-i İslâmiye'de ve çok geniş bir dairede tasavvur ederdim. Hâlbuki, hâdisât-ı âlem beni o gaybî ihbarda ve beşarette bir derece tekzip edip ümidimi kırardı.

Birden bir ihtar-ı gaybî ile kat'î kanaat verecek bir surette kalbime geldi. Denildi ki:

"Ciddî bir alâka ile senin eskiden beri tekrar ettiğin 'Bir ışık var, bir nur göreceğiz.' diye müjdelerin te'vili ve tefsiri ve tâbiri, sizin hakkınızda belki iman cihetiyle, âlem-i İslâm hakkında dahi en ehemmiyetlisi Risale-i Nur'dur. Bu ışıktır, seni şiddetle alâkadar etmişti. Ve bu nurdur ki eskide de tahayyül ve tahminin ile geniş dairede, belki siyaset âleminde gelecek mesûdâne ve dindarâne hâletlerin ve vaziyetlerin mukaddimesi ve müjdecisi iken, bu muaccel ışığı o müeccel saadet tasavvur ederek eski zamanda siyaset kapısıyla onu arıyordun.

"Evet, otuz sene evvel bir hiss-i kablelvukuyla hissettin. Fakat nasıl kırmızı bir perdeyle siyah bir yere bakılsa karayı kırmızı görür. Sen dahi doğru gördün, fakat yanlış tatbik ettin. Siyaset cazibesi seni aldattı."

S. N.

Emin ile Feyzi'nin Üstadlarının garip vaziyetine ve Risale-i Nur'un acîb ehemmiyetine delâlet eden bir suâlleri ve Üstadlarının onlara ve emsallerine verdiği bir cevaptır.

Suâl: "Âlem-i İslâmın mukadderatıyla ciddî alakadar olan bu Cihan Harbinin dehşetli zamanlarında elli gün kadar (şimdi yedi seneden geçti; aynı hal devam ediyor. Hem ne soruyor ve ne de merak eder) her gün hizmetinizde bulunan bizlerden bir defacık sormadınız. Acaba bu büyük hâdiseden daha büyük diğer bir hakikat mi hükmediyor ki, bunu ehemmiyetten ıskat ediyor? Yahut onunla meşgul olmanın bir zararı mı var?" diye Üstadımızdan sorduk. O da:

Elcevap: Diyor ki: Evet, bu Cihan Harbinden daha büyük bir hakikat ve daha âzam bir hâdise hükmettiği için, şu Cihan Harbi ona nisbeten çok

ehemmiyetsiz düşüyor. Çünkü bu Cihan Harbinde iki hükûmet küre-i arzın hâkimiyeti için mürafaa ve muhakeme dâvâsında bulunmaları içinde iki muazzam dinin musalâha ve sulh mahkemesine barışmak dâvâsı açılarak ve dinsizliğin dehşetli cereyanı da semâvî dinlerle mücâhede-i azîmesi başladığı hengâmda, nev-i beşerin sosyalist tabakasıyla burjuvalar tâifesinin mahkeme-i kübrâlarında açılan dâvâlarından çok mühim öyle bir dâvâ açılmış ve öyle muazzam bir hakikat meydana çıkmış ki, o dâvânın tek bir adama isabet eden miktarı bu Cihan Harbinden daha büyüktür. İşte o dâvâ da budur ki:

Şu zamanda her bir mümin için, belki herkes için küre-i arz kadar bir bâkî tarla ve o tarla baştan başa bahçeler ve kasırlarla müzeyyen ebedî bir mülk almak veya o mülkü kaybetmek dâvâsı açılmış. Demek her birtek adamın başına öyle bir dâvâ açılmış ki, eğer İngiliz, Alman kadar serveti ve kuvveti olsa ve aklı da varsa, yalnız o dâvâyı kazanmak için bütününü sarf edecek. Elbette bu dâvâyı kazanmadan evvel başka şeylere ehemmiyet veren, divanedir. Hatta o dâvâ o derece tehlikeye düşmüş ki, bir ehl-i keşfin müşâhedesiyle, bir yerde ecel elinden terhis tezkeresini alan kırk adamdan bir adam kazanabilmiş, otuz dokuzu kaybetmiş.

İşte bu ehemmiyetli, azîm dâvâyı kazandıracak ve yirmi seneden beri tecrübeler ile ondan sekizine o dâvâyı kazandıran bir dâvâ vekili bulunsa, elbette aklı başında her adam, o dâvâyı kazandıran öyle bir dâvâ vekilini vazifeye sevk edecek olan bir hizmete her hâdisenin fevkinde ehemmiyet vermeye mükelleftir. İşte o dâvâ vekilinin bu asırda birisi, belki birincisi Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan'ın i'câz-ı mânevîsinden süzülen ve çıkan ve tevellüd eden Risale-i Nur olduğunu, binler onun ile o dâvâyı kazananlar şahittir.

Evet, bu küre-i arza memuriyetle gönderilen her insan, burada misafir ve fâni olduğu ve mahiyeti bir hayat-ı bâkiyeye müteveccih bulunduğu katiyen tahakkuk etmiştir. O her insan, bu zamanda hayat-ı ebediyesini kurtaracak olan istinad noktaları sarsıldığından, bu dünyasını ve içinde bütün alâkadar ahbabını ebedî terk etmekle beraber, bu dünyadan binler derece daha mükemmel bir bâkî mülkü de kaybetmek veya kazanmak dâvâsı başına açılmış. Eğer iman vesikası olmazsa ve berâtı ve senedi olan itikadı sağlam bir surette elde etmezse, o dâvâyı kaybeder. Acaba bu kaybettiği şeyin yerini hangi şey doldurabilir?

İşte bu hakikate binâen, benim ve kardeşlerimin her birimizin yüz derece aklı ve fikri ziyadeleşse, bu muazzam vazife-i kudsiyenin hizmetine ancak

kâfi gelebilir. Sâir meselelere bakmak, bize fuzulî ve mâlâyânî olur. Yalnız bu kadar var ki, Risale-i Nur şâkirtlerinin bir kısmı öteki dâvâlar içinde bulunduğu ve lüzumsuz ve sebepsiz bazen bize akılsızların tecavüzleri ve taarruzları zamanında, zaruret derecesinde, istemeyerek muvakkaten bakmışız. Hem bu hakikî ve pek büyük dâvânın haricindeki dâvâlara ve boğuşmalara alâkadarane fikren ve kalben karışmak zararlıdır. Çünkü böyle geniş ve siyasî ve heyecan veren dairelere dikkat eden ve onlarla meşgul olan bir adam, kısa bir daire içinde vazifedar olduğu ehemmiyetli hizmetlerinden geri kalır veya şevki kırılır. Hem o geniş ve cazibedar siyaset ve boğuşma dairelerine dikkat eden, bazen kapılır; vazifesini yapamadığı gibi, selâmet-i kalbini ve hüsn-ü niyetini ve istikamet-i fikrini ve hizmetindeki ihlâsı kaybetmese de o itham altında kalabilir. Hatta mahkemede bana bu noktadan hücum ettikleri zaman dedim: "Güneş gibi hakikat-i imaniye ve Kur'âniye, yerdeki muvakkat ışıkların cazibesine tâbi ve âlet olmadığı gibi, o hakikati cidden tanıyan, değil küre-i arzdaki hadisata, belki kâinata da âlet edemez" dedim, onları susturdum.

İşte Üstadımızın cevabı bitti. Biz de bütün kuvvetimizle tasdik ettik.

Risale-i Nur şâkirtlerinden
Emin, Feyzi

Bir mektubun parçasıdır. Bu makam münasebetine binâen yazıldı.

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Sakın sakın, dünya cereyanları, hususan siyaset cereyanları ve bilhassa harice bakan cereyanlar sizi tefrikaya atmasın. Karşınızda ittihad etmiş dalâlet fırkalarına karşı sizi perişan etmesin, اَلْحُبُّ فِي اللهِ، وَالْبُغْضُ فِي اللهِ[1] *düstur-u rahmânî yerine* اَلْحُبُّ فِي السِّيَاسَةِ ، وَالْبُغْضُ لِلسِّيَاسَةِ[2] *düstur-u şeytanî hükmederek, melek gibi bir hakikat kardeşine adâvet; ve el-hannâs gibi bir siyaset arkadaşına muhabbet ve taraftarlıkla zulmüne rıza gösterip cinâyetine mânen şerik eylemesin.*

---

1 "İçte duyulacak sevgi ve nefret Allah için olmalıdır." 'Allah için sevme ve nefret etme' bazı hadislerde amellerin en faziletlisi sayılmış;[*1] bazı hadislerde de imanın en güçlü bir bağı olduğuna dikkat çekilmiştir.[*2]

[*1] Ebû Dâvûd, *sünnet* 2; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 5/146; el-Bezzâr, *el-Müsned* 9/461.

[*2] et-Tayâlisî, *el-Müsned* s.101; İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef* 6/170, 172, 7/80.

2 Siyaset için sevmek, siyaset için buğz etmek.

Evet, bu zamanda siyaset, kalbleri ifsad eder ve asabî ruhları azap içinde bırakır. Selâmet-i kalb ve istirahat-i ruh isteyen adam, siyaseti bırakmalı.

Evet, şimdi küre-i arzda herkes ya kalben, ya ruhen, ya aklen, ya bedenen gelen musibetten hissedardır, azap çekiyor, perişandır. Bilhassa ehl-i dalâlet ve ehl-i gaflet, rahmet-i umumiye-i ilâhiyeden ve hikmet-i tamme-i sübhâniyeden habersiz olduğundan, nev-i beşere rikkat-i cinsiye, alâkadarlık cihetiyle, kendi eleminden başka nev-i beşerin şimdiki elîm ve dehşetli elemleriyle dahi müteellim olup azap çekiyor. Çünkü lüzumsuz ve mâlâyânî bir surette vazife-i hakikiyelerini ve elzem işlerini bırakıp âfâkî ve siyasî boğuşmalara ve kâinatın hâdisâtına merakla dinleyerek, karışarak ruhlarını sersem ve akıllarını geveze etmişler ve bilerek kendi zararına fiilen rıza göstermek cihetinde, "Zarara razı olana şefkat edilmez." manasındaki اَلرَّاضِي بِالضَّرَرِ لَا يُنْظَرُ لَهُ[1] kaide-i esasiyesiyle şefkat hakkını ve merhamet liyakatını kendilerinden selbetmişler. Onlara acınmayacak ve şefkat edilmez. Ve lüzumsuz başlarına belâ getirirler.

Ben tahmin ediyorum ki bütün küre-i arzın bu yangınında ve fırtınalarında selâmet-i kalbini ve istirahat-i ruhunu muhafaza eden ve kurtaran yalnız hakikî ehl-i iman ve ehl-i tevekkül ve rızadır. Bunların içinde de en ziyade kendini kurtaranlar, Risale-i Nur'un dairesine sadakat ile girenlerdir.

Çünkü bunlar, Risale-i Nur'dan aldıkları iman-ı tahkikî derslerinin nuruyla ve gözüyle, her şeyde rahmet-i ilâhiyenin izini, özünü, yüzünü görüp her şeyde kemâl-i hikmetini, cemâl-i adaletini müşâhede ettiklerinden, kemâl-i teslimiyet ve rıza ile rubûbiyet-i ilâhiyenin icraatından olan musibetlere karşı teslimiyetle, gülerek karşılıyorlar, rıza gösteriyorlar. Ve merhamet-i ilâhiyeden daha ileri şefkatlerini sürmüyorlar ki elem ve azap çeksinler.

İşte buna binâen, değil yalnız hayat-ı uhreviyenin, belki dünyadaki hayatın dahi saadet ve lezzetini isteyenler –hadsiz tecrübeleriyle– Risale-i Nur'un imanî ve Kur'ânî derslerinde bulabilirler ve buluyorlar.

Said Nursî

---

1 Bkz.: İmâm Rabbânî, *el-Mektûbât* 2/83 (49. Mektup)

Ehemmiyetli bir hocanın Üstad hakkında ziyade hüsn-ü zannını tâdil etmek münasebetiyle Emin ve Feyzi'nin o hacaya gönderdikleri bir mektup

Aziz, sâdık, muhterem Hoca Haşmet Efendi,

Senin, müceddid hakkındaki mektubunu hayretle okuduk ve Üstadımıza da söyledik. Üstadımız diyor ki:

"Evet, bu zaman hem iman ve din için, hem hayat-ı içtimaî ve şeriat için, hem hukuk-u âmme ve siyaset-i İslâmiye için gayet ehemmiyetli birer müceddid ister. Fakat en ehemmiyetlisi, hakâik-i imaniyeyi muhafaza noktasında tecdid vazifesi, en mukaddes ve en büyüğüdür. Şeriat ve hayat-ı içtimaiye ve siyasiye daireleri ona nispeten ikinci, üçüncü, dördüncü derecede kalıyor. Rivâyât-ı hadisiyede, tecdid-i din hakkında ziyade ehemmiyet ise[1], imanî hakâikteki tecdid itibarıyladır. Fakat efkâr-ı âmmede, hayat-perest insanların nazarında zâhiren geniş ve hâkimiyet noktasında cazibedar olan hayat-ı içtimaiye-i İslâmiye ve siyaset-i diniye cihetleri daha ziyade ehemmiyetli göründüğü için, o adese ile, o nokta-yı nazardan bakıyorlar, mana veriyorlar.

Hem bu üç vezâifi birden bir şahısta, yahut cemaatte bu zamanda bulunması ve mükemmel olması ve birbirini cerhetmemesi pek uzak, adetâ kabil görülmüyor. Âhirzamanda, Âl-i Beyt-i Nebevî'nin *(aleyhissalâtü vesselâm)* cemaat-i nuraniyesini temsil eden Hazreti Mehdî'de ve cemaatindeki şahs-ı mânevide ancak içtima edebilir. Bu asırda, Cenâb-ı Hakk'a hadsiz şükür olsun ki Risale-i Nur'un hakikatine ve şakirtlerinin şahs-ı mânevîsine, hakâik-i imaniye muhafazasında tecdid vazifesini yaptırmış; yirmi seneden beri o vazife-i kudsiyede tesirli ve fatihâne neşriyle gayet dehşetli ve kuvvetli zındıka ve dalâlet hücumuna karşı tam mukabele edip, yüz binler ehl-i imanın imanlarını kurtardığını kırk binler adam şehâdet eder.

Amma, benim gibi âciz ve zayıf bir bîçârenin, böyle binler derece haddimden fazla bir yükü yüklemek tarzında şahsı, medar-ı nazar etmemeli." diyor. Ve size selâm ediyor. Biz de zâtınıza ve oradaki Risale-i Nur'la alâkadar olanlara selâm ediyoruz.

Risale-i Nur şakirtlerinden
Emin, Feyzi

---

1 Bkz.: "Hayır ve fazilet kaynağı 'Lâ ilâhe illallah' cümlesi ile imanınızı yenileyiniz!" (el-Hakîm et-Tirmizî, *Nevâdiru'l-usûl* 2/204. Ayrıca benzer manadaki hadisler için bkz.: Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 2/359; Abd İbni Humeyd, *el-Müsned* 1/417)

Üstadımızın ehemmiyetli bir mektubudur

Gayet ciddî bir ihtarla bir hakikati beyan etmeye lüzum var. Şöyle ki:

لَا يَعْلَمُ الْغَيْبَ إِلَّا اللهُ[1] *sırrıyla, ehl-i velâyet, gaybî olan şeyleri, bildirilmezse bilmezler. En büyük bir veli dahi, hasmının hakikî hâlini bilmedikleri için, haksız olarak mübâreze etmesini Aşere-i Mübeşşere'nin mabeynindeki muharebe gösteriyor. Demek, iki veli, iki ehl-i hakikat birbirini inkâr etmekle makamlarından sukut etmezler. Meğer, bütün bütün zâhir-i şeriate muhalif ve hatası zâhir bir içtihadla hareket edilmiş ola.*

Bu sırra binâen وَالْكَاظِمِينَ الْغَيْظَ وَالْعَافِينَ عَنِ النَّاسِ[2] 'deki *ulüvv-ü cenâb düsturuna ittibaen ve avâm-ı müminînin şeyhlerine karşı hüsn-ü zanlarını kırmamakla, imanlarını sarsılmadan muhafaza etmek ve Risale-i Nur'un erkânlarının haksız itirazlara karşı haklı, fakat zararlı hiddetlerinden kurtarmak lüzumuna binâen; ve ehl-i ilhadın iki tâife-i ehl-i hakkın mabeynindeki husûmetten istifade ederek, birinin silâhıyla, itirazıyla ötekini cerhedip ve ötekinin delilleriyle berikini çürütüp ikisini de yere vurmak ve çürütmekten içtinaben, Risale-i Nur şakirtleri, bu mezkûr dört esasa binâen, muârızlara hiddet ve tehevvür ile ve mukabele-i bilmisil ile karşılamamalı. Yalnız kendilerini müdafaa için musalahakârâne, medar-ı itiraz noktaları izah etmek ve cevap vermek gerektir.*

Çünkü bu zamanda enâniyet çok ileri gitmiş. Herkes, kameti miktarında bir buz parçası olan enâniyetini eritmeyip bozmuyor, kendini mâzur biliyor; ondan nizâ çıkıyor. Ehl-i hak zarar eder; ehl-i dalâlet istifade ediyor.

İstanbul'da mâlûm itiraz hâdisesi îma ediyor ki ileride, meşrebini çok beğenen bazı zâtlar ve hodgâm bazı sofi-meşrepler ve nefs-i emmaresini tam öldürmeyen ve hubb-u cah vartasından kurtulmayan bazı ehl-i irşad ve ehl-i hak, Risale-i Nur'a ve şakirtlerine karşı kendi meşreplerini ve mesleklerinin revacını ve etbâlarının hüsn-ü teveccühlerini muhafaza niyetiyle itiraz edecekler; belki dehşetli mukabele etmek ihtimali var. Böyle hâdiselerin vukuunda, bizlere, itidâl-i dem ve sarsılmamak ve adâvete girmemek ve o muârız tâifenin de rüesâlarını çürütmemek gerektir.

---

1 Hiç kimse gaybı bilemez, gaybı yalnız Allah bilir.

2 "O muttakîler ki kızdıklarında öfkelerini yutar, insanların kusurlarını affederler." (Âl-i İmran sûresi, 3/134)

Fâş etmek hatırıma gelmeyen bir sırrı, fâş etmeye mecbur oldum. Şöyle ki:

Risale-i Nur'un şahs-ı mânevîsi ve o şahs-ı mânevîyi temsil eden has şakirtlerinin şahs-ı mânevîsi "Ferid" makamına mazhar oldukları için, değil hususî bir memleketin kutbu, belki –ekseriyet-i mutlakayla– Hicaz'da bulunan kutb-u âzamın tasarrufundan hariç olduğunu.. ve onun hükmü altına girmeye mecbur değil. Her zamanda bulunan iki imam gibi, onu tanımaya mecbur olmuyor. Ben, eskide, Risale-i Nur'un şahs-ı mânevîsini, o imamlardan birisini zannediyordum. Şimdi anlıyorum ki Gavs-ı Âzam'da, kutbiyet ve gavsiyetle beraber, "Ferdiyet" dahi bulunduğundan, âhirzamanda, şakirtlerinin bağlandığı Risale-i Nur, o "Ferdiyet" makamının mazharıdır. Bu gizlenmeye lâyık olan bu sırr-ı azîme binâen Mekke-i Mükerreme'de dahi –farz-ı muhâl olarak– Risale-i Nur'un aleyhinde bir itiraz kutb-u âzamdan dahi gelse, Risale-i Nur şakirtleri sarsılmayıp, o mübârek kutb-u âzamın itirazını iltifat ve selâm suretinde telâkki edip, teveccühünü de kazanmak için, medar-ı itiraz noktaları o büyük üstadlarına karşı izah etmek, ellerini öpmektir.

Evet kardeşlerim,

Bu zamanda öyle dehşetli cereyanlar ve hayatı ve cihanı sarsacak hâdiseler içinde hadsiz bir metânet ve itidal-i dem ve nihâyetsiz bir fedakârlık taşımak gerektir.

يَسْتَحِبُّونَ الْحَيٰوةَ الدُّنْيَا عَلَى الْاٰخِرَةِ[1] âyetinin sırr-ı işarîsiyle, âhireti bildikleri ve iman ettikleri hâlde dünyayı âhirete severek tercih etmek ve kırılacak şişeyi bâki bir elmasa bilerek rıza ve sevinçle tercih etmek ve âkıbeti görmeyen kör hissiyatın hükmüyle, hazır bir dirhem zehirli lezzeti, ileride bir batman sâfi lezzete tercih etmek, bu zamanın dehşetli bir marazı, bir musibetidir. O musibet sırrıyla, hakikî müminler dahi bazen ehl-i dalâlete taraftar olmak gibi dehşetli hatada bulunuyorlar. Cenâb-ı Hak, ehl-i imanı ve Risale-i Nur şakirtlerini bu musibetlerin şerrinden muhafaza eylesin, âmîn...

Said Nursî

---

1 "Bile bile dünyayı (âhirete) tercih ederler." (İbrahim sûresi, 14/3)

Suâl: İşârât-ı Kur'âniye risalesinde Fâtiha'nın âhirinde sırat-ı müstakim ashabı ki أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ[1] âyetiyle tarif edilen tâife içinde, hem لَا تَزَالُ طَائِفَةٌ مِنْ أُمَّتِي ظَاهِرِينَ عَلَى الْحَقِّ حَتَّى يَأْتِيَ اللهُ بِأَمْرِهِ[2] hadisinin âhir-zamanda gösterdikleri mücahidler içinde ve hem وَالْعَصْرِ[3] sûresinin إِلَّا الَّذِينَ اٰمَنُوا[4] 'den başlayan üç cümlenin mana-yı işarîsinde hususî bir surette bir ferdi, Risale-i Nur'un has şakirtleri olduğuna sebep nedir ve veçh-i tahsisi nedir?

Elcevap: Sebebi ise, Risale-i Nur, yüze yakın din tılsımlarını ve hakâik-i Kur'âniye'nin muammâlarını hal ve keşfetmiştir ki her bir tılsımın bilinmemesinden, çok insanlar şübehata ve şükûke düşüp, tereddütlerden kurtulamayıp, bazen imanını kaybederdi. Şimdi, bütün dinsizler toplansalar, o tılsımların keşfinden sonra galebe edemezler. Yirmi Sekizinci Mektup'taki İnâyât-ı Seb'a'da bir kısmına işaret edilmiş. İnşaallah, bir zaman o tılsımlar müstakil bir risalede cemedilecek.

Said Nursî

Salâhaddin'in fıkrasından bir parçadır.

Hem bir vakit Tosya'dan Kastamonu'ya gelirken, beraberimde Risale-i Nur'un *Lem'alar*'ı ve *Şuâlar*'ı vardı. Haşre ait bir mebhas okuyordum. Kamyon yokuşları tırmanıyordu. Havanın ve makinenin harareti bana ağırlık ve fikrime de "Bu Risale-i Nur muazzam bir mu'cize-i Kur'âniye'dir. Başka sahada mu'cize gösterebilir mi? Hâlbuki mu'cize, enbiya *(aleyhimüsselâm)*'a mahsustur. Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)*'dan sonra mu'cize gösterilmeyecektir" mülâhazası esnâsında kamyon müthiş sadmelerle üç takla, yirmi beş otuz metreden aşağıya yuvarlandık. Şehâdet getiriyordum. Yaralı mıyım diye kendimi yokladım. Yüz bin şükür, hiçbir yaram yok. Korkarak doğruldum. Şoförün kafası, gözü parçalanmış, "ah, of" çekiyor. Etrafımı tetkik ettim;

---

1 "Nimet ve lutfuna mazhar ettiklerinin yoluna ilet." (Fâtiha sûresi, 1/7)

2 "Ümmetimden bir topluluk Allah'ın emri gelinceye kadar (yani kıyametin kopmasına kadar) hak üzerinde galip olacaktır." Buhârî, *menâkıb* 28, *i'tisam* 10, *tevhîd* 29; Müslim, *imâre* 171; Tirmizî, *fiten* 51.

3 "Yemin olsun asra (hâdiselerle yüklü zamana, bilhassa onun son parçasına)…" (Asr sûresi, 103/1)

4 "Ancak iman edip, (imanları istikametinde sağlam, yerinde, doğru ve ıslaha yönelik işler yapanlar) müstesna." (Asr sûresi, 103/3)

şoför tarafındaki kapı ve camlar hurdahaş olmuş. Benim tarafımdaki ince cam bile kırılmamış. O anda bunun büyük bir keramet olduğunu, mu'cize olmadığını ve bir daha böyle maceralı şeyleri tefekkür etmemek için keramet-kârâne gaybî bir tokat olduğunu anladım.

Risale-i Nur şâkirtlerinden
Salâhaddin Çelebi

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Risale-i Nur'un hakkaniyetine ve ehemmiyetine dair bir imza-yı gaybî hükmünde olan yazdığınız mecmua-yı işârâta, Lâhika'dan intihap ettiğinizden iki misli daha ilâve ettik. Eğer siz de kendinize öyle bir mecmua yazmışsanız, ilâve ettiğimiz miktarı size de göndereceğiz. Bu mecmuanın gösterdiği kıymet Risale-i Nur'da bulunduğunu, bu zamanın dehşetli fırtınaları ispat ediyor.

Evet kardeşlerim, Hazreti İsâ *(aleyhisselâm)*, İncil-i Şerifte demiş ki: "Ben gidiyorum, tâ size tesellici gelsin. –Yani Ahmed *(aleyhissalâtü vesselâm)* gelsin.–"[1] demesiyle Kur'ân'ın beşere gayet büyük bir neticesi, bir gayesi, bir hediyesi, tesellisidir.

Evet, bu dehşetli kâinatın fırtınaları ve zeval ve tahribatları içinde ve bu boşluk nihâyetsiz fezada her şeyle alâkadar olan insan için hakikî teselliyi ve istinat ve istimdat noktalarını yalnız Kur'ân veriyor. En ziyade o teselliye muhtaç, bu zamanda, bu asırda en ziyade kuvvetli bir surette o teselliyi ispat eden, gösteren Risale-i Nur'dur. Çünkü zulümat ve evhamın menbaı olan tabiatı, o delmiş geçmiş, hakikat nuruna girmiş.

On Altıncı Söz gibi ekser parçalarında, hakâik-i imaniyenin yüzer tılsımlarını keşif ve izah edip, aklı inkârdan ve tereddütlerden kurtarmış. İşte bu hakikat içindir ki bu çok usandırıcı ve dehşetli zamanda, usandırmayacak bir tarzda, çok tekrar ile beraber, aklı başında olanları Risale-i Nur'la meşgul ediyor. Re'fet Bey'in mektubunda dediği gibi, "Risale-i Nur'un en bâriz hâsiyeti, usandırmamak. Yüz defa okunsa, yüz birinci defa yine zevkle okunabilir." Pek doğru demiş. Risale-i Nur'un tercümanı, hakikî vazifesinin haricinde dünyadaki istikbaliyata arasıra bakması, bir derece zâhirî bir müşevveşiyet

[1] Bkz.: İbni Kayyim el-Cevziyye, *Hidayetü'l-hıyârâ* 1/55, 85, 157, 5/284; Kitab-ı Mukaddes (Türkçe terceme), Yeni Ahit, Yuhanna, *bâb*: 16, *cümle*: 7-8.

verir. Meselâ, bundan otuz-kırk sene evvel diyordu: "Bir nur gelecek, bir nuranî âlemi göreceğiz." deyip, o mana geniş bir dairede ve siyasette tasavvur edilmiş.

Hem bundan on dört-on beş sene evvel, "Dinsizliği çevirenler müthiş semâvî tokatlar yiyecekler." diye büyük, geniş, küre-i arz dairesindeki bu dehşetli hâdiseyi, dar bir memlekette ve mahdut insanlarda tasavvur etmiş. Hâlbuki istikbal, o iki ihbar-ı gaybiyeyi tasavvurunun pek fevkinde tefsir ve tâbir eyledi.

Evet, eski Said'in "Bir nur âlemi göreceğiz." demesi, Risale-i Nur dairesinin manasını hissetmiş, geniş bir daire-i siyasiye tasavvur ettiği gibi; sırr-ı ﴿إِنَّا أَعْطَيْنَاكَ﴾[1]'nın remziyle, on üç-on dört sene sonra, "Dinsizliği, zındıklığı neşredenler, pek müthiş tokat yiyecekler." deyip o hakikati dar bir dairede tasavvur etmiş. Şimdi zaman, o iki hakikati tam tâbir ve tefsir etti.

Evet, başta Isparta vilâyeti olarak Risale-i Nur dairesi birinci hakikati pek parlak ve güzel bir surette gösterdiği gibi; ikinci hakikati de medeniyet-i sefihenin tuğyanını ve maddiyyûnluk[2(Hâşiye)] tâununun aşılamasını çeviren ve idare eden ervah-ı habîsenin başlarına gelen bu dehşetli semâvî tokatlar, geniş bir dairede, o sırr-ı ﴿إِنَّا أَعْطَيْنَاكَ﴾'nın hakikatini tam tamına ispat etmiş.

Suâl: Risale-i Nur, kat'î burhanlara istinaden hükümleri, sâir hakâikte, aynı aynına, tevilsiz, tâbirsiz hakikat çıkması ve yalnız işârât-ı tevafukiye ve sünûhât-ı kalbiyeye itimaden beyanatı, böyle dünyevî olan mesâil-i istikbaliyede neden bazen tâbir ve tevile muhtaç oluyor diye hatırıma geldi.

Böyle bir cevap ihtar edildi ki: Gaybî istikbal-i dünyevîde ve dünya işlerinde, başa gelen hâdisâtı bildirmemekte Cenâb-ı Erhamü'r-râhimîn'in çok büyük bir rahmeti saklandığını ve gaybı gizlemekte çok ehemmiyetli bir hikmeti bulunduğu cihetle, gaybî şeyleri haber vermekten yasak edip, yalnız müphem ve mücmel bir surette, ya ilham veya ihtarla, bir emareyi vesile ederek, keşfiyatta ve rüya-yı sâdıkada, bir kısım gaybî hakikatleri ihsas eder. O hakikatlerin hususi suretleri vukuundan sonra bilinir.

Said Nursî

---

1 "Hiç şüphesiz (sana bol ve kesilmez hayır) verdik." (Kevser sûresi, 108/1)

2 (Hâşiye) Evet, maddiyyûnluk tâununun hastalığı nev-i beşere bu dehşetli sıtmayı ve küre-i arza bu titremeyi vermiştir.

Risale-i Nur Şakirtlerinden Emin, Hilmi, Kâmil
ve Feyzi'nin Bir Fıkrasıdır.

Risale-i Nur'un kasabalara ve cemaatlere berekete medar olması ve ona zarar edenlere tokat gelmesi gibi, şahıslara da pek zâhir bir surette, hem bereket ve hüsn-ü maişet ona çalışanlara ve gaybî tokatlar, onun aleyhinde çalışanlara gelmesi, bu havalide çok hâdiseleri var. Biz, kendi nefsimizde; çalıştığımız zaman, pek zâhir bir surette bir hüsn-ü maişet, bir inâyet gördüğümüz gibi, Risale-i Nur veya şakirtleri aleyhine çalışanlara, şiddetli tokatlar geldiğini görüyoruz.

Risale-i Nur'un erkânından birisi, kat'î bir surette haber veriyor ki üç-dört adam, dünya servetinin hatırı için toplanıp münafıkâne tedbir kurdukları hengâmda, üç gün sonra o üç-dört adamın hâneleri ve birinin dükkânı yanıp, her biri binler lira zayiatla tokat yediler.

Hem bir dessas casus adam, Risale-i Nur şakirtleri aleyhinde çalışıyordu ki onları hapse attırsın. Bir gün, serbest olarak "Ben, bir ipucu bulamadım ki bunları hapse soksam. Eğer bir ipucu bulsam onları hapse sokacağım." diye ilân ettiği vakitten iki gün sonra bir iş yapıp, Risale-i Nur şakirtleri yerinde o adam iki sene hapse girdi.

Hem bedbaht, muannid bir adam, Risale-i Nur aleyhinde, hem şakirtlerinin bir rüknü aleyhinde mütecavizane bulunduğu hengâmda, bir-iki gün sonra meyhâneye gidip içe içe çatlamış, orada ölmüş. Bu neviden çok hâdiseler var. Demek *Risale-i Nur, dostlara tiryak olduğu gibi, düşmanlara da sâika oluyor.*

Gavs-ı Âzam'ın, Üstadımız hakkında فَإِنَّكَ مَحْرُوسٌ بِعَيْنِ الْعِنَايَةِ[1] fıkrasıyla, inâyet ve teshile mazhar olduğuna ve tevafuk, Risale-i Nur'un kerametinin bir madeni bulunduğuna pek çok emarelerden, bu bir-iki gün zarfında, küçük ve latîf, fakat kat'î kanaat veren cüz'î hâdiselerin tevafukunda gözümüzle gördüğümüz inâyet-i rabbâniyenin numûnelerinden beş-altısını beyan ediyoruz ki onlar, bu iki gün zarfında beraber vuku bulmuş.

Birincisi: Dün, Üstadımıza, Risale-i Nur'a ait üç hizmet lâzım geldi. Kimse de yok. Biz de uzaktayız. Merdivenden inip, bir çocuğu bulup, bizlere göndermek niyetiyle kapıyı açtı. Risale-i Nur'un o hizmetini görecek fevkalâde bir tarzda, dakikasıyla, üç şakirdi kapıya geldiler.

---

1 Muhakkak ki sen, inâyet gözüyle gözetilip korunmaktasın. Bkz.: el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî)* s.562.

İkincisi:

Üçüncüsü: Üstadımız, aynı yine bugün Emin'e dedi: "Üç-dört aydır her hafta karyesinden buraya gelen hâne sahibesi gelmedi, kirasını dört aydır almadı. Her hâlde cevap gönderin gelsin, alsın." dediği aynı dakikada, dört aydan beri yanına gelmeyen o hâne sahibesi kapıyı vurdu, geldi. Beş aylık kirasını aldı. Üstadımız, bu hâdise-i inâyetten memnuniyeti için, uzak bir nahiyeden gelen, yuvarlak, hiç görmediğimiz ve burada bulunmayan bir küçük ekmeği o hâne sahibesine verdi. Aynı vakitte, yirmi dakika zarfında, burada bulunmayan aynı ekmekten, iki sene Risale-i Nur'un iki kitabını alıp mütalâasının mânevî ücretinden binde bir ücret olarak geldi. Ve bir parçacık aşure çorbasını dahi yine o ev sahibesine verdi. Aynen, o aşurenin on misli kadar, latîf üç ekmek, yine iki sene iki kitabın okunmasına binde bir ücreti diye geldi. Gözümüzle gördük.

Hem yine Üstadımız, bugün o hâne sahibesine, yedi senedir adını bilmediği için "İsmin nedir?" diye sormuş. O da demiş: "Hayriye'dir." Hayriye isminde olmak tevafukuyla, iki saat sonra, Hayri namında Risale-i Nur'un bir şakirdi, haberimiz yokken İstanbul'a gitmiş. Hem ticaret münasebetiyle iki mühim şakirtler dahi gidip geç kaldılar. Maddî, mânevî fırtınalar münasebetiyle Üstadımız onları, hem oradaki mühim bir şakirdi çok merak ediyordu. Bugün o Hayri, iki saat Hayriye'den sonra geldi; o üç şakirt hakkındaki merakı izale ettikten sonra dört aydan beri devam eden "tefarik" namında Üstadımızın bir kokusu bugün bitmişti Hayri'nin elinde bir küçük şişe... Dedi: "Size tefarik getirdim." Biz de bu küçük, latîf tefarikteki tevafuka "Barekâllah!" dedik.

Bu iki gün zarfında bu küçücük numûneler gibi, Üstadımız, Mu'cizât-ı Ahmediye'nin tashihatıyla meşgul olduğu için, bunlardan başka çok numûneleri görmüş. Madem iki günde böyle inâyetin cilvelerini görüyoruz; Risale-i Nur dairesi içinde dikkat edilse, herkes kendi nefsinde hizmeti derecesinde böyle numûneleri görebilir.

Risale-i Nur şakirtlerinden
Hilmi, Emin, Kâmil, Hâfız Ahmed

Evet; ben de tasdik ediyorum.
Said Nursî

Feyzi ile Emin diyorlar:

Üstadımızın ve Risale-i Nur'un ciddî hakâikleri içinde en tatlı bir fâkihesi tevafuk olduğu için, kardeşlerimize, yine bu iki gün zarfında küçük bir-iki tevafuku, size bundan evvelki tevafuka hâşiye olarak yazıyoruz.

Evet, nasıl ki kelimatta ve kelimat-ı mektubede tevafuk, bir kast, bir inâyet-i hususiyeyi gösteriyor. Bazen harika olup keramet derecesine çıkıyor. Bazen latîf bir zarafet veriyor. Aynen öyle de Risale-i Nur'a ait ve Üstadımıza ait hadisatta da aynen, kastî ve inâyetkârâne tevafuku, akvaldeki o ef'âlde dahi görüyoruz.

Ezcümle: Size yazılan, dört ay gelmeyen hâne sahibesi için Emin kardeşimize dedi: "Haber gönder." tekellümünde, onun kapı çalması tevafuk ettiği gibi; aynı cümle, iki defa okunduğu zaman, "Emin'e dediği" kelimesi okunduğu ânında, aşağıdaki kapıyı Emin açtı. Gelmek zamanı gelmeden geldi. İkinci gün, yine başka bir adama okunduğu vakit, "Emin'e dediği" kelimesini okuduğu vakit, aynı anda yukarı kapıyı Emin açtı, gelmek âdetine muhalif olarak geldi, girdi. Bu iki tevafuk, hâne sahibesinin tevafukuna tevafuku gösteriyor ki en cüz'î işlerimiz de tesadüf değil, kastî tevafuktur.

Hem, dört ay evvel bize bir parça tarhana getiren Risale-i Nur şakirtlerinden Fuad'ın, İstanbul'a gidip, otuz gün tehirinden, geç kalmasından endişe ettiğimiz aynı günde, onun tarhanası bittiği aynı günde gelmesi tevafuk etti.

Hem aynı günde, bir parça tereyağı –biz ve Üstadımız da bunun bereketini hissediyorduk– bittiği dakikada onun miktarına tevafuk edip, zannımızca aynı yerde, aynı miktar, aynı zamanda geldiği gibi; hem buralarda, köylerde, kül içinde yapılan bir çörek, Üstadımızın hoşuna gittiği için sabah-akşam ondan yiyip ve on beş gün devam edip, bittiği aynı günde, aynı çörekten, onun akrabasından birisi getirdi. Bu tevafukun hatırı için geri çevirmedi, kabul etti. Mukabilinde bir teberrük verdi. Gözümüzle bu latîf tevafukdaki şirin inâyet-i ilâhiyyenin cüz'î cilvelerini gördük; ve anladık ki kör tesadüf işimize karışmıyor.

Mânidar tevafuk, Risale-i Nur'un kelimatında ve hurufatında olduğu gibi, ona temas eden harekât ve ef'âlde de öyle mânidar tevafuklar var. İnâyete temas ettiği için, en cüz'î bir şey de olsa kıymeti büyüktür. Böyle uzun yazmak ve ziyade ehemmiyet vermek israf olmaz. Çünkü manası olan inâyet ve iltifat-ı rahmet muraddır. Ve o bahis dahi mânevî bir şükürdür.

Risale-i Nur şakirtlerinden
Emin, Feyzi

Risale-i Nur eczalarını mahkemeden alıp, bana getirip teslim eden Hafız Mustafa'ya hitaptır.

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1] ، وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ[2]

اَلسَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكَاتُهُ بِعَدَدِ حُرُوفَاتِ رَسَائِلِ النُّورِ[3]

Aziz, sıddık kardeşim ve hizmet-i Kur'âniye'de muvaffakiyetli arkadaşım,

Sen binler safâlarla geldin, beni ebedî minnettar ettin. Ve sadık arkadaşlarınla Risale-i Nur'un serbestiyetine hizmetiniz o derece büyük ve kıymetlidir, değil yalnız bizi ve Risale-i Nur'un şâkirtlerini, belki bu memleketi, belki âlem-i İslâm'ı mânen minnettar ettiniz ki, ehl-i imanın imdadına yetişmeye Risale-i Nur'un yolunu serbestçe açtınız. Ben, bir seneden beri seni ve seninle beraber bu serbestiyetine çalışanları, merhum Hâfız Ali ve Hüsrev gibi Risale-i Nur'un kahramanlarıyla beraber mânevî kazançlarıma, dualarıma şerik etmişim; hem devam edecek... Buraya kadar her bir dakika, yoldaki bir gün, Risale-i Nur'un hizmetinde bulunduğun gibi beni minnettar eyledin. Hâkim-i âdil namını alan mâlûm zatı ve lehimizde onunla beraber çalışanları, bu hakikî adalete hizmetleri için âhir ömrüme kadar unutmayacağım. Altı-yedi aydır onları da aynen mânevî kazançlarıma şerik ediyorum.

Bana teslim ettikleri Risale-i Nur'un bir kısmını, kardeşlerime cevap vereceğim, bütününü yazsınlar, onlara hediye edeceğim. Çünkü onlar, Risale-i Nur'un bundan sonraki hizmetine tam hissedardırlar. Bu meselede ben Denizli şehrini kendi karyeme arkadaş edip bütün emvâtını ve ehl-i imanın hayatta olanlarını hem kendim, hem Risale-i Nur'un talebeleri, mânevî kazançlarımıza hissedar etmeye karar verdik. Denizli Hapishânesi'ni de, bir imtihan medresemiz telâkki ediyoruz. Ve bizimle alâkadar hem Denizli'de, hem hapiste umumuna ve hususan tam adaletini gördüğümüz mahkeme heyetine çok selâm ve dualar ederiz.

Said Nursî

---

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

2 "Hiçbir şey yoktur ki, O'nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor bulunmasın." (İsrâ sûresi, 17/44)

3 Risale-i Nur harflerinin sayısınca Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi üzerinize olsun.

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1]

اَلسَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكَاتُهُ[2]

……..

Beşinci nokta: Risale-i Nur –bu Anadolu memleketine– belâların def'ine ehemmiyetli bir vesiledir. Sadaka nasıl belâyı def' ediyor[3]; onun intişarı ve okunması küllî bir sadaka nev'inde semâvî ve arzî belâların def'ine çok emâreler ve çok hâdiselerle tebeyyün etmiş. Hatta Kur'ân'ın işaretiyle tahakkuk etmiş. Ve yazmasını ve intişarını men etmek zamanlarında dört defa zelzelelerin başlaması ve intişarıyla durmaları ve Anadolu'da ekser okunması İkinci Harb-i Umumî'nin Anadolu'ya girmemesine bir vesile olduğu Sûre-i ﴿وَالْعَصْرِ﴾[4] işaret ettiği, bu iki ay kuraklık zamanında mahkemenin Risale-i Nur'un beraatine ve vatana menfaatli olduğuna dair kararını Mahkeme-i Temyiz tasdik ederek tam bir serbestiyetle Risale-i Nur'un intişar ve okunmasını beklerken, bütün bütün aksine olarak men edilmesi ve mahkemedeki risalelerin sahiplerine iade edilmemesi ve bizi de o cihetle konuşmaktan men etmeleri cihetiyle, belâların def'ine vesile olan bu küllî sadaka-yı mâneviye karşı çıkamadı, günahımız neticesi kuraklık başladı.

Biz Risale-i Nur şâkirtleri dünyaya çok ehemmiyet vermediğimizden, dünyaya yalnız Risale-i Nur için baktığımızdan, bu yağmursuzlukta dahi o noktadan bakıyoruz. İşte, Denizli'de mahkemeye verilen cüz'î bir kısım Risale-i Nur, sahiplerine iadesinin aynı zamanında, burada dahi bir kısım zâtlar yazmaya başlamaları aynı vaktinde, bu yağmursuzlukta bir derece rahmet yağdı. Fakat Risale-i Nur'un serbestiyeti cüz'î olmasından, rahmet dahi cüz'î kaldı. İnşaallah, yakında benim de risalelerim iade edilecek, tam serbest ve intişarı küllîleşecek ve rahmet dahi tam olacak. [5(Hâşiye)]

---

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

2 Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi üzerinize olsun.

3 Bkz.: Hatîb el-Bağdâdî, *Târîhu Bağdâd* 8/207; el-Münâvî, *Feyzu'l-kadîr* 4/236; el-Aclûnî, *Keşfü'l-hafâ* 2/30.

4 "Yemin olsun asra (hâdiselerle yüklü zamana, bilhassa onun son parçasına)…" (Asr sûresi, 103/1)

5 (Hâşiye) Hem aynen öyle oldu, biz gördük.

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1]

اَلسَّلَامُ عَلَيْكُمْ بِعَدَدِ قَطَرَاتِ الْمَطَرِ فِي لَيْلَةِ الرَّغَائِبِ[2]

Aziz kardeşlerim,

Size iki pusulayı Leyle-i Regâib'den altı saat evvel yazdım. "Hizbü'n-Nuriye" kâğıt ile teslimden sonra, katiyen benim kanaatimde bir nevi Mu'cize-i Ahmediye olarak, iki aydan beri mütemadiyen kuraklık ve yağmursuzluk, her tarafta daima namazlardan sonra pek çok duaların akîm kaldığı ve herkes me'yusiyetten derd-i maişet endişesiyle kalben ağlarken, birden Leyle-i Regâib –bütün ömrümde hiç mislini işitmediğim ve başkalar da işitmediği– üç saatte yüz defa, belki fazla tekrarla melek-i ra'dın yüksek ve şiddetli tesbihatıyla öyle bir rahmet yağdı ki, en muannide dahi Leyle-i Regâib'in kudsiyetini ve Hazreti Risalet'in bir derece, bir cihette âlem-i şehâdete teşrifinin umum kâinatça ve bütün asırlarda nazar-ı ehemmiyette ve Rahmeten li'l-âlemîn olduğunu isbat etti ve kâinat o geceyi alkışlıyor diye gösterdi.

Acaba, dualarımızda Isparta bu memleketle beraberdi, bu yağmurda hissesi var mı, merak ediyorum. Şimdiye kadar çok emârelerle Risale-i Nur bir vesile-i rahmet olmasından, bu rahmet ima eder ki, herhalde ehemmiyetli bir fütuhatı perde altında vardır ve belki serbestiyetine bir işarettir[3(Hâşiye)]. Hem burada Lem'alar'ın verdiği iştiyak cihetiyle yazıcıların çoğalması, inşallah bir nevi makbul dua hükmüne geçti.

Duanıza muhtaç kardeşiniz
Said Nursî

Risale-i Nur talebeleri namına

Evet	Evet
Mehmet	*Ceylan*

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

2 Regâib gecesindeki yağmur damlaları adedince Allah'ın selâmı üzerinize olsun.

3 (Hâşiye) Sonra tahakkuk etti ki; aynı zamanda hem fütuhatı, hem serbestiyeti perde altında tahakkuk etmiş.

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1]

اَلسَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكَاتُهُ[2]

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Leyle-i Mirac'ın, aynı Leyle-i Regâib gibi hiç inkâr edilmez bir tarzda, bir nevi mu'cize-i Ahmediye gibi bir kerametini ve kâinatça hürmetini gözümüzle gördük. Şöyle ki:

Nasıl evvelce yazdığımız gibi iki ay kuraklık içinde burada hiç yağmur gelmediği, güya Leyle-i Regâib'i bekliyor gibi o mübârek gecenin gelmesiyle emsalsiz bir gürültü ile kudsiyetini burada gösterdiği gibi, aynen öyle de, o geceden beri buraya bir katre yağmur düşmediği halde, yirmi günden sonra aynen Miraç gecesi birdenbire öyle bir rahmet yağdı ki, dinsizlerde şüphe bırakmadı ki, Sahibü'l-Miraç, "rahmeten li'l-âlemîn"[3] olduğu gibi, onun Miraç gecesi de bir vesile-i rahmettir. Hem ehl-i imanın imanlarını kuvvetlendirdiği gibi, meyusiyetlerini de bir derece izale etti.

Hal-i âlemi bilmiyorum, fakat hissediyorum ki: Ehl-i iman her harici birkaç tarafta tazyikat, hem dâhilî endişeler ve kuraklıktan gelen derd-i maişet ve nokta-yı istinadı dünyaca bulamamaktan, ehemmiyetli bir meyusiyetin tesiriyle, hatta ibadete karşı bir fütur gelmişti. Birden Miraç gecesi, burada kerametiyle Leyle-i Regâib'in kerametini takviye ederek ehl-i imana bildirdi ki: "Siz sahipsiz değilsiniz. Kâinat, kabzasında bulunan bir zâtın, âleme rahmet gönderdiği bir istinadgâhınız vardır." diye meyusiyet ve endişelerini kısmen izale eyledi.

Hem Risale-i Nur'un bir silsile-i kerametini teşkil eden tevafuk, bu hâdisede hiç tesadüfe havale edilmez bir tarzda üç-dört tevafukla, Leyle-i Miraç ve Leyle-i Regâib hürmetlerinde Risale-i Nur'un da bir hissesi var olduğunu gördük.

Birinci tevafuk: İptida ve intiha-yı terakkiyat-ı hayat-ı Ahmediye'nin unvanları olan Leyle-i Regâib ve Leyle-i Miraç bu kuraklık zamanında kesretli rahmette tevafuklarıdır.

---

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

2 Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi üzerinize olsun.

3 Bkz.: Enbiyâ sûresi, 21/107.

İkinci tevafuk: Bugünlerde Hüsrev'in tevafuklu yazdığı Miraç Risalesini burada Risale-i Nur talebeleri şevke gelip aynen tevafukunu, hatta yedi "fakat, fakat, fakat" kelimelerinin parlak tevafukunu gösteren nüshaları yazdılar, bitirdiler. Ben de tashih ediyordum, başkaları da okuyordular. Birden Miraç gecesi kesretli rahmetiyle gelmesi, Risale-i Nur'un yazılması ve Hüsrev'in Miraç Risalesi ve intişarı dahi bir vesile-i rahmet olduğunu talebelerine bir kanaat verdi. İki-üç tevafuk daha var. Bize kat'î kanaat veriyor ki, tesadüf içinde yoktur. Doğrudan doğruya bu muannid zamanında şeâir-i İslâmiye'nin ehemmiyetlerini göstermeye bir işarettir. Umum kardeşlerime selâm ve Miraçlarını tebrik ederim.

اَلْبَاقِي هُوَ الْبَاقِي[1]

Buranın umum ahalisi ve Risale-i Nur şâkirtleri namına
Said Nursî

Evet, Üstadımızı tasdik ediyoruz.
Mehmed, Mehmed, Osman, İbrahim, Ceylan, Hayri v.s.

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[2]

اَلسَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكَاتُهُ[3]

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Bir Suâl: "Tevafukla bu keramet nasıl kat'î sabit oluyor?" diye kardeşlerimizden birisinin suâline küçük cevaptır.

Elcevap: Bir şeyde tevafuk olsa, küçük bir emâre olur ki, onda bir kasıt var, bir irade var; rast gele bir tesadüf değil. Ve bilhassa tevafuk birkaç cihette olsa, o emâre tam kuvvetleşir. Ve bilhassa, yüz ihtimal içinde iki şeye mahsus ve o iki şey birbiriyle tam münasebettar olsa, o tevafuktan gelen işaret sarih bir delâlet hükmüne geçer ki, bir kasıt ve irade ile ve bir maksat için o tevafuk olmuş, tesadüfün ihtimali yok.

---

1 Kendinden başka her şeyin fâni olduğu gerçek Bâkî, Allah'tır.
2 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.
3 Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi üzerinize olsun.

İşte, bu mesele-i Miraciye de aynen böyle oldu. Doksan dokuz gün içinde yalnız Leyle-i Regâib ve Leyle-i Mirac'a yağmur rahmetinin tevafuku ve o iki gece ve güne mahsus olması, daha evvel ve daha sonra olmaması ve ihtiyac-ı şedidin tam vaktine muvafakatı ve Miraciye Risalesi'nin burada çoklar tarafından şevkle kıraat ve kitabet ve neşrine rast gelmesi ve o iki mübârek gecenin birbiriyle bir kaç cihette tevafuk etmesi ve mevsimi olmadığı için acîp gürültülerle, söylenmeyecek maddî mânevî zemin gürültüleriyle feryatlarına tehditkârâne ve tesellidârâne tevafuk etmesi ve ehl-i imanın meyusiyetinden teselli aramalarına ve dalâletin savletinden gelen vesvese ve zaafiyetine karşı kuvve-i mâneviyenin takviyesini istemelerine tam tevafuku, bu geceler gibi şeâir-i İslâmiye'ye karşı hürmetsizlik edenlerin hatalarına bir tekdir olarak, "Kâinat bu gecelere hürmet eder, neden siz etmiyorsunuz?" diye manasında, kesretli rahmetle şeâir-i İslâmiye'ye karşı, hatta semâvât ve feza-yı âlem hürmetlerini göstermekle tevafuk etmesi, zerre miktar insafı olan bilir ki, bu işte hususî bir kasıt ve irade ve ehl-i imana hususî bir inâyet ve merhamettir; hiçbir cihetle tesadüf ihtimali olamaz.

Demek hakikat-i Miraç, bir mu'cize-i Ahmediye *(aleyhissalâtü vesselâm)* ve keramet-i kübrâsı olduğu ve Miraç merdiveniyle göklere çıkması ile zat-ı Ahmediye'nin *(aleyhissalâtü vesselâm)* semâvât ehline ehemmiyetini ve kıymetini gösterdiği gibi, bu seneki Miraç da zemine ve bu memleket ahalisine kâinatça hürmetini ve kıymetini gösterip bir keramet gösterdi.

Duanıza muhtaç kardeşiniz
Said Nursî

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Bizim katiyen şek ve şüphemiz kalmadı ki, bu hizmetimizin neticesi olan Risale-i Nur'un serbestiyetini değil yalnız biz ve bu Anadolu ve âlem-i İslâm alkışlıyor, takdir ediyor; belki kâinat memnun olup cevv-i semâ, feza-yı âlem alkışlıyor ki, üç-dört ayda yağmura şiddet-i ihtiyaç varken gelmedi ve Denizli'de mahkemenin bilfiil teslimine karar vermesi, yine Leyle-i Miraç'ta aynen Risale-i Nur'un bir rahmet olduğuna işareten Leyle-i Regâib'e tevafuk ederek kesretli melek-i ra'dın alkışlamasıyla ve rahmetin Emirdağ'da gelmesi o teslim kararına tevafuk etmesi ve bir hafta sonra, demek Denizli'de vekillerin eliyle alınması hengâmlarında yine aynen Leyle-i Mirac'a ve Leyle-i

Regâib'e tevafuk ederek aynen onlar gibi Cuma gecesinde kesretli rahmet ve yağmurun bu memlekette gelmesi, o tevafuklarıyla kat'î kanaat verdi ki:

Risale-i Nur'un müsaderesine ve hapsine dört zelzelelerin tevafuku küre-i arzca bir itiraz olduğu gibi, bu Emirdağ memleketinde dört ay zarfında yalnız üç Cuma gecesinde –biri Leyle-i Regâib, biri Leyle-i Miraç, biri de Şâbân-ı Muazzam'ın birinci Cuma gecesinde– rahmetin kesretli gelmesi ve Risale-i Nur'un da serbestiyetinin üç devresine tam tamına tevafuk etmesi, küre-i havâiyenin bir tebriki, bir müjdesidir ve Risale-i Nur'un da mânevî bir rahmet ve yağmur olduğuna kuvvetli bir işarettir.

Ve en latîf bir emâre şudur ki: Dün, birdenbire bir serçe kuşu pencereye geldi, vurdu. Biz, uçurmak için işaret ettik, gitmedi.

Mecbur oldum, Ceylân'a dedim: "Pencereyi aç; o ne diyecek?"

Girdi, durdu, tâ bu sabaha kadar... Sonra odayı ona bıraktık, yatak odama geldim. Bu sabah çıktım, kapıyı açtım, yarım dakikada döndüm, baktım, "Kuddüs, Kuddüs" zikrini yapan bir kuş odamda gördüm. Gülerek dedim: "Bu misafir niçin geldi?" Tam bir saat bana baktı, uçmadı, ürkmedi. Ben de okuyordum; ekmek bıraktım, yemedi. Yine kapıyı açtım, çıktım, yarım dakikada geldim, o misafir kayboldu.

Sonra bana hizmet eden çocuk geldi, dedi ki: "Ben bu gece gördüm ki, Hâfız Ali'nin kardeşi yanımıza gelmiş."

Ben de dedim: "Hâfız Ali ve Hüsrev gibi bir kardeşimiz buraya gelecek."

Aynı günde, iki saat sonra çocuk geldi, dedi: Hâfız Mustafa geldi; hem Risale-i Nur'un serbestiyetinin müjdesini, hem mahkemedeki kitaplarımı da kısmen getirdi; hem serçe kuşunun ve senin, hem kuddüs kuşunun tâbirini isbat etti ki, tesadüf olmadığını isbat etti.

Acaba, emsalsiz bir tarzda hem serçe kuşu acîb bir surette, hem kuddüs kuşu garip bir surette gelip bakması, sonra kaybolması ve mâsum çocuğun rüyası tam tamına çıkması, Risale-i Nur'un Hâfız Mustafa gibi bir zatın eliyle buraya gelmesinin aynı zamanına tevafuku hiç tesadüf olabilir mi? Hiçbir ihtimali var mı ki, bir beşaret-i gaybiye olmasın? [1](Hâşiye)

---

1 (Hâşiye) Hem bu kuşların Risale-i Nur'la alâkadarlıklarını teyid eden çok emareler var. Ezcümle: O kuşların alâkadarlığını gösteren mektup Milas'a gittiği aynı vakitte garib bir tarzda kuddüs kuşu o mektubun mealini vaziyetiyle teyid ettiği gibi; aynı mektup İnebolu'da geceleyin okunurken büyük bir gece kuşu harika bir tarzda pencereye gelip kanadıyla

Evet, bu mesele, küçük bir mesele değil; kâinat ve hayvanât ile alâkadardır. Ben Risale-i Nur'un bir şakirdi olmak itibarıyla, kendi hisseme düşen bu kâr ve neticeyi, binler altın lira kadar kazancım var kanaat ediyorum. Başka yüz binler Risale-i Nur şâkirtleri ve takviye-i imana muhtaç ehl-i imanın istifadeleri buna kıyas edilsin.

Evet, dinin, şeriatın ve Kur'ân'ın yüzden ziyade tılsımlarını, muammâlarını hall ve keşfeden; ve en muannid dinsizleri susturup ilzam eden; ve Miraç ve haşr-i cismânî gibi sırf akıldan çok uzak zannedilen Kur'ân hakikatlerini en mütemerrid ve en muannid filozoflara ve zındıklara karşı güneş gibi isbat eden ve onların bir kısmını imana getiren Risale-i Nur eczaları, elbette küre-i arz ve küre-i havâiyeyi kendi ile alâkadar eder ve bu asrı ve istikbali kendiyle meşgul edecek bir hakikat-i Kur'âniye'dir ve ehl-i iman elinde bir elmas kılıçtır.

اَلْبَاقِي هُوَ الْبَاقِي[1]

Emirdağı'nda Kardeşiniz
Said Nursî

Risale-i Nur'un Kahramanı Hüsrev Tarafından Kaleme Alınmıştır.

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[2]

Risalei'n-Nur'un kerametlerindendir ki: Üstadımız *(radiyallâhu anh)*, çok defa risalelerde; "Ey mülhidler ve ey zındıklar! Risalei'n-Nur'a ilişmeyiniz. Eğer ilişirseniz, yakında sizi bekleyen belâlar, sel gibi başınıza yağacaktır." diye on seneden beri kerratla söylüyorlardı. Bu hususta şahit olduğumuz felâketlerden,

Birincisi: Dört sene evvel Erzincan'da ve İzmir civarında vukua gelen hareket-i arz olmuştur. O vakitler münafıklar, desiselerle Isparta mıntıkasında

vurup durup dinlemesi; aynı mektup Sava'da okunurken bir defa iki çekirge üstüne gelip durup neticeye kadar durmaları; bir defa da serçe ve bülbül kuşları aynı mektubun okunmasında pervane gibi uçup alâkadarlık göstermeleri ve Isparta'da Hüsrev'in evinde aynı mektup okunurken bülbül kuşu hilaf-ı âdet salona gelmesi, alâkadarlığını göstermesi gibi çok emareler, bu keramet-i Nuriyeyi teyid ediyor.

1 Kendinden başka her şeyin fâni olduğu gerçek Bâkî, Allah'tır.

2 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

Sava ve Kuleönü ve civarı köylerdeki Risale-i Nur talebelerine iliştiler. Otuzkırk kadar Risale-i Nur talebelerini "Camiye gitmiyorsunuz, takke giyiyorsunuz, tarikat dersi veriyorsunuz." diye mahkemeye sevk etmişlerdi. Cenâb-ı Hak, İzmir civarına ve Âzerîleri ve civarındaki halkı dehşetler içinde bırakan zelzelelerle Risale-i Nur'un bir vesile-i def-i belâ olduğunu gösterdi. Bu zelzelelerden bir hafta sonra, mahkemeye sevk edilmiş olan o kardeşlerimizin hepsi beraat ettirilerek kurtulmuşlardı.

İkincisi: Yine vakit vakit Risale-i Nur talebelerinin arkalarında koşmakta devam eden mülhidler, hatt-ı Kur'ân ile çocuk okuttuklarını bahane ederek Isparta'da müteveffa Mehmed Zühtü *(rahmetullâhi aleyh)* ile Sava Karyesinden Hâfız Mehmed *(rahmetullâhi aleyh)* ismindeki iki Risalei'n-Nur talebesine hücum etmişler. Nur dersini okuyan çocukları, bu iki kardeşimizin evlerinden alınan Risale-i Nur eczalarıyla birlikte mahkemeye sevk edilmiş. Merhum Mehmed Zühtü, para cezasıyla mahkûm edilmek istenilmiş. Neticede, merkezi Erbaa ve Tokat'ta vukua gelen ikinci bir korkunç zelzele ile Cenâb-ı Hak, Risalei'n-Nur bir vesile-i def-i belâ olmakla şâkirtlerine yardım ederek Üstadlarının verdiği haberin sıhhatini tasdik etmek için o kardeşimizi beraat ettirmiş ve alınan bütün Risale-i Nur eczalarını kendilerine iade ettirmiştir.

Üçüncüsü ise: İçinde bulunduğumuz Denizli Hapishânesindeki musibetin başımıza gelmesine sebep olan o münafıklar, Rumî bin üç yüz elli dokuz senesinde, tekrar başta sevgili Üstadımız olduğu halde, bize ve Risalei'n-Nur'a hücum ettiler. Bir kısmımızı Isparta'dan topladılar, bir kısmını Çivril'den Isparta'ya getirdiler, sevgili Üstadımızı da yalnız olarak Kastamonu'dan Isparta'ya sevk ettiler. Daha başka vilâyetlerden de arkadaşlarımız Isparta'ya getirilmişti. Ehl-i garazın iğfaline kapılan Isparta adliyesi, Risalei'n-Nur'un gayesi haricinde bulunan cephelerde, bizce manası olmayan ithamlar altında bizi sıkıyordu. Bilhassa kıymettar Üstadımızı daha çok tazyik ettikleri vakit, Üstadımıza lüzumlu lüzumsuz birçok suâller açan Isparta Müddeiumumîsinin "Bu belâlar dediğin nedir?" diye olan suâline cevaben: Evet, demiş, zındıklar eğer Risalei'n-Nur'a ve şâkirtlerine ilişseler, yakında bekleyen belâların hareket-i arz suretiyle geleceğini söylemişti.

Daha sonra bizi Denizli'ye sevk ettiler. Kastamonu, İstanbul, Ankara dâhil olmak üzere on vilâyetten adliyelere sevk edilen yüzü mütecaviz Risale-i Nur talebelerinin bir kısmı bırakılmış, yetmiş kişiden ibaret olan bir diğer kısmı da Denizli'de "medrese-i Yusufiye" namını alan hapiste bulunuyordu. Bizim bütün müracaatlarımıza sudan cevap veriliyor, sevgili Üstadımız daha çok

tazyik ve sıkıntı içerisinde yaşattırılıyor, ufûnetli, rutubetli, zulmetli, havasız bir yerde bütün bütün konuşmaktan ve temastan men edilmek suretiyle Haps-i münferitte azap çektiriliyordu.

İşte bu sıralarda Denizli zindanının bu dehşetli ızdıraplarını geçirmekte idik. Allah'tan başka hiçbir istinadgâhları bulunmayan bu bîçârelerin bir kısmı Kastamonu'dan, diğer bir kısmı İnebolu'dan, diğer bir kısmı da İstanbul'dan henüz gelmemişlerdi. Şu vatanın her köşesinde hak ve hakikat için çırpınan ve saf kalbleriyle necatları için Rabb-i Rahîmlerine iltica eden pek çok mâsumların semâvâtı delip geçen ve Arşu'r-Râhmân'a dayanan âhları boşa gitmedi. Allahü Zülcelâl Hazretleri, o mübârek Üstadımızın Isparta'da söylediği gibi, mâsumları cennete götüren, zâlimleri cehenneme yuvarlayan dehşetli bir diğer zelzeleyi gönderdi. Karşısında Risalei'n-Nur müdafaa vaziyetinde bulunmamasından çok hâneler harap oldu, çok insanlar enkaz altında ezildi, çokları sokak ortalarında kaldı. Henüz memleketlerinin hapishânelerinde bulunan kardeşlerimizden Kastamonu'dan Mehmed Feyzi ve Sadık ve Emin ve Hilmi ve İnebolu'dan Ahmed Nazif, Denizli Hapishânesine sevk edildiklerinde şu mâlûmatı verdiler:

"Zelzele tam gece saat sekizde başladı. Bütün arkadaşlar, "*Lâ ilâhe illâllah"* zikrine devam ediyorduk. Zelzele bütün şiddetiyle devam etmekte idi.

O sırada hatırımıza geldi: Risalei'n-Nur'u aşkla ve bir sâikle üç-beş defa şefaatçi ederek Cenâb-ı Hak'tan halâs istedik. Elhamdülillâh, derhal sakin oldu.

"Kastamonu'da ise, o gece kaleden kopan çok büyük bir taş, aşağıya yuvarlanarak bir hâneyi ezmiş; birçok hânelerde yarıklar, çıkıklıklar olmuş, birkaç ev çökmüş, hükûmet binası yarılmış, daha bunun gibi hasârat ve zâyiat olmuş. Fakat zelzele her gün olmak suretiyle bir müddet devam etmiş. Tosya'da bin beş yüz ev harap olmuş, ölü ve yaralı miktarı çok fazla imiş. Kargı ve Osmancık tamamen, Lâdik ve sâir mahallerde zayiat fazla miktarda imiş. İnebolu'da bir minarenin alemi eğrilmiş, ufak tefek çatlaklıklar olmuş, hasârat ve zayiat olmamış."

Ahmed Nazif, Emin, Sadık, Mehmed Feyzi

Üçüncü olan bu hareket-i arzdan sonra, yine Risalei'n-Nur'a ve talebelerine ve müellifine hücum eden ehl-i garazın sözünü dinleyen adliye, aynı tarzda bizi sıkmakta devam ediyordu. Zındıka taraftarları, mübârek Üstadımızın ihbarları olan ve Risale-i Nur'un büyük kerametlerinden olup zelzeleler eliyle

gelen beliyyelere ehemmiyet vermek istemiyorlardı. Risalei'n-Nur'un ilâhî ve Kur'ânî hakikatlerine karşı cephe alan bu zümrenin başına bir dördüncü tokat daha geldi.

Garibi şu ki, biz Şubat'ın üçüncü günü mahkemeye çağrılmıştık. Izdırap ve elemleri içinde yüreklerimizi ağlatan hastalıklı haliyle kendisinden sorulan suâllere cevap vermek için altmış beş kadar talebesinin önünde ayağa kalkan mübârek Üstadımızın cevapları arasında "O zındıkların dünyaları başlarını yesin ve yiyecek!" kelimeleri, tekrar tekrar heyet-i hâkimenin yüzlerine karşı ağzından dökülüyordu. Birkaç defa mahkemeye gidip geldikten sonra, 7 Şubat 1944 tarihli İstanbul'da münteşir *Hemşehri* ismindeki bir gazete elime geçti. Gazete okumaya ve radyo dinlemeye hevesli olmamaklığımla beraber, "Yirminci asrın medenîleriyiz" diyerek bugünkü terakkiyat-ı beşeriyeyi kendilerinden bilen, Allah'ı unutan, âhirete inanmayan insanların başlarına Cenâb-ı Hakk'ın, motorlu vasıtalar eliyle nasıl ateşler yağdırdığını, o münkirlerin dünkü cennet hayatlarının bugünkü cehennemî hâlât içinde nasıl geçmekte olduğunu bilmek ve Risalei'n-Nur'un bereketiyle Anadolu'yu bu dehşetli ateş yağmurundan nasıl muhafaza etmekte olduğunu görmek ve şükretmek hâletinden gelen bir merakla bazı bu gibi havadisleri sorardım ve dinlerdim.

İşte bu gazetenin de harp boğuşmalarına ait resimlerine bakıyordum. Nazarıma çarpan, büyük yazı ile yazılmış bir sütunda, Anadolu'nun yirmi bir vilâyetini sarsan ve Şubat'ın birinci gününün gecesinde sabaha karşı herkes uykuda iken vukua gelen ve pek çok zayiata mal olan dehşetli bir zelzeleyi haber veriyordu. Derhal, Şubat'ın üçünde mahkemede sevgili Üstadımızın heyet-i hâkimeye "Zındıkların dünyaları başlarını yesin ve yiyecek!" diye tekrar tekrar söylediği sözleri hatırladım, "Eyvah!" dedim, "Risale-i Nur ıslah eder, ifsad etmez; imar eder, harap etmez; mesûd eder, perişan etmez" diye söylerken, "Aksiyle bizi ve Risalei'n-Nur'u itham etmek, Hâlik'ın hoşuna gitmiyor." dedim.

İşte, merkezi Gerede, Bolu ve Düzce olan bu kanlı zelzele, Risalei'n-Nur'un dördüncü bir kerameti idi. Bu gazete şu mâlûmatı veriyor; Ankara, Bolu, Zonguldak, Çankırı ve İzmit vilâyetlerinde fazla kayıplar varmış. Gerede'de iki bin ev yıkılmış, yıkılmayan evler de oturulmayacak derecede harap olmuş, binden fazla ölü varmış, enkaz altından mütemadiyen ölü çıkartılıyormuş. Düzce'de zarar çokmuş, ölü ve yaralıların miktarı mâlûm değilmiş.

Ankara'da yüz üç ölü ve bir o kadar da yaralı varmış. Bine yakın ev yıkılmış. Debbağhâne'de iki ev çökmüş, bazı köylerde sarsıntıyı müteakip yangınlar olmuş. İlk sarsıntı çok kuvvetli olmuş, sarsıntıyı yeraltından gelen bir takım gürültüler takip etmiş. Bolu'dan ve diğer yerlerin köylerinden bir hafta geçtiği halde henüz mâlûmat alınamıyormuş. Diğer bir yerde iki yüz ev yıkılmış, on bir ölü varmış. Bolu ile telgraf ve telefon hatları kesilmiş, zelzele mıntıkasında şiddetli bir kar fırtınası hüküm sürüyormuş. İzmit'te zelzele olurken şimşekler çakmış, şehir birkaç saniye aydınlık içinde kalmış. Birçok yerlerde halk çırıl çıplak sokaklara fırlamış. Dünyanın bütün rasathâneleri bu büyük Anadolu zelzelesini kaydetmiş. Bir İngiliz rasathânesi sarsıntının çok harap edici olduğunu bildirmiştir. Sinop'ta aynı günde çok korkunç bir fırtına olmuş, gök gürültüleri ve şimşeklerle gittikçe şiddetini arttırmıştır.

Daha sonra başka bir gazetede tamamlayıcı ve hayret verici şu mâlûmatları gördüm: Zelzeleden evvel kediler, köpekler üçer-beşer olarak toplanmışlar, düşünceli, hüzünlü gibi alık alık birbirine bakarak bir müddet beraber oturmuşlar, sonra dağılmışlar. Gerek zelzele olurken ve gerekse olmadan evvel ve olduktan sonra da bu hayvanlardan hiçbiri görünmemiş, kasabalardan uzaklaşarak kırlara gitmişler.

Bir garibi de şu ki: Bu hayvanlar isyanımızdan mütevellid olarak başımıza gelecek felâketleri lisan-ı hâlleriyle haber verdiklerini yazıyorlar da biz anlamıyoruz diyerek taaccüp ediyorlar.

İşte Üstadımız Bediüzzaman, uzun senelerden beri: "Zındıklar Risalei'n-Nur'a dokunmasınlar ve şâkirtlerine ilişmesinler. Eğer dokunurlar ve ilişirlerse, yakından bekleyen felâketler onları yüz defa pişman edecek!" diye Risalei'n-Nur ile haber verdiği yüzler hâdisat içinde, işte zelzele eliyle doğruluğunu imza ederek gelen dört hakikatli felâket daha...

Cenâb-ı Hak bize ve Risalei'n-Nur'a taarruz edenlerin kalblerine iman ve başlarına hakikati görecek akıl ihsan etsin, bizi bu zindanlardan, onları da bu felâketlerden kurtarsın, âmîn...

Mevkuf
Hüsrev

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1]

اَلسَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكَاتُهُ[2]

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Şimdiye kadar gizli münafıklar Risale-i Nur'a kanunla, adliye ile ve âsâyiş ve idare noktasından hükûmetin bazı erkânını iğfal edip tecavüz ediyorlardı. Biz, müsbet hareket ettiğimiz için, mecburiyet olduğu zaman tedâfüî vaziyetinde idik. Şimdi plânları akîm kaldı. Bilâkis tecavüzleri Risale-i Nur'un dairesini genişlettirdi. Bu defa yeni hurufla *Asâ-yı Musa*'yı tab etmek niyetimiz, ihtiyârımız olmadığı halde, tecavüz vaziyeti Risale-i Nur'a veriliyor gibidir. Bu hâdisenin ehemmiyetli bir hikmeti şu olmak gerektir:

Risale-i Nur, bu mübârek vatanın mânevî bir halâskârı olmak cihetiyle; şimdi iki dehşetli mânevî belayı defetmek için matbûât âlemi ile tezahüre başlamak, ders vermek zamanı geldi veya gelecek gibidir, zannederim.

O dehşetli beladan birisi: Hristiyan dinini mağlup eden ve anarşiliği yetiştiren, şimalde çıkan dehşetli dinsizlik cereyanının bu vatanı mânevî istilâsına karşı Risale-i Nur bir Sedd-i Zülkarneyn gibi bir sedd-i Kur'ânî vazifesini görebilir ve Âlem-i İslâm'ın bu mübârek vatanın ahalisine karşı pek şiddetli itiraz ve ithamlarını izale etmek için matbûât lisanıyla konuşmak lâzım gelmiş diye kalbime ihtar edildi.

Ben dünyanın hâlini bilmiyorum. Fakat Avrupa'da istilâkârâne hükmeden ve edyân-ı semâviyeye dayanmayan dehşetli cereyanın istilâsına karşı Risale-i Nur hakikatleri, bir kale olduğu gibi; Âlem-i İslâm'ın ve Asya kıtasının hâl-i hazırdaki itiraz ve ithamını izale.. ve eskideki muhabbet ve uhuvvetini iade etmeye vesile olan bir mu'cize-i Kur'âniye'dir.

Bu memleketin vatan-perver siyasîleri çabuk aklını başına alıp Risale-i Nur'u tabederek resmen neşretmeleri lâzımdır ki, bu iki belaya karşı siper olsun.

Acaba bu yirmi sene zarfında iman-ı tahkikîyi pek kuvvetli bir surette bu vatanda neşreden Risale-i Nur olmasaydı, bu dehşetli asırda, acîb inkılâp ve infilâklarda bu mübârek vatan; Kur'ân'ını, imanını dehşetli sadmelerden tam muhafaza edebilir miydi? Her neyse... Risale-i Nur'a, daha vatana, idareye zararı dokunmak bahanesiyle tecavüz edilmez; daha kimseyi o bahaneyle

---

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

2 Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi üzerinize olsun.

inandıramazlar. Fakat cepheyi değiştirip, din perdesi altında bazı safdil hocaları veya bid'a taraftarı veya enâniyetli sofi-meşreplileri bazı kurnazlıklarla Risale-i Nur'a karşı –iki sene evvel İstanbul'da ve Denizli civarında olduğu gibi– istimâl etmek ve Risale-i Nur'a ve şâkirtlerine ayrı bir cephede tecavüz etmeye münafıklar çabalıyorlar. İnşaallah muvaffak olamazlar. Risale-i Nur şâkirtleri, tam ihtiyatla beraber, bir taarruz olduğu vakitte münakaşa etmesinler, aldırmasınlar. Aldanan ehl-i ilim ve imansa, dost olsunlar, "Biz size ilişmiyoruz. Siz de bize ilişmeyiniz. Biz ehl-i imanla kardeşiz" deyip yatıştırsınlar.

Sâniyen,

Mübâreklerin pehlivanı hem Abdurrahman, hem Lütfi, hem Büyük Hafız Ali manalarını taşıyan büyük ruhlu Küçük Ali kardeşimiz bir suâl soruyor. Hâlbuki o suâlin cevabı Risale-i Nur'da yüz yerde var. "Risale-i Nur'un erkân-ı imaniye hakkında bu derece kesretli tahşidatı ne içindir? Bir âmî müminin imanı büyük bir velînin imanı gibidir, diye eski hocalar bize ders vermişler?" diyor.

Elcevap: Başta *Âyetü'l-Kübrâ* merâtib-i imaniye bahislerinde; ve âhire yakın müceddid-i elf-i sânî İmam Rabbanî beyanı ve hükmü ki, "Bütün tarikatlerin müntehası ve en büyük maksatları, hakâik-i imaniyenin inkişafıdır. Ve bir mesele-i imaniyenin kat'iyetle vuzuhu, bin kerametlerden ve keşfiyatlardan daha iyidir"; ve *Âyetü'l-Kübrâ*'nın en âhirdeki ve Lâhikadan alınan o mektubun parçası ve tamamının beyanatı cevap olduğu gibi, *Meyve Risalesi*'nin tekrarat-ı Kur'âniye hakkında Onuncu Meselesi, tevhid ve iman rükünleri hakkında tekrarlı ve kesretli tahşidat-ı Kur'âniye'nin hikmeti, aynen bitamamiha onun hakikî tefsîri olan Risale-i Nur'da cereyan etmesi de cevaptır.

Hem, iman-ı tahkikî ve taklidî ve icmâlî ve tafsilî ve imanın bütün tehâcümâta ve vesveseler ve şüphelere karşı dayanıp sarsılmamasını beyan eden Risale-i Nur parçalarının izahatı, büyük ruhlu Küçük Ali'nin mektubuna öyle bir cevaptır ki, bize hiçbir ihtiyaç bırakmıyor.

İkinci Cihet: İman, yalnız icmâlî ve taklîdî bir tasdike münhasır değil; bir çekirdekten, tâ büyük hurma ağacına kadar ve eldeki aynada görünen misalî güneşten tâ deniz yüzündeki aksine, tâ güneşe kadar mertebeleri ve inkişafları olduğu gibi; imanın o derece kesretli hakikatleri var ki, binbir esmâ-yı ilâhiye ve sâir erkân-ı imaniyenin kâinat hakikatleriyle alâkadar çok hakikatler var ki, "Bütün ilimlerin ve mârifetlerin ve kemâlât-ı insaniyenin en büyüğü imandır ve iman-ı tahkikîden gelen tafsilli ve burhanlı mârifet-i kudsiyedir." diye ehl-i hakikat ittifak etmişler.

Evet, iman-ı taklidî, çabuk şüphelere mağlûp olur. Ondan çok kuvvetli ve çok geniş olan iman-ı tahkikîde pek çok merâtip var. O merâtiplerden ilmelyakîn mertebesi, çok burhanlarının kuvvetleriyle binler şüphelere karşı dayanır. Hâlbuki taklidî iman bir şüpheye karşı bazen mağlûp olur.

Hem iman-ı tahkikînin bir mertebesi de "aynelyakîn" derecesidir ki, pek çok mertebeleri var. Belki esmâ-yı ilâhiye adedince tezahür dereceleri var. Bütün kâinatı bir Kur'ân gibi okuyabilecek derecesine gelir.

Hem bir mertebesi de "hakkalyakîn"dir. Onun da çok mertebeleri var. Böyle imanlı zâtlara şübehat orduları hücum da etse bir halt edemez. Ve ulemâ-yı ilm-i kelâmın binler cild kitapları, akla ve mantığa istinaden telif edilip, yalnız o mârifet-i imaniyenin burhanlı ve aklî bir yolunu göstermişler. Ve ehl-i hakikatin yüzer kitapları keşfe, zevke istinaden o mârifet-i imaniyeyi daha başka bir cihette izhar etmişler. Fakat Kur'ân'ın mu'cizekâr cadde-i kübrâsı, gösterdiği hakâik-i imaniye ve mârifet-i kudsiye, o ulemâ ve evliyanın pek çok fevkinde bir kuvvet ve yüksekliktedir.

İşte, Risale-i Nur bu câmî ve küllî ve yüksek mârifet caddesini tefsir edip, bin seneden beri Kur'ân aleyhine ve İslâmiyet ve insaniyet zararına ve adem âlemleri hesabına tahribatçı küllî cereyanlara karşı Kur'ân ve iman namına mukabele ediyor, müdafaa ediyor. Elbette hadsiz tahşidata ihtiyacı vardır ki, o hadsiz düşmanlara karşı dayanıp ehl-i imanın imanını muhafazasına Kur'ân nuruyla vesile olsun.

Hadis-i şerifte vardır ki: "Bir adam seninle imana gelmesi, sana sahra dolusu kırmızı koyunlardan daha hayırlıdır."[1] "Bazen bir saat tefekkür, bir sene ibadetten daha hayırlı olur."[2] Hatta Nakşîlerin hafî zikre verdiği büyük ehemmiyet, bu nevi tefekküre yetişmek içindir.

Umum kardeşlerime birer birer selâm ve dua ediyoruz.

اَلْبَاقِي هُوَ الْبَاقِي[3]

Kardeşiniz
Said Nursî

---

1 Buhârî, *cihâd* 102, 143, *fezâilü ashâb* 9; Müslim, *fezâilü's-sahâbe* 34; Ebû Dâvûd, *ilim* 10.

2 el-Gazâlî, *İhyâu ulûmi'd-dîn* 4/423; el-Kurtubî, *el-Câmi' li ahkâmi'l-Kur'ân* 4/314; Aliyyülkârî, *el-Masnû'* s.82.

3 Kendinden başka her şeyin fâni olduğu gerçek Bâkî, Allah'tır.

(Risale-i Nur'un has şakirdlerinden ve ehemmiyetli eski muallimlerden ve ve imanı kuvvetli olan büyük muallimleri temsil eden Hasan Feyzi'nin Sikke-i Tasdik-i Gaybî'den aldığı bir ilhamla Risale-i Nur hakkında ve o nurun menbaı ve esası olan Nur-u Muhammedî *(aleyhissalâtü vesselâm)* ve hakikat-i Kur'ân ve sırr-ı iman tarifinde bu kasideyi yazmış.)

بِسْـــمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

يُرِيدُونَ لِيُطْفِؤُا نُورَ اللهِ بِأَفْوَاهِهِمْ وَاللهُ مُتِمُّ نُورِهِ وَلَوْ كَرِهَ الْكَافِرُونَ[1]

Ahmed yaratılmış o büyük Nur-u Ehadden,
Her zerrede nurdur, o ezelden, hem ebedden.

Bir nur ki odur hem yüce, hem lâyetenâhi,
Ol fahr-i cihan Hazreti Mahbub-u İlâhî.

Parlattı cihanı bu güzel nur-u Muhammed *(aleyhissalâtü vesselâm)*
Halk olmasa, olmazdı bir zerre ve bir fert.

Ol nuru ânın, her yeri, her zerreyi sarmış,
Baştan başa her dem bu kesif zulmeti yarmış.

Bir nur ki odur sade ve hem lâyetezelzel,
Ârî ve berî cümleden üstün ve mükemmel.

Bir nur ki bütün zerrede ancak o nümâyân,
Bir nur ki verir kalblere hem aşk ile iman.

Bir nur ki eğer olmasa ol nur hele bir an,
Baştan başa zulmette kalır hem de bu ekvan.

Bir nur ki değil öyle muhat, hem dahi mahsur
Bir nur ki eder kalbi de pürnur, çeşmi de pürnur.

Bir lem'adır andan, şu büyük şems ve kamerler.

Hep işte o nurdan bu acâib koca âlem,
Halk oldu o nurdan yine cennetle cehennem.

Şek yok ki o nurdur okunan Hazreti Kur'ân,
Ol nur-u ezel hem sebeb-i hilkat-i insan.

---

1 "Ağızlarıyla (üfleyerek) Allah'ın Nûru'nu söndürmek diliyorlar. Ama Allah, kâfirler hoşlanmasalar da Nûrunu tamamlama yolundadır ve mutlaka tamamlayacaktır." (Saf sûresi, 61/8)

Her şeye odur mebde' ve asıl ve esas hem,
Ondan görünür nev-i beşer böyle mükerrem.

Bir zerre değil, bahr-i muhit o bahr-i münirden,
Hem nasıl beşer hiç kalıyor hepsi de birden.

Şek yok ki cihan, katre-i nurundan o nurun,
Şek yok ki bu can, zerre-i nurundan o nurun.

Sönsün diye üflense, o derya gibi kaynar,
Söndürmeye hem kimde acep zerre mecal var?

Söndürmeye kalkmıştı asırlar dolu küffar,
Kahreyledi her hepsini ol Hazreti Kahhâr.

Hep sönmüş asırlar, yanıyor sönmeden ol,
Tarihe sorun, kimdir o nur, hem kimmiş menfur?

Alnında yanan nur-u Muhammed'di Halîl'in,
Yetmezdi gücü bakmaya her çeşm-i alîlin.

Görseydi Resûlün o güzel nurunu Nemrud,

Yakmazdı o dem, nârını ol kâfir-i matrud.

Bir sivrisinek öldürüyor o şâh-ı cihânı,(!)
Atmıştı Halil'i âteşe çünkü o canî.

Bir perde açıp söyledi Hak gizli kelâmdan,
Ol âteşe bahseyledi hem berd ü selâmdan.

"Dostum ve Resûlüm yüce İbrahim'i, ey nâr,
At âdetini, yakma bugün, sen onu zinhar!"

Bir gizli hitap geldi de ol dem yine Haktan
Bir abd-i mükerrem dahi kurtuldu bıçaktan.

Ol nurdan için Yûnus'u hıfzeyledi ol hût,
Ol nur ile kahreyledi hem kavmini ol Lût.

Ol hüsn-ü cemâl, eyledi âlemleri hayran,
Nerden onu bulmuş, acaba Yûsuf-u Ken'an?

Hikmet nedir, ol dertlere sabreyledi Eyyûb,
Hem sırrı nedir, Yûsuf için ağladı Yakub.

Öldükçe dirildikçe neden duymadı bir his?
Ol namlı nebi, şanlı şehid Hazreti Cercis.

Hasretle neden ağladılar Âdem ve Havvâ?
Kimdendi bu yıllarca süren koskoca dâvâ?

Hem âh, neden terk edilip Ravza-yı Cennet?
Bir dâr-ı karar oldu neden âlem-i mihnet?

Nur şehri olan Tûr'da o dem Hazreti Musa
Esrar-ı kelâm hep çözülüp buldu tecellâ.

Bir parça Zebur'dan okusa Hazreti Dâvud,
Başlardı hemen sanki büyük mahşer-i mev'ud.

Bilmem ki neden, yel ve sular hep onu dinler,
Bilmem ki neden, hep işiten âh diye inler.

Mahlûku bütün kendine râm etti Süleyman,
Nerdendi bu kuvvet, ona kimdendi bu ferman?

Yellerle uçan şanlı büyük taht-ı mukaddes
Esrar-ı ezelden o da duymuş yine bir ses.

Ol hangi acîb sır ki, çıkar göklere İsâ,
Kimdir çekilen çarmıha, kimdir yine Yûda.

Nur derdi için tahtını terk eyledi Edhem,
Bir başkasının tahtı olur derdine merhem.

Çok şahs-ı velî, nur ile hem etti kanaat,
Çok şahs-ı denî, nur ile hem buldu keramet.

Her hepsi de pervanesi, üftadesi nurun,
Her hepsi muamma, gücü yetmez bu şuurun.

Fillerle varıp Kâbe'ye, hem Ebrehe zâlim;
İsterdi ki, yapsın nice bin türlü mezâlim...

İsterdi ki, o beyt yıkılıp şöhreti sönsün,
Halk Kâbe'yi terk ederek, kiliseye dönsün.

İsterdi ki, çeksin doğacak nura bir sed,
Hem doğmadan ölsün diye "Mahbub-u Müebbed."

Günlerce gidip Kâbe'ye, hem yaklaşan ordu,
Birdenbire bir tehlike sezmiş gibi durdu.

Süratle gelip bir sürü kuş, semt-i bahirden,
Taş harbine başlar, pek acîb hepsi birden.

İndikçe havadan, o muammâ gibi taşlar,
Cansız yıkılıp yerlere yatmış nice başlar.

Şahıyla beraber kocaman ordu-yu Mevlâ,
Olsun diye mahbuba nişan, eyledi mûtâ.

Hem kavm-i Kureyş, söndürelim derken o nuru,
Erkek ve kadın, cümlesinin kaçtı huzuru.

Müşrik ve muvahhid, iki fırka olup urban,
Yıllarca dökülmüş yine üstüne bir kan.

Şakk etti kamer, Fahr-i Beşer, ol Yüce Server,
Her yerde ve her anda onun nuru muzaffer.

Kur'ân'dı kali, nurdu yolu, ümmeti mutlu,
Ümmet olanın kalbi bütün nur ile doldu.

Çekmezdi keder, ol sözü cevher, özü kevser,
Ol Sûre-i Kevser, dedi a'dâsına "ebter!"

Ol Şems-i Ezelden kaçınan ol kuru başlar,
Gayyâ-yı cehennemde bütün yakmış ateşler.

Bitmişti nefes, çıkmadı ses, bıktı da herkes,
Ol nura varıp baş eğerek hem dediler pes!

İdrâki olan kafile ayrıldı Kureyş'ten,
Feyz almak için doğmuş olan şanlı güneşten.

Ol kevser-i Ahmed'den içip her biri tas tas,
Olmuştu o gün sanki mücellâ birer elmas.

Ol başlara tâç, derde ilâç, mürşid-i âlem,
Eylerdi nazar bunlara nuruyla demâdem.

Bunlardı o a'dâyı boğan bir alay arslan,
Hak uğruna, nur uğruna olmuş çoğu kurban.

Bunlardan o gün ehl-i nifak cümle kaçardı,
Müşrik ise, ol aklı anın kalmaz, uçardı.

Bunlardı o Peygamberin ashabı ve âli,
Dünyada ve ukbâda da hem şanları âlî.

Tavsif ediyor bunları hep şöylece Kur'ân,
Sulh vakti koyun, kavgada kükrek birer arslan!

Hep yüzleri pâk, sözleri hak, yolları haktı,
Merkebleri yeller gibi Düldüldü, Burakdı.

Bir cezbe-i "Yâ Hayy!" ile seller gibi aktı,
A'dâya varıp her biri şimşek gibi çaktı.

Bunlardı o gün halka-yı tevhidi kuranlar,
Bunlardı o gün baltalayıp küfrü kıranlar.

Bunlardı mübârek yüce cemiyet-i şûrâ,
Bunlardı o nurdan dizilen halka-yı kübrâ.

Bunlardı alan Suriye, Irak, ülke-i Kisrâ,
Bunlarla ziyâdar o karanlık koca sahrâ.

Bunlardı veren hasta, alîl gözlere bir fer,
Bunlardı o tarihe geçen şanlı gazanfer.

Her hepsi de bir zerre-i nuru o Habîbin,
Her an görünür gözlere ondan nice yüz bin.

Nur altına girmiş bulunan türlü cemaat,
Hem buldu bekâ, hem de bütün gördü adalet.

Ecdâd-ı izâmın o büyük ruhları küskün,
Zira ne küfürler okunur onlara her gün...

Yağmıştı o gün âh ne kederler, ne elemler,
Âciz onu hep yazmaya, eller ve kalemler.

Binlerce yetimin yıkılan kalbini sen yap,
Affet yeter artık, o Habîb aşkına, yâ Rab!

Derken yeter artık, bizi affet güzel Allah!
Sarsıldı cihan, öldü de bir gümgüme nâgâh.

Buz parçası halinde bulut, bir yere düşmüş,
Erkek ve kadın hepsi de ol semte üşüşmüş...

Derhal açılıp gökyüzü hem parladı ol nurdan gelen Risâlei'n-Nur
Hallâk-ı Rahîm eyledi mahlûkunu mesrur.

Zulmet dağılıp başladı bir yepyeni gündüz,
Bir neş'e duyup sustu biraz ağlayan o göz.

Bir dem bile düşmezken onun âhı dilinden,
Kurtuldu, yazık dertli beşer derdin elinden.

Ol taze güneş, ülkeye serptikçe ışıklar,
Hep şâd olacak, şevk bulacak kalbi kırıklar.

Her kalbe sürûr, her göze nur doldu bugünden,
Bir müjde verir sanki o bir şanlı düğünden.

Arz eyleyelim ol yüce Allah'a şükürler,
Kalkar bu kahr u cehl ve dalâl, şirk ve küfürler.

Ol nur-u Hüdâ saldı ziya, kalbe safâ hem,
Gösterdi bekâ, göçtü fenâ, buldu vefâ hem.

Çıkmıştı şakî, geldi nakî gördü adâvet,
Eylerdi nefiy, oldu hafî nur-u hidayet.

Fışkırdı Risale-i Nur, ufuktan nur-u Risalet
Ol nur-u Risalet verecek emn ü adalet.

Allah'a şükür, kalkmada hep cümle karanlık,
Allah'a şükür, dolmada hep kalbe ferahlık.

Allah'a şükür, işte bugün perde açıldı,
Âlemlere artık yine bir neş'e saçıldı.

Artık bu sönük canlara can üfledi cânan,
Artık bu gönül derdine ol eyledi derman.

Bir fasl-ı bahar başladı illerde bu günden,
Bir sohbet-i gül başladı dillerde bu günden.

Benden bana ben gitmek için Risale-i Nur diye koştum,
Nur derdine düştüm de denizler gibi coştum.

Bir zerrecik olsun bulayım der de ararken
Düştüm yine derya gibi bir nura bugün ben.

Verdim ona ben gönlümü baştan başa artık,
Mâşukum odur, şimdi benim, ben ona âşık.

Ol nur-u ezel hem kararan kalblere lâyık,
Ol nurdan alır feyzini hem cümle halâyık.

Kahreyledi ol zulmeti Risale-i Nur'a akanlar,
Nur kahrına uğrar, ona hasmâne bakanlar.

Küfrün bütün alayı hücum etse de ey nur,
Etmez seni dûr, kendi olur belki de makhur.

Sensin yine hâzır, yine sensin bize nâzır
Ey nur-u Rahîm, ey ebedî bir cilve-i kudret-i Fâtır!

Bir neş'e duyurdun imanla sırr-ı ezelden,
Bir müjde getirdin bize ol namlı güzelden.

Mademki içirdin bize ol âb-ı hayattan
Bir zerre kadar kalmadı havf şimdi memattan.

Hasret yaşadık nuruna yıllarca bütün biz,
Mâsum ve alîl, türlü belâ çekti sebepsiz.

Yıllarca akan, kan dolu göz yaşları dinsin,
Zâlim yere batsın, o zulüm bir yere sinsin.

Yıllarca, asırlarca bu nurun yine yansın,
Öksüz ve yetim, dul ve alîl hepsi de kansın.

Ey nur gülü, nur çehreni öpsem dudağından,
Kalb bahçesinin kalbine diksem budağından.

Her dem kokarak hem o güzel râyihasından
Çıksam yine ben âlem-i fâni tasasından.

Nur güllerin açsın, yine miskler gibi tütsün,
Sînemde bu can bülbülü tevhid ile ötsün.

Sensin bize bir neş'e veren ol gül-ü hâlis,
Sensin bize hem cümleden âlâ, dahi muhlis.

Ey nur-u Risaletten gelen bir burhan-ı Kur'ân!
Ey sırr-ı Furkan'dan çıkan hüccet-i iman!

Sendin bize matlub, yine sendin bize mev'ud,
Sayende bugün herkes olur zinde ve mesûd.

Her an seni bekler ve sayıklardı bu dünya,
Hak kendini gösterdi, bugün bitti o rüya.

Bin üç yüz senedir toprağa dönmüş nice milyar
Mümin ve muvahhid seni gözlerdi hep ey yâr!

Her hepsi de senden yana söylerdi kelâmı
Her hepsi de her an sana eylerdi selâmı.

Nur çehreni açsan, atarak perdeyi yüzden
Söyler bana ruhum yine [1]مَا ازْدَدْتُ يَقِينًا

Vallah, ezelden bunu ben eyledim ezber:
Risalei'n-Nur'dur vallah o son müceddid-i ekber.

Yüzlerce sened, hem nice yüzlerce işaret,
Eyler bu mukaddes koca dâvâya şehâdet.

En başta gelen şâhid-i adl Hazreti Kur'ân
Göstermiş ayânen otuz üç yerde o burhan.

[2]يَا مُدْرِكًا 'in kalbine gömmüş Esedullah,
Çok sır ki, bilenler oluyor hep sana âgâh.

[3]كُنْ قَادِرِيَّ الْوَقْتِ demiş ol pîr-i muazzam,
Binlerce velî hem yine yapmış buna bin zam.

Mu'cizdir o söz, haktır o öz, görmedi her göz,
Artık bu muammaları gel sen bize bir çöz.

Altıncı Sözün aldı bütün fiil ve sıfatı,
Verdim de arındım ona hem zat ve hayatı.

Müflis ve fakir bekliyordum şimdi kapında
Tevhide eriştir beni, gel vârını sun da.

"Ben!.. Ben!.." diye yazdımsa da sensin yine ol 'Ben',
Hiçten ne çıkar, hem bana benlik yine senden.

---

1 Bkz.: es-Sübkî, *Tabakâtü'ş-Şâfiiyyeti'l-kübrâ* 6/61; Aliyyülkârî, *el-Masnû* s.149; es-Sindî, *el-Hâşiye* 8/96.

2 Bkz.: el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî)* s.596.

3 Bkz.: el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî)* s.562.

Affet beni ey affı büyük lütfu büyük Risalei'n-Nur!
Bir dem bile hem eyleme senden beni yâ Rabbenâ mehcur!

Nur aşkına, Hak aşkına, dost aşkına ey nur!
Nurunla ve sırrınla bugün kıl bizi mesrur.

Ey nur-u ezelden gelen nur-u Muhammed *(aleyhissalâtü vesselâm)*,
Ey sırr-ı imandan gelen nur-u müebbed!

Binlerce yetimin duyulan âhını bir kes,
Sarsar o büyük arşı da vallah bu çıkan ses.
Vallah cemîlsin, yeter artık bu celâlin!
Göster bize ey nur-u Muhammed, bir kere cemâlin!

Dergâhını aç, et bize ihsan, yine ey nur-u Risalet!
Biz dertli kuluz, kıl bize derman, yine ey nur-u hakikat!

Emmâre olan nefsimizin emrine uyduk,
Ver bizlere sen nur ile îkan, yine ey nur-u Kur'ân!

Hırs âteşi sönsün de gönül gülşene dönsün,
Saç nurunu, hem feyzini her an, yine ey nur-u iman!

Sen nur-u Bedi', nur-u Rahîmsin, bize lutfet,
Hep isteğimiz aşk ile iman, yine ey nur-u ilâhî!

Dinin çekilip, dev gibi saldırmada vahşet,
Rahmet bizi, gark etmeye tufan, yine ey nur-u Rahmânî!

Pürnura boyansın bütün âfâk-ı cihanın,
Her yerde okunsun da bu Kur'ân, yine ey nur-u Sübhânî!

Mahbubuna uyduk, hepimiz ümmeti olduk,
Ağlatma yeter, et bizi handân, yine ey nur-u rabbânî!

Ol Ravza-yı Pâk-i Ahmedi *(aleyhissalâtü vesselâm)* göster bize bir dem,
Artık olalım hep ona kurban, yine ey nur-u Samedânî!

İslâma zafer ver bizi kurtar, bizi güldür,
A'dâmızı et hâk ile yeksan, yine ey nur-u Furkanî!

Her belde-i İslâm ile, olsun bu yeşil yurd,
Tâ haşre kadar cennet-i cânan, yine ey nur-u imanî!

Ol Fahr-i Cihan, Âl-i Abâ hakkı için, yâ Rab.
Hıfzet bizi âfât ve belâdan, yâ Nûra'l-Envâr, bihakkı ismike'n-Nûr!

اَلسَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكَاتُهُ[1]

وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ[2]

Mübârek Üstadım Efendim,

O büyük ve güzel has nurunun bu fakir ve bîçâre talebenize bu vâdide ve bu şekilde olan ihsân ve ikramâtını aynen huzur-u irfanınıza sunuyor ve bu vesile ile mübârek ellerinizi ve dâmen-i pâkinizi bir daha öpmek şerefiyle müşerref oluyorum, kabûl buyurulmasını Hazretinizden istirham ederim efendim.

Âciz, bîçâre talebeniz
Hasan Feyzi

رَحْمَةُ اللهِ بِعَدَدِ حُرُوفِ رَسَائِلِ الْمَكْتُوبَةِ وَالْمَقْرُوءَةِ ، اٰمِينَ[3]

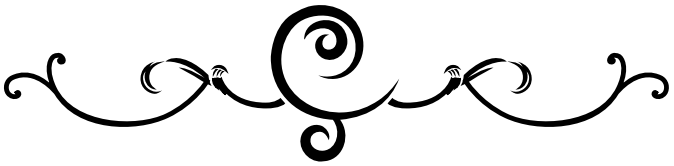

1 Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi üzerinize olsun.

2 "Hiçbir şey yoktur ki, O'nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor bulunmasın." (İsrâ sûresi, 17/44)

3 Yazılan ve okunan Risalelerin harfleri adedince Allah'ın rahmeti üzerinize olsun.

Yirmi Sekizinci Mektup'tan

Yedinci Mesele

بِسْـــمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

قُلْ بِفَضْلِ اللهِ وَبِرَحْمَتِهٖ فَبِذٰلِكَ فَلْيَفْرَحُوا هُوَ خَيْرٌ مِمَّا يَجْمَعُونَ[1]

Şu mesele, "Yedi İşaret"tir.

Evvelâ, tahdis-i nimet suretinde birkaç sırr-ı inâyeti izhar eden "Yedi Sebeb"i beyan ederiz.

Birinci Sebep: Eski Harb-i Umumî'den evvel ve evâilinde, bir vâkıa-yı sâdıkada görüyorum ki Ararat Dağı denilen meşhur Ağrı Dağı'nın altındayım. Birden o dağ, müthiş infilâk etti. Dağlar gibi parçaları dünyanın her tarafına dağıttı. O dehşet içinde baktım ki merhum vâlidem yanımdadır. Dedim: *"Ana, korkma! Cenâb-ı Hakk'ın emridir, O Rahîm'dir ve Hakîm'dir."* Birden, o hâlette iken baktım ki mühim bir zât bana âmirâne diyor ki: *"İ'câz-ı Kur'ân'ı beyan et!"* Uyandım, anladım ki; *bir büyük infilâk olacak.. o infilâk ve inkılâptan sonra Kur'ân etrafındaki surlar kırılacak.. doğrudan doğruya Kur'ân kendi kendini müdafaa edecek.. ve Kur'ân'a hücum edilecek.. i'câzı, onun çelik bir zırhı olacak.. ve şu i'câzın bir nev'ini şu zamanda izharına, haddimin fevkinde olarak benim gibi bir adam namzet olacak.. ve namzet olduğumu anladım.*

Madem i'câz-ı Kur'ân'ı bir derece beyan, Sözler'le oldu. Elbette, o i'câzın hesabına geçen ve onun reşehâtı ve berekâtı nev'inden olan hizmetimizdeki inâyâtı izhar etmek, i'câza yardımdır ve izhar etmek gerektir.

İkinci Sebep: Madem Kur'ân-ı Hakîm mürşidimizdir, üstadımızdır, imamımızdır, her bir âdâpta rehberimizdir. O, kendi kendini methediyor. Biz de onun dersine ittibâen, onun tefsirini methedeceğiz.

Hem madem yazılan Sözler, onun bir nevi tefsiridir.. ve o risaleler ki hakâik-i Kur'âniye'nin malıdır ve hakikatleridir.. ve madem Kur'ân-ı Hakîm ekser sûrelerde, hususan الٓر[2] 'larda حٰمٓ[3] 'lerde kendi kendini kemâl-i haşmetle

---

1 "De ki; Allah'ın lütfuyla, rahmetiyle, evet sadece bununla ferahlanın. Çünkü bu, onların dünya malı olarak topladıkları bütün şeylerden daha hayırlıdır." (Yûnus sûresi, 10/58)

2 "Elif, Lâm, Râ." (Yûnus sûresi, 10/1; Hûd sûresi, 11/1; Yûsuf sûresi, 12/1; İbrahim sûresi, 14/1; Hicr sûresi, 15/1)

3 "Hâ, Mîm." (Mü'min sûresi, 40/1; Fussilet sûresi, 41/1; Şûrâ sûresi, 42/1; Zuhruf sûresi, 43/1; Duhân sûresi, 44/1; Câsiye sûresi, 45/1; Ahkaf sûresi, 46/1)

gösteriyor, kemâlâtını söylüyor, lâyık olduğu methi kendi kendine ediyor. Elbette, *Sözler'de in'ikâs etmiş Kur'ân-ı Hakîm'in lemeât-ı i'câziyesinden ve o hizmetin makbuliyetine alâmet olan inâyât-ı rabbâniyenin izharına mükellefiz*. Çünkü o üstadımız öyle eder ve öyle ders verir.

Üçüncü Sebep: Sözler hakkında, tevazu suretinde demiyorum; belki bir hakikati beyan etmek için derim ki:

Sözler'deki hakâik ve kemâlât benim değil, Kur'ân'ındır ve Kur'ân'dan tereşşuh etmiştir. Hatta Onuncu Söz, yüzer âyât-ı Kur'âniye'den süzülmüş bazı katarâttır. Sâir risaleler dahi umumen öyledir.

Madem ben öyle biliyorum ve madem ben fâniyim, gideceğim. Elbette bâki olacak bir şey ve bir eser, benimle bağlanmamak gerektir ve bağlanmamalı. Ve madem ehl-i dalâlet ve tuğyan, işlerine gelmeyen bir eseri, eser sahibini çürütmekle eseri çürütmek âdetleridir. Elbette, semâ-yı Kur'ân'ın yıldızlarıyla bağlanan risaleler, benim gibi çok itirazâta ve tenkidâta medar olabilen ve sukut edebilen çürük bir direk ile bağlanmamalı.

Hem madem örf-ü nâsta, bir eserdeki mezâyâ, o eserin masdarı ve menbaı zannettikleri müellifinin etvârında aranılıyor.. ve bu örfe göre, o hakâik-i âliyeyi ve o cevâhir-i gâliyeyi kendim gibi bir müflise ve onların binde birini kendinde gösteremeyen şahsiyetime mal etmek, hakikate karşı büyük bir haksızlık olduğu için; *risaleler kendi malım değil, Kur'ân'ın malı olarak, Kur'ân'ın reşehât-ı meziyâtına mazhar olduklarını izhar etmeye mecburum. Evet, lezzetli üzüm salkımlarının hâsiyetleri, kuru çubuğunda aranılmaz. İşte ben de öyle bir kuru çubuk hükmündeyim.*

Dördüncü Sebep: *Bazen tevazu, küfrân-ı nimeti istilzam ediyor; belki küfrân-ı nimet olur. Bazen de tahdis-i nimet, iftihar olur. İkisi de zarardır. Bunun çâre-i yegânesi –ki ne küfrân-ı nimet çıksın, ne de iftihar olsun– meziyet ve kemâlâtları ikrar edip, fakat temellük etmeyerek, Mün'im-i Hakikî'nin eser-i in'âmı olarak göstermektir.* Meselâ, nasıl ki murassa ve müzeyyen bir elbise-i fâhireyi biri sana giydirse ve onunla çok güzelleşsen, halk sana dese, *"Mâşallah, çok güzelsin, çok güzelleştin."* Eğer sen tevazukârâne desen, *"Hâşâ, ben neyim? Hiç! Bu nedir, nerede güzellik?"* O vakit küfrân-ı nimet olur ve hulleyi sana giydiren mahir sanatkâra karşı hürmetsizlik olur. Eğer müftehirâne desen, *"Evet, ben çok güzelim. Benim gibi güzel nerede var? Benim gibi birini gösteriniz."* O vakit, mağrurâne bir fahirdir. İşte fahirden, küfrândan kurtulmak için demeli ki: *"Evet,*

ben güzelleştim. Fakat güzellik libasındır ve dolayısıyla libası bana giydirenindir, benim değildir."

İşte, bunun gibi ben de sesim yetişse bütün küre-i arza bağırarak derim ki: *Sözler güzeldirler, hakikattirler. Fakat benim değildirler; Kur'ân-ı Kerîm'in hakâikinden telemmû etmiş şuâlardır.*

وَمَا مَدَحْتُ مُحَمَّدًا بِمَقَالَتِي وَلٰكِنْ مَدَحْتُ مَقَالَتِي بِمُحَمَّدٍ ﷺ[1]

düsturuyla derim ki:

وَمَا مَدَحْتُ الْقُرْاٰنَ بِكَلِمَاتِي وَلٰكِنْ مَدَحْتُ كَلِمَاتِي بِالْقُرْاٰنِ

Yani, *"Kur'ân'ın hakâik-i i'câzını ben güzelleştiremedim, güzel gösteremedim. Belki Kur'ân'ın güzel hakikatleri benim tâbirâtlarımı da güzelleştirdi, ulvîleştirdi."*

Madem böyledir; hakâik-i Kur'ân'ın güzelliği nâmına, Sözler nâmındaki aynalarının güzelliklerini ve o aynadarlığa terettüp eden inâyât-ı ilâhiyeyi izhar etmek, makbul bir tahdis-i nimettir.

Beşinci Sebep: Çok zaman evvel, bir ehl-i velâyetten işittim ki: O zât, eski velilerin gaybî işaretlerinden istihraç etmiş ve kanaati gelmiş ki; *"Şark tarafından bir nur zuhur edecek, bid'alar zulümâtını dağıtacak." Ben, böyle bir nurun zuhuruna çok intizar ettim ve ediyorum. Fakat çiçekler baharda gelir. Öyle kudsî çiçeklere zemin hazır etmek lâzım gelir. Ve anladık ki, bu hizmetimizle o nurâni zâtlara zemin ihzâr ediyoruz.*

Madem kendimize ait değil; elbette, Sözler nâmındaki nurlara ait olan inâyât-ı ilâhiyeyi beyan etmekte medar-ı fahir ve gurur olamaz, belki medar-ı hamd ve şükür ve tahdis-i nimet olur.

Altıncı Sebep: Sözler'in telifi vâsıtasıyla Kur'ân'a hizmetimize bir mükâfât-ı âcile ve bir vâsıta-yı teşvik olan inâyât-ı rabbâniye, bir muvaffakiyettir. Muvaffakiyet ise izhar edilir. Muvaffakiyetten geçse, olsa olsa bir ikram-ı ilâhî olur. *İkram-ı ilâhî ise, izharı bir şükr-ü mânevîdir.*

Ondan dahi geçse, olsa olsa, hiç ihtiyârımız karışmadan bir keramet-i Kur'âniye olur. Biz mazhar olmuşuz. Bu nevi ihtiyârsız ve habersiz gelen bir kerametin izharı zararsızdır. Eğer âdi kerâmâtın fevkine çıksa, o vakit olsa olsa

---

[1] "Ben sözlerimle Muhammed'i *(aleyhissalâtü vesselâm)* övmüş olmadım; aslında sözlerimi Muhammed *(aleyhissalâtü vesselâm)*'la övmüş ve güzelleştirmiş oldum." Hassân İbni Sâbit'in sözü olarak; İbnü'l-Esîr, *el-Meselü's-sâir* 2/357; el-Kalkaşendî, *Subhu'l-a'şâ* 2/321; İmâm Rabbânî, *el-Mektûbât* 1/58 (44. Mektup)

Kur'ân'ın i'câz-ı mânevîsinin şûleleri olur. Madem i'câz izhar edilir; elbette i'câza yardım edenin dahi izharı, i'câz hesabına geçer. Hiç medar-ı fahir ve gurur olamaz; belki medar-ı hamd ve şükrandır.

Yedinci Sebep: *Nev-i insanın yüzde sekseni ehl-i tahkik değildir ki; hakikate nüfuz etsin ve hakikati, hakikat tanıyıp kabul etsin. Belki, surete, hüsn-ü zanna binâen makbul ve mûtemet insanlardan işittikleri mesâili takliden kabul ederler. Hatta, kuvvetli bir hakikati zayıf bir adamın elinde zayıf görür.. ve kıymetsiz bir meseleyi kıymettar bir adamın elinde görse, kıymettar telâkki eder.*

İşte ona binâen, benim gibi zayıf ve kıymetsiz bir bîçârenin elindeki hakâik-i imaniye ve Kur'âniye'nin kıymetini, ekser nâsın nokta-yı nazarında düşürmemek için, bilmecburiye ilân ediyorum ki; ihtiyârımız ve haberimiz olmadan birisi, bizi istihdam ediyor; biz bilmeyerek, bizi mühim işlerde çalıştırıyor. Delilimiz de şudur ki, şuurumuz ve ihtiyârımızdan hariç bir kısım inâyâta ve teshilâta mazhar oluyoruz. Öyleyse, o inâyetleri bağırarak ilân etmeye mecburuz.

İşte, geçmiş yedi esbaba binâen, küllî birkaç inâyet-i rabbâniyeye işaret edeceğiz.

Birinci İşaret: Yirmi Sekizinci Mektub'un Sekizinci Meselesi'nin Birinci Nüktesi'nde beyan edilmiştir ki, *"tevâfukat"*tır. Ezcümle: Mu'cizât-ı Ahmediye Mektubatı'nda, Üçüncü İşareti'nden tâ On Sekizinci İşareti'ne kadar altmış sayfa; habersiz, bilmeyerek, bir müstensihin nüshasında –iki sayfa müstesna olmak üzere mütebâki bütün sayfalarda– kemâl-i muvâzenetle, iki yüzden ziyade *Resûl-i Ekrem (aleyhissalâtü vesselâm)* kelimeleri birbirine bakıyorlar. Kim insafla iki sayfaya dikkat etse, tesadüf olmadığını tasdik edecek. Hâlbuki tesadüf, olsa olsa bir sayfada kesretli emsal kelimeleri bulunsa yarı yarıya tevâfuk olur, ancak bir-iki sayfada tamamen tevâfuk edebilir. O hâlde böyle umum sayfalarda *Resûl-i Ekrem (aleyhissalâtü vesselâm)* kelimesi; iki olsun, üç olsun, dört olsun veya daha ziyade olsun, kemâl-i mizanla birbirinin yüzüne baksa elbette tesadüf olması mümkün değildir. Hem sekiz ayrı ayrı müstensihin bozamadığı bir tevâfukun, kuvvetli bir işaret-i gaybiye içinde olduğunu gösterir.

Nasıl ki ehl-i belâgatın kitaplarında belâgatın derecâtı bulunduğu hâlde, Kur'ân-ı Hakîm'deki belâgat, derece-i i'câza çıkmış; kimsenin haddi değil ki ona yetişsin. Öyle de mu'cizât-ı Ahmediye'nin bir aynası olan On Dokuzuncu

Mektup ve mu'cizât-ı Kur'âniye'nin bir tercümanı olan Yirmi Beşinci Söz ve Kur'ân'ın bir nevi tefsiri olan Risale-i Nur eczalarında tevâfukat, umum kitapların fevkinde bir derece-i garâbet gösteriyor. Ve ondan anlaşılıyor ki; mu'cizât-ı Kur'âniye ve mu'cizât-ı Ahmediye'nin bir nevi kerametidir ki o aynalarda tecellî ve temessül ediyor.

İkinci İşaret: Hizmet-i Kur'âniye'ye ait inâyât-ı rabbâniyenin ikincisi şudur ki: Cenâb-ı Hak benim gibi kalemsiz, yarım ümmî, diyar-ı gurbette kimsesiz, ihtilâttan men edilmiş bir tarzda; kuvvetli, ciddî, samimî, gayûr, fedakâr.. ve kalemleri birer elmas kılıç olan kardeşleri bana muâvin ihsan etti. Zayıf ve âciz omzuma çok ağır gelen vazife-i Kur'âniye'yi, o kuvvetli omuzlara bindirdi, kemâl-i kereminden yükümü hafifleştirdi. O mübârek cemaat ise –Hulûsi'nin tâbiriyle– telsiz telgrafın âhizeleri hükmünde –ve Sabri'nin tâbiriyle– Nur fabrikasının elektriklerini yetiştiren makineler hükmünde ayrı ayrı meziyetleri ve kıymettar muhtelif hâsiyetleriyle beraber –yine Sabri'nin tâbiriyle– bir tevâfukat-ı gaybiye nev'inden olarak, şevk ve sa'y u gayret ve ciddiyette birbirine benzer bir surette, esrar-ı Kur'âniye'yi ve envâr-ı imaniyeyi etrafa neşretmeleri ve her yere eriştirmeleri ve şu zamanda (yani hurufât değişmiş, matbaa yok, herkes envâr-ı imaniyeye muhtaç olduğu bir zamanda) ve fütur verecek ve şevki kıracak çok esbap varken; bunların fütursuz, kemâl-i şevk ve gayretle bu hizmetleri, doğrudan doğruya bir keramet-i Kur'âniye ve zâhir bir inâyet-i ilâhiyedir.

Evet, velâyetin kerameti olduğu gibi, niyet-i hâlisanın dahi kerameti vardır. Samimiyetin dahi kerameti vardır. Bahusus, lillâh için olan bir uhuvvet dairesindeki kardeşlerin içinde ciddî, samimî tesânüdün çok kerametleri olabilir. Hatta şöyle bir cemaatin şahs-ı mânevîsi bir veliyy-i kâmil hükmüne geçebilir, inâyâta mazhar olur.

İşte, ey kardeşlerim ve ey hizmet-i Kur'ân'da arkadaşlarım! Bir kaleyi fetheden bir bölüğün çavuşuna, bütün şerefi ve bütün ganimeti vermek nasıl zulümdür, bir hatadır. Öyle de şahs-ı mânevînizin kuvvetiyle ve kalemlerinizle hâsıl olan fütuhattaki inâyâtı benim gibi bir bîçâreye veremezsiniz. *Elbette, böyle mübârek bir cemaatte, tevâfukat-ı gaybiyeden daha ziyade kuvvetli bir işaret-i gaybiye var ve ben görüyorum, fakat herkese ve umuma gösteremiyorum.*

Üçüncü İşaret: Risale-i Nur eczaları, bütün mühim hakâik-i imaniye ve Kur'âniye'yi, hatta en muannide karşı dahi parlak bir surette isbatı, çok kuvvetli bir işaret-i gaybiye ve bir inâyet-i ilâhiyedir. Çünkü hakâik-i imaniye ve

Kur'âniye içinde öyleleri var ki en büyük bir dâhi telâkki edilen İbni Sina, fehminde aczini itiraf etmiş; "Akıl buna yol bulamaz!" demiş. Onuncu Söz Risalesi, o zâtın dehâsıyla yetişemediği hakâiki, avâmlara da çocuklara da bildiriyor.

Hem meselâ; sırr-ı kader ve cüz-ü ihtiyârînin hâlli için, koca Sa'd-ı Teftazânî gibi bir allâme, kırk elli sayfada meşhur *Mukaddemât-ı İsnâ Aşer* nâmıyla Telvih nâm kitabında ancak hallettiği ve ancak havassa bildirdiği aynı mesâili, kadere dair olan Yirmi Altıncı Söz'de İkinci Mebhas'ın iki sayfasında tamamıyla, hem herkese bildirecek bir tarzda beyanı, eser-i inâyet olmazsa nedir?

Hem bütün ukûlü hayrette bırakan ve hiçbir felsefenin eliyle keşfedilemeyen ve sırr-ı hilkat-i âlem ve tılsım-ı kâinat denilen ve Kur'ân-ı Azîmüşşan'ın i'câzıyla keşfedilen o tılsım-ı müşki'l-küşâ ve o muamma-yı hayret-nümâ, Yirmi Dördüncü Mektup ve Yirmi Dokuzuncu Söz'ün âhirindeki remizli nüktede ve Otuzuncu Söz'ün, tahavvülât-ı zerrâtın altı adet hikmetinde keşfedilmiştir. Kâinattaki faaliyet-i hayret-nümânın tılsımını ve hilkat-i kâinatın ve âkıbetinin muammasını ve tahavvülât-ı zerrâttaki harekâtın sırr-ı hikmetini keşif ve beyan etmişlerdir; meydandadır, bakılabilir.

Hem sırr-ı ehadiyet ile şeriksiz vahdet-i rubûbiyeti, hem nihâyetsiz kurbiyet-i ilâhiye ile nihâyetsiz bu'diyetimiz olan hayret-engiz hakikatleri, kemâl-i vuzuhla On Altıncı Söz ve Otuz İkinci Söz, beyan ettikleri gibi; kudret-i ilâhiyeye nisbeten zerrât ve seyyârât müsâvi olduğunu.. ve haşr-i âzamda umum zîruhun ihyası, bir nefsin ihyası kadar o kudrete kolay olduğunu.. ve şirkin hilkat-i kâinatta müdahalesi imtinâ derecesinde akıldan uzak olduğunu kemâl-i vuzuhla gösteren Yirminci Mektup'taki وَهُوَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ[1] kelimesi beyanında ve üç temsili hâvi onun zeyli, şu azîm sırr-ı vahdeti keşfetmiştir.

Hem hakâik-i imaniye ve Kur'âniye'de öyle bir genişlik var ki en büyük zekâ-yı beşerî ihata edemediği hâlde; benim gibi zihni müşevveş, vaziyeti perişan, müracaat edilecek kitap yokken, sıkıntılı ve süratle yazan bir adamda, o hakâikin ekseriyet-i mutlakası dekâikiyle zuhuru, doğrudan doğruya Kur'ân-ı Hakîm'in i'câz-ı mânevîsinin eseri ve inâyet-i rabbâniyenin bir cilvesi ve kuvvetli bir işaret-i gaybiyedir.

---

1 "Allah her şeye kâdirdir." (Mâide sûresi, 5/120; Hûd sûresi, 11/4; Rûm sûresi, 30/50; …)

Dördüncü İşaret: Elli altmış risaleler[1](Hâşiye) öyle bir tarzda ihsan edilmiş ki; değil benim gibi az düşünen ve zuhurata tebaiyet eden ve tetkike vakit bulamayan bir insanın, belki büyük zekâlardan mürekkep bir ehl-i tedkikin sa'y ve gayretiyle yapılmayan bir tarzda telifleri, doğrudan doğruya bir eser-i inâyet olduklarını gösteriyor. Çünkü bütün bu risalelerde bütün derin hakâik, temsilât vâsıtasıyla, en âmî ve ümmî olanlara kadar ders veriliyor. Hâlbuki o hakâikin çoğunu, büyük âlimler "Tefhim edilmez!" deyip değil avâma, belki havassa da bildiremiyorlar.

İşte, en uzak hakikatleri en yakın bir tarzda, en âmî bir adama ders verecek derecede, benim gibi Türkçe'si az, sözleri muğlâk, çoğu anlaşılmaz ve "Zâhir hakikatleri dahi müşkülleştiriyor." diye eskiden beri iştihar bulmuş ve eski eserleri –kısmen– o sû-i iştiharı tasdik etmiş bir şahsın elinde bu harika teshilât ve sühûlet-i beyan; elbette, bilâ-şüphe, bir eser-i inâyettir ve onun hüneri olamaz ve Kur'ân-ı Kerîm'in i'câz-ı mânevîsinin bir cilvesidir ve temsilât-ı Kur'âniye'nin bir temessülüdür ve in'ikâsıdır.

Beşinci İşaret: Risaleler umumiyetle pek çok intişar ettiği hâlde; en büyük âlimden tut, tâ en âmî adama kadar ve ehl-i kalb büyük bir veliden tut, tâ en muannid dinsiz bir feylesofa kadar olan tabakât-ı nâs ve tâifeler, o risaleleri gördükleri ve okudukları ve bir kısmı tokatlarını yedikleri hâlde tenkit edilmemesi.. ve her tâife derecesine göre istifade etmesi, doğrudan doğruya bir eser-i inâyet-i rabbâniye ve bir keramet-i Kur'âniye olduğu gibi, çok tetkikât ve taharriyâtın neticesiyle ancak husûl bulan o çeşit risaleler, fevkalâde bir süratle, hem idrakimi ve fikrimi müşevveş eden sıkıntılı inkıbaz vakitlerinde yazılması dahi, bir eser-i inâyet ve bir ikram-ı rabbânîdir.

Evet, ekser kardeşlerim ve yanımdaki umum arkadaşlarım ve müstensihler biliyorlar ki On Dokuzuncu Mektub'un beş parçası, birkaç gün zarfında; her gün iki-üç saatte ve mecmuu on iki saatte, hiçbir kitaba müracaat edilmeden yazılması; hatta en mühim bir parça ve o parçada lafz-ı Resûl-i Ekrem (aleyhissalâtü vesselâm) kelimesinde zâhir bir hâtem-i nübüvveti gösteren dördüncü cüz; üç-dört saatte, dağda, yağmur altında, ezber yazılmış. Ve Otuzuncu Söz gibi mühim ve dakik bir risale, altı saat içinde bir bağda yazılmış. Ve Yirmi Sekizinci Söz, Süleyman'ın bahçesinde bir, nihâyet iki saat içinde yazılması gibi.. ekser risalelerin böyle olması ve eskiden beri sıkıntılı ve münkabız olduğum zaman en zâhir hakikatleri

1 (Hâşiye) Şimdi yüz otuzdur.

dahi beyan edemediğimi, belki bilemediğimi yakın dostlarım biliyorlar. Hususan o sıkıntıya hastalık da ilâve edilse, daha ziyade beni dersten, teliften men etmekle beraber; en mühim Sözler ve risalelerin, en sıkıntılı ve hastalıklı zamanımda, en süratli bir tarzda yazılması, doğrudan doğruya bir inâyet-i ilâhiye ve bir ikram-ı rabbânî ve bir keramet-i Kur'âniye olmazsa nedir?

Hem hangi kitap olursa olsun, böyle hakâik-i ilâhiyeden ve imaniyeden bahsetmişse, alâküllihâl bir kısım mesâili, bir kısım insanlara zarar verir. Ve zarar verdikleri için, her mesele herkese neşredilmemiş. Hâlbuki şu risaleler ise, şimdiye kadar hiç kimsede –çoklardan sorduğum hâlde– sû-i tesir ve aksülamel ve tahdîş-i ezhan gibi bir zarar vermedikleri, doğrudan doğruya bir işaret-i gaybiye ve bir inâyet-i rabbâniye olduğu bizce muhakkaktır.

Altıncı İşaret: Şimdi bence kat'iyet peydâ etmiştir ki; ekser hayatım, ihtiyâr ve iktidarımın, şuur ve tedbirimin haricinde, öyle bir tarzda geçmiş ve öyle garip bir surette ona cereyan verilmiş, tâ Kur'ân-ı Hakîm'e hizmet edecek olan bu nevi risaleleri netice versin. Âdeta bütün hayat-ı ilmiyem, mukaddemât-ı ihzâriye hükmüne geçmiş ve Sözler'le i'câz-ı Kur'ân'ın izharı, onun neticesi olacak bir surette olmuştur. Hatta, şu yedi sene nefyimde ve gurbetimde ve sebepsiz ve arzumun hilâfında tecerrüdüm ve meşrebime muhalif, yalnız bir köyde imrâr-ı hayat etmekliğim.. ve eskiden beri ülfet ettiğim hayat-ı içtimaiyenin çok râbıtalarından ve kaidelerinden nefret edip terk etmekliğim, doğrudan doğruya bu hizmet-i Kur'âniye'yi hâlis, sâfi bir surette yaptırmak için bu vaziyet verildiğine şüphem kalmamıştır. Hatta çok defa bana verilen sıkıntı ve zulmen bana karşı olan tazyikat perdesi altında bir dest-i inâyet tarafından merhametkârâne, Kur'ân'ın esrarına hasr-ı fikir ettirmek ve nazarı dağıtmamak için yapılmıştır, kanaatindeyim. Hatta eskiden mütâlaaya çok müştâk olduğum hâlde, bütün bütün sâir kitapların mütâlaasından bir men, bir mücânebet ruhuma verilmişti. Böyle gurbette medar-ı teselli ve ünsiyet olan mütâlaayı bana terkettiren, anladım ki doğrudan doğruya âyât-ı Kur'âniye'nin üstad-ı mutlak olmaları içindir.

Hem yazılan eserler, risaleler –ekseriyet-i mutlakası– hariçten hiçbir sebep gelmeyerek, ruhumdan tevellüt eden bir hâcete binâen, âni ve def'î olarak ihsan edilmiş. Sonra bazı dostlarıma gösterdiğim vakit demişler: "Şu zamanın yaralarına devâdır." İntişar ettikten sonra ekser kardeşlerimden anladım ki tam şu zamandaki ihtiyaca muvâfık ve derde lâyık bir ilâç hükmüne geçiyor.

İşte, ihtiyâr ve şuurumun dairesi haricinde, mezkûr hâletler ve sergüzeşt-i hayatım ve ulûmların envâlarındaki hilâf-ı âdet, ihtiyârsız tetebbuâtım, böyle bir netice-i kudsiyeye müncer olmak için, kuvvetli bir inâyet-i ilâhiye ve bir ikram-ı rabbânî olduğuna bende şüphe bırakmamıştır.

Yedinci İşaret: Bu hizmetimiz zamanında, beş-altı sene zarfında, bilâ-mübalâğa yüz eser-i ikram-ı ilâhî ve inâyet-i rabbâniye ve keramet-i Kur'âniye'yi gözümüzle gördük. Bir kısmını On Altıncı Mektup'ta işaret ettik. Bir kısmını Yirmi Altıncı Mektub'un Dördüncü Mebhası'nın Mesâil-i Müteferrikası'nda, bir kısmını Yirmi Sekizinci Mektub'un Üçüncü Meselesi'nde beyan ettik. Benim yakın arkadaşlarım bunu biliyorlar. Dâimî arkadaşım Süleyman Efendi, çoklarını biliyor. *Hususan Sözler'in ve risalelerin neşrinde ve tashihâtında ve yerlerine yerleştirmekte ve tesvid ve tebyizinde fevka'l-me'mul, kerametkârâne bir teshilâta mazhar oluyoruz.. keramet-i Kur'âniye olduğuna şüphemiz kalmıyor. Bunun misalleri yüzlerdir.*

Hem maîşet hususunda o kadar şefkatle besleniyoruz ki en küçük bir arzu-yu kalbimizi bizi istihdam eden Sahib-i İnâyet, tatmin etmek için fevka'l-me'mul bir surette ihsan ediyor ve hâkeza...

İşte bu hâl gayet kuvvetli bir işaret-i gaybiyedir ki biz istihdam olunuyoruz. Hem rıza dairesinde, hem inâyet altında bize hizmet-i Kur'âniye yaptırılıyor.

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ هٰذَا مِنْ فَضْلِ رَبِّي[1]

سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَآ إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَآ إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ[2]

اَللّٰهُمَّ صَلِّ عَلٰى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ صَلَاةً تَكُونُ لَكَ رِضَاءً وَلِحَقِّهٖ أَدَاءً وَعَلٰى اٰلِهٖ وَصَحْبِهٖ وَسَلِّمْ تَسْلِيمًا كَثِيرًا، اٰمِينَ.[3]

اَللّٰهُمَّ بِسِرِّ اِسْمِكَ الْأَعْظَمِ اِجْعَلْ نَاشِرَ هٰذِهِ الرِّسَالَةِ مَظْهَرَ عِنَايَتِكَ وَكَرَامَاتِ فُرْقَانِكَ اٰمِينَ، اٰمِينَ، اٰمِينَ.[4]

---

1 Allah'a hamdolsun; bu Rabbimin ihsanıdır.

2 "Sübhansın yâ Rab! Senin bize bildirdiğinden başka ne bilebiliriz ki? Her şeyi hakkıyla bilen, her şeyi hikmetle yapan sensin." (Bakara sûresi, 2/32)

3 Allah'ım! Efendimiz Muhammed *(sallallâhu aleyhi ve sellem)*'e, O'nun âl ve ashabına, senin hoşnutluğuna ve O'nun hakkının ödenmesine vesile olacak şekilde çok salât ve selâm eyle, âmîn...

4 Allah'ım! Senin ism-i âzamının sırrı için, bu risaleyi neşredeni inâyetine ve Furkân'ının kerâmetlerine mazhar eyle. Âmîn, âmîn, âmîn.

Mahrem Bir Suâle Cevaptır

[Şu sırr-ı inâyet, eskiden mahremce yazılmış; On Dördüncü Söz'ün âhirine ilhak edilmişti. Her nasılsa ekser müstensihler unutup yazmamışlardı. Demek münasip ve lâyık mevkii burasıymış ki gizli kalmış.]

Benden suâl ediyorsun: "Neden senin Kur'ân'dan yazdığın Sözler'de bir kuvvet, bir tesir var ki, müfessirlerin ve âriflerin sözlerinde nâdiren bulunur? Bazen bir satırda bir sayfa kadar kuvvet var, bir sayfada bir kitap kadar tesir bulunuyor."

Elcevap: Güzel bir cevaptır! Şeref, i'câz-ı Kur'ân'a ait olduğundan ve bana ait olmadığından, bilâ-pervâ derim:

Ekseriyet itibarıyla öyledir. Çünkü; *yazılan Sözler tasavvur değil, tasdiktir.. teslim değil, imandır.. mârifet değil, şehâdettir, şuhûddur.. taklit değil, tahkiktir.. iltizam değil, iz'andır.. tasavvuf değil, hakikattir.. dâvâ değil, dâvâ içinde burhandır.*

Şu sırrın hikmeti budur ki: Eski zamanda esâsât-ı imaniye, mahfuzdu; teslim, kavî idi. Teferruâtta, âriflerin mârifetleri delilsiz de olsa beyanâtları makbul idi, kâfi idi. Fakat şu zamanda dalâlet-i fenniye, elini esâsâta ve erkâna uzatmış olduğundan:

•*Her derde lâyık devâyı ihsan eden Hakîm-i Rahîm olan Zât-ı Zülcelâl, Kur'ân-ı Kerîm'in en parlak mazhar-ı i'câzından olan temsilâtından bir şûlesini, acz ve zaafıma, fakr ve ihtiyacıma merhameten hizmet-i Kur'ân'a ait yazılarıma ihsan etti..*

•*Felillâhilhamd, sırr-ı temsil dürbünüyle en uzak hakikatler, gayet yakın gösterildi..*

•*Hem sırr-ı temsil cihetü'l-vahdetiyle, en dağınık meseleler toplattırıldı..*

•*Hem sırr-ı temsil merdiveniyle, en yüksek hakâike kolaylıkla yetiştirildi..*

•*Hem sırr-ı temsil penceresiyle, hakâik-i gaybiyeye, esâsât-ı İslâmiye'ye şuhûda yakın bir yakîn-i imaniye hâsıl oldu..*

•*Akıl ile beraber vehim ve hayal, hatta nefis ve hevâ teslime mecbur olduğu gibi, şeytan dahi teslim-i silâha mecbur oldu…*

Elhâsıl: *Yazılarımda ne kadar güzellik ve tesir bulunsa, ancak temsilât-ı Kur'âniye'nin lemeâtındandır. Benim hissem; yalnız şiddet-i ihtiyacımla taleptir.. ve gayet aczimle tazarruumdur. Dert benimdir, devâ Kur'ân'ındır.*

Said Nursî

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1] ، وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ[2]

اَلسَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكَاتُهُ[3]

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Evvelâ: Geçen mübârek Leyle-i Berât'ınızı ve gelecek Ramazan-ı Şerif'inizi tebrik ederiz. Bu sene, Berat Gecesi, Nurcular hakkında çok bereketli ve kerametli olduğuna bir emaresini hayretle gördük. Şöyle ki:

Ben, Berat Gecesinden az evvel *Asâ-yı Musa* tashihiyle meşgulken, bir güvercin pencereye geldi, bana baktı. Ben dedim: "Müjde mi getirdin?" İçeriye girdi, güya eskiden dost idik gibi, hiç ürkmedi. *Asâ-yı Musa* üstüne çıktı, üç saat oturdu. Ekmek, pirinç verdim, yemedi. Tâ akşama kaldı, sonra gitti, tekrar geldi. Berât gecesinde, tâ sabaha kadar yanımda kaldı. Ben yatarken başıma geldi, "Allahaısmarladık" nev'inden başımı okşadı, sonra çıktı gitti. İkinci gün, ben teessüf ederken, yine geldi, bir gece daha kaldı. Demek bu mübârek kuş, hem *Asâ-yı Musa*'yı, hem Berâtımızı tebrik etmek istedi.

Said Nursî

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

2 "Hiçbir şey yoktur ki, O'nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor bulunmasın." (İsrâ sûresi, 17/44)

3 Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi üzerinize olsun.

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1]

اَلسَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكَاتُهُ أَبَدًا دَائِمًا[2]

Evvelâ: Şimdi tam tahakkuk etti ki, zelzele, Risalei'n-Nur ile alakadardır. Hüsrev'in, müdafaatımda yazılan dört zelzele meselesini tasdik eden bu geceki şiddetli dört defa zelzele, bana ve Nur'lara ve bu memlekete kat'î bir sû-i kast eseri olarak hükûmet içersinde hizmetçime bağararak bana tahkir-kârâne ihânet ve şetmedip "Git ona söyle!" diyen ve kaymakamın emr-i cebrî ile "Hasta da olsa buraya getiriniz!" bekçilere ve jandarmalara emir veren ve Afyon'un perde altındaki büyük memura dayanan Emirdağ zabıtası, hem Nur şâkirtlerinin şevklerine, hem Nur'ların burada yazılmasına, hem bana ehemmiyetli sıkıntı vermesi, aynı vakitte böyle burada görülmeyen bu şiddetli zelzelenin gelmesi gösteriyor ki, Risale-i Nur bir vesile-i def-i belâdır; tatile uğradıkça belâ fırsat bulup gelir.

Said Nursî

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

2 Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi; sonsuza kadar sürekli üzerinize olsun.

Zekâi'nin Bir Manzumesi

Bu Nur Eser, tefsîridir o semâvî kitabın,
İlân eder hakikati, emr-i hakkı bildirir.
İsyanlara, zulümlere mâruz olan cihanın,
Bu asırda gözyaşını nur saçarak dindirir.

Bu eserdir muztarip gönüllere tesellî.
Bu kararsız âlemin her buhranında nur saçar.
Bu eserdir her zulmette selâmetin rehberi.
Ehl-i iman bu sayede, bu eserle hür yaşar…

Mâsumlara bir öğüttür, gençlerin de rehberi,
Her mazluma "Ağlama" der. "Güleceksin yarın sen."
Tesellîsi çok yücedir, ibretlidir dersleri,
Beli bükük ihtiyara müjde verir derinden.

Bu eserdir insanları dehşetlerden dûr eden…
Kudret eli hâmisidir, hayret-fezâ hükmü var…
Muannidler teslim olur hükmüne, mağrur iken.
Her serseri filozofu meftun eden Nur'u var!

Bu nur eser her bilginin, her müminin sertacı,
Dertlilerin dermanıdır, her münkiri tokatlar…
Şirklerin hem hedimidir, hem her kaygu ilâcı,
Zındık, zâlim ilişirse başında volkan patlar!

Ey güç yetmez dehşet veren hâletlerden ağlayan!
Fânilere aldanarak kırıldıkça bağırma…
Ey zâilden, âcizlerden medet umup bağlanan!
Gir bu Nur'un âlemine, fânileri çağırma…

Ayıl artık gaflet sarhoşluğundan, durma, uyan!
Hevesatın bir ejderdir, kalbini kemirecek.
Yarın mesûd olacaktır yoklukta Hakk'ı bulan.
Nur'a ver nakd-i ömrü, yarın sana verilecek;
Huzuruna uhrâda ihtişamlar serilecek.

Risale-i Nur'un kusurlu hâdimi
Zekâi

بِسْـــمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا رَحْمَةً لِلْعَالَمِينَ[1]

âyetinin veraset-i Ahmediye *(aleyhissalâtü vesselâm)* cihetinde, mana-yı işarî noktasında, bu asırda o Rahmeten li'l-âlemînin bir aynası ve hakikat-i Kur'âniye'nin bir hakikî tefsiri olan Risale-i Nur, o küllî rahmetin bir cilvesi, bir numûnesi olmasından, hakikat-i Muhammediye'nin *(aleyhissalâtü vesselâm)* bir kısım evsafını, manayı mecâzî ile cüz'î bir vârisine verilebilir diye, bu parlak kasideye ilişmedim.

Yalnız hakikat-i Ahmediye *(aleyhissalâtü vesselâm)* ile aynasının farkına işareten bazı kelimeler ilâve edildi.

Said Nursî

Huzur bulur bugün seninle âlem,
Ey bu asırda rahmet-i âlem Risaletü'n-Nur!
Sürûr bulur bugün seninle âdem,
Ey bir rahmet-i âlem Risaletü'n-Nur!

Bu hasta gönüller çoktan perişan,
Varsa sende eğer Lokman'dan nişan,
Bir şifa sun, gel, ey mahbub-u zişan,
Ey cilve-i rahmet-i âlem Risaletü'n-Nur!

Gelmez mi sonu bu uzun hecenin,
Geçmez mi gamı bu yaslı gecenin?
Zâri arttı, sabrı bitti nicenin,
Ey cilve-i rahmet-i âlem Risaletü'n-Nur!

Fahr-i Âlem, Arş'tan bu yere indi,
Şâh-ı Velâyet gelip Düldül'e bindi,
Zülfikar'a bugün, artık nur dendi,
Ey bu zamanda rahmet-i âlem Risaletü'n-Nur!
……..

---

1 "Ey Resûlüm! Biz seni bütün insanlar için sırf bir rahmet vesilesi olman için gönderdik." (Enbiyâ sûresi, 21/107)

Dertlere dermansın, mahbub-u cansın,
Hem câmiü'l-esmâ ve'l-Kur'ân'sın,
Hem de nur-u Hak'tan bize ihsansın,
Ey bir rahmet-i âlem Risaletü'n-Nur!

Bu âlemde madde değil, bir özsün,
Her zerreden bakan bütün bir gözsün,
Kâinatı hayran eden bütün bir yüzsün,
Ey misal-i rahmet-i âlem Risaletü'n-Nur!

……..

Asl-ı evvelisin balın, şekerin,
Deryasısın cümle ilmin, hünerin,
Gelmedi cihana böyle eser benzerin
Ey mir'ât-ı rahmet-i âlem Risaletü'n-Nur!

Çünkü sensin bu asırda Rahmeten li'l-Âleminin cilvesi,
Çünkü sensin şimdi Şefiü'l-müznibînin vârisi.
"Ağisnâ yâ Gıyâse'l-Müstağîsîn" bir duası,
Ey şule-i rahmet-i âlem Risaletü'n-Nur!

Şifa bulsun şimdi biraz yaramız,
Revaç bulsun geçmez olsun paramız,
Saç nurunu, aka dönsün karamız,
Ey ziya-yı rahmet-i âlem Risaletü'n-Nur!

……..

Meylimiz yok yalancı bir dünyaya,
Son verdik biz bid'alara, riyâya,
Kapılmayız öyle kuru hülyaya,
Ey bir hakikat-i rahmet-i âlem Risaletü'n-Nur!

Yok bizde cemiyet kurma hülyası,
Yok başka bir yola gitme sevdası,
Olduk ancak nurun dertli şeydâsı,
Ey dertlilere rahmet-i âlem Risaletü'n-Nur!

……..

Geçmişiz hep medihlerden, senâdan,
Yüz çevirdik servetlerden, gınâdan,
Nur isteriz, geçmeden bu fenadan,
Ey bu asırda rahmet-i âlem Risaletü'n-Nur!

……..

Âşıkların Arşa çıkan feryadı
Ağlatıyor o pâk ruhlu ecdadı,
Allah için eyle bize imdadı,
Ey muhtaçlara rahmet-i âlem Risaletü'n-Nur!

Gökler saldı belâ, yer verdi belâ,
Sarstı âfâkı bir acı vaveylâ,
Rahmet et âleme, ey nur-u Mevlâ!
Ey cilve-i rahmet-i âlem Risaletü'n-Nur!

Bir yanda sel var, bir yanda kan akar,
Bu belâ ateşi âlemi yakar,
Ağlayan bu beşer hep sana bakar,
Ey numûne-i rahmet-i âlem Risaletü'n-Nur!

Çevrildi ateşle bu koca dünya,
Bir cehennem gibi kaynadı derya.
Yetiş imdada ey şâh-ı evliya!
Ey bu zamanda rahmet-i âlem Risaletü'n-Nur!
……..

Zındıkaya, küfre karşı saldırdın,
Gönüllerden kederleri kaldırdın,
Bizi nurun deryasına daldırdın,
Ey bîçârelere rahmet-i âlem Risaletü'n-Nur!

Kaldıramaz sana asla kimse el,
Bağlıyoruz bizler sana candan bel,
Dünyalara sensin ümit ve emel,
Ey ziya-yı rahmet-i âlem Risaletü'n-Nur!

Sen ordu kurmazsın erle, uşakla,
Savaşmazsın öyle, topla, bıçakla,
Nurunla şu asrı tutup kucakla,
Ey şimdi rahmet-i âlem Risaletü'n-Nur!

Bitsin de, bu korkunç tufan-ı şedid,
Açılsın yepyeni bir devr-i mesûd,
On sekiz bin âlem eylesin hep îd,
Ey ehl-i Kur'ân'a rahmet-i âlem Risaletü'n-Nur!

Geliyor şu karşıdan gerçi bir zulmet,
Fakat sensin bugün atâ-yı rahmet,
Boğacaksın onu nurunla elbet,
Ey bir rahmet-i âlem Risaletü'n-Nur!

Kızıl ejder yuvamıza girmesin,
Zehirli eli yakamıza ermesin,
Karşı durup nurun fırsat vermesin,
Ey seyf-i rahmet-i âlem Risaletü'n-Nur!

Kara duman üstümüzden dağılsın,
Kızıl alev sönüp âlem ayılsın,
Bu zaferin haşre kadar anılsın,
Ey zülfikar-ı rahmet-i âlem Risaletü'n-Nur!

O soydandır nice canlar yakanlar,
O soydandır evler barklar yıkanlar,
O soydandır sana kinle bakanlar.
Ey hüccet-i rahmet-i âlem Risaletü'n-Nur!

Mâsumların kanlarını içerler,
Ebûcehl'i, Nemrutları geçerler,
Ölümlerden ölümleri seçerler,
Ey şimdi bir rahmet-i âlem Risaletü'n-Nur!

Bir mikrop ki, ciğerleri dişliyor,
Kanımızla kendisini besliyor,
Temiz yurdu telvis edip pisliyor,
Ey bir eczahâne-i rahmet-i âlem Risaletü'n-Nur!

Gazilerin, fatihlerin konağı,
Seyyidlerin, serverlerin otağı,
Bu vatandır, şehidlerin yatağı,
Ey cilve-i rahmet-i âlem Risaletü'n Nur!

O şehidin ala dönmüş kefeni,
Miskler kokar, güle benzer bedeni.
Öper melekler de nurlu nâşını,
Ey numûne-i rahmet-i âlem Risaletü'n-Nur!

Kur'ân diyor, ölmemiştir, diridir,
Her birisi Hakk'ın arslan eridir,
Türbeleri yürekleri titretir,
Ey ayna-yı rahmet-i âlem Risaletü'n-Nur!

Armağansın çünkü asîl millete,
Düşmeyelim birgün bile zillete,
Götür bizi şanlı büyük devlete,
Ey misal-i rahmet-i âlem Risaletü'n-Nur!

Eyleyeler nurun ile hep savlet,
Zaferlerle şanlar bulur bu millet,
Şarka, garba ziya salsın bu devlet,
Ey bizlere rahmet-i âlem Risaletü'n-Nur!

Nurdan kanadın, hem sağlam kolun var,
Nurdan senin hakka giden yolun var.
Kabul et, bir kemter Feyzi kulun var,
Ey bu asırda rahmet-i âlem Risaletü'n-Nur!

اَلسَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكَاتُهُ[1]

Üstadım, Efendim Hazretleri,

وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا رَحْمَةً لِلْعَالَمِينَ[2] âyetinin nurlarından, Nurun sayesinde alabildiğim bir zerreyi bu şekilde yazdım, ve huzur-u irfanınıza sundum. Kabulünü rica eder, selâmlarımızı sunar ve mübârek ellerinizi öperiz efendimiz.

Bîçâre talebeniz
Hasan Feyzi (rahmetullâhi aleyhi ebeden dâimâ)

1 Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi üzerinize olsun.

2 "Ey Resûlüm! Biz seni bütün insanlar için sırf bir rahmet vesilesi olman için gönderdik." (Enbiyâ sûresi, 21/107)

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1] ، وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ[2]

اَلسَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكَاتُهُ أَبَدًا دَائِمًا[3]

Şu kâinat semâsının gurûbu olmayan mânevî güneşi olan Kur'ân-ı Kerîm; şu mevcudat kitab-ı kebirinin âyât-ı tekvîniyesini okutturmak, mahiyetini göstermek için şuâları hükmünde olan envârını neşrediyor. Ukul-ü beşeri tenvir ile sırat-ı müstakimi gösteriyor. Beşeriyet âleminde her fert, hilkatindeki maksadı ve fıtratındaki metâlibi ve istikametindeki gayesini, o hidayet güneşinin nuru ile görür, anlar ve bilir. O hidayet nurunun tecellisine mazhar olanlar, kalb kabiliyeti nisbetinde ona aynadarlık ederek kurbiyet kesbeder. Eşya ve hayatın mahiyeti o nur ile tezahür ederek, ancak o nur ile görülür, anlaşılır ve bilinir. Şems-i Ezeliye'nin mânevi hidayet nurlarını temsil eden Kur'ân-ı Kerîm, kalb gözüyle hak ve hakikati görmeyi temin eder. Onun için, onun nurundan uzakta kalanlar, zulümatta kalırlar. Zira her şey nur ile görülür, anlaşılır ve bilinir. İşte şu kitab-ı kebirin mânevi ve sermedî güneşi olan Kur'ân-ı Kerîm'in nur-u tecellîsine bu asrımızda "Nur" ismiyle müsemmâ olan Risale-i Nur'un şahs-ı mânevisi mazhar olmuştur. O Nur'lar ki, zulümattan ayrılmak istemeyen yarasa tabiatlı, gaflet uykusuyla gündüzünü gece yapan sefâhet-perest, aklı gözüne inmiş, zulümatta kalarak gözü görmez olanlara ve yolunu şaşıranlara karşı projeksiyon gibi nurlarını iman hakikatlerine tevcih ederek sırat-ı müstakîmi büsbütün kör olmayanlara gösteriyor. Nur topuzunu ehl-i küfür ve münkirlerin başına vurup "Ya aklını başından çıkar at hayvan ol, yahut da aklını başına alarak insan ol!" diyor.

İlim bir nevi nur olduğuna göre, Risale-i Nur'un ilme olan en derin vukufunu gösterecek bir-iki deliline kısa işaret ederiz.

Evvelâ: Şunu hatırlamalıyız ki: Risale-i Nur, başka kitapları değil, belki yalnız Kur'ân-ı Kerîm'i üstad olarak tanıması ve ona hizmet etmesi itibarıyla; makbuliyeti hakkında bizim bu mevzuda söz söylememize hâcet bırakmıyor. Biz, ancak ilim erbabı mabeyninde Risale-i Nur'un değerini tebârüz ettirmek için ilâveten deriz ki:

---

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

2 "Hiçbir şey yoktur ki, O'nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor bulunmasın." (İsrâ sûresi, 17/44)

3 Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi; sonsuza kadar sürekli üzerinize olsun.

Risale-i Nur, şimdiye kadar hiçbir ilim adamının tam bir vuzuhla isbat edemediği en muğlâk meseleleri, gayet basit bir şekilde, en âmî avâm tabakasından tut, tâ en âli havas tabakasına kadar herkesin istidadı nisbetinde anlayabileceği bir tarzda, şüphesiz ikna edici ve yakinî bir şekilde izah ve isbat etmesidir. Bu hususiyet hemen hemen hiçbir ilim adamının eserinde yoktur.

İkincisi: Bütün Nur eserleri Kur'ân-ı Kerîm'in bir kısım âyetlerinin hakiki tefsiri olup, onun mânevi i'câzının lem'aları olduğunu her hususta göstermesidir.

Üçüncüsü: İnsanların en derin ihtiyaçlarına kat'î delil ve burhanlarla ilmî mahiyette cevap vermesidir. Meselâ, Vâcibü'l-vücûd'un varlığı ve âhiret ve sâir iman rükünlerini, bir zerrenin lisan-ı hâl ve kâl suretinde tercümanlığını yaparak isbat etmesi. En meşhur İslâm filozoflarından İbni Sina, Fârâbî, İbni Rüşd bu mesleklerde bütün mevcudâtı delil olarak gösterdikleri halde, Risale-i Nur, o hakikatleri aynen bir zerre veya bir çekirdek lisanıyla isbat ediyor. Eğer Risale-i Nur'un ilmî kudretini şimdi onlara göstermek mümkün olsaydı, onlar hemen diz çöküp Risale-i Nur'dan ders alacaklardı.

Dördüncüsü: Risale-i Nur, insanın senelerce uğraşarak elde edemeyeceği bilgileri, komprime hülâsalar nev'inden kısa bir zamanda temin etmesidir.

Beşincisi: Risale-i Nur, ilmin esas gayesi olan rıza-yı ilâhîyi tahsile sebep olması ve dünya menfaatine ilmi hiçbir cihetle âlet etmeyerek tam manasıyla insaniyete hizmet gibi en ulvî vazifeyi temsil etmesidir.

Altıncısı: Risale-i Nur, kuvvetli ve kudsî ve imanî bir tefekkür semeresi olup bütün mevcudâtın lisan-ı hâl ve kal suretinde tercümanlığını yapar. Aynı zamanda iman hakikatlerini ilmelyakîn ve aynelyakîn ve hakkalyakîn derecelerinde inkişaf ettirir.

Yedincisi: Risale-i Nur, bütün ilimleri câmî oluşudur. Âdeta ilim ipliklerıyle dokunmuş müzeyyen kumaş gibidir. Ve şimdiye kadar hiçbir ilim erbabı tarafından söylenmemiş ve her ilme olan en derin vukufunu tebarüz ettiren vecizeler mecmuasıdır. Misal olarak birkaçını zikrederek, heyet-i mecmuası hakkında bir fikir edinmek isteyenlere Risale-i Nur bahrine müracaat etmesini tavsiye ederiz.

"Sivrisineğin gözünü halk eden, güneşi dahi o halketmiştir."

"Bir kelebeğin midesini tanzim eden, Manzume-i Şemsiyeyi dahi o tanzim etmiştir."

"Bir zerreyi icad etmek için, bütün kâinatı icad edecek bir kudret-i gayr-i mütenahî lâzımdır. Zira şu kitab-ı kebîr-i kâinatın her bir harfinin, bâhusus zîhayat her bir harfinin, her bir cümlesine müteveccih birer yüzü ve nâzır birer gözü vardır."

"Tabiat, misalî bir matbaadır; tâbi' değil.. nakıştır, nakkaş değil.. mistardır, masdar değil.. nizamdır, nâzım değil.. kanundur, kudret değil…. Şeriat-ı iradiyedir, hakikat-i hariciye değil."

"Sabit, daim, fıtrî kanunlar gibi, ruh dahi, âlem-i emirden, sıfat-ı iradeden gelmiş ve kudret ona vücûd-u hissî giydirmiştir.. bir seyyâle-i latifeyi o cevhere sadef etmiştir…"

Ve hâkeza, binler vecizeler var.

اَلْبَاقِي هُوَ الْبَاقِي[1]

Üniversite Nurculları namına duanıza çok muhtaç
Mustafa Ramazanoğlu

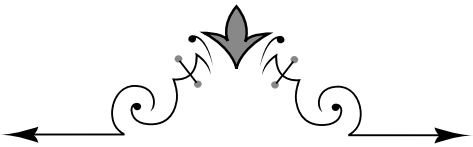

[1] Kendinden başka her şeyin fâni olduğu gerçek Bâkî, Allah'tır.

Halil İbrahim'in Manzumesidir

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1] ، وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ[2]

اَلسَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكَاتُهُ أَبَدًا دَائِمًا[3]

Zerremizi fart-ı şefkatinle şems-i envârına düşürdün,
Cehlimizle enâniyetimizi diyâr-ı irfanına düşürdün.

Mâden-i nühasımızı pota-yı Furkana düşürdün,
Hayfâ ki, o potada zünnar-ı inkârımızı düşürdün.

Sarây-ı Kâbe-i ulyâya erip tûl-ü emelimizi düşürdün,
Makam-ı nur-u tevhîde varıp hâb-ı hayâlimizi düşürdün.

Haremgâh-ı ilâhîde süveyda hücresine yükümüzü düşürdün,
Heyet-i suretinin derunundaki manaya gönlümüzü düşürdün.

Tâ ezel sabahında vahdet nağmesini işittin,
Leylâ-yı zaman Kays ile bir demde görüştün,

Dost ikliminin lâlesinin bağlarına eriştin,
Vahdet-i sâki midadını سَقٰيهُمْ[4] kevserine düşürdün.

Olmasaydın ey Risale-i Nur bize sen armağan;
Câh-ı mâsiva, nefs-i tâğutla bel' ederdi bizi heman.

Dalâletten geçemez, küfür benliğinde kalırdık üryan,
Hamden lillâh, katremizi bahr-i envârına düşürdün.

Sendeki esrar-ı Hak فَسَوْفَ تَرٰينِي[5] 'yi söylesem,
Gül vechindeki Lâhut benini şerh ve beyan eylesem.

Nur-u Hudâ, mümine hedâ, dalâlete seyf-i hemta mı desem,
Zülfikar ve Asâ-yı Musa ile münkirleri girdaba düşürdün.

---

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

2 "Hiçbir şey yoktur ki, O'nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor bulunmasın." (İsrâ sûresi, 17/44)

3 Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi; sonsuza kadar sürekli üzerinize olsun.

4 Dehr sûresi, 76/21)

5 A'râf sûresi, 7/143.

Âşina-yı bezm-i Haktır Risale-i Nur talebeleri,
Nur-u Yezdan, Feyz-i Kur'ân'dır cümlesinin rehberi.

Bu âciz nâtüvan onların bir hakir kemteri,
Halil İbrahim'e "hâk-i der-i Âl-i Abâ" tam düşürdün.

اَلْبَاقِي هُوَ الْبَاقِي[1]

Duanıza çok muhtaç günahkâr kardeşiniz
Hâk-i der-i Âl-i Abâ

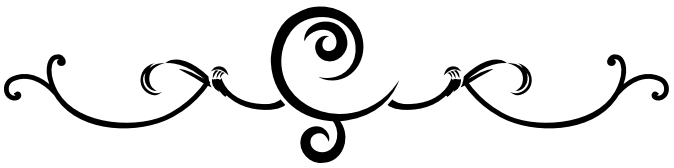

1 Kendinden başka her şeyin fâni olduğu gerçek Bâkî, Allah'tır.

Hüve Nüktesi

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1] ، وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ[2]

Aziz ve sıddık kardeşlerim,

Kardeşlerim.. قُلْ هُوَ اللهُ أَحَدٌ[4] ve لَا إِلٰهَ إِلَّا هُوَ[3] 'deki هُوَ lafzında, yalnız maddî cihette bir seyahat-i hayâliye-i fikriyede hava sayfasının mütâlaasıyla ani bir sûrette görünen bir zarif nükte-i tevhidde, meslek-i imaniyenin hadsiz derece kolay ve vücûb derecesinde sühûletli bulunmasını; ve şirk ve dalâletin mesleğinde hadsiz derecede müşkülâtlı, mümteni binler muhâl bulunduğunu müşâhede ettim. Gayet kısa bir işaretle, o geniş ve uzun nükteyi beyan edeceğim.

Evet; nasıl ki bir avuç toprak, yüzer çiçeklere nöbetle saksılık eden kabında, eğer tabiata, esbâba havale edilse, lâzım gelir ki; ya o kapta küçük mikyasta yüzer, belki çiçekler adedince mânevî makineler, fabrikalar bulunsun veyahut o parçacık topraktaki her bir zerre, bütün o ayrı ayrı çiçekleri, muhtelif hâsiyetleriyle ve hayattar cihâzâtıyla yapmalarını bilsin. Âdeta bir ilâh gibi hadsiz ilmi ve nihâyetsiz iktidarı bulunsun.

Aynen öyle de: Emir ve iradenin bir arşı olan havanın, rüzgârın her bir parçası ve bir nefes ve tırnak kadar olan هُوَ lafzındaki havada, küçücük mikyasta bütün dünyada mevcut telefonların, telgrafların, radyoların ve hadsiz ve muhtelif konuşmaların merkezleri, santralleri, âhize ve nâkileleri bulunsun ve o hadsiz işleri beraber ve bir anda yapabilsin. Veyahut o هُوَ 'daki havanın, belki unsur-u havanın her bir parçasının her bir zerresi, bütün telefoncular ve ayrı ayrı umum telgrafçılar ve radyo ile konuşanlar kadar mânevî şahsiyetleri ve kabiliyetleri bulunsun ve onların umum dillerini bilsin ve aynı zamanda başka zerrelere de bildirsin, neşretsin. Çünkü bilfiil o vaziyet kısmen görünüyor ve havanın bütün eczasında o kabiliyet var. İşte ehl-i küfrün ve tabiiyyûn

---

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

2 "Hiçbir şey yoktur ki, O'nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor bulunmasın." (İsrâ sûresi, 17/44)

3 "Allah, o hak Mâbuddur ki kendisinden başka hiçbir ilâh yoktur." (Bakara sûresi, 2/163, 255; Âl-i İmran sûresi, 3/2, 6, 18; Nisâ sûresi, 4/87; …)

4 "De ki: O, Allah'tır, gerçek İlahtır ve Birdir." (İhlâs sûresi, 112/1)

ve maddiyyûnların mesleklerinde değil bir muhâl, belki zerreler adedince muhâller ve imtinâlar ve müşkülâtlar âşikâre görünüyor.

Eğer Sâni-i Zülcelâl'e verilse, hava bütün zerrâtıyla onun emirber neferi olur. Birtek zerrenin, muntazam birtek vazifesi kadar kolayca hadsiz küllî vazifelerini Hâlık'ının izniyle ve kuvvetiyle ve Hâlık'a intisap ve istinad ile ve Sâni'inin cilve-i kudreti ile bir anda, şimşek süratinde ve هُوَ telâffuzu ve havanın temevvücü sühûletinde yapılır. Yani, kalem-i kudretin hadsiz ve harika ve muntazam yazılarına bir sayfa olur. Ve zerreleri o kalemin uçları ve zerrelerin vazifeleri dahi, kalem-i kaderin noktaları bulunur. Birtek zerrenin hareketi derecesinde kolay çalışır.

İşte ben [1] لَآ إِلٰهَ إِلَّا هُوَ ve [2] قُلْ هُوَ اللّٰهُ أَحَدٌ 'deki hareket-i fikriye ile seyahatimde, hava âlemini temâşâ ve o unsurun sayfasını mütâlaa ederken, bu mücmel hakikati tam vâzıh ve mufassal aynelyakîn müşâhede ettim ve هُوَ lafzında, havasında böyle parlak bir bürhân ve bir lem'a-yı vâhidiyet bulunduğu gibi, manasında ve işaretinde gayet nurânî bir cilve-i ehadiyet ve çok kuvvetli bir hüccet-i tevhid ve هُوَ zamirinin mutlak ve müphem işareti, hangi zâta bakıyor?" işaretine bir karîne-i taayyün o hüccette bulunması içindir ki, hem Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan, hem ehl-i zikir; makam-ı tevhidde bu kudsî kelimeyi çok tekrar ederler diye ilmelyakîn ile bildim.

Evet, meselâ: Bir nokta beyaz kâğıtta, iki-üç nokta konulsa karıştığı ve bir adam, muhtelif çok vazifeleri beraber yapmasıyla şaşıracağı ve bir küçük zîhayata, çok yükler yüklenmesiyle altında ezildiği ve bir lisan ve bir kulak, aynı anda müteaddit kelimelerin beraber çıkması ve girmesi intizamını bozup karışacağı hâlde, aynelyakîn gördüm ki: هُوَ anahtarı ile ve pusulasıyla fikren seyahat ettiğim hava unsurunda her bir parçası, hatta her bir zerresi içine muhtelif binler noktalar, harfler, kelimeler konulduğu veya konulabileceği hâlde, karışmadığını ve intizamını bozmadığını...

Hem ayrı ayrı pek çok vazifeler yaptığı hâlde, hiç şaşırmadan yapıldığını ve o parçaya ve zerreye, pek çok ağır yükler yüklendiği hâlde, hiç zaaf göstermeyerek, geri kalmıyarak intizam ile taşıdığını..

---

1 "Allah, o hak Mâbuddur ki kendisinden başka hiçbir ilâh yoktur." (Bakara sûresi, 2/163, 255; Âl-i İmran sûresi, 3/2, 6, 18; Nisâ sûresi, 4/87; ...)

2 "De ki: O, Allah'tır, gerçek İlahtır ve Birdir." (İhlâs sûresi, 112/1)

Hem binler ayrı ayrı kelime, ayrı ayrı tarzda, manada o küçücük kulak ve lisanlara kemâl-i intizamla gelip, çıkıp, hiç karışmayarak, bozulmayarak o küçücük kulaklara girip, o gayet incecik lisanlardan çıktığı ve o her zerre ve her parçacık, bu acîb vazifeleri görmekle beraber kemâl-i serbestiyet ile cezbedarâne hâl dili ile ve mezkûr hakikatin şehâdeti ve lisanıyla [1] قُلْ لَا إِلٰهَ إِلَّا هُوَ ve [2] هُوَ اللهُ أَحَدٌ deyip gezer ve fırtınaların ve şimşek ve berk ve gök gürültüsü gibi havayı çarpıştırıcı dalgalar içerisinde, intizamını ve vazifelerini hiç bozmuyor ve şaşırmıyor. Ve bir iş diğer bir işe mâni olmuyor... Ben aynelyakîn müşâhede ettim.

Demek, ya her bir zerre ve her bir parça havada nihâyetsiz bir hikmet ve nihâyetsiz bir ilmi, iradesi ve nihâyetsiz bir kuvveti, kudreti ve bütün zerrâta hâkim-i mutlak bir hâssaları bulunmak lâzımdır ki, bu işlere medar olabilsin. Bu ise, zerreler adedince muhâl ve bâtıldır. Hiçbir şeytan dahi bunu hatıra getiremez.

Öyle ise, bu sayfa-yı havanın hakkalyakîn, aynelyakîn, ilmelyakîn derecesinde bedâhetle Zât-ı Zülcelâl'in hadsiz gayr-i mütenâhî ilmi ve hikmetle çalıştırdığı kalem-i kudret ve kaderin mütebeddil sayfası ve bir levh-i mahfuzun âlem-i tagayyürde ve mütebeddil şuûnâtında bir levh-i mahv, isbat nâmında yazar-bozar tahtası hükmündedir.

İşte hava unsurunun yalnız nakl-i asvât vazifesinde mezkûr cilve-i vahdâniyet'i ve mezkûr acâibi gösterdiği ve dalâletin hadsiz muhâliyetini izhar ettiği gibi; unsur-u havâînin, sâir ehemmiyetli vazifelerinden biri de elektrik, cazibe, dâfia, ziyâ gibi sâir letâifin naklinde şaşırmadan muntazaman, asvât naklindeki vazifeyi gördüğü aynı zamanda bu vazifeleri dahi gördüğü; aynı zamanında bütün nebâtât ve hayvanâta teneffüs ve telkih gibi hayata lüzumu bulunan levâzımâtı kemâl-i intizam ile yetiştiriyor. Emir ve irade-i ilâhiyenin bir arşı olduğunu kat'î bir sûrette isbat ediyor ve serseri tesadüf ve kör kuvvet ve sağır tabiat ve karışık, hedefsiz esbâb ve âciz, câmid, cahil maddeler bu sayfa-yı havâiyenin kitâbetine ve vazifelerine karışması hiçbir cihetle ihtimâl ve imkânı bulunmadığını aynelyakîn derecesinde isbat ettiğini kat'î kanaat getirdim.

---

1 "Allah, o hak Mâbuddur ki kendisinden başka hiçbir ilâh yoktur." (Bakara sûresi, 2/163, 255; Âl-i İmran sûresi, 3/2, 6, 18; Nisâ sûresi, 4/87; ...)

2 "De ki: O, Allah'tır, gerçek İlahtır ve Birdir." (İhlâs sûresi, 112/1)

Ve her bir zerre ve her bir parça lisan-ı hâl ile لَآ إِلٰهَ إِلَّا هُوَ[1] ve قُلْ هُوَ اللّٰهُ أَحَدٌ[2] dediklerini bildim ve bu هُوَ anahtarı ile havanın maddî cihetindeki bu acâibi gördüğüm gibi, hava unsuru da bir هُوَ olarak âlem-i misal ve âlem-i manaya bir anahtar oldu.

(Mütebakisi şimdilik yazdırılmadı. Umuma binler selâm.)

Kardeşiniz
Said Nursî

1 "Allah, o hak Mâbuddur ki kendisinden başka hiçbir ilâh yoktur." (Bakara sûresi, 2/163, 255; Âl-i İmran sûresi, 3/2, 6, 18; Nisâ sûresi, 4/87; …)

2 "De ki: O, Allah'tır, gerçek İlahtır ve Birdir." (İhlâs sûresi, 112/1)

Yirmi Dokuzuncu Mektubun Beşinci Risale Olan Beşinci Kısım

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

اَللّٰهُ نُورُ السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضِ[1]... الخ âyet-i pür-envârının çok envâr-ı esrarından bir nurunu, Ramazan-ı Şerif'te bir hâlet-i ruhâniyede hissettim, hayalmeyal gördüm. Şöyle ki, Üveys-i Karanî'nin;

إِلٰهِي أَنْتَ رَبِّي وَأَنَا الْعَبْدُ، وَأَنْتَ الْخَالِقُ وَأَنَا الْمَخْلُوقُ، وَأَنْتَ الرَّزَّاقُ وَأَنَا الْمَرْزُوقُ[2]... الخ

münâcât-ı meşhuresi nev'inden, bütün mevcudât-ı zevilhayat, Cenâb-ı Hakk'a karşı aynı münâcâtı ettiklerini.. ve on sekiz bin âlemin[3] her birinin ışığı, birer ism-i ilâhî olduğunu bana kanaat verecek bir vâkıa-yı kalbiye-i hayaliyeyi gördüm, şöyle ki:

Birbirine sarılı çok yapraklı bir gül goncası gibi, şu âlem binler perde perde içinde sarılı, birbiri altında saklı âlemleri bu âlem içinde gördüm. Her bir perde açıldıkça, diğer bir âlemi görüyordum. O âlem ise, âyet-i nûrun[4] arkasındaki

أَوْ كَظُلُمَاتٍ فِي بَحْرٍ لُجِّيٍّ يَغْشَاهُ مَوْجٌ مِنْ فَوْقِهِ مَوْجٌ مِنْ فَوْقِهِ سَحَابٌ ظُلُمَاتٌ بَعْضُهَا فَوْقَ بَعْضٍ إِذَا أَخْرَجَ يَدَهُ لَمْ يَكَدْ يَرٰيهَا وَمَنْ لَمْ يَجْعَلِ اللهُ لَهُ نُورًا فَمَا لَهُ مِنْ نُورٍ[5]

âyeti tasvir ettiği gibi; bir zulümât, bir vahşet, bir dehşet karanlığı içinde bana görünüyordu. Birden bir ism-i ilâhînin cilvesi, bir nur-u azîm gibi görünüp ışıklandırıyordu. Hangi perde akla karşı açılmışsa, hayale karşı başka bir âlem

---

1 "Allah göklerin ve yerin nurudur ..." (Nûr sûresi, 24/35)

2 Allah'ım! Sen benim Rabbimsin; ben ise senin kulun. Sen her şeyi yaratan Hâlık'sın; ben ise senin mahlûkun. Sen rızık veren Rezzâk'sın; ben ise senin rızkınla beslenen... (el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî)* s.323-324)

3 Fâtiha sûresi'nde yer alan "Âlemlerin Rabbi" ifadesindeki "âlemler"in, on sekiz bin âlem olduğuna dair bkz.: et-Taberî, *Câmiu'l-beyân* 1/63; Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliyâ* 2/219; el-Kurtubî, *el-Câmi' li ahkâmi'l-Kur'ân* 1/138.

4 Nûr sûresi, 24/35.

5 "Yahut o kâfirlerin duygu, düşünce ve davranışları derin bir denizdeki yoğun karanlıklara benzer. Öyle bir deniz ki onu, dalga üstüne dalga kaplıyor... Üstünde de koyu bulut. Üst üste binmiş karanlıklar... İçinde bulunan insan, elini uzatsa nerdeyse kendi elini bile göremiyor. Öyle ya, Allah birine nur vermezse artık onun hiçbir nuru olamaz." (Nûr sûresi, 24/40)

fakat gafletle karanlıklı bir âlem görünüyorken, güneş gibi bir ism-i ilâhî tecellî eder, baştan başa o âlemi tenvir eder ve hâkeza... Bu seyr-i kalbî ve seyahat-i hayaliye çok devam etti.

Ezcümle: *Hayvanât âlemini* gördüğüm vakit, hadsiz ihtiyâcât ve şiddetli açlıklarıyla beraber zaaf ve aczleri, o âlemi bana çok karanlıklı ve hazin gösterdi. Birden *Rahmân* ismi, *Rezzâk* burcunda (yani manasında) bir şems-i tâbân gibi tulû etti; o âlemi baştan başa rahmet ziyasıyla yaldızladı.

Sonra o âlem-i hayvanât içinde etfâl ve yavruların zaaf ve acz ve ihtiyaç içinde çırpındıkları, hazin ve herkesi rikkate getirecek bir karanlık içinde diğer bir âlemi gördüm. Birden *Rahîm* ismi *şefkat* burcunda tulû etti, o kadar güzel ve şirin bir surette o âlemi ışıklandırdı ki; şekvâ ve rikkat ve hüzünden gelen yaş damlalarını, ferah ve sürûra ve şükrün lezzetinden gelen damlalara çevirdi.

Sonra sinema perdesi gibi bir perde daha açıldı, *âlem-i insanî* bana göründü. O âlemi o kadar karanlıklı, o kadar zulümâtlı, dehşetli gördüm ki; dehşetimden feryat ettim, "Eyvah!" dedim. Çünkü gördüm ki; insanlardaki ebede uzanıp giden arzuları, emelleri.. ve kâinatı ihata eden tasavvurât ve efkârları.. ve ebedî bekâ ve saadet-i ebediyeyi ve cenneti gayet ciddî isteyen himmetleri ve istidatları.. ve hadsiz makâsıda ve metâlibe müteveccih fakr ve ihtiyâcâtları.. ve zaaf ve acziyle beraber, hücuma maruz kaldıkları hadsiz musibet ve a'dâlarıyla beraber; gayet kısa bir ömür, gayet dağdağalı bir hayat, gayet perişan bir maîşet içinde, kalbe en elîm ve en müthiş hâlet olan mütemâdî zeval ve firak belası içinde, ehl-i gaflet için zulümât-ı ebedî kapısı suretinde görülen kabre ve mezaristana bakıyorlar, birer birer ve tâife tâife o zulümât kuyusuna atılıyorlar.

İşte bu âlemi bu zulümât içinde gördüğüm anda, kalb ve ruh ve aklımla beraber bütün letâif-i insaniyem, belki bütün zerrât-ı vücûdum feryat ile ağlamaya hazır iken; birden Cenâb-ı Hakk'ın *Âdil* ismi *Hakîm* burcunda, *Rahmân* ismi *Kerîm* burcunda, *Rahîm* ismi *Gafûr* burcunda (yani manasında), *Bâis* ismi *Vâris* burcunda, *Muhyî* ismi *Muhsin* burcunda, *Rab* ismi *Mâlik* burcunda tulû ettiler. O âlem-i insanî içindeki çok âlemleri tenvir ettiler, ışıklandırdılar ve nurâni âhiret âleminden pencereler açıp, o karanlıklı insan dünyasına nurlar serptiler.

Sonra muazzam bir perde daha açıldı, *âlem-i arz* göründü. Felsefenin karanlıklı kavânîn-i ilmiyeleri, hayale dehşetli bir âlem gösterdi. Yetmiş defa

top güllesinden daha süratli bir hareketle, yirmi beş bin sene mesafeyi bir senede devreden ve her vakit dağılmaya ve parçalanmaya müstaid ve içi zelzeleli, ihtiyar ve çok yaşlı küre-i arz içinde, âlemin hadsiz fezasında seyahat eden bîçâre nev-i insan vaziyeti, bana vahşetli bir karanlık içinde göründü. Başım döndü, gözüm karardı. Birden Hâlık-ı arz ve semâvât'ın *Kadîr, Alîm, Rabb, Allah ve Rabbü's-semâvâti ve'l-arz ve Müsahhirü'ş-şemsi ve'l-kamer* isimleri; *rahmet*, *azamet*, *rubûbiyet* burcunda tulû ettiler. O âlemi öyle nurlandırdılar ki; o hâlette bana küre-i arz gayet muntazam, musahhar, mükemmel, hoş, emniyetli bir seyahat gemisi.. tenezzüh ve keyif ve ticaret için müheyyâ edilmiş bir şekilde gördüm.

Elhâsıl: *Binbir ism-i ilâhînin, kâinata müteveccih olan o esmâdan her biri, bir âlemi ve o âlem içindeki âlemleri tenvir eden bir güneş hükmünde ve sırr-ı ehadiyet cihetiyle, her bir ismin cilvesi içinde sâir isimlerin cilveleri dahi bir derece görünüyordu.*

Sonra kalb, her zulümât arkasında ayrı ayrı bir nuru gördüğü için, seyahate iştihası açılıyordu. Hayale binip, semâya çıkmak istedi. O vakit, gayet geniş bir perde daha açıldı. Kalb, *semâvât âlemine* girdi, gördü ki; o nurâni, tebessüm eden suretinde görülen yıldızlar; küre-i arzdan daha büyük ve ondan daha süratli bir surette, birbiri içinde geziyorlar, dönüyorlar. Bir dakika birisi yolunu şaşırtsa, başkasıyla müsâdeme edecek, öyle bir patlak verecek ki, kâinatın ödü patlayıp âlemi dağıtacak. Nur değil, ateş saçarlar; tebessümle değil, vahşetle bana baktılar. Hadsiz büyük, geniş, hâlî, boş, dehşet, hayret zulümâtı içinde semâvâtı gördüm. Geldiğime bin pişman oldum.

Birden, رَبُّ السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضِ[1] ، رَبُّ الْمَلٰٓئِكَةِ وَالرُّوحِ[2] 'nin esmâ-yı hüsnâsı, وَلَقَدْ زَيَّنَّا السَّمَاءَ الدُّنْيَا بِمَصَابِيحَ[3] ، وَسَخَّرَ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ[4] burcunda cilveleriyle zuhur ettiler. O mana cihetiyle karanlık üstüne çökmüş olan yıldızlar, o envâr-ı azîmeden birer lem'a alıp, yıldızlar adedince elektrik lâmbaları yakılmış gibi, o âlem-i semâvât nurlandı. O boş ve hâlî tevehhüm edilen semâvât dahi melâikelerle, ruhanîlerle doldu, şenlendi. Sultan-ı Ezel ve Ebed'in hadsiz

---

1 "Göklerin ve yerin Rabbi" (Ra'd sûresi, 13/16; İsrâ sûresi, 17/102; Kehf sûresi, 18/14; Meryem sûresi, 19/65; ...)

2 "Meleklerin ve ruhun Rabbi." (Bkz.: Müslim, *salât* 223; Ebû Dâvûd, *salât* 147; Nesâî, tatbîk 11, 75; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 6/34)

3 "Güneşi ve ayı hizmet etmeleri için sizin emrinize verdi." (Ra'd sûresi, 13/2)

4 "Biz yere en yakın göğü lâmbalarla donattık." (Mülk sûresi, 67/5)

ordularından bir ordu hükmünde hareket eden güneşler ve yıldızlar, bir manevra-yı ulvî yapıyorlar tarzında, o Sultan-ı Zülcelâl'in haşmetini ve şâşaa-yı rubûbiyetini gösteriyorlar gibi gördüm. Bütün kuvvetimle ve mümkün olsaydı bütün zerrâtımla ve beni dinleselerdi bütün mahlûkatın lisanlarıyla diyecektim, hem umum onların nâmına dedim:

اَللّٰهُ نُورُ السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضِ ؕ مَثَلُ نُورِهٖ كَمِشْكٰوةٍ فِيهَا مِصْبَاحٌ ؕ اَلْمِصْبَاحُ فِي زُجَاجَةٍ ؕ اَلزُّجَاجَةُ كَأَنَّهَا كَوْكَبٌ دُرِّيٌّ يُوقَدُ مِنْ شَجَرَةٍ مُبَارَكَةٍ زَيْتُونَةٍ لَا شَرْقِيَّةٍ وَلَا غَرْبِيَّةٍ ۙ يَكَادُ زَيْتُهَا يُضِيءُ وَلَوْ لَمْ تَمْسَسْهُ نَارٌ ؕ نُورٌ عَلٰى نُورٍ ؕ يَهْدِى اللّٰهُ لِنُورِهٖ مَنْ يَشَآءُ[1]

âyetini okudum; döndüm, indim, ayıldım; اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ عَلٰى نُورِ الْإِيمَانِ وَالْقُرْاٰنِ[2] dedim.

Said Nursî

---

1 "Allah göklerin ve yerin nurudur. O'nun nurunun misali, tıpkı içinde lâmba bulunan bir kandillik gibidir. Lâmba bir sırça (cam) içinde, o sırça da sanki parlayan incimsi bir yıldız! Bu lâmba, doğuya veya batıya mensup olmayan kutlu, pek bereketli bir zeytin ağacından tutuşturulur. Bu öyle bereketli bir ağaç ki, neredeyse ateş değmeden de yağ ışık verir. Işığı pırıl pırıldır. Allah dilediği kimseyi nuruna iletir." (Nûr sûresi, 24/35)

2 Bize ihsan ettiği iman ve Kur'ân nuru sebebiyle Rabbimize hamdolsun.

﴿نَعْبُدُ﴾ Na'büdü Nüktesi

Bu manayı tenvir için, kendi başımdan geçmiş nurlu bir hâli ve hakikatli bir hayali söylüyorum. Şöyle ki:

Bir vakit [1] إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ 'deki nun-u mütekellim-i maa'l-gayrı düşündüm ve mütekellim-i vahde sîgasından "na'büdü" sîgasına intikalin sebebini kalbim aradı. Birden, namazdaki cemaatin fazileti ve sırrı, o "nun"dan inkişaf etti.

Gördüm ki; namaz kıldığım o Bayezid Câmii'ndeki cemaatle iştirakimi ve her biri benim bir nevi şefaatçim hükmüne ve kıraatımda izhar ettiğim hükümlere ve dâvâlara birer şahit ve birer müeyyid gördüm. Nâkıs ubûdiyetimi, o cemaatin büyük ve kesretli ibâdâtı içinde dergâh-ı ilâhîye takdime cesaret geldi. Birden bir perde daha inkişaf etti. Yani İstanbul'un bütün mescidleri ittisal peydâ etti. O şehir, o Bayezid Câmii hükmüne geçti. Birden, onların dualarına ve tasdiklerine mânen bir nevi mazhariyet hissettim. Onda dahi rû-yi zemin mescidinde, Kâbe-i Mükerreme etrafında, dairevî saflar içinde kendimi gördüm. [2] اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ dedim. Benim bu kadar şefaatçilerim var, benim namazda söylediğim her bir sözü aynen söylüyorlar, tasdik ediyorlar. Madem hayalen bu perde açıldı; Kâbe-i Mükerreme mihrab hükmüne geçti. Ben bu fırsattan istifade ederek o safları işhad edip, tahiyyâtta getirdiğim, [3] أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلٰهَ إِلَّا اللّٰهُ وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللّٰهِ olan imanın tercümanını mübârek Haceru'l-Esved'e tevdî edip emanet bırakıyorum derken, birden bir vaziyet daha açıldı. Gördüm ki; dâhil olduğum cemaat, üç daireye ayrıldı:

Birinci Daire: Rû-yi zeminde müminler ve muvahhidîndeki cemaat-i uzmâ.

İkinci Daire: Baktım, umum mevcudât, bir salât-ı kübrâda, bir tesbihat-ı uzmâda, her tâife kendine mahsus salavât ve tesbihat ile meşgul bir cemaat içindeyim. "Vezâif-i eşyâ" tâbir edilen hidemât-ı meşhûde, onların ubûdiyetlerinin unvanlarıdır. O hâlde "Allahu Ekber" deyip hayretten başımı eğdim, nefsime baktım:

---

1 "(Haydi öyleyse deyiniz): Yalnız Sana ibadet eder, yalnız senden medet umarız." (Fâtiha sûresi, 1/5)

2 "Bütün hamdler, övgüler âlemlerin Rabbi Allah'adır." (Fâtiha sûresi, 1/2)

3 "Şehâdet ederim ki Allah'tan başka ilâh yoktur; yine şehâdet ederim ki Hz. Muhammed *(sallallâhu aleyhi ve sellem)* Allah'ın resûlüdür." (Müslim, *salât* 60; Tirmizî, *salât* 216; Ebû Dâvûd, *salât* 178; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 1/292)

Üçüncü Bir Daire: İçinde, hayret-engiz câhiren ve keyfiyeten küçük.. Hakikaten ve vazifeten ve kemmiyeten büyük bir küçük âlemi gördüm ki; zerrât-ı vücûdiyemden tâ havâss-ı câhiriyeme kadar, tâife tâife vazife-i ubûdiyetle ve şükraniye ile meşgul bir cemaat gördüm. Bu dairede kalbimdeki latîfe-i rabbâniyem, [1] إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ o cemaat nâmına diyor. Nasıl, evvelki iki cemaatte de lisanım, o iki cemaat-i uzmâyı niyet ederek demişti.

Elhâsıl: نَعْبُدُ nun'u, şu üç cemaate işaret ediyor. İşte bu hâlette iken, birden Kur'ân-ı Hakîm'in tercümanı ve mübelliği olan Resûl-i Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselâm)*, Medine-i Münevvere denilen mânevî minberinde, şahsiyet-i mâneviyesi, haşmetiyle temessül ederek, [2] يَا أَيُّهَا النَّاسُ اعْبُدُوا رَبَّكُمْ hitabını, mânen herkes gibi ben de işitip; o üç cemaatte herkes benim gibi إِيَّاكَ نَعْبُدُ ile mukabele ediyor tahayyül ettim. [3] إِذَا ثَبَتَ الشَّيْءُ ثَبَتَ بِلَوَازِمِهِ kaidesince, şöyle bir hakikat fikre göründü ki:

Madem bütün âlemlerin Rabbi, insanları muhatap ittihaz edip, umum mevcudâtla konuşur ve şu Resûl-i Ekrem (aleyhissalâtü vesselâm), o hitab-ı izzeti, nev-i beşere belki umum zîruha ve zîşuura tebliğ ediyor. İşte bütün mâzi ve müstakbel, zaman-ı hazır hükmüne geçti; bütün nev-i beşer bir mecliste, safları muhtelif bir cemaat şeklinde olarak; o hitab, o suretle onlara ediliyor. O vakit her bir âyât-ı Kur'âniye; gayet haşmetli ve vüs'atli bir makamdan, gayet kesretli ve muhtelif ve ehemmiyetli muhatabından, nihâyetsiz azamet ve celâl sahibi Mütekellim-i Ezelî'den ve makam-ı mahbubiyet-i uzmâ sahibi Tercüman-ı Âlişan'ından aldığı bir kuvvet-i ulviyet, cezâlet ve belâgat içinde; parlak, hem pek parlak bir nur-u i'câzı içinde gördüm. O vakit, değil umum Kur'ân; ya bir sure, yahut bir âyet, belki her bir kelimesi birer mu'cize hükmüne geçti: [4] اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ عَلٰى نُورِ الْإِيمَانِ وَالْقُرْاٰنِ dedim. O ayn-ı hakikat olan hayalden نَعْبُدُ nun'una girdiğim gibi çıktım ve anladım ki: Kur'ân'ın değil âyetleri, kelimeleri, belki "nun-u na'büdü" gibi bazı harfleri dahi mühim hakikatlerin nurlu anahtarlarıdır.

---

1 "(Haydi öyleyse deyiniz): Yalnız Sana ibadet eder, yalnız senden medet umarız." (Fâtiha sûresi, 1/5)

2 "Ey insanlar! (Hem Sizi hem de sizden önceki insanları yaratan) Rabbinize ibadet ediniz." (Bakara sûresi, 2/21)

3 Bir şeyin varlığı, doğruluğu tahakkuk ederse, ona bağlı bütün hususların da varlığı ve doğruluğu tahakkuk eder. Bkz.: el-Bâbertî, *el-inâye fî şerhi'l-Hidâye* 5/495; İbnü'l-Hümâm, *Şerhu Fethu'l-kadîr* 4/366.

4 Bize ihsan ettiği iman ve Kur'ân nuru sebebiyle Rabbimize hamdolsun.

Kalb ve hayal, o nun-u na'büdü'den çıktıktan sonra, akıl karşılarına çıktı, dedi: "Ben de hisse isterim. Sizin gibi uçamam. Ayaklarım; delildir, hüccettir. Aynı نَعْبُدُ ve نَسْتَعِينُ 'de, mâbud ve müsteân olan Hâlık'a giden yolu göstermek lâzımdır ki, sizin ile gelebileyim." O vakit kalbe şöyle geldi ki, de o mütehayyir akla:

Bak kâinattaki bütün mevcudâta! Zîhayat olsun, câmid olsun, kemâl-i itaat ve intizam ile vazife suretinde ubûdiyetleri var. Bir kısmı şuursuz, hissiz oldukları hâlde, gayet şuurkârâne, intizam-perverâne ve ubûdiyetkârâne vazife görüyorlar. Demek bir Mâbud-u bilhak ve bir Âmir-i Mutlak vardır ki, bunları ibadete sevk edip istihdam ediyor.

Hem bak, bütün mevcudâta, hususan zîhayat olanlara.. her birinin gayet kesretli ve gayet mütenevvî ihtiyâcâtı var ve vücûd ve bekâsına lâzım pek kesretli, muhtelif matlubları var; en küçüğüne elleri ulaşmaz, kudretleri yetişmez. Hâlbuki o hadsiz matlabları, ummadığı yerden, vakt-i münasipte, muntazaman onların ellerine veriliyor ve bilmüşâhede görünüyor.

İşte şu mevcudâtın bu hadsiz fakr ve ihtiyâcâtı ve bu fevkalâde iânât-ı gaybiye ve imdâdât-ı rahmâniye bilbedâhe gösterir ki: Bir Ganiyy-i Mutlak ve Kerîm-i Mutlak ve Kadîr-i Mutlak olan bir Hâmi ve Râzık'ları vardır ki, her şey ve her zîhayat ondan istiâne eder, medet bekliyor. Mânen إِيَّاكَ نَسْتَعِينُ[1] *der. O vakit akıl, "Âmennâ ve saddaknâ" dedi.*[2]

Said Nursî

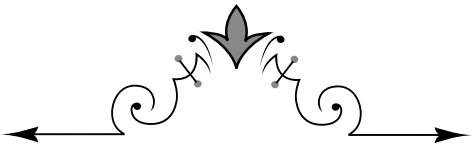

1 "Yalnız senden medet umarız." (Fâtiha sûresi, 1/5)

2 İman ettik, tasdik ettik.

"Risale-i Nur Nedir?" ve Hakikatler Muvâcehesinde

"Risale-i Nur ve Tercümanı Ne Mahiyettedirler?" Diye

Bir Takriznâmedir

Her asır başında hadisçe geleceği tebşir edilen dinin yüksek hâdimleri[1]; emr-i dinde müptedî değil, müttebîdirler. Yani, kendilerinden ve yeniden bir şey ihdas etmezler, yeni ahkâm getirmezler. Esâsât ve ahkâm-ı diniyeye ve sünen-i Muhammediye'ye *(aleyhissalâtü vesselâm)* harfiyen ittibâ yoluyla dini takvim ve tahkim.. ve dinin hakikat ve asliyetini izhar.. ve ona karıştırılmak istenilen ebâtılı ref ve ibtal.. ve dine vâki tecavüzleri redd ve imha.. ve evâmir-i rabbâniyeyi ikâme.. ve ahkâm-ı ilâhiyenin şerâfet ve ulviyetini izhar ve ilân ederler. Ancak tavr-ı esasîyi bozmadan ve ruh-u aslîyi rencide etmeden yeni izah tarzlarıyla, zamanın fehmine uygun yeni ikna usulleriyle ve yeni tevcihat ve tafsilat ile îfâ-yı vazife ederler.

Bu memurîn-i rabbâniye, fiiliyatlarıyla ve amelleriyle de memuriyetlerinin musaddıkı olurlar. Salabet-i imaniyelerinin ve ihlâslarının aynadarlığını bizzat îfâ ederler. Mertebe-i imanlarını fiilen izhar ederler. Ve ahlâk-ı Muhammediye'nin *(aleyhissalâtü vesselâm)* tam âmili ve mişvâr-ı Ahmediye'nin *(aleyhissalâtü vesselâm)* ve hilye-i nebeviyenin *(aleyhissalâtü vesselâm)* hakikî lâbisi olduklarını gösterirler. Hülâsa, amel ve ahlâk bakımından ve sünnet-i nebeviyeye *(aleyhissalâtü vesselâm)* ittibâ ve temessük cihetinden ümmet-i Muhammed'e *(aleyhissalâtü vesselâm)* tam bir hüsn-ü misal olurlar ve numûne-i iktidâ teşkil ederler. Bunların, Kitabullah'ın tefsiri ve ahkâm-ı diniyenin izahı ve zamanın fehmine ve mertebe-i ilmine göre tarz-ı tevcihi sadedinde yazdıkları eserler; kendi tilkâ-yı nefislerinin ve karîha-yı ulviyelerinin mahsulü değildir, kendi zekâ ve irfanlarının neticesi değildir. Bunlar, doğrudan doğruya menba-ı vahiy olan Zât-ı Pâk-i Risalet'in *(aleyhissalâtü vesselâm)* mânevî ilham ve telkinatıdır. Celcelûtiye ve Mesnevî-i Şerif ve Fütûhu'l-gayb ve emsali âsâr, hep bu nevidendir. Bu âsâr-ı kudsiyeye o zevat-ı âlişan ancak tercüman hükmündedirler. Bu zevat-ı mukaddesenin, o âsâr-ı bergüzîdenin tanziminde ve tarz-ı beyanında bir hisseleri vardır. Yani bu zevat-ı kudsiye; o mananın mazharı, mir'atı ve ma'kesi hükmündedirler.

---

1 Bkz.: Ebû Dâvûd, *melâhim* 1; et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-evsat* 6/234; el-Hâkim, *el-Müstedrek* 4/567-568.

Risale-i Nur ve Tercümanına Gelince: Bu eser-i âlîşanda şimdiye kadar emsaline rastlanmamış bir feyz-i ulvî ve bir kemâl-i nâmütenâhî mevcut olduğundan.. ve hiçbir eserin nâil olmadığı bir şekilde meş'ale-i ilâhiye ve şems-i hidayet ve neyyir-i saadet olan Hazreti Kur'ân'ın füyuzâtına vâris olduğu meşhud olduğundan; onun esası, nur-u mahz-ı Kur'ân olduğu.. ve evliyâullahın âsârından ziyade feyz-i envâr-ı Muhammedîyi *(aleyhissalâtü vesselâm)* hâmil bulunduğu.. ve Zât-ı Pâk-i Risalet'in ondaki hisse ve alâkası ve tasarruf-u kudsîsi evliyâullahın âsârından ziyade olduğu.. ve onun mazharı ve tercümanı olan mânevî zâtın mazhariyeti ve kemâlâtı ise o nisbette âlî ve emsalsiz olduğu, güneş gibi âşikâr bir hakikattir.

Evet o Zât, daha hâl-i sabâvette iken ve hiç tahsil yapmadan zevâhiri kurtarmak üzere üç aylık bir tahsil müddeti içinde ulûm-u evvelîn ve âhirîne ve ledünniyât ve hakâik-i eşyaya ve esrar-ı kâinata ve hikmet-i ilâhiyeye vâris kılınmıştır ki, şimdiye kadar böyle mazhariyet-i ulyâya kimse nâil olmamıştır. Bu harika-yı ilmiyenin eşi aslâ mesbuk değildir. Hiç şüphe edilemez ki; Tercüman-ı Nur, bu hâliyle baştan başa iffet-i mücesseme ve şecaat-ı harika ve istiğna-yı mutlak teşkil eden hârikulâde metânet-i ahlâkiyesi ile bizzat bir mu'cize-i fıtrattır ve tecessüm etmiş bir inâyettir ve bir mevhibe-i mutlakadır.

O Zât-ı zîhavârık, daha hadd-i bülûğa ermeden bir allâme-i bîadîl hâlinde bütün cihan-ı ilme meydan okumuş.. münâzara ettiği erbab-ı ulûmu ilzam ve iskât etmiş.. her nerede olursa olsun vâki olan bütün suâllere mutlak bir isabetle ve aslâ tereddüt etmeden cevap vermiş.. on dört yaşından itibaren "Üstad"lık pâyesini taşımış.. ve mütemâdiyen etrafına feyz-i ilim ve nur-u hikmet saçmış.. izahlarındaki incelik ve derinlik ve beyanlarındaki ulviyet ve metânet ve tevcihlerindeki derin ferâset ve basiret ve nur-u hikmet, erbab-ı irfanı şaşırtmış.. ve hakkıyla "Bediüzzaman" unvan-ı celilini bahşettirmiştir.

Mezaya-yı âliye ve fezâil-i ilmiyesiyle de din-i Muhammedî'nin *(aleyhissalâtü vesselâm)* neşrinde ve isbatında bir kemâl-i tam hâlinde rû-nümâ olmuş olan böyle bir Zât, elbette Seyyidü'l-enbiyâ Hazretleri'nin *(aleyhissalâtü vesselâm)* en yüksek iltifatına mazhar.. ve en âlî himâye ve himmetine nâildir. Ve şüphesiz o Nebiyy-i Akdes'in *(aleyhissalâtü vesselâm)* emir ve fermanıyla yürüyen.. ve tasarrufuyla hareket eden.. ve O'nun envâr ve hakâikine vâris ve ma'kes olan bir zât-ı kerîmü's-sıfattır.

Envâr-ı Muhammediye'yi *(aleyhissalâtü vesselâm)* ve maârif-i Ahmediye'yi *(aleyhissalâtü vesselâm)* ve füyuzât-ı şem-i ilâhîyi en müşa'şa bir şekilde parlatması..

ve Kur'ânî ve hadisî olan işârât-ı riyâziyenin kendisinde müntehî olması.. ve hitâbât-ı nebeviyeyi *(aleyhissalâtü vesselâm)* ifade eden âyât-ı celîlenin riyâzî beyanlarının kendi üzerinde toplanması delâletleriyle o Zât, hizmet-i imaniye noktasında risaletin bir mir'ât-ı mücellâsı.. ve şecere-i risaletin bir son meyve-i münevveri.. ve lisan-ı risaletin irsiyet noktasında son dehân-ı hakikati.. ve şem-i ilâhînin hizmet-i imaniye cihetinde bir son hâmil-i zîsaadeti olduğuna şüphe yoktur.

Üçüncü Medrese-i Yusufiye'nin El-Hüccetü'z-Zehra ve Zühretü'n-Nur olan tek dersini dinleyen Nur Şâkirtleri nâmına

Ahmed Feyzi, Ahmed Nazif, Salahaddin, Zübeyir, Ceylân, Sungur, Tabancalı

Benim hissemi haddimden yüz derece ziyade vermeleriyle beraber, bu imza sahiplerinin hatırlarını kırmaya cesaret edemedim. Sükût ederek, o medhi Risale-i Nur şâkirtlerinin şahs-ı mânevîsi nâmına kabul ettim.

Said Nursî

Müellifin vasiyetnâmesi münasebetiyle Halil İbrahim'in Risale-i Nur hakkında Nur şâkirtleri namına yazdığı bir fıkrasının bir parçasıdır.

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1]

♦Risale-i Nur bir ibrişimdir ki, kâinat ve kâinattaki mevcudâtın tesbihatları onda dizilmiştir.

♦Risale-i Nur âhize ve nâkile ile mücehhez bir radyo-yu Kur'âniye'dir ki, onun tel ve lâmbaları, ayna, tel ve bataryaları hükmündeki satırları, kelimeleri, harfleri öyle intizamkârâne ve îcazdârâne bast edilmiştir ki, yarın her ilim ve fen adamları ve her meşrep ve meslek sahipleri, ilim ve iktidarları miktarında âlem-i gayb ve âlem-i şehâdetten ve ruhaniyat âleminden ve kâinattaki cereyan eden her hâdisattan haberdar olabilir.

♦Risale-i Nur müminlere; Kur'ân'dan hedâyâ-yı hidayet, kevneyn-i saadet, mazhar-ı şefaat ve feyz-i Rahmândır.

♦Risale-i Nur, kâinata baharın feyzini veren bir âb-ı hayat ve ayn-ı rahmet ve mahz-ı hakikat ve bir gülzar-ı gülistandır.

♦Risale-i Nur lütf-ü Yezdan, kemâl-i iman, tefsir-i Kur'ân ve bereket-i ihsandır.

♦Risale-i Nur, kâfire hazân, münkire tufan; dalâlete düşmandır.

♦Risale-i Nur bir kenz-i mahfî ve bir sandukça-yı cevher ve menba-ı envârdır.

♦Risale-i Nur hakâik-i Kur'ân ve mirâc-ı imandır.

♦Risale-i Nur Kur'ân ve hadisten sonra sertac-ı evliya, sultanü'l-eser ve zübdetü'l-meâni ve atâyâ-yı ilâhî ve hedâyâ-yı sübhânî ve feyyaz-ı rahmânîdir.

♦Risale-i Nur bir bahr-i hakâik ve bir sırr-ı dekâik ve kenzü'l-maarif ve bahrü'l-mekârimdir.

---

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

♦Risale-i Nur hastalara şifahâne-i hikmet ve mâ-yı zemzem, sağlara maişet-i hakikat ve rih-ı reyhan ve misk-i anberdir.

♦Risale-i Nur mev'id-i Ahmedî *(aleyhissalâtü vesselâm)* ve müjde-i Haydarî *(radiyallâhu anh)* ve beşaret ve teavün-ü Gavsî *(kuddise sirruh)* ve tavsiye-i Gazalî *(kuddise sirruh)* ve ihbar-ı Fârukî'dir *(kuddise sirruh).*

♦Risale-i Nur şems-i Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan'ın elvan-ı seb'ası, Risale-i Nur'un menşur-u hakikatinde tam tecellî ettiğinden, hem bir kitab-ı şeriat, hem bir kitab-ı dua, hem bir kitab-ı hikmet, hem bir kitab-ı ubudiyet, hem bir kitab-ı emir ve dâvet, hem bir kitab-ı zikir, hem bir kitab-ı fikir, hem bir kitab-ı hakikat, hem bir kitab-ı tasavvuf, hem bir kitab-ı mantık, hem bir kitab-ı ilm-i kelâm, hem bir kitab-ı ilm-i ilâhiyyat, hem bir kitab-ı teşvik-i sanat, hem bir kitab-ı belâgat, hem bir kitab-ı isbat-ı vahdaniyet, muârızlarına bir kitab-ı ilzam ve iskâttır.

♦Risale-i Nur Kur'ân semâlarından bir semâ-yı mâneviyenin güneşleri, ayları ve yıldızlarıdır. Nasıl ki zâhiren, perde-i esbab olan güneşten, kamerden ve kevkeb-i münîrden bütün kâinat tenevvür ve tezeyyün ve bütün eşya neşvünema ve hayat buluyor.

♦İşte Risale-i Nur da Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan'dan alıp saçtığı şuâlarla bütün âleme, hayat; ve âdeme, kâmil insan; ve kulûbe, neş'e-i iman; ve ukule, yakîn bir itminan; ve efkâra, inkişaf-ı iman; ve nüfusa, teslim-i rıza ve candır. O semâ-yı mâneviyeyi bazen ve zâhiren –bihasbilhikmet– âfâkî bir bulut kütlesi kaplar. O celâlli sehabdan öyle bir bârân-ı feyz-i rahmet takattur eder ki, sümbüllenmeye müstaid tohumlar, çekirdekler, habbeler o sıkıcı ve dar âlemde gerçi muztarip olurlar, o sıkılmaktan üzerlerindeki kışırları çatlar ve yırtarlar; o anda bulutlar da ufuklara çekilip nöbetçi vaziyetinde beklemesi bir imtihan-ı rabbânî ve bir inkişaf-ı feyezanî ve bir rahmet-i nuranîdir ki, evvelceki bir habbe, bir çekirdek yeniden taze bir hayata iştiyakla ve neş'e-i inkişafla meyvedar koca bir ağaç suretini alır ve [1] يُبَدِّلُ اللهُ سَيِّاٰتِهِمْ حَسَنَاتٍ sırrına mazhar olurlar.

Evet, yirmi senedir devam eden şu mevsim-i şita, inşallahu teâlâ nihâyet bulmuş ola... Dünyaya yeni ve feyizli bir fasl-ı nev bahar gele ve âlemin yüzü nur ile güle...

---

1 "Allah onların kötülüklerini iyiliklere, günahlarını sevaplara çevirir." (Furkan sûresi, 25/70)

Risale-i Nur Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan'ın taht-ı tasarrufunda olduğundan, ona uzanan, ilişmek isteyen her el kırılır ve her dil kurur.

Umum Nur Şakirtleri Namına
Halil İbrahim

Medresetü'z-Zehrâ'nın erkanları namına biz de iştirak ediyoruz.

Osman, Rüştü, Re'fet, Hüsrev, Said, Hilmi, Muhammed,
Halil İbrahim, Mehmed Nuri.

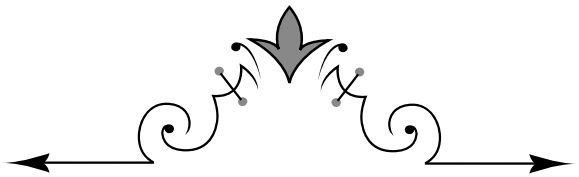

Medine-i Münevvere'de Bulunan ve Nur'un Hakikatini Tam Anlayan
ve İslâmiyet'e Hizmet Eden Bir Âlim'in Mektubudur.

Gönüller fâtihi pek muhterem ve mükerrem Üstadımız Hazretleri,

Mübârek ellerinizden öper, bütün aziz ve sadakatli talebelerinizle beraber sıhhat ve selâmette daim olmanızı bârigâh-ı kibriyâdan niyaz eylerim.

Müslümanlar için en büyük bir bayram diye ancak vasıflandırılabilen beraatiniz, bütün Nurcular'ı şâd ve handan eylediği gibi, bendenizi de dünyalar kadar memnun ve mesrur eylemiştir. Nasıl memnun etmesin ki, sizin eserlerinizle birlikte beraatiniz demek, ruhun maddiyata, nurun zulmete, imanın küfre, hakkın bâtıla, tevhidin şirke ve irfanın cehle galip gelmesi demektir.

Yıllardan beri önüne sıradağlar gibi engeller, korkunç uçurumlar gibi mâniler konulan "Nur çağlayanı", en sonunda mu'cizevî bir şekilde bütün sedleri yıkmış, mânileri aşmış, nur ile bütün zulmetleri târümar eylemiştir.

"Mu'cizevî harikalarla doğan ilâhî tecellîlerin vasfında kalemler kırılır, fikirler gürülder, ilhamlar yanar, kül olur." derlerdi. Hakikaten bendeniz, şimdi bu müstesna zaferin karşısında aynı aczi bütün varlığımla hissediyorum. Zira tefekkür ve ilhamıma nihâyetsiz bir ufuk açılıyor. Cihan, muhteşem bir Nur mâbedini andırıyor… Civarımdaki her şey, her yer derin vecd ve istiğraklarla gaşyolunmuş bir hâlde... Her zerrede, [1] وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ sırr-ı sübhânîsi tecelli ediyor...

Binâenaleyh bilmiyorum, bu mesûd hâdiseyi şanlı bir zafer, şahâne bir fetih, ilâhî bir kurtuluş cihanşümûl bir bayram diye mi vasıflandırayım? Zira kudsî dâvânın kazanmış olduğu bu ilâhî zafer, bütün İslâm ve insanlık dünyasındaki mücahitlerin azimlerine kuvvet, ruhlarına can, imanlarına hız ve heyecan vermiştir.

Evet, azim ve imanları, aşk ve emelleri henüz kemâle ermemiş olan birçok müslümanlar, maalesef acıklı bir yeis içinde idiler. Böyle bir zaferin tahakkukunu, hayal ve muhâl görüyorlardı. Fakat bütün feyiz ve nurunu insanlığı tenvir ve irşad için ilâhî bir güneş halinde Arş-ı Âzam'ın pürnur ufuklarından inen Kur'ân-ı Kerîm'den alan Nur neşriyâtı, durgun gölleri andıran gönülleri deryalar gibi coşturmuş, kasvet ve hicran yıllarının ümit ve emellere vurduğu müthiş zincirleri kırmıştır. O nur kaynağından fışkıran o serapa

---

1 "Hiçbir şey yoktur ki, O'nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor bulunmasın." (İsrâ sûresi, 17/44)

feyiz ve hikmetler saçan eserler, hislerin, fikirlerin ve bilhassa alevler içinde yanan ruh ve vicdanların ezelî ve ebedî ihtiyaçlarına cevap verdiği gibi, onları dalga dalga boğucu karanlıklar muhitinden, ter temiz ve pırıl pırıl nur ufuklarına çıkarmıştır.

Yıllarca devam eden uzun bir sükût, derin bir gaflet ve boğucu bir zulmetten sonra ilâhî bir güneş halinde parlayan bu kudsî zafer, nur için yol aramakta olan perişan beşeriyetin yakın bir gelecekte uyanacağını müjdelemektedir. Çünkü din ihtiyacı sırf müslümanların değil, bil'umum insanların ezelî ve ebedî ihtiyacıdır.

Bugün bedbaht insanlık, din nimetinden mahrum olmanın sürekli hicran ve felâketlerini bağrı yanarak çekmektedir. Bu acıklı buhranın korkunç neticesidir ki, çeyrek asır zarfında iki büyük harbe girmiş ve üçüncüsünün de kapısını çalmak çılgınlığını göstermektedir.

Artık bütün insanları kardeş yaparak yem yeşil cennetlerin nurlu ufuklarından esen refah ve saadet, huzur ve âsâyiş rüzgârıyla dalgalanan âlem-şümûl bir bayrak altında toplayacak olan yegâne kuvvet, İslâm'dır. Zira beşeriyetin bugünkü hali, tıpkı İslâm'dan evvelki insan cemiyetlerinin acıklı halidir. Bunun için insanlığı o günkü ebedî felâketten kurtaran İslâm, bugün de kurtarabilir…

Evet, milyonların, milyarların kalbinde asırlardanberi kanamakta olan o derin yarayı saracak yegâne müşfik el, İslâm'dır. Her ne kadar ufuklarda zaman zaman bazı uydurma ışıklar görülüyorsa da, müstakbel, bütün nur ve feyzini güneşlerden değil, bizzat Rabbü'l-âlemîn'den alan ezelî ve ebedî yıldızındır. O yıldız, dünyalar durdukça duracak ve onu söndürmek isteyenleri yerden yere vuracaktır.

Cihan-kıymet Üstadım,

Malûm-u fâzılâneleridir ki, son günlerde mukaddes dâvâya hizmet eden bazı tenvir ve irşad hareketleri doğmuş, fakat maalesef hiçbirisi Risale-i Nur Külliyatının gördüğü mühim işi görememiş ve ihraz ettiği ilâhî zaferi kazanamamıştır. Zira bu yol, peygamberlerin, velilerin, âriflerin, sâlihlerin ve bilhassa canını cânana seve seve fedâ eden ve sayısı milyonlara sığmayan kahraman şehidlerin mukaddes yoludur. Artık bu çetin yolda yürümek isteyenler, her an karşılarına dikilecek olan müthiş mâniaları daima göz önünde tutmaları lâzımdır. Evet, bu yolda yürüyecek olanların, sizdeki sarsılmak bilmeyen imanla, yüksek ve ilâhî irfanla ve bilhassa harikulâde ihlâs ve ferâgatle

mücehhez olmaları gerektir. Çünkü bu mühim vâdide Nur dâvâsının takip ettiği tebliğ, tenvir ve irşad usulü bam başka hususiyetler taşımaktadır. Artık insanın his ve fikrine, ruh ve vicdanına bam başka ufuklar açacak olan bu derin bahsi, dua buyurun da, müstakil ve mufassal bir eserde aziz din ve gönüldaşlarımıza arzetmek şerefine nâil olayım… Çünkü bu nurlu bahis o kadar derin ve o derece mühimdir ki, böyle birkaç sayfalık mektup ve makalelerle asla ifade edilemez.

İman ve Kur'ân nuru ile tertemiz gönlünü fethettiğiniz gençlik, ilâhî zaferinizin en parlak delilini teşkil eden en mühim varlık ve en kıymetli cevherdir. "Nurdan Sesler"in hemen her mısrasında, asîl ve şuurlu ruhuna hitap ettiğim tertemiz gençlik, işte bu hak ve hakikatin bağrı yanık âşığı olan gençliktir.

Nurlu dâvânın kazanmış olduğu bu son zaferin verdiği vecdle dolu bir ilhamla yazdığım şu manzumeyi[1(*)] takdim ediyorum. Kabulünü rica ve istirham eylerim.

Tekrar tekrar ellerinizden öper, kıymetli dualarınızı beklerim, pek muhterem Üstadım Hazretleri.

Mânevi evlâtlarınızdan
Ali Ulvi

1 (*) "Gönüller Fâtihi Büyük Üstad'a" başlıklı olan bu manzûme Mektubat'ın ve İhlâs Risaleleri'nin âhirindedir.

بِسْـــمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

يَا اَللّٰهُ يَا رَحْمٰنُ يَا رَحِيمُ يَا فَرْدُ يَا حَيُّ يَا قَيُّومُ يَا حَكَمُ يَا عَدْلُ يَا قُدُّوسُ[1]

İsm-i âzamın hakkına ve Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan'ın hürmetine ve Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)*'ın şerefine, bu mecmuayı bastıranları ve mübârek yardımcılarını ve Risale-i Nur talebelerini Cennetü'l-Firdevs'te saadet-i ebediyeye mazhar eyle, âmîn…

Ve hizmet-i imaniye ve Kur'âniye'de daima muvaffak eyle, âmîn…

Ve defter-i hasenâtlarına Sikke-i Tasdik-i Gaybî'nin her bir harfine mukabil, bin hasene yazdır, âmîn...

Ve Nur'ların neşrinde sebat ve devam ve ihlâs ihsan eyle, âmîn…

Yâ Erhamerrâhimîn!.. Umum Risale-i Nur şâkirtlerini iki cihanda mesûd eyle, âmîn…

İnsî ve cinnî şeytanların şerlerinden muhafaza eyle, âmîn…

Ve bu âciz ve bîçâre Said'in kusurâtını affeyle, âmîn...

Umum Nur Şâkirtleri Nâmına
Said Nursî

---

1 Ya Allah, yâ Rahmân: Ey Zât'ı itibarıyla merhametli olan! yâ Rahîm: Ey rahmetiyle mahlûkâtına merhamet eden! yâ Ferd: Ey eşi ve benzeri olmayan! yâ Hayy: Ey her zaman var olan, diri olan, ezelî ve ebedî hayat sahibi olan! yâ Kayyûm: Ey kendi Zât'ı ile var olup, zeval bulmayan ve bütün varlıkları varlıkta tutup onları yöneten! yâ Hakem: Ey hükmü geçersiz kılınmayan Hâkim! yâ Adl: Ey tam adalet sahibi! yâ Kuddûs: Ey her şeyi tertemiz yapan ve kendisi bütün eksiklerden uzak ve yüce Zât!

Tarihçe-i Hayat

Bediüzzaman Said Nursî

Risale-i Nur Külliyatı Müellifi

Bediüzzaman

Said Nursî

Hayatı-Mesleği
Tercüme-i Hâli

İstanbul - 2007

TARİHÇE-İ HAYAT

Copyright © Şahdamar Yayınları, **2007**
Bu eserin tüm yayın hakları Işık Ltd. Şti.'ne aittir.
Eserde yer alan metin ve resimlerin, Işık Ltd. Şti.'nin önceden yazılı izni olmaksızın, elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılması, yayımlanması ve depolanması yasaktır.

ISBN
978-975-9090-89-0

Yayın Numarası
79

Basım Yeri ve Yılı
Çağlayan Matbaası
Sarnıç Yolu Üzeri No:7 Gaziemir / İZMİR
Tel: **(0232) 252 20 96**
Ekim **2007**

Genel Dağıtım
Gökkuşağı Pazarlama ve Dağıtım
Merkez Mah. Soğuksu Cad. No: **31**
Tek-Er İş Merkezi Mahmutbey/İSTANBUL
Tel: **(0212) 410 50 00** Faks: **(0212) 444 85 96**

Şahdamar Yayınları
Emniyet Mahallesi Huzur Sokak No: 5
34676 Üsküdar/İSTANBUL
Tel: (0216) 318 42 88 Faks: (0216) 318 52 20
www.sahdamaryayinlari.com

İçindekiler

Takdim 3

Önsöz 5

Giriş 20

İlk Hayatı 29

Barla Hayatı 143

Eskişehir Hayatı 209

Kastamonu Hayatı 273

Denizli Hayatı 387

Emirdağ Hayatı 443

Afyon Hayatı 527

Isparta Hayatı 597

Bediüzzaman ve Risale-i Nur 663

Risale-i Nur ve Hariç Memleketler 699

Tarihçe-i Hayat

Takdim

Elinizdeki Tarihçe-i Hayat, 1958'de hazırlanarak Üstad Bediüzzaman Said Nursî'nin nazarından geçmiş, "Şahsıma ait bahislerden ziyade hizmet-i Kur'âniye'ye müteallik kısımlar neşredilmeli" diyen Üstad'ın tashih ettiği şekilde neşredilmiştir. Eserin içinde münderiç "Âyetü'l-Kübrâ" ve "Münâcât" gibi risalelerin ilâvesini ise Bediüzzaman Hazretleri bizzat tensib etmiş ve Risale-i Nur Külliyat'ından mâdud bu eser için "Yirmi mecmua kadar ehemmiyeti var" diyerek tavsiyede bulunmuştur.

Bu itibarla, Tarihçe-i Hayat'ta muhterem müellifin son iki senelik hayatı ve dar-ı bekâya irtihalleri bulunmamaktadır.

Bediüzzaman Hazretleri, 23 Mart 1960'ta, Ramazan'ın yirmi beşinci günü Urfa'da âlem-i fânîden âlem-i bâkîye irtihal etti. Cenaze namazı, kardeşi Abdülmecid Efendi ile Türkiye'nin dört bucağından gelebilen talebeleri, dostları ve Urfa halkı tarafından eda edildi. Üç ayı mütecaviz bir zaman sonra 27 Mayıs idaresi tarafından mezarı yıkılarak mübarek na'şı meçhul bir yere nakledildi.

Bediüzzaman Said Nursî'nin vefatında, tereke hâkimi tarafından tesbit edilen saat, cübbe gibi 200-300 lira tutan eşyası, onun aleyhindeki ithamlara en güzel cevabı teşkil etmiştir. Ömrü boyunca mal mülk sahibi olmamış bu büyük zâtın hayatı gibi mematı dahi, onun yegâne gayesinin rızâ-yı ilâhîye erişmek ve bu vatan evlâdının imanına hizmet etmekten ibaret olduğunu, bazı garazkârların itham ettikleri gibi dünyevî bir menfaat veya siyasî bir gaye peşinde koşmadığını, ehl-i insafa isbat etmiştir.

Geçen zaman içinde şu hakikat alenî ve pek aşikâr göründü ki: Kur'ân-ı Hakîm'in, asrımızın fehmine bir dersi olan Risale-i Nur Külliyatı, dahil ve hariçte fevkalâde inkişaf ve hizmete medardır. Bu sûretle Tarihçe-i Hayat'a dercedilen muhterem Üstad'ın yazı, mektup ve müdafaalarındaki ifade ve beyanlarının tahakkuk ve tezahür etmiş olması, ehemmiyetle kayda değer bir hâdisedir. Çünkü bu hâdise, Bediüzzaman'ın Kur'ân hâdimi ve iman-ı tahkiki muallimi olarak yaşadığını göstermektedir. Yeni yetişen nesil, iman ve Kur'ân dersinde işte böyle bir muallime muhtaçtır. Bu ihtiyaç sebebiyledir ki bu

millet, bu memleket, bu zaman ve zemin Risale-i Nur hakikatine karşı lâkayt kalmamıştır.. kalamazdı da... Çünkü Bediüzzaman Hazretleri, asr-ı hâzırın ve gelecek nesillerin fıtrî ihtiyacını ve zamanımızın iktizasını, tâ bir asır önce keşfetmişti.

Reis-i Cumhur'a ve Başvekil'e yazdığı son mektuplarından birisinde, vaktiyle şarkta kurulacak olan üniversite için görüşlerini şöyle açıklıyor ve bu üniversitenin lüzum ve ehemmiyetini dile getiriyordu:

"Felsefe fününu ile ulûm-u diniye birbiriyle barışsın ve Avrupa medeniyeti, İslâmiyet hakâikiyle tam müsalâha etsin ve ehl-i mektep ve ehl-i medrese birbirine yardımcı olarak ittifak etsin."

İşte Risale-i Nur hizmetinin ve dâvâsının özü ve ruhu budur.

Bediüzzaman Hazretleri böyle bir üniversiteyi, şimdi ciddî ve vahim bir hâl alan bir tehlikeye karşı bir tedbir olarak da düşünmüş, bu tehlikeye yirminci asrın başından itibaren dikkat çekmiştir. Bu tehlike; anarşi, komünizm ve menfî ırkçılık gibi tehlikelerdir. Bediüzzaman, Afrika'da Cami'ül-Ezher olduğu gibi Asya'da da, hususan İslâm âleminin merkezi durumunda olan şarkî Anadolu'da bir darülfünun, bir İslâm üniversitesinin açılması ile, İslâm milletleri arasına sokulacak ırkçılık fitnesine karşı durabileceğini ve hakikî milliyet olan İslâmiyet milliyeti çerçevesinde kardeşçe yaşamanın mümkün olabileceğini belirtmiştir.

Nitekim ırkçılık bugün bir problem halini almıştır. Millî birliğimizi tahribe müteveccih hücumlarda, yıkıcı ve bölücü cereyanlarda menfî ırkçılık fikrine daima bir tahrik unsuru olarak başvurulması, Bediüzzaman Hazretlerinin ısrarla dikkatleri menfî ırkçılık tehlikesine çekmek isteyişindeki mânâyı ortaya koymaktadır.

Irkçılık meselesinde olduğu gibi, daha birçok siyasî ve içtimaî meselelerde de Bediüzzaman Hazretlerinin koyduğu teşhis ve gösterdiği çareler günümüzde canlılığını korumakta, hatta zaman geçtikçe onun fikirlerinin değeri daha iyi anlaşılmaktadır.[1(*)]

Hazret-i Üstad'ın hizmetinde bulunan talebeleri

---

1 (*)Bu Tarihçe-i Hayat'a Hazret-i Üstad'ın son hayatında "Reis-i Cumhur'a ve Başvekile" diye yazdığı mektubu ile vefatından az önce talebelerine yazdığı son vasiyetnamesini de ilave edip neşrediyoruz.

بِسْـــمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَبِهِ نَسْتَعِينُ[1]

Önsöz

[Bu önsöz Medine-i Münevvere'de bulunan mühim bir âlim tarafından yazılmıştır.]

Büyük İkbâl'e ait olan Önsöz'de demiştim ki; "Büyüklerin tarih-i hayatları okunurken, ulvî menkıbeler söylenip aziz hâtıraları anılırken, insan başka bir âleme girdiğini hissediyor, gönlünü tertemiz sevgi hislerinin ulvî ateşi yakıyor ve ilâhî feyzi sarıyor. Tarih öyle büyük insanlar kaydeder ki, birçok büyükler onlara nisbetle küçük kalır."

Tarihe şerefler veren erler anılırken,
Yükselmede ruh, en geniş âlemlere yerden.
Bin rayihanın feyzi sarar ruhu derinden,
Geçmiş gibi cennetteki gül bahçelerinden…

Bu derin hakikati, önsözü yazarken bütün azamet ve ihtişamıyla idrak etmiş bulunuyorum. Zira, aziz ve muhterem okuyucularımıza en derin bir ihlâs ve samimiyetle takdim ettiğimiz bu eser, hemen bir asra yaklaşan uzun ve bereketli ömrünün her safhası binlerle harikaya sahne olan gönüller fatihi büyük Üstad Bediüzzaman Said Nursî'ye, onun yüz otuz parçadan ibaret olan Risale-i Nur Külliyatı'na ve ahlâk ve faziletleri, ihlâs ve samimiyetleri, iman ve irfanlarıyla hayatın her safhasında sadece bir ülkeye değil, bütün insanlık âlemine tertemiz örnekler vermekte devam eden Nur talebelerine aittir.

Bir kitabın mukaddimesini, o kitabın hülâsası diye tarif ederler. Hâlbuki, her mevzuu müstakil bir esere sığmayacak kadar derin ve geniş olan bu muazzam kitabın muhteviyatını böyle birkaç sayfalık mukaddimeye sığdırmak kabil midir?

---

[1] Ancak O'ndan yardım dileriz.

Bugüne kadar âcizâne yazdığım manzum ve mensur yazılarımın hiçbirisinde bu kadar acz ve hayret içerisinde kalmamıştım. Binâenaleyh, bu eseri derin bir zevk, ilâhî bir neşe ve coşkun bir heyecanla okuyacak olanlar, hayranlıkla görecekler ki; Bediüzzaman, çocukluğundan beri müstesna bir şekilde yetişen ve bütün ömrü boyunca ilâhî tecellîlere mazhar olan bambaşka bir âlim ve mümtaz bir şahsiyettir.

Ben, bu büyük zâtı, eserlerini ve talebelerini inceden inceye tetkik edip de o nur âleminde hissen, fikren ve ruhen yaşadıktan sonra, büyük ve eski bir Arap şâirinin, bir beytiyle çok derin bir hakikati ifade ettiğini öğrendim: "Bütün âlemi bir şahsiyette toplamak Cenâb-ı Hakk'a zor gelmez!"

Gayesinin ulviyetinden, dâvâsının ihtişamından ve imanının azametinden feyiz ve ilham alan bu kutbun cazibesine takılanların adedi günden güne çoğalmaktadır. Akıllara hayret veren bu ulvî hâdise, münkirleri kahrettiği gibi müminleri de şâd ve mesrûr eylemekte devam edip gidiyor.

İmanlı gönüllerde mânevî bir râbıta hâlinde yaşayan bu ilâhî hâdiseyi büyük bir mücâhid, kalbleri vecd içinde bırakan bir üslûpla bakınız, nasıl ifade ediyor:

"Ahlâksızlık çirkefinin bir tufan hâlinde her istikamete taşıp uzanarak her fazileti boğmaya koyulduğu kara günlerde, onun yani Bediüzzaman'ın feyzini bir sır gibi kalbden kalbe, mukâvemeti imkânsız bir hamle hâlinde intikal eder görmekle teselli buluyoruz. Gecelerimiz çok karardı ve çok kararan gecelerin sabahları pek yakın olur."

Evet, bir sır gibi kalbden kalbe, mukâvemeti imkânsız bir hâlde yayılıp dağılan bu nurun memleketin her köşesinde feyiz ve tesirini görenler, hayret ve dehşetler içinde sormaya başladılar: Şöhreti memleketimizin her tarafını kaplayan bu zât kimdir? Hayatı, eserleri, meslek ve meşrebi nedir? Tuttuğu yol bir tarikat mı, bir cemiyet mi, yoksa siyasî bir teşekkül müdür?

Bununla da kalmadı, derhal gerek idarî ve gerek adlî çok mühim takipler ve pek ciddî tetkikler, uzun ve müselsel mahkemeler cereyan etti. Neticede, bu ilâhî tecellînin gönüller ülkesine kurulan bir "iman ve irfan müessesesi"nden başka bir şey olmadığı tahakkuk edince, adaletin ilâhî bir sûrette tecellîsi şu şekilde zuhur etti: "Bediüzzaman Said Nursî ve bütün Risale-i Nur eserlerinin beraati" kararı resmen ilân edildi. Ve artık *ruhun maddeye, hakkın*

bâtıla, nurun zulmete, imanın küfre her zaman galebe çalacağı, ezelden ebede değişmeyecek olan ilâhî kanunların başında gelen bir hakikat olduğu güneşler gibi belirdi.

Herhangi bir iklimde zuhur eden bir ıslahatçının mahiyet ve hakikatini, sadakat ve samimiyetini gösteren en gerçek mîyar; dâvâsını ilâna başladığı ilk günlerle, muzaffer olduğu son günler arasında ferdî ve içtimaî, uzvî ve ruhî hayatında vücûda gelen değişiklik farklarıdır, derler. Meselâ o adam ilk günlerde mütevazi, âlicenap, ferâgat ve mahviyetkâr.. hülâsa, bütün ahlâk ve fazilet bakımından cidden örnek olan gayet temiz ve son derece mümtaz bir şahsiyetti. Bakalım, cihadında muzaffer olup hislerde, emellerde, gönüllerde yer tuttuktan sonra, yine o eski temiz ve örnek hâlinde kalabilmiş mi? Yoksa, zafer neşesiyle, birçok büyük sanılan kimseler gibi yere göğe sığmaz mı olmuş?

İşte, büyük-küçük herhangi bir dâvâ ve gaye sahibinin mahiyet ve hakikatini, şahsiyet ve hüviyetini en hakikî çehresiyle aksettirecek olan en berrak ayna budur. Tarih boyunca bu müthiş imtihanı kazanmanın şaheser misalini, evvelâ peygamberler ve bilhassa Sultanu'l-enbiyâ *(sallallâhu aleyhi ve sellem)* Efendimiz, sonra onun halife ve sahabeleri ve daha sonra da onların nurlu yolunda yürüyen büyük zâtlar vermişlerdir.

Peygamber Efendimiz, şu اَلْعُلَمَاءُ وَرَثَةُ الْأَنْبِيَاءِ[1] yani: "Âlimler, peygamberlerin vârisleridirler." hadis-i şerifleriyle âlim olmanın pek kolay bir şey olmadığını, i'câzkâr belâgatlarıyla beyan buyuruyorlar.

Zira, mademki bir âlim, peygamberlerin vârisidir; o hâlde, hak ve hakikatin tebliğ ve neşri hususunda, aynen onların tutmuş oldukları yolu takip etmesi lâzımdır. Her ne kadar bu yol, bütün dağ, taş, çamur, çakıl, uçurum; daha beteri takip, tevkif, muhakeme, hapis, zindan, sürgün, tecrid, zehirlenme, idam sehpaları ve daha akıl ve hayale gelmeyen nice bin zulüm ve işkencelerle dolu da olsa...

İşte Bediüzzaman, yarım asırdan fazla o mukaddes cihadı ile bütün ömrü boyunca bu çetin yolda yürüyen ve karşısına çıkan binlerle engeli bir yıldırım süratiyle aşan ve peygamberlerin vârisi olan bir âlim olduğunu amelî bir sûrette isbat eden bir zâttır.

---

[1] Tirmizî, *ilim* 19; Ebû Dâvûd, *ilim* 1; İbni Mâce, *mukaddime* 17; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 5/196.

Kendisinin ilmî, ahlâkî, edebî, birçok fazilet ve meziyetleri arasında, beni en çok meftun eden şey, onun, o dağlardan daha sağlam, denizlerden daha derin, semâlardan daha yüksek ve geniş olan imanıdır. Rabbim, o ne muazzam iman! O ne bitmez ve tükenmez sabır! O ne çelikten irade! Hayal ve hâtıralara ürpermeler veren bunca tazyik, tehdit, tâzib ve işkencelere rağmen; o ne eğilmez baş, ne boğulmaz ses ve nasıl kısılmaz nefestir!

Büyük İkbâl'in heyecanlı şiirlerinden aldığım coşkun bir ilham neşesiyle vaktiyle yazdığım "Mücâhid" unvanını taşıyan bir manzumede, aşağıdaki mısraları okuyanlardan, belki şâirâne bir mübalâğada bulunduğumu söyleyenler olmuştur. Lâkin şu mukaddimesini yazmakla şeref duyduğum şaheseri okuyanlar, vecd ile dolu bir hayranlıkla anlayacaklar ki Allah'ın ne kulları varmış! Eğer bir iman, kemâlini bulursa neler yapar ve ne harikalar doğururmuş!

Bir azm, eğer iman dolu bir kalbe girerse,
İnsan da o imandaki son sırra ererse,

En azgın ölümler ona zincir vuramazlar,
Volkan gibi coşkun akıyor, durduramazlar!

Rabbimden iner azmine kuvvet veren ilham,
Peygamberi rüyada görür belki her akşam!

Hep nur onun iman dolu kalbindeki mihrap,
Kandil olamaz ufkuna dünyadaki mehtap!

Kar-kış demez, irkilmez, üzülmez, acı duymaz;
Mevsim, bütün ömrünce ılık gölgeli bir yaz.

Cennetteki âlemleri dünyada görür de,
Mahvolsa eğilmez sıra dağlar gibi derde!

En sarp uçurumlar gelip etrafını sarsa,
Ay batsa, güneş sönse, ufuklar da kararsa,

Gökler yıkılıp çökse, yolundan yine dönmez,
Ruhundaki imanla yanan meş'ale sönmez!

Kalbinde yanardağ gibi, iman ne mukaddes!
Vicdanına her an şunu haykırmada bir ses:

Ey yolcu, şafaklar sökecek, durma, ilerle,
Zulmetlere kan ağlatacak meşalelerle!

Yıldızlara bas, çık yüce âlemlere, yüksel!
İnsanlığı kurtarmaya cennetten inen el…

Sanki bu mısralar iman kahramanı, büyük mücâhid Bediüzzaman Hazretleri için yazılmış. Zira bu yüksek sıfatlar, hep onun sıfatlarıdır. Cenâb-ı Hak şu âyet-i kerîmede bakınız, mücâhidlere neler vaad ediyor:

وَالَّذِينَ جَاهَدُوا فِينَا لَنَهْدِيَنَّهُمْ سُبُلَنَا ۚ وَإِنَّ اللهَ لَمَعَ الْمُحْسِنِينَ[1]

Meâl-i şerifi: "Bizim uğrumuzda mücâhede edenlere mutlaka yollarımızı göstririz. Ve hiç şüphe yok ki, Allah muhsinlerle –Allah'ı görür gibi ibadet eden mücâhidlerle– beraberdir."

Demek ki, iman ve Kur'ân uğrunda candan ve cihandan geçen mücâhidlere büyük Allah, hakikat ve hidayet yollarını göstereceğini vaad buyuruyor. Hâşâ, Cenâb-ı Hak vaadinde hulf etmez! Yeter ki, bu azîm vaad-i ilâhîyi icap ettirecek şartlar tahakkuk etsin.

Bu âyet-i kerîme, Üstad'ın karakter ve şahsiyetini tahlil hususunda bize nurdan bir rehber oluyor ve o nurun billûr ışığı altında artık en ince çizgileri ve en hassas noktaları görüp sezebiliyoruz. Zira, mademki bir insan Cenâb-ı Hakk'ın hıfz ve himâyesinde bulunmak nimetine mazhar olmuştur; artık onun için korku, endişe, üzüntü, yılma, usanma vesâire gibi şeyler bahis mevzuu olamaz.

Allah'ın nuru ile nurlanan bir gönlün semâsını hangi bulutlar kaplayabilir! Her an huzur-u ilâhîde bulunmak bahtiyarlığına eren bir kulun ruhunu, hangi fânî emel ve arzular, hangi zavallı teveccüh ve iltifatlar ve hangi pespâye gaye ve ihtiraslar tatmin, teskin ve teselli edebilir!

Allah'tır onun yârı, mürebbîsi, velîsi,
Andıkça bütün nur oluyor duygusu, hissi.

Yükselmededir mârifet iklimine her an,
Bambaşka ufuklar açıyor ruhuna Kur'ân.

Kur'ân ona yâd ettiriyor "Bezm-i Elest"i.
Âşık, o tecellînin ezelden beri mesti.

---

[1] Ankebût sûresi, 29/69.

İşte Bediüzzaman, böyle harikalar harikası bir inâyete mazhar olan mübarek bir şahsiyettir. Ve bunun içindir ki zindanlar ona bir gülistan olmuş, oradan ebediyetlerin nurlu ufuklarını görür. İdam sehpaları, birer vaaz ve irşad kürsüsüdür; oradan insanlığa ulvî bir gaye uğrunda sabır ve sebat, metanet ve celâdet dersleri verir. Hapishaneler birer Medrese-i Yusufiye'ye inkılâb eder, oraya girerken bir profesörün üniversiteye ders vermek için girdiği gibi girer. Zira oradakiler, onun feyiz ve irşadına muhtaç olan talebeleridir. Her gün birkaç vatandaşın imanını kurtarmak ve cânileri, melek gibi bir insan hâline getirmek onun için dünyalara değişilmez bir saadettir.

Böyle bir yüksek iman ve ihlâs şuuruna mâlik olan insan, hiç şüphesiz ki zaman ve mekân mefhumlarının fânîler üzerinde bıraktığı yaldızlı tesirleri, kesif madde âleminde bırakarak ruhu ile mâneviyat âleminin pırıl pırıl nurlar saçan ufuklarına yükselmiş bir hâldedir. Büyük mutasavvıfların *(rahmetullâhi aleyhim)* "fenâ fillâh", "bekâ billâh" diye tarif ve tavsif buyurdukları yüksek mertebe, işte bu kudsî şerefe nâil olmaktır.

Evet, her müminin kendine mahsus bir huzur, huşû, tefeyyüz, tecerrüt ve istiğrak hâli vardır. Ve herkes iman ve irfanı, salâh ve takvâsı, feyiz ve mâneviyatı nisbetinde bu ilâhî hazdan feyizyâb olabilir. Lâkin bu güzel hâl, bu tatlı visal ve bu emsâlsiz haz, geçen âyet-i kerîmedeki ihsan erbabı olan o büyük mücahidlerde her zaman devam ediyor. Ve işte onlar, bu sebepten dolayıdır ki Mevlâ'yı unutmak gafletine düşmüyorlar. Nefisleriyle arslanlar gibi bütün ömürleri boyunca çarpışıyorlar. Ve hayatlarının her lâhzası en yüksek terakki ve tekâmül hâtıraları kaydediyor. Ve bütün varlıkları o cemâl, kemâl ve celâl sıfatlarıyla muttasıf olan Rabbü'l-âlemîn'in rızasında erimiş bulunuyorlar.

Mevlâ, bizleri de o bahtiyarlar zümresine ilhak eylesin, âmîn...

Yukarıdaki sayfalarda büyük Üstad'ın dostlarını meftun ve hayran ettiği kadar da düşmanlarını dehşetler içerisinde bırakan azametli imanından bahsettik. Biraz da mümtaz şahsiyeti, nurdan bir hâle hâlinde sarmakta olan üstün meziyetlerinden, ahlâk ve kemâlâtından bahsedelim. Mâlûm ya, her şahsiyeti, muhtelif ve muayyen meziyetler çerçeveler. Binâenaleyh, Üstad'ın şahsiyetini tekvin eden başlıca sıfatlar şunlardır:

Ferâgati

Bir dâvâ sahibinin ve bilhassa ıslahatçının muvaffakiyet şartlarının en mühimmi ferâgattir. Zira gözler ve gönüller, bu mühim noktayı en ince bir hassasiyetle tetkik ve takibe meyyaldirler. Üstad'ın bütün hayatı ise baştan başa ferâgatin şaheser misalleriyle dolup taşmaktadır.

Allâme Şeyhülislâm Mustafa Sabri Efendi merhumdan ferâgate ait şöyle bir söz işitmiştim: "İslâm bugün öyle mücâhidler ister ki dünyasını değil, âhiretini dahi feda etmeye hazır olacak!"

Büyük adamdan sâdır olan bu büyük sözü tamamen kavrayamadığım için, mutasavvıfların istiğrak hâllerinde söyledikleri esrarlı sözlere benzeterek, herkese söylememiş ve olur olmaz yerlerde de açmamıştım. Vaktâ ki aynı sözü Bediüzzaman'ın ateşler saçan heyecanlı ifadelerinde de okuyunca anladım ki büyüklere göre ferâgatin ölçüsü de büyüyor...

Evet, İslâm için bu kadar acıklı bir ferâgate katlanmaya razı olan mücâhidleri, Erhamürrâhimîn olan Allahu Zülkerîm Teâlâ ve Tekaddes Hazretleri bırakır mı? O fedaî kulunu lütuf ve kereminden, inâyet ve merhametinden mahrum etmek, şânına –hâşâ– yakışır mı?

İşte Bediüzzaman, bu müstesna tecellînin en parlak misalidir. Bütün ömrü boyunca mücerred yaşadı. Dünyanın bütün meşrû lezzetlerinden tamamen mahrum kaldı. Bir yuva kurmak ve orada mesûd bir aile hayatı geçirmek sevdasına düşmeye vakit ve fırsat bulamadı. Fakat Cenâb-ı Hak, kendisine öyle şeyler ihsan etti ki, fânî kalemlerle tarif olunamayacak kadar muazzam ve muhteşemdir. Bugün, dünyada hangi bir aile reisi –mânen– Bediüzzaman Hazretleri kadar mesûddur? Hangi bir baba milyonlarla evlâda sahip olmuştur? Hem de nasıl evlâtlar! Ve hangi bir üstad, bu kadar talebe yetiştirebilmiştir?

Bu kudsî ve ruhî râbıta –biiznillâhi teâlâ– dünyalar durdukça duracak ve nurdan bir sel hâlinde ebediyetlere kadar akıp gidecektir. Çünkü bu ilâhî dâvâ, Kur'ân-ı Kerîm'in nur deryasında tebellür eden bir varlık olduğu gibi Kur'ân'dan doğmuş ve Kur'ân'la beraber yaşayacaktır...

Şefkat ve Merhameti

Büyük Üstad, hak ve hakikati tâ çocukluğunda bulmuştu. Kalbinin feryadını ve ruhunun münâcâtını dinlemek için mağaralara kapandığı günlerde

bile ibadet ve taatten, tefekkür ve murâkabelerden, feyiz ve huzur almanın zevkine ermiş olan bir "ârif-i billâh" idi.

Lâkin, karanlık gece dalgalarını andıran korkunç küfür ve ilhad kâbusunun Müslüman Dünyası'nı ve dolayısıyla memleketimizi kaplamak üzere olduğu o tehlikeli günlerde, yatağından fırlayan bir arslan gibi yanardağları andıran bir kükreyişle cihad meydanına atıldı. Bütün rahat ve huzurunu bu mukaddes dâvâya feda etti. Ve işte bu hikmete mebnidir ki; o günden beri her sözü bir dilim lâv, her fikri bir ateş parçası olmuş; düştüğü gönülleri yakıyor; hisleri, fikirleri alevlendiriyor…

Büyük Üstad'ın tam bir uzlet ve inzivâdan sonra tekrar irşad ve cemiyet hayatına atılması, aynen İmam Gazâlî'nin hayatında geçirmiş olduğu o mühim ve tarihî merhaleye benzemektedir. Demek ki Cenâb-ı Hak, büyük mürşidleri böyle bir müddet inzivâda terbiye, tasfiye ve tezkiye ettikten sonra tenvir ve irşad vazifesiyle mükellef kılıyor. Ve bu sebepledir ki bir mâ-yı mukattardan daha temiz ve berrak olan yüreklerinden kopup gelen nefesler, kalblere akseder etmez bambaşka tesirler icra ediyor. Arz ettiğim gibi İmam Gazâlî'nin bundan dokuz yüz sene evvel ahlâk ve fazilet sahasında yapmış olduğu fütuhâtı bu asırda Bediüzzaman, iman ve ihlâs vâdisinde başarmıştır.

Evet, Hazreti Üstad'ı bu müthiş cihad meydanlarına sevk eden, hep bu eşsiz şefkat ve merhameti olmuştur. Ve bunu bizzat kendisinden dinleyelim:

"Bana, 'Sen şuna buna niçin sataştın?' diyorlar. Farkında değilim; karşımda müthiş bir yangın var, alevleri göklere yükseliyor. İçinde evlâdım yanıyor, imanım tutuşmuş yanıyor. O yangını söndürmeye, imanımı kurtarmaya koşuyorum. Yolda birisi beni kösteklemek istemiş de ayağım ona çarpmış, ne ehemmiyeti var! O müthiş yangın karşısında bu küçük hâdise bir kıymet ifade eder mi? Dar düşünceler, dar görüşler!.."

İstiğnâsı

Üstad'ın hayatı boyunca cemiyetimizin her tabakasına vermekte olduğu binlerle istiğnâ örnekleri, dillere destan olmuş bir ulviyeti hâizdir. Mâsivâdan tam manasıyla istiğnâ ederek, uzvî ve ruhî bütün varlığı ile Rabbü'l-âlemîn'in bitmez ve tükenmez hazinesine dayanmayı, müddet-i hayatında bir itiyad değil; âdeta bir mezhep, meşrep ve meslek olarak kabul etmiştir. Ve bunda da ne pahasına olursa olsun sebat eylemekte hâlâ devam etmektedir. İşin orijinal tarafı; bu meslek, kendi şahsına münhasır kalmamış, talebelerine de kudsî bir

mefkûre hâlinde intikal etmiştir. Nur deryasında yıkanmak şerefine mazhar olan bir Nur talebesinin istiğnâsına hayran olmamak kabil değildir!

Bakınız, Üstad, Mektubat unvanını taşıyan şaheserin İkinci Mektub'unda bu mühim noktayı altı vecih ile ne kadar asil bir iman ve irfan şuuruyla izah eder:

"*Birincisi*: Ehl-i dalâlet, ehl-i ilmi, ilmi vasıta-yı cer etmekle itham ediyorlar. 'İlmi ve dini kendilerine medar-ı maîşet yapıyorlar.' deyip insafsızcasına onlara hücum ediyorlar. Bunları fiilen tekzip lâzımdır.

İkincisi: Neşr-i hak için enbiyâya ittibâ etmekle mükellefiz. Kur'ân-ı Hakîm'de hakkı neşredenler, إِنْ أَجْرِيَ إِلَّا عَلَى اللهِ.. إِنْ أَجْرِيَ إِلَّا عَلَى اللهِ[1] diyerek insanlardan istiğnâ göstermişler."

İşte Risale-i Nur Külliyatı'nın mazhar olduğu ilâhî fütuhât, hep bu enbiyâ mesleğinde sebat kahramanlığının şaheser misali ve harikulâde neticesidir. Ve bu sayede Üstad, izzet-i ilmiyesini cihan-kıymet bir elmas gibi muhafaza eylemiştir.

Artık herkesin uğrunda esir olduğu maaş, rütbe, servet ve daha nice bin şahsî ve maddî menfaatlerle asla alâkası olmayan bir insan, nasıl olur da gönüller fatihi olmaz! İmanlı gönüller, nasıl onun feyiz ve nuruyla dolmaz!

İktisatçılığı

İktisat, bundan evvel bahsettiğimiz "istiğnâ"nın tefsir ve izahından başka bir şey değildir. Zaten iktisat sarayına girebilmek için, evvelâ istiğnâ denilen kapıdan girmek lâzımdır. Bu sebeple iktisatla istiğnâ, lâzımla melzum kabîlindendir.

Üstad gibi istiğnâ hususunda peygamberleri kendine örnek kabul eden bir mücahidin iktisatçılığı, kendiliğinden husule gelecek kadar tabiî bir haslet hâlini alır. Ve artık ona günde bir tas çorba, bir bardak su ve bir parça ekmek kâfi gelebilir. Zira bu büyük insan, büyük ve munsif Fransız şâiri Lamartine'in dediği gibi: "Yemek için yaşamıyor, belki yaşamak için yiyor."

Üstad'ın meşrep ve mesleğini tamamen anladıktan sonra, artık onun yüksek iktisatçılığını böyle yemek içmek gibi basit şeylerle mukayese etmeyi çok görüyorum. Zira bu büyük insanın yüksek iktisatçılığını mânevî sahalarda

---

1 "Benim mükâfatım ancak Allah'a aittir." (Yûnus sûresi, 10/72; Hûd sûresi, 11/29, 51; …).

tatbik etmek ve maddî olmayan ölçülerle ölçmek lâzım gelir. Meselâ Üstad bu yüksek iktisatçılık kudretini sırf yemek, içmek, giymek gibi basit şeylerle değil; bilâkis fikir, zihin, istidat, kabiliyet, vakit, zaman, nefis ve nefes gibi mânevî ve mücerred kıymetlerin israf ve heder edilmemesiyle ölçen bir dâhidir. Ve bütün ömrü boyunca bir karakter hâlinde takip ettiği bu titiz muhasebe ve murakebe usûlunü, bütün talebelerine de telkin etmiştir. Binâenaleyh bir Nur talebesine olur olmaz eseri okutturmak ve her sözü dinlettirmek kolay bir şey değildir. Zira onun gönlünün mihrak noktasında yazılı olan şu "Dikkat!" kelimesi, en hassas bir kontrol vazifesi görmektedir.

İşte Bediüzzaman, kudretli bir ıslahatçı ve harikalar harikası bir pedagog (mürebbî) olduğunu, yetiştirdiği tertemiz nesille fiilen isbat etmiş ve iktisat tarihine nurdan pırıltılarla yazılan bir atlas sayfa daha ilâve eden bir nâdire-i fıtrattır.

Tevazu ve Mahviyetkârlığı

Nur Risaleleri'nin bu kadar harikulâde bir şekilde cihana yayılmasında bu iki hasletin çok faydası olmuş ve pek derin tesirleri görülmüştür. Çünkü Üstad, sohbet ve teliflerinde kendine bir "kutbü'l-ârifîn" ve bir "gavsü'l-vâsılîn" süsü vermediği için gönüller ona pek çabuk ısınmış, onu tertemiz bir samimiyetle sevmiş ve derhal ulvî gayesini benimsemiştir.

Meselâ ahlâk ve fazilete, hikmet ve ibrete ait olan birçok sohbet ve telkinlerini, doğrudan doğruya nefsine tevcih eder. Keskin ve âteşîn hitabelerinin ilk ve yegâne muhatabı, öz nefsidir. Oradan –merkezden muhite yayılırcasına– bütün nur ve sürûra, saadet ve huzura müştâk olan gönüllere yayılır.

Üstad, hususi hayatında gayet halim-selim ve son derece mütevazidir. Bir ferdi değil, hiçbir zerreyi incitmemek için âzamî fedakârlıklar gösterir. Sayısız zahmet ve meşakkatlere, ıztırap ve mahrumiyetlere katlanır; fakat imanına, Kur'ân'ına dokunulmamak şartıyla!..

Artık o zaman bakmışsınız ki; o sâkin deniz, dalgaları semâlara yükselen bir tufan, sahillere heybet ve dehşet saçan bir umman kesilmiştir. Çünkü o, Kur'ân-ı Kerîm'in sâdık hizmetkârı ve iman hudutlarını bekleyen kahraman ve fedaî bir neferidir. Kendisi bu hakikati veciz bir cümleyle şu şekilde ifade eder:

"Bir nefer nöbette iken başkumandan da gelse silâhını bırakmayacak. Ben de Kur'ân'ın bir hizmetkârı ve bir neferiyim. Vazife başındayken karşıma kim çıkarsa çıksın 'hak budur' derim başımı eğmem!.."

Vazife başında ve cihad meydanındayken şu mısralar lisân-ı hâlidir:

Şahlanan bir ata benzer, kırarım kanlı gemi,
Sinsi düşmanlara, hâşâ, satamam benliğimi!

Benliğimden uzak olmaktır esaret bence,
Böyle bir zillete düşmek ne hazin işkence!

Ebedî vuslatın aşkıyla geçer her ânım,
Dest-i kudretle yapılmış kaledir imanım.

Bu mukaddes emelimden ne kadar dilşâdım,
Görmek ister beni cennette şehid ecdadım.

Ruhum oldukça müebbed, ebedîdir ömrüm,
En büyük vuslata, Allah'a çıkan yoldur ölüm.

Kitaba girmezden evvel Üstad'ı ilmî, fikrî, tasavvufî ve edebî cepheleriyle de mütâlaa etmek isterdim. Fakat çok derin ve pek şümûllü olan bu mevzuların birkaç sayfayla hülâsa edilemeyeceğini kat'î bir sûrette idrak ettikten sonra, artık adı geçen mevzulara birkaç cümleyle temas etmeyi münasip gördüm.

Rabbim imkânlar lutfederse, bu derin mevzuları, Risale-i Nur Külliyatı ve Nur talebeleri ile birlikte, büyük ve müstakil bir eserle, tahlilî bir sûrette tetkik ve mütâlaa etmeyi bütün ruhumla arzu ediyorum. Bu hususta, büyük Üstadımız'ın ve aziz kardeşlerimin kıymetli dualarını niyaz eylerim!

Üstadın İlmî Cephesi

Merhum Ziya Paşa, şu:

"Âyinesi iştir kişinin, lâfa bakılmaz.
Şahsın görünür rütbe-i aklı eserinde."

beyti ile nesilden nesile bir düstur hâlinde intikal edecek olan çok büyük bir hakikati ifade etmiştir.

Evet, Müslüman ırkımıza Risale-i Nur Külliyatı gibi muazzam bir iman ve irfan kütüphanesini hediye eden, gönüller üzerinde mukaddes bir nur

müessesesi kuran mümtaz ve müstesna zâtın kudret-i ilmiyesi hakkında tafsilâta girişmek, öğle vakti güneşi tarif etmek kadar fuzulî bir iştir.

Yalnız, yanık bir şâirimizin:

"Hüsn olur kim seyrederken ihtiyâr elden gider."

dediği gibi, hayatının her lâhzasında ilâhî tecellîlere mazhar bulunan bu mübarek zâtın ilim ve irfanından, ahlâk ve kemâlâtından bahsetmek, insana bambaşka bir zevk ve ilâhî bir haz veriyor. Bunun için sözü uzatmaktan kendimi alamıyorum.

Üstad, Risale-i Nur Küliyatı'nda dinî, içtimaî, ahlâkî, edebî, hukukî, felsefî ve tasavvufî en mühim mevzulara temas etmiş ve hepsinde de harikulâde bir sûrette muvaffak olmuştur. İşin asıl hayret veren noktası, birçok ulemânın tehlikeli yollara saptıkları en çetin mevzuları gayet açık bir şekilde ve en kat'î bir sûrette hallettiği gibi en girdaplı derinliklerden Ehl-i Sünnet ve Cemaat'in tuttuğu nurlu yolu takip ederek sahil-i selâmete çıkmış ve eserlerini okuyanları da öylece çıkarmıştır.

Bu sebeple Risale-i Nur Külliyatı'nı aziz milletimizin her tabakasına kemâl-i emniyet ve samimiyetle takdim etmekle şeref duyuyoruz. Nur Risaleleri, Kur'ân-ı Kerîm'in nur deryasından alınan berrak katreler ve hidayet güneşinden süzülen billûr huzmelerdir. Binâenaleyh, her Müslüman'a düşen en mukaddes vazife, imanı kurtaracak olan bu nurlu eserlerin yayılmasına çalışmaktır. Zira, tarihte pek çok defalar görülmüştür ki bir eser; nice fertlerin, ailelerin, cemiyetlerin ve sayısız insan kitlelerinin hidayet ve saadetine sebep olmuştur. Ah, ne bahtiyardır o insan ki bir mümin kardeşinin imanının kurtulmasına sebep olur!

Üstad'ın Fikrî Cephesi

Mâlûm ya her mütefekkirin kendine mahsus bir tefekkür sistemi, fikrî hayatında takip ettiği bir gayesi ve bütün gönlüyle bağlandığı bir ideali vardır. Ve onun tefekkür sisteminden, gaye ve idealinden bahsetmek için uzun mukaddimeler serdedilir. Fakat Bediüzzaman'ın tefekkür sistemi, gaye ve ideali, uzun mukaddimelerle filân yorulmaksızın, bir cümleyle hülâsa edilebilir:

Bütün semâvî kitapların ve bilumum peygamberlerin yegâne dâvâları olan "Hâlık-ı kâinat'ın ulûhiyet ve vahdâniyetini ilân" ve bu büyük dâvâyı da ilmî, mantıkî ve felsefî delillerle isbat eylemektir.

– O hâlde Üstad'ın mantık, felsefe ve müsbet ilimlerle de alâkası var?

– Evet, mantık ve felsefe Kur'ân'la barışıp hak ve hakikate hizmet ettikleri müddetçe Üstad en büyük mantıkçı ve en kudretli bir filozoftur. Mukaddes ve cihanşümûl dâvâsını isbat vâdisinde kullandığı en parlak delilleri ve en kat'î burhanları, Kur'ân-ı Kerîm'in "Allah kelâmı" olduğunu her gün bir kat daha isbat ve ilân eden "müsbet ilim"dir.

Zaten felsefe, aslında hikmet manasına geldikçe, Vâcibü'l-vücûd Tealâ ve Tekaddes Hazretleri'ni, Zât-ı Bârî'sine lâyık sıfatlarla isbata çalışan her eser en büyük hikmet ve o eserin sahibi de en büyük hakîmdir.

İşte Üstad, böyle ilmî bir yolu, yani Kur'ân-ı Kerîm'in nurlu yolunu takip ettiği için binlerle üniversitelinin imanını kurtarmak şerefine mazhar olmuştur. Hazretin bu hususta hâiz olduğu ilmî, edebî ve felsefî daha pek çok meziyetleri vardır. Fakat onları, eserlerinden misaller getirerek –inşâallah– müstakil bir eserde arz etmek emelindeyim. Ve minallâhi't-tevfik!

Tasavvuf Cephesi

Nakşibendî meşâyihinden, her harekâtını Peygamber-i Zîşan Efendimiz Hazretleri'nin harekâtına tatbik etmeye çalışan ve büyük bir âlim olan bir zâta sordum:

– Efendi Hazretleri, ulemâ ile mutasavvife arasındaki gerginliğin sebebi nedir?

– Ulemâ, Resûl-i Ekrem Efendimiz'in ilmine, mutasavvıflar da ameline vâris olmuşlar. İşte bu sebepten dolayıdır ki, Fahr-i Cihan Efendimiz'in hem ilmine ve hem ameline vâris olan bir zâta 'zülcenâheyn', yani 'iki kanatlı' deniliyor. Binâenaleyh, tarikattan maksat, ruhsatlarla değil; azîmetlerle amel edip ahlâk-ı Peygamberî ile ahlâklanarak, bütün mânevî hastalıklardan temizlenip Cenâb-ı Hakk'ın rızasında fânî olmaktır. İşte bu ulvî dereceyi kazanan kimseler, şüphesiz ki ehl-i hakikattirler. Yani, tarikattan maksut ve matlup olan gayeye ermişler demektir. Fakat bu yüksek mertebeyi kazanmak, her adama müyesser olamayacağı için, büyüklerimiz matlup olan hedefe kolaylıkla erebilmek için muayyen kâideler vaz' eylemişlerdir. Hülâsa tarikat, şeriat dairesinin içinde bir dairedir. Tarikattan düşen şeriata düşer, fakat –maâzallah– şeriattan düşen ebedî hüsranda kalır.

Bu büyük zâtın beyanatına göre, Bediüzzaman'ın açtığı nur yolu ile, hakikî ve şâibesiz tasavvuf arasında cevherî hiçbir ihtilâf yoktur. Her ikisi de rızâ-yı Bârî'ye ve binnetice cennet-i âlâya ve dîdar-ı Mevlâ'ya götüren yollardır.

Binâenaleyh, bu asîl gayeyi istihdaf eden herhangi mutasavvıf bir kardeşimizin, Risale-i Nur Külliyatı'nı seve seve okumasına hiçbir mâni kalmadığı gibi; *bilâkis Risale-i Nur, tasavvuftaki "murâkabe" dairesini Kur'ân-ı Kerîm yoluyla genişleterek, ona bir de "tefekkür" vazifesini en mühim bir vird olarak ilâve etmiştir.*

Evet, insanın gözüne-gönlüne bambaşka ufuklar açan bu "tefekkür" sebebiyle, sadece kalbinin murâkabesiyle meşgul olan bir sâlik, kalbi ve bütün letâifiyle birlikte, zerrelerden kürelere kadar bütün kâinatı azamet ve ihtişamıyla seyir ve temâşâ, murakabe ve müşâhede ederek, Cenâb-ı Hakk'ın o âlemlerde bin bir şekilde tecellî etmekte olan esmâ-yı hüsnâsını, sıfât-ı ulyâsını kemâl-i vecd ile görerek, artık sonsuz bir mâbedde olduğunu aynelyakîn, ilmelyakîn ve hakkalyakîn derecesinde hisseder. Çünkü içine girdiği mâbed öyle ulu bir mâbeddir ki; milyarlara sığmayan cemaatin hepsi aşk ve şevk, huşû ve istiğraklar içinde Hâlık'ını zikrediyor. Yanık, tatlı ve güzel lisanları; şive, nağme, ahenk ve besteleriyle bir ağızdan

سُبْحَانَ اللهِ وَالْحَمْدُ لِلّٰهِ وَلَا إِلٰهَ إِلَّا اللهُ وَاللهُ أَكْبَرُ[1]

diyorlar.

Risale-i Nur'un açtığı iman ve irfan ve Kur'ân yolunu takip eden, işte böyle muazzam ve muhteşem bir mâbede girer.. ve herkes de iman ve irfanı, feyiz ve ihlâsı nisbetinde feyizyâb olur.

Edebî Cephesi

Eskiden beri lafız ve mana, üslûp ve muhteva bakımından, edipler ve şâirler, mütefekkirler ve âlimler ikiye ayrılmışlardır. Bunlardan bazıları sadece üslûp ve ifadeye, vezin ve kâfiyeye kıymet vererek; manayı, ifadeye feda etmişlerdir ve bu hâl de kendini en çok şiirde gösterir. Diğer zümre ise en çok mana ve muhtevaya ehemmiyet vererek; özü, söze kurban etmemişlerdir.

---

1 "Allah, her türlü noksandan münezzehtir. Bütün hamdler, övgüler Allah'adır. Allah'tan *(celle celâlüh)* başka ilâh yoktur. Allah, büyüktür. Hareket ve güç, ancak yüceler yücesi ve pek büyük olan Cenâb-ı Hakk'ın dilemesi ile olur." (Buhârî, *teheccüd* 21; Ebû Dâvûd, *salât* 135; Nesâî, *iftitah* 32; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 4/353)

Artık Bediüzzaman gibi büyük bir mütefekkirin edebî cephesi, bu küçük mukaddime ile kolayca anlaşılır sanırım. Zira Üstad, o kıymetli ve bereketli ömrünü, kulaklarda kalacak olan sözlerin tanzim ve tertibiyle değil; bilakis kalblerde, ruhlarda, vicdan ve fikirlerde kudsî bir ideal hâlinde insanlıkla beraber yaşayacak olan din hissinin, iman şuurunun, ahlâk ve fazilet mefhumunun asırlara, nesillere telkiniyle meşgul olan bir dâhidir. Artık bu kadar ulvî bir gayenin tahakkuku için candan ve cihandan geçen bir mücâhid, pek tabiîdir ki fânî şekillerle meşgul olamaz.

Bununla beraber Üstad zevk inceliği, gönül hassasiyeti, fikir derinliği ve hayal yüksekliği bakımından harikulâde denecek derecede edebî bir kudret ve melekeyi hâizdir. Ve bu sebeple üslûp ve ifadesi, mevzuya göre değişir. Meselâ ilmî ve felsefî mevzularda mantıkî ve riyâzî delillerle aklı ikna ederken gayet veciz terkipler kullanır. Fakat gönlü mest edip ruhu yükselteceği anlarda ifade o kadar berraklaşır ki tarif edilemez. Meselâ semâlardan, güneşlerden, yıldızlardan, mehtaplardan ve bilhassa bahar âleminden ve Cenâb-ı Hakk'ın o âlemlerde tecellî etmekte olan kudret ve azametini tasvir ederken üslûp o kadar latîf bir şekil alır ki; artık her teşbih, en tatlı renklerle çerçevelenmiş bir levhayı andırır.. ve her tasvir, harikalar harikası bir âlemi canlandırır.

İşte bu hikmete mebnidir ki; bir Nur talebesi, Risale-i Nur Külliyatı'nı mütâlaasıyla –üniversitenin herhangi bir fakültesine mensup da olsa– hissen, fikren, ruhen, vicdanen ve hayalen tam manasıyla tatmin edilmiş oluyor. Nasıl tatmin edilmez ki; Risale-i Nur Külliyatı, Kur'ân-ı Kerîm'in cihan-şümûl bahçesinden derilen bir gül demetidir. Binâenaleyh onda o mübarek ve ilâhî bahçenin nuru, havası, ziyası ve kokusu vardır.

Ruhun bu ihtiyacını söyler akan sular,
Kur'ân'a her zaman beşerin ihtiyacı var.

Ali Ulvi Kurucu

Giriş

Evvelâ şunu itiraf edelim ki; bu Tarihçe-i Hayat büyük Üstad'ın hayatını tam manasıyla ifade etmekten çok uzaktır. Pek çok noktalar kısa kesilmiştir.

Hem, onun şahsiyetine ait hususları aydınlatacak ve açacak mahiyetteki vak'a ve hâdiselerden bir çoğu zikredilmemiştir. Serd edilen fikir ve kanaatleri teyid eden vak'a ve hâdiseler pek çoktur. Bahsetmeyişimizin yegâne sebebi, kendisinin razı olmamasıdır.

Evvelden beri, hem sohbetlerinde, hem mektuplarında bu zamanın cemaat zamanı olup, şahsî kemâlât ve meziyetlerin hizmet-i imaniyede şahs-ı mânevî kadar tesiri olmadığını zikretmesi; hem şahsından ziyade, Kur'ân-ı Hakîm'den nebean eden Risale-i Nur'a nazar edilmesini, bütün kıymet ve faziletin Risale-i Nur'da tecellî eden hakikat-i Kur'âniye'ye ait olduğunu defalarca ihtar etmesi ve kendisine ait böyle bir tarihçe-i hayat hazırlandığını duyduğu zaman, "Tafsilâta lüzum yok. Yalnız Risale-i Nur hizmetine dair bahisler yazılsın." diye haber göndermesi gibi sebeplere binaen, şahsına ait bahisler gayet kısa kesilmiştir.

Üstad'ın hayatına temas eden ve daha ziyade hizmet-i Nuriye'ye ait mektuplar, müdafaalar, muhtelif zamanlara ait o zamandaki ahvâlini bir derece ifade eden makale ve hâtıralarını olduğu gibi koyduk. Bu sûretle, bu eser, istikbaldeki münevver Nur talebeleri için hakikî bir me'haz teşkil etmektedir. Muhterem edip ve muharrirler, bundan istifade ile inşaallah, daha mükemmel, daha hakikatli ve faydalı tarihçe-i hayatlar hazırlayacaklardır.

Şurasını da hatırlatmak isteriz ki bu eser, muhtelif meslek ve meşreplere mensup bulunan muharrirlerin indî mütâlaalarına, ve ediplerin yersiz mübalâğalara kaçan kalemlerine havale edilerek sâfiyeti bozulmamıştır.

Hem yine itiraf edelim ki Risale-i Nur'un parlak ve nurlu vasfına ve Said Nursî'nin baştan başa iffet-i mücesseme ve şecaat-i harika teşkil eden hayat ve ahlâkına lâyık izah, ifade ve üslûp ile meydana çıkamadık. Bu zâtın îfâ ettiği binler küllî hizmetten bir tek hizmet, yaşadığı müteaddit zamanlardan tek bir zamanda gösterdiği kahramanlık ve harika şecaati, telif ettiği âsârından bir tek eseri dahi onun için muazzam bir tarihçe-i hayat hazırlanmasına sebep

olabilirken; binler ayrı ayrı seciye, ahlâk-ı âliye, hizmet-i Kur'âniye, şehâmet-i imaniye ile dolu ve yüz otuz kadar eserleriyle, değil bir kasaba, bir vilâyet, bir memlekette; belki milletler, devletler muvacehesinde âlem-i İslâm ve insaniyete şâmil ve müessir hizmet-i külliye ile mücehhez tarihçesi, elbette bu esere sığışmaz ve sığışamadı.

Hem Üstad'ın mesleğini, meşrebini ve hususî ahvâlini, pek çok seciye ve hasletleri şahsında ve hizmetinde toplayan şahsiyetini tarif edemedik. Onun yaşadığı müteaddit hayat safhalarını yakından gören ve içinde bulunan talebe ve hizmetkârlarını birer birer dinlemek ve görüşmek lâzımdır ki, tarihçe-i hayatı bir derece mufassal hazırlanabilsin.

Bu eserin mütalâasıyla görülecek ki; bugün, yalnız Anadolu ve âlem-i İslâm için değil, bütün insaniyet için kayda değer büyük bir hakikat meydana çıkmıştır. Bu hakikat, umumun iştirakiyle külliyet kesbederek, "Risale-i Nur Hizmet-i İmaniyesi" ve "Bediüzzaman ve Nur Talebeleri" diye adlandırılmaktadır. Bu hakikatin ve bu cereyanın neden ibaret bulunduğu, menşei, gaye ve ideali ne olduğu, halk tabakalarındaki tesiri, fert ve cemiyetin hayat-ı maddiye ve mâneviyesine, istikbaldeki milletçe emniyet ve saadetimizin teminine ait tesiri, bu Tarihçe-i Hayat ile tebarüz etmektedir.

Netice itibarıyla, zehirlemekten zevk alan akrep misillü ve anarşist ruhlu olmayan her bir fert, bu dâvânın karşısında ancak sevinç duyar.

Belki bize şöyle bir suâl sorulabilir: "Acaba bu Tarihçe-i Hayat ile Said Nursî, beşerin efkârına insan üstü bir varlık olarak gösterilmek mi isteniyor?"

– Hayır!...

Dünyanın ve hayatın mahiyetini bilen insanlar için, muvakkat âlâyişin, şan ve şöhretin hiçbir kıymeti yoktur. Hakikati müdrik bir insan, fânilerin sahte iltifatlarına kıymet vermez ve arkasına dönüp bakmaz. İşte, Said Nursî bu noktadan da mânevî büyük bir kahramandır. Hayatı, insanı hayrette bırakan çeşitli kahramanlıklarla dolu olmakla beraber; hakta, hak yolunda fâni olup, şahsından ferâgat etmede de mümtaz bir fedakâr olarak nazara çarpmaktadır. İlâhî bir inâyete mazhariyetle, dağ gibi engelleri aşıp, bu asrın yüzlerce menfî cereyanları karşısında kudsî dâvâsını çekinmeyerek ilân edip selâmete çıkarması, kendisinin şahsiyetinden tamamıyla ferâgat ettiğini, hak yolunda fedâi olduğunu göstermektedir.

Evet, Said Nursî şahsî dehâsıyla ve inâyet-i Hak'la insanlık âleminde yeni bir çığır açmıştır. Bu zat, bütün istidadını ve benliğini ezelî bir hakikate feda ederek, bütün zamanlarda hükümran olan bu Kur'ânî hakikati dâvâ edinmiştir. Şahsında ve hizmetinde görünen bütün yüksek vasıf ve kemâlât, ancak kudsî dâvâsından aksetmektedir. Nasıl ki binler ayna ortasında bulunan bir lâmba; nûranî, ışığa mâlik olduğu için karşısındaki aynalar adedince külliyet kesbeder ve o kadar kıymet alır; zira her bir aynada bir lâmba, ışığıyla beraber mevcuttur. Aynen öyle de, Bediüzzaman, şu kâinatın ve umum zamanların mânevî güneşi olan Kur'ân-ı Hakîm'e ve din-i mübin-i İslâm'ın mübelliği Hazreti Muhammed *(aleyhissalâtü vesselâm)*'a müteveccih olmuştur. Ve onların ziyasına mâkes Risale-i Nur'un zuhuruna, inkişafına vesile olduğu için, eserinden ışık alan, dâvâsından feyiz ve kuvvet alan yüz binler, hattâ milyonlarca insanın ayna-misal akıl, kalb ve ruhlarında mânen yaşamakta ve örnek bir insan, büyük bir mütefekkir olarak kabul ve yad edilmektedir.

İşte onu mânen yaşatan bu gibi kıymetlerdir. Dalâlet cereyanlarının karşısında ehl-i iman fedakârlarından büyük bir şahs-ı mânevî meydana çıkararak, muhkem bir sedd-i Kur'ânî ve imanî tesis edip müminlerin nokta-yı istinadı olmasıdır. İnandığı kudsî dâvâya gösterdiği azim ve sebatla müminlerin kalblerini ihtizaza vererek, ruhlarda İslâmî aşk ve heyecanı uyandırmasıdır. Fânilere perestiş eden biçare insanlara bâki ve lâyemut bir hakikati gösterip nazarları oraya çevirmeye çalışmasıdır. Vazifesinin böyle ulviyetiyle beraber –fakat beşeriyet itibarıyla– ubûdiyet vazifesiyle de kendini herkesten ziyade kusurlu, noksan ve âciz gören ve öyle bilen, dergâh-ı rahmette acz ve fakr ile niyaz eden ve insanlığa rahmeti, saadeti talep eden bir abd-i azizdir, bir fakir-i müstağnidir. Evet O, "Bir kimsenin imanını kurtarırsam, o zaman bana cehennem dahi gül-gülistan olur." demektedir. Nefsindeki enaniyet ve gurur putunu kırmakla kalmamış; âlemdeki tabiat-perestlerin putlarını dahi târumâr etmek gibi bir vazife gördüğü, dost ve düşman, herkesin mâlûmu olmuştur.

İşte Bediüzzaman hakkında takdir ve tebriki ifade eden bütün yazılar bu mana içindir.

Bazı gazetelerin zaman zaman yaptıkları neşriyattan anlaşılıyor ki; din ve İslâmiyet düşmanları, ekseriya perde ardından bahaneler îcad ederek dine saldırmaktadırlar. Doğrudan doğruya dinin ve İslâmiyet'in aleyhinde bulunmuyorlar; dine hizmet eden, bu uğurda türlü fedakârlıklara katlananları nazar-ı âmmede kötülemek, halkın sevgisini çürütmek için hücuma geçiyorlar ta ki dine hizmet edenleri âtıl vaziyete getirip dinî inkişafa mâni olsunlar; iman-

sızlığın, ahlâksızlığın revaç bulmasını temin etsinler. Demokrasi devrinde ve din hürriyetine müsaade edildiği bu zamanda böyle olursa, "Din zehirdir." diye millet kürsüsünden ilânat yapıldığı bir devirde dindarlara, hususan İslâmî gelişme ve inkişafa hizmet edenlere nasıl davranıldığı kolayca anlaşılır.

Devr-i sâbıkta, Üstad ve Nur talebelerini mahkemeye sevk edenler arasında öyleleri çıkmış ki kanun perdesi altında menfî ideolojilerine, şahsî kin ve ihtiraslarına göre hareket etmişler; vazifelerinin icabını yapmaları lâzım gelirken, sanki vatan ve millet hainlerini yakalamış gibi çeşitli hakaret ve iftiralarla Bediüzzaman ve talebelerine hücum etmişler; mahkeme beraat vermişken, kanunu tatbik etmekle mükellef bazıları, Said Nursî için yakında idam edileceği şâyiasını etrafa yaymaktan sıkılmamışlardır. Biz, bu yazılarla onlar aleyhinde konuşmak değil, bir hakikati beyan etmek istiyoruz. Belki onlardan birçoğu bu hareketinde mâzurdur, mecburen yapmıştır. *Her ne olursa olsun, bu muameleler isbat ediyor ki, Bediüzzaman'ın muhakeme olunduğu, mahkemeye sevk edildiği tarihlerde gizli dinsizler, ifsat komiteleri faaliyette idiler. Mahkeme eliyle mahkûm edemedikleri ve dâvâsına mâni olamadıkları Said Nursî'ye, insafsızca iftiralarda, yalan propagandalarda bulunacaktılar ve bulundular. Bu elîm vaziyeti gören her insaf sahibi, onun müstakîm bir din adamı, hakikat adamı olduğunu söylemekten çekinmemiştir.* Binaenaleyh, Bediüzzaman ve Risale-i Nur hakkında tekrarla ve ısrarla devam edegelen takdirkâr yazı ve takrizlerin neşredilmesinin bir mühim âmili de bu olsa gerektir ve tenkit edilmemelidir. Nazar-ı dikkatle bu zatı ve eserlerini temâşâ edenler, kemâl-i takdirle tebrik ve senâdan kendilerini alamamışlardır.

Bilhassa mahkûm ettirilmek için sevk edildiği mahkemeler ve ehl-i vukuflar, eserlerini ve hayatını tetkikten sonra, eserlerinde görünen kemâlât ve güzelliği tasdik etmişlerdir. Şu hâlde, milletin en zeki ve ferasetli tabakasının, ehl-i akıl ve kalbin yarım asırdan beri devam edegelen ve gittikçe umumiyet kesbeden Said Nursî ve Risale-i Nur hakkındaki kanaat ve ifadeleri, gerçekten büyük bir hakikatin tezahürü olarak kabul edilmek icap eder.

Suâl: Madem Allah Alîmdir. O'nun bilmesi ve iltifatı kâfidir. Ehl-i kemâl büyük zatlar, daima kendilerini setretmişler. Hem bâki bir âlemde hakikatler bütün çıplaklığıyla ortaya döküleceğine göre, niçin Risale-i Nur'un meziyetleri, ilâhî inâyet ve ikramlar çoklukla zikredilmiş; Said

Nursî'nin hizmet-i Kur'âniye'si esnasında mazhar olduğu harika muvaffakiyet ve kemâlât beyan edilmiş ve bunlar niçin neşredilmiş; hattâ ilmî eserlerinin bir çoğunun arkasında bu nevi takrizler konulmuş?

Cevap: Bu hususta mukni cevaplar bazı mektuplarda vardır. Bir hülâsası şudur:

Bediüzzaman'ın Risale-i Nur'un neşriyle hizmeti, doğrudan doğruya Kur'ân hesabınadır. İman hakikatlerinin neşri, müslümanların imanlarının takviyesi, kuvvetlenmesi, dolayısıyla İslâm dininin teâli etmesi, din düşmanlarının müfsit hücumlarının def edilmesi ve İslâm dininin insanlar arasında maddî ve mânevî kemâlâtın zübde ve hülâsası olduğunu âleme ilân etmek ve herkese kanaat-i kat'iye vermek için zikredilmiştir. Yukarıda bahsedildiği gibi aleyhte olanlar öyle insafsızca hücumlarda bulunmuşlardır ki Said Nursî hadsiz muarızlara, çok kuvvetli ve kesretli düşmanlara karşı az, fakir ve zayıf olan Risale-i Nur talebelerine kuvve-i mâneviye, gaybî imdat, teşci, sebat ve metanet vermek için, Risale-i Nur hakkındaki ikram-ı ilâhî ve hizmetin makbuliyetine ait inâyet-i rabbâniyeyi zikretmiş; insafsız hücum ve asılsız iftiralara karşı mecburiyetle müdafaaya geçilmiştir.

Hem Tarihçe-i Hayat'a geçen bir mektubunda, Bediüzzaman:

"Ben itiraf ediyorum ki böyle makbul bir eserin mazharı olmaya hiçbir vecihle liyâkatim yoktur. Fakat çok ehemmiyetsiz bir çekirdekten koca dağ gibi bir ağacı halk etmek kudret-i ilâhiyenin şe'nindendir ve âdetidir ve azametine delildir. Ben kasemle temin ederim ki, Risale-i Nur'u senâdan maksadım, Kur'ân'ın hakikatlerini ve imanın rükünlerini teyid ve isbat ve neşirdir. Hâlık-ı Rahîm'ime yüz binler şükür olsun ki beni kendime beğendirmemiş, nefsimin ayıplarını ve kusurlarını bana göstermiş ve o nefs-i emmâreyi başkalara beğendirmek arzusu kalmamış. Kabir kapısında bekleyen bir adamın arkasındaki fâni düyaya riyâkârâne bakması, acınacak bir hamakattir ve dehşet verici bir hasarettir. İşte bu hâlet-i ruhiye ile yalnız hakâik-i imaniyenin tercümanı olan Risale-i Nur'un, Kur'ân'ın malı olarak meziyetlerini izhar ediyorum. Sözler'deki hakâik ve kemâlât benim değil, Kur'ân'ındır ve Kur'ân'dan tereşşuh etmiştir. Madem ben fâniyim, gideceğim; elbette bâki olacak bir şey ve bir eser benimle bağlanmamak gerektir ve bağlanmamalı. Evet, lezzetli üzüm salkımlarının hâsiyetleri kuru çubuğunda aranılmaz. İşte ben de öyle kuru çubuk hükmündeyim."

Evet, Said Nursî, Risale-i Nur'la dinsizliğe ve İslâmiyet aleyhindeki cereyanlara karşı giriştiği Kur'ân ve iman hizmetinde çok yardımcılara, hükûmet ve milletçe teşvik ve müzaherete muhtaçken, bilâkis çeşitli iftira, tezvir ve ithamlarla hapse sürülmek, eserlerini imha etmek, halkı kendinden soğutmak için aleyhinde türlü isnadlar yapılmıştır. Elbette hak bildiği mesleğini, Kur'ân'ın şerefine ve Hazreti Peygamber'in nübüvvetinin teâlisine ait hizmetini aleyhteki iftiralardan müberra kılmak için hakikati söyleyecek, müdafaada bulunacak; faraza bazılar tarafından şahsî bir noksanlık telâkki edilse bile, umumun istifade ve saadeti için şahsî zararına da razı olacaktır. Onun için, Risale-i Nur hakkında beyan edilen ve neşredilen senâlara bu gibi noktalardan bakmak lâzımdır; yoksa hizmete zarar olur. Dar düşünce ile hareket etmek zamanında değiliz. İmansızlar, kendi muzır mesleklerini, menfî ideolojilerini, sahte kahramanları hattâ İslâm düşmanlarını –onlar asla lâyık olmadığı hâlde– çeşitli medh ü senâ ile insanlığın nazarına göstermeye, alkış toplamaya çalışıyorlar. Uzağa gitmeye lüzum yok; dünyayı saran dehşetli dinsizlik cereyanını idare edenler büyük kahramanlar olarak ilân edilirken, neden müslümanlar hak dinlerini medh ü senâ etmesinler, onun kemâlâtını, ulviyetini neşretmesinler; Kur'ân'a ayna olan ve bu zamanın dinsizlik cereyanlarına meydan okuyup, dine en büyük hizmeti îfâ eden bir eser külliyatı ve onun muhterem, mütevazi ve hadsiz zulümlere maruz kalmış müellifi, medhedilmesin? Hâlbuki yazılan yazılar, mücerred mevzular olarak değil, ekseriyetle müdafaa kabîlinden, aleyhteki iftiralara cevap olarak neşredilmiş hakikatlerdir.

Üstad'ın hayatı, küllî hizmeti noktasından topluca iki büyük safha arz etmektedir:

Birincisi: Doğuşundan itibaren tahsil hayatı, Van'daki ikameti, İstanbul'a gelişi, siyasî hayatı, seyahatleri, Harb-i Umumî'ye iştiraki, Rusya'daki esareti, İstanbul'da Dârü'l-Hikmeti'l-İslâmiye âzâlığında bulunuşu, Kuvâ-yı Milliye'de İstanbul'daki hizmeti, Ankara'ya gelerek ilk Meclis-i Meb'usân'daki faaliyetleri ve kısa bir müddet sonra Van'a çekilip inzivâyı ihtiyar etmesi gibi her biri ayrı bir hayat sahnesi olan Üstad'ın hayatının bu birinci safhası, iman ve Kur'ân hizmeti itibarıyla ikinci safha hayatının mukaddimesi hükmündedir. İkinci büyük hizmetine hazırlıktır. Ömrünün ellinci senesine kadardır.

İkincisi: Van'da inzivâda iken garba nefyedilip Isparta'nın Barla nahiyesinde ikamete memur edildiği zamandan başlar ki Risale-i Nur'un zuhuru ve

intişarıdır. Âzamî ihlâs, âzamî fedakârlık, âzamî sadakat, metanet ve dikkat ve iktisat içinde Risale-i Nur'la giriştiği hizmet-i imaniye ve mânevî cihad-ı diniyedir.

Hayatının bu ikinci safhası, Harb-i Umumî neticesinde Osmanlı hilâfetinin inkıraz bulmasıyla insanlık âleminde medeniyet-i beşeriyeyi mahveden ve semâvî dinlerle mücadeleyi esas ittihaz edinen komünizm rejiminin insaniyetin yarısını istilâ ederek dünyayı dehşete saldığı ve memleketimizi tehdide yeltendiği ve mânevî tahribatının tehlikesine maruz kaldığımız bir devreye rastlar. Bu devre, bin senedir Kur'ân'a bayraktarlık yapmış, İslâmiyet'e asırlarca hizmet etmiş kahraman bir millet için dikkatle incelenmesi lâzım gelen bir devredir.

Üstad, Risale-i Nur'u telif ederken, Kur'ân'ın i'câzî lem'aları olan bu eserlerin her tâife-i insaniyede inkişaf edeceğini, dinsizliğin memleketimizi istilâsına mâni olacağını, memleket ve millet için bir sedd-i Kur'ânî vazifesini göreceğini, Risale-i Nur hizmetinin umumiyet kesbedip, Türk Milleti'nin yine İslâmiyet'in kahraman bir ordusu ve fedakârı olacağını, Risale-i Nur'un neşri ve ileride resmen intişarı milletçe benimsenmesi ve Maarif dairesinin hakikat-i Kur'âniye'ye yapışması neticesi maddeten ve mânen milletin terakki edeceğini, İslâmiyet'in büyük kuvvet bulacağını zikretmiştir.

Risale-i Nur bir alemdir, unvandır. Bu zamanda zuhur eden Kur'ânî hakikatler manzumesidir. Necip milletimizin, insaniyet-i kübrâ olan İslâmiyet'e sarılması, yepyeni bir ruh ve taze bir iman aşkı ve heyecanı içinde uyanmasının ifadesidir. İçinde bulunduğumuz asrın değiştirdiği hayat şartları ve yeni bir dünya nizamı ve görüşü karşısında imanın tahkim ve takviyesiyle feveran eden hamiyet-i İslâmiye'nin manasıdır. Mütenebbih, kalbleri iman ve muhabbet-i nebevî ile coşkun ve cihan-değer şeref-i intisabıyla serefraz fedakârların yetişmesi ve bu milletin mazisine mütenasip kahramanlığı, yüksek iman ve ahlâkı izhar etmesi işaretidir.

Bediüzzaman, Risale-i Nur'u, hiçbir makam ve meşrebin tesiri altında kalmadan, maddî-mânevî hiçbir menfaat ve hissiyat karışmadan, doğrudan doğruya Kur'ân-ı Hakîm'in, umumun istifade edebileceği ve umuma hitap eden hakikatlerini tefsir etmiş, bu hakikatlerin tercümanlığını yapmıştır. Telif ettiği âsârından herkes istifade edebilmektedir. Bir tâifeye, bir sınıf halka mahsus değildir. Bu Tarihçe-i Hayat, okuyucularının nazarını, –bu zamanda– Kur'ân'ın hikmet nurları olan Risale-i Nur'a çevirip, ondan istifadeyi gös-

terecektir. Said Nursî ise Kur'ân'ın hizmetinde fedakârâne çalışmış, sünnet-i Peygamberî'ye ittiba etmiş, numûne-i imtisâl bir zat olarak görünmektedir.

Tarihçe-i Hayat'ta geçen bazı mektuplardan anlaşılacağı üzere Said Nursî, bir zamanlar felsefe mesleğinde çok ileri gitmiş, sonra Kur'ân-ı Hakîm'in irşadıyla hak ve hakikate erişmiş ve bu zamanda fen ve felsefe ile iştigal edip şek ve şüphelere mâruz kalanları, aklî delillerle şüphelerden kurtaracak eserler telif etmiştir.

Risale-i Nur'un yolu, mesleği, bu zamandaki hayat şartlarına, insanların ahvâl-i ruhiyelerine göre en selâmetli, en kısa ve umumî bir cadde-i Kur'ân'dır. Serapa ilim ve tefekkür üzerine gitmektedir. İçtimaî hayatta çeşitli hizmetler gören fertlerin istifadesi büyüktür. Risale-i Nur'u okuyan ve ondan ders alarak tefekkür-ü imaniyeyi kazananlar, dünyevî vazife ve mesleklerini âhiret hayatına ve ebedî saadete vesile yaparak büyük bahtiyarlığa erişecektir. İslâm dinindeki bu büyük hakikati derk eden münevverler, elbette, hak dininin hizmetini büyük bir saadetle deruhte edecekler, hakikati arayan fakat bulamayan insanlığa da neşre çalışacaklar. Evet talebe, profesör, meb'us, kim olursa olsun, mesuliyet dairesi olanlar, muhitini tenvir ile mükelleftir. Bir vilâyet, hattâ bir memleketin saadet ve selâmeti, tenvir ve irşadıyla mükellef olanlar, elbette çok daha ziyade müteyakkız davranmak mecburiyetindedirler. Said Nursî, Risale-i Nur'la bu millete en büyük hizmeti, iyiliği yapmıştır. Mukabilinde, şahsı için bir teşekkür dahi istemiyor. Gerçi şahsına tevcih edilen yüksek medih ve tavsifatı hâvi mektuplar var. Bunları, okuyucuların Nur'lardan istifadelerine bir alâmet olduğu cihetle, Risale-i Nur hesabına kabul etmiş. Hakikatte Said Nursî'nin bu milletten, gençlikten istediği, iman ile, dünyevî ve uhrevî saadeti kazanmalarıdır. Bunun için, Kur'ân'ın bu zamana ait dersi olan Risale-i Nur'u esas tutup her yerde, her dairede neşrini, iman hakikatlerinin öğrenilmesini istemektedir. Kendisi defalarca bu millet ve memleket aleyhindeki cereyanlara karşı yegâne çarenin Risale-i Nur olduğunu ihtar etmekte ve müjdelemektedir.

Üstadın rızâ-yı ilâhîye mâtuf hizmet, hareket ve faaliyetlerini başka maksat ve gayelere yorumlamak isteyenler, ancak basiretsizliklerini ilân ediyorlar.

İnsanın yüksek mahiyet ve ruhunun istediği hakikî saadet, ancak Kur'ân'ın gösterdiği yolda ve rızâ-yı ilâhînin parıldadığı ufuktadır. Bediüzzaman, Risale-i Nur'la insanlığa bu yolu ve bu ufku göstermekte, sırat-ı müstakîm

ashabının nurlu kafilesine iltihak etmenin insan için elzem olduğunu duyurmakta ve isbat etmektedir.

İşte biz, âcizâne hazırladığımız bu eserle bu hakikate bir nebze hizmet etmek istedik. İstikbalin münevver bahtiyarlarına bir me'haz olarak bu eseri neşrediyoruz. Daha derin ve geniş bir tarihçe hazırlanması dileğimizdir.

وَمِنَ اللهِ التَّوْفِيقُ[1]

Hazırlayanlar

[1] Tevfik ancak Allah'tandır.

Birinci Kısım

İlk Hayatı

Bediüzzaman Said Nursî, Rûmî 1293 tarihinde Bitlis vilâyetine bağlı Hizan kazasının İsparit nahiyesinin Nurs köyünde doğmuştur. Babasının adı Mirza, anasının adı Nuriye'dir. Dokuz yaşına kadar peder ve vâlidesinin yanında kaldı. O esnada bir hâlet-i ruhiye, tahsilde bulunan büyük biraderi Molla Abdullah'ın ilimden ne derece feyizyâb olduğunu tetkike sevk etti. Molla Abdullah'ın gittikçe tekâmül ederek köydeki okumamış arkadaşlarından okumakla tezahür eden meziyetini düşünüp hayran kaldı. Bunun üzerine ciddî bir şevk ile tahsili gözüne aldı ve bu niyetle nahiyeleri İsparit ocağı dahilinde bulunan Tağ köyünde Molla Mehmed Emin Efendi'nin medresesine gitti. Fakat fazla duramadı. Hâlet-i fıtriyeleri icabı, daima izzetini[1(Hâşiye)] koruması ve hattâ âmirâne söylenen küçük bir söze dahi tahammül edememesi, medreseden ayrılmasına sebep oldu. Tekrar Nurs'a döndü.

Nurs'ta ayrıca bir medrese olmadığından dersini büyük biraderinin haftada bir defa sılaya geldiği günlere hasrederdi. Bir müddet sonra Pirmis karyesine, sonra Hizan Şeyhinin yaylasına gitti. Burada da tahakküme tahammülsüzlüğü, dört talebe ile geçinmemesine sebep oldu. Bu dört talebe birleşip kendisini daima tâciz ettiklerinden, birgün Şeyh Seyyid Nur Muhammed Hazretleri'nin huzuruna çıkıp, izhar-ı acz ile, arkadaşlarını şikâyet etmeyerek şöyle dedi:

"Şeyh efendi, bunlara söyleyiniz, benimle dövüştükleri vakit dördü birden olmasınlar, ikişer ikişer gelsinler."

Seyyid Nur Muhammed, küçük Said'in bu mertliğinden hoşlanarak:

"Sen benim talebemsin, kimse sana ilişemez." buyurdu.

Bu hâdiseden sonra "Şeyh talebesi" diye yâd edildi. Burada bir müddet kaldıktan sonra, biraderi Molla Abdullah ile beraber Nurşin köyüne geldiler. Yaz olması dolayısıyla, ahali ve talebelerle birlikte Şeyhan Yaylası'na gittiler. Orada, biraderi Molla Abdullah ile birgün dövüşmüş. Tâğî Medresesi Müderrisi Mehmed Emin Efendi, küçük Said'e:

---

1 (Hâşiye) Molla Said'de küçük yaşta görülen bu izzet, nefse muhabbetten gelmiyordu. Kader-i ilâhî, istikbalde ilâ-yı kelimetullah vazifesini inâyetiyle vereceği bir abdine, o vazifeyi bihakkın îfâsı için lâzım olacak hasletlerden biri olan izzet-i ilmiyeyi vermişti. Molla Said, henüz o zaman bunun mahiyet ve hikmetini belki bilemiyordu; fakat zaman gösterdi ki şimdi muhteşem bir ağaç mahiyetini alan Risale-i Nur'un muazzam ve geniş hizmetinin levâzımatından olan izzet-i ilmiyeyi, Cenâb-ı Hak, Molla Said'in ruhunda, ta o zaman küçük bir çekirdek olarak dercetmişti.

"Ne için kardeşinin emrinden çıkıyorsun?" diye işe karışmış.

Bulundukları medrese, meşhur Şeyh Abdurrahman Hazretleri'nin olması dolayısıyla, hocasına şu yolda cevap verir:

"Efendim, şu tekyede bulunmak hasebiyle siz de benim gibi talebesiniz. Şu hâlde burada hocalık hakkınız yoktur." diyerek, gündüz vakti bile herkesin güçlükle geçebileceği cesîm bir ormandan geceleyin geçerek Nurşin'e gelir.

Şarkî Anadolu'da medrese teşkilâtındaki hususiyetlerden birisi şudur ki: İcazet almış bir âlim, istediği köyde hasbeten lillâh bir medrese açar. Medrese talebelerinin ihtiyacı, iktidarı olursa medrese sahibi tarafından, iktidarı yoksa halk tarafından temin edilir; hoca meccanen ders verir, talebelerin iâşe ve levâzımatını da halk deruhte ederdi. Bunların içinde yalnız Molla Said, hiçbir sûretle zekât almıyordu. Zekât ve başkasının eser-i minneti olan bir parayı katiyen kabul etmiyordu.[1(Hâşiye-1)]

Nurşin'de bir müddet kaldıktan sonra Hizan'a döndü. Sonra medrese hayatını terk ederek pederinin yanına geldi ve bahara kadar evde kaldı. O sırada şöyle bir rüya görür:

"Kıyamet kopmuş, kâinat yeniden dirilmiş. Molla Said, Peygamber *(aleyhissalâtü vesselâm)*'ı nasıl ziyaret edebileceğini düşünür. Nihayet sırat köprüsünün başına gidip durmak hatırına gelir: 'Herkes oradan geçer, ben de orada beklerim.'der ve sırat köprüsünün başına gider. Bütün Peygamberân-ı İzâm Hazerâtı'nı birer birer ziyaret eder. Peygamber Efendimiz'i de ziyarete mazhar olunca uyanır."

Artık bu rüyadan aldığı feyiz, tahsil-i ilim için[2(Hâşiye-2)] büyük bir şevk uyandırır. Pederinden izin alarak, tahsil yapmak üzere Arvâs nahiyesine gider. Burada icra-yı tedris eden meşhur Molla Mehmed Emin Efendi, kendisine ders

---

1 (Hâşiye-1) Zekât ve sadaka ve mukabilsiz hiçbir şey almadığının sebep ve hikmeti, Risale-i Nur'dan İkinci Mektup ve sair risalelerde beyan edilmiştir. Evet, Molla Said'in istikbalde Risale-i Nur'la göreceği hizmet-i imaniyeyi kemâl-i ihlâsla îfâsı ve bu hizmetin meydana gelebilmesi için *"uhrevî hizmetin mukabilinde hiçbir şey talep etmemek"* olan kudsî düsturun icmâlî bir fihristesi, daha küçük yaşında iken rahmet-i ilâhiye tarafından ruhunda yerleştirilmişti.

2 (Hâşiye-2) Tarihçe-i hayatında yazılmamış, o rüyada mazhar olduğu bir hakikati sonradan şöyle anladık ki: Molla Said, Hazreti Peygamber'den ilim talebinde bulunmasına karşılık Hazreti Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)*, ümmetinden suâl sormamak şartıyla ilm-i Kur'ân'ın tâlim edileceğini tebşir etmişler. Aynen bu hakikat hayatında tezahür etmiş; daha sabâvetinde iken bir allâme-i asır olarak tanınmış ve kat'iyen kimseye suâl sormamış, fakat sorulan bütün suâllere mutlaka cevap vermiştir.

vermeye tenezzül etmeyip, talebelerinden birisine okutmasını tavsiye edince, izzetine ağır gelir. Birgün bu meşhur müderris camide ders okutmakta iken, Molla Said itiraz ederek, "Efendim, öyle değil!" hitabında bulunur. Okutmasına tenezzül etmediğini hatırlatır.

Orada bir müddet kaldıktan sonra, Mir Hasan Veli Medresesi'ne gitti. Aşağı derecede okuyan yeni talebelere ehemmiyet verilmemek bu medresenin âdeti olduğunu anlayınca, sırayla okunması icap eden yedi ders kitabını terk ederek, sekizinci kitaptan okuduğunu söyledi.

Birkaç gün sonra Vastan kasabasına gittiyse de orada tebdil-i hava için ancak bir ay kadar kaldı. Bilâhare Molla Mehmed isminde bir zâtın refâkatinde Erzurum vilâyetine tâbi Bayezid'e hareket etti. Hakikî tahsiline işte bu tarihte başlar. Bu zamana kadar hep "Sarf" ve "Nahiv" mebâdileriyle meşgul olmuştu ve "İzhar"a kadar okumuştu. Bayezid'de Şeyh Mehmed Celâlî Hazretleri'nin nezdinde yaptığı bu hakikî ve ciddî tahsili, üç ay kadar devam etmiştir. Fakat pek gariptir; zira Şarkî Anadolu usûl-ü tedrisiyle, Molla Câmî'den nihayete kadar ikmal-i nüsah etti. Buna da her kitaptan bir veya iki ders, nihayet on ders tederrüs etmekle muvaffak oldu ve mütebâkisini terk eyledi. Hocası Şeyh Mehmed Celâlî Hazretleri ne için böyle yaptığını suâl edince, Molla Said cevaben:

"Bu kadar kitabı okuyup anlamaya muktedir değilim. Ancak bu kitaplar bir mücevherat kutusudur, anahtarı sizdedir. Yalnız sizden şu kutuların içinde ne bulunduğunu göstermenizin istirhamındayım. Yani bu kitapların neden bahsettiklerini anlayayım da bilâhare tab'ıma muvâfık olanlara çalışırım." demiştir.

Maksadı ise esasen kendisinde fıtraten mevcut bulunan îcad ve teceddüd fikrini medrese usûllerinde göstermek ve bir teceddüd vücûda getirmek[1](Hâşiye)

1 (Hâşiye) Yirmi üç senede telifi tamamlanan ve yüz otuz kitaptan müteşekkil "Risale-i Nur" adlı eserleriyle ilm-i kelâm sahasında bir teceddüd yaptığı görülmüştür. Evet, kendisi, on beş sene tahsili lâzım gelen ilmi üç ayda elde etmesi, gaybî bir işarettir ki: "Bir zaman gelecek, on beş sene değil, bir sene bile ilm-i iman dersini alacak medreseler ele geçmeyecek. İşte o zamanda müştâklara on beş senelik dersi on beş haftada ellere verebilecek Kur'ânî bir tefsir çıkacak ve Said onun hizmetinde bulunacak." Evet, tam zuhur etti ve aynen görüldü. Risale-i Nur, otuz senelik müthiş bir zamanda gizli dinsiz ve ifsad komitelerinin hücumlarına rağmen iman hakikatleri derslerini yüz binler nüshalarıyla her tarafta neşrettiler ve binler kalemlerin gayretleriyle matbaalara ihtiyaç bırakmadan Kur'ân'ın bu yeni dersleri yayıldı, milyonlarca insanın imanlarının takviyesine vesile oldu. Anadolu'daki Risale-i Nur'un faaliyeti, iman hizmeti ve mâkul yüksek dersleri, herkesin nazar-ı dikkatini celb etti; mahkemeler ve tetkikler yoluyla Cenâb-ı Hak, Nur'ları, ehl-i siyaset ve hükûmete de okutturdu;

ve bir sürü hâşiye ve şerhlerle vakit zayi etmemekti. Bu sûretle, alelusûl yirmi sene tahsili lâzım gelen ulûm ve fünûnun zübde ve hülâsasını üç ayda tahsil ve ikmal etmiştir.

Bunun üzerine hocalarının "hangi ilim tab'ına muvâfık" olduğu suâline cevaben, "Bu ilimleri birbirinden tefrik edemiyorum. Ya hepsini biliyorum veyahut hiçbirisini bilmiyorum." der.

Herhangi bir kitabı eline alırsa, anlardı. Yirmi dört saat zarfında "Cem'ü'l-Cevâmi", "Şerhü'l-Mevâkıf", "İbnü'l-Hacer" gibi kitapların iki yüz sayfasını, kendi kendine anlamak şartıyla mütâlaa ederdi. O derece ilme dalmıştı ki, hayat-ı zâhiriyle hiç alâkadar görünmezdi. Hangi ilimden olursa olsun, sorulan suâle tereddütsüz derhal cevap verirdi.

O Zamanki Hayatına Kısa Bir Bakış

Evvelâ: Hükemâ-yı İşrâkıyyûn'un mesleklerine sülûk ederek, zühd ve riyâzete başladı. Hükemâ-yı İşrâkıyyûn, tedric kanunu mûcibince vücudlarını riyâzete alıştırmışlardı. O ise, tedrice riayet etmeyerek, birdenbire riyâzete daldı. Gün geçtikçe, vücudu tahammül etmeyerek zayıf düşmeye başladı. Üç günde bir parça ekmekle idare ediyordu. Ulemâ-yı İşrâkıyyûn'un "riyazetin küşâyiş-i fikre hizmet ettiği" nazariyesi üzerine, onlar gibi yapacağım diye çalışıyordu.

Sâniyen: İmam Gazâlî Hazretleri'nin İhyâu'l-ulûm'unda tasavvuf nokta-yı nazarında[1] دَعْ مَا يَرِيبُكَ إِلَى مَا لَا يَرِيبُكَ kaidesine ittibaen, ekmeği bile bir zaman terk edip, ot ile idareye koyuldu.

Sâlisen: Nadir konuşuyordu. Kürtlerin edip dâhilerinden Molla Ahmed Hânî Hazretleri'nin, gündüzleyin bile havf ile girilen kubbe-i saadetine kapanır, bazen geceleyin de orada kalırdı. Bundan dolayı ahali, Bediüzzaman'a "Ahmed Hânî Hazretleri'nin feyzine mazhar olmuştur." diyordu. Bu hâli, müşârünileyhin kerametine hamlederlerdi. O vakitlerde kendisi on üç, on dört yaşlarında idi.

---

ve mektepliler arasında yayıldı; genç İslâm ve iman fedakârları çoğaldı; ve bunun büyük bir neticesi olarak, küfr-ü mutlakın ve dalâletin hücumu önlendi, geri çekildi. Yer yer bütün vatanda din lehinde cereyanlar başladı. İzn-i ilâhî ile âlem-i İslâm ve insaniyete doğmaya başlayan İslâmî saadetin fecr-i sâdıkını gösterdi. Elhamdü lillâhi Rabbi'l-âlemîn...

1 "Şüpheli bırak, şüphe vermeyene bak!" (Bkz.: Buhârî, *buyû'* 3; Tirmizî, *kıyâmet* 60; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 3/153)

Sonra, ulemâdan mümtaz simalarla mülâkat etmeye karar verdi ve Bağdat'a ziyaret kastıyla hocasından izin istedi. Derviş kıyafetine girdi. Yolları takip etmeden dağlarda, ormanlarda gece dolaşarak Bağdat'a gitmek niyetinde iken Bitlis'e geldi. Bitlis'te Şeyh Mehmed Emin Efendi Hazretleri'nin yanına giderek, iki gün kadar dersinde bulundu. Şeyh Mehmet Emin Efendi, kendisine kisve-i ilmiyeye girmesini teklif etti. Molla Said cevaben:

"Ben henüz sinn-i bülûğa vâsıl olmadığımdan, muhterem bir müderris kıyafetini kendime yakıştıramıyorum. Ve ben bir çocuk iken nasıl hoca olabilirim?" diyerek, teklifini kabul etmemiştir.

Bundan sonra, Şirvan'daki biraderinin yanına gitti. Orada büyük kardeşiyle ilk görüşmede aralarında şöylece kısa bir muhavere cereyan etti.

Molla Abdullah:

"Sizden sonra ben Şerh-i Şemsî kitabını bitirdim, siz ne okuyorsunuz?"

Bediüzzaman:

"Ben seksen kitap okudum."

Molla Abdullah:

"Ne demek?"

Bediüzzaman:

"İkmâl-i nüsah ettim ve sıranıza dahil olmayan birçok kitapları da okudum."

Molla Abdullah:

"Öyleyse seni imtihan edeyim."

Bediüzzaman:

"Hazırım, ne sorarsanız sorunuz!"

Molla Abdullah, biraderini imtihan eder. Kifayet-i ilmiyesini takdirle, sekiz ay evvel talebesi bulunan Molla Said'i kendisine üstad kabul etti ve talebelerinden gizli olarak küçük biraderinden ders almaya başladı. Ve bittabi, daha evvel okuttuğu kardeşini kendisine üstad yaptığını sezdirmiyordu. Nihayet talebeler, Molla Abdullah'ın Molla Said nezdinde ders okuduğunu kapıdan, anahtar deliğinden gizlice görünce taaccüp ederek sormuşlarsa da Molla Abdullah cevaben –nazar değmemek için–:

"Ben ona ders veriyorum, demiş ve durumu geçiştirmişti."

Molla Abdullah'ın yanında bir müddet kaldıktan sonra Siirt'e gelir. Orada bulunan Molla Fethullah Efendi'nin medresesine gider. Molla Fethullah, Molla Said'e:

"Geçen sene Süyûtî okuyordunuz, bu sene Molla Câmî'yi mi okuyorsunuz?"

Bediüzzaman:

"Evet Câmî'yi bitirdim."

Molla Fethullah hangi kitabı sorduysa, "bitirdim" cevabını alınca, tahayyürde kaldı. Bu kadar kitabı bitirdiğini, hem de az zamanda bitirdiğini aklına sığıştıramadı, taaccüp etti ve dedi:

"Geçen sene deli idin, bu senede mi delisin?"

Bediüzzaman:

"İnsan başkasına karşı kesr-i nefis için hakikati ketmedebilir. Fakat babadan daha muhterem olan üstadına karşı hakikat-i mahzdan başka bir şey söyleyemez. Emrederseniz, söylediğim kitaplardan beni imtihan ediniz." der.

Molla Fethullah hangi kitaptan sorduysa, cevabını güzelce verir.

Bunun üzerine bu muhavereyi dinleyen ve bir sene evvel Said'in hocasının hocası bulunan Molla Ali-i Suran namındaki zat, kendilerinden ders almaya başladı.

Molla Fethullah:

"Pekâlâ, zekâda harikasınız. Fakat hıfzınız nasıldır? Makamat-ı Harîriye'den birkaç satırını iki defa okumakla hıfzedebilir misiniz?" diyerek, kitabı uzatır.

Molla Said alarak, bir yaprağını bir defa okumakla hıfzetti ve okudu.

Molla Fethullah:

"Zekâ ile hıfzın ifrat derecede bir kimsede tecemmuu nâdirdir." diyerek, hayrette kaldı.

Bediüzzaman orada iken, "Cem'ü'l-Cevâmi" kitabını, günde bir-iki saat iştigal etmek üzere bir haftada hıfzetti. Bunun üzerine Molla Fethullah şu kelâmı söyleyerek kitabın üzerine yazdı:

قَدْ جَمَعَ فِي حِفْظِهِ جَمْعَ الْجَوَامِعِ جَمِيعَهُ فِي جُمْعَةٍ[1]

Bu hâl Siirt'te şüyû bulmuş ve Molla Fethullah, ulemâya:

"Bizim medreseye gayet genç bir talebe geldi. Her ne suâl ettimse bilâ-tevakkuf cevap verdi. Bu yaşta zekâsına ve ilmine ve fazlına hayran kaldım." diyerek, pek çok metheder.

Bunun üzerine ulemâ bir yerde toplanarak Bediüzzaman'ı davet ederler. Bediüzzaman, intihap ettikleri bütün suâllerine bilâ-tereddüd cevap verirken, Molla Fethullah'ın yüzüne bakıyordu. Sanki kitaba bakıyor gibi kendilerinden okuyarak cevap veriyordu. Bunu gören ulemâ, Bediüzzaman'ın harikulâde bir genç olduğuna hükmedip, faziletini takdir ve senâ ettiler.

Bu hâl etrafta işitilir. Ahali, kendisine veliyyullah derecesinde ihtiram eder ve o nazarla bakarlar. Bu vaziyet, ikinci derecede bulunan birtakım âlim ve talebelerin rekabetlerini arttırdı. Genç, tecrübesiz talebelerden bir kısmı, ilmen mağlûp edemedikleri Bediüzzaman'ı kavga yoluyla iskât etmek teşebbüsünde bulunmuşlarsa da meseleden haberdar olan Siirt ahalisi, kendisini kurtarmak için gelmişler. Ahali nazarında büyük mevkii olduğu için, derhal muarızların ellerinden kurtarılmış ve bir odaya bırakılmış ise de Bediüzzaman, meslekleri-ne olan fevkalâde muhabbetinden, muarızları bulunan talebe ve ehl-i ilmin cahillere hedef olmamasını temin için kendisi odadan çıkıp, muarızları tarafından telef edilse bile ehl-i ilmin işine cahillerin karışmamasını müdafaa eder. Bu ihtilâfı kaldırmak maksadıyla herhangi bir talebeye:

"Beni öldürünüz, ilmin haysiyetini muhafaza ediniz." diyerek, yüzünü çevirmiş ise de hiçbir talebe kendisine hücum etmemiş ve nihayet ihtilâf bertaraf edilmiştir. Siirt Mutasarrıfı, kendisini muhafaza etmek üzere yanına çağırdığı ve o talebeleri nefyedeceği haberini tebliğ etmeye gönderdiği jandarmaya karşı, Bediüzzaman:

"Biz talebeyiz; birbirimizle dövüşürüz, barışırız. Binaenaleyh, mesleğimiz haricinde bulunan birisinin bize karışması muvâfık olmadığından, gelemeyeceğim. Ve hatâ da benimdir." cevabında bulunarak jandarmaları reddetmiştir.

Bu esnada on beş, on altı yaşlarında bulunuyordu. Lâkin kuvve-i bedeniyece pek çevik ve metindi. "Saidü'l-Meşhur" lâkabıyla yâd ediliyordu. Siirt'te,

[1] O, Cem'ü'l-Cevâmi kitabının tamamını bir haftada hıfzetmiştir.

kendisiyle mücadele etmek isteyen bütün arkadaşlarına karşı hazır bulunduğu ve aynı zamanda sorulacak bütün suâllere cevap vereceğini, kimseye suâl sormayacağını ilân etti. Sonra tekrar Bitlis'e geldi. Bitlis'te bir-iki şeyh hânedanının, âlim ve talebelerin arasında geçimsizlik olduğunu işitir. Fesadı netice veren sözlerin, bilhassa gıybetin İslâmiyet'e yakışmadığını onlara ihtar edince, Molla Said'i, Şeyh Emin Efendiye şikâyet ederler. Şeyh Emin ise:

"Henüz çocuk olduğundan, kabil-i hitap değildir." der.

Bu söz Molla Said'e tebliğ edildiği anda, zaten bu gibi sözlere fıtraten tahammülsüz olduğundan, Şeyh Emin Efendi'nin huzuruna çıkarak elini öper, ve:

"Efendim, beni imtihan ediniz. Kabil-i hitap olduğumu isbat etmek isterim." der.

Şeyh Emin Efendi, mütenevvi ilimlerden ve en müşkül meselelerden on altı suâl tertip ederek sorar. Molla Said, suâllerin umumuna cevap verdikten sonra, Kureyş Camii'ne gider, ahaliye vaaz ve nasihat etmeye başlar. Bunun üzerine Bitlis ahalisinin bir kısmı Molla Said'e, bir kısmı da Şeyh Emin Efendi'ye yardım etmek isterler. Bundan dolayı Vali, büyük bir vukuata meydan vermemek için Bediüzzaman'ı nefyeder. Bu defa da Şirvan'a gider.

Zaten infirad eden böyle zatların muarızları pek çok bulunur. Bilhassa mücadele-i ilmiyede mağlûp düşenlerden bazı câhir hocalar, Molla Said'i ahali nazarında küçük düşürmek için var kuvvetleriyle çalışıyorlardı. Her hususatını tecessüs ettirirlerdi. Birgün, nasılsa kazaen sabah namazını geçirmiş. Buna vâkıf olan hasımları:

"Molla Said namazı terk etmiştir." diyerek, ahali arasında işâada bulundular. Molla Said'den soruldu ki:

"Niçin herkes bunu böyle söylüyor?"

Molla Said:

"Evet, esassız bir şey, âlemin içinde çabuk yayılmaz. Hata bendedir. Onun için iki cezaya uğradım: Birisi Allah'ın itâbı, diğeri nâsın târizi. Bunun esas sebebi ise, geceleyin âdet edindiğim vird-i şerifi terk ettiğimdir. İşte âlemin ruhu bu hakikate temas etmişse de tamamını kavrayamayarak ismini bilemeyip şu veçhile hatâyı isimlendirmişler." cevabını verir.

Şirvan'da bulunduğu sırada Siirt civarından birisi gelerek:

"Aman efendim, Siirt'e bir çocuk gelmiş, kendisi on dört, on beş yaşında, umum ulemâyı ilzam etti. Şunu ilzam etmek için sizi dâvete geldim." der.

Molla Said de şu dâvete icabet ederek Siirt'e gitmek için hazırlanır. Yola düşerler, iki saat gittikten sonra, o küçük hocanın evsaf ve kıyafetini sorar. O adam:

"Efendim, ismini bilmiyorum; fakat ilk gelişte derviş kıyafetinde olup omuzunda bir posteki vardı. Bilâhare talebe kıyafetine girdi ve umum ulemâyı ilzam etti."

Bunu dinlediğinde, kendisinden bahsettiğini ve bir sene evvelki kendi vukuatının şimdi civar köylerde şüyû bulduğunu anlayarak geriye döner, dâvete icabet etmez.

Bilâhare Siirt'e bağlı Tillo kasabasına gitti. Meşhur bir türbeye kapandı. Orada harika olarak Kamus-u Okyanus'u Bâbü's-Sin'e kadar hıfzetti. Ne fikre binaen kamusu hıfzettiği sorulduğunda:

"Kamus, her kelimenin kaç mânâya geldiğini yazıyor. Ben de bunun aksine olarak, her mânâya kaç kelime kullanıldığını gösterir bir kamus vücûda getirmek merakına düştüm." cevabında bulundu.

Mezkûr türbeye kapandığı vakit küçük biraderi Mehmed yemeğini getiriyordu. Yemek içindeki taneleri, kubbenin etrafında bulunan karıncalara vererek, kendisi ekmeğini yemeğin suyuna batırarak kanaat ediyordu.

"Neden dolayı taneleri karıncalara veriyorsun?" denildiğinde:

"Bunlarda hayat-ı içtimaiyeye mâlikiyet ve fevkalâde vazifeşinaslık ve çalışma bulunduğunu müşâhede ettiğim için, cumhuriyet-perverliklerine mükâfaten kendilerine muavenet etmek istiyorum." cevabında bulunmuştur.[1](Hâşiye)

Tillo'da iken, bir gece Şeyh Abdülkadir Geylânî *(kuddise sirruh)* Hazretleri'ni rüyasında görür. Geylânî Hazretleri *(kuddise sirruh)* kendisine hitaben:

---

1 (Hâşiye) 1935'te Eskişehir Ağır Ceza Mahkemesi'nde "Cumhuriyet hakkında fikrin nedir?" suâline cevaben, "Eskişehir Mahkeme Reisinden başka, daha sizler dünyaya gelmeden benim dindar bir cumhuriyetçi olduğumu elinizdeki tarihçe-i hayatım isbat eder." diyerek yukarıda zikredilen "karınca hâdisesini" anlatır ve şöyle der: "Hulefa-yı Râşidîn herbiri hem halife, hem reis-i cumhur idi. Sıddık-ı Ekber, Aşere-i Mübeşşere'ye ve Sahabe-i Kiram'a elbette reis-i cumhur hükmünde idi. Fakat manasız isim ve resim değil, belki hakikat-i adaleti ve hürriyet-i şer'iyeyi taşıyan mana-yı dindar cumhuriyetin reisleri idiler."

"Molla Said! Mîran aşireti reisi Mustafa Paşa'ya gidiniz ve kendisini tarik-i hidayete davet ediniz. Yaptığı zulümden vazgeçerek namaza ve emr-i mârufa müdavim olmasını tavsiye ediniz. Aksi takdirde öldürünüz!"

Molla Said, bu rüyayı görür görmez, hemen tedarikini yaparak Mîran aşiretine doğru Tillo'dan hareket eder, doğruca Mustafa Paşa'nın çadırına girer. Paşa orada bulunmadığından, biraz istirahat eder. Sonra Mustafa Paşa içeri girer. Orada hazır olanların hepsi kıyam ettikleri hâlde Molla Said yerinden bile kımıldanmaz. Paşa'nın nazar-ı dikkatini celbedince, aşiret binbaşılarından Fettah Bey'den kim olduğunu sorar. Fettah Bey, meşhur Molla Said olduğunu bildirir. Hâlbuki Paşa, ulemâdan hiç hoşlanmazdı. Şüphesiz bunun üzerine daha fazla kızmış ise de izhar etmemişti. Molla Said'e niçin buraya geldiğini sorunca, Molla Said cevaben:

"Seni hidayete getirmeye geldim. Ya zulmü terk edip namazını kılacaksın veyahut seni öldüreceğim." demesinden, Paşa hiddetlenerek dışarı çıkar. Biraz dolaştıktan sonra yine çadıra girer ve Molla Said'e niçin geldiğini tekrar sorar. Molla Said:

"Sana söyledim ya, onun için geldim." der.

Mustafa Paşa çadırın direğinde asılı bulunan Said'in kılıcına işaret ederek:

"Bu pis kılıçla mı?"

Bediüzzaman:

"Kılıç kesmez, el keser!" cevabında bulunur.

Mustafa Paşa, tekrar dışarıya çıkarak biraz gezindikten sonra içeriye girer. Bediüzzaman'a:

"Benim Cezire'de çok âlimlerim var. Eğer hepsini ilzam edebilirsen senin dediğini yaparım. Eğer ilzam edemezsen seni Fırat Nehri'ne atarım."

Molla Said:

"Bütün ulemâyı ilzam etmek benim haddim olmadığı gibi, beni de nehre atmak senin haddin değildir. Fakat ulemâya cevap verince sizden bir şey isterim ki, o da mavzer tüfeğidir. Şayet sözünde durmazsan, seni onunla öldüreceğim." der.

Bu muhavereden sonra Paşa ile birlikte atlarla Cezire'ye giderler. Yolda, Paşa katiyen Molla Said'le konuşmaz. "Bani Hanı" dedikleri mevkie gelince,

yorgunluğundan Molla Said orada biraz yatar. Uykudan uyanır uyanmaz etrafında bütün Cezîre âlimlerinin, kitapları ellerinde beklediklerini görür. Biraz görüştükten sonra çay ikram edilir. Cezire âlimleri Molla Said'in şöhretini işittikleri için, mebhût ve hayran bir vaziyette çaylarını bile unutarak Molla Said'in suâline intizar etmekte idiler. Molla Said ise kendi çayını içtikten sonra, dalgın dalgın karşısında bulunan bir-iki âlimin çayını da içer, onlar fark edemezler. Mustafa Paşa, hocalara hitaben:

"Ben okumuş değilim; fakat Molla Said ile mücadelenizde mağlûp olacağınızı şimdi anlıyorum. Zira bakıyorum ki, siz düşünmekten çaylarınızı unuttuğunuz hâlde, Molla Said kendi çayını içtikten başka, iki-üç bardak da sizin çayınızı içti."

Bunun üzerine, biraz latîfe ettikten sonra Molla Said bu âlimlere karşı:

"Efendiler! Bendeniz vaad etmişim, hiç kimseye suâl sormam. Binâenaleyh, suâllerinize muntazırım." der.

Bu hocalar kırk kadar suâl sorarlar. Umumuna cevap verdikten sonra, her nasılsa Molla Said bir suâlin cevabını yanlış söylediği hâlde karşısındakiler doğru telâkki ederek tasdik etmişlerdi. Meclis dağılınca Molla Said hatırlar; hemen arkalarından koşarak:

"Affedersiniz, bir suâlin cevabını yanlış söylediğim hâlde farkına varmadınız." diyerek, cevabını tashih eder.

Hocalar, dediler:

"İşte şimdi hakkıyla bizi tam ilzam ettiniz!"

Sonra o hocalardan bir kısmı Molla Said'den ders almaya gelirler.

Bundan sonra Mustafa Paşa, ahdettiği mavzer tüfeğini hediye eder ve namaz kılmaya başlar.

Molla Said, ilimdeki emsâlsiz harika istidadı derecesinde vücutça da gayet idmanlı ve kuvvetli idi. Güreş tutmaktan pek hoşlanırdı. Medreselerde bulunan umum talebelerle güreşirdi. Hiçbirisi güreşte bile onu mağlûp edemezdi.

Mustafa Paşa ile birgün at yarışına çıkarlar. Fakat kastî olarak Mustafa Paşa gayet serkeş ve tâlimsiz ve hiç binilmemiş bir at hazırlanmasını emreder. Molla Said'e binmek için verir. (Allahu âlem, attan düşüp ölmesini istemiş.) On altı yaşında bulunan Molla Said, serkeş atı biraz dolaştırdıktan sonra

koşturmayı arzu eder. At, onun verdiği istikametten çıkarak başka bir istikamete doğru koşar. Var kuvvetiyle durdurmak ister ise de muvaffak olamaz. Nihayet çocukların bulunduğu yere gider. Cezire ağalarından birisinin oğlu yol üstündeyken hayvan iki ayağını kaldırıp çocuğun omuzları arasına vurunca çocuk yere düşerek hayvanın ayakları altında çırpınmaya başlar. Nihayet etraftan imdada ulaşırlar. Çocuğu hareketsiz, ölü sûretinde görünce Molla Said'i öldürmek isterler. Ağanın hizmetçileri hançerlerini çekince, Molla Said hemen rovelverine el atar ve adamlara hitaben:

"Hakikate bakılırsa, çocuğu Allah öldürmüş. Zâhire bakılırsa, at öldürmüş. Sebebe bakılırsa, Kel Mustafa öldürmüş; çünkü bu atı bana o verdi. Durunuz, ben gelip çocuğa bakayım; ölmüşse sonra muharebe edelim." diyerek attan inerek çocuğu kucaklar. Çocukta hareket görmeyince soğuk suyun içine batırıp çıkarır. Çocuk gülerek gözünü açar. Bunun üzerine bütün ahali mütehayyir kalırlar.

Bu acîb vak'a üzerine bir müddet Cezire'de kaldıktan sonra, talebesi Molla Salih ile bedevî Arapların meskeni olan Biro'ya giderler. Orada biraz kalınca tekrar Mustafa Paşa'nın eskisi gibi zulme başladığını işitir, yanına gider ve ona nasihat eder, tehdit eder. Bir gün bir münakaşa arasında Mustafa Paşa'ya: "Yine mi zulme başladın? Seni Hak namına öldüreceğim!" tehdidinde bulunur. Paşa'nın kâtibi ortaya atılır.

O sırada Molla Said, Mustafa Paşa'yı zulmünden dolayı çok tahkir eder.

Paşa bu tahkire tahammül edemeyerek, öldürmek için üzerine hücum eder; fakat Mîran ağaları zaptederler. Nihayet Mustafa Paşa'nın oğlu Abdülkerîm, Molla Said'e yaklaşarak: "Onun akidesi yanlıştır; rica ederim, şimdilik buradan başka yere teşrif ediniz." der.

Abdülkerîm'in sözünü kırmaz; yalnız olarak, bedevîlerin meskeni olan Biro Çölüne doğru hareket eder. Yolda bedevî eşkiyalarına tesadüf eder. Bedevîlerin silâhları mızrak ve Molla Said'in silâhı mavzer olduğundan, eşkiyalara doğru kurşun atmaya başlar, eşkiyalar çekilirler. Yoluna devam ederken ikinci çeteye tesadüf eder. Bu defa eşkiyalar çok olduğundan etrafını çevirirler. Kendisini öldürecekleri sırada içlerinden birisi tanıyarak: "Ben bunu Mîran aşiretinin içinde gördüm. Bu meşhur bir adamdır." deyince, derhal bedevîler çekilerek kusurlarının af buyrulmasını dilerler. Ve korkulu olan yerlerde kendilerine muhafızlık yapmak istemişlerse de, Molla Said reddedip yalnız olarak yoluna devam eder. Birkaç gün sonra Mardin'e gelir. Mardin ulemâsı muarazaya

kalkışırlarsa da muvaffak olamazlar; evlâtları yaşında olan genç Said'de harika bir şekildeki ilmî kudreti görünce kendilerine üstad kabul ederler.

Bu esnada Mardin'e gelen iki talebeye tesadüf etti. Bunlardan birisi, Cemâleddin Efganî'ye mensup olup, diğeri Tarikat-ı Sünûsiye'den idi. Bunlar vasıtasıyla hem Cemâleddin Efganî'nin mesleğine, hem de Tarik-i Sünûsî'ye âşinâlık peyda etti.

Molla Said çok genç yaşta iken siyasî hayata atılır, vatan ve millete hizmete başlar. İlk hayat-ı siyasiyesi Mardin'de başlamıştır. Bunun üzerine bir mutasarrıfın pençe-i kahrıyla, elleri bağlı, muhafız nezaretinde Bitlis'e nefyedildi. Jandarmalarla yolda giderken namaz vakti gelir. Namaz kılmak için, kayıtların açılmasını jandarmalara ihtar eder. Jandarmalar kabul etmeyince, demir kayıtları bir mendil gibi açarak önlerine atar. Jandarmalar bu hâli keramet addedip hayretler içinde kalırlar. Teslimiyetle, rica ve istirham ile: "Biz şimdiye kadar muhafızınız idik; bundan sonra hizmetçiniziz." derler.[1(*)]

Bitlis'te iken birgün kendilerine vali ile bir kısım memurların içki içtikleri ihbar olununca, hiddetlenerek: "Bitlis gibi dindar bir memlekette hükûmeti temsil eden bir zatın irtikâp ettiği bu muameleyi kabul edemem." diyerek, içki meclisine gider. Evvelâ içki hakkında bir hadis-i şerif okuduktan sonra pek acı sözler söyler. Valinin vurdurmak için işaret etmesi ihtimaline binaen de bir elini rovelverinin bulunduğu yerde tutar. Fakat vali fevkalâde mütehammil ve hamiyetli bir zat olduğundan, katiyen ses çıkarmaz. Oradan ayrılınca valinin yaveri, genç Said'e: "Ne yaptınız? Söylediklerniz, idamınızı mûciptir." der.

Genç Said:

"İdam hayalime gelmedi; hapis ve nefiy zannederdim. Her ne ise, bir münkeri def etmek için ölürsem ne zararı var?" cevabında bulunur.

Oradan avdetinden bir-iki saat sonra, iki polis vasıtasıyla vali kendisini istetir. Valinin odasına girerken, vali hürmet ve tâzimle genç Said'i karşılayarak elini öpmek ister. İltifatla yer göstererek:

"Herkesin bir üstadı vardır. Sen de benim üstadımsın." der.

Genç Said, fıtraten bir kanun altında yaşamayı ve harekâtının tahdit olunmasını sevmez, her hâlinde, her hareketinde gayet serbest olmasını arzu

1 (*) Bir gün Bediüzzaman'a soruldu: "Kaydı nasıl açtın?" Dedi: "Ben de bilmem. Fakat, olsa olsa namazın kerametidir."

eder ve daima: "Ben hürriyet ve serbestiyetimi hiçbir keyfî kanunla tahdit ettirmem." derdi. Bunun içindir ki ilk İstanbul'a teşriflerinde yine her kayıttan uzak kalmakta ısrar etmiş ve hayatının bütün safhalarında bu vaziyet müşâhede edilmiştir. Ondaki bu serbestiyet ve hürriyet aşkı, hayatının yarısından sonra Avrupa'dan gelen müthiş bir dalâlet ve zındıka taarruzuna karşı koymayı ve felsefe-i tabiiyeden doğan dehşetli bir istibdad-ı mutlakın hilâf-ı Kur'ân prensiplerine boyun eğmemeyi, onlara itaat etmemeyi ve hakikî hürriyet-i meşrûa olan İslâmî hürriyet ve medeniyete çalışmayı netice vermiştir.

Molla Said, Bitlis'te iken on beş-on altı yaşlarında idi. Henüz sinn-i bulûğa vâsıl olmuştu. O zamana kadar bütün mâlûmatı "sünuhat" kabîlinden olduğu için uzun uzadıya mütâlaaya lüzum görmezdi. Fakat o zaman sinn-i bülûğa vâsıl olduğundan mı veyahut siyasete karıştığından mı, her nedense eski sünuhat yavaş yavaş kaybolmaya başladı. Bunun üzerine her türlü fenne ait eserleri tetkike koyuldu. Bilhassa din-i İslâm'a vârid olan şek ve şüpheleri reddetmek için "Metâli" ve "Mevâkıf" nam eserlerle ulûm-u âliye (اٰلِيه) (Sarf, Nahiv, Mantık vesâire) ve âliyeye (عَالِيَه) (Tefsir ve İlm-i Kelâm'a) dair kırk kadar kitabı iki sene zarfında hıfzeyledi. Hattâ, her gün okumak şartıyla, hıfzettiği kitapların üç ayda bir kere devrine muvaffak oluyordu. Molla Said'in iki mutezâd hâli vardı:

Birincisi: Fikrinin münkeşif bulunduğu vakitler ki her ne eline alırsa, onu anlamaması mümkün değildi.

İkincisi: Fikrinin münkabız bulunduğu vakitler ki; mütâlaa değil konuşmaktan bile hoşlanmazdı.

Molla Said, günde bir-iki cüz okumak sûretiyle Kur'ân'ı hıfza başladı. Her gün iki cüz ezber etmekle, Kur'ân'ın mühim bir kısmını hıfzına aldı, fakat iki sünuhat ile tekmili müyesser olmadı:

Birincisi: Kur'ân'ın çok süratle okunması bir hürmetsizlik olmasın diye.

İkincisi: Kur'ân hakâikinin hıfzının daha ziyade lüzumu var diye kalbine gelmiş. *Onun için, Kur'ân hakâikinin anahtarı olacak ve şübehata karşı muhafaza ve mukabele edecek, hikmet ve fünûn-u İslâmiye'ye dair kırk risaleyi iki senede hıfzına aldı. Her gün bir parça ezberden okumak sûretiyle, hepsini üç ayda ancak devrediyordu.*

"Mirkat" ismindeki kitabı, hâşiye ve şerh olmaksızın hıfzetmeye başladı. Bilâhare eline geçen mezkûr kitabın ve şerhi ile kendi nokta-yı nazarını

karşılaştırmış. Bütün meseleler muvâfık olup ancak üç kelime tevafuk etmemiş; bu tevcihleri de ulemânın tahsinine mazhar olarak kabul edilmiştir.

Birgün Bitlis meşâyihinden Şeyh Mehmed Küfrevî Hazretleri'nin kendilerine beddua ettiğini birisi yalandan söyler. Bunun üzerine müşârünileyhi ziyarete gider. Şeyh Hazretleri, Molla Said'e iltifat eder, teberrüken bir ders verir. İşte Molla Said'in en son aldığı ders bu olmuştur.

Bir gece Molla Said, rüyasında Şeyh Mehmed Küfrevî Hazretleri'ni görür. Kendisine hitaben: "Molla Said, gel beni ziyaret et, gideceğim." demesi üzerine hemen gider, ziyaret eder. Ve Şeyhin uçup gittiğini görünce uyanır. Saate bakar, saat gecenin yedisidir. Tekrar yatar. Sabahleyin Şeyhin hanesinden matem seslerinin yükseldiğini işitir, oraya gider ve Şeyh Hazretleri'nin gece saat yedide vefat ettiğini haber alır. Mahzun olarak geriye döner.

إِنَّا لِلّٰهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ[1] ، رَحْمَةُ اللهِ عَلَيْهِ اٰمِينَ[2]

Molla Said, Şark'ın büyük ulemâ ve meşâyihinden olan Seyyid Nur Mehmed, Şeyh Abdurrahman Tâğî, Şeyh Fehim ve Şeyh Mehmed Küfrevî gibi zevât-ı âliyenin her birisinden ilim ve irfan hususunda ayrı ayrı derslere nail olduğundan, onları fevkalâde severdi. Ulemâdan Şeyh Emin Efendi, Molla Fethullah ve Şeyh Fethullah Efendilere de ziyade muhabbeti vardı.

Van'da mâruf ulemâ bulunmadığından, Hasan Paşa'nın daveti üzerine Molla Said Van'a gitti. Van'da on beş sene kalarak, aşâirin irşadı için aralarında seyahatle tedris ve tedrîs vazifesiyle hayat geçirdi. Van'da bulunduğu müddet, vali ve memurîn ile ihtilât ederek, bu asırda yalnız eski tarzdaki İlm-i Kelâm'ın, İslâm dini hakkındaki şek ve şüphelerin reddine kâfi olmadığına kanaat hâsıl etmiş ve fünûnun tahsiline lüzum görmüştür.[3(Hâşiye)]

Bu kanaati hâsıl ettiği o zamanda, ulûm-u müsbete denilen bütün fenleri tetebbua başlayarak pek kısa bir zamanda tarih, coğrafya, riyâziyat, jeoloji, fizik, kimya, astronomi, felsefe gibi ilimlerin esaslarını elde etmiştir. Bu ilimleri bir hocadan ders alarak değil, yalnız kendi mütâlaası sayesinde hakkıyla anlamıştır. Meselâ bir coğrafya muallimini –mübahaseye girişmeden evvel,

---

1 "Biz Allah'a âidiz ve vakti geldiğinde elbette O'na döneceğiz." (Bakara sûresi, 2/156)

2 Allah'ın rahmeti üzerine olsun, âmîn.

3 (Hâşiye) Bediüzzaman'ın çok genç yaşındaki bu vukufiyeti, onun istikbaldeki çok muazzam hizmet-i Kur'âniye ve İslâmiye'si için hazırlanmasını temin etmiştir. Bu kanaatini o zaman izhar ettiğinden, otuz-kırk sene sonra, İlm-i Kelâm'da bir teceddüd yapan Risale-i Nur Külliyatı'nın telifine Cenâb-ı Hak muvaffak eylemiştir.

yirmi dört saat içerisinde eline geçirdiği bir coğrafya kitabını hıfzetmek sûretiyle ertesi gün– Van Valisi merhum Tahir Paşa'nın konağında onu ilzam eder. Ve yine aynı sûrette bir muaraza neticesinde, beş gün zarfında kimya-yı gayr-i uzvîyi (inorganik kimya) elde ederek, kimya muallimiyle muarazaya girişir ve onu da ilzam eder. İşte pek genç yaşındaki mezkûr harikulâdeliklere ve bahr-i umman hâlinde bir ilme mâlikiyetine şahit olan ehl-i ilim, Molla Said'e "Bediüzzaman" lâkabını vermiştir. Bediüzzaman, Van'da bulunduğu müddet zarfında, o zamana kadar edindiği fikir ve mütâlaalar ve ilmî ve dinî tedris usûllerini görmekle ve zamanın ihtiyac-ı zarurîlerini nazar-ı itibara almakla kendisine mahsus bir usûl-ü tedris îcad eder. Bu da, hakâik-i diniyeyi asrın fehmine uygun en yeni izah ve beyan tarzlarıyla isbat etmek sûretiyle talebelerini tenvir etmektir.

Molla Said, Van'da bulunduğu zamanlarda, bazı hususlarda o havalinin ulemâsına muhalif bulunuyordu.[1(Hâşiye)] Bu hususlar şunlardır:

1– Katiyen hiç kimseden hediye olarak para almamak ve maaş bile kabul etmemek. Evet, hayatta hiçbir maddî mülkiyeti olmayıp, fakir ve kimsesiz ve daimî nefiy ve hapislerle çok sıkıntılı ve dehşetli musibetler içerisinde yaşadığı hâlde kimseden para ve mukabelesiz hediye almadığı, bilmüşâhede görülmüştür.

2– Hiçbir âlimden suâl sormamak. Yirmi sene zarfında, daima ancak sorulanlara cevap vermişti. Bu hususta kendileri derlerdi ki: "Ben ulemânın ilmini inkâr etmem; binâenaleyh kendilerinden suâl sormak fazladır. Benim ilmimden şüphe edenler varsa sorsunlar, onlara cevap vereyim."

3– Yanında bulunan talebelerini aynı kendisi gibi zekât ve hediye almaktan men etmek. Onları da yalnız rızâ-yı ilâhî için çalıştırırdı. Hattâ çok zamanlar talebelerini kendi iâşe ederdi.

4– Daima mücerred kalmak ve dünyada hiçbir şeyle alâka peyda etmemek. Bunun içindir ki: "Bütün malımı bir elimle kaldırıp götürebilmeliyim." demiştir. Bu hâlin sebebi sorulunca: "Bir zaman gelecek, herkes benim hâlime gıpta edecektir. Sâniyen, mal ve servet bana lezzet vermiyor; dünyaya ancak bir misafirhane nazarıyla bakıyorum." derdi.

Van'da bulunduğu vakit, merhum Vali Tahir Paşa, Avrupa kitaplarını tetebbu ederek kendisine suâller tertip edip sorardı. Bunların hiçbirisini görmediği ve Türkçe'yi de yeni konuşmaya başladığı hâlde, cevabında tereddüt

1 (Hâşiye) Aynı vaziyet, seksen senelik hayatında da devam etmiştir.

etmezdi. Birgün kitapları görür ve Tahir Paşa'nın bunlardan suâl tertip ettiğini anlayarak az bir zamanda kitapların muhtevasını elde eder.

O zamanda en büyük gaye ve düşüncesi, Mısır'daki Câmiu'l-Ezher'e mukabil Bitlis ve Van'da "Medresetü'z-Zehrâ" isminde bir darülfünûn vücûda getirmekti. Bu teşebbüsünü kuvveden fiile çıkarmak niyetinde olup bunu tasarlıyordu.

Van'da yaz zamanlarını, Bâşit ve Beytüşşebab namındaki yaylalarda geçiriyordu. Birgün Tahir Paşa'ya, mezkûr dağların başında temmuzda bile buz bulunduğunu söyler. Tahir Paşa itiraz eder ve: "Temmuz'da katiyen oralarda buz bulunmaz." iddiasında bulunur. Yaylada iken birgün bunu hatırlayarak Tahir Paşa'ya yazdığı ilk Türkçe mektubunda der: "Ey Paşa! Bâşit başında buz tuttu. Görmediğin şeyi inkâr etme. Her şey senin mâlûmatında münhasır değildir, vesselâm!"

Molla Said, aşiretler arasında olan herhangi bir geçimsizliği işitince hemen müdahale ederek, irşad yoluyla her iki tarafı da derhal barıştırırdı. Hattâ hükûmetin bile barıştırmaktan âciz kaldığı Şeker Ağa ile Mîran Reisi Mustafa Paşa'yı barıştırdı. Ve Mustafa Paşa'ya: "Daha tevbe etmedin mi?" diye sorunca, Mustafa Paşa da cevaben: "Seydâ! Ne söylerseniz sözünüzden çıkmam." demiştir.

Mustafa Paşa, at ile para teberru etmek ister. Bediüzzaman reddederek: "Şimdiye kadar kimseden para almadığımı işitmediniz mi? Bâhusus sizin gibi zalimden nasıl para alırım? Ve siz galiba tevbenizi bozdunuz. Şu takdirde Cezire'ye ulaşamazsınız." demiştir.

Ve hakikaten Cezire'ye yetişmeden yolda öldüğünü haber alır.

Bediüzzaman, riyâziyede harikulâde bir sürat-i intikale mâlik idi. Herhangi bir müşkül meseleyi, zihnen hemen hâllederdi. Hattâ Cebir Mukabele ilminde bir risale telif etmişti. Tahir Paşa nezdinde hesap meseleleri münakaşa mevzuu olduğunda, hesaba dair hangi mesele bahsedilse, başkaları ve en mahir kâtipler neticeyi bulamadan, Molla Said zihnen çıkarıyordu. Çok defalar böyle yarışlara girişir ve umumunda daima birinci gelirdi. Bir defasında şöyle bir suâl sordular: "On beş müslim, on beş gayr-i müslim farz edilerek, birbiri ardına dizilince bunlara yapılacak her kurada gayr-i müslime isabet etmesi matluptur. Nasıl taksim edilir?"

Bu suâle cevaben: "Bunların yüz yirmi dört vaziyet-i muhtemelesi vardır." diyerek yapar.

Hem de der: "Bundan daha müşkülünü de kendim icat ederim. İki bin beş yüz vaziyet-i muhtemeleye göre yaparım."

İki saat zarfında yüz adamdan elli adet gayr-i müslimi o vaziyette taksim eder ki daima kurayı gayr-i müslime düşürür. Ve hattâ beş yüz gayr-i müslim olmakla iki yüz elli bin vaziyet-i muhtemele üzerine bir mesele çıkarttı ve Tahir Paşa'ya göstererek bir risale şeklinde yazdı.[1(Hâşiye-1)]

Bediüzzaman, Van'da bulunduğu zamanlarda, Vali Tahir Paşa ile bazı gazetelerden havâdis okurdu. Bilhassa İslâmiyet'i alâkadar eden hususlara dikkat ederdi. Van'daki ikameti esnasında, âlem-i İslâm'ın vaziyetini bir derece öğrenmiş bulunuyordu. Birgün Tahir Paşa bir gazetede şu müthiş haberi ona göstermişti. Haber şu idi:

İngiliz Meclis-i Meb'usân'ında Müstemlekât Nâzırı, elinde Kur'ân-ı Kerîm'i göstererek söylediği bir nutukta: "Bu Kur'ân, İslâmların elinde bulundukça biz onlara hâkim olamayız. Ne yapıp yapmalıyız, bu Kur'ân'ı onların elinden kaldırmalıyız; yahut müslümanları Kur'ân'dan soğutmalıyız." diye hitabede bulunmuş.

İşte bu müthiş haber, onda tarifin fevkinde bir tesir uyandırmıştı. İstidadı şimşek gibi alevli, duyguları ve bütün letâifi uyanık ve ilim, irfan, ihlâs cesaret ve şecaat gibi harika inâyet ve seciyelere mazhar olan Bediüzzaman'ın, bu havâdis üzerine: *"Kur'ân'ın sönmez ve söndürülmez mânevî bir güneş hükmünde olduğunu, ben dünyaya isbat edeceğim ve göstereceğim."* diye kuvvetli bir niyet ruhunda uyanır ve bu sâikle çalışır.[2(Hâşiye-2)]

---

1 (Hâşiye-1) Maatteessüf o risale Van'da bir yangında yanmıştır.

2 (Hâşiye-2) Said Nursî, altmış beş sene evvel Van'da Vali Tahir Paşa'nın yanında iken okuduğu bir gazetede, İngiliz Müstemlekât Nâzırı'nın İngiliz Meclis-i Meb'usanında elinde Kur'ân'ı göstererek: "Bu Kur'ân Müslümanların elinde kaldıkça biz onlara hakikî hâkim olamayız. Ya Kur'ân'ı ortadan kaldırmalıyız, veya onları Kur'ân'dan soğutmalıyız." sözü üzerine, ruhunda bir feveran ve nihayetsiz bir gayret uyanır. Kur'ân'ın bir mucize olduğunu isbat ederek her tarafa neşretmek ve kâfirleri tam susturmak ister, buna kat'î karar verir. Van'da bulunduğu on beş sene müddet içerisinde hıfzına aldığı seksenden ziyade kitabı ezbere devrettiği gibi, âlem-i İslâm'ın hâl-i hazırda durumu hakkında da gerekli her türlü mâlûmatı elde eder.

Nazirsiz bir allâme olan Bediüzzaman, daha genç yaşında görünen müstesna zekâ ve ilminden de anlaşıldığı gibi, sair emsâlleri fevkinde, kendisine ayrıca hikmet-i Kur'âniye tâlim edilmişti. Kendisi, asr-ı hâzırın ihtiyacını karşılayacak, zamanın ilmî ve edebî seviyesinin fevkinde bütün dünyaya Kur'ân'ın mucize olduğunu isbat ve herkesi ikna edebilecek bir kabiliyet, metanet, emel ve fedakârlık taşıyordu. ⇨

Bediüzzaman, Şarkî Anadolu'da Medresetü'z-Zehrâ namında bir darülfünun açmak, ya Van'da veyahut da Diyarbakır'da darülfünun derecesinde bir medrese tesisine çalışmak için İstanbul'a geldi. İstanbul'a gelişini bir muharrir şöyle tasvir etmişti: "Şarkın yalçın kayalıklarından, bir ateşpâre-i zekâ, İstanbul âfâkında tulû etti."

İstanbul'a gelmeden evvel birgün Tahir Paşa: "Şark ulemâsını ilzam ediyorsun, fakat İstanbul'a gidip o denizdeki büyük balıklara da meydan okuyabilecek misin?" demişti.

İstanbul'a gelir gelmez ulemâyı münazaraya davet etti. Bunun üzerine İstanbul'daki meşhur âlimler grup grup ziyarete gelip suâller soruyorlar ve o hepsinin de cevaplarını sahih olarak veriyordu. Bundan maksadı, Şarkî Anadolu'daki ilim ve irfan faaliyetine nazar-ı dikkati celbetmekti. Yoksa Molla Said, katiyen hodfuruşluğu sevmezdi. Her türlü gösteriş ve âlâyişten müberra olarak hareket ederdi. İlim, cesaret, hâfıza ve zekâ itibarıyla pek harika idi. Aynı derecede, belki daha ziyade olarak, halis ve muhlis idi. Tasannu ve tekellüften katiyen hoşlanmazdı. İstanbul'daki ikametgâhının kapısında şöyle bir levha asılı idi: *"Burada her müşkül hâlledilir, her suâle cevap verilir; fakat suâl sorulmaz."*[1](Hâşiye)

Bir buğday tanesi kadar çam çekirdeğinden dağ gibi bir ağacın zuhuru, kudret-i ilâhiyeyi açıkça gösterdiği gibi maddî hiçbir kuvvete sahip olmayan, bilâkis mazlum ve bir nevi elleri, kolları bağlı bir vaziyette Bediüzzaman'ın çekirdek-misal hayatı ve hizmetiyle tarihin en dehşetli bir devrinde hem Anadolu, hem âlem-i İslâm, hem dünyanın ekserîsine de maddeten tesir edecek ve zihniyetlerini değiştirecek mânevî, küllî ve cihanşümûl bir inkişafın zuhuru, aynen bir kudret-i mutlaka ve istihdam-ı ilâhî ve sevk-i rabbânî ile olduğu akla ve kalbe görünmektedir.

Filhakika, bir eserinde tahdis-i nimet sûretinde hizmet-i imaniyeye ait inâyet-i ilâhiyeden bahsederken şöyle der: "Eski Harb-i Umumî'de ve daha evvellerinde bir vâkıa-yı sâdıkada görüyorum ki: Ararat Dağı denilen meşhur Ağrı Dağı'nın altındayım. Birden o dağ müthiş infilâk etti; dağlar gibi parçaları dünyanın her tarafına dağıttı. O dehşet içinde baktım ki merhum validem yanımdadır. Dedim:

'Ana, korkma. Cenâb-ı Hakk'ın emridir. O hem Rahîm'dir, hem Hakîm'dir.'

Birden o hâlette iken baktım ki, mühim bir zat bana âmirane diyor ki:

'İ'câz-ı Kur'ân'ı beyan et!'

Uyandım, anladım ki bir büyük infilâk olacak. O infilâk ve inkılâptan sonra Kur'ân etrafındaki surlar kırılacak. Doğrudan doğruya Kur'ân kendi kendini müdafaa edecek. Ve Kur'ân'a hücum edilecek. İ'câzı onun çelik bir zırhı olacak. Ve şu i'câzın bir nev'ini, şu zamanda izharına –haddimin fevkinde olarak– benim gibi bir adam namzet olacak ve namzet olduğumu anladım."

1 (Hâşiye) Burada şunu ilâveten beyan etmek icap eder ki: Said Nursî'nin hayatının son otuz-kırk senesinde, din-i İslâm'a ve Kur'ân'a hizmet cihetinde fevkalâde bir rahmet ve inâyetle

İstanbul'da grup grup gelen ulemânın suâllerini cevaplandırıyordu. Genç yaşında böyle bilâ-istisna bütün suâllere cevap vermesi ve gayet mukni ve beliğ ifade ve harika hâl ve tavırlarıyla, ehl-i ilmi hayranlıkla takdire sevk ediyordu. Ve "Bediüzzaman" unvanına bihakkın lâyık görüyorlar ve bu fevkalâde zatı, bir "nâdire-i hilkat" olarak tavsif ediyorlardı.

Hattâ bu zamanlarda Mısır Câmiu'l-Ezher Üniversitesi reislerinden meşhur Şeyh Bahît Efendi İstanbul'a bir seyahat için geldiğinde, Kürdistan'ın sarp, yalçın kayaları arasından gelerek İstanbul'da bulunan Bediüzzaman Said Nursî'yi ilzam edemeyen İstanbul ulemâsı, Şeyh Bahît'ten bu genç hocanın ilzam edilmesini isterler. Şeyh Bahît de bu teklifi kabul ederek bir münazara zemini arar. Ve bir namaz vakti Ayasofya Camii'nden çıkıp çayhaneye oturulduğunda bunu fırsat telâkki eden Şeyh Bahît Efendi, yanında ulemâ hazır bulunduğu hâlde Bediüzzaman'a hitaben, مَا تَقُولُ فِي حَقِّ الْأُورُبَّائِيَّةِ وَالْعُثْمَانِيَّةِ yani, "Avrupa ve Osmanlılar hakkında ne diyorsunuz, fikriniz nedir?" der.

Şeyh Bahît Efendi'nin bu suâlden maksadı, Bediüzzaman'ın şek olmayan bir bahr-i umman gibi ilmini ve ateşpâre-i zekâsını tecrübe etmek değil, belki, zaman-ı istikbale ait şiddet-i ihatasını ve idare-i âlemdeki siyasetini anlamak idi. Buna karşı Bediüzzaman'ın verdiği cevap şu oldu:

إِنَّ الْأُورُبَّا حَامِلَةٌ بِالْإِسْلَامِيَّةِ فَسَتَلِدُ يَوْمًا مَا،

وَإِنَّ الْعُثْمَانِيَّةَ حَامِلَةٌ بِالْأُورُبَّائِيَّةِ فَسَتَلِدُ يَوْمًا مَا

Yani, "Avrupa bir İslâm devletine hâmiledir, günün birinde onu doğuracak. Osmanlılar da Avrupa ile hâmiledir; o da onu doğuracak."

Bu cevaba karşı Şeyh Bahît Hazretleri: "Bu gençle münazara edilmez.

Risale-i Nur ihsan edildiğinden ve âlemşümûl bir mânevî cihad-ı diniye ve hizmet-i Kur'âniye'de bulunduğundan anlaşılmış ve sonra kendileri de bir mânevî ihtarla kaleme almışlardır ki onun hayatı bir intizam dairesinde geçiyordu. Yani, ileride mühim bir hizmet-i Kur'âniye'de bulunacağı için, Cenâb-ı Hak o hizmet-i Kur'âniye'ye zemin hazırlamak hikmetiyle Said'i fevkalhad şartlar içerisinde ve fevkalâde inâyet altında harika bir zekâ ve deha ile mücehhez olarak istihdam ve istimâl ediyordu. Onun için Tarihçe-i Hayat'ın başında beyan edildiği vecihle, onun hayat ve ahvâline bu nokta-yı nazarla bakmak lâzımdır. Ve hatta kendisi Hürriyet'ten evvel birçok talebelerine, dostlarına: "Bir nur görüyorum, istikbale büyük ümitlerle bakıyorum." diye, ehemmiyetli bir Kur'ân hizmetinin vuku bulacağını haber veriyordu. Bir hiss-i kablelvuku ile Risale-i Nur'un şimdiki mânevî hizmet-i Kur'âniye ve imaniyesini, o zamanları siyaset âleminde olacak zannedip, bütün kuvvetiyle İstanbul'da siyaseti dine, Kur'ân'a âlet ederek çalışıyordu.

Ben de aynı kanaatteyim. Fakat bu kadar veciz ve beliğâne bir tarzda ifade etmek, ancak Bediüzzaman'a hastır."[1(*)] demiştir.

Bediüzzaman'ın İstanbul'da hayatı, bir derece siyasîdir. Siyaset yoluyla İslâmiyet'e hizmet edilecek diye kanaat besliyordu. Siyasî hayata karışması, İslâmiyet'e hizmet aşkının bir neticesi idi. Daima hürriyet taraftarı idi. Gördüğü haksızlıklardan dolayı Jön Türkler'e daima muhalefette bulunarak: "Siz dini incittiniz, gayretullaha dokundunuz, şeriatı tezyif ettiniz; neticesi vahim olacaktır." diye izhar-ı muhalefetten çekinmiyordu.

Hürriyetten sonra mücahid arkadaşlarıyla beraber İttihad-ı Muhammedî *(aleyhissalâtü vesselâm)* Cemiyeti'ni kurmuşlar, cemiyet pek kısa bir zamanda inkişafa başlamış, hattâ Bediüzzaman'ın bir makalesiyle Adapazarı ve İzmit havalisinde elli bin kişi cemiyete dahil olmuştu.

Hürriyeti sû-i tefsir etmemek ve meşrûtiyeti, meşrûtiyet-i meşrûa olarak kabul etmek lâzım geldiğini ileri sürerek bu hususta dinî gazetelerde makaleler neşrediyor ve hitabelerde bulunuyordu. Bu makale ve hitabeleri, emsâlsiz denecek kadar beliğ ve mukni idi. Ehl-i ilim ve ehl-i siyaset, Said Nursî'nin bu yazılarından ve derslerinden çok istifade etmişlerdir. O zamandaki intibah-ı millîyi, Anadolu ve Asya'nın saadet-i dünyeviyesinin fecr-i sâdıkı olarak müjde veriyor, fakat elden kaçmaması için evâmir-i şer'iyeyi çabuk imtisâl etmenin zarurî olduğunu ileri sürüyordu. "Eğer meşrûtiyeti hürriyet-i şer'iye ile kabul etmezsek ve öyle tatbik edilmezse, elimizden kaçacak, müstebid bir idareye yerini terk edecek." diye ihtar ediyordu. O nutuk ve makalelerden numûne olarak cüz'î bir kısmını buraya dercediyoruz:

---

1 (*) Nitekim Bediüzzaman'ın dediği gibi; ihbâratın iki kutbu da tahakkuk etmiş, bir-iki sene sonra Meşrûtiyet devrinde şeâir-i İslâmiye'ye muhalif çok âdât-ı ecnebiyeyi ahzetmek ve gittikçe Türkiye'de yerleştirmek; ve şimdi Avrupa'da Kur'ân'a ve İslâmiyet'e karşı gösterilen hüsn-ü alâka ve bilhassa bahtiyar Alman milletinde fevc fevc İslâmiyet'i kabul etmek gibi hâdiseler, o ihbarı tamamıyla tasdik etmişlerdir.

[Bediüzzaman Said Nursî'nin ilân-ı hürriyetin üçüncü gününde irticalen söylediği ve sonra Selânik'te Hürriyet Meydanında tekrar ettiği ve o zamanın gazetelerinin neşrettikleri nutkunun sûretidir.]

Hürriyete Hitap

Ey hürriyet-i şer'î! Öyle müthiş ve fakat güzel ve müjdeli bir sada ile çağırıyorsun ki, benim gibi bir bedevîyi tabakat-ı gaflet altında yatmışken uyandırıyorsun. Sen olmasaydın, ben ve umum millet, zindan-ı esarette kalacaktık. Seni ömr-ü ebedî ile tebşir ediyorum.

Eğer aynü'l-hayat şeriatı menba-ı hayat yapsan ve o cennette neşv ü nema bulsan; bu millet-i mazlûmenin de eski zamana nisbeten bir derece terakki edeceğini müjde veriyorum.

Eğer hakkıyla seni rehber etse ve ağrâz-ı şahsî ve fikr-i intikam ile sizi lekedar etmezse...

Yâ Rab! Ne saadetli bir kıyâmet ve ne güzel bir haşir ki, [1] وَالْبَعْثُ بَعْدَ الْمَوْتِ hakikatinin küçük bir misalini bu zaman bize tasvir ediyor. Şöyle ki:

Asya'nın ve Rumeli'nin köşelerinde medfun olan medeniyet-i kadîme hayata başlamış; menfaatini mazarrat-ı umumiyede arayan ve istibdadı arzu edenler [2] يَا لَيْتَنِي كُنْتُ تُرَابًا demeye başladılar.

Yeni Hükûmet-i Meşrûtamız mucize gibi doğduğu için inşâallah bir seneye kadar, [3] نُكَلِّمُ مَنْ كَانَ فِي الْمَهْدِ صَبِيًّا sırrına mazhar olacağız. Mütevekkilâne, sabûrâne tuttuğumuz otuz sene Ramazan-ı sükûtun sevabıdır ki azapsız cennet-i terakki ve medeniyet kapılarını bize açmıştır. Hâkimiyet-i milliyenin beraat-i istihlâli olan kanun-u şer'î, hâzin-i cennet gibi bizi duhûle davet ediyor.

Ey mazlûm ihvân-ı vatan! Gidelim dâhil olalım!

Birinci kapısı, şeriat dairesinde ittihad-ı kulûb;

İkincisi, muhabbet-i milliye;

---

1 Ölümden sonra dirilişin (hak olduğu)..

2 "Ah ne olurdu, (şuurlu, sorumlu bir varlık olacağıma) keşke toprak olaydım!" (Nebe sûresi, 78/40)

3 "(Meryem, (bana değil, O'na sorun manâsında) çocuğa işaret etti.) Beşikteki bir bebekle nasıl konuşabiliriz ki? (dediler)." (Meryem sûresi, 19/29)

Üçüncüsü, maarif;

Dördüncüsü, sa'y-i insanî;

Beşincisi, terk-i sefahettir. Ötekilerini sizin zihninize havale ediyorum...

.....

Sakın ey ihvân-ı vatan! Sefahetlerle ve dinde lâübaliliklerle tekrar öldürmeyiniz. Ve bütün efkâr-ı fâsideye ve ahlâk-ı rezîleye ve desâis-i şeytaniyeye ve tabasbusata karşı; şeriat-ı garrâ üzerine müesses olan kanun-u esasî Azrail hükmüne geçti, onları susturdu.

Sakın ey ihvân-ı vatan! İsrafat ve hilâf-ı şeriat ve lezâiz-i nâmeşrûa ile tekrar ihya etmeyiniz! Demek şimdiye kadar mezarda idik, çürüyorduk. Şimdi bu ittihad-ı millet ve meşrûtiyet ile rahm-i mâdere geçtik; neşv ü nema bulacağız.

Yüz bu kadar sene geri kaldığımız mesafe-i terakkiden –inşâallah– mucize-i Peygamberî *(aleyhissalâtü vesselâm)* ile şimendifer-i kanun-u şer'iye-i esasiyeye amelen ve burak-ı meşveret-i şer'iyeye fikren bineceğiz. Bu vahşet-engiz sahra-yı kebiri kısa zamanda tayyetmekle beraber, milel-i mütemeddine ile omuz omuza müsabaka edeceğiz. Zira onlar kâh öküz arabasına binmişler, yola gitmişler.. Biz birdenbire şimendifer ve balon gibi mebâdiye bineceğiz, geçeceğiz. Belki, câmî-i ahlâk-ı hasene olan hakikat-i İslâmiye'nin ve istidad-ı fıtrînin ve feyz-i imanın ve şiddet-i açlığın hazma verdiği teshil yardımıyla fersah fersah geçeceğiz. Nasıl ki vaktiyle geçmiştik. Talebeliğin bana verdiği vazife ile ve hürriyetin ferman-ı mezuniyetiyle ihtar ediyorum ki:

Ey ebnâ-yı vatan! Hürriyeti, sû-i tefsir etmeyiniz, tâ elimizden kaçmasın. Ve müteaffin olan eski esareti başka kapta bize içirmekle bizi boğmasın.[1(Hâşiye)] Zira hürriyet, mürâât-ı ahkâm ve âdâb-ı şeriat ve ahlâk-ı hasene ile tahakkuk eder ve neşv ü nema bulur.

.....

Bediüzzaman

---

1 (Hâşiye) Evet, daha dehşetli bir istibdat ile, pek acı ve zehirli bir esareti bize içirdiler.

Yaşasın Şeriat-ı Ahmedî (aleyhissalâtü vesselâm)

Dinî Ceride, no: 77
5 Mart 1325 (18 Mart 1909)

Şeriat-ı garrâ, kelâm-ı ezelîden geldiğinden, ebede gidecektir. Nefs-i emmarenin istibdad-ı rezilesinden selâmetimiz, İslâmiyet'e istinat iledir. O hablülmetine temessük iledir. Ve haklı hürriyetten hakkıyla istifade etmek, imandan istimdat iledir. Zira, Sâni-i âlem'e hakkıyla abd ve hizmetkâr olanın, halka ubûdiyete tenezzül etmemesi gerektir.

Herkes kendi âleminde bir kumandan olduğundan, âlem-i asgarında cihad-ı ekber ile mükelleftir. Ve ahlâk-ı Ahmediye (aleyhissalâtü vesselâm) ile tahalluk ve sünnet-i nebeviyeyi ihyâ ile muvazzaftır.

Ey evliya-yı umûr! *Tevfik isterseniz, kavânin-i âdetullaha tevfik-i hareket ediniz. Yoksa tevfiksizlik ile cevab-ı red alacaksınız. Zira, mâruf umum enbiyânın memâlik-i İslâmiye ve Osmaniye'den zuhuru, kader-i ilâhînin bir işaret ve remzidir ki; bu memleket insanlarının makine-i tekemmülâtının buharı diyanettir. Ve bu Asya ve Afrika tarlasının ve Rumeli bostanının çiçekleri ziya-yı İslâmiyet ile neşv ü nema bulacaktır.*

Dünya için din feda olunmaz. Gebermiş istibdadı muhafaza için, vaktiyle mesâil-i şeriat rüşvet verilirdi. Dinin meseleleri terk ve feda edilmesinden, zarardan başka ne faydası görüldü?

Milletin kalb hastalığı, zaaf-ı diyanettir. Bunu takviye ile sıhhat bulabilir.

Bizim cemaatimizin meşrebi, muhabbete muhabbet ve husûmete husûmettir. Yani, beyne'l-İslâm muhabbete imdat; ve husûmet askerini bozmaktır.

Mesleğimiz ise, ahlâk-ı Ahmediye ile tahallûk ve sünnet-i Peygamberî'yi ihya etmektir. Ve rehberimiz şeriat-ı garrâ ve kılıcımız da berâhîn-i kâtıa ve maksadımız îlâ-yı kelimetullahtır.

Bediüzzaman

Hakikat

Dinî Ceride, no: 70
26 Şubat 1324
Mart 1909

Biz **"Kâlû Belâ"dan cemiyet-i Muhammedî'de dahiliz.** *Cihetü'l-vahdet-i ittihadımız tevhiddir. Peyman ve yeminimiz imandır. Madem ki muvahhidiz, müttehidiz. Her bir mümin îlâ-yı kelimetullah ile mükelleftir. Bu zamanda en büyük sebebi, maddeten terakki etmektir. Zira, ecnebîler fünun ve sanayi silâhıyla bizi istibdad-ı mânevîleri altında eziyorlar. Biz de fen ve sanat silâhıyla îlâ-yı kelimetullahın en müthiş düşmanı olan cehil ve fakr ve ihtilâf-ı efkârla cihad edeceğiz. Amma cihad-ı haricîyi şeriat-ı garrânın berâhin-i kâtıasının elmas kılıçlarına havale edeceğiz. Zira medenîlere galebe çalmak ikna iledir, söz anlamayan vahşiler gibi icbar ile değildir.*

Biz muhabbet fedaileriyiz, husûmete vaktimiz yoktur.

Meşrûtiyet ki; adalet ve meşveret ve kanunda inhisâr-ı kuvvetten ibarettir. On üç asır evvel şeriat-ı garrâ teessüs ettiğinden, ahkâmda Avrupa'ya dilencilik etmek, din-i İslâm'a büyük bir cinayettir. Ve şimale mütevecciheh namaz kılmak gibidir.

Kuvvet kanunda olmalı. Yoksa, istibdat tevzi olunmuş olur. إِنَّ اللهَ لَقَوِيٌّ عَزِيزٌ[1] *hâkim ve âmir-i vicdanî olmalı. O da mârifet-i tam ve medeniyet-i âmm veyahut din-i İslâm namıyla olmalı. Yoksa istibdat daima hükümferma olacaktır.*

İttifak hüdâdadır, hevâ ve heveste değil.

İnsanlar hür oldular, ama yine abdullahtırlar. Her şey hür oldu; başkasının kusuru insanın kusuruna senet ve özür olamaz.

Yeis, mâni-i herkemâldir. "Neme lâzım, başkası düşünsün." istibdadın yâdigârıdır.

Bediüzzaman

---

1 "Muhakkak ki Allah, mutlak kuvvet sahibidir, her işte üstün ve mutlak galiptir." (Hac sûresi, 22/40, 74)

Üstad Bediüzzaman Hazretleri Birinci Cihan Harbi'nin akabinde İstanbul'da biraderzadesi Abdurrahman ile birlikte

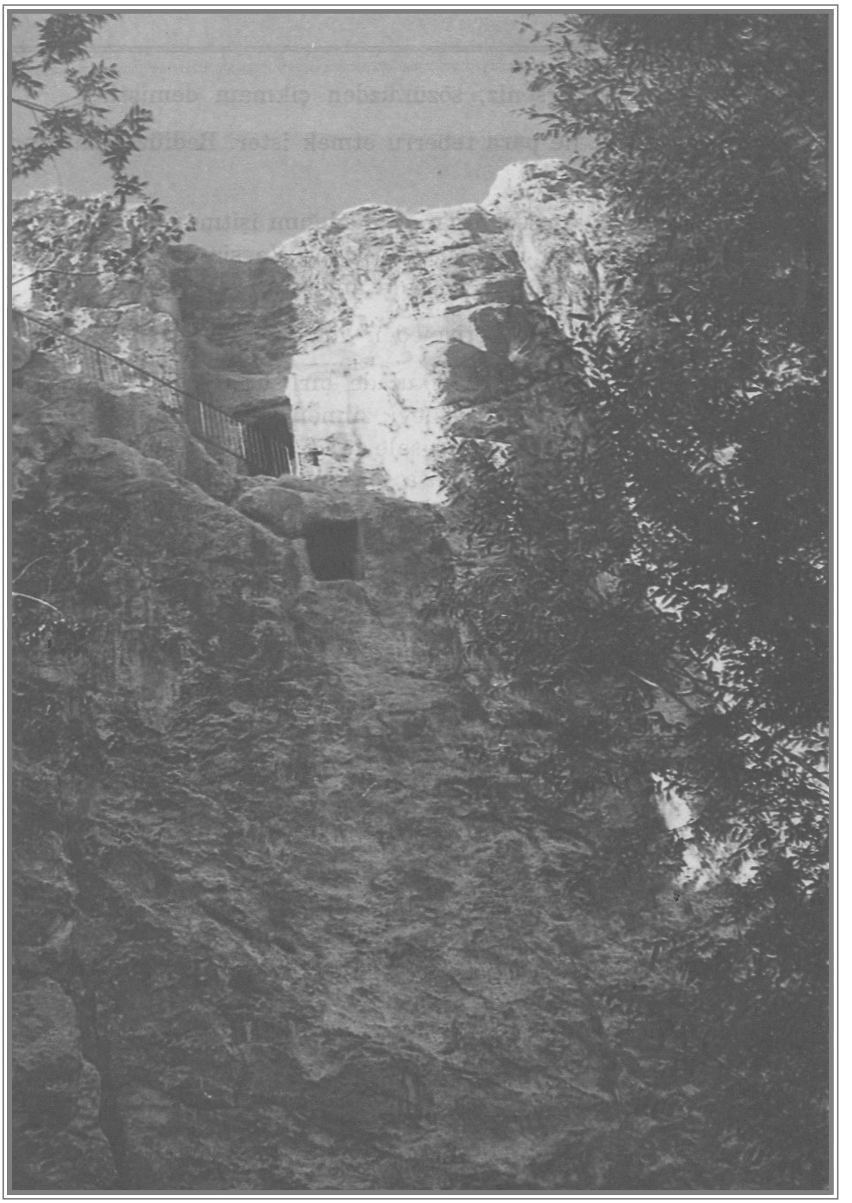

Bediüzzaman Said Nursî Hazretleri'nin Van'daki Horhor Medresesi'nin bahçesinden Van Kalesi ve mağaraların görünüşü

İstanbul Hahambaşısı Yahudi Karasso ile Bediüzzaman arasında Selânik'te cereyan eden bir konuşma sırasında, Karasso konuşmayı yarıda bırakarak dışarıya fırlamış ve arkadaşlarına, "Eğer yanında biraz daha kalsaydım, az kalsın beni de müslüman edecekti." diyerek mağlûbiyetini hayret ve telâşla izhar etmiştir. Karasso ki, Osmanlı İmparatorluğunu parçalamak için sinsi ve tertipli bir şekilde çalışan gizli bir teşkilâta mensup olup, ortada fevkalâde bir rol oynuyordu. Karasso'nun Bediüzzaman'ı ziyaret etmekten maksadı, onu kendi fikrine çevirmek ve meş'um gayesine âlet etmekti. Fakat heyhat!...

Nihayet, menhus 31 Mart Hâdisesi meydana gelir. Şeriat isteyen ve o hâdisede ismi karışan on beş kadar hoca idam edilir. Bediüzzaman, onlar mahkeme binasının bahçesinde asılı durdukları ve kendisi de pencereden onları gördüğü bir hâlde muhakeme olunur. Mahkeme reisi Hurşid Paşa sorar: "Sen de şeriat istemişsin?"

Bediüzzaman cevap verir: *"Şeriatın bir hakikatine, bin ruhum olsa feda etmeye hazırım. Zira şeriat, sebeb-i saadet ve adalet-i mahz ve faziledir. Fakat, ihtilâlcilerin isteyişi gibi değil!"*

Bediüzzaman'ın Divan-ı Harp'teki bu kahramanca müdafaası, o zaman iki defa tab edilip neşredilmiştir. O dehşetli mahkemeden idamını beklerken beraat etmiş ve mahkemeye teşekkür etmeyerek, yolda Bayezid'den ta Sultanahmed'e kadar, arkasında kalabalık bir halk kitlesi mevcut olduğu hâlde, *"Zalimler için yaşasın cehennem! Zalimler için yaşasın cehennem!"* nidâlarıyla ilerlemiştir.

> Divan-ı Harp'teki müdafaasının bir kısmı bu Tarihçe-i Hayat'ta yazılmıştır. Ta ki 31 Mart Hâdisesi'nin iç yüzü ve Bediüzzaman'ın kahramanca müdafaası bir derece anlaşılabilsin:

(İki Mekteb-i Musibet Şehadetnamesi yahut Divan-ı Harb-i Örfî ve Said Nursî adlı eserden parçalar)

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1] ، وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ[2]

Mukaddime

Vaktâ ki hürriyet divanelikle yâd olunurdu; zayıf istibdat tımarhaneyi bana mektep eyledi. Vaktâ ki îtidal, istikamet irtica ile iltibas olundu; Meşrûtiyette şiddetli istibdat, hapishaneyi mektep yaptı.

Ey şu şehadetnâmemi temâşâ eden zevât! Lütfen ruh ve hayalinizi misafireten, yeni medeniyete karışmış asabî bir bedevî talebenin hâl-i ihtilâlde olan ceset ve dimağına gönderiniz. Tâ tahtie ile hataya düşmeyiniz.

Otuz Bir Mart Hâdisesi'nde, Dîvan-ı Harb-i Örfî'de dedim ki:

Ben talebeyim. Onun için her şeyi mizan-ı şeriatla müvâzene ediyorum. Ben milliyetimizi, yalnız İslâmiyet biliyorum. Onun için her şeyi de İslâmiyet nokta-yı nazarından muhakeme ediyorum.

Ben hapishane denilen âlem-i berzahın kapısında dururken ve darağacı denilen istasyonda âhirete giden şimendiferi beklerken, cemiyet-i beşeriyenin gaddarâne hâllerini tenkit ederek; değil yalnız sizlere, belki bu zamandaki nev-i benîbeşere îrad ettiğim bir nutuktur. Onun için يَوْمَ تُبْلَى السَّرَآئِرُ[3] sırrınca, kabr-i kalbden hakâik çıplak çıktı. Nâmahrem olan kimseler nazar etmesin.

Âhirete kemâl-i iştiyak ile müheyyayım. Bu asılanlarla beraber gitmeye hazırım. Nasılki bir bedevî garâip-perest, İstanbul'un acâib ve mehâsinini işitmiş, fakat görmemiş; nasıl kemâl-i hâhişle görmeyi arzu eder! Ben de mârez-i acâib ve garâib olan âlem-i âhireti o hâhişle görmek istiyorum. Şimdi de öyleyim. Beni oraya nefyetmek, bana ceza değil; sizin elinizden gelirse, beni vicdanen tâzib ediniz! Ve illâ başka sûretle azap, azap değil, benim için bir şandır!

---

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

2 "Hiç bir şey yoktur ki, O'nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor bulunmasın." (İsrâ sûresi, 17/44)

3 "O gün, gizli kalmış ne varsa hepsi ortaya dökülür." (Târık sûresi, 86/9)

Bu hükûmet zaman-ı istibdatta akla husûmet ederdi. Şimdi de hayata adavet ediyor. Eğer hükûmet böyle olursa; yaşasın cünûn! Yaşasın mevt! Zalimler için de yaşasın cehennem!

Ben zaten bir zemin istiyordum ki efkârımı onda beyan edeyim. Şimdi bu Divan-ı Harb-i Örfî iyi bir zemin oldu. Bidayetlerde herkesten suâl olunduğu gibi Divan-ı Harp'te bana da suâl ettiler: "Sen de şeriat istemişsin?"

Dedim: "Şeriatın bir hakikatine, bin ruhum olsa feda etmeye hazırım! Zira şeriat, sebeb-i saadet ve adâlet-i mahz ve fazilettir. Fakat ihtilâlcilerin isteyişi gibi değil!"

Hem de dediler: "İttihad-ı Muhammediye'ye *(aleyhissalâtü vesselâm)* dahil misin?"

Dedim: "Maaliftihar! En küçük efradındanım. Fakat benim tarif ettiğim vecihle... Ve o ittihattan olmayan, dinsizlerden başka kimdir? Bana gösterin!.."

İşte o nutku şimdi neşrediyorum. Tâ ki, Meşrûtiyeti lekeden ve ehl-i şeriatı me'yûsiyetten ve ehl-i asrı tarih nazarında cehil ve cünûndan ve hakikati evham ve şüpheden kurtarayım. İşte başlıyorum:

Dedim: Ey Paşalar, zâbitler! Hapsimi iktiza eden cinayetlerin icmâli:

إِذَا مَحَاسِنِي اللَّاتِي أَدُلُّ بِهَا كَانَتْ ذُنُوبِي فَقُلْ لِي كَيْفَ أَعْتَذِرُ

Yani "Medâr-ı iftiharım olan mehâsinim, şimdi günah sayılıyor! Artık nasıl îtizar edeyim, mütehayyirim!"

Mukaddime olarak söylüyorum:

Mert olan cinayete tenezzül etmez. Şayet isnad olunsa cezadan korkmaz. Hem de haksız yere idam olunsam, iki şehid sevabını kazanırım. Şayet hapiste kalsam, böyle, hürriyeti lafızdan ibaret bulunan gaddar bir hükûmetin en rahat mevkii hapishane olsa gerektir. Mazlumiyetle ölmek, zâlimiyetle yaşamaktan daha hayırlıdır.

Bunu da derim ki:

Siyaseti dinsizliğe âlet yapan bazı adamlar, kabahatini setr için başkasını irtica ile ve dinini siyasete âlet yapmakla itham ederler. Şimdiki hafiyeler eskisinden beterdirler. Bunların sadakatine nasıl itimad olunur? Adalet onların sözlerine nasıl bina olunur? Hem de cerbeze ile insan, âdalet yaparken zulme

düşüyor. Zira insan kusursuz olmaz. Fakat uzun zamanda ve efrad-ı kesîre içinde ve tahallül-ü mehâsinle tâdil olunan müteferrik kusurları cerbeze ile cemedip, bir zaman-ı vâhidde bir şahs-ı vâhidden sudûrunu tevehhüm ederek şedit cezaya müstehak görür. Hâlbuki bu tarz, bir zulm-ü şedittir.

Şimdi gelelim on bir buçuk cinayetlerimin tâdâdına:[1(Hâşiye)]

Birinci Cinayet

Geçen sene bidayet-i hürriyette elli-altmış telgraf umum şark aşîretlerine sadâret vasıtasıyla çektim. Meâli şu idi:

"Meşrûtiyet ve kanun-u esasî işittiğiniz mesele ise; hakikî adalet ve meşveret-i şer'iyeden ibarettir. Hüsn-ü telâkki ediniz, muhafazasına çalışınız. Zira, dünyevî saadetimiz meşrûtiyettedir. Ve istibdattan herkesten ziyade biz zarardîdeyiz."

Her yerden bu telgrafların cevabı, müsbet ve güzel olarak geldi. Demek vilâyât-ı şarkıyeyi tenbih ettim, gafil bırakmadım. Tâ yeni bir istibdat onların gafletinden istifade etmesin. "Neme lâzım" demediğimden cinayet işledim ki bu mahkemeye girdim!..

İkinci Cinayet

Ayasofya'da, Bayezid'de, Fatih'te, Süleymaniye'de umum ulemâ ve talebeye hitaben müteaddit nutuklar ile şeriatın ve müsemmâ-yı meşrûtiyetin münasebet-i hakikiyesini izah ve teşrih ettim. Ve mütehakkimâne istibdadın, şeriatla bir münasebeti olmadığını beyan ettim. Şöyle ki: [2]سَيِّدُ الْقَوْمِ خَادِمُهُمْ hadisinin sırrıyla; şeriat âleme gelmiş, tâ istibdadı ve zâlimâne tahakkümü mahvetsin.

Herhangi bir nutuk îrad ettim ise; her bir kelimesine kimsenin bir itirazı varsa, burhan-ı kat'î ile isbata hazırım. Ve dedim ki: "Asıl şeriatın meslek-i hakikîsi, hakikat-i meşrûtiyet-i meşrûadır."

Demek meşrûtiyeti, delâil-i şer'iye ile kabul ettim. Başka medeniyetçiler

---

1 (Hâşiye) Müellifin meslek ve meşrebine ait parçalar alınmış olup, tafsilât arzu edenler mezkûr esere müracaat etsinler.

2 "Halkın efendisi, onlara hizmet edendir. (Memuriyet bir hizmetkârlıktır; hâkimiyet ve benlik için bir tahakküm âleti değil)" el-Beyhakî, *Şuabü'l-îmân* 6/334; Hatîb el-Bağdâdî, *Târîhu Bağdâd* 10/187; ed-Deylemî, *el-Müsned* 2/324; el-Münâvî, *Feyzu'l-kadîr* 4/122.

gibi, taklidî ve hilâf-ı şeriat telâkki etmedim. Ve şeriatı rüşvet vermedim. Ve ulemâ ve şeriatı, Avrupa'nın zunûn-u fâsidesinden iktidarıma göre kurtarmaya çalıştığımdan cinayet ettim ki, bu tarz muamelenizi gördüm!..

Üçüncü Cinayet

İstanbul'da yirmi bine yakın hemşehrilerimi, –hamal ve gafil ve safdil olduklarından– bazı particiler onları iğfal ile vilâyât-ı şarkıyeyi lekedâr etmelerinden korktum. Ve hamalların umum yerlerini ve kahvelerini gezdim. Geçen sene, anlayacakları sûretle meşrûtiyeti onlara telkin ettim. Şu meâlde:

"İstibdad, zulüm ve tahakkümdür. Meşrûtiyet, adâlet ve şeriattır. Padişah, Peygamberimiz'in emrine itaat etse ve yoluna gitse halifedir. Biz de ona itaat edeceğiz. Yoksa, Peygamber'e tâbi olmayıp zulmedenler, padişah da olsalar haydutturlar. *Bizim düşmanımız cehalet, zaruret, ihtilâftır. Bu üç düşmana karşı; sanat, mârifet, ittifak silâhıyla cihad edeceğiz. Ve bizi bir cihette teyakkuza ve terakkiye sevkeden hakikî kardeşlerimiz Türklerle ve komşularımızla dost olup el ele vereceğiz. Zira husûmette fenalık var, husûmete vaktimiz yoktur. Hükûmetin işine karışmayacağız. Zira, hikmet-i hükûmeti bilmiyoruz..."*

İşte o hamalların, Avusturya'ya karşı –benim gibi bütün Avrupa'ya karşı[1(*)] boykotajları ve en müşevveş ve heyecanlı zamanlarda âkilâne hareketlerinde bu nasihatin tesiri olmuştur. Padişaha karşı irtibatlarını tâdil etmeye ve boykotajlarla Avrupa'ya karşı harb-i iktisadî açmaya sebebiyet verdiğimden, demek cinayet ettim ki bu belâya düştüm!

Dördüncü Cinayet

Avrupa, bizdeki cehalet ve taassup müsaadesiyle, şeriatı –hâşâ ve kellâ– istibdada müsait zannettiklerinden, nihayet derecede, kalben üzülmüştüm. Onların zannını tekzip etmek için, meşrûtiyeti herkesten ziyade şeriat nâmına alkışladım. Lâkin yine korktum ki; başka bir istibdat tekrar o zannı tasdik eder diye, ne kadar kuvvetim varsa Ayasofya Câmii'nde meb'usâna hitaben feryat ettim. Ve söyledim ki:

---

1 (*) Bediüzzaman'a zurefâdan biri, birgün, irfanıyla mütenasip bir esvap giymesi lüzumundan bahseder. Müşârünileyh de: "Siz, Avusturya'ya güya boykot yapıyorsunuz, hem onun gönderdiği kalpakları giyiyorsunuz. Ben ise bütün Avrupa'ya boykot yapıyorum, onun için yalnız memleketimin maddî ve mânevî mamûlâtını giyiyorum." buyurmuştur.

Meşrûtiyeti, "meşrûiyet" unvanı ile telâkki ve telkin ediniz. Tâ yeni ve gizli ve dinsiz bir istibdat, pis eliyle o mübareği ağrâzına siper etmekle lekedâr etmesin. Hürriyeti, âdâb-ı şeriatla takyid ediniz. Zira cahil efrat ve avâm-ı nâs kayıtsız hür olsa, şartsız tam serbest olsa, sefih ve itaatsız olur. Adalet namazında kıbleniz dört mezhep olsun. Tâ ki, namaz sahih ola. Zira hakâik-i meşrûtiyetin sarahaten ve zımnen ve iznen dört mezhepten istihracı mümkün olduğunu dâvâ ettim.

Ben ki bir âdi talebeyim. Ulemâya farz olan bir vazifeyi omuzuma aldım, demek cinayet ettim ki bu tokadı yedim!

Beşinci Cinayet

Gazeteler, iki kıyas-ı fâsit cihetiyle ve haysiyet kırıcı bir neşriyat ile ahlâk-ı İslâmiye'yi sarstılar. Ve efkâr-ı umumiyeyi perişan ettiler. Ben de gazetelerle, onları reddeden makaleler neşrettim. Dedim ki:

Ey gazeteciler! Edipler edebli olmalı, hem de edeb-i İslâmiye ile müteeddib olmalı. Ve onların sözleri, kalb-i umumî-i müşterek-i milletten bîtarafâne çıkmalı. Ve matbuat nizamnamesini, vicdanınızdaki hiss-i diyanet ve niyet-i hâlisa tanzim etmeli. Hâlbuki siz, iki kıyâs-ı fâsitle, yani taşrayı İstanbul'a ve İstanbul'u Avrupa'ya kıyas ederek efkâr-ı umumiyeyi bataklığa düşürdünüz. Ve şahsî garazları ve fikr-i intikamı uyandırdınız. Zira elif-bâ okumayan çocuğa, felsefe-i tabiiye dersi verilmez. Ve erkeğe, tiyatrocu karı libası yakışmaz. Ve Avrupa'nın hissiyâtı, İstanbul'da tatbik olunmaz. Akvâmın ihtilâfı; mekânların ve aktârın tehalüfü, zamanların ve asırların ihtilâfı gibidir. Birisinin libası, ötekinin endamına gelmez. Demek Fransız büyük ihtilâli, bize tamamen hareket düsturu olamaz. Yanlışlık, tatbik-i nazariyât ve mukteza-yı hâli düşünmemekten çıkar.

Ben ki ümmî bir köylüyüm, böyle cerbezeli ve muğâlatalı ve ağrâzlı muharrirlere nasihat ettim; demek cinayet işledim!..

Altıncı Cinayet

Kaç defa büyük içtimalarda, heyecanları hissettim. Korktum ki avâm-ı nâs siyasete karışmakla âsâyişi ihlâl etsinler. Türkçe'yi yeni öğrenen köylü bir talebenin lisanına yakışacak lafızlar ile heyecanı teskin ettim.

Ezcümle: Bayezid'de talebenin içtimaında ve Ayasofya mevlidinde ve

Ferah Tiyatrosu'ndaki heyecana yetiştim. Bir derece heyecanı teskin ettim. Yoksa bir fırtına daha olacaktı.

Ben ki bedevî bir adamım. Medenîlerin entrikalarını bildiğim hâlde işlerine karıştım. Demek cinayet ettim!

Yedinci Cinayet

İşittim; İttihad-ı Muhammedî *(aleyhissalâtü vesselâm)* nâmıyla bir cemiyet teşekkül etmiş. Nihayet derecede korktum ki bu ism-i mübarekin altında bazılarının bir yanlış hareketi meydana gelsin. Sonra işittim; bu ism-i mübareki bazı mübarek zevât, –Süheyl Paşa ve Şeyh Sâdık gibi zatlar– daha basit ve sırf ibadete ve sünnet-i seniyyeye tebâiyete nakletmişler. Ve o siyasî cemiyetten kat-ı alâka ettiler. Siyasete karışmayacaklar.

Lâkin tekrar korktum, dedim: Bu isim umumun hakkıdır, tahsis ve tahdit kabul etmez. Ben nasıl ki dindar müteaddit cemiyete bir cihette mensubum. Zira maksatlarını bir gördüm. Kezâlik, o ism-i mübareke intisap ettim. Lâkin tarif ettiğim ve dahil olduğum İttihad-ı Muhammedî'nin *(aleyhissalâtü vesselâm)* tarifi budur ki:

•Şarktan garba, cenuptan şimale uzanan bir silsile-i nuranî ile merbut bir dairedir.

•Dahil olanlar da bu zamanda üç yüz milyondan ziyadedir.

•Bu ittihadın cihetü'l-vahdeti ve irtibatı, tevhid-i ilâhîdir.

•Peyman ve yemini, imandır.

•Müntesipleri, "Kalû Belâ"dan dahil olan umum müminlerdir.

•Defter-i esmâları da, Levh-i Mahfuz'dur.

•Bu ittihadın nâşir-i efkârı, umum kütüb-ü İslâmiye'dir.

•Günlük gazeteleri de, îlâ-yı kelimetullahı hedef-i maksat eden umum dinî gazetelerdir.

•Kulüp ve encümenleri, cami ve mescidlerdir ve dinî medreseler ve zikirhanelerdir.

•Merkezi de, Haremeyn-i Şerîfeyn'dir.

•Böyle cemiyetin reisi, Fahr-i âlem'dir *(aleyhissalâtü vesselâm).*

•Ve mesleği, herkes kendi nefsiyle mücahede; yani ahlâk-ı Ahmediye *(aleyhissalâtü vesselâm)* ile tahalluk ve sünnet-i nebeviyeyi ihya ve başkalara da muhabbet ve –eğer zarar etmezse– nasihat etmektir.

•Bu ittihadın nizamnâmesi, sünnet-i nebeviye; ve kanunnâmesi, evâmir ve nevâhi-i şer'iyedir.

•Ve kılıçları da berâhin-i kâtıadır. Zira medenîlere galebe çalmak ikna iledir, icbar ile değildir. Taharri-i hakikat, muhabbet iledir. Husûmet ise vahşet ve taassuba karşı idi.

•Hedef ve maksatları da, îlâ-yı kelimetullahtır.

Şeriat da yüzde doksan dokuz ahlâk, ibadet, âhiret ve fazilete aittir. Yüzde bir nisbetinde siyasete müteallikdir; onu da ülü'l-emirlerimiz düşünsünler.

Şimdiki maksadımız, o silsile-i nûraniyeyi ihtizaza getirmekle herkesi bir şevk u hâhiş-i vicdaniye ile tarîk-i terakkide kâbe-i kemâlâta sevk etmektir. *Zira îlâ-yı kelimetullahın bu zamanda bir büyük sebebi, maddeten terakki etmektir.*

İşte ben bu ittihadın efradındanım. Ve bu ittihadın tezahürüne teşebbüs edenlerdenim. Yoksa sebeb-i iftirak olan fırkalardan, partilerden değilim.

Elhâsıl: Sultan Selim'e bîat etmişim. Onun ittihad-ı İslâm'daki fikrini kabul ettim. Zira o, vilâyât-ı şarkıyeyi ikaz etti. Onlar da ona bîat ettiler. Şimdiki şarklılar, o zamandaki şarklılardır. Bu meselede seleflerim Şeyh Cemaleddîn Efganî, allâmelerden Mısır müftüsü merhum Muhammed Abduh, müfrit âlimlerden Ali Suâvi, Hoca Tahsin ve ittihâd-ı İslâm'ı hedef tutan Namık Kemâl ve Sultan Selim'dir ki, demiş:

İhtilaf u tefrika endişesi
Kûşe-i kabrimde hattâ bîkarar eyler beni.
İttihadken savlet-i âdâyı def'e çaremiz
İttihad etmezse millet, dâğ-dâr eyler beni.

Yavuz Sultan Selim

Ben zâhiren buna teşebbüs ettim, iki maksad-ı azîm için:

Birincisi: O ismi tahdit ve tahsisten halâs etmek ve umum müminlere şümûlünü ilân etmek… Tâ ki tefrika düşmesin ve evham çıkmasın.

İkincisi: Bu geçen musibet-i azîmeye sebebiyet veren fırkaların iftirakının, tevhid ile önüne sed olmaktı. Vâ esefâ ki zaman fırsat vermedi. Sel geldi, beni de yıktı. Hem derdim: Bir yangın olsa, bir parçasını söndüreceğim. Fakat hocalık elbisem de yandı. Ve uhdesinden gelemediğim bir yalancı şöhret de maa'l-memnuniye ref oldu.

Ben ki âdi bir adamım. Böyle meclis-i meb'usân ve âyan ve vükelânın en mühim vazifelerini düşündürecek bir emri, uhdeme aldım. Demek cinayet ettim!

Sekizinci Cinayet

Ben işittim ki askerler bazı cemiyetlere intisap ediyorlar. Yeniçerilerin hâdise-i müdhişesi hatırıma geldi. Gayet telâş ettim. Bir gazetede yazdım ki: Şimdi en mukaddes cemiyet, ehl-i iman askerlerin cemiyetidir. Umum mümin ve fedakâr askerlerin mesleğine girenler, neferden ser-askere kadar dâhildir. Zira ittihat, uhuvvet, itaat, muhabbet ve ilâ-yı kelimetullah dünyanın en mukaddes cemiyetinin maksadıdır. Umum mümin askerler tamamıyla bu maksada mazhardırlar. Askerler merkezdir. Millet ve cemiyet onlara intisap etmek lâzımdır. Sâir cemiyetler, milleti, asker gibi mazhar-ı muhabbet ve uhuvvet etmek içindir. Amma ittihad-ı Muhammedî *(aleyhissalâtü vesselâm)* ki umum müminlere şâmildir. Cemiyet ve fırka değildir. Merkezi ve saff-ı evveli gaziler, şehidler, âlimler, mürşidler teşkil ediyor. Hiçbir mümin ve fedakâr asker –zâbit olsun, nefer olsun– hariç değil ki tâ intisaba lüzum kalsın. Lâkin bazı cemiyet-i hayriye, kendine İttihad-ı Muhammedî diyebilir. Buna karışmam.

Ben ki âdi bir talebeyim. Böyle büyük ulemânın vazifelerini gasbettim. Demek cinayet ettim!

Dokuzuncu Cinayet

Martın otuz birinci günündeki dehşetli hareketi, iki-üç dakika uzaktan temâşâ ettim. Müteaddit metâlibi işittim. Fakat yedi renk süratle çevrilirse yalnız beyaz göründüğü gibi; o ayrı ayrı matlablardaki fesadâtı binden bire indiren ve avâmı anarşilikten kurtaran ve efrâd elinde kalan umum siyaseti, mucize gibi muhafaza eden lafz-ı şeriat yalnız göründü. Anladım; iş fena, itaat muhtel, nasihat tesirsizdir. Yoksa her vakit gibi, yine o ateşin söndürülmesine teşebbüs edecektim. Fakat avâm çok.. bizim hemşehriler gafil ve safdil; ben de bir şöhret-i kâzibe ile görünüyorum. Üç dakikadan sonra çekildim. Ba-

kırköyü'ne gittim. Tâ beni tanıyanlar karışmasınlar. Rast gelenlere de karışmamak tavsiye ettim. Eğer zerre miktar dahlim olsa idi, –zaten elbisem beni ilân ediyor, istemediğim bir şöhret de beni herkese gösteriyordu– bu işte pek büyük görünecektim. Belki Ayastafanos'a kadar tek başıma olsun Hareket Ordusu'na mukabele ederek isbat-ı vücud edecektim, merdâne ölecektim. O vakit dahlim bedîhî olurdu. Tahkike lüzum kalmazdı.

İkinci günde bir ukde-i hayatımız olan itaat-i askeriyeden suâl ettim. Dediler ki: "Askerlerin zâbitleri, asker kıyafetine girmiş. İtaat çok bozulmamış."

Tekrar suâl ettim: "Kaç zâbit vurulmuş?" Beni aldattılar, dediler: "Yalnız dört tane. Onlar da müstebid imişler. Hem şeriatın âdâb ve hududu icra olunacak."

Bir de gazetelere baktım; onlar da o kıyamı meşrû gibi tasvir ediyorlardı. Ben de bir cihette sevindim. Zira en mukaddes maksadım, şeriatın ahkâmını tamamen icra ve tatbiktir. Fakat itaat-i askeriyeye halel geldiğinden, nihayet derecede me'yûs ve müteessir oldum. Ve umum gazetelerle askere hitaben neşrettim ki:

"Ey askerler! Zâbitleriniz bir günah ile nefislerine zulmediyorlarsa, siz o itaatsizlikle otuz milyon Osmanlı ve üç yüz milyon nüfus-u İslâmiye'nin haklarına bir nevi zulmediyorsunuz. Zira umum İslâm ve Osmanlılar'ın haysiyet, saadet ve bayrak-ı tevhidi, bu zamanda bir cihette sizin itaatiniz ile kâimdir. Hem de şeriat istiyorsunuz. Fakat itaatsizlikle şeriata muhalefet ediyorsunuz!"

Ben onların hareketini ve şecaatlarını okşadım. Zira efkâr-ı umumiyenin yalancı tercümanı olan gazeteler, nazarımıza hareketlerini meşrû göstermişlerdi. Ben de takdirle beraber, nasihatimi bir derece tesir ettirdim. İsyanı bir derece bastırdım. Yoksa böyle âsân olmazdı.

Ben ki bilfiil tımarhaneyi ziyaret etmiş bir adamım, "Neme lâzım, böyle işleri akıllılar düşünsün." demediğimden cinayet ettim!

Onuncu Cinayet

Harbiye nezaretindeki askerler içine cuma günü ulemâ ile beraber gittim. Gayet müessir nutuklarla sekiz tabur askeri itaata getirdim. Nasihatlarım tesirini sonradan gösterdi. İşte nutkun sûreti:

"Ey Asâkir-i Muvahhidîn! Otuz milyon Osmanlı ve üç yüz milyon İslâm'ın namusu ve haysiyeti ve saadeti ve bayrak-ı tevhidi, bir cihette sizin

itaatinize vâbestedir. Sizin zâbitleriniz bir günah ile kendi nefsine zulmetse, siz bu itaatsizlikle üç yüz milyon İslâm'a zarar ediyorsunuz. Zira bu itaatsizlikle uhuvvet-i İslâmiye'yi tehlikeye atıyorsunuz.

Biliniz ki! Asker ocağı cesîm ve muntazam bir fabrikaya benzer. Bir çark itaatsizlik etse, bütün fabrika herc ü merc olur. Asker neferâtı siyasete karışmaz. Yeniçeriler şahiddir. Siz şeriat dersiniz, hâlbuki şeriata muhalefet ediyorsunuz ve lekedâr ediyorsunuz.

Şeriat ile, Kur'ân ile, hadîs ile, hikmet ile, tecrübe ile sabittir ki: Sağlam, dindar, hakperest ülü'l-emre itaat farzdır. Sizin ülü'l-emriniz, üstadınız; zâbitlerinizdir. Nasılki mâhir mühendis, hâzık tabip bir cihette günahkâr olsalar, tıp ve hendeselerine zarar vermez. Kezâlik münevverü'l-efkâr ve fenn-i harbe âşina, mektepli, hamiyetli, mümin zâbitlerinizin bir cüz'î nâmeşrû hareketi için itaatınıza halel vermekle Osmanlılar'a ve İslâmlar'a zulmetmeyiniz! Zira itaatsizlik yalnız bir zulüm değil, milyonlarca nüfusun hakkına bir nevi tecavüz demektir. Bilirsiniz ki bu zamanda bayrak-ı tevhid-i ilâhî sizin yed-i şecaatinizdedir. O yed'in kuvveti de itaat ve intizamdır. Zira bin muntazam ve mutî asker, yüz bin başı-bozuğa mukabildir. Ne hâcet, yüz sene zarfında otuz milyon nüfusun vücuda getirmediği böyle pek çok kan döktüren inkılâbları siz itaatinizle kan dökmeden yaptınız.

Bunu da söylüyorum ki hamiyetli ve münevverü'l-fikir bir zâbiti zâyi etmek, mânevî kuvvetinizi zâyi etmektir. Zira şimdi hüküm-fermâ, şecaat-i imaniye ve akliye ve fenniyedir. Bazen bir münevverü'l-fikir, yüze mukabildir. Ecnebiler size bu şecaatle galebeye çalışıyorlar. Yalnız şecaat-i fıtriye kâfi değil!...

***Elhâsıl**: Fahr-i âlem'in fermanını size tebliğ ediyorum ki: İtaat farzdır. Zâbitinize isyan etmeyiniz. Yaşasın askerler! Yaşasın meşrûta-yı meşrûa!..."*

Demek ki ben, bu kadar âlim varken, böyle mühim vazifeleri deruhde ettiğimden cinayet ettim!...

On Birinci Cinayet

Ben vilâyât-ı şarkıyede aşiretlerin hâl-i perişaniyetini görüyordum. Anladım ki: Dünyevî bir saadetimiz, bir cihetle fünûn-u cedide-i medeniye ile

olacak. O fünûnun da gayr-i müteaffin bir mecrası ulemâ ve bir menbaı da medreseler olmak lâzımdır. Tâ ulemâ-yı din, fünûn ile ünsiyet peyda etsin. Zira, o vilâyâtta yarı-bedevî vatandaşların zimâm-ı ihtiyarı, ulemâ elindedir. Ve o sâik ile Dersaadet'e geldim.

Saadet tevehhümü ile o vakitte –şimdi münkasım olmuş, şiddetlenmiş olan– istibdatlar, merhum Sultan-ı mahlûa isnad edildiği hâlde; onun zabtiye nâzırı ile bana verdiği maaş ve ihsan-ı şâhânesini kabul etmedim, reddettim. Hata ettim. Fakat o hatam, medrese ilmi ile dünya malını isteyenlerin yanlışlarını göstermekle hayır oldu. Aklımı feda ettim, hürriyetimi terk etmedim. O şefkatli sultana boyun eğmedim. Şahsî menfaatimi terk ettim.

Şimdiki sivrisinekler beni cebr ile değil, muhabbetle kendilerine müttefik edebilirler. Bir buçuk senedir burada memleketimin neşr-i maarifi için çalışıyorum. İstanbul'un ekserisi bunu bilir.

Ben ki bir hamalın oğluyum. Bu kadar dünya bana müyesser iken kendi nefsimi hamal oğulluğundan ve fakr-ı hâlden çıkarmadım. Ve dünya ile kökleşemediğim ve en sevdiğim mevki olan vilâyât-ı şarkıyenin yüksek dağlarını terk etmekle millet için tımarhaneye, tevkifhaneye ve meşrûtiyet zamanında işkenceli hapishaneye düşmeme sebebiyet veren öyle umûrlara teşebbüs etmekle büyük bir cinayet eyledim ki bu dehşetli mahkemeye girdim!...

Yarı Cinayet

Şöyle ki: Daire-i İslâm'ın merkezi ve râbıtası olan nokta-yı hilâfeti elinden kaçırmamak fikriyle ve sâbık sultan merhum Abdülhamid Han Hazretleri, sâbık içtimaî kusuratını derk ile nedamet ederek kabul-ü nasihate istidad kesbetmiş zannıyla ve "Aslah tarîk, müsalâhadır." mülahazasıyla, şimdiki en çok ağrâz ve infiâlâta mebde ve tohum olan bu vukua gelen şiddet sûretini daha ahsen sûrette düşündüğümden, merhum Sultan-ı sâbık'a, ceride lisanıyla söyledim ki:

"Münhasif Yıldız'ı dârülfünun et, tâ Süreyya kadar âlî olsun! Ve oraya seyyahlar, zebânîler yerine, ehl-i hakikat melâike-i rahmeti yerleştir; tâ cennet gibi olsun! Ve Yıldız'daki milletin sana hediye ettiği servetini, milletin baş hastalığı olan cehaletini tedavi için büyük dinî dârülfünûnlara sarf ile millete iade et ve milletin mürüvvet ve muhabbetine itimad et. Zira senin şâhâne idarene millet mütekeffildir. Bu ömürden sonra sırf âhireti düşünmek lâzım. Dünya seni terk etmeden evvel sen dünyayı terk et! Zekâtü'l-ömrü, Ömer-i Sânî yolunda sarf eyle!"

Şimdi müvazene edelim: Yıldız, eğlence yeri olmalı veya dârülfünûn olmalı? Ve içinde seyyahlar gezmeli veya ulemâ tedris etmeli? Ve gasp edilmiş olmalı veyahut hediye edilmiş olmalı? Hangisi daha iyidir? İnsaf sahipleri hükmetsin.

Ben ki bir gedâyım, bir büyük padişaha nasihat ettim, demek yarı cinayet ettim.

Cinayetin öteki yarısını söylemek zamanı gelmedi.[1(Hâşiye)]

Yazık! Eyvahlar olsun! Saadetimiz olan meşrûtiyet-i meşrûa, bir menba-ı hayat-ı içtimaiyemiz ve İslâmiyet'e uygun olan maârif-i cedideye, millet nihayet derecede müştâk ve susamış olduğu hâlde, bu hâdisede ifrat-perver olanlar meşrûtiyete garazlar karıştırmakla ve fikren münevver olanlar da dinsizce harekât-ı lâübaliyâne ile milletin rağbetine karşı maatteessüf sed çektiler. Bu seddi çekenler, ref etmelidirler. Vatan namına rica olunur.

Ey paşalar, zâbitler! Bu on bir buçuk cinayetin şahitleri binlerle adamdır. Belki, bazılarına İstanbul'un yarısı şahittir. Bu on bir buçuk cinayetin cezasına rıza ile beraber, on bir buçuk suâlime de cevap isterim. İşte bu seyyiâtıma bedel bir hasenem de var. Söyleyeceğim:

Herkesin şevkini kıran ve neşesini kaçıran ve ağrâzlar ve taraftarlıklar hissini uyandıran ve sebeb-i tefrika olan ırkçılık cemiyât-ı akvâmiyeyi teşkiline sebebiyet veren ve ismi meşrûtiyet ve mânâsı istibdat olan ve ittihat ve terakki ismini de lekedâr eden buradaki şube-i müstebidâneye muhalefet ettim.

Herkesin bir fikri var. *İşte sulh-u umumî, aff-ı umumî ve ref-i imtiyaz lâzım. Tâ ki biri, bir imtiyaz ile, başkasına haşerât nazarıyla bakmakla nifak çıkmasın.*

Fahir olmasın, derim: Biz ki hakikî müslümanız. Aldanırız, fakat aldatmayız. Bir hayat için, yalana tenezzül etmeyiz. Zira biliyoruz ki: إِنَّمَا الْحِيلَةُ فِي تَرْكِ الْحِيَلِ[2] Fakat meşrû, hakikî meşrûtiyetin müsemmasına ahd ü peyman ettiğimden, istibdat ne şekilde olursa olsun, meşrûtiyet libası giysin ve ismini taksın; rast gelsem sille vuracağım.

Fikrimce meşrûtiyetin düşmanı; meşrûtiyeti gaddar, çirkin ve hilâf-ı şeriat

---

1 (Hâşiye) O yarının zamanı; on beş sene sonra, yirmi sekiz senedir müellifin sebeb-i hapsi olan, "Siracü'n-Nur"un âhirindeki bahse bakınız. Tam o yarı cinayeti bileceksiniz.

2 Hakiki kazanç, dolap çevirerek değil hileye tenezzül etmeyerek sağlanır.

göstermekle meşveretin de düşmanlarını çok edenlerdir. *"Tebeddül-ü esmâ ile hakâik tebeddül etmez."*

En büyük hata; insan, kendini hatasız zannetmek olduğundan, hatamı itiraf ederim ki: Nâsın nasihatini kabul etmeden nâsa nasihati kabul ettirmek istedim. Nefsimi irşad etmeden başkasının irşadına çalıştığımdan, emr-i bilmârufu tesirsiz etmekle tenzil ettim.

Hem de tecrübe ile sabittir ki; ceza bir kusurun neticesidir. Fakat bazen o kusur, işlenmemiş başka kusurun sûretinde kendini gösterir. O adam masum iken cezaya müstehak olur. Allah musibet verir, hapse atar, adâlet eder. Fakat hâkim ona ceza verir, zulmeder.

Ey ülü'l-emr! Bir haysiyetim vardı; onunla İslâmiyet milliyetine hizmet edecektim, kırdınız. Kendi kendine olmuş, istemediğim bir şöhret-i kâzibem vardı, onunla avâma nasihatimi tesir ettiriyordum, maa'l-memnuniye mahvettiniz. Şimdi usandığım bir hayat-ı zaîfem var. Kahrolayım, eğer idama esirgersem! Mert olmayayım, eğer ölmeye gülmekle gitmezsem! Sureten mahkûmiyetim, vicdanen mahkûmiyetinizi intaç edecektir. Bu hâl bana zarar değil, belki şandır!

Fakat millete zarar ettiniz. Zira nasihatimdeki tesiri kırdınız. Sâniyen: Kendinize zarardır. Zira hasmınızın elinde bir hüccet-i kâtıa olurum. Beni mihenk taşına vurdunuz. Acaba fırka-yı hâlisa dediğiniz adamlar böyle mihenge vurulsalar, kaç tanesi sağlam çıkacaktır?

Eğer meşrûtiyet, bir fırkanın istibdadından ibaret ise ve hilâf-ı şeriat hareket ise: [1](Hâşiye) فَلْيَشْهَدِ الثَّقَلَانِ أَنِّي مُرْتَجِعٌ Zira yalanlarla ittihat, yalandır. Ve ifsâdat üzerine müesses olan ism-i meşrûtiyet, fâsiddir. Müsemmâ-yı meşrûtiyet; hak, sıdk, muhabbet ve imtiyazsızlık üzerine beka bulacaktır.

.....

"Otuz Bir Mart Hâdisesi" denilen o sâika ve müthiş fırtına, esbab-ı adîde tahtında öyle bir istidad-ı tabiîyi müheyya etmişti ki; neticesi herc ü merc olduğu hâlde, min-indillâh ehl-i kıyâmın lisanına daima mucizesini gösteren ism-i şeriat geldi. O fırtınayı gayet hafif geçirdiğinden, nisanın nısfından sonraki gazeteleri indallah mahkûm ediyor. Zira; o hâdiseye sebebiyet veren yedi mesele ve onunla beraber yedi hâl nazar-ı mütâlaaya alınsa, hakikat tezahür eder. Onlar da bunlardır:

---

1 (Hâşiye) Yani; bütün dünya, cin ve ins şahit olsun ki ben mürteciyim.

1– Yüzde doksanı İttihad ve Terakki'nin aleyhinde, hem onların tahakkümü ve istibdadı aleyhinde bir hareket idi.

2– Fırkaların meydan-ı münakaşâtı olan vükelâyı tebdil idi.

3– Sultan-ı mazlumu sukut-u musammemden kurtarmaktı.

4– Hissiyât-ı askeriyenin ve âdâb-ı dindarânelerinin muhalif telkinatının önüne sed olmaktı.

5– Pekçok büyütülen Hasan Fehmi Bey'in katilini meydana çıkarmaktı.

6– Kadro haricine çıkanları ve alay zâbitlerini mağdur etmemekti.

7– Hürriyeti, sefahete şumûlünü men ve âdâb-ı Şeriatla tahdit ve avâmın siyaset-i şer'î bildikleri yalnız kısas ve kat-ı yed haddini icra idi.

Fakat zemin bataklık ve dam (tuzak) ve plân serilmişti. Mukaddes olan itaat-i askeriye feda edildi. Üssü'l-esas esbap, fırkaların tarafdarâne ve garazkârâne münakaşâtı ve gazetelerin belâgat yerine mübalâğat ve yalan ve ifrat-perverâne keşmekeşleri idi. Bu metâlib-i seb'ada; nasılki yedi renk çevrilse yalnız beyaz görünür, bunda da yalnız ziya-yı şeriat-ı beyzâ tecelli etti. Zira fesadın önüne sed çekti.

Bütün kuvvetimle derim ki: Terakkimiz, ancak milliyetimiz olan İslâmiyet'in terakkisiyle ve hakâik-i şeriatın tecellisiyledir. Yoksa "Yürüyüşünü terk etti, başkasının da yürüyüşünü öğrenmedi." diye olan darb-ı mesele mâsadak olacağız.

Evet, hem şan u şeref-i millet-i İslâmiye, hem sevab-ı âhiret, hem hamiyet-i milliye, hem hamiyet-i İslâmiye, hem hubb-u vatan, hem hubb-u din ile mütehassis olmalıyız. Zira müsennâ daha muhkemdir.

Ey paşalar, zâbitler! Cinayetlerime ceza ve şimdi suâllerime de cevap isterim.

İslâmiyet ise insaniyet-i kübrâ.. ve şeriat ise medeniyet-i fuzlâ (en faziletli) olduğundan; âlem-i İslâmiyet, medine-i fâzıla-yı Eflâtuniye olmaya sezâdır.

Birinci suâl:[1](Hâşiye) Gazetelerin aldatmalarıyla meşrû bilerek, buradaki görenek ve âdâta binâen cereyan-ı umumîye kapılan safdillerin cezası nedir?

İkinci suâl: Bir insan yılan sûretine girse, yahut bir veli haydut kıyafetine

1 (Hâşiye) Bu suâller, kırk-elli mâsum mahpusun tahliyesine sebep oldu.

girse veyahut meşrûtiyet, istibdat şekline girse; ona taarruz edenlerin cezası nedir? Belki hakikaten onlar yılandırlar, haydutturlar ve istibdattırlar.

Üçüncü suâl: Acaba müstebid yalnız bir şahıs mı olur? Müteaddit şahıslar müstebid olmaz mı? *Bence, kuvvet kanunda olmalı, yoksa istibdat münkasım olmuş olur. Ve komitecilikle tam şiddetlenir.*

Dördüncü suâl: Bir mâsumu idam etmek mi yoksa on câniyi affetmek mi daha zarardır?

Beşinci suâl: Maddî tazyikler, ehl-i meslek ve fikre galebe etmediği gibi daha ziyade nifak ve tefrika vermez mi?

Altıncı suâl: Bir mâden-i hayat-ı içtimaiyemiz olan ittihad-ı millet, ref-i imtiyazdan başka ne ile olur?

Yedinci suâl: Müsâvatı ihlâl ve yalnız bazılara tahsis ve haklarında kanunu tamamıyla tatbik etmek zâhiren adalet iken, bir cihette acaba müsâvatsızlıkla zulüm ve garaz olmaz mı? Hem de tebrie ve tahliye ile mâsumiyetleri tebeyyün eden esker-i mahbusînin, belki yüzde sekseni mâsum iken; acaba ekseriyet nokta-yı nazarında bu hâl hüküm-ferma olsa, garaz ve fikr-i intikam olmaz mı? Divan-ı Harb'e diyeceğim yok, ihbar edenler düşünsünler!

Sekizinci suâl: Bir fırka kendisine bir imtiyaz taksa, herkesin en hassas nokta-yı asabiyesine daima dokundura dokundura zorla herkesi meşrûtiyete muhalif gibi gösterse ve herkes de onların kendilerine taktığı ism-i meşrûtiyet altında olan muannit istibdada ilişmiş ise acaba kabahat kimdedir?

Dokuzuncu suâl: Acaba bahçıvan bir bahçenin kapısını açsa, herkese ibahe etse, sonra da zâyiat vuku bulsa kabahat kimdedir?

Onuncu suâl: Fikir ve söz hürriyeti verilse, sonra da muaheze olunsa; acaba bîçâre milleti ateşe atmak için bir plân olmaz mı? Böyle olmasa idi, başka bahaneyle mevki-i tatbike konulacağı hayale gelmez mi idi?

On birinci suâl: Herkes meşrûtiyete yemin ediyor. Hâlbuki ya müsemmâ-yı meşrûtiyete kendi muhalif veya muhalefet edenlere kaşı sükût etse, acaba keffâret-i yemin vermek lâzım gelmez mi? Ve millet yalancı olmaz mı? Ve mâsum olan efkâr-ı umumiye; yalancı, bunak ve gayr-i mümeyyiz addolunmaz mı?

Elhâsıl: Şedid bir istibdat ve tahakküm, cehalet cihetiyle şimdi hüküm fermadır. Güya istibdat ve hafiyelik tenasüh etmiş. Ve maksat da Sultan

Abdülhamid'den istirdad-ı hürriyet değilmiş. Belki hafif ve az istibdadı, şiddetli ve kesretli yapmakmış!

Yarım suâl: Nazik ve zayıf bir vücud ki sivrisineklerin ve arıların ısırmasına tahammül edemediği için gayet telâş ve zahmetle onları def'e çalışırken biri çıksa, dese ki: "Maksadı sivrisinekleri, arıları def etmek değil.. belki büyük arslanı ikaz edip kendine musallat etmek ister." Acaba böyle demekle, hangi ahmağı kandıracaktır?

Suâlin diğer yarısı çıkmaya izin yoktur.

Ey paşalar, zâbitler! Bütün kuvvetimle derim ki:

Gazetelerde neşrettiğim umum makalâtımdaki umum hakâikte nihayet derecede musırrım. Şayet zaman-ı mâzi cânibinden, asr-ı saadet mahkemesinden adaletnâme-i şeriatla dâvet olunsam; neşrettiğim hakâiki aynen ibraz edeceğim. Olsa olsa o zamanın ilcaâtının modasına göre bir libas giydireceğim.

Şayet müstakbel tarafından üç yüz sene sonraki tenkidât-ı ukalâ mahkemesinden tarih celbnâmesiyle celb olunsam; yine bu hakikatleri tevessü ve inbisat ile çatlayan bazı yerlerini yamalamakla beraber, taze olarak orada da göstereceğim.

Demek, "Hakikat tahavvül etmez; hakikat haktır. اَلْحَقُّ يَعْلُو وَلَا يُعْلٰى عَلَيْهِ[1]"

Millet uyanmış, muğâlata ve cerbeze ile iğfal olunsa da devam etmeyecektir. Hakikat telâkki olunan hayalin ömrü kısadır. Feveran eden efkâr-ı umumiye ile o aldatmalar ve muğâlatalar dağılacaktır ve hakikat meydana çıkacaktır. İnşâallah!...

Sizin işkenceli hapishanenizin hâli; zaman müthiş, mekân muvahhiş, mahbusîn mütevahhiş, gazeteler mürcif, efkâr müşevveş, kalbler hazin, vicdanlar müteessir ve me'yûs, bidâyet-i hâlde memurlar şemâtetli, nöbetçiler müz'iç olmakla beraber; vicdanım beni tâzib etmediği için o hâl bana eğlence gibi idi. Musibetlerin tenevvüü, musikînin nağmelerinin tenevvüü gibi bana geliyordu.

Hem de geçen sene tımarhanede tahsil ettiğim dersi, şimdi bu mektepte

---

1 "Hak yücedir ve ona üstün gelinmez." Bkz.: Buhârî, *cenâiz* 79; et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-evsat* 6/128.

itmam ettim. Musibet zamanının uzunluğundan, uzun dersler gördüm. Dünyanın ruhanî lezzeti olan hüzn-ü mâsumâne ve mazlûmâneden, zayıfa şefkat ve gadre şiddet-i nefret dersini aldım.

Ümidim kavîdir ki çok mâsumların kalblerinden hararet-i hüzünle tebahhur eden "Ây! Vây!" ve "Âh!"lar, rahmetli bir bulut teşkil edecektir. Ve âlem-i İslâm'daki yeni yeni İslâm devletlerinin teşekkülleriyle o rahmetli bulut teşekküle başlamıştır.

Eğer medeniyet böyle haysiyet kırıcı tecavüzlere ve nifak verici iftiralara ve insafsızcasına intikam fikirlerine ve şeytancasına muğâlatalara ve diyanette lâubâlicesine hareketlere müsait bir zemin ise; herkes şahit olsun ki; o "saadet-saray-ı medeniyet" tesmiye olunan böyle mahall-i ağrâza bedel, vilâyât-ı şarkıyenin hürriyet-i mutlakanın meydanı olan yüksek dağlarındaki bedeviyet ve vahşet çadırlarını tercih ediyorum. Zira bu mimsiz medeniyette görmediğim hürriyet-i fikir ve serbestî-i kelâm ve hüsn-ü niyet ve selâmet-i kalb, şarkî Anadolu'nun dağlarında tam manasıyla hüküm-fermadır.

Bildiğime göre edipler, edepli olurlar. Edepsiz bazı gazeteleri nâşir-i ağrâz görüyorum. Eğer edep böyle ise ve efkâr-ı umumî böyle karmakarışık olsa; şahit olunuz ki böyle edebiyattan vazgeçtim. Bunda da dahil değilim. Vatanımın yüksek dağlarında, yani Başit başındaki ecrâm ve elvâh-ı âlemi, gazetelere bedel mütâlaa edeceğim.

Muarrâdır fezâ-yı feyzimiz şeyn-i temennâdan
Bize dâd-ı ezeldir, zîrden bâlâdan istiğnâ
Çekildik neşve-i ümitten, tûl-ü emellerden
Öyle mecnunuz ki ettik vuslat-ı leylâdan istiğnâ...

Tenbih

Medeniyetten istifam, sizi düşündürecek. Evet böyle istibdat ve sefahete ve zilletle memzuç medeniyete, bedeviyeti tercih ediyorum. Bu medeniyet, eşhası fakir ve sefih ve ahlâksız eder. Fakat hakikî medeniyet nev-i insanın terakki ve tekemmülüne ve mahiyet-i nev'iyesinin kuvveden fiile çıkmasına hizmet ettiğinden, bu nokta-yı nazardan medeniyeti istemek, insaniyeti istemektir.

Hem de mana-yı meşrûtiyete iptilâ ve muhabbetimin sebebi şudur ki: *Asya'nın ve âlem-i İslâm'ın istikbalde terakkisinin birinci kapısı, meşrûtiyet-i*

meşrûa ve şeriat dairesindeki hürriyettir. Ve tâli ve taht ve baht-ı İslâm'ın anahtarı da meşrûtiyetteki şûrâdır. Zira şimdiye kadar üç yüz yetmiş milyon İslâm, ecânibin istibdâd-ı mânevîsi altında eziliyordu. Şimdi hâkimiyet-i İslâmiye, âlemde bâhusus bundan sonra Asya'da hükümfermâ olduğu hâlde her bir ferd-i müslüman, hâkimiyetin bir cüz-ü hakikîsine mâlik olur. Ve hürriyet, üç yüz yetmiş milyon İslâm'ı esaretten halâs etmeye bir çare-i yegânedir. Farz-ı muhâl olarak burada yirmi milyon nüfus, tesis-i hürriyette çok zarardîde olsalar da feda olsunlar. Yirmiyi verir, üç yüzü alırız.

Yazık! Eyvahlar olsun! Bizdeki unsurlar, ırklar, hava gibi muhtelittir. Su gibi memzuç olmamışlar. İnşâallah elektrik-i hakâik-i İslâmiyet'le imtizaç ederek, ziya-yı maârif-i İslâmiye hararetiyle kuvvet tevlid ederek, bir mizâc-ı mutedile-i adalet vücuda gelecektir.

Yaşasın meşrûtiyet-i meşrûa!.. Sağ olsun hakikat-i şeriat terbiyesinden tam ders alan neyyir-i hürriyet!

İstibdadın Garibüzzaman'ı
Meşrûtiyetin Bediüzzaman'ı
Şimdikinin de Bid'atüzzaman'ı
Said Nursî

Bundan sonra İstanbul'da fazla kalmaz, Van'a gitmek üzere İstanbul'dan ayrılır, Batum yoluyla Van'a giderken Tiflis'e uğrar. Tiflis'te, Şeyh San'an Tepesine çıkar. Dikkatle etrafı temâşâ ederken yanına bir Rus polisi gelir ve sorar:

"Niye böyle dikkat ediyorsun?"

Bediüzzaman der:

"Medresemin plânını yapıyorum."

O der:

"Nerelisin?"

Bediüzzaman:

"Bitlisliyim."

Rus polisi:

"Bu Tiflis'tir!"

Bediüzzaman:

"Bitlis, Tiflis birbirinin kardeşidir."

Rus polisi:

"Ne demek?"

Bediüzzaman:

"Asya'da âlem-i İslâm'da üç nur birbiri arkasında inkişafa başlıyor. Sizde birbiri üstünde üç zulmet inkişafa başlayacaktır. Şu perde-i müstebidâne yırtılacak, takallüs edecek, ben de gelip burada medresemi yapacağım."

Rus polisi:

"Heyhat!.. Şaşarım senin ümidine?"

Bediüzzaman:

"Ben de şaşarım senin aklına! Bu kışın devamına ihtimal verebilir misin? Her kışın bir baharı, her gecenin bir nehârı vardır."

Rus polisi:

"İslâm, parça parça olmuş?"

Bediüzzaman:

"Tahsile gitmişler. İşte Hindistan, İslâm'ın müstaid bir veledidir; İngiliz mekteb-i idadîsinde çalışıyor. Mısır, İslâm'ın zeki bir mahdumudur; İngiliz mekteb-i mülkiyesinden ders alıyor. Kafkas ve Türkistan, İslâm'ın iki bahadır oğullarıdır; Rus mekteb-i harbiyesinde tâlim ediyorlar. İlâ âhir...

Yahu, şu asilzade evlât, şehadetnâmelerini aldıktan sonra, her biri bir kıta başına geçecek, muhteşem âdil pederleri olan İslâmiyet'in bayrağını âfâk-ı kemâlâtta temevvüç ettirmekle, kader-i ezelînin nazarında feleğin inadına, nev-i beşerdeki hikmet-i ezeliyenin sırrını ilân edecektir.

Van'a muvâsalat ettikten sonra, aşâiri (aşiretleri) dolaşarak içtimaî, medenî, ilmî derslerle onları irşada çalışmıştır. Bu hususta, suâl-cevap hâlinde, "Münâzarât" isimli bir kitap neşretmiştir.

Bediüzzaman'ın bir taraftan ehl-i siyasetle, diğer taraftan halk tabakası ve aşiretlerle muhaveresi, şüphesiz ki gayet merak-âverdir. Bütün bunlarda; bu zâtın yegâne azim ve gayesinin İslâmiyet nurunun ve Kur'ân hakikatlerinin dünyaya yayılması olduğu ve kendisinin de bir dellâl-ı Kur'ân vazifesini bütün hayatında îfa ettiği görülmektedir.

Bediüzzaman'ın Şark'taki Aşâirle Muhavere ve Münazaralarından Birkaç Misâl

Suâl: Dine zarar olmasın, ne olursa olsun?

Cevap: İslâmiyet güneş gibidir, üflemekle sönmez. Gündüz gibidir; göz yummakla gece olmaz. Gözünü kapayan, yalnız kendine gece yapar. Hem de mağlûp bîçâre bir reise yahut müdâhin memurlara veyahut mantıksız bir kısım zâbitlere itimat edilirse ve dinin himayesi onlara bırakılırsa mı daha iyidir; yoksa efkâr-ı âmme-i milletin arkasındaki hissiyât-ı İslâmiye'nin madeni olan, herkesin kalbindeki şefkat-i imaniye olan envâr-ı ilâhînin lemeâtının içtimalarından ve hamiyet-i İslâmiye'nin şerârât-ı neyyirânesinin imtizacından hâsıl olan amûd-u nuranînin ve o seyf-i elmasın hamiyetine bırakılırsa mı daha iyidir, siz muhakeme ediniz!

Evet, şu amûd-u nuranî, dinin himâyetini, şehâmetinin başına, murâkabenin gözüne, hamiyetinin omuzuna alacaktır. Görüyorsunuz ki lemeât-ı müteferrika, tele'lüe başlamış. Yavaş yavaş incizap ile imtizaç edecektir. Fenn-i hikmette takarrur etmiştir ki: Hiss-i dinî, lâsiyyemâ (bâhusus) din-i hakk-ı fıtrînin sözü daha nâfiz, hükmü daha âlî, tesiri daha şedittir.

Evet, evet… Sivrisinek tantanasını kesse, balarısı demdemesini bozsa, sizin şevkiniz hiç bozulmasın, hiç teessüf etmeyiniz. Zira, kâinatı nagamâtıyla raksa getiren hakâikin esrarını ihtizaza veren musika-yı ilâhiye hiç durmuyor; mütemadiyen güm güm eder.

Padişahlar padişahı olan Sultan-ı Ezelî, Kur'ân denilen musika-yı ilâhiyesi ile umum âlemi doldurarak kubbe-i âsumanda şiddetli ses getirmekle, sadef-i kefh-misal olan ulemâ ve meşâyih ve hutebânın dimağ, kalb ve femlerine vurarak, aks-i sadâsı onların lisanlarından çıkıp seyr u seyelân ederek, çeşit çeşit sadâlarla dünyayı güm güm ile ihtizaza getiren o sadânın tecessüm ve intibaıyla; umum kütüb-ü İslâmiye'yi bir tanbur ve kanunun bir teli ve bir şeridi hükmüne getiren ve her bir tel, bir neviyle onu ilân eden o sadâ-yı semavî ve ruhanîyi kalbin kulağıyla işitmeyen veya dinlemeyen; acaba o sadâya nisbeten sivrisinek gibi bir emîrin demdemelerini ve karasinekler gibi bir hükûmetin adamlarının vızvızlarını işitecek midir?...

Suâl: Hürriyeti bize çok fena tefsir etmişler. Hattâ âdetâ hürriyette insan her ne sefahet ve rezalet işlerse, başkasına zarar etmemek şartıyla bir şey denilmez, diye bize anlatmışlar. Acaba böyle midir?

Cevap: Öyleleri hürriyeti değil, belki sefahet ve rezaletlerini ilân ediyorlar ve çocuk bahanesi gibi hezeyan ediyorlar. Zira, nâzenin hürriyet, âdâb-ı şeriatla müteeddibe ve mütezeyyine olmak lâzımdır. Yoksa, sefahet ve rezaletteki hürriyet, hürriyet değildir. Belki hayvanlıktır, şeytanın istibdadıdır. Nefs-i emmâreye esir olmaktır.

Hürriyet-i umumî, efrâdın zerrât-ı hürriyâtının muhassalıdır. Hürriyetin şe'ni odur ki: Ne nefsine, ne gayrıya zararı dokunmasın.

Fakat, ey göçerler! Sizde olan yarı hürriyettir, diğer yarısı da başkasının hürriyetini bozmamaktır.

Hem de kût-u lâyemut ve vahşet ile âlûde olan hürriyet, sizin dağ komşularınız olan hayvanlarda da bulunuyor. Vâkıa, şu bîçâre vahşi hayvanların bir lezzeti ve tesellisi varsa, o da hürriyetleridir. Lâkin, güneş gibi parlak, her ruhun mâşukası ve cevher-i insaniyetin küfüvü o hürriyettir ki: Saadet-saray-ı medeniyette oturmuş ve mârifet ve fazilet ve İslâmiyet terbiyesiyle ve hullelerıyle mütezeyyine olan hürriyettir…

Suâl: Nasıl hürriyet imanın hâssasıdır?

Cevap: Zira, rabıta-yı iman ile Sultan-ı kâinat'a hizmetkâr olan adam, başkasına tezellül ile tenezzül etmeye ve başkasının tahakküm ve istibdadı altına girmeye o adamın izzet ve şehâmet-i imaniyesi bırakmadığı gibi, başkasının hürriyet ve hukukuna tecavüz etmeyi dahi o adamın şefkat-i imaniyesi bırakmaz!

Evet, bir padişahın doğru bir hizmetkârı, bir çobanın tahakkümüne tezellül etmez. Bir bîçareye tahakküme dahi o hizmetkâr tenezzül etmez. Demek iman ne kadar mükemmel olursa, o derece hürriyet parlar. İşte asr-ı saadet!...

Suâl: Bir büyük adama ve bir veliye ve bir şeyhe ve bir büyük âlime karşı nasıl hür olacağız. Onlar meziyetleri için bize tahakküm etmek haklarıdır. Biz onların faziletlerinin esiriyiz.

Cevap: Velâyetin, şeyhliğin, büyüklüğün şe'ni; tevazu ve mahviyettir, tekebbür ve tahakküm değildir! Demek tekebbür eden, sabiyy-i müteşeyyihtir, siz de büyük tanımayınız!

Suâl: Heyhat! Bize teselli veren şu ulvî emeli, yeise inkılâp ettiren ve etrafımızda hayatımızı zehirlendirmek ve devletimizi parça parça etmek için ağızlarını açmış olan o müthiş yılanlara ne diyeceğiz?

Cevap: Korkmayınız! Medeniyet, fazilet ve hürriyet, âlem-i insaniyette galebe çalmaya başladığından, bizzarure terazinin öteki yüzü şey'en-feşey'-en hafifleşecektir. Farz-ı muhâl olarak –Allah etmesin!– eğer bizi parça parça edip öldürseler; emin olunuz, biz yirmi olarak öleceğiz, üç yüz olarak dirileceğiz. Başımızdan rezâil ve ihtilâfatın gubârını silkip, hakikî münevver ve müttehid olarak kervan-ı benîbeşere pîşdarlık edeceğiz. Biz, en şedit, en kavi ve en bâki hayatı intaç eden öyle bir ölümden korkmayız. Biz ölsek de İslâmiyet sağ kalır. O millet-i kudsiye sağ olsun!..

Suâl: Gayr-i müslimlerle nasıl müsâvi olacağız?

Cevap: Müsâvat ise fazilet ve şerefte değildir; hukuktadır. Hukukta ise şah ve gedâ birdir. Acaba bir şeriat, "Karıncaya bilerek ayak basmayınız!" dese, tâzibinden men etse, nasıl benîâdemin hukukunu ihmal eder? Kellâ... Biz imtisâl etmedik. Evet İmam Ali'nin *(radîyallâhu anh)* âdi bir yahudi ile muhâkemesi ve medâr-ı fahriniz olan Salâhaddin-i Eyyûbî'nin miskin bir hıristiyan ile mürâfaası, sizin şu yanlışınızı tashih eder zannederim.[1(Hâşiye)]

Zira meşrûtiyet, hâkimiyet-i millettir; hükûmet, hizmetkârdır. Meşrûtiyet doğru olursa, kaymakam ve vali, reis değiller; belki ücretli hizmetkârlardır. Gayr-i müslim, reis olamaz, fakat hizmetkâr olur. Farz ediniz ki, memuriyet bir nevi riyâset ve bir ağalıktır; gayr-i müslimlerden üç bin adamı ağalığımıza, riyâsetimize şerik ettiğimiz vakitte, Millet-i İslâmiye'den aktâr-ı âlemde üç yüz bin adamın riyâsetine yol açılıyor. Biri zâyi edip bini kazanan zarar etmez.

[Otuz Bir Mart Hâdisesi Hakkında Bir Cevabı]

Ben Otuz Bir Mart Hâdisesi'nde şuna yakın bir hâl gördüm. Zira, İslâmiyet'in meşrûtiyet-perver ve hamiyetli fedaileri, cevher-i hayat makamında bildikleri nimet-i meşrûtiyeti şeriata tatbik edip ehl-i hükûmeti adalet namazında kıbleye irşad.. ve nâm-ı mukaddes şeriatı meşrûtiyet kuvvetiyle îlâ.. ve meşrûtiyeti şeriat kuvvetiyle ibka.. ve bütün seyyiât-ı sâbıkayı muhalefet-i şeriat üzerine ilka etmek için bazı telkinatta ve teferruatın tatbikatında bulundular.

---

1 (Hâşiye) Eski Said, Nur'un parlak hâsiyetinden gelen kuvvetli bir ümit ve tam teselli ile siyaseti İslâmiyet'e âlet yaparak hararetle hürriyete çalışırken; diğer bir hiss-i kable'l-vuku ile dehşetli ve lâdinî bir istibdâd-ı mutlakın geleceğini bir hadis-i şerifin manasından anlayıp, elli sene evvel haber vermiş. Said'in teselli haberlerini, o istibdâd-ı mutlak yirmi beş sene bilfiil tekzip edeceğini hissetmiş ve otuz seneden beri أَعُوذُ بِاللهِ مِنَ الشَّيْطَانِ وَالسِّيَاسَةِ[*1] deyip siyaseti bırakmış, Yeni Said olmuştur.

[*1] Şeytandan ve siyasetten Allah'a sığınırım.

Sonra, sağını solundan fark edemeyenler –hâşâ– şeriatı, istibdada müsait zannederek, tûtî kuşları taklidi gibi "Şeriat isteriz!" demekle, hakikî maksat ortada anlaşılmaz oldu. Zaten plânlar serilmişti. İşte o zaman yalan olarak hamiyet maskesini takınan bazı herifler, o ism-i mukaddese tecavüz ettiler. İşte cây-ı ibret bir nokta-yı siyah!.....[1(Hâşiye)]

Hakikaten bence bir Müslüman neslinden gelen bir adamın akıl ve fikri, İslâmiyet'ten tecerrüt etse bile, fıtratı ve vicdanı hiçbir vakit İslâmiyet'ten vazgeçemez. En ebleh ve en sefih bile, sedd-i rasîn-i istinadımız olan İslâmiyet'e bütün mevcudiyetiyle taraftardır. Lâsiyyemâ, siyasetten haberdar olanlar...

Hem Zaman-ı Saadetten şimdiye kadar hiçbir tarih bize bildirmiyor ki bir Müslüman, muhakeme-i akliyesi ile başka bir dini, İslâmiyet'e tercih etmiş olsun ve delil ile başka bir dine dahil olmuş olsun. Dinden çıkanlar var. O başka mesele… Taklit ise, ehemmiyetsizdir. Hâlbuki edyân-ı sâire müntesipleri; mutlaka fevc fevc muhakeme-i akliye ile ve burhan-ı kat'î ile daire-i İslâmiyet'e dahil olmuşlar ve olmaktadırlar.

Eğer biz doğru İslâmiyet'i ve İslâmiyet'e lâyık doğruluğu ve istikameti göstersek, bundan sonra onlardan fevc fevc dahil olacaklardır.

Hem de tarih bize bildiriyor ki: *Ehl-i İslâm'ın temeddünü, hakikat-i İslâmiyet'e ittibaları nisbetindedir. Başkalarının temeddünü ise, dinleriyle mâkûsen mütenâsiptir.* Hem de hakikat bize bildiriyor ki: *Mütenebbih olan beşer, dinsiz olamaz. Lâsiyyemâ, uyanmış, insaniyeti tatmış, müstakbele ve ebede namzet olmuş adam, dinsiz yaşayamaz.* Zira uyanmış bir beşer, kâinatın tehâcümüne karşı istinat edecek ve gayr-i mahdut âmâline (emellerine) neşv ü nemâ verecek ve istimdadgâhı olacak noktayı, yani din-i hak olan dâne-i hakikati elde etmezse yaşamaz!.. *Bu sırdandır ki herkeste din-i hakkı bulmak için bir meyl-i taharri uyanmıştır. Demek, istikbalde nev-i beşerin din-i fıtrîsi İslâmiyet olacağına berâatü'l-istihlâl vardır.*

Ey insafsızlar! Umum âlemi yutacak, birleştirecek, besleyecek, ziyalandıracak bir istidatta olan hakikat-i İslâmiyet'i nasıl dar buldunuz ki fukaraya ve mutaassıp bir kısım hocalara tahsis edip, İslâmiyet'in yarı ehlini dışarıya atmak istiyorsunuz!

---

1 (Hâşiye) Gitme, dikkat et; âlihimmet olanlar, o hâdisede sükût ettiler. Garazkâr cerideler, hakikî hürriyetin sadâsını susturdular. Meşrûtiyet pek az adamların üstüne münhasır kaldı, fedakârları da dağıldılar.

Hem de umum kemâlâtı câmî ve bütün nev-i beşerin hissiyât-ı âliyesini besleyecek mevâddı muhit olan o kasr-ı nuraniy-i İslâmiyet'i, ne cüretle matem tutmuş bir siyah çadır gibi, bir kısım fukaraya ve bedevîlere ve mürtecilere has olduğunu tahayyül ediyorsunuz! *Evet, herkes aynasının müşahedâtına tâbidir.* Demek sizin siyah ve yalancı aynanız, size öyle göstermiştir.

Sual: İfrat ediyorsun, hayali hakikat görüyorsun, bizi de techil ile tahkir ediyorsun. Zaman âhirzamandır, gittikçe daha fenalaşacak?

Cevap: Neden dünya herkese terakki dünyası olsun da, yalnız bizim için tedenni dünyası olsun?! Öyle mi?! İşte ben de sizinle konuşmayacağım, şu tarafa dönüyorum. Müstakbeldeki insanlarla konuşacağım.

Ey üç yüz seneden sonraki yüksek asrın arkasında gizlenmiş ve sâkitâne Nur'un sözünü dinleyen ve bir nazar-ı hafiyy-i gaybî ile bizi temâşâ eden Saidler, Hamzalar, Ömerler, Osmanlar, Tahirler, Yusuflar, Ahmedler vesâireler!.. Sizlere hitap ediyorum. Başlarınızı kaldırınız, "Sadakte!" deyiniz!.. Ve böyle demek sizlere borç olsun. Şu muasırlarım, varsın beni dinlemesinler. Tarih denilen mâzi derelerinden sizin yüksek istikbalinize uzanan telsiz telgrafla sizin ile konuşuyorum. Ne yapayım, acele ettim, kışta geldim; sizler cennet-âsâ bir baharda geleceksiniz. Şimdi ekilen Nur tohumları, zemininizde çiçek açacaktır. Biz, hizmetimizin ücreti olarak sizden şunu bekliyoruz ki: Mâzi kıtasına geçmek için geldiğiniz vakit, mezarımıza uğrayınız. O bahar hediyelerinden bir kaç tanesini medresemin[1(Hâşiye-1)] *mezar taşı denilen ve kemiklerimizi misafir eden ve Horhor toprağının kapıcısı olan kalenin başına takınız. Kapıcıya tenbih edeceğiz, bizi çağırınız. Mezarımızdan* هَنِيئًا لَكُمْ[2] *sadâsını işiteceksiniz.*

Şu zamanın memesinden bizimle süt emen ve gözleri arkada mâziye bakan ve tasavvuratları kendileri gibi hakikatsiz ve ayrılmış olan bu çocuklar, varsınlar şu kitabın[3(Hâşiye-2)] *hakâikini hayal tevehhüm etsinler. Zira ben biliyorum ki, şu kitabın mesâili hakikat olarak sizde tahakkuk edecektir.*

Ey muhataplarım! Ben çok bağırıyorum. Zira asr-ı sâlis-i aşr'in, yâni

---

1 (Hâşiye-1) Medresetü'z-Zehrâ'nın Van'daki numûnesi olan ve vefat eden "Horhor Medresesi"nin mezar taşı hükmünde bulunan Van Kalesi demektir.

2 Ne mutlu size! Gözünüz aydın..

3 (Hâşiye-2) İstikbalde telif edilecek Risale-i Nur Külliyatı'nı hiss-i kable'l-vuku ile haber veriyor.

on üçüncü asrın minaresinin başında durmuşum, sûreten medenî ve dinde lâkayt ve fikren mâzinin en derin derelerinde olanları camiye davet ediyorum.

İşte ey iki hayatın ruhu hükmünde olan İslâmiyet'i bırakan iki ayaklı mezar-ı müteharrik bedbahtlar! Gelen neslin kapısında durmayınız. Mezar sizi bekliyor, çekiliniz, tâ ki hakikat-i İslâmiye'yi hakkıyla kâinat üzerinde temevvüc-sâz edecek olan nesl-i cedid gelsin!..

Suâl: Eskiler bizden âlâ veya bizim gibi. Gelenler bizden daha fena gelecekler?

Cevap: Ey Türkler ve Kürdler! Acaba şimdi bir miting yapsam, sizin bin sene evvelki ecdadınızı ve iki asır sonradaki evlâtlarınızı şu gürültühane olan asr-ı hâzır meclisine dâvet etsem… Acaba sağ tarafta saf tutan eski ecdadınız demeyecekler mi:

"Hey mirasyedi yaramaz çocuklar! Netice-i hayatımız siz misiniz?! Heyhat! Bizi akim bir kıyas ettiniz, bizi kısır bıraktınız!" Hem de sol tarafında duran ve şehristan-ı istikbalden gelen evlâtlarınız, sağdaki ecdatlarınızı tasdik ederek demeyecekler mi ki: "Ey tembel pederler! Siz misiniz hayatımızın suğrâ ve kübrâsı?! Siz misiniz şu şanlı ecdadımızla bizi rabteden râbıtamızın hadd-i evsatı?! Heyhat… Ne kadar hakikatsiz ve karıştırıcı ve müşâğabeli bir kıyas oldunuz!"[1(Hâşiye-1)]

İşte ey bedevî göçerler ve ey inkılâp softaları![2(Hâşiye-2)] Manzara-yı hayal [3(Hâşiye-3)] üstünde gördünüz ki, şu büyük mitingde iki taraf da sizi protesto ettiler.

[Cevaplardan Bir Kısım]

Öyle ise ben derim: Hakikaten sizin harikulâde şecaate istidadınız vardır. Zira, bir menfaat veya cüz'î bir haysiyet veya itibarî bir şeref için veya "Filân yiğittir." sözlerini işitmek gibi küçük emirlere hayatını istihfaf eden, veya ağasının namusunu istîzam için kendini feda eden kimseler, eğer uyansalar, hazinelere değer olan İslâmiyet milliyetine,[4(Hâşiye-4)] yani üç yüz milyon İslâm'ın

---

1 (Hâşiye-1) Fenn-i mantıkın tâbiratı, o zaman ilm-i mantık dersini alan talebeleri o mecliste bulunmasından öyle söylemiş.

2 (Hâşiye-2) Sonradan ilâve edilmiştir.

3 (Hâşiye-3) Hayal dahi bir simotoğraftır.

4 (Hâşiye-4) Milliyetimiz bir vücuttur. Ruhu, İslâmiyet; aklı, Kur'ân ve imandır.

uhuvvetlerini ve mânevî yardımlarını kazandıran İslâmiyet milliyetine, binler ruhu da olsa, acaba istihfaf-ı hayat etmezler mi? Elbette hayatını on paraya satan, on liraya binler şevkle satar...

Maatteessüf, güzel şeylerimiz, gayr-i müslimler eline geçtiği gibi, güzel olan ahlâklarımızı da yine gayr-i müslimler çalmışlar. Güya bizim bir kısım içtimaî ahlâk-ı âliyemiz, yanımızda revaç bulmadığından, bize darılıp onlara gitmiş. Ve onların bir kısım rezâili, kendileri içinde çok revaç bulmadığından cehaletimizin pazarına getirilmiş!..

Hem büyük bir taaccüp ile görmüyor musunuz ki: Terakkiyât-ı hâzıranın üssü'l-esası ve belki din-i hakkın muktezası olan "Ben ölürsem; devletim, milletim ve ahbaplarım sağdırlar." gibi kelime-i beyzâ ve haslet-i hamrâyı gayr-i müslimler çalmışlar. Çünkü onların bir fedaisi der: "Ben ölürsem, milletim sağ olsun. İçinde, bir hayat-ı mâneviyem vardır." Ve bütün sefaletin ve şahsiyâtın esası olan: "Ben öldükten sonra, dünya ne olursa olsun, isterse tûfan olsun." veyahut [1] وَإِنْ مِتُّ عَطْشًا فَلَا نَزَلَ الْقَطْرُ olan kelime-i hamkâ ve seciye-i avrâ himmetimizin elini tutmuş, rehberlik ediyor.

İşte en iyi haslet ki, dinimizin muktezasıdır. Biz ruhumuzla, canımızla, vicdanımızla, fikrimizle ve bütün kuvvetimizle demeliyiz ki: "Biz ölsek, milletimiz olan İslâmiyet haydır, ile'l-ebed bâkidir. Milletim sağ olsun, sevab-ı uhrevî bana kâfidir. Milletin hayatındaki hayat-ı mâneviyem, beni yaşattırır, âlem-i ulvîde beni mütelezziz eder, [2] وَالْمَوْتُ يَوْمُ نَوْرُوزِنَا deyip, Nur'un ve hamiyetin nurlu rehberlerini kendimize rehber etmeliyiz.

Suâl: Her şeyden evvel bize lâzım olan nedir?

Cevap: Doğruluk.

Suâl: Daha?

Cevap: Yalan söylememek.

Suâl: Sonra?

Cevap: Sıdk, ihlâs, sadakat, sebat, tesanüd.

---

1 Ben susuzluktan ölürsem, tek damla bile yağmasın!

2 Ölüm, Nevruz günümüzdür, baharımızdır.

Suâl: Yalnız?

Cevap: Evet!..

Suâl: Neden?

Cevap: Küfrün mâhiyeti yalandır, imanın mâhiyeti sıdktır. Şu burhan kâfi değil midir ki; hayatımızın bekası, imanın ve sıdkın ve tasanüdün devamıyladır.

Suâl: En evvel rüesâmız ıslah olunmalı?

Cevap: Evet, reisleriniz, malınızı ceplerine indirip hapsettikleri gibi akıllarınızı da sizden almışlar veya dimağınızda hapsetmişler. Öyle ise şimdi, onların yanındaki akıllarınızla konuşacağım:

Eyyühe'r-rüûs ve'r-rüesâ! *Tekâsülî olan tevekkülden sakınınız! İşi birbirinize havale etmeyiniz! Elinizdeki malınızla ve yanınızdaki aklımızla bize hizmet ediniz. Çünkü şu mesâkîni istihdam etmekle ücretinizi almışsınız. İşte, şimdi hizmet vaktidir...*

فَعَلَيْكُمْ بِالتَّدَارُكِ لِمَا ضَيَّعْتُمْ فِي الضَّيْفِ[1]

Elhâsıl: İslâm uyandı ve uyanıyor.[2(Hâşiye)] Fenalığı fena, iyiliği iyi olarak gördüler. Evet, şu dereler aşâirini tevbekâr eden işte bu sırdır. Hem de bütün İslâm yavaş yavaş bu istidadı almakta ve kesbetmektedir. Lâkin sizler bedevî olduğunuzdan ve fıtrat-ı asliyeniz oldukça bozulmamış olduğundan, İslâmiyet'in kudsî milliyetine daha yakınsınız.

Seyahatimde beni tanımayanlar kıyafetime bakıp beni tâcir zannettiklerinden derlerdi ki:

Suâl: Tâcir misin?

Cevap: Evet hem tâcirim hem de kimyagerim.

---

1 Vakit geçmiş değil, eskiden kaybettiklerinizi şimdi tadârik edin.

2 (Hâşiye) Evet, kırk beş sene evvel söylenen bu sözü; Pakistan, Arabistan aşâiri dahi hâkimiyet ve istiklâliyetlerini kazandıklarından, Eski Said'i bu dersinde tasdik ediyorlar ve daha da edecekler...

Suâl: Nasıl?

Cevap: İki madde var mezc ettiriyorum. Birinden tiryak-ı şâfi, birinden elektrik-i muzî tevellüd eder.

Suâl: Bunlar nerede bulunur?

Cevap: Medeniyet ve fazilet çarşısında; cephesinde insan yazılı, iki ayak üstünde gezen sandık içinde ki; üstünde kalb yazılan ya siyah veya pırlanta gibi parlak olan bir kutudadır.

Suâl: İsimleri nedir?

Cevap: İman, muhabbet, sadakat, hamiyet!...

Ceride-i seyyare, Ebû lâ-şey,
İbnü'z-zaman, Ehu'l-acâib,
İbnü ammi'l-garâib
Said Nursî

Sonra Van'dan Şam'a gider. Şam ulemâsının ilhahı ve ısrarı üzerine, Câmiu'l-Emevî'de on bine yakın ve içerisinde yüz ehl-i ilim bulunan azîm bir cemaate karşı bir hutbe îrad eder. Bu hutbe fevkalâde takdir ve tahsin ile kabule mazhar olur. Bilâhare, buradaki hutbesi, "Hutbe-i Şamiye" namıyla tab edilmiştir.

Bu Hutbe-i Şamiye; İslâm âleminin içinde bulunduğu maddî-mânevî hastalıkların nelerden ibaret bulunduğunu, felâket ve esarete hangi sebeplerden dolayı maruz kaldıklarını bildiren; ve buna karşı çare-i halâs gösteren; ve bundan sonra, İslâmiyet'in zemin yüzünde maddî-mânevî en yüksek terakkiyi göstereceğini, İslâmî medeniyetin kemâl-i haşmetle meydana geleceğini ve zemin yüzünü pisliklerden temizleyeceğini delâil-i akliye ile isbat eden, müjde veren, çok kıymettar, bütün müslümanlara hattâ insanlığa şâmil bir derstir, bir hutbedir.

Hutbe-i Şamiye'nin baş taraflarında diyor:

Ben, bu zaman ve zeminde beşerin hayat-ı içtimaiye medresesinde ders aldım ve bildim ki; ecnebiler, Avrupalılar terakkide istikbale uçmalarıyla beraber, bizi maddî cihette kurûn-u vustada durduran ve tevkif eden; altı tane hastalıktır. O hastalıklar da bunlardır:

1– Yeisin (ümitsizliğin) içimizde hayat bulup dirilmesi.

2– Sıdkın hayat-ı içtimaiye-i siyasiyede ölmesi.

3– Adâvete muhabbet.

4– Ehl-i imanı birbirine bağlayan nuranî râbıtaları bilmemek.

5– Çeşid çeşid sâri hastalıklar gibi intişar eden istibdat.

6– Menfaat-i şahsiyesine himmeti hasretmek.

Bu altı dehşetli hastalığın ilâcını da bir tıp fakültesi hükmünde hayat-ı içtimaiyemizde, eczahane-i Kur'âniye'den ders aldığım altı kelime ile beyan ediyorum. Mualecenin esasları, onları biliyorum.

Birinci Kelime

"El-emel", yani rahmet-i ilâhiyeden kuvvetli ümit beslemek.

Evet, ben kendi hesabıma aldığım derse binaen:

Ey İslâm Cemaati! Müjde veriyorum ki şimdiki âlem-i İslâm'ın saadet-i dünyeviyesi, bâhusus Osmanlılar'ın saadeti ve bilhassa İslâm'ın terakkisi onların intibahıyla olan Arab'ın saadetinin fecr-i sâdıkının emareleri inkişafa başlıyor, ve saadet güneşinin de çıkması yakınlaşmış. yeisin rağmına olarak ben dünyaya işittirecek[1(Hâşiye)] derecede kanaat-i kat'iyemle derim:

İstikbal yalnız ve yalnız İslâmiyet'in olacak; ve hâkim, hakâik-i Kur'âniye ve imaniye olacak. Bu dâvâma çok burhanlardan ders almışım. Şimdi o burhanlardan mukaddemâtlı bir buçuk burhanı zikredeceğim. O burhanın mukaddematına başlıyoruz.

İslâmiyet hakâiki; hem mânen, hem maddeten terakki etmeye kâbil ve mükemmel bir istidadı var.

Birinci cihet olan mânen terakki ise: Biliniz! Hakikî vukuatı kaydeden tarih, hakikate en doğru şahittir. İşte tarih bize gösteriyor, hattâ Rus'u mağlûp eden Japon başkumandanının İslâmiyet'in hakkâniyetine şehadeti de şudur ki:

---

1 (Hâşiye) Eski Said hiss-i kable'l-vuku ile 1371'de başta Arap Devletleri, âlem-i İslâm'ın ecnebi esaretinden ve istibdadından kurtulup İslâmî devletler teşkil edeceklerini, kırk beş sene evvel haber vermiş. İki harb-i umumî ve otuz-kırk sene devam eden istibdad-ı mutlakı düşünmemiş, 1370'te olan vaziyeti 1327'de olacak gibi müjde vermiş, tehirinin sebebini nazara almamış.

"Hakikat-i İslâmiye'nin kuvveti nisbetinde ve müslümanlar o kuvvete göre hareket etmeleri derecesinde ehl-i İslâm temeddün edip terakki ettiğini tarih gösteriyor ve ehl-i İslâm'ın, hakikat-i İslâmiye'de zâfiyeti derecesinde tevahhuş ettiklerini, vahşete ve tedenniye düştüklerini ve herc ü merc içinde belâlara, mağlûbiyetlere düştüklerini tarih gösteriyor." Sâir dinler ise bilâkistir. .....

Eğer biz ahlâk-ı İslâmiye'nin ve hakâik-i imaniyenin kemâlâtını ef'âlimizle izhar etsek, sâir dinlerin tâbileri, elbette cemaatlerle İslâmiyet'e girecekler. Belki küre-i arzın bazı kıtaları ve devletleri de İslâmiyet'e dehâlet edecekler. .....

Ey bu Câmi-i Emevî'deki kardeşlerim gibi, âlem-i İslâm'ın cami-i kebîrinde olan kardeşlerim! Siz de ibret alınız. Bu kırk beş senedeki bu dehşetli hâdisâttan ibret alınız, tam aklınızı başınıza alınız, ey mütefekkir ve akıl sahibi ve kendini münevver telâkki edenler!

Hâsıl-ı kelâm: Biz Kur'ân şâkirtleri olan müslümanlar, burhana tâbi oluyoruz; akıl ve fikir ve kalbimizle hakâik-i imaniyeye giriyoruz. Başka dinlerin bazı efrâtları gibi ruhbanları taklit için burhanı bırakmıyoruz. *Onun için akıl ve ilim ve fennin hükmettiği istikbalde, elbette burhan-ı aklîye istinat eden ve bütün hükümlerini akla tesbit ettiren Kur'ân hükmedecek!*

Hem de İslâmiyet güneşinin inkişafına ve beşeri tenvir etmesine mümânaat eden perdeler açılmaya başlamışlar; o mümânaat edenler çekilmeye başlıyorlar. Kırk beş sene evvel, o fecrin emareleri göründü. Yetmiş birde fecr-i sâdık başladı veya başlayacak. Eğer bu, fecr-i kâzib de olsa, otuz-kırk sene sonra fecr-i sâdık çıkacak. Evet hakikat-i İslâmiyet'in mâzi kıtasını tamamen istilâsına sekiz dehşetli mâniler mümânaat ettiler.

Birinci, ikinci, üçüncü mâniler: Ecnebilerin cehli ve o zamanda vahşetleri ve dinlerine taassuplarıdır. Bu üç mâni, mârifet ve medeniyetin mehâsini ile kırıldı, dağılmaya başlıyor.

Dördüncü, beşinci mâniler: Papazların, ruhanî reislerin riyâsetleri ve tahakkümleri ve ecnebilerin körü körüne onları taklit etmeleridir. Bu iki mâni dahi; fikr-i hürriyet ve meyl-i taharri-i hakikat nev-i beşerde başlamasıyla zeval bulmaya başlıyor.

Altıncı, yedinci mâniler: Bizdeki istibdat ve şeriatın muhalefetinden gelen sû-i ahlâkımız mümânaat ediyordular.

Bir şahıstaki münferit istibdat kuvveti şimdi zevâl bulması, cemaat ve komitenin dehşetli istibdatlarının otuz-kırk sene sonra zevâl bulmasına işaret etmekle ve hamiyet-i İslâmiye'nin şiddetli feveranıyla ve sû-i ahlâkın çirkin neticeleri görülmesiyle bu iki mâni de zevâl buluyor ve bulmaya başlamış. İnşâallah tam zevâl bulacak.

Sekizinci mâni: Fünûn-u cedîdenin bazı müsbet mesâili, hakâik-i İslâmiye'nin zâhirî mânalarına muhalif ve muarız tevehhüm edilmesiyle, zaman-ı mâzideki istilâsına bir derece sed çekmiş. Meselâ küre-i arzda emr-i ilâhî ile nezarete memur "sevr" ve "hût" namlarında iki ruhanî melâikeyi[1] dehşetli, cismânî bir öküz, bir balık tevehhüm edip, ehl-i fen ve felsefe hakikati bilmediklerinden İslâmiyet'e muârız çıkmışlar.

Bu misal gibi yüz misal var ki hakikati bilindikten sonra en muannit feylesof da teslim olmaya mecbur oluyor. Hattâ Risale-i Nur, "Mucizât-ı Kur'âniye"de fennin iliştiği bütün âyetlerin her birisinin altında Kur'ân'ın bir lem'a-yı i'câzını gösterip, ehl-i fennin medâr-ı tenkit zannettikleri Kur'ân-ı Kerîm'in cümle ve kelimelerinde fennin eli yetişmediği yüksek hakikatleri izhar edip, en muannit feylesofu da teslime mecbur ediyor. Meydandadır, isteyen bakabilir ve baksın; bu mâni, kırk beş sene evvel söylenen o sözden sonra nasıl kırıldığını görsün.

Evet bazı muhakkikîn-i İslâmiye'nin bu yolda telifatları var. Bu sekizinci dehşetli mânianın zîr u zeber olacağına dair emareler görünüyor.

Evet şimdi olmasa da otuz-kırk sene sonra fen ve hakikî mârifet ve medeniyetin mehâsini, bu üç kuvveti tam teçhiz edip, cihâzâtını verip, o sekiz mânileri mağlûp edip dağıtmak için; taharri-i hakikat meyelânını ve insafı ve muhabbet-i insaniyeti, o sekiz düşman tâifesinin sekiz cephesine göndermiş, şimdi onları kaçırmaya başlamış. İnşâallah, yarım asır sonra onları darmadağın edecek. Evet, meşhurdur ki: *"En kat'i fazilet odur ki, düşmanları dahi o faziletin tasdikine şehadet etsin."*

.....

Bediüzzaman; misal olarak, İslâmiyet'in hakkâniyeti hakkında takdirkâr ifadelerde bulunan "Prens Bismark" ile "Mister Carlayl"ın sözlerini naklettikten sonra diyor:

İşte Amerika ve Avrupa'nın zekâ tarlaları Mister Carlayl ve Bismark gibi

---

[1] Bkz.: et-Taberî, *Câmiu'l-beyân* 1/153, 194, 21/72; el-Hâkim, *el-Müstedrek* 4/636; İbni Abdilberr, *et-Temhîd* 4/9; el-Heysemî, *Mecmeu'z-zevâid* 8/131 (Bezzar'dan naklen).

böyle dâhi muhakkikleri mahsulat vermesine istinaden ben de bütün kanaatimle derim ki: Avrupa ve Amerika, İslâmiyet'e hamiledir. Günün birinde bir İslâmî devlet doğuracak. Nasılki Osmanlılar Avrupa ile hamile olup bir Avrupa devleti doğurdu.

Ey Cami-i Emevî'deki kardeşlerim ve yarım asır sonraki âlem-i İslâm camiindeki ihvanlarım! Acaba baştan buraya kadar olan mukaddimeler netice vermiyor mu ki; istikbalin kıtalarında hakikî ve mânevî hâkim olacak ve beşeri, dünyevî ve uhrevî saadete sevk edecek yalnız İslâmiyet'tir ve İslâmiyet'e inkılâp etmiş ve hurâfâttan, tahrifâttan sıyrılacak İsevîlerin hakikî dinidir ki, Kur'ân'a tâbi olur, ittifak eder.

İkinci Cihet: *Yani maddeten İslâmiyet'in terakkisinin kuvvetli sebepleri gösteriyor ki*: *İslâmiyet, maddeten dahi istikbale hükmedecek.* "Birinci Cihet" mâneviyât cihetinde terakkiyâtı isbat ettiği gibi; bu "İkinci Cihet" dahi maddî terakkiyâtını ve istikbaldeki hâkimiyetini kuvvetli gösteriyor. Çünkü âlem-i İslâm'ın şahs-ı mânevîsinin kalbinde, gayet kuvvetli, kırılmaz "Beş Kuvvet" içtima ve imtizaç edip yerleşmiş:

Birincisi: Bütün kemâlâtın üstadı ve üç yüz yetmiş milyon nefisleri bir tek nefis hükmüne getirebilen ve hakikî bir medeniyetle ve müsbet ve doğru fenlerle teçhiz edilmiş olan ve hiçbir kuvvet onu kıramayacak bir mahiyette bulunan **hakikat-i İslâmiyet**'tir.

İkinci kuvvet: Medeniyet ve sanatın hakikî üstadı ve vesilelerin ve mebâdilerin tekemmülüyle cihazlanmış olan şedit bir ihtiyaç ve belimizi kıran **tam bir fakr** öyle bir kuvvettir ki susmaz ve kırılmaz.

Üçüncü kuvvet: Yüksek şeylere müsabaka sûretinde beşere yüksek maksatları ders veren ve o yolda çalıştıran ve istibdâdâtı parça parça eden ve ulvî hisleri heyecana getiren ve gıpta ve haset ve kıskançlık ve rekabetle ve tam uyanmakla ve müsabaka şevkiyle ve teceddüt meyliyle ve temeddün meyelânıyla teçhiz edilen üçüncü kuvvet, yalnız **hürriyet-i şer'iye**dir. Yani insaniyete lâyık en yüksek kemâlâta olan meyl ve arzu ile cihazlanmış olmak.

Dördüncü kuvvet: **Şefkatle cihazlanmış şehamet-i imaniye**dir. Yani tezellül etmemek; haksızlara, zalimlere zillet göstermemek.. mazlumları da zelil etmemek. Yani hürriyet-i şer'iyenin esasları olan; müstebitlere dalkavukluk etmemek ve bîçarelere tahakküm ve tekebbür etmemektir.

Beşinci kuvvet: **İzzet-i İslâmiye**'dir ki, îlâ-yı kelimetullahı ilân ediyor.

Ve bu zamanda îlâ-yı kelimetullah, maddeten terakkiye mütevakkıf… medeniyet-i hakikiyeye girmekle îlâ-yı kelimetullah edilebilir. İzzet-i İslâmiye'nin iman ile kat'î verdiği emri, elbette âlem-i İslâm'ın şahs-ı mânevîsi –o kat'î emri– istikbalde tam yerine getireceğine şüphe edilmez.

Evet nasılki eski zamanda İslâmiyet'in terakkisi, düşmanın taassubunu parçalamak ve inadını kırmak ve tecavüzâtını def etmek, silâh ile kılıç ile olmuş; istikbalde silâh, kılıç yerine hakikî medeniyet ve maddî terakki ve hak ve hakkaniyetin manevî kılıçları düşmanları mağlûp edip dağıtacak.

Biliniz ki bizim muradımız medeniyetin mehâsini ve beşere menfaati bulunan iyilikleridir. Yoksa medeniyetin günahları, seyyiatları değil ki; ahmaklar o seyyiâtları, o sefahetleri mehâsin zannedip, taklit edip malımızı harap ettiler. Ve dini rüşvet verip, dünyayı da kazanamadılar. Medeniyetin günahları iyiliklerine galebe edip seyyiâtı hasenâtına râcih gelmekle beşer –iki harb-i umumî ile– iki dehşetli tokat yiyip, o günahkâr medeniyeti, zîr u zeber edip öyle bir kustu ki, yeryüzünü kanla bulaştırdı. İnşâallah istikbaldeki İslâmiyet'in kuvvetiyle medeniyetin mehâsini galebe edecek, zemin yüzünü pisliklerden temizleyecek, sulh-u umumîyi de temin edecek.

Evet Avrupa'nın medeniyeti, fazilet ve hüda üstüne tesis edilmediğinden; belki heves ve heva, rekabet ve tahakküm üzerine bina edildiğinden, şimdiye kadar medeniyetin seyyiâtı hasenâtına galebe edip, ihtilâlci komitelerle kurtlaşmış bir ağaç hükmüne girdiği cihetle; Asya medeniyetinin galebesine kuvvetli bir medar, bir delil hükmündedir. Ve az vakitte galebe edecektir.

Acaba istikbale karşı ehl-i iman ve İslâm için böyle maddî ve mânevî terakkiyâta vesile ve kuvvetli, sarsılmaz esbap varken ve demiryolu gibi istikbal saadetine yol açıldığı hâlde, nasıl me'yûs olup yeise düşüyorsunuz ve âlem-i İslâm'ın kuvve-i mâneviyesini kırıyorsunuz?! Ve yeis ve ümitsizlikle zannediyorsunuz ki, "Dünya herkese ve ecnebîlere terakki dünyasıdır; fakat yalnız bîçare ehl-i İslâm için tedenni dünyası oldu!" diye pek yanlış bir hataya düşüyorsunuz. Madem meylü'l-istikmal (tekâmül meyli) kâinatta, fıtrat-ı beşeriyede fıtraten dercedilmiş. Elbette beşerin zulüm ve hatasıyla başına çabuk bir kıyâmet kopmazsa; istikbalde hak ve hakikat, âlem-i İslâm'da nev-i beşerin eski hatîâtına keffâret olacak bir saadet-i dünyeviyeyi de gösterecek inşâallah...

Evet bakınız, zaman hatt-ı müstakîm üzerine hareket etmiyor ki mebde ve müntehâsı birbirinden uzaklaşsın. Belki küre-i arzın hareketi gibi

bir daire içinde dönüyor. Bazen terakki içinde yaz ve bahar mevsimi gösterir. Bazen tedenni içinde kış ve fırtına mevsimini gösterir. Her kıştan sonra bir bahar, her geceden sonra bir sabah olduğu gibi, nev-i beşerin dahi bir sabahı, bir baharı olacak inşâallah.

Hakikat-i İslâmiye'nin güneşi, sulh-u umumî dairesinde hakikî medeniyeti görmeyi, rahmet-i ilâhiyeden bekleyebilirsiniz.

.....

İkinci Kelime

Müddet-i hayatımda tecrübelerimle fikrimde tevellüd eden şudur:

Yeis en dehşetli bir hastalıktır ki âlem-i İslâm'ın kalbine girmiş.

İşte o yeistir ki bizi öldürmüş gibi garpta bir-iki milyonluk küçük bir devlet, şarkta yirmi milyon müslümanları kendine hizmetkâr ve vatanlarını müstemleke hükmüne getirmiş.

Hem o yeistir ki yüksek ahlâkımızı öldürmüş, menfaat-i umumiyeyi bırakıp menfaat-i şahsiyeye nazarımızı hasrettirmiş.

Hem o yeistir ki kuvve-i mâneviyemizi kırmış. Az bir kuvvetle imandan gelen kuvve-i mâneviye ile şarktan garba kadar istilâ ettiği hâlde o kuvve-i mâneviye-i hârika, me'yûsiyetle kırıldığı için, zalim ecnebiler dört yüz seneden beri üç yüz milyon müslümanı kendilerine esir etmiş. Hattâ bu yeis ile başkasının lâkaytlığını ve fütûrunu kendi tembelliğine özür zanneder, "Neme lâzım." der, "Herkes benim gibi berbattır." diye şehâmet-i imaniyeyi terk edip hizmet-i İslâmiye'yi yapmıyor.

Madem bu derece bu hastalık bize bu zulmü etmiş, bizi öldürüyor biz de o kâtilimizden kısasımızı alıp öldüreceğiz. لَا تَقْنَطُوا مِنْ رَحْمَةِ اللهِ[1] *kılıcı ile o yeisin başını parçalayacağız.* مَا لَا يُدْرَكُ كُلُّهُ لَا يُتْرَكُ كُلُّهُ[2] *hadîsinin hakikatiyle belini kıracağız inşâallah!*

Yeis; ümmetlerin, milletlerin "seretan" denilen en dehşetli bir hastalığıdır. Ve kemâlâta mâni ve أَنَا عِنْدَ حُسْنِ ظَنِّ عَبْدِي بِي[3] *hakikatine muhaliftir;*

---

1 "Allah'ın rahmetinden ümit kesmeyiniz." (Zümer sûresi, 39/53)

2 Bir şey bütünüyle elde edilmezse, tamamen de terk edilmez.

3 "Kulum beni nasıl tanırsa, onunla öyle muamele ederim." Buhârî, *tevhid* 15, 35; Müslim, *zikir* 2, 19, *tevbe* 1; Tirmizî, *zühd* 51, *deavât* 131.

korkak, aşağı, âcizlerin şe'nidir, bahaneleridir. Şehâmet-i İslâmiye'nin şe'ni değildir. Hususan Arap gibi nev-i beşerde medâr-ı iftihar yüksek seciyelerle mümtaz bir kavmin şe'ni olamaz. Âlem-i İslâm milletleri Arab'ın metânetinden ders almışlar. İnşâallah yine Araplar yeisi bırakıp İslâmiyet'in kahraman ordusu olan Türklerle hakikî bir tesanüt ve ittifak ile el ele verip Kur'ân'ın bayrağını dünyanın her tarafında ilân edeceklerdir.

Üçüncü Kelime

Bütün hayatımdaki tahkikatımla ve hayat-ı içtimaiyenin çalkamasıyla hülâsa ve zübdesi bana kat'î bildirmiş ki:

Sıdk, İslâmiyet'in üssü'l-esasıdır ve ulvî seciyelerinin râbıtasıdır ve hissiyât-ı ulviyesinin mizacıdır.

Öyle ise hayat-ı içtimaiyemizin esası olan sıdkı, doğruluğu içimizde ihya edip onunla mânevî hastalıklarımızı tedavi etmeliyiz.

Evet sıdk ve doğruluk, İslâmiyet'in hayat-ı içtimaiyesinde ukde-i hayatiyesidir.

Riyakârlık, fiilî bir nevi yalancılıktır.

Dalkavukluk, tasannu, alçakça bir yalancılıktır.

Nifak ve münafıklık, muzır bir yalancılıktır.

Yalancılık ise Sâni-i Zülcelâl'in kudretine iftira etmektir.

Küfür, bütün envâıyla kizptir, yalancılıktır.

İman sıdktır, doğruluktur.

Amma maslahat için kizb ise zaman onu neshetmiştir.....

Dördüncü Kelime

Bütün hayatımda, hayat-ı içtimaiye-i beşeriyeden kat'î bildiğim ve tahkikatların bana verdiği netice şudur ki:

Muhabbete en lâyık şey muhabbettir ve husûmete en lâyık sıfat husûmettir. Yani hayat-ı içtimaiye-i beşeriyeyi temin eden ve saadete sevk eden muhabbet ve sevmek sıfatı, en ziyade sevilmeye ve muhabbete lâyıktır. Ve hayat-ı içtimaiye-i beşeriyeyi zîr u zeber eden düşmanlık ve adâvet, her şeyden ziyade nefrete ve adavete ve ondan çekilmeye müstehak ve çirkin ve muzır bir sıfattır.....

Beşinci Kelime

Meşveret-i şer'iyeden aldığım ders budur:

Şu zamanda bir adamın bir günahı, bir kalmıyor. Bazen büyür, sirayet eder, yüz olur. Bir tek hasene bazen bir kalmıyor. Belki bazen binler dereceye terakki ediyor. Bunun sırr-ı hikmeti şudur:

Hürriyet-i şer'iye ile meşveret-i meşrûa, hakikî milliyetimizin hâkimiyetini gösterdi. Hakikî milliyetimizin esası, ruhu ise İslâmiyet'tir. Ve Hilâfet-i Osmaniye ve Türk Ordusu'nun o milliyete bayraktarlığı itibarıyla o İslâmiyet milliyetinin sadefi ve kalesi hükmündedir. Arap ve Türk hakikî iki kardeş, o kale-i kudsiyenin nöbettarlarıdır.

İşte bu kudsî milliyetin râbıtasıyla, umum ehl-i İslâm bir tek aşiret hükmüne geçiyor. Aşiretin efrâdı gibi İslâm tâifeleri de, birbirine uhuvvet-i İslâmiye ile murtabıt ve alâkadar olur. Birbirine mânen (lüzum olsa maddeten) yardım eder. Güya bütün İslâm tâifeleri bir silsile-i nurâniye ile birbirine bağlıdır. Nasılki bir aşiretin bir ferdi bir cinayet işlese, o aşiretin bütün efrâdı, o aşiretin düşmanı olan başka aşiretin nazarında müttehem olur. Güya her bir ferd o cinayeti işlemiş gibi o düşman aşiret onlara düşman olur. O tek cinayet, binler cinayet hükmüne geçer. Eğer o aşiretin bir ferdi, o aşiretin mahiyetine temas eden medâr-ı iftihar bir iyilik yapsa, o aşiretin bütün efrâdı onunla iftihar eder. Güya her bir adam, aşirette o iyiliği yapmış gibi iftihar eder.

İşte bu mezkûr hakikat içindir ki bu zamanda, hususan kırk-elli sene sonra seyyie, fenalık, işleyenin üstünde kalmaz. Belki milyonlar nüfûs-u İslâmiye-'nin hukukuna tecavüz olur. Kırk-elli sene sonra çok misalleri görülecek.

Ey bu sözlerimi dinleyen bu Cami-i Emevî'deki kardeşler ve kırk-elli sene sonra âlem-i İslâm camiindeki ihvân-ı müslimîn! "Biz zarar vermiyoruz, fakat menfaat vermeye iktidarımız yok, onun için mâzuruz." diye böyle özür beyan etmeyiniz. Bu özrünüz makbul değil. Tembelliğiniz ve "Neme lâzım!" deyip çalışmamanız ve ittihad-ı İslâm ile milliyet-i hakikiye-i İslâmiye ile gayrete gelmediğiniz, sizlere gayet büyük bir zarar ve bir haksızlıktır. İşte seyyie böyle binlere çıktığı gibi bu zamanda hasene –yani İslâmiyet'in kudsiyetine temas eden iyilik– yalnız işleyene münhasır kalmaz. Belki bu hasene, milyonlar ehl-i imana mânen fayda verebilir. Hayat-ı mâneviye ve maddiyesinin râbıtasına kuvvet verebilir. Onun için "Neme lâzım!" deyip kendini tembellik döşeğine atmak zamanı değil!..

Ey bu camideki kardeşlerim ve kırk-elli sene sonraki âlem-i İslâm mescid-i kebîrindeki ihvanlarım!

Zannetmeyiniz ki ben bu ders makamına size nasihat etmek için çıktım. Belki buraya çıktım, sizde olan hakkımızı dâvâ ediyorum. Yani Kürd gibi küçük tâifelerin menfaati ve saadet-i dünyeviyeleri ve uhreviyeleri, sizin gibi büyük ve muazzam tâife olan Arap ve Türk gibi hâkim üstadlarla bağlıdır. Sizin tembelliğiniz ve fütûrunuz ile biz bîçare küçük kardeşleriniz olan İslâm tâifeleri zarar görüyoruz.

Hususan ey muazzam ve büyük ve tam intibaha gelmiş veya gelecek olan Araplar! En evvel bu sözler ile sizinle konuşuyorum. Çünkü bizim ve bütün İslâm tâifelerinin üstadları, imamları ve İslâmiyet'in mücahidleri sizlerdiniz. Sonra muazzam Türk Milleti o kudsî vazifenize tam yardım ettiler. Onun için tembellikle günahınız büyüktür. Ve iyiliğiniz ve haseneniz de gayet büyük ve ulvîdir. Hususan kırk-elli sene sonra Arap tâifeleri, Cemâhir-i Müttefika-yı Amerika gibi en ulvî bir vaziyete girmeye, esarette kalan hâkimiyet-i İslâmiye'yi eski zaman gibi küre-i arzın nısfında belki ekserisinde tesisine muvaffak olmanızı rahmet-i ilâhiyeden kuvvetle bekliyoruz. Bir kıyâmet çabuk kopmazsa, inşâallah nesl-i âti görecek.

Sakın kardeşlerim! Tevehhüm, tahayyül etmeyiniz ki ben bu sözlerimle siyasetle iştigal için himmetinizi tahrik ediyorum… Hâşâ! Hakikat-i İslâmiye bütün siyasâtın fevkindedir. Bütün siyasetler ona hizmetkâr olabilir. Hiçbir siyasetin haddi değil ki İslâmiyet'i kendine âlet etsin.

Ben kusurlu fehmimle şu zamanda heyet-i içtimaiye-i İslâmiye'yi çok çark ve dolapları bulunan bir fabrika sûretinde tasavvur ediyorum. O fabrikanın bir çarkı geri kalsa, yahut bir arkadaşı olan başka bir çarka tecavüz etse, makinenin mihanikiyeti bozulur. Onun için ittihad-ı İslâm'ın tam zamanı gelmeye başlıyor. Birbirinizin şahsî kusurlarına bakmamak gerektir.

Bunu da teessüf ve teellüm ile size beyan ediyorum ki: Ecnebîlerin bir kısmı, nasıl kıymettar malımızı ve vatanlarımızı bizden aldılar. Onun bedeline çürük bir mal verdiler… Aynen öyle de yüksek ahlâkımızı ve yüksek ahlâkımızdan çıkan ve hayat-ı içtimaiyeye temas eden seciyelerimizin bir kısmını bizden aldılar. Terakkilerine medar ettiler. Ve onun fiyatı olarak bize verdikleri sefihâne ahlâk-ı seyyieleridir, sefihâne seciyeleridir.

Meselâ bizden aldıkları seciye-i milliye ile bir adam onlarda der: "Eğer ben ölsem milletim sağ olsun. Çünkü milletimin içinde bir hayat-ı bâkiyem

var." İşte bu kelimeyi bizden almışlar ve terakkiyâtlarında en metin esas da budur. Bizden hırsızlamışlar. Bu kelime ise din-i haktan ve iman hakikatlerinden çıkar. O bizim, ehl-i imanın malıdır.

Hâlbuki ecnebilerden içimize giren pis ve fena seciye itibarıyla bir hodgâm adam bizde diyor: "Ben susuzluktan ölsem, hiç yağmur bir daha dünyaya gelmesin. Eğer ben görmezsem bir saadeti, dünya istediği gibi bozulsun." İşte bu ahmakâne kelime dinsizlikten çıkıyor, âhireti bilmemekten geliyor. Hariçten içimize girmiş, zehirliyor.

Hem o ecnebilerin bizden aldıkları fikr-i milliyetle bir ferdi, bir millet gibi kıymet alıyor. *Çünkü bir adamın kıymeti, himmeti nisbetindedir. Kimin himmeti milleti ise, o kimse tek başıyla küçük bir millettir.*

Bazılarımızdaki dikkatsizlikten ve ecnebilerin zararlı seciyelerini almamızdan, kuvvetli ve kudsî İslâmî milliyetimizle beraber herkes "Nefsî! Nefsî!" demekle ve milletin menfaatini düşünmemekle ve menfaat-i şahsiyesini düşünmekle bin adam, bir adam hükmüne sukut eder.

مَنْ كَانَ هِمَّتُهُ نَفْسُهُ فَلَيْسَ مِنَ الْإِنْسَانِ لِأَنَّهُ مَدَنِيٌّ بِالطَّبْعِ Yani, "Kimin himmeti yalnız nefsi ise o insan değil. Çünkü insanın fıtratı medenîdir. Ebnâ-yı cinsini mülâhazaya mecburdur. Hayat-ı içtimaiye ile hayat-ı şahsiyesi devam edebilir."

Meselâ bir ekmeği yese kaç ellere muhtaç ve ona mukabil o elleri mânen öptüğünü ve giydiği libasla kaç fabrikayla alâkadar olduğunu kıyas ediniz. Hayvan gibi bir postla yaşamadığından ebnâ-yı cinsiyle fıtraten alâkadar olmasından ve onlara mânevî bir fiyat vermeye mecbur olduğundan fıtratıyla medeniyet-perverdir.

Menfaat-i şahsiyesine hasr-ı nazar eden, insanlıktan çıkar, masum olmayan câni bir hayvan olur. Bir şey elinden gelmese, hakikî özrü olsa o müstesna!

Altıncı Kelime

Müslümanların hayat-ı içtimaiye-i İslâmiye'deki saadetlerinin anahtarı, meşveret-i şer'iyedir. وَأَمْرُهُمْ شُورٰى بَيْنَهُمْ[1] âyet-i kerîmesi, şûrâyı esas olarak emrediyor.

---

1 "İşleri, aralarında istişareye dayalı olarak yürütülür." (Şûrâ sûresi, 42/38)

Evet nasılki nev-i beşerdeki telâhuk-u efkâr unvanı altında asırlar ve zamanların tarih vasıtasıyla birbiriyle meşvereti, bütün beşeriyetin terakkiyâtı ve fünûnunun esası olduğu gibi en büyük kıta olan Asya'nın en geri kalmasının bir sebebi, o şûra-yı hakikiyeyi yapmamasıdır.

Asya kıtasının ve istikbalinin keşşafı ve miftahı, şûradır. Yani nasıl ferdler birbiriyle meşveret eder; tâifeler, kıtalar dahi o şûrayı yapmaları lâzımdır ki üç yüz belki dört yüz milyon İslâm'ın ayaklarına konulmuş çeşit çeşit istibdatların kayıtlarını, zincirlerini açacak, dağıtacak, meşveret-i şer'iye ile şehâmet ve şefkat-i imaniyeden tevellüd eden hürriyet-i şer'iyedir ki o hürriyet-i şer'iye, âdâb-ı şer'iye ile süslenip, garp medeniyet-i sefihânesindeki seyyiâtı atmaktır. İmandan gelen hürriyet-i şer'iye, iki esası emreder:

أَنْ لَا يُذَلِّلَ وَلَا يَتَذَلَّلَ.. مَنْ كَانَ عَبْدًا لِلّٰهِ لَا يَكُونُ عَبْدًا لِلْعِبَادِ.

أَنْ لَا يَجْعَلَ بَعْضُكُمْ بَعْضًا أَرْبَابًا مِنْ دُونِ اللّٰهِ.

نَعَمْ: اَلْحُرِّيَّةُ الشَّرْعِيَّةُ عَطِيَّةُ الرَّحْمٰنِ.

Yani iman bunu iktiza ediyor ki:

•*Tahakküm ve istibdat ile başkasını tezlil etmemek ve zillete düşürmemek ve zalimlere tezellül etmemek.. Allah'a hakikî abd olan, başkalara abd olamaz.*

•*Birbirinizi –Allah'tan başka– kendinize Rab yapmayınız! Yani Allah'ı tanımayan; her şeye, herkese nisbetine göre bir rubûbiyet tevehhüm eder, başına musallat eder.*

Evet: Hürriyet-i şer'iye, Cenab-ı Hakk'ın Rahmân, Rahîm tecellîsiyle bir ihsanıdır ve imanın bir hâssasıdır.

فَلْيَحْيَا الصِّدْقُ وَلَا عَاشَ الْيَأْسُ فَلْتَدُمِ الْمَحَبَّةُ وَالتَّقْوٰى وَالشُّورٰى

وَالْمَلَامُ عَلٰى مَنِ اتَّبَعَ الْهَوٰى وَالسَّلَامُ عَلٰى مَنِ اتَّبَعَ الْهُدٰى. اٰمِينَ.

Yaşasın sıdk! Ölsün yeis! Muhabbet devam etsin! Şûra kuvvet bulsun! Bütün levm ve itâb ve nefret, heva ve hevese tâbi olanlara olsun! Selâm ve selâmet hüdâya tâbi olanlar üstüne olsun! Âmîn!..

Şam'da fazla kalmadı. Şarkî Anadolu'da Medresetüz-Zehrâ nâmıyla vücûda getirmek istediği dârülfünunun küşadı için çalışmak üzere İstanbul'a geldi. Sultan Reşad'ın Rumeli'ye seyahati münasebetiyle Vilâyât-ı Şarkıye nâmına refâkat etti. Yolda şimendiferde iki mektep muallimi ile aralarında bir bahis açılır. Şimendiferde yaptıkları bu mübâhasenin hülâsası, Hutbe-i Şamiye adlı eserin zeylinde yazılmıştır. Bir kaç cümlesini aynen alıyoruz:

"Hürriyetin başında, Sultan Reşad'ın Rumeli'ye seyahati münasebetiyle vilâyât-ı şarkıye nâmına ben de refâkat ettim. Şimendiferimizde iki mektepli mütefennin arkadaşla bir mübâhase oldu. Benden suâl ettiler ki: "Hamiyet-i diniye mi, yoksa hamiyet-i milliye mi daha kuvvetli, daha lâzım?"

O zaman dedim: "*Biz müslümanlar indimizde ve yanımızda din ve milliyet, bizzat müttehittir. İtibarî, zahirî, ârızî bir ayrılık var. Belki din, milliyetin hayatı ve ruhudur. İkisine, birbirinden ayrı ve farklı bakıldığı zaman; hamiyet-i diniye, avâm ve havassa şâmil oluyor. Hamiyet-i milliye, yüzden birisine –yani menfaat-i şahsiyesini millete feda edene– has kalır. Öyle ise hukuk-u umumiye içinde hamiyet-i diniye esas olmalı, hamiyet-i milliye ona hâdim ve kuvvet ve kalesi olmalı.*

Hususan biz şarklılar, garplılar gibi değiliz. İçimizde, kalblerde hâkim, hiss-i dinîdir. Kader-i ezelî, ekser enbiyâyı şarkta göndermesi işaret ediyor ki: Yalnız hiss-i dinî, şarkı uyandırır, terakkiye sevk eder. Asr-ı saadet ve Tâbiîn bunun bir burhan-ı kat'îsidir.

Ey bu hamiyet-i diniye ve millîyeden hangisine daha ziyade ehemmiyet vermek lâzım geldiğini soran bu şimendifer denilen medrese-i seyyarede ders arkadaşlarım ve şimdi zamanın şimendiferinde istikbal tarafına bizimle beraber giden bütün mektepliler! Size de derim ki:

"Hamiyet-i diniye ve İslâmiyet milliyeti, Türk ve Arap içinde tamamıyla mezcolmuş ve kâbil-i tefrik olamaz bir hâle gelmiş. Hamiyet-i İslâmiye, en kuvvetli ve metin ve arştan gelmiş bir zincir-i nurânîdir. Kırılmaz ve kopmaz bir urvetü'l-vüskâdır, tahrip edilmez, mağlûp olmaz bir kudsî kaledir." dediğim vakit, o iki münevver mektep muallimleri bana dediler: "Delilin nedir? Bu büyük dâvâya, büyük bir hüccet ve gayet kuvvetli bir delil lâzım, delil nedir?"

Birden şimendiferimiz tünelden çıktı, biz de başımızı çıkardık, pencereden baktık; altı yaşına girmemiş bir çocuğu şimendiferin tam geçeceği yolun yanında durmuş gördük. O iki muallim arkadaşlarıma dedim: "İşte bu çocuk lisân-ı hâliyle suâlimize tam cevap veriyor. Benim bedelime o mâsum çocuk,

bu seyyar medresemizde üstadımız olsun. İşte lisân-ı hâli, bu gelecek hakikati der: Bakınız, bu dâbbetü'l-arz, dehşetli hücum ve gürültüsü ve bağırmasıyla ve tünel deliğinden çıkıp hücum ettiği dakikada geçeceği yola bir metre yakınlıkta o çocuk duruyor. O dâbbetü'l-arz, tehdidiyle ve hücumunun tahakkümü ile bağırarak tehdit ediyor: 'Bana rast gelenlerin vay hâline!' dediği hâlde; o mâsum, yolunda duruyor. Mükemmel bir hürriyet ve harika bir cesaret ve kahramanlıkla, beş para onun tehdidine ehemmiyet vermiyor. Bu dâbbetü'l-arzın hücumunu istihfaf ediyor ve kahramancıklığıyla diyor: 'Ey şimendifer! Sen, gök gürültüsü gibi bağırmanla beni korkutamazsın!' Sebat ve metânetinin lisân-ı hâli güya der: 'Ey şimendifer! Sen bir nizamın esirisin. Senin gem'in, dizginin, seni gezdirenin elindedir. Senin, bana tecavüz etmek haddin değil. Beni istibdadın altına alamazsın. Haydi yoluna git, kumandanın izniyle yolundan geç!'

İşte ey bu şimendiferdeki arkadaşlarım ve elli sene sonra, fenlere çalışan kardeşlerim! Bu mâsum çocuğun yerinde, Rüstem-i İranî veya Herkül-ü Yunanî o acîb kahramanlıklarıyla beraber tayy-ı zaman ederek o çocuğun yerinde bulunduğunu farz ediniz. Onların zamanında şimendifer olmadığı için elbette şimendiferin bir intizam ile hareket ettiğine bir itikatları olmayacak. Birden bu tünel deliğinden, başında ateş, nefesi gök gürültüsü gibi gözlerinde elektrik berkleri olduğu hâlde, birden çıkan şimendiferin dehşetli tehdit hücumuyla Rüstem ve Herkül tarafına koşmasına karşı, o iki kahraman ne kadar korkacaklar; ne kadar kaçacaklar; o harika cesaretleriyle bin metreden fazla kaçacaklar. Bakınız, nasıl bu dâbbetü'l-arzın tehdidine karşı hürriyetleri, cerasetleri mahvolur. Kaçmaktan başka çare bulamıyorlar. Çünkü onlar, onun kumandanına ve intizamına itikat etmedikleri için mutî bir merkep zannetmiyorlar; belki gayet müthiş, parçalayıcı, vagon cesâmetinde yirmi arslanı arkasına takmış bir nevi arslan tevehhüm ederler."

Ey kardeşlerim ve ey elli sene sonra bu sözleri işiten arkadaşlarım! İşte altı yaşına girmeyen bu çocuğa, o iki kahramandan ziyade cesaret ve hürriyet ve çok mertebe onların fevkinde bir emniyet ve korkmamak hâletini veren; o masumun kalbinde hakikatin bir çekirdeği olan "şimendiferin intizamına ve dizgini bir kumandanın elinde bulunduğuna ve cereyanı bir intizam altında ve birisi onu kendi hesabıyla gezdirmesine" olan itikadı ve itmînanı ve imanıdır.

Ve o iki kahramanı gayet korkutan ve vicdanlarını vehme esir eden, onların "onun kumandanını bilmemek ve intizamına inanmamak" olan cahilâne itikatsızlıklarıdır.

.....

O iki temsilde, o iki acip kahramanın pek acip korku ve telâşlarına ve elemlerine sebep, onların adem-i itikatları ve cehaletleri ve dalâletleri olduğu gibi; Risale-i Nur'un yüzer hüccetlerle isbat ettiği bir hakikati ki, bu risalenin mukaddimesinde bir-iki misali söylenmiş, mesele şudur ki:

Küfür ve dalâlet, bütün kâinatı ehl-i dalâlete binler müthiş düşmanlar tâifeleri ve silsileleri gösteriyor. Kör kuvvet, serseri tesadüf, sağır tabiat elleriyle, manzume-i şemsiyeden tut, ta kalbdeki verem mikroplarına kadar binler tâife düşmanlar biçare beşere hücum ettiklerini ve insanın câmî mahiyeti ve küllî istidâdâtı ve hadsiz ihtiyacatı ve nihayetsiz arzularına karşı mütemadiyen korku, elem, dehşet ve telâş vermesiyle, küfür ve dalâlet bir cehennem zakkumu olduğunu ve bu dünyada da sahibini bir cehennem içine koyduğunu; din ve imandan hariç binler fen ve terakkiyât-ı beşeriye o Rüstem ve Herkül'ün kahramanlıkları gibi beş para fayda vermediğini, yalnız iptal-i his nev'inden muvakkaten o elîm korkuları hissetmemek için sefahet ve sarhoşlukla şırınga ediyor…

İşte, iman ve küfrün muvâzenesi âhirette cennet ve cehennem gibi meyveleri ve neticeleri verdiği gibi, dünyada da imân bir mânevî cenneti temin ve ölümü bir terhis tezkeresine çevirmesini, ve küfür dünyada dahi bir mânevî cehennem ve hakikî saadet-i beşeriyeyi mahvetmesi ve ölümü bir idam-ı ebedî mahiyetine getirmesini kat'î bir his ve şuhuda istinad eden Risale-i Nur'un yüzer hüccetlerine havale edip kısa kesiyoruz.

Bu temsilin hakikatini görmek isterseniz, başınızı kaldırınız, bu kâinata bakınız. Ne kadar şimendifer misillü balon, otomobil, tayyare, berriye ve bahriye gemiler, karada, denizde havada kudret-i Ezeliyenin nizam ve hikmetle halk ettiği yıldızların kürelerine ve kâinat ecrâmına ve hâdisatın silsilelerine ve müteselsil vakıatlarına bakınız.

Hem âlem-i şehadette ve cismanî kâinatta bunların vücudu gibi, âlem-i ruhanî ve mâneviyâtta kudret-i ezeliyenin daha acip müteselsil nazîreleri var olduğunu, aklı bulunan tasdik eder, gözü bulunan çoğunu görebilir.

İşte, kâinat içinde maddî ve mânevî bütün bu silsileler, imânsız ehl-i dalâlete hücum ediyor, tehdit ediyor, korku veriyor, kuvve-i mâneviyesini zîr u zeber ediyor.

Ehl-i imana değil tehdit ve korkutmak, belki sevinç ve saadet, ünsiyet ve ümit ve kuvvet veriyor. Çünkü ehl-i iman iman ile görüyor ki, o hadsiz

silsileleri, maddî ve mânevî şimendiferleri, seyyar kâinatları mükemmel intizam ve hikmet dairesinde birer vazifeye sevk eden bir Sâni-i Hakîm onları çalıştırıyor. Zerre miktar vazifelerinde şaşırmıyorlar, birbirine tecavüz edemiyorlar. Ve kâinattaki kemâlât-ı sanata ve tecelliyât-ı cemâliyeye mazhar olduklarını görüp kuvve-i mâneviyeyi tamamıyla eline verip, saadet-i ebediyenin bir numûnesini iman gösteriyor.

İşte, ehl-i dalâletin imansızlıktan gelen dehşetli elemlerine ve korkularına karşı hiçbir şey, hiçbir fen, hiçbir terakkiyât-ı beşeriye buna karşı bir tesellî veremez, kuvve-i mâneviyeyi temin edemez. Cesareti zîr u zeber olur. Fakat muvakkat gaflet perde çeker, aldatır.

Ehl-i iman, iman cihetiyle değil korkmak ve kuvve-i mâneviyesi kırılmak, belki o temsildeki mâsum çocuk gibi, fevkalâde bir kuvvet-i mâneviye ve bir metanetle ve imandaki hakikatle onlara bakıyor. Bir Sâni-i Hakîm'in hikmet dairesinde tedbir ve iradesini müşahede eder, evham ve korkulardan kurtulur. "Sâni-i Hakîmin emri ve izni olmadan bu seyyar kâinatlar hareket edemezler, ilişemezler" deyip anlar. Kemal-i emniyetle, hayat-ı dünyeviyesinde de derecesine göre saadete mazhar olur.

Kimin kalbinde imandan ve din-i haktan gelen bu hakikat çekirdeği vicdanında bulunmazsa ve nokta-yı istinadı olmazsa, bilbedahe, temsildeki Rüstem ve Herkül'ün cesaretleri ve kahramanlıkları kırıldığı gibi, onun cesareti ve kuvve-i mâneviyesi muzmahil olur ve vicdanı tefesüh eder. Ve kâinatın hadisatına esir olur. Herşeye karşı korkak bir dilenci hükmüne düşer. İmanın bu sırr-ı hakikatini ve dalâletin de bu dehşetli şekavet-i dünyeviyesini Risale-i Nur yüzer kat'î hüccetlerle isbat ettiğine binaen, bu pek uzun hakikati kısa kesiyoruz.

Acaba en ziyade kuvve-i mâneviyeye ve teselliye ve metanete ihtiyacını hissetmiş bu asırdaki beşer, bu zamanda o kuvve-i mâneviyeyi ve tesellîyi ve saadeti temin eden ve İslâmiyet ve imandaki nokta-yı istinad olan hakâik-i imaniyeyi bırakıp, garplılaşmak unvanıyla, İslâmiyet milliyetinden istifade yerine, bütün bütün kuvve-i mâneviyeyi kırıp ve teselliyi mahveden ve metanetini kıran dalâlet ve sefahete ve yalancı politika ve siyasete dayanmak, ne kadar maslahat-ı beşeriyeden ve menfaat-i insaniyeden uzak bir hareket olduğunu, pek yakın bir zamanda intibaha gelmiş, başta İslâm olarak, beşer hissedecek. Dünyanın ömrü kalmışsa Kur'ân'ın hakâikine yapışacak.

O vakit Kosova'da, büyük bir İslâm dârülfünununun tesisine teşebbüs edilmişti. Orada hem İttihadçılara, hem Sultan Reşad'a der ki: "Şark, böyle bir dârülfünuna daha ziyade muhtaç ve âlem-i İslâm'ın merkezi hükmündedir." Bunun üzerine şarkta bir dârülfünun açılacağını vaad ederler. Bilâhare Balkan Harbi çıkmasıyla, o medrese yeri yani Kosova istilâ edilir. Bunun üzerine müracaatla Kosova'daki dârülfünun için tahsis edilen on dokuz bin altın liranın şark dârülfünunu için verilmesini talep eder, bu talebi kabul edilir.

Bediüzzaman tekrar Van'a hareket eder. Van Gölü kenarındaki Artemit'te (Edremit) o dârülfününun temeli atılır. Fakat ne çare ki Harb-i Umumî'nin zuhuruyla, teşebbüs geri kalır. Zaten o kış Molla Said, talebelerine: "Hazır olunuz, büyük bir musibet ve felâket bize yaklaşıyor!" diye haber vermişti.

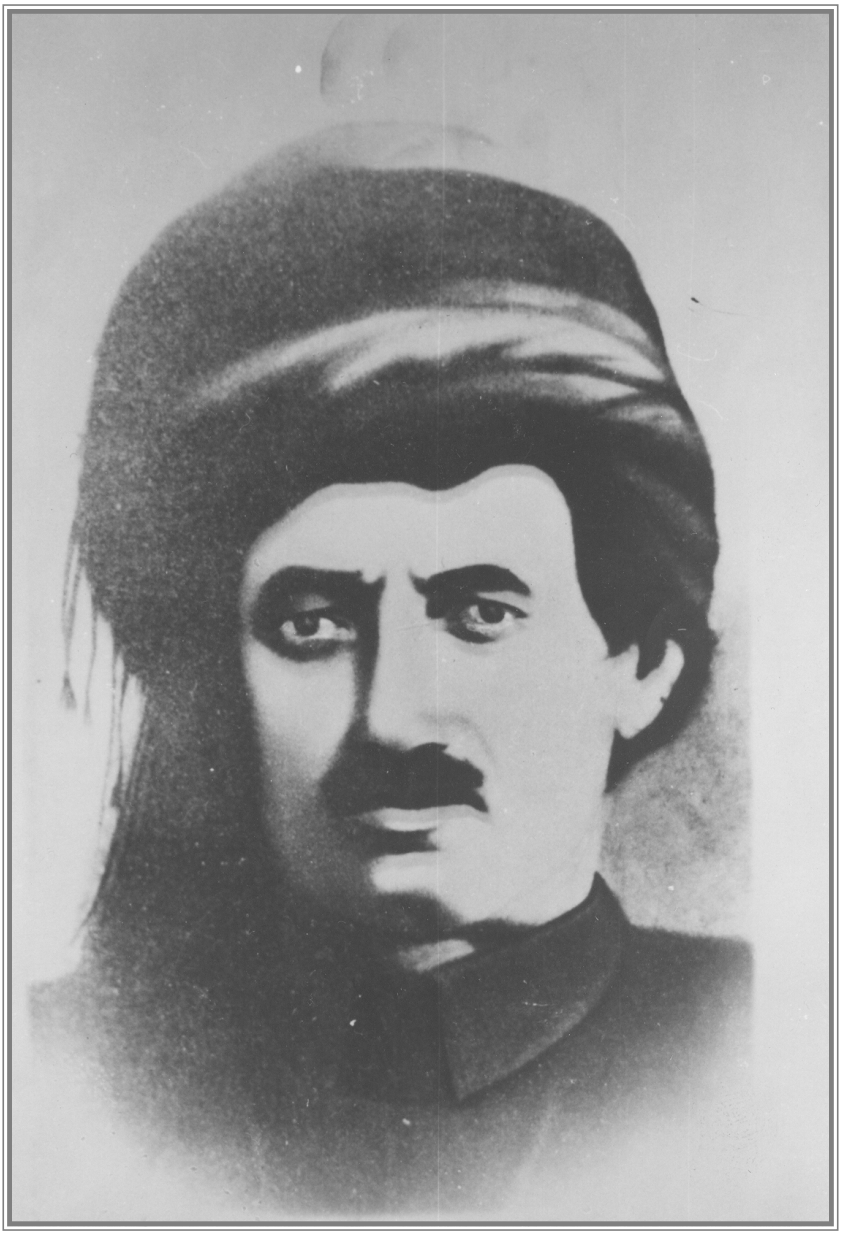

Üstad Bediüzzaman Hazretleri Birinci Cihan Harbi'nin sonlarında

Üstad Bediüzzaman Said Nursî'nin temelini attığı Dârulfünun'un yeri

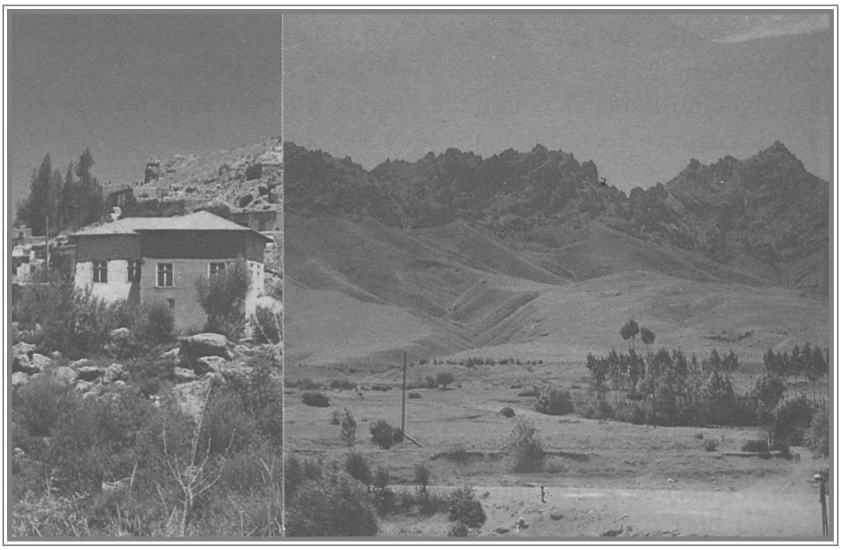

Bediüzzaman Hazretleri'nin Van'daki hayatına ait Çoravanis Köyü'ndeki medresenin yanından Erek Dağı'nın görünüşü

Bediüzzaman Said Nursî'nin gönüllü alay kumandanı olarak vatan ve millete fedakârâne hizmetleri

Bediüzzaman Kafkas Cephesi'nde Enver Paşa ve fırka kumandanının hayranlıkla takdir ettikleri hizmet-i cihadiyeyi yaptıktan sonra, Rus kuvvetlerinin ilerlemesinden dolayı Van'a çekildi. Van'ın tahliyesi ve Rusların hücumu sırasında, bir kısım talebeleriyle Van kalesinde şehid oluncaya kadar müdafaaya kat'î karar verdikleri hâlde, geri çekilen Van valisi Cevdet Bey'in ısrarıyla, Vastan kasabasına çekildi. Vali, kaymakam, ahali ve asker Bitlis tarafına çekilirken, bir alay Kazak süvarisi Vastan üzerine hücum etmişti. Molla Said, Van'dan kaçan ahalinin mal ve çoluk-çocuklarının düşman eline geçmemesi için otuz-kırk kadar kaçamamış asker ve bir kısım talebeleriyle o Kazaklara karşı koymuş ve hepsinin kurtulmasını sağlamıştır. Hattâ hücum eden Kazaklara dehşet vermek için, geceleyin onların üstündeki yüksek bir tepeye hücum tarzında çıkıyor, güya büyük bir imdat kuvveti gelmiş zannettirerek, Kazakları oyalayıp ilerletmiyordu. Böylelikle, Vastan'ın Rus istilâsından kurtulmasına sebep olmuştur.

O muharebe zamanlarında sipere döndüğü vakit, kıymettar talebesi Molla Habib ile "İşârâtü'l-İ'câz" namındaki tefsirini telif ediyordu. Bazen avcı hattında, bazen at üzerinde, bazen de sipere girdikleri zaman; kendisi söylüyor, Molla Habib de yazıyordu. "İşârâtü'l-İ'câz"ın büyük bir kısmı bu vaziyette telif edilmiştir.[1](Hâşiye) Bu harika tefsirin başındaki "İfade-i Meram"ı tefsir hakkında bir derece mâlûmat vermesi itibarıyla aynen dercediyoruz.

---

1 (Hâşiye) **Tenbih**: Bu "İşârâtü'l-İ'câz" tefsiri, eski harb-i umumînin birinci senesinde, cephe-i harpte, me'hazsiz olarak, kitap mevcut olmadığı hâlde telif edilmiştir. Harp zamanının zaruretinden başka, dört sebebe binaen gayet muhtasar ve îcazlı bir tarzda yazılmış; "Fatiha" ve nısf-ı evvel daha mücmel, daha muhtasar kalmıştır.

Evvelâ: O zaman, izaha müsaade etmiyordu. Eski Said, îcazlı ve kısa tâbiratla ifade-i meram ediyordu.

Sâniyen: Gayet zeki olan kendi talebelerinin derece-i fehimlerini düşünüyordu, başkaların anlamalarını düşünmüyordu.

Sâlisen: Eski Said, en dakik ve en ince olan nazm-ı Kur'ân'da îcazlı olan i'câzı beyan ettiği için, kısa ve ince düşmüştür. Fakat şimdi ise Yeni Said nazarıyla mütalâa ettim. Elhak, Eski Said'in bütün hatiâtıyla beraber, şu tefsirdeki tetkikât-ı ilmiyesi, onun bir şaheseridir.

İfade-i Meram

Kur'ân-ı Azîmüşşân; bütün zamanlarda gelip geçen nev-i beşerin tabakalarına, milletlerine, fertlerine hitaben, Arş-ı Âlâ'dan îrad edilen ilâhî ve şümûllü bir nutuk ve umumî ve rabbânî bir hitabe olduğu gibi bilinmesi bir ferdin veya küçük bir cemaatin iktidarından hariç olan, bilhassa bu zamanda, dünya maddiyâtına ait pek çok fenleri, ilimleri câmîdir.

Bu itibarla; zamanca, mekânca, ihtisasça, daire-i ihatası pek dar olan bir ferdin fehminden, karîhasından çıkan bir tefsir, bihakkın Kur'ân-ı Azîmüşşân'a tefsir olamaz... Çünkü Kur'ân'ın hitabına muhatap olan milletlerin, insanların ahvâl-i ruhiyelerine, maddiyâtına ve câmî bulunduğu ince fenlere, ilimlere bir fert vâkıf ve sahib-i ihtisas olamaz ki ona göre bir tefsir yapabilsin. Maahâzâ; bir ferdin mesleği, meşrebi, taassuptan hâli olamaz ki hakâik-i Kur'âniye'yi görsün, bîtarafâne beyan etsin. Maahâzâ ferdin fehminden çıkan bir dâvâ, kendisine has olup, başkası o dâvânın kabulüne davet edilemez. Meğer ki bir nevi icmâın tasdikine mazhar ola.

Binaenaleyh, Kur'ân'ın ince manalarının ve tefsirlerde dağınık bir sûrette bulunan mehâsininin ve zamanın tecrübesiyle fennin keşfi sayesinde tecelli eden hakikatlerinin tesbitiyle, her biri birkaç fende mütehassıs olmak üzere, muhakkikîn-i ulemâdan yüksek bir heyetin tetkikâtıyla, tahkikatıyla bir tefsirin yapılması lazımdır. Nitekim kanunî hükümlerin tanzim ve ıttıradı, bir ferdin fikrinden değil, yüksek bir heyetin nazar-ı dikkat ve tetkikâtından geçmesi lâzımdır ki umumî bir emniyeti ve cumhur-u nâsın itimadını kazanmak üzere

---

Yazıldığı vakit daima şehid olmaya hazırlandığı için, hâlis bir niyet ile ve belâgatın kanunlarına ve ulûm-u Arabiye'nin düsturlarına tatbik ederek yazdığı için hiçbirini cerh edemedim. Belki Cenâb-ı Hak, bu eseri ona keffâret-i zünûb yapacak ve bu tefsiri tam anlayacak adamları da yetiştirecek, inşâallah! Eğer Birinci Harb-i Umumî gibi mâniler olmasaydı, tefsirin şu birinci cildi, i'câz vücûhundan olan i'câz-ı nazmîyi beyan ettiği gibi, diğer cüzler ve mektuplar da müteferrik tefsir hakikatlerini içine alsaydı, Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan'a güzel bir tefsir-i câmi olurdu. Belki inşâallah, şu cüz-ü tefsir yüz otuz adet "Sözler" ve "Mektubat" risaleleriyle beraber me'haz olursa, ileride bahtiyar bir heyet öyle bir tefsir-i Kur'ânî yazsın, inşâallah!

Said Nursî

Hem, İstanbul'da Fetva Emini Ali Rıza Efendi, çok zaman bu tefsiri mütâlaa ile yanına gelen dostlarına müteaddit defalar: "Bu İşârâtü'l-İ'câz, bin tefsir kuvvetinde ve kıymetindedir!" diye yemin ederek ilân ediyordu.

Şark ulemâsı, Şam ve Bağdad'da büyük âlimler: "İşârâtü'l-İ'câz gayet harika ve emsâlsiz bir tefsirdir." diye istihsan etmişlerdir.

millete karşı bir kefalet-i zımniye husule gelsin ve icma-ı ümmet, hücceti elde edebilsin.

Evet, Kur'ân-ı Azîmüşşân'ın müfessiri, yüksek bir deha sahibi ve nâfiz bir içtihada mâlik ve bir velâyet-i kâmileyi hâiz bir zat olmalıdır. Bilhassa bu zamanda bu şartlar, ancak yüksek bir azîm bir heyetin tesanüdüyle telâhuk-u efkârından ve ruhlarının tenasübüyle birbirine yardım etmekten ve hürriyet-i fikirle taassuptan âzâde olmakla tam ihlâslarından doğan dâhî bir şahs-ı mânevîde bulunur; ve o şahs-ı mânevî, Kur'ân'ı tefsir edebilir. Çünkü "Cüzde bulunmayan, külde bulunur." kaidesine binaen, her fertte bulunmayan bu gibi şartlar, heyette bulunur. Böyle bir heyetin zuhurunu çoktan beri bekliyorken, hiss-i kable'l-vuku kabîlinden, memleketi yıkıp yakacak büyük bir zelzelenin arifesinde bulunduğumuz zihne geldi.[1(Hâşiye-1)]

"Bir şey tamamıyla elde edilmediği takdirde tamamıyla terk etmek caiz değildir." kaidesine binaen, acz ve kusurumla beraber, Kur'ân'ın bazı hakikatleriyle, nazmındaki i'câzına dair bazı işaretleri tek başıma kaydetmeye başladım. Fakat Birinci Harb-i Umumî'nin patlamasıyla Erzurum'un, Pasinler'in dağlarına ve derelerine düştük. O kıyâmetlerde, o dağ ve tepelerde fırsat buldukça, kalbime gelenleri birbirine uymayan ibarelerle o dehşetli ve muhtelif hâllerde yazıyordum. O zamanlarda, o gibi yerlerde müracaat edilecek tefsirlerin, kitapların bulunması mümkün olmadığından; yazdıklarım, yalnız sünûhât-ı kalbiyemden ibaret kaldı. Şu sünûhâtım eğer tefsirlere muvâfık ise, nurun alâ nur; şayet muhalif cihetleri varsa, benim kusurlarıma atfedilebilir.

Evet, tashihe muhtaç yerleri vardır; fakat hatt-ı harpte, büyük bir ihlâsla, şehidler arasında yazılıp giydirilen o yırtık ibarelerin tebdiline –şehidlerin kan ve elbiselerinin tebdiline cevaz verilmediği gibi– cevaz veremedim ve kalbim razı olmadı, şimdi de razı değildir. Çünkü hakikat-i ihlâs ile baktım, tashih yerini bulamadım. Demek, sünûhât-ı Kur'âniye olduğundan i'câz-ı Kur'âniye onu yanlışlardan himaye etmiş.

Maahâzâ, kaleme aldığım şu *İşârâtü'l-İ'câz* adlı eserimi, hakikî bir tefsir niyetiyle yapmadım. Ancak ulemâ-yı İslâmdan ehl-i tahkikin takdirlerine mazhar olduğu takdirde, uzak bir istikbalde yapılacak yüksek bir tefsire bir

1 (Hâşiye-1) Evet Van'da, Horhor Medresemizin damında, esnâ-yı derste büyük bir zelzelenin gelmekte olduğunu söyledi. Hakikaten söylediği gibi az bir zaman sonra Harb-i Umumî başladı.

Hamza, Mehmed Şefik, Mehmed Mihrî

örnek ve bir me'haz olmak üzere, o zamanların insanlarına bir yâdigâr maksadıyla yaptım.

O muharebede yirmi talebe kadar kıymettar ve "İşârâtü'l-İ'câz" tefsirinin kâtibi olan Molla Habib, İran cephesinde kumandan Halil Paşa ile mühim bir muhabere vazifesini temin ettikten sonra Vastan'da şehid düşer.

O muharebeler esnasında, Ermeni fedaileri bazı yerlerde çoluk çocuğu kesiyorlardı. Buna karşı Ermenilerin çocukları da bazen öldürülüyordu. Bediüzzaman'ın bulunduğu nahiyeye binlerle Ermeni çocuğu toplanmıştı. Molla Said askerlere: "Bunlara ilişmeyiniz!" diye emretti. Daha sonra bu Ermeni çoluk çocuğunu serbest bıraktı; onlar da, Ruslar'ın içerisindeki ailelerinin yanına döndüler. Bu hareket Ermeniler için büyük bir ibret dersi olup, müslümanların ahlâkına hayran kalmışlardı. Bu hâdise üzerine, Ruslar bizi istilâ ettiklerinde, fedai komitelerin reisleri müslüman çoluk-çocuğunu kesmek âdetini bırakıp, "Madem Molla Said bizim çoluk-çocuklarımızı kesmedi, bize teslim etti; biz de bundan sonra müslümanların çocuklarını kesmeyeceğiz." diye ahdettiler. Molla Said, bu sûretle o havâlideki binlerle masumların felâketten kurtulmasını temin etmiş oldu.

Bir müddet sonra Ruslar, Van ve Muş tarafını istilâ edip, üç fırka ile Bitlis'e hücum ettiği sırada, Bitlis Valisi Memduh Bey ile Kel Ali, Bediüzzaman'a: "Elimizde bir tabur asker ve iki bin kadar gönüllünüz var; biz geri çekilmeye mecburuz." dediler.

Bediüzzaman onlara: "Etraftan kaçıp gelen ahalinin ve hem de Bitlis halkının malları, çoluk ve çocukları düşman eline düşecek; biz mahvoluncaya kadar dört-beş gün mukavemete mecburuz." demesi üzerine onlar:

"Muş'un sukut etmesi dolayısıyla otuz topumuzu askerler bu tarafa kaçırmaya çalışıyorlar. Eğer sen, o otuz topu gönüllülerinle ele geçirebilirsen, birkaç gün o toplarla mukabele ederiz ve ahali de kurtulur." dediler.

Bediüzzaman: "Öyle ise ben, ya ölürüm veya o topları getiririm." diyerek üç yüz gönüllünün başına geçti.

Geceleyin, Nurşin tarafına, topların getirildiği cihete gitti. Topları takib eden bir alay Rus Kazakı'na kendi muhbirleri: "Bitlis'i müdafaa eden gönüllü kumandanı üç bin adamla ve dağdaki meşhur Musa Bey bin kişi ile topları kurtarmaya geliyorlar." diyerek pek ziyade mübalâğa ile ihbar etmeleri üzerine, Kazak kumandanı korkmuş, ilerleyememişti. Bediüzzaman da, beraberindeki

üç yüz gönüllüyü rast geldikleri toplara birer ikişer taksim edip Bitlis'e gönderir; kendisi ise ilerleyerek topları birer birer kurtarıp, en son topu da üç arkadaşıyla birlikte ele geçirir. Bu şekilde, otuz topun Bitlis'e gelmesini temin eder. O toplarla üç-dört gün asker ve gönüllüler düşmana mukabele edip, bütün ahali ve cihâzât ve mallar kurtulur.

Bediüzzaman, o harpte gönüllülere cesaret vermek için sipere girmeyerek avcı hattında dolaşırdı. Avcı hattında en ileride atını sağa sola koştururken, birden hatırına gelir ve ruhuna ilişir ki: "Şu anda şehid olsam; bu vaziyetim, yani en ilerde göze çarpan şu hâlim, sakın mertebe-i şehadetin bir esası olan ihlâsıma zarar vermesin, bir hodfüruşluk manası olmasın." diyerek, birden atını döndürür ve arkadaşlarının yanına gelir.[1(Hâşiye)]

Avcı hattında dolaşırken vücuduna dört gülle isabet etmiş, fakat geri çekilmemiş ve gönüllülerin cesareti kırılmaması için sipere dahi girmemiştir. Hattâ bunu işiten vali Memduh Bey ve kumandan Kel Ali, "Aman geri çekilsin!" diye haber gönderdikleri zaman, demiş:

"Bu kâfirlerin güllesi beni öldürmeyecek!.."

Hakikaten üç gülle, ölecek yerine isabet ettiği hâlde; biri hançerini, diğeri tütün tabakasını delip geçmiş ve kendisine bir zarar vermemiştir.

Geceleyin vali ve kumandan Kel Ali ve ahali kurtulduktan, gönüllüler ve askerler çekildikten sonra; bir kısım fedakâr talebeleriyle Bitlis'te bakiye kalan bir kısım bîçareler için, kendilerini feda etmek fikriyle kaçmazlar. Sabahleyin düşmanın bir taburu ile müsademe ederler, arkadaşlarının çoğu şehid olur. Hattâ yeğeni ve fedakâr bir talebesi olan Ubeyd dahi kendi bedeline şehid düştükten sonra düşmanın üç sıra askerini yararak geçip, hayatta kalan üç

---

1 (Hâşiye) İşte, muharebenin şiddetli anında, hayat-memat meselesi vaktinde "Benim zâhiren kahramanlık gibi görünen bu vaziyetim hakikî ihlasa aykırı olmasın?!" diye düşünmesi kemalât-ı insaniyenin bir misalidir, denilebilir. Meydan-ı harpte, düşman karşısında, gülleler içerisinde; talebelerine cesaret vermek için en elzem bir kahramanlığı fiilen göstermek emeliyle avcı hattında atını sağa sola döndürürken, bu sûretle cesaret-i imaniye ve şehamet-i İslâmiye'yi en âlâ bir derecede bir kumandan manasıyla îfa ederken, ruhunda ve niyetinde en âlî ve safî bir mertebe-i kemal olan sırr-ı ihlası kaçırmamayı ehemmiyetle düşünmesi ve dikkat kesilmesi; onun zâhiren takdire şâyan hizmet-i diniyesi, fedakârâne mücahedesi kadar, belki daha ziyade, ruhunun kemaline de delalet eder.

İşte Molla Said bütün hayatının şehadetiyle gerçi beyne'l-İslâm "Bediüzzaman", "Sâhibüzzaman", "Fahrüddeveran", "Fatînülasr" unvanlarıyla yâdedilmiş; fakat bu hiçbir zaman hakikatsiz ve bir sözden ibaret değildir. Risale-i Nur ile yaptığı muazzam hizmet-i imaniye ve Kur'âniye'si ve teşkil ettiği hamiyet-i diniye ile serfiraz milyonlar fedakâr talebelerin kudsî şahs-ı manevîsi, bir şahid-i sadık ve bir delil-i kâtıdır.

talebesiyle pek acip bir sûrette su üzerinde bulunan bir sütreye girer. Hem yaralı, hem ayağı kırık bir hâlde; otuz üç saat su ve çamur içinde kalır. Tüfek ellerinde, o vaziyet-i müdhişe içinde, üst kattaki odada düşman askeri ve zâbitleri bulunduğu hâlde, kemal-i istirahat-i kalble ve ahalinin kurtulmasının sevinciyle sürur içinde, beraberindeki arkadaşlarına teselli vererek der:

"Karşımıza ne vakit çoklukla düşman askerleri gelirse; o vakit silâhlarımızı kullanacağız, kendimizi ucuza satmayacağız, bir-iki düşmana kurşun atmayacağız..."

Latîf bir inâyet-i ilâhiyedir ki; otuz üç saat, onlar Rus askerlerini gördükleri ve Ruslar da onları aradıkları hâlde bulamadılar. Bu esnada Bediüzzaman, talebeleri olan gönüllü fedailere hitaben:

"Arkadaşlar! Durmayınız... Sizlere hakkımı helâl ettim, beni bırakınız, siz kendinizi kurtarmaya çalışınız." demesi üzerine, fedakâr ve kahraman talebeler:

"Sizi bu hâlde bırakıp gidemeyiz; şehid olursak, yine hizmetinizde olsun." deyip kalırlar. Sonra Ruslar esir edip; Van, Celfa, Tiflis, Kiloğrif, Kosturma'ya sevkederler.

Ermeni fedaileri meşhurdur; hattâ öyle rivayet ederler ki: "Fedailerin yüzleri, kızarmış kömür üstüne tutulup gözleri patlama derecesine gelse dahi, yine sır vermezler." İşte Ruslar o zaman diyorlardı ki: "Bediüzzaman'ın gönüllüleri, Ermeni fedailerinin fevkindedir! Bunun içindir ki, bizim Kazaklarımızı imhada fazla muvaffak olmuşlardır."

Bediüzzaman'ı üserâ kampına götürürler. Burada şu şekilde şâyân-ı takdir bir hâdise cereyan eder. Şöyle ki:

Bir gün Rus Başkumandanı esirleri teftişe gelir. Teftiş esnasında, Bediüzzaman kumandana selâm vermez ve yerinden kalkmaz. Kumandan kızar, belki tanımamıştır diyerek tekrar önünden geçtiği zaman yine yerinden kalkmayınca, kumandan tercüman vasıtasıyla der:

"Beni herhâlde tanımadılar?"

Bediüzzaman:

"Tanıyorum, Nikola Nikolaviç'tir."

Kumandan:

"Şu hâlde Rus ordusuna, dolayısıyla Rus Çarına hakaret ediyorlar."

Bediüzzaman:

"Hakaret etmedim. Ben bir müslüman âlimiyim. İmanlı bir kimse, Cenab-ı Hakkı tanımayan bir adamdan üstündür. Binaenaleyh ben sana kıyam etmem!" der.

Bunun üzerine Bediüzzaman divan-ı harbe verilir. Birkaç zâbit arkadaşı, hemen özür dileyerek vahîm neticenin önlenmesine çalışmasını istirham ederler.

Fakat Bediüzzaman:

"Bunların idam kararı, benim ebedî âleme seyahat etmem için bir pasaport hükmündedir, deyip kemal-i izzet ve şecâatle hiç ehemmiyet vermez."

Nihayet idamına karar verilir. Hüküm infaz edileceği vakit, namaz kılmak için müsaade ister; vazife-i diniyesini ifadan sonra, atılacak kurşunlara göğsünü gereceğini beyan eder. Tam bu esnada, namazını eda ederken, Rus kumandanı gelerek, Bediüzzaman'dan özür dileyip:

"O hareketinizin, mukaddesatınıza olan bağlılıktan ileri geldiğine kanaat getirdim, rica ederim, beni affediniz." diyerek verilen idam hükmünü geri aldırır.

Bediüzzaman, iki buçuk sene kadar Sibirya taraflarında esarette kalır. Bütün hayatını, fîsebîlillâh Kur'ân'a, İslâmiyet'e, sünnet-i seniyyenin ihyasına hasr ve vakfeden bu fedakâr-ı İslâm, buralarda da katiyen boş durmaz. İçerisinde bulunduğu muhiti tenvir ve irşad için çalışır. Bu müddet içinde kendisiyle beraber esarette bulunan zâbitlere dersler veriyordu. Bir gün, doksan zâbit arkadaşına ders verdiği sırada, bir Rus kumandanı gelir. "Siyasî ders veriyor" diye dersine mâni olursa da, faaliyetinin dinî, ilmî, içtimaî olduğunu öğrenince serbest bıraktırır.

Nihayet esaretten firar ile kurtulup; Petersburg ve Varşova'ya gelmeye muvaffak olur. Bilâhare Viyana tarîkiyle 1334 senesinde İstanbul'a teşrif eder.

Harb-i Umumîde gönüllü alay kumandanı olan Bediüzzaman Said Nursî, bu esaret hayatını bir eserinde[1(Hâşiye)] şöyle anlatıyor:

1 (Hâşiye) Bu esaretten hayli zaman geçtikten sonra, Barla'ya bir esir gibi gönderilen Üstad, eski macera-yı hayatından bir kısmını da "Yirmi Altıncı Lem'anın On Üç Ricası" olarak kaleme almıştır. Merak edenler o risaleye müracaat edebilirler.

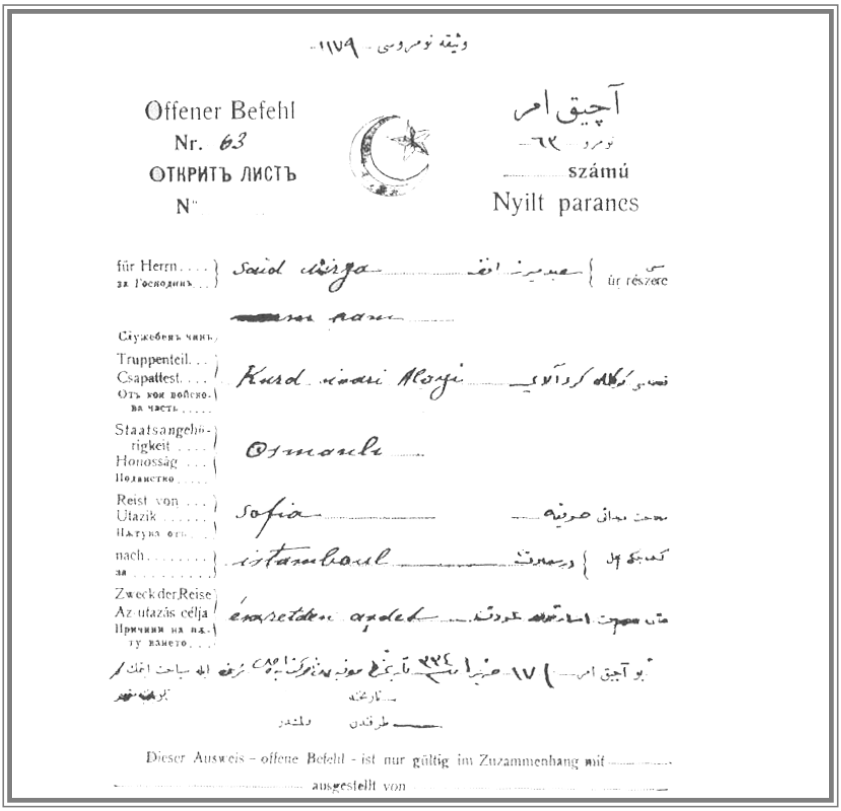
وثيقه نمره‌سى - ١١٧٩

Offener Befehl
Nr. 63
ОТКРИТЪ ЛИСТЪ
N°

آچيق امر
نمره ٦٣
számú
Nyilt parancs

für Herrn . . . .
за Господинъ . . .
Said Mirza
ûr részére

Dienstgrad
Служебенъ чинъ

Truppenteil . . .
Csapattest . . . .
Отъ кои войско
на часть . . . .
Kurd süvari Alayi

Staatsangehörigkeit . . . .
Honosság . . . .
Поданство . . . .
Osmanlı

Reist von . . . .
Utazik . . . . .
Пътува отъ . . .
Sofia

nach . . . . . .
за . . . . . .
İstanbul

Zweck der Reise
Az utazás célja
Причини на път.
ту вземето . . .
esaretden avdet

Dieser Ausweis – offene Befehl – ist nur gültig im Zusammenhang mit . . . . .
. . . . . ausgestellt von . . . . . .

ÖN YÜZÜ

İsmi : Said Mirza Efendi
Rütbesi : Fahrî Kaymakam
Kıtası : Gönüllü Kürt Süvari Alayı
Tâbiiyeti : Osmanlı
Seyahat mebdei : Sofya
Gideceği mahal : İstanbul (Dersaadet)
Sebeb-i seyahat : Esaretten avdet 17 Haziran 1918

Bediüzzaman'ın Rusya esaretinden firar edip Almanya yolu ile Sofya'ya geldiği zaman, Sofya Ateşemiliterliği tarafından verilen pasaportudur

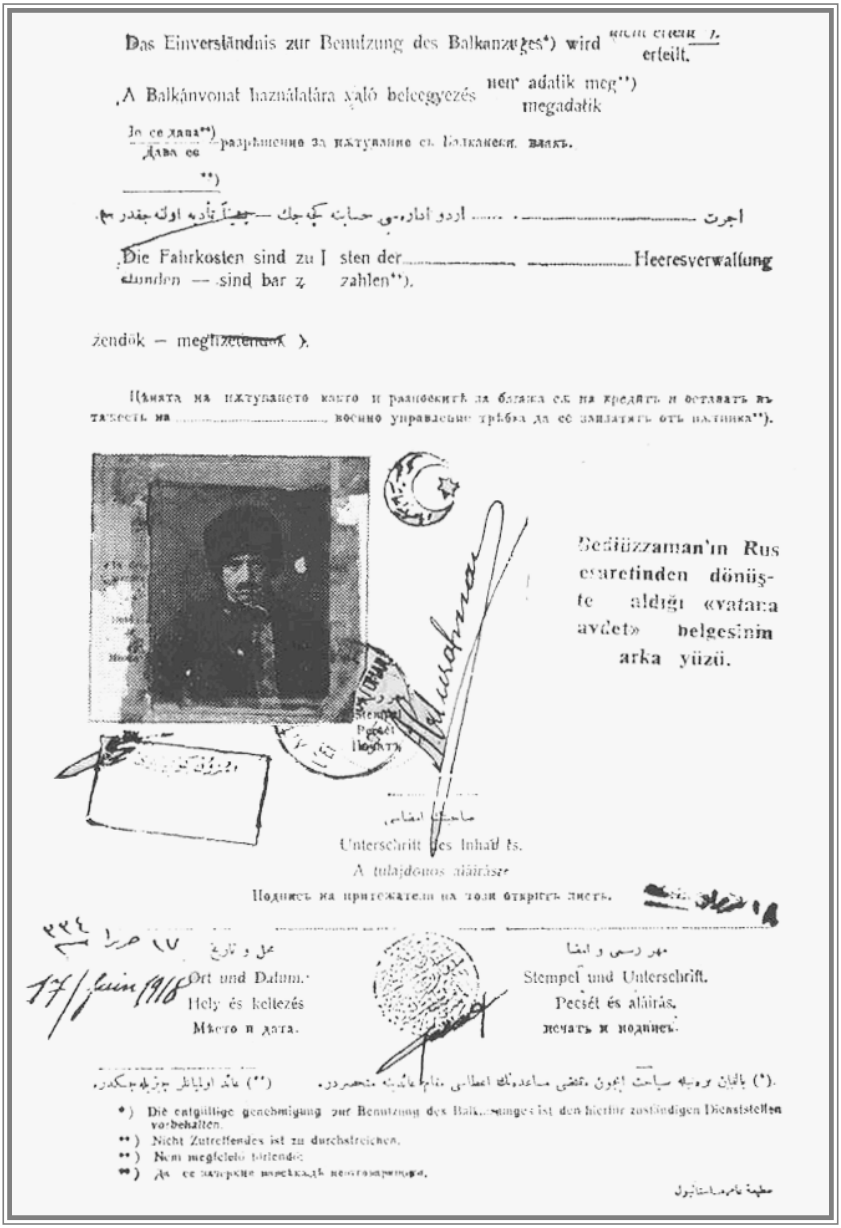

Bediüzzaman'ın Rus esaretinden dönüşte aldığı "Vatanı Avdet" belgesinin arka yüzü

Yirmi Altıncı Lem'anın Dokuzuncu Ricası'ndan Bir Kısım

Harb-i Umumî'de esaretle, Rusya'nın şark-ı şimalîsinden, çok uzak olan Kosturma vilâyetinde bulunuyordum. Orada Tatarların küçük bir câmii, meşhur Volga Nehri'nin kenarında bulunuyordu. Oradaki arkadaşlarım olan esir zâbitler içinde sıkılıyordum. Yalnızlık istedim; dışarıda izinsiz gezemiyordum. Tatar mahallesi, kefâletle beni o Volga Nehri'nin kenarındaki küçük câmiye aldılar.

Ben yalnız olarak câmide yatıyordum. Bahar da yakın. O şimal kıtasının pek çok uzun gecelerinde çok uyanık kalıyordum. O karanlık gecelerde ve karanlıklı gurbette, Volga Nehri'nin hazîn şırıltıları ve yağmurun rikkatli şıpıltıları ve rüzgârın firkatli esmesi, beni derin gaflet uykusundan muvakkaten uyandırdı. Gerçi daha kendimi ihtiyar bilmiyordum, fakat Harb-i Umumî'yi gören ihtiyardır. Güyâ [1] يَوْمًا يَجْعَلُ الْوِلْدَانَ شِيبًا sırrına mazhar olarak, öyle günlerdir ki; çocukları ihtiyarlandırdığı cihetle, kırk yaşında iken, kendimi seksen yaşında bir vaziyette buldum. O karanlıklı uzun gece ve hazîn gurbet ve hazîn vaziyet içinde hayattan ve vatandan bir me'yûsiyet geldi. Aczime, yalnızlığıma baktım, ümidim kesildi. O hâlette iken Kur'ân-ı Hakîm'den imdâd geldi; dilim [2] حَسْبُنَا اللهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ dedi, kalbim de ağlayarak dedi:

غَرِيبَمْ بِيكَسَمْ ضَعِيفَمْ نَاتُوَانَمْ اَلْأَمَانْ گُويَمْ

عَفْوُ جُويَمْ مَدَدْ خَواهَمْ زِدَرْكَاهَتْ إِلٰهِي [3]

Rûhum dahi vatanımdaki eski dostları düşünüp o gurbette vefatımı tahayyül ederek, Niyazî-i Mısrî gibi dedim:

Dünya gamından geçip,
Yokluğa kanat açıp,
Şevk ile her dem uçup,
Çağırırım dost, dost![4] diye, dostları arıyordu.

---

1 "Dehşetinden çocukları birden ak saçlı ihtiyarlara çevirecek o gün..." (Müzzemmil sûresi, 73/17)

2 "Allah bize yeter. O ne güzel vekildir!" (Âl-i İmran sûresi, 3/173).

3 Garibim, kimsesizim, zayıfım, güçsüzüm, imdât derim. Dergâhından affını, yardımını dilerim, ey Allah'ım!

4 Niyazi Mısrî, *Dîvân* s.169 (157. şiir, 11. beyit)

Her ne ise... O hüzünlü, rikkatli, firkatli uzun gurbet gecesinde, dergâh-ı ilâhîde zaaf u aczim o kadar büyük bir şefaatçi ve vesîle oldu ki, şimdi de hayretteyim. Çünkü birkaç gün sonra, gayet hilâf-ı me'mûl bir sûrette, yayan gidilse bir senelik mesafede, tek başımla Rusça bilmediğim hâlde firar ettim. Zaaf u aczime binâen gelen inâyet-i ilâhiye ile hârika bir sûrette kurtuldum. Tâ Varşova ve Avusturya'ya uğrayarak İstanbul'a kadar geldim ki, bu sûrette kolaylıkla kurtulmak pek hârika olmuştu. Rusça bilen en cesur ve en kurnaz adamların muvaffak olamadıkları, çok teshilât ve çok kolaylıkla, o uzun firarî seyahati bitirdim.

Fakat o Volga Nehri kenarındaki câmideki mezkûr gecenin vaziyeti bana bu kararı verdirmiş ki; "Bakıyye-i ömrümü mağaralarda geçireceğim. Bu insanların hayat-ı içtimâiyesine karışmak artık yeter. Madem sonunda yalnız kabre gideceğim; yalnızlığa alışmak için, şimdiden yalnızlığı ihtiyar edeceğim.", demiştim.

Fakat, maatteessüf, İstanbul'daki ciddî ve çok ahbap ve İstanbul'un şâşaalı hayat-ı dünyeviyesi, hususan haddimden çok fazla bana teveccüh eden şân ü şeref gibi neticesiz şeyler, o kararımı muvakkaten bana unutturdular. Güyâ o gurbet gecesi, hayatımın gözünde nurlu siyahlıktı. Ve İstanbul'un beyaz şâşaalı gündüzü, o hayat gözümün nursuz beyazı idi ki, ileriyi göremedi, yine yattı. Tâ iki sene sonra Gavs-ı Geylânî, *Fethu'r-Rabbânî* kitabıyla tekrar gözümü açtırdı.

İstanbul'u tekrar şereflendirmesi, ehl-i ilmi ve halkı çok fazla memnun ve mesrur etti. Kendisine haber verilmeden, Meşîhat dairesindeki Dârü'l-Hikmeti'l-İslâmiye âzâlığına tâyin olundu. Dârü'l-Hikmet, o zaman, Mehmed Akif, İzmirli İsmail Hakkı, Elmalılı Hamdi gibi İslâm âlimlerinden mürekkep bir İslâm akademisi mahiyetinde idi.

Çok zeki, kahraman ve gayûr bir âlim olan veled-i mânevîsi ve biraderzadesi Abdurrahman *(rahmetullâhi aleyh)* şöyle anlatıyor:

"1334 senesinde esaretten geldikten sonra, amcam rızası olmadan Dârü'l-Hikmeti'l-İslâmiye'ye âzâ tâyin edildi. Fakat esarette çok sarsılmış olduğundan, bir müddet mezûnen vazifeye gidemedi. Çok defa istifa etmek teşebbüsünde bulundu, fakat dostları bırakmadılar. Bunun üzerine Dârü'l-Hikmet'e devama başladı. Haline dikkat ediyordum ki, zaruretten fazla kendine masraf

yapmıyordu. 'Maişetçe neden bu kadar muktesit yaşıyorsun?' diyenlere cevaben:

"Ben sevâd-ı âzama tâbi olmak isterim. Sevâd-ı âzam ise, bu kadar tedarik edebilir. Ben, ekalliyet-i müsrifeye tâbi olmak istemem" demişlerdir.

Dârü'l-Hikmet'ten aldığı maaştan miktar-ı zarureti ayırdıktan sonra, mütebakisini bana vererek, 'Hıfzet!' derdi. Ben de, bir sene zarfındaki fazla kalmış paraları amcamın bana olan şefkatine; hem malı istihkar etmesine itimaden, haberi olmadan tamamen sarf ettim. Sonra bana dedi ki: "Bu para bize helâl değildi, millet malı idi, niçin sarf ettin? Madem ki öyledir, ben de seni vekilharçlıktan azl ile kendimi nasbettim!"

Bir müddet aradan geçti... Hakâikten on iki telifatını tab ettirmek kalbine geldi. Maaştan toplanan paraları, o telifatların tabına verdi. Yalnız bir-iki küçüğü müstesna olmak üzere, diğerlerini etrafa meccânen dağıttı. Niçin sattırmadığını suâl ettim. Dedi ki:

"Maaştan bana kût-u lâyemut caizdir, fazlası millet malıdır. Bu sûretle millete iade ediyorum..."

Dârü'l-Hikmet'teki hizmeti, hep böyle şahsî teşebbüsü ile idi. Çünkü orada müştereken iş görmek için bazı mâniler görüyordu. Onu tanıyanlar biliyorlar ki, Bediüzzaman kefenini boynuna takmış ve ölümünü göze almıştır. Onun içindir ki, Dârü'l-Hikmeti'l-İslâmiye'de demir gibi dayandı. Ecnebi tesiratı, Dârü'l-Hikmet'i kendine âlet edemedi. Yanlış fetvalara karşı pervasızca mücadele etti. İslâmiyet'e muzır bir cereyan ortaya atıldığı vakit, o cereyanı kırmak için eser neşrederdi.

(Esaretten Avdetinden Sonraki İstanbul Hayatına Dair Kaleme Aldığı Bir Parçadır)

(Yirmi Altıncı Lem'a'dan)

Onuncu Rica

Bir zaman esaretten geldikten sonra, İstanbul'da bir-iki sene yine gaflet galebe etti. Siyaset havası, nazarımı nefsimden kaldırıp âfâka dağıtmış iken, bir gün İstanbul'un Eyüb Sultan kabristanının dereye bakan yüksek bir yerinde oturuyordum. İstanbul etrafındaki âfâka baktım. Birden, bakıyorum benim hususî dünyam vefat ediyor, bazı cihette rûh çekiliyor gibi bir hâlet-i hayaliye bana geldi. Dedim: "Acaba bu kabristanın mezar taşlarındaki yazıları mıdır ki, bana böyle hayal veriyor?" diye nazarımı çektim. Uzağa değil, o kabristana baktım, kalbime ihtâr edildi ki:

"Bu senin etrafındaki kabristanın, yüz İstanbul, içinde vardır. Çünkü yüz defa İstanbul buraya boşalmış. Bütün İstanbul'un halkını buraya boşaltan bir Hâkim-i Kadîr'in hükmünden kurtulup müstesnâ kalamazsın, sen de gideceksin."

Ben kabristandan çıkıp, bu dehşetli hayal ile Sultan Eyüb Câmii'nin mahfelindeki küçük bir odaya çok defa girdiğim gibi, bu defa da girdim. Düşündüm ki; ben üç cihette misafirim; bu menzilcikte misafir olduğum gibi, İstanbul'da da misafirim, dünyada da misafirim. Misafir, yolunu düşünmeli. Nasıl ki bu odadan çıkacağım, bir gün de İstanbul'dan da çıkacağım, diğer bir gün de dünyadan çıkacağım.

İşte bu hâlette, gayet rikkatli ve firkatli, elemli bir hüzün ve gam kalbime, başıma çöktü. Çünkü ben yalnız bir-iki dostu kaybetmiyorum; İstanbul'da binler sevdiğim dostlarımdan müfârakat gibi, çok sevdiğim İstanbul'dan da ayrılacağım. Dünyada yüz binler dostlarımdan iftirâk gibi, çok sevdiğim ve müptelâ olduğum o güzel dünyadan da ayrılacağım, diye düşünürken, yine kabristanın o yüksek yerine gittim. Ara sıra sinemaya ibret için gittiğimden; bana, İstanbul içindeki insanlar, o dakikada sinemada geçmiş zamanın gölgelerini hazır zamana getirmek cihetiyle, ölmüş olanları ayakta gezer sûretinde gösterdikleri gibi aynen ben de o vakit gördüğüm insanları, ayakta gezen cenazeler vaziyetinde gördüm. Hayalime dedim ki: "Madem bu kabristanda olanlardan bir kısmı sinemada gezer gibi görülüyor; ileride katiyen bu kabristana girecekleri, girmiş gibi gör; onlar da cenazelerdir, geziyorlar."

Birden Kur'ân-ı Hakîm'in nuruyla ve Gavs-ı Âzam Şeyh-i Geylânî Hazretlerinin irşâdıyla, o hazîn hâlet, sürurlu ve neşeli bir vaziyete inkılâp etti. Şöyle ki:

O hazîn hâle karşı Kur'ân'dan gelen nur böyle ihtâr etti ki; senin, şimal-i şarkîde, Kosturma'daki gurbetinde bir-iki esir zâbit dostun vardı. Bu dostların her hâlde İstanbul'a gideceklerini biliyordun. Sana birisi dese idi: "Sen İstanbul'a mı gideceksin, yoksa burada mı kalacaksın?" Elbette zerre miktar aklın varsa, İstanbul'a ferah ve sürurla gitmesini kabul edecektin. Çünkü bin birden dokuz yüz doksan dokuz ahbabın İstanbul'dadırlar. Burada bir-iki tane kalmış, onlar da oraya gidecekler. Senin için İstanbul'a gitmek; hazîn bir firâk, elîm bir iftirâk değil. Hem de geldin, memnun olmadın mı? O düşman memleketindeki pek karanlık uzun gecelerinden ve pek soğuk fırtına kışlarından kurtuldun. Bu güzel, dünya cenneti gibi İstanbul'a geldin.

Aynen öyle de; *senin küçüklüğünden bu yaşına kadar, sevdiklerinden yüzde doksan dokuzu sana dehşet veren kabristana göçmüşler. Bu dünyada kalan bir-iki dostun var, onlar da oraya gidecekler. Dünyada vefatın firâk değil, visâldir; o ahbaplara kavuşmaktır. Onlar, yani o ervâh-ı bâkiye, eskimiş yuvalarını toprak altında bırakıp bir kısmı yıldızlarda, bir kısmı âlem-i berzah tabakâtında geziyorlar diye ihtâr edildi.*

Evet, bu hakikati, Kur'ân ve îmân o derece kat'î bir sûrette isbât etmiştir ki; bütün bütün kalbsiz, rûhsuz olmazsa veyahut dalâlet kalbini boğmamış ise, görüyor gibi inanmak gerektir. Çünkü bu dünyayı hadsiz envâ-ı lütuf ve ihsânıyla böyle tezyin edip mükrimâne ve şefikâne rubûbiyetini gösteren ve tohumlar gibi en ehemmiyetsiz cüz'î şeyleri dahi muhafaza eden bir Sâni-i Kerîm ve Rahîm; masnûâtı içinde en mükemmel ve en câmi, en ehemmiyetli ve en çok sevdiği masnûu olan insanı, elbette ve bilbedâhe sûreten göründüğü gibi böyle merhametsiz, âkıbetsiz idam etmez, mahvetmez, zayi etmez. Belki bir çiftçinin toprağa serptiği tohumlar gibi, başka bir hayatta sünbül vermek için, Hâlık-ı Rahîm o sevgili masnûunu bir rahmet kapısı olan toprak altına muvakkaten atar.[1(Hâşiye)]

İşte bu ihtâr-ı Kur'ânî'yi aldıktan sonra, o kabristan, İstanbul'dan ziyâde bana ünsiyetli oldu. Halvet ve uzlet, bana sohbet ve muâşeretten daha ziyâde hoş geldi. Ben de Boğaz tarafındaki Sarıyer'de, bir halvethâne kendime

1 (Hâşiye) Bu hakikat; iki kere iki dört eder derecesinde sâir risalelerde, hususan Onuncu ve Yirmi Dokuzuncu Sözler'de isbât edilmiştir.

buldum. Gavs-ı Âzam *(kaddesallâhu sirrah)* *Fethu'r-Rabbânî*'siyle, bana bir üstad ve tabip ve mürşid olduğu gibi, İmam Rabbânî de *(kaddesallâhu sirrah)* Mektubât'ıyla, bir enîs, bir müşfik, bir hoca hükmüne geçti. O vakit ihtiyarlığa girdiğimden ve medeniyetin ezvâkından çekildiğimden ve hayat-ı içtimâiyeden sıyrıldığımdan pek çok memnun oldum. Allah'a şükrettim.

On Birinci Rica

Esaretten geldikten sonra, İstanbul'da Çamlıca Tepesi'nde bir köşkte, merhum biraderzâdem Abdurrahmân ile beraber oturuyorduk. Bu hayatım, hayat-ı dünyeviye cihetinde bizim gibilere en mes'ûdâne bir hayat sayılabilirdi. Çünkü esaretten kurtulmuştum, Dâru'l-Hikmet'te meslek-i ilmiyeme münasip en âlî bir tarzda neşr-i ilme muvaffakiyet vardı. Bana teveccüh eden haysiyet ve şeref, haddimden çok fazla idi. Mevkice İstanbul'un en güzel yeri olan Çamlıca'da oturuyordum. Hem her şeyim mükemmeldi. Merhum biraderzâdem Abdurrahmân gibi gayet zeki, fedâkâr, hem bir talebe, hem hizmetkâr, hem kâtip, hem evlâd-ı mâneviyem beraberdi. Dünyada herkesten ziyâde kendimi mes'ûd bilirken aynaya baktım; saçımda, sakalımda beyaz kılları gördüm.

Birden esarette, Kosturma'daki câmideki intibâh-ı rûhî yine başladı. Onun eseri olarak, kalben merbut olduğum ve medâr-ı saâdet-i dünyeviye zannettiğim hâlâtı, esbâbı tetkike başladım. Hangisini tetkik ettimse, baktım ki; çürüktür, alâkaya değmiyor, aldatıyor. O sıralarda en sadâkatli zannettiğim bir arkadaşımda, umulmadık bir sadâkatsizlik ve hatıra gelmez bir vefasızlık gördüm. Hayat-ı dünyeviyeden bir ürkmek geldi. Kalbime dedim: "Acaba ben bütün bütün aldanmış mıyım? Görüyorum ki; hakikat noktasında acınacak halimize, pek çok insanlar gıbta ile bakıyorlar. Bütün bu insanlar dîvâne mi olmuşlar, yoksa şimdi ben dîvâne mi oluyorum ki, bu dünya-perest insanları dîvâne görüyorum?"

Her ne ise... Ben, ihtiyarlığın verdiği şiddetli intibâh cihetinde, en evvel alâkadar olduğum fânî şeylerin fânîliğini gördüm. Kendime de baktım, nihayet-i aczde gördüm. O vakit, bekâ isteyen ve bekâ tevehhümüyle fânîlere müptelâ olan rûhum bütün kuvvetiyle dedi ki: "Madem cismen fânîyim, bu fânîlerden bana ne hayır gelebilir? Madem ben âcizim, bu âcizlerden ne bekleyebilirim? Benim derdime çare bulacak bir Bâkî-i Sermedî, bir Kadîr-i Ezelî lâzım." diyerek taharriye başladım.

O vakit, her şeyden evvel, eskiden beri tahsil ettiğim ilme müracaat edip, bir teselli, bir rica aramaya başladım. Maatteessüf o vakte kadar ulûm-u felsefeyi, ulûm-u İslâmiye ile beraber havsalama doldurup o ulûm-u felsefeyi pek yanlış olarak maden-i tekemmül ve medâr-ı tenevvür zannetmiştim. Hâlbuki o felsefî meseleler rûhumu çok fazla kirletmiş ve terakkiyât-ı mâneviyemde engel olmuştu.

Birden, Cenâb-ı Hakk'ın rahmet ve keremiyle Kur'ân-ı Hakîm'deki hikmet-i kudsiye imdâda yetişti. Çok risalelerde beyân edildiği gibi; o felsefî meselelerin kirlerini yıkadı, temizlettirdi.

Ezcümle, fünûn-u hikmetten gelen zulümât-ı rûhiye, rûhumu kâinata boğduruyordu. Hangi cihete baktım, nur aradım; o meselelerde nur bulamadım, teneffüs edemedim. Tâ Kur'ân-ı Hakîm'den gelen ve لَآ إِلٰهَ إِلَّا هُوَ[1] cümlesiyle ders verilen tevhid, gayet parlak bir nur olarak bütün o zulümâtı dağıttı; rahatla nefes aldım. Fakat nefis ve şeytan, ehl-i dalâlet ve ehl-i felsefeden aldıkları derse istinâd ederek, akıl ve kalbe hücum ettiler. Bu hücumdaki münazarat-ı nefsiye, –lillâhilhamd– kalbin muzafferiyetiyle neticelendi. Çok risalelerde kısmen o münazaralar yazılmış. Onlara iktifâ edip, burada yalnız binde bir muzafferiyet-i kalbiyeyi göstermek için, binler bürhândan bir tek bürhân beyân edeceğim. Tâ ki, gençliğinde hikmet-i ecnebiye veya fünûn-u medeniye nâmı altındaki kısmen dalâlet, kısmen mâlâyâniyat meseleleriyle rûhunu kirletmiş, kalbini hasta etmiş, nefsini şımartmış bir kısım ihtiyarların rûhunda temizlik yapsın. Tevhid hakkında şeytan ve nefsin şerrinden kurtulsun. Şöyle ki:

Ulûm-u felsefiyenin vekâleti nâmına nefsim dedi ki:

"Bu kâinattaki eşyanın tabiatıyla bu mevcûdâta müdahaleleri var. Her şey bir sebebe bakar. Meyveyi ağaçtan, hububatı topraktan istemeli. En cüz'î, en küçük bir şeyi de Allah'tan istemek ve Allah'a yalvarmak ne demektir?"

O vakit nur-u Kur'ân ile sırr-ı tevhid, şu gelecek sûrette inkişâf etti. Kalbim o mütefelsif nefsime dedi:

En cüz'î ve en küçük şey, en büyük şey gibi, doğrudan doğruya bütün bu kâinat Hâlıkının kudretinden gelir ve hazinesinden çıkar. Başka sûrette olamaz. Esbab ise bir perdedir. Çünkü en ehemmiyetsiz ve en küçük zannettiğimiz mahlûklar, bazen sanat ve hilkat cihetinde en büyüğünden

---

1 "Allah, o hak Mabuddur ki kendisinden başka hiçbir ilâh yoktur." (Bakara sûresi, 2/163, 255; Âl-i İmran sûresi, 3/2, 6, 18; Nisâ sûresi, 4/87; …)

daha büyük olur. Sinek tavuktan sanatça ileri geçmezse de, geri de kalmaz. Öyle ise büyük küçük tefrik edilmeyecek. Ya bütünü esbâb-ı maddiyeye taksim edilecek veyahut bütünü birden bir tek Zât'a verilecektir. Birinci şık muhâl olduğu gibi, bu şık vâciptir, zarurîdir. Çünkü bir tek Zât'a, yani bir Kadîr-i Ezelî'ye verilse; madem bütün mevcûdâtın intizamat ve hikmetleriyle vücudu kat'î tahakkuk eden ilmi, her şeyi ihâta ediyor; ve madem ilminde her şeyin miktarı taayyün ediyor; ve madem bilmüşâhede her vakit hiçten, nihayetsiz sühûletle, nihayetsiz sanatlı masnûlar vücuda geliyor; ve madem o Kadîr-i Alîm'in bir kibrit çakar gibi emr-i kün feyekûn[1] ile hangi şey olursa olsun îcâd edebildiğini, hadsiz kuvvetli deliller ile, çok risalelerde beyân ettiğimiz ve hususan Yirminci Mektup ve Yirmi Üçüncü Lem'a'nın âhirinde isbât edildiği gibi, hadsiz bir kudreti var. Elbette, bilmüşâhede görülen hârikulâde sühûlet ve kolaylık, o ihâta-yı ilmiyeden ve azamet-i kudretten geliyor.

Meselâ, nasıl ki göze görülmeyen eczâlı bir mürekkeple yazılan bir kitaba, o yazıyı göstermeye mahsus bir eczâ sürülse; o koca kitab, birden her bir göze vücudunu gösterip kendini okutturur. Aynen öyle de; o Kadîr-i Ezelî'nin ilm-i muhîtinde, her şeyin sûret-i mahsusası bir miktar-ı muayyen ile taayyün ediyor. O Kadîr-i Mutlak emr-i kün feyekûn ile, o hadsiz kudretiyle ve nafiz iradesiyle, o yazıya sürülen eczâ gibi, gayet kolay ve sühûletle kudretin bir cilvesi olan kuvvetini o mâhiyet-i ilmiyeye sürer, o şeye vücud-u hâricî verir; göze gösterir, nukûş-u hikmetini okutturur.

Eğer bütün eşya birden o Kadîr-i Ezelî'ye ve Alîm-i Külli Şey'e verilmezse; o vakit sinek gibi en küçük bir şeyin vücudunu, dünyanın ekser nev'ilerinden hususî bir mîzan ile toplamak lâzım gelmekle beraber, o küçük sineğin vücudunda çalışan zerreler o sineğin sırr-ı hilkatini ve kemâl-i sanatını bütün dekaikiyle bilmekle olabilir. Çünkü esbâb-ı tabiiye ile esbâb-ı maddiye, bilbedâhe ve umum ehl-i aklın ittifâkıyla, hiçten îcâd edemez. Öyle ise, her hâlde onlar îcâd etse, elbette toplayacak. Madem toplayacak, hangi zîhayat olursa olsun, ekser anâsır ve envâından nümûneler, içinde vardır. Âdetâ kâinatın bir hülâsası, bir çekirdeği hükmündedir. Elbette, o hâlde bir çekirdeği bütün bir ağaçtan, bir zîhayatı bütün rûy-u zeminden ince elekle eleyip ve en hassas bir mîzan ile ölçüp toplattırmak lâzım geliyor. Ve madem esbâb-ı tabiiye cahildir, câmiddir; bir ilmi yoktur ki bir plân, bir fihriste, bir model, bir program takdir etsin, ona göre mânevî kalıba gelen zerrâtı eritip döksün; tâ dağılmasın,

---

1 "(O, bir şeyi yaratmak isteyince sadece) 'ol!' der, o da oluverir." (Bakara sûresi, 2/117; Âl-i İmran sûresi, 3/47, 59; En'âm sûresi, 6/73; Nahl sûresi, 16/40; …)

intizamını bozmasın. Hâlbuki her şeyin şekli, hey'eti hadsiz tarzlarda olabildiği için, hadsiz hadd ü hesaba gelmez eşkâller, miktarlar içinde, bir tek şekil ve miktarda sel gibi akan anâsırın zerreleri dağılmayarak, muntazaman, miktarsız, kalıpsız birbiri üstünde kitle hâlinde durdurmak ve zîhayata muntazam bir vücud vermek; ne derece imkândan, ihtimâlden, akıldan uzak olduğu görünüyor. Elbette kimin kalbinde körlük yoksa, görür.

Evet bu hakikate binâen, إِنَّ الَّذِينَ تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللهِ لَنْ يَخْلُقُوا ذُبَابًا وَلَوِ اجْتَمَعُوا لَهُ[1] bu âyet-i azîmenin sırrıyla[2](Hâşiye) bütün esbâb-ı maddiye toplansa, onların ihtiyarları da olsa, bir tek sineğin vücudunu ve o vücudun cihâzâtını mîzan-ı mahsusla toplayamazlar. Toplasalar da, o vücudun miktar-ı muayyenesinde durduramazlar. Durdursalar da, dâimâ tazelenmekte olan ve o vücuda gelip çalışan zerrâtı, muntazaman çalıştıramazlar. Öyle ise; bilbedâhe esbab, bu eşyaya sahip çıkamazlar. Demek Sahib-i Hakikîleri başkadır.

Evet, öyle bir Sahib-i Hakikîleri var ki, مَا خَلْقُكُمْ وَلَا بَعْثُكُمْ إِلَّا كَنَفْسٍ وَاحِدَةٍ[3] âyetinin sırrıyla, bütün zeminin yüzündeki zîhayatı, bir sineğin ihyâsı kadar kolay yapar. Bir baharı, bir tek çiçek kolaylığında îcâd eder. Çünkü toplamaya muhtaç değil. Emr-i kün feyekûn'e[4] mâlik olduğundan ve her baharda hadsiz mevcûdât-ı bahariyenin madde-i unsuriyesinden başka, hadsiz sıfât ve ahvâl ve eşkâllerini hiçten îcâd ettiğinden ve ilminde her şeyin plânı, modeli, fihristesi ve programı taayyün ettiğinden ve bütün zerrât O'nun ilim ve kudreti dâiresinde hareket ettiklerinden, kibrit çakar gibi her şeyi nihayet kolaylıkla îcâd eder. Ve hiçbir şey, zerre miktar hareketini şaşırmaz. Seyyârât mutî bir ordusu olduğu gibi, zerrât dahi muntazam bir ordusu hükmüne geçer. Madem o kudret-i ezeliyeye istinaden hareket ediyorlar ve o ilm-i ezelînin düsturuyla çalışıyorlar; işte o eserler, o kudrete göre vücuda gelir. Yoksa o küçük, ehemmiyetsiz şahsiyetlerine bakmakla o eserler küçülmez. O kudrete intisap kuvvetiyle bir sinek, bir Nemrud'u gebertir.[5] Karınca, Firavun'un sarayını harap eder. Zerre gibi küçük çam tohumu, dağ gibi koca bir çam ağacının

---

1 Hac sûresi, 22/73.

2 (Hâşiye) Yani Allah'tan başka bütün çağırdığınız ve ibâdet ettiğiniz şeyler toplansalar, bir sineği halk edemezler.

3 "Sizin hepinizi yaratmak da, ölümünüzün ardından (âhirette) hepinizi diriltmek de, (O'nun için) ancak bir kişiyi yaratmak ve diriltmek gibidir." (Lokman sûresi, 31/28)

4 "(O, bir şeyi yaratmak isteyince sadece) 'ol!' der, o da oluverir." (Bakara sûresi, 2/117; Âl-i İmran sûresi, 3/47, 59; En'âm sûresi, 6/73; Nahl sûresi, 16/40; …)

5 İbni Kesîr, *el-Bidâye* 1/140-141.

yükünü omuzunda taşıyor. Bu hakikati çok risalelerde isbât ettiğimiz gibi, nasıl ki bir nefer, askerlik vesikasıyla padişaha intisap noktasında yüz bin defa kendi kuvvetinden fazla, bir şahı esir etmek gibi eserlere mazhar olur. Öyle de, her şey, o kudret-i ezeliyeye intisabıyla, yüz bin defa esbâb-ı tabiiyenin fevkinde mucizât-ı sanata mazhar olabilir.

Elhâsıl: Her şeyin nihayet derecede hem sanatlı, hem sühûletli vücudu gösteriyor ki, muhît bir ilim sahibi olan bir Kadîr-i Ezelî'nin eseridir. Yoksa yüz bin muhâl içinde, değil vücuda gelmek, belki imkân dâiresinden çıkıp, imtinâ dâiresine girecek ve mümkün sûretinden çıkıp, mümtenî mâhiyetine girecek ve hiçbir şey vücuda gelmeyecek, belki de vücuda gelmesi muhâl olacaktır.

İşte bu gayet ince ve gayet kuvvetli ve gayet derin ve gayet zâhir bir bürhân ile şeytanın muvakkat bir şâkirdi ve ehl-i dalâletin ve ehl-i felsefenin bir vekili olan nefsim sustu. Ve, –lillâhilhamd– tam îmâna geldi. Ve dedi ki:

Evet, bana öyle bir Hâlık ve Rab lâzım ki, en küçük hâtırat-ı kalbimi ve en hafî niyazımı bilecek ve en gizli ihtiyâc-ı rûhumu yerine getirdiği gibi, bana saâdet-i ebediyeyi vermek için, koca dünyayı âhirete tebdil edecek[1] ve bu dünyayı kaldırıp âhireti yerine kuracak; hem sineği halk ettiği gibi semâvâtı da îcâd edecek, hem güneşi semânın yüzüne bir göz olarak çaktığı gibi bir zerreyi de göz bebeğimde yerleştirecek bir kudrete mâlik olsun. Yoksa sineği halk edemeyen, hâtırat-ı kalbime müdahale edemez, niyaz-ı rûhumu işitemez. Semâvâtı halk etmeyen, saâdet-i ebediyeyi bana veremez. Öyle ise, benim Rabbim O'dur ki; hem hâtırat-ı kalbimi ıslah eder, hem cevv-i havayı bulutlarla bir saatte doldurup boşalttığı gibi, dünyayı âhirete tebdil edip, cenneti yapıp, kapısını bana açar; "Haydi, gir!" der.

İşte, ey nefsim gibi bedbahtlık neticesinde bir kısım ömrünü nursuz felsefî ve ecnebî fünûnuna sarf eden ihtiyar kardeşlerim! Kur'ân'ın lisânındaki mütemâdiyen[2] لَا إِلٰهَ إِلَّا هُوَ ferman-ı kudsiyesinden ne kadar kuvvetli ve ne kadar hakikatli ve hiçbir cihette sarsılmaz ve zedelenmez ve tagayyür etmez kudsî bir rükn-ü îmânîyi anlayınız ki, nasıl bütün mânevî zulümâtı dağıtır ve mânevî yaraları tedâvi eder!

---

1 Dünyanın kaldırılıp yerine ahiret yurdunun ikame edileceğini gösteren ayet-i kerîme için bkz.: İbrahim sûresi, 14/48.

2 "Allah, o hak Mabuddur ki kendisinden başka hiçbir ilâh yoktur." (Bakara sûresi, 2/163, 255; Âl-i İmran sûresi, 3/2, 6, 18; Nisâ sûresi, 4/87; …)

(İstanbul'da Dârü'l-Hikmet'te bulunduğu zaman, Sünûhat risalesinde yazdığı gayet acip bir vâkıa-yı ruhaniye)

Rüyada Bir Hitabe

1335 senesi Eylül'ünde, dehrin hâdisâtının verdiği yeisle, şiddetle muztarip idim. Şu kesif zulmet içinde bir nur arıyordum. Mânen rüya olan yakazada bulamadım. Hakikaten yakaza olan rüya-yı sâdıkada bir ziya gördüm. Tafsilâtı terk ile, yalnız bana söylettirilmiş noktaları kaydedeceğim. Şöyle ki:

Bir Cuma gecesinde nevm ile âlem-i misale girdim.

Biri geldi, dedi: "Mukadderat-ı İslâm için teşekkül eden bir meclis-i muhteşem seni istiyor."

Gittim, gördüm ki, münevver, emsâlini dünyada görmediğim, Selef-i Salihînden ve âsârın mebuslarından her asrın mebusları içinde bulunur bir meclis gördüm. Hicap edip kapıda durdum.

Onlardan bir zat dedi ki: "Ey felâket, helâket asrının adamı, senin de reyin var. Fikrini beyan et."

Ayakta durup dedim: "Sorun, cevap vereyim."

Biri dedi: "Bu mağlûbiyetin neticesi ne olacak; galibiyette ne olurdu?"

Dedim: "*Musibet şerr-i mahz olmadığı için, bazen saadette felâket olduğu gibi, felâketten dahi saadet çıkar. Eskiden beri îlâ-yı kelimetullah ve beka-yı istiklâliyet-i İslâm için, farz-ı kifâye-i cihadı deruhte ile kendini yek-vücut olan âlem-i İslâm'a fedaya vazifedar ve hilâfete bayraktar görmüş olan bu devlet-i İslâmiye'nin felâketi, âlem-i İslâm'ın saadet-i müstakbelesiyle telâfi edilecektir. Zira, şu musibet, mâye-i hayatımız ve âb-ı hayatımız olan uhuvvet-i İslâmiye'nin inkişaf ve ihtizâzını hârikulâde tâcil etti. Biz incinirken âlem-i İslâm ağlıyor. Avrupa ziyade incitse, bağıracaktır. Şayet ölsek, yirmi öleceğiz, üç yüz dirileceğiz. Harikalar asrındayız. İki-üç sene mevtten sonra meydanda dirilenler var.*

Biz mağlûbiyetle bir saadet-i âcile-i (عَاجِلَه) muvakkate kaybettik. Fakat bir saadeti âcile-i (اٰجِلَه) müstemirre bizi bekliyor. Pek cüz'î ve mütehavvil ve mahdut olan hâli, geniş istikbal ile mübadele eden kazanır."

Birden meclis tarafından denildi: "İzah et."

Dedim: "Devletler, milletler muharebesi, tabakat-ı beşer muharebesine terk-i mevki ediyor. Zira beşer esir olmak istemediği gibi, ecîr olmak da istemez. Galip olsa idik, hasmımız ve düşmanımız elindeki cereyan-ı müstebidâneye, belki daha şedîdâne kapılacak idik. Hâlbuki o cereyan hem zalimâne, hem tabiat-ı âlem-i İslâm'a münâfi, hem ehl-i imânın ekseriyet-i mutlakasının menfaatine mübâyin, hem ömrü kısa, parçalanmaya namzettir. Eğer ona yapışsa idik, âlem-i İslâm'ı fıtratına, tabiatına muhalif bir yola sürükleyecek idik.

Şu medeniyet-i habîse ki, biz ondan yalnız zarar gördük. Ve nazar-ı şeriatta merdut ve seyyiatı hasenatına galebe ettiğinden, maslahat-ı beşer fetvasıyla mensuh ve intibah-ı beşerle mahkûm-u inkıraz, sefih, mütemerrit, gaddar, mânen vahşî bir medeniyetin himayesini Asya'da deruhte edecektik."

Meclisten biri dedi: "Neden şeriat şu medeniyeti[1(Hâşiye)] reddeder?"

Dedim: "*Çünkü beş menfî esas üzerine teessüs etmiştir*:

•*Nokta-yı istinadı kuvvettir. O ise, şe'ni tecavüzdür.*

•*Hedef-i kastı menfaattır. O ise, şe'ni tezâhumdur.*

•*Hayatta düsturu, cidaldir. O ise, şe'ni tenazudur.*

•*Kitleler mâbeynindeki rabıtası, âheri yutmakla beslenen unsuriyet ve menfî milliyettir. O ise, şe'ni böyle müthiş tesadümdür.*

•*Câzibedar hizmeti, hevâ ve hevesi teşcî ve arzularını tatmin ve metâlibini teshildir. O heva ise, şe'ni insaniyeti derece-i melekiyeden, dereke-i kelbiyete indirmektir. İnsanın mesh-i mânevîsine sebep olmaktır.*

---

1 (Hâşiye) Bizim muradımız, medeniyetin mehasini ve beşere menfaati bulunan iyiliklerdir Yoksa, medeniyetin günahları, seyyiatları değil ki, ahmaklar o seyyiatları, o sefahetleri mehâsin zannedip taklit edip, malımızı harap ettiler.

Medeniyetin günahları, iyiliklerine galebe edip, seyyiatı hasenatına râcih gelmekle, beşer iki harb-i umumi ile iki dehşetli tokat yiyip, o günahkâr medeniyeti zîr u zeber edip öyle bir kustu ki, yeryüzünü kanla bulaştırdı. İnşaallah, istikbaldeki İslâmiyet'in kuvvetiyle, medeniyetin mehâsini galebe edecek, zemin yüzünü pisliklerden temizleyecek, sulh-u umumîyi de temin edecek.

(Müellif-i muhteremi sonradan ilâve etmiştir.)

Bu medenîlerden çoğu, eğer içi dışına çevrilse, kurt, ayı, yılan, hınzır, maymun postu görülecek gibi hayale gelir.

İşte, onun için bu medeniyet-i hâzıra, beşerin yüzde seksenini meşakkate, şekavete atmış; onunu mümevveh (hayâlî) saadete çıkarmış; diğer onu da, beyne beyne bırakmış. Saadet odur ki, külle, ya eksere saadet ola. Bu ise, ekall-i kalîlindir ki, nev-i beşere rahmet olan Kur'ân, ancak umumun, lâakal ekseriyetin saadetini tazammun eden bir medeniyeti kabul eder.

Hem serbest hevânın tahakkümüyle havâic-i gayr-i zaruriye, havâic-i zaruriye hükmüne geçmişlerdir. Bedâvette bir adam dört şeye muhtaç iken, medeniyet yüz şeye muhtaç ve fakir etmiştir. Sa'y, masrafa kâfi gelmediğinden, hileye, harama sevketmekle, ahlâkın esasını şu noktadan ifsat etmiştir. Cemaate, nev'e verdiği servet, haşmete bedel, ferdi, şahsı fakir ahlâksız etmiştir.

Kurûn-u ûlânın mecmu-u vahşetini, bu medeniyet bir defada kustu!

Âlem-i İslâm'ın şu medeniyete karşı istinkâfı ve soğuk davranması ve kabulde ıztırabı cây-ı dikkattir. Zira istiğnâ ve istiklâliyet hâssasıyla mümtaz olan şeriattaki ilâhî hidayet, Roma felsefesinin dehâsıyla aşılanmaz, imtizaç etmez, bel' olunmaz, tâbi olmaz.

Bir asıldan tev'em (ikiz) olarak neşet eden eski Roma ve Yunan iki dehâları, su ve yağ gibi mürûr-u âsâr (asırlar) ve medeniyet ve Hıristiyanlığın temzicine çalıştığı hâlde, yine istiklâllerini muhafaza, âdetâ tenasuhla o iki ruh şimdi de başka şekillerde yaşıyorlar. Onlar tev'em ve esbab-ı temziç varken imtizaç olunmazsa, şeriatın ruhu olan nur-u hidayet, o muzlim pis medeniyetin esası olan Roma dehâsıyla hiçbir vakit mezcolunmaz, bel' olunmaz."

Dediler: "Şeriat-ı garrâdaki medeniyet nasıldır?"

Dedim: "*Şeriat-ı Ahmediye'nin (aleyhissalâtü vesselâm) tazammun ettiği ve emrettiği medeniyet ise ki, medeniyet-i hâzıranın inkışâından inkişaf edecektir. Onun menfî esasları yerine, müspet esaslar vaz' eder*:

◆*İşte nokta-yı istinad, kuvvete bedel haktır ki, şe'ni adalet ve tevâzündür.*

◆*Hedef de, menfaat yerine fazilettir ki, şe'ni muhabbet ve tecâzüptür.*

◆*Cihetü'l-vahdet de unsuriyet ve milliyet yerine, rabıta-yı dinî, vatanî, sınıfîdir ki, şe'ni samimî uhuvvet ve müsâlemet ve haricin tecavüzüne karşı yalnız tedâfüdür.*

◆*Hayatta düsturu, cidal yerine düstur-u teavündür ki, şe'ni ittihat ve tesanüttür.*

◆*Hevâ yerine hüdâdır ki, şe'ni insaniyeten terakkî ve ruhen tekâmüldür. Hevâyı tahdit eder; nefsin hevesât-ı süfliyesinin teshiline bedel, ruhun hissiyat-ı ulviyesini tatmin eder.*

Demek, biz mağlûbiyetle ikinci cereyana takıldık ki, mazlumların ve cumhurun cereyanıdır. Başkalarından yüzde seksen fakir ve mazlumsa, İslâm'dan doksan, belki doksan beştir.

Âlem-i İslâm şu ikinci cereyana karşı lâkayt veya muarız kalmakla hem istinatsız, hem bütün emeğini heder, hem onun istilâsıyla istihaleye mâruz kalmaktan ise, âkılâne davranıp onu İslâmî bir tarza çevirip, kendine hâdim kılmaktır. Zira düşmanın düşmanı, düşman kaldıkça dosttur. Nasıl ki, düşmanın dostu, dost kaldıkça düşmandır.

Şu iki cereyan birbirine zıt, hedefleri zıt, menfaatleri zıt olduğundan; birincisi dese 'Öl!..' diğeri diyecek 'Diril!..' Birinin menfaati zarar, ihtilâf, tedennî, zaaf, uyumamızı istilzam ettiği gibi; ötekinin menfaati dahi kuvvetimizi, ittihadımızı bizzarure iktiza eder.

Şark husûmeti, İslâm inkişafını boğuyordu; zâil oldu ve olmalı. Garp husûmeti, İslâm'ın ittihadına, uhuvvetin inkişafına en müessir sebeptir; bâki kalmalı."

Birden o meclisten tasdik emareleri tezahür etti.

Dediler: *"Evet, ümitvar olunuz. Şu istikbal inkılâbı içinde, en yüksek gür sadâ İslâm'ın sadası olacaktır!"*

Tekrar biri sordu: "Musibet, cinayetin neticesi, mükâfatın mukaddimesidir. Hangi fiilinizle kadere fetva verdirdiniz ki, şu musibetle hükmetti? Musibet-i âmme ekseriyetin hatasına terettüp eder. Hazırda mükâfatınız nedir?"

Dedim: "*Mukaddimesi üç mühim erkân-ı İslâmiye'deki ihmalimizdir*: *Salât, savm, zekât.*

Zira, yirmi dört saatten yalnız bir saati, beş namaz için Hâlık Teâlâ bizden istedi. Tembellik ettik; beş sene yirmi dört saat talim, meşakkat, tahrik ile bir nevi namaz kıldırdı. Hem senede yalnız bir ay oruç için nefsimizden istedi. Nefsimize acıdık; keffâreten beş sene oruç tutturdu. Ondan, kırktan yalnız biri, ihsan ettiği maldan zekât istedi. Buhl ettik, zulmettik; O da bizden müterâkim zekâtı aldı. [1] اَلْجَزَاءُ مِنْ جِنْسِ الْعَمَلِ.

Mükâfat-ı hâzıramız ise: Fâsık, günahkâr bir milletten, humsu olan dört milyonu velâyet derecesine çıkardı; gazilik, şehadetlik verdi. Müşterek hatadan neşet eden müşterek musibet, mâzi günahını sildi."

Yine biri dedi: "Bir âmir, hata ile felâkete atmış ise?"

Dedim: "Musibetzede mükâfat ister. Ya âmir-i hatadarın hasenatı verilecektir; o ise hiç hükmünde... Veya hazine-i gayp verecektir. Hazine-i gaypta böyle işlerdeki mükâfatı ise, derece-i şehadet ve gaziliktir."

Baktım, meclis istihsan etti. Heyecanımdan uyandım. Terli, el-pençe yatakta oturmuş, kendimi buldum. O gece böyle geçti...

Bediüzzaman, yanında başka kitaplar bulundurmuyordu.

"Neden başka kitaplara bakmıyorsun?" denildiğinde, buyururlardı ki:

"Herşeyden zihnimi tecrit ile Kur'ân'dan fehmediyorum."

Eserlerden nakletse de, bazı mühim gördüğü mesâili, tağyir etmeden alırdı.

"Ne için aynen böyle tekrar ediyorsun?" diye sorulduğunda,

"Hakikat usandırmaz. Libası değiştirmek istemem." buyururdu.

Yukarıda bir nebze zikredilmişti ki, Bediüzzaman, hakâik-i Kur'âniye'ye-[2(Hâşiye)] ait on iki telifâtını tab ettirmişti. Bu eserlerden üç-dördü Türkçe olup,

---

1 "Her amel kendi cinsinden şeyle karşılık görür." (İbni Receb, *Câmiu'l-ulûmi ve'l-hikem* 1/186; İbni Hacer, *Fethu'l-bârî* 10/77; Aliyyülkârî, *el-Esrâru'l-merfûa* s.103).

2 (Hâşiye) Üstad Bediüzzaman Said Nursî Hazretleri'nin İstanbul'da ve bir kısmını bilâhare Ankara'da tab ile neşrettiği o zamanki eserleri, kırk sene sonra *"Arabî Mesnevî-i Nuriye"* ismiyle bir arada bir mecmua halinde neşredildi. İşte bu *Mesnevî-i Nuriye*'nin mukaddimesinde bu eserler hakkında diyor:

"Kırk elli sene evvel eski Said, ziyade ulûm-u akliye ve felsefiyede hareket ettiği için hakikatü'l-hakâike karşı ehl-i tarikat ve ehl-i hakikat gibi bir meslek aradı. Ekser ehl-i tarikat gibi, yalnız kalben harekete kanaat edemedi. Çünkü aklı, fikri hikmet-i felsefe ile bir ⇨

mütebakisi Arabî'dirler. Bu zamana kadar hiçbir kitapta emsâli bulunmayan bir tarz-ı beyan ve ifadeyle hakikatleri isbat ediyorlar.

derece yaralı idi; tedavi lâzımdı. Sonra; hem kalben, hem aklen hakikate giden bazı büyük ehl-i hakikain arkasında gitmek istedi. Baktı; onların herbirinin ayrı, câzibedar bir hâssası var. Hangisinin arkasından gideceğine tahayyürde kaldı. İmam Rabbânî de, ona gaybî bir tarzda "Tevhid-i kıble et!" demiş. Yani: "Yalnız bir Üstadın arkasından git!" O çok yaralı Eski Said'in kalbine geldi ki: Üstad-ı hakikî Kur'ân'dır, tevhid-i kıble bu üstadla olur, diye yalnız o üstad-ı kudsînin irşadıyla hem kalbi, hem ruhu, gayet garip bir tarzda sülûke başladılar. Nefs-i emmaresi de, şükûk ve şübehâtiyle onu manevî ve ilmî mücahedeye mecbur etti. Gözü kapalı olarak değil, belki İmam Gazâli, Mevlâna Celâleddin ve İmam Rabbânî gibi kalb, ruh ve akıl gözleri açık olarak, ehl-i istiğrakın akıl gözünü kapadığı yerlerde, o makamlarda gözü açık olarak gezmiş. Cenâb-ı Hakk'a hadsiz şükür olsun ki, Kur'ân'ın dersiyle, irşadıyla hakikate bir yol bulmuş. Hatta, [1]* وَفِي كُلِّ شَيْءٍ لَهُ اٰيَةٌ تَدُلُّ عَلٰى أَنَّهُ وَاحِدٌ hakikatine mazhar olduğunu Yeni Said'in Risale-i Nur'uyla göstermiş. Mevlâna Celâleddin, İmam Rabbânî ve İmam el-Gazâlî gibi akıl ve kalb ittifakıyla gittiği için, herşeyden evvel kalb ve ruhun yaralarını tedavi ve nefsinin evhamdan kurtulmasını te'mine çalışıp –felillâhilhamd– Eski Said, Yeni Said'e inkılâb etmiş. Aslı Farisî, sonra Türkçe olan Mesnevi-i Şerif gibi, o da Arapça bir nevi mesnevi hükmünde "Katre", "Hubab", "Habbe", "Zühre", "Zerre", "Şemme", "Şûle", "Lemalar", "Reşhalar", "Lâsiyyemalar" vesaire dersleri ve Türkçe de, "Nokta" ve "Lemeât"ı gayet kısa bir sûrette yazmış, fırsat buldukça da tab etmiş. Yarım asra yakın o mesleği Risale-i Nur sûretinde, fakat dahilî nefis ve şeytanla mücadeleye bedel; hariçte, muhtaç mütehayyirlere ve dalâlette giden ehl-i felsefeye karşı Risale-i Nur, geniş ve küllî mesnevîler hükmüne geçti.

O fidanlık mesnevî, turuk-u hafiye gibi enfüsî ve dahili cihetinde çalışmış, kalb ve ruh içinde yol açmaya muvaffak olmuş. Bahçesi olan Risale-i Nur; hem enfüsî hem ekser cihetinde turuk-u cehriye gibi âfâkî ve hariç daireye bakıp, mârifetullaha geniş ve her yerde yol açmış. Adeta, Musa *(aleyhisselâm)*'ın âsâsı gibi nereye vurmuş, su çıkarmış.

Hem; Risale-i Nur, hükemâ ve ulemânın mesleğinde gitmeyip, Kur'ân'ın bir i'câz-ı manevisiyle herşeyde bir pencere-i marifet açmış, bir senelik işi bir saatte görür gibi, Kur'ân'a mahsus bir sırrı anlamıştır ki, bu dehşetli zamanda hadsiz ehl-i inadın hücumlarına karşı mağlub olmayıp galebe etmiş..."

*1 "Bütün her şeyde Allah'ın varlık ve birliğini gösteren bir âyet (işaret) vardır." (Bkz.: el-Esfehanî, *el-Eğânî* 4/39; el-Kalkaşendî, *Subhu'l-a'şâ* 12/413; el-Übşeyhî, *el-Müstatraf* 1/16, 2/280)

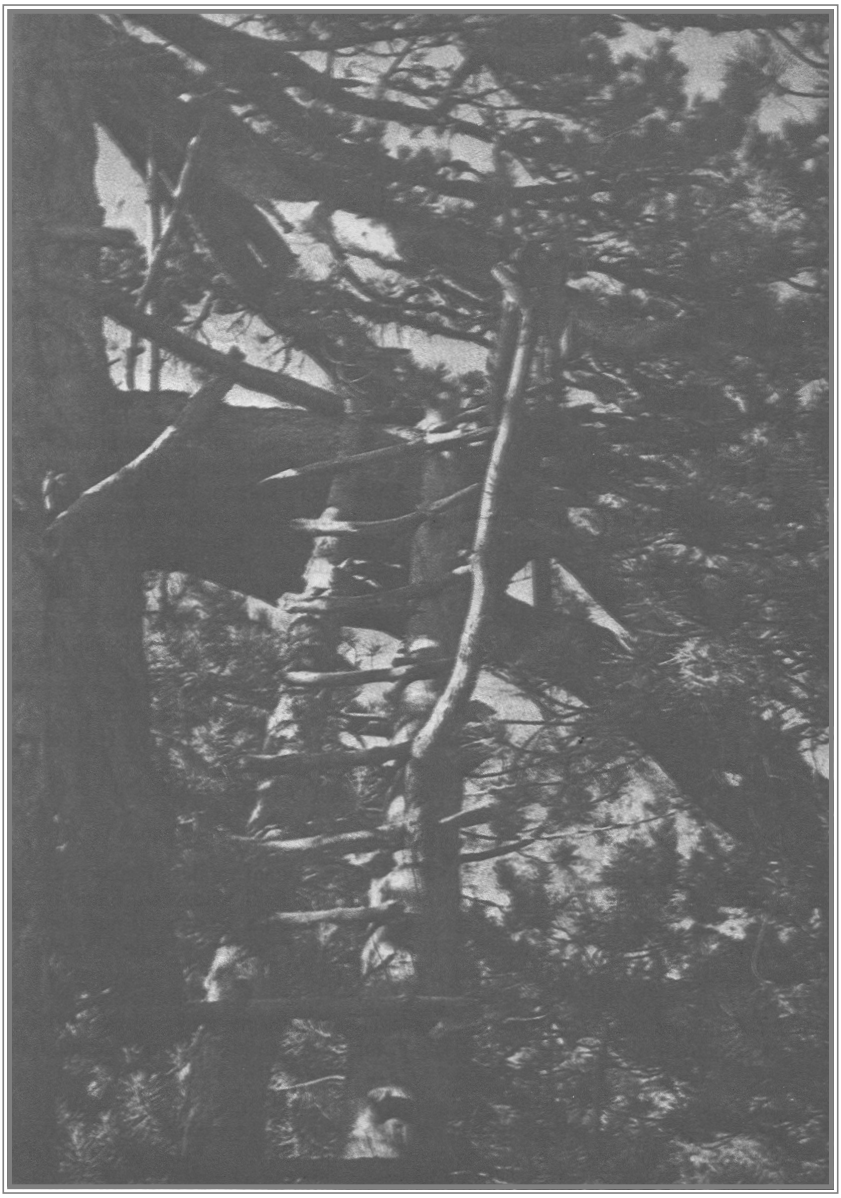

Üstad Bediüzzaman Said Nursî Hazretleri'nin Barla'ya dört-beş saat mesafedeki Çam Dağı'nda bulundukları zaman, üzerinde tefekkür ettikleri çam ağacı

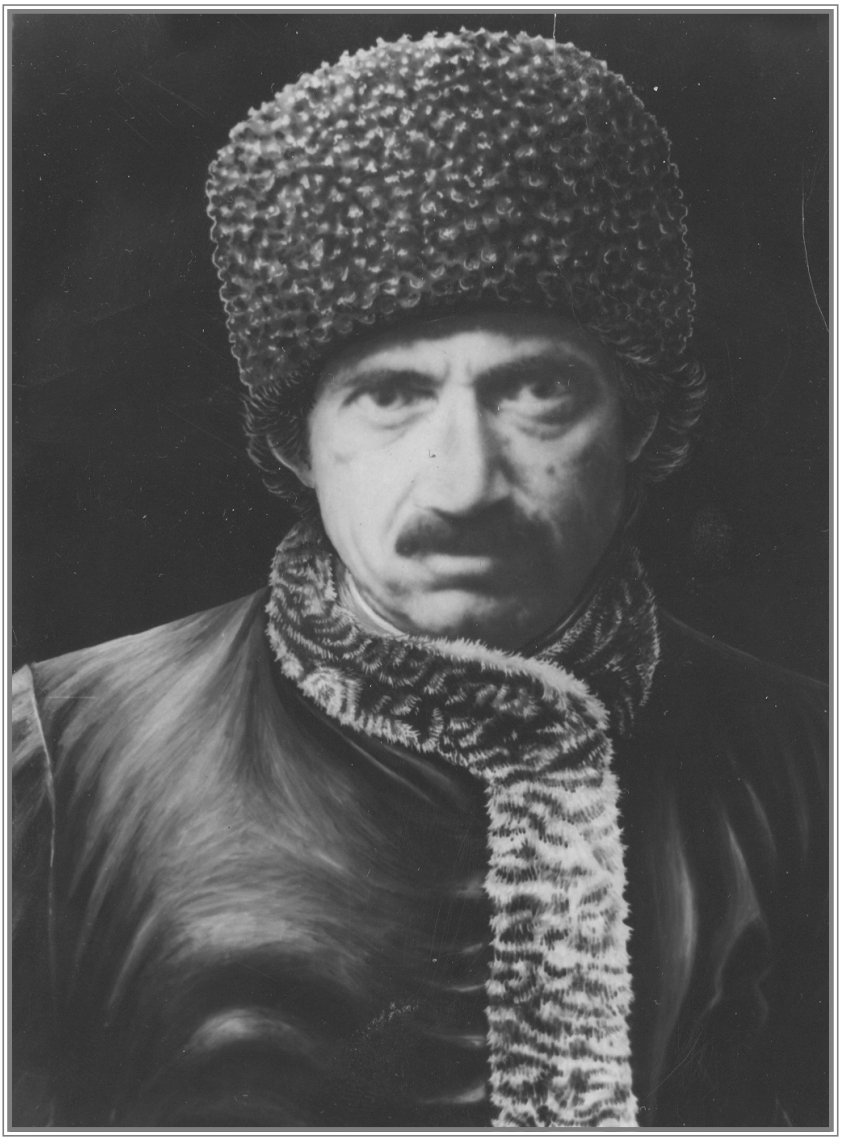

Bediüzzaman Hazretleri Rusya esaretinden avdet edip Almanya'ya uğradığı zaman Almanlar tarafından 1918 tarihinde alınmış fotoğrafı

Dârü'l-Hikmet'te bulunduğu zamanlarda geçirdiği bir inkılâb-ı ruhîyi, bilâhare neşrettiği bir eserinde şöyle beyan ediyor:

Eski Said'in gafil kafasına müthiş tokatlar indi.. اَلْمَوْتُ حَقٌّ[1] kaziyyesini düşündü.. kendini bataklık çamurunda gördü.. medet istedi.. bir yol aradı.. bir halâskâr taharri etti. Gördü ki yollar muhtelif.. tereddütte kaldı. Gavs-ı Âzam olan Şeyh-i Geylânî'nin *(radîyallâhu anh)* *Fethu'r-Rabbânî* nâmındaki kitabıyla tefe'ül etti. Tefe'ülde şu çıktı:

أَنْتَ فِي دَارِ الْحِكْمَةِ فَاطْلُبْ طَبِيبًا يُدَاوِي قَلْبَكَ[2] Acîptir ki, o vakit ben Dârü'l-Hikmeti'l-İslâmiye âzâsı idim. Güya ehl-i İslâm'ın yaralarını tedaviye çalışan bir hekim idim. Hâlbuki en ziyade hasta bendim.. hasta evvelâ kendine bakmalı.. sonra hastalara bakabilir.

İşte, Hazreti Şeyh bana der ki: *"Sen kendin hastasın. Kendine bir tabip ara."* Ben dedim: "Sen tabibim ol." Tuttum, kendimi ona muhatap addederek, o kitabı bana hitap ediyor gibi okudum. Fakat kitabı çok şiddetliydi.. gururumu dehşetli kırıyordu.. nefsimde şiddetli ameliyat-ı cerrahiye yaptı.. dayanamadım, yarısına kadar kendimi ona muhatap ederek okudum, bitirmeye tahammülüm kalmadı. O kitabı dolaba koydum. Fakat sonra, ameliyat-ı şifakârâneden gelen acılar gitti, lezzet geldi. O birinci üstadımın kitabını tamam okudum ve çok istifade ettim.. ve onun virdini ve münâcâtını dinledim.. çok istifâza ettim.

Sonra İmam Rabbânî'nin Mektubat kitabını gördüm, elime aldım, hâlis bir tefe'ül ederek açtım. Acâiptendir ki, bütün Mektubat'ında yalnız iki yerde "Bediüzzaman" lafzı var.[3] O iki mektup bana birden açıldı. Pederimin ismi Mirza olduğundan, o mektupların başında "Mirza Bediüzzaman'a Mektup" diye yazılı olarak gördüm. "Fesübhânallah," dedim. "Bu bana hitap ediyor." O zaman Eski Said'in bir lâkabı "Bediüzzaman" idi. Hâlbuki hicretin üç yüz senesinde, Bediüzzaman Hemedânî'den başka o lâkapla iştihar etmiş zâtları bilmiyordum. Demek İmam'ın zamanında dahi öyle bir adam vardı ki, ona o

---

1 "Ölüm kesin bir gerçektir." (Bkz.: et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* 3/180. Ayrıca, ölüm gerçeğini ifade eden âyet-i kerîmeler için bkz.: Bakara sûresi, 2/28; Âl-i İmran sûresi, 3/185; Hac sûresi, 22/66; Câsiye sûresi, 45/26; Kaf sûresi, 50/19; Cum'a sûresi, 62/8; Mülk sûresi, 67/2).

2 "Sen Dârü'l-Hikmet'tesin; kalbini tedâvi edecek bir doktor ara!" (Bkz.: Abdülkadir Geylânî, *el-Fethu'r-Rabbânî* s.265)

3 İmâm Rabbânî, *el-Mektûbât* 1/86 (74. Mektup), 1/87 (75. Mektup).

iki mektubu yazmış. O zâtın hâli benim halime benziyormuş ki, o iki mektubu kendi derdime devâ buldum.

Yalnız İmam, o mektuplarında tavsiye ettiği gibi çok mektuplarında musırrâne şunu tavsiye ediyor: *"Tevhid-i kıble et!"*[1] *Yani, "Birini üstad tut, arkasından git, başkasıyla meşgul olma!"* Şu en mühim tavsiyesi, benim istidadıma ve ahvâl-i ruhiyeme muvâfık gelmedi. Ne kadar düşündüm: Bunun arkasından mı, yoksa ötekinin mi, yoksa daha ötekinin mi arkasından gideyim? Tahayyürde kaldım.. her birinde ayrı ayrı cazibedar hâsiyetler var.. biriyle iktifâ edemiyordum. O tahayyürde iken, Cenâb-ı Hakk'ın rahmetiyle kalbime geldi ki: *"Bu muhtelif turukların başı ve bu cetvellerin menbaı ve şu seyyarelerin güneşi Kur'ân-ı Hakîm'dir. Hakikî tevhid-i kıble bunda olur. Öyleyse, en âlâ mürşid de ve en mukaddes üstad da O'dur".* O'na yapıştım. Nâkıs ve perişan istidadım elbette lâyıkıyla o mürşid-i hakikînin âb-ı hayat hükmündeki feyzini massedip alamıyor. Fakat ehl-i kalb ve sahib-i hâlin derecâtına göre, o feyzi, o âb-ı hayatı, yine onun feyziyle gösterebiliriz.

Demek, Kur'ân'dan gelen o Sözler ve o nurlar, yalnız aklî mesâil-i ilmiye değil; belki kalbî, ruhî, hâlî mesâil-i imaniyedir. Ve pek yüksek ve kıymettar maârif-i ilâhiye hükmündedirler.

"Harb-i Umumî'de mağlûbiyetimizden dolayı fazla müteessir olduğunuzu görüyoruz." diyenlere cevaben;

"Ben kendi elemlerime tahammül ettim; fakat, ehl-i İslâm'ın eleminden gelen teellümat beni ezdi. Âlem-i İslâm'a indirilen darbelerin en evvel kalbime indiğini hissediyorum. Onun için bu kadar ezildim. Fakat bir ışık görüyorum ki, o elemlerimi unutturacak inşaallah" diyerek tebessüm eylerdi.

İstanbul'da en büyük ve en ehemmiyetli ve tesirli hizmet-i vataniye ve milliyesinden birisi de "*Hutuvât-ı Sitte*" adlı eseriyle gaddar zalimlerin yüzlerine tükürüp, izzet-i diniyeyi ve şeref-i İslâmiye'yi muhafaza etmesidir. İstanbul'un yabancılar tarafından işgali sıralarında, İngiliz Anglikan Kilisesi'nin, Meşîhat-i İslâmiye'den sorduğu altı suâline, altı tükürük mânâsında verdiği mâkul ve sert cevapları, onun derece-i cesaret ve kemâlât ve şecaatını fiilen göstermektedir. *Hutuvât-ı Sitte*'yi neşrettiği zaman, Çanakkale'de muharebe oluyordu. İstanbul'un işgalini müteakip İngiliz Başkumandanına bu eser gösterilir

[1] İmâm Rabbânî, *el-Mektûbât* 1/87 (75. Mektup).

ve Bediüzzaman'ın bütün kuvvetiyle aleyhte bulunduğu kendisine ihbar edilir. O cebbar kumandan, idam kararıyla vücudunu ortadan kaldırmak istediyse de, fakat kendisine, Bediüzzaman idam edilirse bütün Şarkî Anadolu, İngiliz'e ebediyen adâvet edeceği ve aşiretler her ne pahasına olursa olsun isyan edecekleri söylenmesi üzerine bir şey yapamaz.

İstanbul'da, İngilizler desiseleriyle Şeyhülislâm'ı ve diğer bazı ulemâyı lehlerine çevirmeye çalışmalarına mukabil, Bediüzzaman, *Hutuvât-ı Sitte* adlı eseri ve İstanbul'daki faaliyetiyle İngilizin, âlem-i İslâm ve Türkler aleyhindeki müstemlekecilik siyasetini ve entrikalarını, tarihî düşmanlığını etrafa neşrederek, Anadolu'daki Millî Kurtuluş Hareketini desteklemiş, bu hususta en büyük âmillerden birisi olmuştu.

Bu hizmetine dair kendi ifadesinden bir parça:

"Bir zaman İngiliz Devleti, İstanbul Boğazı'nın toplarını tahrip ve İstanbul'u istilâ ettiği hengâmda, o devletin en büyük daire-i diniyesi olan Anglikan Kilisesi'nin Başpapazı tarafından, Meşîhat-ı İslâmiye'den dinî altı suâl soruldu. Ben de o zaman, Dârü'l-Hikmeti'l-İslâmiye'nin âzâsı idim. Bana dediler: 'Bir cevap ver. Onlar, altı suâllerine altı yüz kelimeyle cevap istiyorlar.' Ben dedim: 'Altı yüz kelimeyle değil, altı kelimeyle değil, hattâ bir kelimeyle değil, belki bir tükürükle cevap veriyorum. Çünkü o devlet, işte görüyorsunuz, ayağını boğazımıza bastığı dakikada, onun papazı mağrurane üstümüzde suâl sormasına karşı yüzüne tükürmek lâzım geliyor... Tükürün o ehl-i zulmün o merhametsiz yüzüne!..' demiştim."

İstanbul'daki bu çok ehemmiyetli ve muvaffakiyetli hizmetinden Türk milletine pek ziyade menfaatler husule geldiğini müşâhede eden Ankara hükûmeti, Bediüzzaman'ın kıymet ve ehemmiyetini takdir ederek Ankara'ya davet ederler. M. Kemal Paşa, şifreyle davet etmişse de, cevaben:

"Ben, tehlikeli yerde mücahede etmek istiyorum. Siper arkasında mücahede etmek hoşuma gitmiyor. Anadolu'dan ziyade burayı daha tehlikeli görüyorum." demiştir.

Üç defa şifreyle davet ediliyor. Eski Van Valisi, dostu meb'us Tahsin Bey vasıtasıyla davet edildiği için, nihayet karar verir ve Ankara'ya gelir. Ankara'da alkışlarla karşılanır. Fakat ümit ettiği muhiti bulamaz. Kendisi, Hacı Bayram civarında ikamet eder. Meclis-i Meb'usân'da dine karşı gördüğü lâkaytlık

ve garplılaşmak bahanesi altında Türk milletinin kudsî mefahir-i tarihiyesi olan şeâir-i İslâmiye'den bir soğukluk gördüğü için, meb'usların ibadete, bilhassa namaza müdavim olmalarının lüzum ve ehemmiyetine dair bir beyanname neşreder ve meb'uslara dağıtır. Kâzım Karabekir Paşa da M. Kemal'e okur. O beyanname şudur:

يَا أَيُّهَا الْمَبْعُوثُونَ! إِنَّكُمْ لَمَبْعُوثُونَ لِيَوْمٍ عَظِيمٍ!

Ey mücahidîn-i İslâm! Ey ehl-i hall ü akit! Bu fakirin bir meselede on sözünü, birkaç nasihatini dinlemenizi rica ediyorum.

Evvelâ: Şu muzafferiyetteki hârikulâde nimet-i ilâhiye bir şükran ister ki devam etsin, ziyade olsun. Yoksa, nimet şükrü görmezse gider. Mademki Kur'ân'ı, Allah'ın tevfikiyle düşmanın hücumundan kurtardınız; Kur'ân'ın en sarih ve en kat'î emri olan salât gibi ferâizi imtisâl etmeniz lâzımdır. Tâ onun feyzi böyle harika sûretinde üstünüzde tevâli ve devam etsin.

Sâniyen: Âlem-i İslâm'ı mesrur ettiniz, muhabbet ve teveccühünü kazandınız. Lâkin o teveccüh ve muhabbetin idamesi, şeâir-i İslâmiye'yi iltizam ile olur. Zira, Müslümanlar İslâmiyet hesabına sizi severler.

Sâlisen: Bu âlemde evliyaullah hükmünde olan gazi ve şühedalara kumandanlık ettiniz. Kur'ân'ın evâmir-i kat'iyesine imtisâl etmekle, öteki âlemde de o nuranî gürûha refik olmaya çalışmak, sizin gibi himmetlilerin şe'nidir. Yoksa, burada kumandan iken orada bir neferden istimdad-ı nur etmeye muztar kalacaksınız. Bu dünya-yı deniyye, şan ve şerefiyle öyle bir meta değil ki sizin gibi insanları işbâ etsin, tatmin etsin ve maksud-u bizzat olsun.

Râbian: Bu millet-i İslâm'ın cemaatleri –çendan bir cemaat namazsız kalsa, fâsık da olsa yine– başlarındakini mütedeyyin görmek ister. Hatta umum Kürdistan'da umum memurlara dair en evvel sordukları suâl bu imiş: "Acaba namaz kılıyor mu?" derler. Namaz kılarsa mutlak emniyet ederler; kılmazsa, ne kadar muktedir olsa nazarlarında müttehemdir.

Bir zaman, Beytüşşebap aşâirinde isyan vardı. Ben gittim, sordum:

– "Sebep nedir?"

Dediler ki:

– "Kaymakamımız namaz kılmıyordu, rakı içiyordu. Öyle dinsizlere nasıl itaat edeceğiz?"

Bu sözü söyleyenler de namazsız, hem de eşkıya idiler.

Hâmisen: Enbiyânın ekseri şarkta ve hükemanın ağlebi garpta gelmesi kader-i ezelînin bir remzidir ki şarkı ayağa kaldıracak din ve kalbdir, akıl ve felsefe değil. Şarkı intibaha getirdiniz, fıtratına muvâfık bir cereyan veriniz. Yoksa, sa'yiniz ya hebâen gider veya muvakkat, sathî kalır...

Sâdisen: Hasmınız ve İslâmiyet düşmanı olan firenkler dindeki lâkaytlığınızdan pek fazla istifade ettiler ve ediyorlar. Hatta diyebilirim ki hasmınız kadar İslâm'a zarar veren, dinde ihmalinizden istifade eden insanlardır. Maslahat-ı İslâmiye ve selâmet-i millet namına, bu ihmali âmâle tebdil etmeniz gerektir. Görülmüyor mu ki İttihadcılar o kadar harika azm ü sebat ve fedakârlıklarıyla, hatta İslâm'ın şu intibahına da bir sebep oldukları hâlde, bir derece dinde lâübalilik tavrını gösterdikleri için, dahildeki milletten nefret ve tezyif gördüler. Hariçteki İslâmlar dindeki ihmallerini görmedikleri için hürmeti verdiler.

Sâbian: Âlem-i küfür, bütün vesâitiyle, medeniyetiyle, felsefesiyle, fünûnuyla, misyonerleriyle âlem-i İslâm'a hücum ve maddeten uzun zamandan beri galebe ettiği hâlde, –âlem-i İslâm'a– dinen galebe edemedi. Ve dahilî bütün firâk-ı dâlle-i İslâmiye de birer kemmiye-i kalîle-i muzırra sûretinde mahkûm kaldığı; ve İslâmiyet metanetini ve salâbetini sünnet ve cemaatle muhafaza eylediği bir zamanda, lâübaliyane, Avrupa medeniyet-i habise kısmından süzülen bir cereyan-ı bid'atkârâne, sinesinde yer tutamaz. Demek âlem-i İslâm içinde mühim ve inkılâpvârî bir iş görmek, İslâmiyet'in desâtirine inkıyad ile olabilir, başka olamaz. Hem olmamış, olmuş ise de çabuk ölüp, sönmüş...

Sâminen: Zaaf-ı dine sebep olan Avrupa medeniyet-i sefihânesi yırtılmaya yüz tuttuğu bir zamanda ve medeniyet-i Kur'ân'ın zuhura yakın geldiği bir anda, lâkaydâne ve ihmalkârâne müsbet bir iş görülmez. Menfîce, tahripkârâne iş ise bu kadar rahnelere maruz kalan İslâm zâten muhtaç değildir.

Tâsian: Sizin bu "İstiklal Harbi"ndeki muzafferiyetinizi ve âlî hizmetinizi takdir eden ve sizi can u dilden seven, cumhur-u müminînîndir. Ve bilhassa tabaka-yı avamdır ki sağlam müslümanlardır. Sizi ciddî sever ve sizi tutar ve size minnettardır ve fedakârlığınızı takdir ederler. Ve intibaha gelmiş en cesîm ve müthiş bir kuvveti size takdim ederler. Siz dahi, evâmir-i Kur'âniye'yi imtisâl ile onlara ittisal ve istinad etmeniz maslahat-ı İslâm namına zarurîdir. Yoksa, İslâmiyet'ten tecerrüt eden bedbaht, milliyetsiz Avrupa meftunu firenk

mukallitleri, avam-ı müslimîne tercih etmek, maslahat-ı İslâm'a münafî olduğundan, âlem-i İslâm nazarını başka tarafa çevirecek ve başkasından istimdat edecek...

Âşiren: Bir yolda dokuz ihtimal-i helâket, tek bir ihtimal-i necat varsa; hayatından vazgeçmiş, mecnun bir cesur lâzım ki o yola sülûk etsin. Şimdi, yirmi dört saatten bir saati işgal eden farz namaz gibi zaruriyat-ı diniyede, yüzde doksan dokuz ihtimal-i necat var. Yalnız, gaflet ve tembellik haysiyetiyle, bir ihtimal zarar-ı dünyevî olabilir. Hâlbuki ferâizin terkinde, doksan dokuz ihtimal-i zarar var. Yalnız gaflet ve dalâlete istinad, tek bir ihtimal-i necat olabilir. Acaba dine ve dünyaya zarar olan ihmal ve ferâizin terkine ne bahane bulunabilir? Hamiyet nasıl müsaade eder?

Bâhusus bu gürûh-u mücahidîn ve bu yüksek meclisin ef'âli taklit edilir. Kusurlarını millet ya taklit veya tenkit edecek; ikisi de zarardır. Demek onlarda hukukullah, hukuk-u ibadı da tazammun ediyor. Sırr-ı tevâtür ve icmaı tazammun eden hadsiz ihbaratı ve delâili dinlemeyen ve safsata-yı nefis ve vesvese-i şeytandan gelen bir vehmi kabul eden adamlarla, hakikî ve ciddî iş görülmez.

Şu inkılâb-ı azîmin temel taşları sağlam gerek. Şu meclis-i âlînin şahsiyet-i mâneviyesi, –sahip olduğu kuvvet cihetiyle– mânâ-yı saltanatı deruhte etmiştir. Eğer şeâir-i İslâmiye'yi bizzat imtisâl etmek ve ettirmekle mânâ-yı hilâfeti dahi vekâleten deruhte etmezse, hayat için dört şeye muhtaç fakat an'ane-i müstemirre ile günde lâakal beş defa dine muhtaç olan, şu fıtratı bozulmayan ve lehviyat-ı medeniye ile ihtiyacat-ı ruhiyesini unutmayan bu milletin hâcât-ı diniyesini meclis tatmin etmezse, bilmecburiye mânâ-yı hilâfeti, tamamen kabul ettiğiniz isme ve lafza verecek. O mânâyı idame etmek için kuvveti dahi verecek. Hâlbuki meclis elinde bulunmayan ve meclis tarîkiyle olmayan böyle bir kuvvet, inşikak-ı asâya sebebiyet verecektir. İnşikak-ı asâ ise, وَاعْتَصِمُوا بِحَبْلِ اللهِ جَمِيعًا[1] âyetine zıttır. Zaman cemaat zamanıdır. Cemaatın ruhu olan şahs-ı mânevî daha metindir ve tenfiz-i ahkâm-ı şer'iyeye daha ziyade muktedirdir. Halife-i şahsî, ancak ona istinad ile vezaifi deruhte edebilir. Cemaatın ruhu olan şahs-ı mânevî eğer müstakîm olsa, ziyade parlak ve kâmil olur; eğer fena olsa, pek çok fena olur. Ferdin, iyiliği de fenalığı da mahduttur. Cemaatin ise gayr-i mahduttur. Harice karşı kazandığınız iyiliği, dahildeki fenalıkla bozmayınız. Bilirsiniz ki ebedî düşmanlarınız ve zıtlarınız ve hasımlarınız,

1 "Hepiniz toptan, Allah'ın ipine (dinine) sımsıkı sarılın." (Âl-i İmran sûresi, 3/103)

İslâm'ın şeâirini tahrip ediyorlar. Öyle ise zarurî vazifeniz, şeâiri ihya ve muhafaza etmektir; yoksa şuursuz olarak şuurlu düşmana yardımdır. Şeâirde tehâvün, zaaf-ı milliyeti gösterir. Zaaf ise düşmanı tevkif etmez, teşci' eder...

حَسْبُنَا اللهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ[1] ، نِعْمَ الْمَوْلٰى وَنِعْمَ النَّصِيرُ[2]

Bu meb'usâna hitap, namaz kılanlara altmış meb'us daha ilâve eder. Namazgâh olan küçücük odayı, büyük bir odaya tebdil ettirir.

Bu parça, meb'uslara ve umum kumandanlara ve ulemâlara okutturulmakla, Reisle şiddetli bir münakaşaya sebebiyet verir. Birgün divan-ı riyâsette, elli-altmış meb'us içinde, karşılıklı fikir teatisinde, M. Kemal Paşa:

"Sizin gibi kahraman bir hoca bize lâzımdır. Sizi, yüksek fikirlerinizden istifade etmek için buraya çağırdık. Geldiniz, en evvel namaza dair şeyleri yazdınız, aramıza ihtilâf verdiniz" der.

Bu söz üzerine Bediüzzaman, birkaç mâkul cevabı verdikten sonra, şiddetle ve hiddetle iki parmağını ileri uzatarak:

"Paşa! Paşa! İslâmiyet'te, imandan sonra en yüksek hakikat namazdır. Namaz kılmayan haindir, hainin hükmü merduttur." der. Fakat Paşa tarziye verir, ilişemez.

Bediüzzaman, Ankara'da bulunduğu müddetçe, en birinci maksadı olan, Şark darülfünûnunun tesisi için uğraşmaktan katiyen geri durmadı.

Birgün meb'uslar heyetine der:

"Bütün hayatımda bu darülfünûnu takip ediyorum. Sultan Reşad ve İttihadcılar, yirmi bin altın lira verdiler. Siz de o kadar ilâve ediniz…"

O zaman, yüz elli bin banknot vermeye karar verdiler. Bunun üzerine, "Bunu meb'uslar imza etmelidirler." der. Bazı meb'uslar diyorlar ki:

"Yalnız, sen medrese usulüyle, sırf İslâmiyet noktasında gidiyorsun. Hâlbuki şimdi, garplılara benzemek lâzım."

Bediüzzaman:

"O vilâyât-ı şarkıye, âlem-i İslâm'ın bir nevi merkezi hükmündedir; fünun-u

---

1 "Allah bize yeter. O ne güzel vekildir!" (Âl-i İmran sûresi, 3/173)

2 "O ne güzel mevlâ, ne güzel yardımcıdır!" (Enfâl sûresi, 8/40).

cedide yanında ulûm-u diniye de lâzım ve elzemdir. Çünkü ekser enbiyânın Şark'ta, ekser hükemânın Garp'ta gelmesi gösteriyor ki, Şark'ın terakkiyatı din ile kaimdir. Başka vilâyetlerde sırf fünun-u cedide okuttursanız da, Şark'ta herhâlde millet, vatan maslahatı namına, ulûm-u diniye esas olmalıdır. Yoksa, Türk olmayan müslümanlar, Türk'e hakikî kardeşliğini hissedemeyecek. Şimdi bu kadar düşmanlara karşı teavün ve tesanüde muhtacız. Hatta bu hususta size bir hakikatli misal vereyim:

Eskiden, Türk olmayan bir talebem vardı. Eski medresemde, hamiyetli ve gayet zeki o talebem, ulûm-u diniyeden aldığı hamiyet dersiyle her vakit derdi: 'Salih bir Türk, elbette fâsık kardeşimden ve babamdan bana daha ziyade kardeştir ve akrabadır.' Sonra, aynı talebe, talihsizliğinden, sırf maddî fünun-u cedide okumuş. Sonra ben –dört sene sonra– esaretten gelince onunla konuştum. Hamiyet-i milliye bahsi oldu. O dedi ki:

'Ben şimdi, râfizî bir kürdü, salih bir Türk hocasına tercih ederim.' Ben de:

'Eyvah!' dedim, 'Ne kadar bozulmuşsun!' Bir hafta çalıştım, onu kurtardım, eski hakikatli hamiyete çevirdim."

İşte, ey meb'uslar!... O talebenin evvelki hali, Türk milletine ne kadar lüzumu var! İkinci hali, ne kadar vatan menfaatine uygun olmadığını fikrinize havale ediyorum. Demek –farz-ı muhâl olarak– siz başka yerde dünyayı dine tercih edip, siyasetçe dine ehemmiyet vermeseniz de, herhâlde şark vilâyetlerinde din tedrisatına âzamî ehemmiyet vermeniz lâzım.

Bu hakikatli maruzat üzerine, muhalifler dışarı çıkıp, yüz altmış üç meb'us o kararı imza ederler.

Bediüzzaman, küçük yaşında iken tasavvur ettiği ve hayatını o yolda feda etmeye azmettiği ve hayatının bir gayesi ve neticesi olarak kabul ettiği "âlem-i İslâm'da büyük bir intibah ve inkişaf" emeliyle Ankara'ya gelmişti. Daha Meşrûtiyet'in ilânından evvel, İstanbul'a gelmeden, Şarkî Anadolu'da yüzlerce ehl-i ilim ve erbab-ı fazilet kimselerle mübahaseleri ve İstanbul'da birdenbire meydana çıkarak ulemâyı hayrete sevk etmesi ve ehl-i siyaseti telâşa düşürmesi, ruhunda büyük bir İslâmî inkılâbın müessisi halinin mevcut olduğunu gösteriyordu. Ve kendisi, daha eskiden ruhunda bu vazifenin mesuliyetini, hem şevk ve sürurunu hissetmişti.

Hürriyetin ilânını müteakip, gazetelerde meşrûtiyeti şeriata hâdim yapmakla, Anadolu ve âlem-i İslâm kıtasında büyük bir saadetin zuhuruna vesile olunacak ümidiyle neşrettiği makaleler ve muhtelif içtimalardaki nutukları, hep bu mezkûr niyet ve tasavvurunun neticesi idi. *"el-Hutbetü'ş-Şâmiye", "Sünuhat"* ve *"Lemeât"* gibi bazı eserlerinde de görüldüğü gibi, "Şu istikbal zulümatı ve inkılâpları içerisinde en gür ve en muhteşem sadâ, Kur'ân'ın sadâsı olacaktır!" diye beyanatı vardı.

Abbasîleri müteakiben âlem-i İslâm içinde İslâmî idareyi ele alan Türklerin bin senelik muazzam idaresinden ve hilâfet sürmelerinden sonra, bütün dünyayı dehşete veren bir Harb-i Umumî meydana gelmiş, Osmanlı Devleti inkıraz bulmuş, İslâm'ın ebedî düşmanları merkez-i hükûmeti istilâ ederek, Müslümanlığın mahvolduğu kanaatine varmışlardı. İşte Bediüzzaman, ilâhî kudretin tecellîsiyle ve ihsanıyla, böyle en elzem bir vakitte, dine revaç verebilecek bir teşekkülün zuhuru dolayısıyla ve kendisi de beraber çalışmak ümidiyle Ankara'ya gelmişti. Avn-i ilâhî ve mucize-i Peygamberî ile düşman taarruzlarını defeden ve milletin idaresinin başına geçen yeni Hükûmet-i Cumhuriye'de, doğrudan doğruya Kur'ân'a istinat eden ve âlem-i İslâm'ın vahdetini nokta-yı istinad yapacak ve İslâmiyet'in hakikatinde mevcut kuvve-i ulviye ile maddî ve mânevî medeniyeti meydana getirecek bir niyet ve gayeyi bulundurmak ve aşılamak üzere Meclis'te çalışıyordu. Fakat pek kuvvetli mâniler karşısına çıktı.

Âlem-i İslâm'ı alâkadar eden ve bin üç yüz yıllık ümmetin, dehşetli tehlikesinden istiaze ettiği (Allah'a sığındığı) bir zamanın ve fitneyi ateşlendireceklerin kimler olduğunu anlamış bulunuyordu. Birgün riyâset odasında, M. Kemal Paşa ile iki saat kadar konuştular. İslâm ve Türk düşmanlarının arasında nam kazanmak emeliyle şeâir-i İslâmiye'yi tahrip etmenin bu millet ve vatan ve âlem-i İslâm hakkında büyük zarar tevlid edeceğini; eğer bir inkılâp yapmak icap ediyorsa, doğrudan doğruya İslâmiyet'e müteveccihen Kur'ân'ın kudsî kanun-u esasî noktasından yapmak lâzım geldiği mealinde ihtarlarda bulunur ve şu temsili ders verir:[1(Hâşiye)]

"Meselâ; Ayasofya Câmii, ehl-i fazl ve kemâlden mübarek ve muhterem zâtlarla dolu olduğu bir zamanda; tek tük, sofada ve kapıda haylaz çocuklar ve serseri ahlâksızlar bulunup, câmiin pencerelerinin üstünde ve yakınında ecnebilerin eğlence-perest seyircileri bulunsa, bir adam o câmi içine girip ve o cemaat içine dâhil olsa, eğer güzel bir sadâ ile şirin bir tarzda Kur'ân'dan

1 (Hâşiye) Mektubat, s.466-467 (29. Mektup, 6. Risale olan 6. Kısım).

bir aşir okusa, o vakit binler ehl-i hakikatin nazarları ona döner, hüsn-ü teveccühle, mânevî bir dua ile, o adama bir sevab kazandırırlar. Yalnız, haylaz çocukların ve serseri mülhidlerin ve tek tük ecnebilerin hoşuna gitmeyecek. Eğer o mübarek câmiye ve o muazzam cemaat içine o adam girdiği vakit, süflî ve edepsizce fuhşa ait şarkıları bağırıp çağırsa, raks edip zıplasa; o vakit o haylaz çocukları güldürecek, o serseri ahlâksızları fuhşiyata teşvik ettiği için hoşlarına gidecek ve İslâmiyet'in kusurunu görmekle mütelezziz olan ecnebilerin istihzâkârâne tebessümlerini celbedecek. Fakat umum o muazzam ve mübarek cemaatin bütün efradından, bir nazar-ı nefret ve tahkir celbedecektir. Esfel-i sâfilîne sukut derecesinde nazarlarında alçak görünecektir.

İşte aynen bu misal gibi; Âlem-i İslâm ve Asya, muazzam bir câmidir.. ve içinde ehl-i iman ve ehl-i hakikat, o câmideki muhterem cemaattir. O haylaz çocuklar ise, çocuk akıllı dalkavuklardır. O serseri ahlâksızlar; frenk-meşrep, milliyetsiz, dinsiz heriflerdir. Ecnebi seyircileri ise, ecnebilerin naşir-i efkârı olan gazetecilerdir. Her bir müslüman, husûsan ehl-i fazl ve kemâl ise, bu câmide derecesine göre bir mevkii olur, görünür, nazar-ı dikkat ona çevrilir. Eğer İslâmiyet'in bir sırr-ı esası olan ihlâs ve rızâ-yı ilâhî cihetinde, Kur'ân-ı Hakîm'in ders verdiği ahkâm ve hakâik-i kudsiyeye dair harekât ve a'mâl ondan sudûr etse, lisân-ı hâli mânen âyât-ı Kur'âniye'yi okusa, o vakit mânen Âlem-i İslâm'ın her bir ferdinin vird-i zebânı olan اَللّٰهُمَّ اغْفِرْ لِلْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ[1] duasında dâhil olup hissedar olur ve umumu ile uhuvvetkârâne alâkadar olur. Yalnız hayvanât-ı muzırra nev'inden bazı ehl-i dalâletin ve sakallı çocuklar hükmündeki bazı ahmakların nazarlarında kıymeti görünmez. Eğer o adam, medar-ı şeref tanıdığı bütün ecdadını ve medar-ı iftihar bildiği bütün geçmişlerini ve ruhen nokta-yı istinad telâkki ettiği selef-i sâlihînin cadde-i nurânilerini terk edip heveskârâne, hevâ-perestâne, riyâkârâne, şöhret-perverâne, bid'akârâne işlerde ve harekâtta bulunsa; mânen bütün ehl-i hakikat ve ehl-i imanın nazarında en alçak mevkie düşer. اِتَّقُوا فِرَاسَةَ الْمُؤْمِنِ فَإِنَّهُ يَنْظُرُ بِنُورِ اللّٰهِ[2] sırrına göre; ehl-i iman ne kadar âmî ve cahil de olsa, aklı derk etmediği hâlde, kalbi öyle hodfürûş adamları görse soğuk görür, mânen nefret eder.

İşte hubb-u câha meftun ve şöhret-perestliğe müptelâ adam –ikinci adam–, hadsiz bir cemaatin nazarında esfel-i sâfilîne düşer. Ehemmiyetsiz ve

---

1 Allah'ım! Erkeğiyle kadınıyla bütün müminleri bağışla.

2 "Müminin ferasetinden çekinin! Zira o baktı mı Allah'ın nuruyla bakar." (Tirmizî, *tefsîru sûre (15)* 6; et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* 8/102; et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-evsat* 3/312, 8/23).

müstehzi ve hezeyancı bazı serserilerin nazarında, muvakkat ve menhûs bir mevki kazanır. [1] اَلْأَخِلَّاءُ يَوْمَئِذٍ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّ إِلَّا الْمُتَّقِينَ sırrına göre; *dünyada zarar, berzahta azab, âhirette düşman bazı yalancı dostları bulur.*

Birinci sûretteki adam, faraza hubb-u câhı kalbinden çıkarmazsa, fakat ihlâsı ve rızâ-yı ilâhîyi esas tutmak ve hubb-u câhı hedef ittihaz etmemek şartıyla; bir nevi meşrû makam-ı mânevî, hem muhteşem bir makam kazanır ki, o hubb-u câh damarını kemâliyle tatmin eder. Bu adam az, hem pek az ve ehemmiyetsiz bir şey kaybeder; ona mukabil, çok hem pek çok kıymettar, zararsız şeyleri bulur. Belki birkaç yılanı kendinden kaçırır; ona bedel, çok mübarek mahlûkları arkadaş bulur, onlarla ünsiyet eder. Veya ısırıcı yabanî eşek arılarını kaçırıp, mübarek rahmet şerbetçileri olan arıları kendine celbeder. Onların ellerinden bal yer gibi, öyle dostlar bulur ki; daima dualarıyla âb-ı kevser gibi feyizler, Âlem-i İslâm'ın etrafından onun ruhuna içirilir ve defter-i âmâline geçirilir."

M. Kemal Paşa itiraz ile içindeki niyet ve hâlet-i ruhiyesini ifadeyle Bediüzzaman'ı kendine çekmek ve nüfuzundan istifade etmek ister. Ve Bediüzzaman'a meb'usluk, hem Dârü'l-Hikmetteki eski vazifesini, hem şarkta Şeyh Sünûsî'nin yerine vaiz-i umumî, hem bir köşk tahsisi gibi teklifler yapar.

Bediüzzaman, rivayetlerde gelen eşhas-ı âhirzamana ait haberlerin mühim bir kısmını ve Hürriyet'ten evvel İstanbul'da tevilini söylediği hadislerin ihbar ettiği âhirzamanın dehşetli şahıslarının âlem-i İslâm ve insaniyette zuhur ettiğini görür. Ve yine, gelen rivayetlerden, onlara karşı çıkacak ve mukabele edecek olan hizbü'l-Kur'ân hakkında, *"O zamana yetiştiğiniz zaman, siyaset cânibiyle onlara galebe edilmez; ancak mânevî kılıç hükmünde i'câz-ı Kur'ân'ın nurlarıyla mukabele edilebilir"* tavsiyesine mürâatla, Ankara'da teşrik-i mesai edemeyeceği için, kendisine tevdi edilmek istenen meb'usluk, Darü'l-Hikmeti'l-İslâmiye gibi Diyanetteki azalığı, hem vilâyât-ı şarkıye vaiz-i umumiliği tekliflerini kabul etmez. Kendisini fikrinden vazgeçirmek için çalışan ve Ankara'dan ayrılmamasını rica için istasyona kadar gelen bir kısım meb'usların da arzularına uyamayacağını bildirerek Ankara'dan ayrılır, Van'a gider. Ve orada hayat-ı içtimaiyeden uzaklaşarak Erek Dağı eteğinde, Zernabad Suyu başında bir mağaracıkta idame-i hayat etmeye başlar.

---

[1] "Müttakiler dışında dünyadaki bütün dostlar, o gün birbirine düşmandır." (Zuhruf sûresi, 43/67).

Ankara'daki Hayatına Dair Risale-i Nur'dan Bir Parça

(Yirmi Üçüncü Lem'a "Tabiat Risalesi"nden)

".....1338'de Ankara'ya gittim.[1] İslâm Ordusu'nun Yunan'a galebesinden neşe alan ehl-i imanın kuvvetli efkârı içinde gayet müthiş bir zındıka fikri, içine girmek ve bozmak ve zehirlendirmek için dessasâne çalıştığını gördüm. Eyvah dedim, bu ejderha imanın erkânına ilişecek! O vakit, şu âyet-i kerîme bedâhet derecesinde vücûd ve vahdâniyeti ifham ettiği cihetle ondan istimdâd edip, o zındıkanın başını dağıtacak derecede Kur'ân-ı Hakîm'den alınan kuvvetli bir burhanı, Nur'un Arabî risalesinde yazdım. Ankara'da, Yeni Gün Matbaası'nda tab' ettirmiştim. Fakat maatteessüf Arabî bilen az ve ehemmiyetle bakanlar da nadir olmakla beraber, gayet muhtasar ve mücmel bir sûrette o kuvvetli burhan tesirini göstermedi. Maatteessüf o dinsizlik fikri hem inkişâf etti, hem kuvvet buldu....."

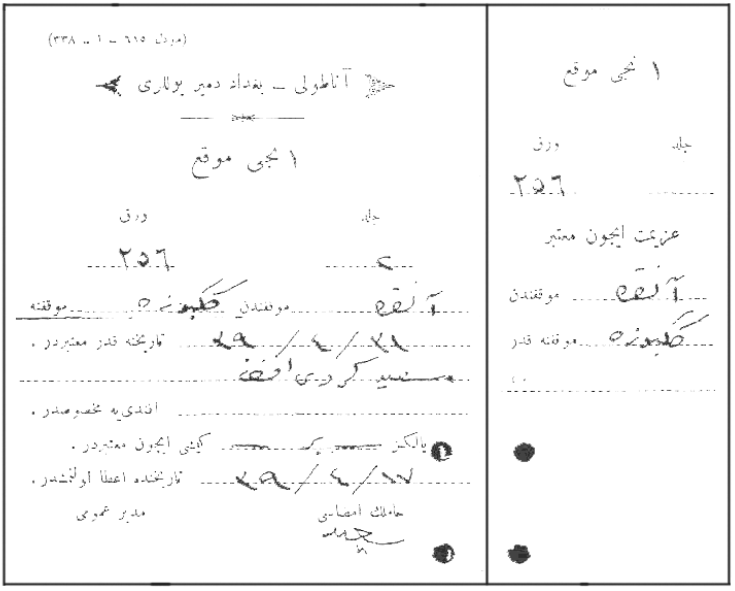
(مرديل ٦٧٥ ـ ١ ـ ٣٣٨)

حضرة آناطولی ـ بغداد دمير يولاری

١ نجی موقع

جلد ورق

٢٥٦

١ نجی موقع

جلد ورق

٢٥٦

عزيمت ايجون معتبر

آنقره موقفدن

موقفه قدر

Bediüzzaman kendisine tevdî edilen meb'usluğu ve teklif edilen Diyanet'teki Müşavere âzâlığını ve "Şark Vilayetleri Umumî Vâizliği"ni kabul etmeyerek Ankara'dan Van'a giderken "Eski Said'i yeni Said'e götüren tren bileti."

[1] Yani 1922 yılında.

İkinci Kısım

Barla Hayatı

Risale-i Nur'un Zuhuru

(Üstad Bediüzzaman Said Nursî'nin Şarkî Anadolu'da dünyaya gelişinden itibaren geçirdiği hayat safhalarını buraya kadar birer birer gördük, temâşâ ettik. Şimdi, geçen kırk-elli senelik hayatının neticesi ve meyvesi hükmünde, tarihin pek ender kaydettiği cihan vüs'atindeki muazzam bir dâvâya giriyoruz. Bütün maddî ve mânevî zulmetleri izale edip âlemi nuruyla ziyalandıracak olan Risale-i Nur meydana çıkıyor; dünya ilim ve irfan sahasına Türkiye'den bir güneş doğuyor!)

Bediüzzaman Hazretlerinin Vilâyât-ı Şarkiye'den Garbî Anadolu'ya Nefyedilmesi, Risale-i Nur'un Zuhuru, Telif ve Neşri

Van'da, mezkûr mağarada yaşamakta iken, Şark'ta ihtilâl ve isyan hareketleri oluyor. "Sizin nüfuzunuz kuvvetlidir." diyerek yardım isteyen bir zatın mektubuna, "Türk milleti asırlardan beri İslâmiyet'e hizmet etmiş ve çok veliler yetiştirmiştir. Bunların torunlarına kılıç çekilmez. Siz de çekmeyiniz; teşebbüsünüzden vazgeçiniz. Millet, irşad ve tenvir edilmelidir." diye cevap göndermiyor. Fakat yine, hükûmet, Bediüzzaman'ı Garbî Anadolu'ya nefyediyor.

Van'da mağaradan çıkarılıp Anadolu'ya hareket etmek üzere jandarmalarla sevk edilirken, yollara dökülüp "Aman, efendi hazretleri, bizi bırakıp gitme. Müsaade buyur, sizi göndermeyelim. Arzu ederseniz Arabistan'a götürelim." diye yalvaran silâhlı gruplara, ahaliye ve ileri gelen zatlara: "Ben Anadolu'ya gideceğim, onları istiyorum." diyerek, hepsini teskin ediyor. Evvelâ Burdur vilâyetine askerî muhafızlarla nefyediliyor. Burdur'da zulüm ve tarassutlar altında işkenceli bir esaret hayatı geçiriyor. Fakat asla boş durmuyor; on üç ders olan *"Nurun İlk Kapısı"* kitabındaki hakikatleri bir kısım ehl-i imana ders verip, gizli olarak kitap haline getiriyor. Bu hikmet cevherlerinin kıymetini takdir eden müştâk ehl-i iman, el yazılarıyla bu kitabı çoğaltıyorlar. Nihayet, "Burada Said Nursî boş durmuyor, dinî musahabelerde bulunuyor." diye, gizli din düşmanları tarafından rapor tanzim ettiriliyor. Ve burada da, "Ücra bir köşede, mahrumiyetler, kimsesizlik ve gurbet hayatı içinde kendi kendine ölür gider." düşüncesiyle dağlar arasında tenha bir yer olan Isparta vilâyetine bağlı Barla nahiyesine gönderilmeye karar veriliyor.

Bediüzzaman Said Nursî Burdur'da iken, birgün, o zamanın Erkân-ı Harbiye-i Umumiye Reisi Mareşal Fevzi Çakmak Burdur'a geliyor. Vali, Mareşal'e, "Said Nursî hükûmete itaat etmiyor; gelenlere dinî dersler veriyor." diye şekvâda bulunuyor. Mareşal Fevzi Çakmak, Bediüzzaman'ın ne kadar dâhi ve ne kadar mânevî büyük ve müstakîm bir zat olduğunu bildiği için diyor ki: "Bediüzzaman'dan zarar gelmez. İlişmeyiniz, hürmet ediniz."

Sürgün edildiği bütün yerlerde, Bediüzzaman aleyhinde cebirle, resmî kimseler vasıtasıyla dehşetli propagandalar yaptırılarak, ehl-i imanın Üstad Bediüzzaman'a yaklaşmamaları ve dinî derslerinden istifade etmemeleri için çok menfî gayretler sarf ediliyor. Fakat Üstad'ın imanî derslerinin nüfuz ve kıymeti, ahali arasında kalbden kalbe sirayet ediyor ve eserlerine olan aşk ve muhabbet, kalbleri istilâ ediyor.

Barla

Barla, ehl-i imanın mânevî imdadına gönderilen Risale-i Nur Külliyatı'nın telif edilmeye başlandığı ilk merkezdir. Barla, millet-i İslâmiye'nin, hususan Anadolu halkının başına gelen dehşetli bir dalâlet ve dinsizlik cereyanına karşı, Kur'ân'dan gelen bir hidayet nurunun, bir saadet güneşinin tulû ettiği beldedir. Barla, rahmet-i ilâhiyenin ve ihsan-ı rabbanînin ve lütf-u Yezdânî'nin bu mübarek Anadolu hakkında, bu kahraman İslâm milletinin evlâtları ve âlem-i İslâm hakkında, hayat ve mematlarının, ebedî saadetlerinin medarı olan eserlerin lemean ettiği bahtiyar yerdir.

Bediüzzaman Said Nursî, Barla nahiyesinde daimî ve çok şiddetli bir istibdat ve zulüm ve tarassut altında bulunduruluyordu. Barla'ya nefiy sebebi ise, kalabalık şehirlerden uzaklaştırıp böyle ücra bir köye atılarak, ruhunda mevcut hamiyet-i İslâmiyenin feveran etmesine mâni olmak, onu konuşturmamak, söyletmemek, İslâmî, imanî eserler yazdırmamak, âtıl bir vaziyete düşürüp dinsizlerle mücahededen ve Kur'ân'a hizmetten men etmek idi. Bediüzzaman ise, bu plânın tamamen aksine hareket etmekte muvaffak oldu. Bir an bile boş durmadan, Barla gibi tenha bir yerde Kur'ân ve iman hakikatlerini ders veren Risale-i Nur eserlerini telif ederek perde altında neşrini temin etti. Bu muvaffakiyet ve bu muzafferiyet ise, çok muazzam bir galibiyet idi. Zira o pek dehşetli dinsizlik devrinde, hakikî bir tek dinî eser bile yazdırılmıyordu. Din adamları susturulup yok edilmeye çalışılıyordu. Dinsizler Bediüzzaman'ı yok edememişler, uyuşmuş kalb ve akılları ihtizaza getiren İslâmî ve imanî neşriyatına mâni olamamışlardı. Bediüzzaman'ın yaptığı bu dinî neşriyat, yirmi beş senelik eşedd-i zulüm ve istibdad-ı mutlak devrinde hiçbir zatın yapamadığı bir iş idi.

Bediüzzaman, Barla'ya 1925-1926 senelerinde nefyedilmiştir. Bu tarihler, Türkiye'de yirmi beş sene devam edecek bir istibdad-ı mutlakın icrâ-yı faaliyetinin ilk seneleri idi. Gizli dinsiz komiteleri, "İslâmî şeâirleri birer birer kaldırarak İslâm ruhunu yok etmek, Kur'ân'ı toplatıp imha etmek" plânlarını güdüyorlardı. Buna muvaffak olunamayacağını iblisane düşünerek, "Otuz sene sonra gelecek neslin kendi eliyle Kur'ân'ı imha etmesini intaç edecek bir plân yapalım." demişler ve bu plânı tatbike koyulmuşlardı. İslâmiyet'i yok etmek için, tarihte görülmemiş bir tahribat ve tecavüzat hüküm sürmüştür.

Evet, altı yüz sene, belki Abbasîler zamanından beri, yani bin seneden beri Kur'ân-ı Hakîm'in bir bayraktarı olarak bütün cihana karşı meydan okuyan Türk milletini, bu vatan evlâtlarını, İslâmiyet'ten uzaklaştırmak ve mahrum bırakmak için, Müslümanlığa ait her türlü bağların koparılmasına çalışılıyor ve bilfil de muvaffak olunuyordu. Bu vâkıa cüz'î değil, küllî ve umumî idi. Milyonlarca insanın, hususan gençlerin ve milyonlar mâsumların, talebelerin iman ve itikatlarına, dünyevî ve uhrevî felâketlerine taalluk eden çok geniş ve şümûllü bir hâdise idi. Ve kıyâmete kadar gelip geçecek Anadolu halkının ebedî hayatlarıyla alâkadardı. O zaman ve o senelerde, bin yıllık parlak mâzinin delâlet ve şehadetiyle, Kur'ân'ın bayraktarı olarak en yüksek bir mevki-i muallâyı ihraz etmiş bulunan kahraman bir milletin hayatında, İslâmiyet ve Kur'ân aleyhinde dehşetli tahavvüller ve tahripler yapılıyor ve cihanın en namdar ordusunun bin senelik cihad-ı diniye ile geçen parlak mâzisi ve o mâzide medfun muhterem ecdadı, yeni nesillere ve mektepli talebelere unutturulmaya çalışılıyor ve mâzi ile irtibatları kesilerek birtakım maskeli ve sûretâ parlak kelâmlarla iğfalâtta bulunularak, komünizm rejimine zemin hazırlanıyordu! İslâmiyet'in hakikatinde mevcut maddî-mânevî en yüksek terakkî ve medeniyet umdeleri yerine, dinsiz felsefenin bataklığındaki nursuz prensipler, edepsiz edip ve filozofların fikir ve ideolojileri, gizli komünistler, farmasonlar, dinsizler tarafından telkin ediliyor ve çok geniş bir çapta tedris ve talime çalışılıyordu. Bilhassa İngiliz, Fransız gibi İslâm düşmanlarının İslâm âlemini maddeten ve mânen yıpratmak, sömürmek emellerinin başında, kahraman Türk milletinin dinî bağlardan uzaklaştırılması, örf-âdet, an'ane ve ahlâk bakımından tamamen İslâmiyet'e zıt bir duruma getirilmek plânları vardı ve bu plânlar maalesef tatbik sahasına konmuştu!..

İşte, Bediüzzaman Said Nursî'nin, Risale-i Nur'la Anadolu'daki hizmet-i imaniye ve Kur'âniye'sine cansiperane çalışan bir fedai-yi İslâm olarak başladığı seneler ki, zemin yüzünün görmediği pek dehşetli bir dinsizlik devrinin başlangıcı ve teessüs zamanı idi. Bunun için, Bediüzzaman'ın Risale-i Nur'la hizmetine nazar edildiği vakit, böyle dehşetli bir zamanı göz önünde bulundurmak icap eder. Zira, tarihte emsâli görülmemiş bu kadar ağır şerait tahtında yapılan zerre kadar hizmet, dağ gibi bir kıymet kazanabilir; ufacık bir hizmet, büyük bir değeri ve neticeyi haiz olabilir.

İşte Risale-i Nur, böyle dehşetli ve ehemmiyetli bir zamanın mahsulü ve neticesidir. Risale-i Nur'un müellifi, yirmi beş senelik din yıkıcılığının hükmettiği dehşetli bir devrin cihad-ı diniye meydanının en büyük kahramanı ve tâ

kıyâmete kadar ümmet-ı Muhammediye'yi *(aleyhissalâtü vesselâm)* dârüsselâma davet eden ve beşeriyete yol gösteren rehber-i ekmelidir. Ve hem Risale-i Nur, Kur'ân'ın elmas bir kılıcıdır ki, zaman ve zemin ve fiiliyat bunu kat'iyetle isbat etmiş ve gözlere göstermiştir. İşte öyle elîm ve fecî ve dehşetli bir devri ihdas eden dinsizlerin icraatı olan pek ağır şartlar dahilinde Bediüzzaman'ın inâyet-i Hakla telife muvaffak olduğu Risale-i Nur eserleri, dinsizliğin istilâsına karşı, yıkılması gayr-i kabil olan muazzam ve muhteşem bir sed teşkil etmiştir. Risale-i Nur, maddiyunluk, tabiiyunluk gibi dine muarız felsefenin muhal, bâtıl ve mümtenî olduğunu, cerh edilmez burhanlarla, aklî, mantıkî delillerle isbat ederek en dinsiz filozofları dahi ilzam etmiştir. Küfr-ü mutlakı mağlûbiyete duçar etmiş, dinsizliğin istilâsını durdurmuştur.

Evet, Bediüzzaman'a yapılan o tarihî zulüm ve işkence ve ihanetler altında feveran edip parlayan Risale-i Nur, bu zamanda ve istikbalde bir seyfü'l-İslâm'dır.

Risale-i Nur, ruhların sevgilisi, kalblerin mahbubu, âşıkların mâşuku, canların cânânı olmuş; icabında bu cânan için canlar feda edilmiştir.

Risale-i Nur, beşerin sertacı ve halâskârı mevki-i muallâsında hizmet yapmış ve yapmaktadır.

Risale-i Nur, Kur'ân'ın son asırlarda beklenen bir mucize-i mânevîsi olarak tulû etmiş ve başta müellifi Bediüzzaman Said Nursî olarak milyonlarla talebeleri ve kardeşleri, bu hakikat-i Kur'âniye etrafında pervaneler gibi dönerek onun nuruyla nurlanmışlar, ondaki Kur'ân ve iman hakikatlerini massetmişler (emmişler), imanlarını kuvvetlendirmişler ve bu hakikat-i kübrâyı bütün dünyaya ilân etmek ve ölünceye kadar onu okumak ve ona hizmet etmek gayesini azmetmişlerdir.

Evet, Türk milletini ve bu vatan ahalisini ve âlem-i İslâm'ı ebede kadar şerefle yaşatacak ve mâzide olduğu gibi istikbalde de tarihin altın sayfalarına, Kur'ân ve İslâmiyet hizmetinde âlem-i İslâm'ın pîşdarı ve namdar kumandanı olarak kaydettirecek medâr-ı iftiharı Risale-i Nur'dur. Büyük bir vüs'at ve külliyeti taşıyan ve Anadolu'da ve İslâm âleminde zuhur edip her tarafta hüsn-ü kabule ve tesire mazhariyetle gittikçe inkişaf ve intişar eden bu eser, Kur'ân'ın malıdır, âlem-i İslâm'ın ve ehl-i imanın malıdır ve bu vatan ahalisinin İslâmî bir medâr-ı iftiharıdır. Bu memlekette hükmeden bir hükûmetin nokta-yı istinadı, hem aynı zamanda bütün dünyaya duyuracağı muazzam hakikatler manzumesidir ki, inşaallah bir zaman gelip radyoyla bütün âlemlere ders verilecek ve ilân edilecektir.

Evet, dünya ilim ve irfan sahasına Türkiye'den bir güneş doğmuştur. Bu yeni doğan güneş, bin üç yüz yıl evvel âlem-i beşeriyete doğmuş olan güneşin bir in'ikâsıdır ve o mânevî güneşin her asırda parlayan lem'alarından birisidir ve beklenilen son mucize-i mânevîsidir. Yalnız mâneviyat sahasında değil, zahiren ve maddeten dahi tesirini göstermiştir.

Evet, Risale-i Nur, bütün dünya milletlerinin hayatlarını muhafaza ve müdafaa için sarıldıkları ve güvendikleri atom ve emsâli bomba ve silâhlarının fevkinde muazzam bir tesire sahiptir. Bunun böyle olduğunu, bir parça ilim ve basiret nazarıyla Nur Risalelerine bakanlar ve Risale-i Nur Müellifi Bediüzzaman Said Nursî'nin otuz seneden beri Anadolu'daki hizmet-i imaniyelerine dikkat edenler görür, anlar ve tasdik ederler. Hakikate nüfuz eden zatlar için, Risale-i Nur'un tulûundan bugüne kadar geçen zaman içerisindeki yapılan hizmetin neticeleri nihayet derecede muhteşem ve muazzamdır, milyarlar takdir ve tebrike lâyıktır!

Evet, Risale-i Nur, iman-ı tahkikîyi bu vatanda neşretmekle imanı kuvvetlendirip, bu memleketteki dinsizlik ve imansızlık, dalâlet ve sefahete karşı mukabele ve müsbet bir tarzda mücadele ederek bunları mağlûp etmiştir. Büyük ve küllî ve umumî mücahede-i diniyesinde muzaffer olmuştur. Tâife-i mücahidîn olan Nur talebeleri, âzamî sadakat ve ittihattan neşet eden azîm, mânevî, makbul bir sırla rahmet-i ilâhiyenin celbine ve teveccühüne vesile olmuştur. Bu ihlâslı tâife-i mücahidîn, küçük bir çekirdek gibi dar bir dairede iken, o çekirdekte âlemi istilâ edecek bir şecere-i tubanın mahiyeti bulunduğu misillü, on dördüncü asr-ı Muhammedî'de *(aleyhissalâtü vesselâm)* Kur'ân'dan çıkan Risale-i Nur'un Anadolu'da tulû ve intişar etmesiyle, neticede neşv ü nema ederek âlem-i İslâm ve insaniyete kadar genişlemiş ve daha da genişleyecektir!

İşte, Risale-i Nur, hem fevkalâde ihlâsı ve hem yalnız tevhid ve iman akidelerinin hizmetini esas-ı meslek ittihaz ederek bir kudsiyet kazanması ve mahiyetinde bütün hakâik-i Kur'âniye ve İslâmiye mevcut bulunarak her tarafı kaplayacak bir nur-u hakikat olması dolayısıyla, rahmet-i ilâhiye cânibinde, bu millet-i İslâmiye'yi, maddî-mânevî felâket ve helâket tehlikelerinden, bir sedd-i Kur'ânî ve nûr-u imanî olarak muhafazaya vesile olmuştur.

Risale-i Nur, iman ve Kur'ân muhaliflerine karşı mücadelesinde cebir ve münazaa yolunu değil, ikna ve isbat yolunu ihtiyar etmiştir.

Risale-i Nur, yüz otuz risalelerinde, doğrudan doğruya hakikatin berrak

veçhesini bütün vuzuh ve çıplaklığıyla göstermiştir. Din-i hak olan İslâmiyet'i ve âlem-i insaniyetin hidayet güneşi olan Kur'ân'ın mucizeliğini bütün dünya efkârı muvacehesinde ve bütün fikir ve felsefe sahasında cerh edilmez kat'î delillerle göstermiştir. Ve mantıkî hüccetlerle isbat etmiştir ki, yeryüzündeki bilumum kemâlât ve medeniyet ve terakki umdeleri, semavî dinler ve peygamberler eliyle gelmiş ve bilhassa İslâmiyet'in zuhuruyla âlem-i insaniyet, İslâm âleminin taht-ı riyâsetinde cehalet gayyâsından kurtulmuş ve kurtulacaktır. Felsefe ve hikmetin içerisinde görünen fazilet, menfaat-i umumiye ve saire gibi insanî esaslar ise, güneşin doğmasıyla ondan yayılan ve aydınlanan gece âleminin nurları gibi, nübüvvet güneşinin tulûu, beşeriyetin fikir ve kalblerinde akisler ve lem'alar husule getirmiş olmasındandır. Hakikatli felsefe ve hikmetin, fen ve sanatın üzerinde görünen bu ışıklar, Kur'ân güneşinin ve Nübüvvet kandilinin âlem-i beşeriyete akislerinden ve cilvelerinden mütevellittir.

Ey âlem-i İslâm! Uyan, Kur'ân'a sarıl, İslâmiyet'e maddî ve mânevî bütün varlığınla müteveccih ol!

Ve Ey Kur'ân'a bin yıllık tarihinin şehadetiyle hâdim olan ve İslâmiyet nurunun zemin yüzünde nâşiri bulunan yüksek ecdadın evlâdı! Kur'ân'a yönel ve onu anlamaya, okumaya ve onu anlatacak, onun bu zamanda bir mucize-i mânevîsi olan Nur Risalelerini mütalâa etmeye çalış. Lisanın, Kur'ân'ın âyetlerini âleme duyururken, hâl ve etvâr ve ahlâkın da onun mânâsını neşretsin; lisân-ı hâlinle de Kur'ân'ı oku. O zaman sen, dünyanın efendisi, âlemin reisi ve insaniyetin vasıta-yı saadeti olursun!

Ey asırlardan beri Kur'ân'ın bayraktarlığı vazifesiyle cihanda en mukaddes ve muhterem bir mevki-i muallâyı ihraz etmiş olan ecdadın evlât ve torunları! Uyanınız! Âlem-i İslâm'ın fecr-i sâdıkında gaflette bulunmak, katiyen akıl kârı değil! Yine âlem-i İslâm'ın intibahında rehber olmak, arkadaş, kardeş olmak için Kur'ân'ın ve imanın nuruyla münevver olarak İslâmiyet'in terbiyesiyle tekemmül edip hakikî medeniyet-i insaniye ve terakki olan medeniyet-i İslâmiye'ye sarılmak ve onu, hâl ve harekâtında kendine rehber eylemek lâzımdır.

Avrupa ve Amerika'dan getirilen ve hakikatte yine İslâm'ın malı olan fen ve sanatı, nur-u tevhid içinde yoğurarak, Kur'ân'ın bahsettiği tefekkür ve mânâ-yı harfî nazarıyla, yani onun sanatkârı ve ustası namıyla onlara bakmalı ve "Saadet-i ebediye ve sermediyeyi gösteren hakâik-i

imaniye ve Kur'âniye mecmuası olan Nur'lara doğru ileri, arş!" demeli ve dedirmeliyiz!..

Ey eski çağların cihangir Asya ordularının kahraman askerlerinin torunları olan muhterem din kardeşlerim!

Beş yüz senedir yattığınız yeter! Artık Kur'ân'ın sabahında uyanınız. Yoksa, Kur'ân-ı Kerîmin güneşinden gözlerinizi kapatarak gaflet sahrasında yatmakla vahşet ve gaflet sizi yağma edip perişan edecektir.

Kur'ân'ın mecrâsından ayrılarak birleşmeyen su damlaları gibi toprağa düşmeyiniz. Yoksa, toprak gibi sefahet ve şehvet-i medeniye sizi emerek yutacaktır. Birleşen su damlaları gibi, Kur'ân-ı Kerîm'in saadet ve selâmet mecrasında ittihat ederek, sefahet ve rezalet-i medeniyeyi süpürüp, bu vatana âb-ı hayat olan, hakikat-i İslâmiye sularını akıtınız!

O hakikat-i İslâmiye sularıyla bu topraklarda iman ziyası altında hakikî medeniyetin fen ve sanat çiçekleri açacak, bu vatan maddî ve mânevî saadetler içinde gül ve gülistana dönecektir, inşaallah!..

Sadede dönüyoruz. Evet, Bediüzzaman Said Nursî, Barla'da ikamete memur edilip Risale-i Nur'u telif ettiği seneler, yukarıda bir nebze zikrettiğimiz gibi, zerreyi dağ gibi kıymetlendiren ehemmiyetli seneler idi. Nasıl ki kışın dondurucu soğuğunda ve ağır şerait altında bir saatlik nöbet, bir sene ibadetten hayırlıdır. Aynen öyle de, o zaman-ı müdhişede, değil yüz otuz risaleyi, belki iman ve İslâmiyet'e dair hakikî bir tek risale yazabilmek dahi, binler risale kıymet ve ehemmiyetinde idi.

Evet, dinsizliğin hükümferma olduğu o dehşetli devirde, ehl-i din, terzil edilmeye çalışılıyordu. Hatta Kur'ân'ı dahi tamamen kaldırmak ve Rusya'daki gibi dinî akideleri tamamen imha etmek düşünülmüş; fakat millet-i İslâmiyece bir aksülâmeli netice verebilmesi ihtimali ileri sürülünce bundan vazgeçilmiş, yalnız şu karar alınmıştı: "Mekteplerde yaptıracağımız yeni öğretim usulleriyle yetişecek gençlik, Kur'ân'ı ortadan kaldıracak ve bu sûretle milletin İslâmiyet'le olan alâkası kesilecek!"

Bütün bu dehşet-engiz plânları çeviren o müthiş fitnenin menbaları, şimdiki dinî inkişafın muarızı ve düşmanları olan haricî dinsiz cereyanların reisleri ve adamları idi. Evet, Türk milleti içerisinde meydana getirilen o dehşetli hadisatın iç yüzünü, tafsilâtını, istikbalin hakikat-perest tarihçilerine ve bunları, şimdi Demokrat idaredeki serbestiyetle bir derece neşretmekte olan İslâm-Türk muharrirlerine havale ediyoruz. *Bizim vazifemiz, yalnız ve yalnız*

hakâik-i imaniye ve Kur'âniye ile meşgul olmaktır. Biz yalnız ve yalnız iman ve İslâmiyet cereyanındayız.

Evet, o dalâlet ve zındıkanın en azgın devirlerinde Bediüzzaman Said Nursî, daimî nezaret ve tarassut altında ve böyle müthiş ve pek çok ağır şerait içerisinde idi. Nemrutların, Firavunların, Şeddadların ve Yezidlerin yapamadığı zulümlerin envâı Bediüzzaman'a yapılıyordu. Ve yirmi beş sene böyle devam etti. O zaman âlem-i İslâm, maddeten fakirdi ve müstevlilerin esaretinde bulunuyordu. Bütün gizli fesat ve dinsizlik komiteleri, hem Türkiye'de, hem âlem-i İslâm'da müthiş faaliyetler yapıyor ve taraftarları onları destekliyor ve hepsi de İslâmiyet aleyhinde ittifak ediyorlardı.

İşte Risale-i Nur, asr-ı saadette, İslâm'ın cihanı fetih anahtarları hükmünde olan Bedir, Uhud muharebelerinin ehemmiyeti nev'inden bir kıymeti ihtiva eden bir zamanın mahsulüdür ki, vesile olduğu hizmet-i imaniye ve ifasında bulunduğu mânevî cihad-ı diniye, tarihte asr-ı saadetten mâada hiçbir zamanda görülmemiş bir azamettedir. Eli kolu bağlı hükmünde olan Bediüzzaman Said Nursî, öyle dehşetli bir esarette, nefiy ve inzivâda telif ve neşrettiği yüz otuz parça Risale-i Nur eserleriyle, beliğ bir hatip olarak Anadolu mescidinde ve âlem-i İslâm câmiinde konuşuyor, ehl-i İslâm'a Kur'ân'dan aldığı dersini tekrar ediyor. Güya Bediüzzaman Said Nursî, on dördüncü asr-ı Muhammedî'nin ve yirminci asr-ı milâdînin minaresinin tepesinde durup, muasırları olan ehl-i İslâm ve insaniyete bağırıyor ve bu asrın arkasında dizilmiş ve müstakbel sıralarında saf tutmuş olan nesl-i âti[1(Hâşiye)] ile bir mürşid-i âzam, bir müceddid-i ekber olarak konuşuyor.

---

1 (Hâşiye) Risale-i Nur'a herkesten ziyade iştiyak gösteren, mâsum gençler ve çocuklardır. Binler numûnesinden bir numûnesi şudur:

Bir zaman, Bolvadin kazasından geçerken, Üstad'ın geldiğini gören ilk ve orta mektep talebeleri, bilâ-istisna hepsi mektebin bahçesinden çıkarak arabanın etrafını alıp selâm veriyorlardı ve lisân-ı hâlleriyle "Hoşgeldiniz" diyerek tebriklerini ve minnettarlıklarını takdim ediyorlardı. Bunun hikmetini, bir müddet evvel Emirdağ'da, bindiği faytonun geçtiğini görüp tâ uzaklardan dikenlere basarak "Bediüzzaman dede, Bediüzzaman dede!" diye Emirdağ köylerinin yollarında koşuşan mâsum çocuklar münasebetiyle, Üstadımızdan sormuştuk. O zaman, "Bu mâsumların akılları derk etmiyor; fakat ruhları bir hiss-i kablel-vuku ile hissediyor ki, Risale-i Nur'la bunlar hem imanlarını kurtaracak; hem vatanlarını, hem kendilerini, hem istikballerini dehşetli tehlikelerden muhafaza edecekleri için bu hakikati kalbleri hissetmiş. Ve benim Risale-i Nur'un tercümanı olmam hasebiyle, Risale-i Nur'a ait muhabbet, teşekkürat ve minnettarlığı bana gösteriyorlar." dedi ve onlara dua ettiğini söyledi. Üstad Bediüzzaman, çocukları pek sever, böyle etrafında toplandıklarında, "Mâsum olduğunuz için dualarınız makbuldür, bana dua ediniz." diye onlara iltifat ederdi. İşte, anneleri hep Nur talebeleri olan Bolvadin mâsumlarının samimî alâkalarının sebebi bu idi.

Risale-i Nur'un Telifi ve Neşri

Bediüzzaman Said Nursî Hazretleri öyle müşkül ve ağır vaziyetler altında Risale-i Nur Külliyatını telif ediyor ki, tarihte hiçbir ilim adamının karşılaşmadığı zorluklara mâruz kalıyor. Fakat, sönmeyen bir azim, irade ve hizmet aşkına mâlik olduğu için, yılmadan, yıpranmadan, usanıp bıkmadan, bütün kuvvetini sarf ederek emsâlsiz bir sabır ve tahammül ve ferâgat-ı nefis ile, bu millet ve memleketi komünizm ejderinden, mason âfâtından, dinsizlikten muhafaza edecek, –eden ve etmekte olan– ve âlem-i İslâm'ı ve beşeriyeti tenvir ve irşadda büyük bir rehber olan bu harikulâde Risale-i Nur eserlerini meydana getiriyor. Yüz otuz parça olan Risale-i Nur Külliyatının telifi, yirmi üç senede hitama eriyor.

Nur Risaleleri, şiddetli ihtiyaç zamanında telif edildiğinden, her yazılan risale, gayet şifalı bir tiryak ve ilâç hükmünü taşıyor ve öyle de tesir edip pek çok kimselerin mânevî hastalıklarını tedavi ediyor. Risale-i Nur'u okuyan her bir kimse, güya o risale kendisi için yazılmış gibi bir hâlet-i ruhiye içinde kalarak, büyük bir iştiyak ve şiddetli bir ihtiyaç hissederek mütâlaa ediyor. Nihayet öyle eserler vücuda geliyor ki, bu asır ve gelecek asırların bütün insanlarının imanî, İslâmî, fikrî, ruhî, kalbî, aklî ihtiyaçlarına tam cevap verecek ve kâfi gelecek Kur'ânî hakikatler ihsan ediliyor.

Risale-i Nur, Kur'ân-ı Hakîm'in hakikî bir tefsiridir. Âyetler, sırasıyla değil; devrin ihtiyacına cevap veren imanî hakikatleri mübeyyin âyetler tefsir edilmiştir.

Tefsir iki kısımdır: Biri, âyetin ibaresini ve lafzını tefsir eder; biri de, âyetin mânâ ve hakikatlerini izahla isbat eder. Risale-i Nur, bu ikinci kısım tefsirlerin en kuvvetlisi ve en kıymettarı ve en parlağı ve en mükemmeli olduğu, ehl-i tahkik ve tetkikten binlercesinin şehadetiyle ve tasdikiyle sabittir.

Risale-i Nur'un telifi ve neşriyatı, şimdiye kadar misli görülmemiş bir tarzdadır. Bediüzzaman Said Nursî, kendi eliyle risaleleri yazıp teksir edecek derecede bir yazıya mâlik değildir, yarım ümmîdir. Bunun için kâtiplere süratle söyler ve süratle yazılır. Günde bir-iki saat telifatla meşgul olarak on, on iki ve bir-iki saatte yazılan harika eserler vardır.

Üstad Bediüzzaman'ın telif ettiği risaleleri, talebeler, elden ele ulaştırmak

sûretiyle müteaddit nüshalar yazarlar, yazılan nüshaları müellifine getirirler. Müellif, müstensihlerin yanlışlarını düzeltir. Bu tashihatı yaparken, eserin aslı ile karşılaştırmadan kontrol eder. Şimdi de yirmi beş otuz sene evvel telif ettiği bir eseri tashih ederken aslına bakmaz.

Yazılan risaleleri, etraf köylerden ve kazalardan gelenler, büyük bir merak ve iştiyakla alıp gidiyorlar ve el yazısıyla neşrediyorlardı.

Üstad Bediüzzaman, Kur'ân'dan başka hiçbir kitaba müracaat etmeden ve telifat zamanında yanında hiçbir kitap bulunmadan Nur Risaleleri'ni telif etmiştir.

Merhum Mehmed Âkif'in:

"Doğrudan doğruya Kur'ân'dan alıp ilhamı,

Asrın idrakine söyletmeliyiz İslâm'ı."

beytiyle ifade ettiği idealini tahakkuk ettirmek, Bediüzzaman'a müyesser olmuştur.

Risale-i Nur'un neşir keyfiyeti de tarihte hiçbir eserde görülmemiştir... Şöyle ki:

Kur'ân hattını muhafaza etmek hizmetiyle de muvazzaf olan Risale-i Nur'un, muhakkak Kur'ân yazısıyla neşredilmesi lâzımdı. Eski yazı yasak edilmiş ve matbaaları kaldırılmıştı. Bediüzzaman'ın parası, serveti yoktu; fakirdi, dünya metâıyla alâkası yoktu. Risaleleri elle yazarak çoğaltanlar da, ancak zarurî ihtiyaçlarını temin ediyorlardı. Risale-i Nur'u yazanlar karakollara götürülüyor, işkence ve eziyetler yapılıyor, hapislere atılıyordu. Bediüzzaman aleyhinde hükûmet eliyle yaptırılan propaganda ve tazyiklerle her tarafa dehşetler saçılıyor; ahali, Hazreti Üstada yaklaşmaya, ondan din, iman dersi almaya cesareti kalmayacak derecede evhamlandırılıyordu. Vaktiyle de, din adamlarının, hakikat-perestlerin, sırf dindar oldukları için darağaçlarında can vermeleri, bir korku ve yılgınlık havası meydana getirmişti. Hüküm sürmekte olan eşedd-i zulüm ve istibdad-ı mutlak içinde, ehl-i diyanet sükût-u mutlaka mahkûm edilmişti. Ne dinin hakikatlerinden bahseden hakikî bir risale neşrettiriliyor ve ne de o hakikatler millete ders verdiriliyordu. Bu sûretle İslâmiyet, ruhsuz bir ceset haline getirilmeye çalışılıyor; din-i İslâm'ın mahiyeti ve esaslarını ders vermek, katiyen men ediliyordu.[1(Hâşiye)]

---

1 (Hâşiye) Bütün o dinsizlik icraatını bugünkü dinî inkişafı hazmedemeyen gizli dinsizler

İşte başlangıçta pek azgın olan bu dinsizlik devri, Risale-i Nur'un umumiyet kesbeden neşriyatıyla yıkılmış; ehl-i imanın mânevî ve maddî (bilhassa mânevî) hayatına tatbik edilen istibdat zincirleri parçalanmıştır. Risale-i Nur, dinsizliğin belini kırmış ve temel taşlarını târümar etmiştir.

Evet, o zamanlar ki, dinsizliğin mukabil cephesinde Risale-i Nur şimşekler gibi parlamış ve Kur'ân-ı Hakîm'in bu nuru bütün satvet ve şevketiyle zuhur ederek perde altında neşrolunmuştur.

Risale-i Nur'dan tahkikî iman dersi alan ve gittikçe ziyadeleşen Nur talebelerinin imanları inkişaf etmiş, imanî bir şehamet ve İslâmî bir cesarete sahip olmuşlardır. Nasıl ki, cesur bir kumandan yüzlerce askere lisân-ı hâliyle cesaret verir ve nokta-yı istinad olursa, aynen öyle de, Risale-i Nur şahs-ı mânevîsinin mümessili olan Bediüzzaman Said Nursî Hazretleri başta olarak, tahkikî iman dersleriyle imanları kuvvetlenen yüz binlerce, şimdi milyonlarca Nur talebeleri, ehl-i imana bir nokta-yı istinad ve bir hüsn-ü misal olmuşlardır. Nur talebelerinin bu iman kuvvetleri ve dinsizliğe karşı kahramanca mücadeleleri, halkın üzerinde çok tesir yapmış ve bir intibah (uyanıklık) husule getirmiştir. Böylelikle, milletin içindeki korku ve evhamları da Risale-i Nur'la izale etmişler, vatan ve millette umumî bir cesaret, ümit ve ferahlık husule getirip müslümanları yeisten kurtarmışlardır.

Risale-i Nur'u gaye-i hayat edinen bir Nur talebesi, yüz adam kuvvetinde olduğu ve yüz nâsih kadar iman ve İslâmiyet'e hizmet ettiği, ehl-i hakikatçe müsellem ve musaddaktır. Nur talebeleri, dinsizliğin şâşaalı taarruzlarına, tantanalı yaygaralarına, zulümlerine, hapislerine, Üstadları gibi, kıymet vermeden, korkmadan, lüzumunda canlarını, mallarını, evlât ve iyâllerini dahi çekinmeden Risale-i Nur'la iman ve İslâmiyet'e hizmet uğrunda feda etmişlerdir. Nur talebeleri, tek bir şeyi gaye edinmiştir: *"İmanlarını kurtarmak niyetiyle Risale-i Nur'u okumak ve rızâ-yı ilâhî için iman ve İslâmiyet'e Risale-i Nur'la hizmet etmek."* Bu gayelerinde muvaffak olmak için, herşeylerini bu hizmete hizmetkâr yapmışlardır.

Evet, Nur talebeleri, Ümmet-i Muhammediye'yi sahil-i selâmete çıkaran bir sefine-i rabbâniyenin hademeleri olduklarına inanmışlardır. Hayatta en büyük gayeleri, Kur'ân ve imana hizmet ederek, ümmet-i Muhammedin refah ve saadet içinde yaşamasına vesile olmaktır.

---

yapıyordu.

Risale-i Nur'un el yazısıyla neşri senelerinde, evlerinden yedi-sekiz sene çıkmadan Risale-i Nur'u yazıp neşredenler olmuştur. O zamanlar, Isparta havâlisinde, erkek, kadın, genç ve ihtiyarlardan binlerce Nur talebesi, hatta Nur dershanesi olan Sav Köyü, bin kalemle senelerce Nur Risalelerini yazıp çoğaltıyorlardı. Risale-i Nur, telifinden yirmi sene sonra, teksir makinesiyle neşredilmiş ve otuz beş sene sonra da matbaalarda basılmaya başlanmıştır. İnşaallah, bir zaman gelecek, Risale-i Nur Külliyatı altınla yazılacak ve radyo diliyle muhtelif lisanlarda okunacak ve zemin yüzünü geniş bir dershane-i Nuriye'ye çevirecektir.

Risale-i Nur'un neşrinde, mübarek hanımlar da ehemmiyetli fedakârlıklara mazhar olmuşlardır. Hatta, Hazreti Üstad'a gelip: "Üstadım! Ben, efendimin göreceği dünyevî işleri de yapmaya çalışacağım; o senindir, Risale-i Nur'undur." diyen ve erkeklerin Risale-i Nur hizmetinde çalışmalarına daha fazla imkânlar veren kahraman hanımlar görülmüştür. Risale-i Nur'u yazan efendilerine geceleri lâmba tutarak, onların din, iman hizmetlerine canla başla iştirak etmişlerdir. Risale-i Nur'u, hanımlar, kızlar elleriyle yazmışlar, göz nurları dökmüşler, mübarek kâtibeler olarak imana hizmet etmişlerdir. Hatta öyle Nur talebesi hanımlar vardır ki, kendilerini son nefeste iman nuruyla hüsn-ü hâtimeye nail edecek Nur Risalelerini hararetle okumuşlar ve diğer din kardeşleri olan hanımlara da okuyup tanıtmışlar; Nur'ları hanımlar içinde neşrederek, çok hanımların Kur'ân ve iman nurlarıyla nurlanmalarına vesile olup kahramanca hizmette bulunmuşlardır. Risale-i Nur'u okuyup okutmakla iman mertebelerinde terakki edip âdetâ birer mürşid mertebesine yükselmişlerdir. Hanımlar, sırf Allah rızasını tahsil için, safvet ve ihlâsla, Risale-i Nur'daki parlak ve çok feyizli Kur'ân nurlarına bağlanmış ve kalblerinde sönmez bir muhabbet ve sevgi besleyerek dünya ve âhirette bahtiyar olacak bir vaziyete kavuşmuşlardır. Risale-i Nur'un kıymet ve büyüklüğü, temiz kalblerine o kadar yerleşmiş ki, onu beraberce okuyup dinledikçe, içleri nurlarla, feyizlerle dolup taşmış, nuranî gözyaşları dökerek cûş u hurûşa gelmişlerdir. Ne bahtiyardır o hanımlar ki, Risale-i Nur'un bu mukaddes imanî hizmetinde çalıştıkları için, onlar daima hayırla yâd edilecek, âhiretlerine nurlar gönderilecek, kabirleri cennet-misâl pürnur olacak ve âhirette de en yüksek mertebelere ulaşacaklardır, inşaallah. En başta Bediüzzaman Hazretleri'nin dualarına dahil olmakla beraber, Nur talebeleri mabeynindeki şirket-i mâneviye sırrıyla defter-i hasenatlarına hayırlar kaydedilmektedir. Risale-i Nur'a samimî alâkaları, o fedakâr hanımları, milyonlarca Nur talebelerinin dualarına nail etmektedir.

Risale-i Nur'ları okuyup okutmakla büyük mânevî kazançlara, yüksek derecelere erişmektedirler. İnşaallah, ekserî hanımların böyle olmasını, rahmet-i ilâhîden kuvvetle itikat ve ümit ve niyaz ediyoruz.

Basiretli Nur nâşirleri, otuz beş sene evvel Risale-i Nur'daki yüksek hakikatleri görmüş, o kudsî dersleri almış ve o zamandan beri ihlâs ve sadakatla gizli din düşmanlarına göğüs germiştir. Nur kahramanlarının haneleri müteaddit defalar arandığı ve kendileri defalarca hapislere atılarak orada şiddetli azaplar ve sıkıntılar çektirildiği hâlde, elmas kalemleriyle Risale-i Nur'un bu kadar senedir nâşirliğini yapmışlardır. İstedikleri takdirde dünya nimetleri kendilerine yâr olduğu hâlde, her türlü şahsî, dünyevî rütbelerden, varlıklardan ferâgatle, ömürlerini Risale-i Nur'un hizmetine vakfetmişlerdir.

"Acaba, Risale-i Nur şâkirtlerindeki bu cehd ve kuvvetin, bu ferâgat ve fedakârlığın ve bu derece sebat ve sadakatin sebebi nedir?" diye bir suâl sorulursa, bu suâlin cevabı muhakkak ki şu olacaktır: *"Risale-i Nur'daki cerh edilmez yüksek hakikatler, iman hizmetinin yalnız ve yalnız rızâ-yı ilâhî için yapılması ve Bediüzzaman Hazretleri'nin âzamî ihlâsıdır."*

Bediüzzaman Said Nursî Hazretleri, Barla'da sekiz sene kadar kalmıştır. Ekserî zamanlarını kırlarda, bağ ve bahçelerde geçiriyordu. İki-üç saat kadar uzaklıktaki tenha dağlara veya bağlara çekilir, Nur Risalelerini telif eder; bir taraftan da telif ettiği risaleler Isparta ve havâlisinde el yazısıyla istinsah edilip kendisine gönderildiğinde bunları tashih ederdi. Birgün içinde hem tashihat yapar, hem gidip gelme dört-beş saat süren yerlere yaya olarak gider, hem aynı günün üç-dört saatini telifata hasreder ve hem de çok zaman yemeğini kendisi hazırlardı. O zamanlarda kırk yerde, risaleler, Risale-i Nur'a müştâk ilk talebeler tarafından el yazısıyla çoğaltılıyordu. Üstad bu kitapları sırtına yüklenir; dağ, bağ veya kırlara kadar gider, orada tashihini yapar, evine gelirdi. Nefye mahkûm edilerek, zamanın en dehşetli zulmüne mâruz bırakılmış ve kimseyle görüşmesine müsaade edilmemişti. Fakat o, bu yokluk içinde tükenmez bir varlığa kavuşmuştu. Çünkü o, âlem-i İslâm ve insaniyeti tenvir ve irşad edecek Kur'ân'dan gelen iman hakikatlerini telif ediyor ve aynı zamanda neşrediyordu. Bütün meşgalesini, telif etmekte olduğu eserlere hasretmişti. Birgün gelecek bu eserler Anadolu'ya yayılacak, âlem-i İslâm merkezlerine gidecek, ehl-i siyasetin nazar-ı dikkatini celbedecek ve o zaman, âlem-i İslâm'ın asırlardır bayraktarlığını yapmış bir millet içerisinde yerleştirilmek istenen dinsizlik, imansızlık ideolojilerini parçalayacak; son asırların dalâlet tâğutlarının şahs-ı mânevîsinden ibaret olan ehl-i küfür, ehl-i sefahet ve ehl-i dalâlet

cereyanlarının bu vatanı istilâsına sed çekecek, istikbal nesillerinin ebedî kurtuluş ve saadetini temine medar olacaktır.

İşte o, tarihin en muazzam bir hâdisesinin mebdeini izn-i ilâhî ve tasarruf-u rabbanî ile hazırladığı için, böyle çok mukaddes bir mânâyı havi dâvânın hâmili bulunduğu itibarıyla, dünyanın en mes'udu, zamanın en bahtiyarı idi. Giyinişinde, gayesinde, idealinde zerre kadar değişiklik ve tezelzül olmamıştı. Bilâkis, hâl-i âlemin itikatlarını düzeltecek, zulmeti izale edecek bir meş'ale-i hidayeti hâmil idi. Vazifesi ve hizmeti, bütün insanların iki cihana ait saadet ve refahını tazammun ettiği için, bir cehd ve azim içinde bulunuyordu.

Üstad'ın Barla'daki ikametgâhı, iki odadan ibaret bir evdir. Esasen müstakil bir evi ve yeryüzünde taht-ı tasarruf ve temellükünde bir karış yeri dahi yoktur. Barla'da sekiz sene müddetle ikamet ettiği ev, üç yüz elli milyon ehl-i İslâm'ın merkezi hükmünde ilk dershane-i Nuriyesi'dir. Bu dershane-i Nuriye'nin altında, daimî akan bir çeşme vardır. Ve önünde, dershane-i Nuriye'ye bitişik çok kalın ve üç sütun hâlinde semaya yükselen gayet muhteşem bir çınar ağacı vardır. Çınar ağacının dalları arasında bir kulübecik yapılmıştır. Burası, Hazreti Üstadın bahar ve yaz mevsimlerindeki istirahati ve vazife-i tefekküriye ve ubûdiyeti için en münasip bir menzildir. Üstadın sıddık hizmetkârları, talebeleri ve Barla ahalisi diyorlar ki:

"Üstad'ı, geceleri, dershane-i Nuriye'nin önündeki bir şecere-i mübareke olan çınar ağacının dalları arasında bulunan kulübecikte, sabahlara kadar tesbihatla, ezkârla terennüm eder görürdük. Hele bahar ve yaz mevsimlerinde bu muhteşem ağacın binlerce dalları arasında şevk ve cezbe içinde uçuşan kuşlar arasında Üstad'ın böyle sabahlara kadar çalışmasını görürdük de, ne zaman uyur, ne zaman kalkar, bilemezdik."

Üstad çok hasta olur, çok vakitleri de hastalık ve sıkıntıyla geçerdi. Pek az yer, o da bir parça çorba gibi mahdut bir şeydi. Geceleri, Kur'ân-ı Kerîm'den vird edindiği sûreleri ve Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)*'ın münâcât-ı meşhûresi olan Cevşenü'l-Kebir namındaki münâcâtını ve Şâh-ı Geylânî ve Şâh-ı Nakşibend gibi eâzım-ı evliyanın münacat ve hizblerini ve salavât-ı Nuriye'leri ve bilhassa Risale-i Nur'un menbaı olan *Hizbü'n-Nuriye*'yi ve âyât-ı Kur'âniye'nin lemeâtı olan ve bir silsile-i tefekkür bulunan ve Yirmi Dokuzuncu Lem'a'da cem edilen hizb ve münacatları okur, bunları tamam edince de yine Risale-i Nur'la meşgul olurdu.

Gündüzleri ise, daima Risale-i Nur'un mütalâası ve tashihiyle meşgul olur; Risale-i Nur hizmetini herşeye tercih eder, Risale-i Nur'a ait, yetişecek acele bir iş zamanında diğer meşguliyetlerini bırakır, evvelâ o işi tamamlardı.

Said Nursî, bahar mevsiminde menzilinin önündeki muhteşem çınar ağacının dalları arasındaki kulübeciğe çıkar, vazifesini orada îfâ eder; Risale-i Nur'un hakikatlerini, menba ve mâden-i hakikîsi olan mele-i âlâda tefeyyüz ve temâşâ ve tefekkür ederdi. Üstadın, gerek شَجَرَةٍ مُبَارَكَةٍ[1] sırrına mazhar olan bu çınar ağacı ve gerekse Çam Dağları'ndaki o çok ünsiyet ettiği ağaçların ve dağların başındaki tefekkür ve hissiyatını ifade edebilmek acaba mümkün müdür? Asla mümkün değildir!

Cenab-ı Hak, kemâl-i rahmetiyle bu ferd-i ferîdi, kemâlât-ı insaniyenin bütün envâını câmî bir istidatta yaratmış ve bu istidatların da âzamî şekilde inkişafını irade etmiş ki; bu müstesna zatı, İslâmiyet ağacının son asırlara uzanan ve binler dal budak salan Risale-i Nur şahs-ı mânevîsi itibarıyla bütün hakâikte "üstad-ı küll" hükmüne getirmiş ve topyekûn İslâmiyet hakikatlerinin bir aks-i nurunu ve tecellîsini Risale-i Nur şahs-ı mânevîsinde dercederek, ehl-i hakikat ve kemâli hayretle baktırmış ve böylece, risalet-i Ahmediye ve hakikat-i Muhammediye'nin câmî bir aynası olan Risale-i Nur ile Said Nursî, bir Said olarak çürümüş, erimiş, fakat mânen bütün âlem-i İslâm olarak tevellüd etmiş, beka bulmuştur. Ve tâ kıyâmete kadar Risale-i Nur bâki kalacak ve daima tekemmül edecektir. Hiç mümkün müdür ki, sinek kanadının îcadından lâkayt kalmayan ve o kanadın zerrelerinde pek çok hikmet ve maslahatları takip eden Sâni-i Zülcelâl, Risale-i Nur ile, onun telif edildiği menzillerle ve Nur Müellifi'nin kudsî vazifelerini gördüğü yerlerle alâkadar olmasın ve öyle kudsî hizmetlere hâdim (hizmet eden) olan mekânlar ve dershane-i Nuriye'ler, ve şecere-i mübarek, rahmetin kasd-ı tahsisinden hariç kalsın? Katiyen mümkün değildir.

Said Nursî Hazretleri Barla'da iken, yaz aylarında bazen Çam Dağı'na çıkar, bir müddet yalnız olarak orada kalırdı. Bulundukları dağ hayli yüksekti. Barla dershane-i Nuriye'sinin önündeki çınar ağacının tepesindeki kulübeciği gibi, Çam Dağı'nın en yüksek tepesinde olan iki büyük ağaç üzerinde dershane-i Nuriye mânâsında birer menzili vardı. Bu çam ve katran ağaçlarının tepelerinde Risale-i Nur'la meşgul oluyordu. Hem ekser zamanlar, Barla'dan

---

1 "Kutlu, pek bereketli bir ağaç..." (Nûr sûresi, 24/35)

bu ormanlık havaliye gelip giderdi. Ve derdi ki: "Ben bu menzilleri, Yıldız Sarayı'na değişmem!"

Şimdi sözü burada keserek, Üstad'ın Risale-i Nur'u telif ettiği mezkûr Çam Dağı'nda ve Barla nahiyesindeki hayatına ve Risale-i Nur'un mahiyetine ait risale ve mektuplardan bir kaçını aşağıya dercediyoruz.

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1] ، وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ[2]

سَلَامُ اللهِ وَرَحْمَتُهُ وَبَرَكَاتُهُ عَلَيْكُمْ وَعَلٰى إِخْوَانِكُمْ لَاسِيَّمَا[3]... الخ

Aziz kardeşlerim,

Ben şimdi Çam Dağı'nda, yüksek bir tepede, büyük bir çam ağacının tepesinde bir menzilde bulunuyorum. İnsten tevahhuş ve vuhûşa ünsiyet ettim. İnsanlarla sohbet arzu ettiğim vakit, hayalen sizleri yanımda bulur, bir hasbihal ederim, sizinle müteselli olurum. Bir mâni olmazsa, bir-iki ay burada yalnız kalmak arzusundayım. Barla'ya dönsem, arzunuz veçhile sizden ziyade müştâk olduğum şifâhî bir musahabe çaresini arayacağız.

Şimdi bu çam ağacında hatıra gelen iki-üç hatırayı yazıyorum:

Birincisi

Bir parça mahrem bir sırdır, fakat senden sır saklanmaz, şöyle ki:

Ehl-i hakikatin bir kısmı, nasıl ki ism-i Vedûd'a mazhardırlar ve âzamî bir mertebede o ismin cilveleriyle, mevcudâtın pencereleriyle Vâcibü'l-vücûd'a bakıyorlar; *öyle de şu hiç-ender hiç olan kardeşinize yalnız hizmet-i Kur'ân'a istihdamı hengâmında ve o hazine-i bînihâyenin dellâlı olduğu bir vakitte, ism-i Rahîm ve ism-i Hakîm mazhariyetine medar bir vaziyet verilmiş. Bütün Sözler, o mazhariyetin cilveleridir. İnşaallah, o Sözler,* وَمَنْ يُؤْتَ الْحِكْمَةَ فَقَدْ أُوتِيَ خَيْرًا كَثِيرًا[4] *sırrına mazhardırlar.*

---

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

2 "Hiç bir şey yoktur ki, O'nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor bulunmasın." (İsrâ sûresi, 17/44)

3 Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi, size ve kardeşlerinize olsun. Hâssaten...

4 "Kime hikmet nasip edilmişse doğrusu, büyük bir hayra mazhar olmuştur." (Bakara sûresi, 2/269).

İkincisi

Tarîk-i Nakşî hakkında denilen:

"Der tarîk-i Nakşibendî lâzım âmed çâr terk:
Terk-i dünya, terk-i ukbâ, terk-i hestî, terk-i terk."

olan fıkra-yı rânâ birden hatıra geldi. O hâtıra ile beraber, birden şu fıkra tulû etti:

"Der tarîk-i acz-mendî, lâzım âmed çâr çiz;
Fakr-ı mutlak, acz-i mutlak, şükr-ü mutlak, şevk-i mutlak, ey aziz!"

Sonra senin yazdığın: "Bak kitab-ı kâinatın safha-yı rengînine... ilâ âhir..." olan rengin ve zengin şiir hatırıma geldi. O şiir ile semânın yüzündeki yıldızlara baktım. "Keşke şâir olsaydım, bunu tekmil etseydim!" dedim. Hâlbuki şiir ve nazma istidadım yokken yine başladım, fakat nazım ve şiir yapamadım; nasıl hutûr etti ise, öyle yazdım. Benim vârisim olan sen, istersen nazma çevir, tanzim et. İşte birden hatıra gelen şu:

Dinle de yıldızları, şu hutbe-i şirinine,
Nâme-i nurunu hikmet, bak ne takrir eylemiş.

Hep beraber nutka gelmiş, hak lisanıyla derler:
Bir Kadîr-i Zülcelâl'in haşmet-i sultanına,
Birer burhan-ı nur-efşânız, vücûd-u Sâni'a
Hem vahdete, hem kudrete şahidleriz biz!..

Şu zeminin yüzünü yaldızlayan
Nâzenin mucizâtı çün melek seyranına.
Şu semânın arza bakan, cennete dikkat eden,
Binler müdakkik gözleriz biz!..[1(Hâşiye)]

1 (Hâşiye) Yani, cennet çiçeklerinin fidanlık ve mezraacığı olan zeminin yüzünde hadsiz mucizât-ı kudret teşhir edildiğinden semâvât âlemindeki melâikeler o mucizâtı ve o harikaları temâşâ ettikleri gibi; ecrâm-ı semâviyenin gözleri hükmünde olan yıldızlar dahi, güya melâikeler gibi zemin yüzündeki nâzenin masnûâtı gördükçe cennet âlemine bakıyorlar ve o muvakkat harikaları bâki bir sûrette cennette dahi temâşa ediyorlar gibi bir zemine, bir cennete bakıyorlar. Yani, o iki âleme nezâretleri var demektir.

Tûba-yı hilkatten semâvât şıkkına,
Hep kehkeşân ağsânına,
Bir Cemîl-i Zülcelâl'in dest-i hikmetiyle takılmış,
Pek güzel meyveleriz biz!..

Şu semâvât ehline birer mescid-i seyyâr,
Birer hâne-i devvâr, birer ulvî âşiyâne,
Birer misbah-ı nevvâr, birer gemi-i cebbâr,
Birer tayyâreleriz biz!..

Bir Kadîr-i Zülkemâl'in, bir Hakîm-i Zülcelâl'in
Birer mucize-i kudret, birer harika-yı sanat-ı hâlıkâne,
Birer nâdire-i hikmet, birer dâhiye-i hilkat,
Birer nur âlemiyiz biz!..

Böyle yüz bin dil ile yüz bin burhan gösteririz,
İşittiririz insan olan insana!..
Kör olası dinsiz gözü, görmez oldu yüzümüzü,
Hem işitmez sözümüzü, hak söyleyen âyetleriz biz!..

Sikkemiz bir, turramız bir,
Rabbimize musahharız;
Müsebbihiz, zikrederiz âbidâne.
Kehkeşânın halka-yı kübrâsına mensup birer meczuplarız biz!..

اَلْبَاقِي هُوَ الْبَاقِي[1]
Said Nursî

1 Kendinden başka her şeyin fâni olduğu gerçek Bâkî, Allah'tır.

Altıncı Mektup

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1] ، وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ[2]

سَلَامُ اللهِ وَرَحْمَتُهُ وَبَرَكَاتُهُ عَلَيْكُمَا وَعَلٰى إِخْوَانِكُمَا مَا دَامَ الْمَلَوَانِ

وَتَعَاقَبَ الْعَصْرَانِ وَمَا دَارَ الْقَمَرَانِ وَاسْتَقْبَلَ الْفَرْقَدَانِ[3]

Gayretli kardeşlerim, hamiyetli arkadaşlarım ve dünya denilen diyâr-ı gurbette medar-ı tesellilerim,

Madem Cenâb-ı Hak sizleri, fikrime ihsan ettiği manalara hissedar etmiştir. Elbette hissiyâtıma da hissedar olmak hakkınızdır. Sizleri ziyade müteessir etmemek için, gurbetimdeki firkatimin ziyade elîm kısmını tayyedip, bir kısmını sizlere hikâye edeceğim, şöyle ki:

Şu iki-üç aydır pek yalnız kaldım. Bazen on beş-yirmi günde bir defa misafir yanımda bulunur. Sâir vakitlerde yalnızım. Hem yirmi güne yakındır, dağcılar yakınımda yok, dağıldılar...

İşte gece vakti, garîbâne, şu dağlarda sessiz, sadâsız, yalnız ağaçların hazînâne hemhemeleri içinde kendimi birbiri içinde beş muhtelif renkli gurbetlerde gördüm:

Birincisi: İhtiyarlık sırrıyla, hemen ekseriyet-i mutlaka ile, akran ve ahbabım ve akâribimden yalnız ve garip kaldım. Onlar beni bırakıp âlem-i berzaha gittiklerinden neşet eden hazin bir gurbeti hissettim.

•İşte, şu gurbet içinde ayrı diğer bir daire-i gurbet açıldı; o da geçen bahar gibi alâkadar olduğum ekser mevcudât, beni bırakıp gittiklerinden hâsıl olan firkatli bir gurbeti hissettim.

•Ve şu gurbet içinde bir daire-i gurbet daha açıldı ki; vatanımdan ve akâribimden ayrı düşüp, yalnız kaldığımdan tevellüd eden firkatli bir gurbeti hissettim.

---

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

2 "Hiç bir şey yoktur ki, O'nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor bulunmasın." (İsrâ sûresi, 17/44)

3 Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketleri, gece ve gündüz devam ettikçe, sabah ve akşam geldikçe, ay ve güneş döndükçe, ferkadân denilen iki yıldız doğdukça ikinize ve kardeşlerinize olsun.

•Ve şu gurbet içinde gecenin ve dağların garîbâne vaziyeti bana rikkatli bir gurbeti daha hissettirdi.

•Ve şu gurbetten dahi, şu fâni misafirhâneden ebedü'l-âbâd tarafına harekete âmâde olan ruhumu fevkalâde bir gurbette gördüm.

Birden "Fesübhânallah!" dedim, bu gurbetlere ve karanlıklara nasıl dayanılır diye düşündüm, kalbim feryad ile dedi:

Yâ Rab! Garîbem, bîkesem, zaîfem, nâtüvânem, alîlem, âcizem, ihtiyarem;

Bî-ihtiyârem, el-amân-gûyem, afv-cûyem, medet-hâhem zidergâhet İlâhî![1]

Birden nur-u iman, feyz-i Kur'ân, lütf-u Rahmân imdadıma yetiştiler. O beş karanlıklı gurbetleri, beş nurâni ünsiyet dairelerine çevirdiler.

Lisanım, حَسْبُنَا اللّٰهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ[2] söyledi.

Kalbim, فَإِنْ تَوَلَّوْا فَقُلْ حَسْبِيَ اللّٰهُ لَآ إِلٰهَ إِلَّا هُوَ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَهُوَ رَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ[3] âyetini okudu.

Aklım dahi ızdırabından ve dehşetinden feryâd eden nefsime hitaben dedi:

Bırak bîçâre feryâdı, belâdan kıl tevekkül.
Zira feryâd; belâ-ender, hatâ-ender belâdır bil!

Belâ vereni buldunsa eğer;
Safâ-ender, vefâ-ender, atâ-ender belâdır bil!

Madem öyle, bırak şekvâyı, şükret!
Çün belâbil, demâ keyfinden güler hep gül-mül.

Ger bulmazsan bütün dünya;
Cefâ-ender, fenâ-ender, hebâ-ender belâdır bil!

---

1 Allah'ım! Garibim, kimsesizim, zayıfım, güçsüzüm, hastayım, âcizim, yaşlıyım, ihtiyârım elimde değil, aman diliyorum, af istiyorum, yardım diliyorum, senin dergahından Allah'ım!

2 "Allah bize yeter. O ne güzel vekildir!" (Âl-i İmran sûresi, 3/173).

3 "(Ey Rasûlüm! Sen böyle onların üzerine titrerken) onlar halâ senden ve yolundan yüz çevirecek olurlarsa de ki: Bana (yardımcı ve destekçi olarak) Allah kâfidir. O'ndan başka hiçbir ilâh yoktur. Ben O'na dayandım, O'na güvendim ve O, (bütün kâinatın, bütün varlıkların idare merkezi olan) Büyük Arş'ın Rabbi, (bütün kâinatın mutlak Sultanı, bütün varlıkların yegâne sığınağı, besleyip yaşatanı, koruyup gözetenidir)." (Tevbe sûresi, 9/129)

Cihan dolu belâ başında varken,
Ne bağırırsın küçücük bir belâdan, gel tevekkül kıl!

Tevekkül ile belâ yüzünde gül, tâ o da gülsün;
O güldükçe küçülür, eder tebeddül.

Hem üstadlarımdan Mevlânâ Celâleddin'in nefsine dediği gibi dedim:

أُوْگفْتِ اَلَسْتُ و تُوگُفْتِي بَلَى شُكْرِي بَلَى چِيسْتْ كَشِيدَنْ بَلَا

سِرِّ بَلَا چِيسْتْ كِه، يَعْنِي مَنَمْ حَلْقَه زَنِ دَرْ گَهِ فَقْرُو فَنَا[1]

O vakit nefsim dahi: *"Evet, evet… Acz ve tevekkül ile, fakr ve iltica ile nur kapısı açılır, zulmetler dağılır.* [2]اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ عَلٰى نُورِ الْإِيمَانِ وَالْإِسْلَامِ" dedi. Meşhur Hikem-i Atâiyye'nin şu fıkrası:

مَاذَا وَجَدَ مَنْ فَقَدَهُ وَمَاذَا فَقَدَ مَنْ وَجَدَهُ[3]

Yani: *"Cenâb-ı Hakk'ı bulan, neyi kaybeder? Ve O'nu kaybeden, neyi kazanır?"*

Yani: *"O'nu bulan her şeyi bulur; O'nu bulmayan hiçbir şey bulmaz, bulsa da başına belâ bulur."* Ne derece âlî bir hakikat olduğunu gördüm ve طُوبٰى لِلْغُرَبَاءِ[4] hadisinin sırrını anladım, şükrettim.

İşte kardeşlerim! Karanlıklı bu gurbetler, çendan nur-u imanla nurlandılar, fakat yine bende bir derece hükümlerini icra ettiler ve şöyle bir düşünceyi verdiler: "Madem ben garîbim ve gurbetteyim ve gurbete gideceğim. Acaba şu misafirhânedeki vazifem bitmiş midir? Tâ ki sizleri ve Sözler'i tevkil etsem ve bütün bütün alâkamı kessem..." fikri hatırıma geldi. Onun için sizden sormuştum ki; "Acaba yazılan Sözler kâfî midir, noksanı var mı? Yani, vazifem bitmiş midir? Tâ ki rahat-ı kalble kendimi nurlu, zevkli, hakikî bir gurbete atıp, dünyayı unutup, Mevlânâ Celâleddin'in dediği gibi

---

1 "O 'Ben sizin Rabbiniz değil miyim?' dedi. Ve sen 'belâ' (evet Rabbimizsin) dedin. Belâ demenin şükrü nedir? Belâ çekmektir. Belâ çekmenin sırrı nedir? 'Fakr u fenâ dergâhının (kapısının) halkasına vuran benim' demektir." (Bkz.: *Divân-ı Kebîr* s.157 *Gazel* 251).

2 İman ve İslâm nûrundan dolayı hamdolsun Yüce Rabbimize.

3 Bkz.: eş-Şürnûbî, *Şerhu Hikemi'l-Atâiyye* s.208.

4 "Gariplere müjdeler olsun." (Bkz.: Müslim, *îmân* 232; Tirmizî, *îmân*, 13; İbni Mâce, *fiten* 15).

دَانِي سَمَاعِ چِهْ بُوَدْ بِي خُودْ شُدَنْ زِهَسْتِي
أَنْدَرْ فَنَايِ مُطْلَقْ ذَوْقِ بَقَا چَشِيدَنْ[1]

deyip, ulvî bir gurbeti arayabilir miyim?" diye sizi o suâller ile tasdî etmiştim.

اَلْبَاقِي هُوَ الْبَاقِي[2]
Said Nursî

1 Semâ'ın ne olduğunu bilir misin? Varlık âleminden geçip, mutlak fenâ (makam) içinde bekâ zevkini tatmaktır.

2 Kendinden başka her şeyin fâni olduğu gerçek Bâkî, Allah'tır.

On Üçüncü Mektup

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1] ، وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ[2]

اَلسَّلَامُ عَلٰى مَنِ اتَّبَعَ الْهُدٰى[3] ، وَالْمَلَامُ عَلٰى مَنِ اتَّبَعَ الْهَوٰى[4]

Aziz kardeşlerim,

Hâl ve istirahatimi ve vesika için adem-i müracaatımı ve hâl-i âlem siyasetine karşı lâkaytlığımı pek çok soruyorsunuz. Şu suâlleriniz çok tekerrür ettiğinden, hem mânen de benden sorulduğundan; şu üç suâle, Yeni Said değil, belki Eski Said lisanıyla cevap vermeye mecbur oldum.

Birinci Suâliniz

İstirahatin nasıl? Hâlin nedir?

Elcevap: Cenâb-ı Erhamü'r-râhimîn'e yüz bin şükrediyorum ki; ehl-i dünyanın bana ettiği envâ-ı zulmü, envâ-ı rahmete çevirdi. Şöyle ki:

Siyaseti terk ve dünyadan tecerrüt ederek bir dağın mağarasında âhireti düşünmekte iken, ehl-i dünya zulmen beni oradan çıkarıp nefyettiler. Hâlık-ı Rahîm ve Hakîm o nefyi bana bir rahmete çevirdi. Emniyetsiz ve ihlâsı bozacak esbaba maruz o dağdaki inzivâyı; emniyetli, ihlâslı Barla dağlarındaki halvete çevirdi. Rusya'da esarette iken niyet ettim ve niyaz ettim ki, âhir ömrümde bir mağaraya çekileyim. Erhamü'r-râhimîn, bana Barla'yı o mağara yaptı, mağara faydasını verdi. Fakat sıkıntılı mağara zahmetini, zayıf vücûduma yüklemedi.

Yalnız, Barla'da iki-üç adamda bir vehhamlık vardı. O vehhamlık sebebiyle bana eziyet verildi. Hatta o dostlarım, güya istirahatimi düşünüyorlar. Hâlbuki o vehhamlık sebebiyle hem kalbime, hem Kur'ân'ın hizmetine zarar verdiler.

---

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

2 "Hiç bir şey yoktur ki, O'nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor bulunmasın." (İsrâ sûresi, 17/44)

3 "Kurtuluş ve selamet, hidayete uyanlaradır." (Tâhâ sûresi, 20/47).

4 Azarlama, kınama da nefsine tâbi olanlaradır.

•Hem ehl-i dünya bütün menfîlere vesika verdiği ve canileri hapisten çıkarıp affettikleri hâlde, bana –zulüm olarak– vermediler. *Benim Rabb-i Rahîm'im, beni Kur'ân'ın hizmetinde ziyade istihdam etmek ve Sözler nâmıyla envâr-ı Kur'âniye'yi bana fazla yazdırmak için, dağdağasız bir sûrette beni şu gurbette bırakıp, bir büyük merhamete çevirdi.*

•Hem ehl-i dünya, dünyalarına karışabilecek bütün nüfuzlu ve kuvvetli rüesâları ve şeyhleri, kasabalarda ve şehirlerde bırakıp akrabalarıyla beraber herkesle görüşmeye izin verdikleri hâlde, beni zulmen tecrit etti, bir köye gönderdi. Hiç akraba ve hemşehrilerimi –bir-iki tanesi müstesna olmak üzere– yanıma gelmeye izin vermedi. *Benim Hâlık-ı Rahîm'im o tecridi, benim hakkımda bir azîm rahmete çevirdi. Zihnimi sâfî bırakıp, gıll u gıştan âzâde olarak Kur'ân-ı Hakîm'in feyzini olduğu gibi almaya vesile etti.*

•Hem ehl-i dünya bidayette, iki sene zarfında iki âdi mektup yazdığımı çok gördü. Hatta şimdi bile, on veya yirmi günde veya bir ayda bir-iki misafirin sırf âhiret için yanıma gelmesini hoş görmediler, bana zulmettiler. *Benim Rabb-i Rahîm'im ve Hâlık-ı Hakîm'im o zulmü bana merhamete çevirdi ki, doksan sene mânevî bir ömrü kazandıracak şu şuhûr-u selâsede, beni bir halvet-i mergûbeye ve bir uzlet-i makbûleye koymaya çevirdi.* اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ عَلٰى كُلِّ حَالٍ[1], işte hâl ve istirahatim böyle...

İkinci Suâliniz

Neden vesika almak için müracaat etmiyorsun?

Elcevap: Şu meselede ben kaderin mahkûmuyum, ehl-i dünyanın mahkûmu değilim. Kadere müracaat ediyorum. Ne vakit izin verirse, rızkımı buradan ne vakit keserse, o vakit giderim. Şu mananın hakikati şudur ki:

Başa gelen her işte iki sebep var; biri zâhirî, diğeri hakikî. Ehl-i dünya zâhirî bir sebep oldu, beni buraya getirdi. Kader-i ilâhî ise, sebeb-i hakikîdir; beni bu inzivâya mahkûm etti. Sebeb-i zâhirî zulmetti; sebeb-i hakikî ise adâlet etti. Zâhirîsi şöyle düşündü: "Şu adam, ziyadesiyle ilme ve dine hizmet eder, belki dünyamıza karışır." ihtimaliyle beni nefyedip üç cihetle katmerli

[1] "Bize uygun gördüğü her hâlimizden ötürü hamdolsun Rabbimize.." Bkz.: Tirmizî, *deavât* 128; Ebû Dâvûd, *edeb* 97, 98; İbni Mâce, *edeb 55*, *duâ* 2; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 2/117.

bir zulüm etti. Kader-i ilâhî ise benim için gördü ki, hakkıyla ve ihlâsla ilme ve dine hizmet edemiyorum.. beni bu nefye mahkûm etti. Onların bu katmerli zulmünü muzaaf bir rahmete çevirdi.

Mademki nefyimde kader hâkimdir ve o kader âdildir; ona müracaat ederim. Zâhirî sebep ise, zâten bahane nev'inden bir şeyleri var. Demek onlara müracaat manasızdır. Eğer onların elinde bir hak veya kuvvetli bir esbap bulunsaydı, o vakit onlara karşı da müracaat olunurdu.

Başlarını yesin! Dünyalarını tamamen bıraktığım ve –ayaklarına dolaşsın– siyasetlerini büsbütün terk ettiğim hâlde; düşündükleri bahaneler, evhamlar, elbette asılsız olduğundan, onlara müracaatla o evhamlara bir hakikat vermek istemiyorum. Eğer, uçları ecnebi elinde olan dünya siyasetine karışmak için bir iştiham olsaydı; değil sekiz sene, belki sekiz saat kalmayacak tereşşuh edecekti, kendini gösterecekti. Hâlbuki sekiz senedir birtek gazete okumak arzum olmadı ve okumadım. Dört senedir burada taht-ı nezarette bulunuyorum; hiçbir tereşşuh görünmedi. *Demek Kur'ân-ı Hakîm'in hizmetinin bütün siyasetlerin fevkinde bir ulviyeti var ki, çoğu yalancılıktan ibaret olan dünya siyasetine tenezzüle meydan vermiyor.*

Adem-i müracaatımın ikinci sebebi şudur ki: *Haksızlığı hak zanneden adamlara karşı hak dâvâ etmek, hakka bir nevi haksızlıktır. Bu nevi haksızlığı irtikâp etmek istemem.*

Üçüncü Suâliniz

Dünyanın siyasetine karşı ne için bu kadar lâkaytsın? Bu kadar safahât-ı âleme karşı tavrını hiç bozmuyorsun? Bu safahâtı hoş mu görüyorsun? Veyahut korkuyor musun ki, sükût ediyorsun?

Elcevap: Kur'ân-ı Hakîm'in hizmeti, beni şiddetli bir sûrette siyaset âleminden men etti. Hatta düşünmesini de bana unutturdu. Yoksa bütün sergüzeşt-i hayatım şahittir ki, hak gördüğüm meslekte gitmeye karşı korku, elimi tutup men edememiş ve edemiyor.

Hem neden korkum olacak? Dünya ile, ecelimden başka bir alâkam yok.. çoluk çocuğumu düşüneceğim yok.. malımı düşüneceğim yok.. hânedanımın şerefini düşüneceğim yok… Riyâkâr bir şöhret-i kâzibeden ibaret olan şân ve şeref-i dünyeviyenin muhafazasına değil, kırılmasına yardım edene rahmet!.. Kaldı ecelim… O, Hâlık-ı Zülcelâl'in elindedir.

Kimin haddi var ki, vakti gelmeden ona ilişsin. Zâten izzetle mevti, zillet-le hayata tercih edenlerdeniz. Eski Said gibi birisi şöyle demiş:

وَنَحْنُ أُنَاسٌ لَا تَوَسُّطَ بَيْنَنَا لَنَا الصَّدْرُ دُونَ الْعَالَمِينَ أَوِ الْقَبْرُ[1]

Belki hizmet-i Kur'ân, beni hayat-ı içtimaiye-i siyasiye-i beşeriyeyi düşün-mekten men ediyor, şöyle ki:

Hayat-ı beşeriye bir yolculuktur. Şu zamanda, Kur'ân'ın nuruyla gördüm ki, o yol bir bataklığa girdi. Mülevves ve ufûnetli bir çamur için-de kafile-i beşer düşe kalka gidiyor. Bir kısmı, selâmetli bir yolda gider. Bir kısmı, mümkün olduğu kadar çamurdan, bataklıktan kurtulmak için bazı vâsıtaları bulmuş. Bir kısm-ı ekseri o ufûnetli, pis, çamurlu batak-lık içinde karanlıkta gidiyor. Yüzde yirmisi sarhoşluk sebebiyle, o pis çamuru misk ü amber zannederek yüzüne gözüne bulaştırıyor.. düşerek kalkarak gider, tâ boğulur. Yüzde sekseni ise, bataklığı anlar, ufûnetli, pis olduğunu hisseder.. fakat mütehayyirdirler, selâmetli yolu göremi-yorlar.

İşte bunlara karşı iki çare var:

Birisi: Topuz ile o sarhoş yirmisini ayıltmaktır.

İkincisi: Bir nur göstermekle mütehayyirlere selâmet yolunu irâe etmek-tir.

Ben bakıyorum ki; yirmiye karşı seksen adam, elinde topuz tutuyor. Hâl-buki o bîçâre ve mütehayyir olan seksene karşı hakkıyla nur gösterilmiyor. Gösterilse de bir elinde hem sopa, hem nur olduğu için emniyetsiz oluyor. Mütehayyir adam *"Acaba nurla beni celbedip, topuzla dövmek mi isti-yor?"* diye telâş eder. Hem de bazen ârızalarla topuz kırıldığı vakit, nur dahi uçar veya söner.

İşte, o bataklık ise gafletkârâne ve dalâlet-pîşe olan sefihâne hayat-ı içti-maiye-i beşeriyedir. O sarhoşlar, dalâletle telezzüz eden mütemerritlerdir. O mütehayyir olanlar; dalâletten nefret edenlerdir, fakat çıkamıyorlar.. kurtul-mak istiyorlar, yol bulamıyorlar.. mütehayyir insanlardır. O topuzlar ise si-yaset cereyanlarıdır. *O nurlar ise hakâik-i Kur'âniye'dir. Nura karşı kavga*

---

[1] "Biz kendilerine arada, ortada bir yer olmayan kişileriz. Bizim için ya âlemin üstünde yer almak, ya da kabre girmek vardır." (Bkz.: Ebû Firâs el-Hamedânî, *Dîvân (Şerh: Dr. Halîl Duveyhî)* s.165; İbni Kays, *Kıra'd-dayf* 1/71).

edilmez, ona karşı adâvet edilmez. Sırf şeytan-ı racîmden başka ondan nefret eden olmaz.

İşte, ben de nur-u Kur'ân'ı elde tutmak için أَعُوذُ بِاللهِ مِنَ الشَّيْطَانِ وَالسِّيَاسَةِ[1] deyip, siyaset topuzunu atarak, iki elimle nura sarıldım. Gördüm ki:

Siyaset cereyanlarında hem muvâfıkta, hem muhalifte o nurların âşıkları var. Bütün siyaset cereyanlarının ve tarafgirliklerin çok fevkinde ve onların garazkârâne telâkkiyâtlarından müberrâ ve sâfî olan bir makamda verilen ders-i Kur'ân ve gösterilen envâr-ı Kur'âniye'den hiçbir taraf ve hiçbir kısım çekinmemek ve itham etmemek gerektir. Meğer dinsizliği ve zındıkayı siyaset zannedip ona tarafgirlik eden insan sûretinde şeytanlar ola veya beşer kıyafetinde hayvanlar ola...

Elhamdülillâh! Siyasetten tecerrüt sebebiyle, Kur'ân'ın elmas gibi hakikatlerini propaganda-yı siyaset ithamı altında cam parçalarının kıymetine indirmedim. Belki gittikçe o elmaslar kıymetlerini her tâifenin nazarında parlak bir tarzda ziyadeleştiriyor.

وَقَالُوا الْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِي هَدٰينَا لِهٰذَا وَمَا كُنَّا لِنَهْتَدِيَ لَوْلَآ أَنْ هَدٰينَا اللّٰهُ
لَقَدْ جَآءَتْ رُسُلُ رَبِّنَا بِالْحَقِّ[2]

اَلْبَاقِي هُوَ الْبَاقِي[3]

Said Nursî

---

1 Şeytandan ve siyasetten Allah'a sığınırım.

2 "Hamdolsun bizi bu cennete eriştiren Allah'a! Eğer Allah bizi muvaffak kılmasaydı, biz kendiliğimizden yol bulamazdık. Rabbimizin elçilerinin gerçeği bildirdikleri bir kere daha kesinlikle anlaşılmıştır." derler." (A'râf sûresi, 7/43)

3 Kendinden başka her şeyin fâni olduğu gerçek Bâkî, Allah'tır.

Üstad Bediüzzaman Said Nursî Hazretleri'nin Barla'ya ilk geldikleri zaman çekilmiş resmi

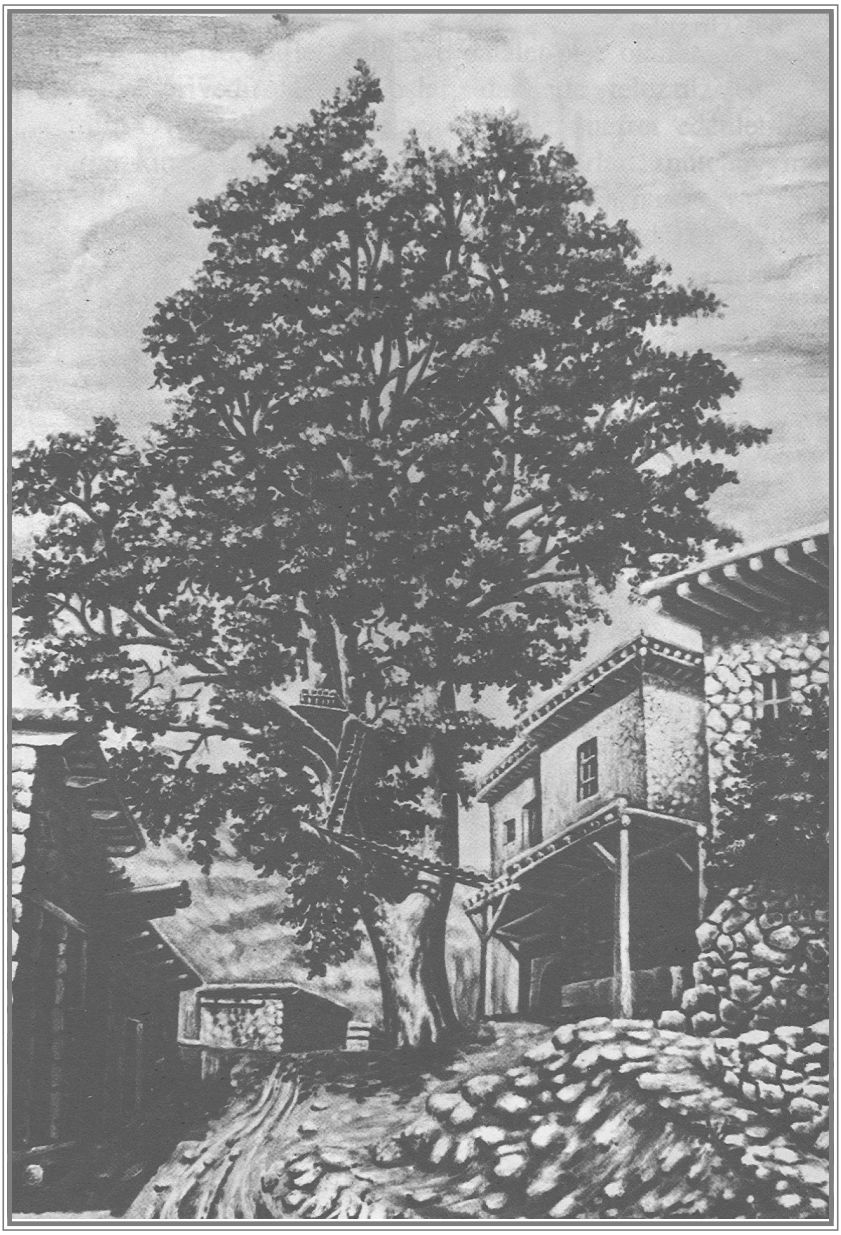

Üstad Bediüzzaman'ın Barladaki medresesi ve üzerinde ders ve evrad okudukları çınar ağacı

Yirmi İkinci Lem'a

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1]

Isparta'nın âdil valisine ve adliyesine ve zabıtasına,

En mahrem ve en has ve hâlis kardeşlerime mahsus olarak yirmi iki sene evvel Isparta'nın Barla nâhiyesinde iken yazdığım gayet mahrem bu risaleciğimi Isparta milletiyle ve hükûmetiyle alâkadarlığını gösterdiği için takdim ediyorum. Eğer münasip görülse, ya yeni veya eski harfle daktilo ile birkaç nüsha yazılsın ki, yirmi beş otuz senedir esrârımı arayanlar ve tarassud edenler de anlasınlar ki; gizli hiçbir sırrımız yok. Ve en gizli bir sırrımız, işte bu risaledir; bilsinler!

Said Nursî

İşârât-ı Selâse

On Yedinci Lem'anın On Yedinci Notası'nın Üçüncü Meselesi iken suâllerinin şiddet ve şümûlüne ve cevaplarının kuvvet ve parlaklığına binâen, Otuz Birinci Mektup'un Yirmi İkinci Lem'ası olarak Lemeât'a karıştı. Lem'alar bu Lem'aya yer vermelidirler. Mahremdir; en has ve hâlis ve sâdık kardeşlerimize mahsustur.

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَمَنْ يَتَوَكَّلْ عَلَى اللهِ فَهُوَ حَسْبُهُ ۚ إِنَّ اللهَ بَالِغُ أَمْرِهِ ۚ قَدْ جَعَلَ اللهُ لِكُلِّ شَيْءٍ قَدْرًا[2]

Bu Mesele "Üç İşaret"tir.

Birinci İşaret

Şahsıma ve Risale-i Nur'a âit mühim bir suâl.

Çoklar tarafından deniliyor ki: Sen, ehl-i dünyanın dünyasına karışmadığın hâlde, nedendir ki, her fırsatta onlar senin âhiretine

---

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

2 "Allah'a dayanıp güvenene Allah kâfidir. Allah buyruğunu elbette yerine getirir. Gerçekten Allah herşey için bir ölçü, her iş için bir vâde belirlemiştir." (Talâk sûresi, 65/3)

karışıyorlar; hâlbuki hiçbir hükûmetin kanunu, târikü'd-dünya ve münzevîlere karışmıyor?

Elcevap: Yeni Said'in bu suâle karşı cevabı sükûttur. Yeni Said: "Benim cevabımı kader-i ilâhî versin." der. Bununla beraber, mecburiyetle, emaneten istiâre ettiği Eski Said'in kafası diyor ki:

Bu suâle cevap verecek, Isparta vilâyetinin hükûmetidir ve şu vilâyetin milletidir. Çünkü bu hükûmet ve şu millet, benden çok ziyâde bu suâlin altındaki mânâ ile alâkadardırlar. Madem binler efrâdı bulunan bir hükûmet ve yüz binler efrâdı bulunan bir millet benim bedelime düşünmeye ve müdafaa etmeye mecburdur; ben neden lüzumsuz olarak müddeîlerle konuşup müdafaa edeyim? Çünkü dokuz senedir ben bu vilâyetteyim; gittikçe daha ziyâde dünyalarına arkamı çeviriyorum. Hiçbir hâlim de mestur kalmamış. En gizli, en mahrem risalelerim dahi hükûmetin ve bazı meb'usların ellerine geçmiş. Eğer ehl-i dünyayı telâşa ve endişeye düşürecek dünyevî bir karışmak hâlim ve karıştırmak teşebbüsüm ve fikrim olsaydı, bu vilâyet ve kazalardaki hükûmet, dokuz sene dikkat ve tecessüs ettikleri hâlde ve ben de çekinmeyerek yanıma gelenlere esrârımı beyân ettiğim hâlde, hükûmet bana karşı sükût edip iliş-mediler. Eğer milletin ve vatanın saâdetine ve istikbâline zarar verecek bir kabahatim varsa, dokuz seneden beri valisinden tut, köy karakol kumandanına kadar kendilerini mesul eder. Onlar kendilerini mesuliyetten kurtarmak için, hakkımda habbeyi kubbe yapanlara karşı, kubbeyi habbe yapıp beni müdafaa etmeye mecburdurlar. Öyle ise bu suâlin cevabını onlara havale ediyorum.

Amma şu vilâyetin milleti, umumiyetle benden ziyâde beni müdafaa etmek mecburiyetleri şundandır ki; bu dokuz senedir hem kardeş, hem dost, hem mübarek olan bu milletin hayat-ı ebediyesine ve kuvvet-i imaniyesine ve saâdet-i hayatiyesine bilfiil ve maddeten tesirini gösteren yüzer risalelerle çalıştığımızı ve hiçbir dağdağa ve zarar, hiç kimseye o risaleler yüzünden gelmediği ve hiçbir garazkârâne tereşşuhât-ı siyasiye ve dünyeviye görülmediği ve –lillâhilhamd– şu Isparta vilâyeti, eski zamanın Şam-ı Şerifinin mübarekiyeti ve âlem-i İslâm'ın medrese-i umumîsi olan Mısır'ın Câmiü'l-Ezher'i mübarekiyeti nev'inden, kuvvet-i imaniye ve salâbet-i diniye cihetinde bir mübarekiyet makamını Risale-i Nur vasıtasıyla kazanarak; bu vilâyette, imanın kuvveti lâkaydlığa ve ibâdetin iştiyakı sefâhete hâkim olmasını ve umum vilâyetlerin fevkinde bir meziyet-i dindaraneyi Risale-i Nur bu vilâyete kazandırdığından, elbette bu vilâyetteki umum insanlar, hattâ faraza dinsizi de olsa, beni ve Risale-i Nur'u müdafaaya mecburdur. Onların çok ehemmiyetli müdafaa

hakları içinde, benim gibi vazifesini bitirmiş ve –lillâhilhamd– binlerle şâkirtler benim gibi bir âcizin yerinde çalışmış ve çalıştığı hengâmda, ehemmiyetsiz cüz'î hakkım, beni müdafaaya sevk etmiyor. Bu kadar binlerle dâvâ vekilleri bulunan bir adam, kendi dâvâsını kendi müdafaa etmez.

İkinci İşaret

Tenkitkârâne bir suâle cevaptır.

Ehl–i dünya tarafından deniliyor ki: Sen neden bizden küstün? Bir defa olsun hiç müracaat etmeyip sükût ettin? Bizden şiddetli şekvâ edip "Bana zulmediyorsunuz!" diyorsun. Hâlbuki bizim bir prensibimiz var, bu asrın muktezâsı olarak hususî düsturlarımız var. Bunların tatbikini sen kendine kabul etmiyorsun. Kanunu tatbik eden zâlim olmaz, kabul etmeyen isyan eder.

Ezcümle, bu asr-ı hürriyette ve bu yeni başladığımız cumhuriyetler devrinde, müsâvât esası üzerine tahakküm ve tagallübü kaldırmak düsturu, bizim bir kanun-u esasîmiz hükmüne geçtiği hâlde, sen kâh hocalık, kâh zâhidlik sûretinde teveccüh-ü âmmeyi kazanarak, nazar-ı dikkati kendine celbederek, hükûmetin nüfuzu hâricinde bir kuvvet, bir makam-ı içtimâî elde etmeye çalıştığın, zâhir hâlin ve eski zamandaki macera-yı hayatının delâletiyle anlaşılıyor. Bu hâl ise, –şimdiki tâbir ile– burjuvaların müstebidâne tahakkümleri içinde hoş görünebilir. Fakat bizim tabaka-yı avâmın intibâhıyla ve galebesiyle tezâhür eden tam sosyalizm ve bolşevizm düsturları, bizim daha ziyâde işimize yaradığı için; o sosyalizm düsturlarını kabul ettiğimiz hâlde, senin vaziyetin bize ağır geliyor, prensiplerimize muhalif düşüyor. Onun için sana verdiğimiz sıkıntıdan şekvâya ve küsmeye hakkın yoktur?

Elcevap: Hayat-ı içtimâiye-i beşeriyede bir çığır açan, eğer kâinattaki kanun-u fıtrata muvâfık hareket etmezse; hayırlı işlerde ve terakkide muvaffak olamaz. Bütün hareketi şer ve tahrip hesabına geçer. Madem kanun-u fıtrata tatbik-i harekete mecburiyet var; elbette fıtrat-ı beşeriyeyi değiştirmek ve nev-i beşerin hilkatindeki hikmet-i esâsiyeyi kaldırmakla, mutlak müsâvât kanunu tatbik edilebilir. Evet ben, neseben ve hayatça avâm tabakasındanım. Ve meşreben ve fikren "müsâvât-ı hukuk" mesleğini kabul edenlerdenim. Ve şefkaten ve İslâmiyet'ten gelen sırr-ı adâlet ile, burjuva denilen tabaka-yı havassın istibdat ve tahakkümlerine karşı eskiden beri muhalefetle çalışanlardanım. Onun için bütün kuvvetimle adâlet-i tâmme lehinde, zulüm ve tagallübün ve tahakküm ve istibdadın aleyhindeyim.

Fakat nev-i beşerin fıtratı ve sırr-ı hikmeti, müsâvât-ı mutlaka kanununa zıddır. Çünkü Fâtır-ı Hakîm, kemâl-i kudret ve hikmetini göstermek için, az bir şeyden çok mahsulât aldırır ve bir sayfada çok kitapları yazdırır ve bir şey ile çok vazifeleri yaptırdığı gibi, beşer nev'i ile de binler nev'in vazifelerini gördürür.

İşte o sırr-ı azîmdendir ki, Cenâb-ı Hak, insan nev'ini binler nev'ileri sünbül verecek ve hayvanâtın sâir binler nev'ileri kadar tabakât gösterecek bir fıtratta yaratmıştır. Sâir hayvanât gibi kuvâlarına, latîfelerine, duygularına had konulmamış; serbest bırakıp hadsiz makamâtta gezecek istidât verdiğinden, bir nev' iken binler nev' hükmüne geçtiği içindir ki, arzın halifesi[1] ve kâinatın neticesi ve zîhayatın sultanı hükmüne geçmiştir.

İşte nev-i insanın tenevvüünün en mühim mâyesi ve zenbereği, müsabaka ile, hakikî imanlı fazilettir. Fazileti kaldırmak, mâhiyet-i beşeriyenin tebdiliyle, aklın söndürülmesiyle, kalbin öldürülmesiyle, rûhun mahvedilmesiyle olabilir. Evet şu hürriyet perdesi altında müthiş bir istibdadı taşıyan şu asrın gaddar yüzüne çarpılmaya lâyık iken ve hâlbuki o tokada müstehak olmayan gayet mühim bir zâtın yanlış olarak yüzüne savrulan kâmilâne şu sözün:

Ne mümkün zulm ile, bîdâd ile, imha-yı hürriyet!
Çalış idraki kaldır, muktedirsen âdemiyetten![2]

sözünün yerine, bu asrın yüzüne çarpmak için ben de derim:

Ne mümkün zulm ile, bîdâd ile, imha-yı hakikat!
Çalış kalbi kaldır, muktedirsen âdemiyetten!

Veyahut,

Ne mümkün zulm ile, bîdâd ile, imha-yı fazilet!
Çalış vicdanı kaldır, muktedirsen âdemiyetten!

Evet imanlı fazilet, medâr-ı tahakküm olmadığı gibi, sebeb-i istibdad da olamaz. Tahakküm ve tagallüb etmek, faziletsizliktir. Ve bilhassa ehl-i faziletin en mühim meşrebi, acz ve fakr ve tevazu ile hayat-ı içtimâiye-i beşeriyeye karışmak tarzındadır. Lillâhilhamd, bu meşreb üstünde hayatımız gitmiş ve

1 Bkz.: Bakara sûresi, 2/30.
2 Namık Kemal, Hürriyet Kasidesi.

gidiyor. Ben kendimde fazilet var diye fahir sûretinde dâvâ etmiyorum. *Fakat nimet-i ilâhiyeyi tahdis sûretinde, şükretmek niyetiyle diyorum ki: Cenâb-ı Hak fazl u keremiyle, ulûm-u imaniye ve Kur'âniye'ye çalışmak ve fehmetmek faziletini ihsân etmiştir.* Bu ihsân-ı ilâhîyi bütün hayatımda –lillâhilhamd– tevfik-i ilâhî ile şu millet-i İslâmiye'nin menfaatine, saâdetine sarf ederek; hiçbir vakit vasıta-yı tahakküm ve tagallüb olmadığı gibi; ekser ehl-i gafletçe matlub olan teveccüh-ü nâs ve hüsn-ü kabul-ü halk dahi, mühim bir sırra binâen benim menfurumdur; onlardan kaçıyorum. Yirmi sene eski hayatımı zayi ettiği için onları kendime muzır görüyorum. Fakat Risale-i Nur'u beğenmelerine bir emâre biliyorum, onları küstürmüyorum.

İşte ey ehl-i dünya! Dünyanıza hiç karışmadığım ve prensiplerinizle hiçbir cihet-i temasım bulunmadığı ve dokuz sene esaretteki bu hayatımın şehâdetiyle yeniden dünyaya karışmaya hiçbir niyet ve arzum yokken, bana eski bir mütegallib ve dâimâ fırsatı bekleyen ve fikr-i istibdad ve tahakkümü taşıyan bir adam gibi yapılan bunca tarassud ve tazyikiniz, hangi kanun iledir? Hangi maslahat iledir? Dünyada hiçbir hükûmet böyle fevka'l-kanun ve hiçbir ferdin tasvibine mazhar olmayan bir muâmeleye müsaade etmediği hâlde, bana karşı yapılan bu kadar bed muâmelelere, yalnız, değil benim küsmem, belki eğer bilse nev-i beşer küser, belki kâinat küsüyor!

Üçüncü İşaret

Mağlatalı dîvânecesine bir suâl.

Bir kısım ehl-i hüküm diyorlar ki: Madem sen bu memlekette duruyorsun; şu memleketin cumhurî kanunlarına inkıyâd etmek lâzım gelirken, sen neden inzivâ perdesi altında kendini o kanunlardan kurtarıyorsun? Ezcümle; şimdiki hükûmetin kanununda, vazife hâricinde bir meziyeti, bir fazileti kendine takıp, onunla bir kısım millete tahakküm edip nüfuzunu icrâ etmek, müsâvât esasına istinâd eden cumhuriyetin bir düsturuna münâfîdir. Sen neden vazifesiz olduğun hâlde elini öptürüyorsun? Halk beni dinlesin diye hodfüruşâne bir vaziyet takınıyorsun?

Elcevap: Kanunu tatbik edenler evvelâ kendilerine tatbik ettikten sonra başkasına tatbik edebilirler. Siz kendinize tatbik etmediğiniz bir düsturu başkasına tatbik etmekle, herkesten evvel siz düsturunuzu, kanununuzu kırıyorsunuz ve karşı geliyorsunuz. Çünkü bu müsâvât-ı mutlaka kanununun bana tatbikini istiyorsunuz. Ben de derim:

Ne vakit bir nefer, bir müşirin makam-ı içtimâîsine çıkarsa ve milletin o müşire karşı gösterdikleri hürmet ve teveccühe iştirak ederse ve onun gibi o teveccüh ve hürmete mazhar olursa veyahut o müşir, o nefer gibi âdileşirse ve o neferin sönük vaziyetini alırsa ve o müşirin vazife hâricinde hiçbir ehemmiyeti kalmazsa; hem eğer, en zeki ve bir ordunun muzafferiyetine sebebiyet veren bir erkân-ı harp reisi, en aptal bir neferle teveccüh-ü âmmede ve hürmet ve muhabbette müsâvâta girerse; o vakit sizin bu müsâvât kanununuz hükmünce bana şöyle diyebilirsiniz: "Kendine hoca deme! Hürmeti kabul etme! Faziletini inkâr et! Hizmetçine hizmet et! Dilencilere arkadaş ol!"

Eğer deseniz: Bu hürmet ve makam ve teveccüh, vazife başında olduğu vakte mahsustur ve vazifedarlara hastır. Sen vazifesiz bir adamsın; vazifedarlar gibi milletin hürmetini kabul edemezsin.

Elcevap: Eğer insan yalnız bir cesetten ibaret olsa ve insan dünyada lâyemutâne dâimî kalsa ve kabir kapısı kapansa ve ölüm öldürülse, o vakit vazife yalnız askerlik ve idare memurlarına mahsus kalırsa; sözünüzde dahi bir mânâ olurdu.

Fakat *madem* insan yalnız cesetten ibaret değil. Cesedi beslemek için; kalb, dil, akıl, dimağ koparılıp o cesede yedirilmez, onlar imha edilmez. Onlar da idare ister.

Ve *madem* kabir kapısı kapanmıyor ve madem kabrin öbür tarafındaki endişe-i istikbâl her ferdin en mühim meselesidir. Elbette milletin itaat ve hürmetine istinâd eden vazifeler, yalnız milletin hayat-ı dünyeviyesine âit içtimâî ve siyasî ve askerî vazifelere münhasır değildir.

Evet yolculara seyahat için vesika vermek bir vazife olduğu gibi, ebed tarafına giden yolculara da hem vesika, hem o zulümâtlı yolda nur vermek öyle bir vazifedir ki, hiçbir vazife o vazife kadar ehemmiyetli değildir. Böyle bir vazifenin inkârı, ölümün inkârıyla ve her gün اَلْمَوْتُ حَقٌّ[1] dâvâsını, cenazelerinin mührüyle imza edip tasdik eden otuz bin şâhidin şehâdetini tekzip ve inkâr etmekle olur.

Madem mânevî hâcât-ı zaruriyeye istinâd eden mânevî vazifeler var. Ve o vazifelerin en mühimmi, ebed yolunda seyahat için pasaport varakası ve

---

1 "Ölüm kesin bir gerçektir." (Bkz.: et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* 3/180. Ayrıca, ölüm gerçeğini ifade eden âyet-i kerîmeler için bkz.: Bakara sûresi, 2/28; Âl-i İmran sûresi, 3/185; Hac sûresi, 22/66; Câsiye sûresi, 45/26; Kaf sûresi, 50/19; Cum'a sûresi, 62/8; Mülk sûresi, 67/2).

berzah zulümâtında kalbin cep feneri ve saâdet-i ebediyenin anahtarı olan imandır ve imanın ders ve takviyesidir. Elbette o vazifeyi gören ehl-i mârifet her hâlde küfrân-ı nimet sûretinde kendine edilen nimet-i ilâhiyeyi ve fazilet-i imaniyeyi hiçe sayıp, sefihler ve fâsıkların makamına sukût etmeyecektir. Kendini, aşağıların bid'alarıyla, sefâhetleriyle bulaştırmayacaktır. İşte beğenmediğiniz ve müsâvâtsızlık zannettiğiniz inzivâ bunun içindir.

İşte bu hakikatle beraber, beni işkence ile tâciz eden sizin gibi enaniyette ve bu kanun-u müsâvâtı kırmakta firavunluk derecesinde ileri giden mütekebbirlere karşı demiyorum. Çünkü mütekebbirlere karşı tevazu, tezellül zannedildiğinden, tevazu etmemek gerektir. Belki ehl-i insaf ve mütevazi ve âdil kısmına derim ki:

Ben –felillâhilhamd– kendi kusurumu, aczimi biliyorum; değil müslümanlar üstünde mütekebbirâne bir makam-ı ihtiram istemek, belki her vakit nihayetsiz kusurlarımı, hiçliğimi görüp, istiğfar ile teselli bulup, halklardan ihtiram değil, duâ istiyorum. Hem zannederim benim bu mesleğimi, benim bütün arkadaşlarım biliyorlar. Yalnız bu kadar var ki, Kur'ân-ı Hakîm'in hizmeti esnasında ve hakâik-i imaniyenin dersi vaktinde o hakâik hesabına ve Kur'ân şerefine o makamın iktizâ ettiği izzet ve vakar-ı ilmiyeyi ders vaktinde muhafaza edip, başımı ehl-i dalâlete eğmemek için, o izzetli vaziyeti muvakkaten takınıyorum. Zannederim, ehl-i dünyanın kanunlarının haddi yoktur ki, bu noktalara karşı çıkabilsin!

Cây-ı Hayret Bir Tarz-ı Muâmele: Mâlûmdur ki; her yerde ehl-i maarif, mârifet ve ilim noktasında muhâkeme eder. Nerede ve kimde mârifet ve ilmi görse, meslek itibârıyla ona karşı bir dostluk ve bir hürmet besler. Hattâ düşman bir hükûmetin bir profesörü bu memlekete gelse, ehl-i maarif, onun ilim ve mârifetine hürmeten onu ziyaret ederler ve ona hürmet ederler. Hâlbuki İngiliz'in en yüksek meclis-i ilmiyesinin, Meşîhat-ı İslâmiye'den sorduğu altı suâlin cevabını, altı yüz kelime ile Meşîhat-ı İslâmiye'den istedikleri zaman, bura maarifinin hürmetsizliğine uğrayan bir ehl-i mârifet, o altı suâle altı kelime ile mazhar-ı takdir olmuş bir cevap veren ve ecnebîlerin en mühim ve hükemâların en esaslı düsturlarına hakikî ilim ve mârifetle muaraza edip galebe çalan ve Kur'ân'dan aldığı kuvvet-i mârifet ve ilme istinaden Avrupa feylesoflarına meydan okuyan ve hürriyetten altı ay evvel İstanbul'da hem ulemâyı ve hem de mekteblileri münazaraya davet edip kendisi hiç suâl sormadan

suâllerine noksansız olarak doğru cevap veren[1](Hâşiye) ve bütün hayatını bu milletin saâdetine hasreden ve yüzer risale, o milletin Türkçe olan lisânıyla neşredip o milleti tenvir eden; hem vatandaş, hem dindaş, hem dost, hem kardeş bir ehl-i mârifete karşı en ziyâde sıkıntı veren ve hakkında adâvet besleyen ve belki hürmetsizlik eden, bir kısım maarif dâiresine mensup olanlarla az bir kısım resmî hocalardır.

İşte, gel bu hâle ne diyeceksin? Medeniyet midir? Maarif-perverlik midir? Vatan-perverlik midir? Milliyet-perverlik midir? Cumhuriyet-perverlik midir? Hâşâ! Hâşâ! Hiç hiçbir şey değil. Belki bir kader-i ilâhîdir ki, o kader-i ilâhî, o ehl-i mârifet adamın dostluk ümit ettiği yerden adâvet gösterdi ki, hürmet yüzünden ilmi riyâya girmesin ve ihlâsı kazansın.

Hâtime

Kendimce cây-ı hayret ve medâr-ı şükran bir taarruz:

Bu fevkalâde enaniyetli ehl-i dünyanın enaniyet işinde o kadar hassasiyet var ki, eğer şuûren olsa idi, kerâmet derecesinde veyahut büyük bir deha derecesinde bir muâmele olurdu. O muâmele de şudur: Kendi nefsim ve aklım bende hissetmedikleri bir parça riyâkârâne enaniyet vaziyetini, onlar enaniyetlerinin hassasiyet mîzanıyla hissediyorlar gibi, şiddetli bir sûrette, ben hissetmediğim enaniyetimin karşısına çıkıyorlar. Bu sekiz-dokuz senede, sekiz-dokuz defa tecrübem var ki, onların zâlimâne bana karşı muâmelelerinin vukûundan sonra, kader-i ilâhîyi düşünüp "Ne için bunları bana musallat etti." diye nefsimin desîselerini arıyordum. Her defada, ya nefsim şuûrsuz olarak enaniyete fıtrî meyletmiş veyahut bilerek beni aldatmış, anlıyorum. O vakit kader-i ilâhî, o zâlimlerin zulmü içerisinde hakkımda adâlet etmiş, derdim.

Ezcümle; bu yazın arkadaşlarım güzel bir ata beni bindirdiler. Bir seyrangâha gittim. Şuûrsuz olarak nefsimde hodfüruşâne bir keyif arzusu uyanmakla ehl-i dünya öyle şiddetli o arzumun karşısına çıktılar ki, yalnız o gizli arzuyu değil, belki çok iştihalarımı kestiler. Hattâ ezcümle, bu defa Ramazan'dan sonra, eski zamanda gayet büyük, kudsî bir imamın bize karşı gaybî

1 (Hâşiye) Yeni Said diyor ki: Şu makamda Eski Said'in iftiharkârâne söylediği şu sözlere ben iştirak etmiyorum. Bu risalede sözü ona verdiğim için susturamıyorum. Enaniyetlilere karşı bir parça enaniyetini göstersin diye sükût ediyorum.

kerâmetiyle iltifâtından sonra kardeşlerimin takvâ ve ihlâsları ve ziyaretçilerin hürmet ve hüsn-ü zanları içinde –ben bilmeyerek– nefsim müftehirâne, güyâ müteşekkirâne perdesi altında riyâkârâne bir enaniyet vaziyetini almak istedi. Birden bu ehl-i dünyanın hadsiz hassasiyetle ve hattâ riyâkârlığın zerrelerini de hissedebilir bir tarzda, birden bana iliştiler. Ben Cenâb-ı Hakk'a şükrediyorum ki, bunların zulmü bana bir vasıta-yı ihlâs oldu.

رَبِّ أَعُوذُ بِكَ مِنْ هَمَزَاتِ الشَّيَاطِينِ ۞ وَأَعُوذُ بِكَ رَبِّ أَنْ يَحْضُرُونِ[1]

اَللّٰهُمَّ يَا حَافِظُ يَا حَفِيظُ يَا خَيْرَ الْحَافِظِينَ اِحْفَظْنِي وَاحْفَظْ نَاشِرَ هٰذِهِ الرَّسَائِلِ وَرُفَقَائِي مِنْ شَرِّ النَّفْسِ وَالشَّيْطَانِ وَمِنْ شَرِّ الْجِنِّ وَالْإِنْسَانِ وَمِنْ شَرِّ أَهْلِ الضَّلَالَةِ وَأَهْلِ الطُّغْيَانِ اٰمِينَ اٰمِينَ اٰمِينَ[2]

سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَآ إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَآ ۖ إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ[3]

---

1 "Sen de ki: Yâ Rabbî! Şeytanların vesveselerinden, onların yanımda bulunmalarından Sana sığınırım!" (Mü'minûn sûresi, 23/97-98)

2 Ey Hâfız ve Hafîz olan ve muhafaza edenlerin en hayırlısı olan Allahım! Beni, bu risalelerin nâşirini ve arkadaşlarımı nefsin ve şeytanın şerrinden, cinlerin ve insanların şerrinden, dalâlete düşmüş ve azgınlık yapanların şerrinden muhafaza et, âmîn, âmîn, âmîn...

3 "Sübhansın yâ Rab! Senin bize bildirdiğinden başka ne bilebiliriz ki? Her şeyi hakkıyla bilen, her şeyi hikmetle yapan sensin." (Bakara sûresi, 2/32)

Yirmi Altıncı Lem'anın Altıncı Ricası

Bir zaman elîm bir esaretimde, insanlardan tevahhuş edip Barla Yaylası-'nda Çam Dağı'nın tepesinde yalnız kaldım. Yalnızlıkta bir nur arıyordum. Bir gece, o yüksek tepenin başındaki yüksek bir çam ağacının üstündeki üstü açık odacıkta idim. Üç dört gurbeti birbiri içinde ihtiyarlık bana ihtâr etti. Altıncı Mektup'ta izah edildiği gibi; o gece ıssız, sessiz, yalnız, ağaçların hışırtılarından ve hemhemelerinden gelen hazîn bir sadâ, bir ses, rikkatime, ihtiyarlığıma, gurbetime ziyâde dokundu. İhtiyarlık bana ihtâr etti ki; gündüz nasıl şu siyah bir kabre tebeddül etti, dünya siyah kefenini giydi, öyle de; senin ömrünün gündüzü de geceye ve dünya gündüzü de berzah gecesine ve hayatın yazı dahi ölümün kış gecesine inkılâp edeceğini kalbimin kulağına söyledi. Nefsim bilmecburiye dedi:

Evet, ben vatanımdan garip olduğum gibi, bu elli sene zarfındaki ömrümde zevâl bulan sevdiklerimden ayrı düştüğümden ve arkalarında onlara ağlayarak kaldığımdan, bu vatan gurbetinden daha ziyâde hazîn ve elîm bir gurbettir. Ve bu gece ve dağın garibâne vaziyetindeki hazîn gurbetten daha ziyâde hazîn ve elîm bir gurbete yakınlaşıyorum ki, bütün dünyadan birden müfârakat zamanı yakınlaştığını ihtiyarlık bana haber veriyor. Bu gurbet gurbet içinde ve bu hüzün hüzün içindeki vaziyetten bir rica, bir nur aradım.

Birden îmân-ı billâh imdâda yetişti. Öyle bir ünsiyet verdi ki; bulunduğum muzaaf vahşet bin defa tezâuf etse idi, yine o teselli kâfi gelirdi.

Evet, ey ihtiyar ve ihtiyareler! Madem Rahîm bir Hâlıkımız var; bizim için gurbet olamaz. Madem O var, bizim için her şey var. Madem O var, melâikeleri de var. Öyle ise bu dünya boş değil, hâlî dağlar, boş sahrâlar Cenâb-ı Hakk'ın ibâdıyla doludur.[1] Zîşuûr ibâdından başka, O'nun nuruyla, O'nun hesabıyla taşı da ağacı da birer mûnis arkadaş hükmüne geçer; lisân-ı hâl ile bizim ile konuşabilirler ve eğlendirirler.

Evet, bu kâinatın mevcûdâtı adedince ve bu büyük kitab-ı âlemin harfleri sayısınca vücuduna şehâdet eden ve zîrûhların medâr-ı şefkat ve rahmet ve inâyet olabilen cihâzâtı ve mat'ûmâtı ve nimetleri adedince rahmetini

---

1 Göremediğimiz her tarafın secde eden meleklerle dolu olduğunu bildiren hadis-i şerif için bkz.: Tirmizî, *zühd* 9; İbni Mâce, *zühd* 19; el-Bezzâr, *el-Müsned* 9/358.

gösteren deliller, şâhidler, bize Rahîm, Kerîm, Enîs, Vedûd olan Hâlıkımızın, Sâni'imizin, Hâmimizin dergâhını gösteriyorlar. O dergâhta en makbul bir şefaatçi, acz ve zaaftır. Ve acz ve zaafın tam zamanı da, ihtiyarlıktır. Böyle bir dergâha makbul bir şefaatçi olan ihtiyarlıktan küsmek değil, sevmek lâzımdır.

Bediüzzaman Said Nursî'nin birkaç mektubu ve Nur Risaleleri'nin telifi zamanlarında Risale-i Nur'u el yazılarıyla neşredenlerden bazılarının fıkralarıdır.

Yirmi Sekizinci Mektub'un Üçüncü Meselesi'nin tetimmesi olabilir küçük ve hususî bir mektuptur.

Âhiret kardeşlerim ve çalışkan talebelerim Hüsrev Efendi ve Refet Bey,

Sözler nâmındaki envâr-ı Kur'âniye'de üç keramet-i Kur'âniye'yi hissediyorduk. Sizler dahi gayret ve şevkinizle bir dördüncüsünü ilâve ettirdiniz. Bildiğimiz üç ise:

Birincisi: Telifinde fevkalâde sühûlet ve sürattir. Hatta beş parça olan On Dokuzuncu Mektup, iki-üç günde ve her günde üç-dört saat zarfında –mecmuu on iki saat eder– kitapsız, dağda, bağda telif edildi. Otuzuncu Söz hastalıklı bir zamanda, beş-altı saatte telif edildi. Yirmi Sekizinci Söz olan Cennet Bahsi bir veya iki saatte, Süleyman'ın dere bahçesinde telif edildi. Ben ve Tevfik ile Süleyman bu sürate hayrette kaldık ve hâkezâ.. telifinde bu keramet-i Kur'âniye olduğu gibi...

İkincisi: Yazmasında dahi fevkalâde bir sühûlet, bir iştiyak ve usanmamak var. Şu zamanda ruhlara, akıllara usanç veren çok esbap içinde bu Sözler'den biri çıkar.. birden çok yerlerde kemâl-i iştiyakla yazılmaya başlanıyor.. mühim meşgaleler içinde onlar her şeye tercih ediliyor ve hâkezâ...

Üçüncü Keramet-i Kur'âniye: Bunların okunması dahi usanç vermiyor. Husûsan ihtiyaç hissedilse, okundukça zevk alınıyor, usanılmıyor.

İşte, siz dahi dördüncü bir keramet-i Kur'âniye'yi isbat ettiniz. Hüsrev gibi kendine tembel diyen ve beş senedir Sözler'i işittiği hâlde yazmaya cidden tembellik edip başlamayan bir kardeşimiz, bir ayda on dört kitabı güzel ve dikkatli yazması şüphesiz dördüncü bir keramet-i esrar-ı Kur'âniye'dir. Husûsan Otuz Üçüncü Mektup olan Otuz Üç Pencereler'in kıymeti tamamen takdir edilmiş ki, gayet dikkatle ve güzel yazılmış. **Evet, o risale, mârifetullah ve iman-ı billâh için en kuvvetli ve en parlak bir risaledir**. Yalnız, baştaki pencereler gayet icmal ve ihtisarla gidilmiştir. Fakat gittikçe inkişaf eder, daha ziyade parlar. Zaten sâir telifâta muhalif olarak ekser Sözler'in başları mücmel başlar, gittikçe genişlenir, tenevvür eder.

Yirmi Sekizinci Mektub'un Yedinci Meselesi

بِسْـــمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

قُلْ بِفَضْلِ اللهِ وَبِرَحْمَتِهِ فَبِذٰلِكَ فَلْيَفْرَحُوا هُوَ خَيْرٌ مِمَّا يَجْمَعُونَ[1]

Şu mesele, "Yedi İşaret"tir.

Evvelâ, tahdis-i nimet sûretinde birkaç sırr-ı inâyeti izhar eden "Yedi Sebeb"i beyan ederiz.

Birinci Sebep: Eski Harb-i Umumî'den evvel ve evâilinde, bir vâkıa-yı sâdıkada görüyorum ki Ararat Dağı denilen meşhur Ağrı Dağı'nın altındayım. Birden o dağ, müthiş infilâk etti. Dağlar gibi parçaları dünyanın her tarafına dağıttı. O dehşet içinde baktım ki merhum vâlidem yanımdadır. Dedim: *"Ana, korkma! Cenâb-ı Hakk'ın emridir, O Rahîm'dir ve Hakîm'dir."* Birden, o hâlette iken baktım ki mühim bir zât bana âmirâne diyor ki: *"İ'câz-ı Kur'ân'ı beyan et!"* Uyandım, anladım ki; *bir büyük infilâk olacak.. o infilâk ve inkılâptan sonra Kur'ân etrafındaki surlar kırılacak.. doğrudan doğruya Kur'ân kendi kendini müdafaa edecek.. ve Kur'ân'a hücum edilecek.. i'câzı, onun çelik bir zırhı olacak.. ve şu i'câzın bir nev'ini şu zamanda izharına, haddimin fevkinde olarak benim gibi bir adam namzet olacak.. ve namzet olduğumu anladım.*

Madem i'câz-ı Kur'ân'ı bir derece beyan, Sözler'le oldu. Elbette, o i'câzın hesabına geçen ve onun reşehâtı ve berekâtı nev'inden olan hizmetimizdeki inâyâtı izhar etmek, i'câza yardımdır ve izhar etmek gerektir.

İkinci Sebep: Madem Kur'ân-ı Hakîm mürşidimizdir, üstadımızdır, imamımızdır, her bir âdâpta rehberimizdir. O, kendi kendini methediyor. Biz de onun dersine ittibâen, onun tefsirini methedeceğiz.

Hem madem yazılan Sözler, onun bir nevi tefsiridir.. ve o risaleler ki hakâik-i Kur'âniye'nin malıdır ve hakikatleridir.. ve madem Kur'ân-ı Hakîm

---

[1] "De ki; Allah'ın lütfuyla, rahmetiyle, evet sadece bununla ferahlanın. Çünkü bu, onların dünya malı olarak topladıkları bütün şeylerden daha hayırlıdır." (Yûnus sûresi, 10/58).

ekser sûrelerde, husûsan [1] الٓرٰ 'larda [2] حٰمٓ 'lerde kendi kendini kemâl-i haşmetle gösteriyor, kemâlâtını söylüyor, lâyık olduğu methi kendi kendine ediyor. Elbette, *Sözler'de in'ikâs etmiş Kur'ân-ı Hakîm'in lemeât-ı i'câziyesinden ve o hizmetin makbuliyetine alâmet olan inâyât-ı rabbâniyenin izharına mükellefiz*. Çünkü o üstadımız öyle eder ve öyle ders verir.

Üçüncü Sebep: Sözler hakkında, tevazu sûretinde demiyorum; belki bir hakikati beyan etmek için derim ki:

Sözler'deki hakâik ve kemâlât benim değil, Kur'ân'ındır ve Kur'ân'dan tereşşuh etmiştir. Hatta Onuncu Söz, yüzer âyât-ı Kur'âniye'den süzülmüş bazı katarâttır. Sâir risaleler dahi umumen öyledir.

Madem ben öyle biliyorum ve madem ben fâniyim, gideceğim. Elbette bâki olacak bir şey ve bir eser, benimle bağlanmamak gerektir ve bağlanmamalı. Ve madem ehl-i dalâlet ve tuğyan, işlerine gelmeyen bir eseri, eser sahibini çürütmekle eseri çürütmek âdetleridir. Elbette, semâ-yı Kur'ân'ın yıldızlarıyla bağlanan risaleler, benim gibi çok itirazâta ve tenkidâta medar olabilen ve sukut edebilen çürük bir direk ile bağlanmamalı.

Hem madem örf-ü nâsta, bir eserdeki mezâyâ, o eserin masdarı ve menbaı zannettikleri müellifinin etvârında aranılıyor.. ve bu örfe göre, o hakâik-i âliyeyi ve o cevâhir-i gâliyeyi kendim gibi bir müflise ve onların binde birini kendinde gösteremeyen şahsiyetime mal etmek, hakikate karşı büyük bir haksızlık olduğu için; *risaleler kendi malım değil, Kur'ân'ın malı olarak, Kur'ân'ın reşehât-ı meziyâtına mazhar olduklarını izhar etmeye mecburum. Evet, lezzetli üzüm salkımlarının hâsiyetleri, kuru çubuğunda aranılmaz. İşte ben de öyle bir kuru çubuk hükmündeyim.*

Dördüncü Sebep: *Bazen tevazu, küfrân-ı nimeti istilzam ediyor; belki küfrân-ı nimet olur. Bazen de tahdis-i nimet, iftihar olur. İkisi de zarardır. Bunun çare-i yegânesi –ki ne küfrân-ı nimet çıksın, ne de iftihar olsun– meziyet ve kemâlâtları ikrar edip, fakat temellük etmeyerek, Mün'im-i Hakikî'nin eser-i in'âmı olarak göstermektir.* Meselâ, nasıl ki murassa ve müzeyyen bir elbise-i fâhireyi biri sana giydirse ve onunla çok güzelleşsen,

---

1 "Elif, Lâm, Râ." (Yûnus sûresi, 10/1; Hûd sûresi, 11/1; Yûsuf sûresi, 12/1; İbrahim sûresi, 14/1; Hicr sûresi, 15/1).

2 "Hâ, Mîm." (Mü'min sûresi, 40/1; Fussilet sûresi, 41/1; Şûrâ sûresi, 42/1; Zuhruf sûresi, 43/1; Duhân sûresi, 44/1; Câsiye sûresi, 45/1; Ahkaf sûresi, 46/1).

halk sana dese, *"Mâşallah, çok güzelsin, çok güzelleştin."* Eğer sen tevazukârâne desen, *"Hâşâ, ben neyim? Hiç! Bu nedir, nerede güzellik?"* O vakit küfrân-ı nimet olur ve hulleyi sana giydiren mahir sanatkâra karşı hürmetsizlik olur. Eğer müftehirâne desen, *"Evet, ben çok güzelim. Benim gibi güzel nerede var? Benim gibi birini gösteriniz."* O vakit, mağrurâne bir fahirdir. İşte fahirden, küfrândan kurtulmak için demeli ki: *"Evet, ben güzelleştim. Fakat güzellik libasındır ve dolayısıyla libası bana giydirenindir, benim değildir."*

İşte, bunun gibi ben de sesim yetişse bütün küre-i arza bağırarak derim ki: *Sözler güzeldirler, hakikattirler. Fakat benim değildirler; Kur'ân-ı Kerîm'in hakâikinden telemmû etmiş şuâlardır.*

وَمَا مَدَحْتُ مُحَمَّدًا بِمَقَالَتِي وَلٰكِنْ مَدَحْتُ مَقَالَتِي بِمُحَمَّدٍ ﷺ[1]

düsturuyla derim ki:

وَمَا مَدَحْتُ الْقُرْاٰنَ بِكَلِمَاتِي وَلٰكِنْ مَدَحْتُ كَلِمَاتِي بِالْقُرْاٰنِ

Yani, *"Kur'ân'ın hakâik-i i'câzını ben güzelleştiremedim, güzel gösteremedim. Belki Kur'ân'ın güzel hakikatleri benim tâbirâtlarımı da güzelleştirdi, ulvîleştirdi."*

Madem böyledir; hakâik-i Kur'ân'ın güzelliği nâmına, Sözler nâmındaki aynalarının güzelliklerini ve o aynadarlığa terettüp eden inâyât-ı ilâhiyeyi izhar etmek, makbul bir tahdis-i nimettir.

Beşinci Sebep: Çok zaman evvel, bir ehl-i velâyetten işittim ki: O zât, eski velilerin gaybî işaretlerinden istihraç etmiş ve kanaati gelmiş ki; *"Şark tarafından bir nur zuhur edecek, bid'alar zulümâtını dağıtacak." Ben, böyle bir nurun zuhuruna çok intizar ettim ve ediyorum. Fakat çiçekler baharda gelir. Öyle kudsî çiçeklere zemin hazır etmek lâzım gelir. Ve anladık ki, bu hizmetimizle o nurâni zâtlara zemin ihzar ediyoruz.*

Madem kendimize ait değil; elbette, Sözler nâmındaki nurlara ait olan inâyât-ı ilâhiyeyi beyan etmekte medar-ı fahir ve gurur olamaz, belki medar-ı hamd ve şükür ve tahdis-i nimet olur.

---

[1] "Ben sözlerimle Muhammed'i *(aleyhissalâtü vesselâm)* övmüş olmadım; aslında sözlerimi Muhammed *(aleyhissalâtü vesselâm)*'la övmüş ve güzelleştirmiş oldum." Hassân İbni Sâbit'in sözü olarak; İbnü'l-Esîr, *el-Meselü's-sâir* 2/357; el-Kalkaşendî, *Subhu'l-a'şâ* 2/321; İmâm Rabbânî, *el-Mektûbât* 1/58 (44. Mektup).

Altıncı Sebep: Sözler'in telifi vâsıtasıyla Kur'ân'a hizmetimize bir mükâfât-ı âcile ve bir vâsıta-yı teşvik olan inâyât-ı rabbâniye, bir muvaffakiyettir. Muvaffakiyet ise izhar edilir. Muvaffakiyetten geçse, olsa olsa bir ikram-ı ilâhî olur. *İkram-ı ilâhî ise, izharı bir şükr-ü mânevîdir.*

Ondan dahi geçse, olsa olsa, hiç ihtiyârımız karışmadan bir keramet-i Kur'âniye olur. Biz mazhar olmuşuz. Bu nevi ihtiyârsız ve habersiz gelen bir kerametin izharı zararsızdır. Eğer âdi kerâmâtın fevkine çıksa, o vakit olsa olsa Kur'ân'ın i'câz-ı mânevîsinin şûleleri olur. Madem i'câz izhar edilir; elbette i'câza yardım edenin dahi izharı, i'câz hesabına geçer. Hiç medar-ı fahir ve gurur olamaz; belki medar-ı hamd ve şükrandır.

Yedinci Sebep: *Nev-i insanın yüzde sekseni ehl-i tahkik değildir ki; hakikate nüfuz etsin ve hakikati, hakikat tanıyıp kabul etsin. Belki, sûrete, hüsn-ü zanna binâen makbul ve mûtemet insanlardan işittikleri mesâili takliden kabul ederler. Hatta, kuvvetli bir hakikati zayıf bir adamın elinde zayıf görür.. ve kıymetsiz bir meseleyi kıymettar bir adamın elinde görse, kıymettar telâkki eder.*

İşte ona binâen, benim gibi zayıf ve kıymetsiz bir bîçârenin elindeki hakâik-i imaniye ve Kur'âniye'nin kıymetini, ekser nâsın nokta-yı nazarında düşürmemek için, bilmecburiye ilân ediyorum ki; ihtiyârımız ve haberimiz olmadan birisi, bizi istihdam ediyor; biz bilmeyerek, bizi mühim işlerde çalıştırıyor. Delilimiz de şudur ki, şuurumuz ve ihtiyârımızdan hariç bir kısım inâyâta ve teshilâta mazhar oluyoruz. Öyleyse, o inâyetleri bağırarak ilân etmeye mecburuz.

İşte, geçmiş yedi esbaba binâen, küllî birkaç inâyet-i rabbâniyeye işaret edeceğiz.

Birinci İşaret: Yirmi Sekizinci Mektub'un Sekizinci Meselesi'nin Birinci Nüktesi'nde beyan edilmiştir ki, *"tevâfukat"*tır. Ezcümle: Mucizât-ı Ahmediye Mektubatı'nda, Üçüncü İşareti'nden tâ On Sekizinci İşareti'ne kadar altmış sayfa; habersiz, bilmeyerek, bir müstensihin nüshasında –iki sayfa müstesna olmak üzere mütebâki bütün sayfalarda– kemâl-i muvâzenetle, iki yüzden ziyade *Resûl-i Ekrem (aleyhissalâtü vesselâm)* kelimeleri birbirine bakıyorlar. Kim insafla iki sayfaya dikkat etse, tesadüf olmadığını tasdik edecek. Hâlbuki tesadüf, olsa olsa bir sayfada kesretli emsâl kelimeleri bulunsa yarı yarıya tevâfuk olur, ancak bir-iki sayfada tamamen tevâfuk edebilir. O hâlde böyle umum sayfalarda *Resûl-i Ekrem (aleyhissalâtü vesselâm)* kelimesi; iki olsun, üç

olsun, dört olsun veya daha ziyade olsun, kemâl-i mizanla birbirinin yüzüne baksa elbette tesadüf olması mümkün değildir. Hem sekiz ayrı ayrı müstensihin bozamadığı bir tevâfukun, kuvvetli bir işaret-i gaybiye içinde olduğunu gösterir.

Nasıl ki ehl-i belâgatın kitaplarında belâgatın derecâtı bulunduğu hâlde, Kur'ân-ı Hakîm'deki belâgat, derece-i i'câza çıkmış; kimsenin haddi değil ki ona yetişsin. Öyle de mucizât-ı Ahmediye'nin bir aynası olan On Dokuzuncu Mektup ve mucizât-ı Kur'âniye'nin bir tercümanı olan Yirmi Beşinci Söz ve Kur'ân'ın bir nevi tefsiri olan Risale-i Nur eczalarında tevâfukat, umum kitapların fevkinde bir derece-i garâbet gösteriyor. Ve ondan anlaşılıyor ki; mucizât-ı Kur'âniye ve mucizât-ı Ahmediye'nin bir nevi kerametidir ki o aynalarda tecellî ve temessül ediyor.

İkinci İşaret: Hizmet-i Kur'âniye'ye ait inâyât-ı rabbâniyenin ikincisi şudur ki: Cenâb-ı Hak benim gibi kalemsiz, yarım ümmî, diyar-ı gurbette kimsesiz, ihtilâttan men edilmiş bir tarzda; kuvvetli, ciddî, samimî, gayûr, fedakâr.. ve kalemleri birer elmas kılıç olan kardeşleri bana muâvin ihsan etti. Zayıf ve âciz omzuma çok ağır gelen vazife-i Kur'âniye'yi, o kuvvetli omuzlara bindirdi, kemâl-i kereminden yükümü hafifleştirdi. O mübarek cemaat ise –Hulûsi'nin tâbiriyle– telsiz telgrafın âhizeleri hükmünde –ve Sabri'nin tâbiriyle– Nur fabrikasının elektriklerini yetiştiren makineler hükmünde ayrı ayrı meziyetleri ve kıymettar muhtelif hâsiyetleriyle beraber –yine Sabri'nin tâbiriyle– bir tevâfukat-ı gaybiye nev'inden olarak, şevk ve sa'y u gayret ve ciddiyette birbirine benzer bir sûrette, esrar-ı Kur'âniye'yi ve envâr-ı imaniyeyi etrafa neşretmeleri ve her yere eriştirmeleri ve şu zamanda (yani hurufât değişmiş, matbaa yok, herkes envâr-ı imaniyeye muhtaç olduğu bir zamanda) ve fütur verecek ve şevki kıracak çok esbap varken; bunların fütursuz, kemâl-i şevk ve gayretle bu hizmetleri, doğrudan doğruya bir keramet-i Kur'âniye ve zâhir bir inâyet-i ilâhiyedir.

Evet, velâyetin kerameti olduğu gibi, niyet-i hâlisanın dahi kerameti vardır. Samimiyetin dahi kerameti vardır. Bâhusus, lillâh için olan bir uhuvvet dairesindeki kardeşlerin içinde ciddî, samimî tesânüdün çok kerametleri olabilir. Hatta şöyle bir cemaatin şahs-ı mânevîsi bir veliyy-i kâmil hükmüne geçebilir, inâyâta mazhar olur.

İşte, ey kardeşlerim ve ey hizmet-i Kur'ân'da arkadaşlarım! Bir kaleyi fetheden bir bölüğün çavuşuna, bütün şerefi ve bütün ganimeti vermek nasıl zulümdür, bir hatadır. Öyle de şahs-ı mânevînizin kuvvetiyle ve kalemlerinizle

hâsıl olan fütuhattaki inâyâtı benim gibi bir bîçâreye veremezsiniz. *Elbette, böyle mübarek bir cemaatte, tevâfukat-ı gaybiyeden daha ziyade kuvvetli bir işaret-i gaybiye var ve ben görüyorum, fakat herkese ve umuma gösteremiyorum.*

Üçüncü İşaret: Risale-i Nur eczaları, bütün mühim hakâik-i imaniye ve Kur'âniye'yi, hatta en muannide karşı dahi parlak bir sûrette isbatı, çok kuvvetli bir işaret-i gaybiye ve bir inâyet-i ilâhiyedir. Çünkü hakâik-i imaniye ve Kur'âniye içinde öyleleri var ki en büyük bir dâhi telâkki edilen İbni Sina, fehminde aczini itiraf etmiş; "Akıl buna yol bulamaz!" demiş. Onuncu Söz Risalesi, o zâtın dehâsıyla yetişemediği hakâiki, avâmlara da çocuklara da bildiriyor.

Hem meselâ; sırr-ı kader ve cüz-ü ihtiyârînin hâlli için, koca Sa'd-ı Teftazânî gibi bir allâme, kırk elli sayfada meşhur *Mukaddemât-ı İsnâ Aşer* nâmıyla Telvih nâm kitabında ancak hallettiği ve ancak havassa bildirdiği aynı mesâili, kadere dair olan Yirmi Altıncı Söz'de İkinci Mebhas'ın iki sayfasında tamamıyla, hem herkese bildirecek bir tarzda beyanı, eser-i inâyet olmazsa nedir?

Hem bütün ukûlü hayrette bırakan ve hiçbir felsefenin eliyle keşfedilemeyen ve sırr-ı hilkat-i âlem ve tılsım-ı kâinat denilen ve Kur'ân-ı Azîmüşşân'ın i'câzıyla keşfedilen o tılsım-ı müşki'l-küşâ ve o muamma-yı hayret-nümâ, Yirmi Dördüncü Mektup ve Yirmi Dokuzuncu Söz'ün âhirindeki remizli nüktede ve Otuzuncu Söz'ün, tahavvülât-ı zerrâtın altı adet hikmetinde keşfedilmiştir. Kâinattaki faaliyet-i hayret-nümânın tılsımını ve hilkat-i kâinatın ve âkıbetinin muammasını ve tahavvülât-ı zerrâttaki harekâtın sırr-ı hikmetini keşif ve beyan etmişlerdir; meydandadır, bakılabilir.

Hem sırr-ı ehadiyet ile şeriksiz vahdet-i rubûbiyeti, hem nihayetsiz kurbiyet-i ilâhiye ile nihayetsiz bu'diyetimiz olan hayret-engiz hakikatleri, kemâl-i vuzuhla On Altıncı Söz ve Otuz İkinci Söz, beyan ettikleri gibi; kudret-i ilâhiyeye nisbeten zerrât ve seyyârât müsâvi olduğunu.. ve haşr-i âzamda umum zîruhun ihyâsı, bir nefsin ihyâsı kadar o kudrete kolay olduğunu.. ve şirkin hilkat-i kâinatta müdahalesi imtinâ derecesinde akıldan uzak olduğunu kemâl-i vuzuhla gösteren Yirminci Mektup'taki وَهُوَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ[1] kelimesi beyanında ve üç temsili hâvi onun zeyli, şu azîm sırr-ı vahdeti keşfetmiştir.

---

1 "Allah herşeye kâdirdir." (Mâide sûresi, 5/120; Hûd sûresi, 11/4; Rûm sûresi, 30/50; …)

Hem hakâik-i imaniye ve Kur'âniye'de öyle bir genişlik var ki en büyük zekâ-yı beşerî ihata edemediği hâlde; benim gibi zihni müşevveş, vaziyeti perişan, müracaat edilecek kitap yokken, sıkıntılı ve süratle yazan bir adamda, o hakâikin ekseriyet-i mutlakası dekâikiyle zuhuru, doğrudan doğruya Kur'ân-ı Hakîm'in i'câz-ı mânevîsinin eseri ve inâyet-i rabbâniyenin bir cilvesi ve kuvvetli bir işaret-i gaybiyedir.

Dördüncü İşaret: Elli altmış risaleler[1](Hâşiye) öyle bir tarzda ihsan edilmiş ki; değil benim gibi az düşünen ve zuhurata tebaiyet eden ve tetkike vakit bulamayan bir insanın, belki büyük zekâlardan mürekkep bir ehl-i tetkikin sa'y ve gayretiyle yapılmayan bir tarzda telifleri, doğrudan doğruya bir eser-i inâyet olduklarını gösteriyor. Çünkü bütün bu risalelerde bütün derin hakâik, temsilât vâsıtasıyla, en âmî ve ümmî olanlara kadar ders veriliyor. Hâlbuki o hakâikin çoğunu, büyük âlimler "Tefhim edilmez!" deyip değil avâma, belki havassa da bildiremiyorlar.

İşte, en uzak hakikatleri en yakın bir tarzda, en âmî bir adama ders verecek derecede, benim gibi Türkçe'si az, sözleri muğlâk, çoğu anlaşılmaz ve "Zâhir hakikatleri dahi müşkülleştiriyor." diye eskiden beri iştihar bulmuş ve eski eserleri –kısmen– o sû-i iştiharı tasdik etmiş bir şahsın elinde bu harika teshilât ve sühûlet-i beyan; elbette, bilâ-şüphe, bir eser-i inâyettir ve onun hüneri olamaz ve Kur'ân-ı Kerîm'in i'câz-ı mânevîsinin bir cilvesidir ve temsilât-ı Kur'âniye'nin bir temessülüdür ve in'ikâsıdır.

Beşinci İşaret: Risaleler umumiyetle pekçok intişar ettiği hâlde; en büyük âlimden tut, tâ en âmî adama kadar ve ehl-i kalb büyük bir veliden tut, tâ en muannit dinsiz bir feylesofa kadar olan tabakât-ı nâs ve tâifeler, o risaleleri gördükleri ve okudukları ve bir kısmı tokatlarını yedikleri hâlde tenkit edilmemesi.. ve her tâife derecesine göre istifade etmesi, doğrudan doğruya bir eser-i inâyet-i rabbâniye ve bir keramet-i Kur'âniye olduğu gibi, çok tetkikât ve taharriyâtın neticesiyle ancak husûl bulan o çeşit risaleler, fevkalâde bir süratle, hem idrakimi ve fikrimi müşevveş eden sıkıntılı inkıbaz vakitlerinde yazılması dahi, bir eser-i inâyet ve bir ikram-ı rabbânîdir.

Evet, ekser kardeşlerim ve yanımdaki umum arkadaşlarım ve müstensihler biliyorlar ki On Dokuzuncu Mektub'un beş parçası, birkaç gün zarfında; her gün iki-üç saatte ve mecmuu on iki saatte, hiçbir kitaba müracaat edilmeden yazılması; hatta en mühim bir parça ve o parçada lafz-ı Resûl-i Ekrem (aleyhissalâtü vesselâm) kelimesinde zâhir bir hâtem-i nübüvveti

1 (Hâşiye) Şimdi yüz otuzdur.

gösteren dördüncü cüz; üç-dört saatte, dağda, yağmur altında, ezber yazılmış. Ve Otuzuncu Söz gibi mühim ve dakik bir risale, altı saat içinde bir bağda yazılmış. Ve Yirmi Sekizinci Söz, Süleyman'ın bahçesinde bir, nihayet iki saat içinde yazılması gibi.. ekser risalelerin böyle olması ve eskiden beri sıkıntılı ve münkabız olduğum zaman en zâhir hakikatleri dahi beyan edemediğimi, belki bilemediğimi yakın dostlarım biliyorlar. Husûsan o sıkıntıya hastalık da ilâve edilse, daha ziyade beni dersten, teliften men etmekle beraber; en mühim Sözler ve risalelerin, en sıkıntılı ve hastalıklı zamanımda, en süratli bir tarzda yazılması, doğrudan doğruya bir inâyet-i ilâhiye ve bir ikram-ı rabbânî ve bir keramet-i Kur'âniye olmazsa nedir?

Hem hangi kitap olursa olsun, böyle hakâik-i ilâhiyeden ve imaniyeden bahsetmişse, alâküllihâl bir kısım mesâili, bir kısım insanlara zarar verir. Ve zarar verdikleri için, her mesele herkese neşredilmemiş. Hâlbuki şu risaleler ise, şimdiye kadar hiç kimsede –çoklardan sorduğum hâlde– sû-i tesir ve aksülamel ve tahdîş-i ezhan gibi bir zarar vermedikleri, doğrudan doğruya bir işaret-i gaybiye ve bir inâyet-i rabbâniye olduğu bizce muhakkaktır.

Altıncı İşaret: Şimdi bence kat'iyet peydâ etmiştir ki; ekser hayatım, ihtiyâr ve iktidarımın, şuur ve tedbirimin haricinde, öyle bir tarzda geçmiş ve öyle garip bir sûrette ona cereyan verilmiş, tâ Kur'ân-ı Hakîm'e hizmet edecek olan bu nevi risaleleri netice versin. Âdeta bütün hayat-ı ilmiyem, mukaddemât-ı ihzâriye hükmüne geçmiş ve Sözler'le i'câz-ı Kur'ân'ın izharı, onun neticesi olacak bir sûrette olmuştur. Hatta, şu yedi sene nefyimde ve gurbetimde ve sebepsiz ve arzumun hilâfında tecerrüdüm ve meşrebime muhalif, yalnız bir köyde imrâr-ı hayat etmekliğim.. ve eskiden beri ülfet ettiğim hayat-ı içtimaiyenin çok râbıtalarından ve kaidelerinden nefret edip terk etmekliğim, doğrudan doğruya bu hizmet-i Kur'âniye'yi hâlis, sâfi bir sûrette yaptırmak için bu vaziyet verildiğine şüphem kalmamıştır. Hatta çok defa bana verilen sıkıntı ve zulmen bana karşı olan tazyikat perdesi altında bir dest-i inâyet tarafından merhametkârâne, Kur'ân'ın esrarına hasr-ı fikir ettirmek ve nazarı dağıtmamak için yapılmıştır, kanaatindeyim. Hatta eskiden mütâlaaya çok müştâk olduğum hâlde, bütün bütün sâir kitapların mütâlaasından bir men, bir mücânebet ruhuma verilmişti. Böyle gurbette medar-ı teselli ve ünsiyet olan mütâlaayı bana terkettiren, anladım ki doğrudan doğruya âyât-ı Kur'âniye'nin üstad-ı mutlak olmaları içindir.

Hem yazılan eserler, risaleler –ekseriyet-i mutlakası– hariçten hiçbir sebep gelmeyerek, ruhumdan tevellüt eden bir hâcete binâen, âni ve def'î

olarak ihsan edilmiş. Sonra bazı dostlarıma gösterdiğim vakit demişler: "Şu zamanın yaralarına devâdır." İntişar ettikten sonra ekser kardeşlerimden anladım ki tam şu zamandaki ihtiyaca muvâfık ve derde lâyık bir ilâç hükmüne geçiyor.

İşte, ihtiyâr ve şuurumun dairesi haricinde, mezkûr hâletler ve sergüzeşt-i hayatım ve ulûmların envâlarındaki hilâf-ı âdet, ihtiyârsız tetebbuâtım, böyle bir netice-i kudsiyeye müncer olmak için, kuvvetli bir inâyet-i ilâhiye ve bir ikram-ı rabbânî olduğuna bende şüphe bırakmamıştır.

Yedinci İşaret: Bu hizmetimiz zamanında, beş-altı sene zarfında, bilâ-mübalâğa yüz eser-i ikram-ı ilâhî ve inâyet-i rabbâniye ve keramet-i Kur'âniye'yi gözümüzle gördük. Bir kısmını On Altıncı Mektup'ta işaret ettik. Bir kısmını Yirmi Altıncı Mektub'un Dördüncü Mebhası'nın Mesâil-i Müteferrikası'nda, bir kısmını Yirmi Sekizinci Mektub'un Üçüncü Meselesi'nde beyan ettik. Benim yakın arkadaşlarım bunu biliyorlar. Dâimî arkadaşım Süleyman Efendi, çoklarını biliyor. *Husûsan Sözler'in ve risalelerin neşrinde ve tashihâtında ve yerlerine yerleştirmekte ve tesvid ve tebyizinde fevka'l-me'mûl, kerametkârâne bir teshilâta mazhar oluyoruz.. keramet-i Kur'âniye olduğuna şüphemiz kalmıyor. Bunun misalleri yüzlerdir.*

Hem maîşet hususunda o kadar şefkatle besleniyoruz ki en küçük bir arzu-yu kalbimizi bizi istihdam eden Sahib-i İnâyet, tatmin etmek için fevka'l-me'mûl bir sûrette ihsan ediyor ve hâkezâ...

İşte bu hâl gayet kuvvetli bir işaret-i gaybiyedir ki biz istihdam olunuyoruz. Hem rıza dairesinde, hem inâyet altında bize hizmet-i Kur'âniye yaptırılıyor.

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ هٰذَا مِنْ فَضْلِ رَبِّي[1]

سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَآ إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَاۜ إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ[2]

اَللّٰهُمَّ صَلِّ عَلٰى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ صَلَاةً تَكُونُ لَكَ رِضَاءً وَلِحَقِّهٖ أَدَاءً وَعَلٰى اٰلِهٖ وَصَحْبِهٖ وَسَلِّمْ تَسْلِيمًا كَثِيرًا، اٰمِينَ.[3]

---

1 Allah'a hamdolsun; bu Rabbimin ihsanıdır.

2 "Sübhansın yâ Rab! Senin bize bildirdiğinden başka ne bilebiliriz ki? Her şeyi hakkıyla bilen, her şeyi hikmetle yapan sensin." (Bakara sûresi, 2/32)

3 Allah'ım! Efendimiz Muhammed'e, O'nun âl ve ashabına, senin hoşnutluğuna ve O'nun hakkının ödenmesine vesile olacak şekilde çok salât ve selâm eyle, âmîn...

Mahrem Bir Suâle Cevaptır

[Şu sırr-ı inâyet, eskiden mahremce yazılmış; On Dördüncü Söz'ün âhirine ilhak edilmişti. Her nasılsa ekser müstensihler unutup yazmamışlardı. Demek münasip ve lâyık mevkii burasıymış ki gizli kalmış.]

Benden suâl ediyorsun: "Neden senin Kur'ân'dan yazdığın Sözler'de bir kuvvet, bir tesir var ki, müfessirlerin ve âriflerin sözlerinde nâdiren bulunur? Bazen bir satırda bir sayfa kadar kuvvet var, bir sayfada bir kitap kadar tesir bulunuyor."

Elcevap: Güzel bir cevaptır! Şeref, i'câz-ı Kur'ân'a ait olduğundan ve bana ait olmadığından, bilâ-pervâ derim:

Ekseriyet itibarıyla öyledir. Çünkü; *yazılan Sözler tasavvur değil, tasdiktir.. teslim değil, imandır.. mârifet değil, şehâdettir, şuhûddur.. taklit değil, tahkiktir.. iltizam değil, iz'andır.. tasavvuf değil, hakikattir.. dâvâ değil, dâvâ içinde burhandır.*

Şu sırrın hikmeti budur ki: Eski zamanda esâsât-ı imaniye, mahfuzdu; teslim, kavî idi. Teferruâtta, âriflerin mârifetleri delilsiz de olsa beyanâtları makbul idi, kâfi idi. Fakat şu zamanda dalâlet-i fenniye, elini esâsâta ve erkâna uzatmış olduğundan:

•Her derde lâyık devâyı ihsan eden Hakîm-i Rahîm olan Zât-ı Zülcelâl, Kur'ân-ı Kerîm'in en parlak mazhar-ı i'câzından olan temsilâtından bir şûlesini, acz ve zaafıma, fakr ve ihtiyacıma merhameten hizmet-i Kur'ân'a ait yazılarıma ihsan etti..

•Felillâhilhamd, sırr-ı temsil dürbünüyle en uzak hakikatler, gayet yakın gösterildi..

•Hem sırr-ı temsil cihetü'l-vahdetiyle, en dağınık meseleler toplattırıldı..

•Hem sırr-ı temsil merdiveniyle, en yüksek hakâike kolaylıkla yetiştirildi..

•Hem sırr-ı temsil penceresiyle, hakâik-i gaybiyeye, esâsât-ı İslâmiye'ye şuhûda yakın bir yakîn-i imaniye hâsıl oldu..

•*Akıl ile beraber vehim ve hayal, hatta nefis ve hevâ teslime mecbur olduğu gibi, şeytan dahi teslim-i silâha mecbur oldu…*

Elhâsıl: *Yazılarımda ne kadar güzellik ve tesir bulunsa, ancak temsilât-ı Kur'âniye'nin lemeâtındandır. Benim hissem; yalnız şiddet-i ihtiyacımla taleptir.. ve gayet aczimle tazarruumdur. Dert benimdir, devâ Kur'ân'ındır.*

(Yirmi Sekizinci Mektup'tan)

Yedinci Meselenin Hâtimesidir

(Sekiz inâyet-i ilâhiye sûretinde gelen işârât-ı gaybiyeye dair gelen veya gelmek ihtimali olan evhamı izâle etmek ve bir sırr-ı azîm-i inâyeti beyan etmeye dairdir.)

Şu Hâtime "Dört Nükte"dir.

Birinci Nükte: Yirmi Sekizinci Mektub'un Yedinci Meselesi'nde yedi-sekiz küllî ve mânevî inâyât-ı ilâhiyeden hissettiğimiz bir işaret-i gaybiyeyi, "Sekizinci İnâyet" namıyla, "tevâfukât" tâbiri altındaki nakışta o işârâtın cilvesini gördüğümüzü iddia etmiştik. Ve iddia ediyoruz ki, bu yedi-sekiz küllî inâyâtlar o derece kuvvetli ve kat'îdirler ki, her birisi tek başıyla o işârât-ı gaybiyeyi isbat eder.

Farz-ı muhâl olarak, bir kısmı zayıf görülse, hatta inkâr edilse, o işârât-ı gaybiyenin kat'iyetine halel vermez. O sekiz inâyâtı inkâr edemeyen, o işârâtı inkâr edemez. Fakat tabakât-ı nâs muhtelif olduğu, hem kesretli tabaka olan tabaka-yı avâm, gözüne daha ziyade itimat ettiği için o sekiz inâyâtın içinde en kuvvetlisi değil, belki en zâhirîsi tevâfukât olduğundan –çendan ötekiler daha kuvvetli, fakat bu daha umumî olduğu için– ona gelen evhamı defetmek maksadıyla, bir muvâzene nev'inden, bir hakikati beyan etmeye mecbur kaldım. Şöyle ki:

O zâhirî inâyet hakkında demiştik: Yazdığımız risalelerde, *Kur'ân* kelimesi ve *Resûl-i Ekrem (aleyhissalâtü vesselâm)* kelimesinde öyle bir derece tevâfukât görünüyor; hiçbir şüphe bırakmıyor ki, bir kast ile tanzim edilip muvazi bir vaziyet verilir. Kast ve irade ise bizlerin olmadığına delilimiz, üç-dört sene sonra muttali olduğumuzdur. Öyleyse, bu kast ve irade, bir inâyet eseri olarak gaybîdir. Sırf i'câz-ı Kur'ân ve i'câz-ı Ahmediye'yi teyid sûretinde ve iki kelimede tevâfuk sûretinde o garip vaziyet verilmiştir. Bu iki kelimenin mübarekiyeti, i'câz-ı Kur'ân ve mucizât-ı Ahmediye'ye bir hâtem-i tasdik olmakla beraber; sâir misil kelimeleri dahi, ekseriyet-i azîme ile tevâfuka mazhar etmişler. Fakat onlar birer sayfaya mahsus; şu iki kelime, bir-iki risalenin umumunda ve ekser risalelerde görünüyor. Fakat mükerrer demişiz: Bu tevâfukun aslı, sâir kitaplarda da çok bulunabilir. Ama kast ve irade-i âliyeyi gösterecek bu derece garâbette değildir.

Şimdi bu dâvâmızı çürütmek kabil olmadığı hâlde, zâhir nazarlarda çürümüş gibi görmekte bir-iki cihet olabilir:

Birisi: "Sizler düşünüp öyle bir tevâfuku rast getirmişsiniz," diyebilirler. "Böyle bir şey yapmak kast ile olsa, rahat ve kolay bir şeydir."

Buna karşı deriz ki: Bir dâvâda iki şahid-i sâdık kâfidir. Bu dâvâmızdaki kast ve irademiz taalluk etmeyerek, üç-dört sene sonra muttali olduğumuza yüz şahid-i sâdık bulunabilir. Bu münasebetle bir nokta söyleyeceğim: Bu keramet-i i'câziye, Kur'ân-ı Hakîm belâgat cihetinde derece-i i'câzda olduğu nev'inden değildir. Çünkü i'câz-ı Kur'ân'da kudret-i beşer, o yolda giderek o dereceye yetişemiyor. Şu keramet-i i'câziye ise, kudret-i beşerle olamıyor; kudret, o işe karışamıyor.[1(Hâşiye)]

Üçüncü Nükte: İşaret-i hâssa, işaret-i âmme münasebetiyle bir sırr-ı dakik-i rubûbiyet ve rahmâniyete işaret edeceğiz:

Bir kardeşimin güzel bir sözü var. O sözü bu meseleye mevzu edeceğim. Sözü de şudur ki; bir gün güzel bir tevâfukâtı ona gösterdim. Dedi:

"Güzel! Zaten her hakikat, güzeldir. Fakat bu Sözler'deki tevâfukât ve muvaffakiyet daha güzeldir." Ben de dedim: *"Evet, her şey ya hakikaten güzeldir, ya bizzat güzeldir veya neticeleri itibarıyla güzeldir. Ve bu güzellik, rubûbiyet-i âmmeye ve şümûl-ü rahmete ve tecellî-yi âmmeye bakar. Dediğin gibi, bu muvaffakiyetteki işaret-i gaybiye daha güzeldir. Çünkü bu rahmet-i hâssaya ve rubûbiyet-i hâssaya ve tecellî-yi hâssaya bakar bir sûrettedir."* Bunu bir temsille fehme takrib edeceğiz, şöyle ki:

Bir padişahın umumî saltanatı ve kanunu ile merhamet-i şahanesi umum efrad-ı millete teşmil edilebilir. Her fert, doğrudan doğruya o padişahın lütfuna, saltanatına mazhardır. O sûret-i umumiyede efradın çok münasebât-ı hususiyesi vardır. İkinci cihet, padişahın ihsânât-ı hususiyesidir ve evâmir-i hâssasıdır ki; umumî kanunun fevkinde bir ferde ihsan eder, iltifat eder, emir verir.

İşte bu temsil gibi, Zât-ı Vâcibü'l-vücûd ve Hâlık-ı Hakîm ve Rahîm'in

---

1 (Hâşiye) On Dokuzuncu Mektub'un On Sekizinci İşareti'nde, bir nüshada, bir sayfada dokuz *Kur'ân* tevâfuk sûretinde bulunduğu hâlde, birbirine hat çektik, mecmuunda *"Muhammed"* lafzı çıktı. O sayfanın mukabilindeki sayfada sekiz *Kur'ân* tevâfukla beraber, mecmuunda "lafzullah" çıktı. Tevâfukâtta böyle bedî şeyler çok var.

Bu hâşiyenin meâlini gözümüzle gördük.

Bekir, Tevfik, Süleyman, Galip, Said

umumî rubûbiyet ve şümûl-ü rahmeti noktasında her şey hissedardır. Her şeyin hissesine isabet eden cihette, hususî onunla münasebettardır. Hem kudret ve irade ve ilm-i muhitiyle her şeye tasarrufâtı, her şeyin en cüz'î işlerine müdahalesi, rubûbiyeti vardır. Her şey, her şe'ninde O'na muhtaçtır.. O'nun ilim ve hikmetiyle işleri görülür, tanzim edilir. Ne tabiatın haddi var ki, o daire-i tasarruf-u rubûbiyetinde saklansın.. ve tesir sahibi olup müdahale etsin.. ve ne de tesadüfün hakkı var ki, o hassas mizan-ı hikmet dairesindeki işlerine karışsın. Risalelerde, yirmi yerde kat'î hüccetlerle tesadüfü ve tabiatı nefyetmişiz.. ve Kur'ân kılıcıyla idam etmişiz.. müdahalelerini muhâl göstermişiz. Fakat, rubûbiyet-i âmmedeki daire-i esbab-ı zâhiriyede, ehl-i gafletin nazarında hikmeti ve sebebi bilinmeyen işlerde, tesadüf nâmını vermişler. Ve hikmetleri ihata edilmeyen bazı ef'âl-i ilâhiyenin kanunlarını –tabiat perdesi altında gizlenmiş– görememişler, tabiata müracaat etmişler.

İkincisi, hususî rubûbiyetidir ve has iltifat ve imdad-ı rahmânîsidir ki, umumî kanunların tazyikatı altında tahammül edemeyen fertlerin imdadına, Rahmânü'r-Rahîm isimleri imdada yetişirler, hususî bir sûrette muâvenet ederler, o tazyikattan kurtarırlar. Onun için, her zîhayat, husûsan insan, her anda O'ndan istimdat eder ve medet alabilir. İşte bu hususî rubûbiyetindeki ihsânâtı, ehl-i gaflete karşı da tesadüf altına gizlenmez ve tabiata havale edilmez.

İşte bu sırra binâendir ki; İ'câz-ı Kur'ân ve Mucizât-ı Ahmediye'deki işârât-ı gaybiyeyi, hususî bir işaret telâkki ve itikat etmişiz.. ve bir imdad-ı hususî ve muannitlere karşı kendini gösterecek bir inâyet-i hâssa olduğunu yakîn ettik.. ve sırf lillâh için ilân ettik. Kusur etmişsek Allah affetsin, âmîn...

رَبَّنَا لَا تُؤَاخِذْنَآ إِنْ نَسِينَآ أَوْ أَخْطَأْنَا[1]

[1] "Ey Rabbimiz! Unutur veya hataya düşer de bir kusur işlersek bizi onunla hesaba çekme!" (Bakara sûresi, 2/286)

Kardeşlerim,

Size Üstad ve talebeler ve ders arkadaşları içinde fayda verecek bir fikrimi beyan edeceğim. Şöyle ki:

Sizler –haddimin fevkinde– bir cihette talebemsiniz ve bir cihette ders arkadaşlarımsınız ve bir cihette muîn ve müşavirlerimsiniz.

Aziz kardeşlerim, Üstâdınız lâyuhtî değil... Onu hatasız zannetmek hatadır. Bir bahçede çürük bir elma bulunmakla bahçeye zarar vermez. Bir hazinede silik para bulunmakla, hazineyi kıymetten düşürtmez. Hasenenin on sayılmasıyla, seyyienin bir sayılmak sırrıyla, insaf odur ki: Bir seyyie, bir hata görünse de, sair hasenata karşı kalbi bulandırıp itiraz etmemektir. Hakâike dair mesâilde külliyatları ve bazen de tafsilâtları sünuhat-ı ilhâmiye nev'inden olduğundan, hemen umumiyetle şüphesizdir, kat'îdir.

Biliniz, kardeşlerim ve ders arkadaşlarım! Benim hatamı gördüğünüz vakit serbestçe bana söyleseniz mesrur olacağım. Hatta başıma vursanız, Allah razı olsun diyeceğim. Hakk'ın hatırını muhafaza için başka hatırlara bakılmaz. Nefs-i emmârenin enâniyeti hesabına Hakk'ın hatırı olan bilmediğim bir hakikati müdafaa değil, –ale'r-re'si ve'l-ayn– kabul ederim.

Biliniz ki şu zamanda şu vazife-i imaniye çok mühimdir. Benim gibi zayıf, fikri çok cihetlerle inkısam etmiş bir bîçâreye yüklenmemeli, elden geldiği kadar yardım etmeli. Cenâb-ı Hak, kemâl-i rahmetinden, iki senedir ciddî hakâike nisbeten yemişler, fâkiheler nev'inden tevâfukat-ı latîfeyle ezhânımızı taltif etti, zihnimizi neşelendirdi. Kemâl-i merhametinden o tevâfukat-ı latîfe meyveleriyle, ciddî bir hakikat-i Kur'âniye'ye zihnimizi sevketti ve ruhumuza, o meyveleri gıda ve kut yaptı. Hurma gibi, hem fâkihe, hem kut oldu. Hem hakikat, hem ziynet ve meziyet birleşti…

Kardeşlerim, bu zamanda dalâlet ve gaflete karşı pekçok mânevî kuvvete muhtacız. Maatteessüf, ben şahsım itibarıyla çok zayıf ve müflisim. Harika kerâmâtım yok ki, bu hakâiki onunla isbat edeyim. Ve kudsî bir himmetim yok ki, onunla kulûbu celbedeyim. Ulvî bir deham yok ki, onunla ukulü teshir edeyim. Belki, Kur'ân-ı Hakîm'in dergâhında, bir dilenci hâdim hükmündeyim. Bu muannit ehl-i dalâletin inadını kırmak ve insafa getirmek için,

Kur'ân-ı Hakîm'in esrarından bazen istimdat ederim. Kerâmât-ı Kur'âniye olarak, tevâfukatta bir ikram-ı ilâhî hissettim, iki elimle sarıldım.

Evet, Kur'ân'dan tereşşuh eden İşârâtü'l-İ'câz ve Risâle-i Haşir'de kat'î bir işaret hissettim. Emsâlleri bulunsun bulunmasın, bence bir keramet-i Kur'âniye'dir.

Aziz, sıddık, çalışkan kardeşim,

Senin gördüğün vazife-i Kur'âniye'nin hepsi mübarektir. Cenâb-ı Hak sizi muvaffak etsin, fütur vermesin, şevkinizi artırsın.

Uhuvvet için bir düsturu beyan edeceğim ki o düsturu cidden nazara almalısınız:

Hayat, vahdet ve ittihadın neticesidir. İmtizaçkârâne ittihat gittiği vakit, mânevî hayat da gider. [1] وَلَا تَنَازَعُوا فَتَفْشَلُوا وَتَذْهَبَ رِيحُكُمْ *işaret ettiği gibi, tesanüd bozulsa cemaatin tadı kaçar. Bilirsiniz ki üç elif ayrı ayrı yazılsa kıymeti üçtür. Tesanüd-ü adedî ile içtima etse, yüz on bir kıymetinde olduğu gibi, sizin gibi üç-dört hâdim-i Hak, ayrı ayrı ve taksimü'l-a'mâl olmamak cihetiyle hareket etseler, kuvvetleri üç-dört adam kadardır. Eğer hakikî bir uhuvvetle, birbirinin faziletleriyle iftihar edecek bir tesanüdle, birbirinin aynı olmak derecede bir tefâni sırrıyla hareket etseler, o dört adam, dört yüz adam kuvvetinin kıymetindedirler.*

Sizler koca Isparta'yı değil, belki büyük bir memleketi tenvir edecek elektriklerin makinistleri hükmündesiniz. Makinenin çarkları birbirine muavenete mecburdur. Hem birbirini kıskanmak değil, belki bilâkis birbirinin fazla kuvvetinden memnun olurlar. Şuurlu farzettiğimiz bir çark, daha kuvvetli bir çarkı görse memnun olur. Çünkü vazifesini tahfif ediyor. Hak ve hakikatin, Kur'ân ve imanın hizmeti olan büyük bir hazine-i âliyeyi omuzlarında taşıyan zâtlar, kuvvetli omuzlar altına girdikçe iftihar eder, minnettar olur, şükreder.

Sakın birbirinize tenkit kapısını açmayınız. Tenkit edilecek şeyler kardeşlerinizden hariç dairelerde çok var. Ben nasıl sizin meziyetinizle iftihar ediyorum, o meziyetlerden ben mahrum kaldıkça, sizde bulunduğundan memnun oluyorum, kendimindir telâkkî ediyorum. Siz de

---

1 "Sakın birbirinizle ihtilâf etmeyin; sonra korkuya kapılıp zaafa düşersiniz, rüzgârınız (kuvvetiniz) gider." (Enfâl sûresi, 8/46)

Üstadınızın nazarıyla birbirinize bakmalısınız. Adeta, herbiriniz ötekinin faziletlerine naşir olunuz.

Bediüzzaman

Sevgili ve muhterem Üstadım,

Sözlerinizin (yani risalelerinizin) herbiri birer derya-yı azîmdir. Sözlerinizden pekçok feyz alıyorum. O kadar ki, okudukça tekrar etmeyi istiyorum. Ve tekrarında duyduğum ilâhî bir zevki tarif edemeyeceğim. Bugün Sözlerinizden değil hepsini, bir tanesini alan insafla okursa, hakkı teslime ve münkir ise gittiği yolu terke, fâsık ise tevbeye mecbur olacağına katiyen ümitvârım.

Hüsrev

(Nur Risalelerine çok müştâk ve onların mütalâasından intibaha gelen bir doktora yazılan mektuptur.)

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

Merhaba ey kendi hastalığını teşhis edebilen bahtiyar doktor, samimî ve aziz dostum,

Senin hararetli mektubunun gösterdiği intibah-ı ruhî şâyân-ı tebriktir. Biliniz ki mevcudat içinde en kıymettar, hayattır. Ve vazifeler içinde en kıymettar, hayata hizmettir. Ve hidemât-ı hayatiye içinde en kıymettarı, hayat-ı fâniyenin hayat-ı bâkiyeye inkılâp etmesi için sa'yetmektir. Şu hayatın bütün kıymeti ve ehemmiyeti ise, hayat-ı bâkiyeye çekirdek ve mebde ve menşe olması cihetindendir. Yoksa, hayat-ı ebediyeyi zehirleyecek ve bozacak bir tarzda şu hayat-ı fâniyeye hasr-ı nazar etmek, ânî bir şimşeği sermedî bir güneşe tercih etmek gibi bir divaneliktir.

Hakikat nazarında herkesten ziyade hasta olan, maddî ve gâfil doktorlardır. Eğer eczahane-i kudsiye-i Kur'âniye'den tiryak-misal imanî ilâçları alabilseler, hem kendi hastalıklarını, hem beşeriyetin yaralarını tedavi ederler, inşaallah. Senin şu intibahın senin yarana bir merhem olduğu gibi, seni dahi doktorların marazına bir ilâç yapar.

Hem bilirsin, meyus ve ümitsiz bir hastaya mânevî bir teselli, bazen bin ilâçtan daha ziyade nâfidir. Hâlbuki, tabiat bataklığında boğulmuş bir tabip,

o bîçâre marîzin elîm yeisine bir zulmet daha katar. İnşallah, bu intibahın seni öyle bîçârelere medar-ı tesellî eder, nurlu bir tabip yapar. Bilirsin ki ömür kısadır, lüzumlu işler pekçoktur. Acaba benim gibi sen dahi kafanı teftiş etsen, mâlûmatın içinde ne kadar lüzumsuz, faydasız, ehemmiyetsiz, odun yığınları gibi câmid şeyleri bulursun. Çünkü ben teftiş ettim, çok lüzumsuz şeyleri buldum. İşte o fennî mâlûmatı, o felsefî maârifi faydalı, nurlu, ruhlu yapmak çaresini aramak lâzımdır. Sen dahi Cenâb-ı Hak'tan bir intibah iste ki senin fikrini Hakîm-i Zülcelâl'in hesabına çevirsin, tâ o odunlara bir ateş verip nurlandırsın. Lüzumsuz maârif-i fenniyen, kıymettar maârif-i ilâhiye hükmüne geçsin.

Zeki dostum, kalb çok arzu ederdi, ehl-i fenden envâr-ı imaniyeye ve esrar-ı Kur'âniye'ye iştiyak derecesinde ihtiyacını hissetmek cihetinde Hulûsi Bey'e benzeyecek adamlar ileri atılsın. Hem madem Sözler senin vicdanınla konuşabilirler. Herbir Söz'ü, şahsımdan değil, belki Kur'ân'ın dellâlından sana bir mektuptur ve eczahane-i kudsiye-i Kur'âniye'den birer reçetedir farzet. Gaybûbet içinde hâzırâne bir musâhabe dairesini onlarla aç.

Hem arzu ettiğin vakit bana mektup yaz. Ben cevap yazmasam da gücenme. Çünkü eskiden beri mektupları pek az yazarım. Hatta üç senedir kardeşimin çok mektuplarına karşı bir tek cevap yazdım.

Said Nursî

(Risale-i Nur'un tesvidinde çok hizmeti sebkat eden temiz kalbli, ihlâslı, güzel bir hâfız, müdakkik bir hoca olan Hâfız Halid'in bir fıkrasıdır.)

Risale-i Nur'un müellifi Bediüzzaman, nâdire-i cihan, hâdim-i Kur'ân Said Nursî hakkında hissiyatımdan binden birini beyan ediyorum:

Üstadım, kendisi Nur ism-i celîline mazhardır. Bu ism-i şerif, kendileri hakkında bir ism-i âzamdır. Kendi karyesinin ismi Nurs, vâlidesinin ismi Nuriye, Kadirî üstadının ismi Nureddin, Nakşî üstadının ismi Seyyid Nur Muhammed, Kur'ân üstadlarından Hâfız Nuri, hizmet-i Kur'âniye'de hususî imamı Zinnûreyn; fikrini, kalbini tenvir eden âyet-i nûr[1] *olması ve müşkül mesâilini izaha vasıta olan nur temsilâtı gayet kıymettardır. Resâilin mecmuuna Risale-i Nur tesmiyesi, Nur ismi onun hakkında ism-i âzam olduğunu teyid etmektedir.*

1 Nûr sûresi, 24/35.

Risale-i Nur adlı harika telifatının bir kısmı Arabî olmakla beraber, Risale-i Nur eczaları şimdiye kadar yüz on dokuza bâliğ olmuştur. Herbir risale, kendi mevzuunda harikadır. Gayet yüksek olmakla beraber, Onuncu Söz ismiyle iştihar eden haşre dair olan risalesi pek harikadır, câmidir. Ulemâca sırf naklî olan haşri ve neşri, gayet kuvvetli ve kat'î delâil-i akliye ile isbat etmiştir. Onunla çokların imanını kurtarmışlar.

هُوَ الَّذِي جَعَلَ الشَّمْسَ ضِيَاءً وَالْقَمَرَ نُورًا[1]

âyetinin sırrıyla diyebilirim ki Risale-i Nur bir kamer-i mârifettir ki, şems-i hakikat olan Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan'ın nurunu istifâza eylemiş ki,

نُورُ الْقَمَرِ مُسْتَفَادٌ مِنَ الشَّمْسِ[2]

olan meşhur kaziyye-i felekiyeye mâsadak olmuştur. Hem diyebilirim ki, Üstadım Kur'ân hakkında bir kamer hükmünde olup, semâ-yı risaletin şemsi olan Resûl-i Ekrem'den *(aleyhissalâtü vesselâm)* nuru istifade edip Risale-i Nur şeklinde tezâhür etmiş.

Üstadım, başkalarında nadiren bulunan mümtaz hasletlerinden, zâhirî tavrının pek fevkinde bir vaziyet gösteriyor. Zâhir hâle bakılsa, ilmihali bilmiyor gibi görünüyor; birden, bakarsın, bir derya kesiliyor. Mezun olduğu miktarı ve Resûl-i Ekrem'den *(aleyhissalâtü vesselâm)* istifade derecesi nisbetinde söyler. Resûl-i Ekrem'den *(aleyhissalâtü vesselâm)* cihet-i istifadesi olmadığı vakitlerde, yeni ay gibi mahviyet gösterir. "Bende nur yok, kıymet yok." der. Bir hasleti de tam tevazudur ve مَنْ تَوَاضَعَ رَفَعَهُ اللهُ[3] hadisiyle tam âmil olmasıdır.

İşte bu haslet icabatındandır ki bizim gibi talebelerinden bazı mesâil-i ilmiyede muhalefet bulunsa, onların sözlerini, içinde arar, hak bulduğu vakit, kemâl-i tevazuyla ve lezzetle kabul ederek teslim eder. "Mâşallah!" der "Siz benden daha iyi bildiniz." der. "Allah razı olsun." der. Hak ve hakikati, nefsin gurur ve enâniyetine daima tercih eder. Hatta ben bazı meselelerde muhalefet ediyordum. Bana karşı gayet mültefit, memnunâne bir tavır alır; eğer yanlış yapsam, güzelce, damarıma dokunmayarak beni ikaz eder. Eğer güzel bir şey söylemiş isem, çok memnun olur.

---

1 "O Allah ki, güneşi aydınlatan parlak bir ışık kaynağı yaptı; ayı ise (güneşe bağlı olarak) ışıklı kıldı." (Yûnus sûresi, 10/5)

2 Ayın ışığı, kendinden değil güneşten gelir.

3 "Kim Allah için mütevazi davranırsa Allah Teâlâ hazretleri (ondan hiçbir şeyi eksiltmez; aksine) onu sadece yükseltir." el-Bezzâr, *el-Müsned* 3/161. Ayrıca yakın mânâdaki hadis-i şerifler için bkz.: Müslim, *birr* 69; Tirmizî, *birr* 82; İbni Mâce, *zühd* 16; Dârimî, *zekât* 35.

Üstadım bilhassa hikmet-i hakikiye fenninde, yani hikmet-i şeriat ve İslâmiyet noktasında pek harikadır ve hikmet-i beşeriyede dahi çok ileridir. Hatta o ilimde, Eflâtun ve İbni Sina'yı geçmiş diyebilirim…

Bundan on üç sene evvel, Dârü'l-Hikmeti'l-İslâmiye âzâsından iken, küçükten beri şimdiye kadar mânen izn-i ilâhî ile onun bir muîni ve nâsırı ve muhafızı olan kutb-u rabbânî ve kandil-i nurânî Abdülkadir-i Geylânî *(aleyhi nazaru'r-rahmânî)* Hazretlerinin Fethu'r-Rabbânî risalesini tefe'ülen açtığı esnada,

أَنْتَ فِي دَارِ الْحِكْمَةِ فَاطْلُبْ طَبِيبًا يُدَاوِي قَلْبَكَ[1]

ibâresi çıktı. O ibare, onun hakkında pek mânidar olarak, Eski Said'i Yeni Said'e çevirmesine sebebiyet vermiştir.

Eski Said olduğu zamanlarda, İngilizlerin dinî suâllerine gayet latîf ve müskit bir cevap vermiştir. Ve ilm-i mantıkta, İbni Sina'nın telifatından geçecek Tâlikat namında harika bir risalesi var. İşkâl-i mantıkıyeyi kıyâs-ı istikrâî cihetiyle on bine kadar iblâğ edip, hiçbir âlimin yetişemediği bir derece-i ihata göstermiş… Sünuhat isminde bir risalesinde gördüm ki, Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)*, âlem-i manada, bir medresede ona ders verdiğini görmüş. O ders-i mâneviyeye binaen İşârâtü'l-İ'câz namındaki harika tefsiri yazmış. Bana birgün dedi ki:

"Harb-i Umumî hâdisat ve netâicleri mâni olmasaydı, İşârâtü'l-İ'câz'ı Allah'ın tevfiki ve izniyle altmış cilt yazacaktım. İnşaallah, Risale-i Nur, âhiren o mutasavver harika tefsirin yerini tutacak."

Üstadımla yedi-sekiz sene musahabetim esnâsında mühim meşhudatım çoktur. Fakat اَلْقَطْرَةُ تَدُلُّ عَلَى الْبَحْرِ[2] mûcibince, deryaya delâlet maksadı ile bu fıkra kâfi görüldü. Çünkü Üstadımdan iftirak zamanı idi; acele yazdım. Üstadım, وَالصَّاحِبِ بِالْجَنْبِ[3] âyetinin sırrıyla çok defa yanlarında beni musahip bulmak hakkını ve teveccüh duasıyla yerine getireceklerine eminim…

Hâfız Halid (rahmetullâhi aleyh)

---

1 "Sen Dârü'l-Hikmet'tesin; kalbini tedâvi edecek bir doktor ara!" (Bkz.: Abdülkadir Geylânî, *el-Fethu'r-Rabbânî* s.265)

2 Damla, denizin varlığını gösterir.

3 "Yakın komşulara" (Nisâ sûresi, 4/36)

Bediüzzaman Said Nursî Hazretleri'nin Barla'da Yirmi Sekizinci Söz'ü te'lif ettikleri "Cennet Bahçesi" diye tesmiye olunan Süleyman'ın bahçesi

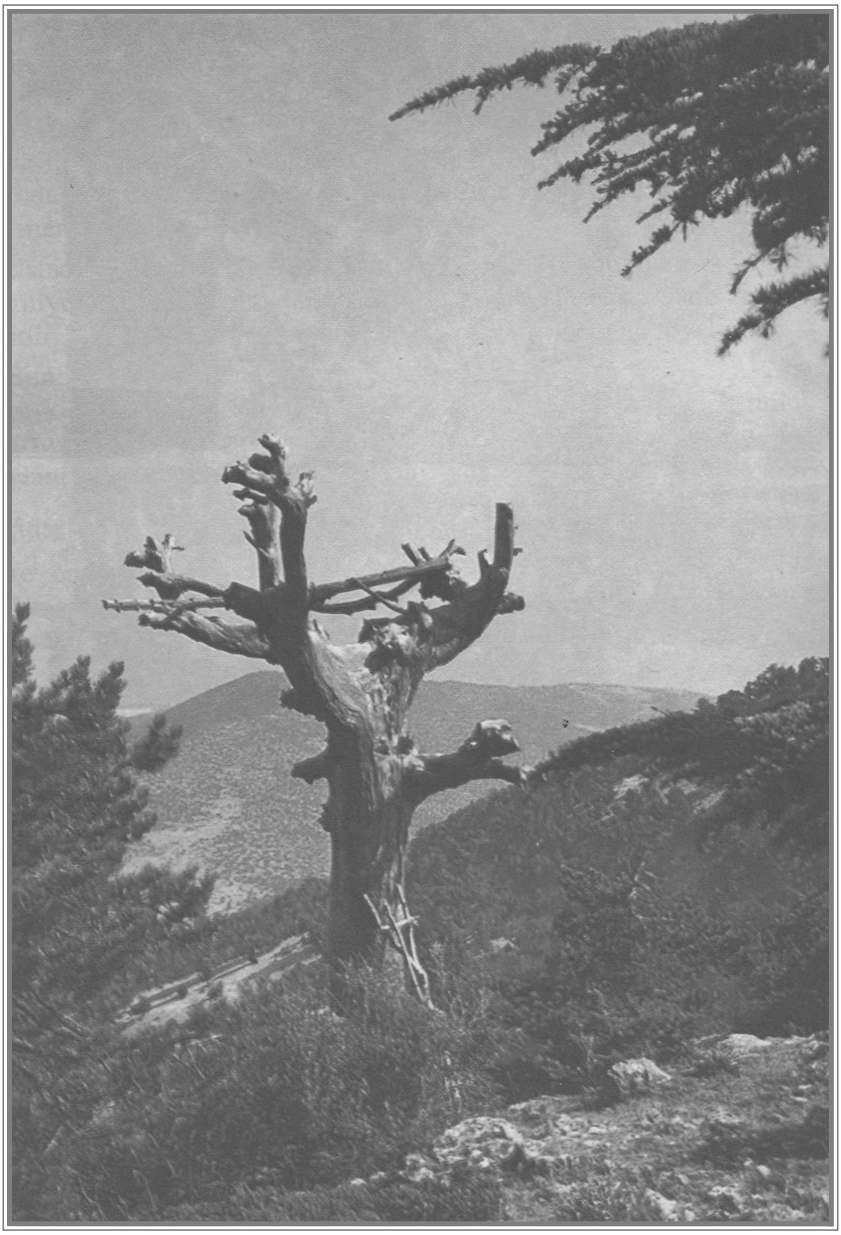

Üstad Hazretleri'nin yaz aylarında kaldığı Çam dağlarından Eğridir Gölü'ne nâzır tepedeki Katran ağacı

Üçüncü Kısım

Eskişehir Hayatı

Risale-i Nur'un gittikçe inkişaf ettiğini, iman ve İslâmiyet'in kuvvetlenmeye başladığını anlayan gizli din düşmanları, "Bediüzzaman, gizli cemiyet kuruyor, rejim aleyhindedir, rejimin temel nizamlarını yıkıyor!" gibi uydurma ve hükûmeti aldatıcı tertip ve ithamlarla, 1935 senesinde, Eskişehir Ağırceza Mahkemesi'nde, idam kastıyla ve muhakkak sûrette mahkûm edilmesi direktifiyle hakkında dâvâ açtırılıyor. Bunun üzerine, Dahiliye Vekili ve Jandarma Umum Kumandanı, teçhiz edilmiş askerî bir kıta ile birlikte Isparta'ya geliyorlar. Isparta-Afyon yolu boyunca süvari askerleri yerleştiriliyor. Isparta vilâyeti ve civarı askerî birliklerle kontrol altında bulunduruluyor. Bir sabah vakti, mâsum ve mazlum Bediüzzaman inzivâgâhından çıkarılarak, talebeleriyle beraber, elleri kelepçeli olarak kamyonlarla Eskişehir'e sevk ediliyor. Yolda, Bediüzzaman ve talebelerine yakın bir alâka duyan müfreze kumandanı Ruhi Bey kelepçeleri çözdürüyor. Bu sûretle namazlar kazaya bırakılmadan yola devam ediliyor. Hakikati ve Bediüzzaman'ın mâsumiyetini idrak eden müfreze kumandanı, Bediüzzaman ve talebelerinin bir dostu olmuştur.

Yüz yirmi talebesiyle Eskişehir Hapishanesi'ne getirilen Said Nursî, tam bir tecrid-i mutlak içerisine alınarak, kendisine ve talebelerine dehşetli işkenceler tatbikine başlanıyor... Bediüzzaman Said Nursî, kendisine yapılan bu işkence ve azaplara rağmen, Otuzuncu Lem'a ve Birinci ve İkinci Şuaları telif ediyor. Hapisteki birçok kimseler, Üstad Bediüzzaman hapse girdikten sonra ıslah-ı nefis ederek mütedeyyin bir hâle geliyorlar.

Gizli dinsizler, Isparta havalisinde, "Bediüzzaman ve talebeleri idam edilecek" diye propagandalar yaptırarak, korku ve dehşet saçıyorlar.[1] (Hâşiye) Diğer taraftan Bediüzzaman'ın hapse konulmasından mütevellit muhtemel bir isyan hareketinin vukuundan korkan istibdat ve ceberut devrinin hükûmet reisi, şark vilâyetlerine seyahate çıkıyor.

Hâlbuki Bediüzzaman, ömrü boyunca müspet hareket etmeyi düstur edinmiş, "Birkaç adamın hatâsıyla yüzer adamların zarar görmesine sebep olunamaz." demiştir. Bunun içindir ki, yapılan o kadar gaddarâne zulümler esnasında bir tek hâdise meydana gelmemiş ve Bediüzzaman Said Nursî,

---

1 (Hâşiye) Evet, zulmün sonu, zalimin mahvına olarak öyle tecellî eder ve etmiştir ki, o plânları yapanlar, şimdi ölümün idam-ı ebedîsine mahkûm bir vaziyette cehennemin esfel-i safilînine yuvarlanmakta, tam mağlûbiyet ve cehennem azabından daha şedid azaplar içerisinde, şevketi sönmüş olarak, zelilâne bir ömür geçirmektedirler.

Bediüzzaman ise, iman ve İslâmiyet'in bahadır ve kahraman bir hâdimi olarak, İslâmî bir izzet ve imanî bir şehametle hâlâ yaşamakta, Kur'ân ve iman hizmetini devam ettirmekte ve İslâmî zaferleriyle Müslüman Türk milletine ve âlem-i İslâm'a mânevî bayramlar idrak ettirmektedir.

talebelerine daima sabır ve tahammül ve yalnız iman ve İslâmiyet'e çalışmayı tavsiye etmiştir. Ve bu gibi evhamların, dinsizlik hesabına, maksad-ı mahsusla husule getirildiğini herkes anlamıştır.

Bediüzzaman yüz yirmi talebesiyle beraber 1935'de Eskişehir Ağırceza Mahkemesi'ne sevk ediliyor. Âni yapılan araştırmalarla elde edilen bütün risale ve mektuplar meydanda olduğu hâlde, mahkûmiyetlerini intaç edecek bir delile rast gelinememiş ve neticede kanaat-i vicdaniye ile, keyfî bir sûrette Said Nursî'ye on bir ay ve on beş arkadaşına da altışar ay ceza vererek, mütebaki kalan yüz beş kişiyi beraat ettirmiştir. Hâlbuki isnad edilen suç sabit olsaydı, Bediüzzaman Said Nursî'nin idamına ve arkadaşlarının da hiç olmazsa ağır hapsine hükmedilecekti. Nitekim bu yersiz karara Bediüzzaman itiraz etmiş ve bu cezanın bir beygir hırsızına veya bir kız kaçırıcısına lâyık olduğunu belirterek, kendisinin ya beraatine veya idamına veyahut yüz bir sene hapse mahkûmiyetine hükmedilmesini ısrarla istemiştir.

Burada, harika bir hâdiseyi nakletmeden geçemeyeceğiz. Şöyle ki:

Bediüzzaman hapiste iken, birgün, o zamanın Eskişehir Müddeiumumisi, Üstad'ı çarşıda görür. Hayret ve taaccüple ve vazifesine son vereceği ihtarıyla, hapishane müdürüne:

"Niçin Bediüzzaman'ı çarşıya çıkardınız? Şimdi çarşıda gördüm." der.

Müdür de: "Hayır efendim. Bediüzzaman hapishanede, hattâ tecrittedir. Bakınız!" diye cevap verir.

Bakarlar ki, Üstad yerindedir. Bu harika vâkıa adliyede şâyi olur. Hakimler "Bu hâle akıl erdiremiyoruz." diye birbirlerine naklederler.[1(Hâşiye)]

---

1 (Hâşiye) Aynen bunun gibi bir vâkıa da, Bediüzzaman Denizli hapsinde iken olmuştur. Üstad'ı, halk, iki-üç defa muhtelif camilerde sabah namazında görür. Savcı işitir. Hapishane müdürüne pürhiddet: "Bediüzzamanı sabah namazında dışarıya, camiye çıkarmışsınız" der. Tahkikat yapar ki, Üstad hapishaneden dışarıya kat'iyen çıkarılmamış.

Eskişehir hapishanesinde iken de, bir Cuma günü, hapishane müdürü, kâtip ile otururken bir ses duyuyor: "Müdür bey! Müdür bey!" Müdür bakıyor. Bediüzzaman yüksek bir sesle: "Benim mutlaka bugün Ak Camide bulunmam lâzım! Müdür: "Peki Efendi Hazretleri," diye cevap veriyor. Kendi kendine: "Herhalde, Hoca Efendi kendisinin hapiste olduğunu ve dışarıya çıkamayacağını bilemiyor." diye söylenir ve odasına çekilir. Öğle vakti, Bediüzzamanın gönlünü alayım, Ak Camiye gidemeyeceğini izah edeyim düşüncesiyle Üstad'ın koğuşuna gider. Koğuş penceresinden bakar ki, Bediüzzaman içeride yok! Hemen jandarmaya sorar, "İçeride idi, hem kapı kilitli!" cevabını alır. Derhal camiye koşar. Bediüzzaman'ın ileride, birinci safda, sağ tarafta namaz kıldığını görür. Namazın sonlarında Bediüzzaman'ı yerinde göremeyip, hemen hapishaneye döner; Hazreti Üstad'ın "Allahü ekber!" diyerek secdeye kapandığını hayretler içerisinde görür. (Bu hâdiseyi bizzat o zamanki hapishane müdürü anlatmıştır.)

Bediüzzaman Said Nursî'nin Eskişehir Mahkemesi Müdafaatından Bir Kısmı

1935

(Eskişehir Mahkemesi'nde, Said Nursî'nin siyasî şeylerle meşgul olmadığı tahakkuk etmiş, sadece bir âyet-i kerîmeyi tefsir eden bir risalesinden dolayı1 ceza verilmiştir ki, âyet-i kerîme tefsirinden dolayı bir müfessiri cezalandırmak, dünyanın hiçbir mahkemesinde görülmemiştir, elbette ve elbette büyük bir adlî hatâdır.)

O Müdafaadan Bir Parça

Ey heyet-i hâkime! Beni dört-beş madde ile itham edip tevkif ettiler.

Birinci Madde

İrtica fikriyle dini âlet edip, emniyet-i umumiyeyi ihlâl edebilecek bir teşebbüs niyeti olduğu ihbar edilmiş.

Elcevap: Evvelâ, imkânat başkadır, vukuat başkadır. Her bir fert, çok adamları öldürebilmesi mümkündür. Bu imkân-ı katil cihetiyle mahkemeye verilir mi? Her bir kibrit bir haneyi yakması mümkündür. Bu yangın imkânıyla kibritler imha edilir mi?

Sâniyen: Yüz bin defa hâşâ! İştigal ettiğimiz ulûm-u imaniye, rızâ-yı ilâhiyeden başka hiçbir şeye âlet olamaz. Evet, güneş kamere peyk ve tâbi olmadığı gibi, saadet-i ebediyenin nuranî ve kudsî anahtarı ve hayat-ı uhreviyenin bir güneşi olan iman dahi, hayat-i içtimaiyenin âleti olamaz. Evet, bu kâinatın en muazzam meselesi ve şu hilkat-i âlemin en büyük muammâsı olan sırr-ı imandan daha ehemmiyetli bir mesele-i kâinat yoktur ki, bu mesele-i sırr-ı iman ona âlet olsun.

Ey heyet-i hâkime! Eğer bu işkenceli tevkifim yalnız hayat-ı dünyeviyeme ve şahsıma ait olsaydı; emin olunuz ki, on seneden beri sükût ettiğim gibi yine sükût edecektim. Fakat bu tevkifim, çokların hayat-ı ebediyelerine ve muazzam tılsım-ı kâinatın keşfini tefsir eden Risale-i Nur'a ait olduğundan,

---

1 Tesettür Risalesi'nde (24. Lem'a) üzerinde durulan bu âyet, Ahzâb sûresi, 33/59. âyetidir.

yüz başım olsa ve her gün biri kesilse, bu sırr-ı azîmden vazgeçmeyeceğim. Ve sizin elinizden kurtulsam, elbette ecel pençesinden kurtulamayacağım. Ben ihtiyarım, kabir kapısındayım.

İşte o müthiş tılsım-ı kâinat keşşafı olan Kur'ân-ı Hakîm'in o muazzam keşfini göze gösterir bir sûrette tefsir eden Risale-i Nur'un, o tılsıma ait yüzer meselelerinden, bu herkesin başına gelecek olan ecele ve kabre ait yalnız bu sırr-ı imana bakınız ki:

Acaba, bu dünyanın bütün muazzam mesâil-i siyasiyesi, ölüme, ecele inanan bir adama daha büyük olabilir mi ki, bunu ona âlet etsin. Çünkü vakit muayyen olmadığından, her vakit baş kesebilen ecel, ya idam-ı ebedîdir veyahut daha güzel bir âleme gitmeye terhis tezkeresidir. Hiçbir vakit kapanmayan kabir, ya hiçlik ve zulümat-ı ebediye kuyusunun kapısıdır veyahut daha daimî ve daha nuranî, bâki bir dünyanın kapısıdır.

İşte Risale-i Nur, keşfiyat-ı kudsiye-i Kur'âniye'nin feyziyle, iki kere iki dört eder derecesinde kat'iyetle gösterir ki, eceli, idam-ı ebedîden terhis vesikasına ve kabri dipsiz, hiçlik kuyusundan müzeyyen bir bahçe kapısına çevirmeleri, şüphesiz, kat'î bir çaresi var. İşte bu çareyi bulmak için, bütün dünya saltanatı benim olsa bilâ-tereddüt feda ederim. Evet, hakikî aklı başında olan, feda eder...

İşte efendiler! Bu mesele gibi yüzer mesail-i imaniyeyi keşif ve izah eden Risale-i Nur'a, evrak-ı muzırra gibi –hâşâ, yüz bin defa hâşâ!– siyaset cereyanlarına âlet edilmiş garazkâr kitaplar nazarıyla bakmak, hangi insaf müsaade eder, hangi akıl kabul eder, hangi kanun iktiza eder? Acaba istikbalin nesl-i âtisi ve hakikî istikbal olan âhiretin ehli ve Hâkim-i Zülcelâl'i, bu suâli, müsebbiplerinden sormayacaklar mı? Hem, bu mübarek vatanda ve fıtraten dindar bu millete hükmedenler, elbette dindarlığa taraftar olması ve teşvik etmesi, vazife-i hâkimiyet cihetiyle lâzımdır. Hem madem; lâik cumhuriyet prensibiyle bîtarafane kalır ve o prensibiyle dinsizlere ilişmez; elbette dindarlara dahi bahanelerle ilişmemek gerektir.

Sâlisen: Bundan on iki sene evvel Ankara reisleri, İngilizlere karşı "Hutuvât-ı Sitte" namındaki eserimle mücahedatımı takdir edip, beni oraya istediler. Gittim. Gidişatları, benim ihtiyarlık hissiyatıma uygun gelmedi.

"Bizimle çalış!" dediler.

Dedim: "Yeni Said öteki dünyaya çalışmak istiyor. Sizinle çalışamaz, fakat size de ilişmez."

Evet, ilişmedim ve ilişenlere de iştirak etmedim. Çünkü an'anât-ı milliye-i İslâmiye lehinde istimâl edilebilir bir dehâ-yı askerîyi, an'ane aleyhine çevirmeye maatteessüf bir vesile oldu. Evet, ben, Ankara reislerinde, hususan Reisicumhur'da bir dehâ hissettim ve dedim:

"Bu dehayı, kuşkulandırmakla an'anât aleyhine çevirmek caiz değildir. Onun için, ne kadar elimden gelmişse, dünyalarından çekildim, karışmadım. On üç seneden beri siyasetten çekildim. Hattâ bu yirmi bayramdır, bir-ikisinden başka umumlarında, bu gurbette, kendi odamda yalnız ve mahpus gibi geçirdim; tâ ki siyasete bulaşmam tevehhüm edilmesin. Hükûmetin işlerine ilişmediğime ve karışmak istemediğime delâlet eden:

Birinci delil: On üç senedir siyaset lisanı olan gazeteleri bu müddet zarfında hiç okumadığım; dokuz sene oturduğum Barla köyünde ve dokuz ay ikamet ettiğim Isparta'daki dostlarım biliyorlar. Yalnız, Isparta tevkifhanesinde, gayet insafsız bir gazetecinin dinsizcesine, Risale-i Nur'un talebelerine hücumunun bir fıkrası, istemediğim hâlde kulağıma girdi.

İkinci delil: On senedir Isparta vilâyetinde bulunuyordum. Dünyanın çok tahavvülâtı içinde siyasete karışmak teşebbüsüne dair hiçbir emare, hiçbir tereşşuhât görülmediğidir.

Üçüncü delil: Hiçbir hatıra gelmeyen, âni olarak benim ikametgâhım bastırıldı, tam taharrî edildi. On seneden beri en mahrem evrakımı ve kitaplarımı aldılar. Hem vali dairesi, hem polis dairesi bu kitaplarımda siyaset-i hükûmete ilişecek hiçbir maddeyi bulamadıklarını itiraf etmeleridir. Acaba, on sene değil, belki on ay benim gibi sebepsiz nefyedilen ve merhametsizce zulüm gören ve işkenceli tazyik ve tarassut edilen bir adamın en mahrem evrakı meydana çıksa, zalimlerin yüzlerine savrulacak on madde çıkmaz mı?

Eğer denilse: "Yirmiden ziyade mektupların yakalandı."

Ben de derim: O mektuplar, birkaç sene zarfında yazılmışlar. Acaba, on sene zarfında on dosta, on ve yirmi ve yüz mektup çok mu? Madem muhabere serbesttir ve dünyanıza ilişmezler; bin olsa da bir suç teşkil etmezler.

Dördüncü delil: Müsadere edilen bütün kitaplarımı görüyorsunuz ki, siyasete arkalarını çevirip, bütün kuvvetleriyle imana ve Kur'ân'a, âhirete müteveccih olmalarıdır. Yalnız iki-üç risalelerde Eski Said sükûtu terk ederek, bazı gaddar memurların işkencelerine karşı hiddet etmiş; hükûmete değil, belki vazifesini sû-i istimâl eden o memurlara itiraz etmiş, mazlumane şekvasını

yazmış. Fakat, yine o iki-üç risaleyi mahrem deyip neşrine izin vermedim. Has bir kısım dostlarıma münhasır kalmışlardır. Hükûmet ele bakar ve zahire dikkat eder. Kalbe bakmak, gizli ve hususî işlere bakmak hakkı yoktur ki, herkes kalbinde ve hanesinde istediğini yapabilir ve padişahları zemmeder, beğenmez…

Ezcümle: Yedi sene evvel –daha yeni ezan çıkmadan– bir kısım memurlar sarığıma, hem hususî Şafiîce ibadetime müdahale etmek istemelerine mukabil, bir kısa risale yazıldı. Bir zaman sonra yeni ezan çıktı; ben o risaleyi mahrem dedim, intişarını men ettim. Hem, ezcümle, Dârü'l-Hikmeti'l-İslâmiye'de bulunduğum zaman, tesettür âyeti aleyhinde Avrupa'dan gelen itiraza karşı bir cevap yazmıştım. Bundan bir sene evvel, eski matbu risalelerimden alınan ve "On Yedinci Lem'a" namındaki risalenin bir meselesi olarak kaydedilmiş ve sonra "Yirmi Dördüncü Lem'a" ismini alan kısacık *Tesettür Risalesi,* ilerideki kanunlara temas etmemek için, o *Tesettür Risalesi'*ni setrettim. Her nasılsa, yanlışlıkla bir yere gönderilmiş. Hem o risale, medeniyetin, Kur'ân'ın âyetine ettiği itiraza karşı, müskit ve ilmî bir cevaptır. Bu hürriyet-i ilmiye, Cumhuriyet zamanında elbette kayıt altına alınamaz.

Beşinci delil: Dokuz senedir, bir köyde inzivâyı ihtiyar ettiğim; ve hayat-ı içtimaiyeden ve siyasetten sıyrılmak istediğim; ve bu defa gibi, müteaddit başıma gelen bütün işkencelere tahammül edip, dünya siyasetine karışmamak için bu on senede hiç müracaat etmediğimdir. Eğer müracaat etseydim, Barla yerine İstanbul'da oturabilirdim. Ve belki, bu defadaki gaddarâne tevkifimin sebebi, müracaatsızlıktan küsen ve gururlarına dokunan Isparta Valisinin ve hükûmetin bazı memurlarının, garazlarından veya iktidarsızlıklarından habbeyi kubbe yapıp, Dahiliye Vekâletini evhamlandırmasıdır.

Elhâsıl: Benimle temas eden bütün dostlarım bilirler ki, siyasete değil karışmak, değil teşebbüs, belki düşünmesi dahi esas maksadıma ve ahvâl-i ruhiyeme ve hizmet-i kudsiye-i imaniyeme muhaliftir ve olamıyor. Bana nur verilmiş, siyaset topuzu verilmemiş. Bu hâlin bir hikmeti şudur ki: *Hakâik-i imaniyeye cidden müştâk ve memuriyet mesleğine giren birçok zatları, bu hakâike endişeli ve tenkitkârâne baktırmamak, onlardan mahrum etmemek için, Cenab-ı Hak kalbime siyasete karşı şiddetli bir kaçınmak ve bir nefret vermiştir, kanaatindeyim…*

Binbaşı Merhum Asım Bey isticvab edildi. Eğer doğru dese, Üstad'ına zarar gelir ve eğer yalan dese, kırk senelik namuskârâne ve müstakîmâne

askerliğinin haysiyetine çok ağır gelir diye düşünüp, "Yâ Rab! Canımı al!" diyerek on dakikada teslim-i ruh eyledi, istikamet şehidi oldu. Ve dünyada hiçbir kanunun hatâ diyemeyeceği bir muavenet-i hayriyeye ve bir tasdike hatâ tevehhüm edenlerin çirkin hatâlarına kurban oldu.

Evet, Risale-i Nur'dan tam ders alan, bir su içer gibi, kolayca terhis tezkeresi telâkki ettiği ecel şerbetini içer. Eğer benden sonra dünyada kalan kardeşlerimin teellümlerini düşünmeseydim, ben de, âlicenap kardeşim Asım Bey gibi "Yâ Rab! Canımı da al!" diyecektim. Her neyse...

Benim sebeb-i ithamımdan olan,

Üçüncü Madde

Risale-i Nur'un müsaade-i hükûmet alınmadan intişarı ve hissiyat-ı imaniyeyi kuvvetleştirmesiyle, ileride belki hükûmetin serbestane prensiplerine sed çeker ve emniyet-i umumiyeyi ihlâl eder.

Elcevap: Risale-i Nur, nurdur. Nurdan zarar gelmez. Siyaset topuzunu on üç seneden beri atmıştır ve bu vatanın ve bu milletin iki hayatlarının temel taşları olan hakikat-i kudsiyesini tespit eder ve bu mübarek milletin yüzde doksan dokuzuna zararsız menfaati olduğuna, eczalarını okuyan bütün zatları işhad edebilirim. Haydi biri çıksın, desin: "Bunda bir zarar gördüm."

Ve *sâniyen*: Benim matbaam yok ve müteaddit kâtiplerim yok. Birisini zorla bulabilirim. Ve hüsn-ü hattım yok. Yarım ümmîyim, bir saatte ancak bir sayfayı çok noksan yazımla yazabilirim. Merhum Asım Bey gibi bazı zatlar, benim için bir yâdigâr olarak, güzel yazılarıyla yardım ettiler. Benim çok hazin gurbetimdeki hatıratımı yazdılar. Sonra, o envâr-ı imaniyeyi derdine tam derman bulan bir kısım zatlar, onları okumak istediler ve okudular; hayat-ı ebediyelerine tam bir tiryak olduğunu hakkalyakîn gördüler, kendilerine istinsah ettiler. Elinize geçen ve nazar-ı teftişinizde bulunan "Fihriste Risalesi" gösteriyor ki, Risale-i Nur'un her bir cüzü, bir âyet-i Kur'âniye'nin hakikatini tefsir eder. Hususan erkân-ı imaniyeye dair âyetleri öyle bir vuzuhla tefsir eder ki, Avrupa filozoflarının bin seneden beri Kur'ân aleyhinde hazırladıkları hücum plânlarını ve esaslarını bozuyor.

Şimdilik elinizde "İhtiyar Risalesi"nin "On Birinci Rica"sında binler imanî ve tevhidî burhanlardan bir tek burhan var. Numûne için ona bakınız, dikkat ediniz; dâvâm doğru mudur, yanlış mıdır, anlarsınız. Hem bu vatana ve bu millete ne kadar menfaatli olduğuna numûne için, Risale-i Nur'un eczalarından

olan "İktisat Risalesi" ve hastalara, imandan gelen yirmi beş devalı risale ve ihtiyarlara, imandan gelen yirmi altı rica ve tesellî risaleleri, bu mübarek milletin yarısından ziyade bir yekûn teşkil eden fakirler, hastalar, ihtiyarlar tâifelerine gayet kıymettar bir hazine-i servet ve tiryak ve ziya olduğunu insafla bakan herkes kabul eder kanaatindeyim.

Hem vazife-i tahkikatınıza yardım için derim: Fihriste Risalesi, yirmi senelik risalelerin bir kısmının fihristesidir. İçindeki risalelerin bir kısmının asılları Dârü'l-Hikmet'ten başlar. Fihriste'deki numaralar, telif tertibiyle değildirler. Meselâ, Yirmi İkinci Söz, Birinci Söz'den daha evvel telif edilmiş ve Yirmi İkinci Mektup, Birinci Mektup'tan daha evvel yazılmış. Bunlar gibi çok var...

Sâlisen: İman ilminden ibaret olan Risale-i Nur eczaları, emniyet ve âsâyişi temin ve tesis ederler. Evet güzel seciyelerin ve iyi hasletlerin menşe ve menbaı olan iman, elbette emniyeti bozmaz, temin eder. İmansızlıktır ki, seciyesizliğiyle emniyeti ihlâl eder.

Hem bunu biliniz ki, yirmi-otuz sene evvel bir gazete gördüm ki, İngilizlerin bir Müstemlekât Nâzırı demiş: "Bu Kur'ân müslümanların elinde varken biz onlara hakikî hâkim olamayız… Bunun kaldırılmasına ve çürütülmesine çalışmalıyız!"

İşte, bu kâfir muannidin bu sözü, otuz senedir nazarımı Avrupa filozoflarına çevirmiş olduğundan, nefsimden sonra onlarla uğraşıyorum. Dahiliyeye pek bakamıyorum ve dahildeki kusuru, Avrupa'nın hatâsı, ifsadıdır, derim. Avrupa filozoflarına hiddet ediyorum, onları vuruyorum. Felillâhilhamd, Risale-i Nur o muannit kâfirin hülyasını kırdığı gibi, maddiyyun, tabiiyyun filozoflarını tam susturur bir vaziyete girmiştir. Dünyada, hangi şekilde olursa olsun, hiçbir hükûmet yoktur ki, kendi memleketinin böyle mübarek mahsulünü ve sarsılmaz bir mâden-i kuvve-i mâneviyesini yasak etsin ve nâşirini mahkûm eylesin! Avrupa'da rahiplerin serbestiyeti gösteriyor ki, hiçbir kanun, târik-i dünya olanlara ve âhirete ve imana kendi kendine çalışanlara ilişmez.

Elhâsıl: On sene kadar sebepsiz bir nefye mahkûm; ihtilâttan, muhabereden memnu, gurbetzede bir ihtiyar adamın, saadet-i ebediyenin anahtarı olan imanına dair hâtırat-ı ilmiyesini yazmasını, dünyada hiçbir kanun ona yasak diyemez ve demez kanaatindeyim. Ve şimdiye kadar hiçbir âlim tarafından tenkit edilmemesi, elbette o hatırat, ayn-ı hak ve mahz-ı hakikat olduğunu isbat eder.

Benim ithamım ve tevkifime sebep gösterilen,

Dördüncü Madde

Devletçe yasak edilen tarikat dersini vermekle ihbar edilmiş olmaklığımdır.

Elcevap: Evvelâ, elinizde bulunan bütün kitaplarım şahittirler ki, ben hakâik-i imaniyeyle meşgulüm. Hem müteaddit risalelerimde yazmışım ki: *"Tarikat zamanı değil, belki imanı kurtarmak zamanıdır. Tarikatsız cennete giden pek çok; fakat imansız cennete girecek hiç yok. Onun için imana çalışmak lâzımdır."* diye beyan etmişim.

Sâniyen: On senedir Isparta vilâyetinde bulunuyorum. Biri çıksın, "Bana, tarikat dersi vermiş" desin! Evet, bazı has âhiret kardeşlerime ulûm-u imaniye ve hakâik-i âliye dersini hocalık itibarıyla vermişim. Bu, tarikat talimi değil, belki hakikat tedrisidir. Yalnız bu kadar var ki: Ben Şafiîyim; namazdan sonraki tesbihatım, Hanefî tesbihatından biraz farklıdır. Hem, akşam namazından yatsı namazına kadar ve fecirden evvel, hiç kimseyi kabul etmemek şartıyla, kendi kendime günahlarımdan istiğfar ve âyetleri okumak gibi şeylerle meşguliyetim var. Zannederim, dünyada hiçbir kanun bu hâle yasak diyemez.

Bu mesele-i tarikat münasebetiyle hükûmet ve mahkeme memurları tarafından benden soruluyor: "Neyle yaşıyorsun?"

Elcevap: Dokuz sene ikamet ettiğim Barla halkının müşâhedesiyle, şiddet-i iktisat berekâtıyla ve tam kanaat hazinesiyle ve ekser günlerde her bir gün yüz para ile, bazı daha az bir masrafla yaşadığımı benimle temas eden dostlarım bilirler. Hattâ yedi sene zarfında elbise, pabuç gibi şeylere yedi banknotla idare ettim.

Hem, elinizde bulunan tarihçe-i hayatımın şehadetiyle, bütün hayatımda halkların hediye ve sadakalarından istinkâf edip, en sâdık dostlarımın hatırlarını rencide ederek hediyesini reddetmişim. Eğer mecburiyetle hediye almışsam, mukabilini vermek şartıyla aldığımı, bana hizmet eden dostlarım bilirler. Dârü'l-Hikmeti'l-İslâmiye'de aldığım maaştan çoğunu, o zaman yazdığım kitapların tab'ına sarf ettim; az bir kısmını, hacca gitmek için sakladım. İşte o cüz'î para, iktisat ve kanaat berekâtıyla on sene bana kâfi geldi ve yüz suyumu döktürmedi. Daha o mübarek paradan biraz var.

Ey heyet-i hâkime! Bu uzun ifâdâtımı dinlemekten usanmamak gerektir. Çünkü yirmi-otuz kitab, benim tevkifnamemin evrakı içine girmişler. Bu

kadar itham evrakıma karşı, elbette bu uzun olan ifade kısa kalır. Ben, on üç senedir dünya siyasetine karışmadığımdan, kanunları bilmiyorum. Hem, kendimi müdafaa için aldatmaya tenezzül etmediğime tarihçe-i hayatım şahittir. Ben, hakikat-i hali olduğu gibi beyan ettim. Sizin vicdanınız var ve kanunların gadirsiz veçh-i tatbiklerini bilirsiniz, hakkımda hükmünüzü verirsiniz. Bunu da biliniz ki:

Bazı iktidarsız memurların ya iktidarsızlıklarından veya evhamlarından veya keçi, kurt bahanesi nev'inden veya kendilerine bir pâye vermek veya hükûmete yaranmak fikriyle, yeni serbestî kanunlarının tatbiklerine zemin hazırlamak entrikalarından, hakkımda dürbünle bakarak habbeyi kubbe gösterdiler. Sizlerden ümidimiz şudur ki: İktidarınızdan, onların evhamlarının kubbesinin habbe olduğunu göstermektir. Yani onların dürbünlerini aksine çevirip bakarsınız...

Hem bir ricam var: Müsadere edilen kitaplarımın, bin liradan ziyade bence kıymetleri var; bana iade ediniz. Onların mühim bir kısmı on iki sene evvel Ankara Kütüphanesi'ne iftihar ve teşekkürle kabul edildiğini, kütüphane nâzırı gazeteyle ilân etmiştir.

Şimdilik hayatıma hükümleri geçen heyetinizin reyiyle bu ifademin bir sûretini müdde-i umumîye verip beni bu zarara sokanlar aleyhinde ikame-i dâvâ etmek ve bir sûretini Dahiliye Vekâleti'ne ve bir sûretini de Meclis-i Meb'usân'a vermek istiyorum.

Yukarıdaki Müdafaatımın Birinci Tetimmesi

Beni istintak eden zatın ve heyet-i hâkimenin nazar-ı dikkatlerine,

Evvelki ifademe üç maddeyi ilâve ediyorum.

Birinci Madde

Bizi hayrette bırakan ve gayet şaşırtan ve bir garazı ihsas eden ve bilitizam hiçten bir sebeb-i itham icat etmek nev'inden, musırrane, bir cemiyet ve teşkilât varmış gibi soruyorlar ve "Bu teşkilâtı yapmak için nereden para alıyorsunuz?" diyorlar.

Elcevap: Evvelâ, ben dahi soranlardan soruyorum: Böyle bir cemiyet-i siyasiyenin, bizim tarafımızdan vücuduna dair hangi vesika, hangi emareler

var ve parayla teşkilât yaptığımıza hangi delil ve hangi hüccet bulmuşlar ki, bu kadar musırrane soruyorlar? Ben, on senedir Isparta vilâyetinde şiddetli tarassut altında bulunmuşum. Bir-iki hizmetkâr ve on günde bir-iki yolcudan başka adamları görmeyen garip, kimsesiz, dünyadan usanmış, siyasetten gayet şiddetle nefret etmiş ve kuvvetli siyasî muhalif cemiyetlerin ne kadar aksülâmeller ile zararlı ve akîm kaldığını mükerrer müşahedatla görmüş ve kendi kavim ve binler dostları içinde, en mühim fırsatta, siyasî cemiyet ve cereyanları reddetmiş ve karışmamış ve iman-ı tahkikînin gayet kudsî ve hiçbir şeyle zedelenmesi caiz olmayan hizmeti bozmak ve ağrâz-ı siyasî ile çürütmeyi en büyük bir cinayet telâkki ederek şeytandan kaçar gibi siyasetten kaçan ve on seneden beri [1]أَعُوذُ بِاللهِ مِنَ الشَّيْطَانِ وَالسِّيَاسَةِ kendine düstur eden; ve hileyi hilesizlikte bulan, asabî ve bilâ-perva esrarını fâşeden; on sene koca Isparta vilâyetinin hassas ve cessas memurlarına böyle teşkilât sezdirmeyen bu adamdan, "Böyle bir teşkilât var ve siyasî bir dolabı çeviriyorsunuz." diyenlere karşı, yalnız ben değil, belki Isparta vilâyeti ve bütün beni tanıyanlar, belki bütün ehl-i akıl ve vicdan, onların iftiralarını nefretle karşılar ve "Garazkâr plânlar ile onu itham ediyorsunuz." diyecekler.

Sâniyen: Meselemiz imandır. İman uhuvvetiyle bu memlekette ve Isparta'nın yüzde doksan dokuz adamlarıyla uhuvvetimiz var. Hâlbuki cemiyet ise, ekser içinde ekalliyetin ittifakıdır. Bir adama karşı, doksan dokuz adam cemiyet olmaz. Meğer, gayet insafsız bir dinsiz, herkesi –hâşâ– kendisi gibi tevehhüm edip, bu mübarek ve dindar milleti tahkir etmek niyetiyle böyle işaa eder...

Sâlisen: Benim gibi pek ciddî bir muhabbetle Türk milletini seven; ve Kur'ân'ın senâsına mazhariyetleri cihetiyle Türk milletini pek çok takdir eden; ve altı yüz seneden beri bütün dünyaya karşı koyan ve Kur'ân'ın bayraktarı olan bu millete karşı gayet şiddetli taraftar bulunan; ve bin Türkün şehadetiyle, bin milliyetçi Türkçüler kadar Türk milletine bilfiil hizmet eden; ve kıymettar otuz-kırk Türk gençleri, namazsız otuz bin hemşehrilerine tercih etmekle bu gurbeti ihtiyar eden; ve hocalık haysiyetiyle izzet-i ilmiyeyi muhafaza eden ve hakâik-i imaniyeyi pek vâzıh bir sûrette ders veren bir insanın, on sene ve belki yirmi-otuz sene zarfında, yirmi-otuz değil, belki yüz ve bin talebesi, sırf iman ve hakikat ve âhiret noktasında onunla fedakârâne bağlansa ve âhiret kardeşi olsa çok mudur ve zararı mı var? Hiç ehl-i vicdan ve insaf bunları tenkide cevaz verir mi? Ve bunlara cemiyet-i siyasiye nazarıyla bakabilir mi?

---

[1] Şeytandan ve siyasetten Allah'a sığınırım.

Râbian: On sene zarfında yüz banknot ile idare eden ve günde bazen kırk para ile geçinen ve yetmiş yamalı bir abayı yedi sene giyen bir adam hakkında; "Nereden para alıp yaşıyorsun ve teşkilât yapıyorsun?" diyenlerin, ne kadar insaftan uzak düştüklerini ehl-i insaf anlar.

İkinci Madde

Menemen hâdisesinin bir yalancı taklidini yapıp, millete dehşet verip, serbestî kanunları kolayca tatbik etmek desisesiyle hükûmeti iğfal ederek, güya "Hükûmetin serbestî kanunlarını kabul ettirmesine yardım ediyoruz." entrikasıyla, beni Barla'dan Isparta'ya cebren celbettiler. Baktılar, ben öyle fitnelere âlet olamıyorum ve öyle her cihetçe vatana, millete, dine zararlı olan akîm teşebbüslere meylim yoktur, anladılar ki o vakit plânlarını değiştirdiler. Benim beğenmediğim bir şöhret-i kâzibemden istifade edip, hiç hatır ve hayalimize gelmeyen entrikalarla başımıza Menemen hâdise-i vâkıasının bir mevhum taklidini geçirdiler. Hem millete, hem hükûmete, hem mâsum, mevkuf birçok efrad-ı millete büyük zarar verdiler. Şimdi yalanları meydana çıktıkça, kurdun keçiye bahane bulması nev'inden bahaneler bulup, memurîn-i adliyeyi şaşırtmak istiyorlar. Adliye memurların bu meselede çok dikkate ve ihtiyata muhtaç olduklarını müdafaa-yı milliye hukukum noktasında hatırlatıyorum. Asıl itham edilecek onlardır ki, hükûmetin bazı erkânına dalkavukluk edip ve sahtekârlıkla, bir yalancı cemiyet maskesi altında, bazı safdil, mâsum biçareleri tehyiç ederek küçük bir hâdise çıkarır; sonra şeytan gibi habbeyi kubbe gösterip hükûmeti şaşırtır, çok mâsumları ezdirir, memlekete büyük bir zarar verir, kabahati de başkalara yükler. İşte bu meselemiz aynen böyledir.

Üçüncü Madde

Hükûmetin daireleri içinde en ziyade hürriyetini muhafaza etmeye ve tesirat-ı hariciyeden en ziyade bîtarafâne, hissiyatsız bakmakla mükellef olan, elbette mahkemedir. Ben mahkemenin hürriyet-i tâmmesine istinaden, hürriyetle, hukuk-u hürriyetimi bu sûretle müdafaa etmeye hakkım vardır.

Evet, her yerde adliyelerde mal ve can meseleleri var. Eğer bir hâkim şahsen hiddet edip bir katili katletse, o hâkim katil olur. Demek adliye memurları, hissiyattan ve tesirat-ı hariciyeden bütün bütün âzade ve serbest olmazsa, sûreten adalet içinde müthiş günahlara girmek ihtimali var.

Hem cânilerin ve kimsesizlerin ve muhaliflerin dahi bir hakkı var. Ve hakkını aramak için, gayet bîtarafâne bir merci isterler.

Adalet noktasından tarafgirlik fikrini verip, adaletin mahiyetini zulme çeviren, hakkımda sarf edilen bir tâbirdir ki, Isparta'da ve burada bazı isticvablarda ismim Said Nursî iken, her tekrarında Said Kürdî ve bu Kürt diye beni öyle yâd ediyorlar. Bununla, hem âhiret kardeşlerimin hamiyet-i milliyelerine ilişip aleyhime bir his uyandırmak, hem mahkeme ve adaletinin mahiyetine bütün bütün zıt ve muhalif bir cereyan vermektir. Evet, hâkim ve mahkeme tarafgirlik şâibesinden müberrâ ve gayet bîtarafâne bakması birinci şart-ı adalet olduğuna dair binler vukuat-ı tarihiyeden, Hazreti Ali *(radiyallâhu anh)*'ın hilâfeti zamanında bir Yahudi ile mahkemede beraber oturmaları ve çok padişahların, âdi adamlar ile mahkeme-i adalette görülmesi gibi çok hâdisat-ı tarihiye varken, benim hakkımda bir yabanilik hissini veren ve nazar-ı adaleti şaşırtmak isteyen adamlara derim:

"Ey efendiler! Ben herşeyden evvel müslümanım ve Kürdistan'da dünyaya geldim. Fakat bu Türklere hizmet ettim ve yüzde doksan dokuz menfaatli hizmetim Türklere olmuş ve en çok hayatım Türkler içinde geçmiş ve en sâdık ve en halis kardeşlerim Türklerden çıkmış ve İslâmiyet ordularının en kahramanı Türkler olduğundan, meslek ve hizmet-i Kur'âniyem cihetiyle, her milletten ziyade Türkleri sevmek ve taraftar olmak kudsî hizmetimin muktezası olduğundan, bana Kürt diyen ve kendini milliyet-perver gösteren adamların bini kadar Türk milletine hizmet ettiğimi, hakikî ve civanmert bin Türk gençlerini işhad edebilirim. Hem heyet-i hâkimenin ellerinde bulunan otuz-kırk kitabımı, hususan İktisat ve İhtiyarlar ve Hastalar risalelerini işhad ediyorum ki, Türk milletinin beşten dört kısmını teşkil eden musibetzede, fakirler ve hastalar ve ihtiyarlar ve dindar müttakîler tâifelerine bin Türkçü kadar hizmet eden o kitaplar, Kürtlerin ellerinde değil, belki Türk gençlerinin ellerindedirler."

Heyet-i hâkimenin müsaadesiyle, bizi bu belâya sokan ve hükûmetin mühim bazı erkânını iğfal eden ve milliyet-perverlik perdesi altında entrikaları çeviren mülhid zalimlere derim:

"Ey efendiler! Benim hakkımda tespit edilmeyen ve tespit edilse dahi bir suç teşkil etmeyen ve suç olsa bile yalnız beni mesul eden bir madde yüzünden, kırktan fazla Türkün en kıymettar gençlerini ve en muhterem ihtiyarlarını, büyük bir cinayet işlemişler gibi bu belâya atmak, milliyet-perverlik midir? Evet, sebepsiz böyle işkenceli tevkife düşenler içinde Türk gençlerinin medâr-ı iftiharı olacak bir kısım zatlar var ki,[1(Hâşiye)] uzaktan kıymetini

1 (Hâşiye) O zatlar, men-i mahkeme ile iki aylık sıkıntılı tevkiften sonra tahliye edilmişlerdir.

hissedip, ona yalnız bir selâm veya imanî bir risale göndermemle, onu bir câni gibi çoluk-çocukları içinden alıp bu belâya atmak milliyetçilik midir? Ben ki, sizin nazarınızda yabanî millettenim, diyorum. Bu mevkuf olan civanmert ve muhterem Türk gençleri ve ihtiyarları içinde öyleleri var ki, onların bir tanesini, kendi milletimden yüz adama da değiştirmem. Ve onların içinde öyleleri var ki, on sene bana zulmeden memurlara, beş seneden beri onların hatırları için, o zalimlere bedduayı bıraktım. Ve onların içinde öyleleri var ki, âli seciyelerin en halis numûnelerini o âlicenap Türk arkadaşlarda kemâl-i hayret ve takdirle gördüm. Ve Türk milletinin sırr-ı tefevvukunu onlarla anladım..

Ben vicdanımla ve çok emarelerle temin ederim ki, eğer bu mâsum mevkuflar adedince vücutlarım bulunsaydı veyahut onların umumuna gelen her nevi meşakkatlerini alabilseydim, kasem ederim ki, müftehirane, o kıymettar zatlara bedel çekmek isterdim. Benim bunlara karşı bu hissim, onların kıymet-i zatiyeleri içindir, yoksa şahsıma karşı faydası dokunması için değildir. Çünkü bir kısmını yeni görüyorum. Bir kısmı, belki o benden fayda görmüş; ben ondan zarar görmüşüm. Fakat binler zarar görsem, yine onların kıymeti, nazarımda tenzil etmez."

İşte ey Türkçülük dâvâ eden mülhid zalimler! Türk milletinin medâr-ı iftiharları olabilecek bu kadar zatları gayet âdi ve ehemmiyetsiz bahanelerle –sizin tâbirinizle– benim gibi bir Kürt yüzünden perişan etmek, tezlil etmek milliyetçilik midir? Türkçülük müdür? Vatan-perverlik midir? Haydi, o insafsız vicdanınıza havale ediyorum!

İşte mahkeme-i âdile, onların mâsumiyetini anlamakla çoklarını tahliye etti. Eğer ortada bir suç varsa, o suç benimdir. Onlar, ulüvv-ü cenaplarından, benim gibi garip ve ihtiyar bir hocaya soba yakmak, su getirmek, yemek pişirmek ve kendime mahsus bir risalemi tebyiz etmek gibi cüz'î işlerimi sırf "lillâh" için yapmışlar ve benim hatırım için hatıra defterim hükmünde olan iki risalemin âhirlerinde, bir hatıra olmak üzere imzalarını atmışlar. Acaba dünyada, böyleleri, böyle bahanelerle muaheze edecek bir kanun, bir usul ve bir maslahat var mı?

Müdafaatımın İkinci Tetimmesi

Ey heyet-i hâkime,

Gelecek beyanatımda, belki vazifenizce lüzumsuz şeyler bulunacak. Fakat bu meselelerle umum memleket, belki dünya alâkadardır. Yalnız siz değil, onlar dahi mânen dinliyorlar. Hem beyanatımda intizamsızlık göreceksiniz. Sebebi ise, mühim bir hakkım bana verilmedi. Benim hüsn-ü hattım yok. Çok rica ettim ki, bu hayat-memat meselesinde, bir yazıcı bana veriniz; tâ hakkımı müdafaa için bir istida yazdırayım. Vermediler. Belki beni iki ay, gayet insafsızcasına bütün bütün konuşmaktan menettiler. Onun için, gayet noksan ve müşevveş yazımla intizamlı yazamadım. İşte âhir beyanatım budur:

Eğer farz-ı muhâl olarak, müfsit muhbirlerin ihbar ettikleri gibi, "Risale-i Nur, hükûmetin birtakım siyasetiyle ve bazı kanunlarıyla tevfik edilmiyor, muaraza ediyor; belki başka siyasî kanaatlerdir ve ayrı ayrı fikirlerdir. Ve umum risaleler, imandan değil, belki siyasetten bahseder." diye, gayet zâhir bir iftira farz ve kabul edilse, cevaben derim:

Madem hürriyetin en geniş şekli cumhuriyettir. Ve madem hükûmet ise, cumhuriyetin en serbest sûretini kabul etmiştir. Elbette, hakikî ve kat'î ve reddedilmez kanaat-i ilmiyeyi ve efkâr-ı sâibeyi –âsâyişe dokunmamak şartıyla– cumhuriyetin hürriyeti, o hürriyet-i ilmiyeyi istibdat altına alamaz ve onu bir suç tanımaz. Evet, dünyada hiçbir hükûmet var mıdır ki, bütün bir tek kanaat-i siyasiyede bulunsun? Haydi, –farz-ı muhâl olarak– ben, perde altında kendi kendime kanaat-i siyasiyemi yazmışım ve bir kısım has dostlarıma göstermişim; bunda suç var diyen kanunları işitmemişim. Hâlbuki Risale-i Nur, iman nurundan bahseder; siyaset zulmetine sukut etmemiş ve tenezzül etmez.

Eğer faraza, lâik cumhuriyetin mahiyetini bilmeyen bir dinsiz dese: "Senin risalelerin, kuvvetli bir dinî cereyan veriyor, lâdinî cumhuriyetin prensiplerine muaraza ediyor?"

Elcevap: Hükûmetin lâik cumhuriyeti, dini dünyadan ayırmak demek olduğunu biliyoruz. Yoksa, hiçbir hatıra gelmeyen dini reddetmek ve bütün bütün dinsiz olmak demek olduğunu, gayet ahmak bir dinsiz kabul eder. *Evet, dünyada hiçbir millet dinsiz olarak yaşamadığı gibi, Türk milleti misillü bütün asırlarda mümtaz olarak, bütün aktar-ı cihanda ve nerede*

Türk varsa müslümandır. Sair anâsır-ı İslâmiye'nin, küçük de olsa yine bir kısmı, İslâmiyet haricindedir. Böyle pek ciddî ve hakikî dindar ve bin sene kadar hak dininin kahraman ordusu olarak zemin yüzünde, mefâhir-i milliyesini milyonlar menâbi-i diniye ile çakan ve kılıçlarının uçlarıyla yazan bir mübarek milleti, "dini reddeder veya dinsiz olur" diye itham eden yalancı dinsizler ve milliyetsizler, öyle bir cinayet işliyorlar ki, cehennemin esfel-i sâfilîn tabakasında ceza görmeye müstehak olurlar. *Hâlbuki Risale-i Nur, hayat-ı içtimaiyenin kanunlarını da ihata eden dinin geniş dairesinden bahsetmez. Belki asıl mevzuu ve hedefi, dinin en has ve en yüksek kısmı olan imanın erkân-ı azîmesinden bahseder.*

Hem ekseriyetle muhatabım, evvel kendi nefsim, sonra Avrupa filozoflarıdır. Böyle mesail-i kudsiyeden, doğru olmak şartıyla, zarar tevehhüm eden, yalnız şeytanlar olabilirler tasavvurundayım. Yalnız üç-dört risale, tenkitkârâne şekvâ sûretinde bir kısım memurlara bakmış. Fakat o risaleler, hükûmetle mübâreze ve tenkit için değil, belki bana zulmeden ve memuriyetini sû-i istimâl eden bir kısım memurlara karşıdır. Hem sonra da, su-i tefehhüme medar olmamak için, o üç-dört risalelere "mahremdir" deyip neşrini men etmişiz. Sair risalelerin ekseriyet-i mutlakası, dört-beş sene evvel ve bir kısmı sekiz on sene evvel, bir kısmı on üç sene evvel telif edilmişlerdir. Yalnız İktisat ve İhtiyarlar ve Hastalar risaleleri geçen sene telif edilmişler. Ve bununla beraber, risaleler, hükûmetin kanunlarına mugayir olmadığını ve âsâyişi ihlâl ve halkı idlâl mahiyetinde bulunmadığını ve bilâkis hükûmetçe takdirlerle karşılanması lâzım geleceğini, zerre miktar aklı bulunan ve risaleleri bîtarafâne tetkik eden, tasdik eder. Ve eğer, farz-ı muhâl olarak, hükûmetin nokta-yı nazarına çok noktaları muhalif olsa bile, 28 Temmuz 1933 tarihinde, evvelki cürümlerin bu kısımlarını affetmekte olan ve âhiren neşredilen Af Kanunu mûcibince o risaleleri takibe mahal kalmadığını iddia edip, bize edilen haksızlığın bir an evvel def edilmesini ve risalelerin iade olunmasını talep ederim.

Eğer insaniyetin mahiyetini, hayvaniyetin en bedbaht ve en aşağı derecesinde telâkki ve dünyayı daimî ve lâyezal tevehhüm ve insanı bâkî ve lâyemût tahayyül eden bir sarhoş vicdansız tarafından denilse: "Senin bütün risalelerin, imanı pek kuvvetli ders veriyor. Dünyadan soğutuyor; nazarı âhirete çeviriyor. Biz ise, bütün kuvvet ve dikkat ve zihnimizle dünya hayatına müteveccih olmamızla bu zamanda yaşayabiliriz. Çünkü şimdi yaşamak ve düşmanlardan sakınmak çok müşkülleşmiştir?"

Elcevap: İman-ı tahkikînin dersleri, gerçi nazarı âhirete baktırıyor; fakat dünyayı, o âhiretin mezraası[1] *ve bir çarşısı ve bir fabrikası göstermekle, daha ziyade dünya hayatına çalıştırır. Hem, imansızlıktaki müthiş bir sûrette kırılan kuvve-i mâneviyeyi, gayet kuvvetli bir tarzda kazandırır. Ve meyusiyet içinde atâlet ve lâkaytlığa düşenleri şevk ve gayrete, sa'ye sevk eder, çalıştırır.* Acaba, bu dünyada yaşamak isteyenler, böyle, hayat-ı dünyeviyenin lezzetini, hem çalışmaya şevki, hem hadsiz musibetlerine karşı dayanmaya medar kuvve-i mâneviyesini temin eden ve itiraz kabul etmeyen delillerle isbat edilen iman-ı tahkikînin derslerine yasak denecek bir kanunun vücudunu kabul ederler mi ve öyle bir kanun olabilir mi?

Eğer idare-i millet ve âsâyiş-i memleketin hakikî esaslarını bilmeyen bir cahil hamiyet-füruş dese: "Senin risalelerin, âsâyişi bozanlara ve idareyi karıştıranlara bir medar olabilir cihetiyle ve sen dahi ihtiyatsızlık edip idare-i hâzıraya itiraz etsen, risalelerin kuvvetiyle bir gâile açmak ihtimaliyle sana ilişiyoruz."

Elcevap: Risale-i Nur'dan ders alan, elbette, çok mâsumların kanını ve hukukunu zâyi eden fitnelere girmez ve bilhassa tecrübeleriyle, mükerreren akîm ve zararlı kalan fitnelere hiçbir cihetle yanaşmaz. Ve bu on senedeki on fitnelere, Risale-i Nur'un şâkirtlerinin ondan birisi, belki asla hiçbirisi karışmadığı gösterir ki, risaleler böyle fitnelere zıt ve âsâyişi temine medardırlar. Acaba idarece ve âsâyişi muhafazaca, bin imanlı adam mı, yoksa on dinsiz serseri mi daha kolaydır?

Evet, iman, güzel seciyeler vermekle hem merhamet hissini, hem zarar vermekten sakınmak meylini verir. Amma benim ihtiyatsızlığım ise, bu on üç senedir imkân dairesinde ne kadar elimden gelmişse, hükûmetin nazar-ı dikkatini celbetmemek ve onunla uğraşmamak ve işlerine karışmamak için Isparta vilâyetine mâlûm olan harika bir sûrette münzevîyâne ve merdümgirîzâne ve müşfikkârâne ve siyasetten müçtenibâne yaşadığımı bu memleket bilir.

Ey beni bu belâya sevk eden insafsızlar! Anlaşılıyor ki, âsâyiş aleyhinde hareket etmediğimden benden kızdınız, hiddet ettiniz. Âsâyişe düşmanlık damarıyla beni tevkif ettirdiniz. Evet, âsâyişi bozmak ve idareyi karıştırmak isteyenler, benim hakkımda hükûmeti iğfal ederek ve adliyeyi lüzumsuz işgal edip beni tevkif ettirenlerdir. Onların hakkında değil yalnız biz, belki memleket namına, başta müdde-i umumî olarak heyet-i hâkime dâvâ etmelidir.

---

1 "Dünya, âhiretin tarlasıdır." mânâsındaki hadis için bkz.: el-Gazâlî, *İhyâu ulûmi'd-dîn* 4/19; es-Sehâvî, *el-Makâsıdü'l-hasene* s.497; Aliyyülkârî, *el-Esrâru'l-merfûa* s.205.

Eğer denilse: "Sen vazifesizsin, milletin hürmetini kabul edip vazifedarlar gibi dinî ders veremezsin. Hem, dinî ders verecek resmî bir daire var; onun müsaadesi lâzımdır."

Elcevap: *Evvelâ,* benim matbaam ve kâtiplerim yoktur ki vazife-i neşri yapsın. Bizimki hususîdir. Hususî işlere, hususan imanî ve vicdanî olsa, hürriyet-i vicdan düsturu, onun serbestiyetini temin eder.

Sâniyen: Hükûmet-i ittihadiye ittifakla, Dârü'l-Hikmeti'l-İslâmiye'de Avrupa'ya karşı hakâik-i İslâmiye'yi isbat edecek ve millete ders verecek bir vazifeyle tavzif etmeleri ve Diyanet Riyâseti'nin Van'da beni vaiz tâyin etmesi ve şimdiye kadar yüz risaleden ziyade eserlerim ulemâ ellerinde gezmesi ve tenkit edilmemesi isbat eder ki, millete ders vermeye hakkım vardır.

Sâlisen: Eğer, kabir kapısı kapansaydı ve insan dünyada lâyemût kalsaydı, o vakit vazifeler yalnız askerî ve idarî ve resmî olurdu. Madem her gün lâakal otuz bin şahit, cenazeleriyle اَلْمَوْتُ حَقٌّ[1] dâvâsını imza ediyorlar; elbette dünyaya ait vazifelerden daha ehemmiyetli imanî vazifeler var.

İşte Risale-i Nur o vazifeleri Kur'ân'ın emriyle îfâ ediyor. Madem Risale-i Nur âmirinin, hâkiminin kumandanı olan Kur'ân, üç yüz elli milyona hükmedip talimat yaptırıyor ve her gün lâakal beş defa, beşten dördünün ellerini dergâh-ı ilâhîye açtırıyor ve bütün camilerde ve cemaatlerde ve namazlarda, kudsî ve semavî fermanlarını hürmetle okutturuyor; elbette onun hakikî bir tefsiri ve o güneşin bir nuru ve onun bir memuru olan Risale-i Nur, o vazife-i imaniyesini, biiznillâh, sadmelere uğratmayarak görecektir. Öyleyse, ehl-i dünya ve ehl-i siyaset, onunla mübâreze değil, belki ondan istifade etmeye pek çok muhtaçtırlar.

Evet, şu tılsım-ı kâinatın muğlâkını keşfeden ve mevcudatın nereden nereye ve ne olacaklarının tılsımını açan Risale-i Nur'un eczalarından "Yirmi Dokuzuncu Söz" ve tahavvülât-ı zerrâtın muammâsını keşfeden "Otuzuncu Söz" ve kâinatta mütemadiyen fena ve zeval içindeki faaliyet ve hallâkıyet-i umumîye tılsım-ı acîbini hâl ve keşfeden "Yirmi Dördüncü Mektup" ve tevhidin en derin ve en mühim muammasını keşif ve hâl ve izah eden ve haşr-i beşerî bir sineğin ihyası kadar kolay olduğunu isbat eden "Yirminci Mektup" ve tabiat-perestlerin fikr-i küfrîlerini esasıyla bozan ve tahrip eden *Tabiat Risalesi*

---

1 "Ölüm kesin bir gerçektir." (Bkz.: et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* 3/180. Ayrıca, ölüm gerçeğini ifade eden âyet-i kerîmeler için bkz.: Bakara sûresi, 2/28; Âl-i İmran sûresi, 3/185; Hac sûresi, 22/66; Câsiye sûresi, 45/26; Kaf sûresi, 50/19; Cum'a sûresi, 62/8; Mülk sûresi, 67/2).

namındaki "Yirmi Üçüncü Lem'a" gibi Risale-i Nur'un çok cüzleri var. Bunların yalnız birisindeki muammâyı keşfeden bir âlim, bir edip, bir profesör, hangi hükûmette olsa, takdirle mükâfat ve ikramiye verileceğini, bu risaleleri dikkatle mütâlaa eden tasdik eyler.

Bu beyanatıma, sadetten hariç tafsilât nazarıyla bakmamak gerektir. Çünkü Risale-i Nur'un yüzden ziyade risaleleri benim evrak-ı tevkifiyem hükmüne geçmiş olduğundan, hem heyet-i hâkime tetkikle mükelleftir; hem ben, izah ve cevap vermeye, Kur'ân'a ve âlem-i İslâm'a ve istikbale alâkadarlığı cihetiyle mecburum. Madem bir meselenin tam tenevvürü, herhâlde uzak ve yakın bütün ihtimalleri beyan etmekle olur; meselemize ait uzak bir ihtimali beyan etmeye ihtiyaç var. Şöyle ki:

Eğer dinsizliği ve küfrü kendine meslek ittihaz eden bedbaht bir kısım adamlar, bir maksad-ı siyasînin perdesi altında hükûmetin bazı erkânına hulûl edip iğfal etseler veya memuriyet mesleğine girseler ve Risale-i Nur'u desiselerle imha ve beni tehditlerle susturmak için *deseler:* "Taassup zamanı geçti. Mâziyi unutmak ve istikbale bütün kuvvetimizle müteveccih olmak lâzımken, senin irticakârâne bir sûrette dinî ve imanî kuvvetli ders vermen işimize gelmez! .."

Elcevap: Evvela, o mâzi zannedilen zaman ise istikbale inkılâp etmiş. Ve hakikî istikbal odur. Ve oraya gideceğiz.

Sâniyen: Risale-i Nur, tefsiri olduğu haysiyetiyle, Kur'ân-ı Hakîm ile bağlanmış. Kur'ân ise, küre-i arzı Arşa bağlayan câzibe-i umumiye gibi bir hakikat-i câzibedardır. Asya'da hükmedenler, Kur'ân'ın Risale-i Nur gibi tefsirleriyle mübâreze edemezler. Belki musalâha ederler, ondan istifade ederler ve himaye ederler.

Amma benim susmam ise, madem âdi bir keşif yolunda ve ehemmiyetsiz bir fikr-i siyasî peşinde ve dünyevî bir haysiyet yüzünden çok ehl-i izzetin başları çekinmeyerek feda edilse; elbette koca cennetin fiyatı olacak bir servet ve hayat-ı ebediyeyi kazandıracak bir âb-ı hayat ve bütün filozofları hayrette bırakacak bir keşfiyat yolunda, vücudum zerreleri adedince başlarım bulunsa ve feda edilmesi lâzım gelse, bilâ-tereddüt feda edilir. Hem, beni tehdit veya imha sûretiyle susturmak, bir dil yerine bin dil konuşturacak. Yirmi seneden beri ruhlarda yerleşen Risale-i Nur, susmuş bir dilime bedel, binler dilleri söylettirmesini Rahîm-i Zülcelâl'den ümitvarım.

Ehemmiyetsiz, Fakat Ehemmiyetli Bir Suç Olarak Bana Sorulan Bir Mesele

Diyorlar ki: "Sen şapkayı başına koymuyorsun; mahkeme gibi çok resmî yerlerde başını açmıyorsun. Demek o kanunları reddediyorsun. O kanunları reddetmenin cezası şiddetlidir?"

Elcevap: Bir kanunu reddetmek başkadır ve o kanunla amel etmemek bütün bütün başkadır. Evvelkinin cezası idam ise, bunun cezası ya bir gün hapis ve bir lira ceza-yı nakdî, veya bir tekdir veya bir ihtardır: Ben o kanunlarla amel etmiyorum; hem amel etmekle dahi mükellef olamıyorum. Çünkü münzevî yaşıyorum. Bu kanunlar hususî menzillere girmez…

Bir ihtar: Bu iki aydır gayet dikkatle ve ince elekle elemek sûretiyle, hem Isparta, hem Eskişehir mahkemeleri, hem Dahiliye Vekâleti on seneden beri teraküm eden mahrem kitaplarımı ve hususî mektuplarımı müsadere edip teftiş ettikleri hâlde gizli bir komite ve cemiyet gibi medâr-ı itham hiçbir maddeyi tespit etmediklerini itirafla beraber, daha tetkike devam ediyorlar. Ben de derim:

"Ey efendiler! Beyhude yorulmayınız. Eğer aradığınız faraza varsa, hiçbir ucunu bu kadar zaman bulamadığınızdan, biliniz ki, *onu idare eden öyle acîp bir dehâdır ki, mağlûp edilmez ve mukabele edilmez. Çare-i yegâne, onunla musalâhadır. Yoksa, bu kadar mâsumlara zarar vermek ve ezmek yeter!* Belki gayretullaha dokunur, galâ (kıtlık) ve veba gibi belâlara vesile olur. Hâlbuki benim gibi asabî ve en gizli olan sırrını yabanî adamlara çekinmeyerek söyleyen ve Divan-ı Harb-i Örfî'de meşhur ve pek merdâne ve fedakârâne müdafaatı yapan ve ihtiyarlık zamanında en ziyade âkıbeti tehlikeli ve meçhul sergüzeştlerden sakınmaya mecbur olan bir adama, böyle hiç keşfedilmeyecek komiteciliği isnad etmek, belâhet derecesinde bir safdilliktir, veyahut bir entrikadır."

Heyet-i hâkimeden bir hakkımı isterim. Benden müsadere edilen kitaplarımın bence bin liradan ziyade kıymetleri var. Ve onların mühim bir kısmı, on iki sene evvel Ankara Kütüphanesi'nde iftihar ve teşekkürlerle kabul edilmiş. Hususan, sırf uhrevî ve imanî olan "On Dokuzuncu Mektup" ile "Yirmi Dokuzuncu Söz"ün benim için çok ehemmiyetleri var; benim mânevî servetim ve netice-i hayatımdırlar ve i'câz-ı Kur'ânî'nin on kısmından bir kısmının cilvesini göze gösterdikleri için fevkalâde bence kıymetleri var. Hem onları, kendime mahsus olarak yazdırıp yaldızlatmışım. Hem, ihtiyarlığımın gayet hazin

hatıratına dair olan "İhtiyarlar Risalesi"nin üç-dört nüshalarından bir tanesini kendime mahsus yazdırmıştım. Madem muâheze edilecek hiçbir dünyevî madde içlerinde yoktur; onları ve Arabî risalelerimi, bilhassa Kur'ân'ın cüzlerini bana iade etmenizi bütün ruhumla istiyorum. *Hapiste ve kabirde dahi olsam, o kitaplarım, bu garip dünyanın bana yüklediği beş elîm ve hazin gurbetlerde enislerim ve arkadaşlarımdırlar. Onları benden ayırmakla, tahammülsüz bir altıncı gurbete düşeceğim ve bu çok ağır gurbetin tazyikinden çıkan âhlardan sakınmalısınız.*

Mahkemenin Reis ve Âzâlarından Ehemmiyetli Bir Hakkımı Talep Ederim

Şöyle ki:

Bu meselede yalnız şahsım medâr-ı bahis değil ki, siz beni tebrie etmekle ve hakikat-i hâle muttali olmanızla mesele hâllolsun. Çünkü ehl-i ilim ve ehl-i takvânın şahs-ı mânevîsi, bu meselede, nazar-ı millette itham altına girdiği ve hükûmete dahi ehl-i takvâ ve ilme karşı bir emniyetsizlik geldiği ve ehl-i takvâ ve ilim, tehlikeli ve zararlı teşebbüslerden nasıl sakınacağını bilmesi lâzım olduğu için, benim müdafaatımın kendim kaleme aldığım bu son kısmını, herhâlde yeni hurufla, matbaa vasıtasıyla intişarını isterim. Tâ ki ehl-i takvâ ve ehl-i ilim, entrikalara kapılmayıp zararlı, tehlikeli teşebbüslere yanaşmasınlar ve hükûmetin şahs-ı mânevisi nazar-ı millette ithamdan kurtulsun. Ve hükûmet dahi, ehl-i ilim hakkında emniyet etsin ve bu anlaşılmamazlık ortadan kalksın. Ve hükûmete ve millete ve vatana çok zararlı düşen bu gibi hâdiseler ve anlaşmamazlık daha tekerrür etmesin.

Elhak, bundan dokuz sene evvel "Onuncu Söz" sekiz yüz nüsha yayılmasıyla, ehl-i dalâletin kalblerindeki inkâr-ı haşri kalblerinde sıkıştırıp lisanına getirmeye meydan vermedi, ağızlarını tıkadı ve harika burhanlarını gözlerine soktu. Evet "Onuncu Söz", haşir gibi bir rükn-ü azîm, imanın etrafında çelikten zırh oldu, ehl-i dalâleti susturdu. Elbette Hükûmet-i Cumhuriye bundan memnun oldu ki, meb'usânın ve valilerin ve büyük memurların ellerinde kemâl-i serbestiyetle "Onuncu Söz"ün nüshaları gezdi.

Dört aydan beri, bu hayat-memat meselesinde, hiçbir yerden benim acınacak halim bir mektupla dahi sordurulmadığı ve benim hakkımda halkı tenfir

edecek bir sûrette teşhir etmekle nefret-i âmmeyi aleyhime celbedip bütün bütün teshilât ve muavenetten mahrum kalmış, garip ve kimsesiz halimi tasvir eden, itiraznamemde izah ettiğim bir hikâye:

"Bir zaman, bir padişahın müptelâ olduğu bir hastalığın ilâcı, bir çocuğun kanı imiş. O çocuğun pederi, çocuğu, hâkimin fetvasıyla bir para mukabilinde padişaha vermiş. Çocuk, mecliste ağlamak ve şekvâ yerine gülmüş. Sormuşlar:

'Neden istimdat etmiyorsun, şikâyet etmiyorsun, gülüyorsun?'

Demiş ki:

'İnsan, musibete giriftar olduğu vakit, evvel pederine, sonra hâkime, sonra padişaha şekva eder. Benim pederim, beni kesilmek için satıyor. İşte, hâkim de ölmekliğime karar veriyor. İşte, padişah benim kanımı istiyor… Bu antika ve pek garip ve şekli çok çirkin ve hiç görülmemiş bu hale karşı, ancak gülmekle mukabele edilir."

İşte, ey Şükrü Kaya Bey! Biz de o çocuk hükmüne geçtik. Derdimizi, evvel mahallî hükûmetteki valiye, sonra mahkeme adaletine, sonra Dahiliye Vekâletine müracaat edip mazlumiyetimizi beyan ederek zalimlerden bizi kurtarmak için arzuhâl etmek mukteza-yı hâl iken, gördük ki: En son şekvâmızı dinleyecek Dahiliye Vekili'nin hakkımızda kapıldığı asılsız evhamına bir hakikat rengi vermek ve hatâsını örtmek fikriyle hatâsında ısrar etmesi daha büyük bir hatâ olduğunu düşünmediğinden, dûçar olduğu gurur hastalığına, kanımızı isteyerek, bizi asılsız bahanelerle perişan etmek istiyor. Biz de Şükrü Kaya'nın şahsını, Dahiliye Vekili olan Şükrü Kaya Bey'e şekvâ ediyoruz.[1(Hâşiye)]

---

1 (Hâşiye) Şükrü Kaya'nın ne derece asılsız evhama kapılıp garaz ettiğine delil şudur ki: Benim gibi kimsesiz ve üç-dört biçare arkadaşlarımı mahkemeye vermek için, kendisi, Ankara'dan yüz jandarma ve on beş-yirmi polis beraber alıp, güya Isparta'daki jandarma kuvveti ve bir fırka asker kâfi gelmiyormuş gibi, ortalığa bir dehşet vermesidir. Acaba bir tek polisin ve bir tek jandarmanın eliyle yapılacak bir vazifeyi, millete iki-üç bin lira zarar verdirip, sonra tahliye edilen biçare masumları Isparta'dan tâ Eskişehir'e beş yüz lira nakliyata sarf ettirmek ve o biçareleri binlerce zararlara uğratmaktan başka, hayat-ı içtimaî arasındaki mevkilerini sarsıntılara duçar etmek gibi mühim hadiseleri icad etmekle, ne derece Dahiliye Vekâleti'nin tedvirine ve âsâyişi temine ve bu biçare milletin istirahatle çalışmalarına zarar verdiğini gösteriyor. Demek bililtizam, hiçten büyük bir hadiseyi icad etmek garazıyla o vaziyeti göstermiş. Habbeyi yüz kubbe yaparak, dahiliyenin en ziyade sükûnete muhtaç olduğu bir zamanda böyle her tarafı sarsacak bir vaziyeti icad etmek ve kanunsuz kanun namına amel etmek, kanunca mühim bir cürüm yaptığını iddia edip, Şükrü Kaya'nın şahsını, Dahiliye Vekili olan Şükrü Kaya Bey'e şekvâ ediyoruz.

Eğer serbestiyeti tam muhafaza etmek isteyen ve hiçbir tesir karşısında mağlûp olmayan ve vicdanlarındaki hiss-i adaletle hükmeden bu mahkeme, bizi Şükrü Kaya Bey'in şahsı hakkında dinleyeceklerini bilseydim, en evvel biz, Şükrü Kaya'nın şahsı aleyhine ikame-i dâvâ edecektik. Çünkü bir seneden beri, her gün veya her hafta hakkımızda rapor isteye isteye aleyhimize casusların, zabıtaların nazar-ı dikkatini celbettirip, kurban koyunu gibi kesmek için bizi beslettiriyordu. Mahkeme ise, adaletten başka hiçbir şey düşünmemek lâzım gelirken ve hakikaten mahkeme içindeki zatlar da adalete tam bağlı oldukları hâlde, yüksek makamdaki Şükrü Kaya gibi şahsın tesiratına karşı dayanamadıkları için, bizi tahliye edemeyip süründürüyorlar. Mahallî hükûmet olan Isparta Valisi ve zabıtası ise, herkesten ziyade bizi ve Ispartalı biçare, mâsum mevkufları himaye etmek ve bir an evvel kurtulmasına sa'y etmeleri vazife-i vicdaniyeleri iken, bilâkis çok mânâsız ve asılsız bahanelerle Isparta mevkuflarının, hususan muhtaç ve fakirlerin tayınlarını verdirmeyip, açlıkla sefalete düşmeleri için onları ezdirmeye çalışıyorlar. İşte bu hale şekva değil, belki ağlamanın nihayet derecesini gösteren bu acı hale, o çocuk gibi gülmekle mukabele ediyoruz ve tevekkül edip, işimizi Azîz-i Cebbâr'a havale ediyoruz!

Mâsum Kardeşlerimin Mazlumiyetinden Gelen Feryatlarının İşitilmediği ve Benim de Onlarla Konuşturulmadığım Bir Zamanda, Onların Meyusiyetlerine Bir Tesellî Vermek İçin Yazdığım Bir Fıkradır

(Bu makam münasebetiyle ilâve edilmiştir)

Hafîz-i Zülcelâl'in hıfz ve himayetine bakınız ki, meselemiz münasebetiyle Risale-i Nur'un risaleleri adedine muvâfık olarak, yüz yirmi kusür adamın mahrem evraklarıyla istintakta oldukları hâlde ve ecnebîlerin entrikalarıyla ve muhalif komitecilerin dolaplarıyla mevcut ve münteşir müteaddit cemiyetlerin hiçbirisiyle, Risale-i Nur'un hiçbir şâkirdinin münasebettarlığını gösterecek hiçbir madde bulunmaması, gayet zahir ve parlak bir himaye-i rabbâniyedir. Muhafaza-yı ilâhiyeye ve İmam Ali *(radiyallâhu anh)* ve Gavs-ı Âzam *(kuddise sirruh)*, Risale-i Nur'a ait keramet-i gaybiyelerini cidden teyid eden bir inâyet-i rahmâniyedir. Kırk ikilik bir top güllesini, kırk iki mâsum ve mazlum kardeşlerimizin dergâh-ı ilâhîye açılan elleriyle doldurup, geri çevirip,

atanların başlarında mânen patlattırdı. Bizlere, yalnız ehemmiyetsiz, sevaplı, hafif birkaç yara bereden başka olmadı. Böyle bir seneden beri doldurulan bir toptan, böyle pek az zararla kurtulmak harikadır. Böyle pek büyük bir nimete karşı, şükür ve sürur ve sevinçle mukabele etmek gerektir. Bundan sonraki hayatımız bize ait olamaz; çünkü müfsidlerin plânlarına göre, yüzde yüz mahv idi. Demek bundan sonraki hayatı kendimize değil, belki hak ve hakikate vakf etmeliyiz. Şekvâ değil, şükrettirecek rahmetin izini, yüzünü, özünü görmeye çalışmalıyız.

Said Nursî

Garip ve bana pek çok ağır gelen ve üç günde bir bardak ayran ve bir bardak sütten başka bir şey yedirmeyen grip hastalığının üçüncü gününde, füc'eten hatırıma ihtar edildi. Ben de o hatırayı teberrük için, mahkemedeki müdafaatımın bir mukaddimesi olarak yazdım. Şiddet ve kusur varsa, hastalığıma aittir. Evet, ancak yüz adamın müdafaa edeceği bir hakikati yalnız başıma müdafaaya mecbur olduğumdan, taab-ı dimağî ve perişaniyete ve grip ve daha çok müz'iç ahvâl içinde, hakikati doğru olarak, olduğu gibi, bu kadar beyan edebildim.

Son Müdafaata Sonradan Bir Hikmete Binaen İlhak Edilmiş Bir Mukaddimedir

Müdafaatımın bütün safahatında gizli ve müthiş bir komiteye karşı mübâreze vaziyetini gösteren bir kısım tarz-ı ifademdeki maksadım şudur:

Nasıl ki Hükûmet-i Cumhuriye "dini dünyadan tefrik edip bîtarafane kalmak" prensibini kabul etmiş; dinsizlere, dinsizlikleri için ilişmediği gibi, dindarlara da, dindarlıkları için ilişmemesi o prensibin icabâtındandır. Öyle de, ben dahi bîtaraf ve hürriyet-perver olan Hükûmet-i Cumhuriye'yi, dinsizliğe taraftar ve entrikaları çeviren ve hükûmetin memurlarını iğfal eden gizli menfî komitelerden tefrik ediyorum. Hükûmetin onlardan uzak olduğunu iddia ediyorum, o entrikacılarla bazen mübâreze ediyorum. O komitelerden, tesadüfle hükûmetin memuriyetine girenler, ciddî dindarlara takmak için iki kulp elinde tutmuş, garaz ettikleri dindarlara takıyorlar ve hükûmeti iğfale çalışıyorlar. O iki kulpun birisi, o mülhidlerin dinsizliğine temayül göstermemek mânâsıyla "irtica" kulpunu takıyor. Diğeri –hâşâ ve hâşâ– dinsizliği, bu Hükûmet-i

İslâmiye'nin ayn-ı siyaseti telâkki etmediğimiz mânâsında, "dini siyasete alet etmek" kulpu ile lekelemek istiyorlar.[1(Hâşiye)]

Evet, Hükûmet-i Cumhuriye, o gizli müfsidlerin vatana ve millete muzır efkârlarını elbette terviç etmez ve taraftar olamaz. Men etmek, Cumhuriyet kanunlarının muktezasıdır. Ve öyle müfsidlere hükûmet hesabına taraftarlık ile, Cumhuriyet'in esaslı prensiplerine zıddı zıddına gidemez. Hükûmet-i Cumhuriye, bizimle o müfsitler mabeyninde hakem hükmünü alsın. Hangimiz zalim ise ve tecavüz ediyorsa, o vakit o hakem, hükmünü versin ve hâkimlik noktasında hükmünü icra etsin.

Evet, inkâr edilmez ki, kâinatta, dinsizlikle dindarlık, Âdem zamanından beri cereyan edip geliyor ve kıyâmete kadar gidecektir. Bu meselemizin künhüne vakıf olan herkes, bize olan bu hücumunun, doğrudan doğruya dinsizlik hesabına dindarlığa bir taarruz olduğunu anlar. Ekser-i hükemânın Garp'ta ve Avrupa'da zuhuru ve ağleb-i enbiyânın Şark'ta ve Asya'da tulûları kader-i ezelînin bir işaret ve remzidir ki, Asya'da hâkim, galip "din cereyanı"dır. Elbette, Asya'nın ileri kumandanı olan bu Hükûmet-i Cumhuriye, Asya'nın bu fıtrî hâsiyetinden ve mâdeninden istifade edecek. Ve bîtarafâne prensibini, değil dinsizlik tarafına, belki dindarlık tarafına temayül ettirecektir.

İkinci Madde: Risale-i Nur'un eczalarında mevâdd-ı kanuniyeye muarız meseleler bulunması ortaya konulabilir. Bu cihet mahkemeye aittir. Fakat Risale-i Nur, kendi başıyla yüz mânevî keşfiyat-ı hâvi bir eserdir. Bu keşfiyatın bir tekini bile, keşşâfın hakk-ı keşfini sıyanet etmekle, ziyaa uğratmamak lâzım gelir. Keşfiyatın ehemmiyeti, ehl-i hakikat ve ehl-i ilim ve edipler ortasında gayet büyüktür ve ehemmiyeti var. Bir kimse diğerinin keşfiyatını temellük edemez. Eğer etse, onun aleyhinde ikame-i dâvâ etmek, bütün memleketlerde câri olan bir kanundur. İleride hükûmetin müsaadesini istihsal sûretiyle neşretmek istediğim ve yirmi-otuz seneden beri keşif ve telifine çalıştığım ve elli seneden beri devam eden tetkikât ve mücahedat-ı fikriye ve muhtelif menbalardaki taharriyat ve mesaimin neticesi ve semeresi olarak yazdığım ve mânevî yüz keşfiyatı gösteren ve binlerce hakikati hâvi yüzden ziyade risaleden ibaret olan Risale-i Nur'un telifinden sonra neşredilen –bazı kanunlara

1 (Hâşiye) Yani, "Hükûmet bir siyaset takip etmiyor –hâşâ sümme hâşâ!– hükûmetin siyaseti dinsizliktir." diye tevehhüm eden o mülhidlerin nazarında benim, Kur'ân-ı Hakîm'in nusûs-u kat'iyesinden tereşşuh eden Risale-i Nur ile takip ettiğim hakâik-i imaniyeye hizmetimi muhalif bir siyaset demekle, dünyada en şenî bir iftirayı eder.

uygun gelmeyen– on beş noktasını ortaya atarak müttehem bir vaziyete koymak, bu hakikatlerin ve benim onlara taalluk eden hukuklarımın ziyaını mûcip olmakla beraber, diğerinin intihal ve sirkatine ve temellük ve kendine mâl etmesine zemin ihzar ettiğinden; bu babda, evvelemirde ve herşeyden ziyade hakikat namına ve hukuk hesabına hakkımın muhafazası, âdil mahkemenizin nazara alacağı ilk cihettir. Ve bir cürüm âleti olmak tevehhümüyle müsadere edilen risalelerimin tazammun ettiği hakâik, ehl-i fen ve felsefeye ve akademi muhakkiklerine karşı isbatıma medar olmak üzere elimde bulunması lâzım geldiğinden; bu keşfiyat ve münazarat-ı ilmiye üzerinde hazırlığımı tespit etmek için tarafıma iadesini isterim. Beni mahkûm etseniz de onlar mahkûm olamaz ve hapiste dahi benim arkadaşım olmalıdırlar.

Mahkemelerin ihkak-ı hak cihetindeki haysiyetine, şerefine mühim bir nakîse, belki zıt olan garazkârların telkinatına tebaiyete, elbette mahkeme-i adalet tenezzül etmeyecek ve garazkârların entrikalarını akîm bırakacaktır. Ve adaletten ve ihkak-ı haktan daha büyük bir makam vazife cihetinde tanımayan mahkemenin, her türlü tesirattan âzâde olarak vazifesini yapacağı esas adaletin muktezası olduğuna istinaden, şahsım namına değil, belki çok hakikatlerin ve birçok mâsum hukukların kendine bağlı olduğu bir hakikat-i âliye namına, hakkındaki asılsız evhamlarını bir an evvel Risale-i Nur'un hürriyetini ilân etmekle ref etmektir.

Üçüncü Madde: Bize isnad edilen mevhum suç ise, umumî bir tabirle ve kuyûd-u ihtirâziye nazara alınmayarak, ceza kanunun yüz altmış üçüncü maddesi, yalnız zâhirine ve umumiyetine temas ettirip, mahkûmiyetim istilzam edilmek istenildiği anlaşılıyor. Bize isnad edilen birkaç maddenin kat'î ve hakikî cevapları zaptınıza geçen müdafaatımda bulunmakla beraber, on veya on beş nokta yüzünden, mânevî yüz keşfiyatı hâvi, yüzler hakikat-i mühimmeyi cami olan yüzden ziyade cüzden ibaret olan Risale-i Nur, mükâfat ve takdir yerine mücâzât ve tenkitle karşılanmıştır. Mahkemenizden bu hakkımı ve Risale-i Nur'un hürriyet hakkını istemek, büyük bir hakkımdır. Bu cihetin halli ve faslı lâbüd ve zarurîdir.

Dördüncü Madde: Şimdiye kadar bana hücum eden ve hükûmeti aleyhimize çeviren kimselerin garazkâr oldukları ve sırf garazla iliştikleri bununla anlaşılıyor ki, bizi vurmak için her kapıya başvurdular. Evvelâ "tarikatçılık" (bir şey bulamadılar), sonra "cemiyetçilik," sonra "siyasetçilik ve inkılâba muhalif hareket ve muhalif komitecilik ve izinsiz neşriyatçılık" gibi çok cihetlerle itham etmek ve bizi vurmak için çalıştıkları hâlde, bunların hiçbirinde

tutunacak bir emare bulamadıklarından, en nihayet bir madde-i kanuniyenin, kuyud-u ihtirâziyeyi nazara almayarak, zahirî umumiyetten istifade edip, hiçbir zîakıl kabul etmeyecek ve onlara hak vermeyecek bir nokta ile bizi itham ve mahkûm etmek istiyorlar. Evet, bahsedeceğimiz noktayı, dünyada hiçbir zîakıl, hakikat olarak kabul etmez ve zerre miktarı insafı olan, "Bu iftiradır." diyecektir. O nokta şudur:

"Said-i Kürdî dini siyasete alet ediyor!" tabiridir. Bu tabirdeki ithamı çürütecek on beş-yirmi delilden ziyade ve beş-on kadarı müdafaatımda zaptınıza geçirilenlerden birisi şudur ki:

Yüzler şahidin şehadetiyle isbat etmeye hazır olduğum, şu beyan edeceğim halim, o ithamı esasıyla çürütüyor. Şöyle ki:

Dokuz sene oturduğum Barla köyü halkının müşâhedesiyle ve dokuz ay ikamet ettiğim Isparta'daki dostlarımın şehadetleriyle ve beni yakından tanıyan dostlarımın işhadıyla, on üç senedir ki, siyaset lisanı olan hiçbir gazeteyi ne okudum ve ne de istedim. Hattâ mühim birkaç hâdisede, şahsımla alâkadar zannedilen ve herkesi meraka sevk eden vâkıalardan bahseden gazeteleri okumak arzusu bulunmadı ve okumadım ve okutmam.

On beş maddeden başka bütün mesâili, âhiretime ve imanıma ve hakikate müteveccih olduğu, hükûmetin tetkikât-ı amîkasıyla tezahür eden Risale-i Nur ile Said, "Dini siyasete âlet ediyor; yani kâinatta yüksek ve mukaddes tanıdığı bir hakikat-i kudsiye olan din-i hakkı ve iman-ı tahkikîyi, siyasete, yani ihtilâlkârâne, en tehlikeli ve en günahlı ve çok hukukun ziyaına sebebiyet veren akîm, süflî bir maksada âlet etmiş." denilir mi? Böyle diyenler, ne kadar daire-i akıl ve insaf ve vicdandan uzak düştükleri ve uzak hükmettikleri anlaşılmaz mı? Elbette, mahkeme-i adalet, böyle asılsız bu evham ve isnadatları ref edip, hakkımızda ihkak-ı hak edecektir. Gerçi, kanunları bilmemek eksere göre bir mâzeret teşkil etmez. Fakat haksız olarak, ücra bir köyde, tarassut altında, yabancı bir yerde şiddetle dünyadan küstürüp, nefiyle ikamet ettirip, mütemadiyen tarassut ile tâciz edilen bir adamın kanunları bilmemesi, elbette ehl-i insafın nazarında bir özür teşkil eder.

İşte ben o adamım. Ve beni yanlış vehimle muâheze ettikleri mevâdd-ı kanuniyenin hiçbirini bilmezdim. Hattâ yeni hurufla imzamı atamazdım. Bazen hizmetçimden başka, on günde bir adamla görüşmezdim. Herkes bana muavenetten kaçar. Avukat tutmaya iktidarım yok. Bütün hayatımda "en menfaatli ve en iyi hile, hilesizlik olduğu" düstur olduğundan, bütün müdafaatımda

hak ve hakikat ve sıdk ve doğruluk esasını takip ettim. Bu hakikate binaen, benim müdafaatımda veyahut bazen nâdiren bir-iki risalelerimde, zaman-ı hâzırın kanunlarına ve resmî merasimlerine tevafuk etmeyen ifâdâtıma nazar-ı müsamaha ile bakmak adaletin mukteziyat ve icabatındandır. Benim müdafaatımda mücmel kalan noktalar, iddianameye karşı yazdığım itiraznamemde vardır ve itiraznamemde mücmel kalan noktaların, müdafaatımda izahatı vardır; birbirini tekmil eder. Yüz altmış üçüncü madde-i kanuniyenin tazammun ettiği –mânen– kuyud-u ihtirâziye ile beraber ve vâzı-ı kanunun irade ettiği maksat, âsâyişin ihlâline medar olmamak olduğuna binaen, ihlâl-i âsâyişe işaret ve delâlet edecek hiçbir emare ve tereşşuhât, benim ve risalelerim yüzünde görülmediği ve zaptınıza geçen müdafaatımda yirmi defa kat'î bir sûrette bu kanunun meselemizle alâkası olmadığını ve katiyen cezayı müstelzim bir cihet bulunmadığını isbat ettiğim hâlde, her nasılsa, yine bidayetteki evhamın tesiratıyla, o madde-i kanuniye ile bizi muâheze etmek için mezkûr maddeyi ileri sürmek, hiçbir vecihle şân-ı adalete yakışmayacağından, beraatimi hakperest mahkemenizden talep eyleyerek, en son sözüm:

حَسْبُنَا اللهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ[1]

حَسْبِيَ اللهُ لَآ إِلٰهَ إِلَّا هُوَ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَهُوَ رَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ[2]

---

1 "Allah bize yeter. O ne güzel vekildir!" (Âl-i İmran sûresi, 3/173).

2 "Bana (yardımcı ve destekçi olarak) Allah kâfidir. O'ndan başka hiçbir ilâh yoktur. Ben O'na dayandım, O'na güvendim ve O, (bütün kâinatın, bütün varlıkların idare merkezi olan) Büyük Arş'ın Rabbi, (bütün kâinatın mutlak Sultanı, bütün varlıkların yegâne sığınağı, besleyip yaşatanı, koruyup gözetenidir)." (Tevbe sûresi, 9/129)

İddianâmeye Karşı İtiraznâmem

Ey heyet-i hakime ve ey müddeiumumi! Bu iddianamede sebeb-i ithamım her bir maddeye karşı, istintak dairesinde zaptınıza geçen müdafaatımda cevapları vardır. Hususan, "Son Müdafaatım" namındaki otuz beş sayfalık bir müdafaanameyi, itiraz yerine size takdim ediyorum. Bu noktaya nazar-ı adalet ve insafı çevirmek için derim ki:

On seneden beri Isparta vilâyetinde, mazlum bir sûrette, tazyik altında, âsâyiş-i dahiliye ve emniyet-i umumiyeye zarar verecek hiçbir emare, hiçbir tereşşuhât olmadığı hâlde, emniyet-i dahiliyeyi ihlâl etmek teşebbüsüyle itham edilmekliğime karşı hangi insaf, hangi vicdan müsaade eder? Eğer yüz altmış üçüncü madde-i kanuniye mânâsına bizim hakkımızda vech-i tatbiki gibi mânâ verilse, o vakit başta Diyanet Riyâseti, bütün imamlar, hatipler ve vaizlere teşmil etmek lâzım gelir. Çünkü hayat-ı diniyeyi telkin etmekte onlarla beraberiz. Eğer telkinat-ı diniye, emniyet-i dahiliyeyi mutlaka ihlâl etmek gibi mânâsız bir fikir ileri sürülse, umuma şâmil olur. Evet, benim, onların fevkinde bir cihet var ki, o da, kat'iyetle, şeksiz ve şüphesiz hakâik-i imaniyeyi izah etmekliğimdir. Bu ise, farz-ı muhâl olarak, umum ehl-i dine bir itiraz gelse, bu hâl bizi itirazdan kurtarmaya vesile olur. Benim hakkımda bu kadar tahkikatla beraber daha tespit edilmeyen; ve tespit edilse de adalet-i hakikiye noktasında bir suç teşkil etmeyen; ve bir suç teşkil edilse de yalnız beni mesul eden bir madde yüzünden, yüz yirmi kadar mâsum ve bîgünah kimseleri çoluk çocuğundan, işinden alıkoyup hapiste perişan etmek, elbette adliyenin nazar-ı adaletine uygun gelmez. Benimle ednâ bir teması bulunan çok biçare mâsumlar, tevkif ile mühim zararlara dûçar oldular.

Şark hâdisesi münasebetiyle nefyedilmem, iddianamede iştiraki ihsas ettiği cihetle cevap veriyorum ki: Hükûmetin dosyalarında, benim künyem altında hiçbir meşrûhat yoktur. Sırf ihtiyat yüzünden nefyedildiğim, hükûmetçe sabit olmuştur. Ben, o zaman da şimdiki gibi münzevî yaşıyordum. Bir dağın mağarasında, bir hizmetçiyle yalnız otururken, beni tutup, on sene bilâ-sebep, müracaat etmediğim için, dokuz sene bir köyde, bir sene de Isparta'da ikamete mahkûm edip, âhirinde bu musibete giriftar ettiler.

Üçüncü iddianâme: "Barla'da iken tesis-i münasebet edildiği, uzağında ve yakınında bulunan bu eşhasın maddî ve mânevî yardımlarını temin ederek

faaliyete giriştiği ve heyet-i umumiyesine Risale-i Nur adını verdiği ve kısım kısım yazdırdığı bu eserlerini muhtelif vasıtalarla gizli gizli çoğalttırarak Antalya, Aydın, Milâs, Eğirdir, Dinar ve Van gibi mıntıkalarda, adamlarının delâletiyle neşir ve tâmim ettirdiği, bu eserlerden devletin emniyet-i dahiliyesini ihlâl edebilecek olanlarına mahrem ve yarım mahrem diyerek işaretler koyduğu ve bu sûretle istihdaf ettiği gayesini kendisinin de kabul ve izhar etmiş bulunduğu" hakkındaki fıkraya karşı, şu kat'î ve izahlı cevabım, sizin evvelce zaptınıza geçen "Son Müdafaa" namındaki otuz beş sayfalık müdafaatımı itirazname olarak takdimle beraber derim ki:

Yüz bin defa hâşâ! İman ilmini rızâ-yı ilâhiden başka hiçbir şeye âlet etmemişim ve edemiyorum ve kimsenin de hakkı yoktur ki edebilsin. Ve Risale-i Nur namı altındaki yüz yirmi beş risale, yirmi sene zarfında telif edilmiş.

Mahrem dediğimiz risaleler ise, üç tanesi bize gurur ve riyâya medar olmamak için mahrem demişim. Şimdi ise, o setr-i mahremin bir köşesini fâş etmeye mecbur olarak derim ki: O mahremlerden birisi keramet-i Gavsiye, ikinci keramet-i Aleviye, üçüncü, sırr-ı ihlâsa ait risalelerdir ki o iki keramet, benim haddimden yüz derece fazla ve hizmet-i Kur'âniyemi takdir sûretinde, Hazreti Ali ile Hazreti Gavsın işaretleridir. Ve riyâdan ve gururdan ve enaniyetten kurtaracak sırr-ı ihlâsa dair risaleye, en has kardeşlerime mahsus olarak, mahrem denmiştir. Âsâyiş-i dahiliye ile bunların ne münasebeti var ki onlar medâr-ı itham oluyorlar? İkinci kısım mahremler ise, Dârü'l-Hikmet'te ve dokuz sene evvel Avrupa itirazatına ve Doktor Abdullah Cevdet'in dinsizce hücumlarına karşı yazdığım bir-iki risale ve bazı memurların bana insafsızcasına ve gaddarane tecavüzlerine karşı şekvâ sûretinde yazdığım iki küçük risaledir ki son müdafaatımda bahsetmişim. Bu dört risalenin telifinden bir zaman sonra, bazı serbestî kanunlarına ve hükûmetin işine hiçbir cihette temas etmemek için, onların neşrini menedip, "kısmen mahrem" demişim, en has bir-iki kardeşime mahsus kalmıştır. Delilim de şudur ki: Bu kadar taharriyatınızda, o mahrem denilen risalelerin hiçbir yerde bulunmamasıdır. Yalnız umumunun fihristesi elinize geçmiş, o fihristeye göre bu noktalardan istîzaha lüzum görülmüş, ben de cevap vermiştim, o cevap da zaptınıza geçmiştir.

İddianamede, müteaddit mıntıkalar Risale-i Nur'un neşir ve tâmimine adamlar vasıtasıyla çalıştığım beyan ediliyor. Cevaben derim ki:

Ben bir köyde, gurbette, kimsesiz, hüsn-ü hattım yok iken, tarassut altında, herkes benim muavenetimden çekinirken, yalnız gayet mahdut dört-beş

ahbabıma bir yâdigâr olarak hâtırat-ı imaniyemi gönderdiğime "Neşriyat ve tamime çalışıyor." demek, ne kadar hilâf-ı hakikat olduğunu elbette takdir edersiniz. Benim gibi haddinden çok fazla teveccüh-ü âmmeye mazhar bir insanın, on beş sene Van'da tedris ile meşgul olduğum hâlde, bir tek dostuma bir-iki imanî risalelerimi göndermekle buna nasıl neşriyat denilir. Benim matbaam yok, kâtiplerim yok, hüsn-ü hattım yok; elbette neşriyat yapamadım. Demek Risale-i Nur câzibedardır, kendi kendine intişar ediyor. Yalnız bu kadar var ki: "Onuncu Söz" namında haşre dair olan risaleyi, daha yeni harfler çıkmadan evvel tab ettirdik. Hükûmetin büyük memurlarının ve meb'uslarının ve valilerinin ellerine geçti; kimse itiraz etmedi. Ondan, sekiz yüz nüsha intişar etti. Onun intişarı münasebetiyle, onun gibi sırf uhrevî ve imanî bir kısım risaleler, kendi kendine, bir kısım insanların eline geçti. Elbette ihtiyarsız, kendi kendine bu intişar, benim hoşuma gitmiş. Ben de bazı hususî mektuplarımda, bu takdirimi teşvik tarzında yazmışım. Bu üç aydır, bu kadar taharriyat-ı amîka neticesinde, koca bir memlekette, on beş-yirmi adamın ellerinde kitaplarımı bulmuşlar. Benim gibi otuz sene telifat ve tedrisatla ömrü geçen bir adamın, yirmi hususî dostunda bazı hususî risaleleri bulunması ne sûretle neşriyat olur? O neşriyatla nasıl "Bir hedefi takip edebilir?" denilir?

Efendiler! Eğer ben dünyevî veyahut siyasî bir maksadı takip etseydim, bu on sene zarfında, on beş-yirmi değil, yüz bin adamlarla alâkadarlığım tezahür edecekti. Her neyse, bu noktaya dair son müdafaatımda daha fazla izahat ve tafsilât vardır.

.....

İddianamede, Fihriste Risalesinde, İşârât-ı Seb'a namındaki risalenin birkaç noktasına tenkitkârâne ilişilmiş. Güya "Hükûmete târiz vardır" diye zikredilmiş.

فَلِأُمِّهِ السُّدُسُ[1] ، فَلِلذَّكَرِ مِثْلُ حَظِّ الْأُنْثَيَيْنِ[2] âyetlerinin, eskiden beri medeniyetin itirazına karşı bütün tefsirlerde bulunan bir hakikat ve gayet kat'î ve şüphesiz bir cevab-ı ilmî, iddianamede benim aleyhimde nasıl istimâl edilebilir?

İddianamede, yine Fihriste'den naklen, "hurûf-u Kur'âniye ve zikriyenin tercümeleri yerlerini tutmadıkları" medâr-ı tenkit beyan ediliyor. Bu mesele, sekiz seneden mukaddem olmuş bir meseledir ve hiçbir itiraz kabul etmez bir hakikat-i ilmiyedir. Ondan hayli zaman sonra, bu zamanın bazı mukteziyatına

---

1 "Annenin hissesi altıda birdir." (Nisâ sûresi, 4/11)

2 "Erkek, kadın hissesinin iki mislini alır." (Nisâ sûresi, 4/176)

göre tercüme edilmesinin hükûmetçe kabulü, ne sûretle o hakikat-i ilmiyeyi aleyhime çevirir?

Mescidimizin kapanması münasebetiyle, dört noktadan ibaret, bana vahşiyâne zulmeden nahiye müdürüyle birkaç arkadaşı ve kaza kaymakamının, şahsiyetlerine ve memuriyetlerinin sû-i istimâllerine karşı bir şekvânamedir ki o risaleyi kimseye vermedim. Çünkü hiç kimsede bulunmamıştır…

"Onuncu Söz'ün tevafukatındandır ki: Onuncu Söz'ün satırları hem telif tarihine, hem dini dünyadan tefrik eden lâdinî cumhuriyetin ilânına tevafuk ediyor ki haşrin inkârına bir emaredir." Yani o fıkranın meali budur: "Madem cumhuriyet dine, dinsizliğe ilişmiyor prensibiyle bîtarafane kalıyor; ehl-i dalâlet ve ilhad, cumhuriyetin bu bîtaraflığından istifade etmekle, haşrin inkârını izhar etmeleri muhtemeldir." demektir. Yoksa hükûmete bir taarruz değildir; belki hükûmetin bîtarafane vaziyetine işarettir. Elhak, bundan dokuz sene evvel, Onuncu Söz, sekiz yüz nüsha yayılmasıyla, ehl-i dalâletin kalblerindeki inkâr-ı haşri kalblerinde sıkıştırdı, lisanlarına getirmelerine meydan vermedi, ağızlarını tıkadı. Onuncu Söz'ün harika burhanlarını gözlerine soktu.

Evet, Onuncu Söz, haşir gibi bir rükn-ü azîm, imanın etrafında çelikten bir sur oldu ve ehl-i dalâleti susturdu. Elbette Hükûmet-i Cumhuriye bundan memnun oldu ki Meclisteki meb'usânın ve valilerin ve büyük memurların ellerinde kemâl-i serbestî ile gezdi.

.....

Avrupa medeniyet ve felsefesi namına ve belki İngilizlerin ifsad-ı siyaseti hesabına tesettür âyetine ettikleri itiraza karşı, gayet kuvvetli ve müskit bir cevab-ı ilmîdir. Böyle bir cevab-ı ilmî, değil bundan on beş sene evvel, her zaman takdirle karşılanır. Bu hürriyet-i ilmiyeyi, elbette hürriyet-perver bir Hükûmet-i Cumhuriye tahdit edemez.

.....

Ey heyet-i hâkime! Risale-i Nur'un hedefi dünya olsaydı veya bir maksad-ı dünyevî, içinde niyet edilseydi yüz yirmi risale içinde, nazarınızda on binler medâr-ı tenkit noktalar bulunacaktı. Böyle yüz yirmi bin tatlı meyveler içinde, sizce sulfato gibi acı gelmiş yalnız on beş meyveler bulunmasıyla o mübarek bahçeyi yasak etmek ve bahçe sahibini mesul etmek caiz olabilir mi? Adalet-perver olan vicdanınıza havale ediyorum. Ben son müdafaatımda beyan etmişim ki otuz senedir, Avrupa filozoflarına ve Avrupa filozofları

hesabına dahilde, ecnebî dolapları hesabına çalışan mülhidlere karşı muaraza ederek cevap vermişim ve veriyorum. Muhatabım, ekseriya nefsimden sonra onlar olduğunu, risalelerimi takip eden anlar. Şimdi ben sizlerden soruyorum: Böyle Avrupa filozoflarının başına ve ecnebî entrikaları hesabına çalışan dinsiz her bir mülhidin yüzüne indirdiğim kuvvetli ilmî bir tokat, hangi sûretle hükûmet hesabına geçiyor? Böylelere ait olan tokadı hükûmet hesabına almak bizim havsalamız almıyor ve ihtimal de vermiyoruz. Hükûmet namına ve kanun hesabına bu haklı ilmî tokatları medar-ı mesul tutmak değil; belki Hükûmet-i Cumhuriye'nin hürriyet-perverliği, bu tokatları alkışlar.

İtizar

(Üç gün müddetle tebliğ edilen iddianameye karşı itirazname yazmak.)

Birinci günü geç geldiği için, akşama kadar ancak okundu. İkinci gün, kısm-ı âzamı tercüme edildi. Ancak beş-altı saat fırsat bulup, gayet acele bu uzun itiraznameyi yazdım. Evvelki müdafaatımda dediğim gibi, kanunları, hususan şimdiki resmî işleri bilmediğimden; çoktan beri ihtilâttan memnu olduğumdan ve dört-beş saatte yazılan uzun itirazname, elbette çok müşevveş ve noksan olacaktır. Nazar-ı müsamaha ile bakmanızı temenni ederim.

Ceza Hakimine Son Müdafaa

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1]

Altmış küsûr sayfadan ibaret olan ithamkârâne kararnamedeki –on iki sayfalık– şahsıma ait kısmına karşı müdafaamdır:

Kararnamede aleyhimize zikredilen maddelere karşı, mahkemenin zaptına geçen müdafaatımda kat'î cevapları vardır. Bu kararname namındaki asılsız ve vehimli ithamnameye karşı, on dokuz sayfadan ibaret itiraznamemi ve yirmi dokuz sayfadan ibaret son müdafaatımı ibraz ediyorum. Bu iki müdafaa, sorgu hakimlerinin kararnamelerinin bütün bütün muaheze noktalarını ve esas ithamlarını kat'î bir sûrette red ile çürütüyor, asılsız olduğunu gösteriyor. Yalnız burada, bu kararnamenin istinat ettiği ve itham edenlerin nereden aldandıklarını, bu asılsız muahezeyi nereden iktibas ettiklerini gösterir **"Beş Umde"** olarak söyleyeceğim.

---

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

Birinci Umde: Risale-i Nur'un, yüz yirmi parçasından iki-üç-dört parçasında on beş fıkrayı bahane tutup, beni ve Risale-i Nur'u hükûmetin prensiplerine muhalif ve rejimine karşı muarız ve emniyet-i dahiliyesini ihlâle teşebbüs ithamıyla gayet asılsız bir dâvâya **elcevap**:

Ben de derim: Acaba umum Avrupa'nın mal-i müşterekesi olan medeniyet ve yalnız bu zaman ilcaatına binaen Hükûmet-i Cumhuriye'nin o medeniyetin bir kısım kanunlarını kabul etmesiyle, o medeniyetin menfaatli değil, belki kusurlu kısmına, hakâik-i Kur'âniye hesabına olarak müdafaat-ı ilmiyeme hangi sûretle "hükûmetin prensibine ve hükûmetin rejimine muhalif" ve "hükûmetin inkılâbı aleyhine hareket" namı veriliyor? Acaba bu Hükûmet-i Cumhuriye, Avrupa medeniyetinin kusurlu kısmının dâvâ vekilliğine tenezzül eder mi? Ve o kusurlu medeniyetin İslâmiyet'e muhalif kanunları, eski zamandan beri hükûmetin hedefi midir? Hükûmete muarız vaziyet almak nerede, bu kısım kusurlu medeniyet kanunlarına karşı hakâik-i Kur'âniye'yi ilmî bir sûrette müdafaa etmek nerede? Kur'ân-ı Hakîm'in âyât-ı kat'iyesiyle, bin üç yüz seneden beri, milyonlar tefsirlerinde ve hâlen kütüphanelerde dolu olan tefsirlerde,

فَلِأُمِّهِ السُّدُسُ[1] ، فَلِلذَّكَرِ مِثْلُ حَظِّ الْأُنْثَيَيْنِ[2]

فَانْكِحُوا مَا طَابَ لَكُمْ[3] ، يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ قُلْ لِأَزْوَاجِكَ[4]...

gibi âyetlerin hakâik-i kudsiyelerini Avrupa filozoflarının itiraz ve tecavüzatına karşı otuz seneden beri yazdığım müdafaat-ı ilmiyemi "Hükûmetin inkılâbına, prensibine ve rejimine muhalif kastı var." diye beni itham etmek, öyle bir zahir garaz ve öyle bir esassız vehimdir ki buradaki mahkeme-i âdileye taalluk etmeseydi, müdafaa ve cevap vermeyi lâyık görmezdim.

Hem acaba, eskiden beri bu vatan ve millete zarar niyetiyle, Avrupa'nın dinsiz komiteleri hesabına ve Rum, Ermeniler cemiyeti vasıtasıyla dinsizlik ve ihtilâf ve fesat tohumlarını saçan mülhidlere karşı müdafaat-ı ilmiyem, hangi sûretle hükûmet aleyhine alınıyor? Ve hangi sebeple hükûmete bir taarruz manası veriliyor? Hangi insafla böyle dinsizliği hükûmete mal edip itham ediliyor? Hükûmet-i Cumhuriye'nin kuvvetli esasları böyle müfsit dinsizlerin

---

1 "Annenin hissesi altıda birdir." (Nisâ sûresi, 4/11)

2 "Erkek, kadın hissesinin iki mislini alır." (Nisâ sûresi, 4/176)

3 "Size helâl olup da arzu ettiğiniz kadınlardan evlenebilirsiniz." (Nisâ sûresi, 4/3)

4 "Ey Peygamber, eşlerine de ki: ..." (Ahzâb sûresi, 33/28)

aleyhinde olduğu hâlde, dinsizliği hükûmetin bazı prensiplerine mal edip, benim, vatan ve millet ve hükûmet hesabına öyle müfsidlere karşı yirmi seneden beri galibane müdafaat-ı ilmiyeme "dini siyasete âlet ve halkı hükûmet aleyhine teşvik" manasını vermek, hangi insaf kabul eder ve hangi vicdan razı olur?

Evet, değil bu mahkemeye, belki bütün dünyaya ilân ediyorum: Ben, hakâik-i kudsiye-i imaniyeyi, Avrupa filozoflarına ve bilhassa dinsiz filozoflara ve bilhassa siyaseti dinsizliğe âlet edenlere ve âsâyişi mânen ihlâl edenlere karşı müdafaa etmişim ve ediyorum.

Ben, Hükûmet-i Cumhuriye'yi, ilcaat-ı zamana göre bir kısım kanun-u medenîyi kabul etmiş ve vatan ve millete zarar veren dinsizlik cereyanlarına meydan vermeyen bir hükûmet-i İslâmiye biliyorum. Kararname namındaki ithamnamede, vazifesini yapan müstantıklara değil, belki müstantıkların istinat ettiği mülhid zalimlerin evham ve entrikalarına karşı derim:

Siz beni, dini siyasete âlet etmekle itham ediyorsunuz. Ve o itham, zahir bir iftira olduğu ve esassız, çürük bulunduğunu yüz delil-i kat'î ile isbat etmekle beraber, bu ağır iftiranıza mukabil, ben de sizi, siyaseti dinsizliğe âlet etmek istiyorsunuz diye itham ediyorum!

Bir zaman, cerbezeli bir padişah, adalet niyetiyle çok zulmediyormuş. Bir muhakkik âlim ona demiş: Ey hakim! Sen, raiyetine adalet namıyla zulüm ediyorsun. Çünkü tenkitkârâne cerbezeli nazarın, zamanen müteferrik kusuratı birden toplar; bir zamanda tasavvur edip, sahibini şiddetli bir cezaya çarpıyorsun. Hem, bir kavmin müteferrik efradından vücuda gelen kusuratı, o tenkitkâr cerbezeli nazarında topluyorsun. Sonra o perde ile o tâifenin her bir ferdine karşı bir nefret, bir hiddet size gelir; haksız olarak onları vurursun. Evet, senin bir sene zarfında attığın tükürük, bir günde senden çıkmış bulunsa, içinde boğulacaksın. Müteferrik zamanda istimâl ettiğin sulfato gibi acı ilâçları bir günde birkaç kişi istimâl etse, hepsini de öldürebilir. İşte, aynı bunun gibi, mehâsinin ortalarında bulunmasıyla, ara sıra kusuratı setretmek lâzım gelirken, sen, raiyetine karşı kusuratı izale eden mehâsini düşünmeden, cerbezeli nazarınla müteferrik kusuratı toplayıp, ağır ceza veriyorsun. İşte o padişah, o muhakkik âlimin îkazatıyla, adalet namına yaptığı zulümden kurtuldu.

.....

Gizli bir kuvvet, bililtizam beni mahkûm etmek istiyor. Ve her bahaneyi bulup, bin dereden su getirmek gibi her bir çareye müracaat edip, kurdun

keçiye bahanesinden daha garip bahanelerle beni itham altına almak ve mahkûm ettirilmek istenildiğimi hissediyorum. Meselâ, üç aydır bu kelimeyi tekrar ediyorlar: "Said-i Kürdî, dini siyasete âlet ediyor."

Ben de bütün mukaddesata yemin ediyorum ki: Bin siyasetim olsa, hakâik-i imaniyeye feda ediyorum. Ben, nasıl hakâik-i imaniyeyi dünya siyasetine âlet edebilirim? Ben yüz yerde bu ithamı çürüttüğüm hâlde, yine mânâsız nakarat gibi böyle tekrar edip ileri sürüyorlar. Demek, bililtizam ve herhâlde beni mesul etmek arzusunda bulunuyorlar. Ben de, aleyhimizdeki mülhid zalimleri, siyaseti dinsizliğe âlet etmeleriyle itham ediyorum. Ve onların medâr-ı ithamı olan bu müthiş manayı bildirmemek için bana isnad ettikleri, "Said, dini siyasete alet ediyor." cümlesiyle setre çalışıyorlar. Madem öyledir, herhâlde beni mahkûm etmek istiyorlar. Ben de ehl-i dünyaya derim: Bu ihtiyarlıktaki bir-iki senelik ömür için lüzumsuz tezellüle tenezzül etmem!..

Beşinci Umde: *Dört Nokta*'dır.

Birinci Nokta: Kararnamede, kelimeler üzerinde oynanılıyor. Bir kelimenin, kasdî olmadığı hâlde, bir manasından târiz çıkarıyorlar. Hâlbuki, Risale-i Nur'da hedef bütün bütün ayrı olduğundan, kelimâtındaki kasta makrun olmayan târizler değil, belki tasrihler de bulunsa şayan-ı af ve müsamahadır. Bu noktayı izah eden bu misal, mikyastır. Meselâ: Ben bir maksadımı hedef ederek yoluma koşup gidiyorum. İhtiyarsız, yolumda koşarken büyük bir adama çarpıp, o adam yere düşse, desem "Efendi, affet. Ben, maksadıma gidiyordum. Bilmeyerek çarpıldım."; elbette affeder ve gücenmez. Eğer kastî olarak bir parmağımı o adama tâciz sûretinde kulağına iliştirsem, hakaret telâkki edecek ve benden gücenecek…

Risale-i Nur'un hedefi iman ve âhiret olduğundan, harekât-ı ilmiye ve fikriyesinde ehl-i dünyanın siyasetine çarpsa ve şiddetli kelimât bulunsa, şayan-ı af ve müsamahadır. Maksadımız size ilişmek değildir. Hedefimizde yürüyoruz..

.....

Dünyada hiçbir misli görülmemiş bir haksızlığa maruz kaldım. Şöyle ki:

Son müdafaatım ve üç itiraznamem ile yirmi cihetle kat'î delillerle bana temas etmediğini ve yirmi senede yazılan yüz yirmi risalemin içinde, kendilerince medâr-ı tenkit yirmi kelimeden aşağı mahdut birkaç nokta bulunmasıyla, ayrı ayrı kitap, ayrı ayrı zamanda yazılmış kıymettar ve menfaattar ve

menfaatli ve uhrevî ve Avrupa filozoflarının ve dinsiz ve mülhid şâkirtlerine karşı –Dârü'l-Hikmeti'l-İslâmiye'nin âzâlığı münasebetiyle– hakikî ve ilmî müdafaatım, çok zaman sonra kısmen ilcaat-ı zamana göre kabul edilen Kanun-u Medenî'nin bazı maddelerine, yüz bin kelimât içinde on-on beş kelimenin muvâfık gelmemesi sebebiyle hem benim mahkûmiyetim talep edilmiş; hem mühim keşfiyat-ı mâneviyeyi havi yüz yirmi kitap olan Risale-i Nur'un elde bulunan nüshaları müsadere edilmiş ve inde'l-muhakeme bütün ilmi ve mantıkî ve kanunî iddia ve müdafaatım, esbab-ı mûcibe gösterilmeksizin, sebepsiz ve kanunsuz reddedilmiştir.

Yüz altmış üçüncü madde-i kanuniye, "âsâyişi ihlâl edebilecek hissiyat-ı diniyeyi tahrik edenler" mealinde bulunan şu kanunun, elbette bu hadsiz genişlik içinde bir tefsiri var. Elbette kuyud-u ihtiraziyesi bulunacak. Yoksa, bu madde, bu geniş mana ile beni mahkûm ettiği gibi, bütün ehl-i diyanete ve başta Diyanet Riyâseti olarak, bütün vaizlere ve bütün imamlara, bana teşmil edildiği gibi teşmil edilebilir. Çünkü yüz sayfadan fazla müdafaat-ı kat'iye ve hakikiyem ile beraber, yine bana temas ettirilebilecek bir mana veriliyor ki o mana her nasihat eden kimseye ve hatta bir dostunu iyiliğe sevketmek için irşad eden herkesi daire-i hükmü altına alabilir. Bu madde-i kanuniyenin manası şu olmak gerektir ki taassup perdesi altında muhalif bir siyaseti takip eden ve terakkiyat-ı medeniyeye sed çekenlere sed çekmek içindir. Bu maddenin, bu manada, çok kat'î delillerle isbat etmişiz ki bize bir cihet-i teması yoktur.

Evet, bu madde, bu manada tefsirsiz ve kuyud-u ihtiraziyesiz ve garazkâr, istediği adamları onunla çarpmasına müsait, hudutsuz bir manada olamaz. Evet, ben on sene nezaret ve dikkat altında ve yirmi senede telif ettiğim yüz yirmi risaleyle bu kadar hakkımdaki tetkikât-ı amîka neticesinde cüz'î bir derece âsâyişi ihlâl etmiş bir emare, ne bende ve ne de o risaleleri okuyanlarda bulunmadığı hâlde ve yirmi veçhile isbat ettiğim ve beni yakından tanıyan zâtların şehadetiyle, on üç seneden beri şeytandan kaçar gibi siyasetten kaçtığımı ve hükûmetin işine karışmadığımı ve tahammül-ü beşer fevkinde işkencelere tahammül edip dünyaya karışmadığım ve iman hizmetini bu dünyada en büyük maksat telâkki ettiğim hâlde, "Said dini siyasete âlet edip, âsâyişi ihlâle teşebbüse niyet ediyor." diye, beni yüz altmış üçüncü maddeye temas ettirmek, mahkûm etmek, bütün rûy-u zemindeki adliye ve mahkemelerin haysiyetine ilişecek ve nazar-ı dikkati celbedecek hiç görülmemiş bir hâdise-i adliyedir kanaatindeyim.

İşte, cihangir hükümdarların ve kahraman kumandanların küçük mahkemelerde diz çöküp kemâl-i inkıyad ile mutavaat göstermeleri, mahkemenin cihet ile zedelenmeyecek bir haysiyet ve şerefinin mevcudiyetini isbat eder. İşte, mahkemelerin bu yüksek ve mânevî haysiyetine dayanıp, hukukumu, hürriyetle müdafaa ediyorum. Bir makale içindeki zararlı görülen dört-beş kelime sansür edildikten sonra mütebâkisinin neşrine izin verilirken, yüz yirmi kitabın, birbirinden ayrı ve ayrı ayrı zamanlarda telif edildiği hâlde, yalnız bir-iki risalede şimdiki nazarlara zararlı tevehhüm edilen on beş kelime yüzünden, yüz on beş mâsum ve menfaattar ve mühim bir kısmı Ankara Kütüphanesi'nde mevcut olup iftiharla kabul edilen kitapların ele geçenlerinin müsadere ile mahkûm edilmesi, rûy-u zemindeki adliyelerin şerefine ilişecek mahiyettedir. Elbette Mahkeme-i Temyiz bu haysiyet ve şerefi sıyanet eder.

En ziyade tenkit edilen ve umum kitaplarımı muahezeye sebebiyet veren beş-on mesele içinde en mühimi, gelecek bu iki meseledir:

فَلِأُمِّهِ السُّدُسُ[1] ، فَلِلذَّكَرِ مِثْلُ حَظِّ الْأُنْثَيَيْنِ[2]

âyetleridir. İşte, benim ve kitaplarımın mahkûmiyeti beş-altı meseleden, en birinci bu iki meseledir. Ben hakikî, menfaatli medeniyete karşı değil, belki kusurlu ve zararlı "mimsiz" tâbir ettiğim medeniyete karşı otuz-kırk seneden beri i'câz-ı Kur'ân'ı esas tutup, o medeniyetin muhalif noktalarını aşağı düşürüp, medeniyetin aczi ile i'câz-ı Kur'ân'ı isbat etmek esası üzerine, matbu ve gayr-i matbu, Arapça ve Türkçe çok kitaplar yazdım. İrsiyet hakkındaki kanun-u medenînin, Kur'ân'ın bu iki âyetine muhalif maddelerini vaktiyle muvâzene etmişim. Onların muannit filozoflarını da ilzam edecek deliller göstermişim. Hükûmet-i Cumhuriye'nin ilcaat-ı zamanına göre kabul ettiği bir kısım kanun-u medeninin bir kısım maddelerini kabulden evvel, bu meseleleri, medeniyete ve filozoflara karşı yazmışım ve müdafaa etmişim. Kurun-u ulâ ve vustâdaki zâyi olan kadınlık hukukunu, Kur'ân-ı Hakîm gayet ehemmiyetle muhafaza ettiğini beyan etmişim. Şimdi, bu iki meseledeki beyanatım, Hükûmet-i Cumhuriye'nin kanununa muhaliftir diye, yüz altmış üçüncü madde ile muaheze edildim. Ben de adliyenin en yüksek mahkemesine derim ki:

Bin üç yüz elli senede ve her asırda, üç yüz elli milyon insanların hayat-ı içtimaiyesinde en kudsî ve hakikî ve hakikatli bir düstur-u ilâhînin üç yüz elli

1 "Annenin hissesi altıda birdir." (Nisâ sûresi, 4/11)

2 "Erkek, kadın hissesinin iki mislini alır." (Nisâ sûresi, 4/176)

bin tefsirlerin tasdikine ve aynen hükümlerine istinaden, ve bütün ecdadımızın ruhlarına hürmeten, i'câz-ı Kur'ân'ı Avrupa mülhidlerine karşı göstermek için, iki nass-ı âyeti, on beş sene evvel ve on sene evvel ve dokuz sene evvel üç kitabımda zikretmekliğim, beni şimdiki şerâit dahilinde ve ahvâl-i sıhhiyem noktasında yaşayamayacağım bir mahpusiyete mahkûm edip ve dolayısıyla, bir cihette âdeta idamıma hükmeden ve yüz on beş risalemi bunun gibi bir-iki mesele yüzünden mahkûm eden haksız bir kararı, elbette rûy-u zeminde adalet varsa, bu kararı red ve bu hükmü nakzedecektir.

En ziyade bizi gayet hayretle, nihayet bir meyusiyete düşüren şudur ki: Isparta'da habbeyi kubbe yapıp, hiçbir hakikate istinat etmeyen evham ve ihbarata binaen hakkımda verdikleri karara karşı mezhebimizde yalana hiçbir cihetle cevaz verilmediğinden, aleyhimde de olsa, hak ve doğru söylemek mecburiyetiyle, yüz yirmi sayfa kuvvetli ve mantıkî delillerle kendimi müdafaa ettiğim ve bu kanunla hiçbir cihetle temasım olmadığını isbat ettiğim hâlde, bu müdafaatımı ve isbatımı hiç nazara almayarak, telif tarihiyle istinsah tarihlerini, hatta bir şahsa irsal eylediğim tarihleri dahi birbirine mağlata ile karıştırıp ve yirmi senelik işi, bir sene zarfında olmuş gibi görerek, nakarat gibi, Isparta'daki evhamlı kararı, hem sorgu hakimlerinin kararnamesinde, hem makam-ı iddianın iddianamesinde, hem bizi mahkûm eden mahkemenin son kararında aynen, haklı müdafaatımız nazara alınmadan tekrar edilmiş ve bizi mahkûm etmişlerdir. Ehl-i hak ve hakikati titreten bu haksızlığın bir an evvel ref'i ve Risale-i Nur'un mâsumiyetinin ilânını, şiddetle adliyenin en yüksek makamı olan mahkemeden beklerim. Eğer pek haklı ve kuvvetli bu feryadımı –farz-ı muhâl olarak– adliyenin yüksek makamı işitip dinlemezse, şiddet-i meyusiyetimden diyeceğim:

Ey beni bu belâya sevkedip bu hâdiseyi icad eden mülhid zalimler! Madem ve herhâlde, mânen ve maddeten beni idam etmeye niyet etmiştiniz. Neden umum mazlumların ve biçarelerin hukuklarını muhafaza eden adliyenin çok ehemmiyetli haysiyetini rahnedar edecek entrikalarla, dolaplarla, adliyenin eliyle yürüdünüz? Doğrudan doğruya karşımda merdâne çıkıp, "Senin vücudunu bu dünyada istemiyoruz." demeliydiniz!

Sorgu hakimlerinin dört aya yakın bir zamanda –yüz on yedi adamın isticvabı ve tahkikatıyla– meşgul olduğu bir meseleyi bir buçuk günde Ağır Ceza Mahkemesi gayet sathî bir nazarla bakıp, onların içindeki noksan ve hataları görmeyerek ve bilhassa akademi heyeti muvacehesinde izah ve isbat

edeceğimi iddia ettiğim Risale-i Nur'daki mühim keşfiyat-ı mâneviyeye ait ilmî müdafaatım, esbab-ı mûcibe ile red ve cerhedilmeksizin, sathî bir nazarla hükümde istîcal ettiklerinden, hakperest ve adalet-perver olmalarına, bu sathî nazar sebebiyle, pek yanlış olan bu kararın isabet-i kanuniyesi olmadığından, mûcib-i tetkik ve nakzdır.

Netice: Bu bapta duruşma evrakının ve bilhassa müsadere edilen matbu ve gayr-i matbu risalelerimin tetkik ve mütalâasından anlaşılacağı üzere, ilmî ve mantıkî ve kanunî bütün itirazat ve müdafaatım nazar-ı teemmüle alınmamış; gerek sorgu hakimliğince ve gerek mahkemece esbab-ı mûcibe gösterilmeksizin, delilsiz ve kanunsuz, indî mütalâalarla açıktan reddedilmiş ve bu sebeple, otuz senedir Avrupa filozoflarına ve medeniyetin sefih kısmına karşı Türk-İslâm hukukunu müdafaa eden ve tılsım-ı kâinatın muammâsını açan ve mânevî keşfiyatı hâvi risalelerim müsadere olunduktan başka, ahvâl-i sıhhiyem noktasında tahammül edemeyeceğim cismânî ceza ile mahkûm edilmiş olduğumdan, gerek yukarıda serdedilen sebepler ve gerekse iddianameye karşı verdiğim itiraznamem ve son celse-i muhakemede esasa dair beş umdeyi hâvi tahriri takdim ettiğim ikinci itiraznamem ve son müdafaatımda tafsilen izahata ve ilmî ve kanunî sebeplere ve indettetkik tesadüf buyurulacak nevâkıs-ı kanuniyeye binaen, pek açık ve sarih bir sûrette mâzuriyetimi istilzam eden bu hükmünüzün nakzıyla adaletin izharını heyetinizden beklerim.

وَأُفَوِّضُ أَمْرِي إِلَى اللهِ إِنَّ اللهَ بَصِيرٌ بِالْعِبَادِ[1] der ve tevekkül ile Cenab-ı Hakk'a iltica eylerim.

Sâbık yüz küsûr sayfadan ibaret yedi safha müdafaatım müteaddit defa mahkemede okunmakla beraber, müteaddit mahkemenin defterlerinde zapta geçmiş bu gelecek tashih lâyihası ise, daha temyiz evrakımız gelmediğinden okunmamış ve zapta geçmemiştir. Elbette yakında o da zapta geçer.

[1] "Ben ise, tam bir teslimiyet içinde işimi Allah'a bırakıyorum. Allah, elbette kullarını çok iyi görmektedir." (Mü'min sûresi, 40/44)

Mahkeme-i Temyizin Dâvâmızı Nakzetmeyip Tasdiki Takdirinde, Tashih-i Dâvâ İçin Heyet-i Vekile'ye Yazılmış Bir Arzuhaldir

(Orada zâhiren görülecek şekvâ ise, hükûmete şekvâ etmektir. Ve tenkitler, hükûmeti iğfale çalışan entrikacıları tenkit etmektir.)

Ey ehl-i hall ve akd! Dünyada emsâli nadir bulunan bir haksızlığa giriftar edildim. Bu haksızlığa karşı sükût etmek hakka karşı bir hürmetsizlik olduğundan, bilmecburiye gayet ehemmiyetli bir hakikati fâş etmeye mecburum. Diyorum ki:

Ya benim idamımı ve yüz bir sene cezayı istilzam edecek kusurumu kanun dairesinde gösteriniz; veyahut bütün bütün divane olduğumu isbat ediniz; veyahut benim ve risalelerimin ve dostlarımın tam serbestiyetimizi verip, zarar ve ziyanımızı müsebbiplerinden alınız.[1](Hâşiye)

Evet, her bir hükûmetin bir kanunu, bir usulü var; o kanuna göre ceza verilir. Hükûmet-i Cumhuriye'nin kanunlarıyla beni ve dostlarımı en ağır bir cezaya müstehak edecek esbap bulunmazsa, elbette takdir ve mükâfat ve tarziye ile beraber, tam hürriyetimizi vermek lâzım gelir. Çünkü meydandaki gayet ehemmiyetli hizmet-i Kur'âniyem eğer hükûmetin aleyhinde olsa, böyle bir senelik bana ceza, birkaç dostuma altışar ay mahkûmiyetle olamaz. Belki yüz bir sene ve idam gibi bana ceza ve en ağır cezaları da benim ile ciddî hizmetime irtibat edenlere vermek lâzım gelir. Eğer hizmetimiz hükûmetin aleyhinde olmazsa, o vakit değil ceza, hapis, itham; belki takdir, mükâfatla karşılanmak lâzım gelir. Çünkü bir hizmet ki yüz yirmi risale o hizmetin tercümanları olmuş. Ve o hizmetle koca Avrupa filozoflarına meydan okuyup, esasları zîr u zeber edilmiş. Elbette o tesirli hizmet ya dahilde gayet müthiş bir netice verir, veyahut gayet nâfi ve yüksek ve ilmî bir semere verecek. Onun için, göz boyamak nev'inde ve efkâr-ı âmmeyi aldatmak tarzında ve hakkımızda zalimlein entrikalarını, yalanlarını setretmek sûretinde, çocuk oyuncağı gibi bana bir sene ceza verilmez. Benim emsâlim ya idam olur, darağacına müftehirane çıkarlar; veyahut lâyık olduğu makamda serbest kalırlar.

---

1 (Hâşiye) Mahkeme-i Temyiz'den dâvâmızı nakz yerine tasdik geldiği takdirde, Heyet-i Vekile'ye ve hem Meclis-i Meb'usan'a, hem Dâhiliye Vekâleti'ne ve hem Adliye Nezareti'ne vermek üzere, dâvâmızı tashih münasebetiyle yazılmış bir lâyihadır. Eğer bu haklı derdimi ve ehemmiyetli hakkımı bu mercilere dinlettiremezsem, bu hayata veda etmek bana vacip olur. Çünkü sükûtumla şahsî bir hakkımla beraber, binler muhterem hukuk zâyi olur.

Evet, binler lira kıymetinde elmasları çalabilen mâhir bir hırsız, on kuruşluk bir cam parçasına hırsızlık etmekle, elmas çalmış gibi aynı cezaya kendini mahkûm etmek, dünyada hiçbir hırsızın, belki hiçbir zîşuurun kârı değildir. Böyle bir hırsız kurnaz olur. Böyle nihayet derecede eblehâne hareket etmez.

Ey efendiler! Haydi, vehminiz gibi, ben o hırsız gibi oldum. Ben Isparta nahiyelerinden perişan, bir köyde dokuz sene inzivâda bulunan ve şimdi benimle beraber gayet hafif bir cezaya mahkûm olan safdil beş-on bîçarelerin fikirlerini hükûmet aleyhine çevirmekle, kendini ve gaye-i hayatı olan risalelerini tehlikeye atmaktansa, eski zamanda olduğu gibi, Ankara'da veya İstanbul'da büyük bir memuriyette oturup, binler adamı takip ettiğim maksada çevirebilirdim. O vakit, böyle zelilâne mahkûmiyet değil, belki mesleğime ve hizmetime münasip bir izzetle dünyaya karışabilirdim. Evet, fahir ve temeddüh niyetiyle değil, belki mecburiyet ve mahcubiyetle, hodfuruşâne eski bir kısım riyâkârlığımı hatırlatmakla, beni ehemmiyetsiz, vücudundan istifade edilmez, âdi mertebeye sukut ettirmek isteyenlerin yanlışlarını göstermek için derim:

"İki Mekteb-i Musibet Şehadetnamesi" namındaki matbu eski müdafaatımı görenlerin tasdikiyle, Otuz Bir Mart Hâdisesi'nde bir nutukla, isyan etmiş sekiz taburu itaate getiren ve bir zaman gazetelerin yazdıkları gibi, İstiklâl Harbi'nde Hutuvât-ı Sitte namında bir makale ile İstanbul'daki efkâr-ı ulemâyı İngiliz aleyhine çevirip, harekât-ı milliye lehinde ehemmiyetli hizmet eden ve Ayasofya'da binler adama nutkunu dinlettiren ve Ankara'daki Meclis-i Meb'usân'ın şiddetli alkışlamasıyla karşılanan ve yüz elli bin banknot, yüz altmış üç meb'usun imzası ile medrese ve darülfünuna tahsisatı kabul ettiren ve Reisicumhurun hiddetine karşı, divan-ı riyâsette[1(Hâşiye)] kemâl-i metanetle fütur getirmeyerek mukabele edip namaza davet eden, ve Dârü'l-Hikmeti'l-İslâmiye'de, hükûmet-i ittihadiyenin ittifakıyla hikmet-i İslâmiye'yi Avrupa hükemâsına tesirli bir sûrette kabul ettirmek vazifesine lâyık görünen ve cephe-i harpte yazdığı ve şimdi müsadere edilen İşârâtü'l-İ'câz o zamanın baş kumandanı olan Enver Paşa'ya o derece kıymettar görünmüş ki kimseye yapmadığı bir hürmetle, istikbaline koştuğu o yâdigâr-ı harbin hayrına şerefine hissedar olmak fikriyle, İşârâtü'l-İ'câz'ın tab'ı için kâğıdını vererek, müellifinin harpteki

1 (Hâşiye) Eski Said söz istiyor, diyor ki: "On üç senedir beni konuşturmadınız. Şimdi madem beni nazara alıp sizi itham altına alıyorlar ve sizden korkuyorlar. Elbette benim onlarla konuşmam lâzım geliyor. Gerçi benlik, enaniyet çirkindir; fakat mağrur ve muannit enaniyetlilere karşı, haklı bir sûrette ve sırf kendisini müdafaa ve muhafaza etmek için benlik göstermek lâzım geliyor. Onun için, Yeni Said gibi, mahviyetle, mülâyimâne konuşamayacağım." Ben de ona söz verdim. Fakat enaniyetlerine, temeddühlerine iştirak etmiyorum.

mücâhedâtı takdirkârâne yâd edilen bir adam, böyle âdi bir beygir hırsızı veyahut kız kaçırıcı ve bir yankesici gibi en aşağı bir cinayetle kendini bulaştırıp, izzet-i ilmiyesini ve kudsiyet-i hizmetini ve kıymettar binler dostlarını rezil edip sukut edemez ki siz onu bir senelik ceza ile mahkûm edip, âdi bir keçi, koyun hırsızı gibi muamele edesiniz... Ve sebepsiz, on sene sıkıntılı bir tarassutla tâzip ettikten sonra, şimdi de bir sene hapis ile beraber, bir sene de nezaret altında tutmak sûretiyle, padişahın tahakkümünü kaldıramadığı hâlde garazkâr bir hafiyenin veya âdi bir polisin tahakkümü altında azap vermektense, idam edilmesini daha evlâ görür. Eğer böyle bir adam dünyaya karışsaydı ve karışmaya arzusu olsaydı ve hizmet-i kudsiyesi müsaade etseydi, Menemen hâdisesinin ve Şeyh Said vâkıasının onar misli olacak bir tarzda karışırdı. Dünyaya işittirecek bir top sadası, bir sinek sadasına inmeyecekti.

Evet, Hükûmet-i Cumhuriye'nin nazar-ı dikkatine arz ediyorum ki beni bu belâya sevkeden gizli komitenin yaptığı tedâbir ve ettiği propaganda ve entrikalar bu hâli gösteriyor. Çünkü hiçbir hâdisede görülmemiş bir tarzda umumî bir propaganda, bir entrika ve bir dehşet aleyhimize döndüğüne delil şudur ki: Altı aydır, yüz bin dostum varken, hiçbiri bana bir mektup yazamadı, bir selâm gönderemedi, hükûmeti iğfale çalışan entrikacıların ihbaratıyla vilâyât-ı şarkıyeden, ta vilâyât-ı garbiyeye kadar her yerde istintaklar, taharriyatlar devam ettiğidir. İşte, entrikacıların çevirdikleri plân, benim gibi binler adamı en ağır cezaya çarpacak bir hâdiseye göre tertip edilmiş. Hâlbuki, en âdi bir adamın en âdi bir hırsızlığı gibi bir hâdiseyi andıracak bir ceza vaziyetini netice verdi! Yüz on beş adamdan, on beş mâsumlara beş-altı ay ceza verildi.

Acaba dünyada hiçbir zîakıl, elinde gayet keskin elmas kılıç bulunsa, müthiş bir arslanın veya ejderhanın kuyruğuna hafifçe iliştirip kendine musallat eder mi? Eğer maksadı tahaffuz veya dövüşmek ise, kılıcı başka yere havale eder. İşte, sizin nazarınızda ve vehminizde beni o adam gibi telâkki etmişsiniz ki beni bu tarzda cezaya, mahkûmiyete çarptınız. Eğer bu derece hilâf-ı şuur ve muhalif-i akıl hareket ediyorsam, koca memlekete dehşet verip propaganda ile efkâr-ı âmmeyi aleyhime çevirmek değil, belki âdi bir divane gibi tımarhaneye gönderilmem lâzım gelir. Eğer verdiğiniz ehemmiyete mukabil bir adam isem, elbette arslanı kendine saldırtmak ve ejderhayı kendine hücum ettirmek için, o keskin kılıcı onların kuyruklarına uzatmaz; belki mümkün olduğu kadar kendini muhafaza edecek... Nasıl ki on sene ihtiyârî bir inzivâyı ihtiyar edip, tâkat-i beşerin fevkinde sıkıntılara tahammül ederek, hükûmetin işine hiçbir cihetle karışmadım ve karışmak arzu etmedim. Çünkü hizmet-i kudsiyem beni menediyor.

Ey ehl-i hall ve akd! Acaba hiç mümkün müdür ki yirmi sene evvel gazetelerin yazdığı gibi, bir makale ile otuz bin adamı kendi fikrine çeviren, ve koca Hareket Ordusunu'n nazar-ı dikkatini kendine çeviren ve İngiliz Başpapazının, altı yüz kelimeyle istediği suâllerine altı kelimeyle cevap veren ve bidayet-i Hürriyette en meşhur bir diplomat gibi nutuk söyleyen bir adamın yüz yirmi risalesinde dünyaya, siyasete bakacak yalnız on beş kelime mi bulunur? Hiçbir akıl kabul eder mi ki bu adam siyaseti takip ediyor ve maksadı dünyadır ve hükûmete ilişmektir? Eğer fikri, siyaset ve hükûmete ilişmek olsaydı, böyle bir adam, bir tek risalesinde sarihan, işareten yüz yerde maksadını ihsas edecekti! Acaba o adamın maksadı siyasetçe tenkit olsaydı, yalnız tesettür ve irsiyete dair eski zamandan beri carî bir-iki düsturdan başka medâr-ı tenkit bulamaz mıydı? Evet, koca bir inkılâbı yapan bir hükûmetin rejimine muhalif bir fikr-i siyaseti takip eden bir adam, bir-iki mâlûm maddeler değil, yüz binler madde-i tenkit bulabilirdi. Güya Hükûmet-i Cumhuriye'nin –yalnız– inkılâbı, bir-iki küçük meseledir! Ben de onu hiçbir tenkit maksadım olmadığı hâlde, eski yazdığım bir-iki kitabımda zikrettiğim bir-iki kelime varmış diye, hükûmetin rejimine ve inkılâbına hücum ediyor denilmiş. İşte, ben de soruyorum: Böyle en ednâ bir cezaya medar olamayan ilmî bir maddeye, koca bir memleketi meşgul edip endişe verecek bir şekil verilir mi?..

İşte, beni ve beş-on dostlarımı bu âdi, ehemmiyetsiz cezaya çarpmak, umum memlekette aleyhimize bir şiddetli propaganda ve milleti korkutup bizden nefret ettirmek ve Dahiliye Nâzırını, mühim bir kuvvetle –Isparta'da bir tek neferin göreceği işi görmek için– Isparta'ya celbedilmesi ve Heyet-i Vekile Reisi İsmet, vilâyât-ı şarkıyeye o münasebetle gitmesi ve iki ay benim hapiste bütün bütün konuşmaktan men edilmem ve bu gurbette, kimsesizlikte, hiç kimse hâlimi sormak ve selâm göndermeye meydan verilmemek gösteriyor ki dağ gibi bir ağaçta, nohut gibi bir tek meyve bulundurup, manasız, hikmetsiz, kanunsuz bir vaziyettir ki, değil Hükûmet-i Cumhuriye gibi en ziyade kanun-perest ve kanunî bir hükûmet, belki hikmetle iş görmek manasıyla hükûmet namı verilen dünyada hiçbir hükûmetin işi olamaz. Ben hukukumu, kanun dairesinde istiyorum. Kanun namına kanunsuzluk edenleri, cinayetle itham ediyorum. Böyle cânilerin keyiflerini, elbette Hükûmet-i Cumhuriye'nin kanunları reddeder ve hukukumu iade eder ümidindeyim.

Eskişehir hapsinde tecrid-i mutlakta
Said Nursî

On Altıncı Mektup

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

اَلَّذِينَ قَالَ لَهُمُ النَّاسُ إِنَّ النَّاسَ قَدْ جَمَعُوا لَكُمْ فَاخْشَوْهُمْ فَزَادَهُمْ إِيمَانًا وَقَالُوا حَسْبُنَا اللهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ[1]

Şu mektup [2]فَقُولَا لَهُ قَوْلًا لَيِّنًا sırrına mazhar olmuş, şiddetli yazılmamış.

Çoklar tarafından sarîhen ve mânen gelen bir suâle cevaptır. Şu cevabı vermek benim için hoş değil, arzu etmiyorum. Her şeyimi, Cenâb-ı Hakk'ın tevekkülüne bağlamıştım. Fakat ben kendi hâlimde ve âlemimde rahat bırakılmadığım ve yüzümü dünyaya çevirdikleri için, Yeni Said değil, bilmecburiye Eski Said lisanıyla, şahsım için değil, belki dostlarımı ve Sözler'imi ehl-i dünyanın evham ve eziyetinden kurtarmak için, hakikat-i hâli hem dostlarıma, hem ehl-i dünyaya ve ehl-i hükme beyan etmek için "Beş Nokta"yı beyan ediyorum.

Birinci Nokta

Denilmiş: "Ne için siyasetten çekildin, hiç yanaşmıyorsun?"

Elcevap: Dokuz-on sene evveldeki Eski Said, bir miktar siyasete girdi. Belki siyaset vâsıtasıyla dine ve ilme hizmet edeceğim diye beyhude yoruldu.. ve gördü ki; o yol meşkûk ve müşkülâtlı ve bana nisbeten fuzûliyâne, hem en lüzumlu hizmete mâni ve hatarlı bir yoldur. Çoğu yalancılık ve bilmeyerek ecnebi parmağına âlet olmak ihtimali var.

Hem siyasete giren, ya muvâfık olur veya muhalif olur. Eğer muvâfık olsa; madem memur ve meb'us değilim, o hâlde siyasetçilik bana fuzûlî ve mâlâyâni bir şeydir. Bana ihtiyaç yok ki, beyhude karışayım. Eğer muhalif siyasete girsem, ya fikirle veya kuvvetle karışacağım. Eğer fikirle olsa, bana ihtiyaç yok. Çünkü mesâil tavazzuh etmiş, herkes benim gibi bilir. Beyhude

---

1 "Onlar öyle kimselerdir ki halk, kendilerine: 'Düşmanlarınız olan insanlar size karşı ordu hazırladılar, aman onlardan kendinizi koruyun!' dediklerinde, bu tehdit onların imanlarını artırmış ve 'Allah bize yeter. O ne güzel vekildir!' demişlerdir." (Âl-i İmran sûresi, 3/173).

2 "Ona tatlı, yumuşak bir tarzda hitab edin." (Tâhâ sûresi, 20/44).

çene çalmak manasızdır. Eğer kuvvet ile ve hâdise çıkarmak ile muhalefet etsem, husûlü meşkûk bir maksat için binler günaha girmek ihtimali var. Birinin yüzünden çoklar belâya düşer.

Hem on ihtimalden bir-iki ihtimale binâen günahlara girmek, masumları günaha atmak, vicdanım kabul etmiyor diye Eski Said, sigara ile beraber gazeteleri ve siyaseti ve sohbet-i dünyeviye-i siyasiyeyi terk etti. Buna kat'î şahid, o vakitten beri sekiz senedir birtek gazete ne okudum ve ne dinledim. Okuduğumu ve dinlediğimi biri çıksın, söylesin. Hâlbuki sekiz sene evvel, günde belki sekiz gazete Eski Said okuyordu.

Hem beş senedir bütün dikkat ile benim hâlime nezaret ediliyor. Siyaset-vâri bir tereşşuh gören söylesin. Hâlbuki benim gibi asabî ve إِنَّمَا الْحِيلَةُ فِي تَرْكِ الْحِيَلِ[1] düsturuyla, en büyük hileyi hilesizlikte bulan pervâsız, alâkasız bir insanın, değil sekiz sene, sekiz gün bir fikri gizli kalmaz. Siyasete iştihası ve arzusu olsaydı tetkikâta, taharriyâta lüzum bırakmayarak top güllesi gibi sadâ verecekti.

İkinci Nokta

Yeni Said ne için bu kadar şiddetle siyasetten tecennüb ediyor?

Elcevap: Milyarlar seneden ziyade olan hayat-ı ebediyeye çalışmasını ve kazanmasını, meşkûk bir-iki sene hayat-ı dünyeviyeye lüzumsuz, fuzûlî bir sûrette karışma ile feda etmemek için; hem en mühim, en lüzumlu, en saf ve en hakikatli olan hizmet-i iman ve Kur'ân için şiddetle siyasetten kaçıyor. Çünkü diyor:

Ben ihtiyar oluyorum, bundan sonra kaç sene yaşayacağımı bilmiyorum. *Öyle ise bana en mühim iş, hayat-ı ebediyeye çalışmak lâzım geliyor. Hayat-ı ebediyeyi kazanmakta en birinci vâsıta ve saadet-i ebediyenin anahtarı imandır, ona çalışmak lâzım geliyor. Fakat ilim itibarıyla insanlara dahi bir menfaat dokundurmak için şer'an hizmete mükellef olduğumdan, hizmet etmek isterim.* Lâkin o hizmet, ya hayat-ı içtimaiye ve dünyeviyeye ait olacak; o ise elimden gelmez.

Hem fırtınalı bir zamanda sağlam hizmet edilmez. Onun için o ciheti bırakıp en mühim, en lüzumlu, en selâmetli olan imana hizmet cihetini tercih ettim. Kendi nefsime kazandığım hakâik-i imaniyeyi ve nefsimde

[1] Hakiki kazanç, dolap çevirerek değil hileye tenezzül etmeyerek sağlanır.

tecrübe ettiğim mânevî ilâçları, sâir insanların eline geçmek için o kapıyı açık bırakıyorum. Belki Cenâb-ı Hak bu hizmeti kabul eder ve eski günahıma keffaret yapar. Bu hizmete karşı şeytan-ı racîmden başka hiç kimsenin –mümin olsun, kâfir olsun; sıddık olsun, zındık olsun– karşı gelmeye hakkı yoktur. Çünkü imansızlık başka şeylere benzemiyor. Zulümde, fıskta, kebâirde birer menhûs lezzet-i şeytaniye bulunabilir. Fakat imansızlıkta hiçbir cihet-i lezzet yok. Elem içinde elemdir.. zulmet içinde zulmettir.. azap içinde azaptır.

İşte, böyle hadsiz bir hayat-ı ebediyeye çalışmayı ve iman gibi kudsî bir nura hizmeti bırakmak, ihtiyarlık zamanında lüzumsuz, tehlikeli siyaset oyuncaklarına atılmak, benim gibi alâkasız ve yalnız ve eski günahlarına keffaret aramaya mecbur bir adamda ne kadar hilâf-ı akıldır, ne kadar hilâf-ı hikmettir, ne derece bir dîvaneliktir.. dîvaneler de anlayabilirler.

◆Amma *"Kur'ân ve imanın hizmeti ne için beni men ediyor?" dersen*, ***ben de derim ki:*** *Hakâik-i imaniye ve Kur'âniye birer elmas hükmünde olduğu hâlde, siyaset ile âlûde olsa idim; elimdeki o elmaslar iğfal olunabilen avâm tarafından, "Acaba taraftar kazanmak için bir propaganda-yı siyaset değil mi?" diye düşünürler. O elmaslara, âdi şişeler nazarıyla bakabilirler. O hâlde ben o siyasete temas etmekle, o elmaslara zulmederim ve kıymetlerini tenzil etmek hükmüne geçer.*

İşte, ey ehl-i dünya! Neden benim ile uğraşıyorsunuz, beni kendi hâlimde bırakmıyorsunuz?

◆*Eğer derseniz:* "Şeyhler bazen işimize karışıyorlar. Sana da bazen şeyh derler."

Ben de derim: Hey Efendiler! Ben şeyh değilim, ben hocayım. Buna delil, dört senedir buradayım; birtek adama tarîkat verseydim, şüpheye hakkınız olurdu. Belki yanıma gelen herkese demişim: İman lâzım, İslâmiyet lâzım! Tarîkat zamanı değil!

◆*Eğer derseniz:* "Sana Said-i Kürdî derler. Belki sende unsuriyet-perverlik fikri var, o işimize gelmiyor."

Ben de derim: Hey Efendiler! Eski Said ve Yeni Said'in yazdıkları meydanda!.. Şahid gösteriyorum ki; *ben, ferman-ı* اَلْإِسْلَامِيَّةُ جَبَّتِ الْعَصَبِيَّةَ الْجَاهِلِيَّةَ[1]

[1] "İslâmiyet, câhiliye ırkçılığını kesip atmıştır." Bkz.: Müslim, *imâre* 53-54; Ebû Dâvûd, *edeb* 111, 112; İbni Mâce, *fiten* 7.

kat'îsiyle eski zamandan beri menfî milliyet ve unsuriyet-perverliğe, Avrupa'nın bir nevi firenk illeti olduğundan, bir zehr-i kâtil nazarıyla bakmışım. Ve Avrupa, o firenk illetini İslâm içine atmış; ta tefrika versin, parçalasın, yutmasına hazır olsun diye düşünür. O firenk illetine karşı eskiden beri tedaviye çalıştığımı, talebelerim ve bana temas edenler biliyorlar. Madem böyledir, hey efendiler!. Her bir hâdiseyi bahane tutup, bana sıkıntı vermeye sebep nedir acaba? Şarkta bir nefer hata etse, garpta bir nefere askerlik münasebetiyle zahmet ve ceza vermek.. veya İstanbul'da bir esnafın cinayetiyle, Bağdat'ta bir dükkâncıyı esnaflık münasebetiyle mahkûm etmek nev'inden, her hâdise-i dünyeviyede bana sıkıntı vermek, hangi usûl iledir? Hangi vicdan hükmeder? Hangi maslahat iktiza eder?..

Üçüncü Nokta

Hâlimi, istirahatimi düşünen ve her musibete karşı sabır ile sükûtumu istiğrab eden dostlarımın şöyle *bir suâlleri* var ki; "Sana gelen zahmetlere, sıkıntılara nasıl tahammül ediyorsun? Hâlbuki eskiden çok hiddetli ve izzetli idin, ednâ bir tahkire tahammül edemezdin?"

Elcevap: İki küçük hâdiseyi ve hikâyeyi dinleyiniz, cevabını alınız:

Birinci Hikâye: İki sene evvel benim hakkımda bir müdür sebepsiz, gıyabımda, tezyifkârâne, hakaretli sözler söylemişti. Sonra bana söylediler. Bir saat kadar Eski Said damarıyla müteessir oldum. Sonra Cenâb-ı Hakk'ın rahmetiyle şöyle bir hakikat kalbe geldi, sıkıntıyı izâle edip o adamı da bana helâl ettirdi. O hakikat şudur:

Nefsime dedim:

✓*Eğer onun tahkiri ve beyan ettiği kusurlar, şahsıma ve nefsime ait ise; Allah ondan razı olsun ki, benim nefsimin ayıplarını söyler.*

✓*Eğer doğru söylemiş ise, beni nefsimin terbiyesine sevk eder ve gururdan beni kurtarmaya yardımdır.*

✓*Eğer yalan söylemiş ise, beni riyâdan ve riyânın esası olan şöhret-i kâzibeden kurtarmaya yardımdır. Evet ben, nefsim ile musâlaha etmemişim. Çünkü terbiye etmemişim. Benim boynumda veya koynumda bir akrep bulunduğunu biri söylese veya gösterse ondan darılmak değil, belki memnun olmak lâzım gelir.*

✓*Eğer o adamın tahkirâtı, benim imana ve Kur'ân'a hizmetkârlığım*

sıfatıma ait ise o bana ait değil. O adamı, beni istihdam eden Sahib-i Kur'ân'a havale ediyorum. O Aziz'dir, Hakîm'dir.

✓*Eğer sırf beni sövmek, tahkir etmek, çürütmek nev'inden ise; o da bana ait değil. Ben menfî ve esir ve garip ve elim bağlı olduğundan, haysiyetimi kendi elimle düzeltmeye çalışmak bana düşmez. Belki misafir olduğum ve bana nezaret eden şu köye, sonra kazaya, sonra vilâyete hükmedenlere aittir. Bir insanın elindeki esirini tahkir etmek; sahibine aittir, o müdafaa eder. Madem hakikat budur; kalbim istirahat etti.* وَأُفَوِّضُ أَمْرِي إِلَى اللهِ إِنَّ اللهَ بَصِيرٌ بِالْعِبَادِ[1] *dedim. O vâkıayı olmamış gibi saydım, unuttum. Fakat maatteessüf sonra anlaşıldı ki, Kur'ân onu helâl etmemiş...*

İkinci Hikâye: Şu senede işittim ki, bir hâdise olmuş. O hâdisenin vukuundan sonra yalnız icmâlen vukuunu işittiğim hâlde, o vâkıa ile ciddî alâkadar imişim gibi bir muamele gördüm. Zâten muhabere etmiyordum. Etsem de pek nâdir olarak bir mesele-i imaniyeyi bir dostuma yazardım. Hatta dört senede kardeşime birtek mektup yazdım. Ve ihtilâttan hem ben kendimi men ediyordum, hem de ehl-i dünya beni men ediyordu. Yalnız bir-iki ahbab ile haftada bir defa görüşebiliyordum. Köye gelen misafirler ise; ayda bir-ikisi, bazı bir-iki dakika bir mesele-i âhirete dair benimle görüşüyordu. Bu gurbet hâlimde; garip, yalnız, kimsesiz, nafaka için çalışmaya benim gibilere muvâfık olmayan bir köyde, her şeyden herkesten men edildim. Hatta dört sene evvel, harap olmuş bir câmiyi tamir ettirdim. Memleketimde imamlık ve vâizlik vesikam elimde olduğundan, o câmide dört senedir (Allah kabul etsin) imamlık ettiğim hâlde, şu mübarek geçen Ramazan'da mescide gidemedim. Bazen yalnız namazımı kıldım. Cemaatle kılınan namazın yirmi beş sevabından ve hayrından mahrum kaldım.

İşte, başıma gelen bu iki hâdiseye karşı, aynen iki sene evvel, o memurun bana karşı muamelesine gösterdiğim sabır ve tahammülü gösterdim. İnşaallah devam da ettireceğim. Şöyle de düşünüyorum ve diyorum ki:

✓*Eğer ehl-i dünya tarafından başıma gelen şu eziyet, şu sıkıntı, şu tazyik, ayıplı ve kusurlu nefsim için ise helâl ediyorum. Benim nefsim belki bununla ıslâh-ı hâl eder; hem ona keffaretü'z-zünûb olur. Dünya*

---

[1] "Artık ben işimi Allah'a bırakıyorum. Çünkü Allah kullarını pek iyi görmektedir." (Mü'min sûresi, 40/44).

misafirhânesinin safâsını çok gördüm; azıcık cefasını görsem, yine şükrederim.

✓*Eğer imana ve Kur'ân'a hizmetkârlığım cihetiyle ehl-i dünya, beni tazyik ediyorsa onun müdafaası bana ait değil! Onu Aziz-i Cebbâr'a havale ediyorum!*

✓*Eğer asılsız ve riyâya sebep ve ihlâsı kıracak bir şöhret-i kâzibeyi kırmak için teveccüh-ü âmmeyi hakkımda bozmak murad ise onlara rahmet… Çünkü teveccüh-ü âmmeye mazhar olmak ve halkların nazarında şöhret kazanmak, benim gibi adamlara zarardır zannederim. Benim ile temas edenler beni bilirler ki; şahsıma karşı hürmet istemiyorum, belki nefret ediyorum. Hatta kıymettar mühim bir dostumu, fazla hürmeti için belki elli defa tekdir etmişim.*

✓*Eğer beni çürütmek ve efkâr-ı âmmeden düşürtmek, ıskat ettirmekten muradları, tercümanlık ettiğim hakâik-i imaniye ve Kur'âniye'ye ait ise beyhudedir. Zira, Kur'ân yıldızlarına perde çekilmez. Gözünü kapayan yalnız kendi görmez, başkasına gece yapamaz.*

Dördüncü Nokta

Evhamlı birkaç suâlin cevabıdır.

Birincisi

Ehl-i dünya bana der: "Ne ile yaşıyorsun? Çalışmadan nasıl geçiniyorsun? Memleketimizde tembelce oturanları ve başkasının sa'yi ile geçinenleri istemiyoruz."

Elcevap: *Ben iktisat ve bereketle yaşıyorum. Rezzâkımdan başka kimsenin minnetini almıyorum ve almamaya da karar vermişim. Evet, günde yüz para, belki kırk para ile yaşayan bir adam, başkasının minnetini almaz.*

Şu meselenin izahını hiç arzu etmiyordum. Belki bir gururu ve bir enaniyeti ihsas eder fikriyle beyan etmek, bana pek nâhoştur. Fakat, madem ehl-i dünya evhamlı bir sûrette soruyorlar, ben de derim ki:

Küçüklüğümden beri halkların malını kabul etmemek velev zekât dahi olsa.. hem maaşı kabul etmemek.. (Yalnız bir-iki sene Dârü'l-Hikmeti'l-İslâmiye'de dostlarımın icbarıyla kabul etmeye mecbur oldum ve o parayı da mânen millete iade ettik).. *hem maîşet-i dünyeviye için minnet altına*

girmemek, bütün ömrümde bir düstur-u hayatımdır. Ehl-i memleketim ve başka yerlerde beni tanıyanlar bunu biliyorlar. Bu beş seneki nefyimde çok dostlar, bana hediyelerini kabul ettirmek için çok çalıştılar, kabul etmedim.

"Öyle ise, nasıl idare edersin?" denilse, derim:

Bereket ve ikram-ı ilâhî ile yaşıyorum. Nefsim çendan her hakarete, her ihânete müstehak ise de.. fakat, *Kur'ân hizmetinin kerameti olarak, erzak hususunda ikram-ı ilâhî olan berekete mazhar oluyorum.* وَأَمَّا بِنِعْمَةِ رَبِّكَ فَحَدِّثْ[1] sırrıyla, Cenâb-ı Hakk'ın bana ettiği ihsânâtı yâdedip, bir şükr-ü mânevî nev'inde birkaç nümûnesini söyleyeceğim. Bir şükr-ü mânevî olmakla beraber; korkuyorum ki, bir riyâ ve gururu ihsas ederek o mübarek bereket kesilsin. Çünkü *müftehirâne gizli bereketi izhar etmek, kesilmesine sebep olur.* Fakat ne çare, söylemeye mecbur oldum:

İşte ***birisi***: Şu altı aydır, otuz altı ekmekten ibaret bir kile buğday bana kâfi geldi. Daha var, bitmemiş. Ne miktar kifâyet edecek, bilmiyorum.[2](Hâşiye)

İkincisi: Şu mübarek Ramazan'da, yalnız iki hâneden bana yemek geldi, ikisi de beni hasta etti. Anladım ki, başkasının yemeğini yemekten memnûum. Mütebâkisi, bütün Ramazan'da benim idareme bakan mübarek bir hânenin ve sâdık bir arkadaşım olan o hâne sahibi Abdullah Çavuş'un ihbarı ve şehâdetiyle; üç ekmek, bir kıyye pirinç bana kâfi gelmiştir. Hatta o pirinç, on beş gün Ramazan'dan sonra bitmiştir.

Üçüncüsü: Dağda, üç ay bana ve misafirlerime bir kıyye tereyağı, –her gün ekmekle beraber yemek şartıyla– kâfi geldi. Hatta Süleyman isminde mübarek bir misafirim vardı. Benim ekmeğim de ve onun ekmeği de bitiyordu. Çarşamba günü idi, dedim ona: "Git ekmek getir." İki saat, her tarafımızda kimse yok ki, oradan ekmek alınsın. "Cuma gecesi senin yanında bu dağda beraber dua etmek arzu ediyorum." dedi. Ben de dedim: "تَوَكَّلْنَا عَلَى اللهِ[3], kal!" Sonra hiç münasebeti olmadığı hâlde ve bir bahane yokken, ikimiz yürüye yürüye bir dağın tepesine çıktık. İbrikte bir parça su vardı. Bir parça şeker ile çayımız vardı. Dedim: "Kardeşim, bir parça çay yap." O ona başladı, ben de derin bir dereye bakar bir katran ağacı altında oturdum. Müteessifâne şöyle düşündüm ki: "Küflenmiş bir parça ekmeğimiz var; bu akşam ancak ikimize

---

1 "Ve Rabbinin nimetini anlat da anlat." (Duhâ sûresi, 93/11).

2 (Hâşiye) Bir sene devam etti.

3 "Allah'a tevekkül ettik. (Allah kerîm..!)"

yeter. İki gün nasıl yapacağız ve bu sâfi-kalb adama ne diyeceğim?" diye düşünmede iken, birdenbire başım çevrilir gibi başımı çevirdim, gördüm ki; koca bir ekmek, katran ağacının üstünde, dalları içinde bize bakıyor. Dedim: "Süleyman, müjde! Cenâb-ı Hak bize rızık verdi." O ekmeği aldık; bakıyoruz ki, kuşlar ve hayvanât-ı vahşiye hiçbiri ilişmemiş. Yirmi-otuz gündür hiçbir insan o tepeye çıkmamıştı. O ekmek, ikimize iki gün kâfi geldi. Biz yerken, bitmek üzere iken, dört sene sâdık bir sıddîkım olan müstakîm Süleyman, ekmekle aşağıdan çıkageldi.

Dördüncüsü: Şu üstümdeki sakoyu, yedi sene evvel, eski olarak almıştım. Beş senedir elbise, çamaşır, pabuç, çorap için dört buçuk lira ile idare ettim. Bereket, iktisat ve rahmet-i ilâhiye bana kâfi geldi.

İşte, şu nümûneler gibi çok şeyler var ve bereket-i ilâhiyenin çok cihetleri var. Bu köy halkı çoğunu bilirler. Fakat sakın bunları fahir için zikrediyorum zannetmeyiniz, belki mecbur oldum. Hem benim için iyiliğe bir medar olduğunu düşünmeyiniz. *Bu bereketler, ya yanıma gelen hâlis dostlarıma ihsandır.. veya hizmet-i Kur'âniye'ye bir ikramdır.. veya iktisadın bereketli bir menfaatidir.. veyahut "Yâ Rahîm, yâ Rahîm!" ile zikreden ve yanımda bulunan dört kedinin rızıklarıdır ki, bereket sûretinde gelir, ben de ondan istifade ederim.* Evet, hazin mırmırlarını dikkatle dinlesen, "Yâ Rahîm, yâ Rahîm!" çektiklerini anlarsın.

Kedi bahsi geldi, tavuğu hatıra getirdi. Bir tavuğum var. Şu kışta, yumurta makinesi gibi pek az fâsıla ile her gün rahmet hazinesinden bana bir yumurta getiriyordu. Hem bir gün iki yumurta getirdi, ben de hayrette kaldım. Dostlarımdan sordum: "Böyle olur mu?" dedim. Dediler: "Belki bir ihsan-ı ilâhîdir." Hem şu tavuğun yazın çıkardığı küçük bir yavrusu vardı. Ramazan-ı Şerif'in başında yumurtaya başladı, tâ kırk gün devam etti. Hem küçük, hem kışta, hem Ramazan'da, bu mübarek hâli bir ikram-ı rabbânî olduğuna, ne benim ve ne de bana hizmet edenlerin şüphemiz kalmadı. Hem ne vakit annesi kesti, hemen o başladı.. beni yumurtasız bırakmadı.

İkinci Vehimli Suâl

Ehl-i dünya *diyorlar ki;* "Sana nasıl emniyet edeceğiz ki, sen dünyamıza karışmayacaksın? Seni serbest bıraksak, belki dünyamıza karışırsın. Hem nasıl bileceğiz ki, sen kurnazlık yapmıyorsun? Kendini târik-i dünya gösterip halkın malını zâhiren almaz, gizli alır bir kurnazlık olmadığını nasıl bileceğiz?"

Elcevap: Yirmi sene evvelki Dîvan-ı Harb-i Örfî'de ve Hürriyet'ten daha evvel zamanda çoklara mâlûm hâl ve vaziyetim ve "İki Mekteb-i Musibetin Şehâdetnâmesi" nâmında o zaman Dîvan-ı Harp'teki müdafaatım kat'î gösterir ki, değil kurnazlık belki ednâ bir hileye tenezzül etmez bir tarzda hayat geçirmişim.

Eğer hile olsaydı, bu beş sene zarfında sizlere temellukkârâne bir müracaat edilecekti. Hileli adam kendini sevdirir, kendini çekmez; iğfal ve aldatmaya daima çalışır. Hâlbuki bana karşı en mühim hücumlara ve tenkidlere mukabil tezellüle tenezzül etmedim. تَوَكَّلْتُ عَلَى اللهِ[1] deyip, ehl-i dünyaya arkamı çevirdim.

Hem de âhireti bilen ve dünyanın hakikatini keşfeden; aklı varsa pişman olmaz, yeniden dünyaya dönüp uğraşmaz. Elli seneden sonra, alâkasız, tek başıyla bir adam; hayat-ı ebediyesini dünyanın bir-iki sene gevezeliğine, şarlatanlığına feda etmez.. feda etse, kurnaz olmaz, belki ebleh bir dîvane olur. Ebleh bir dîvanenin elinden ne gelir ki, onun ile uğraşılsın.

Amma, zâhiren târik-i dünya, bâtınen tâlib-i dünya şüphesi ise;

وَمَا أُبَرِّئُ نَفْسِي ۚ إِنَّ النَّفْسَ لَأَمَّارَةٌ بِالسُّوءِ[2] sırrınca "Ben nefsimi tebrie etmiyorum. Nefsim her fenalığı ister. Fakat şu fâni dünyada, şu muvakkat misafirhânede, ihtiyarlık zamanında, kısa bir ömürde, az bir lezzet için; ebedî, dâimî hayatını ve saadet-i ebediyesini berbat etmek, ehl-i aklın kârı değil. Ehl-i aklın ve zîşuurun kârı olmadığından, nefs-i emmârem ister istemez akla tâbi olmuştur.

Üçüncü Vehimli Suâl

Ehl-i dünya *diyorlar ki;* "Sen bizi sever misin? Beğeniyor musun? Eğer seversen, neden bize küsüp karışmıyorsun? Eğer beğenmiyorsan bize muarızsın; biz, muarızlarımızı ezeriz."

Elcevap: Ben değil sizi, belki dünyanızı sevseydim, dünyadan çekilmezdim. Ne sizi ve ne de dünyanızı beğenmiyorum. Fakat karışmıyorum. Çünkü ben başka maksattayım.. başka noktalar benim kalbimi doldurmuş.. başka şeyleri düşünmeye kalbimde yer bırakmamış!.. Sizin vazifeniz ele bakmaktır, kalbe bakmak değil! Çünkü idarenizi, âsâyişinizi istiyorsunuz. El karışmadığı

---

1 "Allah'a tevekkül ettim. (Allah kerîm..!)" (Hûd sûresi, 11/56)

2 Yûsuf sûresi, 12/53.

vakit, ne hakkınız var ki, hiç lâyık olmadığınız hâlde "Kalb de bizi sevsin." demeye... Kalbe karışsanız; evet, ben nasıl bu kış içinde baharı temenni ediyorum ve arzu ediyorum.. fakat irade edemiyorum, getirmeye teşebbüs edemiyorum. Öyle de; hâl-i âlemin salâhını temenni ediyorum, dua ediyorum ve ehl-i dünyanın ıslahını arzu ediyorum.. fakat irade edemiyorum, çünkü elimden gelmiyor.. bilfiil teşebbüs edemiyorum, çünkü ne vazifemdir, ne de iktidarım var.

Dördüncü Şüpheli Suâl

Ehl-i dünya *diyorlar ki;* "O kadar belâlar gördük ki, kimseye emniyetimiz kalmadı. Sana nasıl emin olabiliriz ki; fırsat senin eline geçse, arzu ettiğin gibi karışmazsın?"

Elcevap: Evvelki noktalar size emniyet vermekle beraber.. memleketimde, talebe ve akrabam içinde, beni dinleyenlerin ortasında, heyecanlı hâdiseler içinde dünyanıza karışmadığım hâlde.. diyar-ı gurbette ve yalnız, tek başıyla, garip, zayıf, âciz, bütün kuvvetiyle âhirete müteveccih, ihtilâttan, muhabereden kesilmiş, iman ve âhiret münasebetiyle uzaktan uzağa yalnız bazı ehl-i âhireti dost bulan ve başka herkese yabani ve herkes de ona yabani nazarıyla bakan bir insan; semeresiz, tehlikeli dünyanıza karışsa muzaaf bir dîvâne olmak gerektir…

Beşinci Nokta

Beş küçük meseleye dairdir.

Birincisi

Ehl-i dünya bana *diyorlar ki;* "Bizim usûl-ü medeniyetimizi, tarz-ı hayatımızı ve sûret-i telebbüsümüzü ne için sen kendine tatbik etmiyorsun? Demek bize muarızsın!"

Ben de *derim:* *Hey Efendiler! Ne hak ile bana usûl-ü medeniyetinizi teklif ediyorsunuz? Hâlbuki siz, beni hukûk-u medeniyetten ıskat etmiş gibi, haksız olarak, beş sene bir köyde muhabereden ve ihtilâttan memnû bir tarzda ikâmet ettirdiniz.*

Her menfîyi şehirlerde dost ve akrabasıyla beraber bıraktınız ve sonra vesika verdiğiniz hâlde; sebepsiz, beni tecrit edip, bir-iki tane müstesna hiçbir hemşehri ile görüştürmediniz. Demek beni efrad-ı milletten ve

raiyetten saymıyorsunuz. Nasıl kanun-u medeniyetinizin bana tatbikini teklif ediyorsunuz?

Dünyayı bana zindan ettiniz! Zindanda olan bir adama böyle şeyler teklif edilmez! Siz bana dünya kapısını kapadınız; ben de âhiret kapısını çaldım; rahmet-i ilâhiye açtı. Âhiret kapısında bulunan bir adama, dünyanın karmakarışık usûl ve âdâtı ona nasıl teklif edilir? Ne vakit beni serbest bırakıp memleketime iade edip hukukumu verdiniz, o vakit usûlünüzün tatbikini isteyebilirsiniz.

İkinci Mesele

Ehl-i dünya *diyorlar ki;* "Bize ahkâm-ı diniyeyi ve hakâik-i İslâmiye'yi tâlim edecek resmî bir dairemiz var. Sen ne salâhiyetle neşriyat-ı diniye yapıyorsun? Sen madem nefye mahkûmsun, bu işlere karışmaya hakkın yok."

Elcevap: Hak ve hakikat inhisar altına alınmaz! İman ve Kur'ân nasıl inhisar altına alınabilir! Siz dünyanızın usûlünü, kanununu inhisar altına alabilirsiniz. *Fakat hakâik-i imaniye ve esâsât-ı Kur'âniye, resmî bir şekilde ve ücret mukabilinde dünya muamelâtı sûretine sokulmaz; belki bir mevhibe-i ilâhiye olan o esrar, hâlis bir niyet ile ve dünyadan ve huzûzât-ı nefsâniyeden tecerrüt etmek vesilesiyle o feyizler gelebilir.*

Hem de sizin o resmî daireniz dahi, memlekette iken beni vâiz kabul etti, tayin etti. Ben o vâizliği kabul ettim, fakat maaşını terk ettim. Elimde vesikam var. Vâizlik, imamlık vesikasıyla her yerde amel edebilirim. Çünkü benim nefyim haksız olmuştur. Hem menfîler madem iade edildi, eski vesikalarımın hükmü bâkidir.

Sâniyen: *Yazdığım hakâik-i imaniyeyi doğrudan doğruya nefsime hitab etmişim. Herkesi davet etmiyorum. Belki ruhları muhtaç ve kalbleri yaralı olanlar, o edviye-i Kur'âniye'yi arayıp buluyorlar.* Yalnız medar-ı maîşetim için, yeni hurûf çıkmadan evvel, haşre dair bir risalemi tab' ettirdim. Bunu da bana karşı insafsız eski vali, o risaleyi tetkik edip, tenkit edecek bir cihet bulamadığı için ilişemedi.

Üçüncü Mesele

Benim bazı dostlarım, ehl-i dünya bana şüpheli baktıkları için, ehl-i dünyaya hoş görünmek için, benden zâhiren teberrî ediyorlar, belki tenkit ediyorlar. Hâlbuki kurnaz ehl-i dünya, bunların teberrîsini ve bana karşı

içtinablarını, o ehl-i dünyaya sadâkate değil, belki bir nevi riyâya, vicdansızlığa hamledip, o dostlarıma karşı fena nazarla bakıyorlar.

Ben de derim: Ey Âhiret Dostlarım! Benim Kur'ân'a hizmetkârlığımdan teberrî edip kaçmayınız! Çünkü inşaallah benden size zarar gelmez. Eğer faraza, musibet gelse veya bana zulmedilse, siz benden teberrî ile kurtulamazsınız!.. O hâl ile, musibete ve tokata daha ziyade istihkak kesbedersiniz!.. Hem ne var ki, evhama düşüyorsunuz?

Dördüncü Mesele

Şu nefiy zamanımda görüyorum ki; hodfürûş ve siyaset bataklığına düşmüş bazı insanlar, bana tarafgirâne, rakîbâne bir nazarla bakıyorlar. Güya ben de onlar gibi dünya cereyanlarıyla alâkadarım.

Hey Efendiler! Ben imanın cereyanındayım.. karşımda imansızlık cereyanı var.. başka cereyanlarla alâkam yok!.. O adamlardan ücret mukabilinde iş görenler, belki kendini bir derece mazur görüyor. Fakat ücretsiz, hamiyet nâmına bana karşı tarafgirâne, rakîbâne vaziyet almak ve ilişmek ve eziyet etmek, gayet fena bir hatadır. Çünkü sâbıkan isbat edildiği gibi, siyaset-i dünya ile hiç alâkadar değilim; yalnız bütün vaktimi ve hayatımı, hakâik-i imaniye ve Kur'âniye'ye hasr ve vakfetmişim. Madem böyledir, bana eziyet verip, rakîbâne ilişen adam düşünsün ki; o muamelesi zındıka ve imansızlık nâmına imana ilişmek hükmüne geçer.

Beşinci Mesele

Dünya madem fânidir.

Hem madem ömür kısadır.

Hem madem gayet lüzumlu vazifeler çoktur.

Hem madem hayat-ı ebediye burada kazanılacaktır.

Hem madem dünya sahipsiz değil.

Hem madem şu misafirhâne-i dünyanın gayet Hakîm ve Kerîm bir Müdebbir'i var.

Hem madem ne iyilik ve ne fenalık, cezasız kalmayacaktır.

Hem madem لَا يُكَلِّفُ اللّٰهُ نَفْسًا إِلَّا وُسْعَهَا[1] *sırrınca teklif-i mâlâyutak yoktur.*

---

1 "Allah hiçbir kimseyi güç yetiremeyeceği bir şekilde yükümlü tutmaz." (Bakara sûresi, 2/286).

Hem madem zararsız yol, zararlı yola müreccahtır.

Hem madem dünyevî dostlar ve rütbeler, kabir kapısına kadardır.[1]

Elbette en bahtiyar odur ki; dünya için âhireti unutmasın.. âhiretini dünyaya feda etmesin.. hayat-ı ebediyesini hayat-ı dünyeviye için bozmasın.. mâlâyâni şeylerle ömrünü telef etmesin.. kendini misafir telâkki edip misafirhâne sahibinin emirlerine göre hareket etsin.. selâmetle kabir kapısını açıp saadet-i ebediyeye girsin.[2](Hâşiye)

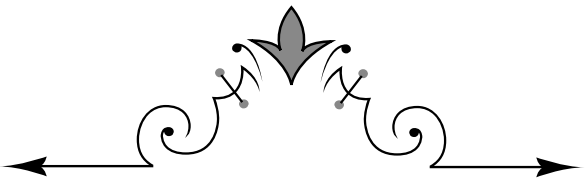

1 Bkz.: Buhârî, *rikak* 42; Müslim, *zühd* 5; Tirmizî, *zühd* 46; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 3/110.

2 (Hâşiye) Bu mademler içindir ki; şahsıma karşı olan zulümlere, sıkıntılara aldırmıyorum ve ehemmiyet vermiyorum. "Meraka değmiyor." diyorum ve dünyaya karışmıyorum.

On Altıncı Mektub'un Zeyli

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1] ، وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ[2]

Ehl-i dünya sebepsiz, benim gibi âciz, garip bir adamdan tevehhüm edip binler adam kuvvetinde tahayyül ederek, beni çok kayıtlar altına almışlar. Barla'nın bir mahallesi olan Bedre'de ve Barla'nın bir dağında, bir-iki gece kalmaklığıma müsaade etmemişler. İşittim ki, *diyorlar: "Said elli bin nefer kuvvetindedir, onun için serbest bırakmıyoruz."*

Ben de derim ki; Ey bedbaht ehl-i dünya! Bütün kuvvetinizle dünyaya çalıştığınız hâlde neden dünyanın işini dahi bilmiyorsunuz, dîvane gibi hükmediyorsunuz! Eğer korkunuz şahsımdan ise; elli bin nefer değil, belki bir nefer elli defa benden ziyade işler görebilir. Yani odamın kapısında durup, bana "Çıkmayacaksın!" diyebilir.

Eğer korkunuz mesleğimden ve Kur'ân'a ait dellâllığımdan ve kuvve-i mâneviye-i imaniyeden ise, elli bin nefer değil, yanlışsınız; meslek itibarıyla elli milyon kuvvetindeyim, haberiniz olsun! Çünkü Kur'ân-ı Hakîm'in kuvvetiyle sizin dinsizleriniz dâhil olduğu hâlde, bütün Avrupa'ya meydan okuyorum. Bütün neşrettiğim envâr-ı imaniye ile onların fünûn-u müsbete ve tabiat dedikleri muhkem kalelerini zîr u zeber etmişim. Onların en büyük dinsiz feylesoflarını, hayvandan aşağı düşürmüşüm. Dinsizleriniz dahi içinde bulunan bütün Avrupa toplansa, Allah'ın tevfikiyle beni o mesleğimin bir meselesinden geri çeviremezler, inşaallah mağlup edemezler!..

Madem böyledir, ben sizin dünyanıza karışmıyorum, siz de benim âhiretime karışmayınız! Karışsanız da beyhudedir!

Takdir-i Hudâ, kuvve-i bâzu ile dönmez!
Bir şem'a ki Mevlâ yaka, üflemekle sönmez!

Benim hakkımda müstesna bir sûrette, pek ziyade ehl-i dünya tevehhüm edip, âdeta korkuyorlar. Bende bulunmayan ve bulunsa dahi siyasî bir kusur

---

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

2 "Hiç bir şey yoktur ki, O'nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor bulunmasın." (İsrâ sûresi, 17/44)

teşkil etmeyen ve ithama medar olmayan şeyhlik, büyüklük, hânedan, aşîret sahibi, nüfuzlu, etbâı çok, hemşehrileriyle görüşmek, dünya ahvâliyle alâkadar olmak, hatta siyasete girmek, hatta muhalif olmak gibi bende bulunmayan emirleri tahayyül ederek evhama düşmüşler. Hatta hapiste ve hariçteki, yani kendilerince kabil-i af olmayanların dahi aflarını müzakere ettikleri sırada, beni âdeta her şeyden men ettiler. Fena ve fâni bir adamın, güzel ve bâki şöyle bir sözü var:

Zulmün topu var, güllesi var, kalesi varsa;
Hakkın da bükülmez kolu, dönmez yüzü vardır.

Ben de derim:

Ehl-i dünyanın hükmü var, şevketi var, kuvveti varsa;
Kur'ân'ın feyziyle, hâdiminin de
Şaşırmaz ilmi, susmaz sözü vardır;
Yanılmaz kalbi, sönmez nuru vardır.

Çok dostlarla beraber bana nezaret eden bir kumandan, mükerreren suâl ettiler: *"Neden vesika için müracaat etmiyorsun, istidâ vermiyorsun?"*

Elcevap: Beş-altı sebep için müracaat etmiyorum ve edemiyorum:

Birincisi: *Ben ehl-i dünyanın dünyasına karışmadım ki onların mahkûmu olayım, onlara müracaat edeyim. Ben, kader-i ilâhînin mahkûmuyum ve ona karşı kusurum var, ona müracaat ediyorum.*

İkincisi: Bu dünya çabuk tebeddül eder bir misafirhâne olduğunu yakînen iman edip bildim. Onun için hakikî vatan değil, her yer birdir. Madem vatanımda bâki kalmayacağım; beyhude ona karşı çabalamak, oraya gitmek bir şeye yaramıyor. *Madem her yer misafirhânedir; eğer misafirhâne sahibinin rahmeti yâr ise herkes yârdır, her yer yarar. Eğer yâr değilse her yer kalbe bârdır ve herkes düşmandır.*

Üçüncüsü: Müracaat, kanun dairesinde olur. Hâlbuki bu altı senedir bana karşı muamele, keyfî ve fevka'l-kanundur. Menfîler kanunuyla bana muamele edilmedi. Hukûk-u medeniyetten ve belki hukûk-u dünyeviyeden ıskat edilmiş bir tarzda bana baktılar. Bu fevka'l-kanun muamele edenlere, kanun nâmına müracaat manasız olur.

Dördüncü: Bu sene buranın müdürü, benim nâmıma Barla'nın bir mahallesi hükmünde olan Bedre Karyesi'nde tebdil-i hava için birkaç gün kalmaya

dair müracaat etti.. müsaade etmediler. Böyle ehemmiyetsiz bir ihtiyacıma cevab-ı red verenlere nasıl müracaat edilir? Müracaat edilse, zillet içinde faydasız bir tezellül olur.

Beşincisi: *Haksızlığı hak iddia edenlere karşı hak dâvâ etmek ve onlara müracaat etmek; bir haksızlıktır, hakka karşı bir hürmetsizliktir.* Ben bu haksızlığı ve hakka karşı hürmetsizliği irtikâp etmek istemem, vesselâm...

Altıncı Sebep: Bana karşı ehl-i dünyanın verdikleri sıkıntı, siyaset için değil; çünkü onlar da bilirler ki, siyasete karışmıyorum, siyasetten kaçıyorum. *Belki bilerek veya bilmeyerek zındıka hesabına, benim dine merbûtiyetimden beni tâzib ediyorlar. Öyle ise onlara müracaat etmek, dinden pişmanlık göstermek ve meslek-i zındıkayı okşamak demektir.*

Hem ben onlara müracaat ve dehâlet ettikçe âdil olan kader-i ilâhî, beni onların zâlim eliyle tâzib edecektir. Çünkü onlar diyanete merbûtiyetimden beni sıkıyorlar. Kader ise –benim diyanette ve ihlâsta noksaniyetim var– arasıra ehl-i dünyaya riyâkârlıklarımdan dolayı beni sıkıyor. Öyle ise, şimdilik şu sıkıntıdan kurtuluşum yok.

Eğer ehl-i dünyaya müracaat etsem, kader der: "Ey riyâkâr! Bu müracaatın cezasını çek!"

Eğer müracaat etmezsem, ehl-i dünya der: "Bizi tanımıyorsun, sıkıntıda kal!"

Yedinci Sebep: Mâlûmdur ki bir memurun vazifesi, heyet-i içtimaiyeye muzır eşhasa meydan vermemek ve nâfilere yardım etmektir. Hâlbuki beni nezaret altına alan memur, kabir kapısına gelen misafir bir ihtiyar adama لَآ إِلٰهَ إِلَّا اللّٰهُ[1]'taki imanın latîf bir zevkini izah ettiğim vakit, –bir cürm-ü meşhûd hâlinde beni yakalamak gibi– çok zaman yanıma gelmediği hâlde, o vakit güya bir kabahat işliyorum gibi yanıma geldi. İhlâs ile dinleyen o bîçâreyi de mahrum bıraktı, beni de hiddete getirdi. Hâlbuki burada bazı adamlar vardı; o, onlara ehemmiyet vermiyordu. Sonra edepsizliklerde ve köydeki hayat-ı içtimaiyeye zehir verecek sûrette bulundukları vakit, onlara iltifat etmeye ve takdir etmeye başladı.

Hem mâlûmdur ki; zindanda yüz cinayeti bulunan bir adam, nezarete memur zâbit olsun, nefer olsun, her zaman onlarla görüşebilir. Hâlbuki bir

---

1 "Allah'tan başka ilâh yoktur." (Sâffât sûresi, 37/35; Muhammed sûresi, 47/19)

senedir, hem âmir, hem nezarete memur hükûmet-i milliyece iki mühim zât kaç defa odamın yanından geçtikleri hâlde, kat'â ve aslâ, ne benim ile görüştüler ve ne de hâlimi sordular. Ben evvel zannettim ki, adâvetlerinden yanaşmıyorlar. Sonra tahakkuk etti ki, evhamlarından.. güya ben onları yutacağım gibi kaçıyorlar.

İşte şu adamlar gibi eczası ve memurları bulunan bir hükûmeti, hükûmet diyerek merci tanıyıp müracaat etmek, kâr-ı akıl değil.. beyhude bir zillettir. Eski Said olsaydı, Antere gibi diyecekti:

مَاءُ الْحَيَاةِ بِذِلَّةٍ كَجَهَنَّمَ وَجَهَنَّمُ بِالْعِزِّ فَخْرُ مَنْزِلِي[1]

Eski Said yok; Yeni Said ise, ehl-i dünya ile konuşmayı manasız görüyor. Dünyaları başlarını yesin! Ne yaparlarsa yapsınlar! Mahkeme-i Kübrâ'da onlarla muhakeme olacağız der, sükût eder.

Adem-i Müracaatımın Sebeplerinden Sekizincisi: *"Gayr-i meşrû bir muhabbetin neticesi, merhametsiz bir adâvet olduğu"* kaidesince âdil olan kader-i ilâhî, lâyık olmadıkları hâlde meylettiğim şu ehl-i dünyanın zâlim eliyle beni tâzib ediyor. Ben de *"bu azaba müstehakım"* deyip sükût ediyordum. *Çünkü Harb-i Umûmî'de gönüllü alay kumandanı olarak iki sene çalıştım, çarpıştım. Ordu kumandanı ve Enver Paşa takdirâtı altında kıymettar talebelerimi, dostlarımı feda ettim. Yaralanıp esir düştüm. Esaretten geldikten sonra "Hutuvât-ı Sitte" gibi eserlerimle kendimi tehlikeye atıp, İngilizler'in İstanbul'a tasallutu altında, İngilizler'in başlarına vurdum. Şu, beni işkenceli ve sebepsiz esaret altına alanlara yardım ettim.*

İşte, onlar da bana, o yardım cezasını böyle veriyorlar. Üç sene Rusya'da esaretimde çektiğim zahmet ve sıkıntıyı, burada bu dostlarım bana üç ayda çektirdiler. Hâlbuki Ruslar, beni Kürt gönüllü kumandanı sûretinde, Kazakları ve esirleri kesen gaddar adam nazarıyla bana baktıkları hâlde, *beni dersten men etmediler.* Arkadaşım olan doksan esir zâbitlerin kısm-ı ekserîsine ders veriyordum. Bir defa Rus kumandanı geldi, dinledi.. Türkçe bilmediği için siyasî ders zannetti.. bir defa beni men etti.. sonra yine izin verdi. Hem aynı kışlada bir odayı cami yaptık. Ben imamlık yapıyordum. Hiç müdahale etmediler.. ihtilâttan men etmediler.. beni muhabereden kesmediler.

---

[1] Zillet altında yaşanan bir hayat cehennem gibidir. İzzet içinde yaşanan hayatın yeri cehennem de olsa orası benim için gurur duyacağım bir menzildir. (Bkz.: *Dîvânü Antere* s.135).

Hâlbuki bu dostlarım güya vatandaşlarım ve dindaşlarım ve onların menfaat-i imaniyelerine uğraştığım adamlar, hiçbir sebep yokken, siyasetten ve dünyadan alâkamı kestiğimi bilirlerken; üç sene değil, belki beni altı sene sıkıntılı bir esaret altına aldılar, ihtilâttan men ettiler.. vesikam olduğu hâlde dersten, hatta odamda hususî dersimi de men ettiler.. muhabereye set çektiler. Hatta vesikam olduğu hâlde, kendim tamir ettiğim ve dört sene imamlık ettiğim mescidimden beni men ettiler. Şimdi dahi cemaat sevabından beni mahrum etmek için –dâimî cemaatim ve âhiret kardeşlerim– mahsus üç adama dahi imamet etmemi kabul etmiyorlar.

Hem istemediğim hâlde, birisi bana "iyi" dese, bana nezaret eden memur kıskanarak kızıyor, nüfuzunu kırayım diye vicdansızcasına tedbirler yapıyor, âmirlerinden iltifat görmek için beni tâciz ediyor.

İşte böyle vaziyette bir adam, Cenâb-ı Hak'tan başka kime müracaat eder? Hâkim, kendi müddeî olsa, elbette ona şekvâ edilmez. Gel sen söyle, bu hâle ne diyeceğiz? Sen ne dersen de.. ben derim ki; bu dostlarım içinde çok münafıklar var. Münafık kâfirden eşeddir.[1] Onun için, kâfir Rus'un bana çektirmediğini çektiriyorlar.

Hey bedbahtlar! Ben size ne yaptım ve ne yapıyorum? İmanınızın kurtulmasına ve saadet-i ebediyenize hizmet ediyorum! Demek hizmetim hâlis, lillâh için olmamış ki, aksülâmel oluyor. Siz, ona mukabil her fırsatta beni incitiyorsunuz. Elbette, Mahkeme-i Kübrâ'da sizinle görüşeceğiz.

حَسْبُنَا اللّٰهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ[2] ، نِعْمَ الْمَوْلٰى وَنِعْمَ النَّصِيرُ[3]

derim.

اَلْبَاقِي هُوَ الْبَاقِي[4]
Said Nursî

---

1 "Şu kesindir ki münafıklar cehennemin en alt katındadırlar." (Nisâ sûresi, 4/145).

2 "Allah bize yeter. O ne güzel vekildir!" (Âl-i İmran sûresi, 3/173).

3 "O ne güzel mevlâ, ne güzel yardımcıdır!" (Enfâl sûresi, 8/40).

4 Kendinden başka her şeyin fâni olduğu gerçek Bâkî, Allah'tır.

Dördüncü Kısım

Kastamonu Hayatı

Bediüzzaman Said Nursî, Eskişehir hapsinden çıktıktan sonra, Kastamonu vilâyetine nefyediliyor. Uzun bir müddet polis karakolunda ikamete mecbur edildikten sonra, karakolun tam karşısında, daimî bir tarassut altında olan bir eve yerleştiriliyor.

Bediüzzaman Said Nursî'nin Kastamonu'da sekiz sene karakolun göz hapsi altında ikamete mecbur edildiği ev (solda) ve karşısında polis karakolu.

Orada, sekiz sene ağır bir istibdat ve göz hapsi altında bir sürgün hayatı geçirtiliyor. Fakat o, katiyen boş durmuyor, neşr-i envâr-ı Kur'âniye'ye gizli olarak devam ediyor. Bilhassa İnebolu'da çok fedakâr ve faal talebeleri yetişiyor. Aynen Isparta talebeleri gibi, şevkle Risale-i Nur'u yazmaya ve etrafa perde altında neşretmeye başlıyorlar. Karadeniz havalisinde de Risale-i Nur eserleri böylece büyük bir rağbet görmeye başlıyor.

Hazreti Üstad Kastamonu'da iken, Isparta'daki talebeleriyle daima alâkadar idi. O, izn-i ilâhî ile biliyordu ki, Risale-i Nur'u dünyaya ilân ve neşredecek fedakârlardan ve nâşirlerden kısm-ı âzamı Isparta'dan çıkacak veya Isparta merkezindeki hizmetle bu büyük vazife îfâ edilecek.

Risale-i Nur şâkirtleri, sevgili Üstadlarının hâl ve istirahatiyle çok alâkadardırlar. Müşfik Üstadlarından ve Nurcu kardeşlerinin Risale-i Nur hizmetlerinden sık sık haber almayı arzu ederler.

Bediüzzaman Said Nursî, yirmi yedi sene zarfında, Nur talebelerine hitaben ilmî, imanî, İslâmî mevzularda ve hizmet-i imaniyeye dair bazı mektuplar yazmıştır. Nur talebeleri de, çok müştâk oldukları bu mektupları elyazılarıyla çoğaltarak neşretmişlerdir. Din düşmanlarının, postahanelerden Nur Risaleleri'ni ve mektuplarını göndermeyi yasak edecek dereceye varan şiddetli tazyikatları zamanında bu mektupları ve Nur Risaleleri'ni, Nur talebeleri köyden köye, kasabadan kasabaya, vilâyetten vilâyete götürmüşlerdir. Hattâ kendi aralarında "Nur postacıları" meydana getirmişlerdir. Bütün ruh u canlarıyla gönüllü olan bu "Nur postacıları", bu hizmetin en kudsî bir vazife olduğuna inanmışlardır. Gayet ehemmiyetli ve hakikatli olduğu kadar, gayet güzel olan ve Risale-i Nur'un "Lâhika Mektupları" ismini alan bu mektuplar, Nur talebeleri'nin ruhî birçok ihtiyaçlarını tatmin etmiştir. Hem Risale-i Nur talebelerine, Kur'ân ve iman hizmetinde birer rehber hükmüne geçmiş, hem İslâmiyet düşmanlarının bütün bütün yalan ve uydurma propagandalarına aldanmamak ve intibah vermek hususunda uyandırıcı bir tesir husule getirmiştir. Ve bu sûretle de, dinsizliğin o muvakkat şâşaalı saltanatı devrinde –çok kimselerin ümitsizliğe ve atâlete düşürüldüğü o karanlık günlerde– kalblere inşirah ve sürur vermiş ve iman hizmeti için faaliyet aşkını yerleştirmiştir. Ve böylece müminleri yeisten kurtarıp, İslâmiyet'in, Risale-i Nur'la istikbaldeki parlak zaferlerine işaretler edip müjdeler vermiştir.

Evet, o nûranî Lâhika mektupları ki, ruhları, kalbleri, cezb ve fetheden, akılları teshir eden hakikatlerle doludur. Bu Lâhika mektuplarından bazıları ileride yeri geldikçe dercedilecektir. Hazreti Üstadın Kastamonu'daki hayatına dair mâlûmatı, Kastamonu'dan yazdığı mektupların bir kısmından bazı parçalar almakla ve oradaki halis ve sadık Nur talebelerinin mektuplarından birkaç mektubunu bu tarihçeye idhal etmek sûretiyle takdim ediyoruz. Aşağıda yazılan mektuplar, beş yüz sayfadan ziyade olan *Kastamonu Lâhikası*'ndan, Üstadın, Kastamonu'dan Isparta'daki talebelerine gönderdiği mektuplarından beş-on mektuptur. Bu mektuplarda Hazreti Üstad, talebelerine, el yazısıyla risaleleri yazmalarının, neşretmelerinin ehemmiyetini, Risale-i Nur talebelerinin şimdilik cüz'î gibi görünen hizmetlerinin, hakikatte, kâinatta en muazzam mesele olduğunu ve birgün bu memlekette Risale-i Nur'un

nuruyla geniş çapta fütuhat olacağını müjdelemekte, Risale-i Nur'un dairesinin ve neşriyatının temellerini, esaslarını vaz' ve tahkim etmektedir.

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1]

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Risaletü'n-Nur'un hizmetinde ekser şâkirtleri birer nevi keramet ve ikram-ı ilâhî hissettikleri gibi, bu âciz kardeşiniz çok muhtaç olduğu için, çok nevilerini ve çeşitlerini hissediyorum. Ve bu sıralarda bu havâlideki şâkirtleri, yeminle itiraf ediyorlar ki *"Biz Nur'un hizmetinde çalıştıkça hem maişetçe, hem istirahat-i kalbce bir genişlik, bir ferah zâhir bir sûrette hissediyoruz."* Ben kendimce o kadar hissediyorum ki nefis ve şeytanım, o bedâhete karşı hayret ederek sustular.

Said Nursî

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[2]

Âhiret Kardeşlerime Mühim Bir İhtar

İki maddedir.

Birincisi: *Risale-i Nur'a intisap eden zâtın en ehemmiyetli vazifesi, onu yazmak ve yazdırmaktır ve intişarına yardım etmektir.* Onu yazan ve yazdıran ve okuyan, "Risale-i Nur talebesi" unvanını alır. Ve o unvan altında, her yirmi dört saatte benim lisanımla belki yüz defa, bazen daha ziyade hayırlı dualarımda ve mânevî kazançlarımda hissedar olmakla beraber, benim gibi dua eden kıymettar binler kardeşlerin ve Risale-i Nur talebelerinin dualarına ve kazançlarına dahi hissedar olur.

Hem, dört vecihle dört nevi ibadet-i makbule hükmünde bulunan kitabetinde, hem imanını kuvvetlendirmek, hem başkalarının imanlarını tehlikeden kurtarmaya çalışmak, hem hadisin hükmüyle, bir saat tefekkür bazen bir sene kadar bir ibadet hükmüne geçen tefekkür-ü imanîyi[3] elde etmek ve ettirmek,

---

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

2 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

3 el-Gazâlî, *İhyâu ulûmi'd-dîn* 4/423; el-Kurtubî, *el-Câmi' li ahkâmi'l-Kur'ân* 4/314; Aliyyülkârî, *el-Masnû'* s.82.

hem hüsn-ü hattı olmayan ve vaziyeti çok ağır bulunan Üstadına yardım etmekle hasenâtına iştirak etmek gibi çok faydaları elde edebilir. Ben kasemle temin ederim ki bir küçük risaleyi kendine bilerek yazan adam, bana büyük bir hediye vermiş hükmüne geçer; belki her bir sayfası bir okka şeker kadar beni memnun eder.

İkinci madde: Maatteessüf, Risale-i Nur'un, imansız ve emansız cin ve ins düşmanları onun çelik gibi metin kalelerine ve elmas kılıç gibi kuvvetli hüccetlerine mukabele edemediklerinden çok gizli desiseler ve hafî vasıtalar ile haberleri olmadan yazanların şevklerini kırmak ve fütur vermek ve yazıdan vazgeçirmek cihetinde şeytancasına hücum edip darbe vuruyorlar. Hususan burada ihtiyaç pek çok ve yazıcılar pek az ve düşmanlar çok dikkatli, kısmen talebeler mukavemetsiz olduğundan, bu memleketi o Nur'lardan bir derece mahrum ediyorlar…

Benimle hakikat meşrebinde sohbet etmek ve görüşmek isteyen adam hangi risaleyi açsa, benimle değil, hâdim-i Kur'ân olan Üstadıyla görüşür ve hakâik-i imaniyeden zevkle bir ders alabilir.

Sabri'nin mektubu yolda iken ve gelmeden evvel o mektubun mânevî tesiri ile bu âyeti [1]أَوَمَنْ كَانَ مَيْتًا âyetiyle beraber düşünürken hatırıma geldi. Risale-i Nur'un bu derece kuvvetli işaret-i Kur'âniye'ye.. ve şâkirtlerinin bu kadar kıymetli beşaret-i Furkaniyeye ve aktabların iltifatına mazhariyetinin sırrı ve hikmeti, musibetin azameti ve dehşetidir ki; hiçbir eserin mazhar olmadığı kudsî bir takdir ve tahsin almış. Demek ehemmiyet onun fevkalâde büyüklüğünden değil, belki musibetin fevkalâde dehşetine ve tahribatına karşı, mücahedesi cüz'î ve az olduğu hâlde, gayet büyük öyle bir ehemmiyet kesbetmiş ki, bu âyette işaret ve beşaret-i Kur'âniye'de ifade eder ki; Risale-i Nur dairesi içine girenler, tehlikede olan imanlarını kurtarıyorlar ve imanla kabre giriyorlar ve cennete gidecekler diye müjde veriyorlar. Evet, bazı vakit olur ki, bir nefer gördüğü hizmet için bir müşîrin fevkine çıkar, binler derece kıymet alır.

---

1 "(Mânen ölü iken imanla kendisini dirilttiğimiz ve kendisi için onunla insanlar arasında yolunu hiç şaşırmadan rahatça hareket ettiği bir ışık var ettiğimiz kimse), içinde bulunduğu durum itibarıyla karanlıklara gömülmüş ve artık çıkıp kurtulması mümkün bulunmayan biri gibi olur mu?" (En'âm sûresi, 6/122)

On Dokuzuncu Söz'ün âhirinde beyan edilen, Kur'ân'daki tekrarın ekser hikmetleri, Risale-i Nur'da dahi cereyan ediyor. Bilhassa ikinci hikmeti tam tamına vardır. O hikmet şudur ki:

Herkes her vakit Kur'ân'a muhtaçtır. Fakat herkes, her vakit bütün Kur'ân'ı okumaya muktedir olamaz. Fakat bir sûreye galiben muktedir olur. Onun için en mühim makasıd-ı Kur'âniye ekser uzun sûrelerde dercedilerek, herbir sûre bir küçük Kur'ân hükmüne geçmiş. Demek, hiç kimseyi mahrum etmemek için haşir ve tevhid ve kıssa-yı Mûsâ *(aleyhisselâm)* gibi bazı maksatlar tekrar edilmiş.

Aynı bu ehemmiyetli hikmet içindir ki, bazı defa haberim olmadan, ihtiyârım ve rızam olmadığı hâlde, bazı ince hakâik-i imaniye ve kuvvetli hüccetleri müteaddit risalelerde tekrar edilmiş. Ben çok hayret ederdim. Neden bunlar bana unutturulmuş, tekrar yazdırılmış? Sonra kat'î bir sûrette bildim ki: Herkes bu zamanda Risale-i Nur'a muhtaçtır. Fakat umumunu elde edemez. Elde etse de tamam okuyamaz. Fakat küçük bir Risale-i Nur hükmüne geçmiş bir risale-i câmiayı elde edebilir. Ve ekser vakitlerde muhtaç olduğu meseleleri ondan okuyabilir ve gıda gibi her zaman ihtiyaç tekerrür ettiği gibi, o da mütalâasını tekrar eder.

Said Nursî

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1]

Şefkat-i insaniye, merhamet-i rabbâniyenin bir cilvesi olduğundan, elbette rahmetin derecesinden aşmamak ve Rahmeten li'l-âlemîn Zât'ın (aleyhissalâtü vesselâm) mertebe-i şefkatinden taşmamak gerektir. Eğer aşsa ve taşsa, o şefkat, elbette merhamet ve şefkat değildir; belki dalâlete ve ilhada sirayet eden bir maraz-ı ruhî ve bir sakam-ı kalbîdir.

Meselâ, kâfir ve münafıkların cehennemde yanmalarını ve azap ve cihad gibi hâdiseleri kendi şefkatine sığıştırmamak ve tevile sapmak, Kur'ân'ın ve edyân-ı semâviyenin bir kısm-ı azîmini inkâr ve tekzip olduğu gibi, bir zulm-ü azîm ve gayet derecede bir merhametsizliktir.

Çünkü mâsum hayvanları parçalayan canavarlara himâyetkârâne şefkat etmek, o bîçâre hayvanlara şedit bir gadr ve vahşi bir vicdansızlıktır.

---

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

Ve binler müslümanların hayat-ı ebediyelerini mahveden ve yüzer ehl-i imanın su-i âkıbete ve müthiş günahlara sevkeden adamlara şefkatkârâne taraftar olmak ve merhametkârâne cezadan kurtulmalarına dua etmek, elbette o dua, o mazlum ehl-i imana dehşetli bir merhametsizlik ve şenî bir gadirdir.

Risale-i Nur'da kat'iyetle isbat edilmiş ki küfür ve dalâlet, kâinata büyük bir tahkir ve mevcudata bir zulm-ü azîmdir ve rahmetin ref'ine ve âfâtın nüzûlüne vesiledir. Hatta, deniz dibinde balıklar, cânilerden şekvâ ederler ki "İstirahatimizin selbine sebep oldular." diye rivâyet-i sahiha vardır.[1]

O hâlde kâfirin ve münafığın azap çekmesine acıyıp şefkat eden adamlar, şefkate lâyık hadsiz mâsumlara acımıyorlar.

Risale-i Nur hakâik-i İslâmiye'ye dair ihtiyaçlara kâfi geliyor, başka eserlere ihtiyaç bırakmıyor. Kat'î ve çok tecrübelerle anlaşılmış ki imanı kurtarmak ve kuvvetlendirmek ve tahkikî yapmanın en kısa ve en kolay yolu Risale-i Nur'dadır. Evet, on beş sene yerine on beş haftada Risale-i Nur o yolu kestirir, iman-ı hakikîye îsâl eder.

Bu fakir kardeşiniz yirmi seneden evvel kesret-i mütalâayla bazen bir günde bir cilt kitabı anlayarak mütalâa ederken, yirmi seneye yakındır ki Kur'ân ve Kur'ân'dan gelen Risale-i Nur bana kâfi geliyorlardı. Birtek kitaba muhtaç olmadım, başka kitapları yanımda bulundurmadım. Risale-i Nur çok mütenevvi hakâike dair olduğu hâlde, telifi zamanında, yirmi seneden beri ben muhtaç olmadım. Elbette siz, yirmi derece daha ziyade muhtaç olmamak lâzım gelir.

Hem madem ben sizlere kanaat ettim ve ediyorum, başkalara bakmıyorum, meşgul olmuyorum; siz dahi Risale-i Nur'a kanaat etmeniz lâzımdır, belki bu zamanda elzemdir…

Birinci Esas: *Ehl-i imanın me'yusiyetine karşı, "İstikbalde bir nur var." diye müjde verdiğidir. Bir hiss-i kablelvuku ile Risale-i Nur'un istikbalde, dehşetli bir zamanda çok ehl-i imanın imanlarını takviye edip kurtarmasını*

[1] Bkz.: et-Taberî, *Câmiu'l-beyân* 2/55; el-Beğavî, *Meâlimü't-tenzîl* 1/134.

hissedip o adese ile Hürriyet inkılâbındaki siyaset dairelerine bakmış. Tâbirsiz, tevilsiz tatbike çalışmış; siyaset ve kuvvet ve kemiyet noktasında zannetmiş. Doğru hissetmiş, fakat tam doğru diyememiş.

İkinci Esas: *Eski Said, bazı siyasî insanlar ve harika ediplerin hissettikleri gibi, çok dehşetli bir istibdadı hissedip ona (istibdada) karşı cephe almışlardı. O hiss-i kablelvuku tâbir ve tevile muhtaç iken, bilmeyerek resmî, zayıf ve ismî bir istibdat görüp o siyasi ve dâhi edipler ona karşı hücum gösteriyorlardı. Hâlbuki onlara dehşet veren, bir zaman sonra gelecek olan istibdatların zayıf bir gölgesini asıl zannederek öyle davranmışlar, öyle beyan etmişler. Maksat doğru, fakat hedef hata.*

İşte Eski Said de eski zamanda böyle acîb bir istibdadı hissetmiş. Bazı âsârında, ona hücum ile beyanatı var. O müthiş istibdâdât-ı acîbeye karşı meşrûta-yı meşrûayı bir vasıta-yı necat görüyordu. Ve hürriyet-i şer'iye, Kur'ân'ın ahkâmı dairesindeki meşveretle o müthiş musibeti defeder, diye düşünüp öyle çalışmış…

Hem bu "Münâzarat" risalesinin ruhu ve esası hükmünde olan hâtimesindeki Medresetü'z-Zehrâ hakikati ise, istikbalde çıkacak olan Risale-i Nur Medresesine bir zemin ihzar etmek idi ki; bilmediği hâlde, ihtiyarsız olarak ona sevkolunuyordu. Bir hiss-i kablelvuku ile o nuranî hakikati maddî sûretinde arıyordu. Sonra o hakikatin maddî ciheti dahi vücuda gelmeye başladı.

Sultan Reşad (merhum), 19 bin altın lirayı Van'da temeli atılan o Medresetü'z-Zehrâ'ya verdi, temel atıldı. Fakat sâbık Harb-i Umumî çıktı, geri kaldı.

Beş-altı sene sonra Ankara'ya gittim, yine o hakikate çalıştım. İki yüz meb'ustan 163 meb'usun imzalarıyla, o medresemize 150 bin banknota iblâğ ederek o tahsisat kabul edildi. Fakat binler teessüf, medreseler kapandı, o hakikat geri kaldı. Fakat Cenâb-ı Hakk'a hadsiz şükür olsun ki; o medresenin mânevî hüviyetini Isparta vilâyetinde tesis edildi. Risale-i Nur'u tecessüm ettirdi. *İnşallah, istikbalde Risale-i Nur şâkirtleri o âli hakikatin maddî sûretini de tesis etmeye muvaffak olacaklar.*

Said Nursî

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1]

Risale-i Nur'un yüksek, kıymettar hizmet-i imaniyesi onlara kâfi olarak kanaat veriyordu.

O şâkirtlerin gayet keskin kalb basireti şöyle bir hakikati anlamış ki: Risale-i Nur ile hizmet ise, imanı kurtarıyor; tarîkat ve şeyhlik ise, velâyet mertebeleri kazandırıyor. Bir adamın imanını kurtarmak ise, on mümini velâyet derecesine çıkarmaktan daha mühim ve daha sevaplıdır. Çünkü iman saadet-i ebediyeyi kazandırdığı için, bir mümine küre-i arz kadar bir saltanat-ı bâkiyeyi temin eder. Velâyet ise, müminin cennetini genişletir, parlattırır. Bir adamı sultan yapmak, on adamı vali yapmaktan daha sevaplı bir hizmettir.

İşte bu dakik sırrı, senin Ispartalı kardeşlerin bir kısmının akılları görmese de umumunun keskin kalbleri görmüş ki benim gibi bir bîçâre günahkâr bir adamın arkadaşlığını evliyalara, belki de eğer bulunsaydı müctehidlere dahi tercih ettiler.

Bu hakikate binaen, bu şehre bir kutup, bir gavs-ı âzam gelse, "Seni on günde velâyet derecesine çıkaracağım." dese, sen Risale-i Nur'u bırakıp onun yanına gitsen, Isparta kahramanlarına arkadaş olamazsın.

Said Nursî

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[2]

(Risale-i Nur talebelerinden bir kısım kardeşlerimin, benim haddimin çok fevkinde hüsn-ü zanlarını tâdil etmek için ihtar edilen bir muhaveredir.)

Bundan kırk sene evvel, büyük kardeşim Molla Abdullah *(rahmetullâhi aleyh)* ile bir muhaveremi hikâye ediyorum:

O merhum kardeşim, evliya-yı azîmeden Hazreti Ziyaeddin'nin *(kuddise sirruh)* has müridi idi. Ehl-i tarîkatça, mürşidinin hakkında müfritâne muhabbet ve hüsn-ü zan etse de makbul gördükleri için, o merhum kardeşim dedi

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.
2 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

ki: "Hazreti Ziyaeddin bütün ulûmu biliyor. Kâinatta, kutb-u âzam gibi her şeye ıttılâı var." Beni onunla raptetmek için çok harika makamlarını beyan etti.

Ben de o kardeşime dedim ki: "Sen mübalâğa ediyorsun. Ben onu görsem, çok meselelerde onu ilzam edebilirim. Hem sen benim kadar hakikî onu sevmiyorsun. Çünkü kâinattaki ulûmları bilir bir kutb-u âzam sûretinde tahayyül ettiğin bir Ziyaeddin'i seversin. Yani o unvanla bağlısın, muhabbet edersin. Eğer perde-i gayb açılsa, hakikati görünse, senin muhabbetin ya zâil olur veyahut dörtte birisine iner. Fakat ben, o zât-ı mübareki senin gibi pek ciddî severim, takdir ederim. Çünkü sünnet-i seniyye dairesinde, hakikat mesleğinde, ehl-i imana hâlis ve tesirli ve ehemmiyetli bir rehberdir. Şahsî makamı görülse, değil geri çekilmek, vazgeçmek, muhabbette noksan olmak, bilâkis daha ziyade hürmet ve takdirle bağlanacağım. Demek ben hakikî bir Ziyaeddin'i, sen de hayalî bir Ziyaeddin'i seversin."

Benim o kardeşim insaflı ve müdakkik bir âlim olduğu için, benim nokta-yı nazarımı kabul edip takdir etti.

Ey Risale-i Nur'un kıymetli talebeleri ve benden daha bahtiyar ve fedakâr kardeşlerim,

Şahsiyetim itibarıyla sizin ziyade hüsn-ü zannınız belki size zarar vermez; fakat sizin gibi hakikatbîn zâtlar vazifeye, hizmete bakıp, o noktada bakmalısınız. Perde açılsa, benim baştan aşağıya kadar kusuratla âlûde mahiyetim görünse, bana acıyacaksınız. Sizi kardeşliğimden kaçırmamak için kusuratımı gizliyorum.

Said Nursî

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1]

Bir hafta evvelki mektubunuza karşı hüsn-ü zannınızı bir derece cerheden benim cevabımın hikmeti şudur ki:

Bu zamanda öyle fevkalâde hâkim cereyanlar var ki her şeyi kendi hesabına aldığı için, faraza hakikî beklenilen ve bir asır sonra gelecek o zât dahi bu zamanda gelse, harekâtını o cereyanlara kaptırmamak için

[1] Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

siyaset âlemindeki vaziyetten ferâgat edecek ve hedefini değiştirecek diye tahmin ediyorum.

Hem üç mesele var: biri hayat, biri şeriat, biri imandır. Hakikat noktasında en mühimmi ve en âzamı, iman meselesidir.

Fakat, şimdiki umumun nazarında ve hâl-i âlem ilcaatında en mühim mesele hayat ve şeriat göründüğünden, o zât şimdi olsa da üç meselenin birden umum rûy-u zeminde vaziyetlerini değiştirmek, nev-i beşerdeki câri olan âdetullaha muvâfık gelmediğinden, her hâlde en âzam meseleyi esas yapıp, öteki meseleleri esas yapmayacak; tâ ki iman hizmeti safvetini umumun nazarında bozmasın ve avamın çabuk iğfal olunabilen akıllarında, o hizmet başka maksatlara âlet olmadığı tahakkuk etsin.

Hem, yirmi seneden beri tahripkârâne eşedd-i zulüm altında o derece ahlâk bozulmuş ve metanet ve sadakat kaybolmuş ki ondan, belki de yirmiden birisine itimat edilmez. Bu acîb hâlâta karşı fevkalâde sebat ve metanet ve sadakat ve hamiyet-i İslâmiye lâzımdır; yoksa akîm kalır, zarar verir.

Demek en hâlis ve en selâmetli ve en mühim ve en muvaffakiyetli hizmet Risale-i Nur şâkirtlerinin daireleri içindeki kudsî hizmettir.

Said Nursî

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1]

Bu seneki Ramazan-ı Şerif hem âlem-i İslâm için, hem Risale-i Nur şâkirtleri için gayet ehemmiyetli ve pek çok kıymetlidir.

Risale-i Nur şâkirtlerinin iştirâk-i a'mâl-i uhreviye düstur-u esasiyeleri sırrınca, her birisinin kazandığı miktar, her bir kardeşlerine aynı miktar defter-i a'mâline geçmesi, o düsturun ve rahmet-i ilâhiyenin muktezası olmak hasiyetiyle, Risale-i Nur dairesine sıdk ve ihlâsla girenlerin kazançları pek azîm ve küllîdir. Her biri, binler hisse alır. İnşaallah, emval-i dünyeviyenin iştirâki gibi inkısam ve tecezzî etmeden, her birisinin defter-i ameline aynı geçmesi; bir adamın getirdiği bir lâmba, binler aynaların her birisine aynı lâmba inkısam etmeden girmesi gibidir.

[1] Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

Demek, Risale-i Nur'un sâdık şâkirtlerinden birisi leyle-i Kadrin hakikatini ve Ramazan'ın yüksek mertebesini kazansa, umum hakikî sâdık şâkirtler sahip ve hissedar olmak, vüs'at-i rahmet-i ilâhiyeden çok kuvvetli ümitvârız.

Said Nursî

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1]

Birinci mesele: *Kardeşlerimizden birisinin namaz tesbihatında tekâsül göstermesine binaen dedim*:

Namazdan sonraki tesbihatlar tarîkat-ı Muhammediye'dir (aleyhissalâtü vesselâm) ve Velâyet-i Ahmediye'nin (aleyhissalâtü vesselâm) bir evrâdıdır. O noktadan ehemmiyeti büyüktür. Sonra, bu kelimenin hakikati böyle inkişaf etti:

Nasıl ki risalete inkılâp eden velâyet-i Ahmediye (aleyhissalâtü vesselâm) bütün velâyetlerin fevkindedir. Öyle de o velâyetin tarîkatı ve o velâyet-i kübranın evrâd-ı mahsusası olan namazın akabindeki tesbihat, o derece sâir tarîkatların ve evrâdların fevkindedir. Bu sır dahi şöyle inkişaf etti ki:

Nasıl zikir dairesinde bir mecliste veyahut hatme-i Nakşiye'de bir mescidde birbiriyle alâkadar heyet-i mecmuada nuranî bir vaziyet hissediliyor. Kalbi hüşyar bir zât namazdan sonra سُبْحَانَ اللهِ.. سُبْحَانَ اللهِ[2] deyip tesbihi çekerken, o daire-i zikrin reisi olan Zât-ı Ahmediye *(aleyhissalâtü vesselâm)*'ın müvacehesinde yüz milyon tesbih edenler, tesbih elinde çektiklerini mânen hisseder. O azamet ve ulviyetle سُبْحَانَ اللهِ.. سُبْحَانَ اللهِ der. Sonra o serzâkirin emr-i mânevîsiyle, ona ittibaen اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ.. اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ[3] dediği vakit, o halka-yı zikrin ve o çok geniş dâiresi bulunan hatme-i Ahmediye'nin *(aleyhissalâtü vesselâm)* dairesinde yüz milyon müridlerin اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ.. اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ 'larından tezahür eden azametli bir hamdi düşünüp içinde اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ ile iştirak eder, ve hâkezâ اَللهُ أَكْبَرُ.. اَللهُ أَكْبَرُ[4] ve

---

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

2 Allah'ı bütün eksikliklerden tenzih ederim.

3 "Bütün hamdler, övgüler Allah'adır."

4 Sadece büyüklükte değil hiçbir konuda eşi ve benzeri olmayan, başka bir şey Kendisiyle kıyas bile edilemeyecek yegâne büyük, Allah'tır.

duadan sonra لَآ إِلٰهَ إِلَّا اللّٰهُ.. لَآ إِلٰهَ إِلَّا اللّٰهُ[1] otuz üç defa o tarîkat-ı Ahmediye'nin *(aleyhissalâtü vesselâm)* halka-yı zikrinde ve hatme-i kübrasında o sâbık mana ile o ihvan-ı tarîkatı nazara alıp o halkanın serzâkiri olan Zât-ı Ahmediye *(aleyhissalâtü vesselâm)*'a müteveccih olup

أَلْفُ أَلْفِ صَلَاةٍ وَأَلْفُ أَلْفِ سَلَامٍ عَلَيْكَ يَا رَسُولَ اللّٰهِ[2]

der, diye anladım ve hissettim ve hayalen gördüm. Demek tesbihat-ı salâtiyenin çok ehemmiyeti var.

İkinci mesele: Otuz birinci âyetin işaretinin beyanında, يَسْتَحِبُّونَ الْحَيٰوةَ الدُّنْيَا[3] bahsinde denilmiş ki: Bu asrın bir hâssası şudur ki hayat-ı dünyeviyeyi hayat-ı bâkiyeye bilerek tercih ettiriyor. Yani, kırılacak bir cam parçasını bâki elmaslara bildiği hâlde tercih etmek bir düstur hükmüne geçmiş.

Ben bundan çok hayret ediyordum. Bugünlerde ihtar edildi ki nasıl bir uzv-u insanî hastalansa, yaralansa, sâir âzâ vazifelerini kısmen bırakıp onun imdadına koşar. Öyle de hırs-ı hayat ve hıfzı ve zevk-i hayat ve aşkı taşıyan ve fıtrat-ı insaniyede dercedilen bir cihaz-ı insaniye, çok esbap ile yaralanmış, sâir letâifi kendiyle meşgul edip sukut ettirmeye başlamış; vazife-i hakikiyelerini onlara unutturmaya çalışıyor.

Hem nasıl ki bir câzibedar sefihane ve sarhoşane şâşaalı bir eğlence bulunsa, çocuklar ve serseriler gibi, büyük makamlarda bulunan insanlar ve mesture hanımlar dahi o câzibeye kapılıp hakikî vazifelerini tatil ederek iştirak ediyorlar. Öyle de bu asırda hayat-ı insaniye, hususan hayat-ı içtimaiyesi öyle dehşetli, fakat câzibeli ve elîm, fakat meraklı bir vaziyet almış ki insanın ulvî latîfelerini ve kalb ve aklını nefs-i emmaresinin arkasına düşürüp pervane gibi o fitne ateşlerine düşürttürüyor.

Evet, hayat-ı dünyeviyenin muhafazası için, zaruret derecesinde olmak şartıyla, bazı umûr-u uhreviyeye muvakkaten tercih edilmesine ruhsat-ı şer'iye var. Fakat, yalnız bir ihtiyaca binaen helâkete sebebiyet vermeyen bir zarara göre tercih edilmez, ruhsat yoktur. Hâlbuki bu asır, o damar-ı insanîyi o derece şırınga etmiş ki küçük bir ihtiyaç ve âdi bir zarar-ı dünyevî yüzünden elmas gibi umûr-u diniyeyi terk eder.

---

1 "Allah'tan başka ilâh yoktur." (Sâffât sûresi, 37/35; Muhammed sûresi, 47/19)

2 Sana milyonlar salât ve milyonlar selâm olsun Yâ Resûlallah.

3 "(Vay onlara ki, âhirete inanmalarına rağmen, bile bile) dünyayı âhirete tercih ederler." (İbrahim sûresi, 14/3)

Evet, insaniyetin yaşamak damarı ve hıfz-ı hayat cihazı, bu asırda israfat ile ve iktisatsızlık ve kanaatsizlik ve hırs yüzünden bereketin kalkmasıyla ve fakr u zaruret-i maişet ziyadeleşmesiyle o derece o damar yaralanmış ve şerâit-i hayatın ağırlaşmasıyla o derece zedelenmiş ve mütemadiyen ehl-i dalâlet nazar-ı dikkati şu hayata celbede ede o derece nazar-ı dikkati kendine celbetmiş ki, ednâ bir hâcât-ı hayatiyeyi büyük bir mesele-i diniyeye tercih ettiriyor.

Bu acîb asrın bu acîb hastalığına ve dehşetli marazına karşı Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan'ın tiryak misâl ilâçlarının nâşiri olan Risale-i Nur dayanabilir; ve onun metîn, sarsılmaz, sebatkâr, hâlis, sâdık, fedakâr şâkirtleri mukavemet edebilir. Öyleyse, her şeyden evvel onun dairesine girmeli, sadakatle, tam metanet ve ciddî ihlâs ve tam itimadla ona yapışmak lâzım ki o acîb hastalığın tesirinden kurtulsun.

Said Nursî

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1]

Hâfız Ali'nin kendi üstadı hakkında, benim haddimden pek çok ziyade isnad ettiği meziyet ve mâsumiyeti, onun mâsum lisanıyla hakkımda medih olarak değil, belki bir nevi dua olarak tasavvur ediyoruz.

Hem Hâfız Ali'nin, Sav gibi yerler, karyeler ve Isparta birer medrese-i nuriye hükmüne geçmesi ve Risale-i Nur'un sâdık şâkirtleri harikulâde olarak günden güne yükselmeleri ve tenevvür etmeleri, bizleri, belki Anadolu'yu, belki âlem-i İslâm'ı mesrur ve müferrah eden bir hakikatli haber telâkki ediyoruz.

Âhirdeki, Muhbir-i Sâdık'ın haber verdiği gibi "Mânevî fütuhat yapmak ve zulümatı dağıtmak zaman ve zemini hemen hemen gelmektedir…" diyen fıkrasına, bütün ruh u canımızla rahmet-i ilâhiyeden dua ile niyaz ediyoruz, temenni ediyoruz. Fakat biz Risale-i Nur şâkirtleri ise, vazifemiz hizmettir; vazife-i ilâhiyeye karışmamak ve hizmetimizi onun vazifesine bina etmekle bir nevi tecrübe yapmamakla beraber, kemiyete değil, keyfiyete bakmak, hem çoktan beri sukut-u ahlâka ve hayat-ı dünyeviyeyi her cihetle hayat-ı uhreviyeye tercih ettirmeye sevkeden dehşetli esbap altında Risale-i Nur'un şimdiye kadar fütuhatı ve zındıkanın ve

[1] Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

dalâletin savletlerini kırması ve yüz binler bîçârelerin imanlarını kurtarması ve biri yüze ve bine mukabil yüzer ve binler hakikî mümin talebeleri yetiştirmesi, Muhbir-i Sâdık'ın ihbarını aynen tasdik etmiş ve vukuat ile ispat etmiş ve ediyor ve inşaallah hiçbir kuvvet, Anadolu sinesinden onu çıkaramaz. Tâ âhirzamanda, hayatın geniş dairesinin asıl sahipleri, yani Mehdî ve şâkirtleri Cenâb-ı Hakk'ın izniyle gelir, o daireyi genişlettirir ve o tohumlar sümbüllenir. Bizler de kabrimizde seyredip Allah'a şükrederiz.

Said Nursî

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1]

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Evvelce, hayat-ı dünyeviyeyi hayat-ı uhreviyeye tercih etmeye dair yazılan iki parçaya tetimmedir.

Bu acîb asrın hayat-ı dünyeviyeyi ağırlaştırması ve yaşamak şerâitini ağırlaştırıp çoğaltması ve hâcât-ı gayr-i zaruriyeyi görenekle, tiryaki ve müptelâ etmekle hâcât-ı zaruriye derecesine getirmesiyle hayatı ve yaşamayı, herkesin her vakitte en büyük maksat ve gayesi yapmıştır. Onunla hayat-ı diniye ve ebediye ve uhreviyeye karşı ya set çeker, veya ikinci, üçüncü derecede bırakır. Bu hatanın cezası olarak öyle dehşetli tokat yedi ki dünyayı başına cehennem eyledi.

İşte bu dehşetli musibette, ehl-i diyanet dahi büyük bir vartaya düşüyorlar ve kısmen anlamıyorlar. Ezcümle:

Gördüm ki ehl-i diyanet; ehl-i takvâ bir kısım zâtlar bizimle gayet ciddî alâkadarlık peyda ettiler. O bir-iki-zâtta gördüm ki diyaneti ister ve yapmasını sever, tâ ki hayat-ı dünyeviyesinde muvaffak olabilsin, işi rast gelsin. Hatta tarîkatı, keşif ve keramet için ister. Demek âhiret arzusunu ve dinî vezâifin uhrevî meyvelerini dünya hayatına bir dirsek, bir basamak gibi yapıyor. Bilmiyor ki saadet-i uhreviye gibi saadet-i dünyeviyeye dahi medar olan hakâik-i diniyenin fevâid-i dünyeviyesi, yalnız müreccih (tercih edici) ve teşvik edici derecesinde olabilir. Eğer illet derecesine

[1] Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

çıksa ve o amel-i hayrın yapılmasındaki maksad o fayda olsa, o ameli iptal eder; lâakal ihlâsı kırılır, sevabı kaçar.

Bu hasta ve gaddar ve bedbaht asrın belâ ve vebasından ve zulüm ve zulümatından en mücerreb bir kurtarıcı, Risale-i Nur'un mizanları ve muvâzeneleriyle, neşrettiği nur olduğuna kırk bin şahit vardır. Demek Risale-i Nur'un dâiresine yakın bulunanlar içine girmezse, tehlike ihtimali kavîdir.

Evet يَسْتَحِبُّونَ الْحَيٰوةَ الدُّنْيَا عَلَى الْاٰخِرَةِ[1] işaretiyle, bu asır hayat-ı dünyeviyeyi hayat-ı uhreviyeye, ehl-i İslâm'a da bilerek, tercih ettirdi.

Hem 1334 tarihinden başlayıp, öyle bir rejim ehl-i iman içine sokuldu. Evet عَلَى الْاٰخِرَةِ[2] cifir ve ebced hesabıyla (1333) veya dört ederek, aynı vakitte, eski Harb-i Umumî'de İslâmiyet düşmanları galebe çalmakla, muahede şartını, dünyayı dine tercih rejiminin mebdeine tevafuk ediyor. İki-üç sene sonra bilfiil neticeleri görüldü.

Said Nursî

Üstad Bediüzzaman'ın İkinci Dünya Harbi Esnasında Yazdığı Mühim Bir Mektup

بِاسْمِهٖ سُبْحَانَهٗ[3]

Şiddet-i şefkat ve rikkatten, bu kışın şiddetli soğuğuyla beraber mânevî ve şiddetli bir soğuk ve musibet-i beşeriyeden bîçârelere gelen felâketler, sefaletler, açlıklar şiddetle rikkatime dokundu. Birden ihtar edildi ki:

Böyle musibetlerde kâfir de olsa hakkında bir nevi merhamet ve mükâfat vardır ki o musibet ona nisbeten çok ucuz düşer. Böyle musibet-i semâviye mâsumlar hakkında bir nevi şehadet hükmüne geçiyor.

Üç-dört aydır ki dünyanın vaziyetinden ve harbinden hiçbir haberim yokken, Avrupa'da, Rusya'daki çoluk-çocuğa acıyarak tahattur ettim. O mânevî ihtarın beyan ettiği taksimat bu elîm şefkate bir merhem oldu. Şöyle ki:

---

1 "Bile bile dünyayı (âhirete) tercih ederler." (İbrahim sûresi, 14/3).

2 "Âhirete (tercih ederler)"

3 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

O musibet-i semâviyeden ve beşerin zâlim kısmının cinayetinin neticesi olarak gelen felâketten vefat eden ve perişan olanlar, eğer on beş yaşına kadar olanlar ise, ne dinde olursa olsun şehit hükmündedir. Müslümanlar gibi büyük mükâfat-ı mâneviyeleri, o musibeti hiçe indirir.

On beşinden yukarı olanlar, eğer mâsum ve mazlum ise, mükâfatı büyüktür, belki onu cehennemden kurtarır. Çünkü âhirzamanda madem fetret derecesinde din ve din-i Muhammedî'ye *(aleyhissalâtü vesselâm)* bir lâkaytlık perdesi gelmiş. Ve madem âhirzamanda Hazreti İsâ'nın *(aleyhisselâm)* din-i hakikîsi hükmedecek, İslâmiyet'le omuz omuza gelecek. Elbette şimdi, fetret gibi karanlıkta kalan ve Hazreti İsa'ya *(aleyhisselâm)* mensup Hıristiyanların mazlumları, çektikleri felâketler onlar hakkında bir nevi şehadet denilebilir. Hususan ihtiyarlar ve musibetzedeler, fakir ve zayıflar, müstebit büyük zâlimlerin cebir ve şiddetleri altında musibet çekiyorlar. Elbette o musibet onlar hakkında medeniyetin sefahetinden ve küfranından ve felsefenin dalâletinden ve küfründen gelen günahlara keffaret olmakla beraber, yüz derece onlara kârdır diye hakikatten haber aldım. Cenâb-ı Erhamürrâhîmin'e hadsiz şükrettim. Ve o elîm elem ve şefkatten tesellî buldum.

Eğer o felâketi gören zâlimler ise ve beşerin perişaniyetini ihzar eden gaddarlar ve kendi menfaati için insan âlemine ateş veren hodgâm, alçak insî şeytanlar ise, tam müstehak ve tam adalet-i rabbâniyedir.

Eğer o felâketi çekenler mazlumların imdadına koşanlar ve istirahat-i beşeriye için ve esasat-ı diniyeyi ve mukaddesat-ı semâviyeyi ve hukuk-u insaniyeyi muhafaza için mücadele edenler ise, elbette o fedakârlığın mânevî ve uhrevî neticesi o kadar büyüktür ki o musibeti onlar hakkında medar-ı şeref yapar, sevdirir.

Said Nursî

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1]

Aziz, sıddık, mübarek kardeşlerim,

Üç gün evvel, aynen nurlu hediyeniz Kastamonu'ya geleceği anda rüyada görüyorum ki; terfi-i makam ve rütbe için bizlere bir ferman-ı şâhâne

[1] Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

mânevî bir cânipten geliyor, kemâl-i hürmetle ellerinde tutup bize getiriyordular. Biz baktık ki o ferman-ı âli Kur'ân-ı Azîmüşşân olarak çıktı. O hâlde bu mana kalbe geldi: Demek Kur'ân yüzünden Risale-i Nur'un şahs-ı mânevîsi ve biz şâkirtleri, bir terfi ve terakki fermanını âlem-i gayptan alacağız.

Şimdi tâbiri ise, o fermanı temsil eden mâsumların kalemiyle mânevî tefsir-i Kur'ân'ı aldığımızdır. Bu rüyanın şimdiki tâbiri çıkmadan bir-iki saat evvel Feyzi ile Emin'in gösterdikleri tâbir dahi haktır ve ehemmiyetlidir.

Hem bu medâr-ı sürûr ve ferah olan hediye-i nuraniyeyi bir hiss-i kablelvuku ile benim ruhum tam hissetmiş, akla haber vermemiş idi ki o gelmeden iki gün evvel, Feyzi ve Emin'in fıkrasında beyan edilen, rüyayı gördüğüm gecenin gününde, sabahtan akşama kadar ve ikinci günü de kısmen hiç görmediğim bir tarzda bir sevinç, bir sürûr hissedip mütemadiyen bir bahaneyle ferahımı izhar edip, otuz-kırk defa tebessümle güldüm.

Hem ben ve hem Feyzi, taaccüp ve hayret ettik. Otuz günde bir defa gülmeyen, bir günde otuz defa gülmesi bizleri hayrette bıraktı. Şimdi anlaşıldı ki o sürûr, o sevinç mezkûr mânevî fermanı temsil eden mâsumların ve ümmîlerin kalemlerinin yazıları, nesl-i âtînin sahâif-i hayatlarına, âlem-i İslâm'ın sayfa-yı mukadderatına ve ehl-i iman istikbalinin defterlerine neşr-i envâr edeceklerinin ve o mâsumların hâlis ve sâfi amelleri ve hizmetleriyle sayfa-yı a'mâlimizde hasenâtlarını yazıp kaydetmesinin ve Risale-i Nur şâkirtlerinin mukadderatını mesûdâne idamesinin haberini veren, o daha gelmeyen hediyeden geliyordu. Benim, o azîm yekûndan hisseme düşen binden bir cüzü ruhen hissedilmiş, beni mesrurâne heyecana getirmiş idi.

Evet, böyle yüzer mâsumların makbul amelleri ve reddedilmez duaları sâir kardeşlerimin defterlerine geçmesi misillü, benim gibi bir günahkârın sayfa-yı a'mâline dahi girmesi, binler sürûr ve sevinç verir. Böyle karanlık bir zamanda, bu ağır şerâit altında böyle mâsumâne ve kahramanâne çalışmak için, biz, hem mâsumları ve o ümmîleri ve muallimlerini tebrik, hem peder ve vâlidelerini tebrik, hem köylerini tebrik, hem memleketlerini, hem milletlerini, hem Anadolu'yu tebrik ederiz.

Mübarek mâsumların ve ümmîlerin her birine birer hususî teşekkürnâme ve tebriknâme yazmak elimden gelseydi yazacaktım. Öyleyse bu arzumu bilfiil yazılmış gibi kabul etsinler. Ben onların isimlerini bir daire sûretinde yazacağım, dua vaktinde bakacağım. Hem onları Risale-i Nur'un has şâkirtleri dairesine dahil edip, bütün mânevî kazançlarıma hissedar edeceğim.

Benim tarafımdan onların peder ve vâlidelerine veya akrabalarına ve üstadlarına selâmlarımızı tebliğ ediniz. Cenâb-ı Hak, onları ve evlâtlarını dünyada ve âhirette mesut eylesin, âmîn, âmîn, âmîn…

Said Nursî

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1]

Aziz kardeşlerim,

Hakâik-i imaniye, her şeyden evvel bu zamanda en birinci maksat olmak ve sâir şeyler ikinci, üçüncü, dördüncü derecede kalmak ve Risale-i Nur'la onlara hizmet etmek en birinci vazife ve medâr-ı merak ve maksud-u bizzat olmak lâzım iken, şimdiki hâl-i âlem hayat-ı dünyeviyeyi, hususan hayat-ı içtimaiyeyi ve bilhassa hayat-ı siyasiyeyi ve bilhassa medeniyetin sefahet ve dalâletine ceza olarak gelen gazab-ı ilâhinin bir cilvesi olan Harb-i Umumî'nin tarafgirâne, damarları ve âsabları tehyiç edip bâtın-ı kalbe kadar, hatta hakâik-i imaniyenin elmasları derecesine o zararlı, fâni arzuları yerleştirecek derecesinde bu meş'um asır öyle şırınga etmiş ve ediyor ve öyle aşılamış ve aşılıyor ki Risale-i Nur dairesi haricinde bulunan bir kısım sathî, belki de bir kısım zaif veliler, o siyasî ve içtimaî hayatın râbıtaları sebebiyle, hakâik-i imaniyenin hükmünü ikinci, üçüncü derecede bırakıp, o cereyanların hükmüne tâbi olarak, hemfikri olan münafıkları sever. Kendine muhalif olan ehl-i hakikati, belki ehl-i velâyeti tenkit ve adâvet eder, hatta hissiyat-ı diniyeyi o cereyanlara tâbi yaparlar.

İşte bu asrın bu acîb tehlikesine karşı, Risale-i Nur'un hizmet ve meşgalesi, şimdiki siyaseti ve cereyanlarını o derece nazarımdan ıskat etmiş ki bu Harb-i Umumî'yi dört aydır merak etmedim, sormadım.

Hem Risale-i Nur'un has talebeleri, bâki elmaslar hükmünde olan hakâik-i imaniyenin vazifesi içinde iken zâlimlerin satranç oyunlarına bakmakla vazife-i kudsiyelerine fütur vermemek ve fikirlerini bulaştırmamak gerektir.

Cenâb-ı Hak, bize, nur ve nuranî vazifeyi vermiş, onlara da zulümlü ve zulümatlı oyunları vermiş. Onlar bizden istiğnâ edip yardım etmedikleri ve elimizdeki kudsî nurlara müşteri olmadıkları hâlde, biz onların

[1] Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

karanlıklı oyunlarına vazifemizin zararına bakmaya tenezzül etmek hatadır. Bize ve merakımıza, dairemiz içindeki ezvâk-ı mâneviye ve envâr-ı imaniye kâfi ve vâfidir.

Said Nursî

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1]

Bugünlerde, Risale-i Nur'a suikast edenlerin ve sizlere sıkıntı verenlerin haklarında, bana verdiği bir hiddet neticesinde bedduaya teşebbüs ettim. Birden Isparta'ya kıyamadım, beddua yerine "Yâ Rab, madem Isparta, Risale-i Nur'un bir Medresetü'z-Zehrâ'sıdır, oradaki fena memurları dahi ıslah eyle ve hüsn-ü âkıbet ver." diye dua eyledim ve ediyorum.

Said Nursî

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[2]

Aziz, sıddık, fedakâr kardeşlerim,

Nur'lar, bilâkis Isparta tevakkufuna karşı, buralarda inkişafat ile tezahür etti.

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ هٰذَا مِنْ فَضْلِ رَبِّي[3]

En ziyade bize nezaretle, bizimle ve siyasetle alâkadar mühim bir zat geldi. Ona dedim ki:

Bu on sekiz senedir sizlere müracaat etmedim ve hiçbir gazete okumadım; bu sekiz aydır, bir defa cihanda ne oluyor, diye sormadım; üç senedir burada işitilen radyoyu dinlemedim, tâ ki kudsî hizmetimize mânevî zarar gelmesin. Bunun sebebi şudur ki:

İman hizmeti, iman hakâiki, bu kâinatta her şeyin fevkindedir, hiçbir şeye tâbi ve âlet olamaz. Fakat, bu zamanda, ehl-i gaflet ve dalâlet ve dinini dünyaya satan ve bâki elmasları şişeye tebdil eden gafil insanlar nazarında o hizmet-i imaniyeyi hariçteki kuvvetli cereyanlara tâbi veya âlet telâkki etmek

---

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

2 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

3 Allah'a hamdolsun; bu Rabbimin ihsanıdır.

ve yüksek kıymetlerini umumun nazarında tenzil etmek endişesiyle, Kur'ân-ı Hakîm'in hizmeti, bize kat'î bir sûrette siyaseti yasak etmiş.

Sizler, ey ehl-i siyaset ve hükûmet! Evham edip bizlerle uğraşmayınız. Bilâkis teshilât göstermeniz lâzım. Çünkü hizmetimiz, emniyet ve hürmet ve merhameti tesis ile hem âsâyişi, hem inzibatı, hem hayat-ı içtimaiyeyi anarşilikten kurtarmaya çalışıp, sizin hakikî vazifenizin temel taşlarını tesbit ediyor, takviye ve teyid ediyor.

Said Nursî

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1]

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Şimdi, bundan on dakika evvel, cesurca, fakat kalemsiz iki adam, Risale-i Nur dairesine biri birisini getirdi. Onlara dedim ki: *"Bu dairenin verdiği büyük neticelere mukabil, sarsılmaz bir sadakat ve kırılmaz bir metanet ister. Isparta kahramanlarının gösterdiği harikalar ve cihan-pesendâne hidemât-ı nuriyenin esası, harika sadakatleri ve fevkalâde metanetleridir. Bu metanetin birinci sebebi, kuvvet-i imaniye ve ihlâs hasletidir. İkinci sebebi, cesaret-i fıtriyedir."*

Onlara: "Sizler cesaretle ve efelikle tanınmışsınız ve dünyaya ait ehemmiyesiz şeyler için fedakârlık gösterirsiniz. Elbette Risale-i Nur'un kudsî hizmetinde ve cihana değer uhrevî neticelerine mukabil, merdâne ve fedakârâne cesaret gösterip sadakatinizi muhafaza edersiniz." dedim. Onlar da tam kabul ettiler.

Said Nursî

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[2]

Âlem-i insaniyette ve İslâmiyet'te üç muazzam mesele olan, iman ve şeriat ve hayattır. İçlerinde en muazzamı iman hakikatleri olduğundan, bu hakâik-i imaniye-i Kur'âniye başka cereyanlara, başka kuvvetlere tâbi ve âlet edilmemek.. ve elmas gibi o Kur'ân'ın hakikatleri, dini dünyaya satan veya âlet eden

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.
2 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

adamların nazarında cam parçalarına indirmemek.. ve en kudsî ve en büyük vazife olan imanı kurtarmak hizmetini tam yerine getirmek için, Risale-i Nur'un has ve sâdık talebeleri, gayet şiddet-i nefretle siyasetten kaçıyorlar.

Hatta sizin bu kardeşiniz –siz de bilirsiniz– bu on sekiz senedir, o kadar muhtaç oldudum hâlde siyasete, hayat-ı içtimaiyeye temas etmemek için hükûmete karşı birtek müracaatım olmadığını.. ve bu sekiz-dokuz aydır, küre-i arzın bu herc ü mercinde birtek defa ne suâl ve ne de merak etmek ve ne de anlamak ve ne de medâr-ı sohbet etmediğimi.. hatta şimdi sulh olmuş mu, harp bitmiş mi, İngiliz ve Alman'dan başka kimler harp ediyor, bilmediğimi biliyorsunuz.

Ey kardeşlerim,

Sizler biliyorsunuz ki bizim mesleğimizde benlik, enaniyet, şan ve şeref perdesi altında makam sahibi olmaktan, öldürücü zehir gibi ondan kaçıyoruz. Onu ihsas eden hâletten şiddetle ictinap ediyoruz. Elbette, burada, altı-yedi sene gözünüzle ve yirmi seneden beri tahkikatınızla anlamışsınız ki ben şahsıma karşı hürmet ve makam vermek istemiyorum. Sizleri o noktada şiddetle tekdir etmişim. "Bana haddimden fazla mevki vermeyiniz." diye sizden darılıyorum. Yalnız, Kur'ân-ı Hakîm'in bu zamanda bir mucize-i mâneviyesi olan Risale-i Nur hesabına, ben de onun bir şâkirdi olmak haysiyetiyle, ona tasdikkârâne teslimi ve irtibatı, şâkirâne kabul ediyorum. İşte bu derece enaniyetten ve benlikten, şan u şeref namı altındaki riyâkârlıktan kaçmayı düstur-u hareket ittihaz eden adamlara karşı ehl-i hükûmetin, ehl-i idare ve zabıtanın evhama düşmeleri ne kadar manasız ve lüzumsuz olduğunu divaneler de anlar.

Said Nursî

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1]

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Bugünlerde, Kur'ân-ı Hakîm'in nazarında, imandan sonra en ziyade esas tutulan takvâ ve amel-i salih esaslarını düşündüm. Takvâ, menhiyattan

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

ve günahlardan içtinab etmek; ve amel-i salih, emir dairesinde hareket ve hayrat kazanmaktır. Her zaman def-i şer, celb-i nef'a râcih olmakla beraber, bu tahribat ve sefahet ve câzibedar hevesât zamanında bu takvâ olan def-i mefasid ve terk-i kebâir üssü'l-esas olup büyük bir rüçhaniyet kesbetmiş. Bu zamanda tahribat ve menfî cereyan dehşetlendiği için, takvâ bu tahribata karşı en büyük esastır. Farzlarını yapan, kebîreleri işlemeyen, kurtulur. Böyle kebâir-i azîme içinde amel-i salihin ihlâsla muvaffakiyeti pek azdır.

Hem, az bir amel-i salih, bu ağır şerâit içinde çok hükmündedir. Hem, takvâ içinde bir nevi amel-i salih var. Çünkü bir haramın terki vaciptir. Bir vacibi işlemek, çok sünnetlere mukabil sevabı var. Böyle zamanlarda, binler günahın tehâcümünde bir tek içtinab, az bir amelle, yüzer günah terkinde, yüzer vacip işlenmiş olur. Bu ehemmiyetli nokta, niyet ile, takvâ namıyla ve günahtan kaçınmak kastıyla menfî ibadetten gelen ehemmiyetli a'mâl-i salihadır.

Risale-i Nur şâkirtlerinin, bu zamanda en mühim vazifeleri, tahribata ve günahlara karşı takvâyı esas tutup davranmak gerektir. Madem her dakikada, şimdiki tarz-ı hayat-ı içtiamiyede yüzer günah insana karşı geliyor; elbette takvâ ile ve niyet-i içtinab ile yüzer amel-i salih işlemiş hükmündedir. Mâlûmdur ki bir adamın bir günde harap ettiği bir sarayı, yirmi adam, yirmi günde yapamaz ve bir adamın tahribatına karşı yirmi adam çalışmak lâzım gelirken; şimdi, binler tahribatçıya mukabil, Risale-i Nur gibi bir tamircinin bu derece mukavemeti ve tesiratı pek harikadır. Eğer bu iki mütekabil kuvvetler bir seviyede olsaydı, onun tamirinde mucizevâri muvaffakiyet ve fütuhat görülecekti.

Ezcümle: Hayat-ı içtimaiyeyi idâre eden en mühim esas olan hürmet ve merhamet gayet sarsılmış. Bazı yerlerde, gayet elîm ve bîçâre ihtiyarlar, peder ve vâlideler hakkında dehşetli neticeler veriyor.

Cenâb-ı Hakk'a şükür ki Risale-i Nur, bu müthiş tahribata karşı girdiği yerlerde mukavemet ediyor, tamir ediyor. Sedd-i Zülkarneyn'in tahribiyle Ye'cüc ve Me'cüc'lerin dünyayı fesada vermesi gibi, şeriat-ı Muhammediye *(aleyhissalâtü vesselâm)* olan sedd-i Kur'ânî'nin tezelzülüyle ve Ye'cüc ve Me'cüc'den daha müthiş olarak ahlâkta ve hayatta zulmetli bir anarşilik ve zulümlü bir dinsizlik fesada ve ifsada başlıyor.

Risale-i Nur şâkirtleri, böyle bir hâdisede mânevî mücahedeleri, inşaallah,

zaman-ı sahâbedeki gibi, az amelle pek büyük sevap ve a'mâl-i salihaya medar olur.

Aziz kardeşlerim! İşte böyle bir zamanda, bu dehşetli hâdisâta karşı, ihlâs kuvvetinden sonra bizim en büyük kuvvetimiz, iştirâk-i a'mâl-i uhrevî düsturuyla birbirimize kalemlerle, her birinin a'mâl-i saliha defterine hasenât yazdırdıkları gibi; lisanlarıyla, her birinin takvâ kalesine ve siperine kuvvet ve imdat göndermektir. Ve bilhassa fırtınalı tehâcüme hedef olan bu âciz kardeşinize, bu mübarek şuhûr-u selâsede ve eyyâm-ı meşhurede yardıma koşmak, sizin gibi kahraman ve vefadar ve şefkatkârların şe'nidir. Bütün ruhumla bu imdad-ı mânevîyi sizden rica ediyorum. Ve ben dahi, iman ve sadakat şartıyla, Risale-i Nur talebelerini bütün dualarıma ve mânevî kazançlarıma, yirmi dört saatte, iştirak-i a'mâl-i uhreviye düsturuyla, bazen yüz defadan ziyade "Risale-i Nur talebeleri" unvanıyla hissedar ediyorum.

Gül ve Nur ve Mübarekler ve Medrese-i Nuriye heyetleri ve ümmî ihtiyarlar ve mâsumlar başta olarak umum kardeşlerimize ve hemşirelerimize selâm ve selâmet ve saadetlerine dua ediyoruz.

Said Nursî

Cenâb-ı Hakk'a yüz binler şükür olsun ki Risale-i Nur kendi kendine tevessü ediyor. Her tarafta fütuhatı var. Ehl-i dalâletin hileleri onu durdurmuyor; bilâkis çok dinsizler teslim-i silâh ediyorlar. Hâfız Ali'nin dediği gibi, korkuları pek ziyadedir. Şimdi, dinsizlik taassubuyla değil, korku cihetiyle ilişiyorlar. O korku, Risale-i Nur lehine dönecek inşaallah.

Said Nursî

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1]

Bu âciz kardeşiniz, hem o eski dost zâta, hem ehl-i dikkate ve sizlere beyan ediyorum ki:

Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan'ın feyziyle, Yeni Said, hakâik-i imaniyeye dair o derece mantıkça ve hakikatçe burhanlar zikrediyor ki; değil Müslüman ulemâsı, belki en muannit Avrupa filozoflarını da teslime mecbur ediyor ve etmektedir.

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

Amma, Risale-i Nur'un kıymet ve ehemmiyetine işarî ve remzî bir tarzda, Hazreti Ali (radiyallâhu anh) ve Gavs-ı Âzam'ın (kuddise sirruh) ihbârâtı nev'inden, Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan'ın dahi bu zamanda bir mucize-i mânevîsi olan Risale-i Nur'a nazar-ı dikkati celbetmesine mana-yı işârî tabakasından rumuz ve imaları, i'câzının şe'nindendir ve o lisân-ı gaybın, belâgat-ı mucizekârânesinin muktezasıdır.

Evet, Eskişehir Hapishanesinde, dehşetli bir zamanda ve kudsî bir teselliye pek çok muhtaç olduğumuz hengâmda, mânevî bir ihtarla, "Risale-i Nur'un makbuliyetine dâir eski evliyalardan şahit getiriyorsun. Hâlbuki وَلَا رَطْبٍ وَلَا يَابِسٍ إِلَّا فِي كِتَابٍ مُبِينٍ[1] sırrıyla en ziyade bu meselede söz sahibi Kur'ândır. Acaba, Risale-i Nur'u, Kur'ân kabul eder mi? Ona ne nazarla bakıyor?" denildi. O acib suâl karşısında bulundum.

Ben de Kur'ân'dan istimdat eyledim. Birden, otuz üç âyetin mana-yı sarîhinin teferruatı nev'indeki tabakattan, mana-yı işârî tabakasında ve o mana-yı işârî külliyetinde dahil bir ferdi Risale-i Nur olduğunu ve duhulüne, medâr-ı imtiyazına bir kuvvetli karine bulunmasını, bir saat zarfında hissettim; ve bir kısmı, bir derece izah ve bir kısmını mücmelen gördüm. Kanaatimde hiçbir şek ve şüphe ve vehim ve vesvese kalmadı. Ben de *ehl-i imanın imanını, Risale-i Nur'la muhafaza niyetiyle* o kat'î kanaatimi yazdım ve has kardeşlerime mahrem tutulmak şartıyla verdim.

Ve o risalede, biz demiyoruz ki "âyetin mana-yı sarîhi budur;" tâ hocalar فِيهِ نَظَرٌ[2] desin. Hem dememişiz ki "Mânâ-yı işârînin külliyeti budur."

Belki diyoruz ki mana-yı sarîhinin tahtında müteaddit tabakalar var; bir tabakası da, mana-yı işârî ve remzîdir. Ve o mana-yı işârî de bir küllîdir; her asırda cüz'iyatları var. Risale-i Nur dahi bu asırda o mana-yı işârî tabakasının külliyetinden bir ferttir. Ve o ferdin kasten bir medar-ı nazar olduğuna ve ehemmiyetli bir vazife göreceğine, eskiden beri ulemâ beyninde câri bir düstur-u cifrî ve riyâzî ile karineler, belki hüccetler gösterilmişken, Kur'ân'ın âyetine veya sarahatine değil incitmek, belki i'câz ve belâgatına hizmet ediyor. *Bu nevi işârât-ı gaybiyeye itiraz edilmez. Ehl-i hakikatin, nihayetsiz işârât-ı Kur'âniye'den had ve hesaba gelmeyen istihracâtlarını inkâr edemeyen, bunu da inkâr etmemeli ve edemez…*

---

1 "Yaş ve kuru hiçbir şey yoktur ki açık, net bir kitapta bulunmasın." (En'âm sûresi, 6/59)

2 Mülâhaza dairesi açık (Herkesin kabul ettiği bir görüş değil; tartışılır..)

Amma, benim gibi ehemmiyetsiz bir adamın elinde böyle ehemmiyetli bir eserin zuhur etmesini istiğrab ve istib'ad edip itiraz eden zât, eğer buğday tanesi kadar çam çekirdeğinden dağ gibi çam ağacını halk eylemek azamet ve kudret-i ilâhiyeye delil olduğunu düşünse, elbette bizim gibi acz-i mutlak, fakr-ı mutlakta ve böyle ihtiyac-ı şedit zamanında böyle bir eserin zuhuru, "vüs'at-i rahmet-i ilâhiyeye delildir" demeye mecbur olur.

Ben, sizi ve mûterizleri Risale-i Nur'un şeref ve haysiyetiyle temin ediyorum ki bu işaretler ve evliyanın imalı haberleri, remizleri beni daima şükre ve hamde ve kusurlarımdan istiğfara sevketmiş. Hiçbir vakitte, hiçbir dakika, nefs-i emmareme medar-ı fahir ve gurur olacak bir enaniyet ve benlik vermediğini, size bu yirmi sene hayatımın göz önünde tereşşuhâtıyla ispat ediyorum.

Evet, bu hakikatle berabar, insan kusurlardan, nisyandan, sehivden hâli değil. Benim bilmediğim çok kusurlarım var. Belki de fikrim karışmış, risalelerde hatalar da olmuş. Fakat, Kur'ân'ın hurufât-ı kudsiyesinin yerine, beşerin tercümesini ikame perdesi altında, noksan huruflarla, yeni hat altında, tahrifkârâne, ehl-i dalâletin tevilât-ı fâsideleri âyâtın sarâhatini incitmelerine bakmıyor gibi; bîçâre, mazlum bir adamın, kardeşlerinin imanını kuvvetleştirmek için, bir nükte-i i'câziyeyi beyan ettiği için, hizmet-i imaniyesine fütur verecek derecede itiraz, elbette değil öyle zâtlar, belki zerre miktarı insafı bulunan itiraz edemez.

Benim şahsım için mûcib-i hayrettir ki o itiraz eden zât, benim silsile-i ilimde en mühim üstadım olan Şeyh Fehim'in *(kuddise sirruh)* bir tilmizi ve en ziyade merbut olduğum İmam Rabbânî'nin *(radiyallâhu anh)* bir talebesi olduğu hâlde, herkesten ziyade kusurlarıma, eski karışık hayatlarıma, taşkınlıklarıma bakmayarak bütün kuvvetiyle imdadıma koşmak lâzım iken, maatteessüf, ondan tereşşuh eden bir itiraz, bazı zayıf arkadaşlarımıza fütur ve ehl-i dalâlete bir senet hükmüne geçtiğini çok teessüfle işittik. O ihtiyar zâttan, çabuk bu su-i tefehhümü izale etmek için tamire çalışmasını, hem duasıyla, hem tesirli nasihatiyle yardımını bekleriz.

Bunu da ilâveten beyan ediyorum: Bu zamanda, gayet kuvvetli ve hakikatli milyonlar fedakârları bulunan meşrepler, meslekler bu dehşetli dalâlet hücumuna karşı zâhiren mağlûbiyete düştükleri hâlde, benim gibi yarım ümmî ve kimsesiz, mütemadiyen tarassut altında, karakol karşısında ve müthiş, müteaddit cihetlerle aleyhimde propagandalar ve herkesi benden tenfir etmek vaziyetinde bulunan bir adam, elbette dalâlete karşı galibane mukavemet

eden ve milyonlar efradı bulunan mesleklerden daha ileri, daha kuvvetli dayanan Risale-i Nur'a sahip değildir. O eser, onun hüneri olamaz ve onunla iftihar edemez. *Belki, doğrudan doğruya Kur'ân-ı Hakîm'in bu zamanda bir mucize-i maneviyesi, rahmet-i ilâhiye tarafından ihsan edilmiştir.* O adam, binler arkadaşıyla beraber o hediye-i Kur'âniye'ye el atmışlar. Her nasılsa birinci tercümanlık vazifesi ona düşmüş. Onun fikri ve ilmi ve zekâsının eseri olmadığına delil, Risale-i Nur'un öyle parçaları var ki bazı altı saatte, bazı iki saatte, bazı bir saatte, bazı on dakikada yazılan risaleler var. Ben yeminle temin ediyorum ki Eski Said'in *(radiyallâhu anh)*[1](Hâşiye) kuvve-i hafızası beraber olmak şartıyla, o on dakikalık işi, on saatte fikrimle yapamıyorum. O bir saatlik risaleyi, iki gün istidadımla, zihnimle yapamıyorum. Ve o altı saatlik risale olan Otuzuncu Söz'ü, ne ben, ne de en müdakkik dindar filozoflar, altı günde o tahkikatı yapamaz. Ve hâkezâ...

Demek, biz müflis olduğumuz hâlde, gayet zengin bir mücevherat dükkânının dellâlı ve birer hizmetçisi olmuşuz. Cenâb-ı Hak, fazl ve keremiyle, bu hizmette hâlisâne, muhlisâne bizi ve umum Risale-i Nur şâkirtlerini daim muvaffak eylesin, âmîn...

Said Nursî

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[2]

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Bugünlerde sabah namazı tesbihatında İstanbul'daki ihtiyarın garazkârâne ve şahsıma karşı galiz gıybeti üzerine, Eski Said damarıyla nefs-i emmarem heyecana geldi. "Mazlumum, bu nevi zulüm çekilmez!" dedi, intikamını almak istedi. Birden kalbime geldi:

"Belki Risale-i Nur'un İstanbul'da neşrine bir vesile olur. Sen madem hayat-ı dünyeviyeni ve hayat-ı uhreviyeni dahi Risale-i Nur'a feda ediyorsun; bu izzet-i nefis damarını dahi feda et. Hem sebeb-i hilkat-i kâinat Fahr-i Âlem *(aleyhissalâtü vesselâm)*'a 'mecnun' tabiri istimâl eden insanlar bulunduğu gibi,

---

1 (Hâşiye) Bazı müstensihler, bu bîçare Said hakkında "*radiyallâhü anh*" kelimesini bir dua niyetiyle yazmışlar. Ben bozmak istedim, hatıra geldi ki: "Allah razı olsun" manasında bir duadır, ilişme. Ben de bozmadım.

2 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

senin, o güneşe nisbeten zerrecik bir izzet-i nefsinin kırılmasına ehemmiyet verme!" diye ihtar edildi, benim de kalbim rahat etti.

Said Nursî

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1]

İstanbul ulemâsının en büyüğü ve en müdakkiki ve çok zaman müftiü'l-enam olan eski fetvâ emini, meşhur Ali Rıza Efendi, *(rahmetullâhi aleyh)* Birinci Şuâ, İşârât-ı Kur'âniyye ve Âyetü'l-Kübrâ gibi risaleleri gördükten sonra, Risale-i Nur'un mühim bir talebesi olan Hâfız Emin'e demiş ki:

"Bediüzzaman, şu zamanda, din-i İslâm'a en büyük hizmet eylediğini ve eserlerinin tam doğru olduğunu ve böyle bir zamanda, mahrumiyet içinde, ferâgat-ı nefis edip, yani dünyayı terk edip böyle bir eser meydana getirmek hiç kimseye müyesser olmadığını ve her sûretle şâyân-ı tebrik olduğunu ve Risale-i Nur, müceddid-i din olduğunu ve Cenâb-ı Hak, onu muvaffakun bi'l-hayr eylesin, âmîn..." diyerek bazılarının sakal bırakmamaklığına itirazları münasebetiyle, Mevlânâ Celâleddin-i Rumî'nin pederleri olan Sultanü'l-ulemâ'nın bir kıssası ile onu müdafaa edip, demiş:

"Bu misillü, Bediüzzaman'ın dahi elbette bir içtihadı vardır. İtiraz edenler haksızdır." demiş. Ve Hoca Mustafa'ya emretmiş, söylediğimi yaz:

"Bediüzzaman'a kemâl-i hürmetle selâm ederim. Telifatınızın ikmaline hırz-ı can (yani, ruha nüsha olacak kadar kıymettar) ile dua etmekteyim. Bazı ulemâü's-sû'un tenkidine uğradığına müteessir olma. Zira 'Yemişli ağaç taşlanır'.[2](Hâşiye) *kaziyyesi meşhurdur. Mücahedatınıza devam buyurun. Cenâb-ı Hak ve Feyyâz-ı Mutlak âcilen murad ve matlubunuza muvaffakün bi'l-hayr eylesin. Bâki Hakk'ın birliğine emanet olunuz."*

Eski Fetva Emini
Ali Rıza

İşte böyle müdakkik ve ilim ve şeriat ve Kur'ân cihetinde bu zamanda söz sahibi en büyük âlim böyle hükmetmiş.

---

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

2 (Hâşiye) Yani, mübarek, tatlı meyveleri bulunan ağaçlara taş atanlar, akılları varsa tatsınlar ve yesinler. Çürütmeye lâyık ve kabil değiller, demektir.

Feyzi

Aziz, sıddık, müdakkik, müstakîm kardeşlerim,

Gayet ciddî bir ihtarla bir hakikati beyan etmeye lüzum var. Şöyle ki:

لَا يَعْلَمُ الْغَيْبَ إِلَّا اللهُ[1] *sırrıyla, ehl-i velâyet, gaybî olan şeyleri, bildirilmezse bilmezler. En büyük bir veli dahi, hasmının hakikî hâlini bilmedikleri için, haksız olarak mübâreze etmesini Aşere-i Mübeşşere'nin mabeynindeki muharebe gösteriyor. Demek, iki veli, iki ehl-i hakikat birbirini inkâr etmekle makamlarından sukut etmezler. Meğer, bütün bütün zâhir-i şeriate muhalif ve hatası zâhir bir içtihadla hareket edilmiş ola.*

Bu sırra binaen وَالْكَاظِمِينَ الْغَيْظَ وَالْعَافِينَ عَنِ النَّاسِ[2] *'deki ulüvv-ü cenâb düsturuna ittibaen ve avâm-ı müminînin şeyhlerine karşı hüsn-ü zanlarını kırmamakla, imanlarını sarsılmadan muhafaza etmek ve Risale-i Nur'un erkânlarının haksız itirazlara karşı haklı, fakat zararlı hiddetlerinden kurtarmak lüzumuna binaen; ve ehl-i ilhadın iki taife-i ehl-i hakkın mabeynindeki husûmetten istifade ederek, birinin silâhıyla, itirazıyla ötekini cerhedip ve ötekinin delilleriyle berikini çürütüp ikisini de yere vurmak ve çürütmekten içtinaben, Risale-i Nur şâkirtleri, bu mezkûr dört esasa binaen, muarızlara hiddet ve tehevvür ile ve mukabele-i bilmisil ile karşılamamalı. Yalnız kendilerini müdafaa için musalahakârâne, medar-ı itiraz noktaları izah etmek ve cevap vermek gerektir.*

Çünkü bu zamanda enaniyet çok ileri gitmiş. Herkes, kameti miktarında bir buz parçası olan enaniyetini eritmeyip bozmuyor, kendini mâzur biliyor; ondan nizâ çıkıyor. Ehl-i hak zarar eder; ehl-i dalâlet istifade ediyor.

Mâlûm itiraz hâdisesi îma ediyor ki ileride, meşrebini çok beğenen bazı zâtlar ve hodgâm bazı sofi-meşrepler ve nefs-i emmaresini tam öldürmeyen ve hubb-u cah vartasından kurtulmayan bazı ehl-i irşad ve ehl-i hak, Risale-i Nur'a ve şâkirtlerine karşı kendi meşreplerini ve meslekleri-nin revacını ve etbâlarının hüsn-ü teveccühlerini muhafaza niyetiyle itiraz edecekler; belki dehşetli mukabele etmek ihtimali var. Böyle hâdiselerin

---

1 Hiç kimse gaybı bilemez, gaybı yalnız Allah bilir.

2 "O muttakîler ki kızdıklarında öfkelerini yutar, insanların kusurlarını affederler." (Âl-i İmran sûresi, 3/134)

vukuunda, bizlere, itidâl-i dem ve sarsılmamak ve adavete girmemek ve o muarız taifenin de rüesalarını çürütmemek gerektir.

Fâş etmek hatırıma gelmeyen bir sırrı, fâş etmeye mecbur oldum. Şöyle ki:

Risale-i Nur'un şahs-ı mânevîsi ve o şahs-ı mânevîyi temsil eden has şâkirtlerinin şahs-ı mânevîsi "Ferid" makamına mazhar oldukları için, değil hususî bir memleketin kutbu, belki –ekseriyet-i mutlakayla– Hicaz'da bulunan kutb-u âzamın tasarrufundan hariç olduğunu.. ve onun hükmü altına girmeye mecbur değil. Her zamanda bulunan iki imam gibi, onu tanımaya mecbur olmuyor. Ben, eskide, Risale-i Nur'un şahs-ı mânevîsini, o imamlardan birisini zannediyordum. Şimdi anlıyorum ki Gavs-ı Âzam'da, kutbiyet ve gavsiyetle beraber, "Ferdiyet" dahi bulunduğundan, âhirzamanda, şâkirtlerinin bağlandığı Risale-i Nur, o "Ferdiyet" makamının mazharıdır. Bu gizlenmeye lâyık olan bu sırr-ı azime binaen Mekke-i Mükerreme'de dahi –farz-ı muhâl olarak– Risale-i Nur'un aleyhinde bir itiraz kutb-u âzamdan dahi gelse, Risale-i Nur şâkirtleri sarsılmayıp, o mübarek kutb-u âzamın itirazını iltifat ve selâm sûretinde telâkki edip, teveccühünü de kazanmak için, medar-ı itiraz noktaları o büyük üstadlarına karşı izah etmek, ellerini öpmektir.

Ey kardeşlerim, bu zamanda öyle dehşetli cereyanlar ve hayatı ve cihanı sarsacak hâdiseler içinde hadsiz bir metanet ve itidal-i dem ve nihayetsiz bir fedakârlık taşımak gerektir.

Evet يَسْتَحِبُّونَ الْحَيٰوةَ الدُّنْيَا عَلَى الْاٰخِرَةِ[1] âyetinin sırr-ı işarîsiyle, âhireti bildikleri ve iman ettikleri hâlde dünyayı âhirete severek tercih etmek ve kırılacak şişeyi bâki bir elmasa bilerek rıza ve sevinçle tercih etmek ve âkıbeti görmeyen kör hissiyatın hükmüyle, hazır bir dirhem zehirli lezzeti, ileride bir batman sâfi lezzete tercih etmek, bu zamanın dehşetli bir marazı, bir musibetidir. O musibet sırrıyla, hakikî müminler dahi bazen ehl-i dalâlete taraftar olmak gibi dehşetli hatada bulunuyorlar. Cenâb-ı Hak, ehl-i imanı ve Risale-i Nur şâkirtlerini bu musibetlerin şerrinden muhafaza eylesin, âmîn...

Said Nursî

---

1 "Bile bile dünyayı (âhirete) tercih ederler." (İbrahim sûresi, 14/3).

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1]

Ey kardeşlerim,

Bu zamanda, hususan bu sıralarda, Risale-i Nur'un şâkirtleri tam bir metanet ve tesanüt ve dikkat etmeye muhtaçtırlar. Lillâhilhamd, Isparta ve havalisi kahramanları demir gibi bir metanet göstermesiyle, başka yerlere de hüsn-ü misal oldu.

Ey Hüsrev! Tesirli ve güzel mektubunu aldım. Vazifenin başına geçmen bizi fevkalâde mesrur etti. Binler safalarla geldin. Sen, bu bir buçuk sene maddî kalemin işlemediğinden merak etme. Senin yerine ve kerametli kaleminin yâdigârı olan Mu'cizât-ı Ahmediye'nin bir vilâyât-ı şarkıyede faalâne geziyor. Diğer son yazdığın nüsha da, İstanbul'da, senin yerinde çalışıp, inşaallah, fütuhat yapar. Senin yazdığın mucizeli iki Kur'ân-ı Azîmüşşân'ın bu havâlide, hususan Ramazan-ı Şerifte sana kazandırdıkları sevapları ve tahsin ve tebriklerini, inşaallah, yakında tab'a girmesiyle âlem-i İslâm'dan senin ruhuna yağacak rahmet dualarını düşün, Allah'a şükret.

Said Nursî

Aziz, sıddık kardeşlerim,

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[2]

Ben, pek kat'î bir sûrette ve bine yakın tecrübelerim neticesinde kat'î kanaatim gelmiş ve ekser günlerde hissediyorum ki Risale-i Nur'un hizmetinde bulunduğum günde, o hizmetin derecesine göre kalbimde, bedenimde, dimağımda, maişetimde bir inkişaf, inbisat, ferahlık, bereket görüyorum. Hem orada iken, hem burada çok kardeşlerimden aynı hâleti hissettim ve ediyorum. Ve çokları itiraf ediyor ki "Biz de hissediyoruz." derler. Hatta, size geçen sene yazdığım gibi, benim pek az gıda ile yaşadığımın sırrı, o bereket imiş.

Hem, İmam Şâfiî'den *(radiyallâhu anh)* rivayet var ki: "Hâlis talebe-i ulûmun rızkına ben kefalet edebilirim."[3] demiş. Çünkü rızıklarında vüs'at ve bereket olur.

---

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

2 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

3 el-Kudâî, *Müsnedü'ş-Şihâb* 1/244; el-Kannûcî, *Ebcedü'l-ulûm* 1/98; el-Münâvî, *Feyzu'l-kadîr* 6/175.

Madem hakikat budur ve madem hâlis talebe-i ulûm unvanına Risale-i Nur şâkirtleri bu zamanda tam liyâkat göstermişler. Elbette, şimdiki açlık ve kahta mukabil Risale-i Nur hizmetini bırakmak ve zaruret-i maişet özrüyle maişet peşine koşmak yerine en iyi çare, şükür ve kanaat ve Risale-i Nur talebeliğine tam sarılmaktır.

Said Nursî

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1]

Risale-i Nur ve ondan tam ders alan biz şâkirtleri, değil dünya siyasetlerine, belki bütün dünyaya karşı da Risale-i Nur'u âlet edemeyiz ve şimdiye kadar da etmemişiz. Biz ehl-i dünyanın dünyalarına karışmıyoruz. Bizden zarar tevehhüm etmek divaneliktir.

Evvelâ: *Kur'ân bizi siyasetten men etmiş, tâ ki elmas gibi hakikatleri, ehl-i dünyanın nazarında cam parçalarına inmesin.*

Saniyen: *Şefkat, vicdan, hakikat bizi siyasetten men ediyor. Çünkü tokata müstehak dinsiz münafıklar onda iki ise, onlarla müteallik yedi-sekiz mâsum bîçâre, çoluk-çocuk, zayıf, hasta, ihtiyarlar var. Belâ ve musibet gelse, o sekiz mâsumlar o belâya düşecekler. Belki o iki münafık dinsiz, daha az zarar görecek. Onun için, siyaset yoluyla, idare ve âsâyişi ihlâl tarzında, neticenin husulü de meşkûk olduğu hâlde girmek, Risale-i Nur'un mahiyetindeki şefkat, merhamet, hak, hakikat şâkirtlerini men etmiş.*

Salisen: *Bu vatan, bu millet ve bu vatandaki ehl-i hükûmet, ne şekilde olursa olsun, Risale-i Nur'a eşedd-i ihtiyaçla muhtaçtırlar. Değil korkmak veyahut adâvet etmek, en dinsizleri de onun dindârâne, hakperestâne düsturlarına taraftar olmak gerektir. Meğer ki bütün bütün millete, vatana, hâkimiyet-i İslâmiye'ye hıyanet ola.*

Çünkü bu millet ve vatan, hayat-ı içtimaiyesi ve siyasiyesi anarşilikten kurtulmak ve büyük tehlikelerden halâs olmak için, beş esas lâzım ve zarurîdir:

Birincisi: Merhamet.

İkincisi: Hürmet.

---

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

Üçüncüsü: Emniyet.

Dördüncüsü: Haram ve helâlı bilip haramdan çekilmek.

Beşincisi: Serseriliği bırakıp itaat etmelidir.

İşte Risale-i Nur, hayat-ı içtimaiyeye baktığı vakit bu beş esası temin edip, hem âsâyişin temel taşını tesbit ve temin eder. Risale-i Nur'a ilişenler katiyen bilsinler ki onların ilişmesi, anarşilik hesabına, vatan ve millete ve âsâyişe düşmanlıktır. İşte bunun hülâsasını o casusa söyledim. Dedim ki:

"*Seni gönderenlere söyle. Hem de ki: On sekiz senedir bir defa kendi istirahati için hükûmete müracaat etmeyen ve yirmi bir aydır dünyayı hercümerç eden harplerden hiçbir haber almayan ve çok mühim makamlarda çok mühim adamların dostâne temaslarını istiğnâ edip kabul etmeyen bir adama, ondan korkup, tevehhüm edip, dünyanıza karışmak ihtimali ile evhama düşüp tarassutlarla sıkıntı vermekte hangi mana var? Hangi maslahat var? Hangi kanun var? Divaneler de bilirler ki ona ilişmek divaneliktir.*" dedik. O casus da kalktı gitti.

Said Nursî

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1]

Aziz kardeşlerim,

Bu defa yazılarınızda İhlâs Risalelerini gördüğüm için, sizi o gibi risalelerin dersine havale edip, ziyade bir derse ihtiyaç görmedim. Yalnız bunu ihtar ediyorum ki *mesleğimiz, sırr-ı ihlâsa dayanıp, hakâik-i imaniye olduğu için, hayat-ı dünyaya, hayat-ı içtimaiyeye mecbur olmadan karışmamak ve rekabete, tarafgirliğe ve mübârezeye sevkeden hâlâttan tecerrüt etmeye mesleğimiz itibarıyla mecburuz.* Binler teessüf ki şimdi ki müthiş yılanların hücumuna mâruz bîçâre ehl-i ilim ve ehl-i diyanet, sineklerin ısırması gibi cüz'î kusuratı bahane ederek, birbirini tenkitle, yılanların ve zındık münafıkların tahribatlarına ve kendilerini onların eliyle öldürmesine yardım ediyorlar.

Gayet muhlis bir kardeşimizin mektubunda, bir ihtiyar âlim ve vaizin, Risale-i Nur'a zarar verecek vaziyette bulunması, benim gibi binler kusurları bulunan bir bîçârenin, ehemmiyetli mazerete binaen bir sünneti terk ettiğim bahanesiyle şahsımı çürütüp, Risale-i Nur'a ilişmek istemiş.

---

[1] Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

Evvelâ: *Hem o zât, hem sizler biliniz ki: Ben, Risale-i Nur'un hizmetkârıyım ve o dükkânın bir dellâlıyım. Risale-i Nur ise, Arş-ı Âzam'a bağlı olan Kur'ân-ı Azîmüşşân ile bağlanmış bir hakikî tefsirdir. Benim şahsımdaki kusurat, ona sirayet etmez.*

Sâniyen: *O vâiz ve âlim zâta benim tarafımdan selâm söyleyiniz... Benim şahsıma olan tenkidini, itirazını, başım üstüne kabul ediyorum. Sizler de o zâtı ve onun gibileri münakaşaya ve münâzaraya sevketmeyiniz. Hatta tecavüz edilse de beddua ile de mukabele etmeyiniz. Kim olursa olsun, madem imanı var, o noktada kardeşimizdir. Bize düşmanlık da etse, mesleğimizce mukabele edemeyiz. Çünkü daha müthiş düşman ve yılanlar var.*

Elimizde nur var, topuz yok! Nur incitmez, ışığıyla okşar. Ve bilhassa ehl-i ilim olsa, ilimden gelen enaniyeti de varsa, enaniyetlerini tahrik etmeyiniz. Mümkün olduğu kadar, وَإِذَا مَرُّوا بِاللَّغْوِ مَرُّوا كِرَامًا[1] *düsturunu rehber ediniz.*

Hem o zât, madem evvelce Risale-i Nur'a girmiş ve yazıyla da iştirak etmiş, o daire içindedir. Onun fikren bir yanlışı varsa da affediniz. Değil onlar gibi ehl-i diyanet ve tarîkata mensup müslümanlar, *şimdi bu acîb zamanda, imanı bulunan ve firâk-ı dâlleden bile olsa onlarla uğraşmamak; ve Allah'ı tanıyan ve âhireti tasdik eden Hıristiyan bile olsa, onlarla medar-ı nizâ noktaları medar-ı münakaşa etmemeyi, hem bu acîb zaman, hem mesleğimiz, hem kudsî hizmetimiz iktiza ediyor.*

Said Nursî

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[2]

Risale-i Nur'un mesleği ise, vazifesini yapar, Cenâb-ı Hakk'ın vazifesine karışmaz. Vazifesi tebliğdir; kabul ettirmek, Cenâb-ı Hakk'ın vazifesidir.

Hem, kemiyete ehemmiyet verilmez. Sen o havâlideki bir tek Âtıf'ı bulsan, yüzü bulmuş gibidir. Merak etme. Hem, mümkün olduğu kadar hariçten

---

1 "O kullar, boş söz ve işlere rastladıklarında vakarla oradan geçip giderler." (Furkan sûresi, 25/72).

2 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

gelen küçük ilişmelere ehemmiyet verme. Fakat ihtiyatla, bu atâlet mevsimi ve gaflet zamanı ve derd-i maişet iptilâsı zamanında cüz'î bir iştigal de ehemmiyetlidir. Tevakkuf değil, muvaffakiyetsiz mağlûbiyet yok! Risale-i Nur'un her tarafta galibâne fütuhatı var.

Said Nursî

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1]

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Risale-i Nur dünya işlerine âlet olamaz, dünya işlerine siper edilmez. Çünkü ehemmiyetli bir ibadet-i tefekküriye olduğu cihetle, dünyevî maksatlar kasten ondan istenilmez. İstenilse, ihlâs kırılır, o ehemmiyetli ibadet şekli değişir. Bazı çocuklar gibi, dövüştükleri vakit Kur'ân'ı siper eder. Başına gelen darbe Kur'ân'a geldiği gibi, Risale-i Nur, böyle muannit hasımlara karşı siper istimâl edilmemeli.

Evet, Risale-i Nur'a ilişenler tokat yerler; yüzer vukuat şahittir. Fakat Risale-i Nur, tokatlarda istimâl edilmez ve niyet ve kast ile tokatlar gelmez. Çünkü sırr-ı ihlâs ve sırr-ı ubudiyete münafidir. Bizler, bizlere zulmedenleri, bizi himâye eden ve Risale-i Nur'da istihdam eden Rabbimize havale ediyoruz…

Evet, dünyaya ait harika neticeler, bazı evrâd-ı mühimme gibi, Risale-i Nur'a çokça terettüp ediyor. Fakat onlar istenilmez, belki verilir; illet olamaz, bir fayda olabilir. Eğer istemekle olsa, illet olur, ihlâsı kırar; o ibadeti kısmen iptal eder.

Evet, Risale-i Nur'un o kadar dehşetli muannitlere karşı galibâne mukavemeti, sırr-ı ihlâstan, hiçbir şeye âlet edilmemesinden ve doğrudan doğruya saadet-i ebediyeye bakmasından ve hizmet-i imaniyeden başka bir maksat takip etmemesinden ve bazı ehl-i tarîkatin ehemmiyet verdikleri keşif ve kerâmât-ı şahsiyeye ehemmiyet vermemesindendir. Ve velâyet-i kübrâ ashabları olan sahabîler gibi, verâset-i nübüvvet sırrıyla, yalnız iman nurlarını neşretmek ve ehl-i imanın imanlarını kurtarmaktır.

---

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

Evet, Risale-i Nur'un bu dehşetli zamandaki kazandırdığı iki netice-i muhakkakası her şeyin fevkindedir; başka şeylere ve makamlara ihtiyaç bırakmıyor.

Birinci neticesi: *Sadakat ve kanaat ile Risale-i Nur dairesine giren, imanla kabre gireceğine gayet kuvvetli emareler var.*

İkincisi: *Risale-i Nur dairesinde, ihtiyarımız olmadan takarrur ve tahakkuk eden şirket-i maneviye-i uhreviye cihetiyle, her bir hakikî sâdık şâkird; binler diller ile kalbler ile dua etmek, istiğfar etmek, ibadet etmek ve bazı melâike gibi kırk bin lisanla tesbih etmektir.*[1] *Ve Ramazan-ı Şerifteki hakikat-i leyle-i Kadir gibi, kudsî ve ulvî hakikatleri, yüz bin el ile aramaktır.*

İşte, bu gibi netice içindir ki Risale-i Nur şâkirtleri, hizmet-i nuriyeyi velâyet makamına tercih eder; keşif ve kerâmâtı aramaz ve âhiret meyvelerini dünyada koparmaya çalışmaz. Vazife-i ilâhiye olan muvaffakiyet ve halka kabul ettirmek ve revaç vermek ve galebe ettirmek ve müstehak oldukları şan u şeref ve ezvâk ve inâyetlere mazhar etmek gibi, kendi vazifelerinin haricinde bulunan şeylere karışmazlar ve harekâtını onlara bina etmezler. Hâlisen, muhlisen çalışırlar, "Vazifemiz hizmettir, o yeter." derler.

Said Nursî

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[2]

Seksen küsûr sene kıymetinde bulunan ve Ramazan-ı Şerif'in mecmuunda gizlenen hakikat-i leyle-i Kadri kazanmak için, Risale-i Nur şâkirtlerinin şirket-i mâneviye-i uhreviyeleri muktezasınca, her biri, mütekellim-i maalgayr sîgasınca أَجِرْنَا[3] ، اِرْحَمْنَا[4] ، اِغْفِرْ لَنَا[5] gibi tâbiratta, "biz" dedikleri vakit, Risale-i Nur'un sâdık şâkirtlerini niyet etmek gerektir. Tâ her bir şâkirt umumun namına münâcât edip çalışsın. Bu bîçâre, az çalışabilen ve haddinden çok fazla

---

1 Bkz.: et-Taberî, *Câmiu'l-beyân* 15/156; Ebu'ş-Şeyh, *el-Azame* 2/547, 740, 742, 747, 3/868; İbni Kesîr, *Tefsîru'l-Kur'ân* 3/62.

2 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

3 Bizi sıyanetinle koru.

4 Bize merhametinle muamele et.

5 Bize acı ve mağfiret et.

hizmet ondan beklenen bu kardeşinize, o hüsn-ü zanları yanlış çıkarmamak için, geçmiş Ramazan gibi yardımınızı rica ediyorum.

Said Nursî

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1]

İki üç gün evvel, "Yirmi İkinci Söz" tashih edilirken dinledim. Gördüm ki içinde hem küllî zikir, hem geniş fikir, hem kesretli tehlil, hem kuvvetli imanî ders, hem gafletsiz huzur, hem kudsî hikmet, hem yüksek bir ibadet-i tefekküriye gibi nurlar var. Bir kısım şâkirtlerin ibadet niyetiyle risaleleri, ya yazmak veya okumak veya dinlemekliğin hikmetini bildim. "Bârekâllah" dedim, hak verdim.

Said Nursî

Karadağ'ın Bir Meyvesi

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[2]

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Bu defa mektup yerinde bu meyveyi gönderiyoruz.

Bir âyetin mana-yı işarîsinin külliyetinden bir ferdi, Hürriyetten bu ana kadardır. Teşrin-i Sâni otuzuncu gün, bin üç yüz elli sekizde, Karadağ başına çıkıyordum. "İnsanların, hususan müslümanların bu teselsül eden helâketleri ve hasaretleri ne vakitten başladı, ne vakte kadardır?" hatıra geldi. Birden, her müşkülümü halleden Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan, Sûre-i ﴿وَالْعَصْرِ﴾[3]'ı karşıma çıkardı. "Bak!" dedi. Baktım. Her asra hitap ettiği gibi, bu asrımıza da daha ziyade bakan إِنَّ الْإِنْسَانَ لَفِي خُسْرٍ ﴿وَالْعَصْرِ ﴿إِنَّ الْإِنْسَانَ لَفِي خُسْرٍ[4] âyetindeki makam-ı cifrîsi bin üç yüz yirmi dört (1324) edip, Hürriyet inkılâbıyla başlayan

---

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

2 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

3 "Yemin olsun asra (hadiselerle yüklü zamana, bilhassa onun son parçasına)…" (Asr sûresi, 103/1)

4 "Yemin olsun asra (hadiselerle yüklü zamana, bilhassa onun son parçasına): Şurası bir gerçek ki, hüsrandadır insan." (Asr sûresi, 103/1-2)

tebeddül-ü saltanat ve Balkan ve İtalyan harpleri ve Birinci Harb-i Umumî mağlûbiyetleri ve muahedeleri ve şeâir-i İslâmiye'nin sarsılmaları ve bu memleketin zelzeleleri ve yangınları ve İkinci Harb-i Umumî'nin zemin yüzünde fırtınaları gibi, semâvî ve arzî musibetlerle hasâret-i insaniyeyle إِنَّ الْإِنْسَانَ لَفِي خُسْرٍ âyetinin bu asırda dahi bir hakikati, maddeten aynı tarihiyle gösterip, bir lem'a-yı i'câzını gösteriyor.[1] إِلَّا الَّذِينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ âhirdeki (ت) ، (ه) sayılır. Şedde sayılır ise, makam-ı cifrîsi bin üç yüz elli sekiz ve dokuz olan bu senenin ve gelecek senenin aynı tarihini göstermekle o hasâretlerden, bâhusus mânevî hasâretlerden kurtulmanın çare-i yegânesi iman ve a'mâl-i saliha olduğu gibi ve mefhum-u muhalifiyle, o hasâretin de sebeb-i yegânesi küfür ve küfran, şükürsüzlük, yani imansızlık, fısk ve sefahet olduğunu gösterdi. Sûre-i ﴿وَالْعَصْرِ﴾[2]'ın azamet ve kudsiyetini ve kısalığıyla beraber gayet geniş ve uzun hakâikin hazinesi olduğunu tasdik ederek Cenâb-ı Hakk'a şükrettik.

Evet, âlem-i İslâm'ın, bu asrın en büyük hasâreti olan bu dehşetli İkinci Harb-i Umumî'den kurtulmasının sebebi, Kur'ân'dan gelen iman ve a'mâl-i saliha olduğu gibi; fakirlere gelen acı, açlık ve kahtın sebebi, orucun tatlı açlığını çekmedikleri ve zenginlere gelen hasâret ve zayiatın sebebi de zekât yerinde ihtikâr etmeleridir. Ve Anadolu'nun bir meydan-ı harp olmamasının sebebi, إِلَّا الَّذِينَ اٰمَنُوا kelime-i kudsiyesinin hakikatini fevkalâde bir sûrette yüz bin insanların kalblerine tahkikî bir tarzda ders veren Risale-i Nur olduğunu, pek çok emarelerle ve şâkirtlerinden binler ehl-i hakikat ve dikkatin kanaatleri ispat eder.

Risale-i Nur'un Küçük ve Mâsum Şâkirtleri

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Risale-i Nur'un küçük ve mâsum şâkirtlerinden elli-altmış talebenin yazdıkları nüshalar bize de gönderilmiş. Biz de o parçaları üç cilt hâlinde cemettik. Hem o masum şâkirtlerin bazılarını isimleriyle kaydettik. Meselâ:

---

1 "Ancak iman edip, imanları istikametinde sağlam, yerinde, doğru ve ıslaha yönelik işler yapanlar müstesna." (Asr sûresi, 103/3)

2 "Yemin olsun asra (hadiselerle yüklü zamana, bilhassa onun son parçasına)…" (Asr sûresi, 103/1)

İsimleri	Yaşları
Ömer	15
Bekir	9
Hüseyin	11
Hâfız Nebi	14
Mustafa	14
Mustafa	13
Ahmed Zeki	13
Ali	12
Hâfız Ahmed	12

…

İşte bu mâsum çocukların Risale-i Nur'dan aldıkları derslerinin ve yazdıklarının bir kısmını bize göndermişler. Biz de onların isimlerinin bir cetvelde dercettik. Bunların bu zamanda bu ciddî çalışmaları gösteriyor ki, Risale-i Nur'da öyle mânevî bir zevk ve câzibedar bir nur var ki, mekteplerdeki çocukları okumaya şevkle sevk etmek için icad ettikleri her nevi eğlence ve teşviklere galebe edecek bir lezzet, bir sürur, bir şevk, Risale-i Nur veriyor ki, çocuklar böyle hareket ediyorlar. Hem bu hâl gösteriyor ki, Risale-i Nur kökleşiyor. İnşaallah, daha hiçbir şey onu koparamayacak; ensâl-i âtiyede devam edecek.

Aynen bu mâsum çocuk şâkirtler gibi, Risale-i Nur'un câzibedar dairesine giren ümmî ihtiyarların dahi kırk-elli yaşından sonra Risale-i Nur'un hatırı için yazıya başlayıp yazdıkları kırk-elli parçayı, iki-üç mecmua içinde dercettik. Bu ümmî ihtiyarların ve kısmen çoban ve efelerin, bu zamanda, bu acip şerait içinde, herşeye tercihen Risale-i Nur'a bu sûrette çalışmaları gösteriyor ki, bu zamanda Risale-i Nur'a ekmekten ziyade ihtiyaç var ki, harmancılar, çiftçiler, çobanlar, yörük efeleri, hâcât-ı zaruriyeden ziyade Risale-i Nur'a çalışmaları Risale-i Nur'un hakkâniyetini gösteriyorlar.

Bu ciltte az, sâir altı cild-i âherde mâsumların ve ihtiyar ümmîlerin yazılarının tashihinde çok zahmet çektim. Vakit müsaade etmiyordu. Hatırıma geldi ve mânen denildi ki:

Sıkılma! Bunların yazıları çabuk okunmadığından, acelecileri yavaş

yavaş okumaya mecbur ettiğinden, Risale-i Nur'un gıda ve taam hükmündeki hakikatlerinden hem akıl, hem kalb, hem ruh, hem nefis, hem his hisselerini alabilirler. Yoksa, yalnız akıl cüz'î bir hisse alır, ötekiler gıdasız kalabilirler.

Risale-i Nur, sair ilimler ve kitaplar gibi okunmamalı. Çünkü ondaki iman-ı tahkikî ilimleri, başka ilimlere ve maariflere benzemez. Akıldan başka çok letâif-i insaniyenin de kuvvet ve nurlarıdır.

Elhâsıl, mâsumların ve ümmî ihtiyarların noksan yazılarında iki fayda var:

Birincisi: Teennî ve dikkatle okunmaya mecbur etmektir.

İkincisi: O mâsumâne ve hâlisâne ve samimî ve tatlı dillerinden, derslerinden Risale-i Nur'un şirin ve derin meselelerini lezzetli bir hayretle dinlemek ve ders almaktır.

Said Nursî

Isparta'ya Gönderilen Bir Mektup

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Namaz tesbihatının sırrına göre, nasıl ki namazdan sonra tesbih ve zikir ve tehlil ile hatme-i muazzama-yı Muhammediye *(aleyhissalâtü vesselâm)* ve zikir ve tesbih eden ve rûy-u zemin kadar geniş bir halka-yı tahmidat-ı Ahmediye *(aleyhissalâtü vesselâm)* dairesine tasavvuran ve niyeten girmek medâr-ı füyuzat olduğu gibi, biz dahi Risale-i Nur'un geniş daire-i dersinde ve halka-yı envârında ders alan ve çalışan binler mâsum lisanların ve mübarek ihtiyarların dualarına ve a'mâl-i salihalarına hissedar olmak ve dualarına âmîn demek hükmünde olarak, onlarla tayy-ı mekân ederek, gıyaben omuz omuza, diz dize bulunmak hayaliyle ve niyetiyle ve tasavvuruyla kendimizi fevkalhad bahtiyar biliyoruz. Hususan âhir ömrümde böyle kıymettar, mânevî evlâtları ve yüzer Abdurrahman'ları bulmak, benim için dünyada cennet hayatı hükmüne geçiyor.

Geçen Ramazan-ı Şerifte, hastalık münasebetiyle, her bir kardeşim benim hesabıma bir saat çalışmasının büyük bir neticesini aynelyakîn ve hakkalyakîn gördüğümden, böyle duaları reddedilmez mâsumların ve mübarek

ihtiyarların ve üstadlarının, benim hesabıma olan duaları ve çalışmaları, benim Risale-i Nur'a uhrevî bir netice-i bâkiyesini dünyada dahi bana gösterdi.

اَلْبَاقِي هُوَ الْبَاقِي[1]

Kardeşiniz
Said Nursî

Isparta'ya Gönderilen Bir Fıkradır

Risale-i Nur, kendi sâdık ve sebatkâr şâkirtlerine kazandırdığı çok büyük kâr ve kazanç ve pek çok kıymettar neticeye mukabil, fiyat olarak, o şâkirtlerden tam ve hâlis bir sadakat ve dâimî ve sarsılmaz bir sebat ister. *Evet, Risale-i Nur on beş senede kazanılan kuvvetli iman-ı tahkikîyi on beş haftada ve bazılara on beş günde kazandırdığına, yirmi bin zât tecrübeleriyle şehadet ederler.*

Hem, iştirak-i a'mâl-i uhreviye düsturuyla, her bir şâkirdinin, her bir günde binler hâlis lisanlarla edilen makbul duaları.. ve binler ehl-i salâhatin işledikleri a'mâl-i salihanın misil sevaplarını kazandırıp, her bir hakikî sâdık ve sebatkâr şâkirtlerini amelce binler adam hükmüne getirdiğini.. kerametkârâne ve takdirkârâne İmam Ali'nin *(radîyallâhu anh)* üç ihbarı ve keramet-i gaybiye-i Gavs-ı Âzam'daki *(kuddise sirruh)* tahsinkârâne ve teşvikkârâne beşareti.. ve Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan'ın kuvvetli işaretleri o hâlis şâkirtlerin, ehl-i saadet ve ehl-i cennet olacaklarını pek kat'î ispat ederler. Elbette böyle bir kazanç, öyle fiyat ister.

Madem hakikat budur, Risale-i Nur dairesinin yakınında bulunan ehl-i ilim ve ehl-i tarîkat ve sofî-meşrep zâtlar, onun cereyanına girmek ve ilim ve tarîkattan gelen sermayeleriyle ona kuvvet vermek ve genişlemesine çalışmak ve şâkirtlerini teşvik etmek ve bir buz parçası olan enaniyetini, tam bir havuz kazanmak için o dairedeki âb-ı hayat havuzuna atıp eritmek gerektir. Yoksa, başka bir çığır açmakla hem o zarar eder, hem bu müstakîm ve metin cadde-i Kur'âniye'ye bilmeyerek zarar verir, belki zındıkaya bilmeyerek bir nevi yardım hesabına geçer.

Said Nursî

---

1 Kendinden başka her şeyin fâni olduğu gerçek Bâkî, Allah'tır.

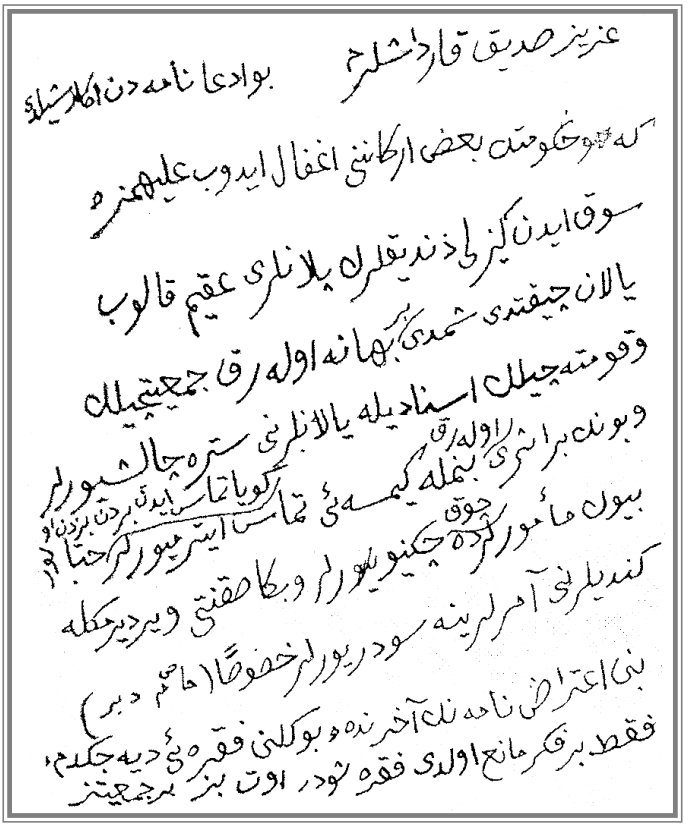

Üstad'ın Denizli Hapsindeyken talebelerine gönderdiği ve kendi el yazısıyla yazdığı mektup...

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Bu iddianâmeden anlaşıldı ki; hükûmetin bazı erkânını iğfal edip aleyhimize sevkeden gizli zındıkların plânları akîm kalıp yalan çıktı; şimdi bir bahane olarak cemiyetçilik ve komitecilik isnadıyla yalanlarını setre çalışıyorlar ve bunun bir eseri olarak benimle kimseyi temas ettirmiyorlar. Güya temas eden, birden bizden olur. Hatta büyük memurlar da çok çekiniyorlar ve bana sıkıntı verdirmekle kendilerini âmirlerine sevdiriyorlar. Hususan (د م ص حا ر ب) ben, itiraznâmenin âhirinde, bu gelen fıkrayı diyecektim, fakat bir fikir mâni oldu. Fıkra şudur: *Evet biz bir cemiyetiz!..*

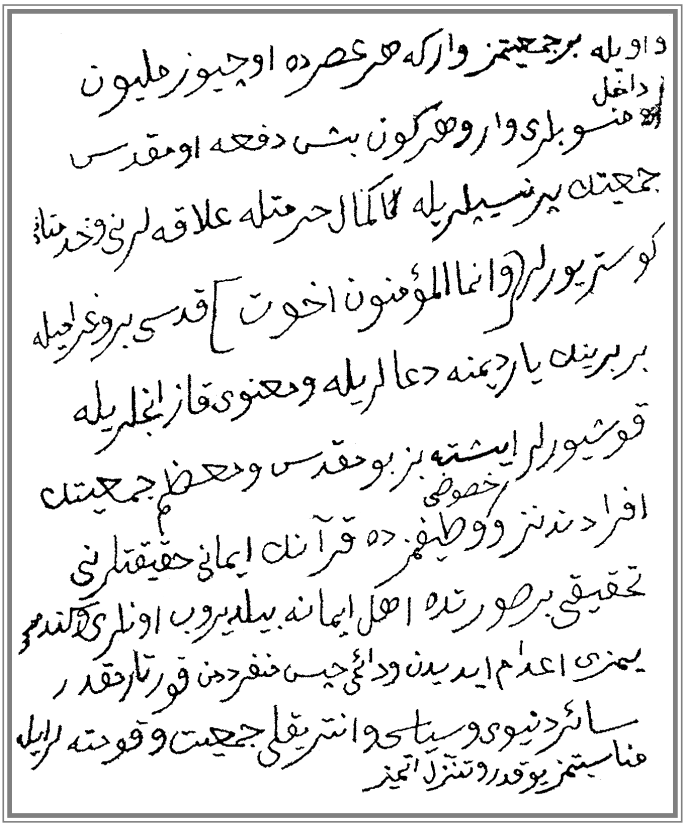

Ve öyle bir cemiyetimiz var ki; her asırda üç yüz elli milyon dâhil mensupları var.. ve her gün beş defa namazla o mukaddes cemiyetin prensipleriyle kemâl-i hürmetle alâkalarını ve hizmetlerini gösteriyorlar.. ve إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ[1] *kudsî programıyla birbirinin yardımına dualarıyla ve mânevî kazançlarıyla koşuyorlar.*

İşte biz, bu mukaddes ve muazzam cemiyetin efradındanız. Ve hususî vazifemiz de Kur'ân'ın imanî hakikatlerini tahkikî bir sûrette ehl-i imana bildirip onları ve kendimizi idam-ı ebedîden ve dâimî, berzahî haps-i münferitten kurtarmaktır. Sâir dünyevî ve siyasî ve entrikalı cemiyet ve komitelerle ve bizim medar-ı ithamımız olan cemiyetçilik gibi asılsız ve manasız gizli cemiyetle hiçbir münasebetimiz yoktur ve tenezzül etmeyiz.

---

1 "Müminler birbirleriyle ancak kardeştirler." (Hucurât sûresi, 49/10)

اَلسَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكَاتُهُ أَبَدًا دَائِمًا[1]

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Sakın sakın, dünya cereyanları, hususan siyaset cereyanları ve bilhassa harice bakan cereyanlar sizi tefrikaya atmasın. Karşınızda ittihat etmiş dalâlet fırkalarına karşı sizi perişan etmesin, اَلْحُبُّ فِي اللهِ، وَالْبُغْضُ فِي اللهِ[2] *düstur-u rahmânî yerine* اَلْحُبُّ فِي السِّيَاسَةِ ، وَالْبُغْضُ لِلسِّيَاسَةِ[3] *düstur-u şeytanî hükmederek, melek gibi bir hakikat kardeşine adâvet; ve el-hannâs gibi bir siyaset arkadaşına muhabbet ve taraftarlıkla zulmüne rıza gösterip cinayetine mânen şerik eylemesin.*

Evet, bu zamandaki siyaset, kalbleri ifsat edip, asabî ruhları azap içinde bırakır. Selâmet-i kalb ve istirahat-i ruh isteyen adam, siyaseti bırakmalı.

Evet, şimdi küre-i arzda herkes ya kalben, ya ruhen, ya aklen, ya bedenen gelen musibetten hissedarlıktan azap çekiyor, perişandır. Bilhassa ehl-i dalâlet ve ehl-i gaflet, merhamet-i umumiye-i ilâhiyeden ve hikmet-i tamme-i sübhâniyeden habersiz olduğundan, rikkat-i cinsiye sebebiyle nev-i beşerle alâkadar olduğundan kendi eleminden başka, nev-i beşerin şimdiki elîm ve dehşetli elemleriyle dahi müteellim olup azap çekiyor. Çünkü lüzumsuz ve mâlâyâni bir sûrette vazife-i hakikiyelerini ve elzem işlerini bırakıp âfâkî ve siyasî boğuşmalara ve kâinatın hâdiselerini merakla dinleyerek, karışarak ruhlarını sersem, akıllarını geveze etmişler. "Zarara razı olana merhamet edilmez." manasında اَلرَّاضِي بِالضَّرَرِ لَا يُنْظَرُ لَهُ[4] kaide-i esasiyesiyle şefkat hakkını ve merhamet liyâkatini kendilerinden selbetmiştir. Onlara acınmaz ve şefkat edilmez. Ve lüzumsuz başlarına belâ getiriyorlar.

---

1 Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi; sonsuza kadar sürekli üzerinize olsun.

2 "İçte duyulacak sevgi ve nefret Allah için olmalıdır." 'Allah için sevmek ve nefret etmek' bazı hadislerde amellerin en faziletlisi sayılmış;[*1] bazı hadislerde de imanın en güçlü bir bağı olduğuna dikkat çekilmiştir.[*2]

[*1] Ebû Dâvûd, *sünnet* 2; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 5/146; el-Bezzâr, *el-Müsned* 9/461.

[*2] et-Tayâlisî, *el-Müsned* s.101; İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef* 6/170, 172, 7/80.

3 Siyaset için sevmek, siyaset için buğz etmek.

4 Bkz.: İmâm Rabbânî, *el-Mektûbât* 2/83 (49. Mektup).

Ben tahmin ediyorum ki bütün küre-i arzın bu yangınında ve fırtınalarında selâmet-i kalbini ve istirahat-i ruhunu muhafaza eden ve kurtaran yalnız hakikî ehl-i iman ve ehl-i tevekkül ve rızadır. Bunun içinde en ziyade kendini kurtaranlar, Risale-i Nur dairesine sadakat ile girenlerdir.

Çünkü onlar, Risale-i Nur'dan aldıkları iman-ı tahkikî derslerinin nuruyla ve gözüyle, her şeyde rahmet-i ilâhiyenin izini, yüzünü görüp her şeyde kemâl-i hikmetini, cemâl-i adaletini müşahede ettiklerinden, kemâl-i teslimiyet ve rıza ile rubûbiyet-i ilâhiyenin icraatından olan musibetleri teslimiyetle ve gülerek karşılıyorlar, rıza gösteriyorlar. Ve merhamet-i ilâhiyeden daha ileri şefkatlerini sürmüyorlar ki elem ve azap çeksinler.

İşte bu hakikate binaen, değil yalnız hayat-ı uhreviyenin, belki dünyadaki hayatın dahi saadet ve lezzetini isteyenler –hadsiz tecrübeler ile– Risale-i Nur'un imanî ve Kur'ânî derslerinde bulabilir ve buluyorlar.

Said Nursî

Kastamonu'da Üstad Bediüzzaman'a Sekiz Sene Hizmet Eden Mehmet Feyzi ve Çaycı Emin Efendi'nin, Kastamonu'daki Hayatına Dair Emirdağ'da İken Hazreti Üstad'a Yazdıkları Kıymettar Bir Mektuplarıdır

اَلسَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكَاتُهُ بِعَدَدِ رَسَائِلِ النُّورِ الْمَقْرُوءَةِ وَالْمَكْتُوبَةِ

Çok sevgili, çok kıymettar, çok müşfik Üstadımız, Efendimiz Hazretleri,

Evvela: Leyle-i Mirac'ınızı tebrik eder, ellerinizden öper, kusurumuzun affını rica ederiz.

Üstadımızın tercüme-i halini merak edenlere deriz ki:

Kur'ân-ı Hakim, otuz üç âyâtının i'câzkâr işaretiyle.. İmam Ali *(radiyallâhu anh)* *Celcelûtiye* ve *Ercûze*'sinde kerametkâr delâlâtıyla.. ve Gavs-ı Âzam *(kuddise sirruh)*, beşaretkâr beyanâtıyla Üstadımızın hakikî tercüme-i hâlini ve Risale-i Nur'un hakikî mahiyetini beyan etmişler.

Üstadımızın şahs-ı mânevîsini bilmek isteyenler, Risale-i Nur'un İşârât-ı Kur'âniye ve Kerâmât-ı Aleviye ve Kerâmât-ı Gavsiye Risaleleri'ni ve Risale-i Nur'un sair eczalarını dikkatle tetebbu etmeleri lâzımdır. Yalnız bizim, Üstadımız hakkındaki kanaat-i kat'iyemiz şudur ki: İsm-i Nur ve İsm-i Hakim'e mazhariyetle, Kur'ân-ı Hakim'in hazinesinden nail olduğu hakâik ve maârifi, tahdis-i nimet maksadıyla beşere ilân eden bu allâme-i zîfünun Bediüzzaman Hazretleri, ahlâk-ı Muhammediye *(aleyhissalâtü vesselâm)* ile tahallûk etmiş, nefis ve heva berzahlarından geçmiş, mekârim-i ahlâkın en mümtaz ve müstesna bir timsâl-i mücessemi olarak bu asırda bulunmuş; şimdiye kadar bütün hayatında şâyân-ı hayret bir ulûvv-ü himmet ve sekînet ve iffet ve mahviyet içinde yaşamış. Gınâ-yı kalbi, tevekkül ve kanaati harikulâde.. maişet ve kıyafeti, pek sade.. ve mekârim-i ahlâkı, pek fevkalâde.. dünyaya zerre kadar meyil ve muhabbet etmez…

Hem öyle bir tarzda izzet-i ilmiyeyi hayatta muhafaza etmiş ki; asla kimseye arz-ı iftikar etmemek, hayatının en mühim bir düsturu olmuştur. Dünya kendilerine teveccüh etmişse de, ondan yüz çevirmiş olan Üstadımız, emr-i maaşta Cenab-ı Hakk'ın inâyetiyle, iffet ve nezahetini daima muhafaza eder; sadaka, zekât ve hediyeleri almaz. Yakinen biliyoruz ki, Kastamonu'da

bulundukları zaman, oturdukları evin îcarını vermek için yorganını sattılar da, yine hiçbir sûretle hediye kabul etmediler.

Hem Üstadımız, tekellüf ve taazzumdan asla hoşlanmaz ve talebelerinin dahi tekellüf kaydından âzâde olmalarını emreder. Ve buyururlar ki: "Tekellüf, şer'an ve hikmeten fenadır, çünkü tekellüf sevdası insanı, hadd-i mârufu tecavüze sevk eder. Mütekellif olanlar, bazen hodbinâne ve tezahür ve tefâhur tavrı ve muvakkat soğuk bir riyâkâr vaziyeti takınmaktan kurtulmaz. Hâlbuki bunların ikisi de ihlâsı zedeler."

Hem Üstadımız, gayet mütevazidir. Tefevvuk ve temeyyüz dâiyelerinden, şöhret sevdalarından ziyadesiyle sakınırlar. Kendilerine mahsus sâfi-meşrebi, o gibi can sıkacak şeylerden âlîdir. Herkese, hele ihtiyarlara ve çocuklara ve fukaralara, rıfk ve mülâyemetle uhuvvetkârâne bir muamele-i hâlisanede bulunurlar. Mübarek yüzlerinde, mehâbet ve beşâşetle karışık bir nur-u vakar lemean eder. Heybetle beraber âsar-ı üns ve ülfet dahi görünür. Daima mütebessim bulunurlar. Fakat bazen tecelliyatın muktezası olarak mehâbet ve celâl nazarı o derece tezahür eder ki, artık o zaman yanında bulunup da söz söylemek isteyen adamın, âdeta dili tutulur, ne söylemek istediği anlaşılmaz. Bu âcizler, çok defa bu hâli müşâhede ettik.

Üstadımızın, az söylemek âdetidir. Fakat, söylediğini veciz söyler, herhâlde düstur-u hikmet olarak pek mânidar ve pek şümûllü birer câmiu'l-kelimdirler.

Üstadımız, ne kimseyi zemmeder ve ne de yanında kimseyi gıybet ettirir. Bunlardan asla hoşlanmaz. Kusur ve hatâları setrederler. Hem o kadar hüsn-ü zanna mâlikdir ki, hattâ kendisi hakkında bir nâseza söz tebliğ edene; "Hâşâ! Bu yalandır. Bu sözü söyledi dediğin zat, böyle söylemez." buyururlar.

Üstadımızın nefisle mücahedede bir rüsuh ve ihtisası vardır ki, asla huzûzat-ı nefsaniyelerine hizmet etmezler. Bir insana kâfi gelmeyecek kadar az yerler ve az uyurlar. Gecelerde, sabaha kadar câlib-i dikkat bir hâl-i hâşiâne ile ubûdiyette bulunurlar. Yaz ve kış bu âdetleri tahallüf etmez. Teheccüd ve münâcat ve evrâdlarını asla terk etmezler. Hattâ bir Ramazan-ı Şerifte pek şiddetli hastalıkta, altı gün bir şey yemeden savm-ı visal içinde ubûdiyetteki mücahedelerini terk etmediler. Komşuları her zaman derler ki: "Biz, sizin Üstadınızın sekiz sene yaz ve kış geceleri, aynı vakitlerde sabaha kadar hazin ve muhrik sadâsıyla münâcat seslerini dinler ve böyle fasılasız devamlı mücahedesine hayretler içinde kalırdık."

Hem Üstadımız, taharet ve nezafet-i şer'iyeye son derece riayet eder, her zaman abdestli olarak bulunur, asla mübarek vaktini boş geçirmez. Ya Risale-i Nur telifiyle veya tashihiyle meşgul veya Münâcât-ı Cevşeniye'yi kıraat ve secdegâh-ı ubûdiyete kâim veya tefekkür-ü âlâ-yı ilâhî bahrine müstağrak bulunurdu.

Ekseriyetle, yaz zamanı şehre uzak ormanlık dağ vardı. Üstadımızla oraya giderdik. Yolda, hem Risale-i Nur tashih ederler, hem bu âciz talebelerinin okudukları risaleye dikkat ederler ve tashih için hatâlarını söylerler veyahut eski müellefatından birisinden ders verirler, bu sûretle yolda bile mübarek vaktini vazife ile geçirirlerdi. Evet biz itiraf ediyoruz ki, Üstadımızın nutkundaki letâfet ve ülfetindeki halâvet o derece feyiz bahşederdi ki; insan, sabahtan akşama kadar o vaziyette ders alsa, yol yürüse, asla sıkılmak ihtimali yoktu.

Hem Üstadımız, Risale-i Nur hizmetini herşeye tercih ederler ve buyururlardı ki: "Yirmi senedir Kur'ân-ı Hakim'den ve Risale-i Nur'dan başka bir kitabı ne mütâlaa etmişim ve ne de yanımda bulundurmuşum; Risale-i Nur kâfi geliyor." Evet, Feyyaz-ı Mutlak tarafından bütün hakâik-i Kur'âniye kalb-i münevverlerine ilham ve ilka-ı küllî ile ifaza olunur da, Kur'ân-ı Mucizi'l-Beyândan başka neye muhtaç olur? Bundan şüphesi olanlar, Risale-i Nur'a dikkat etsinler. Cenab-ı Hak, Üstadımıza, Risale-i Nur'un telifinde öyle bir iktidar-ı bedî ihsan etmiştir ki, bu herkese nasip olacak hasletlerden değildir. O harika Nur Risaleleri, her biri, gurbette, hastalık içinde, dağda, bağda, kâtipsiz, tahammülü müşkül gayet ağır şerâit dahilinde, zâhirî nice müşkülâtlarla meydana gelmiş ve müminlerin imdadına yetişmiştir. Fakat, Cenab-ı Hakk'a şükrolsun ki, inâyet-i ilâhiye, harika bir tarzda Üstadımıza fevkalâde muvaffakiyet ihsan etmiştir. İşte bu sırdandır ki Cenab-ı Hak, ona kâinatı bir kitab-ı semavî ve arzı bir sayfa gibi keşif ve şuhûdla bihakkalyakîn okuyacak bir iktidar vermiş; mahz-ı inâyetle böyle kudsî bir esere sahip kılmıştır.

Evet, âyât-ı teşriiyeyi hâvi Kur'ân'ı Mu'cizü'l-Beyan'ın hakâik ve maârifini ve âyât-ı kevniyeyi şâmil kitab-ı kebir-i kâinatın vezâif ve meânisini beyan edip, mârifetullahın en yüksek derecâtına urûca nev-i beşeri teşvik eden ve bugünkü günde, ölmeye yüz tutan kalbleri bile izn-i ilâhî ile ihtizaza getirecek kadar harika bir eser-i bedîa, bir sereyan-ı serîa olan Risale-i Nur ile neşr-i hakâik eden bu vücud-u mes'ud ile beşeriyet iftihar etmek lâzım gelirken; çok gariptir ki, ehl-i şekavet tarafından zehir verilmeye cesaret ve taş attırılmaya bile cür'et ediliyor.

Evet أَشَدُّ الْبَلَاءِ عَلَى الْأَنْبِيَاءِ ثُمَّ الْأَوْلِيَاءِ[1] sırrıyla, enbiyânın vârisi olanların türlü türlü belâlara uğramaları, hikmet-i ilâhiye iktizasından olmasıyla, o zümre-i mübareke gibi, Üstadımız daha nice belâlara hedef olmuştur. Hattâ Kastamonu'ya ilk teşrif ettikleri zaman çocuklar, bir bedbaht şaki tarafından teşvik edilip, abdest almak için çeşmeye çıktıkları vakit taş atmışlar. Fakat Üstadımız daima gördüğü eza ve cefalara ulü'l-azmâne sabır ve tahammül eder. Hem safâ-yı sadre ve selâmet-i kalbe mâlik olduklarından, o çocuklara dahi hiddet etmeyip buyururlardı ki: "Bunlar, Sûre-i Yâsin'den mühim bir âyetin nüktesini keşfime sebep oldular." diye onlara dua ederlerdi. Sonra bu çocuklar, Üstadımızın duaları bereketiyle şâyân-ı hayret bir hâl kesbettiler ki; Üstadımızı uzak-yakın nerede görürlerse, koşarak yanına gelirler, mübarek elini öperler, duasını alırlardı.

Hem Üstadımızın harika hâlâtı ve şâyân-ı hayret garâib-i ahvâli, başta Risale-i Nur olarak pek çoktur. Evet, biz itiraf ediyoruz ki, Üstadımız bizim hâtırat-ı kalbimizi bizden ziyade okur, çok defa haberimiz olmadığı bir meseleden bizleri şiddetli telâşla ikaz ederler, bizi hayrette bırakırlar. Fakat günler geçtikten sonra aynen Üstadımızın ikaz ettiği şeyle karşılaşır, aklımız başımıza gelirdi.

Üstadımızla dağa gittiğimiz zaman, daha şehre dönme zamanı gelmeden, birden Üstadımız kalkarlar, bize de emrederlerdi. Hikmetini sormak istediğimizde: "Acele gidelim, Risale-i Nur hizmeti için bizi bekliyorlar." Hakikaten, şehre avdetimizde, mutlaka mühim bir Risale-i Nur şâkirdi bizi bekliyor bulur veya birkaç defa gelip gittiğini komşular haber verirlerdi.

Yine birgün, Mevlânâ Hâlid Hazretleri'nin *(kuddise sirruh)* Küçük Âşık namında bir talebesinin neslinden mübarek bir hanım,[2(Hâşiye)] yanında çok senelerden beri muhafaza ettiği Mevlânâ Hazretleri'nin cübbesini, Ramazan-ı Şerif'te teberrüken Üstadımızın yanında kalsın diye Feyzi ile gönderir. Üstadımız hemen Emin kardeşimize yıkamak için emrederek Cenab-ı Hakk'a şükretmeye başlar. Feyzi'nin hatırına: "Bu hanım, benim ile yirmi gün için gönderdi, Üstadım neden sahip çıkıyor?" diye hayretler içinde kalır. Sonra o hanımı görür. O hanım, Feyzi'ye der ki: "Üstad, hediyeleri kabul etmediğinden, bu

---

1 "Belâların en şiddetlisi insanların en iyisi, en kâmilleri olan peygamberlerin, sonra derecelerine göre Allah'ın veli kullarının üzerine gelir." (Yakın manadaki hadisler için bkz.: Tirmizî, *zühd* 57; İbni Mâce, *fiten* 23; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 1/172, 185; el-Buhârî, *el-Edebü'l-müfred* s.179)

2 (Hâşiye) O hanım "Asiye"dir.

sûretle belki kabul eder diye öyle söylemiştim. Fakat emanet onundur, canımız dahi feda olsun" der, o kardeşimizi hayretten kurtarır.

Evet, mübarek Üstadımızın o cübbeyi kabulü, Mevlânâ Halid'den sonra vazife-i teceddüd-ü dinin kendilerine intikaline bir alâmet telâkki etmesindendir, derler. Hem de öyle olmak lâzım. Çünkü hadis-i sahihte:

إِنَّ اللهَ يَبْعَثُ لِهٰذِهِ الْأُمَّةِ عَلٰى رَأْسِ كُلِّ مِائَةِ سَنَةٍ مَنْ يُجَدِّدُ لَهَا دِينَهَا[1]

buyurulmuş. Mevlânâ Hazretleri'nin velâdeti 1193, Üstadımız Hazretleri'nin ise 1293'tür. Bu hadisin tam izahı Risale-i Gavsiye'de vardır.

Üstadımız, arasıra bizlere hususan Feyzi'ye, latîfe tarzında buyururlardı ki: "Cezanız var, tokat yiyeceksiniz, hapse gireceksiniz..." diye Denizli hapsimizi bize remzen haber verip, hem bizi ikaz, hem kablelvuku bir mühim hâdiseyi keşfen beyan ediyorlardı. Hakikaten çok geçmedi, Üstadımızın dediği çıktı.

Yine Denizli hapsi hâdisesinden evvel buyurdular ki: "Kardeşlerim, çoktandır sekiz seneden fazla bir yerde kalmamışım. Şimdi buraya geleli sekiz sene oluyor. Bu sene, herhâlde ya vefat edeceğim veya başka yere nakledeceğim." diye Kastamonu'dan teşrifini haber veriyorlardı.

Hem Denizli hapsi musibetinden evvel Üstadımız buyururlardı ki: "Kardeşlerim, Risale-i Nur'a birkaç cihette hücum hissediyorum, ziyade ihtiyat ediniz." Hakikaten çok geçmedi, İstanbul'da bir ihtiyar hoca, bilmeyerek, bir Risalenin bir meselesine itiraz ediyor. Sonra eski fetva emini merhum Ali Rıza Efendi Hazretleri, o hocanın itirazını red ve Risale-i Nur'un hakkâniyetini tam tasdik ediyor.

Bir müddet sonra, bir hayvan ürküp, Üstadımızın bacağını incitiyor. Aylarca, ıztıraplar içinde, vazife-i ubûdiyetini ve Risale-i Nur'un hizmet-i kudsiyesini çok müşkülâtla îfâ edebildi. Sonra dağda müthiş bir zelirlenmeden mütevellit gayet ağır sûrette hasta iken, Denizli hapsi tevkifi meydana çıktı. Fakat o ferd-i ferîd, tahammülü pek müşkül bu dehşetli hâlde, hem hizmet-i imaniye ve Kur'âniye'deki azm-i metînini, hem ubûdiyetteki vezâifi ifaya son derece gayret edip asla fütur getirmeden ulü'l-azmâne bir sabır ile sebat ediyordu.

---

[1] ""Her yüz senede Cenâb-ı Hak, bu ümmet için bir müceddid-i din gönderiyor.""Ebû Dâvûd, *melâhim* 1; et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-evsat* 6/324; el-Hâkim, *el-Müstedrek* 4/567, 568; Hatîb el-Bağdâdî, *Târîhu Bağdâd* 2/62.

Yine, Üstadımız tevkifimizden evvel mükerreren buyururlardı ki: "Ehl-i dünya, Risale-i Nur'a ilişmesinler, ilişirlerse, âfetlerin hücumuna sebep olurlar." Hakikaten herkesçe mâlûmdur ki, Risale-i Nur şâkirtleri tevkif edilir edilmez her tarafta âfetler, zelzeleler, hastalıklar başlardı; tâ Risale-i Nur'un hakkâniyeti tasdik olunup vatana faydalı olduğu itiraf edilinceye kadar çok yerlerde, ezcümle Kastamonu'da zelzele devam etti. Hattâ Kastamonu'nun tarihî yüksek kalesi (ki bazı risalelerin medresesi hükmüne geçti) Risale-i Nur'a ve müellifi olan Üstadımıza iştiyak ve hasretinden matem tutup, en sağlam köklü taşlarını aşağı atarak, Üstadımızın ihbar-ı gaybîsini maddeten tasdik etmiştir.

Üstadımız tevkifimizden mukaddem buyururlardı ki: "Risale-i Nur'a müthiş bir hücum plânı var, fakat merak etmeyiniz. Müjde, inâyet-i ilâhiye imdadımıza yetişecek. Şöyle ki:

"Bugün, okumak için Hizb-i Âzam-ı Nuri'yi açmıştım, birden karşıma:

وَاصْبِرْ لِحُكْمِ رَبِّكَ فَإِنَّكَ بِأَعْيُنِنَا وَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ[1]

âyeti çıktı. Mânen, 'Bana bak!' dedi. Ben de baktım, gördüm ki; mânâsının çok tabakalarından hususan mânâ-yı işarîsiyle ve cifrîsiyle hem hapis musibetine, hem necatımıza işaret ve bize beşaret ediyor." buyurdular.

İşte Denizli mahkemesi, beraat kararı vermezden dokuz ay evvel, bilâ-tereddüt bu âyetin definesinden aldığı cevheri izhar edip, hem bu âyet-i kerîmenin mühim nükte-i i'câzını keşf, hem de bu kuvve-i mâneviyeye muhtaç zayıf talebelerini tebşir etmekle bizleri mesrur eylemişlerdir. Bu âyetin tam izahı, Denizli müdafaasında ve lâhikasındadır."

Nüsha-yı nâdire-i zaman olan Üstadımız, gayet şecî ve metin ve ulü'l-azmâne bir cesaret-i fevkalâdeye mâlik bir lisanü'l-haktır ki, hak yolunda söz söylemekten çekinmez ve levm-i lâimden korkmazlar. Birgün, "Bismillâh" yazılı kabir taşlarını lâğımlar üzerine konurken görürler. Orada, dünyaca mühim zatlar hazır oldukları hâlde, kimsenin söylemediği gayet acı sözlerle o haksız işe ve daha başka haksız işlere de sedd-i sedid olmuşlardır.

Hem memleketimizde her kim Üstadımızı rencide etmeye cesaret etmişse, Risale-i Nur'a zarar getirmişse, mutlaka sû-i âkıbete uğramışlardır. Bazıları

---

1 "Sen, Rabbinin hükmü yerine gelinceye kadar sabret! Muhakkak ki sen, bizim himayemiz altındasın.. ve namaza kalktığında Rabbini hamd ile tesbih et!" (Tûr sûresi, 52/48)

dehâlet edip akılları başlarına gelmiş ise de, bazıları da cezalarını çekmişlerdir. Bu vak'aların bazıları Lâhika'da yazılmıştır.

Elhâsıl: Mübarek Üstadımızın evsaf-ı kemâlini ve mehâsin-i ahvâlini bizim gibi âcizlerin bihakkın tasvir ve tarif edebilmesine imkân yoktur. Hâlık-ı Zülcelâl ve'l-cemal Hazretleri, Üstadımızı, bir vücud-u müstesna olarak yaratmış ve tevfik-ı ilâhiyesine mazhar kılmıştır. Ne saadet ona ki onun bizzat iştigal ettiği ve ehemmiyetle teşvik ve tavsiye ettiği Risale-i Nur ile hizmet-i Kur'âniye ve imaniyede buluna ve Risale-i Nur'dan dersini almış ola...

Üstadımız, memlekette bulundukça, fâsılasız neşr-i hakâik eylemiş ve bizim saadetimiz için feyiz bahşeden mübarek nefesini sarf etmiştir. Cenab-ı Erhamürrâhimin'den bütün ruh u canımızla niyaz ederiz ki: Mahşer gününde dahi bizleri: اَلسَّعِيدُ سَعِيدٌ فِي بَطْنِ أُمِّهِ[1] hadis-i şerifine mazhar olan Üstadımız define-i ulûm ve fünûn, bedîü'l-beyan allâme-i Bediüzzaman Said Nursî Hazretleri ile birlikte haşretsin. Tâ ki, o korkulu günde nurlu, müşfik, mübarek eliyle elimizi tutsun, huzur-u Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)*'a bizi götürsün, inşaallah!...

Risale-i Nur Şâkirtlerinden
Feyzi, Emin

[1] "Bahtiyar kişi, daha anne karnında iken bahtiyardır." el-Bursevî, *Rûhu'l-beyân* 7/32. Ayrıca bkz.: Müslim, *kader* 3; İbni Mâce, *mukaddime* 7; et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* 3/176.

Âyetü'l-Kübrâ Hakkında Birkaç Söz

Bediüzzaman Hazretleri Kastamonu'da iken, *"Âyetü'l-Kübrâ"* namıyla, Cenab-ı Hakk'ın varlığını, birliğini, kâinattaki mevcudatın lisanlarıyla isbat eden muazzam bir risale yazmıştır.

Bu risale için Üstadımız, *"Şimdiki dehşetli tahribata karşı bir hakikat-i Kur'âniye ve bir sedd-i âzamdır."* demiştir.

Kalbe geldiği gibi acele olarak yazdırılmış, birinci müsvedde ile iktifa edilmiştir. Üstad, "Yazdığım vakit irade ve ihtiyarım ile olmadığını hissettiğimden, kendi fikrimle tanzim veya ıslah etmeyi muvâfık görmedim." buyurmuştur.

Bu risale, ilk defa gizli olarak tab edilmesinden dolayı, Üstad ve talebelerinin hapsine sebep olmuşsa da bilâhare Denizli ve Ankara Ağır Ceza Mahkemeleri, iki senelik tetkikâtlarından sonra beraatlerine ve risalenin iadesine ittifakla karar vermişlerdir.

İmam Ali *(radiyallâhu anh)* gayb-âşina nazarıyla bu risaleyi görmüş, "Kaside-i Celcelutiye"sinde bu risalenin ehemmiyetine ve makbuliyetine işaret edip وَبِالْاٰيَةِ الْكُبْرٰى أَمِنِّي مِنَ الْفَجَتْ[1] fıkrasıyla onu şefaatçi yaparak dua etmiştir.

Bu *Âyetü'l-Kübrâ*'nın tetkiki neticesinde Üstad ve talebelerinin beraatle hapisten kurtulmaları, İmam Ali'nin *(radiyallâhu anh)* bu duasının kabulünü isbat etmiştir.

Bu asırdaki dalâlet cereyanları, müslümanların imanlarında şiddetli bir tahribat yapmak teşebbüsüne karşı, bu hakikat-i Kur'âniye'nin, bir sedd-i âzam olarak makam münasebetiyle buraya dercedilmesini, Hazreti Üstadımız muvâfık gördüler...

---

[1] "Âyetü'l-Kübrâ hürmetine beni kurtar, emniyet ve huzur ver!" (Bkz.: el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî* –Hazreti Ali'nin *(kerremallâhu vecheh)* Celcelûtiye'si–*)* s.516)

Âyetü'l-Kübrâ

(Kâinattan Hâlık'ını Soran Bir Seyyahın Müşâhedâtıdır)

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

تُسَبِّحُ لَهُ السَّمٰوَاتُ السَّبْعُ وَالْأَرْضُ وَمَنْ فِيهِنَّ ۚ وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ وَلٰكِنْ لَا تَفْقَهُونَ تَسْبِيحَهُمْ ۗ إِنَّهُ كَانَ حَلِيمًا غَفُورًا[1]

Bu âyet-i muazzama gibi pek çok âyât-ı Kur'âniye; bu kâinat Hâlık'ını bildirmek cihetinde, her vakit ve herkesin en çok hayretle bakıp zevk ile mütâlaa ettiği en parlak bir sayfa-yı tevhid olan ***semâvâtı*** *en başta zikretmelerinden, en başta ona başlamak muvâfıktır.*

Evet, bu dünya memleketine ve misafirhânesine gelen her bir misafir, gözünü açıp baktıkça görür ki: Gayet keremkârâne bir ziyafetgâh.. ve gayet sanatkârâne bir teşhirgâh.. ve gayet haşmetkârâne bir ordugâh ve tâlimgâh.. ve gayet hayretkârâne ve şevk-engizâne bir seyrangâh ve temâşâgâh.. ve gayet mânidârâne ve hikmet-perverâne bir mütâlaagâh olan bu güzel misafirhânenin sahibini ve bu kitab-ı kebîrin müellifini ve bu muhteşem memleketin sultanını tanımak ve bilmek için şiddetle merak ederken, en başta **göklerin**, nur yaldızı ile yazılan güzel yüzü görünür. "Bana bak! Aradığını sana bildireceğim." der. O da bakar, görür ki:

Bir kısmı, arzımızdan bin defa büyük ve o büyüklerden bir kısmı top güllesinden yetmiş derece süratli yüz binler ecrâm-ı semâviyeyi direksiz, düşürmeden durduran.. ve birbirine çarpmadan fevka'l-had çabuk ve beraber gezdiren.. yağsız, söndürmeden mütemâdiyen o hadsiz lâmbaları yandıran.. ve hiçbir gürültü ve ihtilâl çıkartmadan o nihâyetsiz büyük kütleleri idare eden.. ve güneş ve kamerin vazifeleri gibi, hiç isyan ettirmeden o pek büyük mahlûkları vazifelerle çalıştıran.. ve iki kutbun dairesindeki hesap rakamlarına

---

1 "Yedi kat gök, dünya ve onların içinde olan herkes Allah'ı takdis ve tenzih eder. Hiçbir şey yoktur ki Allah'ı hamd ile tenzih etmesin. Ne var ki siz onların bu tenzih ve takdislerini iyi anlayamazsınız. Bunca azametiyle beraber, kullarının gaflet ve cürümlerine karşı, O, halimdir (çok müsamahalıdır), gafûrdur (çok affedicidir)." (İsrâ sûresi, 17/44).

sıkışmayan bir nihâyetsiz uzaklık içinde, aynı zamanda aynı kuvvet ve aynı tarz ve aynı sikke-i fıtrat ve aynı sûrette, beraber, noksansız tasarruf eden.. ve o pek büyük mütecâviz kuvvetleri taşıyanları, tecavüz ettirmeden kanununa itaat ettiren.. ve o nihâyetsiz kalabalığın enkazları gibi, göğün yüzünü kirletecek süprüntülere meydan vermeden, pek parlak ve pek güzel temizlettiren.. ve bir muntazam ordu manevrası gibi manevra ile gezdiren.. ve arzı döndürmesiyle, o haşmetli manevranın başka bir sûrette hakikî ve hayalî tarzlarını her gece ve her sene sinema levhaları gibi seyirci mahlûkatına gösteren bir tezâhür-ü rubûbiyet.. ve o rubûbiyet faaliyeti içinde görünen teshir, tedbir, tedvir, tanzim, tanzif, tavziften mürekkep bir hakikat, bu azameti ve ihatâtı ile o semâvât Hâlık'ının vücûb-u vücûduna ve vahdetine.. ve mevcudiyeti, semâvâtın mevcudiyetinden daha zâhir bulunduğuna bilmüşâhede şehâdet eder manasıyla **Birinci Makam'ın Birinci Basamağı'nda**:

لَا إِلٰهَ إِلَّا اللهُ الْوَاجِبُ الْوُجُودِ الَّذِي دَلَّ عَلٰى وُجُوبِ وُجُودِهِ فِي وَحْدَتِهِ: اَلسَّمٰوَاتُ بِجَمِيعِ مَا فِيهَا بِشَهَادَةِ عَظَمَةِ إِحَاطَةِ حَقِيقَةِ التَّسْخِيرِ، وَالتَّدْبِيرِ، وَالتَّدْوِيرِ، وَالتَّنْظِيمِ، وَالتَّنْظِيفِ، وَالتَّوْظِيفِ الْوَاسِعَةِ الْمُكَمَّلَةِ بِالْمُشَاهَدَةِ.[1]

denilmiştir.

Sonra, dünyaya gelen o yolcu adama ve misafire, **cevv-i semâ** denilen ve mahşer-i acâib olan *feza*, gürültü ile konuşarak bağırıyor; "Bana bak! Merakla aradığını ve seni buraya göndereni benimle bilebilir ve bulabilirsin." der. O misafir, onun ekşi, fakat merhametli yüzüne bakar. Müthiş, fakat müjdeli gürültüsünü dinler, görür ki:

Zemin ile âsuman ortasında muallâkta durdurulan *bulut*, gayet hakimâne ve rahîmâne bir tarzda zemin bahçesini sular ve zemin ahalisine âb-ı hayat getirir ve harareti (yani yaşamak ateşinin şiddetini) tâdil eder ve ihtiyaca göre her yerin imdadına yetişir. Ve bu vazifeler gibi çok vazifeleri görmekle beraber, muntazam bir ordunun acele emirlere göre görünmesi ve gizlenmesi gibi, birden cevvi dolduran o koca bulut dahi gizlenir, bütün eczaları istirahate çekilir, hiçbir eseri görülmez. Sonra "Yağmur başına arş!" emrini aldığı anda; bir saat, belki birkaç dakika zarfında toplanıp cevvi doldurur, bir kumandanın emrini bekler gibi durur.

---

[1] Allah'tan başka ilâh yoktur. O Vâcibü'l-vücûd ki vüs'at ve mükemmeliyeti bilmüşahede görünen teshir, tedbir, tedvir, tanzim, tanzif ve tavzif hakikatlerinin azamet-i ihatasının şehadetiyle, semavat bütün içindekilerle beraber O'nun vahdet içindeki vücûb-u vücûduna delâlet eder.

Sonra o yolcu, cevdeki *rüzgâra* bakar. Görür ki: Hava o kadar çok vazifelerle gayet hakimâne ve kerîmâne istihdam olunur ki, güya o câmid havanın şuursuz zerrelerinden her bir zerresi; bu kâinat sultanından gelen emirleri dinler, bilir ve hiçbirini geri bırakmayarak, o kumandanın kuvvetiyle yapar ve intizamla yerine getirir bir vaziyetle zeminin bütün nüfuslarına nefes vermek.. ve zîhayata lüzumu bulunan hararet ve ziya ve elektrik gibi maddeleri ve sesleri nakletmek.. ve nebâtâtın telkihine vasıta olmak gibi çok küllî vazifelerde ve hizmetlerde, bir dest-i gaybî tarafından gayet şuurkârâne ve alîmâne ve hayat-perverâne istihdam olunuyor.

Sonra *yağmura* bakıyor. Görür ki: O latîf ve berrak ve tatlı ve hiçten ve gaybî bir hazine-i rahmetten gönderilen katrelerde o kadar rahmânî hediyeler ve vazifeler var ki; güya "rahmet, tecessüm ederek katreler sûretinde hazine-i rabbâniyeden akıyor" manasında olduğundan, yağmura "rahmet" nâmı verilmiştir.

Sonra *şimşeğe* bakar ve *ra'dı* (gök gürültüsünü) dinler. Görür ki: Pek acîb ve garîb hizmetlerde çalıştırılıyorlar.

Sonra gözünü çeker, aklına bakar, kendi kendine der ki: "Atılmış pamuk gibi bu câmid, şuursuz bulut, elbette bizleri bilmez ve bize acıyıp imdadımıza kendi kendine koşmaz ve emirsiz meydana çıkmaz ve gizlenmez; belki gayet Kadîr ve Rahîm bir kumandanın emriyle hareket eder ki, bir iz bırakmadan gizlenir.. ve def'aten meydana çıkar, iş başına geçer.. ve gayet faâl ve müteâl ve gayet cilveli ve haşmetli bir sultanın fermanıyla ve kuvvetiyle –vakit be vakit– cevv âlemini doldurup, boşaltır.. ve mütemâdiyen, hikmetle yazar ve paydos ile bozar tahtasına ve mahv ve isbat levhasına ve haşir ve kıyâmet sûretine çevirir.. ve gayet lütufkâr ve ihsan-perver ve gayet keremkâr ve rubûbiyet-perver bir Hâkim-i Müdebbir'in tedbiriyle rüzgâra biner.. ve dağlar gibi yağmur hazinelerini bindirir, muhtaç olan yerlere yetişir. Güya onlara acıyıp ağlayarak, göz yaşlarıyla onları çiçeklerle güldürür, güneşin şiddet-i ateşini serinlendirir.. ve sünger gibi bahçelerine su serper.. ve zemin yüzünü yıkar, temizler."

Hem o meraklı yolcu kendi aklına der: "Bu câmid, hayatsız, şuursuz, mütemâdiyen çalkanan, kararsız, fırtınalı, dağdağalı, sebatsız, hedefsiz şu havanın perdesiyle ve zâhirî sûretiyle vücûda gelen yüz binler hakimâne ve râhimâne ve sanatkârâne işler ve ihsanlar ve imdatlar bilbedâhe isbat eder ki; bu çalışkan *rüzgârın* ve bu cevval hizmetkârın kendi başına hiçbir hareketi

yok, belki gayet Kadîr ve Alîm ve gayet Hakîm ve Kerîm bir âmirin emriyle hareket eder. Güya her bir zerresi, her bir işi bilir ve o âmirin her bir emrini anlar ve dinler bir nefer gibi, hava içinde cereyan eden her bir emr-i rabbânîyi dinler, itaat eder ki; bütün hayvanâtın teneffüsüne ve yaşamasına ve nebâtâtın telkihine ve büyümesine ve hayatına lüzumlu maddelerin yetiştirilmesine ve bulutların sevk ve idaresine ve ateşsiz sefinelerin seyr u seyahatına.. ve bilhassa seslerin ve bilhassa telsiz telefon ve telgraf ve radyo ile konuşmaların îsaline.. ve bu hizmetler gibi umumî ve küllî hizmetlerden başka, azot ve müvellidülhumûza (oksijen) gibi iki basit maddeden ibaret olan havanın zerreleri birbirinin misli iken zemin yüzünde yüz binler tarzda bulunan rabbânî sanatlarda kemâl-i intizam ile bir dest-i hikmet tarafından çalıştırılıyor görüyorum."

Demek, وَتَصْرِيفِ الرِّيَاحِ وَالسَّحَابِ الْمُسَخَّرِ بَيْنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ[1] âyetinin tasrihiyle; rüzgârın tasrifiyle, hadsiz rabbânî hizmetlerde istimâl.. ve bulutların teshiriyle, hadsiz rahmânî işlerde istihdam.. ve havayı o sûrette îcad eden, ancak Vâcibü'l-vücûd ve Kâdir-i külli şey ve Âlim-i külli şey bir Rabb-i Zülcelâl-i ve'l-ikram'dır." der, hükmeder.

Sonra *yağmura* bakar. Görür ki: Yağmurun taneleri sayısınca menfaatler ve katreleri adedince rahmânî cilveler ve reşhaları miktarınca hikmetler içinde bulunuyor. Hem o şirin ve latîf ve mübarek katreler, o kadar muntazam ve güzel halkediliyor ki; hususan yaz mevsiminde gelen dolu, o kadar mizan ve intizam ile gönderiliyor ve iniyor ki; fırtınalar ile çalkanan ve büyük şeyleri çarpıştıran şiddetli rüzgârlar, onların muvâzene ve intizamlarını bozmuyor; katreleri birbirine çarpıp, birleştirip, zararlı kütleler yapmıyor. Ve bunlar gibi çok hakimâne işlerde ve bilhassa zîhayatta çalıştırılan basit ve câmid ve şuursuz müvellidülmâ ve müvellidülhumûza (hidrojen, oksijen) gibi iki basit maddeden terekküp eden bu su, yüz binlerle hikmetli ve şuurlu ve muhtelif hizmetlerde ve sanatlarda istihdam ediliyor. Demek bu tecessüm etmiş ayn-ı rahmet olan yağmur, ancak bir Rahmân-ı Rahîm'in hazine-i gaybiye-i rahmetinde yapılıyor ve nüzûlüyle وَهُوَ الَّذِي يُنَزِّلُ الْغَيْثَ مِنْ بَعْدِ مَا قَنَطُوا وَيَنْشُرُ رَحْمَتَهُ[2] âyetini maddeten tefsir ediyor.

---

1 "Rüzgârların yönlerini değiştirip durmasında, gökle yer arasında emre hazır bulutların duruşunda…" (Bakara sûresi, 2/164).

2 "O'dur ki insanlar artık ümitlerini kestikten sonra yağmur indirir, rahmetini her tarafa yayar." (Şûrâ sûresi, 42/28).

Sonra *ra'dı* dinler ve *berke* (şimşeğe) bakar. Görür ki: Bu iki hâdise-i acîbe-i cevviye tamtamına يَكَادُ سَنَا بَرْقِهِ يَذْهَبُ بِالْأَبْصَارِ[2] ve وَيُسَبِّحُ الرَّعْدُ بِحَمْدِهِ[1] âyetlerini maddeten tefsir etmekle beraber, yağmurun gelmesini haber verip, muhtaçlara müjde ediyorlar.

Evet hiçten, birden, harika bir gürültü ile cevvi konuşturmak.. ve fevkalâde bir nur ve nar ile zulmetli cevvi ışıkla doldurmak.. ve dağvâri pamuk-misal ve dolu ve kar ve su tulumbası hükmünde olan bulutları ateşlendirmek gibi hikmetli ve garabetli vaziyetlerle baş aşağı, gafil insanın başına tokmak gibi vuruyor: *"Başını kaldır! Kendini tanıttırmak isteyen faal ve kudretli bir Zât'ın harika işlerine bak! Sen, başıboş olmadığın gibi bu hâdiseler de başıboş olamazlar. Her birisi çok hikmetli vazifeler peşinde koşturuluyorlar. Bir Müdebbir-i Hakîm tarafından istihdam olunuyorlar."* diye ihtar ediyorlar.

İşte bu meraklı yolcu, bu cevde; bulutu teshirden, rüzgârı tasriften, yağmuru tenzilden ve hâdisât-ı cevviyeyi tedbirden terekküp eden bir hakikatin yüksek ve âşikâr şehâdetini işitir, اٰمَنْتُ بِاللهِ[3] der. **Birinci Makam'ın İkinci Mertebesi'nde**:

لَا إِلٰهَ إِلَّا اللهُ الْوَاجِبُ الْوُجُودِ الَّذِي دَلَّ عَلٰى وُجُوبِ وُجُودِهِ: الْجَوُّ بِجَمِيعِ مَا فِيهِ، بِشَهَادَةِ عَظَمَةِ إِحَاطَةِ حَقِيقَةِ التَّسْخِيرِ، وَالتَّصْرِيفِ، وَالتَّنْزِيلِ، وَالتَّدْبِيرِ الْوَاسِعَةِ الْمُكَمَّلَةِ بِالْمُشَاهَدَةِ.[4]

fıkrası, bu yolcunun cevve dâir mezkûr müşâhedâtını ifade eder.[5](İhtar)

Sonra, o seyahat-i fikriyeye alışan o mütefekkir misafire, **küre-i arz** lisân-ı hâliyle diyor ki: "Gökte, fezada, havada ne geziyorsun? Gel, ben sana aradığını tanıttıracağım. Gördüğüm vazifelerime bak ve sayfalarımı oku!" O da bakar, görür ki:

---

1 "Gök gürlemesi hamd ile O'nu takdis ve tenzih eder." (Ra'd sûresi, 13/13).

2 "Bu bulutların şimşeğinin parıltısı nerdeyse gözleri alıverecek!" (Nûr sûresi, 24/43).

3 Allah'a iman ettim.

4 Allah'tan başka ilâh yoktur. O Vâcibü'l-vücûd ki vüs'at ve mükemmeliyeti bilmüşahede görünen teshir, tasrif, tenzil ve tedbir hakikatlerinin azamet-i ihatasının şehadetiyle, cevv-i semâ bütün içindekilerle beraber O'nun vücûb-u vücûduna delâlet eder.

5 (İhtar) Birinci Makam'da geçen otuz üç mertebe-i tevhidi bir parça izah etmek isterdim. Fakat şimdiki vaziyetim ve hâlimin müsaadesizliği cihetiyle, yalnız gayet muhtasar burhanlarına ve meâlinin tercümesine iktifâya mecbur oldum. Risale-i Nur'un otuz, belki yüz risalelerinde bu otuz üç mertebe delilleriyle, ayrı ayrı tarzlarda, her bir risalede bir kısım mertebeler beyan edildiğinden, tafsili onlara havale edilmiş.

Arz, meczup bir mevlevî gibi iki hareketiyle günlerin, senelerin, mevsimlerin husulüne medar olan bir daireyi, haşr-i âzamın meydanı etrafında çiziyor. Ve zîhayatın yüz bin envâını bütün erzak ve levâzımâtlarıyla içine alıp feza denizinde kemâl-i muvâzene ve nizamla gezdiren ve güneş etrafında seyahat eden muhteşem ve musahhar bir sefine-i rabbâniyedir.

Sonra *sayfalarına* bakar, görür ki: Bâblarındaki her bir sayfası, binler âyâtıyla arzın Rabb'ini tanıttırıyor. Umumunu okumak için vakit bulamadığından, yalnız bir tek sayfa olan *zîhayatın bahar faslında îcad ve idaresine* bakar, müşâhede eder ki: Yüz bin envâın hadsiz efradlarının sûretleri, basit bir maddeden gayet muntazam açılıyor.. ve gayet rahîmâne terbiye ediliyor.. ve gayet mucizâne bir kısmının tohumlarına kanatçıklar verip, onları uçurmak sûretiyle neşrettiriliyor.. ve gayet müdebbirâne idare olunuyor.. ve gayet müşfikâne iâşe ve it'âm ediliyor.. ve gayet rahîmâne ve rezzâkâne hadsiz ve çeşit çeşit ve lezzetli ve tatlı rızıkları, hiçten ve kuru topraktan ve birbirinin misli ve farkları pek az ve kemik gibi köklerden ve çekirdeklerden, su katrelerinden yetiştiriliyor. Her bahara, bir vagon gibi hazine-i gayptan yüz bin nevi et'ime ve levâzımât, kemâl-i intizam ile yüklenip zîhayata gönderiliyor. Ve bilhassa o erzak paketleri içinde yavrulara gönderilen süt konserveleri ve vâlidelerinin şefkatli sinelerinde asılan şekerli süt tulumbacıklarını göndermek, o kadar şefkat ve merhamet ve hikmet içinde görünüyor ki, bilbedâhe bir Rahmân-ı Rahîm'in gayet müşfikâne ve mürebbîyâne bir cilve-i rahmeti ve ihsanı olduğunu isbat eder.

Elhâsıl: Bu sayfa-yı hayatiye-i bahariye, haşr-i âzamın yüz bin numûnelerini ve misallerini göstermekle

فَانْظُرْ إِلَى اٰثَارِ رَحْمَتِ اللهِ كَيْفَ يُحْيِ الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا ۚ إِنَّ ذٰلِكَ لَمُحْيِ الْمَوْتٰى ۖ وَهُوَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ[1]

âyetini maddeten gayet parlak tefsir ettiği gibi; bu âyet dahi, bu sayfanın manalarını mucizâne ifade eder. Ve arzın bütün sayfalarıyla büyüklüğü nisbetinde ve kuvvetinde لَا إِلٰهَ إِلَّا هُوَ[2] dediğini anladı.

İşte küre-i arzın yirmiden ziyade büyük sayfalarından bir tek sayfanın yirmi vechinden bir tek vechinin muhtasar şehâdeti ile o yolcunun sâir vecihlerin

---

1 "İşte bak, Allah'ın rahmetinin eserlerine, ölmüş toprağa nasıl hayat veriyor! İşte bunları yapan kim ise, ölüleri de O diriltecektir. O, her şeye hakkıyla kadîrdir." (Rûm sûresi, 30/50)

2 "Allah, o hak Mabuddur ki kendisinden başka hiçbir ilâh yoktur." (Bakara sûresi, 2/163, 255; Âl-i İmran sûresi, 3/2, 6, 18; Nisâ sûresi, 4/87; …)

sayfalarındaki müşâhedâtı manasında olarak ve o müşâhedâtları ifade için **Birinci Makam'ın Üçüncü Mertebesi'nde böyle denilmiş**:

لَا إِلٰهَ إِلَّا اللهُ الْوَاجِبُ الْوُجُودِ الَّذِي دَلَّ عَلٰى وُجُوبِ وُجُودِهِ فِي وَحْدَتِهِ: اَلْأَرْضُ بِجَمِيعِ مَا فِيهَا، وَمَا عَلَيْهَا، بِشَهَادَةِ عَظَمَةِ إِحَاطَةِ حَقِيقَةِ التَّسْخِيرِ، وَالتَّدْبِيرِ، وَالتَّرْبِيَةِ، وَالْفَتَّاحِيَّةِ وَتَوْزِيعِ الْبُذُورِ وَالْمُحَافَظَةِ وَالْإِدَارَةِ، وَالْإِعَاشَةِ، لِجَمِيعِ ذَوِي الْحَيَاةِ، وَالرَّحْمٰنِيَّةِ وَالرَّحِيمِيَّةِ الْعَامَّةِ الشَّامِلَةِ الْمُكَمَّلَةِ بِالْمُشَاهَدَةِ.[1]

Sonra o mütefekkir yolcu, her sayfayı okudukça *saadet anahtarı olan imanı* kuvvetlenip ve *mânevî terakkiyâtın miftahı olan mârifeti* ziyadeleşip ve *bütün kemâlâtın esası ve madeni olan iman-ı billâh hakikati* bir derece daha inkişaf edip mânevî çok zevkleri ve lezzetleri verdikçe onun merakını şiddetle tahrik ettiğinden; *semâ*, *cevv* ve *arz*ın mükemmel ve kat'î derslerini dinlediği hâlde هَلْ مِنْ مَزِيدٍ[2] deyip dururken, **denizlerin ve büyük nehirlerin** cezbekârâne cûş u hurûşla zikirlerini ve hazin ve leziz seslerini işitir.

Lisân-ı hâl ve lisân-ı kâl ile: "Bize de bak, bizi de oku!" derler. O da bakar, görür ki:

Hayattarâne mütemâdiyen çalkanan ve dağılmak ve dökülmek ve istilâ etmek fıtratında olan denizler, arzı kuşatıp arz ile beraber gayet süratli bir sûrette bir senede yirmi beş bin senelik bir dairede koşturulduğu hâlde; ne dağılırlar, ne dökülürler ve ne de komşularındaki toprağa tecavüz ederler. Demek gayet kudretli ve azametli bir Zât'ın emriyle ve kuvvetiyle dururlar, gezerler, muhafaza olurlar.

Sonra *denizlerin içleri*ne bakar, görür ki: Gayet güzel ve zinetli ve muntazam cevherlerinden başka, binlerce çeşit hayvanâtın iâşe ve idareleri ve tevvellüdât ve vefiyâtları o kadar muntazamdır, basit bir kum ve acı bir sudan verilen erzakları ve tayinatları o kadar mükemmeldir ki, bilbedâhe bir Kadîr-i Zülcelâl'in, bir Rahîm-i Zülcemâl'in idare ve iâşesiyle olduğunu isbat eder.

Sonra o misafir; *nehirlere* bakar, görür ki: Menfaatleri ve vazifeleri ve vâridat ve sarfiyatları o kadar hakimâne ve rahîmânedir, bilbedâhe isbat eder

---

1 Allah'tan başka ilâh yoktur. O Vâcibü'l-vücûd ki umumiyet, şümûl ve mükemmeliyeti bilmüşahede görünen, bütün zevilhayatın iâşesi için tohumların teshir, tedbir, terbiye, fetih, tevzi, muhafaza ve idaresi.. ve rahmâniyet ve rahîmiyet hakikatlerinin azamet-i ihatasının şehadetiyle, arz bütün içindekiler ve üzerindekilerle O'nun vahdet içindeki vücûb-u vücûduna delâlet eder.

2 Daha yok mu?

ki; bütün ırmaklar, pınarlar, çaylar, büyük nehirler, bir Rahmân-ı Zülcelâl-i ve'l-ikram'ın hazine-i rahmetinden çıkıyorlar ve akıyorlar. Hatta o kadar fevkalâde iddihar ve sarf ediliyorlar ki, "Dört nehir cennetten geliyorlar."[1] diye rivâyet edilmiş. Yani zâhiri esbâbın pek fevkinde olduklarından, mânevî bir cennetin hazinesinden ve yalnız gaybî ve tükenmez bir menbaın feyzinden akıyorlar demektir. Meselâ Mısır'ın kumistanını bir cennete çeviren Nil-i Mübarek, cenup tarafından, Cebel-i Kamer denilen bir dağdan mütemâdiyen küçük bir deniz gibi tükenmeden akıyor. Altı aydaki sarfiyatı dağ şeklinde toplansa ve buzlansa, o dağdan daha büyük olur. Hâlbuki o dağdan ona ayrılan yer ve mahzen, altı kısmından bir kısım olmaz. Vâridâtı ise o mıntıka-yı hârrede pek az gelen ve susamış toprak çabuk yuttuğu için mahzene az giden yağmur, elbette o muvâzene-i vâsiayı muhafaza edemediğinden, o Nil-i Mübarek âdet-i arziye fevkinde bir "gaybî cennet"ten çıkıyor diye rivâyeti, gayet mânidâr ve güzel bir hakikati ifade ediyor.

İşte, deniz ve nehirlerin denizler gibi hakikatlerinin ve şehâdetlerinin binden birisini gördü. Ve umumu bilicmâ, denizlerin büyüklüğü nisbetinde bir kuvvetle لَا إِلٰهَ إِلَّا هُوَ[2] der.. ve bu şehâdete denizler, mahlûkatı adedince şahidler gösterir, diye anladı. Ve denizlerin, nehirlerin umum şehâdetlerini irade ederek ifade etmek manasında **Birinci Makam'ın Dördüncü Mertebesi'nde**:

لَا إِلٰهَ إِلَّا اللهُ الْوَاجِبُ الْوُجُودِ الَّذِي دَلَّ عَلٰى وُجُوبِ وُجُودِهِ فِي وَحْدَتِهِ: جَمِيعُ الْبِحَارِ وَالْأَنْهَارِ، بِجَمِيعِ مَا فِيهَا، بِشَهَادَةِ عَظَمَةِ إِحَاطَةِ حَقِيقَةِ التَّسْخِيرِ، وَالْمُحَافَظَةِ، وَالْإِدِّخَارِ، وَالْإِدَارَةِ الْوَاسِعَةِ الْمُنْتَظَمَةِ بِالْمُشَاهَدَةِ.[3]

denilmiş.

Sonra **dağlar ve sahralar,** seyahat-i fikriyede bulunan o yolcuyu çağırıyorlar, "Sayfalarımızı da oku!" diyorlar. O da bakar, görür ki:

Dağların küllî vazifeleri ve umumî hizmetleri o kadar azametli ve hikmetlidirler; akılları hayret içinde bırakır. Meselâ dağların zeminden emr-i rabbânî

---

1 Bkz.: Buhârî, *bed'ü'l-halk* 6, *menâkıbü'l-ensâr* 42, *eşribe* 12; Müslim, *îmân* 264, *cennet* 26; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 2/260, 289, 440, 3/164, 4/208, 209.

2 "Allah, o hak Mabuddur ki kendisinden başka hiçbir ilâh yoktur." (Bakara sûresi, 2/163, 255; Âl-i İmran sûresi, 3/2, 6, 18; Nisâ sûresi, 4/87; …)

3 Allah'tan başka ilâh yoktur. O Vâcibü'l-vücûd ki vüs'at ve intizamı bilmüşahede görünen teshir, muhafaza, iddihar ve idare hakikatlerinin azamet-i ihatasının şehadetiyle, denizler ve nehirler bütün içindekilerle beraber O'nun vahdet içindeki vücûb-u vücûduna delâlet eder.

ile çıkmaları ve zeminin içinde inkılâbât-ı dahiliyeden neşet eden heyecanını ve gazabını ve hiddetini, çıkmalarıyla teskin ederek; zemin o dağların fışkırmasıyla ve menfeziyle teneffüs edip zararlı olan sarsıntılardan ve zelzele-i muzırradan kurtulup, vazife-i devriyesinde sekenesinin istirahatlarini bozmuyor. Demek, nasıl ki sefineleri sarsıntıdan vikâye ve muvâzenelerini muhafaza için, onların direkleri üstünde kurulmuş; öyle de dağlar, zemin sefinesinde bu manada hazineli direkler olduklarını Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan,

وَالْجِبَالَ أَوْتَادًا[1] ، وَأَلْقَيْنَا فِيهَا رَوَاسِيَ[2] ، وَالْجِبَالَ أَرْسٰيهَا[3]

gibi çok âyetlerle ferman ediyor.

Hem meselâ dağların içinde zîhayata lâzım olan her nevi menbalar, sular, madenler, maddeler, ilâçlar o kadar hakimâne ve müdebbirâne ve kerîmâne ve ihtiyatkârâne iddihar ve ihzâr ve istif edilmiş ki; bilbedâhe, kudreti nihâyetsiz bir Kadîr'in ve hikmeti nihâyetsiz bir Hakîm'in hazineleri ve ambarları ve hizmetkârları olduklarını isbat ederler diye anlar. Ve sahra ve dağların dağ kadar vazife ve hikmetlerinden bu iki cevhere sâirlerini kıyas edip, dağların ve sahraların umum hikmetleriyle –hususan ihtiyatî iddiharlar cihetiyle– getirdikleri şehâdeti ve söyledikleri لَا إِلٰهَ إِلَّا هُوَ[4] tevhidini, dağlar kuvvetinde ve sebatında ve sahralar genişliğinde ve büyüklüğünde görür, اٰمَنْتُ بِاللّٰهِ[5] der.

İşte bu manayı ifade için **Birinci Makam'ın Beşinci Mertebesi**'nde:

لَا إِلٰهَ إِلَّا اللّٰهُ الْوَاجِبُ الْوُجُودِ الَّذِي دَلَّ عَلٰى وُجُوبِ وُجُودِهِ: جَمِيعُ الْجِبَالِ وَالصَّحَارٰى بِجَمِيعِ مَا فِيهَا وَمَا عَلَيْهَا، بِشَهَادَةِ عَظَمَةِ إِحَاطَةِ حَقِيقَةِ الْاِدِّخَارِ، وَالْإِدَارَةِ، وَنَشْرِ الْبُذُورِ، وَالْمُحَافَظَةِ، وَالتَّدْبِيرِ الْاِحْتِيَاطِيَّةِ الرَّبَّانِيَّةِ الْوَاسِعَةِ الْعَامَّةِ الْمُنْتَظَمَةِ اَلْمُكَمَّلَةِ بِالْمُشَاهَدَةِ.[6]

denilmiş.

---

1 "Dağları da arzı tutan birer destek (yapmadık mı)?" (Nebe sûresi, 78/7)

2 "Ve oraya sağlam dağlar çaktık." (Hicr sûresi, 15/19; Kaf sûresi, 50/7).

3 "Ve dağları da sabit, muhkem bir şekilde oturttu." (Nâziât sûresi, 79/32).

4 "Allah, o hak Mabuddur ki kendisinden başka hiçbir ilâh yoktur." (Bakara sûresi, 2/163, 255; Âl-i İmran sûresi, 3/2, 6, 18; Nisâ sûresi, 4/87; …)

5 Allah'a iman ettim.

6 Allah'tan başka ilâh yoktur. O Vâcibü'l-vücûd ki rabbânî ihtiyat maddelerinin bilmüşahede vâsi ve âmm ve muntazam ve mükemmel iddihar ve idare ve muhafaza ve tedbiri ve tohumların neşri hakikatlerinin azamet-i ihatasının şehadetiyle, bütün dağlar ve sahralar bütün içindekiler ve üzerindekilerle beraber O'nun vücûb-u vücûduna delâlet eder.

Sonra o yolcu dağda ve sahrada fikriyle gezerken, **eşcâr ve nebâtât âleminin** kapısı fikrine açıldı. Onu içeriye çağırdılar: "Gel dairemizde de gez, yazılarımızı da oku!" dediler. O da girdi, gördü ki:

Gayet muhteşem ve müzeyyen bir meclis-i tehlil ve tevhid ve bir halka-yı zikir ve şükür teşkil etmişler. Bütün eşcâr ve nebâtâtın envâları; bilicmâ, beraber لَا إِلٰهَ إِلَّا اللّٰهُ[1] diyorlar gibi lisân-ı hâllerinden anladı. Çünkü bütün meyvedâr ağaç ve nebâtlar, mizanlı ve fesâhatlı yapraklarının dilleriyle ve süslü ve cezâletli çiçeklerinin sözleriyle ve intizamlı ve belâgatlı meyvelerinin kelimeleriyle beraber müsebbihâne şehâdet getirdiklerine ve لَا إِلٰهَ إِلَّا هُوَ[2] dediklerine delâlet ve şehâdet eden üç büyük, küllî hakikati gördü.

Birincisi: Pek zâhir bir sûrette kasdî bir in'âm ve ikram ve ihtiyârî bir ihsan ve imtinan manası ve hakikati her birisinde hissedildiği gibi; mecmûunda ise, güneşin zuhurundaki ziyası gibi görünüyor.

İkincisi: Tesadüfe havalesi hiçbir cihet-i imkânı olmayan kasdî ve hakimâne bir temyiz ve tefrik, ihtiyârî ve rahîmâne bir tezyin ve tasvir manası ve hakikati, o hadsiz envâ ve efradda gündüz gibi âşikâre görünüyor.. ve bir Sâni-i Hakîm'in eserleri ve nakışları olduklarını gösterir.

Üçüncüsü: O hadsiz masnûâtın yüz bin çeşit ve ayrı ayrı tarz ve şekilde olan sûretleri; gayet muntazam, mizanlı, zînetli olarak mahdut ve mâdut ve birbirinin misli ve basit ve câmid ve birbirinin aynı veya az farklı ve karışık olan çekirdeklerden, habbeciklerden o iki yüz bin nevilerin fârikalı ve intizamlı, ayrı ayrı, muvâzeneli, hayattar, hikmetli, yanlışsız, hatasız bir vaziyette umum efradının sûretlerinin fethi ve açılışı ise öyle bir hakikattir ki; güneşten daha parlaktır ve baharın çiçekleri ve meyveleri ve yaprakları ve mevcudâtı sayısınca o hakikati isbat eden şahidler var diye, bildi;

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ عَلٰى نِعْمَةِ الْإِيمَانِ[3] dedi.

İşte bu mezkûr hakikatleri ve şehâdetleri ifade manasıyla **Birinci Makam'ın Altıncı Mertebesi'nde**:

لَا إِلٰهَ إِلَّا اللّٰهُ الْوَاجِبُ الْوُجُودِ الَّذِي دَلَّ عَلٰى وُجُوبِ وُجُودِهِ فِي وَحْدَتِهِ: إِجْمَاعُ جَمِيعِ أَنْوَاعِ الْأَشْجَارِ وَالنَّبَاتَاتِ الْمُسَبِّحَاتِ النَّاطِقَاتِ، بِكَلِمَاتِ أَوْرَاقِهَا الْمَوْزُونَاتِ الْفَصِيحَاتِ،

---

1 "Allah'tan başka ilâh yoktur." (Sâffât sûresi, 37/35; Muhammed sûresi, 47/19)

2 "Allah, o hak Mabuddur ki kendisinden başka hiçbir ilâh yoktur." (Bakara sûresi, 2/163, 255; Âl-i İmran sûresi, 3/2, 6, 18; Nisâ sûresi, 4/87; …)

3 İman nimetini bahşeden Allah'a hamdolsun..

وَأَزْهَارِهَا الْمُزَيَّنَاتِ الْجَزِيلَاتِ، وَأَثْمَارِهَا الْمُنْتَظَمَاتِ الْبَلِيغَاتِ، بِشَهَادَةِ عَظَمَةِ إِحَاطَةِ حَقِيقَةِ الْإِنْعَامِ وَالْإِكْرَامِ وَالْإِحْسَانِ، بِقَصْدٍ وَرَحْمَةٍ، وَحَقِيقَةِ التَّمْيِيزِ وَالتَّزْيِينِ وَالتَّصْوِيرِ، بِإِرَادَةٍ وَحِكْمَةٍ، مَعَ قَطْعِيَّةِ دَلَالَةِ حَقِيقَةِ فَتْحِ جَمِيعِ صُوَرِهَا الْمَوْزُونَاتِ الْمُزَيَّنَاتِ الْمُتَبَايِنَةِ الْمُتَنَوِّعَةِ الْغَيْرِ الْمَحْدُودَةِ، مِنْ نَوَيَاتٍ، وَحَبَّاتٍ مُتَمَاثِلَةٍ مُتَشَابِهَةٍ مَحْصُورَةٍ مَعْدُودَةٍ.[1]

denilmiş.

Sonra *seyahat-i fikriyede bulunan o meraklı ve terakki ile zevki ve şevki artan dünya yolcusu*, bahar bahçesinden bir bahar kadar bir güldeste-i mârifet ve iman alıp gelirken; **hayvanât ve tuyur âleminin** kapısı *hakikat-bîn olan aklına* ve *mârifet-âşina olan fikrine* açıldı. Yüz bin ayrı ayrı seslerle ve çeşit çeşit dillerle onu içeriye çağırdılar, "Buyurun!" dediler. O da girdi ve gördü ki:

Bütün hayvanât ve kuşların bütün nevileri ve tâifeleri ve milletleri, bilittifak, lisân-ı kâl ve lisân-ı hâlleriyle لَا إِلٰهَ إِلَّا هُوَ[2] deyip, zemin yüzünü bir zikirhâne ve muazzam bir meclis-i tehlil sûretine çevirmişler; her biri bizzat birer kaside-i rabbânî, birer kelime-i sübhânî ve mânidâr birer harf-i rahmânî hükmünde Sâni'lerini tavsif edip hamd ü senâ ediyorlar vaziyetinde gördü. Güya o hayvanların ve kuşların duyguları ve kuvâları ve cihazları ve âzâları ve âletleri, manzum ve mevzûn kelimelerdir ve muntazam ve mükemmel sözlerdir. Onların bunlarla Hallâk ve Rezzâk'larına şükür ve vahdâniyetine şehâdet getirdiklerine kat'î delâlet eden üç muazzam ve muhit hakikatleri müşâhede etti.

Birincisi: Hiçbir cihetle serseri tesadüfe ve kör kuvvete ve şuursuz tabiata havalesi mümkün olmayan hiçten, hakimâne îcad ve sanat-perverâne ibda' ve ihtiyârkârâne ve alîmâne halk ve inşâ ve yirmi cihetle ilim ve hikmet ve iradenin cilvesini gösteren ruhlandırmak ve ihya etmek hakikatidir ki; zîruhlar adedince şahidleri bulunan bir burhan-ı bâhir olarak Zât-ı Hayy-ı Kayyûm'un vücûb-u vücûduna ve sıfât-ı seb'asına ve vahdetine şehâdet eder.

---

1 Allah'tan başka ilâh yoktur. O Vâcibü'l-vücûd ki mizanlı ve fesahatli yapraklarının ve süslü ve cezâletli çiçeklerinin ve intizamlı ve belâgatli meyvelerinin kelimeleriyle konuşan ve tesbih eden bütün ağaç ve nebat nevilerinin icmâı, birbirinin misli ve benzeri olan mahdut çekirdek ve habbeciklerden süslü ve birbirinden farklı ve mütenevvi, gayr-i mahdut sûretlerinin hepsinin birden fethi hakikatinin kat'î delâletiyle beraber, kasdî ve rahmetli in'am, ikram, ihsan hakikatlerinin ve iradeli ve hikmetli temyiz ve tezyin ve tasvir hakikatinin azamet-i ihatasının şehadetiyle, icmâ ile O'nun vahdet içindeki vücûb-u vücûduna delâlet eder.

2 "Allah, o hak Mabuddur ki kendisinden başka hiçbir ilâh yoktur." (Bakara sûresi, 2/163, 255; Âl-i İmran sûresi, 3/2, 6, 18; Nisâ sûresi, 4/87; …)

İkincisi: O hadsiz masnûlarda biribirinden simaca fârikalı, zînetli ve miktarca mizanlı ve sûretçe intizamlı bir tarzdaki temyizden, tezyinden, tasvirden öyle azametli ve kuvvetli bir hakikat görünür ki; Kâdir-i külli şey ve Âlim-i külli şey'den başka hiçbir şey, bu her cihetle binlerle harikaları ve hikmetleri gösteren ihatalı fiile sahip olamaz ve hiçbir imkân ve ihtimal yok.

Üçüncüsü: Birbirinin misli ve aynı veya az farklı ve birbirine benzeyen mahsur ve mahdut yumurtalardan ve yumurtacıklardan ve nutfe denilen su katrelerinden o hadsiz hayvanların yüz binler çeşit tarzlarda ve birer mucize-i hikmet mahiyetinde bulunan sûretlerini, gayet muntazam ve muvâzeneli ve hatasız bir heyette açmak ve fethetmek öyle parlak bir hakikattir ki; hayvanlar adedince senedler, deliller o hakikati tenvir eder.

İşte bu üç hakikatin ittifakıyla hayvanların bütün envâı, beraber öyle bir لَا إِلٰهَ إِلَّا هُوَ deyip şehâdet getiriyorlar ki; güya zemin, büyük bir insan gibi büyüklüğü nisbetinde لَا إِلٰهَ إِلَّا هُوَ diyerek semâvât ehline işittiriyor mahiyetinde gördü ve tam ders aldı. **Birinci Makam'ın Yedinci Mertebesi'nde** bu mezkûr hakikatleri ifade manasıyla:

لَا إِلٰهَ إِلَّا اللهُ الْوَاجِبُ الْوُجُودِ الَّذِي دَلَّ عَلٰى وُجُوبِ وُجُودِهٖ فِي وَحْدَتِهٖ: اِتِّفَاقُ جَمِيعِ أَنْوَاعِ الْحَيَوَانَاتِ وَالطُّيُورِ الْحَامِدَاتِ الشَّاهِدَاتِ بِكَلِمَاتِ حَوَاسِّهَا، وَقُوَاهَا، وَحِسِّيَّاتِهَا، وَلَطَائِفِهَا الْمَوْزُونَاتِ الْمُنْتَظَمَاتِ الْفَصِيحَاتِ، وَبِكَلِمَاتِ جِهَازَاتِهَا وَجَوَارِحِهَا وَأَعْضَائِهَا وَآلَاتِهَا الْمُكَمَّلَةِ الْبَلِيغَاتِ، بِشَهَادَةِ عَظَمَةِ إِحَاطَةِ حَقِيقَةِ الْإِيجَادِ وَالصُّنْعِ وَالْإِبْدَاعِ بِالْإِرَادَةِ، وَحَقِيقَةِ التَّمْيِيزِ وَالتَّزْيِينِ بِالْقَصْدِ، وَحَقِيقَةِ التَّقْدِيرِ وَالتَّصْوِيرِ بِالْحِكْمَةِ، مَعَ قَطْعِيَّةِ دَلَالَةِ حَقِيقَةِ فَتْحِ جَمِيعِ صُوَرِهَا الْمُنْتَظَمَةِ الْمُتَخَالِفَةِ الْمُتَنَوِّعَةِ غَيْرِ الْمَحْصُورَةِ مِنْ بَيْضَاتٍ وَقَطَرَاتٍ مُتَمَاثِلَةٍ مُتَشَابِهَةٍ مَحْصُورَةٍ مَحْدُودَةٍ.[1]

denilmiştir.

Sonra *o mütefekkir yolcu, mârifet-i ilâhiyenin hadsiz mertebelerinde ve nihâyetsiz ezvâkında ve envârında daha ileri gitmek için* insanlar

[1] Allah'tan başka ilâh yoktur. O Vâcibü'l-vücûd ki mevzûn, muntazam, fasih hâsselerinin ve kuvvelerinin ve hissiyat ve latîfelerinin kelimeleriyle ve mükemmel ve beliğ cihâzât ve cevarih ve âlât ve âzâlarının kelimeleriyle hamd ve şehadet eden bütün hayvanat ve tuyur nevilerinin ittifakı, birbirinin misli ve benzeri, mahsur ve mahdut sayıda yumurta ve katrelerden muntazam, muhtelif, mütenevvi ve gayr-i mahsur sûretlerinin fethi hakikatinin kat'î delâletiyle beraber, iradeli îcad ve sun' ve ibdâ hakikatinin ve kasdî temyiz ve tezyin hakikatinin ve hikmetli takdir ve tasvir hakikatinin azamet-i ihatasının şehadetiyle, O'nun vahdet içindeki vücûb-u vücûduna delâlet eder.

âlemine ve beşer dünyasına girmek isterken, başta **enbiyâlar** olarak onu içeriye davet ettiler, o da girdi. En evvel geçmiş zamanın menziline baktı, gördü ki:

Nev-i beşerin en nurânî ve en mükemmeli olan umum peygamberler[1] *(aleyhimüsselâm)* bilicmâ, beraber [2] لَا إِلٰهَ إِلَّا هُوَ deyip zikrediyorlar.. ve parlak ve musaddak olan hadsiz mucizâtlarının kuvvetiyle tevhidi iddia ediyorlar.. ve beşeri, hayvaniyet mertebesinden melekiyet derecesine çıkarmak için onları iman-ı billâha davet ile ders veriyorlar, gördü. O da o nurânî medresede diz çöküp derse oturdu, gördü ki:

Meşâhir-i insaniyenin en yüksekleri ve namdarları olan o üstadların her birisinin elinde Hâlık-ı kâinat tarafından verilmiş nişâne-i tasdik olarak mucizeler bulunduğundan.. her birinin ihbarı ile beşerden bir tâife-i azime ve bir ümmet tasdik edip imana geldiklerinden.. o yüz bin ciddî ve doğru zâtların icmâ ve ittifakla hüküm ve tasdik ettikleri bir hakikatin ne kadar kuvvetli ve kat'i olduğunu kıyas edebildi. Ve bu kuvvette bu kadar muhbir-i sâdıkların hadsiz mucizeleriyle imza ve isbat ettikleri bir hakikati inkâr eden ehl-i dalâletin ne derece hadsiz bir hata, bir cinayet ettiklerini ve ne kadar hadsiz bir azaba müstehak olduklarını anladı. Ve onları tasdik edip iman getirenlerin ne kadar haklı ve hakikatli olduklarını bildi, iman kudsiyetinin büyük bir mertebesi daha ona göründü.

Evet enbiyâyı *(aleyhimüsselâm)*, Cenâb-ı Hak tarafından fiilen tasdik hükmünde olan hadsiz mucizâtlarından.. ve hakkaniyetlerini gösteren, muârızlarına gelen semâvî pek çok tokatlarından.. ve hak olduklarına delâlet eden şahsî kemâlâtlarından ve hakikatli tâlimatlarından.. ve doğru olduklarına şehâdet eden kuvvet-i imanlarından ve tam ciddiyetlerinden ve fedakârlıklarından.. ve ellerinde bulunan kudsî kitap ve suhuflarından.. ve onların yolları doğru ve hak olduğuna şehâdet eden ittibâlarıyla hakikate, kemâlâta, nura vasıl olan hadsiz tilmizlerinden başka, onların ve o pek ciddî muhbirlerin müsbet meselelerde icmâı ve ittifakı ve tevâtürü ve isbatta tevâfuku ve tesanüdü ve tetâbuku, öyle bir hüccettir ve öyle bir kuvvettir ki; dünyada hiçbir kuvvet, karşısına çıkamaz ve hiçbir şüphe ve tereddüdü bırakmaz. Ve imanın erkânında umum enbiyâyı *(aleyhimüsselâm)* tasdik dahi dahil olması, o tasdik büyük bir kuvvet menbaı olduğunu anladı. Onların derslerinden çok feyz-i imanî aldı.

---

1 Bkz.: En'âm sûresi, 6/86-87; A'râf sûresi, 7/144; Nahl sûresi, 16/121...

2 "Allah, o hak Mabuddur ki kendisinden başka hiçbir ilâh yoktur." (Bakara sûresi, 2/163, 255; Âl-i İmran sûresi, 3/2, 6, 18; Nisâ sûresi, 4/87; ...)

İşte bu yolcunun mezkûr dersini ifade manasında **Birinci Makam'ın Sekizinci Mertebesi'nde**:

لَا إِلٰهَ إِلَّا اللهُ الَّذِي دَلَّ عَلٰى وُجُوبِ وُجُودِهِ فِي وَحْدَتِهِ: إِجْمَاعُ جَمِيعِ الْأَنْبِيَاءِ، بِقُوَّةِ مُعْجِزَاتِهِمُ الْبَاهِرَةِ الْمُصَدِّقَةِ الْمُصَدَّقَةِ.[1]

denilmiş.

Sonra *imanın kuvvetinden ulvi bir zevk-i hakikat alan o seyyah-ı tâlip*, enbiyânın *(aleyhimüsselâm)* meclisinden gelirken, ulemânın ilmelyakîn sûretinde kat'î ve kuvvetli delillerle enbiyâların *(aleyhimüsselâm)* dâvâlarını isbat eden ve **asfiya ve sıddîkîn** denilen **mütebahhir müçtehit muhakkikler**, onu dershânelerine çağırdılar. O da girdi, gördü ki:

Binlerle dâhi ve yüz binlerle müdakkik ve yüksek ehl-i tahkik, kıl kadar bir şüphe bırakmayan tetkikât-ı amîkalarıyla, başta vücûb-u vücûd ve vahdet olarak müsbet mesâil-i imaniyeyi isbat ediyorlar. Evet, istidatları ve meslekleri muhtelif olduğu hâlde usûl ve erkân-ı imaniyede onların müttefikan ittifakları ve her birisinin kuvvetli ve yakînî burhanlarına istinadları öyle bir hüccettir ki; onların mecmûu kadar bir zekâvet ve dirâyet sahibi olmak ve burhanlarının umumu kadar bir burhan bulmak mümkün ise karşılarına ancak öyle çıkılabilir. Yoksa o münkirler, yalnız cehalet ve echeliyet ve inkâr ve isbat olunmayan menfî meselelerde inat ve göz kapamak sûretiyle karşılarına çıkabilirler. Gözünü kapayan, yalnız kendine gündüzü gece yapar...

Bu seyyah, bu muhteşem ve geniş dershânede, bu muhterem ve mütebahhir üstadların neşrettikleri nurların, zeminin yarısını bin seneden ziyade ışıklandırdığını bildi ve öyle bir kuvve-i mâneviyeyi buldu ki, bütün ehl-i inkâr toplansa onu kıl kadar şaşırtmaz ve sarsmaz.

İşte bu yolcunun dershâneden aldığı derse bir kısa işaret olarak **Birinci Makam'ın Dokuzuncu Mertebesi'nde**:

لَا إِلٰهَ إِلَّا اللهُ الَّذِي دَلَّ عَلٰى وُجُوبِ وُجُودِهِ فِي وَحْدَتِهِ: اِتِّفَاقُ جَمِيعِ الْأَصْفِيَاءِ بِقُوَّةِ بَرَاهِينِهِمُ الزَّاهِرَةِ الْمُحَقَّقَةِ الْمُتَّفِقَةِ.[2]

denilmiş.

---

1 Allah'tan başka ilâh yoktur. O Allah ki bütün enbiyânın, tasdik edici ve tasdike mazhar mûcizât-ı bâhirelerinin kuvvetiyle ittifakları, O'nun vahdet içindeki vücûb-u vücûduna delâlet eder.

2 Allah'tan başka ilâh yoktur. O Allah ki bütün asfiyânın muhakkak, müttefik, parlak burhanlarının kuvvetiyle ittifakları, O'nun vahdet içindeki vücûb-u vücûduna delâlet eder.

Sonra *imanın daha ziyade kuvvetlenmesinde ve inkişafında ve ilmelyakîn derecesinden aynelyakîn mertebesine terakkisindeki envârı ve ezvâkı görmeye çok müştâk olan o mütefekkir yolcu*, medreseden gelirken hadsiz küçük tekyelerin ve zaviyelerin telâhukuyla tevessü eden gayet feyizli ve nurlu ve sahra genişliğinde bir tekye, bir hankâh, bir zikirhâne, bir irşadgâhta ve cadde-i kübrâ-yı Muhammedî'nin *(aleyhissalâtü vesselâm)* ve Mirac-ı Ahmedî'nin *(aleyhissalâtü vesselâm)* gölgesinde hakikate çalışan ve hakka erişen ve aynelyakîne yetişen binlerle ve milyonlarla *kudsî mürşidler* onu dergâha çağırdılar. O da girdi, gördü ki:

O ehl-i keşif ve keramet mürşidler; keşfiyatlarına ve müşâhedelerine ve kerametlerine istinaden bilicmâ, müttefikan [1] لَا إِلٰهَ إِلَّا هُوَ diyerek, vücûb-u vücûd ve vahdet-i rabbâniyeyi kâinata ilân ediyorlar. Güneşin ziyasındaki yedi renk ile güneşi tanımak gibi, yetmiş renk ile belki esmâ-yı hüsnâ adedince, Şems-i Ezelî'nin ziyasından tecellî eden ayrı ayrı, nurlu renkler ve çeşit çeşit, ziyalı levnler ve başka başka, hakikatli tarikatler ve muhtelif, doğru meslekler ve mütenevvî, haklı meşreblerde bulunan o kudsî dâhilerin ve nurânî âriflerin icmâ ve ittifakla imza ettikleri bir hakikatin ne derece zâhir ve bâhir olduğunu aynelyakîn müşâhede etti. Ve enbiyânın *(aleyhimüsselâm)* icmâı ve asfiyanın ittifakı ve evliyanın tevâfuku ve bu üç icmâın birden ittifakı, güneşi gösteren gündüzün ziyasından daha parlak gördü.

İşte bu misafirin tekyeden aldığı feyze kısa bir işaret olarak **Birinci Makam'ın Onuncu Mertebesi'nde**:

لَا إِلٰهَ إِلَّا اللهُ الَّذِي دَلَّ عَلٰى وُجُوبِ وُجُودِهِ فِي وَحْدَتِهِ: إِجْمَاعُ الْأَوْلِيَاءِ بِكَشْفِيَّاتِهِمْ، وَكَرَامَاتِهِمُ الظَّاهِرَةِ الْمُحَقَّقَةِ الْمُصَدَّقَةِ.[2]

denilmiş.

Sonra kemâlât-ı insaniyenin en mühimmi ve en büyüğü, belki bilcümle kemâlât-ı insaniyenin menbaı ve esası, iman-ı billâhtan ve mârifetullahtan neşet eden muhabbetullah olduğunu bilen o dünya seyyahı, bütün kuvvetiyle ve letâifiyle imanın kuvvetinde ve mârifetin inkişafında daha ziyade terakki etmesini istemek fikriyle başını kaldırdı ve semâvâta baktı. Kendi aklına dedi ki:

"Madem kâinatta en kıymettar şey hayattır ve kâinatın mevcudâtı hayata

---

1 "Allah, o hak Mabuddur ki kendisinden başka hiçbir ilâh yoktur." (Bakara sûresi, 2/163, 255; Âl-i İmran sûresi, 3/2, 6, 18; Nisâ sûresi, 4/87; …)

2 Allah'tan başka ilâh yoktur. O Vâcibü'l-vücûd ki bütün evliyanın muhakkak, musaddak, zahir keşif ve kerametlerinin icmâı, O'nun vahdet içindeki vücûb-u vücûduna delâlet eder.

musahhardır.. ve madem zîhayatın en kıymettarı zîruhtur ve zîruhun en kıymettarı zîşuurdur.. ve madem bu kıymettarlık için küre-i zemin, zîhayatı mütemâdiyen çoğaltmak için her asır, her sene dolar, boşalır; elbette ve her hâlde, bu muhteşem ve müzeyyen olan semâvâtın dahi kendisine münasip ahalisi ve sekenesi, zîhayat ve zîruh ve zîşuurlardan vardır[1] ki; huzur-u Muhammedî'de *(aleyhissalâtü vesselâm)* sahabelere görünen Hazreti Cebrail *(aleyhisselâm)*'ın temessülü[2] gibi **melâikeleri** görmek ve onlarla konuşmak hâdiseleri tevâtür sûretinde eskidenberi nakil ve rivâyet ediliyor.[3] Öyle ise keşke ben, semâvât ehli ile dahi görüşseydim; onlar ne fikirde olduklarını bilseydim! Çünkü Hâlık-ı kâinat hakkında en mühim söz onlarındır." diye düşünürken, birden semâvî şöyle bir sesi işitti:

"Madem bizim ile görüşmek ve dersimizi dinlemek istersin; bil ki başta Hazreti Muhammed *(aleyhissalâtü vesselâm)* ve Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan olarak bütün peygamberlere vasıtamızla gelen mesâil-i imaniyeye en evvel biz iman etmişiz. Hem insanlara temessül edip görünen ve bizlerden olan ervah-ı tayyibe, bilâ-istisna ve bilittifak, bu kâinat Hâlık'ının vücûb-u vücûduna ve sıfât-ı kudsiyesine şehâdet edip birbirine muvâfık ve mutâbık olarak ihbar etmişler. Bu hadsiz ihbârâtın tevâfuku ve tetâbuku, güneş gibi sana bir rehberdir." dediklerini bildi. Ve onun nur-u imanı parladı. Zeminden göklere çıktı.

İşte bu yolcunun melâikeden aldığı derse kısa bir işaret olarak **Birinci Makam'ın On Birinci Mertebesi'nde**:

لَا إِلٰهَ إِلَّا اللهُ الَّذِي دَلَّ عَلٰى وُجُوبِ وُجُودِهِ فِي وَحْدَتِهِ: اِتِّفَاقُ الْمَلٰئِكَةِ الْمُتَمَثِّلِينَ لِأَنْظَارِ النَّاسِ وَالْمُتَكَلِّمِينَ مَعَ خَوَاصِّ الْبَشَرِ بِإِخْبَارَاتِهِمُ الْمُتَطَابِقَةِ الْمُتَوَافِقَةِ.[4]

---

1 Bkz.: Sâffât sûresi, 37/164-166; Nahl sûresi, 16/49-50; Tirmizî, *zühd* 9; İbni Mâce, *zühd* 19; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 5/173.

2 Bkz.: Buhârî, *îmân* 37, *menâkıb* 25; Müslim, *îmân* 1, 10, *fezâilü's-sahâbe* 100.

3 Hz. İbrahim *(aleyhisselâm)*[*1], Hz. Lût *(aleyhisselâm)*[*2], sahabeden Irbâd İbni Sâriye[*3], İmrân İbni Husayn[*4] ve Hz. Selman[*5] melek görenler arasındadır, ayrıca Cenâb-ı Hak *(celle celâlüh)*, Benî İsrâil'den 3 kişiye, onları imtihan etmek üzere bir melek göndermiştir: Buhârî, *enbiyâ* 51; Müslim, *zühd* 10.

[*1] Bkz.: Hûd sûresi, 11/70; Ankebût sûresi, 29/31; Zâriyât sûresi, 51/28.

[*2] Bkz.: Hûd sûresi, 11/77; Ankebût sûresi, 29/33.

[*3] Bkz.: et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* 18/245.

[*4] Bkz.: el-Hâkim, *el-Müstedrek* 3/536; el-Bezzâr, *el-Müsned* 9/19; et-Tahâvî, *Şerhu meâni-'l-âsâr* 4/324.

[*5] Bkz.: Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliyâ* 1/204; İbnü'l-Cevzî, *Sıfatü's-safve* 1/551.

4 Allah'tan başka ilâh yoktur. O Allah ki insanların nazarına temessül eden ve beşerin havas kısmıyla konuşan melâikenin ittifakı, birbirine tetabuk ve tevafuk eden ihbaratıyla, O'nun vahdet içindeki vücûb-u vücûduna delâlet eder.

denilmiştir.

Sonra pür-merak ve pür-iştiyak o misafir, âlem-i şehâdet ve cismânî ve maddî cihetinde mahsus tâifelerin dillerinden ve lisân-ı hâllerinden ders aldığından, *âlem-i gayb ve âlem-i berzahta dahi mütâlaa ile bir seyahat ve bir taharri-i hakikat arzu ederken*, her tâife-i insaniyede bulunan ve kâinatın meyvesi olan insanın çekirdeği hükmünde bulunan ve küçüklüğü ile beraber, mânen kâinat kadar inbisat edebilen **müstakîm ve münevver akılların, selim ve nurânî kalblerin** kapısı açıldı, baktı ki:

Onlar, âlem-i gayb ve âlem-i şehâdet ortasında insanî berzahlardır.. ve iki âlemin birbiriyle temasları ve muameleleri, insana nisbeten o noktalarda oluyor gördüğünden kendi akıl ve kalbine dedi ki: "Gelin, bu emsâlinizin kapısından hakikate giden yol daha kısadır! Biz öteki yollardaki dillerden ders aldığımız gibi değil, belki iman noktasındaki ittisaflarından ve keyfiyet ve renklerinden, mütâlaamız ile istifade etmeliyiz." dedi, mütâlaaya başladı, gördü ki:

İstidatları gayet muhtelif ve mezhepleri birbirinden uzak ve muhalif olan umum istikametli ve nurlu akılların iman ve tevhiddeki ittisafkârâne ve râsihâne itikatları, tevâfuk.. ve sebatkârâne ve mutmainnâne kanaat ve yakînleri tetâbuk ediyor. Demek, tebeddül etmeyen bir hakikate dayanıp bağlanmışlar.. ve kökleri metin bir hakikate girmiş, kopmuyor. Öyle ise bunların nokta-yı imaniyede ve vücûb ve tevhidde icmâları, hiç kopmaz bir zincir-i nurânîdir ve hakikate açılan ışıklı bir penceredir.

Hem gördü ki: Meslekleri birbirinden uzak ve meşrepleri birbirine mübâyin olan o umum selim ve nurânî kalblerin erkân-ı imaniyedeki müttefikâne ve itmînankârâne ve müncezibâne keşfiyat ve müşâhedâtları birbirine tevâfuk ve tevhidde birbirine mutâbık çıkıyor.

Demek, hakikate mukabil ve vâsıl ve mütemessil bu küçücük birer arş-ı mârifet-i rabbâniye ve bu câmî birer ayna-yı samedâniye olan nurânî kalbler, şems-i hakikate karşı açılan pencerelerdir.. ve umumu birden güneşe aynadarlık eden bir deniz gibi, bir ayna-yı âzamdır. Bunların vücûb-u vücûdda ve vahdette ittifakları ve icmâları hiç şaşırmaz ve şaşırtmaz bir rehber-i ekmel ve bir mürşid-i ekberdir. Çünkü hiçbir cihetle hiçbir imkân ve hiçbir ihtimal yok ki, hakikatten başka bir vehim ve hakikatsiz bir fikir ve asılsız bir sıfat, bu kadar müstemirrâne ve râsihâne, bu pek büyük ve keskin gözlerin umumunu birden aldatsın, galat-ı hisse uğratsın. Buna ihtimal veren bozulmuş ve

çürümüş bir akla, bu kâinatı inkâr eden ahmak sofestâîler dahi razı olmazlar, reddederler diye anladı. Kendi akıl ve kalbiyle beraber اٰمَنْتُ بِاللّٰهِ[1] dediler.

İşte bu yolcunun müstakîm akıllardan ve münevver kalblerden istifade ettiği mârifet-i imaniyeye kısa bir işaret olarak **Birinci Makam'ın On İkinci ve On Üçüncü Mertebesi'nde**:

لَا إِلٰهَ إِلَّا اللّٰهُ الْوَاجِبُ الْوُجُودِ الَّذِي دَلَّ عَلٰى وُجُوبِ وُجُودِهٖ فِي وَحْدَتِهٖ: إِجْمَاعُ الْعُقُولِ الْمُسْتَقِيمَةِ الْمُنَوَّرَةِ، بِاعْتِقَادَاتِهَا الْمُتَوَافِقَةِ وَبِقَنَاعَاتِهَا، وَبِقِينَاتِهَا الْمُتَطَابِقَةِ، مَعَ تَخَالُفِ الْإِسْتِعْدَادَاتِ وَالْمَذَاهِبِ.. وَكَذَا دَلَّ عَلٰى وُجُوبِ وُجُودِهٖ فِي وَحْدَتِهٖ: اِتِّفَاقُ الْقُلُوبِ السَّلِيمَةِ النُّورَانِيَّةِ، بِكَشْفِيَّاتِهَا الْمُتَطَابِقَةِ وَبِمُشَاهَدَاتِهَا الْمُتَوَافِقَةِ، مَعَ تَبَايُنِ الْمَسَالِكِ وَالْمَشَارِبِ.[2]

denilmiş.

Sonra âlem-i gaybe yakından bakan ve akıl ve kalbde seyahat eden o yolcu, "Acaba âlem-i gayb ne diyor?" diye merakla o kapıyı da şöyle bir fikir ile çaldı. Yani, madem bu cismânî âlem-i şehâdette bu kadar zînetli ve sanatlı, hadsiz masnûlarıyla kendini tanıttırmak.. ve bu kadar tatlı ve süslü, nihâyetsiz nimetleriyle kendini sevdirmek.. ve bu kadar mucizeli ve maharetli, hesapsız eserleriyle gizli kemâlâtını bildirmek, kavilden ve tekellümden daha zâhir bir tarzda fiilen isteyen ve hâl diliyle bildiren bir Zât, perde-i gayb tarafında bulunduğu bilbedâhe anlaşılıyor. Elbette ve her hâlde, fiilen ve hâlen olduğu gibi kavlen ve tekellümen dahi konuşur, kendini tanıttırır, sevdirir, Öyle ise âlem-i gayb cihetinde O'nu, O'nun tezahüratından bilmeliyiz dedi, kalbi içeriye girdi, akıl gözüyle gördü ki:

Gayet kuvvetli bir tezahüratla **vahiylerin hakikati**, âlem-i gaybın her tarafında, her zamanda hükmediyor. Kâinatın ve mahlûkatın şehâdetlerinden çok kuvvetli bir şehâdet, vücûd ve tevhid, Allâmü'l-guyûb'dan vahiy ve ilham hakikatleriyle geliyor. Kendini ve vücûd ve vahdetini, yalnız masnûlarının şehâdetlerine bırakmıyor. Kendisi, kendine lâyık bir kelâm-ı ezelî ile konuşuyor. Her yerde, ilim ve kudretiyle hâzır ve nâzırın kelâmı dahi hadsizdir. Ve kelâmının manası O'nu bildirdiği gibi, tekellümü dahi O'nu, sıfâtıyla bildiriyor.

---

1 Allah'a iman ettim.

2 Allah'tan başka ilâh yoktur. O Vâcibü'l-vücûd ki istidat ve mezheplerinin farklılığıyla beraber bütün münevver ve müstakîm akıl sahiplerinin birbirine tetabuk eden kanaat ve yakînleri, O'nun vahdet içindeki vücûb-u vücûduna delâlet eder. Kezâ, birbirine mütebayin meslek ve meşreplerine rağmen bütün selim ve nuranî kalb sahiplerinin birbirine tetabuk eden keşifleri ve birbirine tevafuk eden müşahedeleri de O'nun vahdet içindeki vücûb-u vücûduna delâlet eder.

Evet, yüz bin peygamberlerin *(aleyhimüsselâm)* tevâtürleriyle.. ve ihbârâtlarının vahy-i ilâhîye mazhariyet noktasında ittifaklarıyla.. ve nev-i beşerden ekseriyet-i mutlakanın tasdik-gerdesi ve rehberi ve muktedâsı ve vahyin semereleri ve vahy-i meşhud olan kütüb-ü mukaddese ve suhuf-u semâviyenin delâil ve mucizâtlarıyla hakikat-i vahyin tahakkuku ve sübutu, bedâhet derecesine geldiğini bildi ve vahyin hakikati beş hakikat-i kudsiyeyi ifade ve ifâza ediyor, diye anladı.

Birincisi: اَلتَّنَزُّلَاتُ الْإِلٰهِيَّةُ إِلٰى عُقُولِ الْبَشَرِ[1] denilen, beşerin akıllarına ve fehimlerine göre konuşmak, bir tenezzül-ü ilâhîdir. Evet, bütün zîruh mahlûkatını konuşturan ve konuşmalarını bilen, elbette kendisi dahi o konuşmalara konuşmasıyla müdahele etmesi, rubûbiyetin muktezasıdır.

İkincisi: Kendini tanıttırmak için kâinatı, bu kadar hadsiz masraflarla baştan başa harikalar içinde yaratan ve binler dillerle kemâlâtını söylettiren, elbette kendi sözleriyle dahi kendini tanıttıracak.

Üçüncüsü: Mevcudâtın en müntehabı ve en muhtacı ve en nâzenini ve en müştâkı olan hakikî insanların münâcâtlarına ve şükürlerine, fiilen mukabele ettiği gibi kelâmıyla da mukabele etmek, hâlıkıyetin şe'nidir.

Dördüncüsü: İlim ile hayatın zaruri bir lâzımı ve ışıklı bir tezâhürü olan mükâleme sıfatı, elbette ihatalı bir ilmi ve sermedî bir hayatı taşıyan Zât'ta, ihatalı ve sermedî bir sûrette bulunur.

Beşincisi: En sevimli ve muhabbetli ve endişeli ve nokta-yı istinada en muhtaç ve sahibini ve mâlikini bulmaya en müştâk, hem fakir ve âciz bulunan mahlûkatlarına acz ve iştiyakı, fakr ve ihtiyacı ve endişe-i istikbali ve muhabbeti ve perestişi veren bir Zât, elbette kendi vücûdunu onlara tekellümü ile iş'ar etmek, ulûhiyetin muktezasıdır.

İşte, tenezzül-ü ilâhî ve taarrüf-ü rabbânî ve mukabele-i rahmânî ve mükâleme-i sübhânî ve iş'âr-ı samedânî hakikatlerini tazammun eden umumî, semâvî vahiylerin icmâ ile Vâcibü'l-vücûd'un vücûduna ve vahdetine delâletleri, öyle bir hüccettir ki gündüzdeki güneşin şuââtının güneşe şehâdetinden daha kuvvetlidir, diye anladı.

Sonra **ilhamlar** cihetine baktı, gördü ki: Sâdık ilhamlar, gerçi bir cihette vahye benzerler ve bir nevi mükâleme-i rabbâniyedir, fakat iki fark vardır:

---

1 Cenâb-ı Hakk'ın konuşması, kulların anlayış seviyelerine göredir.

Birincisi: *İlhamdan çok yüksek olan vahyin, ekseri melâike vasıtasıyla.. ve ilhamın, ekseri vasıtasız olmasıdır*. Meselâ, nasıl ki bir padişahın iki sûretle konuşması ve emirleri var.

Birisi: Haşmet-i saltanat ve hâkimiyet-i umumiye haysiyetiyle bir yâverini, bir vâliye gönderir. O hâkimiyetin ihtişamını ve emrin ehemmiyetini göstermek için bazen, vasıta ile beraber bir içtima yapar, sonra ferman tebliğ edilir.

İkincisi: Sultanlık unvanıyla ve padişahlık umumi ismiyle değil, belki kendi şahsıyla hususi bir münasebeti ve cüz'î bir muamelesi bulunan has bir hizmetçisi ile veya bir âmî raiyetiyle ve hususi telefonuyla hususi konuşmasıdır.

Öyle de Padişah-ı Ezelî'nin, "Umum Âlemlerin Rabbi" ismiyle ve "Kâinat Hâlıkı" unvanıyla, vahiy ile ve vahyin hizmetini gören şümûllü ilhamlarıyla mükâlemesi olduğu gibi; her bir ferdin, her bir zîhayatın "Rabbi ve Hâlıkı" olmak haysiyetiyle, hususi bir sûrette, fakat perdeler arkasında onların kabiliyetine göre bir tarz-ı mükâlemesi var.

İkinci Fark: *Vahiy gölgesizdir, sâfidir, havassa hastır. İlham ise gölgelidir, renkler karışır, umumidir; melâike ilhamları ve insan ilhamları ve hayvanât ilhamları gibi çeşit çeşit, hem pek çok envâlarıyla denizlerin katreleri kadar kelimât-ı rabbâniyenin teksirine medar bir zemin teşkil ediyor*.

قُلْ لَوْ كَانَ الْبَحْرُ مِدَادًا لِكَلِمَاتِ رَبِّي لَنَفِدَ الْبَحْرُ قَبْلَ أَنْ تَنْفَدَ كَلِمَاتُ رَبِّي وَلَوْ جِئْنَا بِمِثْلِهِ مَدَدًا[1]

âyetinin bir vechini tefsir ediyor anladı.

Sonra ilhamın mahiyetine ve hikmetine ve şehâdetine baktı, gördü ki; mahiyeti ile hikmeti ve neticesi *dört nurdan* terekküp ediyor:

Birincisi: Teveddüd-ü ilâhî denilen, kendini mahlûkatına fiilen sevdirdiği gibi kavlen ve huzuren ve sohbeten dahi sevdirmek, *vedûdiyetin ve rahmâniyetin* muktezasıdır.

İkincisi: İbadının dualarına fiilen cevap verdiği gibi kavlen dahi perdeler arkasında icabet etmesi, *rahîmiyetin* şe'nidir.

Üçüncüsü: Ağır beliyyelere ve şiddetli hâllere düşen mahlûkatlarının istimdatlarına ve feryatlarına ve tazarruâtlarına fiilen imdat ettiği gibi, bir nevi

---

1 "De ki: "Rabbimin sözlerini yazmak için en büyük okyanus mürekkep olsaydı (hatta onun bir mislini de takviye gönderseydik), bu deniz tükenir, Rabbimin sözleri yine de bitmezdi." (Kehf sûresi, 18/109).

konuşması hükmünde olan ilhâmî kaviller ile de imdada yetişmesi, *rubûbiyetin* lâzımıdır.

Dördüncüsü: Çok âciz ve çok zayıf ve çok fakir ve ihtiyaçlı ve kendi Mâlik'ini ve Hâmi'sini ve Müdebbir'ini ve Hafîz'ini bulmaya pek çok muhtaç ve müştâk olan zîşuur masnûlarına, vücûdunu ve huzurunu ve himâyetini fiilen ihsas ettiği gibi bir nevi mükâleme-i rabbâniye hükmünde sayılan bir kısım sâdık ilhamlar perdesinde ve mahsus ve bir mahlûka bakan has bir vecihte, onun kabiliyetine göre, onun kalb telefonuyla, kavlen dahi kendi huzurunu ve vücûdunu ihsas etmesi, *şefkat-i ulûhiyetin* ve *rahmet-i rubûbiyetin* zarurî ve vacib bir muktezasıdır, diye anladı.

Sonra ilhamın şehâdetine baktı, gördü; nasıl ki güneşin –faraza– şuuru ve hayatı olsaydı ve o hâlde ziyasındaki yedi rengi, yedi sıfatı olsaydı o cihette ışığında bulunan şuâları ve cilveleri ile bir tarz konuşması bulunacaktı. Ve bu vaziyette misalinin ve aksinin şeffaf şeylerde bulunması.. ve her ayna ve her parlak şeyler ve cam parçaları ve kabarcıklar ve katreler, hatta şeffaf zerreler ile her birinin kabiliyetine göre konuşması.. ve onların hâcâtına cevap vermesi.. ve bütün onların güneşin vücûduna şehâdet etmesi.. ve hiçbir iş, bir işe mâni olmaması.. ve bir konuşması, diğer konuşmaya müzahemet etmemesi, bilmüşâhede görüleceği gibi; aynen öyle de ezel ve ebedin Zülcelâl Sultanı ve bütün mevcudâtın Zülcemâl Hâlık-ı Zîşânı olan Şems-i Sermedî'nin mükâlemesi dahi, O'nun ilmi ve kudreti gibi küllî ve muhit olarak her şeyin kabiliyetine göre tecellî etmesi; hiçbir suâl, bir suâle.. bir iş, bir işe.. bir hitap, bir hitaba mâni olmaması ve karıştırmaması bilbedâhe anlaşılıyor. Ve bütün o cilveler, o konuşmalar ve ilhamlar, birer birer ve beraber, bilittifak o Şems-i Ezelî'nin huzuruna ve vücûb-u vücûduna ve vahdetine ve ehadiyetine delâlet ve şehâdet ettiklerini aynelyakîne yakın bir ilmelyakîn ile bildi.

İşte bu meraklı misafirin âlem-i gayptan aldığı ders-i mârifetine kısa bir işaret olarak, **Birinci Makam'ın On Dördüncü ve On Beşinci Mertebelerinde**:

لَا إِلٰهَ إِلَّا اللهُ الْوَاجِبُ الْوُجُودِ الْوَاحِدُ الْأَحَدُ الَّذِي دَلَّ عَلٰى وُجُوبِ وُجُودِهِ فِي وَحْدَتِهِ: إِجْمَاعُ جَمِيعِ الْوَحَيَاتِ الْحَقَّةِ الْمُتَضَمِّنَةِ لِلتَّنَزُّلَاتِ الْإِلٰهِيَّةِ، وَلِلْمُكَالَمَاتِ السُّبْحَانِيَّةِ، وَلِلتَّعَرُّفَاتِ الرَّبَّانِيَّةِ، وَلِلْمُقَابَلَاتِ الرَّحْمٰنِيَّةِ عِنْدَ مُنَاجَاةِ عِبَادِهِ، وَلِلْإِشْعَارَاتِ الصَّمَدَانِيَّةِ لِوُجُودِهِ لِمَخْلُوقَاتِهِ. وَكَذَا دَلَّ عَلٰى وُجُوبِ وُجُودِهِ فِي وَحْدَتِهِ: اِتِّفَاقُ الْإِلْهَامَاتِ الصَّادِقَةِ

الْمُتَضَمِّنَةِ لِلتَّوَدُّدَاتِ الْإِلٰهِيَّةِ، وَلِلْإِجَابَاتِ الرَّحْمٰنِيَّةِ لِدَعَوَاتِ مَخْلُوقَاتِهِ، وَلِلْإِمْدَادَاتِ الرَّبَّانِيَّةِ لِاسْتِغَاثَاتِ عِبَادِهِ، وَلِلْإِحْسَاسَاتِ السُّبْحَانِيَّةِ لِوُجُودِهِ لِمَصْنُوعَاتِهِ.[1]

denilmiştir.

Sonra, o dünya seyyahı kendi aklına dedi ki: "Madem bu kâinatın mevcudâtıyla Mâlik'imi ve Hâlık'ımı arıyorum. Elbette her şeyden evvel bu mevcudâtın en meşhuru.. ve âdâsının tasdikiyle dahi en mükemmeli.. ve en büyük kumandanı.. ve en namdar hâkimi.. ve sözce en yükseği.. ve akılca en parlağı.. ve on dört asrı fazileti ile ve Kur'ân'ı ile ışıklandıran Muhammed-i Arabî *(aleyhissalâtü vesselâm)*'ı ziyaret etmek ve aradığımı O'ndan sormak için asr-ı saadete beraber gitmeliyiz." diyerek, aklıyla beraber o asra girdi, gördü ki:

O asır hakikaten, o Zât (aleyhissalâtü vesselâm) ile bir saadet-i beşeriye asrı olmuş. Çünkü en bedevî, en ümmî bir kavmi, getirdiği nur vâsıtasıyla, kısa bir zamanda dünyaya üstad ve hâkim eylemiş.

Hem kendi aklına dedi: "Biz, en evvel, bu fevkalâde Zât'ın *(aleyhissalâtü vesselâm)* bir derece kıymetini ve sözlerinin hakkaniyetini ve ihbârâtının doğruluğunu bilmeliyiz. Sonra Hâlık'ımızı ondan sormalıyız." diyerek taharriye başladı. Bulduğu hadsiz, kat'î delillerden burada yalnız *"dokuz külliyeti"*ne birer kısa işaret edilecek:

Birincisi

Bu Zât'ta *(aleyhissalâtü vesselâm)* –hatta düşmanlarının tasdiki ile dahi[2]– bütün güzel huyların ve hasletlerin bulunması..[3] ve

---

1 Allah'tan başka ilâh yoktur. O Vâcibü'l-vücûd ve Vâhid-i Ehad ki, tenezzülât-ı ilâhiyeyi ve mükâlemât-ı sübhâniyeyi ve taarrüfât-ı rabbâniyeyi ve kullarının münâcâtına mukabelât-ı rahmâniyeyi ve mahlûkatına vücûdunu ihsas eden iş'ârât-ı samedâniyeyi mutazammın bütün hak vahiylerin icmâı, O'nun vahdet içindeki vücûb-u vücûduna delâlet eder. Kezâ, teveddüd-ü ilâhiyeyi ve mahlûkatının dualarına icabât-ı rahmâniyeyi ve kullarının istiğaselerine imdadat-ı rabbâniyeyi ve masnuatına vücûdunu bildiren ihsasat-ı sübhâniyeyi mutazammın sadık ilhamların ittifakı, O'nun vahdet içindeki vücûb-u vücûduna delâlet eder.

2 Meselâ Mukavkıs[*1], Huyey İbni Ahtab[*2], Ebûcehil[*3] ve Abdullah İbni Sûriyâ[*4] gibi kimseler.

[*1] Bkz.: el-Vâkıdî, *Kitâbü'l-meğâzî* 3/964-967; Ebû Nuaym, *Delâilü'n-nübüvve* s.85-89; İbni Hacer, *el-İsâbe* 6/377.

[*2] Bkz.: İbni Hişâm, *Sîratü'n-nebeviyye* 3/52; Ebû Nuaym, *Delâilü'n-nübüvve* s.77-78; İbni Kesîr, *Bidâye* 3/212.

[*3] Bkz.: İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef* 7/255.

[*4] Bkz.: İbni Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ* 1/164; İbnü'l-Cevzî, *Sıfatü's-safve* 1/88.

3 Bkz.: Ahzâb sûresi, 33/21; Kalem sûresi, 68/4; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 2/381; Muvatta, *hüsnü'l-huluk* 8.

وَانْشَقَّ الْقَمَرُ[1] ، وَمَا رَمَيْتَ إِذْ رَمَيْتَ وَلٰكِنَّ اللهَ رَمٰى[2] âyetlerinin sarâhatiyle, bir parmağının işaretiyle kamer iki parça olması..[3] ve bir avucu ile âdâsının ordusuna attığı az bir toprak, umum o ordunun gözlerine girmesiyle kaçmaları..[4] ve susuz kalmış kendi ordusuna, beş parmağından akan kevser gibi suyu kifayet derecesinde içirmesi[5] gibi –nass-ı kat'î ile ve bir kısmı tevâtür ile– yüzer mucizâtın O'nun elinde zâhir olmasıdır. Bu mucizâtın üç yüzden ziyade bir kısmı, On Dokuzuncu Mektup olan Mucizât-ı Ahmediye *(aleyhissalâtü vesselâm)* nâmındaki harika ve kerametli bir risalede kat'î delilleriyle beraber beyan edildiğinden; onları, ona havale ederek dedi ki:

"Bu kadar ahlâk-ı hasene ve kemâlâtla beraber, bu kadar mucizât-ı bâhiresi bulunan bir Zât (aleyhissalâtü vesselâm), elbette en doğru sözlüdür. Ahlâksızların işi olan hileye, yalana, yanlışa tenezzül etmesi kabil değil."

İkincisi

Elinde, bu kâinat Sahibi'nin bir fermanı bulunduğu.. ve o fermanı her asırda üç yüz milyondan ziyade insanların kabul ve tasdik ettikleri.. ve o ferman olan Kur'ân-ı Azîmüşşân'ın, yedi vecihle harika olmasıdır. Ve bu Kur'ân'ın, kırk vecihle mucize olduğu ve kâinat Hâlıkı'nın sözü bulunduğu, kuvvetli delilleriyle beraber Yirmi Beşinci Söz ve Mucizât-ı Kur'âniye namlarındaki Risale-i Nur'un bir güneşi olan meşhur bir risalede tafsilen beyan edilmesinden; onu, ona havale ederek dedi:

"Böyle ayn-ı hak ve hakikat bir fermanın tercümanı ve tebliğ edicisi bir Zât'ta (aleyhissalâtü vesselâm) fermana cinayet ve ferman sahibine hıyanet hükmünde olan yalan olamaz ve bulunamaz."

Üçüncüsü

O Zât (aleyhissalâtü vesselâm), öyle bir şeriat ve bir İslâmiyet ve bir ubûdiyet ve bir dua ve bir davet ve bir iman ile meydana çıkmış ki; onların ne misli var ve ne de olur. Ve onlardan daha mükemmel, ne bulunmuş ve ne

---

1 "…Ay bölündü." (Kamer sûresi, 54/1).

2 "(Ey Resûlüm) Attığın vakit sen atmadın, lâkin Allah attı." (Enfâl sûresi, 8/17).

3 Buhârî, *menâkıb* 27, *menâkıbü'l-ensâr* 36, *tefsîru sûre (54)* 1; Müslim, *münâfikîn* 43-48.

4 Bu hâdise hem Bedir'de[*1] hem de Huneyn'de[*2] vuku bulmuştur.

[*1] Bkz.: Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 1/303, 368; İbni Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ* 2/155; İbni Hibbân, *es-Sahîh* 14/430.

[*2] Bkz.: Müslim, *cihâd* 81; Dârimî, *siyer* 16; İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef* 7/399.

5 Bkz.: Buhârî, *vudû* 32, *menâkıb* 25; Müslim, *fezâil* 5-7.

de bulunur. Çünkü "ümmî bir Zât'ta" (aleyhissalâtü vesselâm) zuhur eden o şeriat, on dört asrı ve nev-i beşerin humsunu, âdilâne ve hakkaniyet üzere ve müdakkikâne hadsiz kanunlarıyla idare etmesi emsâl kabul etmez.

Hem ümmî bir Zât'ın (aleyhissalâtü vesselâm) ef'âl ve akvâl ve ahvâlinden çıkan İslâmiyet, her asırda üç yüz milyon insanın rehberi ve mercii.. ve akıllarının muallimi ve mürşidi.. ve kalblerinin münevviri ve musaffisi.. ve nefislerinin mürebbîsi ve müzekkisi.. ve ruhlarının medar-ı inkişafı ve maden-i terakkiyâtı olması cihetiyle, misli olamaz ve olamamış…

Hem dininde bulunan bütün ibadâtın bütün envâında en ileri olması.. ve herkesten ziyade takvada bulunması.. ve Allah'tan korkması.. ve fevkalâde daimî mücahedât ve dağdağalar içinde, tamtamına ubûdiyetin en ince esrarına kadar mürâat etmesi.. ve hiç kimseyi taklid etmeyerek ve tam manasıyla ve mübtediyâne, fakat en mükemmel olarak, hem iptidâ ve intihâyı birleştirerek yapması, elbette misli görülmez ve görülmemiş…

Hem binler dua ve münâcâtlarından Cevşenü'l-Kebîr ile öyle bir mârifet-i rabbâniye ile, öyle bir derecede Rabb'ini tavsif ediyor ki; o zamandan beri gelen ehl-i mârifet ve ehl-i velâyet, telâhuk-u efkâr ile beraber, ne o mertebe-i mârifete ve ne de o derece-i tavsife yetişememeleri gösteriyor ki; duada dahi O'nun misli yoktur. Risale-i Münâcât'ın başında, Cevşenü'l-Kebîr'in doksan dokuz fıkrasından bir fıkrasının kısacık bir meâlinin beyan edildiği yere bakan adam, *"Cevşen'in dahi misli yoktur!"* diyecek.

Hem tebliğ-i risalette ve nâsı, hakka davette o derece metânet ve sebat ve cesaret göstermiş ki; büyük devletler, büyük dinler, hatta kavim ve kabilesi ve amcası O'na şiddetli adâvet ettikleri hâlde; zerre miktar bir eser-i tereddüt, bir telâş, bir korkaklık göstermemesi.. ve tek başıyla bütün dünyaya meydan okuması.. ve başa da çıkarması.. ve İslâmiyet'i dünyanın başına geçirmesi isbat eder ki, tebliğ ve davette dahi misli olmamış ve olamaz.

Hem imanda öyle fevkalâde bir kuvvet ve harika bir yakîn ve mucizâne bir inkişaf ve cihanı ışıklandıran bir ulvî itikat taşımış ki, o zamanın hükümranı olan bütün efkârı ve akîdeleri ve hükemânın hikmetleri ve ruhanî reislerin ilimleri O'na muârız ve muhalif ve münkir oldukları hâlde; O'nun ne yakînine, ne itikadına, ne itimadına, ne itmînanına hiçbir şüphe, hiçbir tereddüt, hiçbir zaaf, hiçbir vesvese vermemesi.. ve maneviyatta ve merâtib-i imaniyede terakki eden başta sahabeler ve bütün ehl-i velâyet,

O'nun her vakit mertebe-i imanından feyz almaları ve O'nu en yüksek derecede bulmaları bilbedâhe gösterir ki, imanı dahi emsâlsizdir.

İşte böyle emsâlsiz bir şeriat.. ve misilsiz bir İslâmiyet.. ve harika bir ubûdiyet.. ve fevkalâde bir dua.. ve cihan-pesendâne bir davet.. ve mucizâne bir iman sahibinde elbette, hiçbir cihetle yalan olamaz ve aldatmaz, diye anladı ve aklı dahi tasdik etti.

Dördüncüsü

Enbiyâların icmâı, nasıl ki vücûd ve vahdâniyet-i ilâhiyeye gayet kuvvetli bir delildir; öyle de, bu Zât'ın doğruluğuna ve risaletine gayet sağlam bir şehâdettir. Çünkü enbiyânın (aleyhimüsselâm) doğruluklarına ve peygamber olmalarına medar olan ne kadar kudsî sıfatlar ve mucizeler ve vazifeler varsa, O Zât'ta (aleyhissalâtü vesselâm) en ileride olduğu tarihçe musaddaktır. Demek onlar, nasıl ki lisân-ı kâl ile Tevrat, İncil, Zebur ve suhuflarında bu Zât'ın geleceğini haber verip insanlara beşaret vermişler ki; kütüb-ü mukaddesenin o beşaretli işârâtından yirmiden fazla ve pek zâhir bir kısmı, On Dokuzuncu Mektup'ta güzelce beyan ve isbat edilmiş. Öyle de lisân-ı hâlleriyle, yani nübüvvetleriyle ve mucizeleriyle kendi mesleklerinde ve vazifelerinde en ileri ve en mükemmel olan bu Zât'ı tasdik edip dâvâsını imza ediyorlar.. ve lisân-ı kâl ve icmâ ile vahdâniyete delâlet ettikleri gibi, lisân-ı hâl ile ve ittifak ile de bu Zât'ın sâdıkıyetine şehâdet ediyorlar, diye anladı.

Beşincisi

Bu Zât'ın düsturlarıyla ve terbiyesi ve tebaiyetiyle ve arkasından gitmeleriyle hakka, hakikate, kemâlâta, kerâmâtâ, keşfiyâta, müşâhedâta yetişen binlerce evliya, vahdâniyete delâlet ettikleri gibi; üstadları olan bu Zât'ın, sâdıkıyetine ve risaletine icmâ ve ittifakla şehâdet ediyorlar. Ve âlem-i gayptan verdiği haberlerin bir kısmını, nur-u velâyetle müşâhede etmeleri ve umumunu, nur-u iman ile ya ilmeyakîn veya aynelyakîn veya hakkalyakîn sûretinde itikat ve tasdik etmeleri, üstadları olan bu Zât'ın, derece-i hakkaniyet ve sâdıkıyetini güneş gibi gösterdiğini gördü.

Altıncısı

Bu Zât'ın ümmîliğiyle beraber getirdiği hakâik-i kudsiye ve ihtirâ ettiği ulûm-u âliye ve keşfettiği mârifet-i ilâhiyenin dersiyle ve tâlimiyle, mertebe-i ilmiyede en yüksek makama yetişen milyonlar asfiya-yı

müdakkikîn ve sıddîkîn-i muhakkikîn ve dâhi hükemâ-yı müminîn, bu Zât'ın üssü'l-esas dâvâsı olan vahdâniyeti kuvvetli burhanlarıyla bilittifak isbat ve tasdik ettikleri gibi; bu Muallîm-i Ekber'in ve bu Üstad-ı Âzam'ın hakkaniyetine ve sözlerinin hakikat olduğuna ittifak ile şehâdetleri, gündüz gibi bir hüccet-i risaleti ve sâdıkıyetidir. Meselâ Risale-i Nur, yüz parçasıyla, bu Zât'ın sadâkatinin birtek burhanıdır.

Yedincisi

Âl ve ashab nâmında ve nev-i beşerin enbiyâdan sonra feraset ve dirâyet ve kemâlâtla en meşhuru ve en muhterem ve en namdarı ve en dindar ve keskin nazarlı tâife-i azîmesi, kemâl-i merak ile ve gayet dikkat ve nihayet ciddiyetle bu Zât'ın bütün gizli ve âşikâr hâllerini ve fikirlerini ve vaziyetlerini taharri ve teftiş ve tetkik etmeleri neticesinde bu Zât'ın, dünyada en sâdık ve en yüksek ve en haklı ve hakikatli olduğuna ittifak ile ve icmâ ile sarsılmaz tasdikleri ve kuvvetli imanları, güneşin ziyasına delâlet eden gündüz gibi bir delildir, diye anladı.

Sekizincisi

Bu kâinat, nasıl ki kendini îcad ve idare ve tertip eden ve tasvir ve takdir ve tedbir ile bir saray gibi, bir kitap gibi, bir sergi gibi, bir temâşâgâh gibi tasarruf eden Sâni'ine ve Kâtib'ine ve Nakkaş'ına delâlet eder; öyle de, kâinatın hilkatindeki makâsıd-ı ilâhiyeyi bilecek ve bildirecek.. ve tahavvülâtındaki rabbânî hikmetlerini talim edecek.. ve vazifedârâne harekâtındaki neticeleri ders verecek.. ve mahiyetindeki kıymetini ve içindeki mevcudâtın kemâlâtını ilân edecek.. ve o kitab-ı kebîrin manalarını ifade edecek bir yüksek dellâl, bir doğru keşşaf, bir muhakkik üstad, bir sâdık muallim istediği ve iktiza ettiği ve herhâlde bulunmasına delâlet ettiği cihetiyle; elbette bu vazifeleri herkesten ziyade yapan bu Zât'ın hakkaniyetine, ve bu kâinat Hâlıkı'nın en yüksek ve sâdık bir me'muru olduğuna şehâdet ettiğini bildi.

Dokuzuncusu

Madem bu sanatlı ve hikmetli masnûâtıyla kendi hünerlerini ve sanatkârlığının kemâlâtını teşhir etmek.. ve bu süslü, zinetli, nihayetsiz mahlûkatıyla kendini tanıttırmak ve sevdirmek.. ve bu lezzetli ve kıymetli hesapsız nimetleriyle kendine teşekkür ve hamdettirmek.. ve bu şefkatli ve himâyetli umumi terbiye ve iâşe ile hatta ağızların en ince zevklerini ve iştihaların her nev'ini tatmin edecek bir sûrette ihzar edilen rabbânî it'amlar ve ziyafetler ile kendi

rubûbiyetine karşı minnettarâne ve müteşekkirâne ve perestişkârâne ibadet ettirmek.. ve mevsimlerin tebdili ve gece gündüzün tahvili ve ihtilâfı gibi azametli ve haşmetli tasarrufat ve icraat ve dehşetli ve hikmetli faaliyet ve hallâkıyet ile kendi ulûhiyetini izhar ederek, o ulûhiyetine karşı iman ve teslim ve inkıyad ve itaat ettirmek.. ve her vakit iyiliği ve iyileri himâye, fenalığı ve fenaları izâle ve semâvî tokatlar ile zâlimleri ve yalancıları imha etmek cihetiyle hakkaniyet ve adâletini göstermek isteyen perde arkasında birisi var.

Elbette ve herhâlde, o gaybî Zât'ın yanında en sevgili mahlûku ve en doğru abdi ve O'nun mezkûr maksatlarına tam hizmet ederek, hilkat-i kâinatın tılsımını ve muammasını hall ve keşfeden ve daima o Hâlık'ının nâmına hareket eden ve O'ndan istimdat eden ve muvaffakiyet isteyen ve O'nun tarafından imdada ve tevfike mazhar olan ve Muhammed Kureyşî denilen bu Zât olacak.

Hem aklına dedi: "Madem bu mezkûr dokuz hakikatler bu Zât'ın sıdkına şehâdet ederler. *Elbette bu âdem, benîâdemin medar-ı şerefi ve bu âlemin medar-ı iftiharıdır ve O'na, 'fahr-i âlem' ve 'şeref-i benîâdem' denilmesi pek lâyıktır.. ve O'nun elinde bulunan ferman-ı Rahmân olan Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan'ın haşmet-i saltanat-ı mâneviyesinin nısf-ı arzı istilâsı ve şahsî kemâlâtı ve yüksek hasletleri gösteriyor ki; bu âlemde en mühim Zât budur, Hâlık'ımız hakkında en mühim söz, O'nundur.*

İşte gel, bak! Bu harika Zât'ın yüzer zâhir ve bâhir kat'î mucizelerinin kuvvetine ve dinindeki binler âlî ve esaslı hakikatlerine istinaden, bütün dâvâlarının esası ve bütün hayatının gayesi, Vâcibü'l-vücûd'un vücûduna ve vahdetine ve sıfâtına ve esmâsına delâlet ve şehâdet.. ve o Vâcibü'l-vücûd'u isbat ve ilân ve ilâm etmektir.

Demek, bu kâinatın mâneviî güneşi ve Hâlık'ımızın en parlak bir burhanı bu Habibullah denilen Zât'tır ki; O'nun şehâdetini teyid ve tasdik ve imza eden aldanmaz ve aldatmaz **üç büyük icmâ** var:

Birincisi: *"Eğer perde-i gayb açılsa yakînim ziyadeleşmeyecek."*[1] *diyen İmam Ali.. (radîyallâhu anh) ve yerde iken Arş-ı Âzam'ı ve İsrafil'in azamet-i heykelini temâşâ eden Gavs-ı Âzam*[2] *(kuddise sirruh) gibi keskin nazar ve gayb-bîn gözleri bulunan binler aktâb ve evliya-yı azîmeyi câmî ve "Âl-i*

---

1 Bkz.: es-Sübkî, *Tabakâtü'ş-Şâfiiyyeti'l-kübrâ* 6/61; Aliyyülkârî, *el-Masnû* s.149; es-Sindî, *el-Hâşiye* 8/96.

2 Bkz.: el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî)* s.561.

Muhammed" nâmıyla şöhretşiâr-ı âlem olan cemaat-i nurâniyenin icmâ ile tasdikleridir.

İkincisi: *Bedevî bir kavim ve ümmî bir muhitte, hayat-ı içtimaiyeden ve efkâr-ı siyasiyeden hâlî ve kitapsız ve fetret asrının karanlıklarında bulunan ve pek az bir zamanda en medenî ve mâlûmatlı ve hayat-ı içtimaiyede ve siyasiyede en ileri olan milletlere ve hükûmetlere üstad ve rehber ve diplomat ve hâkim-i âdil olarak, şarktan garba kadar cihan-pesendâne idare eden ve "sahabe" nâmıyla dünyada namdar olan cemaat-i meşhurenin ittifakla can ve mallarını, peder ve aşiretlerini feda ettiren bir kuvvetli imanla tasdikleridir.*

Üçüncüsü: *Her asırda binlerle efradı bulunan ve her fende dâhiyâne ileri giden ve muhtelif mesleklerde çalışan, ümmetinde yetişen hadsiz muhakkik ve mütebahhir ulemâsının cemaat-i uzmâsının tevâfukla ve ilmelyakîn derecesinde tasdikleridir.*

Demek, bu Zât'ın vahdâniyete şehâdeti şahsî ve cüz'î değil; belki, umumi ve küllî, sarsılmaz.. ve bütün şeytanlar toplansa, karşısına hiçbir cihetle çıkamaz bir şehâdettir, diye hükmetti.

İşte, asr-ı saadette aklıyla beraber seyahat eden dünya misafiri ve hayat yolcusunun o medrese-i nurâniyeden aldığı derse kısa bir işaret olarak, Birinci Makamın On Altıncı Mertebesi'nde böyle:

لَا إِلٰهَ إِلَّا اللهُ الْوَاجِبُ الْوُجُودِ الْوَاحِدُ الْأَحَدُ الَّذِي دَلَّ عَلٰى وُجُوبِ وُجُودِهِ فِي وَحْدَتِهِ: فَخْرُ عَالَمِ وَشَرَفُ نَوْعِ بَنِي اٰدَمَ بِعَظَمَةِ سَلْطَنَةِ قُرْاٰنِهِ، وَحِشْمَةِ وُسْعَةِ دِينِهِ، وَكَثْرَةِ كَمَالَاتِهِ، وَعُلْوِيَّةِ أَخْلَاقِهِ، حَتّٰى بِتَصْدِيقِ أَعْدَائِهِ، وَكَذَا شَهِدَ وَبَرْهَنَ بِقُوَّةِ مِئَاتِ مُعْجِزَاتِهِ الظَّاهِرَاتِ الْبَاهِرَاتِ الْمُصَدِّقَةِ الْمُصَدَّقَةِ، وَبِقُوَّةِ اٰلَافِ حَقَائِقِ دِينِهِ السَّاطِعَةِ الْقَاطِعَةِ، بِإِجْمَاعِ اٰلِهِ ذَوِي الْأَنْوَارِ، وَبِاتِّفَاقِ أَصْحَابِهِ ذَوِي الْأَبْصَارِ، وَبِتَوَافُقِ مُحَقِّقِي أُمَّتِهِ ذَوِي الْبَرَاهِينِ وَالْبَصَائِرِ النَّوَّارَةِ.[1]

denilmiştir.

---

[1] Allah'tan başka hiçbir ilâh yoktur. O, öyle varlığı kendinden ve kesin olan, tek ve yektâ bir Zât'tır ki; Âlem'in övünç kaynağı ve insanlığın iftihar tablosu, *(sallallâhu aleyhi ve sellem)* Kur'ân'ın hâkimiyetinin büyüklüğü.. dininin muhteşem genişliği.. mükemmel sıfatlarının çokluğu.. ve hatta düşmanlarının dahi tasdik ettikleri ahlâkının yüceliği ile O'nun kendinden ve kesin olan varlığına ve birliğine delâlet eder. Ve kezâ O Zât; bir çok şâhit tarafından tasdik edilen ve kendisini de tasdik ettiren, yüzlerce, apaçık mucizelerinin kuvveti.. ve dininin katî ve parlak binlerce hakikatinin kuvveti.. ve nurlu âlinin icmâı.. ve keskin basiret sahibi ashabının ittifakı.. ve ümmetinin, birçok delillerle her meseleyi aydınlatan basiretli büyük âlimlerimin tevâfuku ile Allah'ın kendinden ve kesin olan varlığına ve birliğine şehâdet edip, isbat eder.

Sonra bu dünyada hayatın gayesi ve hayatın hayatı iman olduğunu bilen bu yorulmaz ve tok olmaz yolcu, kendi kalbine dedi ki: "Aradığımız Zât'ın sözü ve kelâmı denilen, bu dünyada en meşhur ve en parlak ve en hâkim ve ona teslim olmayan herkese, her asırda meydan okuyan **Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan** nâmındaki kitaba müracaat edip, o ne diyor, bilelim." Fakat en evvel bu kitabın, bizim Hâlık'ımızın kitabı olduğunu isbat etmek lâzımdır, diye taharriye başladı.

Bu seyyah, bu zamanda bulunduğu münasebetiyle en evvel mânevî i'câz-ı Kur'âniye'nin lem'aları olan Risale-i Nur'a baktı ve onun yüz otuz risaleleri, âyât-ı Furkâniye'nin nükteleri ve ışıkları ve esaslı tefsirleri olduğunu gördü. Ve Risale-i Nur, bu kadar muannit ve mülhid bir asırda her tarafa hakâik-i Kur'âniye'yi mücahidâne neşrettiği hâlde, karşısına kimse çıkamadığından isbat eder ki; onun üstadı ve menbaı ve mercii ve güneşi olan Kur'ân, semâvîdir; beşer kelâmı değildir. Hatta Resâili'n-Nur'un yüzer hüccetlerinden bir tek hüccet-i Kur'âniyesi olan Yirmi Beşinci Söz ile On Dokuzuncu Mektub'un âhiri, Kur'ân'ın kırk vecihle mucize olduğunu öyle isbat etmiş ki; kim görmüşse değil tenkit ve itiraz etmek, belki isbatlarına hayran olmuş, takdir ederek çok senâ etmiş. Kur'ân'ın vech-i i'câzını ve hak kelâmullah olduğunu isbat etmek cihetini Risaleti'n-Nur'a havale ederek yalnız kısa bir işaretle büyüklüğünü gösteren birkaç noktaya dikkat etti:

Birinci Nokta: Nasıl ki Kur'ân, bütün mucizâtıyla ve hakkaniyetine delil olan bütün hakâikiyle Muhammed *(aleyhissalâtü vesselâm)*'ın bir mucizesidir; öyle de *Muhammed (aleyhissalâtü vesselâm) da bütün mucizâtıyla ve delâil-i nübüvvetiyle ve kemâlât-ı ilmiyesiyle Kur'ân'ın bir mucizesidir ve Kur'ân'ın kelâmullah olduğuna bir hüccet-i kâtıasıdır.*

İkinci Nokta: *Kur'ân, bu dünyada öyle nurânî ve saadetli ve hakikatli bir sûrette bir tebdil-i hayat-ı içtimaiye ile beraber; insanların hem nefislerinde, hem kalblerinde, hem ruhlarında, hem akıllarında, hem hayat-ı şahsiyelerinde, hem hayat-ı içtimaiyelerinde, hem hayat-ı siyasiyelerinde öyle bir inkılâp yapmış ve idame etmiş ve idare etmiş ki; on dört asır müddetinde, her dakikada altı bin altı yüz altmış altı âyetleri, kemâl-i ihtiramla hiç olmazsa yüz milyondan ziyade insanların dilleriyle okunuyor.. ve insanları terbiye ve nefislerini tezkiye ve kalblerini tasfiye ediyor; ruhlara inkişaf ve terakki.. ve akıllara istikamet ve nur.. ve hayata, hayat ve saadet veriyor. Elbette böyle bir kitabın misli yoktur, harikadır, fevkalâdedir, mucizedir.*

Üçüncü Nokta: Kur'ân, o asırdan ta şimdiye kadar öyle bir belâgat göstermiş ki:

Kâbe'nin duvarında altınla yazılan en meşhur ediplerin "Muallakât-ı Seb'a" nâmıyla şöhret-şiar kasidelerini o dereceye indirdi ki; Lebîd'in kızı, babasının kasidesini Kâbe'den indirirken demiş: *"Âyâta karşı bunun kıymeti kalmadı."*

Hem bedevî bir edip: فَاصْدَعْ بِمَا تُؤْمَرُ[1] âyeti okunurken işittiği vakit secdeye kapanmış. Ona demişler: "Sen Müslüman mı oldun?" O demiş: "Hayır, ben bu âyetin belâgatına secde ettim."[2]

Hem ilm-i belâgatın dâhilerinden Abdülkâhir Cürcânî ve Sekkâkî ve Zemahşerî gibi binlerle dâhi imamlar ve mütefennin edipler, icmâ ve ittifakla karar vermişler ki; *"Kur'ân'ın belâgatı, tâkat-ı beşerin fevkindedir, yetişilmez."*[3]

Hem o zamandan beri mütemâdiyen meydan-ı muârazaya davet edip, mağrur ve enaniyetli ve ediplerin ve beliğlerin damarlarına dokundurup, gururlarını kıracak bir tarzda der: *"Ya bir tek sûrenin mislini getiriniz veyahut dünyada ve âhirette helâket ve zilleti kabul ediniz!"*[4] diye ilân ettiği hâlde; o asrın muannit beliğleri, bir tek sûrenin mislini getirmekle kısa bir yol olan muârazayı bırakıp, uzun olan can ve mallarını tehlikeye atan muharebe yolunu ihtiyâr etmeleri isbat eder ki o kısa yolda gitmek mümkün değildir.

Hem Kur'ân'ın dostları, Kur'ân'a benzemek ve taklit etmek şevkiyle ve düşmanları dahi Kur'ân'a mukabele ve tenkit etmek sevkiyle o vakitten beri yazdıkları ve yazılan ve telâhuk-u efkâr ile terakki eden milyonlarla Arabî kitaplar ortada geziyor. Hiçbirisinin ona yetişemediğini, hatta en âdi adam dahi dinlese elbette diyecek: "Bu Kur'ân, bunlara benzemez ve onların mertebesinde değil! Ya onların altında veya umumunun fevkinde olacak!" Umumunun altında olduğunu dünyada hiçbir fert, hiçbir kâfir, hatta hiçbir ahmak diyemez. Demek mertebe-i belâgatı umumun fevkindedir.

---

1 "Artık sana emrolunanı, başları çatlatırcasına anlat onlara!" (Hicr sûresi, 15/94).

2 es-Suyûtî, *el-İtkân* 2/149; el-Âlûsî, *Rûhu'l-meânî* 14/86.

3 Bkz.: el-Bâkıllânî, *İ'câzü'l-Kur'ân* 1/250, 254; el-Kurtubî, *Câmi' li ahkâmi'l-Kur'ân* 1/76; İbni Kesîr, *Tefsîru'l-Kur'ân* 1/63.

4 Bkz.: Bakara sûresi, 2/23-24; Yûnus sûresi, 10/38-39.

Hatta bir adam سَبَّحَ لِلّٰهِ مَا فِي السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضِ[1] âyetini okudu, dedi ki: "Bu âyetin harika telâkki edilen belâgatını göremiyorum." Ona denildi: "Sen dahi bu seyyah gibi o zamana git, orada dinle!" O da kendini Kur'ân'dan evvel orada tahayyül ederken gördü ki; mevcudât-ı âlem perişan, karanlık, câmid ve şuursuz ve vazifesiz olarak; hâlî, hadsiz, hudutsuz bir fezada; kararsız, fânî bir dünyada bulunuyorlar. Birden Kur'ân'ın lisanından bu âyeti dinlerken gördü:

Bu âyet, kâinat üstünde dünyanın yüzünde öyle bir perde açtı ve ışıklandırdı ki; bu ezelî nutuk ve bu sermedî ferman, asırlar sıralarında dizilen zîşuurlara ders verip gösteriyor ki; bu kâinat, bir câmi-i kebîr hükmünde başta semâvât ve arz olarak umum mahlûkatı hayattarâne zikir ve tesbihte ve vazife başında cûş u hurûşla mesûdâne ve memnunâne bir vaziyette bulunduruyor, diye müşâhede etti ve bu âyetin derece-i belâgatını zevkederek –sâir âyetleri buna kıyasla– Kur'ân'ın zemzeme-i belâgatı, arzın nısfını ve nev-i beşerin humsunu istilâ ederek haşmet-i saltanatı kemâl-i ihtiramla on dört asır bilâ-fâsıla idame ettiğinin binler hikmetlerinden bir hikmetini anladı.

Dördüncü Nokta: Kur'ân, öyle hakikatli bir halâvet göstermiş ki en tatlı bir şeyden dahi usandıran çok tekrar, Kur'ân'ı tilâvet edenler için değil usandırmak, belki kalbi çürümemiş ve zevki bozulmamış adamlara tekrar-ı tilâveti halâvetini ziyadeleştirdiği eski zamandan beri herkesçe müsellem olup darb-ı mesel hükmüne geçmiş.

Hem öyle bir tazelik ve gençlik ve şebâbet ve garâbet göstermiş ki on dört asır yaşadığı ve herkesin eline kolayca girdiği hâlde, şimdi nâzil olmuş gibi tazeliğini muhafaza ediyor. Her asır, kendine hitap ediyor gibi bir gençlikte görmüş. Her tâife-i ilmiye ondan her vakit istifade etmek için kesretle ve mebzuliyetle yanlarında bulundurdukları ve üslûb-u ifadesine ittibâ ve iktida ettikleri hâlde o, üslûbundaki ve tarz-ı beyanındaki garabetini aynen muhafaza ediyor.

Beşincisi: Kur'ân'ın bir cenahı mâzide, bir cenahı müstakbelde, kökü ve bir kanadı eski peygamberlerin ittifaklı hakikatleri olduğu ve bu, onları tasdik ve teyid ettiği ve onlar dahi tevâfukun lisân-ı hâliyle bunu tasdik ettikleri gibi; öyle de evliya ve asfiya gibi ondan hayat alan semereleri ve hayattar tekemmülleriyle şecere-i mübarekelerinin hayattar, feyizdâr ve hakikat-medar

---

1 "Göklerde ne var, yerde ne varsa Allah'ı tenzih ve tesbih eder." (Hadîd sûresi, 57/1).

olduğuna delâlet eden ve ikinci kanadının himâyesi altında yetişen ve yaşayan velâyetin bütün hak tarikatları ve İslâmiyet'in bütün hakikatli ilimleri, Kur'ân'ın ayn-ı hak ve mecma-ı hakâik ve câmiiyette misilsiz bir harika olduğuna şehâdet eder.

Altıncısı: Kur'ân'ın altı ciheti nurânîdir, sıdk ve hakkaniyetini gösterir, evet;

•altında *hüccet ve burhan direkleri*,

•üstünde *sikke-i i'câz lem'aları*,

•önünde ve hedefinde *saadet-i dareyn hediyeleri*,

•arkasında nokta-yı istinadı, *vahy-i semâvî hakikatleri*,

•sağında *hadsiz ukûl-ü müstakîmenin delillerle tasdikleri*,

•solunda *selim kalblerin ve temiz vicdanların ciddî itmînanları ve samimî incizabları ve teslimleri*, Kur'ân'ın fevkalâde, harika, metin ve hücum edilmez bir kale-i semâviye-i arziye olduğunu isbat ettikleri gibi altı makamdan dahi onun ayn-ı hak ve sâdık olduğuna ve beşerin kelâmı olmadığına, hem yanlış olmadığına imza eden; *başta, bu kâinatta daima güzelliği izhar, iyiliği ve doğruluğu himâye ve sahtekârları ve müfterileri imha ve izale etmek âdetini bir düstur-u faaliyet ittihaz eden bu kâinatın Mutasarrıf'ı, o Kur'ân'a âlemde en makbul, en yüksek, en hâkimâne bir makam-ı hürmet ve bir mertebe-i muvaffakiyet vermesiyle onu tasdik ve imza ettiği gibi, İslâmiyet'in menbaı ve Kur'ân'ın tercümanı olan Zât'ın (aleyhissalâtü vesselâm) herkesten ziyade ona itikat ve ihtiramı.. ve nüzûlü zamanında uyku gibi bir vaziyet-i nâimânede bulunması.. ve sâir kelâmları ona yetişememesi ve bir derece benzememesi.. ve ümmiyetiyle beraber gitmiş ve gelecek hakikî hâdisât-ı kevniyeyi, gaybiyâne, Kur'ân ile tereddütsüz ve itmînan ile beyan etmesi.. ve çok dikkatli gözlerin nazarı altında hiçbir hile, hiçbir yanlış vaziyeti görülmeyen o Tercüman'ın bütün kuvvetiyle Kur'ân'ın her bir hükmüne iman edip tasdik etmesi.. ve hiçbir şey O'nu sarsmaması; Kur'ân'ın semâvî, hakkaniyetli ve kendi Hâlık-ı Rahîm'inin mübarek kelâmı olduğunu imza ediyor.*

Hem nev-i insanın humsu, belki kısm-ı âzamı, göz önündeki o Kur'ân'a müncezibâne ve dindârâne irtibatı ve hakikat-perestâne ve müştâkâne kulak vermesi.. ve çok emarelerin ve vâkıaların ve keşfiyatın şehâdetiyle cin ve melek ve ruhânîlerin dahi, tilâveti vaktinde pervane gibi hakperestâne etrafında

toplanması, Kur'ân'ın kâinatça makbuliyetine ve en yüksek bir makamda bulunduğuna bir imzadır.

Hem nev-i beşerin umum tabakaları, en gabî ve âmîden tut, ta en zeki ve âlime kadar her birisi, Kur'ân'ın dersinden tam hisse almaları ve en derin hakikatleri fehmetmeleri.. ve yüzlerle fen ve ulûm-u İslâmiye'nin ve bilhassa şeriat-ı kübrânın büyük müçtehitleri ve Usûlü'd-din ve İlm-i Kelâm'ın dâhi muhakkikleri gibi her tâife, kendi ilimlerine ait bütün hâcâtını ve cevaplarını Kur'ân'dan istihraç etmeleri, Kur'ân'ın menba-ı hak ve maden-i hakikat olduğuna bir imzadır.

Hem edebiyatça en ileri bulunan Arap edipleri, –İslâmiyet'e girmeyen-ler– şimdiye kadar muârazaya pek çok muhtaç oldukları hâlde, Kur'ân'ın i'câzından yedi büyük vechi varken, yalnız bir tek vechi olan belâgatının, tek bir sûrenin mislini getirmekten istinkâfları.. ve şimdiye kadar gelen ve muâraza ile şöhret kazanmak isteyen meşhur beliğlerin ve dâhi âlimlerin onun hiçbir vech-i i'câzına karşı çıkamamaları ve âcizâne sükût etmeleri, Kur'ân'ın mucize ve tâkat-i beşerin fevkinde olduğuna bir imzadır.

Evet bir kelâm, *"Kimden gelmiş ve kime gelmiş ve niçin?" denilmesiyle kıymeti ve ulviyeti ve belâgatı tezahür etmesi noktasından Kur'ân'ın misli olamaz ve ona yetişilemez. Çünkü Kur'ân, bütün âlemlerin Rabbi ve Hâlık'ının hitabı ve konuşması.. ve hiçbir cihette taklidi ve tasannuu ihsas edecek bir emare bulunmayan bir mükâlemesi.. ve bütün insanların belki bütün mahlûkatın nâmına meb'us ve nev-i beşerin en meşhur ve namdar muhatabı bulunan ve o muhatabın kuvvet ve vüs'at-i imanı, koca İslâmiyet'i tereşşuh edip sahibini "Kâb-ı Kavseyn" makamına çıkararak muhatab-ı samedâniyeye mazhariyetle nüzûl eden.. ve saadet-i dareyne dair ve hilkat-i kâinatın neticelerine ve ondaki rabbânî maksatlara ait mesâili ve o muhatabın bütün hakâik-i İslâmiye'yi taşıyan en yüksek ve en geniş olan imanını beyan ve izah eden.. ve koca kâinatın bir harita, bir saat, bir hâne gibi her tarafını gösterip, çevirip, onları yapan sanatkârı, tavrıyla ifade ve tâlim eden Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan'ın elbette mislini getirmek mümkün değildir ve derece-i i'câzına yetişilmez.*

Hem Kur'ân'ı tefsir eden ve bir kısmı otuz-kırk, hatta yetmiş cild olarak birer tefsir yazan yüksek zekâlı, müdakkik binlerle mütefennin ulemânın senedleri ve delilleriyle beyan ettikleri Kur'ân'daki hadsiz meziyetleri ve nükteleri ve hâsiyetleri ve sırları ve âlî manaları ve umûr-u gaybiyenin her nev'inden

kesretli gaybî ihbarları izhar ve isbat etmeleri.. ve bilhassa Risale-i Nur'un yüz otuz kitabının her biri, Kur'ân'ın bir meziyetini, bir nüktesini kat'i burhanlarla isbat etmesi ve bilhassa Mucizât-ı Kur'âniye Risalesi.. şimendifer ve tayyare gibi medeniyetin harikalarından çok şeyleri Kur'ân'dan istihraç eden Yirminci Söz'ün İkinci Makamı.. ve Risale-i Nur'a ve elektriğe işaret eden âyetlerin işârâtını bildiren İşârât-ı Kur'âniye nâmındaki Birinci Şuâ.. ve huruf-u Kur'âniye'nin, ne kadar muntazam, esrarlı ve manalı olduğunu gösteren Rumûzât-ı Semâniye nâmındaki sekiz küçük risaleler.. ve Sûre-i Feth'in âhirki âyetinin beş vecihle ihbar-ı gaybî cihetinde mucizeliğini isbat eden küçük bir risale gibi Risale-i Nur'un her bir cüzü, Kur'ân'ın bir hakikatini, bir nurunu izhar etmesi, Kur'ân'ın misli olmadığına ve mucize ve harika olduğuna ve bu âlem-i şehâdette âlem-i gaybın lisanı ve bir Allâmü'l-guyûb'un kelâmı bulunduğuna bir imzadır.

İşte altı noktada ve altı cihette ve altı makamda işaret edilen Kur'ân'ın mezkûr meziyetleri ve hâsiyetleri içindir ki; haşmetli hâkimiyet-i nurâniyesi ve azametli saltanat-ı kudsiyesi, asırların yüzlerini ışıklandırarak zemin yüzünü dahi bin üç yüz sene tenvir ederek kemâl-i ihtiramla devam etmesi.. hem o hâsiyetleri içindir ki Kur'ân'ın her bir harfi, hiç olmazsa on sevabı ve on hasenesi olması ve on meyve-i bâkî vermesi.. hatta bir kısım âyâtın ve sûrelerin her bir harfi, yüz ve bin ve daha ziyade meyve vermesi..[1] ve mübarek vakitlerde her harfin nuru ve sevabı ve kıymeti ondan yüzlere çıkması[2] gibi kudsî imtiyazları kazanmış, diye dünya seyyahı anladı ve kalbine dedi:

"İşte böyle her cihetle mucizâtlı bu Kur'ân, sûrelerinin icmâıyla ve âyâtının ittifakıyla ve esrar u envârının tevâfukuyla ve semerât ve âsârının tetâbukuyla bir tek Vâcibü'l-vücûd'un vücûduna ve vahdetine ve sıfât ve esmâsına delillerle isbat sûretinde öyle şehâdet etmiş ki; bütün ehl-i imanın hadsiz şehâdetleri, onun şehâdetinden tereşşüh etmişler."

İşte bu yolcunun Kur'ân'dan aldığı ders-i tevhid ve imana kısa bir işaret olarak **Birinci Makam'ın On Yedinci Mertebesi'nde böyle**:

---

1 Kur'ân okurken her bir harfine on sevap verileceğine dair bkz.: Tirmizî, *fezâilü'l-Kur'ân* 16; Dârimî, *fezâilü'l-Kur'ân* 1; İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef* 6/118.

2 Gece namazında on ayet okuyana yüz sevap[*1], günde yüz defa İhlâs sûresini okuyana bin beş yüz sevap[*2], Kadir gecesinde ise otuz bin sevap[*3] verilmesi gibi...

[*1] İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef* 7/202; Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliyâ* 4/6.

[*2] Ebû Ya'lâ, *el-Müsned* 6/103.

[*3] Kadir sûresi, 97/3.

لَا إِلٰهَ إِلَّا اللّٰهُ الْوَاجِبُ الْوُجُودِ الْوَاحِدُ الْأَحَدُ الَّذِي دَلَّ عَلٰى وُجُوبِ وُجُودِهٖ فِي وَحْدَتِهٖ: اَلْقُرْاٰنُ الْمُعْجِزُ الْبَيَانِ الْمَقْبُولُ الْمَرْغُوبُ لِأَجْنَاسِ الْمَلَكِ وَالْإِنْسِ وَالْجَانِّ، الْمَقْرُوءُ كُلُّ اٰيَاتِهٖ فِي كُلِّ دَقِيقَةٍ بِكَمَالِ الْاِحْتِرَامِ، بِأَلْسِنَةِ مِئَاتِ الْمَلَايِينِ مِنْ نَوْعِ الْإِنْسَانِ، الدَّائِمُ سَلْطَنَتُهُ الْقُدْسِيَّةُ عَلٰى أَقْطَارِ الْأَرْضِ وَالْأَكْوَانِ، وَعَلٰى وُجُوهِ الْأَعْصَارِ وَالزَّمَانِ، وَالْجَارِي حَاكِمِيَّتُهُ الْمَعْنَوِيَّةُ النُّورَانِيَّةُ عَلٰى نِصْفِ الْأَرْضِ وَخُمُسِ الْبَشَرِ فِي أَرْبَعَةَ عَشَرَ عَصْرًا بِكَمَالِ الْاِحْتِشَامِ. وَكَذَا شَهِدَ وَبَرْهَنَ بِإِجْمَاعِ سُوَرِهِ الْقُدْسِيَّةِ السَّمَاوِيَّةِ، وَبِاتِّفَاقِ اٰيَاتِهِ النُّورَانِيَّةِ الْإِلٰهِيَّةِ، وَبِتَوَافُقِ أَسْرَارِهٖ وَأَنْوَارِهٖ، وَبِتَطَابُقِ حَقَائِقِهٖ وَثَمَرَاتِهٖ وَاٰثَارِهٖ بِالْمُشَاهَدَةِ وَالْعِيَانِ.[1]

denilmiştir.

Sonra bir fakir insana değil fânî ve muvakkat bir tarlayı, bir hâneyi, belki koca kâinatı ve dünya kadar bir mülk-ü bâkîyi kazandıran.. ve bir fânî adama ebedî bir hayatın levâzımâtını bulduran.. ve ecelin darağacını bekleyen bir bîçareyi, idam-ı ebedîden kurtaran.. ve saadet-i sermediyenin hazinesini açan en kıymettar sermaye-i insaniyenin iman olduğunu bilen mezkûr misafir ve hayat yolcusu, kendi nefsine dedi ki: *"Haydi, ileri! İmanın hadsiz mertebelerinden bir mertebe daha kazanmak için* ***kâinatın heyet-i mecmûasına*** *müracaat edip, o da ne diyor, dinlemeliyiz; erkânından ve eczasından aldığımız dersleri tekmil ve tenvir etmeliyiz!"* diye, Kur'ân'dan aldığı geniş ve ihatalı bir dürbün ile baktı, gördü:

Bu kâinat, o kadar mânidâr ve muntazamdır ki; mücessem bir kitab-ı sübhânî.. ve cismânî bir kur'ân-ı rabbânî.. ve müzeyyen bir saray-ı samedânî.. ve muntazam bir şehr-i rahmânî sûretinde görünüyor. O kitabın bütün sûreleri, âyetleri ve kelimâtları, hatta harfleri ve bâbları ve fasılları ve sayfaları ve satırları, umumunun her vakit mânidârâne mahv u isbatları ve hakimâne tağyir ve tahvilleri, icmâ ile bir Alîm-i külli şey'in ve bir Kadîr-i külli şey'in ve bir Musannif'in, her şeyde her şeyi gören ve her şeyin her şeyi ile münasebetini bilen, riâyet eden bir Nakkâş-ı Zülcelâl'in ve bir Kâtib-i Zülkemâl'in vücûdunu

[1] Allah'tan başka ilâh yoktur. O Vâcibü'l-vücûd ve Vâhid-i Ehad ki melek ve ins ve cin ecnâsının makbulü ve merğubu olan, her dakikada bütün âyetleri nev-i insandan yüz milyonların lisanında kemâl-i ihtiramla okunan, saltanat-ı kudsiyesi arzın ve âlemlerin aktarında ve zamanın ve asırların yüzlerinde devam eden, nuranî hâkimiyet-i mâneviyesi arzın yarısında ve beşerin beşte birinde on dört asırdır kemâl-i ihtişamla cârî olan Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan, O'nun vahdet içindeki vücûb-u vücûduna delâlet eder. Kezâ Kur'ân, müşahedeyle kudsî ve semâvî sûrelerinin icmâı ve nurânî ve ilâhî âyetlerinin ittifakı ve esrar ve envârının tevafuku ve hakâik ve semerât ve âsârının tetabukuyla O'nun vahdet içindeki vücûb-u vücûduna şehadet ve O'nu ispat eder.

ve mevcudiyetini bilbedâhe ifade ettikleri gibi; bütün erkân ve envâıyla ve ecza ve cüz'iyatıyla ve sekeneleri ve müştemilâtıyla ve vâridat ve masârifatıyla ve onlarda maslahatkârâne tebdilleriyle ve hikmet-perverâne tecditleriyle bilittifak, hadsiz bir kudret ve nihâyetsiz bir hikmetle iş gören âlî bir Usta'nın ve misilsiz bir Sâni'in mevcudiyetini ve vahdetini bildiriyorlar. Ve kâinatın azametine münasip *iki büyük ve geniş hakikatin* şehâdetleri, kâinatın bu büyük şehâdetini isbat ediyorlar.

Birinci Hakikat: Usûlü'd-din ve İlm-i Kelâm'ın dâhi ulemâsının ve hükemâ-yı İslâmiye'nin gördükleri ve hadsiz burhanlarla isbat ettikleri *hudûs ve imkân* hakikatleridir.

Onlar demişler ki: "Madem, âlemde ve her şeyde tagayyür ve tebeddül var; elbette fânîdir, hâdistir, kadîm olamaz. Madem hâdistir, elbette onu ihdas eden bir Sâni' var. Ve madem her şeyin zâtında vücûdu ve ademi, –bir sebep bulunmazsa– müsavidir, elbette vâcib ve ezelî olamaz. Ve madem muhal ve bâtıl olan devir ve teselsül ile birbirini îcad etmek, mümkün olmadığı kat'î burhanlarla isbat edilmiş; elbette öyle bir Vâcibü'l-vücûd'un mevcudiyeti lâzımdır ki; nazîri, mümtenî.. misli, muhal.. ve bütün mâadâsı, mümkin.. ve mâsivâsı, mahlûku olacak…"

Evet *hudûs hakikati*, kâinatı istilâ etmiş. Çoğunu göz görüyor, diğer kısmını akıl görüyor. Çünkü gözümüzün önünde her sene güz mevsiminde öyle bir âlem vefat eder ki; her birisinin hadsiz efradı bulunan ve her biri zîhayat bir kâinat hükmünde olan yüz bin nevi nebâtât ve küçücük havyanât, o âlem ile beraber vefat ederler. Fakat o kadar intizam ile bir vefattır ki; haşir ve neşirlerine medar olan ve rahmet ve hikmetin mucizeleri, kudret ve ilmin harikaları bulunan çekirdekleri ve tohumları ve yumurtacıkları baharda yerlerinde bırakıp, defter-i âmâllerini ve gördükleri vazifelerin programlarını onların ellerine vererek, Hafîz-i Zülcelâl'in himâyesi altında, hikmetine emanet eder sonra vefat ederler. Ve bahar mevsiminde haşr-i âzamın yüz bin misali ve numûne ve delilleri hükmünde olarak o vefat eden ağaçlar ve kökler ve bir kısım hayvancıklar, aynen ihya ve diriliyorlar. Ve bir kısmının dahi kendi yerlerinde emsâlleri ve aynen onlara benzeyenleri îcad ve ihya olunuyor. Ve geçen baharın mevcudâtı, işledikleri amellerin ve vazifelerin sayfalarını ilânât gibi neşredip وَإِذَا الصُّحُفُ نُشِرَتْ[1] âyetinin bir misalini gösteriyorlar.

---

1 "Hesap defterleri açıldığı zaman…" (Tekvir sûresi, 81/10)

Hem heyet-i mecmûa cihetinde, her güzde ve her baharda büyük bir âlem vefat eder ve taze bir âlem vücûda gelir. Ve o vefat ve hudûs, o kadar muntazam cereyan ediyor ve o vefat ve hudûsta, gayet intizam ve mizanla o kadar nevilerin vefiyâtları ve hudûsları oluyor ki; güya *dünya öyle bir misafirhânedir ki zîhayat kâinatlar ona misafir olurlar ve seyyah âlemler ve seyyar dünyalar ona gelirler, vazifelerini görürler, giderler.*

İşte bu dünyada böyle hayattar dünyaları ve vazifedar kâinatları kemâl-i ilim ve hikmet ve mizanla ve muvâzene ve intizam ve nizamla ihdas ve îcad edip, rabbânî maksatlarda ve ilâhî gayelerde ve rahmânî hizmetlerde kadîrâne istimâl ve rahîmâne istihdam eden bir Zât-ı Zülcelâl'in vücûb-u vücûdu ve hadsiz kudreti ve nihâyetsiz hikmeti, bilbedâhe güneş gibi akıllara görünüyor. Hudûs mesâilini Risale-i Nur'a ve muhakkikîn-i kelâmiyenin kitaplarına havale ile o bahsi kapıyoruz.

Amma *imkân ciheti* ise o da kâinatı istilâ ve ihata etmiş. Çünkü görüyoruz ki her şey; küllî ve cüz'î bulunsun, büyük ve küçük olsun, arştan ferşe, zerrâttan seyyârâta kadar her mevcut, mahsus bir zât ve muayyen bir sûret ve mümtaz bir şahsiyet ve has sıfatlar ve hikmetli keyfiyetler ve maslahatlı cihazlar ile dünyaya gönderiliyor.

•*Hâlbuki o mahsus zâta ve o mahiyete, hadsiz imkânât içinde o hususiyeti vermek…*

•*Hem sûretler adedince imkânlar ve ihtimaller içinde o nakışlı ve fârikalı ve münasip o muayyen sûreti giydirmek…*

•*Hem, hemcinsinden olan eşhasın miktarınca imkânlar içinde çalkanan o mevcuda, o lâyık şahsiyeti imtiyazla tahsis etmek…*

•*Hem sıfatların nevileri ve mertebeleri sayısınca imkânlar ve ihtimaller içinde şekilsiz ve müterediddit bulunan o masnûa, o has ve muvâfık maslahatlı sıfatları yerleştirmek…*

•*Hem hadsiz yollar ve tarzlarda bulunması mümkün olması noktasında hadsiz imkânât ve ihtimalât içinde mütehayyir, sergerdân, hedefsiz o mahlûka, o hikmetli keyfiyetleri ve inâyetli cihazları takmak ve teçhiz etmek,* elbette küllî ve cüz'î bütün mümkinât adedince ve her mümkinin mezkûr mahiyet ve hüviyet, heyet ve sûret, sıfat ve vaziyetinin imkânâtı adedince tahsis edici, tercih edici, tayin edici, ihdas edici bir Vâcibü'l-vücûd'un vücûb-u vücûduna ve hadsiz kudretine ve nihâyetsiz hikmetine.. ve hiçbir şey

ve hiçbir şe'n, O'ndan gizlenmediğine.. ve hiçbir şey O'na ağır gelmediğine.. ve en büyük bir şey, en küçük bir şey gibi O'na kolay geldiğine.. ve bir baharı bir ağaç kadar ve bir ağacı bir çekirdek kadar sühûletle îcad edebildiğine işaretler ve delâletler ve şehâdetler, imkân hakikatinden çıkıp kâinatın bu büyük şehâdetinin bir kanadını teşkil ederler.

Kâinatın şehâdetini, her iki kanadı ve iki hakikatiyle Risale-i Nur eczaları ve bilhassa Yirmi İkinci ve Otuz İkinci Sözler, ve Yirminci ve Otuz Üçüncü Mektuplar tamamıyla isbat ve izah ettiklerinden onlara havale ederek bu pek uzun kıssayı kısa kestik.

Kâinatın heyet-i mecmûasından gelen büyük ve küllî şehâdetin ikinci kanadını isbat eden **ikinci hakikat**:

Bu mütemâdiyen çalkanan inkılâplar ve tahavvülâtlar içinde vücûdunu ve hizmetini ve zîhayat ise hayatını muhafazaya ve vazifesini yerine getirmeye çalışan mahlûkatta kuvvetlerinin bütün bütün haricinde bir *teavün* hakikati görünüyor. Meselâ unsurları, zîhayatın imdadına.. hususan bulutları, nebâtâtın mededine.. ve nebâtâtı dahi hayvanâtın yardımına.. ve havyanât ise insanların muâvenetine.. ve memelerin kevser gibi sütleri, yavruların beslenmelerine.. ve zîhayatların iktidarları haricindeki pek çok hâcetleri ve erzakları, umulmadık yerlerden onların ellerine verilmesi.. hatta zerrât-ı taamiye dahi hüceyrât-ı bedeniyenin tamirine koşmaları gibi teshir-i rabbânî ile ve istihdam-ı rahmânî ile, hakikat-i teavünün pek çok misalleri doğrudan doğruya bütün kâinatı bir saray gibi idare eden bir Rabbü'l-âlemîn'in umumi ve rahîmâne rubûbiyetini gösteriyorlar.

Evet, câmid ve şuursuz ve şefkatsiz olan ve birbirine şefkatkârâne, şuurdârâne vaziyet gösteren muâvenetçiler elbette gayet Rahîm ve Hakîm bir Rabb-i Zülcelâl'in kuvvetiyle, rahmetiyle, emriyle yardıma koşturuluyorlar.

İşte kâinatta câri olan teâvün-ü umumî, seyyârâttan tâ zîhayatın âzâ ve cihâzât ve zerrât-ı bedeniyesine kadar kemâl-i intizamla cereyan eden *muvâzene-i âmme* ve *muhafaza-yı şâmile*.. ve semâvâtın yaldızlı yüzünden ve zeminin zînetli yüzünden ta çiçeklerin süslü yüzlerine kadar kalem gezdiren *tezyin*.. ve kehkeşandan ve Manzume-i Şemsiye'den ta mısır ve nar gibi meyvelere kadar hükmeden *tanzim*.. ve güneş ve kamerden ve unsurlardan ve bulutlardan ta bal arılarına kadar memuriyet veren *tavzif* gibi pek büyük hakikatlerin büyüklükleri nispetindeki şehâdetleri, kâinatın şehâdetinin ikinci

kanadını isbat ve teşkil ederler. Madem Risale-i Nur bu büyük şehâdeti isbat ve izah etmiş, biz burada bu kısacık işaretle iktifâ ederiz.

İşte dünya seyyahının kâinattan aldığı ders-i imanîye kısa bir işaret olarak **Birinci Makam'ın On Sekizinci Mertebesi'nde böyle**:

لَا إِلٰهَ إِلَّا اللهُ الْوَاجِبُ الْوُجُودِ، الْمُمْتَنِعُ نَظِيرُهُ، الْمُمْكِنُ كُلُّ مَا سِوَاهُ، الْوَاحِدُ الْأَحَدُ الَّذِي دَلَّ عَلٰى وُجُوبِ وُجُودِهِ فِي وَحْدَتِهِ: هٰذِهِ الْكَائِنَاتُ الْكِتَابُ الْكَبِيرُ الْمُجَسَّمُ وَالْقُرْاٰنُ الْجِسْمَانِيُّ الْمُعَظَّمُ وَالْقَصْرُ الْمُزَيَّنُ الْمُنَظَّمُ وَالْبَلَدُ الْمُحْتَشَمُ الْمُنْتَظَمُ، بِإِجْمَاعِ سُوَرِهِ وَاٰيَاتِهِ وَكَلِمَاتِهِ وَحَرُوفِهِ وَأَبْوَابِهِ وَفُصُولِهِ وَصُحُفِهِ وَسُطُورِهِ وَاتِّفَاقِ أَرْكَانِهِ وَأَنْوَاعِهِ وَأَجْزَائِهِ وَجُزْئِيَّاتِهِ وَسَكَنَتِهِ وَمُشْتَمِلَاتِهِ وَوَارِدَاتِهِ وَمَصَارِفِهِ، بِشَهَادَةِ عَظَمَةِ إِحَاطَةِ حَقِيقَةِ الْحُدُوثِ وَالتَّغَيُّرِ وَالْإِمْكَانِ، بِإِجْمَاعِ جَمِيعِ عُلَمَاءِ عِلْمِ الْكَلَامِ، وَبِشَهَادَةِ حَقِيقَةِ تَبْدِيلِ صُورَتِهِ وَمُشْتَمِلَاتِهِ بِالْحِكْمَةِ وَالْاِنْتِظَامِ وَتَجْدِيدِ حُرُوفِهِ وَكَلِمَاتِهِ بِالنِّظَامِ وَالْمِيزَانِ وَبِشَهَادَةِ عَظَمَةِ إِحَاطَةِ حَقِيقَةِ التَّعَاوُنِ وَالتَّجَاوُبِ وَالتَّسَانُدِ وَالتَّدَاخُلِ وَالْمُوَازَنَةِ وَالْمُحَافَظَةِ فِي مَوْجُودَاتِهِ بِالْمُشَاهَدَةِ وَالْعِيَانِ.[1]

denilmiştir.

Sonra, dünyaya gelen ve dünyanın yaratanını arayan ve on sekiz adet mertebelerden çıkan ve *arş-ı hakikate yetişen bir mirac-ı imanî ile gâibâne mârifetten hâzırâne ve muhatabâne bir makama terakki eden meraklı ve müştâk yolcu adam,* kendi ruhuna dedi ki: "Fâtiha-yı Şerife'de başından tâ إِيَّاكَ[2] kelimesine kadar gâibâne medh ü senâ ile bir huzur gelip إِيَّاكَ hitabına çıkılması gibi biz dahi *doğrudan doğruya* –gâibâne aramayı bırakıp– *aradığımızı aradığımızdan sormalıyız.* Her şeyi gösteren güneşi, güneşten sormak gerektir." Evet, her şeyi gösteren, kendini her şeyden ziyade gösterir. Öyle

---

1 Allah'tan başka ilâh yoktur. Nazîri mümteni ve O'ndan başka her şey mümkin ve Vâhid-i Ehad olan o Vâcibü'l-vücûd ki mücessem bir kitab-ı kebîr, muazzam bir Kur'ân-ı cismânî, munazzam ve müzeyyen bir kasr ve muntazam ve muhteşem bir memleket olan bu kâinat, sûrelerinin ve âyetlerinin ve kelimelerinin ve harflerinin ve bablarının ve fasıllarının ve sayfalarının ve satırlarının icmâıyla ve erkânının ve envâının ve eczasının ve cüz'iyatının ve sekene ve müştemilâtının ve vâridat ve masârifinin ittifakıyla, bütün ulemâ-yı ilm-i kelâmın icmâına müstenit hudûs ve tagayyür ve imkân hakikatinin azamet-i ihatasının şehadetiyle ve sûret ve müştemilâtının hikmet ve intizamla tebdili ve huruf ve kelimâtının nizam ve mizanla tecdidi hakikatinin şehadetiyle ve mevcudatında müşahede ve ıyân ile görünen teâvün ve tecavüp ve tesanüd ve tedahül ve muvâzene ve muhafaza hakikatlerinin azamet-i ihatasının şehadetiyle, O'nun vahdet içindeki vücûb-u vücûduna delâlet eder.

2 "Yalnız Sana (ibadet eder, yalnız senden medet umarız)." (Fâtiha sûresi, 1/5).

ise şemsin şuââtı ile onu görmek ve tanımak gibi ***Hâlık'ımızın*** *esmâ-yı hüsnâsıyla ve sıfât-ı kudsiyesiyle* O'nu *kabiliyetimizin nisbetinde* tanımaya çalışabiliriz.

Bu maksadın hadsiz yollarından iki yolu ve o iki yolun hadsiz mertebelerinden iki mertebeyi ve o iki mertebenin pek çok hakikatlerinden ve pek çok uzun tafsilâtından yalnız iki hakikati icmâl ve ihtisar ile bu risalede beyan edeceğiz.

Birinci Hakikat

Bilmüşâhede gözümüzle görünen ve muhit ve dâimî ve muntazam ve dehşetli ve semâvî ve arzî olan bütün mevcudâtı çeviren ve tebdil ve tecdit eden ve kâinatı kaplayan *faaliyet-i müstevliye hakikati* görünmesi.. ve o her cihetle hikmet-medar faaliyet hakikatinin içinde *tezâhür-ü rubûbiyet* hakikatinin bilbedâhe hissedilmesi.. ve o her cihetle, rahmet-feşan tezâhür-ü rubûbiyet hakikatinin içinde *tebârüz-ü ulûhiyet* hakikati bizzarure bilinmiş olmasıdır.

İşte bu hâkimâne ve hakimâne faaliyet-i dâimeden ve perdesinin arkasında bir Fâil-i Kadîr ve Alîm'in *ef'âli*, görünür gibi hissedilir.

Ve bu mürebbîyâne ve müdebbirâne *ef'âli* rabbâniyeden ve perdesinin arkasından her şeyde cilveleri bulunan esmâ-yı ilâhiye hissedilir derecesinde bedâhetle bilinir.

Ve bu celâldârâne ve cemâl-perverâne cilvelenen esmâ-yı hüsnâdan ve perdesinin arkasında sıfât-ı seb'a-yı kudsiyenin ilmelyakîn, belki aynelyakîn, belki hakkalyakîn derecesinde vücûdları ve tahakkukları anlaşılır.

Ve bu yedi kudsî sıfâtın dahi, bütün masnûâtın şehâdetiyle, hem hayattarâne, hem kadîrâne, hem alîmâne, hem semîâne, hem basîrâne, hem mürîdâne, hem mütekellimâne nihâyetsiz bir sûrette tecellîleri ile bilbedâhe ve bizzarure ve biilmelyakîn bir mevsuf-u Vâcibü'l-vücûd'un ve bir müsemmâ-yı Vâhid-i Ehad'in ve bir Fâil-i Ferd-i Samed'in mevcudiyeti güneşten daha zâhir, daha parlak bir tarzda, kalbdeki iman gözüne görünür gibi kat'i bilinir.

Çünkü güzel ve mânidâr bir kitap ve muntazam bir hâne, bedâhetle yazmak ve yapmak fiillerini.. ve güzel yazmak ve intizamlı yapmak fiilleri dahi, bedâhetle yazıcı ve dülger namlarını.. yazıcı ve dülger unvanları ise, bedâhetle kitâbet ve dülgerlik sanatlarını ve sıfatlarını.. ve bu sanat ve sıfatlar, bedâhetle

herhâlde bir zâtı istilzam eder ki Mevsuf ve Sâni' ve Müsemmâ ve Fâil olsun. Fâilsiz bir fiil ve müsemmâsız bir isim mümkün olmadığı gibi; mevsufsuz bir sıfat, sanatkârsız bir sanat dahi mümkün değildir.

İşte bu hakikat ve kâideye binâen bu kâinat, bütün mevcudâtıyla beraber kaderin kalemiyle yazılmış, kudretin çekiciyle yapılmış mânidâr hadsiz kitaplar, mektuplar, nihâyetsiz binalar ve saraylar hükmünde –her biri binler vecihle ve beraber hadsiz vücuh ile– rabbânî ve rahmânî nihâyetsiz fiilleri ve o fiillerin menşeleri olan binbir esmâ-yı ilâhiyenin hadsiz cilveleriyle ve o güzel isimlerin menbaı olan yedi sıfât-ı sübhâniyenin nihâyetsiz tecellîleriyle o yedi muhit ve kudsî sıfatların madeni ve mevsufu olan ezelî ve ebedî bir Zât-ı Zülcelâl'in vücûb-u vücûduna ve vahdetine hadsiz işaretler ve nihâyetsiz şehâdetler ettikleri gibi; bütün o mevcudâtta bulunan bütün hüsünler, cemâller, kıymetler, kemâller dahi ef'âl-i rabbâniyenin ve esmâ-yı ilâhiyenin ve sıfât-ı samedâniyenin ve şuûnât-ı sübhâniyenin, kendilerine lâyık ve muvâfık kudsî cemâllerine ve kemâllerine.. ve hepsi birden Zât-ı Akdes'in kudsî cemâline ve kemâline bedâhetle şehâdet ederler.

İşte faaliyet hakikati içinde tezahür eden *rubûbiyet hakikati*, ilim ve hikmetle halk ve îcad ve sun' ve ibda'.. nizam ve mizan ile takdir ve tasvir ve tedbir ve tedvir.. kasd ve irade ile tahvil ve tebdil ve tenzil ve tekmil.. şefkat ve rahmetle it'am ve in'âm ve ikram ve ihsan gibi şuûnâtıyla ve tasarrufatıyla kendini gösterir ve tanıttırır. Ve *tezahür-ü rubûbiyet hakikati* içinde bedâhetle hissedilen ve bulunan *ulûhiyetin tebarüz hakikati* dahi esmâ-yı hüsnânın rahîmâne ve kerîmâne cilveleriyle ve yedi sıfât-ı subûtiye olan *hayat*, *ilim*, *kudret*, *irade*, *sem'*, *basar* ve *kelâm* sıfatlarının celâlli ve cemâlli tecellîleriyle kendini tanıttırır, bildirir.

Evet nasıl ki *kelâm sıfatı*, vahiyler ve ilhamlar ile Zât-ı Akdes'i tanıttırır; öyle de *kudret sıfatı* dahi, mücessem kelimeleri hükmünde olan sanatlı eserleriyle o Zât-ı Akdes'i bildirir ve kâinatı baştan başa bir furkan-ı cismânî mahiyetinde gösterip, bir Kadîr-i Zülcelâl'i tavsif ve tarif eder.

Ve *ilim sıfatı* dahi hikmetli, intizamlı, mizanlı olan bütün masnûât miktarınca.. ve ilim ile idare ve tedbir ve tezyin ve temyiz edilen bütün mahlûkât adedince mevsufları olan bir tek Zât-ı Akdes'i bildirir.

Ve *hayat sıfatı* ise kudreti bildiren bütün eserler.. ve ilmin vücûdunu bildiren bütün intizamlı ve hikmetli ve mizanlı ve zinetli sûretler, hâller.. ve sâir

sıfatları bildiren bütün deliller, sıfat-ı hayatın delilleriyle beraber hayat sıfatının tahakkukuna delâlet ettikleri gibi; hayat dahi bütün o delilleriyle aynaları olan bütün zîhayatları şahid göstererek, Zât-ı Hayy-ı Kayyûm'u bildirir. Ve kâinatı; serbeser, her vakit, taze taze ve ayrı ayrı cilveleri ve nakışları göstermek için daima değişen ve tazelenen ve hadsiz aynalardan terekküb eden bir ayna-yı ekber sûretine çevirir. Ve bu kıyasla görmek ve işitmek, ihtiyâr etmek ve konuşmak sıfatları dahi her biri birer kâinat kadar Zât-ı Akdes'i bildirir, tanıttırır.

Hem o sıfatlar, Zât-ı Zülcelâl'in vücûduna delâlet ettikleri gibi, hayatın vücûduna ve tahakkukuna ve o Zât'ın hayattar ve diri olduğuna dahi bedâhetle delâlet ederler. Çünkü bilmek, hayatın alâmeti.. işitmek, dirilik emâresi.. görmek, dirilere mahsus.. irade, hayat ile olabilir. İhtiyârî iktidar, zîhayatlarda bulunur. Tekellüm ise bilen dirilerin işidir. İşte bu noktalardan anlaşılır ki; hayat sıfatının yedi defa kâinat kadar delilleri.. ve kendi vücûdunu ve mevsufun vücûdunu bildiren burhanları vardır ki bütün sıfatların esası ve membaı ve ism-i âzamın masdarı ve medarı olmuştur.

Risale-i Nur, bu birinci hakikati kuvvetli burhanlar ile isbat ve bir derece izah ettiğinden bu denizden bu mezkûr katre ile şimdilik iktifâ ediyoruz.

İkinci Hakikat

Sıfat-ı kelâmdan gelen tekellüm-ü ilâhîdir.

قُلْ لَوْ كَانَ الْبَحْرُ مِدَادًا لِكَلِمَاتِ رَبِّي لَنَفِدَ الْبَحْرُ قَبْلَ أَنْ تَنْفَدَ كَلِمَاتُ رَبِّي وَلَوْ جِئْنَا بِمِثْلِهِ مَدَدًا[1]

âyetinin sırrıyla kelâm-ı ilâhî, nihâyetsizdir. Bir zâtın vücûdunu bildiren en zâhir alâmet, konuşmasıdır. Demek bu hakikat, nihâyetsiz bir sûrette Mütekellim-i Ezelî'nin mevcudiyetine ve vahdetine şehâdet eder. Bu hakikatin iki kuvvetli şehâdeti, bu risalenin On Dördüncü ve On Beşinci Mertebeleri'nde beyan edilen vahiyler ve ilhamlar cihetiyle.. ve geniş bir şehâdeti dahi, Onuncu Mertebesi'nde işaret edilen kütüb-ü mukaddese-i semâviye cihetiyle.. ve çok parlak ve câmî bir diğer şehâdeti dahi, On Yedinci Mertebesi'nde Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan cihetiyle geldiğinden; bu hakikatin beyan ve şehâdetini

[1] "De ki: "Rabbimin sözlerini yazmak için en büyük okyanus mürekkep olsaydı (hatta onun bir mislini de takviye gönderseydik), bu deniz tükenir, Rabbimin sözleri yine de bitmezdi." (Kehf sûresi, 18/109).

o mertebelere havale edip o hakikati, mucizâne ilân eden ve şehâdetini sâir hakikatlerin şehâdetleriyle beraber ifade eden

شَهِدَ اللهُ أَنَّهُ لَآ إِلٰهَ إِلَّا هُوَ وَالْمَلٰٓئِكَةُ وَأُولُو الْعِلْمِ قَآئِمًا بِالْقِسْطِ ۚ لَآ إِلٰهَ إِلَّا هُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ[1]

âyet-i muazzamanın envârı ve esrarı, bizim bu yolcuya kâfi ve vâfi gelmiş ki daha ileri gidememiş.

İşte bu yolcunun bu makam-ı kudsîden aldığı dersin kısa bir meâline bir işaret olarak **Birinci Makam'ın On Dokuzuncu Mertebesi'nde**:

لَا إِلٰهَ إِلَّا اللهُ الْوَاجِبُ الْوُجُودِ الْوَاحِدُ الْأَحَدُ لَهُ الْأَسْمَاءُ الْحُسْنٰى، وَلَهُ الصِّفَاتُ الْعُلْيَا، وَلَهُ الْمَثَلُ الْأَعْلَى، الَّذِي دَلَّ عَلٰى وُجُوبِ وُجُودِهِ فِي وَحْدَتِهِ: اَلذَّاتُ الْوَاجِبُ الْوُجُودِ بِإِجْمَاعِ جَمِيعِ صِفَاتِهِ الْقُدْسِيَّةِ الْمُحِيطَةِ، وَجَمِيعِ أَسْمَائِهِ الْحُسْنٰى الْمُتَجَلِّيَةِ، وَبِاتِّفَاقِ جَمِيعِ شُؤُونَاتِهِ وَأَفْعَالِهِ الْمُتَصَرِّفَةِ، بِشَهَادَةِ عَظَمَةِ حَقِيقَةِ تَبَارُزِ الْأُلُوهِيَّةِ فِي تَظَاهُرِ الرُّبُوبِيَّةِ، فِي دَوَامِ الْفَعَّالِيَّةِ الْمُسْتَوْلِيَةِ، بِفِعْلِ الْإِيجَادِ وَالْخَلْقِ وَالصُّنْعِ وَالْإِبْدَاعِ بِإِرَادَةٍ وَقُدْرَةٍ، وَبِفِعْلِ التَّقْدِيرِ وَالتَّصْوِيرِ وَالتَّدْبِيرِ وَالتَّدْوِيرِ بِاخْتِيَارٍ وَحِكْمَةٍ، وَبِفِعْلِ التَّصْرِيفِ وَالتَّنْظِيمِ وَالْمُحَافَظَةِ وَالْإِدَارَةِ وَالْإِعَاشَةِ بِقَصْدٍ وَرَحْمَةٍ، وَبِكَمَالِ الْانْتِظَامِ وَالْمُوَازَنَةِ، وَبِشَهَادَةِ عَظَمَةِ إِحَاطَةِ حَقِيقَةِ أَسْرَارِ: ﴿شَهِدَ اللهُ أَنَّهُ لَآ إِلٰهَ إِلَّا هُوَ وَالْمَلٰٓئِكَةُ وَأُولُو الْعِلْمِ قَآئِمًا بِالْقِسْطِ ۚ لَآ إِلٰهَ إِلَّا هُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ﴾[2]

denilmiştir…

---

1 "Allah'tan başka tanrı bulunmadığına şahit bizzat Allah'tır. Bütün melekler, hak ve adaletten ayrılmayan ilim adamları da bu gerçeğe, aziz ve hakîm (mutlak galip, tam hüküm ve hikmet sahibi) Allah'tan başka tanrı olmadığına şahittirler." (Âl-i İmran sûresi, 3/18).

2 Allah'tan başka ilâh yoktur. O öyle bir Vâcibü'l-vücûd ve Vâhid-i Ehad'dir ki bütün güzel isimler, bütün yüce sıfatlar ve en yüce vasıflar O'na aittir. İrade ve kudretle îcad ve halk ve sun' ve ibdâ fiillerini, ihtiyar ve hikmetle takdir ve tasvir ve tedbir ve tedvir fiillerini, kasd ve rahmetle ve kemâl-i intizam ve muvâzene ile tasrif ve tanzim ve muhafaza ve idare ve iâşe fiillerini tazammun eden faaliyet-i müstevliyenin devamı içinde görünen tezahür-ü rubûbiyet ve onun içinde görünen tebarüz-ü ulûhiyet hakikatinin azametinin şehadetiyle; ve "Allah'tan başka tanrı bulunmadığına şahit bizzat Allah'tır. Bütün melekler, hak ve adaletten ayrılmayan ilim adamları da bu gerçeğe, aziz ve hakîm (mutlak galip, tam hüküm ve hikmet sahibi) Allah'tan başka tanrı olmadığına şahittirler."[*1] meâlindeki âyet-i kerîmenin hakikat-i esrarının azamet-i ihatasının şehadetiyle; bütün kudsî ve muhît sıfatlarının ve kâinatta tecellî eden bütün esmâ-i hüsnâsının icmâı ve kâinatta tasarruf eden bütün şuunat ve ef'âlinin ittifakı, O'nun vahdet içindeki vücûb-u vücûduna delâlet eder.

[*1] Âl-i İmran sûresi, 3/18.

Üçüncü Şua olan bu Münacât Risalesi, Âyetü'l-Kübrâ ve beş-altı risaleler ile birlikte Kastamonu'da telif edilmiştir. Üstad'ın Kastamonu'daki hayatının seyrine ve meşguliyetine ve hizmetinin hangi meseleler etrafında döndüğüne parlak bir numûnedir. Evet, Said Nursî, bu risalelerdeki hakikatlerin delâletiyle, millet ve İslâmiyet için en elzem hizmet olan imanın takviyesi için çalışıyordu.

Mukaddime

Bu *Sekizinci Hüccet-i İmaniye*,[1(Hâşiye)] vücûb-u vücûda ve vahdâniyete delâlet ettiği gibi; hem delâil-i kat'iye ile rubûbiyetin ihatasına ve kudretinin azametine delâlet eder. Hem hâkimiyetinin ihatasına ve rahmetinin şümûlüne dahi delâlet ve isbat eder. Hem kâinatın bütün eczasına hikmetinin ihatasını ve ilminin şümûlünü isbat eder.

Elhâsıl, bu Sekizinci Hüccet-i İmaniye'nin her bir mukaddimesinin sekiz neticesi var. Sekiz mukaddimelerin her birinde, sekiz neticeyi delilleriyle isbat eder ki; bu cihette bu Sekizinci Hüccet-i İmaniye'de yüksek meziyetler vardır.

Said Nursî

1 (Hâşiye) "Sekizinci Hüccet-i İmaniye" tabiri, Asâ-yı Musa Mecmuâsı'na giren imanî risalelerin sıraları itibarıyladır. Bu Münâcât Risalesi; Asâ-yı Musa, İkinci Kısım'da sekizinci sıradadır.

Münâcât

بِسْـــمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

إِنَّ فِي خَلْقِ السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاخْتِلَافِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ وَالْفُلْكِ الَّتِي تَجْرِي فِي الْبَحْرِ بِمَا يَنْفَعُ النَّاسَ وَمَا أَنْزَلَ اللهُ مِنَ السَّمَاءِ مِنْ مَاءٍ فَأَحْيَا بِهِ الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا وَبَثَّ فِيهَا مِنْ كُلِّ دَابَّةٍ وَتَصْرِيفِ الرِّيَاحِ وَالسَّحَابِ الْمُسَخَّرِ بَيْنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ لَاٰيَاتٍ لِقَوْمٍ يَعْقِلُونَ[1]

Yâ İlâhî ve Yâ Rabbî!

Ben imanın gözüyle ve Kur'ân'ın tâlimiyle ve nuruyla ve Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)*'ın dersiyle ve ism-i Hakîm'in göstermesiyle görüyorum ki:

Semâvâtta hiçbir *deveran ve hareket* yoktur ki, böyle intizamıyla senin mevcûdiyetine işaret ve delâlet etmesin…

Ve hiçbir *ecrâm-ı semâviye* yoktur ki; sükûtuyla, gürültüsüz vazife görerek, direksiz durmalarıyla, senin rubûbiyetine ve vahdetine şehâdeti ve işareti olmasın…

Ve hiçbir *yıldız* yoktur ki; mevzûn hilkatiyle, muntazam vaziyetiyle ve nuranî tebessümüyle ve bütün yıldızlara mümâselet ve müşâbehet sikkesiyle senin haşmet-i ulûhiyetine ve vahdâniyetine işaret ve şehâdette bulunmasın…

Ve on iki seyyâreden hiçbir *seyyâre yıldız* yoktur ki; hikmetli hareketiyle ve itaatli musahhariyetiyle ve intizamlı vazifesiyle ve ehemmiyetli peykleriyle senin vücûb-u vücûduna şehâdet ve saltanat-ı ulûhiyetine işaret etmesin…

Evet, gökler sekeneleriyle, her biri tek başıyla şehâdet ettikleri gibi; *heyet-i mecmûasıyla*, derece-i bedâhette *–Ey zemin ve gökleri yaratan Yaratıcı!–* senin vücûb-u vücûduna öyle zâhir şehâdet, *–Ve ey zerrâtı muntazam*

---

1 "Göklerin ve yerin yaratılışında, gece ile gündüzün sürelerinin değişmesinde, insanlara fayda sağlamak üzere denizlerde gemilerin süzülüşünde, Allah'ın gökten indirip kendisiyle ölmüş yeri canlandırdığı yağmurda ve yeryüzünde hayat verip yaydığı canlılarda, rüzgârların yönlerini değiştirip durmasında, gökle yer arasında emre hazır bulutların duruşunda, elbette aklını çalıştıran kimseler için Allah'ın varlığına ve birliğine nice deliller vardır." (Bakara sûresi, 2/164)

mürekkebâtıyla tedbirini gören ve idare eden ve bu seyyâre yıldızları manzum peykleriyle döndüren, emrine itaat ettiren– senin vahdetine ve birliğine öyle kuvvetli şehâdet ederler ki; göğün yüzünde bulunan yıldızlar sayısınca nuranî burhanlar ve parlak deliller, o şehâdeti tasdik ederler.

Hem bu sâfi, temiz, güzel gökler, fevkalâde büyük ve fevkalâde süratli ecrâmıyla muntazam bir ordu.. ve elektrik lâmbalarıyla süslenmiş bir saltanat donanması vaziyetini göstermek cihetiyle, senin rubûbiyetinin haşmetine ve her şeyi îcad eden kudretinin azametine zâhir delâlet.. ve hadsiz semâvâtı ihata eden hâkimiyetinin ve her bir zîhayatı kucağına alan rahmetinin hadsiz genişliklerine kuvvetli işaret.. ve bütün mahlûkat-ı semâviyenin bütün işlerine ve keyfiyetlerine taalluk eden ve avucuna alan, tanzim eden ilminin her şeye ihatasına.. ve hikmetinin her işe şümûlüne şüphesiz şehâdet ederler. Ve o şehâdet ve delâlet o kadar zâhirdir ki; güya yıldızlar, şahit olan göklerin şehâdet kelimeleri ve tecessüm etmiş nuranî delilleridirler.

Hem semâvat meydanında, denizinde, fezasındaki yıldızlar ise; mutî neferler, muntazam sefineler, harika tayyareler, acâib lâmbalar gibi vaziyetiyle senin saltanat-ı ulûhiyetinin şâşaasını gösteriyorlar. Ve o ordunun efradından bir yıldız olan güneşimizin seyyârelerinde ve zeminimizdeki vazifelerinin delâlet ve ihtarıyla güneşin sâir arkadaşları olan yıldızların bir kısmı, âhiret âlemlerine bakarlar ve vazifesiz değiller; belki bâkî olan âlemlerin güneşleridirler.

Ey Vâcibü'l-vücûd! Ey Vâhid-i Ehad!

Bu harika yıldızlar, bu acîb güneşler, aylar; senin mülkünde, senin semâvâtında, senin emrinle ve kuvvetin ve kudretinle ve senin idare ve tedbirinle teshir ve tanzim ve tavzif edilmişlerdir. Bütün o ecrâm-ı ulviye, kendilerini yaratan ve döndüren ve idare eden birtek Hâlık'a tesbih ederler, tekbir ederler, lisân-ı hâl ile "*Sübhânallah, Allahu Ekber*" derler. Ben dahi onların bütün tesbihatıyla seni takdis ederim.

Ey şiddet-i zuhurundan gizlenmiş ve ey azamet-i kibriyâsından ihtifâ etmiş olan Kadîr-i Zülcelâl! Ey Kâdir-i Mutlak!

Kur'ân-ı Hakîm'in dersiyle ve Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)*'ın tâlimiyle anladım:

Nasıl ki gökler, yıldızlar senin mevcûdiyetine ve vahdetine şehâdet ederler. Öyle de *cevv-i semâ*, bulutlarıyla ve şimşekleri ve ra'dları ve rüzgârlarıyla ve yağmurlarıyla senin vücûb-u vücûduna ve vahdetine şehâdet ederler.

Evet câmid, şuursuz *bulut*; âb-ı hayat olan *yağmuru* muhtaç olan

zîhayatların imdadına göndermesi, ancak senin rahmetin ve hikmetinledir; karışık tesadüf karışamaz.

Hem elektriğin en büyüğü bulunan ve fevâid-i tenviriyesine işaret ederek ondan istifadeye teşvik eden *şimşek* ise, senin fezâdaki kudretini güzelce tenvir eder.

Hem yağmurun gelmesini müjdeleyen ve koca fezâyı konuşturan ve tesbihatının gürültüsüyle gökleri çınlatan *ra'dât* dahi, lisân-ı kâl ile konuşarak seni takdis edip rubûbiyetine şehâdet eder.

Hem zîhayatların yaşamasına en lüzumlu rızkı ve istifadece en kolayı ve nefesleri vermek ve nüfusları rahatlandırmak gibi çok vazifelerle tavzif edilen *rüzgârlar* dahi; cevvi, âdetâ bir hikmete binâen "Levh-i Mahv ve İsbat" ve "yazar, ifade eder sonra bozar tahtası" sûretine çevirmekle, senin faaliyet-i kudretine işaret ve senin vücûduna şehâdet ettiği gibi, senin merhametinle bulutlardan sağıp zîhayatlara gönderilen rahmet dahi; mevzûn, muntazam katreleri kelimeleriyle senin vüs'at-i rahmetine ve geniş şefkatine şehâdet eder.

Ey Mutasarrıf-ı Fa'âl ve Ey Feyyâz-ı Müteâl!

Senin vücûb-u vücûduna şehâdet eden bulut, berk, ra'd, rüzgâr, yağmur; birer birer şehâdet ettikleri gibi, heyet-i mecmûasıyla, keyfiyetçe birbirinden uzak, mahiyetçe birbirine muhalif olmakla beraber; birlik, beraberlik, birbiri içine girmek ve birbirinin vazifesine yardım etmek haysiyetiyle senin vahdetine ve birliğine gayet kuvvetli işaret ederler.

Hem koca fezâyı bir mahşer-i acâib yapan ve bazı günlerde birkaç defa doldurup boşaltan rubûbiyetinin haşmetine.. ve o geniş cevvi, yazar değiştirir bir levha gibi ve sıkar ve onunla zemin bahçesini sulattırır bir sünger gibi tasarruf eden kudretinin azametine ve her bir şeye şümûlüne şehâdet ettikleri gibi.. umum zemine ve bütün mahlûkata cevv perdesi altında bakan ve idare eden rahmetinin ve hâkimiyetinin hadsiz genişliklerine ve her şeye yetişmelerine delâlet eder.

Hem fezâdaki hava, o kadar hakimâne vazifelerde istihdam.. ve bulut ve yağmur, o kadar alîmâne faydalarda istimâl olunur ki; her şeye ihata eden bir ilim ve her şeye şâmil bir hikmet olmazsa o istimâl, o istihdam olamaz.

Ey Fa'âlün limâ yürîd!

Cevv-i fezâdaki faaliyetinle her vakit bir numûne-i haşir ve kıyâmet göstermek, bir saatte yazı kışa ve kışı yaza döndürmek, bir âlem getirmek, bir

âlem gayba göndermek misillü şuûnâtta bulunan kudretin, dünyayı âhirete çevirecek ve âhirette şuûnât-ı sermediyeyi gösterecek işaretini veriyor.

Ey Kadîr-i Zülcelâl!

Cevv-i fezâdaki hava, bulut ve yağmur, berk ve ra'd; senin mülkünde, senin emrin ve havlinle, senin kuvvet ve kudretinle musahhar ve vazifedardırlar. Mahiyetçe birbirinden uzak olan bu fezâ mahlûkatı, gayet süratli ve âni emirlere ve çabuk ve acele kumandalara itaat ettiren Âmir ve Hâkim'lerini takdis ederek rahmetini medh ü senâ ederler.

Ey arz ve semâvâtın Hâlık-ı Zülcelâli!

Senin Kur'ân-ı Hakîm'inin tâlimiyle ve Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)*-'ın dersiyle iman ettim ve bildim ki:

Nasıl semâvât yıldızlarıyla ve cevv-i fezâ müştemilâtıyla senin vücûb-u vücûduna ve senin birliğine ve vahdetine şehâdet ediyorlar. Öyle de *arz*, bütün mahlûkatıyla ve ahvâliyle senin mevcûdiyetine ve vahdetine, mevcudâtı adedince şehâdetler ve işaretler ederler.

Evet, zeminde hiçbir *tahavvül* ve ağaç ve hayvanlarında her senede urbasını değiştirmek gibi hiçbir *tebeddül* –cüz'î olsun, küllî olsun– yoktur ki intizamıyla senin vücûduna ve vahdetine işaret etmesin…

Hem hiçbir *hayvan* yoktur ki zaafiyet ve ihtiyacının derecesine göre verilen rahîmâne rızkıyla.. ve yaşamasına lüzumlu bulunan cihâzâtın hakimâne verilmesiyle, senin varlığına ve birliğine şehâdeti olmasın…

Hem her baharda gözümüz önünde îcad edilen *nebâtât* ve *hayvanâttan* hiçbir tanesi yoktur ki sanat-ı acîbesiyle ve latîf zînetiyle ve tam temeyyüzüyle ve intizamıyla ve mevzûniyetiyle seni bildirmesin…

Ve zemin yüzünü dolduran ve nebâtât ve hayvanât denilen kudretinin harikaları ve mucizeleri, mahdut ve maddeleri bir ve müteşâbih olan yumurta ve yumurtacıklardan ve katrelerden ve habbe ve habbeciklerden ve çekirdeklerden yanlışsız, mükemmel, süslü, alâmet-i fârikalı olarak yaratılışları Sâni-i Hakîm'lerinin vücûduna ve vahdetine ve hikmetine ve hadsiz kudretine öyle bir şehâdettir ki ziyanın güneşe şehâdetinden daha kuvvetli ve parlaktır.

Hem *hava, su, nur, ateş, toprak* gibi hiçbir unsur yoktur ki; şuursuzluklarıyla beraber şuurkârâne, mükemmel vazifeleri görmesiyle; basit ve istilâ edici, intizamsız, her yere dağılmakla beraber, gayet muntazam ve mütenevvî

meyveleri ve mahsulleri hazine-i gayptan getirmesiyle, senin birliğine ve varlığına şehâdeti bulunmasın…

Ey Fâtır-ı Kadîr! Ey Fettâh-ı Allâm! Ey Fa'âl-i Hallâk!

Nasıl arz bütün sekenesiyle Hâlık'ının vâcibü'l-vücûd olduğuna şehâdet eder. Öyle de senin *–Ey Vâhid-i Ehad, ey Hannân-ı Mennân, ey Vehhâb-ı Rezzâk!–* vahdetine ve ehadiyetine, *yüzündeki* sikkesiyle ve *sekenesinin yüzlerindeki* sikkeleriyle ve birlik ve beraberlik ve birbiri içine girmek ve birbirine yardım etmek ve onlara bakan rubûbiyet isimlerinin ve fiillerinin bir olmak cihetinde, bedâhet derecesinde senin vahdetine ve ehadiyetine şehâdet, belki mevcûdat adedince şehâdetler eder.

Hem nasıl *zemin;* bir ordugâh, bir meşher, bir tâlimgâh vaziyetiyle.. ve nebâtât ve hayvanât fırkalarında bulunan dört yüz bin muhtelif milletlerin ayrı ayrı cihâzâtları muntazaman verilmesiyle senin rubûbiyetinin haşmetine ve kudretinin her şeye yetişmesine delâlet eder. Öyle de hadsiz bütün zîhayatın ayrı ayrı rızıkları, vakti vaktine, kuru ve basit bir *topraktan*, rahîmâne, kerîmâne verilmesi.. ve hadsiz o efradın kemâl-i musahhariyetle evâmir-i rabbâniyeye itaatleri, rahmetinin her şeye şümûlünü ve hâkimiyetinin her şeye ihatasını gösteriyor.

Hem zeminde değişmekte bulunan mahlûkat kafilelerinin sevk ve idareleri, mevt ve hayat münâvebeleri ve hayvan ve nebâtâtın idare ve tedbirleri dahi, her şeye taalluk eden bir ilimle ve her şeyde hükmeden nihâyetsiz bir hikmetle olabilmesi, senin ihata-yı ilmine ve hikmetine delâlet eder.

Hem zeminde kısa bir zamanda hadsiz vazifeler gören ve hadsiz bir zaman yaşayacak gibi istidat ve mânevî cihâzât ile techiz edilen.. ve zemin mevcudâtına tasarruf eden insan için bu tâlimgâh-ı dünyada ve bu muvakkat ordugâh-ı zeminde ve bu muvakkat meşherde bu kadar ehemmiyet, bu hadsiz masraf, bu nihâyetsiz tecelliyât-ı rubûbiyet, bu hadsiz hitâbât-ı sübhâniye ve bu gayetsiz ihsânât-ı ilâhiye elbette ve her hâlde, bu kısacık ve hüzünlü ömre ve bu karışık kederli hayata, bu belâlı ve fâni dünyaya sığışmaz. Belki, ancak başka ve ebedî bir ömür ve bâkî bir dâr-ı saadet için olabildiği cihetinden, âlem-i bekâda bulunan ihsânât-ı uhreviyeye işaret, belki şehâdet eder.

Ey Hâlık-ı külli şey!

Zeminin bütün mahlûkatı senin mülkünde, senin arzında, senin havl ve kuvvetinle ve senin kudretin ve iradetin ile ve ilmin ve hikmetin ile idare

olunuyorlar ve musahhardırlar. Ve zemin yüzünde faaliyeti müşâhede edilen bir rubûbiyet, öyle ihata ve şümûl gösteriyor ve O'nun idaresi ve tedbiri ve terbiyesi öyle mükemmel ve öyle hassastır ve her taraftaki icraâtı öyle birlik ve beraberlik ve benzemeklik içindedir ki; tecezzî kabul etmeyen bir küll ve inkısamı imkânsız bulunan bir küllî hükmünde bir tasarruf, bir rubûbiyet olduğunu bildiriyor. Hem zemin bütün sekenesiyle beraber, lisân-ı kâlden daha zâhir hadsiz lisanlarla Hâlık'ını takdis ve tesbih ve nihâyetsiz nimetlerinin lisân-ı hâlleriyle Rezzâk-ı Zülcelâl'inin hamd ve medh ü senâsını ediyorlar...

Ey şiddet-i zuhurundan gizlenmiş ve ey azamet-i kibriyâsından istitâr etmiş olan Zât-ı Akdes!

Zeminin bütün takdisât ve tesbihatıyla seni kusurdan, aczden, şerikten takdis.. ve bütün tahmidât ve senâlarıyla sana hamd ve şükrederim.

Ey Rabbü'l-berri ve'l-bahr!

Kur'ân'ın dersiyle ve Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)*'ın tâlimiyle anladım ki:

Nasıl gökler ve fezâ ve zemin, senin birliğine ve varlığına şehâdet ederler. Öyle de *bahirler, nehirler ve çeşmeler ve ırmaklar,* senin vücûb-u vücûduna ve vahdetine bedâhet derecesinde şehâdet ederler.

Evet, bu dünyamızın menba-ı acâib buhar kazanları hükmünde olan denizlerde hiçbir mevcut, hatta hiçbir katre su yoktur ki; vücûduyla, intizamıyla, menfaatiyle ve vaziyetiyle Hâlık'ını bildirmesin…

Ve basit bir kumda ve basit bir suda rızıkları mükemmel bir sûrette verilen garip mahlûklardan ve hilkatleri gayet muntazam *hayvanât-ı bahriyeden*, hususan bir tanesi bir milyon yumurtacıklarıyla denizleri şenlendiren balıklardan hiçbirisi yoktur ki hilkatiyle ve vazifesiyle ve idare ve iâşesiyle ve tedbir ve terbiyesiyle Yaradan'ına işaret ve Rezzâk'ına şehâdet etmesin…

Hem denizde kıymettar, hâsiyetli, zînetli *cevherlerden* hiçbirisi yoktur ki güzel hilkatiyle ve cazibedar fıtratıyla ve menfaatli hâsiyetiyle seni tanımasın, bildirmesin…

Evet, onlar birer birer şehâdet ettikleri gibi, heyet-i mecmûasıyla beraberlik ve birbiri içinde karışmak ve sikke-i hilkatte birlik ve îcadça gayet kolay ve efratça gayet çokluk noktalarından senin vahdetine şehâdet ettikleri gibi; arzı, toprağıyla beraber bu küre-i arzı kuşatan muhît denizlerini muallakta durdurmak.. ve dökmeden ve dağıtmadan güneşin etrafında gezdirmek ve

toprağı istilâ ettirmemek.. ve basit kumundan ve suyundan, mütenevvî ve muntazam hayvanâtını ve cevherlerini halketmek.. ve erzak vesâir umûrlarını küllî ve tam bir sûrette idare etmek ve tedbirlerini görmek.. ve yüzünde bulunmak lâzım gelen hadsiz cenazelerinden hiçbirisi bulunmamak noktalarından, senin varlığına ve vâcibü'l-vücûd olduğuna mevcudâtı adedince işaretler ederek şehâdet eder.

Ve senin saltanat-ı rubûbiyetinin haşmetine ve her şeye muhît olan kudretinin azametine pek zâhir delâlet ettikleri gibi; göklerin fevkindeki gayet büyük ve muntazam yıldızlardan, ta denizlerin dibinde bulunan gayet küçücük ve intizamla iâşe edilen balıklara kadar her şeye yetişen ve hükmeden rahmetinin ve hâkimiyetinin hadsiz genişliklerine delâlet.. ve intizâmâtıyla ve faydalarıyla ve hikmetleriyle ve mizan ve mevzûniyetleriyle, senin her şeye muhît ilmine ve her şeye şâmil hikmetine işaret ederler.

Ve senin bu misafirhâne-i dünyada yolcular için böyle rahmet havuzların bulunması.. ve insanın seyr u seyahatine ve gemisine ve istifadesine musahhar olması işaret eder ki; yolda yapılmış bir handa bir gece misafirlerine bu kadar deniz hediyeleriyle ikram eden Zât, elbette makarr-ı saltanat-ı ebediyesinde öyle ebedî, rahmet denizleri bulundurmuş ki; bunlar, onların fâni ve küçük numûneleridirler.

İşte denizlerin böyle gayet harika bir tarzda arzın etrafında vaziyet-i acîbesiyle bulunması ve denizlerin mahlûkatı dahi gayet muntazam idare ve terbiye edilmesi, bilbedâhe gösterir ki; yalnız senin kuvvetin ve kudretin ile ve senin irade ve tedbirin ile senin mülkünde, senin emrine musahhardırlar ve lisân-ı hâlleriyle Hâlık'ını takdis edip "*Allahu Ekber*" derler.

Ey dağları zemin sefinesine hazineli direkler yapan Kadîr-i Zülcelâl!

Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)*'ın tâlimiyle ve Kur'ân-ı Hakîm'inin dersiyle anladım ki:

Nasıl denizler acâibleriyle seni tanıyorlar ve tanıttırıyorlar. Öyle de *dağlar* dahi, zelzele tesirâtından zeminin sükûnetine.. ve içindeki dâhilî inkılâbât fırtınalarından sükûtuna.. ve denizlerin istilâsından kurtulmasına.. ve havanın gâzât-ı muzırradan tasfiyesine.. ve suyun muhafaza ve iddiharlarına.. ve zîhayatlara lâzım olan madenlerin hazinedarlığına ettiği hizmetleriyle ve hikmetleriyle seni tanıyorlar ve tanıttırıyorlar.

Evet, dağlardaki taşların envâından.. ve muhtelif hastalıklara ilâç olan

maddelerin aksamından.. ve zîhayata hususan insanlara çok lâzım ve çok mütenevvî olan madeniyâtın ecnâsından.. ve dağları, sahrâları çiçekleriyle süslendiren ve meyveleriyle şenlendiren nebâtâtın esnafından hiçbirisi yoktur ki; tesadüfe havalesi mümkün olmayan hikmetleriyle, intizamıyla, hüsn-ü hilkatiyle, faydalarıyla, hususan madeniyâtın tuz, limon tuzu, sulfato ve şap gibi sûreten birbirine benzemekle beraber, tatlarının şiddet-i muhalefetiyle ve bilhassa nebâtâtın basit bir topraktan çeşit çeşit envâlarıyla, ayrı ayrı çiçek ve meyveleriyle; nihâyetsiz Kadîr, nihâyetsiz Hakîm, nihâyetsiz Rahîm ve Kerîm bir Sâni'in vücûb-u vücûduna bedâhetle şehâdet ettikleri gibi; heyet-i mecmûasındaki vahdet-i idare ve vahdet-i tedbir ve menşe ve mesken ve hilkat ve sanatça beraberlik ve birlik ve ucuzluk ve kolaylık ve çokluk ve yapılmakta çabukluk noktalarından, Sâni'in vahdetine ve ehadiyetine şehâdet ederler.

Hem nasıl ki, dağların yüzünde ve karnındaki masnûlar, zeminin her tarafında, her bir nevi aynı zamanda, aynı tarzda, yanlışsız, gayet mükemmel ve çabuk yapılmaları.. ve bir iş bir işe mâni olmadan, sâir nevîlerle beraber karışık iken karıştırmaksızın îcadları, senin rubûbiyetinin haşmetine ve hiçbir şey O'na ağır gelmeyen kudretinin azametine delâlet eder. Öyle de zeminin yüzündeki bütün zîhayat mahlûkların hadsiz hâcetlerini, hatta mütenevvî hastalıklarını, hatta muhtelif zevklerini ve ayrı ayrı iştihâlarını tatmin edecek bir sûrette dağların yüzlerini ve içlerini muntazam eşcâr ve nebâtât ve madeniyâtla doldurmak ve muhtaçlara teshir etmek cihetiyle, senin rahmetinin hadsiz genişliğine ve hâkimiyetinin nihâyetsiz vüs'atine delâlet.. ve toprak tabakâtı içinde gizli ve karanlık ve karışık bulunduğu hâlde, bilerek, görerek, şaşırmayarak, intizamla, hâcetlere göre ihzâr edilmeleriyle senin her şeye taalluk eden ilminin ihatasına.. ve her bir şeyi tanzim eden hikmetinin bütün eşyaya şümûlüne.. ve ilâçların ihzârâtı ve madenî maddelerin iddihârâtıyla rubûbiyetinin rahîmâne ve kerîmâne olan tedâbirinin mehâsinine ve inâyetinin ihtiyatlı letâifine pek zâhir bir sûrette işaret ve delâlet ederler.

Hem bu dünya hanında misafir yolcular için koca dağları levâzımâtlarına ve istikbaldeki ihtiyaçlarına muntazam ihtiyat deposu ve cihâzât ambarı ve hayata lüzûmu olan çok definelerin mükemmel mahzeni olmak cihetinde işaret, belki delâlet, belki şehâdet eder ki; bu kadar Kerîm ve misafir-perver ve bu kadar Hakîm ve şefkat-perver ve bu kadar Kadîr ve rubûbiyet-perver bir Sâni'in, elbette ve her hâlde çok sevdiği o misafirleri için ebedî bir âlemde, ebedî ihsânâtının ebedî hazineleri vardır. Buradaki dağlara bedel, orada yıldızlar o vazifeyi görürler.

Ey Kâdir-i külli şey!

Dağlar ve içindeki mahlûklar senin mülkünde ve senin kuvvet ve kudretinle ve ilim ve hikmetinle musahhar ve müddehardırlar. Onları bu tarzda tavzif ve teshir eden Hâlık'ını takdis ve tesbih ederler.

Ey Hâlık-ı Rahmân ve ey Rabb-i Rahîm!

Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)*'ın tâlimiyle ve Kur'ân-ı Hakîm'inin dersiyle anladım:

Nasıl ki semâ ve fezâ ve arz ve deniz ve dağ, müştemilât ve mahlûklarıyla beraber seni tanıyorlar ve tanıttırıyorlar. Öyle de zemindeki bütün *ağaç ve nebâtât*, yaprakları ve çiçekleri ve meyveleriyle seni bedâhet derecesinde tanıttırıyorlar ve tanıyorlar. Ve umum eşcârın ve nebâtâtın cezbedârâne hareket-i zikriyede bulunan yapraklarından.. ve zînetleriyle Sâni'inin isimlerini tavsif ve tarif eden çiçeklerinden.. ve letâfet ve cilve-i merhametinden tebessüm eden meyvelerinden her birisi, tesadüfe havalesi hiçbir cihet-i imkânı olmayan harika sanat içindeki nizam.. ve nizam içindeki mizan.. ve mizan içindeki zînet.. ve zînet içindeki nakışlar.. ve nakışlar içindeki güzel ve ayrı ayrı kokular.. ve kokular içindeki meyvelerin muhtelif tatlarıyla nihâyetsiz Rahîm ve Kerîm bir Sâni'in vücûb-u vücûduna bedâhet derecesinde şehâdet ettikleri gibi; heyet-i mecmûasıyla bütün zemin yüzünde birlik ve beraberlik.. birbirine benzemeklik.. ve sikke-i hilkatte müşâbehet.. ve tedbir ve idarede münasebet.. ve onlara taalluk eden îcad fiilleri.. ve rabbânî isimlerde muvâfakat.. ve o yüz bin envâın hadsiz efradlarını birbiri içinde şaşırmayarak birden idareleri gibi noktalarıyla, o Vâcibü'l-vücûd Sâni'in bilbedâhe vahdetine ve ehadiyetine dahi şehâdet ederler.

Hem nasıl ki, onlar senin vücûb-u vücûduna ve vahdetine şehâdet ediyorlar. Öyle de rûy-u zeminde dört yüz bin milletlerden teşekkül eden zîhayat ordusundaki hadsiz efradın yüz binler tarzda iâşe ve idareleri; şaşırmayarak, karıştırmayarak, mükemmel yapılmasıyla senin rubûbiyetinin vahdâniyetteki haşmetine.. ve bir baharı bir çiçek kadar kolay îcad eden kudretinin azametine ve her şeye taallukuna delâlet ettikleri gibi; koca zeminin her tarafında, hadsiz hayvanâtına ve insanlara, hadsiz taamların çeşit çeşit aksamını ihzâr eden rahmetinin hadsiz genişliğine.. ve o hadsiz işler ve in'amlar ve idareler ve iâşeler ve icraâtlar kemâl-i intizamla cereyanları ve her şey, hatta zerreler o emirlere ve icraâta itaat ve musahhariyetleriyle hâkimiyetinin hadsiz vüs'atine kat'î delâlet etmekle beraber; o ağaçların ve nebatların ve her bir yaprak ve

çiçek ve meyve ve kök ve dal ve budak gibi her birisinin her bir şeyini, her bir işini bilerek, görerek faydalara, maslahatlara, hikmetlere göre yapılmakla, senin ilminin her şeye ihatasına ve hikmetinin her şeye şümûlüne pek zâhir bir sûrette delâlet ve hadsiz parmaklarıyla işaret ederler. Ve senin gayet kemâldeki cemâl-i sanatına ve nihâyet cemâldeki kemâl-i nimetine hadsiz dilleriyle senâ ve medhederler.

Hem bu muvakkat handa ve fâni misafirhânede ve kısa bir zamanda ve az bir ömürde, eşcâr ve nebâtâtın elleriyle, bu kadar kıymettar ihsanlar ve nimetler ve bu kadar fevkalâde masraflar ve ikramlar, işaret belki şehâdet eder ki; misafirlerine burada böyle merhametler yapan kudretli, keremkâr Zât-ı Rahîm; bütün ettiği masrafı ve ihsanı, kendini sevdirmek ve tanıttırmak neticesinin aksiyle, yani bütün mahlûkat tarafından "Bize tattırdı, fakat yedirmeden bizi idam etti." dememek ve dedirmemek ve saltanat-ı ulûhiyetini ıskat etmemek ve nihâyetsiz rahmetini inkâr etmemek ve ettirmemek ve bütün müştâk dostlarını mahrumiyet cihetinde düşmanlara çevirmemek noktalarından, elbette ve her hâlde ebedî bir âlemde, ebedî bir memlekette, ebedî bırakacağı abdlerine, ebedî rahmet hazinelerinden, ebedî cennetlerinde, ebedî ve cennete lâyık bir sûrette meyvedâr eşcâr ve çiçekli nebatlar ihzâr etmiştir. Buradakiler ise, müşterilere göstermek için numûnelerdir.

Hem ağaçlar ve nebatlar, umumen yaprak ve çiçek ve meyvelerinin kelimeleriyle seni takdis ve tesbih ve tahmid ettikleri gibi o kelimelerden her birisi dahi ayrıca seni takdis eder. Hususan meyvelerin bedî bir sûrette etleri çok muhtelif, sanatları çok acîb, çekirdekleri çok harika olarak yapılarak o yemek tablalarını ağaçların ellerine verip ve nebatların başlarına koyarak zîhayat misafirlerine göndermek cihetinde lisân-ı hâl olan tesbihatları, zuhurca lisân-ı kâl derecesine çıkar. Bütün onlar senin mülkünde, senin kuvvet ve kudretinle, senin irade ve ihsânâtınla, senin rahmet ve hikmetinle musahhardırlar ve senin her bir emrine mutîdirler.

Ey şiddet-i zuhurundan gizlenmiş ve ey kibriyâ-yı azametinden tesettür etmiş olan Sâni-i Hakîm ve Hâlık-ı Rahîm!

Bütün eşcâr ve nebâtâtın, bütün yaprak ve çiçek ve meyvelerin dilleriyle ve adediyle seni kusurdan, aczden, şerikten takdis ederek hamd ü senâ ederim.

Ey Fâtır-ı Kadîr! Ey Müdebbir-i Hakîm! Ey Mürebbî-i Rahîm!

Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)*'ın tâlimiyle ve Kur'ân-ı Hakîm'in dersiyle anladım ve iman ettim ki:

Nasıl nebâtât ve eşcâr seni tanıyorlar, senin sıfât-ı kudsiyeni ve esmâ-yı hüsnânı bildiriyorlar. Öyle de zîhayatlardan ruhlu kısmı olan *insan ve hayvanâttan* hiçbirisi yoktur ki cisminde gayet muntazam saatler gibi işleyen ve işlettirilen dâhilî ve haricî âzâlarıyla.. ve bedeninde gayet ince bir nizam ve gayet hassas bir mizan ve gayet mühim faydalarla yerleştirilen âlât ve duygularıyla.. ve cesedinde gayet sanatlı bir yapılış ve gayet hikmetli bir tefriş ve gayet dikkatli bir muvâzene içinde konulan cihâzât-ı bedeniyesiyle, senin vücûb-u vücûduna ve sıfatlarının tahakkukuna şehâdet etmesin.

Çünkü bu kadar basîrâne nazik sanat ve şuurkârâne ince hikmet ve müdebbirâne tam muvâzeneye elbette, kör kuvvet ve şuursuz tabiat ve serseri tesadüf karışamazlar ve onların işi olamaz ve mümkün değildir. Ve kendi kendine teşekkül edip öyle olması ise, yüz derece muhâl içinde muhâldir. Çünkü o hâlde, her bir zerresi, her bir şeyini ve cesedinin teşekkülünü, belki dünyada alâkadar olduğu her şeyini bilecek, görecek, yapabilecek –âdetâ ilâh gibi– ihatalı bir ilmi ve kudreti bulunacak, sonra teşkil-i ceset ona havale edilir ve "kendi kendine oluyor" denilebilir.

Ve *heyet-i mecmûasındaki* vahdet-i tedbir ve vahdet-i idare ve vahdet-i nev'iye ve vahdet-i cinsiye ve umumun yüzlerinde göz, kulak, ağız gibi noktalarda ittifak cihetinde müşâhede edilen sikke-i fıtratta birlik.. ve her bir nev'in efradı sîmâlarında görülen sikke-i hikmette ittihat.. ve iâşede ve îcadda beraberlik ve birbirinin içinde bulunmak gibi keyfiyetlerinden hiçbirisi yoktur ki, senin vahdetine kat'î şehâdette bulunmasın ve her bir ferdinde kâinata bakan bütün isimlerin cilveleri bulunmakla, vâhidiyet içinde, senin ehadiyetine işareti olmasın.

Hem nasıl ki, insan ile beraber hayvanâtın zeminin bütün yüzünde yayılan yüz bin *envâı*, muntazam bir ordu gibi teçhiz ve tâlimât ve itaat ve musahhariyetle.. ve en küçükten ta en büyüğe kadar rubûbiyetin emirleri, intizamla cereyanlarıyla o rubûbiyetinin derece-i haşmetine.. ve gayet çoklukla beraber gayet kıymetli ve gayet mükemmel olmakla beraber gayet çabuk yapılmaları ve gayet sanatlı olmakla beraber gayet kolay yapılışlarıyla, kudretinin derece-i azametine delâlet ettikleri gibi; şarktan garba, şimâlden cenûba kadar yayılan mikroptan ta gergedana kadar, en küçücük sinekten ta en büyük kuşa kadar bütün onların rızıklarını yetiştiren rahmetinin hadsiz vüs'atine.. ve her biri emirber nefer gibi vazife-i fıtriyesini yapmak ve zemin yüzü her baharda, güz mevsiminde terhis edilenler yerinde yeniden taht-ı silâha alınmış bir orduya ordugâh olmak cihetiyle, hâkimiyetinin nihâyetsiz genişliğine kat'î delâlet ederler.

Hem nasıl ki hayvanâttan her birisi kâinatın bir küçük nüshası ve bir misal-i musağğarı hükmünde gayet derin bir ilim ve gayet dakik bir hikmetle, karışık eczaları karıştırmayarak ve bütün hayvanların ayrı ayrı sûretlerini şaşırmayarak hatasız, sehivsiz, noksansız yapılmalarıyla ilminin her şeye ihatasına ve hikmetinin her şeye şümûlüne adetlerince işaretler ederler. Öyle de her biri birer mucize-i sanat ve birer harika-yı hikmet olacak kadar sanatlı ve güzel yapılmasıyla, çok sevdiğin ve teşhirini istediğin sanat-ı rabbâniyenin kemâl-i hüsnüne ve gayet derecede güzelliğine işaret.. ve her birisi, hususan yavrular, gayet nazdar, nâzenin bir sûrette beslenmeleriyle ve heveslerinin ve arzularının tatmini cihetiyle senin inâyetinin gayet şirin cemâline hadsiz işaretler ederler.

Ey Rahmân-ı Rahîm! Ey Sâdıku'l-va'di'l-emîn! Ey Mâlik-i yevmi'd-dîn!

Senin Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)*'ının tâlimiyle ve Kur'ân-ı Hakîm'inin irşadıyla anladım ki:

Madem kâinatın en müntehap neticesi hayattır.. ve hayatın en müntehap hülâsası ruhtur.. ve zîruhun en müntehap kısmı zîşuurdur.. ve zîşuurun en câmîi *insandır*.. ve bütün kâinat ise hayata musahhardır ve onun için çalışıyor.. ve zîhayatlar, zîruhlara musahhardır; onlar için dünyaya gönderiliyorlar.. ve zîruhlar, insanlara musahhardır; onlara yardım ediyorlar.. ve insanlar, fıtraten Hâlık'ını pek ciddî severler ve Hâlık'ları onları hem sever, hem kendini onlara her vesile ile sevdirir.. ve insanın istidadı ve cihâzât-ı mâneviyesi, başka bir bâki âleme ve ebedî bir hayata bakıyor ve insanın kalbi ve şuuru, bütün kuvvetiyle bekâ istiyor.. ve lisanı, hadsiz dualarıyla bekâ için Hâlık'ına yalvarıyor.

Elbette ve her hâlde, o çok seven ve sevilen ve mahbub ve muhib olan insanları dirilmemek üzere öldürmekle, ebedî bir muhabbet için yaratmış iken, ebedî bir adâvetle gücendirmek olamaz ve kabil değildir! Belki, başka bir ebedî âlemde mesûdâne yaşaması hikmetiyle bu dünyada çalışmak ve onu kazanmak için gönderilmiştir. Ve insana tecellî eden isimlerin, bu fâni ve kısa hayattaki cilveleriyle âlem-i bekâda onların aynası olan insanların, ebedî cilvelerine mazhar olacaklarına işaret ederler.

Evet, ebedînin sâdık dostu ebedî olacak. Ve bâkînin ayna-yı zîşuuru bâkî olmak lâzım gelir. Hayvanların ruhları bâkî kalacağını ve Hüdhüd-ü Süleymanî *(aleyhisselâm)* ve Neml'i.. ve Nâka-yı Salih *(aleyhisselâm)* ve Kelb-i Ashab-ı Kehf gibi bazı efrad-ı mahsûsa hem ruhu, hem cesediyle bâki âleme gideceği ve her bir nev'in arasıra istimâl için birtek cesedi bulunacağı, rivâyet-i

sahihadan[1] anlaşılmakla beraber; hikmet ve hakikat, hem rahmet ve rubûbiyet öyle iktiza ederler…

Ey Kâdir-i Kayyûm!

Bütün zîhayat, zîruh, zîşuur, senin mülkünde, yalnız senin kuvvet ve kudretinle ve ancak senin irade ve tedbirinle ve rahmet ve hikmetinle, rubûbiyetinin emirlerine teshîr ve fıtrî vazifelerle tavzif edilmişler.. ve bir kısmı, insanın kuvveti ve galebesi için değil, belki fıtraten insanın zaafı ve aczi için rahmet tarafından ona musahhar olmuşlar.. ve lisân-ı hâl ve lisân-ı kâl ile Sâni'lerini ve Mâbud'larını kusurdan, şerikten takdis ve nimetlerine şükür ve hamd ederek, her biri ibadet-i mahsûsasını yapıyorlar.

Ey şiddet-i zuhurundan gizlenmiş ve ey azamet-i kibriyâsından perdelenmiş olan Zât-ı Akdes!

Bütün zîruhların tesbihatıyla seni takdis edip, niyet edip سُبْحَانَكَ يَا مَنْ جَعَلَ مِنَ الْمَاءِ كُلَّ شَيْءٍ حَيٍّ[2] diyorum.

Yâ Rabbe'l-âlemîn! Yâ İlâhe'l-evvelîne ve'l-âhirîn! Yâ Rabbe's-semâvâti ve'l-aradîn!

Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)*'ın tâlimiyle ve Kur'ân-ı Hakîm'in dersiyle anladım ve iman ettim ki:

Nasıl semâ, fezâ, arz, berr ve bahr, şecer, nebat, hayvan; efrâdıyla, eczasıyla, zerrâtıyla seni biliyorlar, tanıyorlar ve varlığına ve birliğine şehâdet ve delâlet ve işaret ediyorlar. Öyle de kâinatın hülâsası olan zîhayat ve zîhayatın hülâsası olan insan ve insanın hülâsası olan *enbiyâ, evliya, asfiyan*ın hülâsası olan kalblerinin ve akıllarının *müşahedât ve keşfiyât ve ilhamât ve istihracâtıyla* yüzer icmâ ve yüzer tevâtür kuvvetinde bir kat'iyetle, senin vücûb-u vücûduna ve senin vahdâniyet ve ehadiyetine şehâdet edip ihbar ediyorlar, mucizât ve kerâmât ve yakînî burhanlarıyla haberlerini isbat ediyorlar.

Evet kalblerde, perde-i gaybda ihtar edici bir Zât'a bakan hiçbir hâtırât-ı gaybiye.. ve ilham edici bir Zât'a baktıran hiçbir ilhâmât-ı sâdıka.. ve hakkalyakîn sûretinde sıfât-ı kudsiye ve esmâ-yı hüsnânı keşfeden hiçbir itikad-ı yakîne.. ve enbiyâ ve evliyada bir Vâcibü'l-vücûd'un envârını aynelyakîn ile müşâhede eden hiçbir nurânî kalb.. ve asfiya ve sıddîkînde, bir Hâlık-ı külli

---

1 Bkz.: el-Beğavî, *Meâlimü't-tenzîl* 3/154; Ebu's-Suûd, *Tefsîru Ebi's-Suûd* 5/212; el-Âlûsî, *Rûhu'l-meânî* 15/226.

2 Ey canlı olan her şeyi sudan yaratan Zât! Sen ne yücesin!

şey'in âyât-ı vücûbunu ve berâhîn-i vahdetini ilmelyakîn ile tasdik eden, isbat eden hiçbir münevver akıl yoktur ki; senin vücûb-u vücûduna ve sıfât-ı kudsiyene ve senin vahdetine ve ehadiyetine ve esmâ-yı hüsnâna şehâdet etmesin, delâleti bulunmasın ve işareti olmasın…

Ve bilhassa, bütün enbiyâ ve evliya ve asfiya ve sıddîkînin imamı ve reisi ve hülâsası olan Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)*'ın ihbarını tasdik eden hiçbir mucizât-ı bâhiresi ve hakkaniyetini gösteren hiçbir hakikat-i âliyesi.. ve bütün mukaddes ve hakikatli kitapların hülâsatü'l-hülâsası olan Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyân'ın hiçbir âyet-i tevhidiye-i kâtıası ve mesâil-i imaniyeden hiçbir mesele-i kudsiyesi yoktur ki, senin vücûb-u vücûduna ve kudsî sıfatlarına ve senin vahdetine ve ehadiyetine ve esmâ ve sıfâtına şehâdet etmesin ve delâleti olmasın ve işareti bulunmasın...

Hem nasıl ki bütün o yüz binler muhbir-i sâdıklar, mucizâtlarına ve kerâmâtlarına ve hüccetlerine istinad ederek, senin varlığına ve birliğine şehâdet ederler. Öyle de her şeye muhît olan Arş-ı Âzam'ın külliyât-ı umûrunu idareden, ta kalbin gayet gizli ve cüz'î hâtırâtını ve arzularını ve dualarını bilmek ve işitmek ve idare etmeye kadar cereyan eden rubûbiyetinin derece-i haşmetini ve gözümüz önünde hadsiz muhtelif eşyayı birden îcad eden; hiçbir fiil bir fiile, bir iş bir işe mâni olmadan; en büyük bir şeyi en küçük bir sinek gibi kolayca yapan kudretinin derece-i azametini icmâ ile ittifak ile ilân ve ihbar ve isbat ediyorlar.

Hem nasıl ki bu kâinatı, zîruha hususan insana mükemmel bir saray hükmüne getiren.. ve cenneti ve saadet-i ebediyeyi cin ve inse ihzâr eden.. ve en küçük bir zîhayatı unutmayan.. ve en âciz bir kalbin tatminine ve taltifine çalışan rahmetinin hadsiz genişliğini ve zerrâttan ta seyyârâta kadar bütün envâ-ı mahlûkatı emirlerine itaat ettiren ve teshîr ve tavzif eden hâkimiyetinin nihâyetsiz vüs'atini haber vererek, mucizât ve hüccetleriyle isbat ederler. Öyle de kâinatı, eczaları adedince risaleler içinde bulunan bir kitab-ı kebîr hükmüne getiren ve Levh-i Mahfuz'un defterleri olan İmam-ı Mübîn ve Kitab-ı Mübîn'de bütün mevcudâtın bütün sergüzeştlerini kaydedip yazan.. ve umum çekirdeklerde umum ağaçlarının fihristlerini ve programlarını ve zîşuurun başlarında bütün kuvve-i hâfızalarda sahiplerinin tarihçe-i hayatlarını yanlışsız, muntazaman yazdıran ilminin her şeye ihatasına.. ve her bir mevcûda çok hikmetleri takan, hatta her bir ağaçta meyveleri sayısınca neticeleri verdiren.. ve her bir zîhayatta âzâları, belki eczaları ve hüceyrâtları adedince maslahatları takip eden.. hatta insanın lisanını çok vazifelerde tavzif etmekle beraber, taamların

tatları adedince zevkî olan mizancıklar ile teçhîz ettiren hikmet-i kudsiyenin her bir şeye şümûlüne.. hem bu dünyada numûneleri görülen celâlî ve cemâlî isimlerinin tecellileri daha parlak bir sûrette ebedü'l-âbâdda devam edeceğine.. ve bu fânî âlemde numûneleri müşâhede edilen ihsânâtının daha şâşaalı bir sûrette dâr-ı saadette istimrarına ve bekâsına.. ve bu dünyada onları gören müştâkların ebedde dahi refâkatlerine ve beraber bulunmalarına bilicmâ, bilittifak şehâdet ve delâlet ve işaret ederler.

Hem yüzer mucizât-ı bâhiresine ve âyât-ı kâtıasına istinaden, başta Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)* ve Kur'ân-ı Hakîm'in olarak, bütün ervâh-ı neyyire ashabı olan enbiyâlar ve kulûb-u nurâniye aktâbı olan evliyalar ve ukûl-ü münevvere erbabı olan asfiyalar, bütün suhuf ve kütüb-ü mukaddesede, senin çok tekrar ile ettiğin vaadlerine ve tehditlerine istinaden.. ve senin kudret ve rahmet ve inâyet ve hikmet ve celâl ve cemâlin gibi kudsî sıfatlarına ve şe'nlerine ve izzet-i celâline ve saltanat-ı rubûbiyetine itimaden.. ve keşfiyât ve müşahedât ve ilmelyakîn itikatlarıyla saadet-i ebediyeyi cin ve inse müjdeliyorlar ve ehl-i dalâlet için cehennem bulunduğunu haber verip ilân ediyorlar ve iman edip şehâdet ediyorlar.

Ey Kadîr-i Hakîm! Ey Rahmân-ı Rahîm! Ey Sâdıku'l-va'di'l-Kerîm! Ey izzet ve azamet ve celâl sahibi Kahhâr-ı Zülcelâl!

Bu kadar sâdık dostlarını ve bu kadar vaadlerini ve bu kadar sıfât ve şuûnâtını tekzip edip, saltanat-ı rubûbiyetinin kat'î mukteziyâtını ve sevdiğin ve onlar dahi seni tasdik ve itaatle kendilerini sana sevdiren hadsiz makbûl ibâdının hadsiz dualarını ve dâvâlarını reddederek, küfür ve isyan ile ve seni vaadinde tekzip etmekle senin azamet-i kibriyâna dokunan ve izzet-i celâline dokunduran ve ulûhiyetinin haysiyetine ilişen ve şefkat-i rubûbiyetini müteessir eden ehl-i dalâlet ve ehl-i küfrü, haşrin inkârında tasdik etmekten yüz bin derece mukaddessin ve hadsiz derece münezzeh ve âlîsin. Böyle nihâyetsiz bir zulümden, bir çirkinlikten, senin nihâyetsiz adaletini ve cemâlini ve rahmetini takdis ediyorum. [1] سُبْحَانَهُ وَتَعَالٰى عَمَّا يَقُولُونَ عُلُوًّا كَبِيرًا âyetini, vücudumun bütün zerrâtı adedince söylemek istiyorum.

Belki, senin o sâdık elçilerin ve doğru dellâl-ı saltanatının hakkalyakîn, aynelyakîn, ilmelyakîn sûretinde senin uhrevî rahmet hazinelerine ve âlem-i bekâda ihsânâtının definelerine ve dâr-ı saadette tamamıyla zuhur eden güzel isimlerinin harika güzel cilvelerine şehâdet, işaret, beşaret ederler.. ve *bütün*

---

1 "Allah onların, iddialarından münezzehtir, son derece yücedir, uludur." (İsrâ sûresi, 17/43).

hakikatlerin mercii ve güneşi ve hâmîsi olan Hak isminin en büyük bir şuâı, bu hakikat-i ekber-i haşriye olduğunu –iman ederek– senin ibâdına ders veriyorlar.

Ey Rabbü'l-enbiyâ ve's-sıddîkîn!

Bütün onlar senin mülkünde, senin emrin ve kudretinle, senin irade ve tedbirinle, senin ilmin ve hikmetinle musahhar ve muvazzaftırlar. Takdis, tekbir, tahmid, tehlil ile küre-i arzı bir zikirhâne-i âzam, bu kâinatı bir mescid-i ekber hükmünde göstermişler.

Yâ Rabbî ve yâ Rabbe's-semâvâti ve'l-aradîn! Yâ Hâlıkî ve yâ Hâlık-ı külli şey!

Gökleri yıldızlarıyla, zemini müştemilâtıyla ve bütün mahlûkatı bütün keyfiyâtıyla teshir eden kudretinin ve iradetinin ve hikmetinin ve hâkimiyetinin ve rahmetinin hakkı için, nefsimi bana musahhar eyle ve matlubumu bana musahhar kıl!.. Kur'ân'a ve imana hizmet için insanların kalblerini Risale-i Nur'a musahhar yap!.. Ve bana ve ihvanıma iman-ı kâmil ve hüsn-ü hâtime ver!.. Hazreti Mûsâ (aleyhisselâm)'a denizi ve Hazreti İbrahim (aleyhisselâm)'a ateşi ve Hazreti Dâvud (aleyhisselâm)'a dağı, demiri ve Hazreti Süleyman (aleyhisselâm)'a cinni ve insi ve Hazreti Muhammed (aleyhissalâtü vesselâm)'a şems ve kameri teshîr ettiğin gibi, Risale-i Nur'a kalbleri ve akılları musahhar kıl!.. Ve beni ve Risale-i Nur Talebelerini nefis ve şeytanın şerrinden ve kabir azabından ve cehennem ateşinden muhafaza eyle ve Cennetü'l-Firdevs'te mesûd kıl! Âmîn, âmîn, âmîn…

سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا ۖ إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ[1]

وَاٰخِرُ دَعْوٰيهُمْ أَنِ الْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ[2]

Kur'ân'dan ve münâcât-ı nebeviye olan Cevşenü'l-Kebîr'den aldığım bu dersimi, bir ibadet-i tefekküriye olarak Rabb-i Rahîm'imin dergâhına arz etmekte kusur etmişsem, kusurumun affı için Kur'ân'ı ve Cevşenü'l-Kebîr'i şefaatçi ederek rahmetinden affımı niyaz ediyorum.

Said Nursî

---

1 "Sübhansın yâ Rab! Senin bize bildirdiğinden başka ne bilebiliriz ki? Her şeyi hakkıyla bilen, her şeyi hikmetle yapan sensin." (Bakara sûresi, 2/32)

2 "Duaları 'el-Hamdü lillâhi Rabbi'l-âlemîn' (Hamd âlemlerin Rabbi Allah'a mahsustur.) diye sona erer." (Yûnus sûresi, 10/10).

Beşinci Kısım

Denizli Hayatı

Risale-i Nur'un neşriyat ve fütuhat dairesi gittikçe genişliyor... İştiyakla Nur'ları okuyanlar, günden güne ziyadeleşiyor. Risale-i Nur'daki harika kuvvet ve tesiratın neticesini müşâhede eden gizli İslâmiyet düşmanları yine bir entrika çevirip Risale-i Nur'a ve müellifi Bediüzzaman'a suikastle: "Bediüzzaman gizli cemiyet kuruyor, halkı hükûmet aleyhine çeviriyor, inkılâpları kökünden yıkıyor, Mustafa Kemal'e 'deccal, süfyan, din yıkıcısı' diyor, bunu hadislerle isbat ediyor." gibi bir sürü bahaneler ve plânlarla itham edilerek Kastamonu'dan Denizli Ağır Ceza Mahkemesi'ne, yüz yirmi altı talebesiyle beraber 1943 senesinde sevk ediliyor.[1(Hâşiye)] Sonra, Risale-i Nur Külliyatı'nda siyasî bir mevzu olup olmadığını tetkik için birkaç memurdan müteşekkil bir ehl-i vukuf teşkil edilerek, müsadere edilen Nur Risaleleri ve mektuplar tetkike başlanınca Bediüzzaman:

"Bu vukufsuz ehl-i vukuf, Risale-i Nur'u tetkik edemez. Ankara'da yüksek, ilmî bir ehl-i vukuf teşkil ettirilsin. Avrupa'dan filozoflar getirilsin. Eğer onlar bir suç bulurlarsa, en ağır cezaya razıyım." der. Bunun üzerine Risale-i Nur Külliyatı ve bütün mektuplar, Ankara'da profesörler ve yüksek âlimlerden mürekkep bir ehl-i vukufa satır satır tetkik ettirilir. Ehl-i vukuf tarafından; "Bediüzzaman'ın siyasî bir faaliyeti yoktur. Onun mesleğinde cemiyetçilik ve tarikatçılık mevcut değildir. Eserleri ilmî ve imanîdir, Kur'ân'ın bir tefsiridir." diye rapor veriliyor. Mahkemeye verilişindeki ithamlar, delilsiz ve isbatsız olduğu için, birtakım uydurma bahane ve tertiplerden ibaret olduğu anlaşılıyor. Neticede, Bediüzzaman büyük bir müdafaa yapıyor. Nihayet, mahkeme ittifakla 16.6.1944 tarih ve 199/136 sayılı beraat kararını veriyor. Yüz otuz parça Risale-i Nur Külliyatı'nın hepsine serbestiyet verip, sahiplerine tamamen iade ediyor. Beraat kararını, Temyiz Birinci Ceza Dairesi, 30.12.1944 tarihli ilâmla, ittifakla tasdik edip, Risale-i Nur dâvâsının hakkaniyeti kaziyye-i muhkeme halini alıyor.

Bediüzzaman Said Nursî ve talebelerinden bir kısmı, hapiste dokuz ay kaldıktan sonra beraat kararı üzerine tahliye ediliyor. Fakat Said Nursî Hazretleri'ni hapishanede zehirliyorlar; ölüm tehlikesi geçiriyor. Cenab-ı Hakkın

---

1 (Hâşiye) Denizli hapsinin yegâne sebebi, Risale-i Nur'un Isparta ve Kastamonu merkez olarak sair vilâyetlerde intişarı ve böylece din muhabbetinin gittikçe tezayüd etmesi idi. Hattâ, Denizli hapsinden az evvel, Yedinci Şua olan *Âyetü'l-Kübrâ* risalesi İstanbul'da gizli tab edilmişti. İman hakikatlerini harika bir sûrette izah ve isbat eden bu eser de din düşmanlarını telâşa düşürmüş ve Denizli hadisesine bir sebep gösterilmişti.

inâyetiyle kurtuluyorsa da, tarihte hiçbir kimseye yapılmayan zulüm, işkence ve ihanetlere mâruz bırakılıyor. Bediüzzaman, gizli dinsiz münafıkların tahrikâtıyla girdiği bütün mahkemelerde olduğu gibi, bu idam plânıyla verildiği mahkemede de hak ve hakikati, pervasızca ve ölümü hiçe sayarak haykırıyor.

Üstad Bediüzzaman, Denizli hapsinde "Meyve Risalesi"ni telif etmiştir. Bu risale, bilâhare *Asâ-yı Mûsâ* mecmuasının başında neşredilmiştir. Meyve Risalesi'ni, iki Cuma gününde telif etmiştir. Hapishanede bulunan bütün Nur Talebeleri ve diğer mahpuslar, Meyve Risalesi'ni yazmışlar, o risalenin hakikatleriyle iştigal etmişlerdir. Hapishaneye kâğıt sokulmuyordu. O eser, gizlice yazılmıştır. Hattâ kibrit kutusuna yazmışlar ve bu gibi şartlar altında çalışmışlardır...[1](Hâşiye)

1 (Hâşiye) "On Mesele"den ibaret olan çok ehemmiyetli "Meyve Risalesi"nden nümune olmak üzere Altıncı ve Yedinci Mesele'ler, Denizli Hayatı'nın sonuna dercedilmiştir. Müracaat edilsin!

Bediüzzaman Said Nursî'nin Denizli Mahkemesi'nde Yaptığı

Müdafaadan Bazı Kısımlar

.....

Evet biz bir cemiyetiz!.. Ve öyle bir cemiyetimiz var ki; her asırda üç yüz elli milyon dâhil mensupları var.. ve her gün beş defa namazla o mukaddes cemiyetin prensipleriyle kemâl-i hürmetle alâkalarını ve hizmetlerini gösteriyorlar.. ve إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ[1] *kudsî programıyla birbirinin yardımına dualarıyla ve mânevî kazançlarıyla koşuyorlar.*

İşte biz, bu mukaddes ve muazzam cemiyetin efradındanız. Ve hususî vazifemiz de Kur'ân'ın imanî hakikatlerini tahkikî bir sûrette ehl-i imana bildirip onları ve kendimizi idam-ı ebedîden ve dâimî, berzahî haps-i münferitten kurtarmaktır. Sâir dünyevî ve siyasî ve entrikalı cemiyet ve komitelerle ve bizim medar-ı ithamımız olan cemiyetçilik gibi asılsız ve manasız gizli cemiyetle hiçbir münasebetimiz yoktur ve tenezzül etmeyiz.

Dünyaya karışmak arzusu bizde bulunsaydı, böyle sinek vızıltısı gibi değil; top güllesi gibi ses ve patlak verecekti. Divan-ı Harb-i Örfî'de ve Mustafa Kemal'in hiddetine karşı divan-ı riyâsette şiddetli ve dokunaklı müdâfaa eden bir adam, on sekiz sene zarfında kimseye sezdirmeden dünya entrikalarını çeviriyor diye onu itham eden, elbette bir garazla eder…

Bu meselede benim şahsımın veya bazı kardeşlerimin kusuruyla Risale-i Nur'a hücum edilmez! O, doğrudan doğruya Kur'ân'a bağlanmış! Ve Kur'ân dahi Arş-ı Âzam ile bağlıdır. Kimin haddi var, elini oraya uzatsın, o kuvvetli ipleri çözsün.

Hem bu memlekete maddî ve mânevî bereketi ve fevkalâde hizmeti, otuz üç Âyât-ı Kur'âniye'nin işârâtı ile ve İmam Ali (radiyallâhu anh)'ın üç kerâmât-ı gaybiyesiyle ve Gavs-ı Âzam'ın (kuddise sirruh) kat'î ihbarıyla tahakkuk etmiş olan Risale-i Nur, bizim âdi ve şahsî kusurlarımızla mesul olmaz ve olamaz ve olmamalı! Yoksa bu memlekette hem maddî, hem

---

1 "Müminler birbirleriyle ancak kardeştirler." (Hucurât sûresi, 49/10)

mânevî, telâfi edilmeyecek derecede zarar olacak.[1(Hâşiye)] *Bazı zındıkların şeytanetiyle Risale-i Nur'a karşı çevrilen plânlar ve hücumlar, inşaallah bozulacaklar. Onun şâkirtleri başkalara kıyas edilmez, dağıttırılmaz, vazgeçirilmez, Cenâb-ı Hakk'ın inâyetiyle mağlup edilmezler! Eğer maddî müdâfaadan Kur'ân menetmeseydi, bu milletin can damarı hükmünde, umumun teveccühünü kazanan ve her tarafta bulunan o şâkirtler, Şeyh Said ve Menemen Hâdiseleri gibi cüz'î ve neticesiz hâdiselere bulaşmazlar; Allah etmesin, eğer mecburiyet derecesinde onlara zulmedilse ve Risale-i Nur'a hücum edilse, elbette hükûmeti iğfal eden zındıklar ve münafıklar bin derece pişman olacaklar!*

Elhâsıl, madem biz ehl-i dünyanın dünyalarına ilişmiyoruz, onlar da bizim âhiretimize, imanî hizmetimize ilişmesinler!..

Mevkuf
Said Nursî

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[2]

Efendiler,

Size kat'î haber veriyorum ki; buradaki zâtların, bizimle ve Risale-i Nur'la münasebeti olmayan veya az bulunanlardan başka, istediğiniz kadar hakikî kardeşlerim ve hakikat yolunda hakikatli arkadaşlarım var.

Biz Risale-i Nur'un keşfiyat-ı kat'iyesiyle iki kere iki dört eder derecesinde sarsılmaz bir kanaatle bilmişiz ki; ölüm bizim için sırr-ı Kur'ân ile idam-ı ebedîden terhis tezkeresine çevrilmiş.. ve bize muhalif ve dalâlette gidenler için o kat'î ölüm, ya idâm-ı ebedîdir eğer âhirete kat'î imanı yoksa.. veya ebedî ve karanlıklı haps-i münferittir eğer âhirete inansa ve sefâhet ve dalâlette gitmiş ise...

Acaba dünyada bu meseleden daha büyük, daha ehemmiyetli bir mesele-i insaniye var mı ki; bu ona âlet olsun, sizden soruyorum?... Madem yoktur ve olamaz! Neden bizimle uğraşıyorsunuz? Biz, en ağır cezanıza karşı kendimiz, "âlem-i nura gitmek için bir terhis tezkeresini alıyoruz" diye, kemâl-i metânetle bekliyoruz.

---

1 (Hâşiye) Bu istida, Kastamonu zelzelesinden yirmi gün evvel yazılmıştı. Risale-i Nur bereketiyle her vilâyetten ziyâde âfâttan mahfuz kalmıştı. Şimdi âfât başladı ve dâvâmızı tasdik etti.

2 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

Fakat bizi reddedip dalâlet hesabına mahkûm edenleri, –sizi bu mecliste gördüğümüz gibi– idam-ı ebedî ile ve haps-i münferitle mahkûm.. ve pek yakın bir zamanda o dehşetli cezayı çekeceklerini müşâhede derecesinde biliyoruz, belki görüyoruz; onlara insaniyet damarıyla cidden acıyoruz.

Bu kat'î ve ehemmiyetli hakikati isbat etmeye ve en mütemerritleri dahi ilzam etmeye hazırım! Değil vukûfsuz, garazkâr, mâneviyatta behresiz ehl-i vukûfa karşı belki en büyük âlim ve feylesoflarınıza karşı gündüz gibi isbat etmezsem, her cezaya razıyım!

İşte yalnız bir numûne olarak, iki cuma gününde mahpuslar için telif edilen ve Risale-i Nur'un umdelerini ve hülâsa ve esaslarını beyan ederek Risale-i Nur'un bir müdâfaanâmesi hükmüne geçen Meyve Risalesi'ni ibraz ediyorum ve Ankara makamatına vermek için, yeni harflerle yazdırmaya müşkülâtlar içinde gizli çalışıyoruz. İşte onu okuyunuz, tam dikkat ediniz, eğer kalbiniz (nefsinize karışmam) beni tasdik etmezse, bana şimdiki tecrid-i mutlak içinde her hakaret ve işkenceyi de yapsanız, sükût edeceğim!

Elhâsıl, ya Risale-i Nur'u tam serbest bırakınız veyahut bu kuvvetli ve zedelenmez hakikati elinizden gelirse kırınız! Ben şimdiye kadar sizi ve dünyanızı düşünmüyordum ve düşünmeyecektim, fakat mecbur ettiniz. Belki de sizi ikaz etmek lâzım idi ki, kader-i ilâhî bizi bu yola sevketti. Biz de مَنْ اٰمَنَ بِالْقَدَرِ أَمِنَ مِنَ الْكَدَرِ[1] *düstur-u kudsîyi kendimize rehber edip, her bir sıkıntılarınızı sabır ile karşılayacağız diye azmettik.*

Mevkuf
Said Nursî

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[2]

Zaman-ı Saadetten şimdiye kadar câri bir âdet-i İslâmiye'ye ittibâen Risale-i Nur'un hususî menbaları olan yüzer âyât-ı meşhûreyi, büyük bir en'âm gibi "Hizb-i Kur'ânî" yaptığımızı, "Dinde tahrifat yapıyor" diye muâheze etmişler.

---

1 "Kadere iman eden, gam ve hüzünden emin olur." Bkz.: el-Kudâî, *Müsnedü'ş-Şihâb* 1/187; ed-Deylemî, *el-Müsned* 1/113; el-Münâvî, *Feyzu'l-kadîr* 3/187.

2 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

Hem bir sene cezasını çektiğim ve mahrem tutulan –ve zabıtnâmede kaydedildiği gibi odun yığınları altından çıkarılan– Tesettür Risalesi, bu sene yazılmış ve neşredilmiş gibi bizi itham etmek istiyor.

Hem Ankara'da hükûmetin riyâsetinde bulunan birisine (Mustafa Kemal'e) söylediğim itirazlara ve ağır sözlere mukabele etmeyip sükût eden ve o öldükten sonra, onun yanlışını gösteren bir hakikat-i hadîsiyeyi beyandaki fıtrî ve lüzumlu ve mahrem tenkitlerim, medar-ı mesuliyet yapılmış. Ölmüş ve hükûmetten alâkası kesilmiş bir şahsın hatırı nerede? Ve hükûmetin ve milletin bir hâtırası ve Cenâb-ı Hakk'ın bir tecelli-i hâkimiyeti olan adalet kanunları nerede?..

Hem biz, Hükûmet-i Cumhuriye ve esaslarından en ziyade kendimize medar-ı istinad ve onun ile kendimizi müdâfaa ettiğimiz "hürriyet-i vicdan" esası, bizim aleyhimizde medar-ı mesu'liyet tutulmuş, güya biz hürriyet-i vicdan esasına muârız gidiyoruz.

Hem bir risalede medeniyetin seyyiâtını ve kusurlarını tenkit ettiğimden hatır ve hayalime gelmeyen bir şeyi, zabıtnâmelerde isnad ediyor. Güya ben; radyo,[1(Hâşiye)] tayyare ve şimendiferin kullanılmasını kabul etmiyorum diye, terakkiyât-ı hâzıra aleyhinde bulunduğumla mesul ediyor.

İşte bu numûnelerine kıyasen ne kadar hilâf-ı adalet bir muamele olduğunu –inşaallah– insaflı, adaletli olan Denizli Müddeiumumîsi ve Mahkemesi göstererek, o zabıtnâmelerin evhamlarına ehemmiyet vermeyecekler.

Hem en acîbi budur ki; başka mahkemenin müddeiumumîsi benden sordu:

– "Mahrem Beşinci Şuâ'da demişsin: 'Ordu, dizginini o dehşetli şahsın elinden kurtaracak.' Muradın, orduyu hükûmete karşı itaatsizliğe sevketmektir."

Ben de dedim:

– "Maksadım; o kumandan ya ölecek, ya tebdil edilecek; ordu, tahakkümünden kurtulacak demektir."

Acaba hem gayet mahrem, sekiz senede yalnız iki defa elime geçen ve aynı zamanda kaybedilen, hem âhir zamana ait bir hadisin manasını küllî bir

1 (Hâşiye) Radyo gibi azîm bir nimet-i ilâhiyeye karşı azîm bir şükür olmak için, "Radyo, Kur'ân'ı okuyup bütün zemin yüzündeki insanlara dinlettirip küre-i havanın bir hâfız-ı Kur'ân olmasıdır." demiştim.

sûrette beyân eden, hem aslı eskiden telif edilen bir risale, –hem birtek nefer görmediği hâlde– nasıl sebeb-i itham olur? Maatteessüf, o insafsızların o acîb ithamı iddianâmeye girmiş.

Hem en garibi şudur ki, bir yerde demiştim:

– "Cenâb-ı Hakk'ın büyük nimetleri olan tayyare, şimendifer ve radyoyu büyük şükür ile mukabele lâzımken, beşer etmedi. Tayyareler ile başlarına bomba yağdı. Ve radyo, öyle büyük bir nimet-i ilâhiyedir ki; ona mukabil şükür ise o radyo, milyonlar dilli bir küllî hâfız-ı Kur'ân olup bütün zemin yüzündeki insanlara Kur'ân'ı dinlettirsin.[1(Hâşiye-2)] Ve Yirminci Söz'de Kur'ân'ın medeniyet harikalarından gaybî haber verdiğini beyan ederken, bir âyetin işareti olarak "Kâfirler, şimendifer ile Âlem-i İslâm'ı mağlup ederler." demiştim. İslâmı, bu harikalara teşvik ettiğim hâlde bir sebeb-i itham olarak, şimendifer ve tayyare ve radyo gibi terakkiyât-ı hâzıra aleyhinde diye, iddianâmenin âhirinde beni evvelki müddeiumumînin garazlarına binâen itham eder.

Hem hiçbir münasebeti olmadığı hâlde bir adam, Risale-i Nur'un ikinci bir ismi olan "Risaletü'n-Nur" tâbirinden, "Kur'ân'ın nurundan bir risalettir, bir ilhamdır" demiş. İddianâmede başka yerin verdikleri yanlış mana ile güya "Risale-i Nur bir resûldür." diye, benim için bir sebeb-i itham tutulmuş.

Hem müdâfaâtımda yirmi yerde kat'î bir sûrette hüccetler ile isbat etmişiz ki:

Bütün dünyaya karşı da olsa, din ve Kur'ân ve Risale-i Nur'u âlet edemeyiz ve edilmez! Ve biz, onların bir hakikatini dünya saltanatına değiştirmeyiz ve bilfiil öyleyiz! Bu dâvânın emâreleri yirmi senede binlerdir. Madem böyledir; ben ve biz, bütün kuvvetimizle deriz:

حَسْبُنَا اللّٰهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ[2]

Said Nursî

1 (Hâşiye-2) Üstadımızın senelerce evvel haber verdiği ve temennî ettiği bir hakikat memleketimizde de tahakkuk etmiş bulunuyor. Elhamdülillâh, şimdi radyomuzda Kur'an okunuyor. İnşâallah öyle bir zaman gelecektir ki, Kur'an hakikatleri olan Risale-i Nur, radyolarla ders verilecek, beşeriyet büyük istifadelere nail olacaktır.

Talebeleri

2 "Allah bize yeter. O ne güzel vekildir!" (Âl-i İmran sûresi, 3/173)

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1]

İddiânâmeye Karşı İtiraznâmenin Tetimmesidir

(Bu itirazda muhatabım, Denizli mahkemesi ve müddeiumumîsi değil, belki başta Isparta ve İnebolu müddeiumumîleri olarak, yanlış ve nâkıs zabıtnâmeleriyle buradaki acîb iddianâmeyi aleyhimize verdiren garazkâr ve vehham memurlardır)

Evvelâ, aslı ve faslı olmayan ve hatırıma gelmeyen bir siyasî cemiyet nâmını, mâsum ve siyasetle hiç alâkaları olmayan Risale-i Nur talebelerine takıp ve o daire içine giren ve iman ve âhiretinden başka hiçbir maksatları bulunmayan bîçâreleri, o cemiyetin nâşiri, ya faal bir rüknü veya mensubu veya Risale-i Nur'u okumuş veya okutmuş veya yazmış diye suçlu sayıp mahkemeye vermek, ne kadar adaletin mahiyetinden uzak olduğuna kat'î bir hüccet şudur ki:

Kur'ân aleyhinde yazılan Doktor Duzi'nin ve sâir zındıkların o muzır eserlerini okuyanlar, "hürriyet-i fikir ve hürriyet-i ilmiye" düsturuyla suçlu sayılmadığı hâlde, hakikat-i Kur'âniye'yi ve imaniyeyi, öğrenmeye gayet muhtaç ve müştâk olanlara güneş gibi bildiren Risale-i Nur'u okumak ve yazmak bir suç sayılmış. Ve hem yüz risale içinde yanlış mana verilmemek için mahrem tuttuğumuz ve neşrine izin vermediğimiz iki-üç risalede yalnız birkaç cümlelerini bahane gösterip itham etmiş. Hâlbuki o risaleleri –biri müstesna– Eskişehir Mahkemesi tetkik etmiş, icabına bakmış ve müstesna ise, hem istidamda ve hem itiraznâmemde gayet kat'î cevap verildiği ve "Elimizde nur var, siyaset topuzu yok" diye Eskişehir Mahkemesi'nde yirmi vecihle kat'î isbat edildiği hâlde o insafsız müddeiler, üç mahrem ve neşrolunmayan risalelerin üç-dört cümlelerini bütün Risale-i Nur'a teşmil eder gibi, Risale-i Nur'u okuyan ve yazanı suçlu ve beni de hükûmetle mübâreze eder diye itham etmişler.

Ben ve bana yakın ve benim ile görüşen dostlarımı işhad ve kasemle temin ederim ki; bu on seneden ziyadedir ki, iki reis ve bir mebustan ve Kastamonu valisinden başka hükûmetin erkânı, vükelâsı, kumandanları, memurları ve meb'uslarının kimler olduğunu kat'i bilmiyorum ve bilmeyi de merak etmemişim. Acaba hiç imkânı var mı ki, bir adam mübazere ettiği adamları tanımasın ve bilmeye merak etmesin? Dost mu, düşman mı; karşısındakini tanımasına ehemmiyet vermesin!

---

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

Bu hâllerden anlaşılıyor ki; bililtizam, her hâlde beni mahkûm etmek için gayet asılsız bahaneleri icat ederler. Madem keyfiyet böyledir, ben de buranın mahkemesine değil, belki o insafsızlara derim:

Ben, sizin bana vereceğiniz en ağır cezanıza da beş para vermem! Ve hiç ehemmiyeti yok! Çünkü ben kabir kapısında, yetmiş yaşındayım. Böyle mazlum ve mâsum bir-iki sene hayatı, şehâdet mertebesiyle değiştirmek benim için büyük saadettir. Risale-i Nur'un binler hüccetleriyle kat'î imanım var ki; ölüm, bizim için bir terhis tezkeresidir. Eğer idam da olsa, bizim için bir saat zahmet, ebedî bir saadetin ve rahmetin anahtarı olur.

Fakat siz, ey zındıka hesabına adliyeyi şaşırtan ve hükûmeti bizimle sebepsiz meşgul eden insafsızlar! Kat'î biliniz ve titreyiniz ki; siz, idam-ı ebedî ile ve ebedî haps-i münferit ile mahkûm oluyorsunuz. İntikamımız sizden pek çok ve muzaaf bir sûrette alınıyor, görüyoruz, hatta size acıyoruz…

Evet, bu şehri yüz defa mezaristana boşaltan ölüm hakikatinin elbette hayattan ziyade bir istediği var. Ve onun idamından kurtulmak çaresi, insanların her meselesinin fevkinde en büyük ve en ehemmiyetli ve en lüzumlu bir ihtiyac-ı zarurî ve kat'îsidir. Acaba bu çareyi kendilerine bulan Risale-i Nur şâkirtlerini ve o çareyi binler hüccetler ile bulduran Risale-i Nur'u âdi bahaneler ile itham edenler, ne kadar kendileri hakikat ve adalet nazarında müttehem oluyor, divaneler de anlar…

Bu insafsızları aldatan ve hiçbir münasebeti olmayan, bir siyasî cemiyet vehmini veren üç maddedir:

Birincisi: Eskiden beri benim talebelerimin benim ile kardeş gibi şiddetli alâkadar olmaları, bir cemiyet vehmini vermiş.

İkincisi: Risale-i Nur'un bazı şâkirtlerinin, her yerde bulunan ve cumhuriyet kanunları müsaade eden ve ilişmeyen cemaat-i İslâmiye heyetleri gibi hareket etmelerinden bir cemiyet zannedilmiş. Hâlbuki o mahdut üç-dört şâkirdin niyetleri cemiyet memiyet değil, belki sırf hizmet-i imaniyede hâlis bir kardeşlik ve uhrevî tesânüddür.

Üçüncüsü: O insafsızlar, kendilerini dalâlet ve dünya-perestlikte bildiklerinden ve hükûmetin bazı kanunlarını kendilerine müsait bulduklarından, fikren *diyorlar ki;* "Her hâlde Said ve arkadaşları, bizlere ve hükûmetin bizim

medenice nâmeşrû hevesâtımıza müsait kanunlarına muhaliftirler. Öyle ise muhalif bir cemiyet-i siyasiyedirler."

Ben de derim: "Hey bedbahtlar! Dünya ebedî olsaydı ve insan, içinde dâimî kalsaydı ve insanî vazifeler, yalnız siyaset bulunsaydı; belki bu iftiranızda bir mana bulunabilirdi. Hem eğer ben siyasetle işe girseydim, yüz risalede on cümle değil, belki bin cümleyi, siyasetvâri ve mübârezekârâne bulacaktınız. Hem farz-ı muhâl olarak, eğer biz dahi sizin gibi bütün kuvvetimizle dünya maksatlarına ve keyiflerine ve siyasetlerine çalışıyoruz diye –ki şeytan da bunu inandırmaya çalışamıyor ve kimseye kabul ettiremez– haydi, böyle de olsa madem bu yirmi senede hiçbir vukuatımız gösterilmiyor ve hükûmet ele bakar, kalbe bakamaz ve her bir hükûmette şiddetli muhalifler bulunur; elbette adliye kanunu ile bizleri mesul etmezsiniz! Son sözüm:

حَسْبِيَ اللّٰهُ لَآ إِلٰهَ إِلَّا هُوَ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَهُوَ رَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ[1]

Said Nursî

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[2]

(Eskişehir Mahkemesi'nde gizli kalmış, resmen zabta geçmemiş ve müdâfaâtımda dahi yazılmamış bir eski hâtırayı ve latîf bir vâkıa-yı müdâfaaayı beyân ediyorum.)

Orada benden *sordular ki:* "Cumhuriyet hakkında fikrin nedir?"

Ben de dedim: "Eskişehir mahkeme reisinden başka, daha sizler dünyaya gelmeden, benim dindar bir cumhuriyetçi olduğumu elinizdeki tarihçe-i hayâtım isbat eder. Hülâsası şudur ki; o zaman –şimdiki gibi– hâlî bir türbe kubbesinde inzivâda idim. Bana çorba geliyordu. Ben de tanelerini karıncalara verirdim, ekmeğimi onun suyu ile yerdim."

İşitenler benden soruyordular. Ben de derdim:

"Bu karınca ve arı milletleri, cumhuriyetçidirler; o cumhuriyet-perverliklerine hürmeten tanelerini karıncalara verirdim.

---

1 "Bana (yardımcı ve destekçi olarak) Allah kâfidir. O'ndan başka hiçbir ilâh yoktur. Ben O'na dayandım, O'na güvendim ve O, (bütün kâinatın, bütün varlıkların idare merkezi olan) Büyük Arş'ın Rabbi, (bütün kâinatın mutlak Sultanı, bütün varlıkların yegâne sığınağı, besleyip yaşatanı, koruyup gözetenidir)." (Tevbe sûresi, 9/129)

2 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

Sonra *dediler:* "Sen, selef-i sâlihîne muhalefet ediyorsun?"

Cevaben diyordum: "Hulefâ-yı Râşidîn; her biri hem halife, hem reisicumhur idi. Sıddîk-ı Ekber *(radiyallâhu anh)*, aşere-i mübeşşereye ve sahâbe-i kirâma elbette reisicumhur hükmünde idi. Fakat manasız isim ve resim değil, belki hakikat-i adaleti ve hürriyet-i şer'iyyeyi taşıyan mana-yı dindar cumhuriyetin reisleri idiler.

İşte, Ey Müddeiumumî ve Mahkeme Âzâları! Elli seneden beri bende bulunan bir fikrin aksiyle beni itham ediyorsunuz. Eğer 'lâik cumhuriyeti' soruyorsanız, ben biliyorum ki; lâik manası, bîtaraf kalmak.. yâni hürriyet-i vicdan düsturuyla dinsizlere ve sefâhetçilere ilişmediği gibi, dindarlara ve takvâcılara da ilişmez bir hükûmet telâkki ederim. On senedir –şimdi yirmi sene oluyor ki– hayât-ı siyasiye ve içtimaiyeden çekilmişim. Hükûmet-i Cumhuriye ne hâl kesbettiğini bilmiyorum. –El-iyâzü billâh!– eğer –dinsizlik hesabına– imanına ve âhiretine çalışanları mesul edecek kanunları yapan ve kabul eden bir dehşetli şekle girmiş ise, bunu size bilâ-pervâ ilân ve ihtar ederim ki; bin canım olsa, imana ve âhiretime fedâ etmeye hazırım. Ne yaparsanız yapın! Benim son sözüm, [1] حَسْبُنَا اللهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ olarak; sizin beni idam ve ağır ceza ile zulmen mahkûm etmenize mukabil derim:

Ben, Risale-i Nur'un keşf-i kat'îsi ile idam olmuyorum. Belki terhis edilip nur âlemine ve saadet âlemine gidiyorum. Ve sizi ey dalâlet hesabına bizi ezen bedbahtlar, idam-ı ebedî ile ve dâimî haps-i münferit ile mahkûm bildiğimden ve gördüğümden, tamamıyla intikamımı sizden alarak, kemâl-i rahat-ı kalble teslim-i ruh etmeye hazırım!"

Mevkuf
Said Nursî

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[2]

Efendiler,

Çok emârelerle kat'î kanaatim gelmiş ki; hükûmet hesabına "hissiyat-ı diniyeyi âlet ederek emniyet-i dâhiliyeyi ihlâl etmek" için bize hücum edilmiyor.

---

1 "Allah bize yeter. O ne güzel vekildir!" (Âl-i İmran sûresi, 3/173)

2 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

Belki bu yalancı perde altında, zındıka hesabına, bizim imanımız için ve imana ve emniyete hizmetimiz için bize hücum edildiğine çok hüccetlerden bir hücceti şudur ki:

Yirmi sene zarfında, Risale-i Nur'un yirmibin nüshaları ve parçalarını yirmibin adamlar okuyup kabul ettikleri hâlde, Risale-i Nur'un şâkirtleri tarafından emniyetin ihlâline dair hiçbir vukuat olmamış ve hükûmet kaydetmemiş ve eski ve yeni iki mahkeme bulmamış. Hâlbuki böyle kesretli ve kuvvetli propaganda, yirmi günde vukuatlar ile kendini gösterecekti. Demek hürriyet-i vicdan prensibine zıt olarak, bütün dindar nasihatçilere şâmil, lastikli bir kanunun 163. maddesi sahte bir maskedir. Zındıklar, bazı erkân-ı hükûmeti iğfal ederek, adliyeyi şaşırtıp, bizi her hâlde ezmek istiyorlar. Madem hakikat budur, biz de bütün kuvvetimizle deriz:

Ey dinini dünyaya satan ve küfr-ü mutlaka düşen bedbahtlar! Elinizden ne gelirse yapınız. Dünyanız başınızı yesin ve yiyecek! Yüzer milyon kahraman başların feda oldukları bir kudsî hakikate, başımız dahi feda olsun! Her ceza ve idamınıza hazırız! Hapsin harici, bu vaziyette yüz derece dâhilinden daha fenadır. Bize karşı gelen böyle bir istibdad-ı mutlak altında hiçbir hürriyet –ne hürriyet-i ilmiye, ne hürriyet-i vicdan, ne hürriyet-i diniye– olmamasından, ehl-i namus ve diyanet ve taraftar-ı hürriyet olanlara, ya ölmek veya hapse girmekten başka bir çare kalmaz. Biz de إِنَّا لِلّٰهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ[1] *diyerek Rabbimize dayanıyoruz.*

Mevkuf
Said Nursî

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[2]

Mahkeme Reisi Ali Rıza Beyefendi,

Hukukumu müdâfaa etmek için ehemmiyetli bir talebim ve bir ricam var. Ben yeni harfleri bilmiyorum ve eski yazım da pek nâkıstır. Hem beni başkalarla görüştürmüyorlar, âdeta tecrid-i mutlak içindeyim. Hatta iddianâme, on beş dakikadan sonra benden alındı. Hem avukat tutmak iktidarım yok. Hatta size takdim ettiğim müdâfaâtımın, çok zahmetle, bir kısmını gizli olarak ancak yeni harf ile bir sûretini alabildim. Hem Risale-i Nur'un bir nevi

1 "Biz Allah'a âidiz ve vakti geldiğinde elbette O'na döneceğiz." (Bakara sûresi, 2/156)

2 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

müdâfaanâmesi ve mesleğinin hülâsası olan Meyve Risalesi'nin bir sûretini müddeiumuma vermek için ve bir-iki sûretini Ankara makamatına göndermek için yazdırmıştım. Birden onları elimden aldılar, daha vermediler. Hâlbuki Eskişehir adliyesi, bize bir makineyi hapse gönderdi. Biz müdâfaâtımızı onda, yeni harfle bir-iki nüsha yazdık; hem o mahkeme dahi yazdı.

İşte ehemmiyetli talebim: Ya bize bir makineyi siz veriniz veya bize müsaade ediniz, biz celbedeceğiz. Tâ ki hem müdâfaâtımı, hem Risale-i Nur'un müdâfaanâmesi hükmündeki risaleyi yeni harfle iki-üç sûretini alıp, hem Adliye Vekâleti'ne, hem Heyet-i Vekile'ye, hem Meclis-i Meb'usân'a, hem Şûra-yı Devlet'e göndereceğiz. Çünkü iddianâmede bütün esas, Risale-i Nur'dur ve Risale-i Nur'a ait dâvâ ve itiraz, cüz'î bir hâdise ve şahsî bir mesele değil ki çok ehemmiyet verilmesin. Belki bu milleti ve memleketi ve hükûmeti ciddî alâkadar edecek ve dolayısıyla Âlem-i İslâm'ın nazar-ı dikkatini ehemmiyetli bir sûrette celbedecek bir küllî hâdise hükmünde ve umumî bir meseledir.

Evet Risale-i Nur'a perde altında hücum eden, ecnebi parmağıyla bu vatandaki milletin en büyük kuvveti olan Âlem-i İslâm'ın teveccühünü ve muhabbetini ve uhuvvetini kırmak ve nefret verdirmek için siyaseti dinsizliğe âlet ederek perde altında küfr-ü mutlakı yerleştirenlerdir ki; hükûmeti iğfal ve adliyeyi iki defadır şaşırtıp, der: "Risale-i Nur ve şâkirtleri, dini siyasete âlet eder. Emniyete zarar ihtimali var."

Hey bedbahtlar! Risale-i Nur'un gerçi siyasetle alâkası yoktur; fakat küfr-ü mutlakı kırdığı için, küfr-ü mutlakın altı olan anarşiliği ve üstü olan istibdad-ı mutlakı esasıyla bozar, reddeder. Emniyeti, âsâyişi, hürriyeti, adaleti temin ettiğine yüzer hüccetlerden biri, bu müdâfaanâmesi hükmündeki Meyve Risalesi'dir. Bunu âlî bir heyet-i ilmiye ve içtimaiye tetkik etsinler. Eğer beni tasdik etmezlerse, ben her cezaya ve işkenceli idama razıyım!

Mevkuf
Said Nursî

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1]

Reis Beyefendi,

Kararnâmede üç madde esas tutulmuş:

Birisi: Cemiyettir. Ben buradaki bütün Risale-i Nur şâkirtlerini ve benimle

[1] Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

görüşenleri veya okuyan ve yazanları aynıyla işhad ediyorum, onlardan sorunuz ki, ben hiçbirisine dememişim: "Bir cemiyet-i siyasiye veya cemiyet-i nakşiye teşkil edeceğiz." Daima dediğim budur:

Biz imanımızı kurtarmaya çalışacağız. Umum ehl-i iman dâhil oldukları ve üç yüz milyondan ziyâde efradı bulunan bir mukaddes cemaat-i İslâmiye'den başka mâbeynimizde medar-ı bahs olmadığını ve Kur'ân'da "Hizbullah" nâmı verilen[1] *ve umum ehl-i imanın uhuvveti cihetiyle kendimizi, Kur'âna hizmetimiz için Hizbü'l-Kur'ân, Hizbullah dairesinde bulmuşuz. Eğer kararnâmede bu mana murad ise bütün ruhumuzla, kemâl-i iftiharla itiraf ederiz. Eğer başka manalar murad ise, onlardan haberimiz yoktur!*

İkinci Madde: Kararnâmenin itirafıyla, Kastamonu zabıtasının rapor ve tasdikiyle, hiç neşrolunmayacak tarzda, odun ve kömür yığınları altında ve mıhlı sandıklarda bulunan ve Eskişehir Mahkemesi'nin tetkikinden ve tenkidinden geçen ve bir hafif cezayı çektiren ve katiyen mahrem tutulan Tesettür Risalesi ve Hücumât-ı Sitte ve Zeyli Risalesi gibi kitaplardan bazı cümlelerine yanlış mana vererek dokuz sene evvelki zamana bizi götürüp, cezasını çektiğimiz suç ile mesul etmek istiyor.

Üçüncü Madde: Kararnâmede kaç yerde "Devletin emniyetini ihlâl edebilir veya yapabilir." gibi tabirlerle imkânat, vukuat yerinde istimâl edilmiş. Herkes, mümkündür ki bir katl yapsın. Bu imkân ile mesul olabilir mi?

Mevkuf
Said Nursî

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[2]

Reis Beyefendi,

Ankara makamatına ve reisicumhura istida sûretinde gönderdiğim müdâfaanâmemi ve başvekâletin de bunu ehemmiyetle kabul ettiklerini gösteren cevabî mektubunu rapten sunuyorum, takdim ederim. Makam-ı iddianın aleyhimizde beyan ettiği asılsız, ithamkârâne evhamın kat'î cevapları bu müdâfaâtımda vardır. Sâir yerlerin garazkârâne ve sathî zabıtnâmelerine bina

1 Bkz.: Mâide sûresi, 5/56; Mücadele sûresi, 58/22.

2 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

edilen buranın ehl-i vukûf raporunda hilâf-ı vâki ve mantıksız çok sözler vardır ki, onlara karşı da bu itiraznâmem takdim edilmişti.

Ezcümle: Size evvelce arz ettiğim gibi, Eskişehir Mahkemesi'ne, 163. madde ile beni mahkûm etmek istedikleri zaman demiştim: Hükûmet-i Cumhuriye'nin iki yüz meb'usu içinde aynı rakam 163 meb'usun imzalarıyla Van'daki Dârülfünun'uma (medreseme) 150.000 banknot tahsisat kabul etmeleri ve onun ile Hükûmet-i Cumhuriye'nin bana karşı teveccühü, "bu 163. maddeyi hakkımda hükümden ıskat ediyor" dediğim hâlde; o ehl-i vukûf, "163 meb'us Said aleyhinde tâkibat yapmışlar" diye tahrif etmiş.

İşte makam-ı iddia da bu ehl-i vukûfun böyle bütün bütün asılsız ithamlarına binâen bizi mesul tutuyor. Hâlbuki meclisinizin kararıyla en yüksek heyet-i ilmiye ve fenniyenin tetkikine ve tahkikine havale edilen Risale-i Nur'un bütün eczalarını tetkikten sonra bilittifak, hakkımızda verdiği kararda: "Said'in ve Risale-i Nur şâkirtlerinin yazılarında dinî, mukaddesâtı, âlet edip devletin emniyetini ihlâle teşvik veya bir cemiyet kurmak ve hükûmete karşı bir sû-i maksadı bulunmak kasdında olduğunu gösterir bir sarâhat ve emâre olmadığını ve Said'in şâkirtleri, muhaberelerinde hükûmete karşı kötü bir kast beslemek, bir cemiyet kurmak veya tarîkat gütmek fikriyle hareket etmedikleri anlaşılmaktadır." diye müttefikan karar vermişler.

Hem ehl-i vukûf, "Said Nursî'nin yüzde doksan risalesi; hem samimî, hem hasbî, hem ilim ve hakikat ve din esaslarından hiçbir cihetle ayrılmamışlar. Bunlarda dini âlet etmek veya cemiyet teşkil etmeye, emniyeti ihlâl hareketinin bulunmadığı sarihtir. Şâkirtlerin birbiriyle ve Said Nursî'yle muhabere mektupları da bu nevidendirler. Beş-on mahrem ve şekvâlı ve gayr-i ilmî olan risalelerden başka bütün risaleleri her biri bir âyetin tefsiri ve bir hadis-i şerifin hakikati nâmına yazılmışlardır. Din, iman, Allah, peygamber, âhiret akîdelerini ve ibarelerini açıkça anlatmak için temsiller ile yazılmış ve ilmî görüşleri ve ihtiyarlara ve gençlere ahlâkî öğütler ve hayat tecrübesinden alınmış ibretli vak'aları ve faydalı menkıbeleri ihtiva eden mevcudun yüzde doksanını teşkil eden risalelerdir. Hükûmete ve idareye ve âsâyişe ilişecek hiçbir ciheti yoktur." diye müttefikan karar vermişlerdir.

İşte makam-ı iddia, bu yüksek ehl-i vukûfun raporuna bakmayarak eski ve müşevveş ve nâkıs rapora binâen acîb tarzlarda bizi itham etmesinden hakikaten fevka'l-had müteessir bulunmaktayız. Bu insaflı mahkemenin müsellem insaflarına elbette yakıştırmayız. Hatta –temsilde hatâ olmasın– bir bektaşiye: "Ne için namaz kılmıyorsun?" demişler. O da:

"Kur'ân'da لَا تَقْرَبُوا الصَّلٰوةَ[1] var" demiş. Ona demişler: "Bunun arkasını, yani وَأَنْتُمْ سُكَارٰى[2] 'yı da oku" denildiğinde, "Ben hâfız değilim." demiş olması kabilinden, Risale-i Nur'un bir cümlesini tutup o cümleyi tâdil ve neticeyi beyan eden âhirini almayarak aleyhimizde verilmektedir. Takdim edeceğim müdâfaanâmemde, o iddianâmeye karşı mukayese edildiğinde bunun otuz-kırk misali görülecektir. Bu numûnelerden latîf bir vâkıayı beyan ediyorum:

Eskişehir mahkemesinde makam-ı iddianın nasılsa bir sehiv neticesi, Risale-i Nur'un iman derslerine "Halkları ifsat ediyor" gibi bir tabir ve sonradan o tabirden vazgeçtiği hâlde, Risale-i Nur şâkirtlerinden Abdurrezzâk nâmında bir zât mahkemeden bir sene sonra demiş:

"Hey bedbaht! Otuz üç âyât-ı Kur'âniye işârâtının takdirine mazhar ve İmam Ali'nin (radiyallâhu anh) üç kerametinin ihbar-ı gaybîsiyle ve Gavs-ı Âzam'ın (kuddise sirruh) kuvvetli bir tarzda ihbarıyla kıymet-i diniyesi tahakkuk eden.. ve bu yirmi sene zarfında idareye hiçbir zararı dokunmayan.. ve hiç kimseye hiçbir zarar vermemesi ile beraber binler vatan evlâdını tenvir ve irşad eden ve imanlarını kuvvetlendiren ve ahlâklarını düzelten Risale-i Nur'un irşadlarına "ifsat" diyorsun. Allah'tan korkmuyorsun, dilin kurusun!" demiş.

Şimdi bu şâkirdin haklı olarak bu sözünü makam-ı iddia gördüğü hâlde, "Said, etrafına fesat saçmış" tabirini insafınıza ve vicdanınıza havale ediyorum.

Makam-ı iddia, Risale-i Nur'un içtimaî derslerine ilişmek fikriyle "Dinin tahtı ve makamı vicdandır, hükme kanuna bağlanmaz. Eskiden bağlanmasıyla içtimaî keşmekeşler olmuştur." dedi. Ben de derim ki: "Din yalnız iman değil, belki amel-i sâlih dahi dinin ikinci cüzüdür. Acaba katl, zina, sirkat, kumar, şarap gibi hayat-ı içtimaiyeyi zehirlendiren pek çok büyük günahları işleyenleri onlardan men etmek için, yalnız hapis korkusu ve hükûmetin bir hafiyesinin görmesi tevehhümü kâfi gelir mi? O hâlde her hânede, belki herkesin yanında daima bir polis, bir hafiye bulunmak lâzım gelir ki, serkeş nefisler kendilerini o pisliklerden çeksinler. İşte Risale-i Nur amel-i sâlih noktasında, iman cânibinden, herkesin başında her vakit bir mânevî yasakçıyı

---

1 "…namaza yaklaşmayın." (Nisâ sûresi, 4/43)

2 "…sarhoş olduğunuz halde…" (Nisâ sûresi, 4/43)

bulundurur. Cehennem hapsini ve gazab-ı ilâhîyi hatırına getirmekle fenalıktan kolayca kurtarır.

Hem makam-ı iddia, bir risalenin güzel ve fevkalâde kerametkârâne bir tevâfukunun imza edilmesiyle "bir cemiyet efradı" diye manasız bir emâre beyan etmiş. Acaba esnafların ve hancıların defterlerinde bulunan bu nevi imzalara cemiyet unvanı verilir mi? Eskişehir'de aynı böyle bir vehim oldu. Cevap verdiğim ve Mucizât-ı Ahmediye Risalesi'ni gösterdiğim zaman taaccüple karşıladılar. Eğer mâbeynimizde dünyevî bir cemiyet olsaydı, bu derece benim yüzümden zarar görenler, elbette kemâl-i nefretle benden kaçacak idiler. Demek nasıl ben ve biz, İmam Gazâlî ile irtibatımız var, kopmuyor; çünkü uhrevîdir, dünyaya bakmıyor. Aynen öyle de bu masum ve safi ve hâlis dindarlar, benim gibi bir bîçâreye iman derslerinin hatırı için bir kuvvetli alâka göstermişler. Ondan bu asılsız mevhum bir cemiyet-i siyasiye vehmini vermiş. Son sözüm:

حَسْبُنَا اللهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ[1]

Mevkuf, haps-i münferitte
Said Nursî

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[2]

Bu Gelen Kısım Çok Ehemmiyetlidir

Son Sözün Mühim Bir Parçası

Efendiler, Reis Bey,

Dikkat ediniz, Risale-i Nur'u ve şâkirtlerini mahkûm etmek:

◆*Doğrudan doğruya küfr-ü mutlak hesabına, hakikat-i Kur'âniye ve hakâik-i imaniyeyi mahkûm etmek hükmüne geçmekle bin üç yüz seneden beri her senede üç yüz milyon onda yürümüş ve üç yüz milyar müslümanların hakikate ve saadet-i dâreyne giden cadde-i kübrâlarını kapatmaya çalışmaktır ve onların nefretlerini ve itirazlarınızı kendinize*

1 "Allah bize yeter. O ne güzel vekildir!" (Âl-i İmran sûresi, 3/173)

2 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

celbetmektir. Çünkü o caddede gelip gidenler, gelmiş geçmişlere dualar ve hasenâtlarıyla yardım ediyorlar.

◆*Hem bu mübarek vatanın başına bir kıyâmet kopmaya vesile olmaktır.* Acaba mahkeme-i kübrâda, bu üç yüz milyar dâvâcıların karşısında sizden sorulsa ki: "Doktor Duzi'nin, baştan nihâyete kadar serapa İslâmiyet'iniz ve vatanınız ve dininiz aleyhinde ve firenkçe 'Tarih-i İslâm' nâmındaki eseri ki; zındıkların kütüphânelerinizdeki eserlerine, kitaplarına ve serbest okumalarına ve o kitapların şâkirtleri kanununuzca cemiyet şeklini almalarıyla beraber, dinsizlik veya komünistlik veya anarşistlik veya pek eski ifsat komitecilik veya menfî Turancılık gibi siyasetinize muhalif cemiyetlerine ilişmiyordunuz? Neden hiçbir siyasetle alâkaları olmayan ve yalnız iman ve Kur'ân cadde-i kübrâsında giden ve kendilerini ve vatandaşlarını idam-ı ebedîden ve haps-i münferitten kurtarmak için Kur'ân'ın hakikî tefsiri olan Risale-i Nur gibi gayet hak ve hakikat bir eseri okuyanlara ve hiçbir siyasî cemiyetle münasebeti olmayan o hâlis dindarların birbiriyle uhrevî dostluk ve uhuvvetlerine cemiyet nâmı verip ilişmişsiniz. Onları pek acîb bir kanunla mahkûm ettiniz ve etmek istediniz." dedikleri zaman ne cevap vereceksiniz? Biz de sizlerden soruyoruz…

Ve sizi iğfal eden ve adliyeyi şaşırtan ve hükûmeti bizimle, vatana ve millete zararlı bir sûrette meşgul eyleyen muârızlarımız olan zındıklar ve münafıklar, istibdad-ı mutlaka "cumhuriyet" nâmı vermekle, irtidad-ı mutlakı rejim altına almakla, sefâhet-i mutlaka "medeniyet" ismini vermekle, cebr-i keyfî-i küfrîye "kanun" ismini takmakla hem sizi iğfal, hem hükûmeti işgal, hem bizi perişan ederek, hâkimiyet-i İslâmiye'ye ve millete ve vatana ecnebi hesabına darbeler vuruyorlar.

Ey efendiler! Dört senede dört defa dehşetli zelzeleler, tam tamına dört defa Risale-i Nur şâkirtlerine şiddetli bir sûrette taarruz ve zulüm zamanlarına tevâfuku ve her bir zelzele dahi tam taarruz zamanında gelmesi ve hücumun durmasıyla zelzelenin durması işaretiyle, şimdiki mahkûmiyetimiz ile gelen semâvî ve arzî belalardan siz mesulsünüz!

Denizli Hapishânesi'nde tecrid-i mutlak ve
haps-i münferitte mevkuf
Said Nursî

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1]

Son Sözün Bir Kısmı

Efendiler,

Şimdiki hayat-ı içtimaiyeyi bilemediğimden, makam-ı iddianın gidişatına göre, sizce musammem mahkûmiyetimize bir bahane olmak için, pek musırrâne ileri sürdüğünüz cemiyetçilik ithamına karşı pek çok kat'î cevaplarımızı Ankara ehl-i vukûfunun dahi müttefikan tasdikleriyle beraber, bu derece bu noktada ısrarınıza çok hayret ve taaccüpte bulunurken kalbime bu mana geldi:

Madem hayat-ı içtimaiyenin bir temel taşı ve fıtrat-ı beşeriyenin bir hâcet-i zaruriyesi.. ve aile hayatından tâ kabile ve millet ve İslâmiyet ve insaniyet hayatına kadar en lüzumlu ve kuvvetli râbıta.. ve her insanın kâinatta gördüğü ve tek başına mukabele edemediği medar-ı zarar ve hayret ve insanî ve İslâmî vazifelerin îfâsına mâni, maddî ve mânevî esbâbın tehâcümâtına karşı bir nokta-yı istinad.. ve medar-ı teselli olan dostluk ve kardeşâne cemaat ve toplanmak ve samimâne uhrevî cemiyet ve uhuvvet.. hem siyasî cephesi olmadığı hâlde ve bilhassa hem dünya, hem din, hem âhiret saadetlerine kat'î vesile olarak iman ve Kur'ân dersinde hâlis bir dostluk ve hakikat yolunda bir arkadaşlık.. ve vatanına ve milletine zararlı şeylere karşı bir tesânüd taşıyan Risale-i Nur şâkirtlerinin pek çok takdir ve tahsine şâyân ders-i imanda toplanmalarına "cemiyet-i siyasiye" nâmını verenler, elbette ve her hâlde ya gayet fena bir sûrette aldanmış veya gayet gaddar bir anarşisttir ki; hem insaniyete vahşiyâne düşmanlık eder, hem İslâmiyet'e nemrudâne adâvet eder, hem hayat-ı içtimaiyeye anarşiliğin en bozuk ve müstereddî tavrıyla husûmet eder.. ve bu vatana ve millete ve hâkimiyet-i İslâmiye'ye ve dinî mukaddesata karşı mürtedâne, mütemerridâne, anûdâne mücadele eder. Veya ecnebi hesabına bu milletin can damarını kesmeye ve bozmaya çalışan el-hannâs bir zındıktır ki, hükûmeti iğfal ve adliyeyi şaşırtır; tâ o şeytanlara, firavunlara, anarşistlere karşı şimdiye kadar istimâl ettiğimiz mânevî silâhlarımızı kardeşlerimize ve vatanımıza çevirsin veya kırdırsın.

Mevkuf
Said Nursî

[1] Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

Efendiler,

Otuz-kırk seneden beri ecnebi hesabına ve küfür ve ilhad nâmına bu milleti ifsat ve bu vatanı parçalamak fikriyle, Kur'ân hakikatine ve iman hakikatlerine her vesile ile hücum eden ve çok şekillere giren bir gizli ifsat komitesine karşı, bu meselemizde kendilerine perde yaptıkları insafsız ve dikkatsiz memurlara ve bu mahkemeyi şaşırtan onların müslüman kisvesindeki propagandacılarına hitâben, fakat sizin huzurunuzda, zâhiren sizin ile birkaç söz konuşacağıma müsaade ediniz.

.....

Fakat ikinci gün beraat kararı, o dehşetli konuşmayı geriye bıraktı.

Tecrid-i mutlakta ve
haps-i münferitte mevkuf
Said Nursî

Mühim Bir Suâle Hakikatli Bir Cevaptır

Büyük memurlardan birkaç zât benden *sordular ki:* "Mustafa Kemal sana üç yüz lira maaş verip, Kürdistan'a ve vilâyât-ı şarkıyeye, Şeyh Sünusî yerine vâiz-i umumî yapmak teklifini neden kabul etmedin? Eğer kabul etseydin ihtilâl yüzünden kesilen yüz bin adamın hayatlarını kurtarmaya sebep olurdun!" dediler.

Ben de onlara cevaben ***dedim ki:*** *"Yirmişer-otuzar senelik hayat-ı dünyeviyeyi o adamlar için kurtarmadığıma bedel, yüz binler vatandaşa, her birisine milyonlar sene uhrevî hayatı kazandırmaya vesile olan Risale-i Nur, o zâyiatın yerine binler derece iş görmüş. Eğer o teklifi ben kabul etseydim, hiçbir şeye âlet olamayan ve tâbi olmayan ve sırr-ı ihlâsı taşıyan Risale-i Nur meydana gelmezdi. Hatta ben, hapiste muhterem kardeşlerime demiştim; eğer Ankara'ya gönderilen Risale-i Nur'un şiddetli tokatları için beni idama mahkûm eden zâtlar, Risale-i Nur'la imanlarını kurtarıp idam-ı ebedîden necat bulsalar, siz şahit olunuz, ben onları da ruh u canımla helâl ederim!"*

Beraatımızdan sonra Denizli'de beni tarassutla tâciz edenlere ve büyük âmirlerine ve polis müdürüyle müfettişlere dedim:

"Risale-i Nur'un kabil-i inkâr olmayan bir kerametidir ki; yirmi sene mazlumiyet hayatımda, yüzer risale ve mektuplarımda ve binler şâkirtlerde hiçbir cereyan, hiçbir cemiyet ile ve dâhilî ve haricî hiçbir komite ile hiçbir vesika, hiçbir alâka, dokuz ay tetkikâtta bulunmamasıdır. Hiçbir fikrin ve tedbirin haddi midir ki, bu harika vaziyeti versin. Birtek adamın, birkaç senedeki mahrem esrarı meydana çıksa, elbette onu mesul ve mahcup edecek yirmi madde bulunacak. Madem hakikat budur; ya diyeceksiniz ki: "Pek harika ve mağlup olmaz bir deha bu işi çeviriyor." veya diyeceksiniz: "Gayet inâyetkârâne bir hıfz-ı ilâhîdir." Elbette böyle bir deha ile mübâreze etmek hatadır, millete ve vatana büyük bir zarardır. Ve böyle bir hıfz-ı ilâhî ve inâyet-i rabbâniyeye karşı gelmek, firavunâne bir temerrüttür."

Eğer deseniz: "Seni serbest bıraksak ve tarassut ve nezaret etmesek, derslerinle ve gizli esrarınla hayat-ı içtimaiyemizi bulandırabilirsin."

Ben de derim: "Benim derslerim, bilâ-istisna bütünü, hükûmetin ve adliyenin eline geçmiş; bir gün cezayı mûcib bir madde bulunmamış. Kırk-elli bin nüsha risale, o derslerden milletin ellerinde dikkat ve merakla gezdiği hâlde, menfaatten başka hiçbir zararı hiçbir kimseye olmadığı, hem eski mahkemenin, hem yeni mahkemenin mûcib-i mesuliyet bir madde bulamamaları cihetiyle yenisi, ittifakla beraatimize ve eskisi, dünyaca bir büyüğün hatırı için yüz otuz risaleden beş-on kelime bahane edip, yalnız kanaat-i vicdaniye ile yüz yirmi mevkuf kardeşlerimden yalnız on beş adama altışar ay ceza verebilmesi kat'î bir hüccettir ki; bana ve Risale-i Nur'a ilişmeniz, manasız bir tevehhümle çirkin bir zulümdür. Hem daha yeni dersim yok ve bir sırrım gizli kalmadı ki, nezaretle tâdiline çalışsanız.

Ben şimdi hürriyetime çok muhtacım. Yirmi seneden beri lüzumsuz ve haksız ve faydasız tarassutlar artık yeter! Benim sabrım tükendi. İhtiyarlık vaziyetinden, şimdiye kadar yapmadığım bedduayı yapmak ihtimali var. "*Mazlumun âhı, tâ arşa kadar gider.*"[1] diye bir kuvvetli hakikattir.

Sonra o zalim, dünyaca büyük makamlarda bulunan bedbahtlar dediler:

"Sen, yirmi senedir birtek defa takkemizi başına koymadın. Eski ve yeni mahkemelerin huzurunda başını açmadın, eski kıyafetin ile bulundun. Hâlbuki on yedi milyon, bu kıyafete girdi."

---

1 Bkz.: Buhârî, *zekât* 63; *mezâlim* 9; Müslim, *hac* 426; Tirmizî, *cennet* 2.

Ben de dedim:

"On yedi milyon değil, belki yedi milyon da değil, belki rızasıyla ve kalben kabulüyle ancak yedi bin Avrupa-perest sarhoşların kıyafetlerine ruhsat-ı şer'iye ve cebr-i kanunî cihetiyle girmektense; azîmet-i şer'iye ve takva cihetiyle, yedi milyar zâtların kıyafetlerine girmeyi tercih ederim. Benim gibi yirmi beş seneden beri hayat-ı içtimaiyeyi terk eden adama, "İnad ediyor, bize muhaliftir." denilmez. Haydi inat dahi olsa, madem Mustafa Kemal o inadı kıramadı ve iki mahkeme kırmadı ve üç vilayetin hükûmetleri onu bozmadı. Siz neci oluyorsunuz ki; beyhude hem milletin, hem hükûmetin zararına, o inadın kırılmasına çabalıyorsunuz! Haydi siyasî muhalif de olsa, madem tasdikiniz ile yirmi senedir dünya ile alâkasını kesen ve mânen yirmi seneden beri ölmüş bir adam, yeniden dirilip faydasız, kendine çok zararlı olarak hayat-ı siyasiyeye girerek sizin ile uğraşmaz. Bu hâlde onun muhalefetinden tevehhüm etmek, divaneliktir. Divanelerle ciddî konuşmak dahi bir divanelik olmasından, sizin gibilerle konuşmayı terk ediyorum. Ne yaparsanız minnet çekmem!" dediğim, onları hem kızdırdı, hem susturdu.

Son sözüm:

حَسْبُنَا اللّٰهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ[1]

حَسْبِيَ اللّٰهُ لَآ إِلٰهَ إِلَّا هُوَ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَهُوَ رَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ[2]

---

1 "Allah bize yeter. O ne güzel vekildir!" (Âl-i İmran sûresi, 3/173).

2 "Bana (yardımcı ve destekçi olarak) Allah kâfidir. O'ndan başka hiçbir ilâh yoktur. Ben O'na dayandım, O'na güvendim ve O, (bütün kâinatın, bütün varlıkların idare merkezi olan) Büyük Arş'ın Rabbi, (bütün kâinatın mutlak Sultanı, bütün varlıkların yegâne sığınağı, besleyip yaşatanı, koruyup gözetenidir)." (Tevbe sûresi, 9/129)

İslâmiyet düşmanları, Bediüzzaman Said Nursî ve Nur talebelerini mahkemelere sevk ederken, ortalığa korkular ve tehditler yayarlar, resmî makamlara bütün bütün uydurma mâlûmatlar yazdırırlar, herkesi Bediüzzaman ve Risale-i Nur'dan uzaklaştırmak için uğraşırlar, Nur talebelerinin aralarına fesat sokarak tesanüdlerini bozmak için entrikalar çevirirler.

Bediüzzaman Said Nursî, Nur talebelerinin menfî propagandalara aldanmamaları ve hem de Nur talebelerinin, sevgili Üstadlarıyla görüşmek iştiyakı şiddetli olduğundan bu ruhî ihtiyacı tatmin için, sair zamanlarda olduğu gibi, Denizli hapsinde de yazdığı mektuplardan bir kısmını buraya dercediyoruz. Hapishanelerde yazılan mektup ve eserleri Nur talebeleri gizlice Üstadlarından getirmeyi temin ederler. Zira Hazreti Üstad, her hapishanede tecrid-i mutlak içinde bırakılmış ve başkalarıyla görüşmesi yasak edilmiştir.

(Bu fıkra bir casus vasıtasıyla resmî memurların eline geçtiği için "Lâhika"ya girmiştir.)

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1] ، وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ[2]

Ramazan-ı Şerif'ten birgün evvel, gizli zındık düşmanlarım tarafından verildiğine kuvvetli ihtimal verdiğimiz –doktorun tasdikiyle– bir zehirin hastalığıyla hararetim kırk dereceden geçmeye başlamış iken, Kastamonu'da adliye müddeiumumileri ve taharrî komiserleri, menzilimi taharrî etmeye geldiler. Ben, o dakikadan sonra, başıma gelen dehşetli taarruzu, bir hiss-i kablelvuku ile anlayarak ve "Şiddetli zehirli hastalığım dahi ölüme gidiyor" diye Isparta vilâyetinde kıymettar kardeşlerimin kucaklarında teslim-i ruh edip o mübarek toprakta defnolmamı, kalben niyaz ettim. *"Hizbü'l-Ekberü'l-Kur'ân"*ı açtım. Birden bu âyet-i kerîme;

وَاصْبِرْ لِحُكْمِ رَبِّكَ فَإِنَّكَ بِأَعْيُنِنَا وَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ[3]

karşıma çıktı, "Bana bak!" dedi. Ben de baktım, üç kuvvetli emare ile mânâ-yı işarî bana ve bize teselli veriyor. Şimdi başımıza gelen bu musibeti bir

---

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

2 "Hiç bir şey yoktur ki, O'nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor bulunmasın." (İsrâ sûresi, 17/44)

3 "Sen, Rabbinin hükmü yerine gelinceye kadar sabret! Muhakkak ki sen, bizim himayemiz altındasın.. ve namaza kalktığında Rabbini hamd ile tesbih et!" (Tûr sûresi, 52/48)

cihette hiçe indirdi ve Isparta'ya mevkufen beşinci nefyimi, o kalbî duamın kabul olmasına delil eyledi.

Birinci emare: (Şeddeler sayılır.) Hesab-ı ebcedî ile bin üç yüz altmış iki, bu senenin Arabî aynı tarihine tevafuk edip, mânâsıyla der: "Sabreyle! Başına gelen kaza-yı rabbâniyeye teslim ol! Sen inâyet gözü altındasın, merak etme! Gecelerde tesbihat ve tahmidata devam eyle!"

Tahlil: Üç ر altı yüz; dört ن iki yüz; bir س, bir م yüz; bir ص, bir ف, bir م iki yüz on; dört ك, bir ع yüz elli; üç ح, bir و, bir ي kırk; bir ل, dokuz ب, bir د, bir و, dört ا altmış iki eder. Yekûnu bin üç yüz altmış iki ederek, bu senenin aynı tarihine ve başımıza gelen musibetin aynı dakikasına tamı tamına tevafuku, kuvvetli bir emaredir. .....

Üçüncü emarenin beyanına şimdilik lüzum olmadığından yazdırılmadı.

Said Nursî

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1]

Bu hâdise tesiriyle ben kendimi masum kardeşlerime rızâ-yı kalb ile feda etmeye kat'î azm ü cezm ettiğim ve çaresini fikren aradığım vakitte, Celcelûtiye'yi okudum. Birden hatıra geldi ki, İmam Ali *(radiyallâhu anh)* *"Yâ Rab, aman ver!"*[2] diye dua etmiş. İnşaallah, o duanın sırrıyla selâmete çıkarsınız.

Evet Hazreti Ali *(radiyallâhu anh)*, Kaside-i Celcelûtiye'de iki sûretle Risale-i Nur'dan haber verdiği gibi, "Âyetü'l-Kübrâ Risalesi"ne işareten وَبِالْاٰيَةِ الْكُبْرٰى أَمِنِّي مِنَ الْفَجَتْ[3] der. Bu işarette ima eder ki; Âyetü'l-Kübrâ yüzünden ehemmiyetli bir musibet Risale-i Nur talebelerine gelecek ve *"Âyetü'l-Kübrâ hakkı için o fecet ve musibetten şâkirtlerine aman ver"* diye niyaz eder, o risaleyi ve menbaını şefaatçi yapar. Evet, Âyetü'l-Kübrâ Risalesi'nin tab'ı bahanesiyle gelen musibet, aynen o remz-i gaybîyi tasdik etti.

Hem o kasidede Risale-i Nur'un mühim eczalarına, tertibiyle işaretlerin hâtimesinde, mukabil sayfada der:

---

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

2 Bkz.: el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî* –Hazreti Ali'nin *(kerremallâhu vecheh)* Celcelûtiye'si–) s.516.

3 "Âyetü'l-Kübrâ hürmetine beni kurtar, emniyet ve huzur ver!" (Bkz.: el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî* –Hazreti Ali'nin *(kerremallâhu vecheh)* Celcelûtiye'si–) s.516)

وَتِلْكَ حُرُوفُ النُّورِ فَاجْمَعْ خَوَاصَّهَا وَحَقِّقْ مَعَانِيَهَا بِهَا الْخَيْرُ تُمِّمَتْ[1]

Yani: *"İşte Risale-i Nur'un sözleri, hurufları ki onlara işaretler eyledik. Sen onların hâssalarını topla ve manalarını tahkik eyle. Bütün hayır ve saadet, onlarla tamam olur."* der. *"Hurufların manalarını tahkik et."* karînesiyle manayı ifade etmeyen hecâî harfler murad olmayıp, belki kelimeler manasındaki *"Sözler"* nâmıyla risaleler muraddır.

لَا يَعْلَمُ الْغَيْبَ إِلَّا اللهُ[2]

رَبَّنَا لَا تُؤَاخِذْنَآ إِنْ نَسِينَآ أَوْ أَخْطَأْنَا[3]

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[4] ، وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ[5]

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Geçen Leyle-i Kadrinizi ve gelen bayramınızı bütün mevcudiyetimle tebrik ve sizleri Cenâb-ı Erhamü'r-râhimîn'in birliğine ve rahmetine emanet ediyorum. مَنْ اٰمَنَ بِالْقَدَرِ أَمِنَ مِنَ الْكَدَرِ[6] sırrıyla sizi teselliye muhtaç görmemekle beraber, derim ki; وَاصْبِرْ لِحُكْمِ رَبِّكَ فَإِنَّكَ بِأَعْيُنِنَا وَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ[7] âyetinin mana-yı işârîsiyle verdiği teselliyi tamamıyla gördüm, şöyle ki:

Dünyayı unutmak, Ramazan'ımızı âsûde geçirmek düşünürken, hatıra gelmeyen ve bütün bütün tahammülün fevkinde bu dehşetli hâdise; hem benim, hem Risale-i Nur'un, hem sizin, hem Ramazan'ımız, hem uhuvvetimiz için ayn-ı inâyet olduğunu ben müşâhede ettim. Bana ait cihetinin ise çok faydalarından yalnız iki-üçünü beyan ederim.

Biri: Ramazanda çok şiddetli bir heyecan, bir ciddiyet, bir iltica, bir niyaz ile müthiş hastalığa galebe ederek çalıştırdı.

---

1 el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî* –Hazreti Ali'nin *(kerremallâhu vecheh)* Celcelûtiye'si–) s.517.

2 Hiç kimse gaybı bilemez, gaybı yalnız Allah bilir.

3 "Ey Rabbimiz! Unutur veya hataya düşer de bir kusur işlersek bizi onunla hesaba çekme!" (Bakara sûresi, 2/286)

4 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

5 "Hiç bir şey yoktur ki, O'nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor bulunmasın." (İsrâ sûresi, 17/44)

6 "Kadere iman eden, gam ve hüzünden emin olur." Bkz.: el-Kudâî, *Müsnedü'ş-Şihâb* 1/187; ed-Deylemî, *el-Müsned* 1/113; el-Münâvî, *Feyzu'l-kadîr* 3/187.

7 "Rabbinin hükmü yerine gelinceye kadar sabret. Çünkü sen Bizim himayemiz altındasın. (Namaza kalktığında) Rabbini hamd ile tenzih et." (Tûr sûresi, 52/48)

İkincisi: Her birinize karşı bu sene de görüşmek ve yakınınızda bulunmak arzusu şiddetli idi. Yalnız birinizi görmek ve Isparta'ya gelmek için bu çektiğim zahmeti kabul ederdim.

Üçüncüsü: Hem Kastamonu'da, hem yolda, hem burada fevkalâde bir tarzda bütün elîm hâletler, birden değişiyor ve me'mûlün ve arzumun hilâfına olarak bir dest-i inâyet görünüyor, اَلْخَيْرُ فِي مَا اخْتَارَهُ اللهُ[1] diriliyor.

En ziyade beni düşündüren Risale-i Nur'u, en gâfil ve dünyaca büyük makamlarda bulunanlara da kemâl-i dikkatle okutturuyor, başka bir sahada fütuhata meydan açıyor.

Ve en ziyade rikkatime dokunan ve kendi elemimden başka her birinizin sıkıntısından başıma toplanan bütün elemlere ve teessüflere karşı Ramazan'da –bir saati, yüz saat hükmüne getiren o şehr-i mübarekte– bu musibet dahi o yüz sevabı, her bir saati on saat derecesinde ibadet yapmakla bine iblağ ettiğinden, Risale-i Nur'dan tam ders alan.. ve dünyanın fânî ve ticaretgâh olduğunu bilen.. ve her şeyi imanı ve âhireti için feda eden.. ve bu Dershâne-i Yusufiyedeki muvakkat sıkıntıların dâimî lezzetler ve faydalar vereceklerine inanan sizin gibi ihlâslı zâtlara acımak ve rikkatten ağlamak hâletini tebrik.. ve sebatınızı, gayet istihsan ve takdir etmek hâletine çevirdi. Ben de اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ عَلٰى كُلِّ حَالٍ سِوَى الْكُفْرِ وَالضَّلَالِ[2] *dedim. Bana ait bu faydalar gibi hem uhuvvetimizin, hem Risale-i Nur'un, hem Ramazan'ımızın, hem sizin bu yüzde öyle faydaları var ki, perde açılsa, "Yâ Rabbenâ, şükür! Bu kaza ve kader-i ilâhî, hakkımızda bir inâyettir." dedirtecek kanaatim var.*

Hâdiseye sebebiyet verenlere itab etmeyiniz. Bu musibetin geniş ve dehşetli plânı çoktan kurulmuştu, fakat mânen pek çok hafif geldi. İnşaallah çabuk geçer. وَعَسٰى أَنْ تَكْرَهُوا شَيْئًا وَهُوَ خَيْرٌ لَكُمْ[3] *sırrıyla müteessir olmayınız.*

Said Nursî

---

1 "Allah'ın kullarını sevk ettiği ve onlar için seçtiği her şeyde hayır vardır." (Bkz.: el-Aclûnî, *Keşfü'l-hafâ* 1/478)

2 "Bize uygun gördüğü her hâlimizden ötürü hamdolsun Rabbimize.. yeter ki küfür ve dalâlete düşüp de cehennemlik olmayalım.." Bkz.: Tirmizî, *deavât* 128; Ebû Dâvûd, *edeb* 97, 98; İbni Mâce, *edeb 55*, *duâ* 2; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 2/117.

3 "Olur ki hoşlanmadığınız bir şey sizin için hayırlı olur." (Bakara sûresi, 2/216)

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1] ، وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ[2]

Aziz kardeşlerim,

Yakınınızda bulunmakla çok bahtiyarım. Sizin hayalinizle arasıra konuşurum, müteselli olurum. Biliniz ki; mümkün olsaydı, bütün sıkıntılarınızı kemâl-i iftihar ve sevinçle çekerdim. Ben, sizin yüzünüzden Isparta'yı ve havalisini taşıyla, toprağıyla seviyorum. Hatta diyorum ve resmen de diyeceğim: Isparta hükûmeti bana ceza verse, başka bir vilayet beni beraat ettirse, yine burayı tercih ederim.

Evet, ben üç cihetle Isparta'lıyım. Gerçi tarihçe isbat edemiyorum, fakat kanaatim var ki; İsparit nahiyesinde dünyaya gelen Said'in aslı, buradan gitmiş. Hem Isparta Vilayeti, öyle hakikî kardeşleri bana vermiş ki; değil Abdülmecid ve Abdurrahman, belki Said'i onların her birisine maalmemnuniye feda eylerim.

Tahmin ederim, şimdi küre-i arzda Risale-i Nur şâkirtlerinden –kalben ve ruhen ve fikren– daha az sıkıntı çeken yoktur. Çünkü kalb ve ruh ve akılları iman-ı tahkikî nurlarıyla sıkıntı çekmezler. Maddî zahmetler ise, Risale-i Nur dersiyle hem geçici, hem sevaplı, hem ehemmiyetsiz, hem hizmet-i imaniyenin başka bir mecrada inkişafına vesile olmasını bilerek şükür ve sabırla karşılıyorlar. İman-ı tahkikî dünyada dahi medar-ı saadettir diye, hâlleriyle isbat ediyorlar. Evet, "Mevlâ görelim neyler, neylerse güzel eyler." deyip, metinâne bu fâni zahmetleri bâki rahmetlere tebdile çalışıyorlar.

Cenâb-ı Erhamü'r-râhimîn onların emsâllerini çoğaltsın.. bu vatana medar-ı şeref ve saadet yapsın.. ve onları da Cennetü'l-Firdevs'te saadet-i ebediyeye mazhar eylesin, âmîn…

Said Nursî

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[3]

Bayramınızı tekrar tebrikle beraber, sûreten görüşemediğimize teessüf etmeyiniz. Bizler hakikaten, daima beraberiz. Ebed yolunda da

---

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

2 "Hiç bir şey yoktur ki, O'nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor bulunmasın." (İsrâ sûresi, 17/44)

3 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

inşaallah bu beraberlik devam edecek. İmanî hizmetinizde kazandığınız ebedî sevaplar ve ruhî ve kalbî faziletler ve sevinçler, şimdiki geçici ve muvakkat gamları ve sıkıntıları hiçe indirir kanaatindeyim. Şimdiye kadar, Risale-i Nur şâkirtleri gibi çok kudsî hizmette çok az zahmet çekenler olmamış. Evet, cennet ucuz değil. İki hayatı imha eden küfr-ü mutlaktan kurtarmak, bu zamanda pek çok ehemmiyetlidir. Bir parça meşakkat olsa da, şevk ve şükür ve sabırla karşılamalı. Madem bizi çalıştıran Hâlık'ımız, Rahîm ve Hakîm'dir; başa gelen her şeyi rıza ile sevinç ile rahmetine, hikmetine itimat ile karşılamalıyız.

Said Nursî

Bu Defaki Küçük Müdafaâtımda Demiştim

Risale-i Nur'daki *şefkat, vicdan, hakikat, hak,* bizi siyasetten men etmiş. Çünkü masumlar belaya düşerler, onlara zulmetmiş oluruz. Bazı zâtlar bunun izahını istediler. Ben de dedim:

Şimdiki fırtınalı asırda gaddar medeniyetten neşet eden hodgâmlık ve asabiyet-i unsuriye ve umumî harpten gelen istibdâdât-ı askeriye ve dalâletten çıkan merhametsizlik cihetinde öyle bir eşedd-i zulüm ve eşedd-i istibdâdât meydan almış ki; ehl-i hak, hakkını kuvvet-i maddiye ile müdâfaa etse, ya eşedd-i zulüm ile, tarafgirlik bahanesiyle çok bîçâreleri yakacak; o hâlette o da azlem olacak ve mağlup kalacak. Çünkü mezkûr hissiyatla hareket ve taarruz eden insanlar, bir-iki adamın hatasıyla yirmi-otuz adamı, âdi bahanelerle vurur, perişan eder. Eğer ehl-i hak, hak ve adalet yolunda yalnız vuranı vursa, otuz zâyiata mukabil yalnız biri kazanır, mağlup vaziyetinde kalır. Eğer mukabele-i bilmisil kaide-i zalimânesiyle o ehl-i hak dahi bir-ikinin hatasıyla yirmi-otuz bîçâreleri ezseler, o vakit hak nâmına dehşetli bir haksızlık ederler.

İşte Kur'ân'ın emriyle[1], gayet şiddetle ve nefretle siyasetten ve idareye karışmaktan kaçındığımızın hakikî hikmeti ve sebebi budur. Yoksa bizde öyle bir hak kuvveti var ki, hakkımızı tam ve mükemmel müdâfaa edebilirdik. Hem madem her şey geçici ve fânidir ve ölüm ölmüyor ve kabir kapısı kapanmıyor ve zahmet ise rahmete kalboluyor; elbette biz, sabır ve şükürle tevekkül edip sükût ederiz. Zarar ile icbar ile sükûtumuzu bozdurmak ise; insafa, adalete, gayret-i vataniyeye ve hamiyet-i milliyeye bütün bütün zıttır, muhaliftir.

---

1 Bkz.: Mâide sûresi, 5/32; En'âm sûresi, 6/164; Enfâl sûresi, 8/46…

Hülâsa-yı kelâm: Ehl-i hükûmetin ve ehl-i siyasetin ve ehl-i idarenin ve inzibatın ve adliye ve zabıtanın bizimle uğraşacak hiçbir işleri yoktur. Olsa olsa, dünyada hiçbir hükûmetin müdâfaa edemediği ve aklı başında hiçbir insanın hoşlanmadığı küfr-ü mutlak ve dehşetli bir tâun-u beşerî ve maddiyyûnluktan gelen zındıkanın taassubuyla, bir kısım gizli zındıklar şeytanetiyle bazı resmî memurları aldatarak evhamlandırıp, aleyhimize sevketmek var. Biz de deriz:

Değil böyle birkaç vehhamı, belki dünyayı aleyhimize sevketseler; Kur'ân'ın kuvvetiyle, Allah'ın inâyetiyle kaçmayız. O irtidatkâr küfr-ü mutlaka ve o zındıkaya teslim-i silâh etmeyiz!..

Said Nursî

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1]

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Sizin sebat ve metânetiniz, masonların ve münafıkların bütün plânlarını akîm bırakıyor.

Evet kardeşlerim, saklamaya lüzum yok. O zındıklar, Risale-i Nur'u ve şâkirtlerini tarîkata ve bilhassa Nakşî tarîkatine kıyas edip, o ehl-i tarîkatı mağlup ettikleri plânlar ile bizleri çürütmek ve dağıtmak fikriyle bu hücumu yaptılar.

Evvelâ: Ürkütmek ve korkutmak ve o mesleğin sû-i istimâlatını göstermek.

Ve **sâniyen**: O mesleğin erkânlarının ve müntesibîninin kusuratlarını teşhir etmek.

Ve **sâlisen**: Maddiyyûn felsefesinin ve medeniyetinin câzibedar sefâhet ve uyutucu lezzetli zehirleriyle ifsat etmek ile mâbeynlerinde tesânüdü kırmak.. ve üstadlarını ihânetlerle çürütmek.. ve mesleklerini fennin, felsefenin bazı düsturlarıyla nazarlarından sukut ettirmektir ki; Nakşîlere ve ehl-i tarîkata karşı istimâl ettikleri aynı silâh ile bizlere hücum ettiler, fakat aldandılar.

Çünkü Risale-i Nur'un meslek-i esası; ihlâs-ı tam.. ve terk-i enaniyet.. ve zahmetlerde rahmeti ve elemlerde bâki lezzetleri hissedip aramak.. ve fâni, ayn-ı lezzet-i sefihânede elîm elemleri göstermek.. ve imanın bu

[1] Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

dünyada dahi hadsiz lezzetlere medar olmasını ve hiçbir felsefenin eli yetişmediği noktaları ve hakikatleri ders vermek olduğundan, onların plânlarını inşaallah tam akîm bırakacak. Ve meslek-i Risale-i Nur ise tarîkatlara kıyas edilmez diye onları susturacak.

Said Nursî

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1]

Aziz kardeşlerim,

Bu eski ve yeni iki Medrese-i Yusufiye'deki şiddetli imtihanda sarsılmayan ve dersinden vazgeçmeyen ve yakıcı çorbadan ağızları yandığı hâlde talebeliğini bırakmayan ve bu kadar tehâcüme karşı kuvve-i mâneviyesi kırılmayan zâtları ehl-i hakikat ve nesl-i âti alkışlayacakları gibi melâike ve ruhâniler dahi alkışlıyorlar diye kanaatim var.

Fakat içinizde hastalıklı ve nazik ve fakirler bulunmasıyla, maddî sıkıntı ziyadedir. Ve buna karşı da her biriniz, her birisine birer tesellici.. ve ahlâkta ve sabırda birer numûne-i imtisâl.. ve tesânüd ve taltifte birer şefkatli kardeş.. ve ders müzakeresinde birer zeki muhatap ve mücîb.. ve güzel seciyelerin in'ikâsında birer ayna olmanız, o maddî sıkıntıları hiçe indirir diye düşünüp ruhumdan ziyade sevdiğim sizler hakkında teselli buluyorum.

Yüz yirmi yaşında bulunan Mevlâna Hâlid'in *(kuddise sirruh)* cübbesini size bir gün göndereceğim. O zât onu bana giydirdiği gibi, ben de onun nâmına sizin her birinize teberrüken giydirmek için hangi vakit isterseniz göndereceğim.

Said Nursî

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Kader-i ilâhî adaleti, bizleri Denizli Medrese-i Yusufiyesi'ne sevketmesinin bir hikmeti, her yerden ziyade Risale-i Nur'a ve şâkirtlerine hem mahpusları, hem ahalisi, belki hem memurları ve adliyesi muhtaç olmalarıdır. Buna binâen, biz bir vazife-i imaniye ve uhreviye ile bu sıkıntılı imtihana girdik. Evet,

[1] Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

yirmi-otuzdan ancak bir-ikisi tâdil-i erkân ile namazını kılan mahpuslar içinde birden Risale-i Nur şâkirtlerinden kırk-ellisi umumen bilâ-istisna mükemmel namazlarını kılmaları, lisân-ı hâl ile ve fiil diliyle öyle bir ders ve irşaddır ki, bu sıkıntı ve zahmeti hiçe indirir, belki sevdirir. Ve şâkirtler ef'âlleriyle bu dersi verdikleri gibi, kalblerindeki kuvvetli tahkikî imanlarıyla dahi buradaki ehl-i imanı ehl-i dalâletin evham ve şübehâtından kurtarmalarına medar çelikten bir kale hükmüne geçeceğini rahmet ve inâyet-i ilâhiyeden ümit ediyoruz.

Buradaki ehl-i dünyanın bizi konuşmaktan ve temastan menleri zarar vermiyor. *Lisân-ı hâl, lisân-ı kâlden daha kuvvetli ve tesirli konuşuyor.* Madem hapse girmek terbiye içindir. Milleti seviyorlar ise, mahpusları Risale-i Nur şâkirtleriyle görüştürsünler; tâ bir ayda, belki bir günde bir seneden ziyade terbiye alsınlar. Hem millete ve vatana, hem kendi istikballerine ve âhiretine menfaatli birer insan olsunlar. Gençlik Rehberi bulunsa idi, çok faydası olurdu. İnşaallah bir zaman girer.

Said Nursî

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Bugün, büyük ve merhum kardeşim Molla Abdullah ile Hazreti Ziyaeddin hakkındaki mâlûmunuz muhâvereyi tahattur ettim. Sonra sizi düşündüm. Kalben dedim: Eğer perde-i gayb açılsa, bu sebatsız zamanda böyle sebat gösteren ve bu yakıcı, ateşli hâllerden sarsılmayan bu samimî dindarlar ve ciddî müslümanlar eğer her biri bir veli, hatta bir kutub görünse, benim nazarımda şimdi verdiğim ehemmiyeti ve alâkayı pek az ziyadeleştirecek ve eğer birer âmî ve âdi görünse, şimdi verdiğim kıymeti hiç noksan etmeyecek diye karar verdim.

Çünkü böyle pek ağır şerâit altında iman kurtarmak hizmeti, her şeyin fevkindedir. Şahsî makamlar ve hüsn-ü zanların ilâve ettikleri meziyetler, böyle dağdağalı, sarsıntılı hâllerde hüsn-ü zanlarını kırmakla muhabbetleri azalır ve meziyet sahibi dahi onların nazarlarında mevkiini muhafaza etmek için tasannûa ve tekellüfe ve sıkıntılı vakara mecburiyet hisseder. İşte hadsiz şükür olsun ki, bizler böyle soğuk tekellüflere muhtaç olmuyoruz.

Said Nursî

Kardeşlerim! Gerçi bu vaziyet, hem muvafığa ve bir kısım memurlara Risale-i Nur'a karşı bir çekinmek, bir ürkmek vermiş. Fakat bütün muhaliflerde ve dindarlarda ve alâkadar memurlarda bir dikkat, bir iştiyak uyandırıyor. Merak etmeyiniz, o nurlar parlayacaklar.

Said Nursî

Aziz kardeşlerim,

Ben tahmin ediyordum ki hakikî ve en son müdâfaanâmemiz, Denizli hapsinin meyvesi olan risalecik olacak. Çünkü evvelce bazı evham yüzünden bir seneden beri aleyhimize geniş bir tarzda çevrilen plânlar bunlardır: Tarîkatçılık, komitecilik ve dinî hissiyatı siyasete âlet etmek ve cumhuriyet aleyhinde çalışmak ve idare ve âsâyişe ilişmek gibi asılsız bahaneler ile bize hücum ettiler. Cenâb-ı Hakk'a hadsiz şükür olsun ki, onların plânları akîm kaldı. O kadar geniş bir sahada, yüzer talebelerde, yüzler risalede, on sekiz sene zarfındaki mektup ve kitaplarda hakikat-i imaniyeden ve Kur'âniye'den ve âhiretin tahkikinden ve saadet-i ebediyeye çalışmaktan başka bir şey bulmadılar. Plânlarını gizlemek için gayet âdi bahaneleri aramaya başladılar. Fakat hükûmetin bazı erkânını iğfal edip aleyhimize çeviren dehşetli ve gizli bir zındıka komitesi şimdi doğrudan doğruya küfr-ü mutlak hesabına bize hücum etmek ihtimaline karşı, *güneş gibi zâhir ve şüphe bırakmaz ve dağ gibi metin, sarsılmaz olan Meyve Risalesi* onlara, karşı en kuvvetli bir müdâfaa olup onları susturacak diye bize yazdırıldı zannediyorum.

Said Nursî

Aziz kardeşlerim,

Bu Cuma gününde mühim bir hizb okurken siz hatıra geldiniz. "Bu musibetten kurtulmak için ne yapacağız?" lisân-ı hâl ile dediniz. Benim kalbime bu geldi: Sıkı bir tesanüdle, el ele, omuz omuza veriniz. Çünkü birbirinden ve Risale-i Nur'dan ve benden çekinmek ve inkâr etmek ve bizi ezmek isteyen gizli kuvvete dalkavukluk etmek gibi tedbirleri yapanların zarardan başka hiçbir menfaatleri yoktur. Sizi temin ederim, eğer bilseydim ki benden teberrî etmekle kurtulacaksınız, beni tahkir ve ihanet ve gıybet etmeye izin verip helâl ederdim. Fakat, bizi ezmek isteyen gizli kuvvet sizi biliyor, aldanmıyor; zaafınızdan, teberrînizden cesaret alır, daha ziyade ezer. Hem mesleğimiz hıllet

ve uhuvvet olduğundan, şahsiyet ve enaniyet cihetinden bir rekabet olmaz. Benim gibi çok kusurlu ve çok zayıf bir biçarenin noksaniyetlerine değil, belki Risale-i Nur'un kemâlâtına bakmalı.

Said Nursî

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Bu dünyanın hayatı pek çabuk değişmesine ve zevaline.. ve fenâ ve fâni, âkıbetsiz lezzetlerine ve firak ve iftirak tokatlarına karşı bir ehemmiyetli medar-ı teselli ise, samimî dostlar ile görüşmektir. Evet, bazen birtek dostunu bir-iki saat görmek için, yirmi gün yol gider ve yüz lirayı sarfeder. Şimdi bu acîb, dostsuz zamanda samimî kırk-elli dostunu birden bir-iki ay görmek ve Allah için sohbet etmek ve hakikî bir teselli alıp vermek; elbette başımıza gelen bu meşakkatler ve zâyiat-ı maliye ona karşı pek ucuz düşer, ehemmiyeti kalmaz. Ben kendim, buradaki kardeşlerimden on sene firaktan sonra birtekini görmek için bu meşakkati kabul ederdim. Teşekkî, kaderi tenkit.. ve teşekkür, kadere teslimdir.

Said Nursî

Aziz ve sıddık kardeşlerim,

Madem âhiret için, hayır için, ibadet ve sevap için, iman ve âhiret için Risale-i Nur ile bağlanmışsınız; elbette bu ağır şerâit altında her bir saati yirmi, saat ibadet hükmünde.. ve o yirmi saat ise Kur'ân ve iman hizmetindeki mücâhede-i mâneviye haysiyetiyle yüz saat kadar kıymettar.. ve yüz saat ise böyle her biri yüz adam kadar ehemmiyetli olan hakikî mücâhid kardeşler ile görüşmek ve akd-i uhuvvet etmek, kuvvet vermek ve almak ve teselli etmek ve müteselli olmak.. ve hakikî bir tesânüdle kudsî hizmete sebatkârâne devam etmek.. ve güzel seciyelerinden istifade etmek.. ve Medresetü'z-Zehra'nın şâkirtliğine liyâkat kazanmak için açılan bu imtihan meclisi olan şu Medrese-i Yusufiye'de tayınını ve kaderce takdir edilen kısmetini almak ve mukadder rızkını yemek ve o yemekte sevap kazanmak için buraya gelmenize şükretmek lâzımdır. Bütün sıkıntılara karşı mezkûr faydaları düşünüp, sabır ve tahammülle mukabele etmek gerektir.

Said Nursî

Aziz, sıddık, sebatkâr ve vefadar kardeşlerim,

Sizi müteessir etmek veya maddî bir tedbir yapmak için değil, *belki şirket-i mâneviye-i duâiyenizden daha ziyade istifadem için.. ve sizin de daha ziyade îtidal-i dem ve ihtiyat ve sabır ve tahammül.. ve şiddetle tesânüdünüzü muhafaza için* bir hâlimi beyan ediyorum ki:

Burada bir günde çektiğim sıkıntı ve azabı, Eskişehir'de bir ayda çekmezdim. Dehşetli masonlar, insafsız bir masonu bana musallat eylemişler, tâ hiddetimden ve işkencelerine karşı "Artık yeter!" dememden bir bahane bulup, zalimâne tecavüzlerine bir sebep göstererek yalanlarını gizlesinler. *Ben, harika bir ihsan-ı ilâhî eseri olarak şâkirâne sabrediyorum ve etmeye de karar verdim.*[1]

Madem biz kadere teslim olup, bu sıkıntıları [2]خَيْرُ الْأُمُورِ أَحْمَزُهَا *sırrıyla ziyade sevap kazanmak cihetiyle mânevî bir nimet biliyoruz.. madem geçici, dünyevî musibetlerin sonları ekseriyetle ferahlı ve hayırlı oluyor.. ve madem hakkalyakîn derecesinde yakînî bir kat'î kanaatimiz var ki: Biz öyle bir hakikate hayatımızı vakfetmişiz ki, güneşten daha parlak.. ve cennet gibi güzel.. ve saadet-i ebediye gibi şirindir. Elbette biz, bu sıkıntılı hâller ile müftehirâne, müteşekkirâne bir mücâhede-i mâneviye yapıyoruz diye, şekvâ etmemek lâzımdır.*

Aziz kardeşlerim! Evvel-âhir tavsiyemiz; tesânüdünüzü muhafaza.. enaniyet, benlik, rekabetten tahaffuz.. ve îtidal-i dem ve ihtiyattır.

Said Nursî

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Bu müddeiumumun iddianâmesinden anlaşıldı ki; hükûmetin bazı erkânını iğfal edip aleyhimize sevkeden gizli zındıkların plânları akîm kalıp yalan çıktı; şimdi bahane olarak cemiyetçilik ve komitecilik isnadıyla yalanlarını setre çalışıyorlar ve bunun bir eseri olarak benimle kimseyi temas ettirmiyorlar. Güya temas eden, birden bizden olur. Hatta büyük memurlar da çok çekiniyorlar ve bana sıkıntı verdirmekle kendilerini âmirlerine sevdiriyorlar.

Said Nursî

---

1 Bkz.: İbrahim sûresi, 14/5; Lokman sûresi, 31/31; Sebe sûresi, 34/19; Şûrâ sûresi, 42/33.

2 "İşlerin en hayırlısı, zorlu olanıdır." Bkz.: Aliyyülkârî, *el-Masnû'* 1/57; el-Aclûnî, *Keşfü'l-hafâ* 1/175.

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Ben gerçi sizinle sûreten görüşemiyorum. Fakat sizin yakınınızda ve beraber bir binada bulunduğumdan çok bahtiyarım ve müteşekkirim. V*e ihtiyârım olmadan bazen lüzumlu tedbirler ihtar edilir.*

Ezcümle birisi: Yanımdaki koğuşa masonlar tarafından hem yalancı, hem casus bir mahpus gönderilmiş. Tahrip kolay olmasından hususan böyle haylaz gençlerde o herif bana çok sıkıntı vermesi ve o gençleri ifsat etmesi ile bildim ki; sizlerin irşad ve ıslahlarınıza karşı, zındıka ifsada ve ahlâkları bozmaya çalışıyor.

Bu vaziyete karşı gayet ihtiyat ve mümkün olduğu kadar eski mahpuslardan gücenmemek ve gücendirmemek.. ve ikiliğe meydan vermemek.. ve îtidal-i dem ve tahammül etmek.. ve mümkün olduğu derecede bizim arkadaşlar, uhuvvetlerini ve tesânüdlerini tevazu ile ve mahviyetle ve terk-i enaniyetle takviye etmek, gayet lâzım ve zarurîdir. Dünya işleriyle meşgul olmak beni incitiyor, sizin dirâyetinize itimat edip zaruret olmadan bakamıyorum.

Said Nursî

Kardeşlerim,

Her ihtimale karşı bu sabah *ihtar edilen bir meseleyi* beyan etmek lâzım geldi:

Bizim, Kur'ân'dan aldığımız hakikatler; güneş, gündüz gibi şek ve şüphe ve tereddüdü kaldırmadığını yirmi seneden beri "Acaba zındık feylesoflar, buna karşı ne diyecekler ve dayandıkları nedir?" diye nefsim ve şeytanım çok araştırdılar. Hiçbir köşede bir kusur bulamadıklarından sustular. Zannederim, çok hassas ve iş içinde bulunan nefis ve şeytanımı susturan bir hakikat, en mütemerritleri de susturur.

Madem biz, böyle sarsılmaz.. ve en yüksek ve en büyük ve en ehemmiyetli.. ve fiyat takdir edilmez derecede kıymettar.. ve bütün dünyası ve canı ve cananı pahasına verilse yine ucuz düşen bir hakikatin uğrunda ve yolunda çalışıyoruz; elbette bütün musibetlere ve sıkıntılara ve düşmanlara kemâl-i metânetle mukabele etmemiz gerektir.

Hem belki karşımıza aldanmış veya aldatılmış bazı hocalar ve şeyhler

ve zâhirde müttakîler çıkartılır. Bunlara karşı vahdetimizi, tesânüdümüzü muhafaza edip onlar ile uğraşmamak lâzımdır, münakaşa etmemek gerektir.

Said Nursî

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Kastamonu'da ehl-i takva bir zât, şekvâ tarzında dedi: "Ben sukut etmişim. Eski hâlimi ve zevkleri ve nurları kaybetmişim." Ben de dedim: "Belki terakki etmişsin ki, nefsi okşayan ve uhrevî meyvesini dünyada tattıran ve hodbinlik hissini veren zevkleri, keşifleri geri bırakıp, daha yüksek makama, mahviyet ve terk-i enaniyet ve fâni zevkleri aramamak ile uçmuşsun." *Evet bir ehemmiyetli ihsan-ı ilâhî; ihsanını, enaniyetini bırakmayana ihsas etmemektir.. tâ ucub ve gurura girmesin.*

Kardeşlerim! Bu hakikate binâen, bu adam gibi düşünen veya hüsn-ü zannın verdiği parlak makamları nazara alan zâtlar, sizlere bakıp içinizde mahviyet ve tevazu ve hizmetkârlık kisvesiyle görünen şâkirtleri âdi, âmî adamlar görür ve der: "Bunlar mı hakikat kahramanları ve dünyaya karşı meydan okuyan? Heyhat! Bunlar nerede, evliyaları bu zamanda âciz bırakan bu kudsî hizmet mücâhidleri nerede?" diyerek dost ise inkisar-ı hayale uğrar, muârız ise kendi muhalefetini haklı bulur.

Said Nursî

Bediüzzaman Hazretleri Denizli hapsinde iken, gayet mühim dokuz meseleyi ihtiva eden *Meyve Risalesi*'ni iki Cuma gününde telif etmiştir. Bu eser, Risale-i Nur'un hakikatlerini hülâsaten cemeden kıymettar bir risaledir. Hapis müddetinde Nur talebeleri bu *Meyve Risalesi*'ni müteaddit defalar yazmak ve okumak sûretiyle meşgul olmuşlar. Ve ilk önce gayet gizli olarak kibrit kutuları içine yazılıp koğuşlar arasında neşredilen *Meyve Risalesi, bilâhare* gayet kıymetli ve menfaatli ve hapislere tiryak gibi faydalı olduğu anlaşılmasıyla serbest yazılmış. Denizli Mahkemesine, Temyiz Mahkemesine ve Ankara makamlarına Risale-i Nur'un hakikî müdafaası olarak gönderilmiştir.

Meyve'nin Altıncı ve Yedinci Meseleleri

(Bediüzzaman Hazretleri Denizli hapsinde iken, gayet mühim dokuz mes'eleyi ihtiva eden "Meyve Risalesi"ni iki Cuma gününde telif etmiştir. Bu eser, Risale-i Nur'un hakikatlerini hülâsaten cem'eden kıymettar bir risaledir. Hapis müddetinde Nur talebeleri bu Meyve Risalesi'ni müteaddid defalar yazmak ve okumak sûretiyle meşgul olmuşlar. Ve ilk önce gayet gizli olarak kibrit kutuları içine yazılıp koğuşlar arasında neşredilen Meyve Risalesi, bilâhare gayet kıymetli ve menfaatli ve hapislere tiryak gibi faydalı olduğu anlaşılmasıyla serbest yazılmış. Denizli Mahkemesine, Temyiz Mahkemesine ve Ankara makamlarına Risale-i Nur'un hakikî müdafaası olarak gönderilmiştir.

Denizli hapsinde çok mühim tesiri olduğu ve taşıdığı kudsî hakâik-i îmaniye itibarıyla bir cihette Denizli beraatine vesile olduğu için, ehemmiyetine binaen bu Meyve Risalesi'nden Altıncı ve Yedinci Meselelerinin buraya derci münasip görülmüştür.)

Meyve Risalesi'nden[1] Altıncı Mesele

(Risale-i Nur'un çok yerlerinde izahı ve kat'î hadsiz hüccetleri bulunan iman-ı billâh rüknünün binler küllî burhanlarından bir tek burhana kısaca bir işarettir.)

Kastamonu'da lise talebelerinden bir kısmı yanıma geldiler. "Bize Hâlık'ımızı tanıttır, muallimlerimiz Allah'tan bahsetmiyorlar." dediler.

Ben dedim:

– *"Sizin okuduğunuz fenlerden her fen, kendi lisân-ı mahsusuyla mütemâdiyen Allah'tan bahsedip Hâlık'ı tanıttırıyorlar. Muallimleri değil, onları dinleyiniz!*

◆Meselâ, nasıl ki mükemmel bir eczahâne ki her kavanozunda harika ve hassas mizanlarla alınmış hayattar macunlar ve tiryaklar var. Şüphesiz gayet maharetli ve kimyager ve hakîm bir eczacıyı gösterir.

---

1 Meyve Risalesi, On Birinci Şua'dır.

Öyle de küre-i arz eczahânesinde bulunan dört yüz bin çeşit nebâtât ve hayvanât kavanozlarındaki zîhayat macunlar ve tiryaklar cihetiyle, bu çarşıdaki eczahâneden ne derece ziyade mükemmel ve büyük olması nisbetinde *–okuduğunuz fenn-i tıp mikyasıyla–* küre-i arz eczahâne-i kübrâsının eczacısı olan Hakîm-i Zülcelâl'i hatta kör gözlere de gösterir, tanıttırır.

◆Hem meselâ, nasıl bir harika fabrika ki binler çeşit çeşit kumaşları basit bir maddeden dokuyor. Şeksiz, bir fabrikatörü ve maharetli bir makinisti tanıttırır.

Öyle de küre-i arz denilen yüz binler başlı, her başında yüz binler mükemmel fabrika bulunan bu seyyar makine-i rabbâniye, ne derece bu insan fabrikasından büyükse, mükemmelse o derecede *–okuduğunuz fenn-i makine mikyasıyla–* küre-i arzın ustasını ve sahibini bildirir ve tanıttırır.

◆Hem meselâ, nasıl ki gayet mükemmel bin bir çeşit erzak, etrafından celp edip içinde muntazaman istif ve ihzâr edilmiş depo ve iâşe ambarı ve dükkân; şeksiz, bir fevkalâde iâşe ve erzak mâlikini ve sahibini ve memurunu bildirir.

Öyle de bir senede yirmi dört bin senelik bir dairede muntazaman seyahat eden ve yüz binler ve ayrı ayrı erzak isteyen tâifeleri içine alan ve seyahatiyle mevsimlere uğrayıp, baharı bir büyük vagon gibi binler ayrı ayrı taamlarla doldurarak, kışta erzakı tükenen bîçare zîhayatlara getiren ve küre-i arz denilen bu rahmânî iâşe ambarı ve bu sefine-i sübhâniye ve bin bir çeşit cihâzâtı ve malları ve konserve paketleri taşıyan bu depo ve dükkân-ı rabbânî, ne derece o fabrikadan büyük ve mükemmel ise *–okuduğunuz veya okuyacağınız fenn-i iâşe mikyasıyla–* o kat'iyette ve o derecede küre-i arz deposunun sahibini, mutasarrıfını, müdebbirini bildirir; tanıttırır, sevdirir.

◆Hem nasıl ki dört yüz bin millet içinde bulunan ve her milletin istediği erzakı ayrı ve istimâl ettiği silâhı ayrı ve giydiği elbisesi ayrı ve tâlimatı ayrı ve terhisatı ayrı olan bir ordunun mucizekâr bir kumandanı, tek başıyla bütün o ayrı ayrı milletlerin ayrı ayrı erzaklarını ve çeşit çeşit eslihalarını ve elbiselerini ve cihâzâtlarını, hiçbirini unutmayarak ve şaşırmayarak verdiği o acîb ordu ve ordugâh; şüphesiz, bedâhetle o harika kumandanı gösterir, takdirkârâne sevdirir.

Aynen öyle de zemin yüzünün ordugâhında ve her baharda yeniden silâh altına alınmış bir yeni ordu-yu sübhânîde nebâtât ve hayvanât milletlerinden dört yüz bin nev'in çeşit çeşit elbise, erzak, esliha, tâlim, terhisleri gayet mükemmel ve muntazam ve hiçbirini unutmayarak ve şaşırmayarak bir tek

Kumandan-ı Âzam tarafından verilen küre-i arzın bahar ordugâhı, ne derece mezkûr insan ordu ve ordugâhından büyük ve mükemmel ise –*sizin okuyacağınız fenn-i askerî mikyasıyla*– dikkatli ve aklı başında olanlara o derece küre-i arzın Hâkim'ini ve Rabb'ini ve Müdebbir'ini ve Kumandan-ı Akdes'ini hayretler ve takdislerle bildirir ve tahmid ve tesbihle sevdirir.

◆Hem nasıl ki bir harika şehirde milyonlar elektrik lâmbaları hareket ederek her yeri gezerler. Yanmak maddeleri tükenmiyor bir tarzdaki elektrik lâmbaları ve fabrikası; şeksiz, bedâhetle elektriği idare eden ve seyyar lâmbaları yapan ve fabrikayı kuran ve iştiâl maddelerini getiren bir mucizekâr ustayı ve fevkalâde kudretli bir elektrikçiyi hayretler ve tebriklerle tanıttırır, yaşasınlar ile sevdirir.

Aynen öyle de bu âlem şehrinde dünya sarayının damındaki yıldız lâmbaları, bir kısmı –kozmoğrafyanın dediğine bakılsa– küre-i arzdan bin defa büyük ve top güllesinden yetmiş defa süratli hareket ettikleri hâlde intizamını bozmuyor, birbirine çarpmıyor, sönmüyor, yanmak maddeleri tükenmiyor. Okuduğunuz kozmoğrafyanın dediğine göre küre-i arzdan bir milyon defadan ziyade büyük ve bir milyon seneden ziyade yaşayan ve bir misafirhâne-i rahmâniyede bir lâmba ve soba olan güneşimizin yanmasının devamı için her gün küre-i arzın denizleri kadar gazyağı ve dağları kadar kömür veya bin arz kadar odun yığınları lâzımdır ki sönmesin. Ve onu ve onun gibi ulvî yıldızları gazyağsız, odunsuz, kömürsüz yandıran ve söndürmeyen ve beraber ve çabuk gezdiren ve birbirine çarptırmayan bir nihâyetsiz kudreti ve saltanatı, ışık parmaklarıyla gösteren bu kâinat şehr-i muhteşemindeki dünya sarayının elektrik lâmbaları ve idareleri ne derece o misalden daha büyük, daha mükemmeldir. O derecede –*sizin okuduğunuz veya okuyacağınız fenn-i elektrik mikyasıyla*– bu meşher-i âzam-ı kâinatın Sultan'ını, Münevvir'ini, Müdebbir'ini, Sâni'ini, o nurânî yıldızları şahit göstererek tanıttırır; tesbihatla, takdisatla sevdirir, perestiş ettirir.

◆Hem meselâ, nasıl ki bir kitap bulunsa ki bir satırında bir kitap ince yazılmış ve her bir kelimesinde ince kalemle bir sûre-i Kur'âniye yazılmış, gayet mânidâr ve bütün meseleleri birbirini teyid eder ve kâtibini ve müellifini fevkalâde meharetli ve iktidarlı gösteren bir acîb mecmua; şeksiz, gündüz gibi kâtip ve musannifini kemâlâtıyla, hünerleriyle bildirir, tanıttırır. ، مَا شَاءَ اللّٰهُ[1] بَارَكَ اللّٰهُ[2] cümleleriyle takdir ettirir.

---

1 "Mâşâallah! Allah ne güzel dilemiş ve yapmış!"

2 Allah hayır ve bereketini artırsın.

Aynen öyle de bu kâinat kitab-ı kebîri ki; bir tek sayfası olan zemin yüzünde ve bir tek forması olan baharda, üç yüz bin ayrı ayrı kitaplar hükmündeki üç yüz bin nebâtî ve hayvanî tâifeleri beraber, birbiri içinde, yanlışsız, hatasız, karıştırmayarak, şaşırmayarak, mükemmel, muntazam ve bazen ağaç gibi bir kelimede bir kasideyi ve çekirdek gibi bir noktada bir kitabın tamam bir fihristesini yazan bir kalem işlediğini gözümüzle gördüğümüz bu nihâyetsiz mânidâr ve her kelimesinde çok hikmetler bulunan şu mecmûa-yı kâinat ve bu mücessem kur'ân-ı ekber-i âlem, mezkûr misaldeki kitaptan ne derece büyük ve mükemmel ve mânidâr ise o derecede –*sizin okuduğunuz fenn-i hikmeti'l-eşya ve mektepte bilfiil mübâşeret ettiğiniz fenn-i kıraat ve fenn-i kitâbet, geniş mikyaslarıyla ve dürbün gözleriyle*– bu kitab-ı kâinatın nakkâşını, kâtibini hadsiz kemâlâtıyla tanıttırır. [1] اَللّٰهُ أَكْبَرُ cümlesiyle bildirir, سُبْحَانَ اللّٰهِ[2] takdisiyle tarif eder, اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ[3] senâlarıyla sevdirir.

İşte bu fenlere kıyasen yüzer fünûndan her bir fen, geniş mikyasıyla ve hususi aynasıyla ve dürbünlü gözüyle ve ibretli nazarıyla bu kâinatın Hâlık-ı Zülcelâl'ini esmâsıyla bildirir; sıfâtını, kemâlâtını tanıttırır.

İşte bu muhteşem ve parlak bir burhan-ı vahdâniyet olan mezkûr hücceti ders vermek içindir ki Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan çok tekrar ile en ziyade خَلَقَ السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضَ[5] ve رَبُّ السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضِ[4] âyetleriyle Hâlık'ımızı bize tanıttırıyor" diye o mektepli gençlere dedim.

Onlar dahi tamamıyla kabul edip tasdik ederek: "Hadsiz şükür olsun Rabbimiz'e ki tam kudsî ve ayn-ı hakikat bir ders aldık. Allah senden razı olsun!" *dediler.*

Ben de dedim: *"İnsan, binler çeşit elemler ile müteellim ve binler nevi lezzetler ile mütelezziz olacak bir zîhayat makine.. ve gayet derece acziyle beraber hadsiz, maddî, mânevî düşmanları.. ve nihâyetsiz fakrıyla beraber hadsiz, zâhirî ve bâtınî ihtiyaçları bulunan.. ve mütemâdiyen zeval ve firak tokatlarını yiyen bir bîçare mahlûk iken, birden iman ve*

---

1 Sadece büyüklükte değil hiçbir konuda eşi ve benzeri olmayan, başka bir şey Kendisiyle kıyas bile edilemeyecek yegâne büyük, Allah'tır.

2 Allah'ı bütün eksiklerden tenzih ederim.

3 "Bütün hamdler, övgüler Allah'adır."

4 "Göklerin ve yerin Rabbi" (Ra'd sûresi, 13/16; İsrâ sûresi, 17/102; Kehf sûresi, 18/14; Meryem sûresi, 19/65; …)

5 "Gökleri ve yeri yaratan…" (En'âm sûresi, 6/1, 73; A'râf sûresi, 7/54; Tevbe sûresi, 9/36; Yûnus sûresi, 10/3; …)

ubûdiyetle böyle bir Padişah-ı Zülcelâl'e intisap edip bütün düşmanlarına karşı bir nokta-yı istinad.. ve bütün hâcâtına medar bir nokta-yı istimdat bularak, herkes mensup olduğu efendisinin şerefiyle, makamıyla iftihar ettiği gibi; o da böyle nihâyetsiz Kadîr ve Rahîm bir Padişah'a iman ile intisap etse ve ubûdiyetle hizmetine girse ve ecelin idam ilânını kendi hakkında terhis tezkeresine çevirse ne kadar memnun ve minnettar ve ne kadar müteşekkirâne iftihar edebilir, kıyas ediniz."

O mektepli gençlere dediğim gibi musibetzede mahpuslara da tekrar ile derim:

– "*O'nu tanıyan ve itaat eden zindanda dahi olsa bahtiyardır. O'nu unutan saraylarda da olsa zindandadır, bedbahttır!*

Hatta bir bahtiyar mazlum, idam olunurken bedbaht zâlimlere demiş: 'Ben idam olmuyorum. Belki terhis ile saadete gidiyorum. Fakat ben de sizi idam-ı ebedî ile mahkûm gördüğümden sizden tam intikamımı alıyorum.' لَا إِلٰهَ إِلَّا اللهُ[1] diyerek sürûr ile teslim-i ruh eder."

سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَآ إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَاۜ إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ[2]

(Meyve Risalesi'nden)

Yedinci Mesele

(Denizli Hapsi'nde Bir Cuma Gününün Meyvesidir.)

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَمَآ أَمْرُ السَّاعَةِ إِلَّا كَلَمْحِ الْبَصَرِ أَوْ هُوَ أَقْرَبُ[3]

مَا خَلْقُكُمْ وَلَا بَعْثُكُمْ إِلَّا كَنَفْسٍ وَاحِدَةٍ[4]

---

1 "Allah'tan başka ilâh yoktur." (Sâffât sûresi, 37/35; Muhammed sûresi, 47/19)

2 "Sübhansın yâ Rab! Senin bize bildirdiğinden başka ne bilebiliriz ki? Her şeyi hakkıyla bilen, her şeyi hikmetle yapan sensin." (Bakara sûresi, 2/32)

3 "Kıyametin oluş işi ise, başka değil, ancak göz açıp kapama yahut daha da kısa bir anda olup biter." (Nahl sûresi, 16/77)

4 "Sizin hepinizi yaratmak da, ölümünüzün ardından (âhirette) hepinizi diriltmek de, (O'nun için) ancak bir kişiyi yaratmak ve diriltmek gibidir." (Lokman sûresi, 31/28)

فَانْظُرْ إِلَى اٰثَارِ رَحْمَتِ اللهِ كَيْفَ يُحْيِ الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا ۚ إِنَّ ذٰلِكَ لَمُحْيِ الْمَوْتٰى ۚ وَهُوَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ[1]

Bir zaman Kastamonu'da "Hâlık'ımızı bize tanıttır!" diyen lise talebelerine sâbık Altıncı Mesele'de mektep fünûnunun dilleriyle verdiğim dersi, Denizli Hapishânesi'nde benimle temas edebilen mahpuslar okudular. Tam bir kanaat-i imaniye aldıklarından, âhirete bir iştiyak hissedip, "Bize âhiretimizi de tam bildir; ta ki nefsimiz ve zamanın şeytanları bizi yoldan çıkarmasın, daha böyle hapislere sokmasın!" dediler. Ve Denizli Hapsi'ndeki Risale-i Nur şâkirtlerinin ve sâbıkan Altıncı Mesele'yi okuyanların arzuları ile âhiret rüknünün dahi bir hülâsasının beyanı lâzım geldi. Ben de Risale-i Nur'dan bir kısacık hülâsa ile derim:

Nasıl ki Altıncı Mesele'de biz Hâlık'ımızı arzdan, semâvâttan sorduk; onlar fenlerin dilleri ile güneş gibi Hâlık'ımızı bize tanıttırdılar. Aynen biz de âhiretimizi başta o bildiğimiz **Rabbimiz**'den, sonra **Peygamberimiz**'den, sonra **Kur'ân'ımız**dan, sonra sair **peygamberler** ve **mukaddes kitaplar**dan, sonra **melâikeler**den, sonra **kâinat**tan soracağız.

İşte birinci mertebede âhireti **Allah**'tan soruyoruz. O da bütün gönderdiği elçileriyle ve fermanlarıyla ve bütün isimleriyle ve sıfatlarıyla *"Evet âhiret vardır ve sizi oraya sevk ediyorum."* ferman ediyor. Onuncu Söz, on iki parlak ve kat'î hakikatler ile bir kısım isimlerin âhirete dair cevaplarını isbat ve izah eylemiş. Burada, o izaha iktifâen gayet kısa bir işaret ederiz:

Evet, madem hiçbir saltanat yoktur ki o saltanata itaat edenlere mükâfatı ve isyan edenlere mücâzâtı bulunmasın. Elbette rubûbiyet-i mutlaka mertebesinde bir saltanat-ı sermediyenin, o saltanata iman ile intisap ve taat ile fermanlarına teslim olanlara mükâfatı.. ve o izzetli saltanatı küfür ve isyanla inkâr edenlere de mücâzâtı; o rahmet ve cemâle, o izzet ve celâle lâyık bir tarzda olacak diye **Rabbü'l-âlemîn ve Sultan, Deyyân** isimleri cevap veriyorlar.

Hem madem güneş gibi, gündüz gibi zemin yüzünde bir umumî rahmet ve ihatalı bir şefkat ve kerem gözümüzle görüyoruz.

Meselâ o rahmet, her baharda umum ağaçları ve meyveli nebâtları cennet hurileri gibi giydirip, süslendirip, ellerine her çeşit meyveleri verip, bizlere

---

[1] "İşte bak, Allah'ın rahmetinin eserlerine, ölmüş toprağa nasıl hayat veriyor! İşte bunları yapan kim ise, ölüleri de O diriltecektir. O, her şeye hakkıyla kadîrdir." (Rûm sûresi, 30/50)

uzatıp "Haydi alınız, yiyiniz!" dediği gibi.. bir zehirli sineğin eliyle bizlere şifalı, tatlı balı yedirdiği ve elsiz bir böceğin eliyle en yumuşak ipeği bizlere giydirdiği gibi.. bir avuç kadar küçücük çekirdeklerde, tohumcuklarda binler batman taamları bizim için saklayan ve ihtiyat zahîresi olarak o küçücük depolarda yerleştiren bir rahmet, bir şefkat, elbette hiç şüphe olamaz ki bu derece nâzeninâne beslediği bu sevimli ve minnettarları ve perestişkârları olan mümin insanları idam etmez. Belki onları daha parlak rahmetlere mazhar etmek için hayat-ı dünyeviye vazifesinden terhis eder diye **Rahîm ve Kerîm** isimleri suâlimize cevap veriyorlar, [1] اَلْجَنَّةُ حَقٌّ diyorlar.

Hem madem biz gözümüzle görüyoruz ki umum mahlûklarda ve zemin yüzünde öyle bir hikmet eli işliyor ve öyle bir adalet ölçüleriyle işler dönüyor ki akl-ı beşer onun fevkinde düşünemiyor.

Meselâ insanın bin cihâzâtına takılan hikmetlerinden yalnız bir küçük çekirdek kadar kuvve-i hâfızasında bütün tarihçe-i hayatını ve ona temas eden hadsiz hâdisâtı o kuvvecikte yazıp, onu bir kütüphâne hükmüne getirip.. ve insanın haşirde muhakemesi için neşrolacak olan defter-i âmâlinin bir küçük senedi olarak her vakit hatırlatmak sırrı ile her insanın eline vererek dimağının cebine koyan bir ezelî hikmet.. ve bütün masnûâtta gayet hassas mizanlar ile âzâlarını yerleştiren; mikroptan gergedana, sinekten simurga kuşuna, bir çiçekli nebâttan milyarlar, trilyonlarla çiçekler açan bahar çiçeğine kadar; israfsız ölçülerle bir tenâsüb, bir muvâzene, bir intizam ve bir cemâl içinde masnûâtı bir hüsn-ü sanat yapan.. ve her zîhayatın hukuk-u hayatını kemâl-i mizanla veren; iyiliklere güzel neticeler ve fenalıklara fena neticeler verdiren.. ve Âdem *(aleyhisselâm)* zamanından beri tâğî ve zâlim kavimlere vurduğu tokatlarla kendini pek kuvvetli ihsas ettiren bir adalet-i sermediye, elbette ve hiç şüphe getirmez ki –güneş gündüzsüz olmadığı gibi– o hikmet-i ezeliye, o adalet-i sermediye âhiretsiz olmazlar.. ve ölümde en zâlimlerin ve en mazlumların bir tarzda gitmelerindeki âkıbetsiz bir dehşetli haksızlığa, adaletsizliğe ve hikmetsizliğe hiçbir veçhile müsaade etmezler diye **Hakîm ve Hakem ve Adl ve Âdil** isimleri bizim suâlimize kat'î cevap veriyorlar.

Hem madem bütün zîhayat mahlûkların elleri yetişmediği ve iktidarları dairesinde olmayan bütün hâcatlarını, bütün fıtrî matlaplarını bir nevi dua bulunan istidad-ı fıtrî ve ihtiyac-ı zarurî dilleriyle istedikleri vakitte, gayet

---

[1] "Cennet haktır." Bkz.: Buhârî, *teheccüd* 1, *enbiyâ* 47, *deavât* 10, *tevhid* 8, 24, 35; Müslim, *îmân* 46, *müsâfirîn* 199.

rahîm ve işitici ve şefkatli bir dest-i gaybî tarafından verildiğinden.. ve ihtiyârî olan deavât-ı insaniyenin, hususan havasların ve nebîlerin dualarının on adetten altı-yedisi hilâf-ı âdet makbul olmasından kat'î anlaşılıyor ki; her dertlinin âhını, her muhtacın duasını işiten ve dinleyen bir Semî ve Mücîb perde arkasında var, bakar ki; en küçük bir zîhayatın en küçük bir ihtiyacını görür ve en gizli bir âhını işitir, şefkat eder, fiilen cevap verir, memnun eder.

Elbette ve her hâlde hiçbir şüphe ihtimali kalmaz ki; mahlûkların en ehemmiyetlisi olan nev-i insanın en ehemmiyetli ve umumî ve umum kâinatı ve umum esmâ ve sıfât-ı ilâhiyeyi alâkadar eden bekâ-yı uhreviyeye ait dualarını içine alan.. ve nev-i insanın güneşleri ve yıldızları ve kumandanları olan bütün peygamberleri arkasına alıp onlara, duasına "âmin, âmîn.." dedirten.. ve ümmetinden her gün, her ferd-i mütedeyyin hiç olmazsa kaç defa O'na salavât getirmekle O'nun duasına "âmin, âmîn.." diyen ve belki bütün mahlûkat o duasına iştirak ederek "Evet Yâ Rabbenâ! İstediğini ver, biz de O'nun istediğini istiyoruz!" diyorlar. Bütün bu reddedilmez şerâit altında bekâ-yı uhrevî ve saadet-i ebediye için Muhammed *(aleyhissalâtü vesselâm)*'ın haşrin hadsiz esbab-ı mûcibesinden yalnız tek duası cennetin vücûduna ve baharın îcadı kadar kudretine kolay olan âhiretin îcadına kâfi bir sebeptir diye **Mücîb** ve **Semî'** ve **Rahîm** isimleri bizim suâlimize cevap veriyorlar.

Hem madem gündüz, bedâhetle güneşi gösterdiği gibi; zemin yüzünde, mevsimlerin tebeddülünde küllî ölmek ve dirilmekte perde arkasında bir mutasarrıf, gayet intizamla koca küre-i arzı bir bahçe, belki bir ağaç kolaylığında ve intizamında.. ve azametli baharı bir çiçek sühûletinde ve mizanlı zinetinde.. ve zemin sayfasında üç yüz bin haşir ve neşrin numûne ve misallerini gösteren üç yüz bin kitap hükmündeki nebâtât ve hayvanât tâifelerini (onda) yazar, beraber ve birbiri içinde şaşırmayarak, karışık iken karıştırmayarak; birbirine benzemekle beraber iltibassız, sehivsiz, hatasız, mükemmel, muntazam, mânidâr yazan bir kalem-i kudret, bu azameti içinde hadsiz bir rahmet, nihâyetsiz bir hikmet ile işlediği gibi; koca kâinatı, bir hânesi misillü insana musahhar ve müzeyyen ve tefriş etmek.. ve o insanı halife-i zemin ederek ve dağ ve gök ve yer tahammülünden çekindikleri emanet-i kübrâyı ona vermesi.. ve sair zîhayatlara bir derece zâbitlik mertebesiyle mükerrem etmesi.. ve hitâbât-ı sübhâniyesine ve sohbetine müşerref eylemesi ile fevkalâde bir makam verdiği.. ve bütün semâvî fermanlarda ona saadet-i ebediyeyi ve bekâ-yı uhreviyeyi kat'î vaad ve ahdettiği hâlde; elbette ve hiçbir şüphe olmaz ki bahar kadar kudretine kolay gelen dâr-ı saadeti, o mükerrem ve müşerref

insanlar için açacak ve yapacak ve haşir ve kıyâmeti getirecek diye **Muhyî** ve **Mümît** ve **Hayy** ve **Kayyûm** ve **Kadîr** ve **Alîm** isimleri, Hâlık'ımızdan sormamıza cevap veriyorlar.

Evet, her baharda bütün ağaçları ve otların köklerini aynen ihya.. ve nebâtî ve hayvanî üç yüz bin nevi haşrin ve neşrin numûnelerini îcad eden bir kudret, Muhammed ve Mûsâ *(aleyhimessalâtü vesselâm)*'ların her birinin ümmetinin geçirdiği bin senelik zaman, karşı karşıya hayalen getirilip bakılsa haşrin ve neşrin bin misalini ve bin delilini iki bin baharda[1](Hâşiye) gösterdiği görülecek. Ve böyle bir kudretten haşr-i cismânîyi uzak görmek, bin derece körlük ve akılsızlıktır.

Hem madem nev-i beşerin en meşhurları olan yüz yirmi dört bin **peygamberler**, ittifak ile saadet-i ebediyeyi ve bekâ-yı uhrevîyi Cenâb-ı Hakk'ın binler vaad ve ahidlerine istinaden ilân edip mucizeleriyle doğru olduklarını isbat ettikleri gibi hadsiz **ehl-i velâyet**, keşif ile ve zevk ile aynı hakikate imza basıyorlar. Elbette o hakikat güneş gibi zâhir olur, şüphe eden divâne olur…

Evet, bir fende ve bir sanatta mütehassıs bir-iki zâtın o fen ve o sanata ait hükümleri ve fikirleri, onda ihtisası olmayan bin adamın –hatta başka fenlerde âlim ve ehl-i ihtisas da olsalar– muhalif fikirlerini hükümden ıskat ettikleri gibi; bir meselede, meselâ Ramazan hilâlini, yevm-i şekte isbat etmek ve "süt konservelerine benzeyen ceviz-i hindî bahçesi rûy-u zeminde var" diye dâvâ etmekte iki isbat edici, bin inkâr edici ve nefyedicilere galebe edip dâvâyı kazanıyorlar. Çünkü isbat eden yalnız bir ceviz-i hindîyi veyahut yerini gösterse kolayca dâvâyı kazanır. Onu nefy ve inkâr eden bütün rûy-u zemini aramak, taramakla hiçbir yerde bulunmadığını göstermekle dâvâsını isbat edebildiği gibi; cenneti ve dâr-ı saadeti ihbar ve isbat eden, yalnız bir izini, sinemada gibi keşfen bir gölgesini, bir tereşşuhunu göstermekle dâvâyı kazandığı hâlde; onu nefy ve inkâr eden, bütün kâinatı ve ezelden ebede kadar zamanları görmek ve göstermekle ancak inkârını ve nefyini isbat ile dâvâyı kazanabilir. Ve bu ehemmiyetli sırdandır ki "hususî bir yere bakmayan ve imanî hakikatler gibi umum kâinata bakan nefiyler, inkârlar (zâtında muhâl olmamak şartıyla) isbat edilmez." diye ehl-i tahkik ittifak edip bir düstur-u esasî kabul etmişler.

İşte bu kat'î hakikate binâen binler feylesofların muhalif fikirleri, böyle imanî meselelerde birtek muhbir-i sâdıka karşı hiçbir şüphe, hatta vesvese

---

1 (Hâşiye) Sabık her bir bahar, kıyâmeti kopmuş, ölmüş ve karşısındaki bahar onun haşri hükmündedir.

vermemek lâzım iken; yüz yirmi bin isbat edici ehl-i ihtisas ve muhbir-i sâdıkın ve hadsiz ve nihâyetsiz müsbit ve mütehassıs ehl-i hakikat ve ashab-ı tahkikin ittifak ettikleri erkân-ı imaniyede aklı gözüne inmiş, kalbsiz, mâneviyâttan uzaklaşmış, körleşmiş birkaç feylesofun inkârlarıyla şüpheye düşmenin ne kadar ahmaklık ve divânelik olduğunu kıyas ediniz.

Hem madem gözümüzle –gündüz gibi– hem nefsimizde, hem etrafımızda bir *rahmet-i âmme* ve bir *hikmet-i şâmile* ve bir *inâyet-i dâime* müşâhede ediyoruz.. ve dehşetli bir saltanat-ı rubûbiyet ve dikkatli bir adalet-i âliye ve izzetli icraât-ı celâliyenin âsârını ve cilvelerini görüyoruz. Hatta bir ağacın meyveleri ve çiçekleri sayısınca o ağaca hikmetler takan bir *hikmet*.. ve her bir insanın cihâzâtı ve hissiyâtı ve kuvveleri adedince ihsanları, in'amları ona bağlamış bir *rahmet*.. ve Kavm-i Nûh ve Hûd ve Sâlih *(aleyhimüsselâm)* ve Kavm-i Âd ve Semûd ve Firavun gibi âsi milletlere tokat vuran ve en küçük bir zîhayatın hakkını muhafaza eden izzetli ve inâyetli bir adalet.. ve

وَمِنْ اٰيَاتِهٖٓ أَنْ تَقُومَ السَّمَآءُ وَالْأَرْضُ بِأَمْرِهٖ ثُمَّ إِذَا دَعَاكُمْ دَعْوَةً مِنَ الْأَرْضِ إِذَآ أَنْتُمْ تَخْرُجُونَ[1]

âyeti, azametli bir îcaz ile der:

"Nasıl ki iki kışlada yatan ve duran mutî askerler, bir kumandanın çağırmasıyla silâh başına ve vazife başına boru sesiyle gelmeleri gibi; aynen öyle de bu iki kışlanın misalinde ve emre itaatinde koca semâvât ve küre-i arz, Sultan-ı Ezelî'nin askerlerine iki mutî kışla gibi; ne vakit Hazreti İsrafil *(aleyhisselâm)*'ın borusuyla o kışlalarda ölüm ile yatanlar çağırılsa derhâl ceset libaslarını giyip dışarı fırlamalarını ispat edip gösteren.. her baharda arz kışlası içindekiler, melek-i ra'dın borusuyla aynı vaziyeti göstermesiyle nihâyetsiz azameti anlaşılan bir saltanat-ı rubûbiyet, elbette ve elbette ve her hâlde ve hiç şüphe getirmez ki –Onuncu Söz'de isbatına binâen– o rahmet ve hikmet ve inâyet ve adalet ve saltanat-ı sermediyenin gayet kat'î istedikleri dâr-ı âhiret ve daire-i haşir ve neşrin açılmamasıyla o nihâyetsiz cemâl-i rahmet nihâyetsiz bir çirkin merhametsizliğe inkılâp etmesi.. ve o hadsiz kemâl-i hikmet, hadsiz kusurlu abesiyete ve faydasız israfâta dönmesi.. ve o gayet şirin inâyet, gayet acı ihânetlere değişmesi.. ve o gayet mizanlı ve hakkaniyetli adalet, gayet şiddetli zulümlere kalbolması.. ve o gayet derecede haşmetli ve kuvvetli saltanat-ı

[1] "O'nun varlığının ve kudretinin delillerinden biri de: Göğün ve yerin, kendisinin buyruğu ile kâim olmaları, belirlenen yerde sapasağlam işlerinin başında bulunmalarıdır. Sonra sizi yattığınız yerden bir çağırdı mı, birden kabirlerinizden çıkıverirsiniz!" (Rûm sûresi, 30/25).

sermediye sukût etmesi ve haşrin gelmemesiyle bütün haşmeti kaybolması.. ve kemâlât-ı rubûbiyeti acz ve kusur ile lekedâr olması, hiçbir cihet-i imkânı yok, hiçbir akıl ihtimal vermez; yüz muhâl, içinde birden bulunur, daire-i imkân haricinde bâtıl ve mümtenîdir.

Çünkü nâzenin ve nazdar beslediği ve akıl ve kalb gibi cihâzâtla saadet-i ebediyeye ve âhirette bekâ-yı dâimîye iştiyak hissini verdiği hâlde; onu ebedî idam etmek, ne kadar gadirli bir merhametsizlik.. ve onun yalnız dimağına yüzer hikmetler ve faydalar taktığı hâlde; onu dirilmemek üzere bütün cihâzâtını ve binler faydaları bulunan istidâdâtını âkıbetsiz bir ölümle faydasız, neticesiz, hikmetsiz bütün bütün israf etmek ne derece hilâf-ı hikmet.. ve binler vaîd ve ahidlerini yerine getirmemek ile –hâşâ– aczini ve cehlini göstermek, ne kadar o haşmet-i saltanata ve o kemâl-i rubûbiyete zıttır, her zîşuur anlar." Bunlara kıyasen, inâyet ve adaleti tatbik eyle…

İşte Hâlık'ımızdan sorduğumuz âhirete dair suâlimize **Rahmân** ve **Hakîm** ve **Adl** ve **Kerîm** ve **Hâkim** isimleri mezkûr hakikatle cevap veriyorlar, şeksiz şüphesiz, güneş gibi âhireti isbat ediyorlar.

Hem madem biz gözümüzle görüyoruz, öyle ihatalı ve azametli bir *hafîziyet* hükmeder ki; zîhayat, her şeyin ve her hâdisenin çok sûretlerini ve gördüğü fıtrî vazifesinin defterini.. ve esmâ-yı ilâhiyeye karşı lisân-ı hâl ile tesbihatına dair sayfa-yı âmâlini.. misalî levhalarda ve çekirdeklerinde ve tohumcuklarında.. ve levh-i mahfûzun numûnecikleri olan kuva-yı hâfızalarında.. ve bilhassa insanın dimağındaki pek büyük ve pek küçük kütüphânesi olan kuvve-i hâfızasında ve sair maddî ve mânevî in'ikâs aynalarında kaydeder, yazdırır, zaptederek muhafaza altına alır. Sonra mevsimi geldikçe bütün o mânevî yazıları maddî bir tarzda da gözümüze gösterip milyonlarla misaller ve deliller ve numûneler kuvvetiyle وَإِذَا الصُّحُفُ نُشِرَتْ[1] âyetindeki en acîb bir hakikat-i haşriyeyi, kudretin bir çiçeği olan her bahar, kendi çiçek-i ekberinde milyarlar dil ile kâinata ilân eder. Ve başta nev-i insan olarak bütün zîhayatlar ve bütün eşya, fenâya düşmek ve ademe sukût etmek ve hiçlikte mahvolmak ve başta nev-i beşer olarak zîhayatlar, idam edilmek için yaratılmamışlar. Belki bekâya terakki ile ve devama tasaffi ile ve sermedî vazifeye istidadıyla girmek için halkolunduklarını gayet kuvvetli isbat eder.

Evet, her baharda müşâhede ediyoruz ki; güz mevsimi kıyâmetinde vefat eden hadsiz nebâtât, bahar haşrinde her bir ağaç, her bir kök, her bir çekirdek,

---

1 "Hesap defterleri açıldığı zaman…" (Tekvir sûresi, 81/10)

her bir tohum وَإِذَا الصُّحُفُ نُشِرَتْ âyetini okuyup bir manasını, bir ferdini kendi diliyle, geçmiş senelerde gördüğü vazifenin misalleriyle tefsir ederek o azametli hafîziyete şehadet eder. [1] هُوَ الْأَوَّلُ وَالْاٰخِرُ وَالظَّاهِرُ وَالْبَاطِنُ âyetindeki dört muazzam hakikatleri her şeyde gösterip hafîziyeti âzamî derecede ve haşri bahar kolaylığında ve kat'iyetinde bizlere ders verir.

Evet bu dört ismin cilveleri, en cüz'îden en küllîye kadar cereyan ederler. Meselâ, nasıl ki bu ağacın menşei olan bir çekirdek, [2] اَلْأَوَّلُ ismine mazhariyetle o ağacın gayet mükemmel proğramını ve îcadının noksansız cihâzâtını ve teşekkülünün bütün şerâitini câmi bir kutucuktur ki hafîziyetin azametini isbat eder.

[3] وَالْاٰخِرُ ismine mazhar olan meyvesi ise, çekirdekleriyle o ağacın işlediği bütün fıtrî vazifelerinin fihristesini ve amellerinin listesini ve hayat-ı sâniyesinin düsturlarını ihtiva eden bir sandukçadır ki âzamî derecede hafîziyete şehadet eder.

[4] وَالظَّاهِرُ ismine mazhar olan o ağacın sûret-i cismâniyesi ise öyle tenâsüblü ve sanatlı ve süslü bir hulle, bir libas ve ayrı ayrı nakışlar ve zînetler ve yaldızlı nişanlar ile tezyin edilmiş, güya yetmiş renkli bir huri elbisesidir ki hafîziyet içinde azamet-i kudret ve kemâl-i hikmet ve cemâl-i rahmeti gözlere gösterir.

[5] وَالْبَاطِنُ ismine ayna olan o ağacın içindeki makinesi ise öyle muntazam ve mükemmel ve mucizâtlı bir fabrika, bir tezgâh, bir kimyahâne ve hiçbir dalı ve meyveyi ve yaprağı gıdasız bırakmayan mizanlı bir kazan-ı erzaktır ki hafîziyet içinde kemâl-i kudret ve adalet ve cemâl-i rahmet ve hikmeti güneş gibi isbat eder.

Aynen öyle de küre-i arz, senevî mevsimler cihetinde bir ağaçtır. İsm-i Evvel cilvesiyle güz mevsiminde hafîziyete emanet edilen bütün tohumlar ve

---

1 "O, kendinden başka her şeyden (mâsivâ) mukaddem bir "Evvel"; her şeyin encam ve nihayetine hâkim, varı yok yoku da var eden bir "Âhir"; vücudu varlığın her satır, her kelimesinde netlerden daha net, apaçık okunan bir Zâhir; her şeyin ötesinde, ötelerin de ötesinde kâinat ve hâdiselerin biricik mercii bir Bâtın; ama hem evveliyeti hem âhiriyeti, hem zâhiriyeti hem de bâtıniyeti birbirinden ayrı olmayan bir Evvel ü Âhir ve bir Zâhir u Bâtın'dır." (Hadîd sûresi, 57/3)

2 Kendinden başka her şeyden (mâsivâ) mukaddem bir "Evvel"

3 Her şeyin encam ve nihayetine hâkim, varı yok yoku da var eden bir "Âhir"

4 Vücudu varlığın her satır, her kelimesinde netlerden daha net, apaçık okunan bir "Zâhir"

5 Her şeyin ötesinde, ötelerin de ötesinde kâinat ve hâdiselerin biricik mercii bir "Bâtın"

çekirdekler, bahar çarşafını giyen zemin yüzünün milyarlar dal, budak, meyve veren ve çiçek açan ağacının teşkilâtına dair ilâhî emirlerin mecmuacıkları ve kaderden gelen düsturların listeleri ve geçen yazın işlediği vazifelerin küçücük sayfa-yı amelleri ve defter-i hidemâtıdır ki; bilbedahe bir Hafîz-i Zülcelâli ve'l-ikram'ın hadsiz kudret, adalet, hikmet, rahmet ile iş gördüğünü gösteriyor.

Ve senevî zemin ağacının âhiri ise ikinci güzde o ağacın gördüğü bütün vazifelerini ve esmâ-yı ilâhiyeye karşı ettiği bütün fıtrî tesbihatlarını ve gelecek bahar haşrinde neşrolabilen bütün sahâif-i âmâllerini, zerrecik ve küçücük kutucukların içine koyup, Hafîz-i Zülcelâl'in dest-i hikmetine teslim eder. هُوَ الْاٰخِرُ[1] ismini hadsiz dillerle kâinat yüzünde okur.

Ve şu ağacın zâhiri ise haşrin üç yüz bin misallerini ve emârelerini gösteren üç yüz bin küllî ve çeşit çeşit çiçekler açıp hadsiz rahmâniyet ve rezzâkıyet ve rahîmiyet ve kerîmiyet sofralarını sererek zîhayatlara ziyafetler vermekle هُوَ الظَّاهِرُ[2] ismini meyveleri, çiçekleri, taamları sayısınca lisanlarıyla zikredip medh ü senâ eder, gündüz gibi وَإِذَا الصُّحُفُ نُشِرَتْ[3] hakikatini gösterir.

Bu haşmetli ağacın bâtını ise hadsiz ve hesaba gelmez muntazam makineleri ve mizanlı fabrikaları kemâl-i dikkat ve intizamla işlettiren öyle bir kazan ve tezgâhtır ki bir dirhemden bin batman taamları pişirir, açlara yetiştirir. Ve öyle bir mizan ve dikkatle işler ki zerre kadar tesadüfün karışmasına bir yer bırakmıyor. هُوَ الْبَاطِنُ[4] ismini zeminin iç yüzüyle, yüz bin dil ile tesbih eden bazı melâike gibi yüz bin tarzlarda ilân edip isbat eder.

Hem arz, senevî hayatı haysiyetiyle bir ağaç olduğu ve o dört isim içinde hafîziyeti ve onunla haşir kapısına bir anahtar yaptığı gibi.. aynen öyle de dehrî ve dünya hayatı cihetiyle yine meyveleri âhiret pazarına gönderilen bir muntazam ağaçtır. Ve o dört isme öyle bir mazhar, bir ayna ve âhirete giden bir yol açar ki genişliğini ihataya ve tabire aklımız kâfi gelmiyor. Yalnız bu kadar deriz:

Nasıl ki bir saatin saniyeleri ve dakikaları ve saatleri ve günleri sayan haftalık saatin milleri birbirine benzer, birbirini isbat eder. Saniyelerin hareketini gören, sair çarkların hareketlerini tasdik etmeye mecbur olur. Aynen öyle de

---

1 O, her şeyin encam ve nihayetine hâkim, varı yok yoku da var eden bir 'Âhir'dir.

2 O, vücudu varlığın her satır, her kelimesinde netlerden daha net, apaçık okunan bir 'Zâhir'dir.

3 "Hesap defterleri açıldığı zaman…" (Tekvir sûresi, 81/10)

4 O, her şeyin ötesinde, ötelerin de ötesinde kâinat ve hâdiselerin biricik mercii bir 'Bâtın'dır.

semâvât ve arzın Hâlık-ı Zülcelâl'inin bir saat-i ekberi olan bu dünyanın saniyelerini sayan günler ve dakikalarını hesap eden seneler ve saatlerini gösteren asırlar ve günlerini bildiren devirler birbirine benzer, birbirini isbat eder. Ve bu gecenin sabahı ve bu kışın baharı kat'iyetinde fânî dünyanın karanlıklı kışının bâkî bir baharı ve sermedî bir sabahı geleceğini hadsiz emârelerle haber verir diye, Hafîz ismi ile هُوَ الْأَوَّلُ وَالْآخِرُ وَالظَّاهِرُ وَالْبَاطِنُ[1] isimleri; bizim, Hâlık'ımızdan sorduğumuz haşir meselesine mezkûr hakikatle cevap veriyorlar.

Hem madem gözümüzle görüyoruz ve aklımızla anlıyoruz ki:

•İnsan, şu kâinat ağacının en son ve en cemiyetli meyvesi..

•ve hakikat-i Muhammediye *(aleyhissalâtü vesselâm)* cihetiyle çekirdek-i aslîsi..

•ve kâinat kur'ânının âyet-i kübrâsı..

•ve ism-i âzamı taşıyan âyetü'l-kürsisi..

•ve kâinat sarayının en mükerrem misafiri..

•ve o saraydaki sair sekenelerde tasarrufa me'zun en faal memuru..

•ve kâinat şehrinin, zemin mahallesinin bahçesinde ve tarlasında vâridat ve sarfiyatına ve zer' ve ekilmesine nezarete memur..

•ve yüzer fenler ve binler sanatlarla techiz edilmiş en gürültülü ve mesuliyetli nâzırı..

•ve kâinat ülkesinin arz memleketinde Padişah-ı Ezel ve Ebed'in gayet dikkat altında bir müfettişi, bir nevi halife-i arzı..

•ve cüz'î ve küllî harekâtı kaydedilen bir mutasarrıfı..

•ve semâ ve arz ve cibâlin kaldırmasından çekindikleri emanet-i kübrâyı omuzuna alan..

•ve önüne iki acîb yol açılan, bir yolda zîhayatın en bedbahtı ve diğerinde en bahtiyarı..

•çok geniş bir ubûdiyetle mükellef bir abd-i küllî..

---

[1] "O, kendinden başka her şeyden (mâsivâ) mukaddem bir "Evvel"; her şeyin encam ve nihayetine hâkim, varı yok yoku da var eden bir "Âhir"; vücudu varlığın her satır, her kelimesinde netlerden daha net, apaçık okunan bir Zâhir; her şeyin ötesinde, ötelerin de ötesinde kâinat ve hâdiselerin biricik mercii bir Bâtın; ama hem evveliyeti hem âhiriyeti, hem zâhiriyeti hem de bâtıniyeti birbirinden ayrı olmayan bir Evvel ü Âhir ve bir Zâhir u Bâtın'dır." (Hadîd sûresi, 57/3)

•ve kâinat Sultanı'nın ism-i âzamına mazhar ve bütün esmâsına en câmi bir aynası..

•ve hitâbât-ı sübhâniyesine ve konuşmalarına en anlayışlı bir muhatab-ı hâssı..

•ve kâinatın zîhayatları içinde en ziyade ihtiyaçlısı.. ve hadsiz fakrıyla ve aczi ile beraber hadsiz maksatları ve arzuları ve nihâyetsiz düşmanları ve onu inciten zararlı şeyleri bulunan bir bîçare zîhayatı..

•ve istidatca en zengini..

•ve lezzet-i hayat cihetinde en müteellimi ve lezzetleri, dehşetli elemlerle âlûde..

•ve bekâya en ziyade müştâk ve muhtaç ve en çok lâyık ve müstehak ve devamı ve saadet-i ebediyeyi hadsiz dualarla isteyen ve yalvaran.. ve bütün dünya lezzetleri ona verilse, onun bekâya karşı arzusunu tatmin etmeyen ve ona ihsanlar eden Zât'ı perestiş derecesinde seven ve sevdiren ve sevilen çok harika bir mucize-i kudret-i samedâniye ve bir acûbe-i hilkat..

•ve kâinatı içine alan ve ebede gitmek için yaratıldığına bütün cihâzât-ı insaniyesi şehadet eden…

Böyle yirmi, küllî hakikatler ile Cenâb-ı Hakk'ın *Hak* ismine bağlanan.. ve en küçük zîhayatın en cüz'î ihtiyacını gören ve niyazını işiten ve fiilen cevap veren Hafîz-i Zülcelâl'in, *Hafîz* ismiyle mütemâdiyen amelleri kaydedilen.. ve kâinatı alâkadar edecek ef'âlleri o ismin kâtibîn-i kiramlarıyla yazılan.. ve her şeyden ziyade o ismin nazar-ı dikkatine mazhar bulunan bu insanlar, elbette ve elbette ve her hâlde ve hiçbir şüphe getirmez ki; bu yirmi hakikatin hükmüyle insanlar için bir haşir ve neşir olacak.. ve Hak ismiyle evvelki hizmetlerinin mükâfatını ve kusurâtının mücâzâtını çekecek.. ve Hafîz ismiyle cüz'î-küllî kayıt altına alınan her amelinden muhasebe ve sorguya çekilecek.. ve dâr-ı bekâda saadet-i ebediye ziyafetgâhının ve şekâvet-i dâime hapishânesinin kapıları açılacak.. ve bu âlemde çok tâifelere kumandanlık yapan ve karışan ve bazen karıştıran bir zâbit, toprağa girip her amelinden suâl olunmamak ve uyandırılmamak üzere yatıp saklanmayacaktır.

Yoksa, sineğin sesini işitip hakk-ı hayatını vermekle fiilen cevap verdiği hâlde; gök gürültüsü kuvvetinde bekâya ait hadsiz hukuk-u insaniyenin mezkûr yirmi hakikatler lisanları ile edilen ve arşı ve ferşi çınlatan dualarını işitmemek ve o hadsiz hukuku zâyi etmek.. ve sinek kanadının intizamı

şehadetiyle sinek kanadı kadar israf etmeyen bir hikmet, bütün o hakikatlerin bağlandıkları insanî istidâdâtı ve ebede uzanan emelleri ve arzuları ve o istidat ve arzuları besleyen kâinatın pek çok râbıtalarını ve hakikatlerini bütün bütün israf etmek, öyle bir haksızlıktır ve imkân haricinde ve zâlimâne bir çirkinliktir ki Hak ve Hafîz ve Hakîm ve Cemîl ve Rahîm isimlerine şehadet eden bütün mevcudât onu reddeder. "Yüz derece muhâl ve bin vecihle mümtenidir" derler.

İşte biz Hâlık'ımızdan haşre dair sorduğumuz suâle **Hak, Hafîz, Hakîm, Cemîl, Rahîm** isimleri cevap verip derler:

"Biz, hak ve hakikat olduğumuz gibi ve hem bize şehadet eden mevcudâtın tahakkuku misillü, haşir haktır ve muhakkaktır."

Hem madem… Daha yazacaktım, fakat güneş gibi mâlûm olmasından kısa kestim.

İşte, geçmiş misallerde ve mademlerdeki maddelere kıyasen Cenâb-ı Hakk'ın yüz, belki bin esmâsının kâinata bakan isimlerinin her birisi, nasıl ki mevcudâttaki ayna ve cilveleriyle müsemmâsını bedâhetle isbat eder; aynen öyle de haşri ve dâr-ı âhireti de gösterirler ve kat'iyetle isbat ederler.

Hem nasıl Hâlık'ımızdan sorduğumuz suâlimize, o Rabbimiz bütün fermanlarıyla ve nâzil ettiği bütün kitaplarıyla ve müsemmâ olduğu ekser isimleriyle bize kudsî ve kat'î cevap veriyor; aynen öyle de **melâikeleriyle** ve onların diliyle daha başka bir tarzda dedirir:

"Sizin, zaman-ı Âdem'den beri hem ruhanîlerle, hem bizimle görüşmenizin yüzer tevâtür kuvvetinde hâdiseleri var ve bizim ve ruhanîlerin vücûdlarına ve ubûdiyetlerine delâlet eden hadsiz emâre ve deliller var. Ve biz, âhiret salonlarında ve bazı dairelerinde gezdiğimizi, birbirimize mutâbık olarak sizin kumandanlarınız ile görüştüğümüz zaman söylemişiz ve daima da söylüyoruz. Elbette bu gezdiğimiz bâkî ve mükemmel salonlar ve bu salonların arkalarında tefriş ve tezyin edilmiş olan saraylar ve menziller, hiç şüphemiz yoktur ki gayet ehemmiyetli misafirleri o yerlerde iskân etmek üzere bekliyorlar. Size kat'î beyan ediyoruz." diye suâlimize cevap veriyorlar.

Hem madem Hâlık'ımız, bize en büyük muallim ve en mükemmel üstad ve şaşırmaz ve şaşırtmaz en doğru rehber olarak **Muhammed-i Arabî** *(aleyhissalâtü vesselâm)*'ı tayin etmiş ve en son elçi olarak göndermiş. Biz dahi, ilmelyakîn mertebesinden aynelyakîn ve hakkalyakîn mertebelerine terakki

ve tekemmül etmek üzere her şeyden evvel bu Üstadımız'dan, Hâlık'ımızdan sorduğumuz suâli sormaklığımız lâzım geliyor. Çünkü o Zât, Hâlık'ımız tarafından her biri birer nişane-i tasdik olan bin mucizâtıyla Kur'ân'ın bir mucizesi olarak Kur'ân'ın hak ve kelâmullah olduğunu isbat ettiği gibi; Kur'ân dahi kırk nevi i'câz ile o Zât'ın bir mucizesi olup, O'nun doğru ve Resûlullah olduğunu isbat ederek ikisi beraber; biri, âlem-i şehadet lisanı (bütün hayatında, bütün enbiyâ ve evliyanın tasdikleri altında) diğeri, âlem-i gayb lisanı (bütün semâvî fermanların ve kâinat hakikatlerinin tasdikleri içinde) binler âyâtıyla iddia ve isbat ettikleri hakikat-i haşriye, elbette güneş ve gündüz gibi bir kat'iyettedir.

Evet, haşir gibi en acîb ve en dehşetli ve tavr-ı aklın haricinde bir mesele, ancak ve ancak böyle harika iki üstadın dersleriyle halledilir, anlaşılır.

Eski zaman peygamberleri ümmetlerine Kur'ân gibi izahat vermediklerinin sebebi, o devirler beşerin bedeviyet ve tufûliyet devri olmasıdır. İbtidâî derslerde izah az olur.

Elhâsıl: Madem *Cenâb-ı Hakk'ın ekser isimleri* âhireti iktiza edip isterler; elbette o isimlere delâlet eden bütün hüccetler, bir cihette âhiretin tahakkukuna dahi delâlet ederler.

Ve madem *melâikeler* âhiretin ve âlem-i bekânın dairelerini gördüklerini haber veriyorlar; elbette, melâike ve ruhların ve ruhâniyâtın vücûd ve ubûdiyetlerine şehadet eden deliller, dolayısıyla âhiretin vücûduna dahi delâlet ederler.

Ve madem *Muhammed (aleyhissalâtü vesselâm)'ın* bütün hayatında vahdâniyetten sonra en dâimî dâvâsı ve müddeası ve esası, âhirettir; elbette o Zât'ın nübüvvetine ve sıdkına delâlet eden bütün mucizeleri ve hüccetleri, –bir cihette, dolayısıyla– âhiretin tahakkukuna ve geleceğine şehadet ederler.

Ve madem *Kur'ân'ın* dörtten birisi haşir ve âhirettir ve bin âyâtıyla onun isbatına çalışır ve onu haber verir; elbette Kur'ân'ın hakkaniyetine şehadet ve delâlet eden bütün hüccetleri ve delilleri ve burhanları, –dolayısıyla– âhiretin vücûduna ve tahakkukuna ve açılmasına dahi delâlet ve şehadet ederler.

İşte bak, bu rükn-ü imanî, ne kadar kuvvetli ve kat'î olduğunu gör!..

Üstad Bediüzzaman Said Nursî Hazretleri'nin son zamanlarda Eskişehir'e teşrif ettiklerinde kaldıkları ev

Altıncı Kısım

Emirdağ Hayatı

Mukaddime

Denizli Ağır Ceza Mahkemesi'nin beraat kararı neticesi olarak, Risale-i Nur, ekser vilâyet, kasaba ve köylerde yayılmış ve Nur talebeleri kısa bir zamanda yüz binlerin fevkinde çoğalmıştır. Risaleler teksirle neşre başlanmış ve kısa bir müddet içinde, 1948 senesi başlarında (23 Ocak 1948) Üstad ve talebeleri üçüncü defa olarak tekrar hapse alınmıştır.

Evvela üç sene kadar Emirdağ'da ikamet edebilen Said Nursî, hapisten sonra tekrar Emirdağ'da üç-dört sene kadar kalmış ve sonra Isparta'ya yerleşmiştir. Ve şimdi doksan yaşına yaklaşan ve tebdil-i havaya çok muhtaç olan Üstad, ara sıra Emirdağ'a gelip ikametgâhı olan dershane-i Nuriye'de kalmaktadır.

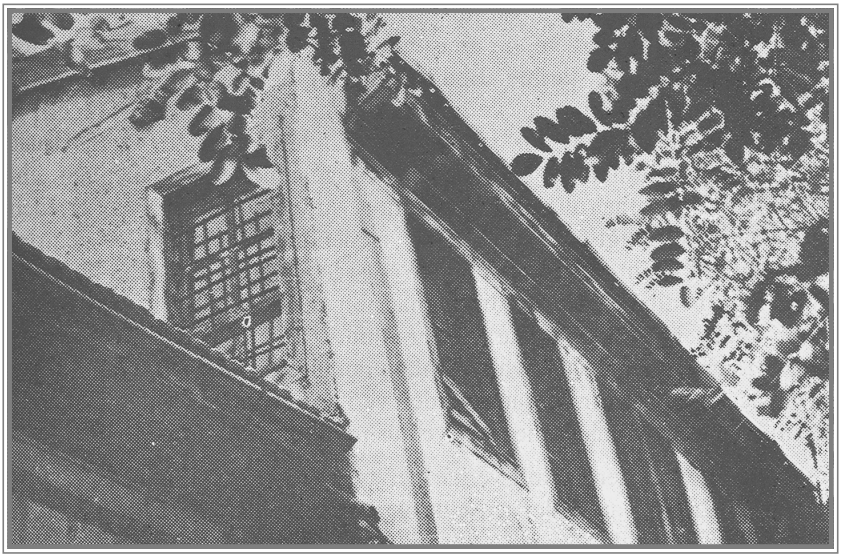

Bediüzzaman Said Nursî'nin Emirdağı'nda kaldığı evin, çarşıdan penceresinin görünüşü

Şimdilik Emirdağ hayatının ilk kısmı ki, Afyon hapsine kadar olan safhası, zikredilecek, bilâhare Afyon hapsini müteakip tekrar Emirdağ'daki hayatı, hizmet-i Nuriyesi beyan edilecektir. Emirdağ'daki hayatı, evvelki hayatına nisbeten çok daha şâşaalıdır. Hem, musibet ve ithamlara daha ziyade hedef olmuş, daimî tarassuda, hattâ imhaya maruz kalmıştır. Bununla beraber, Risale-i Nur geniş dairede yayılmış, üniversite, memurlar ve ehl-i siyaset muhitinde okunmaya başlanmıştır.

Üstadın Emirdağ'a nefyinden sonra aleyhinde pek insafsızca iftiralar yapıldığı ve çok geniş bir dairede yalanlarla isnadlara girişildiği münasebetiyle ve Nur'ların harika neşri dolayısıyla bir hakikati, bu mukaddimede beyan etmek lâzım geldi. Şöyle ki:

Bizim, Said Nursî'nin ayn-ı hakikat olan ahvâl ve harekât ve hizmetinde görünen harikaları beyan etmemizden muradımız, okuyucuların nazar-ı istiğrablarını celbedip –hâşâ– Bediüzzaman'ın şahsını insanlığın alkış tufanına tutmak değil; belki, onun şahsını ve hizmetini insafsızca iftira ve yalanlarla lekedar etmek isteyen ve dolayısıyla Risale-i Nur'un hizmet-i imaniyesine set çekmeye çalışanların mukabilinde Risale-i Nur'un nurlu, müessir ve saadet-feşan hizmetini belirtmek için Kur'ân'ın bir şâkirdi ve Hazreti Peygamber'in bir ümmeti ve Allah'ın bir abdi olarak nâil olduğu ikramları zikrediyoruz. Din düşmanlarının bahanelerle taarruzunu ve insafsız hücumlarını red ve bir mâsumun mâsumiyetini beyan ediyoruz. Hattâ diyebiliriz ki, tarihte Bediüzzaman gibi hilâf-ı hakikat olarak düşünce ve mefkûre, hizmet ve gayesinin tam zıddında şiddetli itham ve isnadlara maruz kalmış bir kimse yok gibidir. Panzehire zehir isnad etmek gibi, bu milleti ve gelecek nesilleri anarşilikten, dinsizlikten, ahlâksızlıktan muhafaza niyet ve harekâtına, sırf imansızlıktan neşet eden bir dalâlet divaneliğiyle vatana ihanet, gençliği irticaya sevk ve zehirlemek ithamını yapmak, ne kadar acı ve ehl-i insafı ağlatacak elim bir vaziyet olduğu bedihîdir. İşte Bediüzzaman, bir değil, yüz değil, binler defa böyle hilâf-ı hakikat ithamlara dûçar olmuş bir mâsumdur. Hizmetinde böyle olduğu gibi, hususî ahvâl ve ahlâkı noktasında da ahlâk-ı hamidenin en müstesna örneklerini yaşatmış, edep ve iffetin en şâheser numûnelerini nefsinde gösterebilmiş bir nezahet ve hüsn-ü hulk âbidesidir. Hizmetini îfa eden, dahilî ve haricî hayat ve ef'âline âşinâ olan talebe ve hizmetkârları olan bizler, en yüksek sesimizle ilân ederiz ki:

Üstadın Kur'ân'dan alıp ehl-i iman ve insaniyetin istifadesine arz ettiği ulûm-u imaniyedeki üstadlığı gibi, en ince muamelât ve ahvâlinde ve hususî

hayatında da Kur'ân-ı Hakîm'in hüsn-ü hulk olarak tarif ettiği ve yüksek bir velâyetin tereşşuhâtı olan âsâr ve dâimî yüksek bir huzur görünür. Her zaman için her haline nazar-ı dikkat ve ferasetle bakan ehl-i kalb ve erbâb-ı fazilet, onun kalb-i münevverinin bir şems-i hakikat ve mârifet halinde şûle-feşan olduğunu ve bir derya halinde dâimî temevvücde bulunduğunu kemâl-i hayretle görmekte ve İslâmiyet ağacının bu son ve kâmil meyve-i münevveriyle zemin ve zamanın iftihar etmekte olduğunu duyurmaktadırlar.

Ey sû-i niyetleriyle ve kendi menfî ruhlarına kıyasla bu ahlâk, edep, iman, mârifet ve hakikat âbidesine dil uzatan ve şeytanları dahi utandıracak derecede iftiralarla bu fazilet timsâlini yok etmeye, tezvire çalışmış bedbahtlar! Bu zâta karşı savurmak istediğiniz iftiralar, saçdığınız zehirler para etmedi. Hak, nurunu yaktı ve parlattı; o nur ile âlemleri ziyadar eyledi. Siz ise zelil ve mânen insaniyetin menfurusunuz. Size yazıklar olsun! İnsan libasını taşımanız dahi sizin için elîm ve fecîdir. Buna rağmen sizin için bir necat kapısı var; o kapıyı çalsanız belki kurtulursunuz. Said Nursî ahd etmiş ve ilân etmiş ki:

"Benim idamıma çalışanlar dahi eğer Risale-i Nur'la imanlarını kurtarsalar, Risale-i Nur'a sarılsalar; kardeşlerim, siz şahit olunuz, ben onlara hakkımı helâl ediyorum." Evet onu mahkûm etmek isteyenlerden çoğu ve ekser aleyhinde bulunanlar, bugün ona dost olduğu gibi, tezvir ve iftirada bulunan sizler de nedamet etseniz, Nur derslerine kulak verseniz, ümit edilir ki, o şefkat kahramanı, sizin için, affınız için dua eder, niyaz eder. Evet, Said Nursî öyle eşsiz bir kahramandır ki, bu kahramanlığını harp meydanında, mahkeme sandalyesinde müstebitlere karşı gösterdiği hâlde, gelin, siz düşmanları ve onu yok etmek için çalışanlardan Nura müteveccih olanların selâmet ve kurtuluşu için el açıp gözyaşlarıyla nasıl niyaz ettiğini görün ve onun yüksek bir tevazu ile, milletin her tabakasıyla nasıl kemâl-i şefkatle muamelede bulunduğunu anlayın, insanlığın ulvî mertebesini bu zatta seyreyleyin. Onun hakkında senâkâr sözler, takdirler, ehl-i dünyanın alkışlanması nev'inden değildir; hakikat-i kâinatın, bu ekmel insana ve insanın yüksek kıymetini, müslümanlığın hakikî tezahürünü temsil eden mânevî şahsiyetine karşı olan takdir ve tebrikine bir iştiraktir. Evet, Said Nursî'yi, temsil ve terennüm ettiği envâr-ı hakikat itibarıyla, yalnız insanlık değil, belki âlem bütün envâ ve ecnâsıyla alkışlıyor, tebrik ediyor. Evet, hizmet-i imaniyesini mâzi, müstakbel takdir ediyor…

Evet, Said Nursî, Cenab-ı Hakk'ın mâhiyet-i insaniyede dercettiği hadsiz envâ-ı kemâlâtın hepsinde en ileri ve en mükemmeldir. Bazen yüksek

dağ başlarında, büyük kayalıklar arasında gezer, yalnız başına, sessiz dolaşır, bazen bağ ve bahçeleri, nebatat ve hayvanatı temâşâ ve tefekkür edip, sonra dönüp, şehre inip, en büyük siyasî içtimalarda, gayet beliğ ve mâkulâne hitabeler, ahlâkî, edebî nutuklar irad edebilen cevval bir ruh hâletini taşırdı. Hürriyetten evvel ve sonra şarktaki hayatı ve İstanbul'daki feveranlı hayatı, buna bir şahittir. Bir yanda Şarkî Anadolu'da, aşiretler arasında seyahatle onlara ahlâkî ve imanî dersler, öğütler verirken; diğer yanda, Şam'da allâmelere, siyaset-i İslâmiye noktasında en keskin ve isabetli görüş ve teşhislerle müslümanların terakki ve kemâlâtının esaslarını tespit edip, üç yüz elli milyon müslümanın saadetinin fecr-i sadıkını haber veriyordu. Hem, Meşrûtiyet zamanında Meclis-i Meb'usâna hitabesi ve gazetelerdeki makaleleriyle, Kur'ân'ın kudsî kanun-u esasîsinin vaz ve tatbikinin millet-i İslâmiye'ye iki cihanın saadetini kazandırıp hakikî kemâlât ve terakkiye medar olacağını haykırıyor ve bu efkârının *Divan-ı Harb-i Örfî*'de de kahramanca müdafaasını yapıyordu.

İşte, bir nebze beyan edilen ahvâli ve hizmetleri delâletiyle, bu harika zat, âdetâ muhtelif istidat ve ayrı ayrı zekâ ve kabiliyetlerden müteşekkil bir cemaat mâhiyetinde idi. İslâmiyet'in zuhurundan itibaren bin üç yüz yıl içinde gelip geçen ve İslâmiyet şecere-i nuraniyesinin çeşitli çiçek ve meyveleri olarak asırları tezyin eden umum ehl-i hak ve zekâvetin kemâlât ve güzelliklerine sahip olmuş, nişan ve formalarını takmış gibiydi. Sanki ulûm ve maârif-i İslâmiye bu zat vasıtasıyla yeni baştan ihya ediliyordu.

Büyük peygamberin ders ve irşadıyla hakikate ulaşan ve kemâlâtta terakki eden ve her biri cemaat-i İslâmiye'den bir tâifeyi daire-i tenvir ve irşadında yürüten kudsî üstadlar, âlim ve müçtehidler, ayrı ayrı meslek ve ilimlerine bu zâtı vâris tâyin etmişler gibi, mâzinin bütün mehâsin ve meziyetlerini giyinerek asrımızda ortaya çıkan bu harika-yı zaman Said Nursî Hazretleri, böylece, Kur'ân namına Risale-i Nur'la giriştiği dinî hizmet ve cihad-ı mânevîsiyle, bir cemaatin, yüksek bir heyetin, belki muazzam bir ordunun yapabileceği vazifeleri, küllî hizmetleri, izn-i ilâhî ile yapmıştır. İslâmiyet nurundan ve iman kardeşliğinden gelen bir kuvvet ve rabıta ile teşkil ettiği Nur şâkirtleri şahs-ı mânevîsi, ehl-i dalâletin cemaatle hücumuna mukabil çıkmış, bu sûretle müminlerin nokta-yı istinadı, kızıl tehlikenin bu vatanı istilâsına karşı Kur'ânî bir sed ve âlem-i İslâm'ın kahraman Türk milletine eskisi gibi muhabbet, uhuvvet ve ittifakının medarı olmuştur.

Evet, Said Nursî, gayet cami bir istidada mâlik bir zattır. Bu istidatların hepsinde çok ileri gitmiştir. Cüz ile küllü, âfâkın en geniş dairesiyle enfüsî

dairesini, meselâ zerreyle Samanyolu'nu, beraberce dikkatle tetkik eder, onlardaki envâr-ı tevhidi görür, gösterir ve isbat eder. Bir yandan âlem-i İslâm ve insaniyete uzanan küllî hizmet-i imaniye ile meşgul, bir yandan inzivâ hayatı geçirerek kalem-i kudretin mektubatı olan fıtratın antika eserlerini, sanat-ı ilâhiyenin mucizelerini temâşâ ve tefekkürle kitab-ı kâinatı mütalâa eder ve böylece her gün bu müteaddit ulvî vazifeleri yaparak mârifet-i ilâhiye ve huzurun nihayetsiz ezvâk ve envârında terakki eder.

İşte bu hâlet-i ruhiye ve ahvâl-i kudsiye, Üstadın hayatının her safhasında müşâhede edildiği gibi, Emirdağ'da geçirdiği hayatı da hep bu mezkûr mânâ ile doludur. Lâhikalardaki mektuplarda bir derece beyan edilmişse de nâkıstır. Bu Tarihçe'de, ancak denizden bir katrecikle iktifa edilmiştir.

Said Nursî'nin Denizli Hapsinden Tahliyesi ve Emirdağ'a Nefyi

Denizli Ağır Ceza Mahkemesinin Haziran 1944 beraat kararı ile hapisten tahliye olunan Nur talebeleri memleketlerine gitmişler. Üstad ise, Ankara'dan bir emir alıncaya kadar Denizli'de Şehir Otelinde kalmıştır. Risale-i Nur talebelerinin hapsi ve muhakemeleri münasebetiyle, Denizli halkı Risale-i Nur'la alâkadar olmuştur. Adliyede iki-üç zat, mahkeme safahatı esnasında Nur'lara yakından alâkadarlık göstermişler ve Denizli'de neşrine çalışmışlardır. Bilâhare Nur dairesinde "hâkim-i âdil" unvanıyla anılan mahkeme reisi ve âzâları ve hizmetleri dokunan hamiyet-perverler, âdilâne karar ve gayretleriyle bütün ehl-i imanın sürûruna vesile olmak gibi mânevî ve ebedî, parlak bir makam kazanmışlardır.

Said Nursî, Denizli'de iki ay kaldıktan sonra, Afyon vilâyetinin Emirdağ kazasında ikamete memur edilir. Emirdağ'a 1944 senesi Ağustos ayında nefyedilir. İlk önce on beş gün kadar bir otelde kalır, sonra kira ile bir eve yerleşir; ev kirasını da kendisi verir.

Emirdağ'daki hayatı şöyle hülâsa olunabilir:

Daimî tarassut altındadır. Mahkemeden beraat kazanması ve eserlerinin iade edilmesine rağmen, serbest bırakılmış değildir. Eskisinden daha ziyade

kontrol ve mütemadiyen pencere ve kapısından nezarete mâruzdur. Mektuplarında da beyan ettiği gibi, Denizli hapsinin bir aylık sıkıntısını bazen bir günde Emirdağ'da çekiyordu. Üstada yapılan bed muameleler ve takınılan tavır, Emirdağ ahalisince yakından bilinmektedir. Denizli Mahkemesi'nin beraati üzerine, mahkeme eliyle Nur'ların intişarına ve Said Nursî'nin hizmet-i imaniyesine sed çekemeyen gizli dinsizlik komiteleri, bu defa başka yollardan idarî makamları evhamlandırıp aleyhe geçirerek, hattâ imhasına kadar çalışıyorlardı. Bu plân kat'î idi.

Bir bekçi, kapısı önünden ayrılmazdı. Üstad ile görüşebilmek pek müşküldü. Emirdağ'da ilk defa Üstadla yakından alâkadar olan "Çalışkanlar Hanedanı", kasabalarına nefyedilen bu âlim ve fâzıl ihtiyar zâta yakından dostluk göstermişler, hizmetine koşmuşlar, sırf lillâh için olan bu irtibatlarını sû-i tefsir edenlerin yalan ve tezviratına aldırmayarak alâkalarını gevşetmemişlerdi. Çalışkanlarla beraber Emirdağ'da birçok sadık müminler Nura talebe olmuşlar, Üstadın hizmet-i Nuriyesine iştirak etmişler[1](Hâşiye-1) Nur Risalelerini okuyup yazmaya ve etrafa neşre başlamışlardı. Üstadın Emirdağ'da ikametinden sonra, Risale-i Nur'un dersleriyle halkın mühim bir kısmının ilim, iman, ahlâk ve fazilet bakımından terakki ettiği herkesçe mâlûm olduğu gibi, resmî zatların ikrarıyla da sabittir.[2](Hâşiye-2)

Emirdağ talebeleri, Üstadın Emirdağ'daki hayatına dair diyorlar ki:

"Üstad, Emirdağ'da daimî tarassut altında bulunuyordu. Açık havalarda, gezmeye çıkardı. Üstadın, bahar ve yaz mevsimlerinde mutlaka kırlara çıkmak âdeti idi. Yalnız başına gider, birkaç saat kalır, sonra evine dönerdi. Kırlara çıktığı zaman, çok defa arkasından takip ettirilirdi. Bazen bekçiler, bazen jandarmalar takip ederdi. Hattâ bir defa arkasından kurşun attırılmış, fakat isabet etmemiştir. Birgün bir resmî memur, arkasından koşarak, "Dışarı çıkmak yasak! Başına bere koyamazsın, sarık saramazsın!" diye mütehakkimâne ve mütecavizane ifadeler kullanmış, Üstad da geriye dönmüştür. Bu tarz muameleler çoktur."

---

1 (Hâşiye-1) Bugün Emirdağ halkı, umumiyetle, Nur'lara dost ve taraftardır. Pek çok talebesi vardır. Emirdağ'da ve civar köylerde Nur dersleri okunmaktadır.

2 (Hâşiye-2) Üstad Said Nursî, Emirdağ'ı bir dershane-i Nuriye mânâsında kabul ettiğini söyler. Sav, Barla, Emirdağ, Eflâni gibi Nur'ların ekseriyetle yayılıp okunduğu kasaba ve köyleri, birer dershane-i Nuriye unvanıyla yâd eder. Ve kendi Nurs köyü gibi sağ ve ölü umum ahalisine, mâsum çocuklar ve mübarek hanımlarına dua eder, mânevî kazancına hissedar eder.

Üstadın Emirdağ'daki hizmeti ve meşgalesi, başka yerlerde olduğu gibi, yalnız bir vazifeye münhasır değildi. Gerek Lâhikalardaki mektuplardan, gerek ziyaretine gelen dostların ve eski ilim arkadaşları ve talebelerinin ihbarından ve gerekse de kendine yakından alâkadar olan talebe, komşu ve halkların müşahedatından anlaşılıyor ki, hakka müteveccih, hakikatten nebean eden müteaddit hizmetleri, vazifeleri vardı ve her bir günde de bu vazifelerini ifaya çalışırdı. Hakâik-i Kur'âniye nurları olan "*Sözler", "Lem'alar"* gibi eserlerini telif, tashih ve neşirle meşgul olmakla beraber, kelimât-ı kudret olan masnuat ve mevcudatı seyir ve temâşâya, kitab-ı kâinatı mütalâaya çok müştâk idi. Zemin yüzünde yazılan, bahar sayfasında teşhir edilen rahmet ve hikmetin mucizeli eserlerini, eşcar ve nebatat ve hayvanattaki sanat-ı ilâhiyenin harikalarını, simalarında parıldayan tevhid sikkelerini okumaya ziyadesiyle meftun idi. Böylece, hakâik-i imaniyenin, mârifetullahın nihayetsiz ufuklarında hakkalyakîn mertebesinde kanat açıp geziyordu.

Esasen, Kur'ân'dan aldığı mesleğinin bir esası, tefekkürdür. Eserlerinde insanı daima tefekküre sevk eder ve tefekkürü ders verir. İlim ve tefekkür ile kazanılan mârifet-i ilâhiyenin, ruh için kâinat vüs'atinde bir genişlik temin ettiğini ve [1] وَفِي كُلِّ شَيْءٍ لَهُ اٰيَةٌ تَدُلُّ عَلٰى أَنَّهُ وَاحِدٌ *"Her bir şeyde Sâni-i Vâhid'e işaretler, delil ve âyetler bulunduğunu"* ifade eder; تَفَكُّرُ سَاعَةٍ خَيْرٌ مِنْ عِبَادَةِ سَنَةٍ[2] sırrına göre hareket ederdi.

Üstad'ın Emirdağ'da Zehirlenmesi

Bir siyasî memurun iğfali ve "İmhası için yukarıdan emir aldık." demesine aldanan bir bekçibaşı, Üstadın penceresine geceleyin merdivenle çıkarak yemeğine zehir atmış; ertesi gün Üstad zehirlenerek kıvranmaya başlamıştır. Zehirin tesiri çok azîm olduğu hâlde, kendisi: *"Cevşenü'l-Kebir gibi evrâd-ı kudsiyelerin feyziyle ölümden muhafaza olunuyorum. Fakat hastalık, ıztırap çok şiddetlidir."* derdi. Bir hafta kadar aç, susuz denecek bir hâlde perişan bir vaziyette inlemiş, sonra biiznillâh şifa bulup, tekrar tashihat gibi Risale-i Nur vazifeleriyle iştigale başlamıştı. Bu şiddetli hastalık zamanlarında

---

1 "Bütün her şeyde Allah'ın varlık ve birliğini gösteren bir âyet (işaret) vardır." (Bkz.: el-Esfehanî, *el-Eğânî* 4/39; el-Kalkaşendî, *Subhu'l-a'şâ* 12/413; el-Übşeyhî, *el-Müstatraf* 1/16, 2/280)

2 "Bir saat tefekkür, bir sene ibadet hükmüne geçer." el-Gazâlî, *İhyâu ulûmi'd-dîn* 4/423; el-Kurtubî, *el-Câmi' li ahkâmi'l-Kur'ân* 4/314; Aliyyülkârî, *el-Masnû'* s.82.

asla namazlarını terk etmedi. Yalnız ikinci ve üçüncü zehirlenmek zamanında tahammülü gayr-i kabil bir hastalıkta iki-üç gün farzını yatağında ancak kılabildi.

Ölüm tehlikesi geçirdiği günlerde, bir gece sabaha kadar yanında nöbet bekleyip gözyaşları içinde Üstada dikkat eden iki talebesi diyor: "Sabaha yakın, gözleri kapalı olduğu hâlde doğruldu, ellerini dergâh-ı ilâhîye açıp yavaş bir sesle, birkaç kelime ile Risale-i Nur hizmetinin inkişafına ve talebelerinin selâmetine dua etti. Sonra bayılmış vaziyette yatağa düştü."

Hizmetini, sırayla iki-üç genç talebesi îfâ ederdi. Bir müddet onlar da men edilmişse de, çalışkan talebeleri, hizmetinden asla vazgeçmeyerek yüksek bir fedakârlık gösterdiler.

Emirdağ'ın resmî büyük bir memuru, bilâhare Nurun kahraman bir talebesi olan arkadaşına, "Gizlice Said Nursî'nin imhası için, gizli bir plân ve emir var." demiştir. İşte, Üstada yapılan bütün muameleler, böyle bir plânın neticesi olarak cereyan etmiştir. Bir-iki defaya münhasır değil, uzun seneler müddetince daimî olduğu için, yapılan zulüm, tarassut ve mânevî baskı çok elîm ve acı idi.

Üstad, ilk iki sene Çarşı Camii'ne gider, cemaate iştirak ederdi. Ekser günler ikindi namazını camide kılar ve yatsıya kadar orada kalır, sonra evine gelirdi. İki sene böyle devam etti. Sonra kaymakam, "İnsanlarla görüşüyor." diye camiden men etti. Emirdağ'da ikameti zamanında başta Isparta olarak çok yerlerde Nur Risaleleri el yazısıyla çoğaltılıyordu. Risaleleri okuyup müstefid olanlardan Üstadı görmeye gelenler pek çoktu. Fakat ziyarete gelenlerden az bir kısmı görüşebilmeye muvaffak olurdu. Daha ziyade Risale-i Nur'a kemâl-i sadakatle ve ihlâsla hizmet etmeye kabiliyetli olanlar ve sırf lillâh için muhabbet ve uhuvvet taşıyanlar görüşebilir, Üstadın dersini, sohbetini dinleyebilirdi. Üstad, muhtelif istidatta olan her ziyaretçinin derece-i fehim ve idrakine göre konuşur, nazarları Risale-i Nur'a ve hizmet-i imaniyeye çevirir, Risale-i Nur hakikatleriyle imana hizmetin bu millete maddeten ve mânen en büyük menfaatleri temin edeceğini dâvâ ve izah ederdi. Gelen ziyaretçiler, muhtelif halk tabakalarından, gençlerden, ehl-i ilimden idi. Denizli beraatinden sonra memurlar arasında büyük intibah olmuş, Nur'a talebe olanlar çoğalmıştı.

Üstad, Gelenlerle Ne Konuşurdu?

Hemen umumiyetle, Risale-i Nur hizmetinin yegâne maksadı olan imanın kuvvetlenmesinin, vatan ve milleti tehdit eden dinsizlik ve komünistlik tehlikesine mâni olduğunu.. şimdi en elzem vazifenin, fertlere ve cemiyete düşen hizmetin imanı kurtarmak ve kuvvetlendirmek bulunduğunu.. zamanın en büyük dâvâsının Kur'ân'a sarılmak olduğunu, Risale-i Nur bütün kuvvetiyle bu meseleye hasr-ı nazar ettiğinden, vatan ve millet düşmanları, gizli dinsizler, bahanelerle hücuma geçip aleyhte tahriklerde bulunduklarını.. "Fakat biz müspet hareket etmeye mecburuz. Elimizde Nur var, siyaset topuzu yok. Yüz elimiz de olsa, ancak Nur'a kâfi gelir" diyerek Nur'un din düşmanlarını mağlûp edeceğinden, müspet hareket etmenin atom bombası gibi tesiri bulunduğundan, Risale-i Nur'un siyasetle hiçbir alâkası bulunmadığını.. mesleğimizin en büyük esasının ihlâs olduğunu.. rızâ-yı ilâhîden başka hiçbir maksat ittihaz edilemeyeceğini.. Nur'un kuvvetinin işte bu olduğunu.. ihlâsla, müspet hareket etmekle inâyet ve rahmet-i ilâhiyenin Risale-i Nur'u himaye edeceğini… ilâ âhir, beyan ederdi.

Üstad'ın dersini ve sohbetini dinleyenleri işhad ederek diyebiliriz ki:

Üstad'ın bir dersi, bir sohbeti, çok gençler için vesile-i necat olduğu gibi, Risale-i Nur'a fedakârâne hizmet için de bir menba-ı istinad olurdu. Nura hizmet eden fedakâr talebelerin ekserisi böyle bir veya birkaç defa Üstadın dersinde, ikazında hazır bulunmuştur. Emirdağ'da iken, Ankara'ya Nur hizmeti için gönderdiği bir talebesi, hâl-i âleme bakarak, "Bu insanlar ne zaman Nur hakikatlerini dinleyecek, kalın zulmet perdeleri nasıl yırtılacak, mânevî karanlıklar nasıl izale olacak?" diye ümitsizliğe düşer. Sonra birgün Emirdağ'a Üstad'ın yanına döndüğü zaman, o büyük Üstad der: *"Vazifemiz hizmettir. Muvaffak olmak, insanlara kabul ettirmek, Cenab-ı Hakkın vazifesidir. Biz vazifemizi yapmakla mükellefiz. Sen orada, 'Bu insanlar ne zaman Risale-i Nur'u dinleyecekler?' diye ümitsizliğe düşme, merak etme. Katiyen bil ki, mele-i âlânın hadsiz sakinleri, bugün Risale-i Nur'u alkışlıyorlar. Onun için, hiç ehemmiyeti yok. Kıymet, kemiyette değil, keyfiyettedir. Bazen bir halis ve fedakâr talebe, bine mukabildir."* diyerek yeisini giderir.

Üstad, kırlara ilk önce yaya olarak çıkardı. Sonra faytonla gezmeye başlamıştır. Ücretsiz birgün dahi arabaya bindiği görülmemiştir. Biz kendisine ancak masrafını idare edecek derecede fiyatını söyler, "Bunun burada fiyatı budur." derdik. Mutlaka bizim söylediğimizden fazlasını bize verir ve "Fiyatını

vermezsem olmaz. Nasıl mukabilini vermediğim bir lokma hediye beni hasta ediyor; bunun da ücretini vermeliyim ve vermeye mecburum." derdi. Daha ziyade bahar, yaz ve güz mevsiminde gezer, kışın da ara sıra kıra çıkardı.

Emirdağ'ın dört tarafı açıklıktır. Buralarda Nur'ların tashihine çalıştığı müteaddit dershaneleri vardır. Emirdağ'a yerleşmesinden itibaren daimî tarassut altında bulunduğundan ve kırlara çıktığı zamanda çok defa jandarma ve bekçilerle takip edilmesinden dolayı yalnız gezer, yalnız oturur, yalnız çalışırdı. Tâ 1947 senesine kadar böyle devam etti. Yalnız faytonunu idare eden bir talebesi, yolda refâkat eder, oturduğu zaman yalnız başına kalırdı. Kırlarda ekseriyetle tashihatla meşgul oluyordu. Bir müddet el yazılarını tashihle vakit geçirirdi. Sonra Isparta ve İnebolu'daki fedakâr talebeleri, birer teksir makinesi elde ederek Nur mecmualarını çoğaltmaya başladılar. Üstad, bundan sonra tashih için kendisine gelen mecmuaları tashihe başladı. Üstad, Nur'ların yazılmasına, teksirine çok ehemmiyet verirdi. *"Risale-i Nur, bu asrı ve gelecek asırları tenvir edecek olan bir mucize-i Kur'âniye'dir."* deyip, Nur'a ait hizmeti, zamanın en büyük meselesi olarak kabul eder, bu ehemmiyetle davranırdı.

Üstad süratli bir yazıya ve hüsn-ü hatta mâlik olmadığı için, Risale-i Nur'un makbul, bereketli ve nurlu her günkü hizmetine, o da tashihatla iştirak ederdi. Saatlerce çalışır, yorulmak nedir bilmezdi. Nur hizmetlerinin ifası, Üstad için mânevî bir gıda hükmünde idi. Bilhassa şiddetli hastalıklı zamanında dahi çalışması görülüyordu. Hayat-ı içtimaiyeden çekilmiş olup kimseyle görüşmez; muhabereden de men edildiğinden, insanların cemaatlerinden gelen ünsiyet ve tesellîden mahrum idi. Fakat o, bu yokluk içinde tükenmez bir varlığa kavuşmuştu. Rahmet-i ilâhiye ona Nur'ları ihsan etmişti. Evlâd ü iyâl, mal-mülk, hiçbir şey ve yeryüzünde taht-ı temellükünde bir karış yeri yoktu. Yalnız bir Risale-i Nur'u vardı. Herşeyi o idi. Sevinci, medâr-ı tesellîsi o idi. Bütün istidatları ile Nur'lara müteveccih idi. Fıtrî vazifesini, Nur'ların ders ve taallümü ile insanlara neşri biliyordu.

Üstad'ın sözlerindeki halâvet ve hitabındaki belâgat fevkalâdedir. Gezinti esnasında rastladığı insanlar arasında her sınıf halk bulunduğu gibi, bilhassa dağlarda, kırlarda, ormanlarda ziraat ve ticaretle uğraşan halktan pek çoklarıyla görüşmüş ve sohbet etmiştir. Üstad'ın geniş, küllî hizmet-i Kur'âniye'sinden sarf-ı nazar, faraza bütün meşgalesi ve hizmeti eğer sohbetine ve görüştüğü insanlara olan ders ve irşadına münhasır olsa dahi, yine emsâlsiz denecek kadar büyük ve müessir bir hizmettir. Kendilerinin bu sahadaki hizmetleri çok

muazzamdır. Barla'da bulunduğu müddetçe talebeliğine, kardeşliğe ve âhiret hemşireliğine kabul ettiği erkek ve kadınlar gibi, Emirdağ ve civar köylerde de pek çok âhiret hemşireleri, talebeleri ve kardeşleri vardı. Bilhassa mâsum çocuklarla alâkadarlığı pek ziyadedir.

Üstad'ın iffet ve istikametteki hudutsuzluğu, bilmüşâhede sabittir ve inkârı gayr-i kabildir. Hayatı boyunca, hanımlarla konuşmaktan, nazarıyla dahi meşgul olmaktan şiddetle içtinab etmiştir. Bir mektubundan anlaşıldığı gibi, gençliğinde dahi iffet ve istikametin zirve-i müntehasında olduğu, onu yakından tanıyan ve hayatına âşinâ olanların müşâhedeleriyle sabittir.

Bütün ahali, Üstad'ın numûne-i imtisâl iffet ve istikametini görerek, kendisine uhrevî ve mânevî alâkadarlık gösterirlerdi. Üstad, âhiret hemşireliğine kabul ettiği hanımlara ve mânevî evlât ve talebeleri addettiği mâsum çocuklara çok dua ederdi. Kadınların şefkat kahramanı olduğunu; bu zamanda, İslâm terbiyesi dairesinde hareket etmenin elzem olduğunu, yetişen mâsum evlâtlarının uhrevî hayatlarından mesul ve eğer dindar yetiştirebilirlerse hissedar bulunduklarını kendisinin çok hasta ve perişan olup dua etmelerini istediğini, ihtiyar hanımlara dua ettiğini, genç hanımlardan da namazını kılanlara dua edip âhiret hemşiresi kabul edeceğini kısaca söylerdi. Ve zaten fazla konuşmazdı. Mübarek tâife-i nisa, Said Nursî'nin yüksek bir ehl-i hak ve hakikat olduğunu, kalblerinin safvetiyle hissederlerdi.

Üstad'ın mâsum çocuklarla sohbet ve muhaveresi ise çok ibretli ve saadetlidir. Emirdağ ve civarı köylerinde, yanına gelen mâsumlara büyükler gibi ehemmiyet verip, kalben onlara müteveccih olurdu. *"Evlâtlarım, siz mâsumsunuz, daha günahınız yoktur. Ben çok hastayım, bana dua ediniz; sizin duanız makbuldür. Ben sizi mânevî evlâtlarım ve talebelerim olarak duama dahil ettim."* derdi. O çocuklar, gözlerinden akan muhabbet nurlarıyla Üstad'ı selâmlarlar, Üstad, gafil büyüklerden ziyade onlara samimî ve ciddî selâm ederdi. Ve "Bunlar istikbalin Nur talebeleridir. Bana olan bu alâka ve teveccühlerinin sebebi ise: Mâsum ruhları hissediyor ki, Risale-i Nur, onların imdadına gelmiş. Ben de o Nur'un bir tercümanı olmam hasebiyle, gayr-i ihtiyarî bu fedakârâne muhabbet ve alâkayı gösteriyorlar." derdi

Üstad, yanına gelen gençlere de, daima Nur derslerini okumalarını, zamanın ahlâksızlık tehlikelerinden sakınmalarının büyük menfaat ve saadetini onlara telkin ederek, namaz kılmalarının lüzumunu ihtar ederdi. Bu tarzdaki dersinden, belki binlerce gençler intibaha gelmişlerdir.

Yine kırlarda ve yollarda rastladığı memur ve işçilere, her birisine münasip ders verir, namaz kılmalarının ehemmiyetini söyler ve o zaman dünyevî meşgalelerinin âhiret hesabına geçeceğini telkin ederdi. Bilhassa bu nev'i dersi, "Din, terakkiye mânidir." diyenlerin fikirlerinin ancak birer hezeyan olduğunu gösterir. Bilâkis, hem o insan için, hem vatan ve millet için iman nuruna mazhar olmak, maddî-mânevî saadet ve terakkiyi temin eder. Namazını kılıp istikametle hareket ettiği takdirde dünyevî çalışma ve gayretinin âhiret hesabına geçip ebedî saadet ve nurları netice vermesi düşüncesi, ne kadar o vazifeyi iştiyakla severek yapmayı temin edeceği mâlûmdur. İşte bu hakikati, bütün memurlar, sanatkârlar ve esnaf rehber ittihaz etmeli. Ve bu ders, umuma telkin edilmelidir. Bu zikredilen bahis, deryadan bir katre nev'inden Üstadın saymakla bitmeyen millete menfaattar hizmetinden bir cüzdür. İslâmiyet'e irtica, müminlere mürteci diyenlere yazıklar olsun![1](Hâşiye)

---

1 (Hâşiye) Dinî farzlarını yerine getirmek sûretiyle dünyevî çalışmaların da bir ibadet hükmüne geçtiğine dair Üstadımız'ın yanına gelenlere verdiği derslerden birkaç numûne:

1- Üstadımız Bediüzzaman Hazretleri ile birlikte, bir gün, Eskişehir'deki Yıldız Oteli'nde bulunuyorduk. Şeker fabrikasından yanına gelen birkaç işçi ve ustabaşına kısaca dedi: "Siz farz namazlarınızı kılsanız, o zaman, fabrikadaki bütün çalışmalarınız ibadet hükmüne geçer. Çünkü milletin zarurî ihtiyacını temin eden mübarek bir hizmette bulunuyorsunuz."

2- Yine bir gün, Eğridir yolu altında oturmuş "Rehber'i" okuyorduk. Tren yolunda çalışan birisi geldi. Ve Üstad, ona da aynı şekilde: Feraizi eda edip, kebairden çekilmek şartıyla; bütün çalışmalarının ibadet olduğunu, Çünkü: On saatlik bir yolu bir saatte kestirmeye vesile olan tren yolunda çalıştığından mü'minlere, insanlara olan bu hizmetin boşa gitmeyeceğini, ebedî hayatında sevincine medar olacağını ifade etmiştir.

3- Yine bir gün vaktiyle Eskişehir'de, tayyareciler ve subaylar ve askerlere de aynen şu dersi vermişti: "Bu tayyareler, bir gün İslâmiyet'e büyük hizmet edecekler. Farz namazlarınızı kılsanız, kılamadığınız zaman kaza etseniz asker olduğunuz için her bir saatiniz on saat ibadet; hususan hava askeri olanların bir saati, otuz saat ibadet sevabını kazandırır. Yeter ki kalbinde iman nuru bulunsun ve imanın lâzımı olan namazı îfâ etsin.

4- Hem Barla, hem Isparta, hem Emirdağ'da çobanlara derdi: "Bu hayvanlara bakmak, büyük bir ibadettir. Hattâ, bazı peygamberler de çobanlık yapmışlar. Yalnız, siz farz namazınızı kılınız, tâ hizmetiniz Allah için olsun."

5- Yine bir gün, Eğridir'de, elektrik santralının inşasında çalışan amele ve ustaya: "Bu elektriğin umum millete büyük menfaati var. O umumî menfaattan hissedar olabilmeniz için, farzınızı kılınız... O zaman bütün sa'yiniz, uhrevî bir ticaret ve ibadet hükmüne geçer." demiştir.

Bu nev'iden onbinler misaller var.

Daimî hizmetinde bulunan talebeleri

Üstad'ın, Emirdağ'daki İkameti Sırasında O'nun ve Talebelerinin Yazdığı Mektuplardan Bir Kısmı

Emirdağ'daki kardeşlerime,

Benim hakkımda evham edenlere deyiniz ki:

Biz, hizmet ettiğimiz bu adamın yirmi senelik hayatının bütün mahrem ve gayr-i mahrem mektuplarını ve kitaplarını ve esrarını hükûmet şiddetli taharriyatla elde etti. Dokuz ay; hem Isparta, hem Denizli, hem Ankara adliyeleri tetkikten sonra, birtek gün cezayı, birtek talebesine vermeyi mûcip bir madde –beş sandık kitaplarında ve evraklarında– bulunmadı ki, hem Ankara ehl-i vukufu, hem Denizli Mahkemesi ittifakla beraatine karar verdiler.

Hem, bu zarurî işlerini ihtiyarlığına hürmeten gördüğümüz adam, mahkemece dâvâ etmiş ve bütün hazır arkadaşlarını şahit gösterip, tasdik ettirmiş ki: Yirmi senedir hiçbir gazeteyi ve siyasî eserleri ne okumuş, ne sormuş, ne bahsetmiş; ve on senedir, hükûmetin iki reisinden ve bir vali ve bir mebusundan başka hiçbir erkânı ve büyük memurlarını bilmiyor ve tanımıyor ve tanımaya merak etmemiş. Ve üç senedir Harb-i Umumî'yi ne sormuş, ne bilmiş, ne merak etmiş, ne radyo dinlemiş. Ve intişar eden yüz otuz telifatından, yirmi sene zarfında yüz bin adamın dikkatle okudukları hâlde ne idareye, ne âsâyişe, ne vatana, ne millete hiçbir zararı, hükûmet görmemiş. Beş vilâyetin dikkatli zabıtaları ve taharri memurları ve mahkeme işiyle iştigal eden üç vilâyetin ve merkez-i hükûmetin dört adliyelerinin ağır ceza mahkemeleri en ufak bir suç bulmamış ki, tahliyelerine mecbur oldular.

Eğer bu adamın dünya iştahı ve siyasete meyli olsaydı, hiç imkânı var mı ki, bir tereşşuhâtı ve emâreleri bulunmasın? Hâlbuki mahkeme safahatında hiçbir emâre bulamadılar ki, muannit bir müddeiumumî, mecbur olup vukuat yerinde imkânatı istimâl ederek mükerreren iddianamesinde "Yapabilir" demiş ve "Yapmış" dememiş. "Yapabilir" nerede, "Yapmış" nerede? Hattâ mahkemede Said ona demiş: "Herkes bir katli yapabilir; bu iddianızla herkesi ve sizi mahkemeye vermek lâzım geliyor..."

Elhâsıl: Ya bu adam tam divanedir ki, bu derece dehşetli umûr-u dünyaya karşı lâkayt kalıyor; veyahut bu vatanın ve bu milletin en büyük bir saadetine ihlâsla çalışmak için, hiçbirşeye tenezzül etmez ve ehemmiyet vermez. Öyleyse bunu tâciz ve tazyik etmek, vatan ve millete ve âsâyişe bir nevi ihanettir. Ve onun hakkında bu çeşit evham etmek, bir divaneliktir.

Kendi Kendime Bir Hasbihâldir

(Bu hasbihâli Ankara makamatına işittirmeyi, ıslahtan sonra sizin tensibinize havale ederim.)

Hâkim, kendisi müddeî olsa, elbette "Kimden kime şekvâ edeyim, ben dahi şaştım." benim gibi biçarelere dedirtir. Evet, şimdiki vaziyetim hapisten çok ziyade sıkıntılıdır. Bir günü, bir ay haps-i münferit kadar beni sıkıyor. Bu gurbet ve ihtiyarlık ve hastalık ve yoksulluk ve zâfiyetle, kışın şiddeti içinde herşeyden men edildim. Bir çocukla bir hastalıklı adamdan başka kimse ile görüşmem. Zaten ben, tam bir haps-i münferitte yirmi seneden beri azap çekiyorum. Bu hâlden fazla bana tecrit ve tarassutlarıyla sıkıntı vermek ise, gayretullaha dokunup, bir belâya vesile olmasından korkulur. Mahkemede dediğim gibi, nasıl ki dört defa dehşetli zelzeleler, bize zulmen taarruzun aynı zamanında gelmesi gibi pek çok vukuat var... Hattâ tahmin ederim ki; benim hukukumu muhafaza ve beni himaye etmek için çok güvendiğim Afyon Adliyesi, Denizli Mahkemesi'ndeki Risale-i Nur hakkında müracaatıma bilâkis ehemmiyet vermedi, beni me'yus etti, adliyenin yangınına bir vesile oldu ihtimali var.

Ben derim ki: Benim hakkımda vicdanlı ve insaniyetli olan bu kazanın hükûmeti, zabıta ve adliyesiyle beraber beni tam himaye etmek, en ehemmiyetli bir vazifesidir. Çünkü yirmi senelik bütün eserlerimi ve mektuplarımı üç adliye ve merkez-i hükûmet dokuz ay tetkikten sonra beraatimize ve tahliyemize karar verdi. Fakat, ecnebî menfaati hesabına ve bu millet ve bu vatanın pek büyük zararına çalışan bir gizli komite, bizim beraatimizi bozmak için, her tarafta, habbeyi kubbe yaparak bir kısım memurları aleyhime evhamlandırdılar. Bir maksatları, "Benim sabrım tükensin, artık yeter." dedirtsinler. Zaten onların şimdi benden kızdıklarının bir sebebi, sükûtumdur, dünyaya karışmamaktır. Âdetâ "Niçin karışmıyorsun? Tâ karışsın, maksadımız yerine gelsin." diyorlar…

Aleyhime hükûmetin bir kısım memurlarını evhamlandırmakta istimâl ettikleri bir-iki desiselerini beyan ediyorum.

Derler: "Said'in nüfuzu var. Eserleri hem tesirli, hem kesretlidir. Ona temas eden, ona dost olur. Öyleyse, onu herşeyden tecrit etmek ve ihanet etmekle ve ehemmiyet vermemekle ve herkesi ondan kaçırmakla ve dostlarını ürkütmekle nüfuzunu kırmak lâzımdır." diye hükûmeti şaşırtır, beni de dehşetli sıkıntılara sokarlar.

Ben de derim: Ey bu millet ve vatanı seven kardeşler! Evet, o münafıkların dedikleri gibi, nüfuz var. Fakat benim değil, belki Risale-i Nur'undur. Ve o kırılmaz; ona iliştikçe kuvvetleşir. Ve millet ve vatan aleyhinde hiçbir vakit istimâl edilmemiş ve edilmez ve edilemez. İki adliye, on sene fasılayla şiddetli ve hiddetli yirmi senelik evrakımı tetkikât neticesinde, bir hakikî sebep cezamıza bulmaması, bu dâvâya cerh edilmez bir şahittir.

Evet, eserler tesirlidir. Fakat, millet ve vatanın tam menfaatine ve hiçbir zarar dokundurmadan yüz bin adama kuvvetli iman-ı tahkikî dersi vermekle, saadet ve hayat-ı ebediyelerine tam hizmette tesirlidir. Denizli hapishanesinde, kısmen ağır ceza ile mahkûm yüzler adam, yalnız "Meyve Risalesi"yle gayet uslu ve mütedeyyin sûretine girmeleri, hattâ iki-üç adamı öldürenler, onun dersiyle daha tahta bitini de öldürmekten çekinmeleri ve o hapishane müdürünün ikrarıyla, hapishanenin bir terbiye medresesi hükmünü alması, bu müddeaya reddedilmez bir senettir, bir hüccettir.

Evet, beni herşeyden tecrit etmek, işkenceli bir azap ve katmerli bir zulümdür ve bu millete gadirli bir hıyanettir. Çünkü otuz-kırk sene, hayatımı bu millet içinde geçirdiğim hâlde, temasımdan hiç zarar görmediğine ve bu dindar millet çok muhtaç olduğu kuvve-i mâneviye ve tesellî ve kuvvet-i imaniye menfaatini gördüğüne kat'î bir delili, bu kadar aleyhimde olan şiddetli propagandalara bakmayarak her tarafta Risale-i Nur'a fevkalâde teveccüh ve rağbet göstermeleri.. hattâ itiraf ederim, yüz derece haddimden ziyade lâyık olmadığım büyük iltifat etmesidir.

Ben işittim ki, benim iâşeme ve istirahatime buradaki hükûmet müracaat etmiş, kabul cevabı gelmiş. Ben bunların insaniyetine teşekkürle beraber, derim:

"En ziyade muhtaç olduğum ve hayatımda en esaslı düstur olan, hürriyetimdir. Asılsız evham yüzünden, emsâlsiz bir tarzda hürriyetimin kayıtlar ve istibdatlar altına alınması, beni hayattan cidden usandırıyor. Değil hapis ve zindanı, belki kabri bu hale tercih ederim. Fakat, hizmet-i imaniyede ziyade meşakkat ise ziyade sevaba sebep olması bana sabır ve tahammül verir. Madem bu insaniyetli zatlar benim hakkımda zulmü istemiyorlar, en evvel benim meşrû dairedeki hürriyetime dokundurmasınlar. Ben ekmeksiz yaşarım, hürriyetsiz yaşayamam."

Evet, on dokuz sene bu gurbette yalnız iki yüz banknot ile, şiddetli bir iktisat ve kuvvetli bir riyâzet içinde kendini idare ederek, hürriyetini ve izzet-i

ilmiyesini muhafaza için kimseye izhar-ı hâcet etmeyen ve minnet altına girmeyen ve sadaka ve zekât ve maaş ve hediyeleri kabul etmeyen bir adam, elbette iâşeden ziyade, adalet içinde hürriyete muhtaçtır. Evet, emsâlsiz bir tazyik altındayım. Bir-iki cüz'î numûnesini beyan ediyorum:

Birisi: Mahkemece, Risale-i Nur'un ilmî bir müdafaanamesi ve Ankara'nın yedi makamatına ve Reisicumhura müdafaatımla beraber gönderilen ve neticede Ankara ehl-i vukufunun takdiriyle beraatimize bir sebep olan ve hapis arkadaşlarımın bana bir yâdigâr ve hatıra olmak üzere güzel yazılarıyla birkaç nüshası yazılan ve elimde bulunan ve Denizli zabıtası görüp ilişmeyen ve Afyon polishanesinde bir gece ve buranın zabıtasında da açık olarak bir gece kalan "Meyve Risalesi" ile "Müdafaaname"yi, hergün endişeler içinde, bunları da elimden almasınlar diye saklıyordum. Belki beni taharri edecekler telâşıyla, bu gurbette tanımadığım adamlara, bunları sakla diyemediğimden çok üzülüyordum.

İkincisi: Denizli Mahkemesi hiç ilişmediği ve Eskişehir Mahkemesi yalnız birtek kelimesine ilişip, birtek harfle cevabını alan "İhtiyarlar Risalesi"ni, İstanbullu bir adam, burada, bir adamdan alıp İstanbul'a götürmüş. Her nasılsa aleyhimdeki bir dinsizin eline geçmiş. Habbeyi on kubbe yaparak vilâyet zabıtasını şaşırtıp, "Kiminle görüşüyor, yanına kimler gidiyor?" diye beni sıkmaya başladılar. Her ne ise... Bunlar gibi çok acı numûneler var… Fakat en mânâsızı budur ki; beni konuşturmamak için, hizmetimde bir çocukla bir hastalıklı adamdan başka herkesi ürkütüp, benden kaçırtmalarıdır.

Ben de derim:

On adamın benden çekinmeleri yerine, on binler, belki yüz binler müslüman, Risale-i Nur'un dersine hiçbir mâniye ehemmiyet vermeyerek devam ediyorlar. Hem bu memlekette, hem hariç âlem-i İslâm'da çok kuvvetli hakikatleri ve çok kıymetli faydaları için tam bir revaçla intişar eden Risale-i Nur'un binler nüshalarından herbiri, benim yerimde, benden mükemmel konuşuyor. Benim susmamla, onlar susmaz ve susturulmazlar.

Hem, madem mahkemece isbat edilmiş ki, yirmi seneden beri siyasetle alâkamı kestiğim ve hiçbir emâre aksine zuhur etmediği hâlde, elbette benimle görüşenden tevehhüm etmek pek mânâsızdır.

("Kendi Kendime Hasbihâl" namındaki parçaya lâhika olarak)

Adliye Vekiliyle ve Risale-i Nur'la Alâkadar Mahkemelerin Hakimleriyle Bir Hasbihâldir

Efendiler! Siz, niçin sebepsiz bizimle ve Risale-i Nur'la uğraşıyorsunuz? Katiyen size haber veriyorum ki: Ben ve Risale-i Nur, sizinle değil mübâreze, belki sizi düşünmek dahi vazifemizin haricindedir. Çünkü Risale-i Nur ve hakikî şâkirtleri, elli sene sonra gelen nesl-i âtiye gayet büyük bir hizmet ve onları büyük bir vartadan ve millet ve vatanı büyük bir tehlikeden kurtarmaya çalışıyorlar. Şimdi bizimle uğraşanlar, o zaman kabirde elbette toprak oluyorlar. Farz-ı muhâl olarak, o saadet ve selâmet hizmeti bir mübâreze olsa da, kabirde toprak olmaya yüz tutanları alâkadar etmemek gerektir.

Evet, Hürriyetçilerin ahlâk-ı içtimaiyede ve dinde ve seciye-i milliyede bir derece lâubalilik göstermeleriyle, yirmi-otuz sene sonra dince, ahlâkça, namusça şimdiki vaziyeti gösterdiği cihetinden, şimdiki vaziyette de, elli sene sonra bu dindar, namuskâr, kahraman seciyeli milletin nesl-i âtisi, seciye-i diniye ve ahlâk-ı içtimaiye cihetinde ne şekle girecek, elbette anlıyorsunuz. Bin seneden beri bu fedakâr millet, bütün ruh u canıyla Kur'ân'ın hizmetinde emsâlsiz kahramanlık gösterdikleri hâlde, elli sene sonra o parlak mâzisini dehşetli lekedar, belki mahvedecek bir kısım nesl-i âtinin eline elbette Risale-i Nur gibi bir hakikati verip, o dehşetli sukuttan kurtarmak en büyük bir vazife-i milliye ve vataniye bildiğimizden, bu zamanın insanlarını değil, o zamanın insanlarını düşünüyoruz.

Evet, efendiler! Gerçi Risale-i Nur sırf âhirete bakar; gayesi rızâ-yı ilâhî ve imanı kurtarmak ve şâkirtlerinin ise, kendilerini ve vatandaşlarını idam-ı ebedîden ve ebedî haps-i münferitten kurtarmaya çalışmaktır. Fakat dünyaya ait ikinci derecede gayet ehemmiyetli bir hizmettir; ve bu millet ve vatanı anarşilik tehlikesinden ve nesl-i âtinin biçareler kısmını dalâlet-i mutlakadan kurtarmaktır. Çünkü bir müslüman başkasına benzemez. Dini terk edip İslâmiyet seciyesinden çıkan bir müslim dalâlet-i mutlakaya düşer, anarşist olur, daha idare edilmez.

Evet, eski terbiye-i İslâmiye'yi alanların yüzde ellisi meydanda varken ve an'anât-ı milliye ve İslâmiye'ye karşı yüzde elli lâkaytlık gösterildiği hâlde, elli sene sonra yüzde doksanı nefs-i emmâreye tâbi olup, millet ve vatanı anarşiliğe sevk etmek ihtimalinin düşünülmesi ve o belâya karşı bir çare taharrisi,

yirmi sene evvel beni siyasetten ve bu asırdaki insanlarla uğraşmaktan katiyen menettiği gibi; Risale-i Nur'u, hem şâkirtlerini, bu zamana karşı alâkalarını kesmiş; hiç onlarla ne mübâreze, ne meşguliyet yok.

Madem hakikat budur; adliyelerin, değil beni ve onları itham etmek, belki Risale-i Nur'u ve şâkirtlerini himaye etmek en birinci vazifeleridir. Çünkü onlar bu millet ve vatanın en büyük bir hukukunu muhafaza ettiklerinden, onların karşısında, bu millet ve vatanın hakikî düşmanları Risale-i Nur'a hücum edip, adliyeyi şaşırtıp, dehşetli bir haksızlığa ve adaletsizliğe sevk ediyorlar. Küçücük iki numûnesini beyan ediyorum.

Ezcümle: Hapisteki arkadaşlarımdan, selâm-kelâmdan ibaret ve Arabî bir risalemin fiyatı olan on banknotu, buradaki bir adama gönderip; tâ Isparta'da tab' masrafını veren o nüshalar sahibine verilsin diyen mektubu yüzünden hem adliye, hem hükûmet bana sıkıntılar verip, hem vasıta olan adamı taharri etti. Bu sinek kanadı kadar ehemmiyeti olmayan bir âdi mektubu, hem altı ay zarfında bir tek âdi muhabereyi bu kadar büyük bir mesele sûretine getirmek, elbette adliyenin şerefine, haysiyetine yakışmaz.

İkinci numûne: Benim gibi garip, ihtiyar ve zayıf ve beraat etmiş bir misafire, herkesi, hattâ hizmetçilerini resmen propaganda ile ondan ürkütmek, kendini perişan bir vaziyete sokmak, bu vilâyetteki hükûmetin hamiyet-i milliyesine yakışmadığından, sinek kanadı kadar mevhum bir zarara dağ gibi ehemmiyet verip aleyhimde resmen propaganda yapmak, "Kiminle görüşüyor ve yanına kim gidiyor?" diye herkese bir telâş vermek, hükûmetin hikmeti ve hâkimiyeti bu acip hâlete elbette tenezzül etmemek gerektir. Her neyse.. Bu iki madde gibi, muttali olanlara hayret veren çok maddeler var…

Efendiler! Dalâlet ve fenalıklar cehaletten gelse, def etmesi kolaydır. Fakat fenden, ilimden gelen dalâletin izalesi çok müşküldür. Bu zamanda dalâlet fenden, ilimden geldiği için, ancak onları izale etmeye ve nesl-i âtiden o belâya düşen kısmını kurtarmaya, karşılarında dayanmaya Risale-i Nur gibi her cihetle mükemmel bir eser lâzımdır. Risale-i Nur'un bu kıymette olduğuna delil şudur ki:

Yirmi seneden beri, benim şiddetli ve kesretli bulunan muarızlarım ve şiddetli tokatlarını yiyen filozofların hiçbirisi, Risale-i Nur'a karşı çıkmamış ve cerh edememiş ve çıkamaz. Ve dokuz ay, üç adliye ve merkez-i hükûmet ehl-i vukufu, yüz kitaptan ibaret eczalarında, bizi mesul edecek bir tek madde bulamamalarıdır. Ve binler ehl-i dikkat olan Risale-i Nur şâkirtlerine kanaat-i kat'iye veren, "İşarât-ı Kur'âniye" ve "İhbarat-ı Gaybiye-i Aleviye ve

Gavsiye"nin, bu asırda Risale-i Nur'un ehemmiyetine ve makbuliyetine imza basmalarıdır.

Evet, adliyeler, hukukları muhafaza etmek ve haksızları tecavüzden durdurmak, vazifeleri olmak cihetiyle, Risale-i Nur'un yüz risalesi, yirmi senede yüz bin adamın saadetlerine hizmet ettiği sabit olmakla beraber; on seneden beri, iki mahkeme ve merkez-i hükûmet ve birkaç vilâyetin zabıtaları ve Denizli Mahkemesi münasebetiyle dokuz ay bütün mahrem ve gayr-i mahrem evraklarımızda ve risalelerde millete ve vatana bir zararlı maddeyi ve mûcib-i ceza bir yanlış görmediğinden, elbette Risale-i Nur'un bu vatanda gayet küllî ve büyük hukuku var. Bu küllî ve çok ehemmiyetli hukuku nazara almayıp, âdi evraklar gibi müsadere ederek, millete ve takviye-i imana muhtaç biçarelere pek büyük bir haksızlığı nazara almamak ve âdi bir adamın cüz'î ve küçük bir hakkını ehemmiyetle nazara almak, adliyenin mâhiyetine ve adaletin hakikatine hiçbir cihetle yakışmaz diye size hatırlatıyoruz.

Doktor Duzi'nin ve sair zındıkların eserlerine ilişmemek, Risale-i Nur'a ilişmek, gazab-ı ilâhînin celbine bir vesile olabilir diye korkuyoruz. Cenab-ı Hak size insaf ve merhamet ve bize de sabır ve tahammül ihsan eylesin, âmîn…

Gayr-i resmî, fakat tecrid-i mutlakta
Said Nursî

Bu istida, üç makamata gönderilmiştir. Oradaki kardeşlerime bir me'haz olmak için gönderildi.

Yirmi seneden beri sabredip sükût eden bir mazlumun şekvâsını dinlemenizi istiyorum:

Hürriyetin en geniş sûretini veren cumhuriyet hükûmetinde herbir hürriyetten men edilmekle beraber, düşmanlarım, benim aleyhime her cihetle serbest olarak beni eziyorlar. Hürriyet-i vicdan ve hürriyet-i fikr-i ilmiyeyi temin eden cumhuriyet hükûmeti, ya beni tam himaye edip, garazkâr, evhamlı düşmanlarımı sustursun veyahut bana, düşmanlarım gibi hürriyet-i kalem verip, müdafaatıma yasak demesin. Çünkü resmen, perde altında her muhabereden men'im için postahanelere gizli emir verilmiş. Su ve ekmeğimi getiren birtek çocuktan başka kimseyle beni görüştürmemek için tenbihat verildiği bir zamanda, eskiden beri benim muarızlarım fırsat bulup, tam Mahkeme-i Temyiz'in beraatimizi tasdik ederek, mahkemedeki ehl-i vukufun tahsin

ettikleri kitaplarımı almayı beklerken, o düşmanlarım, hiç münasebetim olmayan bir-iki mahrem risalelerimi verdirip, sonra meslekçe benim aleyhimde bir-iki ehl-i vukufun eline geçirip, aleyhimde fena bir rapor hazırladıklarını işittim. Daha sabır ve tahammülüm kalmadı. Ben Hükûmet-i Cumhuriye'nin bütün erkânlarına, belki dünyaya ilân ediyorum ki:

Kur'ân-ı Hakîm'in sırr-ı hakikatiyle ve i'câzının tılsımıyla, benim ve Risale-i Nur'un programımız ve mesleğimiz ve bilfiil semeresini gördüğümüz ve çalıştığımız ve gaye-i hareketimiz ve hedefimiz, ölümün idam-ı ebedîsinden iman-ı tahkikî ile biçareleri kurtarmak ve bu mübarek milleti de her nevi anarşilikten muhafaza etmektir.

İşte Risale-i Nur, üç ehl-i vukuf heyetinin ve üç mahkemenin incelemesinden geçtiği hâlde, bu iki vazife-i kudsiyeden başka, kasdî olarak dünyaya, idareye, âsâyişe dokunacak ciheti olmadığına, yirmi senelik hayatım ve yüz otuz Risale-i Nur, meydanda, cerh edilmez bir hüccettir. Evet, mahkemece dâvâ ettiğim ve benimle münasebettar bütün dostlarımın tasdiki altında, yirmi seneden beri hiç müracaat etmeyen ve on seneden beri hükûmetin erkânlarını –birkaçı müstesna olarak– bilmeyen ve dört seneden beri Dünya Harbi'nden ve hadisatından hiç haber almayan ve merak etmeyen bu biçare mazlum Said, hiç imkânı var mı ki, ehl-i siyasetle uğraşsın ve idareye ilişsin ve âsâyişin ihlâline meyli bulunsun... Eğer zerre miktar bulunsaydı, "Karşımda kimler var, dünyada neler oluyor, bana kim yardım edecek?" diye soruşturacaktı, merak edecekti, karışacaktı, hilelerle büyüklere hulûl edecekti.

En elîm cüz'î bir hâdise şudur ki: "Bir tecrid-i mutlak içinde, her muhabereden kesilmiş vaziyetimden kurtulmak için hapse girmeye bir bahane bulunuz ki beni hapse alsınlar, bu azaptan kurtulayım" diye bazı dostlarıma bir gizli mektup elden göndermiştim. Tâ, benim hayatımın sermayesi ve neticesi ve gayet ziynetli bir sûrette tezyin edilmiş Risale-i Nur'dan, Denizli'de mahkemede bulunan kitaplarıma yakın olayım ve teslim almaya çalışayım. Maatteessüf, aleyhime olan oradaki ehl-i vukuftan birtek adam beni müdafaa ederken, o dahi mektubumu görüp, hapse girmem için aleyhime hüküm vermeye mecbur olmuş.

Beni hapislere sokan muarızlarımın bir bahaneleri de –o mahkemede ondan beraat kazandığım– "tarikatçılık"tır. Hâlbuki, Risale-i Nur'da daima dâvâ edip demişim: "Zaman tarikat zamanı değil, belki imanı kurtarmak zamanıdır. Tarikatsiz cennete gidenler çoktur, imansız cennete giden yoktur" diye bütün kuvvetimizle imana çalışmışız. Ben hocayım, şeyh değilim. Dünyada bir

hanem yok ki, nerede tekkem olacak? Bu yirmi sene zarfında, bir tek adam yok ki, çıksın desin: "Bana tarikat dersi vermiş." Ve mahkemeler ve zabıtalar bulmamışlar. Yalnız eskiden yazdığım tarikatlerin hakikatlerini ilmen beyan eden "Telvihat Risalesi" var ki, bir ders-i hakikattir ve yüksek bir ders-i ilmîdir, tarikat dersi değildir.

Hürriyet-i vicdanı esas tutan hükûmet-i cumhuriyenin, elbette bu milletin milyarlar ecdadının ruhları bağlandığı bir hakikate ve onun yolunda dünyaya meydan okudukları ve iman-ı tahkikîyi galibâne felsefeye karşı isbat eden bir eseri ve hâdimlerini himaye etmek, ehemmiyetli bir vazifesidir. Yoksa, o zayıf hâdimin ellerini bağlayıp, binler düşmanlarını ona saldırtmaya, hiçbir vecihle o cumhuriyetin düsturları müsaade etmez… Cumhuriyet beni dinleyecek, diye şekvâmı yazdım. Evet, حَسْبُنَا اللهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ[1] derim.

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[2]

اَلسَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكَاتُهُ[3]

Aziz, sıddık kardeşlerim,

(Hem mânevî, hem maddî bir kaç cihette sorulan bir suâle mecburiyet tahtında bir cevaptır.)

Suâl: Neden, ne dahilde, ne hariçte bulunan cereyanlara ve bilhassa siyasetli cemaatlere hiçbir alâka peydâ etmiyorsun? Ve Risale-i Nur ve şâkirtlerini mümkün olduğu kadar o cereyanlara temastan men ediyorsun? Hâlbuki, eğer temas etsen ve alâkadar olsan, birden binler adam Risale-i Nur dairesine girip, parlak hakikatlerini neşredeceklerdi; hem bu kadar sebepsiz sıkıntılara hedef olmayacaktın.

Elcevap: Bu alâkasızlık ve içtinabın en ehemmiyetli sebebi; *mesleğimizin esası olan ihlâs bizi men ediyor.* Çünkü bu gaflet zamanında, hususan tarafgirâne mefkûreler sahibi, herşeyi kendi mesleğine âlet ederek, hattâ dinini ve uhrevî harekâtını da o dünyevî mesleğe bir nevi âlet hükmüne getiriyor. Hâlbuki, hakâik-i imaniye ve hizmet-i nuriye-i kudsiye, kâinatta hiçbir şeye âlet olamaz. Rıza-yı ilâhîden başka bir gayesi olamaz. Hâlbuki şimdiki

1 "Allah bize yeter. O ne güzel vekildir!" (Âl-i İmran sûresi, 3/173)

2 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

3 Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi üzerinize olsun.

cereyanların tarafgirâne çarpışmaları hengâmında bu sırr-ı ihlâsı muhafaza etmek, dinini dünyaya âlet etmemek müşkülleşmiş. En iyi çare, cereyanların kuvveti yerine, inâyet ve tevfik-i ilâhiyeye dayanmaktır.

İçtinabımızın çok sebeplerinden bir sebebi de, Risale-i Nur'un dört esasından birisi olan "şefkat etmek, zulüm ve zarar etmemektir." Çünkü وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ أُخْرٰى[1] yani, *"Birisinin hatâsıyla, başkası veya akrabası hatakâr olmaz, cezaya müstehak olmaz"* olan düstur-u irade-i ilâhiyeye karşı, bu zamanda إِنَّهُ كَانَ ظَلُومًا جَهُولًا[2] sırrıyla şedit bir zulümle mukabele eder. Tarafgirlik hissiyle, bir câninin hatâsıyla, değil yalnız akrabasına, belki taraftarlarına dahi adâvet eder. Elinden gelse zulmeder. Elinde hüküm varsa, bir adamın hatasıyla bir köye bomba atar. Hâlbuki bir mâsumun hakkı, yüz câni için feda edilmez; onların yüzünden ona zulmedilmez. Şimdiki vaziyet, yüz mâsumu birkaç câni için zararlara sokar.

Meselâ, hatâlı bir adama müteallik, biçare ihtiyar vâlide ve pederi ve mâsum çoluk-çocukları ezmek, perişan etmek, tarafgirâne adâvet etmek, şefkatin esasına zıttır.

Müslümanlar içinde tarafgirâne cereyanlar yüzünden, böyle mâsumlar zulümden kurtulamıyorlar. Hususan ihtilâle sebebiyet veren vaziyetler, bütün bütün zulmü dağıtır, genişletir. Cihad, dinî de olsa, kâfirlerin çoluk-çocuklarının vaziyetleri aynıdır. Ganimet olabilir; müslümanlar, onları kendi mülküne dahil edebilir. Fakat İslâm dairesinde birisi dinsiz olsa, çoluk çocuğuna hiçbir cihetle temellük edilmez, hukukuna müdahale edilmez. Çünkü o mâsumlar, İslâmiyet rabıtasıyla dinsiz pederine değil, belki İslâmiyet'le ve cemaat-i İslâmiye ile bağlıdır. Fakat, kâfirin çocukları, gerçi ehl-i necattırlar; fakat hukukta, hayatta pederlerine tâbi ve alâkadar olmasından, cihad harbinde o mâsumlar memlûk ve esir olabilirler.

Umum kardeşlerime birer birer selâm ve kârı binler olan Leyle-i Mirac'ınızı tebrik ederim. Merhum Hacı İbrahim'in, Refet Bey gibi müteallikatlarına benim tarafımdan tâziye edip deyiniz ki: "O merhum, Risale-i Nur talebeleri dairesi içindedir; daima onlara olan dualara mazhardır. Biz de hususî ona dua ederiz."

Said Nursî

---

1 En'âm sûresi, 6/164; İsrâ sûresi, 17/15; Fâtır sûresi, 35/18; Zümer sûresi, 39/7; Necm sûresi, 53/38.

2 "İnsan (bu emanetin hakkını gözetmediğinden) cidden çok zâlim, çok cahildir." (Ahzâb sûresi, 33/72).

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1]

اَلسَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكَاتُهُ[2]

(Bir suâle mecbûrî cevabın tetimmesidir)

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Bu yaz mevsimi, gaflet zamanı ve derd-i maişet meşgalesi hengâmı ve şuhûr-u selâsenin çok sevaplı ibadet vakti ve zemin yüzündeki fırtınaların silâhla değil, diplomatlıkla çarpışmaları zamanı olduğu cihetle, gayet kuvvetli bir metanet ve vazife-i nuriye-i kudsiyede bir sebat olmazsa, Risale-i Nur'un hizmeti zararına bir atâlet, bir fütur ve tevakkuf başlar.

Aziz kardeşlerim, siz kat'î biliniz ki, Risale-i Nur ve şâkirtlerinin meşgul oldukları vazife, rûy-u zemindeki bütün muazzam mesâilden daha büyüktür. Onun için, dünyevî merak-âver meselelere bakıp, vazife-i bâkiyenizde fütur getirmeyiniz. "Meyvenin Dördüncü Meselesi"ni çok defa okuyunuz; kuvve-i mâneviyeniz kırılmasın.

Evet, ehl-i dünyanın bütün muazzam meseleleri, fâni hayatta zâlimâne olan düstur-u cidal dairesinde, gaddarâne, merhametsiz ve mukaddesat-ı diniyeyi dünyaya feda etmek cihetiyle, kader-i ilâhî, onların o cinayetleri içinde, onlara bir mânevî cehennem veriyor. Risale-i Nur ve şâkirtlerinin çalıştıkları ve vazifedar oldukları fâni hayata bedel, bâki hayata perde olan ölümü ve hayat-ı dünyeviyenin perestişkârlarına gayet dehşetli ecel celladının, hayat-ı ebediyeye birer perde ve ehl-i imanın saadet-i ebediyelerine birer vesile olduğunu, iki kere iki dört eder derecesinde kat'î isbat etmektedir. Şimdiye kadar o hakikati göstermişiz.

Elhâsıl: Ehl-i dalâlet, muvakkat hayata karşı mücadele ediyorlar. Bizler, ölüme karşı nur-u Kur'ân ile cidaldeyiz. Onların en büyük meselesi –muvakkat olduğu için– bizim meselemizin en küçüğüne –bekaya baktığı için– mukabil gelmiyor. Madem onlar divanelikleriyle bizim muazzam meselelerimize tenezzül edip karışmıyorlar; biz, neden kudsî vazifemizin zararına onların küçük meselelerini merakla takip ediyoruz?

Bu âyet[3] لَا يَضُرُّكُمْ مَنْ ضَلَّ إِذَا اهْتَدَيْتُمْ ve usul-ü İslâmiyet'in ehemmiyetli

---

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

2 Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi üzerinize olsun.

3 Mâide sûresi, 5/105.

bir düsturu olan [1] اَلرَّاضِي بِالضَّرَرِ لَا يُنْظَرُ لَهُ yani, *"Başkasının dalâleti sizin hidayetinize zarar etmez; sizler, lüzumsuz onların dalâletleriyle meşgul olmayasınız"* düsturun mânâsı: *"Zarara kendi razı olanın lehinde bakılmaz. Ona şefkat edip acınmaz."*

Madem bu âyet ve bu düstur, bizi, zarara bilerek razı olanlara acımaktan men ediyor; biz de bütün kuvvetimiz ve merakımızla, vaktimizi kudsî vazifeye hasretmeliyiz. Onun haricindekileri mâlâyani bilip, vaktimizi zayi etmemeliyiz. Çünkü elimizde nur var, topuz yoktur. Biz tecavüz edemeyiz. Bize tecavüz edilse, nur gösteririz. Vaziyetimiz bir nevi nurânî müdafaadır.

Bu tetimmenin yazılmasının sebeplerinden birisi:

Risale-i Nur'un bir talebesini tecrübe ettim. Acaba bu heyecan, şimdiki siyasete karşı ne fikirdedir diye, Boğazlar hakkında boşboğazlığı münasebetiyle bir-iki şey sordum. Baktım, alâkadarâne ve bilerek cevap verdi. Kalben, "Yazık!" dedim. "Bu vazife-i nuriyede zararı olacak." Sonra şiddetle ikaz ettim.

أَعُوذُ بِاللهِ مِنَ الشَّيْطَانِ وَالسِّيَاسَةِ [2] bir düsturumuz vardır. Eğer insanlara acıyorsan, geçmiş düstur onlara merhamete liyâkatini selb ediyor. Cennet adamlar istediği gibi, cehennem de adam ister.

(Beşinci Şuâ'nın yine kısmen verdiği haberler tezahür ediyor.)

Said Nursî

Aziz, sıddık kardeşlerim,

.....

Hem bunu katiyen ilân ediyorum ki: Risale-i Nur, Kur'ân'ın malıdır. Benim ne haddim var ki, sahip olayım, tâ ki kusurlarım ona sirayet etsin. Belki o Nur'un kusurlu bir hâdimi ve o elmas mücevherat dükkânının bir dellâlıyım. Benim karma karışık vaziyetim ona sirayet edemez, ona dokunamaz. Zaten Risale-i Nur'un bize verdiği ders de, hakikat-i ihlâs ve terk-i enâniyet ve daima kendini kusurlu bilmek ve hodfuruşluk etmemektir. Kendimizi değil, Risale-i Nur'un şahs-ımânevîsini ehl-i imana gösteriyoruz. Bizler, kusurumuzu görene ve bize bildirene –fakat hakikat olmak şartıyla– minnettar oluyoruz, "Allah

[1] Bkz.: İmâm Rabbânî, *el-Mektûbât* 2/83 (49. Mektup).

[2] Şeytandan ve siyasetten Allah'a sığınırım.

razı olsun" deriz. Boynumuzda bir akrep bulunsa, ısırmadan atılsa, nasıl memnun oluruz; kusurumuzu –fakat garaz ve inat olmamak şartıyla ve bid'alara ve dalâlete yardım etmemek kaydıyla– kabul edip minnettar oluyoruz.

Aziz kardeşlerim,

.....

Müdâfaâtımda onlara cevaben demiştim ki:

Onlar bana ait değil ve o kerametlere sahip olmak benim haddim değil. Belki Kur'ân'ın mucize-i mâneviyesinin tereşşuhâtı ve lem'alarıdır ki; hakikî bir tefsiri olan Risale-i Nur'da kerametler şeklini alarak, şâkirtlerinin kuvve-i mâneviyelerini takviye etmek için ikrâmât-ı ilâhiye nev'indendir. İkramın ise, izharı bir şükürdür, caizdir, hem makbuldür.

Şimdi ehemmiyetli bir sebebe binâen cevabı bir parça izah edeceğim. Ve "Ne için izhar ediyorum.. ve ne için bu noktada bu kadar tahşidat yapıyorum.. ve ne için birkaç aydır bu mevzuda çok ileri gidiyorum.. ekser mektuplar o keramete bakıyor?" diye suâl edildi.

Elcevap: Risale-i Nur'un hizmet-i imaniyesinde, bu zamanda binler tahribatçılara mukabil, yüz binler tamiratçı lâzım gelirken.. hem benimle lâakal yüzer kâtip ve yardımcı bulunmak ihtiyaç varken.. değil çekinmek ve temas etmemek, belki millet ve ehl-i idare takdir ile ve teşvik ile yardım ve temas etmek zarurî iken.. ve o hizmet-i imaniyeyi, –hayat-ı bâkiyeye baktığı için– hayat-ı fâniyenin meşgalelerine ve faydalarına tercih etmek, ehl-i imana vâcib iken; kendimi misal alarak derim ki:

Beni her şeyden ve temastan ve yardımcılardan men etmek ile beraber aleyhimizde olanlar bütün kuvvetleriyle arkadaşlarımın kuvve-i mâneviyelerini kırmak.. ve benden ve Risale-i Nur'dan soğutmak.. ve benim gibi ihtiyar, hasta, zayıf, garip, kimsesiz bîçâreye, binler adamın göreceği vazifeyi başına yüklemek.. ve bu tecrit ve tazyiklerde maddî bir hastalık nev'inde insanlar ile temas ve ihtilattan çekilmeye mecbur olmak.. hem o derece tesirli bir tarzda halkları ürkütmek ki; en ziyade merbut görülen bazı dostları bana selâm vermemek, hattâ bazı, namazı da terk etmek derecesinde ürkütmekle kuvve-i mâneviyeyi kırmak cihetleriyle ve sebepleriyle, ihtiyârım haricinde bütün o mânilere karşı Risale-i Nur şâkirtlerinin kuvve-i mâneviyelerinin takviyesine medar ikrâmât-ı ilâhiyeyi beyan ederek Risale-i Nur etrafında mânevî bir tahşidat yaptırmak.. ve Risale-i Nur kendi kendine, tek başıyla, başkalarına

muhtaç olmayarak, bir ordu kadar kuvvetli olduğunu göstermek hikmetiyle bu çeşit şeyler bana yazdırılmış. Yoksa, hâşâ kendimizi satmak ve beğendirmek ve temeddüh etmek ve hodfürûşluk etmek ise; Risale-i Nur'un ehemmiyetli bir esası olan ihlâs sırrını bozmaktır. İnşaallah Risale-i Nur kendi kendine, hem kendini müdâfaa ettiği, hem kıymetini tam gösterdiği gibi, bizi de mânen müdâfaa edip kusurlarımızı affettirmeye vesile olacaktır.

Umum kardeşlerimin ve hemşirelerimin, hâssaten duaları makbul ve mübarek masumlar tâifesi[1] ve muhterem ihtiyarlar cemaatinden[2] her birerlerine, binler selâm ve dua ederek Ramazan-ı Şerif'lerini tebrik ederiz, dualarını rica ederiz.

Aziz kardeşlerim,

Risale-i Nur'un zuhurundan kırk sene evvel, geniş bir hiss-i kablelvuku, acip bir tarzda, hem bende, hem bizim köyde, hem nahiyemizde tezahür ettiğini şimdi bir ihtar-ı mânevî ile kat'î kanaatim gelmiş. Şefik ve kardeşim Abdülmecid gibi eski talebelerime bu sırrı fâş etmek isterdim. Şimdi Cenab-ı Hak sizlerde çok Abdülmecid'leri ve çok Abdurrahman'ları verdiği için, size beyan ediyorum:

Ben, on yaşında iken, büyük bir iftihar, hattâ bazen temeddüh sûretinde bir hâletim vardı. İstemediğim hâlde pek büyük bir iş ve büyük bir kahramanlık tavrını takınıyordum. Kendi kendime derdim: "Senin beş para kıymetin yok. Bu temeddühkârâne, hususan cesarette çok fazla gösterişin niçindir?" Bilmiyordum, hayret içindeydim. Bir-iki aydır o hayrete cevap verildi ki: Risale-i Nur, kablelvuku kendini ihsas ediyordu. Sen, âdi odun parçası gibi bir çekirdek iken, o firdevs salkımlarını bilfiil kendi malın gibi hiss-i kablelvuku ile hissedip hodfuruşluk ederdin.

Bizim Nurs köyümüz ise, hem eski talebelerim, hem hemşehrilerim biliyorlar ki, bizim köyümüz, fevkalâde gösteriş ve cesarette ileri göstermek için temeddühü çok severdiler; güya büyük bir memleketi fetheder gibi kahramanâne bir tavır almak istiyordular. Ben, hem kendime, hem onlara çok hayret ederdim. Şimdi hakikî bir ihtar ile bildim ki: O mâsum Nurslu insanlar, Nurs

---

1 Ümmet-i Muhammed'in günaha gözü açılmayan çocuklarının dualarının makbul olacağına dair bkz.: ed-Deylemî, *el-Müsned* 2/213.

2 Cenâb-ı Hakk'ın, dergâhına el açan yaşlı kimseleri eli boş çevirmekten haya ettiğine dair bkz.: et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-evsat* 5/270; et-Taberânî, *Müsnedü'ş-şâmiyyîn* 2/268.

karyesi; Risale-i Nur'un nuruyla büyük bir iftihar kazanacak; o vilayetin, nahiyenin ismini işitmeyen, Nurs köyünü ehemmiyetli tanıyacak diye bir hiss-i kablelvuku ile o nimet-i ilâhiyeye karşı teşekkürlerini temeddüh sûretinde göstermişler…..

….. Sizi eski talebelerim ve eski arkadaşlarım ve kardeşim ve biraderzâdem Abdülmecid ve Abdurrahman'lar bildiğimden, bu mahrem sırrı size açtım.

Evet, ben, yirmi dört saat evvel hassasiyetimle ve âsâbımın rutubetten tesiriyle rahmet ve yağmurun gelmesini hissettiğim gibi, aynen öyle de, ben ve köyüm ve nahiyem, kırk dört sene evvel Risale-i Nur'daki rahmet yağmurunu bir hiss-i kablelvuku ile hissetmişiz, demektir.

Umum kardeşlerimize ve hemşirelerimize selâm ve dua ederiz ve dualarınızı rica ederiz.

Said Nursî

(Büyük Bir Makamda Bir Kumandan ve Ehemmiyetli Bir Zâtın Ehemmiyetli Mektubuna Mecburi Bir Cevaptır)

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1]

اَلسَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكَاتُهُ[2]

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Bilmukabele, biz de Ramazanınızı tebrik ediyoruz. Rüyalarınız pek çok mübarektirler. İnşaallah, Cenab-ı Hak sizi büyük ihsanlara mazhar eyleyecek, diye bir işarettir.

Bence bu zamanda en büyük bir ihsan, bir vazife, imanını kurtarmaktır, başkaların imanına kuvvet verecek bir sûrette çalışmaktır. Sakın, benlik ve gurura medar şeylerden çekin. Tevazu, mahviyet ve terk-i enaniyet, bu zamanda ehl-i hakikate lâzım ve elzemdir. Çünkü bu asırda en büyük tehlike benlikten ve hodfuruşluktan ileri geldiğinden, ehl-i hak ve hakikat, mahviyetkârâne daima kusurunu görmek ve nefsini itham etmek gerektir. Sizin gibi ağır şerait içinde kahramancasına imanını ve

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

2 Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi üzerinize olsun.

ubudiyetini muhafaza etmesi, büyük bir makamdır. Senin rüyalarının bir tabiri de, bu noktadan seni tebşir etmektir.

Risale-i Nur eczalarında tarikat hakikatine dair "Telvihat-ı Tis'a" namındaki risaleyi elde edip bakınız. Hem, zatınız gibi metin ve imanlı ve hakikatli zatlar Risale-i Nur dairesine giriniz. Çünkü bu asırda Risale-i Nur, bütün tehacümata karşı mağlûp olmadı. En muannit düşmanlarına da serbestiyetini resmen teslim ettirdi. Hattâ iki seneden beri büyük makamatlar ve adliyeler, tetkikât neticesinde, Risale-i Nur'un serbestiyetini tasdik ve mahrem ve gayr-i mahrem bütün eczalarını sahiplerine teslime karar verdiler.

Risale-i Nur'un mesleği, sair tarikatlar, meslekler gibi mağlûp olmayarak, belki galebe ederek pek çok muannitleri imana getirmesi, pek çok hâdisâtın şehadetiyle, bu asırda bir mucize-i mâneviye-i Kur'âniye olduğunu isbat eder. O dairenin haricinde, ekseriyetle, bu memlekette, bu hususî ve cüz'î ve yalnız şahsî hizmet veya mağlûbane perde altında veya bid'alara müsamaha sûretinde ve te'vilât ile bir nevi tahrifat içinde hizmet-i diniye tam olamaz, diye hâdisat bize kanaat vermiş.

Madem sizde büyük bir himmet ve kuvvetli bir iman var; tam bir ihlâs ve tam bir mahviyetle, sebatkârâne Risale-i Nur'a şâkirt ol! Tâ binler, belki yüz binler şâkirtlerin şirket-i mâneviye-i uhreviyelerine hissedar ol! Tâ senin hayırların, iyiliklerin cüz'îyetten çıkıp küllîleşsin, âhirette tam kârlı bir ticaret olsun.

Said Nursî

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1] ، وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ[2]

اَلسَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكَاتُهُ[3]

Çok mübarek, çok kıymettar, çok sevgili Üstadım Hazretleri,

Elhamdülillâh, bu sene Isparta'daki talebelerinizi dünyevî meşağil daha çok gaflete sokmadı. Hizmet-i Nuriyedeki gayretlerimiz ciddî bir sûrette devam ediyor. Herbirimizin kalblerimizdeki Nur'a karşı incizap, sîmalarımızda okunuyor. Sanki bu talebelerinizin kalbleri sevinçle doludur.

---

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

2 "Hiç bir şey yoktur ki, O'nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor bulunmasın." (İsrâ sûresi, 17/44)

3 Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi üzerinize olsun.

Evet sevgili Üstadımız, bütün talebeleriniz hep birden diyorlar: Liyâkatsizliğimiz, hiçliğimizle beraber sâfiyane istihdam edildiğimiz bu hizmet-i Nuriyede bedî bir Üstada hem talebe, hem kâtip, hem muhatap, hem nâşir, hem mücahid, hem halka nâsih, hem Hakka âbid olmak gibi cihandeğer güzelliklerin hepsini birden bize veren Hazreti Allah'a ne kadar şükretsek azdır. Ve bu yapmak istediğimiz şükürler dahi, Hâlıkımızın fazlıyla kalbimize gelen bir ihsan olduğunu tahattur eden biz talebelerinizin kalblerini sürur ve sevinç dolduruyor. Mâsum Nursluların Üstadımızın küçüklüğünde geçirdikleri hayatın müteşekkirâne bir tarzı, hâl ve etvârımızda okunuyor. Hudutsuz şükürler, nihayetsiz senâlar olsun o Zât-ı Zülcelâle ki, bizleri cehl-i mutlak derelerinden, isyan ve küfran bataklıklarından lütuf ve keremiyle çıkarıp, gözleri kamaştıran en parlak bir Nur'a talebe etmiştir.

Eğer sevgili Üstadımız "iktiran" tâbir edilen iki nimetin beraber geldiğini daha evvelden bize izah etmeseydi, çok minnettarlıklarımızı kalblerimize tercüman olan kalemlerimizden okuyacaklardı.

Evet, sevgili Üstadımız, biz kendimize bakıyoruz, Risale-i Nur'a muhatap olamıyoruz. Buna rağmen, ihtiyaç şiddetlendikçe, Hâlık-ı Rahîm'in merhametli tecellîlerini müşahede ediyoruz.

Kalb-i Üstad, parlak bir ayna, bir mazhar, bir ma'kes; lisân-ı Üstad, âlî bir mübelliğ, bir muallim, bir mürşid; hâl-i Üstad, tecessüm etmiş en güzel bir örnek, bir numûne, bir misâl oluyor. Tavâif-i beşerin ihtiyaçları yazılıyor, gösteriliyor.

İşte, yedi seneden beri ateş püsküren zâlim beşerin hali, bugün daha çok ıztıraplı bir hale girmiş bulunuyor. Her bir zîidrak, acaba yarın ne olacak düşüncesiyle kulaklarını radyoların ağızlarına koymuşlar, mütehayyir duruyorlar. Şarkta Japonların mağlûp olmasıyla, dünyanın salâh-ı selâmete ve emn ü emâna kavuşması beklenirken, deccalane bir hareket şimalde kendini gösterdiği görülüyor. Şu vaziyet herkesi heyecana, endişeye sevk ediyor. İstikbalin zulmetlerine gittiği zannıyla, merakla radyoları takibe koşturuyor. Lillâhilhamd, Risale-i Nur, âlî beyanatıyla ruhlarımızı teskin ediyor, hakikî dersleriyle kalblerimizi tatmin ediyor.

İşte, bu günde meydana çıkan bu dehşetli cereyanı, ancak ve ancak Hıristiyanlık âleminin Müslümanlıkla ittihadı, yani İncil, Kur'ân ile ittihat ederek ve Kur'ân'a tâbi olması neticesi elde edilecek semâvî bir kuvvetle mağlûp edileceği iş'ar buyuruluyor ki, Hazreti İsa *(aleyhisselâm)*'ın da vürûduna intizar etmek zamanının geldiğini mânâ-yı işârî ile ihtar ediyor.

Mesmuâta göre, bugünkü Amerika, aktâr-ı âleme tetkikât için gönderdiği dört heyetten birisini, bugünkü beşeriyetin saadetini temin edecek sâlim bir din taharrisine memur etmiştir. Bu ise, müceddidliğini mahkeme lisanıyla her tarafa ilân eden Risale-i Nur, bu muztarip, perişan beşeriyetin en büyük bir saadeti olacağına imanımız pek kuvvetlidir.

Sevgili Üstadımız başımızda, ve en âlî hakikatleri taşıyan ve Kur'ân'ın en yüksek ve mübarek tefsiri bulunan Risale-i Nur elimizde oldukça, sevinçlerimiz had ve hududa alınmaz.

İşte bu hakikatlerin herbir cüzü sâha-yı faaliyete çıksa, her tarafta merakla, zevkle kendini okutturuyor. Buna bariz deliller pek çok var. Hususuyla, inkâr-ı haşir mefkûresini mağlûp eden Onuncu Söz matbu nüshaları ve bilhassa gizli tab edildiği hâlde kendini serbest okutan ve takviye-i imanda pek yüksek harikaları taşıyan *Âyetü'l-Kübrâ* risaleleri; ve inkâr-ı ulûhiyet mefkûresini zîr u zeber eden *Külliyat-ı Nur*, *Hüccetü'l-Bâliğa* ve *Meyve* gibi eczaları meydanda...

İnşaallah, Kur'ân'ın etrafına çevrilmek istenilen imansızlığın emansız sûrunu, Risale-i Nur temelinden kaldıracak, imansızlığın emânsız ateşini söndürüp, âb-ı hayat bahşeden şarâb-ı kevserini, bütün dünyaya emanlı iman vermekle içirecektir.

اَلْبَاقِي هُوَ الْبَاقِي[1]
Talebeniz
Hüsrev

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[2]

اَلسَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكَاتُهُ أَبَدًا دَائِمًا[3]

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Sizin, bayramlarınızı tekrar betekrar tebrik ediyoruz. Gayet ehemmiyetli iki meseleyi, sizlere –zekâvetinize itimaden– Risale-i Nur'da müteferrikan parçaları bulunmalarına binaen, gayet muhtasar konuşacağım.

Birincisi: Risale-i Nur'un hakikî ve hakikatli bir şâkirdi bulunan ve Kur'ân-ı Mucizü'l-Beyân'ın kâtibi, bu defa yazdığı mektupta, haddimden bin

1 Kendinden başka her şeyin fânî olduğu gerçek Bâkî, Allah'tır.
2 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.
3 Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi; sonsuza kadar sürekli üzerinize olsun.

derece ziyade hüsn-ü zannına istinaden, bir hakikat soruyor. Risale-i Nur'un şahs-ı mânevîsinin gayet ehemmiyetli ve kudsî vazifesini; ve hilâfet-i Nübüvvetin de gayet ulvî vazifelerinden bir vazifesini benim âdi şahsımda, Üstadı noktasından bir cilvesini gördüğünden, bana o hilâfet-i mâneviyenin bir mazharı nazarıyla bakmak istiyor.

Evvelâ: Bâki bir hakikat, fâni şahsiyetler üstüne bina edilmez. Edilse, hakikate zulümdür. Her cihetle kemalde ve devamda bulunan bir vazife, çürümeye ve çürütülmeye mâruz ve müptelâ şahsiyetlerle bağlanmaz; bağlansa, vazifeye ehemmiyetli zarardır.

Sâniyen: Risale-i Nur'un tezahürü, yalnız tercümanının fikriyle, veyahut onun ihtiyac-ı mânevî lisanıyla Kur'ân'dan gelmiş. Yalnız o tercümanın istidadına bakan feyizler değil, belki o tercümanın muhatapları ve ders-i Kur'ân'da arkadaşları olan hâlis ve metin ve sadık zatların o feyizleri ruhen istemeleri ve kabul ve tasdik ve tatbik etmeleri gibi çok cihetlerle, o tercümanın istidadından çok ziyade o Nur'ların zuhuruna medar oldukları gibi, Risale-i Nur'un ve şâkirtlerinin şahs-ı mânevîsinin hakikatini onlar teşkil ediyorlar. Tercümanının da içinde bir hissesi var. Eğer ihlâssızlıkla bozmazsa, bir tekaddüm şerefi bulunabilir.

Sâlisen: Bu zaman, cemaat zamanıdır. Ferdî şahısların dehası, ne kadar harika da olsalar, cemaatın şahs-ı mânevîsinden gelen dehasına karşı mağlûp düşebilir. Onun için, o mübarek kardeşimin yazdığı gibi, âlem-i İslâm'ı bir cihette tenvir edecek ve kudsî bir dehânın Nur'ları olan bir vazife-i imaniye, bîçare, zayıf, mağlûp, hadsiz düşmanları ve onu ihanetle, hakaretle çürütmeye çalışan muannit hasımları bulunan bir şahsa yüklenmez. Yüklense, o kusurlu şahıs ihanet darbeleriyle düşmanları tarafından sarsılsa, o yük düşer, dağılır.

Râbian: Eski zamandan beri çok zatlar, üstadını veya mürşidini veya muallimini veya reisini kıymet-i şahsiyelerinden çok ziyade hüsn-ü zan etmeleri, dersinden ve irşadından istifadeye vesile olması noktasında o pek fazla hüsn-ü zanlar bir derece kabul edilmiş, hilâf-ı vâkıadır, diye tenkit edilmezdi. Fakat şimdi, Risale-i Nur şâkirtlerine lâyık bir üstada muvâfık ulvî mertebe ve fazileti, bîçare, kusurlu bu şahsımda kabul ettikleri sebebiyle gayret ve şevkleriyle çalışmaları, bu noktada haddimden ziyade hüsn-ü zanları kabul edilebilir; fakat Risale-i Nur'un şahs-ı mânevîsinin malı olarak elimde bulunuyor diye bilmek gerektir. Fakat, başta zındıklar ve ehl-i dalâlet ve ehl-i siyaset ve ehl-i gaflet, hattâ sâfi-kalb ehl-i diyanet, şahsa fazla ehemmiyet verdikleri

cihetinde haksızlar, o şahsı çürütmekle hakikatlere darbe vurmak; ve o Nur'lara benim gibi bir bîçareyi mâden zannederek, bütün kuvvetleriyle beni çürütüp o Nur'ları söndürmeye ve sâfi-kalblileri de inandırmaya çalışıyorlar. Ezcümle, İkinci Mesele'de bir hâdise bu hakikati gösteriyor.

İkinci Mesele: Bayramın ikinci gününde, teneffüs için kırlara çıktığım zaman, ehemmiyetli bir memur tarafından beş vecihle kanunsuz bir taarruza mâruz kaldım. Cenab-ı Hak, rahmet ve keremiyle, belime, başıma yüklenen Risale-i Nur eczalarını ve ruhuma ve kalbime yüklenen şâkirtlerinin haysiyet ve izzet ve rahatlarını muhafaza için, fevkalâde bir tahammül ve sabır ihsan eyledi. Yoksa, bir plân neticesinde beni hiddete getirip, Risale-i Nur'un, bâhusus *Âyetü'l-Kübrâ*'nın fütuhatına karşı bir perde çekmek olduğu tahakkuk etti.

Sakın, sakın, hiç kederlenmeyiniz, merak etmeyiniz, hem telâş etmeyiniz, hem bana acımayınız. Şeksiz şüphesiz, inâyet-i ilâhiye perde altında bizi muhafaza etmekle وَعَسٰى أَنْ تَكْرَهُوا شَيْئًا وَهُوَ خَيْرٌ لَكُمْ[1] âyetine mazhar etsin.

Onların o plânları da yine akîm kaldı. Fakat bu vilâyette, doğrudan doğruya büyük bir makamdan kuvvet alıp şahsımla uğraşanlar var. Eğer mümkün olsa, buranın havasıyla hiç imtizaç edemediğim cihetini vesile edip, münasip bir yere naklime, Denizli Mahkemesini ve Ankara Temyiz Mahkemelerini vasıta yapıp çalışmak lâzım geliyor. Ben kendim yapamadığım için, benden, bana daha ziyade alâkadar Denizli dostları teşebbüs etseler iyi olur. Hiç olmazsa oranın hapsine, bir daha bahaneyle beni alsınlar.

Said Nursî

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[2]

Aziz, sıddık, sebatkâr, muhlis kardeşlerim,

Hem maddî, hem mânevî, hem nefsim, hem benimle, temas edenler gayet ehemmiyetli benden suâl ediyorlar ki: "Neden herkese muhalif olarak –hiç kimsenin yapmadığı gibi– sana yardım edecek çok ehemmiyetli kuvvetlere bakmıyorsun, istiğnâ gösteriyorsun? Ve herkes müştâk ve talip olduğu ve Risale-i Nur'un intişarına, fütuhatına çok hizmet edeceğine o Risale-i Nur

1 "Olur ki hoşlanmadığınız bir şey sizin için hayırlı olur." (Bakara sûresi, 2/216)

2 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

şâkirtlerinin hasları müttefik oldukları ve senden kabul ettikleri büyük makamları kabul etmiyorsun, şiddetle çekiniyorsun?"

Elcevap: Bu zamanda ehl-i iman öyle bir hakikate muhtaçtırlar ki, kâinatta hiçbir şeye âlet ve tâbi ve basamak olamaz; ve hiçbir garaz ve maksat onu kirletemez; ve hiçbir şüphe ve felsefe onu mağlûp edemez bir tarzda iman hakikatlerini ders versin. Umum ehl-i imanın bin seneden beri teraküm etmiş dalâletlerin hücumuna karşı imanları muhafaza edilsin.

İşte bu nokta içindir ki, dahilî ve haricî yardımcılara ve ehemmiyetli kuvvetlerine, Risale-i Nur ehemmiyet vermiyor, onları arayıp tâbi olmuyor.. tâ avâm-ı ehl-i imanın nazarında, hayat-ı dünyeviyenin bazı gayelerine basamak olmasın ve doğrudan doğruya hayat-ı bâkiyeden başka hiçbir şeye âlet olmadığından, fevkalâde kuvveti ve hakikati, hücum eden şüpheleri ve tereddütleri izale eylesin.

Amma, "Mânevî ve makbul ve zararsız ve bütün ehl-i hakikatin istedikleri nurânî makamlar ve uhrevî rütbelerden, hâlis kardeşlerimizden hüsn-ü zanla verilen ve ihlâsınıza zarar gelmediği hâlde, eğer kabul etsen, reddedilmeyecek derecede senetler, hüccetler bulunduğu hâlde; sen, değil tevazu ve mahviyetle, belki şiddet ve hiddetle ve o makamı sana veren kardeşlerinin hatırını kırmakla o rütbelerden ve makamlardan kaçıyorsun?"

Elcevap: Nasıl ki ehl-i hamiyet bir insan, dostların hayatını kurtarmak için kendini feda eder. Öyle de, ehl-i imanın hayat-ı ebediyelerini tehlikeli düşmanlardan muhafaza etmek için, lüzum olsa –hem lüzum var– kendim, değil yalnız lâyık olmadığım o makamları, belki hakikî hayat-ı ebediyenin makamlarını dahi feda etmeye, Risale-i Nur'dan aldığım ders-i şefkat cihetiyle terk ederim.

Evet, her vakit, hususan bu zamanda ve bilhassa dalâletten gelen gaflet-i umumiyede, siyaset ve felsefenin galebesinde ve enâniyet ve hodfuruşluğun heyecanlı asrında büyük makamlar herşeyi kendine tâbi ve basamak yapar. Hattâ dünyevî makamlar için dahi mukaddesatını âlet yapar. Mânevî makamlar olsa, daha ziyade âlet eder. Umumun nazarında kendini muhafaza etmek ve o makamlara kendini yakıştırmak için bazı kudsî hizmetlerini ve hakikatleri basamak ve vesile yapıyor diye itham altında kalıp, neşrettiği hakikatler dahi tereddütlerle revacı zedelenir. Şahsa, makama faydası bir ise, revaçsızlıkla umuma zararı bindir.

Elhâsıl: Hakikat-i ihlâs, benim için şan ve şerefe ve maddî ve mânevî rütbelere vesile olabilen şeylerden beni men ediyor. Hizmet-i Nuriyeye, gerçi büyük zarar olur; fakat, kemiyet keyfiyete nisbeten ehemmiyetsiz olduğundan, hâlis bir hâdim olarak, hakikat-i ihlâs ile, herşeyin fevkinde hakâik-i imaniyeyi on adama ders vermek, büyük bir kutbiyetle binler adamı irşad etmekten daha ehemmiyetli görüyorum.

Çünkü o on adam, tam o hakikati herşeyin fevkinde gördüklerinden, sebat edip, o çekirdekler hükmünde olan kalbleri, birer ağaç olabilirler. Fakat o binler adam, dünyadan ve felsefeden gelen şüpheler ve vesveselerle, o kutbun derslerini, "Hususî makamından ve hususî hissiyatından geliyor" nazarıyla bakıp, mağlûp olarak dağıtılabilirler diye, hizmetkârlığı, makamatlara tercih ediyorum.

Hattâ bu defa bana, beş vecihle kanunsuz, bayramda, düşmanlarımın plânıyla bana ihanet eden o mâlûm adama şimdilik bir belâ gelmesin diye telâş ettim. Çünkü mesele şaşalandığı için, doğrudan doğruya avâm-ı nas bana makam verip harika bir keramet sayabilirler diye, dedim: "Yâ Rabbi, bunu ıslah et veya cezasını ver. Fakat böyle kerametvâri bir sûrette olmasın."

Bu münasebetle birşeyi beyan edeceğim. Şöyle ki:

Bu defa mahkemeden bana teslim olunan talebelerin mektupları içinde, çok imzalar, üstünde bulunan bir mektup gördüm; belki lâhikaya girmiş. Risale-i Nur'un şâkirtlerinin maişet cihetindeki bereketine ve bazıların tokatlarına dairdi. Burada, aynen Kastamonu'daki tokat yiyenler gibi şüphe kalmamış. Beş adam, aynen burada da tokat yediler.

Said Nursî

(İstanbul'da Komünistler Aleyhindeki Hadiseyi Gören Risale-i Nur Talebelerinin Mektubundan Bir Parça)

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1]

Aziz kardeşlerim,

–لَهُ الْحَمْدُ وَالْمِنَّةُ[2]– Dün, Nur'un mânevî bir fütuhatı, bütün azamet ve dehşetiyle İstanbul'da görüldü. Küfr-ü mutlakı dünyaya, hususan âlem-i

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

2 Bütün şükür ve şükranlar Allah'adır, minnetin her türlüsü de sadece O'nadır.

İslâm'a yerleştirmek isteyen bir cemiyet ve onların nâşir-i efkârı ve mürevvic-i a'mâli olan bir-iki gazete matbaası ve kütüphanesi darmadağın edilerek, dinsiz yaptık, komünist yaptık zannedilen gençlik ve mekteplilerin ağzıyla ve harekâtıyla ve fiilleriyle protesto edildi. "Kahrolsun komünistlik" diye beddua edildi. Bu cemiyetin, binler lira maddî, milyonlar lira da manevî zararı oldu. "Ey Nurcular! Şimdi maddî imkân hâsıl olmuyor diye üzülmeyiniz. Nurun fütuhatı geniş bir sahada devam ediyor. Küllî bir muvaffakiyet hâsıl oluyor.

هٰذَا مِنْ فَضْلِ رَبِّي[1]

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[2]

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Birkaç aydan beri aleyhime çevrilen desiseleri meydana çıktı. Hıfz-ı ilâhî ile o musibet, yirmiden bire indi.

Hâlî zamanda camiye gidiyordum. Haberim olmadan, talebeler beni üşütmemek için, mahfelde bir kulübecik yapmıştılar. Ben de dört-beş gündür kendi kendime karar verdim, daha gitmeyeceğim. O mâlûm zâbit adam vasıta olup kulübeciği kaldırdılar. Bana da resmen tebliğ ettiler ki, "Daha camiye gitmeyeceksin." Fakat habbeyi kubbe yapıp bir heyecan verdiler. Hiçbir ehemmiyeti yok, hiç de merak etmeyiniz. Tahminimce, her tarafta haddimden pek fazla teveccüh-ü âmmeyi kırmak için, bana böyle bazı bahanelerle ihanet ediyorlar. Eski zamanımı düşünüp güya tahammül etmeyeceğim. Hâlbuki –Risale-i Nur'un selâmet ve intişarına halel gelmemek şartıyla– her gün bin ihanet ve tâzipler de gelse, Allah'a şükrederim. Ben ehemmiyet vermediğim gibi, buradaki talebeler de hiç sarsılmıyorlar. Çoktan beri beklediğimiz bu hâdise de inâyet-i ilâhiye ile hafif geçti.

Umum kardeşlerime birer birer selâm ve dua ediyoruz.

Said Nursî

---

1 "Bu, Rabbimin bir lütfudur..."

2 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

(Nur Talebelerini Risale-i Nur'dan Çekmek İsteyenlerin Desiselerini Beyan Edip, Öylelere Ne Şekilde Cevap Verilmesi Hakkında Üstadın Hülâsalı Bir Mektubu)

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1]

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Gayet ehemmiyetli bir meseleyi –bundan evvel size icmalen beyan ettiğim meseleyi– tekrar size söylememe kuvvetli, mânevî bir ihtar aldım. Şöyle ki:

Perde altındaki düşmanımız münafıklar, şimdiye kadar yaptıkları gibi, adliyeyi ve siyaset ve idareyi zahirî dinsizliğe âlet edip, bize hücumları akîm kaldığı; ve Risale-i Nur'un fütuhatına menfaati olan eski plânlarını bırakıp daha münafıkane ve şeytanı da hayrette bırakacak bir plân çevirdiklerine dair buralarda emareleri göründü.

O plânların en mühim bir esası, has, sebatkâr kardeşlerimizi soğutmak, fütur vermek, mümkünse Risale-i Nur'dan vazgeçirmektir. Bu noktada o kadar acip yalanları ve desiseleri istimâl ediyorlar ki, Isparta ve havalisi, Gül ve Nur fabrikasının kahraman şâkirtleri gibi, çelik ve demir gibi bir sebat ve sadakat ve metanet lâzım ki dayanabilsin. Bazı da dost sûretinde hulûl edip, korkutmak mümkünse, habbeyi kubbe edip evham veriyorlar. "Aman, aman! Said'e yanaşmayınız! Hükûmet tâkip ediyor." diye zayıfları vazgeçirmeye çalışıyorlar. Hattâ bazı genç talebelere, hevesâtlarını tahrik için, bazı genç kızları musallat ediyorlar. Hattâ Risale-i Nur erkânlarına karşı da, benim şahsımın kusurâtını, çürüklüğünü gösterip, zahiren dindar ehl-i bid'adan bazı şöhretli zatları gösterip, "Biz de müslümanız, din yalnız Said'in mesleğine mahsus değil" deyip, bize karşı perde altında cephe alan zındıklara ve anarşilik hesabına o safdil ehl-i diyanet ve hocaları âlet edip istimâl ediyorlar. İnşaallah bunların bu plânları da akîm kalacak. Böyle heriflere dersiniz:

"Biz, Risale-i Nur'un şâkirtleriyiz. Said de bizim gibi bir şâkirttir. Risale-i Nur'un menbaı, madeni, esası da Kur'ân'dır. Yirmi senedir emsâlsiz tetkikât ve takibatla beraber, kıymetini ve galebesini en muannit düşmana da isbat etmiştir. Onun tercümanı ve bir hizmetkârı olan Said ne hâlde olursa olsun, hattâ Said de –el-iyâzü billâh!– Risale-i Nur'un aleyhine dönse, bizim sadakatimiz ve alâkımızı inşaallah sarsmayacak." deyip, o kapıyı kaparsınız. Fakat,

[1] Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

mümkün olduğu kadar Risale-i Nur'la meşgul olmak, elinden gelirse yazmak, ve mübalâğalı propagandalara hiç ehemmiyet vermemek, ve eskisi gibi tam ihtiyat etmek gerektir.

Umum kardeşlerimize birer birer selâm ve dua ediyoruz.

Said Nursî

Bu vatandaki milletin en büyük kuvveti olan âlem-i İslâm'ın teveccühünü ve hamiyetini ve uhuvvetini kırmak ve nefret verdirmek için, siyaseti dinsizliğe âlet ederek, perde altında küfr-ü mutlakı yerleştirmek isteyenler, hükûmeti iğfal ve adliyeyi iki defadır şaşırtıp, der: "Risale-i Nur şâkirtleri, dini siyasete âlet eder; emniyete zarar vermek ihtimali var."

Hâlbuki, bu memlekete maddî ve manevî bereketi ve fevkalâde hizmeti ve umum âlem-i İslâm'a taalluk edecek hakâiki cami olduğu, otuz üç âyât-ı Kur'âniye'nin işaretiyle ve İmam Ali'nin *(radiyallâhu anh)* üç keramet-i gaybiyesiyle ve Gavs-ı Âzam'ın kat'î ihbarıyla tahakkuk etmiş olan *Risale-i Nur'un siyasetle alâkası yoktur. Fakat, küfr-ü mutlakı kırdığı için, küfr-ü mutlakın altı olan anarşilik ve üstü olan istibdad-ı mutlakı, esasıyla bozar, reddeder. Emniyeti ve âsâyişi ve hürriyeti ve adaleti temin eder.*

Risale-i Nur'a, daha vatana, idareye zararı dokunmak bahanesiyle tecavüz edilmez. Daha kimseyi o bahaneyle inandıramazlar. Fakat cepheyi değiştirip, din perdesi altında bazı safdil hocaları veya bid'a taraftarları veya enaniyetli sofi meşreplileri, bazı kurnazlıklarla Risale-i Nur'a karşı iki sene evvel İstanbul'da ve Denizli civarında olduğu gibi istimâl etmeye münafıklar belki çabalayacaklar. İnşaallah muvaffak olamazlar.

Risale-i Nur, bu mübarek vatanın mânevî bir halâskârı olmak cihetiyle; şimdi iki dehşetli mânevî belayı defetmek için matbûât âlemi ile tezahüre başlamak, ders vermek zamanı geldi veya gelecek gibidir, zannederim.

O dehşetli beladan birisi: Hıristiyan Dini'ni mağlup eden ve anarşiliği yetiştiren, şimalde çıkan dehşetli dinsizlik cereyanının bu vatanı mânevî istilâsına mukabil Risale-i Nur bir Sedd-i Zülkarneyn gibi bir sedd-i Kur'ânî vazifesini görebilir.

İkincisi: Âlem-i İslâm'ın bu mübarek vatanın ahalisine karşı pek şiddetli itiraz ve ithamlarını izale etmek için matbûât lisanıyla konuşmak lâzım gelmiş diye kalbime ihtar edildi.[1(Hâşiye-1)]

Ben dünyanın hâlini bilmiyorum. Fakat Avrupa'da istilâkârâne hükmeden ve edyân-ı semâviyeye dayanmayan bu dehşetli cereyanın istilâsına karşı Risale-i Nur hakikatleri, bir kale olduğu gibi; Âlem-i İslâm'ın ve Asya kıtasının hâl-i hazırdaki itiraz ve ithamını izale.. ve eskideki muhabbet ve uhuvvetini iade etmeye vesile olan bir mucize-i Kur'âniye'dir.

Bu vatanın, bu milletin vatan-perver siyasîleri süratle Risale-i Nur'u tabettirerek resmî neşretmeleri lâzımdır ki, bu iki belaya karşı siper olsunlar.[2(Hâşiye-2)]

Birden İhtar Edildi, Kaleme Almaya Mecbur Oldum

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[3]

Kardeşlerim,

Şimdi tam tahakkuk etti ki, resmen bana ihanet ve hakaret etmek, onunla, teveccüh-ü âmmeyi hakkımda kırmak için gizli bir tedbir kurulmuş. Benim bütün dostlarımı –perde altında– soğutmak ve ürkütmeye çalışıyorlar. Hâlbuki, *Sikke-i Tasdîk-i Gaybî* onların bütün propagandalarını zîr u zeber ediyor.

Gerçi böyle dinsizlik hesabına bana olan hakaret, bir derece beni sıkıyor, eski Said'den kalma bazı damarlarıma dokunuyor. Fakat Risale-i Nur'un harika fütuhatı ve şâkirtlerinin ehl-i hakikat nazarında ve ruhânî ve melâikeler yanında hürmet ve merhametle karşılanmaları, benim şahsıma gelen ihanet ve hakaretlerin sivrisinek kanadı kadar ehemmiyeti kalmaz. O bedbaht ehl-i ihanet, dindarlık cihetiyle, ehl-i din ve ehl-i ulûm-u diniyenin hürmetini kırmak dine bir ihanet olduğu cihetinde, ruhânî ve melâikelerin ve ehl-i iman ve ehl-i hakikatin nazarında mel'un olduğu gibi, binden ancak bir-iki serserinin veya zındığın âferinini kazanırlar.

---

1 (Hâşiye-1) İşte bu hakikat, Risale-i Nur'un –bu mektubun yazılışından on sene sonra– Ankara'da matbaalarda tabedilmesiyle tahakkuk etmiştir.

2 (Hâşiye-2) Bu, dünya çapındaki büyük şerefe ve en muazzam İslâmî hizmete, ancak yeni hükûmet mazhar olabilmiş; ve büyük bir anlayış göstererek, Risale-i Nur'un matbaalarda 1956 senesinde basılmasına sebeb olmakla, Millet-i İslâmiye'nin büyük bir teveccühünü kazanmakla, kuvvetini çok fazla arttırmak muvaffakiyetini elde etmiştir.

3 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

O bedbahtlar bana hakaret etmekle, güya Risale-i Nur'un nüfuzunu kırıyor; şahsımı menba zannedip beni çürütmekle, Risale-i Nur sukut edecek gibi ahmakane bir zan ile şahsıma tecavüz oluyor.

Ben de derim: Ey bana dinsizlik hesabına ihanet ve hakaret eden bedbahtlar! Katiyen size haber veriyorum, yakında –tevbe etmemek şartıyla– hiç çare-i halâs yok ki, ecel cellâdıyla sen, idam-ı ebedî ile ölüm darağacı ile asılacaksın! Şeraretli ruhun dahi ebedî bir haps-i münferitte mahkûm olmakla beraber, ehl-i iman ve ruhânîlerin nefret ve lânetini kazanacaksın. Tevbe etmemek şartıyla, benim intikamım, senden pek muzaaf bir sûretle alınıyor bildiğimden, hiddet değil, hattâ sana acıyorum!

Amma Risale-i Nur'un, senin gibi sinekler kadar ehemmiyeti olmayanların perde çekmesi, zerre kadar nüfuzunu kıramaz. Yüz binler adam onunla imanlarını kurtardıkları için, ruh u canla hürmet ve perestiş ederler.

Amma şahsımın teessürü ise, katiyen size haber veriyorum ki, bir-iki dakika asabiyetli bir teessüratıma mukabil, birden öyle bir tesellî buluyorum ki, bin derece sizlerin hakaret ve ihaneti ziyadeleşse o tesellîyi kıramaz. Çünkü Risale-i Nur'un keşf-i kat'îsiyle, dinsizlik hesabına bize hücum edenler, ebedî azaplar ve haps-i münferitte ve idam-ı ebedî ile ihanetini gördükleri gibi, Risale-i Nur'la imanını kurtaran şâkirtleri, ölümle terhis tezkeresi ve saadet-i ebediye vesikasını alıp, ebedî bir hürmet ve merhamet ve ikrama mazhar olacaklarını, filozofları susturan binler hüccetlerle beyan etmişiz.

Hem bu Yeni Said, Eski Said gibi kendine hürmet ve teveccüh kazanmak ve şan u şeref bulmak, katiyen aleyhindedir, kabul etmez. Onun için, yirmi senedir inzivâyı tercih etmiş.

Eğer âsâyiş ve idare hesabına nüfuzunu kırmak ve umumun nazarında çürütmek için yapıyorsanız, pek büyük bir hatâ ediyorsunuz… İki sene üç mahkeme, yirmi senelik hayatımın yüz yirmi eserinde, yüz yirmi bin Risale-i Nur şâkirtlerinden, mûcib-i ihtilâl ve medâr-ı mesuliyet ve vatan ve millet aleyhinde hiçbir şey bulmadıklarına, beraatimizle ve Risale-i Nur eczalarının bütününü iade etmeleriyle gösterdiği cihetle, katiyen size beyan ediyorum ki, dinsizlik hesabına bizi ezen sizler, vatan ve millet, âsâyiş ve idare aleyhinde ve anarşilik lehinde ve müthiş bir ecnebi hesabına beni sıkıştırıp, bir sarsıntı çıkarıp, o cereyanın müdahalesini istiyorsunuz… Onun için, bütün ihanet ve hakaretlerinize beş para kıymet vermem; âsâyiş, idare lehinde sabır ve tahammüle karar verdim.

Elbette dünya daimî olmadığı gibi, hâdisâtı da fırtınalı, daima değişir. Birkaç saat cinayetlerle, dünyevî ve uhrevî binler zakkum ve azap neticeleri var. O zaman, faydasız yüz binler teessüf diyeceksiniz! Ben, resmî makamata ve bizimle tam alâkadar vazifedarlara yazdığım gibi, sizin gibi bedbahtlara dahi derim: Biz, Risale-i Nur'la, bu memleketin ve istikbalinin en büyük iki tehlikesini def etmeye çalışıyoruz.. ve bilfiil çok emarelerle, hattâ mahkemede de kısmen isbat etmişiz.

Birinci tehlike: Bu memlekette, hariçten kuvvetli bir sûrette girmeye çalışan anarşiliğe karşı sed çekmek.

İkincisi: Üç yüz elli milyon müslümanların nefretlerini kardeşliğe çevirmekle, bu memleketin en büyük nokta-yı istinadını temin etmektir.

Afyon Emniyet Müdürüne Derim ki:

Müdür Bey,

Dünyada, eski zamandan beri görülmemiş bu derece kanunsuz ve mânâsız ve maslahatsız tecavüzler bana geldiği hâlde neden aldırmıyorsunuz?

Bir misali: Camiye, hâlî zamanda, cemaat hayrına sahip olmak için, bazı bir-iki adamdan başka kimseyi yanıma kabul etmediğim hâlde, resmen "Katiyen camiye gitmeyeceksiniz!" deyip, bu gurbette, hastalık ve ihtiyarlık ve yoksulluk içinde bu ihanet hangi kanunladır? Hangi maslahat var? Haberim olmadan, camiin hâlî bir yerinde iki-üç tahta, bir kilimle beni üşütmemek fikriyle bir zatın yaptığı iki kişilik bir settare yüzünden, ehemmiyetli bir mesele şeklinde, hem bana, hem umum halka mânâsız telâş vermek hangi kanunladır? Hangi maslahat var? Soruyorum.

Bana bu ihanetleri yapanların hiçbir bahaneleri yoktur. Yalnız teveccüh-ü âmmeyi bahane edip, "Bu menfî adama neden hürmet ediyorsunuz?"

Ben de derim: Bütün dostlarım biliyorlar ki, ben şahsıma karşı hürmeti ve teveccüh-ü âmmeyi istemiyorum, reddediyorum. Benim hakkımda başkalarının hüsn-ü zannını kabul etmediğim hâlde, hangi kanun beni mesul eder ki, ihtiyarım ve rızam haricinde, başkasının hüsn-ü zannıyla bana ihanet ediliyor? Farz-ı muhâl olarak, bu teveccüh-ü âmme hakikat de olsa, vatana, millete faydası var, zararı olmaz.

Hem eğer bir parçasını ben de kabul etsem, bu ihtiyarlık, hastalık, yoksulluk

ve soğuk bir oda içerisinde, dehşetli bir haps-i münferitte, zarurî hizmetlerimi görmek için bir-iki insanın dostluğunu kabul etmekliğimde hangi fenalık var? Hangi kanun bunu men eder? Bir-iki işçi çocuktan başkasını benimle temas ettirmemek hangi kanunladır? O işçi çocuklar her vakit bulunmadığı için, kendim işimi göremiyorum. Bu dehşetli vaziyeti, elbette bu memlekette inzibat ve hükûmet ve idare adamları nazar-ı ehemmiyete almak borçlarıdır. Cidden alâkadar eder diye size beyan ediyorum.

Emirdağ'da bir tecrid-i mutlakta
Said Nursî

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1]

Çok aziz, sıddık, bahtiyar kardeşlerim,

….. Kızıl Rusya'dan çıkarak kızıl ateşler, kızıl kıvılcımlar saçan ve birer birer dünya şehrinin mahallelerini saran ve oraları yakıp kavuran, bazı yerlerde de nifak ve şikak ateşleri saçarak, kardeşine "Kardeşini öldür!" diye bağıran ve en nihayette âlem-i Hıristiyaniyeti yakıp kavurup harman gibi savurduktan sonra âlem-i İslâm mahallesini saran ve evimizin saçaklarına kıvılcımları sıçrayan ve çok büyük ve çok dehşetli bir belâ olan komünizm gibi azîm yangına karşı itfaiye vazifesini üzerine alan Risale-i Nur, müslümanların ve beşerin en büyük ve yegâne tahassungâhı ve en büyük melceidir.

Ey Fahr-i Âlemin gösterdiği doğru yoldan şaşanlar! Dünyanın fânî metalarına gururlanıp taşanlar! Ve ey dünyamıza zararı olur korkusuyla, nur-u Kur'ân'dan kaçanlar! Küfr-ü mutlak ateşinin bizleri sardığı bir zamanda, ancak ve ancak, en müstahkem, en kavî ve yıkılmaz ve sarsılmaz bir tahkimat olan Risale-i Nur'un nurânî siperlerine iltica etmekle ve onun daire-i kudsiyesine girmekle kurtulacaksınız… ve idam-ı ebedî zannettiğiniz ölümü bir hayat-ı bâkiyeye tebdil edeceksiniz. Ve işte o nurun mübarek tercümanının ve mübarek şahs-ı mânevîsinin

أَجِرْنَا وَأَجِرْ وَالِدَيْنَا وَأَجِرْ طَلَبَةَ رَسَائِلِ النُّورِ وَوَالِدَيْهِمْ مِنَ النَّارِ[2]

ve emsâli dualarının kabulüyle ve şefaatiyle ve Risale-i Nur'u devamlı

---

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

2 Bizi ve anne babalarımızı, Risale-i Nur talebelerini ve onların anne babalarını cehennem ateşinden kurtar.

okumakla, ben, dehşetli mânevî hastalıklardan nasıl kurtulmuşsam, sizler de o mübarek daire-i kudsiyeye dehâlet ettiğinizde dünyevî ve uhrevî dertlerden, ateşlerden kurtulacak ve evlâd ve iyalinizin bir nevi çobanı olmak hasebiyle o sevgililerinizi de kurtaracaksınız. Ve nurlara çalışmakla, herbirerleriniz, maddî ve manevî felâh ve saadete nail olacaksınız! Böyle olan milyonlarla Nur Talebeleri bu hakikate şahittirler.

"Ey Nurcular! Allah'ın sizlere ihsan ettiği ezelî lütfuna karşı secde-i şükrandan başınızı kaldırmayınız. Gecenin soğuğuna aldırmayınız. Sizlere lütfu hiçbir hususta esirgemeyen Rabb-i Rahime, gecenin bu mübarek saatlerinde kalkarak vazife-i şükrü eda ediniz. Ve bazıların düştüğü, istikbali düşünmek derdiyle maişeti sarsan hâdiseler karşısında titremeyiniz, korkmayınız! Nur'un kudsî kerâmât ve imdadını müşahede ediniz!

Dünya fânidir; binler sene yaşamak olsa, bâki olan hayat-ı uhreviyenin yanında, hiç-ender hiç mesabesindedir. Fakat fâni olmakla beraber, bâki hayatın bâki meyvelerini verecek bir mezraasıdır.[1] Fırtınaların şiddeti, havanın dehşeti sizleri sarsmasın, korkutmasın. Bu mübarek mezraaya en mübarek ve nur'ânî ve verimli ve bereketli olan Nur tohumlarını ekiniz. Zira "Eken biçer." atalarımızdan kalma mübarek bir sözdür.

Ey Nurcular! Din düşmanlarının hücumlarından katiyen sarsılmayınız, fütur getirmeyiniz; çalışınız, çalışınız, çalışınız! Ve katiyen inanınız ki, nurun şefaati, nurun duası, nurun himmeti sizleri kurtaracaktır!..

Kardeşiniz
Mustafa Osman

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[2]

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Geçen kışta bana karşı suikastlerin, inâyet-i ilâhiye ile ve duanız yardımıyla gelen sabır ve tahammülüm neticesinde akîm kalan plânı pek geniş bir tarzda olduğuna delil ise, bu yakında reisicumhur Afyon'da demiş: "Bu vilâyette dînî cihette bir karışıklık çıkacağını zannederdik…"

---

1 "Dünya, âhiretin tarlasıdır." mânâsındaki hadis için bkz.: el-Gazâlî, *İhyâu ulûmi'd-dîn* 4/19; es-Sehâvî, *el-Makâsıdü'l-hasene* s.497; Aliyyülkârî, *el-Esrâru'l-merfûa* s.205.

2 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

Demek, gizli komite beni sıkıştırmakla bir hâdise çıkarmak istiyordular. Bir ecnebî müdahelesi hesabına ve müslümanlar ve vatandaşlar arasında, bütün bütün kanunsuz ve keyfî bir tarzda, damarıma şiddetle dokunan ihanetler ve sıkıntılarla tâzipleri, onlara dünyada tam zarardır, âhirette cehennem ve sakar; ve bize, dünyada mükemmel sevap ve zafer; ve âhirette, inşaallah cennet ve âb-ı kevseri kazandırır. Demek bu gizli plânı Heyet-i Vekile ve Reis hissetmiştiler ki, buralarda umum me'murlar, hattâ vali ve kaymakam, zabıta benimle görüşmekten kaçıyor, ürküyordular. Ben de hayret ederdim. Fakat, elimizde yalnız Nur bulunduğunu ve siyaset topuzu bulunmadığını, zerre kadar aklı bulunanlar anladılar.

Gariptir ki, en ziyade lehime çalışması lâzım olan bazı vazifedarlar, aleyhimde istimâl ve istihdam edildi. Nurcular, çok ihtiyat ve dikkat ve temkinde bulunmaları lâzımdır. Çünkü mânevî fırtınalar var; bazı dessas münafıklar her tarafa sokulur. İstibdad-ı mutlaka dinsizcesine taraftarken, hürriyet fırkasına girer, tâ onları bozsun ve esrarlarını bilsin, ifşâ etsin.

Hem Salâhaddin'in, *Asâ-yı Mûsâ*'yı Amerikalıya vermesi münasebetiyle deriz:

Misyonerler ve Hıristiyan ruhanîleri, hem Nurcular, çok dikkat etmeleri elzemdir. Çünkü herhâlde şimal cereyanı, İslâm ve İsevî dininin hücumuna karşı kendini müdafaa etmek fikriyle, İslâm ve misyonerlerin ittifaklarını bozmaya çalışacak. Tabaka-yı avâma müsaadekâr ve vücub-u zekât ve hurmet-i ribâ ile, burjuvaları avâmın yardımına dâvet etmesi ve zulümden çekmesi cihetinde müslümanları aldatıp, onlara bir imtiyaz verip, bir kısmını kendi tarafına çekebilir.

Her neyse, bu defa sizin hatırınız için kaidemi bozdum, dünyaya baktım.

Said Nursî

(Bu sıkıntılı zamanda nefsim sabırsızlıkla beni tâciz ederken, bu fıkra onu tam susturdu, şükrettirdi. Size de faydası olur diye leffen takdim edilen bu fıkra, başımın yanında asılı duruyor)

1– Ey nefsim! Yetmiş üç sene, yüzde doksan adamdan ziyade zevklerden hisseni almışsın. Daha hakkın kalmadı.

2– Sen, ânî ve fânî zevklerin bekasını arıyorsun. Onun için, onun zevaliyle ağlamaya başlıyorsun. Kör hissiyatınla bu yanlışının tam tokadını yersin. Bir dakika gülmeye bedel on saat ağlıyorsun.

3– Senin başına gelen zulümler ve musibetlerin altında kaderin adaleti var. İnsanlar, senin yapmadığın bir işle sana zulmediyorlar. Fakat kader, senin gizli hatâlarına binaen, o musibet eliyle seni hem terbiye, hem hatâna keffâret ediyor.

4– Hem yüzer tecrübenle, ey sabırsız nefsim, kat'î kanaatin gelmiş ki, zahirî musibetler altında ve neticesinde inâyet-i ilâhiyenin çok tatlı neticeleri var. وَعَسَى أَنْ تَكْرَهُوا شَيْئًا وَهُوَ خَيْرٌ لَكُمْ[1] çok kat'î bir hakikati ders veriyor. O dersi daima hatıra getir.

Hem, feleğin çarkını çeviren kanun-u ilâhî, senin hatırın için o pek geniş kanun-u kaderî değiştirilmez.

5– مَنْ اٰمَنَ بِالْقَدَرِ أَمِنَ مِنَ الْكَدَرِ[2] kudsî düsturunu kendine rehber et. Hevesli akılsız çocuklar gibi, muvakkat, ehemmiyetsiz lezzetlerin peşinde koşma. Düşün ki, fâni zevkler, sana mânevî elemler, teessüfler bırakıyor. Sıkıntılar, elemler ise, bilâkis, mânevî lezzetler ve uhrevî sevaplar veriyor. Sen divane olmazsan, muvakkat lezzeti yalnız şükür için arayabilirsin. Zaten lezzetler şükür için verilmiş…

Said Nursî

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[3]

Aziz, muhterem kardeşim,

Evvelâ zatınızın bir risale kadar câmi ve uzun ve müdakkikane hararetli mektubunuzu kemâl-i merakla okudum. Peşin olarak size bunu beyan ediyorum ki, Risale-i Nur'un üstadı ve Risale-i Nur'a Celcelutiye Kasidesinde rumuzlu işârâtıyla pek çok alâkadarlık gösteren ve benim hakâik-i imaniyede hususî üstadım, İmam Ali'dir *(radiyallâhu anh).*

Ve قُلْ لَا أَسْئَلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْرًا إِلَّا الْمَوَدَّةَ فِي الْقُرْبٰى[4] âyetinin nassıyla, Âl-i Beyt'in

---

1 "Olur ki hoşlanmadığınız bir şey sizin için hayırlı olur." (Bakara sûresi, 2/216)

2 "Kadere iman eden, gam ve hüzünden emin olur." Bkz.: el-Kudâî, *Müsnedü'ş-Şihâb* 1/187; ed-Deylemî, *el-Müsned* 1/113; el-Münâvî, *Feyzu'l-kadîr* 3/187.

3 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

4 "De ki: Ben bu risalet ve irşad hizmetinden ötürü, sizden akrabalık sevgisinden başka beklediğim hiçbir karşılık yoktur." (Şûrâ sûresi, 42/23)

muhabbeti, Risale-i Nur'da ve mesleğimizde bir esastır ve Vehhâbîlik damarı, hiçbir cihette Nur'un hakikî şâkirtlerinde olmamak lâzım geliyor. Fakat, madem bu zamanda zındıka ve ehl-i dalâlet ihtilâfdan istifade edip, ehl-i imanı şaşırtıp ve şeâiri bozarak Kur'ân ve iman aleyhinde kuvvetli cereyanları var; elbette bu müthiş düşmana karşı cüz'î teferruata dair medar-ı ihtilâf münakaşaların kapısını açmamak gerektir.

Hem, ölmüş insanları zemmetmeye, hiç lüzum yok. Onlar, dar-ı âhirete, mahall-i cezaya gitmişler. Lüzumsuz, zararlı, onların kusurlarını beyan etmek, emrolunan muhabbet-i Âl-i Beytin muktezası değildir ve lâzım da değildir diye, Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat, Sahabeler zamanındaki fitnelerden bahis açmayı menetmişler. Çünkü Vak'a-yı Cemel'de Aşere-i Mübeşşere'den Zübeyir *(radîyallâhu anh)* ve Talha *(radîyallâhu anh)* ve Âişe-i Sıddîka *(radîyallâhu anhâ)* bulunmasıyla Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat, o harbi, "içtihad neticesi" deyip, "Hazreti Ali *(radîyallâhu anh)* haklı, öteki taraf haksız; fakat içtihad neticesi olduğu cihetle affedilir." derler.

Hem Vehhâbîlik damarı, hem müfrit Râfızîler'in mezhepleri İslâmiyet'e zarar vermesin diye, Sıffîn Harbindeki bâğîlerden de bahis açmayı zararlı görüyorlar.

Haccac-ı Zâlim, Yezid ve Velid gibi heriflere ilm-i kelâmın en büyük allâmesi olan Sadeddin-i Teftazânî, "Yezide lânet caizdir." demiş; fakat "Lânet vaciptir." dememiş. "Hayırdır ve sevabı vardır." demiş. Çünkü hem Kur'ân'ı, hem Peygamberi, hem bütün Sahabelerin kudsî sohbetlerini inkâr eden hadsizdir. Şimdi onlardan meydanda gezenler çoktur. Şer'an bir adam, hiç mel'unları hatıra getirmeyip lânet etmese, hiçbir zararı yok. Çünkü zem ve lânet ise, medih ve muhabbet gibi değil; onlar amel-i salihte dahil olamaz. Eğer zararı varsa daha fena...

İşte şimdi gizli münafıklar, Vehhâbîlik damarıyla en ziyade İslâmiyet'i ve hakikat-i Kur'âniye'yi muhafazaya memur ve mükellef olan bir kısım hocaları elde edip, ehl-i hakikati Alevîlikle itham etmekle birbiri aleyhinde istimâl ederek dehşetli bir darbeyi İslâmiyet'e vurmaya çalışanlar meydanda geziyorlar. Sen de bir parçasını mektubunda yazıyorsun. Hattâ sen de biliyorsun; benim ve Risale-i Nur'un aleyhinde istimâl edilen en tesirli vasıtayı hocalardan bulmuşlar.

Şimdi Haremeyn-i Şerîfeyn'e hükmeden Vehhâbîler ve meşhur, dehşetli dâhîlerden İbni Teymiyye ve İbni Kayyim el-Cevziyye'nin pek acip ve

câzibedar eserleri İstanbul'da çoktan beri hocaların eline geçmesiyle, hususan evliyalar aleyhinde ve bir derece bid'alara müsaadekâr meşreplerini kendilerine perde yapmak isteyen, bid'alara bulaşmış bir kısım hocalar, sizin, muhabbet-i Âl-i Beyt'ten gelen ve şimdi izharı lâzım olmayan içtihadınızı vesile ederek hem sana, hem Nur şâkirtlerine darbe vurabilirler. Madem zemmetmemek ve tekfir etmemekte bir emr-i şer'î yok, fakat zemde ve tekfirde hükm-ü şer'î var. Zem ve tekfir, eğer haksız olsa, büyük zararı var; eğer haklı ise, hiç hayır ve sevap yok. Çünkü tekfire ve zemme müstehak hadsizdirler. Fakat zemmetmemek, tekfir etmemekte hiçbir hükm-ü şer'î yok, hiç zararı da yok.

İşte bu hakikat içindir ki, ehl-i hakikat, başta Eimme-i Erbaa ve Ehl-i Beyt'in, Eimme-i İsnâ Aşer olarak Ehl-i Sünnet'in mezkûr hakikate müstenid olan kanun-u kudsiyeyi kendilerine rehber edip, İslâmlar içinde o eski zaman fitnelerinden medar-ı bahis ve münakaşa etmeyi caiz görmemişler, menfaatsiz, zararı var demişler.

Hem o harplerde, çok ehemmiyetli Sahabeler, nasılsa iki tarafta da bulunmuşlar. O fitneleri bahsetmekte o hakikî Sahabelere, Talha ve Zübeyir *(radiyallâhu anhumâ)* gibi Aşere-i Mübeşşereye dahi tarafgirane bir inkâr, bir itiraz kalbe gelir. Hatâ varsa da tevbe ihtimali kuvvetlidir. O eski zamana gidip lüzumsuz, zararlı, şeriat emretmeden o ahvâlleri tetkik etmektense, şimdi bu zamanda bilfiil İslâmiyet'e dehşetli darbeleri vuran ve binler lânete, nefrete müstehak olanlara ehemmiyet vermemek gibi bir hâlet, mümin ve müdakkik bir zatın vazife-i kudsiyesine muvâfık gelemez.

Hattâ Sabri ile küçücük münakaşanız, hem Risale-i Nur'a, hem hakâik-i imaniyenin intişarına ehemmiyetli bir zarar verdiğini senden saklamam. Aynı vakitte burada hissettim, müteessir ve müteellim oldum. Sonra senin gibi ehl-i tahkik bir âlimin Risale-i Nur'a oraca ehemmiyetli bir hizmete vesile olacak Sabri'nin oraya gelmesi, ikinizden büyük bir hizmet-i Nuriye beklerken, bilâkis üç cihetle Nur'a zarar geldiğini hissettim ve gördüm. Acaba neden bu zarar olmuş, diye düşünürken iki-üç gün sonra haber aldım ki; Sabri, mânâsız, lüzumsuz seninle münakaşa etmiş; sen de hiddete gelmişsin. "Eyvah!" dedim. "Yâ Rab! Erzurum'dan imdadıma yetişen bu iki zâtın münakaşasını musalâhaya tebdil et" diye dua ettim. Risale-i Nur'un İhlâs Lem'aları'nda denildiği gibi, şimdi ehl-i iman, değil müslüman kardeşleriyle, belki Hıristiyanın dindar ruhânîleriyle ittifak etmek ve medar-ı ihtilâf meseleleri nazara almamak, nizâ etmemek gerektir. Çünkü küfr-ü mutlak hücum ediyor. Senin, hamiyet-i diniyen ve tecrübe-i ilmiyen ve Nur'lara karşı alâkan sebebiyle

senden rica ediyorum ki, Sabri ile geçen macerayı unutmaya çalış ve onu da affet ve helâl et. Çünkü o, kendi kafasıyla konuşmamış; eskiden beri hocalardan işittiği şeyleri, lüzumsuz münakaşa ile söylemiş. Bilirsin ki, büyük bir hasene ve iyilik, çok günahlara keffâret olur.

Evet, o hemşehrimiz Sabri, hakikaten Nur'a ve Nur vasıtasıyla imana öyle bir hizmet eylemiş ki, bin hatâsını affettirir. Sizin âlicenaplığınızdan, o Nur hizmetleri hatırı için, dost bir hemşehri ve Nur hizmetinde bir arkadaş nazarıyla bakmalısınız.

Sahabelerin bir kısmı, o harplerde, adalet-i izafiye ve nisbiye ve ruhsat-ı şer'iyeyi düşünüp tâbi olarak, Hazreti Ali'nin *(radiyallâhu anh)* takip ettiği adalet-i hakikiye ve azîmet-i şer'iye ile beraber zâhidâne, müstağniyâne, muktesidâne mesleğini terk edip, muhalif tarafa bu içtihad neticesinde girdiklerini, hattâ İmam Ali'nin *(radiyallâhu anh)* kardeşi Ukayl ve "Habrü'l-Ümme" unvanını alan Abdullah İbni Abbas dahi bir vakit muhalif tarafında bulunduklarından, hakikî Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat, [1] مِنْ مَحَاسِنِ الشَّرِيعَةِ سَدُّ أَبْوَابِ الْفِتَنِ bir düstur-u esasiye-i şer'iyeye binaen [2] طَهَّرَ اللهُ أَيْدِيَنَا فَنُطَهِّرُ أَلْسِنَتَنَا diyerek o fitnelerin kapısını açmak, bahsetmek caiz görmüyorlar. Çünkü itiraza müstehak birkaç tane varsa, tarafgirlik damarıyla büyük Sahabelere, hattâ muhalif tarafında bulunan Âl-i Beytin bir kısmına ve Talha ve Zübeyir *(radiyallâhu anhumâ)* gibi Aşere-i Mübeşşere'den büyük zatlara itiraza başlar, zem ve adavet meyli uyanır diye, Ehl-i Sünnet o kapıyı kapamak taraftarıdır.

Hattâ Ehl-i Sünnetin ve ilm-i kelâmın azîm imamlarından meşhur Sadeddin-i Teftazânî, Yezid ve Velid hakkında tel'in ve tadlile cevaz vermesine mukabil, Seyyid Şerif Cürcanî gibi Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat'in allâmeleri demişler: "Gerçi Yezid ve Velid, zalim ve gaddar ve fâcirdirler; fakat sekeratta imansız gittikleri gaybîdir. Ve kat'î bir derecede bilinmediği için, o şahısların hakkında nass-ı kat'î ve delil-i kat'î bulunmadığı vakit, imanla gitmesi ihtimali ve tevbe etmek ihtimaliyle, öyle hususî şahsa lânet edilmez. Belki لَعْنَةُ اللهِ عَلَى الظَّالِمِينَ وَالْمُنَافِقِينَ [3] gibi umumî bir unvan ile lânet caiz olabilir. Yoksa zararlı, lüzumsuzdur." diye Sadeddin-i Teftazânî'ye mukabele etmişler.

---

1 Fitne kapılarını kapatmak şeriatın güzelliklerindendir.

2 "Cenâb-ı Hak ellerimizi o kanlı hadiselere bulaştırmadı; o halde biz de o hadiselerden bahsedip dilimizi bulaştırmayalım." eş-Şa'rânî, *el-Yevâkît ve'l-cevâhîr* s.445; el-Azîmâbâdî, *Avnü'l-ma'bûd* 12/274. Yakın ifadeler için bkz.: İbni Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ* 5/394; Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliyâ* 9/114.

3 Allah'ın lâneti zalimlerin ve münafıkların üzerine olsun.

Senin müdakkikane ve âlimâne mektubuna karşı uzun cevap yazmadığımın sebebi, hem ehemmiyetli hastalığım ve ehemmiyetli meşgalelerim içinde acele bu kadar yazabildim.

Kardeşiniz
Said Nursî

Dahiliye Vekili İle Hasbihâlden Bir Parçadır

Hiçbir tarihte ve zemin yüzünde emsâli vuku bulmayan bir zulme ve on vecihle kanunsuz bir gadre ve tazyike hedef olmuşum. Şöyle ki:

✓Hem şiddetli suikast eseri olarak zehirlenmeden hasta;

✓hem gayet zayıf, yetmiş bir yaşında ihtiyar; hem kimsesiz, acınacak bir gurbette,

✓hem palto ve fanilâ ve pabucunu satmakla maişetini temin eden fakîrü'l-hal,

✓hem yirmi beş sene münzevî olmasından, binden ancak tam sadık bir adamla görüşebilen bir merdümgiriz, mütevahhiş,

✓hem yirmi sene hayatını ve eserlerini üç mahkeme ve Ankara ehl-i vukufu inceden inceye tetkikten sonra bilittifak beraatine ve eserleri vatana, millete zararsız olarak menfaatli olmasına karar verilmiş bir mâsum,

✓hem eski Harb-i Umumî'de ehemmiyetli hizmet etmiş bir evlâd-ı vatan,

✓hem şimdi bu milleti, bu vatanı, anarşilikten ve ecnebî ifsatlarından kurtarmak için meydandaki tesirli âsârıyla bütün kuvvetiyle çalışan bir hamiyet-perver; ve mahkemede yetmiş şahitle isbat edildiği gibi, yirmi beş senede bir gazeteyi okumayan, merak etmeyen ve yedi sene Harb-i Umumî'ye bakmayan, sormayan, bilmeyen ve eserlerinde kuvvetli delillerle siyasetten bütün bütün alâkasını kestiğini isbat eden ve dünyanıza karışmadığını adliyeleriniz resmen itiraf ettiği bir zararsız adam,

✓hem âhiretine ve ihlâsına zarar gelmemek için şiddetle teveccüh-ü âmmeden kaçan ve kardeşlerinin onun hakkındaki hüsn-ü zanlarından ve medihlerinden çekinen, beğenmeyen bu bîçâre Said'e, başta Dahiliye Vekili olan sen, Afyon Valisini ve Emirdağ zabıtasını musallat edip, hergün bir ay haps-i münferid azâbını çektirmek ve tecrid-i mutlak içinde tek başıyla bir haps-i münferitte durmaya mecbur etmek, hangi maslahatınız iktiza eder? Hangi

kanun bu dehşetli gadre müsaade eder diye, hukuk-u umumiyeyi muhafaza eden adliyenin yüksek dairesi vasıtasıyla Dahiliye Vekiline beyan ediyorum.

Zulmen bütün hukuk-u medeniyeden ve insaniyeden
ve yaşamak hakkından mahrum edilen
Said Nursî

Eski Dahiliye Vekili, Şimdi Parti Kâtib-i Umumisi Hilmi Bey,

Evvelâ: Yirmi sene zarfında bir tek istida Dahiliye Vekili iken sana yazdım. Fakat yirmi senelik kaidemi bozmadım, vermedim. Hem eski dahiliye vekili, hem şimdi kâtib-i umumî sıfatlarıyla seninle konuşacağım. Yirmi sene hükûmetle konuşmayan, tek bir defa hükûmet hesabına hükûmetin büyük bir rüknü ile konuşan adam, on saat kadar söylese azdır. Onun için siz benimle konuşmayı bir-iki saat müsaade ediniz.

Sâniyen: Şimdi partinin kâtib-i umumîsi itibarıyla size bir hakikati beyan etmeye kendimi mecbur biliyorum. Hakikat de şudur:

Senin, kâtib-i umumî olduğun Halk Fırkası'nın millet karşısında gayet ehemmiyetli bir vazifesi var. O da şudur:

Bin seneden beri âlem-i İslâmiyet'i kahramanlığı ile memnun eden ve vahdet-i İslâmiye'yi muhafaza eden ve âlem-i beşeriyeti, küfr-ü mutlaktan ve dalâletten şanlı bir sûrette kurtulmasına büyük bir vesile olan Türk milleti ve onların Türkleşmiş din kardeşleri!

Eğer şimdi, eski zaman gibi kahramancasına Kur'ân'a ve hakâik-i imana sahip çıkmazsanız ve doğrudan doğruya hakâik-i Kur'âniye ve imaniyeyi tervice çalışmazsanız, size katiyen haber veriyorum ve kat'î hüccetlerle isbat ederim ki, âlem-i İslâm'ın muhabbet ve uhuvveti yerine, dehşetli bir nefret; ve kahraman kardeşi ve kumandanı olan Türk milletine bir adavet; ve şimdi âlem-i İslâm'ı mahva çalışan küfr-ü mutlak altındaki anarşiliğe mağlûp olup, âlem-i İslâm'ın kalesi ve şanlı ordusu olan bu Türk milletinin parça parça olmasına ve şark-ı şimalîden çıkan dehşetli ejderhanın istilâ etmesine sebebiyet vereceksiniz.

Evet, hariçte iki dehşetli cereyana karşı bu kahraman millet, Kur'ân kuvvetiyle dayanabilir. Yoksa, küfr-ü mutlakı, istibdad-ı mutlakı, sefahet-i mutlakı ve ehl-i namusun servetini serserilere ibâha etmesini âlet ederek dehşetli bir kuvvetle gelen bir cereyanı durduracak, ancak İslâmiyet hakikatiyle mezcolmuş,

ittihat etmiş ve bütün mazideki şerefini İslâmiyet'te bulmuş olan bu milletteki din kuvveti ve iman bütünlüğüdür. Evet bu milletin hamiyet-perverleri ve milliyet-perverleri, herşeyden evvel bu mümteziç, müttehid milliyetin can damarı hükmünde olan hakâik-i Kur'âniye'yi terbiye-i medeniye yerine ikame etmek ve düstur-u hareket yapmakla o cereyanı durdurur inşaallah…

İkinci cereyan: Eğer siz hamiyet-perver, milliyet-perver adamlar gibi, şimdiye kadar cereyan eden ve medeniyet hesabına mukaddesatı çiğneyen usulleri muhafazaya çalışıp, üç-dört şahsın inkılâp namındaki yaptıkları icraatı esas tutarak mevcut haseneleri ve inkılâp iyiliklerini onlara verip ve mevcut dehşetli kusurlar millete verilse, o vakit üç-dört adamın üç-dört seyyiesi üç-dört milyon seyyie olup bu kahraman ve dindar milleti ve İslâm ordusu olan Türk milletinin geçmiş asırlardaki milyarlar şerefli merhum ordularına ve milyonlarla şehidlerine ve milletine büyük bir muhalefet ve ervahına bir mânevî azap ve şerefsizlik olmakla beraber; o üç-dört inkılâpçı adamın pek az hisseleri bulunan ve millet ve ordunun kuvvet ve himmetiyle vücut bulan haseneleri o üç-dört adama verilse, o üç-dört milyon iyilikler, üç-dört haseneye inhisar edip küçülür, hiçe iner; daha dehşetli kusurlara keffâret olamaz.

Sâlisen: Size karşı elbette çok cihetlerde dahilî ve haricî muarızlar var. Eğer bu muarızlarınız hakâik-i imaniye namına çıksaydı, birden sizi mağlûp ederdi. Çünkü bu milletin yüzde doksanı, bin seneden beri an'ane-i İslâmiye ile, ruh ve kalble bağlanmış. Zahiren, muhalif-i fıtratındaki emre itaat cihetiyle serfürû etse de, kalben bağlanmaz.

Hem bir müslüman, başka milletler gibi değil. Eğer dinini bıraksa anarşist olur, hiçbir kayıt altında kalamaz; istibdad-ı mutlaktan, rüşvet-i mutlakadan başka hiçbir terbiye ve tedbirle idare edilmez. Bu hakikatin çok hüccetleri, çok misalleri var. Kısa kesip sizin zekâvetinize havale ediyorum.

Bu asrın Kur'ân'a şiddet-i ihtiyacını hissetmekte İsveç, Norveç, Finlandiya'dan geri kalmamak size elzemdir. Belki onlara ve onlar gibilere rehber olmak vazifenizdir. Siz, şimdiye kadar gelen inkılâp kusurlarını üç-dört adamlara verip şimdiye kadar umumî harp ve sair inkılâpların icbarıyla yapılan tahribatları –hususan an'ane-i dîniye hakkında– tamire çalışsanız, hem size istikbalde çok büyük bir şeref ve âhirette büyük kusuratlarınıza keffâret olup, hem vatan ve millet hakkında menfaatli hizmet ederek milliyet-perver, hamiyet-perver namına müstehak olursunuz.

Râbian: Madem ölüm öldürülmüyor ve kabir kapısı kapanmıyor. Ve madem siz de herkes gibi kabre koşuyorsunuz. Ve madem o kat'î ölüm ehl-i

dalâlet için idam-ı ebedîdir, yüz bin cemiyetçilik ve dünya-perestlik ve siyasetçilik onu tebdil edemez. Ve madem Kur'ân, o idam-ı ebedîyi, ehl-i iman için terhis tezkeresine çevirdiğini güneş gibi isbat eden Risale-i Nur elinize geçmiş ve yirmi seneden beri hiçbir filozof, hiçbir dinsiz ona karşı çıkamıyor, bilâkis dikkat eden filozofları imana getiriyor ve bu on iki sene zarfında dört büyük mahkemeniz ve filozof ve ulemâdan mürekkep ehl-i vukufunuz Risale-i Nur'u tahsin ve tasdik ve takdir edip, iman hakkındaki hüccetlerine itiraz edememişler. Ve bu millet ve vatana hiçbir zararı olmamakla beraber, hücum eden dehşetli cereyanlara karşı sedd-i Zülkarneyn gibi bir sedd-i Kur'ânî olduğuna Türk milletinden, hususan mektep görmüş gençlerden yüz bin şahit gösterebilirim. Elbette benim size karşı bu fikrimi tam nazara almak, ehemmiyetli bir vazifenizdir. Siz dünyevî çok diplomatları her zaman dinliyorsunuz; bir parça da âhiret hesabına konuşan, benim gibi kabir kapısında, vatandaşların haline ağlayan bir biçareyi dinlemek lâzımdır.

Bu istida, yirmi seneden beri hiç müracaat etmediğim hâlde, bir hiddet zamanında bir defa olarak beni tâzip eden Dahiliye Vekili Hilmi'ye hitaben yazılmış, berâ-yı mâlûmat Afyon Emniyet Müdürüne gönderilmiş. Mânâsız, lüzumsuz dört-beş defa bana sıkıntı verdiler. "Senin yazın böyle değil; kim sana böyle yazmış?" diye resmen beni karakola çağırdılar. Ben de dedim: Böylelere müracaat edilmez; yirmi sene sükûtum haklı imiş!

Ey Emirdağ hükûmeti ve zabıtası! Bu hasbihâli bir sene evvel yazmıştım. Fakat vermedim, sakladım. Şimdi, beş cihetle kanunsuz beni hususî ikametgâhımda bir hizmetçiden men ve müdahale etmeleri gibi dünyada emsâlsiz bir tarzda beni istibdad-ı mutlak altına alıyorlar. Kanun namına kanunsuzluk edenleri, insafa gelmek fikriyle izhar ediyorum.

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1]

Aziz, sıddık kardeşim ve bu fâni dünyada hamiyetli ve ciddî bir arkadaşım,

Evvelâ: Bütün dostlarım ve hemşehrilerimden en ziyade zâtınız ve bazı Erzurumlu zatların, benim bu işkenceli ve mazlumiyet hâletimde şefkatkârâne ciddî alâkadarlığınıza ve imdadıma fikren koşmanıza cidden çok minnettarım ve âhir ömrüme kadar unutmayacağım. Size bin mâşaallah ve bârekâllah derim.

[1] Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

Sâniyen: Mesleğime ve Risale-i Nur'dan aldığım dersime bütün bütün muhalif olarak ve on seneden beri fâni dünyanın geçici, ehemmiyetsiz hâdiselerine bakmamak olan bir düstur-u hayatıma da münâfi olarak, sırf senin hatırın ve merak ettiğin ve bu defaki uzun mektubun için vaziyetime ve zâlimlerin işkencelerine ait birkaç maddeyi beyan edeceğim:

Birincisi: Otuz sene evvel Dârü'l-Hikmet'te âzâ iken, birgün, arkadaşımızdan ve Dârü'l-Hikmet âzâsından Seyyid Sadeddin Paşa dedi ki:

"Kat'î bir vasıta ile haber aldım; kökü ecnebîde ve kendisi burada bulunan bir zındıka komitesi, senin bir eserini okumuş. Demişler ki: 'Bu eser sahibi dünyada kalsa, biz mesleğimizi, yani zındıkayı (dinsizliği) bu millete kabul ettiremeyeceğiz. Bunun vücudunu kaldırmalıyız.' diye senin idamına hükmetmişler. Kendini muhafaza et."

Ben de "–Tevekkeltü alellah– ecel birdir, tagayyür etmez." dedim.

İşte bu komite, otuz sene, belki kırk seneden beri hem tevessü etti, hem benimle mücadelede herbir desiseyi istimâl etti. İki defa imha için hapse ve on bir defa da beni zehirlemeye çalışmışlar. En son dehşetli plânları, sabık Dahiliye Vekili'ni ve Afyon'un sâbık Vâlisini, Emirdağ'ın sabık kaymakam vekilini aleyhime sevk etmeleriyle, resmî hükûmetin nüfuzunu bütün şiddetiyle aleyhimde istimâl etmeleridir. Benim gibi zayıf, ihtiyar, merdümgiriz, fakir, garip, hizmete çok muhtaç bir biçâreye o üç resmî memurlar, aleyhimde öyle bir propaganda yapmış ve herkesdeki korku o dereceye gelmiş ki, bir memur bana selâm etse, haber aldıkları vakit değiştirdikleri için, casusluktan başka hiçbir memur bana uğramadığını ve komşularımın da bazıları korkularından hiç selâm etmediklerini gördüğüm hâlde, inâyet ve hıfz-ı ilâhî bana bir sabır ve tahammül verdi. Emsâlsiz bu işkence, bu tazyik, beni onlara dehâlete mecbur etmedi.

.....

Üçüncüsü: İki sene, iki mahkeme, ellerinde tetkik edilen bütün Risale-i Nur eczalarında kanunca bir vesile bulamayıp[1](Hâşiye) bizi ve Risale-i Nur'u beraat ettirdikten sonra, zındıka komitesi, münafık bazı memurları vesile ederek, merkez-i hükûmette resmî bir plân çevirip beni bütün bütün hilâf-ı kanun

1 (Hâşiye) Ya hiçbir cihetle hiçbir kanun, hattâ onların bazı keyfî kanunları bize ve Risale-i Nur'a ilişmiyorlar; veyahut şimdiki bazı kanunlar iliştiği halde, koca adliyeler ve üç büyük mahkemeler, istikbalde gelecek şiddetli nefret ve lânetten çekinmek için Nur'un ve bizim mahkûmiyetimize cesaret edemeyip ittifakla umumumuzun beraatine ve bütün Risale-i Nur'un iadesine karar verdiler. Dağ gibi kuvvetli adliyeler çekindiği halde, muvakkat bir makamda alan gaddar şahsiyetlerin bu zulmü yapmaları, elbette semavatı ve arzı kızdırıyor, daha hiddetime lüzum kalmıyor.

olarak bütün dostlarımdan ve talebelerimden tecrit ve sıhhat ve hayatım noktasında en fena bir yerde, beni nefyetmek nâmı altında, haps-i münferid ve tecrid-i mutlak mânâsında beni Emirdağ'a gönderdiler. Şimdi tahakkuk etmiş ki, iki maksatla bu muameleyi yapıyorlar.

Birisi: Eskiden beri ihaneti kabul etmediğimden, beni o sûrette hiddete getirip bir mesele çıkararak mahvıma yol açmaktı. Bundan birşey çıkaramadıkları için, zehirlendirmek vasıtasıyla mahvıma çalıştılar. Fakat inâyet-i ilâhiye ile, Nur şâkirtlerinin duaları tiryak gibi, panzehir gibi ve sabır ve tahammülüm tam bir ilâç gibi o plânı akîm bıraktı, o maddî ve mânevî zehrin tehlikesini geçirdi. Gerçi hiçbir tarihte, hiçbir hükûmette bu tarzda işkenceli zulümler, kanun namına, hükûmet namına yapılmadığı hâlde, damarlarıma dokunduracak tarzda mütemadiyen tarassutlarla herkesi ürkütmekle beni hiddete getiriyordu. Fakat birden kalbime ihtar edildi ki: Bu zalimlere hiddet değil, acımalısın! Onların herbirisi, pek az bir zaman sonra, sana muvakkaten verdikleri azap yerinde bin derece fazla bâki azaplara ve maddî ve mânevî cehennemlere mâruz kalacaklar. Senin intikamın, bin defa ziyade onlardan alınır. Ve bir kısmı –aklı varsa– dünyada da kaldıkça, geberinceye kadar vicdan azabı ve idam-ı ebedî korkusuyla işkence çekecekler. Ben de onlara karşı hiddeti terk ettim, onlara acıdım. "Allah ıslah etsin!" dedim.

Hem bu azap ve işkenceler pek büyük sevap kazandırmakla beraber, Risale-i Nur şâkirtleri yerine ve onların bedeline benimle meşgul olup yalnız beni tâzip etmeleri, Nurculara büyük bir fayda ve selâmetlerine hizmet olması cihetinde de Cenab-ı Hakka şükrediyorum ve müthiş sıkıntılarım içinde bir sevinç hissediyorum.

Dördüncüsü: Senin mektubunda benim istirahatimi ve eğer iktidarım olsa, benim Şam ve Hicaz tarafına gitmeme dair sizin hükûmet-i hazıraya müracaat maddesi ise…

Evvelâ: *Biz, imanı kurtarmak ve Kur'ân'a hizmet için, Mekke'de olsam da buraya gelmek lâzımdı. Çünkü en ziyade burada ihtiyaç var. Binler ruhum olsa, binler hastalıklara müptelâ olsam ve zahmetler çeksem, yine bu milletin imanına ve saadetine hizmet için burada kalmaya –Kur'ân'dan aldığım dersle– karar verdim ve vermişiz.*

Sâniyen: Bana karşı hürmet yerine hakaret görmek noktasını mektubunuzda "Mısır'da, Amerika'da olsaydınız; tarihlerde hürmetle yâd edilecektiniz." diye yazıyorsunuz.

Aziz, dikkatli kardeşim,

Biz, insanların hürmet ve ihtiramından ve şahsımıza ait hüsn-ü zan ve ikram ve tahsinlerinden mesleğimiz itibarıyla cidden kaçıyoruz. Hususan acip bir riyâkârlık olan şöhret-perestlik ve câzibedar bir hodfuruşluk olan tarihlere şâşaalı geçmek ve insanlara iyi görünmek ise, Nur'un bir esası ve mesleği olan ihlâsa zıttır ve münafidir. Onu arzulamak değil, bilâkis şahsımız itibarıyla ondan ürküyoruz. Yalnız Kur'ân'ın feyzinden gelen ve i'câz-ı mânevîsinin lemeâtı olan ve hakikatlerinin tefsiri bulunan ve tılsımlarını açan Risale-i Nur'un revacını ve herkesin ona ihtiyacını hissetmesini ve pek yüksek kıymetini herkes takdir etmesini ve onun pek zahir mânevî kerâmâtını ve iman noktasında zındıkanın bütün dinsizliklerini mağlûp ettiklerini ve edeceklerini bildirmek, göstermek istiyoruz ve onu rahmet-i ilâhiyeden bekliyoruz.

Şahsıma ait ehemmiyetsiz ve cüz'î bir maddeyi hâşiye olarak beyan ediyorum:

Madem Recep Bey ve Kara Kâzım seninle dost ve zannımca eski Said'le de münasebetleri var. Onlardan iyilik istemek değil, belki bana karşı selefleri gibi mânâsız, lüzumsuz tazyik ve zulme meydan vermesinler. Hakikaten buranın maddî ve manevî havasıyla imtizaç edemiyorum. Sıkıntılarım pek fazla. İkametgâhımı hem dışarıdan, hem içeriden kilitliyorum. Her cihetle yalnızım. Ve bir cihette de komşusuz, sıkıntılı bir odada, hasta bir hâlde hayatımı geçiriyorum. Bazen bir günü, Denizli'de bir ay hapisten fazla beni sıkmış. Bu yirmi sene dehşetli zulümle hürriyetime ve serbestiyetime ilişmek artık yeter! Zaten iki sene mahkemelerin tetkikâtıyla ve aleyhimdeki münafıkların plânları akîm kalmasıyla katiyen tebeyyün etmiş ki, şahsımda ve Nur'larda bu vatan ve millete zarar tevehhüm etmekle daha kimseyi kandıramazlar. Ben de herkes gibi hürriyetime sahip olsam, belki tebdil-i hava için mutedil havası bulunan bu kazanın bazı köylerine gitmeme müsaadekâr bir iş'ar olsa, münasip olur. Size ve oradaki Nur dostlarıma çok selâm ve dua ediyoruz.

اَلْبَاقِي هُوَ الْبَاقِي[1]

Said Nursî

[1] Kendinden başka her şeyin fâni olduğu gerçek Bâkî, Allah'tır.

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1]

(Maddî ve mânevî bir suâl münasebetiyle hatıra gelen bir cevaptır.)

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Deniliyor ki: "Neden Nur şâkirtlerinin kuvvetli hüsn-ü zanları ve kat'î kanaatleri, senin şahsın hakkında Nur'lara daha ziyade şevklerine medar olan bir makamı ve kemâlâtı şahsına kabul etmiyorsun? Yalnız Risale-i Nur'a verip, kendini çok kusurlu bir hâdim gösteriyorsun?"

Elcevap: Hadsiz hamd ve şükür olsun ki, Risale-i Nur'un öyle kuvvetli ve sarsılmaz istinad noktaları ve öyle parlak ve keskin hüccetleri var ki, benim şahsımda zannedilen meziyete, istidada ihtiyacı yoktur. Başka eserler gibi müellifin kabiliyetine bakıp, makbuliyeti ve kuvveti ondan almıyor. İşte meydanda, yirmi senedir kat'î hüccetlerine dayanıp, şahsımın maddî ve mânevî düşmanlarını teslime mecbur ediyor.

Eğer şahsiyetim ona ehemmiyetli bir nokta-yı istinad olsaydı, dinsiz düşmanlarım ve insafsız muarızlarım kusurlu şahsımı çürütmekle, Nur'lara büyük darbe vurabilirdiler. Hâlbuki o düşmanlar, divaneliklerinden, yine her nevi desiselerle beni çürütmeye ve hakkımda teveccüh-ü âmmeyi kırmaya çalıştıkları hâlde, Nur'ların fütuhatına ve kıymetine zarar veremiyorlar. Yalnız bazı zayıf ve yeni müştâkları bulandırsa da vazgeçiremiyorlar.

Bu hakikat için, hem bu zamanda enaniyet ziyade hükmettiği için, haddimden çok ziyade olan hüsn-ü zanları kendime almıyorum. Ve ben, kardeşlerim gibi, kendi nefsime hüsn-ü zan etmiyorum. Hem kardeşlerimin bu bîçare kardeşlerine verdiği makam-ı uhrevî, hakikî, dinî makam ise, *Mektubat*'ta İkinci Mektub'un âhirindeki kaideye göre, "Şahsıma verdikleri mânevî hediye olan kemâlâtı, eğer hâşâ! ben kendimi öyle bilsem, olmamasına delildir. Kendimi öyle bilmesem, onların o hediyesini kabul etmemek lâzım geliyor." Hem kendini makam sahibi bilmek cihetinde enaniyet müdahale edebilir.

Birşey daha kaldı ki, dünya cihetinde hakâik-i imaniyenin neşrindeki vazifedar, makam sahibi olsa, daha iyi tesir eder denilebilir. Bunda da iki mâni var.

---

[1] Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

Birisi: Faraza velâyet olsa da, bilerek, isteyerek makam yapmak tarzında, velâyetin mahiyetindeki ihlâs ve mahviyete münafidir. Nübüvvetin vereseleri olan sahabeler gibi izhar ve dâvâ edemezler; onlara kıyas edilmez.

İkinci mâni: Pek çok cihetlerle çürütülebilir ve fâni ve cüz'î ve muvakkat ve kusurlu bir şahıs sahip olsa, Nur'lara ve hakâik-i imaniyenin fütuhatına zarar gelir. Fakat bir nokta var ki, mûcib-i şükrandır: Ehl-i siyasetteki düşmanlarım, mezkûr hakikatleri bilmedikleri için, şerefli, izzetli Eski Said'i düşünüp mütemadiyen Nur'lar bedeline benim şahsıma ihanet ve tenkis etmekle meşgul oluyorlar. Bazı mutaassıp enaniyetli hocaları da şahsımın aleyhine çeviriyorlar, güyâ Nur'ları söndürmeye çalışıyorlar. Hâlbuki Nur'ları daha ziyade parlattırmaya vesile oluyorlar. Nur'lar, âdi şahsımdan değil, Kur'ân güneşinin menbaından nurları alıyor.

Said Nursî

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1]

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Bu şâşaalı baharın çiçeklerini temâşâ etmek için arabayla bir-iki saat geziyorum. Hiç hayatımda görmediğim bir tarzda bütün çiçekli otlar, âdetin fevkinde bir tarzda büyümüş, çiçekler açmış, tebessümkârâne tesbihat edip, lisân-ı hâl ile Sâni-i Zülcelâl'lerinin sanatını takdir edip alkışlıyorlar gibi hakkalyakîn hissettiğimden, hayat-ı dünyeviyeye müştâk hissiyatım ve gafil ve tahammülsüz nefsim bu hâlden istifade ederek, dünyadan nefret ve hastalıklı ve sıkıntılı hayattan usanmak ve berzaha gitmeye ve oradaki yüzde doksan dostlarını görmeye iştiyak cihetinde karar veren kalbime ve fânide bâki zevk arayan nefsime itiraz geldi.

Birden "Hissiyata da, damarlara da sirayet eden iman nuru o îtiraza karşı gösterdi ki:

Madem toprak bu kadar cemal ve rahmet ve hayat ve zînetlere maddî cihetinde mazhar olmasından hadsiz bir rahmetin perdesidir ve içine giren hiçbir şey başı boş kalmıyor. Elbette bütün bu zahirî ve maddî ziynetlerin ve güzelliklerin ve hüsün ve cemal ve rahmet ve hayatın mânevî merkezlerinin ve bir kısım tezgâhlarının faal bir nev'i, toprak perdesinin altında ve

[1] Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

arkasındadır. Elbette bu himayetli annemiz olan toprak altına girmek ve kucağına sığınmak ve o hakikî ve daimî ve mânevî çiçekleri seyretmek, daha ziyade sevilir ve iştiyaka lâyıktır." diye o kör hissiyatın ve dünya-perest nefsin itirazını tamamıyla izale ve def etti.

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ عَلٰى نُورِ الْإِيمَانِ مِنْ كُلِّ وَجْهٍ[1] dünya-perest nefsime de dedirtti.

Said Nursî

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[2]

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Evvelâ: Seksen sene ibadetli bir ömrü bahtiyarlara kazandıran Ramazan-ı mübarekte, inşaallah Nur'un şirket-i mânevîsi o kazanca mazhar olacak. Bayrama kadar elden geldiği kadar, Nurcular ihlâs ile birbirinin dualarına mânevî âmîn demeli ki, birisi o sekseni kazansa, her biri derecesine göre hissedar olur. En zayıf ve en ağır yükü bulunan bu hasta kardeşinize elbette mânevî yardım edersiniz….

Sâniyen: Nur'ların erkânlarından bir-iki doktor benim hastalığımın şiddetiyle beraber o hâlis, sadık zatlara hastalık noktasından müracaat etmeyip ve ilâçlarını da yemeyip çok ağır hastalıklar içinde onlarla meşveret etmeyerek ve şiddet-i ihtiyacım ve elemlerim içinde yanıma geldikleri vakit, hastalığa dair bahis açmadığımdan endişeli bir merak onlara geldiğinden, sırlı bir hakikati izhara mecbur oldum. Belki size de faydası var diye yazıyorum. Onlara dedim ki:

Hem gizli düşmanlarım, hem nefsim, şeytanın telkiniyle zayıf bir damarımı arıyorlar ki, beni onunla yakalayıp Nur'lara tam ihlâs ile hizmetime zarar gelsin.

En zayıf damar ve dehşetli mâni, hastalık damarıdır. Hastalığa ehemmiyet verildikçe, hiss-i nefs-i cisim galebe eder.

"Zarurettir, mecburiyet var." der, ruh ve kalbi susturur, doktoru müstebit bir hâkim gibi yapar ve tavsiyelerine ve gösterdiği ilâçlara itaate mecbur ediyor. Bu ise, fedakârâne, ihlâsla hizmete zarar verir.

---

1 İman nûruyla beraber gelen her lütuftan dolayı hamdolsun Yüce Rabbimize.

2 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

Hem gizli düşmanlarım da bu zayıf damarımdan istifadeye çalışmışlar ve çalışıyorlar. Nasıl ki korku ve tamah ve şan u şeref cihetinde çalışıyorlar. Çünkü insanın en zayıf damarı olan "korku" cihetinde bir halt edemediler, idamlarına beş para vermediğimizi anladılar.

Sonra insanın bir zayıf damarı "derd-i maişet ve tamah" cihetinde çok soruşturdular. Nihayetinde, o zayıf damardan birşey çıkaramadılar. Sonra onlarca tahakkuk etti ki, onlar mukaddesatını feda ettikleri dünya malı, nazarımızda hiç ehemmiyeti yok ve çok vukuatlarla onlarca da tahakkuk etmiş. Hattâ bu on sene zarfında yüz defadan ziyade resmen "Neyle yaşıyor?" diye mahallî hükûmetlerden sormuşlar.

Sonra en zayıf bir damar-ı insânî olan "şan u şeref ve rütbe" noktasında bana çok elîm bir tarzda o zayıf damarımı tutmak için emredilmiş ihanetler, tahkirlerle, damara dokunduracak işkencelerle dahi hiçbir şeye muvaffak olamadılar. Ve katiyen anladılar ki, onların perestiş ettiği dünya şan u şerefini bir riyâkârlık ve zararlı bir hodfuruşluk biliyoruz, onların fevkalâde ehemmiyet verdikleri hubb-u cah ve şan u şeref-i dünyeviyeye beş para ehemmiyet vermiyoruz, belki onları bu cihette divane biliyoruz.

Sonra bizim hizmetimiz itibarıyla bizde zayıf damar sayılan, fakat hakikat noktasında herkesin makbulü ve her şahıs onu kazanmaya müştâk olan "mânevî makam sahibi olmak ve velâyet mertebelerinde terakki etmek" ve o nimet-i ilâhiyeyi kendinde bilmektir ki, insanlara menfaatten başka hiçbir zararı yok. Fakat böyle benlik ve enaniyet ve menfaat-perestlik ve nefsini kurtarmak hissi galebe çaldığı bir zamanda, elbette sırr-ı ihlâsa ve hiçbir şeye âlet olmamaya bina edilen hizmet-i imaniye, şahsî makam-ı mâneviyeyi aramamak iktiza ediyor. Harekâtında onları istememek ve düşünmemek lâzımdır ki, hakikî ihlâsın sırrı bozulmasın. İşte bunun içindir ki, herkesin aradığı keşif ve kerâmâtı ve kemâlât-ı ruhiyeyi Nur hizmetinin haricinde aramadığımı zayıf damarlarımı tutmaya çalışanlar anladılar. Bu noktada dahi mağlûp oldular.

Umum kardeşlerimize birer birer selâm ve gelecek Leyle-i Kadir, herbir Nurcu hakkında seksen üç sene ibadetle geçmiş bir ömür hükmüne geçmesini hakikat-i Leyle-i Kadri şefaatçi ederek rahmet-i ilâhiyeden niyaz ediyoruz.

Kardeşiniz
Said Nursî

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1]

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Evvelâ: Leyle-i Kadirde kalbe gelen pek uzun ve geniş bir hakikate pek kısaca bir işaret edeceğiz. Şöyle ki:

Nev-i beşer, bu son Harb-i Umumî'nin eşedd-i zulüm ve istibdadıyla.. ve merhametsiz tahribatıyla.. ve bir düşmanın yüzünden yüzer mâsumu perişan etmesiyle ve mağlûpların dehşetli meyusiyetleriyle.. ve galiplerin dehşetli telâş ve hâkimiyetlerini muhafaza ve büyük tahribatlarını tâmir edememelerinden gelen dehşetli vicdan azaplarıyla.. ve dünya hayatının bütün bütün fâni ve muvakkat olması ve medeniyet fantaziyelerinin aldatıcı ve uyutucu olması umuma görünmesiyle.. ve fıtrat-ı beşeriyedeki yüksek istidadatın, mahiyet-i insaniyesinin umumî bir sûrette dehşetli yaralanmasıyla.. ve ebed-perest hissiyat-ı bâkiye ve fıtrî aşk-ı insaniyenin heyecan içinde uyanmasıyla.. ve gaflet ve dalâletin, en sert, sağır olan tabiatın Kur'ân'ın elmas kılıcı altında parçalanmasıyla.. ve gaflet ve dalâletin en boğucu, aldatıcı, en geniş perdesi olan siyasetin rûy-u zeminde pek çirkin, pek gaddârâne hakikî sûreti görünmesiyle.. ve elbette hiçbir şüphe yok ki, şimalde, garpte, Amerika'da emareleri göründüğüne binaen, nev-i beşerin mâşuk-u mecazîsi olan hayat-ı dünyeviyesi böyle çirkin ve geçici olmasından, fıtrat-ı beşerin hakikî sevdiği ve aradığı hayat-ı bâkiyeyi bütün kuvvetiyle arayacak... ve elbette, hiç şüphe yok ki, bin üç yüz altmış senede her asırda üç yüz elli milyon şâkirdi bulunan ve her hükmüne ve dâvâsına milyonlar ehl-i hakikat tasdikle imza basan ve her dakikada milyonlar hâfızların kalbinde kudsiyetle bulunup lisanlarıyla beşere ders veren ve hiçbir kitapta emsâli bulunmayan bir tarzda beşer için hayat-ı bâkiyeyi ve saadet-i ebediyeyi müjde verip bütün beşerin yaralarını tedavi eden Kur'ân-ı Mucizü'l-Beyân'ın şiddetli, kuvvetli ve tekrarlı binler âyâtıyla belki sarihan ve işareten on binler defa dâvâ edip, haber verip, sarsılmaz kat'î delillerle, şüphe getirmez hadsiz hüccetlerle hayat-ı bâkiyeyi kat'iyetle müjde ve saadet-i ebediyeyi ders vermesi.. elbette nev-i beşer bütün bütün aklını kaybetmezse ve maddî ve mânevî bir kıyâmet başlarında kopmazsa; İsveç, Norveç, Finlandiya ve İngiltere'nin Kur'ân'ı kabule çalışan meşhur hatipleri ve din-i hakkı arayan Amerika'nın çok ehemmiyetli dinî cemiyeti gibi, rûy-u zeminin kıtaları ve hükûmetleri, Kur'ân-ı Mucizü'l-Beyân'ı arayacaklar ve hakikatlerini

[1] Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

anladıktan sonra bütün ruh u canlarıyla sarılacaklar. Çünkü bu hakikat noktasında katiyen Kur'ân'ın misli yoktur ve olamaz ve hiçbir şey bu mucize-i ekberin yerini tutamaz.

Sâniyen: Madem Risale-i Nur o mucize-i kübrânın elinde bir elmas kılıç hükmünde hizmetini göstermiş ve en muannit düşmanları teslime mecbur etmiş. Hem kalbi, hem ruhu, hattâ hissiyatı tam tenvir edecek ve ilâçlarını verecek bir tarzda hazine-i Kur'âniye'nin dellâllığını yapan ve ondan başka me'haz ve mercii olmayan bir mucize-i mâneviyesi bulunan Risale-i Nur o vazifeyi yapıyor ve aleyhinde dehşetli propagandalar ve gayet muannit zındıklara tam galebe çalmış ve dalâletin en kalın ve boğucu ve geniş daire-i âfâkında ve fennin en geniş perdelerinde *Asâ-yı Mûsâ*'daki Meyvenin Altıncı Meselesi ve Birinci ve İkinci, Üçüncü ve Sekizinci Hüccetleriyle gayet parlak bir tarzda gafleti dağıtıp nur-u tevhidi göstermiş. Elbette bizlere lâzım ve millete elzemdir ki; *şimdi resmen izin verilen din tedrisatı için hususî dershaneler açılmasına ve izin verilmesine binaen, Nur şâkirtleri, mümkün olduğu kadar her yerde küçücük bir dershane-i Nuriye açmak lâzımdır.* Gerçi herkes kendi kendine bir derece istifade eder, fakat herkes her meselesini tam anlamaz. Hem iman hakikatlerinin izahı olduğu için, hem ilim, hem mârifetullâh, hem ibadettir.

Eski medreselerde beş-on seneye mukabil, inşaallah Nur medreseleri, beş-on haftada aynı neticeyi temin edecek ve yirmi senedir ediyor. Ve hem hükûmet ve millet ve vatan, hem hayat-ı dünyeviyesine ve siyasiyesine ve uhreviyesine pek çok faydası bulunan bu Kur'ân lemeâtlarına ve dellâlı bulunan Risale-i Nur'a değil ilişmek, tamamıyla terviç ve neşrine çalışmaları elzemdir ki, geçen dehşetli günahlara keffâret ve gelecek müthiş belâlara ve anarşistliğe bir sed olabilsin.

Kardeşlerim, merak etmeyiniz ve Nur'un fevkalâde perde altındaki fütuhatına kanaat ediniz. Şimdiye kadar hiçbir eserin böyle ağır şerait altında bu derece tesirli intişarını tarih göstermiyor.

Hem tam serbestiyet verilmemesinin sebebi ve hikmeti: Nur'ların fevkalâde kuvvetinden korkuyorlar. Belki sarsıntı verecek diye, tam takdir ve kabul etmekle beraber, şimdilik resmen intişarından telâş ettiklerini, Diyanet Reisi büyük reisle görüşmesinde haber alınmış. Eski gibi hücum yok; belki musalâha istiyorlar. Fakat Nur'lar lehinde kuvvetli cereyanlar, inşaallah o telâşı, iştiyakla resmen neşrine çevirecek.

Hem çok enaniyetliler, eserlerini terviç etmek için, Nur'ların meydana çıkmalarına kıskanmak damarıyla taraftar olmuyorlar.

Sâlisen: Risale-i Nur, hacılarla, hariç âlem-i İslâm'a yayılıyor; kendi kendini lâyık ellere yetiştiriyor. Ve Şam'a el yazısı ile gönderdiğimiz *Asâ-yı Mûsâ* ve *Zülfikar*'ı heyet-i ilmiye on beş gün tetkik etmiş, tam takdir etmelerine alâmet olarak demişler: "Biz bunu mecmualar halinde kısım kısım tab edelim. Hem bunu birden tab etmeye çok para lâzım."

Said Nursî

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1]

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Evvelâ: Size hem acip, hem elîm, hem latîf bir macera-yı hayatımı ve düşmanlarımın hem şenî, hem bin ihtimalden bir tek ihtimalle hiçbir şeytan hiçbir kimseyi kandıramadığı bir iftiralarını ve Nur'a karşı istimâl edilecek hiçbir silâhları kalmadığını beyan etmeye bir münasebet geldi. Şöyle ki:

Tarih-i hayatımı bilenlere mâlûmdur. Elli beş sene evvel ben, yirmi yaşlarında iken, Bitlis'te merhum vali Ömer Paşa hanesinde iki sene onun ısrarıyla ve ilme ziyade hürmetiyle kaldım. Onun altı adet kızları vardı; üçü küçük, üçü büyük. Ben, üç büyükleri, iki sene beraber bir hanede kaldığımız hâlde, birbirinden tefrik edip tanımıyordum. O derece dikkat etmiyordum ki bileyim. Hattâ bir âlim misafirim yanıma geldi, iki günde onları birbirinden fark etti, tanıdı. Herkes bendeki hâle hayret ederek bana sordular: "Neden bakmıyorsun?"

Derdim: "İlmin izzetini muhafaza etmek, beni baktırmıyor."

Hem kırk sene evvel İstanbul'da Kâğıthane şenliğinin yevm-i mahsusunda, Köprüden tâ Kâğıthane'ye kadar Haliç'in iki tarafında binler açık-saçık Rum ve Ermeni ve İstanbullu karı ve kızlar dizildikleri sırada, ben ve merhum mebus Molla Seyyid Tâha ve mebus Hacı İlyas ile beraber kayığa bindik, o kadınların yanlarından geçiyorduk. Benim hiç haberim yoktu. Hâlbuki Molla Tâha ve Hacı İlyas, beni tecrübeye karar verdikleri ve nöbetle beni tarassut ettiklerini bir saat seyahat sonunda itiraf edip dediler:

"Senin bu hâline hayret ettik, hiç bakmadın."

---

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

Dedim: "Lüzumsuz, geçici, günahlı zevklerin âkıbeti elemler, teessüfler olmasından istemiyorum."

Hem bütün tarih-i hayatımda hediyeleri kabul etmek ve minnet altına girip halkın sadaka ve ihsanlarını almaktan çekindiğimi, benimle arkadaşlık edenler bilirler. Nur'ların ve hizmet-i imaniye ve Kur'âniye'nin şerefini ve selâmetini himaye etmek için, dünyanın maddî ve içtimaî ve siyasî bütün ezvâkını ve merakını terk ettiğim ve idam gibi ehl-i garazın bütün tehditlerine beş para ehemmiyet vermediğim, yirmi sene işkenceli esaretimdeki, iki dehşetli hapislerimde ve mahkemelerimde kat'î göründü.

İşte, yetmiş beş sene devam eden bu düstur-u hayatım varken, Risale-i Nur'un fevkalâde kıymetini kırmak fikriyle, şeytanların bile hatır ve hayaline gelmeyen bir iftira, resmî makamını işgal eden bir adam yaptı. Ve demiş: "Gecede tablalarla baklavalar, fâhişe ve namussuzlar yanına gidiyorlar." Hâlbuki benim kapım gecede dışarıdan ve içeriden kilitli, hem sabaha kadar bir bekçi, o bedbahtın emriyle kapımı bekliyordu. Hem buradaki komşular ve bütün dostlar bilirler ki, ben, işâ namazından sonra, tâ sabaha kadar hiç kimseyi yanıma kabul etmemişim.

İşte böyle bir iftiraya bir sefih, ahmak insan, eşek olsa, sonra şeytan olsa, buna ihtimal vermez. O adam anladı, o gibi plânlardan vazgeçti, buradan başka yere cehennem olup gitti. Onun resmiyet cihetiyle beni değil, belki Nurcuları lekedar etmek için kurduğu plânıyla, bu yeni hâdiseyi vesile edip şâkirtlere leke sürmek istenildi. Fakat hıfz ve himayet ve inâyet-i ilâhiye, o plânı da harika bir tarzda akîm bıraktı.

Bu beyanla ben nefsimi tebrie etmiyorum. Belki "Kudsî hizmet-i imaniye, o nefsi bütün hevesâtından vazgeçirmiş; ve o hizmetteki mânevî zevk ona kâfi geliyor." demek istiyorum ve Nurcuların ihtiyat ve dikkate ihtiyaçlarını beyan ediyorum.

Sâniyen: Makine işinde tecrübeli ve muktedir hususî kâtibi size gönderiyorum. Kendim zahmetle yazdığımdan, bundan sonra kısaca yazacağım, gücenmeyiniz.

.....

Râbian: Bu dakikada Kastamonu Hüsrev'i Mehmed Feyzi'nin tebrik ve Nur fütuhatının müjdelerini hâvi parlak, güzel mektubunu aldım. Ve o kıymetli kardeşimiz başta olarak Hilmi, Emin, Beşkardeş'ler, Ulviye'ler, Zehra'lar, Lütfiye'ler gibi Nurcu hemşirelerimizin hem leyali-i aşerelerini, hem

bayramlarını ruh u canımızla tebrik ediyoruz. Hem Hulûsi'nin, hem Feyzi'nin mektuplarını leffen gönderiyoruz.

Said Nursî

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1]

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Evvelâ: Umum Nurcuların mübarek bayramlarını ve haccü'l-ekberde bulunan Nur şâkirtleriyle ve hacdaki Nur taraftarlarının bayramlarını tebrik içinde ve çok zamandan beri esaret altında kalmış ve istiklâliyetini kaybetmiş Hindistan, Arabistan gibi âlem-i İslâm'ın büyük memleketleri birer devlet-i İslâmiye şeklinde Hind'de yüz milyon bir devlet-i İslâmiye, Cava'da elli milyondan ziyade bir devlet-i İslâmiye ve Arabistan'da dört-beş hükûmet bir cemahir-i müttefika gibi Arap birliği ile İslâm birliğini birleştirmesindeki âlem-i İslâm'ın bu büyük bayramının mukaddimesini tebrik ile bu bayram bize müjde veriyor.

Sâniyen: İstanbul'da, Refet Bey'in ve Mustafa Oruç'un yazdıklarına göre, çok zaman İslâm ordusunu idare eden ve sonra darülfünuna inkılâp eden Harbiye Nezareti ve Bab-ı Seraskerî, o muazzam binanın alnında

إِنَّا فَتَحْنَا لَكَ فَتْحًا مُبِينًا۞لِيَغْفِرَ لَكَ اللهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِكَ وَمَا تَأَخَّرَ وَيُتِمَّ نِعْمَتَهُ عَلَيْكَ وَيَهْدِيَكَ صِرَاطًا مُسْتَقِيمًا۞وَيَنْصُرَكَ اللهُ نَصْرًا عَزِيزًا[2]

hatt-ı Kur'ân ile o mânidar Kur'ân âyeti yazılmışken, sonra da mermer taşlarla üzeri kapatılıp o nurları gizlemişlerdi. Şimdi yeniden hatt-ı Kur'âniye'ye bir numûne-i müsaade ve Risale-i Nur'un takip ettiği maksadına bir vesile ve üniversite ileride bir Nur medresesi olmasına bir işaret olduğu gibi, Denizli Nurcularından Ahmed'lerin meşhur âlim ve akılca on dokuzuncu asrın en büyüğü ve içtimaî filozofların en ilerisi Bismark'ın eserinden aldıkları bir fıkrada, o yüksek Bismark, eserinde diyor ki:

"Kur'ân'ı her cihetle tetkik ettim, her kelimesinde büyük bir hikmet gördüm. Bunun misli ve beşeriyeti idare edecek hiçbir eser yoktur ve gelemez."

---

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

2 "Biz sana, (başka zaferlere açılacak bir kapı olarak) aşikâr bir zafer ihsan ettik. Ki, Allah geçmiş ve gelecek bütün günahlarını bağışlasın, sana olan nimetini tamamlasın ve seni (O'nun rızasına ve ebedî saadete götürecek olan) dosdoğru bir yolda sabit kılsın; Ayrıca, sana çok önemli, şerefli ve büyük bir zafer ihsan buyursun." (Fetih sûresi, 48/1-3)

Ve Peygambere hitaben der:

"Yâ Muhammed! Sana muasır olamadığımdan çok müteessirim. Beşeriyet senin gibi mümtaz bir kudreti bir defa görmüş, bâdema göremeyecektir. Binaenaleyh, senin huzurunda kemal-i hürmetle eğilirim."

Bismark

diye imzasını atmış. Ve o fıkrasında tahrif ve nesh olunan kütüb-ü münzeleyi ziyade tenkis ettiği için, o cümleler yazılmamalı; ben de işaret ettim.

O zat on dokuzuncu asrın en akıllı ve en büyük bir filozofu ve siyasetin ve içtimaiyat-ı beşeriyenin en mühim bir şahsiyeti olması; hem âlem-i İslâm, istiklâliyetini bir derece elde etmesi; ve ecnebî hükûmetlerin hakâik-i Kur'âniye'yi araması; ve garp ve şimal-i garbîde Kur'ân lehinde büyük bir cereyan bulunması; hem Amerika'nın en yüksek ve meşhur filozofu olan Mister Carlyle dahi aynen Bismark gibi demiş: "Başka kitaplar, hiçbir cihette Kur'ân'a yetişemez. Hakikî söz odur, onu dinlemeliyiz." diye kat'î karar vermesi;[1(Hâşiye)] ve Nur'ların da her tarafta fütuhatı ve ileri gitmesi, büyük bir fâl-i hayırdır ki, ecnebide çok Bismark'lar ve Mister Carlyle'lar çıkacaklar ve emareleri de var diye Nurcular'a bir bayram hediyesi olarak takdim ediyoruz ve Bismark'ın fıkrasını leffen gönderiyoruz.

Sâniyen: Risale-i Nur'un bu kadar muarızlarına mukabil en büyük kuvveti ihlâs olduğundan ve dünyanın hiçbir şeyine âlet olmadığı gibi, tarafgirlik hissiyatına bina edilen cereyanlara, hususan siyasete temas eden cereyanlarla alâkadar olmaz. Çünkü tarafgirlik damarı ihlâsı kırar, hakikati değiştirir. Hattâ, benim otuz seneden beri siyaseti terk ettiğime sebep, mübarek bir âlimin takip ettiği cereyanın tarafgirlik damarıyla, salih ve büyük bir âlimin onun fikrine muhalif olmasından tefsik derecesinde tahkir edip ve cereyanına ve kendi fikrine muvâfık meşhur ve mütecaviz bir münafığı gayet medh ü senâ etti. Ben de bütün ruhumla ürktüm. Demek tarafgirlik hissine siyasetçilik karışsa, böyle acip hatâlara sebebiyet veriyor diye أَعُوذُ بِاللهِ مِنَ الشَّيْطَانِ وَالسِّيَاسَةِ[2] dedim, o zamandan beri siyaseti terk ettim.

---

1 (Hâşiye) Risale-i Nur'dan Arabî *İşârâtü'l-İ'câz* tefsiri otuz sene evvel, onun bu kıymetli hakperestâne hükmüne işaret etmiş.

2 Şeytandan ve siyasetten Allah'a sığınırım.

O halim neticesi olarak, sizin gibi kardeşlerim bilirsiniz ki, yirmi beş seneden beri bir gazeteyi ne okudum, ne dinledim ve ne de merak ettim. Ve on sene Harb-i Umumî'ye bakmadım, bilmedim. Ve merak etmedim; ve yirmi iki sene bu işkenceli esaretimde tarafgirliğe ve siyasete temas etmemek için ve Nur'lardaki ihlâsa zarar gelmemek için, müdafaatımdan başka, istirahatim için hiç müracaat etmediğimi bilirsiniz.

Hem bilirsiniz ki, hapiste size yazdığım gibi, benim idamıma hükmeden adamlar, beni işkenceli tâzip edenler, Risale-i Nur ile imanlarını kurtarsalar, şahit olunuz ki, ben, onları helâl ediyorum. Ve tarafgirlik damarıyla ihlâsa zarar gelmemek için, bu iki-üç senede dahilden ve hariçten gelen fırtınalı cereyanlara hiç temas etmedik ve kardeşlerimi de bir derece ikaz ettim…

Bilirsiniz ki, kendim sadaka ve yardımları kabul etmediğim gibi, öyle yardımlara da vesile olamadığımdan, kendi elbisemi ve lüzumlu eşyamı satıp o parayla kendi kitaplarımı, yazan kardeşlerimden satın alıyorum. Tâ Risale-i Nurun ihlâsına dünya menfaatleri girmesin, bir zarar vermesin ve başka kardeşler de ibret alıp hiçbir şeye âlet edilmesin…

Nur'un hakikî şâkirtlerine Nur kâfidir. Onlar da kanaat etmeli, başka şereflere veya maddî, mânevî menfaatlere gözünü dikmesin.

Hem münakaşa, münazaa ve mesail-i dîniyede damarlara dokunacak tarafgirane mübahese etmemek lâzımdır ki, Nur aleyhinde garazkârlar çıkmasın. Hattâ, bir hiss-i kablelvuku ile, Mustafa Oruç kardeşimizin Risale-i Nur'un mesleğine muhalif olarak birisiyle mübahesesi, aynı zamanda, belki aynı dakikada ona gayet hiddet ve şiddetle bir gücenmek kalbime geldi. Hattâ o Nurdan kazandığı çok ehemmiyetli makamından atmak arzusu oldu, kalben müteessir oldum. Bu benim için bir Abdurrahman idi, neden böyle şiddetli hiddet ettim? Sonra bu bayramda yanıma geldi, Cenab-ı Hakk'a şükür ki, çok ehemmiyetli bir ders dinledi ve o büyük hatâsını da anladı ve benim burada hiddetimin aynı dakikada hatâsını itiraf etti. İnşaallah o keffâret oldu, tam temiz olarak kurtuldu…

Dört beş aydan beri bir zat, bana buraya bir gazete gönderiyormuş. Ben yeniden haber aldım ki, bana gönderiliyormuş. Buradaki dostlarım âdetimi bildikleri içindir ki, değil gazete, Nurdan başka hiçbir kitabı, hiçbir mecmuayı kabul etmediğim gibi, yeni yazıdan hiçbir harf bilmediğim için korkmuşlar, bana haber vermemişler ve göstermemişler. Şimdi bir zat, bir mektup içinde

bir sayfası benimle konuşan bir gazetecinin, fakat dost ve hemşehri bir zatın mektubunu gösterdi. Dediler ki: "Çoktan beri senin namına bir gazete gönderiyordu. Biz korktuk, sana söylemedik."

Ben de dedim: "O zata benim tarafımdan çok selâm ediniz. O dostun eski bildiği Said değişmiş, dünya ile alâkası kesilmiş. Hem hasta, hem hususî mektubu kardeşime de yazamadığımdan o zat gücenmesin."

Oradaki umum dostlara, hususan Hâfız Emin ve Hâfız Fahreddin gibi kardeşlerimize selâm ve bayramlarını tekrar tebrik ediyoruz.

Hadsiz şükür olsun ki, Risale-i Nur'un, Haremeyn-i Şerifeynce makbuliyetine bir alâmet şudur ki:

Denizli kahramanı Hâfız Mustafa, İstanbul'dan aldığı *Zülfikar* ve *Asâ-yı Mûsâ* ve *Siracü'n-Nur*'u –ki Hindistan ulemâsına gönderilecekti– onları alıp, yolda bazı hacılara okutup, beraber Medine-i Münevvere'de Keşmirli gayet meşhur bir âlim ve Türkçe de güzel bilen zata teslim etmiş. O zat da çok takdir edip kat'î teminatla Hindistan ulemâsının merkezine göndereceğini ve Medine-i Münevvere'ye mahsus olan mecmualar da yetiştiğini ve sair yerlere de gönderilen mecmualar selâmetle yetiştiğini Denizlili Hâfız Mustafa'ya beraber arkadaş olup ve yolda Nur'ları okuyarak giden hem genç, hem Nurcu iki Afyonlu hacı ve başka hacılar, bu müjdeli haberi bana getirdiler ve hariçte Risale-i Nur'un ehemmiyetli revacını ve makbuliyetini müjdelediler.

Said Nursî

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1]

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Siz hiç merak etmeyiniz.

.....

Bu yirmi senede yüzer tecrübeyle inâyet-i ilâhiye bizi himaye ettiği ve dehşetli zulümlerden kurtardığı gibi, bu yeni mânâsız, bütün bütün kanunsuz, dehşetli, gaddarâne zulümden bizi kurtaracağına kat'î kanaat etmeliyiz.

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

Şayet bir parça sıkıntı, zahmet, zarar da görsek, binler derece o zahmetten ziyade rahmet ve ihsan-ı ilâhiyeye ve sevaba mazhar olmakla beraber, pek çok biçare ehl-i imanın imanlarına başka bir tarzda bir kudsî hizmet hükmüne geçeceğini rahmet-i ilâhiyeden pek kuvvetli ümit ediyoruz.

Bu hâdisenin on vecihle kanunsuz olduğunu beyan ediyorum:

Birincisi

Üç mahkeme ve üç ehl-i vukûfun ve Ankara'nın yedi makamatında ve adliyelerin elinde iki sene Risale-i Nur tetkikten geçtiği hâlde, ittifakla hiçbiri muhalif kalmadan hem umum risalelerin beraatine, hem Said ile beraber yetmiş beş arkadaşı birlikte beraat ettirildiği ve bir gün bile ceza verilmediği hâlde, yeniden evrak-ı muzırra gibi o risalelere el uzatmak, ne derece kanunsuzdur; zerre kadar insafı olan bilir.

İkincisi

Beraattan sonra üç buçuk sene Emirdağ'da münzevî, garip yaşayan, kapısını hem dışarıdan kilit, hem içeriden sürgüyle kapayan ve yüzde bir adamı, zarurî bir iş olmadan yanına kabul etmeyen ve yirmi seneden beri devam eden telifini de bırakıp, daha telif etmeyen bir adama dünya siyaseti için kapısının kilidini kırarak gelip, Arabî evrâdından ve başındaki levha-yı imaniyeden başka taharriciler bir şey bulamadıkları hâlde, bu eziyetin verilmesi ne derece hilâf-ı kanun olduğunu, zerre kadar insafı bulunan anlar.

Üçüncüsü

Mahkemede dediği gibi, yetmiş şahidin tasdikiyle, yedi sene harb-i umumîyi bilmeyen ve merak etmeyen ve sormayan –ki şimdi on senedir aynı hâlde bulunan– ve yirmi beş seneden beri hiçbir gazeteyi okumayan ve dinlemeyen ve otuz seneden beri أَعُوذُ بِاللهِ مِنَ الشَّيْطَانِ وَالسِّيَاسَةِ[1] deyip, siyasetten bütün kuvvetiyle kaçan ve yirmi iki sene işkenceli sıkıntılar çektiği hâlde ehl-i siyasetin nazar-ı dikkatini kendine celbetmemek ve siyasete karışmamak için bir defa istirahati için hükûmete müracaat etmeyen bir adama, dehşetli bir siyasî gibi ve siyasî entrikacısı gibi onun menzilini ve inzivâgâhını basıp hasta hâlinde emsâlsiz bir sıkıntı vermek, hiçbir kanuna muvâfık gelir mi? Zerre kadar vicdanı bulunan bu hâle acıyacak.

---

[1] Şeytandan ve siyasetten Allah'a sığınırım.

Dördüncüsü

Eskişehir Mahkemesi'nde altı ay tetkikten sonra, sebebi de cemiyetçilik, tarîkatçılık olduğu ve o evham bahanesiyle büyük reisin ona şahsî garazıyla onun aleyhinde bazı adliyecileri teşvik ettiği hâlde, cemiyetçilik ve tarîkatçılık ve Risale-i Nur cihetinde beraat ettirip, yalnız Risale-i Nur'un bir küçük parçası olan Tesettür Risalesi'ni bahane ederek, kanun ile değil de yalnız kanaat-i vicdaniye ile yüz şâkirt içinde beş-on şâkirde altışar ay ceza verdiler ki; tetkik zamanına kadar dört buçuk ay mevkuf, yani bir buçuk ay hapis kaldıkları ve on sene sonra Denizli Mahkemesi yine dokuz ay cemiyetçilik ve tarîkatçılık gibi birkaç bahane ile yirmi senelik bütün mektubat ve telifatlarını inceden inceye tetkikle beraber, Ankara'nın Ağırceza Mahkemesi'ne beş sandık kitapları gönderdikleri ve iki sene o kitaplar ve mektuplar Ankara ve Denizli Mahkemeleri'nde tetkikten geçtikleri hâlde, o mahkemeler ittifakla cemiyetçilik, tarîkatçılık[1(Hâşiye)] ve sair bahaneler cihetinde beraat kararı verip o kitap ve mektupları aynen sahiplerine iade ve Said'i arkadaşlarıyla beraber beraat ettirdikleri hâlde, bir siyasî cemiyetçi nazarıyla ve entrikacı bir adam tarzında onu itham etmek ve adliye memurlarını onun aleyhinde tarîkat noktasında sevk etmek, ne kadar kanunsuz olduğunu, insaniyeti sukut etmeyen bilir.

Beşincisi

Benim ve Risale-i Nur'un mesleğinin esası ve otuz seneden beri bir düstur-u hayatım olan şefkat itibarıyla, bir mâsuma zarar gelmemek için bana zulmeden cânilere değil ilişmek, belki beddua ile de mukabele edemiyorum. Hatta en şiddetli bir garazla bana zulmeden bazı fâsık, belki dinsiz zâlimlere hiddet ettiğim hâlde değil maddî, belki beddua ile de mukabeleden beni o şefkat men ediyor. Çünkü o zâlim gaddarın, ya peder ve vâlidesi gibi ihtiyar bîçarelere veya evlâdı gibi mâsumlara maddî zarar gelmemek için, o dört-beş mâsumların hatırına binâen o zâlim gaddara ilişmiyorum. Bazen de hakkımı helâl ediyorum.

İşte bu sırr-ı şefkat içindir ki, idare ve âsâyişe katiyen ilişmediğim gibi, bütün arkadaşlarıma o derece tavsiye etmişim ki, üç vilâyetin insaflı

---

1 (Hâşiye) *Nur'ların esası ve hedefi, iman-ı tahkikî ve hakikat-i Kur'âniye'dir.* Onun için üç mahkeme tarîkat noktasında beraat vermişler. Hem bu yirmi senede hiçbir adam dememiş: "Said, bana tarîkat vermiş." Hem bin seneden beri, bu milletin ekser ecdadının bağlandığı bir meslek, sebeb-i mes'uliyet olamaz. Hem gizli münafıklar, hakikat-i İslâmiyet'e tarîkat namını takıp, bu milletin dinine taarruz ettiklerine karşı gâlibâne mukabele edenler, tarîkatla itham edilmezler. Cemiyet ise, uhuvvet-i İslâmiye cihetinde bir uhrevî kardeşliktir. Yoksa siyasî cemiyet olmadığına, üç mahkeme hüküm vermişler, o cihette beraat ettirmişler.

zabıtalarının bir kısmı itiraf etmişler ki, "Bu Nur şâkirtleri mânevî bir zabıtadır. İdare ve âsâyişi muhafaza ediyorlar" dedikleri ve bu hakikate binler şahit ve yirmi sene hayatıyla tasdikleri ve binler şâkirtlerin de zabıtaca hiçbir vukuat kaydetmemeleriyle teyid ettikleri hâlde, o bîçare adamın ihtilâlci ve insafsız bir komiteci gibi menzilini basmak ve insafsız adamlar ona ihânet etmek ve menzilinde bir şey bulamamakla beraber, yüz cinâyeti bulunan bir adam gibi, hatta gayet kıymettar ve antika ve mucizeli Kur'ân'ını ve başındaki levhalarını evrak-ı muzırra gibi toplamak, acaba hangi kanun müsaade eder? Böyle âsâyişe hüsn-ü ahlâk ile hizmet eden dindar binler zâtları, evham yüzünden idare ve âsâyiş aleyhine zorla sevk etmek, hangi maslahat icabıdır?

Altıncısı

Bundan otuz sene evvel, Cenâb-ı Hakk'ın inâyetiyle dünyanın muvakkat şan ve şerefinin ve enaniyetli hodfürûşluğunun, şöhret-perestliğinin ne kadar faydasız ve manasız olduğunu, hadsiz şükür olsun ki, Kur'ân'ın feyziyle anlamış bir adamın o zamandan beri bütün kuvvetiyle nefs-i emmâresiyle mücadele edip mahviyet etmek, benliğini bırakmak, tasannû ve riyâkârlık yapmamak için elden geldiği kadar çalıştığına, ona hizmet eden veya arkadaşlık edenler kat'î bildikleri ve şehadet ettikleri hâlde ve yirmi seneden beri herkes kendi hakkında hoşlandığı ziyade hüsn-ü zan ve teveccüh-ü nas ve şahsını medh ü senâdan ve kendini mânevî makam sahibi olduğunu bilmekten herkese muhalif olarak bütün kuvvetiyle kaçtığı ve hem has kardeşlerinin onun hakkındaki hüsn-ü zanlarını reddedip, o hâlis kardeşlerinin hatırını kırması ve yazdığı cevabî mektuplarında onun hakkındaki medihlerini ve ziyade hüsn-ü zanlarını kabul etmemesi ve kendini faziletten mahrum gösterip bütün fazileti Kur'ân'ın tefsiri olan Risale-i Nur'a ve dolayısıyla Nur şâkirtlerinin şahs-ı mânevîsine verip kendini âdi bir hizmetkâr bilmesi kat'î isbat ediyor ki; şahsını beğendirmeye çalışmadığı ve istemediği ve reddettiği hâlde, onun rızası olmadan bazı dostları uzak bir yerden onun hakkında ziyade hüsn-ü zan edip medhetmeleri, bir makam vermeleri ve Kütahya havalisinde tanımadığı bir vâizin bazı sözleriyle ve Kütahya'ya hiç mektup göndermediğim ve benim imzamı taklitle yazılan ve medar-ı mesuliyet tevehhüm edilen bir mektupla ve kimin yazısı bilinmeyen dokunaklı bir kitap Balıkesir'de bulunmasıyla, acaba hangi kanun ile medar-ı mesuliyet olur ki; o bîçare hasta ve çok ihtiyar ve garibin münzevî odasına, büyük bir cinâyet işlemiş gibi, kilidini kırıp taharri memurlarını sokmak, hem evrâdından ve levhalarından başka bir bahane bulamamak, acaba dünyada hiçbir kanun, hiçbir siyaset bu taarruza müsaade eder mi?

Yedincisi

Bu sırada dâhilde o kadar dâhilî, haricî heyecanlı parti cereyanları varken ve bundan tam istifade etmek, yani mahdut birkaç arkadaşına bedel çok diplomatları kendisine taraftar kazanmak için zemin hazır iken, sırf siyasete karışmamak ve ihlâsına zarar vermemek ve hükûmetin nazarını kendine celbetmemek ve dünya ile meşgul olmamak için, bütün arkadaşlarına yazıp ki "Sakın cereyanlara kapılmayınız, siyasete girmeyiniz, âsâyişe dokunmayınız" dediği.. ve iki cereyan, bu çekinmesinden ona zarar verdikleri; eskisi evhamından yenisi de "Bize yardım etmiyor" diye ona çok sıkıntı verdikleri hâlde, ehl-i dünyanın dünyalarına hiç karışmayıp kendi âhiretiyle meşgul olan.. ve memleketinde, Nurs Karyesi'nde öz kardeşine yirmi iki sene zarfında birtek mektup yazmayan ve o vilâyetlerdeki dostlarına yirmi senede on mektup yazmayan bir bîçareye, onun âhiret meşguliyetine bu kadar ilişmeye hangi kanun müsaade ediyor?

Vatana ve millete ve ahlâka çok zararlı olan dinsizlerin kitaplarının intişarına ve komünistlerin neşriyatına serbestiyet kanunuyla ilişilmediği hâlde; üç mahkeme, medar-ı mesuliyet olacak hiçbir maddeyi içinde bulmayan ve millet ve vatanın hayat-ı içtimaiyesini ve ahlâkını ve âsâyişini temine yirmi seneden beri çalışan ve bu milletin hakikî bir nokta-yı istinadı olan Âlem-i İslâm'ın uhuvvetini ve bu millete dostluğunu iadeye ve o dostluğun takviyesine tesirli bir sûrette çabalayan.. ve Diyanet Riyâseti'nin ulemâsı, tenkit niyetiyle Dâhiliye Vekili'nin emriyle üç ay tetkikten sonra, tenkit etmeyerek, tam kıymetini takdir edip "kıymettar eser" diye Diyanet Kütüphânesi'ne konulan Zülfikar ve Asâ-yı Mûsâ gibi ve –Kabr-i Peygamberî *(aleyhissalâtü vesselâm)* üzerinde alâmet-i makbuliyet olarak Asâ-yı Mûsâ mecmuasını hacılar gördükleri hâlde– Nur eczalarını evrak-ı muzırra gibi toplayıp mahkeme eline vermek, acaba hiçbir kanun, hiçbir vicdan, hiçbir insaf buna müsaade eder mi?

Sekizincisi

Yirmi iki sene sıkıntılı sebepsiz bir nefiyden sonra tam serbestiyet verildiği hâlde, binler akraba ve ahbabı bulunan doğduğu memleketine gitmeyerek gurbeti, kimsesizliği tercih ederek, tâ ki dünyaya ve hayat-ı içtimaiyeye ve siyasete temas etmeyen.. ve çok sevaplı olan câmideki cemaatin hayrını bırakıp, odasında yalnız namazını kılıp oturmasını tercih eden, yani halkın hürmetinden çekinmek olan bir hâlet-i ruhiyeyi taşıyan.. ve yirmi sene hayatının şehadetiyle ve binler Türk kıymettar zâtların tasdikiyle dindar, müttakî bir

Türkü, lâkayt çok Kürtlere tercih eden; hatta mahkemede Hâfız Ali gibi kuvvetli imanı bulunan bir Türk kardeşini yüz Kürde değiştirmediğini isbat eden.. ve hürmet ve ihtiram görmemek için zaruret olmadan halklarla görüşmeyen ve camiye gitmeyen.. ve kırk seneden beri bütün kuvvetiyle, bütün âsârıyla İslâmiyet'in uhuvvetine ve müslümanların birbirine muhabbetine çalışan.. ve Türk milleti, Kur'ân'ın bayraktarı ve senâ-yı Kur'âniye'ye mazhar olduğu için o milleti çok seven ve hayatını onlar içinde geçiren bir adam hakkında sâbık vali, resmî lisanla ihânet için propaganda yapmak ve dostlarını ürkütmek için "O Kürttür, siz Türksünüz; o Şâfiîdir, siz Hanefîsiniz" deyip, herkesi ürkütüp ondan çekindirmeye çalışması ve yirmi senede ve iki mahkemede tarz-ı kıyafeti değiştirilmeye mecbur edilmeyen ve şapka yarı askerin başından kalkmasıyla beraber, münzevî bir adamın zorla başına şapka giydirmeye cebretmeyi hangi maslahat, hangi kanun buna müsaade eder?

Dokuzuncusu

Çok mühimdir,[1](Hâşiye) kuvvetlidir; fakat siyasete temas ettiği için sükût ediyorum.

Onuncusu

Bu da hiçbir kanun müsaade etmediği ve hiçbir maslahat bulunmadığı ve yalnız manasız evhamdan bir habbeyi kubbeler yapmaktan ve hiçbir kanuna girmeyen bir taarruzdur. Bu da mesleğimizce bakamadığımız siyasete temas etmemek için sükût ediyoruz. Böylece on vecihle kanunsuz muamelelere karşı yalnız حَسْبُنَا اللهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ[2] deriz.

Said Nursî

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[3]

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Evvelâ: Nurun ehemmiyetli kahramanlarından Nur'un ehemmiyetli mecmualarını Mekke-i Mükerremeye götürüp gayet büyük bir Hindli âlim

1 (Hâşiye) İslâm hükûmetlerinde hıristiyan ve yahudi bulunması.. ve hıristiyan ve mecusî hükûmetlerinde müslümanların bulunması gösteriyor ki, idare ve âsâyişe bilfiil ilişmeyen muhaliflere kanunca ilişilmez. Hem imkânat, medar-ı mes'uliyet olamaz. Yoksa "herkes, bir adamı öldürebilir" diye, herkesi bu imkânat ile mahkemeye vermek lâzım gelir.

2 "Allah bize yeter. O ne güzel vekildir!" (Âl-i İmran sûresi, 3/173).

3 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

Ahmed Ali Şimşirî'ye teslim edip, hem Hintçe'ye tercüme etmeye ve Hind'e de göndermeye teminat alan Nur'un ehemmiyetli kahramanlarından kardeşimiz Hâfız Mustafa'ya binler "bârekâllah" ve "mâşallah" ve "es'adekâllah" deriz. Medresetü'z-Zehra, Mekke-i Mükerreme'deki o büyük zatla muhabere etsin.

Sâniyen: Bu defaki hâdisede, bir habbeyi, evham yüzünden çok kubbeler yaptıklarını öğrendik. Bir emaresi de şudur:

Dahiliye Vekili'nin emriyle gece içinde Afyon Vâlisi, Emniyet Müdürü'yle buraya gelip gecede menzilimi basmak istemişler. Müdde-i Umumî muvafakat etmediğinden, sabaha kadar bekleyip, en ziyade aleyhimizde bulunan iki adamı tayin edip, kilidimi kırıp füc'eten baskın vermeleri; hem aynı gün[1(Hâşiye)] faytonla çıktığım vakit-burada emsâli vuku bulmayan-beş tayyare pek aşağıda uçup benim faytonumu bildikleri için etrafımda iki defa dönmeleri, ikinci gün başka bir tarafa, çok görünmeyen gizli bir dere tarafına faytonla giderken, aşağıda uçan beş tayyareyi birşey arıyor gibi gördük, anladık ki, bizi arıyorlar. Yine aynen evvelki gün gibi, o beş tayyare etrafımızda ve kasaba üstünde gezip, odamıza girdiğimiz zaman onların da gitmeleri kuvvetli bir emaredir ki, bir habbe yüz kubbe yapılmış. Burada böyle mânâsız, evham yüzünden bana eziyet verilmesi ve Medresetü'z-Zehra'nın kahramanlarına buraya nisbeten bu üç senede on dereceden yalnız bir derece eziyet verilmek cihetiyle, Isparta hükûmetine ve adliyesine teşekkürümü ve minnettarlığımı ve onların verdiği eziyetleri de helâl ettiğimi bildirirsiniz.

Heyet-i Vekileye ve milletvekilleri riyâsetine cüz'î, fakat ehemmiyetli bir maruzatımdır

Otuz seneden beri hayat-ı siyasiyeden çekildiğim hâlde, bu sırada bir defaya mahsus olarak, vatanî ve millî ve âsâyişî bir meseleyi beyan ediyorum. Şöyle ki:

Çok emârelerle kat'î kanaatimiz geldi ki, anarşilik hesabına bana ve bu Emirdağ kasabasına ve dolayısıyla bu vatana bir suikast var ki, bir habbeyi kubbeler ve bir sinek kanadı kadar ehemmiyeti olmayan bir hâdiseyi dağ gibi gösterip, sükûnete muhtaç olan bu vatanda beni bahane edip, anarşilik

---

1 (Hâşiye) Evet, buradaki Nur şâkirtleri namına tasdik ediyoruz, hadise aynen vuku buldu.

Evet	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet
Terzi Mustafa	*İsmail*	*Mustafa*	*Hizmetkârı Nuri*	*Hayri*	*Halil*

hesabına ve bir ecnebî plânıyla bize, yani biçare vatandaşlarımızı idam-ı ebedîden ve şübehat-ı uhreviyeden kurtarmaya çalışan Nur şâkirtlerine, bütün bütün kanunsuz ve keyfî hücum edildi. Pek zahir bir garazla, evham yüzünden, baruta ateş atmak gibi, bu vatana ve âsâyişe beni bahane edip suikast edildi. Şöyle ki:

Üç mahkeme, yirmi senelik mektuplarımı ve kitaplarımı ve hallerimi inceden inceye tetkikten sonra bize ve kitaplarıma beraat verdiği hâlde; ve üç seneden beri telifatı terk ettiğim ve haftada ancak bir mektup yazabildiğim ve mecbur olmadan herbiri bir gün nöbetle zarurî hizmetimi yapan üç-dört terzi çırağından başka kimseyi kabul etmediğim hâlde; ve serbestiyet verildiği ve memleketime gitmediğim hâlde, hiç ömrümde görmediğim bir tarzda ve resmî bir sûrette beni hiddete getirip bir hâdise çıkarmak için, tahkir ve ihanet kastıyla, kanunsuz ve garazla, beni taharri ile kapımın kilidini kırıp, Kur'ân'ımı ve Arabî levhalarımı evrak-ı muzırra gibi alıp götürmekle beraber, adliyenin mühim bir memuru, resmen buradaki memurlara âmirâne demiş ki: "Said'i iki jandarma ile teşhir sûretinde çıkarıp, zorla başına şapka giydirip öylece ifadeye getirmeliydiniz. Hem ona yanaşanları tutunuz." diye, ehemmiyetli bir mecliste ve ayn-ı hakikat olan ifademi okudukları vakit söylemiş. Bunda şek ve şüphe kalmadı ki, beni tahkir ve ihanet edip, hiddete getirip, âsâyişi bozmak garazı tâkip ediliyor.

Cenab-ı Hakk'a hadsiz şükür olsun ki, binler haysiyet ve şerefimi bu vatandaki biçarelerin istirahatine ve onlardan belâların def'ine feda etmek için bana bir hâlet-i ruhiyeyi ihsan eylemiş ki, ben de, onların yaptığı ve niyetinde bulundukları tahkirat ve ihanetlere karşı tahammüle karar vermişim. Bu milletin âsâyişine, hususan mâsum çocukların ve muhterem ihtiyarların ve biçare hastaların ve fakirlerin dünyevî istirahatlerine ve uhrevî saadetlerine binler hayatımı ve binler şerefimi feda etmeye hazırım…

İşte, sinek kanadını dağ gibi yaptıklarının bir emâresi şu ki: Benim gibi gurbette, hasta, ihtiyar, zayıf, tek başına bulunan bir adam için, on gün zarfında beş defa Afyon Valisi ve Emniyet Müdürü ve iki defa Afyon Müddeiumumîsi benim için buraya gelmesi ve iki günde, herbir günde beş tayyare benim gezdiğim yerlerde beni nezaret altına alması ve beş polis hafiyesinin burada bana tarassut edenlere ilâve edilip, ahvâlimi tecessüs etmek için gönderilmesi ve postahanelere, bana ait mektupların müsaderesi için resmen emir verilmesi gösteriyor ki, Şeyh Said ve Menemen hâdisesinin on misli bir hâdiseyi evhamla düşünmüşler, habbeyi kubbe söylemişler ki, böyle bir vaziyet alıyorlar.

Benim eski hayatımı zannedip, ihanetle hiddete gelecek tahmin etmişler. Bilâkis aldandılar. Biz, bütün kuvvetimizle anarşiliğe bir sedd-i Zülkarneyn gibi, bir sedd-i Kur'ânî tesisine çalışıyoruz. Bize ilişenler, anarşilik ve belki komünistliğe zemin ihzar ediyorlar.

Evet, eğer eski hayatım gibi, izzet-i ilmiyeyi muhafaza etmek için hiçbir hakareti kabul etmemek olsaydı ve vazife-i hakikiyesi, sırf âhiret ve ölümün idam-ı ebedîsinden müslümanları kurtarmak vazifesi olmasaydı ve bana ilişenler gibi sırf dünyaya ve menfî siyasete çalışmak olsaydı, on Menemen, on Şeyh Said hâdisesi gibi bir hâdiseye, o anarşilik hesabına çalışanlar sebebiyet vereceklerdi.

Hem, üç mahkeme ve yirmi senede kaç vilâyetin zabıtaları, kıyafetime kanunca ilişmedikleri ve mâzuriyetim ve inzivâma binaen, tebdil-i kıyafetime hiçbir ihtar olmadığı hâlde, böyle keyfî, kanunsuz, cebren ahâli içinde başıma şapkayı giydirmeye çalışmak, kırk seneden beri bu vatanda, hususan iman-ı tahkikî dersinde kardeşâne alâkadar olan yüz binler adam, pek büyük bir heyecan içinde zemini hiddete getirip, emsâlsiz ağlamaya vesile olacaktı.

Zaten ecnebî parmağıyla, güya hakkımda teveccüh-ü âmmeyi kırmak fikriyle damarlarıma dokunacak kanunsuz muamelelerin mezkûr maksat için yapıldığına, çok emârelerle kat'î kanaatimiz geldi. Fakat Cenab-ı Hakk'a hadsiz şükür olsun ki, benim gibi kabir kapısında, alâkasız, dünyadan usanmış, hürmetten, teveccüh-ü âmmeden kaçmış ve şân u şeref ve hodfuruşluk gibi riyâkârlıklara hiçbir meyli kalmamış bir vaziyette iken, bunların bana karşı kanunsuz ihanetlerinin hiçbir ehemmiyeti kalmadı; Cenab-ı Hakk'a havale ediyorum. Bana lüzumsuz evham yüzünden eziyet edenlerin yakında ölümle idam-ı ebediyeye giriftar olacaklarını düşünüp, hakikaten acıyorum.

Yâ Rabbî, onların imanını Risale-i Nur'la kurtar! İdam-ı ebedîden, sırr-ı Kur'ân'la terhis tezkeresine çevir! Ben de onlara hakkımı helâl ediyorum.

Said Nursî

(Bediüzzaman Said Nursî'nin ders ve irşadıyla hakikate ulaşan ve Nur hizmetinde çok kıymettar ve yüksek hizmetleri sebkat eden kahraman ve halis bir talebenin, Üstad'ın mâhiyetini tarif eden ayn-ı hakikat bir ifadesidir)

Bugünde, mele-i âlânın arzda medâr-ı süruru,
Bugünde, sekene-i arzın mele-i âlâda medâr-ı iftiharı,
Bugünde, Habibullah'ın medâr-ı nazarı,
Bugünde, Müslümanlığın sertacı,

Bugünde, hak tariklerin şahı,
Bugünde, hakikatlerin imamı,
Hem bugünde mahbub-u Hüdâ,
Hem bugünde allâme-i asır.

Hem bugünde zulmetin nuru,
Hem bütün günlerde serdar-ı hidayet,
Hem Molla Saidü'n-Nursî.
Hem Bediüzzamanü'l-Fahrüddevrânî...

Hüsrev

Merhum Hasan Feyzi'nin Risale-i Nur Hakkındaki Manzumesi

بِسْـــمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا رَحْمَةً لِلْعَالَمِينَ[1]

âyetinin verâset-i Ahmediye *(aleyhissalâtü vesselâm)* cihetinde, mânâ-yı işarî noktasında, bu asırda o Rahmeten li'l-âlemînin bir aynası ve hakikat-i Kur'âniye'nin bir hakikî tefsiri olan Risale-i Nur, o küllî rahmetin bir cilvesi, bir numûnesi olmasından, hakikat-i Muhammediye'nin *(aleyhissalâtü vesselâm)* bir kısım evsafını, mânâyı mecâzî ile cüz'î bir vârisine verilebilir diye, bu parlak kasideye ilişmedim.

---

1 "Ey Resûlüm! Biz seni bütün insanlar için sırf bir rahmet vesilesi olman için gönderdik." (Enbiyâ sûresi, 21/107).

Yalnız hakikat-i Ahmediye *(aleyhissalâtü vesselâm)* ile aynasının farkına işareten bazı kelimeler ilâve edildi.

Huzur bulur bugün seninle âlem,
Ey bu asırda rahmet-i âlem Risaletü'n-Nur!
Sürur bulur bugün seninle âdem,
Ey bir rahmet-i âlem Risaletü'n-Nur!

Bu hasta gönüller çoktan perişan,
Varsa sende eğer Lokman'dan nişan,
Bir şifa sun, gel, ey mahbub-u zişan,
Ey cilve-i rahmet-i âlem Risaletü'n-Nur!

Gelmez mi sonu bu uzun hecenin,
Geçmez mi gamı bu yaslı gecenin?
Zâri arttı, sabrı bitti nicenin,
Ey cilve-i rahmet-i âlem Risaletü'n-Nur!

Fahr-i Âlem, Arş'tan bu yere indi,
Şâh-ı Velâyet gelip Düldül'e bindi,
Zülfikar'a bugün, artık nur dendi,
Ey bu zamanda rahmet-i âlem Risaletü'n-Nur!
……..

Dertlere dermansın, mahbub-u cansın,
Hem câmiü'l-esmâ ve'l-Kur'ân'sın,
Hem de nur-u Hak'tan bize ihsansın,
Ey bir rahmet-i âlem Risaletü'n-Nur!

Bu âlemde madde değil, bir özsün,
Her zerreden bakan bütün bir gözsün,
Kâinatı hayran eden bütün bir yüzsün,
Ey misal-i rahmet-i âlem Risaletü'n-Nur!
……..

Asl-ı evvelisin balın, şekerin,
Deryasısın cümle ilmin, hünerin,
Gelmedi cihana böyle eser benzerin
Ey mir'ât-ı rahmet-i âlem Risaletü'n-Nur!

Çünkü sensin bu asırda Rahmeten li'l-âlemin'in cilvesi,
Çünkü sensin şimdi Şefiü'l-müznibîn'in vârisi.
"Ağisnâ yâ Gıyâse'l-Müstağîsîn" bir duası,
Ey şule-i rahmet-i âlem Risaletü'n-Nur!

Şifa bulsun şimdi biraz yaramız,
Revaç bulsun geçmez olsun paramız,
Saç nurunu, aka dönsün karamız,
Ey ziya-yı rahmet-i âlem Risaletü'n-Nur!
……..

Meylimiz yok yalancı bir dünyaya,
Son verdik biz bid'alara, riyâya,
Kapılmayız öyle kuru hülyaya,
Ey bir hakikat-i rahmet-i âlem Risaletü'n-Nur!

Yok bizde cemiyet kurma hülyası,
Yok başka bir yola gitme sevdası,
Olduk ancak nurun dertli şeydâsı,
Ey dertlilere rahmet-i âlem Risaletü'n-Nur!
……..

Geçmişiz hep medihlerden, senâdan,
Yüz çevirdik servetlerden, gınâdan,
Nur isteriz, geçmeden bu fenadan,
Ey bu asırda rahmet-i âlem Risaletü'n-Nur!
……..

Âşıkların Arşa çıkan feryadı
Ağlatıyor o pâk ruhlu ecdadı,
Allah için eyle bize imdadı,
Ey muhtaçlara rahmet-i âlem Risaletü'n-Nur!

Gökler saldı belâ, yer verdi belâ,
Sarstı âfâkı bir acı vaveylâ,
Rahmet et âleme, ey nur-u Mevlâ!
Ey cilve-i rahmet-i âlem Risaletü'n-Nur!

Bir yanda sel var, bir yanda kan akar,
Bu belâ ateşi âlemi yakar,

Ağlayan bu beşer hep sana bakar,
Ey numûne-i rahmet-i âlem Risaletü'n-Nur!

Çevrildi ateşle bu koca dünya,
Bir cehennem gibi kaynadı derya.
Yetiş imdada ey şâh-ı evliya!
Ey bu zamanda rahmet-i âlem Risaletü'n-Nur!
……..

Zındıkaya, küfre karşı saldırdın,
Gönüllerden kederleri kaldırdın,
Bizi nurun deryasına daldırdın,
Ey biçarelere rahmet-i âlem Risaletü'n-Nur!

Kaldıramaz sana asla kimse el,
Bağlıyoruz bizler sana candan bel,
Dünyalara sensin ümit ve emel,
Ey ziya-yı rahmet-i âlem Risaletü'n-Nur!

Sen ordu kurmazsın erle, uşakla,
Savaşmazsın öyle, topla, bıçakla,
Nurunla şu asrı tutup kucakla,
Ey şimdi rahmet-i âlem Risaletü'n-Nur!

Bitsin de, bu korkunç tufan-ı şedid,
Açılsın yepyeni bir devr-i mesut,
On sekiz bin âlem eylesin hep îd,
Ey ehl-i Kur'ân'a rahmet-i âlem Risaletü'n-Nur!

Geliyor şu karşıdan gerçi bir zulmet,
Fakat sensin bugün atâ-yı rahmet,
Boğacaksın onu nurunla elbet,
Ey bir rahmet-i âlem Risaletü'n-Nur!

Kızıl ejder yuvamıza girmesin,
Zehirli eli yakamıza ermesin,
Karşı durup nurun fırsat vermesin,
Ey seyf-i rahmet-i âlem Risaletü'n-Nur!

Kara duman üstümüzden dağılsın,
Kızıl alev sönüp âlem ayılsın,
Bu zaferin haşre kadar anılsın,
Ey zülfikar-ı rahmet-i âlem Risaletü'n-Nur!

O soydandır nice canlar yakanlar,
O soydandır evler barklar yıkanlar,
O soydandır sana kinle bakanlar.
Ey hüccet-i rahmet-i âlem Risaletü'n-Nur!

Mâsumların kanlarını içerler,
Ebûcehl'i, Nemrutları geçerler,
Ölümlerden ölümleri seçerler,
Ey şimdi bir rahmet-i âlem Risaletü'n-Nur!

Bir mikrop ki, ciğerleri dişliyor,
Kanımızla kendisini besliyor,
Temiz yurdu telvis edip pisliyor,
Ey bir eczahane-i rahmet-i âlem Risaletü'n-Nur!

Gazilerin, fatihlerin konağı,
Seyyidlerin, serverlerin otağı,
Bu vatandır, şehitlerin yatağı,
Ey cilve-i rahmet-i âlem Risaletü'n Nur!

O şehidin ala dönmüş kefeni,
Miskler kokar, güle benzer bedeni.
Öper melekler de nurlu nâşını,
Ey numûne-i rahmet-i âlem Risaletü'n-Nur!

Kur'ân diyor, ölmemiştir, diridir,
Herbirisi Hakk'ın arslan eridir,
Türbeleri yürekleri titretir,
Ey ayna-yı rahmet-i âlem Risaletü'n-Nur!

Armağansın çünkü asîl millete,
Düşmeyelim birgün bile zillete,
Götür bizi şanlı büyük devlete,
Ey misal-i rahmet-i âlem Risaletü'n-Nur!

Eyleyeler nurun ile hep savlet,
Zaferlerle şanlar bulur bu millet,
Şarka, garba ziya salsın bu devlet,
Ey bizlere rahmet-i âlem Risaletü'n-Nur!

Nurdan kanadın, hem sağlam kolun var,
Nurdan senin hakka giden yolun var.
Kabul et, bir kemter Feyzi kulun var,
Ey bu asırda rahmet-i âlem Risaletü'n-Nur!

اَلسَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكَاتُهُ[1]

Üstadım, Efendim Hazretleri,

وَمَآ أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا رَحْمَةً لِلْعَالَمِينَ[2] âyetinin nurlarından, Nurun sayesinde alabildiğim bir zerreyi bu şekilde yazdım, ve huzur-u irfanınıza sundum. Kabulünü rica eder, selâmlarımızı sunar ve mübarek ellerinizi öperiz efendimiz.

Bîçare talebeniz
Hasan Feyzi *(rahmetullâhi aleyhi ebeden dâimâ)*

Merhum Hasan Feyzi, Nur'lardan aldığı hakikat dersini, Nur'lara işaret ederek güzel tanzim etmiş. Lâhikaya girsin.

Said Nursî

Güzel oku, her zerrede coşkun birer mânâ var,
Dert ehline bu mânâda canlar sunan eda var.
Vermek için parlaklığı, gamlı gönül evine,
Bir bak hele, her cilâdan üstün olan cilâ var.

Derin, güzel düşünceyle incelersen bunu sen,
Zayıflamış ruhlar için dağlar gibi gıda var.
Hem dilersen tükenmeyen sermaye-i serveti,
Aç gözünü, Nur'lara bak, işte sana tufan gibi gınâ var.

---

1 Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi üzerinize olsun.

2 "Ey Resûlüm! Biz seni bütün insanlar için sırf bir rahmet vesilesi olman için gönderdik." (Enbiyâ sûresi, 21/107).

Beni tanı, yürü kulum, yürü diye bizlere,
Her nefeste şefkat ile Rabbimizden nida var.
Duymuş isen bu nidayı her zerrenin dilinden,
Müjde olsun, artık sana cennet denen safâ var.

Uzaklara bakma, Nur'lara bak yürü, âlem onun aynası.
Görmez misin, her yüzünde aynı renkte ziya var.
Bir güneştir her zerrede cilve yapıp parlayan,
Bilmez misin, sende dahi o edadan eda var.

Eller açıp yürü, bugün kana kana Risale-i Nur'dan ışık al
Aşka uyan, nura kanan her zerrede reha var,
Hüner değil dostu düşman, yârı ağyar eylemek,
Yâdı biliş yapasın ki, ancak dostta vefa var.

Hünerdir ki, yaprak atlas, toprak elmas olmalı.
Çünkü bir bak, ne yaprakta, ne toprakta beka var.
Kısa görüp denizleri, damlalara çevirme,
Hakikatte, her damlada gizli birer derya var.

Damla iken aslın senin, dağı taşı aşarsın,
Hem gökleri keşfedersin, sende ey Nur, böyle deha var.
Bir noktayı cihan yap, o cihana hâkim ol,
Zira senin bir noktanda, güneş kadar zekâ var.

Her zerrenin kâbesidir kalbi, yine kendine,
Dikkat eyle, her birinde yine ancak hüda var.
Sakın, Feyzi, sen gözünü Hak yüzünden ayırma,
Hakkı gören gerçeklere, hakkı kadar atâ var.

Denizli kahramanı merhum
Hasan Feyzi

Mekteb-i fünunda ve ulûm-u İslâmiye'de gayet müdakkik ve kıdemli muallimlerden Hasan Feyzi'nin bir şiiri

Hazretinize Buradan Ayrılık Zamanında Söylemiştim

Çekilip nur-u hidayet yine zindan olacak,
Yine firkat, yine hasret, yine hüsran olacak.
Yine sen, yaş yerine kan akıtıp ağla gözüm,
Çünkü hicran dolu kalbim yine hicran olacak.

Yine göç var diye mecnuna haber verme sakın!
Yine matem, yine zâri, yine efgan olacak.
Açılan ol gül-ü tevhid, sararıp solsa gerek,
Kapanıp kâbe-i irfan, yine viran olacak.

Haber aldım ki yarın yâd olacakmış bize yâr,
Ne büyük yâre ki, kimler buna derman olacak?
Bu büyük derd-i elemden kime şekva edeyim?
İşiten nâlemi, hep ben gibi nâlân olacak.

O şifa-bahş olan envârını sen çeksen eğer,
Bana kim nur verecek, kim bana Lokman olacak?
O temiz pak nefesin, âb-ı hayatı bu çölün,
Onu dûr etme ki her fert ona reyyan olacak.

Hele ol nur-u şerifin kime değmişse eğer,
Küçücük zerre de olsa, meh-i tâbân olacak.
O lütufkâr, o keremkâr eli öptükçe benim
Bu küçük kalb-i hazînim yine handân olacak.

Bab-ı feyzinden ırak olmayı asla çekemem,
Dahi nezrim bu ki canım sana kurban olacak.
Nazarın erse garip başıma ey nur-u Hüdâ,
Bugün artık bu hakir bendede umman olacak,

Bu anâsır, yüzüne her ne kadar çekse hicab,
Yine haksın, buna şahit yine Kur'ân olacak.
Kab-ı Kavseyn'den alıp dersimi bildim ki ayân,
O güzel nur-u bedi', mânevî sultan olacak.

Sakınıp, Feyzi-i biçareye bahs açma bugün,
Yeni baştan yine şeyda, yine giryan olacak.
.....

Biçare talebeniz
Hasan Feyzi

Yedinci Kısım

Afyon Hayatı

Üstad Bediüzzaman Hazretleri, Afyon Mahkeme Koridorunda Beklerken..

Bediüzzaman'ın Tevkifi

1947 senesinin son aylarında, Afyon'dan üç sivil polis memuru, güya memleket çapında gizli bir dinî cemiyetin faaliyetine âşinâ olmak için Emirdağ'a gelmişlerdi. Başta Said Nursî olarak Nur talebelerini tespit etmeye çalışıyorlardı. Sudan bahaneler icat etmeye tevessül ettiler. Bir numûnesi şudur:

Bir sivil memur, bir kâğıda yazıyor: "Said'in hizmetçisi buradan Said'e rakı aldı." Ve rakıcı dükkânında, sarhoş ve aklı yerinde olmayan bir adama bu kâğıdın altına imza atmasını teklif ediyor. O adam diyor:

"Tövbeler olsun, bu yalanı kim imza eder?"

Sonra o kâğıdı imzalatmaya çalışan, fakat muvaffak olamayan memur, aynı gece acip bir hâdisede işlediği hatâsının tokadını yiyor. Şöyle ki:

Beraber rakı içtiği adamlarla dere kenarında gezerken, aralarında bir kavga cereyan eder. O bedbaht adama orada bir güzel dayak atıyorlar ve tabancasını da alıyorlar.

Üstad, faytonla kıra çıktığı zaman, dört-beş gün müddetince beş tayyare Üstad'ı takip ediyor. Üstad evine girdiği zaman, onlar da Emirdağ'dan çekiliyorlar. Üstad'ın sırf imanî, uhrevî hizmet-i Kur'âniye'sine yanlış mânâlar verdirerek aleyhte propaganda yapılıyor ve yukarı makamlara yanlış aksettiriliyor.

Risale-i Nur'un teksir makinesiyle intişarı ve Anadolu'da Nur'ların gittikçe inkişafı karşısında bu imanî hizmeti durdurmak maksadıyla hareket geçen gizli dinsiz komiteler, hükûmete evham verdirerek, aleyhte tahrikât yapıyorlar. Emirdağ, Isparta, Kastamonu, Konya, İnebolu, Safranbolu, Aydın gibi daha birçok vilâyet, kasaba ve köylerdeki Nurcular'ın evlerinin aranmasına emir veriliyor. Nihayet 1947 senesinin son ayında Üstad Said Nursî ve on beş kadar Nur talebesi Emirdağ'dan alınarak Afyon'a getirilir ve sorgularını müteakip tevkif ediliyorlar. Ve diğer vilâyetlerdeki Nur talebeleri de tevkif edilerek Afyon'a celbediliyor. Böylece üçüncü medrese-i Yusufiye hayatı başlıyor.

Bediüzzaman'ın Afyon Mahkemesi

Bediüzzaman, her girdiği hapisteki hapisleri irşad eder; hapisteki bazı câniler, koyun gibi bir hâl alır. Hapiste dahi tecrid-i mutlak içinde bırakıldığı hâlde, hapishane bir Nur mektebi vaziyetine girer. Bunun için, girdiği hapishanelere "medrese-i Yusufiye" der. Hattâ Denizli Hapishanesinde bir kısım gençler medrese-i Yusufiye'den ayrılmak istemeyerek, "Bediüzzaman daha burada kalırsa, biz kendimizi suçlu gösterip ceza alacağız, ondan ayrılmayacağız. Risale-i Nur'dan ders alacağız…" demişlerdir.

Denizli Hapsinde *Meyve Risalesi* isimli eser telif edildikten sonra, hapishanede tesirli bir ıslahat müşâhede ediliyor… Bu vaziyet, düşmanları dahi takdire sevkediyor.

Risale-i Nur'un mahiyetini dikkat ve tefekkürle okuyarak anlayıp tahkikî bir imana sahip olan halis Nur talebeleri; ölümden, hapisten, zindandan ve hiçbir beşerî eza ve cefadan korkmazlar. Mukaddes Kur'ân ve iman hizmetiyle, vatan ve millet ve âlem-i İslâm ve beşeriyetin ebedî kurtuluşuna çalışırken, dinsizlerin duçar ettiği bir zulüm ve musibetle karşılaşırlarsa, asla fütur ve ümitsizliğe düşmezler, hapislere iftihar ve memnuniyetle girerler. *Onların tek bir istinat noktaları vardır. O da, sırf rızâ-yı ilâhî için, ihlâsla, Kur'ân ve imana hizmetleridir.* –Mâsum ve mazlumların muhafızı Cenab-ı Hak'tır– Hiçbir mâniaya ehemmiyet vermeyerek, Risale-i Nur'u okumaya ve neşretmeye, kahraman Üstadları misillü ferâgatla çalışırlar. Bunun içindir ki, yirmi beş senelik müthiş bir istibdad-ı mutlak içinde Nur'lara çalışan Nur talebeleri, iman ve İslâmiyet hizmetinde sarsılmamışlardır. *"Zâhirde zararlı gibi görünen şeyler, hakikatte nimettir. Zahmette rahmet vardır. İman hizmeti uğrunda başımıza ne gelse hayırdır. Biz başımıza geleceği düşünmekle mükellef değiliz, hizmet-i Kur'âniye ile mükellefiz. Biz, Rabb-i Rahîmimizin daima inâyeti altındayız. Ölsek şehidiz, kalırsak Kur'ân'ın hizmetkârıyız. İslâmiyet düşmanları bizi müebbed dünya hapsine de mahkûm etseler, bizler yine Risale-i Nur'un hizmetindeyiz."* diye iman etmişler ve fakat sadece imanla kalmamışlar, bilfiil de amel etmişlerdir, meydandadır.

Bu dindar ve vefakâr millet, Bediüzzaman'ın doğruluk ve büyüklüğünü ve kahramanlığını bilerek ona o derece itimat etmiştir ki, onun aleyhinde ne propaganda yapılırsa yapılsın, inanmıyorlar. Bediüzzaman'a yapılan zulüm ve işkenceleri işittikçe, ona karşı kalblerinde daha ziyade bir sevgi ve bağlılık husule gelmektedir. Ve diyorlar ki: "Bediüzzaman gibi bir din kahramanını ve

öyle büyük ve mübarek bir zâtı hapislere koymak, onun eserlerinin serbest okunmasına mâni olmak, dini Anadolu'dan kaldırmaya çalışmanın ve İslâmiyet'i yıkmaya çabalamanın bir ifadesidir." diye, komünist ve dinsizlerin yaptırdıkları işkence ve zulümlerin düşmanı kesiliyorlar. Bunun için, hükûmet, her işten evvel hükûmet aleyhinde çevrilen bu plânı akîm bırakmak için, Bediüzzaman'ı tamamen serbest bırakması lâzımdır. Yoksa, Bediüzzaman ezildikçe, halk, hükûmet aleyhtarı[1(Hâşiye)] olacaktır. Din, vatan ve milletin selâmeti namına bu hakikati ihbar etmeyi bir vecibe biliyoruz.

Evet, Bediüzzaman, 1944'te Denizli Mahkemesi'nde beraat ettiği hâlde, Afyon vilâyetine bağlı Emirdağ kazasında ikamete memur ediliyor. Orada, kendi âhireti ve Risale-i Nur'la meşgul olurken, 1948 senesinde, gizli din düşmanları, yapılan zulümler az geliyormuş gibi aynı nakarat ile "Gizli cemiyet kuruyor, halkı hükûmet aleyhine çeviriyor, ihtiyarladıkça artan enerjisiyle, kuvvetiyle, rejimi yıkmaya çalışıyor. Mustafa Kemal'e İslâm deccalı, Süfyan diyor." gibi bir sürü bahanelerle, elli Risale-i Nur talebesiyle birlikte Afyon Ağır Ceza Mahkemesi'ne sevk ediliyor ve hapse konuluyor.

Yapılan derin ve uzun tahkikat neticesinde, bir tek suç delili bulunamıyor. Fakat, ne olduysa oldu, ne yaptılarsa yaptılar. Nihayet, mahkeme, –güya kanaat-i vicdaniye ile– Bediüzzaman'a yirmi ay ve müdakkik bir âlime on sekiz ay, yirmi iki kişiye de altışar ay hüküm veriyor. Diğerlerini de, "Bunlar Bediüzzaman'ı büyük bir mürşid olarak bilmişler ve içlerindeki derunî boşluğu doldurmak için Risale-i Nur'u okumuşlar." diye beraat veriyor. Hüküm alanları da "Bediüzzaman'ın kurduğu gizli cemiyete yardım etmişler." diye cezalandırıyor. Hükmü derhal infaz edip hepsini tevkif ediyorlar.

Tabiî, mahkûmiyet kararı hemen temyiz ediliyor. Temyiz Mahkemesi kısa bir zamanda tetkikâtını bitirerek, "Madem Bediüzzaman Said Nursî Denizli Mahkemesinde aynı suçtan beraat etmiş. Denizli Mahkemesi'nin kararı hatâlı da olsa, Temyizin tasdikinden geçen bir dâvâ tekrar taht-ı muhakemeye alınamaz." diye, verilen mahkûmiyet kararını esastan bozuyor. Bunun üzerine yeniden mahkeme başlıyor. Maznunlardan ne istedikleri soruluyor. O tamamen mâsum olan Nur talebeleri, Temyiz Mahkemesi'nin kararına uyulmasını istiyorlar. Afyon Mahkemesi, Temyiz'in kararına uyulup uyulmayacağını uzun uzadıya düşünüyor. Nihayet uyulmasına karar veriyor. Sonra da, noksanların

1 (Hâşiye) Bu hakikat 1950 seçimlerinde tamamen tahakkuk etmiş; Bediüzzaman'ı yirmi beş sene bir istibdad-ı mutlak ve eşedd-i zulüm ve müthiş işkenceler içinde bırakan din aleyhtarı eski hükûmet, büyük bir ekseriyet tarafından yıkılmış ve dinimizin üzerindeki zulüm ve istibdadı kaldırmakta olan Demokrat Parti iktidara getirilmiştir.

ikmali için çalışmaya başlıyor. Fakat, bu çalışma bir türlü tamamlanmıyor ve mahkeme mütemadiyen tâlik ediliyor. Bediüzzaman ve talebeleri, hüküm kat'iyet kesbetmeden verilen ceza müddetini hapishanede geçirdikten sonra tahliye edilmişlerdir. Yukarıda anlatıldığı veçhile, mahkeme, üç seneden beri uzatılmaktadır.[1(Hâşiye)]

Milyarlar defa yazıklar olsun ki, vatana, millete ve gençliğimize ve âlem-i İslâm'a en mukaddes iman hizmetini yapan, beşerin bütün mânevî ihtiyacını karşılayacak derecede harikulâde ve muazzam eserler veren bu dâhi ve misilsiz zat; mahkemelerden mahkemelere sürüklenmede, hapishanelerde çürütülmeye çalışılmaktadır.

Bediüzzaman, yirmi senede olduğu gibi, şu üç-dört senede de o kadar emsâlsiz bir işkenceye maruz kalmıştır ki, tarihte hiçbir ilim adamına bu kadar câniyane bir sû-i kast yapılmamıştır. Denizli hapsinde bir ayda çektiği sıkıntıyı, Afyon'da bir günde çekmiştir. Kendisine, bütün bütün kanunsuz muameleler yapılmıştır. Hapishanede tam yirmi ay, kışın, çok soğuk olan gayr-i muntazam bir koğuş içinde yalnız bırakılarak, tecrid-i mutlak içinde imha olmasına intizar edilmiştir. Kışın en şiddetli günlerinde, hapishane pencerelerinin iki milim buz tuttuğu zamanlarda zehir verilmiş, ihtiyar, çok hasta haliyle, aylarca ıztırap çektirilmiştir. Mübarek yatağında, bir taraftan bir tarafa dönemeyecek bir hale geldiği zamanlarda bile, hizmetine, bir talebesi olsun müsaade edilmemiştir. O korkunç şerait altında, kendi kendine ölüp gitmesi beklenmiştir. Hastalığı o kadar şiddetlenmiştir ki, günlerce, bir şey yiyememiş ve gıdasız kalmış ve çok zayıf bir vaziyete gelmiştir. Böyle olduğu ve çok sıkı bir tarassut ve tazyikat altında bulundurulduğu hâlde, Risale-i Nur'un telifinden geri kalmamış, her hapiste olduğu gibi, burada da gizli olarak eser telif etmiştir. Mahpuslar, gizli gizli Risale-i Nur'u elleriyle yazıp çoğaltmışlar ve hapishaneden dışarı da çıkararak neşrini temin etmişlerdir. Bediüzzaman hapiste olduğu günler dahi Risale-i Nur'un neşriyatı durmamış, perde altında yüz binlerce nüshaları eski yazı ile neşretmeye, –Nur kahramanı Hüsrev gibi– Nur talebeleri muvaffak olmuşlardır.

Hapishanede –zehirlenerek– ölüm döşeğinde iken, fırsat bulup ziyaretine varabilen bir talebesine şöyle demiştir: *"Belki hayatta kalamayacağım. Bütün mevcudiyetim vatan, millet, gençlik ve âlem-i İslâm ve beşerin ebedî refah ve saadeti uğrunda feda olsun. Ölürsem dostlarım intikamımı almasınlar.!"*

---

1 (Hâşiye) Bu Afyon Mahkemesi, sonra iki defa beraat vermiş ve nihayet 1956'da bütün Risale-i Nur Külliyatı'nı ve umum mektupları bilâ-istisna Bediüzzaman'a iade etmiştir.

Bediüzzaman'ın hapishaneye gelmesiyle çok müstefid olan hapislerden birisi pencereden selâm verdiği zaman, "Sen Bediüzzaman'a neden selâm verdin? Neden onun penceresine bakıyorsun?" diyerek dayak atılmıştır. Çok mübarek ve çok sevgili Üstadlarının hasta ve çok elîm vaziyetinde gizlice fırsat bulup görüşmeye çalışan talebeleri, yakalandıkları zaman falakalara yatırılarak dayaktan geçirilmiştir. Fakat onlar bu mezâlimden asla yılmamışlar, imandan ve izzet-i İslâmiye'den gelen bir salâbetle, o zalimler vurdukça, onlar da her vuruluşlarında "Vur! Vur!" diye bağırmışlardır. *"Düşmanın çizmesi boğazımıza bastığı zaman onun yüzüne tükür! Ruhun kurtulsun, cesedin ezilsin!"* hakikatini matbuat lisanıyla da beyan eden Üstadları Bediüzzaman'a ittiba etmişlerdir.

İşte, böyle türlü türlü işkence ve tazyikatlarla, gerek hapishane dahilinde, gerek haricinde hizmetini dahi yaptırmamaya çalışmışlardır. Dünyada hiçbir kimseye yapılmayan zulüm ve ihanet Bediüzzaman'a yapılmıştır. Nihayet 20 Eylül 1949 günü ceza müddetini hapishanede tamamlayarak tahliye edilmiştir. Bütün hapishanelerde hapisler resmî mesai saatlerinde tahliye edilirken, Afyon hapishanesinde de saat onda âdet iken, Bediüzzaman'ı fevkalâde bir tezahüratla karşılamaya hazırlanan halkın istikbaline mâni olmak için, şafak vakti ile sabah namazı arasında hapishaneden tahliye etmişlerdir.

Bediüzzaman Hazretleri, Afyon'da bir müddet ikamet etmiştir. Bu esnada cezasını çektiği ve Temyiz Mahkemesi mahkûmiyet kararını tamamen lehine bozduğu hâlde, üç polise, kapısı önünde geceli gündüzlü nöbet beklettirilmiştir. Hapisten çıktığına pişman etmişler ve zulüm ve tazyikat devam ettirilmiştir. İki senelik ezici ve eritici bir hapisten çıktığı hâlde, hastalığını sormak için gelenler dahi yanına bırakılmamıştır. Tarihçe-i hayatında görüldüğü gibi, Rusya'da, Rus kumandanı ona serbestiyet verdiği hâlde, öz vatanında ve bu mübarek ve muazzez millet-i İslâm için herşeyini feda eden Bediüzzaman'ın bayram ziyaretine gelenler dahi, resmî memurlar tarafından ziyaretten men edilmiştir. Hattâ hizmetçisiyle konuşanlar görülünce, "Sen Bediüzzaman'ın hizmetçisiyle konuştun!" diye tazyikat yapılarak hüviyetleri tespit edilmiştir. Bütün böyle kanunsuzluklar, halkı Bediüzzaman'a bir kat daha yaklaştırmış, eserlerini arayıp bulmak hususunda âdetâ bir kamçı tesiri husule getirmiştir. Bediüzzaman aleyhinde propaganda yapan ve yaptıranlardan ise fersahlarca uzaklaştırmıştır. Bediüzzaman'a olan teveccüh-ü âmme kırılmaya çalışıldıkça,

millet ve gençlik, hususan yüksek tahsil gençliğinin hürmet ve bağlılığı artmıştır. Bediüzzaman aleyhtarlığı yapıldıkça, bu bağlar perçinleşmiştir. Menfî propagandalardan maksat, milletin Bediüzzaman'a olan teveccühünü kırarak, şahsını çürütüp, Risale-i Nur'un neşriyatını durdurmaktır. Hâlbuki Risale-i Nur, müellifin şahsıyla bağlı değildir. Risale-i Nur, Kur'ân'ın malıdır. Risale-i Nur, başka eserlere benzemez. Risale-i Nur, başlı başına hüccet ve burhan hazinesidir, yani bizatihî burhan ve hüccettir. *Risale-i Nur'u okuyan, müellifin şahsına bakmaz; doğrudan doğruya eserin içindeki hakikatlere, burhan ve delillere hasr-ı nazar eder.* Bu ve daha birçok hakikatlere binaendir ki, Bediüzzaman'ın aleyhinde yapılan çok dehşetli resmî propagandalar dahi akîm kalmıştır. Ve akîm kalmaya da mahkûmdur.

Evet, bu millet-i İslâmiye, vatan ve millete bu derece hadsiz istifade temin eden, Kur'ân ve iman hizmetini görülmemiş bir ferâgat-i nefisle ve fedakârlıklarla yapan bu büyük müellif ve mütefekkirin, bu derece mahkemelerde sürüklendiğine, milyarlar teessüfler yağdırıyor. Vatan ve milletin maslahatı namına haber veriyoruz ki, bu iş bir an evvel neticelendirilmeli ve muhakemelere son verilmelidir. Zira Bediüzzaman'ın yaptığı Kur'ânî hizmet, İslâm dünyası genişliğinde ve cihanşümûl bir çaptadır. Bediüzzaman Said Nursî hakkında takdim ettiğimiz gayet yüksek hakikatler ve gayet âlî kıymetler, delilsiz değildir; içinde mübalâğa yoktur. Şüphe edenler, henüz hayatta olan Bediüzzaman'ı yakından tanımakla ve Risale-i Nur'u sebat ve devamla ve niyet-i hâlisâne ile okumakla farkına varacaklardır ki, biz bu tarihçe-i hayatta naklettiğimiz hakikatleri ifade ederken, söz ve ifadelerimiz çok sönük olmuştur. Hem kendilerinin, ihlâsla, bizden ziyade idrak edecekleri kanaatleri, bütün beşeriyete ilân etmek iştiyakına da sahip olacaklardır.

Bütün dünya mahkemeleri, gizli din düşmanlarının yaptıkları ithamlara nazaran Bediüzzaman'ı mahkûm etmeye çalışsalar, o mahkemeler delile istinat ettikçe, Bediüzzaman'ı mahkûm edemezler!

Bediüzzaman Said Nursî Hazretleri, İslâmiyet düşmanları tarafından zehirlemelerin hastalıklarıyla daimî yatak içersinde gün geçirmekte ve şöyle demektedir: "Kabir kapısını bekliyorum." Fakat biz Cenab-ı Hak'tan bütün kudret ve kuvvetimizle dua ve niyaz ediyoruz ki, o büyük din kahramanına daha çok uzun ömürleri lütuf buyursun. Zira o gibi Kur'ân'ın fedai ve muhlis bir hâdimine, o gibi yüksek bir dâhîye, o gibi büyük bir mütefekkire, o gibi bir hakikat kahramanına, o gibi nazirsiz bir İslâm hakîmine, bütün âlem-i İslâm ve bütün cihan muhtaçtır.

(Bediüzzaman'ın Emirdağ ve Afyon Hayatını kendi kalemiyle belirten On Beşinci Rica, Lem'alardan alınmış olup, buraya dercedilmiştir...)

On Beşinci Rica[1](Hâşiye)

Bir zaman Emirdağı'nda ikamete memur ve tek başıma menzilde âdetâ bir haps-i münferid ve bana çok ağır gelen tarassudlar ve tahakkümler ile bana işkence vermelerinden hayattan usandım, hapisten çıktığıma teessüf ettim. Rûh u canımla Denizli hapsini arzuladım ve kabre girmeyi istedim. Ve "Hapis ve kabir, bu tarz-ı hayata müreccahtır." diye, ya hapse veya kabre girmeye karar verirken, inâyet-i ilâhiye imdâda yetişti; kalemleri teksir makinesi olan Medresetü'z-Zehrâ şâkirtlerinin ellerine, yeni çıkan teksir makinesini verdi. Birden Nur'un kıymettar mecmûalarından her tanesi, bir kalem ile beş yüz nüsha meydana geldi. Fütûhâta başlamaları, o sıkıntılı hayatı bana sevdirdi, "Hadsiz şükür olsun!" dedirtti.

Bir miktar sonra Risale-i Nur'un gizli düşmanları, fütûhât-ı nuriyeyi çekemediler. Hükûmeti aleyhimize sevk ettiler. Yine hayat bana ağır gelmeye başladı. Birden inâyet-i rabbâniye tecelli etti. En ziyâde Nur'lara muhtaç olan alâkadar memurlar, vazifeleri itibârıyla müsadere edilen Nur Risaleleri'ni kemâl-i merak ve dikkatle mütalâa ettiler. Fakat Nur'lar onların kalblerini kendine taraftar eyledi. Tenkid yerinde takdire başlamalarıyla, Nur Dershânesi çok genişlendi; maddî zararımızdan yüz derece ziyâde menfaat verdi, sıkıntılı telâşlarımızı hiçe indirdi.

Sonra, gizli düşman münafıklar, hükûmetin nazar-ı dikkatini benim şahsıma çevirdiler. Eski siyasî hayatımı hatırlattırdılar. Hem adliyeyi, hem maarif dâiresini, hem zabıtayı, hem dâhiliye vekâletini evhâmlandırdılar. Partilerin cereyânları ve komünistlerin perdesinde anarşistlerin tahrikâtıyla o evhâm genişlendi. Bizi tazyik ve tevkif ve ellerine geçen risaleleri müsadereye başladılar. Nur şâkirtlerinin faaliyetine tevakkuf geldi. Benim şahsımı çürütmek fikriyle, bir kısım resmî memurlar, hiç kimsenin inanmayacağı isnâdlarda bulundular. Pek acîp iftiraları işâaya çalıştılar. Fakat kimseyi inandıramadılar.

---

1 (Hâşiye) Nur'un telif zamanı üç sene evvel bitmiş olmasından, bu On Beşinci Rica, ileride bir Nurcu tarafından İhtiyarlar Lem'ası'nın tekmiline, telifine me'haz olmak üzere yazıldı.

Sonra, pek âdi bahânelerle, zemheririn en şiddetli soğuk günlerinde beni tevkif ederek, büyük ve gayet soğuk ve iki gün sobasız bir koğuşta tecrid-i mutlak içinde hapsettiler. Ben küçük odamda günde kaç defa soba yakar ve dâimâ mangalımda ateş varken, zaafiyet ve hastalığımdan zor dayanabilirdim. Şimdi, bu vaziyette hem soğuktan bir sıtma, hem dehşetli bir sıkıntı ve hiddet içinde çırpınırken, bir inâyet-i ilâhiye ile bir hakikat kalbimde inkişâf etti.

Mânen, "Sen hapse Medrese-i Yusufiye nâmı vermişsin; hem Denizli'de sıkıntınızdan bin derece ziyâde hem ferah, hem mânevî kâr, hem oradaki mahpusların Nur'lardan istifâdeleri, hem büyük dâirelerde Nur'ların fütûhâtı gibi neticeler, size şekvâ yerinde binler şükrettirdi, her bir saat hapsinizi ve sıkıntınızı, on saat ibâdet hükmüne getirdi; o fânî saatleri bâkîleştirdi. İnşâallah bu Üçüncü Medrese-i Yusufiye'deki musîbetzedelerin Nur'lardan istifâdeleri ve teselli bulmaları, senin bu soğuk ve ağır sıkıntını hararetlendirip, sevinçlere çevirecek ve hiddet ettiğin adamlar eğer aldanmışlarsa bilmeyerek sana zulmediyorlar. Onlar hiddete lâyık değiller. Eğer bilerek ve garazla ve dalâlet hesabına seni incitiyorlar ve işkence yapıyorlarsa, onlar pek yakın bir zamanda, ölümün idam-ı ebedîsiyle kabrin haps-i münferidine girip, dâimî sıkıntılı azâp çekecekler. Sen onların zulmü yüzünden hem sevâp, hem fânî saatlerini bâkîleştirmeyi, hem mânevî lezzetleri, hem vazife-i ilmiye ve diniyeyi ihlâs ile yapmasını kazanıyorsun!" diye rûhuma ihtâr edildi. Ben de bütün kuvvetimle "Elhamdülillâh" dedim. İnsâniyet damarıyla o zâlimlere acıdım. "Yâ Rabbi! Onları ıslah eyle!" diye duâ ettim.

Bu yeni hâdisede, ifademde Dâhiliye Vekâletine yazdığım gibi, on vecihle kanunsuz olduğu ve kanun nâmına kanunsuzluk eden o zâlimler, asıl suçlu onlar olması gibi, öyle bahâneleri aradılar; işitenleri güldürecek ve hakperestleri ağlattıracak iftiraları ve uydurmalarıyla ehl-i insafa gösterdiler ki; Risale-i Nur'a ve şâkirtlerine ilişmeye, kanun ve hak cihetinde imkân bulamıyorlar, dîvâneliğe sapıyorlar.

Ezcümle: Bir ay bizi tecessüs eden memurlar, bir şey bahâne bulamadıklarından bir pusula yazıp ki: "Said'in hizmetkârı bir dükkândan rakı almış, ona götürmüş." O pusulayı imza ettirmek için hiç kimseyi bulamayıp, sonra yabanî ve sarhoş bir adamı yakalamışlar, tehditkârâne "Gel bunu imza et!" demişler. O da demiş: "Tövbeler tövbesi olsun, bu acîp yalanı kim imza edebilir?" Onları, pusulayı yırtmaya mecbur etmiş.

İkinci bir nümûne: Bilmediğim ve şimdi dahi tanımadığım bir zât, atını beni gezdirmek için vermiş, ben de rahatsızlığım için teneffüs kasdı ile, ekser günlerde, yazda bir-iki saat gezerdim. O at ve araba sahibine elli liralık kitap vermeye söz vermiştim. Tâ, kâidem bozulmasın ve minnet altına girmeyeyim.

Acaba bu işte hiçbir zarar ihtimâli var mı? Hâlbuki "O at kimindir?" diye, elli defa bizlerden hem vali, hem adliyeciler, hem zabıta ve polisler sordular. Güyâ büyük bir hâdise-i siyasiye ve âsâyişe temas eden bir vakıadır. Hattâ bu mânâsız soruşların kesilmesi için, iki zât, hamiyeten, biri "At benimdir." diğeri "Araba benimdir." dedikleri için ikisini de benimle beraber tevkif ettiler.

Bu nümûnelere kıyâsen, çok çocuk oyuncaklarına seyirci olup gülerek ağladık ve anladık ki: Risale-i Nur'a ve şâkirtlerine ilişenler, maskara olurlar.

O nümûnelerden latîf bir muhavere: Benim tevkif kâğıdımda sebep, emniyeti ihlâl suçu yazıldığından, ben daha o pusulayı görmeden müdde-i umuma dedim: "Seni geçen gece gıybet ettim." Emniyet müdürü hesabına beni konuşturan bir polise: '*Eğer bin müdde-i umumî ve bin emniyet müdürü kadar bu memlekette emniyet-i umumiyeye hizmet etmemiş isem –üç defa– Allah beni kahretsin!'* dedim."

Sonra, bu sırada, bu soğukta, en ziyâde istirahate ve üşümemeye ve dünyayı düşünmemeye muhtaç olduğum bir hengâmda, garazı ve kasdı ihsâs eder bir tarzda, beni bu tahammülün fevkinde bu tehcir ve tecrit ve tevkif ve tazyike sevk edenlere, fevkalâde iğbirar ve kızmak geldi. Bir inâyet imdâda yetişti. Mânen kalbe ihtâr edildi ki:

"İnsanların sana ettikleri ayn-ı zulümlerinde, ayn-ı adâlet olan kader-i ilâhînin büyük bir hissesi var ve bu hapiste yiyecek rızkın var; o rızkın seni buraya çağırdı. Ona karşı rıza ve teslim ile mukâbele lâzım. Hikmet ve rahmet-i rabbâniyenin dahi büyük bir hissesi var ki, bu hapistekileri nurlandırmak ve teselli vermek ve size sevâp kazandırmaktır. Bu hisseye karşı, sabır içinde binler şükretmek lâzımdır. Hem senin nefsinin bilmediğin kusurlarıyla onda bir hissesi var. O hisseye karşı istiğfar ve tövbe ile, nefsine "Bu tokata müstehak oldun!" demelisin. Hem gizli düşmanların desîseleriyle bazı safdil ve vehham memurları iğfâl ile o zulme sevk etmek cihetiyle, onların da bir hissesi var. Ona karşı Risale-i Nur'un o münafıklara vurduğu dehşetli mânevî tokatlar, senin intikamını tamamen onlardan almış. O, onlara yeter. En son hisse, bilfiil vasıta olan resmî memurlardır. Bu hisseye karşı, onların Nur'lara tenkid niyetiyle bakmalarında, ister istemez şüphesiz iman cihetinde istifâdelerinin

hatırı için [1] وَالْكَاظِمِينَ الْغَيْظَ وَالْعَافِينَ عَنِ النَّاسِ düsturuyla; onları affetmek, bir ulüvv-ü cenaplıktır."

Ben de bu hakikatli ihtârdan kemâl-i ferah ve şükür ile, bu yeni Medrese-i Yusufiye'de durmaya, hattâ aleyhimde olanlara yardım etmek için kendime mûcib-i cezâ zararsız bir suç yapmaya karar verdim. Hem benim gibi yetmiş beş yaşında ve alâkasız ve dünyada sevdiği dostlarından, yetmişten ancak hayatta beşi kalmış ve onun vazife-i nuriyesini görecek yetmiş bin nur nüshaları bâkî kalıp serbest geziyorlar. Ve bir dile bedel, binler dil ile hizmet-i imaniyeyi yapacak kardeşleri, vârisleri bulunan benim gibi bir adama kabir, bu hapisten yüz derece ziyâde hayırlıdır. Ve bu hapis dahi, hâricinde hürriyetsiz tahakkümler altındaki serbestiyetten yüz derece daha rahat, daha faydalıdır. Çünkü hâricinde, tek başıyla yüzer alâkadar memurların tahakkümlerini çekmeye mukâbil, hapiste yüzer mahpuslarla beraber yalnız müdür ve başgardiyan gibi bir-iki zâtın, maslahata binâen hafif tahakkümlerini çekmeye mecbur olur. Ona mukâbil, hapiste çok dostlardan kardeşâne taltifler, teselliler görür. Hem İslâmiyet şefkati ve insâniyet fıtratı, bu vaziyette ihtiyarlara merhamete gelmesi, hapis zahmetini rahmete çeviriyor diye, hapse râzı oldum.

Bu üçüncü mahkemeye geldiğim sırada zaafiyet ve ihtiyarlık ve rahatsızlıktan ayakta durmaya sıkıldığımdan, mahkeme kapısının hâricinde bir iskemlede oturdum. Birden bir hâkim geldi, hiddet etti, "Neden ayakta beklemiyor?" ihânetkârâne dedi. Ben de ihtiyarlık cihetinden, bu merhametsizliğe kızdım. Birden baktım; pek çok müslümanlar, kemâl-i şefkat ve uhuvvetle merhametkârâne bakıp etrafımızda toplanmışlar, dağıtılmıyorlar. Birden "**iki hakikat**" ihtâr edildi:

Birincisi: Benim ve Nur'ların gizli düşmanlarımız, benim istemediğim hâlde hakkımdaki teveccüh-ü âmmeyi kırmak ile Nur'un fütûhâtına sed çekilir diye, bazı safdil resmî memurları kandırıp, şahsımı millet nazarında çürütmek fikriyle, ihânetkârâne böyle muâmeleye sevk etmişler. Buna karşı inâyet-i ilâhiye, Nur'ların iman hizmetine mukâbil, bir ikram olarak, o bir tek adamın ihânetine bedel, bu yüz adama bak! Hizmetinizi takdir ile şefkatkârâne acıyarak alâkadârâne sizi istikbâl ve teşyi' ediyorlar. Hattâ ikinci gün, ben müstantık dâiresinde müdde-i umumun suâllerine cevap verirken, hükûmet avlusunda mahkeme pencerelerine karşı bin kadar ahali kemâl-i alâka ile

[1] "O muttakîler ki kızdıklarında öfkelerini yutar, insanların kusurlarını affederler." (Âl-i İmran sûresi, 3/134)

toplanıp lisân-ı hâl ile "Bunları sıkmayınız!" dediklerini, vaziyetleriyle ifade ediyorlar gibi göründüler. Polisler onları dağıtamıyordular.

Kalbime ihtâr edildi ki: Bu ahali, bu tehlikeli asırda tam bir teselli ve söndürülmez bir nur ve kuvvetli bir iman ve saâdet-i bâkiyeye bir doğru müjde istiyorlar ve fıtraten arıyorlar ve Nur Risalelerinde aradıkları bulunuyor diye işitmişler ki, benim ehemmiyetsiz şahsıma, imana bir parça hizmetkârlığım için haddimden çok ziyâde iltifât gösteriyorlar.

İkinci hakikat: Emniyeti ihlâl vehmiyle bize ihânet etmek ve teveccüh-ü âmmeyi kırmak kasdıyla tahkirkârâne aldanmış mahdut adamların bed muâmelelerine mukâbil, hadsiz ehl-i hakikatin ve nesl-i âtinin takdirkârâne alkışlamaları var, diye ihtâr edildi.

Evet, komünist perdesi altında anarşistliğin, emniyet-i umumiyeyi bozmaya dehşetli çalışmasına karşı, Risale-i Nur ve şâkirtleri, iman-ı tahkikî kuvvetiyle bu vatanın her tarafında o müthiş ifsâdı durduruyor ve kırıyor. Emniyeti ve âsâyişi temine çalışıyor ki, pek çok bir kesrette ve memleketin her tarafında bulunan Nur talebelerinden, bu yirmi senede alâkadar üç-dört mahkeme ve on vilâyetin zabıtaları, emniyeti ihlâle dâir bir vukûatlarını bulmamış ve kaydetmemiş. Ve üç vilâyetin insaflı bir kısım zabıtaları demişler: *"Nur talebeleri mânevî bir zabıtadır. Âsâyişi muhafazada bize yardım ediyorlar. İman-ı tahkikî ile; Nur'u okuyan her adamın kafasında bir yasakçıyı bırakıyorlar, emniyeti temine çalışıyorlar."*

Bunun bir nümûnesi Denizli Hapishânesidir. Oraya Nur'lar ve o mahpuslar için yazılan Meyve Risalesi girmesiyle, üç-dört ay zarfında iki yüzden ziyâde o mahpuslar öyle fevkalâde itaatli, dindarane bir salâh-ı hâl aldılar ki; üç-dört adamı öldüren bir adam, tahta bitlerini öldürmekten çekiniyordu. Tam merhametli, zararsız, vatana nâfi' bir uzuv olmaya başladı. Hattâ resmî memurlar, bu hâle hayretle ve takdirle bakıyordular. Hem daha hüküm almadan bir kısım gençler dediler: "Nurcular hapiste kalsalar, biz kendimizi mahkûm ettireceğiz ve cezâ almaya çalışacağız; tâ onlardan ders alıp onlar gibi olacağız. Onların dersiyle kendimizi ıslah edeceğiz."

İşte bu mâhiyette bulunan Nur talebelerini, emniyeti ihlâl ile ittiham edenler, her hâlde ve gayet fenâ bir sûrette aldanmış veya aldatılmış veya bilerek veya bilmeyerek anarşistlik hesabına hükûmeti iğfâl edip bizleri eziyetlerle ezmeye çalışıyorlar. Biz bunlara karşı deriz:

Madem ölüm öldürülmüyor ve kabir kapanmıyor ve dünya misafirhânesinde yolcular gayet sürat ve telâşla kâfile kâfile arkasında, toprak

arkasına girip kayboluyorlar; elbette pek yakında birbirimizden ayrılacağız. Siz zulmünüzün cezâsını dehşetli bir sûrette göreceksiniz. Hiç olmazsa mazlûm ehl-i iman hakkında terhis tezkeresi olan ölümün, idam-ı ebedî darağacına çıkacaksınız. Sizin dünyada tevehhüm-ü ebediyetle aldığınız fânî zevkler, bâkî ve elîm elemlere dönecek.

Maatteessüf gizli münafık düşmanlarımız, bu dindar milletin yüzer milyon veli makamında olan şehidlerinin, kahraman gazilerinin kanıyla ve kılıcıyla kazanılan ve muhafaza edilen hakikat-i İslâmiyet'e bazen "tarîkat" nâmını takıp ve o güneşin tek bir şuâı olan tarîkat meşrebini, o güneşin aynı gösterip, hükûmetin bazı dikkatsiz memurlarını aldatıp, hakikat-i Kur'âniye'ye ve hakâik-i imaniyeye tesirli bir sûrette çalışan Nur talebelerine "tarîkatçı" ve "siyasî cemiyetçi" nâmını vererek aleyhimize sevk etmek istiyorlar. Biz, hem onlara, hem onları aleyhimizde dinleyenlere, Denizli Mahkeme-i Âdilesinde dediğimiz gibi deriz:

"Yüzer milyon başların fedâ oldukları bir kudsî hakikate, başımız dahi fedâ olsun. Dünyayı başımıza ateş yapsanız, hakikat-i Kur'âniye'ye fedâ olan başlar, zındıkaya teslim-i silâh etmeyecek ve vazife-i kudsiyesinden vazgeçmeyecekler inşâallah!"

İşte, ihtiyarlığımın sergüzeştliğinden gelen ağrılara ve me'yûsiyetlere, imandan ve Kur'ân'dan imdâda yetişen kudsî teselliler ile bu ihtiyarlığımın en sıkıntılı bir senesini, gençliğimin en ferahlı on senesine değiştirmem. Hususan hapiste farz namazını kılan ve tövbe edenin her bir saati, on saat ibâdet hükmüne geçmesiyle ve hastalıkta ve mazlûmiyette dahi her bir fânî gün, sevâp cihetinde on gün bâkî bir ömrü kazandırmasıyla, benim gibi kabir kapısında nöbetini bekleyen bir adama ne kadar medâr-ı şükrandır, o mânevî ihtârdan bildim; "Hadsiz şükür Rabbime." dedim; ihtiyarlığıma sevindim ve hapsime râzı oldum. Çünkü ömür durmuyor, çabuk gidiyor. Lezzetle, ferahla gitse, lezzetin zevâli elem olmasından, hem teessüf, hem şükürsüzlükle, gafletle, bazı günahları yerinde bırakır, fânî olur gider. Eğer hapis ve zahmetli gitse, zevâl-i elem bir mânevî lezzet olmasından, hem bir nevi ibâdet sayıldığından, bir cihette bâkî kalır ve hayırlı meyveleriyle bâkî bir ömrü kazandırır. Geçmiş günahlara ve hapse sebebiyet veren hatalara keffaret olur, onları temizler. Bu nokta-yı nazardan, mahpuslardan farzı kılanlar, sabır içinde şükür etmelidirler.[1]

---

[1] Müminlerin maruz kaldıkları her felaketin günahlarına keffâret olacağını müjdeleyen hadis-i şerifler için bkz.: Buhârî, *merdâ* 1; Müslim, *birr* 45-52; Tirmizî, *cenâiz* 1.

Bediüzzaman Said Nursî'nin Afyon Mahkemesi

Afyon mahkemesini tertip ve iftiralarla açtıran gizli dinsizler, Bediüzzaman'ı idam etmek plânını çevirmişlerdir. Bu fevkalâde ehemmiyeti hâiz büyük müdafaat, böyle imhacı zalim dinsizlere karşı onun, ölümü hiçe sayarak haykırdığı hakikatlerdir. Neticede, temyiz mahkemesi mahkûmiyet kararını nakzetti. Ve aynı mahkeme iki defa Bediüzzaman'a beraat verdi. Nihayet bütün Risale-i Nur Külliyatı ve beşyüze yakın mektuplar bilâ-kayd ü şart Bediüzzaman'a iade edildi.

Büyük Müdafaatından Parçalar

بِسْـــمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَبِهِ نَسْتَعِينُ[1]

(On sekiz sene sükûttan sonra mecburiyet tahtında bu istida, mahkemeye ve sûreti Ankara'ya, makamata verilmişken, tekrar vermeye mecbur olduğum, iddianâmeye karşı itiraznâmemdir.)

Malûm olsun ki, Kastamonu'da üç defa menzilimi taharri etmek için gelen iki müddeiumumî ve iki taharri komiserine ve üçüncüde polis müdürüne ve altı-yedi komiser ve polislere ve Isparta'da müddeiumumînin suâllerine ve Denizli ve Afyon Mahkemeleri'ne karşı dediğim ayn-ı hakikat küçük bir müdâfaanın hülâsasıdır. Şöyle ki:

Onlara dedim: "Ben on sekiz, yirmi senedir münzevî yaşıyorum. Hem Kastamonu'da sekiz senedir karakol karşısında ve sair yerlerde dahi yirmi senedir daima tarassut ve nezaret altında kaç defa menzilimi taharri ettikleri hâlde, dünya ile siyasetle hiçbir tereşşuh, hiçbir emâre görülmedi. Eğer bir karışık hâlim olsaydı, oranın adliye ve zabıtası bilmedi veya bildi, aldırmadı ise, elbette benden ziyade onlar mesuldürler. Eğer yoksa, bütün dünyada

[1] Ancak O'ndan yardım dileriz.

kendi âhireti ile meşgul olan münzevîlere ilişilmediği hâlde, neden bana lüzumsuz, vatan ve millet zararına bu derece ilişiyorsunuz?"

Biz Risale-i Nur şâkirtleri, Risale-i Nur'u değil dünya cereyanlarına, belki kâinata da âlet edemeyiz. Hem Kur'ân, bizi siyasetten şiddetle men etmiş. Evet, Risale-i Nur'un vazifesi ise, hayat-ı ebediyeyi mahveden ve hayat-ı dünyeviyeyi de dehşetli bir zehire çeviren küfr-ü mutlaka karşı imanî olan hakikatlerle gayet kat'î ve –en mütemerrit zındık feylesofları dahi imana getiren– kuvvetli burhanlarla Kur'ân'a hizmet etmektir. Onun için Risale-i Nur'u hiçbir şeye âlet edemeyiz.

Evvelâ: *Kur'ân'ın elmas gibi hakikatlerini, ehl-i gaflet nazarında bir propaganda-yı siyaset tevehhümüyle cam parçalarına indirmemek ve o kıymettar hakikatlere ihânet etmemektir.*

Sâniyen: *Risale-i Nur'un esas mesleği olan şefkat, hak ve hakikat ve vicdan, bizleri şiddetle siyasetten ve idareye ilişmekten men etmiş. Çünkü tokada ve belâya müstehak ve küfr-ü mutlaka düşmüş bir-iki dinsize müteallik, yedi-sekiz çoluk-çocuk, hasta, ihtiyar, mâsumlar bulunur. Musibet ve belâ gelse, o bîçareler dahi yanarlar.*[1] *Bunun için, neticenin de husûlü meşkûk olduğu hâlde, siyaset yoluyla idare ve âsâyişin zararına hayat-ı içtimaiyeye karışmaktan şiddetle men edilmişiz.*

Sâlisen: *Bu vatanın ve bu milletin hayat-ı içtimaiyesi bu acîb zamanda anarşilikten kurtulmak için beş esas lâzım ve zaruridir: Hürmet, merhamet, haramdan çekinmek, emniyet, serseriliği bırakıp itaat etmektir.*

Risale-i Nur hayat-ı içtimaiyeye baktığı zaman, bu beş esası kuvvetli ve kudsî bir sûrette tesbit ve tahkim ederek, âsâyişin temel taşını muhafaza ettiğine delil ise, bu yirmi sene zarfında Risale-i Nur'un yüz bin adamı vatan ve millete zararsız birer uzv-u nâfi hâline getirmesidir. Isparta ve Kastamonu vilayetleri buna şahittir. Demek Risale-i Nur'un –ekseriyet-i mutlaka– eczalarına ilişenler, her hâlde bilerek veya bilmeyerek anarşilik hesabına, vatana ve millete ve hâkimiyet-i İslâmiye'ye hıyanet ederler.

Risale-i Nur'un yüz otuz risalelerinin bu vatana yüz otuz büyük faydasını ve hasenesini vehham ehl-i gafletin sathî nazarlarında kusurlu tevehhüm edilen iki-üç risalenin mevhum zararları çürütemez. Onları bunlarla çürüten, gayet derecede insafsız bir zâlimdir.

---

[1] Bkz.: Enfâl sûresi, 8/25.

.....

Eğer dinsizliği bir nevi siyaset zannedip, bu hâdisede bazılarının dedikleri gibi *derseniz:* "Bu risalelerinle medeniyetimizi, keyfimizi bozuyorsun?"

Ben de derim: "Dinsiz bir millet yaşayamaz" dünyaca bir umumî düsturdur. Ve bilhassa küfr-ü mutlak olsa cehennemden daha ziyade elîm bir azabı dünyada dahi verdiğini, Risale-i Nur'dan Gençlik Rehberi, gayet kat'î bir sûrette isbat etmiş. O risale ise, şimdi resmen tab edildi.

Bir müslüman, –el-iyâzü billâh!– eğer irtidat etse küfr-ü mutlaka düşer; bir derece yaşatan küfr-ü meşkûkte kalmaz, ecnebi dinsizleri gibi de olmaz. Ve lezzet-i hayat noktasında, mâzi ve müstakbeli olmayan hayvandan yüz derece aşağı düşer. Çünkü geçmiş ve gelecek mevcudâtın ölümleri ve ebedî mufârakatları, onun dalâleti cihetiyle, onun kalbine mütemâdiyen hadsiz firakları ve elemleri yağdırıyor. Eğer iman gelse, kalbe girse, birden o hadsiz dostlar diriliyorlar. "Biz ölmemişiz, mahvolmamışız" lisân-ı hâlleriyle diyerek, o cehennemî hâlet, cennet lezzetine çevrilir.

Madem hakikat budur, size ihtar ediyorum: Kur'ân'a dayanan Risale-i Nur ile mübâreze etmeyiniz. O mağlup olmaz, bu memlekete yazık olur.[1(Hâşiye)] *O başka yere gider, yine tenvir eder.*

Hem eğer başımdaki saçlarım adedince başlarım bulunsa, hergün biri kesilse, hakikat-i Kur'âniye'ye feda olan bu başı zındıkaya ve küfr-ü mutlaka eğmem ve bu hizmet-i imaniye ve nuriyeden vazgeçmem ve geçemem.

.....

***Elhâsıl**: Hayat-ı ebediyeyi mahveden ve hayat-ı dünyeviyeyi dehşetli bir zehire çeviren ve lezzetini imha eden küfr-ü mutlakı, otuz seneden beri köküyle kesen.. ve tabîiyyûnun dehşetli bir fikr-i küfrîlerini öldürmeye muvaffak olan.. ve bu milletin iki hayatının saadet düsturlarını harika hüccetleriyle parlak bir sûrette isbat eden.. ve Kur'ân'ın hakikat-i arşiyesine dayanan Risale-i Nur, böyle küçük bir risalenin bir-iki maddesiyle değil, belki bin kusuru dahi olsa, onun binler büyük haseneleri onları affettirir, diye dâvâ ediyoruz ve isbatına da hazırız.*

---

1 (Hâşiye) Dört defa mübâreze zamanında gelen dehşetli zelzeleler, "Yazık olur" hükmünü isbat ettiler.

.....

Madem cumhuriyet prensipleri hürriyet-i vicdan kanunu ile dinsizlere ilişmiyor; elbette mümkün olduğu kadar dünyaya karışmayan.. ve ehl-i dünya ile mübâreze etmeyen.. ve âhiretine ve imanına ve vatanına dahi nâfi bir tarzda çalışan dindarlara da ilişmemek gerektir ve elzemdir. Bin seneden beri *bu milletin gıda ve ilâç gibi bir hâcet-i zaruriyesi olan takvâyı ve salâhati* bu mazhar-ı enbiyâ olan Asya'da hükmeden ehl-i siyaset yasak etmez ve edemez biliyoruz.

Yirmi seneden beri münzevî yaşayan ve yirmi sene evvelki Said'in kafasıyla sorduğu bu suâllerde bu zamanın tarz-ı telâkkisine uygun gelmeyen kusurlarına bakmamak, insaniyetin muktezasıdır…

Vatan ve millet ve âsâyişin menfaati hesabına bunu da hatırlatmak bir vazife-i vataniyem olması cihetiyle derim:

*Böyle bize ve Risale-i Nur'a az bir münasebetle taht-ı tevkife alınmak, gücendirmek yüzünden vatana ve âsâyişe dindarâne menfaati bulunan pek çok zâtları idare aleyhine çevirebilir, anarşiliğe meydan verir. Evet, Risale-i Nur ile imanlarını kurtaran ve millete zararsız ve tam menfaattar vaziyete girenler yüz binden çok ziyadedir. Hükûmet-i cumhuriyenin belki her büyük dairesinde ve milletin her tabakasında faydalı ve müstakîmâne bir sûrette bulunuyorlar. Bunları gücendirmek değil, belki himâye etmek elzemdir.*Şekvâmızı dinlemeyen ve bizi söyletmeyen ve bahanelerle sıkıştıran bir kısım resmî adamlar, *vatan aleyhinde anarşiliğe meydan açıyorlar* diye kuvvetli bir vehim hatırımıza geliyor.

Hem maslahat-ı hükûmet namına derim:

Madem Beşinci Şuâ'ı, hem Denizli, hem Ankara Mahkemeleri tetkik edip ilişmemişler, bize verdiler. Elbette onu yeniden resmiyete koyup dedikodulara meydan açmamak, idarece zarurîdir. Biz o risaleyi, mahkemelerin ellerine geçmeden ve onu teşhirlerinden evvel gizlediğimiz gibi, Afyon Hükûmet ve Mahkemesi dahi onu medar-ı suâl ve cevap etmemeli. Çünkü kuvvetlidir, reddedilmez. Kable'l-vuku haber vermiş, doğru çıkmış. Hem hedefi dünya değil; olsa olsa, ölmüş gitmiş bir şahsa, müteaddit manalarından bir manası muvâfık geliyor. Onun dostluğu taassubuyla o gaybî ihbarı ve manayı, resmiyete koymamayı ve bizi onunla muâheze etmekle daha ziyade teşhirine yol açmamayı, vatan ve millet ve âsâyiş ve idare hesabına ihtar etmeye vicdanım beni mecbur eyledi.

.....

Bu meselede, şahsımın veya bazı kardeşlerimin kusuruyla Risale-i Nur'a hücum edilmez. O doğrudan doğruya Kur'ân'a bağlanmış; ve Kur'ân da Arş-ı Âzam'a bağlıdır. Kimin haddi var ki elini oraya uzatsın ve o kuvvetli ipleri çözsün! Hem memlekete maddî ve mânevî bereketi ve fevkalâde hizmeti, otuz üç Âyât-ı Kur'âniye'nin işârâtıyla ve İmam Ali'nin *(radîyallâhu anh)* üç keramet-i gaybiyesiyle ve Gavs-ı Âzam'ın *(radîyallâhu anh)* kat'î ihbarıyla tahakkuk etmiş olan Risale-i Nur, bizim âdî ve şahsî kusurlarımızla mes'ul olmaz.. ve olamaz.. ve olmamalı. Yoksa bu memlekete hem maddî, hem manevî, telâfi edilmeyecek derecede zararı olacak.

Risale-i Nur'a karşı gizli düşmanlarımızdan bazı zındıkların şeytanetiyle çevrilen plânlar ve hücumlar "inşâallah" bozulacaklar. Onun şâkirtleri başkalara kıyas edilmez, dağıttırılmazlar, vazgeçirilmezler, Cenâb-ı Hakk'ın inayetiyle mağlûp edilmezler. Eğer maddî müdafaadan Kur'an bizi menetmeseydi, bu milletin can damarı hükmünde, umumun teveccühünü kazanan ve her tarafta bulunan o şâkirtler, Şeyh Said ve Menemen hâdiseleri gibi cüz'î ve neticesiz hâdiselerle bulaşmazlar. Allah etmesin eğer mecburiyet-i kat'iyye derecesinde onlara zulmedilse, elbette gizli zındıklar ve münafıklar bin derece pişman olacaklar!...

Elhâsıl: Madem biz ehl-i dünyanın dünyalarına ilişmiyoruz; onlar da bizim âhiretimize ve îmanî hizmetimize bu derece ilişmesinler!...

Evet biz bir cemaatiz. Hedefimiz ve programımız; evvelâ kendimizi sonra milletimizi îdam-ı ebediden ve dâimî berzahî haps-i münferitten kurtarmak ve vatandaşlarımızı anarşilikten ve serserilikten muhafaza etmek ve iki hayatımızı imhaya vesile olan zındıkaya karşı, Risale-i Nur'un çelik gibi hakikatleriyle kendimizi muhafazadır…

Ben, sizin bana vereceğiniz en ağır cezanıza da beş para vermem ve hiç ehemmiyeti yok. Çünkü ben kabir kapısında, yetmiş beş yaşındayım. Böyle mazlum ve masum bir-iki sene hayatı şehadet mertebesiyle değiştirmek, benim için büyük saadettir. Risale-i Nur'un binler hüccetleriyle kat'î îmanın var ki; ölüm, bizim için bir terhis tezkeresidir. Eğer zâhirî idam da olsa, bizim için bir saat zahmet ebedî bir saadetin ve rahmetin anahtarı olur. Fakat siz, ey gizli düşmanlar ve zındıka hesabına adliyeyi şaşırtan, hükûmeti bizimle sebebsiz meşgul eden insafsızlar! Kat'î biliniz ve titreyiniz ki; siz îdam-ı ebedî ile ebedî mahkûm oluyorsunuz. İntikamımızı, sizden pek çok muzaaf bir sûrette

alınıyor, görüyoruz.. hattâ size acıyoruz. Evet, bu şehri yüz defa mezaristana boşaltan ölüm hakikatinin, elbette hayattan ziyade bir istediği var. Ve onun idamından kurtulmak çaresi, insanların her meselesinin fevkinde, en büyük ve en ehemmiyetli ve en lüzumlu bir ihtiyac-ı zarurisi ve kat'isidir. Acaba bu çareyi kendine bulan Risale-i Nur Şâkirtlerini ve o çareyi binler hüccetleriyle bulduran Risale-i Nur'u âdî bahanelerle ittiham edenler, ne kadar kendileri hakikat ve adalet nazarında müttehem oluyor; divaneler de anlar.

Bundan otuz sene evvel, Cenâb-ı Hakk'ın inayetiyle, dünyanın muvakkat şan ü şerefinin ve enaniyetli hodfüruşluğun ve şöhret-perestliğinin ne kadar faydasız ve manasız olduğunu, hadsiz şükür olsun ki, Kur'ân'ın feyziyle anlamış bir adamın; o zamandan beri bütün kuvvetiyle, nefs-i emmaresiyle mücadele edip mahviyet etmek; benliğini bırakmak, tasannu ve riyâkârlık yapmamak için elden geldiği kadar çalıştığına, ona hizmet eden veya arkadaşlık edenler kat'î bildikleri ve şehadet ettikleri hâlde.. ve yirmi senedenberi herkes kendi hakkında hoşlandığı ziyade hüsn-ü zan ve teveccüh-ü nas ve şahsını mehd ü senâdan ve kendinin mânevî makam sahibi olduğunu bilmekten herkese muhalif olarak bütün kuvvetiyle kaçtığı ve hem, has şâkirtlerinin onun hakkındaki hüsn-ü zanlarını reddedip o hâlis kardeşlerinin hatırını kırması ve yazdığı cevabî mektublarında onun hakkındaki medihlerini ve ziyade hüsn-ü zanlarını kabul etmemesi ve kendini faziletten mahrum gösterip, bütün fazileti Kur'anın tefsiri olan Risale-i Nur'a ve dolayısiyle Nur Şâkirtlerinin şahs-ı mânevisine verip, kendini âdi bir hizmetkâr bilmesi kat'i isbat ediyor ki; şahsını beğendirmeye çalışmadığı ve istemediği ve reddettiği hâlde; onun rızası olmadan bazı dostları, uzak bir yerden onun hakkında ziyade hüsn-ü zan edip medhetmeleri, bir makam vermeleriyle acaba hangi kanun ile medar-ı mes'uliyet olur ki; o bîçare, hasta ve çok ihtiyar ve garibin münzevî odasına, büyük bir cinayet işlemiş gibi kilidini kırıp taharri memurlarını sokmak; hem evrâdından ve levhalarından başka bir bahane bulamamak, acaba dünyada hiç bir kanun, hiç bir siyaset bu taarruza müsaade eder mi?..

Vatana ve millete ve ahlâka çok zararlı olan dinsizlerin kitablarının intişarına ve komünistlerin neşriyatına serbestiyet kanunuyla ilişilmediği hâlde üç mahkeme medar-ı mes'uliyet olacak içinde hiçbir maddeyi bulmayan ve millet ve vatanın hayat-ı içtimaiyesini ve ahlâkını ve âsâyişini temine yirmi senedenberi çalışan ve milletin hakikî bir nokta-yı istinadı olan Âlem-i İslâm'ın uhuvvetini ve bu millete dostluğunu iadeye ve o dostluğun takviyesine tesirli bir sûrette çabalıyan ve Diyanet Riyâseti'nin ulemâsı, tenkid niyetiyle, Dahiliye

Vekili'nin emriyle üç ay tetkikten sonra, tenkid etmeyerek tam kıymetini takdir edip, "kıymettar eser" diye Diyanet kütüphanesine konulan *"Zülfikar"* ve *"Asâ-yı Mûsâ"* gibi –kabr-i Peygamberi *(aleyhissalâtü vesselâm)* üzerinde alâmet-i makbuliyet olarak *"Asâ-yı Mûsâ"* mecmuasını hacılar gördükleri hâlde– Nur eczalarını evrak-ı muzırra gibi toplayıp mahkeme eline vermek; acaba hiçbir kanun, hiçbir vicdan hiçbir insaf buna müsaade eder mi?

Afyon Hükûmet ve Zâbıtasına ve Mahkemesine Birkaç Nokta Mârûzâtım Var

Birincisi

Ekser enbiyânın şarkta ve Asya'da zuhurları ve ağleb-i hükemânın garpta ve Avrupa'da gelmeleri, kader-i ezeliyenin bir işaretidir ki; Asya'da din hâkimdir, felsefe ikinci derecededir. Bu remz-i kadere binâen, Asya'da hüküm süren dindar olmazsa da din lehine çalışanlara ilişmemeli, belki teşvik etmelidir.

İkincisi

Kur'ân-ı Hakîm, bu zemin kafasının aklı ve kuvve-i müfekkiresidir. Eğer –el-iyâzü billâh!– *Kur'ân, küre-i arzın başından çıksa, arz divane olacak. Akıldan boş kalan kafasını bir seyyâreye çarpması, bir kıyâmet kopmasına sebep olması, akıldan uzak değildir. Evet Kur'ân, arşı ferş ile bağlamış bir zincir, bir hablullahtır. Câzibe-i umumiyeden ziyade, zemini muhafaza ediyor.*

İşte bu Kur'ân-ı Azîmüşşân'ın hakikî ve kuvvetli bir tefsiri olan Risale-i Nur; bu asırda, bu vatanda bu millete, yirmi seneden beri tesirini göstermiş büyük bir nimet-i ilâhiye ve sönmez bir mucize-i Kur'âniye'dir. Hükûmet ona ilişmek ve talebelerini ondan ürkütüp vazgeçirmek değil, belki himâye etmek ve okunmasına teşvik etmek gerektir.

Üçüncüsü

Ehl-i imandan bütün gelenler, mâziye gidenlere mağfiret dualarıyla ve hasenâtlarını onların ruhlarına bağışlamalarıyla yardımlarına binâen Denizli Mahkemesi'nde demiştim:

Mahkeme-i kübrâda milyarlar ehl-i iman olan dâvâcılar tarafından Kur'ân hakikatlerine hizmet eden Nur talebelerini mahkûm ve perişan etmek isteyenlerden ve sizlerden sorulsa ki: *"Serbestiyet kanunuyla dinsizlerin, komünistlerin neşriyatlarına ve anarşiliği yetiştiren cemiyetlerine müsamahakârâne bakıp ilişmediğiniz hâlde; vatanı ve milleti anarşistlikten ve dinsizlik ve ahlâksızlıktan ve vatandaşlarını ölümün idam-ı ebedîsinden kurtarmaya çalışan Risale-i Nur ve talebelerini, hapisler ve tazyiklerle perişan etmek istediniz!"* diye sizlerden sorulsa ne cevap vereceksiniz? Biz de sizlerden soruyoruz! Onlara demiştim. O zaman o insaflı, adaletli zâtlar; bizi beraat ettirdiler, adliyenin adaletini gösterdiler.

Dördüncüsü

Ben bekliyordum ki; ya Ankara veya Afyon, beni sorguda –pek büyük meseleler için, Nur'ların o meselelere hizmeti cihetinde– bir meşveret dairesine alıp bir suâl ve cevap beklerdim. Evet, üç yüz elli milyon müslümanların eski kardeşliğini ve muhabbetini ve hüsn-ü zannını ve mânevî yardımlarını bu memleketteki millete kazandıracak çareleri bulmak ki, en kuvvetli çare ve vesilesi Risale-i Nur olduğuna bir emâresi şudur:

Bu sene Mekke-i Mükerreme'de gayet büyük bir âlim hem Hint lisanına, hem Arap lisanına Nur'un büyük mecmualarını tercüme edip Hindistan'a ve Arabistan'a göndererek en kuvvetli nokta-yı istinadımız olan vahdet ve uhuvvet-i İslâmiye'yi temine çalıştığı gibi, Türk milletinin daima dinde ve imanda ileri olduğunu Nur Risaleleri ile gösteriyor, demişler.

Hem beklerdim ki; "vatanımızda anarşiliğe inkılâb eden komünist tehlikesine karşı Nur'ların hizmeti ne derecededir ve bu mübarek vatan, bu dehşetli seyelândan nasıl muhafaza edilecek?" gibi dağ misillü meselelerin sorulmasının lüzumu varken, sinek kanadı kadar ehemmiyeti olmayan ve hiçbir medar-ı mesuliyet olmayan cüz'î ve şahsî ve garazkârların iftiralarıyla habbe, kubbeler yapılmış meseleler için bu ağır şerâit altında hiç ömrümde çekmediğim bir perişaniyetime sebebiyet verildi. Bize üç mahkemenin sorduğu ve beraat verdiği aynı meselelerden ve âdi ve şahsî bir-iki mesele için manasız suâller edildi.

Beşincisi

Risale-i Nur'la mübâreze edilmez, o mağlup olmaz. Yirmi senedir en muannit feylesofları susturuyor. İman hakikatlerini güneş gibi gösteriyor. Bu memlekette hükmeden, onun kuvvetinden istifade etmek gerektir.

Altıncısı

Benim ehemmiyetsiz şahsımın kusurlarıyla beni çürütmek ve ihânetlerle nazar-ı âmmeden düşürmek; Risale-i Nur'a zarar vermez, belki bir cihette kuvvet verir. Çünkü benim bir fâni dilime bedel Risale-i Nur'un yüz bin nüshalarının bâki dilleri susmaz, konuşur. Ve hâlis talebeleri, binler kuvvetli lisanlar ile o kudsî ve küllî vazife-i nuriyeyi şimdiye kadar olduğu gibi, inşaallah kıyâmete kadar devam ettirecekler.

Yedincisi

Sâbık mahkemelerde dâvâ ettiğim ve hüccetlerini gösterdiğimiz gibi; bizim gizli düşmanlarımız ve hükûmeti iğfal ve bir kısım erkânını evhamlandıran ve adliyeleri aleyhimize sevkeden resmî ve gayr-i resmî muârızlarımız, ya gayet fenâ bir sûrette aldanmış veya aldatılmış veya anarşilik hesabına gayet gaddar bir ihtilâlcidir veya İslâmiyet'e ve hakikat-i Kur'ân'a karşı mürtedâne mücadele eden bir dessas zındıktır ki; bize hücum etmek için istibdad-ı mutlaka cumhuriyet nâmını vermekle, irtidad-ı mutlakı rejim altına almakla, sefâhet-i mutlaka medeniyet nâmını takmakla, cebr-i keyfî-i küfrîye kanun nâmını vermekle; hem bizi perişan, hem hükûmeti iğfal, hem adliyeyi bizimle manasız meşgul eylediler. Onları Kahhâr-ı Zülcelâl'in kahrına havale edip, kendimizi onların şerrinden muhafaza için حَسْبُنَا اللهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ[1] kalesine iltica ederiz.

Sekizincisi

Geçen sene Ruslar, çoklukla hacıları hacca gönderip, onlar ile propaganda yapıp ki, "Ruslar başka milletlerden ziyade Kur'âna hürmetkâr" diye Âlem-i İslâm'ı din noktasında bu vatandaki dindar millet aleyhine çevirmeye çalıştığı aynı zamanda; Risale-i Nur'un büyük mecmuaları hem Mekke-i Mükerreme'de, hem Medine-i Münevvere'de, hem Şam-ı Şerif'te, hem Mısır'da, hem Halep'te âlimlerin takdirleri altında kısmen intişarlarıyla, o komünist propagandasını kırdığı gibi, Âlem-i İslâm'a gösterdi ki; *"Türk Milleti ve kardeşleri, eskisi gibi dinine ve Kur'ân'ına sahiptir ve sâir ehl-i İslâm'ın dindar büyük bir kardeşi ve Kur'ân hizmetinde kahraman kumandanıdır"* diye o ehemmiyetli, kudsî merkezlerde o Nur Mecmuaları bu hakikati gösterdiler. *Acaba Nur'un bu kıymettar hizmet-i milliyesi, bu tarz işkencelerle mukabele görse zemini hiddete getirmez mi?*

---

[1] "Allah bize yeter. O ne güzel vekildir!" (Âl-i İmran sûresi, 3/173)

Dokuzuncusu

Denizli müdâfaâtında izahı ve isbatı bulunan bir meselenin kısacık bir hülâsasıdır.

Bir dehşetli kumandan dehâ ve zekâvetiyle ordunun müsbet hasenelerini kendine alıp ve kendinin menfî seyyielerini o orduya vererek, o efrad adedince haseneleri, gazilikleri bire indirdiği ve seyyiesini o ordu efradına isnad ederek onların adedince seyyieler hükmüne getirdiğinden, dehşetli bir zulüm ve hilâf-ı hakikat olmasından, ben kırk sene evvel beyan ettiğim bir hadisin o şahsa vurduğu tokada binâen, sâbık mahkemelerimizde bana hücum eden bir müddeiumumîye dedim: "Gerçi onu hadislerin ihbarıyla kırıyorum, fakat ordunun şerefini muhafaza ve büyük hatalardan vikâye ederim. Sen ise, birtek dostun için, Kur'ân'ın bayraktarı ve Âlem-i İslâm'ın kahraman bir kumandanı olan ordunun şerefini kırıyorsun ve hasenelerini hiçe indiriyorsun" dedim. İnşâallah, o müddeî insafa geldi, hatadan kurtuldu.

Onuncusu

Adliyede, adalet hakikati ve müracaat eden herkesin hukukunu bilâ-tefrik muhafazaya, sırf hak namına çalışmak vazifesi hükmettiğine binâendir ki; İmam Ali *(radîyallâhu anh)* hilâfeti zamanında bir yahudi ile beraber mahkemede oturup muhakeme olmuşlar.[1] Hem bir adliye reisi, bir memuru kanunca bir hırsızın elini kestiği vakit, o memurun o zâlim hırsıza hiddet ettiğini gördü, o dakikada o memuru azleyledi. Hem çok teessüf ederek dedi: "Şimdiye kadar adalet namına böyle hissiyatını karıştıranlar pek çok zulmetmişler."

Evet, "Hükm-ü kanunu icra etmekte o mahkûma acımasa da hiddet edemez; etse zâlim olur. Hatta kısas cezası da olsa, hiddetle katletse, bir nevi katil olur" diye, o hâkim-i âdil demiş.

İşte, madem mahkemede böyle hâlis ve garazsız bir hakikat hükmediyor. Üç mahkeme bizlere beraat verdiği ve bu milletin yüzde –bilseler, belki– doksanı, Nur talebelerinin zararsız olarak millete ve vatana menfaatli olduklarına pek çok emârelerle şehadet ettikleri hâlde, burada o mâsum ve teselliye ve adaletin iltifatına çok muhtaç Nur talebelerine karşı ihânetler ve gayet soğuk hiddetli muameleler yapılıyor. Biz her musibete ve ihânetlere karşı sabra ve tahammüle karar verdiğimizden, sükût edip Allah'a havale ederek, "Belki

---

[1] Bkz.: Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliyâ* 4/139-140; ez-Zehebî, *Mîzânü'l-i'tidâl* 2/353; es-Suyûtî, *Târîhu'l-hulefâ* s.184-185.

bunda da bir hayır var" dedik. Fakat evham yüzünden ve garazkârların jurnalleriyle bu bîçare mâsumlara böyle muameleler, belâların gelmesine bir vesile olacağından korktum, bunu yazmaya mecbur oldum. Zaten bu meselede bir kusur varsa benimdir. Bu bîçareler, sırf imanları ve âhiretleri için bana rızâ-yı ilâhî dairesinde yardım etmişler. Pek çok takdire müstehak iken, böyle muameleler, hatta kışı dahi hiddete getirdi.

Hem medar-ı hayrettir ki, bu defa da yine bir cemiyet vehmini tekrar ileri sürüyorlar. Hâlbuki üç mahkeme bu ciheti tetkik edip beraat vermekle beraber, mâbeynimizde böyle medar-ı itham olacak hiçbir cemiyet, hiçbir emâre; mahkemeler, zabıtalar, ehl-i vukûflar bulmamışlar. Yalnız bir muallimin talebeleri ve dârülfünun şâkirtleri ve Kur'ân dersini veren hâfızın hıfza çalışanları gibi, Risale-i Nur talebelerinde bir uhrevî kardeşlik var. Bunlara cemiyet namını veren ve onunla itham eden, bütün esnaf ve mekteplilere ve vâizlere siyasî cemiyet nazarıyla bakmak gerektir. Bunun için ben böyle asılsız ve manasız ithamlarla buraya hapse gelenleri müdâfaa etmeye lüzum görmüyorum.

Yalnız hem bu memleketi, hem Âlem-i İslâm'ı çok alâkadar eden ve maddî ve mânevî bu vatana ve bu millete pek çok bereket ve menfaati tahakkuk eden Risale-i Nur'u üç defa müdâfaa ettiğimiz gibi, tekrar aynı hakikatle müdâfaamı men edecek hiçbir sebep yok ve hiçbir kanun ve hiçbir siyaset yasak etmez ve edemez.

Evet biz bir cemiyetiz!.. Ve öyle bir cemiyetimiz var ki; her asırda üç yüz elli milyon dâhil mensupları var.. ve her gün beş defa namazla o mukaddes cemiyetin prensipleriyle kemâl-i hürmetle alâkalarını ve hizmetlerini gösteriyorlar.. ve إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ[1] *kudsî programıyla birbirinin yardımına dualarıyla ve mânevî kazançlarıyla koşuyorlar.*

İşte biz, bu mukaddes ve muazzam cemiyetin efradındanız. Ve hususî vazifemiz de Kur'ân'ın imanî hakikatlerini tahkikî bir sûrette ehl-i imana bildirip onları ve kendimizi idam-ı ebedîden ve dâimî, berzahî haps-i münferitten kurtarmaktır. Sâir dünyevî ve siyasî ve entrikalı cemiyet ve komitelerle ve bizim medar-ı ithamımız olan cemiyetçilik gibi asılsız ve manasız gizli cemiyetle hiçbir münasebetimiz yoktur ve tenezzül etmiyoruz.

---

1 "Müminler birbirleriyle ancak kardeştirler." (Hucurât sûresi, 49/10)

Ve dört mahkeme, inceden inceye tetkikten sonra, o cihette bize beraat vermişler.

Evet Nur şâkirtleri biliyorlar ve mahkemelerde hüccetlerini göstermişim ki; şahsıma değil bir makam, şan u şeref ve şöhret vermek ve uhrevî ve mânevî bir mertebe kazandırmak, belki bütün kanaat ve kuvvetimle ehl-i imana bir hizmet-i imaniye yapmak için, değil yalnız dünya hayatımı ve fâni makamatımı, belki –lüzum olsa– âhiret hayatımı ve herkesin aradığı uhrevî bâki mertebeleri feda etmeyi; hatta cehennemden bazı bîçâreleri kurtarmaya vesile olmak için –lüzum olsa– cenneti bırakıp cehenneme girmeyi kabul ettiğimi hakikî kardeşlerim bildiği gibi, mahkemelerde dahi bir cihette isbat ettiğim hâlde, beni bu ithamla, Nur ve iman hizmetime bir ihlâssızlık isnad etmekle ve Nur'ların kıymetlerini tenzil etmekle milleti onun büyük hakikatlerinden mahrum etmektir.

Acaba bu bedbahtlar, dünyayı ebedî ve herkesi kendileri gibi "dini ve imanı, dünyaya âlet ediyor" tevehhümü ile; dünyadaki ehl-i dalâlete meydan okuyan.. ve hizmet-i imaniye yolunda hem dünyevî, hem –lüzum olsa– uhrevî hayatlarını feda eden.. ve mahkemelerde dâvâ ettiği gibi, birtek hakikat-i imaniyeyi dünya saltanatıyla değiştirmeyen.. ve siyasetten ve siyasî manasını işmam eden maddî ve mânevî mertebelerden ihlâs sırrı ile bütün kuvvetiyle kaçan.. ve yirmi sene emsâlsiz işkencelere tahammül edip siyasete –meslek itibarıyla– tenezzül etmeyen.. ve kendini nefsi itibarıyla talebelerinden çok aşağı bilen ve onlardan daima himmet ve dua bekleyen.. ve kendi nefsini çok bîçâre ve ehemmiyetsiz itikat eden bir adam hakkında, bazı hâlis kardeşleri, Risale-i Nur'dan aldıkları fevkalâde kuvve-i imaniyeye mukabil onun tercümanı olan o bîçâreye, tercümanlık münasebetiyle Nur'ların bazı faziletlerini hususî mektuplarında ona isnad etmeleri.. ve hiçbir siyaset hatırlarına gelmeyerek, âdete binâen, insanlar sevdiği âdi bir adama da "sultanımsın, velînimetimsin" demeleri nev'inden yüksek makam vermeleri.. ve haddinden bin derece ziyade hüsn-ü zan etmeleri.. ve eskiden beri üstad ve talebeler mâbeyninde câri ve itiraz edilmeyen makbul bir âdetle teşekkür manasında pek fazla medh ü senâ etmeleri.. ve eskiden beri makbul kitapların âhirlerinde mübalâğa ile medhiyeler ve takrizler yazılmasına binâen, hiçbir cihetle suç sayılabilir mi? Gerçi mübalâğa itibarıyla hakikate bir cihette muhaliftir; fakat kimsesiz, garip ve düşmanları pek çok ve onun yardımcılarını kaçıracak çok esbap varken,

insafsız çok mûterizlere karşı sırf yardımcılarının kuvve-i mâneviyelerini takviye etmek ve kaçmaktan kurtarmak ve mübalâğalı medhedenlerin şevklerini kırmamak için, onların bir kısım medihlerini Nur'lara çevirip bütün bütün reddetmediği hâlde, onun bu yaşta ve kabir kapısındaki hizmet-i imaniyesini dünya cihetine çevirmeye çalışan bazı resmî memurların ne derece haktan, kanundan, insaftan uzak düştükleri anlaşılır. Son sözüm, ﴿إِنَّا لِلّٰهِ وَإِنَّا لِكُلِّ مُصِيبَةٍ إِلَيْهِ رَاجِعُونَ﴾[1] 'dur.

Afyon Mahkemesi'ne ve Ağırceza Reisi'ne beyan ediyorum ki:

Eskiden beri fıtratımda tahakkümü kaldıramadığım için dünyaya karşı alâkamı kesmiştim. Şimdi o kadar manasız, lüzumsuz tahakkümler içinde hayat bana gayet ağır gelmiş, yaşayamayacağım. Hapsin haricinde yüzler resmî adamların tahakkümlerini çekmeye iktidarım yok. Bu tarz hayattan bıktım. Ben sizden bütün kuvvetimle tecziyemi talep ediyorum. Şimdi kabir elime geçmiyor. Hapiste kalmak bana lâzımdır. Makam-ı iddianın asılsız isnad ettiği suçlar, siz de bilirsiniz ki yok; beni cezalandırmaz. Fakat beni mânen cezalandıracak, vazife-i hakikiyeye karşı büyük kusurlarım var. Eğer sormak münasipse sorunuz, cevap vereyim.

Evet, büyük kusurlarımdan birtek suçum: Vatan ve millet ve din namına mükellef olduğum büyük bir vazifeyi, dünyaya bakmadığım için yapmadığımdan, hakikat noktasında affolunmaz bir suç olduğuna ve bilmemek bana bir özür teşkil edemediğine, şimdi bu Afyon hapsinde kanaatim geldi.

Nur şâkirtlerinin hâlis ve sırf uhrevî, Nur'lara ve tercümanına karşı alâkalarına dünyevî ve siyasî cemiyet namını verip onları mesul etmeye çalışanların ne kadar hakikatten ve adaletten uzak düştüklerine karşı üç mahkemenin o cihette beraat vermesiyle beraber deriz ki:

Hayat-ı içtimaiye-i insaniyenin, hususan millet-i İslâmiyenin üssü'l-esası, akrabalar içinde samimâne muhabbet.. ve kabile ve tâifeler içinde alâkadarâne irtibat.. ve İslâmiyet milliyetiyle mümin kardeşlerine karşı mânevî, muâvenetkârâne bir uhuvvet.. ve kendi cinsi ve milletine karşı fedakârâne bir alâka.. ve hayat-ı ebediyesini kurtaran Kur'ân hakikatlerine

[1] Her musibet karşısında deriz ki: "Biz, Allah'a aidiz (O'nun mahlûku, O'nun kulları, O'nun mülküyüz; O, mülkünde dilediği gibi tasarruf eder) ve zaten O'na dönmekteyiz." (Bakara sûresi, 2/156)

ve nâşirlerine sarsılmaz bir râbıta ve iltizam ve bağlılık gibi hayat-ı içtimaiyeyi esasıyla temin eden bu râbıtaları inkâr etmekle ve şimaldeki dehşetli anarşistlik tohumunu saçan ve nesil ve milliyeti mahveden ve herkesin çocuklarını kendine alıp karâbet ve milliyeti izale eden ve medeniyet-i beşeriyeyi ve hayat-ı içtimaiyeyi bütün bütün bozmaya yol açan kızıl tehlikeyi kabul etmekle ancak Nur şâkirtlerine medar-ı mesuliyet cemiyet namını verebilir.

Onun için hakikî Nur şâkirtleri, çekinmeyerek Kur'ân hakikatlerine karşı kudsî alâkalarını ve uhrevî kardeşlerine karşı sarsılmaz irtibatlarını izhar ediyorlar. O uhuvvet sebebiyle gelen herbir cezayı memnuniyetle kabul ettiklerinden, mahkeme-i âdilenize hakikat-i hâli olduğu gibi itiraf ediyorlar. Hileyle, dalkavuklukla ve yalanlarla kendilerini müdâfaaya tenezzül etmiyorlar.

Afyon Mahkemesine İddianâmeye Karşı Verilen İtiraznâme Tetimmesinin Bir Zeylidir

Evvelâ

Mahkemeye beyan ediyorum ki; bu yeni iddianâme de Denizli ve Eskişehir mahkemelerimizdeki o eski iddianâmelere ve aleyhimizde sathî ehl-i vukûfların sathî tahkikatlarına bina edildiğinden, mahkemenizde dâvâ ettim ki; bu iddianâmenin yüz yanlışını isbat etmezsem, yüz sene cezaya razıyım. İşte o dâvâmı isbat ettim. Yüzden ziyade yanlışların cetvelini isterseniz takdim edeceğim.

Sâniyen

Ben Denizli Mahkemesi'nde, kitap ve evraklarımız Ankara'ya gittiği sırada, aleyhimize hüküm verilecek diye telâş ve me'yusiyetle beraber, arkadaşlarıma yazdım. Ve bazı müdâfaâtımın âhirinde bulunan o yazdığım parça şudur:

"Eğer Risale-i Nur'u tenkit fikriyle tetkik eden adliye memurları, imanlarını onunla kuvvetlendirip veya kurtarsalar, sonra beni idamla mahkûm etseler; şahit olunuz, ben hakkımı onlara helâl ediyorum. Çünkü biz hizmetkârız. Risale-i Nur'un vazifesi imanı kuvvetlendirip kurtarmaktır. Dost ve düşmanı tefrik etmeyerek hizmet-i imaniyeyi, hiçbir tarafgirlik girmeyerek yapmaya mükellefiz."

İşte Ey Heyet-i Hâkime,

Bu hakikate binâen, Risale-i Nur'un cerh edilmez kuvvetli hüccetleri, elbette mahkemede kalbleri kendine çevirmiş. Aleyhimde ne yapsanız ben hakkımı helâl ederim, gücenmem. Bunun içindir ki eşedd-i zulüm ile bir eşedd-i istibdat tarzında şahsımı, hiç ömrümde görmediğim ihânetlerle çürütmekle damarıma dokundurulduğu hâlde tahammül ettim. Hattâ beddua da etmedim.

Bize karşı bütün ithamlara ve bütün isnad edilen suçlara karşı elinizdeki Risale-i Nur'un mecmuaları, benim mukabele edilmez müdâfaanâmem ve cerh edilmez itiraznâmemdirler.

Medar-ı hayrettir ki; Mısır, Şam, Halep, Medine-i Münevvere, Mekke-i Mükerreme allâmeleri ve Diyanet Riyâseti'nin müdakkik hocaları o Nur mecmualarını tetkik edip hiç tenkit etmeyerek takdir ve tahsin ettikleri hâlde, iddianâmeyi aleyhimize toplayan zekâvetli(!) zât, Kur'ân'ı yüz kırk sûredir diye, acîb ve pek zâhir bir yanlışıyla ne derece sathî baktığı ve Risale-i Nur bu ağır şerâit içinde ve benim gurbet ve kimsesizliğim ve perişaniyetimde ve aleyhimde dehşetli hücumlarla beraber yüz binler ehl-i hakikate kendini tasdik ettirdiği hâlde, daha Kur'ân'ın kaç sûresi var olduğunu bilmeyen o iddiacı zât, "Risale-i Nur, Kur'ân'ın tefsirine ve hadislerin te'viline çalışmasıyla beraber, bir kısmında okuyanlara bir şey öğretme bakımından ilmî bir mâhiyet ve kıymet taşımadığı görülmektedir" diye tenkidi ne derece kanundan, hakikatten, adaletten ve haktan uzak olduğu anlaşılıyor.

Hem size şekvâ ediyorum ki, kırk sayfalı ve yüzer yanlışı bulunan ve kalblerimizi yaralayan iddianâmeyi tamamıyla bize iki saat dinlettirdiğiniz hâlde, ayn-ı hakikat bir buçuk sayfayı ona karşı ısrarımla beraber iki dakika okumaya müsaade etmediğiniz için, ona mukabil itiraznâmemi tamamıyla okumayı, adalet namına sizden istiyorum.

Sâlisen

Herbir hükûmette muhalifler var. Âsâyişe ilişmemek şartıyla, kanunen onlara ilişilmez. Ben ve benim gibi dünyadan küsmüş ve yalnız kabrine çalışanlar, elbette bin üç yüz elli senede, ecdadımızın mesleğinde ve Kur'ân'ımızın daire-i terbiyesinde ve her zamanda üç yüz elli milyon müminlerin takdis ettiği düsturlarının müsaade ettiği tarzda hayat-ı bâkiyesine çalışmayı terk edip, gizli düşmanlarımızın icbarıyla ve desiseleriyle, fânî ve kısacık hayat-ı

dünyeviyesi için, sefihâne bir medeniyetin ahlâksızcasına, belki bir nevi bolşevizmde olduğu gibi vahşiyâne kanunlara, düsturlara taraftar olup onları meslek kabul etmekliğimiz hiç mümkün müdür? Ve dünyada hiçbir kanun ve zerre miktar insafı bulunan hiçbir insan, bunları onlara kabul ettirmeye cebretmez. Yalnız o muhaliflere deriz: Bize ilişmeyiniz, biz de ilişmemişiz.

İşte bu hakikate binâendir ki; Ayasofya'yı puthâne ve Meşîhat'ı kızların lisesi yapan bir kumandanın keyfî kanun namındaki emirlerine fikren ve ilmen taraftar değiliz. Ve şahsımız itibarıyla amel etmiyoruz. Ve bu yirmi sene işkenceli esaretimde eşedd-i zulüm şahsıma edildiği hâlde siyasete karışmadık, idareye ilişmedik, âsâyişi bozmadık. Yüz binler Nur arkadaşım varken, âsâyişe dokunacak hiçbir vukuatımız kaydedilmedi. Ben şahsım itibarıyla hiç hayatımda görmediğim bu âhir ömrümde ve gurbetimde şiddetli ihânetler ve damarıma dokunduracak haksız muameleler sebebiyle yaşamaktan usandım. Tahakküm altındaki serbestiyetten dahi nefret ettim. Size bir istida yazdım ki; herkese muhalif olarak ben beraatimi değil, belki tecziyemi talep ediyorum ve hafif cezayı değil, sizden en ağır cezayı istiyorum. Çünkü bu emsâlsiz, acîb, zulmî muameleden kurtulmak için, ya kabre veya hapse girmekten başka çarem yok. Kabir ise, intihar caiz olmadığından ve ecel gizli olmasından şimdilik elime geçmediğinden, beş-altı ay[1(Hâşiye)] tecrid-i mutlakta bulunduğum hapse razı oldum. Fakat, bu istidayı mâsum arkadaşlarımın hatırları için şimdilik vermedim.

Râbian

Benim bu otuz sene hayatımda ve yeni Said tabir ettiğim zamanımda bütün Risale-i Nur'da yazdıklarım ve şahsıma temas eden hakikatlerinin tasdikiyle ve benimle ciddî görüşen ehl-i insaf zâtların ve arkadaşların şehadetleriyle iddia ediyorum ki; ben nefs-i emmâremi elimden geldiği kadar hodfürûşluktan, şöhret-perestlikten, tefâhurdan men'e çalışmışım ve şahsıma ziyade hüsn-ü zan eden Nur talebelerinin belki yüz defa hatırlarını kırıp cerh etmişim. "Ben mal sahibi değilim. Kur'ân'ın mücevherat dükkânının bir bîçare dellâlıyım" dediğimi hem yakın dostlarım, hem kardeşlerimin tasdikleriyle ve emârelerini görmeleriyle ben, değil dünyevî makamatı ve şan u şerefi şahsıma kazandırmak, belki mânevî büyük makamat faraza bana verilse de, fakat hizmetteki ihlâsıma nefsimin hissesi karışmak ihtimaline binâen korkarak o makamatı da hizmetime feda etmeye karar verdiğim ve

1 (Hâşiye) Şimdi on yedi ay oldu. Aynı hâl devam eder.

fiilen de öylece hareket ettiğim hâlde, mahkeme-i âlinizde güya en büyük bir siyasî mesele gibi, bana karşı bazı kardeşlerimin Nur'dan istifadelerine mânevî bir şükran olarak ben kabul etmediğim hâlde, pederinden çok fazla hürmet etmesini medar-ı suâl ve cevap yaptınız. Bir kısmını inkâra sevk ettiniz ve bize hayretle dinlettirdiniz. Acaba kendi razı olmadığı ve kendini lâyık bulmadığı hâlde başkalarının onu medhetmeleriyle o bîçareye bir suç tevehhüm edilebilir mi?

Hâmisen

Kat'îyen size beyan ediyorum ki; hiçbir cemiyetçilik ve cemiyetlerle ve siyasî cereyanlarla hiçbir alâkası olmayan Nur talebelerini, cemiyetçilik ve siyasetçilikle itham etmek, doğrudan doğruya kırk seneden beri İslâmiyet ve iman aleyhinde çalışan gizli bir zındıka komitesi ve bu vatanda anarşiliği yetiştiren bir nevi bolşevizm namına bilerek veya bilmeyerek bizimle bir mücadeledir ki, üç mahkeme cemiyetçilik cihetinde bütün Nurcuların ve Nur Risaleleri'nin beraatlarına karar vermişler. Yalnız Eskişehir Mahkemesi, tesettür-ü nisâ hakkında bir küçük risalenin birtek meselesini, belki bu gelen cümleyi, "Mesmuâtıma göre, merkez-i hükûmette bir kundura boyacısı, çarşı içinde bir büyük adamın yarım çıplak karısına sarkıntılık edip o acîb edepsizliği yapması tesettür aleyhinde olanın hayâsız yüzüne şamar vuruyor" diye eskiden yazılmış cümle sebebiyle bir sene bana ve yüz yirmi adamdan on beş arkadaşıma altışar ay ceza verdiler. Demek, şimdi Risale-i Nur'u ve şâkirtlerini itham etmek, o üç mahkemeyi mahkûm etmek ve itham ve ihânet etmek demektir.

Sâdisen

Risale-i Nur ile mübâreze edilmez. Onu gören bütün ulemâ-yı İslâm, Kur'ân'ın gayet hakikatli bir tefsiri, yani hakikatlerinin kuvvetli hüccetleri ve bu asırda bir mucize-i mâneviyesi ve şimalden gelen tehlikelere karşı bu millet ve bu vatanın bir kuvvetli seddi olduğunu tasdik ettiklerinden, mahkemeniz bunun talebelerini bundan ürkütmek değil, belki hukuk-u âmme noktasında tergîb etmek bir vazifeniz biliyoruz ve onu sizden bekliyoruz. Millete, vatana, âsâyişe muzır dinsizlerin ve bazı siyasî zındıkların kitaplarına ve mecmualarına hürriyet-i ilmiye serbestiyetiyle ilişilmediği hâlde, mâsum ve muhtaç bir gencin imanını kurtarmak ve sû-i ahlâktan kurtulmak için Nur'a talebe olması, elbette değil bir suç, belki hükûmet ve maârif dairesinin teşvik ve takdir edeceği bir hâlettir.

Son sözüm: Cenâb-ı Hak, hâkimleri adalet-i hakikiyeye muvaffak etsin, âmîn deyip,

حَسْبُنَا اللهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ[1] ، نِعْمَ الْمَوْلٰى وَنِعْمَ النَّصِيرُ[2]

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ[3]

dir.

Son Sözüm

Heyet-i Hâkime'ye beyan ediyorum ki:

Hem iddianâmeden, hem uzun tecridlerimden anladım ki, bu meselede en ziyade şahsım nazara alınıyor ve şahsımı çürütmek maslahat görülmüş. Güya şahsiyetimin idareye, âsâyişe, vatana zararı var. Ve ben de din perdesi altında dünyevî maksatlar güdüyormuşum, bir nevi siyaset peşinde koşuyormuşum.

Buna karşı, size bunu kat'iyetle beyan ediyorum:

Bu evham yüzünden, benim şahsiyetimi çürütmek sûretinde Risale-i Nur'a ve bu vatana ve bu millete fedakâr ve kıymettar olan şâkirtlerini incitmeyiniz. Yoksa bu vatana ve bu millete mânevî büyük bir zarar, belki bir tehlikeye vesile olur.

Bunu da size katiyen beyan ediyorum:

Şahsıma tahkir ve ihânet ve çürütmek ve işkence, ceza gibi ne gelse, Risale-i Nur'a ve şâkirtlerine benim yüzümden zarar gelmemek şartıyla, şimdiki mesleğim itibarıyla kabule karar vermişim. Bunda da âhiretim için bir sevap var. Ve nefs-i emmârenin şerrinden kurtulmama bir vesiledir diye, bir cihette ağlarken memnun oluyorum. Eğer bu bîçare mâsumlar benimle beraber bu meselede hapse girmeseydiler, mahkemenizde pek şiddetli konuşacaktım.

Siz de gördünüz ki; iddianâmeyi yazan, bin dereden su toplamak gibi, yirmi otuz senelik hayatımda, mahrem ve gayr-i mahrem bütün kitap ve mektuplarımdan, cerbezesiyle ve kısmen yanlış mana vermesiyle, güya

---

1 "Allah bize yeter. O ne güzel vekildir!" (Âl-i İmran sûresi, 3/173)

2 "O ne güzel mevlâ, ne güzel yardımcıdır!" (Enfâl sûresi, 8/40).

3 "Bütün hamdler, övgüler âlemlerin Rabbi Allah'adır." (Fâtiha sûresi, 1/2)

umum onlar bu sene yazılmış, hiç mahkemeleri görmemiş, af kanunlarına ve mürûr-u zamana uğramamış gibi, onunla benim şahsiyetimi çürütmek istiyor. Ben kendim, şahsımın çürük olduğunu yüz defa söylediğim ve aleyhimde olanlar, her vesile ile yine şahsımı çürüttükleri hâlde; ehl-i siyaseti evhamlandıracak derecede teveccüh-ü âmmeye karşı fayda vermediğinin sebebi, *imanın kuvvetlenmesi için bu zamanda ve bu zeminde gayet şiddetli bir ihtiyac-ı kat'î ile ders-i dinde bazı şahıslar lâzımdır ki; hakikati hiçbir şeye feda etmesin, hiçbir şeye âlet etmesin, nefsine hiçbir hisse vermesin; tâ ki, imana dair dersinden istifade edilsin, kanaat-i kat'iye gelsin.*

Evet hiçbir zaman, bu zeminde bu zaman kadar böyle bir ihtiyac-ı şedid olmamış gibidir. Çünkü tehlike hariçten şiddetle gelmiş. Şahsımın bu ihtiyaca karşı gelmediğini itiraf edip ilân ettiğim hâlde, yine şahsımın meziyetinden değil, belki şiddet-i ihtiyaçtan ve zâhiren başkalar çok görünmemesinden şahsımı o ihtiyaca bir çare zannediyorlar. Hâlbuki ben de çoktan beri buna taaccüp ve hayretle bakıyordum. Ve hiçbir cihetle lâyık olmadığım hâlde, dehşetli kusurlarımla beraber bu teveccüh-ü âmmenin hikmetini şimdi bildim. Hikmeti de şudur:

Risale-i Nur'un hakikati ve şâkirtlerinin şahs-ı mânevîsi, bu zaman ve bu zeminde o şiddetli ihtiyacın yüzünü kendine çevirmiş. Benim şahsımı –hizmet itibarıyla binden bir hissesi ancak bulunduğu hâlde– o harika hakikatin ve o hâlis, muhlis şahsiyetin bir mümessili zannedip o teveccühü gösteriyorlar. Gerçi bu teveccüh, hem bana zarar, hem ağır geliyor.. hem de hakkım olmadığı hâlde hakikat-i nuriyenin ve şahsiyet-i mâneviyesinin hesabına sükût edip o mânevî zararlara razı oluyorum. Hattâ İmam Ali *(radiyallâhu anh)* ve Gavs-ı Âzam *(kuddise sirruh)* gibi bazı evliyanın ilham-ı ilâhî ile bu zamanımızda Kur'ân-ı Hakîm'in mucize-i mâneviyesinin bir aynası olan Risale-i Nur'un hakikatine ve hâlis talebelerinin şahs-ı mânevîsine işaret-i gaybiye ile haber verdikleri içinde benim ehemmiyetsiz şahsımı o hakikate hizmetim cihetiyle nazara almışlar. Ben hata etmişim ki, onların şahsıma ait bir parçacık iltifatlarını bazı yerde te'vil edip Risale-i Nur'a çevirmemişim. Bu hatamın sebebi de zaafiyetim ve yardımcılarımı ürkütecek esbâbın çoğaltılmaması ve sözlerime itimadı kazanmak için zâhiren şahsıma bir kısmını kabul etmiştim.

Size ihtar ediyorum! Fâni ve kabir kapısındaki çürük şahsımı çürütmeye ihtiyaç yok ve bu kadar ehemmiyet vermeye de lüzum yok. Fakat Risale-i Nur'a mübâreze edemezsiniz ve etmeyiniz. Onu mağlûp edemezsiniz. Mübârezede millet ve vatana büyük zarar edersiniz. Fakat şâkirtlerini

dağıtamazsınız. Çünkü hakikat-i Kur'âniye'nin muhafazası yolunda kırk-elli milyon şehid veren bu vatandaki geçmiş ecdatlarımızın ahfadlarına bu zamanda hakikat-i Kur'âniye'nin muhafazası ve Âlem-i İslâm'ın nazarında eskisi gibi dindarâne kahramanlıkları terk ettirilmeyecek. Zâhiren çekilseler de, o hâlis şâkirtler, ruh u canıyla o hakikate bağlıdırlar. Ve o hakikatin bir aynası olan Risale-i Nur'u terk edip, o terk ile vatan ve millet ve âsâyişe zarar vermeyeceklerdir.

Son sözüm:

فَإِنْ تَوَلَّوْا فَقُلْ حَسْبِيَ اللّٰهُ لَآ إِلٰهَ إِلَّا هُوَ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَهُوَ رَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ[1]

Bütün Vekâletlere, Diyanet Dairesine, Temyiz Riyâsetine Gönderilen Bir İstidadır

(Haşirdeki mahkeme-i kübrâya bir arzuhâldir. Ve dergâh-ı ilâhîye bir şekvâdır. Ve bu zamanda mahkeme-i temyiz ve istikbaldeki nesl-i âti ve dârülfünunların münevver muallim ve talebeleri dahi dinlesinler.)

İşte bu yirmi üç senede yüzer işkenceli musibetlerden on tanesini, Adil-i Hâkim-i Zülcelâl'in dergâh-ı adaletine müştekiyâne takdim ediyorum.

Birincisi

Ben kusurlarımla beraber bu milletin saadetine ve imanının kurtulmasına hayatımı vakfettim. Ve milyonlarla kahraman başların feda oldukları bir hakikate, yani Kur'ân hakikatine benim başım dahi feda olsun diye bütün kuvvetimle Risale-i Nur'la çalıştım. Bütün zâlimâne tâziplere karşı tevfik-i ilâhî ile dayandım. Geri çekilmedim.

Ezcümle, bu Afyon hapsimde ve mahkememde başıma gelen çok gaddarâne muamelelerden birisi: Üç defa –ve her defasında iki saate yakın– aleyhimizde garazkârâne ve müfteriyâne ithamnâmelerini bana ve adaletten teselli bekleyen mâsum Nur talebelerine cebren dinlettirdikleri hâlde, çok rica ettim, "Beş-on dakika bana müsaade ediniz ki, hukukumuzu müdafaa edeyim." Bir-iki dakikadan fazla izin vermediler…

---

1 "(Ey Rasûlüm! Sen böyle onların üzerine titrerken) onlar halâ senden ve yolundan yüz çevirecek olurlarsa de ki: Bana (yardımcı ve destekçi olarak) Allah kâfidir. O'ndan başka hiçbir ilâh yoktur. Ben O'na dayandım, O'na güvendim ve O, (bütün kâinatın, bütün varlıkların idare merkezi olan) Büyük Arş'ın Rabbi, (bütün kâinatın mutlak Sultanı, bütün varlıkların yegâne sığınağı, besleyip yaşatanı, koruyup gözetenidir)." (Tevbe sûresi, 9/129)

Ben yirmi ay tecrid-i mutlakta durdurulduğum hâlde, yalnız üç-dört saat bir-iki arkadaşıma izin verildi. Müdafaâtımın yazısında az bir parça yardımları oldu. Sonra onlar da men edildi. Pek gaddarâne muameleler içinde cezalandırdılar. Müddeînin bin dereden su toplamak nev'inden ve yanlış mana vermekle ve iftiralar ve yalan isnadlarla garazkârâne ve on beş sayfasında seksen bir hatasını isbat ettiğim aleyhimizdeki ithamnâmelerini dinlemeye bizi mecbur ettiler. Beni konuşturmadılar. Eğer konuştursalardı, diyecektim:

Hem dininizi inkâr, hem ecdadınızı dalâletle tahkir eden ve Peygamberinizi *(aleyhissalâtü vesselâm)* ve Kur'ân'ınızın kanunlarını reddedip kabul etmeyen yahudi ve nasrani ve mecusilere, hususan şimdi bolşevizm perdesi altındaki anarşist ve mürted ve münafıklara[1](Hâşiye) hürriyet-i vicdan, hürriyet-i fikir bahanesiyle ilişmediğiniz hâlde.. ve İngiliz gibi Hıristiyanlık'ta mutaassıp, cebbar bir hükûmetin daire-i mülkünde ve hâkimiyetinde, milyonlarla müslümanlar her vakit Kur'ân dersiyle İngiliz'in bütün bâtıl akîdelerini ve küfrî düsturlarını reddettikleri hâlde, onlara mahkemeleriyle ilişmediği.. ve her hükûmette bulunan muhalifler alenen fikirlerinin neşrinde, o hükûmetlerin mahkemeleri ilişmediği hâlde, benim kırk senelik hayatımı ve yüz otuz kitabımı ve en mahrem risale ve mektuplarımı; hem Isparta hükûmeti, hem Denizli Mahkemesi, hem Ankara Ceza Mahkemesi, hem Diyanet Riyâseti, hem iki defa –belki üç defa– Mahkeme-i Temyiz tam tetkik ettikleri ve onların ellerinde iki-üç sene Risale-i Nur'un mahrem ve gayr-i mahrem bütün nüshaları kaldığı.. ve bir küçük cezayı icap edecek birtek maddeyi göstermedikleri.. hem bu derece zafiyetim ve mazlumiyetim ve mağlûbiyetim ve ağır şerâitle beraber iki yüz bin hakikî ve fedakâr şâkirtlere vatan ve millet ve âsâyiş menfaatinde en kuvvetli ve sağlam ve hakikatli bir rehber olarak kendini gösteren Risale-i Nur'un elinizdeki mecmuaları ve dört yüz sayfa müdafaâtımız mâsumiyetimizi isbat ettikleri hâlde; hangi kanunla, hangi vicdanla, hangi maslahatla, hangi suçla bizi ağır ceza ve pek ağır ihânetler ve tecritlerle mahkûm ediyorsunuz? Elbette mahkeme-i kübrâ-yı haşirde sizden sorulacak.

---

1 (Hâşiye) Yâ Üstad! Değil yirmi milyon, üç yüz elli milyon insanların maddî ve mânevî hukukunu, Kur'ân'ın nuruyla "lillâh" için müdafaa etmişsin, "Lillâh" için olduğuna delil, Cenâb-ı Hak seni Kur'ân'ın hizmetinde muvaffak eyledi. Musa *(aleyhisselâm),* Fir'avun'un zulmünden necat bulduğu gibi; Resûl-i Ekrem de *(aleyhissalâtü vesselâm)* münafıkların lâşelerini görüp, hususan münafıkların reisini, mübarek kendi eliyle geberterek cehenneme gönderdiği gibi; Risale-i Nur da, Eskişehir'de "Risale-i Münâcât"; Denizli'de "Meyve Risalesi ve Hücceti"; Afyon'da bu arzuhal ile, zındıkanın küfr-ü mutlakının ve şakîlerin canlarını cehenneme gönderdi. Prensiplerini, rejimlerini yırtarak dünyanın her köşesinde intişar etti. Elhamdülillâh..

Küçük Ali

İkincisi

Beni cezalandırmaya gösterdikleri bir sebep; benim tesettür[1], irsiyet[2], zikrullah[3], taaddüd-ü zevcât[4] hakkında Kur'ân'ın gayet sarih âyetlerine, medeniyetin itirazlarına karşı onları susturacak tefsirimdir.

On beş sene evvel Eskişehir Mahkemesi'ne ve Ankara'ya Mahkeme-i Temyiz'e ve tashihe yazdığım ve aleyhimdeki kararnâmede yazdıkları bu gelen fıkrayı, hem haşirde mahkeme-i kübrâya bir şekvâ.. hem istikbalde münevver ehl-i maârif heyetine bir ikaz.. hem iki defa beraatimizde insaf ve adaletle feryadımızı dinleyen Mahkeme-i Temyiz'e, el-Hüccetü'z-Zehra ile beraber bir nevi lâyiha-yı temyiz.. hem beni konuşturmayan ve seksen hatasını isbat ettiğimiz garazkârâne ithamnâme ile beni iki sene ağırceza ve tecrid-i mutlak ve iki sene başka yere nefiy ve göz nezareti hapsiyle mahkûm eden heyete, aynen o fıkrayı tekrar ediyorum:

İşte, ben de adliyenin mahkemesine derim ki:

Bin üç yüz elli senede ve her asırda üç yüz elli milyon müslümanların hayat-ı içtimaiyesinde kudsî ve hakikî bir düstur-u ilâhîyi, üç yüz elli bin tefsirin tasdiklerine ve ittifaklarına istinaden.. ve bin üç yüz senede geçmiş ecdadımızın itikatlarına iktidâen tefsir eden bir adamı mahkûm eden haksız bir kararı, elbette rûy-u zeminde adalet varsa, o kararı red ve bu hükmü nakzedecektir diye bağırıyorum. Bu asrın sağır kulakları dahi işitsin!

Acaba bu zamanın bazı ilcaâtının iktizasıyla muvakkaten kabul edilen bir kısım ecnebî kanunlarını fikren ve ilmen kabul etmeyen ve siyaseti bırakan ve hayat-ı içtimaiyeden çekilen bir adamı, o âyâtın tefsirleriyle suçlu yapmakla, İslâmiyet'i inkâr ve dindar ve kahraman bir milyar ecdadımıza ihânet ve milyonlarla tefsirleri itham çıkmaz mı?

Üçüncüsü

Mahkûmiyetime gösterdikleri bir sebep, emniyeti ihlâl ve âsâyişi bozmaktır. Pek uzak bir ihtimal ve yüzde –belki binde– bir imkânla, hattâ uzak

---

1 Bkz.: Nûr sûresi, 24/31, 60; Ahzâb sûresi, 33/55, 59.

2 Bkz.: Nisâ sûresi, 4/11, 176.

3 Bkz.: Bakara sûresi, 2/152; Âl-i İmran sûresi, 3/41; A'râf sûresi, 7/205; Enfâl sûresi, 8/2; Ra'd sûresi, 13/28; Kehf sûresi, 18/24; Hac sûresi, 22/35, 40; Nûr sûresi, 24/36, 37; …

4 Bkz.: Nisâ sûresi, 4/3.

imkânatı vukuat yerinde koyup bazı mahrem risale ve hususî mektuplardan Risale-i Nur'un yüz bin kelime ve cümlelerinden kırk elli kelimesine yanlış mana vererek bir senet gösterip bizi itham ve cezalandırmak istiyorlar. Ben de bu otuz-kırk senelik hayatımı bilenleri ve Nur'un binler has şâkirtlerini işhad ederek derim:

İstanbul'u işgal eden İngilizler'in başkumandanı, İslâm içinde ihtilâf atıp, hattâ Şeyhülislâm ve bir kısım hocaları kandırıp birbiri aleyhine sevk ederek itilâfçı, ittihatçı fırkalarını birbiriyle uğraştırmasıyla Yunan'ın galebesine ve harekât-ı milliyenin mağlûbiyetine zemin hazırladığı bir sırada, İngiliz ve Yunan aleyhinde Hutuvât-ı Sitte eserimi Eşref Edib'in gayretiyle tab ve neşretmekle o kumandanın dehşetli plânını kıran.. ve onun idam tehdidine karşı geri çekilmeyen.. ve Ankara reisleri o hizmeti için onu çağırdıkları hâlde Ankara'ya kaçmayan.. ve esarette Rus'un başkumandanının idam kararına ehemmiyet vermeyen.. ve 31 Mart Hâdisesi'nde sekiz taburu bir nutukla itaate getiren.. ve Divan-ı Harb-i Örfî'de mahkemedeki paşaların "Sen de mürtecisin, şeriat istemişsin?" diye suâllerine karşı, idama beş para kıymet vermeyip, cevaben *"Eğer meşrûtiyet bir fırkanın istibdadından ibaret ise bütün cin ve ins şahit olsun ki, ben mürteciyim ve şeriatın birtek meselesine ruhumu feda etmeye hazırım!"* diyen.. ve o büyük zâbitleri hayretle takdire sevk edip, idamını beklerken beraatine karar verdikleri ve tahliye olup dönerken, onlara teşekkür etmeyerek *"Zâlimler için yaşasın cehennem!"* diye yolda bağıran.. ve Ankara'da divan-ı riyâsette –Afyon kararnâmesinin yazdığı gibi– Mustafa Kemal, hiddetle ona dedi: "Biz seni buraya çağırdık ki, bize yüksek fikirler beyan edesin. Sen geldin, namaza dair şeyler yazdın, içimize ihtilâf verdin." Ona karşı, *"İmandan sonra en yüksek namazdır. Namaz kılmayan hâindir. Hâinin hükmü merduttur!"* diye kırk elli meb'usun huzurunda söyleyen ve o dehşetli kumandan ona bir nevi tarziye verip hiddetini geri aldıran.. ve altı vilâyet zabıtasınca ve hükûmetçe âsâyişin ihlâline dair birtek maddesi kaydedilmeyen.. ve yüz binlerle Nur şâkirtlerinin hiçbir vukuatı görünmeyen.. yalnız bir küçük talebenin, haklı bir müdafaada küçük bir vukuatından başka hiçbir şâkirdinden bir cinâyet işitilmeyen.. ve hangi hapse girmişse o mahpusları ıslah eden.. ve Risale-i Nur'dan yüz binler nüsha memlekette intişar etmekle beraber, menfaatten başka hiçbir zararı olmadıklarını, yirmi üç senelik hayatının ve üç hükûmet ve mahkemelerin beraatlar vermelerinin ve Nur'un kıymetini bilen yüz bin şâkirtlerinin kavlen ve fiilen tasdiklerinin şehadetiyle isbat eden.. ve münzevî, mücerret, garip, ihtiyar, fakir ve kendini kabir kapısında gören.. ve bütün kuvvet ve kanaatiyle fâni şeyleri bırakıp, eski kusuratına bir

keffâret ve hayat-ı bâkiyesine bir medar arayan.. ve dünyanın rütbelerine hiç ehemmiyet vermeyen.. ve şiddet-i şefkatinden mâsumlara, ihtiyarlara zarar gelmemek için kendisine zulüm ve tâzip edenlere beddua etmeyen bir adam hakkında "Bu ihtiyar münzevî, âsâyişi bozar.. emniyeti ihlâl eder.. ve maksadı dünya entrikalarıdır.. ve muhabereleri dünya içindir; öyleyse suçludur!" diyenler ve onu pek ağır şerâit altında mahkûm edenler, elbette yerden göğe kadar suçludurlar, mahkeme-i kübrâda hesabını verecekler!

Acaba bir nutukla isyan eden sekiz taburu itaate getiren.. ve kırk sene evvel bir makalesiyle binler adamı kendine taraftar yapan.. ve mezkûr üç dehşetli kumandanlara karşı korkmayan ve dalkavukluk yapmayan.. ve mahkemelerde, "*Başımdaki saçlarım adedince başlarım bulunsa ve her gün biri kesilse, zındıkaya ve dalâlete teslim-i silâh edip vatan ve millet ve İslâmiyet'e hıyanet etmem! Hakikat-i Kur'âna feda olan bu başımı zâlimlere eğmem!*" diyen.. ve Emirdağ'da beş-on âhiret kardeşi ve üç-dört hizmetçilerden başka kimse ile alâkadar olmayan bir adam hakkında, ithamnâmede, "Bu Said, Emirdağ'da gizli çalışmış, âsâyişe zarar vermek fikriyle orada bir kısım halkları zehirlemiş. Yirmi adam da etrafta onu medhedip hususî mektuplar yazdıkları gösteriyor ki, o adam inkılâp ve hükûmet aleyhinde gizli bir siyaset çeviriyor" diyerek emsâlsiz bir adâvet ve ihânetlerle iki sene hapse sokmak ve hapiste tecrid-i mutlakla ve mahkemede konuşturmamakla tâzip edenler, ne derece haktan ve adaletten ve insaftan uzak düştüklerini vicdanlarına havale ediyorum.

Hiç mümkün müdür ki; böyle haddinden yüz derece ziyade teveccüh-ü âmmeye mazhar.. ve bir nutukla binler adamı itaate getiren.. ve bir makaleyle binlerle insanı İttihad-ı Muhammediye Cemiyeti'ne iltihak ettiren.. ve Ayasofya Camii'nde elli bin adama takdirle nutkunu dinlettiren bir adam, üç sene Emirdağ'da çalışsın, yalnız beş-on adamı kandırsın ve âhiret işini bırakıp siyaset entrikalarıyla uğraşsın, yakın olduğu kabrine nurlar yerine lüzumsuz zulmetler doldursun... Hiç kabil midir? Elbette şeytan dahi bunu kimseye kabul ettiremez!

Dördüncüsü

Şapka giymediğimi mahkûmiyetime ehemmiyetli bir sebep göstermeleridir. Beni konuşturmadılar. Yoksa beni cezalandırmaya çalışanlara diyecektim ki:

Üç ay Kastamonu'da polisler ve komiser karakolunda misafir kaldım.

Hiçbir vakit bana demediler: "Şapkayı başına koy." Ve üç mahkemede şapkayı başıma koymadığım ve başımı mahkemede açmadığım hâlde bana ilişmedikleri.. ve yirmi üç sene bazı dinsiz zâlimlerin o bahaneyle bana gayr-i resmî çok sıkıntılı ve ağır bir nevi ceza çektirdikleri.. ve çocuklar ve kadınlar ve ekseri köylüler ve dairelerde memurlar ve bere giyenler şapka giymeye mecbur olmadıkları.. ve hiçbir maddî maslahat, giymesinde bulunmadığı hâlde; benim gibi bir münzevî, bütün müçtehitlerin ve umum şeyhülislâmların yasak ettikleri bir serpuşu giymediğim bahanesiyle ve uydurmalar ilâvesiyle yirmi sene cezasını çektiğim ve libasa ait manasız bir âdetle tekrar beni cezalandırmaya çalışan ve çarşıda, Ramazan'da, gündüzde rakı içip namaz kılmayanları hürriyet-i şahsiye var diye kendine kıyas edip ilişmediği hâlde; bu derece şiddet ve tekrarla ve ısrarla beni kıyafetim için suçlandırmaya çalışan, elbette ölümün idam-ı ebedîsini ve kabrin dâimî haps-i münferidini gördükten sonra, mahkeme-i kübrâda ondan bu hatası sorulacak.

Beşincisi

Otuz üç âyât-ı Kur'âniye'nin tahsinkârâne işaretine mazhariyeti ve İmam Ali *(kerramallahu vecheh)* ve Gavs-ı Âzam *(kuddise sirruh)* gibi evliyanın takdirlerine ve yüz bin ehl-i imanın tasdiklerini ve yirmi senede millete, vatana zararsız pek çok menfaatli bir mertebeyi kazandıran Risale-i Nur'u, sinek kanadı gibi bahanelerle bazı riselelerinin müsâderesine, hattâ dört yüz sayfa ve yüz bin adamın imanlarını kurtaran ve kuvvetlendiren Zülfikar –Mucizât-ı Ahmediye– Mecmuasını, eskiden yazılmış ve mürûr-u zaman ve af kanunları görmüş iki âyetin tam haklı tefsirine dair iki sayfayı bahane ederek, o pek çok menfaatli ve kıymettar mecmuanın müsâderesine sebep oldukları gibi, şimdi de Nur'un kıymettar risalelerini, herbirisinde bin kelime içinde bir-iki kelimeye yanlış mana vermekle, o bin menfaatli risalenin müsâderesine çalışıldığını, bu üçüncü iddianâmeyi işiten ve neşrettiğimiz kararnâmeyi gören tasdik eder.

Biz dahi لِكُلِّ مُصِيبَةٍ ﴿إِنَّا لِلّٰهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ﴾[1] ، حَسْبُنَا اللّٰهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ[2] deriz.

Altıncısı

Nur'un şâkirtlerinden bazılarının Nur'lardan fevkalâde iman hüccetlerini ve sarsılmaz, aynelyakîn ulûm-u imaniyeyi görüp istifade ettiklerinden, bu

---

1 Her musibet karşısında deriz ki: "Biz, Allah'a aidiz (O'nun mahlûku, O'nun kulları, O'nun mülküyüz; O, mülkünde dilediği gibi tasarruf eder) ve zaten O'na dönmekteyiz." (Bakara sûresi, 2/156)

2 "Allah bize yeter. O ne güzel vekildir!" (Âl-i İmran sûresi, 3/173)

bîçare tercümanına bir nevi teşvik ve tebrik ve takdir ve teşekkür nev'inde ziyade hüsn-ü zanla müfritâne methetmeleriyle beni suçlu gösterene derim:

Ben âciz, zayıf, gurbette, menfî, yarım ümmî, aleyhimde propaganda ile halkı benden ürkütmek hâleti içinde Kur'ân'ın ilâçlarından ve imanî ve kudsî hakikatlerinden dertlerime tam derman olarak kendime bulduğum zaman, bu millete ve bu vatan evlâtlarına dahi tam bir ilâç olacağına kanaat getirdiğim için, o kıymettar hakikatleri kaleme aldım. Hattım pek noksan olmasından yardımcılara pek çok muhtaç iken, inâyet-i ilâhiye bana sadık, has, metin yardımcıları verdi.

Elbette ben onların hüsn-ü zanlarını ve samimâne medihlerini bütün bütün reddetmek ve hatırlarını tekdirle kırmak, o hazine-i Kur'âniye'den alınan Nur'lara bir ihânet ve adâvet hükmüne geçer. Ve o elmas kalemli ve kahraman kalbli muâvinleri kaçıracak diye onların âdi, müflis şahsıma karşı medh ü senâlarını, asıl mal sahibi ve bir mânevî mucize-i Kur'âniye olan Risale-i Nur'a ve has şâkirtlerinin şahsiyet-i mâneviyesine çeviriyordum. "Benim haddimden yüz derece ziyade hisse veriyorsunuz" diye bir cihette hatırlarını kırıyordum. Acaba hiçbir kanun, müstenkif ve razı olmayan bir adamı, başkalarının onu methetmesiyle suçlu yapar mı ki; kanun namına hareket eden resmî memur beni suçlu yapıyor?

Hem neşrettiğimiz –aleyhimizde yazılan– kararnâmenin elli dördüncü sayfasında, "Âhirzamanın o büyük şahsı, neslen Âl-i Beyt'ten olacak. Biz Nur şâkirtleri, ancak mânevî Âl-i Beyt'ten sayılabiliriz. Hem Nur'un mesleğinde hiçbir cihette benlik, şahsiyet ve şahsî makamları arzu etmek, şan ve şeref kazanmak olmaz. Nur'daki ihlâsı bozmamak için, uhrevî makamat dahi bana verilse, bırakmaya kendimi mecbur bilirim." denmektedir diye kararnâmede yazdıkları.. ve yine kararnâmede yirmi ikinci ve üçüncü sayfasını "Kusurunu bilmek, fakr ve aczini anlamak, tezellül ile dergâh-ı ilâhîye iltica etmek ki; o şahsiyetle kendimi herkesten ziyade bîçare, âciz, kusurlu görüyorum. O hâlde bütün halk, beni medh ü senâ etse beni inandıramazlar ki iyiyim, sahib-i kemâlim. Sizi bütün bütün kaçırmamak için üçüncü, hakikî şahsiyetimin gizli, çok fenalıklarını ve sû-i hâllerini söylemeyeceğim. Cenâb-ı Hak inâyetiyle –en ednâ bir nefer gibi– bu şahsımı esrar-ı Kur'âniye'de istihdam ediyor. Yüz bin şükür olsun. Nefis cümleden ednâ, vazife cümleden âlâ!.." fıkrasını, kararnâme yazdığı hâlde, beni başka zâtların methiyle ve Risale-i Nur manasıyla büyük bir hidayet edici vasfını vermekle beni suçlu yapanlar, elbette bu hatanın cezasını dehşetli çekmeye müstehak olurlar.

Yedincisi

Biz ve umum Nur Risaleleri, Denizli ve Ankara Ağırcezaları'nın ve temyiz mahkemelerinin ittifakıyla beraat ettiğimiz.. ve umum risale ve mektuplarımızı bize iade ettikleri.. ve "Temyizin bozma kararında, Denizli beraatinde –faraza bir hata dahi olsa– o beraat ve hüküm, kat'iyet kesbetmiş; daha tekrar muhakeme edilmez." dedikleri hâlde; ben Emirdağ'da üç sene münzevî ve iki-üç terzi çırağı nöbetle bana hizmet ve pek nadir olarak beş-on dakika bazı dindar zâtlardan başka zaruret olmadan konuşmayan.. ve tek bir yerde Nur'lara teşvik için haftada birtek mektuptan başka göndermeyen.. ve kendi müftü kardeşine üç senede üç mektuptan başka yazmayan.. ve yirmi-otuz seneden beri devam eden telifini bırakan.. yalnız bütün ehl-i Kur'ân ve imana menfaatli yirmi sayfalık iki nükteden –biri Kur'ân'daki tekrarların hikmetini, diğeri melekler hakkında bazı meseleler– başka hiçbir risale daha telif etmeyen.. yalnız mahkemelerin iade ettikleri risalelerin büyük mecmualar yapılmasına ve eski harfle tab' edilen Âyetü'l-Kübrâ'nın beş yüz nüshası mahkeme tarafından bize teslim edildiğinden ve teksir makinesi resmen yasak olmadığından, Âlem-i İslâm'ın istifadesi fikriyle kardeşlerime neşir için teksirine izin vererek onların tashihleriyle meşgul olan.. ve katiyen hiçbir siyasetle alâkadar olmayan.. ve memleketine gitmek için resmen izin verildiği hâlde –bütün menfîlere muhalif olarak– dünyaya ve siyasete karışmamak için sıkıntılı bir gurbeti kabul edip memleketine gitmeyen bir adam hakkında, bu üçüncü ithamnâmedeki asılsız isnadlar ve yalan bahisler ve yanlış manalarla o adamı suçlu yapmaya çalışanda –şimdilik söylemeyeceğim– dehşetli iki mana hükmettiğini, bu yirmi ayda bana karşı muamelesi isbat ediyor. Ben de derim: *Kabir ve Sakar yeter; mahkeme-i kübrâya havale ediyorum!..*

Sekizincisi

Beşinci Şuâ, iki sene Denizli ve Ankara Mahkemeleri'nin ellerinde kalıp sonra bize iade ettiklerinden, Denizli Mahkemesi'nde beraatimizi netice veren müdafaâtımla beraber Siracü'n-Nur ismindeki büyük mecmuanın âhirinde yazılmış. Gerçi evvelce mahrem tutuyorduk; fakat madem mahkemeler onu teşhir edip beraatle bize iade ettiler. Demek bir zararı yoktur diye teksirine izin verdim. Ve o Beşinci Şuâ'nın aslı, otuz-kırk sene evvel yazılmış müteşâbih hadislerdir. Fakat ümmette eskiden beri intişar eden bir kısmına gerçi bazı ehl-i hadis, bir zaafiyet isnad etmişler. Fakat zâhirî manaları medâr-ı itiraz olmasından, sırf ehl-i imanı şüphelerden kurtarmak için yazıldığı hâlde; bir zaman sonra onun harika te'villerinin bir kısmı gözlere göründüğü için biz

onu mahrem tuttuk, tâ yanlış mana verilmesin. Sonra, müteaddit mahkemeler onu tetkik edip teşhirine sebep olmakla beraber, bize iade ettikleri hâlde, şimdi beni tekrar onunla suçlu yapmak ne kadar adaletten, haktan, insaftan uzak olduğunu, bizi kanaat-i vicdaniye ile mahkûm edenlerin vicdanlarına ve onları dahi mahkeme-i kübrâya havale ederek, [1] حَسْبُنَا اللّٰهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ deriz.

Dokuzuncusu

Çok mühimdir. Fakat bizi mahkûm edenlerin, Risale-i Nur'u mütalâalarının hatırı için, onları kızdırmamak fikriyle yazmadım.

Onuncusu

Kuvvetli ve ehemmiyetlidir. Fakat yine onları küstürmemek niyetiyle şimdilik yazmadım.[2(Hâşiye)]

---

1 "Allah bize yeter. O ne güzel vekildir!" (Âl-i İmran sûresi, 3/173)

2 (Hâşiye) Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)* mucize-i kübrâ-yı miracıyla cin ve inse ve melâikeye nübüvvetini gösterdiği ve müşrikîne ve münafıklara karşı, erkân-ı îmaniyenin kutbu olan Zât-ı Zülcelâl'i, cenneti ve cehennemi bizzat gözüyle müşahede edip, Muhammedü'l-Emîn ismiyle müsemma olan Zât-ı mübarekiyle, Cenab-ı Hakk'ın varlığını ve haşri ve Mahkeme-i Kübra'yı bütün cin ve inse haber verdiği gibi; Risale-i Nur da, "Haşirdeki Mahkeme-i Kübra'ya Bir Arzuhâl" olan bu risale ile bu asrın imanî, itikadî olan istinad noktaları sarsıldığından, şek ve şüpheye düşen ehl-i îmana ve ehl-i vukuf ve ehl-i hâkimlere, Cenâb-ı Hakk'ın varlığını ve adâletini, Mahkeme-i Kübra'yı ve haşri, âlem-i gaybı, âlem-i şehadete getirip; kat'iyen, aslâ şekk ve şüphe olmayacak derecede; dalâlete, küfr-ü mutlaka düşenlere cehennemi ve ehl-i îmana da cenneti, bu dünyada gözlere göstermiştir. Bütün nev-i beşere îman-ı tahkikîyi hakkalyakîn isbat etmiştir. Cenâb-ı Hak, Risale-i Nur Müellifi Üstadımızdan ebediyen razı olsun, âmîn...

Küçük Ali

Bediüzzaman Said Nursî'nin Afyon Hapishanesi'nde Tecrid-i Mutlakta İken Talebelerine Yazdığı Mektuplardan Bazı Kısımlar

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1]

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Sizi tâziye değil, belki tebrik ediyorum. Madem kader-i ilâhî bizi bu üçüncü Medrese-i Yusufiye'ye bir hikmet için sevketti.. ve bir kısım rızkımızı bize burada yedirecek ve rızkımız bizi buraya çağırdı.. ve madem şimdiye kadar kat'î tecrübelerle وَعَسٰى أَنْ تَكْرَهُوا شَيْئًا وَهُوَ خَيْرٌ لَكُمْ[2] sırrına inâyet-i ilâhiye bizi mazhar etmiş.. ve madem Medrese-i Yusufiye'deki yeni kardeşlerimiz, herkesten ziyade Nur'lardaki teselliye muhtaçtırlar ve adliyeciler, memurlardan ziyade Nur kaidelerine vesâir kudsî kanunlarına ihtiyaçları var.. ve madem Nur nüshaları, pek kesretle hariçteki vazifenizi görüyorlar ve fütuhatları tevakkuf etmiyor.. ve madem burada her bir fâni saat, bâki ibadet saatleri hükmüne geçer; elbette biz, bu hâdiseden –mezkûr noktalar için– kemâl-i sabır ve metânet içinde mesrurâne şükretmemiz lâzımdır. Denizli hapsinde teselli için yazdığımız bütün o küçük mektupları size de aynen tekrar ederim. İnşaallah o hakikatli fıkralar sizi de müteselli ederler.

Said Nursî

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[3]

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Evvelâ: *Benim şahsıma edilen eziyet ve ihânetlerden müteessir olmayınız. Çünkü Risale-i Nur'da bir kusur bulamıyorlar, onun bedeline benim ehemmiyetsiz ve çok kusurlu şahsımla uğraşıyorlar. Ben bundan memnunum. Risale-i Nur'un selâmetine ve şerefine binler şahsî elemler,*

---

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

2 "Olur ki hoşlanmadığınız bir şey sizin için hayırlı olur." (Bakara sûresi, 2/216)

3 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

belalar, tahkirler görsem yine müftehirane şükretmek, Nur'dan aldığım dersin muktezasıdır.. ve onun için bana bu cihette acımayınız.

Sâniyen: Pek geniş ve şiddetli ve merhametsiz bu taarruz ve hücum, şimdilik yirmiden bire indi. Binler haslar yerinde birkaç zât ve yüz binler alâkadarlar bedeline mahdut birkaç yeni kardeşleri topladılar. Demek inâyet-i ilâhiye ile pek hafif bir sûrete çevrilmiş.

Sâlisen: İnayet-i rabbâniye ile iki sene aleyhimizde plân çeviren sâbık vali defoldu. Ve aleyhimizde pek ziyade evhamlandırılan Dâhiliye Vekili'nin hemşehriliği ve nesilce cedleri, ziyade dindarlık cihetiyle bu dehşetli hücumu pek çok hafifleştirdiğine kuvvetli bir ihtimal var. Onun için me'yus olmayınız ve telâş etmeyiniz.

Râbian: *Pek çok tecrübelerle ve hâdiselerle kat'î kanaat verecek bir tarzda Risale-i Nur'un ağlamasıyla ya zemin titrer veya hava ağlar.* Gözümüzle çok gördüğümüz ve kısmen mahkemede dahi isbat ettiğimiz gibi; tahminimce bu kış, emsâlsiz bir tarzda yaz gibi –bidayette– gülmesi, Risale-i Nur'un perde altında teksir makinesiyle gülmesine ve intişarına tevâfuku.. ve her tarafta taharri ve müsâdere endişesiyle tevakkufla ağlamasına.. birdenbire kış, dehşetli hiddeti ve ağlamasıyla tetâbuku, kuvvetli bir emâredir ki; hakikat-i Kur'âniye'nin bu asırda parlak bir mucize-i kübrâsıdır, zemin ve kâinat onun ile alâkadar...

Said Nursî

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1]

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Garip ve latîf iki hâlimi beyan etmek lâzım geldi.

.....

Bir zaman meşhur bir allâmeyi, harbin müteaddit cephesinde cihada gidenler görmüşler, ona demişler. O da demiş: "Bana sevap kazandırmak ve derslerimden ehl-i imana istifade ettirmek için benim şeklimde bazı evliyalar benim yerimde işler görmüşler." Aynen bunun gibi, Denizli'de câmilerde beni gördükleri hatta resmen ihbar edilmiş ve müdür ve gardiyana aksetmiş.

---

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

Bazıları telâş ederek, "Kim ona hapishâne kapısını açıyor?" demişler. Hem burada dahi aynen öyle oluyor. Hâlbuki benim çok kusurlu, ehemmiyetsiz şahsiyetime pek cüz'î bir harika isnadına bedel, Risale-i Nur'un harikalarını isbat edip gösteren Sikke-i Gaybî Mecmuası yüz derece, belki bin derece ziyade Nur'lara itimat kazandırır ve makbuliyetine imza basar. Hususan Nur'un kahraman talebeleri, hakikaten harika hâlleri ve kalemleriyle imza basıyorlar.

Said Nursî

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1]

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Risale-i Nur benim bedelime sizlerle görüşür, derse müştâk yeni kardeşlerimize güzelce ders verir. Nur'larla ya okumak veya okutmak veya yazmak sûretindeki meşguliyet; tecrübelerle kalbe ferah, ruha rahat, rızka bereket, vücuda sıhhat veriyor. Şimdi Hüsrev gibi Nur kahramanı size ihsan edildi. İnşâallah bu medrese-i Yusufiye dahi, Medresetü'z-Zehra'nın bir mübarek dershanesi olacak. Ben şimdiye kadar Hüsrev'i ehl-i dünyaya tam göstermiyordum, gizlerdim. Fakat neşredilen mecmualar, onu ehl-i siyasete tamamıyla gösterdi, gizli birşey kalmadı. Onun için hem ben, hem o, daha gizlemek değil, lüzum ise aynı hakikat beyan edilecek. Fakat şimdilik karşımızda hakikati dinleyecekler içinde dehşetli ve tezahür etmiş iki muannit; hem zındıka, hem komünist hesabına biri Emirdağ'nda malûm olmuş; biri de burada gayet dessasâne, aleyhimizde iftiralarla memurları ürkütmeye çalışıyorlar. Onun için biz şimdilik çok ihtiyat edip telâş etmemek ve inâyet-i ilâhiyenin imdadımıza gelmesini tevekkül ile beklemek lâzımdır.

Said Nursî

[1] Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1]

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Ben hem Risale-i Nur'u, hem sizleri, hem kendimi, Hüsrev ve Hıfzı ve Bartın'lı Seyyid'in kıymettar müjdeleriyle hem tebrik, hem tebşir ediyorum. Evet, bu sene hacca gidenler, Mekke-i Mükerreme'de Nur'un kuvvetli mecmualarını büyük âlimlerin hem Arapça, hem Hintçe tercüme ve neşre çalışmaları gibi Medine-i Münevvere'de dahi o derece makbul olmuş ki, Ravza-yı Mutahhara'nın makber-i saadeti üstünde konulmuş. Hacı Seyyid, kendi gözüyle Asâ-yı Mûsâ mecmuasını kabr-i Peygamberî *(aleyhissalâtü vesselâm)* üzerinde görmüş. Demek makbul-ü Nebevî olmuş ve rızâ-yı Muhammedî *(aleyhissalâtü vesselâm)* dairesine girmiş. Hem niyet ettiğimiz ve buradan giden hacılara dediğimiz gibi, Nur'lar bizim bedelimize o mübarek makamları ziyaret etmişler, hadsiz şükür olsun.

Nur'un kahramanlarının bu mecmuaları tashihli olarak neşretmelerinin pek çok faydalarından birisi de; beni tashih vazifesinden ve merakından kurtardığı gibi, kalemle yazılan sâir nüshalara tam bir me'haz olmak cihetinde yüzer tashihçi hükmüne geçtiler. Cenâb-ı Erhamü'r-râhimîn o mecmuaların her bir harfine mukabil onların defter-i hasenâtlarına bin hasene yazdırsın, âmîn, âmîn, âmîn…

Said Nursî

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[2]

Aziz, sıddık kardeşlerim ve hapis arkadaşlarım,

Evvelâ: *Sûreten görüşmediğimizden merak etmeyiniz. Bizler mânen her zaman görüşüyoruz. Benim ehemmiyetsiz şahsıma bedel, Nur'dan elinize geçen hangi risaleyi okusanız veya dinleseniz, benim âdi şahsım yerine Kur'ân'ın bir hâdimi haysiyetiyle beni o risale içerisinde görüp sohbet edersiniz. Zâten ben de sizinle bütün dualarımda ve yazılarınızda ve alâkanızda hayalimde görüşüyorum ve bir dairede beraber bulunmamızdan her vakit görüşüyoruz gibidir.*

---

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

2 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

Sâniyen: *Bu yeni Medrese-i Yusufiye'deki Risale-i Nur'un yeni talebelerine deriz: Kuvvetli hüccetlerle hatta ehl-i vukûfu da teslime mecbur eden işârât-ı Kur'âniye ile Nur'un sadık şâkirtleri iman ile kabre girecekler. Hem şirket-i mâneviye-i nuriyenin feyziyle her bir şâkirt derecesine göre umum kardeşlerinin mânevî kazançlarına ve dualarına hissedar olur. Güya âdeta binler dil ile istiğfar eder, ibadet eder.*

Bu iki fayda ve netice, bu acîb zamanda bütün zahmetleri, sıkıntıları hiçe indirir; pek çok ucuz olarak o iki kıymettar kârları sadık müşterilerine verir.

Said Nursî

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1]

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Afyon müdâfaanâmesinin hem bize, hem bu *Nur'lara*, hem bu *memlekete*, hem *Âlem-i İslâm'a* alâkadar ehemmiyetli hakikatleri var.

Her hâlde bunu yeni hurufla beş-on nüsha çıkarmak lâzımdır, tâ Ankara makamatına gönderilsin. Bizi tahliye ve tecziye etseler de hiç ehemmiyeti yok. Şimdi vazifemiz; o müdâfaâttaki hakikatleri hem hükûmete, hem adliyelere, hem millete bildirmektir. Belki de kader-i ilâhînin bizi bu dershâneye sevketmesinin bir hikmeti de budur. Mümkün olduğu kadar çabuk makine ile çıksın. Bizi bugün tahliye etseler, biz yine onu bu makamata vermeye mecburuz. Sizi aldatıp tehir edilmesin. Artık yeter! Aynı mesele için on beş senede üç defa bu eşedd-i zulüm ve bahaneler ve emsâlsiz işkencelere karşı son müdâfaamız olsun. Madem kanunen kendimizi müdâfaa etmek için sâbık mahkemelerde makineyi bize vermişler, burada o hakkımızı bizden hiçbir kanunla men edemezler. Eğer resmen çare bulmadınız ise, hariçten bizim avukat her şeyden evvel bunun –makine ile– beş nüshasını çıkarsın, hem sıhhatine çok dikkat edilsin.

Said Nursî

[1] Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1]

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Bugün benim pencerelerimi mıhlamalarının sebebi, mahpuslarla murâfaa ve selâmlaşmamaktır. Zâhirde başka bahane gösterdiler. Hiç merak etmeyiniz. Bilakis benim ehemmiyetsiz şahsım ile meşgul olup Nur'lara ve talebelerine çok sıkıntı vermediklerinden, beni cidden ve kalben onların şahsî ihânetler ve işkencelerle tâzib etmeleri, Nur'ların ve sizlerin bedeline olduğu ve bir derece Nur'lara ilişmemeleri cihetinde memnunum ve sabır içinde şükrederim, merak etmiyorum. Siz dahi hiç müteessir olmayınız. Gizli düşmanlarımızın, memurların nazar-ı dikkatini şahsıma çevirmesinden, Nur'ların ve talebelerinin selâmet ve maslahatları noktasında bir inâyet ve bir hayır var diye kanaatim var.

Bazı kardeşlerimiz hiddet edip dokunaklı konuşmasınlar, hem ihtiyatla hareket etsinler ve telâş etmesinler, hem herkese bu meseleden bahis açmasınlar. Çünkü safdil kardeşlerimiz ve ihtiyata daha alışmayan yeni kardeşlerimizin sözlerinden mana çıkaran casuslar bulunur. Habbeyi kubbe yapar, ihbar edebilir. Şimdi vaziyetimiz şaka kaldırmıyor. Bununla beraber hiç endişe etmeyiniz. Biz inâyet-i ilâhiye altındayız ve bütün meşakkatlere karşı kemâl-i sabırla belki şükür ile mukabele etmeye azmetmişiz. Bir dirhem zahmet, bir batman rahmet ve sevabı netice verdiğinden, şükretmeye mükellefiz.

Said Nursî

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[2]

Aziz, sıddık kardeşlerim,

İki ehemmiyetli sebep ve bir kuvvetli ihtara binâen ben bütün vazife-i müdâfaâtı buraya gelen ve gelecek Nur erkânlarına bırakmaya kalben mecbur oldum. Hususan H, R, T, F, S.[3(Hâşiye)]

Birinci Sebep: Ben hem sorgu dairesinde, hem çok emârelerden kat'î bildim ki; bana karşı ellerinden geldiği kadar müşkülât yapmaya ve fikren

---

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

2 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

3 (Hâşiye) Hüsrev, Re'fet, Tahirî, Feyzi, Sabri.

onlara galebe etmemden kaçmaya çalışıyorlar ve resmen de onlara iş'ar var. Güya ben konuşsam, mahkemeleri ilzam edecek derecede ve diplomatları susturacak bir iktidar-ı ilmî ve siyasî göstereceğim diye benim konuşmama bahanelerle mâni oluyorlar. Hatta sorguda bir suâle karşı dedim: "Tahattur edemiyorum." O hâkim taaccüp ve hayretle dedi: "Senin gibi fevkalâde acîb zekâvet ve ilim sahibi nasıl unutur?" Onlar Risale-i Nur'un harika yükseklikle-rini ve ilmî tahkikatını benim fikrimden zannedip dehşet almışlar. Beni konuş-turmak istemiyorlar. Hem güya benim ile kim görüşse birden Nur'un fedakâr bir talebesi olur. Onun için beni görüştürmüyorlar. Hatta Diyanet Reisi dahi demiş: "Kim onunla görüşse, ona kapılır.. cazibesi kuvvetlidir."

Demek şimdi işimi de sizlere bırakmaya maslahatımız iktiza ediyor. Ve yanınızdaki yeni ve eski müdâfaâtlarım benim bedelime sizin meşveretinize iştirak eder, o kâfidir.

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1]

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Bugün mânevî bir ihtar ile sizin hesabınıza bir telâş, bir hüzün bana geldi. Çabuk çıkmak isteyen ve derd-i maîşet için endişe eden kardeşlerimizin ha-kikaten beni müteellim ve mahzun ettiği aynı dakikada bir mübarek hâtıra ile bir hakikat ve bir müjde kalbe geldi ki:

Beş günden sonra çok mübarek ve çok sevaplı ibadet ayları olan şuhûr-u selâse gelecekler. Her hasenenin sevabı başka vakitte on[2] ise, Receb-i Şerif'te yüzden geçer..[3] Şaban-ı Muazzam'da üç yüzden ziyade..[4] ve Ramazan-ı Mü-barek'te bine çıkar..[5] ve cuma gecelerinde binlere.. ve Leyle-i Kadir'de otuz bine çıkar.[6] Bu pek çok, uhrevî faydaları kazandıran ticaret-i uhreviyenin bir kudsî pazarı.. ve ehl-i hakikat ve ibadet için mümtaz bir meşheri.. ve üç ayda seksen sene bir ömrü, ehl-i imana temin eden şuhûr-u selâseyi böyle bire on

---

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

2 Bkz.: En'âm sûresi, 6/160.

3 Bkz.: En'âm sûresi, 6/160.

4 Bkz.: Tirmizî, *savm* 39; İbni Mâce, *ikâme* 191; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 6/238.

5 Bkz.: et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-evsat* 3/255-256; el-Beyhakî, *Şuabü'l-îmân* 3/314; ed-Deylemî, *el-Müsned* 3/130-131.

6 Bkz.: "Kadir gecesi, bin aydan hayırlıdır." (Kadir sûresi, 97/3)

kâr veren Medrese-i Yusufiye'de geçirmek, elbette büyük bir kârdır. Ne kadar zahmet çekilse ayn-ı rahmettir.

İbadet cihetinde böyle olduğu gibi, Nur hizmeti dahi nisbeten –kemiyet değilse de keyfiyet itibarıyla– bire beştir. Çünkü bu misafirhânede mütemâdiyen giren ve çıkanlar, Nur'un derslerinin intişarına bir vasıtadır. Bazen bir adamın ihlâsı, yirmi adam kadar fayda verir.

Hem Nur'un sırr-ı ihlâsı; siyasetkârâne kahramanlık damarını taşıyan, Nur'un tesellilerine pek çok muhtaç bulunan mahpus bîçâreler içinde intişarı için bir parça zahmet ve sıkıntı olsa da, ehemmiyeti yok.

Derd-i maîşet ciheti ise; zâten bu üç ay âhiret pazarı olmasından her biriniz çok şâkirtlerin bedeline, hatta bazınız bin adamın yerinde buraya girdiğinden, elbette sizin haricî işlerinize yardımları olur diye tamamıyla ferahlandım ve bayrama kadar burada bulunmak büyük bir nimettir bildim.

Said Nursî

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1]

Bazı emârelerle bildim ki; gizli düşmanlarımız, Nur'un kıymetini düşürmek fikriyle siyaset manasını hatırlatan mehdîlik dâvâsını tevehhüm ile güya "Nur'lar, buna bir âlettir" diye çok asılsız bahaneleri araştırıyorlar. Belki benim şahsıma karşı bu işkenceler, bu evhamlarından ileri geliyor. Ben, o gizli zalim düşmanlara ve onları aleyhimizde dinleyenlere derim:

Hâşâ sümme hâşâ!.. Hiçbir vakit böyle haddimden tecavüz edip iman hakikatlerini şahsiyetime bir makam, şan u şeref kazandırmaya âlet etmediğime bu yetmiş beş, hususan otuz senelik hayatım ve yüz otuz Nur Risaleleri ve benim ile tam arkadaşlık eden binler zâtlar şehâdet ederler.

Evet Nur şâkirtleri biliyorlar ve mahkemelerde hüccetlerini göstermişim ki; şahsıma değil bir makam, şan u şeref ve şöhret vermek ve uhrevî ve mânevî bir mertebe kazandırmak, belki bütün kanaat ve kuvvetimle ehl-i imana bir hizmet-i imaniye yapmak için, değil yalnız dünya hayatımı ve fâni makamatımı, belki –lüzum olsa– âhiret hayatımı ve herkesin aradığı uhrevî bâki mertebeleri feda etmeyi; hatta cehennemden bazı bîçâreleri kurtarmaya vesile olmak için –lüzum olsa– cenneti bırakıp cehenneme girmeyi kabul ettiğimi

[1] Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

hakikî kardeşlerim bildiği gibi, mahkemelerde dahi bir cihette isbat ettiğim hâlde, beni bu ithamla, Nur ve iman hizmetime bir ihlâssızlık isnad etmekle ve Nur'ların kıymetlerini tenzil etmekle milleti onun büyük hakikatlerinden mahrum etmektir.

Acaba bu bedbahtlar, dünyayı ebedî ve herkesi kendileri gibi "dini ve imanı, dünyaya âlet ediyor" tevehhümü ile; dünyadaki ehl-i dalâlete meydan okuyan.. ve hizmet-i imaniye yolunda hem dünyevî, hem –lüzum olsa– uhrevî hayatlarını feda eden.. ve mahkemelerde dâvâ ettiği gibi, birtek hakikat-i imaniyeyi dünya saltanatıyla değiştirmeyen.. ve siyasetten ve siyasî manasını işmam eden maddî ve mânevî mertebelerden ihlâs sırrı ile bütün kuvvetiyle kaçan.. ve yirmi sene emsâlsiz işkencelere tahammül edip siyasete –meslek itibarıyla– tenezzül etmeyen.. ve kendini nefsi itibarıyla talebelerinden çok aşağı bilen ve onlardan daima himmet ve dua bekleyen.. ve kendi nefsini çok bîçâre ve ehemmiyetsiz itikat eden bir adam hakkında, bazı hâlis kardeşleri, Risale-i Nur'dan aldıkları fevkalâde kuvve-i imaniyeye mukabil onun tercümanı olan o bîçâreye, tercümanlık münasebetiyle Nur'ların bazı faziletlerini hususî mektuplarında ona isnad etmeleri.. ve hiçbir siyaset hatırlarına gelmeyerek, âdete binâen, insanlar sevdiği âdi bir adama da "sultanımsın, velînimetimsin" demeleri nev'inden yüksek makam vermeleri.. ve haddinden bin derece ziyade hüsn-ü zan etmeleri.. ve eskiden beri üstad ve talebeler mâbeyninde câri ve itiraz edilmeyen makbul bir âdetle teşekkür manasında pek fazla medh ü senâ etmeleri.. ve eskiden beri makbul kitapların âhirlerinde mübalâğa ile medhiyeler ve takrizler yazılmasına binâen, hiçbir cihetle suç sayılabilir mi? Gerçi mübalâğa itibarıyla hakikate bir cihette muhaliftir; fakat kimsesiz, garip ve düşmanları pek çok ve onun yardımcılarını kaçıracak çok esbap varken, insafsız çok mûterizlere karşı sırf yardımcılarının kuvve-i mâneviyelerini takviye etmek ve kaçmaktan kurtarmak ve mübalâğalı medhedenlerin şevklerini kırmamak için, onların bir kısım medihlerini Nur'lara çevirip bütün bütün reddetmediği hâlde, onun bu yaşta ve kabir kapısındaki hizmet-i imaniyesini dünya cihetine çevirmeye çalışan bazı resmî memurların ne derece haktan, kanundan, insaftan uzak düştükleri anlaşılır.

Said Nursî

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1]

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Evvelâ: Hiç telâş ve merak etmeyiniz. Hakkımızdaki her hâdisede, hem perde altında, hem neticeler itibarıyla, hem rahmet ve inâyetin iltifatları ve tebessümleri, hem kader ve kısmetin ve adalet ve şefkatin terbiyeleri var olduğu kat'î ve mükerrer tecrübelerle tahakkuk ettiğinden, biz en acı vaziyet ve sıkıntılara karşı, kemâl-i sabır içinde şükretmekle mükellefiz. Ve ciltleri ve derileri soyulan Cercis *(aleyhisselâm)* gibi, binler, milyonlar hakikat mücahitlerinin hakâik-i imaniyenin kudsî hizmetinin bir numûnesine mazhar olan Nur şâkirtlerinin çektikleri zahmetler, o eski zatların zahmetlerine nisbeten binde bir olmaz. Ve ücret ve kazanç cihetinde, inşaallah birdirler ve beraberdirler.

Sâniyen: On bir defa bana sû-i kast eden ve dört defa mahkemeleri aleyhimize sevk edip üç defa hapse sokan gizli düşmanlarımızın Nur'lar hakkında plânları akîm kaldığından, bütün desiseleriyle, ehemmiyetsiz şahsıma karşı sıkıntı, tecrid-i mutlak ve kimse ile temas etmemek ve damarıma dokundurmakla işkenceler verdirmeye çalışıyorlar. Ben de, o işkencelerin altında inâyetin iltifatını görüp tahammül ederek şükrederim. Zannederim, her birinizden vücutça on derece zayıf ve on derece ziyade sıkıntılarıma karşı tahammülüm, sizin gibi kuvvetli ve âlicenap zatların, küçücük ve geçici ve cüz'î sıkıntılarınızı nazarınızda hiçe indirir diye, daha size tesellî vermeye lüzum görmüyorum.

Sâlisen: Şimdi, şahsımı çürütmeye çalıştıklarından ve sıktıklarından ve ihanet ettiklerinden dolayı sıkılmayınız. Çünkü Nur'lara ve talebelerine ilişilmediğine bir alâmettir ve tam aldandıklarına bir emaredir. Yani, kıymeti, hüneri şahsımda zannedip beni sıkıyorlar, çürütmek istiyorlar Bu aldanmalarında pek büyük bir maslahat ve Nur'lara çok faydası var. Benim tam yapamadığım vazife-i şahsiyemi ve hizmet-i Nuriyemi bu sûretle menfî bir tarzda bana yaptırıyorlar. İnşaallah, o nisbette sevap kazandıran kusuratlarıma keffâret olur.

Râbian: Gizli münafıklar, her nasılsa bazı resmî memurları aldatıp, "Said ile görüşen, dost ve Nurcu olur. Kimse temas etmesin!" diye onları evhamlandırmışlar. Hattâ, heyet-i idare ve gardiyanlar dahi benden kaçıyorlar. Ben de memnun oluyorum ve bu hale şükrediyorum. *Sizlerle sûreten*

---

[1] Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

görüşmediğimden zararı yok. Çünkü bir hanede maddeten ve mânen ve ruhen ve kalben ve vazifeten ve fikren ve muaveneten daima beraberiz. Mânevî görüşüyoruz, yeter.

Said Nursî

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1]

Aziz, sıddık kardeşlerim ve hizmet-i Kur'âniye ve imaniyede fedakâr ve metin arkadaşlarım,

Birkaç gündür sizinle kalemle konuşmadığımdan sıkılmayınız. Şimdi iki noktayı beyan etmek kalbe geldi.

Birincisi: اَلْخَيْرُ فِي مَا اخْتَارَهُ اللهُ[2] sırrıyla, teslim ve tevekkülden sonra tesellî hissettim. Şöyle ki:

Bizi, hususan Çalışkanları tahliye etmeyip ve tefrik etmeyerek tehir etmelerinde, inşaallah maddî bir zarara mukabil, mânevî yüz menfaat ve kazanç olacak. Meselâ, Ankara'nın altı makamatına gönderilen ilmî ve imanî ve pek kuvvetli müdafaat, şimdi yirmi gündür onların nazarlarındadır. Hem onun kıymettar hakikatleri, hem alâkadarların merakla nazar-ı dikkatlerini celbeden meselemizin safahatı, o makamatı elbette lâkayt bırakmazlar. Herhâlde, eğer o hakikatlere mağlûp olmasaydılar, şimdiye kadar bize tecavüz ve şiddetli iş'-ar ve emirler olacaktı. Eğer olsaydı, hakkımızda habbeyi kubbe yapanlardan tereşşuhâtı hissedilecekti. Demek hakikat galebe etmiş, olsa olsa tedafüî bir vaziyetle bize hafif bir ilişmek olur. Ben kendi hesabıma, o netice için, şimdiye kadar maddî zarar ve sıkıntılarımın yüz derece fevkinde mânevî kazancım var. Sizden her bir kardeşimizi, benden ziyade hissedar biliyorum. Demek, tahliyemizin tehiri hayırlıdır. Hem, Çalışkanlar'dan üç kardeş, pek çok Nur şâkirtlerini buraya gelmekten kurtardıkları gibi, haklarında edilen iftiralar vasıtasıyla dahi, Risale-i Nur'un bir cihette, şimdiki mahkemenin nazarından kurtulmasına bir vesile oldular. Bu iki kıymettar kazanç onların hususî tahliyeleriyle bozulacaktı. Hem, onların Nur'lara pek ciddî alâkaları halkın nazarında sönecekti.

---

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

2 "Allah'ın kullarını sevk ettiği ve onlar için seçtiği her şeyde hayır vardır." (Bkz.: el-Aclûnî, *Keşfü'l-hafâ* 1/478)

İkinci nokta: Meselemiz, âlem-i İslâm'ı alâkadar eden pek büyük bir vazife-i Kur'âniye ve imaniyedir. Ondan dehşet alan gizli münafıklar, ellerinden geldiği kadar küçültmek isterler. Ve çok ehemmiyet verdiklerinden, zahiren ehemmiyetsiz göstermeye çalışıyorlar, hükûmeti ve adliyeyi aldatıyorlar. Meselâ, Nur'lara mensup feriklerden ve miralaylardan sarf-ı nazar edip, Ankara'da Nur talebesi bir nefer askerin elinde, zararsız birkaç risale bulunmasıyla, buradaki mahkeme, meseleyi uzattırmaya vesile ediyorlar. Ve benim şahsımın ehemmiyetsizliğini, ihanetler ve tazyiklerle, tecrübelerle gösterip, binler derece şahsımdan ehemmiyetli olan Nur'ların kuvvetli derslerini ve şâkirtlerinin sarsılmaz ve susmaz şahs-ı mânevilerini nazara almayıp, güya ehemmiyet vermiyorlar. Hâlbuki, onun ehemmiyetinden titriyorlar ki, o kubbeleri habbe göstermek istiyorlar.

Hem tam aldanmışlar. İçimizden yalnız dört-beş kardeşimiz, ailevî ticaret cihetinde bu tehirden bir zararları olsa da, *inşaallah pek çok mânevî kazançları o maddî zararı hiçe indirecek bir inâyet altındayız. Hiç merak ve telâş etmeyiniz. Vazifemiz, sabır içinde şükretmek ve mümkün oldukça Nur'larla meşgul olmaktır ve bizden çok ziyade sıkıntıda bulunan mahpuslara tesellî vermektir.*

Said Nursî

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1]

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Mücmel bir mânevî ihtar ile bir meseleyi kalbe geldiği gibi beyan edeceğim. Altı makamata giden ve galebe eden müdafaatın cevabı gelmiş ve bize tecavüze çare bulamamışlar. Yalnız bir makamın, gizli bir iş'ar ile, benim fedakâr kardeşlerimi benden soğutmak ve şiddetli alâkalarını gevşetmek planı var. Zaten çoktan beri, beni ihanetlerle ve iftiralarla ve tecritlerle, bu kudsî ve uhrevî ve imanî alâkayı bozmaya çalıştılar, muvaffak olamadılar. Şimdi Nurcular'ı ürkütmek, zayıf bir damar bulup nazarlarını başka tarafa çevirmeye bazı bahaneleri buluyorlar. İnşaallah, demir gibi metin Nurcular'ın kahramanâne sebatları ve tahammülleri ve mücahid-i ekber olan Nur'un hakikatleri, onun elinde birer elmas kılıç bulunan şâkirtlerin şahs-ı mânevîsinin pek harika fedakârlığı, onların bu plânını da akîm bırakacak. Evet, cennet ucuz olmadığı gibi, cehennem dahi lüzumsuz değil. Sizlere tekrarla beyan edilmiş:

---

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

Eski zamanın kahraman mücahidlerine nisbeten en az zahmet, ağır şerait ve bu zamanın şiddet-i ihtiyaç cihetiyle çok sevap kazanan, inşaallah halis Nurculardır. Ve boş boşuna, bâd-i hevâ, belki günahlı, zararlı giden birkaç sene ömrünü, böyle kudsî bir hizmet-i imaniye ve Kur'âniye'ye sarf eden ve onunla ebedî bir ömrü kazanan, Nur talebeleridir. Ben, kendi hisseme düşen bütün bu hücumlarına karşı, pek çok zaafiyetimle beraber tahammüle karar verdim. İnşaallah, kuvvetli, fedakâr, genç, kahraman kardeşlerim benden geri kalmaz ve kaçmazlar ve kaçanları da geri çevirmeye, şimdiye kadar çalıştıkları gibi çalışacaklar.

Said Nursî

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1]

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Evvelâ: Receb-i Şerif'inizi ve yarınki Leyle-i Regaib'inizi ruh u canımızla tebrik ederiz.

Sâniyen: Me'yus olmayınız, hem merak ve telâş etmeyiniz; inâyet-i rabbâniye inşaallah imdadımıza yetişir. Bu üç aydan beri aleyhimizde ihzâr edilen bomba patladı. Benim sobam ve Feyzi'lerin su bardağı ve Hüsrev'in iki su bardağının verdikleri haber doğru çıktı. Fakat dehşetli değil, hafif oldu. İnşaallah o ateş tamamen sönecek. Bütün hücumları, şahsımı çürütmek ve Nur'un fütuhatına bulantı vermektir. Emirdağ'daki mâlûm münafıktan daha muzır ve gizli zındıkların elinde âlet bir adam ve bid'atkâr bir yarım hoca ile beraber bütün kuvvetleriyle bize vurmaya çalıştıkları darbe, yirmiden bire inmiş. İnşaallah o bir dahi, bizi mecruh ve yaralı etmeyecek ve düşündükleri ve kasdettikleri –bizi birbirinden ve Nur'lardan kaçırmak– plânları dahi akîm kalacak. Bu mübarek ayların hürmetine ve pek çok sevap kazandırmalarına itimaden sabır ve tahammül içinde şükür ve tevekkül etmek ve مَنْ اٰمَنَ بِالْقَدَرِ أَمِنَ مِنَ الْكَدَرِ[2] düsturuna teslim olmak elzemdir, vazifemizdir.

Said Nursî

---

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

2 "Kadere iman eden, gam ve hüzünden emin olur." Bkz.: el-Kudâî, *Müsnedü'ş-Şihâb* 1/187; ed-Deylemî, *el-Müsned* 1/113; el-Münâvî, *Feyzu'l-kadîr* 3/187.

Aziz, sıddık kardeşlerim ve bu dünyada medâr-ı tesellilerim ve hakikatin hizmetinde yorulmaz arkadaşlarım,

Bu mübarek aylarda ve sevabı ziyade bu çilehanede mümkün olduğu kadar bir meşgale-i Kur'âniye ve Nuriye ile sıkıntılı vaktiniz sarf edilse, çok faydaları var. Sıkıntı hafifleştiği gibi, kıymettar kalb ve ruhun ferahlarına medar, sevabı yüksek bir ibadet, o Nur'larla iman cihetinde iştigal, hem tefekkürî bir ibadet, hem İhlâs Risalesi'nin âhirinde yazıldığı gibi, beş vecihle bir nevi ibadet sayılabilir. Ben, bugünlerde, kısmen müdafaatla zihnen meşguliyetimden teessüf ederken kalbe geldi ki: "O iştigal dahi ilmîdir, hakâik-i imaniyenin neşrine ve serbestiyetine bir hizmettir ve bu cihette bir nevi ibadettir." Ben de sıkıldıkça, yüz defa temâşâ ettiğim Nur meselelerini, yine zevkle tekrar mütâlaaya başlıyorum. *Hattâ, müdafaatları dahi Nur'un ilmî risaleleri gibi görüyorum.* Eskiden bir kardeşimiz bana demişti: "Ben otuz defa Onuncu Sözü okuduğum hâlde, yine tekrarla okumasına iştiyak ve ihtiyaç hissediyorum." Ve bundan bildim ki, Kur'ân'ın mümtaz bir hâssası olan usandırmamak, Kur'ân hakikatlerinin bir mâkesi, bir aynası, bir hakikatli tefsiri olan Nur Risaleleri'ne de in'ikâs etmiş bulunuyor.

Said Nursî

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1]

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Bu dünyada hususan bu zamanda, hususan musibete düşenlere ve bilhassa Nur şâkirtlerindeki dehşetli sıkıntılara ve me'yusiyetlere karşı en tesirli çare, birbirine teselli ve ferah vermek.. ve kuvve-i mâneviyesini takviye etmek.. ve fedakâr hakikî kardeş gibi birbirinin gam ve hüzün ve sıkıntılarına merhem sürmek.. ve tam şefkatle kederli kalbini okşamaktır.

Mâbeynimizdeki hakikî ve uhrevî uhuvvet, gücenmek ve tarafgirlik kaldırmaz. Madem ben size bütün kuvvetimle itimat edip bel bağlamışım.. ve sizin için, değil yalnız istirahatimi ve haysiyetimi ve şerefimi, belki sevinçle ruhumu da feda etmeye karar verdiğimi bilirsiniz; belki de görüyorsunuz.

---

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

Hatta kasemle temin ederim ki; sekiz gündür Nur'un iki rüknü zâhirî birbirine nazlanmak ve teselli yerine hüzün vermek olan ehemmiyetsiz hâdisenin bu sırada benim kalbime verdiği azap cihetiyle "Eyvah, eyvah! El'aman, el'aman! Yâ Erhame'r-râhimîn medet! Bizi muhafaza eyle, bizi cin ve insî şeytanların şerrinden kurtar, kardeşlerimin kalblerini birbirine tam sadâkat ve muhabbet ve uhuvvet ve şefkatle doldur." diye hem ruhum, hem kalbim, hem aklım feryat edip ağladılar.

Ey demir gibi sarsılmaz kardeşlerim! Bana yardım ediniz. Meselemiz çok naziktir. Ben sizlere çok güveniyordum ki, bütün vazifelerimi şahs-ı mânevînize bırakmıştım. Sizin de bütün kuvvetinizle benim imdadıma koşmanız lâzım geliyor. Gerçi hâdise pek cüz'î ve geçici ve küçük idi. Fakat saatimizin zembereğine ve gözümüzün hadekasına gelen bir saç, bir zerrecik dahi incitir. Ve bu noktada ehemmiyetlidir ki, maddî üç patlak ve mânevî üç müşâhedeler tam tamına haber verdiler.

Said Nursî

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1]

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Leyle-i Mirac, ikinci bir Leyle-i Kadir hükmündedir. Bu gece –mümkün oldukça çalışmakla– kazanç birden bine çıkar. Şirket-i mâneviye sırrıyla inşaallah her biriniz kırk bin dil ile tesbih eden bazı melekler gibi,[2] kırk bin lisan ile bu kıymettar gecede ve sevabı çok bu çilehânede ibadet ve dualar edeceksiniz. Ve hakkımızda gelen fırtınada binden bir zarar olmamasına mukabil, bu gecedeki ibadet ile şükredersiniz. Hem sizin tam ihtiyatınızı tebrik ile beraber, hakkımızda inâyet-i rabbâniye pek zâhir bir sûrette tecellî ettiğini tebşir ederiz.

Said Nursî

---

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

2 Bkz.: et-Taberî, *Câmiu'l-beyân* 15/156; Ebu'ş-Şeyh, *el-Azame* 2/547, 740, 742, 747, 3/868; İbni Kesîr, *Tefsîru'l-Kur'ân* 3/62.

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1]

Aziz, sıddık, muhlis kardeşlerim,

Bizler imkân dairesinde bütün kuvvetimizle Lem'a-yı İhlâs'ın düsturlarını ve hakikî ihlâsın sırrını mâbeynimizde ve birbirimize karşı istimâl etmek, vücûb derecesine gelmiş. Kat'î haber aldım ki, üç aydan beri buradaki has kardeşlere birbirine karşı –meşrep veya fikir ihtilâfıyla– bir soğukluk vermek için üç adam tayin edilmiş. Hem metin Nurcuları usandırmakla sarsmak.. ve nazik ve tahammülsüzleri evhamlandırmak.. ve hizmet-i nuriyeden vazgeçirmek için sebepsiz mahkememizi uzatıyorlar.

Sakın, sakın!. Şimdiye kadar mâbeyninizdeki fedakârâne uhuvvet ve samimâne muhabbet sarsılmasın!.. Bir zerre kadar olsa bile, bize büyük zarar olur. Çünkü pek az bir sarsıntı, Denizli'de ..... gibi hocaları yabanileştirdi. Bizler birbirimize –lüzum olsa– ruhumuzu feda etmeye, hizmet-i Kur'âniye ve imaniyemiz iktiza ettiği hâlde; sıkıntıdan veya başka şeylerden gelen titizlikle hakikî fedakârlar, birbirine karşı küsmeye değil; belki kemâl-i mahviyet ve tevazu ve teslimiyetle kusuru kendine alır; muhabbetini, samimiyetini ziyadeleştirmeye çalışır. Yoksa habbe kubbe olup tamir edilmeyecek bir zarar verebilir. Sizin ferâsetinize havale edip kısa kesiyorum.

Said Nursî

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[2]

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Evvelâ: اَلْخَيْرُ فِي مَا اخْتَارَهُ اللهُ[3] sırrıyla, inşaallah mahkememizin tehirinde ve tahliye olan kardeşlerimizin yine mahkeme gününde burada bulunmalarında büyük hayırlar var.

Evet Risale-i Nur'un meselesi; Âlem-i İslâm'da, hususan bu memlekette küllî bir ehemmiyeti bulunduğundan böyle heyecanlı toplamalar ile umumun

---

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

2 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

3 "Allah'ın kullarını sevk ettiği ve onlar için seçtiği her şeyde hayır vardır." (Bkz.: el-Aclûnî, *Keşfü'l-hafâ* 1/478)

nazar-ı dikkatini Nur hakikatlerine celbetmek lâzımdır ki; ümidimizin ve ihtiyatımızın ve gizlememizin ve muârızların küçültmelerinin fevkinde ve ihtiyârımızın haricinde böyle şâşaa ile Risale-i Nur, kendi derslerini dost ve düşmana âşikâren veriyor. En mahrem sırlarını en nâmahremlere çekinmeyerek gösteriyor. Madem hakikat budur, biz küçücük sıkıntılarımızı kinin gibi bir acı ilâç bilip sabır ve şükretmeliyiz, "Yâhu bu da geçer!" demeliyiz.

Sâniyen: Bu Medrese-i Yusufiye'nin nâzırına yazdım: Ben Rusya'da esir iken, en evvel bolşevizmin fırtınası hapishânelerden başladığı gibi, Fransız İhtilâl-i Kebîri dahi en evvel hapishânelerden ve tarihlerde serseri nâmıyla yâdedilen mahpuslardan çıkmasına binâen; biz Nur şâkirtleri, hem Eskişehir, hem Denizli, hem burada mümkün oldukça mahpusların ıslahına çalıştık. Eskişehir ve Denizli'de tam faydası görüldü. Burada daha ziyade fayda olacak ki, bu nazik zaman ve zeminde Nur'un dersleriyle geçen fırtınacık yüzden bire indi.[1(Hâşiye)] Yoksa ihtilâftan ve böyle hâdiselerden istifade eden ve fırsat bekleyen haricî muzır cereyanlar, o baruta ateş atıp bir yangın çıkacaktı.

Said Nursî

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[2]

Aziz, sıddık, sarsılmaz, sıkıntıdan usanıp bizlerden çekilmez kardeşlerim,

Şimdi maddî, mânevî bir sıkıntıdan nefsim sizin hesabınıza beni mahzun eylerken, birden kalbe geldi ki; hem senin, hem buradaki kardeşlerin tek birisiyle yakında görüşmek için bu zahmet ve meşakkatin başka sûrette on mislini çekseydiniz yine ucuz olurdu. Hem Nur'un takvadârâne ve riyâzetkârâne meşrebi, hem umuma ve en muhtaçlara, hatta muârızlara ders vermek mesleği, hem dairesindeki şahs-ı mânevîyi konuşturmak için eski zamanda ehl-i hakikatin senede hiç olmazsa bir-iki defa içtimaları ve sohbetleri gibi; Nur şâkirtlerinin de birkaç senede en müsait olan Medrese-i Yusufiye'de bir defa toplanmalarının lüzumu cihetinde bin sıkıntı ve meşakkat dahi olsa ehemmiyeti yoktur.

---

1 (Hâşiye) Bu fırtına ise Afyon hapsinde isyan çıktı, hiçbir Nur talebesi karışmadı.

2 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

Eski hapislerimizde birkaç zayıf kardeşlerimizin usanıp daire-i nuriyeden çekilmeleri onlara pek büyük bir hasâret oldu.. ve Nur'lara hiç zarar gelmedi. Onların yerine daha metin, daha muhlis şâkirtler meydana çıktılar. Madem dünyanın bu imtihanları geçicidir, çabuk giderler.. sevaplarını, meyvelerini bizlere verirler. Biz de inâyet-i ilâhiyeye itimat edip sabır içinde şükretmeliyiz.

Said Nursî

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1]

Aziz, sıddık kardeşlerim! Bu Medrese-i Yusufiye'de ders arkadaşlarım,

Bu gelen gece olan Leyle-i Berat, bütün senede bir kudsî çekirdek hükmünde ve mukadderât-ı beşeriyenin programı nev'inden olması[2] cihetiyle Leyle-i Kadr'in kudsiyetindedir. Her bir hasenenin Leyle-i Kadir'de otuz bin olduğu[3] gibi bu Leyle-i Berat'ta her bir amel-i sâlihin ve her bir harf-i Kur'ân'ın sevabı yirmi bine çıkar. Sâir vakitte on ise, şuhûr-u selâsede yüze ve bine çıkar. Ve bu kudsî leyâli-i meşhûrede on binler, yirmi bin veya otuz binlere çıkar. Bu geceler, elli senelik bir ibadet hükmüne geçebilir. Onun için elden geldiği kadar Kur'ân'la ve istiğfar ve salavâtla meşgul olmak büyük bir kârdır.

Said Nursî

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[4]

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Mübarek Ramazan-ı Şerif'inizi bütün ruh u canımızla tebrik ediyoruz. Cenâb-ı Hak, bu Ramazan-ı Şerif'in Leyle-i Kadr'ini umumunuza bin aydan hayırlı eylesin, âmîn... Ve seksen sene bir ömr-ü makbul hükmünde hakkınızda kabul eylesin, âmîn…

---

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

2 Bkz.: el-Kurtubî, *el-Câmi' li ahkâmi'l-Kur'ân* 16/128; Ebu's-Suûd, *Tefsîru Ebi's-Suûd* 8/58; el-Âlûsî, *Rûhu'l-meânî* 25/113.

3 Bkz.: "Kadir gecesi, bin aydan hayırlıdır." (Kadir sûresi, 97/3)

4 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1]

Aziz, sıddık, sarsılmaz, telâş etmez, âhireti bırakıp fâni dünyaya dönmez kardeşlerim,

Bir parça daha burada kalmaktan, meselemizi bir derece genişlendirmek istemelerinden mahzun olmayınız. Bilakis benim gibi memnun olunuz. Madem ömür durmuyor, zevale koşuyor. Böyle çilehânede uhrevî meyvelerîyle bâkileşiyor. Hem Nur'un ders dairesi genişliyor. Meselâ ehl-i vukûfun hocaları, tam dikkatle Sirâcü'n-Nur'u okumaya mecbur oluyorlar. Hem bu sırada çıkmamızla bir-iki cihetle hizmet-i imaniyemize bir noksan gelmek ihtimali var. Ben sizlerden şahsen çok ziyade sıkıntı çektiğim hâlde çıkmak istemiyorum. Siz de mümkün olduğu kadar sabır ve tahammüle ve bu tarz-ı hayata alışmaya ve Nur'ları yazmak ve okumaktan teselli ve ferah bulmaya çalışınız.

Said Nursî

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[2]

.....

Sâniyen: *"Risale-i Nur, Kur'ân'ın çok kuvvetli, hakikî bir tefsiridir"* tekrar ile dediğimizden, bazı dikkatsizler tam manasını bilemediğinden bir hakikati beyan etmeye bir ihtar aldım. O hakikat şudur:

Tefsir iki kısımdır:

•Birisi mâlûm tefsirlerdir ki; Kur'ân'ın ibaresini ve kelime ve cümlelerinin manalarını beyan ve izah ve isbat ederler.

•İkinci kısım tefsir ise; Kur'ân'ın imanî olan hakikatlerini kuvvetli hüccetlerle beyan ve isbat ve izah etmektir. Bu kısmın pek çok ehemmiyeti var. Zâhir mâlûm tefsirler, bu kısmı bazen mücmel bir tarzda dercediyorlar. Fakat Risale-i Nur, doğrudan doğruya bu ikinci kısmı esas tutmuş; emsâlsiz bir tarzda muannit feylesofları susturan bir mânevî tefsirdir.

Said Nursî

---

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

2 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1]

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Ehemmiyetli bir taraftan, ehemmiyetli ve mânidar bir suâl edilmiş. Bana sordular ki; "Sizin cemiyet olmadığınız, üç mahkemenin o cihette beraat vermesiyle ve yirmi seneden beri tarassut ve nezaret eden altı vilayetin o noktadan ilişmemeleriyle tahakkuk ettiği hâlde, Nurcularda öyle harika bir alâka var ki hiçbir cemiyette, hiçbir komitede yoktur. Bu müşkülü halletmenizi isteriz." dediler.

Ben de cevaben dedim ki: Evet Nurcular, cemiyet-memiyet, hususan siyasî ve dünyevî ve menfî ve şahsî ve cemaatî menfaat için teşekkül eden cemiyet ve komite değiller ve olamazlar. Fakat bu vatanın eski kahramanları kemâl-i sevinçle şehâdet mertebesini kazanmak için ruhlarını feda eden milyonlar İslâm fedailerinin ahfadları, oğulları ve kızları, o fedailik damarından irsiyet almışlar ki; bu harika alâkayı gösterip Denizli Mahkemesinde bu âciz bîçâre kardeşlerine bu gelen cümleyi onlar hesabına söylettirdiler:

"Milyonlar kahraman başlar feda oldukları bir hakikate başımız dahi feda olsun!" diye onlar nâmına söylemiş, mahkemeyi hayret ve takdirle susturmuş. Demek Nurcularda hakikî, hâlis, sırf rızâ-yı ilâhî için ve müsbet ve uhrevî fedailer var ki; mason ve komünist ve ifsat ve zındıka ve ilhad ve Taşnak gibi dehşetli komiteler, o Nurculara çare bulamayıp hükûmeti, adliyeyi aldatarak lastikli kanunlar ile onları kırmak ve dağıtmak istiyorlar. İnşaallah bir halt edemezler. Belki Nur'un ve imanın fedailerini çoğaltmaya sebebiyet verecekler.

Said Nursî

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[2]

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Dünkü suâle benzer, kırk sene evvel olmuş bir suâl ve cevabı size hikâye edeceğim. O eski zamanda Eski Said'in talebelerinin üstadlarıyla şiddet-i alâkaları, fedailik derecesine geldiğinden Van, Bitlis tarafında Ermeni komitesi,

---

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

2 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

Taşnak fedaileri çok faaliyette bulunmasıyla Eski Said onlara karşı duruyordu, bir derece susturuyordu. Kendi talebelerine mavzer tüfekleri bulup medresesi bir vakit asker kışlası gibi silâhlar, kitaplarla beraber bulunduğu vakit, bir asker feriki geldi, gördü, dedi: "Bu medrese değil, kışladır." Bitlis Hâdisesi münasebetiyle evhama düştü, emretti: "Onun silâhlarını alınız!" Bizden, ellerine geçen on beş mavzerimizi aldılar. Bir-iki ay sonra harb-i umumî patladı. Ben tüfeklerimi geri aldım. Her ne ise...

Bu hâller münasebetiyle benden sordular ki: "Dehşetli fedaileri bulunan Ermeni komitesi sizden korkuyorlar ki; siz Van'da Erek Dağı'na çıktığınız zaman, fedailer sizden çekinip dağılıyorlar, başka yere gidiyorlar. Acaba sizde ne kuvvet var ki öyle oluyor?"

Ben de cevaben diyordum: "Madem fâni dünya hayatı, küçücük ve menfî milliyetin muvakkat menfaati ve selâmeti için bu harika fedakârlığı yapan Ermeni fedaileri karşımızda görünürler. *Elbette hayat-ı bâkiyeye ve pek büyük İslâm milliyet-i kudsiyesinin müsbet menfaatlerine çalışan ve "ecel birdir" itikat eden talebeler, o fedailerden geri kalmazlar.*[1(Hâşiye)] *Lüzum olsa o kat'î ecelini ve zâhirî birkaç sene mevhum ömrünü, milyonlar sene bir ömre ve milyarlar dindaşların selâmetine ve menfaatine tereddütsüz, müftehirâne feda ederler.*

Said Nursî

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[2]

Aziz, sıddık, vefadar ve şefkatli kardeşlerim,

İki gündür hem başımda, hem âsâbımda tesirli bir nezle ağrısı var. Böyle hâllerde bir derece dostlarla görüşmekten teselli ve ünsiyet almaya ihtiyacım içinde acîb tecrit ve yalnızlık vahşeti beni sıktı. Böyle bir nevi şekvâ kalbe geldi: "Neden bu tâzib oluyor, hizmetimize faydası nedir?"

Birden bu sabah kalbe ihtar edildi ki: Siz, bu şiddetli imtihana girmek.. ve inceden inceye sizi kaç defa "altın mı, bakır mı" diye mihenge

1 (Hâşiye) Kardeşlerim nâmına âcizane diyorum ki; "Lüzum olursa, inşaallah çok ileri geçeceğiz. Bizler, dinde olduğu gibi kahramanlıkta da ecdadımızın vârisleri olduğumuzu göstereceğiz."

2 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

vurmak.. ve her cihette sizi insafsızca tecrübe etmek.. ve "nefislerinizin hisseleri ve desiseleri var mı, yok mu" üç-dört eleklerle elenmek; hâlisâne, sırf hak ve hakikat nâmına olan hizmetinize pek çok lüzumu vardı ki, kader-i ilâhî ve inâyet-i rabbâniye müsaade ediyor.

Çünkü böyle meydan-ı imtihanda inatçı ve bahaneci insafsız muârızların karşısında teşhir edilmesinden herkes anladı ki; hiçbir hile, hiçbir enaniyet, hiçbir garaz, hiçbir dünyevî, uhrevî ve şahsî menfaat karışmayarak, tam hâlis, hak ve hakikatten geliyor. Eğer perde altında kalsaydı, çok manalar verilebilirdi. Daha avâm-ı ehl-i iman itimat etmezdi. "Belki bizi kandırırlar" der ve havas kısmı dahi vesvese ederdi. Belki "bazı ehl-i makamat gibi kendilerini satmak, itimat kazanmak için böyle yapıyorlar" diye daha tam kanaat etmezlerdi. Şimdi imtihandan sonra, en muannit vesveseli dahi teslime mecbur oluyor. Zahmetiniz bir, kârınız bindir inşaallah.

Said Nursî

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1]

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Evvelâ, medar-ı ibret ve hayret iki esaretimde şahsıma karşı bir muameleyi beyan etmek ihtar edildi, şöyle ki:

Rusya'da Kosturma'da doksan esir zâbitlerimizle beraber bir koğuşta idik. Ben o zâbitlerimize arasıra ders veriyordum. Bir gün Rus kumandanı geldi, gördü, dedi: "Bu Kürd, gönüllü alay kumandanı olup çok askerimizi kesmiş. Şimdi de burada siyasî ders veriyor. Ben yasak ediyorum, ders vermesin." İki gün sonra geldi, dedi: "Madem dersiniz siyasî değil, belki dinîdir, ahlâkîdir; dersine devam eyle." izin verdi.

İkinci esaretimde, bu hapiste iken yirmi sene derslerimi dinlemiş ve benden daha güzel ders veren bir has kardeşimin ve zarurî hizmetimi gören hizmetçilerimin benim yanıma gelmeleri, adliye memuru tarafından yasak edildi; tâ benden ders almasınlar. Hâlbuki Nur Risaleleri başka derslere hiç ihtiyaç bırakmıyor ve hiçbir dersimiz kalmamış ve hiçbir sırrımız gizli kalmamış. Her ne ise bu uzun kıssayı kısa kesmeye bir hâl sebep oldu.

[1] Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

Sıkıntılı Musibetlerimi Hiçe İndiren Bir Hakikatli Tesellidir

Birinci: Hakkımızda zahmet rahmete dönmesi.

İkinci: Kader adaleti içinde rıza ve teslim ferahı.

Üçüncü: İnayet-i hâssanın Nurcular hakkında hususiyetindeki sevinç.

Dördüncü: Geçici olmasından zevalinde lezzet.

Beşinci: Ehemmiyetli sevaplar.

Altıncı: Vazife-i ilâhiyeye karışmamak.

Yedinci: En şiddetli hücumda en az meşakkat ve küçük yaralar.

Sekizinci: Sâir musibetzedelere nisbeten çok derece hafif olması.

Dokuzuncu: Nur ve iman hizmetinde şiddetli imtihandan çıkan yüksek ilânatın tesiratındaki sürur.

Dokuz adet mânevî sevinçler, öyle teskin edici bir merhem ve tatlı bir ilâçtır ki; tarif edilmez, ağır elemlerimizi teskin ediyor.

Said Nursî

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1]

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Evvelâ: Haccı men eden, zemzemi döktüren.. hakkımızda eşedd-i zulme müsaadekâr davranan.. ve Zülfikar ve Sirâcü'n-Nur'un müsâderesine ehemmiyet vermeyen.. ve bizi garazkârâne, kanunsuz tâzib eden memurları terfi ettirip, hânemizden çıkan mazlumâne lisân-ı hâl ile yüksek ağlamamızı ve sesimizi işitmeyen bir müstebit kabinenin zamanında en rahat yer hapistir. Yalnız mümkün olsa başka hapse naklolsak, tam selâmet olur.

Sâniyen: Onlar, nasıl zorla en mahrem risaleleri en nâmahreme okuttular; öyle de zorla ısrar edip bizi cemiyet yapmaya mecbur ediyorlar. Hâlbuki cemiyet ve komiteciliğe hiç ihtiyacımızı hissetmiyorduk. Çünkü ittihad-ı ehl-i iman cemaatindeki uhuvvet-i İslâmiye, Nurcularda pek hâlisâne, fedakârâne inkişaf ettiği gibi ve eski ecdatlarımızın kemâl-i aşkla ruhlarını feda ettikleri bir hakikate, Nur şâkirtleri o milyonlar kahraman ecdatlarından irsiyet aldıkları kuvvetli bir fedailik ile o hakikate bağlanmaları, şimdiye kadar resmî veya

[1] Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

siyasî, gizli ve âşikâr cemiyetler ve komiteciliğe ihtiyaç bırakmıyordu. Demek şimdi bir ihtiyaç var ki, kader-i ilâhî onları bize musallat ediyor. Onlar mevhum bir cemiyet isnadıyla zulmederler. Kader ise, "Neden tam ihlâsla, tam bir tesânüdle, tam bir hizbullah olmadınız?" diye bizi onların elleriyle tokatladı, adalet etti.

Said Nursî

Bu defa taarruz pek geniş dairede... Reis-i Hükûmet ve hazır kabine, plânlı, dehşetli bir evham ile bir hücum etti. Benim aldığım bir habere göre ve çok emârelerle, gizli münafıkların yalan jurnalleri ve desiseleriyle bizi hilâfet komitesiyle ve Nakşî tarîkatinin gizli cemiyetiyle tam alâkadar, belki pîşdar gösterip hükûmeti büyük bir telâşa sevkederek, Nur'un büyük mecmualarının İstanbul'da ciltlenip Âlem-i İslâm'a intişarını ve gayet makbuliyetlerini bir delil gösterip, hükûmeti korkutup, kıskanç resmî hocaları ve vehham memurları aleyhimize insafsızca çevirdiler. Tahminlerince, herhâlde çok vesikalar, emâreler görülecek. Hem Eski Said damarıyla tahammül etmeyerek ortalığı karıştıracak diye kanaatleri varmış.

Cenâb-ı Hakk'a hadsiz şükür olsun, o musibeti binden bire indirdi. Bütün taharrilerde hiçbir cemiyet ve komitelerle bir alâkamızı bulamadılar. Yoktur ki, bulsunlar… Onun için savcı iftiralara, yanlış manalara, medar-ı mesuliyet olmayan cüz'î isnadlara mecbur olmuş.

Madem hakikat budur; Nur'lar ve biz, yüzde doksan dokuz derece musibetten halâs olduk. Öyle ise değil şekvâ, belki binler şükretmekle inâyet-i ilâhiyenin bu cilvesinin tamamını sabır, şükür, istirhamla beklemeliyiz.. ve Nur dersleriyle bu medresenin mütemâdiyen çıkan ve giren muhtaç ve müştâklarına teselli vererek yardım etmeliyiz.

Said Nursî

(Üçüncü Medrese-i Yusufiye olan Afyon hapishanesinde Üstad Said Nursî, "El-Hüccetü'z-Zehrâ" adlı bir risale telif etti. Tevhid, Risalet-i Ahmediye *(aleyhissalâtü vesselâm)* ve Fatiha'nın tefsiri hakkında olan bu çok kıymettar risale, hapiste bulunan Nur talebeleri ve mahpuslar için ilmî ve imanî dersleri hâvi olmasından hapiste hayırlı ve nurlu ve meşgale oldu. Mahkeme kararından sonra Üstadla beraber hapiste bulunan talebelerin yazdıkları bir takrizi, aynen aşağıya dercediyoruz.)

Risale-i Nur Nedir? Bediüzzaman Kimdir?

Her asır başında hadisçe geleceği tebşir edilen dinin yüksek hâdimleri[1]; emr-i dinde müptedî değil, müttebîdirler. Yani, kendilerinden ve yeniden bir şey ihdas etmezler, yeni ahkâm getirmezler. Esâsât ve ahkâm-ı diniyeye ve sünen-i Muhammediye'ye *(aleyhissalâtü vesselâm)* harfiyen ittibâ yoluyla dini takvim ve tahkim.. ve dinin hakikat ve asliyetini izhar.. ve ona karıştırılmak istenilen ebâtılı ref ve ibtal.. ve dine vâki tecavüzleri redd ve imha.. ve evâmir-i rabbâniyeyi ikâme.. ve ahkâm-ı ilâhiyenin şerâfet ve ulviyetini izhar ve ilân ederler. Ancak tavr-ı esasîyi bozmadan ve ruh-u aslîyi rencide etmeden yeni izah tarzlarıyla, zamanın fehmine uygun yeni ikna usulleriyle ve yeni tevcihat ve tafsilat ile îfâ-yı vazife ederler.

Bu memurîn-i rabbâniye, fiiliyatlarıyla ve amelleriyle de memuriyetlerinin musaddıkı olurlar. Salâbet-i imaniyelerinin ve ihlâslarının aynadarlığını bizzat îfâ ederler. Mertebe-i imanlarını fiilen izhar ederler. Ve ahlâk-ı Muhammediye'nin *(aleyhissalâtü vesselâm)* tam âmili ve mişvâr-ı Ahmediye'nin *(aleyhissalâtü vesselâm)* ve hilye-i nebeviyenin *(aleyhissalâtü vesselâm)* hakikî lâbisi olduklarını gösterirler. Hülâsa, amel ve ahlâk bakımından ve sünnet-i nebeviyeye *(aleyhissalâtü vesselâm)* ittibâ ve temessük cihetinden ümmet-i Muhammed'e *(aleyhissalâtü vesselâm)* tam bir hüsn-ü misal olurlar ve numûne-i iktidâ teşkil ederler. Bunların, Kitabullah'ın tefsiri ve ahkâm-ı diniyenin izahı ve zamanın fehmine ve mertebe-i ilmine göre tarz-ı tevcihi sadedinde yazdıkları eserler; kendi tilkâ-yı nefislerinin ve karîha-yı ulviyelerinin mahsulü değildir, kendi zekâ ve irfanlarının neticesi değildir. Bunlar, doğrudan doğruya menba-ı vahiy olan Zât-ı Pâk-i Risalet'in *(aleyhissalâtü vesselâm)* mânevî ilham ve telkinatıdır. Celcelûtiye

---

1 Bkz.: Ebû Dâvûd, *melâhim* 1; et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-evsat* 6/234; el-Hâkim, *el-Müstedrek* 4/567-568.

ve Mesnevî-i Şerif ve Fütûhu'l-gayb ve emsâli âsâr, hep bu nevidendir. Bu âsâr-ı kudsiyeye o zevat-ı âlişan ancak tercüman hükmündedirler. Bu zevat-ı mukaddesenin, o âsâr-ı bergüzîdenin tanziminde ve tarz-ı beyanında bir hisseleri vardır. Yani bu zevat-ı kudsiye; o mananın mazharı, mir'âtı ve ma'kesi hükmündedirler.

Risale-i Nur ve Tercümanına Gelince: Bu eser-i âlîşanda şimdiye kadar emsâline rastlanmamış bir feyz-i ulvî ve bir kemâl-i nâmütenâhî mevcut olduğundan.. ve hiçbir eserin nâil olmadığı bir şekilde meş'ale-i ilâhiye ve şems-i hidayet ve neyyir-i saadet olan Hazreti Kur'ân'ın füyuzâtına vâris olduğu meşhud olduğundan; onun esası, nur-u mahz-ı Kur'ân olduğu.. ve evliyâullahın âsârından ziyade feyz-i envâr-ı Muhammedîyi *(aleyhissalâtü vesselâm)* hâmil bulunduğu.. ve Zât-ı Pâk-i Risalet'in ondaki hisse ve alâkası ve tasarruf-u kudsîsi evliyâullahın âsârından ziyade olduğu.. ve onun mazharı ve tercümanı olan mânevî zâtın mazhariyeti ve kemâlâtı ise o nisbette âlî ve emsâlsiz olduğu, güneş gibi âşikâr bir hakikattir.

Evet o Zât, daha hâl-i sabâvette iken ve hiç tahsil yapmadan zevâhiri kurtarmak üzere üç aylık bir tahsil müddeti içinde ulûm-u evvelîn ve âhirîne ve ledünniyât ve hakâik-i eşyaya ve esrar-ı kâinata ve hikmet-i ilâhiyeye vâris kılınmıştır ki, şimdiye kadar böyle mazhariyet-i ulyâya kimse nâil olmamıştır. Bu harika-yı ilmiyenin eşi aslâ mesbuk değildir. Hiç şüphe edilemez ki; Tercüman-ı Nur, bu hâliyle baştan başa iffet-i mücesseme ve şecaat-ı harika ve istiğnâ-yı mutlak teşkil eden hârikulâde metânet-i ahlâkiyesi ile bizzat bir mucize-i fıtrattır ve tecessüm etmiş bir inâyettir ve bir mevhibe-i mutlakadır.

O Zât-ı zîhavârık, daha hadd-i bülûğa ermeden bir allâme-i bîadîl hâlinde bütün cihan-ı ilme meydan okumuş.. münâzara ettiği erbab-ı ulûmu ilzam ve iskât etmiş.. her nerede olursa olsun vâki olan bütün suâllere mutlak bir isabetle ve aslâ tereddüt etmeden cevap vermiş.. on dört yaşından itibaren "Üstad"lık pâyesini taşımış.. ve mütemâdiyen etrafına feyz-i ilim ve nur-u hikmet saçmış.. izahlarındaki incelik ve derinlik ve beyanlarındaki ulviyet ve metânet ve tevcihlerindeki derin ferâset ve basiret ve nur-u hikmet, erbab-ı irfanı şaşırtmış.. ve hakkıyla "Bediüzzaman" unvan-ı celilini bahşettirmiştir.

Mezâyâ-yı âliye ve fezâil-i ilmiyesiyle de din-i Muhammedî'nin *(aleyhissalâtü vesselâm)* neşrinde ve isbatında bir kemâl-i tam hâlinde rû-nümâ olmuş olan böyle bir Zât, elbette Seyyidü'l-enbiyâ Hazretleri'nin *(aleyhissalâtü vesselâm)* en

yüksek iltifatına mazhar.. ve en âlî himâye ve himmetine nâildir. Ve şüphesiz o Nebiyy-i Akdes'in *(aleyhissalâtü vesselâm)* emir ve fermanıyla yürüyen.. ve tasarrufuyla hareket eden.. ve O'nun envâr ve hakâikine vâris ve ma'kes olan bir zât-ı kerîmü's-sıfattır.

Envâr-ı Muhammediye'yi *(aleyhissalâtü vesselâm)* ve maârif-i Ahmediye'yi *(aleyhissalâtü vesselâm)* ve füyuzât-ı şem-i ilâhîyi en müşa'şa bir şekilde parlatması.. ve Kur'ânî ve hadisî olan işârât-ı riyâziyenin kendisinde müntehî olması.. ve hitâbât-ı nebeviyeyi *(aleyhissalâtü vesselâm)* ifade eden âyât-ı celilenin riyâzî beyanlarının kendi üzerinde toplanması delâletleriyle o Zât, hizmet-i imaniye noktasında risaletin bir mir'ât-ı mücellâsı.. ve şecere-i risaletin bir son meyve-i münevveri.. ve lisân-ı risaletin irsiyet noktasında son dehân-ı hakikati.. ve şem-i ilâhînin hizmet-i imaniye cihetinde bir son hâmil-i zîsaadeti olduğuna şüphe yoktur.

Üçüncü Medrese-i Yusufiye'nin El-Hüccetü'z-Zehra ve
Zühretü'n-Nur olan tek dersini dinleyen Nur Şâkirtleri nâmına
Ahmed Feyzi, Ahmed Nazif, Salahaddin, Zübeyir, Ceylân, Sungur

Benim hissemi haddimden yüz derece ziyade vermeleriyle beraber, bu imza sahiplerinin hatırlarını kırmaya cesaret edemedim. Sükût ederek, o medhi Risale-i Nur şâkirtlerinin şahs-ı mânevîsi nâmına kabul ettim.

Said Nursî

Üstad Bediüzzaman Said Nursî Hazretleri Afyon Mahkemesi'nin bir celsesine talebeleri ile giderken.

Bediüzzaman ve talebeleri büyük bir cürmün fâiliymiş gibi silâhlı muhafızlar arasında Afyon Hapishânesi'nden mahkemeye götürülürken

Sekizinci Kısım

Isparta Hayatı

Üstad Bediüzzaman'ın Barla'da 1950'den sonra kaldığı evin önden görünüşü

1950'den Sonra

Üstad Said Nursî, Afyon Hapishanesi'nden 1949'da, bir Eylül sabahı tahliye edildi. İki komiser arasında faytonla, daha önce hapisten tahliye edilen talebesi Zübeyr'in kiraladığı bir eve geldi. Yanında hizmetine bakan Ziya, Sungur gibi talebeleri de vardı. Üstadın Afyon hapsinden sonraki hayatında ve hizmet-i Nuriyesinde şu sûrette bir inkişaf görünür: Bu tarihe kadar Üstad, evinde, geceleri hiç kimseyi bulundurmazdı. Akşamdan tâ kuşluk vaktine kadar kapısı kilitli olarak kalırdı. Afyon hapsinden sonra ise, sâdık talebelerinden bazıları hususî hizmetinde kaldı. Üstadın odası daima ayrı idi. Ancak bir hizmet olduğu vakit yanına gelinebilirdi.

Afyon hapsinden sonra Üstad –kendi tabirince– bir nevi Üçüncü Said [1](Hâşiye) olarak görünüyordu. Çünkü bundan sonra hizmet-i Nuriye başka safhalarda tezahür edecekti; küllî bir inkişaf olacaktı. Üstadın hizmetine koşan ve Nur hizmeti için yanına gelenler, bilhassa mektepli gençlerdendi. Rahmet-i ilâhiye, Afyon hapis musibetini çok cihetlerle rahmete çevirmişti.

Bir veçh-i rahmet şu idi: Mahkeme günlerinde muhtelif vilâyet ve kazalardan gelen Nur talebeleri birbiriyle tanışarak, hem Üstad, hem Risale-i Nur, hem hizmet-i Nuriye hususunda mâlûmat sahibi olurlar ve uhrevî ve imanî olan ve rızâ-yı îlâhi uğrundaki Nur'dan kopup gelen samimî bir uhuvvetle, bir kuvve-i mâneviye elde ederlerdi. Mahkeme günleri, Üstad ve talebelerinin kahramanlar kafilesi olarak saf halinde mahkemeye gelişleri, müminlerin kalblerinde Allah için sonsuz bir muhabbet ve yakınlığa vesile oluyordu. Bu mahkemeler, iman ve İslâm dâvâsına hizmet için medâr-ı teşvik hükmüne geçiyordu. Din düşmanlarının rağmına olarak bu musibet, Risale-i Nur hizmet-i

---

1 (Hâşiye) *Aziz, sıddık kardeşlerim!* İki-üç defadır ehemmiyetli bir hâlet-i ruhiye bana ârız oluyor. Aynı otuz sene evvel İstanbul'da beni Yuşa Dağı'na çıkarıp.. İstanbul'un, Dârü'l-Hikmet'in cazibedar hayat-ı içtimaiyesini bıraktırıp.. hatta İstanbul'da bulunan Nur'un birinci şâkirdi ve kahramanı olan merhum Abdurrahman'ı dahi zarurî hizmetimi görmek için de yanıma almaya müsaade etmeyen.. ve Yeni Said mâhiyetini gösteren acîb inkılâbât-ı ruhînin bir mislinin şimdi mukaddemâtı bende başlamış. Üçüncü bir Said ve bütün bütün târik-i dünya olarak zuhuruna bir işaret tahmin ediyorum. Demek Nur'lar ve kahraman şâkirtleri benim vazifelerimi yapacaklar, daha bana hiç ihtiyaç kalmamış. Zâten Nur'un her bir câmî cüzü ve sarsılmayan hâlis şâkirtlerinin her birisi, benden daha mükemmel ders verir.

Said Nursî

imaniyesini deruhte edecek ve onunla gaye-i hayat edecek fedakârları, kahramanları netice verdi. Yeni ve münevver Nur talebeleri meydana çıktılar.

Hapisten tahliyeden sonra, Üstadın evinin kapısı önünde bir-iki polis daimî nöbet bekler ve yanına kimseyi sokmazlardı. Zaten hapis müddetince halka dehşet verecek şekilde yalan yanlış propagandalarla, Bediüzzaman'ın imha edileceği gibi haberler etrafa yaydırılmıştı.

Üstad, Afyon'da iki ay kadar ikametten sonra Emirdağ'a geldi. Emirdağ'da birçok Risale-i Nur talebeleri vardı. Oradaki hizmet-i Nuriye'yi bu talebeler îfâ ettiler.

Afyon Hapsi'nden Sonra Hizmet-i Nuriye Nasıl Cereyan Etti?

Isparta'da, teksir makinasıyla Nur mecmualarının neşrine devam ediliyordu. Üstad, yine âdeti veçhile tashîhât ile meşguldü. Yalnız hapisten sonra hizmet-i Nuriye birkaç kısma inkısam etmişti; yalnız teksirle ve el yazısıyla neşre münhasır olmuyordu. Bu zamanlardaki hizmet safhaları şu sûretle ifade olunabilir:

1– Muhtelif vilâyet, kasaba ve köylerdeki Nur Talebeleri, bulundukları muhitlerinde Nur'ları okumak, yazmak, okutmak ve neşrine çalışmak.

2– Isparta ve İnebolu'da, teksir makinesiyle Nur Risaleleri'nin mecmualar halinde teksiri ve etrafa neşri.

3– Ankara ve İstanbul'da, muhtelif halk tabakaları arasında, hususan üniversite ve diğer mektep talebeleri, gençler, memurlar ve hanımlar arasında Nur'ların yayılması, okunması.. Risale-i Nur dâvâsına çokların yakın mânevî alâkaları.. bunlardan halis fedakârlar ve iman hâdimlerinin çıkması nur-u imanın, bu iki büyük merkezde hararetle inkişafı.

4– Kitapların iadesi ve yeniden bazı yerlerde Nur'lara ve talebelerine ilişmek, dolayısıyla resmî makamlarla münasebet.. Risale-i Nur'un, vatan ve milletin, nesl-i âtinin saadetine vesilesi cihetinin duyurulması, isbat edilmesi.. yeni Türk hükûmetinin, Kur'ân'ın bu yeni ve ekmel Nuruna takdirle bakması.. en modern neşir vasıtasıyla hem Anadolu'ya, hem âlem-i İslâm'a ve insaniyete duyurulmasının temini.

5– Şark vilâyetlerinde Risale-i Nur'un intişarı…

İşte, Said Nursî, Afyon hapsinden tahliye edilip Emirdağ'a geldiği zaman, nazarındaki hizmet safhaları bu sûrette idi ve merkez-i hükûmetle de hizmet itibarıyla alâkadardı. Bu zamana kadar Nur hizmeti, ancak risalelerin yazılıp çoğaltılmasına münhasırdı. Üstad, tâ Barla'dan beri daima has talebeleriyle, Nur'ların neşrine çalışanlarla görüşmüş, onları hizmetlerinden dolayı tebrik ve teşcî etmişti. Bu tarihten sonra mektepliler ve memurlar Nur'lara mütevecciih oldular. Nur hizmetini hayatlarının gayesi addeden ve bu hizmetle vatan, millet ve İslâmiyet'e en büyük faydayı temin eden talebeler meydana çıkarak hizmete başladılar.

Afyon Mahkemesi'nin Risale-i Nur'u müsadere kararını, Mahkeme-i Temyiz esastan bozdu. Bozma kararında ileri sürdüğü sebeplerden birisi: Kararnamede suç unsuru gösterilen risalelerin, Denizli Ağır Ceza Mahkemesi'nde beraat eden eserlerden olup olmadığının zikredilmediği, şayet beraat edip iade edilen eserlerden ise, kararın yanlış olacağı, hem Temyiz'in tasdikinden geçip kaziyye-i muhkeme haline gelen bir dâvânın yeniden taht-ı muhakemeye alınışının kanuna uygunsuz olduğudur.

Temyizin bozma kararından sonra, Afyon'da tekrar duruşma başladı. Bu şekilde mahkeme devam ederken iktidarı ele alan Demokrat Parti hükûmeti, umumî af ilân etti. Afyon Mahkemesi de af kanununun daire-i şümûlüne girdiği için dosya ortadan kaldırıldı.[1](Hâşiye)

(Afyon hâdisesi başlamadan evvel Diyanet İşleri Reisi Ahmed Hamdi Akseki, Said Nursî'den iki takım Risale-i Nur eserlerini, bir takımını Diyanet İşleri Kütüphanesi'ne koymak, bir takımını da şahsına alıkoymak için istemişti. Fakat hapis hâdisesi çıktı, gönderilemedi. Üstad, hapisten sonra Emirdağ'a geldiği vakit, evvelce hazırlanan iki takımı tashih ederek Ahmed Hamdi'ye gönderdi ve aşağıdaki mektubu kendisine yazdı.)

1 (Hâşiye) Fakat mahkeme heyeti, Risale-i Nur eserlerinin beraatine karar vermedi, müsaderesine karar verdi. Bu karar 1956 tarihine kadar devam etti. Mahkeme, iki defa Nur Risalelerine müsadere kararı verdi. Temyiz Mahkemesi bu iki kararı da bozdu. Afyon Mahkemesi Temyiz'in kararına uyarak Nur'ların beraatine karar verdi. Bu sefer Temyiz, usulde noksanlık yüzünden bozdu ve eserlerin Diyanet İşleri'nce tetkikini istedi. Diyanet İşleri Müşavere Kurulu'nca bütün eserler tetkik ettirildi. Neticede, Nur'ların hakikatini bir derece belirten bir rapor verildi. Ehl-i vukufun mezkûr raporuna istinaden, Afyon Mahkemesi, Haziran 1956 tarihinde, ittifakla, Nur'ların beraatine ve serbestiyetine karar verdi. Karar kat'îleşti. Artık bu tarihten sonra, merkez-i hükûmette, Risale-i Nur mecmuaları matbaalarda tab' edilmeye başladı.

Muhterem Ahmed Hamdi Efendi Hazretleri,

Bir hâdise-i ruhiyemi size beyan ediyorum: Çok zaman evvel zatınız ve sizin mesleğinizdeki hocaların, zarurete binaen ruhsata tâbi ve azîmet-i şer'iyeyi bırakan fikirlerine, benim fikirlerim muvâfık gelmiyordu. Ben hem onlara, hem sana hiddet ederdim. "Neden azîmeti terk edip ruhsata tâbi oluyorlar?" diye, Risale-i Nur'u doğrudan doğruya sizlere göndermezdim. Fakat, üç-dört sene evvel, yine şiddetli, kalbime, size karşı tenkitkârâne bir teessüf geldi. Birden ihtar edildi ki:

"Bu senin eski medrese arkadaşların olan başta Ahmed Hamdi gibi zatlar, dehşetli ve şiddetli bir tahribata karşı 'ehvenüşşer' düsturuyla, bir kısım vazife-i ilmiyeyi, mukaddesatın muhafazasına sarf edip tehlikeyi dörtten bire indirmeleri, onların mecburiyetle bazı ruhsatlarına ve kusurlarına inşaallah keffâret olur." diye kalbime şiddetli ihtar edildi.

Ben dahi sizleri ve sizin gibilerini, o vakitten beri yine eski medrese kardeşlerim ve ders arkadaşlarım diye hakikî uhuvvet nazarıyla bakmaya başladım. Onun için benim bu şiddetli tesemmüm hastalığım vefatımla neticelenmesi düşüncesiyle, sizi Nur'lara benim bedelime hakikî sahip ve hâmi ve muhafız olacağınızı düşünerek, üç sene evvel mükemmel bir takım Risale-i Nur'u size vermek niyet etmiştim. Fakat şimdi hem mükemmel değil, hem tamamı değil; fakat ekseriyet-i mutlaka eczaları Nur şâkirtlerinden gayet mühim üç zatın on-on beş sene evvel yazdıkları bir takımı sizin için hastalığım içinde bir derece tashih ettim. Bu üç zatın kaleminin benim yanımda on takım kadar kıymeti var. Senden başka bu takımı kimseye vermeyecektim. Buna mukabil onun mânevî fiyatı da üç şeydir:

Birincisi: Siz mümkün olduğu kadar Diyanet Riyâseti'nin şubelerine vermek için, mümkünse eski huruf, değilse yeni harfle ve has arkadaşlarımdan tashihe yardım için birisi başta bulunmak şartıyla, memleketteki Diyanet Riyâseti'nin şubelerine yirmi otuz tane teksir edilmektir. Çünkü haricî dinsizlik cereyanına karşı böyle eserleri neşretmek, Diyanet Riyâseti'nin vazifesidir.

İkincisi: Madem Nur Risaleleri medrese malıdır. Siz de medreselerin hem esası, hem başları, hem şâkirtlerisiniz. Onlar sizin hakikî malınızdır. Münasip görmediğiniz risaleyi şimdilik neşrini geri bırakırsınız.

Üçüncüsü: Tevafuklu Kur'ân'ımız mümkünse fotoğraf matbaasıyla tab' edilsin ki, tevafuktaki lem'a-yı i'câziye görünsün...

Said Nursî

Bediüzzaman Said Nursî'nin ve Talebelerinin 1950'den Sonra Yazdığı Mektuplardan Bazıları

(Demokratların Ezân-ı Muhammedî'yi Arapça olarak okunmasına müsaade etmeleri dolayısıyla yazılan bir hasbihâl.)

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Evvelâ: Hem sizin, hem bu memleketin, hem âlem-i İslâm'ın mühim bayramlarının mukaddimesi olan, bu memlekette şeâir-i İslâmiye'nin yeniden parlamasının bir müjdecisi olan ezan-ı Muhammedî'nin *(aleyhissalâtü vesselâm)* kemâl-i ferahla on binler minarelerde okunmasını tebrik ediyoruz. Ve seksen küsûr sene bir ibadet ömrünü kazandıran Ramazan-ı Şerifteki ibadet ve dualarınızın makbuliyetine âmîn diyerek rahmet-i ilâhiyeden her bir gece-i Ramazan bir Leyle-i Kadir hükmünde sizlere sevap kazandırmasını niyaz ediyoruz. Bu Ramazan'da şiddetli zafiyet ve hastalığımdan tam çalışamadığımdan sizlerden mânevî yardım rica ediyorum.

Said Nursî

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1]

Âlem-i İslâm merkezlerindeki mübarek müslüman kardeşlere,

Sizleri, bütün ruh u canımızla tebrik ediyoruz. Eserleriyle fuhûl-ü ulemânın ve fuhûl-ü müfessirînin en yükseği olan Bediüzzaman Hazretleri'ne, kıymettar ve mübarek bir mücahid âlim tarafından yazılmış olan bir tebriki takdim etmiştik.

Bediüzzaman Hazretleri'nin bizlere yazdığı cevabî mektuplarında, o kıymettar, bînazîr Üstad Bediüzzaman Hazretleri, sizleri binlerle tebrik etmiş ve Anadolu'da Kur'ân ve iman kahramanlarının halefleri olan Nurcularla, Arabistan'daki hakikat-i Kur'âniye'ye müteveccih İslâmları, iki kardeş olarak hizbü'l-Kur'ân'ın dairesi içinde çok saflardan iki muvâfık ve iki müterafık saf teşkil ettiklerini müjdelemiş. Ve o mümin kardeşlerimizin Risale-i Nur'la ciddî alâkalarıyla beraber, bir kısmını Arapçaya tercüme edip neşretmek niyetlerinizden fevkalâde memnun olduklarını ve mübarek İslâm cemaatlerinin Urfa'daki Nur şâkirtleriyle ve Nur eczalarıyla himayetkârâne alâkadar olmasını yazmaklığımızı bizlere emretmiş bulunuyorlar.

---

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

Ey aziz ve necip kavm-i Arab'ın nûranî âzâları! Tarihin âmâkına gömülen ve mâziden istikbale atlayan ecdatlarımıza, bu millet-i İslâm'ı parçalamak için bin dört yüz seneden beri hücum eden küffar orduları, en nihayet Birinci Harb-i Umumî'de emellerine muvaffak oldular. Türk ve Arap iki hakikî müslüman kardeşin bin senelik sarsılmayan muhabbetlerini pek çok desiselerle, yalanlarla söndürdüler. Ehl-i İslâm'ın ve nev-i beşerin medâr-ı fahri ve bütün mevcudatın sebeb-i hilkati ve bütün füyuzat-ı ilâhiyenin mazharı o âlî Peygamberin Ravza-yı Mutahhara'sına yüzler sürmek için pek büyük bir iştiyakı kalblerinde yaşattıklarına tahammül edemediler. O âli Peygamber-i Zîşan'ın küçücük bir iltifatına mazhar olmak için, ruhlarına varıncaya kadar herşeylerini feda ettiklerini hazmedemediler. Bin dört yüz seneden beri zeminin yüzünde, zamanın sayfaları üzerinde ve şehidlerin ve gazilerin beyaz kılıç kalemleriyle, kırmızı mürekkepleriyle yazıp tarihe emanet bıraktıkları medâr-ı iftiharları, muhteşem yazılarını müslümanlara unutturmak istediler. Bu azimle yürüyen o amansız düşmanlar, pek acı işkenceler altında ezdikleri Türk ve Arap bu iki kardeşi, bir daha ittihat etmemek için en müthiş muahedelerin zincirleriyle bağladılar. Çelik zincirler altında senelerle inlettirdiler. Her türlü şenaati Müslümanlığa icra ettiler.

Heyhat! İnayet-i ilâhiyenin tekrar yâr olacağını, Risale-i Nur gibi pek büyük ve pek harika bir tefsir-i Kur'ân'la ve onun âli müellifi Bediüzzaman'la, Müslümanlığın büyük zaferini bilemediler ve göremediler. O eserler ki, vahdâniyet-i ilâhiye ile risalet-i Muhammediye'yi *(aleyhissalâtü vesselâm)* ve hakikat-i haşriyeyi o kadar kuvvetli ve hakikatli burhanlarla o kadar parlak bir sûrette isbat ediyor ki, şimdiye kadar hiçbir filozof, hiçbir âlim karşısına çıkıp itiraz edememiş.

Biz Türkler, seyyidleri kesretle içinde bulunan ve necip kavm-i Arap olan sizlere ve sizin ecdatlarınız olan sahabe-i güzîne, Allah namına, Peygamber-i Zîşan hesabına sonsuz bir sevgiyi ve nihayetsiz bir hürmeti daima kalbimizde, ruhumuzda besliyoruz ve yaşatıyoruz. O âli Peygamber-i Zîşan için ve Onun âli dini için, başta ruhumuz ve herşeyimizi fedaya hazırız.

Cenab-ı Hakkın lütf-u kereminden büyük bir ümit ile yalvarıp istiyoruz ki, sevgili Üstadımız Bediüzzaman Hazretleri'nin verdikleri haber-i beşaretle, Türk ve Arap iki hakikî kardeş millet, inşaallah yakın bir âtide ittihat edecek. Ve o ittihat sayesinde, o müthiş düşmanların müslümanlar içine saçtıkları fesat tohumları kendi yüzlerine atılacak. Ve zincirler altında inleyen dört yüz

milyon Müslümanlık, yeniden hayat-ı kudsiye-i İslâmiye ile, nev-i beşerin başına geçip, sulh ve müsalemet-i umumiyeyi temin edecek, inşaallah.

Risale-i Nur'un âciz bir şâkirdi
Hüsrev

(Risale-i Nur'un vatana, millete ve İslâmiyet'e büyük hizmetini kabul ve takdir eden Başvekil Adnan Menderes'e Üstadın yazdığı bir mektup.)

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1]

Ben çok hasta olduğum ve siyasetle alâkasız bulunduğum hâlde, Adnan Menderes gibi bir İslâm kahramanı ile bir sohbet etmek isterdim. hâl ve vaziyetim görüşmeye müsaade etmediği için, o surî konuşmak yerine, bu mektup benim bedelime konuşsun, diye yazdım.

Gayet kısa birkaç esası, İslâmiyet'in bir kahramanı olan Adnan Menderes gibi dindarlara beyan ediyorum:

Birincisi: İslâmiyet'in pek çok kanun-u esasîsinden birisi, وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ أُخْرٰى[2] âyet-i kerîmesinin hakikatidir ki, "Birisinin cinayetiyle başkaları, akraba ve dostları mesul olamaz." Hâlbuki, şimdiki siyaset-i hâzırada particilik taraftarlığıyla, bir câninin yüzünden pek çok mâsumların zararına rıza gösteriliyor. Bir câninin cinayeti yüzünden taraftarları veyahut akrabaları dahi şenî gıybetler ve tezyifler edilip, birtek cinayet yüz cinayete çevrildiğinden, gayet dehşetli bir kin ve adaveti damarlara dokundurup kin ve garaza ve mukabele-i bilmisile mecbur ediliyor. Bu ise, hayat-ı içtimaiyeyi tamamen zîr u zeber eden bir zehirdir. Ve hariçteki düşmanların parmak karıştırmalarına tam bir zemin hazırlamaktır. İran ve Mısır'daki hissedilen hâdise ve buhranlar bu esastan ileri geldiği anlaşılıyor. Fakat onlar burası gibi değil; bize nisbeten pek hafif, yüzde bir nisbetindedir. Allah etmesin, bu hâl bizde olsa pek dehşetli olur.

Bu tehlikeye karşı çare-i yegâne: Uhuvvet-i İslâmiye'yi ve esas İslâmiyet milliyetini o kuvvetin temel taşı yapıp, mâsumları himaye için, cânilerin cinayetlerini kendilerine münhasır bırakmak lâzımdır.

---

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

2 En'âm sûresi, 6/164; İsrâ sûresi, 17/15; Fâtır sûresi, 35/18; Zümer sûresi, 39/7; Necm sûresi, 53/38.

Hem, emniyetin ve âsâyişin temel taşı yine bu kanun-u esâsîden geliyor.

Meselâ, bir hanede veya bir gemide bir mâsum ile on câni bulunsa, hakikî adaletle ve emniyet ve âsâyiş düstur-u esasîsi ile, o mâsumu kurtarıp tehlikeye atmamak için, gemiye ve haneye ilişmemek lâzım; tâ ki mâsum çıkıncaya kadar…

İşte bu kanun-u esasî-i Kur'ânî hükmünce, âsâyiş ve emniyet-i dahiliyeye ilişmek, on câni yüzünden doksan mâsumu tehlikeye atmak, gazab-ı ilâhînin celbine vesile olur. Madem Cenâb-ı Hak, bu tehlikeli zamanda bir kısım hakikî dindarların başa geçmesine yol açmış, Kur'ân-ı Hakîm'in bu kanun-u esasîsini kendilerine bir nokta-yı istinad ve onlara garazkârlık edenlere karşı siper yapmak lâzım geldiğini, zaman ihtar ediyor.

İslâmiyet'in İkinci Bir Kanun-u Esasîsi: Şu hadîs-i şeriftir: سَيِّدُ الْقَوْمِ خَادِمُهُمْ[1] hakikatiyle, *memuriyet bir hizmetkârlıktır; bir hâkimiyet ve benlik için tahakküm âleti değil*... Bu zamanda terbiye-i İslâmiye'nin noksaniyetiyle ve ubudiyetin zaafiyetiyle benlik, enaniyet kuvvet bulmuş. Memuriyeti hizmetkârlıktan çıkarıp bir hâkimiyet ve müstebidâne bir tahakküm ve mütekebbirâne bir mertebe tarzına getirdiğinden; –abdestsiz, kıblesiz namaz kılmak gibi– adalet, adalet olmaz, esasıyla da bozulur. Ve hukuk-u ibad da zîr u zeber olur. Hukuk-u ibad, "hukukullah" hükmüne geçmiyor ki hak olabilsin. Belki nefsanî haksızlıklara vesile olur.

Şimdi, Adnan Menderes gibi, "İslâmiyet'in ve dînin icaplarını yerine getireceğiz." diye ve mezkûr iki kanun-u esasîye karşı muhalefet edip tam zıddına olarak iki dehşetli cereyan, gayet büyük rüşvetle halkları aldatmak ve ecnebîlerin müdahalesine yol açmak vaziyetinde hücum etmek ihtimali kuvvetlidir.

Birisi: Birinci kanun-u esasîye muhalif olarak, bir câni yüzünden kırk mâsumu kesmiş, bir köyü de yakmış. Bu derecede bir istibdad-ı mutlak, her nefsin zevkine geçecek memuriyete bir hâkimiyet sûretinde rüşvet vererek, dindar hürriyet-perverlere hücum ediliyor.

İkinci hücum da: İslâmiyet milliyet-i kudsiyesini bırakıp –evvelkisi gibi– bir câni yüzünden yüz mâsumun hakkını çiğneyebilen, zâhiren bir milliyetçilik ve hakikatte ırkçılık damarıyla hem hürriyet-perver dindar Demokratlara, hem bütün bu vatandaki yüzde yetmişi sair unsurlardan bulunanlara, hem hükûmet aleyhine, hem biçare Türkler aleyhine, hem Demokratın takip ettiği

---

[1] el-Beyhakî, *Şuabü'l-îmân* 6/334; Hatîb el-Bağdâdî, *Târîhu Bağdâd* 10/187; ed-Deylemî, *el-Müsned* 2/324; el-Münâvî, *Feyzu'l-kadîr* 4/122.

siyaset aleyhine çalışarak ve serseri ve enaniyetli nefislere gayet zevkli bir rüşvet olarak bir "ırkçılık kardeşliği" veriyor. O zevkli kardeşliğin içinde, o zevkli faydadan bin defa daha ziyade hakikî kardeşleri düşmanlığa çevirmek gibi acip tehlikeyi, o sarhoşluğu ile hissedemiyor.

Meselâ, İslâmiyet milliyetiyle 400 milyon hakikî kardeşin hergün اَللّٰهُمَّ اغْفِرْ لِلْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ[1] dua-yı umumîsiyle mânevî yardım görmek yerine, ırkçılık 400 milyon mübarek kardeşleri, dört yüz serseriye ve lâübalilere yalnız dünyevî ve pek cüz'î bir menfaati için terk ettiriyor. Bu tehlike hem bu vatana, hem hükûmete, hem de dindar Demokratlara ve Türklere büyük bir tehlikedir. Ve öyle yapanlar da hakikî Türk değillerdir. Necip Türkler böyle hatâdan çekinirler.

Bu iki tâife herşeyden istifadeye çalışıp dindar Demokratları devirmeye çalıştıkları ve çalıştırıldıkları, meydandaki âsar ile tahakkuk ediyor. Bu acip tahribata ve bu iki kuvvetli muarızlara karşı; kırk Sahabe ile dünyanın kırk devletine karşı meydan-ı muarazaya çıkan ve galebe eden ve bin dört yüz sene zarfında ve her asırda üç yüz-dört yüz milyon şâkirdi bulunan hakikat-i Kur'âniye'nin sarsılmaz kuvvetine dayanmak ve onun içindeki dünyevî ve uhrevî saâdet-i ebediyenin zevklerine o câzibedar hakikatle beraber nokta-yı istinad yapmak, o mezkûr muarızlarınıza ve hem dahil ve hariçteki düşmanlarınıza karşı en lâzım ve elzem ve zarurî bir çâre-i yegânedir. Yoksa, o insafsız dahilî ve haricî düşmanlarınız sizin bir cinayetinizi binler yapıp ve eskilerin de cinayetlerini ilâve ederek başkaların başına yükledikleri gibi, size de yükleyecekler. Hem size, hem vatana, hem millete telâfi edilmeyecek bir tehlike olur.

Cenab-ı Hak sizleri İslâmiyet lehindeki hizmetlerinizde muvaffak ve mezkûr tehlikelerden muhafaza eylesin, diye ben ve Nurcu kardeşlerimiz, yapacağınız hizmete ve mezkûr hakikati kabul etmenize mukabil dua etmeye karar vereceğiz.

Üçüncüsü: İslâmiyet'in hayat-ı içtimaiyeye dair bir kanun-u esasîsi dahi, bu hadis-i şerifin;

اَلْمُؤْمِنُ لِلْمُؤْمِنِ كَالْبُنْيَانِ الْمَرْصُوصِ يَشُدُّ بَعْضُهُ بَعْضًا[2]

hakikatidir. *Yani, "Hariçteki düşmanların tecavüzlerine karşı, dahildeki*

---

1 Allah'ım! Erkeğiyle kadınıyla bütün müminleri bağışla.

2 "Bir mü'min diğer mü'min için, duvarın birbirini perçinleyen tuğlası gibidir." Buhârî, *salât* 88; Müslim, *birr* 65; Tirmizî, *birr* 18.

adâveti unutmak ve tam tesanüd etmektir." Hattâ en bedevî tâifeler dahi bu kanun-u esasînin menfaatini anlamışlar ki, hariçte bir düşman çıktığı vakit, o tâife birbirinin babasını, kardeşini öldürdükleri hâlde, o dahildeki düşmanlığı unutup, hariçteki düşman def oluncaya kadar tesanüd ettikleri hâlde; binler teessüflerle deriz ki: Benlikten, hodfuruşluktan, gururdan ve gaddar siyasetten gelen dahildeki tarafgirane fikriyle, kendi tarafına şeytan yardım etse rahmet okutacak, muhalifine melek yardım etse lânet edecek gibi hadisatlar görünüyor. Hattâ, bir sâlih âlim, fikr-i siyasîsine muhalif bir büyük sâlih âlimi tekfir derecesinde gıybet ettiği; ve İslâmiyet aleyhinde bir zındığı, onun fikrine uygun ve taraftar olduğu için hararetle senâ ettiğini gördüm. Ve şeytandan kaçar gibi, otuz beş seneden beri siyaseti terk ettim.

Hem şimdi birisi, hem Ramazan-ı Şerif'e, hem şeâir-i İslâmiye'ye, hem bu dindar millete büyük bir cinayeti yaptığı vakit muhaliflerinin onun o vaziyeti hoşlarına gittiği görüldü. Hâlbuki, küfre rıza küfür olduğu gibi; dalâlete, fıska, zulme rıza da fısktır, zulümdür, dalâlettir. Bu acip halin sırrını gördüm ki, kendilerini millet nazarında ettikleri cinayetlerinden mâzur göstermek damarıyla muhaliflerini kendilerinden daha dinsiz, daha câni görmek ve göstermek istiyorlar. İşte bu çeşit dehşetli haksızlıkların neticeleri pek tehlikeli olduğu gibi, içtimaî ahlâkı da zîr u zeber edip bu vatan ve millete ve hâkimiyet-i İslâmiye'ye büyük bir sû-i kast hükmündedir.

Daha yazacaktım, fakat bu üç nokta-yı esasiyeyi şimdilik dindar hürriyet-perverlere beyan etmekle iktifa ediyorum.

Said Nursî

(Adnan Menderes'e gönderilmek niyetiyle evvelce yazılan içtimaî hayatımıza ait bir hakikatin hâşiyesini takdim ediyoruz.)

Hâşiye: Eskilerin lüzumsuz keyfî kanunları ve sû-i istimâlleri neticesinde, belki de tahrikleriyle zuhur eden Ticanî meselesini dindar Demokratlara yüklememek ve âlem-i İslâm'ın nazarında Demokratları düşürmemenin çare-i yegânesi kendimce böyle düşünüyorum:

Ezan-ı Muhammedî'nin *(aleyhissalâtü vesselâm)* neşriyle Demokratlar on derece kuvvet bulduğu gibi; Ayasofya'yı, beş yüz sene devam eden vaziyet-i kudsiyesine çevirmek.. ve hâlen İslâm'da çok hüsn-ü tesir yapan ve bu vatan ahalisine âlem-i İslâm'ın hüsn-ü teveccühünü kazandıran, yirmi sekiz sene

mahkemelerin muzır cihetini bulamadıkları ve beş mahkeme de beraatine karar verdikleri Risale-i Nur'un resmen serbestîsini dindar Demokratlar ilân etmeli ve bu yaraya bir nevi merhem vurmalıdırlar. O vakit âlem-i İslâm'ın teveccühünü kazandıkları gibi, başkalarının zâlimane kabahatları onlara yüklenmez, fikrindeyim. Dindar Demokratlar, hususan Adnan Menderes gibi zatların hatırları için, otuz beş seneden beri terk ettiğim siyasete bir-iki saat baktım ve bunu yazdım.

Said Nursî

(Ankara'daki Nur Talebelerinin Bir Mektubu)

Aziz, sıddık kardeşlerimiz,

Mektubunuzdan İslâm güneşinin bir ziyasını sezer gibi olduk. Yüzlerce seneden beri insaniyet aleyhine, İslâmiyet zararına mütecâviz fikir neşreden ehl-i küfrün tahriplerini tamir için ortaya atılan Risale-i Nur'un –sizlerin mektubunuzdan– gençlerin arasına yayıldığını sezdik. Ebedî hayat yolunun hakperest yolcuları, hayalî boş lâfları terk edip, Risale-i Nur'la küfür tohumlarını eriteceklerdir. Nur'un talebeleri, ehl-i kalb ve imanın hakikî kardeşleridirler. Siz kardeşlerimizin mektupları, bizlere hız veriyor ve verecek. Kur'ân'ın tefsiri olan Risale-i Nur, bize dalâlette kalmanın ve küfürle mücadele etmemenin bu zamanda büyük ahmaklık olduğunu bildiriyor. Komünistliğin, anarşistliğin, masonluğun kuvvet kazandığı bir devirde en mühim bir vazife, Nur'a hizmet etmek ve rızâ-yı ilâhîyi tahsil için onu isteyene vermektir. Bu en baş ve en ehemmiyetli, en kıymetli ve mübarek vazifemizden bizi döndürmek isteyen en ağır hücumlar dahi bizlerin hızını arttıracaktır.

Risale-i Nur bize öğretiyor ve isbat ediyor ki; bu dünya, bir misafirhânedir. Ebedî hayatı isteyenler, misafirhânedeki vazifelerine dikkat gösterdikleri nisbette memnun edilirler. Demek ki şimdi en esaslı vazifemiz, bataklıktan kurtulmak isteyen ehl-i dinin, karanlıktan usanmış, gıdasız kalmış kalblerin yardımına koşmak, kendimizden başlayarak Nur'un dellâllığını yapmaktır.

Bilhassa ve bilhassa şurası çok ehemmiyetli ve pek mühimdir ki; en başta ve en evvel Risale-i Nur'u dikkat ve tefekkürle devamlı olarak okumak ve o muazzam eser külliyatındaki Kur'ân ve iman hakikatleriyle kendimizi teçhiz etmek ve bu esas ve şartlarla, o harika eser külliyatını bir an evvel ikmal etmektir. İşte bu nimet-i uzmâya nâil olan her genç ve herkes, bire yüz bin

kuvvetinde kendine, vatan ve milletine faydalı olur; vatan, millet, gençlik ve Âlem-i İslâm çapında hizmet edebilecek bir vaziyete gelebilir. Bunun için, başta Hazreti Üstadımız Bediüzzaman ve onun hakikî ve ihlâslı talebeleri olmaya lâyık sizlerden dua istirham ediyoruz ki; Risale-i Nur'un mecmualarını bir an evvel temin edelim, arayalım, bulalım.. dikkat, tefekkür ve ihlâsla okuyalım.. Kur'ân ve iman hizmetinde bu vaziyette koşalım! Risale-i Nur'un bu asırdaki makbuliyetine işaret eden deliller fazlasıyla mevcut olduğuna göre, insaf sahibi her mümin kardeşimiz, onun tabiî bir yardımcısıdır.

Hem madem Risale-i Nur, bu asra has hususiyetler taşıyor. Hem madem binlerce âlimlerin takdirleriyle karşılanıyor. Hem madem Kur'ân'ın dellâllığını yapan kahraman Üstad, eşine rastlanmayacak bir mükemmeliyetle, dürüst adımlarla, hakikî prensiplerle, bütün hayatını iman ve İslâmiyet'e vakfetmiş, dünyevî hiçbir menfaat aramadan sırf Allah rızası uğruna çalışmıştır. Hem madem bütün kuvvetiyle Nur talebeleri de iman ve İslâmiyet'e Ehl-i Sünnet dairesinde hizmet için hayatlarını dahi çekinmeden veriyor ve süflî menfaat peşinde değildirler. Ve madem yüz binlerce Nur talebeleri bütün tazyik ve tehditlere rağmen bu hakikati fiilen isbat etmişler. Hem her talebe, bugün cereyan eden bâtıl felsefenin akîdelerine hakikî, mantıkî cevaplar vermek üzere yetişmişler ve yetişiyorlar.

Hem her ihtiyacımıza Kur'ân cevap veriyor, onda lâzım olan her hakikat sarih olarak vardır. Ve madem Kur'ân, en güzel şekilde ders veren Allah'ın hediyesi, bir nuru ve rahmetidir. Öyle ise bu hazine-i rahmeti ve menba-ı hakikati ders veren ve hakikî sûrette gençliğin ve avâmın anlayabileceği bir şekilde bildiren Risale-i Nur'u, dikkat ve tefekkürle ve devamlı olarak, müsait vakitlerimizi boşa gidermeden okumak ve yazmak, en büyük bir ibadet ve zevk kaynağıdır. Hâl ve istikbalin ve biz gençlerin, çok leziz ve iştiyakla alacağı gayet nâfi ve vâfi bir ilâç ve bir tiryaktır, bir mânevî kurtarıcıdır. Bu kat'î hakikatler meydanda iken ona bütün kuvvetimizle sarılmamak, baştan aşağı Risale-i Nur'u tetkik etmemek, alâkadar olmamak ancak gafletin eseri olabilir.

Hem kim hakikat peşinde koşuyorsa, Risale-i Nur'dan ders alması lâzımdır ve Nur yolunda giden her münevver, hakikî saadete kavuşacak ve yeryüzünün mahiyetini derk edecektir diye, biz Ankara Nur talebeleri dahi ittifak ediyoruz. Ebedî hayat hazinesini gösteren Kur'ân-ı Hakîm'in nuru olan Risale-i Nur, elbette bir zaman dünyayı çınlatan nurlu sesini yükseltecektir!

Madem İslâm âlimleri –hadis-i şerife göre– dünya ikbal ve heveslerinin peşinde koşmadıkça peygamberlerin en emin vârisleridirler.[1] Biz de Risale-i Nur'u onun tam vârisi biliyoruz. Risale-i Nur'un şahs-ı mânevîsi, hakikî vâris olmanın esasını yaşamış ve yaşıyor. Onun karşısına çıkan körler ve sağırlar ve hissiz gafiller küçüleceklerdir. Böyle muazzam bir olgunluğa sahip olan Risale-i Nur, elbette bütün filozofları, dünya ilim ve hak erbabını çağıracak ve her akl-ı selim ve kalb-i kerîm olan mübarek insanları talebesi yapacak; bu da inşâallah uzakta değil, yakında tahakkuk edecektir!

Dünya, ekseri filozofların ve âlimlerin dediği gibi yepyeni bir oluşun eşiğindedir. Dünya, nurunu arıyor! Hakikat şâiri Mehmet Âkif,

"O nuru gönder, İlâhî, asırlar oldu yeter!
Bunaldı milletin âfâkı, bir sabah ister!"

diye, işte bu nura işaret ettiği, bugün bizce bir hakikattir.

Aziz kardeşlerimiz,

Risale-i Nur'a lâyık olacak şekilde çalışmamız için bize de dua ediniz ki, Ankara muhiti, bizi içine alıp eritmesin. Nur, her ne kadar karanlığı gideriyorsa da, yine onu görecek göz, anlayacak kafa lâzım. Böyle bir muhitte, gözlerimize perde inmesin. Biz biçarelere dua ediniz. Allah hepimizi Risale-i Nur'a sarılmakla aziz din-i mübinimize hizmet edenlerden eylesin, âmîn...

Bir kardeşimiz dedi ki: Bugün, sabah namazından sonra şu mısralar mülhem oldu; kardeşlerimize bildirelim.

Dinim İslâm, kitabım Kur'ân, imanım haktır.
Bu uğurda can vermek, ebedî yaşamaktır.

Sizleri çok seven
Ankara Üniversitesi Nur Talebeleri

---

1 İslâm âlimlerinin peygamberlerin vârisleri olduğuna dair bkz.: Tirmizî, *ilim* 19; Ebû Dâvûd, *ilim* 1; İbni Mâce, *mukaddime* 17. Ayrıca onların emin varisler olduğuna dair bkz.: ed-Deylemî, *el-Müsned* 3/75; el-Aclûnî, *Keşfü'l-hafâ* 2/84.

Tahliller

Uzun Bir Ayrılıktan Sonra

Belki yirmi yedi-yirmi sekiz sene oldu Üstadı görmeyeli. Onu görmek, mübarek simasını doya doya seyretmek için her zaman gidip ziyaret etmek istediğim hâlde, meşguliyetten bir türlü vakit bulamadım. Fakat o kalblerde yaşadığı için, mânevî varlığı ile daima beraberdik. Bu, gönüllerdeki iştiyakı bir dereceye kadar tatmin etmez miydi? Kendisini görüp kucaklaştığımız zaman, onun nuranî simasının verdiği zevk, maddî hasretin de ne kadar büyük olduğunu gösterdi.

Üstadla tanışmamız kırk seneyi geçti. O zamanlar hemen her gün idarehaneye gelir; Akif'ler, Naim'ler, Ferit'ler, İzmirli'lerle birlikte saatlerce tatlı tatlı musahabelerde bulunurduk. Üstad, kendine mahsus şivesiyle yüksek ilmî meselelerden konuşur, onun konuşmasındaki celâdet ve şehâmet bizi de heyecanlandırırdı. Harikulâde fıtrî bir zekâ, ilâhî bir mevhibe… En mu'dil meselelerde, zekâsının kudret ve azameti kendisini gösterir. Daima işleyen ve düşünen bir kafa… Nakillerle pek meşgul değil. Onun rehberi yalnız Kur'ân. Bütün feyiz ve zekâ kaynağı bu. Bütün o lem'alar, doğrudan doğruya bu kaynaktan nebean ediyor. Bir müçtehid, bir imam kadar rey sahibi. Kalbi bir Sahabî kadar imanla dolu. Ruhunda Ömer'in şehameti var. Yirminci asırda devr-i saadeti nefsinde yaşatan bir mümin. Bütün hedefi iman ve Kur'ân.

İslâm'ın gayetü'l-gayesi olan "tevhid" ve "Allah'a iman" esası, onun ve Risale-i Nur'un en büyük umdesidir. Devr-i saadette, Müslümanlığın ilk kuruluş zamanlarında olsaydı, Hazreti Peygamber, Kâbe'deki putların parçalanması vazifesini ona verirdi. Şirke ve putperestliğe o derece düşmandır.

Mücahede ile gönüllerde iman ve Kur'ân hakikatlerini yerleştirmek için geçen uzun, bir asra yakın bir ömür. Fazilet ve şehametle geçen bir ömür. Harp meydanlarında, mücahitlerin önünde, kılıç elinde, dim dik ayakta düşmana saldıran bir kahraman. Esarette, düşman kumandanına karşı koyan

bir kahraman. İdam sehpasında, düşman kumandanını düşündüren, insafa getiren bir kahraman…

Millet ve memleket için canını vermekten zerre kadar çekinmeyen bir fedaî. Fitnenin, bozgunculuğun en müthiş düşmanı. Milletin menfaati için, her türlü zulme, işkenceye tahammül ediyor. Ona zulmedenlere beddua bile etmez. Onu zindanlara atanlara, ancak salâh ve iman temenni eder. Gaye uğrunda ölüm, onun için basit bir şeydir.

Kendisi bir çanak çorba, bir bardak su, bir lokma ekmekle tagaddî eder. Elbisesi pek basit ve fakirânedir. Beyaz Amerikan bezinden pamuklu bir hırka. Çamaşırını kirlenmeden değiştirir ve temizletir. Temizliğe fevkalâde itina eder. Kâğıt parayı tutmaz ve üstünde taşımaz. Mâmelek namına dünyada hiçbir şeyi yok. Kendi için yaşamaz, cemiyet için yaşar.

Yapısı ufak tefektir; fakat heybetlidir, haşmetlidir. Gözleri birer şems-i tâban gibi nur saçar. Bakışları şâhânedir. Maddeten, belki dünyanın en fakir adamıdır, fakat mâneviyat âleminin sultanıdır.

Seksen küsûr senenin âlâmı yüzünde bir buruşuk yapamamış, yalnız saçlarını ağartmıştır. Rengi pembe beyazdır. Sakalı yoktur. Bir delikanlı kadar zindedir. Halim ve selimdir. Fakat heyecana geldiği zaman bir arslan tavrı alır, iki dizinin üstüne doğrulur, bir şâhenşâh gibi konuşur.

En sevmediği şey siyasettir. 35 senedir bir gazeteyi eline almış değildir. Dünya şuûnu ile alâkasını kesmiştir. Akşam namazından sonra ferdâsı öğleye kadar kimseyi kabul etmez, ibadetle meşgul olur. Pek az uyur. Talebelerini de siyasetten şiddetle men eder. Memleketin her tarafında 600 bini mütecaviz, belki bir milyonu bulan talebeleri, memleketin en faziletli evlâtlarıdır. Üniversitenin muhtelif fakültelerinde müsbet ilimler tahsil eden şâkirtleri pek çoktur; yüzlercedir, binlercedir. Hiçbir Nur talebesi yoktur ki, sınıfının en faziletlisi, en çalışkanı olmasın. Memleketin her tarafında bulunan bu yüz binlerce Risale-i Nur talebesinden hiçbirinin, hiçbir yerde âsâyişi muhil hiçbir hareketi, hiçbir vak'ası yoktur. Her Nur talebesi, hükûmetin, nizam ve intizamın tabiî birer muhafızıdır, âsâyişin mânevî bekçisidir.

İstanbul seyahatinden muztarip olup olmadığını sordum:

"Bana ıztırap veren," dedi. "Yalnız İslâm'ın mâruz kaldığı tehlikelerdir. Eskiden tehlikeler hariçten gelirdi; onun için mukavemet kolaydı.

Şimdi tehlike içeriden geliyor. Kurt, gövdenin içine girdi. Şimdi, mukavemet güçleşti. Korkarım ki, cemiyetin bünyesi buna dayanamaz. Çünkü düşmanı sezmez. Can damarını koparan, kanını içen en büyük hasmını dost zanneder. Cemiyetin basiret gözü böyle körleşirse, iman kalesi tehlikededir. İşte benim ıztırabım, yegâne ıztırabım budur. Yoksa şahsımın mâruz kaldığı zahmet ve meşakkatleri düşünmeye bile vaktim yoktur. Keşke bunun bin misli meşakkate mâruz kalsam da iman kalesinin istikbali selâmette olsa!"

"Yüz binlerce imanlı talebeleriniz size âtî için ümit ve tesellî vermiyor mu?"

"Evet, büsbütün ümitsiz değilim...

Dünya, büyük bir mânevî buhran geçiriyor. Mânevî temelleri sarsılan garp cemiyeti içinde doğan bir hastalık, bir veba, bir tâun felâketi, gittikçe yeryüzüne dağılıyor. Bu müthiş sârî illete karşı İslâm cemiyeti ne gibi çarelerle karşı koyacak? Garbın çürümüş, kokmuş, tefessüh etmiş, bâtıl formülleriyle mi? Yoksa İslâm cemiyetinin ter u taze iman esaslarıyla mı? Büyük kafaları gaflet içinde görüyorum. İman kalesini, küfrün çürük direkleri tutamaz. Onun için, ben yalnız iman üzerine mesaimi teksif etmiş bulunuyorum.

Risale-i Nur'u anlamıyorlar. Yahut anlamak istemiyorlar. Beni, skolastik bataklığı içinde saplanmış bir medrese hocası zannediyorlar. Ben, bütün müspet ilimlerle, asr-ı hazır fen ve felsefesiyle meşgul oldum. Bu hususta en derin meseleleri hallettim. Hattâ bu hususta da bazı eserler telif eyledim. Fakat ben öyle mantık oyunları bilmiyorum. Felsefe düzenbazlıklarına da kulak vermem. Ben, cemiyetin iç hayatını, mânevî varlığını, vicdan ve imanını terennüm ediyorum. Yalnız Kur'ân'ın tesis ettiği tevhid ve iman esası üzerinde işliyorum ki, İslâm cemiyetinin ana direği budur. Bu sarsıldığı gün, cemiyet yoktur.

Bana, 'Sen şuna buna niçin sataştın?' diyorlar. Farkında değilim. Karşımda müthiş bir yangın var. Alevleri göklere yükseliyor. İçinde evlâdım yanıyor, imanım tutuşmuş yanıyor. O yangını söndürmeye, imanımı kurtarmaya koşuyorum. Yolda biri beni kösteklemek istemiş de ayağım ona çarpmış; ne ehemmiyeti var? O müthiş yangın karşısında bu küçük hâdise bir kıymet ifade eder mi? Dar düşünceler, dar görüşler!

Beni, nefsini kurtarmayı düşünen hodgâm bir adam mı zannediyorlar? Ben, cemiyetin imanını kurtarmak yolunda dünyamı da feda ettim, âhiretimi de. Seksen küsûr senelik bütün hayatımda dünya zevki namına bir şey bilmiyorum. Bütün ömrüm harp meydanlarında, esaret zindanlarında, yahut memleket hapishanelerinde, memleket mahkemelerinde geçti. Çekmediğim cefa, görmediğim eza kalmadı. Divan-ı harplerde bir câni gibi muamele gördüm; bir serseri gibi memleket memleket sürgüne yollandım. Memleket zindanlarında aylarca ihtilâttan men edildim. Defalarca zehirlendim. Türlü türlü hakaretlere mâruz kaldım. Zaman oldu ki, hayattan bin defa ziyade ölümü tercih ettim. Eğer dinim intihardan beni men etmeseydi, belki bugün Said topraklar altında çürümüş gitmişti.

Benim fıtratım, zillet ve hakarete tahammül etmez. İzzet ve şeha-met-i İslâmiye beni bu hâlde bulunmaktan şiddetle men eder. Böyle bir vaziyete düşünce, karşımda kim olursa olsun, isterse en zalim bir cebbar, en hunhar bir düşman kumandanı olsa, tezellül etmem. Zulmünü, hunharlığını onun suratına çarparım. Beni zindana atar, yahut idam sehpasına götürür; hiç ehemmiyeti yoktur. Nitekim öyle oldu. Bunların hepsini gördüm. Birkaç dakika daha o hunhar kumandanın kalbi, vicdanı zulümkârlığa dayanabilseydi, Said bugün asılmış ve mâsumlar zümresine iltihak etmiş olacaktı.

İşte benim bütün hayatım böyle zahmet ve meşakkatle, felâket ve musibetle geçti. Cemiyetin imanı, saadet ve selâmeti yolunda nefsimi, dünyamı feda ettim. Helâl olsun. Onlara beddua bile etmiyorum. Çünkü bu sayede Risale-i Nur, hiç olmazsa birkaç yüz bin, yahut birkaç milyon kişinin –adedini de bilmiyorum ya, öyle diyorlar. Afyon Savcısı beş yüz bin demişti. Belki daha ziyade– imanını kurtarmaya vesile oldu. Ölmekle yalnız kendimi kurtaracaktım; fakat hayatta kalıp da zahmet ve meşakkatlere tahammül ile bu kadar imanın kurtulmasına hizmet ettim. Allah'a bin kere hamd olsun.

Sonra, ben cemiyetin iman selâmeti yolunda âhiretimi de feda ettim. Gözümde ne cennet sevdası var, ne cehennem korkusu. Cemiyetin, yirmi beş milyon Türk cemiyetinin imanı namına bir Said değil, bin Said feda olsun. Kur'ân'ımız yeryüzünde cemaatsiz kalırsa, cenneti de istemem; orası da bana zindan olur. Milletimizin imanını selâmette görürsem, cehennemin alevleri içinde yanmaya razıyım. Çünkü vücudum yanarken, gönlüm gül-gülistan olur."

Hazret coşmuştu. Bir yanardağ gibi lâvlar saçıyordu. Bir fırtına gibi gönül denizini dalgalandırıyordu. Bir şelâle gibi haşmetli zemzemelerle ruhun en derin noktalarına çarpıyordu. Çok heyecanlanmıştı. Millet kürsüsünde coşmuş bir hatip gibi devam ediyor, sözünün kesilmesini istemiyordu. Yorulduğunu hissettim. Bu heyecanlı bahsi değiştireyim dedim:

"Mahkemede sıkıldınız mı?" diye sordum...

Dinî tedrisata, kadınlarımızın, muhterem hemşirelerimizin, terbiye-i İslâmiye dairesinde iffet ve şereflerini muhafaza etmelerine taraftar olmanın bir suç olduğuna dair kanunlarda bir madde var mı? 'Kalbe gelen hakikat' gibi tâbirleri de şahsî nüfuz temini maksadına delil göstermelerinin mânâsını da bu ilimle, hukukla meşgul doçentlerden sorarım.

Üstadla görüşmemiz çok uzamıştı. Müsaade alıp ayrıldığım zaman vakit hayli geçmişti.

1952, Eşref Edip

Said Nur ve Talebeleri

Bahtiyar bir ihtiyar var. Etrafı, sekiz yaşından seksen yaşına kadar bütün nesiller tarafından sarılmış. Yaşlar ayrı, başlar ayrı, işler ayrı... Fakat bu ayrılıkta gayrılık yok. Hepsi bir şeye inanmış: Allah'a. Âlemlerin Rabbi olan Allah'a... Onun ulu Peygamberine... Onun büyük kitabına... Kur'ân henüz yeni nâzil olmuş gibi, herkes aradığını bulmuş gibi bir hâl var onlarda. Said Nur ve talebelerini seyrederken, insan kendini âdetâ asr-ı saadette hissediyor. Yüzleri nur, içleri nur, dışları nur... Hepsi huzur içindeler. Temiz, ulvî, sonsuz bir şeye bağlanmak; her yerde hâzır, nâzır olana, Âlemlerin Yaratıcısı'na bağlanmak, o yolda yürümek, o yolun kara sevdalısı olmak... Evet, ne büyük saadet!

Said Nur, üç devir yaşamış bir ihtiyar. Gün görmüş bir ihtiyar. Üç devir: Meşrûtiyet, İttihad ve Terakki, Cumhuriyet. Bu üç devir, büyük devrilişler, yıkılışlar, çökülüşlerle doludur. Yıkılmayan kalmamış. Yalnız bir adam var; o ayakta!.. Şark yaylâlarından, güneşin doğduğu yerden İstanbul'a kadar gelen bir adam. İmanı, sıradağlar gibi muhkem. Bu adam, üç devrin şerirlerine karşı imanlı bağrını siper etmiş. Allah demiş, Peygamber demiş, başka bir şey dememiş. Başı Ağrı Dağı kadar dik ve mağrur. Hiçbir zâlim onu eğememiş,

hiçbir âlim onu yenememiş. Kayalar gibi çetin, müthiş bir irade. Şimşekler gibi bir zekâ. İşte Said Nur!.. Divan-ı harpler, mahkemeler, ihtilâller, inkılâplar… onun için kurulan idam sehpaları, sürgünler… bu müthiş adamı, bu mâneviyat adamını yolundan çevirememiş! O, bunlara imanından gelen sonsuz bir kuvvet ve cesaretle karşı koymuş. Kur'ân-ı Kerîm'de: "İnanıyorsanız muhakkak üstünsünüz."[1] buyuruluyor. Bu Allah kelâmı, sanki Said Nur'da tecellî etmiş.

Mahkemelerdeki müdafaalarını okuduk. Bu müdafaalar bir nefis müdafaası değildir, büyük bir dâvânın müdafaasıdır. Celâdet, cesaret, zekâ eseri, şaheseri...

Niçin Sokrat bu kadar büyüktür? Bir fikir uğruna hayatı hakîr gördüğü için değil mi? Said Nur en az bir Sokrat'tır; fakat İslâm düşmanları tarafından bir mürteci, bir softa diye takdim olundu. Onlara göre büyük olabilmek için ecnebî olmak gerek! O, mahkemelerden mahkemelere sürüklendi. Mahkûmken bile hükmediyordu. O, hapishanelerden hapishanelere atıldı. Hapishaneler, zindanlar onun sayesinde medrese-i Yusufiye oldu. Said Nur zindanları nur, gönülleri nur eyledi. Nice azılı katiller, nice nizam ve ırz düşmanları, bu iman âbidesinin karşısında eridiler, sanki yeniden yaratıldılar. Hepsi halim-selim müminler haline, hayırlı vatandaşlar haline geldiler. Sizin hangi mekteplerini̇z, hangi terbiye sistemleriniz bunu yapabildi, yapabilir?

Onu diyar diyar sürdüler. Her sürgün yeri, onun öz vatanı oldu. Nereye gitse, nereye sürülse, etrafı saf, temiz müminler tarafından sarılıyordu. Kanunlar, yasaklar, polisler, jandarmalar, kalın hapishane duvarları, onu mümin kardeşlerinden bir an bile ayıramadı. Büyük mürşidin, talebeleriyle arasına yığılan bu maddî kesafetler; din, aşk, iman sayesinde letafetler haline geldiler. Kör kuvvetin, ölü maddenin bu tahdit ve tehditleri, ruh âleminin ummanlarında büyük dalgalar meydana getirdi. Bu dalgalar, köy odalarından başlayarak, yer yer her tarafı sardı, üniversitelerin kapılarına kadar dayandı.

Yıllardır mukaddesatları çiğnenmiş vatan çocukları, mahvedilen nesiller, imana susayanlar, onun yoluna, onun nuruna koştular. Üstadın Nur Risaleleri elden ele, dilden dile, ilden ile ulaştı, dolaştı. Genç-ihtiyar, cahil-münevver, sekizinden seksenine kadar herkes ondan bir şey aldı, onun nuruyla nurlandı. Her talebe, bir makine, bir matbaa oldu. İman, tekniğe meydan okudu. Nur Risaleleri binlerce defa yazıldı, teksir edildi.

---

[1] Âl-i İmran sûresi, 3/139.

Gözlerinin nuru sönmüş, iç âlemlerinin ışığı sönmüş, harabeye dönmüş olan körler, bu nurdan, bu ışıktan korktular. Bu aziz adamı, dillerden hiç eksik etmedikleri "İnkılâba, lâikliğe aykırı hareket ediyor." diye, tekrar tekrar mahkemeye verdiler, tekrar tekrar hapishanelere attılar. Kaç kere zehirlemek istediler. Ona zehirler panzehir oldu, zindanlar dershane... Onun nuru, Kur'ân'ın nuru, Allah'ın nuru vatan sınırlarını da aştı. Bütün âlem-i İslâm'ı dolaştı. Şimdi Türkiye'de, her teşekkülün, vatanını seven herkesin, önünde hürmetle durması lâzım gelen bir kuvvet vardır: Said Nur ve talebeleri. Bunların derneği yoktur, lokali yoktur, yeri yoktur, yurdu yoktur, partisi, patırdısı, nutku, alâyişi, nümayişi yoktur. Bu, bilinmezlerin, ermişlerin, kendini büyük bir dâvâya vermişlerin şuurlu, imanlı, inançlı kalabalığıdır.

Osman Yüksel Serdengeçti

Bediüzzaman'ı Zehirlediler

Bundan yedi sene önce, kanunların çiğnendiği, beşer haklarının çarmıha gerildiği, hürriyetlerin hiçe sayıldığı, şahsî arzu ve ihtirasâtın kanunlardan üstün tutulduğu bir devr-i rezilânede, Afyon vilâyetinin Emirdağ kazasına seksenlik bir ihtiyar, bir din âlimi sürülüyor. Nüfus kütüğüne kaydettirilip burada ikâmete mecbur ediliyor. Tek gayesi, Kur'ân-ı Kerîm'in ahkâmını tebliğ, insanları doğruya, iyiye ve namusluluğa sevk etmek olan bir fikir adamı, nefyediliyor… Her cephesinde kan döktüğü kendi öz yurdunda, engizisyon mahkemelerinin dahi insanoğluna reva görmeyeceği zulme, işkencelere tâbi tutuluyor. Sakalına, bıyığına, kılık kıyafetine karışılıyor, jandarma dipçikleri altında ölüme mahkûm ediliyor.

Sürgün olarak gönderildiği yerde dahi rahat bırakılmıyor. Ecdadından misafir-perverliği; ihtiyarların, garip ve kimsesizlerin yardımına koşmayı miras alan her Türk gibi, bu kaza halkı da, ilmî eserleriyle, ef'âl ve hareketleriyle müsellem olan bu zâtın yardımına koşmayı vicdanî bir vazife telâkki ediyor.

İslâm'ın ve ilmin izzet ve vakarını şerefle muhafaza etmesini bilen ve asla dünya zevkleri için mihnet kabul etmeyen bu şahsın, siyasî hiçbir parti ve teşekkülle de katiyen alâkası yoktur.

Türkiye'de iman ve karakter sahibi her fikir adamına yapıldığı gibi, bu kimsenin muhtelif defalar evi aranmış, mahkemelere verilmiş, bütün eserleri,

mektupları en ufak teferruatına varıncaya kadar müsadere edilerek suçsuz yere hapishanelerde süründürülmüştür.

Evet, suçsuz yere diyoruz. Çünkü vali ve kaymakamından tutunuz da, karakoldaki jandarmasına varıncaya kadar, Üstada eza ve cefa etmek, hapishanelerde süründürmek bir vesile-i iftihar; Şef'in gözüne girebilmek, terfi-i makam edebilmek gibi süflî hırslarla yanıp kavrulanlar için ise, bulunmaz bir fırsat olmuştur.

Bu zulüm, bu işkencenin sebeplerini, o devrin dine karşı olan temayülünde, vicdan hürriyetine ve İslâmiyet'e yaptığı baskıda aramak lâzımdır. Bu halin, o devirde hiç de acayip olan bir tarafı yoktur. Zira o devirde, memlekette dinsiz, materyalist, behimî hislerinin zebûnu, köle ruhlu bir nesil yetiştirilmek istenirken, bu zâtın kendi hayatını istihkar derecesinde ortaya atılıp hürriyetle, ahlâkla, imanla meşbû, hayvanî hislerin esiri olmayan bir gençlik istemesi ve bu uğurda çalışması elbette hoş görülmezdi. Millet haklarını çiğneyip, milyonların sırtından ahtapotlar gibi geçinmeyi şiar edinenler için korkulacak bir haldir bu. Takipler, baskılar senelerce devam etti. Onunla konuşanların, mektuplaşanların, hizmetine koşanların evleri arandı, kendileri Afyon Hapishanesi'nde çürütülerek çoluk-çocukları sokaklarda sürünmeye mahkûm edildi.

Onun el yazması Kur'ân-ı Kerîm'i ile bunun tefsiri olan Risale-i Nur parçaları birer hıyanet-i vataniye evrakı imiş gibi müsadere edilip savcılıklara devredildi.

Muhakemesine mevkufen devam edilerek yirmi ay suçsuz yere hapishanede bırakıldı.

Öyle bir an geldi ki, bu vak'aların cereyan ettiği Afyon Hapishanesi, Allah'a inanmaktan ve onun emirlerini yerine getirmekten gayrı hiçbir suçu olmayan mâsum vatandaşlarla dolup taştı. Onlara reva görülen zulüm, işkence, şeytanları bile dehşete düşürdü, ayyûka çıktı, vahşet halini aldı. Nasıl Kudüs-ü Şerif yahudilerin vahşetine ve peygamberlere yapılan zulümlere sahne olmuşsa, Afyon şehri de, insan haklarının çiğnenip vatandaş haklarının çarmıha gerildiği ikinci bir şehir oldu.

14 Mayıs seçimleriyle çeyrek asrın diktatoryası zîr u zeber edilip çatır çatır yıkılırken, millet, kendi mukadderatına hâkim olmaktan duyduğu hudutsuz bir sevinç içerisinde bayram ediyor...

14 Mayıs'tan sonra herşeyin değişeceğini beklerken yine görüyoruz ki, vali ve kaymakamlar eski alışkanlıklarına devamdalar. Taharrî memurları

yine konuşan iki-üç vatandaşın peşinde ve yine Bediüzzaman'ın evi tarassut altında. Öyle ki, bir jandarma çavuşu bile, elinde arama emri olmadan, Türkiye Cumhuriyeti kanunlarıyla müeyyed bulunan mesken masuniyetine tecavüz ediyor. Ve bu cüretkâr, bir türlü ceza görmüyor. Yine Üstadın kılık kıyafetiyle uğraşılıyor, devr-i sabıkta olduğu gibi, ziyaretine gelenler yine kaydedilip karakollara çağrılıyor...

Kendisini milletine hasreden seksen yaşındaki ihtiyar bir din âlimi öldürülmek isteniyor, hem de Ramazan Bayramı akşamı, iftar yemeğine zehir konulmak sûretiyle.

Bu ne feci, bu ne tahammül edilmez bir haldir! Tecrit edilmiş, daimî bir tarassut altında, kapısında bekçi. O içeride ölümle başbaşa bırakılıyor.

Heyhat! Geliniz, ey ehl-i İslâm, hep beraber ağlaşalım. Hayır, hayır! Gözyaşlarıyla, feryatla tedavisi mümkün değil bu derdin... Allah için uğraşalım.

Nihat Yazar

Bediüzzaman Said Nur

Büyük ve dâhi adamların beşiği olan Türkiye şimdiye kadar, ne kadar mebzul mücahidler, müceddîtler ve bütün mânâsıyla büyük insanlar görmüştür. Onların idrak ettikleri hayat şartları ve gördükleri itibar, buldukları ve mazhar oldukları hürmet, kadir ve kıymetlerine asla nakîse vermemekle beraber, yürüdükleri hak yolunda, muhakkak ki, kendilerine büyük kolaylıklar temin etmiştir. Bu şartların mâkûs tecellîsine ve zulmün en ağırına mâruz kaldığımız şu geçmiş yirmi beş yıl, bize ağır mücadele ve mücahedeler içinde yoğurulmuş, dâvâsının ve imanının azametinden ilham almış ve büyüklüğünü dünyanın en ücra köşelerine yaymış bir dâhi, bir nur ve fazilet timsâli hediye etmiştir.

Nuru birçok muzlim vicdanları aydınlatmış, kudreti birçok zayıf imanlı insanlara cesaret vermiş, dehâsı birçok nasipsiz insanların ruhuna ilham serpmiş olan bu büyük adam, hiç şüphe yoktur ki, Said Nur Hazretleridir.

Ondan fazilet ve fedakârlık dersi alan birçok yolunu şaşırmış insanlar, kendilerini mesut ve aydınlık bir sahranın ortasında bulmuşlardır. Dehâsı ve celâdeti kadar imanı da kuvvetli olan bu muhterem insan, yirmi beş yıllık istibdat ve zulme gözlerini kırpmadan göğüs geren ve onun korkunç işkence adaletsizliğine imandan doğan bir cüretle karşı koyan tek şahsiyettir.

Bütün müslüman dünyası, bu kutbun câzibesinden kendisini kurtaramamıştır. Türkiye'nin ıssız ve tenha bir köşesinde doğan bu nur, ziyasını Pakistanlara, Endonezyalara kadar yaymış ve kendisiyle beraber milletimizin de şan ve şerefine hâleler eklemiştir.

Ne yazıktır ki, bağrımızdan fışkırmış, bize şeref kazandırmış, kararmış gönüllerimizi aydınlatmış, dalâlet yoluna sapmış insanları hak yoluna getirmiş olan bu muhteşem ve mübarek insan, bizden hürmet yerine sadece tazyik ve zulüm görmüştür.

Fakat, o bundan ne yılmış, ne de yolunu değiştirmiştir. Bilâkis, o daha iyi biliyor ki mücadelesiz, fedakârlıksız, ıztırapsız hiçbir dâvâ kök tutamaz.

Ne de olsa, ne kadar biz bu güneşin ışığını söndürmek istesek de, onun nuru karanlık gönüllerde birer meşale gibi yanıyor ve bizi aydınlatıyor. Bu, büyük insanın hakkı ve dâvâsının meyvesidir. Ne mutlu kendisine!

Cevat Rifat Atilhan

Bediüzzaman Said Nur

Güzel Türk vatanının yetiştirip bütün beşeriyete örnek insan olarak hediye ettiği büyük dâhi, büyük mürşid ve muhteşem bir insanın ismidir. Doksan yılı dolduran hayatının her günü birer nur hâlesi, birer fazilet ışığı, bir azim ve iman halkası halinde Türk nesillerinin ruhlarına ve dimağlarına girmiş ve bu nur, senelerle birçok karanlık ruhları aydınlatarak onları doğru, güzel ve ışıklı yollara sevk etmiştir.

İlâhî bir zekânın remzi olan büyük Üstad Said Nur Hazretleri, Allah'ın müstesna bir lütuf ve keremi olan muhteşem dehasını mümin bir azim ve celâdetle bu aziz milletin hayrı, terakkisi ve yükselişi uğruna harcamış ve onun nuru Türk hudutlarından taşarak komşu memleketlere, Pakistan ve Endonezya'ya kadar yayılmıştır.

Bu nurun ışığı ve insanlara bahşettiği ahlâk ve fazilet şulelerinin tek bir kıymet ve takdir ölçüsünde toplanması mümkün değildir.

Ondaki azim ve irade, ondaki yüksek kanaat ve üstün insan vasfı, hepimiz için örnek teşkil edecek kadar büyüktür.

Yalnız biz değil, yalnız müslümanlar değil, bütün insanlık bu büyük insanın şahsiyetinde asalet ve necabetin, ahlâk ve faziletin ve bilhassa yüksek imanın bütün göz kamaştırıcı enmuzeçlerini temâşâ edebilir. Bütün Türk çocukları, vatanlarının bu kadar ilâhî bir zekâya, bu kadar muhteşem bir şahsiyete, bu kadar temiz bir insana beşik vazifesi gördüğüne iftihar edebilirler.

Evvelki gün onun bir muhakemesi vardı. Bu muhakemeden iki şey öğrendik: Biri, asil ve genç Türk neslinin fazilet ve ulüvv-ü ahlâka, yüksek inanç ve iradeye olan derin saygısı ve yüksek alâkası... Diğeri de, lükslerini, zenginliklerini, rütbe ve mevkilerini ve bugünkü fâni ve sefil varlıklarını Türk milletinin sefalet ve geriliğinde arayan ve zehirli ilhamlarını ve direktiflerini ve kuvvetlerini milletlerarası gizli, devirici ve bozguncu Türk düşmanlarından alan bir soysuzlar ve nesepleri belirsiz insanların takındığı tavır… Binlerce münevver Türk gencinin teşkil ettiği büyük topluluktan bir miktar irkilerek zehirli, mel'un ve müfsit kalemlerini korkak ve titrek dahi olsa sinsi sinsi aleyhte kullanan ve artık modası geçmiş olan palavralarla bu kıymeti küçümsemek isteyen gürûh.

Şöyle bir mukayese yapabiliriz: Üstad-ı Âzamla –hâşâ, mason üstadı değil– muasır olan büyük adam ve Hindistan'ın kurtuluş rehberi Mahatma Gandi… Biri, İngiliz ceberutuna, İngiliz emperyalizmine ve onun korkunç istilâ ve istismarına baş kaldırmış ve yıllarca büyük dâvâsına hizmet ederek İngiltere'nin bütün haşmet ve kudretini, azîm iradesi önünde âciz ve meflûç bir hale getirmiştir. Bizim bu tipte yetiştirdiğimiz büyük insanın mücadele ve mesai hayatı ve şekli, birincisine çok benzemekle beraber, fazla olarak ona Cenab-ı Hakkın bahş buyurduğu Müslümanlık ve iman nuru da kendi ziyasını güneş gibi İslâm iklimlerine ve diyardan diyara aşırıp götürmüştür.

Arada sadece büyük ve şayan-ı esef bir fark vardır. Bu fark, birincisine dört yüz milyona yakın bir insan topluluğunun gösterdiği sarsılmaz inanç, hürmet ve bağlılık... Bizimkine karşı da –mahdut bile olsa– bazı asalet fukarası soysuzların açığa vuran istihfaf ve sinsi hücumları.

Yâ Rabbi! Neden bizi böyle her kıymet ve fazileti paçavraya döndürecek kadar pespâyeleştirdin? Biliyoruz, sana karşı günahımız çok ve büyüktür. Yeter, yâ İlâhî, yeter bu sukut bize!

Cevat Rifat Atilhan

Bediüzzaman Kimdir?

Bediüzzaman, mâhut ve mühlik uçurumlarla dolu olan içtimaî seyrimizi, mânevî değerler bakımından bir nur-u imanî ve ziya-yı irşadî ile taht-ı emniyete almaya çabalayan ve bu hususta bilmenin, kendi kendini idare etmek; bilmemenin, körü körüne idare olunmak hakikatine vücut vereceğini halk kitleleri arasında temessül ettiren insandır.

Bediüzzaman, ahlâkî kıymetler ve millî hasletlerin pozitif ilimlerle muvazi olarak kat-ı mesafe edemediğini, bu mânâ ve şekil muvacehesinde yetişen çöl kadar kuru ve boş ruhlarla bulanmış gençliğin, istikbalde milletimizin rüyet ufkunda bir kara belâ olacağı hakikat-i kat'iyesini gözlere sokan ve çare-i halâsı da gösteren kimsedir.

Bediüzzaman, şark ve garp arasındaki azîm mufarakatın, şahsiyet mefhumunun daralma ve genişlemesinden neşet ettiğini gören ve asrın maymun taklitçiliğine varan şahsiyetsizliği önünde "şahsiyet" mefhumunun ilâhî yüksekliğini gönüllerin mihrak noktasında sembolleştirmeye tevessül eden âlimdir.

Bediüzzaman, hür adamların, hür memleketinin ilâhî kuruluş felsefesini, akıllara ve gönüllere nakşeden din adamıdır.

Bu necip millet, Bediüzzaman gibi nefsindeki menfaat putunu deviren insanların hizmetine çok, ama çok muhtaçtır.

Hukuk Fakültesi'nden
Ziya Nur

Ehemmiyetli Bir Hakikat ve Demokratlarla Üniversite Nurcularının Bir Hasbihâlidir

Şimdi milletin arzusuyla şeâir-i İslâmiye'nin serbestiyetine vesile olan Demokratlar, hem mevkilerini muhafaza, hem vatan ve milletini memnun etmek çare-i yegânesi; "ittihad-ı İslâm" cereyanını kendine nokta-yı istinad yapmaktır. Eski zamanda İngiliz, Fransız, Amerika siyasetleri ve menfaatleri buna muârız olmakla mani olurdular. Şimdi menfaatleri ve siyasetleri buna muarız değil; belki muhtaçtırlar. Çünkü komünistlik, masonluk, zındıklık, dinsizlik; doğrudan doğruya anarşistliği intac ediyor. Ve bu dehşetli tahrib edicilere karşı, ancak ve ancak hakikat-i Kur'aniye etrafında ittihad-ı İslâm dayanabilir.

Ve beşeri bu tehlikeden kurtarmaya vesile olduğu gibi, bu vatanı istila-yı ecânipten ve bu milleti anarşilikten kurtaracak yalnız odur. Ve bu hakikate binaen Demokratlar bütün kuvvetleriyle bu hakikate istinad edip komünist ve masonluk cereyanına karşı vaziyet almaları zarurîdir.

Bir Ezân-ı Muhammedî'nin *(aleyhissalâtü vesselâm)* serbestiyetiyle kendi kuvvetlerinden yirmi defa ziyade kuvvet kazandılar. Milleti kendilerine ısındırdılar, minnettar ettiler. Hem manen eski İttihad-ı Muhammedî'den *(aleyhissalâtü vesselâm)* olan yüzbinler Nurcularla, eski zaman gibi farmason ve İttihadcıların mason kısmına karşı ittifakları gibi; şimdi de aynen İttihad-ı İslâm'dan olan Nurcular büyük bir yekûn teşkil eder. Demokratlara bir nokta-yı istinaddır. Fakat Demokrat'a karşı eski partinin müfrit ve mason veya komünist manasını taşıyan kısmı, iki müdhiş darbeyi Demokratlara vurmaya hazırlanıyorlar. Eskiden nasıl "Ahrarlar" iki defa başa geçtiği hâlde, az bir zamanda onları devirdiler. Onların müttefiki olan İttihad-ı Muhammedî *(aleyhissalâtü vesselâm)* efradının çoklarını astılar. Ve "Ahrar" denilen Demokratları, kendilerinden daha dinsiz göstermeye çalıştılar. Aynen öyle de: Şimdi bir kısmı dindarlık perdesine girip Demokratları din aleyhine sevketmek veya kendileri gibi tahribata sevketmek istedikleri katiyen tebeyyün ediyor. Hattâ ulemânın resmî bir kısmını kendilerine alıp, Demokratlara karşı sevketmek ve Demokratın tarafında, onlara mukabil gelecek Nurcuları ezmek; tâ Nurcular vasıtasıyla ulemâ, Demokrata iltica etmesinler. Çünkü Nurcular hangi tarafa meyletseler ulemâ dahi taraftar olur. Çünkü onlardan daha kuvvetli bir cereyan yok ki, ona girsinler.

İşte madem hakikat budur, yirmibeş seneden beri ehl-i ilmi, ehl-i tarîkatı ezen, ya kendilerine dalkavukluğa mecbur eden eski partinin müfrit ve mason ve komünist kısmı, bu noktadan istifade edip Demokratları devirmemek için; Demokratlar mecburdurlar ki hem Nurcuları, hem ulemâyı, hem milleti memnun ve minnettar etmek, hem Amerika ve müttefiklerinin yardımlarını kaybetmemek için bütün kuvvetleriyle Ezân mes'elesi gibi şeâir-i İslâmiye'yi ihya için mümkün oldukça tamire çalışmaları lâzım ve elzemdir.

Maatteessüf bazı müfrit ve mason ve komünistler, Demokrat aleyhinde olduğu hâlde kendini Demokrat gösteriyorlar ki; Demokratları tahribata sevketsin ve din aleyhinde göstersin, onları devirsin.

Nur Talebeleri ve Nurcu üniversite gençliği namına
Sadık, Sungur, Ziya

(Hazreti Üstadımız'ın 1950'de manevî ihtâra binaen yazdırdığı ve lâhikada neşrolunan bu hasbihâli Eşref Edip Bey, bilahere, Şebîlü'r-reşâd Mecmuası'nda ve Küçük Tarihçe-yi Hayat'ta aynı imzalarla neşretmiş ve Hazreti Üstadımız da tekrar onu lâhikalara dahil etmiştir.)

Demokrat Kardeşlere Tavsiye

Diktatörler ve şefler idaresinde memleketin dinini, imanını, canını, hayatını kasıp kavuran merhametsiz eski devrin farmason kullarının şu can çekişme devrinde Demokratlara tevcih ettikleri silâhların en tesirlisi, onu kendilerinden daha dinsiz göstermeye çalışmalarıdır. Bir kısmı dindarlık perdesine bürünerek, Demokratların millete vaad ettikleri din hürriyetini temin etmeyeceklerini propaganda ediyorlar. Bir kısmı da, irticaı himaye ediyor, ithamıyla Demokratların din hürriyetlerine taraftarlık etmesini önlemeye, kendileri gibi Demokratları da dini, din müesseselerini tahrip etmeye, din ehline karşı şiddet göstermeye sevk ediyorlar.

Demokrat Partinin iktidarı ele alır almaz komünistlere karşı şiddetli davranması, diğer taraftan ezan-ı Muhammedî'nin serbestisini temin etmesi, bu sebeple halkın muhabbetini kazanarak kendi kuvvetinden yirmi defa daha bir kuvvet elde etmesi, Halkçıları müthiş endişeye düşürdü.

Eski devrin din ehline ve Kur'ân ehli olan Nurculara karşı takip ettiği zalimâne siyasetin onları bu hale düşürdüğünü Demokratlar idrak edecek bir seviyede oldukları için, onların pusularına düşmeyeceklerine itimadımız vardır.

Eski devrin belli başlı şiârı mâlûmdur. Demokratlar, bekalarını temin etmek isterlerse, tamamıyla bu şiâra karşı bir siyaset takip etmeleri icap eder. Bir taraftan komünizme karşı şiddet, diğer taraftan dini ve din ehlini himaye… Açıkça ve mertçe bu yolda yürümek mecburiyetindedir. Bu hususta göstereceği en ufak bir zaaf, yahut en ufak bir samimiyetsizlik onu Halkçıların çukuruna düşürür.

Biz Nur talebeleri, katiyen siyasetle iştigal etmeyiz. Bizim yegâne emelimiz, memlekette din hürriyetinin hakikî sûrette temini, dine ve din ehline ve Kur'ân ehli olan Nurculara karşı çeyrek asırdan beri devam eden zulüm ve tazyikin tamamıyla bertaraf olmasıdır. Demokrat kardeşlere tavsiye ederiz: Devr-i sabıkın şeytankârâne oyunlarına, hilelerine aldanmasınlar, onların düştükleri dalâlete düşmesinler. Milletin ruhunu ve iradesini onlar gibi istihfaf etmesinler. Komünizme ve dine karşı tuttukları doğru yolda azimle devam etsinler.

Bediüzzaman

Bergson "*Ahlâkla Dinin İki Kaynağı*" adlı son kitaplarından birisinde, bilhassa ahlâkın, bir insan cemiyetinde alçalmış vak'a derekesinden ulvî mefkûre seviyesine, ancak dindar ve temiz şahsiyetler sayesinde yükselebileceğini kaydeder.

Bu görüş, insanlık ve Müslümanlık tarihinde sayısız örneklerle her zaman tahakkuk eylemiştir. Zaten psikoloji ilmine dayanan terbiye sanatı –an'anevî yollarında– bu umdeye tutunduğu ve yeni bir istikamet verilecek nesilleri bu kabil örnek insanları taklide sevk ettiği nisbette, bizden evvelki devirlerde, bizden çok mesut insanlar yetiştirmiştir.

Bediüzzaman, hangi cemiyette ve hangi devirde yaşarsa yaşasın, işte bu işaret ettiğimiz örnek insan vasıflarını muhafaza eden temiz ve müstesna şahsiyetlerden birisidir. Türk milletini mahvetmek için casus ellerle perde arkasında yetiştirilmiş ve Türk milletini yalanla, dolanla her saniye aldatmayı kendine bir geçinme sanatı edinmiş bir sürü vatan haini ve millet düşmanı mahlûklar, bu temiz şahsiyetin yıllardan beri hayatını cendereye sokmuştur. Sorarız. (Fakat kime soracağız? Bu sorgudan da ne umacağız?) Bütün tarihimizde, her fırsatta, en korkunç ve amansız düşmanlığını isbat eden Fener Patrikleri muhteşem saraylarında saltanat sürerken, bu aziz toprağın asırlardan beri tapusunu –en az bin senelik bir mülkiyet hakkıyla– etinde ve kalbinde taşıyan Bediüzzaman, bu fesat ocağının bir kapıcısı kadar da mı yaşamak hakkından mahrum kalsın?

Hangimiz, yaprakları arasında fikrî ve ruhî seyahatlere kalktığımız kitaplarımızın, ansızın mukaddes bilinen meskenimize tecavüz edilerek, odamızda baskına uğrayarak ellerimizden kapılıp gasp edilmesine tahammül edebiliriz? Böyle bir hareket –güya taklit edilen– çağdaş medenî cemiyetlerden en geri kalan İspanya'da da vuku bulamaz; hele vukuundan sonra, nâmütenahi, asla tekerrür edemez.

Biz, Bediüzzaman'ın ilim, ahlâk, fazilet ve edep sıfatlarıyla bezenen temiz ve yüksek şahsiyetine gösterilen ve hele son günlerde bütün bütün şiddetlenen kötü muamelelerden ve bu muameleleri ona reva görenlerden nefret ediyoruz. Ahlâksızlık çirkefinin bir tufan halinde her istikamete taşıp uzanarak her fazileti boğmaya koyulduğu, Türklerin bu kadar karanlık günlerinde onun feyzini bir sır gibi kalpten kalbe mukavemeti imkânsız bir hamle halinde

intikal eder görmekle tesellî buluyoruz. Gecelerimiz çok karardı ve çok kararan gecelerin sabahları pek yakın olur.

إِنَّ اللهَ مَعَ الصَّابِرِينَ[1]

Cevdet Sezer

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[2]

Çok aziz, çok mübarek, çok müşfik, çok sevgili Üstadımız Hazretleri,

Risale-i Nur'u, himmet ve dualarınızla, dikkat ve tefekkürle okudukça bu muazzam eser külliyatının tılsım-ı kâinatın muammasını keşif ve halleden bir keşşaf olduğunu, hâl ve istikbalin bir mürşid-i ekberi ve bir rehber-i âzamı olduğunu yine dua ve himmetinizle idrak ediyoruz.

Evet, Üstadımız Hazretleri! Risale-i Nur'u okuyan her idrak sahibi anlıyor ki; Risale-i Nur, gerek bu asrın, gerekse önümüzdeki asrın beşeriyetini fikir karanlıklarından kurtarıp, tenvir ve irşad edecektir!

Risale-i Nur, yalnız bu vatan ve millet için değil, Âlem-i İslâm ve bütün beşeriyetin ihtiyacına cevap verecek bir külliyat olarak telif edilmiştir. Bugün, tarihte hiç görülmemiş bir fecaat ve felâket içerisinde çırpınan beşeriyet için, halâskâr olarak Risale-i Nur'a sarılmaktan ve ne pahasına olursa olsun, Risale-i Nur'un nurânî ve parlak eczalarını elde edip dikkat ve tefekkürle okumaktan başka bir kurtuluş çaresi yoktur. Risale-i Nur'u okuyan herkes, bu hakikati idrak etmiş ve etmektedir.

Eğer biz muktedir olsak, bu hakikati, kâinata nâzır bir mahalle çıkıp, bütün kâinata ilân edeceğiz. Fakat mademki buna muvaffak olamıyoruz ve mademki Risale-i Nur'un cihan-şümûl kıymetini bu derece Üstadımız'ın himmetiyle idrak etmişiz; şu hâlde o nur ve feyiz hazinesi, irfan ve kemâlât menbaı olan Risale-i Nur'u, bir dakikamızı bile boş geçirmeden, mütemâdi ve devamlı bir şekilde her gün ve her saat okuyacağız ve bu uğurda geceli-gündüzlü çalışacağız inşâallah. Fakat, her an bütün işlerimizde olduğu gibi, bunda da büyük Üstadımız'ın dua ve himmetiyle muvaffak olabileceğiz.

---

1 "Muhakkak ki Allah sabredenlerle bareberdir." (Bakara sûresi, 2/153; Enfâl sûresi, 8/46).

2 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

Hem şu hakikat zâhir ve bâhirdir ki; bir kimse allâme dahi olsa Risale-i Nur'un ve müellifinin talebesidir, Risale-i Nur'u okumak zaruret ve ihtiyacındadır. Eğer gaflet ederse, kendisini aldatan enaniyetine boyun eğip Risale-i Nur Külliyatı'nı okumazsa, büyük bir mahrumiyete dûçar olur.

Fakat biz, idrak ettiğimiz bu muazzam hakikat karşısında beşeriyetin halâskârı ve milyarlarca insanların fevkinde olan bir memur-u rabbânîye nasıl minnettar ve medyun olduğumuzu tarif edemiyoruz! Yine dua ve himmetinizle idrak etmişiz ki; Kur'ân-ı Kerîm'in bir mucize-i mâneviyesi olan harika Risale-i Nur Külliyatı'nın bir satırından ettiğimiz istifadenin, bir miktar-ı mukabilini dahi ödemeye gücümüz yetişmez! Bunun için, ancak Cenâb-ı Hakk'a şöyle yalvarmaya karar verdik:

"Yâ Rab! Bizi, ebedî haps-i münferitten kurtarıp bâkî ve sermedî bir âlemin saadetine nâil edecek bir hakâik hazinesinin anahtarını, Risale-i Nur gibi nazirsiz bir eseriyle bahşeden sevgili ve müşfik Üstadımız'ı, zâlimlerin ve düşmanların sû-i kastlerinden muhafaza eyle! Kur'ân ve iman hizmetinde daima muvaffak eyle! Ona sıhhat ve âfiyetler, uzun ömürler ihsan eyle!" diye dua ediyoruz.

Evet, Üstadımız Hazretleri! Risale-i Nur'u dikkat ve tefekkürle okumak nimet-i uzmâsına nâil olan biz bir kısım üniversite gençliği, bir hüsn-ü zan veya bir tahminle değil; tahkikî ve tetkikî bir sûrette, sarsılmaz ve sarsılmayacak olan ilmelyakîn bir kuvvet-i imaniye ile inanıyoruz ki; zemin yüzünün bu asra kadar görmediği bir vahşet ve dehşetin sebebi olan dinsizlik ve ilhadı, Bediüzzaman, ortadan kaldırmaya inâyet-i Hak ile muvaffak olacaktır!

Bizim bu kanaatimiz, safdilâne veya tahminle değildir; ilmî ve delile müstenid bir tahkik iledir. Bunun için, muârız olan dahi bu hakikati kalben tasdik edecektir.

Dua ve şefkat buyurun, Kur'ân ve iman hizmetinde fedâi olalım! Risale-i Nur'u, bir dakikamızı bile kaybetmeden okuyalım, yazalım, ihlâs-ı tâmma muvaffak olalım!

Üniversite Nur Talebeleri nâmına
Abdülmuhsin

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1]

Çok mübarek Üstadımız Hazretleri,

Evvela: Geçenlerde alınan Nur eczalarının hepsi dağıldı; Nurun müştâkları sürur içinde kaldılar. Nurdan kısmeti olanlar, birer birer çıkıp ona koşuyorlar. Nur arayan sineler مَنْ طَلَبَ وَجَدَّ وَجَدَ[2] hakikatince buluyorlar. Bu sefer Ziya kardeşimizin getirdiği otuz dört adet *Sözler* kapışıldı. *Asâ-yı Mûsâ*'lar Ankara'ya ve Anadolu'nun muhtelif yerlerine dağılıyor…

Risale-i Nur'un perde arkasındaki parlaklığını görmeyenler dahi ona taraftardırlar. Risale-i Nur'un Medresetü'z-Zehrâ'sı Anadolu çapında ve âlem-i İslâm ölçüsünde genişleyeceğini, Risale-i Nur'daki hakikatin yüksekliğinden ve dikkat ve tefekkürle okuyan müminlerin ve ehl-i ilmin arasında vücuda gelen sarsılmaz uhuvvet ve kardeşlikten anlıyoruz. Medresetü'z-Zehrâ'nın bu muazzam faaliyeti, zemin yüzünde bahar mevsiminde olan ilâhî ve muazzam neşir gibi sessiz, gürültüsüz, şâşaasız, gösterişsiz ve mütevazi, fakat muazzam bir şekilde cereyan etmektedir. Fıtraten acûl olan insanoğlu, âlemde hâkim olan kanun-u ilâhîyi düşünmeyerek, her meselenin istediği vakitte hallolunmasını istiyor; küçük dairelerdeki vazifelerini atlayıp, büyük dairelere sapıyor.

Tohumları atılmış ve sümbül vaktine gelmiş olan Risale-i Nur'un yetiştirdiği hakikî imanlı zatlar, inşaallah yakın zamanda âlem-i İslâm'a birer numûne-i imtisâl olup nur-u hidayeti göstereceklerdir.

Ankara Üniversitesi Nur talebeleri nâmına
Abdullah

(Ankara'da Nur'ları neşretmek nimet-i uzmâsına nail olmuş büyük bir âlim ve ehl-i kalb bir zatın Üstada yazdığı bir mektuptur.)

Sahibü'l-ihlâs ve'n-nur ve'l-kemâl ve'l-irşad, mücahid-i ekber Bediüzzaman Hazretleri,

Meydan-ı ibtilâ ve imtihana *"lillâh"* ve *"fillâh"* için atıldığınız andan bu âna kadar, hukukullah ve hukuk-u ibadın müdafaa ve muhafazasına leyl ü nehar,

---

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

2 "Kim bir şeyi talep eder ve o istikamette ciddi bir gayret gösterirse onu elde eder." Bkz.: İbnü'l-Cevzî, *el-Müdhiş* s.490; İbni Hacer, *Mukaddimetü Fethu'l-bârî* s.14; el-Übşeyhî, *el-Müstatraf* 2/125; el-Münâvî, *Feyzu'l-kadîr* 6/288.

Hak ve halk huzurunda, zâtınıza has kudret-i ilmiye ve kemâliye ve nuriye ve irşadiyelerinizle fevkalâde ağır şerait dairesinde "lâyenkatı" denecek derece sa'y ü gayret ve himmetle çalıştığınıza, melek, felek, Arş, Kürsî, Levh, Kalem, arz, semavat, âlem-i kevn, ins ve cin ve hariçteki ehl-i insan ve İslâm ve bu abd-i âciz, *"eşhedü billâh ilâ âhiri'd-devrân"* şahid-i dâimî ve ebedîyiz.

Sâhibü'n-nur olan Bediüzzaman'ımız! Zât-ı Nuriyelerinizin, abd-i aciz, can ve gönülden dostunuzum. Bu dostluğum, gelip geçici, zevale mahkûm dostluklardan değildir. Âlem-i mânâda, *"bezm-i ezel-i elestü"*deki fıtrat-ı zâtiyelerimizden müntakil dostluk olduğu gibi, âlem-i şuhûdumuzda bir yarım asra tekarrüp buyuran etvâr ve akval ve harekât ve sekenatınızdan ve bu müddet zarfında devr-i istibdat ve Meşrûtiyet ve Cumhuriyet'te birbirinden beter ibtilâ ve imtihan ve çilelerinizden ve tevarih-i muhtelifede âzamî ağır şerait dairesinde divan-ı harb ve sair muhakemelerinizden ve meydan-ı gazalarda harp ve darpler ve meydan-ı ilimde akran ve emsâlinize faik mübahesat ve münakaşat-ı ilmiye ve intişar buyuran âsâr-ı celile ve cemilelerinizden; ihlâsa makrun a'mâl-i sâliha ve efkâr-ı nuriyelerinizden, cihad-ı asgar ve ekberlerinizin seyir ve temâşâ ve tilâvetinden aldığım ders-i ibret ve hikmetler, zât-ı ekmelinize olan kadim dostluğumu her an arttırdı, son derece tarsin ve tahkim buyurdu, aşka, vecde getirdi. Bu aşk ve şevkle Sultan Hamid zamanından beri zâtınızın ve Nur talebelerinizin hukuk-u umumiye ve hususiyelerinizin *"hasbeten lillâh"* müdafaa ve muhafaza ve himayesi için, yakından uzaktan, karınca kudretince, dostluk vecibelerine mânen-maddeten îfada kusur etmemeye âzamî çalıştım, çalışıyorum ve çalışacağım. Bu halime Hak ve halk ve Nur talebelerinizin bir kısm-ı mühimmi âgâhtırlar.

İnşaallah, avn-i Hak ve imdad-ı Muhammediye ile ve cihad-ı asgar ve ekberdeki fî zamanına bî-misal aşk-ı ihlâsiyelerinizle, kariben hak galip, batıl mağlûp olur. Âlem-i insaniyet İslâmiyet'e inkılâp ve medeniyet-i Muhammediye bütün şâşaasıyla tulû buyurur. İns ve cin, melek ve felek hep birlikte îd-i ekber eyleriz. Hassaten, bu cihanşümûl bayramımızı doya doya ve kana kana kemâl-i sıhhat ve âfiyetle seyir ve temâşâlarınızı, rahmet-i ilâhiyeden maa âile duada berdevamız. Cenab-ı Hak, dergâh-ı Ulûhiyetinde dualarımızı Habib-i Kibriya hürmetine müstecab buyursun, âmîn, sümme âmîn…

Pek mübarek kalbî, ruhî, sırrî dostum! Bilmem, abd-i âcizi hatırladınız mı? Her ihtimale karşı hatırlatayım: Yurdun her tarafında mücahede-i milliye devam ederken zât-ı hâkimânelerine, Ankara'da mücahede-i milliyeye birlikte devamı mutazammın, muhtelif eşhastan on sekizi mütecaviz davetnâmeler

geldiği zaman, bu davetlere icabet edip etmemek hususunda, İstanbul'da ikametgâhınızda, beynimizde takarrur eden günde buluşarak istişare buyurduğunuz alay müftülerinden dost-u kadiminiz Ankaralı Osman Nuri'yim. Son zamanlarda Millî Müdafaa Vekâleti Müftülüğü'ne tayin olundum. 25 seneye karib burada müftülük yaptım. Üç sene evvel tekaüd oldum. Şimdi Ankara'da evimde ikamet ediyorum. Zâtınıza ve ehl-i insan ve İslâm'a leyl ü nehar dua ile imrar-ı hayat eyliyorum. En büyük emelim ve arzum, ölmeden evvel, dünya gözüyle zatınızı görmek ve ziyaret etmek, *"hasbeten lillâh"* bir sohbetinizde bulunmaktır. Bunu can ü gönülden arzu eyliyorum.

Azizlerin azizi azizim,

Kemâl-i tâzimat ve tekrimatla zât-ı hakimânelerinizi ve talebe-i Nuriyelerinizi aşk ve şevkle selâmlar ve hatırlar, iki cihanda aziz olmalarını ve olmanızı Hak Teâlâ ve Tekaddes Hazretleri'nden tazarru ve niyaz eyleriz. Pek mübarek ellerinizden hasret ve iştiyakla takbil eyler, dua-yı ihlâsiyelerini ve cevab-ı sevaplarınızı bekler, Allah'a emanet eylerim, bizim bir tane *"Sahibü'n-Nur ve'l-Azm ve'l-İrade ve'l-İrşad"* Efendimiz Hazretleri.

اَلْبَاقِي هُوَ الْبَاقِي[1]

Yâr-ı gârınız, müntehâ-yı zirve-i hiçîde biricik abd-i gubâr
Osman Nuri

Üstadın Emirdağ'a Gidişi

Üstad Said Nursî, Afyon hapsinden tahliye edildikten sonra, yanındaki talebeleriyle beraber Emirdağ'a gitti. İki sene kadar Emirdağ'da kaldı. 1371 yılının Muharrem ayında Eskişehir'e geldi ve bir buçuk ay kadar Yıldız Otelinde ikamet etti. Üstadın bu gelişi mânidar idi. 1950'ye kadar nefyedildiği mahallerden, hiçbir yere çıkmamıştı; esasen çıkmasına müsaade edilmemişti. Çok zaman, yakın bir köye dahi gidemiyordu.

Üstad, Eskişehir'de, müştâk talebeleriyle görüşmüş, Risale-i Nur'un yeni ve taze meyveleri olan genç Nur talebeleriyle konuşmuş, bir derece hayat-ı içtimaiye ile alâkadar olmuştu. Orada her sınıf halktan talebeleri kesretle bulunduğu gibi, askerler içinde, bilhassa havacılardan pek çok Nur talebeleri

[1] Kendinden başka her şeyin fâni olduğu gerçek Bâkî, Allah'tır.

vardı. Bunların her birisi imanlı ve yüksek ahlâk sahibi olup, şecaat-i milliye-i İslâmiye ile serefrâz, ihlâslı, kalpleri muhabbet-i nebeviye ve cihan değer hizmet-i İslâmiye ve vataniye ile meşbû kimselerdi.

Bir müddet sonra, Üstad, Eskişehir'den Isparta'ya gitti ve yetmiş gün kadar orada kaldı. Bu sırada, İstanbul'daki faal talebeleri, *Gençlik Rehberi*'ni tab' ettirmişler, bu yüzden Üstad aleyhine dâvâ açılmış ve Üstad, mahkeme için İstanbul'a çağrılmıştı.

Üstad, Isparta ve İstanbul'da iken, "*Nur Âleminin Bir Anahtarı"* ismiyle neşredilen tevhid hakkındaki bahisleri yazmış ve mektup olarak talebelerine göndermişti ki, bu bahisler çok kıymettar birer tevhid hazinesi hükmündedir.

İstanbul Mahkemesi

Bazı üniversiteli gençler, gençliğin iman ve ahlâkına hizmet maksadıyla "*Gençlik Rehberi*"ni İstanbul'da bastırdılar. Bunun üzerine, müddeiumumilik tarafından, 163'üncü maddeye istinaden eser, lâikliğe aykırı olarak, devletin temel nizamlarını dinî esaslara uydurmak maksadıyla yazıldığı, propaganda ve telkin mahiyetinde olduğu iddiasıyla, Üstad, İstanbul Birinci Ağır Ceza Mahkemesi'ne sevk olunmuştu.

22 Ocak 1952 muhakeme günü olmak itibarıyla, Bediüzzaman Said Nursî, Isparta'dan İstanbul'a gelerek mahkemede hazır bulunmuştu. Üstadın talebeleri genç üniversiteliler, mahkeme salonunu doldurmuşlardı. Koridorlarda büyük bir kalabalık göze çarpıyordu. Evvelâ iddianame ve ehl-i vukuf raporu okunmuş, Üstadın isticvabı yapılmıştı. Ehl-i vukuf raporunda, "Müellifin bu eserde din düşüncesini yaymaya çalıştığı, gençlere rehber olacak fikirler serd eylediği, müellifin tesettür taraftarı olduğu, kadınların yarım çıplak ve açık bacakla dolaşmalarının İslâmiyet'e aykırı ve kadının fıtratına zıt olduğunu beyan ettiği, kadını güzelleştiren şeyin terbiye-i İslâmiye dairesinde âdâb-ı Kur'âniye ziyneti olduğunu söylediği, dinî tedrisat taraftarı olduğu, binaenaleyh devletin temel nizamlarını dinî esaslara uydurmak istediği..." uzun uzadıya izah edilmiştir.

Bediüzzaman Said Nursî'nin müdafaasını İstanbul avukatlarından Seniyyüddin Başak, Mihri Helâv ve Abdurrahman Şeref Lâç deruhte etmişlerdir.

Okunan iddianame ve rapor üzerine, Üstad Said Nursî, cevaben, otuz beş senelik hayatını misal göstererek, siyasetle, dünyevî ve menfî cereyanlarla alâkadar olmadığını, kendisini meşgul eden ve nazarını çeken tek şey, hakâik-i imaniye ve hizmet-i Kur'âniye olduğunu, bütün kuvvetiyle imanı kurtarmak dâvâsında gittiğini bildirir, müteaddit mahkemelerin beraat ve iade kararlarını zikreder. "*Gençlik Rehberi"* adlı eserinin üniversiteli gençler tarafından bastırılmasının büyük bir memnuniyeti mûcip olması lâzım geldiğini, içinde bulunduğumuz asrın menfî cereyanlarına, bilhassa içtimaî bünyemizi sarsan ahlâksızlık ve imansızlık salgınına karşı, "*Gençlik Rehberi"* gibi Risale-i Nur'un bütün eczalarının külliyetle intişarının, gençliğe ve mâsum evlâtlara ve kadınlara umumen okutturulmasının, vatan-millet saadeti nokta-yı nazarından gayet elzem olduğunu beliğ bir sûrette ifade etmiş; mezkûr gayeler için, kendi haberi olmadan genç üniversitelilerin tab eylediğini beyan etmiştir.

Mahkeme 19 Şubat 1952 gününe tâlik edilmiştir.

İkinci muhakeme gününde, Risale-i Nur Külliyatı'ndan çok istifade eden bir çok üniversite talebeleri ve ehl-i irfandan müteşekkil büyük bir kalabalık, mahkemeyi dinlemek üzere erkenden koridorları doldurmuşlardı. Üstad, alkışlarla, üniversiteli Nur talebelerinin kolları arasında mahkeme salonuna girdi, maznun sandalyesine oturdu. Avukatlar da geldiler, yerlerini aldılar. Mahkeme salonunda müthiş bir izdiham vardı. Binlerce kişi mahkemeyi dinlemek üzere salona girmek istiyor, kalabalık, dalgalar halinde kapılardan taşıyordu. Bu hâdisenin zahirî heybet ve ihtişamının aksettirdiği mânâ, daha muazzam ve daha haşmetli idi. *İslâmiyet nurunun mücessem bir timsâl-i müşahhası olan Said Nursî'ye,* dinî kültürden mahrum olarak yetiştirilen gençlik, tâzim ederek minnettarlığını ifade ediyordu. Güya lisân-ı hâlleriyle, "Ey yirminci asrın zulümatını Kur'ân'ın nuruyla yaran, ehl-i İslâm'a nurlu ve beşaretli ufuklar gösteren, insanlığı, fıtratına münasip yüksek ve ebedi saadete davet eden büyük mücahid! İnsanlığa, bâhusus bu vatan evlâtlarına yaptığın büyük hizmeti, bizler şükranla karşılıyoruz. Ve istikbal dahi seni takdirle yâd edecektir. Sen mânen ölüme yüz tutan bir nesli, maneviyat âb-ı hayatına kavuşturan bir hekim olarak çok kıymettar ve yüksek bir hizmet ifâ ettin. Yokluğa, ebedî şekavete atılmak istenen bir milleti ve gelecek nesillerini, Kur'ân'ın nuruyla ebedî saadete ulaştırmaya ve Allah'a kavuşturmaya çalıştığını ve hayatını bu uğurda feda ettiğini biliyoruz…

İmanlı nesiller seni takip edecektir;
Yıllarca, asırlarca peşinden gidecektir…" diyorlar.

Salondaki kalabalığın fazla olmasından, mahkemenin devamına imkân kalmamıştı. İntizamı temine tahsis edilen polisler, halkın tehacümüne mâni olamıyordu. Nihayet mahkeme reisinin halka hitaben, "Hoca efendiyi seviyorsanız biraz meydan veriniz ki, mahkemeye devam edebilelim" demesi üzerine, halk çekilmeye başladı. Bu sûretle, mahkemenin devamına imkân hâsıl oldu.

*"Gençlik Rehberi"*ni basan matbaacı ve sonra polisler dinlendi. Daha sonra Üstad, ehl-i vukuf raporuna karşı itiraz eyledi. İkindi namazı vakti geçmek üzere olduğundan, Üstad namaz kılmak üzere müsaade istedi. Mahkeme reisi, Üstadın bu ricasını kabul ederek muhakemeye nihayet verdi.

Üstad, genç üniversitelilerin ve kendisini candan seven talebelerinin kolları arasında koridorlardan geçerken, binlerce halk tarafından alkışlanıyor, kendisi de iki eliyle sevgili talebelerini selâmlıyordu. Adliye binasının önünde üç-dört bin kişi toplanmış, Üstadı görmek üzere bekliyorlardı. Üstad, binlerce halkın alkış tufanı arasında merdivenlerden indi. Bu arada heyecandan ağlayanlar da vardı. Bu izdiham arasında yaya yürümek kabil olmadığı için, Nur talebeleri tarafından Üstad bir otomobile bindirilerek Sultanahmet Camiine gidilmiş ve cemaatle namaz kılınarak ikametgâhına götürülmüştü.

Üstad 5 Mart 1952, son mahkeme günü, yine genç mekteplilerle halk tabakalarından müteşekkil binlerce kendisini sevenlerin arasında mahkeme salonuna girdi. Mahkeme salonundaki izdihamın geçen defaki gibi mahkemenin devamına mâni olacak dereceye varmaması için, müteaddit polis müfrezeleri Adliye binasının merdivenlerini ve koridorları muhafaza altına almışlar, geçitleri kapamışlardı. Bununla beraber, mahkeme salonu kapılara kadar hıncahınç dolmuştu.

Muhakeme başladı; şahit olarak "*Gençlik Rehberi*"ni bastıran üniversite talebesi dinlendi. İfadesinde, şark ve garbın eserlerini okuduğunu, sonra Risale-i Nur eline geçtiğini, bu eserlerden aklı, fikri, ruhu ve kalbi son derece müstefid bulunduğunu, irade ve ahlâkı üzerinde mühim tesirler yaptığını, "*Gençlik Rehberi*"nin, gençlerin iman ve ahlâkını temin ve muhafaza yolunda büyük tesiri olması dolayısıyla, bir hizmet-i vataniye yapmak emeliyle bastırdığını, suç mahiyetini haiz bir şey görmediğini söylemiştir.

Bediüzzaman Hazretleri 1952 yılında İstanbul'da Fatih Türbesi'nde, Cuma namazından çıktıktan sonra, fatiha okurken

Üstad Bediüzzaman Said Nursî'nin Isparta'da kaldığı evin, bahçe kısmından görünüşü

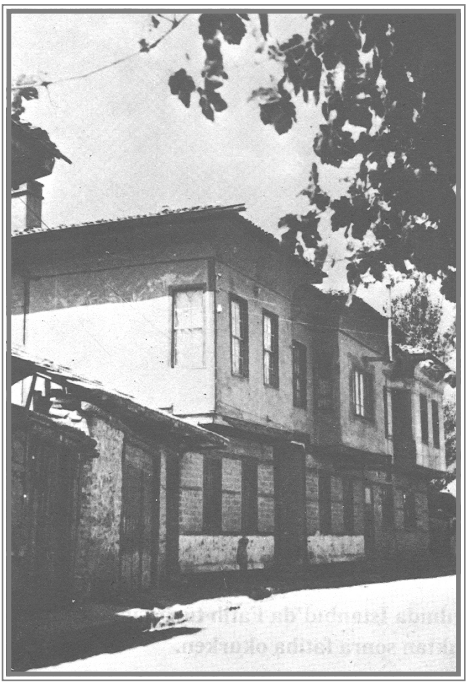

Üstad Bediüzzaman Said Nursî'nin Isparta'da kaldığı evin, önden görünüşü

Üstadın Müdafaası

Çok uzun süren mazlumane, maceralı hayatıma dair gayet kısa maruzatta bulunacağım. Lütfen dinlemenizi rica ederim.

(Mahkeme, Üstadın müdafaasını serbest ve rahatça yapmasına meydan verdi. Üstad da geniş ve ferahlı bir müdafaa yaptı.)

Muhterem hâkimler,

Yirmi sekiz sene emsâlsiz ihanetlere, işkencelere, tarassud ve hapislere maruz kaldım. Bütün bu iftira ve isnadların esası birkaç noktaya dayanır:

1– En birinci ithamları, beni rejim aleyhtarı olarak telâkki etmeleridir. Mâlûmdur ki, her hükûmette muhalifler bulunur. Âsâyişe, emniyete dokunmamak şartıyla, hiç kimse vicdanıyla, kalbiyle kabul ettiği bir fikirden, bir metoddan dolayı mesul olmaz. Bu hukukî bir mütearifedir.

Dininde çok mutaassıp ve cebbar bir hükûmet olan İngilizlerin yüz sene hâkimiyetleri altında bulunan yüz milyondan ziyade müslümanlar, İngilizlerin küfür rejimlerini kabul etmeyip Kur'ân ile reddettikleri hâlde, İngiliz mahkemeleri, şimdiye kadar onlara o cihetten ilişmedi.

Burada ve bütün İslâm hükûmetlerinde eskiden beri Yahudiler, Nasranîler tâbi oldukları memleketin dinine, kudsî rejimine muhalif, zıt ve mûteriz bulundukları hâlde, o hükûmetler hiçbir zaman kanunlarla onlara o cihetten ilişmediler.

Hazreti Ömer, hilâfeti zamanında, âdi bir Hıristiyan ile mahkemede birlikte muhakeme olundular. Hâlbuki o Hıristiyan, İslâm hükûmetinin mukaddes rejimlerine, dinlerine, kanunlara muhalif iken, mahkemede, onun o hali nazara alınmaması açıkça gösterir ki, adalet müessesesi hiçbir cereyana kapılmaz, hiçbir tarafgirliğe kaymaz. Bu, din ve vicdan hürriyetinin bir ana umdesidir ki, komünist olmayan şarkta, garpta, bütün dünya adalet müesseselerinde câri ve hâkimdir.

Ben de, din ve vicdan hürriyetinin bu ana umdesine güvenerek, yüzlerce âyât-ı Kur'âniye'ye istinaden, medeniyetin bozuk kısmına, hürriyet perdesi altında yürüyen mutlak bir istibdada, lâiklik maskesi altında dine ve dindarlara karşı tatbik edilen en ağır bir baskıya muhalefet etmiş isem, kanunlar haricine mi çıkmış oldum? Yoksa, Anayasanın hakikî ve samimî müdafaasını mı yapmış bulundum? Haksızlığa karşı, zulme karşı, kanunsuzluğa karşı

muhalefet hiçbir hükûmette suç sayılmaz; bilâkis muhalefet meşrû ve samimî bir muvâzene-i adalet unsurudur.

2– Bana zulüm ve cefayı reva gören devr-i sabıkın yaptığı isnadların ikincisi, emniyet ve âsâyişi ihlâldir. Bu vehim ve hayal ile, bu düzme isnad ile, yirmi sekiz sene bana ceza çektirdiler. Memleket memleket, mahkeme mahkeme süründürdüler. Zindandan zindana attılar. Kimse ile görüştürmediler. Tecrit ettiler, zehirlediler, türlü türlü hakaretlerde bulundular.

Biz ki, beş yüz bin fedakâr Nur talebeleri, memleketin her tarafında emniyet ve âsayişin fahrî mânevî muhafızlarıyız; bize böyle bir isnadta bulunmaları, günahların en büyüğüdür. Onlar bize o kadar zalimâne ihanetlerde bulundukları hâlde, biz asla hislerimize kapılmayarak, gönüllerde emniyet ve âsayişi temin yolunda, iman ve Kur'ân'a hizmet yolunda, gafletle anarşiye sapanları düştükleri fevzâ gayyâsından kurtarmak yolunda çalışmaktan bir an hâli kalmadık.

Muhterem hâkimler,

Şunu kat'î olarak arz ederim ki, bu delilsiz bir iddia değildir. Bizim zulüm ve menfâ sahamız olan altı vilâyetin altı mahkemesi, uzun ve ince tetkikler neticesinde, emniyet ve âsâyişi ihlâl yolunda hiçbir vukuat kaydetmemiştir. Bu hareketimiz isbat eder ki, Nur mekteb-i irfanının talebeleri, kalbler üzerinde işler, emniyet ve âsâyişin bekçisini kafalara, kalblere yerleştirir. Bizim iman derslerimiz anarşiye karşıdır, bozgunculuğa karşıdır, farmasonlara ve komünistlere karşıdır. Memleketin bütün zabıta dairelerinden sorulsun, beş yüz bin Nur irfan mektebi talebesinden birinin olsun nizam ve intizama aykırı bir vukuatı var mıdır? Yoktur. Elbette yoktur. Çünkü hepsinin kalbinde nizam ve intizamın en sağlam muhafızı olan *iman bekçisi* vardır.

Sebilürreşad'ın 116'ncı nüshasında "Hakikat Konuşuyor" başlıklı makalemde bu hakikatleri uzun uzadıya izah ettim. Bütün dünyasını, hattâ icap ederse hayatını, hattâ âhiretini dinine feda ettiği, bütün hayatı şehadet eden, otuz beş seneden beri siyaseti terk eden, müteaddit mahkemelerin o kadar incelemelerine rağmen bu yolda bir delil bulunamayan, sekseni aşmış, kabir kapısına gelmiş, dünya metâından hiçbir nesneye mâlik olmamış ve ehemmiyet vermemiş bir adam hakkında "Dini siyasete âlet ediyor" diyen, yerden göğe kadar, gökten yere kadar haksız ve insafsızdır.

Biz Nur mekteb-i irfanı şâkirtlerinin Kur'ân-ı Hakîm'den aldığımız hakikat dersi şudur ki: Evde, yahut bir gemide, bir mâsum, on câni bulunsa, adalet-i

Kur'âniye, o mâsumun hakkına zarar vermemek için, o haneyi, o gemiyi yakmayı men ettiği hâlde,[1] on mâsumu bir tek câni yüzünden mahv için, o hâne, o gemi yakılır mı? Yakılırsa en büyük zulüm, en büyük hıyanet ve gadir olmaz mı? Bu sebeple, âsâyişi ihlâl yolunda yüzde on câni yüzünden doksan mâsumun hayatını tehlikeye ve zarara sokmayı adalet-i ilâhiye ve hakikat-i Kur'âniye şiddetle men ettiği için, biz bütün kuvvetimizle bu ders-i Kur'âniye'ye ittibâen âsâyişi muhafazaya kendimizi dinen mecbur biliriz.

İşte bizi böyle haksız isnadlarla itham eden devr-i sabıktaki gizli düşmanlarımız, şüphe yok ki, ya siyaseti dinsizliğe âlet etmek istediler; yahut bilerek, bilmeyerek bozuk ideolojileri memleketimize yerleştirmek gayretine düştüler. Görülüyor ki, nizam ve intizamı bozan, maddî, mânevî memleketin emniyet ve âsâyişini ihlâl eden bizler değil, asıl onlardı. Hakikî bir müslüman, samimî bir mümin hiçbir zaman anarşiye ve bozgunculuğa taraftar olmaz. Dinin şiddetle men ettiği şey, fitne ve anarşidir. Çünkü anarşi hiçbir hak tanımaz. İnsanlık seciyelerini ve medeniyet eserlerini canavar hayvanlar seciyesine çevirir ki, bunun âhirzamanda Ye'cüc ve Me'cüc komitesi olduğuna Kur'ân-ı Hakîm işaret buyurmaktadır.

İşte, muhterem hâkimler, yirmi sekiz sene bana ve talebelerime böyle eza ve cefada bulundular. Ve mahkemelerde savcılar bize hakaretlerde bulunmaktan çekinmediler. Biz, bunların hepsine tahammül ettik. İman ve Kur'ân'a hizmet yolunda devam ettik. Ve devr-i sabık ricalinin bütün o zulüm ve cefalarını affettik. Çünkü onlar müstehak oldukları âkıbete uğradılar. Biz de, hak ve hürriyetimize kavuştuk. Sizler gibi âdil ve imanlı hâkimler huzurunda söz söylemek fırsatını Allah bize bahşettiğinden dolayı şükrederiz.

هٰذَا مِنْ فَضْلِ رَبِّي[2]

Said Nursî

Avukat Mihri Helâv'ın Müdafaasından Parçalar

"Risale-i Nur Müellifi, bütün müellif ve muharrirlerin en mütevaziidir. Şöhret ve tekebbürün en büyük düşmanıdır. Bütün dünya metâına arka çevirmiştir. Ne mal, ne şöhret, ne nüfuz… Bunların hiçbirisi onun pâyine ulaşa-

1 Bkz.: En'âm sûresi, 6/164; Mâide sûresi, 5/32.

2 "Bu, Rabbimin bir lütfudur..."

mamıştır ve ulaşamaz. Gandi bile onun kadar dünyadan elini çekememiştir. Günde elli gram ekmekle ve bir çanak çorba ile tagaddi eden bu büyük adam, yaşıyorsa, ancak Kur'ân ve imana hizmet için yaşıyor. Başka hiç, hiçbir şeyin, onun nazarında kıymet ve ehemmiyeti yoktur. Böyle iken, eserinin medh ü sitayişinde bulundu diye onu suçlandırmaya çalışmak, 163'üncü maddenin cürüm ağına sokmaya uğraşmak, hak ve adaletle, insafla, ilimle, insanî düşünce ile hukuk fikriyle, mantıkla, akıl ve fikirle kabil-i telif midir? Burası yüksek makemenin takdirine aittir.

.....

Hükûmete muhalefet bahsi hakkında da birkaç söz söyleyerek mâruzatımı neticelendirmek isterim. Karşınızda kemâl-i saffet ve samimiyetle âdilâne kararlarınıza intizar eden bu asırdîde zat, ömründe hiçbir defa hilâf-ı hakikat beyanda bulunmaya tenezzül etmiş bir adam değildir. İlk celse-i muhakemede, bugünkü hükûmetten memnun olduğunu ve muvaffakiyetine dua ettiğini, onun beğenmediği ve tenkit ettiği hükûmet, eski hükûmetler olduğunu alenen söylemiştir. Filhakika, müvekkilim, bütün milletle beraber istibdada karşı mücadele etmiş, hürriyet ve demokrasinin tesisine çalışmış ve bu hususta husule gelen muvaffakiyetten dolayı da memnun olmuştur. Risale-i Nur'un gayesi de içtimaî nizam ve intizamı kalblere yerleştirmektir. Siyasî rical, siyasî sahada nizam-ı içtimaîyi, milletin hak ve hürriyetlerini temine çalıştıkları gibi, Risale-i Nur Müellifi de, mânevî sahada, kalblerde bunları yerleştirmeye çalışıyor. Gayeler müşterektir. Bir mekteb-i irfan olan Risale-i Nur'un müellifi ve şâkirtleri âsâyişin, nizam ve intizamın fahrî ve mânevî bekçileridir. Mânevî sahada, kalblerde ve dimağlarda anarşinin, bozgunculuğun kalkmasına çalışmaktadırlar. Kemâl-i samimiyetle, hiçbir ivaz ve garazı olmaksızın, hiçbir karşılık beklemeksizin, yalnız Allah rızası için, millet ve memleketin menfaati için çalışmaktadırlar. Bunu yapmak bir cürüm ve cinayet değil, millet ve memlekete bir hizmettir. Muahezeye değil, takdire lâyıktır. Beraatını istemek hakkımızdır. Karar yüksek mahkemenindir."

Avukat Seniyüddin Başak'ın Müdafaası

Müteakiben, müellifin diğer vekili olan avukat Seniyüddin Başak kalkmış, kısa birkaç söz söylemiştir:

"Artık mesele aydınlanmış, hakikat güneş gibi tezahür etmiştir. Yüksek

mahkeme herşeye vâkıf olmuştur. Benim buna ilâve edecek bir sözüm yoktur. Böyle kıymetli, faziletli, millet ve memleket için cansiperane ve hiçbir ivaz ve bedel mukabili olmayarak fîsebilillâh çalışan zevâtı buralara getiren, cinayet sandalyelerine oturtan zihniyet hakkında bazı mütâlaada bulunmak isterdim; fakat onun yeri burası değildir. Bunun için ayrıca bir eser yazmak icap eder. Çünkü bu zihniyetle mücadele herkes için bir vazifedir. Yüksek mahkemenin yüksek vicdanı beni müdafaadan müstağni kılacak derecede itmînanbahştır. Müvekkilimin beraatini istemekle şeref duyarım."

Avukat Abdurrahman Şeref Lâç'ın Müdafaası

Müteakiben, diğer mümtaz avukat arkadaşları gibi Üstad'ın müdafaasını fahrî olarak deruhte eden imanlı ve kudretli meşhur ve mümtaz avukat Abdurrahman Şeref Lâç müdafaaya başladı. Evvelâ bir mukaddime yaptı. Dedi ki:

"Sanık olarak huzurunuza gelen seksen yaşını mütecaviz bu mübarek zâtın suçla hiçbir münasebet ve taalluku olmadığı, tamamıyla tezahür etmiştir. Yüksek mahkemece de buna tam kanaat hâsıl olduğunu, beraatine karar verileceğini de kuvvetle ümit ederim. Ancak, aleyhimizde bir karar verilmesine binde bir ihtimal olsa da, üzerime aldığım bir mâsumun müdafaasını ihmal etmeyi bir vazifesizlik sayarım. Yüksek Temyiz Mahkemesi'nin kanaat ve nokta-yı nazarını da hesaba katmak icap eder. Burada bahsedilmedi diye usul noktasından bir eksiklikte bulunmuş olmamalıyım. Onun için müdafaamı yapmama yüksek mahkemenin müsaadelerini rica ederim."

Peki Abdurrahman Bey, son müdafaanızı dinleyeceğiz. Buyurun:

"*Gençlik Rehberi* isimli eser, Kur'ân-ı Azîmüşşân'ın emir ve tefsirlerinden ibaret bulunmasına, İslâm dininin ve bu dinin emir ve nasihatlerini ihtiva eylemesine ve Anayasa'nın 70'inci maddesine göre, şahsî masuniyet, vicdan, tefekkür, söz ve neşir hak ve hürriyeti Türkler'in tabiî haklarından olduğu, Anayasa'nın 75'inci maddesine göre de hiçbir kimse, mensup olduğu din ve mezhepten dolayı muaheze edilemeyeceğinden, müvekkilimin Anayasa ile kendisine bahşedilmiş bulunan bu din ve neşir hürriyetinden mahrum edilerek cezaî tâkibe mâruz bırakılması Anayasa hükümlerine mugayirdir..."

Yukarıda izah ettiğimiz kanunî taraflarımız farz-ı muhâl nazar-ı dikkate alınmaz, Türk Ceza Kanunu'nun antidemokratik 163'üncü maddesine göre

müvekkilimin tâkibi mümkün farz edilirse, isnad edilen suçun tahliline geçer ve şöyle deriz:

"Bir müslüman… Ak saçlı, yaşlı bir müslüman. Saçını başını ve yaşını bütün ömrü boyunca nurla ağartmış bir müslüman. Saçı, başı, yaşı ve bütün vücudu Allah'ın nuruyla yıkanmış, ter temiz ve bem beyaz bir müslüman. Bütün ömrü boyunca in'âm-ı Hak olan hayatını, Türk milletinin salâh ve hakikî saadeti için vakfetmiş, emr-i ilâhî olan ruhunu, feleğin hakikî mâliki Allah'a teslim edinceye kadar aynı yolda yürümeye azmetmiş, bina-yı sübhânî olan bedenini, yalnız Allah yolunda yıpratmış olan büyük bir müslüman, bugün, 'Demokrasi vardır' denilen birgün, kalkıyor, yalnız 'Allah' diyor, 'Kitap' diyor, 'Resûl' diyor ve gençliğe, 'Dikkat!' diyor. Der demez arkasından savcı (dâvâyı açan savcı) yapışıyor. 'Gel buraya... Suç işledin!' diyor.

Ve âfâkı kap kara bir zulmet kaplamıştır.

Fakat, bakın şu asîl ve necip ihtiyar müslümana! Ne kadar sakin ve ne kadar rahattır. Zira kesrette değil, vahdettedir. Gecenin zulmetinden ve gündüzün rengârenginden bîfütûrdur. Belâ zindanında safayı seyretmektedir. Cefa sofrasında vefa bulan, mazhar-ı tecellî olandır. Zira eşya hakikatlerinden haberdardır. Kesafeti letafete kalb etmiştir. Kanı çekilmiş, damarlarında kan yerine, feyz-i Hak ve nur cereyan etmektedir ve savcı (dâvâyı açan savcı) bu müslümanı kolundan yakalamış, hapse sürüklemektedir.

Niçin? Neden? Ne yaptı bu pîr-i fânî? Nedir kabahati bu ihtiyar müslümanın? Ne mi yaptı? Bakın, savcıya (dâvâyı açana) göre neler ve neler yaptı?

'Gençlik Rehberi' adıyla bir kitap çıkardı.

A. Lâikliğe aykırı hareket etti. Allah, din, iman lâikliğe aykırı olur mu? Olur. Peki, başka?

B. Devletin içtimaî, iktisadî, siyasî ve hukukî temel nizamlarını dinî esaslara uydurmak istedi. Nasıl, niçin ve ne maksatla yaptı bunları?

C. Şahsî nüfuz temin ve tesis etmek maksadıyla.

Peki, ya siyasî menfaat kasdı var mı acaba? Hayır, bu yok. Ehl-i vukuf da bu maksadı görmemiş. Savcı da bunu diyemiyor. Peki, amma, madem ki siyasî menfaat kastı yokmuş, bu pîr-i fânînin şahsı, cüssesi, bedeni ne ki, dünyadan ne bekliyor ki nüfuz temin etmek istesin?

Savcı, 'Ben orasını bilmem' diyor. 'İstiyor işte. Hem bunu böylece bilir kişiler de söylüyorlar.'

Peki, nasıl yaptı bu işleri bu müslüman?

A. Dini, dinî hissiyatı ve dince mukaddes tanılan şeyleri âlet etmek sûretiyle.

Nedir bu mukaddes tanılan şeyler? İslâm dini, Müslümanlık hisleri, Allah kelimesinin kalbdeki haşyeti, Kur'ân, tefsir... Demek savcı bunları biliyor. Bunların mukaddesat olduğuna inanıyor.

Peki, amma bunları bilmek, inanmak ve sonra söylemek âlet etmek midir? Evet, dâvâyı açan savcıya göre âlet etmektir. Öyleyse savcı da bunları âlet ediyor, hem de siyasî bir kanuna âlet ediyor, hem de bir müslümanı mahkûm ettirmek için âlet ediyor. Şu hâlde o da 163'üncü maddeye göre suç işlemiyor mu?

'Hayır!' der savcı. 'Ben propaganda yapmıyorum. O propaganda ve telkin yaptı.' Ne dedi peki? Şunları söyledi:

'... Bu zamanda, zındıka dalâleti İslâmiyet'e karşı muharebesinde nefs-i emmarenin plânıyla şeytan kumandasına verilen fırkalardan en dehşetlisi yarım çıplak hanımlardır ki, açık bacağıyla, dehşetli bıçaklarla ehl-i imana taarruz edip saldırıyorlar. Nikâh yolunu kapamaya, fuhuş yolunu genişlettirmeye çalışarak, çokların nefislerini birden esir edip, kalb ve ruhlarını kebâir ile yaralıyorlar; belki o kalblerden bir kısmını öldürüyorlar.'

Peki, yalan mı bunlar? Fuhşu teşvik ve nikâhı imha eden fâhişeler gürûhu inkâr mı ediliyor? Gizli ve âşikâr fuhuşla ve devlet eliyle mücadele yok mu? Ceza Kanunu, Fuhuşla Mücadele Nizamnâmesi ve Ahlâk Zabıtası bunlarla geceli gündüzlü mücadele etmiyor mu?

'Var, var amma, buna biz karışırız; Allah ne karışır?' diyor savcı. Peki, böyle desin. Desin amma kanun, zabıta ve savcı, suç işlendikten sonra işleyeni ve işleteni yakalıyor. Yani iş olup bittikten sonra, namus pâyimal olup adam öldükten sonra... Daha evvel tedbir almaya kanunen imkân yok; fakat dinen buna imkân var: Allah korkusu ve din. Bu korku sayesinde her türlü rezaletin önü alınabileceğini bildiriyor. İslâm dini bunu emrediyor. Tedbiri evvelden alın diyor. Nasıl? Nasihat edin, ikaz edin, Allah'ı tanıtın, insanın kalbinde Allah korkusu, Allah sevgisi, ateş, cehennem, ebedî azâp, ebedî saadet yer etsin, bilsin, anlasın, sevsin ve korksun; korksun ki fenalıklardan kaçsın, hem kendisi

kurtulsun, hem de cemiyet. Savcı da, devlet de, hükûmet de, millet de rahat etsin. Bunun için Allah korkusunu ve sevgisini insanlara aşılayın.

Nasıl yapalım bu işi? Söyleyin, yazın, okutun. Peki, amma o zaman propaganda diyorlar. Ne olur? Bunlar Allah'ın emirleri, Kur'ân-ı Azîmüşşân'ın hikmetleri değil mi? Din, sizin en tabiî hakkınız değil mi? Kim men eder sizi bundan, (Allah yolundan?) Suç diyorlar buna. Öyle mi? Allah'ın emrini okuyun:

إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا وَصَدُّوا عَنْ سَبِيلِ اللهِ وَشَاقُّوا الرَّسُولَ مِنْ بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُمُ الْهُدٰى لَنْ يَضُرُّوا اللهَ شَيْئًا وَسَيُحْبِطُ أَعْمَالَهُمْ[1]

Meâli: *'Haberiniz olsun ki, o küfür edip halkı Allah yolundan men eyleyen ve hak kendilerine tebeyyün ettikten sonra Peygambere karşı gelenler, hiçbir zaman Allah'a zerrece bir zarar edecek değiller. O, onların amellerini heder edecektir.'*

Peki, amma dinlemezlerse? Dinleyenlere, iman edenlere tekrar edin; çünkü yaptığınız iş iyidir: İnsanlar için, cemiyet için, millet için, hükûmet için, devlet için hayırlıdır; şerden, belâdan koruyucudur. İman edenlere deyin ki:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا أَطِيعُوا اللهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ وَلَا تُبْطِلُوا أَعْمَالَكُمْ[2]

Meâli: *'Ey bütün iman edenler! Allah'a ve Resûlüne itaat edin de amellerinizi iptal eylemeyin!'*

Buna da inanmazlarsa, deyin ki: 'Tehlike, vatan ve milletiniz için tehlike, dinde, dinin propagandasında değil, dinsizliktedir.'

Bunu Başvekilimiz de söyledi: 'Sağcılığın memleket için tehlikeli olduğu görülmemiştir. Bugün din propagandasına mâni bir hâl yoktur; tedbir almaya da lüzum kalmamıştır.'

Muhterem hâkimler! Siz bilirsiniz, fakat bir kere de dâvâyı açan savcıya sorunuz, bakalım hayır diyebilecek mi? Allah'ın emirleri, Kur'ân-ı Azîmüşşân'ın hikmetleri gençlere anlatılmaz, bildirilmezse, propaganda suçtur diye men edilirse, ahlâksızlık, iffetsizlik, köksüzlük, fuhuş, zina, katil suçlarının önüne geçmek yalnız ceza kanunlarıyla kabil midir? Komünizm gibi bütün dünyayı tehdit eden erzel âfetin, gizli ve âşikâr, seri ve sinsi tahribatını tamamen neyle önlemek mümkündür?"

---

1 Muhammed sûresi, 47/32.

2 Muhammed sûresi, 47/33.

Muhterem vatansever, Allah'ına ve mukaddesatına bağlı necip Türk hâkimleri! Şu korkunç küfür propagandasına körpe müslüman Türk çocuklarının temiz ve saf dimağlarını senelerce tahrip ederek felce uğratan korkunç din düşmanlarının akıttığı zehirlere bakın.

Ne korkunç hâl ve tezatlar içindeyiz! Savcı bunu görmez, İslâm dinine ve bütün mukaddes dinlere yapılan bu korkunç taarruz ve hakareti tâkip etmez de, bu taarruzdan gençliğe muhafaza tedbirleri tavsiye edeni mi yakalar?

Pek muhterem Türk müslüman hâkimler! Siz Kur'ân-ı Mübîn'in Allah'ın nurunun pırıltıları ile dolu olan ve yalnız o nur-u ilâhîyi aksettiren Risale-i Nur, *Gençlik Rehberi*'nden dolayı müvekkilimi mahkûm edemezsiniz.

Muhterem, asîl ve müslüman Türk hâkimleri! Pek iyi bilirsiniz ki, hakikî irşad âlimleri enbiyânın vârisleridir. Bu mübarek zatlarda kendilerine miras kalan vaaz u nasihati, Kur'ân-ı Mübîn'in emirlerine göre yaymakla mükelleftirler. Vazifesini yaparken hiçbir ücret ve ivazın talibi değildirler. Vazifelerini fîsebilillâh yaparlar. Ancak, Allah ve Resûlünün rızasına taliptirler. Son nefeslerine kadar bu mukaddes vazifeye devam ederler. Çünkü bu vazife onlara Allah ve Resûlünün emanetidir. Müvekkilim, bu emaneti ehline tevdi ediyor diye nasıl tâkip ve tâzip edilir? Nasıl bu ihtiyar yaşında zayıf ve nahif bünyesi, inanamayacağı ağır bir teklif ile mükellef tutulur: "Gel, zindana gir!"

Bu, en korkunç bir zulüm olur. Bu zulme mâni olmak vazifesi de sizlere emanet edilmiştir.

Bütün fenalıkları, günahları, ahlâksızlığı, rezaleti, fesat ve fitneyi imha edecek nurdur.....

يُرِيدُونَ أَنْ يُطْفِؤُا نُورَ اللهِ بِأَفْوَاهِهِمْ وَيَأْبَى اللهُ إِلَّا أَنْ يُتِمَّ نُورَهُ وَلَوْ كَرِهَ الْكَافِرُونَ[1]

Meâli: *"Onlar Allah'ın nurunu ağızlarıyla söndürmek istiyorlar. Allah ise, muhakkak nurunu tamamlamak, tamamen parlatmak istiyor, kâfirler hoşlanmasalar da..."*

Avukat
Abdurrahman Şeref Lâç

Bu müdafaayı müteakip Üstad Said Nursî'ye başka bir diyeceği olup olmadığı mahkeme reisi tarafından sorulmuş, mûmaileyh ayağa kalkarak:

[1] Bkz.: Tevbe sûresi, 9/32

"Yalnız bir kelime söylemek için müsaadenizi rica ederim."

Buyurunuz.

"Muhterem vekillerim benim şahsım hakkında söylemiş oldukları senâkâr sözlere ben lâyık değilim. Ben, Kur'ân ve iman hizmetinde çalışan âciz bir adamım. Başka bir diyeceğim yoktur."

Beraat Kararının Tebliği

Bunun üzerine mahkeme hitam bulmuş; heyet-i hâkime müşavereden sonra ittifakla beraat kararını tebliğ etmiş ve bu karar mahkemede hazır bulunan üniversiteliler ve halk tarafından şiddetle alkışlanmıştır. Savcılık tarafından temyiz edilmediği için karar kesinleşmiştir.

(Bediüzzaman'ın İstanbul'a Teşrifi Münasebetiyle Üniversiteli Bir Nur Talebesinin Arkadaşına Yazdığı Mektup)

Sevgili Üstadımızın teşrifinden dolayı bizi ve İstanbul'u tebrikinize teşekkür ederim. Bu muhteşem, müstesna hâdiseden dolayı, koca şehir kaynadı; için için bayram yapıyor. Âlimi-cahili, fakiri-zengini, genci-ihtiyarı mahkemelerde, otelde her yerde onu görmeye ve dinlemeye koşuyor.

Rüyalarımız dahi neşe ve ferahla dolu… Düşmanlarımızın ise yüzleri daha ziyade karardı. Nifaklarının hiçbir şey yapmadığını ve yapamayacağını artık biliyorlar. Üstadımız, İstanbul'un şahsiyet devrinin yâdigârı olan herşeye yeniden can verdiler. Kardeşlerimizin gözünde, şehrin manzarası birdenbire değişti. Ayasofya, Sarayburnu'na kadar uzandı. Minarelerinde yine ezan-ı Muhammedî *(aleyhissalâtü vesselâm)* okunuyor; içinde, hâfızlar yeniden Kur'ân-ı Kerîm tilâvetine başladılar. Fâtih, her gün türbesinden kalkarak, fethettiği şehrin büyük ve mübarek misafirine, "Hoşgeldiniz!" diyor ve onu tebrik ediyor. Yeni Camiin şerefesinden, Beyoğlu'nun en karanlık ve mülevves izbesine kadar nüfuz edecek ışık tufanını şimdiden görür gibi oluyoruz. Hepsinin, Ayasofya'nın, Fâtih'in, Sultan Ahmed'in, Eyüb'ün ve Süleymaniye'nin ve bütün müslüman İstanbul'un hicap perdelerini yüzlerinden atışı ve bize daha muhteşem ve daha samimî görünmeleri, bu büyük teşriften ve bu ulvî nurdan... Üstadımız, artık bu şehrin güneşi. O giderse, ufkundaki güneş de onu takip edecek ve milyonluk şehir kararıverecek. Tesellîmiz, Fâtih şehrinin Risale-i Nur'la aydınlanacağı ve parlayacağı ümididir.

Üstadımızın teşrifini telefonla haber verdikleri zaman, cansız vücudumdan

birdenbire bir cereyan geçti. Öldürücü ve uyuşturucu değil; dirilten, canlandıran bir cereyan... Maddî ve mânevî varlığımın bir anda kuvvet bulup, muazzam bir mıknatısın beni çektiğini hissettim. Ağır Ceza Mahkemesi'ne vâsıl olduğum zaman, biraz evvelki tahassüslerimin bütün cemiyette hâkim olduğunu fark ettim. Mahkemenin içi ve dışı tıklım tıklım dolu idi. Kalabalığı yararak içeri girmek istedim; fakat gözüm iki üniversiteli talebenin arasında yürüyen Üstad'a ilişti. Mânâsıyla olduğu kadar, maddesi ve kıyafeti ile de bambaşka olan ve şu anda milyonlarca gözün onun üzerinde toplandığı müstesna varlık, sanki hiçbir şeyle alâkadar değildi ve hiçbir hâdiseden haberi yoktu. .....

Mahkemenin içindeyim. Ulvî isim zikredilir edilmez, büyük adam koca bir milletin, dinin ve devrin tarihî mümessili olarak içeri girdi. Ufak bir kaynaşmayı müteakip çıt yok. Herkes, bu muhteşem ve muazzam ânın mânâsını ve heyecanını duymakta...

"Hastayım" demelerine rağmen, Üstadımızın yerlerinden yıldırım gibi fırlayarak itiraz ve izahları, mahkeme heyetinin hayranlıkla büyük adamı seyri... İkinci celsede daha muazzam bir kalabalık... Üstadımızın, vukufsuz ehl-i vukuf raporuna bizzat verdikleri harikulâde cevaplar ve mahkemenin 5 Mart'a tâliki... Titreyerek, günah ve zaaflarıma bin teessüf ve tevbe ederek yaklaşıp, mübarek ellerini sonsuz bir iştiyakla öptüğüm ve içimi ter temiz tutmaya çabalayarak gözlerini bulmaya cesaret ettiğim o an, o gün, hâtıralarımın en büyük ve en nâdide yâdigârı olacak. Üniversiteli diğer kardeşlerim, Üstadımızın hizmetinde bulunmakla şeref-i uzmâya kavuşmuşlar. O Üstadımızdan, Cenab-ı Hak ebediyen razı olsun ve bütün talebelerine ve bilhassa benim gibi biçare, zavallı ve âcizlere akıl, dirayet, azim ve ihlâs ihsan buyursun, âmîn...

Evet kardeşim, bu asrın mânevî şahı olduğu, hayatı ve eserleriyle sâbit olan bir Üstad'ın eserlerini biz muhtaçlara lutfeden Cenab-ı Hakk'a hadsiz şükürlerle beraber, şu zamanın yaralarına en münasip bir ilâç, bir merhem ve zulümatın tehacümüne mâruz heyet-i İslâmiye'ye en nâfi bir nur ve dalâlet vâdilerinde hayrete düşenler için en doğru bir rehber olan Risale-i Nur'u, ölünceye kadar okuyacağız, neşredeceğiz inşaallah.

اَلْبَاقِي هُوَ الْبَاقِي[1]

İstanbul Üniversitesi Nur talebelerinden
Kâmil

1 Kendinden başka her şeyin fâni olduğu gerçek Bâkî, Allah'tır.

Üstad'ın Emirdağ'a Tekrar Gidişi

Üstad Bediüzzaman İstanbul'daki muhakemesinin beraatle neticelenmesini müteakip Emirdağ'a geldi. Emirdağ'da Ramazan ayının bir gününde kıra çıktığı zaman, bir başçavuş ve üç silâhlı jandarma yanına gönderilerek, gelecek fıkrada beyan edildiği gibi, kendisine şapka giymesi teklif ediliyor; bu sebeple karakola celbediliyor. Bunun üzerine Üstad bir istida yazarak Adliye ve Dahiliye Vekâletine gönderiyor. Aynı zamanda Ankara'daki bir talebesine de göndererek alâkadar meb'uslara hâdisenin duyurulmasını bildiriyor. Ankara'daki talebeleri, bu şekvânın bir nüshasını, Samsun'da münteşir *Büyük Cihad* gazetesine gönderiyorlar. Yazı, *Büyük Cihad*'da "En Büyük İspat" başlığı altında ve bir hâşiye ilâve edilerek neşrediliyor. Sonra, Ankara ve İstanbul Üniversitesi'ndeki Nur talebeleri de iki-üç makale yazıp, *Büyük Cihad* gazetesine gönderiyorlar ve neşrediliyor. Bu sıralarda Malatya hâdisesi vukua geliyor; dindarlar aleyhinde bir sürü yalan, iftira, tezvir propagandası başlıyor. Bu tahriklere aldanan bazı şahsiyetler, dinî gazetelerden medâr-ı itham noktalar bulmak için çalışıyorlar. Samsun'da da mezkûr "En Büyük İspat" başlıklı yazı ve Üniversite Nur talebelerinin makaleleri dolayısıyla, gazete neşriyat müdürü ile Ankara'dan bu yazıların bazılarını gönderen bir Nur talebesi tevkif edilerek mahkemeye veriliyor. Nurculuğun memlekette inkşafı aleyhinde gazetelerde beyanatlar, kanaatler ileri sürülüyor. 600 kadar Nur talebesinin mahkûmiyetini istihdaf eder şekilde, Türkiye'de yirmi beş yerde taharri yapılıp, bir kısmında dâvâ açılıyor. Neticede, Risale-i Nur'da ve Nur talebelerinde medâr-ı itham bir nokta olmayıp, suç bulunmadığı kanaatine varılıyor.

Samsun'da açılan dâvâda evvelâ mahkûmiyete karar verilmişse de, Mahkeme-i Temyizin Risale-i Nur eserleri ve müellifi Bediüzzaman hakkında serd ettiği mütâlaa ile mahkûmiyet kararını esastan bozması sebebiyle tekrar yapılan duruşmada, yazılarda suç unsuru bulunmadığı kanaatine varılarak beraat kararı verilmiştir.

"En Büyük İspat" başlıklı yazıdan dolayı Samsun'da Üstadımız aleyhine de dâvâ açılmıştı. Samsun'a mahkemeye celbi isteniyordu. Çok rahatsız ve ihtiyar olması sebebiyle kaza tabipliğinden aldığı bir raporu nazar-ı itibara alınmayarak, mutlaka mahkemede bulunması isteniyordu. Nihayet Üstad, Samsun'da mahkemede bulunmaya karar vererek İstanbul'a kadar geldi. Fakat sıhhatinin bozukluğu ve tahammül edememesinden, yola devam edemeyip heyet-i sıhhiyeden bir rapor alıp mahkemeye gönderdi. Raporda, Said

Nursî'nin, yapılan muayene neticesi, ne karadan, ne denizden ve ne de havadan Samsun'a gitmeye vücudu tahammül edemeyeceği yazılı idi. Mahkemede, müddeiumumî şiddetli ısrarlarla Said Nursî'nin mutlaka mahkemede bulunmasını istemişse de, mahkeme heyeti, sıhhıye raporuna istinaden, Bediüzzaman'ın İstanbul mahkemelerinden birinde istinabe sûretiyle ifadesinin alınmasına karar verdi. Nihayet, devam eden mahkemeler neticesinde, Samsun Mahkemesi, dâvâ mevzuu yazıda mahkûmiyeti icap ettirecek bir kasıt görmediğinden, Said Nursî'nin beraatine karar verdi.

Bediüzzaman Said Nursî Hazretleri'nin Isparta Tugay Kumandanlığı Camisi'nin temel atma merasiminde dua etmeleri ve ilk harcı koymaları için davet edildiği zaman cami mahallinde çekilen fotoğrafıdır

Üstad Bediüzzaman Said Nursî Hazretleri Isparta'daki askerî birlikler için inşa olunan cami-i şerîfin temeline ilk harcı koyarken

(Üstadımız Bediüzzaman Said Nursî Bu Müdafaayı İstanbul Mahkemesi'nde Okumuş ve Mahkemesi Beraatle Nihayet Bulmuştur.)

Gizli düşmanlarımız, bu Ramazan-ı Şerif'te, tekrar adliyeyi benim aleyhime sevk ettiler. Mesele de, bir gizli komünist komitesiyle alâkadardır.

Birisi: Bütün bütün kanun hilâfına olarak, beni tek başımla ve yalnız olarak kırda ve dağda otururken, üç silâhlı jandarma ile bir başçavuş yanıma gönderdiler, "Sen başına şapka giymiyorsun" diye, zorla beni karakola getirdiler. Ben de, adaleti hedef tutan bütün adliyelere söylüyorum ki:

Böyle beş vecihle kanunsuzluk edip kanun namına beş vecihle İslâm kanunlarını kıran adam, hakikî kanunsuzluk ile itham edilmek lâzım gelirken, onların o acip kanunsuzluğu ve bahanesiyle, iki seneden beri vicdanî azâp verdiklerinden, elbette mahkeme-i kübrâ-yı haşirde bunun cezasını çekeceklerdir.

Evet, otuz beş senedir münzevî olduğu hâlde hiç çarşı ve kasabalarda gezmeyen bir adamı, "Sen frenk serpuşunu giymiyorsun" diye itham etmeye, dünyada hangi kanun müsaade eder? Yirmi sekiz seneden beri beş vilâyet ve beş mahkeme ve beş vilâyetin zabıtaları onun başına ilişmedikleri hâlde, hususan bu defa İstanbul mahkeme-i âdilesinde yüzden ziyade polislerin gözleri önünde, hem iki ayda yaya olarak her yeri gezdiği hâlde hiçbir polis ilişmediği ve hem Mahkeme-i Temyiz "Bere yasak değil" diye karar verdiği, hem bütün kadınlar ve başı açık gezenler ve bütün askerî neferler ve vazifedar memurlar giymeye mecbur olmadıklarından ve giymesinde hiçbir maslahat bulunmadığından ve benim resmî bir vazifem olmadığından –ki resmî bir libastır– "Bereyi giyenler de mesul olmazlar." denildiği hâlde; hususan münzevî ve insanlar arasına girmeyen ve Ramazan-ı Şerif'in içinde böyle hilâf-ı kanun en çirkin bir şeyle ruhunu meşgul etmemek ve dünyayı hatırına getirmemek için has dostlarıyla dahi görüşmeyen, hattâ şiddetli hasta olduğu hâlde, ruhu ve kalbi vücuduyla meşgul olmamak için ilâçları almayan ve hekimleri çağırmayan bir adama şapka giydirmek, ecnebî papazlara benzetmek için ona teklif etmek ve adliye ile tehdit etmek, elbette zerre kadar vicdanı olan bundan nefret eder.

Meselâ, ona teklif eden demiş: "Ben emir kuluyum." Cebr-i keyfî kanunla emir olur mu ki, emir kuluyum desin? Evet, Kur'ân-ı Hakîm'de, yahudi ve

nasranîlere başta benzememek için ona dair âyet[1] olduğu gibi, يَا أَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا أَطِيعُوا اللهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ وَأُولِي الْأَمْرِ مِنْكُمْ[2] âyeti, ülü'l-emre itaati emreder. Allah ve Resûlünün itaatine zıt olmamak şartıyla, o itaatin emir kuluyum diye hareket edebilir. Hâlbuki bu meselede, an'ane-i İslâmiye kanunları hastalara şefkatle incitmemek, gariplere şefkat edip incitmemek, Allah için Kur'ân ve ilm-i imanîye hizmet edenlere zahmet vermemek ve incitmemek emrettiği hâlde, hususan münzevî, dünyayı terk etmiş bir adama ecnebî papazlarının serpuşunu teklif etmek, on vecihle değil, yüz vecihle kanuna muhalif ve İslâm'ın an'anevî kanunlarına karşı bir kanunsuzluktur ve keyfî bir emir hesabına o kudsî kanunları kırmaktır. Benim gibi kabir kapısında, gayet hasta, gayet ihtiyar, garip, fakir, münzevî, sünnet-i seniyyeye muhalefet etmemek için otuz beş seneden beri dünyayı terk eden bir adama bu tarz muameleler katiyen şek ve şüphe bırakmadı ki, komünist perdesi altında, anarşilik hesabına vatan ve millet ve İslâmiyet ve din aleyhinde müthiş bir sû-i kast eseri olduğu gibi, İslâmiyet'e ve vatana hizmete niyet eden ve müthiş haricî tahribata karşı cephe alan dindar meb'uslar ve demokratlara dahi büyük bir sû-i kasttır. Dindar meb'uslar dikkat etsinler, bu dehşetli suikasta karşı müdafaada beni yalnız bırakmasınlar.[3(Hâşiye)]

Ey mübarek müşfik ve muazzez Üstadımız Hazretleri,

Bu acip madde ve dinsizlik asrında, nazarlar kısalmış; kalbler, fenalıklar ve kötülüklerle dolmuş. Yalnız ve yalnız, Kur'ân-ı Hakîm'in bu zamandaki en hakikî ve kat'î tereşşuhâtı olan Risale-i Nur, o kısalmış nazarları, âdeta maddenin ruhuna nüfuz ettiriyor; o kötü kalblerin zindan gibi karanlık olan içini, nurla dolduruyor. Bunun için, bu asra "Nur asrı" denmesi münasiptir. .....

Risale-i Nur, beşeriyetin bu tamiri imkân olmayan yarasını uhrevî ilâçlarla tedavi ediyor.

---

1 Bkz.: Bakara sûresi, 2/104; En'âm sûresi, 6/14; Ra'd sûresi, 13/37; Câsiye sûresi, 45/18; Hadîd sûresi, 57/16.

2 "Ey iman edenler! Allah'a itaat edin. Resûlüne ve sizden olan ülü'l-emre de itaat edin." (Nisâ sûresi, 4/59)

3 (Hâşiye) Rus'un Başkumandanı kasten önünden üç defa geçtiği halde ayağa kalkmayan ve tenezzül etmeyen ve onun idam tehdidine karşı izzet-i İslâmiye'yi muhafaza için ona başını

Risale-i Nur ve onun harika müellifi siz mübarek Üstadımız, binlerce münevver gence halâskârlık vazifenizi yapmış ve yapmaktasınız. Bunun böyle olduğuna imanları kurtarılan bu âcizler canlı şahitleriz. Bu dehşetli asırda, materyalizmi, maddeciliği temelinden yıkan, mason ve komünistlerin bâtıl ideolojilerini bütün ilim ve idrak muvacehesinde zîr u zeber eden Risale-i Nur, okuyucularına –bu asrın talihli insanlarına– bu dünya ile, hattâ kâinatla bile değişilmez âb-ı hayatı, ebedîlik suyunu, yani beka âleminin bileti olan imanı bahşediyor.

Ey aziz ve mübarek Üstadımız! Bu kadar kıymetli bir hediyeyi bizlere veren siz Üstadımıza ne kadar hürmet ve muhabbet beslesek azdır. Siz kurtarıcı Üstadımızla Risale-i Nur talebeleri arasındaki bağ, ebedî bir bağlılıktır. Bunu hiçbir kuvvet çözemez. Hürmetle mübarek ellerinizden öper, dualarınızı beklerim.

Üniversite Nur talebeleri namına
Siyasal Bilgiler Fakültesi'nden
Ahmet Atak

---

eğmeyen; İstanbul'u istilâ eden İngiliz Başkumandanı'na ve onun vasıtasıyla fetva verenlere karşı, İslâmiyet şerefi için, idam tehdidine beş para ehemmiyet vermeyen ve "Tükürün zâlimlerin o hayasız yüzüne!" cümlesiyle ve matbuat lisanıyla karşılayan; ve Mustafa Kemal'in, elli meb'us içinde hiddetine ehemmiyet vermeyip, "Namaz kılmayan haindir." diyen ve Divan-ı Harb-i Örfî'nin dehşetli suâllerine karşı, "Şeriatın tek bir meselesine ruhumu feda etmeye hazırım!" deyip dalkavukluk etmeyen; ve yirmi sekiz sene, gâvurlara benzememek için inzivâyı ihtiyar eden bir İslâm fedaisi ve hakikat-i Kur'âniye'nin fedakâr hizmetkârına maslahatsız, kanunsuz denilse ki: "Sen yahudi ve hıristiyan papazlarına benzeyeceksin; onlar gibi başına şapka giyeceksin; bütün İslâm ulemâsının icmaına muhalefet edeceksin; yoksa ceza vereceğiz" denilse, elbette öyle herşeyini hakikat-i Kur'âniye'ye feda eden bir adam, değil dünyevî hapis veya ceza ve işkence, belki parça parça bıçakla kesilse, cehenneme de atılsa, kat'iyen, yüz ruhu da olsa, bütün tarihçe-i hayatının şehadetiyle, feda edecek!

Acaba, bu vatan ve dinin gizli düşmanlarının bu eşedd-i zulm-ü nemrudânelerine karşı, mânevî pek çok kuvveti bulunan bu fedakârın tahammülü ve maddî kuvvetle ve menfî cihette mukabele etmemesinin hikmeti nedir? İşte bunu, size ve umum ehl-i vicdana ilân ediyorum ki, yüzde on zındık dinsizin yüzünden doksan mâsuma zarar gelmemek için, bütün kuvvetiyle dahildeki emniyet ve âsâyişi muhafaza etmek için, Nur dersleriyle herkesin kalbine bir yasakçı bırakmak için, Kur'ân-ı Hakîm ona o dersi vermiş. Yoksa, bir günde yirmi sekiz senelik zâlim düşmanlarımdan intikamımı alabilirim! Onun içindir ki, âsâyişi, mâsumların hatırı için, muhafaza yolunda haysiyetini, şerefini tahkir edenlere karşı müdafaa etmiyor ve diyor ki: Ben, değil dünyevî hayatı, lüzum olsa âhiret hayatımı da millet-i İslâmiye hesabına feda edeceğim.

Said Nursî

(Bu mektup Samsun'da münteşir Büyük Cihad gazetesinde intişar etmiştir. Müfterilerin tahrikâtıyla Samsun'da muhakeme açılmasına sebep olmuştur. Muhakeme beraatle neticelenmiştir.)

Âlem-i İslâm'ın halâskârı, ehl-i imanın sertâcı, Risale-i Nur'un tercümanı Üstadımız Bediüzzaman Said Nursî Hazretleri'ne,

Bu defa dindar Demokratların delâletiyle Afyon Mahkemesince Risale-i Nur'un serbestiyetine, bütün risale, mektup ve mecmualarının suç mevzuu teşkil etmediğinden iadelerine karar verilmesini, senelerce evvel ilân ettiğiniz "Risale-i Nur benim değil, Kur'ân'ın malıdır; Kur'ân'ın feyzinden gelmiştir. Hiçbir kuvvet onu Anadolu'nun sinesinden koparıp atamayacaktır. Risale-i Nur Kur'ân'a bağlıdır; Kur'ân ise Arş-ı Âzamla bağlanmıştır. Kimin haddi var ki, onu oradan söküp atsın?" diye olan hakikatli beyanatınızın açık bir tezahürü ve bu ulvî hizmetinizin ilâhî ve Kur'ânî olduğunun parlak bir delili bilerek, bu beraat kararının âlem-i İslâm'ın ve bâhusus bu millet-i İslâmiye'nin saadetlerinin başlangıcı olması itibarıyla, başta, bütün varlığıyla bu zaferleri bekleyen ve Nur ailesine reis ve hakikatler deryasına kaptan tayin edilen ve zulmet-i küfürle tuğyan etmiş insanlığa hâdi ihsan olunan aziz, sevgili Üstadımız ve buna vesile olmakla ehl-i imanı kendilerine dost ve taraftar eyleyen dindar Demokratları ve âdil heyet-i hâkimeyi sonsuz minnetlerle tebrik eder ve arz ederiz ki:

Uzun senelerden beri terakki ve teâlîsi için çalıştığınız ve uğrunda fedâ-yı nefis ve can eylediğiniz hakikat-i Kur'âniye'nin bugün bütün bir memleket, bir millet çapında ehl-i imanın kalblerine sürurlar getirerek fevkalâde inkişafı, hizmetine memur kılındığınız ve bilfiil muvaffak olduğunuz kudsî dâvâ ve hizmetinizin ne kadar yüksek ve parlak olduğunu güneş gibi isbat ediyor.

Yirmi beş-otuz seneden beri bütün mânilere ve sıkıntılara rağmen bu kadar sabır ve metanetiniz ve Kur'ân'dan kalb-i münevverinize gelen Risale-i Nur'un neşri cihetinde bu kadar hizmet ve mücahedeleriniz, istikbalin nesillerine ve İslâm'ın kahraman mücahidlerine bir numûne-i iktida ve imtisâl oluyor. Kur'ân güneşinin sönmeyen nurları ve ebedî lem'aları olan Nur şuâlarıyla cehil ve dalâlet karanlıklarını izale ederek, milyonlar kalbleri o nurla nurlandırıp ehl-i imanı kendinize minnettar ettiniz. Bu vatan ve bu millet, bu tarih ve bu toprak, sizin bu hizmetinizi, bu fedakârlığınızı hiçbir zaman unutmayacaktır. Ebediyet âlemine göç eylediğinizde dahi sizin bu hizmetiniz bir çekirdek olup, ondan fışkıran bir şecere-i âliye her tarafı kaplayacak ve o

Nur ağacının etrafına toplanan büyük cemaatler ve Risale-i Nur'un yükselen ebedî şuaları, o hizmetinizi ilelebed ve daha parlak ve daha şâşaalı idame edecekler.

Siz, Risale-i Nur'un tercümanı haysiyetiyle ve bu iman hizmetinizin İslâm ufuklarında parlaması cihetiyle, bu asrın bir hidayet serdarısınız.

Kur'ân-ı Kerîm'in on dördüncü asr-ı Muhammedî'deki *(aleyhissalâtü vesselâm)* aziz dellâlı ve o müthiş zamanın müthiş zulümatına karşı nur-u Kur'ân'la mukabele eden büyük fedakârı ve Risale-i Nur'u yüz binler nüshalarını yüz binler talebelerinin kalemleriyle her tarafta neşredip dinsizliğe ve küfr-ü mutlaka karşı bir sedd-i Kur'ânî tesis eden muhteşem kahraman sevgili Üstadımız,

Âlemlere rahmetler ve saadetler getiren ve insanlığa selâmet ve teselliler bahşeden bu mukaddes hizmetinizde ehl-i imana zuhurunu müjde verip isbat ettiğiniz ve emareleri gözükmeye başlayan ve bütün kıtalara şâmil hâkimiyet-i İslâmiye'nin nurlu ve büyük bayramını bütün ruhumuzla tebrik eder, Cenab-ı Hak'tan uzun ömürlerinize dualar eder, ellerinizden tâzimle öperiz.

Ankara Üniversitesi Nur talebelerinden
İsmail, Salih, Atıf, Ahmet, Ziya, Mehmet, Abdullah

Üstad Said Nursî'nin Isparta'da İkametleri

1953 senesi yaz aylarında Üstad Emirdağ'dan Isparta'ya geldi. Isparta'da pek çok sadık talebeleri vardı. Daha evvel gönderdiği mektuplarında Isparta'yı taşıyla, toprağıyla mübarek olarak tavsif ediyor ve Risale-i Nur'un zuhuru ve intişarıyla vücut bulan mânevî hayatının idamesine en kuvvetli medar Isparta olduğunu beyan buyuruyordu. Filhakika, Isparta, Üstadın bu iltifatına lâyık olduğunu uzun senelerdeki hâdiselerin şehadetiyle isbat etmiş ve göstermiştir. Çünkü Risale-i Nur'un birinci medresesi ve telif yeri olan Barla, Isparta'nın bir nahiyesidir. Risale-i Nur'un büyük mecmuaları burada telif edilmiştir.

Risale-i Nur'u binler kalemlerle en korkulu zamanlarda yazıp neşredenler Isparta ve köylerindeki talebelerdir. Misal olarak Sav köyünü göstermek kâfidir. Üstad Kastamonu'da bulunduğu zaman, Isparta'nın yalnız Sav köyünde bin kadar kalem senelerce Nur'ları yazmış, çoğaltılmasında çalışmıştır.

Her birisi birer vilâyet kadar, belki daha ziyade Risale-i Nur'a alâka gösteren ve Nur'ların yayılmasında birer santral misillü çalışan Nur merkezleri Isparta'dadır. Gül ve Nur fabrikaları ve bunların etrafında medrese-i Nuriye şâkirtleri, Mübarekler Heyeti, hep Isparta vilâyeti dahilindedir.

Hem her birisi hizmet-i Kur'âniye itibarıyla birer kutup hükmünde olan Nur talebelerinin medâr-ı iftihar büyük kardeşleri de yine Ispartalıdırlar.

Hem Isparta adliyesi ve emniyeti daima Nur'lara insafla muamele etmiştir. Üstad, Isparta adliyesine çok defa dua etmiş, sair vilâyetlere bu noktada da Isparta'yı hüsn-ü misal göstermiştir.

Bu ve bu gibi sebepler tahtında, Üstad, âhir ömrünü Isparta'da geçirmek, ölümünü oradaki mübarek sâdık kardeşlerinin arasında karşılamak, mezarını Isparta'da Sav'da veya Barla'da vasiyet etmek üzere Isparta'ya geldi. Kira ile bir eve yerleşti. Yanında dört-beş talebesi vardı. Bu talebeleriyle Üstad, hususî dershane-i Nuriyesini vücuda getirmişti.

Isparta'daki Hayatından Muhtelif Safhalar[1(*)]

Mahkeme Safahatı

Afyon Mahkemesi tarafından kitaplar serbest bırakılmadan, Malatya hâdisesi münasebetiyle bazı vilâyet ve kasabalarda taharriler yapıldı, mahkemeler açıldı. Ezcümle: Mersin'de, Rize'de, Diyarbakır'da Nur'lar ve Nurcular aleyhine dâvâ açıldı; neticede mahkemeler beraat verdi. Birçok vilâyetlerde yapılan taharriler ve soruşturmalarla Nurcular aleyhine umumî bir dâvâ açılması için Isparta Müddeiumumiliği harekete geçti. Sekseni mütecaviz Nur talebesi hakkında iddianame hazırlandı ve dosya sorgu hâkimliğine tevdi edildi.

---

1 (*) Hazreti Üstadımız'ın son Isparta hayatının mühim bir hatırası, bir sahnesi ve bir levhası diyebileceğimiz bir ders dairesi var ki, nedense o çok muazzam ve büyük hakikat, buraya yazılmamış. O da: Yanında hizmetinde bulunan talebelere 1954 senesinin başından başlayarak Arabî "*Mesnevi-i Nûriye*"yi ve Arabî "*İşârâtü'l-İ'câz*"ı ders vermesidir. Ve o münasebetle ve muhtelif vesilelerle hayatının ayrı ayrı safhalarını beyanda bulunmasıdır. Bu derslerden sonra Hazreti Üstad, *Mesnevi-i Nûriye*'yi ve *İşârâtü'l-İ'câz*'ı tercüme etmesi için biraderleri Abdülmecid Efendi'ye göndermiştir. Hem Risâle-i Nur'un yeni harf ile Ankara'da ve sonra İstanbul'da matbaalarda tab edilmesi için neşredilecek kitaplar Isparta'da hazırlanmış, tashih edilmiş ve matbaalarda tab esnasında hem Ankara hem İstanbul'da tab edilen kitaplar tashih için forma forma Isparta'ya gönderilmiş ve öylece tab edilmiş. Ve bu Nur mecmuaları tab'dan sonra Hazreti Üstad'la beraber defalarca sabah dersleri halinde ve öğle ve ikindi dersleri olarak olunmuştur. Bütün mecmualar bu sürette meydana gelmiştir.

Emniyetin pek çok gizli mensupları, Nur talebeleri arasında dolaşmaya, her hareketlerini kontrola başladılar. Ankara, İstanbul, Adapazarı, Safranbolu, Karabük, Dinar, İnebolu, Van gibi yerlerde araştırmalar, sorgular yapıldı. Yapılan bütün tetkikât ve taharriler neticesi, vatan, millet aleyhinde zerre kadar bir hareket bulunmayıp, bilâkis her vatandaşın göğsünü iftiharla kabartacak ilmî, imanî, vatanî hizmetler, ahlâkî gayret ve faaliyetlerle hareket ettikleri, Risale-i Nur'u okumak, okutmak ve neşrine çalışmaktan başka bir gaye ve maksatları bulunmadığı anlaşılmasıyla; "Nurcularda suç bulamıyoruz, medâr-ı mesuliyet bir hareket ve faaliyetleri görülmemiştir" diye umumen kanaat getirildi. Bu soruşturmalar, Risale-i Nur'un hakkaniyetinin anlaşılmasına vesile oldu. Neticede Nur'ların beraatine karar verildi.

Urfa ve Diyarbakır'daki faal Nur talebeleri birer medrese-i Nuriye kurdular. Risale-i Nur'u her sınıf halktan, bilhassa talebelerden, gençlerden gelen cemaate okumak sûretiyle ilmî derslere başladılar. Bu zamanda pek ehemmiyetli olan talebe-i ulûmun şerefini ihya ettiler. Şark havalisinde büyük hizmet-i imaniye îfâ olundu. Bir aralık, Diyarbakır'da, orada Nur'larla imana ve Kur'ân'a hizmet eden faal bir Nur talebesi aleyhine dâvâ açıldı, beraatle neticelendi, müminlerin sürûr ve minnettarlığına vesile oldu.

Afyon'da da devam eden mahkeme neticelendi. 1956 tarihinde Risale-i Nur'u inceleyen Diyanet İşleri Müşavere Kurulu verdiği bir raporla, Risale-i Nur'un iman ve ahlâkî tekemmülâta hizmet hususundaki vasfını ilân etti. Afyon Mahkemesi de bu rapora istinaden, Risale-i Nur eserlerinin beraatine ve serbestiyetine karar verdi, hüküm kat'îleşti.

Afyon Mahkemesi'nin beraat kararından sonra, Isparta Sorgu Hâkimliği de men-i muhakeme kararı verdi. Böylece, Risale-i Nur, birçok adlî süzgeçlerden geçerek umumî ve küllî bir serbestiyet ve hüsn-ü kabule mazhar oldu.

Nur'ların Neşri

Anadolu'nun birçok yerlerinde Nur'lara hizmet devam etmekle beraber, bilhassa Ankara, İstanbul, Diyarbakır, Urfa medrese-i Nuriyeleri, yalnız bulundukları muhitte değil, çok geniş bir sahada hizmet-i imaniyede bulundular. Bu hizmetleri, yalnız bir kişi değil, bir merkez değil, yalnız mâlûm şahıslar değil, hizmet-i Kur'âniye olduğu için, pek çok vecihlerde, pek çok zatlar tarafından îfâ edildi. İsmi bilinmeyen nice halis talebeler, sadık müminler bu hizmet-i kudsiyede çalıştılar, nur-u Muhammedî'nin yayılmasına gayret ettiler.

Ankara'da, üniversiteli talebeler ve muhterem hamiyet-perver zatlar, Risale-i Nur mecmualarını matbaalarda tab ile her tarafa neşrine, bilhassa yeni harfle istifadeye muntazır kitlenin ellerine ulaşmasına çalıştılar. Risale-i Nur'un küllî neşriyatını gençliğin, mekteplilerin deruhte etmeleri, bu hususta büyük fedakârlık göstermeleri ise, bu millet ve vatan için büyük bir saadet oldu. Çünkü hiçbir şahsî menfaat talep etmeden ve yalnız rızâ-yı ilâhî için hareket etmeleri, onların, bu asîl milletin hakikî evlâtları olduğunu gösterdi.

Üstadın Barla'ya Gidişi

Üstad, Barla'dan yirmi küsür sene evvel ayrılmış ve o zamana kadar hiç gitmemişti. Barla ile, kendi Nurs köyünden ziyade alâkadardı. Çünkü hayat-ı mâneviyesi olan Risale-i Nur burada telif edilmeye başlamıştı. Kur'ân-ı Hakîm'in hidayet nurlarını temsil eden *Sözler* ve *Mektubat* ve *Lemeât-ı Nuriye* buradan etrafa yayılmıştı. Bu itibarla Barla, Risale-i Nur dershanesinin ilk merkezi idi.

Barla'daki hayatı gerçi nefiy ve inzivâ içinde ve tarassut altında geçmekle acı idi; fakat Risale-i Nur hakikatlerinin telif yeri olduğundan, Üstad'ın en tatlı ve şirin hayatı da yine Barla hayatıdır, denilebilir. *Bu defa Barla'ya nefiyle değil, hapisle değil, kendi rızasıyla ve serbest olarak gidiyordu.* Güzel bir bahar günü Barla'ya geldi. Barla'daki talebelerinin mühim bir kısmı Üstadı karşıladılar. Üstad, sekiz senelik ikâmetgahı olan medrese-i Nuriyesine yaklaşırken kendini tutamadı, mübarek gözlerinden yaşlar boşandı. Haşmetli çınar ağacı da âdetâ kendisini selâmlıyordu. Bir vakitler, yani Barla'da sekiz sene ikametten sonra Isparta'ya celbedilmişti. O zamanki gidişinde mübarek çınar ağacı Üstadı mânen teşyî etmiş, haşmetli kanatları olan dallarının Cenab-ı Hakka olan secdevâri ubûdiyetiyle Üstadı uğurlamıştı. Bu defa da yine uzun bir mufarakattan sonra tekrar Üstada kavuşmanın sürûru içinde Hâlık-ı Rahmân'a secde-i şükrana kapanıyordu. Üstad, o mübarek çınar ağacına sarılmış, yanındaki talebelerine ve ahaliye kendisini yalnız bırakmalarını söylemişti. Zaten gözyaşlarını tutamıyordu. Sonra, Nur dershanesi olan odasına girdi ve iki saat kadar kaldı. Hazin ağlayışı dışarıdan işitiliyordu.

Evet, şüphesiz rahmet-i ilâhiyenin nihayetsiz tecellîlerine mazhardı. Bir zamanlar Şarkî Anadolu'dan Isparta havalisine sürülmüştü. Isparta'dan da, dağlar arasındaki Barla nahiyesine nefyedilmişti. Burada ölüp gidecekti. Eski

tarihçe-i hayatının şehadetiyle, çok kahraman ve fedakâr olan bu zat, doğrudan doğruya Kur'ân-ı Hakîm'in hakikatlerini benimseyen, ferdî ve millî saadeti, İslâmiyet hakikatlerine sarılmakta gören ve bunu haykıran ve delâil-i akliye ile ilim meydanına çıkan bir kimse idi.

Üç devir geçirmiş, cebbar kumandanlara boyun eğmemiş, kudsî dâvâsından dönmemiş; yaralanmış, zehirlenmiş, ölmemiş; dağlar gibi hâdiselerin dalgalarından yılmamıştı.

Milletleri, kavimleri içine alan, zihniyet ve telâkkileri değiştiren asr-ı hâzırın cereyanları, bu zâtı Kur'ân ve iman dâvâsındaki yolundan çevirememişti. O, ruhundaki şecaat-i imaniye ile kat'î inanıyordu ki; dâvâ ettiği hakikat birgün milletçe benimsenecek, bir Said, binler, belki yüz binler Said olacak... İnsanlık camiasında neşrettiği hakâik-i imaniyenin fütuhatı ve inkişafı başlayacak ve âfâk-ı İslâm'ı saran zulmet bulutları Kur'ân'dan eline verilen bu meş'ale-i hidayetle dağıtılacak; ölmeye yüz tutmuş zannedilen iman ruhu yeniden canlanacak; canlara can katacak, mânen ölmeye yüz tutan millet-i İslâmiye'yi ihyâ edecek; âleme efendi olan İslâmiyet'in –biiznillâh– cihana efendiliğinin maddî mânevî mübeşşiri olacaktı.

İşte, bu kudsî hakikatin hâmili ve naşiri olan ve hakikatte bugünkü beşeriyetin medâr-ı iftiharı bulunan bu aziz zat, din düşmanlarının plânıyla –vaktiyle– bu beldeye gönderilmiş, Anadolu'dan tesis ettirilen rejimin aleyhinde bulunmasına, fiilî müdahalesine mümanaat olunmuştu. Heyhat! Esasen kendisi siyasetten çekilmişti; ehl-i dünyanın dünyasına karışmıyordu. O, istikbali nurlandıracak bir hakikatin telif ve neşrine çalışıyordu. Kâinatın sahibi ve hâdiselerin mutasarrıfı olan Allah, onun hâmisi, muîni ve yardımcısı idi.

İşte, otuz sene sonra tekrar Barla'ya döndüğü zaman, hizmet-i imaniyesinde nail olduğu büyük ikramları, inâyetleri düşünerek, müşâhede ederek mesrur oldu ve sürurundan ağlıyordu, secde-i şükrana varıyordu.

Hâl-i hazırda Üstad Isparta'da ikamet eder. Bazen Emirdağ'a, bazen Barla'ya gider. Buraları Risale-i Nur'un telif ve inkişaf merkezleri olduğu için ruhen çok alâkadardır. Hem, kendisi doksan yaşına yaklaştığı ve birçok defalar zehirlendiği için rahatsızdır. Hastalığı tarif edilmeyecek derecede ağırdır ve şiddetlidir. Ruhen, hissiyatı kuvvetli ve âlem, bâhusus âlem-i İslâm, bilhassa Risale-i Nur dairesi, vücud-u mânevîsi hükmünde olduğundan, her iki vücudundaki ıztırap şedittir. Gerçi talebelerinin duaları ve neşr-i envâr-ı imaniye o

ıztırabına bir merhem ve devâ ise de, yine de pek vâsi şefkati itibarıyla zaman zaman ıztırabı şiddetlenmektedir. Bu itibarla, tebdil-i havaya çok muhtaçtır. Bir yerde fazla kalamıyor. Tebdil-i havaya çıktığı zaman hastalığı kısmen azalıyor, rahat nefes alabiliyor.

Üstad, Risale-i Nur kesretle intişar ettiğinden ve her yerde pek çok Nur talebeleri mevcut olduğundan, halklarla konuşmayı tamamıyla terk etmiştir. "Risale-i Nur, benimle sohbetten on derece ziyade faydalıdır." deyip ziyaretçi de kabul etmemektedir. Hattâ yanındaki talebeleriyle dahi zaruret halinde konuşmaktadır.

Artık hayatının son safhasına geldiğini söylemekte, daima içinde yaşadığı ayı çıkarabileceğinden şüphe eder bir vaziyette ecelini beklemektedir. Nur'ların neşriyatından memnun ve müteşekkirdir. Millet ve devletçe İslâmiyet ve saadet yolunda atılan her adımı takdir ve tasviple karşılamakta, Hak yolunda yürüyen, İslâmî şeâiri ihya edenlere dua etmektedir. Aynı zamanda, âlem-i İslâm'ın maddeten ve mânen selâmet ve saadetini dilemekte ve bu yolda girişilen dahil ve hariçteki gayretlerden hadsiz derecede sevinç ve memnuniyet duymaktadır.

Risale-i Nur'u Kur'ân-ı Hakîm'in bu zamana mahsus bir mucizesi bilmekte, bu vatanı komünizm tehlikesinden Risale-i Nur'daki hakikat-i Kur'âniye muhafaza ettiğini beyan etmekte ve âlem-i İslâm'la hakikî kardeşliğe ve uhuvvete ve ittifaka medar olacağını, dünyevî ve uhrevî saadetimizin bu hakikate yapışmamızda bulunduğunu duyurmaktadır.

Risale-i Nur'un Anadolu'dan başka diğer müslüman memleketlerde yayılmasının elzem olduğu kanaatindedir. Siyasî gayret ve faaliyetlerden evvel, Risale-i Nur'un neşrolunmasının daha menfaattar olacağını ihbar etmektedir.

Bediüzzaman ve Risale-i Nur

Risale-i Nur Nedir ve Nasıl Bir Tefsirdir?

Kur'ân'ın hakikatlerini müspet ilim anlayışına uygun bir tarzda izah ve isbat eden Risale-i Nur Külliyatı, her insan için en mühim mesele olan "Ben neyim? Nereden geliyorum? Nereye gideceğim? Vazifem nedir? Bu mevcudat nereden gelip nereye gidiyorlar? Mahiyet ve hakikatleri nedir?" gibi suâllerin cevabını vâzıh ve kat'î bir şekilde, çekici bir üslûp ve güzel bir ifade ile beyan edip ruh ve akılları tenvir ve tatmin ediyor.

Yirminci asrın Kur'ân felsefesi olan bu eserler, bir taraftan teknik, fen ve sanat olarak maddiyatı, diğer taraftan iman ve ahlâk olarak mâneviyatı cami ve hâvi olacak Türk medeniyetinin, sadece maddiyata dayanan sair medeniyetleri geride bırakacağını da isbat ve ilân etmektedir.

Ecdadımızın bir zamanlar kalblerinde yerleşen iman ve itikat cihetiyle zemin yüzüde yüz mislinden ziyade devletlere, milletlere karşı imanından gelen bir kahramanlıkla mukabele etmesi, İslâmiyet ve kemâlât-ı mâneviyenin bayrağını Asya, Afrika ve yarı Avrupa'da gezdirmesi ve "Ölsem şehidim, öldürsem gaziyim." deyip ölümü gülerek karşılayarak, müteselsil düşman hâdisâta karşı dayanması gibi, milletçe medâr-ı iftihar âli seciyemizin bugün biz gençlerde inkişafı, vatan ve millet menfaati bakımından ve istikbalimizin selâmeti noktasından ne derece elzem olduğu mâlûmdur. Mutlaka her hareket ve hizmette maddî bir ücret ve şahsî menfaatler mülâhaza etmek, Türk'ün millî tarihinin şeref ve haysiyeti ile kabil-i telif olamaz. Bizler, ancak rızâ-yı ilâhî için çalışıyoruz. Bizzat hizmetinde bulunmakla aldığımız telezzüz, kardeş ve vatandaşlarımıza, İslâmiyet'e ve insaniyete yardımda bulunabilmek mazhariyetinden gelen ebedî hayatımıza ait sürur ve ümit, bizim bu babda aldığımız ve alacağımız yegâne hakikî mukabele ve ücrettir.

Risale-i Nur Nasıl Bir Tefsirdir?

Tefsir iki kısımdır:

Birisi: *Mâlûm* tefsirlerdir ki, Kur'ân'ın ibaresini ve kelime ve cümlelerin mânâlarını beyan ve izah ve isbat ederler.

İkinci kısım tefsir ise: Kur'ân'ın imanî olan hakikatlerini kuvvetli hüccetlerle beyan ve isbat ve izah etmektir. Bu kısmın çok ehemmiyeti var. Zahir mâlûm tefsirler, bu kısmı bazen mücmel bir tarzda dercediyorlar. Fakat Risale-i Nur, doğrudan doğruya bu ikinci kısmı esas tutmuş, emsâlsiz bir tarzda muannit filozofları da susturan bir mânevî tefsirdir.

Risale-i Nur, sübjektif nazariye ve mütalâalardan uzak bir şekilde, her asırda milyonlarca insana rehberlik yapan mukaddes kitabımız olan Kur'ân'ın hakikatlerini rasyonel ve objektif bir şekilde izah edip insaniyetin istifadesine arz edilen bir külliyattır.

Risale-i Nur, Kur'ân âyetlerinin nurlu bir tefsiri.. baştan başa iman ve tevhid hakikatleriyle müberhen.. her sınıf halkın anlayışına göre hazırlanmış.. müspet ilimlerle mücehhez.. vesveseli şüphecileri ikna ediyor.. en avâmdan en havassa kadar herkese hitap edip, en muannit filozofları dahi teslime mecbur ediyor.

Risale-i Nur, Nurlu bir külliyat.. yüz otuz eser.. büyüklü-küçüklü risaleler halinde.. asrın ihtiyaçlarına tam cevap verir.. aklı ve kalbi tatmin eder.. Kur'ân-ı Kerîm'in yirminci asırdaki –lafzî değil– mânevî tefsiri...

İspat ediyor, akla gelen bütün istifhamları.. zerreden güneşe kadar iman mertebelerini.. vahdâniyet-i ilâhiyeyi.. nübüvvetin hakikatini...

İspat ediyor, arz ve semâvâtın tabakatından, melâike ve ruh bahsinden, zamanın hakikatinden, haşir ve âhiretin vukuundan, cennet ve cehennemin varlığından, ölümün mahiyet-i asliyesinden ebedî saadet ve şekavetin menbaına kadar, akla gelen ve gelmeyen bütün imanî meseleleri en kat'î delillerle, aklen, mantıken, ilmen isbat ediyor. Pozitif ilimlerin müşevviki.. riyâzî meselelerden daha kat'î delillerle aklı ve kalbi ikna edip, merakları izale eden bir şaheser...

Az miktarda bastırılabilen, hiçbir ticarî gaye ve zihniyetle çalışılmayarak bayilere dahi verilmeyen bu eserlerin geliri, mütebaki eserlerin tab'ına hasredilecektir.

Büyük bir titizlik ve hassasiyetle üzerinde durduğumuz mühim bir husus da, Risale-i Nur'un lâyık ellere geçmesi ve onun hakikî fiyatı olarak en az yirmi beş kişinin istifade etmesinin temin edilmesidir.

Bu mânevî tefsir, *Sözler*, *Mektubat*, *Lem'alar*, *Şualar* diye dört büyük kısımdan müteşekkil olup, yekûnu yüz otuz risaledir.

Neşrinde çalışanlar

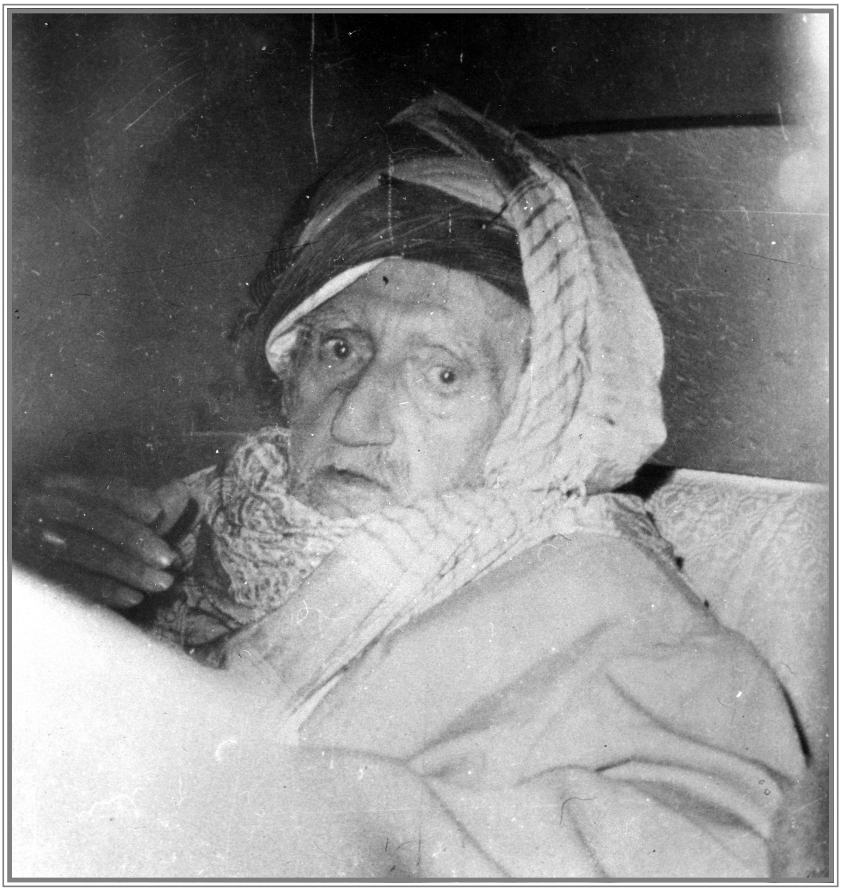

Üstad Bediüzzaman Said Nursî Hazretleri 1959'da İstanbul'a teşrif ettikleri zaman, araba içinde çekilen fotoğrafı.

Üstad Bediüzzaman Said Nursî Hazretleri 1959 yılında Ankara'ya teşrif ettikleri zaman misafir olarak kaldıkları otelden çıkarken

Konuşan Yalnız Hakikattir

Risale-i Nur'da isbat edilmiştir ki, bazen zulüm içinde adalet tecellî eder. Yani, insan bir sebeple bir haksızlığa, bir zulme mâruz kalır, başına bir felâket gelir, hapse de mahkûm olur, zindana da atılır. Bu sebep haksız olur. Bu hüküm bir zulüm olur. Fakat bu vâkıa adaletin tecellîsine bir vesile olur. Kader-i ilâhî başka bir sebepten dolayı cezaya, mahkûmiyete istihkak kesbetmiş olan o kimseyi bu defa bir zâlim eliyle cezaya çarptırır, felâkete düşürür. Bu, adalet-i ilâhînin bir nevi tecellîsidir.

Ben şimdi düşünüyorum. Yirmi sekiz senedir vilâyet vilâyet, kasaba kasaba dolaştırılıyorum. Mahkemeden mahkemeye sürükleniyorum. Bana bu zâlimane işkenceleri yapanların bana atfettikleri suç nedir? Dini siyasete âlet yapmak mı? Fakat bunu niçin tahakkuk ettiremiyorlar? Çünkü hakikat-i hâlde böyle bir şey yoktur.

Bir mahkeme aylarca, senelerce suç bulup da beni mahkûm etmeye uğraşıyor. O bırakıyor; diğer bir mahkeme aynı meseleden dolayı beni tekrar muhakeme altına alıyor. Bir müddet de o uğraşıyor, beni tazyik ediyor, türlü türlü işkencelere mâruz kılıyor. O da netice elde edemiyor, bırakıyor. Bu defa bir üçüncüsü yakama yapışıyor. Böylece musibetten musibete, felâketten felâkete sürüklenip gidiyorum. Yirmi sekiz sene ömrüm böyle geçti. Bana isnad ettikleri suçun aslı ve esası olmadığını nihayet kendileri de anladılar.

Onlar bu ithamı kasten mi yaptılar, yoksa bir vehme mi kapıldılar? İster kasıt olsun, ister vehim olsun, ben böyle bir suçla münasebet ve alâkam olmadığını kemâl-i kat'iyetle yakinen ve vicdanen biliyorum. Dini siyasete âlet edecek bir adam olmadığımı bütün insaf dünyası da biliyor. Hattâ beni bu suçla itham edenler de biliyorlar. O hâlde neden bana bu zulmü yapmakta ısrar edip durdular? Neden ben suçsuz ve mâsum olduğum hâlde böyle devamlı bir zulme, muannit bir işkenceye mâruz kaldım? Neden bu musibetlerden kurtulamadım? Bu ahvâl adalet-i ilâhiyeye muhalif düşmez mi?

Bir çeyrek asırdır bu suâllerin cevaplarını bulamıyordum. Bana zulüm ve işkence yaptıklarının hakikî sebebini şimdi anladım. Ben kemâl-i teessürle söylüyorum ki, benim suçum, hizmet-i Kur'âniyemi maddî ve mânevî terakkiyatıma, kemâlâtıma âlet yapmakmış.

Şimdi bunu anlıyorum, hissediyorum, Allah'a binlerle şükrediyorum ki, uzun seneler ihtiyarım haricinde olarak hizmet-i imaniyemi maddî ve mânevî kemâlât ve terakkiyatıma ve azaptan ve cehennemden kurtulmama ve hattâ saadet-i ebediyeme vesile yapmaklığıma, yahut herhangi bir maksada âlet yapmaklığıma mânevî gayet kuvvetli mânialar beni men ediyordu. Bu derunî hisler ve ilhamlar beni hayretler içinde bırakıyordu. Herkesin hoşlandığı mânevî makamatı ve uhrevî saadetleri a'mâl-i saliha ile kazanmak ve bu yola müteveccih olmak hem meşrû hakkı olduğu, hem de hiç kimseye hiçbir zararı bulunmadığı hâlde ben ruhen ve kalben men ediliyordum. Rızâ-yı ilâhîden başka fıtrî vazife-i ilmiyenin sevkiyle, yalnız ve yalnız imana hizmet hususu bana gösterildi. Çünkü şimdi bu zamanda hiçbir şeye âlet ve tâbi olmayan ve her gayenin fevkinde olan hakâik-i imaniyeyi fıtrî ubudiyetle, bilmeyenlere ve bilmek ihtiyacında olanlara tesirli bir sûrette bildirmek; bu keşmekeş dünyasında imanı kurtaracak ve muannitlere kat'î kanaat verecek bir tarzda, yani hiçbir şeye âlet olmayacak bir tarzda, bir Kur'ân dersi vermek lâzımdır ki, küfr-ü mutlakı ve mütemerrit ve inatçı dalâleti kırsın, herkese kat'î kanaat verebilsin. Bu kanaat de bu zamanda, bu şerait dahilinde, dinin hiçbir şahsî, uhrevî ve dünyevî, maddî ve mânevî bir şeye âlet edilmediğini bilmekle husule gelebilir.

Yoksa komitecilik ve cemiyetçilikten tevellüd eden dehşetli dinsizlik şahsiyet-i mâneviyesine karşı çıkan bir şahıs, en büyük mânevî bir mertebede bulunsa, yine vesveseleri bütün bütün izale edemez. Çünkü imana girmek isteyen muannidin nefsi ve enesi diyebilir ki: "O şahıs, dehâsıyla, harika makamıyla bizi kandırdı." Böyle der ve içinde şüphesi kalır.

Allah'a binlerce şükürler olsun ki, yirmi sekiz senedir dini siyasete âlet ithamı altında, kader-i ilâhî, ihtiyarım haricinde, dini hiçbir şahsî şeye âlet etmemek için beşerin zâlimâne eliyle mahz-ı adalet olarak beni tokatlıyor, ikaz ediyor; "Sakın" diyor, "iman hakikatini kendi şahsına âlet yapma-tâ ki, imana muhtaç olanlar anlasınlar ki, yalnız hakikat konuşuyor. Nefsin evhamı, şeytanın desiseleri kalmasın, sussun."

İşte, Nur Risalelerinin büyük denizlerin büyük dalgaları gibi gönüller üzerinde husule getirdiği heyecanın, kalblerde ve ruhlarda yaptığı tesirin sırrı budur, başka bir şey değildir. Risale-i Nur'un bahsettiği hakikatlerin aynını binlerce âlimler, yüz binlerce kitaplar daha belîğane neşrettikleri hâlde yine küfr-ü mutlakı durduramıyorlar. Küfr-ü mutlakla mücadelede bu kadar ağır şerait altında Risale-i Nur bir derece muvaffak oluyorsa, bunun sırrı işte budur.

Said yoktur. Said'in kudret ve ehliyeti de yoktur. Konuşan yalnız hakikattir, hakikat-i imaniyedir.

Madem ki nur-u hakikat, imana muhtaç gönüllerde tesirini yapıyor; bir Said değil, bin Said fedâ olsun. Yirmi sekiz sene çektiğim ezâ ve cefalar ve mâruz kaldığım işkenceler ve katlandığım musibetler hep helâl olsun. Bana zulmedenlere, beni kasaba kasaba dolaştıranlara, hakaret edenlere, türlü türlü ithamlarla mahkûm etmek isteyenlere, zindanlarda bana yer hazırlayanlara, hepsine hakkımı helâl ettim.

Âdil kadere de derim ki:

Ben senin bu şefkatli tokatlarına müstehak idim. Yoksa herkes gibi gayet meşrû ve zararsız olan bir yol tutarak şahsımı düşünseydim, maddî-mânevî füyûzât hislerimi feda etmeseydim, iman hizmetinde bu büyük mânevî kuvveti kaybedecektim. Ben maddî ve mânevî herşeyimi feda ettim, her musibete katlandım, her işkenceye sabrettim. Bu sayede hakikat-i imaniye her tarafa yayıldı. Bu sayede Nur mekteb-i irfanının yüz binlerce, belki de milyonlarca talebeleri yetişti. Artık bu yolda, hizmet-i imaniyede onlar devam edeceklerdir. Ve benim maddî ve mânevî herşeyden ferağat mesleğimden ayrılmayacaklardır. Yalnız ve yalnız Allah rızası için çalışacaklardır.

.....

Bize işkence edenler, bilmeyerek kader-i ilâhînin sırlarına, derin tecellîlerine akıl erdiremeyerek bizim dâvâmıza, hakikat-i imaniyenin inkişafına hizmet ettiler. Bizim vazifemiz onlar için yalnız hidayet temennisinden ibarettir.

Ben çok hastayım. Ne yazmaya, ne söylemeye tâkatim kalmadı. Belki de bunlar son sözlerim olur. Medresetü'z-Zehra'nın Risale-i Nur talebeleri bu vasiyetimi unutmasınlar.

Said Nursî

(İslâmiyet Düşmanlarının Yaptıkları Taarruz ve Hilâf-ı Hakikat Menfî Propagandalarına Mukabil Üniversite Nur Talebelerinin Bir Açıklamasıdır.)

Aziz, sıddık kardeşlerimiz,

İmtihan ve gazanız geçmiş olsun der, sizi tebrik ederiz. Risale-i Nur'un tahkikî iman dersleriyle iman mertebelerinde terakki ve teâli edip kuvvetli imanı elde eden Nur talebeleri için öyle taarruzlar, bir cihetten bir imtihandır ve kömürle elması tefrik eden bir mihenktir. Nur talebeleri için Allah'a iman, Peygambere ittibâ ve Kur'ân-ı Kerîm'le amelden dolayı hapisler bir medrese-i Yusufiyedir. Zulüm ve işkenceler, birer kamçı, birer perçindir. Kader-i ilâhî bize o hücumlarla işaret veriyor ki: "Haydi, durma, çalış!"

Kur'ân ve iman hizmeti uğrunda mahkemelerde konuşmak, Nur talebelerince bir dostu ile sohbet etmektir. Karakollara götürülüp getirilmek, çarşı pazara gidip gelmekten farksızdır. Kelepçeler, dinî cihâd-ı ekberin birer altın bileziğidirler. Beşerin zulmen mahkûm etmesi ise, hakikatte Hakk'ın beraat vereceğine bir delildir. Bütün öyle işkence ve zulümler, Nur talebeleri için birer şeref madalyasıdır. Ne mutlu ki, otuz seneden beri Nur talebeleri ağabeylerimiz, bu nimetlere mazhar olmuşlar. Maalesef bizlere ki, bizler bu şereflere nail olamadık ve olamayacağız da. Zira bunları kazandıran devir kapanmak üzeredir.

Risale-i Nur, bu vatan ve millete emniyet ve âsâyişi temin eden ve kalblere birer yasakçı bırakan imanî bir eserdir. İslâmiyet düşmanlarının tahrikâtıyla olan müteaddit mahkemelerde Risale-i Nur'a beraatler verilmiş. Temyiz Mahkemesi ittifakla beraat kararını tasdik ederek Risale-i Nur dâvâsı kaziyye-i muhkeme halini almıştır. Yirmi beş mahkeme de "Risale-i Nur'da suç bulamıyoruz." diye karar vermiştir. Otuz seneden beri yüz binlerle Nur talebelerinin bir tek vukuatı görülmemiştir. Bunun için, Risale-i Nur'un neşrine mâni olmaya çalışanlar, emniyet ve âsâyişin düşmanı ve vatan ve millet haini anarşistlerin hesabına bilerek veya bilmeyerek çalışanlardır.

Risale-i Nur'a ilişen hükûmet değildir; çünkü emniyet ve zabıta anlamış ki, Bediüzzaman ve Nur talebelerinde siyasî bir gaye yoktur. Bunların meşguliyeti, sadece iman ve İslâmiyet'tir. İşte o gizli din düşmanlarının taarruzları karşısında Nur talebeleri, Risale-i Nur'daki tahkikî iman derslerinin verdiği

iman kuvvetiyle metin, salâbetli ve mağlûp edilmez bir hizbü'l-Kur'ân ve fethedilmez bir kale halindedirler. Din düşmanları tarafından hücumlar oldukça, Nur talebelerinin Risale-i Nur'a ve Üstadlarına olan sadakat ve sebat ve faaliyetleri ziyadeleşir, perçinleşir. Bir talebesi, Üstadımıza şöyle yazmış:

"Ey benim aziz kahraman Üstadım! Muarızlarımız arttıkça kuvvetimiz çoğalıyor. Rabb-i Rahîmimize hadsiz şükürler olsun."

Evet, o bir zamanlar ki, karanlıklı, zulümatlı ve eşedd-i zulüm ve istibdad-ı mutlak devrinde herkes susturulmuş; fakat tek bir kimse susmamış ve susturulamamış. Bu yektâ ve nadir kimse olan Bediüzzaman'ın talebeleri de mağlûp edilememişlerdir…

Nur talebeleri, evvelâ kendi imanlarını kurtarmak, bununla beraber din kardeşlerinin de imanlarını kurtarmak için Kur'ân-ı Hakîm'in yüksek ve parlak bir tefsiri olan Risale-i Nur'u okumuşlar ve okutmuşlardır. İmanlarını kurtarmaya çalıştıkları ve rızâ-yı ilâhi için Kur'ân'a ve imana Risale-i Nur'la hizmet ettikleri sırada mâruz kaldıkları hücum ve taarruzlara hiç ehemmiyet vermeyerek, o gizli din düşmanlarının tasallutlarını, saldırışlarını kendileri için iman ve Kur'ân hesabına bir kamçı ve bir teşvikçi hükmüne geçtiğine kanaat getirmişlerdir. Otuz senelik bu nevi hâdisâtın ve bu nevi tesiratın neticeleri, bu millet-i İslâmiye muvacehesinde meydandadır.

İşte, Risale-i Nur'un yeni ve müştâk talebeleri olan kardeşlerimiz! Sizler de böyle bir Üstadın ve böyle bir eserin talebeleri olduğunuzdan, sizlerin de bu semerelere ve meyvelere mazhar olup Nur'lara daha ziyade sarılarak, hararet ve iştiyakınız daha fazla ziyadeleşmiş olarak Nur'ları sebat ve sadakatle okumak derecesine nail olacağınızdan, hem sizleri ruh u canımızla tebrik ediyoruz. Hem sizlere binler selâm ve dualar edip dualarınızı bekliyoruz.

Nur'lara olan taarruzların bir zararı olsa, yirmi faydası vardır. Elbette yirmi kazanca karşı bir zarar, hiç hükmündedir. Taarruzlar ancak ve ancak Nurun neşriyat ve fütuhatının genişlemesine, inkişafına sebeptir ve millet-i İslâmiye nazarında itimat ve emniyet kazanmasına medardır. Risale-i Nur'un Anadolu genişliğinde ve âlem-i İslâm vüs'atinde, ve Avrupa ve Amerika çapındaki maddî ve mânevî tesirat ve fütuhatına ve neşriyatına şahit olan İslâmiyet düşmanları, yine bazı taarruzlar yapmışlar. Aldığımız haberlere göre, bu taarruzlardan sonra, hususan şark vilâyetlerinde, eskisine nazaran Nurun fütuhatı on gün içinde on misli fazlalaşmış. Hem böylelikle halkın nazar-ı dikkati Risale-i

Nur'a ve Üstadımıza çevrilmiş, uyuyanlar uyanmış, tembeller harekete gelmiş, ihtiyatsızlar ihtiyata muvaffak olmuşlardır. Bu acı taarruzlar gelip geçici olmakla beraber, sırf bir korku ve evham yaymak kastıyla yapılan vesileler ve desiseli manevralardır. Ahmak din düşmanları güya Nur talebelerini korkutmak sevdasıyla resmî kimseleri aldatıp tahrik ve âlet etmeye çalışıyorlar. Acaba o gafiller bilmiyorlar mı ki, bizler Nur'un talebeleriyiz? Dinsizlerin, masonların, komünistlerin mâhiyeti gayet derecede zayıftır. Zahiren kuvvetli gibi görünmeleri, serseri bir çocuğun bir haneyi bir kibritle mahvetmesi gibi tahribatla iş görmelerindendir. Evet, onlar son derece zayıftırlar; çünkü bir serçe kuşu kadar iktidarı olmayan kendi varlıklarına güvenirler. Hem son derece zillet, meskenet ve aşağılık içindedirler; çünkü insanlara kul-köle olup, onlara mürailik, riyâkârlık ve dalkavukluk ediyorlar. Ehl-i iman ise, hususan tahkikî iman ile imanı inkişaf edenler, kavîdirler, muazzezdirler. Onların her biri bir abd-i aziz ve bir abd-i küllîdirler; çünkü onlar, bir Kadîr-i Zülcelâl'e ve bir Hakîm-i Zülkemâl'e ve bir Hâlık-ı Kâinat'a ve bir [1] رَبُّ السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضِ 'a ve bir [2] وَهُوَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ 'e ibadet ederler, kulluk ederler... O'na intisap ederler, hem istinat ederler.

Bu gizli din düşmanları ve münafıklar çoktandır anladılar ki, Nur talebelerinin kefenleri boyunlarındadır. Onları Risale-i Nur'dan ve Üstadlarından ayırmak kabil değildir. Bunun için şeytanî plânlarını, desiselerini değiştirdiler. Bir zayıf damarlarından veya sâfiyetlerinden istifade ederiz fikriyle aldatmak yolunu tuttular. O münafıklar veya o münafıkların adamları veya adamlarına aldanmış olanlar dost sûretine girerek, bazen de talebe şekline girerek derler ve dedirtirler ki: "Bu da İslâmiyet'e hizmettir; bu da onlarla mücadeledir. Şu mâlûmatı elde edersen, Risale-i Nur'a daha iyi hizmet edersin. Bu da büyük eserdir." gibi birtakım kandırışlarla, sırf o Nur talebesinin Nur'larla olan meşguliyet ve hizmetini yavaş yavaş azaltmakla ve başka şeylere nazarını çevirip, nihayet Risale-i Nur'a çalışmaya vakit bırakmamak gibi tuzaklara düşürmeye çalışıyorlar. Veyahut da maaş, servet, mevki, şöhret gibi şeylerle aldatmaya veya korkutmakla hizmetten vazgeçirmeye gayret ediyorlar.

Risale-i Nur, dikkatle okuyan kimseye öyle bir fikrî, ruhî, kalbî intibah ve uyanıklık veriyor ki, bütün böyle aldatmalar, bizi Risale-i Nur'a şiddetle sevk

---

1 "Göklerin ve yerin Rabbi" (Ra'd sûresi, 13/16; İsrâ sûresi, 17/102; Kehf sûresi, 18/14; Meryem sûresi, 19/65; ...)

2 "Allah herşeye kâdirdir." (Mâide sûresi, 5/120; Hûd sûresi, 11/4; Rûm sûresi, 30/50; ...)

ve teşvik ve o dessas münafıkların maksatlarının tam aksine olarak bir tesir ve bir netice hâsıl ediyor. Fesübhanallah! Hattâ öyle Nur talebeleri meydana gelmektedir ki, asıl halis niyet ve kudsî gayeden sonra –bir sebep olarak da– münafıkların mezkûr plânlarının inadına, rağmına dünyayı terk edip kendini Risale-i Nur'a vakfediyor ve Üstadımızın dediği gibi diyorlar: *"Zaman, İslâmiyet fedaisi olmak zamanıdır."* اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ هٰذَا مِنْ فَضْلِ رَبِّي[1]

Bizim hizmet-i imaniyeye nazaran cam parçaları hükmündeki siyasetle alâkamız yoktur. Diyanet Riyâseti ehl-i vukuf raporunda, "Risale-i Nur kitaplarında siyaseti alâkadar eden mevzular yoktur." demiştir. Hattâ o zaman, yine Afyon Savcısı da iddianamesinde, "Bediüzzaman ve talebelerinin faaliyeti siyasî değildir." diye hükmetmiştir. Evet, Risale-i Nur şâkirtlerinin meşgul olduğu vazife, en muazzam olan mesail-i dünyeviyeden daha büyüktür. Siyasetle uğraşmaya vaktimiz yoktur. Yüz elimiz de olsa, ancak Nura kâfi gelir. Amerika, İngiliz kadar servetimiz de olsa, yine imanı kurtarmak dâvâsına hasredeceğiz. Hem birtakım siyasî işlerle veya bir takım bâtıl cereyanlarla ve fikirlerle uğraşmaya zamanımız yoktur. Ömrümüz kısadır, vaktimiz dardır. Üstadımızın dediği gibi, *"Fena şeylerle meşguliyet fena tesir eder, fena iz bırakır."* Hususan böyle bir asırda *"Bâtılı iyice tasvir etmek sâfi zihinleri idlâldir."* Evet, menfilikleri öğrenerek mücadele edeceğim gibi saf bir niyetle başlayıp menfî şeylerle meşgul ola ola dinî bağları ve dinî salâbet ve sadakati eski haline nazaran gevşemiş olanlar olmuştur.

Risale-i Nur, nuru yerleştirerek zulmeti izale ediyor, yok ediyor. İyiyi öğreterek, fenayı fark ve tefrik ettiriyor ve vazgeçiriyor. Hakikati ders vermekle bâtıldan kurtarıyor ve bâtıldan mahfuz kılıyor.

Hülâsa-yı kelâm: Biz, ancak Nur'larla meşgulüz. Biz mücevherat-ı Kur'âniye ile iştigal ediyoruz. Bizler, Kur'ân'ın kâinat vüs'atindeki elmas gibi hakikatlerine çalışıyoruz. Bizler ancak bâkîye hizmet ediyoruz. Bizler fâni şeylere emek sarf etmeyiz. Bizim Risale-i Nur'la olan hizmet-i imaniyemiz, başka şeylerle iştigalimize ihtiyaç bırakmıyor, herşeye kâfi geliyor.

Elhâsıl: Üstadımız Bediüzzaman'la ve Risale-i Nur'la mücadele eden insafsız gizli din düşmanları, acz-i mutlakla ebede kadar mağlûbiyettedirler. Bediüzzaman ve Risale-i Nur ise, ebediyen muzaffer ve muvaffaktır. Şahsı çürütmeye çalışmakla Risale-i Nur çürütülemez. Zira, Risale-i Nur, bizatihî

---

[1] Allah'a hamdolsun; bu Rabbimin ihsanıdır.

hüccet ve burhandır. Onu ve onun müellifini çürütmeye çalışanlar, çürümeye mahkûm olmuşlardır. Numûnesi, tarih muvacehesinde meydandadır. Ve hem de çürüyeceklerdir. Risale-i Nur'daki yüksek hakikat, Risale-i Nur'u ebede kadar payidar kılacaktır.

Evet, Nur talebeleri ağırceza mahkemelerinde demişler ki: "Bizi Üstadımız Bediüzzaman'dan ve Risale-i Nur'dan ve bizi bizden ayıracak hiçbir beşerî kuvvet yoktur." Evet, o münafıkların atomları dahi bu hususta âcizdir. Farz-ı muhâl yapabilseler, hattâ cesedimizi öldürseler de, ruhumuz selâmet ve saadetle ebediyete gidecektir. Hem Üstadımızın "*Mektubat"* mecmuasında dediği gibi deriz: *"Birimiz dünyada, birimiz âhirette, birimiz şarkta, birimiz garpta, birimiz şimalde, birimiz cenupta olsak, biz yine birbirimizle beraberiz."*

Üstadımız hiçbir mânevî makam iddia etmiyor. Başkaları tarafından kendine verilen büyük ve müstesna payeleri reddediyor. Fakat onun hâl ve ahvâli, fiiliyat ve harekâtı onun kim olduğunu anlamaya ve isbata kâfidir. Evet, Bediüzzaman'ın, ve Risale-i Nur'un Kur'ân, iman ve İslâmiyet hizmetine mâni olabilmek için, dünyayı elinde tutup çevirecek bir kuvvet lâzımdır.

Hazreti Üstadımızın idam plânlarıyla sevk edildiği mahkemedeki müdafaatlarından, "*Büyük Müdafaat"* kitabından bazı cümleler:

"Risale-i Nur talebeleri başkalarına benzemez, onlarla uğraşılmaz, onlar mağlûp olmazlar. Risale-i Nur, Kur'ân'ın malıdır. Kur'ân-ı Hakîm'den süzülmüştür. Kur'ân ise, Arşı ferşle bağlayan bir zincir-i nuranîdir. Kimin haddi var ki buna el uzatsın? Risale-i Nur, bu Anadolu'nun sinesine yerleşmiştir; hiçbir kuvvet onu söküp atamayacaktır."

Meşhur ve harikulâde bir eser olan *Âyetü'l-Kübrâ* risalesinden:

"Risale-i Nur, yalnız cüz'î bir tahribatı ve bir küçük hâneyi tâmir etmiyor; belki küllî bir tahribatı ve İslâmiyet'i içine alan ve dağlar büyüklüğünde taşları bulunan bir muhit kaleyi tamir ediyor. Ve yalnız hususî bir kalbi ve has bir vicdanı ıslaha çalışmıyor; belki bin seneden beri tedarik ve teraküm eden müfsit âletlerle dehşetli rahnelenen kalb-i umumîyi ve efkâr-ı âmmeyi ve umumun ve bâhusus avâm-ı müminînin istinatgâhları olan İslâmî esasların ve cereyanların ve şeâirlerin kısmen kırılmasıyla bozulmaya yüz tutan vicdan-ı umumiyeyi, Kur'ân'ın i'câzıyla ve geniş yaralarını, Kur'ân'ın ve imanın ilâçlarıyla tedavi etmeye çalışıyor. Elbette, böyle küllî ve dehşetli rahnelere ve yaralara hakkalyakîn derecesinde, dağlar

kuvvetinde hüccetler, cihazlar ve binler tiryak hâsiyetinde mücerreb ilâçlar ve hadsiz edviyeler bulunmak gerektir. İşte bu zamanda, Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyânın i'câz-ı mânevisinden çıkan Risale-i Nur o vazifeyi görmekle beraber; imanın hadsiz mertebelerinde terakkiyat ve inkişafata medar olmuştur ve olmaktadır!.."

Aziz kardeşlerimiz,

Yüzlerce ulemânın susturulduğu ve dinî neşriyatın yaptırılmadığı ve Kur'ân'ın hakikatlerini beyan ve tebliğ etmeye dinen muvazzaf oldukları hâlde cebren yaptırılmadığı ve din adamlarının imha edilmesi gibi dehşetli ve tarihin görmediği bir hengâmda, Kur'ân ve iman ve İslâmiyet'i yıkmak plânlarının tatbik edildiği en müthiş bir devirde ve küfr-ü mutlakın ve dinsizliğin en azgın bir zamanında Bediüzzaman Said Nursî, Kur'ân ve iman ve İslâmiyet'in fedakâr ve pervasız bir müdafii ve muhafızı olarak cihad-ı diniye meydanında yegâne şahıs olarak görülmüştür. Evet, Bediüzzaman, devletlere, milletlere mukabil, değil yalnız bir yerdeki firavunlara, bütün Avrupa dinsizliğine karşı tek başıyla meydan okumuş ve okuyor. Ve Kur'ân hakikatlerini eşedd-i zulüm ve istibdad-ı mutlak içerisinde neşrediyor. *"Vazifemiz çalışmaktır. Bizi galip etmek, mağlûp etmek, muvaffak etmek ve Nur'ları kabul ettirmek Cenab-ı Hakka aittir. Biz, vazife-i ilâhiyeye karışmayız."* demiş ve tarihte misline rastlanmayan zulüm ve işkenceler içerisinde çok zalimâne muameleler görmüş ve kapısında jandarma ve polis bekletilmek sûretiyle Cuma namazına dahi gitmekten men edilmiş ve bütün bu tarihî faciaları kapatmak ve kimseye işittirmemek için de sıkı bir takyidat altına alınmıştır.

İşte, böyle ağır şartlar içerisinde Risale-i Nur'u Hazreti Üstadımız inâyet-i ilâhiye ile telif edip, ekserisini Kur'ân harfleriyle ve el yazısıyla neşretmiştir. Böylelikle –aynı zamanda– Kur'ân hattını da muhafaza etmiş ve yüz binlerle müslüman Türk gençleri Risale-i Nur'u okuyabilmek için mukaddes kitabımız olan Kur'ân'ın yazısını öğrenmek nimet ve şerefine nail olmuşlardır. Üstadımız, mâlik olduğu kuvvet-i iman ve ihlâs-ı tamme ile, hakâik-i Kur'âniye ve imaniyeyi avâm ve havas talebelerinin umumunun istifade edebileceği ve asrın anlayışına uygun yepyeni bir tarz-ı beyanla ifade ve izhar etmiştir. Böylece, Risale-i Nur gibi tap taze ve parlak ve yüksek bir tefsir-i Kur'âniyi inâyet-i Hakla meydana getirmiştir.

Bu hârikulâde eserlerdir ki, bu vatan ve milleti dinsizlik ve komünistlikten muhafaza etmiştir. Hem şeâir-i İslâmiye'nin cebren kaldırıldığı ceberut

devrinde, dünya hatırı için kendini mecbur zannederek o kudsî şeâirden fedakârlık yapanların ve din zararına hareket edenlerin ve İslâmiyet'e muhalif fetvalara ve bid'alara mecbur edilenlerin çokluğu zamanında Bediüzzaman, ne lisân-ı hâlinde, ne lisân-ı kalinde ve ne de fiiliyatında o kadar zulümler çektiği ve idamlarla tehdit edildiği hâlde, en küçük bir değişiklik bile yapmamıştır. Bilâkis, *"Ecel birdir, tagayyür etmez. Ölüm, bu âlem-i fenadan âlem-i bekaya ve âlem-i nura gitmek için bir terhistir."* deyip mücadeleye atılmış; bid'aları tanıtan ve durduran ve şeâir-i İslâmiye'yi muhafaza eden ve sünnet-i seniyyeyi ihyâ eden eserleri perde altında otuz seneden beri neşretmiş ve muhitinde, âdeta devr-i saadetin bir cilvesini yaşatmıştır. Bir sünnet-i seniyyeye muhalif hareket etmemek için, işkenceli bir inzivâyı ihtiyar etmiştir. Otuz seneden beri milyonlara hükmeden dinsiz ve emsâlsiz bir istibdad-ı mutlak, Bediüzzaman'ı hiçbir cihetten hiçbir vakit hükmü altına alamamış, bilâkis zalim müstebitler ona mağlûp olmuşlardır.

Risale-i Nur, taklidî imanı tahkikî imana çevirip –imanı kuvvetlendirip– iki cihanın saadetini kazandırıp, hüsn-ü hâtimeyi netice verir. En büyük dinsiz filozofları da ilzam etmiştir. Risale-i Nur'un bir hususiyeti de şudur ki: Diğer mütekellimîne muhalif olarak, ehl-i dalâletin menfiliklerini zikretmeden, yalnız müsbeti ders vererek, yara yapmaksızın tedavi etmesidir. Bu itibarla, bu zamanda Risale-i Nur, vehim ve vesveseleri mahvediyor; akla gelen suâlleri, istifhamları, nefsi ilzam, kalbi ikna ederek cevaplandırıyor.

Risale-i Nur, hem aklı, hem kalbi tenvir eder, nurlandırır; hem nefsi musahhar eder. Bunun içindir ki, yalnız akılla giden ehl-i mektep ve ehl-i felsefe, ve kalb yoluyla giden ehl-i tasavvuf, Risale-i Nur'a sarılıyorlar. Ve ehl-i mektep ve felsefe anlıyorlar ki, hakikî münevverlik, akıl ve kalp nurunun mezciyle kabildir. Yalnız akılla gitmek, aklı göze indiriyor. Bu hâl ise, bir kanadı kırık olanın mahkûm olduğu sukutu netice veriyor. İhlâslı, hâlis ehl-i tasavvuf idrak ediyor ki, demek zaman eski zaman değildir; böyle bir zamanda, hem kalble, hem akılla bizi hakikat yolunda götürecek ve hakikate vâsıl edecek Kur'ânî bir yol lâzımdır ki, biz "zülcenâheyn" olabilelim.[1(Hâşiye)] İntibaha gelmiş olan ehl-i medrese vâkıf oluyorlar ki, eski zamanda medrese usulüyle on beş senede

1 (Hâşiye) Yetmiş-seksen senelik bir seyr-u sülukle kutbiyete ve gavsiyete erişen pek ender zatların bir noktaya kadar gidip "Burası müntehâdır, ilerisine gidilmez." dedikleri mertebeleri, Bediüzzaman, Kur'ân'dan bulduğu bir yolla, ilimle daha ilerisine gittiğini, Arabî *"Mesnevî-i Nuriye"* mecmuasını mütâlaa eden zatlar söylüyorlar. Büyük bir şaheser olan bu Arabî eseri mütalâa eden o müdakkik ehl-i ilim, "Bu eserdeki çok derin ve pek ince ve gayet derecede yüksek hakikatlerden ne kadar istifade edebilsek bize kârdır." diyorlar.

elde edilebilen imanî ve İslâmî netice, bu zamanda, Risale-i Nur'la on beş haftada elde edilebiliyor. Üstadımız buyuruyorlar ki: *"Bir sene Risale-i Nur derslerini anlayarak ve kabul ederek okuyan kimse, bu zamanın mühim ve hakikatli bir âlimi olabilir."*

Risale-i Nur, Resûl-i Ekrem *(aleyhissalâtü vesselâm)* Efendimiz'in nuranî meşrebini ve Sahabe-i Kirâm'ın âlî seciyesini beyan eden bir nur ve feyiz hazinesidir. İşte bu mezkûr vaziyet, bugünkü dünyaya tap taze, nuranî bir hayat ve yepyeni bir veçhe vererek şu hakikati gösteriyor ki: Çoktandır birbirine muarız zannedilen ehl-i mekteple ehl-i medreseyi ve ehl-i tekkeyi, Risale-i Nur tevhid ve telif ediyor. Hem de, muaraza halinde olan şarkla garbı barıştırıyor. İttihad-ı İslâm'ı meydana getirmek için çalışan ehl-i İslâm'a yegâne çarenin Risale-i Nur olduğu, mütehassıs zatlar tarafından kabul ve tasdik edilmektedir. Hem, bugünkü dünyadaki ihtilâfları halledecek olan, aklen, fikren terakki etmiş yirminci asır insanlarına hak ve hakikati anlatabilecek yepyeni bir ilmî keşfiyatı ve bir teceddüdü Amerika'da, Avrupa'da, hususan Almanya'da taharrî eden cereyanlar meydana gelmiş; eğer idrak edebilirler ve görebilirlerse, işte Risale-i Nur Külliyatı... Nitekim bu hakikatin idrak edilmeye başlandığını gösteren emareler, bahtiyar Alman milleti içinde görülmektedir.[1(Hâşiye)]

Eski zaman garp filozoflarının çözemedikleri ve yeni zaman filozoflarının da, "Felsefe henüz bunu halledememiştir." dedikleri düğümler, Risale-i Nur'da, Kur'ân'ın feyziyle keşif ve halledilerek aklen ve mantıken isbat edilmiştir. Şarkın dâhî hükemâlarının kırk sayfada anlatmaya çalıştıkları müşküller, Risale-i Nur'un bir sayfasında veciz bir şekilde ifade edilmiştir.

Bediüzzaman'ın 1935 senesinde idam edilmek üzere verildiği Ağırceza Mahkemesi'ndeki müdafaatından bir-iki cümle: *"Risale-i Nur, sönmez, söndürülemez. Risale-i Nur, söndürülmek için üflendikçe parlayan bir nurdur. Risale-i Nur, tılsım-ı kâinatın muammasını keşif ve halleden bir keşşaftır."*

Hem, haşr-i cismanî meselesinde, hükemâdan İbni Sina gibi meşhur bir dâhinin, "Haşir naklîdir, iman ederiz; akıl bu yolda gidemez."[2] dediği bir hakikat, Risale-i Nur'da, hem umumun istifade edebileceği emsâlsiz bir tarzda, Kur'ân'ın feyziyle, aklen isbat edilmiştir.

---

1 (Hâşiye) Avrupa'da Hıristiyanlar içinde bir tek kasabada altmış beş adet sarıklı genç Nur talebesinin çıkması, bunun bir numûnesidir.

2 Bkz.: el-Gazâlî, *el-İktisâd fi'l-i'tikad* s.210-213; İbni Haldun, *Mukaddime* 2/1254.

Dalâlet-alûd Avrupa filizoflarının ve sapkın talebelerinin bazı müteşabih âyât-ı kerîme ve ehadîs-i şerifenin zâhirî mânâlarını anlamayarak yaptıkları kasıtlı itirazlara, Risale-i Nur'da aklen, mantıken cevaplar verilerek, o âyetlerin ve o hadislerin birer mucize oldukları isbat edilmiştir. Böylelikle de, bu zamanda fen ve felsefeden gelen dalâlet ve şüpheleri Risale-i Nur kökünden kesmiştir. Risale-i Nur bunu yaparken de müspet bir usul takip etmiştir.

Risale-i Nur, fevkalâde müstesna bir edebî üstünlüğe mâliktir. En meşhur eserlerle bile kabil-i kıyas olmayan ve başlı başına bir hususiyeti haiz olan üslûbunda yüksek bir belâgat, fesahat ve selâset ve îcaz vardır. Hattâ Bediüzzaman'ın eserlerini âlem-i İslâm'ın ısrarla arzu etmesiyle Arapçaya tercüme ettirmek için büyük İslâm âlimlerine *"Asâ-yı Mûsâ"* mecmuası götürüldüğü vakit, okumuşlar ve demişlerdir ki: "Bediüzzaman'ın eserlerini ancak kendisi tercüme edebilir. Risale-i Nur'daki yüksek belâgati ve misilsiz olan fesahat ve îcâzı tercümede muhafaza etmekten ve onun ilmini ihata etmekten âciziz." Bu sûretle o yüksek âlimler, Üstadımızın faziletini ve Risale-i Nur'un kemâlâtını göstermişlerdir.

Bediüzzaman, eserlerinde, hemen bütün büyük müellif ve ediplerden farklı olarak, lafızdan ziyade mânâya ehemmiyet vermiştir. Mânâyı lafza feda etmemiş; lafzı mânâya feda etmiştir. Üslûpta okuyucunun bir nevi hevesini nazara almamış, hakikati ve mânâyı esas tutmuştur. Vücuda elbiseyi yaparken vücuttan kesmemiş, elbiseden kesmiştir. Risale-i Nur'daki aklı, kalbi, ruhu ve vicdanı celbeden ve hakikate râm eden o ilâhî câzibedendir ki; çoluğu-çocuğu, genci-ihtiyarı, avâmı-havassı o Nura koşuyorlar ve o câzibedar Nurun pervanesi oluyorlar. Bu hakikatin parlak bir misali olarak, geniş bir talebe kütlesi, az zamanda din düşmanlarını titreten bir hale gelmiştir.

Risale-i Nur'un her cihetten olduğu gibi edebî cihetten de kıymet ve ehemmiyetini ifade etmek, ediplerin, hususan bizlerin bin derece haddinden uzaktır. Bu hususta karınca kararınca olan sönük, fakat samimî ve hakikatli ifadelerimiz, Risale-i Nur'dan gördüğümüz azîm istifadeye mukabil sonsuz bir minnet ve şükranımızın ifadesinden ibarettir. Yoksa, bu mevzularda sahib-i salâhiyet ve sahib-i ihtisas, ancak ve ancak Risale-i Nur'un kendi müellifi olabilir.

Risale-i Nur, bu asrın ihtiyacına tam cevap veren yegâne tefsir-i Kur'ânî olduğu, enaniyetini Hakka feda eden fazilet-perver, İslâm uleması tarafından tasdik ve fevkalâde bir şekilde takdir ve tahsin edilmiş ve edilmektedir. Elli sene evvel Bediüzzaman Said Nursî'nin telifatındaki hususiyetler ve bir bahr-i umman gibi onun ilmî dehâsıdır ki, Mısır matbuatında "Bediüzzaman, Fatînü'l-asr'dır." diye yüksek ehl-i ilme hüküm verdirmiştir.

Bediüzzaman, mukabelesiz hediye kabul etmemeyi düstur-u hayat edindiği düşmanlarınca da tasdik edilerek, İslâmiyet düşmanlarının ehl-i ilme yaptığı ithamı, bu düsturuyla fiilen tekzîb; ve ilmin hiçbir şeye âlet olmadığını yine fiiliyatı ile isbat etmiştir. Ulemâ-yı İslâm'ın şeref ve haysiyetini ve izzet-i İslâmiye ve izzet-i diniyeyi, en zalim ve hunhar hükümdarlar karşısında bile muhafaza ve müdafaa etmiştir. Aç kaldığı zamanlarda dahi, hayatı boyunca olan istiğnâ kaidesini bozmamış ve *"İktisat ve kanaat iki büyük hazinedir; bunların bereketi bana kâfidir."* diyerek halklardan istiğnâ etmiş ve etmektedir.

Bediüzzaman Said Nursî'nin senelerden beri hapisten hapse, zindandan zindana atılması ve menfâdan menfâya sürülmesi.. ve kendisine daima tazyikler ve şiddetli zulüm ve dehşetli işkenceler yapılması.. ve on yedi defa zehir verilmesi.. bir günde bir aylık azaplar çektirilmesi.. kendisinin ve Risale-i Nur Külliyatının hakkaniyet ve sıdkına birer canlı mühür ve birer parlak delildir. Meselâ, Hindistan'da sormuşlar: "Bediüzzaman nasıl bir kimsedir?" Cevaben denilmiş ki: "Hasta, garip, fakir, mazlum, hediye ve sadakaları kabul etmeyen ve hâlen de çekmekte olduğu o kadar zulümlere rağmen altmış senedir dâvâsından vazgeçmeyen bir ihtiyardır." Onlar da, "Öyleyse o hakikat söylüyor ve küfr-ü mutlaka, dinsizlere, zındıklara boyun eğmiyor, riyâkârlık etmiyor, dalkavukluk yapmıyor ve Kur'ân ve İslâmiyet'e tesirli ve küllî bir hizmet yapıyor ki, onlar da ona zulmetmişler" demişler.

Üstadımız Bediüzzaman hakkında, takdirkâr ve fazilet-perver zatların takdirleri bir senâdan ibaret değildir, bir vâkıadır, fiiliyat ve icraatının belki yüzden birisini kısaca âcizane ve noksan bir tarzda nakletmektir. Hem bu mevzuda Risale-i Nur talebelerinin takdirkâr makale, mektup ve fıkraları bir medih değildir; belki Üstadımızın dinî hizmetini hedef tutan, şahsına taarruz eden vicdansız ve insafsız din düşmanlarına karşı müspet bir müdafaadır.[1](Hâşiye)

---

1 (Hâşiye) İns ve cin şeytanları ve dinsizlerin bir desisesi de budur ki: Bazen derler ve dedirtirler: "Üstadınız şahsına kıymet vermiyor; siz ise onun hakkında takdirkâr mektuplar yazıp, Üstadınızın rızasına uygun hareket etmiyorsunuz." İşte onlar, Risale-i Nur ve Üstadımızı İslâmiyet düşmanlarına karşı müspet ve nezih bir tarzda müdafaa etmekten men etmek için safdillik damarlarından istifade ile böyle bir fikir ve muğâlata ile Nur talebelerini aldatmaya, iğfal etmeye çalışırlar. Evet, Üstadımız Bediüzzaman, ihlâsının iktizası olarak şahsına kıymet vermeyebilir; bu hal, Üstadımızdaki yüksek bir kemalât ve âlî bir seciyenin timsâlidir. O, şahsına ne kadar kıymet vermiyorsa, bizim onda milyarlar derece fazla kıymet ve ehemmiyeti görmemiz, basiret ve insaniyetin muktezasıdır. Bir lütf-u ilâhîdir. Zira Risale-i Nur gibi parlak bir tefsir-i Kur'ân olan şaheser, onun varlığından meydana gelmiş ve fışkırmıştır. Öyle bir eserin müellifiyle yalnız bugünkü âlem-i İslâm değil, yalnız asr-ı hazır beşeriyeti değil, nesl-i âtideki milyarlar kimsenin hayat ve memat dâvâsı Risale-i Nur'la alâkadardır…

Böyle olduğu hâlde Üstadımız öyle zatların ve Risale-i Nur talebelerinin hakikatli takdir ve beyanlarına karşı hiddetlenerek, çok defa da hatırlarını kırarak der ki: *"Zaman şahıs zamanı değil, şahs-ı mânevî zamanıdır. Risale-i Nur'da şahıs yok, şahs-ı mânevî var. Ben bir hiçim. Risale-i Nur, Kur'ân'ın malıdır, Kur'ân'dan süzülmüştür. Şeref ve hüsün Kur'ân'ındır. Şahsımla Risale-i Nur iltibas edilmiş. Meziyet, Risale-i Nur'a aittir. Risale-i Nur'un neşrindeki harika muvaffakiyet ise, Risale-i Nur talebelerine aittir. Yalnız şu kadar var ki, şiddetli ihtiyacıma binaen Cenab-ı Hak, Kur'ân-ı Hakîm'den bana ilâç ve tiryakları ihsan etti; ben de kaleme aldım. Her nasılsa, bu zamanda birinci tercümanlık vazifesi bana düşmüş. Ben de Risale-i Nur'un talebesiyim. Bir risaleyi şimdiye kadar yüz defa okuduğum hâlde yine okumaya muhtaç oluyorum. Ben sizlerin ders arkadaşınızım."* der.

Bediüzzaman Said Nursî'nin cihanşümûl Kur'ân ve iman ve İslâmiyet hizmetindeki müstesna muvaffakiyet ve zaferinin ve Risale-i Nur'daki kuvvetli tesiratın sırrı, kendisinin ihlâs-ı etemmi kazanmış olmasıdır. Yani, yalnız ve yalnız rızâ-yı ilâhîyi esas maksat edinmiştir. Bu hususta, *"Mesleğimizin esası, âzamî ihlâs ve terk-i enaniyettir. İhlâslı bir dirhem amel, ihlâssız yüz batman amele müreccahtır. İnsanların maddî mânevî hediyelerinden hürmet ve teveccüh-ü âmmeden, şöhretten şiddetle kaçıyorum"* der. Ziyaretçi kabul etmemesinin bir hikmeti de bu sır olsa gerek. Hem ihlâsa verdiği gayet fazla ehemmiyet, yüz otuz parça eserinden yalnız *"İhlâs Risalesi"*nin başına, *"Lâakal her on beş günde bir defa okunmalıdır."* kaydını koymasından da anlaşılıyor. *"Büyük Mahkeme Müdafaatı"* kitabında, *"Risale-i Nur, değil dünyaya, kâinata da âlet edilemez; gayemiz rızâ-yı ilâhîdir."* demiştir.

İşte bu sırr-ı ihlâstandır ki, İmam Gazâli *(radiyallâhu anh)* gibi en meşhur İslâm hükemâlarının eserlerini tetebbu eden muhakkik ve müdakkik bir ehl-i ilim diyor ki:

"Risale-i Nur'dan okuduğum bir sayfanın bana verdiği istifade, diğer eserlerin on sayfasından daha fazladır."

Felsefî eserlerle meşgul bir muallim:

"Ben, bu kadar senedir ilmî ve felsefî eserlerle iştigal ettim. Risale-i Nur kadar beni ikna eden ve garp eserlerinden ve felsefeden aldığım yaraları tedavi eden ve bu zamanın ihtiyacına tam cevap veren bir eseri görmedim."

Bir edebiyatçı:

"Benim aklım nursuz, kalbim mümindi. Risale-i Nur, hem aklımı, hem kalbimi tenvir ve nefsimi ilzam etti. Beni, cehennemî bir azaptan kurtardı."

Bir doktor:

"Risale-i Nur'dan istifadeye başladığım günü, hayata gözlerimi açtığım gün olarak biliyorum."

Bahtiyar bir üniversiteli:

"Üstadımıza ve Risale-i Nur'a ait bir mektubu, İstanbul'un bir yerinden bir yerine götürmek gibi bir hizmeti, meb'usluğa tercih ederim."

Otuz sene evvel, ihlâslı ve faziletli ihtiyar bir ehl-i tasavvuf, Lütfü isminde bir genci göstererek: "Bu Nur talebesi benden ileridir." demiştir ki, bunlar binler itiraflardan birer numûnedir.

Yine bu azîm sırr-ı ihlâsa binaendir ki, Risale-i Nur talebeleri, iman ve İslâmiyet hizmetinde ağır şartlar ve kayıtlar ve tahdidatlar içinde muvaffak oluyorlar ve hayatlarını Risale-i Nur'a ve Üstadlarına vakfetmişler. Risale-i Nur'u, sermaye-i ömür ve gaye-i hayat edinmişlerdir. Risale-i Nur dâvâsı rızâ-yı ilâhî dâvâsı olduğu içindir ki, hamiyet-i İslâmiye'ye mâlik mümtaz avukatlar, Risale-i Nur'un fahrî avukatı olmak ve dindar hakperest mücahit muharrirler, dünyayı istilâ edecek Nur'un ilânında hissedar olmak şeref ve nimetine mazhar olmuşlardır. Risale-i Nur'un neşriyat ve fütuhatı ve tesiratı, sessiz, büyük bir ihtişamla muhteşem bir bahar mevsiminde intişar eden mevcudat gibidir.

İşte, ey Risale-i Nur gibi hadsiz hamd ü senâlara şâyeste olan bir nimet-i azîmeye nail olan Nur kardeşlerimiz! Böyle bir dâhî-yi âzamın, böyle bir mütefekkir-i ekberin, böyle bir müellif-i İslâm'ın ve ulûm-u evvelîn ve'l-âhirîne vâkıf böyle bir allâme-i asrın, böyle bir mücahid-i ekberin, böyle bir sahib-i zühd ve takvânın, hakâik-i imaniyenin varlığında âdetâ tecessüm eden böyle bir abd-i küllînin, rızâ-yı ilâhîden başka hiçbir şeye iltifat etmeyen ve âzamî ihlâsın mazharı olan böyle bir tilmiz-i Kur'ân ve hâdim-i İslâm'ın ve *"Bir ferdin imanını kurtarmak için cehenneme de atılmaya hazırım."* diyen böyle bir halâskâr-ı imanın ve idam için sevk edildiği Divan-ı Harb-i Örfî'de "Sen de mürtecisin" ithamına karşı, "Eğer meşrûtiyet bir fırkanın istibdadından ibaret ise, bütün ins ve cin şahit olsun ki ben mürteciyim. Bin ruhum da olsa, Kur'ân'ın bir tek meselesine hepsini feda etmeye hazırım!" diyen ve beraatinden sonra

da, teşekkür etmeyerek, Bayezid Meydanı'ndaki kalabalıkta: "Yaşasın zalimler için cehennem! Yaşasın zalimler için cehennem!" diye bağırarak ilerleyen ve imha plânıyla verildiği mahkemelerde yirmi dört sene evvel "Ey mülhidler! Ey zındıklar! Said, elli bin nefer kuvvetinde demişsiniz. Yanlışsınız; Kur'ân'a ve imana hizmetim cihetiyle elli bin değil, elli milyon kuvvetindeyim! Titreyiniz, haddiniz varsa ilişiniz!", "Benim ölümüm sizin başınızda bomba gibi patlayıp, başınızı dağıtacaktır. Toprağa atılan bir tohumun yüzer sümbüller vermesi gibi, bir Said yerine yüzler Said size o yüksek hakikati haykıracaktır." ve on beş sene evvel, "Saçlarım adedince başlarım bulunsa, her gün biri kesilse, bu hizmet-i imaniyeden çekilmem!" ve "Dünyayı başıma ateş yapsanız, hakikat-i Kur'âniye'ye feda olan bu başı zındıkaya eğmem!" diyen ve elli sene evvel âlem-i İslâm'ı sömüren sömürgeci cebbar ve zalim bir imparatorluğa karşı, "Tükürün o zalimlerin hayâsız yüzüne!" diye matbuat lisanıyla cevap veren ve Büyük Millet Meclisi'nde, Reis'e: "Kâinatta en yüksek hakikat imandır. İmandan sonra namazdır. Namaz kılmayan haindir; hainin hükmü merduttur. Cenab-ı Hak, Kur'ân-ı Kerîm'inde, yüz yerde edâsını emrettiği namazdan daha büyük bir hakikat olsaydı, imandan sonra onu emrederdi." diyen ve yazdığı bir beyannameden sonra Meclis'te cemaatle namaz kılınmasına başlanan ve Birinci Cihan Harbi'nde gönüllü alay kumandanı olarak esir düştüğü Rusya'da Moskof Çarlığına karşı izzet-i İslâmiye'yi muhafaza edip, kurşuna dizileceği hengâmda "Âhirete gitmek için bana bir pasaport lâzımdı." diye ölümü istihkar eden böyle nimet-i uzmâsına mukabil canımızı da feda etsek, ömrümüzü de ona vakfetsek, zulümden zulme de sürüklensek, ömrümüzün nihayetine kadar şükran secdesinden de kalkmasak, bize yine ucuzdur.

Üstadımız sık sık der ki: *"Mesleğimiz müsbettir; menfî hareketten Kur'ân bizi men ediyor."*

Ey seyyid-i senedimiz! Ey ruhumuzun ruhu, kalbimizin kalbi, canımızın canı, cânânımız, sertâcımız, sevgili Üstadımız Efendimiz! Madem bize menfî harekete izin vermiyorsun. Öyleyse biz de rahmet-i ilâhiyeden niyaz ederek ahdediyoruz ki, din düşmanlığı ile Üstadımıza zulmeden o gaddar, insafsız zalimlerden intikamımızı şöylece alacağız: Risale-i Nur'u ölünceye kadar mütemadiyen okuyacağız ve neşrinde sebat ve sadakatla hizmet edeceğiz. Onu altın mürekkeplerle yazacağız, inşaallah.

Üniversite Nur talebeleri

Üstad'ın Ziyaretçilere Dair Bir Mektubu

Umum dostlarıma, hususan ziyaretçilere dair bir özrümü beyan etmeye mecbur oldum:

Ekser hayatım inzivâda geçtiği gibi, otuz-kırk senedir tarassut ve taarruza mâruz kaldığımdan, zaruretsiz sohbet etmekten çekinip tevahhuş ediyorum. Hem eskiden beri maddî ve mânevî hediyeler bana ağır geliyordu. Hem şimdi ziyaretçiler, dostlar çoğalmış, hem mânevî mukabele lâzım gelmiş. Şimdi maddî bir lokma hediye beni hasta ettiği gibi, mânevî bir hediye olan ziyaret etmek, görüşmek, hususan başka yerlerden musafaha için zahmet edip gelmek ziyareti dahi, ehemmiyetli bir hediye-i mâneviyedir. Ona mukabele edemiyorum. Hem de ucuz değil. Mânen pahalıdır. Ben kendimi o hürmete lâyık görmüyorum. Mânen mukabele de edemiyorum. Onun için şimdilik aynen maddî hediye gibi, bir ihsan olarak, bana mânevî hediye gibi olan sohbetten –zaruret olmadan– men edildim. Bazı beni hasta eder; maddî hediyenin tam mukabilini vermediğim vakit beni hasta ettiği gibi. Onun için hatırınız kırılmasın, gücenmeyiniz.

Risale-i Nur'u okumak, on defa benimle görüşmekten daha kârlıdır. Zaten benimle görüşmek âhiret, iman, Kur'ân hesabınadır. Dünya ile alâkamı kestiğim için, dünya hesabına görüşmek mânâsızdır. Âhiret, iman, Kur'ân için ise, Risale-i Nur daha bana ihtiyaç bırakmamış. Hususan Tarihçe-i Hayat'taki mektuplar... Hattâ hizmetimdeki has kardeşlerimle de zaruret olmadan görüşemiyorum. Yalnız bazı Risale-i Nur'un fütuhatına ve neşriyatına ait bazı kimseler için görüşmek istesem, o zaman görüşmek caiz olabilir. Ve bana sıkıntı vermez.

Bu noktayı bilmeyen ziyarete gelenlere haber veriyorum ki, birkaç senedir ceridelerle ilân etmişim ki, benimle görüşmek isteyenleri, hususan uzak yerden gelerek görüşmeden gidenleri hususî dualarıma dâhil ediyorum. Her sabah da dua ediyorum. Onun için de gücenmesinler.

Said Nursî

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1]

اَلسَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكَاتُهُ أَبَدًا دَائِمًا[2]

Gayet şiddetli hasta Üstadımıza mühim, resmî bir zattan bir mektup geldi. Diyor ki: "*Tarihçe-i Hayat*'ın neşrolunmaması için eski partinin mühim adamları, büyük bir tâvizle eski partinin bazı memurlarını bu hatâya sevk etmişler…"

Üstadımız da dedi ki: "Bu *Tarihçe-i Hayat*'ın en mühim kısmı üç defa *Sebilürreşad* tarafından, dört defa da otuz-kırk seneden beri hem eski harf, hem yeni harfle neşredilmiş ve içindeki müdafaat parçaları da müteaddit mahkemelerin huzurunda okunmuş ve resmen de neşredilmiş. Yeni olarak, Medine-i Münevvere gibi hariç yerlerden bir-iki âlim zatın, izah ve teşekkür nevinden birkaç hakikatli mektupları var. Onun için mahkemelerin resmen bunlara ilişecek hiçbir ciheti yok.

Sâniyen: Risale-i Nur, kırk-elli senede bütün ehl-i siyasetin tazyikatı altında tek başına âlem-i İslâm'da harika bir tarzda neşrolduğu hâlde, şimdi milyonlar nâşirleri varken, değil eski bir parti, dünya toplansa ona karşı bir sed çekemez, mümkün değil. Belki bir ilânnâme hükmüne geçer. Onun için, Nur talebeleri müteessir olmasınlar…

Sâlisen: Hem eski partinin bana karşı zulümlerini helâl ettiğim, hem Kur'ân'ın bir kanun-u esasiyesi olan وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ أُخْرٰى[3] yani, *"Birisinin hatâsı ile başkası, partisi, akrabası mesul olmaz, olamaz"* diye, hem Anadolu, hem vilâyet-i şarkıyede Risale-i Nur'la neşredildiği sebebiyle, âsayişe tam kuvvetli bir tarzda hizmet edilmiş. Demek bir mânevî zabıta hükmünde, herkesin kalbinde bir yasakçı bırakıyor. Bu noktaya binaen, Risale-i Nur eski partinin dört-beş hatâsını yüz derece ziyadeleştirmeye mânidir. Yüzde beş adamın hatâsını doksan beşe de verip yirmi otuz derece ziyadeleştirmemiş. Onun için umum o partinin ekserisi iktidar partisi kadar Risale-i Nur'a minnettar olmak lâzımdır. Çünkü bu dersi, bu kanun-u esasiye-i Kur'âniye'yi Risale-i Nur ders vermeseydi, o beş adamın hatâsı binler adamı da hatâkâr yapardı.

---

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

2 Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi; sonsuza kadar sürekli üzerinize olsun.

3 En'âm sûresi, 6/164; İsrâ sûresi, 17/15; Fâtır sûresi, 35/18; Zümer sûresi, 39/7; Necm sûresi, 53/38.

Râbian: Katiyen tahakkuk etmiş ki, Risale-i Nur hariçten hücum eden küfr-ü mutlaka karşı bu milleti ve âlem-i İslâmiyet'i muhafaza edecek Kur'ân-ı Hakîm'in mucize-i mâneviyesinden bir derstir ki, dinsiz filozoflardan hiçbirisi ona karşı mukabele çaresi bulamadılar. Katiyen haber aldık ki: Hariçte bazı yerde bir milyon gençler "Müsalemet-i umumiyeyi temin edecek Risale-i Nur'dur" demişler. Sulh-u umumî taraftarı Almanya ve Amerika gibi bazı ecnebîlerin de Risale-i Nur'u tercümeye başladığını haber aldık.

Hâmisen: Eğer resmî adamlar bazı yeni kanunlara yanlış mânâlar verip bir-iki satırına ilişseler, benim bedelime deyiniz ki: "Bir adamın hatâsıyla yirmi bin komşusu cezalandırılır mı, hapsedilir mi? Dünyada böyle hükmeden hiçbir kanun var mı?"

İşte her sayfası yirmi satır olan beş yüz sayfalık bir kitabın bir satırında bir adama şiddetli tokat vurmuşsa, evvelâ, isim muayyen değil, orada mesuliyet yok... Şayet olsa da, sansür gibi o satır silinir. O kitabı müsâdere etmek, on bin adamı hapse sokmak gibi kâinatta işitilmemiş bir kanunsuzluk, bir zulüm olduğu gibi, öteki yirmi bin satırlar şimdiye kadar yirmi bin adamın imanını kuvvetlendirdiği cihetle, yirmi bin hasene ve iyilik olduğundan, elbette o hatâyı ve seyyieyi affettirir.

Ben şiddetli hasta olmasaydım daha konuşacaktım. Siz hizmetkârlarım tashih ve ıslah edersiniz. Hattâ münasip görseniz, mânen polislerin bir vazifesini gören Risale-i Nur'un âsayiş hizmetinde polislere büyük bir kuvvet olan derslerine polisler herkesten ziyade taraftar olmak lâzım gelirken, şimdi resmen taharri memuru sûretinde, polislik aleyhinde olan bu hizmeti polislere vermeye ruhum razı değil. Onlara umumen hakkımı helâl ettiğimi söylersiniz.

Sâdisen: Şiddetli bir teessüfle, leyle-i Miraç vaktinde Mirac-ı Şerif, şuhûr-u selâse hürmetine vesile beklerken, *Tarihçe-i Hayat* hasebiyle taharrî hâdisesi şiddetli bir keder verdi. "Sadaka belâyı def eder"[1] mealindeki hadis-i sahihin hükmüyle, Risale-i Nur Anadolu için belâları def eder bir sadaka hükmüne geçtiği, ona beraatler ve serbestiyetler verildiği zaman belâların def edilmesi, ona hücum edildiği zaman belâların gelmesi yüz hâdisesi var ki, bazen zelzele ve fırtınalarla kaydedildiği gibi, bu defa da hayatımda görmediğim tahtessıfır on sekiz dereceye yakın bir soğuk, taarruz ve taharrînin aynı vaktinde geldi.

---

1 Bkz.: Hatîb el-Bağdâdî, *Târîhu Bağdâd* 8/207; el-Münâvî, *Feyzu'l-kadîr* 4/236; el-Aclûnî, *Keşfü'l-hafâ* 2/30.

Üstadımız şiddetli hastalığından fazla konuşamadı. Hasta halinde hizmetkârına dedi: "Merak etmemeleri için berâ-yı mâlûmat bazı dostlara ve bazı resmî zatlara gönderirsiniz."

Şiddetli hasta Üstadımızın
Hizmetkârı

Evet, hizmetkârımın yazdığı doğrudur.

Said Nursî

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1]

اَلسَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكَاتُهُ[2]

Muhterem Üstadımız,

Mücahede-i mâneviyenize ve sabr-ı cemilinize mükâfaten Cenab-ı Hak tarafından ihsan buyurulan kudsî iman dâvânızın tahakkukunu, Risale-i Nur'un serbest intişarı ile idrak etmiş bulunuyoruz. Senelerden beri devam edegelen bu kudsî dâvâ, bu ideal ve bu çetin mücadele, zaferle neticelenmiş, Hakk'ın istediği olmuş, gönlümüzün emel ve arzusu yerine gelmiş, iman küfre galebe ederek zulmet perdeleri çatır çatır yırtılarak âfâk-ı cihan, Nur'un parlak ziyası ile aydınlanmıştır. Bu neticeye ve bu zafere ulaşmak, iman nimetinin sonsuz saadetine kavuşmak ve dolayısıyla da Hakk'a yaklaşmak bahtiyarlığını bizlere, Türk milletine ve belki bütün insanlığa bahşeden Risale-i Nur bu muazzam ve korkunç imansızlık savaşının kurtarıcı atomu olmuş, ruhlarımızı tamir, kalblerimizi takviye, gönüllerimizi fetheylemiştir. Bu bakımdan minnet ve şükranlarımızı sevgili ve muazzez Üstadımıza arz ederken, asırlık ömr-ü mübareklerinizin geçirdiği hayat safhalarının her ânı mücadele, mücahede, işkence, eziyet, zulüm, menfâ dolu korkunç bir devrin çile ve ıztıraplarıyla geçmesine rağmen, azminizin, sadakatinizin, ferâgat ve cesaretinizin ve nihayet o çelikten daha kuvvetli iman ve şuurunuzun, hülâsa, İslâmiyet'i anlayışta, insaniyeti kavrayışta, içte ve dışta örnek insan oluşunuzun ve bilhassa Risale-i Nur Külliyatı'nızın insanlık âlemi üzerine bıraktığı tesir, aksettirdiği mânâ ile daima izinizden, yolunuzdan gidecek

---

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

2 Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi üzerinize olsun.

olan, giden, gitmeye azmeden milyonlarca Nur talebeleri size meclûb, size müteşekkirdirler.

Muhterem Üstadımız, artık bütün yorgunluğunuza ve ihtiyarlığınıza rağmen çetin imtihanınızın muvaffakiyetle neticelenmesi sayesinde müsterih olunuz. Artık bu kudsî dâvâyı, bu iman ve Kur'ân dâvâsını devam ettirecek istikbalin genç Said'leri yetişmiştir. İman nuru ve şuuruyla, onlar bu kudsî ve ulvî dâvâyı yürütecekler ve inşaallah kıyâmete kadar devam ettirecekler ve nesilden nesile intikal ettirecekler.

Muhterem Efendimiz, yarın tarihin altın sayfalarında iftihar ve ihtişamla yâd edilecek olan yeni ve mufassal *Tarihçe-i Hayat*'ınızın Ankara'da tab edilip hitama ermesinin sevinci içinde bayram etmekteyiz. Zira bu *Tarihçe-i Hayat,* ömrünüz boyunca ille-i gaye edindiğiniz imanı kurtarmak dâvânız uğrundaki mücadele ve mücahede safhalarınızı, bin türlü mahrumiyetler içerisinde yorulmak bilmeyen bir azimle maksada vâsıl oluşunuzu ve âleme rahmet olan Risale-i Nur'ların telif, tanzim ve neşri hakkında tatminkâr mâlûmat vermesi bakımından büyük ehemmiyeti haizdir. Bugün milyonlarca insanı coşturup, selâmete götüren bu Nur deryası daima kükreyecek, küfrü boğacak, zulmeti yırtacak, insanlığa hâmi ve halâskâr olacaktır.

Size medyun-u şükranız. En derin sevgi ve muhabbetlerimizle selâm ve hürmetlerimizi arz eder, dua-yı mübareklerinize intizaren ellerinizden öperiz aziz, sevgili Üstadımız.

İstanbul Nur talebeleri

(Risale-i Nur Müellifi Üstad Bediüzzaman Said Nursî Hazretleri'nin en son defa vasiyetnâmesi hükmünde Emirdağ Lâhikası'nın sonunda derc ve neşredilen bir beyanı ile yine Emirdağ Lâhikası'nda neşredilen en son sene kaleme aldığı "Reis-i Cumhur'a ve Başvekil'e" diye olan bir hitabesini bu Tarihçe-yi Hayat'ın sonuna ilave ediyoruz.

Nur talebeleri, Hazret-i Üstad'ın bu vasiyetnâmesinde beyan ettikleri "müsbet hizmet" tarzı ile "Nur'ları" bütün cihana karşı ilan ettiler. Kur'ân-ı Hakîm'in bu zamana müteveccih "müsbet hizmet" telâkkisi ile envâr-ı imaniyeyi akıl ve kalplere yerleştirdiler.)

Hazret-i Üstad'ın hizmetinde
bulunan talebeleri

Umum Nur Talebelerine Üstad Bediüzzaman'ın Vefatından Önce Vermiş Olduğu En Son Derstir

Aziz kardeşlerim,

Bizim vazifemiz müsbet hareket etmektir. Menfî hareket değildir. Rızâ-yı ilâhîye göre sırf hizmet-i imaniyeyi yapmaktır, vazife-i ilâhiyeye karışmamaktır. Bizler âsâyişi muhafazayı netice veren müsbet iman hizmeti içinde her bir sıkıntıya karşı sabırla, şükürle mükellefiz.

Meselâ, kendimi misal alarak derim: Ben eskiden beri tahakküme ve terzile karşı boyun eğmemişim. Hayatımda tahakkümü kaldırmadığım, birçok hâdiselerle sabit olmuş. Meselâ, Rusya'da kumandana ayağa kalkmamak, Divan-ı Harb-i Örfî'de idam tehdidine karşı mahkemedeki paşaların suâllerine beş para ehemmiyet vermediğim gibi, dört kumandanlara karşı bu tavrım, tahakkümlere boyun eğmediğimi gösteriyor. Fakat bu otuz senedir müsbet hareket etmek, menfî hareket etmemek ve vazife-i ilâhiyeye karışmamak

hakikati için, bana karşı yapılan muamelelere sabırla, rıza ile mukabele ettim. Cercis *(aleyhisselâm)* gibi ve Bedir, Uhud muharebelerinde çok cefa çekenler gibi, sabır ve rıza ile karşıladım.

Evet, meselâ seksen bir hatâsını mahkemede isbat ettiğim bir müdde-i umumînin yanlış iddiaları ile aleyhimizdeki kararına karşı, beddua dahi etmedim. Çünkü asıl mesele bu zamanın cihad-ı mânevîsidir. Mânevî tahribatına karşı sed çekmektir. Bununla dahilî âsâyişe bütün kuvvetimizle yardım etmektir.

Evet, mesleğimizde kuvvet var. Fakat bu kuvvet, âsâyişi muhafaza etmek içindir. [1] وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ أُخْرٰى düsturu ile ki: *"Bir câni yüzünden onun kardeşi, hanedanı, çoluk-çocuğu mesul olamaz."* İşte bunun içindir ki, bütün hayatımda bütün kuvvetimle âsâyişi muhafazaya çalışmışım. Bu kuvvet dahile karşı değil, ancak hâricî tecavüze karşı istimâl edilebilir. Mezkûr âyetin düsturuyla vazifemiz, dahildeki âsâyişe bütün kuvvetimizle yardım etmektir. Onun içindir ki, âlem-i İslâm'da âsâyişi ihlâl edici dahilî muharebat ancak binde bir olmuştur. O da aradaki bir içtihad farkından ileri gelmiştir. Ve cihad-ı mâneviyenin en büyük şartı da vazife-i ilâhiyeye karışmamaktır ki, *"Bizim vazifemiz hizmettir; netice Cenab-ı Hakk'a âittir. Biz vazifemizi yapmakla mecbur ve mükellefiz."*

Ben de Celâleddin Harzemşah gibi, *"Benim vazifem hizmet-i imaniyedir; muvaffak etmek veya etmemek Cenab-ı Hakk'ın vazifesidir."* deyip ihlâs ile hareket etmeyi Kur'ân'dan ders almışım.

Haricî tecavüze karşı kuvvetle mukabele edilir. Çünkü düşmanın malı, çoluk çocuğu ganimet hükmüne geçer. Dahilde ise öyle değildir. Dâhildeki hareket, müsbet bir şekilde mânevî tahribata karşı mânevî, ihlâs sırrıyla hareket etmektir. Hariçteki cihad başka, dahildeki cihad başkadır. Şimdi milyonlar hakikî talebeleri Cenab-ı Hak bana vermiş. Biz bütün kuvvetimizle dahilde ancak âsâyişi muhafaza için müsbet hareket edeceğiz. Bu zamanda dahil ve hariçteki cihad-ı mâneviyedeki fark pek azîmdir.

Bir mesele daha var; o da çok ehemmiyetlidir. Hükm-ü Kur'ân'a göre, bu zamanda mimsiz medeniyetin icabatından olarak hâcât-ı zaruriye dörtten yirmiye çıkmış. Tiryakilikle, görenekle ve itiyadla hâcat-ı gayr-i zaruriye, hâcât-ı zaruriye hükmüne geçmiş. Âhirete iman ettiği hâlde, "Zaruret var" diye

---

[1] En'âm sûresi, 6/164; İsrâ sûresi, 17/15; Fâtır sûresi, 35/18; Zümer sûresi, 39/7; Necm sûresi, 53/38.

ve zaruret zannıyla dünya menfaati ve maişet derdi için dünyayı âhirete tercih ediyor.

Kırk sene evvel, bir başkumandan beni bir parça dünyaya alıştırmak için bazı kumandanları, hattâ hocaları benim yanıma gönderdi. Onlar dediler:

"Biz şimdi mecburuz. [1]إِنَّ الضَّرُورَاتِ تُبِيحُ الْمَحْظُورَاتِ kaidesiyle, Avrupa'nın bazı usullerini, medeniyetin icaplarını taklide mecburuz." dediler.

Ben de dedim: "Çok aldanmışsınız. Zaruret sû-i ihtiyardan gelse, katiyen doğru değildir; haramı helâl etmez. Sû-i ihtiyardan gelmezse, yani zaruret haram yoluyla olmamışsa zararı yok. Meselâ; Bir adam sû-i ihtiyarıyla haram bir tarzda kendini sarhoş etse ve sarhoşlukla bir cinayet yapsa, hüküm aleyhine câri olur, mâzur sayılmaz, ceza görür. Çünkü sû-i ihtiyarıyla bu zaruret meydana gelmiştir. Fakat bir meczup çocuk cezbe halinde birisini vursa, mâzurdur. Ceza görmez. Çünkü ihtiyarı dahilinde değildir."

İşte, ben o kumandana ve hocalara dedim: "Ekmek yemek, yaşamak gibi zarurî ihtiyaçlar haricinde başka hangi zaruret var? Sû-i ihtiyardan, gayr-i meşrû meyillerden ve haram muamelelerden tevellüd eden hareketler, haramı helâl etmeye medar olamazlar. Sinema, tiyatro, dans gibi şeylerde tiryaki olmuşsa, mutlak zaruret olmadığı ve sû-i ihtiyardan geldiği için, haramı helâl etmeye sebep olamaz. Kanun-u beşerî de bu noktaları nazara almış ki, ihtiyar haricinde zaruret-i kat'iye ile, sû-i ihtiyardan neşet eden hükümleri ayırmıştır. Kanun-u ilâhîde ise, daha esaslı ve muhkem bir şekilde bu esaslar tefrik edilmiş."

Bununla beraber zamanın ilcaatıyla zaruretler ortalıkta zannederek bazı hocaların bid'alara taraftarlığından dolayı onlara hücum etmeyiniz. Bilmeyerek "Zaruret var" zannıyla hareket eden o bîçârelere vurmayınız. Onun için kuvvetimizi dahilde sarf etmiyoruz. Bîçâre, zaruret derecesine girmiş, bize muhalif olanlardan hoca da olsa onlara ilişmeyiniz. Ben tek başımla daha evvel aleyhimdeki o kadar muarızlara karşı dayandığım, zerre kadar fütur getirmediğim, o hizmet-i imaniyede muvaffak olduğum hâlde, şimdi milyonlar Nur talebesi olduğu hâlde, yine müsbet hareket etmekle onların bütün tahkiratlarına, zulümlerine tahammül ediyorum.

Biz dünyaya bakmıyoruz. Baktığımız vakit de onlara yardımcı olarak

---

[1] Zarûret, haramı helâl derecesine getirir. (eş-Şâtıbî, *el-Muvafakât* 4/145; İbnü'l-Hümâm, *Fethu'l-kadîr* 4/348; Aliyyülkârî, *el-Masnû'* s.121; el-Aclûnî, *Keşfü'l-hafâ* 2/35)

çalışıyoruz. Âsâyişi muhafazaya müsbet bir şekilde yardım ediyoruz. İşte bu gibi hakikatler itibarıyla, bize zulüm de etseler hoş görmeliyiz.

Risale-i Nur'un neşri her tarafta kanaat-i tamme verdi ki, Demokratlar dine taraftardırlar. Şimdi bir Risaleye ilişmek, vatan, millet maslahatına tamamen zıttır.

Bir mahrem risale vardı ki, o mahrem risalenin neşrini men etmiştim. "Öldükten sonra neşrolunsun." demiştim. Sonra mahkemeler alıp okudular, tetkik ettiler, sonra beraat verdiler. Mahkeme-i Temyiz o beraati tasdik etti. Ben de bunu dahilde âsâyişi temin için ve yüzde doksan beş mâsuma zarar gelmemesi için neşredenlere izin verdim. "Said, meşveretle neşredebilir." dedim.

Üçüncü mesele: Şimdi küfr-ü mutlak, öyle cehennem-i mânevî neşrine çalışıyor ki, kâinatta hiçbir kâfir ona yanaşmamak lâzım geliyor. Kur'ân'ın "rahmeten li'l-âlemîn" olduğunun bir sırrı budur ki: Nasıl müslümanlara rahmettir; âhirete iman, Allah'a iman ihtimalini vermesiyle de, bütün dinsizlere ve bütün âleme ve nev-i beşere rahmet olmasına bir nükte, bir işarettir ki, o mânevî cehennemden dünyada da onları bir derece kurtarmış. Hâlbuki şimdi fen ve felsefenin dalâlet kısmı, yani Kur'ân'la barışmayan, yoldan çıkmış, Kur'ân'a muhalefet eden kısmı, küfr-ü mutlakı komünistler tarzında neşre başladılar. Komünistlik perdesinde anarşistliği netice verecek bir sûrette münafıklar, zındıklar vasıtasıyla ve bazı müfrit dinsiz siyasetçiler vasıtasıyla neşir ile aşılanmaya başlandığı için, şimdiki hayat, dinsiz olarak kabil değildir, yaşamaz. "Dinsiz bir millet yaşamaz." hükmü bu noktaya işarettir. Küfr-ü mutlak olduğu zaman, hakikat-i hâlde yaşanmaz. Onun için, Kur'ân-ı Hakîm, bu asırda bir mucize-i mâneviyesi olarak Risale-i Nur şâkirtlerine bu dersi vermiş ki, küfr-ü mutlaka, anarşistliğe karşı sed çeksin. Hem çekmiş. Evet Çin'i, hem yarı Avrupa'yı ve Balkanları istilâ eden bu cereyana karşı bizi muhafaza eden Kur'ân-ı Hakîm'in bu dersidir ki, o hücuma karşı sed çekmiş, bu sûretle o tehlikeye karşı çare bulmuştur.

Demek bir müslüman mümkün değil, başka bir dine girip, ya Hıristiyan ve Yahudi, hususan bolşevik gibi olmak... Çünkü bir İsevî, müslüman olsa, İsâ (aleyhisselâm)'ı daha ziyade sever. Bir Mûsevî, müslüman olsa, Mûsâ (aleyhisselâm)'ı daha ziyade sever. Fakat bir müslüman, Muhammed (aleyhissalâtü vesselâm)'ın zincirinden çıksa, dinini bıraksa, daha hiçbir dine girmez, anarşist olur; ruhunda kemâlâta medar hiçbir hâlet kalmaz. Vicdanı tefessüh eder, hayat-ı içtimaiyeye bir zehir olur.

Onun için, Cenab-ı Hakk'a şükür, Kur'ân-ı Hakîm'in işârât-ı gaybiyesi ile, kahraman Türk ve Arap milletleri içinde lisân-ı Türkî ve Arabî ile bu asrı kurtaracak bir mucize-i Kur'âniye'nin Risale-i Nur namıyla bir dersi intişara başlamış. Ve on altı sene evvel 600 bin adamın imanını kurtardığı gibi, şimdi milyonlardan geçtiği sabit olmuş.

Demek Risale-i Nur, beşeri anarşistlikten kurtarmaya bir derece vesile olduğu gibi, İslâm'ın iki kahraman kardeşi olan Türk ve Arab'ı birleştirmeye, bu Kur'ân'ın kanun-u esasîlerini neşretmeye vesile olduğunu düşmanlar da tasdik ediyorlar.

Madem bu zamanda küfr-ü mutlak Kur'ân'a karşı çıkıyor. Küfr-ü mutlakta cehennemden ziyade dünyada da daha büyük bir cehennem var. Çünkü ölüm madem öldürülmüyor. Hergün beşerde otuz bin cenaze ölümün devamına şehadet ediyor. Bu ölüm küfr-ü mutlaka düşenlere, yahut taraftar olanlara, hem şahsın idam-ı ebedîsi ve bütün geçmiş, gelecek akrabalarının da idam-ı ebedîsi olarak düşündüğü için, cehennemden on defa daha fazla dehşetli cehennem azâbı çeker. Demek o cehennem azâbını küfr-ü mutlakla kalbinde duyuyor. Çünkü her bir insan akrabasının saadetiyle mesut, azabıyla muazzep olduğu gibi Allah'ı inkâr edenlerin itikatlarınca bütün o saadetleri mahvoluyor, yerine azaplar geliyor. İşte bu zamanda, bu dünyada bu mânevî cehennemi insanların kalbinden izale eden tek bir çaresi var. O da Kur'ân-ı Hakîm'dir. Ve bu zamanın fehmine göre onun bir mucize-i mâneviyesi olan Risale-i Nur eczalarıdır.

Şimdi Allah'a şükrediyoruz ki, siyasî partiler içinde bir parti, bir parça bunu hissetti ki, o eserlerin neşrine mâni olmadı; hakâik-i imaniyenin dünyada bir cennet-i mâneviyeyi ehl-i imana kazandırdığını isbat eden Risale-i Nur'a mümanâat etmedi, neşrine müsaadekâr davrandı, nâşirlerine de tazyikattan vazgeçti.

Kardeşlerim, hastalığım pek şiddetli; belki pek yakında öleceğim veyahut bütün bütün konuşmaktan –bazen men olduğum gibi– men edileceğim. Onun için benim Nur âhiret kardeşlerim, "ehvenüşşer" deyip bazı bîçâre yanlışçıların hatâlarına hücum etmesinler. Daima müsbet hareket etsinler. Menfî hareket vazifemiz değil... Çünkü dahilde hareket menfîce olmaz. Madem siyasetçilerin bir kısmı Risale-i Nur'a zarar vermiyor, az müsaadekârdır; "ehvenüşşer" olarak bakınız. Daha "âzamüşşer"den kurtulmak için, onlara zararınız dokunmasın, onlara faydanız dokunsun.

Hem dahildeki cihad-ı mânevî, mânevî tahribata karşı çalışmaktır ki, maddî değil, mânevî hizmetler lâzımdır. Onun için, ehl-i siyasete karışmadığımız gibi, ehl-i siyaset de bizimle meşgul olmaya hiçbir hakları yok...

Meselâ, bir parti bana binler vecihle sıkıntı verdiği hâlde, hattâ otuz senede hapisler de, tazyikler de olduğu hâlde, hakkımı helâl ettim. Ve azaplarına mukabil, o bîçârelerin yüzde doksan beşini tezyif ve itirazlara, zulümlere mâruz kalmaktan kurtulmaya vesile oldum ki, وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ أُخْرٰى[1] âyeti hükmünce kabahat ancak yüzde beşe verildi. O aleyhimizdeki partinin şimdi hiçbir cihetle aleyhimizde şekvâya hakları yoktur.

Hattâ bir mahkemede yanlış muhbirlerin ve casusların evhamlarıyla bizi, yetmiş kişiyi mahkûm etmek için su-i fehmiyle, dikkatsizliğiyle Risale-i Nur'un bazı kısımlarına yanlış mânâ vererek seksen yanlışla beni mahkûm etmeye çalıştığı hâlde, mahkemelerde isbat edildiği gibi, en ziyade hücuma mâruz bir kardeşiniz, mahpus iken pencereden o müdde-i umumînin üç yaşındaki çocuğunu gördü, sordu. Dediler: "Bu müdde-i umumînin kızıdır." O mâsumun hâtırı için o müddeîye beddua etmedi. Belki onun verdiği zahmetler, o Risale-i Nur'un, o mucize-i mâneviyenin intişarına, ilânına bir vesile olduğu için rahmetlere inkılâp etti.

Kardeşlerim, belki ben öleceğim. Bu zamanın bir hastalığı daha var; o da benlik, enaniyet, hodfuruşluk, hayatını güzelce medeniyet fantaziyesiyle geçirmek iştahı, tiryakilik gibi hastalıklardır. *Risale-i Nur'un Kur'ân'dan aldığı dersin en birinci esası benlik, enaniyet, hodfuruşluğu terk etmek lüzumudur. Tâ ihlâs-ı hakikî ile imanın kurtarılmasına hizmet edilsin.* Cenab-ı Hakk'a şükür, o âzamî ihlâsı kazananların pek çok efradı meydana çıkmış. Benliğini, şan ve şerefini en küçük bir mesele-i imaniyeye feda eden çoktur. Hattâ Nur'un bîçâre bir şâkirdinin düşmanları dost olduğu vakit onunla sohbet etmek çoğaldığı için, rahmet-i ilâhiye cihetinde sesi kesilmiş. Hem de ona takdirle bakanlar isabet-i nazar hükmüne geçip onu incitiyor. Hattâ musafaha etmek de tokat vurmak gibi sıkıntı veriyor.

"Senin bu vaziyetin nedir?" diye soruldu. "Madem milyonlar kadar arkadaşların var; neden bunların hatırlarını muhafaza etmiyorsun?"

---

[1] "Hiçbir günahkâr, başkasının günahını yüklenmez." (En'âm sûresi, 6/164; İsrâ sûresi, 17/15; Fâtır sûresi, 35/18; Zümer sûresi, 39/7; Necm sûresi, 53/38)

Cevaben dedi: "Madem mesleğimiz âzamî ihlâstır; değil benlik, enaniyet, dünya saltanatı da verilse, bâki bir mesele-i imaniyeyi o saltanata tercih etmek âzamî ihlâsın iktizasıdır. Meselâ, harp içinde, avcı hattında, düşmanın top gülleleri arasında Kur'ân-ı Hakîm'in tek bir âyetinin, tek bir harfinin, tek bir nüktesini tercih ederek, o gülleler içinde Habib kâtibine 'Defteri çıkar.' diyerek at üstünde o nükteyi yazdırmış. Demek Kur'ân'ın bir harfinin, bir nüktesini düşmanın güllelerine karşı terk etmemiş ruhunun kurtulmasına tercih etmiş."

O kardeşimize sorduk: "Bu acip ihlâsı nereden ders almışsın?"

Demiş: İki noktadan...

Birisi: Âlem-i İslâmiyet'in en acip harbi olan Bedir Harbinde, namaz vaktinde cemaatten hissesiz kalmamak için, düşmanın hücumuyla beraber mücahidlerin yarısı silâhını bırakıp cemaat hayrına şerik olmak, iki rek'at sonra onlar da hissedar olsun diye Fahr-i Âlem *(aleyhissalâtü vesselâm)* bir hadis-i şerifiyle emretmiş olmasıdır. Madem harpte bu ruhsat var. Ve madem cemaat hayrı da sünnet olduğu hâlde, o sünnete riayet etmek en büyük bir hâdise-i dünyeviyeye tercih edilmiş. Üstad-ı mutlakın böyle bir işaretinden bir nüktecik alarak, biz de ruh ve canımızla ittibâ ediyoruz.

İkincisi: Kahraman-ı İslâm İmam Ali *(radiyallâhu anh)*, *Celcelûtiye*'nin çok yerlerinde ve âhirinde bir himayetçi istemiş ki, namaz içinde huzuruna gaflet gelmesin. Düşmanları tarafından ona bir hücum mânâsı hâtırına gelmemek, sırf namazdaki huzuruna, pek çok olan düşmanları tarafından bir hücum tasavvuru ile namazdaki huzuruna mâni olunmamak için, bir muhafız ifriti dergâh-ı ilâhîden niyaz etmiş.

İşte bu bîçâre, ömrü bu zamanda hodfuruşluk içinde yuvarlanan bîçâre kardeşiniz de, hem sebeb-i hilkat-i âlemden, hem kahraman-ı İslâm'dan bu iki küçük nükteyi ders aldım. Ve bu zamanda çok lâzım olan Kur'ân'ın esrarına ehemmiyet vermekle, harp içinde ruhunun muhafazasını dinlemeyerek, Kur'ân'ın bir harfinin bir nüktesini beyan etmiş.

Said Nursî

Reis-i Cumhura ve Başvekile

Kabir kapısında ve seksen küsûr yaşında, birkaç hastalıkla hasta bulunan ve ölüme kendini yakın gören bir bîçâre garip ihtiyar der ki:

Size iki hakikati beyan ediyorum:

Evvelâ: Sizlerin Pakistan ve Irak'la gayet muvaffakiyetkârâne ittifakını, bu millete kemâl-i samimiyetle, sürûr ve ferah ile kazanmanızı bütün ruh-u canımızla tebrik ediyoruz. Bu ittifakınızı, inşaallah 400 milyon İslâm'ın sulh-u umumiyesine ve selâmet-i âmmenin teminine kat'î bir mukaddime olarak ruhumda hissettim. Ve namaz tesbihatındaki kuvvetli bir ihtar ile bunu size yazmaya mecbur kaldım.

Otuz-kırk seneden beri dünyayı ve siyaseti terk ettiğim hâlde, şiddetli bir alâka ile bu ihtar-ı kalbînin sebebi: Elli seneden beri imanı kurtarmak için gayet kısa bir yolu bulan ve Kur'ân'ın bu zamanda bir mucize-i mâneviyesi olan Risale-i Nur'un Arabistan ve Pakistan'da her yerden daha ziyade tesiratı olduğu ve makbul olması, hattâ aldığımız habere göre, mahkemece tesbit edilen miktarın üç misli Risale-i Nur'un talebelerinin o havâlide bulunmalarıdır. Bu sır için âhir hayatımda kabir kapısında bu netice-i azîmeyi görmek ve beyan etmeye ruhen mecbur oldum.

Sâniyen: Irkçılık fikri, Emevîler zamanında büyük bir tehlike verdiği ve hürriyetin başında "kulüpler" sûretinde büyük zararı görülmesi ve Birinci Harb-i Umumî'de yine ırkçılığın istimâliyle mübarek kardeş Arapların mücahid Türklere karşı zararı görüldüğü gibi, şimdi de uhuvvet-i İslâmiye'ye karşı istimâl edilebilir ve istirahat-i umumiye düşmanları gizli dinsizler, yine o ırkçılıkla büyük zarar vermeye çalıştıklarına emareler görünüyor. Hâlbuki, menfî hareketle başkasının zararıyla beslenmek ırkçılığın seciye-i fıtrîsi olduğu hâlde, evvelâ başta Türk milleti dünyanın her tarafında müslüman olduğundan onların ırkçılıkları İslâmiyet'le mezc olmuş, kabil-i tefrik değil. Türk, müslüman demektir. Hattâ müslüman olmayan kısmı, Türklükten de çıkmışlar. Türk gibi Araplarda da Araplık ve Arap milliyeti İslâmiyet'le mezcolmuş ve olmak lâzımdır. Hakikî milliyetleri İslâmiyet'tir. O kâfidir. Irkçılık, bütün bütün bir tehlike-i azîmdir.

Sizin bu defaki Irak ve Pakistan'la pek kıymettar ittifakınız, inşaallah bu tehlikeli ırkçılığın zararını def edecek ve dört-beş milyon ırkçıların yerine, 400

milyon kardeş müslümanları ve 800 milyon sulh ve müsalemet-i umumiyeye şiddetle muhtaç Hıristiyan ve sâir dinler sahiplerinin dostluklarını bu vatan milletine kazandırmaya tam bir vesile olacağına ruhuma kanaat geldiğinden, size beyan ediyorum.

Sâlisen: Altmış beş sene evvel bir vali bana bir gazete okudu. Bir dinsiz müstemlekât nâzırı Kur'ân'ı elinde tutup konferans vermiş. Demiş ki: "Bu İslâmların elinde kaldıkça, biz onlara hakikî hâkim olamayız, tahakkümümüz altında tutamayız. Ya Kur'ân'ı sukut ettirmeliyiz veyahut müslümanları ondan soğutmalıyız."

İşte bu iki fikirle, dehşetli ifsat komitesi bu bîçâre fedakâr, mâsum, hamiyetkâr millete zarar vermeye çalışmışlar. Ben de, altmış beş sene evvel bu cereyana karşı, Kur'ân-ı Hakîm'den istimdat eyledim. Hakikate karşı kısa bir yol ve bir de pek büyük bir "Dârülfünun-u İslâmiye" tasavvuru ile, altmış beş senedir, âhiretimizi kurtarmak ve onun bir faydası olarak hayat-ı dünyeviyemizi de istibdad-ı mutlaktan ve dalâletin helâketinden kurtarmaya ve akvam-ı İslâmiye'nin mâbeynindeki uhuvvetini inkişaf ettirmeye iki vesileyi bulduk.

Birinci vesilesi: Risale-i Nur'dur ki, uhuvvet-i imaniyenin inkişafına kuvvet-i iman ile hizmet ettiğine kat'î delil, emsâlsiz bir mazlumiyet ve âcizlik hâletinde telif edilmesi ve şimdi âlem-i İslâm'ın ekseri yerlerinde ve Avrupa ve Amerika'ya da tesirini göstermesi ve ihtilâlcilere ve dinsiz felsefeye ve otuz seneden beri dehşetli bir sûrette maddiyun ve tabiiyun gibi dinsizlik fikrine karşı galebe çalması ve hiçbir mahkeme ve ehl-i vukuf dahi onları cerh edememesidir. İnşaallah bir zaman da, sizin gibi uhuvvet-i İslâmiye'nin anahtarını bulan zatlar, bu mucize-i Kur'âniye'nin cilvesini âlem-i İslâm'a işittireceksiniz.

İkinci vesilesi: Altmış beş sene evvel Câmiü'l-Ezher'e gitmek istiyordum. Âlem-i İslâm'ın medresesidir diye, ben de o mübarek medresede bir ders almaya niyet ettim. Fakat kısmet olmadı. Cenab-ı Hak rahmetiyle bir fikir ruhuma verdi ki:

Câmiü'l-Ezher Afrika'da bir medrese-i umumiye olduğu gibi, Asya Afrika'dan ne kadar büyük ise, daha büyük bir darülfünun, bir İslâm üniversitesi Asya'da lâzımdır. Tâ ki İslâm kavimlerini, meselâ: Arabistan, Hindistan, İran, Kafkas, Türkistan, Kürdistan'daki milletleri, menfî ırkçılık ifsat etmesin. Hakikî, müsbet ve kudsî ve umumî milliyet-i hakikiye olan "İslâmiyet milliyeti" ile إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ[1] Kur'ân'ın bir kanun-u esasîsinin tam inkişafına mazhar olsun.

---

1 "Müminler birbirleriyle ancak kardeştirler." (Hucurât sûresi, 49/10)

Ve felsefe fununu ile ulûm-u diniye birbiriyle barışsın ve Avrupa medeniyeti, İslâmiyet hakâikiyle tam müsâlaha etsin. Ve Anadolu'daki ehl-i mektep ve ehl-i medrese birbirine yardımcı olarak ittifak etsin diye, vilâyât-ı şarkıyenin merkezinde hem Hindistan, hem Arabistan, hem İran, hem Kafkas, hem Türkistan'ın ortasında, Medresetü'z-Zehra mânâsında, Câmiü'l-Ezher üslûbunda bir darülfünun, hem mektep, hem medrese olarak bir üniversite için, tam elli beş senedir Risale-i Nur'un hakâikine çalıştığım gibi ona da çalışmışım. En evvel bunun kıymetini –Allah rahmet etsin– Sultan Reşad takdir edip yalnız binasını yapmak için 20 bin altın lira verdiği gibi, sonra ben eski Harb-i Umumî'deki esaretimden döndüğüm vakit, Ankara'da mevcut 200 meb'ustan 163 meb'usun imzası ile 150 bin lira, o zaman paranın kıymetli vaktinde, aynı o üniversite için vermeyi kabul ve imza ettiler. Mustafa Kemal de içinde idi. Demek, şimdiki para ile beş milyon liraya yakın bir tahsisat vermekle, tâ o zamanda böyle kıymettar bir üniversitenin tesisine herşeyden ziyade ehemmiyet verdiler. Hattâ dinde çok lâkayt ve garplılaşmak ve an'anattan tecerrüt etmek taraftarı bulunan bir kısım meb'uslar dahi onu imza ettiler. Yalnız onlardan ikisi dediler ki:

"Biz şimdi ulûm-u an'ane ve ulûm-u diniyeden ziyade garplılaşmaya ve medeniyete muhtacız."

Ben de cevaben dedim:

Siz, farz-ı muhâl olarak, hiçbir cihette ihtiyaç olmasa da, ekser enbiyânın Asya'da, şarkta zuhuru ve ekser hükemanın ve filozofların garpta gelmelerinin delâletiyle Asya'yı hakikî terakki ettirecek, fen ve felsefenin tesiratından ziyade hiss-i dinî olduğu hâlde, bu fıtrî kanunu nazara almayarak "garplılaşmak" namıyla an'ane-i İslâmiye'yi bıraksanız ve lâdinî bir esas yapsanız dahi, dört-beş büyük milletlerin merkezinde olan vilâyât-ı şarkıyede millet, vatan selâmeti için dine, İslâmiyet'in hakâikine katiyen taraftar olmak, size lâzım ve elzemdir. Binler misallerinden bir küçük misal size söyleyeceğim:

Ben Van'da iken, hamiyetli Kürt bir talebeme dedim ki: "Türkler İslâmiyet'e çok hizmet etmişler. Sen onlara ne niyetle bakıyorsun?" dedim.

Dedi: "Ben Müslüman bir Türkü, fâsık bir kardeşime tercih ediyorum. Belki babamdan ziyade ona alâkadarım. Çünkü tam imana hizmet ediyorlar."

Bir zaman geçti, –Allah rahmet etsin– o talebem, ben esarette iken, İstanbul'da mektebe girmiş. Esaretten geldikten sonra gördüm. Bazı ırkçı

muallimlerden aldığı aksülâmel ile o da Kürtçülük damarıyla başka bir mesleğe girmiş. Bana dedi: "Ben şimdi gayet fâsık, hattâ dinsiz de olsa bir Kürd'ü salih bir Türk'e tercih ediyorum."

Sonra ben onu birkaç sohbette kurtardım. Tam kanaati geldi ki, Türkler bu millet-i İslâmiye'nin kahraman bir ordusudur.

Ey suâl soran meb'uslar! Şarkta beş milyona yakın Kürt var. Yüz milyona yakın İranlı ve Hintliler var. Yetmiş milyon Arap var. Kırk milyon Kafkas var. Acaba birbirine komşu, kardeş ve birbirine muhtaç olan bu kardeşlere, bu talebenin Van'daki medreseden aldığı ders-i dinî mi daha lâzım? Veyahut o milletleri karıştıracak ve ırkdaşlarından başka düşünmeyen ve uhuvvet-i İslâmiye'yi tanımayan, sırf ulûm-u felsefeyi okumak ve İslâmî ilimleri nazara almamak olan o merhum talebenin ikinci hali mi daha iyidir? Sizden soruyorum.

İşte bu cevabımdan sonra, an'ane aleyhinde ve her cihetle garplılaşmak fikrini taşıyanlar, kalktılar, imza ettiler. İsimlerini söylemeyeceğim. Allah kusurlarını affetsin; şimdi vefat etmişler.

Râbian: Madem Reisicumhur gayet mühim mesâil-i siyasiye içinde Şark Üniversitesi'ni en ehemmiyetli bir mesele yapıp hattâ harika bir tarzda altmış milyon liranın o üniversiteye sarfı için bir kanun çıkarmak derecesinde fevkalâde bir hizmetle medresenin medâr-ı iftiharı ve kendisine büyük bir şeref verdiren bu medrese-i İslâmiye'ye, eski hocalık hissiyatıyla başlaması, bütün şark hocalarını minnettar etmiş. Ve şimdi orta şarkta sulh-u umumînin temel taşı ve birinci kalesi olan bu üniversiteyi yine mesâil-i azîme-yi siyasiye içinde yeniden nazara alması, elbette bu vatan, bu devlete, bu millete bu azîm, faydalı hizmeti netice verecek. Ulûm-u diniye o üniversitede esas olacak. Çünkü hariçteki kuvvet tahribatı mânevîdir, imansızlıkladır. O mânevî tahribata karşı atom bombası, ancak mânevî cihetinde mâneviyattan kuvvet alıp o tahribatı durdurabilir.

Madem elli beş sene bu meseleye bütün hayatını sarf etmiş ve bütün dekaikiyle ve neticeleriyle tetkik etmiş bir adamın bu meselede reyini almak ve fikrini sormak lâzım gelirken, Amerika'da, Avrupa'da bu meseleye dair istişareye kendinizi mecbur bildiğinizden, elbette benim de bu meselede söz söylemeye hakkım var. Hamiyetkâr olan bütün bir millet namına sizden bekliyoruz.

Said Nursî

Risale-i Nur ve Hariç Memleketler

Risale-i Nur'un Hariç Memleketlerdeki Fütuhatına Kısa Bir Bakış

Risale-i Nur, yirminci asrın ilim ve fen seviyesine uygun müsbet bir metodla akla ve kalbe hitap ederek ikna ve isbat yoluyla gittiği için, yalnız Türkiye'de değil, hariç memleketlerde de hüsn-ü kabule mazhar olmuştur. Eserler, memleketimizde yeni yazı ile matbaalarda basılmadan evvel, başta Pakistan ve Irak olmak üzere diğer İslâm memleketlerinde Arapça, Urduca, İngilizce ve Hintçe tab edilerek bütün âlem-İslâm'a tanıtılmış ve fevkalâde teveccühe mazhar olarak geniş bir okuyucu kitlesi bulmuştur.

Bediüzzaman, kırk-elli seneden beri, yalnız âlem-i İslâm'da değil, bütün dünyaca tanınmış mümtaz bir şahsiyettir. Kendisi, küçük yaşından beri ilim sahasında ilzam edilmemiş olduğundan, gerek dahilde ve gerekse hariçte nazarlar üzerine çevrilmiştir. Âlem-i İslâm'ın ilim merkezi olan Câmiu'l-Ezher, onun mertebe-i ilmini ve yüksek zekâsını Üniversite Rektörü Şeyh Bahît gibi müdakkik âlimler vasıtasıyla idrak ederken, müsbet ilimlerdeki derin vukufu da bütün dünyaya yayılıyordu. Mısır matbuatında "Fatînü'l-Asr" diye tavsif edilerek hakkında makaleler neşrediliyordu. Kendisi, bundan kırk beş-elli sene önce, Şam'da, içinde yüz ehl-i ilim bulunan on bin kişilik muazzam bir cemaate Câmiu'l-Emevî'de îrad ettiği mühim bir hutbede, âlem-i İslâm'ın geri kalış sebeplerini ve nasıl ilerleyebileceğini izah ederek, âlem-i İslâm'ın ittifakının ne kadar zarurî olduğunu beyan etmişti.

Bu hutbesi bütün âlem-i İslâm'da hayranlıkla karşılanmış ve ilim meclislerinde ismi çok anılmaya başlanmıştır. Onun mücahede ve mücadelelerini işiten ve eserlerini okuyan binlerce kişi ona karşı büyük bir alâka duymaya başlamışlardır. Câmiu'l-Ezher'in hamiyetli talebeleri bir hadis-i şerifin medâr-ı evham olmuş mânâsını Üstad Bediüzzaman'dan sormuşlar ve Üstad hasta olması dolayısıyla talebeleri, Risale-i Nur'dan o meseleye müteallik mevzuları ve Üstad tarafından daha evvel o hadis dolayısıyla gelebilecek bir suâle verilmiş kat'î bir cevabı bir araya getirerek göndermişler ve bu cevap gayet takdirle karşılanmıştır. Pakistan Maarif Nazır Vekili Ali Ekber Şah –şimdi Sind

Üniversitesinde Rektör– Türkiye'ye geldiği zaman, Bediüzzaman'ı ziyaret etmiş ve memleketimizden ayrılırken Üstad ve eserleri hakkında gençliğe bir hitabede bulunmuş ve memleketine muvasalatında da, beraberinde götürdüğü Nur Külliyatı'nın, resmen üniversitede okutturulması ve Urduca'ya tercümesi için teşebbüse geçmiştir. Pakistan'da münteşir Arapça ve İngilizce gazete ve mecmualarda Üstad ve eserleri okyuculara tanıtılmış; Türkiye'deki İslâmî inkişaf, Risale-i Nur faaliyetinin bir semeresi olarak belirtilmiş, Üstad Bediüzzaman âlem-i İslâm'ın mânevî lideri olarak zikredilmiş ve "Hazreti Bediüzzaman Said Nursî" diye hakkında birçok makaleler yazılmıştır. Bugün Risale-i Nur, İslâm âlemince, İslâmiyet'e yöneltilen hücumları kıran bir sedd-i Kur'ânî olarak bilinmekte ve kabul edilmektedir.

Risale-i Nur, Avrupa, Amerika ve Afrika'da da hüsn-ü teveccühe mazhar olmuş; başta bahtiyar Almanya ve Finlandiya olmak üzere, birçok memleketlerde okunmaya başlanmıştır.

Bu cümleden olmak üzere, Almanya'da, Berlin Teknik Üniversitesi mescidine Risale-i Nur Külliyatı konulmuş ve Şarkiyat Üniversitesi İlâhiyat Bölümü'nde Risale-i Nur hakkında konferans tertip edilmiştir. Almanya'daki İslâmî fütuhatta Risale-i Nur'un büyük rolü olmuştur.

Yunanistan'ın Gümülcine şehrinde Hafız Ali Efendi tarafından açılan dershanede Risale-i Nur dersleri de okutturulmakta ve yüzlerce Risale-i Nur talebesi yetişmektedir.

Finlandiya'da İslâm Cemaati Reisi tarafından Risale-i Nur neşredilmekte ve bu sayede birçok Finli, müslüman olmaktadır.

Japonya ve Kore'de de Risale-i Nur'un birçok okuyucuları bulunmaktadır. Kore Harbi münasebetiyle Türkiye'den Kore'ye giden müteaddit Nur talebeleri tarafından bütün külliyat oraya götürülmüş; bu eserlerin bir kısmı Japon üniversitelerine ve bir kısmı da Kore kütüphanelerine hediye edilmiştir. Bu vesile ile Japonya'daki İslâm cemaati de Risale-i Nur'dan istifade etmeye başlamıştır.

Hindistan ve Endonezya'daki müslümanlar da Risale-i Nur'dan mahrum kalmamışlardır. Hacca giden bir Nur talebesi, tanıştığı bir Hintli âlime Risale-i Nur Külliyatı'nı hediye etmiş ve o âlim de eserleri Hintçeye tercüme edeceğini ve bunun kendisi için büyük bir vazife olduğuna inandığını söylemiştir.

Amerika'daki Washington Camii'ne bazı risaleler hediye edilmiş ve buradaki müslümanların da bu eserlerden istifadeleri sağlanmıştır.

Irak'tan gönderilen Risale-i Nur eserleri münasebetiyle, Washington

İslâm Kültür Merkezi Genel Sekreteri tarafından eserleri gönderen Nur talebesine bir teşekkür mektubu yazılmıştır.

Mezkûr beyanatımız, Risale-i Nur'un hariç memleketlerdeki inkişafının mâlûmatımız çevresindeki birkaç numûnesidir.

Yakında tab edilecek mucizeli Kur'ân'da, Hâfız Osman hattı aynen muhafaza edilmekle beraber, Kur'ân'ın lafzî mucizeleri gösterilmiştir. Bu Kur'ân'ın, âlem-i İslâm başta olmak üzere bütün dünyaca ne büyük bir alâka ile karşılanacağı şüphesizdir.

Bütün bunlar, Risale-i Nur'un dünya çapında muazzam bir boşluğu doldurmakta olduğunun delil ve emareleri değil midir? Bütün beşeriyet, Kur'ân'a ve dolayısıyla asrımızda onun mânevî i'câzını isbat ve beyan eden Risale-i Nur'a muhtaçtır.

İşte bu kısımda, Üstad Bediüzzaman ve Risale-i Nur hakkında hariç memleketlerde intişar eden makalelerin bir kısmını, Üstada ve talebelerine gelen mektuplardan bazılarını aşağıya dercediyoruz.

(Sind Üniversitesi'nin Kıymetli Dekanı Ali Ekber Şah'ın Ankara'daki Bir Nur Talebesine Yazdığı Mektup)

اَلسَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللهِ

Aziz, sıddık kardeşim,

Çok zamandan beri size mektup yazmadığım için özür dilerim. İnşaallah bundan sonra sık sık yazacağım. Ve sizden de sık sık yazmanızı rica ederim. Muhabbetimde hiçbir azalma yok; belki bu muhabbet daha da artıyor.

Türkçe bilmiyorum, lâkin sizin Risale-i Nur'u görüyorum ve çok beğeniyorum.

Zeban-i yâr-i men Türkî ve men Türkî nemîdânem,

Çe hûşbûde eğer bûde zebaneş der dehânem.

Bu ne kadar iyidir ki, külliyatınızın adı da "Nur"dur ve bu, nurun dâisidir. Aramızda ruhanî rabıta var. Allah'tan, bu ruhanî taallukatlarını çok çok pâyidar etmesini dua ederim. Türkiye'de iken dostlarınızla da görüşmüştüm. Onların hallerini yazın ve hürmet ve selâmlarımı tebliğ ediniz; meşkûr olurum. Hazreti Nur nasıldır? Onun hakkında yazın ve selâmlarımı ve hulûslarımı, hizmetinde olduğumuzu arz ediniz.

Sabir İhsanoğlu ile görüştüm ve şimdilik onunla beraber oturup Türkiye'ye ait ve sizler hakkında bahsetmekteyim. Bizler biraz daha çalışacağız ve din hizmetinde olacağız. Allah yardım etsin.

Mektuba son verirken sıhhat için dua eder, Cenab-ı Hak'tan müslümanlara emniyet vermesini yalvarırım.

Din kardeşiniz
Seyyid Ali Ekber Şah
Sind Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Dekanı
Haydarabad, Batı Pakistan

اسلامی جمعیت طلبہ (پاکستان)
Islami Jamiat-e-Talaba (Pakistan)
KARACHI

Pakistan İslâm Talebe Cemiyeti tarafından gönderilen mektup

(Pakistan İslâm Talebe Cemiyeti Reisi'nden
Üstad Bediüzzaman Hazretleri'ne Gelen Bir Mektup)

اَلسَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكَاتُهُ[1]

Pakistan Talebe Cemiyeti yıllık kongresi, Pakistan'ın payitahtı olan Karaçi'de Hicrî 14-15-16 Rebiülâhir 1377, Milâdî 8-9-10 Aralık 1957'de toplanacağını bildirmekle şerefyâb oluruz. İslâmiyet uğruna çalışan gençleri teşçî etmek gayesiyle, bu kongre münasebetiyle mesajınızı göndermenizi rica ederiz.

[1] Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi üzerinize olsun.

Belki semâhatli Efendimiz, Pakistan'daki Müslüman Talebe Cemiyetinin, İslâmiyet'i şiar edindiğini biliyorlar. Ve cihandaki müşkül meseleleri doğruca halledebilecek ancak İslâm dininin olduğuna da inanmaktadır.

Bu cemiyet, Pakistan'da en kuvvetli bir cemiyet, en sağlam bir içtimaî nizam olup, on seneden beri cihanşümûl İslâmiyet fikrini ve yüksek nizamlarını talebe önünde ve topluluklarında isbat etmeye çalışmaktadır.

Ayrıca müsaadelerinizi ve lâyık olduğu şekilde bizim sizde olan ümitlerimizi boşa çıkarmayacağınızdan eminiz. Çok teşekkürler ederiz. Selâmlar…

Din kardeşiniz
İbsar Alim
Pakistan İslâm Talebe Cemiyeti Reisi

(Risale-i Nur'un Pakistan'da Neşriyatını Yaparak Pek Çok Kimselerin Bu Eserlerden İstifadesini Sağlayan Karaçi Üniversitesi Türk Tarih Bölümü Asistanı ve Dört Büyük Gazetenin Muharriri M. Sabir İhsanoğlu'nun Bir Mektubu)

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1]

اَلسَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكَاتُهُ[2]

Muhterem din kardeşlerimiz,

Kıymetli mektubunuzu aldım, çok çok teşekkürler.

Hazreti Üstadımız Said Nursî'nin hâl ve sıhhati nasıldır? Onu seven talebeler ve halk soruyor. Bana haber göndermenizi rica ederim.

Bu ay içerisinde Hindistan'da, İslâmiyet'in ve Türkler'in hakikî düşmanı olan siyonist ve kızıl kâfirlere karşı dört makale neşrettim. Türk-Pakistan dostluğunun esas ve tarihi hakkında da, Karaçi'de bir fıkra neşrettim, size de gönderdim. "*İmam"* adlı aylık bir gazetede, "Rusya'da Mazlûm Müslüman" başlıklı bir makale yazdım; bunu da gönderdim ve başka Urduca gazetelere de gönderdim. Maksadım, İslâmiyet'e hizmet, Türk edebiyatını tanıtmak ve Türk düşmanlarına karşı, yazmak ve çalışmaktır. .....

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.
2 Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi üzerinize olsun.

Burada mühim bir kitap neşretmek istiyorum, bunun için size yazıyorum. Bu hususta Halkçıları tanıttırıyorum ki, bunlar, Türkler'e karşı çalışmışlar ve Cumhuriyet adına bütün milleti aldatıp dindarları zindanlara atmışlardı. Karaçi'de neşredilen bu makaleleri bir kitap halinde tab etmek istiyorum. Bize ne kadar materyal verirseniz, hepsi burada neşrolacak.

Bu mektubumdan sonra, size mühim bir mektup yazacağım ve bunda, niçin Üstad'ın İslâm dünyasının en büyük din şahsiyeti olduğu ve bunun gibi hiçbir adam, ne Endonezya, ne Hind-Pak Yarımadası, ne Arap ve ne de Afrika'da çıkmadığı gösterilecek.

Ey Nurcu dostlarım, Türk-Pakistan dostluğu için çalışınız, komünistlerden âgâh olunuz. İftihar ederiz ki, Türkiye ile Pakistan, Bağdat Paktı muahedesinde şeriktir. Yolumuz İslâmîdir; ne Arapcılık, ne İrancılık...

Geçen ay, Seyyid Ali Ekber Şah beni çağırdı. Bu zat 1950'de Üstadımızı görmüş. Bana çok iyi mâlûmat verdi. O, makalelerle de Üstad'ı tanıtmış ve Yahudiler aleyhinde yazmıştır. Bu zat, Üstad'a selâmlar ve talebelere dualar ediyor ve diyor ki: "Ben iki adamın tesiri altında kaldım: Biri Mevlânâ, diğeri de Said Nursî."

M. Sabir İhsanoğlu

(M. Sabir İhsanoğlu'nun Diğer Bir Mektubu)

Bir habere göre, Menderes Hükûmeti, âlem-i İslâm'ın ve dünyanın büyük mütefekkiri olan Hazreti Üstad Said Nursî'nin çok mühim İslâmî eserleri olan Risale-i Nur'un neşri için emir vermiş. Bu haberden, Pakistanlı din yolunda çalışan adamlar büyük bir sevinç içinde kalmıştır. Bu neşir münasebetiyle, Hazreti Said Nursî'yi, talebelerini ve Türk din kardeşlerimizi ruh u canımızla tebrik eder, milleti zulüm ve istibdat ve dinsizlikten kurtaran başta Menderes olmak üzere bütün Demokratlara teşekkür ederim.

Bu hareketten dolayı, Türk milleti aleyhinde yapılan haricî propagandalar kırılacak ve âlem-i İslâm'ın Türkiye'ye olan eski muhabbeti yeniden vücut bulacaktır. Ben, bir Pakistanlı Müslüman, Türkiye'ye hiç gitmedim, Said Nursî'yi görmedim. Lâkin İstanbul Üniversitesi Nur talebelerinin neşrettikleri kitaplardan bazı parçaları mütalâa ederek hakikî, ruhanî bir lezzet hissettim. Ve şimdi, bu uzak diyarda bir Nur şâkirdi oldum.

Ana dilim Urduca'da yazılmış bu gibi eserler yok. Ve Nursî gibi bir din kahramanı, Hindistan ve Pakistan'da yok. Bu bir hakikattir. Eğer bu eserler Urduca'ya tercüme edilirse, büyük İslâmî hizmetler olacağını ümit ediyoruz. Filhakika, komünizme karşı neşriyat yoluyla mücadele çok zarurîdir. Ve Demokratlar tüzüklerinde buna yer vermiştir. İnşaallah, bu gibi İslâmî faaliyetlerle, Türkler'e karşı çalışan komünistler, farmasonlar ve başkaları mahvolacak ve istikbalde Türkiye eski makamına terakki edecek.., âmîn...

M. Sabir İhsanoğlu
Errabadlı
Pakistan'da bir Nur şâkirdi

(Karaçi Nur Talebeleri Adına Yazılan Bir Mektup)

Karaçi Nur Talebeleri

Pakistan

M. Sabir İhsanoğlu, M.A.(prev)
Department of Islamic History and Culture
University of Karachi
Islamic Republic of Pakistan

Muhterem efendim,

Aziz ve büyük Üstadımız olan Hazreti Bediüzzaman Said Nursî'nin mühim eserlerini aldım. Başka eserlerini görmemiştim. Siz bana ilk defa olarak gönderdiniz. İmtihanım çok yakın. Mayıs'tan sonra Hazreti Üstad hakkında ve onun imanî ve Kur'ânî hizmetlerine ait makaleler yazacağım. İnşaallah, sizlere burada neşrolunan nüshalardan da göndereceğim. Maddeten sizi tanımıyorsam da, mânen tanırım. Kur'ân-ı Kerîm'e göre bütün müslümanlar hakikî bir kardeş[1] gibi... Ben size, sizin İslâmî birader ve bâhusus Türkiyeli Müslüman ve Nurcu olmanız haysiyetiyle yazıyorum. Ben bir Pakistanlıyım; Türkiyeli değilim. Ana dilim Türkçe değil, fakat Nur talebesiyim. Bediüzzaman Said Nursî'yi en büyük din ve fikir adamı bilirim ve kendimi bir Nur talebesi ilân ederim. Said Nursî Hazretleri değil sizlerin, bütün İslâm gençliğinin üstadıdır. Maalesef memleketimizde Türkçe bilen yoktur; bunun için Üstadın hizmetlerine nâvâkıftırlar.

---

1 Bkz.: Hucurât sûresi, 49/10.

Pakistan'dan Risale-i Nur hakkında size mâlûmat veriyorum:

Üstad ve Türkiye hakkında mâlûmat çok azdır. İki yıldır biraz çalışıyorum... Pakistan, Bahara ve Birma gazetelerinde makaleler yazdım. Çok takdir edilip, benden, Türkler ve Risale-i Nur hakkında yazılar rica ettiler. Benim, evvelâ Üstad hakkında mâlûmatım yoktu. Bu meyanda Salih Özcan adlı bir gence, Türkiye'ye dair kitaplar göndermesi için yazdım, bana gönderdiler. Bunlardan birisi *Serdengeçti* idi. Bunda, Risale-i Nur hakkında bir makale gördüm. Okudum, istifade ettim ve Nur hakkında mâlûmat toplamaya başladım. Ben onun eserlerini okuyup yazmayı çok isterdim. O zamandan beri onun yazılarını okudum, düşündüm; o nedir? Bana mâlûm oldu ki: Ona karşı İslâm düşmanları dışarıda propaganda yapmışlar. Onun hakkında bugüne kadar on iki makale yazdım. *Davet* (Delhi), *İstiklâl* (Rangoon), *Tasnim* (Lahore), *el-Münir* (Layelpur), *Asia* (Lahore), *Muslim* (Dakka), *İnkılâp* (Karachi), *Anjam* ve *Ceng* (Karachi) ve diğer bazı gazetelerde yazmıştım.

Üstad hakkında yazılan bu makaleler, diğer dillere de tercüme edilmiştir. Bugün onu, binlerce belki milyonlarca müslim ve gayrımüslim biliyor, benden, onun hakkında mâlûmat istiyorlar. Her gazete onun hakkında yazmak istiyor. İnşaallah, üç ay sonra bu konuda bütün enerjimle çalışacağım. Düşman-ı İslâm'dan korkmuyorum. Karaçi'de Üstad'ın kitaplarını ve başka Türkçe kitapları topladım ve bir küçük kütüphane tesis ettim. Türkiye'den gelen bütün kitaplar buradadır.

Bu yıl "Türk-Pakistan Talebeler Birliği" adlı bir cemiyet kurmak niyetindeyiz. Nur dostlarımızdan rica ederim ki, Türk-Pakistan dostluğunun bağlarını müstahkem eylesinler; Urdu lisanı da okusunlar. Bu yarımadada yüz otuz milyon müslümanın millî lisanı yalnız Urduca'dır. Bizler, burada Türkçe için çalışırız. Türkçe bilen, Sibirya'dan Arnavutluk'a kadar altmış milyon müslüman ve Türkiye'deki yirmi beş milyon Türktür.

Nur talebesi kardeşlerime söyüyorum: Nerede olursa olsun, siyonizme karşı mücadele etsinler. Komünizmin icatçıları yalnız yahudilerdir. Bugüne kadar bu komünistler, İdil-Ural, Kafkasya, Almanya, Kırım, Azerbaycan, Garbî Türkistan ve komşumuz Doğu Türkistan'ı istilâ ettiler. Altmış milyon kardeşimizin hukuku pâyimal oldu. Hindistan dahi bir emperyalisttir. Nehru ve başka Hindular, İslâmiyet'in düşmanıdırlar. Maalesef, müslüman devletler bunu bilmiyorlar. Nehru, Keşmirli müslümanları öldürtüyor. Said Nursî'ye gidip Hintli müslümanlar hakkında söyle ki, kendi memleketinde buna karşı yazılsın. Said Nursî Hazretleri'ne burada çok hürmet vardır. Onu severiz, onun sıhhat ve uzun hayatı için dua ederiz. İslâm dünyasında Said Nursî'nin

eşi yoktur. Mısır'da bir Hasanü'l-Benna vardı (şehit edilmiştir); Yutmiz'de İkbal vardı (vefat etmiştir); hâlen bir Mevdudî var. Başka büyük adamlar da vardır; lâkin Üstadımız gibi yoktur. Üstad, İslâm dünyasının cevheridir. Onun hakkında mâlûmat azdır. Onun eserleri Farsça, İngilizce ve Urducaya tercüme edilmemiştir. Lâkin istikbalde olacaktır.[1](Hâşiye)

Üstad'ın kıymetli hayatı hapishanede geçmiştir. Halkçılar ona çok mezâlim reva gördü. Elhamdülillâh, bunların devr-i istibdadı gitmiş, Demokratlar gelmiştir. Biz Pakistanlılar, bunun için Menderes hükûmetinin hâmisiyiz. Eğer Demokratlar olmasaydı, ne Türk-Pakistan dostluğu olurdu, ne de Bağdat Paktı ve sizlerle taallukat-ı imaniye...

Kusura bakma, Üstadım Hazretleri'ne çok çok selâmlar ve hürmetlerimi söyle, Nur dostlarıma da selâm. Üstad'ın büyük ve iyi fotoğrafını gönder.

Yaşasın İslâm kardeşliği ve Türk-Pakistan dostluğu!

اَلْبَاقِي هُوَ الْبَاقِي[2]

Pakistanlı Nur Şâkirdi
Errabadlı
M. Sabir İhsanoğlu
30.03.1957

Ev adresim:
Romm No. 8
Üniversity Hostel
Mission Rd.
Karachi

(M. Sabir İhsanoğlu'nun, Türkiye'de İslâmî İnkişaf Münasebetiyle Memnuniyetini İzhar Eden Bir Mektubu)

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[3]

اَلسَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكَاتُهُ[4]

Aziz, sıddık, muhterem kardeşlerimiz,

Dört adet mühim mektubunuzu, fotoğrafları ve Hazreti Üstad'ın *Sözler* adlı eserini aldım. O kadar memnun oldum ki, beyan edemem. Mektubunuzda okudum ki, Türkiye'de Risale-i Nur ve İslâmiyet inkişaf ediyormuş; buna

1 (Hâşiye) Bu temenni tahakkuk etmiş ve kısa bir zaman sonra eserler tercümeye başlanmıştır.

2 Kendinden başka her şeyin fâni olduğu gerçek Bâkî, Allah'tır.

3 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

4 Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi üzerinize olsun.

çok memnun oldum. Maalesef, eski hükûmet Üstad'a karşı muarız idi ve ona çok zulümler etti. Lâkin hakikî müslüman olan bu Menderes, İslâmiyet'i baskıdan kurtardı. Var olsun. İnşaallah Türkiye, yakında eski yüksek makamını alacaktır. Üstad ve Risale-i Nur'u neşredenler gibi mühim din adamları Türkiye'de vardır; hükûmetiniz niçin bunları İslâmî toplantıya göndermiyor? Salâhiyetli adamlar Türkiye'de çoktur. Kanaatim şudur ki, Üstad gibi âlim dünyada yoktur. Memleketimizden, Hazreti Üstad gibi bir âlim çıkmadı. Maalesef ki, Kızıl Rusya ve kâfir Çin'den çok âlimler geliyorlar ve konferanslar vererek, gençleri yavaş yavaş fikren zehirlemektedirler. Eğer Türk milleti büyük Türk âlimleri gönderirse, Pakistan'da ve bütün İslâm dünyasında büyük tesirleri olacaktır.

Biz Pakistanlılar, Türkiye'yi İslâm dünyasının lideri olarak görmekteyiz.

Türkiye, İslâm dünyasının garbî kalesidir. Türkiye'siz, ittihad-ı İslâm mümkün değildir. Size, Üstad'a dair makalelerimi gönderdim. Üstad'a dair makalemi ve "Şarkî Türkistan'da Çin Emperyalizmi" adlı makalemi neşrettim.

Pakistan'da ne Türkçe okulu, ne kütüphanesi, ne çalışkan adamları ve sefaretinizde de Urduca bilen adam yoktur. Onlar Pakistan'ın gençleriyle temasta değildirler; Urduca neşriyatları da yoktur. Eğer bazıları onları davet etseler, iştirak etmiyorlar. Pres Ateşeliğinizde dine dair mâlûmat ve kitap da yoktur.

Geçen günlerde, Lâhor'da bir İslâmî müzakere oldu. Türkiye'den meşhur zatlar gelmedi. Ankara Üniversitesi'nde öğretim görevlisi olan Dr. Rehber (Pakistanlıdır) İslâmiyet'in aleyhinde konuştu. Bütün İslâmî dünya onu lânetlediler. Lâkin avâm gazetelerde okuyup onu Türk bildiler ve çok hayret ettiler. Bu adam, dini ve Türkler'i tahkir etti. *Sebilürreşad*'a yazıyorum.

Hazreti Üstad'ın müstakil adresi nedir? Hazreti Üstad'a bir adet Kur'ân-ı Kerîm ve onun hakkında makaleler neşrolunan mecmuaları takdim etmek istiyorum. Hakkınızda çok makaleler yazdım. Onları toplayıp kitap şeklinde basacağım.

Her zaman Pakistan'ın mühim zatları Hazreti Üstad'a ve sıhhatine dair mâlûmat sormaktadırlar. Bizler, buradaki Nur talebeleriyle, Hazreti Üstad'ı buraya davet ederiz.

اَلْبَاقِي هُوَ الْبَاقِي

Kardeşiniz
M. Sabir İhsanoğlu

Pakistan'ın en büyük mecmuası "Students' Voice"da İslâm Kongresi Reisi Zafer Afaq Ansar'ın "İslâm'ın Büyük Rönesansı" adlı makalesinde Risale-i Nur'un muhterem ve muazzez müellifinden şöyle bahsediyor:

.....

Bu hareketlerin asıl merkezini, Said Nursî'nin fazla miktarda talebesi bulunan üniversite ve kültür yerleri teşkil eder. Bu talebeler, "Risale-i Nur talebeleri" adını alır. Bu gençler: "Biz Kur'ân'ı kendimize düstur seçtik. Bizim gayemiz, zevki Allah'ın yolunda aramak ve İslâmiyet'i bütün dünyaya yaymaktır.

Siyonizm, komünizm, Allahsızlık gibi İslâmiyet'e zıt olan cereyanlara karşı mücadele etmektir.

İslâmiyet'i, bütün Türk gençliğinin tam mânâsıyla benimsemesine çalışmaktır.

Türkiye'yi, her türlü tehlikeye karşı müdafaa etmektir.

Irkî ve kavmî ayrılıkları bertaraf ederek, İslâm birliğini meydana getirmektir."

Hazreti Üstad Nursî tarafından yazılan ve 130 kitap ve risaleden ibaret olan Risale-i Nur Külliyatı bu talebeler tarafından yayılmaktadır.

Pakistan Basınında Risale-i Nur ve Üstad Said Nursî Hazretleri Hakkındaki Neşriyattan Örnekler

(31 Ocak 1958 tarihli "Students' Voice (Talebelerin Sesi)" Gazetesi, Pakistan İslâm Talebe Cemiyeti tarafından 15 günde bir çıkarılan ve talebeleri istikbalin büyüklerini yüksek İslâmî esaslara göre hazırlamayı gaye edinmiş bir talebe cemiyetinin neşir organıdır. Bu gazetenin "Türk Gençliği Uyanıyor" başlıklı makalesinden:)

Bütün İslâm memleketlerinde ittihad-ı İslâm için çalışan İslâmî teşkilâtlar tâdât edilip, Türkiye'de de Nur talebeleri bu meyanda zikrediliyor ve en sonra ittihad-ı İslâm için çalışan ve Pakistan'ın en iyi dostları olan Nur talebelerini tanıdık; Nur talebelerinin üstadı seksen beş yaşında büyük bir âlim olan Üstad Said Nursî'dir. Hakikat-i İslâmiye için yaptığı mücadele, kendi ana vatanında –yani Türkiye'de– otuz sene işkenceli bir hayat ve sık sık

hapiste yatmasına sebep oldu ve 1952'de serbest bırakıldı. Fakat bu ihtiyarın bakışları hâlâ ateşlidir. Otuz yıllık hapis ve işkenceler onu mağlûp edemedi. Bu mücadelesiyle, birbirine çok sıkı bağlı olan Nur talebeleri kitlesini meydana getirdi. Üstad Said Nursî, Risale-i Nur eserleri vasıtasıyla Türk gençliğini İslâm ideolojisinin en büyük düşmanları olan siyonist ve komünistlerin hilekâr tuzaklarına düşmekten kurtarmıştır. Türkiye Başvekili Adnan Menderes Risale-i Nur Külliyatının neşrine müsaade ettiği zaman, Türkiye'nin Pakistan Elçisi sayın Selâhaddin Rıfat Erbil vasıtası ile bu büyük adama takdir ve tebriklerimizi bildirmiştik ve bu vesileyle, Üstad Said Nursî ve Nur talebelerini de selâmlamıştık ve bu mektubumuz Türkiye'de binlerle basılarak dağıtılmıştı. Bizim programımız Türkçe'ye çevrildi. Biz de, birkaç önemli Risaleleri, Urduca'ya çevirdik.

Pakistan İslâmî Talebe Cemiyeti'nin onuncu yıldönümünde, Türkiye-'deki İslâmî hareketi göstermek için, Türkler'in, İslâm edebiyatı sergisi de vardı. Bu sergide İlâhiyat Fakültesi, Diyanet İşleri Yayınları, bazı Türkçe'ye çevrilmiş İslâmî eserler ve on beş adet Risale-i Nur Külliyatı'ndan eserler vardı. Nur talebelerinin faaliyeti bu sergide harita ve fotoğraflarla ve grafikle izah edildi.

30 Nisan 1958 tarihli Students' Voice gazetesi
"İslâm Dünyasındaki Müsbet Uyanıklık" başlıklı makalede:

Her İslâm memleketinde, İslâmiyet'in hâkimiyeti için yapılan övülmeye lâyık şerefli mücadeleler anlatılıyor ve Türkiye'de yapılan mücadelelerin neticesi olarak hükûmet, din hürriyetini sıkan bağları gevşetmiştir. Mehmed Âkif materyalist milliyetçiliği takbih eden ve halk arasında taze bir heyecan verecek olan *Safahat* isimli eseri yazdı.

Hazreti Said Nursî yılmadan, hakikat-i İslâmiye için mücadele etmektedir. Kendisi, Türkiye'de en büyük cinayet telâkki edilen Atatürk aleyhtarı olmakla itham ve aleyhinde neşriyat yapılmışsa da, bu zulümler, halkı onun etrafında toplamıştır. 130 parça eserin sahibi olan Üstad hapiste iken verilmiş olan zehirlerin tesiriyle ihtiyarlığını geçirmekte olup, bu hâl –seksen yaşını geçtiği hâlde– hakikat-i İslâmiye ve İslâmların saadeti için mücadelesine mâni olamamıştır.

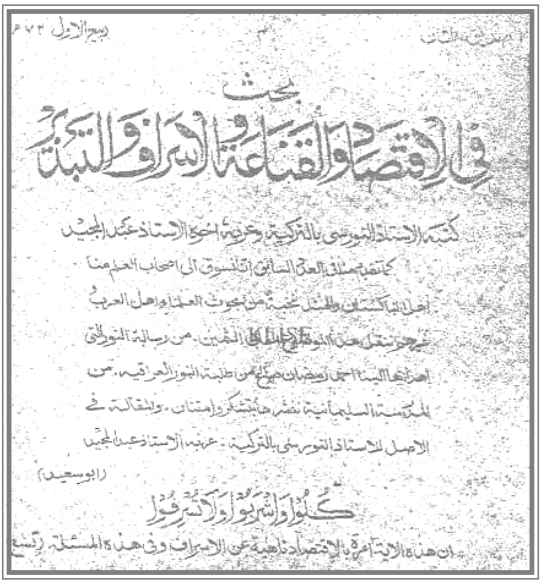

بحث

في الاقتصاد والقناعة والاسراف والتبذير

كتبه الاستاذ النورسي باللغة التركية وعربه اخوه الاستاذ عبد المجيد

كما تقدم صدقة العدد السابق الى اصحاب العلم منا

اهل الباكستان والهند نخبة من بحوث العلماء اهل العربية

نحرر نقل هذا الموضوع الى القراء الكرام من رسالة النور التي

اهداها السيد احسن رمضان صبري من طلبة النور العراقيه من

المدرسة السليمانية بقضاء هنشكر امتان والمقالة في

الاصل للاستاذ النورسي باللغة التركية عربه الاستاذ عبد المجيد

(ابو سعيد)

كلوا واشربوا ولا تسرفوا

ان هذه الاية امرة بالاقتصاد ناهية عن الاسراف وفي هذه المسئلة رئيس

Pakistan'da, Arapça ve Urduca olarak muhtelif gazete ve mecmualarda intişar eden "Risale-i Nur'dan İktisat Risâlesi"nin es-Sıddık Mecmuası'ndaki Arapça tercümesi

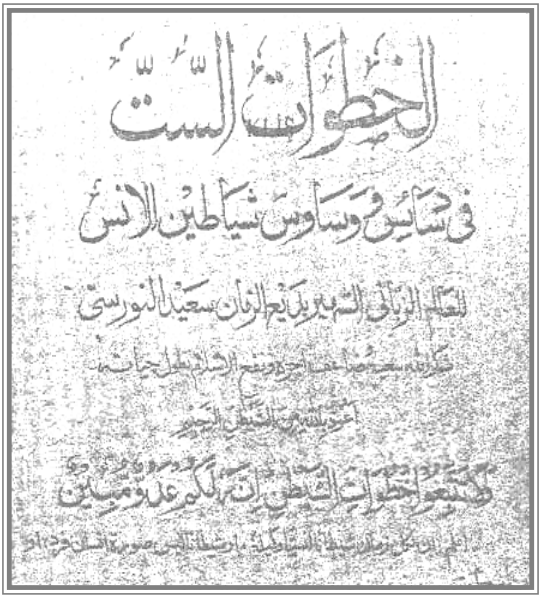

الخطوات الست

في وساوس شياطين الانس

للعالم الرباني السيد بديع الزمان سعيد النورسي

أعوذ بالله من الشيطان الرجيم

لا تتبعوا خطوات الشيطان انه لكم عدو مبين

Pakistan'da, Arapça ve Urduca olarak muhtelif gazete ve mecmualarda intişar eden "Risale-i Nur'dan Hutuvât-ı Sitte Risâlesi"nin es-Sıddık Mecmuası'ndaki Arapça tercümesi

(Medine-i Münevvere'de Bulunan ve Nur'un Hakikatini Tam Anlayan ve İslâmiyet'e Hizmet Eden Bir Zâtın Mektubudur)

Gönüller fâtihi pek muhterem ve mükerrem Üstadımız Hazretleri,

Mübarek ellerinizden öper, bütün aziz ve sadakatli talebelerinizle beraber sıhhat ve selâmette daim olmanızı bârigâh-ı kibriyâdan niyaz eylerim.

Müslümanlar için en büyük bir bayram diye ancak vasıflandırılabilen beraatiniz, bütün Nurcular'ı şâd ve handan eylediği gibi, bendenizi de dünyalar kadar memnun ve mesrur eylemiştir. Nasıl memnun etmesin ki, sizin eserlerinizle birlikte beraatiniz demek, ruhun maddiyata, nurun zulmete, imânın küfre, hakkın bâtıla, tevhidin şirke ve irfanın cehle galip gelmesi demektir.

Yıllardan beri önüne sıradağlar gibi engeller, korkunç uçurumlar gibi mâniler konulan "Nur çağlayanı", en sonunda mucizevî bir şekilde bütün sedleri yıkmış, mânileri aşmış, nur ile bütün zulmetleri târümar eylemiştir.

"Mucizevî harikalarla doğan ilâhî tecellîlerin vasfında kalemler kırılır, fikirler gürülder, ilhamlar yanar, kül olur." derlerdi. Hakikaten bendeniz, şimdi bu müstesna zaferin karşısında aynı aczi bütün varlığımla hissediyorum. Zira tefekkür ve ilhamıma nihayetsiz bir ufuk açılıyor. Cihan, muhteşem bir Nur mâbedini andırıyor… Civarımdaki herşey, her yer derin vecd ve istiğraklarla gaşyolunmuş bir hâlde... Her zerrede, [1] وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ sırr-ı sübhânîsi tecelli ediyor...

Binaenaleyh bilmiyorum, bu mesut hâdiseyi şanlı bir zafer, şahane bir fetih, ilâhî bir kurtuluş cihanşümûl bir bayram diye mi vasıflandırayım? Zira kudsî dâvânın kazanmış olduğu bu ilâhî zafer, bütün İslâm ve insanlık dünyasındaki mücahitlerin azimlerine kuvvet, ruhlarına can, imânlarına hız ve heyecan vermiştir.

Evet, azim ve imanları, aşk ve emelleri henüz kemale ermemiş olan birçok müslümanlar, maalesef acıklı bir yeis içinde idiler. Böyle bir zaferin tahakkukunu, hayal ve muhâl görüyorlardı. Fakat bütün feyiz ve nurunu insanlığı tenvir ve irşad için ilâhî bir güneş halinde Arş-ı Âzam'ın pürnur ufuklarından inen Kur'ân-ı Kerîm'den alan Nur neşriyatı, durgun gölleri andıran gönülleri deryalar gibi coşturmuş, kasvet ve hicran yıllarının ümit ve emellere vurduğu

[1] "Hiç bir şey yoktur ki, O'nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor bulunmasın." (İsrâ sûresi, 17/44)

müthiş zincirleri kırmıştır. O nur kaynağından fışkıran o serapa feyiz ve hikmetler saçan eserler, hislerin, fikirlerin ve bilhassa alevler içinde yanan ruh ve vicdanların ezelî ve ebedî ihtiyaçlarına cevap verdiği gibi, onları dalga dalga boğucu karanlıklar muhitinden, ter temiz ve pırıl pırıl nur ufuklarına çıkarmıştır.

Yıllarca devam eden uzun bir sükût, derin bir gaflet ve boğucu bir zulmetten sonra ilâhî bir güneş halinde parlayan bu kudsî zafer, nur için yol aramakta olan perişan beşeriyetin yakın bir gelecekte uyanacağını müjdelemektedir. Çünkü din ihtiyacı sırf müslümanların değil, bil'umum insanların ezelî ve ebedî ihtiyacıdır.

Bugün bedbaht insanlık, din nimetinden mahrum olmanın sürekli hicran ve felâketlerini bağrı yanarak çekmektedir. Bu acıklı buhranın korkunç neticesidir ki, çeyrek asır zarfında iki büyük harbe girmiş ve üçüncüsünün de kapısını çalmak çılgınlığını göstermektedir.

Artık bütün insanları kardeş yaparak yem yeşil cennetlerin nurlu ufuklarından esen refah ve saadet, huzur ve âsâyiş rüzgârıyla dalgalanan âlem-şümûl bir bayrak altında toplayacak olan yegâne kuvvet, İslâm'dır. Zira beşeriyetin bugünkü hali, tıpkı İslâm'dan evvelki insan cemiyetlerinin acıklı halidir. Bunun için insanlığı o günkü ebedî felâketten kurtaran İslâm, bugün de kurtarabilir…

Evet, milyonların, milyarların kalbinde asırlardanberi kanamakta olan o derin yarayı saracak yegâne müşfik el, İslâm'dır. Her ne kadar ufuklarda zaman zaman bazı uydurma ışıklar görülüyorsa da, müstakbel, bütün nur ve feyzini güneşlerden değil, bizzat Rabbü'l-âlemîn'den alan ezelî ve ebedî yıldızındır. O yıldız, dünyalar durdukça duracak ve onu söndürmek isteyenleri yerden yere vuracaktır.

Cihan-kıymet Üstadım,

Malûm-u fâzılâneleridir ki, son günlerde mukaddes dâvâya hizmet eden bazı tenvir ve irşad hareketleri doğmuş, fakat maalesef hiçbirisi Risale-i Nur Külliyatının gördüğü mühim işi görememiş ve ihraz ettiği ilâhî zaferi kazanamamıştır. Zira bu yol, peygamberlerin, velilerin, âriflerin, salihlerin ve bilhassa canını cânana seve seve fedâ eden ve sayısı milyonlara sığmayan kahraman şehitlerin mukaddes yoludur. Artık bu çetin yolda yürümek isteyenler, her an karşılarına dikilecek olan müthiş mâniaları daima göz önünde tutmaları lâzımdır. Evet, bu yolda yürüyecek olanların, sizdeki sarsılmak bilmeyen imanla,

yüksek ve ilâhî irfanla ve bilhassa harikulâde ihlâs ve ferâgatle mücehhez olmaları gerektir. Çünkü bu mühim vâdide Nur dâvâsının takip ettiği tebliğ, tenvir ve irşad usulü bam başka hususiyetler taşımaktadır. Artık insanın his ve fikrine, ruh ve vicdanına bam başka ufuklar açacak olan bu derin bahsi, dua buyurun da, müstakil ve mufassal bir eserde aziz din ve gönüldaşlarımıza arz etmek şerefine nâil olayım… Çünkü bu nurlu bahis o kadar derin ve o derece mühimdir ki, böyle birkaç sayfalık mektup ve makalelerle asla ifade edilemez.

İman ve Kur'ân nuru ile tertemiz gönlünü fethettiğiniz gençlik, ilâhî zaferinizin en parlak delilini teşkil eden en mühim varlık ve en kıymetli cevherdir. "Nurdan Sesler"in hemen her mısrasında, asîl ve şuurlu ruhuna hitap ettiğim tertemiz gençlik, işte bu hak ve hakikatin bağrı yanık âşığı olan gençliktir.

Nurlu dâvânın kazanmış olduğu bu son zaferin verdiği vecdle dolu bir ilhamla yazdığım şu manzumeyi takdim ediyorum. Kabulünü rica ve istirham eylerim.

Tekrar tekrar ellerinizden öper, kıymetli dualarınızı beklerim, pek muhterem Üstadım Hazretleri.

Mânevi evlâtlarınızdan
Ali Ulvi

(Risale-i Nur'dan Gençlik Rehberi'nin İstanbul Mahkemesi'nde Beraatı Münasebetiyle Bağdat'tan Gelen Tebrik Telgrafı)

Sebilürreşad Mecmuası'na,

İstanbul

Büyük İslâm âlimi Bediüzzaman Hazretleri'nin beraat kararı, bizleri sonsuz bir sevinç içerisinde bıraktı. Bu sevincimize vesile olan bu âdil hükme istinaden, Türk Mahkemesi'ne ve fahrî avukatlarına teşekkürlerimizi, Üstad ve kardeşlerimize tebriklerimizi mecmuanız vasıtasıya bildiririz.

Irak
Emced Zuhavi

(Pakistan'daki Nur Talebelerinin Üstad Said Nursî'den İstedikleri Mesaj Münasebetiyle, Irak'taki Bir Nur Talebesinin Gönderdiği Mektup)

Bundan birkaç gün evvel, Pakistan'da talebeler konferansı vardı. Hazreti Üstaddan bir mesaj istemişlerdi ve bunun tarihî bir tesiri olacaktı. Haber aldık ki, Salih, Nur talebeleri namına bir mesaj göndermiş. Sizlere de yazmışlar ki, acele Hazreti Üstada bildirirsiniz. Konferansta, Hazreti Üstad ve Nur'lar çok methedilmiş. Komünistler tarafından itirazlar yapılmış. Fakat reis hepsini reddetmiş. Hazreti Üstadın fotoğrafları teşhir edilmiş. Yakında Nur ve Nura ait uzun ve resimli bir yazı ile bir mecmua çıkaracaklarmış. Sonsuz selâm ve dualar.

Ahmet Ramazan

(Bağdat'ta Çıkan ed-Difâ Gazetesinin Muharriri İsa Abdülkadir'in Arabî Makalesinin Tercümesi)

Bağdat'ta çıkan *ed-Difâ* gazetesi Risale-i Nur talebelerinden bahisle diyor ki:

Türkiye'deki Nur talebelerinin İhvan-ı Müslimîn cemiyeti ile alâkaları nedir, ne münasebeti var? Hem farkları nedir? Türkiye'deki Nur talebeleri, Mısır'da ve bilâd-ı Arapta İhvan-ı Müslimîn namında ittihad-ı İslâm'a çalışan cemiyetler gibi müstakil cemiyet midirler? Ve onlar da onlardan mıdır? Ben de cevap veriyorum ki:

Nur talebelerinin ve İhvan-ı Müslimîn Cemiyeti'nin gerçi maksatları, hakâik-i Kur'âniye ve imaniyeye hizmet ve ittihad-ı İslâm dairesinde müslümanların saadet-i dünyeviye ve uhreviyelerine hizmet etmektir; fakat Nur talebelerinin beş-altı cihetle farkları var:

Birinci Fark: Nur talebeleri siyasetle iştigal etmez, siyasetten kaçıyorlar. Eğer siyasete mecbur olsalar, siyaseti dine âlet yapıyorlar, tâ ki siyaseti dinsizliğe âlet edenlere karşı dinin kudsiyetini göstersinler. Siyasî bir cemiyetleri asla mevcut değil.

İhvan-ı Müslimîn ise, memleket ve vaziyet sebebiyle siyasetle, din lehinde iştigal ediyorlar ve siyasî cemiyet de teşkil ediyorlar.

İkinci Fark: Nurcular, Üstadlarıyla içtima etmiyorlar ve etmeye de mecbur değiller. Kendilerini Üstadlarıyla içtimaa mecburiyet hissetmiyorlar. Ders almak için beraber bulunmaya lüzum görmüyorlar. Belki koca bir memleket

bir dershane hükmünde, Risale-i Nur kitapları onların eline geçmekle, üstad yerine onlara bir ders verir. Her bir risale, bir Said hükmüne geçer.

Hem ellerinden geldiği kadar ücretsiz istinsah ederler. Muhtaçlara mukabelesiz[1(*)] veriyorlar ki, okusunlar ve dinlesinler. Bu sûretle büyük bir memleket büyük bir dershane hükmünde oluyor.

İhvan-ı Müslimîn ise, umumî merkezlerde mürşid ve reisleriyle görüşmek ve emirler ve dersler almak için ziyaretine giderler. Ve o umumî cemiyetin şubelerinde de o büyük üstadla ve naibleriyle ve vekilleri hükmündeki zatlarla yine görüşürler, ders alırlar, emir alırlar.

Hem umumî merkezlerde çıkan ceride ve mecellelerin fiyatını verip, alıp, onlardan ders alıyorlar.

Üçüncü Fark: Nur talebeleri, aynen, âli bir medresenin ve bir üniversite darülfünununun talebeleri gibi, ilmî muhabere vasıtasıyla ders alıyorlar. Büyük bir vilâyet bir medrese hükmüne geçer. Birbirini görmedikleri, tanımadıkları ve uzak oldukları hâlde birbirine ders veriyorlar ve beraber ders okuyorlar.

Amma İhvan-ı Müslimîn ise, memleketleri ve vaziyetleri iktizasıyla mecelleleri ve kitapları çıkarıyorlar, aktar-ı âleme neşrediyorlar; onunla birbirini tanıyıp ders alıyorlar.

Dördüncü Fark: Nur talebeleri, bu zamanda ve bugünde ekser bilâd-ı İslâmiye'de intişar etmişler ve çoklukla vardırlar. Bu intişarlarında ayrı ayrı hükûmetlerde bulundukları hâlde hükûmetlerden izin almaya muhtaç olmuyorlar ki, tecemmu' edip toplansınlar ve çalışsınlar. Çünkü meslekleri siyaset ve cemiyet olmadığından hükûmetlerden izin almaya kendilerini mecbur bilmiyorlar.

Amma İhvan-ı Müslimîn ise, vaziyetleri itibarıyla siyasete temas etmeye ve cemiyet teşkiline ve şubeler ve merkezler açmaya muhtaç bulundukların-dan, bulundukları yerlerdeki hükûmetten icazet ve ruhsat almaya muhtaçtırlar. Ve Nurcular gibi bilinmiyor değiller. Ve bu esas üzerine, kendilerine umumî merkezleri olan Mısır'da, Suriye'de, Lübnan'da, Filistin'de, Ürdün'de, Sudan'da, Mağrip'te ve Bağdat'ta çok şubeler açmışlar.

Beşinci Fark: Nur talebeleri içinde çok muhtelif tabakalar var. Yedi-sekiz yaşındaki, camilerde Kur'ân okumak için elifbâyı ders almakta olan çocuklardan tut, tâ seksen, doksan yaşındaki ihtiyarlara varıncaya kadar kadın erkek,

1 (*) Yirmi beş sene müddetle el yazmasıyla Anadolu'da neşri bu şekilde olmuştur.

hem bir köylü, hamal adamdan tut, tâ büyük bir vekile kadar ve bir neferden büyük bir kumandana kadar tâifeler Nurcularda var. Bütün Nurcuların bu çok tâifelerinin umumen bütün maksatları, Kur'ân-ı Mecîd'in hidayetinden ve hakâik-i imaniye ile nurlanmaktan ibarettir. Bütün çalışmaları ilim ve irfan ve hakâik-i imaniyeyi neşretmektir. Bundan başka bir şeyle iştigal ettikleri bilinmiyor. Yirmi sekiz seneden beri dehşetli mahkemeler dessas ve kıskanç muarızlar, bu kudsî hizmetten başka onlarda bir maksat bulamadıkları için onları mahkûm edemiyorlar ve dağıtamıyorlar. Ve Nurcular, müşterileri ve kendilerine taraftarları aramaya kendilerini mecbur bilmiyorlar. "Vazifemiz hizmettir, müşterileri aramayız. Onlar gelsinler bizi arasınlar, bulsunlar." diyorlar. Kemiyete ehemmiyet vermiyorlar. Hakikî ihlâsı taşıyan bir adamı, yüz adama tercih ediyorlar.

Amma İhvan-ı Müslimîn ise: Gerçi onlar da Nurcular gibi ulûm-u İslâmiye ve marifet-i İslâmiye ve hakâik-i imaniyeye temessük etmek için insanları teşvik ve sevk ediyorlar; fakat vaziyet, memleket ve siyasete temas iktizasıyla, ziyadeleşmeye ve kemiyete ehemmiyet veriyorlar, taraftarları arıyorlar.

Altıncı Fark: Hakikî ihlâslı Nurcular, menfaat-i maddiyeye ehemmiyet vermedikleri gibi, bir kısmı, âzamî iktisat ve kanaatle ve fakirü'l-hal olmalarıyla beraber, sabır ve insanlardan istiğnâ ile ve hizmet-i Kur'âniye'de hakikî bir ihlâs ve fedakârlıkla; ve çok kesretli ve şiddetli ehl-i dalâlete karşı mağlûp olmamak için ve muhtaçları hakikate ve ihlâsa dâvet etmekte bir şüphe bırakmamak için ve rızâ-yı ilâhîden başka o hizmet-i kudsiyeyi hiçbir şeye âlet etmemek için, bir cihette hayat-ı içtimaiye faydalarından çekiniyorlar.

Amma İhvan-ı Müslimîn ise: Onlar da hakikaten maksat itibarıyla aynı mahiyette oldukları hâlde, mekân ve mevzu ve bazı esbap sebebiyle, Nur talebeleri gibi dünyayı terk edemiyorlar. Âzamî fedakârlığa kendilerini mecbur bilmiyorlar.

İsa Abdülkadir

Bağdat'ta Çıkan, Ehemmiyetli, Siyasî Bir Cerîde Olan ed-Difâ Gazetesinin Muharriri İsa Abdülkadir Diyor ki:

Nur talebelerinin mürşidi olan Bediüzzaman Said Nursî hakkında "*ed-Difâ"* gazetesini okuyanlar benden soruyorlar. "Türkiye'deki Nur talebelerinden ve Üstadları olan Said Nursî'den bize mâlûmat ver." diyorlar. Ben de bunlar hakkında kısa bir cevap vereceğim. Çünkü Üstadın, Nur'un ve Nur

talebelerinin Araplarda hakkı olduğu için, Araplar onlardan ciddî bahsetsinler. Zira, İslâmiyet'in madde-i esasiyesi olan Araplar Risale-i Nur'dan ziyadesiyle fayda görmeye başlamışlar.

Bu Nur talebeleri, Risale-i Nur'la hem Türkiye'de, hem bilâd-ı Arapta komünistliğe karşı muhkem bir sed tesis ediyorlar.

Bu yazı Demokratlar çıkmadan evvelki zamana bakar; onun için Nur talebelerinin adedi hakkında müddeiumuminin dediği gibi, yalnız beş yüz bin değil belki şimdi Türkiye'de milyonları aşmış bulunuyor. Ve her gün de ziyadeleşiyor.

Risale-i Nur ise, öyle geniş bir mikyasla intişar ediyor ki, değil yalnız Türkiye'de ve bilâd-ı İslâmiye'de, hattâ ecnebîlerde de iştiyakla istenilir oluyor. Ve Nur'un talebelerinin şevklerini hiçbir şey kıramıyor.

İşte, Nur talebeleriyle Nur risaleleri ve onların bu büyük hizmet-i Kur'âniye'leri Demokrat Hükûmetinin bir büyük hasenesidir ki, mübarek âlem-i İslâm'daki hareket-i İslâmiye bu hükûmet-i demokrasiyi takdir ve tahsinle karşılıyor. Bütün Irak ahali-i Müslimesi ki, Arap, Türk, Kürt, İran, bu İslâmî hizmeti ve kudsî mücahedeyi kemâl-i ferahla karşılıyorlar. Ve Türkiye'deki Türk kardeşlerimiz, garbın yanlış tesiratlarına karşı bunlarla mukavemet gösteriyorlar kanaatindedirler.

İsa Abdülkadir

(Gençlik Rehberi'nin Beraatı Münasebetiyle Câmiu'l-Ezher Üniversitesi Türk Talebelerinin Tebrik Mektubu)

Mektup: Kahire'den 13.04.1952

Muhterem Üstadımız Bediüzzaman Said Nursî Hazretleri'ne,

Kalblerdeki imanı nurlandıran ve umumî nizamın direği, âhiret yolunun hakikî pusulası olan ve ilhamını Kur'ân-ı Kerîm'den alan eserlerinizden "*Gençlik Rehberi"* adlı risaleniz suç teşkil ettiği iddiasıyla devam eden mahkemenizin beraat kararını ölçülmez sevinçlerimizle öğrendik. Siz mübarek Üstadımızı ve Demokrat Türk adliyesinin âdil hâkimlerini candan tebrik ediyoruz.

Hayatını İslâmiyet'in sıhhati için vakfeden, Türk milletine hizmet etmeyi şeref addeden, asrımızda eşine tesadüf edilmeyen bir din mücahidi bulunan Üstadımız! Size, âlem-i İslâm ve insaniyet müteşekkirdir. Bizler, ufak bir

zerresini ifade için, hürmetlerimizi, teşekkürlerimizi bildiriyor, mübarek dualarınızı talep ediyoruz. Allah sizden ve sizi sevenlerden razı olsun.

Câmiu'l-Ezher Üniversitesi Türk talebeleri namına
Hacı Ali Kılıncalp

(İran'lı Bir Nur Talebesinin Üstad Bediüzzaman Hazretleri'ne Bir Mektubu)

(Türkiye Cumhuriyeti'ne tâbi Isparta'nın Barla nahiyesinde mukim pek muhterem, faziletmeâb Bediüzzaman Hazretleri'ne takdim olunur.)

Pek muhterem, *faziletmeâb*, Üstad-ı muhterem Bediüzzaman Hazretleri'ne,

Herşeyden evvel selâm ve hürmet-i mahsusumu takdim, sıhhat ve afiyette devamınızı Cenab-ı Kadîr-i Mutlak Hazretleri'nden temenni ve niyaz eylerim. Lütfen ahvâl-i âcizânem istifsar buyurulursa, lehülhamd velminne, vücud-u fânim, baki İran'da, Rizaiye vilâyetine tâbi Mergivar mahallinde Dize karyesinde imrar-ı hayat etmekte olduğumu arz eylerim.

Bu geçen kırk yıl zarfındaki inkılâb-ı zaman dolayısıyla müstağrak olarak uzaklara düşmüş bulunmaklığım hasebiyle, sıhhat ve afiyetinizden bîhaber kalmış, daima vücud-u muhtereminizi soruşturmak, birinci emel ve arzularımdan idi. Cenab-ı Hak Hazretleri'ne çok şükür, bugünlerde muhterem kardeşimiz Subay Tayyip İranlı vasıtasıyla sıhhat haberlerinizi aldığımdan son derece memnun ve mütehassis oldum. Kadîr-i Zülcelâl din-i Mübin-i İslâm'ın hizmet ve saadeti için sizi pek çok zaman lütuf ve himayesinde masun ve mahfuz buyursun, âmîn...

Kıymettar telifatınızdan *Nur'un İlk Kapısı, Asâ-yı Mûsa, Rehberü'ş-Şebâb* ve diğer kitaplarınızın birçoğu, muhterem kardeşimiz vasıtasıyla elime geçti ve son derece memnun oldum. İnşaallah, bunlardan behreyâb oluruz. Bu ilk mektubum olmak dolayısıyla fazla tasdî'den içtinabla hatime verir, sıhhat ve afiyetinize mübeşşer, sıhhat ve vücud-u muhtereminizin devamını Hâlık-ı Mutlak'tan niyaz eylerim.

Lütufnamenizi alacağıma ümitvar, hazretlerinden temenni ve niyaz eylerim efendim.

Merhum Seyyid Abdülkadirzâde, muhibbiniz
Seyyid Abdullah

(Suriyeli Küçük Bir Nur Talebesinin Üstad Bediüzzaman Hazretleri'ne Gönderdiği Mektup)

22 Şevval 1373

Fahrü'l-İslâm Üstad-ı Âzam Bediüzzaman Hazretleri'ne,

Kemâl-i ihtiramla hâk-i pâ-yı zât-ı âlilerinize yüzümü ve gözümü sürerek öperim. Altı yaşındayım, Ramazan-ı Şerif'in yirmi altıncı gününde Kur'ân-ı Kerîm'i hatmettim. Suriye'de en küçük bir Nur talebesiyim. Arkadaşlarımdan on bir talebe daha Kur'ân-ı Kerîm'i hatmettiler. Hepimiz namaz kılıyoruz. Bu mektupla fotoğrafımı Urfa Nur talebeleri vasıtasıyla zât-ı maâl-i sıfat-ı âlilerinize gönderiyorum. Çok rica ederim, mübarek hatt-ı şerîfinizle fotoğrafın arka tarafına bana bir-iki cümle dua yazınız, tekrar fotoğrafımı iade buyurmanızı rica ederim. Pederim Abdülhâdi, hak-i pâ-yı âlilerinizden öper, dualarınızı talep eder.

Suriye Derbasiye nahiyesine tâbi Âliye köyünde

Nur talebelerinden
Hüseyin Abdülhadi

(Risale-i Nur âlem-i İslâm'da olduğu gibi, Avrupa'da da hüsn-ü kabule mazhar olmuştur. Risale-i Nur'un hüsn-ü kabule mazhariyetine numûne olarak Finlandiya'daki "Tampereen İslâmilaisen Sevrakume İmamı Habiburrahman Şâkir"in iki mektubunu dercediyoruz)

İmam Habiburrahman Shakir	الامام حبيب الرحمن شاكر
Tampereen İslâmilaisen Seurakunnan imaami	امام المحلة الاسلامية في تامبري
Adress: Tampere-Finland Vellamonkatu 21	القائم بتبليغ الدعوة الاسلامية بفيلانده

Pek muhterem kardeşim,

وَعَلَيْكُمُ السَّلَامُ وَرَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكَاتُهُ[1]

Hediye olarak gönderdiğiniz pek kıymetli eser, yani *el-Mesneviyyü-'l-Arabî min Risaleti'n-Nur* isimli kitabı aldım. Bu münasebetle, cenabınıza

[1] Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi sizlerin de üzerine olsun.

teşekkürlerimi bildiriyorum. Allah-ı Kerîm, her dileğinizi atâ eylesin diye dua ediyorum.

Benim için bu kıymetli hediyeniz çok müfid olacak ve benim tebliğ işlerimde daha yardım edecektir, inşaallah. Size de daima ecir ve sevabı erişip duracağında, sadaka-yı câriye kabilinden olacağında elbette şüphe yoktur.

Kitabın müellifi Said Nursî Hazretleri'ni de bize tanıtmanızı rica ederim. Hürmet ve selâmlarımla.

Habiburrahman Şâkir

(Risale-i Nur'un Avrupa'daki İntişarı ve Hüsn-ü Kabule Mazhariyetine Numûne Olarak Findandiya'daki Nur Talebesi Habiburrahman Şâkir'den Gelen Diğer Bir Mektup)

Vellamonkatu 21. 12.02.1958

Çok muhterem kardeşlerim,

اَلسَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكَاتُهُ[1]

Göndermiş olduğunuz inâyetnamenizi ve dört tane risale "İhlâs", "Zeylü'l-Hubab", "Risale-i Nur hakkında Müellifine Gönderilen Bir Mektup", "Risale-i Nur Hakkında Verilen Konferans"ları aldım. Teşekkürlerimi takdim ederim efendim.

Evet, büyük Üstad Said Nursî Hazretleri, zamanımızın büyük dâhilerinden ve Allah'ın en büyük sevgili bendelerinden olduğunda asla şüphemiz yoktur. Belki, bu zata 14. asrın müceddidlerinden deyip itikat etsek bile mübalâğa etmiş olmayacağız. Hamdler olsun Allah Hazretleri'ne ki, Türk Milleti hazinelerinden zuhur etmiş bu cevheri, inkılâp dolaganlarında gark olup zayi olmasından zamanımıza kadar sakladı; asrımızı, bu zatın vücudu ile ziynetledi. Mûsâ Peygamberi Firavun'un eteğinde beslediği gibi, bu zat-ı mübareki de dinsiz zalimler meyanında cefalar içinde besledi. Geleceklerde de selâmetlikle uzun seneler yaşamasını bir Allah'tan temenni ederiz. Üstad Bediüzzaman hakkında bizim akidemiz budur.

Mümkün olursa, bizim tarafımızdan huzurlarına arz-ı ihlâsımızı, gaibâne

[1] Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi üzerinize olsun.

muhabbetimizi bildirseniz ve özünden bizim için hayır dualarını vekâleten rica etseniz diye ricada kalıyoruz. Hürmet ve selâmlarla.

Muhlis, dinî, millî kardeşiniz
Habiburrahman Şâkir

(Sorbon Üniversitesi İslâm ve Roma Mukayeseli Hukuk Kürsüsü Profesörü ve Paris İslâm Kültür Merkezi Fahrî Başkanı'nın Üstad Bediüzzaman Hazretlerine Yazdığı Mektup)

21 Cemaziyelahir 1377
İslâmbol

Allah yolunda mücahid muhterem Hazret-i Üstad,

Allah size uzun ömür ihsan eylesin. Göndermiş olduğunuz kıymetli hediyeniz olan kitabınızı ve selâmınızı alarak teşekkür ettim. Allah size selâmet versin. Kıymetli, yüksek eserlerinizden istifadeye muvaffak kılsın.

Eskiden beri sizin yüksek vasıflarınızı ve büyük mücahedenizi işitirdim ve daima da işitmekteyim. Allah, birbirinden uzak olanları kavuşturucudur. Bizleri, sevgi ve rızasını kazanmakta muvaffak kılsın. Bu fakir ve zelil kul, yüksek ve aziz olan siz Kur'an hâdimine teşekkürlerini arz eder.

Dr. Muhammed Hamidullah

(Washington'daki İslâm Cemiyeti'nin ve İslâm Kültür Merkezi'nin Genel Sekreteri Dr. Muhammed Habilullah'tan, Irak'taki Nur Talebesi Ahmed Ramazan'a Gelen Mektup)

Washington İslâm Kültür Merkezi'ne hediye etmek lutfunda bulunduğunuz Bediüzzaman Said Nursî'nin "*Hutbetü'ş-Şamiye"* ve "*Risale-i Nur Mizanları"* adlı kitaplara mukabil halis teşekkürlerimin kabulünü rica ederim.

Tekrar tekrar teşekkürlerimi arz eder, iyi ve saadetli günler dilerim.

İslâm Kültür Merkezi Genel Sekreteri
el-Muhlis
Dr. Muhammed Habilullah

(Yunanistan'da Risale-i Nur'un Neşriyatını Yapan ve Yüzlerce Nur Talebesi Yetiştiren Bir Zatın Türkiye'deki Nurcu Kardeşlerine Yazdığı Mektup)

Din ve imana hâdim (hizmet edici), şirk ve küfrü hâdim (yıkıcı) pek aziz kardeşlerim Abdullah, Hüsnü, Abdülkadir, Mehmed ve Süleyman Nurdaşlarım,

Evvelâ: Pek samimî ve hâlisane yazılan mektubunuzu alarak derecesiz memnun oldum. Muhlis beyanlarınız ve derunî tebrikleriniz, hep coşkun dinî aşkınızdan ve has nura müstağrak ruhunuzdan doğma olduğundan, o Nurun elektrizasyonuyla münevver kalbleri tehyic ve temevvüce düşürmemek mümkün değildir. Onun için, selâm ve muhabbetlerinize mukabil selâm ve meveddetlerimiz bîpâyan olduğu gibi, bu rabıta ve iştiyakla da sizleri kucaklar ve İslâmî hasret ve saffetle gözlerinizden öperim.

Sâniyen: Gönderilmesine lutfettiğiniz "*Hutbe-i Şamiye", "Şekvâ"* ve sair mahkeme kararı ile mektuplar melfufatını alarak fevkalhad memnun oldum. Bunun cevabını vermek üzere iken, Kerkük'ten Ahmed Ramazan kardeşimizden gönderilen "*Sözler"* mecmuasını aldım. Onun içinde bînihaye tahassüslerle meşhun-u mesâr oldum. Ona da şimdi sizinle beraber teşekkür babında mektup yazıyorum. Bu memnuniyet ve teşekkürlere dahi cemaatimizin bütün efradı iştirak ederek hepinizi selâmlar ve aziz Nurdaşlarıyla kardaşlanırlar.

.....

Gerek ben ve gerekse bütün ihvanımız Üstad Hazretleri'ne bağlılığı şöyle telâkki ediyoruz: Âfak ve enfüsten müstedlel âyât-ı bînihâyeyi en iyi tefsir edecek bir insan-ı kâmile her asır muhtaçtır. Asrımızda şark ve garpta fâzıl ve muktedir çok ulemâ yok değildir; fakat fâni menfaatlerden mütecerrid, sırf nur-u Bâkî ile mütenevvir ve mütelezziz gavs-ı ferid makamında en ziyade bir mutemede ihtiyaç vardır. Bu evsaf-ı mebhuse ile Üstad-ı Kebir muttasıf olduğundan zamanımızın kutbu mesabesindedir. Ona tebâiyet, tam uyulmaya lâyık bir muktedâbihe iktida mânâsındadır. Zamanın müceddidi imam-ı kübrâsı fetrete uğradığına göre, böyle bir mürşid-i âzama merbutiyet vâcip derecesine varmıştır. İşte bu sâika, bizi ve onları düşünmeye bile sevk etmeden Üstad-ı Kebir'e raptediyor. Bunu yapan, onlardaki iman bağının, kedisinde mevcut bulunan nur-u aslînin, nur kaynağının merkez sıkletindeki câzibe kuvvetine incizap ve incilâbıdır. Bunlar, bu eserleri şimdi mütalâa ve müzakere etmekle, tahsilleri az zamanda bazısının derhal husuliye münkalib olmaktadır. Yani, derhal Nur mevzuunu idrak kabiliyetiyle mütefeyyiz oluyorlar.

هٰذَا مِنْ فَضْلِ رَبِّي[1] ، هٰذَا رَحْمَةٌ مِنْ رَبِّي [2]

Onun için, fazl ve rahmetine karşı ne kadar hamd ü senâ edilse azdır.

.....

Bu hizmette muvaffak olmak için, sizin bin bir müşkülâtla ikazkâr ve irşadkâr hareketleriniz gibi yıkılmaz ve sarsılmaz azim ve metanetler lâzımdır. İnşaallah, her ufukta, her kuturda böyle çalışılması İslâmiyet'in halâs-ı umumisini mûcip ve müntic olacaktır.

Hafız Ali

1 "Bu, Rabbimin bir lütfudur..."

2 "Bu, Rabbimin bir rahmeti, bir lütfudur." (Kehf sûresi, 18/98)

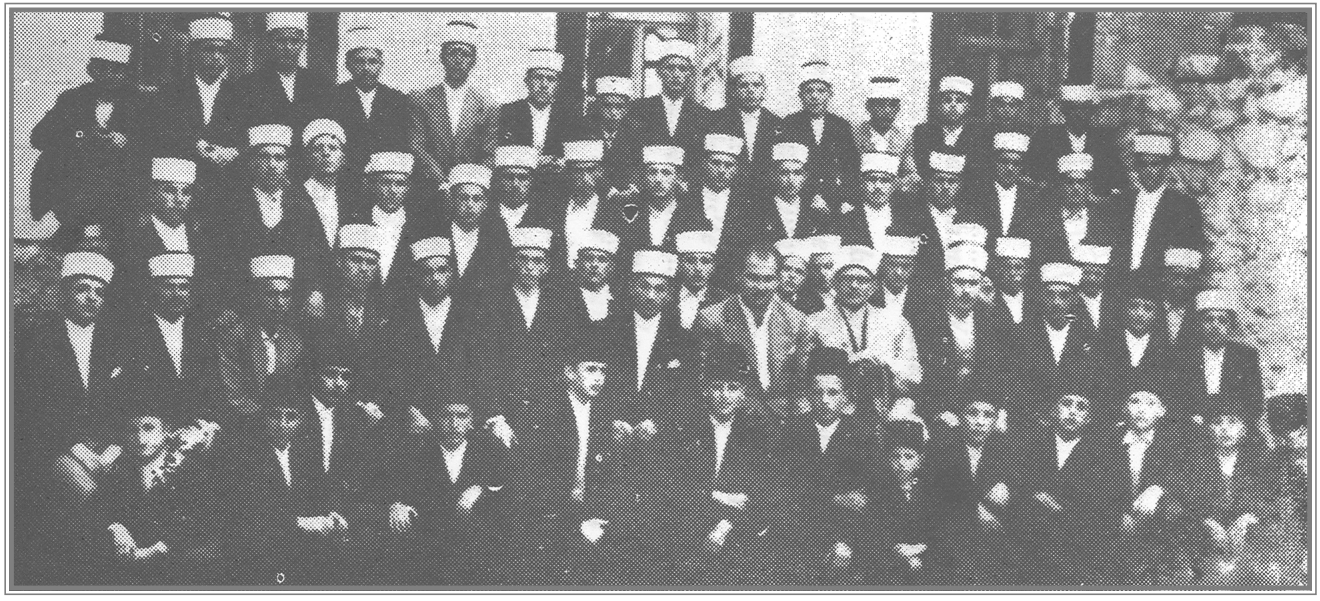

Risale-i Nur Türkiye'de olduğu gibi Avrupa'da ve Amerika'da da yayılmış ve birçok okuyucu kitlesi bulmuştur.

(Türkiye'de neşrolan Risale-i Nur Külliyatı'ndan istifade ederek Kur'ân nuru ile nurlanan Avrupa'daki Nur talebelerinden bir grup, hocalarıyla birarada)

بِسْـــمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

يَا اَللّٰهُ يَا رَحْمٰنُ يَا رَحِيمُ يَا فَرْدُ يَا حَيُّ يَا قَيُّومُ يَا حَكَمُ يَا عَدْلُ يَا قُدُّوسُ[1]

İsm-i Âzam'ın hakkına ve Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyân'ın hürmetine ve Resûl-i Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselâm)* şerefine, bu mecmuayı bastıranları ve mübarek yardımcılarını cennetü'l-firdevs'te saadet-i ebediyeye mazhar eyle, âmîn.

Ve hizmet-i îmâniye ve Kur'âniye'de daima muvaffak eyle, âmîn.

Ve defter-i hasenatlarına Tarihçe-i Hayat'ın her bir harfine mukabil bin hasene yazdır, âmîn.

Ve Nur'ların neşrinde sebat ve devam ve ihlâs ihsan eyle âmîn.

Yâ Erhamerrâhimîn! Umum Risâle-i Nur Şâkirtleri'ni iki cihanda mesut eyle, âmîn.

İnsî ve cinnî şeytanların şerlerinden muhafaza eyle, âmîn.

Ve bu âciz ve bîçâre Said'in kusuratını afveyle, âmîn...

Umum Nur Şâkirtleri Nâmına
Said Nursî

---

[1] Yâ Allah, yâ Rahmân: Ey Zâtı itibarıyla merhametli olan! Yâ Rahim: Ey rahmetiyle mahlûkatına merhamet eden! Yâ Ferd: Ey eşi ve benzeri olmayan! Yâ Hayy: Ey her zaman var olan, diri olan, ezelî ve ebedî hayat sahibi olan! Yâ Kayyûm: Ey kendi Zât'ı ile var olup, zeval bulmayan ve bütün varlıkları varlıkta tutup onları yöneten! Yâ Hakem: Ey hükmü geçersiz kılınmayan Hâkim! Yâ Adl: Ey tam adalet sahibi! Yâ Kuddûs: Ey her şeyi tertemiz yapan ve kendisi bütün eksiklerden uzak ve yüce Zât!